Словник української мови

ТОМ 15

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

КИЇВ 2024

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Том п'ятнадцятий

ПРЕФІКС — П'ЯТЬ

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

УДК 811.161.2:81'374.3(038)
ББК Ш141.14–420
DOI 10.33190/978-966-00-1050-5

П'ятнадцятий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах охоплює загальновживану лексику сучасної української літературної мови, поширені терміни, діалектизми, усталені словосполучення. Джерела, використані в Словнику, відображають лексику текстів художньої літератури, починаючи з кінця XVIII століття до наших днів, українських перекладів Біблії, народної творчості, наукових і науково-популярних праць, публіцистики, мови засобів масової інформації і т. ін.

П'ятнадцятий том Словника містить 10 437 словникових статей.

Словник розрахований на широке коло користувачів, усіх, кого цікавить українська мова.

Том до друку рекомендували вчені ради Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України і Редакційна колегія Словника української мови у 20 томах.

Науковий керівник проєкту
«Словник української мови у 20 томах» *акад. НАН України В. А. Широков*

Укладачі
А. В. Карнаух (пре́фікс – прибо́й, прику́рений[1] – приме́ншуватися, прихо́д – при́чтовий[2]),
Л. М. Томіленко (приболі́лий – приві́шуватися, примере́жений – прим'я́то, причува́ти – пробиття́, пря́ля – психу́шка),
Ю. В. Старишко (приві́ювати – пригна́тися, припу́дити – присиля́ти, прора́н – просвіжі́ти),
Г. М. Ярун (пригнива́ння – приди́рливо, приси́паний – приста́вник, про́світ – прослужи́ти, прохоло́да – прошумі́ти),
І. В. Шевченко (при́дих – призна́тися),
Л. В. Оліфіренко (признача́ння – прикі́нчувати, пробиша́ка – провікува́ти, проглядáти – продемонструва́ти, проллЯ́ти – промо́вчуватися, пропазо́ваний – прора́лювати, протра́ва – прохо́жий),
Л. Л. Шевченко (при́клад[1] – прикупо́вуватися, приту́га – прихо́вувачка, про́слух – простра́ція, прошу́то – пря́жковий, пута́на – п'ять),
К. В. Брітікова (принагі́дне – припаха́ти),
А. П. Загнітко (припа́юваний – припря́сти, пульт – пустя́га),
В. В. Чумак (при́стай – присутя́жити, провінціа́л – прогли́нутий, прокла́сти – проліцензува́ти, промогори́чити – пропа́жа),
В. В. Сивокозова (прису́чення – притря́хнути, продеренча́ти – прозимува́ти, простре́лений – протесту́ючий, пси́ця – пульсу́ючий),
І. М. Кондрачук (прозира́ння – прокламува́тися),
Н. М. Заїка (протети́чний – прото́чуватися),
В. М. Білоноженко, *В. О. Винник* (усталені словосполучення)
Науковий редактор *І. В. Шевченко*

Редакційна колегія: *акад. НАН України В. А. Широков* – голова,
чл.-кор. НАН України О. О. Тараненко – перший заступник голови, *акад. НАН України С. Я. Єрмоленко* – заступник голови,
І. С. Гнатюк, чл.-кор. НАН України А. П. Загнітко, А. А. Лучик, акад. НАН України О. В. Палагін, акад. НАН України Г. П. Півторак, О. А. Стишов, В. В. Чумак, чл.-кор. НАН України Л. І. Шевченко, Л. Л. Шевченко – учений секретар

Рецензент *А. А. Лучик*

Науковий консультант
чл.-кор. НАН України О. О. Тараненко

Комп'ютерна технологія укладання
акад. НАН України В. А. Широкова, К. М. Якименка

Комп'ютерний супровід і тестування
К. М. Якименка, В. В. Манако, І. М. Кондрачук, Ю. В. Леонтьєва, М. Ю. Кригіна, М. В. Надутенка, І. В. Остапової, М. М. Яблочкова

Редагування *Л. М. Кудрявкіної, Н. В. Щербакової*

Видання здійснено за кошти Цільової комплексної програми «Наукові основи функціонування та забезпечення умов розвитку науково-видавничого комплексу НАН України»

© Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2024
© Ідея та назва серії «Словники України» –
Т. П. Гуменюк, В. А. Широков, 1994, 2024
© НВП «Видавництво "Наукова думка" НАН України»,
дизайн, 2010, 2024

ISBN 978-966-00-1050-5
ISBN 978-617-14-0304-8 (Т. 15)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

П'ятнадцятий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах (далі СУМ-20[1]; відповідно Словник української мови в 11 томах[2] позначаємо як СУМ-11) охоплює реєстрові слова на літеру **П** (діапазон **ПРЕ́ФІКС – П'ЯТЬ**). Цей діапазон нараховує 10 437 лексичних одиниць.

Нижче наведено дані лексикографічної статистики щодо п'ятнадцятого тому СУМ-20 та об'єднаного діапазону першого – п'ятнадцятого томів цього словника. У такий спосіб відтворено статистичні параметри процесу лексикографічного розвитку Словника української мови у 20 томах.

У табл. 1 представлено співвідношення лексики за частиномовною належністю в реєстрах СУМ-11 і СУМ-20 у межах діапазону п'ятнадцятого тому:

Таблиця 1

Частини мови	СУМ-11	СУМ-11, %	СУМ-20	СУМ-20, %
Іменник	2 285	30,7	3 499	33,52
Прикметник	793	10,66	1 395	13,37
Дієслово	3 416	45,9	4 033	38,64
Дієприкметник	653	8,77	954	9,14
Прислівник	221	2,97	361	3,46
Займенник	0	0	0	0
Інші	74	0,99	195	1,87

Відповідні дані за сумою діапазонів першого – п'ятнадцятого томів СУМ-20 порівняно із СУМ-11 наведено в табл. 2:

Таблиця 2

Частини мови	СУМ-11	СУМ-11, %	СУМ-20	СУМ-20, %
Іменник	37 626	38,51	62 912	42,38
Прикметник	15 138	15,49	25 599	17,25
Дієслово	32 705	33,47	40 014	26,96
Дієприкметник	5 705	5,84	9 464	6,38
Прислівник	4 955	5,07	7 856	5,29
Займенник	66	0,07	112	0,08
Інші	1 518	1,55	2 476	1,67

Статистичні дані п'ятнадцятого тому СУМ-20 свідчать про деяке збільшення обсягу дієслів, дієприкметників, а також прислівників порівняно з попередніми томами. Причиною цього є велика кількість префіксованих дієслів на літеру **П,** доданих до СУМ-20 у п'ятнадцятому томі.

У табл. 3 наведено статистичні дані щодо відносних пропорцій лексикографічних параметрів діапазону **ПРЕ́ФІКС – П'ЯТЬ** СУМ-20 і відповідного діапазону СУМ-11:

Таблиця 3

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення в СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	7 442	10 437	40,24
Знаки в словникових статтях	3 882 368	6 294 502	62,13
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	12 489	16 917	35,46
— значень	9 025	12 574	39,32
— відтінків значень	3 464	4 343	25,38
Ілюстрації	23 623	40 477	71,35
Усталені словосполучення, у т. ч.:	1 592	881	-44,66
— стійкі словосполучення	1 155	235	-79,65
— еквіваленти слів	0	51	–
— термінологічні словосполучення	76	154	102,63
— фразеологізми	361	441	22,16

Із табл. 3 видно, що обсяг реєстру діапазону **ПРЕ́ФІКС – П'ЯТЬ** у СУМ-20 порівняно із СУМ-11 збільшився, майже як і в попередньому 14-му томі, приблизно в 1,4 раза, загальний обсяг тексту в символах і кількість ілюстрацій – відповідно в 1,62 і 1,71 раза. У п'ятнадцятому томі СУМ-20 помітне різке зростання кількості термінологічних словосполучень (майже у 2,03 раза), тоді як кількість фразеологізмів зросла лише в 1,22 раза, що частково пояснюється перекваліфікуванням типу словосполучень.

Загальне скорочення кількості усталених словосполучень у 15-му томі СУМ-20, порівняно зі Словником української мови в 11 томах, можна пояснити, зокрема, іншими правилами подання словосполучень у СУМ-20. У СУМ-11

[1] Ідеться про другу редакцію Словника. Першу його редакцію, як зазначалося в Передмові до першого тому СУМ-20, було здійснено в період 2002–2007 рр.

[2] Словник української мови в 11 томах. — К.: Наук. думка, 1970–1980.

більшість словосполучень було подано в прикметникових статтях. Згідно з Головними засадами укладання Словника української мови у 20 томах (див. СУМ-20, т. 1, с. 24–26), опорними компонентами таких словосполучень є іменники, відповідні словникові статті яких часто належать до інших томів. Крім того, численні словосполучення, тотожні за семантикою, але з варіативним компонентним складом, які в СУМ-11 були розроблені як окремі фразеологічні одиниці, відповідно до правил укладання СУМ-20 подані як варіанти одного фразеологізму.

Табл. 4 містить порівняльні статистичні дані СУМ-11 і СУМ-20 у межах діапазону **А – П'ЯТЬ**:

Таблиця 4

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення в СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	97 713	148 433	51,91
Знаки в словникових статтях	36 779 375	71 602 290	94,68
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	145 745	210 043	44,12
— значень	119 160	174 953	46,82
— відтінків значень	26 585	35 090	31,99
Ілюстрації	225 937	501 158	121,81
Усталені словосполучення, у т. ч.:	16 920	27 791	64,25
— стійкі словосполучення	11 442	5 805	-49,27
— еквіваленти слів	0	759	–
— термінологічні словосполучення	1065	5 126	381,31
— фразеологізми	4 413	16 101	264,85

В укладанні п'ятнадцятого тому СУМ-20 взяли участь: А. В. Карнаух (пре́фікс – прибо́й, прику́рений[1] – приме́ншуватися, прихо́д – при́чтовий[2]), Л. М. Томіленко (приболі́лий – приві́шуватися, примере́жений – прим'я́то, причува́ти – пробиття́, пря́ля – психу́шка), Ю. В. Старишко (привіювати – пригна́тися, припу́дити – присиля́ти, прора́н – просвіжі́ти), Г. М. Ярун (пригнива́ння – приди́рливо, приси́паний – приста́вник, про́світ – прослужи́ти, прохоло́да – прошумі́ти), І. В. Шевченко (при́дих – призна́тися), Л. В. Оліфіренко (признача́ння – прикі́нчувати, пробиша́ка – провікува́ти, прогляда́ти – продемонструва́ти, пролля́ти – промо́вчуватися, пропазо́ваний – прора́лювати, протра́ва – прохо́жий), Л. Л. Шевченко (при́клад[1] – прикупо́вуватися, приту́га – прихо́вувачка, про́слух – простра́ція, прощу́то – пря́жковий, пута́на – п'ять), К. В. Брітікова (принагі́дне – припаха́ти), А. П. Загнітко (припа́юваний – припря́сти, пульт – пустя́га), В. В. Чумак (при́стай – присутя́жити, провінціа́л – прогли́нутий, прокла́сти – проліцензува́ти, промогори́чити – пропа́жа), В. В. Сивокозова (прису́чення – притря́хнути, продеренча́ти – прозимува́ти, простре́лений – протесту́ючий, пси́ця – пульсу́ючий), І. М. Кондрачук (прозира́ння – прокламува́тися), Н. М. Заїка (протети́чний – прото́чуватися). Усталені словосполучення опрацювали В. М. Білоноженко і В. О. Винник. Керівник колективу укладачів і науковий редактор п'ятнадцятого тому – І. В. Шевченко. Науковий консультант п'ятнадцятого тому – член-кореспондент НАН України О. О. Тараненко. Рецензент п'ятнадцятого тому – А. А. Лучик. Редагування тому виконали Л. М. Кудрявкіна і Н. В. Щербакова. Технологічну підтримку Віртуальної лексикографічної лабораторії «Словник української мови» здійснювали М. В. Надутенко, К. М. Якименко, І. М. Кондрачук, М. М. Яблочков. Покажчик словосполучень до п'ятнадцятого тому сформувала І. В. Остапова. Комп'ютерну верстку здійснили І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригін та І. В. Остапова. Менеджери п'ятнадцятого тому – М. Ю. Кригін, Ю. В. Леонтьєв і В. В. Манако (планування й контроль робіт, розроблення технологічних схем, організація та проведення автоматизованого тестування лексикографічної бази даних СУМ-20). Науковий керівник проєкту «Словник української мови у 20 томах», голова редакційної колегії – академік НАН України В. А. Широков.

Під час роботи над п'ятнадцятим томом СУМ-20 його текстово-ілюстративну базу було розширено за рахунок уведення до списку джерел таких авторів:

В. Івасюк
С. Пилипенко.

Крім того, додано такі переклади:

І. Дзюб, пер. з. тв. Х. Муракамі
І. Дзюб, пер. з. тв. Т. Фукунаги
М. Зеров, пер. з тв. Е. Верхарна
Ю. Лісняк, пер. з тв. О. де Бальзака
О. Мокровольський, пер. з тв. Б. Шоу.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд
Ее	Єє	Жж	Зз	Ии	Іі
Її	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн
Оо	Пп	Рр	Сс	Тт	Уу
Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
Ьь	Юю	Яя			

П

ПРЕ́ФІКС, а, *ч.* 1. *лінгв.* Значуща частина слова, що стоїть перед коренем і служить для творення нових слів або форм слова; приросток *(див.* **при́росток[2]).** *Легко виокремлювана завдяки префіксу інтер- запозичена основа -нет у загальномовному вжитку функціонує в кінцевій позиції найменувань локальних і регіональних мереж, наприклад, "укрнет", "євронет"* (з наук. літ.); *З рідної мови ми дійшли вже до наростків, або суфіксів, як тепер кажуть, а я з приростками, тобто префіксами, ніяк собі ради не дам* (Б. Антоненко-Давидович); *Префікса можливості безмежні. Пари слів, що змістом протилежні, префікс може в значеннях зрівняти* (Д. Білоус).

2. *спец.* Початок рядка (послідовності символів), який визначає належність до певних програм, об'єктів, тип даних, зону їхньої дії і т. ін. *Спеціальний тризначний код, з якого починається телефонний номер, і є префікс. Його ще називають кодом оператора мережі* (з наук.-техн. літ.); *Мова програмування Visual Basic містить значну кількість вбудованих констант. Всі вони мають префікс vb* (з навч. літ.).

ПРЕФІ́КС, а, *ч., фін.* 1. Дострокова виплата за векселем. *Отримати префікс.*

2. *у знач. прикм., невідм.* Здійснений, проведений раніше призначеного терміну. *Виплата префікс.*

ПРЕФІКСА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до префікса (у 1 знач.). *Переважна більшість префіксальних іменників з іменними префіксами зберігає в українській мові (систематично або в окремих говорах) первісне префіксальне наголошення* (з наук. літ.); *Мовні процеси, що впливали на вироблення й усталення загальнолітературної норми, зумовили стильову й стилістичну диференціацію префіксальних утворень від- і од-* (з навч. літ.); *Найбільш наповненими синонімічними рядами у Т. Шевченка є дієслівні. Звичайно, до них належать як безпрефіксні, так і префіксальні дієслова* (В. Русанівський); *Археологічні терміни, утворені префіксальним способом, репрезентують декілька достатньо активних словотвірних моделей* (із журн.).

ПРЕФІКСА́ЛЬНО-СУФІКСА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Який стосується префікса і суфікса або містить їх. *Провідну роль у префіксально-суфіксальному утворенні відіграють префікси, які мають функціонально-семантичну спеціалізацію, суфікс же містить досить високий ступінь узагальненості й оформляє похідну основу* (з наук. літ.).

ПРЕФІКСА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Творення нових слів або форм слова за допомогою префіксів. *Префіксація в українській фізичній термінології значно поступається продуктивністю суфіксальному способу творення* (з наук. літ.); *При суфіксації і префіксації прикметник утворюється не від іменника, а від іменника з прийменником, наприклад, над землею — надземний* (з навч. літ.).

ПРЕ́ФІКСНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **пре́фікс** 2. *Префіксні декременти й інкременти, на відміну від постфіксних, більш продуктивні та, за статистикою, призводять до меншої кількості помилок* (з наук.-техн. літ.).

ПРЕФІКСО́ВАНИЙ, а, е, *лінгв.* Який має у своєму складі префікс; утворений за допомогою префікса. *Вагомим будівельним матеріалом у творенні іменників із нульовим суфіксом стають префіксовані дієслівні основи, наприклад, переходити — перехід, розглядати — розгляд* (з наук. літ.).

ПРЕФІКСО́ЇД, а, *ч., лінгв.* Афіксоїд у позиції префікса. *Прикметною рисою багатьох терміносистем є висока частотність уживання префіксоїдів, або препозитивних чужомовних складників* (з навч. літ.).

ПРЕФІКСО́ЇДНИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **префіксо́їд.** *У сучасній комп'ютерній термінології визначилася тенденція до зростання арсеналу препозитивних терміноелементів, що зумовить поступове природне відокремлення префіксоїдної моделі творення нових слів і її трансформацію в самостійний спосіб словотвору* (з наук. літ.).

ПРЕФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Концепція розвитку живих організмів, що панувала в біології у XVII–XVIII ст., за якою в статевих клітинах у готовій формі закладені властивості й ознаки дорослого організму. *У своїй крайній формі преформація ґрунтувалася на догмі споконвічного творіння живих істот та закладених у них зародків усіх майбутніх поколінь* (з навч. літ.).

ПРЕФОРМІ́ЗМ, у, *ч.* Учення про наявність у статевих клітинах матеріальних структур, які зумовлюють розвиток зародка й ознаки організму, який з нього розвивається. *Сучасний преформізм не можна ототожнювати з першими, наївними уявленнями про існування в статевих клітинах готових, повністю сформованих зародків* (з навч. літ.).

ПРЕФОРМІ́СТ, а, *ч.* Прихильник ідей преформізму. *У 1669 р. відомий преформіст Марчелло Мальпігі став членом Лондонського королівського товариства з розвитку знань про природу* (з навч. літ.).

ПРЕФОРМІ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до преформізму і преформіста. *У кінці XIX ст. на основі вчення про індивідуальність розміщених у ядрах клітин хромосом та їхньої ролі в процесах запліднення й успадкування виникло багато гіпотетичних теорій спадковості та розвитку, що мали тією чи іншою мірою преформістський характер* (з наук. літ.).

ПРЕФОРМО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* 1. Дієпр. пас. до **преформува́ти.** *Сталевий преформований контейнер є складаним і легким, що полегшує транспортування та зберігання на складах* (з мови реклами).

2. *у знач. прикм.* Який преформувався. *Преформісти вважали, що зародок преформований, тобто перебуває в уже сформованому стані в яйці або в сімені, а під час розвитку відбувається лише його збільшення в розмірах* (з наук. літ.).

ПРЕФОРМУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **преформува́ти** і **преформува́тися.** *Преформування моноцитів відбуваються за участі хемотаксичних цитокінів, які в значній кількості продукуються жировими клітинами та запальними макрофагами при ожирінні* (з наук. літ.); *Для виготовлення металокорду й сталевих канатів тонких діаметрів запропоновано конструкцію пристрою на опорах кочення, в основу якого закладений новий принцип одночасного преформування двох елементів на одному ролику* (з наук.-техн. літ.).

ПРЕФОРМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, спец.* Попередньо, заздалегідь формувати. *Дитинство цікавило З. Фрейда як період, що преформує дорослу особистість* (з наук.-попул. літ.); *У 50,59 % обстежених пацієнтів з паралогічним мисленням стійкі хибні цільові уявлення на тлі формального логічного процесу преформували односторонній, упереджений напрям розумової діяльності* (з наук. літ.).

ПРЕФОРМУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док., спец.* 1. Попередньо, заздалегідь формуватися. *Макрофаги в жировій тканині преформуються з адгезивних моноцитів* (з наук. літ.); *При обертанні ротора канатозвивальної машини елементи виробу, проходячи по роликах, преформуються та звиваються в металокорд, який не розкручується* (з наук.-техн. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **преформува́ти.** *Завдяки фізико-механічним властивостям матеріалу незнімна ортодонтична дуга преформується по зубному ряду в порожнині рота просто руками лікаря* (з навч. літ.).

ПРЕФРОНТА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Який розміщується в передній частині лобових часток головного мозку. *Префронтальна кора головного мозку відповідає за вищі когнітивні функції людини* (з навч. літ.); *Підвищена активність лівої префронтальної зони корелює з вищими рівнями почуття рівноваги, гармонії та внутрішнього спокою* (із журн.).

ПРЕХИ́ТРИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* х и т р и й, *розм.* Дуже хитрий. *І живе в тих лісах прехитра лисичка-сестричка* (М. Томчаній); *Непогамована ніжність* [батьків] *пролилася на білявоголове прудке створіння. До того ж те створіння вдалося ласкаве-преласкаве й хитре-прехитре* (Ю. Мушкетик); [С и л ь в е с т р:] *Микита в нас зело прехитрий майстер І в чудному художестві велик* (І. Кочерга); *Щоб дітям веселіш було, Пущу я загадку прехитру* (Л. Глібов); [Т р а н ь й о:] *У школі тій за вчителя Петруччо: Він знає тридцять способів прехитрих, Як норов виправлять лихим жінкам, Щоб не давали волі язикам* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); // *у знач. ім.* **прехи́трий,** рого, *ч.;* **прехи́тра,** рої, *ж.* Той (та), хто для досягнення чого-небудь може діяти непрямими, обманними шляхами. *Гай, революція, страх на прехитрих і змінних, Ось полягла вже!* (І. Франко).

ПРЕХИ́ТРО, *також у сполуч. зі сл.* х и т р о, *розм.* Присл. до **прехи́трий.** [Б а п т і с т а:] *Ваш син Люченцо Дочку мою кохає, і вона Його вподобала — якщо вони Закоханих не удають прехитро* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); *Немає нічого втішнішого, коли жінка.., замість давати насолоду мужчині, .. прехитро береться підставляти йому ніжки в політиці* (В. Винниченко); *Лісовик хитро-прехитро поглядав на парубка* (з казки); *Бабуся стояла в дверях і прехитро посміхалася* (Олекса Ізарський).

ПРЕХО́РОШЕ, *також у сполуч. зі сл.* х о р о ш е, *розм.* Присл. до **прехоро́ший.** *Діоней взяв лютню, а Ф'ямметта віолу, та й заходилися прехороше грати до танцю* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Як прехороше, з усіма подрібностями* [подробицями] *списав нам автор, мов на картині, релігійнії обряди поганськії* (І. Франко); *У кімнаті стала* [Галя] *вбиратися. І що то вирядилася — хороше та прехороше!* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *у знач. пред.* — *Коли б ви знали, як мені не хочеться рушать з місця. Надворі так хороше. Саме розпишнивсь май. В нас тут прехороше, як у раю* (І. Нечуй-Левицький).

ПРЕХОРО́ШЕНЬКИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* х о р о ш е н ь к и й, *розм.* Пестл. до **прехоро́ший.** *На ранок край села з'явилася хорошенька-прехорошенька хатинка* (з казки); *Я молоденькою прехорошенька була* (Ганна Барвінок).

ПРЕХОРОШЕ́НЬКО, *також у сполуч. зі сл.* х о р о ш е н ь к о, *розм.* Присл. до **прехоро́шенький.** *Не хотів Творець залишати українців без земель, тож сказав: — Віддам я вам он той куточок понад Дніпром, що залишив собі на земний рай, там ви прехорошенько заживете* (з легенди); *Перш ніж фарбувати стіни, їх потрібно хорошенько-прехорошенько вирівняти* (із журн.); *Охрім догадливий був парубіка! Прехорошенько взяв Підрізав поли він чимало, Якраз щоб на рукава стало, Покраяв та й попришивав* (Л. Глібов).

ПРЕХОРО́ШИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* х о р о ш и й, *розм.* Дуже хороший (у 1–7 знач.). *Священник після Євангелії сказав прехорошу проповідь доволі чистою українською мовою* (І. Нечуй-Левицький); *Ось нащо вже Килина Скибівна — стоїть скраю чорнява, хороша-прехороша, вогоньдівка, а й та зараз тиха стоїть, задумана* (А. Головко); *Легка сорочка опустилась Із прехорошого плеча... Вона того й не поміча* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); *В одній крамничці якось вона побачила напрочуд вишукане та прехороше платтячко* (Дара Корній); // *у знач. ім.* **прехоро́ший,** шого, *ч.;* **прехоро́ша,** шої, *ж.* Той (та), хто має гарну зовнішність, риси характеру і т. ін. *Прийди, милий, прехороший, Скинь чоботи, прийди босий, Щоб собаки не гарчали, А щоб вороги мовчали* (з народної пісні).

ПРЕЦЕДЕ́НТ, у, *ч.* 1. Учинок, випадок, що стався в минулому і є прикладом або виправданням для наступних подібних учинків, випадків. *Про гонорар докторові Дережанову я надумалася так: його питай не питай, він нічого виразно не скаже, я се знаю з деяких прецедентів* (Леся Українка); — *У випадку провалу вони* [соратники] *вас зрадять. А може, навіть раніше зрадять. Історія знає достатньо прецедентів* (О. Бердник); — *Я хочу літати. — А хто тобі заборонює? Ти зможеш літати і принцом, і імператором. Прецеденти вже були* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. У праві — рішення суду щодо певної справи, яке в подальшому є взірцем для судів при розв'язанні аналогічних справ. *Мені не слід було забувати, що по судах цієї, як і всіх англо-американських країн, вирішальну роль грають не закони — лише прецеденти* (І. Кулик); *Виступити в суді на захист прав особи готовий і здатний будь-який американський юрист, і кожен виграний процес стає юридичним прецедентом* (А. Кокотюха); *Одним із головних підсумків Громадянської війни 1861–1865 рр. у Сполучених Штатах Америки стала експропріація майна плантаторів на суму 4 млрд дол., що не мало прецедентів в історії англосаксонського права* (з навч. літ.).

ПРЕЦЕДЕ́НТНИЙ, а, е. Прикм. до **прецеде́нт.** *Із просторовим низом поєднано у творах М. Яцкова прецедентний для модернізму концепт юрби двох типів: яка занапащає душу особистості і яка поглинає, нівелює індивідуальність* (з наук. літ.); *Міжнародне право має не законодавчий, а прецедентний та погоджувальний характер* (з навч. літ.).

△ **Прецеде́нтне пра́во** *див.* **пра́во.**

ПРЕЦЕДЕ́НТНО. Присл. до **прецеде́нтний.** *На відміну від юристів країн англо-американського права, які мислять конкретно, прецедентно і створили науку загального права на основі судових рішень, юристи європейського континенту мислять поняттями правових інститутів і галузей права* (з наук. літ.); *Принципи захисту прав людини, які прецедентно формулювалися в юрисдикційній діяльності Суду Справедливості Європейських Співтовариств, згодом дістали закріплення й в установчих документах Європейського Союзу* (з навч. літ.).

ПРЕЦЕСІ́ЙНИЙ, а, е, *фіз.* Стос. до прецесії. *Ще одним проявом гіроскопічного ефекту є так званий прецесійний рух осі гіроскопа, або просто прецесія* (з наук. літ.).

ПРЕЦЕ́СІЯ, ї, *ж., фіз.* Рух осі обертання твердого тіла по круговій конічній поверхні. *Усі об'єкти, що обертаються, можуть зазнавати прецесії. Дослідити явища прецесії та нутації можна за допомогою саморобної дзиґи* (з навч. літ.); // Рух осі небесних світил (зокрема Землі, Місяця) по круговому конусу навколо прямої лінії, перпендикулярної до площини їх орбіти. *Невеличка помилка у визначенні прецесії небесного полюсу або руху земного полюсу призводить до значних помилок у визначенні локалізації в навігації космічних апаратів* (з наук.-попул. літ.); *Значення місячно-сонячної прецесії можна обчислити динамічним способом, використавши закони Ньютона* (з навч. літ.).

ПРЕЦИЗІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Який відзначається найвищою точністю. *Імовірнісні математичні моделі використовують для створення прецизійних інерціальних систем навігації та керування рухомими об'єктами різного призначення* (з навч. літ.); *— У моїй країні майже всі вміють грати на органі, — пояснив Станіслав .. Це повідомлення не на жарт зацікавило мене і я .. показав наш невеличкий, а проте вельми прецизійний, підвладний лише добрим майстрам інструмент* (Ю. Андрухович); *Креслення було у трьох проекціях, дуже прецизійне, з використанням товстих, тонких та пунктирних ліній* (Любко Дереш).

△ **Прецизійні спла́ви** *див.* **сплав**[1].

ПРЕЦИЗІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **прецизі́йний.** *Дані з теорії похибок і математичної статистики містять необхідну дослідникові інформацію щодо структури формування похибок результатів вимірювання, граничні характеристики правильності та прецизійності результатів* (з навч. літ.).

ПРЕЦИЗІ́ЙНО, *спец.* Присл. до **прецизі́йний.** *Досліджуваний розчин заливають в ємність, що сполучається з горизонтально закріпленим капіляром і може прецизійно переміщатися відносно останнього по вертикалі* (з наук. літ.); *Живопис на дерев'яній основі — один із найдавніших видів образотворчого мистецтва. Дерев'яна, тесана вручну дошка з прецизійно припасованими шпугами могла б вже сама претендувати на завершений мистецький твір* (із журн.).

ПРЕЦИ́ЗІЯ, ї, *ж., заст.* Точність. *Він узявся робити з ним хатню гімнастику.., аби призвичаїти його до скорості, прецизії й грації в рухах* (І. Франко); *Предмет, за яким ми так безуспішно полювали, ніякий не димедрол.., а справжнісінький макет, макет міста, .. виконаний із невірогідною прецизією* (Ю. Іздрик).

ПРЕЦИПІТА́Т, у, *ч., спец.* 1. У хімії — осад, відстій. *Якщо радіус преципітату, утвореного внаслідок стохастичних процесів приєднання атомів кисню, перевищує критичне значення, то він продовжує збільшуватися, тоді як преципітати з меншим радіусом розчиняються* (з наук. літ.).

2. Мінеральне фосфорне добриво у формі білого порошку, вигот. осаджуванням вільної фосфорної кислоти вапном. *Преципітат добре розчиняється в органічних кислотах, але не у воді, тому його рекомендують використовувати разом з іншими мінеральними речовинами* (з навч. літ.); *Особливо необхідний преципітат для рослин, які вирощують на кислих ґрунтах* (із журн.).

ПРЕЦИПІТА́ТОР, а, *ч., спец.* 1. Речовина, що сприяє утворенню осаду, відстою чи утворює осад, відстій.

2. Пристрій, у якому здійснюють преципітацію. *Преципітатна пульпа перетікає послідовно через 5 реакторів, преципітаторів, перебуваючи в кожному 40 — 60 хв.* (з наук.-техн. літ.).

ПРЕЦИПІТА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Виділення складової частини розчину у формі осаду; осадження (у 2 знач.). *Преципітація та утворення осаду вуглекислого кальцію під впливом бактерій відбуваються також у водоймах* (з навч. літ.).

2. Здатність преципітину утворювати осад у сироватці крові. *Досить часто для визначення наявності або відсутності в сироватці крові антитіл до якогось відомого захворювання використовують реакцію преципітації* (з наук. літ.).

ПРЕЦИПІТИ́Н, у, *ч., біохім.* Специфічна імунна речовина, що утворюється в сироватці крові через 6–8 діб після введення в організм сторонніх білкових речовин. *При реакції "антиген — антитіло" може утворюватися осадковий комплекс, або преципітин* (з навч. літ.).

ПРЕЦИПІТИ́НОВИЙ, а, е, *біохім.* Прикм. до **преципіти́н.** *Преципітиновий тест показав наявність протеїнів дорослого кришталика в кришталиковій бульбашці 60-годинного ембріона* (з наук. літ.).

ПРЕЦІКА́ВИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* ц і к а в и й, *розм.* Дуже цікавий. *Був* [Опанас] *невтомний, бігаючи зо мною скрізь і оповідаючи про все, а все було цікаве-прецікаве для нього* (І. Франко); *Мама — коли це бувало! — хотіла не послухати, а доповісти синам для обох них прецікаві й навіть важливі новини* (Олекса Ізарський); *— А Ви пам'ятаєте Миколу Хомського, котрий жив на розі Бельведерської і Орлика? .. Прецікава була людина, хоча й не поцінована за життя* (В. Єшкілєв); *— З Лукії Наркисівни й справді вийшов би прецікавий та превеселий столоначальник* (І. Нечуй-Левицький).

ПРЕЦІКА́ВО, *також у сполуч. зі сл.* ц і к а в о, *розм.* Присл. до **преціка́вий.** *Дружина Остапа Вишні, енергійна й самобутня акторка пані Варвара, вміла оповідати цікаво-прецікаво, ще й про такі речі, які для нас до того часу залишалися втаємниченими* (з мемуарної літ.); // *у знач. пред. — Чудово! Чудово! Прецікаво! Я із задоволенням прочитаю цю книжку, дуже мене то цікавить* (С. Андрухович).

ПРЕ́ЦІНЬ, *діал.* 1. *част. підсил.* Адже *(див.* **адже́**[1]**).** *Не можна сказати, щоби й вони його не любили!.. Преці́нь Івась був їх дитина не менша других, преці́нь ніколи їм не дігнав* [допік] *ні непослухом, ні прикрим словом* (І. Франко); *— Бабо! — гукав було за звичкою старий. — Ну, яка я тобі баба? — гнівалася стара. — Преці́нь у мене є людське ім'я, пане гімназіальний професор!..* (Ю. Яновський); *— Як то не підуть?! Що то є — не підуть?! України хоче — а з повіту не піде? Преці́нь то є військо! Як я кажу, щоби йшов — то мусить іти* (Ю. Горліс-Горський); *Не дикуни ж ми, щоб "зуба за зуба". Преці́нь у центрі Європи живемо. Та християнську мудрість сповідуємо* (Є. Дудар); // Усе-таки. *На Будзиновського не нарікаємо тому, що преці́нь він з чогось жити мусить* (В. Стефаник); *Малгося .. белькоче щось невиразне й масне. На щастя, по-польськи. А я не зобов'язаний усе це розуміти, бо я ж преці́нь грек* (Ю. Винничук).

2. *присл., у знач. вставн. сл.* Між іншим. *— То даруйте ж мені, товариші... То-то ж, преці́нь, неможливо... То повинна ж бути якась субординація* (Остап Вишня); *— Якщо вам справді далеко, то давайте трішки посидимо, перепочинемо. — Нічого, я вже привикла .. — Преці́нь, ви слушно сказали, привичка важить багато, — з радістю підхопив Стась* (О. Гуреїв).

3. *спол. протиставний, також у сполуч. із спол.* а. Проте, однак, зате. *Я сидів на возі .. і весь дрожав* [дрижав] *з ляку перед власними мріями, а преці́нь не міг від них відорватися* [відірватися] (І. Франко); *Я замолоду був дуже бистрий, то вже за якісь пів години в найкращому гуморі зійшов на долину почекати Богдана, преці́нь ми умовилися, що недовго там пробудемо* (Ю. Андрухович).

ПРЕЦІО́ЗНИЙ, а, е. Вишуканий, манірний; претензійний (у 1 знач.). *Навколо — дев'ять преціозних дам ведуть повільний вишуканий танець* (Л. Костенко); *Французький поет Венсан Вуатюр був вождем цілої групи салонних поетів преціозного стилю* (з наук. літ.).

ПРЕЦІО́ЗНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **преціо́зний.** *До середини XVII ст. у паризьких салонах панувала мода на преціозність, тобто манірність* (з наук.-попул. літ.).

ПРЕЦІО́ЗНО. Присл. до **преціо́зний.** *Віденська музична школа сприйняла не тільки театральний драматизм французького класицизму, але також і преціозно орієнтований лірізм французького рококо* (з наук. літ.).

ПРЕЧИ́СТИЙ, а, е. 1. *також у сполуч. зі сл.* чистий, *розм.* Дуже чистий (у 1, 3–6, 8–10 знач.). *Стіл застелено чистою-пречистою скатертиною* (О. Гончар); *Він дивився на неї, .. на її чисте-пречисте лице, плавав поглядом у тихій воді її бездонних очей* (П. Загребельний); *— Не врятує наше місто ні дитина пречиста, якою ви, душі перелякані, хочете свої гріхи викупити, ні хитрість ваша* (Д. Білий); // Який не підлягає жодному сумніву; повний (у 4 знач.), цілковитий. [Куліш:] *Видать, зозуля нам у лісі накувала святу й пречисту правду...* (С. Голованівський).

2. *рел.-церк.* Уживається як постійний епітет при словах Діва, Мати, Матір, образ, тіло і т. ін. *О Боже! Се ж сіяв небесним світом Той, хто явив їй образ Твій пречистий* (П. Куліш); *Баба аж у ноги поклонилася та дякує: — Пошли вам Боже та Пречиста Мати всього доброго, як ви отакі добрі до нас!* (Панас Мирний); *Вона сідала у своїй скромній світличці, застеляла стіл скатіркою і заживала проскурку, се пречисте тіло Боже* (М. Коцюбинський); *З небес опустилася Пречиста Діва Марія. Довкіл Її голови сяяли дванадцять зірочок* (В. Багірова); // *(з великої літери), у знач. ім.* **Пречи́ста,** тої, *ж.* Те саме, що **Богоро́диця.** *Перед іконою Пречистої Горить лампада уночі* (Т. Шевченко); *— З хрестом спати лягаю .. Пречиста в головах, янголи по боках, стережіть душі до півночі, а з півночі до світа* (М. Стельмах); *— Він став бити поклони перед Пречистою, просив: — Змилуйся* (П. Загребельний).

3. *(з великої літери), у знач. ім.* **Пречи́ста,** тої, *ж., також у сполуч. зі сл.* Перша, Друга, Третя. Назва трьох церковних християнських свят (перше — 15 серпня — Успіння Пресвятої Богородиці; друге — 8 вересня — Різдво Пресвятої Богородиці; третє — 21 листопада — Введення в храм Пресвятої Богородиці). *Перва Пречиста любить паляничку м'якеньку, а Друга — сорочку біленьку* (Номис); *Осінь була дощова: від Другої Пречистої як почалися дощі, та день у день лили — до самого Пилипа* (Панас Мирний); *— Сердиться на вас ваша мати, а моя тітка .. На Спаса чекала вас і на Пречисту ждала, а синок не прийшов. — Усе часу не було* (М. Стельмах); *Було ще літо, серпень, і ще навіть не підійшло до Першої Пречистої* (О. Ульяненко); *У Святому Євангелії немає згадок про Третю Пречисту. Це свято, як і Друга та Перша Пречиста, засноване на традиціях церкви та на апокрифах* (з рел.-церк. літ.).

Бо́жа (Госпо́дня, Пречи́ста) Ма́ти (Ма́тір) *див.* **ма́ти**[1].

ПРЕЧИ́СТО, *також у сполуч. зі сл.* чистий, *розм.* Присл. до **пречи́стий** 1. *Напередодні великого свята господиня чисто-пречисто прибрала хатину* (з казки); *Лице, спалахнувши, миттєво погасне, до нього не липне ні тьма, ні смола... Воно зацвітає пречисто, прекрасно, коли обліта його іскрабджола* (П. Мовчан); *Цвіркун, що жив у сінцях за газбалоном, заводив радісної, пречисто сумної* (Є. Пашковський); * У порівн. *Вона вийшла оправдана і немов пречисто обмита, неначе невіста, прибрана на стрічу жениха* (І. Франко).

ПРЕЧО́РНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* чорний, *розм.* Дуже чорний (у 1–4, 8, 9, 11, 13). *А в неї пречорнії патли .. — І сміють торкатись єдині До личка Феррохи* (А. Кримський); *Хоч ніч була чорна-пречорна, над головою висіли хмари, часом з неба били блискавиці* (С. Скляренко); *Сонце сіло за чорну-пречорну хмару* (О. Бердник); *Сорочка на ньому чорна та пречорна, та вся вже в дірках, босий, бородою заріс* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Оракул Стрибог і сам не розумів до кінця, що відбувається з його душею. Отою безсмертною, отою чорною-пречорною* (Дара Корній).

ПРЕЧО́РНО, *також у сполуч. зі сл.* чорно, *розм.* Присл. до **пречо́рний.** *Сняться йому дороги (а він їх стоптав до крайсвіту).., сниться поле (а він їх зорав чорно-пречорно)* (В. Близнець); // *у знач. пред. Ворони влітають на дах — і перед очима стає чорно, чорно-чорно, чорно-чорно-пречорно від чорного вороння* (Любко Дереш); *На душі в мірошника було пречорно з того часу, як викрав злий чарівник його дружину й дітей. Та не знав чоловік, у яких землях шукати свою родину* (з казки).

ПРЕЧУВА́ННЯ, я, *с., заст., поет.* Передчування (у 2 знач.). *Нова драма малює боротьбу індивідуума з самим собою, це драма почувань, пречувань, докорів сумління, драма непокою, вагання волі, ляку і жаху* (М. Вороний).

ПРЕЧУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., заст., поет.* Передчувати. [Мавка:] *Він пречував, що вже йому сей рік не зимувати...* (Леся Українка); [Дорошенко:] *Єдиная, коли б ти тільки знала, Що робиться в моїй душі тепер! Я пречував, чекав я сю хвилину, І ось вона прийшла* (Л. Старицька-Черняхівська); *Душа в тривозі, мов щось пречуває... Аж ось... Що там чорніє на путі?* (М. Вороний).

ПРЕЧУДЕ́СНИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* чудесний, *розм.* Підсил. до **чуде́сний.** *Колись на Рогатинщині один юнак покохав чудесну-пречудесну дівчину, а вона, перш ніж погодитися, вирішила його перевірити* (з легенди); *Ти знайомиш люд свій чесний з нашим чесним та могутнім. Ти апостол пречудесний, що пройнявсь увесь майбутнім* (П. Тичина); *Хороший дарунок дядько Федір нам того дня приніс. Ох, і пречудесну картину подарував! Верби, тополі, вишні* (О. Ковінька); *В одного селянина Дмитро Іванович знайшов пречудесну скриню; вона добре збереглася і була оздоблена українським орнаментом* (І. Шаповал).

ПРЕЧУДЕ́СНО, *також у сполуч. зі сл.* чудесно, *розм.* 1. Присл. до **пречуде́сний.** *І хоч оповідати вміє він пречудесно, .. то все-таки він великим оповідачем, або, як кажуть учені, епіком, таким, як .. наші Нечуй і Мирний, не зробився* (І. Франко); *Дівчина ця працює в одному з київських театрів і пречудесно співає* (О. Довженко); *1886 року в Петербурзі з його* [Д. Яворницького] *ініціативи вийшла в світ поема Шевченка "Гайдамаки", її пречудесно ілюстрував побратим історика О. І. Сластіон* (І. Шаповал); *Коли ми нарешті зустрілися, то обговорили чимало цікавих тем. Час промайнув чудесно-пречудесно* (з мемуарної літ.).

2. Добре, гарно, як слід; пречудово (у 2 знач.). [Воздвиженський:] *А ви краще прийміть на ніч лампадки дві або й три очищеної і пречудесно спатимете* (М. Кропивницький); *— Я справді пам'ятаю, пречудесно все ловлю з першого разу і назавжди* (О. Забужко).

ПРЕЧУ́ДНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пречудо́вий.** *Заповідалася пречудна літня днина. Сонце вже високо піднялося та стало добре припікати* (А. Чайковський); *З пильною цікавістю звернув* [Стефан] *назад на неї погляд та на її пречудні, тепер супокійні очі* (О. Кобилянська); *Боже, які то численні діла Твої мудрі, Повна земля Твоїх творив пречудних!* (В. Багірова).

ПРЕЧУДНИ́Й, á, é, *також у сполуч. зі сл.* ч у д н и й, *розм.* Дуже чудний. *Каже* [П. Вартовий], *що українські націонали-народолюбці мусять "сприяти усяким легальним заходам одмінити" той режим. Пречудне се "сприяти", а надто після докорів автора українофілам і радикалам за боязкість* (М. Драгоманов); [М а н я *(між тим ухопила газету і поглядiла):*] *Його портрет .. А збоку замість біографії, адіть, яка нотатка, — пречудна нотатка, слухайте!* (І. Франко); *Був він* [сон] *чудний-пречудний: приснилося їй, що саме цей Олексій переступив її порога з рябенькою курочкою під пахвою, і рябенька курочка привітно поквоктувала* (Валерій Шевчук).

ПРЕЧУ́ДНО[1], *розм.* Присл. до **пречу́дний.** *О. Кобилянська в листі О. Маковею сповіщає, що Леся Українка пише їй часто: "А пише пречудно, оживляє мене своїми листами, як свіжою водою"* (з наук. літ.); *Леонінський вірш зустрічаємо в анонімній любовній поезії XVIII ст.: "Зриш пречудно оченьками, аж серденько мліє, Душа горить, серце болить, красная лелiє"* (з навч. літ.); // *у знач. пред. В небі так спокійно, так пречудно; Спить земля в півсвітлі голубім...* (І. Франко).

ПРЕЧУ́ДНО[2], *розм.* Присл. до **пречудни́й.** *Дивиться чоловік, а в лісі є хатинка, і світло в ній горить. Прийшов перед вікна, заглядає, а в хаті нікого, тільки кіт старенький, що поводиться пречудно: наче він людина* (з казки).

ПРЕЧУ́ДО, а, *с., розм., рідко.* Надзвичайне чудо, диво. *З усього села збігалися діти дивитись на те пречудо* [ворота] — *і великим дивом дивувалися...* (Панас Мирний).

○ **(1) На пречу́до,** *у знач. присл.* — навдивовижу. *А дівчинка, справді, як та квіточка, розпукується; таке славне дитяточко, веселе й здорове, на пречудо!* (Марко Вовчок).

ПРЕЧУДО́ВИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* ч у д о в и й, *розм.* Дуже чудовий. *Смак у Маші пречудовий* (С. Олійник); *Дівчата були напрочуд інтелігентні й мали пречудові голоси* (М. Андрусяк); *Він весело сміється, і настрій у нього стає пречудовий* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Хіба можна уявити сучасну українську літературну мову, наприклад, без чудового-пречудового слова "мрія"?!* (з наук.-попул. літ.); *Побачив хлопець на дереві серед віт пташку пречудову: вміла вона говорити по-людському* (з казки); — *Маруся і справді пречудова, вродлива дівчина, гарна на вроду, моторна на вдачу* (І. Нечуй-Левицький).

ПРЕЧУДО́ВНИЙ, а, е, *розм.* Дуже чудовний (у 1 знач.). *Шаблю при Чортовусові і оружжя знайшли* [люди] *пречудовне, та ба: ніхто не схотів його носити, бо Чортовус був, кажуть, чарівник* (П. Куліш); *Зростай же, добрий, пречудовний світе! Вогонь чуткий, з-під молота іскрись! А ти, життя — рясне, широковіте, все вверх берись, до сонця, вгору, ввись!* (П. Тичина); [П о л о н і й *(читає):*] *"Небесному ідолові моєї душі, пречудовній Офелії"* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРЕЧУДО́ВНО, *розм.* Присл. до **пречудо́вний.** *Соловейко хлопцем став, пречудовно заспівав* (з казки); *Сфер небесних музика повинна густи пречудовно, — Тільки, на лихо, її слухати може не всяк* (В. Самійленко).

ПРЕЧУДО́ВО, *також у сполуч. зі сл.* ч у д о в о, *розм.* 1. Присл. до **пречудо́вий.** *Лена, як і завжди, пречудово одягнена* (У. Самчук); *Мала я одну-єдину сукню, темну таку, з білим комірчиком. Відчувала себе в ній пречудово* (М. Андрусяк); // *у знач. пред. — Навіть в окопі, коли не розстебнусь, то не засну як слід. Розстебнеш усього два ґудзики, а наче роздягнешся догола і лежиш дома на подушках. Пречудово!* (О. Гончар); *Довкола було пречудово* (В. Багірова).

2. Добре, гарно, як слід; пречудесно (у 2 знач.). *Пречудово скот плекався, всім на диво родив хліб, родив сад, роїлись пчоли, мов лопатою хто гріб* (І. Франко); *Імператор спав ту ніч пречудово* (П. Загребельний); — *Не прикидайтесь, письменнику Еџірване. Ви чудово-пречудово розумієте, чого від вас вимагають* (О. Ірванець); // *у знач. пред. — Пречудово, графе! Нічого подібного про нашу історію не читав! Коли ж буде книжка?* (В. Малик); // Вдало, успішно. *Цього разу гра* [у теніс] *складалася у Георгія пречудово* (М. Гримич).

ПРЕЧУТТЯ́, я́, *с., заст., поет.* Передчуття. *Прощайте! Зичу всім у літо увійти, Як входить корабель у гавань, до мети: Спокійно, в пречутті блаженної дрімоти* (М. Рильський); *У грудях їх* [козаків], *мов криця, загартованих, мимоволі вставало пречуття, що завтра й вони також поляжуть на січовій ниві й нікому буде їх поховати* (М. Старицький); *Мені спотворила життя Злочинна чарівниця; Але я маю пречуття, Що верне всю красу життя Мені одна зірниця* (М. Вороний); *Нас у Дубинку вивели дороги На перепуття розуму й чуття, І блисками палали пречуття У погляді твоїм, заледве строгім* (В. Стус).

ПРЕЩАСЛИ́ВИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* щ а с л и в и й, *розм.* Дуже щасливий. *А я така щаслива-прещаслива була! І місяць мій, і зорі мої, все моє, — мій Павлусь!* (Ганна Барвінок); *Біля відкритого піяніно* [піаніно] *стояв і посміхався щасливий-прещасливий Рольф* (Олекса Ізарський); *Одного прещасливого дня знайшов бондар скарб* (з казки).

ПРЕЩАСЛИ́ВО, *також у сполуч. зі сл.* щ а с л и в о, *розм.* Присл. до **прещасли́вий.** *Вони покупили собі просторі хороші маєтки .. та й зажили з своїми коханими прещасливо, мов барони які* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Живе собі подружжя щасливо-прещасливо, а коли життя добігає кінця, стає зрозуміло, що їхнє щастя було лише ілюзією* (із журн.).

ПРЕЩЕ́ДРИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* щ е д р и й, *розм.* Дуже щедрий. *Жили собі два брати. Старший був щедрий-прещедрий, а молодший — дуже скупий* (з казки); *Сватам підносили* [князі за своїх дочок] *прещедрі дари* (В. Чемерис); *Всякому земля прещедра День у день давала страву* (І. Франко); *Лети ж, пожовклий золотий листочку, світами, що угрілися в піснях твоїх прещедрих* (В. Стус).

ПРЕЩЕ́ДРО, *також у сполуч. зі сл.* щ е д р о, *розм.* Присл. до **преще́дрий.** *Він Фрідоновому війську .. Скарб роздав, усіх прещедро збагативши пишним даром* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Справжню турецьку пахлаву щедро-прещедро просочують солодким медовим сиропом* (із журн.).

ПРЕЩИ́РИЙ, а, е, *також у сполуч. зі сл.* щ и р и й, *розм.* Дуже щирий. *Прещирий чоловік, Поміж поляками давно він жити звик* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); *Щирі-прещирі посмішки освітили обличчя дітей, коли вони отримали новорічні подарунки* (із журн.).

ПРЕЩИ́РО, *також у сполуч. зі сл.* щ и р о, *розм.* Присл. до **прещи́рий.** *Я просто розплачуюся і дуже так щиро-прещиро, як то українці вміють робити тільки за кордоном, дякую гарненькій аптекарці* (І. Карпа); — *Приємно? — "Сашко" знову прещиро зареготався. — Чорнота вашого гумору не знає меж, Вільгельмовичу* (Ю. Андрухович).

ПРИ, *прийм., з місц. в.* Сполучення з прийм. **при** виражають:

П р о с т о р о в і в і д н о ш е н н я

1. Уживається з позначенням предмета, місця, простору: а) біля, поблизу якого щось відбувається. *Ніч прийшла, лягли старі обоє, При ногах їх спать лягла дівчина* (І. Франко); *В Річмонді, при вході в санаторій, Квітне деревце в усій красі* (І. Нехода); б) біля, поблизу якого щось розташовується, міститься. *Козаче село Глибове при самому Дніпрі, та обляг-ли його височенні гори* (Марко Вовчок); *Зелене озеро .. тепер його не зворушувало, засипане брудним снігом, сажею, цеглою, трісками й шматками бляхи від розбомбленої касарні, що стояла при березі* (І. Багряний); *Оленчука з Фрунзе бачили в цей день над Сивашем. Спершу стояли на горбі при пологій впадині — спускові до Сиваша* (О. Гончар); в) у якому, де

відбувається дія або хто-небудь перебуває. *Батьки його жили при школі* (А. Головко); г) де або поблизу якого відбулася певна історична подія (з власною назвою). *Разом з половцями прийшов* [Олег] *на Київську землю. В битві при Нежатиній ниві 3 жовтня 1078 р. князь Всеволод погромив заколотників, і Олег дивом втік до Тамані* (Д. Білий).

2. Уживається з позначенням: а) особи, біля якої щонебудь є. *Полудневі полки з початку зістали ся* [залишилися] *при Дорошенку* (М. Грушевський); *Ці документи я знайшов при твоїй матері* (Ю. Мокрієв); б) предмета, у межах якого щось міститься. *Молодиці, гарно вив'язані квітчастими терновими хустками, несли клуночки та вузлики, чимало й з дітками при пазусі* (Дніпрова Чайка); *При поясі у вершників були шаблі, а в руках луки із стрілами* (П. Панч).

3. Уживається з позначенням предмета, який включає у свій склад те, що є його частиною або чимсь підпорядкованим, допоміжним. *Якась черниця підбила її батьків, щоб віддати її до єпархіальної школи при монастирі* (М. Івченко); *— Маємо одне місце на робфак при сільськогосподарському інституті* (М. Стельмах); *— Ви забуваєте, що й садок при хаті є, і хлів, — ніяковіючи, говорив хлопець* (М. Зарудний); *Вже на початку двадцятих при майстернях заводу було створено футбольну команду* (С. Жадан).

4. Уживається з позначенням місця, установи, організації і т. ін., де хто-небудь виконує службові або інші обов'язки, обіймає якусь посаду. *Стара не раз сварилася з чоловіком, що рішив довести "діло" до краю, — вивести сина "в люди", себто в писарі при волості або в прикажчики при економії* (М. Коцюбинський); [Ч о л о в і к:] *Послухаю тебе, шановний брате, але ти знаєш, як у нас при війську? З життям мені прийдеться попрощатись, коли зламаю звичай* (Леся Українка); *Пасьчиха — лише господарка при домі, чи могла вона осягнути чоловікові гадки і заміри?* (К. Гордієнко).

Часові відношення

5. Уживається з позначенням: а) події, дії, у момент якої щось відбувається. *При тому бунті я мав згубити корону і голову, але не згубив ні тієї, ні другої* (Леся Українка); *Це був уже не той лукавий, дещо полохливий подоляк, який при наближенні месершмітів впивався зубами в землю і молив невідому силу: — Пронеси!* (О. Гончар); б) процесу, явища, одночасно з яким відбувається дія або виникає певний стан. *У хижі служниця сидить з няньком, і при вечері говорять* (з казки); *При слові "наші" серце било, як сонце в груди, як ножі* (В. Сосюра); *— Я малював її* [картину] *при сході сонця* (В. Гжицький); *В нього враз покращав настрій при думці, що зустріне своїх* (Ю. Покальчук); в) дії, одночасно з якою відбувається інша дія чи триває стан. *Вона тепер так лагідно й солодко обзивалася до неї* [Параскіци], *.. хоч при тім ніколи не забувала крадькома .. хрестити все* (М. Коцюбинський); *Виставляв* [Сагайда] *пости біля вікон, біля кожної дірки, звідки можна було вести вогонь і робити спостереження. Інструктував при цьому бійців детально, впевнено* (О. Гончар); г) моменту дії, пов'язаного з її початком або кінцем. *Коли я нарешті спам'ятався, то ніяк не міг збагнути, світло чи пітьма довкола мене, на початку чи вже при кінці безрадісної своєї мандрівки я перебуваю* (П. Загребельний); *При відбутті корабля в рейс і при його завершенні в рубці були всі штатні пілоти* (О. Авраменко).

6. Уживається з позначенням: а) епохи, періоду, у час якої (якого) щось відбувається. *Господиня підійшла до комода, взяла фотокартку, подала йому: — Оце найостанніша. У Німеччині знімалась. Уже при наших* (А. Головко); *— Я був учителем у цьому ж селі п'ятдесят літ. Починав у старій Австрії, учив при панській Польщі* (В. Гжицький); б) особи, у період життя, діяльності або під час присутності якої відбувається дія. *Про що ти думаєш? Скажи... Ти хотів би жити тут не тепер? За княгині Ольги, при Ярославі, при Хмельницькому? Або через сто років?* (О. Довженко); *Прибули* [бійці] *в роту вже при Кармазинові* (О. Гончар).

Об'єктні відношення

7. Уживається з позначенням: а) чого-небудь, що належить комусь. *— Кілька тисяч! Хіба ж се мало? Хіба тисячі по дорозі пішки ходять? — При таких грошах, як ви маєте, се нічого не значить* (І. Франко); *І за це спасибі: Є бідніші нас; Ми собі при хлібі, А ті й так під час* (П. Грабовський); б) предмета, який є в кого-небудь у даний момент. *У порога, як стовп, стояв лакей, у чорному сюртуці, у манишці.., при часах* [годиннику] (Панас Мирний); *Солдати були при зброї* (Ю. Смолич); *Семенко підійшов у військовій формі при всіх орденах* (І. Муратов); в) посади, яку займає хто-небудь, заняття, яке є в когось, і т. ін. *Останні* [авіатори] *можуть не завжди бувати при роботі, але в курсі роботи мусять бути всі* (С. Васильченко); *Кожна мала комашка при ділі, і кожен тонкий корінець сповняє свою роботу* (О. Копиленко).

8. Уживається з позначенням особи, яка має в наявності що-небудь. [П а р в у с:] *Мої думки хай краще будуть при мені* (Леся Українка); *Харитон Макарович дав на ту юшку перцю і цибулину — цей рибальський припас він завжди тримав при собі* (Ю. Мокрієв); *В Колосовському знову заговорив документаліст: шкодував, що нема тут при ньому кінокамери — були б унікальні кадри* (О. Гончар).

Обставинні відношення

9. Уживається з позначенням способу дії або стану: а) указуючи на предмет, явище як обставину, за якої відбуваються дія, процес. *Батька-матері не зазнаю: сиротою зросла я при чужині, у людях* (Марко Вовчок); *Їх* [дітей] *запечена шкура казала, що не первина їм лежати при такій спеці* (Панас Мирний); *В ванькирі сиділи три-чотири господарі при пиві* (І. Франко); *Скільки раз прийде* [Степан] *до дітей, ніколи не застане Івана при книжці* (А. Крушельницький); *Не дав Прохор ділитися — живи при купі, бо чим його ділитись?* (І. Микитенко); б) указуючи на наявність у когось чогонебудь, що супроводжує певну дію, процес, стан. *Жили ми при достатку, всього було доволі* (Марко Вовчок); [Х у с а:] *То все родичі його дружини — хай Бог її удержить при здоров'ї!* (Леся Українка); *Він завжди був при грошах і при самоповазі, бо, не лукавлячи, не продаючись, вмів зорієнтуватися, добре зробити і добре заробити* (Г. Тарасюк); в) указуючи на обставину, яка є визначальною для якісної характеристики кого-, чого-небудь. *Гладенько причесана голова при її довгобразому лиці здавалася якоюсь гострою, малою* (Панас Мирний); *При коротенькій гладкій фігурі студента товариш його здавався мізерним та тендітним* (М. Коцюбинський); *У листі Мазепи до Мотрі читаємо: "Моє б теє щастя і радість (було), щоб нехай їхала та жила у мене; тільки ж я уважав, який кінець з того може бути, а головно при такій злості і заїлості твоїх родичів"* (з наук. літ.).

10. Уживається з позначенням: а) особи, у якої хтось живе. *Та небога мешкає при мачусі і при вітчимові* (Леся Українка); *— Як же мені жити при вуйку далі, коли тітка доказує майже щогодини, що я для них тягарем?* (О. Кобилянська); *Вона живе при старшому синові* (О. Гончар); б) особи, біля якої хтось є постійно, супроводжуючи або доглядаючи її. *Пошли на його* [нього] *лихо злеє, Щоб люди всі, що при Енеї, Послизли* (І. Котляревський); *Баба Зінька зісталася в хаті при дітях*

(І. Нечуй-Левицький); *Вернувши з Бахчисарая, був* [Тиміш] *все при батьку. Гетьман дуже його любив, гордився ним* (А. Чайковський); *Коли б ти, Петрику, був оце при мені, в моєму наметі, серед степу, який би я був щасливий!* (А. Хорунжий); в) особи, під наглядом, керівництвом якої хто-небудь працює, служить. — *А що, пташечко, — питає в мене бабуся, — при молодій панії давненько служиш?* (Марко Вовчок); *Прибуття Пушкіна на Україну року 1820 на службу при генералі Інзові було, по суті, приїздом опального поета на місце заслання* (М. Рильський); *Добра володарка простила Стефанії всі провини її циганського минулого і з християнського милосердя залишила жити служницею при своїй особі* (В. Єшкілєв); г) предмета або тварини, що перебуває під чиїм-небудь наглядом. *Такий сторож з вовка при вівцях, як з кози при капусті* (приказка); *Загороди на вівці стояли порожні, і вівчарі порались там, щоб було де ночувати при вівцях* (М. Коцюбинський); *Не було дня, щоб Володько так не накис у полі при худобі, що після того йому було не до лісу* (У. Самчук).

11. Уживається з позначенням особи, у присутності якої щось відбувається. *Не при нас писано* (приказка); *Денис згадав, як вона вилаяла Петра в крамниці, та ще й при людях* (І. Нечуй-Левицький); *Хоч не його діло повчати при батькові чужу дитину, але Супрун таки повчає* (М. Стельмах).

12. Уживається для вказівки на стан, у якому хто-небудь перебуває. *Віла при житті зісталась, тільки серце крів'ю обкипіло* (Леся Українка); *Вовчиця була вже при смерті і в своєму захриплому витті, може, сумувала за рідним лісом* (М. Малиновська); — *Не бійся при хворобі. Думай і говори про добре. Чують твої слова Бог, і Матір Божа, і янгол твій* (В. Лис).

Означальні відношення

13. Уживається для вказівки на вигляд, зовнішність, вік або якусь іншу ознаку кого-, чого-небудь. *Вродлива та при здоров'ї, Катря кидається кожному в очі* (Панас Мирний); *Хоч він і при літах, а все ж справжній мужчина* (Григорій Тютюнник); *До зали вплива сама княгиня — панія в літах, але при тілі, ще й з пишним декольте* (Ю. Винничук).

Умовні відношення

14. Уживається з позначенням явища, події і т. ін., які є умовою чого-небудь. *На старість підтоптавсь* [Лев], *нема вже тії* [тої] *сили, Що при здоров'ї мав* (Л. Глібов); [О р е с т:] *При щирості між людьми, при глибокій і міцній симпатії ніякий риск не страшний!* (Леся Українка); *Зітхне стара, при нагоді розповівши Тоні щось із тієї давньої давнини* (О. Гончар); *Стеля од вітру сиплеться, а при воді зовсім розкисне* (В. Логвиненко).

Допустові відношення

15. Уживається з позначенням обставин, незважаючи на які можливий який-небудь стан, виконується якась дія. *При глибокому снігу й при колючому морозі послано гінців у всі краї* (Іван Ле); — *При всій своїй відмінності ці всі плани* [переселення] *об'єднує страх перед майбутнім* (М. Стельмах); *При всіх його позитивних рисах: інтелігентності, порядності, інтелекті — і при тій досить значній посаді, яку він обіймає в міській управі, тато має схильність до способу життя пересічного громадянина* (Ю. Іздрик).

ПРИ... Префікс, що вживається для творення слів зі значенням: 1) приєднання, напр.: п р и к л е́ ю в а т и, п р и б и́ т и й; 2) наближення до чогось, розташування біля чого-небудь, напр.: п р и к о р д о́ н н и й, п р и м о́ р ' я; 3) неповноти дії чи ознаки, напр.: п р и г о р і́ л и й, п р и с м а́ ж у в а т и; 4) результату дії, напр.: п р и ї́ х а т и.

ПРИАЗО́ВСЬКИЙ, а, е. Стос. до Приазов'я. *Статистичні дані економічної та соціально-професійної структури трудового потенціалу представників приазовського регіону (українці, росіяни, греки та євреї) демонструють певні особливості цих національних груп* (з наук. літ.); *Приазовський край має достатньо високий потенціал природних ресурсів, що разом зі сприятливими кліматичними умовами забезпечує його розвиток у багатопрофільному лікувально-оздоровчому напрямку* (із журн.); // Розташований у Приазов'ї. *Полинула якась малознайома, старовинна пісня, що її принесла Ольга в університет десь із своїх приазовських українсько-грецьких поселень* (О. Гончар); *Приазовський національний природний парк загальною площею 78126,92 га створено Указом Президента України від 10 лютого 2010 року* (з наук.-попул. літ.); // Який буває в Приазов'ї. *У листі Олександра Білецького через чіткий малюнок приазовського пейзажу розкривається складне духовне життя людини* (з наук. літ.); // Який живе або росте в Приазов'ї. *Тенденцію раннього заміжжя дівчат відзначено не лише в кримських і приазовських греків, але й інших народів півдня України: кримських татар, кримчаків, караїмів* (з наук. літ.).

ПРИАНА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Який міститься біля анального отвору. *Тривале носіння підгузка може призводити до появи подразнень у ділянці ануса, або прианального дерматиту* (з навч. літ.); *Прианальний зскрібок — найпоширеніший спосіб перевірки малюка на наявність яєць глистів* (із журн.).

ПРИА́ХКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Ахкати, супроводжуючи цим яку-небудь дію. *Від радості, що зараз закурить, враз пожвавішав* [Кузьма]: *притупував чобітьми, приахкував, прицмокував і навіть пересмикував плечима* (Григорій Тютюнник); *Намацавши серед посуду глечика, він перехилив його і почав смачно пити і приахкувати* (А. Хорунжий); *Він .. роззувся і, приахкуючи від лоскоту, обережно ступав по шорсткому шпориші* (П. Загребельний).

ПРИБА́ВИТИ *див.* **прибавля́ти.**

ПРИБА́ВИТИСЯ *див.* **прибавля́тися**[1].

ПРИБА́ВКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **приба́влення** і **прибавля́ння.** [С о ц ь к и й:] *Чи не чували, ваше благородіє, чого-небудь нащот* [щодо] *прибавки землі?* (М. Кропивницький); *Коли він ходить пішки, ясно, що скоро стираються підметки. Це вимагає побільшення йому платні. Отже, щоб цього не було, треба, щоб він не ходив, а їздив на авто чи на парі вороних. Це застрахує установу від прибавки йому платні* (Остап Вишня).

2. Те, що прибавляють, що прибавилося до чого-небудь. *Кориться б уже й кориться писареві волосному було. Писав би це там коло нього й писав. Ніт же! Треба покомизитися було, прибавки просить* (А. Тесленко); — *А коропеня ж не одно! Полічіть, скільки буде прибавки на один мільйон? Десять тисяч кілограмів прибавки! Десять тисяч кілограмів риби!* (І. Багмут); *Ветеринари, зоотехніки та інші спеціалісти одержують в колгоспах тверду зарплатню з обов'язковою прибавкою в кінці року за перевиконання плану* (Микита Чернявський).

3. Те саме, що **доба́вка** 2. *Оп'янів від їжі Данько. Сидів, і аж похитувало його. Мусив передихнути перше, ніж братися за прибавку* (О. Гончар).

△ **(1) Приба́вка врожа́ю** — міра збільшення врожайності якої-небудь сільськогосподарської культури. *У наших господарствах через недосконалість схем підживлення ефективність використання азоту не на належному рівні. Так, наприклад, прибавка врожаю зерна від внесення 1 кг азоту становить лише 12–13 кг, тоді як аналогічний показник у Франції — 20 кг, Німеччині — 20,3 кг* (з наук. літ.); *Використання насіння зернових, сепарованого на вібраційній машині, дає змогу зменшити норму висіву й отримати прибавку врожаю на 3–6 ц/га* (з навч. літ.).

ПРИБА́ВЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **приба́вити.** *Прибавлені петлі пров'язують разом з основними в наступному рядку* (із журн.); // **приба́влено,** *безос. пред. Покійні отець мені не раз казали, що у метриці прибавлено мені годів* (М. Кропивницький).

ПРИБА́ВЛЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **приба́вити** 1 і **приба́витися.** *Результати останнього перепису населення засвідчили перевищення смертності над народжуваністю, на жаль, наразі малувато матеріальних стимулів до прибавлення в родинах* (із журн.); *За словами директора, у школі проводять капітальний ремонт, адже очікують значного прибавлення учнів у наступному навчальному році* (з газ.).

ПРИБАВЛЯ́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прибавля́ти** 1 і **прибавля́тися[1]** 1. *Прізвища із суфіксами -ський, -цький мають як мінімум три шляхи утворення: топонімічний, патронімічно-матронімічний та словотвірний (прибавляння зазначених суфіксів до будь-якої основи)* (з наук. літ.); *Щоб розширити або звузити вив'язуваний виріб, надати йому тієї чи тієї форми, застосовують різні способи прибавляння й убавляння петель* (з навч. літ.); *Культурний поступ є прямим наслідком прибавляння, прищеплювання інокультурних елементів до вихідної, первинної, матірної культури* (з публіц. літ.).

ПРИБАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИБА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* приба́влять; *док., розм.* 1. *що і без прям. дод.* Додавати, приєднувати що-небудь до чогось, збільшуючи кількість, розмір і т. ін. — *Волики веселенько в плузі ремиґають, а я дурня свого в спину поштовхую, да так і прибавляю і прибавляю оранки* (Ганна Барвінок); *Жига клав рівно колер* [колір] *на лик святого, витончуючи його по краях. А відтак прибавляв білил, де скільки просилося* (М. Дочинець); *У башт прибавили* [троянці] *запори І на валу всі залягли* (І. Котляревський); — *А нам тепер жалування прибавили,* — *процідила* [вчителька] *крізь зуби* (А. Тесленко); // Збільшувати, посилювати, продовжувати і т. ін. що-небудь. *Щастя розуму прибавляє, а біда і той, що є, віднімає* (приказка); *Пан Долинський ішов слідом, а коли вона помічала переслідника* [переслідувача], *прибавляла ходи* (Валерій Шевчук); — *Най їм Бог здоров'є* [здоров'я] *посилає та розуму прибавляє* (Г. Тарасюк); [М а р у с я:] *Зменши, Боже, денька, Що я молоденька. Прибав, Боже, ночі На мої карі очі...* (С. Васильченко); *Небезпека прибавила старій енергії* (Р. Андріяшик); // Помилково або навмисно перебільшувати (звичайно вік). *Я не такий старий, як пишете у листі. Ви прибавили мені літ 15 зайвих* (М. Коцюбинський); — *Скільки вам літ?* — *Двадцать* [двадцять] *три.* — *Хіба? Не прибавили?* (В. Винниченко).

2. *що і без прям. дод.* Говорити або писати на додаток до чого-небудь сказаного чи написаного. *Френсіс Бекон зазначав: "Лише ту філософію назву істинною, яка найбільш вірно передає голос самого світу та написана немовби під диктування світу, не прибавляючи чого б то не було від себе, а лише повторюючи та відображаючи"* (з наук. літ.); *Не так тепер і в пеклі стало, Як в старину колись бувало І як покійник* [Вергілій] *написав; Я може що-небудь прибавлю, Переміню і що оставлю, Писну — як од старих чував* (І. Котляревський); // Говорити зайве, перебільшуючи що-небудь; прибріхувати. [А в р а м:] *Явдоха, аби нашкодить свойому* [своєму] *ворогові Хвильці, зараз прибавить вдесятеро і розкаже пані* (І. Карпенко-Карий).

3. *що, рідко.* Те саме, що **додава́ти** 4. *Бувало, якийсь проворний ятошник* [яточник] *швидко-швидко налічить, скільки треба платити, а Ксеня й обізветься з-за материної спідниці: — Дядьку, то нащо зайве прибавляти? .. І тоді "дядькові" доводилось ще раз вести рахунок і під сміх людей признаватися, що таки збився з лічби* (М. Стельмах); *Якщо до обох частин рівняння прибавити (або відняти від обох частин) одне й те саме число, то рівняння не зміниться* (з навч. літ.).

(1) Прибавля́ти / приба́вити вітри́л — збільшувати швидкість руху судна, піднімаючи вітрила. *Він* [Ф. Ф. Ушаков] *вирішив випередити турків, наказавши прибавити вітрил* (С. Добровольський); **(2) Прибавля́ти / приба́вити в ті́лі** — ставати товстішим; гладшати. *Отак вигулювалися за літо телята, набиралися сили бики, прибавляли в тілі корови* (П. Загребельний); **(3) Прибавля́ти / приба́вити ро́сту** — збільшуватися в розмірі. *Недоїмка йде та й росту прибавля* (Г. Квітка-Основ'яненко); **Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти** *і т. ін.)* **/ приско́рити (приба́вити, приспі́шити, наба́вити, надда́ти** *і т. ін.)* **крок (кро́ки,** *рідше* **кро́ку, хо́ду, ходи́, хід)** *див.* **приско́рювати.**

◊ **Надава́ти (дава́ти, прибавля́ти) / нада́ти (да́ти, приба́вити) га́зу <Натиска́ти / нати́снути на газ>** *див.* **надава́ти[2].**

ПРИБАВЛЯ́ТИСЯ[1], я́ється, *недок.,* **ПРИБА́ВИТИСЯ,** иться; *мн.* приба́вляться; *док., розм.* 1. Додаватися, приєднуватися як доповнення до чого-небудь. *Емігранти так званої другої хвилі, що прибували в міжвоєнний період, не особливо відрізнялися від своїх попередників. Вони прибавлялися до наявних уже емігрантських організацій і переймали спосіб життя української спільноти* (із журн.); *До книжок прибавилась іще дружня розмова з земляками* (П. Куліш); — *Поклониться* [грішник] *святому, і до одного чуда прибавиться друге,* — *сплескується здивований голос* (М. Стельмах); [Н е в в а ж а й:] *Товаришу Калич, у нашому блоці прибавилось четверо робітників* (І. Микитенко).

2. Збільшуватися кількісно, у розмірі і т. ін. *Всі дні в ріці купаюся, а ріст не прибавляється* (М. Стельмах); *Лєна відчула, що в неї прибавляється сила, і їй хочеться сміятись* (В. Багірова); *Перемінилась і Параска .. У шовкових начосах прибавилося срібне волосся* (Панас Мирний); // *безос. Людей час від часу прибавляється, але вистави не починають* (М. Івченко); *В кожному тості Прибавлялось налитих чарок — Бо у Рильського друг — що не крок* (П. Воронько); *У кінці жнив Марія "розсипалася". Прибавилося аж двійко нових крикунів* (У. Самчук); // *безос.* Ставати більшим, інтенсивнішим, сильнішим. *Роботи літературної все прибавляється, а робити її ніяк* (Леся Українка); *У Глафіри прибавилося турботи. Вечорами вона відкладала хатню роботу .. і разом з Грицем ішла до клубу* (С. Чорнобривець); *У Христі прибавилося сили* (Я. Гримайло); — *Як поїздити та з розумними людьми поговорити. Скільки ж тоді в моїй голові розуму прибавиться?* (Григорій Тютюнник).

3. *тільки недок.* Пас. до **прибавля́ти.** *Якщо числа, що прибавляються, змінено, оберіть суму й натисніть клавішу F9, щоб відобразити нові результати* (із журн.).

ПРИБАВЛЯ́ТИСЯ[2], я́юся, я́єшся, *недок., розм., рідко.* Те саме, що **забавля́тися** 1. *У сушарні, в ядучій імлі, Де тютюн мої груди малі Розпирав, розривав на шматки, Прибавлялись гайдуцькі синки* (П. Воронько).

ПРИБАДЬО́РИ́ТИСЯ, о́рю́ся, о́ри́шся, *док., розм.* Те саме, що **підбадьо́ритися.** *Голод її допікав, холод діймав, і вже просила вона собі смерті. Коли бачить удалині світло. Прибадьорилася Марушка, пішла на те світло й вийшла на високу гору* (з казки); [Храпко:] *Прибадьорись лишень, Василю! попорядкуй у своїй голові* (Панас Мирний); *Чумак прибадьорився, заговорив голосніше* (В. Кучер); * Образно. *Обхопивши суху поживу, яку Адам йому підсовував, вогник прибадьорився, став зростати, весело затріщав травою і по якомусь часі вже танцював на товстіших гілочках* (В. Чемерис).

ПРИБА́ЛКОВИЙ, а, е. Прикм. до **приба́лок.** *Балку відділяють від ріллі прибалковою лісосмугою, яка сприяє снігозатриманню, поліпшенню мікроклімату та охороні полів від потрави худобою* (з наук. літ.); // Який водиться або росте в прибалку. *Прибалкова рослинність.*

ПРИБА́ЛОК, лку, *ч.* Місце біля, поблизу балки *(див.* **ба́лка**[1]). *Добре знав козак рідний край з його балками та прибалками, тож не боявся заблукати* (з переказу); — *Отут у прибалку братимеш .. Не зважай на стрілянину гарматну, бери льон* (Іван Ле).

ПРИБА́ЛТИ, ів, *мн. (одн.* **приба́лт,** а, *ч.).* Те саме, що **прибалті́йці.** *У таборі в Регенсбурзі по війні жило п'ять тисяч українців і приблизно сот* [сотень] *по п'ять поляків та прибалтів* (М. Слабошпицький); *Протистояти великоросійському жлобству вміють прибалти, їм начхати на погрози, газ, противогаз* [протигаз] (Ю. Винничук); *Прибалтові Томасу пощастило менше, ніж нам: він таки втратив око* (А. Кокотюха).

ПРИБАЛТІ́ЄЦЬ *див.* **прибалті́йці.**

ПРИБАЛТІ́ЙКА *див.* **прибалті́йці.**

ПРИБАЛТІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **прибалті́йці** і Прибалтика. *Ексампей ще ж був і осередком торгівлі, куди прибували знизу грецькі купці, а згори — прибалтійські, скандинавські та інші* (В. Чемерис); *Вона .. дуже тішиться, зауважуючи десь на бічній вуличці кав'ярню з .. прибалтійським автоматом для варіння кави, з якою не зрівняється жодне еспресо* (Н. Сняданко); *У XIII ст. князь Міндаугас об'єднав войовничі язичницькі племена, щоб дати відсіч натиску Тевтонського ордену німецьких хрестоносців-колонізаторів, що виник на прибалтійських землях* (з наук. літ.).

ПРИБАЛТІ́ЙЦІ, ів, *мн. (одн.* **прибалті́єць,** йця, *ч.;* **прибалті́йка,** и, *ж.).* Жителі країн Прибалтики. *Очевидно, слов'янська прабатьківщина межувала з прабатьківщиною прибалтійців, внаслідок чого ряд балтизмів залишився в усіх слов'янських мовах* (В. Русанівський); *Ні педантичний німець, ні гоноровий прибалтієць не дозволять собі зробити те, що заборонено законом і завдає шкоди* (із журн.); *У вирішальний момент прибалтійка двічі схибила і втратила шанси отримати навіть бронзову медаль* (з газ.).

ПРИБАМБА́С, у, *ч., перев. мн., розм.* 1. Те саме, що **аксесуа́р** 1, 3. *Годинник угорі був з усіма необхідними прибамбасами: кованими стрілками, курантами і навіть із хороводом фігур* (Ю. Іздрик); — *Кому потрібний захисний антураж-камуфляж, тому привезу перуки, окуляри та інші прибамбаси. Замовляйте!* (Г. Вдовиченко).

2. Індивідуальна, інколи занадто ускладнена особливість кого-, чого-небудь. — *Коли хочете знати, я теж людина, маю якесь серце, лиш от не маю часу на всякі, вибачайте, прибамбаси* (Г. Тарасюк); — *Ось як воно буває, Марков, — імператор дивився на детектива радше співчутливо, ніж суворо. — На круту гайку завжди знайдеться гвинт з прибамбасом* (В. Єшкілєв); *Решта* [статей] — *невимушена балаканина про різні чоловічі прибамбаси: як замінити полози в ґринджолах.., як приготувати тютюн із ягелю* (І. Роздобудько).

ПРИБАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Басуючи, прискакати. *Кінні жандарми з'явилися також. Вони прибасували просто по могилах* (Ю. Смолич); *Маруся прибасувала на жеребці* (П. Загребельний).

ПРИБЕРЕГТИ́ *див.* **прибері́га́ти.**

ПРИБЕРЕ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приберегти́.** *Ми їли прибережені на десерт печиво й андрутики, чи то пак вафлі* (Любко Дереш); * Образно. *Розпитував* [Войтюк] *Коропова про його життя-буття і після кожної відповіді схвально похитував головою зі своїм звичайним, мабуть, прибереженим з війни, "хорошо", яке вимовляв з розтяжкою* (В. Земляк); // **прибере́жено,** *безос. пред. Завітайте до нашого ресторану, тут для вас прибережено багато смачних рецептів* (з мови реклами); // *у знач. ім.* **прибере́жене,** ного, *с.* Те, що приберегли. *Тарілочками й мисочками заставлений був увесь стіл. Привезені нами дари зашматківської землі, щось там із прибереженого мною в погребі .. — чого ще треба в таку хвилину?* (П. Загребельний).

ПРИБЕРЕ́ЖЖЯ, я, *с.* Місце коло, поблизу берега. *Море глухо й одноманітно шумить у прибережжя* (О. Назарук); *За велінням князя Волота на приступ сіверських воріт і сіверського прибережжя йшли поляни та уличі* (Д. Міщенко); *Пахло свіжістю води, молодими травами прибережжя і бруньками столітніх груш* (П. Загребельний).

ПРИБЕРЕ́ЖНИЙ, а, е. Який міститься, розташовується на березі, поблизу, уздовж берега. *Прибережні луки були сірі від роси* (З. Тулуб); *Його багато годин волокло за течією, два-три рази вдарило до прибережних скелястих виступів* (Ю. Андрухович); *Човен небавом заскреготів днищем по прибережній гальці* (М. Андрусяк); // Який росте, живе, водиться на березі, поблизу берега. *Валом хвилі .. плещуть, миготять, сонце грає, прибережні верби віттям їх пестять* (І. Франко); *Від злості та натуги ніжна мова італьянська* [італійська] *так спотворилась, мов хижих прибережних чайок крик* (Леся Українка); *Прибережні люди були здивовані давно не баченим напливом плотів* (Г. Коцюба); *Щось зашелестіло в прибережному очереті* (А. Кокотюха).

ПРИБЕРЕ́ЖНИК, у, *ч.* Те саме, що **ка́мка**[1]. *Південноафриканські акулоголові качечки чудово маскуються: лише пильно придивившись до заростей трави, можна побачити, як вони плазують по гладеньких листках прибережнику* (з наук.-попул. літ.).

ПРИБЕРЕ́ЖНИЦЯ, і, *ж.* Рід багаторічних рослин родини злакових. *Солянка, содник, курай, прибережниця, тамарикс належать до екологічної групи рослин, що ростуть на ґрунтах із високою засоленістю* (з навч. літ.).

ПРИБЕРІГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прибері́га́ти.** *У композитора С. Людкевича спостерігаємо обережніше, ніж у Б. Лятошинського, використання мідної групи, приберігання її сильної яскравої звучності передусім для кульмінаційних зон розвитку* (з наук. літ.).

ПРИБЕРІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИБЕРЕГТИ́,** режу́, реже́ш, *док.* 1. *що, чого.* Ощадливо витрачаючи, використовуючи (гроші, продукти і т. ін.), відкладати частину на якийсь час про запас. *Жінка доглядає діток, годує, обпирає, обшиває їх і ще приберігає копійчину і про гостей, і про яку пригоду* (Л. Яновська); *Старий Гнат хоча й любив ярмарки та чарку, але, як міг, приберігав хліб на лиху годину* (М. Стельмах); *Він розумів, що треба приберегти м'ясо на завтра й надалі* (О. Донченко); — *Купимо Ізідорі дім. Лишимо собі... на повсякдення. А решту прибережемо* (Люко Дашвар); // Дбайливо ставлячись, не розтрачувати (добро, багатство і т. ін.). — *Коли б вони по правді, а не по кривді жили, то всього б того* [добра] *приберегли, не попустили б, щоб сирота скиталася по людях* (Панас Мирний).

2. *що.* Тримати що-небудь у належному стані, оберігаючи від псування. *Шкода кожушанки продавати, — жінка до церкви не надівала, дочці приберігала* (Л. Яновська); *— Ноги не куповані, батьківські, то нехай трудяться, а чоботи треба приберегти, бо хто зна, як воно ще буде* (П. Колесник); *— Довіряю вам оці ключі, дім і все, що в ньому є. Благаю вас, прибережіть, я скоро повернусь* (І. Шаповал); // Берегти, не розтрачувати марно (сили, здоров'я і т. ін.). *— Не диво, що сієї ночі ти до мене й не торкався, приберігав сили для вденішньої баталії* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Щоб приберегти силу, Оля, скільки можна було, йшла річкою* (Л. Юхвід); *— Дурниць наробиш і себе загубиш, — строго обрізав Бондар. — Прибережи свої нерви надалі. Нам ще не один день боротися з ворогами* (М. Стельмах); // *кого, що.* Виявляти турботу, піклуватися про кого-, що-небудь; доглядати (у 1 знач.). *Улас одписує Марині свій город і дві сотні грошей, аби тільки вона приберегла його на старість та поховала* (Панас Мирний); *— Все, що залишиться по веселощах, одсилаю на волю і розсуд кагана нашого, ясноликого Баяна. Він, самі відаєте, найліпше прибереже полон* (Д. Міщенко); // Тримати що-небудь у пам'яті, плекати в серці. *Прибережу для дальніх мандрувань Бажань і снів незайману натуру, І крик душі, й вітрів колоратуру, І мрево вечорів, і подихи світань* (А. Малишко); *В болючому серці усе приберіг: І села веселі, і ріки бурхливі, В досвітньому полі зарошений плуг, Осінні тумани, весняні́ї зливи, Оббризканий квітом і променем луг* (М. Стельмах); *Скільки снів мені наснилось! Забув я більше. Менше — приберіг* (В. Стус); // Зберігати щонебудь як згадку, пам'ять про когось або щось. *Мені чомусь стало жаль ковили, одвічної володарки землі цієї. Я вирішив вирвати кущ трави і приберегти на згадку* (А. Хорунжий); *Тоді я другові повім: — В бумажнику моїм твого листа я приберіг із іменем твоїм...* (І. Гончаренко).

3. *кого, що.* Приховувати кого-, що-небудь, зберігаючи для когось. *— Я вам окрайці її хліба приберігаю* (Л. Яновська); *Запримітив* [Жур] *у далекій лісничівці коло Дніпра дівчину ще вродливішу за Ясеневу доньку, та до часу приховував її від князя, приберігаючи для самого себе* (П. Загребельний); *Іноді Альоші щастило щось приберегти для Чорного з об'їдків* (І. Микитенко); // Залишати, резервувати щось для кого-небудь, за ким-небудь. *Дві лави спереду приберігали для командирів* (С. Олійник); *Ми йому приберегли місце і пишаємось потай тим, що він їде у нашім купе* (А. Дімаров); *— У мене ще лишилося кілька куль. І одну я прибережу для того, хто віддав мені цей підлий наказ!* (Ю. Бедзик); // Призначаючи для певної мети, придержувати що-небудь якийсь час. *Думка аж 5 томів випустити; на 5-й приберігаю "Повію"* (Панас Мирний); *Якщо розмова й далі витиметься навколо могутности скіфів, то шкода втраченого дня, сказав він подумки сам собі й вирішив повідомити скіфові з голеною головою те, що приберігав на останок* (І. Білик); *Приклад з Пушкіним мені видався надзвичайно вдалим, я його вирішив приберегти на майбутнє* (М. Білкун); // Готувати для кого-небудь якусь несподіванку, новину, сюрприз і т. ін. *Петро розповів про все, що приберігав для брата* (Д. Бедзик); *Він приберігав прилад як приємний сюрприз для коханої* (М. Дашкієв); *— Нічого собі новину ти приберіг, — пощулився я* (М. Стельмах); * Образно. *Степ ніби рівний, але для хідця приберігає численні горби і пагорбки, рівчаки і видолинки* (В. Барка).

(1) Прибережи́ (прибережі́ть) до і́ншого ра́зу (на по́тім) *що* — уживається як указівка на недоречність, несвоєчасність якого-небудь учинку, прояву чогось і т. ін. [П р о н а ш к а:] *Цить. Прибережи свої дотепи до іншого разу* (І. Микитенко); *Віктор зняв руку Олега з плеча. — Я не збираюсь з ним воювати. А ти свій войовничий запал прибережи на потім* (П. Автомонов); *"У тебе тепер багато запитань, — передбачила Сапфіра. — Але, заради усього святого, прибережи їх на потім"* (В. Єшкілєв).

ПРИБИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прибива́ти** 1, 2. *Чоловік часто вищий на зріст, і йому легше дістати пальто з вішалок .. Звичайно, в цьому випадку ми маємо явну дискримінацію: жіночі інтереси не враховуються при прибиванні вішалок* (С. Пиркало); *— Найсексуальніший вигляд .. має чоловік з викруткою чи молотком у руках, захоплений прибиванням полички або ремонтом проводки* (Г. Вдовиченко); *При ручному виготовленні килимів та гобеленів користуються спеціальною великою вилкою для прибивання пряжі* (з навч. літ.).

ПРИБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИБИ́ТИ,** б'ю́, б'є́ш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Прикріплювати (звичайно цвяхами) до чогось. *Невольників прибивали залізом до гребок* [весел], *і вони мали громадити веслами вдень і вночі, переганяючи галери з одного моря в інше* (А. Кащенко); *Подерся* [Мишко] *до верхнього порталу прибивати дріт* (І. Микитенко); *Він десь вичитав, що в Стародавньому Римі люди прибивали сову до своїх дверей, щоб відвертала всяке зло* (М. Василенко); *Двері од пекарні забив я старою .. ковдрою та заставив кошиком, на стінку прибив килимок* (М. Коцюбинський); *Михась із стіни зірвав стару панську назву й лаштувався прибити нову* (С. Чорнобривець); // Розпинати кого-небудь, катуючи, страчуючи. [М а р ц і я:] *Знічев'я навіть згодилась дивитись на те видовисько, як розпинали якихсь там трьох злочинців .. Хоч, правда, я спізнилася на те, як саме до хрестів їх прибивали* (Леся Українка); *Малює* [художницький пензель], *.. як благого Спасителя .. прибивають до хреста, заганяючи йому в ноги цвяхи* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Припнули Тараса залізними ланцюгами до стовбура, цвяхом прибили йому руки і .. почали розкладати під деревом вогонь* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); // *перев. док.* Пронизавши кого-небудь кілком, списом і т. ін., притискати до землі, підлоги, стіни і т. ін. *Ятаганами не тільки рубалися* [яничари] *в рукопашному бою, а й могли навкидь прибивати чоловіка до стіни, ніби метелика шпилькою* (П. Загребельний); *Зарили* [відьму] *ниць у яму, прибили осиковим кілком та зверху і заплішили, щоб ще не скочила* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гей, де мій спис? Приб'ю тебе до мура, єхидно клята!..* (Леся Українка); * Образно. *Погляд молодого чоловіка мішав його і прибивав до місця* (Н. Кобринська); // *безос. Стрілою прибило до щогли якогось товстого турка в синіх шароварах, і він, одчайдушне* [відчайдушно] *борсаючись, несамовито волав* (С. Тельнюк).

2. *що.* Ударяючи або давлячи чим-небудь, притискати, спресовувати щось. *Юнак аж заходиться в буйному, відчайдушному танці, б'є, прибиває землю* (О. Гончар); *Якість фактури килима визначається кількістю вузлів на кожний квадратний вершок основи .. Треба терпляче в'язати вузли, прибиваючи їх один до одного спеціальним гребенем* (П. Загребельний); *Одні висипали на схил кошиками глину, інші прибивали, ущільнювали схил* (Ю. Логвин); *Коли закінчив* [Матвій], *ще раз оглянув збоку, прибив злегка покрівлю граблями* (І. Цюпа); * Образно. *Підвівся* [оратор] *й знов заговорив, прибивши своїм голосом густий гомін, що почався в манежі* (В. Винниченко);

// Примушувати осісти на землю, приникнути до поверхні землі (про вітер, дощ і т. ін.). *Весняний дощ прибиває куряву* (М. Стельмах); *Залишилось від копиці трохи сіна, яке прибили дощі* (П. Панч); *По широких вулицях котилися хмари пилюги, щоб прибити порох, майдан перед шахським палацом цілий день поливали водою* (П. Загребельний); * Образно. *Тягота, здавалося, так прибивала його до землі, що він не в силі був іти далі* (А. Турчинська); // *безос. Де-не-де в глибині лану пшеницю покрутило пасмами-косами, намертво звихрило й прибило до землі* (О. Гончар); *Між білим небом та землею гіллям назубився гайок, і сніговою течією прибило висохлий листок* (П. Мовчан); // *у сполуч. зі сл.* п е ч а т ь, п е ч а т к а, *розм.* Засвідчувати який-небудь документ печаттю. [Ж а н д а р м:] *І ви, пане начальнику, будьте ласкаві за хвильку там* [до канцелярії] *надійти. Приб'єте мені печать на книжку* (І. Франко); — *Списки понаписували, а печатку прибити забули?* (О. Гончар); *Начальник табору без зайвих розпитувань прибив печаткою власний підпис* (М. Андрусяк).

3. *кого, що і без прям. дод.* Своєю силою, течією приганяти, приносити до якого-небудь місця або змусити щільно притулитися, пристати до кого-, чого-небудь (про воду, вітер і т. ін.). *Вітер свище, хвиля грає, В берег рибу прибиває* (Л. Первомайський); *Вітер дмухав іще дужче, прибиваючи вітрила до щогли* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Три чайки, слава Богу, Отамана курінного, Сироти Степана молодого, Синє море не втопило, А в турецьку землю .. прибило* (Т. Шевченко); * Образно. *Заспівай, .. Щоб любов, навіки серцю мила, Простягала пагінки рясні, Щоб тебе, мов ластівку, прибила До моєї бурі навесні* (А. Малишко); // *безос. Попереду йшов пліт, підхоплений течією. Його раз у раз то саджало на мілину, то прибивало в корчі під берег* (І. Білик); *Грей завернув до берега. Тут тихо прибивало водою* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); // *перев. док., перен.* Змушувати прибути кудись, зупинятися, залишатися десь. *Їй привиджується тепер її давнє — її доля, її гірка доля, що гонила по білому світу, поти не прибила до Мар'янівки...* (Панас Мирний); // *перев. док., безос., перен., розм.* Приєднувати кого-небудь до групи, гурту і т. ін. чи всіх або багатьох до когось одного. *Катря схопилася; мати устала, усіх, як хвилею, прибило до Чайчихи* (Марко Вовчок); *Незабаром Данька прибило, мов хвилею, до нерухомого, застиглого в напрузі гурту чоловіків* (О. Гончар); // *розм., рідко.* Набігати хвилями, приливати до чого-небудь. *Туман на озері білими хвилями прибиває до чорних хащів* [хащ] (Леся Українка).

4. *кого, що, перен., розм.* Викликати у кого-небудь пригніченість, приголомшувати когось. *Панас оповідає, дивлячись у землю. Інші стоять, і жах прибиває їх* (Ю. Яновський); *Лікар думав, що подав добру і дотепну раду, тим часом він тільки гірше прибив Романа* (О. Маковей); *Очі слухачів, що він у них завжди черпав натхнення й силу, бо вони горіли увагою й співчуттям, тепер зустріли його холодним блиском ворожнечі й недовір'я. Це враз прибило його* (Д. Бузько); *Змінився світ, змінились і люди. Одних так прибило горе, що вони стали ніби тінями в подобі людській* (М. Стельмах); // Справляючи гнітюче враження на кого-небудь, перешкоджати прояву чогось. *Горе так його присіло, Що прибило в ньому дух* (І. Франко); *Навіть тяжка і неприємна службова робота не змогла ще прибити того настрою і бадьорості* (М. Коцюбинський).

5. *тільки док., кого, розм.* Поранити, покалічити або вбити кого-небудь, причавивши, вдаривши і т. ін. *Кочуся додолу з пагорба, ровер боляче прибиває мене зверху, я проводжу язиком по передніх зубах — чи цілі* (С. Андрухович); *Як не прибив хто, то забігло* [порося] *безвісти* (С. Васильченко); *Він гнав у тил .. худобу, бомба влучила в стадо і разом з биками прибила й гуртоправа* (П. Панч); // *безос.* [Є ф р е м:] *Зо мною, бач, вийшла така оказія, що поїзд на поїзд наскочив: поламано два вагони, кондуктора прибило, кочегара обварило...* (М. Кропивницький); *Зчинилась бійка. І всі разом із човном попадали у воду. Човном їх згори і прибило* (Ю. Логвин).

6. *перев. док., кого, що, розм.* Пошкоджувати що-небудь (звичайно про мороз); приморожувати (у 3 знач.). *Вночі перший осінній заморозок прибив під вікном айстри* (В. Земляк); *Самосійна квітка, мабуть, цвіла торішньої осені. Мороз прибив її, поруділи, але не струпішіли із зубчиками листочки* (Б. Харчук); *Квіти побіля призьби прибили приморозки* (В. Дрозд); * У порівн. *Її душу, її серце неначе прибили гострі морози* (І. Нечуй-Левицький); // *безос. Таланти Корнія Івановича не розвинулись: так застигають в розвитку своєму ранні квіти, що їх прибило жорстоким приморозком* (І. Волошин); // *перен.* Укривати сивиною кого-небудь, чиєсь волосся. *Прибила волос сивина* (М. Рильський); *Роки прибили його сивиною, але Журба бадьорий і молодий ще* (Г. Епік).

◊ **Грім би тебе́ (його́, її́** *і т. ін.)* **вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний)** *див.* **грім; Хай (неха́й) грім поб'є́ (уб'є́, приб'є́** *і т. ін.)* *див.* **грім; [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій доро́зі** *див.* **грім; Щоб грім поби́в (приби́в, убив** *і т. ін.)* *див.* **грім; Щоб тебе́ на́гла смерть приби́ла** *див.* **смерть; (1) Як гвіздко́м (цвя́хом) приби́ти,** *зі сл.* с к а з а т и, д о д а т и *і т. ін.* — чітко, категорично, твердо, переконливо і т. ін. *Сказав як гвіздком прибив* (прислів'я); — *Ні! нема добра... немає — додасть* [Мирон] *як гвіздком приб'є та й замовкне* (Панас Мирний); **(2) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **гро́мом прибило (уда́рило)** *кого, безос.* — дуже вразило, приголомшило кого-небудь що-небудь. *Як громом прибило Масю, так цими словами: їй не жаль було за о. Гервасієм, як за батьком* (А. Свидницький); [К а т р я:] *Ріжте косу! .. Топчіть ногами; давіть і дитину від вашого сина! .. Михайла як громом ударило* (М. Старицький).

ПРИБИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИБИ́ТИСЯ,** б'юся, б'є́шся, *док.* 1. Приходити, приїжджати куди-небудь (перев. випадково, несподівано). *Перехожі майже не траплялися: в лютому сюди прибивається найменше туристів* (Ю. Андрухович); *Цієї ночі до рідного порога прибився син Савка, про якого вже кілька місяців не було ні слуху ні духу* (Ю. Мокрієв); *Синичка прилетіла й забила своїми жовтосиніми крильцями у вікно. "Хтось приб'ється", — подумав Коропов* (В. Земляк); // *безос. Цікавих прибилося повен двір. Лукеря Павлівна відчинила й вікна, щоб усі могли почути Дем'янка* (Ю. Яновський); // Діставатися (звичайно з труднощами) до якого-небудь місця, пункту і т. ін. *Усі вони.., спотикаючись у темряві об рейки і шпали, все-таки прибиваються до вузького перону* (Ю. Андрухович); *Блукаючи по Україні, Прибивсь якось і в Чигирин* (Т. Шевченко); *Іти їм слід було швидше, щоб до того, як завидніє, прибитися до .. лісів і перебути день* (Григорій Тютюнник); // *перев. док.* Випадково потрапивши куди-небудь, до когось, оселятися, залишатися там на довший час. *Жив дід здебільшого сам. Іноді траплялося, що до нього прибивався якийсь перехожий: бурсак.., мандрівний спудей, селянин* (І. Білик); *Виросте воно* [дитя], *як те стебло край дороги, .. приб'ється до якого шевця або кравця* (Панас Мирний); *Я відвідав село Кінтенталь Безим'янського району, куди після евакуації з України прибилась наша невеличка сім'я* (О. Гуреїв);

// *у сполуч. зі сл.* б е р е г, о с т р і в *і т. ін.* Пливучи, приставати до берега, острова і т. ін. *Човен прибивається до берега, й екскурсанти деруться вгору оглянути Кодацькі руїни* (Б. Антоненко-Давидович); *Попливли ночви з дітлахами за водою, а за ніч вода спала, ночви й прибились до берега* (Остап Вишня); *Приб'ється верба до якогось острівця і буде рости на новому місці* (М. Стельмах); * Образно. *Прибивались до цього берега ті, що рятувались від голоду з міст, від облав, наборів* (О. Гончар); // *перев. док.* Шукаючи захисту, схованки від вітру, холоду і т. ін., притискатися, притулятися до чогось. *Коли птиця до землі прибивається, коли звір ховається, ховайся і ти у кубелечко теплого сухого спокою* (М. Дочинець); *До вікон Горобчик прибився, цвірінькав .. Замерз, бідолашний* (І. Нехода); *— Поверталась я з чужих сіл додому, аж мене застукала хуртовина. Я до лісу, прибилася до дуба, тулюся біля нього, гріюся* (М. Стельмах).

2. Приєднуватися (про людей), приставати (про тварин) до кого-, чого-небудь. *Вона чує на собі парубочий погляд і знову радісно кружляє по ставку, поки не прибивається до дівчат* (М. Стельмах); *Тепер Мечислав зрозумів, що він мусить перестати полювати самотньо, настав час прибиватися до якоїсь зграї* (М. Білкун); *Хтось колись прибивався до їхнього гурту, і так село росло-розросталося* (М. Гримич); *Розгубивши свою бригаду, прибився був* [комбриг] *до їхньої колони, але так і не порозумівся з нею* (О. Гончар); *До обозу прибився осел. Хтось пожартував: мабуть, перебіжчик* (О. Підсуха); // *перев. док., перен.* Приймати чиюсь сторону, об'єднуватися з ким-небудь. *Чуплаки від бідаків відірвалися, а до багатіїв не прибилися, та так і зависли посередині, ні сюди ні туди* (С. Чорнобривець); *Домна Стельмахова якось збоку стоїть. Від своїх удовиноклинців, з якими прийшла, ще не одірвалася, але й до Соломії з Уляною не прибилася* (В. Кучер).

3. *розм.* Доноситися, долинати куди-небудь (про звуки). *Прибивається* [дзвін] *навіть на хутори* (М. Стельмах); *Може, голос приб'ється луною Без благань, і журби, і жалю...* (Я. Шпорта); *Катерина пірнула у глуху вуличку, осіння темрява обступила її, як вода, і, наче крізь товщу води, до неї ледьледь прибилася .. музика від Будинку культури* (В. Шкляр); // *перен.* Доходити, надходити до кого-небудь (про вісті). *До нього весь час прибивалися вісті Про батькову, повну тривоги, судьбу* (Л. Первомайський); [О л ь г а:] *Не можу їх* [сонця, зірок] *допитати, Чи вістка приб'ється, Чи згадує мене милий, Чи за мною б'ється?* (М. Кропивницький).

4. *тільки док., розм.* Те саме, що **заби́тися** 5. *Так забажається іноді вмерти, було. Нарошне* [навмисне] *босий по снігу бігаєш. Або, як літом, злізеш на лісу, та плиг звідтіля, щоб прибитися* (А. Тесленко).

5. *тільки недок.* Пас. до **прибива́ти.** *Добудовуються ятки, рундуки, прибиваються вивіски* (Олександр Олесь); *Щоб колеса не спадали, на кінцях кожної осі є по кілочку, а щоб не лопнула, то під низом у неї прибиваються залізні підвісники* (Остап Вишня); *На облизаних водою і вибілених сонцем дощечках, що прибивалися на стіну зсередини, Жига малював* (М. Дочинець); *Її цікавість із приводу того, на що тут подібне ліжко, прибивалася страхом повного розчарування й збридження* (І. Карпа).

ПРИБИВНИ́Й, á, é. Який прибивають (у 1 знач.). *Для виготовлення кронштейнів прибивного або підвісного типу застосовують міцний метал* (з навч. літ.); *Прибивна лиштва для міжкімнатних дверей може бути плоскою або напівкруглою. Плоска рекомендована для модернових моделей дверей, напівкругла — для класичних* (із журн.).

ПРИБИНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прибинтува́ти.** *Мозок свердлила тільки одна думка: прибинтована до ноги ампула з антивірусом не повинна потрапити до рук Валенброта* (М. Дашкієв); // **прибинто́вано,** *безос. пред. Від підставки під стопу, яку прибинтовано до підошви, в отвір поперечної планки протягують подвійний шнур, який закручують, щоб забезпечити потрібне витягання кінцівки* (з навч. літ.).

ПРИБИНТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прибинто́вувати.** *Щоб запобігти хронічній деформації та втраті функції, використовуйте техніку прибинтовування пошкодженого пальця до здорового лише для відповідних травм* (із журн.).

ПРИБИНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИБИНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Забинтовуючи, прикріпляти до чого-небудь. *Снаут прибинтовує до моєї голови електроди, формуючи на ній щось на зразок чалми* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Він обмотав ампулу ізоляційною стрічкою, обтягнув гумовою трубочкою, вклав у металевий футлярчик і прибинтував до ноги* (М. Дашкієв); *— А то ще було шиферину прибинтував до руки і в школу не йде: "Я, мамо, поранений..." Розбинтувала, а там нема нічого... Отакий фронтовик!* (О. Гончар); *Щоб не роз'ятрювати ран під час руху, Скиба попросив прибинтувати йому руки до грудей* (П. Загребельний).

ПРИБИНТУВА́ТИ *див.* **прибинто́вувати.**

ПРИБИРА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для прибирання. *— Візьми одну з прибиральних машин. Вона пересувається... Демонтуй прибиральний механізм...* (О. Бердник); *— Сьогодні прибиральний день, людей там мало* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПРИБИРА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який прибирає якенебудь приміщення, якусь територію. *Шансоньє чемно вклонився і повів її до салону. Там дійсно було вже порожньо, лишалися офіціанти і прибиральники* (І. Роздобудько); *— Найкращий у світі швидкісний прибиральник — Карлсон, що живе на даху. Це кожному відомо* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПРИБИРА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прибира́льник.** *Звечора прибиральниці гуртожитку для одиноких службовців довгенько поралися з прибиранням кімнати, з постіллю та меблями* (Іван Ле); *Я не докінчив, бо в цю мить прибиральниця вимітала з контори сміття і без усякого приводу вдарила мене мітлою по спині* (І. Багмут); *За каламутним склом проглядається постать прибиральниці з відром, яка шматою протирає високі столики* (О. Ірванець); * Образно. *Медунка побачила, що бджоли-прибиральниці докірливо захитали голівками. Не всі кімнатки коло льотка були охайні* (О. Іваненко).

ПРИБИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прибира́ти** 1–5, 10 і **прибира́тися** 1–4. *Мар'я з панею турбувалися біля печі, а вона прибиранням та вимітанням горниць себе заклопотала* (Панас Мирний); *Стомлений прибиранням зали, я ледве пересуваю ноги* (І. Микитенко); *Балабуха, надивившись, як його жінка й дочка тягалися з тими уборами та прибиранням на бал, сів за свій діяриуш* [діаріуш] (І. Нечуй-Левицький); *Якщо прибирання часнику здійснюють у сиру погоду, зібрані рослини перевозять у криті вентильовані приміщення для просушування* (з навч. літ.).

ПРИБИРА́ННЯЧКО, а, *с.* Пестл. до **прибира́ння.** *На порозі стояв він, князь Волот. — Я по тебе, Миловидко. Пізня година вже, лиши це прибираннячко на потім* (Д. Міщенко); *"Піднімайся! — гукаю. — Комісар зараз приїде!" А сам по кімнатах кинувся, сяке-таке прибираннячко роблю* (В. Дрозд).

ПРИБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИБРА́ТИ,** беру́, бере́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Порядкуючи в якому-небудь приміщенні, надавати йому охайного вигляду. *Поки поралась* [Маруся] *та прибирала і була з матір'ю, так їй і весело було* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Приходили .. Ганна Сивокінь з дочкою Марусею і Явдоха, прибирали все приміщення: мили підлогу, вікна, двері* (Б. Левін); *У Святвечір не вивели солдатів на муштру, а наказали чисто прибрати й помити казарму* (З. Тулуб); *Пані веліла прибрати добре в покоях* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *перен.* Опоряджати, обладнувати що-небудь. — *Вже маємо коней в артілі... — До сотні будуємо хат... — Почнемо вкривати з неділі, Щоб люди вселились до свят... І клуб почали прибирати... Село оживає щодня!..* (С. Олійник); *Палазя, побувши рік в пансіоні, задумала прибрати світлицю по-європейській* [по-європейському] (І. Нечуй-Левицький); // Складаючи належним чином, застеляти (звичайно постіль). *Франка почала прибирати постіль* (С. Чорнобривець); *За хвилину, як ту квіточку, прибрала* [Оришка] *постілочку* (Панас Мирний); *Жінки повдягались, умились, прибрали ліжка* (Гео Шкурупій); // *що, від чого.* Порядкуючи, звільняти що-небудь від чогось зайвого. *Закликали всіх, хто має вільний час, прийти зранку, щоб прибрати територію після великих робіт від непотрібного каміння, дощок, риштовання тощо* (Д. Ткач); // *за ким, розм.* Пораючись біля свійських тварин, усувати безладдя, вичищати за ними (звичайно гній). *В школі були кролі. Та що цікавого прибирати за ними?* (О. Іваненко); *Шкребти, чистити кобилу, прибирати після неї кінські яблука тепер здавалося йому вкрай образливим для його високого покликання* (В. Нестайко); // *заст.* Зачісувати, причепурювати (голову, волосся). *Олеся наділа білу сукню, а мати причісувала та прибирала її голову* (І. Нечуй-Левицький); *Юля відійшла від вікна, глянула у скло рами, як у дзеркало, на своє розпатлане волосся і стала прибирати, вишукуючи на підлозі шпильки* (Григорій Тютюнник); *Вона вмилася та прибрала трохи голову, заткнувши під очіпок .. волосся* (Панас Мирний); *Волосся прибрала* [Вікторія] *назад чорною хусткою бандана* (Є. Кононенко).

2. *кого, що, розм.* Прикрашати що-небудь, надавати чомусь ошатного, чепурного вигляду. — *Мусите приставити ялинку сьогодні, бо пани ще хотять* [хочуть] *прибирати її на вечір* (М. Коцюбинський); *Чи не Морозенкова се горниця? Чи не задля себе він прибрав її так чепурно, чисто?* (Панас Мирний); *Дівчата її* [їдальню] *так приберуть. Рушниками завішають, портретами, вінками заквітчають...* (А. Головко); *Хату прибрала* [Марія] *паперовими квітами та рушниками* (У. Самчук); * Образно. *П'ять весен минуло і шоста прийшла, Заслала лани килимами, Ліси і сади в мережки одягла, Прибрала всю землю квітками* (Олександр Олесь); // Допомагати кому-небудь одягатися, зачісуватися і т. ін. *Пріська, як вірна слуга-наймичка, їздила всюди .. прибирати свою господиню* (Панас Мирний); *Молоду прибирала Світозара* (А. Хижняк); *Тремтливими руками вона добула з глибини скрині своє дівоцьке убрання та прибрала ним Ласю, як наречену до вінця* (В. Підмогильний); * Образно. *Паморозь прибрала їх* [верби] *в дивовижний одяг* (М. Стельмах); // Надягати на себе чисте, нове, святкове вбрання. *Вмилась вона і, стан свій у чисте прибравши одіння, Вийшла у верхні покої* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Одягати покійника, готуючи до похорону. *Я дитинку обмила, прибрала, стіл заслала і на столі її положила. Збігала — свічечку купила* (Марко Вовчок); [Брат Лор:] *Утріть же сльози і, як то годиться, їй тіло розмарином уквітчайте, В убрання щонайкраще приберіть І віднесіть її до церкви* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

3. *кого, що і без дод.* Ховати або класти на належне місце що-небудь кинуте, залишене кимсь. *Ніхто цих гир не прибирав у сарай, ніхто й не крав* (М. Чабанівський); [Річард:] *Де ж віск? Ти, Белло, певне десь прибрала* (Леся Українка); — *Навіщо у вас так розкидані книжки? Чому ви їх не приберете?* (В. Домонтович); // Згрібати що-небудь скошене, складати його в копиці, стоги і т. ін. *Пропало сіно! Тільки покосили, А дощ його й прибрати не дає!* (Є. Плужник); // Припиняючи якусь роботу, згортати, складати, ховати (інструмент, приладдя, матеріал і т. ін.). *Закінчивши скриньку з красного дерева, прибирає* [різьбяр] *інструмент і підмітає коло верстата* (В. Барка); *Прибрав* [Клим] *роботу, помолився, погасив каганець і ліг спати* (С. Васильченко); * Образно. *Здавалося, літо прибирало свої зелені вітрила для того, щоб вони не контрастували з жовтаво-білими стінами будівель, червоним кольором дахів, сірим громаддям шахти* (М. Ю. Тарновський); // *розм.* Підбираючи кинуте, забуте ким-небудь, привласнювати. *Він виканючував пісок, іноді просто прибирав, де погано лежало, а то й крав* (П. Загребельний); // *перев. док., розм.* Брати кого-небудь на утримання, на постій. *Хочеш ти* [Климиха] *прибрати Жінку ту з малим. Звідки ж тобі знати, Що намислив Клим?* (Л. Первомайський).

4. *кого, що.* Відкидати, відносити від якого-небудь місця, за межі чогось те, що заважає, захаращує це місце. *Три глухих вибухи один за одним ухнули під землею. Коли розвіявся в штольні задушливий дим, робітники кинулися швидко прибирати породу* (О. Донченко); *В нерозчищеній частині склепу швидко прибрали каміння та різні уламки і знайшли там чимало золотих бляшок* (В. Чемерис); // Усувати що-небудь зайве, непотрібне і т. ін. *Прибирати сліди окислення з поверхні металевого посуду можна за допомогою звичайного кетчупу* (з наук.-попул. літ.); *Він обладнав собі хитрий схованок. Прибрав геть усе чисто з горища* (М. Андрусяк); // *розм.* Відсилати кого-небудь з певною метою; виживати (у 3 знач.) звідкись. — *Отак і жить, — кинула Катря. — Прибери її* [вчительку] *з села — і будемо жить* (В. Кучер); *Він не змигнувши оком віддавав швидким медикам половину свого заробітку за рейс, аби лише вони прибрали з театру бойових дій несвоєчасну Аньку* (А. Санченко); // *розм.* Позбавлятися кого-небудь, знищуючи його фізично; убивати *(див.* **убива́ти**[1] 1). *Євпраксія вже відала, як прибирають свідків* (П. Загребельний); *Такий спільник був небезпечний, він надто багато знав — його треба було прибрати* (С. Скляренко); *Будучи в німецькій формі, розвідники легко прибрали вартового при вході* (М. Ю. Тарновський).

5. *що, чого.* Приймати певний вигляд, позу і т. ін. (про яку-небудь особу). — *Хто ж це тебе навчив так весело грати? Я прибираю байдужого вигляду, немов мені давним-давно набридли такі запитання* (О. Донченко); *Він став два кроки перед своїм товаришем і, комічно прибираючи військову поставу, зарапортував* (О. Лисяк); *Миттю Анрі-Жака сфотографували, він прибрав пристойної пози й підкрутив вуса* (Ю. Яновський); *До нього наблизилась тихо Афіна, Ментора вигляд прибравши* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Набувати якого-небудь вигляду, виразу (про обличчя, погляд і т. ін.). *Не лише розмови, а навіть погляди бійців прибирали якогось цнотливого виразу* (О. Гончар); *Знов її обличчя прибрало .. неживого виразу* (Дніпрова Чайка); *Лікареве обличчя прибрало поважного вигляду* (Г. Коцюба);

// Надавати своєму голосу, тону певного забарвлення. — *Діла Божі, а суд королівський, .. — непевно заговорив панотець, прибираючи тону господаря* (Іван Ле); *Івана кортіло й розказати, як його кликала у полонині лісна, прибравши голос Марічки* (М. Коцюбинський); *Мій голос прибрав такої дикції й експресії, що після цього вже не можна було не плескати* (Б. Антоненко-Давидович); // Набувати в чиїйсь уяві рис, властивостей кого-небудь. *В уяві снувались їм сцени з маминих оповідань про старих чарівників, що сиділи в глибокім лісі в кам'яній печері, і ті чарівники прибирали тепер зовсім виразні риси й форми Семка Тумана* (І. Франко); *Часто боги, мандрівного чужинця подобу прибравши, Чи в якій постаті іншій по наших містах походжають* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Набирати певних форм, розмірів, набувати нових властивостей і т. ін. за відповідних умов (про конкретні предмети, явища і т. ін.). *Я сидів, закутавшись в теплий свій кожух, і чомусь з цікавістю розглядав, яких форм прибирала пара, що вилітала в мене з рота* (М. Рильський); *Поїзд певно, неухильно йде, перестук коліс вирівнюється, прибирає усталеного ритму* (О. Кундзич); *Подовжені тіні прибрали велетенських розмірів* (Я. Качура); *Він вимкнув кондиціонери, ногою відкинув крісло, готове послужливо вигнутися, щоб прибрати форм його тіла* (І. Росоховатський); * Образно. *Хотілося* [Любові Прохорівні] *цвісти квіткою, прибираючи надвечірньо-теплих барв* (Іван Ле); // Набувати певного вигляду, форми і т. ін. у процесі розвитку. *Орися за прикладом сестри пильнувала також своїх речей; спосіб життя почав прибирати вигляд правильності: чистота, свіжість панували в кожнім кутку* (С. Ковалів); *І наше слово скрізь гуде, Вже без цензури в друк іде, Прибравши форми гарні* (В. Самійленко).

6. *що.* Брати собі яку-небудь назву, псевдонім і т. ін. *У тисячний раз інше ім'я прибираю та іншу поставу, тільки не можу очі свої зміняти* (І. Калинець); *Я стала подумки розповідати собі своє життя — щодня по розділу..; в тих розповідях я прибирала різні псевдоніми — була то Оксанкою, то Мар'яною* (О. Забужко); *В нього залишилося фантазії тільки .. на те, щоб прибрати собі прізвище — Могила!* (М. Стельмах).

7. *що, розм.* Вибираючи, знаходити таке, що найбільше подобається, підходить і т. ін.; підбирати (у 5 знач.). *Ім'я Тупак-Амару стало священним для народів Південної Америки. Це ім'я не раз прибирали собі й інші ватажки повстанців* (Ю. Бедзик); — *Я вам хатку таку прибрав — і муха там не замутить спокою* (Панас Мирний); — *Просимо заходити до хати! Явдохо, прибери чоловікові місце, де сісти, — у двері гукнув Юхим* (С. Чорнобривець); *Вислухавши яку сотню порад доброзичливих глядачів, парубок прибрав собі й рясні шаровари* (О. Ільченко); // Те саме, що **підбира́ти** 6. *Попригадував я свої пісні ще парубочі .. Сиджу було на призьбі та метикую, прибираючи струну до струни, голос до голосу* (І. Нечуй-Левицький).

8. *що і без дод., розм.* Розуміти, усвідомлювати що-небудь. *Розпустилися* [думки] *так, що не приберу, як їх докупи позбирати та над ними гору взяти* (Панас Мирний).

9. *що і без дод., розм., рідко.* Поїдати все до кінця. *Голодному лиш прибирати, а не перебирати* (прислів'я); *Наїдків, напитків понастановлювала* [пані] .. *А панночка усе прибира, наче той горобець, хутенько й чистенько* (Марко Вовчок).

10. *що, розм., рідко.* Збирати після достигання (про врожай). *Ніхто не прибирав рясних садів* (Я. Качура); *Цибулю краще прибирати в другій половині дня, коли ґрунт підсохне й нагріється* (із журн.); *Прийшла осінь. Якову знову безділля, хліб прибрали, звозили* (Панас Мирний).

(1) Прибира́ти / прибра́ти до мі́сця — класти що-небудь на відведене йому місце. *Ходить Настя по двору, гомонить стиха сама до себе, все до місця прибирає* (С. Васильченко); **(2) Прибира́ти / прибра́ти з (з-пе́ред) оче́й** — ховати, усувати кого-, що-небудь так, щоб його не було видно. *Та й навіть торбу синові й одіж, що злагодивсь, прибрала* [мати] *з очей у хижу* (А. Головко); *Шульга хотів уже не просто пересунути кудись Сухорукова, а запхати, заховати, прибрати з-перед очей, усунути геть* (П. Загребельний); **(3) Прибира́ти / прибра́ти зі сто́лу (на столі́)** — наводячи порядок на столі, приймати, виносити посуд, залишки їжі і т. ін. *Прибираючи на столі, вона взяла обірвані квіточки і сховала їх у книжку* (Леся Українка); *Зіскочила* [Маруся] *з лави й мерщій почала помагати матері прибирати зі столу, струшуючи крихти* (Г. Хоткевич); *Катерина прибрала на столі, і Антон знову сів у куток під старий почорнілий образ* (С. Чорнобривець); *Артур прибрав зі столу: повні тарілки поставив у холодильник, брудні в раковину* (Г. Пагутяк); **(4) Прибира́ти / прибра́ти на́зву** — приймати яку-небудь назву, ім'я і т. ін.; називатися (у 1 знач.). *У XIV ст. Литва прибирає назву Великого князівства Литовського, Жомоїтського й Руського, у першій половині XV ст. — Литовського й Руського* (з наук. літ.); *Містечко розташувалось у балці форми кривулястого рогу і, мабуть, тому й прибрало назву "Кривий Ріг"* (Олесь Досвітній); *"Повість минулих літ" навіть точно вказує, коли полянська Київська земля — в розумінні держава, прибрала іншу назву* (Р. Іванченко); **(5) Прибира́ти / прибра́ти слова́ (ви́слови, порівня́ння** *і т. ін.)* — висловлюючись, знаходити відповідні слова, порівняння і т. ін. *Поганий з тебе стиліст, діду, не вмієш прибирати порівнянь* (Г. Хоткевич); *Лобода отетерілими очима дивився на те все, а слів не міг прибрати й вимовити* (Іван Ле); **(6) Прибира́ти / прибра́ти спо́сіб (спо́собу)** — добирати, знаходити спосіб вирішення, розв'язання чого-небудь; додумуватися до чогось. *Стало на четвертий місяць повертати, стали пани-ляхи спосіб прибирати, Од козацьких, од мужицьких комор ключі одбирати* (з думи); — *Чи не годиться ж і поготів нам, та й абикому іншому, прибирати всякого можливого способу, щоб чесно зберегти своє життя* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Роман привів галайстру дітиськ троє — Ганнині і ще Оленин хлопчик. Я не приберу способу, щоб усіх їх запам'ятати* (Р. Андріяшик); **[Сира́] земля́ [до се́бе] прибра́ла (прибере́)** *див.* **земля́.**

◇ **Бог (Госпо́дь) прийня́в (приня́в, прибра́в) [ду́шу] [до Себе́]** *див.* **Бог; (7) Мі́сця [собі́] не прибра́ти** — утратити душевну рівновагу, спокій, самовладання; непокоїтися. *Івашко нудиться, місця собі, сердешний, не прибере* (О. Стороженко); *Людей обгорнула тривога. Бентежаться, тривожаться, не можуть собі місця прибрати* (Б. Лепкий); **(8) Не прибра́ти глу́зду (ро́зуму, ума́)** *щодо чого* — не змогти знайти якогось певного рішення, виходу з якої-небудь ситуації; не збагнути чогось. — *Тепер не приберу більш глузду, Як тут сих поселить прочан* (І. Котляревський); [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Я вже й ума не приберу, як на це діло дивитись* (М. Кропивницький); [Д з ю б а:] *Коли б ти знала, Лесечко, яке мене лихо спіткало. Розуму не приберу, що й робити* (І. Кочерга); — *Бідолашний мій хлопчик! Ума не приберу, що мені з ним робити. Останнім часом він поводиться так дивно* (О. Авраменко, В. Авраменко);

(9) Прибира́ти / прибра́ти до [свої́х] рук: а) *(кого)* ставити когось у залежність від себе, примушувати слухатися, підкорятися і т. ін. *Ощадлива Векла почала потроху прибирати його до рук. Нашила десяток кофтин і послала Василя торгувати на базар* (М. Чабанівський); [С т а р и ц ь к и й:] *Майбутній мільйонер* [Черепань]. [А н д р і й:] *Все прибирає до рук: і дворян, і цих голодних людей* (Ю. Мокрієв); — *Нічого. Ми їх усіх приберемо до рук, усіх, — мовив Павук* (Панас Мирний); *Він завжди перелічував усі обов'язки нещасних жандармів, .. повчав, як усіх треба прибрати до рук, щоб справді був зразковий порядок* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); б) *(що)* захоплювати, забирати щось, заволодівати чим-небудь. — *Карпо програє останній спадкоємний хутір, стоїть значно вище людини, котра розумно прибирає цей хутір до своїх рук* (М. Стельмах); *Та ще коли б Єдиний хліб Вони бажали мати, То ще б нехай, А то весь край Хотять* [хочуть] *до рук прибрати* (В. Самійленко); — *Володимире Гнатовичу, — закинула наживку. — Є варіант прибрати до рук підприємство, через яке можна гроші на вибори збирати* (Люко Дашвар); **(10) Прибира́ти / прибра́ти з доро́ги (шля́ху):** а) відстороняти того (те), хто (що) заважає, убік; відсувати те, що перешкоджає рухові, погіршує умови для роботи і т. ін. *Фотографи пролазили крізь натовп аж до комісара. Помічник оператора прибирав їх з дороги* (Ю. Яновський); — *Гей, дядьку, прибери воза з дороги, а то перескочу!* (А. Дімаров); б) усувати певні перешкоди, створюючи умови для розвитку, функціонування чого-небудь. *Сюжет — це струмочок. Йдеш за течією цього струмочка і копітко прибираєш із шляху все, що заважає його швидкому й вільному руховi* (О. Донченко); *Святополк .. дуже боявся ростовського князя і послав до його табору таємних убивць, які й прибрали з його дороги до влади молодого князя* (Р. Іваничук); **(11) Прибира́ти / прибра́ти себе́ до рук** — зусиллям волі заспокоюватися, повертатися до стану нормального сприйняття навколишнього світу. *Лисенки зрадiли їй* [Христі]. *Тільки Льока довго мінився, довго прибирав себе до рук* (Олекса Ізарський); *Відсутність рівноваги захопила його на одну мить: Марченко вже знову встиг прибрати себе до рук* (М. Хвильовий); *Нічого не чув* [Андрій], *що говорила сестра, так гуділа йому голова. Але він прибрав себе до рук* (І. Багряний); **Смерть узяла́ (забра́ла, прибра́ла)** *див.* **смерть.**

ПРИБИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИБРА́ТИСЯ,** беру́ся, бере́шся, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **прибира́ти** 1. *Розкидала* [Люба] *по килиму Макарові та Гоцикові речі, а тим — однаково. Чого прибиратися, як Люба рано-вранці з дому вилітає і тільки пізно ввечері повертається?* (Люко Дашвар); — *Поспи, синку, поспи ще трохи, поки я приберусь — каже вона, злізаючи з печі* (Панас Мирний); *Уже й будиночки вимащені, і вулиці підмітаються .. Прибратися та причепуритися перед святами — всяк розуміє, що треба* (Остап Вишня); // *перев. док.* Упорюватися з якоюсь роботою. *Сутінки ллються проти ночі; Женці прибрались за пори, Спинились щебети жіночі, І плач, і регіт дітвори* (П. Грабовський).

2. Надавати собі охайного вигляду; чепуритися. *Боже, як він сьогодні прибирається, чепуриться, волосочок до волосочка вкладає, наче до нареченої збирається!* (В. Винниченко); — *Чого ходиш, як циганка? чому не приберешся? — почав панотець, поклавши голову на подушку* (А. Свидницький); — *Через п'ятнадцять хвилин я чекаю вас на західній веранді .. Тим часом ви встигнете прибратися з дороги* (Ю. Смолич); // Ошатно одягатися. *Журилася* [дівчина], *На шлях битий дивилася. Квітчалася, прибиралась, Що день Божий сподівалась* (Т. Шевченко); *Баджін трохи запізнилася, прибираючись для зустрічі зі мною* (Ю. Яновський); — *Диви, як ти прибралася! — промовила ключниця й пильно поглянула на білу вишивану сорочку дівчини, на її строкату плахту* (С. Скляренко); // *у що.* Надягати на себе що-небудь святкове, нове, ошатне. *Усі її товаришки прибиралися в капелюхи й насміхалися з Гінди* (Н. Кобринська); *Він .. надавав своєму обличчю чарівної краси, прибирався в найвиборніші костюми й скоряв жіночі серця поспіль* (В. Підмогильний); *Онися встала удосвіта, прибралась у нову плахту, причепурилась, наділа на голову всі стрічки й квітки й пішла до церкви* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Вона* [мелодія] *виповняє груди, рветься наверх і, прибравшись в поетичні шати слова, вільна, як пташка, шукає простору* (М. Коцюбинський); // *перен.* Набувати святкового, гарного вигляду, прикрашатися чим-небудь (про неживі предмети). *Сади зацвітали, квітки розпукувались; земля пишалась, прибираючись в зелене листя та квітки* (І. Нечуй-Левицький); *Школа прибралась, причепурилась, всюди квіти* (О. Донченко); *Прекрасне село стало ще милішим, воно прибралося в зело, заквітчалося клечанням* (Ю. Яновський); *Настала довга-предовга зима. Ліс прибрався в іній та ожеледець* (Григір Тютюнник).

3. *розм.* Те саме, що **збира́тися** 7. *Хазяйка прибиралася на іменини до Лаврентія-шевця* (Марко Вовчок); *Їмость мовчала. Чи лиш удавала, що не слухає панотцевої промови, чи таки зіправди* [справді] *не чула її тому, що прибиралася до подорожі* (Л. Мартович); *Однак не слід думати, що, прибираючись на ярмарок, тубільці обмежувалися самою тільки зачіскою* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Дяки з попами позбирались, Зовсім служити всі прибрались* (І. Котляревський); *Ось іде в хату Кирило Тур, удаючи з себе такого веселого молодця, що ти б сказав — він на весілля прибравсь* (П. Куліш).

4. *під кого, перен., розм.* Наслідуючи, удавати з себе кого-небудь. *Після перших успіхів у підкоренні малих народів і держав, зраджених своїми правителями, Гітлер почав прибиратися під Наполеона* (П. Панч).

5. *тільки недок.* Пас. до **прибира́ти.** *Згідно із санітарними нормами підлога аптечних приміщень має періодично (але не рідше як один раз на день) прибиратися вологим способом із застосуванням дозволених мийних засобів* (з навч. літ.); *Кухня досить велика. На столі — комп'ютер, папери, газети. Якщо приходять гості, це все прибирається* (І. Роздобудько); *Все, що заважає цьому божевільному намірові* [захопити всю землю], *прибирається безжально й просто, як здмухуються з столу крихти хліба* (П. Загребельний).

ПРИБИ́ТИ *див.* **прибива́ти.**

ПРИБИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приби́ти.** *Воно* [вікно] *було прибите знадвору гвіздками* (Б. Грінченко); [Н е о ф і т - р а б:] *Може, давно б полинули* [терпеливість і покора] *з землі на безвість, якби мара прибитих на хрестах кривавих розбишак нас не лякала погрозою даремного сконання* (Леся Українка); *Прибиті дощем і притоптані війною борозни майже зовсім уляглися* (С. Голованівський); *Тут і там виднілися зігнуті та зламані стовбури, прибиті до землі кущі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Яхта стала під мостом, прибита хвилею до однієї з підпор* (Л. Дмитерко); *Ще говорив щось Когут, та Марко вже не слухав. Прибитий горем, мовчав* (І. Цюпа); *Загинув* [чоловік] *у лісі, прибитий падаючим деревом* (В. Гжицький); *Прибитий ранніми приморозками, пасльон визирає з-поміж сизуватої лободи* (М. Руденко); * Образно. *В очах старого Канушевича застряла усмішка. Він розгладив свої довгі, інеєм прибиті вуси* (Г. Коцюба); * У порівн. *Одна постать Якова чорніла в кутку коло стіни, мов прибита гвіздком до неї* (Панас Мирний);

// **прибито,** *безос. пред. До ґанку на щастя підкову прибито* (П. Воронько); *Печатки в паспорті не прибито* (Є. Пашковський); [С т е ф а н:] *Розкажи їм, як нас хвилею прибито до Синопа і як нас у полон забрано...* (І. Карпенко-Карий); * Образно. *Морозом лиходійним Моє життя прибито на цвіту* (М. Вороний).

2. *у знач. прикм., перен., розм.* Який виражає пригніченість. *Льошка .. позадкував із якимось прибитим виглядом* (Я. Стельмах); // Ледве чутний, слабкий (про голос). *Він ніколи не вгнівався, не підніс голосу, а все якось так покірно, таким приниженим та прибитим голосом відповідав* (І. Франко); *Матвій прибитим голосом розказував: — Як тільки одужаю, то поїду, поїду до рідних, до своїх...* (Мирослав Ірчан); // Пригнічений, принижений (про людину). *Народ* [Тухольщини] *нужденний, прибитий, понурий, супроти чужих несмілий і недотепний* (І. Франко); *Від міста нічого не зосталося — турки все спалили, зруйнували .. Всі здавалися пригніченими, прибитими* (В. Малик).

◊ **(1) Приби́тий [ще] на цвіту́:** а) розумово обмежений, психічно нездоровий; дурнуватий, недоумкуватий. *Не хвалися своїм братом, якщо той на цвіту прибитий* (приказка); *Се був чоловік прибитий ще на цвіту, плохий, похилий* (Марко Вовчок); *— Та чого це ти швендяєш по хаті, як на цвіту прибитий? — кричить батько* (В. Шкляр); б) *(зневажл.)* такий, що робить невиправдані вчинки. *— Ви на неї не зважайте. Вона ж на цвіту прибита. Раніше Василеві Прокоповичу жить не давала. Віру Андріївну гризла* (Ю. Мушкетик); **Уби́тий (приби́тий) го́рем** *див.* **уби́тий**[1]; **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **гро́мом вра́жений (приби́тий, приглу́шений,** *рідко* **пришиблений)** *див.* **ура́жений**[1]; **(2) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **до землі приби́тий** — невеселий, зажурений, мовчазний, з похиленою головою і т. ін. *З-під насуплених брів засвітив гострий погляд, то окидав він* [Чіпка] *ним станового, то позирав на людей, що стояли мовчки, як до землі прибиті* (Панас Мирний); *Бачив* [Бенедьо], *що всі вони якісь придавлені, мов прибиті до землі, що всіх гризе якась важка і неясна ожиданка* [якесь важке і неясне очікування] (І. Франко); **(3) [Як (мов, ніби** *і т. ін.)***] з-за ро́гу** *(діал.* **з-за вугла́) [мішко́м] приби́тий (пришиблений,** *рідко вульг.* **нама́ханий)** — дуже приголомшений чим-небудь, схожий на причинного, недоумкуватого або дивакуватого; нерозумний. [К о в а л ь:] *Чого ти такий, мов із-за вугла мішком прибитий?.. Хворий, чи що?..* (М. Кропивницький); *— Чого він такий? — Наче намаханий із-за рогу мішком* (П. Панч); *— А я вам скажу, друзі: не спішіть кепкувати! Хай я трохи з-за рогу мішком прибитий, шукаю вітра в полі, а люди?* (Д. Прилюк); **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **прику́тий (приби́тий) до гане́бного стовпа́ (на позо́рищі)** *див.* **прику́тий.**

ПРИБИ́ТИСЯ *див.* **прибива́тися.**

ПРИБИ́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість і стан за знач. **приби́тий** 2. *В Таниній мові, в усьому її поводженні постійно вчувається немовби якась прибитість* (Ю. Смолич); *Тримав* [Малафей] *усі свої жертви в цілковитій прибитості та покорі, досягаючи мети за допомогою щипків, кулаків* (Ю. Андрухович); *Загальна прибитість слугувала йому потвердженням власної сили, і совісне світло обминало його* (Є. Пашковський).

ПРИБИ́ТО, *розм.* Присл. до **приби́тий** 2. *Він одійшов від старого і поплентався втомно й прибито, ніби несучи на своїх маленьких плечах великий тягар життя* (М. Івченко); *Любка заклiпала своїми серпиками-віями й прибито поклала голову на подушку* (В. Винниченко); *Він прибито подивився на мене й ледве чутно промовив: — Я не вмію кохати* (М. Хвильовий).

ПРИБИ́ТОК, тку, *ч., заст.* Прибуток (у 3 знач.). *Натуру мав він дуже бридку, Кривив душею для прибитку, Чужеє оддавав в печать* (І. Котляревський); *Скаже Катря: "Нащо те кохання у світі?" А Маруся: "А коли серце кохає — як не кохати?" Катря собі: "Який прибиток з тих любощів, — чи ж варті?"* (Марко Вовчок); *Моє оце двохмісячне* [двомісячне] *лежання у липких кайданах було .. зовсім надаремно! А прибиток хіба тільки той, що тепер знов хожу* [ходжу] *на двох милицях* (М. Драй-Хмара).

ПРИБИЧО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прибичува́ти.** *Прибичоване теля;* // **прибичо́вано,** *безос. пред. До босих ніг прибичовано мотуззям старі калоші* (Григорій Тютюнник).

ПРИБИЧО́ВУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прибичо́вувати.** *Прибичовування коня.*

ПРИБИЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИБИЧУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що, розм.* Прив'язувати, прикріплювати кого-, що-небудь мотузкою, ременем і т. ін. *Гошка прибичовує його* [теля] *коло полудрабка так, що воно харчить і крутить головою* (Григорій Тютюнник); *Зібравши речі та прибичувавши котелок до ременя, хлопець рушив далі* (з казки); // Підпрягати (коня або вола). *Прибичовувати коней до волів.*

ПРИБИЧУВА́ТИ *див.* **прибичо́вувати.**

ПРИБІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИБІ́ГТИ,** іжу́, іжи́ш, *док.* 1. Бігом досягати якого-небудь місця. *І разом схопились* [старі] *Та до воріт... Прибігають — мовчки зупинились. Перед самим перелазом Дитина сповита* (Т. Шевченко); *Ми прибігаємо на площу Космонавтів засапані, змокрілі від дощу і від поспіху* (П. Загребельний); *Біг я далеко від смутку і горя... Біг — і прибіг я до вільного моря* (Олександр Олесь); *Німіє спина, пригинає до землі ноша. Нарешті прибіг* [боєць] *на умовлене місце* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Літав він* [вітер] *там десь, безжурний вандрівець, над чужими хатами, шепотів щось смерічці чужій, а тепер от прибіг сюди і лащиться...* (Г. Хоткевич); // Поспішно, швидко приходити до когось, кудись. *Дівча, знудившись дома само, прибігало раз у раз до "тьоті Алли"* (Леся Українка); *— Прибігали вже десять разів із ружжами* [рушницями] *Джмелики, на сходку загадували* (Григорій Тютюнник); *Вже парубки з двору прибігли за нею: — Іди хутко в двір* (Марко Вовчок); *В пекарню в той час до неї прибігла в гості вчителева наймичка, баба, її кума* (І. Нечуй-Левицький); *Тільки-но окопались, прибіг вістовий з батальйону і доповів, що наказано знову зніматися вперед* (О. Гончар); // *розм.* Хутко повертатися звідки-небудь. *— Прибігає він з служби раніше, ніж завжди* (Панас Мирний); *Хлопчаки гралися у війну, рубалися на буграх шаблями, на смерть, без полонених. Прибігали з гарячки бою .. брудні, спітнілі* (Григорій Тютюнник); *Майка майже весь час була з Геною. Прибігала після уроків, а то й з уроків, варила, прибирала квартиру* (Г. Усач).

2. *розм.* Прибувати з поспіхом куди-небудь, до когось верхи на коні або в екіпажі. *Прибігає сам Васюта конем: — Біда, пане гетьмане!* (П. Куліш); *Вони не раз бачили, як на крик людей прибігали на конях козаки і розганяли напасників нагаями* (А. Чайковський); *Ілько прибігав верхи, оце вже як смеркло* (А. Головко); *Пан Халявський з своєю молодою прибіг тарадайкою у город* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. *перен., розм.* Негайно після чого-небудь з'являтися кудись. *Він швидко дзвонить. Прибігає Француз Гільйо, його слуга* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); [П а л а ж к а:] *Хвенька прийде. Підожди, як хлопці на поріг — і вона прибіжить* (Панас Мирний); // *також з інфін.* Неодмінно з'являтися куди-небудь з певною метою. *Мій знайомий друкар .. первий прибігав на кожді збори* (Леся Українка); *Радо ходили* [нові люди] *на полюддя, прибігали на учти, які він влаштовував у своєму теремі* (Р. Іваничук); *Тоня неодмінно прибіжить на картину, адже вона бігає на всі фільми підряд* (О. Гончар); *Обом здається, що всі галичинці* [галичани] *прибіжать працювати на Крутогору* (М. Ю. Тарновський).

◊ **У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти** *і т. ін.)* / **піти́ (прийти́, прибі́гти** *і т. ін.) див.* **іти́.**

ПРИБІ́ГТИ *див.* **прибіга́ти.**

ПРИБІ́ДНЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прибідни́ти.** *Нас не нищили, а лишень визискували. Це .. й порятувало нас, зберегло як спільноту, як народ. Здавлена горами й прибіднена малоземеллям вдача помогла нам уберегтися* (М. Дочинець); *Образ головного персонажа серіалу був якось занадто прибіднений, що послабило інтерес глядацької аудиторії* (із журн.).

ПРИБІ́ДНЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прибідни́ти** і **прибідни́тися.** *Каламутна і чорна душа Поцілуйка виходила з гри в прибіднення, і в голосі його холодним металом заскреготіла погроза* (М. Стельмах); *Надмірна трата фінансових ресурсів на виборчу кампанію переважно дратує виборців, тому піарники, створюючи політичну рекламу, часто удаються до ефекту прибіднення* (із журн.).

ПРИБІ́ДНЕНО, *присл., розм.* Применшуючи свої можливості, здібності, заслуги і т. ін. *Надміру скромний і стриманий Юрій Іванович завжди прибіднено сідав на .. зборах гуртка десь подалі, не поспішав з читанням своїх творів* (Іван Ле).

ПРИБІДНИ́ТИ *див.* **прибіднювати.**

ПРИБІДНИ́ТИСЯ *див.* **прибіднюватися.**

ПРИБІ́ДНЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прибіднювати** і **прибіднюватися.** *Частина суспільства дійсно потерпає від матеріальних нестатків. А на це накладається ще й споконвічна схильність українців до нарікань, прибіднювання і применшування. Про успіх українці говорять мало — більше про невдачі* (О. Ірванець); *Метод прибіднювання та недооцінювання себе часто застосовують як маніпулятивний інструмент* (із журн.).

ПРИБІ́ДНЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИБІДНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИБІДНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., кого, що, розм.* Збіднювати кого-, що-небудь, позбавляючи якихось рис, особливостей. *Левко навмисне в думках прибіднює, вкорочує душу чоловіка* (М. Стельмах); *Старомодний проділь на прилизаній голові і нетугі кіски прибіднювали Марту* (Б. Харчук); *Деякі письменники полюбляють прибідняти свою професію: мовляв, і читають мало, і книжок не купують, і гонорари платять зовсім малі* (з газ.); *Оперета є дуже складним жанром. Те, що в радянські часи її трохи прибіднили, опустили до пустого виду мистецтва, то це заслуга тих людей, які не мали смаку* (із журн.).

ПРИБІ́ДНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПРИБІДНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРИБІДНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док., розм.* Удавати з себе бідного, менш забезпеченого, ніж насправді. *Звичайно ж, він прибіднявся, бо наставляв стільки наїдків та напоїв, що вистачило б на справжній бенкет* (М. Дашкієв); — *Я небагата, мій графе! — Не прибіднюйтесь, Ядзю. Вашого багатства на нас двох вистачить, — подаючи їй кожушок, шепотів він на вухо* (О. Чорногуз); *"Ач, як викручується* [Сахіб], — *подумала Клавдія Іванівна. — Такого на голий гачок не візьмеш. Паками, видно, загрібає, а прибідняється, щоб часом не попросили чого"* (В. Шкляр); [С е л я н и н *(гостро):*] *Ви* [ткачі] *вже прибіднились занадто. Що Бог дає, то ми всі мусимо приймати* (Леся Українка); — *Грошей у мене нема, — прибіднився Карпо* (М. Стельмах); // *перен.* Применшувати свої можливості, здібності, заслуги і т. ін. *Зараз особливо сприятливий час для піднесення всієї нашої творчої роботи. А головне, що й сили ж у нас є — і сили немаленькі. Навіщо прибіднюватись?* (П. Тичина); — *Симон прибідняється, капітане, — сказала вона. — Він дуже добре готує* (О. Довженко); — *Але ж я тільки маленький бідний астролог! — Не прибіднюйся! Від тебе багато чого залежить* (В. Малик).

ПРИБІДНЯ́ТИ *див.* **прибіднювати.**

ПРИБІДНЯ́ТИСЯ *див.* **прибіднюватися.**

ПРИБІ́Й, бо́ю, *ч.* 1. Удари морських хвиль об берег. *Люблю я море в шумний час прибою* (В. Сосюра); *Друже мій, Ти спи, нехай тобі присниться Азовське море, хвиль прибій* (І. Нехода); *Вони бачили самотню постать антропоїда, який нерухомо стояв на збитому прибоєм піску Острова Джунглів* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); * Образно. *У серці моїм, як і в морі, Є бурі й прибої страшні* (Леся Українка); // Шум від таких ударів. *Дивишся, дивишся, і така тебе нудьга вхопить! А чути — тільки вітер та морський прибій* (О. Ільченко); *Коли небо всипали зорі й стало виразно чути морський прибій, .. світлий князь слухав докладну розповідь свого гінця* (І. Білик); * Образно. *Ти чуєш оплесків прибій? Кого ж народ віта? І що за дівчина ота у сукні голубій?* (І. Гончаренко); * У порівн. *Гул наростав, як морський прибій* (Н. Рибак); // Хвилі, які б'ють у берег. *Прибій за яких пів години перескакував уже через каміння* (М. Коцюбинський); *Прибій, б'ючись об прямовисний берег, обсипав бульвар водяним пилом* (М. Трублаїні); *Острів лежав далеко в морі .. В ясну, тиху годину можна було бачити сиву смугу прибою біля чорних скель* (О. Донченко); *Білопінний прибій хлюпав у скелі* (О. Бердник); * Образно. *Там, серед золотих прибоїв хлібів і блакитного марева, стоїть знайома чепурна школа* (Є. Кравченко); * У порівн. *Задуманий вітер над городом віє, ідуть перехожі невпинним прибоєм* (В. Сосюра); // *перен.* Приплив, надмір почуттів, сил, енергії і т. ін. *Серце моє наливалося огнем, у грудях ходили прибої гніву* (Панас Мирний); *Дві сили на землі: одна зорить в минуле, її рабство — п'єдестал, брехня — підпора її, А перед другою — пісень всесвітніх гули, Сади майбутнього і творчості прибій* (М. Рильський); *Я відчуваю прибої щасливої сили* (С. Голованівський).

2. Берегова смуга, у яку б'ють хвилі. *Півострів Куланди високий, але береги його не здіймаються над прибоєм єдиним скелястим муром, а спускаються до моря кількома терасами* (З. Тулуб); *Лінія прибою залишилась далеко позаду, і в океані було напрочуд тихо* (М. Білкун).

ПРИБІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **прибій.** *З моря підкотилася прибійна хвиля, розплюскалась біля звіра* (М. Трублаїні); *Ластівки причалюють під дах, І не потовпляться, й висять при стіні, Як човники в мутній прибійній піні* (В. Мисик); *На низьких берегах весь узбережний комплекс зводиться до прибійної смуги пляжу* (з навч. літ.); // Який використовує енергію прибою. *У Норвегії споруджено прибійні електростанції* (з газ.).

ПРИБІЛИ́ТИ *див.* **прибілювати.**

ПРИБІЛЬША́ТИ *див.* **прибільшувати.**

ПРИБІЛЬША́ТИСЯ *див.* **прибільшуватися.**

ПРИБІЛЬШЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **прибільшити.** *На українофільство накинуто обвинувачення в шкідливому суспільному та літературному сепаратизмі. Се винування* [звинувачення] *завсіди здавалось нам без міри прибільшеним* (І. Нечуй-Левицький); *Показалося, що шкода була з початку прибільшена, бо лише одного бурсака забито на смерть* (А. Чайковський); *Нахмуривши брови, я з прибільшеною діловитістю нахилився над столом* (Г. Хоткевич); *Розмова батьків частинно йому незрозуміла. Він не зовсім проймається їх прибільшеними турботами за гріши* (У. Самчук); // **прибільшено,** *безос. пред. Їй лиш одній у тім роді не вменшено почестей Божих, Ані пошани ні в небі, ані на землі, ні на морі, Тільки й прибільшено* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який прибільшився. *Депресивний стан у людини залежить найчастіше не від вичерпання енергії, а від надміру її, який, шукаючи виходу, спричинює прибільшений тиск на стінки психічного апарату* (В. Підмогильний); *Згуки .. приймали для мойого* [мого] *хорого слуху страшну, в сто разів прибільшену силу і мучили мене* (І. Франко).

ПРИБІЛЬШЕННЯ, я, *с., розм.* 1. Дія за знач. **прибільшити** і **прибільшитися.** *Очевидно, пісня нової формації, написана якимось василіанином для прибільшення доходу тиврівським домініканам, братерська прислуга, може, й не задармо* (І. Франко); *Списував* [залізничний агент] *протоколи, як сталася пожежа .. і що у кого згоріло. Нас, пасажирів, се особливо інтересувало: мали ілюзію, що нам повернуть вартість страченого. Розуміється, дуже тяжко було сю вартість обрахувати — подавали її з деяким прибільшенням* (М. Грушевський).

2. Те, що прибільшено, чому надано прибільшене значення. *Не буде прибільшенням сказати, що Шекспір об'єднує англосаксонський світ, а Сервантес та його "Дон Кіхот" — іспаномовний* (із журн.).

ПРИБІЛЬШЕНО. Присл. до **прибільшений.** *Лакей в прибільшено ґречних формах насмілювався доложити, що тепер же ніч, наказуваний* [караний] *певно буде кричати, почують люди* (Г. Хоткевич); *Макс прибільшено зітхає, перекладає ногу на ногу й схиляє голову на плече з виглядом людини, яка дожидається потяга* (В. Винниченко).

ПРИБІЛЬШИТИ *див.* **прибільшувати.**

ПРИБІЛЬШИТИСЯ *див.* **прибільшуватися.**

ПРИБІЛЬШУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прибільшувати** і **прибільшуватися.** *І починали сестри й Теодозя оповідання про свої усякі пригоди, мішаючи правду з неправдою, .. з самохвальством, з брехнею пополовині та з прибільшуванням* (І. Нечуй-Левицький); *Зачинається* [весна] *від прибільшування дня. Сонце йде щораз вище, воно набирає сили і дужче гріє* (А. Чайковський).

ПРИБІЛЬШУВАТИ, ую, уєш, *діал.* **ПРИБІЛЬША́ТИ,** áю, áєш, *недок.,* **ПРИБІЛЬШИТИ,** шу, шиш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* 1. Робити більшим за об'ємом, кількістю і т. ін.; збільшувати (у 1 знач.). — *Воно, хазяйствечко, любить ока, гулянки його не прибільшують* (Дніпрова Чайка); *Здавалось, що вони .. будуть жити щасливо й в згоді і, як кождий практичний міщанин, прибільшати своє майно. Та вийшло інакше* (І. Крип'якевич); *"А що, — думалось йому, — якби всі ті тисячі людей та змовилися разом: не будем робити, поки нам плату не прибільшать?"* (І. Франко); // *безос.* Збільшуватися об'ємом, кількістю і т. ін. *Тим часом людей прибільшило. Прибігали шахтарі з другої шахти* (Б. Грінченко); // Робити що-небудь більш відчутним; сприяти інтенсивнішому прояву чогось. *Іти до Ясенева цілою бандою — таки то було велике ризико* [риск] *.. Але все те лиш прибільшувало гострість усолоди* (Г. Хоткевич); *Дівчина романтична й наївна, має нахил ще й прибільшувати вагу свого дівочого становища* (В. Підмогильний); *Все, що стрічалося, що вбачалося, .. прибільшило щастячка й радощів* (Марко Вовчок); // *рідко.* Посилюватися у своєму прояві. *Зранку сніжок потроху почав падати, все прибільшуючи* (Панас Мирний).

2. Те саме, що **перебільшувати** 2. [В а с и л ь:] *Дуже велике пошанування робите ви мені, називаючи мене батьком нової літературної школи. Шановні добродійки й добродії! Ви прибільшуєте моє значіння* (В. Самійленко); *У страху великі очі. Кожний, оповідаючи далі, прибільшував* (А. Чайковський); *Він знав, що й попередніх послів батуринці не приймали ввічливо, але гадав, що його попередники все-таки дещо прибільшували свої подвиги, щоб приподобитися світлійшому* (Б. Лепкий); *Хоцінський любив дечого багато і прибільшити, прикинути зайве* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИБІЛЬШУВАТИСЯ, ується, *діал.* **ПРИБІЛЬША́ТИСЯ,** áється, *недок.,* **ПРИБІЛЬШИТИСЯ,** иться, *док., розм.* Збільшуватися об'ємом, кількістю і т. ін. *Я пильніш вдивляюсь в обрій і серед темних смуг лісів помічаю дві білих плями. Вони з кожним часом прибільшувались* (М. Івченко); *Оченятка в неї прибільшилися, а бровенятка вище знялися* (Марко Вовчок); *Чув я, як за хвилину прибільшився позад мене новий гурток* (О. Кобилянська); // *безос. Невпинно працює Менандр, щодень прибільшається праці, щодень наростає і клопіт* (Дніпрова Чайка); // Посилюватися у своєму прояві. *Світ все прибільшувавсь та дужчав, неначе чиясь рука розкладала десь близько багаття* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИБІЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИБІЛИ́ТИ,** ілю́, íлиш, *док., що і без прям. дод.* Злегка, трохи білити. *Вернулася* [мати] *з церкви, на поріг та й остовпіла. "Ой матінко!" Увесь припічок, що вчора тільки прибілила, чисто як є залитий борщем* (А. Головко); *Він черпнув ще разів два кельнею, розмазав рівно й зверху прибілив щіткою* (П. Козланюк); * Образно. *Зима все не хотіла поступатися весні: знову й знову прибілювала новим снігом гори й доли* (з казки); // *безос. Коні темніли скопищем посередині табору за возами, а біля них — ні душі! Лише порожні сідла на конях прибілювало сніжком!* (М. Вінграновський).

ПРИБІР *див.* **прибóри.**

ПРИБІ́ЧНИЙ, а, е, *заст.* Наближений, довірений. *Сі змовини чинились перед нами, Прибічними боярами-слугами. Ми свідками були і на весіллі* (П. Куліш); *Ходкевич дав знак рукою — і вся старшина почала розходитися. Лишилася тільки прибічна сторожа* (О. Маковей); — *Лист зараз-таки нині вишлемо окремим післанцем, і то незвичайним, а одним із прибічних наших людей* (Б. Лепкий); *Мав* [султан] *позад себе улюбленця свого Ібрагіма.., далі їхали його чотири візири, за ними беї, двірські прибічні пажі* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **прибічні,** них, *мн.* Ті, хто є довіреними особами; прибічники (у 3 знач.). *Опівночі, коли погашене світло, до королівської палати з невеличкою дружиною зійшлися .. королівські прибічні* (І. Франко); *Судитиме Господь синів та прибічних Народу Свого* (В. Багірова).

ПРИБІЧНИ́Й, á, é. Який розташований, міститься збоку; бічний. *За хвилю вернувсь Скиба і привів його у прибічну кімнатку* (А. Чайковський); *Вартовий уже відхиляв прибічні вузенькі дверцята* (Н. Королева).

ПРИБІ́ЧНИК, а, *ч.* 1. Той, хто підтримує, захищає кого-, що-небудь, поділяє чиїсь погляди і т. ін.; послідовник, прихильник. *Я ваш добродій і прибічник, Даю всі вольності* (В. Самійленко); *Природний поділ на прибічників Наливайка й Лободи почався серед старшин* (Іван Ле); *Таємні прибічники Ізяслава, яких немало було в городі, поспішили сповістити його, що Святослав розпустив рать, а сам лежить хворий* (В. Малик).

2. *зневажл.* Те саме, що **посіпа́ка.** *Ех, дівчино люба, хороша! Поткнись до тебе тепер. Що тепер твій батько, темний прибічник багатирський, заспіває йому? .. "Острожник", скаже* (А. Тесленко); *Земський верховода прибічникам своїм щедро роздавав милостиві дари* (О. Ковінька).

3. *заст.* Наближена, довірена особа. *Я намовив їх до себе — кого помічниками, кого прибічниками, ще інших — ворогами* (П. Загребельний); *Усі поволі переходили на той, лівий бік, де стояв молодший княжич Осмогруд, і незабаром коло Соболя та його прибічників стало порожньо* (І. Білик).

ПРИБІ́ЧНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прибі́чник.** *В Італії він робить своєю прибічницею і коханкою Матильду Тосканську, багату молоду вдову, яка стане згодом прокляттям для Генріха* (П. Загребельний); — *Чудове місто над найбільшим озером, — інтригувала й далі Кс* [дівчина], *мабуть, велика прибічниця всіляких вікторин* (Ю. Андрухович).

ПРИБЛИЖА́ТИ *див.* **прибли́жувати.**

ПРИБЛИЖА́ТИСЯ *див.* **прибли́жуватися.**

ПРИБЛИ́ЖЕНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **прибли́зити.** *В Клеопатрі Шекспір змалював ідеалізований, а радше потенційований портрет якоїсь дами, приближеної до королівського двора* [двору], *в якій сам кохався і якою був зраджений* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який близько стоїть до якої-небудь, звичайно впливової особи, має її довір'я; наближений (у 2 знач.). *Гетьман розумів, що з московським царем може успішно боротися тільки український володар, гетьман з атрибутами монарха, котрий вислухує гадок своїх приближених людей на те, щоб опісля рішення його було прийняте і сповнене безумовно* (Б. Лепкий); *У середині XIII ст. у Галичі з'являється місцевий претендент на митрополію — Кирило, який, на думку більшості дослідників, до того служив у Данила Галицького печатником. В усякому разі, претендент був приближеною до Данила людиною* (із журн.); // *у знач. ім.* **прибли́жений,** ного, *ч.;* **прибли́жена,** ної, *ж.* Наближена, довірена особа. *Безпам'ятність господаря, туманно натякнув Шпаківський, дає право його приближеним запрошувати гостей на свій розсуд* (І. Волошин); *Щоб не втратити позиції приближеного до двору, треба було в цю ж мить засвідчити свою солідарність з королем* (Р. Іваничук); *Скіл, йдучи в місто, свій почет та охорону залишав по той бік воріт. І доки він перебував у греків, його приближені жили в шатрах за міськими мурами* (В. Чемерис).

ПРИБЛИ́ЖЕННЯ, я, *с.*, *діал.* Дія за знач. **прибли́зити** і **прибли́зитися.** *Товариші так були заняті бесідою, що й не спостерегли приближення двох других мужчин* (І. Франко); — *І звідки це в тебе, Вусте, такі запаси? — загомоніли при її приближенні дядьки* (О. Гончар); *У житті моєму не було жодного дня, аби я бодай трохи не зробив щось для приближення Незалежності, а тепер для утвердження Держави* (М. Андрусяк); *На це запитання відповіді він ще не мав, але ентузіазм, який підіймався у ньому з приближенням світанку, свідчив: скоро, скоро він усе дізнається* (Любко Дереш).

ПРИБЛИ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПРИБЛИЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИБЛИ́ЗИТИ,** и́жу, и́зиш, *док.*, *кого, що і без прям. дод.*, *діал.* Наближати (у 1–3 знач.). — *Рушниця в нього* [снайпера] *не така, як у всіх, а з біноклем і приближа* (Григорій Тютюнник); *Одних нищили* [скіфи], *інших приближували до себе, а між усіма разом посилювали розбрат і тим утверджували своє панування* (В. Чемерис); *Він зложив руки, мов до молитви, і приблизив їх до уст* (О. Кобилянська); *Я молюся до Бога, щоб час свій приблизить* (В. Багірова).

ПРИБЛИ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідко* **ПРИБЛИЖА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИБЛИ́ЗИТИСЯ,** и́жуся, и́зишся, *док.*, *діал.* Наближатися. *Прикликав я полковників, які мали почати вдосвіта нову битву. Наказав .. без веління не підступатися до короля, без дозволу мого не приближатися на відстань означену, означити ж ту відстань маю сам* (П. Загребельний); *Писав* [Станко Враз]: *"Ся книжка — се слов'янська Євангелія, де її читають: коли побачите, що се діло діється, то знайте, що приближується царство Боже"* (І. Франко); *Броня приблизилася повільним кроком до Микольця й з повагою доторкнулась його плеча* (Л. Мартович); *Приблизиться година смерти, і тоді на питання "Чи я жив, як годиться громадянинові нового суспільства?" доведеться промовчати* (В. Барка).

ПРИБЛИ́ЗИТИ *див.* **прибли́жувати.**

ПРИБЛИ́ЗИТИСЯ *див.* **прибли́жуватися.**

ПРИБЛИ́ЗНИЙ, а, е. Який майже сходиться з істинним, наближається до нього; не зовсім точний, орієнтовний. *Сьогодні, за приблизними підрахунками, Стась знову виконав завдання процентів на 250–300* (О. Гуреїв); *Як Петро шкодував, що не дав йому хоч якоїсь приблизної адреси* (О. Підсуха); *Я вирішив, коли напишу, показати Віталієві написане. Бо хотілося врешті-решт дістатися його істини, і хоч у приблизному своєму варіанті все ж переповісти її* (Ю. Покальчук); // Який потребує подальшого уточнення; не остаточний, попередній. *Ця формула (приблизна, може, не зовсім удала стилістично) дає відповідь і на ті суперечки, які ще не зовсім завмерли у нас* (В. Еллан-Блакитний); — *Незалежно від того, чи відшукаємо ми щось у паперах, чи ні, експедиція наша має відбутися. Я вже виробив приблизний маршрут* (О. Донченко); *Докуривши цигарку, він уже знав приблизний план своїх дій* (А. Кокотюха); // Не абсолютний, не безумовний. *Я ні разу не пам'ятаю, .. щоб ти не доложила всеї* [всієї] *снаги, аби хоч приблизну відповідь мені дати на мої турботні шукання поради* (Леся Українка); *Приблизне уявлення про те, якими будуть квітники Києва у наступні роки, дають столичні виставки квітів, що відбуваються кожної осені* (І. Волошин); *Давньогрецький поет і філософ Ксенофан намагався визначити роль почуттів у житті людини, які формують лише приблизну думку* (з наук. літ.).

ПРИБЛИ́ЗНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прибли́зний.** *Якщо його* [Плутона] *маса (єдина цифра в "анкеті", та ще й з вказівкою на її приблизність) дорівнює приблизно 0,7–0,8 маси Землі, тоді стає цілком логічною і сучасна маса кільця астероїдів разом з планетним пилом* (М. Руденко); — *Хіба наші константи, закони, міри, весь арсенал пізнання не ґрунтується на засадах приблизності, релятивності, умовності?* (О. Бердник); *Важко писати книгу зі свідомістю, схильною до приблизності* (К. Москалець).

ПРИБЛИ́ЗНО. Присл. до **приблѝзний.** *Тепер я у Вижниці над Черемошем.., се вже в горах, приблизно на такій високості, як Кімполунг, де я жила* (Леся Українка); *Приблизно в половині гін ріллю перерізав обліг, і там стояв селянин з косою* (Р. Андріяшик); *Ця історія не моя, тому я лише приблизно уявляю собі, коли вона відбулася* (Ю. Андрухович); *Бажалося б знати і про те, коли хоч приблизно почнуть друкуватись "Повія" і "Не вгашай духу"* (Панас Мирний).

ПРИБЛІ́ДНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* приблі́д, ла, ло *і* приблі́днув, нула, ло; *док., розм.* Злегка, трохи зблі́днути. — *Не надивлюся, Мотре. Ти щораз краща стаєш. Тільки приблідла мені* (Б. Лепкий); *Заспівали треті півні, на сході вже давно згасли зорі, і осиротілий місяць приблід* (П. Панч); *Гожа Кітерія трохи приблідла на виду* (М. Лукаш і А. Перепадя, пер. з тв. М. Сервантеса); * Образно. *Весна спинилась і приблідла, мов з дива молодиця* (Б.-І. Антонич).

ПРИБЛУ́ДА, и, *ч. і ж.* 1. *зневажл.* Той, хто випадково опинився де-небудь, пристав до когось. *В тому господньому селі, На нашій славній Україні, — Не знаю, де вони взялись, — Приблуда князь. Була й княгиня* (Т. Шевченко); *І звідки така напасть на неї? Притарабанився якийсь приблуда взимку з Варивоном до дівчат на колодку, сидів, мов сич, слова не промовив, а в душу її мов обома руками заліз* (М. Стельмах); *Мешканці святої обителі зрозуміли, що якщо до чогось і надається приблуда, то лише на помічника садівника, отця Григорія* (Г. Пагутяк); // Зайшла, немісцева людина; захожий, зайда. *Слово "приблуда" було для нього найобразливішим словом. Байда не почував себе тут приблудою, він прийшов у це село з чесними намірами і, крім добра, нічого більше не бажав людям* (Д. Бедзик); // Людина, чужа якому-небудь середовищу. — *Нема потреби нам пхатися в ті панські-магнатські круги* [кола], *де ми довіку будемо приблудами та приймачами* (І. Франко); *Чого хотять* [хочуть] *руїнники, що вдерлися з назвою будівників світла?.. самі ж — приблуди, найняті мучити* (В. Барка); *Ми — чужаки, ми якісь приблуди в цьому світі. Навіть риби, птахи й комахи відчувають себе затишніше на цій планеті* (О. Бердник); *Приблуди кочові прийшли, де не чекали їх* (В. Неборак); // Людина, що не має постійного місця проживання; бродяга. — *Вже знов оце приблудилась до села, приблудо, волоцюго!* (І. Нечуй-Левицький); — *Ти знаєш, що ти — приблуда, волоцюга? Тільки од мене підеш, тебе зразу в тюрму запровадять* (С. Васильченко); — *А там, на базарі, сам, бачив* [Пампушка], *вистави вишкварюють якісь приблуди, мандрівні лицедії* (О. Ільченко); * У порівн. *Чоловік наблизився, і Бумблякевич побачив, що той виглядає як звичайнісінький приблуда — зарослий, неголений, в обтріпаному жовтому фракові на голе тіло* (Ю. Винничук); // Тварина, що прибилася до чужого стада, двору, дому і т. ін. *І де він взявся — той приблуда, То дикий голуб-вокаліст? — Прибився поночі — і будить Усіх, воркуючи до сліз* (І. Гнатюк); — *Кінь сей — приблуда: утік од когось учора ввечері та й прибився до нас* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *жарт.* Про того, хто не може всидіти вдома, любить бродити. *Мати, остро позирнувши на Мирона, сказала..: — Іди, приблудо, йди! Такий парубок великий, що вже би далі женився, а такі дурниці говорить* (І. Франко); *В хатах уже посвітилося, як Роман вертався додому. Як увійшов у хату, сім'я саме вечеряла. — Бач, от де й наш приблуда! — озвавсь, ласкаво сміючися, батько. — Де це ввесь день швендяв?* (Б. Грінченко); *Ніколи не держався* [Тарас] *хати, а тинявся десь по бур'янах, за що старша сестра Катерина прозвала його маленьким приблудою* (П. Колесник).

ПРИБЛУДИ́ТИ, уджу́, у́диш, *док., розм.* Те саме, що **приблуди́тися.** [К о н е ц п о л ь с ь к и й:] *Чого ж ти й приблудив до нас?* [С а в а:] *Королю своєму* [своєму] *законному прийшов я служить* (М. Костомаров); *Чого він приблудив сюди, в Ендре, цей тонкошкірий парижанин, який навіть розмовляє не так, як інші?* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); * Образно. *Із-за смугастих гір, з найвищих лісових верхів, мабуть, приблудила та журна, похоронницька, наче реквієм, стара єврейська мелодія* (Б. Харчук).

ПРИБЛУДИ́ТИСЯ, уджу́ся, у́дишся, *док.* Те саме, що **приблука́ти** 1. *Приблудився* [козак] *аж до гаю, Аж до тихого Дунаю* (П. Чубинський); *Благородні наміри Варвари запевнити фашистів, що це її син приблудився додому.., лише піддавали люті солдатам* (Іван Ле); — *Тепла хотілось, затишку мені! Я приблудився до чужої хати* (Л. Костенко); — *Вчора приблудилась до моєї левади чиясь чорна корова!* (І. Нечуй-Левицький); *Елітний пес приблудився до неї на вулиці, валютний кіт дістався їй у спадок від подруги, яка померла* (Є. Кононенко).

ПРИБЛУ́ДНИЙ, а, е. 1. Який приблудився, випадково опинився де-небудь, пристав до когось. *Гість лучився — от і всього .. Гість приблудний — більш нічого* (П. Грабовський); *Муравйов. Не той, київський.., а свій Муравйов, південний, той самий приблудний комбриг, що торік під час відступу, розгубивши свою бригаду, прибився був до їхньої колони* (О. Гончар); *В нього все гаразд, він має кохану дружину, двох милих дітей, друзів і навіть цього приблудного до них журналіста, який несподівано став близький, як родич* (Ю. Покальчук); // Який прибув звідки-небудь; немісцевий, чужий. *Вони розмовляли про щось своє, хутірське, яке їм було діло до приблудного парубка, що приїхав руйнувати їхні хати?* (Григорій Тютюнник); *Звідкись приблудний ескадрон кавалеристів через містечко проходив, так у них скоро відібрали гвинтівки, щоб не стали лісовою бандою* (М. Малиновська); *Пан маршалок дав мені ясно зрозуміти, що я повинен лишатись в кабінеті. Певно, від цього секретар казився, що якийсь приблудний шляхтич плутається у нього під ногами* (Г. Пагутяк); // Який не має постійного місця проживання. — *Вона приблудна якась,* — *прошепотів мені над вухом Петро.* — *Речей ніяких не має* (А. Хорунжий); *На бабу Влену .. впала біда чорна. Сама приблудна, що ледве зліпила глинянку на задвірках робітень, а тут ще семимісячний сирітський доважок, чужий рот* (М. Дочинець); * Образно. *Котися, приблудне сонце, нашими тихими днями, давай, моя радосте, грійся, винами і вогнями* (С. Жадан); // Який прибився до чужого стада, двору, дому і т. ін. (про тварину). *Катя роздивлялася по майстерні, шукаючи приблудну мавпу* (О. Ільченко); // Здичавілий, бездомний (про тварину). *Якийсь приблудний пес перебіг дорогу* (А. Шиян); *Десь посеред ночі нечиста винесе тебе на Поділ. Так, смердота справді легендарна, бо оминали наріжжя* [перехрестя] *вулиць навіть приблудні пси* (О. Ульяненко); * У порівн. [М и х а й л о:] *Сьогодня* [сьогодні] *я звелів зайнять Миколиного бика, що раз у раз вештається, як приблудний, та скирти обдирає* (І. Карпенко-Карий).

2. *заст.* Позашлюбний. *Приблудне байстря.*

◊ **Заблу́кана (блу́дна, приблу́дна) вівця́** *див.* **вівця́.**

ПРИБЛУ́ДОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **приблу́да** 2. * Образно. *Дрімає вітру срібна дуда .. Лиш не ляга моя приблуда* [зима], *Лиманом з поля ідучи. Вона не ляже, не приляже, Оця приблудонька моя* (М. Вінграновський).

ПРИБЛУ́ДЬКО, а, *ч., зневажл.* Те саме, що **приблу́да** 1. *Його штовхали крізь весь загін до Чубенка, всі пізнавали рудого фельдшера, підступного приблудька, кожне не жалувало рук* (Ю. Яновський); *Оберт мого тривку* [перебування] *в Чорному лісі крутився далі. Лише з приблудька я все більше ставав тут хазяїном* (Д. Міщенко); *Цуценя слухалось Антона у всьому, ніби розуміло кожне його слово .. Приблудько підповз ближче до мисочки, глитнув трохи* (О. Тесленко).

ПРИБЛУКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Блукаючи, потрапити куди-небудь. *Лемішковський приблукав до гаю і тихо ступав стежкою, шукаючи очима Зосі* (І. Нечуй-Левицький); *Приблукав у село якийсь незрозумілий офіцер із замашками гірняка* (Р. Андріяшик); * Образно. *Врешті важкий пакет із сургучевими замками приблукав і до них* (Ю. Мушкетик); // Прибитися до чужого стада, двору, дому і т. ін. (про тварину). — *А побий мене грім, коли це не лисиця! .. — Де ж вона взялася в хаті? — З лісу прийшла .. Приблукала, та й усе...* (Є. Гуцало).

2. Прийти, приїхати, прибути куди-небудь (не одразу або побувавши перед цим десь). *Якось до Чортополя приблукав з гастролями всесвітньо знаний мандрівний цирк "Вагабундо"* (Ю. Андрухович); *Того дня я приблукав до церкви вже по восьмій* (В. Діброва).

ПРИБЛУКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Те саме, що **приблука́ти** 1. *Юлька і пан Броніслав приблукалися на самім останку до огнища* (І. Франко); — *Шановна старшино! Три дні тому, як знаємо, приблукалось до нас двоє підозрілих зайців, які назвали себе жителями Затишної Поляни* (П. Козланюк); *Приблукались зі степу бешкетники тернівщанські, брудні, занехаяні* (О. Гончар); *Приблукались до мене дві дівчинки, десь з 9 і 6 літ. Тинялись сердешні по лісі, доки не натрапили на мою хижку* (Г. Пагутяк).

ПРИБЛЯ́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прибля́кнути.** *Ледь жовтіло кілька приблякли́х первоцвітових латок серед пролісків і дубового коріння* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); *Я навіть спросоння помічаю, як журба не відходить од матері. В її тепер приблякли́х, мов перестиглі волошки, очах аж куриться туга* (М. Стельмах); *Зелень поступово притьмарювалась, де-не-де вже почали проступати на ній приблякли, іржаві плями* (О. Гончар); *Надвечірнє поле вже було не таким приблякли́м, як за дня, воно початкішало, горби стали обростати тінями* (Є. Гуцало); * Образно. *Горобці, відчувши весну, купалися у калюжках, цвірінькали так .. лунко, немов, крім них, нікого в місті не існувало. Це підняло Тарасові приблякли́й добрий настрій* (Василь Шевчук).

ПРИБЛЯ́КНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* прибляк, ла, ло *і* прибля́кнув, нула, ло; *док.* Злегка, трохи зблякнути. *Після кількаденного свисту таврійського сироко прибляк степ, притьмарився, притухнув* (О. Гончар); *Її очі приблякли, вицвіли. З голубих стали сірими, як річка під хмарами* (Б. Харчук); * Образно. *Я весь прибляк і скоцюрбився* (М. Кідрук).

ПРИБО́ЄЦЬ, о́йця, *ч., діал.* Те саме, що **прибо́й;** пробій (у 3 знач.). *Хлопець напомацки озувся, вийшов з вітряка, накинув на прибоєць колодочку і з ґанку спустився у хуртовину* (М. Стельмах); *Як стемніло, Д. Макаренко, 1964 року народження, підійшов до хати, замкнутої на навісний замок. За допомогою ручки металевого совка, що лежав поряд, зірвав прибоєць* (з газ.).

ПРИБО́Й, я, *ч., діал.* Пробій (у 3 знач.); прибоєць. — *Бач! — указав Онисько рукою на скриню, у котрої висів вирваний прибой. Явдоха трохи не впала, скрикнула, кинулася до скрині* (Панас Мирний); *Заложив* [Роман] *шворінь одним кінцем і здорово смикнув до себе за другий. Поганенькі прибої давно вже поіржавіли, і один зараз одскочив* (Б. Грінченко); *Пістолем він запхав козака до комори й засунув у прибой залізну притику* (Ю. Мушкетик).

ПРИБОЛІ́ЛИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. акт. до **приболі́ти.** *Від хвилювання, раптового світла і зорового напруження в очах Нестора, приболілих раніше, знову защеміло* (І. Волошин); * Образно. *Я не така, як була місяць тому, — виведена з ладу, із приболілою душею* (Д. Гуменна).

ПРИБОЛІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **прихворі́ти.** — *Живемо, — проказала знову мати, — приболіла була трохи, а це вже пройшло* (Г. Коцюба); — *Ставай, погріємося біля колоди. — А Параска казала, що ти ніби приболів... — непевно мовив Лобода* (В. Дрозд); *Жито зачинає колоситися, приболіло, зажовкло, а ще не закінчилась вегетація* (К. Гордієнко).

ПРИБОЛО́ТНИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля або поблизу болота. *З верхів приболотних до самого Чорного моря, Борами густими й степами поганського бога, Лежав я* [Дніпро] *дорогою сліз і народного горя* (Л. Первомайський); // Який росте біля або поблизу болота. *Лаврін натягнув тятиву, хапав оком ціль і не міг ухопити. Врешті впіймав і в ту мить, коли опускав тятиву, послизнувся на мокрій приболотній траві* (Ю. Мушкетик).

ПРИБО́Р, у, *ч.* Комплект, набір предметів, який ставлять для їди й пиття одній людині. — *Сюди, сюди, прошу вас, Галино Андріївно! — і показала* [куховарка] *на окремий столик, на якому стояли два прибори* (Є. Кротевич); *На покуті великий стіл, уже накритий скатертиною, з приборами чоловік на десять* (А. Головко); *Мавпочка сиділа праворуч у кутку, на столі, між графином та чайним прибором* (О. Ільченко); *Жінка тримала в руках тацю зі столовим прибором на дві персони* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Узагалі комплект, набір предметів для певного використання; приладдя (у 2 знач.). *У кімнаті викладачів на столі — порцеляновий письмовий прибор* (І. Волошин); *Погляд сфокусувався на аркуші під чорнильним прибором* (А. Кокотюха); *Його спальня була найскромнішою з усіх — якщо не зважати на туалетний прибор із щирого тьмяного золота* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда).

ПРИБО́РИ, ів, *мн. (рідко одн.* **прибі́р,** бо́ру, *ч.), розм.* Приготування до чого-небудь; речі, потрібні для цього. [Х и м к а:] *Хіба не бачите, які тут прибори йдуть до весілля... Через них уже мені хоч руки й ноги відкидай!* (М. Старицький); [П а р а с к а:] *Аж страшно мені робиться од цих приборів, і слова тобі не скаже* [старий], *що задумає робить...* (І. Карпенко-Карий); *Який він був милий, коли по якімось часі почав говорити про різні прибори, потрібні для ожиданого* [очікуваного] *гостя* (І. Франко); *Гості гучною юрбою сіли. Великого прибору й великого етикету не було, однак все ж таки молодих посадили урочисто на посаді* (Олена Пчілка).

ПРИБО́РКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прибо́ркати.** *На тихім озері, де мліють верболози, давно приборкані, і влітку, й восени то плюскоталися, то плавали вони* [лебеді], *і шиї гнулися у них, як буйні лози* (М. Драй-Хмара); *Не до кінця приборкані степовики, вони ледве звикли до вузди й до сідла, а стояти в одному строю з чужими кіньми вони не можуть* (З. Тулуб); *Він ходив зосереджений, задуманий і, здавалось, приборканий* (В. Козаченко); *Пісня по волі давно не літала, Приборкана тугою, жалем прибита* (Леся Українка); *Приборкані щоденним клопотом і давньою нуждою, думки кружляли навколо життєвих дрібниць* (Ю. Мушкетик); *Землі Азії, Африки та Америки були далеко. Вкраїна ж лежала близенько, така ж багата й приваблива, а й досі не приборкана* (О. Ільченко); * Образно. *Я все більше розумів пісню, все глибше тужив разом з нею, разом зривався вгору, .. опускався вниз не з заспокоєнням, а з приборканими крилами* (М. Рильський); * У порівн. *Король до ніг королеви лягав, як приборканий лев* (Л. Костенко);

// **прибо́ркано,** *безос. пред. Та зв'язано мене ж, та приборкано, .. на світ Божий дивитись чоловіком заборонено, до людей ходити не дозволено* (Л. Яновська); *Самойлович був і залишився вірним холопом його величності, Дорошенко ж був вельми достойним противником, і його нарешті приборкано* (В. Чемерис); *— Хтозна, в яких вони зараз стосунках з англійцями, приборкано повстання чи перемога на їхньому боці* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРИБО́РКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прибо́ркати.** *Я спіймав на собі схвильований погляд Федора і одразу зрозумів: приборкання бичків — його таємниця* (І. Роздобудько); *Вчені назвали Міссісіпі золотою річкою, бо на її приборкання було затрачено стільки золота, що його вистачило б для того, щоб викласти русло всієї ріки* (М. Чабанівський); *— Знаєте, є наказ послати негайно резервний батальйон Житомирського полку на приборкання селян на Канівщині і в Богуславі* (О. Іваненко).

ПРИБО́РКАТИ *див.* **прибо́ркувати.**

ПРИБО́РКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прибо́ркувати.** *— Фрау Ольга провадить вишкіл дівчат. Властиво, це не вишкіл, а приборкування юних тигриць* (Ю. Винничук); *Він* [Красовський] *розповів Тарасові Григоровичу, що батько його відзначився у приборкуванні поляків під час повстання 1830 року і за це мав підвищення і нагороди* (О. Іваненко).

ПРИБО́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИБО́РКАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* 1. *тільки* **прибо́ркати.** Док. до **бо́ркати.** *Приборкати яструба.*

2. Підкоряти інстинкти тварини волі людини. *Приборкує* [пташник] *пташину, щоб вміла знаходити з зернятками полицю, з судини воду пити* (Уляна Кравченко); *Жайсак і Тайжан приборкували скакунів .. За час відсутності Жайсака Тайжан приборкав з допомогою молодших табунників п'ятьох огирів* (З. Тулуб); // *кого.* Утихомирювати, усмиряти тварину, яка не кориться людині. *Пес лютує і гаса (Жах бере морозом!). І приборкать Кока пса Вирішив гіпнозом* (С. Олійник); *Коні рвонули, він схопив віжки, приборкав їх* (Є. Гуцало); // *що, перен.* Підкоряти собі яку-небудь стихію, сили природи. *Учили її приборкувати стихії — і добрим словом, і добрими символами, складеними в небі з зір, хмар чи блискавиць* (Дара Корній); *— Вже є люди, які керують дощами, справжні дощові інженери. Допоможіть їм з річок проводити канали, робити фонтани .. Ви приборкаєте суховій* (О. Іваненко); * Образно. *В одній руці він тримав торбинку, а другою приборкував розпатлану русяву чуприну* (С. Журахович).

3. *перен.* Утихомирювати, закликати до порядку (непокірну, норовливу або небезпечну для інших людину). *Вона сидітиме коло Каргата. Вона ще не розучилась приборкувати найзухваліших молодиків!* (Ю. Шовкопляс); [Горпина:] *Якби я оцими своїми руками взяла Єфросину, я б їй утерла того носа! Я б її приборкала* (І. Нечуй-Левицький); *Треба було забезпечити контроль над усіма вузлами комунікацій, .. приборкати грабіжників* (Ю. Смолич); // Підкоряти своєму впливові кого-небудь. *Катька не в міру весело гомоніла й розповідала з сміхом, як вона щоразу більше приборкує свою господарку* (Л. Смілянський); *— Такого сокола втратила... Не зуміла приборкати, не зуміла голубити, а він до іншої тепер пішов* (А. Шиян); *Вона заворожила, приборкала, обеззброїла мене своєю чистотою, своєю ясністю, своєю гордою незайманістю* (В. Речмедін); // *що.* Справляти вплив на чий-небудь характер, змінювати його. *— Вдалось знайти правильні співвідношення в подружжі, де кожне виросло далеко від другого, познайомити їх, приборкати характери...* (О. Довженко); // *кого.* Робити покірним, слухняним, безвільним. *Як обтинають крильця пташкам, щоб вони не позалітали, так і її, небогу, приборкали, однявши од неї власну волю* (О. Стороженко); *— Ох, був і я колись таким вигадчиком* [вигадником], *поки літа не приборкали та проклята неволя не примучила!* (П. Куліш); *Доля боляче била Миколу, із дитячих приборкала літ* (І. Гончаренко); // *що.* Стримувати прояв, зменшувати силу, швидкість і т. ін. чого-небудь. *Явтух насуває шапку на голову і закидає руки назад. Приборкує ходу* (Ю. Яновський); *Розпалити уяву людей неважко, та як її потім приборкувати?..* (М. Руденко); *Це було більше, ніж бажання. Бажання можна приспати, приборкати, вбити, зрештою* (Ю. Мушкетик); // Перемагати чий-небудь опір, підкоряти. *Наука приборкувати непокірних має сивий вік* (Р. Андріяшик); *Запанував над ляхами Понятовський жвавий .. та й думав шляхту Приборкать трошки...* (Т. Шевченко); *— Я приборкав непокірних болгар, — посміхнувся князь Святослав, — і дійшов аж до Преслави* (С. Скляренко); // *що.* Придушувати повстання, визвольний рух і т. ін. *То тут, то там спалахували стихійні повстання, але їх швидко й без особливих зусиль приборкували* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Жорстоко розправлявся з повсталими народами царський уряд, огнем і мечем він приборкав повстання* (М. Бажан); // *рідко.* Поневолювати, уярмлювати кого-, що-небудь. [Богун *(до польських послів):*] *Ми ж вас знаємо добре, хочете нас* [українців] *знову в неволю приборкати* (О. Корнійчук); // *перев. док., що, рідко.* Класти кінець чому-небудь. [Петро:] *Та треба ж це здирство якось приборкати, — нема йому впину та й годі!* (Панас Мирний).

◇ **(1) Прибо́ркати / прибо́ркувати кри́ла** *перев. кому, чиї, які:* а) вплинути на кого-небудь своєю силою, авторитетом і т. ін.; угамувати когось. [Чоловік 3-й:] *Он Бурлака іде і люди з ним.* [Петро:] *Може, хоч трохи приборкає крила нашому Михайлові Михайловичу* (І. Карпенко-Карий); б) позбавити когось віри в себе, у свої сили, можливості. *Гей, куди ж подівались так швидко вони, Палкі пориви, мрії юнацькі..? Що приборкало крила козацькі?* (П. Грабовський); *І синів ти* [Україна] *відважних ростила не для горя, тортур і ярма. Од крові і од сліз ошаліла, твоїх крил не приборкає тьма* (В. Сосюра); в) позбавити кого-небудь волі, свободи. *— Ти шкодуєш, Демку, що побрався зо мною? Се я з Миколкою приборкала тобі крила?* (А. Кащенко); *Воля в житті найдорожча, Але мені ти милиш: Сам я приборкав би крила, Тінню твоєю б я став* (Олександр Олесь); *Ніхто бо так не приборкує крила жінці, як вони* [діти] (Є. Кротевич).

ПРИБО́РКУВАЧ, а, *ч.* Той, хто приборкує (у 2 знач.) тварину, тварин (перев. диких). *Червоними осанілими очима тупо дивився* [бугай] *на своїх приборкувачів і стояв непорушно, як статуя, навіть дозволяв наблизитися до себе* (Григорій Тютюнник); *Він більше схожий на циркового ведмедика, що ласує цукром із кишені приборкувача* (Л. Денисенко); *Леду побачив я там, Тіндарея дружину, В неї від нього відважні сини народилися — Кастор, Коней приборкувач, та Полідевк* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *перен.* Той, хто приборкує, утихомирює, підкоряє кого-, що-небудь. *У в'язницях Києва, Житомира, Вінниці сиділи сотні повстанців, та це зовсім не означало перемоги приборкувачів повстання* (О. Іваненко); *"От побуду трохи й побіжу туди", — вирішує Надя, ніби вона справді може чимось допомогти приборкувачам вогню* (І. Цюпа).

ПРИБО́РКУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **прибо́ркувач.** *Вона й сама схожа на приборкувачку диких звірів* (Ю. Винничук); *Обидві гадюки лежали у великій клітці, і кожної години чарівна приборкувачка змій фройляйн Паула витягала їх звідти й показувала глядачам* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); * У порівн. *Він підкидав на долоні ключі від машини і з цікавістю оглядав незнайомку, що наближалася. А вона дивилася впритул, як приборкувачка* (І. Роздобудько).

ПРИБРА́МНИЙ, а, е. Який міститься, розташовується, перебуває біля або поблизу брами. *Гнули* [вітри] *галуззя дерев, термосили прибрамними стовпами* (Б. Лепкий); *Лежав, пробитий багатьма списами, прибрамний ведмідь, що колись так налякав Сивоока* (П. Загребельний); *Мітрадата ніхто не бачив і не чув, окрім прибрамної сторожі* (І. Білик).

ПРИ́БРАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прибра́ти.** *Він стояв посеред великої, гарно прибраної світлиці та й дожидав, коли його хвалитимуть* (Л. Мартович); *Хлопці ходять по коридорах, прибраних у квіти, з килимами на підлозі* (І. Багмут); *Пізнав* [Матвій] *і дочку Анничку, що сиділа закосичена під прибраною ялинкою за столом* (Мирослав Ірчан); *Він подав їм руку, прибрану в червоняву рукавичку* (О. Кобилянська); *Святослава прив'язали до воза, на якому лежав прибраний до останньої своєї земної подорожі Чугай* (В. Малик); *Чорніли ріллі, і сухим листям шелестіла не прибрана ще кукурудза* (Г. Коцюба); *Не всі сади ще прибрані, ще красуються у них пізні яблука* (Б. Левін); * Образно. *Вербу не впізнати .. Кожна галузка прибрана в іній, і діамантовий пил іскриться, грає* (Ю. Яновський); // **при́брано,** *безос. пред. В канцелярії у їх* [них] *було прибрано, як на свято* (С. Васильченко); *На столі було гарно прибрано* (С. Олійник); — *Прибрати шасі! — Є! — відрапортував я. — Шасі прибрано* (О. Авраменко, В. Авраменко); *В ім'я чого і кому на спогад прибрано саме таку, надто пам'ятну Саїдові, позу для цього портрета?* (Іван Ле); *В них* [українських піснях] *слово до слова так прибрано, мов вони обточені довгою працею великого артиста* (М. Драгоманов).

2. *у знач. прикм.* Який прибрався; гарно, охайно одягся. *Вгледівши несподівано в гостинній* [вітальні] *Ломицького, парадно прибраного, вона підвелась з місця* (І. Нечуй-Левицький); *Василь снідає. Вже прибраний, мов на параду...* (У. Самчук); *Охайна, прибрана, в білій чистій хустинці, сидить* [Дорошенчиха], *жде* (О. Гончар).

3. *у знач. прикм.* Не властивий кому-небудь, не звичний для когось; напускний. *Тиша вже знав, що і хода* [отамана], *і спокійна міна на обличчі — все це прибране, а про себе він теж гризеться якоюсь невідступною думою* (П. Панч); *Бузина підвівся. Скинув з себе прибраний блазенський наряд* (П. Загребельний); *Йти геть йому не хотілося, й він почав шукати якоїсь середини. Через те вже не випадало одразу залишити прибраний тон і привід, яким би недоречним він не був* (Ю. Мушкетик).

Назва́на (нарече́на, при́брана) ма́ти *див.* **ма́ти**[1]**; Назва́ний (нарече́ний, при́браний) ба́тько** *див.* **ба́тько; При́бране ім'я́ (прі́звище, прі́звисько)** *див.* **ім'я́.**

ПРИ́БРАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **при́браний** 2, 3. *Шапка йому збилася набік, в русявій бороді заплутався жовтий листок з берези, де й поділася чепурність і прибраність посадника* (П. Загребельний).

ПРИБРА́ТИ *див.* **прибира́ти.**

ПРИБРА́ТИСЯ *див.* **прибира́тися.**

ПРИБРЕСТИ́, еду́, еде́ш; *мин. ч.* прибрі́в, рела́, ло́; *наказ. сп.* прибреди́; *док.* Бредучи, прийти, дібратися куди-небудь. *Були троянці п'яні, ситі. Кругом обуті і обшиті, Хоть голі прибрели, як пень* (І. Котляревський); *Манили степовика до себе гори. В опустілий Мангуш прибрів випадково* (Р. Іваничук); *Ці люди навіть не припускали, що після зникнення ненависної їм поліції в місто прибредуть юрмиська голодранців* (М. Кідрук); * Образно. *Потічок розливається тут невеличкими озерцями, буки відступили десь угору, а на їхнє місце прибрели густі вільшаники* (П. Загребельний).

ПРИБРЕ́ХАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прибреха́ти.** *Кропиві* [подрузі] *можна було довіряти геть усе. Вона теж мені геть усе довіряла, з великою домішкою прибреханих, але дуже цікавих речей* (І. Карпа); // **прибре́хано,** *безос. пред. А до старих брехень прибрехано нові* (П. Куліш).

ПРИБРЕХА́ТИ *див.* **прибрі́хувати.**

ПРИБРІ́ВКОВИЙ, ПРИБРО́ВКОВИЙ, а, е, *спец.* Який міститься, розташовується біля або поблизу брівки *(див.* **брі́вка**[2]**).** *Верхів'я залужених ярів та їх прибровкові частини закріплюють, висаджуючи дерева й чагарники* (з навч. літ.); *Для територій, де є схили з інтенсивним розвитком ерозії, а водозбори мають значну довжину, ширина прибрівкових лісових і лісоплодових смуг може становити 15–20 метрів* (з навч. літ.).

ПРИБРІ́ХУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прибрі́хувати.** *Хай простить Господь йому за його часом незлобливе прибріхування, коли хотів показати себе не гіршим за інших* (з мемуарної літ.).

ПРИБРІ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИБРЕХА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док., що і без прям. дод., розм.* Розповідаючи про що-небудь, додавати від себе брехні, вигадувати. *Він знову почав розказувати про своє минуле життя в городі, багато прибріхуючи* (Б. Грінченко); *Гаманюк вирішив, що він нічого не втратить, коли почне трохи прибріхувати* (М. Ю. Тарновський); *Женька, м'яко кажучи, прибріхував, ніякого Едісонового щоденника він не бачив* (М. Білкун); *"Може, він не такий легковажний чоловік, як на його* [нього] *наговорила вчителька, а може, вона й прибрехала, додала своєї отруйної жовчі",* — *думала Ватя* (І. Нечуй-Левицький); — *Отак і живи, хлопче, з радістю! І навіть коли прибрешеш для сміху, не біда* (М. Стельмах); — *Знаєш що, хлопче, це непогана історія, — сказав він. — Хоч, мені здається, ти добряче прибрехав...* (Любко Дереш).

ПРИБРО́ВКОВИЙ *див.* **прибрі́вковий.**

ПРИБРЬО́ХАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Прийти кудись брьохаючи. *Уранці в село прибрьохали* [заробітчани] *по грязюці, з попідкачуваними холошами* (А. Головко).

ПРИБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прибува́ти.** *Надсучасні зупинки мають не лише вмонтовані електронні табло з розкладом прибування транспорту. Вони обладнані повною автономною системою, банкоматами, телевізійними системами, сенсорною картою міста, кондиціонерами тощо* (з наук. літ.); *Через постійне прибування води почали обвалюватися земляні стіни* (з газ.).

ПРИБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИБУ́ТИ,** у́ду, у́деш; *мин. ч.* прибу́в, була́, ло́; *док.* 1. Приходити, приїжджати і т. ін. куди-небудь, до кого-небудь. *Раз, а інколи й двічі на рік прибувала до нас десь із-під Миргорода наша тітка, материна сестра, Ганна* (С. Васильченко); *Як Софія з баронесою прибули до театру, там було вже сила людей* (Леся Українка); *Знову прибули до нашої шпаківні її, мабуть, торішні хазяї* (М. Рильський); *Зупинившись біля нічим не прикметного зовні будиночка, візник пустив віжки, а Тима легенько підштовхнув Кошового — прибули* (А. Кокотюха);

// З'являтися до кого-небудь із якоїсь нагоди (звичайно про гостей). *У шатне вдягнуті усі, Враз гості прибувають* (П. Грабовський); *Хоч і пізня пора, але до Жежері гості тільки прибувають* (В. Речмедін); *Цієї ночі, певно, не до одного глитая гості прибудуть. Ради свята Нового року під виглядом родичів приб'ються* (І. Цюпа); // Приїжджати, надходити, з'являтися до когось, куди-небудь (на роботу, для виконання якогось завдання і т. ін.). *Сомко .. із своєю купою на конях прибуває у табір до полку Переяславського* (П. Куліш); *З глибини степів до Килигея прибували все нові й нові загони повстанців* (О. Гончар); *Наступного дня Кароль прибув на службу* (В. Кожелянко); // Приїжджати на гастролі. — *Прибула до Одеси оперна трупа, — сказав Ломицький* (І. Нечуй-Левицький); *Весь хор повним складом прибув до них* (Ю. Смолич); *Годину тому Євгенія Яківна Головня принесла в його дім новину: до Кам'янця-Подільського прибув з Полтави театр* (Олекса Ізарський).

2. Приходити згідно з розкладом, за попередньою домовленістю тощо (про поїзд, пароплав і т. ін.). *Траплялось таке, що якийсь із поїздів запізнювався, тоді, мигаючи вогнями з обох боків, прибували одночасно два поїзди* (С. Журахович); *Пані з великою валізою запитала у водія, коли автобус прибуває до Перемишля* (Н. Сняданко); — *Незабаром знову прибуде ескадра, і ви будьте готові* (В. Кучер); *На ділянку прибули самохідні комбайни. Зайшли в пшеницю* (П. Оровецький).

3. Доставлятися на місце призначення; надходити куди-небудь (про речі). *До Орана суходолом і повітряною дорогою прибували тільки предмети першої необхідності* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); [Мотря:] *Прибудуть дощечки, одберу найкращих на телятник* (З. Мороз); // Надходити за адресою (про поштові відправлення). *Семен частенько навідувався на пошту, розпитував, чи немає до нього листа з столиці. Відповідь не прибувала* (М. Коцюбинський); *До єпископа прибув лист, написаний порохом* (Г. Колісник).

4. Збільшуватися кількісно, за розміром, в об'ємі і т. ін. *Збентежились козаки, почувши під собою холодну воду, яка хоча й поволі, а все прибувала* (М. Старицький); *Поки там пан налагодиться сплести невода, рибка собі в затишку плодиться, прибуває, виростає* (Панас Мирний); *Ні багатства, ні щастя. Гроші не прибували, худоба не плодилась* (Г. Пагутяк); *А що то буває, як ударять дощі, прибуде нараз хвиль із каламутного моря!* (Г. Хоткевич); *Як утратить одна якась річ на кількості часток, Інша на стільки ж прибуде, узявши собі ті утрати* (М. Зеров); // *безос. Треба .. дійну корову з телям, бо дітвори прибува* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Антоніна гребла, вибиваючись з сили, а води в човні прибувало* (О. Довженко); *Прибуло дня на курячу п'ядь* (П. Чубинський); // Ставати більшим, відчутнішим, вагомішим. *Ви самі гаразд, добродію, знаєте, скільки всякого клопоту прибува* (Панас Мирний); *Данило мовчав, піднявши голову. Він відчув знову, як прибувають його сили* (А. Хижняк); [Шеремета:] *Ех! Хочеться мені крикнути так, на цілий ліс, на все горло. І сила відкись прибула* (Мирослав Ірчан); // *безос. Відойми злодієві трохи сили, то йому натомість розуму прибуде* (Л. Мартович); *Коли потрапив* [Шафорост] *в орбіту знатних, йому сяйнуло славою, почестями, а за славою прибуло і влади* (Яків Баш); // Ставати інтенсивнішим; яскравіше виявлятися. *З невідомих потайників прибувала краса до її вузькуватого обличчя* (М. Стельмах).

◊ **(1) [На́шого] по́лку прибуло́** — нас стало більше, збільшилося таких людей, як ми. — *І я з вами .. Воювали разом, тепер працюватимемо разом. — Значить, нашого полку прибуло, — весело сказав Сидорчук* (С. Журахович); *Побачивши гостя, Степка зойкнула і швидко прикрила рукою рота. Юхим відклав баяна, обнявся з Гайвороном: — Нашого полку прибуло!* (М. Зарудний); — *Отже, нашого полку прибуло! А то тут справжніх танцюристів і немає. А я люблю, коли гарно танцюють* (Ю. Покальчук).

ПРИБУВА́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який прибуває. *У лісі вже ставало тісно від прибуваючих військ* (О. Гончар); *На під'їздах до міста селяни блокують шлях прибуваючим військовим підрозділам* (О. Забужко); *Годі було .. почути що-небудь, крім скаженого клекоту прибуваючої ріки* (І. Франко); // *у знач. ім.* **прибува́ючі,** чих, *мн.* Ті, які прибувають (у 1 знач.) куди-небудь. *Сивоок сидів собі на сонечку, .. насмішкувато мружився на прибуваючих* (П. Загребельний).

ПРИБУДИНКО́ВИЙ, а, е. Який міститься, розташований біля будинку. *Завдяки ланцюгам, сміттєвоз за п'ятим разом таки подолав кучугуру і, чмихаючи компресором, посунув углиб прибудинкової території* (М. Кідрук).

ПРИБУДІ́ВКА, и, *ж., діал.* Те саме, що **прибуді́вок.** *І збудував він прибудівку на ввесь храм, п'ять ліктів вишина її* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Помелові постелили в світлиці, а Босаковському з Борисом у причепі. Так називали прибудівку до великої хати: сіни та дві невеличкі кімнатки* (Б. Лепкий).

ПРИБУДІ́ВОК, івка *і* о́вка, *ч., діал.* Прибудова. *Баран, увесь тремтячи, скочив за якийсь паркан і сховався за невеличким прибудівком* (І. Франко); *Ми маємо 4 кімнати з маленьким прибудівком для служанки* (Леся Українка).

ПРИБУДО́ВА, и, *ж.* Те, що прибудовано; прибудована до чого-небудь будівля, споруда або її частина. *Це була прибудова до її хати, під одною стріхою* (Л. Мартович); *Попереду чітко звелося над водою судно з прибудовами, оточене понтонами* (Ю. Яновський); *Довгими прибудовами розкрилилась біла пристань на березі Дніпра* (А. Хижняк); *У дворі біля барського будинку мужики, озброєні інструментами, споруджували якусь дерев'яну прибудову до будинку, що звалася у них сінником* (В. Чемерис); *Вілла мала якусь неправильну форму через наліпленість прибудов і відгалужень* (Т. Прохасько).

ПРИБУДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прибудува́ти.** *Чималий хлів з скількома загородками для всякого товару, до нього прибудовані стайні й обори* (Леся Українка); *Тимчасова їдальня прибудована до старого будинку* (Мирослав Ірчан); *Під вечір Зарецький знову взявся за лопату — потрібно було добратися до невеликого сараю, прибудованого до будинку ззаду, в якому лежали дрова* (А. Дністровий); // **прибудо́вано,** *безос. пред. Від паркана впоперек двору тягнеться великий будинок.., кутом до нього з правого боку прибудовано стодолу* (С. Скляренко); *До кожної кімнатки було прибудовано по незугарному, часом зі сходинками, ґаночку* (Валерій Шевчук).

ПРИБУДО́ВКА, и, *ж., розм.* Невелика прибудова. *Спершу така шалена робота геть виснажувала, і ввечері без сил падав* [Яків] *на солому в прибудовці до клуні* (В. Лис).

ПРИБУДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прибудо́вувати.** *На практиці, залежно від запланованих термінів будівництва, наявності монтажного устаткування та інших причин, застосовують методи прибудовування фундаментів* (з навч. літ.).

ПРИБУДÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИБУДУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док., що.* Будувати що-небудь, приєднуючи до вже наявної будівлі, споруди. *Він сам прибудовував ту хижку до глухої стіни будинку, сам укривав її шифером* (П. Дорошко); *— Вітька хоче прибудувати кімнату, — сказав Юрко .. — Хіба не знаєш тих дурних законів? — сердито спитала мати. — Он де і в газеті писали: без дозволу не прибудовувати, а дозволу вони не дають* (Валерій Шевчук); *З обох боків старої будівлі прибудував* [Єремія] *ще по крилу покоїв* (О. Стороженко); *Спершу будиночок мав одну-єдину, щоправда, простору кімнату. Потім Володя прибудував сінці з шлакоблоків, потім — ще кімнату — теж з шлакоблоків* (П. Загребельний); *До колишнього її помешкання на першому поверсі нові господарі прибудували балкон* (І. Роздобудько).

ПРИБУДÓВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИБУДУВÁТИСЯ,** ýюся, ýєшся, *док.* 1. Будуючись, приєднувати до чого-небудь свою споруду. *Власники ресторану прибудувалися до пам'ятки архітектури* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прибудóвувати.** *Тіньові навіси, що прибудовуються до будинку дошкільного закладу, не повинні затіняти ігрові кімнати групових осередків* (з мови документів).

ПРИБУДУВÁННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **прибудувáти.** *Прибудування приміщень категорії А дозволяється до будівель I і II ступеня вогнестійкості* (з мови документів).

2. Те саме, що **прибудóва.** *Будинок знайшов* [Тарас] *скоро. Величезний двір, повний прибудувань, закапелочків, .. і звідусюди звідти визирає нужда* (Г. Хоткевич).

ПРИБУДУВÁТИ *див.* **прибудóвувати.**

ПРИБУДУВÁТИСЯ *див.* **прибудóвуватися.**

ПРИБУКСИРÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прибуксирувáти.** *Спочатку катери, прибуксировані есмінцями, доточили 40 зарядів перед гераклійським Вугільним районом, а потім — стільки ж на Босфорі* (з наук. літ.); // **прибуксирóвано,** *безос. пред. Судно прибуксировано та пришвартовано біля причалу для подальшого розвантаження* (з газ.).

ПРИБУКСИРÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИБУКСИРУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док., кого, що.* Доставляти кого-, що-небудь кудись, буксируючи. *— Чого нам возитися з шлюпкою? — сказав зраділий льотчик. — Ми можемо наповнити оцю бочку бензином і прибуксирувати її вплав* (М. Трублаїні); *На рятівному крузі поплив* [боцман] *до ворожого берега і на цьому самому крузі прибуксирував зв'язаного фашистського єфрейтора* (Д. Ткач); *Необізнаним людям треба пояснити, що вбитого смугача мали прибуксирувати до "Пілігрима"* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРИБУКСИРУВÁТИ *див.* **прибуксирóвувати.**

ПРИБÝЛЕЦЬ, льця, *ч.* Той, хто прибув звідкись; захожа людина. *Громада в'язнів мішається з юрбою прибульців* (Леся Українка); *Раз вночі рязанський прибулець, п'яний, як туман, з кимсь посварившися, почав стріляти* (В. Барка); *Холодок залив йому всі груди і підступився до горла, як тільки вступив до хижі невідомий прибулець* (П. Загребельний); *На ґанку покурювало кілька таких, як і вони, військовиків, котрі з цікавістю приглядалися до прибульців, намагаючись бодай котрогось із них упізнати* (В. Шкляр); // Те саме, що **інопланетя́нин.** *— Ах, який... бідолах! — у два свої роти почали вигукувати космічні прибульці* (В. Чемерис); *— Ви читали, звичайно, про літаючі тарілки... Про прибульців...* (О. Чорногуз); *Він не демон, не інопланетний прибулець, не кіборг і не робот, обтягнутий людською шкурою. Він справжній* (М. Кідрук); * У порівн. *Бронек — дев'ятикласник, син директора школи, стояв з папірцем у руці, нереальний, як прибулець зі сну* (О. Гончар).

ПРИБÝЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прибýти**[1]**.** *Татари .. боялися якоїсь каверзи, хоч прибулий офіцер говорив з ними спокійно, не кричав, не погрожував* (Б. Левін); *Через проріз броньованого щитка в кулеметі йому добре видно .. окопи, де сидить свіжий, недавно прибулий, батальйон* (В. Кучер); *Всі посхоплювались на ноги й обступили прибулого трактора* (Ю. Яновський); *Шофер прибулої машини жваво привітався з дівчиною* (В. Владко); *Знала* [Тамара], *де що лежить, швидко реєструвала прибулі папери* (А. Хижняк); *І навіть повесні з прибулими водами не бачить нам підвід, вантажених мішками* (М. Зеров); // *у знач. ім.* **прибýлий,** лого, *ч.;* **прибýла,** лої, *ж.* Той (та), хто прибув (прибула) кудись. *Він так захопився своєю роботою, що зовсім не помітив прибулого, хоч той і поздоровкався до нього* (С. Добровольський); *Під самим парканом щось заворушилося, і з темряви виступив Денис, пильно придивляючись до прибулих* (Григорій Тютюнник); *— Я дуже радий, — простягнув їй руку професор, — радий мати помічницю .. — Вона говорить, — переклав слова прибулої Трубачов, — що в цьому її заслуги немає* (П. Загребельний).

ПРИБÝЛИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прибýлець.** *Мить розгубленості тривала недовго, й прибулиця, стримано вклонившись князеві, плавко пішла за госпожею* [панею] (І. Білик); *За ним з'явився ще один несподіваний прибулець. Точніше — прибулиця. Невисока худорлява жінка в зовсім не придатному для підземних мандрівок брючному костюмі* (А. Кокотюха).

ПРИБÝТИ[1] *див.* **прибувáти.**

ПРИБÝТИ[2], ýду, ýдеш, *док., що, заст.* Придбати. *Прибудь щастя, а розум буде* (Номис).

ПРИБУТКÓВИЙ, а, е. 1. Який дає прибуток. *У нас — прибуткова стаття. Всім відомо: реклама!* (В. Еллан-Блакитний); *— Випадає ось, приміром, нагода в Каховку їхати, строкових набирати, — говорив Гаркуша .. — Що нам тут критися — прибуткова, золота поїздка* (О. Гончар); *— В сейфі зберігалося більше ніж на мільйон марок акцій прибуткових підприємств* (П. Загребельний); *Продаж інформації перетворився в одну з найбільш прибуткових галузей тіньового бізнесу* (Л. Кононович); // Який є прибутком. *На внесені кошти кожному члену каси нараховували прибутковий відсоток — 6 %* (з наук. літ.).

2. *фін.* Пов'язаний із надходженням і записом прибутків; протилежне в и д а т к о в и й. *З чого складається прибутковий кошторис газети?* (В. Еллан-Блакитний); *Він вважав, що всяку більш-менш складну роботу — облік, ведення спеціальних прибуткових і видаткових книг — можуть виконувати лише високоосвічені люди* (Ю. Збанацький); *Небагато знадобилося доглядачеві часу, щоб перевірити, в якому стані прибуткова і видаткова частини, звірити їх, чи збігається кредит з доходом* (Б. Левін).

3. Який відраховують відповідно до величини прибутку. *— Я забув тобі, серденько, сказати: на нас близько тисячі карбованців прибуткового податку наклали!* (В. Підмогильний); *— Такі промислові посвідчення про те, що ви платите прибутковий податок і маєте право на підприємство, є у вас?* (П. Козланюк).

ПРИБУТКÓВІСТЬ, вості і вости, *ж.* Абстр. ім. до **прибуткóвий** 1. *Сердюк враз оцінив прибутковість ідеї й захотів присмоктатися, та спершу треба було усунути невідомого конкурента* (Люко Дашвар); *"Макдональдс", запровадивши нове меню, знову б'є рекорди прибутковості* (С. Пиркало).

ПРИБУТКО́ВО. Присл. до **прибутко́вий** 1. *Послуги інвестиційних фондів розраховані на дрібних інвесторів, які бажають із мінімальним ризиком прибутково вкласти свої інвестиційні заощадження* (з навч. літ.); // *у знач. пред. Буде людно* [на ярмарку], *а де людно, там і прибутково* (О. Гончар).

ПРИБУТКУВА́ННЯ, я, *с., фін.* Дія за знач. **прибуткува́ти.** *Бухгалтерський облік установлює контроль за прибуткуванням і витратами коштів, матеріальними цінностями тощо* (з навч. літ.).

ПРИБУТКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що, фін.* Записувати в прибуток (у 1 знач.). *Прибуткувати імпортний товар варто за його фактичною кількістю* (з навч. літ.).

ПРИБУТКУВА́ТИСЯ, ку́ється, *недок., фін.* Пас. до **прибуткува́ти.** *Бонусна картка не є електронним платіжним засобом. Вона визнається матеріальним активом, який прибуткується на баланс підприємства* (з наук. літ.); *Непридатні дерев'яні ящики прибуткуються (у кубічних метрах) як дрова або як матеріал, який використовують для ремонту ящиків або для інших господарських потреб* (з мови документів).

ПРИБУТНІ́Й, а́, е́. 1. Який піднявся від припливу дощів, під час повені і т. ін. (про воду у водоймі). *Контора управителя стоїть над великим ставом, який тільки весною трохи веселить прибутна вода, а потім знову плесо чорніє від масних стьоків* [стоків] *цукроварні* (М. Стельмах); *Вночі загуло з гір. Це була не та вода, що її ждуть заздалегідь напровесні паводкові комісії, тала, прибутна вода, що росте по міліметру* (О. Гончар); *Один старий моряк застерігав його, наперед йому казав, що мешканці .. гинутимуть у прибутній річковій воді* (О. Шугай).

2. *розм.* Який прибуває, збільшується, наростає, стає відчутнішим. *Обличчя з довгими єгипетськими очима .. враз ледь помітно здригається, коротким мерзлякуватим дрижачком: мов тамуючи прибутний, ізсередини, схлип* (О. Забужко); *Його зовнішність, мова та манери вказували на незнатне походження, що було джерелом прибутної гіркоти та роздратування для дядька Адама* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

3. *розм.* Те саме, що **прибутко́вий** 1. *Мансури володіли прибутним Перекопом, Барини — невольничим Карасубазаром, а Яшлави, притулившись біля ханського порога, ниділи на незаселених горбах, які не давали прибутків* (Р. Іваничук); *Полювання — штука прибутна* (М. Матіос).

ПРИБУ́ТНІЙ, я, є, *розм.* Те саме, що **прибу́лий.** *Се прибутній чоловік* (Сл. Б. Грінченка); *Василько згадав, як навесні прихистив їх на ніч двір отця Івана, як десяткам голодних прибутніх людей подавали страву його дочки й служниці* (В. Захарченко); // *у знач. ім.* **прибу́тній,** нього, *ч.;* **прибу́тня,** ньої, *ж.* Той (та), хто прибув (прибула) звідкинебудь кудись. *Коли прибутній пішов, Йванко нараз із своїм запитом: "Нащо мостові страж? Від кого його стражувати* [сторожувати]?" (М. Дочинець).

ПРИБУ́ТОК, тку, *ч.* 1. Сума, яка становить різницю між доходом і витратами. *Гроші* [на будівництво читальні] *має збирати Павло Гаєвий .. При читальні закладають крамницю, а прибутками цеї* [цієї] *крамниці сплачуватимуть ті гроші* (Л. Мартович); *"Ого! — подумки прокоментував цифру прибутків Костиганов. — Цей дядько таки має ресурс"* (В. Єшкілєв).

2. Дохід, одержуваний від якого-небудь роду діяльності, справи і т. ін. *Нормальний прибуток його від лекцій становив 18 карбованців тижнево, вісім карбованців йому лишалось на їжу та оплату помешкання* (В. Підмогильний); *Може, і оцей кінотеатр прибере* [Аркадій Павлович] *до своїх рук і матиме нові прибутки* (А. Шиян); *Корзини дід плів давно, завжди, але зараз, було видно, вони стали його основною, а може, і єдиною статтею прибутку* (Ю. Мушкетик); *Наш бізнес приносив величезний прибуток* (І. Роздобудько); // Дохід від торгівлі або перепродажу; бариш. *Поскріб* [видавець] *голову, вилаявся скільки разів й махнув рукою, залишивши сподіванки на які-небудь прибутки од книги* (С. Васильченко); *Остап планував: сяк-так випасти можна буде* [телицю] *і без толоки — по шляху та по межах. А восени продати можна з прибутком* (А. Головко); *Спочатку я тільки скуповував різні цілющі рослини в тубільців і перепродував їх купцям із прибутком для себе* (Ю. Логвин).

3. Приріст, збільшення чого-небудь. *А де ж той прибуток? Ні корівного, ні одіжного прибутку* (Ганна Барвінок); *Виходячи з чужого двору, так і норовив* [сусід] *що-небудь украсти: хоч поламане колесо, хоч залізяки шматок, — все ж таки прибуток господарству* (Григорій Тютюнник); *Хлопець швидко відчиняє кошару, і місячне сяйво освічує .. око змученої, одразу похуділої вівці, а біля її ніг вовтузиться чорна грудочка — перший прибуток нового господаря* (М. Стельмах); *Од кози молоко й козенята, а од цапа який прибуток?* (А. Дімаров); // *перен., розм.* Будь-яка вигода, користь. *Що ж Марина повинна робити, щоб на неї не задивлялися? .. Та й який з того прибуток, коли її будуть обминати?* (Панас Мирний); [Монтаньяр:] *Невже гадаєш ти, що є прибуток якийсь товаришам з твоєї смерті?* (Леся Українка).

△ **(1) Біржови́й прибу́ток,** *екон.* — прибуток від проведення біржових операцій: торгівлі товарами й цінними паперами, валютою та від надання біржових послуг. *Біржовий прибуток — доход від торгівлі цінними паперами на фондовій біржі й масовими товарами на товарній біржі* (з навч. літ.); **(2) Валови́й прибу́ток,** *екон.* — загальна сума прибутку, отримана підприємством від підприємницької діяльності. *Щоб визначити валовий прибуток (збиток), необхідно від чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відняти суму собівартості реалізованої продукції* (з навч. літ.); **(3) Монопо́льний прибу́ток,** *екон.* — форма прибутку, який одержують монополії внаслідок панування в одній або кількох галузях економіки. *Монополія переслідує свій інтерес (отримання монопольного прибутку), який не збігається ні з інтересами дрібних виробників, ні з інтересами суспільства — держави* (з навч. літ.); **(4) Нерозпо́ділений прибу́ток,** *екон.* — частина чистого прибутку товариства, не виплачена у вигляді дивідендів його акціонерам. *Підвищення податків з прибутку підприємств зменшує їх нерозподілений прибуток, а це зменшує обсяг інвестицій і сукупний попит* (з наук. літ.); **Но́рма прибу́тку** *див.* **но́рма; (5) Чи́стий прибу́ток,** *екон.* — частина прибутку, що залишається після сплати податків, зборів, відрахувань та інших обов'язкових платежів до бюджету. *Знаючи ставки податку, можна отримати прогноз чистого прибутку підприємства після вирахування податків* (з навч. літ.); *Молодий учений не шкодував, що в договорі з хазяїном він собі визначив тільки одну десяту частину чистого прибутку* (Д. Бузько); *Не минуло й двох років, як пароплав став давати сімсот п'ятдесят фунтів стерлінгів чистого прибутку щорічно* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПРИБУТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **прибу́ти**[1]. *Бородань попросив нас зачекати, пояснивши, що про наше прибуття зараз повідомлять начальству* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Пароплав, що йшов з моря, наближався до берега і дав гудок, сповіщаючи про своє прибуття* (М. Трублаїні); *Селектор повідомляє про прибуття якогось поїзда* (Ю. Іздрик); *Буде числити* [він] *дні до прибуття її листа* (О. Кобилянська); *Підвищуючись над рівнем річкової води заледве на два чи три фути, частина острова за найменшого прибуття води затоплюється* (з наук. літ.); // З'явлення, явка (на службу, роботу, збори і т. ін.). *Голосно дзенькнув годинниковий механізм у табельній, точно відбивши на картці його* [Івана] *прибуття на завод* (В. Кучер); *Офіцери один за одним вбігали до класу і, взявши під козирок, доповідали підполковнику про своє прибуття* (І. Багмут); *Поводилась* [жінка] *на початку тихо, проте неспокій заворохобився одразу по прибутті її на місце служби* (О. Ульяненко).

ПРИВА́БА, и, *ж.* 1. Те, що вабить, робить привабливим, приємним; привабливість. *Очі її дивились спокійно, твердо, але без тієї привабі, що перше* (В. Винниченко); *Смугляве обличчя, облямоване чорною шапчиною пухнатого волосся, було повне жіночої привабі* (Олесь Досвітній); // *перев. мн.* Привабливі риси зовнішності; принади. *Аліна Корчовська .. зачарувала своїми привабами не тільки самого Пілсудського, а й митців та поетів Львова* (Ю. Винничук); *Дивився він на неї, щохвилі нові у ній привабі знаходячи* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *поет.* Краса, принадність. *Огрядна і струнка мліє пальма на злоті піску, — Але їй не дістать до приваб твого дивного стану* (М. Старицький); *За цю дрібну кульбабу Дам субтропічну всю привабу І океанську всю красу* (Л. Дмитерко); // Те, що захоплює, приносить задоволення; спокуса. *На балконі кава з лікерами — і безконечні розмови про закордонні вигоди й привабі* (М. Коцюбинський); *Привабі кохання чужі мені* (Уляна Кравченко); *Всесвіт порожній, всі привабі, за якими гнались ми упродовж життя — лиш фантоми, а нас оточують тільки привиди* (Любко Дереш).

2. *розм.* Жінка, що має привабливість, принадність. *Розлютилась баба, Аж кипить — зайшлась. Що то за приваба На мого знайшлась?* (Л. Первомайський); *Далеко їй було до щебетливих червоногубих дівчат з тугими литками, до гостроооких сільських приваб, які приходять у юнацькі сни і поселяються там назавжди!* (П. Загребельний).

ПРИВА́БИТИ *див.* **прива́блювати.**

ПРИВА́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прива́бити.** *Маленька жовтава лісова мишка вибігла зі своєї норки* [нірки], *приваблена теплом і лісовою тишею* (І. Франко); *Нерідко можна було бачити біля цього пам'ятника древньої архітектури і туристів, які, приваблені написами на цій споруді, намагались прочитати стертий дощами та людськими пальцями текст* (Ірина Вільде); *Рухаючись цілими ордами, вони* [народи зі Сходу] *осідали в степу поблизу Дніпра, приваблені рибою, гарним підсонням, розкішними травами та хлібами* (Г. Коцюба); *Данилівка потроху оживала, відбудовувалися хати, міцно ставали на ноги господарства. Земляки йшли сюди, приваблені чутками* (А. Кокотюха); // **прива́блено,** *безос. пред. Щоб він* [пес] *не загавкав, його приваблено було шматочком свіжої солонини* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. О. Бальзака).

ПРИВА́БЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прива́бити.** *Поставивши намет, пан Кароль сідав за кермо свого зеленого авто, відчиняв верхній отвір, встановлював туди "живу статую" — Віку, одягнуту в блискучий купальник для приваблення публіки* (І. Роздобудько); *Знаючи секрети приваблення рибин, можна досягти успіху в риболовлі* (з газ.).

ПРИВА́БЛИВИЙ, а, е. 1. Який захоплює, приваблює до себе своїми якостями, властивостями. *Було щось дуже привабливе в цій грубій хустці, в сірій свиті рядом з свіжим випещеним личком* (С. Васильченко); *Пісня віддавала дань романтичній привабливій постаті народного героя* (Я. Качура); *Ніколи не були такими привабливими для нього звичайні надвечірні хати, зелень перед ними і димчаста зі сріблом голубінь над ними* (М. Стельмах); // Який приваблює своєю зовнішністю; гарний, миловидий. *У того самого* [скульптора] .. *є голівка молодого хлопця — яке ж вродливе, привабливе обличчя* (М. Рильський); *Її сестрички мають те, в чому її так скривдила природа: вроду. Кожна з них досить приваблива для того, щоб задурманити чоловіка* (Ірина Вільде); *Її тіло з роками набрало трохи ваги, але не надто. Вона все ще лишалася привабливою* (Ю. Андрухович); // Який приносить задоволення, насолоду; приємний. *Янек був надзвичайно лагідної вдачі, говорив спокійно, з привабливою усмішкою* (Олесь Досвітній); *Очі, здавалося, проникали Прохорові в саму душу, примушуючи його теж хвилюватися від незвіданого, але привабливого почуття* (А. Шиян); *Може, цей політ буде м'яким і привабливим* (Ю. Покальчук); // Який манить, притягає до себе. *Манили до себе ніжні пахощі присмаленої свинячої шкірки та різні привабливі подихи казанків* (М. Томчаній); *Душа лине в журавлиному ключі, купаючись у просторах привабливої далі* (І. Пільгук).

2. Який викликає інтерес, відкриває цікаві можливості; заманливий, захопливий. — *М-м-м... Ця пропозиція здається мені привабливою* (М. Дашкієв); *Аж залихоманило від тих думок, від такої привабливої перспективи* (Ю. Збанацький); *Хочеться перевірити, пастка чи ні... Якщо пастка, вивернутися можна, а якщо ні — робота приваблива, гроші потрібні, головне — абсолютно нові горизонти...* (А. Кокотюха); // *у знач. ім.* **прива́бливе,** вого, *с.* Те, що викликає інтерес, відкриває цікаві можливості. *У кожній із цих професій було стільки привабливого, стільки можливостей принести найбільшу користь своєму народові* (О. Донченко); *Місто. Скільки тут привабливого і цікавого* (У. Самчук).

ПРИВА́БЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **прива́бливий.** *Тут краєвид у дивній гармонії показує вам чаруючу привабливість .. гірської околиці* (І. Франко); *Те, що легко добувається, втрачає свою цінність і привабливість* (М. Руденко); *Вона була певна себе, своєї краси, своєї привабливості* (П. Загребельний); *Перші слова, що пролунали з вуст полоненого, виказали людину пересічну, і враз поблякла привабливість його зовнішності, і видався він зовсім ніяким, просто нікчемним* (Ю. Покальчук); *Оксамитовий ліричний баритон Михайла Кречка полонив своєю силою і привабливістю слухачів* (В. Кучер); *Все навколо раптом потьмяніло, зникла привабливість чудової серпневої ночі* (М. Дашкієв); *В цій ідеї закладено якусь для мене навіть незрозумілу привабливість* (В. Собко).

ПРИВА́БЛИВО. Присл. до **прива́бливий.** *Перед очима впереміжку стояли тіні минувшини і теперішні хати лісовиків, що так привабливо біліли поміж деревами* (М. Стельмах); *Тася запросила його до столу, де лежала ціла гора найрізноманітніших квітів, які так привабливо й смачно пахли* (В. Нестайко); *У панни Савойської з'явилося більше вільного часу. А чому б його не проводити з гарним хлопцем, що так привабливо засмаг десь у Єгипті?!* (В. Кожелянко).

ПРИВА́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прива́блювати.** *Злітали* [мухи] *догори вельми рідко й неохоче, приваблювані ройовиськами бруду й покидьків унизу* (П. Загребельний); // **прива́блювано,** *безос. пред. Слабодуху козацьку старшину приваблювано високими чинами, титулами та нагородами* (з наук. літ.).

ПРИВА́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прива́блювати.** — *Щириця для агростанції — як виставлені в магазинних вітринах товари для приваблювання покупців* (П. Загребельний); *Охорона і приваблювання птахів — ефективний спосіб боротьби зі шкідниками* (з навч. літ.).

ПРИВА́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИВА́БИТИ,** блю, биш; *мн.* прива́блять; *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Викликати у кого-небудь інтерес, відкривати перед кимсь цікаві можливості; вабити, зацікавлювати. *Робота цих дівчат* [ткаль] *Тоню найбільше приваблює, тканини їхні, що ллються барвистими водоспадами із верстатів, їй часто ввижаються* (О. Гончар); *Мене ця історія настільки приваблювала, що я її не хотів ніде друкувати, мені було приємно тримати її при собі і неприємно було навіть уявити, що хтось її прочитає* (С. Жадан); *Присутність славетної Заньковецької та висока майстерність самого Садовського привабили мене* (з мемуарної літ.); // *у сполуч. зі сл.* у в а г а. Звертати на себе чиюсь увагу. *Його увагу приваблювали зараз знайомі поля, всіяні рідкими копами небагатого врожаю* (А. Шиян); *Увагу юнака привабили кілька головешок .. З їхнього осереддя, звідки струменів густий димок, несміливо сяйнув язичок полум'я* (В. Фіялко); // *перев. у сполуч. зі сл.* з і р, о к о. Привертати увагу приємним, гарним виглядом, красою. *Стояла вежа біла, як сніг, приваблювала око* (А. Хижняк); *Ще майорани і жоржини привабить зору не могли, росли ще скромними* (І. Гончаренко); *Над річкою посеред луки привабив зір могутній явір* (Василь Шевчук); // Виклика́ти бажання підійти, подивитися, покуштувати і т. ін. *Наставала золота осінь, та ні каштани, ні горіхи не приваблювали тепер Толю, як завжди восени* (О. Іваненко); *Після сварки з сестрою дзеркало не тільки не приваблювало Лізу, а навіть сердило її* (М. Руденко); *Він малював на замовлення, й усе, що він малював, повинно було привабити одвідувача, викликати в ньому бажання їсти* (В. Домонтович).

2. Якимись принадами спонукати бувати де-небудь, приходити куди-небудь, жити десь. *Приваблювала проклятуща жінка козаків та міщан до свого шинку* (О. Ільченко); — *Скажіть, Оленчук, чим вас привабив цей суворий безрадісний край?* (О. Гончар).

3. *перев. у сполуч. зі сл.* д о с е б е. Виклика́ти в кому-небудь доброзичливе ставлення, симпатію і т. ін. *Професор так приваблював до себе своєю добродушністю, що змовчати було ніяк, і Гордій, як на сповіді, розповів про сумний випадок в його житті* (І. Шаповал); *Щоб остаточно привабити його до себе, привітно всміхнувся* [Сагайдачний] *і дав йому руку* (З. Тулуб); // Привертати до себе, пробуджуючи кохання. [В а с и л ь:] *Та от хоч би сказать і про Лукію. Як, бісова тінь, приваблювала мене до себе, а на думці мала, щоб мені парубки печінки одбили* (М. Кропивницький); *Віра ревниво стежила за ним очима, знаючи, хто приваблював його, до кого поспішав він на побачення* (А. Шиян); *Привабив інший чарівник те серденько дівоче* (П. Грабовський); *Гей, приваблю, зачарую, Закохаю я його, Всім, що маю, обдарую Я коханого мого!..* (Микола Чернявський); // Бути причиною особливої уваги, симпатії, потягу до когось. *Було в дівчині щось таке, що й приваблювало Ярину* (С. Скляренко); *Обличчя Мар'яни чимсь приваблює його* (М. Стельмах); *Пантелеймона Гавриловича приваблювало в Кузеві вміння триматися на трибуні* (М. Руденко); *Ні в зиму, ні в весну мене не привабля́ть жіночії очі* (А. Кримський); *Єдине, чим могло привабити її чисте, синьооке обличчя, — це своєю милою простотою* (Я. Гримайло); *Чому він поплентався за нею? Хіба його могли привабити її суворі очі, потерті джинси, спортивна курточка чи досить непривітний викличний тон?* (І. Роздобудько).

4. *рідко.* Робити кого-небудь своїм прибічником. — *Не знищувати її* [старшину] *треба, а приваблювати, обертати на свою двірську .. шляхту, на своїх ланцюгових собак* (З. Тулуб).

5. Приманювати (птахів, звірів, риб); вабити (у 3 знач.). *Він уміє своїм хрипким голосом приваблювати чирок-самців, спритно висвистуючи любовні пташині рулади, він знає, де лежить заєць і де можна надибати лисицю* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРИВА́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИВА́БИТИСЯ,** блюся, бишся, *док.* 1. Зваблюватися, спокушатися чимсь. *Стешенко доводив, що ніякого розпаду .. програма не зробить, а тільки вилучить з організації крайні праві елементи, і це буде тільки на користь їй, бо тим привабиться більше свіжих молодих елементів* (Є. Чикаленко).

2. *тільки недок.* Пас. до **прива́блювати.** *Про Кусю будуть казати: — Ви знаєте, через цю панночку застрелився один юнак. Хлопці почнуть упадати за нею, приваблюючись такою страшною й цікавою пригодою* (В. Підмогильний).

ПРИВА́БНИЙ, а, е. Те саме, що **прива́бливий.** *Серце в нім таке привабне... Всім би таку вдачу!* (С. Воскрекасенко); *Все привабне, людське у поеті — Без картинного жесту і пози, А проте, й без нудотної прози* (П. Воронько); *Він не може без радісного усміху глянути на сю картину — така вона гарна та привабна* (І. Франко); *Ясна, гарна, у білій одежі, з важкою косою за плечима, з очима великими й ласкавими, вона йшла просто на нього й осяювала його усміхом лагідним і привабним* (Валерій Шевчук); [К о с т ь:] *Дорогою привабні собі плани розписую: поступлю в ковалі, куплю мальований кисет для махорки, гармонію куплю* (С. Васильченко); *Коли справу було увінчано, прийшов секретар, що почув про привабні перспективи автомобільного клубу* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПРИВА́БНІСТЬ, ності і ности, *ж.* Властивість за знач. **прива́бний.** *Так мені жалко моїх колишніх ранків, вони мали для мене стільки привабності, стільки поезії* (М. Коцюбинський); *Сонячний осінній день показував у всій привабності чари природи* (А. Хижняк); *Не кожне обличчя в старості втрачає привабність* (М. Руденко); *Ґречністю і люб'язністю перевершував він будь-якого іншого вельможу, а привабністю та оздобністю був першим серед тогочасного рицарства* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИВА́БНО. Присл. до **прива́бний.** *Вона прагнула швидше пізнати на ділі те життя, описане так привабно в книжках* (Леся Українка); *Дівчина привабно мініатюрною рукою простягла йому кілька свіжих степових осінніх квітів* (Іван Ле); *Я порішив познайомитися з тим таємно-цікавим і привабно страшним відділом літератури, яку звуть у нас підпільною, нелегальною* (Г. Хоткевич); *Вишгородська фортеця .. ожила, вечорами у вікнах її привабно заблищали вогники* (С. Скляренко).

ПРИВА́ДА, и, *ж., розм.* Те саме, що **прина́да.** *Він либнув очима, висмикнув вудку, підтюпцем подався до машини. Шофер підібрав сітку, стільця, торбину з привадою, побіг слідом за ним* (Ю. Мушкетик); *Найтаємніші козачі привади розгадував* [Вишневецький], *вивчав їхню тактику військову і в одвертім полі поважав вояку-козака* (Іван Ле).

ПРИВА́Л, у, *ч.* 1. Зупинка в дорозі для перепочинку під час походу; перерва, відпочинок під час подорожі. *Привал зробили, коли сонце було вже високо* (З. Тулуб); *Закінчується привал. Уже чути команду, гомін голосів, кінське іржання, важкий тупіт похідних колон* (Б. Левін); *Гордість не дозволяла йому звернутися до Філіпа з проханням улаштувати привал, щоб він міг поскидати з себе і з коня все залізо* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Уживається як команда, заклик до перепочинку під час походу. — *Привал! — скомандував півголосом Погодняк. Прикордонники посідали на мокрий моріг і мовчки їли* (Я. Галан); *Сутеніло. Від голови колони в кінець пронеслось: "Привал!" Зупинились у великому старому лісі* (Ю. Збанацький); *Врешті лунає довгождана команда: — Привал! Сповзаємо з дороги, сідаємо просто на землю* (А. Дімаров).

2. Місце, де зупиняються для перепочинку (під час походу, подорожі і т. ін.). *В снігах несходимих, глибоких, Де темні бори лише мрілись, В тайзі на етапнім привалі Вони несподівано стрілись* (М. Старицький); *Під час маневрів сумлінно піклувався* [поручик] *про свою роту. Завжди знаходив для неї вигідний привал у стодолах* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); — *Він зустрів їх уже тоді, як вони їхали назад, недалеко від нашого привалу* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

(1) На прива́лі — під час перепочинку (у поході, подорожі і т. ін.). *Якось одного разу на привалі, сидячи біля вогнища, ми спитали Глушака: — Чи багато ви за своє життя вбили ведмедів у тайзі?* (О. Довженко); *Од явора снується довга тінь. І вечір ліг, як воїн на привалі* (А. Малишко); *Невільники рвали їх* [горіхи] *і ховали в кишені, щоб потім, на привалі, хоч трохи втамувати голод* (В. Малик); *На привалі біля джерела під розлогою смерекою Андрій раптом виявив, що пропав його пістолет* (М. Андрусяк).

ПРИВА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **привали́ти** 1. *Коли не заступлюся за цю дитину, то не матиму повік супокою, як не мав би його, коли б пройшов повз привалену каменем людину й не визволив її* (Л. Яновська); *Він допоміг .. Чернишеві видобути ноги, привалені землею* (О. Гончар); *Другого дня, привалений великою копицею сіна, він їхав до лінії фронту* (М. Руденко); *Краєм ока я помітив свій паспорт. Залишений без уваги, він валявся на краю стола, привалений папками з документами* (М. Кідрук); * Образно. *Знов вона надто привалена працею й зайнята справами всієї рідні* (О. Кобилянська); // **прива́лено,** *безос. пред. Щось летить і співає мені: "Ой синочку, порадничку, Ой де ж ти був, мій зрадничку, Як в бік мене улучено, .. І топтано, і палено, І глиною привалено .."* (Олександр Олесь); *Навколо тиша: хата, дерева, село — все привалено снігом* (Б. Харчук); // *у знач. ім.* **прива́лений,** ного, *ч.;* **прива́лена,** ної, *ж.* Той (та), кого чим-небудь привалило, засипало. — *Тіло... — глухо сказав він, мов і голосом можна було потривожити приваленого* (О. Кундзич).

ПРИВА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **привали́ти** і **привали́тися.** *У чоловіка діагностували перелом хребта внаслідок приваленння стовбуром дерева* (з газ.); *Поставлення Святих Дарів на престол, закриття Царських врат і засування завіси означають поховання Ісуса Христа, привалення каменя й опечатування Гробу Господнього* (з рел.-церк. літ.).

ПРИВАЛИ́ТИ *див.* **прива́лювати.**

ПРИВАЛИ́ТИСЯ *див.* **прива́люватися.**

ПРИВА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прива́лювати** і **прива́люватися.** *Діаметр підгортальника впливає на обсяг привалювання ґрунту* (з навч. літ.).

ПРИВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИВАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *кого, що.* Валячись на кого- або що-небудь, підминаючи під себе, придавлювати, накривати когось, щось. *Ліниво перевалюючися, покотився камінь униз, .. привалюючи маленькі кущики полину по дорозі* (Г. Хоткевич); — *Барикада впала і привалила вас* (І. Франко); *Він .. не міг уже панувати над нервами, чекаючи смерти, чекаючи, як посунеться на нього земля... Земля посунулася, але не привалила* (І. Багряний); // *чим і без дод.* Валячи, нахиляючи щось, придавлювати, притискувати кого-, що-небудь. *Я складаю всю зброю і плащ біля тину І привалюю двері дубові* (Олег Ольжич); [П о л к о в н и к:] *Ти каменем привалив двері? Відвали каменя зараз!* [Г а д ю к а:] *Сам відвали* (М. Кропивницький); *Я чув, як вони вдвох розвантажували машину. Дошки падали під самим наметом — здавалось, вони обоє хочуть привалити мене ними* (А. Хорунжий); * Образно. *Тиша привалила каменем юрбу* (О. Ільченко); — *Я теж можу словом привалить. Так привалить, що й рукою не ворухнеш* (В. Кучер); // *безос.* Засипати, завалювати, причавлювати кого-небудь. *Здається, таку стіну тільки торкни, так і обвалиться, але спробуй — там тонни ґрунту. Були, правда, випадки, що й привалювало людей* (О. Гончар); *Хлопець поглянув на вируючий вогонь, і йому так стало жаль маленької сестрички, що геть потемніло в очах. Адже її там, у кімнаті, сонну привалило* (Є. Доломан).

2. *що.* Валячи, нахиляючи, притуляти які-небудь предмети один до одного. *Діставшись верхів'я мису, вони привалили два важкі камені, щоб вітер не розвіяв ватри, і почали розпалювати вогонь* (З. Тулуб).

3. *перев. док., розм.* Приходити у великій кількості. — *Тільки приїхали, розклали там внизу палатки, як привалюють якісь старші панки .. і давай нас розводити, шо то їхнє місце* (Любко Дереш); *Юрба росте, од потоку — білили полотно — поприбігали жінки, привалили од кузні селяни й коваль* (А. Головко); *Першими привалили путіловські ковалі, які залишалися в місті, і ті, що не встигли виїхати* (Ф. Бурлака); *"Діждався честі, — радів Йонька, не зводячи із сина очей, — он скільки людей за розумним словом привалило"* (Григорій Тютюнник); // *перен.* Збільшуватися, виявлятися з більшою інтенсивністю (про силу). — *Знав, що можуть наздогнати, і не тікав. Така сила мені привалила тоді* (А. Головко).

◊ **Ща́стя привали́ло** *див.* **ща́стя.**

ПРИВА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИВАЛИ́ТИСЯ,** алю́ся, а́лишся, *док.* 1. Валячись, нахиляючись, притулятися до кого-, чого-небудь. *Макс проганяє думки — зайві. Встати... Лише сідає. Привалюється спиною з клятим рюкзаком до поваленої сосни* (Люко Дашвар); *Немов стомившись, привалилася до стіни пузата почорніла шафа, вона вже стоптала свої ніжки, стояла на підпорках* (Ю. Збанацький); *До замкнених дверей привалилася чиясь хитка громіздка постать, у замку заскреготів ключ* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

2. *тільки док., чим.* Засипати, завалити себе чим-небудь. *Порожньо стало їй в усім світі. Ще й без того не радісно жилося, а тепер уже й зовсім. Мов закопалася по шию в могилу, привалилася землею* (Г. Хоткевич).

3. *тільки недок.* Пас. до **прива́лювати** 1, 2. *Частина видобутого вугілля зсипалася з транспортерів, привалювалася породою* (з наук. літ.).

ПРИВА́Р, у, *ч.* 1. *техн.* Те, що приварено, приварюється. *Проводити гарячий ремонт футеровки поза зоною спікання та руйнувати привари водяним струменем не дозволяється* (з мови документів).

2. *кул.* Збільшення в об'ємі крупів, макаронів і т. ін. після варіння. *Кожен вид крупи має свій відсоток привару* (з наук. літ.); *Збільшення маси бобових відбувається за рахунок поглинання води крохмалем, що клейстеризується. Привар становить 110 %* (з навч. літ.).

ПРИВА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **привари́ти** 1. *У мечах сталь приварена на залізну основу, а в моїй сокирі сталеве вістря всередині, а м'яке залізо згори* (Ю. Логвин); *З вікна відкривався огляд особняка Савар. Це вікно не закривали дошки, лише грубо приварені іржаві ґрати* (В. Єшкілєв); *Ззаду кожного автомобіля, на бортах і на дверцятах, зблискували приварені металеві листи* (М. Кідрук); // **прива́рено,** *безос. пред. Вся троянда з одного шматка, і нічого тут не приварено чи злютовано, мов росла вона в мене з залізного зерна, з металевої прищепи* (Ю. Яновський).

ПРИВАРИ́ТИ *див.* **прива́рювати.**

ПРИВАРИ́ТИСЯ *див.* **прива́рюватися.**

ПРИВА́РКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **при́ва́рок.**

ПРИВАРНИ́Й, á, é, *техн.* Який прикріплюють до чого-небудь зварюванням. *Перевагою приварного крана є високий ступінь герметичності* (з наук.-техн. літ.).

ПРИ́ВА́РОК, рку, *ч.* Продукти для приготування гарячої їжі. *Просо стояло ще на полі, кукурудзу Наумиха теж не виломила ще — тож була надія на приварок* (М. Коцюбинський); *Прикро трохи Гандзючисі, що не буде в неї ніякого приварку на зиму — не сіяла вона ані проса, ані гречки* (Г. Косинка); *Любив старий на ній* [річці] *рибалити — коли карасиків піймає, коли плотвиць чи окунців... Дивись, і приварок до столу* (В. Чемерис); // Сама гаряча їжа, страва. *Попадає короп в юшку По сусідству до петрушки. Гості їли цей приварок І хвалили куховарок* (М. Стельмах); *В роки війни вона сама була трактористкою, знає, що таке висидіти зміну за кермом. І ось нема де вмитись, відпочити, сьорбнути якогось приварку* (О. Гончар); *Учні і вчаться, і живуть там, а головне — тричі на день приварок одержують. Густе-прегусте їм варять* (П. Запаренко); // *розм.* Те, що робить страву смачною, поживною (м'ясо, риба, жир і т. ін.). *Вона покуштувала* [борщ] *— ні солі досить, ні приварку не видно, — одні бурякові кружала плавають поверху* (Панас Мирний).

ПРИВА́РЮВАЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Який здійснюють приварюванням. *Приварювальні точки кріплення.*

ПРИВА́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прива́рювати** 1. *Панелі зв'язують зі стінами спеціальними сталевими анкерами, приварюваними до монтажних петель* (з навч. літ.).

ПРИВА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прива́рювати** 1 і **прива́рюватися.** *На дні вже працювало два водолази, готуючи місце для приварювання камери до човна* (М. Трублаїні); *Відновлення робочої поверхні диска проводили методом приварювання сегментів до його зовнішнього діаметра* (з наук. літ.).

ПРИВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИВАРИ́ТИ,** арю́, а́риш, *док., що.* 1. Прикріплювати до чого-небудь зварюванням. *Із отаких кількох смуг кручених виконували основу меча. А тоді вже на нього приварювати сталеві полоси* (Ю. Логвин); *До кінців пластинок приварюють контакти* (з навч. літ.); *Щоб не розсипався дефіцитний магнезит, він придумав такий щит приварити і за піччю, як за дитиною, доглядав* (О. Донченко); // *розм.* Прикріплювати сургучем, воском і т. ін., натискаючи зверху. *На свічці той цупкий віск, що його ми звемо сургучем, розтопивши, приварив* [Мамай] *до столу великою печаттю Війська Запорозького обидва Однокрилові вуса* (О. Ільченко).

2. *перев. док., також без прям. дод., перен., розм.* Завдавати удару, бити. [С т а с ь:] *Сьогодні вже не витримав — звелів приварить двадцять п'ять гарячих, все одно нічого не помогло* (С. Васильченко); *Таки добре приварив йому Богдан. Вухо як вареник, ще й чорна сукровиця позакипала по краях* (Ю. Мушкетик); *Я йому приварив раз, потім ще раз, і він покотився долі, аж голова по камінню заторохтіла* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

3. *перев. док., розм.* Варити, готувати (їжу). *Стара вже зготувала їм на сніданок круту гречану лемішку та здоровенний шмат сала приварила* (Ю. Логвин); *Що лише не палить, не пхає в черінь наш люд, аби вгріти тіло й приварити якесь їдло* (М. Дочинець).

ПРИВА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПРИВАРИ́ТИСЯ,** а́риться, *док.* 1. Скріплюватися внаслідок зварювання. *Графіт, який теж складається з вуглецю, тільки з іншим типом кристалічних ґрат, занурюватися у вогнетрив не захотів. Він лише намертво приварювався до поверхні кристамулітового диска, та й годі* (М. Дашкієв); *На вершині застиглого валика є багато карбідів, деякі карбіди приварилися до поверхні, але більша частина зсипалася з поверхні від дотику* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прива́рювати** 1. *Кераміка виготовляється за технологією, звичною для радіокерамічних виробів. На неї наносяться електроди, до електродів приварюються вивідні дроти* (з навч. літ.).

ПРИВА́Т, у, *ч., розм.* Приватне спілкування (перев. віртуальне), обмежене визначеною кількістю учасників. *Жінка, з якою Настя познайомилася в соцмережах, у приваті їй надіслала посилання на Zello* [програму], *де можна було підслуховувати радіорозмови бойовиків* (С. Талан).

ПРИВА́ТА, и, *ж., зах.* Приватний інтерес, приватна справа. [Я н е н к о:] *Лиш про свої привати тільки й дбають, І гетьмани, і старшина, один Іван Сірко, кошовий запорозький, Боліє ще душею за наш край* (Л. Старицька-Черняхівська); *Це не була справа загальна. Вона дотикала виключно інтересу князя Острозького, це була привата, за яку князь повинен постояти сам* (А. Чайковський); *— Привата, значить, привата, — зітхнув Босаковський, — чорт би їх побрав* (Б. Лепкий).

ПРИВА́Т-ДОЦЕ́НТ, а, *ч.* У царській Росії, країнах Західної Європи, а також у деяких сучасних українських вишах — учене звання або посада позаштатного викладача закладу вищої освіти. *З 1892 аж до 1924 р. (з перервами) А. Степович обіймав посаду приват-доцента Київського університету, де викладав історію слов'янських літератур* (з наук. літ.); // Людина, яка має це звання або обіймає цю посаду. *Лизаветі Миколаївні слід би пересидіти чергову зміну влади в Харкові. Там лишився її чоловік, приват-доцент університету, що знає тільки свою геологію й не визнає ніякої політики* (Б. Антоненко-Давидович); *Я мрію про таке для себе майбутнє: сидіти на вулиці, скинувши шапку, й на дощечці виписані всі мої титули: приват-доцент, доктор, список моїх наукових праць* (В. Домонтович); *Один з дерев'яних особнячків на Тарасівській вулиці наймав молодий приват-доцент університету Михайло Косач* (Ф. Бурлака).

ПРИВА́Т-ДОЦЕ́НТСЬКИЙ, а, е. Стос. до приват-доцента. *Професор П. С. Бабицький уперше в Україні в 1924 р. почав читати приват-доцентський курс лекцій із нейрохірургії* (з наук. літ.).

ПРИВАТИЗАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до приватизації. *Приватизаційні послуги найпоширеніші в асортименті послуг українських консалтингових фірм та їхніх зарубіжних колег, що працюють в Україні* (з навч. літ.); *В умовах економічної кризи важливе значення має державна підтримка реалізації приватизаційних проєктів* (з навч. літ.); *Скільки молодих душ поглинула в себе неспроможність вірно заповнити бізнес-плани, скільки сердець розірвала приватизаційна політика* (С. Жадан).

ПРИВАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес передання державної або муніципальної власності в приватну власність. *Розширення мережі об'єктів приватизації дає могутній поштовх розвиткові ринку цінних паперів* (з наук. літ.); *Бібліотеки, що є юридичними особами, не підлягають приватизації* (з мови документів); *Золоті теми дев'яностих — металобрухт, фінансові піраміди, приватизація...* (Любко Дереш); *Гараган заспокоїв голову концерну, пробасивши, що питання з дозволом на приватизацію вирішить сам* (М. Кідрук).

ПРИВАТИЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приватизува́ти.** *Неграмотне управління приватизованими активами й відсутність економічної стратегії в остаточному підсумку призведе до краху* (з наук. літ.); *Власні оборотні кошти приватизованих підприємств перебувають у їх цілковитому розпорядженні* (з навч. літ.); // **приватизо́вано,** *безос. пред.* — *Квартиру поки не приватизовано* (А. Кокотюха).

ПРИВАТИЗО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приватизо́вувати.** *Від реалізації приватизовуваних об'єктів очікувалося отримати значні кошти* (з наук. літ.); *Вартість приватизовуваних підприємств перевищила ринкову* (з газ.).

ПРИВАТИЗО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приватизо́вувати.** *Зі здобуттям незалежності України розпочалося загальнодержавне масове приватизовування державного майна* (з навч. літ.).

ПРИВАТИЗО́ВУВАТИ, уюю, уєш, *недок.,* **ПРИВАТИЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок. і док.* 1. *що.* Здійснювати приватизацію. *В юридичній літературі спостерігається неузгодженість нормативних актів щодо того, яке майно приватизувати заборонено* (з навч. літ.); *Я довго не хотіла об'єднувати особові рахунки, не хотіла й приватизовувати помешкання, але що поробиш, як усе вже стало товаром?* (Є. Кононенко); *Квартири продавали і приватизовували, незважаючи на якийсь там мораторій* (Т. Прохасько); *Туризм частково приватизували, мандрівники вже могли, крім заданих маршрутів у горах та кількох монастирів у найбільших містах, вибирати й інші опції* (І. Карпа).

2. *перев. док., кого, що, перен., розм.* Присвоювати, привласнювати. *Думаю, дали б* [росіяни] *собі раду і з грецькою міфологією, і Геродота б приватизували та русифікували* (Є. Гуцало); — *Ех, Ромко! Даремно ти зазіхнув на чарівні окуляри, захотів їх приватизувати!..* (В. Нестайко).

ПРИВАТИЗО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРИВАТИЗУВА́ТИСЯ,** у́ється, *недок. і док.* 1. Ставати приватизованим, переходити у приватну власність. *Бюджетні установи функціонують на засадах державної чи комунальної форми власності й не можуть створювати орендні чи спільні підприємства, приватизовуватися, ставати банкрутами, самоліквідовуватися* (з навч. літ.); *Першими найперспективнішими клієнтами були підприємства-замовники, що тільки-но приватизувалися* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **приватизо́вувати, приватизува́ти.** *У тих секторах економіки, які приватизовуються представниками організованого злочинного світу, починає домінувати спекулятивний та антиконкурентний підхід* (з наук. літ.); *Методика оцінки вартості майна в основному залежить від того, яке майно приватизується і яким способом* (з навч. літ.).

ПРИВАТИЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приватизува́ти.** *В умовах трансформації економіки України, процесу приватизування власності постійно виникає питання формування підходів до підвищення ефективності управління корпоративними правами* (з наук. літ.); *Специфічним для демагогії — і це широко використовують популісти — є приватизування права давати моральні оцінки, моралізувати з резонансних питань* (з наук. літ.).

ПРИВАТИЗУВА́ТИ *див.* **приватизо́вувати.**

ПРИВАТИЗУВА́ТИСЯ *див.* **приватизо́вуватися.**

ПРИВА́ТНИЙ, а, е. 1. Який належить окремій особі (особам); недержавний, не суспільний. *На великім бічнім подвір'ю біля приватної канцелярії пана генерального судді було чимало людей* (Б. Лепкий); *З півдня до смерку мчали вулицями візники та приватні сани з чиновниками і офіцерами в парадних мундирах* (З. Тулуб); *Він зробив пробу перенести своє мистецтво з приватного мешкання, з кімнати на людський майдан* (В. Домонтович); *В провінції значно менше приватних клінік* (А. Дністровий); // Який утримується коштами однієї особи або кількох осіб. *Павло швидко піднімався на другий поверх сірого будинку, що колись звався приватною гімназією Машкевича* (І. Кириленко); *Сестру батько віддав до приватної сільської школи* (з мемуарної літ.); // Який має власну справу, бізнес, володіє чим-небудь індивідуально. — *Тримати таку геніальну річ* [скульптуру] *у приватного власника — злочин* (О. Донченко); — *Я ділянку обгородила, оформилася як приватний підприємець* (І. Роздобудько).

2. Який стосується окремої особи (осіб); особистий. — *Будинок належить вам, я тут живу з вашого люб'язного дозволу. Та це зовсім не означає, що ви маєте право отак вриватися зрання в мій приватний простір!* (А. Кокотюха); // *перев. у сполуч. зі сл.* ж и т т я. Не пов'язаний зі службовою або суспільною діяльністю. *Оповідали* [гуцули] *досить нескромні деталі приватного життя свого духовного наставника* (Г. Хоткевич); — *Знайомтесь, панове, і не в службовому, а в приватному порядку,* — *пробасив він* (З. Тулуб); // Який не має офіційного значення; не діловий (про розмову, лист і т. ін.). — *Не знаю, чому ви мені не вірите: адже ж, самі ви сказали, розмова наша — приватна, і я не маю причини підманювати вас* (А. Кримський); *Листівочка від руки, індивідуальним людським почерком, дорожча. Колись навіть вважалося нечемним надрукувати приватний лист на машинці* (Л. Костенко); // Який обслуговує окрему особу (осіб) і виконується поза державною сферою. *Протягом усього часу свого шкільного життя брати заробляли багато приватними лекціями* (І. Франко); *Я малював дома і брав приватні уроки малювання, мріючи коли-небудь потрапити в Академію художеств* [мистецтв] *хоч вільним слухачем* (О. Довженко); *У нього* [хірурга] *досить велика приватна практика* (Н. Рибак); // Який не перебуває на державній службі (про лікаря, учителя і т. ін.). *До приватного вчителя Тура часто зверталися бідні люди по добре слово або з проханням написати скаргу* (С. Чорнобривець); *О дев'ятій він уже був у приватного нотаріуса. Георгій оформив заповіт, переписавши все на Євдокію* (М. Гримич).

Вла́сна (особи́ста, прива́тна) спра́ва *див.* **спра́ва**[1]; **Прива́тна осо́ба** *див.* **осо́ба; Прива́тним спо́собом** *див.* **спо́сіб.**

△ **Прива́тна вла́сність** *див.* **вла́сність; Прива́тне обвинува́чення** *див.* **обвинува́чення; Прива́тне пра́во** *див.* **пра́во.**

ПРИВА́ТНИК, а, *ч.* Приватний торговець, підприємець, власник. *Приватник граф продав державі каміння, яке протягом тисячоліть вимивали дощові води з землі* (В. Гжицький); — *Залізниця стала державною, але націнки в буфетах набагато вищі, ніж за приватників* (Р. Андріяшик); *Він взагалі волів не задавати багато запитань .. Приватником-таксистом був лише другий рік, вибити ліцензію коштувало чимало часу, нервів і хабарів* (В. Лис).

ПРИВА́ТНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **прива́тник.** *Суттєвим фактором розгортання українського приватницького руху на окупованих теренах Західної України в міжвоєнний період було розширення його соціальної бази за рахунок інтелігенції* (з наук. літ.).

ПРИВА́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прива́тник.** *Під час ревізії приватниця виявила нестачу товару на значну суму* (з газ.).

ПРИВА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Абстр. ім. до **прива́тний** 2. *Аби підкреслити приватність та неофіційність події, батько нікого зі свого боку не запросив — не було ані членів уряду, ані високих штабних чинів* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Критики переважно дорікали йому за те, що в книгах замало приватності, психологізму, деталей* (Н. Сняданко).

2. *розм.* Приватна власність. — *Літак приватний. — Оп-па! Чия ж це приватність?* (А. Кокотюха).

ПРИВА́ТНО. Присл. до **прива́тний.** *Валентина звернула Булану вниз до містка, за яким тримав приватно у місцевого перукаря конюшню сільгоспвідділ* (В. Логвиненко); — *Останнім часом Антон Моргун приватно з'ясовував обставини зникнення людей у Львові, — мовив Клим* (А. Кокотюха); *На престол .. сяде герцог Карл-Густав. Гетьман Богдан Хмельницький одписав нам приватно, що його вірні люди сповіщають, які злодійські умисли того герцога* (Н. Рибак); *Мушу заробляти приватно на життя, бо пенсії нестає* [не вистачає] (М. Коцюбинський); *В пригоді йому стали викладачі, що пів року приватно готували його до вступу* (В. Діброва).

ПРИВАТНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **прива́тний** у 1 знач., напр.: п р и в а т н о в л а́ с н и ц ь к и й, п р и в а т н о п і д п р и є́ м н и ц ь к и й.

ПРИВАТНОВЛА́СНИЦЬКИЙ, а, е. 1. Належний приватному власникові. *На міському плані 1803 р. на місці подвір'я Межигірського монастиря вже зазначені кілька приватновласницьких садиб* (з наук. літ.); *Упродовж 1863–1902 рр. у ринковий оборот в Україні надійшло понад 25,6 млн десятин приватновласницької землі* (з навч. літ.); // Власт. приватному власникові. *Практично ті присутні в залі, в кого ще хоч на краплину зберігся український приватновласницький інстинкт, починали відчувати симпатію до промовця* (М. Гримич).

2. Стос. до приватної власності, пов'язаний із нею. *За умов приватновласницьких ринкових відносин прогресивну роль має відігравати розподіл суспільства на великих власників і найманих працівників* (з наук. літ.).

ПРИВАТНОГОСПОДА́РСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **приватновла́сницький.** *Змінити приватногосподарську природу кустаря, на думку більшовиків, могла лише виробнича кооперація* (з наук. літ.); *Боротьбу за зміцнення приватногосподарських відносин у 1920-х рр. було використано різними силами, що намагалися організувати прихований та відкритий опір владі* (з наук. літ.).

ПРИВАТНОГОСПОДА́РЧИЙ, а, е. Те саме, що **приватногоспода́рський.** *Командним методом радянська влада спрямувала державну податкову політику на нівелювання прибутків населення, на гальмування приватногосподарчого напряму розвитку економіки* (з наук. літ.).

ПРИВАТНОПІДПРИЄ́МНИЦЬКИЙ, а, е. 1. Належний приватному підприємцеві. *Перевага приватнопідприємницької фірми полягає в простоті її організації, керуванні, у свободі дій, у достатньо сильній економічній мотивації (одна особа одержує весь прибуток)* (з навч. літ.); // Власт. приватному підприємцеві. *Приватна монополія реалізує в процесі господарської діяльності приватнопідприємницькі інтереси суб'єктів ринку* (з наук. літ.).

2. Стос. до приватного підприємництва, пов'язаний із ним. *У високорозвинутих країнах інноваційна політика здійснюється на двох рівнях — державному та приватнопідприємницькому* (з навч. літ.).

ПРИВАТНОПРАВОВИ́Й, а́, е́. Стос. до приватного права. *І у сфері приватноправових відносин держава є рівноправним учасником, який не має ніяких пільг і переваг* (з навч. літ.); *За французькою класифікацією кримінальне право є приватним, оскільки містить безліч положень, спрямованих на захист приватноправових інтересів і відносин* (з навч. літ.).

ПРИВЕ́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **привести́.** — *Вони* [коні] *з-за Пруту приведені!* (М. Стельмах); *Дитячі ясла були приведені в належний стан, туди завезли достатню кількість палива, навіть одержали нові іграшки* (Д. Ткач); *Шанкар, який зайняв пост артилериста, повідомив, що всі бойові системи корабля приведені в стан готовності* (О. Авраменко, В. Авраменко); // **приве́дено,** *безос. пред. Лукію приведено до волості і, поки слідство, посаджено в холодну* (Б. Грінченко); *В книзі д.* [добродія] *Чалого приведено два варіанти історії доносу на Шевченка* (М. Драгоманов); // *у знач. ім.* **приве́дений,** ного, *ч.;* **приве́дена,** ної, *ж.* Той (та), кого привели куди-небудь. *Приведена стала, мов паль. Чи страх обезсилив, чи жаль?* (І. Франко); *Він уважно подивився на обличчя приведеного, але не міг нічого на ньому вчитати* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРИВЕ́ДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **привести́.** *Перше чищення копит проводять під час ранкового огляду коня, а друге — після приведення його до стайні* (із журн.); *Після приведення своєї свідомости у відповідний стан Котигорошко ковтнув і запив водою велику .. пігулку* (В. Кожелянко); *Прибирання в хаті теж завжди викликало в Марго філософські асоціації — з приведенням світового хаосу в світовий порядок* (М. Гримич); *У природі равлик живе впродовж сезону. Після приведення потомства близько 70 % молюсків гине* (із журн.).

ПРИВЕ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **привезти́.** *На ньому був новий костюм, привезений Любою, свіжа сорочка* (М. Чабанівський); *Казали, що один з "батьків" .. чкурнув кудись, захопивши з собою все награбоване, але полишив звідкілясь привезену чергову дружину* (М. Циба); *Велися жваві розмови про новини, привезені із столиці офіцерами інспекційної групи* (І. Пільгук); // **приве́зено,** *безос. пред. Їх* [втікачів] *було привезено селянським возом під конвоєм двох стражників* (Ю. Смолич); *Що то були у неї за плахти, запаски і усяка одежа! Багато було такого, що з самого Шльонська привезено* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Страх скував його серце. Однак десь на самому його дні жевріла маленька надія. А може, не все втрачено? Може, привезено наказ про новий похід?* (В. Малик); // *у знач. ім.* **приве́зений,** ного, *ч.;* **приве́зена,** ної, *ж.;* **приве́зене,** ного, *с.* Той (та, те), кого (що) привезли куди-небудь. *Отаман післав людей, щоб поносили через гатку привезене* (Ю. Горліс-Горський); *Все привезене замкнули в цейхгауз, а солдатам видали лише торішні башлики, сукняні онучі та подерті рукавиці* (З. Тулуб); *До нашого табору привезли групу невільників, які підняли повстання в карагандинських таборах .. Серед привезених був навіть Герой Радянського Союзу Воробйов* (М. Андрусяк).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **сього́дні (вчо́ра, що́йно** *і т. ін.)* **приве́зений:** а) *(з дієсл.)* відчужено, осторонь, ніяковіючи і т. ін. — *Чого ти стоїш ніби сьогодні привезена? Он зосталось тіста на руках на цілий хліб. Пообшкрябуй ножем тісто в діжу та порайся коло печі* (І. Нечуй-Левицький); б) як чужий, пасивний і т. ін. *Він звернувся хмурий до наймички, .. гримнув на неї: — Ти наче вчора привезена: приїхали, значить, випрягти треба!* (А. Головко); — *Соломіє, Оксано, — крикнув. — А чого ж це ви сидите, га? Наче привезені. Така вістка, а ви... Хутчій стола накривайте* (В. Чемерис).

ПРИВЕ́ЗЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **привезти́.** *Опісля, дякуючи їм за привезення матері, дала* [Роксоляна] *кождому з них значну скількість золотих монет* (О. Назарук); *За первісним планом, який уже чекав на Штерна, він сам, Левін та Малюта заходили до банку за годину після привезення цих грошей* (А. Кокотюха).

ПРИВЕЗТИ́ *див.* **приво́зити.**

ПРИВЕРЕ́ДА[1], и, *ч. і ж., розм.* Хтось вередливий; вереда. *Може, він уже ніколи не прийде, мій син, потайки думає мати, я ж пам'ятаю кожен його жест і слово до п'яти років, мій привереда і пустун; де він, хто забрав і привласнив мого хлопчика?* (С. Процюк).

ПРИВЕРЕ́ДА[2] *див.* **привере́ди.**

ПРИВЕРЕ́ДИ, ре́д, *мн. (рідше одн.* **привере́да,** и, *ж.), розм.* Невиправдані бажання, примхи; вереди. [К в і т к а:] *Слухай, твоя няня всяку міру переступає своїми примхами та привередами* (М. Старицький); *Несуть гетьману до одру* [одра] *не одну чарочку добру. Що горілок, що меду — слабому на привереду* (І. Калинець); *Все робиться на особистих контактах, на випадковостях, на індивідуальних зусиллях. Все може зірватися через чиїсь примхи* (С. Процюк); *Я не мав до нього ні грана зненависти. Лише жалість. Жалість від того, що п'яна привереда пересиченого огира потоптала кілька доль* (М. Дочинець).

ПРИВЕРЗТИ́СЯ, зе́ться, *док., розм.* 1. Док. до **верзти́ся.** *Так і заснув, Богу не молившись! .. От мені приснилось... Свинею заснувши, звичайне, такий І сон приверзеться...* (Т. Шевченко); *Чудний сон минулої ночі може ще раз приверзтися* (В. Кучер); — *Ще рано, спи, — відповіла мужеві Рогніда. — Приверзлася якась мара* (І. Білик); // *безос.* — *Проти чого б це снився мені той ведмідь? Ні проти чого. Так собі приверзлося, та й годі! — обізвався Денис* (І. Нечуй-Левицький); [В а с я:] *А я думав — літак гуркоче.* [І в а н *(сміється):*] *Який літак? Мабуть, заснув, от і приверзлося* (І. Микитенко).

2. Здатися, привидітися (перев. про що-небудь дивне або неприємне, страшне). — *Щось мені приверзлося чудне — Бог знає, проти чого. Причулося, немовби десь мої хрещеники голосять* (С. Васильченко); *Гуцулюкові враз приверзлися холодні мури в'язниці, заґратовані вікна, сірий арештантський одяг, суворі обличчя наглядачів* (С. Добровольський); *Від галявини долинали звуки молотка. Ну от, яка ж галюцинація? Не може приверзтися двічі одне й те ж саме!* (О. Бердник); // *безос. Лісом ішов якийсь гомін, .. але ніякого натяку на сокиру або пилку не міг завважити Гарасим серед тих лісових згуків. — Приверзлося, мабуть, тому Іванові, — мовив нарешті, спиняючи ходу, Сидір* (Л. Яновська); *Трофиновський завернув за ріг найближчого будинку .. Почекав хвилину-дві. З-за рогу ніхто не з'являвся. "Приверзлося", — подумав* (І. Росоховатський); *Навколо дитячих голівок світилися золотаві аури. А може, приверзлося?...* (М. Андрусяк); // Прийти в голову, спасти на думку (про щось нерозумне, якісь нісенітниці і т. ін.). *Нещасний день! Закляте місце. "Тікав від вовка, а впав на ведмедя", — приверзлося чомусь прислів'я, зовсім недоречно* (О. Гончар); *Прочитала вчорашній запис. Господи, яка глупота приверзеться у хвилину гніву чи незадоволення* (М. Матіос).

ПРИВЕ́РНЕНИЙ *див.* **приве́рнутий.**

ПРИВЕ́РНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приверну́ти.** *Привернення мене на материн бік і могло стати останнім подвигом її* [бабці] *любови до власної дитини* (Валерій Шевчук); *Вже з сього оповідання бачимо, що повного привернення давніх порядків українських все-таки не було* (М. Грушевський); *Одправив я козацьке посольство до сейму з вимогою обрати конче Яна Казимира і з умовами замирення такими: нагана для Вишневецького і Конецпольського, амністія всьому козацькому війську, привернення давніх вольностей* (П. Загребельний); *Розбурхані хвилі чуття, бажань і ідей, що клекотіли в її* [Целі] *нутрі, домагалися живого фізичного руху для привернення рівноваги* (І. Франко).

ПРИВЕРНУ́ТИ *див.* **приверта́ти.**

ПРИВЕ́РНУТИЙ, ПРИВЕ́РНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приверну́ти.** *Бронников помітив, як .. колихнулись бійці, що, привернуті гострою розмовою, вже обступили їх звідусіль* (О. Гончар); *Старожитні церкви, монастирі з усіма своїми господарствами мають бути привернені козакам* (Ю. Мушкетик); // **приве́рнуто, приве́рнено,** *безос. пред. Військо Запорозьке до вірного підданства привернено* (М. Грушевський); *Майже 285 млн дол. прямих іноземних інвестицій було привернуто в економіку Львова у 2007 р.* (з газ.).

ПРИВЕРНУ́ТИСЯ *див.* **приверта́тися.**

ПРИВЕРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приверта́ти.** *Кожна із цих книжок містить 24 короткі п'єси, мета яких полягає у привертанні інтересу юних піаністів до оволодіння основними навичками гри на фортепіано* (з навч. літ.); *Реконструкція старих текстів, переданих у пізніших відписах, роблених невідомо де й ким, діло далеко складніше, ніж просте привертання старших форм замість пізніших* (І. Франко).

ПРИВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИВЕРНУ́ТИ,** ерну́, е́рнеш, *док.* 1. *що, часто у сполуч. зі сл.* н а с е б е, д о с е б е. Приваблювати (чий-небудь погляд). *Їде Гаркуша, картинно відкинувшись у сідлі, привертаючи на себе погляди розкоханих каховських бублейниць* (О. Гончар); *В життю .. лиць сотні стрічаєш .. Часом лиш попадесь* [попадеться] *лице характерне, Що взір поневолі до себе приверне* (І. Франко); *В зовнішності обох* [чоловіка і жінки] *не було нічого такого, щоб привернути докучливі погляди лондонських злидарів* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); // *у сполуч. зі сл.* і н т е р е с. Зацікавлювати чим-небудь. *Чутки про Юрія Хмельницького періодично поширювалися по Східній Європі, привертаючи неабиякий інтерес і західноєвропейської громадськості, про що свідчить тогочасна преса* (з наук. літ.); *Особливий інтерес присутніх привернув турнір з історичного фехтування* (із журн.).

2. *кого.* Спонукати приєднатися до кого-, чого-небудь, стати чиїмсь прибічником. — *Подали* [селяни] *собі руки і обіцялися привертати* [у братство тверезості] *й інших* (І. Франко); — *Чим могли ми так легко привернути їх* [румунів] *до себе? .. Тільки вином свободи, тільки великою правдою своєю...* (О. Гончар); — *І ця його здатність братися за будь-яку сумнівну справу й отримувати для свого клієнта виправдання чи бодай суттєве зменшення покарання привернула до нього москвофілів* (А. Кокотюха); // *до чого.* Спонукати займатися чимсь, брати участь у чому-небудь, цікавитися чимсь. [Р і ч а р д *(сам):*] *Невже нема такої сили в світі, нема снаги, щоб до краси і хисту людей тутешніх якось привернути?* (Леся Українка); *Мене Михайло з малолітства привернув до культури* (М. Андрусяк).

3. *кого, до кого, часто у сполуч. зі сл.* до себе. Пробуджувати в кого-небудь хороші почуття, позитивне ставлення до когось. *Молодому розповідав* [Проценко] *брехеньки, точив ляси, старого — привертав до себе розсудливою мовою про життя* (Панас Мирний); *Він був кадровим підводником, і, може, це привертало до нього матросів* (В. Логвиненко); *Весь вечір не відпускав* [Рябокінь] *Настуню від себе і своїми жартами таки привернув до себе вовчкувату дівчинку* (В. Речмедін); *Йому здалося, якщо він зараз не затримає її, то вже не зуміє привернути до себе ніколи* (Ю. Мушкетик); // *розм.* За народними повір'ями — причаровувати до себе. [Мар'яна:] *Слухай, Сербине, може, ти чарівник? Нарай мені таких чар, щоб можна було привертати людей* (С. Васильченко); *Мати переступила межу: привертала ж чоловіка не задля того, щоб його повернути, а щоб ще .. сто разів .. викидати його з вікна свого гнізда. Так, це була помста, а не приворот* (Валерій Шевчук); [Маруся:] *Весела* [Галя], *бач, радіє, що відбила, Що привернула зрадника до себе* (В. Самійленко); *— Місяцю-молодче, в мене краса дівоча, а в тебе парубоча. Не дай свій вік здівувати та милування не зазнати, приверни його, Юрка, до мене...* (М. Стельмах); // *безос.* [Антон *(до Кукси)*:] *Ненавидів, а оце раптом привернуло мене до бабів* (М. Кропивницький).

4. *кого, що, перен.* Підкоряючи, спрямовувати на щось. *Тихо й урочисто було в парку, і був він пустинний, але жила в ньому душа природи і душа людини — людини, що жила й працювала з єдиним жаданням: привернути природу на користь людству* (Ю. Смолич).

5. *до чого, розм.* Те саме, що **заверта́ти** 2. *Два загони на Вкраїні, Два загони на Волині, П'ятий з ханом наступає, До Києва привертає* (М. Костомаров); *Заходить сонце. Чумаки привертають до гіллястого дуба, запалюють огонь* (В. Самійленко); *Тільки надвечір осавул привернув до Вербової балки, де з давніх часів знав декілька джерел* (А. Кащенко); *Привернув я до "громадської хати", викликав старосту, хвалю йому народ* (М. Коцюбинський); *Як притомились надвечір бики, привернули Ми до маленького хутора* (В. Мисик).

6. *кого, що, розм.* Направляти, повертати в який-небудь бік, спрямовувати кудись. *Погнав чоловік до моря напувати волів. Не п'ють води, а він усе приверта їх до неї* (з казки); *Дівчино, рибалонько люба, Човенце сюди приверни* (Леся Українка).

7. *що, розм.* Повертати, поновлювати що-небудь утрачене. *Боже!! глянь з небес! .. Приверни мені мій скарб загублений: Приверни мені Знов дитячі дні* (А. Кримський); // *також до чого, діал.* Сприяти відновленню чогось. *— Я тебе сильно навиджу та й тому не жалував би нічого, лиш аби тебе до здоров'я привернути. Йой! Таж я стратився б, якби по твоїй смерті роздумав, що я тобі на лік жалував* (Л. Мартович); *— Одкрию вам геть усе без утайки з тою умовою, що ви по спромозі своїй справдите обіцянку вашу: тільки так зможете ви мені здоров'я привернути* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

8. *тільки док., що, діал.* Додати до сказаного щось смішне. *Он із Хорола пан кумедний .. Як скаже що, та ще й приверне, То регіт, наче з неба грім, Так і розкотиться по хаті!..* (Панас Мирний).

9. *кого, що, розм.* Накривати чим-небудь важким; придавлювати. *В вишневім садочку схоронила* [мати дочку], *Сирою землею пригорнула, Біленьким камінцем привернула* (П. Чубинський); *Господь на смерть його прирік, Велів камінням привернути За те, що прагнув чоловік В калюжі глибоко пірнути* (В. Симоненко); // Загортати, засипати. *Торішні вінички під барками коней низько схиляли свої нечесані кучері і падали у борозну — їх привертала земля* (Г. Косинка).

(1) Приверта́ти / приверну́ти до се́бе симпа́тію (симпа́тії) — викликати симпатію в когось. *Це була жінка років тридцяти, з такою хорошою, світлою посмішкою, що одразу привертала до себе симпатії* (М. Руденко); *Не думав Ігор, що його сестриця .. так легко приверне до себе Надійчину симпатію* (Ю. Шовкопляс); *Всі зрозуміють Ернана Раміро, побачать, яка в нього велика душа, він приверне до себе симпатії всіх!* (В. Владко); **(2) Приверта́ти / приверну́ти на свій бік** — робити кого-небудь своїм прибічником, прихильником. *Ісус Христос не привертає на свій бік людей силою* (з рел.-церк. літ.); *Втративши всяку надію привернути на свій бік командира полку, він нарешті вигукнув: — Нам ганьба буде на весь фронт!* (В. Кучер); *Дуже хотілося* [фашистам] *привернути на свій бік Пилипа Сафатовича, бо за ним пішли б і інші селяни* (Ю. Мельничук); *Ватажки інших повстанських загонів вважали, що треба обов'язково привернути на свій бік українських селян, розтлумачити, що, допомагаючи повстанцям, вони виборюють і свої права* (О. Іваненко); **(3) Приверта́ти (притяга́ти, притя́гувати, прив'я́зувати) / приверну́ти (притягну́ти, прив'яза́ти) [до се́бе] ува́гу** — зацікавлювати кого-небудь. *Про переляк забули всі враз, всю-бо увагу притягав до себе віщий дід Симеон* (Н. Королева); *Дивна поведінка Рашелі привертала увагу* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Нудна робота прохолодила її гаряче серце і притягла до себе всю її увагу* (І. Нечуй-Левицький); *— Мені не личить користатися прийомами романіста, щоб прив'язати увагу читача* (Ю. Яновський); *Привернути до своїх військ увагу союзників .. — ось чого насамперед хотів досягти головнокомандувач своїм незвичайним парадом* (О. Гончар).

◊ **(4) Приверну́ти / приверта́ти се́рце** *чиє, до кого, перев. зі словоспол.* до себе — ви́кликати в когось прихильність, почуття любові, симпатії і т. ін. *Роман став ласкавіший і вважливіший* [уважніший] *до Соломії, але не привернув до себе її серце* (І. Нечуй-Левицький); *На мою журбу й зітхання Я відповіді не маю. Чим я маю привернути Серце милої, — не знаю!* (Леся Українка); *Голда бачила, що батько робив усе, щоб привернути до себе її серце* (Д. Ткач); *Червонощокий, кругловидий, Себастьян привернув серця всіх — від старого до малого* (Любко Дереш); *Палій уміє привертати до себе не тільки серця дорослих, а й серця дітей* (В. Малик).

ПРИВЕРТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИВЕРНУ́ТИСЯ,** ерну́ся, е́рнешся, *док.* 1. *діал.* Тулитися, пригортатися. *Береза росте, розростається, лист до листонька привертається* (Сл. Б. Грінченка); *Скажи ж мені правду, словечко вірненьке, Чи коли привернешся до мене любенько?* (з народної пісні); *А якби ти привернувся до мене близенько, "от, знайшлося любе щастя!" мовило б серденько* (Леся Українка).

2. *діал.* Прив'язуватися до кого-небудь. *Він перечитував їх* [деталі] *знову і знову, сподіваючись знайти якесь ірраціональне, а все ж пояснення незвичайному життю Себастьяна Штукенгайзена, натомість відчував, як дедалі більше привертається до цієї постаті* (Любко Дереш); *— Дівчинка .. може ще більше привернутись до тієї Дарки і всяких подібних, — мовляла Качковська* (Леся Українка).

3. *перен., діал.* Навертатися (у 5 знач.). *— Їж, дитинко! Чого не береш! — питає мати Оленку, думаючи: "Нехай хлопці чують і привертаються до миски"* (В. Барка); *Одвернуться* [люди] *од усього злочинного і привернуться до правди, краси, добра* (І. Нечуй-Левицький); // *безос. Від поганого відверталося .. не через знання дійсної вартості цього поганого, а просто якимсь чуттям і нюхом, і ними ж приверталося до доброго* (Г. Хоткевич).

4. *розм.* Вертатися, повертатися куди-небудь, до когось. *Вона не знала, чи Гриць її зовсім покинув, чи, може, пересердиться і знову привернеться до неї* (М. Стельмах).

5. *тільки недок.* Пас. до **привертáти** 1–7, 9. — *Таж владою, господине-княже, ласка не привертається. А без ласки яка ж то ціна покори братової?* (Н. Королева); *Урочисто оголосили по землянках, що надане псові ім'я — "чекіст" — анулюється. Привертається йому давнє ім'я "Камрад"* (Ю. Горліс-Горський).

◊ **Сéрце привертáється (гóрнеться, пригортáється, хúлиться, схиля́ється** *і т. ін.)* / **привернýлося (пригорнýлося, схилúлося** *і т. ін.) див.* **сéрце.**

ПРИВЕРТІ́ТИ *див.* **привíрчувати.**

ПРИВЕРШИ́ННИЙ, а, е. Який міститься, розташований біля вершини, при вершині чого-небудь. *Панські фільварки та палаци закладали на середніх і привершинних частинах пагорбів, звідки відкривалися чудові краєвиди на навколишню місцевість* (з наук. літ.).

ПРИВЕСЛУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док.* Веслуючи, приплисти куди-небудь. *Дивлюсь — край піщаної коси щось чорне лежить. Ану, думаю, дай привеслую ближче, може, хоч глянути на себе підпустить* (О. Донченко); *Він привеслував до неї, тітка, спершись обома руками на один борт, спробувала сісти, піднявши ногу, але заточилася і мало не впала* (Є. Гуцало); *Стояла висока весняна вода, й острівці зараз були майже всі позатоплювані. Сироватка привеслував до одного з них* (Ю. Мушкетик).

ПРИВЕСТИ́ *див.* **привóдити.**

ПРИВЕСТИ́СЯ, едéться; *мин. ч.* привелóся; *док., безос., з інфін., розм.* Те саме, що **довестúся.** *Так і не привелося Хомці десятникувати* (Панас Мирний); — *Приведеться в Чигирин потрапити — будеш гостем дорогим* (Н. Рибак); — *Вам обом приведеться бути на війні* (В. Барка); — *Шкода, що мені не привелося здибатися з Шевченком* (М. Олійник).

ПРИВИВА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРИВИ́ТИ,** в'ю, в'єш, *док., що, рідко.* З'єднувати, скручувати виттям *(див.* **виття́²).**

ПРИ́ВИД, *ч.* 1. *род.* а. Дух померлої людини або якоїсь уявної істоти. *Він підносив голову й опирав її об стіну, але привид не щезав* (Н. Кобринська); *Ось уже два роки, як він невтомно ходить до церкви .. і молиться. Але привиди не кидають його, не дають йому спати* (І. Микитенко); *Високий, худий, з довгастим обличчям і неживими очима, Барклай скидався на привид* (П. Кочура); [Б а б у с я:] *Тепер щоночі йому привиди всякі ввижаються. Це вже рік не спить* (Ю. Мокрієв); — *Проходь, — сказав він. — Не бійся, я не привид. Я справжній — можеш торкнутися* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *фольк.* Персонаж народних казок, легенд і т. ін., який уособлює дух померлого. *Вже заворушився поетичний світ мари, русалок та привидів* (І. Нечуй-Левицький); *Навколо космонавтів попливли блакитні струмені енергії. Вони стали схожі на казкових привидів* (О. Бердник); *Він раптом повірив, що казка про привиди в домах не зовсім безосновна* [безпідставна] (Валерій Шевчук); * У порівн. *Він виринув з густої пітьми несподівано, як привид, і голос його прозвучав насторожено і суворо* (С. Голованівський).

2. *род.* у. Неясні, ледве окреслені контури чого-небудь. *Підіймався з долини вічний шум річки, росли гори, і вже вставав на крайнебі блакитний привид Чорногори* (М. Коцюбинський); *Рубін втяг повітря, глянув ще раз на чарівний привид Батиєвої гори* (І. Сенченко); *Десь там вдалині праворуч нагромаджуються чорні привиди скель* (І. Карпа).

3. *род.* у. Що-небудь нереальне, часом оманливе; видіння. *Вона не могла з певністю сказати, чи то був сон, чи привид* (М. Коцюбинський); *Замість води лише привид її — чисте прозоре марево день у день дражливо текло над степом* (О. Гончар); * У порівн. *Ледве мріє, мов привид, далекеє соннеє місто* (Леся Українка); // *чого, перев. у сполуч. зі сл.* д о л я, щ а с т я, н а д і я, с м е р т ь і т. ін. Ілюзія, якою живе людина (живуть люди), або загроза чогось, яка переслідує її (їх). *Прохав, молив... Що більше вдію? Хоча б хто насміх написав... То все б кохав дурну надію, Все б долі привид не згасав* (П. Грабовський); *Привид такої безглуздої смерті відняв у них силу й забарвив обличчя у сірі, землисті фарби* (Г. Епік); *Тільки ледь замайорить десь на обрії привид щастя, спокою.., як одразу ж налітає вихор, смерч і все зносить, змітає з лиця землі* (Ю. Покальчук).

ПРИВИ́ДДЯ, я, *с.* Те саме, що **при́вид.** *Над апаратним столом з'явилась біла постать. То був Морзе. Всі, хто бачив його поличчя, пізнали його відразу. — Зупиніться і дайте мені говорити, — сказало привиддя* (В. Самійленко); *Він побачив чорне привиддя корабля, що поволі тануло в зловісно-срібній імлі* (О. Бердник); *Та це ж не привиддя зовсім, ось, уже на лисій галявині, я розрізняю живі обличчя людей* (В. Шкляр); [Г е л е н:] *Склавши руки або заломивши, стоїш безвладна перед тим привиддям страшної правди, мов закам'яніла* (Леся Українка); * У порівн. *Сунуться, сунуться хмари Темні, брудні, Наче злих фурій отари, Мов ті привиддя страшні* (М. Вороний).

ПРИВИДЖА́ТИСЯ *див.* **приви́джуватися.**

ПРИВИ́ДЖЕННЯ, я, *с., рідко.* Те, що привиділося; видіння, привид. *Вася здивовано скосив око: ні, це вже був не сон і не привидження — біля нього лежала й спала та ж таки Рая* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Таємний старець зник.., мов привидження, мовби його вітер звіяв* (І. Франко).

ПРИВИ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *діал.* **ПРИВИДЖА́ТИСЯ, ПРИВИЖА́ТИСЯ,** áюся, áєшся, *недок.,* **ПРИВИ́ДІТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* Поставати вві сні або в уяві. *Одужала* [Конониха], *тільки почала боятись сама в хаті спати; все їй всячина привиджувалась* (Грицько Григоренко); *Їй привиджається хата її родичів, з котрої вийшла* (О. Кобилянська); *Юрко заліз у лісову гущавину, сів і задрімав. Йому, напівсонному, привижалася Верона* (М. Томчаній); *Вчорашньої ночі знов привиділось мені наше село* (М. Олійник); *Згодом йому .. привидівся пухнастий білий кіт* (Ю. Іздрик); // *безос. Викликали вижинівських на змагання, і тут така робота пішла, що колишнім хазяям і у сні не привиджувалось* (І. Муратов); // Снитися (про сон). *Деякі, як лінуються, то й очей не протирають, а просто сплять сном праведних, та сни їм золоті привиджуються* (Леся Українка); *Мати нарешті підвелася на лікоть і тихо-мирно зашамотіла: — Сон мені привидівся, дітки, ніби купалася я, а вода чиста, чиста та тепла, і враз — яма* (П. Панч); *Мати спитала вранці, чого це я стогнав уночі. Кажу, сон поганий привидівся...* (Є. Доломан).

ПРИВИ́ДІТИСЯ *див.* **приви́джуватися.**

ПРИ́ВИДОВИЙ, а, е. Прикм. до **при́вид** 1. *Малий витяг два порваних простирадла й подав Карлсонові. — Якщо ти їх ізшиєш, то вийде привидовий одяг, — мовив він* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПРИВИЖА́ТИСЯ *див.* **приви́джуватися.**

ПРИВИКА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **привикáти.** *Наркоманія виникає внаслідок систематичного вживання відповідних речовин (наркотиків), які сприяють привиканню та зміні особистості, її поведінки* (з газ.).

ПРИВИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИВИ́КНУТИ,** *рідко* **ПРИВИ́КТИ,** кну, кнеш; *мин. ч.* приви́к, ла, ло *і* приви́кнув, нула, ло; *док., до кого — чого, з інфін. і без дод., розм.* Те саме, що **звика́ти.** — *Я вже одвикла, щоб на мене робили, та власне й не привикала ніколи* (Леся Українка); — *Я оце з місяць тому заніс твоєму Петрику четверо півників. Хай змалку привикає до птиці* (М. Стельмах); — *Дивно! Я думав, що нічого в цій темряві не побачу, але таки око привикає!* (О. Лисяк); — *Привикай, серце, до чужого села, до нової рідні* (І. Нечуй-Левицький); *Трясе цап бороду, бо так привик змолоду* (прислів'я); — *Батьку мій рідний! — каже Сомко. — Я здавна привик звати тебе батьком!* (П. Куліш); *Вона вже привикла до гаремового життя. Ой, наплакалась вона, наплакалась...* (А. Чайковський); [К а т е р и н а:] *Він привикнути не зможе до життя такого* (С. Голованівський); *Та невже насправді він так... привик до Христини?... Левко й тепер не хотів собі признатися, що до нього прийшло кохання* (М. Стельмах); * Образно. *Славна кобза твоя неспокійна була, Не привикла без діла сидіти* (Панас Мирний).

(1) Не привика́ти *кому* — щось стало нормою, звичкою для кого-небудь; не звикати. *Ні Пилипові, ні Прісьці не привикати до лайки* (Панас Мирний); — *Та чого там! Я ж у чоботях! Он ти в черевичках модних, і то... Нам не привикать* (О. Чорногуз).

ПРИВИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИВИ́КНУТИСЯ,** *рідко* **ПРИВИ́КТИСЯ,** кнуся, кнешся; *мин. ч.* приви́кся, лася, лося *і* приви́кнувся, нулася, лося; *док., з чим, рідко до чого і без дод., розм., рідко.* Те саме, що **привика́ти.** *З ким не зналась — повінчалась, Мушу привикаться* (П. Чубинський); *Деякі з його камратів сміялися й говорили, що спочатку все буває смутно, але пізніше привикається до всього* (О. Кобилянська); [М о р о ч и н с ь к а *(тяжко зітхаючи):*] *Він випив трохи, ніколи не п'є, кинулось в голову. Та й ти трохи винна... Мабуть, ти раніше була з ним не така, як тепер .. Ну, нічого, привикнеться...* (В. Винниченко).

ПРИВИ́КЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **приви́кнути, приви́кти.** — *Що ж там знову нового? — спитав, ніби байдужно, гетьман, привиклий до всіляких немилих новин* (Б. Лепкий); *Всі немов одна сім'я: купці, ремісники, крамарі, чорнороби й церковні люди, привиклі прогодовуватися чиром та лободою* (К. Гриневичева).

ПРИВИ́КНУТИ *див.* **привика́ти.**

ПРИВИ́КНУТИСЯ *див.* **привика́тися.**

ПРИВИ́КТИ *див.* **привика́ти.**

ПРИВИ́КТИСЯ *див.* **привика́тися.**

ПРИВИ́ТИ *див.* **прививати.**

ПРИВИ́ТИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **приви́ти.**

ПРИВИ́ЧКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **зви́чка.** *Панич ходе* [ходить] *по хаті, слухає та спльовує... У його* [нього] *була така чудна привичка — усе мов спльовує* (Панас Мирний); *Він уже в крові носив столітню привичку влади над людьми* (Г. Хоткевич); — *Стійте, пані, — сказав Борис, — я ще не скінчив. Між нами різниця роду, традицій, привичок...* (І. Франко); *Ні материні сльози, ні сила привички до рідного краю, ні кохання, ні дружба, ні тихий гай, ні місячна ніч — ніщо не може встоять проти страшного голосу нужди* (В. Винниченко).

ПРИВИ́ЧНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **зви́чний.** *Він у мішанім шумі дочувся мірного лускоту .. Се був шелест, здавна привичний для нього* (І. Франко); *Привичним рухом одімкнув надзиратель замок, широко розчинив двері* (Г. Хоткевич); *Тепер мав* [Славко] *віру в свої сили, привична йому журба й несміливість щезли безслідно* (Л. Мартович); *Їй самій, привичній до всякої лихої години, й то часом аж плач бере, як вискочить надвір. А тож-то йому, малому!* (Панас Мирний); — *Де ж це видано, по стільки одразу хилити оцієї погані, — показує* [Супрун] *пальцем на порожню склянку. — Я, дядьку, вже привичний, — не ображається, а сміється Клим* (М. Стельмах); *В родичів не хотіла* [Ганька] *позичати, бо до позичків не привична* (Г. Тарасюк).

ПРИВИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Абстр. ім. до **приви́чний.** *Коло порога була лавочка, на котрій Гершко не раз сидів цілими годинами і з привичности дивився на сю купу всяких неужитків* (О. Маковей).

ПРИВИ́ЧНО, *розм.* Присл. до **приви́чний.** *Єдиного погляду досить було, аби переконатися, що це не той Олекса, що заходив сюди перше ніяково й боязливо, а потім, хоч і привично, але як менший* (Г. Хоткевич); *Доня личко на грудях в тебе заховала. Я поправляла їй привично кінець рудого покривала* (В. Багірова).

ПРИВІВТА́РНИЙ, а, е. Який відмежовує вівтарну частину храму від решти будівлі або міститься при вівтарі. *Український іконопис XIII–XVI ст. репрезентований здебільшого творами, що походять із західних теренів України. Ікони тих і раніших часів розміщували переважно у привівтарних відгородах, на стінах і стовпах храмів* (з наук. літ.); *Знаком присутності Ісуса Христа в літургії є також обкадження вівтаря і привівтарного хреста* (з рел.-церк. літ.).

ПРИ́ВІД[1], воду, *ч.* 1. Підстава (справжня або вигадана), причина яких-небудь дій, учинків. [К а й Л е т і ц і й:] *Слухай! Чи зопалу ти слово се сказала, чи привід маєш щось такого думать?* (Леся Українка); — *Не має приводів заздалегідь висловлювати свої сумніви і наш шановний гість, — кинув він у мій бік* (І. Кулик); *Він мовчав всю дорогу, не знаходячи приводу заговорити з Марією* (В. Кучер); *Шабля стала приводом для безконечних спогадів, в які любив поринати сиваський воїн довгими зимовими вечорами* (С. Голованівський); *Я був страшенно радий, що у мене з'явився привід побачити Айрес* (І. Роздобудько).

2. *діал.* Провід (у 2 знач.). *Без приводу військо гине* (Номис); *Се все дурень за моїм приводом працює* (Ганна Барвінок); — *Під приводом матері ти учитимешся хазяйнувати, учитимешся доглядати дітей, як вона своїх доглядала* (Панас Мирний); *Завзято билися козацькі полки під приводом своїх ватажків, не шкодуючи життя* (А. Кащенко).

3. *перев. у сполуч. зі сл.* д а в а т и, *діал.* Приклад *(див.* **при́клад[1]** 1, 2). — *А вже той Денис, то такий сваволець, що й на світі нема такого. Він усім парубкам дає привід* (І. Нечуй-Левицький).

Дава́ти / да́ти при́від *див.* **дава́ти.**

○ **За при́кладом** < *діал.* **За при́водом**> *див.* **при́клад[1];** **(1) З при́воду** *чого, якого, у знач. присл.* — у зв'язку із чим-небудь. *Напишу тобі ще кілька слів про своє здоров'я, бо не хочу, щоб ти турбувалася з приводу тої звістки, яку я подав учора* (М. Коцюбинський); *З приводу якогось свята, а може, й без свята — просто так Юрина старша сестра з своїми подругами вирішили влаштувати "театр"* (Ю. Смолич); *Мені зробилося дещо прикро, передусім з приводу моєї подальшої неучасті у проєкті* (Ю. Андрухович); *Я підійшов до знайомої, аби поскаржитися з приводу відсутності Шабали* (Любко Дереш); **(2) Під при́водом** *чого, яким, у знач. присл.* — приховуючи справжню мету дії, вчинку. *Катерина могла б послати Нелю до Сулімана під будь-яким приводом, але боялась, що зовсім не попереджена Неля може більш пошкодити справі, ніж допомогти* (Ірина Вільде); *Абат Пірар оселився в найкращому готелі в Безансоні і під приводом справ, яких у нього насправді не було, вирішив перебути там два дні* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПРИ́ВІД², воду, *ч.* Пристрій для приведення в дію якої-небудь машини чи механізму. *Спочатку гідравлічний привід застосовували в корабельних механізмах (рульове керування, поворот гарматних башт)* (з навч. літ.); *Я метнувся до рубильника. Відімкнув привід колодотяга* [колодотягача] (М. Андрусяк); *Схоже пахла і бабусина швейна машинка, залізна, з механічним ножним приводом* (Н. Сняданко); // Пристосування для перенесення тяглової сили коней (або волів) до обертальних частин різних машин та механізмів. *Серед усіх робіт він* [кінь Шептало] *найбільше недолюблював крутити привід і їздити до міста, хоч інші коні вважали це найлегшим* (В. Дрозд).

ПРИВІ́Д, во́ду, *ч., юр.* Примусове доставлення до слідчого, прокурора або суду осіб, що ухиляються без поважних причин від добровільного з'явлення на виклик у призначений термін; приведення. *Привід свідка не може бути застосований до неповнолітньої особи, вагітної жінки, інвалідів першої або другої груп, особи, яка одноосібно виховує дітей віком до шести років або дітей-інвалідів, а також осіб, які згідно із цим Кодексом не можуть бути допитані як свідки* (з мови документів).

ПРИВІ́ДЕЦЬ, *рідко* **ПРИВО́ДЕЦЬ,** дця, *ч., розм.* 1. Призвідник бунту, змови і т. ін.; призвідець. *Миколу з кількома ватажками та приводцями зв'язали, одвели до міста й посадили в тюрму* (І. Нечуй-Левицький); *Не село бунтувало, а тільки привідці* (М. Коцюбинський); // Заводій (звичайно на гулянці); // Той, хто є причиною чого-небудь; винуватець. *— Робіть же діло з кінцем, .. в'яжіте приводця, щоб не втік з хати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Хто то за все відповідь дасть? Він — "до всього приводець". Той тобі сорочку роздере, носа розквасить, у грязюку всунеться.., а ти .. іди та вислухуй за нього, та діставай ляпаси, та вибріхуйся* (У. Самчук); // Організатор чого-небудь. *У нас вийшла газета, хто був її привідцем — не знаю* (з мемуарної літ.).

2. Те саме, що **ватажо́к** 1. — *Еге! Дак отака нам дяка! — закричали тоді привідці (у кожної купи був свій ватажок)* (П. Куліш); *Тричі відступало панство під нашими тяжкими ударами, їхні привідці погрозами й умовляннями завертали жовнірів назад* (П. Загребельний); // Організатор, ідейний, політичний наставник; вождь. *Такі люде* [люди], *як Роман, змінивши свої погляди та пересвідчення, були небезпечні для батюшки: вони приставали на штунду і потім ставали навіть штундівськими пресвітерами і привідцями* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИВІДНИ́Й, а́, е́, *мех.* Прикм. до **при́від²**. *Характеристики й надійність вакуумного вимикача безпосередньо пов'язані з роботою привідного механізму, який через привідний вал забезпечує комутацію головних контактів та автоматичне спрацьовування вимикача в разі виникнення аварійної ситуації в мережі* (з наук. літ.); *Бурове обладнання складається із триноги з підвищеним кільцем для каната, лебідки з канатним барабаном і дерев'яним привідним колесом* (з наук.-попул. літ.).

ПРИВІ́ДЦЯ, *рідко* **ПРИВО́ДЦЯ,** і, *ч., розм.* Те саме, що **привідець.** [З а х а р к о:] *Двадцять два роки парубкові, а серце чи ще не починало жити, чи вже нажилося? На гулянці та в жартах ти мало не привідця* (М. Кропивницький); *Згадую тебе ставним, широкоплечим, Рум'яним шляхтичем, привідцею в гульні, Що очі засліпив красуні не одній!* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); *Наклеп на мене зводять, нібито я до всього привідця* (В. Кучер); *Батько подумав, що Валерій уже стає в хлоп'яків за привідцю* (О. Ільченко); *Привідця полян глянув чомусь на дружинників, що стояли поруч із Богданком* (Д. Міщенко); *Він уявляв себе великим привідцею — як Наполеон* (Б. Грінченко).

ПРИВІ́З, во́зу, *ч.* 1. Дія за знач. **привезти́, приво́зити.** *Говорилося про речі дріб'язкові і несуттєві: про право вільного виконання робіт, найму мулярів та челядників, привозу потрібного з Візантії* (П. Загребельний); *Звичайно, поліція має щось на увазі. Можливо, вона боїться контрабандного привозу зброї* (Ю. Бедзик); *В крамниці збиралися довжелезні черги задовго перед привозом хліба з пекарні* (Т. Прохасько).

2. Те, що привезено. *Здригнувся грек, змінивши грецьку позу: — Ніхто не жде тут грецького привозу* (Л. Костенко).

3. Місце на базарі, куди привозять продукти.

ПРИВІЗНИ́Й, а́, е́. Привезений звідки-небудь; не місцевий. *Очей і серця — спільна борозна З-під золота — в аквамарин — рябіє. Троянда (герб) обернена гобоєм. І дзиґарі на ніжках привізні* (Е. Андієвська); *Збиралися* [скіфи] *в шатрі чи й просто неба, здіймали чаші з рідним бузатом* [кумисом] *чи привізним вином* (В. Чемерис); *Не вся плинфа* [цегла] *була привізна. На північ від мурів майбутнього храму коні і люди місили глину для цегли* (Ю. Логвин).

ПРИВІКО́ННИЙ, а, е. Розташований біля вікна, поруч із вікном, при вікні. *Дощ — і в вікно, крізь шибки, аж папір мій зашерхотів на столі привіконному* (В. Стус); *За привіконними столами вже христосались святково вбрані баби* (Є. Пашковський).

ПРИВІЛЕ́ЄВИЙ, а, е. Прикм. до **привіле́й.** *Договір роздрібної купівлі-продажу має ознаки публічного договору, у якому за законом на продавця покладаються додаткові обов'язки, а покупцеві надаються певні привілеєві права* (з навч. літ.).

ПРИВІЛЕ́Й, ю, *ч.* 1. Особлива перевага, пільга, яку закон надає окремим особам, групам людей або певним станам, класам. *Сенат .. присудив кодачанам жить на городській землі з тими привілеями, які має земство* (О. Стороженко); *— Чи обіцяєш ти охороняти й відстоювати канонічні привілеї служителів церкви, права васалів своїх та міщанську вільність?* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Повна перевага кого-небудь, право на виняткове ставлення до себе порівняно з іншими. *Павлуша, не зводячись (неписаний привілей!) самовдоволено відхилиться на спинку парти і відповість на запитання* (А. Головко); *Починаючи з Дрездена, в купе я подорожую сам-один. Що й казати, випав привілей!* (О. Шугай); // Право на відмітну ознаку. *Він почув від жінки ту лайку, яку вважають за чоловічий привілей* (В. Підмогильний); — *Червоні цятки — привілей заміжніх жінок* [в Індії] (В. Минко).

2. *іст.* Грамота, якою надавалися або стверджувалися певні переваги, пільги для окремих осіб, груп людей, станів, класів. — *Не сховаєшся од нас ні за високими ворітьми, ні за привілеями!* (П. Куліш); *Він .. відчинив куту залізом скриню й добув із неї сотенні привілеї* (Б. Лепкий); — *А ще краще, — порадив Корж, — дочекатися старшини. Хай він розшукує привілей на нашу землю* (З. Тулуб).

3. *заст.* Патент (у 1 знач.). *У XIII ст. вже було відомо про "скельну олію" — так називали нафту в Галичині. У XVI ст. м. Дрогобич дістав королівський привілей (патент) на освітлення вулиць "скельним олієм" за допомогою каганців* (з наук. літ.).

ПРИВІЛЕ́ЙНИЙ, а, е. Те саме, що **привіле́євий.** *Польські магнати захоплювали собі землі в полтавських вольних степах, а потім випрошували, а часом і вимагали в короля привілейні грамоти на ті маєтності* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИВІЛЕЙО́ВАНИЙ, а, е. Який має привілеї, користується привілеями. *Гроші судді і справді любили. Певна річ, привілейованою кастою, яка не надто переймалася тим, як забезпечити достаток своїй сім'ї, вони були у будь-якій країні* (В. Хрущак); — *А що там Ван Кемпен казала про мене — ніби я допізна сплю? — Просто бурчала щось. Вона називає вас привілейованим пацієнтом* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // *у знач. ім.* **привілейо́ваний,** ного, *ч.;* **привілейо́вана,** ної, *ж.* Особа, що має якісь привілеї. *Частина великих власників, великих урядовців, привілейованих, мабуть, стане на бік противника* (В. Винниченко); *Один лише Крук спав тут на тюремній постелі. Зате їв, як і всі привілейовані, в камері* (П. Козланюк); // Який дає які-небудь привілеї, пов'язаний із привілеями. *Він хоч не належав до екіпажу цього корабля, проте користався привілейованим становищем, як представник спеціальної розвідувальної служби* (М. Трублаїні).

ПРИВІЛЕЙО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **привілейо́ваний.** *Діти почали формуватися з усвідомленням свого "дитинства" як автономного вікового статусу, з усвідомленням привілейованості власного віку над старшим* (А. Дністровий); *Очікування майбутнього чимось схоже на момент прийняття важливого рішення, коли, з одного боку, усвідомлюєш власну привілейованість і можливість самостійно вирішувати власну долю, а з іншого боку, не можеш поворухнутися від панічного страху, пов'язаного із занадто великою відповідальністю* (Н. Сняданко).

ПРИВІ́ЛЛЯ, я, *с.* 1. Широке, просторе місце, безмежний простір. [В а с и л ь:] *Птицею помчиш нас через гори, яри та байраки на просторі степи, на широке привілля... А там, коню, — уберу я тебе у золоту збрую* (Панас Мирний); *Побіля трьох зяючих довічною темінню могил лежать ті, котрі не можуть, як ми, живі, окинути оком широке привілля* (Є. Доломан); // Велика кількість трави, води, чистого повітря і т. ін. *Над головою аж шумлять солов'їні досвітки. Ніби ціла летюча консерваторія розташувалася в зарослому дикому привіллі* (С. Васильченко); *Привілля озерних незайманих вод, І хащі лісів у осіннім полоні* (І. Нехода); *У білій хустині та сіренькій кофті, огрядна та рум'яна, була вона схожа на лугову чайку, що вивела на зелене привілля своїх чаєнят* (Григорій Тютюнник).

2. *перен.* Повна воля, відсутність будь-яких обмежень, вільне життя. — *Чи вони* [розбійники] *перевелися, чи пішли далі де, на краще привілля...* (Марко Вовчок); *Найкраще привілля тут мала птиця. Ніхто не перешкоджав їй у Великому Лузі кублитися й виводити пташенят* (А. Кащенко); *Монастир в її уяві перестав бути добровільною тюрмою, як дехто називав цей заклад, а навпаки — вирисовувався перед очима Нелі як символ привілля для людського духу* (Ірина Вільде); // *у знач. пред. Дома немає нікого, Борис вилежується, і хлопцям привілля* (О. Копиленко); *Комусь — привілля. А комусь — досада. Нема того, щоб догодити всім* (В. Багірова).

(1) На привіллі — на просторі, на відкритому повітрі. *Ставок гомонів плеском молодої птиці (вона зростає тут, на привіллі, швидко, — і днює й ночує на воді)* (С. Добровольський); — *Як приємно на привіллі дихати на повні груди, відчувати ласкаву прохолоду вітровію* (А. Хижняк); *Вітерець розсував колоски, і вона могла бачити блакитне небо. Вона думала тоді, як ясно, як добре на привіллі* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПРИВІ́ЛЬНЕ *див.* **привільно.**

ПРИВІ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Безмежний, широкий (про який-небудь простір). *Тече, мов пісня, Влтава — Привільна, величава* (І. Нехода); *Степ у цю пору весь залитий сонцем, огорнутий голубими димками весняних випарів, привільний, широкий і безконечний* (Григорій Тютюнник); *Навесні я знову потягся в привільну тундру* (М. Дочинець); *Протилежний бік ріки ледве проглядався, така вона була широка та привільна* (Дара Корній).

2. *перен.* Вільний, нічим не обмежений. — *Зоставайся, Ласун, жити з нами, — говорили* [розбійники], — *життя тобі буде хороше й привільне в нас* (Марко Вовчок); *Будика побоювався Колотуна, заздрив на його привільне становище в таборі* (Б. Антоненко-Давидович); // Величавий, роздольний (перев. про пісню). *Заслужена капела виконувала .. ніжну, тужливу, але широку й привільну пісню* (В. Кучер); *Було для нього в цій пісні щось по-степовому дике, привільне, буйне* (О. Гончар).

ПРИВІ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **привільний.** *Проявом емоційної рефлективності в середовищі запорожців могли бути, приміром, сльози від переживання козацької вольности, що асоціювалася з красою та привільністю Дніпра* (з наук. літ.).

ПРИВІ́ЛЬНО, *рідко* **ПРИВІ́ЛЬНЕ.** Присл. до **привільний.** *За рікою привільно, широко розкинулось зелене Забужжя* (М. Стельмах); *Уперше в цьому році загримів грім .. Розкотилося, розляглося — широко, привільно...* (О. Гончар); *Сокіл, — як і тоді! — кружляв привільне в небі...* (Василь Шевчук); *Несподівано побачили* [козаки] *невеликий степовий гайок, що привільне розкинувся попід горою* (В. Малик); *Виходив* [єпарх] *у відкрите море, а воно — колиска для вітру, там він завжди гуляє привільніше* (Д. Міщенко); *Цілими днями рибеня привільно плавало біля верб і з цікавістю визирало на берег* (М. Слабошпицький); // *у знач. пред. Жито шепче мені, Як привільно навкруг, І тремтить вдалині й потопа виднокруг...* (П. Тичина); *Дерева невеличким гуртом купалися у сонячному сяйві і немовби промовляли: "Дивіться, як нам привільно і добре!"* (Р. Андріяшик).

ПРИВІ́РЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИВЕРТІ́ТИ,** рчу́, ртиш, *док., що, рідко.* Те саме, що **прикру́чувати** 2. *Привертіти двері.*

ПРИВІ́СИТИ *див.* **привішувати.**

ПРИВІ́СКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **підвісок.** *Обдирали* [солдати] *церкву: сокирою вирубали царські врата, вилиті з чистого срібла, і рвали з образів шати і привіски* (О. Стороженко); *Очі її розгорілися, коли вона нагляділа аж три довгих шовкових стьожки, сережки невеличкі, з хрестиками на привісках* (Панас Мирний); *Франсіско почепив собі на шию ланцюжок з привіскою* (Ю. Покальчук).

ПРИВІСНИ́Й, á, é. Який можна привісити. *Свічки на маленькому столичку, стілець із солом'яним сідалом, плащ на гаку, високий простий костур та привісний гамак із дебелої ряднини.., — це було все, що мала в собі Карлосова каюта* (Н. Королева).

ПРИВІ́Т, у, *ч.* 1. Вираження доброзичливого ставлення, дружніх почуттів до кого-небудь. *Батько з сином замість привіту після довгої розлуки почали молотити один одного* (О. Довженко); *Загорів од сонця, чоло в перлах краплистих і жарких. З ясних очей — теплий-теплий привіт. Батько!* (І. Керницький); // Слова, які виражають таке ставлення, такі почуття. [Х у с а:] *Невже тобі так тяжко привітати моїх гостей? Я ж не прошу багато. Ну, вийди їм назустріч, уклонися, промов до Марції якийсь привіт...* (Леся Українка); *Вона почала одержувати силу листів з привітами і поздоровленнями* (В. Кучер); *За роботою незчувся, коли й картку списав. Залишилося тільки місце для привітів та поклонів* (П. Запаренко); * Образно. *Гудок скрикнув спросоння... Над хлібами стиглими покотився ранковий привіт...* (А. Головко);

// *кому і без дод.* Вітання, адресоване кому-небудь під час зустрічі, у листі і т. ін. — *Що з Нестором? — спитав по привіті* (О. Кобилянська); *Він посміхнувся їм замість привіту* (В. Підмогильний); *Привіт тобі, моє ластовенятко, що, з рідного полинувши гнізда, десь пурхаєш над голубим Дніпром* (М. Драй-Хмара); // *виг.* Уживається як вітання з друзями або знайомими. — *Привіт! — гукнула Неля. — Збирайся й підемо гуляти! Оля мовчала* (Г. Пагутяк); — *Привіт, друже. Де ти пропадав увесь ранок?* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *О, привіт, — вигукнула я. — Як ти поживаєш? Сто років тебе не бачила* (С. Пиркало).

2. *розм.* Прихильне ставлення до кого-небудь. *Роман од Соломії якось ніби одхиляється: нема в його* [нього] *давнього привіту до неї* (І. Нечуй-Левицький); *Ось уже рік, як він на Батьківщині, скрізь зустрічає ласку і привіт...* (М. Дашкієв); *Відтоді як Калнишевського вперше обрали кошовим, .. ні щирості, ні привіту не мав від нього отаман* (Р. Іваничук); // *заст.* Зустріч, прийом. *Явдоха плюнула й побігла з сіней. Солошка засмутилася тому привіту, та не надовго* (Панас Мирний); *Спасибі же тобі, мій брате, За щирий, любий твій привіт. Хай мир живе у твоїй хаті* (І. Франко).

Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.)* *див.* **сла́ти**[1]; **Сло́во (слова́) приві́ту** *див.* **сло́во.**

○ **Віддава́ти / відда́ти приві́т (привіта́ння)** *див.* **віддава́ти; (1) З приві́том,** *у знач. прикм.* — божевільний, навіжений. — *Мама твердо переконана, що всі чоловіки трішки того... Я, наприклад, в її очах зовсім із "привітом"* (А. Дімаров); — *Він ненормальний, Регіно, — п'яно засміялася Люда. — Я вже давно помічала, що він з привітом, а тепер уже точно...* (П. Загребельний).

◊ **Ні одві́ту, ні приві́ту <Ні приві́ту, ні одві́ту>** *див.* **від ві́т; (2) Ні приві́ту, ні сові́ту** — про байдуже, недоброзичливе ставлення із чийогось боку. *Другого дня пішли* [молоді] *панам поклонитись. Не почула Олеся ні привіту, ні совіту, ані любого та веселого погляду не побачила* (Марко Вовчок); **Посила́ти оста́нній приві́т** *див.* **посила́ти.**

ПРИВІТА́ЛЬНИЙ, а, е. Який містить привітання; вітальний. *У кожному подарунку був привітальний лист* (В. Кучер); *На ґанку стояла прекрасна молода дівчина. — Вам телеграма! — сказала вона. — Привітальна!* (І. Жиленко); *Іноді в книгах траплялись закладки у вигляді засушених квітів чи давніх привітальних листівок* (С. Жадан); // Признач. для привітання. *Духовий оркестр голосно заграв бравурний привітальний марш* (В. Кучер); *Лунали пісні привітальні, Ми за дружні сідали столи* (М. Нагнибіда); // Який виражає привітання. *Після привітальних оплесків запанувало напружене мовчання* (О. Ільченко); *Двері розчахнулися, і чоловік, наче у привітальному жесті, з натяком на прощання, підняв руку і вийшов на зупинці* (О. Ульяненко).

ПРИВІТА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **привіта́льний.** *Відродилася позитивістська філософія, адже в музиці відчувається більше світла, оптимізму, привітальності* (із журн.).

ПРИВІТА́ЛЬНО. Присл. до **привіта́льний.** *Панаса Яковича повели в кабінет слідчого. В коридорі побачив, як під конвоєм проводжали Лизогуба й Стебліна-Каменського. Привітально обмінялися поглядами* (І. Пільгук); *Усміхнулась* [блондинка] *привітально...* (С. Олійник); *З'явився директор. Він привітально підняв руку. Світозар відповів таким же рухом* (О. Бердник).

ПРИВІТА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **привіта́ти** і **привіта́тися.** *Давнім звичаєм виповнено поперед церемоніал привітання* (М. Коцюбинський); — *Славайсу* [Слава Ісусу], — *сказав Танасій, розпочинаючи привітання з кумою* (Марко Черемшина); *Знову простягла* [дівчина] *мені руку. Але цього разу для привітання* (І. Роздобудько).

2. Те саме, що **віта́ння** 1, 2. *Дзенькнув дзвоник, господар сам пішов одчинити, прихиливши двері з кабінету. Почулася розмова, привітання* (Б. Грінченко); *Забувши .. своє панство, зустрів* [господар] *батька Пугача з таким привітанням, мов той у найдорожчих кармазинах* (П. Куліш); — *Візьміть, це портативний магнітофон, в ньому касета з записом голосу Юрія Васильовича. Святкове привітання* (О. Бердник).

Поті́к слів (че́мностей, привіта́нь *і т. ін.)* *див.* **поті́к; Склада́ти / скла́сти привіта́ння (салю́т)** *див.* **склада́ти.**

○ **Віддава́ти / відда́ти приві́т (привіта́ння)** *див.* **віддава́ти.**

ПРИВІТА́ННЯЧКО, а, *с.* Пестл. до **привіта́ння.** *Найщиріші цьомчики та привітаннячка, Ольця, Ричард, Христя та Майкл* (Любко Дереш).

ПРИВІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **віта́ти** 1–4. *Сидимо коло воріт. То з тим перемовимо, то з другим, — спитаємо, привітаємо, а Чайчиха мовчки сидить* (Марко Вовчок); *Він привітав Дороша кивком голови* (Григорій Тютюнник); *Відгомін прихильних оплесків, якими глядачі привітали початок пролога, все ще бринів у його серці* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Батько сів на телефон, привітав Закусила з найближчими святами, й той запросив їх до свого нового помешкання* (В. Діброва); *Вихід "Енеїди" в перекладі І. Бражніна, добре оформленої і з скромним за розміром, але вельми корисним тлумачним "апаратом", можна і слід привітати* (М. Рильський); *Привітай же, моя ненько, Моя Україно, Моїх діток нерозумних, Як свою дитину* (Т. Шевченко); [М и к и т а:] *А що, пане Саво, мабуть, несподівані гості приїхали? Чим їх привітаєш?* (М. Костомаров).

ПРИВІТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *до кого, з ким і без дод.* Док. до **віта́тися.** *Ломницький вступив на ґанок і привітався до Христини* (І. Нечуй-Левицький); *Підійшов секретар До багатого столу. Привітався з людьми, Подивився довкола* (О. Підсуха); — *Добрий день, тітко Докіє! — весело привітався Григорій Шевчик* (М. Стельмах); *Кілька солідно вдягнених перехожих привіталися з пасажирами, дехто з чоловіків навіть зняв капелюха* (А. Кокотюха); * Образно. [Ж а н д а р м:] *Кожної хвилі могли бестії* [вовки] *зо мною привітатися!* (І. Франко).

ПРИВІ́ТИК, у, *ч., фам.* Пестл. до **приві́т** 1. *Хлопець .. раптом, ні сіло ні впало, сказав мені: — Здрастуйте! Зверніть увагу — на "ви"! Не "привіт" чи "привітик", трохи іронічний, як водиться поміж хлопцями нашого віку, а — "здрастуйте"!* (М. Білкун).

ПРИВІ́ТЛИВИЙ, а, е. Те саме, що **приві́тний.** [С т е п а н:] *Всі казали, що ти горда, а ти, бачу, така привітлива, балакуча...* (І. Карпенко-Карий); *Для неї немає привітливого погляду, немає ласкавого слова, її мов не примічають, вона щось лишнє у хаті* (Панас Мирний); *Сподобалися півнику привітливі слова* (Н. Забіла); *Швидко батько й мати помітили, що ясні очі і тихі, щирі розмови їх найстаршої дочки Маринці зробили для Андруся їх хату ще привітливішою і теплішою* (І. Франко); — *Ну, так значить, нас хочуть у цьому привітливому домі почастувати якоюсь стравою* (У. Самчук).

ПРИВІ́ТЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **привітливий.** *Пригадувались всі симпатичні прикмети Густі, її простота в одежі, її привітливість, її щирі речі, її сильна воля* (І. Франко); *На щічці в молодої дівчини була маленька чорна плямочка, а біля вуст грали дві ямочки, і то надавало якусь особливу привітливість її любому молодому личку* (Л. Старицька-Черняхівська); *Кімнати несподівано набрались .. затишку, привітливості* (М. Івченко).

ПРИВІ́ТЛИВО. Присл. до **привітливий.** *Штефан, присівши, кивав привітливо головою* (Г. Хоткевич); *Старенька зморщена господиня зустріла нас привітливо* (Ю. Горліс-Горський); * Образно. *Минула ніч, що й не оглянулись, і сонечко підхопилось та так привітливо поглядає* (А. Свидницький); // *у знач. пред. "Дорога кузина не гнівається, що під ніч .. улетів до її теплого гнізда. А тут дійсно так якось привітливо, тепло"* (Б. Лепкий).

ПРИВІ́ТНЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **привітний.** [П р і с ь к а:] *Учися, дочко, говорити! Будь привітненька та веселенька, то й у хаті повеселішає* (С. Васильченко); *До кабінету бочком обережненько входить акуратненький, привітненький .. Порфирій Зимородок* (М. Стельмах); *Прибігла раз Лисичка у садок; Вподобавсь дуже їй привітненький куток* (Л. Глібов); *Що таке школа — Гринуньо не знав. Видів її лиш ізверху, а всередині ніколи не був. Зверху нічого собі. Привітненька* (Б. Лепкий).

ПРИВІ́ТНЕНЬКО. Присл. до **привітненький.** *Проходячи близько Софії, він усміхнувсь і привітненько, зальотно кивнув головою* (Леся Українка); [В а с и л и н а:] *Раз подивися привітненько, а двічі нелюбо, коли вийди до його* [нього], *а коли й ні* (С. Васильченко); — *Ти будь до його* [нього] .. *ласкавіша й привітніша, як він приїде до нас вдруге, та поговори з ним таки любенько, привітненько* (І. Нечуй-Левицький); *Вона зараз же постерегла, що він якийсь понурий, одначе привітненько озвалась до нього: — А, се ти, Омельку?* (Олена Пчілка).

ПРИВІ́ТНИЙ, а, е. 1. Який виявляє щирість, доброзичливість до когось. *Та й дівчина ж була! Велична, хороша, до всякого привітна й ласкава, і заговорить, і засміється, і пожартує* (Марко Вовчок); *Виростила вона сина. І здоровий він, і красивий, і до старих ввічливий, і до молодих привітний* (С. Чорнобривець); *Нянечка була симпатична й привітна* (В. Нестайко); // Який виражає щирість, доброзичливість (про обличчя, очі і т. ін.). *Я знову стрівся із нею. З тою, що кинула квітку в моє серце. Зиркнула на мене таким привітним, ніжно-цікавим оком, що квітка ожила й запахла* (М. Коцюбинський); *Вона радісна, освітлена, розпущене волосся тріпотить на вітрі. Заплющую очі і добре бачу привітне обличчя* (А. Дністровий); *Вона знала, що Федеріго любив її довгі роки і не мав за те ніколи од неї навіть погляду привітного* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Сповнений доброти, щирості (про слова, розмову і т. ін.). *Цілий світ робив Микитці наперекір: дома його зневажали й били, на селі його били, від нікого не чув привітного слова, хіба тільки сварку* (Л. Мартович); *Сонні верби... привітна розмова... Синій місяць у дзеркалі вод...* (В. Сосюра); *Обід був досить скромний, проте смачний .. А бесіда проста й привітна* (Василь Шевчук); // Повний ніжності, добрих почуттів (звичайно про пісню). *Десь заливається гармонія і лине привітна та широка пісня* (В. Кучер); *Стою під кленом біля джерела — У серце йдуть пісні привітні* (М. Стельмах).

2. У якому щиро, гостинно зустрічають кого-небудь. *Зостається небагато Вже й до рідного села, Де нас жде привітна хата, Повна світу і тепла* (Я. Щоголів); *Я тут не гість. Я свій. Я вдома На цій привітній стороні* (М. Упеник); *Обігрітий хатнім теплом, розмлоєний гарячим духом привітної оселі, Тимко зробився лінивий у рухах і скупий на слова* (Григорій Тютюнник); // Який приваблює до себе; манливий. *Од тепла мліло тіло, мліла й душа молодої дівчини. Ще привітніша здавалась для неї прийдешність* (І. Нечуй-Левицький); *Тінь від смереки така привітна, а зелень така сочиста, м'яка, — і хочеться подарувати собі трохи спочинку* (Г. Хоткевич); // Приємний, спокійний, затишний. *Вечір був тихий і привітний, спека якраз вже спала, і дихати було легко і приємно* (Ю. Покальчук); *Коли не було що робити біля хати, я йшов у свіжість гір. Знаходив привітну місцину і проводив там усілякі науково-популярні досліди з пам'яттю* (Любко Дереш).

ПРИВІ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **привітний.** *Сміливість Олесі, привітність Терлецької одбили в його* [нього] *охоту тікати* (І. Нечуй-Левицький); *В очах Бориса було стільки привітності, він увесь наче іскривсь від щастя* (А. Хорунжий); *Вона замащувала полупані стіни, білила глинкою для чистоти і привітності* (І. Чендей); *З Дніпра здійнявся різкий холодний вітер. Місцевість, і без того скупа на привітність, наповнилася неспокоєм* (В. Єшкілєв).

ПРИВІ́ТНО. Присл. до **привітний.** *Люди бадьорилися і дивилися якось привітніше на світ* (І. Франко); *Василь перейшов трактором рідну прадідівську межу, привітно кивнувши батькові* (О. Довженко); *Веселі сині, як небо, очі світились привітно й ласкаво* (І. Нечуй-Левицький); *Двері розчинились, і діти побачили жовтого папугу, який привітно сказав: — Ласкаво просимо!* (Г. Пагутяк); *Київ привітно зустрів гуцулів* (М. Стельмах); *Все то на ній* [дівчині] *так привітно виглядає, все бере на себе очі* (Панас Мирний); * Образно. *І діти сміються, і вітер привітно в каштанах шумить* (В. Сосюра); // *у знач. пред. У різних товариствах бував, за різними столами сидів Дорошенко.., але, здається, ніде не було йому так затишно й привітно, як тут, у цьому товаристві* (О. Гончар); *Так у цім саду привітно! А як яблуні цвітуть, Навіть листя не помітно — Скрізь тоді рожево тут* (М. Познанська); — *Я... не повернуся, синку. Розумієш... Тут... чисто. Привітно. Тут... цей народився... Васко да Гама* (Люко Дашвар).

ПРИВІ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **привісити.** *Вся стіна перед дверима обставлена чорними сумними іконами, перед ними горить три лампадки, привішені в ряд на довгих шнурках* (С. Васильченко); *З подивом глипнув* [Левко] *на майже повну торбу з квітами і листям, привішену до шиї. Що це?.. Він що збожеволів?.. На дідька йому стільки листя?..* (М. Кідрук); // **привішено,** *безос. пред. На їх* [них] *і не лежало нічого — пустісінькі та голісінькі* [драниці], *як і та гола та дебела жердка, що висіла в кутку над полом. І навіщо її там привішено?* (Панас Мирний); *Внизу сторож Мина вже дзвонить. Дзвінок привішено в дворі на рейці* (Валерій Шевчук).

ПРИВІ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **привісити.** *Не постарався* [добродій Чермак] *ближче пояснити сього загадкового факту, чому відпоручники Ягайла .. виставили такий далекосяглий акт з такою марною клявзулею* [клаузулою] *про привішення королівської печатки* (М. Грушевський).

ПРИВІ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **привішувати.** *Кишені в одязі наприкінці XVI ст. лише починали входити в ужиток. Основними способами фіксації на одязі вмістилищ для грошей були або закріплення (привішування) їх на паску, або вкладання за пазуху* (з наук. літ.).

ПРИВІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИВІ́СИТИ,** ішу, ісиш, *док., що.* Закріплювати у висячому положенні; підвішувати. *Він* [робітник] *бере за ухо кибель, повен лепу, несе його до шахти, привішує до линви і дзвонить, щоб тягли* (І. Франко); *Кущі з червоними квітами старанно снували ще один кокон, привішуючи його до скелі. — Паразитна-форма-життя, — сказав робот* (О. Бердник); *Просто тут, у майстерні, привісив* [дядько Півень] *до натільного хреста княжу ногату* (Ю. Логвин); *Марфа до сволока люльку привісила* (Є. Пашковський).

ПРИВІ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **привішувати.** *Коміри в капитанів стоячі і застібуються на кольорові петлиці, .. через ліве плече в кожного шкіряний ремінь, до якого привішуються зарядці* [коробки з порохом] (В. Чемерис); *До булли зі звичайним текстом привішувалася печатка на жовтих і червоних шовкових шнурках, із відлученням або попередженням — на сірому конопляному шнурку* (з навч. літ.).

ПРИВІ́ЮВАТИ, ює, *недок.*, **ПРИВІ́ЯТИ,** іє, *док., що.* Приносити що-небудь вітром. *Леготе-вітре з коханого краю! .. привій порошинку з порога Любки моєї!* (А. Кримський); * Образно. *Вітер буде так само вологий, так само навальний; зараз він привіює темноокий сон* (Валерій Шевчук); // Злегка посипати, притрушувати (про сніг, пісок і т. ін.). *Загрубілими пальцями вона стискає якусь тверду кульку. Ага, це кругла, мов крапля, крижина. То, певно, осінній мороз скував на житі росу, а сніг привіяв оті холодні зернятка* (М. Стельмах); * Образно. *Ви — той скарб мого життя, Що беріг я, що леліяв, Щоб його десь не розвіяв, Пилом, снігом не привіяв Холод забуття* (М. Вороний).

ПРИВІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **привіяти.** *Косогором тягнулася колона військових машин, й привіяний від них сморід перегорілої солярки був таким в'їдливим, що в ньому задихнулися б і протигази* (М. Вінграновський); *Дивно пахне місто перед грозою: сумішшю людського поту, машинами, пилом і привіяним здалеку духом сіна* (Н. Бічуя); *Старе погнуте відро, що лежало собі, привіяне снігом, полетіло в Рубана* (В. Земляк); // **привіяно,** *безос. пред. З морського узбережжя привіяно йодистий запах* (із журн.); * Образно. *— Але я, Козенку, вже інший. Не знаю, яким вітром мене привіяно у цю гущавину дрібненьких душ...* (У. Самчук).

ПРИВІ́ЯТИ *див.* **привіювати.**

ПРИВІ́ЯТИСЯ, іюся, ієшся, *док., розм.* 1. *рідко.* Віючись (у 1 знач.), прилетіти куди-небудь. *Понад виноградник привіялася хмарка* (К. Гриневичева).

2. *перев. зневажл.* Прийти, приїхати звідкись. — *Узяли та й одсудили мою землю Бог його знає й кому, Бог знає нащо... На те, мабуть, щоб перевів її на гроші та й повіявся туди, звідкіля й привіявся...* (Панас Мирний); — *Ти, Фанько, злигалася хтозна з ким..? Хто він такий? — кричала, показуючи на сторопілого Романа. — Сьогодні привіявся, а завтра повіється! Сама ж казала, що злодій* (Є. Гуцало); * Образно. *А коли сонце викотилося червоним кружалом із грушівської улоговини, привіявся до Олеся світлий спогад, яким і належалося йому бути на розвидні* (Р. Іваничук); // *перен.* З'явитися (у 4 знач.), зародитися (у 3 знач.), узятися (у 7 знач.). — *Тут крадуть гроші. І це привіялось від чужих. Злодійства в нас не було* (В. Барка); *Відсувається в душі все наносне, налипне, несуттєве, що бозна-звідки й привіялось до мене, і гору беруть батькові струми доброти, лагідності, погідливої усміхливості* (В. Захарченко).

ПРИВЛА́СНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **привла́снити.** *Впорядкував* [гетьман] *урядово-судову систему, відновив багато привласнених імперією козацьких земель* (Б. Лепкий); *Хто ж буде любити ТИХ, хто забрав корови, вівці, землю? І хто буде любити ЦИХ — що доять тепер ті корови, косять сіно на привласненій силою землі, рубають ліс?* (М. Матіос); // **привла́снено,** *безос. пред. Керівником філії всеукраїнської страхової компанії привласнено понад 850 тис. грн. Прокуратура вже займається цією справою* (з газ.).

ПРИВЛА́СНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **привла́снити.** — *Профспілка перукарів, Ліга косметологів та адвокат кравців звинувачують вас у привласненні й використанні у вашій машині фірмених* [фірмових] *зразків та моделей на загальну суму сто тисяч доларів* (М. Дашкієв); *Череда .. дав "добро" на привласнення човна і вільне користування ним* (А. Кокотюха); *Капітан Блад добре зіграв на цій зажерливості, довівши їм* [піратам], *що Левасер завинив .. у привласненні того, що можна було перетворити на золото і розділити між ними* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПРИВЛА́СНИК, а, *ч.* Той, хто привласнює що-небудь. *Відшкодування збитків через незаконне присвоєння комерційної таємниці передбачає безпосередньо самі збитки власника комерційної таємниці та несправедливе збагачення привласника* (з наук. літ.); *У XIX столітті основну частину популяції сумчастих вовків перебили, оскільки фермери визнали хижака винищувачем овець і привласником права на здобич, що опинилася в мисливських капканах* (із журн.).

ПРИВЛА́СНИТИ *див.* **привла́снювати.**

ПРИВЛА́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **привла́сник.** *Радуйся, благодаті Божа привласнице* (з рел.-церк. літ.); *Привласниця чужих ідей.*

ПРИВЛА́СНЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до привласнювання. *Найдавнішим видом привласнювальної форми господарювання було полювання* (з навч. літ.).

ПРИВЛА́СНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **привла́снювати.** *Аудиторська перевірка має протистояти корупції за допомогою заходів, що заважатимуть незаконному привласнюванню державних коштів* (з публіц. літ.); *Керівником поштового відділення зафіксовано випадок привласнювання соціальної виплати* (з газ.).

ПРИВЛА́СНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИВЛА́СНИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Робити кого-, що-небудь своєю власністю, присвоювати чуже. *Мар'ян, минувши перші рядки, знову прочитав: "Ніхто із людей не створював землі, ніхто із людей і не повинен привласнювати землю"* (М. Стельмах); — *На жаль, ще трапляються люди, які, знайшовши багато грошей, не втримуються і привласнюють їх* (В. Нестайко); *Соня зажила собі лихої слави. Привласнювала продукти з нашого, й так більш ніж мізерного, пайка* (М. Андрусяк); — *Я тобі книжку забув привезти .. Я ж не збираюсь її привласнити* (Г. Пагутяк); — *Той п'яничка не мав на кицьку жодних прав. Вона належала одній старенькій пані, після смерті якої він привласнив, точніше, .. поцупив її, і, певно ж, без дозволу на те законних спадкоємців* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Послухай, Еде, ти що, хочеш привласнити цю національну реліквію?* (І. Роздобудько); // *що.* Видавати що-небудь за своє, приписувати собі щось. *Шляхетство швидко забувало допомогу козацького війська і всі лаври і славу привласнювало виключно собі* (З. Тулуб); *Уміє спритно він привласнювати чужі заслуги, А іншому приписувать свої гріхи* (С. Воскрекасенко); [З а б р а м с ь к и й:] *Липський теж працював над епілепсією, і можливо, що деякий час вони працювали разом .. І ось тепер починають шепотіти, що Василь Фомич привласнив його ідею* (І. Кочерга); *Спадщину Київської Русі на той час цупко привласнила Росія; імперська ідеологія та історіографія безапеляційно і гордовито ототожнювали ці дві різні держави, віддалені на цілу історичну епоху, відмінні між собою і політичним принципом, і етнічно* (І. Дзюба);

// *що.* Видавати за своє чиє-небудь прізвище, ім'я. [Петруччо *(до Вінченцо):*] *Що ж це ви, синьйоре! Куди таке годиться — чуже ім'я привласнювати!* [Учитель:] *Держіть цього плутягу! Він, мабуть, надумав когось тут у місті обшахрати, прикрившись моїм ім'ям!* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); [Клеопатра:] *Як же вона* [співачка] *могла привласнити відоме прізвище адмірала Горського?* (О. Корнійчук); — *То цей негідник — зовсім не матрос з "Британії"? Виходить, він привласнив собі ім'я Айртона, вкрав його корабельну угоду?* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

(1) Привла́снювати / привла́снити пра́цю *чию, кого* — примушувати когось працювати на себе; користуватися наслідками чиєїсь праці. — *Ніхто не має права привласнювати собі чужу працю* (Н. Бічуя); — *Але ж, здається, — зневажливо мовив Отава, — ви тоді на вимогу отих зневажуваних тепер вами більшовиків згодилися привласнити працю професора Паливоди, поставивши своє ім'я під його статтею* (П. Загребельний).

ПРИВЛА́СНЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **привла́снювати.** *За часів Івана III московські Рюриковичі оголошують про своє виключне право на землі Київської Русі, і саме тоді привласнюється Московією праім'я української держави — Русь* (з наук. літ.).

ПРИВЛА́СНЮВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **привла́сник.** *На його очах нікчемна людина, жадібний привласнювач чужих думок, дрібний кар'єристик, пустоголовий себелюбець викрадав з його оселі, з його родини .. дорогу людину* (І. Волошин); *Привласнювач чужих коштів може пограбувати тисячі (а сьогодні, за допомогою комп'ютерного шахрайства, і мільйони) людей* (з навч. літ.).

ПРИВЛА́СНЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **привла́снювач.** *Привласнювачка чужого гаманця.*

ПРИВЛАСТИ́ТИ, ащу́, асти́ш, *док., що, заст.* Привласнити. [Орфей:] *Мені самому казкою здається, .. що зашкарублі пальці обіймали колись так ніжно чарівну сопілку. Ні, певне то тоді був не Орфей, або тепер я привластив свавільно собі чуже імення* (Леся Українка).

ПРИВНЕ́СЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **привнести́.** *Атмосфера не є якимось особливим дарунком, привнесеним ззовні, а породжена самою планетою* (М. Руденко); *Іномовні елементи впливають не тільки на виражальні засоби мови, але й проникають у сферу семантики, наповнюючи значення питомих слів новим, привнесеним змістом* (В. Русанівський); // **привне́сено,** *безос. пред. Стійкість проти раку й холодостійкість привнесено в генотип фундука ліщиною американською* (з навч. літ.); *Драгоманівський раціоналізм був певною мірою тим новим, що було привнесено в українську інтелектуальну думку дев'ятнадцятого століття* (із журн.).

ПРИВНЕ́СЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **привнести́.** *Про словоповтор як художній прийом В. С. Ващенко пише, що "він вносить характерну особливість до структури художнього тексту й виразну відмінність проти строгого логічного. Читач уже інтуїтивно дістає задоволення з того художнього привнесення, яке подає автор"* (А. Мойсієнко); *В європейській культурі тільки мистецтво романтизму змогло перемогти самодостатній характер природи в пейзажі, олюднивши його за рахунок привнесення людської духовності* (з навч. літ.).

ПРИВНЕСТИ́ *див.* **привно́сити.**

ПРИВНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *недок.,* **ПРИВНЕСТИ́,** су́, се́ш; *мин. ч.* привні́с, несла́, ло́; *док., що.* Вносити (у 2–4 знач.) в що-небудь щось додаткове або стороннє. *У моє дитинство він* [батько] *подекол и привносив цілі спалахи екстриму* (Ю. Андрухович); *Усе в хаті було грубе, міцне, без тієї мудрої практичності, яку привносить у житло кожна жінка* (Г. Пагутяк); *Все суще божественне; бо тільки сини людські привносять поділ на добре й люте* (Є. Пашковський); *Я запевняю її, що все було саме так, як я їй розповів, і що в свою розповідь я не привніс і найменшої витівки, нічого вигаданого, жадного жарту* (В. Домонтович); * Образно. *Я шукав твої очі. Вони мали відслонити світ для мене, привнести світло у темне царство чужих тіней, дріб'язкових переживань і порожніх побачень* (Ю. Покальчук).

ПРИВНО́СИТИСЯ, о́ситься, *недок.* Пас. до **привно́сити.** *Матеріалісти виходили з того, що рух, як і матерія, вічний, він не привноситься ззовні, а міститься в самій природі матерії* (з навч. літ.); *Найбільш відокремленою та своєрідною в ландшафтному відношенні степовою областю є Керченська горбисто-пасмова, до якої традиції землеробства привносились, головним чином, із Середземномор'я* (з наук.-попул. літ.).

ПРИ́ВОД, у, *ч.* Те саме, що **при́від**². *Автоматичні вимикачі, якщо встановити на них електричні приводи (їх ще називають мотор-редуктором або моторним приводом), характеризуються високою надійністю* (з наук.-попул. літ.); *Ворожий корабель мав для маневрів лише гравітаційний привод* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИВО́ДЕЦЬ *див.* **приві́дець.**

ПРИВО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приво́дити.** *Кожної хвилини когось приводили, когось виводили. Причому, процедура приводження була дуже коротка, а процедура виводження дуже довга* (І. Багряний); *У Страсну п'ятницю під забороною вся робота по дому, навіть легке прибирання чи приводження одягу до ладу* (із журн.).

ПРИВО́ДИТИ, джу, диш, *недок.,* **ПРИВЕСТИ́,** еду́, еде́ш; *мин. ч.* привів, вела́, ло́; *док.* 1. *кого.* Супроводжуючи, вказуючи шлях і т. ін., допомагати або примушувати йти з собою куди-небудь. *До Гризла почали сходитися селяни зі всієї Звенигородщини. Несли зброю, харчі, приводили коней* (В. Шкляр); *Батьки заборонили приводити в дім сторонніх* (І. Роздобудько); *Жінка, яку чоловік приводить із собою у компанію своїх найближчих друзів, вважається, за італійськими звичаями, його нареченою* (Н. Сняданко); — *За правилами, якщо у запрошеного на королівський прийом немає ні дружини, ні нареченої, він може привести з собою будь-яку іншу супутницю* (О. Авраменко); // *кого, що.* Приходити куди-небудь, з'являтися десь на чолі загону, війська і т. ін. *У боротьбі за Київ Юрій Довгорукий та син його Гліб приводили на Русь половецьку орду ж... ДВАНАДЦЯТЬ РАЗІВ!!! Все спустошуючи на своєму шляху* (В. Чемерис); *Через два роки після Жмайла запорозький отаман Тарас привів на Україну запорожців і знов підняв козаків на Польщу* (І. Нечуй-Левицький); — *Скільки бей привів з собою вершників?* (В. Малик); // *що, рідко.* Підносячи, пересуваючи, наближати до когось, чогось. *Чоловік, привівши до світла чарку, наливав* (Панас Мирний); // *що, перен.* Спрямовувати на що-небудь (звичайно думку). *Сей день, се число все приводили думку мою на ту смутну руїну* (Леся Українка).

2. *що.* Керуючи, доставляти куди-небудь (машину, судно і т. ін.). *Першу машину, як і годиться, привів Ничипір Сніп* (М. Зарудний); *Привели моряки його* [судно], *кинули в затоці й пішли собі* (О. Гончар).

3. *що і без прям. дод.* Пролягаючи в певному напрямку, давати кому-небудь можливість прийти куди-небудь (про дорогу, стежку, слід і т. ін.). *Не раз узимі, наприклад, траплялося, що слід опришка приводить до її хати* (Г. Хоткевич); *Пустельні стежини приводять до бідних селищ, вливаються до широких каменистих доріг* (О. Бердник); *Борозна привела їх до річки* (П. Панч); *Іду — сам не знаю куди, першою-ліпшою доріжкою. Куди вона виведе, куди приведе — мені невідомо* (М. Олійник).

4. *кого, що.* Спонукати, примушувати прибути куди-небудь. [М и к о л а:] *Сідайте, пане війте. Що вас сюди до нас приводить?* (І. Франко); * Образно. *Молодого лейтенанта вивела з бліндажа й привела на схил балки надія побачити дівчину* (Л. Дмитерко); *Є каси для депутатів, Героїв, військових, інвалідів, кавалерів, учасників, але немає кас для щасливих людей. Так уже вийшло, Вокзале, що рідко до тебе мене приводила радість* (В. Шкляр); // Спонукати сприйняти які-небудь ідеї, переконання, стати на чийсь бік і т. ін. *— Може, послухаємо тих, кого привела до нас революційна солідарність і з ким нам пліч-о-пліч на ворога йти?* (О. Гончар).

5. *кого, що.* Доводити до якого-небудь стану, надавати якогось вигляду. *— Ти смієш, кошеня мерзенне, Зевесу доносить на мене, Щоб тим нас привести в розлад* (І. Котляревський); *Треба сказати Гнатові, щоб він послав сюди людей — привести могили в належний вигляд* (Григорій Тютюнник); // Доводити до яких-небудь наслідків. *— Вам скоро такий друг, як я, теж буде не потрібний. От до чого приводить багатство* (О. Чорногуз); *Вражда ні до чого доброго не приводить* (Г. Тарасюк); *Грубер замріяно слухав, як Валя розповідала йому історію своїх думок. Ці думки привели її до ідеї застосувати їхній винахід у справі будування шляхів* (Д. Бузько); // Призводити до небажаних наслідків. *Природний хід розвитку речей і приводить до руйнації, або ентропії, як кажуть філософи* (Ю. Покальчук).

6. *кого.* Давати життя дитині; народжувати. *Недолуга Мотря майже щороку приводила Паньковi сина або дочку* (О. Підсуха); *Непоказна жінка тільки те й робила, що дітей приводила щороку, наче мав Юрко хтозна-які статки, аби тих голодних карапузів прогодувати* (І. Нижник); *— Ти вже прокинувся, синочку? А я тобі ляльку привела, дівчинку. Он бач, яка!* (О. Довженко); // Давати приплід, потомство. *— Що нам Бог дає за рік? Га? Корова, сама знаєш, щороку приводить теля, конячка — дає лоша, вівця — окочується ягнятком* (М. Стельмах); *Якою ж радістю було, коли коза вчительки приводила не двох, а трьох дитинчат* (С. Талан); *— Хочеш, — запитав Юра в Юзека, — ми підемо на кухню, там наша кицька привела шестеро кошенят?* (Ю. Смолич); *Стайні порожні, аж лункі, лишилося дві пари коней та жеребна кониця, що ось-ось приведе лоша* (І. Білик).

7. *що, розм., рідко.* Те саме, що **наво́дити** 4. *Хай будемо ми дітьми, учить Вишенський, і настійно приводить біблійний афоризм: "Як кому з вас здасться, що він мудрий у цім віці, нехай стане нерозумним, щоб бути премудрим"* (Валерій Шевчук); *Як юрист він знав, що суд все одно віддасть його матері, які би аргументи на свою користь він не приводив* (В. Хрущак); *Ти привела мені кілька прикладів наших спільних знайомих, де чоловіки були "господарні", а жінки "грали громадську роль"* (Леся Українка).

(1) Приво́дити / привести́ в ді́ю (в рух): а) примушувати рухатися, працювати (агрегат, верстат, машину і т. ін.). *Яворський обійшов довкола велетенську машину, що приводила в рух увесь тартак* (С. Чорнобривець); *Якщо ми хочемо повернути ракетний корабель направо, то приводимо в дію лівий двигун* (В. Владко); *Ця каменюка, впавши з висоти, мала привести в дію механізм* (В. Нестайко); б) організовувати, утілювати що-небудь. *Сенат необхідний для самодержця, адже не хтось інший, а сенатори покликані приводити в дію закони, царями писані* (Р. Іваничук); *Приводити в дію фінальну частину їхнього з Черненком та Оксаною плану прилюдно не хотілося* (А. Кокотюха); **(2) Приво́дити / привести́ до біди́ (на біду́)** — накликати нещастя, лихо. *Сію рожу по морозу, по снігові сходить, Великеє закоханє* [закохання] *до біди приводить* (з народної пісні); [О л е к с а:] *Ну, господарі! За сі папери велике вам спасибі! Се наш рятунок. Тепер знаємо, хто наше село на біду приводить, і маємо його в руках* (І. Франко); **(3) Приво́дити / привести́ до кінця́** — завершувати, закінчувати здійснення, виконання чого-небудь. *Роботи з улаштування вирівнюючого шару покриття доріг місцевого значення необхідно приводити до кінця* (з газ.); *Він рад буде навіть поступитися чим-небудь, аби привести діло до кінця* (Панас Мирний); **(4) Приво́дити / привести́ себе́ в поря́док** — поправляти на собі одяг, зачіску і т. ін.; опоряджатися (у 1 знач.). *Бійці потроху заспокоювались, приводили себе в порядок* (О. Гончар); *— Сьогодні зарядки не буде. Зараз приводьте себе в порядок і всі збирайтеся в спортзалі* (А. Кокотюха); *Товкач і Гриць привели себе в порядок, обтрусивши пісок та сухе листя з вбрання* (О. Бердник).

◊ **Бог (Госпо́дь) привів** *див.* **Бог; Дово́дити (приво́дити, призво́дити) / довести́ (привести́, призвести́) до гріха́** *див.* **дово́дити; До́ля привела́ (завела́) / приво́дила (заво́дила)** *див.* **до́ля**[1]**; Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знамéнника** *див.* **зво́дити; Не доведи́ (не приведи́) Бо́же (Бог, Го́споди, Госпо́дь)** *див.* **дово́дити; Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми** *див.* **поверта́ти**[1]**; (5) Привести́ на край безо́дні** *кого, що:* а) довести кого-, що-небудь до дуже тяжкого стану, до неминучої загибелі. *Це* [зневіра в Бога] *мене привело на край безодні. Коли б не ласка Божа, .. я зовсім би зневірився в собі і, пригнічений гріхами, загинув би з відчаю* (з мемуарної літ.); *Економічні проблеми вже привели країну на край безодні* (з газ.); б) зробити нещасним кого-небудь, завдати великого горя комусь. *Смерть коханого — це пекельні муки, що приводять душу на край безодні* (з мемуарної літ.); **(6) Приво́дити / привести́ до ла́ду́ (до поря́дку, до пуття́** *і т. ін.):* а) *(кого)* дбати про свій або чийсь пристойний вигляд. *Ті недовгі хвилини, які він приводив себе до ладу перед від'їздом, готував необхідні документи, вечеряв, Ліза не відходила від нього ні на крок* (В. Хрущак); *Тарас швидко переодягся, привів себе до ладу, спустився вниз і вийшов у парк* (О. Іваненко); *Він хотів зайти у якийсь готель, привести себе до ладу перед сніданком* (Любко Дереш); б) *(що)* надавати належного вигляду чому-небудь. *Я телефонував до друзів в Охтирці, щоб не тратили часу, а негайно брали церкву в свої руки і починали її ремонтувати та приводити до порядку для богослужінь* (О. Шугай); *Джейсон Борн, якого відпустив Шульга, приводив до ладу свій костюм* (А. Кокотюха); *Славко не тільки привів своє волосся до порядку й підстриг вуса, але навіть купив собі пляшину* [пляшку] *з водою для волосся* (Л. Мартович); *Тварин треба було якомога швидше витерти, почистити, привести до ладу гриви, хвости і копита* (Ю. Логвин);

(7) Прибо́дити / привести́ до па́м'яті (до тя́ми, до прито́мності *і т. ін.) кого:* а) виводити зі стану непритомності. *Сташка і стара .. почали приводити зомлілу до пам'яті* (Ірина Вільде); *Ми вирішили не приводити Аню до тями, а просто замкнули її в одній із житлових кают у кормовій частині третього ярусу. — Нехай поспить* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Хіба можливо повернути до життя людину після стількох годин у воді, на дні! Як цього не розуміє його жінка? Вона витирає йому волосся, вона цілує його, намагається привести до пам'яті* (О. Іваненко); *Руки-ноги ослабли, в голові запаморочилось, все тіло якось зів'яло, я кудись попливла... До тями нас привів голос господаря* (М. Андрусяк); б) допомагати комусь повернутися до реальності, схаменутися, опам'ятатися і т. ін. *Данило сидів і думав: "Отак і слід з боярами, щоб круте слово, мов вода холодна, до пам'яті приводило"* (А. Хижняк); *Лункий наказ "по домівках" привів мене до притомності* (Олесь Досвітній); *Параска намагалася привести чоловіка до пам'яті — верзе не знати що, хай отямиться* (К. Гордієнко); *Він був заклопотаний якимись думками і не звертав уваги, що час спливає. Рип возів, притишені балачки привели його до тями* (П. Панч); **(8) Прибо́дити / привести́ на світ [Бо́жий]:** а) *(кого)* давати життя комусь; народжувати дитину. *Пані .. віддалася вчасно і від того часу жила буквально на те, щоб приводити дітей на світ і плекати їх* (О. Кобилянська); [Р о з:] *Особисто я в міру порядна людина, та все ж .. краще би вже моїй маман мене на цей світ не приводити! Наприклад, я страшенно задаюся, мстивий, занадто амбітний* (Ю. Іздрик); *А дівчина гине... Якби сама, ще б нічого, А то й стара мати, Що привела на світ Божий, Мусить погибати* (Т. Шевченко); *Іванова мати привела на світ дванадцятеро дітей* (М. Томчаній); б) *(кого, що)* бути причиною появи кого-, чого-небудь; породжувати (у 2 знач.). *Земля, натомившись до краю, Тільки дрібноту приводить на світ, земля, що раніше Творам своїм надавати могла велетенського зросту* (М. Зеров); *Хтось же не просто так привів на світ це слово* [розпорядок] (Ю. Андрухович); *Природа привела нас на світ спорідненими між собою, бо з одних і тих же начатків* [початків] *створила, для однієї і тієї ж мети призначила. Вона вклала в нас взаємну любов, схилила до спілкування* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРИВО́ДИТИСЯ, иться, *недок.* Пас. до **приво́дити** 1, 2, 5–7. *Приблизно 20 % котів, що приводяться в ветеринарну клініку, є вірусоносіями* (із журн.); *Війська приводяться до вищих ступенів бойової готовності* (з газ.); *Республіканський устрій багатьох країн Латинської Америки мав певну тенденцію до авторитаризму. Нерідко президенти приводилися там до влади в результаті військових переворотів чи змов* (з навч. літ.); *Як підтверджувальний аргумент у необхідності подальшого існування загального нагляду прокуратури приводиться думка про те, що крім неї ніхто не здійснює нагляд за додержанням законності в діяльності органів контролю* (з наук. літ.).

ПРИВО́ДНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приводни́ти** і **приводни́тися.** *Вона тицяла в руки Грицеві аварійний пакет, бурмотіла: — Ось тут смикнути... наповнюється повітрям... запас продуктів і води на тиждень... Бажаю успішного приводнення...* (О. Бердник); *Усього сім приводнень пасажирських лайнерів в історії авіації обійшлися без жертв* (із журн.).

ПРИВОДНИ́Й, а́, е́, *мех.* Прикм. до **при́вод;** привідний. *Після того, як мірошник торкнувся ліктем важеля, загуркотіли жорна, зарипіли дерев'яні колеса на приводному валу* (Ю. Логвин).

ПРИВОДНИ́ТИ *див.* **приво́днювати.**

ПРИВОДНИ́ТИСЯ *див.* **приво́днюватися.**

ПРИВО́ДНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приво́днювати** і **приво́днюватися.** *Фахівці повідомляють про м'яке приводнювання вантажного космічного корабля* (з газ.).

ПРИВО́ДНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИВОДНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що, рідше кого.* Опускати, садити що-, кого-небудь на воду (перев. про літальні апарати). *Через шторм приводнювати гелікоптер стало небезпечно* (з газ.); *Пілоти безпечно приводнили літак на річку* (із журн.).

ПРИВО́ДНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИВОДНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док.* Опускатися, сідати на воду (перев. про літальні апарати). *Учені створили дрон, який може приводнюватися та пересуватися поверхнею води, а спеціальний відсік, якщо його заповнити водою, дозволяє зануритися на кілька метрів* (з газ.); *— Ото ти й готова, — промовила вона* [дівчина-льотчик]. *— Ти мусиш приземлитися... — Приводнитися, — зі страхом сказала Галя* (О. Іваненко); *— Ми не зможемо нічого повідомити про місце посадки шатла, приземлився він чи приводнився* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИВОДОДІ́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Який міститься, розташовується біля вододілу. *Родовища слабомінералізованих вод атмосферного походження розміщуються в межах вододільних ділянок і привододільної частини південно-західного схилу Карпат* (з наук. літ.); *Озеро Бездонне вважається типовою карстовою водоймою в привододільній частині Прут-Дністровського межиріччя* (із журн.).

ПРИВО́ДЦЯ *див.* **приві́дця.**

ПРИВО́ЗИТИ, о́жу, о́зиш, *недок.,* **ПРИВЕЗТИ́,** зу́, зе́ш; *мин. ч.* привіз, везла́, ло́; *док., кого, що.* Везучи, доставляти кого-, що-небудь кудись. *Аж ось із Києва привозять Княжну. Мов сонечко зійшло Над обікраденим селом* (Т. Шевченко); *Морські шляхи Афінської держави простягалися далеко, греки були досвідченими мореплавцями, тож рабів привозили як з ближніх, так і з далеких країв* (В. Чемерис); *Наступного дня привезли кілька бочок бринзи і наварили мамалиґи* (Р. Андріяшик); *Кавуни в сороковому колгосп посадив, такі кавуняки, як гарбузи. Григорій воза цілого привіз, до морозів були* (В. Дрозд); // Доставляти комусь що-небудь призначене для нього. *Він привозив коханій дружині найкращі сукні, найдорожчі коштовності, найсолодші тістечка і найцікавіші книжки* (І. Роздобудько); *— Ліки я буду сама купувати й привозити мамі* (С. Талан); *Я б дуже хотіла, щоб ти привезла мені мого кинджала* (Леся Українка); *Михайликова мама також було привезла різних харчів для малого* (Ю. Покальчук); // Прибуваючи звідки-небудь, мати при собі, везти з собою щось. *— Я чесний торгівець, ваша світлосте. Привожу з півдня тропічні фрукти, кавові зерна, лікувальні трави, цінні породи деревини, леопардові шкури, слонову кістку...* (О. Авраменко); *Той бідолаха зовсім сторопів від такого доброго дива, і додому приїхав сам не при собі, і привіз капшук грошей* (Марко Вовчок); *Він привіз собі на пам'ять три книжки, здоровенні, як словники* (Любко Дереш); *Вона привезла з собою .. машинку для різання всякої зелені й капусти, тертушку для сухариків і печінки, каструлі, сковороди, жаровні, ополоники й ще бозна-що* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Постачати щось, забезпечувати чим-небудь. *— А ви знаєте, .. що один тільки риболовецький пароплав, який ловить сардини в Гвінейській затоці, за один рейс привозить нам 7 тисяч центнерів сардини* (І. Багмут); *Дівчинка знала, звідки привозять вугілля: відразу за містом були занедбані копальні* (О. Ульяненко); *— Привезуть* [чобітки] *у магазин.., тоді й купимо, — похмуро сказав Оксен і вийшов з хати* (Григорій Тютюнник); *Сукня справді була небувалим витвором .. Тканину привезли звідкись з-за моря, звідки, як правило, і привозять найпрекрасніші тканини* (С. Андрухович);

// *тільки док.* Забрати кого-небудь з собою в іншу місцевість. *Так і жив брат осторонь від людей із дружиною Павлиною, яку привіз з-за Дніпра* (С. Скляренко); *Він приїхав з Польщі на початку тридцятих років, а згодом привіз сюди дружину й дві донечки* (Г. Пагутяк); — *Я довідався, що її* [доглядальницю] *привезла з Лондона дружина того гладкого старого чужоземця, що весь час втручається в моє лікування* (О. Мокровольський, пер. з тв. Д. Толкіна); // Перепроваджувати, доставляти кого-небудь із собою. *Генуезька фортеця Тамань виникла як центр работоргівлі, куди ногайці привозили полонених* (Д. Білий); *Батьки забороняли Аліку гуляти вулицями чи їздити до нас в гості, то він забирав Оленку до себе, а потім його тато привозив її додому на авто* (І. Роздобудько); — *А як сам приїде* [князь], *та ще всю свою орду привезе — ой-ой-ой! Що тоді робитиметься...* (Г. Хоткевич); — *Я не сама, ось привезла з собою друга. Заходь, заходь, Грате!* (В. Владко); // *перен.* Прибуваючи, приїжджаючи звідки-небудь, повідомляти якісь новини, вісті і т. ін., знайомити з ними інших. *Не секрет, що, буваючи у відрядженні, я з власної ініціативи завжди привозив низку цікавої інформації* (О. Шугай); *Вона привезла цю пісню з Києва, студентську пісню, яку так любила співати з подругами* (І. Цюпа); *Мігуель нарешті прибув з усією групою й привіз утішні новини: аналізи проб за останній тиждень підтвердили припущення геологів — уран десь поблизу* (І. Білик); *Він повідомив лакею на вході, що привіз для його ясновельможности важливе послання від його друга* (В. Лис).

ПРИВОЗНИ́Й, á, é, *розм.* Те саме, що **привізни́й.** *Хороша камфора, нічим не поступається привозній* (М. Чабанівський); *Привозних злодіїв, охлялих так, що одного з них попідруки виводили, Мацюня через кілька днів спровадив у район* (А. Михайленко); *Толоку купив .. німецький бізнесмен Герман Гуц-Розенкранц-Рашоф, засадив місцевими бриндушками* [шафранами] *та привозними тюльпанами* (Г. Тарасюк); *Їсти готували хто в печі, хто — на привозному газі в балонах, хто — на електроплитках* (Г. Вдовиченко).

ПРИВОКЗА́ЛЬНИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля вокзалу або прилягає до нього. *Стукотять колеса двовагонного швидкого поїзда "Рапіда", миготять привокзальні будівлі, сади, поля* (М. Чабанівський); *Марта купила на привокзальному майдані два кілограми яблук і кілька булочок* (Р. Андріяшик); *Платформа Шепетівського вокзалу. Нерясно світять привокзальні ліхтарі* (О. Ірванець); // Який працює, перебуває і т. ін. біля вокзалу. *Привокзальний поліцейський відразу зрозумів по виправці цих людей, що, перш ніж зробити цивільну кар'єру, їм довелося багато потоптатися військовими шляхами* (Д. Білий); — *Вродлива будеш, багата...* — *глузливо "ворожить" дід, немов справжня привокзальна циганка* (І. Роздобудько).

ПРИВОЛІКА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПРИВОЛОКТИ́, ПРИВОЛІКТИ́,** лочу́, ло́чеш; *мин. ч.* приволі́к, локлá, ló *і* ліклá, ló; *док., кого, що.* 1. Волочачи (у 1 знач.) по якійсь поверхні, доставляти кого-, що-небудь кудись. *Перехожі зняли відео, на якому собака, тягнучи за холоші, приволікає додому п'янючого господаря* (з газ.); — *Встрелю оленя, приволочу — буде м'ясо, буде й хутро* (С. Скляренко); *Зав дістав і приволік Жерстяну трубу весною — В два обхвати шириною. Тринадцять метрів висота!* (С. Олійник); *Я збіг на долину, взяв сусідського човна, приволік його в лози і став дожидати, коли стемніє* (К. Гриб); // Приносити на собі когось важкого або щось важке, великого розміру, що торкається землі, волочиться по ній. — *Дуже жаль, що ви не можете піти зі мною, а то приволокли б завтра волохатого* [ведмедя] (В. Гжицький); *Коли Сагайда приволік його на своїй спині через дамбу, якось нікому не вірилось, що це лежить, підпливаючи кров'ю, не хто інший, а саме Іван Антонович* (О. Гончар); — *Уночі копа згоріла. Катерина на собі Романа до мене приволокла. Обгорів геть* (Люко Дашвар); // *перев. док., розм.* Приходячи кудись, ледве пересувати (ноги, чоботи і т. ін.). — *Чоботи он приволік, як хлющі. Завтра засохнуть, як взуватимешся?* — *Водою розмочу* (Григорій Тютюнник); *Коли вже смеркло, господиня насилу приволокла ноги з панського лану й мовила до чоловіка: — Не вийду завтра, Іване, сили нема...* (Р. Іваничук); *Мойсей Аронович приволік свої старечі кості й таки змусив молодого колегу всипати до Петрової чарки ціанистого калію* (Г. Пагутяк); * Образно. — *Кажуть: в Америку їдь, там щастя, там рай! І їздили, і ходили, та ледве назад ноги приволокли* (С. Чорнобривець); // *розм.* Приходячи, притягувати, приносити з собою кого-, що-небудь. *Тітку Павлину теж запрошували на бенкет до палацу, але вона прикинулася хворою. Тоді звідти приволокли запечену антилопу, величезний бутель із рідиною — подарунок самого Оранга...* (А. Дімаров); *Того ж таки дня свекор приволік іграшку додому і вручив хлопчикові* (М. Павленко); *Одного разу я приволокла в роздягалку до хлопців якогось облізлого нещасного кота з вулиці і там його закрила на цілий урок* (Дара Корній).

2. *тільки док., розм.* Змусивши або переконавши, привести кого-небудь із собою. *Біля Кривого Рогу вони побачили чиєсь військо та й приволокли нас сюди, щоб переховати* (А. Кащенко); — *Е, то ти той самий Омелько, що пашу Трапезондського викрав з його власного палацу і в табір козацький приволік?* (Н. Рибак); *Надвечір другого дня панські гайдуки для розваги шляхтичів приволокли до палацу двадцять найвродливіших кріпачок* (М. Дашкієв); *Настав час розплати .. Зв'язали Єндриховського, взяли на прив'яз і приволокли на майдан, як собаку* (Б. Харчук); *Утікача майже дві години тому витягли з надійного, як той вважав, схованку самі жебраки. Й приволокли зв'язаним туди, де на них чекали люди Тими* (А. Кокотюха); // *зневажл.* Привести за собою (військо, загін і т. ін.). *Пан Яскульський — і пройдоха, і зух, — вилазив по Бахчисараю та Царгороду, закупив башів у султана та й приволік сюди татарву* (М. Старицький); — *А поки князь Заславський надумається приволокти сюди коронне військо, то козацькі та хлопські загони повстанців покришать на локшину і вас усіх, і католицьку шляхту* (І. Нечуй-Левицький); *Його піймали* [партизани]. *Він утік, Фашистів роту приволік* (П. Воронько).

◊ **Лиха́ годи́на несе́ / занесла́ (принесла́, приволокла́** *і т. ін.) див.* **годи́на**[1]**.**

ПРИВОЛІКА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок., рідко,* **ПРИВОЛОКТИ́СЯ,** очу́ся, оче́шся, **ПРИВОЛІКТИ́СЯ,** ічу́ся, іче́шся; *мин. ч.* приволі́кся, локлáся, ló́ся *і* ліклáся, ló́ся; *док., розм.* Приходити кудись дуже повільно, з труднощами (від старості, хвороби, утоми і т. ін.). *Слабим .. кроком і з ледве чутним, дрижачим звуком дзвінків приволоклася конина додому* (О. Кобилянська); *Добровський зробив ще три кроки сам і знов упав на землю. Приволікся до мене, мов смертельно ранений пес* (О. Турянський); * Образно. *І коли приволікся заплаканий ранок, Вас покликала смерть у похмурій імлі — А тепер наші душі і топчуть, і ранять Ваші кроки останні по зимній землі* (О. Теліга); // *тільки док., фам.* Те саме, що **приволочи́тися.** *За спиною гомонить погрозливий голос: — Так я й знав... Ти знову сюди приволікся?* (С. Васильченко); — *Ти чого, Петре, до нас приволікся? Що тебе може в нас цікавити? .. А ти знаєш, що ми всі тебе ненавидимо?* (Д. Бедзик); *Дмитро Іванович розреготався. Що Степан п'яничка, він знав давно, але де той нализався о цій порі, та ще й приволікся на своє щоденне торговельне місце!* (Ю. Мушкетик); *З гітлерівцями ми тієї ночі не зіткнулися, хоча до моєї квартири приволіклись аж над ранок* (М. Андрусяк).

ПРИВОЛІКТИ́ *див.* **приволіка́ти.**

ПРИВОЛІКТИ́СЯ *див.* **приволіка́тися.**

ПРИВОЛОКТИ́ *див.* **приволіка́ти.**

ПРИВОЛОКТИ́СЯ *див.* **приволіка́тися.**

ПРИВОЛО́ЧЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **приволокти́, приволікти́.** *Ваня сидів на сухій колоді, приволоченій з лісу* (Іван Ле); *Гоготить багаття в полі, На горбі за городищем; Язиками пожирає Приволочене будяччя* (Яр Славутич); *Нові, свіженькі палі, приволочені на берег, білими зубами вгризалися в підупале тіло Ріки* (М. Дочинець).

ПРИВОЛО́ЧЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **приволочи́ти** 2. *Це така собі смуга землі, проорана й заволочена, оплетена, переплетена колючим дротом .. Дріт по землі клуб'ям стелиться, як огудиння на баштані, а земля чому проорана, ще й приволочена — проти диверсантів* (О. Гончар).

ПРИВОЛОЧИ́ТИ, лочу́, ло́чиш, *док., рідко.* 1. *кого, що.* Те саме, що **приволокти́.** *Чоловіки вже витягували з дверей стола, потім один приволочив ящика, другий — ослінця, сіли .. й раптом ударили голосно доміном* [доміно] (Валерій Шевчук); [Х р а п к о:] *Постій же, запопаду я тебе. Побачимо ще, хто на кому помститься, як твій бузівок приволоче ноги у двір, — я його підсаджу через перелаз* (Панас Мирний); — *Кудись там зник Юрко, а мав же Четверга на кухню приволочити... — Привести, — виправляє мою думку Рокса* (І. Карпа).

2. *кого, що.* Те саме, що **заволочи́ти.** *Всю ніч його* [пана] *мучили страшенні сни: .. збунтовані мужики клали його на землю і бралися приволочити його бороною* (І. Франко); *Трактори пороли мокру скибу. Зерно дали у глевку землю і приволочили* (У. Самчук).

ПРИВОЛОЧИ́ТИСЯ, очу́ся, о́чишся, *док., фам.* Прийти, з'явитися куди-небудь (перев. про когось небажаного, некликаного). *Відвідувачів у Сосніна було небагато. Прийде якийсь панок із службовців місцевої управи, інколи приволочиться недобитий партизанами поліцай* (Д. Бедзик); *Вирішила жінка твердо до рук прибрати Стецька .. Раніше боялась, хвилювалась, що прийде і знову ятритиме серце, а після вирішення ждала, непокоїлась, боячись, що, може, скоро й не приволочиться* (І. Цюпа); — *Прийшов, шибеник. Приволочився на перший день Великодня* (М. Сиротюк).

ПРИВОРІ́Т *див.* **приворо́т.**

ПРИВОРІ́ТНИЙ, а, е. Який міститься, розташовується, перебуває біля або поблизу воріт (у 1 знач.); прибрамний. *В короткім часі став у лісовому задаллі* [лісовій далі] .. *просторий двір, оточений дубовим гостроколом, з приворітною і наріжними баштточками* (П. Загребельний); *Новолунги* [бургундці], *рятуючись, повернули назад до княжого двору й засіли в будівлі приворітній* (І. Білик).

ПРИВОРО́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приворожи́ти.** *Мушу іти до дівчини, бо приворожений* (з коломийки); *Не будучи графом, він не скаржився на недостачу друзів з графських синків, які плენталися за ним, приворожені необмеженим багатством його батька* (Іван Ле); *У шість років він вибрався на вулицю, чи не вперше після народження, і.., приворожений вирлуючим, вуркочучим, рясніючим, вигнутим хребтиною Хрещатиком, тримався за батьків палець, чув, як холоне серце* (О. Ульяненко); * Образно. *І, забувши про ліс, приворожений тінню, йдеш назустріч землі* (П. Мовчан); // **приворо́жено,** *безос. пред.* [Д м и т р о *(обніма Катрю):*] *Дитино моя, надіє моя! Рад би я тебе розважити, та... язик не повертається! Чи тебе чарами приворожено..?* (М. Старицький); // *у знач. ім.* **приворо́жений,** ного, *ч.;* **приворо́жена,** ної, *ж.* Той (та), кого приворожили. *Щойно приворожений засне — візьміть церковну свічку, запаліть її та потримайте над головою коханої людини* (із журн.).

(1) Як (мов, ні́би *і т. ін.)* **приворо́жений** — наче під впливом чарів. *На лови він їздив удень і вночі, риба йому йшла до рук, як приворожена* (Ю. Яновський); *Мовби приворожена, дивилася* [Вутанька] *йому в блискучі вугільно-чорні очі, такі чужі й такі далекі, але від яких їй чомусь несила було відірватись* (О. Гончар); *Іван стояв, неначе приворожений, раптом зірвався з місця й, поки віз не рушив, заходився шукати в кишенях* (Б. Левін); *То було справді страшне, те, що казала Ойда, й невістка дивилася на неї, мов приворожена, зовсім упритул, і не могла відвести погляду від її очей* (І. Білик).

ПРИВОРОЖИ́ТИ *див.* **приворо́жувати.**

ПРИВОРОЖИ́ТИСЯ *див.* **приворо́жуватися.**

ПРИВОРОЖІ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приворожи́ти** і **приворожи́тися.** *У давнину ворожки виготовляли фігурки в шлюбному вбранні для приворожіння наречених* (із журн.).

ПРИВОРО́ЖЛИВИЙ, а, е. Здатний приворожити, причарувати; заворожливий. *Часом, вступаючи в унісон з дужим і якимсь лірично приворожливим голосом Захара, їй хотілося ніби застигнути в цьому злитті голосів* (Іван Ле); *Він подекоди ніби й шторму не помічає, шумів його не чує, увесь задивлений, заслуханий у щось приворожливе, у нерозгадану мову стихії* (О. Гончар); *Ти навіть і не підозрювала, що за тобою стежать мої очі, бо твій погляд — із приворожливими маленькими чисто-синіми світами — рівномірно переходив від співрозмовника до співрозмовника* (А. Дністровий).

ПРИВОРО́ЖЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **приворо́жливий.** *Перш ніж зникнути в парадному, рука в білій рукавичці потріпотіла в повітрі з теплотою і приворожливістю, пальчики, віддаляючись, кілька разів ворухнулись в якомусь майже інтимному жесті* (О. Гончар).

ПРИВОРО́ЖЛИВО. Присл. до **приворо́жливий.** *А як благально, як приворожливо, забобонно видивлялися* [торговці] *покупця!* (Є. Пашковський).

ПРИВОРО́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приворо́жувати.** *Приворожуваний об'єкт буквально втрачає волю і контроль над собою, якщо зустрінеться з тим, хто його приворожив* (із журн.); // *у знач. ім.* **приворо́жуваний,** ного, *ч.;* **приворо́жувана,** ної, *ж.* Той (та), кого приворожували. *Приворожуваний має дуже сильну позитивну енергетику. Вона може стати серйозним бар'єром, крізь який не проникнуть жодні любовні чари* (із журн.).

ПРИВОРО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приворо́жувати** і **приворо́жуватися.** *Купальські вінки дівчата використовують для прикраси, ворожіння на судженого, магічних дій (приворожування хлопця, лікування і т. ін.)* (із журн.); *На стародавньому єгипетському папірусі виявили заклинання приворожування чоловіків* (з газ.).

ПРИВОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИВОРОЖИ́ТИ,** рожу́, ро́жиш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Ворожачи, заворожуючи, робити слухняним, закоханим і т. ін. *За день вона остригала овець найбільше .. — Тітко Варко, чим ви її* [вівцю] *приворожуєте, що вона під вами ані мекне, ані брикнеться?* (О. Гончар); *Дівки любистковим цвітом, вивареним у перваку, приворожували паруботу* (Є. Пашковський); *Плаче* [сотник] *та просить, щоб не дала* [відьма] *йому не своєю смертю пропасти та щоб як-небудь приворожила, щоб вона* [Олена] *за нього захотіла йти* (Г. Квітка-Основ'яненко); [К и л и н а:] *Хотіла б я, сестро, щоб Деркачиха приворожила Конона до мене* (М. Кропивницький).

2. *перен.* Привертати чию-небудь увагу, захоплювати; причаровувати (у 2 знач.). *Дядько .. посміхнувся отими карими очима, в які звідкись захопив такі золоті обідки-персні, що вони аж приворожували жіноцтво* (М. Стельмах); *Джмелине гудіння дивним чином її приворожувало* (В. Лис); *Вона почервоніла, аж вуха горять, підняла до Лигуна очі. Так і дотанцювала до кінця, не зводячи з нього погляду. Чим він її так приворожив?* (М. Чабанівський); *Він був героєм, хоча навряд чи це стало для мене вирішальним .. Просто він чимось приворожив мене. Досі не знаю чим — приворожив і все, кохання непідвладне жодній логіці* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Виклика́ти у кого-небудь симпатію, любов до себе. *Цей загадковий чоловічок мені раптом почав подобатися. Він не сяяв, не вабив своєю зовнішністю, не намагався щось удавати із себе, проте .. чимось приворожував* (В. Шкляр); [Н а т а ш а:] *Миша! Поїдемо, милий, до твоїх, повези мене, познаком* [познайом]! *Я певна, що зумію приворожить твоїх старих...* (І. Карпенко-Карий); *Згадав* [директор], *як тепло говорив Недокус про свого вчителя. Сорок років працює Федір Данилович, уміє приворожити дитячі серця* (Ю. Збанацький); *Пісняр, танцюра, баляндрасник, Митрофан відомий був на всі околишні села .. Не витримала й Настя — приворожив* (Микита Чернявський).

(1) Приворо́жувати / приворожи́ти до се́бе: а) за допомогою чарів, чаклунства закохувати в себе кого-небудь. *І все розказує баба та навчає, як приворожувать до себе хлопців, як вербу трусить, рака або леміш посеред вулиці закопувать* (Дніпрова Чайка); *Наче його до себе приворожила* [Хівря]: *не тільки що не часто бив, а навіть зняв окрему хату й перейшов .. туди жити* (Грицько Григоренко); *Та трава збиралася дівчатами, щоб приворожити до себе хлопців, щоб знайти собі чоловіка* (Ю. Логвин); б) виклика́ти у кого-небудь симпатію, любов до себе. — *На його здоров'я можна позаздрити. А вдягається як? Жінок і дівчат заводських не приворожив до себе?* (Ю. Шовкопляс); *Це дівчисько відразу ніби приворожило до себе всіх* (Л. Письменна); в) *(у сполуч. зі сл.* п о г л я д, о ч і *і т. ін.)* зосереджувати на собі особливу увагу. *Чорний кашкет з блискучим ремінним козирком та городський піджак з годинником у верхній кишені так і приворожував до себе дівочі очі* (Іван Ле); *Джміль дзижчав, кружляючи по кімнаті, приворожившии до себе пильний і схвильований погляд Фітельберга* (Н. Рибак).

ПРИВОРО́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИВОРОЖИ́ТИСЯ,** рожу́ся, ро́жишся, *док.* 1. *розм.* Зазнаючи дії чар, закохуватися; причаровуватися (у 2 знач.). *Через проведений обряд хлопець приворожився і закохався в неї* (із журн.).

2. *розм.* Зачаровуватися (у 1 знач.) ким-, чим-небудь. *Книжку я перечитувала вже вдруге, приворожувалася кожною сторінкою* (з мемуарної літ.); *Я і зупинився, бо приворожився красою тієї дівчини* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **приворожува́ти** 2. *Усамітнившись в окремому приміщенні, необхідно на столі встановити дві церковні свічки, а між ними покласти фотографію людини, що приворожується* (із журн.).

ПРИВОРО́Т, ПРИВОРІ́Т, ро́ту, *ч., також у сполуч. зі сл.* з і л л я. Певні магічні обряди, зілля і т. ін, які, за народним повір'ям, викликають емоційний і фізичний потяг до когось; протилежне в і д в о р о т (у 2 знач.). — *Коли ти така розумна, — звернулась вона до перекупки, — то в тебе либонь і привороту можна купити* (Леся Українка); *Тягло потім його до неї ще й ще, якийсь бісівський приворіт був у цій молодій жінці* (П. Загребельний); *Баба зналася на приворотах, відворотах, вроках і пристрітах, .. відвертала хвороби, кидала на картах* (Г. Тарасюк); *Християнський Бог не схвалює приворотів* (Є. Кононенко); * У порівн. *Це все той Леонтович, що взяв нашу молодість у солодкий свій полон, що немов уві сні дав понюхати нам рідної пісні, як того зілля-привороту* (Л. Смілянський).

ПРИ́ВОРОТЕНЬ, тню, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини розоцвітих, що має округле лопатеве листя й дрібні зелено-жовті квіти. *Іскриться трава, павутиння, блищать краплі роси на листі приворотню* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *Приворотень звичайний росте на луках, у гаях, на межах, узліссях, на пасовищах* (з наук. літ.); *У народній медицині приворотень застосовують як в'яжучий, відхаркувальний засіб* (із журн.).

ПРИВОРО́ТНИЙ, а, е. Стос. до привороту. *Виходить, що не все село спить: хтось і зараз шукає ліків чи приворотного корінця, щоб привернути до себе кохання* (М. Стельмах); — *Дана дуже гарненька дівчина, і не дивно, що тебе вабить до неї — без усяких приворотних чарів* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Сьогодні Навія вчитиме тебе підбирати правильні пропорції для того, щоб приготувати приворотне або відворотне зілля* (Дара Корній); // Пов'язаний із чарами, чаклунством. *Юрій, цей поворотний, приворотний празник — весь у ворожінню* (Г. Хоткевич).

ПРИВСЕЛЮ́ДНИЙ, а, е. Який відбувається, здійснюється в присутності багатьох людей або признач. для багатьох; публічний (у 1 знач.); прилюдний (у 1 знач.). *Думала, прийде Кирилівна чи зустріне десь, нагримає, як на неповнолітню, погрожуватиме привселюдним осоромленням* (Микита Чернявський); — *Привселюдна похвала завжди окрилює* (В. Малик); — *Кличте люд аварський. Суд буде, привселюдний* (Д. Міщенко); — *Віденський маестро Альґаєр навіть, кажуть, обіграв самого Наполеона (пересічного, чесно кажучи, гравця), спровокувавши імператора на привселюдний напад люті* (Ю. Іздрик).

ПРИВСЕЛЮ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **привселю́дний.** *В особливих випадках привселюдність розгляду судової справи може зашкодити інтересам правосуддя* (із журн.).

ПРИВСЕЛЮ́ДНО. Присл. до **привселю́дний.** *Я ж сміюся привселюдно, Бо веселу вдачу маю* (М. Вороний); *Кузьма гнув привселюдно мідні п'ятаки в долоні, розламав підкову, виграваши півока горілки* (В. Кучер); — *Заради вас та Філіпа я ладен узяти гріх на душу і привселюдно заявити, що ще минулого місяця таємно повінчав вас* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИВУ́ШНИЙ, а, е. Який міститься, розташований і т. ін. біля вуха. *До великих слинних залоз належать парні привушні, підщелепні та під'язикові залози* (з наук. літ.); *У дитини запалюються привушні, підщелепні й шийні лімфовузли як наслідок гаймориту, отиту та деяких інших захворювань* (з навч. літ.).

ПРИВХІДНИ́Й, а́, е́. 1. Який розташовується біля входу (у 2 знач.). *Вухань звичайний селиться в дуплах дерев, у суворі зими зустрічається в підземеллях (часто у привхідних залах)* (з наук. літ.); *У привхідній частині церкви, між стовпами, які підтримують хори, наявні ознаки вхідного колодязя до поховальної споруди* (з наук.-попул. літ.).

2. Додатковий, побічний. *Вагітність і пологи у здорової, врівноваженої жінки не можуть бути причиною психозу. Психоз викликають привхідні обставини, зазвичай їх сукупність: тяжкість пологів, виснаження, анемія, інфекція, психічна травма і т. ін.* (з наук. літ.).

ПРИВЧА́ННЯ, *рідше* **ПРИУ́ЧУВАННЯ,** я, *с.* Дія за знач. **привча́ти** і **привча́тися.** *Привчання — це метод виховання, що передбачає організацію планомірного й регулярного виконання вихованцями певних дій з метою формування конкретних звичок у поведінці* (з навч. літ.); *Метод приучування.*

ПРИВЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідше* **ПРИУ́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПРИВЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *рідше* **ПРИУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док., кого.* 1. Змушувати звикати до кого-, чого-небудь, призвичаювати до чогось. *Зінько вмовлявся з нею так, що вона житиме в Грицьковій хаті, доглядатиме діти* [дітей], *до роботи їх привчатиме* (Б. Грінченко); *Сина змалечку привчав* [Плачинда], *що в Яроша найкращий сад в селі і його треба не спускати з очей...* (М. Стельмах); *Господар почав приучувати собаку до звуку пострілу в чотиримісячному віці* (із журн.); *Хвороба привчила її до терплячості* (М. Олійник); *Вона намагалася змалку привчити дітей до правильного й раціонального харчування* (Н. Сняданко); *Вона ніколи нічого не крала — так привчили її батьки* (С. Талан); // Виробляти в кого-небудь навички до певної роботи, заняття і т. ін. *Хто терпляче, крок за кроком, привчає, муштрує, натаскує молодого гарячого пса, .. — справжній мисливець* (М. Рильський); *Кузьма привчає хлопця до ковальської справи* (К. Гордієнко); *Коли море було спокійне, побратим брав мене з собою, привчав до рибальства* (О. Бердник); *Мати привчила його лляти на холодні руки теплу воду і спочатку нею, а потім холодними долонями натирати лице* (О. Чорногуз); *Як приучити дитину спати без світла і не боятися темноти?* (з наук.-попул. літ.).

2. *перев. док., діал.* Навчати. — *Я вам пошлю вчителя. Той привчить вас ліпше нашої мови, ніж я* (О. Кобилянська).

ПРИВЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідше* **ПРИУ́ЧУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИВЧИ́ТИСЯ,** чу́ся, чи́шся, *рідше* **ПРИУЧИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́чишся, *док.* 1. Звикати, призвичаюватися до чогось. — *Треба нам до іншого режиму привчатися...* (Д. Бузько); *Дитинча змалечку привчається до порядку* (В. Хрущак); *От ми, майбутні космонавти, і гартувалися, щоб привчитися до незвичайних марсіянських умов* (В. Нестайко); *Сідалковський перестрибнув через дверці амфібії, не відчиняючи їх .. — Багаторічна звичка. Ніяк не привчусь через двері ходити...* (О. Чорногуз); *Приучитися до порядку;* // Виробляти в собі навички до певної роботи, заняття і т. ін. *Був* [газда] *цікавий до всього, любив до всякої роботи приучуватися* (О. Кобилянська); — *Вилазь сюди, козаче, привчайся залізним конем керувати!* (К. Гриб); *Я не лише правильно прочитую кожне слово з редакційного матеріалу, а привчаюсь стежити за думкою автора* (П. Запаренко); *Ховатись, бути пильним я вже привчився. Вже кілька місяців жив у ворожому тилу* (Ю. Збанацький); *Жінка-степовичка, що змалку привчилася піклуватися біля землі, вона — втілення благородства і громадянської позиції* (Микита Чернявський).

2. *перев. док., діал.* Навчатися. *Якби її воля, привчилася б і письма* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Писати він і сам трохи привчився: купив собі пропис у городі та й навчився* (Б. Грінченко).

ПРИ́ВЧЕНИЙ, *рідше* **ПРИУ́ЧЕНИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **привчи́ти** 1. *Влаштовувати публічні скандали Оксана не була привчена* (А. Кокотюха); *Дві дівчини, привчені до шиття, сіли коло порога й вишивали сріблом бережки до кунтуша* (І. Нечуй-Левицький); *Привчений кінь уже за звичкою зупиняється сам і жде, коли хазяйські руки не смикнуть за віжки* (А. Шиян); *Хлопчик змалечку був приучений до праці* (із журн.); // **при́вчено,** *рідше* **приу́чено,** *безос. пред.* — *Мене привчено з дитинства мовчати так, як і терпіти* (О. Кобилянська); *Перетято морально-політичну естафету поколінь, привчено сучасників до пристосуванства й запроданства заради збереження свого жалюгідного існування* (Б. Антоненко-Давидович); *Ми схожі на тих дітей, яких не привчено мислити самостійно* (О. Забужко).

ПРИВЧИ́ТИ *див.* **привча́ти.**

ПРИВЧИ́ТИСЯ *див.* **привча́тися.**

ПРИВ'ЯДА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **прив'яда́ти.** *Любив Головатий степ і в ранню пору весняного пробудження, і в час цвітіння, і в дні його прив'ядання* (С. Добровольський); *Дерева, квіти, трави повторюють собі свій річний цикл умирання, весіннього відродження, літнього розквіту, осіннього прив'ядання, потім знову відродження* (А. Іщук); *Думала, що квітувати жінці дано тільки кілька років, решта часу — зів'ядання. Високу печаль пережила стара, відчуваючи на собі нову хвилю такого прив'ядання, — їх проходить, тих хвиль, за життя кілька* (Валерій Шевчук).

ПРИВ'ЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИВ'Я́НУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* прив'я́в, я́ла, ло *і* прив'я́нув, ула, ло, *док.* 1. Злегка в'янути, утрачати свіжість (про рослини). — *Глянь, що сталося з нашими квітами .. Тільки вступили ми в місто, як прив'ядати почали* (Валерій Шевчук); *Ось і майдан. Монумент. Квіти прив'яли за ніч і, хоч умиті росою, кволо хилять головки на холодний граніт* (Ю. Мушкетик); *Повернувся я знову на те узлісся і побачив, що конвалії вже прив'яли* (М. Воробйов); // Підсушуватися на сонці, на свіжому повітрі (про плоди). — *Треба, щоб її* [вишню] *надклював горобець. Ото після того вона прив'яне на сонці, аж підсмажиться, — ой, смачна ж яка тоді буває!* (О. Донченко); *На рожевощоке, налите соками яблуко повіяло гарячим, засушливим вітром, і його тоненька прозора шкірка злегка прив'яла* (М. Руденко).

2. *тільки док.* Повністю зів'янути. *У саду прив'яли трави* (Р. Братунь); *За черговою сосною було кілька кущів чагарнику, папороті (вона вже прив'яла і виглядала неживою)* (Любко Дереш).

3. *перен.* Поступово втрачати силу, рухливість, бадьорість; ставати млявим, байдужим. *А він-то на моїх очах уже прив'яв... Де той погляд молодецький, де усміх веселий!* (Марко Вовчок); *Нарешті почали розходитись спати .. Остались тільки Юхим, що теж прив'янув і щось мимрив про себе, та Гриць, Кіндрат і Софійка* (В. Винниченко); // Поступово втрачати свіжість, пружність красу; ставати зморшкуватим, кволим (про людське тіло чи людину). *На самоті, коли милує* [чоловік] *її, стидається* [Фросина], *що в неї починають прив'ядати груди* (М. Стельмах); *Її в'яле, поморщене лице ще дужче прив'яло і протяглося* (І. Франко); *Рідні й близькі помітили, як золотаві краплинки в очах Докії потемніли, жваві, сміхотливі вуста ніби прив'яли* (Микита Чернявський); * Образно. *Алік явно вчув мої думи, бо знічено стих і опустив погляд, а кутики посмішки прив'яли* (Любко Дереш); // Поступово притупляючись, слабнути (про почуття, пам'ять і т. ін.). *Благодушне до них* [режисерів] *ставлення може привести до недозволенного: навіщо робити добрі фільми, коли й погані хвалять. Прив'ядає творчий страх — супутник творчості й удосконалення в справжньому мистецтві* (О. Довженко); *Багато з його рідних уже померло, а в тих, що зостались живі, чуття родацтва прив'яло* (М. Івченко); *Якось прив'яла увага, й думки стали важкі, і ніби ослабла пам'ять* (А. Головко).

ПРИВ'ЯДА́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який прив'ядає (у 1, 3 знач.). *Ранішній сон свіжить її засмаглі прив'ядаючі щоки* (М. Стельмах).

ПРИВ'Я́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прив'яза́ти.** *Прив'язаний біля яблуні пес загарчав спросонку, але Тимко обізвався до нього, і той затих* (Григорій Тютюнник); *До гака в сволоку прив'язана колиска, там ще дитина в пелюшках* (Ю. Хорунжий); *Він сидів на міцному дубовому стільці, руки були прив'язані міцною вірьовкою до бильця, і він не міг ними поворухнути* (В. Малик); *Остап підійшов до полоненого отамана і смикнув за аркан, яким той був прив'язаний до дерева* (Д. Білий); *Хазяїн і гості .. розповідали про пригоди, які траплялися з ними на Солом'янці, в місті, на заводі. Всі ці пригоди прив'язані були до подій, про які Рубін читав тільки в книгах* (І. Сенченко); // **прив'я́зано,** *безос. пред. Взуті в дерев'яні черевики ноги здавались такими важкими, ніби до них було прив'язано пудові гирі* (А. Хижняк); *До керма його мопеда було прив'язано торбинку, звідти стриміла шийка пляшки* (С. Жадан); *Баркас ліг на піску. Його прив'язано до палі* (М. Коцюбинський); — *Руки ваші міцно прив'язано* [на операційному столі], *і ногами ви не можете зробити жодного руху* (Ю. Яновський).

2. *перен.* Який почуває прив'язаність до кого-, чого-небудь. *Як я бажаю жити! Всіма нервами мого серця прив'язана я до сього життя* (О. Кобилянська); *Вони люблять своє місто, .. прив'язані на все життя до нього, вони знають його, як свої мозолі* (Ю. Яновський); *Був Омелян надзвичайно прив'язаний до своєї родини* (М. Андрусяк); *Я знаю, чому Марія така! Тільки я можу пояснити її поведінку, що схожа на політ відірваного листка. Вона не прив'язана до жодної землі, у неї немає коріння* (І. Роздобудько).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **прив'я́заний (прикле́єний):** а) нерухомий, заціпенілий і т. ін. *Повечерявши, старші докладно обговорювали: як спожити зерно з колосків, картоплю і буряки; а діти слухали, мов прив'язані* (В. Барка); *Розпоролись* [штани] *якраз по шву, і я просидів решту уроків як приклеєний, не виходив навіть на перерви, аж поки Ванько збігав до мене додому та й приніс зимове пальто* (А. Дімаров); *Маруся пройшла повз лавку, обернулася — сидить Стьопка на лавці, як прив'язаний, не йде слідом* (Люко Дашвар); б) *(зі сл.* і т и, б у т и *і т. ін.)* на невеликій відстані від когось; близько, поруч. *Пані Агнеса з Мартою зупинилися в них на тиждень. Увесь цей час Петро ходив за ними, мов приклеєний, здебільшого розважав Марту* (Д. Косарик); *Хлопці .. йшли за мною, як прив'язані: цікавились, що я на ту фантастичну суму купуватиму* (А. Дімаров); *Він* [Борис] *ішов за ними. Розумів, як це ганебно й принизливо, але нічого не міг удіяти, йшов мов прив'язаний* (П. Загребельний); в) *(до кого — чого)* близький до кого-, чого-небудь. [О л і м п і а д а І в а н і в н а:] *Се ж не тільки я, а й чужі люди бачать, що Орест мов прив'язаний до нашого дому* (Леся Українка).

ПРИВ'Я́ЗАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Почуття симпатії до кого-небудь, відданості комусь, близькості до чогось. *Всі докази кохання і прив'язаності з її боку Василюшка сприймав з байдужим парубоцьким засоромленням й очевидною неохотою* (Ирина Вільде); *Кавалер сусідської дівчинки не здогадується, що мене ранить його надмірна прив'язаність до чужої дитини* (М. Матіос); *Селяни, попри всю свою традиційну прив'язаність до місця, цілими родинами кидають село* (Д. Білий); *Нова хата була останньою Льошчиною надією здихатися дивної Марусиної прив'язаності до старої ще бабиної .. хати з вишнею у дворі та великим бузковим кущем біля паркана* (Любко Дереш).

ПРИВ'ЯЗА́ННЯ, я, *с., діал.* Прив'язаність. *Вони були пізніше на утриманні в простого селянина з Вільки, якого й тепер ще оточували своєю вдячністю, обдаровували майже синівським прив'язанням* (І. Франко); *Наливайко визначався вищою освітою і фанатичним прив'язанням до благочестя* (А. Чайковський); *Любов матері до своєї дитини є рівно добре відома, як, наприклад, .. глибоке прив'язання до батьківщини, до її землі й краси природи, до земляків, до передаваної традиції* (Г. Гордасевич).

ПРИВ'ЯЗА́ТИ *див.* **прив'я́зувати.**

ПРИВ'ЯЗА́ТИСЯ *див.* **прив'я́зуватися.**

ПРИВ'Я́ЗКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **прив'я́зування.** *Того ж вечора, після прив'язки батареї, Григорій з зв'язківцем Рязановим .. проводив кабель* (М. Стельмах); *Приховані імпульси волі .. діють на свідомість (на "шаблони", що працюють на відображення оточуючого світу) лише у прив'язці до певної культурної складової* (В. Єшкілєв).

ПРИВ'Я́ЗЛИВИЙ, а, е, *розм.* 1. Те саме, що **прискі́пливий.** *Балакучий став* [батько], *до всього прив'язливий. Скрізь придивляється, гарикає на всіх. То не так воза поставили, не в пору коней напоїли* (В. Кучер).

2. Те саме, що **нав'я́зливий.** *Я .. відмовився від послуг війта і його писарів, радів, що не маю коло себе прив'язливого Виговського, і ніхто мені не докучає* (П. Загребельний); *Інжир з давніх-давен використовували в медицині при лікуванні простудних захворювань, хвороб горла та прив'язливого кашлю* (з наук.-попул. літ.).

3. Який легко, швидко прив'язується (у 2 знач.), звикає до кого-, чого-небудь. *Був він* [пес] *винятково прив'язливий і апетит мав вовчий* (Є. Пашковський).

ПРИВ'Я́ЗЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Абстр. ім. до **прив'я́зливий.** *За спостереженнями психологів, зайва прив'язливість нерідко дратує людей* (із журн.).

ПРИВ'Я́ЗЛИВО, *розм.* Присл. до **прив'я́зливий.** *Прив'язливо оглядати товар.*

ПРИВ'ЯЗНИ́Й, á, é. Який прив'язують до чого-небудь. *Масивні кувалди, прив'язні та просвердлені сокири-молоти і сокири-клини застосовувались у гірничій справі для видобутку та первинної обробки кам'яних брил, у будівельній справі й інших галузях господарства* (з наук. літ.); // Який передбачає прив'язування. *У господарствах використовують два способи відгодівлі: нагул у літній період на пасовищах і прив'язна стійлова відгодівля* (з навч. літ.).

△ **Прив'язне́ утри́мання** *див.* **утри́мання**[2].

ПРИВ'Я́ЗНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* прив'яз, ла, ло *і* прив'язнув, нула, нуло; *док., розм.* Те саме, що **прив'яза́тися** 3. *Притьма, мов при допиті, стрічається чоловік, дзьобаний і їдкий з лиця, як сірка, серед якої очі горять темною охрою! — палить ними хлопця і находить на нього, чогось прив'язнувши до його двору* (В. Барка); *Думка, що сьотою прив'язла, зразу полинула од Недбая* (С. Васильченко); *Галай мовчав, бо знав, що, почувши слово наперекір, Вербуй прив'язне до нього години на дві* (В. Підмогильний); *Параска .. корила чоловіка за те, що прив'яз до Бурмака, якого шанує все село* (К. Гордієнко); — *Орися Григорівна просила, щоб ти навідався* [до школи]. *Ну, Грицю? — Чого ти прив'язла? Записалась, то й навідуйся, а мене не чіпай* (Л. Юхвід).

ПРИ́В'ЯЗОК, зка, *ч., рідко.* Те саме, що **при́в'язь** 1. *Він ніби той кіт, якого звідки і куди не кидай, а він однаково перевернеться .. Прив'яжеться, любитиме, буде свій, але не на ланцюгові, не на прив'язку, бо мусить втекти...* (Ю. Покальчук).

ПРИВ'Я́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прив'я́зувати.** *Після того, як трус минав, все знову підіймалося нагору, прив'язуване до спущеної згори нитки* (І. Багряний); // **прив'я́зувано,** *безос. пред. Він знав, що коней звичайно прив'язувано до ясел* (Б. Грінченко); *Часто перед входом у його восьмигранний червоний намет .. прив'язувано хижих пантер і гепардів* (П. Загребельний); *Відчуваючи близько чиєсь гаряче дихання, я марно силкувався вирватись, поки мене міцно до чогось прив'язувано* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРИВ'Я́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прив'я́зувати** і **прив'я́зуватися.** *Утримання тварин на прив'язі дозволяє точніше нормувати годівлю, краще проводити догляд, але, разом з тим, збільшує затрати праці на прив'язування і відв'язування, роздачу кормів і т. ін.* (із журн.); *Якщо країна хоче закріпити паритет своєї валюти, то вона може це зробити шляхом прив'язування її до іншої національної або колективної, інтернаціональної валюти* (з навч. літ.).

ПРИВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИВ'ЯЗА́ТИ,** яжу́, я́жеш, *док., кого, що, до чого.* 1. Приєднувати, прикріплювати за допомогою вузла. *Там уже було багато школярів. Вони прив'язували до мотузка папірці* (О. Донченко); *Улас достав дві міцні вірьовки, прив'язав один кінець до ялини над самою скелею* (І. Нечуй-Левицький); *Григорій прив'язав кінець* [вірьовки] *не за вершок, а все-таки повище, для чого підтягся на руках од гілки до гілки. Потім узяв другий кінець і озирнувся, де прив'язати* (І. Багряний); *Немидора прив'язала край шнура до одного з ящиків* (Н. Рибак); // Прикріплювати до чогось мотузком, шнурком і т. ін. *Одного вечора затупотіло в дворі; вибігла стара, а Данило коня прив'язує* (Марко Вовчок); *Я й ходив так, як малювали опришків, так само прив'язував тесак до череса, опирався на дробовик...* (Р. Андріяшик); *Вершник прив'язував з одного боку до пояса лук з налучником, а з другого — сагайдак для стріл* (В. Чемерис); *— Прив'яжи, будь ласка, човен, а то понесе за водою* (В. Близнець); *Поранений.., щоб не впасти, прив'язав себе чересом до шиї коня* (Д. Білий); * Образно. *До книги прикипав — не відірвеш. Нібито хто дебелим мотузком прив'язував* (О. Ковінька).

2. Обвиваючи мотузком, ременем і т. ін. руки чи ноги або прикручуючи до чого-небудь, позбавляти когось свободи рухів. *Не вирвуся. Прикручена, прикута. Обвуглююсь у пекло вогняне. А все-таки горять зі мною й пута, що до стовпа прив'язують мене* (Л. Костенко); *Вартівники міцно кріпили свої кінці, два інші прив'язували Олізарові ноги до коловороту* (Валерій Шевчук); *Прив'язавши її руки назад.., повісив він* [кат] *на шию дівчині невеличку дощечку* (Панас Мирний); *Раз, два, три, чотири, Прив'язали* [Вустимка] *до драбини, І сорочку зняли, Й прочуханки дали!* (І. Багмут); // *перен.* Примушувати перебувати, залишатися, затримуватися де-небудь. *Вони* [жандарми] *дуже дошкуляють мені, прив'язуючи мене на довгий час до певного місця* (М. Коцюбинський); *Справи — як та нитка з клубка, вимотуються щодня, безконечним плетивом обкручуючи його* [Мухтарова], *прив'язуючи до Намангана* (Іван Ле); *Трохи обридало нам весь час сидіти вдома. Особливо коли немає уроків, що прив'язують до столу* (В. Кава); [Л у к а ш:] *По волі ж і піду, як тільки схочу, ніхто нічим мене тут не прив'яже* (Леся Українка).

3. *перев. у сполуч. зі сл.* д о с е б е, *перен.* Виклика́ти почуття симпатії, відданості, любові. *Тепер глядить і вона сміливіше на нього, в його великі голубі очі, що ніби бережуть в собі кусник неба і прив'язують до себе добротою* (О. Кобилянська); *До Майнеса прив'язувалися всі, кому не лінь. Всі, крім Катакани Клей. Бо та могла тільки прив'язувати до себе* (І. Карпа); *Як сміється* [Олена], *— то леґеням мухи по спині повзають, ну, а як уже блисне очима та ще слово яке ласкаве скаже, — то прив'язала до себе чоловіка та й тягне, мов ланцем, куди хоче* (Г. Хоткевич); *— Гей, куме Йване, — було кажу, — чи стануть з мого сина Яця люди? А ви ж його охрестили, до своєї душі прив'язали* (Ю. Яновський); // Тісно зв'язувати з ким-, чим-небудь, ставити в залежність від когось, чогось. *Само поволі приходило розуміння того, що прив'язувати себе до старого, далекого, яке давно відшуміло разом з їх молодістю, .. безглуздо* (М. Руденко); *Аттіла хитрий був. Щоб міцніше прив'язати до себе союзних та підлеглих вождів, женив їх на своїх дочках* (В. Малик).

4. *перен., розм.* Ставити що-небудь у безпосередній зв'язок з яким-небудь орієнтиром. *Система феодальної земельної власності міцно прив'язувала торгово-промислові центри до землевласника, а самі міста певною мірою повторювали структуру феодального помістя* (з навч. літ.); *Уряд прив'язав ціну газу для населення до вартості газу на нідерландській біржі* (з газ.); // Узагалі пов'язувати, асоціювати щонебудь із чимсь. *Свобода — то спокій, бо лише в спокої ми позбавляємось від явищ і речей, що поневолили нас і прив'язали до колісниці світу* (О. Бердник).

Приверта́ти (притяга́ти, притя́гувати, прив'я́зувати) / приверну́ти (притягну́ти, прив'яза́ти) [до се́бе] ува́гу *див.* **приверта́ти.**

ПРИВ'Я́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИВ'ЯЗА́ТИСЯ,** яжу́ся, я́жешся, *док.* 1. *до чого, чим і без дод.* Прикріплюватися за допомогою мотузка, дроту і т. ін. *Більшість із них* [пасажирів], *мабуть, летіли на Зорю не вперше, бо одразу ж натягали незграбні антигравітаційні скафандри і прив'язувались до низьких похилих крісел* (М. Дашкієв); *— До чого б тільки прив'язатись?.. Ага! Ось до сії* [цієї] *дошки...* (Панас Мирний); *Грак не дослухав і пірнув у чорний отвір, як в ополонку. Шпагат, яким він прив'язався десь через годину-другу, сягав уже двох метрів* (О. Чорногуз); *— Дівчата тут співають, як сирени, хоч до корми ремінням прив'яжись!* (А. Кокотюха).

2. *до кого — чого, перен.* Відчувати прив'язаність, прихильність, звикати до кого-, чого-небудь. *Вона прив'язується до речей, як до живих істот* (І. Жиленко); *Не прив'язуйся до місць, не прив'язуйся до людей, не прив'язуйся до картинки самого себе...* (І. Карпа); *Він прив'язався до Соломії, що огрядною постаттю нагадувала йому жінку* (М. Коцюбинський); *Павло Миколайович прив'язався до Івана, як до рідного сина* (Микита Чернявський).

3. *до кого і без дод., перен., розм.* Переслідуючи з певною метою, невідступно ходити за ким-, чим-небудь. *Знову перевіряє* [дівчина], *чи не прив'язався хто до неї* (Ю. Яновський); *Іду собі та й іду віддалік за возом, щоки палають від сорому, що отак прив'язався, а зупинитися не можу* (В. Кава); // Нав'язуватися зі своїми почуттями, пропозиціями і т. ін. [Н а т а л к а:] *Женихи, яким я одказала, в другий раз не прив'яжуться; возному так одрізала, що мусить одчепитися* (І. Котляревський); // Невідступно переслідувати (про думку, мелодію і т. ін.). *Віталій просто казився, коли до нього прив'язувався якийсь романсик .. з банальними словами* (І. Муратов); // Прискіпуватися до когось, набридати кому-небудь. *— Застане* [Тимоха] *мене одного, — причепиться, прив'яжеться, щоб не завівся битись* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Мене трохи затримали ті собачники, городові. Аж утрьох прив'язалися, як насланя: куди й за чим так рано квапишся?* (М. Сиротюк); *— Та прив'язався якийсь* [чоловік], *— смикнула плечиком Оксана. — Квартиру шукає, чи що...* (Валерій Шевчук).

4. *перев. док., до кого і без дод., перен., розм.* Передаватися кому-небудь (про хворобу). — *Грип прив'язався, як реп'ях до кожуха* (В. Собко); — *Нас тут лікарі назвали хворими. Чому? Бач, хвороба до кожного з нас прив'язалася, з ладу вивела* (Ю. Збанацький).

5. Сполучатися, поєднуватися з чим-небудь, відповідати чомусь. *В таких умовах, розуміється, їй* [Лесі Українці] *мимоволі доводилось прив'язуватись думкою до всесвітньо мандрівних сюжетів, до неукраїнських образів* (М. Зеров); — *У нас бізнес уже не прив'язується до політики* (А. Кокотюха).

6. *тільки недок.* Пас. до **прив'я́зувати** 1. *Вона сиділа на сходах, що провадили до малого причалу, де прив'язувались човни* (Леся Українка); *До палички прив'язується довгесенький мотузок* (Остап Вишня); *Для баласту на кінчик расти прив'язується камінець із отвором* (Любко Дереш).

ПРИ́В'ЯЗЬ, і, *ж.* 1. Мотузок, ремінь, ланцюг і т. ін., якими прив'язують кого-, що-небудь. *Побрязкуючи прив'яззю, коні гризуть дерев'яні короби й щаблі ясел* (І. Кириленко); — *Мені час,* — *промовила Ніна.* — *Одв'яжи човен. Коли я подав їй прив'язь, вона відштовхнулась веслом і швидко понеслась з протоки* (В. Близнець).

2. Місце, де хто-небудь прив'язаний (що-небудь прив'язане). *Де-не-де дзвякала сокира — видко, нашвидкуруч хтось лаштував хоч будь-яку прив'язь для худоби* (А. Головко); *На прив'язі леви відв'язалися* (І. Калинець).

3. *спец.* Система, механізм для прив'язування кого-, чого-небудь. *Страхувальні прив'язі призначені для нетравматичної зупинки падіння людини з висоти* (із журн.).

◊ **Іти́ (бу́ти, ходи́ти** *і т. ін.)* **на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі** *і т. ін.) див.* **іти́; Трима́ти (держа́ти) на при́в'язі (на припо́ні)** *див.* **трима́ти; Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці)** *див.* **трима́ти; (1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **на при́в'язі,** *часто у сполуч. зі сл.* с о б а к а, с і р к о, р я б к о *і т. ін.:* а) без руху. *Стояли* [танки] *кілька хвилин на пагорбі, захлинаючись.., тіпаючись усіма своїми сталевими мускулами, як на прив'язі* (О. Гончар); — *Сиди, пане Мартине, на припічку, як пес на прив'язі!* (В. Малик); б) не маючи волі. — *Парубки на вечорницях курили цигарки чи в клуні, чи в хліві, чи під ожередом соломи, вже не пам'ятаю де, та й наробили пожежі. Згорів трохи не весь куток. От тепер гуляй, як собака на прив'язі!* (І. Нечуй-Левицький); *Він на поруках... Вільний, а на поруках! Так, ніби пес на прив'язі, а ця майстерня — будка...* (Василь Шевчук); в) надміру, занадто. — *Передаси кумові — завтра. Обов'язково буду завтра, бо сьогодні намотався за день, як сірко на прив'язі* (Ю. Збанацький); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну)** *див.* **соба́ка.**

ПРИВ'Я́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прив'яли́ти.** *Не вивітрюючись, застоялись у високім бур'яні густі пахощі прив'яленого сонцем полину, розімлілої лободи, лугових трав* (О. Гончар); *Повіяв ранковий вітер і приніс із степового озера запах прив'яленого осінню татар-зілля* (Л. Дмитерко); *Одна з колон повита густими заростями винограду з незібраними дотепер гронами ягід, пожмаканими, прив'яленими сонцем та вітром, наче родзинки* (Г. Вдовиченко); *В руках і в голосі Стефанівни — вогонь, а Кирилівна ніби хворобою прив'ялена* (Микита Чернявський); * У порівн. *На овес і надії не було: ледве на п'ядь відріс від землі, та й .. пожовк і похилився, мов огнем прив'ялений* (І. Франко).

ПРИВ'Я́ЛЕНІСТЬ, ності і ности, *ж.* Стан за знач. **прив'я́лений.** *Для одержання сінажу високої якості важливо своєчасно визначити ступінь прив'яленості скошеної трави, готовності зеленої маси для закладання в башти або траншеї* (з навч. літ.).

ПРИВ'Я́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прив'я́нути.** *На столі у маленькій вазочці стояла дубова гілочка з прив'ялим листям і тугими вузликами зелених жолудів* (Ю. Мушкетик); *Прив'яле бадилля пожовкло й вилягло* (А. Шиян); *Холодна вода, що ледве заносила застояною діжкою, відразу освіжила прив'ялі м'язи* (Ірина Вільде); *Їх* [широкі двері] *прочинила довгонога, трохи прив'яла секретарка* (О. Ульяненко); *Уже призабуті, прив'ялі в пам'яті .. дивнозвучні чужинців імена* (К. Москалець); * Образно. *І де та осінь — дум прив'ялих вісник, Коли врожай звезуть з сердець і нив?..* (М. Стельмах).

ПРИВ'ЯЛИ́ТИ *див.* **прив'я́лювати.**

ПРИВ'ЯЛИ́ТИСЯ *див.* **прив'я́люватися.**

ПРИВ'Я́ЛІСТЬ, лості і лости, *ж.* Стан за знач. **прив'я́лий.** *Майстер порцелянової флористики уміло передає делікатність кожної пелюсточки, та ще й дбає, аби букет мав наче натуральну прив'ялість окремих частинок чи надломлену гілочку* (із журн.); *Щоденне вживання морквяного соку зробить вашу шкіру пружнішою, зникне неприємна прив'ялість* (з газ.).

ПРИВ'Я́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **прив'я́лювати.** *Під час заготівлі грубих кормів не варто недооцінювати прив'ялювання й валкування зеленої маси* (із журн.).

ПРИВ'Я́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИВ'ЯЛИ́ТИ,** ялю́, я́лиш, *док., кого, що.* 1. Частково позбавляти свіжості, соковитості, пружності. *Коли в спеку довго дивишся на безхмарне гаряче небо, то здається, ніби з нього спадає голубе полум'я. Ось те гаряче полум'я торкається землі, прив'ялює бурякове листя* (Ю. Мокрієв); *Літо ще не встигло прив'ялити буйну зелень весни* (Л. Дмитерко); // Злегка підсушувати на сонці, на свіжому повітрі що-небудь, роблячи придатним для зберігання, використання. *Можна робити ляльку із соломи чи трави. Для цього солому розпарюють у воді, а траву прив'ялюють на сонці для гнучкості* (із журн.); *Показавши Горпині свої володіння, Нур'ялі знаками пояснив, що треба підрізувати частину винограду, а решту прив'ялити на кущах на родзинки* (З. Тулуб); // Позбавляти краси, свіжості; робити млявим, кволим (про людину чи людське тіло). *Подих неминучої старості не прив'ялив її стрункість* (О. Ульяненко); *Роки не прив'ялили краси цієї дівчини* (із журн.).

2. *перен., рідко.* Те саме, що **приголо́мшувати.** *Вона мене кріпила своєю радою, а чоловік так і прив'ялить словом* (Ганна Барвінок).

ПРИВ'Я́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИВ'ЯЛИ́ТИСЯ,** ялю́ся, я́лишся, *док.* Частково позбавлятися свіжості, соковитості; злегка підсушуватися. *З якою швидкістю прив'ялюється сінаж? Цьогоріч на одному з господарств на заготівлі жита свіжоскошена маса мала вологість 84 % і за 24 години знизилась до 83 %* (із журн.); // Утрачатися, применшуватися (про красу, зовнішність і т. ін.). *Краса зовнішня з роками прив'ялиться, а красу душі буде видно завжди* (з газ.).

ПРИВ'Я́НУТИ *див.* **прив'яда́ти.**

ПРИГА́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пригада́ти.** *Засилаю Вам пригадану мною напись* [пригаданий мною надпис] *до малюнків "Енеїди"* (Панас Мирний); // **приѓадано,** *безос. пред. 31 грудня 1831 вислано відозву "до народу угорського", по-латині й по-мадярськи, де пригадано давні зносини Угорщини з Польщею і "дано до пізнання, що при можливім новім повстанні Карпати не перешкодять мадярам допомагати полякам"* (І. Франко); *Педагогом-організатором до уваги ліцеїстів представлено презентацію про події 2013–2014 років, було пригадано події Майдану в Києві й Революцію гідності* (із журн.); // *у знач. ім.* **пригáдане,** ного, *с.* Те, що пригадалося. *До чого ж нині важка голова. Не встиг, видно, видатний хірург приспати пригаданого й передуманого протягом ночі* (Ю. Шовкопляс).

ПРИГАДА́ТИ *див.* **пригáдувати.**

ПРИГАДА́ТИСЯ *див.* **пригáдуватися.**

ПРИГА́ДКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **згáдка** 1. *Тут нагадав собі слова Сенька Грищишиного, що в тридцять літ уже чоловік старий. Ця пригадка шпигнула в серце Славка, як голкою* (Л. Мартович); *Не один вже раз вогнем гнів Божий в історії людства проявляється, як пригадка людям, що міра Божої терпеливості може й переповнитись* (Н. Королева).

2. Те саме, що **вúдумка** 2. *Та був* [Денис] *собою красивий, моторний, .. на вигадки та на пригадки його подавай* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРИГА́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пригáдувати.** *Вони бачать Дрогодзу вперше, як якусь дивну потвору, щось з далекого давна знане, але тепер тільки невиразно пригадуване...* (М. Івченко); *Гидко було Вікторові інсценізувати дружбу, щоб у годину небезпеки її свідомо використати. Незрівняно чесніше — скористатися з простого знайомства.., ледве пригадуваного* (Олекса Ізарський).

ПРИГА́ДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригáдувати** і **пригáдуватися.** *Я вчора заснув голодним, перед тим пів ночі провів у роздумах, міркуваннях, пригадуваннях та фантазуваннях* (А. Дністровий); *Пам'ять, прописана в речах, — це і є твоя локальна мережа, мережа твоїх нескінченних повернень і пригадувань, твоїх близьких і далеких смислів, твоїх індивідуальних початків і завершень* (С. Жадан).

ПРИГА́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИГАДА́ТИ,** áю, áєш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод., також у сполуч. зі сл.* с о б і. Поновлювати в пам'яті події, обставини, образи і т. ін. минулого; згадувати (у 1 знач.). *Діди пригадували над багаттями давно минулі часи* (І. Білик); *— Мені ж Мостовий колись пропонував безплатно путівку, це тоді, коли буряк зародив, як кінські голови. Пригадуєш?* (В. Шкляр); *Скільки я сьогодні всього пережив, важко навіть пригадувати* (Любко Дереш); *Сварг і Бразд, вражені смертю батька, ще раз бажають поговорити про нього, пригадати* (С. Скляренко); *Шура пригадала, що саме такими мінометами командує Юрась* (О. Гончар); *— Я пригадав нашу першу зустріч... Чому ми відразу не зрозуміли, що любимо одно одного?* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Згадуючи, впізнавати кого-, що-небудь. *Розмашистою ходою увійшов високий з чубком. Зразу до Марка, посміхаючись: — Здоров! .. Не впізнаєш?* [М а р к о *(пригадує):*] *Семен... Семен...* (М. Куліш); *— Знаєте цього чоловіка? — запитав слідчий. — Щось не пригадую, — відповідаю* (О. Шугай); // Відтворювати в пам'яті (слова, вірші, пісні і т. ін.). [М и т р у с ь *(починає шпарко):*] *Реве та стогне Дніпр широкий, Сердитий вітер завива .. (знов плутається, пригадує і знов вертається до того самого) "Горами хвилю підійма"...* (Грицько Григоренко); *Я намагався пригадувати, куплет за куплетом, слова "Зеленої ліщиноньки"* (Ю. Андрухович); *Хтось пригадав слушну пораду одного язикатого землянина про те, що в будь-якому випадку треба стежити за Владою, навіть якщо вона — зразок доброчинностей!* (В. Чемерис); *Коли говорити про віршики, то можу пригадати один* (А. Кокотюха); // *перев. недок.* Пам'ятати про що-небудь. *Вони* [собаки] *обступили її кругом і, не налучись на той час дід Улас, певно, розірвали б. Що далі було, вона не пригадує* (Панас Мирний); *Не пригадую, як я опинився в човні* (М. Коцюбинський); [К р у с т а:] *Здається, колись тут бюсти цезарів стояли?* [Р у ф і н:] *Ніколи! (Схаменувшись). Себто... щось не пригадаю* (Леся Українка); *— А що у валізі? — Ви знаєте, не можу пригадати* (С. Талан); // *тільки недок.* Згадувати що-небудь час від часу, при нагоді. *Пригадуйте частіш ви баєчку мою: Цурайтеся брехні і бійтеся дружити З таким приятелем, як той Огонь в гаю* (Л. Глібов); *Себастьян дуже карався своєю самотністю. Часто пригадував сина, особливо його дитинство* (М. Руденко); *Часто пригадувала оте Іренине знічев'я кинуте: Що спільного в гордого величного орла та облізлого злодюжки горобчика? "Небо!" повторює вкотре для себе дівчина* (Дара Корній).

2. *кого, що, розм.* Нагадувати якимись рисами кого-небудь. *Вона все ще та давня Маня, з своїм пишним сміхом, коли сміється, і з тими очима, що пригадують її матір* (О. Кобилянська); *В каюту увійшов високий помічник капітана. Надто довге, худе обличчя із здоровенним носом мало пригадувало живу людину* (Мирослав Ірчан); // Примушувати когось згадати що-небудь (за асоціацією). *А на могилі хай посадять червону калину, хай вона пригадує йому* [чумакові] *його милую та далекую сторононьку...* (М. Коцюбинський); *Шлю до тебе малий сей листочок, Може, ним я тобі пригадаю .. Наш далекий волинський куточок* (Леся Українка).

3. *кого, що, кому, розм.* Нагадувати кому-небудь щось сказане чи зроблене ним раніше (перев. з метою покарання, помсти і т. ін.). *Жив* [Хведір] *собі одсторонь од людей і в зборню не ходив ніколи.., не чув, як лаються та пригадують без діла одно одному всячину* (Грицько Григоренко); *— Тепер ти, панотче, викручуйся, бо він тобі пригадає й мене, й вільшаницьку парафію, й вільшаницьку громаду* (І. Нечуй-Левицький); *Ольга по поверненні до Києва не виконала обіцянок. Літопис пояснює цю обставину тим, що княгиня пригадала послам візантійським свою образу, коли по прибутті до Константинополя вона мусила чекати прийому майже два місяці* (Р. Іваничук); // Нагадувати, говорити комусь про що-небудь, чого не слід забувати. [1-й ч о л о в і к:] *Так от же я тобі пригадаю: я в тебе купив жінці на спідницю кубового ситцю* (М. Кропивницький); *— Не забудь же верети... — знов пригадала жінка, коли сідав* [Потап] *на сани* (М. Коцюбинський).

4. *що, розм.* Обмірковувати який-небудь учинок, дію і т. ін. *Пилипко собі буцім загрався, а тим часом пригадував, куди б його заховати рукавичку, щоб мати не побачила* (Панас Мирний); *Майор Браун знав, що Хелл заради звичайних візитів не їздить, і нараз пригадав усі свої дії на європейському континенті — чи не було якої помилки?* (О. Сизоненко); // Здогадуватися що-небудь зробити. *Райко підняв голову. — А-а! .. Це ти, старий гріховоднику! — радо промовив він, впізнаючи Василя Тимофійовича, — насилу, бач, пригадав одвідати!..* (С. Васильченко); // *рідко.* Уявляти що-небудь. *Що, коли справді одберуть од неї землю? Вона пригадати не зможе, що тоді буде з нею* (Панас Мирний); // *перев. док., рідко.* Вигадувати, придумувати що-небудь. *Глухе не почує, так пригадає* (Номис).

5. *у знач. вставн. сл.* **прига́дую, прига́дуєте** *(часто зі спол.* як*).* Уживається для підтвердження чого-небудь власними спостереженнями, нагадуванням про якісь події, учинки і т. ін. *Я бачив збитого борця В годину смертного кінця; Плавець — пригадую — вмирав, Зі смертю п'явся — не здолав* (П. Грабовський); *Він мав собі грушки на узвар, а мені за це лагодив вози і, як пригадуєте, не брав за роботу ні шеляга* (М. Стельмах); *Дійшли ми .. до польського кордону, де була маєтність Києво-Печерського монастиря, що звалася, як пригадую собі, Попова Гора* (Валерій Шевчук).

ПРИГА́ДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИГАДА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. *тільки 3 ос., кому і без дод.* Поновлюватися, поставати в пам'яті; згадуватися. [О л е к с а:] *Ляжеш спать де-небудь у лісі, укриєшся буркою — не спиться, зараз пригадується своє село, рідна хата, ти і мати* (С. Васильченко); *Доброчинові пригадалась подія шестирічної давнини* (І. Білик); *Сестри знову пригадались. Де вони?* (П. Запаренко); // *безос. Мені пригадується, що перед тим, як почати танки, хтось виступав, хтось співав і хтось декламував* (І. Микитенко); *"Віддам дочку і за бідного і за простого, аби лиш розумний був", — знов пригадується Сошенкові* (Н. Околітенко).

2. *розм., рідко.* Нагадувати про себе, давати знати про себе. *Високоповажаний і дорогий пане Володимире! Пригадуюсь, бо я ще живий, хоч ледве дихаю* (М. Коцюбинський); — *Я не пригадаюся вам, певно, нічим. Від матері не довідаєтесь про мене нічого, бо я попросив би її не згадувати вам про мене. Зі знайомими не переписуюся. Часописи не будуть про мене згадувати, бо я ані політик, ані літерат* (О. Кобилянська).

ПРИГАЛЬМО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пригальмува́ти.** *Я з сумкою на пригальмованому ходу зістрибнув* [з вагона] (Є. Пашковський); *Квітневий мороз знищив першу хвилю шкідливих комах. А потім їх розвиток був пригальмований холодом і дощами* (із журн.); *У стані сну діяльність центральної нервової системи пригальмована* (з навч. літ.); // **пригальмо́вано,** *безос. пред. Після смерті Петра І у 1725 р. було пригальмовано процес цілковитої ліквідації автономії України* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм., перен.* Те саме, що **загальмо́ваний** 2. *Музиканти тільки зовні такі пригальмовані, а всередині в них дивні й неформатні комбінації мізків* (С. Жадан); *Брати* [Редьки] *завжди якісь трохи недолугі й пригальмовані, народжені для того, щоби за них було соромно перед подругами* (І. Карпа).

ПРИГАЛЬМО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пригальмо́ваний** 2. *До основних симптомів депресії відносять: пригнічений настрій, порушення сну, збудливість або пригальмованість, утому, нездатність концентрувати увагу, регулярні думки про смерть* (з наук.-попул. літ.).

ПРИГАЛЬМО́ВАНО. Присл. до **пригальмо́ваний** 2. *Лідка ж має здатність одночасно малювати і підтримувати бесіду .. Лише іноді відповідає не одразу; або, перш ніж відповісти, пригальмовано повторює запитання або останнє почуте слово* (Г. Вдовиченко).

ПРИГАЛЬМО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригальмо́вувати.** *Система допомоги при русі зі схилу забезпечує плавне пригальмовування. Оснащення подібною функцією доцільно для позашляховиків* (із журн.).

ПРИГАЛЬМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИГАЛЬМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. Злегка загальмовувати рух чого-небудь або зупиняти щось (перев. за допомогою гальма). *Лівіо в ковбойському капелюсі викручував кермо і пригальмовував просто бездоганно* (Ю. Андрухович); *Коли ліфт почав пригальмовувати, Шанкар знову заговорив* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Неподалік різко пригальмувала маршрутка, миттєво відреагувавши на помах руки хлопця з заплічником за спиною* (Г. Вдовиченко); // На якийсь час призупинятися. *Хлопець здивовано пригальмовує, злегка повертає голову вбік, перевіряє, чи, бува, за ним ніхто не їде* (Г. Вдовиченко); *Тільки-но він, здавалося, набирав розгону, щоби звично вклинитись у розмову, як щось ніби ставало йому поперек серця, і він, здивований, пригальмовував, вервечка розмови тікала від нього* (Любко Дереш).

2. *що, перен.* Уповільнювати розвиток, здійснення чого-небудь. *Суспільство потребує раціональних дієвих практик, що змогли би зупинити або хоча би пригальмувати процес накопичення у суспільстві руйнівного потенціалу байдужості, зневіри та депресивних настроїв* (з наук. літ.); // Перестати говорити, переривати, зупинити (про розмову, діалог і т. ін.). *Телеведучий пригальмував занадто бурхливу полеміку* (з газ.).

3. *що, фізл.* Злегка, не повною мірою гальмувати (у 3 знач.). *Різні групи психотропних препаратів змінюють нашу поведінку в протилежних напрямах: перезбуджують або пригальмовують, заспокоюють нервову систему* (із журн.).

ПРИГАЛЬМО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИГАЛЬМУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. На якийсь час призупинятися, гальмуватися у здійсненні чого-небудь. *Через карантин пригальмовуються фасадні роботи приміщення сільської ради* (з газ.); *Я міг би заспокоїтися на досягнутому, пригальмуватися в бізнесі* (М. Слабошпицький).

2. *тільки недок.* Пас. до **пригальмо́вувати.** *За умов царату природно-історичний розвиток української нації, її культури і засобів масової інформації цілеспрямовано пригальмовувався* (з наук. літ.).

ПРИГАЛЬМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригальмува́ти.** *Згідно з рішенням суду, проїзд пішохідного переходу без пригальмування або зупинки транспортного засобу є порушенням правил дорожнього руху* (з газ.); *Учені звітували про досягнення та відкриття, які дають людству й планеті шанс на виживання, на пригальмування глобального потепління* (із журн.).

ПРИГАЛЬМУВА́ТИ *див.* **пригальмо́вувати.**

ПРИГАЛЬМУВА́ТИСЯ *див.* **пригальмо́вуватися.**

ПРИГАМО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пригамува́ти.** *Сірі гуси кричали у високих темних небесах, ніби пригамований біль і розпука Хуррем, хотілося їй дня, а мала жити тільки ночами, сподіваючись на визволення з пониження, з пригніченості й нікчемності* (П. Загребельний); *Вгадують* [круки] *на льоту присутність замерзлої здобичі під півметровим снігом і, .. не каркнувши, не кружляючи, з пригамованою радістю трудівника, шукача, з точністю практицизму опускаються серед степів на потрібне місце* (Є. Пашковський); // **пригамо́вано,** *безос. пред. Насилу спинено розлючених бійців І пригамовано шляхетську завірюху* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. *у знач. прикм.* Трохи ослаблений, приглушений (про голос, звук, світло і т. ін.). *Що далі, то менше вигукувалось образливих слів і голоси ставали глухими, пригамованими* (І. Кириленко); *Все вже було готове до фуршету. Пригамоване світло, .. усмішки і святкові зачіски званих гостей* (Любко Дереш).

ПРИГАМО́ВАНО. Присл. до **пригамо́ваний.** *Потреба собору, потреба краси .. завжди жевріла в цих людях, будівничих за покликанням, тільки жевріла вона досі непомітно, жила в надрах душ десь глибоко й пригамовано* (О. Гончар).

ПРИГАМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИГАМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Трохи заспокоювати, гамувати. *Микола спинився, пригамовуючи радісне відчуття польоту* (Н. Околітенко); *Кінь гризе вудила, б'є копитом землю, але парубок вміло пригамовує його однією рукою* (П. Запаренко); *Відстань часу багато що стерла, пригамувала...* (О. Гончар).

ПРИГАМО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИГАМУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Трохи заспокоюватися, гамуватися. *Стугонить узбережжя. Буває, вдень море на якусь годину пригамується, перепочине, а під вечір, зібравшися з силами, — знов за роботу!* (О. Гончар).

2. *тільки недок.* Пас. до **пригамо́вувати.** *Під час роботи з бензопилою оператор відчуває незначну вібрацію, яка пригамовується ефективною системою антивібрації* (з мови документів); *Часто емоції, які пригамовуються в житті, виплескуються в інтернеті* (із журн.).

ПРИГАМУВА́ТИ *див.* **пригамо́вувати.**

ПРИГАМУВА́ТИСЯ *див.* **пригамо́вуватися.**

ПРИГАНЯ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **приганя́ння².** *Приганяльні роботи не є складальними й належать до слюсарних, які передують виконанню складальних операцій* (з навч. літ.).

ПРИГАНЯ́ННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **приганя́ти¹.** *Приганяння худоби з пасовиськ часто довіряли малим пастушкам зі сторожовими собаками* (із журн.).

ПРИГАНЯ́ННЯ², я, *с.* Дія за знач. **приганя́ти².** *Слюсар механоскладальних робіт повинен уміти виконувати слюсарне оброблення та приганяння деталей* (з мови документів).

ПРИГАНЯ́ТИ¹, я́ю, я́єш, *рідко* **ПРИГО́НИТИ,** ню, ниш, *недок.,* **ПРИГНА́ТИ,** прижену́, приженеш; *наказ. сп.* прижени́; *док.* 1. *кого, що.* Підганяючи, примушувати кого-небудь іти, приходити кудись. *Хіба раніше він, Орік, після кожного вдалого набігу на сусідів, не приганяв валки полонених, хіба не продавав їх чужим купцям?* (В. Чемерис); *Степан розповідав, що вчора прибув у Щербанівку і суд весь сповна, і заарештованих пригнали* (А. Головко); *В Коломиї нас пригнали до похмурої в'язниці, позаганяли до тісних смердючих камер* (М. Андрусяк); // Підганяючи, приводити куди-небудь (звичайно худобу). *Пастушки приганяють корів додому, й настає тиша. На подвір'ях, полі й, особливо, на річці* (Г. Пагутяк); *Мисливець уже не ходив на лови. Вовки приганяли здобич на подвір'я* (Ю. Винничук); *Во ім'я дорогої неньки пригонимо й корівок, і бичків, і кабанців...* (О. Ковінька); *Ввечері, пригнавши череду, хлопець гайнув до школи* (О. Бердник); // *що.* Спрямовуючи рух чого-небудь, доставляти до місця призначення. *Тутешнім розпорядком відав Борислав, але щодня чергували інші бригадири, інші машиністи приганяли порожняк* (Р. Андріяшик); *Не забути б лишень по дорозі заправитися, бо Нестор, як завжди, пригнав авто майже з порожнім баком* (В. Шкляр); // *що чим.* Спрямовувати кудись, до чогось (про легкі предмети, летючі речовини). *Дзюба перший закурив, випускаючи дим з рота і приганяючи його рукою під ніс* (Панас Мирний); // *що.* Силою свого руху приносити що-небудь кудись (про вітер, течію води і т. ін). *Вередливий місяць лютий то сипав на землю сухий колючий сніг, то раптом приганяв важкі хмарини, які приносили з собою дощисту мряку* (В. Собко); *По кілька разів на день сіяв дрібний дощ, часом вітер пригонив темно-свинцеву хмару і жбурляв жменями колючу крупу* (П. Кочура); *— Дводушник, унученько, то напівлюдина, напівнечистий. Часто він допомагає, приганяючи під час посухи хмари, як ото тепер, але буває, що принаджує град і грози, навіть смерчі* (Дара Корній); *Сонце загорнулося в хмари, з степу дихнув поривисто гарячий вітер, пригнав цілі сувої рудої пилюки* (Ю. Збанацький); // *безос. Завирувало все море від скелі, що впала у воду, — з шумом до берега нас понесло тоді водоворотом, Моря приливом нас знову до самої суші пригнало* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *перев. док., заст.* Примушувати прийти, приїхати, переселитися кудись. *З північних повітів голод пригнав дві колобродівські сім'ї, виселені під час війни* (Р. Андріяшик); *Зненацька пригадав* [Ярослав] *масну посмішку сусідки, з якою та подавала листа, і вимкнув світло. Адже знав: цікавість неодмінно прижене її сюди* (Ю. Мушкетик); *— А чого ти приїхав? Що пригнало сюди, коли так вигідно у місті жити?* (П. Запаренко); *У червні дві тисячі восьмого фестиваль феєрверків пригнав до Дніпра в районі Подолу тисячі киян* (Люко Дашвар); // *перев. док., перен., заст.* Поповнювати господарство чоловіка за рахунок приданого (звичайно свійськими тваринами). *Восени батько оженив парубка на рябій дівці, яка не вроду принесла, а пригнала воли у двір Євдокима* (М. Стельмах).

2. *тільки док., розм.* Швидко приїхати, прибігти; примчати. — *Так ото як пригнали у Паволоч дозорчі з тією звісткою, додаючи, що валку ту проводжають турки, пан Андрущенко й каже мені: "Треба, Охріме, — каже, — зустріти гостей з шаною"* (Д. Мордовець); *Пізно ввечері від передової сторожі пригнав гонець* (І. Білик).

3. *кого і без прям. дод., перен., розм.* Змушувати, спонукати швидше виконати що-небудь; підганяти, квапити. *Галочка .. порається і усе поспіша, і усіх приганя* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Знаю я ті начальства! Знаєте, їх наставляють .. задля того, щоб слідкувати за урядовим людом та приганяти* (І. Нечуй-Левицький); // *до чого.* Спонукаючи, навертати до занять, роботи, читання і т. ін. *Антосьові байдуже: бігав собі понадворі та батогом вихльостував — ще й рад був, бо не приганяли до книжки* (А. Свидницький); *На улиці скрипка грає, Бас гуде, вимовляє, Мене мати не пускає, До кужелю* [кужеля] *приганяє* (М. Кропивницький); *В глибоких ровах козаки копають землю .. Другі тягнуть тачки з землею, з камінням. Доглядачі царські походжають і приганяють до роботи, б'ють шпадами* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПРИГАНЯ́ТИ², я́ю, я́єш, *рідко* **ПРИГО́НИТИ,** ню, ниш, *недок.,* **ПРИГНА́ТИ,** прижену́, приженеш; *наказ. сп.* прижени́; *док., що.* Припасовувати одне до одного так, щоб сходилося, збігалося, було зроблене за розміром і т. ін. — *О, цей любить чепуритись! .. по три рази кравець перешиває одежу та приганяє до стану* (І. Нечуй-Левицький); *Будує* [солдат] *дім, пригонить щільно рами, Високий дах залізом обшива* (І. Нехода); *Спритно пригнав* [Віктор] *вужами* [вужівками] *дугу до голобель* (Олекса Ізарський); *Відповідав Одіссей занадто розумній дружині: .. "Двері міцні приладнав, до одвірків їх щільно пригнавши"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *на кого і без дод.* Одягаючи, зручно приладнувати що-небудь. *Розвідники готувалися до нічної операції, пильно приганяли амуніцію, щоб не бряжчала* (В. Кучер); * Образно. — *Нехай же на батька вини не приганяє* [Оксана], — *казав Мирон, — сама вибрала* [чоловіка], — *хай і живе, як знає* (Грицько Григоренко); // *перен.* Приводити у відповідність з чим-небудь, часто змінюючи попереднє призначення. *Так як вона* [драма "Лимерівна"] *не призначалася для кону, то, певне, і Вам, і Миколаєві Карповичеві прийдеться чимало попрацювати, щоб її пригнати до сього* (Панас Мирний); *Барт мав цілковиту рацію, твердячи, що завдання критики — достосувати, "пригнати" "мову", тобто мовомислення, своєї доби .. до мови іншої, авторової доби* (О. Забужко).

ПРИ́ГАР, у, *ч., діал.* Пригара. *Каша з присмаком пригару;* * Образно. *Лисий любив згадувати ті натхненно-безнадійні дні і місяці, коли то здавалося, що під ногами вигоріла земля, і, крім гіркоти і пригарів, вона не здібна нічого зі* [із] *себе видати* (У. Самчук).

ПРИГА́Р, у, *ч.* Те, що пригоріло, пристало до поверхні (під час варіння, плавлення і т. ін.). *Якщо каструля пригоріла трішки, то необхідно залити її водою, почекати кілька хвилин і видалити пригар губкою* (із журн.); *Очистити підошву праски від пригару допоможе зубна паста* (з газ.).

ПРИГА́РА, и, *ж., діал.* 1. Присмак диму, гару в пригорілій рідкій їжі. *Молоко з пригарою.*

2. Сивушне масло. *Одгонить пригарами горілка* (Сл. Б. Грінченка); *Горілка в тих шинках жовта, з пригарою, настояна на тютюні* (Ю. Мушкетик).

3. Засмага. *Сонячна пригара зійшла з її повного обличчя — біле воно в неї та рум'яне* (Панас Мирний).

ПРИГАРА́ЖНИЙ, а, е. Який розташовується біля гаража або прилягає до нього. *При наявності коштів і вільного часу можна самостійно зайнятися будівництвом пригаражного навісу* (із журн.); *Пригаражну та пішохідну зони приватного будинку можна гарно оздобити керамічною плиткою* (з мови реклами).

ПРИГА́РКИ, ів, *мн. (одн.* **пригáрок,** рка, *ч.), діал.* Залишки чого-небудь пригорілого. *Виїли кашу — самі пригарки в горщечку* (Сл. Б. Грінченка); *Із жиром, брудом і пригарками, що в'їлися на конфорках плити, добре впорається розчин господарського мила* (із журн.).

ПРИГА́РОК[1] *див.* **пригáрки.**

ПРИГА́РОК[2], рка, *ч., діал.* Пригірок. *Біла церковця блищала проти сонця на пригарку й неначе пливла серед зеленого моря* (І. Нечуй-Левицький); *Я люблю на ірпінськім пригарку Зустрічати швидкі поїзди* (П. Воронько).

ПРИГА́РОЧОК, чка, *ч., діал.* Зменш.-пестл. до **пригáрок**[1]. *Вони сиділи за столом .. і їли .. чудову, розсипчасту, з рожевими хрусткими пригарочками збоку печену картоплю* (П. Дорошко).

ПРИГАРЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., розм.* 1. Прибути кудинебудь верхи на коні, гарцюючи. *Що то були за верхівці! Вони наче щойно вийшли з прадавніх могил Дикого Поля навколо Запорізької Січі і бігцем пригарцювали сюди* (Ю. Смолич).

2. *перен.* Прибігти, прискакати. *Пані Женя пригарцювала. Обдивлялася голого сина — тільки й устиг рушником обмотатися. — Геть нічого не бачу. Чисто...* (Любко Дереш).

ПРИГАРЯЧИ́ТИ, чу́, чи́ш, *кого, що.* Док. до **гарячи́ти** 2. *Він здійняв папаху, поклонився на всі чотири боки мовчазним дідам і, пригарячивши коня, повів загін за село* (Григорій Тютюнник).

ПРИГАСА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **пригасáти.** *Згадався день в легкім тумані Над плесом тихої ріки; В липневім сонця пригасанні Йшли з батьком друзі-юнаки* (Т. Масенко); *В обличчі жінки якась змученість, швидкі спалахи настрою змінюються швидким пригасанням, як у людей нервових — видно, що нерви розшарпані вкрай...* (О. Гончар); * Образно. *Квітне вечора троянде пригасання, І в яру струмка гортанний звук...* (В. Стус).

ПРИГАСА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРИГА́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* пригáс, ла, ло *і* пригáснув, нула, ло; *док.* 1. Утрачаючи яскравість, повільно згасати (про вогонь, світло і т. ін.). *Лицарі за дубовим столом насторожуються, і аж під стінами трохи пригасають смолоскипи* (Ю. Бедзик); *Льонька курив, пускаючи в темінь густі клубені, вогник жеврів і пригасав, освітлював на мить його незворушне лице* (Валерій Шевчук); *Коня свого вліво внутрішнім шенкелем враз підштовхнувши, сам відхилився* [Котовський]: *очі — як тії прожектори два, що на хвильку пригасли* (П. Тичина); *Раптом сліпуче сяйво засліпило йому очі і пригасло: перед Мирком стояв старий Яритник із цвітом папороті в руці* (Г. Тарасюк); * Образно. *А листя все кружляє і спада, І стелиться, і шурхає, мов знає, Що жар його надовго пригасає* (Л. Первомайський); // Переставати випромінювати світло, ставати невидимим (про небесні світила). *На схід ти поглянь, кохана, Зорі стали враз пригасать* (П. Тичина); *Я йшов, поки місяць не опустився в трави, й зорі потомилися, почали пригасати, темінь стала густішою* (Ю. Мушкетик); *Десь горять торфові розробки. Від диму сонце пригасло, на нього можна дивитися без захисних окулярів* (М. Василенко); // Наближатися до кінця (про день, вечір і т. ін.). *Короткий зимовий день пригасав* (М. Дочинець); *Ніч і справді щомиті пригасала, навколо розливалося світло* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Потемніло... Вечір? Запрацювався* [Михайло] *та забалакався і не помітив, як день пригас...* (Василь Шевчук); // *перен.* Доходити до кінця, завершуватися, закінчуватися (про свято, подію і т. ін.). *Коли на зиму повстанський рух пригасав, багато хто з козаків розходилися по домівках, щоб навесні знов повернутися до лісу* (В. Шкляр); *Свято вже доволі активно пригасало, фантазія чаклунів і дотепників невблаганно вичерпувалася* (Ю. Андрухович); *Німці були змушені відступити .. Уночі бій пригас* (Ю. Винничук); // *перев. док.* Утрачати блиск, жвавість (про очі, погляд). *Його очі враз потьмяніли, попелясті зіниці втратили свій звичний блиск, пригасли* (П. Коломієць); *Помітивши, як пригас погляд Михайла, пошкодувала* [Віра] *про свою різкість* (Ю. Хорунжий); // Поступово бліднути, тьмяніти. *Червоні трамваї спалахували і пригасали раптом, втрапляючи в затінок* (Н. Бічуя); *Вона трохи заспокоїлась. Рум'янець трохи пригас на щоках* (І. Нечуй-Левицький); // Слабшати, затихати (про звуки). *Пригасаючи на стежці лісовій, Ще довго лився спів* (М. Рильський); *Над будинками пригасав легіт. З двору Зарайських назустріч їм вилетіла пісня* (Микита Чернявський); *Чому пригасла скрипка трохи, чому тремтить твоя долоня?* (Б. Антоненко-Давидович); *Долоні розтулив, коли погас і шепіт, бо й голос вже пригас .. до хрипоти* (П. Мовчан); // Ставати меншим за ступенем, силою свого вияву, дії і т. ін. *Оскільки свідомість може, вміє бути такою гармонійною і простою, треба навчитися концентрувати і розковувати її без збудників; тим більше, що дія їхня з часом пригасає, вичерпується* (К. Москалець); *Біль під самими нігтями зменшився, пригас* (Ю. Логвин).

2. *перев. док., перен.* Утрачати сили, здоров'я, красу. *Я пригасав, ледве пересував ноги. Приходила цілковита байдужість...* (О. Бердник); *Зимою я була щось пригасла, але літом я завжди оптимістка* (Леся Українка); *Горе та каторжна робота висушили молодицю, що не впізнати у ній колись моторної веселухи. Тільки й залишилося, що ставна дівоча постать .. А могла б і зовсім зігнутися, пригаснути* (В. Речмедін); // Утрачати впевненість у собі з якої-небудь причини, знічуватися; поникати *(див.* **пони́кнути**[1] 3). *Він і справді по-своєму зрозумів її мовчання. Значить, піддається йому Оксана. Пригасла, мов останні промені сонця* (І. Цюпа); *Вона уважно глянула на нього, і в тому погляді було стільки духовної твердості і холодного презирства, що Тимко пригас і заблимав очима* (Григорій Тютюнник).

3. *перен.* Згасаючи, слабнучи, завмирати, зникати (про почуття, думки і т. ін.). *Бажання літати з'явилося в нього у далекому дитинстві й згодом не пригасало, а розгорялося дедалі дужче* (О. Тесленко); *Надія то розгорялася, то пригасала, а війні не видно було кінця* (В. Шкляр); *Злоба до старця, що сими днями вже встигла була пригаснути, раптом закипіла в Людотиному серці знову* (І. Білик); *— Бачу, що твій політичний запал пригас* (М. Гримич); // Утрачати попередню актуальність, гостроту, інтерес. *Тривожні чутки пригасають* (Р. Іваничук); *Шкільні проблеми поблякли, навіть мій інтерес до Ніни почав пригасати* (Ю. Покальчук); *Їхали до полудня, підпасали коні, й знову їхали, і вже трохи притомилися, тож пригасли розмови та жарти* (Ю. Мушкетик).

ПРИГАСИ́ТИ *див.* **прига́шувати.**

ПРИГА́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прига́снути.** *Пригаслий хмиз зажеврів, задимів* (Л. Костенко); *Б'ється в спомині тіло знадливе, Як була ти моєю лише, Як були ми обоє щасливі, Тому свідок пригаслий торшер* (В. Рубан); *Зійшов імлавий пригаслий місяць* (Є. Пашковський); *Побачивши кошового, Арсен мало не скрикнув від жалю .. Замість блиску в очах — пригаслий, байдужий погляд...* (В. Малик); *Так часто матерів пригасла врода Нагадує нам свічку воскову* (О. Білаш); *Пригасла, без посмішки, маленька, змучена ходьбою — такою тепер цибала* [Таня] *поруч Мар'яни* (О. Гончар); *Мені захотілося встати й піти, я вже став підводитися, і тут до мене повернулася пригасла було злість* (В. Лис).

ПРИГА́СНУТИ *див.* **пригаса́ти.**

ПРИГА́ТА, и, *ж., розм.* Невелика гатка. *Калина з давніх часів давала людям їжу й ліки, її застосовували в побуті, а лихої години вона ставала пригатою на болоті, служила "калиновим містком" для витязів* (із журн.).

ПРИГАТИ́ТИ *див.* **пригá́чувати.**

ПРИГА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИГАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., що, рідко.* Те саме, що **зага́чувати** 1. *Ой єсть в саду криниченька — видно дно. Ой десь мого миленького не видно. А я тую криниченьку пригачу, Таки свого миленького побачу* (з народної пісні).

ПРИГАША́ТИ *див.* **прига́шувати.**

ПРИГА́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пригаси́ти.** *Стара Текля збудила Юру рано, до схід сонця. В кутку ще горіла лампа — пригашена і накрита зеленим абажуром* (Ю. Смолич); *Скоро між деревами замиготіло пригашене світло фар* (Г. Тарасюк); *Чоловік у білому попереднику й білій шапці на голові проворно вимішував щось у макітерці на пригашеній уже плиті* (Л. Яновська); *Шурхання людської ходи в тумані .. тихне, пригашене враз сирою, як яма, імлою* (М. Бажан); *З прихованою цікавістю, з посмішкою, теж пригашеною, стежила пані Базаревська за казкою Вікторових почувань* (Олекса Ізарський); // **прига́шено,** *безос. пред. Пожежу гетьманського двора вже пригашено* (Б. Лепкий).

2. *у знач. прикм., перен.* Який стерся в пам'яті; забутий. *Пісня давня, пригашена* (С. Васильченко).

ПРИГА́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригаси́ти.** *Усі залишки своєї води ми витратили для пригашення найбільших осередків вогню* (із журн.); *Моторошно ставало від того, що відомості про голод з його сімома мільйонами жертв затримували з більшою енергією, ніж треба було для його пригашення* (В. Барка).

ПРИГА́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прига́шувати.** *Для пригашування вугілля немає різниці в температурі води, тому збризкувати м'ясо під час смаження на вогнищі краще окропом* (із журн.); *Пристрій має функцію пригашування яскравості дисплея вночі* (з мови реклами); *Здержливість — це початок духовного життя, завдаток вічних благ і пригашування жадоби розкошування* (з рел.-церк. літ.).

ПРИГА́ШУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПРИГАША́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИГАСИ́ТИ,** ашу́, а́сиш, *док., що.* 1. Зменшувати горіння чого-небудь, поступово гасити (у 1 знач.) світло, вогонь. *У парнику клекотіло. — Пригашуйте вогонь, — штурляла його Марта* (Б. Харчук); *Надвечір усі лікарі розійшлися.., світло в палатах пригасили* (Ю. Щербак); * Образно. *Гостро блиснули очі Півторакожуха. Опустив голову, пригасив віями вогненний спалах в зорі своєму* (Н. Рибак); // *перев. док.* Загашувати те, що горить, повністю. *— Зламаємо чавунку за станцією й перед станцією! І паровоз, — кажу, — пригасимо!* (О. Кундзич); *— Тільки ви он штани пригасіть, штани на вас тліють* (О. Гончар); *Він пригасив недокурок, поклав у кишеню френча* (О. Бердник); * Образно. *Не дочекавшись від нас жодного слова у відповідь, неохоче пригасивши посмішку, раптом на очах змінився* [юнак] *— посмутнів* (В. Козаченко); // *перен.* Зменшувати яскравість чого-небудь. *Довгаста, темна зсередини хмарка напливла на місяць і пригасила його металічне блищання* (Л. Первомайський); *Гнучка міць аж грала в кожному його русі, пломеніла в рум'янцях, яких не пригасив навіть міцний загар* (М. Стельмах); // Приглушувати звук. *Звуки лісу пригашує ревіння авто* (із журн.).

2. *перен.* Не давати чому-небудь розвинутися на повну силу. *Лікування в госпіталі, потім у клініці пригасило хворобу* (Я. Гримайло); // Зменшувати інтенсивність виявлення чогось. *Цю книгу він вів, щоб пригашувати почуття, яке давно невигойно тривожило його душу* (Валерій Шевчук); *Заслання .. до села Михайловського під поліційний нагляд не могло пригасити волелюбного духу поета* (М. Рильський); *Кохала і кохає його й досі Милана. Довгі роки невідомості .. не пригасили її почуттів* (В. Малик); // Припиняти (розмову, суперечку, думки і т. ін.). *Хвилина тиші пригашує скаргу сліпої* (Н. Королева); *Літо з своїм клопотом щоденним пригасило було такі думки* (Б. Грінченко); *— Та годі вам, хлопці, — з докором пригасив суперечку Євген Панасович* (В. Речмедін); *— Вам важко, Мироне? — намагаючись пригасити неприємну розмову, примирливо запитав Денис Гордійович* (Микита Чернявський); // Гамувати, гасити (емоції). *— Тон її голосу був схвильований, вона пригашувала роздратованість вимушеною посмішкою* (Р. Іваничук); [Р у ф і н:] *Я хочу пал твій трохи пригасити* (Леся Українка); *Чепіга кілька разів заспокійливо потрясав булавою, щоб пригасити розбурхані пристрасті* (С. Добровольський); // Змушувати забувати. *Я вмів боротися з собою І, пригасивши образ твій, Стрічавсь нежданно із тобою У снах, у пам'яті своїй* (М. Стельмах).

ПРИГВИНТИ́ТИ *див.* **пригви́нчувати.**

ПРИГВИНТИ́ТИСЯ *див.* **пригви́нчуватися.**

ПРИГВИ́НЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пригвинти́ти.** *Стілець теж оббитий м'якою підстилкою, вкритою цератою. Стоїть твердо, непорушне* [непорушно] *— пригвинчений до підлоги* (В. Винниченко); *Великий, пригвинчений до стола старовинний годинник на мармуровій підставці, яка здавалася монолітною й масивною, стояв на місці* (М. Дашкієв); *У тісній кімнаті .. було одне вузеньке ліжко і пригвинчений до підлоги стіл* (В. Лис); // **пригви́нчено,** *безос. пред. Льоня бачив пожежний кран, що стояв біля стіни. До нього вже було пригвинчено шланг* (В. Владко).

ПРИГВИ́НЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригви́нчувати.** *Конструкція ущільнювального котка дає змогу регулювати робочу ширину захвату за допомогою простого пригвинчування або відгвинчування дисків* (з наук.-техн. літ.); *Монтаж нероз'ємної петлі здійснюється шляхом пригвинчування, завдяки чому можна швидко закріпити двері без особливих зусиль* (з мови документів).

ПРИГВИ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИГВИНТИ́ТИ,** нчу́, нти́ш, *док., що.* Прикріплювати (у 1 знач.) або доводити що-небудь до потрібного положення, обертаючи за гвинтовою нарізкою; загвинчувати. *Кріпили деталь за деталлю, нарізали болти, міцно пригвинчували гайки, гнули залізо для рам* (М. Трублаїні); *І дивиться пильно гвардієць вперед, Пригвинчуючи на рушницю багнет* (М. Бажан); // Прикріплювати що-небудь до чогось гвинтом (гвинтами), гайкою (гайками). *Харитон Макарович .. пригвинчував до дверей якусь табличку з золотими літерами* (Ю. Мокрієв); *Опівдні, коли звели ще один стовп біля школи, Іван .. поліз пригвинчувати плафони* (М. Зарудний); *Черниш уже був з ніг до голови в новому, вирядився, як до параду. Пригвинтив орден, затяг ременя* (О. Гончар); *Андрій заходивсь порядкувати в квартирі: пригвинтив дверну ручку до комірчини, замінив перегорілу лампочку в коридорі* (Є. Пашковський).

ПРИГВИ́НЧУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРИГВИНТИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Прикріплюватися або доходити до певного положення, обертаючись за гвинтовою нарізкою. *Ручка похідного кухля має карабін з дужкою, що пригвинчується, це дозволяє носити кухоль прикріпленим зовні рюкзака* (з мови реклами).

2. *тільки недок.* Пас. до **пригви́нчувати.** *Легкі полімерні модулі, з яких складається екологічний будинок, пригвинчуються один до одного та кріпляться до основи* (із журн.).

ПРИГВОЗДИ́ТИ, ожджу́, озди́ш, *док.* 1. *кого, що, розм., рідко.* Прибити (у 1 знач.) гвіздками до чого-небудь. *Перехожим пропонувалося пригвоздити до хреста ті речі, яких вони хотіли б позбутися у своєму житті* (із журн.); * Образно. [К а п і т а н:] *Не можу відірвати серця і думок від сеї дівчини. Причарувала вона мене, всю душу мою пригвоздила до себе* (І. Франко); *Угри заперли кам'яні городи залізними ворітьми, аби в них Великий Володимир не в'їхав! А німці раділи, що далеко були — аж за синім морем!.. Який жаль, що старого Володимира не можна було навіки пригвоздити до гір київських!..* (В. Малик).

2. *що, заст.* Приткнути, поставити. *Нема де й так повернуться, — куди ти ще ослона пригвоздиш* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИГИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригина́ти** 1, 2 і **пригина́тися.** *Пригинання молодих пагонів ожини є обов'язковою процедурою, що дозволяє восени не мати проблем з накриванням куща* (із журн.); *Суддя в ринзі виніс попередження боксеру, позбавивши бала за значну кількість пригинань* (з газ.).

ПРИГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИГНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. *кого, що.* Нахиляти, нагинати в певному напрямку. *Червоні лопаті хедера пригинали .. важкоколосу пшеницю* (Ю. Збанацький); *Вітер звіявся, почав дерева пригинати* (В. Багірова); — *Кланяйся, орусуте* [русичу]! *Падай, собако, на землю!.. Його силою пригнули до землі* (В. Малик); *Терезка пригнула черевиком папороть, і серед налипів глиці та прілого листя побачила головку іржавого костиля* (Любко Дереш).

2. *що.* Згинати (пальці, спину і т. ін.). *Пальці розчепірюються, і олівець падає на постіль. Катерина знову всуває його поміж пальці, силоміць пригинаючи їх, як дроти* (Ірина Вільде); *Згадка про них* [батьків] *пригинала спину, обливала переляком серце, затьмарювала очі* (Люко Дашвар); *Гетьман устав із-за столу і став ходити по хаті. Понизив голову, пригнув плечі, кулаки позатискав так, що великі пальці загнув в кулак і заклав руки поза себе* (А. Чайковський); * Образно. *Не вміє пригинати спини Козацький вільний юний син* (Б. Антоненко-Давидович); // Прищулювати (вуха). *Полохливий заєць, причаївшись під кущем, пригина вуха* (М. Коцюбинський); *Аргос лежав там, і воші собачі на ньому кишіли. Щойно почув Одіссея, свого він господаря, близько, Зразу ж хвостом завиляв і вуха пригнув він обидва* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Схиляти (голову) вниз або набік. *Сідає* [Микола] *й пише, пригинаючи голову то на один бік, то на другий* (Грицько Григоренко); *Досить Софійці наблизитися, як він* [гусак] *відразу ж витягає шию, розпластує довгі крила і, низько пригнувши голову, йде прямо на неї* (А. Дімаров); *Тут слід пригнути голову — згори звисає якийсь кабель* (О. Ірванець).

3. *кого.* Своєю вагою, силою нахиляти кого-небудь до землі. *Боєць сливе біг, якомога ширше розставляючи ноги, щоб не впасти, водночас відчуваючи, як німіє спина, пригинає до землі ноша* (Григорій Тютюнник); *Чим ближче була* [Катерина] *до порога, тим дужче огортала втома, якась така важка й нещадна, ніби на тіло навалювалась кам'яна плита й силою пригинала до землі* (М. Матіос); *Пригнеш* [півня] *до землі, проведеш крейдою лінію, а він сидить, дурень, думає, що прив'язаний* (Є. Гуцало); * Образно. *Вона* [ікона] *серед тих степів ладаном пахла, восковим світлом сяяла, пригинала православних на коліна натруджені...* (Остап Вишня).

4. *кого, що, перен., розм.* Позбавляти впевненості в собі, сили, стійкості. *Двадцять літ пригинало нас життя* (М. Малиновська); *Підіймався в надії обездолений люд чорної роботи і чорної землі. І щоб приборкати, пригнути його, ночей не спали і цар, і кат, і царедворець...* (М. Стельмах); *Життя спокійне так її пригне, і не збагне, що то — життя спокійне* (І. Калинець).

5. *що, перен., рідко.* Повертати на свій лад. *Усе пригнула по-своєму молода пані, усім роботу тяжку, усім лихо пекуче ізнайшла. Каліки нещасливі, діти-кришеняточка й ті в неї не гуляли* (Марко Вовчок).

◊ **Біда́ (го́ре) гне (пригина́є) / пригне́ [до [са́мої] землі]** *див.* **біда́[1]; (1) Пригну́ти / пригина́ти до землі** *кого, що* — примусити кого-небудь коритися, зробити когось, щось безсилим, податливим і т. ін. [Х р а п к о:] *Зять — мировим! га? Тоді держіться у мене всі лиходії, що на мене брехню точите, проти мене зле замишляєте! Я вас — до землі пригну!* (Панас Мирний); [К о в а л ь:] *Вони хотять* [хочуть], *щоб страх і чорна туга пригнули наші душі до землі... Та не тужити я прийшов, а мститись, і помста наша громом пролуна!* (О. Левада); *Нас така недуга до землі пригнула, що й привітатись забули, а нас же батьки вчили старших шанувати* (В. Рубан); *В ній* [Роксолані] *жили дві сили — одна рвала дух до волі й самопожертви в ім'я чогось великого, а друга пригинала до землі, до нікчемності й рабського пониження* (П. Загребельний); *До землі його пригинав і не дозволяв піднятися тягар минулотижневих втрат* (В. Хрущак).

ПРИГИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИГНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* Нагинатися, нахилятися (про живі істоти). *Пригинаються до крісел поодинокі постаті запізнілих делегатів* (Є. Кротевич); *Джмелик, пригинаючись, побіг поміж деревами, заходячи партизанам у тил* (Григорій Тютюнник); *Коли вгорі зі свистом пролітав гарматний набій, усі пригиналися, втягнувши голови в плечі* (В. Шкляр); *Вовк пригнувся, поглядає, Здобич вибирає...* (С. Руданський); *Пригнувся старий, бачить — на греблі Максим* (М. Куліш); *Трохим, низько пригнувшись до кінської шиї, .. винісся за пасовище* (Д. Білий); // Злегка нахилятися, нагинатися (про рослини). *Рекомендуємо садівникам видаляти свіжий сніг з декоративних рослин: під тиском снігу стовбури рослин викривляються і пригинаються до землі, гілки обламуються* (із журн.); *Круто повернувши на розі біля скверу, машина зачепила молоде деревце. Воно пригнулося, затремтіло кожним листочком і знову випросталося* (С. Журахович); *Голос сопілки покотився тепер вільно дрібними хвильками понад пахучими травами, і трави пригнулись, слухаючи* (В. Гжицький); // Згорблюватися (про спину, плечі). *Чоло переоралося морщинами, пригнулися плечі* (А. Крушельницький); // Згинати спину під тяжкою ношею або від важких переживань. *І піду, як Микула, пригнусь, потемнію від ноші, Висхну, спрагою битий, можливо, впаду* (А. Малишко); *Раніше, бувало, вулицею йде* [Когут] *ставний, гордовитий, а зараз пригнувся, говорити став тихіше, все скаржиться на простуду* (І. Цюпа); // *перев. док., перен.* Утрачати впевненість у собі, силу, стійкість. *Він не був ні славолюбом, ні грошолюбом, ні хитруном, ні тим, що може під ударом одразу ж пригнутися чи сплюгавити душу* (М. Стельмах).

ПРИ́ГИНЦЕМ, *присл., розм.* Те саме, що **при́гинці.** *Ще з кілометр йшли* [Галя і Датико] *перебіжками, пригинцем, потім пішли поруч, обережно, скрадливо, але на повний зріст* (Ю. Збанацький); *Марта пригинцем пішла під низьким плетивом гілля* (Р. Андріяшик).

ПРИ́ГИНЦІ, *присл., розм.* Пригинаючись, нахилившись. *Я знову помітив Олю, коли вона кинулась до кулемета, де був лейтенант. Дівчина підбігла до нього пригинці, скочила в неглибокий шанець* (М. Олійник); *Я ж тільки пригинці крадуся канавою, а розвідники повзуть, мов ящірки* (В. Кава); *Торчин злетів з коня.., миттю схопився і пригинці побіг за дерева* (П. Загребельний); *Хлопці побачили, як бригадир, а за ним і шофер вилізли з кущів і пригинці подалися геть* (В. Нестайко).

ПРИГИ́РЛОВИЙ, а, е. 1. Який міститься, розташовується біля або поблизу гирла річки. *Річки опріснюють пригирлові частини океанів і, особливо, морів* (з навч. літ.).

2. Стос. до гирла (у 3 знач.). *Пригирлові споруди експлуатаційних, нагнітальних, спостережних свердловин належать до об'єктів видобутку, збору і транспортування продукції* (з навч. літ.).

ПРИГІ́ДНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **прида́тний.** *Конячина молоденька, монгольської породи, на їжу невибаглива, а на тягу пригідна* (Григорій Тютюнник); *Вони знайшли пригідний під'їзд, де зняли багнети, і товстун дозволив Швейкові йти поруч нього* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Найлегше використати пригідний момент, тихесенько звестися і навшпинечки вийти, покинувши в темряві цього тяжко змореного юнака* (Валерій Шевчук).

ПРИГІ́Н[1], го́ну, *ч., діал.* Загін *(див.* **загі́н**[1]*). На колодках під млином радилися більш поважні люди, а ще далі, на пригоні .. біля зборні, курили люльки найстарші* (Л. Яновська); *Під час роботи комісії з розгляду запорозько-кримських прикордонних суперечок на 1744 р. з 128 розглянутих комісією випадків 46 стосувалися різних вівчарських, скотських кошів, кошар, скотських пригонів і т. ін.* (з наук. літ.).

ПРИГІ́Н[2], го́ну, *ч.* Дія за знач. **приганя́ти**[1] 1; приганяння *(див.* **приганя́ння**[2]*). Пригін автомобілів з-за кордону — це досить хороша можливість придбати новий автомобіль бажаної комплектації та марки* (із журн.).

ПРИГІ́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **приганя́ння**[2]. *Максим Кривоніс скоса зирнув на Остапа, але той .. вдавав заклопотаного пригінкою стремен* (П. Панч); *Підкова повинна бути дещо довше копита і виступати за п'яткові кути на 3–5 мм, тому потрібна її пригінка* (з навч. літ.).

ПРИГІ́ННИЙ[1], а, е. Пов'язаний із пригоном худоби. *Літнє пасовищне утримання може бути пригінним, коли тварин випасають недалеко від ферми і щодня приганяють на ніч до приміщення* (з навч. літ.).

ПРИГІ́ННИЙ[2], а, е. Стос. до приганяння *(див.* **приганя́ння**[2]*). Для точного підганяння кромкової стрічки або шаруватих матеріалів у рівень з оброблюваною деталлю рекомендується використовувати пригінну фрезу* (з навч. літ.); *Пригінні роботи складаються з двох стадій: визначення величини матеріалу, який треба видалити, й самого процесу видалення вручну чи за допомогою механічної обробки* (із журн.).

ПРИГІ́НЧИЙ, чого, *ч., заст.* Наглядач над робітниками (перев. у панській економії). *Мій небіжчик напитав йому* [сину] *в одного дідича місце пригінчого на буряках, а потім дали йому місце бухгалтера в сахарні* (І. Нечуй-Левицький); [П р і с ь к а:] *Ось годі, дочко, себе неволити, та давай трохи спочиньмо. Що це ми — найнялися..? У нас, дякувати Богові, пригінчих немає* (С. Васильченко); *Марно біснувалися управителі, економи, пригінчі і увесь кагал панських прихвоснів — люди не бачили, не чули їх* (М. Стельмах).

ПРИ́ГІР, гору, *ч.* Те саме, що **при́гірок.** *Іде чернець у Вишгород На Київ дивитись, Та посидіть на пригорі, Та хоч пожуритись* (Т. Шевченко); *Шумує ярмарок .. Проти нього, на пригорі, поміж старих сосен палає в малиновому пожарі дача* (С. Васильченко); *Вище, ген на пригорі, чорніла вбога церква з похиленим старим хрестом...* (Василь Шевчук).

ПРИГІ́РКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пригі́ркнути.** *Все навколо заволоклося сизим пригірклим димом, він пасмами плив по воді* (А. Дімаров); *У повітрі немов плавав найперший вербовий пилок, .. й од того пилку, здавалось, повітря має пригірклий вербовий смак, й густе воно від нього, й пахне* (Є. Гуцало).

ПРИГІ́РКЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Абстр. ім. до **пригі́рклий.** *Вікно в садок, тож пахощі зела Присмачують мені пригірклість ліків...* (Є. Плужник); *На вибалках руділи сухі бур'янці — ними хлопець розвів огонь: смалить обполосканого ховраха, перевертаючи його на дротині, в димку принадливому, з теплою пригірклістю* (В. Барка).

ПРИГІ́РКЛО. Присл. до **пригі́рклий.** *Важко й пригіркло пахла його* [дуба] *кора* (Є. Гуцало).

ПРИГІ́РКНУТИ, не; *мин. ч.* пригі́рк, ла, ло *і* пригі́ркнув, нула, ло; *док.* Трохи згіркнути. *Одне почуття поривало Олега вперед, інше спиняло, щемка радість майбутньої зустрічі наперед пригіркла від брехні, яку ніс у серці* (Ю. Мушкетик); *Вино пригіркнуло.*

ПРИ́ГІРОК, *рідше* **ПРИГО́РОК,** рка, *ч.* Невеликий горб; пагорок. *В глибоких западинах біліють хати, зеленіють городи, чорніють тини, котрими помережані й пригорки* (І. Нечуй-Левицький); *Одної прегарної днини лунали лісисті пригірки Зелеменя голосами стрілецьких рогів і криками численних стрільців* (І. Франко); *Я глянув на екран телескопа якраз тієї миті, коли яскраво-червона машина з тонованими вікнами на великій швидкості буквально злетіла на пригорок* (О. Авраменко); *На пригірку перед Садами Зізнань дядько мав просту хатину із соломи* (Любко Дереш).

ПРИГІРСЬКИ́Й, а́, е́. Який міститься, розташовується в передгір'ї, прилягає до підніжжя гір. *А природа ж як щедро обдарувала цей теплий пригірський буковинський край!* (Іван Ле); *У п'ятирічному віці відвезли її батьки, яким було по молодості літ не до неї, в глухе пригірське село до баби по татові і забули до повноліття* (Г. Тарасюк).

ПРИ́ГІРЩ, горщі, *ж., діал.* Пригорща. *Варка .. зиркає на його широку, мов корито, пригірщ, повну насіння* (Григорій Тютюнник); *На круглому пеньку, порослому зеленим мохом, лежала добра пригірщліскових горіхів* (В. Шкляр).

ПРИГЛА́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пригла́дити.** *Коса* [у Тетяни] *біляста. Старанно причісана* [причесана] *й пригладжена* (С. Васильченко); *Вона спинилася у чорному отворі дверей, згорблена і стара, з дбайливо пригладженою зачіскою* (В. Кучер); *Серед білого, пригладженого хвилею піску лежить викинута з моря, чорна, ніби обгоріла, колода* (О. Гончар); *Вона показала голубий конверт, щойно заклеєний і пригладжений рукою* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); // **пригла́джено,** *безос. пред. Держак відчищено від бруду і пригладжено шліфувальною шкуркою* (із журн.); * Образно. — *А мені не до вподоби ваша класична краса: в неї вже дуже все пригладжено та прилизано* (І. Нечуй-Левицький).

2. *у знач. прикм., перен.* Позбавлений оригінальності, гостроти. *Один літератор .. казав мені колись при пиятиці, мовляв, не буває досвіду забагато і не буває досвіду шкідливого. Не згідний я з цими пригладженими міркуваннями, особливо щодо шкідливого* (С. Процюк).

ПРИГЛА́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пригла́джений.** *Мовби не думаючи, .. втуляв* [Сивоок] *кубики смальти й різнобарвних каменів, не дбав за пригладженість* (П. Загребельний); *З незначних недоліків можна ще відзначити певну пригладженість, "інтелігентність" тексту, тим часом як хотілося б більшої гостроти й емоційного натиску* (з наук.-попул. літ.).

ПРИГЛА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригла́джувати.** *Велика комбінована масажна щітка унікальної вигнутої форми забезпечить якісне пригладжування та прочісування навіть найгустішого волосся* (з мови реклами); *Бетонообробна машина використовується для розрівнювання, ущільнення та пригладжування бетонної суміші* (з навч. літ.); *Будь-яке ідеалізування героїв і пригладжування змісту були не характерними для італійських комічних комедій та інтермедій* (з наук. літ.); *Існує багато способів, за допомогою яких директори можуть займатися пригладжуванням своєї фінансової звітності, щоб подати її у кращому світлі* (із журн.).

ПРИГЛА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИГЛА́ДИТИ,** джу, диш, *док., що, чим і без дод.* 1. Гладити рукою, пальцями, вирівнюючи, розправляючи що-небудь. *Симко показував тестеві блискучі металеві зуби, пригладжував рiденьке волосся на довгастій, мов човник, голові* (М. Ю. Тарновський); *Зніяковілий чоловік у пожмаканім костюмі починає старанно пригладжувати руками пасмуги на лацканах* (В. Стус); *Сидорчук трохи заспокоївся. Але руки в нього тремтіли, і він чомусь безперестанно намагався пригладити поли свого кітеля* (Ю. Бедзик); *Наташа пригладила смішні кучерики, що вибилися з-за вух. Вони завжди її нервували* (С. Андрухович); // Розчісувати гребінцем, щіткою (волосся на голові, вуса і т. ін.). *На другому місяці фуражирства Лука Зотович постриг під макітру свою сектантську занехаяну кучму; почав голити бороду і коров'ячою щіткою пригладжувати вуса* (І. Волошин); *Він був зарозумілим задавакою, цей Венька, такий собі красунчик-чепурунчик, який кожної хвилини лізе в кишеню за гребінцем, щоб пригладити свого чуба* (М. Білкун); // Розрівнювати поверхню чогось. *Іван лазить по драбині, подає снопи, а вона почервонілими руками прив'язує, пригладжує вкритий причілок* (С. Чорнобривець); *Скоро закинув* [Прокіп] *назад землю в викопану ямку, убив, утолочив і пригладив так, що і сліду годі було найти* (І. Франко); — *А ви б, товаришу голова, з весни б їх* [дороги] *заволочили та котками б пригладили* (Остап Вишня); *Юхим устромив пістолет знову у солом'яну стіну і пригладив сніпки* (М. Малиновська); // *рідко.* Погладжувати, пестячи. *Мати голівку миє — пригладжує, а мачуха миє — прискубує* (прислів'я); *Я страшенно нервувався, а П'ятий був спокійнісінький, мов той метелик на камені! Сяде у траві й тільки пригладжує вушка. "Ти не хвилюйся, — примовляв він. — Ми можемо не поспішати!"* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

2. *перен.* Робити менш помітним, менш відчутним; згладжувати (у 2 знач.). *Григорович виводить жизнь* [життя] *своїх героїв не щиронародну* [щиронародне], *а пригладжує її* [його], *напомаджує. В його* [нього] *все виходить гладенько, без колючок* (І. Нечуй-Левицький); *Що стремить у нашому єстві від самого народження, те мистецтвом можна хіба що пригладити, але не викоренити* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // *перен.* Упорядковувати, робити кращим що-небудь. *І до Семена то тут, то там хтось брав народну музику, сяк-так її пригладжував чи обробляв, і вже романс чи пісня. А він копнувся глибше, створив своє, виводячи його з народу й віддаючи народові з музичним твором душу свою, бентежну й щиру...* (Василь Шевчук); *В. Стефаник відчував, що його говірка стояла на перешкоді поширенню його творів у Східній Україні. Тому коли в Харкові 1924 р. виходила збірка його новел, він не заперечував проти того, щоб редактори дещо "пригладили" його мову* (В. Русанівський); *Провідне завдання редакторського / коректорського колективу полягало в тому, щоби допильнувати ідеологічну цнотливість авторів, максимально "причепурити" й "пригладити" текст, себто зробити його суцільно одноманітним / одноцільним для читацького сприйняття* (з наук. літ.).

ПРИГЛА́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРИГЛА́ДИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Робитися гладким, рівним. *Шапку з хутра не можна розчісувати густим гребінцем або дуже жорсткою щіткою. Від цього хутро може пригладжуватися і втрачати пухнастість* (із журн.); *Загальна поверхня* [води] *трохи ніби пригладилась, і вири один по одному пощезали, а з'явилися натомість дивовижні пасмуги піни* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По).

2. *тільки недок.* Пас. до **пригла́джувати.** *Щоразу від досвіток чорне безхмарне небо закривалося легким туманом, неначе й хвилі пригладжувалися ним* (Іван Ле); *Зробилася* [вода] *світло-голубою і пішла перед очима райдужними колами, і в тих райдугах русалчиними косами ворушились кушірі, ніжно пригладжувались водою* (Григорій Тютюнник); *Проблема козацтва здавна була в полі зору вчених. За радянських часів дослідження на цю тематику носили дещо кон'юнктурний характер, історична дійсність прикрашалася і пригладжувалася* (з навч. літ.).

ПРИГЛА́ДИТИ *див.* **пригла́джувати.**

ПРИГЛА́ДИТИСЯ *див.* **пригла́джуватися.**

ПРИГЛЕ́ДІТИ *див.* **приглядáти.**

ПРИГЛЕ́ДІТИСЯ *див.* **приглядáтися.**

ПРИ́ГЛУХИЙ, а, е. Те саме, що **глухувáтий** 1. *Петро мовчав; він був приглухий і, не бачивши хлопця на очі, певно, не чув і моїх слів, звернених до нього* (І. Франко); *Приглухий брат .. жбурляв прикороткі угарки* [недопалки] *в посуд з водою* (К. Гриневичева); *Павло Григорович Чкалов, після тридцяти років роботи в затоні, як і багато казанярів — "глухар", приглухий — від безнастанного грюкання всередині казанів* (О. Ільченко).

ПРИГЛУ́ХЛИЙ, а, е. Злегка глухий, глухуватий (про голос, звук і т. ін.). *Кінь ніс вершника вниз, нижче й нижче, земля під копитами вже не видавала повного звуку, як на вершині, а м'який, приглухлий, копита не стукали, а мовби чалапкали* (П. Загребельний); *Приглухлий плач.*

ПРИГЛУ́ХНУТИ, ну, неш, *мин. ч.* приглу́х, ла, ло *і* приглу́хнув, нула, ло; *док.* 1. Трохи або на якийсь час глухнути (у 1 знач.). *Він заховав ключі в тайник, підійшов до дверей і приглух від лускоту. Скалки скла обсипали його* (Р. Іваничук); *На фронті журналіст отримав поранення: п'ять осколків в ногах, пів обличчя в опіку, приглух на праве вухо* (з газ.).

2. Стати майже нечутним (про звук, голос). — *Та хіба врятуєш! — Голос у Панаса приглух* (Григорій Тютюнник); *Василь Кіндратович стояв зворушений не менше за дочку, навіть голос у нього приглух від хвилювання й припливу тепла* (В. Близнець); *Дикий вереск пролунав у царській спальні й раптом приглух, якийсь час було чутно хрипіння, а потім усе стихло* (Р. Іваничук).

3. *перен.* Поступово зменшитися, ослабнути (про почуття). *Насунуть дні: все злине, все Приглухне в лоні, крім розпуки...* (П. Грабовський); *Усе, що сталось на острові, всі оці твої прикрощі мусили б на цей час уже розвіятись чи бодай приглухнути, однак, виявляється, такого збутись непросто* (О. Гончар); *Двох* [дітей] *вона поховала, і та рана приглухла, але так ніколи й не загоїлася* (Е. Андієвська).

ПРИ́ГЛУ́ХУВАТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **глухувáтий** 1. *При столі .. сидять старий Гільзе, його стара жінка, сліпа й приглухувата, її син Готліб і невістка* (Леся Українка); *Коли ж забалакали* [гості] *так, мов у кімнаті всі були приглухуваті, Петро, Мирон та Пилип узялися знову до музики, дівчата до танцю* (Микита Чернявський); // *у знач. ім.* **при́глу́хуватий,** того, *ч.;* **при́глу́хувата,** тої, *ж.* Той (та), хто погано чує, недочуває. *Не можна-бо приглухуватому або й зовсім глухому доручати перевіряти нотний запис щойно проспіваної пісні!* (Б. Антоненко-Давидович); — *Скільки на світі емоційно приглухуватих чи й зовсім глухих, і ти, о святе мистецтво, не можеш достукатись в бетонові бункери їхніх душ* (О. Гончар).

ПРИ́ГЛУ́ХУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Стан за знач. **при́глу́хуватий.** *Приглухуватість заважає людям повноцінно розчувати звуки* (із журн.).

ПРИГЛУША́ТИ *див.* **приглу́шувати.**

ПРИГЛУША́ТИСЯ *див.* **приглу́шуватися.**

ПРИГЛУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приглуши́ти.** *Здалека, десь зверху, чутно якийсь приглушений простором чи товщею стін голос, що співає пісню* (Леся Українка); *З городів, де займає оборону батальйон, долинув, приглушений відстанню, густий перестук кулеметів* (Є. Доломан); *Ми почули приглушений, але такий сильний вибух, що задрижали вікна* (К. Гриб); *З кімнати чувся гомін, приглушений басистий сміх* (Василь Шевчук); *Журналіст скрізь залишається журналістом: вибираючи серед шляху з багнюки шрифти, приглушений вибухом, як риба, він, проте, якимсь чином уже знав розташування всіх полків* (О. Гончар); *Темна тривога, звичайно приглушена ділом щоденним, Будиться, приспана в серці* (М. Зеров); *В його голосі відчувалася батьківська скорбота, приглушений біль* (М. Чабанівський); *Вся щирість, з якою він кілька хвилин тому стискував руку Басанцеві, одразу ж була приглушена сліпою ненавистю до цієї людини* (М. Руденко); // **приглу́шено,** *безос. пред. Сонети — се пани. В них мисль відразу Приглушено для форм* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Трохи ослаблений, притишений (про голос, звук і т. ін.). *Він заговорив так швидко по-італійському, що я нічого не зрозуміла. Голос у нього був приглушений і нерівний, я відчувала, як він тремтить увесь* (Ю. Яновський); — *Швидше, Тессі! — почувся приглушений шепіт* (М. Дашкієв); *Раптом: голоси, метушня, приглушений уривчастий свист* (Р. Андріяшик); // Неяскравий, невиразний (про барви, запахи і т. ін.). *Старі гуцульські килими приваблюють зір якраз дуже лагідними і стриманими, приглушеними барвами і півтонами* (Т. Масенко); *Жінка глянула, красиво повела головою, сіпнувши солодкі приглушені запахи* (О. Ульяненко); *Найбільше Дікові подобалася свіжа постіль на татовому з мамою ліжку. В спальні. Приглушені тони, запах дорогих парфумів* (І. Карпа); // Прихований, неявний. *Навколо великих людей і круг їх пам'яті завжди точиться явна чи приглушена боротьба* (М. Рильський).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **гро́мом вра́жений (прибúтий, приглу́шений,** *рідко* **пришúблений)** *див.* **ура́жений**[1].

ПРИГЛУ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приглуши́ти.** *Навушники призначені для приглушення різких шумів* (з мови реклами).

ПРИГЛУ́ШЕНО. Присл. до **приглу́шений** 2. *Десь тут, у кімнаті, почувся новий, зовсім незнайомий звук — приглушено хтось заспівав* (А. Кокотюха); *Грім надійшов з деяким запізненням і звучав доволі приглушено* (Г. Пагутяк); *На решті вулиць світло ліхтарів блищало тьмяно, приглушено* (О. Шугай); *У помешканні горою лежала зелень і стояв пил, дещо зарізко відгонило ліками, дещо приглушено — горілою їжею* (С. Жадан).

ПРИГЛУШИ́ТИ *див.* **приглу́шувати.**

ПРИГЛУШИ́ТИСЯ *див.* **приглу́шуватися.**

ПРИГЛУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приглу́шувати.** *Чути було кожен найменший звук, народжений у сплячому переважно готелі: чиїсь кроки, приглушувані коридорною доріжкою, повертання ключа у дверях навпроти, дзюрчання води в номері за стіною* (Ю. Андрухович); *Він буквально розцвів, і те, що всі роки скипало в його душі, приглушуване шкільною схоластикою, вирвалось назовні, забуяло* (П. Колесник); *Почуття невижитого, вічно приглушуваного старшими товаришами юнацького пориву, незаспокоєна і тим пекучіша туга за справжньою діяльністю, гідною революціонера, шарпали Бронкове серце* (Ірина Вільде); // **приглу́шувано,** *безос. пред. І в шевченкознавстві радянської доби тривалий час перенаголошувано мотив класової помсти, тоді як мотив каяття приглушувано* (І. Дзюба).

ПРИГЛУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приглу́шувати.** *Батько довго з таємничим приглушуванням голосу пояснював вигоди цього найзручнішого в таких подорожуваннях шляху* (Іван Ле); *На Русі щуку вважали третьосортною рибою через складність кулінарної обробки, спрямованої на приглушування специфічного запаху* (із журн.).

ПРИГЛУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПРИГЛУША́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИГЛУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док.* 1. *що.* Трохи або на деякий час глушити (у 2 знач.). *Для редакторів він* [граф Вітте] *вигадав особливі помешкання, добре муровані, які приглушують не тільки галас, але й голос* (В. Самійленко); *Жолкевський не сидів у своєму кріслі за столом, а злегка походжав по килиму на підлозі, який приглушував дзеньків гетьманських острог* (Іван Ле); *Важкі завіси на вікнах скрадали світло, товстий м'який килим на підлозі приглушував звуки* (В. Владко); *Варя не витримала. Вона віддала Сашка Василеві, упала на ліжко і розплакалася. Подушка приглушувала її ридання* (С. Талан); *Десь ліворуч, біля кіностудії, задзеленчав трамвай, — навіть розібрати не можна, в який бік він іде, так приглушив усі звуки сніг* (В. Собко); *Павло приглушив голос. — Хіба не бачите, як влада та її посіпаки роздмухують кадильницю навколо двадцять п'ятої річниці реформи* (М. Сиротюк); // Перекривати якісь звуки, шуми (про інші звуки, шуми). *Вигуки билися у вікна, як птахи, гули під стелею, приглушали один одного* (З. Тулуб); *Звук .. поїзда долітав од неблизької станції.., бринів шибками і приглушав брехіт собак* (Є. Пашковський); *Шипіння з-під стіни приглушувало крики згори. Задушливий газ паралізував руки, ноги...* (М. Андрусяк); *Останні слова Захара, сказані грізним, піднесеним голосом, приглушили в ушах слухаючої громади шум водопаду* (І. Франко); *Фабричний оркестр приглушив її слова, а з ними й оплески цілого залу, громовим тушем* (В. Козаченко); *Увімкнула* [власниця бару] *музику, наче хотіла приглушити завивання вітру і стогін сосон* (В. Шкляр); // Стримувати, тамувати (вигук, сміх і т. ін.). *Врешті, коли Ахмет промовив, що мусить іти розсідлати коня, Ремо, приглушаючи тремтіння свого голосу, глухо промовив: — Ахмете, я хочу з тобою побалакати...* (Олесь Досвітній); *Гуртком людей перебіг шелест — дехто приглушив вигук здивування, дехто засміявся* (Ю. Смолич).

2. *кого.* Діючи на орган слуху, майже позбавляти когось здатності чути (про звук грому, вибуху і т. ін.). *І знову всюди тихо стало, Немов ударив з неба грім Та приглушив усіх...* (Панас Мирний); *Контузило декого повітрям. Решту ж приглушило вибухами-громами* (Іван Ле); // Сильними звуками діяти на психіку, приголомшувати (у 2 знач.). *Високо розлягався бурхіт огнища і стукіт обвалюваного дерева; також вишум* [сильний шум] *і шипіння в спеці, приглушуючи, проймали диким страхом, бо пожежа от-от привалить* (В. Барка); *Розмірений, важкуватий гул фабрики, до якого всі тут давно звикли й зовсім не помічали, незвиклу Надійку приглушив ще тоді, коли вона піднімалася широкими східцями на другий поверх* (В. Козаченко).

3. *що, перен.* Зменшувати, стримувати, ослаблювати (почуття, відчуття). *Бажання мати добрі гроші приглушувало в ньому тимчасовий острах і нерішучість* (А. Шиян); *На кухні ставлю чайник, окріп на десяток хвилин приглушує голод* (А. Дністровий); *Тільки тепер він довідався, яка доля спіткала його сина, та панський дворак приглушив батьківське чуття* (І. Франко); *Метелиці, морози Без жалю витиснуть у вас Гіркі, старечі сльози. Приглушать всю нудьгу, печаль І біль несамовитий* (М. Вороний); *Як не дивно, чуття приреченості трохи заспокоїло мене, приглушило жах* (І. Росоховатський); *Власний крик посилив страх Чіпки, щоб приглушити його, Чіпка знову заволав: — Трохиме! Братчику! Вертайся!...* (Д. Білий); // Применшувати або усувати що-небудь, зводити нанівець щось. *Товсті, вікові дерева впиналися корінням у розщілини каменю і п'ялися вгору, приглушуючи іншу рослинність на камінному ґрунті* (Іван Ле); *То була така самокритика, таке самобичування, що воно приглушувало, нейтралізувало всі насмішки, які сипались на нього з усіх боків* (Ю. Збанацький); *Свого часу заведеннє* [заведення] *унії приглушило дуже сильно останки Українського житя* [життя] (М. Грушевський); // Робити що-небудь менш виразним, яскравим і т. ін. для органів чуття. *Колись у дитинстві Джон Сміт мав ліс, річку, гори, світ, куди неохоче заглядало сонце, і панував вогкий холодний присмерк, приглушуючи всі барви* (Г. Пагутяк); — *У мене є плитка шоколаду, вона приглушить запах* [алкоголю] (В. Хрущак).

4. *перев. док., кого і без прям. дод., розм.* Сильним ударом по голові позбавляти свідомості. *Вартового під дверима, що спробував зчинити тривогу, приглушили ударом* (Д. Бедзик); *Тимко схопився і також хотів був бігти вперед, але чомусь озирнувся і побачив, що кулеметник-німець, якого він приглушив, розстібає в свого товариша кобуру і намагається витягти пістолет* (Григорій Тютюнник); *Я озирнувся. Простісінько на нас падала недовалена сосна .. Пощастило, бо лише невелика гілляка засягла по тімені й приглушила* (М. Андрусяк).

5. *перев. док., що, рідко.* Пригашувати (у 1 знач.) (про світло або його джерело). *Воронін замкнув шухляду стола, приглушив світло, але на мить затримався біля вікна, задумався, вдивляючись у вечірню сутінь на вулиці* (О. Левада); *Офіціанти світло приглушили, прибирати почали* (І. Роздобудько).

(1) Приглуши́ти / приглу́шувати двигу́н (мото́р) — частково або повністю припинити роботу, дію механізму, машини, функціонування яких супроводжується звуками. *Водій зупинив машину, приглушив мотор* (О. Гончар); *Томас Хадсон приглушив мотори, і тепер катер майже не посувався вперед* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Керманич, приглушуючи двигун, підплив до нашої корми* (із журн.).

ПРИГЛУ́ШУВАТИСЯ, ується, *рідко* **ПРИГЛУША́ТИСЯ,** а́ється, *недок.,* **ПРИГЛУШИ́ТИСЯ,** у́шиться, *док.* 1. Затихати, слабшати (про звуки). *Непомітно почав приглушуватися гомін вітру і тупе бурмотіння важких разків дощу* (М. Стельмах); *Общага* [гуртожиток] *повільно, ліниво засинає, звуки приглушуються* (А. Дністровий).

2. *тільки недок.* Пас. до **приглу́шувати, приглуша́ти.** *За сніданком точилася повільна бесіда чоловіків, що іноді приглушувалася різким шарганням* [шарханням] *рогача, яким Звенигориха порпалася в печі* (В. Малик); *В його приємному й чистому голосі звучали металічні нотки, які пом'якшувались і приглушувались ірландським акцентом* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); *Напівзрозумілі фрази приглушалися постійними вибухами. Відчувалося, як було важко тим, хто просив по рації допомоги* (з газ.); *Гіркість горя від втрати близької людини іноді нічим не стирається, тільки може колись приглушитися від перебігу життя* (із журн.).

ПРИ́ГЛЯД, у, *ч., розм.* Те саме, що **на́гляд.** [А н т о н:] *Наприклад, от скажу про мого хазяїна: коли б не запевнив його у тім, що ненавидю бабського роду* [ненавиджу бабський рід], *чи він дав би мені під пригляд своїх дочок?* (М. Кропивницький); *Раз худоба не зостанеться без пригляду, Василь згоден* [тікати з опришками] (Г. Хоткевич); — *Винувата і я перед тобою, сину... Не було за тобою пригляду* (О. Гончар); *Бог не без милості, чоловік не без пригляду* (М. Дочинець).

ПРИГЛЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИГЛЯ́НУТИ,** ну, неш, **ПРИГЛЯ́ДІТИ, ПРИГЛЕ́ДІТИ,** джу, диш, *док.* 1. *за ким — чим, рідко кого, що, розм.* Те саме, що **нагляда́ти** 1, 2. *Омелько попередив хлопчика, щоб той стерігся і добре приглядав за конем* (Ю. Логвин); *Думаю, кого б знайти, аби за всім цим хазяйством приглядав* (А. Кокотюха); *Ожениться* [хлопець] *і старість нашу пригляне* (Ганна Барвінок); *З того дня Тьотю стало не впізнати. Завжди роботяща, вона встигала і попоратися, і на своїй швейній машинці людям щось пошити, і за нами приглянути* (С. Талан); *Дівчата з книгарні приглянуть за товаром* (Г. Вдовиченко).

2. *кого, що, розм.* Те саме, що **нагляда́ти** 3. *Дядько Кузя по дорозі на пошту зайшов у взуттєвий магазин і приглядає чобітки для своїх трьох дівчаток* (І. Жиленко); *Купили корову... Мати вже давно приглянула її в Явтухів* (М. Рудь); *Мене вмовляли залишитися тут назавжди, навіть пригледіли будиночок під лапатими фініками* (М. Дочинець).

3. *чого, діал.* Придивлятися (у 1 знач.). — *Там усього приглядають, усе примічають...* (Марко Вовчок).

ПРИГЛЯДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИГЛЯ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, **ПРИГЛЯ́ДІТИСЯ,** *розм.* **ПРИГЛЕ́ДІТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. *до кого — чого, кому, чому і без дод., заст. на кого — що.* Те саме, що **придивля́тися** 1. *Днів через три знов чую те слово, й на мене мати якось приглядається, наче щось випитує німо* (Ганна Барвінок); *Страх Марусі поволі минав, і вона з цікавістю стала приглядатися молодцеві* (Г. Хоткевич); *Фігура, що належала ватажкові цієї команди, здійняла руку до очей, приглядаючись до годинника* (І. Роздобудько); *Шатри їх, як Мирослава зблизька приглянулася, зроблені були з войлоку, розп'ятого на чотирьох жердках, зв'язаних угорі докупи* (І. Франко); *Пригледівшись, можна помітити було, що копита в коней старанно обв'язані повстю* (О. Гончар); *Знову посвітивши на спотворене гримасою смерті обличчя, Андрій приглядівся до губів* (А. Кокотюха); * Образно. *Щира любов не приглядається, чи карі, чи чорні очі, чи з горбиком ніс, чи біла шия, чи довга коса* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *у сполуч. зі сл.* с о б і, *рідко.* Милуватися своїм відображенням (у воді, дзеркалі). *Побачила* [Наталка] *свій власний образ у воді, почала приглядатися собі. Вона була дійсно гарна* (О. Кобилянська); * Образно. *Місяць стояв саме над панським ставком, приглядався собі у воді, як у дзеркалі* (О. Маковей).

2. *до кого — чого, з підрядним реченням і без дод., також із спол.* щ о, я к, *перен.* Те саме, що **придивля́тися** 2. *Проглядаю першу сторінку й одночасно приглядаюсь, як-то в них розв'язуються оті задачі та вправи* (П. Запаренко); *Ченці прийняли мене привітно, як сироту, й обіцяли приглядатися до мене, а потім, можливо, приймуть за послушника* (Г. Пагутяк); *З першої хвилини полковник почав уважно приглядатися до інших в'язнів* (Д. Білий); *Тепер Славко приглянувся, що то за бунда. Це було якесь руде сукно* (Л. Мартович); [М а т в і й:] *Пізніше побув я з полком в чужих краях, приглянувся, як живуть чехи і німці* (Мирослав Ірчан); — *А знаєш, Петре, їй-бо, — ідея! Поживи в нас. Пригляньтесь гарненько одне до одного* (А. Головко).

3. *до чого і без дод.* Переглядаючи що-небудь, вибирати, намічати (у 4 знач.) для себе. *Майдан невідомого містечка .. Люди приглядаються, торгуються, вибирають, купують* (Олександр Олесь); *Ходить базаром Ганька, до себе усміхається, до людей вітається, .. до товару приглядається, бо в неї, дякувати Богу, є всього* (Г. Тарасюк).

4. *тільки док., перен., розм.* Те саме, що **сподо́батися.** *Сама* [дівчина] *уся чепурненька, що пригляділася з усіх* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона не слухала його промови, водила тільки очима, щоби приглянутися панні Броні* (Л. Мартович); — *Вам обом приглянулась одна дівчина, чи як?* (М. Стельмах); // *до кого.* Уподобати когось. *Приглянувся ксьондз-добродій До чужої жінки: Що день Божий посилає Фіги та родзинки* (С. Руданський).

5. *тільки док., рідко.* Звикнувши до чого-небудь, перестати звертати на нього увагу. [П е т р о:] *То тільки ми, живучи тут по глухих кутках, пригляділися до цього убору, що він нам здається нікчемним, мужичим* (Панас Мирний).

ПРИГЛЯ́ДІТИ *див.* **пригляда́ти.**

ПРИГЛЯ́ДІТИСЯ *див.* **пригляда́тися.**

ПРИГЛЯ́НУТИ *див.* **пригляда́ти.**

ПРИГЛЯ́НУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пригля́нути** 1. *За дітей спокійна. Будуть приглянуті, якщо Леся взяла це на себе* (О. Гончар).

ПРИГЛЯ́НУТИСЯ *див.* **пригляда́тися.**

ПРИ́ГНАНИЙ[1]**,** а, е. Дієпр. пас. до **пригна́ти**[1] 1. *Старий мусив спочити після дороги, але за воротами стояв щойно пригнаний полон, і вони разом вийшли з хорому* (І. Білик); *На возах куняли пригнані з недалеких Сороків селяни* (М. Андрусяк); *Гуменний тільки що скінчив перегляд худоби, пригнаної з паші* (І. Франко); *Спалах світла з ліхтаря .. і капелюх, пригнаний до берега вітром від Ґреденської драговини, досить переконливо свідчили про те, в якій небезпеці Клара й інші в домі* (Р. Доценко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // **при́гнано,** *безос. пред. Було пригнано тисячі рабів, вони прорили багато каналів для відведення води в пустелю, після чого річка перестала існувати* (М. Василенко).

ПРИ́ГНАНИЙ[2]**,** а, е. Дієпр. пас. до **пригна́ти**[2]**.** *Для чого складні системи замків на контейнері, коли його добре пригнані і відшліфовані стінки служитимуть краще будь-якого замка?* (М. Білкун); *Шибка, нещільно пригнана до рами, ще й досі тихесенько бринить* (В. Шкляр); *Одежа нагадувала гладкий, тісно пригнаний до тіла перламутровий комбінезон* (Валерій Шевчук); // **при́гнано,** *безос. пред. Планки, пази, розміри, дикт — все було пригнано і обмірковано з класичною педантичністю* (В. Козаченко); *Невважаючи на те, що в плані роману при його остаточній редакції складена була навіть особлива хронологічна таблиця, все ж не всюди до неї пригнано й припасовано подробиці* (С. Єфремов).

ПРИГНА́ТИ[1] *див.* **приганя́ти**[1]**.**

ПРИГНА́ТИ[2] *див.* **приганя́ти**[2]**.**

ПРИГНА́ТИСЯ, прижену́ся, прижене́шся, *док., розм.* Те саме, що **примча́ти** 2. *Поляна була в такій глушині, що ніхто з людей сюди не заходив. Тільки прибіжить іноді з гущавини зайчик та поскубе зеленої травиці, прижeнеться сполохана сарна* (П. Козланюк); *Навіть пан Кнофлик пригнався на великому драбинястому возі і пожертвував чотири труни, в які порадив поскидати бруківку* (Ю. Винничук); *Кажуть, що той шалений вітер пригнався у степи з моря* (Н. Бічуя).

ПРИГНИВА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПРИГНИ́ТИ, ПРИГНИ́СТИ́,** иє́, *док.* Злегка гнити (у 1 знач.). *Восени 1936 р. накосив Іван багато очерету. Але пішли дощі, почав очерет пригнивати* (з мемуарної літ.); *Якщо корінці орхідеї пригнили, їх треба зрізати, зрізи обробити зеленкою або товченим вугіллям* (із журн.); // *безос. Ой дай, Боже, дощ, Аби не мороз, Шоб зверху прилило, А зісподу пригнило...* (з народної пісні).

ПРИГНИ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пригни́ти, пригни́сти́.** *Юрко відвалив камінь з пригнилої тертиці на даху* (Марко Черемшина); *Він висипав пепінки на жовту солом'яну мату, далі сів біля них, почав перебирати, відкладаючи вбік червиве чи пригниле* [яблуко] (Є. Гуцало); *Тюлька була вже пригнила, порозлазилась і поприлипала до газети* (В. Рубан).

ПРИГНИ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **пригни́лий.** *Трава .. запахла не так пригнилістю, як стервом, за мить запах змінився: тхнуло гнилою капустою з цибулею, також пригнилою* (Валерій Шевчук); *Для грушевого варення беруть стиглі плоди, без пригнилості й пошкоджень* (із журн.).

ПРИГНИ́СТИ́ *див.* **пригнива́ти.**

ПРИГНИ́ТИ *див.* **пригнива́ти.**

ПРИГНІЗДИ́ТИСЯ, іжджу́ся, зди́шся. Док. до **гнізди́тися** 1. *Старий .. замислюється, бо ж ці птахи гніздяться лише під стріхою людського житла. — Ге, дідусю, а поліцаєва хата? — перебиває його думки Грицик. — Навряд, щоб ластівки там пригніздились, — каже глухо дідусь* (В. Чухліб); *Він і справді циган. Років вісім тому його батько, перед самою смертю, залишив табір і пригніздився в Забродівці* (Ю. Мокрієв); * Образно. *Коли чого просити має* [жінка], *То добрий одгадає час І к чоловіку пригніздиться, Прищулиться, приголубиться* (І. Котляревський); *Примостившись на даху, Дідько слухав, .. як нуртують соки в карликуватій берізці, що пригніздилася в піддашші, куди чорна буря сипнула з пригорщі ґрунту* (В. Дрозд).

ПРИГНІТА́ТИ *див.* **пригні́чувати.**

ПРИГНІТА́ТИСЯ *див.* **пригні́чуватися.**

ПРИГНІТИ́ТИ *див.* **пригні́чувати.**

ПРИГНІТИ́ТИСЯ *див.* **пригні́чуватися.**

ПРИГНІ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пригніти́ти.** *Велику любов я узрів у його очах, коли дивився він на пригніченого колодою Святошу* (Валерій Шевчук); *Яринка мовчала. Вона була пригнічена чорним нічним бором, дикою місцевістю, безлюддям* (О. Донченко); *Семирозум зводить на гостя очі і дивиться пильно, здивовано, ніби бачить уперше миршавенького, пригніченого до землі своїм одвічним страхом та спрагою багатства Бугая* (В. Дрозд); *Він ішов, не дивлячись по боках, похиливши голову й понуривши плечі, мов той дід, пригнічений великою бідою* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); * Образно. *Зимова тінь лягла під білими деревами. Чистий сніг, пригнічений туманом, не блищав, не сяв* (М. Коцюбинський); // *у знач. ім.* **пригні́чений,** ного, *ч.;* **пригні́чена,** ної, *ж.* Той (та), кого пригнітили (у 4 знач.). *Пожаліти мучителя — зрадити пригніченого* (прислів'я); — *Золоті ж букви, ніби день на відлеті, кидають у далекі шляхи чудові світла свої. Це корона побідників, тріюмф* [тріумф] *пригніченого, визвольний спів раба* (К. Гриневичева).

2. *у знач. прикм.* Який пригнітився (у 1 знач.). *Зігнувшись, блідий і пригнічений, сидів Грицько до кінця лекції, мов підбитий птах* (С. Васильченко); *Пригнічений Павло Петрович звернувся до Аполлонів, Талій, Мельпомен, Псіхей — прикрас свого розкішного кабінету* (О. Полторацький); *Він скидався швидше на якогось генерала, ніж на такого собі пригніченого дивака, в якого не всі дома* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); // Сповнений гнітючим, важким настроєм, болісним почуттям і т. ін. (перев. про душу, серце). *Із пригніченою душею якось мати вернулась із хліва. Занудьгувала корова, не їсть, не п'є, — чи не захворіла?* (К. Гордієнко); — *Зараз я все тобі з'ясую, щоб твого духа пригніченого* [твій дух пригнічений] *знову вгору підняти* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Який виражає гнітючий, важкий настрій, болісне почуття і т. ін. *Я просто не міг дивитися на пригнічені обличчя Андрія і Натахи* (Ю. Покальчук); *Колін, накричавши на Морґана, трохи пожвавішав — у кожнім разі, вже не мав такого пригніченого вигляду, як спочатку* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Гнітючий, важкий, болісний (про думки, почуття і т. ін.). *Орисю приголомшила ця чутка. Вона ходила мов уві сні, мовчазна, з пригніченими думками* (Д. Бедзик).

ПРИГНІ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пригні́чений** 2. *Здавалося, мов щось пригнічувало і цю тісну хатку, і людей, що в їй* [ній] *жили. Сама Ївга не пасувала до цього темного закутка вбозтва і пригніченості* (Б. Грінченко); *Голос, хода і вираз обличчя Марфи виказували смуток і пригніченість* (А. Хорунжий); *В найближчі дні .. не треба було носити на лиці смиренну машкару і пригніченість, тому ми сміялись до хрипоти* (В. Рубан); *Він планував можливі маневри, подумки повторював команди, але відчуття непевності та пригніченості не минало .. Бриг міг послухатись його, а міг і не послухатись* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРИГНІ́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пригніти́ти.** *Леся Українка не приймає християнського упокорення, .. пригнічення індивідуальності, відмовлення од боротьби* (М. Зеров); *Домішка листового опаду клена гостролистого й липи сприяє пригніченню злакового покриву, захисту ґрунту від випаровування та збагаченню поживними елементами* (з наук. літ.); *Видатний поет-романтик, найвизначніший представник "української школи" Северин Ґощинський у поемі "Канівський замок" (1828) .. змалював Коліївщину як народний виступ проти пригнічення* (І. Дзюба).

2. Те саме, що **пригні́ченість.** *Сльози пригнічення та ображеної гідности тихо спливали по її щоках* (І. Білик); *У цей період мого життя серце моє набагато частіше заповнювала вдячність, аніж пригнічення* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПРИГНІ́ЧЕНО. Присл. до **пригні́чений** 2. [П р і с ц и л л а *(пригнічено):*] *Іще одна доклалася вага до тягаря великого на серці...* (Леся Українка); *Юнак Марко кида .. погляди на дівчину, що пригнічено сприймала вихватки Саливонової компанії* (К. Гордієнко); *Згадав* [я] *і про його вчорашній прихід, сказавши, що вчора виглядав він пригнічено* (Валерій Шевчук); *Її голос звучав тепер пригнічено, особливо останнє: "Як хочете!"* (Ю. Покальчук).

ПРИГНІ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пригні́чувати.** *З таким радісним піднесенням полишав я ту Німеччину, де був, здається, вперше за все своє недовге життя майже не пригнічуваний тягарем щоденних обов'язків* (П. Загребельний); *Схопившись з місця і ще пригнічуваний кошмарами, поспішає* [Врангель] *в оперативний відділ* (О. Гончар); *"Слабший", пригнічуваний алель називають рецесивним* (з навч. літ.); — *Особистість, століттями пригнічувана, крива і чахла, як береза в тундрі, на вічній мерзлоті, — ось головна проблема, головна біда народу нашого, на сьогодні і на майбутнє* (В. Дрозд); // **пригні́чувано,** *безос. пред. Багатомільйонне кріпацтво Російської імперії давало їй силу-силенну талантів у всіх сферах життя, і хоч як їх пригнічувано й марновано, багатьом пощастило себе утвердити* (І. Дзюба).

ПРИГНІ́ЧУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **пригні́чуваний.** *Флуктуючий перебіг тику і пригнічуваність його симптомів ускладнюють оцінку терапевтичної реакції при неврологічному розладі* (з наук. літ.); *Проникнення кореневих систем рослин на територію одна одної зумовлює гальмування їх росту та взаємну пригнічуваність* (із журн.).

ПРИГНІ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригні́чувати.** *Декрет Йосифа II, що накладав на поміщиків кару за пригнічування підданих, пішов у забуття; громадські комори, закладені за Йосифа II в 1782 р., конфісковано на державні потреби* (І. Франко); *Зелоти говорять про храмовий закон .. Це був закон на ще більше, ще глибше пригнічування уже й так бідних і пригнічених. Ганьба з таким законом!* (Л. Мосендз); *Засоби для пригнічування центральної нервової системи в малих дозах мають заспокійливу дію, у середніх — снодійну, у великих — це наркоз* (з навч. літ.); * Образно. *Юнкери притихли .. А Саша вже волав патетично: — Але вас тепер самих заміряються зробити знаряддям насильства і пригнічування свободи...* (Ю. Смолич).

ПРИГНІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПРИГНІТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИГНІТИ́ТИ,** ічу́, і́тиш, *док.* 1. *кого, що.* Гнітити (у 1 знач.), придавлювати кого-, що-небудь своєю силою або вагою. *Павло пішов по алеї, і йому здавалось, ніби гілля в гущавині пригнічує його зверху до землі* (І. Нечуй-Левицький); *Її величезні русяві коси, обвиті довкола голови, бачилось, пригнітали те низьке чоло* (І. Франко); *Далечини імла задушна вже звістує бурю-громовицю, пригнітає птаство аж до хвилі і гнітить людські серця набухлі* (В. Стус); *Далеко дужчий за нього був чоловік. Відразу вивернувся з-під його* [нього], *збив його під себе і пригнітив коліном* (Б. Грінченко); *Похукав* [Ярема] *на шпака, поки той кліпнув чорним діамантиком, погладив йому пір'я, обережно притримував, щоб не пригнітити дебелими пальцями* (П. Загребельний); * Образно. *Він ламав гілля просто тому, що воно попалося йому під руку .. Чогось треба було йому, щоб вкладувати* [вкладати] *ту злість, яка його душила, давила, пригнітала до землі* (Г. Хоткевич); [М а р у с я:] *Ох, вітри буйні, донесіть до нього мою печаль-журбу, скажіть йому, що я гину за ним, що мене туга пригнітила до сирої землі* (М. Старицький).

2. *кого, що, перен.* Гнітити (у 2 знач.) кого-небудь, створювати важкий настрій, виклика́ти болісне почуття і т. ін. [О л е с я:] *Пригнічує мене переконання, що постерігаю в собі щодень все більший брак освічення* [освіченості] (М. Кропивницький); *Коли раз освободжуся* [звільнюся] *від усього того, що пригнітало і путало мене тут, тоді стане для мене кождий день — днем празничним* (О. Кобилянська); *Світ легше сприймати в одній плаській проекції. Його багатовимірність може тільки пригнітити вразливі натури* (І. Роздобудько); [Б а с т а р д:] *Такі сумні ви! Де бадьорість ваша? Чи пригнітила так нова поразка?* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра); // *також зі сл.* с е р ц е, р о з у м *і т. ін., що.* Сповнювати (у 4 знач.) важким настроєм, болісним почуттям і т. ін. — *Я тебе прошу, заспівай мені що-небудь... повесели мою душу, бо важкий смуток її пригнітає...* (А. Чайковський); *Як тільки на душі посутеніє, як тільки смуток важким каменем пригнітить серце, як тільки остогидне міська курява .. — у Зарванці!* (М. Коцюбинський); *Приголомшення придавило Хому, пригнітило розум, тож він .. не збереться з думками* (К. Гордієнко).

3. *що, спец.* Перешкоджати нормальному розвиткові, функціонуванню і т. ін. *Застосування препаратів на основі речовин фітогормональної природи дає можливість активізувати чи пригнітити певні біологічні процеси, що впливають на продуктивність рослин* (з наук. літ.).

4. *кого, що, перен.* Гнітити (у 3 знач.) кого-, що-небудь; пригноблювати (у 1 знач.). *Бідний робітник, що зазнав змалечку нужду та горе, що бачив, як сильні пригнічують слабших, багаті — бідних і скрізь панує неправда, дивилась на світ, як на загадку* (М. Коцюбинський); *Починаючи з року 1688, запорожці, побачивши, як на гетьманщині старшина пригнітила посполитство, почали підбурювати селян Лубенського та Миргородського полків до повстання проти панів (старшини)* (А. Кащенко); // Пригноблювати своєю владою, авторитетом і т. ін. [М і ч у р і н:] *А я їм* [американцям] *скажу: нехай приїжджають через двадцять років. І хай не пригнічують мене своїми грошима* (О. Довженко); — *Ви просто пригнічуєте нас своєю ерудицією, о високородна леді, — з награним жахом прошепотів Марков* (В. Єшкілєв).

ПРИГНІ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідко* **ПРИГНІТА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИГНІТИ́ТИСЯ,** ічу́ся, і́тишся, *док.* 1. Гнітитися (у 1 знач.), ставати пригніченим (у 2 знач.). — *Я, — із притиском додав він, — не зможу жити, похований в цій глушині серед боліт і гір: дана мені Богом натура пригнічується, даровані небом здібності марно пропадають* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Коли Терезка зникла за дверима, Брановський трохи пригнітився, що Терезка кинула йому такий короткий "добрий день" і пішла* (М. Томчаній); *Коли .. опинився* [Сивоок] *там, у царстві лісових володарів-турів, то виніс звідти свавільне відчуття молодечих буйнощів.., а згодом те відчуття пригнітилося іншим: відчув свою малість і незміцнілість* (П. Загребельний).

2. *тільки недок.* Пас. до **пригні́чувати, пригніта́ти.** *Був теплий день. Весною пахло навіть у цім дворі, де все нове, весняне пригнічувалося ще в брості* (Василь Шевчук); — *Дух пригнічується темними інстинктами, плоть безмежно далека від чистості, від цього біль і сором, од яких не порятуєшся нічим, окрім любові й утечі в самотність* (П. Загребельний).

ПРИГНІ́ЧУВАЧ, а, *ч.* 1. *спец.* Те, що пригнічує (у 3 знач.) (про речовину, пристрій і т. ін.). *Майбутній учений-гігієніст Л. І. Медвідь, ще навчаючись в аспірантурі, уже до 1941 р. публікує дві наукові статті про пригнічувачі насіння льону* (з наук.-попул. літ.); *Пригнічувачі нервової системи — це психоактивні речовини, які зменшують тривожність, розслаблюють м'язи тіла й викликають стан спокою* (з навч. літ.); — *Шлюз пропустить лише доктора, а потім знову закриється. — .. Ми увімкнемо ваші пригнічувачі й проскочимо за доктором* (В. Єшкілєв).

2. *перен.* Той, хто пригнічує (у 4 знач.), пригноблює (у 1 знач.). *Монтеск'є вважав: якщо судова влада з'єднана з виконавчою, то судді отримують можливість стати пригнічувачами* (з наук.-попул. літ.).

ПРИГНОБИ́ТИ *див.* **пригно́блювати.**

ПРИГНО́БЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пригноби́ти.** *Оповідання Морозенка та його запальні речі осяяли світлом і зміцнили душі пригноблених людей* (А. Кащенко); *Ардарік .. став на чолі всіх пригноблених племен* (В. Малик); *Ми, на берег зійшовши, лежали два дні і дві ночі, Зморені тяжко й гіркою пригноблені серця печаллю* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * Образно. *Навколо лежали важкі зажурені лани, пригноблені густими хмарами* (М. Івченко); // **пригно́блено,** *безос. пред. Багато разів Він визволював їх, але вони вперті були своїм задумом, і пригноблено їх через їхню провину!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // *у знач. ім.* **пригно́блений,** ного, *ч.;* **пригно́блена,** ної, *ж.* Той (та), кого пригнобили. — *Шукайте правду. Рятуйте пригнобленого. Захищайте сироту. Заступайтеся за вдову...* (Р. Андріяшик); — *Ніхто не може бути нейтральним .. Людина або з гнобителями, або з пригнобленими* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Похилений, згорблений. *І очі ті, і постаті ті, — тільки очі журніші та постаті пригнобленіші...* (Остап Вишня); // Який не розвивається; кволий (у 1 знач.). *Серед листу жовтого воскрес Буянням трав пригноблений барвінок* (В. Еллан-Блакитний); *Завмер* [професор] *перед тіткою, яка продавала цуценят мопса. І чогось такими бідолашними та пригнобленими здалися професору ті цуценята...* (Люко Дашвар).

3. *у знач. прикм., перен.* Із важким, болісним настроєм, почуттям і т. ін. (про людину); пригнічений (у 2 знач.). *Вона лежала так тихо, пригноблена, розтоптана, і розуміла лиш одно, що вона одинока* (М. Коцюбинський); *Іцко смутно всміхнувся, схилив голову вниз та й зажурився. Він увесь був якийсь пригноблений* (А. Кримський); *Вигляд у капітана з борідкою-еспаньйолкою видавався не дуже капітанським. Сидів якийсь зіщулений, пригноблений, наче ждав кожної миті смерті* (Ю. Бедзик); // Пригнічений, важкий, болісний (про настрій, почуття і т. ін.). *Авірон не бачив нічого й не чув. Він думав, і думи його були такі пригноблені, такі жорстокі, що роздирали серце* (Г. Хоткевич); *— Диякон батуринців знає, як батько своїх дітей. Здалеку відчуває їх пригноблений настрій* (Б. Лепкий); // Який виражає пригнічений, важкий, болісний настрій, почуття і т. ін. (про обличчя). *— Утік* [смертник] *у місті, як на допит десь водили. А я думав ти не втечеш — занадто морда у тебе була квасна та пригноблена... Оповідай, як було* (Ю. Горліс-Горський).

ПРИГНО́БЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **пригно́блений** 3. *Поганий день: не то щоб скучно, а якась апатія, пригнобленість* (М. Коцюбинський); *Марта встала, вся осяйна й горда. Її пригнобленість зникла без сліду* (О. Слісаренко); *Пригнобленість, яка тяжіла над ним, тиснула почуттям безвиході вже довгий час* (Р. Іваничук); *Я не міг розгадати таємницю її байдужости, пригноблености, її мовчазного незадоволення* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПРИГНО́БЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пригноби́ти** 1. *Колишнє пригноблення, в якому давніше чигиринці жили, непевність, що буде завтрашнього дня, сваволя урядовців і кварцяного війська геть пропали* (А. Чайковський); *Під час своїх подорожей по Україні в 1843 і 1845 роках Шевченко на власні очі побачив таке страшне пригноблення трудящих, що він ніби прозрів, наче очі йому відкрилися на сувору дійсність* (П. Колесник); *Основою для кожного українця є його віра в Україну, в те, що до неї прийде Божа ласка і врятує колись її від пригноблення і знегод* (Ю. Покальчук).

2. *перен.* Стан за знач. **пригноби́ти** 2. *Без слова, в німім пригнобленню вийшли .. жандарм і візник* (І. Франко); *Щось страждене з'явилося і в кутиках уст, і в очах, якесь пригноблення виразно відбивалося з усієї його* [М. Коцюбинського] *тепер не похиленої вже тільки, а справді зігнутої постаті* (С. Єфремов); *У словах гетьмана почувся жаль. Старшинам дивно було слухати таких слів і дивитися на пригноблення гетьмана, котрий нарікати й жалуватися не любив* (Б. Лепкий); *Іван дивився на неї* [матір]. *Бачив велике пригноблення на її лиці* (А. Крушельницький).

ПРИГНО́БЛЕНО. Присл. до **пригно́блений** 3. *Я відчув себе супроти нього мізерією і пригноблено потакав його балачці, зачудовувався з його енергійних рухів* (Олесь Досвітній); *Мовчки, пригноблено дивився* [Фінк] *на неї і посміхався запобігливо* (П. Загребельний); *Вона пішла. Якось розбито, похилено, пригноблено. Але ще раз зупинилася. — То мені вже ніколи не приходити?* (Валерій Шевчук).

ПРИГНО́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пригно́блювати** 1. *— Наталонько! Мене переслідує думка, що .. це життя, грубе, жорстоке, .. вплине на вас, може, так, що в вас прокинеться пригноблювана натура і ви заживете цілком іншим життям!* (О. Кобилянська); // *у знач. ім.* **пригно́блюваний,** ного, *ч.;* **пригно́блювана,** ної, *ж.* Той (та), кого пригноблюють. *В умовах капіталізму нерівноправне соціальне становище пригноблюваних і пригноблювачів ставить у неоднакові умови і розвиток їх національних мов* (В. Русанівський); *Національні ідеали завжди об'єктивні, первинні: любов до своєї батьківщини, прагнення до етичного єднання народу, справедливість, готовність допомогти пригноблюваним* (з наук. літ.).

ПРИГНО́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригно́блювати** 1, 2. *1775 р. після численних актів пригноблювання з боку британської адміністрації південні колонії розпочали збройну боротьбу проти Англії, тоді як північні колонії залишалися вірними британській короні* (з наук.-попул. літ.); *На прикладі слідчої справи першої політичної організації національного характеру в Україні — Кирило-Мефодіївського братства — висвітлено характерні риси внутрішньої політики російського самодержавства в Україні середини XIX ст.: поліцейське свавілля, пригноблювання вільної думки, обмежування особистих і національних прав* (з наук. літ.).

ПРИГНО́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИГНОБИ́ТИ,** облю́, о́биш; *мн.* пригно́блять; *док.* 1. *кого.* Гнобити (у 1 знач.), не давати вільно жити. *— Багатий пригноблює бідного .. Скрізь панує неправда в світі, — сказав сумовито Роман* (І. Нечуй-Левицький); *Бачу, єгиптянок очі сміються з-під чорних серпанків, жінку Іслам пригнобив, але очі зосталися вільні!* (Леся Українка); * Образно. *Пішли на край Михайлів скити-сусіди, за жінок своїх помстою палаючи. Пішли й амазонки, бо там їх "пригноблювали" — накидаючи їм закон, який не самі вони утворили* (Н. Королева).

2. *кого і без прям. дод., перен., рідко.* Те саме, що **гноби́ти** 2; пригнічувати (у 2 знач.). *Недостаток болить, журба мулить, пригноблює, робить вовчкуватим, убиває!* (О. Кобилянська); *Свідомість важного моменту і почуття великої відповідальності за свій історичний вчинок не пригноблювали гетьмана, а скорше підбадьорювали його* (Б. Лепкий); *Тиша ця пригнобила його* (І. Франко); *Остання невдача навіть пригнобила пана гетьмана, наповнила його душу розчаруванням, гнівом на всіх і вся* (Г. Хоткевич); *Перший вечір у Мюнхені пригнобив Лисенків: туга, не тільки втома* (Олекса Ізарський).

3. *кого, що, перен., рідко.* Поглинати (у 3 знач.), відтісняти кого-, що-небудь. *Сонце запалало на сході і пригнобило пітьму* (О. Кобилянська); *Ми не повинні або тільки писати, або тільки читати: перше (маю на увазі стилос) пригнобить нас і виснажить; друге — зробить розсіяними, поверховими* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРИГНО́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* 1. Ставати пригнобленим (у 3 знач.). * Образно. *— Я — українець, Алісо. Та з кожною дниною відчуваю, як моя українськість дедалі пригноблюється і заникає в мені. І це заникання затьмарює душу* (О. Шугай).

2. Пас. до **пригно́блювати.** *У демократичному суспільстві права національних меншин не повинні пригноблюватися* (з газ.); *Пригноблювався* [І. Вагилевич] *думкою, що його праці стали непотрібні: скарби, що їх поназбирував за все життя по селах, жорстоко відкидала міська цивілізація* (Р. Іваничук).

ПРИГНО́БЛЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто пригноблює (у 1 знач.). *У Вільні .. він чув не раз і навіть читав на аркушиках, які вночі розклеювали на стінах, що імператор — тиран, пригноблювач, кат і душитель волі* (Василь Шевчук); *— Тільки силою можна зломити силу пригноблювачів. Україна піднялася за волю, поспішайте їй на підмогу. Слава і честь на вічні часи покриє вашу зброю, зброю визволителів свого народу!* (В. Чемерис).

ПРИГНО́БЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **пригно́блювач.** *В оповіданні "Маша" Марко Вовчок описує таку сильну ненависть до пригноблювачки, що й прийняти хусточку дівчина не спроможна, хоч інстинкт самозбереження й бере гору на якийсь час* (з наук. літ.).

ПРИГНО́БЛЮЮЧЕ, *рідко.* Присл. до **пригно́блюючий.** *Її присутність впливала на мене завсігди лише пригноблююче* (О. Кобилянська).

ПРИГНО́БЛЮЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який пригноблює (у 2 знач.); гнітючий, важкий (у 7 знач.). *— Мені здається, що ми не будемо мати довго погоди. Небо затягається хмарами, а що найважніше — цей пригноблюючий спокій у воздусі* [повітрі] *замикає віддих* (О. Кобилянська); *Я був виняткова здивований, звідки і як взялося моє красномовство, чому так розв'язався звичайно спутаний язик, де поділось моє пригноблююче розгублення* (У. Самчук).

ПРИГНУЗДА́ТИ, а́ю, а́єш, *кого, що.* Док. до **гнузда́ти.** *В місті грабунки, "синочки"* [махновці] *перепились, розперезались... Ревком катеринославський хотів пригнуздати їх* (О. Гончар); *— Великої Росії без Малої не було, немає і бути не може, — мовив Полторацький. — .. Вони це добре знають і хочуть її пригнуздати навічно всю* (Ю. Мушкетик); *Пригнуздати коней.*

ПРИГНУ́ТИ *див.* **пригина́ти.**

ПРИГНУ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пригну́ти.** *Вони стояли на греблі біля самого шлюзу і дивилися, як срібна стьожка води спокійно котиться по густій зеленій щітці пригнутого до землі верболозу* (М. Чабанівський); *Заялозена* [заяложена] *вуглем і маззю блюза морщилася на пригнутих додолу плечах машиніста* (Б.-І. Антонич); *— Ми — як ті намистини, хлопче, всі пов'язані одною ниткою. Ми малі люди, пригнуті низько до землі .. Але ми бачимо все* (Любко Дереш); *Ця усмішка* [Івана] *нагадала Дзябурі сина, вбитого на початку війни, пригнуту горем нещасну дружину* (І. Багмут); // **пригну́то,** *безос. пред. Поставлено* [князя] *одразу ж на коліна й пригнуто голову до самого килима, так ніби ці мовчазні велетні хотіли примусити його їсти вовняний ворс коло підніжжя трону* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який пригнувся, нахилився (у 1 знач.). *Гарячі жнива. Біліють скрізь сорочки пригнутих женців* (С. Васильченко); *Один невірний рух — і самохідка з розгону влетить у річку. Мов скам'яніли пригнуті насторожені бійці, не одриваючи очей від зорової щілини* (М. Стельмах).

ПРИГНУ́ТИСЯ *див.* **пригина́тися.**

ПРИГОВІ́Р, во́ру, *ч., розм.* 1. Те, що говорять, супроводжуючи яку-небудь дію; примовка (у 1 знач.). *Балабухи пекла стара кухарка Марта, а пекла їх з приговорами за старосвітськими звичаями* (Б. Лепкий); *Мовби згадавши свої парубоцькі літа, .. пастух зачав витоптувати, викаблучувати, розламувати кістки, та з піснею, та з приговором* (К. Гордієнко); *"Жіноцтво" — в кухні, мабуть, Славочку купає, бо чути звідти плюскіт води і приговори: — А хто то буде робити купці-кіпці? Ой, мої гостоньки-ростоньки...* (Ірина Вільде).

2. *заст.* Наговір (у 2 знач.). [Я в д о х а:] *І як би то він зміг мене з ума звести, як я того не схочу? Може, зна такого наговору чи приговору або підкурює чим?* (Марко Черемшина).

ПРИГОВІ́РКА, ПРИГОВО́РКА, и, *ж., розм., рідко.* 1. Те саме, що **приговір** 1. [Т е р п и л и х а:] *Оттак все вона — приговорками та одговорками і вивертається* (І. Котляревський); *Замісила* [бабуся] *і скачала коржик, посадила в піч спектись, і усе з приговорками та спльовуванням* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вони* [молодики].., *забуваючи, що це вправи, запалювалися і не раз побивали себе до крові, бо старші козаки .. заохочували всілякими приговірками: "на шаблю налягай", "шаблю йому підбий", "так його, так!"* (Б. Лепкий).

2. Те саме, що **при́казка.** *— Та й до біса ж я накупив сих ласощів, — казав .. Пархім. — Але їм, їм — і кінця не видно .. Аж очі рогом лізуть! .. Бачили чортові очі, що купували, їжте ж!... От з такого-то Пархімового снідання пішла меж людей і приговорка* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Трухнув* [опришок] *головою, повторяючи свою любиму приговірку: — Все байка — коби лиш ми здорові!* (Г. Хоткевич); *Григорій сидів насупроти Ганни, що так лукаво ворушила бровою, і .. слухав примовок, приговірок* (І. Багряний).

ПРИ́ГОВОР, у, *ч., заст.* 1. Вирок (у 1 знач.). *Маруся слухала ці одрубні фрази — і мов приговор смерті їй читали...* (Г. Хоткевич); *Старшина просто радив на підставі циркуляру "про боротьбу з хуліганством на селах" вислати по приговору чортового парубка аж на Сибір, та й край* (В. Винниченко); *— От. А тепер я зроблю тобі приговор і рррострїляю* [розстріляю], *як собаку... Пойняв* [зрозумів]? (І. Багряний); *— Ні, дочко. Не бійся за мене .. Я буду живий. Люди, що підписують смертні приговори й не виконують їх, не в стані бути небезпечними* (У. Самчук).

2. Постанова якої-небудь організації, закладу, зборів і т. ін. [С т а р ш и н а:] *Побалакаємо з громадою, зробимо приговор і пошлемо Бурлаку подальш відціля* (І. Карпенко-Карий); *Нарешті він кашлянув, підтягнувся і високим, чужим трохи голосом почав читати. Всі уже знали той приговор .. Уже знали, що від сьогодні земля не панська, а людська, що народ одбирав її назад, у свою власність* (М. Коцюбинський); *Мартин розгортає за столом ветхі віком копії постанов судебної* [судової] *палати, кладе перед очі Коропа приговор Стайківського сходу* (Г. Косинка); *Треба організувати земельні громади й скласти приговор, тоді вишлють землеміра, і зробить він нарізку, як там кожна громада собі встановить* (А. Головко).

3. *рідко.* Те саме, що **ви́рок** 2; домовленість. *У нас з вами давно приговор такий: .. ми, донські козаки, допомагатимемо запорозьким черкасам, і на Запорогах і в Січі один одного в скруті не полишимо* (Ю. Мушкетик).

ПРИГОВО́РЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **приговори́ти** 3. *Тихо та смутно сунула громада з Двору за старим дідом, що, звісивши голову, наче п'яний, ковиляв* [плентався] *попереду. Так проводжають поважного покійника або рідні на смерть приговореного родича* (Панас Мирний); *Крючковар став прислухатись до розмови, і те, що він почув, сколихнуло його апатію — приговореної до смерти людини* (О. Слісаренко); // **приговро́рено,** *безос. пред. На козацькій раді після Корсуня приговорено мені проситися під руку великого государя Олексія Михайловича* (П. Загребельний).

ПРИГОВОРИ́ТИ, ворю́, во́риш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод., діал.* Домовити (у 2 знач.). — *Молодим дуже приговорив я тебе служити в мене і обіщався, коли будеш мені вірно і чесно служити, не зоставити тебе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Василинина мама мала якусь свою далеку родичку недалеко школи і приговорила, щоб Василина там жила й обідала* (Д. Гуменна); — *Не слухаєтесь старших,* — *набрав поважної пози солдат.* — *Скриню треба було залишити на вокзалі. А згодом приговорили б якусь попутку* (М. Циба).

2. *кого, діал.* Підмовити. *Приговорила* [Оришка] *одного кума випросити в управителя невеличкий шматочок цілини зараз біля Горішка, буцім для себе* (Панас Мирний).

3. *заст.* Постановити, ухвалити *(див.* **ухва́лювати[1]).** *Високі радники приговорили, і король Ян-Казимир повелів: до початку кампанії .. власну чернь у себе за спиною приборкати* (Н. Рибак); // Ухвалити приговор (у 1 знач.). — *Той раколюб на той час став купецьким старшиною. Він приговорив мене засадити у поруб* (Ю. Логвин); *Атауальпі навішали цілу купу звинувачень у змові проти іспанської корони, єресі та всяких інших пакостях, після чого його приговорили до смерті* (М. Кідрук).

ПРИГОВО́РКА *див.* **приговірка.**

ПРИГОВО́РЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пригово́рювати.** — *Ну, ну! Ти-ти-ти!* — *чути батькове приговорювання, перемішуване ударами молота* (І. Франко); *Він .. без приговорювання приложив фляшку до уст, "покропив горло" і подав товаришеві* (Марко Черемшина).

ПРИГОВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок., розм.* Говорити, супроводжуючи якусь дію; примовляти (у 1 знач.). — *Дай вам, Господи, і з роси, і з води,* — *приговорювала Мартоха, кланяючись* (Леся Українка); *Петро вхопив хлопця .. і став з цілої сили парити прутом та по кожнім ударі приговорював:* — .. *Ось тобі, жовтодзюбий ледаре, ось маєш. Мамине молоко з-під носа не висохло, а він женився би!* (А. Чайковський); *Жінки гостинно й турботливо частували нас. Ми були робітники. Кожний з'їдений вареник — це добре змолочений сніп ..* — *Їжте, мої хороші,* — *приговорювали вони* (Ю. Смолич); // *заст.* Промовляти слова туги над померлим. *І як же то дуже голосили і жалібно приговорювали над Трохимом!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Серед хати на марах наряджений покійник, а коло нього сивий бойко Боринський стоїть, вдивляється в мерця, киває головою і приговорює:* — *Іване! Іване! Де твої діти, де?..* (С. Ковалів).

ПРИГО́ДА, и, *ж.* 1. Те, що трапилося (часто непередбачене, несподіване); подія, випадок. *"Що ж то, сину, за пригода Така прилучилась?" "Та пригода — не пригода — Верства повалилась!"* (С. Руданський); *Серед ночі, при місяці, при тяжкім болі тіла, всі денні пригоди вставали перед ним, як те страховище* (Панас Мирний); *Тарас був прикро вражений пригодою в нічних Прилуках* (Василь Шевчук); *Ця коротенька прогулянка по Фолкстону з професором Гібберном після його "Нового прискорювача" була найдивовижнішою, найнеймовірнішою пригодою в моєму житті* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); // *також у сполуч. зі сл.* л и х а, т я ж к а *і т. ін.* Небажана, неприємна або небезпечна для когось подія. *В пригоді пізнавай приятеля* (прислів'я); *Ходив собі Вовчик-братик по лісі, ходив, та й надибала його тяжкая пригода* (І. Франко); — *Як не глядів* [дервіш], *як не старався,* — *сталась пригода: заслаб осел в пустині та й здох* (М. Коцюбинський); [Л і р:] *П'ять день* [днів] *ще маєш ти, Щоб від пригод лихих себе вбезпечить, А шостого — державу нашу маєш Покинути негайно і назавжди* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *перев. мн.* Подія, яка трапляється під час подорожі, мандрівки й нерідко пов'язана з ризиком (у 1 знач.), небезпекою і т. ін. *Він розповів зміст поеми* ["Одіссеї"], *дитячим звичаєм підносячи більше чудесні та фантастичні пригоди, а минаючи побутові картини* (І. Франко); *Чимало і пригод було в подорожах* (М. Рильський); *Везучи наш вантаж, ми шукали пригод. Ми вже й здали вантаж, а цікавого нічого не зустріли* (Ю. Яновський); *Рашель .. швидко заторохкотіла, розповідаючи свої пригоди* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *перев. з означ., розм.* Дія, розрахована на досягнення успіху в коханні, залицянні. *Ломицького встріла Христина і все дочиста випитала в його* [нього]. *Вона зацікавилась його романом, бо була дуже охоча й ласа до таких романів та романічних пригод* (І. Нечуй-Левицький); *Веселий, поранений в руку сержант хвалькувато розповідав товаришам про свої довоєнні ловеласівські пригоди* (О. Гончар); *Я .. хочу розповісти вам про одну сільську любовну пригоду, хоч недовгу, так зате смішну на прикінеччі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

Ста́ти / става́ти (бу́ти) у [вели́кій] приго́ді *див.* **става́ти.**

○ **(1) У приго́ді,** *у знач. присл.* — у разі небезпеки, загрози (у 2 знач.). [Ч а л и й:] *Війська маєм ми всього двісті чоловік і одну гармату. Це наші сили, це наш замок, куди в пригоді ми можем заховатись!* (І. Карпенко-Карий); — *Куди се, наш володарю, спішиш, Нас бідних без опіки покидаєш? Кому віддав ти в руки нас? Чи він, Новий наш пан той, висохлий як скіпка, Зуміє нас в пригоді боронити?* (І. Франко); *В Прісі буяла по жилах козача кров. Вона не покинула чоловіка в пригоді, а, скинувши з коромисла відра, вдарила ним одного з гайдуків по руках і вибила в нього шаблю* (А. Кащенко).

◊ **(2) Про вся́ку приго́ду** — на всякий випадок. *Вхопивши обіруч дзюбак, я .. до кінця ручки прив'язав тонкий, а міцний шнур, що був у мене за поясом про всяку пригоду* (І. Франко); **Шука́ч приго́д** *див.* **шука́ч.**

ПРИГОДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИГОДИ́ТИ,** оджу́, оди́ш, *док., кому, рідко.* Те саме, що **догоджа́ти.** *Ми .. бездарно засипалися, коли почали ладнати експозицію власного "музею дрібниць",* — *кожен хотів, щоб пригоджали йому, а відтак усе полетіло шкереберть* (Валерій Шевчук); *Радивон Ржа, морений, томлений, валився з ніг, а жінка, замість того щоб пригодить, галасувала на весь двір* (К. Гордієнко).

ПРИГОДИ́ТИ *див.* **пригоджа́ти.**

ПРИГОДИ́ТИСЯ, джу́ся, ди́шся, *док.* Виявитися придатним, корисним для кого-, чого-небудь; знадобитися, згоди́тися. — *Там* [у монголів] .. *твій Максим, і хто знає, може, ми один другому на що пригодимось* (І. Франко); *Йонька вийняв димучий патрон, понюхав його, покрутив у пальцях, прикидаючи, чи не пригодиться в господарстві* (Григорій Тютюнник); — *Він хотів би взяти тебе з собою в Галич, але я подумав, що ти пригодишся і тут, у Києві. Чи як? Вибирай!* (В. Малик); *Він* [човен] *лежав під водоростями так, як тоді прикидав його Муратов. "Лежи, лежи, друже,* — *подумав він.* — *Може, ще пригодишся мені"* (О. Сизоненко).

ПРИГО́ДНИК, а, *ч., розм.* 1. Той, хто шукає пригоди (у 2 знач.). *Італієць з Генуї і невгамовний пригодник Христофор Колумб в одну ніч став адміралом і дворянином* (Н. Рибак); *Троє пригодників сховалися під навислим плющем і тихо обговорювали майбутню випробу* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. Той, хто у своїх творах описує, змальовує і т. ін. пригоди (у 2 знач.). *Не часто радують читачів новими творами фантасти і пригодники, кіносценаристам теж є простір для роботи* (Ю. Збанацький).

3. *рідко.* Той, хто розслідує пригоди (у 1 знач.); детектив (у 1 знач.). *— Джо .. Чи не візьмешся ти за одну... — ... не зовсім престижну для КС* [кримінальної служби] *справу? — кисло закінчив за нього Джо .. — Ти, звичайно, знаєш, що я пригодник і живу в прямому значенні цього слова тільки з пригодництва* (В. Чемерис).

ПРИГО́ДНИЦТВО, а, *с.* Те, що пов'язане з пригодами (у 2 знач.). *— Тільки б не збитися на пригодництво, — сказав Сергій-оператор .. — Розумію, що для вас кожен факт з пережитого дорогий, кожна листівка, вами від руки переписана, здається подією — куди якою значною... — Тоді не було незначного* (О. Гончар); *— Якщо ж ти захочеш битися зі мною і я тебе звитяжу, то для сатисфакції зажадаю лише, щоб ти склав зброю і, занехаявши всяке пригодництво, вернувся в своє село* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); *Пригодництво сприяло формуванню нового типу творів — історико-пригодницьких романів (повістей), що набули широкої популярності у світовій культурі* (з наук. літ.).

ПРИГО́ДНИЦЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до пригодництва, пов'язаний з ним. *Чудернацькі проєкти, схожі на сюжети пригодницьких романів, один від одного химерніший, снуються в його голові* (І. Муратов); *Автори пригодницького жанру — найхоробріші в світі люди, яким доводиться повсякчас вести своїх героїв назустріч найстрашнішій небезпеці* (М. Дашкієв); *І вже лунають у Явинім серці постріли, і "Руки вгору!", і звуки погоні, і... все, що потрібно в пригодницьких фільмах* (В. Нестайко); *Хай буде просто повість. Що я на правах автора й роблю. Адже вона цілком реалістична, дещо пригодницького плану* (В. Чемерис).

2. *розм.* Прикм. до **приго́дник** 1. *Чи винен ти, що ти уже не витязь, Що твій пригодницький минувся вік* (М. Зеров); *Пригодницькі мрії летіли широко, і здавалося — зараз підійде невідома людина і почнеться перша частина великої пригоди* (О. Копиленко); // Власт. пригодникові. *Не тільки такі, як Віталик, тамували тут* [на покинутому судні] *пригодницьку свою жагу, а й серйозні дядьки* (О. Гончар).

Приго́дницька літерату́ра *див.* **літерату́ра.**

ПРИГО́ДНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **приго́дник.** *Я — пригодниця, авантюристка й поетка — можу розповісти багато історій із життя, подорожей, а також почитати вірші* (з газ.).

ПРИГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИГОДУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що, розм.* 1. Підгодовувати (звичайно тварин). *Раділи люди. Уже вони турбувалися об тім, коли орати, коли засівати; пригодовували скотинку на важку польову роботу* (Панас Мирний); *Він згадав вовчука, якого Вовкулака торік пригодував біля їхніх землянок* (В. Шкляр).

2. *перен.* Підкуповувати (у 1 знач.) кого-небудь, привертаючи на свій бік, домагаючись підтримки в чомусь (перев. негативному). *Він дбав .. про власну безпеку, пригодовуючи невеличку, зате потужну групу професійних бійців* (А. Кокотюха); *Бригадир Семен Бойко .. на нещастя потрапив до службовця зембідділу, якого Карпо пригодовував, і, поскаржившись на Карпа, .. вертався додому не своїми ногами, дарма що в партизанах ходив сміливо на німецькі гарнізони* (Ю. Яновський); *Фейлетони і сатиричні замітки В. Придеснянського зарясніли на сторінках газети ..Тепер, коли б я не зайшов до чайної, для мене знаходився окремий столик. Один час завідувачка намірилася "пригодувати" мене і накривала столик в окремому, для начальства, кабінеті* (В. Дрозд).

ПРИГО́ДОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **приго́да** 1. *Ой розпливайтеся, мої пригодоньки, Так, як лист по воді! Ой не тіштеся, мої воріженьки, Та й моїй пригоді!* (з народної пісні); *Коли б не сталась йому пригодонька на чужині!* (Ганна Барвінок); *Не заспокоїлась тільки Оксана, бо вже кожна людина на селі знала про її сором, лиху та нещасливу пригодоньку* (Л. Яновська); *— Де то наш Білокобилка? — мовив Хрін. — Десь у корчмі варенуху п'є .. — А може, лучилася пригодонька... І його шкуру натягують на барабан* (Ю. Мушкетик); // *ірон. Всі жадали отримати автограф. — Оце так відпустка, — тихо зітхав Півчеревичок. — Нічогенька пригодонька .. Все пиши й пиши. І не видно цьому кінця-краю* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПРИГО́ДОЧКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **приго́да** 1. *Калиночка пристигає, вершок зеленіє, На дівчину пригодочка, робити не вміє* (з коломийки); *Ой, пригода, пригодочка, Прилинула колядочка, Щебетала на всі броди: Гей, сходися, рідний роде!* (Марійка Підгірянка).

ПРИГОДУВА́ТИ *див.* **пригодо́вувати.**

ПРИГО́ЄНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пригої́ти.** *Найпекучіші, пригоєні буденними клопотами болі разом тепер ожили, защеміли* (О. Гончар); * Образно. *Стою перед ним* [прямокутником білого полотна] *.. Він — ніщо. Він навіть не тінь безсила. У ньому, як на хресті, надія заціпеніла, Присохла, мов хирий плід, мов язва пригоєна тіла* (М. Бажан).

2. *у знач. прикм.* Який пригоївся. *Великий князь ходив усі ті дні, мов покараний. Він потроху почав був забувати про ті чорні дні, тепер же Соболь знову роз'ятрив його пригоєну рану* (І. Білик).

ПРИГО́ЄННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригої́ти** і стан за знач. **пригої́тися.** *На основі обстеження та лікування хворих на ускладнені форми синдрому діабетичної стопи вивчено вплив вакуумної терапії на пригоєння вільних шкірних клаптів* (з наук. літ.).

ПРИГО́Ж *див.* **приго́жий.**

ПРИГО́ЖЕ, *присл.* 1. Те саме, що **го́же** 1. *Гарнеє житце, помнож його, Боже! Колос, немов перемитий, Щіткою густо ізлився пригоже* (І. Манжура).

2. *у знач. пред.* Те саме, що **го́же** 2, 3. *— Приїздитиму на свята і коли матиму вільну годину. — Приїздіть, татку. Там так пригоже, що й ну* (Д. Міщенко); *Нашому роду так не пригоже!* (Ганна Барвінок).

ПРИГО́ЖИЙ, ПРИГО́Ж, а, е. 1. *нар.-поет.* Те саме, що **го́жий** 1. *— Балабуха чоловік вчений, пригожий, має вже парафію* (І. Нечуй-Левицький); *Пригож мій дядько, Радя Локотош. У нього зір — як зорі в морі* (В. Сосюра); *— Ну, чи не я казала? Та тільки такій пригожій вродливиці й личитиме це вбрання* (Д. Міщенко); *На козаку й рогожа пригожа* (Номис); * Образно. *Всесвіт наш — це дивна казка, Це одна з фантазій Божих, А людина — сон найкращий З-поміж снів його пригожих* (П. Тичина); // *у знач. ім.* **приго́жий,** жого, *ч.;* **приго́жа,** жої, *ж.* Гарна, вродлива людина. *Ой, з-за гори вітер віє, Там пригожий жито сіє, Ой, там ходить чумак гожий Та на личеньку кращий рожі* (з народної пісні).

2. *розм.* Те саме, що **го́жий** 3. *Вона привикла дома, що її батько про все старався .. Коли ж вийшла за панотця, переконалася, що її муж ні до чого не пригожий* (Л. Мартович); *Я не вірю, що пригож Нам лиш мажор, а сум кінчається* (В. Бичко); // Відповідний для чого-небудь. *В неділю я не мав пильної роботи, ходив по лісі, лежав у холодку та думки думав, і вернувся вечором додому в настрої, дуже пригожім до писання поезій* (О. Маковей); *Слова й поняття, пригожі для характеристики інших людей, не пасували щодо нього* [Віктора]. *Надто вони однозначні, надто зарозумілі* (Олекса Ізарський); // Зручний (про момент, час і т. ін.). *Олексій могтиме їхати аж весною, бо тепер під глибоку осінь не пригожа для хворого пора* (А. Чайковський); *Людська завить і злоба, як грабіжні звірюки, ждуть на свою жертву, щоби зловити її у пригожу хвилинку* (О. Назарук); *Мотря цілий вечір водить за нею напруженими очима і вичікує пригожого моменту, щоб одверто поговорити з сестрою* (Ірина Вільде).

ПРИГО́ЖІСТЬ, жості *і* жости, *ж.* Властивість за знач. **приго́жий** 1. *Трохи огрядному, як на його вік, Храпкову не бракувало суто чоловічої пригожості* (Іван Ле); *У Княжій Вдові усі в один голос говорили про його, Карпову, пригожість. Він і сам інколи подобався собі* (Г. Колісник).

ПРИГО́ЇТИ *див.* **приго́ювати.**

ПРИГО́ЇТИСЯ *див.* **приго́юватися.**

ПРИГОЙДА́ТИ *див.* **приго́йдувати.**

ПРИГОЙДА́ТИСЯ *див.* **приго́йдуватися.**

ПРИГО́ЙДУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИГОЙДА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. Злегка загойдувати (у 2 знач.). *Стала* [Софійка] *пригойдувати дитину, рвучко, невміло, не пригойдувала — теліпала* (Григір Тютюнник); *Люлі, баю-баю, А я своє мале дитя й приколихаю, Приколишу, пригойдаю, Сама піду трошки погуляю* (з народної пісні); * Образно. *Над селом нахилився вечір, наче мати над дитиною. Не легко йому пригойдати Снов'янку* (М. Ткач).

2. *чим і без дод., розм.* Погойдуючись, доставляти кого-, що-небудь кудись, до когось. *У післяполуденок розстрілював польову тишу своїм тарахкотінням трактор, що причепом пригойдував із ферм чергову порцію гною* (Р. Федорів); * Образно. *Чи пригойдає твій* [Молочного Шляху] *потік Нас до галактик новоскреслих* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Аполлінера).

ПРИГО́ЙДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИГОЙДА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. *розм.* Погойдуючись, іти, їхати (у 1 знач.) кудись, до чого-небудь. *Пригойдуватися з Дніпропетровська до Києва потягом чи рейсовим автобусом — це був не її стиль* (М. Слабошпицький); *Федько Баглій .. на димок грубки пригойдався* (В. Дрозд).

2. *тільки недок., рідко.* Пас. до **приго́йдувати** 1.

ПРИГОЛІ́В'Я, ПРИГОЛО́В'Я, я, *с., розм.* Те саме, що **узголі́в'я.** *Зглянься і біль оджени од коханої дівчини, Фебе, Зглянься ласкаво і стань край приголов'я її* (М. Зеров); *Олександр Іванович сидів, спершись на маленький столик, що відділяв його від приголов'я матері* (Б. Антоненко-Давидович); *Лукашева бібліотека .. лишилася нерозібраною після переїзду з Коцюбинського на Суворова. З меблів стояли спартанська розкладачка в кутку, стіл-одноніг у її приголів'ї, посередині писемне бюрко і два стільці* (А. Перепадя); *Катон .. воістину стоїчного гарту мудрець, який в останню свою ніч спокійно читав Платона, поклавши край свого приголів'я меча* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРИ́ГОЛО́ВАЧ, а, *ч., діал.* 1. Приголів'я. *По всій хаті стояли широкі ослони з дерев'яними приголовачами .. Котрі були порожні, а на котрих, на якомусь дранті, сиділи або лежали люде* [люди] (Б. Грінченко); *Над ними стояв стражник й шурхав рукою під приголовач* (П. Панч); *Здавалося Андрієві, що як сіла вона* [мати] *звечора біля приголовача, та так і просиділа до ранку, дивилася на нього, ледь-ледь перебираючи його кучері* (В. Минко).

2. Верхній поперечний брусок у віконній рамі або одвірку. *Заходячи в двері, чоловік трошки пригнувся, хоч приголовач одвірків був дуже високий* (Іван Ле).

ПРИГОЛО́ВЧИК, а, *ч., розм.* Згорнута пелюшка, що підкладається під голову немовляті (звичайно під час купання). *Навчаю, як і покупати, як приголовчик, як пупочок завинути, щоб водиця не зайшла* (Ганна Барвінок).

ПРИГОЛО́В'Я *див.* **приголі́в'я.**

ПРИГОЛОДНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **приголодні́ти.** *Андрійкові, вкрай приголоднілому, поввижалися з спомину картини ніби живими і пробудили надію, хоч зовсім слабу, що, можливо, Лаврик зберігся* (В. Барка).

ПРИГОЛОДНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* Трохи зголодніти, почати відчувати голод. — *Я також троха приголоднів* (І. Франко); *Гості доволі приголодніли, і не треба було дуже припрошувати* (А. Чайковський).

ПРИГОЛО́МШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приголо́мшити.** *Він ішов звільна, хиткими кроками, мов п'яний або приголомшений важким ударом* (І. Франко); *Не знаю, хто я.., не пам'ятаю себе: стаю, як набита соломою лялька, як рибина, приголомшена обухом* (С. Андрухович); *Німці драпали. Приголомшені ударом артилерії, вони не скоро опам'ятались* (О. Гончар); *Печальний, або нерішучий, або приголомшений гамом, топтався він, крутячи шиєю тонкою* (М. Бажан); *Кому передати пернач, кому далі вести військо, зморене й приголомшене смертю ватага* (Ю. Мушкетик); // **приголо́мшено,** *безос. пред. Катрусю приголомшено. Катрусю вбито. Катруся ридає, ткнувшись обличчям у шерехату кору самотньої яблуні* (М. Павленко).

2. *у знач. прикм., перен.* Охоплений замішанням, пригніченістю і т. ін. (про людину); пригнічений (у 2 знач.). *Приголомшеного Фараона повідомили..: його призначено комендантом старої, всіма давно покинутої бази* (М. Слабошпицький); *Приголомшений Неборак показав мені двері, за якими знемагав у своїй царській величі ув'язнений автомобіль* (Ю. Андрухович); // Який виражає замішання, пригніченість і т. ін. *У Ганни був приголомшений вигляд, трохи навіть зляканий* (О. Копиленко); *Синок Борис .. широко-широко витріщеними, здивованими, приголомшеними своїми дитячими очима дивився на батька* (І. Багряний); *Старший подивився скоса на Юхимового батога, на зігнуту приголомшену постать* (Іван Ле); *Так і пішли вони кам'янистим шляхом, в супроводі нажаханих, збентежених, приголомшених, покірливих, шанобливих і побожних поглядів* (О. Бердник).

3. *у знач. прикм., перен., рідко.* Який не розвивається; загальмований. *Всі .. приголомшені здібності дитини заніміють і занидіють у зав'язку, і з малого Мирона вийде кепський господар* (І. Франко).

ПРИГОЛО́МШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **приголо́мшений** 2, 3. *На душі порожньо, холодно .. Серед людей похмурість, приголомшеність, заклопотаність, недовіра, злість і зненависть* (А. Любченко); *Надто чуткий і вражливий, він не міг скинути з себе почуття боязкої приголомшености* (В. Домонтович).

ПРИГОЛО́МШЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **приголо́мшити.** *Артем трохи прийшов до пам'яті від приголомшення* (А. Головко); *Тріумф величного відкриття надто короткий: лише ота мить приголомшення, коли руйнуються попередні уявлення і засвоюються нові* (М. Дашкієв); *Гоцик ледь вгамовував живий букет яскравих, таких різних — від радості до приголомшення і люті — почуттів, що охопили серце* (Люко Дашвар).

ПРИГОЛО́МШЕНО. Присл. до **приголо́мшений** 2. *Поет Вишневий приголомшено кліпав очима. Аудиторія єхидно посміхалася* (Я. Качура); *Дощ реве, як шалений. Блискавки немов падають просто на машину. Щохвилини небо розчахується навпіл. Студенти приголомшено мовчать* (Ю. Яновський); *—Дві випадковості — уже закономірність, — приголомшено промимрила я* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Один зайвий символ може звести нанівець емоцію, замість приголомшено охнути, читач стене плечима* (К. Москалець).

ПРИГОЛО́МШИТИ *див.* **приголо́мшувати.**

ПРИГОЛО́МШЛИВИЙ, а, е. Який приголомшує (у 2 знач.). *Намагаючись відновити ту приголомшливу розмову, вона чітко уявляла її* [Катерини] *бліде, висмоктане обличчя, каламуть злості і збентеження .. в її очах* (В. Козаченко); *Легкий на слово, веселий, він любить, зібравши гурт цікавих, брехнути їм з свого вояцького минулого що-небудь приголомшливе, розгонисто-неймовірне* (О. Гончар); *Звістка була приголомшливою, неймовірною* (Ю. Бедзик); *У відповідь на .. приголомшливу заяву з багатьох грудей вихопилося тільки здушене "о-ох!"* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); // Власт. стану, відчуттю і т. ін. приголомшеності. *Орест знітився від приголомшливого чуття* (Олесь Досвітній); *Павло .. намагався забути секунди приголомшливого прозріння, коли він незбагненним чином міг зазирати в чужі душі й передбачати події близького майбутнього* (М. Дашкієв); *Елвен не можна було назвати довершеною красунею, проте її м'яка, лагідна врода справляла на більшість чоловіків приголомшливе враження* (О. Авраменко).

ПРИГОЛО́МШЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Стан за знач. **приголо́мшливий.** *Знає* [Спартак] *й те, що боротьба тільки розгортається, приголомшливість перших поразок мине* (О. Гончар); *Чоловіки накидали на Руту оком через екзотичність, а не через приголомшливість зовнішності* (М. Кідрук).

ПРИГОЛО́МШЛИВО. Присл. до **приголо́мшливий.** *Несподівано опинились віч-на-віч. Все сталося так приголомшливо раптово, що їм обом наче й дух перехопило* (Яків Баш); *Є дівчата, що просто приголомшують тебе своєю красою .. Потім, скільки не дивися, .. того приголомшливо гарного вже не бачиш* (Д. Гуменна); // *у знач. пред. Це було так несподівано й приголомшливо, наче на мене щось зненацька звалилося* (В. Речмедін); *Місто з висоти пташиного лету можна побачити зі скляної кабінки "Лондонського ока". Це так приголомшливо! Пам'яток у Лондоні ну дуже багато* (Дара Корній).

ПРИГОЛО́МШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приголо́мшувати.** *Пристрій призначений для приголомшування свиней перед забоєм* (з наук.-техн. літ.); *Приголомшування темпом обговорення — це один із неприпустимих засобів дискусії, коли плин думок, швидко змінюючись, уводить співрозмовника в стан дискомфорту* (з навч. літ.); *Повіт Звенигородський і тепер ще .. видається красою своєї природи .. Не почуєте тут того потужного стогону, що під час бурі реве в лісі; нема і того невблаганного приголомшування пустелі, яким дише степ влітку під час спеки* (О. Кониський).

ПРИГОЛО́МШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИГОЛО́МШИТИ,** шу, шиш, *док.* 1. *кого, рідко що і без прям. дод.* Сильним ударом (звичайно по голові) позбавляти свідомості. *В руках Михайленка, Коха й обох сержантів-десантників також з'явилася зброя .. — звичайні шокери, постріл яких не вбивав і не ранив, а лише приголомшував* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Удар приголомшив Горпину* (З. Тулуб); *Уночі ми величенькою каменюкою трохи приголомшили .. вартового* (І. Муратов); *"Ударити лопатою чи ні? — гарячково думав Глечик. — .. А якщо він відхилиться і ти не приголомшиш його за першим разом?"* (В. Малик); // *кого.* Приглушувати (звичайно рибу). *Часом на гачок ловилась якась велика рибина, і ченцеві тоді доводилося докладати чимало зусиль, щоб приголомшити свою жертву й витягти з води* (О. Донченко); // Оглушувати кого-небудь (про гул, шум і т. ін.). *Степан Васильович зіскакує з ліжка, його відразу сліпить сонце і приголомшує гуркіт знадвору* (М. Стельмах); *За поворотом штреку її майже приголомшив могутній гул підземного водопаду* (О. Донченко); *Цей гуркіт, — від одного пострілу, а потім від другого, — так мене приголомшив, що я зовсім забув про власну безпеку* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // *безос. Так часто буває тихої передвечірньої пори, десь на широкому роздоллі, коли не повійне вітерцем, не обпече спекою, не приголомшить громовицею* (Ю. Бедзик); // *що, рідко.* Приглушувати (у 1 знач.) якісь звуки, шуми. *Літній вечір спускався сивим соколом додолу, прохолоджував зрошених потом бадіків, приголомшував співи захриплих пастухів* (Марко Черемшина); *Віддáль з лісу доходив дражливо-екстатичний концерт жаб, що приголомшував собою всі звуки ночі* (М. Івченко); *Виття сирени приголомшило всі звуки рідного міста* (із журн.).

2. *кого, перен.* Викликáти паніку, замішання. *Раптовість нападу приголомшує ворога* (з газ.); *— Ще перед сходом сонця, в темряві, ми повинні підійти якомога ближче до ворога і першими відкрити вогонь. Це приголомшить турків...* (В. Малик); *Кількох гранат було б досить, щоб назавжди спинити її* [танкетки] *біг, але раптовість удару так приголомшила ворога, що колона змішалася* (Ю. Бедзик); // *також без прям. дод.* Справляти сильне враження, надзвичайно дивувати. *Людину, хоч трохи обізнану в мистецтві, князь приголомшував своїми судженнями* (О. Полторацький); *Крик Тані приголомшив художника. Він стишився, позадкував до виходу* (В. Гжицький); *Фільм мені справді сподобався. Навіть приголомшив. Він був знятий дуже просто, без пафосу* (І. Роздобудько); // *перев. док.* Несподіваними діями, словами і т. ін. ставити кого-небудь у скрутне становище. *Те чуже і таємниче, як чаклунське замовлення, грізне своєю таємничістю слово всіх приголомшило* (І. Багряний); *Зухвалість відвідувача приголомшила начальника управління. Він аж здригнувся від цього оклику, повернув голову до Бачури та й закам'янів на мить* (М. Чабанівський); *Штельмахер глянув на Едіт і вирішив викласти на стіл свій найбільший козир, зразу приголомшити актрису, не давши їй навіть отямитися* (В. Собко); // *безос. Істота в глибині халупи мовила голосно: — Проказуй слова .. Мене приголомшило .. Я здогадався, що мушу повторити цю ідіотську присягу* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // *кого і без прям. дод.* Викликáти стан пригніченості, розгубленості і т. ін. *На всьому фронті не було чути ні одного пострілу .. Ця тиша якось приголомшувала* (Гео Шкурупій); *Ольга, пригнічена похмурою величчю настороженого нічного лісу, почула, як її окутує, приголомшує острах, притупляючи біль* (М. Стельмах); *Несподіване лихо приголомшило Гната* (М. Коцюбинський); *В гордовитій, гострій Киліяні мовби надломилося щось .. Світ приголомшив її своєю жорстокістю і невмолимістю* (Ю. Мушкетик).

ПРИГОЛО́МШУЮЧЕ, *рідко.* Присл. до **приголо́мшуючий.** *Приголомшуюче радісна новина потрясла їх обох, особливо Надію Іванівну: нарешті! Нарешті вона діждалась онука!* (А. Дімаров); // *у знач. пред. Я дивився, бачив і не вірив .. Фантастично, неймовірно, приголомшуюче. Мені відобрало* [відібрало] *мову, вона це бачила* (У. Самчук).

ПРИГОЛО́МШУЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **приголо́мшливий.** *Ще й сьогодні пам'ятає Бронко, яке приголомшуюче враження зробили на нього перші слова вірша* (Ірина Вільде); *Вони живуть у мені, оті немислимі пахощі й фарби, .. оте приголомшуюче усвідомлення нескінченності часу і простору* (М. Дашкієв).

ПРИ́ГОЛОСНИЙ, а, е, *лінгв.* Який утворюється внаслідок проходження струменя повітря через перепону в певному місці мовного апарату (про звуки мови). *У конспекті лекції розглядається розподіл голосних і приголосних звуків сучасної української літературної мови, надається їх лінгвістична та семантична характеристика, варіанти* (з навч. літ.); *Кайнаров .. досі говорив з акцентом, приголосних звуків вимовляти не вмів .. і для полегшення завжди починав з "і"* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **при́голосний,** ного, *ч.* Звук, основою якого є шум, що виникає внаслідок проходження видихуваного струменя повітря через перепону, утворювану в певному місці мовного апарату. *З акустичного погляду всі звуки мови поділяються на голосні й приголосні, що розрізняються співвідношенням голосу (тону) і шуму* (з наук.-попул. літ.); *Козаки .. заспівали її* [пісню] *в швидкому маршовому темпі, і слова "засвіт встали" через незручність вимови (збіг приголосних) перетворяться згодом на "засвистали козаченьки", і пісня так полине у віки...* (В. Чемерис); — *Та ти розумієш, — почав Коча, порипуючи приголосними, — яка біда. У мене проблеми зі сном* (С. Жадан).

△ **(1) Глухи́й при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, що вимовляється без участі голосу; протилежне д з в і н к и й п р и г о л о с н и й. *Вимова глухих приголосних усередині слова перед дзвінкими шумними буде дзвінкою: боротьба [бород'ба], вокзал [воґзал]* (з навч. літ.); **(2) Дзвінки́й при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, що вимовляється з участю голосу; протилежне г л у х и й п р и г о л о с н и й. *В українському літературному мовленні дзвінкі приголосні наприкінці слів і складів не оглушуються: [голуб], [мороз], [ніж]; [дубки], [стежка]* (з навч. літ.); **(3) Дрижа́чий при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, що утворюється внаслідок переривання видихуваного повітряного струменя ритмічно вібруючим мовним органом; вібрант. *Український дрижачий приголосний [р] є альвеолярним звуком* (з наук. літ.); **(4) Зі́мкнений при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, що утворюється при щільному зімкненні (дотику) мовних органів, яке розривається видихуваним струменем повітря. *За способом творення розрізняють зімкнені тверді, напівпом'якшені та м'які приголосні* (з наук. літ.); **(5) Зубни́й (дента́льний) при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, що утворюється при наближенні кінчика язика або його передньої частини до верхніх зубів. *Починаючи з XII ст. або трохи пізніше поширюється ствердіння кінцевих зубних приголосних на всьому південному заході Русі* (з наук. літ.); **(6) Латера́льний (бокови́й) при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, при вимові якого кінчик язика впирається в альвеоли або у верхні зуби, а повітряний струмінь проходить з обох боків. *Сполучення передньоязикових зімкнених із передньоязиковими щілинними боковими [тл], [дл], [т'л'], [д'л'] вимовляють одним артикуляційним рухом. Такі приголосні — латеральні — виступають у словах і на межі слів: котли, мітла, сідло, петля, тут липа* (з наук. літ.); **(7) М'яки́й при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, при вимові якого середня частина язика наближається до твердого піднебіння; протилежне т в е р д и й п р и г о л о с н и й. *В українській мові десять м'яких і двадцять два твердих приголосних. Усі м'які приголосні, крім [й], мають парний твердий* (з навч. літ.); **(8) Пла́вний при́голосний,** *лінгв.* — назва сонорних приголосних звуків [р] і [л] за їхніми акустичними особливостями. *У давньоболгарській мові перед плавними приголосними розташовувалися звичайні редуковані голосні. Плавний після редукованого у цій позиції набував складотворчості* (з наук. літ.); **(9) Подо́вжений при́голосний,** *лінгв.* — приголосний, який вимовляється трохи протяжніше, ніж звичайний, і на письмі позначається подвоєними буквами. *Подвоєні літери вживають на позначення подвоєних приголосних звуків та подовжених м'яких приголосних* (з навч. літ.); **(10) Пом'я́кшений при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, що вимовляється з додатковим піднесенням середньої частини спинки язика до твердого піднебіння. *Пом'якшеними (перед звуком [і]) можуть бути всі тверді звуки, що не мають "м'яких" пар. Пом'якшений приголосний лише наближається до артикуляції [і], кінчики губ трошки розходяться* (з навч. літ.); **(11) Середньоязико́вий при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, що утворюється піднесенням середньої частини спинки язика до твердого піднебіння. *Звук [й] перед голосним вимовляється як середньоязиковий приголосний [й]* (з навч. літ.); **(12) Соно́рний при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, при творенні якого голос переважає над шумом. *Сонорні приголосні не мають парних глухих або дзвінких звуків і тому ніколи не вимовляються глухо ні в кінці слова, ні перед глухим* (з навч. літ.); **(13) Тверди́й при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, що вимовляється без додаткового наближення спинки язика до твердого піднебіння; протилежне м' я к и й п р и г о л о с н и й. *Якщо приголосний стоїть наприкінці слова або ж після нього наступними є голосні [а], [е], [и], [о], [у], апостроф чи інший приголосний, тоді він завжди твердий* (з навч. літ.); **(14) Фарингá́льний при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, що утворюється внаслідок зближення кореня язика із задньою стінкою зіва. *Українська мова належить до тих індоєвропейських мов, де проривний задньоязиковий приголосний [ґ] перейшов у глотковий, або фарингальний, [г]* (з наук. літ.); **(15) Шипля́чий при́голосний,** *лінгв.* — передньоязиковий приголосний звук, при вимові якого виникає специфічний шум. *Шиплячі приголосні в українській мові передаються на письмі літерами ш, ж, ч, дж* (з навч. літ.); **(16) Шу́мний при́голосний,** *лінгв.* — приголосний звук, який твориться одним шумом або шумом з участю голосу. *До шумних приголосних належать двінкі й глухі приголосні звуки* (з навч. літ.).

ПРИГОЛУ́БИТИ *див.* **приголу́блювати.**

ПРИГОЛУ́БИТИСЯ *див.* **приголу́блюватися.**

ПРИГОЛУ́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приголу́бити** 1. *Мимохідь приголублений хлопець почервонів до сліз* (О. Ільченко); *Мишко, вкритий чистою простинею, приголублений доброю рукою, кліпає сонними очима і не знати чому посміхається...* (Д. Ткач); *Легенько авто замурчало, як приголублений котик, і враз рушило стрілою* (В. Чапленко); *Летять крізь війну .. не досяжні для куль та приголублені Соломійчиними очима — гуси-лебеді летять* (В. Лис); // **приголу́блено,** *безос. пред. Неохайне, нещасне, але миле ведмежа було знайдено й приголублено доброю дівчинкою. Так розпочалася більш як сто років тому історія ведмедика Тедді* (з газ.).

ПРИГОЛУ́БЛИВИЙ, а, е. Який приголублює (у 1 знач.); голубливий. *Хай же біжить* [П. Тичина] *собі назустріч своїй найдобрішій у світі, людяній і хорошій мамі! Хай знов почує щось із її, як сам колись означить, "приголубливої" мови!* (М. Павленко); * Образно. *Н. К. Сигида стрілася поетові в пересильній московській тюрмі. У своїй "сумній споминці" П. Грабовський пише, що це була людина "приголубливого" серця, характеру "прямого та сміливого, але при тім м'якого і ніжного"* (з навч. літ.).

ПРИГОЛУ́БЛИВО. Присл. до **приголу́бливий.** *Приголубливо наспівувати.*

ПРИГОЛУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИГОЛУ́БИТИ,** блю, биш; *мн.* приголу́блять; *док.* 1. *кого і без прям. дод.* Проявляючи ніжність, ласку, пестити (у 1 знач.) кого-небудь; голубити (у 1 знач.). *Тільки й знає* [Левко], *що приголублює свою Ївгу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Іван радісно обнімає її* [дочку], *приголублює* (О. Левада); [Н а т а л к а:] *До кого я пригорнуся і хто приголубить? Коли тепер того нема, який мене любить* (І. Котляревський); *Отець превелебний .. не проминув нагоди приголубити вдовицю* (М. Ю. Тарновський); *Кілька літ був* [Данило] *підпасичем, робив усе, що наказували .. Всі знали, що сирота, — хто приголубить, а хто і скривдить* (Ю. Покальчук); * Образно. *Олена побачила на Севериновій кубанці дірочку, з якої визирала вата .. — Чи куля тебе приголубила, чи на сучок напоровся? — запитала насмішкувато* (Григорій Тютюнник); *— Ти хто такий сам, звідки? Бачу, ласкавий пане, тебе вовки приголубили...* (А. Кокотюха); // *чим.* Пестити словом, поглядом і т. ін. *Він нас ніколи не жалував, сам п'є, гуляє, а нас і словом не приголубить* (Ганна Барвінок); *Приголубила* [Уляна Григорівна] *синів, що сиділи навпроти неї, люблячим материнським поглядом* (С. Добровольський); * Образно. *Пісня зігріває людину, приголублює ніжністю* (з газ.); // *кого, що, у сполуч. зі сл.* д о с е б е, д о с е р ц я. Пригортати, притискувати до себе кого-, що-небудь. *— Лягай тепер спати, Сидорко, я тебе збуджу, .. — умовляла Одарка, приголублюючи до себе сонного брата* (Л. Яновська); [Е л е а з а р:] *Коли я під ногами знайду хоч листок, я до серця його приголублю* (Леся Українка); // *кого і без прям. дод., перен.* Давати захист, притулок, виявляти увагу, піклування і т. ін. *— Я дуже боявся за вас, Гергардт, вони вас уже почали приголублювати. Я думав, ви теж продастеся за дрібниці, одержані з видавництва* (В. Собко); *Я почувався в череві ночі досить затишно, темінь накрила мене чорною киреєю, приголубила* (Ю. Мушкетик); *— Вночі .. зірку свою шукай, вона до тебе безпремінно озветься, перед тобою стане, приголубить, і тривогу їй свою розкажи* (В. Лис); // *кого, що, перен.* Доглядати (у 1 знач.) кого-, що-небудь. *— Даруй же, Боже, нам і нашим дітям вік довгий та щасливий, щоб ти, моя доню, .. приголубила мою старість* (І. Нечуй-Левицький); *— Лежи брате! Хай тобі буде земля пухом! Лежи спокійно, не хвилюйся! Твої осиротілі бички по-братському приголублю. Найду в загороді і їм затишний куток!* (О. Ковінька).

2. *що, розм.* Випивати (у 2 знач.) алкогольний напій; пригублювати (у 1 знач.). *Панство з насолодою милувалося мерехтливим відблиском янтарю й червоного, як кров, шартрезу в кришталевих чарках, приголублювало його до вуст* (М. Лазорський); *Зачиниться* [Северин] *у своїй кімнатці .. і приголублює пляшку* (С. Процюк).

ПРИГОЛУ́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИГОЛУ́БИТИСЯ,** блюся, бишся; *мн.* приголу́бляться; *док., до кого — чого.* Голублячи, із ласкою, ніжністю притулятися, припадати до кого-, чого-небудь. *— Нема таких речей, щоб його* [щастя] *розказати, — так сказала Галочка, приголублюючись до нього* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Коли чого просити має* [жінка], *То добрий одгадає час І к чоловіку пригніздиться, Прищулиться, приголубиться* (І. Котляревський); *Так хотілося їй допомогти Миколі Петровичу, приголубитися до нього, щось зробити, щоб він швидше одужав, став таким, яким був завжди!* (В. Владко); *Він обняв її* [тополю], *приголубився гарячою головою до стовбура* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Скінчились будиночки, і грейдер, круто звернувши ліворуч, приголубився до лісорозсадника* (В. Логвиненко).

ПРИГО́Н[1], у, *ч., рідко.* Те саме, що **приганя́ння**[1]. *Громадяни, які здійснюють пригон авто з Європи, заблокували роботу митниці* (з газ.).

ПРИГО́Н[2], у, *ч., рідко.* Те саме, що **приганя́ння**[2]. *З'єднання деталей і вузлів машини має виконуватися без будь-якого пригону* (з навч. літ.).

ПРИГО́НИТИ[1] *див.* **приганя́ти**[1].

ПРИГО́НИТИ[2] *див.* **приганя́ти**[2].

ПРИГО́НИЧ, а, *ч., заст.* Наглядач над робітниками (у 4 знач.). *— Знаю я ті начальства! Знаєте, їх наставляють більше як пригоничів, задля того, щоб слідкувати за урядовим людом* (І. Нечуй-Левицький); *Знесилені збирачі, примостивши на голову свої коші, довгою низкою поплентались до комори зважувати бавовну. Там уже стояв Легрі з обома пригоничами* (В. Митрофанов, пер. з тв. Г. Бічер-Стоу).

ПРИГО́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **пригі́нка.** *Метр Олів'є .. голосно читав: "..Для обтесування, нарізки та пригонки на подвір'ї Бастилії переліченого лісу найнято було дев'ятнадцять теслярів на двадцять днів..."* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПРИ́ГО́ННИЙ, а, е. Те саме, що **пригі́нний**[2]. *Кутовий упор і пластину з окантовкою використовують для пригонного фрезерування виступів склеєних деревних масивів* (з наук.-техн. літ.).

ПРИ́ГОРА, и, *ж., розм.* Те саме, що **при́гірок.** *Чомусь я тепер не можу злізти навіть на невелику пригору без задишки* (Леся Українка); *З пригори видніє близько село Вербівка, що розкинулось геть понад ставом* (Олена Пчілка).

ПРИГОРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригора́ти** 1. *Єдиним порятунком для військ у Карпатах були отари овець. Солдати зносили овечі туші в густу лісову чащу і там обсмажували їх на вертелі* [рожні] *до пригорання* (з мемуарної літ.); *Приготувати смачну страву без прилипання і пригорання вам допоможе пергамент для випічки* (з мови реклами).

ПРИГОРА́ТИ *див.* **пригоря́ти.**

ПРИ́ГОРБОК, бка, *ч., розм.* Те саме, що **горбо́к.** *Вона* [дебра] *бігла просто, потім навертала вбік, уступаючись перед горбами й пригорбками, оббігала їх довкола* (Л. Мартович); *Маруся глянула... З пригорбка спішно біжить якийсь чоловік* (Г. Хоткевич); *Юхим виліз із куреня, сів на пригорбку й закурив* (С. Добровольський); *Віталій од нечуваної радості то піднімав, то опускав обличчя, стоячи на пригорбку* (О. Ульяненко).

ПРИГОРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пригорі́ти.** *Вихоплює* [наймичка] *рогачем пригорілу зверху картоплю, що сичить плетеним шумовинням* (М. Стельмах); *З тріском кусав* [шашлик] *він і гриз. І заїдав Пригорілою кашею* (С. Олійник); *Коли хто позичав у Харитини хлібину, то потім мусив так уже старатися, щоб хліб для оддавання не був ані глевкий, ані пригорілий* (Н. Бічуя); *Двоє-троє ще перегортали уважно та поливали порозтягану пригорілу солому та дерево, боячися, щоб не заховалася де іскра* (Б. Грінченко); *Пригорілу каструлю необхідно залити водою, почекати кілька хвилин і видалити пригар за допомогою губки* (з газ.); *Сонце палило, нагріте різнотрав'я пахтіло медовим духом, васильки та чебрець наче пригорілі були* (О. Гончар); // *у знач. ім.* **пригорі́ле,** лого, *с.* Те, що пригоріло. *Надя вчула їдкий сморідок пригорілого, зменшила газ* (Є. Пашковський).

ПРИГОРІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* 1. Стан і якість за знач. **пригорі́лий.** *До дефектів смаку й запаху молока належать пригорілість, згірклість, кислуватість, наявність кормового присмаку* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **пригáр.** *Пригорілість на каструлі або сковороді відмивайте оцтом і харчовою содою* (з газ.).

ПРИГОРІ́ТИ *див.* **пригоря́ти.**

ПРИГО́РНЕНИЙ *див.* **пригóрнутий.**

ПРИГОРНУ́ТИ *див.* **пригорта́ти.**

ПРИГО́РНУТИЙ, ПРИГО́РНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пригорну́ти.** *У солодкому самозабутті він грав .. І коли руки його вже вхляли* [охляли], *.. а голова безвольно впала на скрипку, пригорнуту до грудей, я .. заплескав* (М. Дочинець); *Сьогодні ми відкриваємо траншеї в саду. Всю зиму вони були закриті рамами та матками, пригорнуті зверху землею* (О. Гончар); // **пригóрнуто, пригóрнено,** *безос. пред. Голодного нагодовано, одинокого пригорнуто, ворога прогнано* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який пригорнувся (у 1 знач.). *Багато років тому я заколисував на ніч дітей на руках .. Маленьке пригорнене тіло обманути неможливо. Щоби воно заспокоїлося, треба самому бути абсолютно спокійним* (Т. Прохасько).

ПРИГОРНУ́ТИСЯ *див.* **пригорта́тися.**

ПРИ́ГОРОД, а, *ч.* 1. Населений пункт, розташований поблизу території міста. *За містом уже посувавсь пригород аж до узбіччя: з двох боків його огортало провалля* (М. Старицький); *Поля й перелісकिи враз урвалися і почалися будівлі. То були пригороди — до Києва зоставалося десять хвилин* (Ю. Смолич); *Автомобіль зупинився в пригороді Парижа, плавно сів на м'які лапи* (О. Бердник).

2. *іст.* Місто, селище, підпорядковане в адміністративному й економічному відношенні іншому, більшому місту. — *Усі городи й пригороди порозд авав їм* [панам] *король то на староства, то на волості* (П. Куліш); *В невеличкому городі небагато князівських дружинників-гриднів, які добре володіють зброєю, а решта — втікачі з пригорода та навколишніх сіл* (В. Малик); *Посадників у пригороди посилає Новгород, і князь не може їх зміняти* (П. Загребельний).

ПРИГОРО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пригороди́ти.** *Біля воріт ліворуч стоїть невеличка хатина, низенька, непричепурена, вкрита звичайною соломою .. До того причілку, що з вулиці, пригороджений .. малесенький хлівець, мабуть, пташник або свинюшник* (О. Кониський); *В інвентарному описі Золочівського замку 1768 р. згадується лише малий садок з вишнями, пригороджений плотом до замкового муру* (із журн.).

ПРИГОРО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригороди́ти.** *На жаль, практика безкарного захоплення земельних ділянок із пригородженням суміжних територій загального користування набула поширення* (з газ.).

ПРИГОРО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригорóджувати.** *У справі самочинного пригороджування земельної ділянки було ухвалено рішення відповідно до чинного законодавства* (з газ.).

ПРИГОРО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИГОРОДИ́ТИ,** роджý, рóдиш, *док., що.* Городячи, ставити біля чогонебудь (звичайно загорожу). *Спритніші сусіди Проскурова пригороджували з дроту високі загорожі біля повіточки* (Іван Ле); *Нарубав* [Тимко] *у сазі верболозу і пригородив кабанцеві загорожу, щоб він гуляв там, а не бігав та рився по двору* (Григорій Тютюнник); // Приєднувати яку-небудь територію, ділянку землі і т. ін. *З давніх-давен селянам хотілося мати якнайбільше землі. Відтак споконвіку більшість із них поступово пригороджувала собі частини вулиць, клаптики площ, уривала від берегів, спотворюючи вулиці, садиби та села* (з навч. літ.); *Держава польська по смерті Стефана Баторія всіляко намагається пригородити Семиграддя, зробити його ще одним воєводством Корони* (Іван Ле).

ПРИГОРОДИ́ТИ *див.* **пригорóджувати.**

ПРИГОРО́ДНІЙ, я, є, *рідко.* Те саме, що **примісько́й.** *Пригороднє село Павлівка геть-чисто все піде під воду* (О. Довженко); *Лишилися на пригородній пасіці тільки чародійні тихі сяєва, дивні для душі, що перебувала до цього часу в крузі земного дня і ночі* (В. Барка); *Ця вулиця була тільки одностороння. По той бік був пустир, толока. Там пасли свої кози пригородні міщани* (Ю. Смолич).

ПРИГО́РОК *див.* **при́гірок.**

ПРИГОРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригорта́ти.** *Вона покохала, її серце нарешті знайшло кого любити і віддалось .. Їй не болить після цілування солодкого, пригортання щирого* (Б. Грінченко); *Василько з коня зіскакує, її міцно обіймає. — Жива! Рясні сльози в обох. Пригортання* (В. Лис); *Щось таке беззахисне й водночас палке проривалося у сповільнених рухах* [черниці], *що хотілося заспокоїти чи втихомирити її колисанням або пригортанням* (М. Матіос); *Пригортати кущі арахісу за сезон доведеться неодноразово. Завершують пригортання наприкінці серпня, коли листя почне жовкнути* (із журн.).

ПРИГОРТА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРИГОРНУ́ТИ,** орнý, óрнеш, *док.* 1. *кого, що.* Міцно притискати (у 1 знач.) до себе. [Р і ч а р д *(виймає гроші):*] *Тут і за все, що ви для мене шили.* [Б р у к л і *(пригортає руки до грудей, не беручи грошей):*] *Ні, пане вчителю* (Леся Українка); *Красива білява жінка .. обома руками пригортала до грудей цілий снопище квітів* (Р. Федорів); *Сталося диво: рани затяглися і син одужав. Щасливий батько обнімав його, пригортав і не міг натішитися* (Є. Шморгун); *Роман простяг руки через тин, вхопив Соломію за шию і пригорнув її голову до своєї щоки* (І. Нечуй-Левицький); *Він пригорнув, як дитину, до грудей собі тісно набитий клуночок* (В. Винниченко); * Образно. *Ніч тепла та пахуча простягла чорні крила і всю землю пригортала і тулила, неначе ненька свою дитинку до грудей* (О. Стороженко); *Я чув запах моря .. Світанки тут наче пригортали мене до себе* (Любко Дереш); // *кого.* Ласкаво, ніжно обіймати кого-небудь. *Бондаря полюбила Чорноброва. Бондар відра набиває, Мене горне, пригортає, Чорноброву* (Т. Шевченко); [М а з е п а *(пригорта її):*] *Кохана моя! Єдиная, жаданая!* (Л. Старицька-Черняхівська); *Спать мені не хочеться, І сон мене не бере, Та нікому пригорнути Молодої мене* (з народної пісні); *Ястшембський пригорнув Василину й поцілував в губи* (І. Нечуй-Левицький); // *перев. док.* Давати комусь притулок, виявляти дружню увагу до кого-небудь; бути лагідним, добрим, милосердним до когось. *Не дай Бог, щоб він як-небудь звихнувся, бо хто ж би в разі нещастя пригорнув бідну матір* (Н. Кобринська); *Не забудьте ж діток Ви тоді убогих .. Пригорніть по-братськи Ви отих нещасних* (П. Грабовський); — *Плужило йому, що й казати! Пригорнули чужі утлого, піклуються* (К. Герасименко); * Образно. *Всіх покрила темнісінька* [ніч], *Як діточок мати; Де ж Катрусю пригорнула: Чи в лісі, чи в хаті?* (Т. Шевченко); // *перен.* Приваблюючи, викликáти потяг, симпатію, дружні почуття і т. ін. *Хто ж постоїть за церкву? .. Правда, вони ще не з'єднані, та над цим треба працювати, пригортати їх до себе* (А. Чайковський); *Пісня пригортала серце за серцем, звільняла від темних наносів вояцьку пам'ять, визволяла руки і душу, зібгану в беззахисну грудочку* (Р. Андріяшик); *Буде кому пановати* [панувати] *на Вкраїні і без мугирів. Івану Мартиновичу аби козацтво пригорнути до свого боку* (П. Куліш); *"Як вона мене причарувала! Як вона мене пригорнула до себе тими очима, тим своїм сміхом!"* — *думав Роман* (І. Нечуй-Левицький).

2. *кого, що чим і без дод.* Прикидати *(див.* **прикида́ти**[1]), присипати *(див.* **присипа́ти**[1] 1) чим-небудь. *Потім вона тримає деревце, щоб воно стояло прямо, а я пригортаю землею* (А. Дімаров); *Дубовик кинув у яму під дуб пляшку з документом, швидко пригорнув її землею* (Г. Епік); * Образно. *Море пригортало тіло сонної Таумі солоними хвилями, збуруненими ранковим бризом* (В. Лис); // *кого, безос. Здається, що вся земля переорана ґрунтовно, і вже нікого немає живого, всіх пригорнуло землею й присипало залізом* (І. Багряний); // Згрібаючи, присувати до чогось. *Макар Макарович показував, як треба садити. Дитячі руки спритно пригортали до корінців пухку землю* (О. Донченко); * Образно. *Турбувався* [Тугокопилий]... *Клопітливо осиротілу земельку під свої ноги пригортав* (О. Ковінька); *Оскольд пригорнув під свою руку он які землі багаті!* (Р. Іванченко).

(1) Пригорта́ти / пригорну́ти до се́рця (до се́рде́нька, *рідко* **к се́рцю)** *кого* — ласкаво, ніжно обіймати когонебудь. *Коли б тебе, Полінашко, Як я, знали люди, .. До серденька б пригортали, Як я пригортаю* (П. Гулак-Артемовський); *А милая вже не тая, Спить собі, дрімає, Та нового молодого К серцю пригортає* (С. Руданський); *Цілую тебе, пригортаю до серця* (М. Коцюбинський); *Щасливий батько пригорнув свою дитину до серця* (О. Десняк); *Збулася твоя* [Василю] *мрія знайти "серйозне діло в бою", та не збулися надії рідної матері — зустріти тебе живого, пригорнути до серця* (Микита Чернявський).

ПРИГОРТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИГОРНУ́ТИСЯ,** орну́ся, о́рнешся, *док.* 1. Міцно притулятися до кого-, чого-небудь; горнутися (у 1 знач.). — *Ой-ой! Ой-ой! — одказує Мелася* [Михайлові] *й пригортається ближче та тісніше, як до скарбу одрятованого, знайденого* (Марко Вовчок); *Коли тяжко мені стане, К дубу пригортаюсь!* (М. Петренко); *Стефа ховається під ковдерку* [ковдрочку], *міцно-міцно пригортається до тата або мами, а краще одразу до обох, — і засинає...* (І. Андрусяк); *Ніна мовчки пригорнулася до мене, трохи так постояла й побігла до мотоцикла* (М. Руденко); * Образно. *Від пісні пригорталися дерева, І крізь далекі заосінні мрева Я бачив, як всміхається весна* (Д. Павличко); *Пригорнулась* [хмарка] *ніжно До грудей Балкану. І Балкан утішно Мовив: "Спи, кохана"* (П. Воронько); // *перен.* Ставати під чий-небудь захист, знаходити притулок десь. — *Вони прогрібають листя до землі й лягають на живу землю .. Природа підказала їм* [тваринам]: *треба частіше пригортатися до землі* (В. Близнець); *І я серцем до вас не вернуся. І не знаю, де дінуся, Де я пригорнуся* (Т. Шевченко); *Як же зосталась Ганна сама в хаті безталанницею, знов Марина пригорнулась до Ганни* (І. Нечуй-Левицький); *Всю дорогу в грудях у Сірка здіймалася надія на те, що гетьман направив посольство неспроста, що хоче він сам пригорнутися до запорожців і пригорнути їх до себе* (Ю. Мушкетик); // *перен.* Прилягати (у 5 знач.) до чогось. *Тьмяно надвечірня втома обволікала Псьол* [Псел]. *Ще щільніше до нього пригорталась Грунь, ніби стелила на ніч своєму побратимові нагріту сонцем очеретяну постіль* (І. Пільгук); *Сула їх* [Лубни] *обіймає з одного боку... Пригорнулась одним берегом і простяглась далі луками...* (Остап Вишня); *У невеличкому селі Мала Круча, яке спало, пригорнувшись до шляху, вже не світилось жодне вікно* (Л. Дмитерко).

2. *тільки док.* Лежачи або сидячи, зіщулитися, скорчитися. *Пригорнувшись, під вікном Рюмала Маруся* (Л. Боровиковський); *Спить синок ясним світанням, Пригорнувшись на руці* (А. Малишко).

(1) Пригорта́тися / пригорну́тися до се́рця (до се́рде́нька, *рідко* **к се́рцю)** — ласкаво, ніжно притулятися до когонебудь. *Він почував, що нове почуття міцно й швидко ніби пригорталось до його серця й гріло його новим надзвичайним вогнем* (І. Нечуй-Левицький); *Хто під вогке рокотання Милих крапель по шибках Нагадає про кохання Дивним огником в очах? Хто? Як зветься? Як сміється? Як цілує? І кого? Чи до серця пригорнеться До забутого мого?* (М. Рильський); *Туман пливе низько, низько, пригорнись до серця близько. Ой, пливе туман у ярі, а ми будьмо, серце, в парі* (В. Сосюра); *Коли любиш мене — не гордися, До серденька мого пригорнися* (Л. Забашта); *Пригорнись до серця, там цвіте весна; Допивай свій келих любощів до дна* (М. Василенко).

◊ **Се́рце приверта́ється (го́рнеться, пригорта́ється, хи́литься, схиля́ється** *і т. ін.)* / **приверну́лося (пригорну́лося, схили́лося** *і т. ін.) див.* **се́рце.**

ПРИ́ГОРШНЯ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **при́горща.** *Остап зачерпнув пригоршнею води і бризнув на вовка* (М. Коцюбинський); *Василь .. нахилився, взяв пригоршнею снігу й почав поволі жувати його* (В. Підмогильний); *Марла віддала пригоршню фішок круп'є* (І. Карпа); — *Сходив би ще раз до млина, гляди, продають борошно. — Піду, — чи хоч пригоршню наточать?* (В. Барка); * Образно. *На небі горіли кинуті щедрою пригоршнею стиглі зерна зірок* (Ю. Мушкетик).

ПРИ́ГОРЩ *див.* **при́горща.**

ПРИ́ГОРЩА, *рідко* **ПРИ́ГОРЩ,** і, *ж.* 1. Стулені кисті обох рук, напівзігнуті й складені так, що в них можна тримати покладене, насипане і т. ін. *Бджоли падали на бабу, кидались, як злі собаки, неначе хто обсипав бабу грудочками та дрібними камінцями, хапаючи грудочки жменями та пригорщами* (І. Нечуй-Левицький); *Коли б отак підійти, узяти в пригорщу зло і здушити* (М. Коцюбинський); *Ступив* [Тарас] *наосліп аж до води, набрав у пригорщ, хлюпнув собі в лице, напився* (Василь Шевчук); * Образно. *Вчув Дніпро твій стогін — крик біди, І в пригорщах крізь вогневійні грози Приніс тобі цілющої води* (Д. Павличко).

2. Кількість чого-небудь, що вміщається між стуленими й складеними кистями. *Чужого візьми жменю — твоє будуть брати пригорщами* (прислів'я); *Ячменю пригорщ висиплем під вікном: синиці, шпаки поназлітаються* (Марко Вовчок); *Біг* [ім'я підприємця] *для знайомства запропонував хлоп'якам пригорщу жувачок* [жуйок] (Н. Околітенко); * Образно. *За вікнами гуло, завивало, в шибки жбурляло пригорщами снігу, а в хаті тепло, затишно* (Ю. Збанацький); *Вітер все посилювався, бризкав йому в обличчя водою, сипав цілими пригорщами піску — наближався шторм, ставало небезпечно залишатися на березі* (А. Любка).

3. *перен.* Незначна кількість кого-, чого-небудь. — *Ти* [Зевс] *знаєш, для чого троянців Злим грекам попустив побить; Еней з пригорщею ланців Велів судьбам не потопить* (І. Котляревський); *Оттак молотив сердега цілісіньку зиму, а намолотив тільки з пригорщ пшениці* (О. Стороженко); *Доводилося* [після війни] *вдруге перемолочувати солому і втретє перелопачувати ячні послідии, щоб здобути пригорщ зерна* (І. Волошин); *Вся сума днів і сума вчинків, весь почерговий їхній хід — це тільки пригорща піщинок, що є лічбою твоїх літ* (П. Мовчан).

◊ **У дві при́горщі не захо́пиш** *див.* **захо́плювати.**

ПРИГОРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригоря́ти.** *Розварені томати разом із цибулею протріть крізь густе сито, потім варіть при постійному помішуванні до випарування води, не допускаючи пригоряння* (з газ.); *Мідне аерозольне мастило для елементів техніки, що працює під впливом високих температур, забезпечує захист від приварювання, пригоряння та заклинювання термічно навантажених деталей* (з наук.-техн. літ.).

ПРИГОРЯ́ТИ, я́є, **ПРИГОРА́ТИ,** а́є, *недок.,* **ПРИГОРІ́ТИ,** ри́ть, *док.* 1. Злегка, трохи обгоряти (у 1 знач.) зверху, знизу, збоку (про що-небудь печене, смажене). *На пательні пригорали шкварки* (Є. Пашковський); *— Мій чоловік любить, щоб обід був добрий. Не дай Боже, щоб пригоріло м'ясо або прикуріла підлива* (Б. Лепкий); *Нарешті пиріг виймається з печі. Пухкий і рум'яний .. З одного боку тільки трохи пригорів* (А. Дімаров); // *безос. Смажте* [жовтки] *на маленькому вогні..: щоб не пригоріло* (М. Матіос); // Обсмалюватися, обгоряти на вогні (про предмети). *В тих бурках нас і виганяли на роботу .. Вантажили шахтові відходи. Порода гаряча. Ходимо по ній, бурки пригоряють і тліють помало* (М. Андрусяк); *Темне обличчя дідове проти заходу сонця позолочене, срібні його вуса мов у огні пригоріли, орлячі очі одблискують* (С. Васильченко); // Підгоряючи, відгонити димом, гаром. *— Немов димком десь потягло?.. — всотав* [Олекса] *повітря носом. — То пригоряє каша, — сказав Тарас* (Василь Шевчук); [О к с а н а:] *Що це так горілим тхне?* [Г а н я:] *Ну? А, це у мене печеня пригоріла* (О. Корнійчук); *Марудно Насті. Цілісінький ранок копається, а діла — мало. Ледве витопила в печі: борщ википів, каша пригоріла* (В. Речмедін); [Г а л і л е й:] *Ви подаєте обід мені. Вчора він пригорів.* [С и н ь й о р а С а р т і:] *А чому пригорів? Бо я мусила кинути і печене, і варене і нести вам черевики* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта); // Те саме, що **припа́люватися** 1. *Доволі часто пательня пригоряє або ж її зовнішні стінки вкриваються нагаром через часте використання* (із журн.); *Коли водій використовує педаль зчеплення як підставку для ноги, диск зчеплення швидко зношується, він буксує й може пригоріти, що призведе до передчасної заміни всього комплекту зчеплення* (з навч. літ.).

2. Висихати, в'янути від спеки. *Гейхера невибаглива до ґрунту й полюбляє півтінь, бо на сонці пригоряє* (із журн.); *— Відіслала косарів, — зітхнувши, сказала Килина Іванівна. — Он пригоріло і, хоч ти плач, сиплеться зерно* (А. Головко); *Приїжджий повів потім мову про колгосп, про те, що пшениця в них цього року дала б урожай рекордний, якби не пригоріла під час суховію* (О. Гончар).

ПРИГОСТИ́ТИ *див.* **пригоща́ти.**

ПРИГОСТИ́ТИСЯ *див.* **пригоща́тися.**

ПРИГОТО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приготува́ти.** *Осокін не знав, що професор Штарков уже побував у керуючого, влаштувався в приготованій для нього кімнаті .. готелю* (Д. Ткач); *Він показав на приготоване до спродажу майно* (Г. Епік); *Захопив* [Клайд] *великий оберемок хмизу, приготованого напередодні, і кинув його до згаслого вогнища* (В. Владко); *Йому хотілося додому, узнати новину, приготовану дружиною* (О. Копиленко); *Страва була чудово приготована* (І. Нечуй-Левицький); // **приготóвано,** *безос. пред. — Допомогти вам, Дарино Павлівно? — Ні, у мене, власне кажучи, уже все приготовано. Багато часу не забере* (В. Собко); *Скільки надій він покладав на нову зустріч, скільки слів сердечних було приготовано, а зустрілися — мов онімів* (П. Колесник); *Столи ломилися від страв, .. було приготовано сто вісім видів наїдків* (Любко Дереш).

2. *у знач. прикм.* Який приготовився (у 1 знач.) до чогонебудь. *Вона не ворухалась* [ворушилась]. *Побіліла лиш, немов стіна. — На те була давно приготована, пане докторе, — ледве прошепотіла* (О. Кобилянська); *Сивоок-Божидар .. міг ще раз пройти по тих самих тропах .. з цілим товариством відчайдухів, приготованих на все добре й зле* (П. Загребельний).

ПРИГОТО́ВИТИ *див.* **приготовля́ти.**

ПРИГОТО́ВИТИСЯ *див.* **приготовля́тися.**

ПРИГОТО́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приготóвити.** *Княгиня Ольга.., спираючись на плечі родичок і гребців, пройшла до керма, де для неї приготовлений був куточок* (С. Скляренко); *Пов'язавши їх* [вартових] *та позатикавши роти заздалегідь приготовленими ганчірками, опришки, залишивши коло них одного з своїх, увійшли на чолі з Довбушем в дім* (В. Гжицький); *Вчитель, скуштувавши всі власноручно приготовлені наливки, хропів, задерши догори довгі ноги* (О. Полторацький); // **приготóвлено,** *безос. пред. Весь одяг приготовлено ще з вечора — акуратно розкладено на стільцях, аби нічого не зім'ялося* (В. Кожелянко); *Є ще дві бодні липового меду, кіш яєць і двадцять літрів рижієвої олії. На жнива приготовлено* (Григорій Тютюнник); *"Час, діти мої, час. І так я вже забарився на цьому світі." І було приготовлено зілля з полину та степових трав. Гірке зілля прощання* (В. Чемерис).

2. *у знач. прикм.* Який приготовився (у 1 знач.) до чогонебудь. *Боюсь, що будеш лаять мене, ну, та я до того приготовлений вже заздалегідь* (М. Коцюбинський).

ПРИГОТО́ВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **приготóвити** і **приготóвитися.** *Для приготовлення учителів організовано учительську семінарію в Перемишлі* (М. Грушевський); *Танячкевич писав: "Прийшов час, що справді давню мисль про видання нашого рідного письма в Чернівцях ділом об'явити маєм! Братику мій! Тут треба великого приготовлення і роздумування"* (І. Пільгук); *За словами Миколи Євшана, творчість Богдана Лепкого "може бути неначе приготовленням до кращого життя, і вага її лежить в тому, що будить голос душі, голос серця"* (з наук.-попул. літ.).

2. *перев. мн.* Те саме, що **приготува́ння** 2. *Тиждень борзо проминув в приготовленнях: все ж треба було між чужі люди неабияк показатися* (Г. Хоткевич).

ПРИГОТО́ВЛЮВАТИ *див.* **приготовля́ти.**

ПРИГОТО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* **приготовля́тися.**

ПРИГОТОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **приготовля́ти** і **приготовля́тися.** *У кулінарному збірнику описано технологію приготовляння страв української кухні для підприємств* (з газ.).

2. *перев. мн.* Те саме, що **приготува́ння** 2. *Ми, маскуючи свої сили й розташування, вели спішні приготовляння щодо переправи на правий берег* (з мемуарної літ.).

ПРИГОТОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПРИГОТО́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПРИГОТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, **ПРИГОТО́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* приготóвлять; *док.* 1. *що.* Готувати (у 1 знач.); робити придатним, готовим для використання. *Більше 300 бійців взялись приготовляти і утепляти собі землянки* (М. Шеремет); [Л і к а р:] *Ідіть приготуйте холодну ванну!* (Леся Українка); *Все, що він устиг, — приготувати собі постіль, прибити над ліжком календар та повісити штори на вікнах* (Ю. Шовкопляс); // *кого, що до чого, для чого, перед чим.* Доводити до стану, відповідного чому-небудь. *Коли Господь бажає нам доручити якусь місію, то Він приготовляє нас до того, щоб добре її виконати* (з рел.-церк. літ.); [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Я не люблю багато розмовлять. Іди приготов все, що в тебе на руках, до здачі* (М. Кропивницький); *На жаль, в дитбуді* [дитбудинку] *немає телефону і не можна попередити адміністрацію, щоб приготували Галку до вильоту* (І. Волошин); * Образно. *Хмари, ранні, рожеві, .. піднімалися легенько з виднокругу та розбігалися по цілім небозводі, немов приготовляючи дорогу перед походом ясного сонця* (Б. Лепкий);

// *що.* Робити запас, заготовляти щось для кого-, чого-небудь. [Ч о л о в і к *(вибіга з мазницею і квачем):*] *Ось я приніс дьогтю, я зарані приготовив...* (С. Васильченко); *— Таку скриню своїй дочці приготувала, що парою коней з місця не зрушиш* (М. Стельмах); *— На випадок голоду, я приготувала фунтову баночку варення, слоїк меду!* (Олекса Ізарський); * Образно. *Хочеться звернутись .. до всіх, хто повинен розділити зі мною складний труд створення картини* [кінофільму]. *Приготуйте найчистіші фарби, художники мої. Ми будемо писати відшумілу юність свою* (О. Довженко); // *тільки док., що.* Підготувати для кого-небудь щось несподіване. *Як відпочив* [старий] *та оповів опришкам, що за пастку приготовили на них Юріштан із Гердлічкою, — мов обухом кожного по голові тріснув* (Г. Хоткевич); *— Ви, жінки, не уявляєте, який я сюрприз їм* [гостям] *приготував* (Олесь Досвітній); [Р о з в і д н и к:] *Англійське військо З'єдналося тепер в одну потугу І хоче незабаром дати бій вам.* [К а р л:] *Хоч несподівана для нас ця вістка, Та зустріч їм ми приготуєм гідну* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра); * Образно. *Багато доріг пройшли вони, .. і багато ще їм іти, багато ще їм проб приготовила доля* (І. Багряний).

2. *що.* Виготовляти, виробляти що-небудь. *— Дуже подобається мені мій весільний калим. Подякуй від мене тим, що приготовляли його* (О. Назарук); // Готувати їжу, питво. *Ходимо по залі, вже й одинадцять прокукало — ні сам* [голова] *не виходить, ні закуски не приготовляють, а вже пора б і черв'яка заморить* (О. Стороженко); *— Григорію, приготовляйте святкову вечерю!* (Г. Колісник); *Жучиха звеліла приготовить чай в саду під липою...* (О. Кониський); *Штефан уперше самостійно приготував соус до спагеті* (Н. Сняданко); * Образно. *— Гола, повна правда життя — то тяжка страва .. Дітям не можна давати її так, як старшим, треба приготовлювати її в ріденькім стані, в образках, у байках* (І. Франко).

3. *що.* Заздалегідь обдумувати, складати, створювати. *— Лучче скажіть мені, яке життя приготовлюють вам. — Моя родина приневолює мене йти на теологію* (О. Кобилянська); *Наші письменники старших поколінь приготовляли свої повісти роками, виправляючи їх та вигладжуючи* (з мемуарної літ.); [І з о г е н:] *Завтра буде суд .. Я саме ж і прийшов тебе просити, щоб на завтра конче приготував ти оборону* (Леся Українка); *Вона заздалегідь приготувала коротку промову* (О. Донченко).

4. *кого.* Морально готувати кого-небудь до чогось. *На радісний вигук мого брата збудилася мама та братова дружина. Усі раді, не брак і сліз. Як я себе приготовляв до цієї зустрічі, однак тепер розгубився просто* (з мемуарної літ.); *Він делікатно і дипломатично приготовить цю бідну сироту до страшної звістки про те, що сталося з нею та її батьком* (І. Франко); *— Чекав, — мовив дяк, — коли буду до того готовий. — Ото тебе панове судді й приготовлять! — з лихими нотками скрикнула Хвенна* (Валерій Шевчук).

ПРИГОТОВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ПРИГОТО́ВЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИГОТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, **ПРИГОТО́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* пригото́вляться; *док.* 1. Готуватися (у 1 знач.) до чого-небудь, роблячи для цього все необхідне. *Чимало-таки назбиралося народу, і всі* [переселці] *почали спродуватись, гроші складати, приготовлятись в дорогу* (Грицько Григоренко); *Приготовлялися* [татари] *до обіду* (О. Назарук); [Т е т я н а:] *А коли ж, сину, весілля? Ти зарані дай нам звістку, щоб ми приготовились* (І. Карпенко-Карий); *Мар'ян притаївся за дверима з сокирою в руці — приготувався боронити маєток* (С. Чорнобривець); * Образно. *Обезлюдніли пустині полонин, приготовляючися до довгого зимового сну* (Г. Хоткевич); // *до чого, з інфін. і без дод.* Збираючись щось робити, внутрішньо готувати себе до чого-небудь. *Сьогодні варшавські поляки вже приготовляються до вибору послів на свій національний сейм у Варшаві, .. а українці потішають себе тим, що .. впадуть окови з українського слова і вільно буде друкувати книжки, брошури та газети українською мовою* (І. Франко); *Став* [Павлусь] *придумувати спосіб утечі. Коня вже вибрав. Приготовлявся до втечі, помалу і з розмислом* (А. Чайковський); *Зал приготувався слухати* (А. Головко); *Дорош закрив очі і приготувався спати* (Григорій Тютюнник); *Левко також насторожився і приготувався до бійки* (М. Стельмах); // Готуватися до якої-небудь діяльності, вивчати щось, тренуватися і т. ін. *Вона була дочкою учителя .. Приготовлялася навіть сама на учительку. Але судилася їй ліпша доля* (Л. Мартович); *Відколи Влодко знайшов ціль свого життя, став наче послушник, який приготовляється до чернечого життя* (Г. Пагутяк); *— Я б хотів лише ще нині переграти деякі ноти на своїм інструменті. Бути може, ми зложимо собі тут якийсь квартет, то треба б трохи приготовитись* (О. Кобилянська); // Уживається як наказ, команда бути готовим до чого-небудь. *— Увага, увага! .. Приготовляються змагунки до бігу жінок на 60 метрів...* (О. Лисяк); *— Приготуватись! Без команди не стріляти. Передай по цепу! — неголосно подав команду Гармаш* (А. Головко); *Механік в дверях* [літака] *одкрутив болти. — Приготуватись! — запалало слово* (М. Бажан).

2. Те саме, що **готува́тися** 2. *Сипався густий тихий сніг, і перед вікнами, як у театрі, згори аж додолу спускалася біла занавіса. За цею занавісою творилося щось невідоме, приготовлялася вічна драма життя* (Б. Лепкий).

3. *тільки недок.* Пас. до **приготовля́ти, пригото́влювати.** *Дрова на зиму приготовляються заздалегідь* (з газ.); *Усе багатство, добуте зброєю чи промислом, вручали верховному жерцю. Із цієї здобичі приготовлялись потім різні прикраси та емблеми* (з навч. літ.); *Поголоски о тім, що .. несподіванка .. приготовляється, доходили до нас вже від двох місяців* (І. Франко).

ПРИГОТУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **приготува́ти** і **приготува́тися.** *Павлюк спішно послав гінців з універсалами на Задніпрянщину, кваплячи тамтешніх козаків прискорити приготування до війни* (В. Чемерис); *Алік тримає в руках шкільний помаранчевий наплічник і гризе китайську вермішель швидкого приготування* (С. Жадан).

2. *перев. мн.* Турботи, пов'язані з готуванням до чого-небудь; підготовчі дії. *Доки ще пороблено всі приготування, почали сходитися гості, яких запросили брати на товариську вечірку* (І. Франко); *Звечора перед форсуванням тисячі розбитих на команди бійців запрудили бериславський берег, роблячи останні приготування* (О. Гончар); *— Ваша планета встояла і після столітніх приготувань перейшла в наступ на чужинців* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИГОТУВА́ТИ *див.* **приготовля́ти.**

ПРИГОТУВА́ТИСЯ *див.* **приготовля́тися.**

ПРИГОЩА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пригоща́ти** 1. *— Ми, Сашо, ненадовго, — знаючи доброту Кичатої, прямо з порога застеріг її від пригощань Микола* (В. Логвиненко); *Після недовгого пригощання вони встають, і їхні свати кажуть, щоб молоді з приданим збиралися до дому молодого* (В. Рубан); *Поширені в слов'янських народів вірування, пов'язані з поверненням господарям після пригощання порожнього посуду (глечиків, горщиків, каструль і т. ін.), у який треба вкинути шматочок хліба, щоб у давальника не переводилися продукти й достаток* (з наук. літ.).

2. *перев. мн.* Те, чим пригощають. *Підлітки з великою охотою приймали Нелині пригощання* (Любко Дереш).

ПРИГОЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПРИГО́ЩУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПРИГОСТИ́ТИ,** ощу́, ости́ш, *док.* 1. *кого і без прям. дод.* Виявляючи велику увагу, гостинність, доброзичливість до кого-небудь, частувати їжею, питвом. *Гості таки бували в них мало не щотижня суботніх чи недільних вечорів. Зустрічали їх привітно, щиросердо, пригощали смачно й сито* (В. Козаченко); *Надія пропонувала гостям то пиріжки, то гарбузову кашу, то сир з молоком. З особливою ніжністю жінка пригощала хлопчика: він же сирота!* (С. Талан); *— Коли хочеш від душі пригостити добру людину, все з твоїх рук буде смачне* (А. Михайленко); * Образно. *Вміли сховати високі Карпати, Вміли пригощати, вміли напувати, Відвести від нього* [О. Борканюка] *силу навісну* (Л. Забашта); // *також чим.* Пропонувати з'їсти, випити і т. ін. що-небудь. *Ходять по саду. Валя, як гостинний хазяїн, все показує, розповідає, пригощає то тим, то іншим* (С. Васильченко); *— А дозвольте, товаришу герой, і дідові папіроскою побалуватись. — Прошу, — пригощує його Петро* (А. Головко); *— Чим пригощатимемо ми дорогого гостя? — спитав* [Тарас] *Чужбинського. — Чайком чи ромом?* (Валерій Шевчук); *Посидіти запрошувала* [баба Орина], *чайком пригостити ладналась* (Яків Баш); *— Де Пенелопа? — На камбузі .. Вирішила сьогодні пригостити нас розкішним обідом* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— У мене є досить апетитний пиріг із ревеню. Ви б не пригостили мене чимось гарячим?* (Любко Дереш).

2. *кого, перен., розм.* Бити (у 3, 4 знач.), катувати, нищити кого-небудь. *— Скажи купцеві своєму, нехай зброї нам побільше везе, будемо незабаром шляхту пригощати... — мовив П'ятикоп, вертаючи охоронну грамоту сотникові* (Н. Рибак); *Ви хочете напасти? .. Готуйтесь, королі! Ми так вас будемо стрічати, так шанувать, Гойдать, пригощувать — аж поки навік не клюнете землі* (П. Тичина); *— Як луснув* [Олійниченко] *нагаєм по спині, так сорочка й прикипіла. — Та за що се так він пригостив тебе?* (Б. Грінченко); *— Не підведи, — до кулемета Боєць звертався у думках, Й гашетки пріли у руках. — Ось бачиш, сунуть* [фашисти] *з очерету. Немов чорти, руді чорти... Отак їх, добре пригости!..* (М. Стельмах); // *також чим, перев. док.* Ударяючи, стріляючи і т. ін., ранити (у 1 знач.). *Нічого страшного, якщо Дем'ян застукає його під коморою чи уже з торбою на плечі і пригостить кулею* (В. Дрозд); *— Наступаючи на свого супротивника, якого я вже встиг пригостити трьома ударами шпаги, .. я спіткнувся об камінь і звихнув собі ногу в коліні* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Містер Бамбл для порядку пригостив ціпком двох-трьох хлопчаків* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); // *безос. У Співака на голові, ніби чалма, біліє .. бинт. Ліва рука теж забинтована і тримається на підв'язці. — Де це тебе так пригостило? — цікавлюся* (Є. Доломан).

3. *тільки док., заст.* Погостювати. *Безліч дуків він стрівав Та панів на всіх дорогах, А ніхто його не звав Пригостити, крім убогих* (П. Грабовський).

◊ **Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми)** *див.* **частува́ти.**

ПРИГОЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ПРИГО́ЩУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИГОСТИ́ТИСЯ,** ощу́ся, ости́шся, *док.* 1. *чим і без дод.* Споживати те, чим пригощають (при зустрічі, у гостях і т. ін.). *— Прошу вас, — вклонилась вона, — пригощайтесь, кава смачна, — і вийшла з кімнати* (І. Цюпа); *Біля вогнищ дружинники й ремісники пригощалися з грубезних дубових бочок медами, наливаючи запашний напій у глибокі бронзові черпаки* (О. Бердник); *Він таки добре десь пригостився і тепер напідпитку геть зовсім розприндився* (Б. Антоненко-Давидович); *Сяк-так пригостившись, Карнаух підсів до старшого чабана* (О. Гончар); *Перед першою чаркою приговорюють: — Царство Небесне. Хай з нами пригостяться всі наші родичі. Поволі обідають, згадують померлих* (В. Рубан).

2. *перен., розм.* Бути покараним за що-небудь. *Сотник прочитав грамоту. — Твоє щастя, — сказав невдоволено, повертаючи її вершникові, — будь не государеве діло, ти б у мене пригостився за словеса свої* (Н. Рибак).

3. *тільки недок.* Пас. до **пригоща́ти, приго́щувати** 1. *Колядники щедро пригощаються господарем* (з наук.-попул. літ.).

ПРИГО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пригости́ти** 1. *Тарас дістав з кишені насіння соняшнику, яким учора він був пригощений, і висипав його на стіл* (Василь Шевчук); // **приго́щено,** *безос. пред. Погляд його нестримно тягся туди, на гору, куди він забрався тільки раз і де так незвичайно було пригощено його водою* (Валерій Шевчук); *Вони зняли з себе подорожню одежу .. і згодом вступили до святково убраного залу. Тут .. посаджено всіх до столу і пригощено чудовим обідом* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИГО́ЩЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пригости́ти** 1. *Виявилося, що та гостинна хата повна діток, які .. в час пригощення витворяли в хаті таке, ніби та сповнилася цілим виводком чортенят* (Валерій Шевчук); *Не обходилося і без чаркування та пригощення, прихвалювання львівського пива* (Ю. Винничук); *Вони швиденько попрощалися з Пеппі, подякували за пригощення й забрали свої подарунки — дудку, брошку й пістолі* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

2. *перев. мн.* Те саме, що **пригоща́ння** 2. *Не відмовився* [Пухальський] *від пригощень* (Д. Бедзик); *— Цілий бублик — то їжа, а маленький кусничок — і пригощення, і нагорода* (Ю. Логвин); *Слуги хутко зметикували, що, оспівуючи легендарні подвиги лицаря й джури, матимуть завше безкоштовне пригощення* (Ю. Винничук); * Образно. *Пригощення фашистам прийшлося не до смаку. Вбиті навічно залишилися в неприступних для ворога Карпатах* (М. Андрусяк).

ПРИГО́ЩУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **приго́щувати** 1. *Привівши молоду в дім до свекрів та посадивши на покуті, молодій давали шматок глини від печі й закидали її намітку на піч. Це був "обряд пригощування"* (з наук.-попул. літ.).

ПРИГО́ЩУВАТИ *див.* **пригоща́ти.**

ПРИГО́ЩУВАТИСЯ *див.* **пригоща́тися.**

ПРИГО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приго́ювати** і стан за знач. **приго́юватися.** *Ю. Вороний — видатний український хірург, професор, учений, який працював над проблемою пригоювання тканин та органів і 3 квітня 1933 р. у Харкові вперше у світі пересадив хворому нирку* (з наук.-попул. літ.).

ПРИГО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИГО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док., що.* 1. Трохи, частково гоїти (у 1 знач.). *"Усіх нас німці погнали під конвоєм до Дарницького залізничного вокзалу. Ноги в багатьох кровили. На ходу свої рани пригоювали"* (з мемуарної літ.); * Образно. *Проводжаємо в останню дорогу Вчителя .. Давить у моє плече тягар металевої домовини, та я готовий нести вагу твою і твого безсмертного чину весь вік, аби .. і труд свій тим полегшити, і рани свої пригоїти* (Р. Іваничук).

2. *перен.* Притамовувати вияв чого-небудь (відчуття, почуття і т. ін.). *З великодушності не спитають її* [вдову] *про безповоротну втрату, порадою не пригоять тяжкий біль сирітства* (Іван Ле); *Таїться поцілунок моря в м'яті — пригоїти ридання сиве* (В. Барка).

ПРИГО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПРИГО́ЇТИСЯ,** о́їться, *док.* 1. Трохи, частково гоїтися. *Із плином часу рана на руці пригоїлася* (з газ.); * Образно. *Рани, яких завдало Ю. Тарнавському життя, на час написання збірки "Спомини" (кінець 1963 — початок 1964 р.) уже потроху стали пригоюватися* (з наук. літ.).

2. *перен.* Трохи, частково тамуватися; притамовуватися (у 1 знач.). *Коли перше, найгостріше й найболючіше враження від материної сліпоти дещо пригоїлося, сини .. навипередки хвалилися своїм добрим знайомством із військовими лікарями* (Григір Тютюнник).

ПРИ́ГРА, и, *ж., заст.* 1. Акомпанемент (у 1 знач.). *Згадай лиш, коханко, ослінчик в садочку, Де вдвох ми сиділи колись, Де тихо співала ти в пригру гітари, А я в твої очі дививсь* (П. Кочура); *— А дерево — кружляє вихором? Вогнем весільним пойнялось! Музик троїстих чути пригри, таки — збулось!* (В. Стус).

2. Час, коли рояться бджоли. *Зашуміло село, як на пригру бджоли* (Панас Мирний).

ПРИГРАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приграва́ти.** *Музичне приграваня та цікавий і поважний, мало не побожний вміст думи дуже подобалися .. народу* (С. Єфремов); *Ой, домбра моя, Джамбулова домбра! Ти вітай поета приграванням мірним* (П. Тичина); *Скутий нестатками, батько Докії Гуменної спромігся лише на те, що без його голосу й пригравань на уподобаній змалечку сопілці не обходилися ні весілля, ні традиційні обрядові свята односельців* (із журн.).

ПРИГРАВА́ТИ, приграю́, приграє́ш *і рідко* приграва́ю, приграва́єш, *недок.*, **ПРИГРА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* Те саме, що **акомпанува́ти.** *Циган водить його коло царського палацу, ведмідь приграє на скрипці і пританцьовує* (з казки); *На майдан виходить кобзар і співає, приграваючи на кобзі* (І. Нечуй-Левицький); *— Нічого працюється, весело!.. Якби ще хтось на акордеоні пригравав, зовсім було б непогано!* (Остап Вишня); *На хитарах* [кітарах] *пригають* [волхви] *і голосами високими, хоча й захриплими, ведуть спів свій* (О. Ірванець); *— Для горіння сердець я б пригpав їм на кобзі та заспівав якусь свою пісню* (П. Загребельний); *— Тепер, містере Рочестер, заспівайте, а я вам приграю* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // *що і без прям. дод.* Те саме, що **награва́ти** 1, 2. [Н е д о р о с т о к:] *Що тобі, моя мила, музиченьки приграваютъ, а надо мною комарі гудуть* (С. Васильченко); *Він пригравав мелодію гуцульської пісні, і люди слухали* (О. Ільченко); *Наладив* [кобзар] *ось струни і стиха програв* (І. Манжура).

(1) Пригрáвати на губа́х (язико́м) — імітувати музичний супровід до танцю. *Хима б'є в решето і теж приграє іноді язиком* (М. Кропивницький); *Тиміш приграє на губах і танцює* (С. Васильченко).

ПРИ́ГРАВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **за́спів** 2. *То був лише пролог до властивої повісті, лиш казка перед історією, лиш приграва до пісні* (І. Франко); *Другого дня він узяв з собою цитру і на превелику втіху всьому товариству заспівав під тую приграку кілька канцон* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Вони* [літаки] *з'являлися несподівано й бомбили хаотично, що прийшлося, таке враження, що це були малі пригравки до наступного великого концерту* (І. Багряний).

ПРИГРАНИ́ЧНИЙ, а, е, *розм.* Який міститься, розташовується біля або поблизу границі (у 1 знач.); прикордонний. *Хочу сказати полковникові, що прикордонні повіти знаю, та Терещенко мене випереджує. — Не турбуйся, полковнику! Місцевість знаю добре* (Ю. Горліс-Горський); *Так Пугач побіг аж до Польщі, а повертаючись, зачепився в Добрянці, бо це був прикордонний форпост* (П. Загребельний); *— У всі бекети пригpаничні порозсилав він свого ордера. А в ньому і вказується: хто де здибає Оксану Пишногубівну, там її й має затримати* (В. Чемерис).

ПРИГРАНИ́ЧЧЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **прикордо́ння;** пограниччя. *Кожного разу, залишаючись на ворожому пригpаниччі без власної держави чи регулярної армії, українці вдавалися до самоорганізації — так виникло козацтво, повстанський рух початку XX ст. і Рух опору під час Другої світової* (з наук.-попул. літ.).

ПРИГРА́ТИ *див.* **приграва́ти.**

ПРИГРЕ́БИЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **погрібни́к.** [П е т р о:] *Не заходь нікуди з двору... молоко постанови у пригребицю, а сама причепурись...* (М. Кропивницький); *Смолярчук хитро так засміявся, обвів прижмуреними очима Гандзюкове подвір'я з хатою старою у вишняку і тільки на пригребиці, коло погреба заваленого, зупинив свої очі* (Г. Косинка); *Біля того погреба сиділо двоє полонених, зовсім не криючись від бомб й тим дивуючи всіх. Вартові вклякнули в пригребиці, за кам'яним муром, а полонені сиділи так* (І. Багряний); *Які тут склепи! Цілі кам'яниці. Герби, склепіння, сходи і гробниці. Залізні двері, злодій не втеребиться. І всюди плющ повився на пригребицях* (Л. Костенко).

ПРИГРЕБТИ́ *див.* **пригріба́ти.**

ПРИГРЕБТИ́СЯ *див.* **пригріба́тися.**

ПРИ́ГРИВ, у, *ч., заст.* 1. Рефрен (у 2 знач.). [А н т е й:] *Тепер, всесвітній даре, послужи мені, Дзвени! Дзвени! Грай! Грай! .. Грає в тім же темпі пригрив без слів .. Згодом Антей міняє темп на повільніший і лагідніший* (Леся Українка).

2. Заспів (у 2 знач.); прелюдія (у 3 знач.). *— Хочуть, щоб я перестав учити тих бідних три години по-українськи в школі?.. — Я розумію вас дуже добре, пане вчителю, але... я таки вважав за свій обов'язок .. попередити вас, що це тільки пригрив до того, що вас чекає від них* (Ірина Вільде).

ПРИГРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що і без прям. дод., заст.* Приграватй. *При читальні "Просвіти" основано восени 1912 р. орхестру, котра по кількамісячній науці дійшла до такого вишколення, що під час вечорниць миколаївських могла уже пригривати* (з мемуарної літ.); *Музика нас вколисала. Мама знов на гітарі грали, а властиво тільки пригривали собі до співу* (Б. Лепкий).

ПРИГРИ́МНУТИ, ну, неш, *док., на кого і без дод., розм.* Гримнути *(див.* **гри́мнути**[1] 1) на кого-небудь, дорікаючи в чомусь, висловлюючи незадоволення і т. ін. *Тільки пригримнула* [Параска]: *спи, — і геть одійшла* (Панас Мирний); *— Помовч, — пригримнув на наймичку дід, — не твоє засипалось...* (О. Гончар); *— Кожна людина вимагає певного підходу, та й що вам казати, самі знаєте, на одного й пригримнути треба, в кут загнати, а з іншим по душах побалакати* (Р. Самбук).

ПРИГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИГРЕБТИ́,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* пригрі́б, пригребла́, ло́; *док.* 1. Гребучи веслами, прави́лом і т. ін., припливати (у 1 знач.) кудись. *Літаки зі страшним виттям починають завалюватися на бік, а від них відриваються бомби. Отак для нас почалася війна. Я пригріб до берега — і в ліс, де лежали речі* (з мемуарної літ.).

2. *кого, що чим і без дод., розм.* Загрібаючи (у 3 знач.), ховати *(див.* **хова́ти**[1] 1, 3). *Боєць якусь хвилину мовчав, досмоктуючи цигарку, потім кинув на землю недокурок, пригріб його чоботом* (Григорій Тютюнник); *Недосвідчена пупорізка Танасиха закопувала при межі пуповину — вона не прикопала її (земля була мерзла), а пригребла, як та курка* (В. Шкляр); *Я навчив побратима, аби пригріб мене в свіжій могилці на лагерному цвинтарі, а поночі виліз і дав ногам знати* (М. Дочинець); // *кого, рідко.* Те саме, що **хова́ти**[1] 4. *Антон .. давай одстрелюватися, із нагана. Відтак стріху продер, щоб тікать, тут його кулями і стріли. Дак сього у попівських лозах, над річкою Студницею пригребли* (В. Дрозд).

3. *що.* Присуваючи, згрібати (у 1 знач.) що-небудь до кого-, чого-небудь. *Мати пригрібає до підпалка головешки й жар, гартує його. Челюсті печі потріскують, запікаючи скоринку* (М. Дочинець); *Малій три з половиною роки .. Складає з брусочків-кубиків дім — дім розвалюється, інша дитина б плакала, розкидала ногами кубики, а вона мовчки пригребе їх до себе й складає знову* (Ю. Мушкетик).

4. *кого, що.* Гребучи, прихоплювати (у 1 знач.) кого-, що-небудь. *Скинула курка оком на лисицю й побачила, що та пригребла гуску й качку* (з казки); *Солому скирдували. Знаєте, як ото трактором тягнуть сітку. А ти причепишся ззаду, що й тебе пригребуть* (з мемуарної літ.).

5. *що, перен., розм.* Гребучи, забирати, привласнювати що-небудь. *Чомусь те, як Жига володав пензлем, його дуже гріло .. Той панок із Доброчина пригрібав за безцінь усі змальовані Жигою онучки* [полотна]. *І слава Богу, ліпше, ніж мало воно дістатися повені* (М. Дочинець); *Пригріб* [Іван Чарняш] *чималенько ґрунтів, лісків та лужків, млинів і винокурень .. Чинив то нахрapисто, навально, то хитро та підступно* (Ю. Мушкетик); // *також у сполуч. зі сл.* с о б і, п і д с е б е. Загарбувати, загрібати (у 2 знач.). *Гетьман з старшиною не знали, радіти тій можливій злуці чи боятися її, адже могло статися, що, сполучившись, обидві держави пригребуть під себе Україну, "забудуть" дати їй права та вольності, зовсім не візьмуть її до уваги* (Ю. Мушкетик); *Президенти України й Росії безнастанно зустрічаються. Йдеться до ратифікації договору. І, очевидно, на розвиток ідеї Єдиного економічного простору Росія раптом почала будувати дамбу навпрошки через Керченську протоку, пригрібаючи острів Тузлу собі* (Л. Костенко).

6. *кого, перен., розм.* Те саме, що **загріба́ти** 6. *Розгулявся* [Арутюнов], *зовсім нюх втратив, і колись під кабаком Заєць його пригріб із принципу. "Корочка"* [посвідка] *не допомогла* (А. Кокотюха).

ПРИГРІБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИГРЕБТИ́СЯ,** бу́ся, бе́шся; *мин. ч.* пригрі́бся, пригребла́ся, ло́ся; *док.* 1. Те саме, що **пригріба́ти** 1. *Під час сплавлення за течією Десни наш пліт зносило, тож постійно доводилося пригрібатися до перекату* (із журн.); *До меншого острова, не знати й звідки, пригреблося кілька вутлих на вигляд човників* (П. Загребельний).

2. *тільки недок.* Пас. до **пригріба́ти** 2, 3. *Розпушування та прополювання виконується широкою стороною леза плоскоріза. При цьому ґрунт не повинен пригрібатися* (з навч. літ.); *Товчене гашене вапно заливалося оцтом, наквашеним з молодого бука, і уварювалося доти, доки оцет не вивітриться. Тоді доливався другий оцет, аби лише покрити вапно, і горнець запечатувався тістом із паклею. Пригрібався свіжим кінським гноєм. Через кожні три дні гній міняли, і так 36 діб. Розпечатаєш горнець — і знайдеш чудесну лазур* (М. Дочинець).

ПРИ́ГРІВ, у, *ч.* Місце, освітлене сонцем; осоння. *Мініатюрним виселком теплиці На пригріві красуються* (І. Вирган); *Сонце стояло ще низько над обрієм, але сміялось по-весняному. На пригріві метушились, цвірінчали горобці* (Ю. Збанацький); *Гітарист стиха бренькає, настроює струни. Спека, місце тернопільських* [у таборі] *якраз на пригріві. Починає жарити у спину* (Любко Дереш).

ПРИГРІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригріва́ти** і **пригріва́тися.** *Найдавніше призначення хороводів — стимулювати весняні зміни в природі й поглибити їхні ознаки (приліт птахів, подальше пригрівання сонця і встановлення тепла)* (з наук. літ.); *Серед народних прикмет про погоду є й така: "На Різдво пригрівання — до зеленого року"* (із журн.).

ПРИГРІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИГРІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Віддавати своє тепло кому-, чому-небудь. *Сонце підбилося вже височенько і пригрівало* (М. Коцюбинський); *Дружним хором почали мурликати дев'ятеро котів — баба пестила й пригрівала їх у своєму ліжку* (Ю. Смолич); *Повіє теплий вітерець, пригріє сонечко...* (Г. Квітка-Основ'яненко); * Образно. *Погляд твій, мов промінь ясний Сонця навесні, Так голубить, пригріває Серденько мені* (М. Вороний); *І коли я впаду безсилий, Ніхто не спиниться йдучи, Хіба що вітер полудневий Крилом пригріє летючи* (Олександр Олесь); // *безос. На осонні — пригріває. Але в затінках біла паморозь не відтає* (Є. Доломан); *Вчора зранку мрячило, нині пригріло — останні привіти від бабиного літа* (А. Кокотюха); // Зігрівати що-небудь біля якогось джерела тепла. *Край груби сідає* [козак], *Плечі свої козацькі пригріває* (з думи).

2. *кого, перен.* Піклуючись про кого-небудь, співчуваючи комусь, жаліти, оберігати, давати притулок і т. ін. *Василеві добре.., матерня ласка тільки його одного і пригріває* (Панас Мирний); *"Добра мати й добра дружина, — подумав він, — ось два первні, що повертають заблуклих* [заблуканих] *до рідного дому. Батько зустрічає, а мати пригріває"* (Валерій Шевчук); *А оцю сирітку — невже-таки ніхто не пригріє та не пригорне?* (І. Франко); *Плакала* [мати] *вночі і вдень, згадуючи своїх синів Івана й Василя. Хто ж їх нагодує, хто пригріє у лиху годину? Де вони?* (О. Довженко); // Виявляти ніжність, ласку до кого-небудь. — *Ляж, Вітальчику, та поспи, — з ласкою в голосі мовила Тоня, пригріваючи свого невдаху-мореходa* (О. Гончар); *Павло Петрович із Серафимою Миколаївною пригрівають за своїм столиком кучерявого молодика з вередливо вивернутими пухкенькими вустами* (І. Роздобудько); [М а р і я:] *Коли не бачать* [козаки] *раю, їм в пеклі гарно! Однак кого дівочий погляд з них пригріє і вогонь притушений роздує, той пекло своє зараз кине і в рай летить* (І. Карпенко-Карий); *Дівоча вдача як лоза напровесні: пригрій її променем душі — і вона на все життя прихилиться до тебе і стане твоїм серцем чи тінню* (М. Стельмах); * Образно. *Дехто казав, що його врятували... Я не можу цьому вірити. Його, певно, пригріла земля Варшави* (Ю. Яновський).

◊ **(1) Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́** *і т. ін.)* **[на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою** *і т. ін.)***]** — виявити турботу, піклування про того, хто потім віддячує злом; жорстоко помилитися в комусь. [А н д р і й:] *Не оступавсь би за його* [нього]. *А то, бач, пригрів гадюку у пазусі, вона й укусила* (М. Костомаров); — *Це гадина, котру ми пригріли, — мовив, зітхнувши, кооператор* (В. Підмогильний); *Вихор сплюнув і гірко вилаявся: — Пригріли гада за пазухою!* (В. Кучер); — *Ніхто з них і словом їй не дорікнув. Але Івін сама себе звинувачує — мовляв, пригріла змію на грудях* (О. Авраменко); *То хто ж той, кому вони вірили, не знаючи, що пригрівають гадюку біля свого серця?* (С. Скляренко).

ПРИГРІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИГРІ́ТИСЯ,** і́юся, і́єшся, *док.* 1. Зігрівати себе, своє тіло (перев. у теплому, затишному місці). *Кошеня, якому ми гуртом дали ім'я Норвежець, пригрівалося в нього під боком .. Інший кіт міг би і не заприязнитися з цим пошкодерником* [бешкетником] (М. Слабошпицький); *Тьотя Сима мирно дрімає, пригрівшись в куточку канапи* (І. Кочерга); *Десь притуливсь* [цвіркун] *на припічку. Пригрівся — й горя мало* (В. Мисик); *Собака пригрівся у буді* (Н. Околітенко); * Образно. *В долонях теплих горбів пригрілося Мукачево, промите Латорицею* (М. Дочинець).

2. *розм.* Те саме, що **підігріва́тися** 1. — *Он там, у печі, пригрівається, що слуги не доїли — бери собі та й їж, коли хоч* (Г. Хоткевич); *Поставивши каву, призначену для "ксьондза", на кухню, щоб ще трохи пригрілася, сама сіла* [пані] *на лавці* (І. Франко).

3. *перев. док., перен., розм.* Улаштовуватися (у 1 знач.), прилаштовуватися (у 2 знач.) і т. ін. де-небудь (перев. добре, зручно). *Всі, хто пригрівся під крилом великого візира, з жахом чекали кінця свого благополуччя* (В. Малик); *На Січ саме валом валили запорожці .. Поверталися й ті, які їздили до родаків чи пригрілися біля жалісливих удовиць* (Ю. Мушкетик).

ПРИГРІ́ТИ *див.* **пригріва́ти.**

ПРИГРІ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пригрі́ти.** *В куточку біля паркана лежав присипаний снігом невеличкий горбок звичайної глини. Рудий вершечок його, пригрітий сонцем, витикався з-під снігу вогкою лисиною* (І. Микитенко); *Е* [хлопчик] *рвонувся з пригрітого місця* (В. Фіялко); *Малий і хворий я лежав, Пригрітий теплою рукою Моєї матері* (Я. Щоголів); *Сходяться на забаву діти цілого підгороддя, кожне одіте нами, пригріте* (К. Гриневичева); *Пригрітий і приласканий новими хазяями, змінивши петлюрівські шаровари на французьке галіфе, Лісноброддський незабаром з'явився із своїми молодцями на Перекопі* (О. Гончар); * Образно. *Мріє куток рідний, де я тратив літа, Гасла душа в путах, щастям не пригріта* (П. Грабовський).

ПРИГРІ́ТИСЯ *див.* **пригріва́тися.**

ПРИГРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИГРОЗИ́ТИ,** ожу́, ози́ш, *док., кому і без дод., рідко кого, розм.* Те саме, що **погро́жувати** 1. *Хазяйка вишиває і що-небудь розказує чоловікові .. Хазяїн прислуха, мовчки й часто оглядається на наймита, прикрикує, пригрожує* (Марко Вовчок); *Милується Яша своєю тінню і пригрожує дітворі: — А киш на сідало, малюки!..* (В. Земляк); *Мабуть, мати здогадується, що думає Галька, і пригрожує, помахавши ложкою: — Ой, гляди ж мені, дівко!* (Н. Бічуя); *Першою зі сходки повернулась бабуня. — Знову з бугаєм боровся, шибенику? — пригрозила вона внука* (О. Гончар); *Дьоготь підштовхнув Гармаша в спину, і коли той збіг униз, пригрозив йому карабіном* (А. Кокотюха).

ПРИГРОЗИ́ТИ *див.* **пригро́жувати.**

ПРИГУ́БИТИ *див.* **пригу́блювати.**

ПРИГУ́БИТИСЯ *див.* **пригу́блюватися.**

ПРИГУ́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пригу́бити** 1. *Свою неприступність для жінок Наливайко шанував без хизування, але глибоко, як релігію вояцьку .. Зайво випитий ківш угорського вина з ніжних рук молодої Барбари, та ще й пригубленого такими устами — ламав священні вояцькі звичаї* (Іван Ле); *Трудна вона буде — зустріч наша, Як тая розлука була трудна... Тільки пригублена меду чаша Згіркла до самого дна* (І. Вирган); // **пригу́блено,** *безос. пред. Після того, як вино вже було злегка пригублено, подобало цокатися келихами або кубками з напоєм на знак повної довіри до сусідів* (із журн.).

ПРИГУ́БЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригу́бити** 1. *"Випийте з нами, Людомило .." Її одповідь, а тим паче пригублення вітали ще голосніше, ніж досі* (Д. Міщенко).

ПРИГУ́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пригу́блювати.** *Санька .. була зовсім п'яна від "пригублювання"* (В. Винниченко).

ПРИГУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИГУ́БИТИ,** блю, биш; *мн.* пригу́блять; *док., що і без прям. дод.* 1. Відпивати небагато (звичайно горілки, вина). *Шухновський пив горілку на лимонних шкуринках, а ми з Елеонорою Степанівною пригублювали солодку наливку* (Ю. Збанацький); *Антонія час від часу пригублювала коньяк* (О. Чорногуз); — *За здоров'я шановного гостя хоч пригуб, — сказала матушка, подаючи дочці чарку* (І. Нечуй-Левицький); *Гурію Андріяновичу вона налила повну стопочку, собі — щоб тільки пригубити* (І. Сенченко); // Торкаючись губами краю чарки, келиха і т. ін., куштувати їх уміст. — *Хай Господь вас підкріпить у вашому горі! — єхидно усміхнулася молодиця, пригублюючи й собі чарку* (Л. Яновська); *Стара припрошувала, дівка засоромлено тільки ложку пригублювала, а Короп налягав на їжу* (Г. Косинка); *Гості їли м'ясо й пили бражні та горючі меди. Володимир Святославович навіть не пригублював, бо так велів давній закон* (І. Білик); *Солдат пригубить баклагу, хлисне води і йде* (С. Чорнобривець); * Образно. *Пригублює доба смертельну чашу і вижидає не твою, а нашу щербату долю* (В. Стус); // *рідко.* Випивати вміст чого-небудь повністю. — *І ви, Ніно Дмитрівно, залишайтесь. Молока кухлик пригубите. Такого, як у нас, у місті не вип'єте* (О. Копиленко).

2. *перен., рідко.* Злегка торкатися губами (звичайно руки, долоні). *Може, тому, як дань переможну, приймаю й люблю найврочистіший з рухів, коли чоловіки тихо й побожно пригублюють жінці беззахисну руку* (О. Забужко); *Тепла долоня погладила його по обличчю, це було дуже приємне відчуття, і він хотів було її притримати, пригубити і поцілувати, але долоня зникла* (Ю. Винничук).

ПРИГУ́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИГУ́БИТИСЯ,** блюся, бишся; *мн.* пригу́бляться; *док., до чого.* 1. Торкаючись губами краю чарки, келиха і т. ін., куштувати їх уміст. *Нелі гидко пригублюватись до келиха, обкладеного ззовні почорнілим карбуванням, в заглибинах якого чаїться бруд* (Ірина Вільде); *Свидригайло раз у раз пригублювався до кухля* (Р. Іваничук); — *Чого ж ти стоїш, Мотре? — сказала* [Кочубеїха]. — .. *Чуйкевич жде, щоб ти по старому козацькому звичаю пригубилася до чарки. Пригубися!* (Б. Лепкий); *До своєї чарки Грабовський тільки пригубився* (М. Сиротюк).

2. *тільки недок.* Пас. до **пригу́блювати.** *За кожним столом символічно піднімалася й пригублювалася чарка, відбувалася невимушена розмова* (з мемуарної літ.).

ПРИГУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Те саме, що **погу́кувати**[2]. *Василь, сіпаючи за коси Галю, прицмокує та пригукує. Крики її, муки братів такі радісні йому* (Панас Мирний); *Було таке враження, ніби вони перепились й виробляли здуру, що кому забрело в голову, ще й пригукували разом* (І. Багряний); *Урядник Муха владним голосом пригукував на стражників* (К. Гордієнко).

ПРИГУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИГУЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, розм.* Нагулювати (у 3 знач.); народжувати поза шлюбом. *Односельці поговорювали, що хлопець, з яким дівчина пригуляла дитину, утік до міста* (з газ.).

ПРИГУ́ЛЯНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пригуля́ти.** *Пригуляне дитя.*

ПРИГУЛЯ́ТИ *див.* **пригу́лювати.**

ПРИҐРУНТОВИ́Й, а́, е́. Який прилягає до ґрунту (у 1 знач.), розташований над ґрунтом. *Дослідження ділянок штучних лісозахисних смуг поблизу села Майорка Дніпровського регіону свідчить про те, що в приґрунтовому шарі, утвореному лісовою підстилкою, концентрації важких металів у 1,5–2 рази переважають їх уміст у ґрунті* (з наук. літ.); *У приґрунтовому шарі повітря концентрація вуглекислого газу вища за середнє значення внаслідок розкладення органічної речовини на поверхні ґрунту і в його верхніх шарах* (з навч. літ.).

ПРИДАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **придава́ти.** *Гірчицю використовують для придавання пікантного смаку ковбасним та хлібобулочним виробам, м'ясу й рибі, салатам і грибним консервам* (з навч. літ.).

ПРИДАВА́ТИ, даю́, дає́ш, *недок.,* **ПРИДА́ТИ,** а́м, аси́, *док.* 1. *кого, що.* Давати додатково, зверх кого-, чого-небудь. [К о з а к и:] *Нам казали спішно ступати водою, Придали ще комисарів* [комісарів] *для кращого строю й безпечности* (Л. Старицька-Черняхівська); [К о л о с:] *Танковий корпус не заганяти треба біс його зна куди, а придати армії Огнєва* (О. Корнійчук); *Третій осавулець з'явився сам, вигулькнувши з ночі, його й придав Максим до названих двох* (Валерій Шевчук); // *що, чого і без дод.* Збільшувати швидкість, силу, інтенсивність чого-небудь; надавати *(див.* **надава́ти²** 2). *Дід промовив "гай-гай" і придав ходи* (Марко Вовчок); *Гнідко ще дужче придав ходи* (Панас Мирний); *Штиковий бій вимагає величезного напруження всіх сил, і Шмалієнко, вимотаний рішучим наступом значно дужчого "противника", став задкувати. Цимбалові це придало сили* (І. Багмут); *Я обіцяв йому .. всіляку підтримку, сподіваючись, що один успіх зможе придати йому сили, і він навчиться боротися з вадами свого характеру* (В. Хрущак); // *що, перен.* Сприяти духовному зростанню кого-небудь. *Тодішня львівська інтелігенція народовська, сама пройнята дрібнобуржуазним філістерством, нічого не придала Федьковичеві, а скоріш мала лихий вплив на його літературний смак* (Леся Українка); // *що, чого, перен.* Сприяти примноженню, збагаченню чогось. *Незаперечні успіхи Болотникова в боях з боярською раттю, починаючи з Комарницької волості, придали слави його імені* (Іван Ле).

2. *що, чого, розм.* Надавати кому-, чому-небудь певної форми, певного вигляду. *Ці обидві побічні гори виступають трошки вперед Шевченкової гори і придають їй вид храму з плескуватим верхом* (І. Нечуй-Левицький); *Легкий синявий димок розплився по кімнаті. Затирав гострі обриси предметів і придавав їм розвійних м'яких форм, немов на імпресіоністичній картині* (Б.-І. Антонич); *Тяжкого побиття не можна було й помітити. Лише на лівій щоці залишилося кілька знаків, які придавали йому* [Павлові] *ще більше задавакуватого вигляду* (У. Самчук); // Надавати кому-, чому-небудь певної якості, властивості, доводити до певного стану і т. ін. *Чорний клобук святості не придає* (приказка); *Зустрітися з Романом ще раз не придавало мені оптимізму* (С. Талан); *Він придержував лівою рукою рясу на грудях, неначе боявся, щоб вона часом не одстала і не придала чогось непокірливого й кострубатого його тонкій гладенькій фігурі* (І. Нечуй-Левицький); [М а р т и н:] *П'яльця! І нехитра штука, а зараз красу господі придали* (І. Карпенко-Карий); *Усмішка придала його голосові якоїсь ласкавості* (Л. Мартович).

◊ **(1) Прида́ти ході́ в но́ги** — швидше піти. — *Оце так! — промовив він уголос. — .. Дома худоба не напована* [напоєна], *а я блукаю тут — і думати забув! Та .. чимдуж придав ходи в ноги* (Панас Мирний).

ПРИДАВА́ТИСЯ, даю́ся, дає́шся, *недок.,* **ПРИДА́ТИСЯ,** а́мся, аси́ся, *док.* 1. Відповідати певним вимогам, годитися для чого-небудь, пасувати до чогось. *На річці покажується човен з компанією співців ..* [О с т р о ж и н *(до другої панночки):*] *Добре ваші українські пісні придаються до водяного спорту, ніяк я не сподівався* (Леся Українка); *У Березівській сотні було чимало середньошкільників. З таким рівнем хлопці придавалися для теренової праці* (М. Андрусяк); — *Невідомо, чи в цьому лісі ми знайдемо саме той різновид мухоморів, які придадуться для виготовлення напою* (В. Єшкілєв); // Виявлятися потрібним, необхідним для кого-небудь. *Коли дядечко непевно поглипує на мене з-під окулярів, означаю мирний характер своєї присутности вимученою посмішкою, — придається звичка контролювати обличчя перед камерою* (О. Забужко); *От коли придалася Юрчикові викохана силонька!* (Г. Хоткевич); // Бути потрібним. [Г л о с т е р:] *Король в велике пересердя впав ..* [К о р н у е л:] *Хай чинить, що намислив ..* [Р е г а н а:] *О сер! Упертим людям придається Тяжка наука* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра); *Ні на що не придаються настанови, поки омана затьмарює розум* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); — *Нащо ж тобі придалася людська смерть? — Бо я грабар, — відповів чоловік, — так як люди будуть більше мерти, то я більше зароблю* (Л. Мартович).

2. *тільки док., діал.* Удатися яким-небудь (про людину). *В батька наче улилися* [козарлюги] *Та ще к тому придалися — Волос в волос, голос в голос, Мов на ниві колос в колос!* (І. Манжура); *Хлопець придався талановитий і швидко навчився всьому тому, що знав і його вчитель* (Панас Мирний); // Сформуватися яким-небудь (про характер, натуру). *Натура придалась у мене така весела, що мене усі люблять* (Г. Квітка-Основ'яненко); *"Гарна ся дівчина Марина, — дума Олексій Іванович, — з себе красива й весела придалася"* (Панас Мирний); // Виявити нахил до чогось. *Придавсь один чернець на малювання і пообмальовував не то церкву, да й саму ограду округи братства* (П. Куліш); *Параска зовсім до хазяйства не придалася* (Панас Мирний); // Вийти, удатися яким-небудь (про хліб, страву і т. ін.). *Та й мудра ж придалась* [паска]! .. *височенька, легесенька, чепурна, не репнула* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Виявитися яким-небудь у ставленні до когось. *Як у пеклі, жилося тоді Тарасові в батьківській хаті, бо мачуха придалася люта* (Панас Мирний); // Здатися комусь яким-небудь. *"Що се за сон? .. — думала Христя .. — І до чого то таке приверзеться? .. Та страшне яке! та гидке придалося... І дивно, як то все зразу перекрутиться, іншим стає"* (Панас Мирний); // *безос. Їй спочатку так придалося, треба ж таке: голос грому, жовте листя, налите золотом, .. а потім знову повторився голос* (О. Ульяненко); // Видатися (у 2 знач.). *Придавсь і сей вечір темний та пахучий, як учорашній* (Марко Вовчок); // *безос.* Скластися в силу обставин, судитися. *Яке в тебе, таке в мене жовтеньке волосся, Любімося, кохаймося, бо нам придалося* (з народної пісні); — *Уряди-годи придалося мені на братовім коні їхати* (Ю. Федькович).

3. *тільки недок.* Пас. до **придава́ти.** *З метою більшої самостійності під час ведення загальновійськового бою механізованим і танковим батальйонам (ротам) придаються або виділяються для підтримки підрозділи інших родів військ і забезпечення* (з мови документів); *Остаточна форма придається гіпсовим зліпкам за допомогою скребків, зубил, шаберів та інших інструментів, якими має володіти модельник гіпсових моделей* (з навч. літ.).

ПРИДАВИ́ТИ *див.* **прида́влювати.**

ПРИДА́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **придави́ти** 1–4. *Посеред стола лежав лист у білій конверті* [білому конверті] .. *Лист був придавлений тим шматочком хліба, що Чудєєв не доїв* (Т. Осьмачка); *Не один з них* [драгунів] *лежав на землі, придавлений своїм конем, з-під котрого ніяк не міг вибратися*

(Б. Лепкий); *Хлопчик підвівся, кинувся збоку на матір, обвив її шию і головку сестриці своїми руками .. Одарочка, придавлена до материної шиї, мовчки роняла свої сльозенята на її лоно* (Панас Мирний); *Тут і там до землі придавлена крушина, не позбавлена своєї сили цілковито — вродила безліч червоних ягід* (О. Кобилянська); *Марія в потемках намацала клямку, він ступив через поріг слідом за нею — і вже стояв у просторій кімнаті, придавленій низькою стелею* (Є. Гуцало); *Хтось плакав, кульгаючи на придавлену ногу* (С. Васильченко); *Мати потрапила під полудрабок і, придавлена, довго лежала непритомна* (Л. Юхвід); *Плачу й стогонів не чує* [Іван], *відноситься до того, як до бреніння* [бриніння] *придавленої мухи* (Г. Хоткевич); *Часом він* [Єгипет] *ворушивсь, наче лев у кайдани закутий, Глухо порикував, наче підземний вогонь, Тяжко придавлений гнітом гори кам'яної* (Леся Українка); *Всю осінь і зиму люди жили, придавлені горем. Тільки жевріла надія на краще* (К. Гриб); // **прида́влено,** *безос. пред. Така тепер Гончарівка. Уже спориші там бруком придавлено* (Остап Вишня); *Я мусила говорити: мене безжально придавлено, і я повинна була повстати* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // *у знач. ім.* **прида́влений,** ного, *ч.* Той, кого придавили (у 2 знач.). *Придавленого ніхто не захотів рятувати. Та ще при цьому реально ризикувати власним життям* (В. Чемерис).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **зда́влений** 3. *Суд читає присуд: .. Лукію Коломійцеву заслати на Сибір.., важке придавлене ридання розлягається по великій світлиці* (Б. Грінченко); *Знов — "панно Ганно". Та не таке воно, як передніше, ні. Те було свобідне, веселе, дзвінке, срібне — це якесь сумне, ніби придавлене, стривожене* (А. Крушельницький); *Вже прийшла чорна ніч в темнім крепі, відітхнула глибоко земля. Ще останній, придавлений шепіт: — Я вертаюсь, Вкраїно моя* (Б.-І. Антонич); *Чути — люди співають глухими, придавленими басами* (Ю. Яновський).

3. *у знач. прикм., перен.* Безвольний, інертний, у гнітючому настрої. *Коли ясно зрозумів безрадісну дійсність, — сумно стояв уже він тоді, придавлений, знищений* (Г. Хоткевич); // Який зазнав утисків, гноблення. *Можна сказати, що такі поняття, як вітчизна, єдність і незалежність, .. більшій часті тих чільних людей були майже незвісні. Поняття ті вироблялись глибше, в нижчих, придавлених верствах* (І. Франко).

ПРИДА́ВЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **прида́влений** 3. *Від давньої придавленості, відлюдькуватості, розгубленості* [Остапа] *не лишилось і сліду* (К. Гордієнко); *Песимізм й придавленість духу мучили мене, налягали все далі більше* (Д. Гуменна); * Образно. *Звідки насунулись незнані наваленості На шляхи шукань безупинних? Виринають хорості, гнітять придавленості, Переплутують час хуткоплинний* (М. Семенко).

ПРИДА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **придави́ти** 1, 3. *Унаслідок довготривалого придавлення кінцівки може виникати місцевий гіпертензивно-ішемічний синдром* (з навч. літ.); *Лексику віршів у збірці Б. Нижанківського "Щедрість" (1947 р.) визначають бажання боротьби і помсти, придавлення ніжності вдаваною жорстокістю* (з публіц. літ.).

ПРИДА́ВЛЕНО. Присл. до **прида́влений** 2. *Хтось позіхав, придавлено, вдержно* [стримано], *неначе боявся сполохати мертву тишу* (І. Нечуй-Левицький); *— Цар присуд ствердив, — сказав гетьман. Голос його звучав виразно, але придавлено* (Б. Лепкий); *Порожній трамвай з синім світлом придавлено бринів* (Мирослав Ірчан); // Стримуючись, тамуючи в собі що-небудь. *І завидувала* [Катерина] *їм, і боліла від того, але то все якось глухо, якось придавлено, без яскравого болю, без вибухів мук* (Г. Хоткевич).

ПРИДА́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прида́влювати** 1, 3, 4. *Зерно у восковому стані має жовтий колір, є досить твердим, але, придавлюване нігтем, легко ріжеться* (з навч. літ.); *Придавлюваний жаль помалу-помалу змінявся у нього в пересердя, що проявлялося гірким усміхом на устах* (О. Маковей); *Зі серця виринають придавлювані пристрасті, жадоба месті* [мсти], *скажений гнів, жаль за десятьма літами втраченої свободи...* (Юліан Опільський); // **прида́влювано,** *безос. пред. Нігті на пальцях злізли, бо придавлювано їх дверима. Маленький Михась з кожного допиту вертав увесь скривавлений* (з мемуарної літ.).

ПРИДА́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прида́влювати** 1, 3, 4. *Пластикові валики використовують для приклеювання щільного матеріалу (лінолеуму, килимового покриття, шкіри), а також придавлювання стиків шпалер* (з навч. літ.); *У нас у колективі загалом немає якогось пригнічення, придавлювання чи заборон* (із журн.); *Коли зірвалася хуртовина, православне боярство .. не брало участи ні у бунті, ні у його придавлюванні. Воно боялося побіди хлопів* (Юліан Опільський).

ПРИДА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИДАВИ́ТИ,** авлю́, а́виш; *мн.* прида́влять; *док.* 1. *що і без прям. дод.* Натискати, надавлювати на що-небудь, змінюючи його звичайне положення або форму. *Дем'ян кладе її* [губку] *в люльку, придавлює нігтем* (О. Кониський); *Хотів Юріштан приготовити пістолет, почав підіймати курки. Аби не клацали, придавлював цингель* (Г. Хоткевич); *На припічку Устина побачила замішане тісто, придавила двома пальцями, а воно зразу ж піднялося, як пух* (С. Чорнобривець); *Шорстке волосся бльондина* [блондина] *придавив військовий кашкет* (Олекса Ізарський); // *що чим і без прям. дод.* Вагою, масою чого-небудь стискати щось. *Сяк-так полагодив я дах, для міцності придавлюючи його залізяччям та цеглою* (В. Чемерис); *Ми мочили прядиво .. Клали на дно річки снопи, прибивали їх кілками, прив'язували перевеслами, щоб вода не знесла, а зверху придавлювали дерном* (Г. Тарасюк); *Навантажили* [Чіпка з товаришами] *обидва вози, придавили рублем, ушнурували як слід, по-хазяйськи* (Панас Мирний); *Могилу придавили* [опришки] *зверху камінням і замаскували, щоб не знайшли її вороги* (В. Гжицький); *Аж лігши на стіл, придавивши своїм огрядноватим тілом розворушені папери й старі синьки, він похапцем щось підраховував* (Ю. Шовкопляс); // Притискати щось до кого-, чого-небудь. *Івась, награвшись пряником, тихо заснув, придавивши його рукою до себе* (Панас Мирний); * Образно. *Темінь придавила човен до води* (М. Стельмах); // Навалюючись усією масою на що-небудь, згинати, руйнувати, ламати його. *З одного боку нависла гора кам'яна над хаткою, поросла лісом і неначе грозила: "От, як схочу, один камінець покочу і тебе, хатинку, зовсім придавлю"* (Марко Вовчок); *Відламки скель із хату завбільшки валяються, придавивши собою смереки* (Г. Хоткевич); * Образно. *Густа, тиха ніч навалилася, придавила село* (К. Гордієнко); // *кого і без прям. дод.* Примушувати кого-небудь згинатися, схилятися, тиснутися (звичайно до землі). *Підгиналися ноги... Невиносима* [непосильна] *вага придавлювала к землі* (Г. Хоткевич); *— На лопатки! — піддрочували хлопці Будку .. І не він, а я поклав його на лопатки і придавив до землі, міцно тримаючи* (В. Нестайко);

* Образно. *Слова Макухи все дужче й дужче придавлювали майора до лави. Він уже зовсім втратив самовладання* (Ю. Бедзик); — *Почуй тягар тих пут земних усіх, Що тих людей до долу придавили* (І. Франко); // Нависаючи над чим-небудь, створювати враження тісноти, здавленості і т. ін. — *Подивіться на небо... Яке воно важке, як воно придавлює...* (Любко Дереш); // *безос.* Про почуття болю в грудях, животі і т. ін. *Салимонію Пилипівну Дилду .. брало отут — під грудьми: — Підкочується, підкочується під груди, а потім як придавить — ґвалт!* (Остап Вишня).

2. *перев. док., кого, що.* Із силою надавлювати, стискати, завдаючи болю. — *Підіть до неї та розпитайте, та наступіть на неї, та придавіть коліном, то вона й розкаже вам, де діла Мелашку* (І. Нечуй-Левицький); *Татарин придавив Непорадному руку костистим підборіддям до грудей так сильно, що йому аж заболіло* (А. Чайковський); — *Цурка як придавила живіт — просто хоч кричи!* (О. Гончар); // *безос. З криком, галасом і сміхом всі товпилися швидше геть. На порозі зчинився вереск, — когось придавило* (Ю. Смолич); // *кого.* Навалюючись своєю вагою на кого-небудь, скалічувати, умертвляти і т. ін. — *Дочка моя вмерла .. наглою смертю: глинище завалилось та й її придавило...* (О. Стороженко); *Нині .. було йому на серцю* [серці] *так тяжко, як би його столітній дуб придавив* (Б. Лепкий); // *безос. Коли Мартин умер (глиною в глинищі придавило), Горпина його, як справжнього чоловіка, ховала* (Грицько Григоренко); *Григорій Петрович Сиволап хукав на закляклі пальці. Ще до війни йому придавило бутом обидві руки, відтоді пальці в кулак згиналися погано і на холоді швидко мерзли* (Д. Ткач); — *Під вами застрілили гнідого коня і вас придавило крупом* (Д. Білий); * Образно. *Де ти, молодецтво? Де ти, моя сило? Каменем-журбою Груди придавило* (П. Грабовський); // Здавлюючи горло, душити, умертвляти кого-небудь. — *Придавлю, причавлю пана, мов змію підколодну!* — *і руками показав* [Роман], *як вкоротить життя Стадницькому* (М. Стельмах); // Роздавлювати, знищувати (щодо дрібних істот). — *Там між дорослих* [свиней] *сосунець вискочив! Щоб не придавили, часом* (Остап Вишня); *Якщо ви вирішили випустити мишку з клітки, будьте дуже уважні, аби випадково не наступити на неї або не придавити дверима* (із журн.); * Образно. [К и л и н а:] *Боїшся? Не варта ти й того, щоб тебе нігтем придавити, гнида погана!..* (М. Кропивницький).

3. *кого, перен.* Гнітюче впливаючи на кого-небудь, робити безвольним, інертним. *Канцелярист дрижав, як осика, ломився у колінах, голова в рамена влазила, царські слова придавлювали його, коли б міг, під землю вліз би* (Б. Лепкий); [Д е ї ф о б:] *Доволі слів тих темних і страшних, що придавили люд, мов димна хмара* (Леся Українка); // *що.* Перешкоджати прояву, розвитку чого-небудь. *Інститутська наука маркіз паралізувала їх* [інститутюк] *душі, придавлювала молоду потребу молодого серця* (І. Нечуй-Левицький); *Хлопчик часами ставав, поправляв пояс, до якого чіплялись кайдани, і придавлював в очах блиск гордощів і задоволення* (В. Винниченко); — *Я беру панну Вандзю .. Юзьо виговорив ці слова одним духом, щоби придавити сильні удари серця* (А. Чайковський); // *кого і без прям. дод.* Гнітити (про почуття, настрій і т. ін.). *Оце чувство* [відчуття] *самоти — ух, як воно мене придавлювало!* (О. Кобилянська); *Пригнобленість .. тяжіла над ним, тиснула почуттям безвиході вже довгий час, придавлювала прокляттям батька* (Р. Іваничук); *Приголомшення придавило Хому, пригнітило розум* (К. Гордієнко); *Велике горе, мов камінь, придавило старого боярина* (В. Малик).

4. *кого, перен.* Позбавляти волі, свободи дій; пригноблювати. *Назверх усіх придавлював, як обвисла скеля на кручі, цар Петро. Всім він дався добре взнаки, всім його воєводи, намісники, навіть ратники залили гарячого сала за шкуру* (Б. Лепкий); — *Наустив вражий дід піхоту да хотів так придавити у Батурині старшину, щоб і не писнула* (П. Куліш); // *що.* Пересилювати, приглушувати що-небудь у собі. [К и л и н а:] *І нащо я Жені виявила своє горе, краще було б придавити, приспати!..* (М. Кропивницький); *Стоїть .. вкрай схвильована Галина Горленко, .. неспроможна придавити своє хвилювання* (Є. Кротевич); — *Оксано, ну подумай, що ти говориш, — м'яко почав* [Савка], *намагаючись придавити в собі гнів* (В. Чемерис).

5. *на чому, перен., розм., рідко.* Висловлюючись, наголошувати (звичайно на слові). *Розказував Кирило, рвучи річ, придавлюючи то на тому слові, то на другому* (Панас Мирний).

6. *перен., розм.* Посилюватися (звичайно про мороз). *Придавили люті, скрипучі морози* (І. Микитенко); // *безос. Хоч після снігу придавлювало морозом, а Мармурі так пригріло, що чуприна прилипла до лоба* (С. Чорнобривець).

◊ **(1) Придави́ти (придуши́ти) комара́ (кома́рика),** *жарт.* — відпочити лежачи, задрімати, заснути. *Дід Козак з поміччю своїх онуків-парубчаків стежив, щоб ми часом не чкурнули десь у комору на примістку чи придавили комара і на возі з сіном, посеред двору* (М. Рудь); — *Що, кочегаре, зморила природа-матінка? Вона це вміє. Я теж придушив комарика хвилин сто вісімдесят* (О. Бердник); — *Трохи комарика придавив... Зараз подамся на скиртовище. Мо', корові насмичу.* — *Як на сон тягне, то спи, треба спать...* (В. Дрозд); **(2) Як** (*мов,* **ніби** *і т. ін.)* **моги́лою [тебе́] прида́вить** — про почуття крайнього пригнічення, спустошеності. — *Текли колись ті сльози і в мене, а козача сльоза важка: як викотиться, то неначе могилою тебе придавить* (О. Стороженко).

ПРИДА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРИДАВИ́ТИСЯ,** а́виться; *мн.* прида́вляться; *док.* 1. Змінюватися внаслідок натискання, надавлювання (про звичайне положення, форму чого-небудь). *Мабуть, кнопка запису* [на диктофоні] *якось придавилась, ..* — *що саме говорить* [Павло Іванович], *розібрати неможливо* (О. Забужко).

2. *перен., розм.* Тамуючись, послаблятися (про почуття, бажання і т. ін.); притуплятися (у 2 знач.). *Багато, багато снилося їй. Її фантазія розвинулася у такий буйний цвіт, що його коштом придавились всі інші пориви* (О. Кобилянська).

3. *тільки недок.* Пас. до **прида́влювати.** *Каркас житла на мустьєрській стоянці був побудований з дерев'яних жердин. Покриттям слугували шкури тварин, які придавлювалися черепами мамонта по колу внизу й іншими кістками зверху* (з наук. літ.); *У повісті М. Коцюбинського "Хо" маємо цілий аналіз душі інтелігентного чоловіка перехідної доби, коли переконання й чесні моральні погляди придавлюються страхом* (з наук.-попул. літ.).

ПРИ́ДАНЕ, ного, *с.* 1. Посаг (у 1 знач.). [В и б о р н и й:] *Нігде правди діввати, трудненько тепер убогій дівці замуж* [заміж] *вийти без приданого* (І. Котляревський); *Ось наставало збуджене й приємне сум'яття в домі нареченої, котра із своїми подругами .. готувала придане — шили простирадла, відбирали рушники.., салфетки й "завіси"* (В. Чемерис); * У порівн. *"Кобзар", як придане у скрині, На берегах Дінця й Дністра Несла і мати-Катерина, Несла і наймичка-сестра* (Т. Масенко); — *Дівчатам треба буде мати плести. Да такі красиві, як придане* (М. Стельмах).

2. Комплект речей для новонародженого. *Мадлен шиє придане для майбутнього немовляти, прикрашає стрічками та мереживом малесенькі одяганочки* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

Бра́ти / взя́ти при́дане *див.* **бра́ти; Дава́ти / да́ти [на] при́дане** *див.* **дава́ти.**

ПРИДА́НИ, нів *і* áн, *мн.* Весільні гості (жінки) з боку нареченої, які прямують із нею в дім нареченого. *За вихилясами придан, За зиком та за сміхом Ніхто й не бачив, як проїхав Той управитель* (Т. Шевченко); *У вуха Гадзюкові глухо бубонів бубон — враження було таке, ніби виїздили з весільним поїздом придани* (Г. Косинка); *Збиралися молодиці, і цілими ночами йшли наради, кого за першу сваху, кого за другу, хто буде дружком, хто піде в придани* (У. Самчук); *"З Югиною одружиться", — ловить себе, що заздрить Григорію .. І він чомусь бачить, як до нової Грицькової хати придани везуть молоду Бондарівну* (М. Стельмах).

ПРИ́ДАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прида́ти** 1. *Танкісти були придані піхоті і діяти мали спільно з артилерією* (Ю. Смолич); *Взводи були придані до окремих стрілецьких рот* (О. Гончар); *Звідки почерпне відомості сержант Султанов.., не маючи зв'язку навіть із піхотною ротою, до якої "придана" його гармата..?* (П. Загребельний); // **при́дано,** *безос. пред. Усе спродане, — тільки оцю молодицю з дочкою до вслуги її* [пані] *придано* (Марко Вовчок).

2. Який дають у придане за нареченою. *Плахта на ній .. ще материнська — придана; тепер вже таких не роблять* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ви за молодою панією, мабуть, придані? — За нею* (Марко Вовчок); *Єрка ж, його жона Ярина, ввесь час безвиїзно сиділа в своєму приданому городі Войнилові, сиділа разом з донькою, яка тут і народилася, й він ані разу майже так і не згадав про них...* (І. Білик).

ПРИДА́НКА *див.* **приданки́.**

ПРИДАНКИ́, нóк, *мн. (одн.* **прида́нка,** и, *ж.).* Те саме, що **прида́ни.** *Всім .. Давали в пеклі добру хльору .. Жінок своїх що не держали В руках, а волю їм дали, По весілля'х їх одпускали, Щоб часто в приданках були.., Такі сиділи всі в шапках І з превеликими рогами* (І. Котляревський); *Як повінчали, полковник і повіз до свого дворища молоду жінку. Звісно, товариство і приданки бенкетують собі, а князя й княгиню повели спати* (О. Стороженко); [М е л а ш к а:] *Похрипли від співів і ноги від танців повідкидали дружки, свашки та приданки* (М. Кропивницький); * У порівн. *Бубнові підспівувала, мов та весела приданка напідпитку, балалайка* (Г. Косинка).

ПРИДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прида́ти.** *Із приданням українській мові статусу державної актуалізувалися дослідження українського наукового стилю, зокрема й питання систематизації, нормування й упорядкування національної термінології* (з наук. літ.); *Легкий кондиціонер для придання об'єму та блиску тонкому ослабленому волоссю полегшує розчісування та знімає статичну електрику* (з мови реклами).

ПРИДА́ТИ *див.* **придава́ти.**

ПРИДА́ТИСЯ *див.* **придава́тися.**

ПРИДА́ТКОВИЙ, а, е, *спец.* Який є придатком (у 2 знач.) до чого-небудь. *Більшість придаткових пухлин при вагітності є доброякісними й фізіологічними, що нерідко спонтанно регресують* (з наук. літ.); *Коренева система осоки складається з придаткових коренів. Головний корінь відмирає вже через два місяці після проростання насіння* (з наук.-попул. літ.); *Інфекції порожнини носа можуть призвести до порушення в дренуванні придаткових пазух, скупчення в них ексудату, що спричиняє локальні больові відчуття, головний біль тощо* (з навч. літ.).

ПРИДА́ТНИЙ, а, е, *на що, для чого, до чого і без дод.* Здатний робити, виконувати що-небудь. *Віддали й ми свого першого* [сина] *до гімназії, та... він у нас не такий придатний до науки* (Панас Мирний); — *Він хлопець дуже розумний і до всього придатний* (І. Нечуй-Левицький); — *Умер доглядник цісарського книгосховища, і мене, як придатного каліграфа і знавця давніх язиків, призначили на його місце* (М. Дочинець); // Який можна використовувати, уживати; який відповідає певним нормам. *Джерельна вода й грязі, що їх Аркадій послав до Львова на аналіз, виявилися придатними для лікування* (Ірина Вільде); *Ніна акуратно записувала все в блокнот. Потім вона розбереться в цьому, а зараз треба брати все — і придатне, і зайве* (В. Собко); *Він старанно дослідив лабораторію і не знайшов хоч трохи придатного місця, щоб заховати ампулу* (М. Дашкієв); *Еллінський одяг був придатний для літа, якщо ж його носили й у зимові місяці, то тільки десь там, на полудні, в Елладі* (І. Білик); // Відповідний для чогось; слушний (у 1 знач.). *Так роздумувала собі Броня й не находила в своїй голові ніякої придатної постанови* (Л. Мартович); *Павлуша багато чого не розумів з їхніх розмов. Але дещо й схоплював-таки. Кожну окрему думку, вислів, що видавався придатним* (А. Головко); *Докія Захарівна терпеливо чекала придатного моменту* (Л. Дмитерко); *Дружина .. дратувалася, намагалася відмовчатися, знову заснути, повернутися до теми ввечері чи в якийсь більш придатний для таких розмов час* (Н. Сняданко).

ПРИДА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **прида́тний.** *Варвара давно відчувала, що в дочки нема придатності до хатнього господарства* (К. Гордієнко); *Щоночі вони подовгу сиділи над схемою, звіряли з нею приймач, придатність ламп і опорів* (М. Дашкієв); *Ми спокійно йшли собі купляти їжу — в супермаркет продуктів з майже добіглим терміном придатності* (І. Карпа).

ПРИДА́ТОК, *ч.* 1. *род.* тка. Те, що, не маючи самостійного значення, є доповненням, додатком (у 2 знач.) до чого-небудь. — *Люди .. являються перед загалом в горностаях, панцирах, у мантіях.., і за тими придатками .. їхнього суспільного значення губиться .. найцікавіше — людина* (Б. Лепкий); *Але перш ніж сіяти, треба ту землю поділити. І ділили, і краяли нові межі, жеребки тягнули — кому за ким, кожному в чотирьох місцях різали — город, поле, придаток і ліс* (У. Самчук); *Інколи заявляв* [Русевич].., *що завод легко міг би обійтися й без цього придатка* [лабораторій] (Ю. Шовкопляс); * Образно. — *Я рядовий життя і не більше. Потроху працюю, потроху мислю, бо кому ж хочеться бути просто придатком до свого власного шлунка* (О. Гончар); *Ці люди настроєні проти мене. Я між ними чужа. Лорна — своя, а я — зайвий придаток* (Любко Дереш).

2. *род.* тка, *спец.* Відросток, додаткове утворення (у людини, тварини, рослини). *Запальні захворювання придатків матки спричиняють як безпліддя, так і ектопічну (позаматкову) вагітність* (із журн.).

3. *род.* тку, *діал.* Додача (у 2 знач.). *Придаток не стоїть за даток* (Номис).

ПРИДА́ЧА, і, *ж., розм.* 1. Дія за знач. **придава́ти, прида́ти** 1. *"Придача" пішій частині літаків могла означати тільки готування до наступу — і це хвилювало полк* (Ю. Смолич).

2. Те, що придасться (у 3 знач.). [Х р а п к о:] *Все це* [дочки] *чужий товар. Його гляди, кохай, вигодуй, викохай, а все за люди оддай; та ще й придачу дай, бо так ніхто не візьме!* (Панас Мирний).

○ **(1) На** *(рідше* **у) прида́чу,** *у знач. присл., розм.* — придаючи до того, що вже є. *Всі вартові були озброєні, мовляв, "до зубів". І насамперед — озброєні ручними кулеметами, а вже на придачу — гранатами, револьверами* (І. Багряний); *За половецькими звичаями крадій тепер мав не лише повернути коня власнику, а й у придачу віддати йому ще дев'ять таких же коней* (В. Чемерис); *Надійний, як усе просте, він* [пором] *піднімав по кілька вантажівок з возами в придачу й чудово сполучував обидва береги Десни* (Н. Околітенко).

ПРИДБАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **придбава́ти** 1. *Міністерство енергетики України вважає доцільним придбавання скрапленого газу, що реалізується на внутрішньому ринку України, на конкурентних засадах для подальшої реалізації населенню суб'єктами господарювання* (із журн.).

ПРИДБАВА́ТИ, ва́ю, ва́єш, *недок.,* **ПРИДБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Ставати власником чого-небудь (перев. купуючи). *Славута збирав їх* [книги] *усе життя. Одні купував за великі гроші у монастирях, де їх виготовляли монахи, другі придбавав випадково у купців чи збіднілих книжників, треті переписував сам...* (В. Малик); *Суб'єкт господарювання має право випускати власні цінні папери, реалізовувати їх громадянам і юридичним особам, а також придбавати цінні папери інших суб'єктів* (з мови документів); *Берданку Кудрейко придбав у місті в знайомого мисливця* (О. Донченко); *Ми пройшли вздовж лавок. Незважаючи на розруху, тут дещо можна було придбати* (Р. Андріяшик); // Наживати, нагромаджувати майно, гроші і т. ін. *"Жінці накуплю льону, нехай пряде .. Матері буду усього постачати .. Діточок приодягну; на зиму дровець роздобуду і усього придбаю, і будемо жити"* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Отож той самий сиротина У наймах сяк собі, то так Придбав, сірома, грошенят, Одежу справив* (Т. Шевченко); *Що, дівуючи, придбала Мотря, то все позношувала: саме гноття та рам'я висіло...* (Панас Мирний); — *Не буду ж тобі віддавати ту землю і ті статки, які нажив без батька, своїми руками і своєю головою. Чи, може, ти інакше думаєш? — Гаразд, поділимо тільки те, що батьки придбали, — одразу ж погодився Яків* (М. Стельмах); // Купувати для кого-, чого-небудь. *Нам купили, Нам придбали Пречудового м'яча!* (Л. Первомайський); *Після весілля .. молоді вибирали, яке авто придбати чоловікові* (Люко Дашвар); — *Виявляється, Джекові збиралися зробити подарунок до повноліття, щоб він міг .. придбати найнеобхідніше для влаштування свого життя* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

2. *перев. док., кого.* Знаходити собі друзів, знайомих, товаришів і т. ін. *Познаходила давніх знайомих, придбала й нових* (Леся Українка); *Андрій дивився на неї й думав: "Ну, брат, придбав же ти собі приятельку!"* (І. Багряний); — *Я мушу дякувати долі, що придбав такого цінного співробітника і товариша, — тепло відгукнувся Бутаков* (З. Тулуб); // *розм.* Народити дитину (дітей). *Придбали діти* [дітей], *дбайте, щоб було що й надіти* (приказка); — *Як вона, скажіть мені на милость Господню, придбала його* [дитя]? — *допитується дядина* (Панас Мирний); *Десять пар очей, десять пар вух придбала Марія за вісімнадцять років шлюбного життя* (Ірина Вільде); [А н т і г о н а:] *Хіба людських законів не шаную я? Адже знайшла б я чоловіка іншого, Могла й дитину б іншу я придбати з ним* (Борис Тен, пер. з тв. Софокла).

3. *тільки док., що, перен.* Зазнати щастя, біди, клопоту і т. ін. *Осел придбав нову біду: Де не повернеться — усе не до ладу* (Л. Глібов); *Щастя хочеш ти зазнати? Щастя дурно не дається: Тільки той його придбає, Хто за його* [нього] *в бої б'ється* (Б. Грінченко); *З могилами предків Козак попростився, В неволі не згинув, В корчмі не пропився. А все ж, не придбавши Ні волі, ні долі, Бреде одинокий* (Дніпрова Чайка); *Треба боятися, аби, придбавши благополуччя, не втратити отих трьох головніших скарбів: творчости, любови і сподівань* (І. Жиленко); // Здобути славу, популярність, силу і т. ін. *Невмирущу славу придбав собі Шевченко не малюванням, а своїми віршами* (Панас Мирний); // Набути знання, досвіду і т. ін. *Знання багато-багато за стільки віків ми придбали, Тільки не знаєм того, що нам цікаве найбільш* (В. Самійленко); *Я й досі мандрівниця на цій землі, хоч і придбала якийсь досвід, стала більше вірити сама собі та своїм силам* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // *розм.* Одержати назву, прізвисько. *Крім "бунтаря", він придбав ще й звання "безбожника"* (Іван Ле).

ПРИДБАВА́ТИСЯ, ва́ється, *недок.* Пас. до **придбава́ти** 1. *Для провадження торговельної діяльності патенти придбаваються окремо для кожного пункту продажу товарів* (з навч. літ.); *Природні ресурси можуть надаватися суб'єктам господарювання для використання або придбаватися ними у власність лише у випадках та порядку, передбачених законом* (з мови документів).

ПРИ́ДБАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **придба́ти.** *Оксен стояв посеред щойно придбаного поля* (А. Дімаров); *Що далі, то гірш та гірш надозолює мені те придбане добро* (Марко Вовчок); — *Ми навіть хати свої покинули та вашим людям віддали. За що ж хочете ви ще й добро наше забрати?.. Добро, придбане тяжкою працею?* (А. Кащенко); *Листоноша напівлежав, милуючись перламутровим баяном, придбаним для клубу* (Є. Кравченко); *Придбані в Атенах звичаї розвіялись димом* (Н. Королева); [Л е п і д:] *Вади ті, гадаю, не затьмарять Його чеснот, які на тлі пороків, Неначе зорі у нічному небі, Засяють ще яскравіше. Вони Не придбані — вспадковані* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); // **при́дбано,** *безос. пред. Хазяйка у хаті, та нема нічого, нічого не придбано, нічого і приставити на обід!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Така модель плазмової панелі у Львові продавалася тільки в "Аврорі". Та і чек .. давав недвозначну відповідь, де її було придбано* (В. Хрущак); *О вічний, чудовий огню! Ти готуєш людині страву, нагріваєш житло й нагло в одну мить нищиш їй те, що придбано століттями...* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. ім.* **при́дбане,** ного, *с.* Те, що хто-небудь придбав. *Чи не знищить та зима знову всього придбаного за літо, як уже не раз нищила* (Леся Українка); *Завтра треба нести в гуртожиток придбане* (В. Петльований); *Придбане врешті-решт, як і його споживання, не давало їй жодної приємності* (Н. Сняданко).

ПРИДБА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **придба́ти.** *Полковник Калниболоцький дуже зрадів придбанню коней* (А. Кащенко); *Не пристрасть накопичення штовхала Степана до придбання книг, — ним володіло велике бажання знання, гостра необхідність заповнити прогалини в освіті* (М. Дашкієв); *Нахил до сміливого розвитку думки .. був найціннішим, як гадав сам Антон Никандрович, придбанням від батьківської науки* (В. Барка).

2. Те, що хто-небудь придбав (у 1 знач.); майно, власність. — *Ми вислали людей в Красний Двір .. Найшли там многоту* [багато] *зброї, харчів, всякого воєнного придбання* (К. Гриневичева); — *Зв'язуючи себе з чимось, ми неминуче вмираємо. Смерть — розплата за придбання. Відмовляючись від усього — ми невмирущі* (О. Бердник); * Образно. [Е в ф р о з і н а:] *Мама зараз мені б за гроші жениха купила, і певне то було б лихе придбання* (Леся Українка); *Найцікавішим придбанням Олекси все ж був і не Штефан, і не хто-небудь з хлопців, а цілком нова людина, білий крук цих сторін — українець Михайло* (Г. Хоткевич).

3. *перен.* Те, що є чиїмсь досягненням, надбанням. *Живими картинами й індивідуалізованими постатями нариси "Як ведеться — так і живеться" займають визначне місце в творчості Мирного як нове придбання його широкого художнього таланту* (С. Єфремов).

ПРИДБА́ТИ *див.* **придбава́ти.**

ПРИДВЕ́РНИЙ, а, е. 1. Розміщений, розташований і т. ін. при дверях, біля входу. *Почала* [тітка Горпина] *від причілкового вікна аж до придверного хрестити стіни і говорити закляття* (Т. Осьмачка); *Придверний килимок.*

2. *іст.* Який виконує свої обов'язки при дверях, біля входу. *На ході Хуса шепоче до придверного раба: — Біжи до пані, — хай там поспішиться!* (Леся Українка); *Світлійший.., звертаючись до придверних райтарів* [рейтарів], *гукнув: — Відчинити двері нарозтвір. Вікна теж, усі, усі!* (Б. Лепкий).

ПРИДВЕ́РНИК, а, *ч., заст.* Сторож при дверях, біля входу. — *Здається мені, що не можу заснути в замку, де Крук буде придверником* (І. Франко); *В винарні зачинено браму... Хіба ж так пристало робити?! Та, певне, стоїть там придверник, — Повинен для нас одчинити* (А. Кримський); — *Це — раб, що пильнує, щоб ніхто нас не підслухував. Німий, як і більшість моїх хатніх придверників* (Н. Королева).

ПРИДВІ́РНИЙ, а, е. Розташований при дворі (про територію, ділянку і т. ін.). *Придвірний майданчик.*

ПРИДВО́РНИЙ, а, е, *іст.* 1. Який перебуває на службі при дворі *(див.* **двір**[2]**),** належить до близького оточення монарха. *Біля підніжжя трону, по обидва боки, стояли в блакитних камзолах, обшитих золотими позументами, придворні особи* (Н. Рибак); *Була і цариця в колі придворних дам* (О. Іваненко); *Придворний лікар, трохи повагавшись, доповів, що причиною смерті* [молодої дружини князя] *могла послужити невідома отрута* (В. Лис); // Який є власністю двору, обслуговує двір, виражає інтереси двору і т. ін. *У київському князівському "дитинці" були різноманітні придворні майстерні (ювелірні, керамічні, будівельні), склади товарів тощо* (з наук.-попул. літ.); // Який відбувається при дворі. *Якими довгими були зимові ночі в Санкт-Петербурзі! Тільки смеркалося, з'являвся служка від капельмейстера й передавав наказ іти негайно на репетицію або на хори одного з палаців, де мав відбутися придворний бал* (Василь Шевчук); // Власт. двору. *Зубов хотів розповісти Потьомкіну ще про деякі придворні плітки* (С. Добровольський); *Почував* [Олексій] *нехіть і втому. Обридло розплутувати клубки придворних інтриг, мирити царедворців* (Ю. Мушкетик); // *у знач. ім.* **придво́рні,** них, *мн.* Особи з близького оточення монарха. *Щонайпишнішії дами з придворних Вдавали на сцені субреток моторних, Щоб слави і втіхи зажить* (Леся Українка); *Повно було* [при палаці] *придворних, ключників.., стольників* (П. Загребельний); *Флавіан відпочивав від напруженого столичного життя, від натовпу придворних* (О. Авраменко).

2. Те саме, що **дворо́вий** 2. *Принц став придворним свинопасом. Його помістили в маленькій комірчині поряд із свинарнею, і там він мусив жити* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПРИДЕ́РЖАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приде́ржати.** *Білосельська — така ніжна, біла, зграбна; суто русе волосся, не дуже коротке, придержане з боків шпильками, спадало хвилясто, незаплетене, назад на плечі* (Олена Пчілка); *Впертий гомін птаха зачеркав над ним* [Рюриком] *далі широкі круги .. й остерігав, хто б не трапився, перед ножем, укритим у придержаному пальцями рукаві...* (К. Гриневичева); // **приде́ржано,** *безос. пред.* — *Обі лави возів мають йти в такій віддалі так довго, доки все військо з табору не вийде. Всупереч гетьманському приказові, цеї* [цієї] *віддалі не придержано, що й використали турки* (А. Чайковський); // *у знач. ім.* **приде́ржаний,** ного, *ч.;* **приде́ржана,** ної, *ж.* Особа, яку придержали (у 1 знач.). *Не думаючи довго, заїхав* [панок] *придержаного по пиці* (І. Франко).

ПРИДЕ́РЖАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приде́ржати** 2 і **приде́ржатися** 2. *Будівельна фірма використала можливості придержання прибутку* (з газ.); *Систему розпізнавання образів можна застосовувати в закладах охорони здоров'я для контролю придержання відвідувачами маскового режиму* (з навч. літ.).

ПРИДЕ́РЖАТИ *див.* **приде́ржувати.**

ПРИДЕ́РЖАТИСЯ *див.* **приде́ржуватися.**

ПРИДЕ́РЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приде́ржувати** 1 і **приде́ржуватися** 1, 2. — *Я розпитував про сторожу на границях, — признається Антон Никандрович. — .. Якби гроші, витрачені на придержування нас в "раю", обернути на добробут, то, певно, кожний громадянин .. мав би невеликий рай, достатній для щастя, як він його розуміє* (В. Барка); *Питання справедливості, придержування букви закону, впливу наміру на вимір кари, .. одним словом, питання абстрактного права і людського виконання законів — ось що творить основу драми* (І. Франко).

ПРИДЕ́РЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИДЕ́РЖАТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *кого, що.* Беручись руками за кого-, щонебудь, не давати рухатися, падати і т. ін.; притримувати (у 1 знач.). *Титар .. підійняв вгору здоровий полив'яний червоний жбан сити, придержуючи зверху рукою хліб, котрим був накритий жбан* (І. Нечуй-Левицький); — *Ти стій тут і придержуй драбину, щоб не посковзнулась, поки я лізтиму до гілок* (В. Барка); *Він, задиханий, змордений, потомлений, помучений, пригорнувши її, не зміг довгенько придержати у своїх .. руках* (Марко Вовчок); — *Чому ти мене не впустив? .. — Бо злякався ..Тож коли ручка повернулась, я інстинктивно придержав її* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); // *кого і без прям. дод.* Здержувати або зупиняти рух кого-небудь. *Христя повернулася і знову пішла шляхом на Мар'янівку все тихше та тихше, мов її що зупиняло або хто придержував, не пускав* (Панас Мирний); *Вона стала, придержала Славка* (Л. Мартович); *Пан Перемисльний придержав старшого княжича проміж колін, але він і там тупцює, мов у танку, мов серед ігри* [гри] (К. Гриневичева); // *що.* Уповільнювати (звичайно ходу). *Товариш мій зігнувся-зігнувся, та йде так помаленьку, — ногу тягне. Я теж придержую ходу* (А. Тесленко); *Данько трішки придержав біг: треба було берегти сили* (М. Йогансен); // *кого.* Жестом спиняти, перепиняти когось. *Одною рукою сльози втирає* [Черевань], *а другою Петра придержує, щоб не казав дальш, поки переплаче* (П. Куліш); *Богун знову вернувся до гребель і звелів придержати комонних козаків, а раніше перетягти всі гармати та пропустити піше військо* (А. Кащенко);

// *кого, перен.* Стримувати себе або когось від якого-небудь учинку. *Сама молодь побачила, що не слід іти такою стежкою, і сама придержує. Бо хто найкраще мусить себе придержати, як не сам?* (Панас Мирний); *Сипала* [Домаха] *словами, наче горохом, через те чоловік все її придержував, як молоду коняку за уздечку* (Грицько Григоренко).

2. *що, перен.* Приховувати, приберігати на деякий час що-небудь. *Він на пасовищі не з'їдав їх* [вареників], .. *придержував до самого вечора, щоб хоч що-небудь принести меншим сестрам і братові* (М. Рудь); — *Не треба кращого* [посуду], *придержіть оцей! — гаряче упрохувала Ганна* (О. Гончар).

◊ **(1) Приде́ржати / приде́ржувати язи́к ([сво́го́] язика́) [за зуба́ми]** — утриматися від висловлення; змовчати. *Але на цей раз я таки придержав свого язика і не розповів нічого* (Л. Смілянський); *Ех, ліпше б я придержав язика. Шкода, але сього, незважаючи на сивий волос, я так і не навчився* (Г. Пагутяк); *Він мені сказав: — Придерж язик! Ти краще кущ візьми і без принуки Зламай галузку й подивись на сік* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Як там не придержуєш язик, як не пхаєш його за зуби, інколи й прикусиш, а він все-таки лізе та й лізе, пробі лізе — говорити хоче, так і преться, так і пручається* (О. Кониський).

ПРИДЕ́РЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИДЕ́РЖАТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Злегка держатися (у 1 знач.) за кого-, що-небудь; притримуватися (у 1 знач.). *Хведір .. почав танцювати, придержуючись руками за перила* (Панас Мирний); *Придержуючись рукою за трап, почав* [Варивода] *повільно сходити* (М. Трублаїні); *Я лежав у крижаній воді, спершись підборіддям на край колоди й ледь придержуючись за неї руками* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Бачать звірі: лев стоїть біля лежачого слона. Лис заявив: — Дивіться, який сильний наш цар, слона зборов. Слон хотів придержатися за дуба, так він і дуба разом з ним звалив* (з казки).

2. *тільки недок., чого, перен.* Те саме, що **дотри́муватися** 3. *Балабушиха, придержуючись вищого тону, не звеліла справляти сільського бучного весілля з музиками й танцями* (І. Нечуй-Левицький); *Наскільки пригадую собі, ми, здається, умовились з Вами, що порядок книжки такий .. Значить, будемо придержуватись того порядку* (М. Коцюбинський); *Він, такий сирота, повинен придержуватися традиції і звичаїв родинних і, яко син селянина, звертатися до народу й жити з ним* (О. Кобилянська); *Те, що Мірчук дасть замітку, що учениця "не придержується шкільних правил", можна було передбачити* (Ірина Вільде).

3. *перев. док., розм.* Затримуватися де-небудь. *Я ще собі хитрувато придержуюся то тут, то тамечки, бо покваплишся, то знов якісь воини* [війни], *якесь щось* (В. Медвідь); *Бричка дожидає; мабуть, з начальства придержався в буфеті хтось, біля дорогої "стопочки"* (В. Барка); * Образно. *Кохана усмішка .. придержалась на півдорозі, .. і її миле .. ясноокe личко здавалось освітленим зсередини, — мовби то в Гельці й було джерело того химерного світла, проявленого мольфарським "Фотокором"* (О. Забужко).

4. *тільки недок.* Пас. до **приде́ржувати.** *Ловиться і придержується порська вівця* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИДЕ́РТИСЯ *див.* **придира́тися.**

ПРИДИ́БАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Прийти дибаючи. *Старенька сестро Аполлона, Якби ви часом хоч на час Придибали-таки до нас* (Т. Шевченко); *До діда придибав чорногуз, залопотів здоровим крилом, потерся об його ногу* (М. Стельмах); *Як запрягали вранці волів, придибав дід, а трохи згодом зайшов провідати молодих господарів і Коваленко* (Василь Шевчук); *Коли я придибав на центральну площу міста, сонце вже піднялося високо* (Любко Дереш).

ПРИДИБА́ШКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **придибе́нція.** — *Коли вже мова про жіноцтво, — сказав, — то слухайте, яка трапилась зі мною придибашка* (М. Олійник); *Так от яка йому придибашка вийшла, що перевернула догори дриґом усе його життя!* (В. Нестайко).

ПРИДИБЕ́НЦІЯ, ї, *ж., розм.* Те саме, що **приго́да** 1. *Коли будували церкву, коли ремонтували, пам'ятає* [мати] *всілякі придибенції, злі та добрі випадки* (Ю. Мушкетик); *Цілу ніч Омелько грав на кобзі, співав, всякі придибенції розповідав* (Ю. Логвин); *Іван геть спантеличений. Він же свататися прийшов, а тутечки така придибенція* (В. Лис).

ПРИДИБУЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *розм.* Прийти дибуляючи. *Десь аж із Гупалівщини придибуляли старелезні* [старезні] *бабусі у темних хустках, не розчули той дзвін із таблицею, та по-своєму чутку перетлумачили* (О. Гончар); *Птахи захвилювались ще дужче, і коли Кривенька придибуляла до них і покірно схилила голову, найсердитіші .. вихоплювалися із гурту і скубли, відганяли її* (В. Близнець).

ПРИДИВИ́ТИСЯ *див.* **придивля́тися.**

ПРИДИВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **придивля́тися.** *Думками знов повертаємось до того хлоп'яти, що ми його бачили вранці. Оті його обходини, придивляння, жага пізнання, усміхи загадкові — вони чомусь мають для нас значення* (О. Гончар); *Постерігши те його пильне придивляння, Іфігенія почала побоюватись, щоб неотеса не вчинив їй чогось лихого* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Вони спочатку перехоплювали мій погляд, а тоді відвертали очі вбік .. Їм, певне, моє придивляння неприємне* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПРИДИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРИДИВИ́ТИСЯ,** ивлю́ся, и́вишся; *мн.* приди́вляться; *док.* 1. *до кого — чого, на кого — що, з підрядним реченням і без дод., рідко в що.* Пильно, уважно дивитися, вдивлятися, намагаючись краще розглядіти або впізнати кого-, що-небудь; приглядатися (у 1 знач.). — *Добридень вам! — сказала баба Зінька, ставши серед світлиці. Вона довгенько придивлялась, прижмурювала свої старі очі і впізнала Филона Чечета* (І. Нечуй-Левицький); *Бачив* [Кобзар] *перед собою сивуватого генерала, що придивлявся до всіх уважним поглядом, начебто впізнавав знайомих* (С. Журахович); *Перед Трохимом майнуло бліде чорновусе обличчя. Але придивлятися часу не було — його кінь раптово брикнув задніми ногами* (Д. Білий); *Здоровкаючись зо мною, він затримав мою руку й зблизька придивився в лице* (С. Васильченко); *Михайло обтискався роботами.., маючи намір купити у млинаря Заремби пару фальчів* [десятин] *лісу .. Він уже навіть придивився на ту дорогу зелену латку, яка іноді снилася йому* (М. Матіос); [Ц е з а р:] *Придивись, як сприйме Антоній цей удар: суди з учинків Та найдрібніших порухів* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); * У порівн. *Тонкий залізний стовп ліхтаря неприродно нахилявся над ними, немов придивлявся зверху скляними очима* (М. Коцюбинський); // *у сполуч. зі сл.* п о п е р е д с е б е, о к р у г и с е б е *і т. ін., рідко.* Уважно розглядатися навколо. *Ідучи парком, вона придивлялась поперед себе і кидала поглядом в бічні алеї* (Леся Українка); *Сидів-сидів, думав-думав, а далі оглянувся, придивився округи себе* (Марко Вовчок).

2. *до кого — чого, з підрядним реченням і без дод., рідко кому, чому, перен.* Уважно спостерігаючи, вивчати кого-, що-небудь, освоюватися з кимсь, чимсь і т. ін. *Я не раз ходив і придивлявся тому будяковому полю* (І. Франко); *Майстри слова навчалися своєму реместву не в школах од професорів, а од попередніх великих майстрів слова, придивлялись до їх творів* (С. Васильченко); *— Дуже, дуже добре, дівчино! Ще трохи — і Микола Петрович, вважаю, дозволить передати вам все господарство. Шанобливо прошу — придивляйтеся, вивчайте* (В. Владко); [А в р е л і я:] *Що ж, татку, придивись, як я живу: самотня цілий день* (Леся Українка); *Зразу буде мешкати* [Парасинка] *з його старими, аби .. придивитися старій матері, як вона сина доглядає, а потім заживе з чоловіком сама окремо* (О. Кобилянська); *За день я придивився до Гриця, подружився з ним* (Ю. Збанацький); // *до кого.* Виявляти зацікавлення ким-небудь. *Зінько .. почав придивлятися до неї, зачіпав її розмовами. Дівчина червоніла, але розмовляла з ним залюбки* (Б. Грінченко); *Хто раз придивився до неї* [Дарки], *той пізнавав її скрізь* (Леся Українка).

3. *за ким — чим, розм.* Наглядати (у 1, 2 знач.) за ким-, чим-небудь. [П а р а с к а:] *Придивляйся за ними, то й ти побачиш! .. Я тільки за тим і зайшла, щоб тобі сказать, бо тебе обманюють, а ти, як дитина, віриш...* (І. Карпенко-Карий); *Ганна Денисівна сама ходить за сівалкою, сама придивляється і за культиватором* (Остап Вишня); *— Мироне Антоновичу! .. Треба якось придивитись за ним!.. Він учора прибіг годин в одинадцять, як божевільний, до нас .. Блідий увесь, страшний, труситься. Заявив, що до Кисельських більше не піде і з завтрашнього дня шукатиме роботи...* (В. Винниченко).

ПРИДИМІ́ТИ, іє, *док., розм.* Злегка задимітися (у 1 знач.). *— Тягніть снопи! .. Гасіть снопи! .. Але ця робота мало на що придалася: колосся вже обсмалилось, придиміло, і снопки лиш чаділи, облиті водою...* (М. Коцюбинський); *Каша придиміла.*

ПРИДИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИДЕ́РТИСЯ, ПРИДРА́ТИСЯ,** дерýся, дерéшся, *док., розм.* Використовувати що-небудь як привід до якихось зауважень, обвинувачень (звичайно безпідставних); прискіпуватися. *Усе придирається* [Харко]: *"У вас, — каже, — не так усе, як у людей"* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Придиратися до кожного слова, сказаного в його присутності, виросло в потворну звичку. Він моментально кидався з гострим гачком і давав волю своєму злорадству* (В. Барка); *Вівця десь в пір'ячко вкачалась, Пидоря до Вівці присікалась, придралась, Що, буцім, бач, Вівця курей її поїла і гусей* (Л. Боровиковський); *Тутешні перевізники до кінних біженців прихильніші — коня вони в тебе куплять, звичайно, за безцінок, одначе заплатять румунськими леями й наділять таким документом, що жандарми по той бік Дністра не придеруться* (В. Шкляр); *Той* [директор студії] *.. не мав у дійсності до чого придертися, але був чи не єдиним, хто ні разу не виказав Мілені одвертого захвату, та бодай би й схвалення* (О. Забужко).

ПРИДИ́РЛИВИЙ, а, е, *розм.* Який придирається до кого-, чого-небудь; причепливий (у 1 знач.). *З Оленою щось таке сталося, чого з нею раніше не бувало. Вона іноді ставала несподівано подразненою, нелогічно придирливою, безпричинно невдоволеною* (У. Самчук); *— Романе Петровичу... — врешті питає він, — ви не знаєте, чи він дуже придирливий, отой слідчий?* (Л. Письменна).

ПРИДИ́РЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Абстр. ім. до **приди́рливий.** *Через взаємну нестриманість, придирливість та образливість між викладачем і студентом може виникати конфлікт так званої особистісної несумісності* (із журн.).

ПРИДИ́РЛИВО, *розм.* Присл. до **приди́рливий.** *Мешканець на горішній полиці придирливо закашляв. Очевидно, розмови заважали йому спати* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПРИ́ДИХ, у, *ч.* 1. Звук, що супроводжує мовлення при видиху. *О, які суворі ці баби в церкві, коли він, Ераст Пух, у зеленястій з позолотою рясі співучим придихом каже проповідь* (М. Малиновська); *Коли налітав скажений псисько, я простягав до нього руки і починав тихо говорити .. Важило, аби цей переказ був цікавим для мене самого і щоб голос був тягучий, з придихом і не вривався* (М. Дочинець); *Нестор ще раз видихнув у мікрофон. Гучномовці підсилили цей млосний придих до потріскуючого шуму* (Любко Дереш).

2. *лінгв.* Характерний для деяких мов глухий фрикативний звук; звук, що супроводжує мовлення при видиханні. *Індоєвропейським дзвінким проривним придиховим bh, dh, gh відповідають у германських мовах дзвінкі зімкнені без придиху b, d, g* (з наук. літ.).

ПРИДИХА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **придихо́вий.** *Вона важко дихала і вив'язувала вервечки із слів незрозумілої мови. У тих словах було багато придихальних звуків і раптових провалів до короткої тиші* (В. Єшкілєв); *Звук h можна було б охарактеризувати як сильний придихальний початок голосного, який іде після фонеми h* (з навч. літ.).

ПРИДИХА́ННЯ, я, *с.* 1. Те саме, що **при́дих.** *Я палко говорив із належними епітетами, метафорами й метоніміями, з придиханнями й вибухами голосового грому* (Б. Антоненко-Давидович); *Хлопець не став слухати його завивання й придихання, а спустився вниз до трюму* (Ю. Логвин).

2. *перен.* Підвищений інтерес, підкреслено шанобливе ставлення до чого-небудь, захоплення чимось. *Більшість нинішніх школярів ставляться до сучасних модних авто як до пральних машин чи кавоварок, тобто без трепету і придихання* (із журн.).

ПРИДИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* Говорити з придихом. *"Вона перед тобою — наша безіменна земля", — зачудовано придихав Матіко* (М. Дочинець); *Воно* [телебачення] *лисниться щоками, котить округлі, наче більярдні кулі, кістяні слова про бюджет і валовий продукт, про зростання і наростання, придихає в рекламних паузах* (П. Вольвач).

ПРИДИХО́ВИЙ, а, е. Який вимовляється з придихом. *Почувся звук, схожий на оклик "А!"... "Ти хочеш бути разом з нами?" — У відповідь той же невиразний придиховий звук* (І. Росоховатський); *У протослов'янському діалекті праіндоєвропейської мови відбулася втрата придихових приголосних і делабіалізація лабіалізованих голосних заднього ряду* (з наук. літ.).

ПРИДИХО́ВО. Присл. до **придихо́вий.** *Літера h, що досі збереглася в іспанському правописі, не позначає жодного звука, хоча в деяких андалузьких та карибських діалектах звучить придихово в окремих словах* (з наук.-попул. літ.); *Очевидно, у слові regina "королева" звук г вимовлявся дуже придихово, як г в українській мові. Тим і пояснюється пропуск відповідної літери в підписі королеви Анни* (з навч. літ.).

ПРИДІЄСЛІ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Який визначається дієсловом; підпорядкований дієслову. *Грецька, латинська і російська назви вказують на придієслівну синтаксичну позицію прислівника в реченні* (з навч. літ.).

ПРИДІ́Л, а, *ч.* Прибудова в православному храмі або окрема, виділена частина основної будівлі для розміщення додаткового (бічного) вівтаря з престолом. *Бояри й дружинники стояли скрізь — зразу за молодими й біля криласів, у бокових приділах* (А. Хижняк); *Похований* [князь Володимир] *у церкві Святої Богородиці в приділі Святого Клемента* [Климента] (П. Загребельний); *Церква в порту Сен-П'єр, з потрійним щипцем, з бічними приділами і високим шпилем, стоїть на березі, глибоко в гавані, майже на самому причалі* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПРИДІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приділи́ти.** *Вони намагалися закреслити той весь кошмар і пожити короткі хвилини, які приділені ще їм долею, по-своєму* (І. Багряний); *Хата цій дівчині приділена від небіжчиків* (Марко Вовчок); *Пан Кисіль тим часом лютився, сидячи без діла в Переяславі, замкнутий в приділеному йому домі* (П. Загребельний); *Ясько мав собі приділену функцію — розтирати фарби на кам'яних плитах* (І. Франко); *Я був приділений до однієї з фронтових частин* (О. Лисяк); // **приділено,** *безос. пред.* [Г о р л о в:] *Тобі давно належить знати, що кожному овочу свій час приділено* (О. Корнійчук); *Кілька сторінок, як про те свідчили написи, було приділено великому похорону* (С. Скляренко); *Для цього довелося вчитися триматись на коні, і їй* [Роксолані] *приділено було молодого султанського конюха Рустема, який з понурою ввічливістю навчав цього мистецтва сановну вершницю* (П. Загребельний).

ПРИДІ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приділи́ти.** *В листі йдеться про приділення якихось кімнат для військових* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); — *Облізли* [воші] *й мене, — стверджує Ґаран, а за ним і інші починають чухатись. — Перша річ після приділення до частини — скидаю білля і виварюю підштанці* [підштанки] (О. Лисяк).

ПРИДІЛИ́ТИ *див.* **приділя́ти.**

ПРИДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИДІЛИ́ТИ,** ілю́, і́лиш, *док.* 1. *що кому, чому, для кого — чого.* Віддавати, присвячувати кому-, чому-небудь певний час. — *Двадцять пострілів за хвилину — це вже непогано для першого дня. Частіше практикуйтесь. Кожного дня приділяйте для цього годину* (І. Багмут); *Вівчарство виявилось улюбленою справою оахакських селян; по-моєму, скотарі приділяли вівцям більше часу, аніж своїм сім'ям* (М. Кідрук); *Проте синові він не міг приділити багато часу й часто навіть тижнями не бачив його: то поїде до центру, то сидить у глибинах району, допомагаючи відсталим* (М. Хвильовий); // *тільки кому, чому.* Надавати певне місце кому-, чому-небудь у розповіді, літературному творі і т. ін. *В оповіданні .. автор приділяє епізодичне місце вчителеві* (О. Донченко); *Дорогою він розповідав чимало цікавих речей, але найбільше приділяв місця у своїй розповіді будівництву, яким безпосередньо керував* (М. Трублаїні).

2. *що кому, розм.* Наділяти кого-небудь чимсь, віддавати що-небудь у чиєсь володіння. *Узяв* [Ярослав] *з собою Бурмаку, приділив йому місце коло себе, назначив князівську одіж, князівський стіл, підкладали карликові на учтах шматки так само ласі, як і князеві* (П. Загребельний); — *Діточкам моїм пан щось приділить за мою смерть* (Марко Вовчок); [Ч и р в а:] *Хто має* [хліб], *той нехай дає. А хто не має, то ще й йому повинні приділити якийсь пуд...* (І. Микитенко); *Землі нам приділили, хазяїнувати ми почали* (В. Кучер); // Розподіляти щось між ким-небудь, призначати кому-небудь. *Записавши всіх, шафар кожному приділив роботу* (Н. Кобринська); — *Ми вже без вас, пані, відбули конференцію і приділили поодинокі* [окремі] *класи* (Уляна Кравченко); *Ходкевич приділив дві хоругви для супроводу, і Сагайдачний поспішив до табору* (Г. Колісник).

3. *кого, розм.* Улаштовувати, призначати на яку-небудь роботу, посаду і т. ін. *Восени Борис розпускав своїх охоронців аж до весни .. Кожного з них приділяв до тієї чи іншої групи повстанців-зимівників. Навесні всі збиралися в призначеному місці* (М. Андрусяк); [Х р и с т я:] *А де ж наша Сохвія? Чи ти приділив її куди?* (М. Кропивницький); *Панаса Кривого, що жив край села, Мертвяк приділив робити до смолокурні* (З. Тулуб); *Пам'ятаючи, що ви мені як ординарцеві наказали чергувати біля телефону, поки нам не приділять телефоніста Ходоунського, я сидів і чекав, аж поки й на мене прийшла черга* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Віддавати в солдати, у школу і т. ін. *Хочуть вони тебе Та в полон забрати, У полон забрати, Приділить в солдати* (з думи); *Батько .. радий, що приділив його до школи* (С. Добровольський).

(1) Приділя́ти / приділи́ти ува́гу (бага́то ува́ги) *кому, чому* — виділяти кого-, що-небудь як об'єкт особливої уваги. *В сім'ї Кільчевських Сірко був бажаним гостем. Особливу увагу йому приділяла Євдокія Іванівна* (І. Сенченко); *Егоїстами Леопольд називав тих, хто не приділяв його персоні належної уваги* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Англійці, пані, приділяють війні багато уваги. Але вони б'ються й влаштовують виставки водночас* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Варто в пожовтневому періоді назвати переклад* ["Слова о полку Ігоревім"] *Наталі Забіли і своєрідний переспів "Плачу Ярославни", зроблений Андрієм Малишком. Приділили увагу цьому безсмертному творові й інші наші поети* (М. Рильський).

ПРИДІЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* Пас. до **приділя́ти** 1, 2. *Ця година ходи приділялася виключно на відпочинок нервової системи, — вийшовши з лабораторії, Курт забороняв собі згадувати навіть про найтерміновіші справи* (М. Дашкієв); *Центральна роль у новітній глобальній системі міжбанківських розрахунків приділяється спеціально створеному в Нью-Йорку банку безперервно пов'язаних розрахунків, співзасновниками якого стали 36 провідних банків світу* (з навч. літ.).

ПРИДНІПРО́ВЕЦЬ *див.* **придніпро́вці.**

ПРИДНІПРО́ВКА *див.* **придніпро́вці.**

ПРИДНІПРО́ВСЬКИЙ, а, е. Який розташований біля басейну Дніпра, прилягає до нього. *Зі сходом сонця турецьке військо перейшло в наступ. Бужинські поля і придніпровські кручі сколихнулися від гуркоту гармат* (В. Малик); *З усіх придніпровських земель у XII ст. найвища будівельна майстерність і найдосконаліша архітектура притаманна Чернігівській землі* (з наук. літ.); // Притаманний цій місцевості, характерний для неї. *Ніч світла, висока. Насторожилась садками безшелесними, прислухається до чогось. Для пісень дівочих, для чарів закоханих була ця тиха заворожлива ніч придніпровська* (О. Гончар).

ПРИДНІПРО́ВЦІ, ів, *мн. (одн.* **придніпро́вець,** вця, *ч.;* **придніпро́вка,** и, *ж.).* Жителі Придніпров'я. *Ми, галичани — одні, а придніпровці — інші, а ще інші — закарпатці. Ми різні. І чим більше в Україні тих різниць, тим багатша Україна* (Ю. Іздрик).

ПРИДНІПРЯ́НЕЦЬ *див.* **придніпря́нці.**

ПРИДНІПРЯ́НКА *див.* **придніпря́нці.**

ПРИДНІПРЯ́НСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **придніпро́вський.** *Лебединський звичайно їздив пароплавом до одного з придніпрянських сіл на північ від Міжигір'я* (Б. Антоненко-Давидович); *Ще тільки почало благословлятися на день — посвітліли обрії за придніпрянськими луками, .. — а вже голубий комфортабельний автобус "Львів" м'яко загальмував посеред саду* (С. Плачинда).

ПРИДНІПРЯ́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **придніпря́нець,** нця, *ч.;* **придніпря́нка,** и, *ж.).* Те саме, що **придніпро́вці.** — *Франко, навчаючи українську націю, не ділив її на галичан і придніпрянців* (Р. Іваничук); *Свої твори друкувала Леся переважно в Галичині, щойно звідти вони діставалися на Придніпрянщину. Не диво, що галичани більше знали про Лесю, як придніпрянці* (з наук.-попул. літ.); *В новіші часи ідеї українського монархізму подав Галичині придніпрянець Липинський* (із журн.).

ПРИДНІСТРО́ВЕЦЬ *див.* **придністро́вці.**

ПРИДНІСТРО́ВКА *див.* **придністро́вці.**

ПРИДНІСТРО́ВСЬКИЙ, а, е. 1. Який розташований біля басейну Дністра, прилягає до нього. *Повертаючись від забудов у придністровських твердях, князь Волот на власні очі бачив, чим завершився наліт задунайських пругів* (Д. Міщенко); *Дивна людина йшла вночі придністровськими плавнями. Вона була кремезна і непомірно товста. На ній був щільно одягнений брезентовий балахон з піднятим капюшоном* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

2. Стос. до Придністров'я. *Сивий як лунь чоловік їхав з придністровського міста Рибниця до залізничної станції Рудниця на Вінниччині* (з газ.).

ПРИДНІСТРО́ВЦІ, ів, *мн. (одн.* **придністро́вець,** вця, *ч.;* **придністро́вка,** и, *ж.).* Жителі Придністров'я. — *Зараз у нас все спокійно, — розповідає придністровець. — Але бувають ситуації, коли хтось збурює людей* (з газ.).

ПРИДО́БА, и, *ж., заст.* Вигóда (у 1 знач.). *Сестра Меланія посіла* [сіла] *у якомусь великому кріслі, що в ньому мало було придоби, а багато цвяхів* (Марко Вовчок); *А з сіл шляхами чи річками Бредуть уже старі й малі Шукать у городі придоби* (М. Старицький); [Л і р:] *Тобі й твоїм даємо в вічний спадок Оцю третину наших володінь, Не меншу й на придоби не скупішу, Як та, що Гонерільї ми дали* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРИДО́БНИЙ, а, е, *заст.* Вигідний, зручний. *Як нема його, то все жінка жаліється людям: "Які хаточки були придобні, які славні — поспродував"* (Марко Вовчок); *Наше село Гриньки, знаєте, для полювання дуже придобне — і ліски, і степи, .. і болота, — так дичини тієї всякої скільки хочеш, чого просиш...* (М. Старицький); *Данько Кряж — людина з господарським досвідом, хистом, .. переконливо доводив, що і землі у нас придобні* (К. Гордієнко).

ПРИДО́БНО, *заст.* Присл. до **придо́бний.** *Я живу собі придобно на своїй селитьбі* (Марко Вовчок); *Придобно живу під листком, наче пташка: відкрито-зелена селитьба моя; щоденно листок шелестить для острашки, звивається поруч піщана змія...* (П. Мовчан).

ПРИДОБРИ́ТИСЯ *див.* **придо́брюватися.**

ПРИДО́БРЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПРИДОБРЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИДОБРИ́ТИСЯ,** рю́ся, ри́шся, *док., розм.* Те саме, що **піддо́брюватися** 1. — *Ладна робота! Ти у мене, Матвію, на всі руки майстер. — Не придобряйся, знаю, — буркнув Матвій* (І. Цюпа); *Тому і придобрювався патріарх до Агапіта, бо кому б же то хотілося кидати повний розваг і втіх Константинополь і вирушати в далеке море, на закинутий посеред моря острів* (П. Загребельний); *Жартуючи з ним та словами придобрюючись, Лідія заховала обережненько те пасмо, що вирвала йому з бороди, і того самого дня послала його своєму милодану* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Попросилася* [Левантина] *погуляти, подавши ввечері самовар. Квасюк, бажаючи придобритися до неї, зараз же пустив* (Б. Грінченко); *Копаєв теж, хоч як хвилювався, хоч як хотів придобритися Андрієві, а може, й у щирому пориві хотів йому допомогти, поінформувати, — одначе був обережний* (І. Багряний); *Мені чомусь заманулося придобритися перед удовицею, і я вчинив новий гріх: узяв з неї наполовину менший корець борошна за помел* (В. Минко).

ПРИДОБРЯ́ТИСЯ *див.* **придо́брюватися.**

ПРИДОЛИ́НА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **придоли́нок.** *На придолинах, по підгір'ях ярів, у вузеньких байраках ще лежали довгі синяво-білі смуги снігу* (М. Івченко).

ПРИДОЛИ́ННИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля або поблизу долини. *За лісом .. вигулькнуло з біленькими і блакитними хатками придолинне село* (М. Стельмах); *Буковий ліс не схожий був на придолинні ліси їхньої батьківщини. Вузький пояс дерев, метрів п'ятсот завдовжки і п'ятдесят завширшки, скидався на лісосмугу* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); *Подільська височина на півдні та заході Вінниччини відзначається збереженістю значної кількості досить великих за площею лісових масивів, особливо в придолинних смугах* (з наук. літ.).

ПРИДОЛИ́НОК, нка, *ч.* Невелика долина; видолинок. *Картечини з вереском і дзиком пролетіли через голови в придолинок до Дністра* (М. Старицький); *Від беріз падають темні тремтячі тіні на придолинок, потроху ростуть і посуваються на другий бік яру, застилаючи леваду та всі оселі діда Опанасія* (М. Івченко); *Дорога .. летить назустріч неймовірно швидко: село виринає з придолинка раз у раз ближче* (Г. Косинка).

ПРИДО́ННИЙ, а, е. Який міститься, розташовується на дні або поблизу дна водоймища. *Врешті вони зрушили буксир з місця, і тепер під тонким залізним днищем шипів мокрий пісок і придонне каміння скреготало по залізу* (П. Загребельний); *Коли хлопець наблизився до дна, відчув — його зносить придонна течія* (Ю. Логвин); *Донне тралення небезпечне насамперед тим, що за такого способу вилову риби знищуються також і всі придонні місця перебування риб й інших гідробіонтів* (із журн.); // Власт. нижнім шарам води. *В арктичних і приантарктичних водах придонні температури від'ємні: від -0,2 до -1,3 °С* (з навч. літ.); // Який водиться або росте в нижніх шарах води чи на дні. *У воді стояв важкий густий запах з багатьма відтінками — так не пахли ні косяки риб, ні скупчення морських тварин, ні придонний планктон, ні рослини. Безперечно, це був запах міста* (І. Росоховатський).

△ **Придо́нні во́ди** *див.* **вода́.**

ПРИДОНСЬКИ́Й, а́, е́. Який розташований біля басейну Дону, прилягає до нього. *Дон жовтів і каламутився, гнав посічену дощем хвилю, придонські ліси стояли чорні і холодні* (Григорій Тютюнник); *Так тривало довго. В серця закрадалася тривога — де ж Кончак? Невже повернув назад, у свої придонські степи?* (В. Малик); *То був отой майор з придонського степу, якого Іван вів із його товаришем відомо куди, та не довів...* (П. Загребельний).

ПРИДОРО́ЖНІЙ, я, є. Який міститься, розташовується біля або поблизу, уздовж дороги, понад дорогою. *То були хати, стодоли, .. сади, верби, тополі та придорожні хрести невеличкого подільського сільця* (Н. Кобринська); *Проминувши акведук і відразу за ним придорожнє кафе "Колиба", "крайслер" плавно, як для своєї комплекції, зробив останній поворот на Чортопіль* (Ю. Андрухович); // Який росте при дорозі, уздовж дороги. [Ф е д о н:] *Все ж краще будувати мавзолеї, хоч би і не собі, ніж просто бути, мов зілля придорожнє, під ногами у .. переможця* (Леся Українка); *Вітрець придорожню грушу ледве чутно ворушить, колише* (М. Драй-Хмара); *Поїзд мчав, відсвіт від труби паровоза гасав на придорожніх кущах* (О. Донченко); *На узбіччі розпеченого полотна траси, під вкритими сірим пилом придорожніми деревами, стоїть висока, з блідим обличчям, сивочола людина* (О. Гончар).

ПРИДО́ХЛИЙ, а, е, *розм.* Напівдохлий, напівмертвий. *Пан придохлий, рудобривий, ласкаво виліз на повітря. Рука трусилась, як спирався на карлючку* (П. Тичина).

ПРИДРА́ТИСЯ *див.* **придира́тися.**

ПРИДРІМА́ТИ *див.* **придрі́мувати.**

ПРИДРІМНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Придрімати, заснути на короткий час. *Терезка сиділа біля сина, який трохи придрімнув на ліжку, й відганяла надокучливих мух* (М. Томчаній); *Ліда ніби придрімнула, приплющивши очі й відкинувши назад, на спинку сидіння, свою візантійську голівку* (О. Гончар); *Зрештою двері знову зачинилися, і Єремія дозволив собі навіть придрімнути — був певний, що рип дверей його збудить* (Валерій Шевчук).

ПРИДРІ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИДРІМА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., розм.* Потроху дрімати (у 1 знач.). *Здоровань не звертав ніякісінької уваги на крики та сварку старого, їхав собі, опустивши голову і ніби придрімуючи* (Григорій Тютюнник); *Вдосвіта зчинилася в таборі дика веремія, тупотіли коні, били постріли, галас, свист, так ніби наскочила орда. Я лежав на попонах одягнений, не спав, лиш придрімував, та однаково стривожився немало* (П. Загребельний); *Молоді косарчуки боялися заснути, придрімували коло вогню* (М. Дочинець); *Ей, ляжу, мамко, спати, та мені не спиться, Я маленько* [трошки] *придрімаю — мені любко сниться* (з народної пісні); *Зрозумівши, що мій напарник врешті-решт заснув, я й собі намірився придрімати щось із пів години .. і обережно стулив повіки* (М. Кідрук).

ПРИДРУКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИДРУКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Додруковувати додатково. *Не вдалося якось зазначити на книжці ім'я маляра: адже знаєте, що коли я Вас попросила допомогти мені, книжка вже була надрукована, і вже ніяк не можна було імені маляра придрукувати* (з мемуарної літ.).

ПРИДРУКУВА́ТИ *див.* **придруко́вувати.**

ПРИДУ́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приду́мати.** *Хіба іноді іграшка яка, придумана ним, зведе братів докупи* (Панас Мирний); *Ця посада .. неначе придумана для мене* (Л. Мартович); *План, придуманий тюремником, виглядав нереально. Насправді ж мав усі шанси бути втіленим у життя, якщо діяти правильно й обережно* (А. Кокотюха); *Може, й справді всі наші страждання — погано придуманий трилер, якщо можна, неначе по тверді, за обрій піти по воді?* (О. Забужко); // **приду́мано,** *безос. пред. Сафрон розстебнув сорочку, пальцями розірвав підшиту до коміра стьожку, і з проріхи скотилося в долоню кілька червінців. — Ловко придумано, — засміявся Гуркало* (М. Стельмах).

ПРИДУ́МАТИ *див.* **приду́мувати.**

ПРИДУ́МАТИСЯ *див.* **приду́муватися.**

ПРИДУ́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приду́мувати.** *Однією з його розваг було постійне придумування статей із кількох слів чи речень .. — про всіх, кого він знав чи зустрічав* (Т. Прохасько); *Поділ слів на спеціальні категорії дозволить випробувати свою ерудицію, а завдання на придумування слів — кмітливість і вигадливість* (із журн.).

ПРИДУ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИДУ́МАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Гадаючи, міркуючи, додумуватися до чого-небудь. *Коли ж ніяк, бувало, не можна улізти в хату, все ж Роман придумує що-небудь, щоб таки добути, чого йому треба* (С. Васильченко); *Я придумував собі небезпечні випробування. Ходив по кризі, стрибав зі скель, забирався далеко в ліс* (Р. Андріяшик); *Клим пропустив їх уперед, шукаючи очима Фертика з почтом. Заразом придумуючи, як краще попрощатися, аби відвести від себе увагу* (А. Кокотюха); *Треба мені спочити. Я навіть думаю заслабнути на яких 3 дні, без мене обійдуться, а я тим часом і спочину і щось зроблю. Другого способу й не придумаю* (М. Коцюбинський); — *Ну й комедія ж була дивитись, як вас тягли, — всміхається вона до Ліни. — Це хлопці навмисно придумали вам для буксира танка послати* (О. Гончар); *Ми просто скажемо Маріці, що нам відомо про її клопіт, і запропонуємо свою допомогу. Ми обов'язково щось придумаємо. Часу маємо вдосталь* (О. Авраменко); // Створювати або винаходити що-небудь таке, чого раніше не існувало. *Їх* [гостей] *треба було частувати надзвичайними яблуками і гарними піснями. От Ясь і придумував нову пісню* (О. Іваненко); *Вибіг Денис із школи з повною головою клопоту. Уроки треба робити, нагодувати Настусю, дещо наклеїти в альбом, придумати малюнки для стінгазети* (О. Копиленко); — *Коли б я був учений, то таку б пшеницю придумав — на кожній стеблині по п'ять колосків* (С. Журахович); // Добирати потрібну фразу, слово і т. ін. *Дбаючи про стиль, починає* [піп] *придумувати інші фрази, від яких і Плачинда скрутиться, мов ота гадина* (М. Стельмах); *Жодного слова не міг* [ланковий] *придумати. Учитель не підганяв, сам прикро замислившись* (Ю. Яновський); // Вигадувати, підшукувати для кого-небудь заняття, роботу, призначати комусь покарання і т. ін. *Коли чоловікові робота наймиліша? Хіба тоді, як він собі ту роботу сам придумає й сам собі її завдасть* (Л. Мартович); *Він п'є молоко, заїдаючи хлібом з медом, а, закінчивши, підводить очі на Марфу, наче дитина, якій треба придумати якесь заняття або просто прогнати з очей, щоб не плуталася під ногами* (Г. Пагутяк); *Від негайної помсти Емрісові я відмовився зразу .. Згодом я таки відшукаю і його, і Еріксона, а тоді вже придумаю їм покарання...* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Вигадувати що-небудь неіснуюче, фантастичне. *Яких тільки фантастичних проєктів не придумував Швед!* (Ю. Яновський); *Придумав він побачить того світа І на комору зліз* (Л. Глібов); // Створювати що-небудь в уяві. *Та не все ж дівчина й сумувала! Іноді придумувала, як то вона, голову схиливши та спустивши очі, йтиме до шлюбу з Антосьом* (А. Свидницький); *Кожен, хто хоч раз почув ті співи містера Джонаса, який придумував слова просто на ходу, одразу сказав би, що він не звичайний собі лахмітник* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *Народився Юра в самій Софіївці. Кращого місця для народження не можна й придумати* (Ю. Смолич); // *тільки док.* Зробити або сказати що-небудь несподіване. *На гарбузі, десь в огороді, Козак Нюхайлик проживав; Що не придума — сміх та й годі, Всіх огородян потішав* (Л. Глібов); — *Ну вже й характерник! Як що придумає, так тільки держись* (Григорій Тютюнник); *Васько завжди щось як придумає, то хоч стій, хоч падай* (М. Слабошпицький).

ПРИДУ́МУВАТИСЯ, уеться, *недок.,* **ПРИДУ́МАТИСЯ,** ається, *док.* 1. *розм.* Спадати на думку. *Я хотіла ще дописати* [віршика], *та більше нічого не придумується* (О. Донченко); — *Ти що, кращого прізвища не міг собі придумати? — запитав у Генки Митько, коли ми нарешті полягали. — А я й не придумував, — щиро зізнався Генка. — Воно само придумалось* (М. Стельмах); *І раптом йому згадалося, а може, придумалося (через стільки літ!), що була вона в зеленій спідниці і в білій, у червоних квіточках, ситцевій блузочці, і темний жакет на ній був, учительський, бо усі вчительки ходили тоді в строгих чорних жакетах* (В. Дрозд); — *Я там довго під деревом сиділа й довго думала. А коли сидиш, викинута, і довго думаєш, то щось і придумається* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **приду́мувати.** *Я чую войовничий поклик, бачу блискавичні спалахи сталі. У костюмерній сутінки, і так добре придумуються мої вистави! Але ось приходить мама — пора додому* (Г. Усач).

ПРИДУНА́ЙСЬКИЙ, а, е. Який розташований біля басейну Дунаю, прилягає до нього. *Хто відмовиться, потрапивши сюди, побувати в алеях Пратеру, зупинитись біля знаменитої Ротонди, увічненої виступами Моцарта, Бетховена, Шуберта й Шопена? Тисячі мандрівників прибувають для розваги в придунайську столицю* (І. Пільгук).

ПРИДУРИ́ТИСЯ *див.* **приду́рюватися.**

ПРИДУ́РКУВАТИЙ, а, е, *розм.* 1. Несповна розуму, дурнуватий (у 1 знач.). *Привикли вже, що він собі наче придуркуватий* (Ганна Барвінок); *Звікував* [Паламарчик] *у перинах, на тлустих харчах придуркуватої, але багатої доньки управителя панської економії* (В. Речмедін); *Старий Ткаченко відпровадив не одну підводу подарунків у Харків, аби приліпити свого придуркуватого сина при повітовій поліцейській управі* (М. Сиротюк); // *у знач. ім.* **придуркува́тий,** того, *ч.;* **придуркува́та,** тої, *ж.* Трохи дурна, несповна розуму людина. *Він мав так багато ознак придуркуватого, що можна було б з ним і не церемонитися* (М. Матіос); *Піддобрились вони до придуркуватого, і той повів їх туди, де він його* [труп] *знайшов* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Уживається як лайливе слово. — *Іди, іди геть, придуркувата. Не мороч людям голову!* (О. Бердник).

2. Який виражає розумову обмеженість. *Товариш витріщив на Панталаху свої великі, придуркуваті очі і сидів мовчки* (І. Франко); *Як побачив* [Іван] *стільки добра, то лиш усміхався тим своїм придуркуватим сміхом* (Л. Мартович); *Обличчя Бараболі, за звичкою, стає придуркуватим* (М. Стельмах); *Останнє, що я пам'ятаю, це веселе та налигане, тому трохи придуркувате, обличчя Генки Майстренка, віртуоза-скрипаля* (Л. Денисенко); // Неоковирний, недоладний. *Вона ковтала власні сльози, змучено посміхалась і щось кричала — тендітна і чарівна в своєму придуркуватому шоломі* (С. Жадан); *Він найменший у групі, носить великі придуркуваті окуляри, які збільшують його очі і роблять схожим на інопланетянина* (А. Дністровий); // Позбавлений розумного змісту; беззмістовний. *Бадьорість і життьову патетику заступила бравада, нудна й придуркувата казенна бравада* (І. Багряний); *Воно б, звичайно, не завадило вбити годину-другу отією придуркуватою грою, та дарма* (І. Білик); *Я знаю, що розмови твоєї матері про якесь там придуркувате пророцтво хвилюють і навіть лякають тебе* (М. Кідрук).

ПРИДУ́РКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість за знач. **приду́ркуватий.** *Рюде був важкий, головатий, морду мав, як підрешіток, відзначався придуркуватістю, зате ніхто не міг дорівнятися йому в силі* (П. Загребельний); *Кістляве, міцне, з колючим сторожким поглядом з-під навислих брів, воно* [обличчя] *мало вираз тієї лукавої напускної придуркуватості, від якої можеш чекати всяких несподіванок* (О. Гончар).

ПРИДУ́РКУВАТО, *розм.* Присл. до **приду́ркуватий.** *Отямився першим Борислав. Підбігши до Годоя, він обмацав його всього, тоді придуркувато гигикнув, і все зібрання п'яних і напівп'яних людей зареготало* (І. Білик); *Фома маятником розхитувався на стільці, усміхався придуркувато. — По-чесному?.. Свою справу?.. Нереально* (Люко Дашвар); *— Це мені причулось чи ти справді назвав мене коханою? — Тимур придуркувато скривив губи* (М. Кідрук).

ПРИДУ́РОК, рка, *ч., розм.* Тупа, придуркувата людина. *Кожен намагається чимось зайняти руки — хто пересипає в руках кавові зерна, хто пробує на смак грейпфрутові шкірки, хто торохкотить сірниками, якийсь придурок непомітно потяг зі столу мій часник* (Ю. Іздрик); *— Де ви зупинились? Може, ми б зустрілися на коктейль завтра? — Завтра в мене нічого не вийде, — кажу. — Я можу тільки сьогодні. — От придурок! Смикнув же мене чорт за язик!* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); * У порівн. *Батько принаймні реготати припинив, уважно подивився на мене, а вона продовжувала всміхатися. Мабуть, думає, що я поводжуся, як придурок* (Л. Денисенко); // Уживається як лайливе слово. — *Заткни пельку, придурок, і топай на місце, поки живий* (Д. Білий); *Мишка .. кидає пронизливий погляд на мене і гнівно жбурляє стаканчиком. — Придурок! Гнида! — зривається на ноги* (А. Дністровий).

ПРИДУ́РЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **приду́рюватися.** *Євген почув тітчин голос ще в передпокої, він нашорошив вуха, мов заєць, він відкинув своє придурювання, рвучко сів на дивані, мерщій поправив сорочку, штани* (П. Загребельний); *Міг він також досить вірогідно імітувати напади чорної хвороби. Одного разу він мені демонстрував такий напад, і я, признатися, подумав, аби те придурювання не перейшло у справжню хворобу* (В. Рубан); *Основною ознакою еристики Сократа була іронія (в перекладі з грецької — придурювання, вдавання) — прихований глум, прикидання таким, який нічого не знає* (з навч. літ.).

ПРИДУ́РЮВАТИСЯ, юююся, юєшся, *недок.*, **ПРИДУРИ́ТИСЯ,** урю́ся, у́ришся, *док., розм.* Удавати з себе наївну, дурну, нетямущу людину. *Скільки сміху було, коли за кермо сідав оцей вухатий Кузька... Чи він придурювавсь, чи справді не вмів тоді ще правувати — трактор його ніяк не хотів слухатись* (О. Гончар); *— Не придурюйся, Остапе, ми з тобою люди дорослі, і не годиться нам гратися в кота і мишку* (М. Ю. Тарновський); *Лукас тільки поглядав на цього незбагненного чоловічка. Він справді такий чи придурюється?* (П. Загребельний); *Це була не та людина, яку він чекав побачити. Тут не придуришся і не візьмеш криком* (Ю. Яновський); // *ким.* Удавати з себе когось іншого. *Черговий міліціонер, який прийняв повідомлення, пізніше пояснював: голос очевидно змінений, не розбереш, чи жінка придурюється чоловіком, чи навпаки* (А. Кокотюха); *— А ти б скорився, хлопче, як я. Хоч придурися зламаним, слухняним. Покора стіну пробиває* (М. Дочинець).

ПРИДУ́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого, що.* Дуючи, пригнати кудись. — *Який вітрило придув тебе аж сюди, мій славний побратиме?* (Віра Вовк); // *безос. Придуло вітром в обійстя і цвіт із липи, що росте майже за 15 метрів від хати, настільки потужною була хурделиця, — розповідає пані Марія* (з газ.).

2. *розм.* Швидко прийти, прибігти, приїхати. *Сів* [чоловік] *на хазяйського коня — вмент придув з горілкою* (з переказу); *— Я на кінських перегонах на Персенківці маєток програв, — спокійно стверджує Базиль .. — Будемо робити перегони з Ванькою. Хто швидше придує до того, як йому... Обдах, чи як?* (О. Лисяк).

ПРИДУ́ХА, и, *ж.* Кисневий голод (звичайно в риби внаслідок замерзання води, забруднення її і т. ін). *Від придухи гинула риба на Пслі* (О. Гончар); *Від основного річища Удаю вбік попрокопувані канави. Для чого? Під час придухи риба кидається в ці канави дихнути свіжим повітрям, бо там є джерела... Там їй і кінець. Із тих канав хижаки вигрібають заморену рибу...* (Остап Вишня); // Загибель риб та ін. водяних тварин внаслідок нестачі кисню. *До масової придухи риби може призвести забруднення водойм промисловими стічними водами, що містять отруйні речовини* (з наук.-попул. літ.).

ПРИДУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **придуши́ти.** *Син загинув у лісі, придушений деревом* (М. Коцюбинський); *Виснаженість вичитується вже в самому погляді Генріха. А ще оті впалі груди, придушені тяжким золотим ланцюгом* (П. Загребельний); *Він поглянув на Огея, придушеного думками і все такого ж недовірливого, лайдакуватого* (Олесь Досвітній); * Образно. *Вночі знялася буря. Грізно і страшно ревів Дніпро. Придушений чорною млою, він став безбережний* (Яків Баш); // **приду́шено,** *безос. пред. Снопи накладено, рублем придушено* (К. Гордієнко); *П'ятого квітня Грант захопив Річмонд, повстання сепаратистів було придушено* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *у знач. прикм.* Здавлений, приглушений (про голос, крик і т. ін.). *— Ей ти, носатий, купи у мене зайця! — басив з середини* [юрми] *молодий голос, і в одповідь йому покотився придушений сміх: — Ха-ха!* (М. Коцюбинський); *Десь тут коло мене я почув хрипкий придушений крик* (С. Васильченко); *— Я хотіла вас лише запитати: чого ви мене так боїтесь? Що я? Мара? Смерть? Чума? — проговорила придушеним голосом Рівка* (У. Самчук); // Затамований, стриманий (про плач, ридання і т. ін.). *Почувся якийсь глухий бульків, схожий на придушене схлипування* (В. Кучер); *Варя не бачила його сліз, але відчула, як здригається тіло коханого від придушеного чоловічого плачу...* (С. Талан).

ПРИДУ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **придуши́ти.** *На щоці* [жінки] *й на носі білі смужки від придушення руками* (В. Винниченко); *Під час обідньої перерви .. нудьгуючі діти перевертали шафу з одягом, що займала пів кімнати (тричі за моєї пам'яті) і чудом уникали придушення під вагою останньої* (Н. Сняданко); *Не було тепер чого дивитися Варшаву після придушення повстання. Спорожнілі, наче вимерлі вулиці, незвичайна тиша, яка зовсім не дивує десь у селі і так пригнічує у великому місті* (О. Іваненко); *Вальтер був фронтовий офіцер. Після Вердену перебування в Україні здавалося йому верхом щасливого життя. Йому поталанило, і він не брав участь в придушенні селянських повстань* (Д. Білий); *Цензура як засіб придушення потенційної опозиції використовувалася в Росії завжди, але за правління Миколи I вона стала суворішою, ніж будь-коли* (з наук. літ.); *Нові ліки в основному застосовуються для придушення імунітету при пересадці органів, проте в недавньому часі біологи виявили їх протиракові властивості* (із журн.).

ПРИДУ́ШЕНО. Присл. до **приду́шений** 2. *За глинищем, на цегельні закричав якийсь птах — придушено і шипляче* (Ю. Смолич); *Святослав грізно подивився на Калокіра. — Скажи Никифорові, — промовив придушено, — що образи і зради я не прощаю* (Б. Лепкий); *Ми розгребли в копиці нору і, коли Генка заліз у неї, знову заклали сіном. — Ну, як тобі, зручно? — запитав я. — Ви ж глядіть, щоб не підпалили, — відповів придушено Генка* (Я. Стельмах).

ПРИДУШИ́ТИ *див.* **приду́шувати.**

ПРИДУШИ́ТИСЯ *див.* **приду́шуватися.**

ПРИДУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приду́шувати** і **приду́шуватися.** *Ферчисти зараз були зайняті не придушуванням страйків, а їхнім розпалюванням* (М. Білкун); *Дисципліна повинна бути без контролю, без придушування, без будь-якого страху* (з публіц. літ.).

ПРИДУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИДУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **прида́влювати** 1. *Кінь скажено заіржав, здибився і важко впав, придушуючи вершника своєю тушею* (Р. Іваничук); *Цілі ряди людей згинались од сміху удвоє, придушивши руками живіт* (М. Коцюбинський); *Саїд придушив гальмо* (Іван Ле); *Карпо вхопив матір за плечі, придушив з усієї сили до хліва і крикнув, як несамовитий: — Нате, їжте мене, або я вас з'їм!* (І. Нечуй-Левицький); *Крутить* [Петро] *товсте перевесло і зв'язує сніп, придушивши його коліном* (М. Чабанівський); *Корінь їхній* [водоростей] *придушило каміння, і він навіки прилип до морського дна* (В. Кучер); *Я придушив у попільничці сигарету, насилу змусив себе роздягтися, накрутив будильник на 5 ранку (щоб устигнути прибрати в квартирі) й провалився в пітьму* (Любко Дереш); *— Сідайте, сідайте! — схопила його за плечі Людмила і придушила до землі. Максим не сів, а впав* (В. Винниченко); *В покорі нижче спустилось сіре та обважніле небо і придушило дахи домів у містечку та верхівочки дерев* (М. Коцюбинський); // *безос. І соромно, і гидко так займатися здоров'ям, та що вдієш, коли мене цілком придушило, не лише тіло, але й дух* (М. Коцюбинський).

2. *перев. док., кого.* Те саме, що **прида́влювати** 2. *Справжній гад ніколи нікуди не рухається. Він стає на потрібну хвилю і дозволяє нести себе. Хвиля також дає йому здатність придушувати істот, більших за себе* (Любко Дереш); *Там скавучить собака, там придушили порося: вищить на весь базар* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Панас Кандзюба силкувавсь до натуги підняти велику шафу, але не зважив сил. Вона навалилась на нього і придушила* (М. Коцюбинський); *Малювати доводилося потай, бо мусульманський закон забороняє зображувати тварин і людей, і фанатики-бухарці, впіймавши його на гарячому, могли б і штрикнути його кинджалом або придушити* (З. Тулуб); *— Соломошо, дай червінець! — на всю залу повторює знайоме ім'я папуга. — Стули йому пельку. А то придушу! - - сердиться мадам Шток, на зал озираючись* (І. Роздобудько); *Йостека біля вогню вжалила оса. Видно, в траві ховалася, придушив коліном випадково* (Любко Дереш); // *безос. Одарка .. якось упала з горища .. Її наче каменюкою придушило, й вона, як квітка, що на неї впав тяжкий камінь, перестала рости й красуватись* (Грицько Григоренко).

3. *кого, перен.* Те саме, що **прида́влювати** 3. *Всі мовчать, і тиша придушує всіх до землі* (Ю. Яновський); *Клубком з двигтючого шуму водоспадів, іншого ревіння та людських голосів немов придушувало свіжу людину* (Іван Ле); *Страшне лихо придушило його: він не чує ані жалю в серці, ані гніву* (М. Коцюбинський); *Жаль ваги не має, та може він з ніг звалити, придушити людину* (О. Іваненко).

4. *кого, що, перен.* Силою припиняти повстання, революційні дії і т. ін. *Не був би він паном.., коли б він одмовився їздити на плечах своїх же бідаків і придушувати їхнє бунтарство* (П. Тичина); *Повстання киргизів під проводом Ісатая Тайманова придушував* [царський уряд] *залізом і кров'ю — річками крові* (З. Тулуб); *Радник Філонов залишається. Він зводиться, тримаючись за ефес шаблі, наче збирається придушувати чергове повстання* (І. Пільгук); *Повстанці по радіо повідомили цілий світ, що гітлерівський генерал-фельдмаршал Шернер вирішив придушити повстання, потопити його в крові пражан* (Є. Доломан); // Не давати можливості виявлятися чому-небудь. *Уряди і держави можуть на якийсь час придушити вияви національних прагнень, але цей захід виявиться надто дорогим, а зрештою й марним* (з наук. літ.); // Нищити силою; громити. *Ми фашиста придушили І розтоптали на віки* (А. Малишко); // Перешкоджати розвитку чого-небудь або зовсім його припиняти. *Ревальвацією 2005 року Нацбанк придушив інфляційні процеси, але одночасно з цим придушив і ділову активність* (з газ.).

5. *що, розм.* Стримувати, тамувати що-небудь. *Плакала* [Марія] *в ту ніч, одвернувшись до стіни й придушуючи ридання* (А. Головко); *Серед ночі зненацька встав і, навіть не попрощавшися, пішов. Не міг придушити все нових, скажених напливів люті* (У. Самчук); *Він намагався придушити в собі найменші вияви нерішучості і беззастережно коритися волі мужніших людей* (С. Голованівський).

◊ **Придави́ти (придуши́ти) комара́ (кома́рика)** *див.* **прида́влювати.**

ПРИДУ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРИДУШИ́ТИСЯ,** у́шиться, *док.* 1. Задушуватися (у 2 знач.); душитися. — *На озері Святому риба придушилася під кригою та снігом, люди саньми возять. То я оце біжу та запряжу шкапу, щоб вихопити бодай пару мішечків риби* (О. Бердник); — *Шию здушили чимось важким. — То, може, він* [песик] *сам придушився? — Так ні ж. Коло самого порога лежав бідолаха* (В. Лис).

2. *перен., розм.* Те саме, що **прида́влюватися** 2; притуплятися (у 2 знач.). *Відчуття приємної прохолоди миттю придушилось колючим страхом* (М. Кідрук).

3. *тільки недок.* Пас. до **приду́шувати.** *По станицях спалахували повстання, які жорстоко придушувалися* (Д. Білий); *Всі спроби вийти на шлях суверенного розвитку жорстоко придушувалися* (О. Бердник); *З подальшим освоєнням території збіглим селянам ставало все важче відшукати незаймані землі; водночас козацтво, що традиційно приваблювало найбільш невдоволені елементи, після 1638 р. стало жорстоко придушуватися* (з наук. літ.).

ПРИЄ́ДНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приєдна́ти.** *Пожежні рукави мають бути сухими, добре скатаними і приєднаними до кранів і стволів* (з навч. літ.); *У тисяча вісімсот шістдесят шостому році він* [Дж. Гарібальді] *у лавах італійської армії виступає проти Австрії. Цього разу прекрасна Венеція нарешті приєднана до Італії* (О. Іваненко); *Якийсь час Галичина перебувала під владою угорського короля Людовика, що був по смерті Казимира й польським королем. Та в 1387 р. за його дочки Ядвіги Галичина була остаточно приєднана до польської корони* (з наук. літ.); // **прие́днано,** *безос. пред. В сороковому році, коли до України приєднано Буковину, він* [М. Вавилов] *кинувся туди в надії знайти в гірських долинах вцілілі в дикому стані залишки скіфської пшениці, якою вигодувано весь еллінський світ* (П. Загребельний); *Март* [людина] *ще жив, бо його кровоносну систему було приєднано до штучної нирки, і міг би жити ще тиждень, ще місяць, ще рік* (М. Дашкієв).

ПРИЄДНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приєдна́ти** і **приєдна́тися.** *Поляки за підтримки дрібної шляхти на Волині, у Підляшші та Києві оголосили про приєднання цих земель* [князівства Литовського] *до Польщі* (з наук. літ.); — *Я теж поїду з вами, — несподівано для нас заявив Бажан, але його приєднання не порадувало нас: якась межа вже пролягла між нами* (Б. Антоненко-Давидович).

△ **Реа́кція приєдна́ння** *див.* **реа́кція.**

ПРИЄДНА́ТИ *див.* **прие́днувати.**

ПРИЄДНА́ТИСЯ *див.* **прие́днуватися.**

ПРИЄ́ДНУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до приєднування. *Аналізуючи різнорідні синтаксичні структури, що становлять додаткові компоненти попереднього речення, слід чітко розрізняти приєднувальні речення* (з наук.-попул. літ.).

△ **Прие́днувальні констру́кції** *див.* **констру́кція.**

ПРИЄ́ДНУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прие́днувати.** *Величина збільшення статутного капіталу залежить від пропорцій обміну корпоративних прав та від величини статутного капіталу приєднуваного підприємства* (з навч. літ.).

ПРИЄ́ДНУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прие́днувати** і **прие́днуватися.** *Сі дві записки, в яких історичності нема причини сумніватися, показують нам ступневе розширення руської держави через приєднування різних племен* (І. Франко); *Виділяють речення з єднальними, зіставними, протиставними, розділовими відношеннями й речення з відношеннями градації й приєднування* (з наук. літ.).

ПРИЄ́ДНУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИЄДНА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Додавати що-небудь до чогось, об'єднувати з чимсь. *Короленкові слова повторював Панас Якович, приєднуючи до них свої почуття та обурення* (І. Пільгук); — *Несила ж розпрощатися з новими трьома десятинами, які він уже приєднав до свого поля* (М. Стельмах); *Гаятися далі не можна було. Полуботок доручив Жураковському зібрати підписи ще на одній чолобитній — військовій, — її він приєднає до цієї, що бере з собою, і разом подасть цареві* (Ю. Мушкетик); // *у сполуч. зі сл.* д о с е б е. Збільшувати, розширювати свої володіння. *Просить король Бела зустрітися, натякає, щоб Данило дав йому поміч. Хоче Бела австрійські землі до себе приєднати* (А. Хижняк); // Прикріплювати що-небудь до чогось. *Весь минулий тиждень полковник міліції присвятив тому, що різними хитромудрими способами намагався приєднати мишку до електронного пульта управління* (А. Любка); // Вбирати в себе що-небудь, сполучатися з чимсь. *Оскільки атоми неметалічних елементів здатні приєднувати електрони, то для неметалів характерна роль окисника* (з навч. літ.).

2. *кого.* Робити належним кого-небудь до складу певного кола осіб на підставі характеру діяльності. *Тих, хто з якогось причинку не міг працювати в артілі, приєднували до цеху документально й давали надомну роботу* (М. Дочинець); *Так куди ж іти? В чиновники?.. Приєднати й власну особу до плеяди людей у мундирах* (Г. Хоткевич); *Що інше, крім праці, могло приєднати .. молодого ще інженера до тих, хто відвоював собі право будувати таке майбутнє?* (Ю. Шовкопляс).

3. *у сполуч. зі сл.* с в і й г о л о с, с в і й р е г і т *і т. ін.* Починати говорити, сміятися і т. ін. разом з іншими, які сміються, говорять і т. ін. *Навколо відразу вибухає сміх. Левко, відхиляючи голову, на мить здивовано міряє повеселіле обличчя дівчини, а потім і собі починає гигикати. І тільки тепер до його реготу приєднують свій Данило і Григорій* (М. Стельмах); *Степан вперше за весь вечір приєднав свої оплески до бурі аплодисментів, що вкрили слова великого критика* (В. Підмогильний); *Джон Манглс і Вільсон озброїлись залізними жердинами, що ними намацують морське дно, і приєднали свої зусилля до зусиль товаришів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *у сполуч. зі сл.* г о л о с. Виявляючи своє ставлення до кого-, чого-небудь, приставати до якоїсь думки; голосувати разом із кимсь за або проти кого-, чого-небудь. *Промовець приєднував свій голос до протесту машинобудівників. До їх вимоги звільнити заарештованих* (А. Головко).

4. *кого, що.* Те саме, що **прилуча́ти** 3. *Полковники їздили по Україні і приєднували руську шляхту до козацької справи. За тим особливо побивалися Кречовський і Виговський, бо вони мали найбільше знайомих між шляхтою* (А. Чайковський); *Ранком другого дня кошовий приєднав до себе всю залогу Прогноїнської паланки з її скарбом та десятьма байдаками й рушив до Чорного моря* (А. Кащенко); *Стояли хлопці на перехресті, намагаючись зібрати з різних недобитків, з окремих розпорошених людей пробоєву* [пробійну] *групу, щоб іти на прорив, але марно. Нікого приєднати їм до себе не вдавалося* (І. Багряний); *Приєднавши до себе групу Бараніва, обминаємо Єлисаветград і йдемо дальше в степ* (Ю. Горліс-Горський).

ПРИЄ́ДНУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИЄДНА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Підходити до кого-небудь, до гурту. *Абдулаєв ходив із Моргуновим по розташуванню роти, відбирав бійців .. Викликані схоплювалися на ноги, приєднувалися до Абдулаєва* (Григорій Тютюнник); *Маленький школярик, босенький, з підкачаними штанями і з школярською торбинкою через плече, довго не міг приєднатися до гурту* (С. Васильченко); *Коли до товариства приєднався Віктор, Наталя відразу пересіла до нього і розповіла про арешт батька* (Олекса Ізарський); *Цікавість взяла своє, й жінка підійшла ближче. Вона не приєдналася до мітингувальників, але зупинилася неподалік* (С. Талан); // З'являтися на додаток до чого-небудь. *Свіжа рілля, чорна, мов вороняче крило, виблискувала проти сонця, і до неї приєднувались все нові й нові скиби* (І. Цюпа); *Коли ж вступили до гірської околиці — до почуття новизни приєдналося й очарування* (Г. Хоткевич); *Зараз до цього почуття приєднались і гордість за подругу, однокласницю, і радість* (О. Донченко); *Він розумів: тепер судитися буде ще тяжче, бо до його позову може приєднатися позов про церковну землю, але й не судитися теж не можна* (М. Стельмах); // Сполучатися з чим-небудь. *У певних місцях клітини із структурних білків утворюються попередники оболонок вірусів, до кожної з яких приєднуються молекули вірусної геномної нуклеїнової кислоти* (з навч. літ.).

2. Починати брати участь у тому, що роблять інші. *Клим забував про наказ Малини — сидіти в траншеї* [санітарного] *взводу — і приєднувався до бійців, які атакували ворога* (Я. Гримайло); *Ті, що сиділи ближче до дверей, повернулись спиною до тіла* [покійника], *готові приєднатись до гри* (М. Коцюбинський); *Тим часом по батареях вибухнули пісні. З якою охотою приєднався б до них Барабаш!* (Л. Смілянський); *Петрові гармаші зірвали гармати, а самі разом з ним приєдналися до якоїсь групи, що зайняла оборону тут же, поруч* (І. Багряний); // Вступати до складу якого-небудь товариства, організації і т. ін. *Братства спочатку об'єднували простих торгівців та ремісників. У міру зростання їхнього впливу до братств приєднувалися заможні купці* (з наук. літ.); // Переходити на чийсь бік у своїх думках, переконаннях, діях, виявляти свою згоду з ким-, чим-небудь. *І, нарешті, до цієї думки рішуче, гаряче й навіть трохи бурно приєднується товариш Штор* (В. Винниченко); *Навіть далекий від поетичних розчуленостей Дробаха і той змушений був приєднатись до Степуриних міркувань. — Справді, тут що не хата, то окрема індивідуальність, — говорив він* (О. Гончар); // *у сполуч. зі сл.* г о л о с, с м і х *і т. ін.* Починати звучати разом з чимось іншим. *Приїхав за жолудями лісничий Макар Макарович. Незабаром до дитячих голосів приєднався його розкотистий сміх* (О. Донченко); — *Отак я хочу бачити свою леваду, бо вона мені мила, — засміявся вчитель, а вже згодом до його сміху приєднався і Давидів* (М. Стельмах); *До звуку струни приєднався чийсь безбарвний голос* (П. Загребельний).

3. Те саме, що **прилуча́тися** 3. *Він .. захопився блиском та багатством європейської культури, правда, більше зовнішньої, і вважав своїм обов'язком, обов'язком освіченої людини, приєднатись до неї або, щонайменше, не цуратись її* (М. Коцюбинський).

(1) Приє́днуватися до слів *чиїх* — бути згодним з чиїмись словами, бути однієї думки з ким-небудь. *Я, старий моряк, приєднуюсь до слів попереднього оратора* (Ю. Яновський); — *То буду я жити? — А навіщо вам жити? — подивувався лікар. І я цілком і повністю приєднуюсь .. до справедливих слів мудрого дотепника-лікаря* (В. Чемерис).

ПРИЄ́МНИЙ, а, е. 1. Який викликає задоволення, втіху, радість і т. ін. *Добре йти в годину гожу і нести, хоч і важку, а проте приємну ношу за плечима в рюкзаку* (І. Гончаренко); *Вутаньці була приємною його увага, і коли воєнком з невимушеною чемністю попросив дозволу сісти, вона, зашарівшись, тільки кивнула в знак згоди* (О. Гончар); *Вовк перекинув мішок через плече й побіг у ліс. Куди й навіщо — про це Люська могла тільки здогадуватись, але уява її не малювала нічого приємного* (Я. Стельмах); // Який викликає насолоду. *Взяв, знаєте, в пальці чудову сочисту сливу... і почув в роті приємний солодкий смак...* (М. Коцюбинський); *Пахне від неї* [Віри] *річкою і ще чимсь духмяним, приємним* (А. Шиян); // *у знач. ім.* **прие́мне,** ного, *с.* Те, що викликає задоволення, втіху, радість. — *Сват я без досвіду, бо ще ніколи цим не займався, але ви прийшли дуже вчасно: мені треба поїхати до Джантемира купити в нього кілька баранів, щоб підгодувати команду перед плаванням. Отже, з'єднаємо приємне з потрібним* (З. Тулуб); *Броньці дуже хотілося зробити комусь щось приємне* (Ю. Смолич).

2. Який подобається; привабливий. *На порозі, заклавши під фартух руки, стояла Ганна, і на її трохи здивованому обличчі грала приємна усмішка зачудовання* (Олесь Досвітній); *У нього був дуже приємний баритон* (О. Довженко); // Який викликає симпатію. *Його приємне просте обличчя, обличчя робітника, було весь час спокійно задумливе* (Ю. Яновський); *Дивлюсь на Освальда, і такий він мені приємний, щирий* (П. Колесник); *Він усміхатиметься і награно-радісно тиснутиме твою розгублену руку. Він буде ввічливим і приємним — лише здайся, відступи і забудь...* (С. Процюк).

Приє́мних снів! *див.* **сон**[1].

○ **До [ско́рого, швидко́го, приє́много** *і т. ін.*] **поба́чення** (*діал.* **зоба́чення**) *див.* **поба́чення.**

ПРИЄ́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Те, що викликає задоволення, втіху, радість і т. ін. *Дуже був би радий побачитись з Вами ще раз, бо це, правду мовити, найбільша приємність для мене* (М. Коцюбинський); *Вона уявляла собі, як зрадіє Комаха, як йому приємно буде, що йому хочуть зробити приємність, що за нього турбуються* (В. Домонтович); *Всі здавалися милими, хорошими і говорили один одному тільки приємності* (І. Багмут); *Він хотів бути зараз з Інною особливо ніжним, намагався розважити, зробити їй якусь приємність, навіть догодити...* (О. Гончар); // Почуття задоволення, втіхи, насолоди і т. ін. *Між ними точилась тиха довірлива розмова, що тільки буває поміж дорослими людьми, розчуленими тишиною літньої ночі, приємністю наступної святочної розваги* (М. Івченко); *Гомін задоволення пішов по слухачах. Щоб розтягнути приємність, Микола в цьому місці перервав розповідь і заходився розкурювати погаслу люльку* (В. Гжицький); [А р т у р:] *Одверто кажучи, я ніколи не відчував приємності від зустрічі з цими людьми* (В. Собко); *Гуляйвітра, звісно, неприхований скепсис бісив. А Загатний тільки того й домагався, і що за приємність людині ближнього свого злостити? Досі не розумію* (В. Дрозд); // *ірон.* Те, що викликає незадоволення, неприємність. *Сю ніч цілісіньку якийсь пароход* [пароплав] *простояв коло Ореанди, не зважуючись посунутись ні сюди, ні туди в тумані — ото ще також приємність!* (Леся Українка); *Голова була трохи тяжка, і ціле тіло було ліниве. От тобі приємності невиспаної ночі!* (О. Маковей); *Оля знову зареготалася. — Це тобі, Юрасю, наука. А то ваш брат, як тільки налигається самогону — так зараз цілуватися лізе. Тепер вже знаєш, що то за приємність?* (Ю. Горліс-Горський).

2. Те, що викликає симпатію, прихильність. *"Сей Шелевило-брехунець, — дума Хапко, — .. має в собі приємність"...* (Марко Вовчок); *Гашица, спершись на бочку, не спускала ока зі свого милого, немов розкошувала його приємністю* (М. Коцюбинський); // Відчуття симпатії; прихильність. *Цей острах, що він всмоктав в себе безліччю дрібниць від впливу обивательщини, нараз зник і натомість його обійняла .. приємність до цього чоловіка* (Олесь Досвітній).

3. *діал.* Розвага, розрада, забавка. *Колись він бридився скупістю, і не один гріш, кинений на дрібну приємність або позичений безповоротно приятелеві, — тепер .. пригнітав його* (Н. Кобринська); *Він покинув столицю з її приємностями і забавами, покинув навіть школу* (І. Франко); *Діти прирекли вчителеві, що будуть чемні, прогулянка до лісу була одною з найбільших приємностей шкільних* (С. Ковалів).

Ма́ти приє́мність *див.* **ма́ти**[2]; **Роби́ти (справля́ти) / зроби́ти (спра́вити) приє́мність** *див.* **роби́ти.**

○ **(1) З приє́мністю <Не без приє́мності (приє́мности)>,** *у знач. присл.* — з почуттям задоволення, втіхи, насолоди. *Марат Крицевий ішов вулицею і з приємністю слухав, як стукають закаблуки його міцних солдатських черевиків* (С. Журахович); *Лариса не без приємности вислухала .. комплімент* (В. Домонтович); *Він називає прізвище і не без приємности спостерігає, як на обличчі дядька відбивається напружена .. робота думки* (О. Забужко); *Лада вчила Луку гри на фортепіано. Він з приємністю згадував ті уроки, які порівнював із походами до лялькового театру чи до цирку* (С. Андрухович).

ПРИЄ́МНО. Присл. до **приє́мний.** *Насамперед її приємно вразило, що цей доповідач не читав по писаному, як то робили інші, а промовляв не заглядаючи в шпаргалку* (Б. Антоненко-Давидович); *Приємно діє свіжість ночі та молодий пухнастий сніг і на старих* (І. Гончаренко); *В кімнаті приємно пахне свіжими пасками* (З. Тулуб); *Він хороший хлопець, цей Август .. От і машину, приємно посміхнувшись, дозволив узяти* (А. Хижняк); // *у знач. пред. В гості я до неї ходитиму, бо в неї досить цікаво і приємно* (Леся Українка); *Приємно відчувати прохолоду ночі* (П. Колесник); *Мені стало приємно, що потрапив у тон Миколиних думок* (Р. Андріяшик).

◇ **(1) Ду́же приє́мно** — ввічлива форма вираження задоволення під час знайомства з ким-небудь. — *Предводитель дворянства Соколов-Орлов... — Дуже приємно, Карташов* (О. Довженко); *Левицький потиснув руку вродливому молодому моряку з засмаглим обличчям: — Дуже, дуже, приємно! Сідайте, будь ласка* (З. Тулуб); *Чолов'яга по-приятельському затермосив Карасикову руку й знову замиготів своїми чорними вирлами. — Дуже приємно! Дуже приємно! Будь ласка* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРИЖА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИЖА́РИТИ,** рю, риш, *док., що і без прям. дод., рідко.* Трошки, злегка піджарювати. *Якщо умови вашої дієти не допускають використання олії, то моркву і цибулю для супу не прижарюють, а додають сирими* (з навч. літ.); *Вчора зранку покопала дві години, сонечко почало прижарювати — кинула* (із журн.); — *Бувай, Ока, прийду на вечерю. Скажи мамі, хай прижарить вареників* (О. Лисяк).

ПРИЖА́РЮВАТИСЯ, юся, юєшся, *недок.,* **ПРИЖА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., рідко.* 1. Те саме, що **піджа́рюватися.** *Чим більше ви додасте цукру, тим млинці будуть краще прижарюватися* (із журн.); *Після википання рідини покладіть на сковороду вершкове масло або жир і доведіть страву до рум'яної кірочки, дозволяючи прижаритися з усіх боків* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прижа́рювати.** *Тости прижарюються до хрумкої кірочки* (з мови реклами).

ПРИЖА́ТИ *див.* **прижима́ти.**

ПРИЖА́ТИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **прижа́ти.** *Є ознаки, за якими можна визначити, чи наляканий ваш улюбленець. Це, зокрема, розширені зіниці, згорблена постава, прижаті вуха* (із журн.).

ПРИЖИ́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Здатність приживатися і результат її вияву. *У лабораторії розроблена нова прогресивна технологія щеплення горіхоплідних культур, яка забезпечує стовідсоткову приживаність прищеп* (з наук. літ.); *Якщо говорити про приживаність не на індивідуальному рівні, а на рівні певної сукупності новоселів, то її термін залежить від освітнього, вікового, сімейного та соціального складу переселенців, від того, з яких місць вони прибули* (з навч. літ.).

ПРИЖИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прижива́тися.** *Жадібно ловив* [Захар] *.. слова про історію рослини, про зону її розповсюдження, про приживання її в суворих кліматичних умовах півночі країни* (Іван Ле); *Запорука .. позбавлення від туги та безсоння криється якраз у приживанні, хоч би яким огидним і нестерпним було воно часом* (К. Москалець); *Важливою умовою успішного приживання розсади є періодичні поливи* (з навч. літ.).

ПРИЖИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИЖИ́ТИ,** живу́, живе́ш, *док., кого, що, розм.* Живучи з ким-небудь, народжувати дитину. *І для чого їм обом було дитину приживати, щоб тепер залишити напризволяще?* (із журн.); *От живе молодий князь із своєю жінкою рік і другий. На третій рік прижили вони собі сина* (з казки); *Врятував* [завгосп] *мене від гіршого, добрий до мене був; годував і одягав, обороняв завжди. Прижила я дитину з ним* (В. Барка); — *Я наполовину українець. Мій батько, чистокровний поляк, багатий дідич, прижив мене з своєю покоївкою* (В. Чемерис); // Живучи, набувати чого-небудь, придбавати щось. — *Нам коли б льготу* [пільгу] *прижити — запишемося у міщани* (Панас Мирний); *Люди господарювали, дещо прижили, було чим і землю обробити. Часто кілька господарств у складчину купляли плуга чи борону* (з наук. літ.).

ПРИЖИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИЖИ́ТИСЯ,** живу́ся, живе́шся, *док.* 1. Призвичаюватися до нових обставин, умов, освоюватися з чим-небудь. *З того часу у нас більше розмов про втечу не було, ніби ми й зовсім прижилися на цій роботі* (Ю. Збанацький); // Звикати до нового місця, залишатися жити де-небудь. *Давно колись, ще до революції, доля закинула Альберта Івановича з Чехословаччини на Україну. Та так він і прижився тут* (П. Оровецький); *Восени минулого року до села Жовнине Чорнобаївського району забрів із лісу лось. Забрів і прижився* (з газ.); // Звикати до кого-небудь, здружуватися з кимсь. *Хлопчак прижився між бійців* (І. Нехода).

2. Рости після пересадження; прийматися. *Ось цей рядок, аж до краю, садила вона разом з Христею Шовкуновою. Прижилися дубочки* (Я. Гримайло); // Пристосовуватися до інших кліматичних умов. — *Так, — підтвердив Коваль. — Дивна штука, тропічна, власне кажучи, квітка* [сальвія], *а прижилася й росте чудесно, ще і цвіте пізніше за всіх* (В. Собко); // Виживати в нових умовах (про мікроорганізми). * Образно. *Розуміла* [вчителька], *що в дрібницях інколи слід попускати. Щоб було чим їм дорікати. Щоб кожен із них відчував провину. Великої шкоди від того не буде .. Активних носіїв ми давно вивели, а зальотні бацили тут не приживаються* (В. Діброва).

3. Ставати звичним; укорінюватися. *Співанка могла увійти до збірника, закружляти льотом по всій країні, прижитися в народі на довгі роки...* (І. Волошин).

4. Те саме, що **приживля́тися** 1. *Перетинка з органічної тканини (шкіри, фасції) краще приживається й успішно відновлює слух* (з наук. літ.); *Для нього наче зникло все, існувала лише троянда, яка тільки ледь-ледь приживалася, і той невідомий, що її прищепив до шипшини* (М. Томчаній); *Саджанці викопують з прищепленими вічками, які прижились, але ще не проросли* (з наук. літ.).

ПРИЖИВИ́ТИ *див.* **приживля́ти.**

ПРИЖИВИ́ТИСЯ *див.* **приживля́тися.**

ПРИЖИ́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приживи́ти.** * Образно. *Зроблено спробу переглянути потрібність і виправданість існування деяких ніби вже приживлених до українського мовного стовбура термінологічних щеп* (із журн.); // **прижи́влено,** *безос. пред. Це — перша вдала реплантація. Є впевненість в тому, що палець приживлено. Він відновив своє функціонування* (з газ.); * Образно. *Митець — це райське дерево в людському саду, на дереві цьому приживлено безліч прищепів* [прищеп]... *і тому він цвіте різними барвами, тому його плоди теж неоднакові* (Р. Федорів).

ПРИЖИ́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **приживи́ти** і **приживи́тися.** *Мені потрібно було опанувати техніку приживлення настільки, щоб можна було приживляти скаліченій людині кінцівки й органи, не боячись отруєння всього організму продуктами розпаду чужого білка* (М. Дашкієв); *Догляд за розсадою спрямований на створення сприятливих умов для подальшого приживлення і росту овочевих рослин* (з навч. літ.); * Образно. *Капіталізм був чудовий — що там казати! Це вже потім, дещо пізніше, почалося його безпорадне приживлення на вітчизняний ґрунт: шок без терапії, захоплення майна, знецінення заощаджень* (Ю. Андрухович).

ПРИЖИ́ВЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Здатність приживлюватися і результат її вияву. *Обробіток ґрунту для створення лісових культур повинен забезпечити сприятливі умови для високої приживлюваності та швидкого росту дерев і чагарників* (з мови документів).

ПРИЖИ́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прижи́влювати** і **прижи́влюватися.** *Серед вивчених у дендропарку "Софіївка" способів щеплення різних генотипів (видів і форм) найбільшого приживлювання було досягнуто методом аблактування і найменшого — методом окулірування* (з навч. літ.).

ПРИЖИ́ВЛЮВАТИ *див.* **приживля́ти.**

ПРИЖИ́ВЛЮВАТИСЯ *див.* **приживля́тися.**

ПРИЖИВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приживля́ти** і **приживля́тися.** *Високою є ймовірність приживляння трансплантованих органів і тканин, якщо донором є близькі родичі реципієнта, зокрема однояйцеві близнята* (з наук.-попул. літ.); *Пропоновані імпланти відрізняються високими показниками приживляння, простотою установки й невисокою ціною* (з мови реклами).

ПРИЖИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПРИЖИ́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПРИЖИВИ́ТИ,** живлю́, жи́виш; *мн.* прижи́влять; *док., що.* 1. Приєднувати до тканини живого організму іншу тканину або її замінник з метою прирощування. *Хвору залозу внутрішньої секреції не треба вирізати, щоб замінити на нову, здорову .. Навіть не треба приживляти цілу нову залозу. Досить приживити з неї невеличкий шматочок* (Ю. Смолич); *— Дуже добре! — відгукнувся Лаптєв, звертаючись до Сатіапала. — Отже, вам вдалося приживити відрізані кінцівки?* (М. Дашкієв); *Через відсутність інструментарію зазнавали невдач експерименти всіх, хто до Філатова вирізав квадратики рогівки-більма й намагався пришити, приживити на місці видалених такі самі клаптики тканини трупного ока* (із журн.).

2. *сад.* Вставляти живець у розщеплене місце рослини з метою прирощування; прищеплювати *(див.* **прище́плювати**[1] 2). *Щепа (прищепа), тобто сортовий живець, який приживляють до дички, має в момент проведення процедури перебувати в стані спокою* (з навч. літ.); *Кількість приживлень в Оксани завжди висока, не дає вона загинути чубучатам навіть у найпекучіший рік. Як мало хто, опанувала вона мистецтво приживляти, плекати їх, оберігати та вирощувати* (О. Гончар).

ПРИЖИВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, **ПРИЖИ́ВЛЮВАТИСЯ,** юється, *недок.,* **ПРИЖИВИ́ТИСЯ,** жи́виться; *мн.* прижи́вляться; *док.* 1. Приростати до іншої тканини (про тканини живих організмів або їх замінники). *Якщо на ушкоджені ділянки шкіри постраждалого пересаджують шкіру з неушкоджених ділянок його ж тіла, то пересаджені тканини та органи приживлюються краще* (з наук.-попул. літ.); *Аби зубний імплантат довго й надійно служив, він повинен прижившись в кістковій тканині* (з наук.-попул. літ.); // Приростати до тканини рослини (про живець іншої рослини). *Змінити МОВУ для людини те саме, що дереву змінити свої листочки та віття на інші, чужорідні. Може, деякі з них і приживляться, але неповторного Дерева вже не буде* (О. Бердник).

2. *рідко.* Те саме, що **прижива́тися** 2. *Вірус був одним з тих вірусів, які в процесі еволюції настільки спростили структуру, що могли існувати тільки при особливих умовах. Але які ж це умови? Як передається і як приживляється вірус?* (М. Дашкієв); *Ціле літо тут все вогнем пашить, босою ногою в пісок не ступнеш, і лише лоза виноградна якимось чудом все ж приживляється під Оксаниним доглядом, звідкись соки бере, розвивається* (О. Гончар).

3. *тільки недок.* Пас. до **приживля́ти, прижи́влювати.** *Звичайний кардіостимулятор має розмір із пів пачки сигарет і приживлюється хворим із вагою не меншою 20 кг* (з наук.-попул. літ.); *Щепа — це частина сортової рослини (фрагмент стебла або навіть одна брунька), яка приживляється на іншу рослину* (з навч. літ.).

ПРИЖИ́ЛИЙ, а, е. Який прижився. *Неодноразові підтримки директором тої чи іншої пропозиції Билини залишали помітний холодок у відносинах між прижилим в інституті .. лісоводом Замковим та директором* (Іван Ле); *Прижилі рослини китайського ялівцю дуже стійкі до посухи і люблять сухі ґрунти* (з навч. літ.); *Спротив кодифікаторів викликають кальки недавнього утворення, новизна яких ще не затерлася. Старі, "прижилі" кальки, що міцно ввійшли до українського лексикону, сприймають уже як питомі слова* (з наук. літ.).

ПРИЖИ́ЛУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, заст.* Приметувати. *Щоб гарно пришити, то треба попереду прижилувати* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИЖИМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИЖА́ТИ,** жму́, жме́ш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **притиска́ти** 1–3. *Котик виривається, нявчить, а Вітас його своїми клешнями тільки сильніше до себе прижимає* (Любко Дереш); *— Жалівся Оксенові — не допомагає. Все тільки обіцяє, що прижму, мовляв, Митька, а не прижима. І ходить Митяга, як і раніше, з начесаним чубом, ні за холодну воду не береться* (Григорій Тютюнник); *Підвівся* [Сайгор] *і взяв її під руку, потім інстинктивно нахабно прижав їй лікоть. Татьяна тягнула його: бігом! Побігли* (М. Хвильовий); *Чи мало ворогів кругом? Котрийсь вас прижме, придавить і заспокоїть, як не один, то удвох* (Б. Лепкий).

ПРИЖИ́ТИ *див.* **прижива́ти.**

ПРИЖИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прижи́ти.** — *Дак се ж бо той Митро Терпило, син Уляни Несторки, від комісара, порятованого нею, прижитий?* (В. Дрозд); *Та худоба, що прижита ними самими, не йде у пай* (Панас Мирний); // **прижи́то,** *безос. пред. Єлька при фермі й виростала. Батька не знала зовсім: як фронт переходив, нібито прижито було її від солдата безіменного* (О. Гончар).

ПРИЖИ́ТИСЯ *див.* **прижива́тися.**

ПРИЖИТТЄ́ВИЙ, а, е. Який створюється, здійснюється, відбувається і т. ін. за життя кого-небудь. *Хіба ця багатослівна сповідальність може замінити прижиттєву відповідальність людини за її прижиттєві провини?!* (М. Матіос); *Це єдина відома нам прижиттєва публікація твору Лесі Українки в Америці* (з наук. літ.); *У Німеччині виявлено єдиний прижиттєвий портрет поета і драматурга Георга Бюхнера* (із журн.); *Близько двох десятків лікарів та медичних працівників дитячої спеціалізованої лікарні підписали прижиттєву згоду на посмертне донорство* (з газ.).

ПРИ́ЖМУР, у, *ч.* Вигляд прижмурених очей; прищур. — *Є відомості, що Ван-Саунгейнлер приземлився в глухому селищі дикунів на верхньому Оріноко, — сказав один із кореспондентів, ховаючи за товстими скельцями окулярів хитруватий прижмур очей* (Ю. Бедзик); *Всі чекали на відповідь Білокобилки, розглядали його, неначе ніколи раніше не бачили, хто з надією, хто без оної, а дехто і в прижмур очей, з недовірою чи й кпином* (Ю. Мушкетик); *Іван зажмурився і крізь той прижмур таки глянув на небо. Високо-високо, ледь видимі, летіли маленькі пташки* (В. Лис).

○ **(1) З при́жмуром,** *у знач. присл.* — примруженими очима, примружившись. *Гладко причесаний німець у мундирі і валянках підійшов до Оксена, з прижмуром оглядаючи його* (Григорій Тютюнник); *Він .. подивився на мене, вже не вирячуючи очей, а з прижмуром, пильно* (Ю. Мушкетик).

ПРИЖМУ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прижму́рити.** *Гриць лежав на постелі жовтий, як віск. Очі мав прижмурені, ніби спав* (Л. Мартович); — *Кхе-кхе, — почулося з-за дерева чиєсь нарочите кашляння. Кобзар побачив хитро прижмурені очі й сиву борідку, що смішно стрибала угору-вниз* (С. Журахович); *Прикмети втікача: на вигляд 35–40 років, зріст 160–165 см, середньої статури, волосся коротке каштанове, очі сірі, погляд прижмурений* (з газ.).

2. Який прижмурився. *Пам'ятаю його* [Григора Тютюнника] *таким: "Так і стоїть — прижмурений, трохи печальний. Весь у собі"* (з мемуарної літ.); * Образно. *Бліда околиця, В темряву ночі занурена, Мовчки на троні між скелями Сонна розсілась, прижмурена* (П. Тичина).

ПРИЖМУ́РЕНО. Присл. до **прижму́рений.** *Очі* [Наталки] *дивляться прижмурено й насмішкувато* (І. Багряний); — *Фургон поламало, — він прижмурено зиркнув на дівчину: що вона робитиме?* (В. Близнець).

ПРИ́ЖМУРЕЦЬ, рцю, *ч., розм.* Те саме, що **при́жмур.** — *Бабцю! — вигукнула Галя знову. — Ти встала і пішла сама? — Стара дивилася на неї з легким прижмурцем* (Валерій Шевчук).

ПРИЖМУ́РИТИ *див.* **прижму́рювати.**

ПРИЖМУ́РИТИСЯ *див.* **прижму́рюватися.**

ПРИЖМУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИЖМУ́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* Те саме, що **примру́жувати.** *Вона довгенько придивлялась, прижмурювала свої старі очі і впізнала Филона Чечета* (І. Нечуй-Левицький); *Стовп куряви підоймеся* [підніметься] *над ними, дід буде кашляти, Оксана буде прижмурювати очі* (В. Стефаник); — *А панєнка* [панянка] *як чула, що ми співали? — спитала Октуся, прижмуривши не то хитро, не то безсоромно карі очі* (Леся Українка); *Обернувся паламар, прижмурив очі, щоби ліпше придивитися, хто вилазить із лозини* (С. Ковалів); *Для прицілювання треба затримати подих на природному видиху, прижмурити ліве око, а правим дивитись через проріз цілика на мушку* (з навч. літ.).

ПРИЖМУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИЖМУ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* Те саме, що **примру́жуватися.** *Прижмурюється* [дід Василь] *проти блискучих кучугур* (І. Микитенко); *Очі в неї почали прижмурюватись; говорячи, якось мимовільно мостила вона ближче до себе дві великі подушки* (Марко Вовчок); *Кінці хмар, як розігріте до білого залізо, заіскрилися світом сонця. Зараз воно випливе. Офіцер мимохіть прижмурився й одвернувся* (В. Винниченко); *В обличчя йому .. вдарило цілими пригорщами сонця. Очі від того покірно прижмурились, ніби збираючись сховатись, як під покришку, під козирок насунутого кашкета, але мусили терпіти, бо сонце пробивало й кашкета* (М. Івченко).

ПРИЖОВКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИЖО́ВКНУТИ, ПРИЖО́ВКТИ,** кну, кнеш; *мин. ч.* прижо́вк, ла, ло *і* прижо́вкнув, нула, ло; *док.* Ставати злегка жовтим. *Шумить під вітром посадка, де-не-де вже прижовкаючи по-осінньому* (О. Гончар); *Пахло олією, білі кружалка, прижовкаючи, сухо шкварчали в пательні, — Надя нагрітою ложкою помішувала й відшкрібала спідні хрумкі пластівці* (Є. Пашковський); *А коли прижовкло листя На кущах і деревах, В школу діти понеслися По стежинах і ровах* (П. Воронько); *І буде довго-довго нам упомку у плетеному товсто курені і те вино, що при вогні прижовкло, і жовта мамалиґа в казані* (П. Мовчан); // Робитися, ставати трохи блідим із жовтим відтінком (про обличчя). *Старійшина довго дивився на Лабдиного батька, аж поки той пополотнів і прижовк* (І. Білик).

ПРИЖО́ВКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прижо́вкнути, прижо́вкти.** *Перелітали птахи над прижовклими верховіттями, знехотя і важко підкидаючи крила* (В. Барка); *Вниз від Дніпрогесу широко розкинувся сліпучий Дніпро, по ньому випирає з води знайоме Богданові з дитинства каміння, рудувате, ніби пригоріле, прижовкле на сонці* (О. Гончар); *Багаття жевріло неподалік від путівця, на картоплищі поміж прижовклими осиками й кленами* (Григір Тютюнник); — *Бач, що для мого зятя вже не підходить? — Гринь показав на червоні черевики з товстими підошвами, на прижовклий комірець нейлонової сорочки, на облізлу "ондатру"* (В. Шкляр).

ПРИЖО́ВКНУТИ *див.* **прижовка́ти.**

ПРИЖО́ВКТИ *див.* **прижовка́ти.**

ПРИЗ, у, *ч.* Нагорода переможцеві в якому-небудь змаганні. *Опинившись у лісі, Максим із полегкістю й радісно зітхнув, неначе виграв приз, поставивши рекорд бігу до призначеної точки одним духом* (І. Багряний); *Їй вручили кришталеву вазу, повиту матроською стрічкою в золотих якірцях — найвищий приз* (В. Кучер); *Мабуть, Тритузний теж мав за спиною неабиякий досвід цієї складної ходьби, бо почувався аж надто впевнено, наперед похвалявся: — Головний приз буде мій, це вже як собі хочте* (О. Гончар); *Окрилений своїм першим успіхом, Ернан виграв усі головні призи і в наступних змаганнях* (О. Авраменко, В. Авраменко).

Бра́ти / взя́ти приз *див.* **бра́ти.**

ПРИЗАБІ́ЙНИЙ, а, е, *гірн.* Розташований поблизу, навколо забою (у 2 знач.). *Призабійний простір досягає довжини кількох десятків метрів* (з навч. літ.).

ПРИЗАБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИЗАБУ́ТИ,** у́ду, у́деш, *док., кого, що, розм.* Забувати якоюсь мірою. *Все-таки можна жити самим лише захопленим і зосередженим спогляданням мінливого обличчя природи. За зиму цю любов призабуваєш* (І. Жиленко); *Мама раз у раз писала з Кишинева: "Думай по-українськи, бо так плинно по-румунськи говориш, що я боюсь, там за рік зовсім призабудеш свою мову"* (Ірина Вільде); — *Тим часом мене тут призабули* (Ганна Барвінок); — *А якщо я часом, Настуне, тебе призабуду, ти ні на мене, ні на нікого не ворогуй* (О. Кобилянська).

ПРИЗАБУВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПРИЗАБУ́ТИСЯ,** у́деться, *док., розм.* Забуватися якоюсь мірою. *Неприємності з мамою — зовсім інша справа. Вони наче ніколи не кінчалися, а тільки призабувалися* (Олекса Ізарський); *Нині вже мало хто з молодших вміє випікати хліб. Відходить в історію, призабувається це давнє ремесло, хоч порівняно недавно кожна сільська господиня готувала в хатній печі ні з чим не зрівнянні духмяні паляниці* (В. Скуратівський); *Давно вже призабулися Петренки й зосталися самі Гопченки, навіть у метрики повписувались, і тепер тільки родинні перекази можуть відновити родове прізвище Микити й Грицька Гопченків* (Ю. Яновський); *Мої знайомі збурили в мені дитячі роки, які трохи призабулися* (М. Томчаній).

ПРИЗАБУ́ТИ *див.* **призабува́ти.**

ПРИЗАБУ́ТИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **призабу́ти.** *В залі втих оркестр і хтось почав грати на роялі давно призабуту, немодну мелодію* (Ірина Вільде); *На екрані пам'яті, як із притертої літами кінострічки, поставали призабуті вже кадри* (Б. Антоненко-Давидович); *Не сподівався я, що призабуте, а нині поновлене горе може бути таким спустошливим* (Р. Андріяшик); // **призабу́то,** *безос. пред. Добрий белетрист чи публіцист громадянству в усякому разі не менше потрібний, ніж добрий бухгалтер чи інструктор молочарства .. Се має бути досить ясним, але тепер се якось призабуто* (М. Грушевський); *Багато мудрих слів, почутих від людей і почерпнутих з книг, призабуто, розгублено, а славословіє Янове, проспіване на хмільному пиру, лягло на душу* (Р. Федорів); // *у знач. ім.* **призабу́те,** того, *с.* Те, що призабулося. *Далеке й призабуте Зринає в пам'яті, мов видиво легке* (В. Стус); *Мені тепер усе доводилося знову переживати, ніби вперше. Відновлювати призабуте* (О. Шугай).

ПРИЗАБУ́ТИСЯ *див.* **призабува́тися.**

ПРИЗАПА́СИТИ, а́шу, а́сиш, **ПРИЗАПАСТИ́,** су́, се́ш; *мин. ч.* призапа́с, асла́, ло́; *док., що, розм.* Приготувати що-небудь про запас; запасти́. *Борошно ще було, і дровець на дрівітні* [дровітні] *призапасив покійничок батько* (Ганна Барвінок); *Як пахне листя! І гриби, й вино, І яблука! Розумна ж господиня Усе це призапасила на зиму!* (М. Рильський); *На людях весь час прибіднялися. — Та я ж такий голий! — казав Книш. — З хліба на воду перебиваємося. Навіть на зиму нічого не призапасив* (В. Нестайко); — *Треба для війська вашого наготовити луків із тоншими, ніж звичайно, тятивами і призапасти до них стріл з вужчими, як водиться, зарубками* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Дістати, здобути що-небудь. — *Що нам кайдани? Я призапас такої розрив-трави, що тільки притулю, дак ік нечистому й порозпадаються. Ке лиш сюди ноги* (П. Куліш); — *Дойчмарки* [німецькі марки] *є, — запевнив я своїх нових опікунів. — Дещо встиг призапасити на службі* (О. Шугай).

ПРИЗАПАСТИ́ *див.* **призапа́сити.**

ПРИЗАПЛА́ВНИЙ, а, е. Який міститься, росте і т. ін. біля заплави. *Призаплавні ценози є важливим елементом рослинного покриву і завжди зазнавали значного впливу антропогенних факторів* (з наук. літ.); *Заказник створено з метою збереження в природному стані ділянки лісу на боровій терасі р. Сейм, що є типовим призаплавним ландшафтним комплексом* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЗАХІ́ДНИЙ, а, е. Який буває під час заходу *(див.* **за́хід**[2] 2). *Вимальовувались високі труби, над якими плавав оранжевий дим, схожий на призахідні хмари* (Д. Ткач); *Заяскріло спереду червоне призахідне небо над шпичками сосен* (Ю. Бедзик); *Надійшла саме призахідна година, десь там на широкій вулиці сонце котилося дахами широких будинків, а сюди впав лиш відблиск — на дроти* (Н. Бічуя).

ПРИЗБИ́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **призбира́ти.** *Павло Житецький обіцяє всі призбирані їм* [ним] *матеріали лишити мені, щоб я продовжив його діло* (А. Кримський); *Маєточок, призбираний через довгі літа праці, щезав, мов сніг весною* (І. Франко); *Коли графиня Ода по смерті Святославовій повернулася разом із сином до Германії, то вивезла всі багатства, призбирані київським князем* (П. Загребельний); *Усе золото Старого Світу, призбиране Венецією, нічого не важило проти золота Світу Нового* (Ю. Андрухович); *Залишилися тільки бабусині речі: довгі спідниці, широкі блузи з призбираними рукавами, корсети, сукні з мереживом* (Г. Пагутяк); // **призби́рано,** *безос. пред. Що ж до власних записів Б. Грінченка, то найбільшу вагу мають ті матеріали, котрі призбирано не на Слобожанщині, а в північно-західних повітах Чернігівщини, близьких до Білорусії* (А. Кримський); *Враження було таке, що до ніг Сулеймановi кинуто в ці дні ще одне царство. Султан у своїй щедрості роздав його багатьом, тепер усе призбирано й повернуто законному володареві* (П. Загребельний).

ПРИЗБИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **призбира́ти, призби́рувати.** *Розвій та просвіта взагалі діло інтернаціональне, оскільки вони означують призбирання певного засобу інтернаціонального знання, теоретичного й прикладного* (І. Франко); *У рецензії на працю Ф. Колесси "Мелодії українських народних дум" є згадка, що в справі полегшення авторові етнографічної експедиції і в призбиранні багатого матеріалу прислужилися особливо письменниця Леся Українка і автор ілюстрацій до Шевченкових "Гайдамаків" Опанас Сластьон з Миргорода* (з наук. літ.); *Козацька серм'яга XVII ст. мала відрізний по талії низ. У місці його кріплення до деталей спини були складки, що формувалися шляхом призбирання сукна* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЗБИРА́ТИ *див.* **призби́рувати.**

ПРИЗБИРА́ТИСЯ *див.* **призби́руватися.**

ПРИЗБИ́РУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **призби́рувати.** *Витрачалися небачені кошти на придбання книг, і простим душам могло б видаватися, що чиниться те задля призбирування з усієї ойкумени знань, ще дорогоцінніших за золото* (П. Загребельний); *З прапрадавніх, первісних часів основним заняттям людства було збирання (призбирування). Кожна жінка тоді була збирачкою — з того сім'ї, роди й племена і жили* (В. Чемерис); *Завдяки лапці, що прикручується, можна виконувати призбирування по краю тканини або настрочувати тасьму з ефектом збірки. При цьому можна також зменшувати або збільшувати посадку шляхом регулювання ниток* (з навч. літ.).

ПРИЗБИ́РУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИЗБИРА́ТИ,** беру́, бере́ш, *док.*, *що.* 1. Поступово збирати що-небудь; нагромаджувати. *Їй не лишалось нічого більше, як .. піти десь за куховарку і так призбирувати засоби* (О. Кобилянська); *На ній* [картці паперу] *списані були різними часами всі суми, які вмів призбирати сей скупар-ректор* (І. Франко); *Полковник Нечай землю їв, що Бихова не віддасть. Зачинився у ньому, поправив мури й вали, призбирав куль і пороху, дібрав таких відважних і хоробрих товаришів, як і сам був, та сказав собі, що живим не здасться* (Б. Лепкий); *— Господар збирається цей дім продати. Відкупимо. — За що? — Щось призбираємо, щось заробимо* (Н. Околітенко); // *тільки док.* Придбати що-небудь поступовим нагромадженням. [П р о ч а н и н:] *Затямив би собі його* [пророка] *слова, коли вже так припали до сподоби, та й жив би праведно в своїм маєтку, що батько чесно призбирав для тебе* (Леся Українка).

2. Трохи стягуючи, робити складки; збирати (у 12 знач.). *На Лівобережжі та Правобережжі горловини сорочок рясно призбирували* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЗБИ́РУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРИЗБИРА́ТИСЯ,** бере́ться, *док.* Поступово збиратися; нагромаджуватися. *В тих тяжких роках він* [О. Кониський] *не друкував майже нічого зі своїм підписом, особливо за границею .. Але у нього призбирувалася сила оповідань, нарисів, споминів та поезій* (І. Франко); *Султан, як завжди в походах, поволі наливався холодною люттю, .. він ждав її нетерпляче, стежив, як призбирується у ньому, накопичується, заливає усе його єство* (П. Загребельний); *Коли її ощадності за капусту й молоко знову призбирались у невеличку суму, то при невеликій допомозі з боку чоловіка могла вивезти дочку принаймні на один сезон* (Н. Кобринська); *Він вилізав на стаєнний стрих і перекидав там старі плуги, борони, драбинки, ярма; деревні отої не мало призбиралося за п'ятдесятилітнє ґаздуваннє* [ґаздування] (В. Стефаник); // *безос. Довбуш невтомний. Призбиралося силочки, весна трохи розсіяла сумніви* (Г. Хоткевич).

ПРИЗБИ́РУВАЧ, а, *ч.* Той, хто призбирує щось; збирач (у 1 знач.). *Незважаючи на гадючі шипіння перевертнів, Багряний з незнищенною вірою у вільне грядуще України, як справжній хазяїн-призбирувач, учив, що саме в глибинах тоталізованої громади ростуть ті сили, які й збудують Соборну і Незалежну* (О. Шугай); *Талановитий скульптор І. М. Гончар був і геніальним народознавцем, призбирувачем всього того, що показує українців у світовому співтоваристві не як населення, а як народ України* (з публіц. літ.).

ПРИЗБИ́РУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **призби́рувач.** *У центрі уваги — ювілей скромної, чуйної і доброї людини, сумлінної освітянської працівниці, надійної товаришки, скрупульозної призбирувачки і ревної хранительки народного слова* (з газ.).

ПРИ́ЗВА, и, *ж.*, *діал.* Те саме, що **при́зви.** *Ходив на призву виймати жеребки* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИ́ЗВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **призва́ти.** *Призваний до армії одразу по закінченні школи, молодий хлопчина, менш ніж за рік після призову, встиг побувати солдатом, важко пораненим, оточеним і, зрештою, полоненим* (В. Козаченко); *Командир нашої маршової групи, як і ми, — в цивільному, певне, недавно призваний із запасу* (Є. Доломан); *Гельмут Гартль відразу по репатріації був призваний до війська, воював у Югославії, .. потрапив на Східний фронт, воював добре, має бойові хрести* (В. Кожелянко); *Між ударників, призваних в літературу, походжали, як єгипетські жерці, .. критики Коряк, Щупак і Коваленко* (В. Сосюра); *Вважалося, що тільки призвані від верстата робітники зможуть витягти літературу з її постійного відставання від завдань епохи* (Б. Антоненко-Давидович); // **при́звано,** *безос. пред. Артист мав бути невисокий на зріст, але й не малий, широкий у плечах .. На війні, якщо артиста буде призвано, щоб не лінувався ходити в атаки й контратаки чи в розвідку та вмів не їсти по три-чотири дні, не втрачаючи сили духу* (О. Довженко); *Сам він був підполковник адміністративної служби, до армії його призвано з запасу вже тоді, коли війська союзників висадилися в Європі* (П. Загребельний).

ПРИЗВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **призва́ти.** *Чудь фігурує в легенді про призвання варягів, згадується серед учасників походів князя Олега на Київ та на Константинополь* (з наук. літ.); *Святий священномученик рівноапостольний Косма Етолійський досить довго перебував на святій Афонській горі. Після Божественного призвання вийшов у світ і з проповіддю проходив через міста і села поневоленої турками Греції* (з рел.-церк. літ.).

2. *рідко.* Те саме, що **покли́кання** 1, 2. *Що Емма могла цілком щиро вірити в його* [Вальберга] *призвання й віддати навіть себе за його примхи, в цьому не було для мене нічого несподіваного, — такі типи мають якусь надприродну владу над жінками — чи то над коханками, чи над дочками* (В. Винниченко); *Так ми один момент стояли — він дивився на мене через одне плече — і дивились одне на одного. Тоді він, видима річ, згадав своє високе призвання* (М. Йогансен).

ПРИЗВА́ТИ *див.* **призива́ти.**

ПРИЗВА́ТИСЯ *див.* **призива́тися.**

ПРИЗВЕ́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **призвести́.** *До обвальних бідувань народу, призведених віроломною агресією нацистської Німеччини, додавалось непримиренне, інколи відверто жорстоке ставлення "рідної влади"* (з наук. літ.); *У період царювання Дарія І чинні в різних країнах закони були призведені до єдиного зразка, у разі потреби й замінені відповідно до політики царя* (з навч. літ.); // **призве́дено,** *безос. пред. Хоч він і дуже погане діло зробив, підпалив, — так же його призведено до того! Нащо ж його стільки скривджено, що вже й терпець увірвався чоловікові?* (Б. Грінченко).

ПРИЗВЕСТИ́ *див.* **призво́дити.**

ПРИ́ЗВИ, зов, *мн.*, *діал.* Призов. *Говорив* [Іван] *тоді за призви, що його, май, в москалі візьмуть...* (Леся Українка); *В Італії заведено півторарічний термін служби в армії. Звичайно призви молодих солдатів пристосовані були до закінчення служби старих солдатів* (із журн.).

ПРИЗВИЧА́ЄНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **призвича́їти.** *— Жеребець його вельми призвичаєний до свого пана* (П. Загребельний); [Н а т а л я С е м е н і в н а:] *Ти ледве на ногах стоїш. Присядь спочинь!..* [О к с а н а:] *Де ж таки я сяду перед панією? Ми до цього не призвичаєні!* (М. Кропивницький); // **призвича́єно,** *безос. пред. Коритись господареві сім'ї призвичаєно в домі* (Іван Ле); *— У нас призвичаєно спочатку порозмовляти про те, про се, розпитати про життя, про родину* (Ю. Винничук).

2. *у знач. прикм.* Який призвичаївся, звик до чого-небудь. *Призвичаєний до давньої практики василіанської школи, пан Білінський ніколи не протестував, коли вчителі в класі били учеників* (І. Франко); *Фізичних труднощів я не боявся, бо призвичаєний до них змалечку* (М. Андрусяк); *Леви не потребують води, вони призвичаєні до пустелі* (Ю. Іздрик); *Артем Петрович не призвичаєний до писання, йому легше кілька складних операцій зробити, ніж подолати одну сторінку спогадів* (А. Хижняк).

ПРИЗВИЧА́ЄННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **призвича́їти** і **призвича́їтися.** *Настав час для призвичаєння до нової доби життя* (Олекса Ізарський); *У процесі призвичаєння глядача до рекламного дискурсу сама реклама почала змінюватися: від декларативної та примітивної в бік нетрадиційної або "ризикованої" реклами — з ускладненою сюжетністю або взагалі без неї* (із журн.).

2. Те саме, що **зви́чка.** *Поривисті, легко нервові рухи, гострі сірі очі, міцно затиснуті уста. Вичувалося* [відчувалося] *в ньому призвичаєння і вроджене уміння командувати* (Ю. Горліс-Горський); *Два роки рабства для тебе, молодого, дужого, вільного думкою і призвичаєнням, однаково, що двісті років поневолення для цілого народу* (П. Загребельний).

ПРИЗВИЧА́ЇТИ *див.* **призвича́ювати.**

ПРИЗВИЧА́ЇТИСЯ *див.* **призвича́юватися.**

ПРИЗВИЧА́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **призвича́ювати** і **призвича́юватися.** *Діти на селі — поміч .. Піднялись трохи хлопці, — треба їх до діла призвичаїти. От і почалось .. на перший раз для дітвори любе призвичаювання* (Панас Мирний); *Завдяки охороні лебедів і їх призвичаюванню до перебування поряд з людиною чисельність цих птахів почала зростати* (із журн.).

ПРИЗВИЧА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИЗВИЧА́ЇТИ,** а́ю, а́єш, *рідко* **ПРИЗВИ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* 1. Намагатися робити що-небудь звичним для когось. *Він був скупий поперед усього для себе, ходив у біднім міщанськім убранню* [убранні], *густо вкритім латками, і призвичаював також своїх пансіоністів* [учнів] *до можливо простої та скромної одежі* (І. Франко); *Спартанські закони дозволяли жити тільки фізично сильним людям. Дитину змалечку призвичаювали до невигод і суворого життя: купали в зимній воді, виставляли на холод, одягали в простий одяг* (І. Крип'якевич); *З недавніх часів нас стали призвичаювати до чудного звертання — молодий чоловіче, замість нашого прегарного — юначе, хлопче, парубче* (О. Кундзич); *Система виховання та трудовий режим у виправних закладах для неповнолітніх організовували таким чином, щоб максимально забезпечити зайнятість підлітків працею та призвичити їх до трудової діяльності й трудової дисципліни* (з наук. літ.); // *до кого.* Знайомити ближче з ким-небудь, привчати до спілкування з кимсь. *Галичан, які прийшли до Мстислава, привчити треба, призвичаїти до новгородців* (А. Хижняк); // Виробляти готовність до сприйняття чогось несподіваного, небезпечного, неприємного і т. ін. *Далека війна призвичаювала нас до героїки, і ми прагнули подвигів* (В. Стус); *Життя його пройшло в боротьбі. Він уже давно звик і призвичаїв себе до небезпеки* (В. Козаченко); *Лякаєшся нових для тебе слів? Ти слухати лиш чуване хотів? Тобі така обмеженість не личить, Пора б уже себе до див призвичить* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете); // Пристосовувати до нових умов, середовища, обставин кого-, що-небудь. *Ярослав Громійчук і Корній Іванович Турбай думали над тим, як швидше призвичаїти тварин до механічного доїння* (І. Волошин); *Тільки тепер, трохи призвичаївши очі до напівтемряви, я уважно окинув оком присутніх у камері* (Ю. Збанацький); *Лише зрідка ведмідь добуває м'ясо і закопує його в землю. Йому потрібен якийсь час, аби призвичаїти шлунок до м'ясного їдла* (М. Дочинець).

2. Виробляти яку-небудь звичку в когось. *Батько хотів призвичаювати сина до самостійності і поручав йому вже тепер деякі діла, наглядаючи непомітно, як він це зробить* (А. Чайковський); *Чи я вічно маю бути тим Богданом, котрого ви колись призвичаювали слухати виключно вас одну наслiпо?* (О. Кобилянська); // Виробляти навички, вміння виконувати яку-небудь роботу, займатися якоюсь справою, навчати чого-небудь. *Він і надалі залишився і дворецьким, і слугою, і козаком, а то й нянькою, як був для Богдана, коли ще призвичаював його до шаблі* (П. Панч); *Діти на селі — поміч .. Піднялись трохи хлопці, — треба їх до діла призвичаїти* (Панас Мирний).

3. Спричиняти вироблення певних поглядів, рис характеру, поведінки і т. ін. *Був він студентом на самозабезпеченні і матеріальному, і правовому, а це призвичаювало до якоїсь, сказати б, незвичної в наш час скромності* (Іван Ле); *— Що особливо цінно в творчому доробкові цього майстра, — розгортаю я свою думку, — це те, що він зовсім не рахується з традиціями банального реалізму, до якого нас призвичаїли малярі XIX століття* (В. Домонтович); *В гонитві за куснем хліба часом все забував* [Софрон] *— і Байгород, і родичів, геть-чисто все. Голод безжальний. Він до всього призвичаїть* (Н. Рибак).

ПРИЗВИЧА́ЮВАТИСЯ, юю́ся, юєшся, *недок.,* **ПРИЗВИЧА́ЇТИСЯ,** а́юся, а́їшся, *рідко* **ПРИЗВИ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. Починати сприймати що-небудь як звичне, ставитися до чогось як до звичного; звикати. [К и л и н а:] *Найкраще, коли людина призвичаюється не до розкошів і приймає без ремства те, що доля посилає* (М. Кропивницький); *Я обімлів: ця дитина вже призвичаювалася марити про смерть, вона бажала її, сподівалася, як єдиного свого заступника* (Л. Яновська); [М а р т и н:] *Поки-то ще люде* [люди] *навикнуть, як величать! Воно й самому наче трохи чудно: то було "Мартин, дядьку Мартине", а тепер — пан! .. Нічого, призвичаяться!* (І. Карпенко-Карий); *Коли роздивишся довкола На безбережне море зла, До лжі призвичишся* (П. Грабовський); *Він усе ждав, що ось Меланія оговтається, призвичаїться, стане поводитись вільніше* (О. Гончар); // *до кого.* Знайомитися з ким-небудь ближче, звикати до когось. *— Я призвичаїлася до неї, бачу, що вона намислила добре, каже, круто треба з боярами галицькими поводитися* (А. Хижняк); // Ставати готовим до сприйняття чогось несподіваного, небезпечного, неприємного і т. ін. *В ці роки призвичаїлися люди до несподіванок* (Іван Ле); // Пристосовуватися до нових умов, обставин, освоюватися з чим-небудь. [М а т у ш к а г у м е н я:] *Хай, коли хоче* [молодиця], *живе у нас, придивляється до наших звичаїв, призвичаюється до наших порядків* (Панас Мирний); *Потроху хлопці призвичаювалися до запорізьких порядків, освоювали військову науку і навіть звикли до нових імен, даних їм запорожцями* (В. Малик); *Після яскравого денного світла око не відразу призвичаїлось до зеленої сутіні* (О. Донченко).

2. Виробляти в собі яку-небудь звичку. *Пишалися* [люди великого світу] *поганим знанням власної мови, а дітей взагалі російської мови не вчили, щоб вони призвичаювалися навіть думати по-французьки чи по-англійськи* (О. Полторацький); *Він уже призвичаївсь завжди і в усьому коритися їй* (Є. Кротевич); *Алі вже на другий день призвичаївся до шаленого поспіху в роботі і встигав споглядати й безкраю річку, й далекі пальмові береги, і запам'ятовувати що було цікавого на тих вітрильниках, які вони зустрічали на своєму шляху* (Ю. Логвин); // Здобувати навики, вміння виконувати яку-небудь роботу, займатися якоюсь справою; навчатися чого-небудь. *— Слухай мою команду! — вигукнув Марко, уже тут призвичаюючись до військового діла* (Григорій Тютюнник); *Богатир відважний на ім'я Михайлик до того призвичаївся був безпомильно із башти високої пускати стрілу у ворога, що завше попадав їм у миску* (П. Тичина); *Подавала їм страви ключниця Малуша. Вона вже призвичаїлась до своєї роботи..; носила миски, наливала вино, прибирала посуд і все робила швидко, метко і спритно* (С. Скляренко).

ПРИЗВИ́ЧИТИ *див.* **призвича́ювати.**

ПРИЗВИ́ЧИТИСЯ *див.* **призвича́юватися.**

ПРИ́ЗВІД, воду, *ч., рідко, перев. у сполуч. зі сл.* д а в а т и. Приклад для наслідування. [З о л о т н и ц ь к и й:] *Хлоп смів проти пана такі слова казати! .. Хто се каже?* [М а р т и н:] *Та всі. А найбільший призвід отой Грицько дає* (Б. Грінченко); *Коли ми не маємо права виключити вас за трійку з грецької мови, то маємо повне право з тріумфом вигнати із школи за непокору, за той шкідливий призвід, який ви даєте другим* (А. Кримський); *Перші дні чимало співгромадян воліли товпитися перед порталом у затінку пальм та гранатових дерев, слухаючи, як хвилями долітають на вулицю заклики та молитви. Але лихий призвід людям заохота, і потроху ті самі слухачі входили, наважившись, у собор і несміливо підспівували разом з іншими парафіянами* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПРИЗВІ́ДЕЦЬ, дця, *ч., розм.* Те саме, що **призві́дник.** *Панас і Юрко цілими днями .. тинялись по гаях Красної балки. Призвідцем хлопчачих вилазок спочатку був Сашко* (С. Добровольський); *Тікав по трупах Єремія звідси. Та все карав, карав, карав призвідців* (Л. Костенко); *Саме там, біля Осколу, де Ігор чекав брата Всеволода, і сталася одна пригода, призвідець якої згодом так круто змінить долю князя* (В. Чемерис).

ПРИЗВІ́ДИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **призві́дець.** *Олена Прекрасна — дружина Менелая, призвідиця війни, спершу закохується в Паріса, але з часом сповнюється до нього зневаги* (з навч. літ.).

ПРИЗВІ́ДНИК, а, *ч.* 1. Той, хто зачинає, організовує що-небудь. *Микола дуже любив Івана Думу. Це був призвідник усіх забав* (В. Гжицький); *Філіп згадав, що має встановити .. свій щит з гербом і власноруч підняти знамено, тим самим засвідчивши, що він, як лицар-призвідник, вже прибув на турнір і готовий битися з будь-яким посвяченим лицарем* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Той, хто спричиняє що-небудь. — *А вам навіщо убивати своїх братів, призвідник же заколоту Сулима. То візьміть його з козацького табору, і все те військо геть розійдеться по хатах...* (А. Кащенко); *Ні про що не турбуючись, не думаючи про розіслану погоню, призвідник усього того гармидеру помалу підходив до старого дому та ставу* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

2. Винуватець чого-небудь. *Зараз солдати революції почнуть мститись за знеславлену честь тут же, на місці, вбачаючи один в одному призвідника зради* (О. Довженко); — *Вас уже двічі карано, а це .. значить, що вас уже можна вважати призвідником небезпек нашого життя* (Валерій Шевчук); *Всі мої спроби порозумітися з нею виявилися марними — очевидно, саме він, рятувальник, здавався їй призвідником пожежі* (Ю. Іздрик).

ПРИЗВІ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **призві́дник.** *Ти ж знаєш наших веселух іздавна: Мокрина, Векла, Галочка, Тетяна... Та скільки їх у нас, таких призвідниць!* (І. Вирган); *Було чути тільки іржання бідолашної худобини, яка стала призвідницею всього того ґвалту* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Героїня гуцульської легенди, кохана народного месника Олекси Довбуша й призвідниця його трагічної загибелі стає в інтерпретації художника уособленням зваблива та водночас зрадливої принади життя* (із журн.); * Образно. — *Ваша ідея може стати призвідницею бунту, і хто зна, чи не приведе до падіння авторитету учителя* (Валерій Шевчук).

ПРИЗВІ́ДЦЯ, і, *ч., рідко ж., розм.* Те саме, що **призві́дник.** *Я подумав, що, мабуть, призвідця в цій справі не Едик, а Ліза. У неї відверто розбещені очі, вона просто пасла ними Едика* (Ю. Мушкетик); *Одначе добре вже те, що я не став призвідцею і збудником хвороби у нашій парубоцькій келії з трьох мешканців* (О. Шугай); *Коли б повиснув на вербі котрийсь з Мартинчуків чи Загайчиків, то й дитина вказала б пальцем на Аркадія як морального призвідцю злочину* (Ірина Вільде); *Я .. став призвідцею убивства не новітнього Іуди, а звичайного нещасного чоловіка* (Валерій Шевчук).

ПРИ́ЗВІЛ, волу, *ч., заст.* Дозвіл, згода. — *Деякі філософи гадають, що все те, що роблять смертні, діється з призводу і призволу безсмертних богів* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Нові пісні складалися з відома й великого призволу міського голови і гномів не дуже тішили, але тим часом прибульцям добре годили* (О. Мокровольський, пер. з тв. Д. Толкіна).

ПРИЗВІ́ЛЛЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **приві́лля.** *Напрочуд грають кобзарі, Кипить шпарке весілля; З усюд зібралися старі; Скрізь розкіш та призвілля...* (П. Грабовський); *Лиш вітер, буйний син призвілля, свої виспівує пісні, то обійме сухе бадилля, то в буйнім танку божевілля . . співає гимни* [гімни] *осені* (Л. Мосендз).

ПРИЗВІ́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **приві́льний.** *Вдовиці чим себе втішати? В нудьзі, сльозах, чи до путтям їй убиратись в красні шати Як за призвільного життя?* (П. Грабовський).

ПРИЗВІ́СЛИВИЙ, а, е, *діал.* Який віщує, пророкає. *Призвісливий промовець.*

ПРИЗВІСТИ́ТИ *див.* **призвіща́ти.**

ПРИ́ЗВІСТКА, и, *ж., книжн.* Те саме, що **передві́стя.** *Царський кінь спіткнувся перед боєм! Погана призвістка! Добре, що хоч військо не бачить, а сотня охорони вже випилася вперед* (В. Чемерис); *Воротарева смерть підбила риску, якщо можна так висловитися, під першим періодом лиховісних призвісток і поклала початок другому, відносно ще важчому, коли первісний подив потроху перейшов у паніку* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПРИЗВІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИЗВІСТИ́ТИ,** іщу́, істи́ш, *док., що, рідко.* Провіщати, віщувати. *Літери, сказати правду, вельми п'яно кренилися в підвітряний бік, що, на думку обох моряків, призвіщало тривалу негоду* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По); *Коли з політика кепкують, це може призвіщати кінець його кар'єри, водночас анекдоти про політика можуть бути свідченням народної любові до нього, а їх відсутність — тривожним сигналом* (з наук. літ.).

ПРИЗВО́ДИТИ, джу, диш, *недок.,* **ПРИЗВЕСТИ́,** еду́, еде́ш; *мин. ч.* призві́в, вела́, ло́; *док.* 1. *кого і без прям. дод., до чого.* Доводити кого-небудь до якогось стану, перев. негативного. — *Та мотиви ж, мотиви убивства, м-р Гарбер! Може, його призвели до безумства, може, з нього знущалися!* (І. Кулик); *А хто ж призвів ті матері до такого стану?* (Остап Вишня); // Доводити кого-небудь до якогось рішучого вчинку. [Б и ч о к:] *І голодом її* [жінку] *морив, і в льох запирав, і посеред зими у ополонці купав, і бив, і нівечив! .. Таки призвів її до того, що втекла!* (М. Кропивницький); // *перев. з інфін.* Змушувати, спонукати кого-небудь чинити щось, перев. негативне. [Г о д в і н с о н:] *Так само й те, що Річард не сам оце робив (показує на свою подобизну роботи Деві), але призводив недолітка бридоті помагати — гріх непростимий* (Леся Українка); *Сам затіє що-небудь, призведе Опанаса що-небудь зробити (украсти, розбити, поламати), й сам разом з ним зробить яку шкоду, а після вивернеться, сухим з води вийде й усе на Опанаса зверне* (Грицько Григоренко); — *Де ти так убрався?! Хто тебе так?* — *жахалась вона* [мати]. *Толя плачучи казав, що він не винен, що Федько призвів на те* (В. Винниченко);

// Спричиняти що-небудь, перев. негативне (про когось). *Як у всякій азартній грі, було шахрайство, що призводило гравців до сварки* (М. Василенко); *Звісно, такий Хома або Андрій не мали чого боятись .. Харпаки, злидні, призвели до біди та й поховались* (М. Коцюбинський); // *також на що.* Бути причиною якого-небудь стану у когось, якихось учинків, перев. негативних (про що-небудь). *Усе блискуче, червоне, золоте призводило її* [божевільну Наталку] *на регіт* (Грицько Григоренко); *"Не побожне божевілля, І не мрії, і не дурість, — Заздрість тільки й самолюбство До гризні людей призводить"* (Леся Українка).

2. *до чого.* Спричиняти наслідок, перев. негативний, своєї дії, впливу (про що-небудь). [А е ц і й П а н с а:] *От бачиш, сину, до яких думок призводити твоя упертість мусить* (Леся Українка); *Зовнішня неохайність призводить до занепаду дисципліни* (А. Шиян); — *Часом твої намагання якнайточніше висловити свою думку призводять до того, що тебе майже неможливо зрозуміти...* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Поріділими рядами було майже неможливо й далі втримувати Фермопіли в своїх руках, але незабезпечений тил міг призвести до поразки* (І. Білик); // Спричиняти наслідок свого розвитку, перев. негативний (про процес). *Оксиди азоту, які утворюються у великих кількостях внаслідок викидів хімічної промисловості, спалювання або інших процесів, призводять до підвищення концентрації нітратів в опадах* (з наук. літ.).

3. *тільки док., кого, рідко.* Народити (дитину). *Панні ще немає й п'ятнадцяти, а вона дитину призвела* (С. Васильченко); *Така невеличка* [мати] *й тендітна, вона і на світ призвела і ціле життя непомітно ростила з орляти орла* (М. Упеник).

◊ **Дово́дити (приво́дити, призво́дити) / довести́ (привести́, призвести́) до гріха́** *див.* **дово́дити.**

ПРИЗВОЛЕ́ННЯ, я, *с., заст.* 1. Благодіяння, милість. *"Польний гетьман .. радить вам віддати замок на капітуляцію .. Реченець для розсуду й виконання цього ласкавого призволення скінчиться увечері"* (М. Старицький); [А н т о н і о:] *Маестро! .. верніться-бо в Італію! .. Мій корабель до вашої послуги з господарем його.* [Р і ч а р д:] *Спасибі, друже, хоч я прийнять не можу призволення; пробачте ви мені і зрозумійте* (Леся Українка); *Семен Гнида засмучений. Знову одсувається Боже призволення* (М. Івченко).

2. Дозвіл, згода. — *Не ти оддав татарину жителів Орловця? Не з твого призволення повели із мотузками на шиї в турецьке пекло бикліївців?* (Ю. Мушкетик); — *Сестер зосталася жменька після того, як їх поколошкали гаспиди. Правда, .. взяли на постриг ще вісім, чи скіки* [скільки] *там, послушниць. Начебто сам єпископ черкаський Миколай дав таке призволення на прохання ігумені* (В. Шкляр).

ПРИЗВО́ЛИТИ *див.* **призволя́ти.**

ПРИЗВО́ЛИТИСЯ *див.* **призволя́тися.**

ПРИЗВОЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИЗВО́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., заст.* 1. Виявляти ласку, милість. — *Коли все приведене не вірно, нехай товариш Мирон призволить вказати, в чому саме полягає відхиляння від істини* (В. Винниченко); [В о є в о д а:] *Насправді, несподівана то честь, Клянусь вогнем, що найясніша пані Призволила назустріч вийти нам* (І. Кочерга); // *що.* Пропонувати що-небудь як ласку, милість. [Є п и с к о п:] *Смертельний гріх оці твої прокльони, ще й в годину, коли тобі брати братерську поміч так гойно призволяють* (Леся Українка); // *кого.* Пригощати, частувати. — *Та ж ви моїй дівчині сказали, щоб вона причепурилася, бо когось благородного треба призволяти трапезою...* (Т. Осьмачка); *Колись я в себе гостя мав, його я радо призволяв, бо до обіду саме всівся. Той гість нажерся і напився* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

2. Давати дозвіл, згоду на що-небудь. [Х а л я в а:] *Вельможного пана позволю спитати, Чи призволяєте нам починати?* (М. Кропивницький); *Звернувся панотець до Йвана, щоб його заніс до кімнати. Але й на це не хотіла їмость призволити. Нащо смішитися перед людьми?* (Л. Мартович); *Владика призволив, і Грицько дав знак, щоби рушали* (А. Чайковський).

ПРИЗВОЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИЗВО́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док., розм.* Те саме, що **пригоща́тися** 1. *Пий, душе, скільки хоч, призволяйся усмак! А любив він гарненько поїсти...* (П. Грабовський); [Є в г е н і я:] *Ну, все готове. Сідайте, призволяйтесь, будь ласка* (І. Кочерга); — *Призволяйтесь, чим Бог послав! Уже вибачайте нам — ми по спромозі: як кажуть, — що хата має, тим і приймає...* (Б. Антоненко-Давидович); *Господиня, немолода жінка, мовчки подавала на стіл страву, іноді тільки припрохуючи гостей призволитись* (Б. Грінченко); *Кухар же Спиридон, в якого я в той вечір гостив, дав мені призволитися смаженою дніпровською рибою, що увіч повернуло мене в те чудове передвечір'я з рибалками, їхньою піснею і з розлитим по воді золотом* (Валерій Шевчук).

ПРИ́ЗВУК, у, *ч.* Додатковий звук, короткий і невиразний, який супроводжує основний звук. — *Як я рада вас бачити! Я ж вас знаю! З Рівного! І ми земляки!* — *її контральто мало призвук металу, її очі блищали* (У. Самчук); // *муз.* Ізольоване звучання невиразного звука. *Перетягуйте органний регістр униз, щоб збільшити гучність його гармонійного призвуку, або угору, щоб пом'якшити його* (з навч. літ.); *Пісню підхопила високим і чистим сопрано вчителька, з трубними носовими призвуками забасили "святі отці"* (Р. Андріяшик); // *перен.* Відтінок (у 3 знач.), додаткова інтонація. — *Бачу, ви зовсім виздоровіли* [одужали], — *перейшла вона з "ти" на "ви" зі сильним призвуком смертоносної іронії* (У. Самчук).

ПРИЗЕ́МИСТИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **призе́мкуватий.** — *Хлопці, ходімо зараз в городище. Там золота яма ніяк нас дочекатися не може,* — *рішучий, приземистий Підпригора обернувся до селян* (М. Стельмах); *Архітектура будинку, якщо сюди можна було придати сей термін, відбивала не загальні риси народу чи епохи, а виключно індивідуальну вдачу володільця: приземистий (щоб тепліше було), присадкуватий будинок неби хижо вчепився в ту землю, на якій стояв* (Г. Хоткевич); *Тонка попеляста метлиця, приземистий спориш, вертка повійка, яка вже порозтулювала біло-рожеві чашечки, прегуста картопля-американка .. несли, піднявши на собі, роси* (Б. Харчук).

ПРИЗЕ́МКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Невисокого зросту і кремезний. *Душею тої зброївні .. був сам коваль. Була се приземкувата, кореноста .. постать* (І. Франко); *Мишко, приземкуватий хлопець, справді схожий на ведмежа* (Ю. Збанацький); *Приземкуватий мексиканець, який дріботів за нами від самого хостелу, рішуче підступив до мого компаньйона.* — *Здоров, хлопці! Ви звідки будете?* — *недоросток розмовляв доброю англійською* (М. Кідрук); // Низькорослий (про тварин). *Виходять з лісу два приземкуваті коні* (Марко Черемшина); // Низький і широкий або довгий (про будівлі, споруди). *Правий закуток* [птахоферми] *був невеличкий, і розділяла його навпіл приземкувата незграбна піч* (Я. Гримайло); *Перед сірим будиночком простяглися три колії. Трохи далі темніла приземкувата будова з десятком широких дверей* (С. Журахович); *Кучерявився тінистий сад, вкритий осінньою позолотою: посередині — приземкуватий довгий будинок під черепицею; за ним — господарчий двір* (В. Малик); // З низькими будівлями (про поселення). *Не можна на рівнинному півдні будувати приземкуваті села без висотних орієнтирів* (О. Довженко); // Низький і крислатий (про рослини). *Стих вітер. Заніміли високі тополі і приземкуваті рясновіті вишні* (П. Автомонов); *Підійшовши до води, сів* [Кирюха] *на приземкуватий корч* (О. Ірванець).

ПРИЗЕ́МКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість за знач. **призе́мкуватий.** *Характерними рисами саамів є великі розміри голови, короткий ніс із широкими крилами, низький зріст (у середньому 155–156 см), приземкуватість, короткі ноги й довгі руки* (з наук.-попул. літ.); *Незважаючи на її приземкуватість, такса не має справляти враження вайлуватої тварини* (із журн.); *І важка приземкуватість машини, за котрою вгадувалася товстезність броні, і гармати калібру 122 .. надають "звіробою"* [танку] *дуже грізного вигляду* (Є. Доломан); *Приземкуватість побутових будівельно-"архітектурних" форм бронзового віку є істотною ознакою доби* (з наук. літ.).

ПРИЗЕ́МКУВАТО, *розм.* Присл. до **призе́мкуватий.** *У тхора довге тіло, але непропорційно короткі кінцівки, тому звірятко виглядає приземкувато* (з наук.-попул. літ.); *З боку платформ фасад будівлі вокзалу виглядає строго і приземкувато* (із журн.).

ПРИЗЕ́МЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приземли́ти.** *Навіть смерть зневажаючи, підбігаєш до щойно приземленого, наскрізь прорешеченого кулями літака, в якому сходить кров'ю твій непритомний товариш* (О. Гончар); *Безперечно, ідеї, що оприлюднювалися, здатні повернути нас, приземлених сьогоденням, до світу високих істин і необмежених можливостей художньої уяви* (з газ.); // **призе́млено,** *безос. пред.* * Образно. *Власна кімната наче віддаляла його перший час від сім'ї. А Льокину комірку, здавалося, приземлено було, випадково, на протилежному кінці міста* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм., перен.* Буденний, прозаїчний, позбавлений романтичності. *Я питав себе — а чого ти справді хочеш, і діставав сам для себе дуже приземлену, а я вже навчився хоч собі не брехати, відповідь* (Ю. Покальчук); *Того дня йшлося про більш приземлені речі, і розмовляв з Бланкою падре Антоніо* (О. Авраменко, В. Авраменко); *В кінцевому підсумку у творі М. Коцюбинського справляє перемогу не світле, поетичне начало, а грубий, приземлений практицизм, бездуховність, втіленням якої є Палагна* (з наук. літ.).

ПРИЗЕ́МЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **призе́млений** 2. *Справжні поети завжди стояли на отій тонюсінькій межі між плоттю і духом, між явою і таїною, між словом і мовчанням .. Зробив крок у приземленість — і ти вже блазень для брутальних балаганів. Зробив крок у інший бік — і ти вже... хто? .. Не знаю. Але — не поет* (І. Жиленко); *У її голосі бринять глибокі роздуми, очі вбирають і бережуть світло. Помітно, що її душі чужа приземленість, вона прагне високості і далини* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПРИЗЕ́МЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приземли́ти** і **приземли́тися.** *Відчинивши двері літака після приземлення, радист сказав Крайнюкові: — Ото вас, певно, зустрічають* (В. Кучер); *Вітром парашут віднесло далеко від призначеного місця приземлення* (О. Гончар); *Я стрибнув. М'яка від дощу земля стала моїм союзником — приземлення було вдалим, ось тільки рівновагу втримати не вдалося, я завалився набік* (А. Кокотюха); *Я лечу в літаку. Ще не знаю, які нові запахи, звуки, відчуття чекають на мене після приземлення. Не знаю, що за кімната буде в готелі, який краєвид відкриється з вікна* (І. Роздобудько).

ПРИЗЕ́МЛЕНО. Присл. до **призе́млений** 2. *Кожного чекає щедра доля. Варто лише обрати її. Я пропоную вам скарби неміряні, а ви мислите немічно, приземлено...* (О. Бердник); *Священники у церквах твоєї землі приземлено заклопотані суєтливим конфесійним розбратом, адже, на їхню думку, лише московська патріархія несе на своєму місіонерському скіпетрі справдешньо християнську віру, а корінна мова цього народу не має жодного значення* (С. Процюк).

ПРИЗЕМЛИ́ТИ *див.* **призе́млювати.**

ПРИЗЕМЛИ́ТИСЯ *див.* **призе́млюватися.**

ПРИЗЕ́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **призе́млювати** і **призе́млюватися.** *У момент пружного приземлювання і амортизаційного присідання кінетична енергія, набута тілом спортсмена, частково поглинається м'язами-розгиначами* (з наук. літ.); *Астронавти не могли більше керувати космічним кораблем і повідомили про це контрольну станцію, яка наказала їм негайно почати процес приземлювання* (із журн.).

ПРИЗЕ́МЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИЗЕМЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИЗЕМЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док., кого, що.* 1. Здійснювати посадку (літака, вертольота і т. ін.). *Пілот приземлив літака, як завжди, впевнено, недалеко від будинку лабораторії* (В. Собко); // *розм.* Змушувати кого-небудь лягти на землю. *З лісу вже вийшов цеп німців. Партизани, відкривши нищівний вогонь, приземлили їх, а потім перейшли в атаку* (А. Шиян); // Притискати до землі, тримати біля земної поверхні. *Тобі бракувало математичних знань, здогаду про тяжіння, що приземлює всяку земну істоту* (Є. Пашковський); // Опускати, робити нижчим. *Проходом між стелажами ішов попереду високий з ледь зсутуленими уже плечима Олександр Фредро, ішов з гордо відкинутою назад головою, а вік таки лягав на плечі й приземлював його поставу* (Р. Іваничук); * Образно. *Аж до хмари, аж до неба Хлопець носа задира. Ми гуртом доклали сили І хлопчину приземлили* (С. Воскрекасенко).

2. *перен.* Робити буденним, прозаїчним, позбавляти романтичності. *Він говорив так просто, без жодного ефекту, навмисне приземлюючи ту грізну і неповторну романтику героїчної війни у ворожому тилу* (І. Цюпа); *Чи варто розповідати про те, що всі замовчували? Адже ця правда ніби принижує велике чисте кохання. Якщо не принижує, то щонайменше приземлює* (В. Шкляр); *Оголені дерева і непевна зелень поміж ними повертали його мислі з загірних хребтів, приземляли збуджену мрійність* (Н. Рибак).

ПРИЗЕ́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПРИЗЕМЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИЗЕМЛИ́ТИСЯ,** лю́ся, ли́шся, *док.* Спускатися на землю. *Незабаром парашутисти почали приземлятися* (Л. Смілянський); *Серед потопних каламутних вод приземлюватиметься літак Аерофлоту з рятівним вантажем* (О. Гончар); *Птеродактиль приземлився біля самих шлюзових дверей. Він склав крила і, перевалюючись, незадоволено поглядаючи на людей червоними очима, зник у шлюзовій камері* (В. Владко); *Чайка враз замахала якось невпевнено, навіть невміло крильми, ніби збиралась приземлитись біля самої води* (Ю. Збанацький); // *жарт.* Падати, опинятися на землі. *Так ми з кумом як стій з кислиці у піке. Кум таки приземлився* (Остап Вишня); [К р у т ь:] *Коли уже виходив, Об килимок клятущий зачепивсь І приземлився...* (О. Підсуха); *Я полетів головою вперед, перевертаючись у багатократному сальто, щоб погасити інерцію, а тоді приземлився на ноги — і випростався, блискавично займаючи бойову позицію* (Л. Кононович).

ПРИЗЕМЛЯ́ТИ *див.* **призе́млювати.**

ПРИЗЕМЛЯ́ТИСЯ *див.* **призе́млюватися.**

ПРИЗЕ́МНИЙ, а, е. 1. Розташований низько, при самій землі. *Федір ще раз кинув оком на завидну Василеву хату, а тоді оглянувся на батькову .. Стріха насунулась низько, мало не на самі вікна. Федорові здалося, що то батькова хата соромилась глянути своїми приземними вікнами у світлі, ясні — Василевої* (Ю. Мушкетик); *Біля низенького парканчика постать намацала защіпку хвіртки, увійшла в двір і постукала до приземного віконця* (Олесь Досвітній); // Який має невелику висоту, низький. *Зарядив дощ .. Спершу вівці наче зраділи — розкотилися по толоці, щипаючи попаски низеньку, приземну травицю* (Панас Мирний); *Ігуменя Марія-Магдалина Мазепина замешкувала три приземні келії, получені з собою низькими, подібними до входових, дверми* (Б. Лепкий); *Нагинався* [Сивоок] *у якісь приземні двері, в які впихала його Ягода* (П. Загребельний).

2. Який безпосередньо прилягає до поверхні землі. *Добре розвинений покрив природної чи культурної рослинності зменшує швидкість вітру в приземному шарі, а також втрати вологи через випаровування* (з навч. літ.); // Який відбувається, здійснюється, виявляється безпосередньо над землею. *Сильний приземний вітер ніс снігову куряву, намітав кучугури* (О. Бердник).

ПРИЗЕМНИ́Й, а́, е́, *рідко.* Те саме, що **прижиттє́вий.** *Тоді визріє остання моя приземна подяка йому* [Гречину] *за все* (М. Дочинець).

ПРИЗЕ́МОК, мка, *ч., розм.* 1. Приземкувата людина. *Не знаю от, як вам доводилось — яких бачити дяків по селах, а мені то все траплялося, що як дяк, то й приземок* (Марко Вовчок); *У цей раз пробрався до Гальфдана .. приземок із грубим торсом і короткими ногами* (К. Гриневичева); // Дитина невеликого зросту. *Маленький її* [Степані] *брат, приземок ще, підкрався до сестриччиної верби, зламав одну гильку* [гілку] (А. Кримський).

2. Призе́мний вітер. *Степ уже тонув у холодній пітьмі, тонко і жалісно посвистував приземок, змітаючи невлежаний сніг у западини* (А. Дімаров).

3. *рідко.* Те саме, що **відзе́мок;** окоренок (у 1 знач.). *Із-за обрію викочувалося пишне літнє сонце. Птичі пісні сколихнули нараз дерева від приземка до верховіття* (К. Гриневичева); *Трохи далі, там, де дерева ще зберігали зелене убрання, тільки один .. приземок зі спиляною верхівкою маяв на вітрі своєю потворною вогненно-червоною гривою* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПРИЗЕ́Р, а, *ч.* Той, хто одержав приз у змаганнях. *Я сам не раз бачив, як призери стенду і досвідчені мисливці ганебно "пуделяли" в той час, як у тих же самих умовах слабенькі "берданочники" без промаху збивали одна за одною по кілька штук качок* (М. Хвильовий); *Міські змагання із стрибків у воду. Перші три призери їдуть у Краків* (В. Нестайко); — *Я обіцяю: володар Золотого кубка, а також срібний і бронзовий призери змагань отримають безкоштовний піврічний абонемент в один із наших спортивних залів* (А. Кокотюха).

ПРИЗЕ́РКА, и, *ж.* Жін. до **призе́р.** *За словами самої спортсменки, вона не могла навіть уявити, що стане призеркою світової першості* (з газ.).

ПРИЗЕ́РСТВО, а, *с.* Звання призера, призерки. *Додаткові бали при вступі до аспірантури нараховуються тільки за публікації, участь у конференціях, призерство у студентських олімпіадах або конкурсах студентських наукових робіт, що відповідають профілю обраної вступниками спеціальності* (з мови документів); *Хоч Давид Кубацький віддавна зарекомендував себе як професіонал у стрибках із трампліна, його бронзове призерство на Олімпіаді в Пекіні для всіх стало несподіванкою* (з газ.).

ПРИЗЕ́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **призе́р.** *Ми з пані Мариною переплутали наші призерські скульптури, потім обмінювалися статуями, було смішно* (Л. Денисенко); *У числі здобутків спортсменки десятки перемог на вітчизняних змаганнях й призерські місця в чемпіонатах Європи та світу* (із журн.).

ПРИЗИВА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **призива́ти** 2. *Найважливішою дією при посвяченні є архиєрейське покладання рук з призиванням на посвячуваного благодаті Святого Духа, і тому посвячення називається інакше — рукопокладанням* (з рел.-церк. літ.); *Масляна має язичницьке коріння. У наших предків це було свято закінчення зими і призивання весни* (із журн.).

ПРИЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИЗВА́ТИ,** зву́, зве́ш *і рідше* зову́, зове́ш, *док., кого, що.* 1. Брати на військову або альтернативну службу. *Петро Тиша повернувся додому і застав повістку від воїнського начальника. Його призивали, як офіцера, до гетьманського війська* (П. Панч); *Ще аж перед тією війною призвали мене у солдати, в кінний запас* (К. Гордієнко); — *Учився. Закінчити не встиг, мене з останнього року призвали. Воювати пішов рядовим. Потім, улітку сорок другого, послали на підвищені офіцерські курси* (А. Кокотюха); — *Коли вас призвуть в армію й ви підете на фронт, — знову зауважив Швейк, — ми обидва з паном фельдкуратом відправимо службу, щоб Цар наш Небесний зглянувся і перша ж граната вас ласкаво розірвала* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *рідко.* Те саме, що **прикликáти** 1. *Туман поле покриває, Мати сина призиває: "Вернись, синку, вернись, синку, Додомоньку — Змию тобі головоньку"* (з народної пісні); *Марусяк свиснув, призиваючи Марусю свистом, як собаку* (Г. Хоткевич); *Зарипіли дерев'яні стулки і, проказавши привітання, носії опустили корзину і почали призивати благословення Аллаха на голову тих, хто був у тій кімнаті* (Ю. Логвин); — *Дозволь мені хоч тінь твою призвати, Щоб Анни бідної ти вчув ридання — Вдови нещасного твого Едварда, Тією вбитого, що й ти, рукою* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); *Коли всяка чеснота у свідомості людей візьме гору як необхідна умова миру — тоді Церква Православна з великою радістю й готовністю принесе всі жертви, до яких Бог і людство призвуть її заради миру між людьми* (з рел.-церк. літ.).

ПРИЗИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИЗВА́ТИСЯ,** зву́ся, зве́шся *і рідше* зову́ся, зове́шся, *док.* 1. *розм.* Іти на військову або альтернативну службу. — *Ми разом призивалися, — пояснив Павло, — а він уже два роки дома* (В. Кучер); *Ото, коли ти призвався у флот і вона здерла з тебе за квартиру майже всі гроші.., то я влаштував їй таку парку* [прочуханку], *що моя стара на три дні збігла з дому* (В. Логвиненко); [Г е н е р а л:] *А я от хочу запитать у молодого чоловіка — скільки вам років?* [С т е ф а н:] *А кому яке діло? Ну, сімнадцять...* [Г е н е р а л:] *А таке діло, що ви скоро до війська призоветеся* (О. Ірванець).

2. *тільки недок.* Пас. до **призива́ти.** *В ракетні війська стратегічного призначення — елітарні з елітарних! — призивалися лише представники східних слов'ян — у першу чергу росіяни, потім українці (найбільше з Придніпров'я) і білоруси* (В. Чемерис); *Турецьким урядом запорожці примусово призивалися на службу в гарнізони турецьких дунайських фортець* (з наук. літ.); *17 лютого 1906 р. були прийняті нові Правила про призов військ для сприяння цивільним властям. В них проголошувалося, що війська призиваються "лише при недостатності поліцейських засобів"* (з навч. літ.).

ПРИЗИВНИ́Й, á, é, *рідко.* Те саме, що **призо́вний.** *Коли повернулася наша армія, Лигун першим з'явився на призивний пункт* (М. Чабанівський); *Одного дня стіна зліва сама заговорила. По тому, як було вибито призивний сигнал, Андрій угадав вправного телеграфіста й схопився, як опечений, взяв ложку й почав держаком сторч вистукувати* (І. Багряний); *Галя кликала, кликала голосом, повним надії... Цей призивний голос весь час звучав у шоломі Ван Луна, який прокладав собі шлях в оранжево-червоних нетрях джунглів Венери* (В. Владко).

△ **Призивна́ по́свідка** *див.* **по́свідка.**

ПРИЗИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Властивість за знач. **призивни́й.** *Для політичного лексикону характерні емоційність, оціночність, призивність, що сприяють порозумінню і налагодженню ефективного діалогу між політичними ораторами та адресатом* (з наук. літ.).

ПРИЗИРА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок., діал.* Придивлятися. *Він довго озирав линву в тім місці, де вона перервалася, мацав пальцями, призирався її до світла і все хитав головою, немов не міг зрозуміти чогось* (І. Франко); *Почала* [Марина] *призиратись у темряві до товариства, привітно осміхається* (С. Васильченко); *Одна постать подала голос. Я відразу ж упізнав односельця Івана Ярему. До болю в очах призирався до його напарника в буковинській одежі* (М. Андрусяк).

ПРИ́ЗМА, и, *ж.* 1. *мат.* Багатогранник з двома рівними паралельними основами-багатокутниками і боковими гранями — паралелограмами. — *Показуй хід рішення* [задачі]. *Я ніяк не доберу, який кут утворює площина, що перерізує призму навскіс* (П. Автомонов).

2. *спец.* Тіло призматичної форми, перев. тригранник, з прозорої речовини, яке використовується для розкладу складного світла, для зміни напрямку променів і т. ін. *Розглянемо оптичну схему, у якій об'єкт дослідження — призма (напівциліндр) внутрішнього відбиття. На призму падає лінійно поляризоване монохроматичне випромінювання* (з наук. літ.); *Заходимо до кімнати* [будинку-музею Гете], *що, як лабораторія, геть заставлена оптичними приладами. Денне біле світло розпроміню́ється* [розкладається] *в призмах, переломлюється у штучних восьмигранних кристалах, забарвлюється кольоровими фільтрами* (І. Волошин); *Є певні істоти, через які проходять віки і простори, ніби проміння сонця крізь многогранну призму* (У. Самчук).

3. Предмет такої форми. *Терпке похмілля свіжих ранків п'янить, як і давніш п'янило. Дивлюсь в блакитну призму склянки, де заламалось небо в хвилі* (Б.-І. Антонич); *Проміння, що лилося з невідомого джерела світла, поміченого інженером, чітко вирізняло кожну грань базальтових призм* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

△ **(1) Пра́вильна при́зма,** *мат.* — багатогранник, основою якого є правильний багатокутник. *Знайдіть центр тяжіння правильної призми* (з навч. літ.); **(2) Пряма́ при́зма,** *мат.* — багатогранник, бокові грані якого перпендикулярні основам. *Бічними гранями прямої призми є прямокутники, а піраміди — трикутники* (з навч. літ.).

◊ **(3) Крізь (че́рез) при́зму,** *перев. чого, чию, книжн.:* а) *(зі сл.* д а в а т и, п о д а в а т и, д и в и т и с я *і т. ін.)* з певного погляду. *Найбільш новаторські театри раз у раз вертаються до Софокла, Евріпіда, Шекспіра, Лопе де Вега. При цьому вони, звісно, подають глядачам цих геніальних драматургів у новому трактуванні, крізь призму сучасності* (М. Рильський); *Т. Шевченкові великою мірою притаманне сприйняття історії через призму фольклору* (В. Русанівський); *Цікаво й повчально крізь призму національного характеру поглянути на історію будь-якого народу* (Є. Гуцало); б) *(перев. зі сл.* с п р и й м а т и) під впливом чого-небудь, у зв'язку з чимсь. *В моїй уяві крізь призму довгих літ і трагічної смерті того хлопчика його постать виросла понад свій дійсний розмір* (І. Франко); *Душа моя вщерть виповнена тим коханням, і тому світ і людей, ба навіть природу, сприймаю через призму свого кохання* (Ірина Вільде); *Минали дні, тижні, і я незчувся як перестав сприймати Ліну крізь призму своїх почуттів до Елі* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИЗМАБО́РД, а, *ч.* Те саме, що **призматро́н.** *На одному призмаборді може розміщуватися три різних зображення, які з'являються одне за одним та привертають увагу пішоходів і водіїв* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЗМАТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який має форму призми (у 2 знач.). *Колона не спинилася, поки не дотяглася аж до чітких призматичних веж замку Любарта, який бовванів на валах південної околиці міста* (М. Малиновська).

2. У якому використовуються призми (у 2 знач.). *Оптична лабораторія яскраво освітлена. В сяйві електрики вона казкова. Скрізь прилади. Дзеркальні, лінзові, призматичні...* (Д. Бузько); *Довгаста зала була освітлена призматичними ліхтарями на химерних металевих стовпчиках* (В. Єшкілєв); *У середньому на відкриття одної комети затрачаються 200–300 год нічних спостережень. Для цього використовують бінокулярну трубу або потужний призматичний бінокль, установлений на штативі* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЗМАТО́ЇД, а, *ч., мат.* Багатогранник, дві грані якого — паралельні багатокутники з довільною кількістю сторін, а решта граней — трикутники або трапеції. *Призма, піраміда та зрізана піраміда є окремими видами призматоїдів* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЗМАТРО́Н, а, *ч.* Рекламний носій, візуальна поверхня якого може змінюватися завдяки тому, що складається з тригранних обертових призм. *Додаткову привабливість рекламі, розміщеній на призматроні, додає її динамічність. Призматрон здатний відображувати будь-яку текстову і графічну інформацію* (з наук.-попул. літ.).

ПРИ́ЗМОВИЙ, а, е. Стос. до призми. *За допомогою призми або дифракційної ґратки паралельний пучок світла можна розкласти у спектр. У першому випадку спектральний апарат називається призмовим, у другому — дифракційним спектрографом* (з навч. літ.); *Призмовий бінокль виконано за класичною оптичною конструкцією* (з мови реклами).

ПРИЗНАВА́ТИ, наю́, нає́ш, *недок.,* **ПРИЗНА́ТИ,** áю, áєш, *док., розм.* 1. *що.* Те саме, що **визнава́ти.** — *Я не був для вас таким уже надто лихим паном. Не одного я ратував* [рятував] *у потребі, не одному помагав у слабості, самі признаєте...* (І. Франко); — *Кохання — це найперша умова взаємовідносин між двома людьми* [чоловіком і жінкою]. *Як ви можете це не признавати!* (Ірина Вільде); — *Воно б і зараз треба комусь поїхать... — пошкріб Грицько потилицю. — Не докумекали з тобою ми, Матвійовичу... Михайло глянув ніяково, признаючи свою вину* (Василь Шевчук); — *Ви самі, панно Броню, мусите признати, що я, як мати, маю попросту обов'язок розвідатися про все* (Л. Мартович); // Усвідомлювати справедливість чого-небудь. *Литвин стежив за ним, але не вставав. Мабуть, і він з жалем признавав в душі, що нема вже давньої сили, і сушив собі голову, як побороти ворога* (Мирослав Ірчан); *Оксані було тяжко признати, що інший раз свекруха її права, що вона .. справді нічого не вміє робити, і руки опускалися в неї* (Грицько Григоренко);

// Допускати можливість існування чого-небудь. *Далі дізнайся: немає нічого, що можна б назвати Чимсь од порожні відмінним і разом на тіло не схожим; Отже, немає підстави щось третє в світах признавати* (М. Зеров); // Установлювати наявність певної хвороби, визначати діагноз. *Катару лікар уже в мене не признав, кашлю, пропасниці та інших симптомів уже місяць як нема* (Леся Українка); // Вважати дійсним, законним що-небудь. — *Хіба вони там не знають, що землю в нас люди вже між собою поділили? — Не хочуть вони цього за нами признавати, тітко Мотре! Кажуть, що неправильно Цимбал панську землю розміряв* (О. Гончар); — *Хто його підписав? — запитав хтось з натовпу. — .. Признаєте такий підпис? — дужчає голос Варчука* (М. Стельмах); // *за ким, кому.* Затверджувати в законному порядку, закріплювати що-небудь. — *Може, воно й так, — відказую. — А закон за козаками признає одні предківські землі...* (Панас Мирний); *Остаток правобічної України, те, що тепер Київщина, польський уряд признав за Дорошенковими козаками, а вони мусили буть підданими султанові* (М. Драгоманов); *З такою рукою він уже не потрібний був пані Косінській, ну, й інвалідської* [інвалідної] *пенсії не признали Гнаткові* (П. Козланюк).

2. *кого, що.* Вважати кого-, що-небудь вартим уваги, поважати, цінувати когось, щось. [Л ю б о в:] *Ви щось читаєте? (Підходить і дивиться). А, Надсон! Ви, Сергію Петровичу, здається, не признаєте сього поета?* (Леся Українка); *Капітан пробрався на кухню, поставив каву, вкинув смажитися тости і включив Вагнера. Єдину музику, яку він зносив, іншої не признавав* (О. Ульяненко); — *Елізо! Ви мусите признати Сонячну машину! Ви мусите, Елізо!* (В. Винниченко); [О л ь г а:] *Так чого ж ти їдеш вчитись?* [П а в л о *(посміхнувся):*] *Щоб і Макар Іванович мене признав* (О. Корнійчук); // Рахуватися з ким-, чим-небудь. *Я довідався, що десь коло нас близько мешкає молода швачка, яка ані в Бога не вірує, ані панів не признає* (В. Стефаник); *Будьте спокійні, що без Вашого відома і згоди я не дозволю собі змінити щось у Вашому рукопису, бо й я признаю й шаную права автора* (М. Коцюбинський); // Вважати потрібним, необхідним що-небудь; дотримуватися чогось. *Славні людці! Тільки могли б трошки більше гігієну хат признавати і менше білизни на вулиці розвішувати* (Леся Українка); — *Ви не дивіться, мамо, що Гриць такий тихий, а Бога вже не признає* (М. Стельмах); // Вважати прийнятним що-небудь. *Вівчар Улас .. не знав та й не признавав іншого щастя на світі, як бути біля овець* (Панас Мирний); *Праву руку поклав* [хлопчина] *на пояс й ногу виставив наперед .. Цю позу він, певно, скопіював з якоїсь батькової фотографії, бо іншої пози й не признавав* (М. Томчаній).

3. *кого, що.* Розцінювати кого-, що-небудь якось, вважати кого-небудь кимсь. *Якби ся розмова з бабою була сам на сам, то я б її .. розпитався, чим занедужала боляща, та тоді і дав би тих ліків, які признавав найцілющими* (Панас Мирний); *У призначенні ж козакам старшого владою короля вони вбачали порушення свого звичаю обирати отаманів та гетьманів вільними голосами. Через те запорожці й не признали Бадовського за свого старшого* (А. Кащенко); — *Признали, значить, що воно* ["прошеніє"] *не слушне, не варте уваги, і казали мені оповістити тебе про це...* (М. Коцюбинський); — *Ну й швидка! — з подивом і повагою признав Данило, коли за Мариною закурили небруковані печерські дороги* (Ю. Смолич); // *у сполуч. зі сл.* с е б е. Відверто називатися таким, який є або яким хоче бути. — *З ласки Бога й народа* [народу] *обраний, Наш королю! вітаєм тебе! Ми підданими влади твоєї Признаємо по волі себе* (Леся Українка); *Кожний тільки себе признає європейцем* [європейцем], *а других відштовхує від цієї назви руками й ногами* (Б.-І. Антонич); // Сприймати кого-, що-небудь за когось іншого, щось інше. *Галя одного разу перелякалась навіки, признавши стару грушу коло хати за каву...* (Марко Вовчок); *В неї живі карі очі й червоне смугляве лице: коли б не сиві пасма, що вибивались з-під очіпка, її можна було б признати за молодицю* (С. Васильченко).

4. *кого.* Те саме, що **упізнава́ти.** *Настя дивилась на Гната й не признавала його* (М. Коцюбинський); *Христя одвертається від кожного стрічного прохожого і проїжджого: їй здається, що то хазяїн — і от-от признає її...* (Панас Мирний); *Поштаря Федір — так ввали приїжджого — признав, тільки-но сіли на воза. Це — дід Савочка* (Ю. Мушкетик); — *Упізнала? Вставай із колін .. Сподівався, що відразу мене признаєш чи навіть згадаєш* (Дара Корній); // Виявляти себе знайомим з ким-небудь. *Сильні собі гнізда високо мостили .. Опісля ж, як з меншим іноді стрівались, То й признать при людях злидаря боялись* (Я. Щоголів); // Вважати своїм, визнавати за свого. *Батько задививсь на сина, батько признає своє дитя* (Панас Мирний); — *Чоловік той, мій зять, хазяйновитий, але суворий. Довго Ганку й признавати не вельми хотів, бо ж дитя незаконне* (В. Лис); *Млинар упіймав коня і завів його в свій хлів .. Оголосив війську, чи не їх ото кінь, але військо коня не признало* (А. Калин); *Ти, краю мій, мене впізнаєш? Признаєш сина у мені, котрого любиш і караєш, і спопеляєш на вогні?* (В. Стус).

◊ **Визнава́ти (признава́ти) / ви́знати (призна́ти) ра́цію** *див.* **визнава́ти.**

ПРИЗНАВА́ТИСЯ, наю́ся, нає́шся, *недок.*, **ПРИЗНА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Говорити правду про себе; зізнаватися. *Вона йому не признавалась, що з нею діється, все він думав, що душа її живе з Ігнатом* (П. Куліш); [А н т о н:] *Хто ти такий? Зараз признавайся!* (М. Кропивницький); — *А чого ви, Прокопе, сказали, що після Ролланового роману вирішили не признаватися, що вчилися в гімназії? — Щоб усі знали, що я слюсар* (Р. Андріяшик); — *А он і німці, — сказав Петрусь, — ховаймося в жито, щоб вони нас не побачили. — Я боюся, — призналася Гапочка* (Ю. Яновський); *Я бачив, як дехто сердито дивився на мене: вони* [діти] *хотіли, щоб я признався .. Тоді я сказав Марині Пилипівні: — Це я кинув кульку* (Л. Смілянський); // *у чому, діал. до чого.* Розкривати якусь таємницю. *Нехай не таїться з тим, вона дає слово, що нікому не скаже. Та Славко таки не признавався, бо не мав до чого* (Л. Мартович); *Не було другої ради, як признатися у всьому матері, прохати в неї поради* (М. Коцюбинський); *Юра в своєму нещасливому романі признався мені тільки тоді, коли все було з'ясовано* (М. Бажан); // Говорити правду про що-небудь. *Ти-бо вже, пане ясновельможний, хочеш усю правду разом випитати. Не хочеться тобі й признаватись, не хочеться й брехати* (П. Куліш); *Як Саші не хотілося брати ці гроші! Але він знав, що мати ще дужче образиться, та й у нього нічого не було, і він не хотів у цьому признаватися Марусі* (О. Іваненко); [Г о с т р о х в о с т и й:] *А признайся, чи багато тітка Горпина понапікала та понаварювала?* (І. Нечуй-Левицький); // Говорити що-небудь відверто. — *Такого запеклого індивіда, як ти, я давно не бачив! — признається Хома* (О. Гончар); *Тимона полковник повів до себе, частував чаєм, говорив, що він радий побалакати з таким культурним солдатом, признався, що сам українець, багато читав Кобзаря* (Д. Бузько); — *Пробка загубилась, — признався Василь з неприхованою досадою* (О. Довженко).

2. *кому.* Освідчуватися в коханні. *Признаватися Галі Грицько не поспішався і не намагався напевне довідатися, хто їй більш до вподоби, — чи він, чи, може, Андрій* (С. Васильченко); *Ти забув? Пам'ятаєш? Гайочок, квітки... Ясна річенька... чари без ліку... Я призналась тобі...* (П. Грабовський); *Вона любить. Вона не може признатися... Ти ж це розумієш? А що вона має робити? Признатися — значить стратити любов* (У. Самчук); *Уже із фронту вислав* [старшина] *їй листа, признався їй, просив її — чекати...* (І. Гончаренко).

3. Визнавати правдивість чого-небудь, погоджуватися з чимсь. *— Що ж, ти признаєшся, що винна ти? — питають в неї знов. — Винна* (Марко Вовчок); *"Дядькові" доводилось ще раз вести рахунок і під сміх людей признаватися, що таки збився з лічби* (М. Стельмах); *Я був, як це не прикро признаватися, роздратований тим, що Ґонтар говорив правду* (Р. Федорів); *Ти заздрив мені, признайся, коли я зібрався на сей раз одвідать свою родину* (М. Коцюбинський); *І признатись належить, Що таки в світі існують тіла, неподільні на частки І якнайменші на розмір* (М. Зеров); *— Пане Повсюдо! — звернувся сотник весело. — Ви не мали будь-яких підстав ображатися. Я дуже хотів би, щоб ви змінили свою думку про мене, але, признаюсь, не насмілювався зайти до вас* (Р. Андріяшик); // *у сполуч. із запереч.* н е. Не хотіти усвідомлювати реальність чого-небудь. *Те, в чому він, Левко, й собі не признавався, а чавив на дні душі, мов гадину, було вже відоме братам...* (М. Стельмах); *Чув* [Аркадій Петрович] *щось важке в собі і не хотів признатись, що то образа* (М. Коцюбинський).

4. *до кого і без дод., розм.* Виявляти себе знайомим з кимсь. [І з о г е н:] *Не приймайся ні в якім разі боронить Ардента, якби його поставлено на суд. Ще краще — ти зовсім не признавайся до нього перед людьми* (Леся Українка); *Якщо трапиться попасти в тюрму — не признавайся до своїх, близько можуть бути спеціально підкинуті провокатори* (А. Хижняк); *— Як побачила я великі мури і брами сего міста, то такий страх мене зняв, що я аж сплакала. — Та чого, мамо? Таж тут безпечніше, ніж по дорозі. — Не зі страху перед чужими людьми, дитино! Але, гадаю, ану ж ти не схочеш признатися до бідної мами* (О. Назарук); // Звертатися, обзиватися до кого-небудь. *Штовхаюсь я; аж землячок, Спасибі, признався З циновими ґудзиками: — Де ти здесь узялся* [тут узявся]? *— З Украйни* (Т. Шевченко); *— Ну от, скажи, ти! — здивовано й радісно аж руки розвів коваль. — Не признався б — ніяк не впізнав би* (А. Головко); // Впізнавати в комусь кого-небудь. *Може, хто признається до тієї жінки, що висить у нас серед села на тополі* (Ю. Яновський); // Виявляти свою прихильність до кого-небудь, не цуратися когось. [Д ж о н а т а н:] *Тепер громада вирок той забуть готова .. Згодилась піти просить громаду твоя шановна паніматка.* [Р і ч а р д:] *Боже! таки призналася до сина мати...* (Леся Українка); *Куми зносили* [пшеницю] *хрещениці. — Аби їй було з чого розживатися. — .. нехай росте* [хрещениця] *велика, помножила собі з того добре віно. — Та й до роду щоб козачка признавалася* (Я. Качура); // Звикнувши до кого-небудь, впізнавати, слухатися (про тварину). *— Добра була людина, нехай царствує, а хазяйка негодяща: її голосу не чутно було у дворі; товар до неї не признававсь...* (Марко Вовчок).

(1) Призна́тися (признаю́ся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* **<Му́шу (тре́ба) призна́тися>,** *у знач. вставн. словосп.* — сказати правду, сказати відверто. *Признаюся по щирості — літературний хробак хоч точить мене, а часто-густо насувається питання: навіщо? Чи буде що з моєї праці?* (М. Коцюбинський); *Мушу признатися, що смерть батька я пережив легше, ніж смерть моєї віри* (Б. Антоненко-Давидович); *З глибини тераси з'явився лакей. Це була перша людина, яку побачила тут Сахно, і, треба признатися, навіть зітхнула легко* (Ю. Смолич); *Я то, по правді признатися, нічого б не мав проти, щоб його* [млин] *продати* (У. Самчук); *Я, чесно признаюся, навіть не думав, що Данило повернеться назад до бараку* [барака]. *Та під кінець дня ми побачили його на своїх нарах* (А. Кокотюха).

ПРИЗНА́КА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **озна́ка.** *Ростом середня* [пані], *може, навіть занадто утла, зовсім не визначалася повними й круглими формами тіла, які є так часто признакою білявок* (Л. Мартович); *— За цим дипломатом, — сказав таємничо Гороваха, — примітив я деякі признаки* (С. Скляренко); *Надмірна чемність межує іноді з іронією або буває признакою свідомости свого вищого суспільно-товариського становища* (Б. Лепкий); *Щоранку мимо наших воріт Марина носила до Дністра мочити полотно. Це тоді була, мабуть, єдина признака життя в селі* (Р. Андріяшик); *Надвечірнє сонце хилилося до обрію, та в усій тій мовчазній пустці не видно було ані признаки житла* (О. Мокровольський, пер. з тв. Д. Толкіна); *Осюди ж то мої братики кінні пробігали, Тернової віття в тернові стинали. А мені, меншому брату, пішому-пішаниці, В признаку кидали* (з думи); [Ю д а:] *Той поцілунок зовсім холодний був — я ж мусив якось признаку дать, котрого з гурту брати* (Леся Українка).

2. Те, що нагадує про кого-, що-небудь. *— Вже давно його й слід щез, і признаки не зосталось, — додав Павлусь* (І. Нечуй-Левицький); *Пішла Єлена до баби. Понесла признаку — сорочку стару Олексину. Баба почала шепотіти, вертіла ту сорочку довго, а потім об'явила: — Вроки! А наврочила білєва* [біліва] *молодиця* (Г. Хоткевич).

ПРИ́ЗНАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **призна́ти.** *Імена і прозвища, якими відрізняються люди між собою, здавна признані немаловажним матеріалом як для філолога для пізнання самої структури язика, так і для історика та етнолога* (І. Франко); *Незалежно від того, який військовий ступінь мав отець капелян, зараз його старшинство було безсумнівне й усіма мовчазно признане* (О. Забужко); *Краса нас всьому учить. Ся проста істина лишилася, проте, не признаною, особливо ворогами високих мислей і почуттів* (О. Довженко); // **при́знано,** *безос. пред. Я нею* [істерією] *слаба не від сьогодні, а далеко давніше, ніж се було признано офіціально* (Леся Українка); *Загально було признано, що нема сміливішого над Олекси Легіня. Пастух із нього вийшов знаменитий* (Г. Хоткевич).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **ви́знаний.** *З тої пори Ярчевський став відомий не тільки в гімназії, але і в цілім місті, як признаний поет* (Б. Лепкий); *Менша, Лейла, красива, з гнучкою талією тварини, признана крадійка, хоча за руку ніхто її не спіймав* (О. Ульяненко).

ПРИЗНА́ННЯ, я, *с.* 1. *розм.* Дія за знач. **призна́ти** 1. *Українська державність визнавалась такими поважними суб'єктами міжнароднього* [міжнародного] *права, як центральні держави. А маючи до цього на увазі ще признання Англії та Франції, можна було би тепер уважати її цілком повноправним, рівним членом світових держав* (В. Винниченко); *Для решти людей, так званих посполитих, які не попали в реєстр, Хмельницький добився від московського уряду признання їх особистої свободи* (з наук. літ.).

2. Правдива розповідь про себе, про що-небудь, розкриття якоїсь таємниці; зізнання. *З признань Панталахи виходило, що Замеховський давно вже за границею, десь у Франції або Швейцарії* (І. Франко); *"Я стерплю, але признання ти не матимеш, катюго. Ліпше в полум'ї згоріти, ніж носити камінь зради"* (О. Гуреїв); *Маючи в свіжій пам'яті признання Миколи Шугая, запитав я старого травника про цвіт папороті на Купала* (М. Дочинець); *— Мене взагалі ніякий пес не кусав, це я сам себе вкусив у руку. Після цього признання над ним розпочали слідство за спробу самоскалічення* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Щира сповідь про найпотаємніші свої думки, переживання, мрії. *Щоки Гоголеві палали, з вуст зривалися признання, яких досі не звіряв нікому, — хіба іноді паперові* (О. Полторацький); *В листах до найближчого друга Корнія Чумака, де правда з вигадкою перепліталися якнайхимерніше, проривалися й щирі признання* (А. Головко); // Відверта думка про що-небудь. *— Наша мова надто бідна і незугарна, щоб вести нею балачки .. Сахно .. не посміла виказати свого здивування з такого признання* (Ю. Смолич); *Вона читала й перечитувала твори, і було в них не одне признання, що вражало, дивувало, зворушувало* (Н. Бічуя); // Висловлення усвідомленої правдивості, справедливості чого-небудь. *Ну, що ж, банкрот я, банкрот, нехай навіть злісний, маєте се признання* (Леся Українка).

3. Дія за знач. **признава́тися** 2. *Поки він був ще живий, він хотів упитися тією млостю, тією радістю від дівочих признань в листі, скропленому дівочими сльозами* (І. Багряний); *— Ще одно, може, дуже недоречне признання. Віро Іванівно! Признаюсь: люблю вас. Чую до вас ніжність, рідність, близькість...* (У. Самчук); *— Твоя, — шепотіла Зінька, запаморочена його признанням, його поцілунками* (А. Шиян).

4. *розм.* Усвідомлення іншими значення чиєїсь творчості, праці; позитивна оцінка, громадське схвалення. *Ядзя послала кілька мистецьких і дорогих зразків своєї праці. Добірний смак і викінчення робіток без закиду звертали загальну увагу й заслужили на прилюдне признання в часописах* (Н. Кобринська); [Р і ч а р д:] *Чи не краще було тоді, як руки фанатичні мої утвори в порох розбивали? Бо се ж таки було якимсь признанням* (Леся Українка); // Повага, авторитет серед інших. *Звільна здобув він собі признання і пошану у селян* (І. Франко); [А н т е й:] *Тріумфи в Римі — то для мене ганьба.* [Н е р і с а:] *Чого ж ти ждеш?* [А н т е й:] *Признання в ріднім краю* (Леся Українка); *Велетень, силач і чудовий гімнаст, Славко легко завоював собі признання* (Ю. Смолич); *До нього повернулися всі, що були в храмі, і в жодному з тих облич не побачив він поваги чи признання* (Валерій Шевчук).

5. *розм.* Вдячність, подяка. *Авторові заміток належиться признання за те бодай, що перший у нас звертає увагу на драми Гауптмана* (І. Франко); *Я повний признання за так гарно виконане видання і за весь той клопіт та працю, яку Ви ласкаво взяли на себе, видаючи мої оповідання* (М. Коцюбинський); // Прихильність, симпатія. *Коли б хоч іскорку співчуття, хоч крапелиночку любові, признання і тепла мав він для неї!* (І. Франко); *— Який же мій голос, панночко? — Такий гарний, що слухаєш і не наслухаєшся... Від цього признання зробилось Олексієві так любо на серці, що й висказати годі* (А. Чайковський); *"Чужий... Чужий", — ледве чутно шепчуть її губи, а на неї дивиться Прохор, дивиться й мовчить. Ні втішливого слова, ні слів признання, ні дотику гарячих мужніх рук* (А. Шиян).

ПРИЗНА́ТИ *див.* **признава́ти.**

ПРИЗНА́ТИСЯ *див.* **признава́тися.**

ПРИЗНАЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **признача́ти** 1, 4. *Можете очікувати повного одужання, якщо виконуватимете всі призначання лікаря* (із журн.); *1792 року імператриця Катерина II підписала Указ про призначання протопопу в князівстві Молдавському М. Стрільбицькому пенсії в триста рублів* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЗНАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПРИЗНА́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПРИЗНА́ЧИ́ТИ,** а́чу́, а́чи́ш, *док.* 1. *що.* Намічати віддати кому-небудь щось. *М. Старицький .. видав свій переклад "Сербських дум і пісень".., призначуючи дохід із розпродажі книжки на запомогу братам слов'янам* (І. Франко); *Діти, за пропозицією Сідловської, збиралися на пустирищі за будинком, і вона всім призначала ролі: хтось ставав "прокурором".., хтось "адвокатом", хтось "вартовими"* (І. Роздобудько); *Мудрий рибалка призначив диковину ту* [камбалу] *в подарунок Первосвященнику* (М. Зеров, пер. з тв. Ювенала); // Визначати, установлювати кому-небудь щось (зарплату, пенсію і т. ін.). *Після відставки жандармів слід прирівнювати до бойових офіцерів, ветеранів воєнних кампаній, призначаючи відповідну пенсію* (А. Кокотюха); *— На перший час платні не призначаємо, зате, якщо справно будеш поводитися, згодом плата стане подвійною!* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *— Тоді він призначив мені плату по десять, а далі по п'ятнадцять карбованців на місяць* (І. Нечуй-Левицький); // Визначати, установлювати чому-небудь ціну. *— Коли вже праця наша така нікудишня, що ми й прохарчуватися з неї не можемо, навіщо ж нас тоді тиснуть, чому таку малу ціну на хліб призначають?* (Д. Бузько); *Кришталеве яйце .. він придбав на аукціоні .. Ціни яйцю він не знав і навмання призначив десять шилінгів* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); // Приписувати (у 6 знач.) кому-небудь щось (ліки, лікувальні процедури). *Старесенький лікар, чаклун санаторний, підсилений курс призначає, повторний* (Л. Костенко); *Що ж, подумав він, я маю право призначити собі ці пігулки, при доброму здоров'ї вони не шкодять* (В. Шкляр); // Присуджувати щось кому-небудь. *— Якщо ти напишеш зізнання, ми тобі тут спокійно оформляємо справу. І термін покарання призначаємо* (А. Кокотюха); [С и л ь в е с т р:] *Смирись, Микито! Скрізь ти кривди бачиш, Які судити ти ще молодий. За це тобі єпітим'ю* [єпитимію] *призначу — Вночі поклонів сорок поклади* (І. Кочерга); // Присвячувати кому-небудь щось. *Коли розряд енергії шалений Ламає ядра атомів тверді, — .. свої труди учений На щастя людям признача тоді* (М. Бажан); // Намічати що-небудь для використання кимсь або чимсь. *В грецьких містах найліпший майдан призначають для ринку* (І. Білик); *— Дехто став кричати і обурюватися, що коронний маршал призначив послам такі погані приміщення* (З. Тулуб).

2. *що.* Визначати наперед що-небудь. *Він тільки-но приїхав і робить перший обхід із фельдшером. Призначає: цього завтра на операцію, цього приготуйте і цього* (О. Іваненко); *— А яку смерть ви мені призначаєте, Мареку? — Не дуже поспішайте, пане фельдфебелю. Так швидко це не робиться* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Весілля призначили на початок вересня* (М. Кідрук); // Намічати наперед кого-небудь для чогось. *— Це він мені мстить..! Завжди призначає на найвідповідальніші чергування!* (О. Бердник); *— Я тебе призначаю сьогодні на барі. Будеш наливати* (С. Пиркало); *Природа привела нас на світ спорідненими між собою, бо з одних і тих же начатків створила, для однієї і тієї ж мети призначила* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки);

// кого за кого. Пропонувати кого-небудь комусь у подружжя. *— Малиманова за нього Настю призначає, от ми з Настею й говоримо про нього* (Марко Вовчок); // Домовлятися про місце або час здійснення чого-небудь. *Бо людині Він не призначає означений час, щоб ходила до Бога на суд* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Уроки в музичній школі нам завжди призначали на найпізніші години, бо ми жили навпроти* (Т. Прохасько); *Я поцікавилася, чи не могли б ми спершу познайомитися. Він погодився і призначив місце зустрічі* (Н. Сняданко).

3. *кого, що.* Прирікати кому-, чому-небудь когось, щось. *Ти не вибирав ні часу, ні місця свого народження, ти не обирав і не призначав собі батьків* (М. Матіос); *— Якась сила призначила тебе для мене, а мене для тебе* (І. Нечуй-Левицький).

4. *кого, що.* Надавати кому-небудь офіційне право займати якусь посаду, виконувати якісь обов'язки. *Він організував будівельні бригади по зонах, призначав десятників, бригадирів...* (М. Андрусяк); *Мене призначили вчителькою, і на цій посаді я ретельно працювала протягом двох років* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // Давати розпорядження кому-небудь виконувати щось. *Вилітаючи, він часто призначає командиром досвідченого льотчика, а сам тільки стежить* (А. Трипільський); *Все, що працює в НКВД, .. мусіло* [мусило], *бодай раз, бути присутнім при розстрілах! .. Ну, а вже при екзекуціях само собою... І от тоді кров в'яже, й людина мусить мовчати й покірно робити все, що їй призначать* (І. Багряний); // Посилати кого-небудь за наказом кудись. *— Якщо в Корпусі служать чоловік і жінка, .. ми призначаємо їх на один корабель* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Я потрапив до табору .. Призначили мене до теслярської бригади на будові* (М. Андрусяк).

(1) Признача́ти / призна́чи́ти поба́чення — намічати час і місце для зустрічі. *Полк знявся з таборів, і тепер уже під самою казармою призначали бійці побачення своїм знайомим* (Л. Смілянський); *Люди, які призначають побачення в кафе, мають звичку цілуватися — на початку і в кінці, коли розходяться* (Ю. Андрухович); *Назвавшись Мартою, я призначила побачення біля фонтану* (І. Роздобудько).

ПРИЗНАЧА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* 1. Мати певне призначення, служити для чого-небудь. *Од Дніпра .. притягли величезну ладдю* [лодію] *.. Призначалася вона для останньої подорожі князя й тільки князя* (І. Білик); // Бути розрахованим на певний спосіб використання. *Довелося змінити .. деякі місця його книги, написаної трошки вільно, бо вона не призначалася до друку* (М. Йогансен); *Він* [стовп] *не призначався для спалень, до нього прив'язували рабів для покарання нагаями, яке часто закінчувалося смертю* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Бути розрахованим на кого-небудь. *Перші два ряди стільців призначались для найобраніших — критиків та письменників, літературних метрів* (В. Підмогильний); *Фотограф зумів спіймати мить лукавого торжества дуже привабливої жінки. Що радувало її? Кому призначалася оця посмішка?* (М. Дашкієв); *Зграбна коляска, запряжена цугом, призначалася для дам* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Належати кому-небудь. *Весталки — це колись були такі жінки, які призначалися богові, тобто, власне, не богові, а його жерцям* (Остап Вишня); *Ця панянка була сама краса і зваба, вона й мала призначатися і належати представнику одного з найбагатших польських вельможних родів* (В. Лис); // *безос.* Мати здійснювати що-небудь. *Чого бунтується вона* [чайка]? *Що сама, що без табуна? А призначалось їй прожити в білокрилій зграї* (Ю. Мушкетик).

3. Пас. до **признача́ти.** *Православні метрополії, погромлені, занепали зовсім, а в їхні церкви стали призначатися попи за гроші й тільки ті, що не дбали про духовні потреби народу, а лише про власну кишеню* (А. Кащенко); *— Тричі призначався твій звіт, і тричі ти не з'являвся, зривав збори* (А. Шиян); *Весілля, що призначалося на останній, Дажбожий день сідмиці* [седмиці], *було відкладено на невідь-коли* (І. Білик).

ПРИЗНА́ЧЕНЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Той, хто займає виборну посаду за призначенням, а не за обранням. *На вчительському з'їзді в Одесі всім дозволяли говорити привітання своєю рідною мовою: і молдаванам, і болгарам, і німцям, хоч значна частина вчительства була просто чорносотенна, — колишні призначенці реакційних міської й земської управи* (Д. Бузько); *Начальника* [відділення охранки] *призначив* [генерал] *зі своїх, вірного йому жандармського офіцера. Контри ж почалися, коли цього призначенця швидко замінив ротмістр Олександр Спиридович* (А. Кокотюха).

ПРИЗНА́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **призна́чи́ти.** *Вино, що його ллє Суліман у призначений для Нелі срібний келих, таке густе, що капає крапля за краплею, наче сироп* (Ірина Вільде); *19-та частина писань Франка призначена для мужиків* (В. Стефаник); *— Я маю спокутувати свого гріха й відбути призначену кару* (Валерій Шевчук); *— А тепер, старенька, можеш мене привітати. Щойно по мобілці мені повідомили з управи Самого, що я призначений міністром екології* (Г. Тарасюк); *Повний збір призначений був на Писанім Камені* (Г. Хоткевич); // **призна́чено,** *безос. пред. Квазімодо знизу міг спостерігати цю сцену, тим більш чарівну, що її не було призначено для сторонніх очей* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Вирішено. На суботу призначено збори* (У. Самчук); *— Раз мене призначено сюди начальником, то я не допущу, щоб мене підвели з вогню прямо в полум'я під монастир* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Точно визначений; певний (у 3 знач.). *Всім сотворінням у світі приходить призначений термін, І зупиняє природа зростання снаги життьової* (М. Зеров); *— Коли в призначений час кузена Рікарда не буде в галереї, граф напевно щось запідозрить* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Згідно з королівським наказом поведено їх* [коханців] *у Палермо на майдан, прив'язано до стовпа і налаштовано в них перед очима кострище, на якому мали їх у призначену годину спалити* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИЗНА́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **призна́чений.** *— Він і вона різні! Він — вища натура, у нього не загальна душа поета, сповнена високих пророчих тайн і скарбів, він чоловік величної призначености, а хто вона? Чи ж не звичайна вона, банальна панночка* (В. Домонтович); *Віднайдена гармонія душ, взаємна призначеність людей сприймається як відкриття, як істинне щастя...* (О. Гончар); *— Не вдавай із себе казна-що! Не хвалися своєю особливою призначеністю і знайомством із великими людьми* (Валерій Шевчук).

ПРИЗНА́ЧЕНКА, и, *ж., розм.* Жін. до **призна́ченець.** *Серед призначенців і призначенок президента ми бачимо людей, з якими його пов'язують ділові інтереси, особиста дружба* (із журн.); *— Нова призначенка окупантів займалася депортацією підопічних інтернату, — розповіли Центру журналістських розслідувань жителі Горностаївської громади* (з газ.).

ПРИЗНА́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **призна́чи́ти.** *Колоніальна поліція повідомляла про втечу каторжників з Пертської в'язниці та про призначення нагороди в сто фунтів стерлінгів за голову Бена Джойса* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Призначення Зав'ялова на дублювання ролі Івана Грозного .. занепокоїло Василя Васильовича* (Л. Дмитерко); *Академік Вуточка тут же пише відповідь: "Шановний добродію! Я більш аніж зацікавлений у Вашій пропозиції, тож очікую тепер лише на призначення Вами нашої зустрічі"* (С. Андрухович); *Іван Самойлович .. сприяв призначенню на київську митрополію єпископа Святополка Четвертинського* (О. Апанович); *У штабі вже кілька днів як була телеграма для Чайки, що нею міністерство викликало його для призначення в одну з місій УНР за кордоном* (Д. Бузько).

2. Офіційний документ на право заміщення якоїсь посади, на зарахування куди-небудь. *В сотий раз прочитав, уже батькам, призначення, в якому красивим почерком було виведено: ".. Призначити завідуючим однокомплектної школи..."* (Є. Кравченко); — *Це ви, мабуть, на канікули, дівчата? .. — Ні, тьотю... В нас уже призначення на руках. Вчителювати їдемо* (О. Гончар).

3. Роль, завдання кого-, чого-небудь у житті, існуванні. [Я р о с л а в:] *Призначення людини — пізнавати, і створювать, і знову пізнавати, матерії порушуючи сон* (О. Левада); — *Усе в природі має своє призначення, і горе тому, хто піде проти цього* (Ю. Винничук); // Те саме, що **покли́кання** 2. — *Дивними шляхами блукає наш талан. Усе, мабуть, розгадає колись чоловік, тільки свого призначення — ні* (Б. Лепкий); *І відкрилося мені моє призначення: якщо врятувати хоча б одну істоту, то разом з нею врятуєш цілий рід — дітей, онуків і правнуків* (Г. Пагутяк); // Роль чого-небудь у суспільстві. *Література виховує читача — в цьому її призначення* (Ю. Смолич); *Філософія покликана не тільки створювати теорію пізнання, її головне призначення — пізнавати!* (М. Руденко); // Мета створення чого-небудь. *Запорожці забезпечували себе морськими чайками, різної величини та призначення рибальськими суднами* (Ю. Мушкетик); *Призначення антонімів — виразніше відтінити значення якогось слова шляхом протиставлення йому антипода* (В. Русанівський); // Мета використання чого-небудь. *Він не знав ні маршруту, ні призначення цього ешелону* (П. Панч); *Латинський напис, начертаний на мурі, розповідав письменним перехожим благочестиве призначення цієї келії* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // *у сполуч. з прикм. у род. в.* Мета використання (за знач. прикм.). [Л і д а:] *Адже ти чув — піде військовий поїзд особливого призначення* (І. Кочерга); *З динаміка почулась неголосна передача якоїсь дуже далекої станції спеціального призначення* (М. Дашкієв); // *у сполуч. з прикм. у род. в.* Спосіб використання або застосування чого-небудь (за знач. прикм.). *Наближаємось до спорудження на березі. Це — старий моторний човен військового призначення* (Ю. Яновський); *В мистецтві середньовіччя для нього важили не стиль і не форма, а принцип централізованого призначення мистця й мистецтва* (В. Домонтович).

4. Те, що має статися, неминуча доля; фатум. *Навіть той, хто в призначення вірить, Все ж трудитися мусить постійно* (І. Франко); *Я завжди вірив у долю, в призначення, яке тяжіє над людиною* (Д. Білий).

5. Приписаний лікарем спосіб лікування або ліки хворому. *О шостій почали прокидатися хворі. Кожному треба зміряти температуру, простежити, щоб були виконані призначення лікарів на ранок* (Ю. Шовкопляс); *На "раз-два-три" — знову* [Сашко] *в коридорі: руки вимити, білий халат, білі туфлі на гумовій підошві, стетофонендоскоп, історії хвороб, картки призначень* (Люко Дашвар).

Відповіда́ти [своє́му] призна́ченню *див.* **відповіда́ти; (1) За [прями́м] призна́ченням,** *зі сл.* в и к о р и с т о в у в а т и, в и к о р и с т о в у в а т и с я *і т. ін.:* а) відповідно до здобутої освіти, фаху, досвіду. *Він знав безліч металургів по всіх заводах країни і, коли вважав, що тих використовують не за призначенням, не за здібностями, кликав їх до себе* (П. Загребельний); б) правильно; так, як треба. *Дорошенкова майстерня зараз являла всі ознаки того, що використовувалась не за прямим її призначенням* (А. Головко); *Зустрівши мій погляд, він на мить застиг у цій позі, неначе промовивши: "Он як? Дивно, дивно!" — і потім вельми ефектно вжив хустинку за її прямим призначенням* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Дікенса); **По́їзд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення)** *див.* **по́їзд.**

△ **Пункт (мі́сце) призна́чення** *див.* **пункт.**

ПРИЗНА́ЧИ́ТИ *див.* **призна́ча́ти.**

ПРИЗНА́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **призна́чувати.** *Все в ній* [Шурі] *рясними снопами світла було спрямоване на нього, призначуване йому: кожен порух тіла, гарячий погляд, ласкаве слово і навіть те, що чулося за словом...* (О. Гончар); *З 1721 р. київські митрополити втратили навіть права обласних і мали бути призначувані Святійшим Синодом* (О. Забужко); *Антибіотики призначають з урахуванням етіології захворювання, виду і властивостей збудника, його чутливості до призначуваного препарату* (з навч. літ.); // **призна́чувано,** *безос. пред. На Кубані наказних отаманів з 1855 р. призначувано переважно з російських генералів* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЗНА́ЧУВАТИ *див.* **призна́ча́ти.**

ПРИ́ЗОВ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **призива́ти** 1 і **призива́тися;** оголошення про набір на військову службу; набір на військову службу. *На осінь і весілля задумали, Катрині батьки вже й кабанця для такого випадку викохували... Аж тут призов на строкову* (В. Чемерис); *Брата цікавило, як у мене справи з призовом. Пообіцяв домовитися з людьми, щоби мене відправили десь поближче до Мукачева* (Любко Дереш); *Саме тоді відбувався рекрутський набір. Жульєн як семінарист не підлягав призову* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // *розм.* Служба в армії. — *І що то за "мода" повелась тепер, — сказав дід Мирон, — так рано хлопців женити? — Не перебув він ще й призову, як його вже й окрутили* (Грицько Григоренко).

2. *збірн.* Люди, одночасно призвані на військову службу. *Лінкоре, як я, відчуваючи грози, Зберуться незримі сьогодні на флоті Всі призови — юні і сиві матроси, Що стрічку носили твою в позолоті* (М. Нагнибіда); *Майже весь призов сорок четвертого року з наших країв потрапив до Латвії й загинув там як не на мінних полях, то від німецьких снарядів* (М. Андрусяк).

3. Заклик до участі в чому-небудь. *Чую призов із землі, від споду, чую подих вічности глибокий* (Б.-І. Антонич); *Де поділися ваші ровесники славного "призову в літературу", зробленого Миколою Хвильовим і його друзями?!* (І. Багряний); — *Призов у Львівсько-Волинський басейн — я там. Призов із шахт на поле — я із-під землі і на землю* (Б. Харчук).

На при́зов (до при́зову) іти́ *див.* **іти́.**

◊ **(1) Пе́ршого при́зову** *хто* — один із перших учасників чого-небудь, а також зачинатель, фундатор чогось. *Серед маси молодих письменників ми бачимо окремі постаті тих пролетарських митців "старшого покоління", "першого призову", яких із деякою образою в голосі обороняє від наскоків Г. Яковенка Микола Хвильовий* (з наук. літ.).

ПРИЗОВИ́Й, а́, е́. Стос. до призу; пов'язаний зі змаганням на приз. *Максим із ввічливості скуштував шматок призового торта і зачинився у своїй кімнаті, старанно роблячи вигляд, що нічим не переймається* (А. Кокотюха); *Христина .. любила відчуття тріумфу, коли її учні здобували призові місця на конкурсах* (Н. Сняданко); — *А ти не знаєш, чи продали вони вже індичку, яка висіла в них у вікні? Не маленьку індичку, а велику, призову?* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Який завойовує призи в змаганнях. *Тимур був призовий заводський жеребець, який мав уже славу на іподромах* (Л. Смілянський); // *у знач. ім.* **призові́,** ви́х, *мн.* Гроші, які спортсмен чи команда отримує в разі перемоги на змаганнях. *Після перемоги боксер заявив, що не завершив бій достроково з поваги до глядачів та неймовірно високих призових* (з газ.).

ПРИЗО́ВНИ́Й, о́вна́, о́вне́. 1. Стос. до призову (у 1 знач.). *Блукали* [хлопці] *під деревами, чекаючи своєї черги з'явитися перед призовною комісією* (В. Собко); *Павло Гречаний .. був за машталіра і віз новобранців на призовний пункт* (Григорій Тютюнник); — *Лютий теоретично може організувати напад на людину. Тільки все це, громадяни судді, слова .. Це не підстава для того, аби хапати перших-ліпших пацанів, до того ж — призовного віку* (А. Кокотюха).

2. Прикм. до **при́зов** 3. — *Не шкодуйте шабель, молодці!* — *злітав попереду призовний поклик Богуна* (Я. Качура); *Навзаводи з березневим вітром летять бадьорі, призовні звуки крилатої "Марсельєзи"* (Б. Антоненко-Давидович).

3. Який манить, притягає до себе; привабливий. *Призовний дух рожі одвів Петра від стіни. Він перейшов туди, де ріс кущ: скільки разів його пересаджувала Килина!* (Г. Колісник).

ПРИЗО́ВНИ́К, о́вника́, *ч.* Той, кого призивають на військову службу. *Родичі проводжали призовників у район, а потім до станції* (М. Ю. Тарновський); *Цей чоловік колись встановив рекорд Радянського Союзу: з усіх його призовників не було комісовано жодного солдата* (Б. Жолдак); * Образно. *Якби він мав гроші, о, якби він мав гроші, то обов'язково зняв би фільм про перших призовників українського кіно* (Г. Тарасюк).

ПРИЗО́ВНИ́ЦЬКИЙ, о́вни́цька, о́вни́цьке. Прикм. до **призо́вни́к** і **призо́вни́ця.** *Доведеться дечим поступитися й отим самовпевненим, пихатим непманам, що виповзли, немов ховрахи з нір, стоять он біля своїх крамничок, дивляться на призовницьку колону, посміхаються глузливо* (Ю. Збанацький).

ПРИЗО́ВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **призо́вни́к.** *У Фінляндії обов'язковий призов не означає обов'язкової армійської служби для жінок — призовна комісія розглядатиме кожну призовницю окремо на предмет фізичного здоров'я, сімейних обставин, релігійних переконань тощо* (із журн.).

ПРИ́ЗРА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **підо́зра.** *Позаторік ісправник* [справник] *мав призру на одного студента, що загостив був на літо до Звенигородки, та й зробив йому трусеницю* [трус] (А. Кримський); *Він* [абат] *радо взяв ключа і одпустив ченця, бажаючи докладно довідатися про його провину і думаючи, що той не має на нього ніякої призри* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИ́ЗРИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **прези́рливий.** *Наталія Миколаївна пустила на чоловіка гострий і призрий погляд* (Панас Мирний); *Він приступив до музики з призрим усміхом* (М. Яцків); *В ту ж мить з-за свого валуна став на повен зріст і Северин. Устим зміряв його криваво-чорним поглядом. Уста торкнула призра посмішка* (Б. Харчук).

ПРИ́ЗРО, *рідко.* Присл. до **при́зрий.** *Шестірний призро глянув на Жука і, посунувши руки в кишені, заходив по хаті* (Панас Мирний); — *Та це... знайомі мої: учитель народний і... хоче у земство проситися, — показав на Оленку. — Гм! — буркнув Кочура, та й губу закопилив так призро* (А. Тесленко); *Вона призро надимає губенята й прискорює ходу* (С. Черкасенко).

ПРИЗУПИ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **призупини́ти.** *Призупинену фабрику мають намір реконструювати для того, щоб вона відповідала екологічним нормативам* (із журн.); // **призупи́нено,** *безос. пред.* — *Штурман — переключити рушій у холостий режим. Оператор — підйом в апертуру. — Рушій призупинено, — відзвітував я* (О. Авраменко, В. Авраменко); *У 1914 р. із початком Першої світової війни в Україні було призупинено карбування золотих і срібних монет* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЗУПИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **призупини́ти** і **призупини́тися.** *Дана В'ячеславівна дістала якусь дефіцитну імпортну мазь і, в зв'язку з призупиненням діяльності служби, дозволила розслабитись* (І. Роздобудько); *У тварин помірного поясу осіннє скорочення тривалості дня спричиняє призупинення процесів розмноження* (з навч. літ.).

ПРИЗУПИНИ́ТИ *див.* **призупиня́ти.**

ПРИЗУПИНИ́ТИСЯ *див.* **призупиня́тися.**

ПРИЗУПИНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИЗУПИНИ́ТИ,** иню́, и́ниш, *док., кого, що.* На якийсь час зупиняти, припиняти, затримувати. *Кам'яна споруда храму була дивовижею. Вони навіть призупинили коней, щоб помилуватися незвичайною красою* (М. Василенко); *Ольгерд Костянтинович призупиняє ходу, аби перевести подих* (Любко Дереш); *Запальний процес у легенях вдалося призупинити, але температура не спадала* (Люко Дашвар); *Старий Феззівіг заплескав у долоні, щоб призупинити танець, і закричав:* — *Чудово танцювали!* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРИЗУПИНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИЗУПИНИ́ТИСЯ,** иню́ся, и́нишся, *док.* На якийсь час зупинятися, затримуватися. *Вона мазала й виспівувала на весь куток пісню про козаченька, який веде коника, а дівчина його кличе, а всі, хто йшов вулицею, призупинялись, слухали* (Ю. Мушкетик); *Вони призупинялися, вимахували руками, показували кулаки* (О. Ульяненко); *Коли він переступив межу, яка ховала його від людей на мосту, призупинився, очікуючи підступного пострілу зверху* (А. Кокотюха); *Посапування Івана Івановича, що линуло знизу, не призупинилося ні на секунду* (Г. Вдовиченко).

ПРИ́ЗЬБА, и, *ж.* Споруда вздовж зовнішніх стін по периметру хати (будівлі), що служить для запобігання промерзанню взимку й захисту від опадів. *І дід, і баба у неділю На призьбі вдвох собі сиділи Гарненько, в білих сорочках* (Т. Шевченко); *Призьба підмащена жовтогарячою глиною* (В. Кучер); *Чиєсь дитя приходить, беруть його на руки. А потім довго-довго на призьбі ще сидять* (Л. Костенко).

ПРИ́ЗЬБОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **при́зьба.** — *Куди ж ти, бісяко? — усміхнувшись, гукнула Настя Дмитрівна, але тут же безнадійно махнула рукою і пішла з доччиною валізкою до низенької призьбочки під солом'яною стріхою* (Микита Чернявський); — *То заходь до мого двору — гостею будеш. Сідай на призьбочці, посидимо, погомонимо, бо мені що вдень, що вночі ні до кого й слівце мовити* (В. Чемерис); *Притула .. раптом потягнувся рукою до призьбочки і взяв коцюбку* (В. Шкляр).

ПРИЗЬБЯНИЙ, á, é. Прикм. до **при́зьба.** *Він уздрів на тлі хмари білі стіни своєї старенької хати, перехнябленої, з потрісканою низькою призьбою, по якій спантеличено снували червоненькі божі корівки, ховаючись від негоди у призьбяні шпарки* (Григір Тютюнник).

ПРИЇДА́ТИСЯ, áється, *недок.*, **ПРИЇ́СТИСЯ,** íсться, *док.* 1. Набридати від частого споживання. *Знаєте, як воно буває: хоч яка смакота, а досхочу наласуєшся, то й приїдається* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Приїсться садовина, заманеться цукру чи булки — то є на світі ще крамарка Мелашка* (С. Васильченко); *Я не міг знайти такого* [оселедця], *який мені подобався зі студентських років. Продавалося багато різної риби, занадто екзотичної, яка вже добряче приїлася* (І. Роздобудько); [Л а м а х:] *Мені ще солі-кмину й часнику подай.* [Д і к е о п о л ь:] *Мені дай шинку, бо часник приївсь мені* (А. Содомора, пер. з тв. Арістофана).

2. *перен., розм.* Утрачати інтерес для кого-небудь, ставати буденним, нецікавим. *Там, у цеху і на заводському дворі, ті машини були для них звичайним і буденним, що часом уже й приїдатися починало, а тут, на полі, .. вони здавалися чимсь радісним і жаданим* (В. Кучер); *Тільки робота тримає нас на світі, тільки завдяки їй ми тримаємося купи. Ми часом і втомлюємося на ній, і проклинаємо її, й приїдається вона* (Ю. Мушкетик); *Хоч університет з часом також приїдається, та я намагаюсь осмислено будувати своє до нього ставлення* (Ю. Покальчук); *Там же, на будовах, ми курили сигарети і бухали вино. Нудnuvaті розваги, вони швидко приїлись* (Любко Дереш).

ПРИЇЖДЖА́ТИ, áю, áєш, **ПРИЇЗДИ́ТИ,** їжджу́, їзди́ш, *недок.*, **ПРИЇ́ХАТИ,** íду, íдеш, *док.* Прибувати куди-небудь якимсь транспортом. *Приїжджає* [Данило] *до господи та й питає стару: — А де сестра? чому мене не стрічає?* (Марко Вовчок); *З усіх країн світу приїздили мандрівники в столицю імператора і дивувалися з міста, палацу і саду* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); — *Ой приїхав Гамалія Аж у ту Скутару, Сидять брати-запорожці, Дожидають кари* (Т. Шевченко); *Лялечка почув, що надворі хтось тихо розмовляє. Може, мама приїхала?* (Г. Пагутяк); // Прибувати куди-небудь (про засоби пересування). *Приїжджали поїзди з правої та з лівої сторони, витікали з них струмені людей* (Б.-І. Антонич); *Ці бородаті лиця не віщували нічого доброго. Їхні очі бачили на кожному возі, що приїздив із міста, тільки ворогів* (Б. Антоненко-Давидович); — *Познайомимося .. За п'ять хвилин приїде авто* (І. Роздобудько); // *у знач. виг.* **при́їхали,** *розм.* Уживається при вираженні здивування, незадоволення ким-, чим-небудь і т. ін. *Вчора сусідка сказала, що господар будинку працює начальником тюрми. Все — приїхали* (М. Матіос); — *Приїхали! — буркнув я, вилазячи надвір. "Фольксваген" зім'яв передок і потрощив фари* (Л. Кононович).

ПРИЇ́ЖДЖИЙ, а, е. Який приїхав звідкись. *На просторому майдані, біля мурованого костьолу, стояли курені на три тисячі кварцяного війська та офіцини .. задля дворової челяді і приїжджої шляхти* (О. Стороженко); *Вже .. не стало чути й приїжджих горлопанів — чи то невеликий грудневий мороз налякав тих голодранців, чи їх понесло кудись* (Б. Антоненко-Давидович); *Місцеві гуцульські діти з раннього дитинства традиційно добре почувалися на гірських лижах, іноді заробляючи своїми трюками .. в усіляких приїжджих роззяв* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **при́їжджий,** джого, *ч.;* **при́їжджа,** джої, *ж.* Той (та), хто приїхав звідкись. *На острові пусто, приїжджих нема* (М. Коцюбинський); *Їй хотілося зав'язати розмову з приїжджою, але Варвара не озвалася* (Л. Первомайський); *За кілька кроків від мене, вдивляючись в обличчя приїжджих, чатували переодягнені агенти* (Р. Андріяшик).

ПРИЇ́ЗД, у, *ч.* Дія за знач. **приїжджа́ти, приїзди́ти, приї́хати.** *Тільки й розмови було про скорий князів приїзд* (Г. Хоткевич); *Вона розповіла про причину несподіваного приїзду* (І. Росоховатський); *Ми зробили так, що про мій приїзд ніхто не знав, щоб не було скандалу* (Н. Сняданко).

ПРИЇЗДИ́ТИ *див.* **приїжджа́ти.**

ПРИЇ́СТИСЯ *див.* **приїда́тися.**

ПРИЇ́ХАТИ *див.* **приїжджа́ти.**

ПРИЙДЕ́ШНІЙ, я, є. 1. Який настане в майбутньому. *Думки про свою прийдешню долю вперше на віку заворушились в її молоденькій голові* (І. Нечуй-Левицький); *Хто не схилиться в прийдешніх віках перед духовною красою наших воїнів? Хто не скине шапки, читаючи їх імена?* (О. Довженко); *Ще більше притишивши голос, він почав змальовувати Олені новий, прийдешній лад на землі* (Ірина Вільде); — *Я думала про своє прийдешнє життя і про ваше життя, сер, — ширше й діяльніше, ніж моє* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // Який здійсниться, відбудеться в майбутньому. *Краще пам'ятав він передвоєнну Варшаву з її разючими контрастами, з її маскою грайливої безтурботності, під якою крилося важке передчуття прийдешніх подій* (С. Журахович); — *Незчуєтесь, як після Клави і цій весілля гуляти, — сказав Корній ласо, мовби наперед смакуючи вже те прийдешнє весілля* (О. Гончар); *Кожен день вони тепер лічили, як перед смертю, перед прийдешньою розлукою* (Ю. Покальчук); // Який з'явиться в майбутньому. *Тепер мені зостається перепросити Вас за прийдешні клопоти та подякувати за добру волю, з якою Ви беретесь мені помагати вийти на світ з моїми піснями* (Леся Українка); — *Тут він, зі мною, найбільший мій скарб — Україна .. Сього скарбу ні ти, ні твої посіпаки нинішні та прийдешні не заберуть ніколи* (Ю. Мушкетик); *Мужність візантійців і неприступні стіни увійшли в легенду, стали прикладом для всіх прийдешніх поколінь* (В. Чемерис); // Яким стане в майбутньому. — *От я і кажу їй, що ваша, мовляв, прийдешня родичка, Глафіра Іванівна, такі баби пече, яких ще й світ не бачив!* (Марко Вовчок); *Отже, має вона дар пізнавати прийдешніх знаменитостей у "починаючих" письменниках* (Леся Українка); // *у знач. ім.* **прийде́шні,** ніх, *мн.* Ті, хто буде жити в майбутньому. *І хто ж не поклониться з живих і прийдешніх невмирущій красі Марії Стоянихи, матері, що просила милостиню для дітей чужих?* (О. Довженко); *Кажуть мені прийдешні: "Коли ми ітимем, долаючи наші шляхи в майбутнє, — тебе із нами не буде"* (П. Загребельний).

2. *у знач. ім.* **прийде́шнє,** нього, *с.* Час, який настане. [Г е л е н:] *Тоненька смужка брехню від правди ділить у минулім, але в прийдешньому нема вже й смужки* (Леся Українка); *Кожний в робочій блузі плине у шумах кварталу. Дні ці весняні будуть люди в прийдешньому славить* (М. Шпак); *Не знав* [Григорій], *що станеться з ним за годину, завтра, проте був певен, що у прийдешньому його життя набуде нового смислу й значення* (Василь Шевчук); — *З тобою ми зустрінемось у прийдешньому, і ти знову впізнаєш мене. І стежка квітів простеле нам килим. Не забудь...* (О. Бердник);

// Те, що настане в майбутньому. *Всі з родини Корнія Григоровича повинні сьогодні зостатися дома і молитвою відвертати лихо, що загрожує з прийдешнього* (В. Барка); *Ти бачиш прийдешнє як якесь прокляття, обіцяючи, що нічого не відбудеться, нічого такого з тобою не може трапитися* (О. Ульяненко); // Майбутнє життя, доля. — *Не ми будемо планувати своє прийдешнє, а комп'ютери диктуватимуть нам. Я думаю про це, думаю і нічого не можу збагнути* (О. Бердник); *Нема нічого жалюгіднішого, ніж постійний сумнів щодо прийдешнього: як то воно все випаде?* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // Майбутні успіхи, досягнення. *Не раз він був у відчаї, що не може зодягнути її по-людськи, а вона заспокоювала його, що колись і в них усе буде. На що надіялась вона? Звісно, не на їхню плату, а на те прийдешнє, яке наобіцяв їй Нечуйвітер* (М. Стельмах); *Якось удень, відійшовши від учорашнього і розраховуючи на прийдешнє, вони прийшли на плантацію і побачили там чужинців, котрі радісно оббивали нічийні кущі* (С. Жадан).

◊ **Зазира́ти (загляда́ти) / зазирну́ти (загля́нути) в майбу́тнє (у прийде́шнє, впере́д** *і т. ін.)* *див.* **зазира́ти.**

ПРИЙДЕ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., уроч.* 1. Час, який настане. *Дивився козацький професор кудись на південь, і думки його, може, були зараз саме про той степ сонця, степ молодості, славної минувшини і прийдешності* (О. Гончар); *Час не існує так само, як щось відокремлене. Завжди Ми відчуваєм його невід'ємність від того, що сталось, Що відбувається нині чи має в прийдешності бути* (М. Зеров, пер. з тв. Лукреція); // Те, що з'явиться в майбутньому. — *Ви маєте велике щастя мати зовсім новий тип тіла, якусь благородну еллінську лінію обрису .. Я б нічого не мав* [проти], *щоб такий тип у нас розмножився. Це ж було б прекрасне підґрунтя нашої культурної прийдешності* (М. Івченко); *Їсти! Це просило воно, майбутнє дитинча. Ота тугá зав'язь життя. Ота — сама прийдешність, ще німа й невідома* (Л. Дмитерко).

2. Те, що станеться, відбудеться з ким-, чим-небудь; доля *(див.* **до́ля**[1] 1). *Думки про свою долю, про свою прийдешність несамохіть заворушились в неї й полинули кудись далеко* (І. Нечуй-Левицький); [О с т р о ж и н:] *Вам пророчать блискучу прийдешність. Ось послухайте: в наші часи не часто чуєш такий хвалебний тон* (Леся Українка); *Родюча сила землі, що проймала його жили і мозок, могутні вітри степів, що його породили, надавали пристрасної яскравості його маренню про блискучу прийдешність землі* (В. Підмогильний); *Якщо дерево зростило зернятко, плід, то в цьому зернятку вже закладено програму й алгоритм попередніх поколінь дерева і його прийдешність* (О. Бердник).

ПРИ́ЙМА, и, *ж., муз.* П'ята з шести великих струн у бандурі. *Назви двох верхніх струн української бандури — прийми та терції — збігаються з номенклатурою струн давніх англійських та нідерландських лютень XV–XVI ст., а назви чотирьох верхніх — з німецькими* (з наук. літ.); *Прийма — основна струна для виконання мелодії на бандурі* (з навч. літ.).

ПРИЙМА́К, á, *ч.* 1. Чоловік, прийнятий у дім дружини. *Дмитрій Іванович пережив кілька тяжких місяців, відчуваючи себе безправним приймаком у багатій господі Мирослави* (І. Сенченко); — *Ганнусю, хіба вже тобі не пора дівувати? Чи ти, може, приймака прийняла? — Звісно, прийняла — не чекати ж тебе* (М. Стельмах); — *Братова прийняла приймака, а він .. не тутешній, пожив три дні, та й шукай вітру в полі...* (О. Гончар); *Пошлюблений Андрій жив на іншому дальньому куті Тисової Рівні — на Царині, приймаком у своєї жінки Софії* (М. Матіос).

2. *розм.* Той, хто живе й виховується в чужій родині; нáзваний (прийомний) син. [М а р у с я:] *Мати її не хотіла віддати за Василя, бо у Василя не було нічого, звісно, приймак, що ж у його* [нього] *є?* (Панас Мирний); *Клод .. охрестив свого приймака і назвав його "Квазімодо", чи то в пам'ять про день, в який він знайшов його, чи то щоб висловити, до якої міри ця нещасна мала істота була недосконалою і незавершеною* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); * У порівн. — *Я хочу розгадати таємницю походження мого народу і не вмію. А без родової пам'яті заникне він, наймення від сусідів прийме, немов той бідний приймак у багацькій родині...* (Р. Іваничук).

Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* **пристава́ти.**

ПРИЙМА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Признач. для приймання чого-небудь. *Курять дороги за півторатонками, тракторами-тягачами, безтарками, простими мажами: все повністю переключилося на возіння зерна до приймальних пунктів* (Ю. Яновський); *Ромб нагадував .. приймальну рамку-антену, укріплену за шоломом скафандра перпендикулярно до плечей людини* (В. Владко); *Поліціянт щось попросив у хлопця за приймальним столом, і той, з переляканим виглядом, дав йому ключі* (Любко Дереш).

2. Признач. для приймання кого-небудь. *В керуючого рудником Кондри був приймальний день* (Д. Ткач); *Приймальна палата лікарні. За вікном уже ранок. Хворих прибуває менше й менше* (В. Яворівський); — *Допоможіть!!! — несамовито горлав я, вриваючись у приймальне відділення лікарні. — Допоможіть, хто-небудь!* (М. Кідрук); // *у знач. ім.* **прийма́льна,** ної, *ж.* Те саме, що **прийма́льня.** *Коли виникало якесь важливе питання, то йшли до секретаря. Тож і сьогодні на нього чекало у приймальній кілька чоловік* (М. Ю. Тарновський); *Майже до обіду я сидів під тюрмою в дворі .. Нарешті мене привели в приймальну* (В. Рубан); *Я подзвонив Танюсі в приймальну, мовляв, загрипував* (А. Кокотюха).

Прийма́льний *(рідко* **прийо́мний) спокі́й** *див.* **спокі́й; Прийма́льні випро́бування** *див.* **випро́бування.**

ПРИЙМА́ЛЬНИК, а, *ч.* Працівник, який займається прийманням чого-небудь. *Шхуна поверталася в бухту з повним трюмом риби. На пристані вже чекали приймальники, гуркотіли мотори грузовиків, гули сирени* (О. Донченко); *Рая, вся сяючи, що остригла вівцю перша, несе до приймальника вовну, а Амангельди ловить для неї нову вівцю* (І. Багмут); *В нашому фізкабінеті приладдя таке, що хіба приймальник металобрухту Матвій Гребеножска і взяв би його* (В. Кава).

ПРИЙМА́ЛЬНИК-ЗДАВА́Ч, ~а-~á, *ч., офіц.-діл.* Працівник, який організовує роботи з приймання, зважування, сортування, навантаження, перевантаження, розвантаження, зберігання та видачі вантажів і багажу, що перевозяться автомобільним, залізничним та ін. транспортом. *Після вивантаження рефрижераторних секцій приймальник-здавач станції повинен у маршрутному листі зазначити, складався чи не складався комерційний акт про псування або зниження якості вантажу, та засвідчити запис своїм підписом із накладенням штемпеля станції* (з мови документів).

ПРИЙМА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прийма́льник.** *Працювала* [тітка] *приймальницею у комбінаті побутового обслуговування* (В. Нестайко); *Жінка-приймальниця жестом вказала йому на стілець і, коли він повикладав крадене, витягла з шухляди табличку "санітарна година"* (В. Діброва).

ПРИЙМА́ЛЬНО-ЗДАВА́ЛЬНИЙ, а, е, *офіц.-діл.* Стос. до приймання та здавання об'єкта, документації і т. ін. *У межах державного оборонного замовлення в одній із військових частин пройшли приймально-здавальні випробування мобільних мінометів* (з газ.).

ПРИЙМА́ЛЬНЯ, і, *ж.* Кімната, приміщення для приймання кого-небудь. *У приймальні лікаря Сосніна тихо і затишно* (Д. Бедзик); *Берн .. натиснув на столі кнопку дзвінка. За якусь хвилину до приймальні зайшов асистент* (О. Бердник); *Афонсо страх як любив слухати і передавати останні чутки, зібрані в кулуарах міністерства та в урядових приймальнях* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПРИЙМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прийма́ти.** *Бурдик .. знайшов куток із позначкою "прийом книжок" і одразу ж подумки виправив напис на "приймання літератури"* (В. Діброва); *Зустрілися та познайомилися ми з нею в черзі до кіоску приймання скляного посуду* (Л. Денисенко); *Я прекрасно розумів, що всі роботи фактично вже закінчено і справа йде лише про приймання тунелю інспекторською комісією* (М. Трублаїні); *Іветта .. пояснювала дівчині послідовність приймання ліків* (Люко Дашвар); *Антена була готова до приймання сигналів з Землі* (В. Владко); *Зорове приймання їх* [обрисів фігури] *пробуджує радість* (В. Барка); *Голова, забита змалечку тяжкою нуждою, не швидко могла приспособитись* [пристосуватися] *до приймання шкільної науки* (І. Франко); *Читача вона* [картина ярмарку Г. Квітки-Основ'яненка], *безперечно, втомлює, особливо там, де описуються численні непорозуміння, які виникають на ґрунті приймання "парсуни" за живу людину* (М. Зеров); *Олександра Івановича почала дратувати ця церемонія, що так часто траплялася тут під час приймання хворих жінок* (Б. Антоненко-Давидович); — *У нас уже, на жаль, повний комплект, і приймання нових членів припинено до тисяча дев'ятсот двадцять дев'ятого року* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Щодо приймання незнайомих, але відомих людей взагалі, то ми, українки, в сьому досить ліберальні* (Леся Українка); *Шматочки були маленькі, голоду не заспокоїли, а тільки роздражнили. Але зате процес угощання — з одного боку й приймання — з другого зблизили хлопців* (Г. Хоткевич); *Оповідь дійшла до приймання пологів у левиць* (С. Жадан).

ПРИЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИЙНЯ́ТИ,** *рідко* **ПРИНЯ́ТИ,** *діал.* **ПРИЙМИ́ТИ,** прийму́, при́ймеш, *док.* 1. *кого, що.* Брати до рук, на плечі і т. ін. від когось або звідкись кого-, що-небудь. *Хапко зараз витяга карбованця. Охрім, приймаючи, вмент уласкавився* (Марко Вовчок); *А певного часу послав він* [господар] *раба до своїх винарів, щоб прийняти частину плоду з винограднику в тих винарів* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Дід прийняв листа гордо й незалежно, наче грамоту найкращому ударникові* (О. Донченко); *Застебнувши блискавку, я рішуче прийняв сумку до своїх рук* (М. Кідрук); // Ловити що-небудь кинуте. *Жила та інші, хто годен мотатися, лише страхували його* [Стародуба], *іноді приймали паси, аби потім перекинути капітанові, коли той добігав до кільця супротивника* (А. Кокотюха); // Брати після подачі (у 2 знач.), ловити, відбивати, зупиняти або не пропускати м'яч. *Коли я не можу висловитись, затинаюсь, починаю слова підшукувати, мама мене стривожено запитує: — Знову м'яч приймав на голівку?* (М. Білкун); *Юрко .. прийняв м'яча і сильно вдаривши, послав у небо чудову свічку* (В. Кучер).

2. *що.* Погоджуватися взяти собі що-небудь запропоноване. *Наум, узявши хліб, поцілував і, положивши на стіл край свого хліба, каже: — Хліб святий приймаємо, а вас послухаємо* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пан моторошно здригнувся й поліз рукою до гаманця, але одразу ж передумав: чи прийме сьогодні старчиха гроші від нього* (М. Стельмах); // Одержувати від кого-небудь щось у власність. *Іванець там* [у наметі] *од князя царські дари приймає* (П. Куліш); — *Минулого не можна повернути.* — .. *Можна! Ми скинемо одяг, який дали нам лихі боги, заборонимо нашим жінкам і дітям приймати дарунки* (І. Росоховатський); — *Так се вже не чиє, як моє діло, глядіти дуже пильно, щоб він* [зять] *був хазяїн добрий, щоб хоть би вже не розтратив.., що від нас прийме* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. *що.* Погоджуватися з чим-небудь. [Г о л о с п о к л и к а ч а:] *Руфін заздалегідь приймає вирок — і просить виконать його скоріше* (Леся Українка); — *Між нами, чоловіками, я цілком розумію злу вигоду від свого становища й десь приймаю ваші аргументи* (А. Кокотюха); *І признатись належить, Що таки в світі існують тіла, неподільні на частки І якнайменші на розмір. І далі, цю думку прийнявши, Треба додати, що вічні вони, і тверді, і суцільні* (М. Зеров); // Миритися з чим-небудь. *Алла Миколаївна не з тих, хто швидко заспокоюється і приймає ситуацію, що склалася, за належне* (А. Кокотюха); *Прийшлось мовчки прийняти такий зворот розмови* (Леся Українка); — *Одному добре, іншому погано, — глибокодумно сформулював короткий висновок Ван Лун. Галі Рижко лишалося тільки прийняти таке пояснення: іншого ж не було* (В. Владко); // Підтримувати що-небудь. — *П'ю за працю на пожиток країні нашій, панове!* .. — *Приймаючи цей тост, — обзивається третій, — додам кілька слів* (М. Коцюбинський); *Цілком очевидно, що в інтересах Жульєна прийняти пропозицію директора притулку для жебраків* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // Затверджувати що-небудь на зборах, засіданнях і т. ін.; схвалювати. *Не було ж на парткомі й мови про те, щоб собор роздягати! Ніякі збори не приймали ухвали, щоб зносити його!* (О. Гончар); // Ставати послідовником, прибічником чого-небудь (учення, віри і т. ін.). — *Всі, хто приймав віру Христа, не повинні відступатися від священних ромейських звичаїв* (П. Загребельний); — *Якщо невільник одружується із мусульманкою і приймає віру Аллаха, то стає вільним, — сказав Хамід* (Ю. Покальчук); *Упродовж кількох віків видатні послідовники Магомета, приймаючи вчення про реінкарнацію, приховували його від широкого кола вірних* (Ю. Винничук); // Присвоювати собі якусь назву або ім'я видатної людини (про об'єднання, установи, підприємства, заклади і т. ін.). *6 червня 1797 р. Генуя змінила аристократичний устрій на демократичний і прийняла назву Лігурійської республіки* (з навч. літ.); // Обирати собі нове ім'я. *Чуючи свій близький кінець, він вступив до монастиря, де прийняв ім'я Кирила, та пробув тут лише 50 день* [днів] (І. Франко); — *Ті, хто знав мене раніше, називали мене Сивим Капітаном. Я прийняв це ім'я іноситиму його надалі* (В. Владко).

4. *що.* Брати на свою відповідальність що-небудь для передавання, пересилання, зберігання і т. ін. (про спеціально призначену особу, працівника). *Уже б посилка, вислана 20 березня, навряд чи проскочила б до мене до пароплава. А тепер, кажуть, уже не приймають посилок* (Остап Вишня); *Корпус баркаса був закритий від мене бортом шхуни, тому я не міг розгледіти, хто саме прибув із острова і приймає багаж* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *Тисячі телеграм прийняла за свого життя Зінаїда Павлівна* (Л. Дмитерко);

// Брати що-небудь від когось на розгляд, для використання, застосування і т. ін. *Я написав листа до "Київської Старини" .. і прохав сповістити мене, чи приймають вони драматичні утвори* (Панас Мирний); [К у д р и ц ь к и й:] *Ху-у .. Дві доби не спав. Не лягав навіть. Махав пензлем. Сьогодні вранці комісія приймала мій "шедевр". Після доробок* (В. Нестайко); *Вона .. відіслала рукопис .. Тепер вижидала відповіді. Сама не знала, чому вірила, що там приймуть працю* (О. Кобилянська); // Закуповувати що-небудь. — *Їздив же сьогодні до ігумені: взнавав, скільки пудів і по якій ціні буде приймати монастир небілений віск* (М. Стельмах); *Пізніше Миколай пристав у прийми до перестаркуватої Орини, яка молоко приймала* (В. Дрозд); // Перевіривши якість виконаної роботи, стверджувати її завершеність. — *Придивляйся, хазяїне! Будеш роботу приймати! Тепер усе наше село таким буде...* (О. Копиленко); *Гриць з членами гуртка топографів взявся до вимірів. Незабаром один з копачів, витираючи рясний піт, гукнув: — Приймайте роботу!* (І. Багмут).

5. *що.* Знайомлячись зі станом справ якого-небудь господарства, підприємства, установи і т. ін., брати на себе керівництво ним. *Приймаючи господарство, Сотник увесь час наштовхувався на підводні мілини і каміння бухгалтерової політики* (М. Циба); *Нещодавно* [Гнат] *прийняв бригаду, а порядок повернув як!* (К. Гордієнко); *Угоняй охоче прийняв це воєводство, але волів би зберегти й булаву тисяцького та тисяцький суд* (І. Білик).

6. *що.* Виконувати якусь гігієнічну, лікувальну і т. ін. процедуру. *Софія лежала на гарячому піску горілиць, заплющивши очі і всією собою приймаючи сонце* (В. Шкляр); *Декотрі сором'язливіші, переважно дівчата й жінки молоденькі, .. в очеретах прибережних тіла свої оголивши, купіль приймають* (О. Ірванець); // Уживати всередину, ковтати (ліки). *Я вигадав, що заслаб .. Підняв тривогу, мусив приймати краплі од живота і зіпсував великодній сніданок* (М. Коцюбинський); *Людмила слухняно прийняла таблетку і лягла тут же, в кабінеті, на вузькій медичній кушетці* (А. Кокотюха); * Образно. *Мій розум-лікар лікував любов, Вона ж відмовилась приймати ліки. А він розгнівався і геть пішов, Страждать мене покинувши навіки* (Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра); // *у сполуч. зі сл.* ї ж а, с т р а в а *і т. ін.* Споживати що-небудь; їсти (у 1 знач.). *Не приймав коник його* [хлопчика] *трави* (Панас Мирний); *Забився кіт під скриню і там вилежав два дні, .. зализуючи свої рани. Це заняття захопило його так, що він навіть не приймав їжі* (В. Підмогильний); — *Ваша милість, зводьте прийняти обід, хоч одну страву, хоч ложку борщу. Як же там у голоді сидіти* (Б. Лепкий); // Виконувати який-небудь обряд. *Наум, тільки сам живий та теплий, ще здужав підвести її до святого причастя... Маруся прийняла тайни Христові, як янгол Божий* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ще перед унією прийняли обряд латинський наші князі й магнати: Слуцькі, графи Тишкевичі, роди Лукомських, Пузинів, Потіїв, Ярошинських...* (Н. Королева).

7. *що.* Терпіти (у 1 знач.), переживати (у 3 знач.) що-небудь. — *Запорожець ради нас усяку нужду з Січі приймає, білої сорочки зроду не бачить: як же нам не любити, братці, добрих молодців?* (П. Куліш); *Гірко мені приймати наругу від тих людей, що стільки раз я, було, з біди визволяю* (Ганна Барвінок); *Голод, холод, усяку біду і напасть він готовий прийняти для іншого* (Марко Вовчок); — *П'ятницю мусимо шанувати, бо в сей день прийняв муку Той, хто розп'явся ради спасіння нашого* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Під дією чого-небудь мати певні зміни; зазнавати чогось. *Я спочатку написав тільки ті глави, які могли бути надруковані, та й ті прийняли чимало змін* (Леся Українка); *Максим поштиво закивав: він завжди кивав поштиво на цю кумову згадку, бо сам за революцію ще ніякого каліцтва не прийняв* (Ю. Смолич).

8. *що, у сполуч. зі сл.* с л о в о, р а п о р т *і т. ін.* Вислуховувати що-небудь. [П а р і с:] *Слухай, сестро, як ти мене затримала для того, щоб я такі слова приймав від тебе, то я на те не згоден* (Леся Українка); *Дід вимагає послуху, а послух, як відомо, річ не вельми приємна. Виправдовування ж дід не хоче приймати* (Л. Письменна); — *Прийміть вислови мойого* [мого] *співчуття! — казав, вітаючись, Ладо* (Б. Лепкий); // Уловлювати звуки, світло, випромінювання і т. ін. (про різні приймальні прилади). *Пан Євський посмикав навушник і повідомив, що студія вже готова приймати сигнал прямого включення з центрального майдану міста* (І. Роздобудько); *Дисплеями розбіглись лінії евакуаційних схем, особисті комунікатори прийняли "сигнал дев'five".* *Це означало: базу заражено* (В. Єшкілєв).

9. *що.* Сприймаючи що-небудь, реагувати певним чином. *Інформацію* [подруги] *приймала* [Нора] *залюбки, принаймні побіжить із нею до інших приятельок.., рознісши її, як собака на хвості бур'янове насіння* (Валерій Шевчук); *Ми думали, що він* [батько] *прийме Чайченкове залицяння ласкаво, бо Чайченко і багатий, і молодий, і дочці любий* (Марко Вовчок); — *Що ж, хлопці, сіяти вже сьогодні не будемо, запрягайте — і на Троянівку. Цю звістку прийняли, як і належало, — весело* (Григорій Тютюнник); // Виявляти своє ставлення до кого-, чого-небудь. *Ми виступали в металістів. Захоплено приймає зал* (Л. Дмитерко); *Київ приймав церкву Софії дивуванням і захопленням* (П. Загребельний); — *Так, так, пора тобі вже вступити в світ... — промовив князь і замислився. Його теж непокоїла думка: як прийме світ його Sophie* [Софі]? (Леся Українка); // Сприймаючи, виявляти розуміння. *І звучить та пісня* [людей і тварин] *як скарга. Скарга співчуття і відгуку. Нашорошене і вороже місто не приймає пісні, і вона вилітає вгору, до чорного, забитого хмарами, чужого неба* (О. Шугай); *Як хочеш від людей шаноби, Любов і гнів бери у путь, А то лиш допотопні сноби Твою поезію приймуть* (М. Рильський); // Виявляючи розуміння, поділяти. [Д ж о н с:] *Так то йому образа? Отакої! Як трошки там людина пожартує...* [М а к Г а р д і:] *А він такий, що не приймає жартів* (Леся Українка); *Сам* [Марченко] *казав про Борозну тільки гарне. Але Візирові натяки приймав, не стільки натяки, як інформацію, яку Михайло Гнатович подавав про того* (Ю. Мушкетик); *Може б, краще було, коли б він пішов по лінії найменшого опору — прийняв філософію Литвинових тощо й пішов по їхній стежці?..* (І. Багряний); // Піддаватися дії, впливу чого-небудь. *Стара жінка .. зморщеною рукою гладить Микошу по голівці. Той відхиляється: не личить козакові приймати бабські пестощі!* (О. Полторацький); *Кіт був суворий. Його ніхто не смів ні погладити, ні посварити: він не розумів і не приймав ласки і був мстивий* (Р. Андріяшик); // Засвоювати що-небудь. *Добру науку приймай, Хоч її і від простого чуєш; Злої ж на ум не бери, Хоч би й святий говорив* (І. Франко); — *Не треба давати мені ніяких порад. Є тільки одна людина, від якої я повинна приймати поради й вислуховувати докори* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

10. *кого, що, за кого — що, як.* Розцінювати кого-, що-небудь певним чином; вважати за якогось, за щось. *Грубі вибрики о. Василя Раїса приймала за об'яв енергії та непохитної волі* (М. Коцюбинський); *Загальнолюдська помилка і полягає в тому, що зовнішній вигляд людини приймають за її справжню суть* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Його цілком можна було прийняти за мого старшого брата. Ще ніколи я не зустрічав такої разючої схожості між чужими людьми!* (О. Авраменко, В. Авраменко); *В сіті власні я попався І за правду жарт прийняв* (Леся Українка, пер. з тв. Г. Гейне); // *за кого — що.* Сприймати кого-, що-небудь помилково за когось, щось інше. — *Се й сліпий розглядить, що се патрет* [портрет], *а не живий чоловік... Хіба тут були такі дурні, що приймали його за живого?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Бабця, що сиділа поруч і трохи недобачала, зчинила крик, прийнявши Джалапіту за коня* (Е. Андієвська); *Бурдюг* [землянку] *він побудував десь із краю балки поміж сухих дерев, так що у темряві житло діда можна було запросто прийняти за перекручений вітрами та часом корч* (Д. Білий).

11. *кого, що.* Дозволяти кому-небудь увійти, впускати кудись. — *Люди йшли стільки, стомились, голодні, мужики їх не приймають в село...* (М. Коцюбинський); *"Що ж, — подумала вона собі, — гріх гнівити старого, а тим більше не прийміти бездомного старця в хату"* (Т. Бордуляк); *Секретар бюро прийняв його вельми ласкаво і висловив своє глибоке задоволення з приводу його елегантного вбрання* (В. Підмогильний); *Знав* [лакей], *коли треба побурчати на пана, коли треба прийняти ту чи іншу людину, коли можна витягти дрібну асигнацію з панської кишені* (О. Полторацький); // Давати аудієнцію кому-небудь. — *На диво, мирно погомоніли, — сказав Тарас. Іван розплився в усміщці. Напевно, тут без нього не обійшлося. Не кожного приймають так у кабінеті самого оберполіцмейстера* (Василь Шевчук); *12 березня посли прибули до Москви. Наступного дня їх прийняв цар, і в цей же день почалися переговори з царськими уповноваженими* (О. Апанович); // Дозволяти кому-небудь переночувати. *Вона там жебрала цілий день, а вночі моя господиня приймала єї* [її] *на ніч до кухні* (В. Стефаник); *Матвій радо приймав кожного, не було в звичці краю цього відмовити людині даху над головою або ложки гарячої страви* (У. Самчук); *Не жити вже Демидові на білому світі, бо ж такий він синій та пухлий, і так нестерпно болять руки-ноги, й болить голова, й ніхто вже не прийме в хату переночувати* (О. Довженко); // Брати кого-небудь у якийсь заклад для тимчасового перебування. — *Сина привезла ось, — вона кивнула на безтарку, — підозра, що стовбняк... Лікарки нема, а без неї не приймають!* (О. Гончар); *Я була вдячна дівчатам, що напівживу принесли сюди і вблагали лікарів прийняти* (М. Андрусяк); // Впускати кого-небудь жити до себе. *Ні до кого вже не переходила* [Явдоха] *жити, а стала сама до себе приймати* (Панас Мирний); — *А я .. втекла і сама-самісінька добралася на нашу Кубань .. Родичі прийняли мене, і я в них жила довгенько* (В. Барка); *Мама отримала листа від тітки Фейги, вона написала, що живе на березі Тиверіядського* [Тиверіадського] *озера в просторому будинку й охоче прийме усіх нас* (Ю. Винничук); // Брати кого-небудь у свою родину як чоловіка, зятя, невістку і т. ін. *Вона гнобила надію в серці: дасть же Бог — знайдеться добрий чоловік її дитині — приймемо зятя в хату* (Панас Мирний); *Явдоха прийняла з Борині бідного парубка Юхима і з ним загосподарювала* (С. Чорнобривець); — *Я не тільки охоче прийму і буду шанувати мужа, що ви дасте з ласки вашої мені на втіху і на славу, а якби ви навіть веліли мені кинутись у вогонь, я радо так і вчинила б* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Дозволяти кому-небудь жити в певному місці. *Басарабські пани з великою охотою приймали на свої землі українських втікачів, бо в їх* [них] *було землі багацько, а людей мало* (І. Нечуй-Левицький); *Рідконаселена людьми Канада розбудовувалася, вступала в період індустріалізації, їй потрібні були тисячі енергійних рук і кмітливих голів. Вона охоче приймала емігрантів* (М. Слабошпицький).

12. *кого, що.* Погоджуватися вважати кого-небудь своїм, допускати в своє товариство. — *Ти ж ходив усе услід за нею цими днями, чи ж вона не прийма тебе, чи гордує? — Вона якось втікає від мене* (Марко Вовчок); *Мені усе життя щастило потрапляти в компанії старших. Мене завжди охоче приймали, навіть тягли до себе в товариство старші хлопці* (Ю. Покальчук); *Тубільці прийняли нас у свою сім'ю як рівних, вони повірили нам, вони відчули, що всі ми — сини великої праматері природи* (Ю. Бедзик); // Зараховувати кого-небудь до складу якогось об'єднання. [Ч а л и й:] *Розумно й хитро! Митець з тебе не послідній, і я тебе охоче приймаю до коша* (І. Карпенко-Карий); *Піп прийняв з великою охотою в свою парафію нових людей, позаписував їх Посмітюхами і не взяв за те ні шага* (І. Нечуй-Левицький); — *Ось січ Сірка. Чи приймуть? Троє вершників по льоду сягнули Чортомлика* (Г. Колісник); // Брати за учня кого-небудь; зараховувати когось учнем, студентом, слухачем і т. ін. — *Не будуть знати* [хлопи] *по-німецьки, не прийматимуть їх до вищих шкіл* (І. Франко); *Назнав хлопець другого маляра у сусідньому селі Тарасівці, що славився поміж людьми за дотепного чоловіка. Та маляр той не прийняв до себе Тараса* (Панас Мирний); *Вступні іспити я склав краще за паничів, і мене, на диво батькові й самому мені, прийняли до гімназії* (Б. Антоненко-Давидович); // Допускати кого-небудь до виконання якоїсь роботи; зараховувати до числа співробітників. — *Пішла я з дитиною на руках в сахарню, мене не приймають на роботу* (І. Нечуй-Левицький); *Прийшов* [ангел] *до одного господаря, проситься на службу, але той, бачучи* [бачачи] *його красну вроду, не хотів його приймити* (І. Франко); *Директор цукрового заводу, знаючи, які руки у котельника, поламавшись, таки прийняв його на завод* (М. Стельмах).

13. *кого, що, у сполуч. з присл.* Зустрічати певним чином кого-небудь. *Скрізь нас так красно та чесно приймають, що дай боже лиш усім добрим людям так!* (Ю. Федькович); — *Микола заждався, — і мати простерла нам руки старі, як можуть ласкаво приймати коханих дітей матері* (М. Упеник); *Гущу прийняли добре. Міцно і довго парубки трясли йому руку, якось по-новому дивились в очі* (М. Коцюбинський); *Горбенко прийняв мене неохоче: дихнути йому ніколи* (Я. Гримайло); // *чим.* Частувати чим-небудь. — *А я, — каже* [кума], — *почула, догадалася, що се ви... Мабуть, втомилися .. А я сьогодні й не топила! Чим прийматиму?* (Марко Вовчок); *Тітка прийняла хлопців пирогами і сметаною й пустила їх у город, тільки просила, аби гілля не ломили* (О. Маковей); // Зустрічати у себе гостей, влаштовувати прийом, перев. з частуванням. *Мічурін сидів під обважнілим від плодів деревом .. Він приймав у себе старого листоношу Федора Буренкіна, що навідав його з цілою юрбою внуків та внучок* (О. Довженко); *Президент та його благовірна приймали за обіднім столом полковника Агналдо Сампайо Перейру з дружиною донною Ермінією* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); — *Був би вельми радий прийняти вас у себе, містер Грей, — відповів я йому з підкресленою ввічливістю* (І. Багмут).

14. *що.* Набирати якогось вигляду, характеру. *Хоробливість його вдачі приймала часто несимпатичні форми дрібного егоїзму і навіть жорстокості* (Леся Українка); *Вона, здається, не помічала нас .. і розглядала себе у велетенське дзеркало, приймала якісь дурні пози* (О. Ульяненко); *І житла, і люди, що вічно риються в землі, прийняли, ввижалось Раїсі, колір землі* (М. Коцюбинський); *— Але знай, — сказала відьма, — як тільки ти приймеш людський вигляд, ти вже ніколи не зможеш бути знову русалкою!* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

15. *що.* Уміщати в себе що-небудь, завантажуватися чимсь. *До їхнього товариства ввіходить новий член. Це відбувається вночі, на невеликій стоянці, коли пароплав приймає пошту на борт* (Ю. Яновський); *Корабель сів на космодромі штучного супутника. Підйомник прийняв металеву сигару капсули в пружні обійми і опустив на нижній ярус* (І. Росоховатський); // Вбирати, поглинати що-небудь. *Земля так набралася води, що вже і в себе не приймала* (Панас Мирний); *Око весь час приймає мільйони вражень і точно відтворює в барвах і обрисах, як ні один фотоапарат* (В. Барка); *Жменяк нізащо в світі не дав би чепіги свого плуга в руки вбивці. З такої руки земля не прийме зерно, не дасть щедрого врожаю* (М. Томчаній); *Кінь врятував мене, вставши дибки і прийнявши в себе пів пуда картечі* (Д. Білий); // Збагачуватися на що-небудь. *Ваш Чернігів справді тепер забагатів, прийнявши до себе музей Тарновського* (Панас Мирний); *До музею приймали не тільки ті речі, що відображали минуле нашого краю, але й окремі оригінальні експонати, що характеризували кмітливість і винахідливість сучасників* (І. Шаповал); // Поширювати в своєму середовищі. *Через деякий час весь зоряний степовий ефір приймає схвильовані, ніжністю налиті слова: — Тій, яка мене чує!.. Тій, що найкраща в світі... Тоню! Слухай мене!* (О. Гончар).

16. *кого, що.* Давати дозвіл на прибуття, причалювання (про станцію, порт і т. ін.). *З диспетчерської надійшло повідомлення, щоб ми приготувалися прийняти шлюпку* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Перш ніж прийняти судно, я маю твердо знати, куди й навіщо його вести* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *кого.* Мати кого-небудь своїм відвідувачем, тимчасовим мешканцем. * Образно. *Ліси широко приймають у свої обійми парубка, але вони тільки похитуються, а не шумлять* (М. Стельмах); // Пропускати через себе. *Вони знали, що після того, як переправа прийме всіх, перейдуть по гулкому настилу й вони, і лише після того буде запалено бікфордів шнур* (О. Гончар); *Відчинилася кріпосна брама і прийняла сміляків, яких переслідували, прокинувшись, запорожці* (О. Довженко).

17. *що.* Забирати що-небудь звідкись. [В л а с:] *А ти вже і скаржитись. Ач яка! Звісно, у неділю можна гратись у ляльок, а не в будень. (Усміхається). От і вдовольнився. (Прийма миску і ложку). Сідайте ж бо!* (М. Кропивницький); *Подаючи страви й приймаючи посуд, Малуша спочатку відчувала на собі гострий погляд княгині Ольги, розуміла, що вона слідкує за нею* (С. Скляренко); [Л ю б о в *(до Ореста)*:] *Поставте, будь ласка, тут; сю рослину можна прийняти* (Леся Українка); *Тихо в хаті. Не шарудів сторінками Давид. Марія підійшла до нього — спить він. Прийняла з грудей книжку, поклала на стіл* (А. Головко); // Відводити в інше місце, в інший бік. *Здається йому, що й Бозя глядить на його* [нього], *хоче посваритись пальцем... він і прийме руку назад* [від хліба]... (Панас Мирний); *Обережно .. прийняв ногу опришок... Камінь перевалився набік* (Г. Хоткевич); *— Малий, прийми лікті зі столу, — сказала мама. — З'їси ще кучерявої капусти?* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

18. *кого.* Допомагати при народженні (дитини або маляти якої-небудь тварини). *— Він кум мені, я в нього дитя приймала...* (Панас Мирний); *Вона немало приймала дітей на свої руки, декотрі вже й поженились, і в їх* [них] *вона дітей приймала, так от чого її бабою звуть* (Дніпрова Чайка); *Паша сам приймав у неї пологи і перерізав пуповину* (Любко Дереш); *— Пийте на здоров'я, а новонародженого ми самі прийняли* (Григорій Тютюнник).

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) ва́нну *див.* **бра́ти; Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в комі́рне** *див.* **бра́ти; Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в при́йми** *див.* **бра́ти; Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) за дити́ну** *див.* **бра́ти; Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) на комі́сію** *див.* **бра́ти; Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) опроще́ння** *див.* **бра́ти; Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (пові́тря́ні) ва́нни** *див.* **бра́ти; (1) Прийма́ти (іти́) / прийня́ти (піти́) на багне́ти** — починати або вести бій багнетами. *На нас напали з усіх боків, є забиті, є й поранені, та не так легко було нас узяти. Ми їх приймали на багнети, бо патронів обмаль* (Ю. Яновський); *— Зброярню тут відкрити хочеш? — Що ти!.. Згадав, як люди з палицями йшли на багнети...* (Василь Шевчук); *Добрий муляре, щастя ключі ти здобув, ідучи на багнети* (В. Сосюра); **Прийма́ти пара́д** *(заст.* **пара́ду)** *див.* **пара́д; (2) Прийма́ти / прийня́ти в на́йми,** *заст.* — наймати кого-небудь до себе на роботу. *— Ніде мені в світі прихилитись, .. приймайте, дідусю, в найми* (Ганна Барвінок); **(3) Прийма́ти / прийня́ти до лав** *чого і з означ.* — робити когось членом певної організації, об'єднання. *Миколу Музичука селяни-трударі одноголосно обирають головою колгоспу. Їхній вибір схвалюють і на бюро райкому, де Миколу .. без кандидатського терміну приймають до лав партії* (О. Ірванець); *Гнат Юрович .. зі значками і в коричневому костюмі схожий був на письменника Вільяма Берроуза, якого прийняли до лав Спілки письменників* (С. Жадан); **(4) Прийма́ти / прийня́ти душ** — митися, купатися у душі. *Почувся плескіт води: дівчина приймала душ* (Ю. Яновський); *Після акробатики вихованці коледжу приймають душ і йдуть снідати* (О. Сизоненко); *Він не встиг прийняти душ, як у двері подзвонили* (В. Єшкілєв); *Я подякувала і пішла вмиватися. Прийнявши душ, прискіпливо поглянула в запітніле люстерко* (І. Роздобудько); **(5) Прийма́ти / прийня́ти і́спит (за́лік, екза́мен)** — оцінювати чиїсь знання з якогось предмета (у 4 знач.). *Іспит приймало двоє викладачів (дай боже їм здоров'я! стільки, скільки самі захочуть)* (М. Матіос); **(6) Прийма́ти / прийня́ти кома́ндування** — брати на себе обов'язки командира. *Командування приймає підполковник Зайцев* (А. Трипільський); *— На мене чекають інші справи. Тому приймайте командування кораблем* (О. Авраменко); *Отаман Шеремет прийняв командування* (А. Кокотюха); **(7) Прийма́ти / прийня́ти коро́ну (булаву́),** *іст.* — виконуючи певний обряд, одержуючи атрибути влади, ставати королем, гетьманом і т. ін. *Бігли роки..; ріс молодий джура, мудрів київський спудей, мужнів козак, владності набирався старшина козацький, приймав булаву полководець...* (Р. Іваничук); *Так Роберт за снагу та одвагу Королем у Шотландії став, В Едінбургу* [Единбургу], *преславному місті, Привселюдно корону прийняв* (Леся Українка); *Один із старшин узяв булаву і підніс її Кирдязі. Задзвонили дзвони. Кирдяга прийняв булаву* (О. Довженко); *— Іще один чекаймо рік. Як не повернеться Перікл, Прийму корону* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра);

(8) Прийма́ти / прийня́ти на ві́ру — легко, наївно вірити в що-небудь. *Дивись, радій; Та не приймай на віру, Що вже кінець мандрівці і журбі* (Л. Дмитерко); *Я, людина XXI століття, .. відмовляюсь без серйозних доказів приймати на віру байки про надрозвинуту цивілізацію на велетенському континенті, жодного сліду якого до сьогодні чомусь не можуть знайти* (М. Кідрук); *— І все-таки я експериментатор-скептик. Доки є можливість обману, я не прийму на віру навіть те, що бачать мої очі* (О. Бердник); **(9) Прийма́ти / прийня́ти на страх,** *юр.* — брати у кого-небудь щось на зберігання; одержувати з когось домовлену суму грошей за забезпечення цілості чого-небудь. *При майновому страхуванні додаткове страхування допускається тільки з письмової згоди страхувальника, що вже прийняв частину цього інтересу на страх* (з мови документів); **(10) Прийма́ти / прийня́ти о́браз** *кого* — перевтілюватися в кого-небудь. *Це — Наяди. Але вони часом пробиваються на землю і приймають образ жінки. І такі жінки стають божествами для чоловіків* (В. Винниченко); *Он сів він на кермі висо́ко. Образ Форбанта прийнявши, і з словом до тебе вдається: "Язідів сину, поглянь: самі хвилі пильнують за тебе"* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія); **(11) Прийма́ти / прийня́ти пост,** *військ.* — ставати на варту, заступати вартового. *Під кущем біля кулемета чути приглушену розмову — саме, видно, міняється наряд. Здає пост Остапенко, приймають Сердюки* (О. Гончар); *Ноготок був одним з тих трьох, хто прийняв пост біля будинку .. і єдиним, хто вцілів у перестрілці* (А. Кокотюха); **(12) Прийма́ти / прийня́ти прися́гу:** а) *(рідко)* те саме, що **Дава́ти прися́гу** *(див.* **дава́ти).** *Важко збудувати державу, в якій навіть деякі члени парламенту не хочуть приймати присягу на вірність їй, у передбаченні солодкої перспективи бути знову рабами* (Л. Костенко); *Того ж таки дня перед іконою Христа вчорашні теслі прийняли присягу і були відправлені до Вижниці рубати ліс* (Р. Андріяшик); б) *(у кого, від кого)* брати в кого-небудь урочисту офіційну обіцянку додержувати певних зобов'язань, клятву бути вірним якій-небудь справі. *За Брянським Багіров .. пішов би в вогонь і воду. Брянський приймав від нього присягу, .. Брянського сама Батьківщина призначила йому в командири* (О. Гончар); *Боярин, прийнявши присягу від ніжинців і чернігівців, повернувся до Москви* (О. Апанович); **(13) Прийма́ти / прийня́ти прича́стя** — причащатися, проходити обряд причащання. *З сторони вони були, як і всі люди: і в хаті так було, як у людей, і в церкву ходили, і причастя приймали* (Леся Українка); [2-й у б и в ц я:] *Отож на тебе помста і впаде За клятву зламану і за убивство. Приймаючи причастя, ти поклявся За дім Ланкастерський боротись вірно* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); *На високе величання хлібом чистим — мати встане: — Пригощайтеся насущним, всі мої синове й дочки, із долонь прийміть причастя...* (П. Мовчан); *Вирішив я не виходити на люди .. Сидів у себе, читав молитовник і надумав піти до добромильського священника висповідатись й прийняти причастя* (Г. Пагутяк); **(14) Прийма́ти / прийня́ти ра́ду** — слухатися чиєїсь поради. *О, ради тих печер святих Лікеєвих, Що в них бував ти хлопчиком, Прийми пораду, що тобі нашіптує Старий і вірний приятель* (М. Зеров); **(15) Прийма́ти / прийня́ти рі́шення** — вирішувати, доходити до якого-небудь висновку. *— Будь уважний. Як тільки що — приймай рішення самостійно* (П. Загребельний); *Це був розумний крок — спочатку оцінити обстановку на безпечній відстані, а потім уже приймати рішення про подальші дії* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Він вийшов у відставку і прийняв рішення повернутися в рідне місто, піти вчителювати у школу й поступити заочно в університет чи пединститут* (В. Лис); **(16) Прийма́ти / прийня́ти спра́ви** — вступаючи на якусь посаду, знайомитися зі станом справ. — *Послали мене в батальйон інтендантом. Я приїхав, доповів, а майор каже: там і там землянка, знайдеш старого інтенданта і приймай справи* (Б. Харчук); — *Новий тепер* [голова]. *Я його ще й не бачив. Кілька днів усього. Сидить, справи приймає. Кажуть, діловий, принциповий* (В. Нестайко); *Старшинські справи, за наказом Антоновича, прийняв Хаєцький* (О. Гончар); **(17) Прийми́, Бо́же (Го́споди), мою́ ду́шу (мене́) [до Се́бе]** — уживається для вираження крайнього відчаю, небажання жити. *Серед ставу Мовчки опинилась* [Катря]. *"Прийми, Боже, мою душу, А ти — моє тіло!" Шубовсть в воду!..* (Т. Шевченко); *"Господи! прийми мене, чим отаку муку терпіти, отаку наругу приймати!" — сказав і, вхопившись за лице руками, притулився до баркану...* (Панас Мирний); *"Господи милосердний! Або мене прийми до Себе, або нехай вона* [Параска] *згине!"* (І. Нечуй-Левицький); **(18) Прийня́ти / прийма́ти в спа́док:** а) одержувати які-небудь матеріальні цінності після смерті того, хто володів ними. — *Він прийме в спадок від мене землю і стіл .. Мусить усе життя гострити меч і розум, інакше згине сам і земля за таким князем згине* (Д. Міщенко); б) переймати що-небудь від когось. *Трагічна доба І. Багряного відійшла в минуле, проте живуть прозірливі ідеї цього видатного мислителя. А відтак .. з'являються все нові й нові важливі документи, які допомагають нам, нащадкам, краще і глибше осягти те, що прийняли у спадок* (О. Шугай).

◊ **Бог (Госпо́дь) прийня́в (приня́в, прибра́в) [ду́шу] [до Се́бе]** *див.* **Бог; Бра́ти / взя́ти (прийня́ти) на [свої́] пле́чі** *див.* **бра́ти; Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [свого́] се́рця (до [своє́ї] душі́)** *(рідко* **в се́рце, в ду́шу)** *див.* **бра́ти; Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе** *див.* **бра́ти; Бра́ти** *(рідко* **прийма́ти) / взя́ти** *(рідко* **прийня́ти) гріх на [свою́] ду́шу (на се́бе)** *див.* **бра́ти; Бра́ти** *(рідко* **прийма́ти) / взя́ти** *(рідко* **прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р** *див.* **бра́ти; Душа́ не прийма́є** *див.* **душа́; Зако́н бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) <У зако́н уступа́ти / уступи́ти>** *див.* **бра́ти; Земля́ не прийма́є** *див.* **земля́; Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́>** *див.* **земля́; Неха́й (хай) мене́ [свята́] земля́ при́йме** *див.* **земля́; (19) Прийма́ти (зустріча́ти) / прийня́ти (зустрі́ти, зустрі́нути) з [розкри́тими] обі́ймами** *кого* — дуже привітно, гостинно приймати, зустрічати і т. ін. кого-небудь. *Та дійшло до нього, мабуть, що приймають його тут не з розкритими обіймами* (Ю. Шовкопляс); *— Що б там не трапилося, як би не повернулася твоя доля, Кастілія з розкритими обіймами прийме свою дочку, а брат — сестру* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Не можна сказати, що він з розкритими обіймами зустрів Писарєва після звільнення з фортеці* (О. Іваненко); *Коли вузькотілий нащадок ерцгерцога Карла Стефана з румунського полону вдруге потрапив на Україну, головний отаман зустрів його з розкритими обіймами* (М. Стельмах); *Тут мене зустріли з обіймами; Андрій Андрійович почав демонструвати мені свої книги, а одну .. дав мені й почитати* (Валерій Шевчук); **(20) Прийма́ти / прийня́ти [на се́бе] уда́р** *(рідше* **во́гонь):**

а) прикрити, уберегти кого-небудь від небезпеки, неприємностей, ганьби і т. ін.; заступитися за когось. — *Якось заходили в Перт, Мельбурн і Сідней, — продовжував він, приймаючи вогонь на себе. — Але найцікавіше було в Монако* (О. Чорногуз); [Б о г у ш о в а:] *Певно, Марійка прийняла на себе удар, який мав упасти на Ганю* (В. Собко); *Артем залишився один, прийнявши на себе вогонь, щоб дати можливість Миколі вислизнути з пастки і донести до своїх карту* (М. Ю. Тарновський); б) вступати в бій, початий противником. [А н т і ф о л е ф:] *Я, князю благородний, захищав Тебе в жорстоких січах і на себе Приймав від ворога страшні удари, Рятуючи твоє життя* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра); *Друга лінія оборони готова прийняти на себе удар* (Л. Смілянський); *Половці прийняли удар, намагаючись прикрити свої вежі з жінками і дітьми* (В. Малик); **(21) Прийма́ти / прийня́ти бій:** а) вступати в бій, який почав противник. *Не приймаючи бою, вони щосили гнали коней, втікали* (А. Хижняк); *Козаки мовчали, готові у будь-яку мить прийняти бій* (Д. Білий); б) вступати в гарячу суперечку, у полеміку з кимсь; сперечатися, боротися і т. ін. [О л ь г а А н т о н і в н а:] *Я скажу, що тебе нема, що ти хворий.* [Л и с е н к о:] *Ні, не треба... Я прийму бій. Все одно з ними треба колись схрестити мечі* (Ю. Мокрієв); **(22) Прийма́ти / прийня́ти ви́клик** *кого, чий* — погоджуватися на чию-небудь пропозицію вступити в боротьбу, двобій або змагання з ким-небудь. *Почулися труби та роги в римсько-готському стані. Ворог приймав виклик* (І. Білик); [П е р і к л:] *Як смілий воїн я приймаю виклик І на пораду закликаю тільки Свою відвагу й вірність* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); *Порішили ми виклик дистиляційників прийняти. І певні, що незабаром ні в чому від них не відставатимемо* (Ю. Шовкопляс); *І король той виклик* [на двобій з Іваном] *мусив прийняти, щоб не осоромити себе перед простими воїнами* (А. Шиян); **(23) Прийма́ти / прийня́ти до ло́на (в ло́но)** — робити членом, частиною і т. ін. чого-небудь; приєднувати, прилучати до чогось. *Імператора приймають в лоно католицької церкви, нарікають іспанським ім'ям Хуана де Атауальпа* (Ю. Бедзик); *Коли й згодилася* [Москва] *насамкінець прийняти в лоно своє крамольне козацтво, то значною мірою завдяки вченим отцям київським, завдяки яким тільки й могла почуватися ростущою, яко древо плодовитеє* (П. Загребельний); *Хай сяйво зглянеться на вас звитяжне І вас у лоно прийме на віки Любові повне небо всеосяжне!* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); **(24) Прийма́ти / прийня́ти ка́ру** — відбувати покарання. — *Злазьте-но, злазьте, не соромтесь, — заохочував Галю батюшка, — бушували отут разом, то треба разом і кару приймати* (С. Васильченко); *Валентин уже знову стояв перед учителем, червоний, похнюплений, з порізаними руками, і приймав з гідністю кару за свою чергову витівку* (О. Гончар); — *Не приблуда я без землі і роду, щоб утікати, як собака. Якщо завинив, прийму кару. Тікати не буду* (Б. Лепкий); — *Радий би найтяжчу кару прийняти, та ж не наді мною грішником, а над цілим нашим кляштором гріх висить* (Н. Королева); **(25) Прийма́ти / прийня́ти на се́бе** *що:* а) зазнавати якогось впливу, перев. чого-небудь неприємного. *Весь шквал обурення за простій приймає на себе виконроб товариш Красуля* (О. Гончар); *Капітан .. пішов попереду, приймаючи на себе найбільшу небезпеку* (Ю. Винничук); *Завили й загавкали спущені з цепу собаки. Їхню злобну навалу прийняв на себе парубок, який відступав останнім...* (О. Донченко); б) розділяти чиїсь переживання, переймаючись його болями, бідами і т. ін. — *Тепер і я вірю, що ти справді покохав мене, бо приймаєш на себе таку турботу і не боїшся небезпеки війни по моєму проханню* (А. Кащенко); *Часто згадую ті легенди, де одна людина приймає на себе чужу біду і слабість, і жаль мені, що се можливо тільки в казці!* (Леся Українка); *Уралов .. сам нахилявся над крихітним тільцем, що змагалося за життя, і мовчки приймав на себе той біль, той крик, той вибираючий душу доньчин плач* (О. Гончар); *Ти — це зоряний дух, котрий вчасно на Землю прийшов, Щоб прийняти на себе скорботи її та боління* (М. Руденко); в) вважати щось таким, що стосується особисто когось. *Моя байка — Ні бійка, ні лайка: Нехай ніхто на себе не приймає, А всяк на вус собі мотає* (Л. Боровиковський); *Може, хто й просто так вітається, а мені здається, що глузливо, насмішкувато. І, може, хто десь сміється зовсім з іншого приводу, а я все на себе приймаю* (В. Нестайко); **(26) Прийма́ти / прийня́ти се́рцем (до се́рця, се́рденьком)** *що* — глибоко відчувати, розуміти, усвідомлювати що-небудь. — *Ну, годі... Важко мені трохи, але це пройде. Не треба так близько до серця приймати все це...* (В. Винниченко); *Політики з ім'ям близько до серця приймають біди і незгоди народу. І вони готові говорити про це годинами* (М. Гримич); *Тож не цурайтесь видом бідним, нескладним гомоном її* [пісні], *А серцем .. Прийміть і полюбіть її* (І. Франко); — *Я в Святого Духа віру Щирим серденьком прийняв* (Леся Українка); *Летіли вдаль думки, немов осіннє листя, і серцем прийняла Оксана жах війни* (В. Сосюра); **(27) Прийма́ти / прийня́ти смерть** — загинути, померти. *У наших серцях залишалось місце тільки для дуже древньої похмурої надії, для тієї надії, яка заважає людям покірно приймати смерть і яка не надія зовсім, а просто уперте чіпляння за життя* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); — *Я ладна прийняти смерть у твоєму вогні за твою ласку, за один поцілунок* (І. Нечуй-Левицький); *Той, кого він називав Дублером, не опирався — покірно дозволив затягнути себе в воду. І мовчки прийняв смерть* (А. Кокотюха); **(28) Прийня́ти (перейня́ти) / прийма́ти (перейма́ти) естафе́ту** *чого, від кого, книжн.:* а) продовжити чиїсь починання, традиції і т. ін. *Письменник повинен бути гідним своїх великих попередників, з рук яких він прийняв естафету боротьби за людину, людину нової епохи* (Ю. Смолич); *Діти, нове покоління, має перейняти естафету виходу з тюремного світу* (О. Бердник); б) продовжити щось, почате кимсь. *У приймачі радіоняні почулося ворушіння, запхикала Амалія. — Приймай естафету, — Марина відставила праску, гайнула до дитячої кімнати* (Г. Вдовиченко); **(29) Прийня́ти / прийма́ти старості́в** *від кого і без дод., етн.* — погодитися віддати дочку заміж; погодитися вийти заміж. [М а р и с я:] *Чом батько від Миколи старостів не прийняли? Я ж вам давно казала, що люблю його* (І. Карпенко-Карий); *При заручинах старости молодого приносять з собою хліб до дому молодої і ставлять його на столі; коли дівчина принесе і положить на стіл свій хліб, то се значить, що приймає старостів* (І. Франко); **(30) Прийня́ти в се́рце (в ду́шу):** а) *(кого)* прихильно, чуйно, з любов'ю зустріти, поставитися до кого-небудь. *За час майже шестирічної розлуки до невпізнання змінило його життя, змінило для інших, але не для неї, не для матері! Прийняла його в серце, яким є, здається, таким і ждала* (О. Гончар); б) *(що)* лагідно сприйняти що-небудь, погодитися з чимсь.

[Р у ф і н:] *Прісцилло, .. ти вимовила слово, якого я не смів промовить перший, бо думав, — ти його не приймеш в душу* (Леся Українка); — *Віднині ваш отець — вогонь. Знаю, зради не приймете в душу свою, бо там, де вогонь, є лише вірність і воля* (О. Бердник); *Я заплющив очі .. "Боже мій..." — тільки й прошепотів. Не міг прийняти в серце цю страшну звістку, не знав, як жити далі* (Ю. Мушкетик); **(31) Прийня́ти оста́нній по́дих** *чий* — бути присутнім при чиїйсь смерті. [М а р и н а:] *Ой мій таточку! .. не я бачила твій останній погляд, не я прийняла останній твій подих!..* (М. Кропивницький); **Се́рце не прийма́є** *див.* **се́рце; [Сира́] земля́ (моги́ла) узяла́ (забра́ла, прийняла́** *і т. ін.)* *див.* **земля́; Сприйма́ти** *(рідко* **прийма́ти) / сприйня́ти** *(рідко* **прийня́ти) серйо́зно (пова́жно,** *рідше* **навспра́вжки,** *рідко* **всерйо́з)** *див.* **сприйма́ти.**

ПРИЙМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИЙНЯ́ТИСЯ,** *рідко* **ПРИНЯ́ТИСЯ,** *діал.* **ПРИЙМИ́ТИСЯ,** прийму́ся, при́ймешся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Приживлятися після пересадження (про розсаду, дерева, кущі і т. ін.), сходити (про посіяне), починати рости. *Посадить вона дерево в садку, дерево швидко приймається і за літо вижене паростки вище од хати* (І. Нечуй-Левицький); *Мелася насіяла всячини, і усе прийнялося, зійшло і проквітало* (Марко Вовчок); *Юрко .. був певен, що виноград на піщаному пагорбі не прийметься* (Ю. Винничук); // Успішно прищеплюватися (про деякі профілактичні щеплення). *Вірусний гепатит прийнявся; // перен.* Ставати звичним, укорінюватися, закріплюватися. *Щоби пісня прийнялася в народі, вона мусить набрати народного характеру не лише в змісті та вислові, але передусім у формі, тобто в своїй ритмічній будові* (з наук. літ.); *Він* [І. С. Левицький] *увесь був під чарами й романтикою своїх дитячих вражень. І коли .. прийшли ще й деякі вже інтелектуального порядку впливи, то вони знайшли готовий .. ґрунт і їм легко було на йому* [ньому] *прийнятися* (С. Єфремов); // *перен.* Ставати стійким (про почуття). *Ватя його заінтересовувала тут на селі, серед сільської тиші та спокою, але те почування не глибоко прийнялося в його серці* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки 3 ос., за що.* Вважатися чим-небудь. *Ревнощі ніколи й ніде не приймаються за докази* (П. Загребельний); *Ще у XVIII столітті цей філософ* [Гельвецій] *писав про летаргію народів, що вийшли з-під деспотій. Більше того, він зауважив, що у таких країнах "летаргія приймається за спокій"* (Л. Костенко).

3. *чого, діал.* Дотримуватися (у 3 знач.). — *Громада приймається того, що пан кажуть. Громада не хоче пана руйнувати* (І. Франко); — *Я такого права не приймаюся,* — *сказав рішуче Гриць.* — *Як мені нема права в громаді, то я йду деінде* (Л. Мартович).

4. *заст.* Братися (у 2–5 знач.). — *Приймайся* [сину] *краще коло землі. Не все ж чужим та чужим її робити* (Панас Мирний); *В їдальні читав газету тато .. Накидав на спину мамину кофту й приймався рибалити новини та думки* (Олекса Ізарський); [А н т о н і о:] *Безмірну дяку винен я за теє, магістре найславутніший, що ви моєї справи прийнялись так пильно* (Леся Українка); *Чура сів коло його* [нього] *да й прийнявсь за снідання* (П. Куліш); *Прийнявся б* [бельгієць] *керувати фабрикою церезину, коли підприємець запевнить йому семилітню безперервну* [безперервну] *службу і 5000 ринських плати на тиждень* (І. Франко); *Дівчата, бачачи, що їх постояльці не заньмають* [займають], *прийнялись за свої хитрощі* (Г. Квітка-Основ'яненко).

5. *тільки док., розм., рідко.* Звільнити місце, прохід; відійти. — *Я три роки, бодай тебе були вовки з'їли, мучусь у цім хліві! Я три роки дрижу, як у пропасниці! Приймись! Бариня яка...* (Остап Вишня); *Дорош .. скоро розгледів людську постать, що зі словами: "Приймись, щоб тобі була здохла до вечора!" — стала пробиратися поміж коровами до виходу* (Григорій Тютюнник).

6. *тільки недок.* Пас. до **прийма́ти.** *В оголосці* [оголошенні] *нічого не було виречено про те, що в альманах приймаються і драматичні утвори* (Панас Мирний); *Те, що солдати пішли ріллею, а вони дорогою, приймалось всіма мовчки, як щось натуральне й обов'язкове* (В. Винниченко); — *Кинути машину і поїздом кудись — ідея непогана. А до якої станції брати квиток у двомісному люксі, пропоную вирішити тільки виспавшись. Приймається?* (А. Кокотюха); *Переселялися* [у 1920 р.] *з центральних районів Польщі і наділялися на пільгових умовах землею осадники. На державну службу приймалися тільки поляки і католики* (Г. Гордасевич); *У різних кутках Флоренції збирались постійні компанії з певного числа родовитих людей, куди приймались лише такі багатії, що були спроможні робити значні видатки* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Тільки коло глухої залізної брами перекинули залізний місток, та й той часто-густо приймався* (Панас Мирний).

◊ **(1) [І] за холо́дну во́ду не прийма́тися / не прийня́тися,** *заст.* — нічого не робити, нічим не займатися; байдикувати. *Почне* [Настя] *Параску умовляти: як таки так цілий вік прожити, щоб і за холодну воду не прийнятися?* (Панас Мирний).

ПРИЙМА́ЦЬКИЙ, а, е. Стос. до приймака, приймачки. [Н а т а л я:] *Що тобі до людей? Ти сам себе знай; сам себе бережи.* [В а с и л ь *(гаряче):*] *А я де живу? Не між ними валандаю? Не їх вчинки щодня бачу? Не вони зачіпають мене?.. І приймацька доля їм на заваді!?* (Панас Мирний); *Якось зустрів Сашка, той бродяга так стішився, закликає до себе, в приймацький барліг* (Є. Пашковський).

ПРИЙМА́Ч, а́, *ч.* 1. Те, що приймає, вбирає що-небудь. *Чому раптом на шибках з'явилися образи (ідеї) лісів? Що це — скло стало приймачем, який відтворює ідеї живого?* (М. Руденко); *На морді його* [гримучника] *зяють дві ямочки .. Це — своєрідні приймачі інфрачервоного випромінення, які сприймають коливання температури з точністю до однієї десятої градуса* (В. Нестайко).

2. Прилад для приймання звуку, світла, випромінювання і т. ін. *Спрямувавши на неї* [Марію] *приймачі радіації, УР* [універсальний робот] *відзначив високу активність випромінювання тіла* (О. Бердник); *За допомогою навіть 4-метрового телескопа сучасний приймач енергії дозволяє на площі, яку займає диск Місяця, за 10 хвилин отримати зображення 5000 галактик* (з навч. літ.); // Те саме, що **радіоприйма́ч.** *Приймач без антени не дасть передач...* (І. Нехода); *Радіохвилі принесли до приймачів лише короткий різкий звук гонга* (В. Владко); *З приймача текла просвітлена моцартівська мелодія* (П. Загребельний); *Приймач передав дощі і грози по всій Україні, і вже за Кагарликом запахло дощем* (В. Шкляр).

3. *діал.* Приймак. * Образно. — *Твоя правда, Мілечко! Нема потреби нам пхатися в ті панські-магнатські круги, де ми й довіку будемо приблудами та приймачами* (І. Франко).

△ **(1) Дете́кторний прийма́ч** — найпростіший безламповий радіоприймач з діодним (у більш ранньому варіанті кристалічним) детектором. *В Гнатовім хлівці Гапій встановив детекторний приймач* (І. Муратов); *Якось пощастило мені дістати старий детекторний приймач, я полагодив його, на даху протягнув антену і через навушники, ледь-ледь вловлюючи звук, слухав, що діялося у світі...* (В. Чемерис).

ПРИЙМАЧЕ́НЬКО, а, *ч., нар.-поет.* Пестл. до **прийма́к** 1. *Не успів же приймаченько На лавочку сісти, Наказала йому теща: "Неси курам їсти!"* (з народної пісні).

ПРИЙМАЧИ́СЬКО, а, *ч., розм.* 1. Те саме, що **прийма-чи́ще.** *Як розсердивсь приймачисько та став жінку бити, а Гнат його по плечах: — Гайда волочити. Розсердився приймачисько, дуже розлютився* (з легенди).

2. Те саме, що **прийма́к.** *Забув приймак-приймачисько хліба й соли взяти* (П. Чубинський).

ПРИЙМАЧИ́ЩЕ, а, *ч., розм.* Збільш. до **прийма́к.** *Їде, їде приймаченько, У дудочку свище: "Давай, тещо, хліб і сало, Їде приймачище!"* (з народної пісні); *Як приїхав приймачище — зачав тещу бити* (П. Чубинський).

ПРИЙМА́ЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **прийма́к** 2. *Він був бездітний і прийняв собі маленьку дівчинку за приймачку* (І. Нечуй-Левицький); *Микола Віталійович дуже любив дітей, і діти це відчували. Якась маленька сирітка, якась приймачка, селянські дітки — всі вони викликали в Миколи Віталійовича найніжніше почуття* (Л. Старицька-Черняхівська); *На смертельній постелі бувши, він лишив свою приймачку на мене і заповів видати її заміж, як виросте, давши за нею в посаг усе його майно* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * У порівн. *У тітки Маруся вижила чотири роки .. Вона завсігди була як чужа, як приймачка у цій сім'ї* (Б. Грінченко).

ПРИЙМЕ́ННИК, а, *ч.* Незмінна службова частина мови, що вказує на синтаксичне підпорядкування іменника, а також займенника або числівника. *Виражаючи семантико-синтаксичні відношення між різними синтаксичними одиницями, прийменники, сполучники, зв'язки та частки позбавлені лексичного значення* (з наук. літ.); *Прикметники "багатий", "хворий", "гарний", "поганий", "високий", "бистрий" та інші вимагають після себе прийменника "на" з іменником у знахідному відмінку* (Б. Антоненко-Давидович); *Із двох складів я даю іменник (в твоїй правиці розгадки нитка): склад перший — частка, другий — прийменник, а разом буде рибальська сітка (невід)* (Д. Білоус); *Інколи він забуває слова з нашої мови й начиняє речення самими лише прийменниками* (І. Карпа).

ПРИЙМЕННИКО́ВИЙ, а, е. 1. У складі якого є прийменник (про мовні конструкції). *Прийменникові сполуки "у (в) разі", "під кінець", "під час", "що ж до" пишуться окремо* (з навч. літ.); *Як і в дієслівних синонімічних рядах, у прикметникових трапляються сталі словосполучення; серед них є прикметникові (убогий, необутий / невбутий — голий і босий), прийменникові сполучення прислівникового типу (великий, дорослий — на порі), з опорним дієслівним утворенням (німий, без'язикий — рот зашито)* (В. Русанівський).

2. Прикм. до **прийме́нник.** *Помилки, що трапляються в граматичному вжитку, спричинені переважно неправильним використанням прийменникових та безприйменникових відмінкових форм іменників* (з наук. літ.).

ПРИ́ЙМИ, ів, *мн.* Життя чоловіка в домі дружини. *Фронтовик, з однією легенею в грудях, з медалями у вузлику, жив приймаком у якоїсь там на відділку, хоч дехто й підсміювався, що в такому віці, мовляв, старого у прийми потягло* (О. Гончар); *Прийми добрі мені трапилися, молодичка тепла, бригадиром мене староста у господарстві поставив* (В. Дрозд).

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в при́йми *див.* **бра́ти; Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́)** *див.* **пристава́ти; Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми** *див.* **проси́тися; (1) У при́ймах,** *зі сл.* б у т и, ж и т и *і т. ін.:* а) у домі дружини. *Зять* [Джерин] *мусив змовчувать: робив усяку угоду Джері, бо він був у приймах і постерігав, що Джеря п'є з горя* (І. Нечуй-Левицький); *То був, власне, мій останній похід з князями волинськими. А відтак поїхав до сина, що вже рік як оженився і жив у приймах за 10 миль* (Г. Пагутяк); б) у чужих людей, у чужій родині. *Я вже влаштувався на роботі, що має мені давати десь карбованців 500 місячно, кімнату й пайку наукового робітника. Кімнати ще не маю і живу в приймах, але днями матиму* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРИ́ЙМИТ, а, *ч., діал.* Приймак. *— Адже Левко батько твій? — Та ні, Левко приймит* (Г. Квітка-Основ'яненко); *"Боже мій! Як я люблю Дениса! Як я його покохала цього вечора, як він читав нам про Наталку та бідного сироту приймита, Петра, Наталчиного жениха"* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИЙМИ́ТИ *див.* **прийма́ти.**

ПРИЙМИ́ТИСЯ *див.* **прийма́тися.**

ПРИ́ЙМИЧ, а, *ч., діал.* Те саме, що **при́ймит.** *Мирон був Гутаків приймич. Сирота, без вітця, без матері, він виріс у наймах* (І. Франко).

ПРИ́ЙМОЧКА, и, *ж., бот.* Верхня частина маточки рослини, на яку потрапляє пилок. *У хлібних злаків кожна квітка складається із зовнішньої, або нижньої, і внутрішньої лусок, між якими розміщуються маточка з дволопатевою пірчастою приймочкою та три тичинки* (з навч. літ.); *Василько згадував, що коли він переносив пилок на піддослідну приймочку, рудий котик терся біля тої цікавої справи* (І. Волошин); * У порівн. *На Снігусі була біла шубка, виткана з пелюсток липового цвіту ... Жовті чобітки на ніжках — наче липові приймочки квіток* (В. Багірова).

ПРИЙНЯ́ТИ *див.* **прийма́ти.**

ПРИ́ЙНЯТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прийня́ти.** *У цій частині статут Астроекспедиції повторював положення, прийняті в цивільному космічному флоті* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Через двадцять чотири години після опублікування прийнятої постанови мій телефон аж плавився від дзвінків* (М. Кідрук); *Попросіть тільки в редакції, щоб мені дали відповідь, наприклад, в переписці редакції, чи буде се оповідання прийняте і коли може воно бути надруковане* (Леся Українка); *Прийняте рішення розрядило йому поганий настрій, і він уже ласкаво подивився на свого учня, що тим часом смоктав засунутий у рот палець* (П. Панч); *Мучеництво, прийняте свідомо з любові до Бога, перекреслює відразу усі кари Чистилища* (Р. Горак); *Переглянувши останній, щойно прийнятий радистом літака рапорт, Мігель Хуанес не стримався від задоволеного вигуку* (В. Владко); *Ці слова були прийняті товариством під колючий смішок* (Любко Дереш); *Посольство козацьке прийняте було царем наступного дня по прибуттю до Москви* (П. Загребельний); *Коли ж в Єрусалим прибули вони, були прийняті Церквою, та апостолами, та старшими, і вони розповіли, як багато вчинив Бог із ними* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Тут, щоб бути прийнятим до гурту, вимагалось тільки знання масних анекдотів* (В. Підмогильний); *— Ти прийнятий* [в інститут]! (О. Гончар); *— Щастен будь, гостю, в цім краї ти прийнятий будеш привітно!* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Цей ешелон кілька днів тому прийнятий із Німеччини* (А. Кокотюха); *На столі стояв ще не прийнятий самовар. Чай пили молоді в своїй кімнаті* (І. Нечуй-Левицький);

// **при́йнято,** *безос. пред.* [П а р а с к а:] *А що ж!.. І підем!.. Шкоди од цього людям не буде.* [К о п и с т к а:] *Трах-тара-рах, резолюцію прийнято* (М. Куліш); *Аптекар, мабуть, відважився порадити місіс Рід віддати мене до школи; пораду цю було напевне прийнято дуже радо* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); — *Косте* [Костю], *принеси он кобилицю! .. — А сама ти не зволила б зійти? — і сміється, бо східці ж прийнято* (А. Головко); — *В українців не прийнято називати по-батькові. То від Росії до нас прийшло. Кажіть: пане Павле!* (О. Чорногуз); // *у знач. ім.* **при́йняте,** того, *с.* Те, що відповідає певним вимогам, є припустимим, прийнятним. *До того часу все в моїм житті було просто: щось я робив, їв, пив, на когось сердився, хтось сердився на мене, щось учиняв: добре чи лихе, але таке, що не виходило із меж прийнятого* (Валерій Шевчук).

ПРИЙНЯ́ТИСЯ *див.* **прийма́тися.**

ПРИЙНЯ́ТНИЙ, а, е. Який відповідає певним вимогам; якого можна прийняти, з яким можна погодитися. *Для Варшави Петро Конашевич був єдиним прийнятним командувачем* [козацького війська] (З. Тулуб); — *Коли в домі пожежа — єдине прийнятне рішення: гасити полум'я і виносити цінні речі!..* (О. Бердник); *Єдиним прийнятним для себе видом спорту він уважав неквапливу прогулянку приємними околицями* (Н. Сняданко).

ПРИЙНЯ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прийня́тний.** *Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав виокремлює чотири основні ознаки права на освіту: наявність, доступність (недискримінація, фізична та економічна доступність), прийнятність, адаптованість освіти* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЙНЯ́ТНО. Присл. до **прийня́тний.** *Комунальне підприємство обіцяє знизити тарифи до прийнятно низького рівня* (з газ.); // *у знач. пред.* — *Те, що ви вчинили сьогодні просто серед білого дня, всі ці гонитви — неприпустимо, пане Кошовий! І зовсім не прийнятно! Подібні дійства порушують чинний порядок!* (А. Кокотюха); *Це було цілком логічно й прийнятно для Матвія. Відчужений від людей, він загострив у собі приспане відчуття небезпеки й проходив неушкодженим крізь смерть і життя* (Г. Пагутяк).

ПРИЙНЯТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **прийня́ти.** *Він не наважувався радити синові не погоджуватись на таку пропозицію і водночас соромився спонукати його до прийняття її* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); *25 липня 1687 р. було обрано нового гетьмана. Ним став Іван Мазепа. На раді відбулася процедура прийняття статей, їх, як завжди, підписували новий гетьман зі старшиною та козаками* (О. Апанович); *З прийняттям православ'я слов'яни набули письменність і стали потроху створювати свою власну культуру* (А. Кащенко); *Перестала боліти голова, і з тіла поступово вийшла слабкість, характерна після тривалого прийняття організмом сильних доз снодійного* (А. Кокотюха); *Осавул .. прочитав .. молитву перед прийняттям їжі* (В. Чемерис); *Сонний портьє невдоволено відчиняє двері. Ніякого прийняття хорого не може бути* (В. Винниченко); — *Прийміть до товариства. — Ага... У Христа віруєш? — Вірую .. Повторення цієї нескладної церемонії прийняття до Січі перебив прихід Бульби* (О. Довженко); *Коли надпоручник Лукаш підписував підтвердження про прийняття Швейка, в нього тремтіли коліна* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. Зібрання запрошених осіб, перев. із частуванням, як урочистий захід на честь кого-, чого-небудь. *І прийшла Авіґаїл до Навала, аж ось у нього прийняття в його домі, немов прийняття царське!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *В жаднім разі не можна бути неточним, коли справа торкається прийняття, святкового урочистого обіду* (В. Домонтович); *Я ділив трапезу у найрізноманітніших, часом незрозумілих екзотичних і диких ситуаціях. Святкові прийняття, родинні обіди і вечері, поминки, сніданки поночі* (Т. Прохасько).

(1) Холо́дне прийняття́ <Холо́дна зу́стріч> <Холо́дний прийо́м> — прийняття, зустріч, що демонструє послаблення або відсутність добрих (дружніх) стосунків, відносин між її учасниками (особами, сторонами, партіями і т. ін.). *Невідомо ж іще, як поставиться до нього сам Мітяєв! Може, зробить із цього тільки офіційну візиту, холодне прийняття! Але йшов, не міг уже не йти...* (В. Чапленко); *Згадав* [Маркіян] *учорашню холодну зустріч з дідом і бабою, тепер побачив їх упокореність, чорний одяг, жалобну похилість і скам'янів від болю* (Р. Іваничук); *Холодний прийом у Гончарових терзав його щодня, і тільки постійна переміна місця трохи заспокоювала, давала хоч якої рівноваги і сили* (В. Чемерис).

ПРИЙО́М, у, *ч.* 1. Те саме, що **прийма́ння, прийняття́** 1. *У його очах він намагався прочитати, які саме претензії зараз поставлять йому: чи штраф за розбите .. скло, чи повістка в нарсуд за несплату квартирних грошей, або прийом передплати на журнал для сліпих* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Мене, зокрема, непокоїть космічне проміння — чи не завадить воно прийомові радіоімпульсів?* (В. Владко); *Вона довела себе до максимальної самовідрази спогадами про прийоми їжі* (І. Карпа); *На білих мармурових сходах вестибюля, перед численним розмаїтим натовпом, секретар приймальної комісії оголошує наслідки прийому* (І. Микитенко); *Короткий прийом скінчився, цокнув замок й Лазар вступив у камеру* (М. Коцюбинський); *Вечірній прийом закінчився, й Олександр Іванович вийшов на ґанок амбулаторії* (Б. Антоненко-Давидович); *У домі готувалися до прийому гостей. Натирачі підлоги потіли над паркетом* (Ю. Мокрієв).

2. *у сполуч. з прикм.* Певне ставлення під час зустрічі з боку того, хто приймає. *Запросив* [швець] *до хати, посадив на чільне місце. Трохи здивована таким шанобливим прийомом, Люба всміхнулася і навіть зніяковіла* (В. Бабляк); *За п'ять хвилин Скрудж уже почував себе як удома. Такого сердечного прийому він ще зроду не зустрічав* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Дікенса); *Схвильований теплим прийомом, артист почав декламувати віршований текст своєї ролі, так і не діждавшись кінця аплодисментів* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

3. Те саме, що **прийняття́** 2. *17-го вересня! Свято Софії, Віри, Надежди* [Надії] *і Любові. Скільки іменин, скільки іменинниць, скільки подарунків, візитів, прийомів!..* (Леся Українка); — *До нас прибули посли з Еперу, і о четвертій я мушу бути на прийомі в їхню честь* (О. Авраменко); *Це були шановані дами, вишукані та інтелігентні, які щомісяця влаштовували у своєму домі неабиякі прийоми, де збиралася виключно міська сметанка* (С. Андрухович).

4. Особливий спосіб виконання або здійснення чого-небудь. *Різні прийоми і особливості були у наших рибалок. Дехто, приміром, любив міняти місця і присусіджуватись до чужих принад* (М. Рильський); *Можливо, всі спецслужби у всі часи використовують однакові прийоми* (Г. Гордасевич); *Він удався до звичного прийому — так собі, невинні хитрощі, не вельми суттєве підтасовування фактів* (Ю. Андрухович); — *Це такий бовдурюга* [Балоун], *що неспроможний запам'ятати жодного рушничного прийому, а дай йому гвинтівку в руки, то ще наробить якогось лиха* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека);

// Метод дослідження, вивчення чого-небудь. *У філософській літературі зазначається, що порівняння є одним із основних логічних прийомів пізнання зовнішнього світу* (з навч. літ.); // *рідко.* Спосіб тримати, поводити себе. *Сташка мала в своєму арсеналі цілу гаму чисто жіночих прийомів, які ні від кого не переймала, а просто природа обдарувала її цією здібністю* (Ірина Вільде).

5. Певний захід для здійснення чого-небудь, досягнення якоїсь мети. *Кожен може поводитися так, як здається йому найприроднішим. Я теж мовчки клацав на машинці або писав від руки, намагаючись не дивитися на гостя. Це вже вивірений прийом* (І. Білик); *Сидерація як агротехнічний прийом полягає в заорюванні в ґрунт спеціально вирощених рослин* (з наук.-попул. літ.); // Засіб вираження, зображення. *Ораторських даних за ним помітно не було, але тут раптом він знайшов справді класичний ораторський прийом, який розвеселив усіх, крім, мабуть, президії* (О. Довженко); *М. Хвильовий не часто користується епітетами .. Зате метафора — його улюблений художній прийом* (В. Русанівський).

6. Окрема дія в серії однорідних дій; захід. *Листа написано різним атраментом, за кілька прийомів* (Ю. Яновський); *Підбігли Андрушка й Серьожка. Захекані .. І враз Серьожка перший хлипнув у два прийоми: — Олянку!.. схватили!..* (А. Головко); *Дози* [таблеток] *були максимальними — чотири, п'ять, шість, десять таблеток за один прийом* (В. Рубан); *Віктор .. замовив грибний суп з лисичками, качку із журавлиновим соусом, кухоль пива, стопку горілки, яку випив під гарячі страви у три прийоми* (Г. Вдовиченко).

7. *заст.* Призов. — *У москалі його, у москалі! .. Тепер і прийом у городі, зараз і вези його!* (Марко Вовчок); — *Так до його* [нього] *дуже не чіплялись, а в перший прийом і здали в москалі...* (Панас Мирний); // Місце, де відбувається призов. [Г а л я:] *Що, угамовався* [угамувався] *старшина?* [О л е к с а:] *Де там тобі угамовався! Я втік, щоб з тобою побачиться та побалакать, бо завтра треба їхать у прийом* (І. Карпенко-Карий); *Виходять хлопці з прийому — дедалі плачу більше* (Леся Українка); *Проводжала* [Докія] *його, побувала в прийомі І на станції зимній сиділа допізна* (А. Малишко).

8. *спорт.* Дія, яку застосовують у різних видах спорту для контролю над супротивником. *Кожна школа єдиноборств пропонує свій набір прийомів* (з навч. літ.); — *Я трошки знаю прийоми самбо... Вас провести додому?* (М. Дашкієв); *Я в житті не бачив, щоб хтось так технічно грамотно й артистично виконував цей прийом карате* (Л. Кононович); *Василь показав мені кілька прийомів із кунг-фу, навчив правильно наносити удар* (Любко Дереш); *Фінт — обманний прийом, виконаний футболістом* (із журн.).

(1) Техні́чний прийо́м — усталений спосіб виконання або виготовлення чого-небудь. *Символічні образи свої Леся* [Українка] *сугестує читачеві шляхом всяких технічних прийомів — повтореннів* [повторень], *синонімічних виразів тощо* (М. Драй-Хмара); *Він не знав технічних прийомів килимарства і не міг знайти спільної мови з майстром* (І. Волошин); **Холо́дне прийняття́ <Холо́дна зу́стріч> <Холо́дний прийо́м>** *див.* **прийняття́.**

ПРИЙО́МНИЙ, а, е. 1. *у сполуч. зі сл.* с и н, д о ч к а *і т. ін.* Прийнятий у чужу сім'ю; нази́ваний. *Найбільше вразило хлопця те, що він був не перший прийомний син Каленика Романовича і Ганни Сильвестрівни* (І. Сенченко); *То був дім її вітчима, чоловіка, котрий, без сумніву, любив її матір, але ненавидів прийомну дочку* (В. Лис); — *Так вийшло, .. що в твоїх батьків не могло бути дітей. Коли вони впевнились у цьому, то стали думати про прийомну дитину* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. [М а т е м а т и к:] *Ваш інструмент, хай то рідне, чи то прийомне дитя, звичайно, дуже майстерний, в цьому немає сумніву* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

2. *рідко.* Те саме, що **прийма́льний.** — *Прийомні години я вже розпочав. Скоро повна хата прохачів наб'ється...* (В. Кучер); — *Коли у вас є заперечення — прошу зайти у вівторок, з другої до четвертої. А зараз... Пробачте, прийомний час у Павла Михайловича скінчився* (М. Дашкієв); *Він подав листа служителю, і той, провівши молодого гвардійця до прийомної зали, зник у глибині приміщення* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // *у знач. ім.* **прийо́мна,** ної, *ж.* Те саме, що **прийма́льня.** — *Якого тут багато кімнат! — промовила Ганя.* — *От і багато! Перша кімната буде прихожа; друга — прийомна, третя — зала* (І. Нечуй-Левицький); *Стоп! Але ж не може бути, щоб коридор біля камер хворих мав тільки один вихід, до саду. А де кабінет лікаря, де прийомна?* (Д. Бузько).

Прийма́льний *(рідко* **прийо́мний) покі́й** *див.* **покі́й.**

ПРИЙОМОЗДАВА́ЛЬНИЙ, а, е, *офіц.-діл.* Те саме, що **прийма́льно-здава́льний.** *Прийомоздавальний акт застосовують у порту для оформлення імпортних вантажів, що здаються на місці* (з мови документів).

ПРИЙОМОЗДАВА́ЛЬНИК, а, *ч., офіц.-діл.* Те саме, що **прийма́льник-здава́ч.** *Під час виконання вантажно-розвантажувальних робіт прийомоздавальник повинен забезпечувати дотримання вимог безпеки вантажниками, водіями навантажувально-розвантажувальних механізмів та іншими працівниками* (з мови документів).

ПРИЙТИ́ *див.* **прихо́дити.**

ПРИЙТИ́СЯ *див.* **прихо́дитися.**

ПРИ́ЙШЛИЙ, *заст.* **ПРИ́ШЛИЙ,** а, е. 1. Який прийшов, увійшов куди-небудь. *До Золотаренків, до яких раніше майже ніхто не заходив, тепер щовечора зазирали сусіди чи й так собі — прийшлі люди* (Григорій Тютюнник); — *Прошу вибачення, — чистісінькою українською мовою промовляє прийшлий чоловік. — Нам сказали, що тут живе вчителька англійської мови, Зінаїда Антонівна. Чи можна її побачити?* (В. Лис); // Який прибув звідкись, не місцевий. *Що зібрало ці всі будинки докупи? .. Може, прийшлий Тимур побоявся сюди йти через ріку, і через це — місце на ріці запахло першим димом людської оселі?* (Ю. Яновський); *Прийшлий з Кременчука тесля проймався повагою до "головного", старався не осоромитись перед полтавцями і, здається, незабаром своєю роботою заслужив їх мовчазне схвалення* (Б. Левін); // Який з'явився серед споріднених чимсь людей з іншого середовища. *Саме в цих, непролетарських, прийшлих, випадкових групах по заводських колективах* [Одеси] *і знаходили для себе підпори в дні Жовтневого перевороту меншовики, есери та анархісти* (Ю. Смолич); *Я була наймолодшою в тій дівочій підпільній компанії. Прийшлий Іван Фокшей коротко розповів нам про боротьбу ОУН з німецьким окупантом* (М. Андрусяк); // *у знач. ім.* **при́йшлий,** лого, *ч.;* **при́йшла,** лої, *ж.:* а) той (та), хто прийшов, увійшов (прийшла, увійшла) куди-небудь. *Господиня поралася біля печі, теж не звертаючи уваги на прийшлого* (Григорій Тютюнник); *Прийшлий відчув обережність у словах власника млина і вирішив відкритися, аби викликати до себе довіру* (Ю. Хорунжий); *Прийшлі байдуже тиснули руку, байдуже ковзали поглядом* (В. Лис); б) той (та), хто прибув (прибула) звідкись, не місцевий (не місцева). *А ми хто? Хто ми? Хто ми?! Хто наші предки? Прийшлі? Автохтони?* (Л. Костенко).

2. *заст.* Майбутній. *Михайло, помагаючи дідові, радив рушницю придбати добру на прийшлі часи і в думці вже націлював у ведмедя страшного з великою втіхою* (Марко Вовчок); *Хоть прийшлий рік і нам такую ж долю зготовить, сміло йдем в війні за волю!* (І. Франко); *Розпалена уява Семенова переносить його в пришлі часи* (М. Коцюбинський); *За всю довгу й тяжку подорож від Константинополя до Києва не думав* [Сивоок] *про свою прийшлу роботу* (П. Загребельний).

ПРИ́ЙШЛІСТЬ, *заст.* **ПРИ́ШЛІСТЬ,** лості *і* лости, *ж.* Майбутність. *І в пришлості палкая козачка поладила й погодила усе так, як бажалося її душеньці, як жадалося її сердечку* (Марко Вовчок); *Пробудився вже й наш лев руський і красну нам ворожить пришлість* (І. Франко); *Сподова* [підспудна] .. *тяма, що все більше брала гору над моїм розумом, нашіптувала, що в скорій прийшлості тут мене заскочить і зима* (М. Дочинець).

ПРИКА́ЖЧИК, а, *ч., іст.* 1. У царській Росії — найманий службовець у поміщика, що наглядав за якою-небудь ділянкою його господарства, виконував різні господарські доручення або керував господарством. [Іван Павлович:] *А робота яка: наглядать за хазяйством і всякою процедурою; значить, будем так говорить, за прикажчика беру* [Андрія] (М. Кропивницький); *Був* [Вавилов] *колись за об'їждчика в одного пана, тоді за прикажчика, тоді за управителя, а там уже й свою земельку купив* (Б. Грінченко); *Гість, молодий, високий панок із блідим, млявим лицем і з жовтяками під очима, приїхав позичити жатку, але Самоцвіт послав прикажчика на село, й видати її нема кому* (В. Винниченко); *Фроленко дізнався, що ключник служив колись в поміщицькому маєтку прикажчиком* (Ю. Хорунжий).

2. У царській Росії — продавець у крамниці. *Покинув він торби, та взимку став у крамаря за прикажчика* (І. Нечуй-Левицький); *— З ким це ти, Анисько? — спитала Варвара .. — Та внадився прохвост один, з воєнторгу прикажчик, чи Бог його святий знає...* (Л. Первомайський); *Рінка без зайвих слів кинувся до полиці, до того місця, де він бачив малинового кольору жіночі чобітки. — Де вони? — вигукнув бентежно, повернувшись до прикажчика* (М. Циба); *Прикажчик, загортаючи пляшечку в папір, по-діловому промовив до Швейка: — Це перший ґатунок* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРИКА́ЖЧИКІВ, кова, кове, *іст.* Прикм. до **прика́жчик.** *— Федоре, панів куме! Іди подивися, до якого шлюбу твою дочку наряджають! — гукала на весь садок прикажчикова жінка* (Панас Мирний); *Споловілі, зеленкуваті очі Андрія .. пестили чорні, задимлені стіни сахарні, круглі жовті колоди на білім снігу, сміялись до стосів цегли, до прикажчикової бороди, сивої од морозу* (М. Коцюбинський); *Нічого страшного ні в голосі, ні в обличчі, ні в поставі прикажчиковій у ту хвилину не було* (Л. Яновська).

ПРИКАЖЧИКІ́ВНА, и, *ж., іст.* Дочка прикажчика. *— А то про яку ти кажеш, що до неї тобі далеко? Хіба тут є попівна або прикажчиківна?* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Демко:] *Моя воля, щоб ти сватав прикажчиківну* (М. Кропивницький).

ПРИКАЖЧИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., іст.* Служити прикажчиком. *Пан глянув на Максима Базилевського, тоді він прикажчикував, та й каже: — Збудувать на цім місці хату на дві половини з кімнатами та й другу поруч поставить* (О. Стороженко); [Кирпа:] *Музиченко лавку завів ..* [Меланія Григорівна:] *Може, і наш Трохим там прикажчикуватиме?* (М. Кропивницький); *Хаїм повів себе суворо. Докопувався до дрібниць, придирався — і Янкель уже радий був, що Майорка не предложив* [запропонував] *йому прикажчикувати* (Г. Хоткевич).

ПРИКА́ЖЧИЦЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **прика́жчик.** *Кінські голови і прикажчицькі морди вже сновигали попідвіконню і стукали в середохрестя рам окоренками нагайок: — Гей, люди! Економія вже пише контракти!* (М. Стельмах); *Вчився* [Валерик] *тільки на високі бали, краще за всіх отих своєкоштних ябедників, прикажчицьких синків* (О. Гончар).

ПРИКА́ЖЧИЦЯ, і, *ж., іст.* 1. Дружина прикажчика. [Вустя:] *Прибігла за зонтиком, бо ми оце зараз ідемо з прикажчицею до попаді в гості* (М. Кропивницький); *Прикажчик зразу ж пішов до Галі. — Бачиш, .. який я до тебе приязний: замість того, щоб тебе засікли на смерть за непокірливість, я зроблю тебе прикажчицею, моєю жінкою* (А. Кащенко).

2. Жін. до **прика́жчик** 2. *— Була я скрізь і по гошпиталях* [шпиталях], *і по богадільнях, заходила й в магазини, думала стати за прикажчицю абощо* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИКА́З, у, *ч.* 1. *іст.* У царській Росії XVI – початку XVIII ст. – центральна державна установа, що відала в основному дипломатичними зносинами з іноземними державами *Полки поділялися на сотні й мали такий же устрій, як в Гетьманщині, правилися виборною старшиною; тільки безпосереднє* [безпосередньо] *підлягали московським приказам* (М. Грушевський); *Никав Омелько там по розправах, а коли й щастило пробитись до будь-якого приказу, молодика, досить таки пошарпаного в дорозі, гнали геть* (О. Ільченко); *— Ех, Матвію Івановичу, ти ж не в царському приказі, де треба морду надувати та напускати на себе неприступність!* (П. Загребельний).

2. *розм., рідко.* Те саме, що **нака́з, розпоря́дження** 2. *Стоять козаки і ждуть, що з ними будуть робити і який приказ буде, та промеж себе дещо і базікають* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Почтар, нівроку, був підпилий, Оддав сенатові приказ, Щоб тільки в Вифлеємі били Малих дітей* (Т. Шевченко); *П'є, гуляє* [Максим], *з шинкаря насміхається, з кріпаками панібратається, жалкими докорами їх коле, що роблять на панів, навчає не слухатись їх приказів* (Панас Мирний); *Прикази арештувати мене .. відновляються в належний спосіб об Різдві Святому* (Леся Українка).

△ **(1) Посо́льський прика́з,** *іст.*: а) у царській Росії XVI — початку XVIII ст. — центральна державна установа, що відала в основному дипломатичними зносинами з іноземними державами. *Здавна українці вславились як гарні знавці чужих мов, і ми їх рано зустрічаємо на Москві на службі товмачами та в посольськім приказі* (І. Огієнко); *Маючи з Богданом Хмельницьким зносини ще до укладання договору, царський уряд здійснював їх через спеціальних послів, і відав ними Посольський приказ — по суті московське міністерство закордонних справ* (О. Апанович); б) будинок, де була розміщена ця установа. *Палюче сонце лилося крізь вікна посольського приказу* (Н. Рибак).

ПРИКАЗА́ННЯ, я, *с., рідко.* 1. Те саме, що **нака́з.** *Гнат уже зорієнтувався в ситуації й голосно короткими фразами віддавав приказання: кому куди бігти, яких псів брати, кому заганяти поближче скотину — всім знайшлася робота* (Г. Хоткевич).

2. *діал.* Заповідь (у 1 знач.). *Прийшов Мойсей з приказаннями* (Сл. Б. Грінченка); *Раділося лишень з того, що .. ти, чоловіче, можеш свобідно виконати Боже приказання: "В поті лиця твого будеш ти їсти хліб твій!.."* (У. Самчук); *Вдома ми лишалися давніми* [віруючими], *а на площі, перед князем, у церкві, перед ієреями говорити повинні були не те, що в думці, а те, що треба, що велено жорстокими канонами і приказаннями* (П. Загребельний).

ПРИКАЗА́ТИ *див.* **прика́зувати.**

ПРИ́КАЗКА, и, *ж.* Поширений влучний, часто римований вислів, близький до прислів'я, але без властивого прислів'ю повчального змісту. *Він же промовив до них: Ви Мені конче скажете приказку: Лікарю, уздоров самого себе!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Він знав, що то найми... "Босий дохід, а голодна харч; зрання води, в полуднє пити, а ввечері бити", як каже жартівлива приказка* (М. Коцюбинський); *Як каже стара приказка, що написане пером, того не витягнеш волом* (Б. Антоненко-Давидович); *Зібрався великий круг козаків, а посередині поставали самі зубаті та гострі на язик козаки із різних станиць, що знали багато приказок та підбрехеньок* (Д. Білий).

ПРИКАЗКО́ВИЙ, а, е. Стос. до приказки. *В приказкових висловах відкриє* [етнограф] *багато рис давнього символізму й антропоморфізму, віднайде особливості народного дотепу і гумору* (І. Франко); * Образно. *А може, як справжнього щастя зазнає* [Гордій].., *то якось воно й та відмова наблизиться до його* [нього]. *А може? — казав він сам собі, добре розуміючи, що се та приказкова соломина, що за неї хапається людина втопаючи* (Б. Грінченко); // Такий, як у приказці. *Приказковий характер латинського вислову "Поки дихаю, сподіваюся" засвідчено в "Листах до Аттика" Цицерона* (з наук. літ.).

ПРИКА́ЗНИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **прика́з** 1. *Після скасування приказної системи повноваження Малоросійського приказу було передано до колегії іноземних справ* (з навч. літ.); // Який служив у приказі. *Коваль тим часом вліз у багнюку, обійшов з усіх боків карету, під низ заглянув, позбирав каламарі та пера, приказним дякам віддав* (Н. Рибак); *В боярських грамотах Міюський записаний "вором", приказні люди вимагали видати його, а він* [отаман] *натомість вписує його в запорожці* (Ю. Мушкетик); // *у знач. ім.* **прика́зні,** них, *мн.* Ті, хто служив у приказі. *А там приказні, що охочі самі грошики лупити, а тутечка вони б що-небудь дали, що хоч би постояти біля Галочки* (Г. Квітка-Основ'яненко).

Прика́зний крючо́к *див.* **крючо́к.**

ПРИКА́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прика́зувати** 1. *— Що сталося, Мартинку? — запитав* [сліпий], *урвавши голосне приказування прохача* (Іван Ле); *Джалілю і Фатімі вдалося .. відтягти дівчину од вікна. З кімнати долинали приказування й охкання Фатіми* (В. Малик).

ПРИКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИКАЗА́ТИ,** ажу́, а́жеш, *док.* 1. Казати яку-небудь приказку, слова якоїсь пісні відповідно до ситуації, події. *Коли скласти пальці "козою", зробити страшні очі та погрозливо приказувати "коза-дереза, за пів бока луплена", ніби й справді коза хоче рогами забодати, діти регочуться до гикавки* (В. Домонтович); *Дівки кинулися на те місце, де була квітка, старалися стати на неї ногою й приказували, ставши: "Топчу, топчу ряст. Дай, Боже, потоптати і другого літа діждати!"* (Д. Міщенко); *— Коли так, то нам вінець, ділу кінець, а Богу слава, — приказав Зануда з покутя* (І. Нечуй-Левицький); *— Та там як скаже* [Андрій], *як прикаже, як тупне та як ухопить мою Химку на "польки", так, ну, як ото вихор..!* (Остап Вишня); // *тільки недок.* Говорити що-небудь, супроводжуючи якусь дію. *Позаду йшла хазяйка, тремтячою рукою гладила мої плечі й приказувала: — Ой, ти хороший, милий, слухняний хлопчина, дай тобі, Боже, здоров'я!* (К. Гриб); * Образно. *Чути, як гупає бубон, приказує гармошка* (Ю. Яновський); // *тільки недок.* Плачучи, промовляти що-небудь. *Ридає* [Чайчиха], *ридає так, Господи! Та тільки приказує: "Ой, світе мій, світе мій милий, світе мій красний!"* (Марко Вовчок); *Мати плакала ревно, приказувала з невимовною усмішкою: "Та бодай ти здох! Ну ви подумайте, собака, а такий жалісний і таке витворяє"* (О. Довженко); *Христя теж не стримала сліз. Але не приказувала, як мати, — тільки глибоко відхлипувала та судорожно здригалась, тамуючи в собі тяжкий біль* (А. Іщук); // *тільки недок.* Говорити що-небудь час від часу, ні до кого не звертаючись. *Мати було так приказує: хвала Богу, сина оженила; хвала Богу, невістки дождала* [діждала] (Ганна Барвінок); *Коли над селом пропливали літаки, він .. дрібно хрестився й ще дрібніше приказував: "Спаси й сохрани... Пронеси, Господи!"* (С. Скляренко); *Джанні плюнув. Федеріго, .. коли Джанні плював, приказував потихеньку: — На свою голову!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *заст., розм.* Наказувати (в 1 знач.). *— Добре, скажу йому* [батькові], *щоб віддавав мене за тебе, як і мати приказувала* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Мовчать! .. Слухать, коли приказують! Ви заарештовані!* (І. Багряний); *Старий не відповів лікареві, тільки зятеві приказав: — Заведи, Іване, коні до стайні і сам іди до свого дому!* (О. Маковей); *Всі взялися до обіду, бо Марина приказала: — Будем їсти, а для їх* [них] *заставлю в піч* (Грицько Григоренко).

ПРИКАЛА́БОК, бка, *ч., діал.* Невелика прибудова, комірчина; невеликий відсік у приміщенні, коморі, шафі і т. ін. *Засвітив самопальний сірничок, пішов у другий прикалабок, — коли гляне, аж висить чоловік неживий* (Сл. Б. Грінченка); *До доярського прикалабка .. несподівано заскочила Шура Йосипчук* (С. Добровольський); *Андрій кинувся з класу і забився в прикалабок, де прибиральниця ховала віники, ганчірки та відра* (В. Дрозд).

ПРИКАЛА́БОЧОК, чка, *ч., діал.* Зменш. до **прикала́бок.** *Там такий був маленький прикалабочок; туди складаємо було то трісочки, то кирпич* [цеглу], *а іноді і курку закинемо* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИКАНА́ЛЬНИЙ, а, е. Який розташований біля каналу або сполучений із ним. *У вологі періоди спостерігають формування осередків підтоплення на днищах безстічних знижень та в прикананальних зонах попри наявність дренажу* (з наук. літ.).

ПРИКАРПА́ТЕЦЬ *див.* **прикарпа́тці.**

ПРИКАРПА́ТКА *див.* **прикарпа́тці.**

ПРИКАРПА́ТСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **прикарпа́тці** і Прикарпаття. *Сьорбаючи каву.., я дивився на прикарпатські краєвиди за вікном* (А. Кокотюха); *Вітав прикарпатських вояків і Мирон Мицьо, на той час стрілець самооборонного кущового відділу* (М. Андрусяк); *Мої гості відмовляються від .. зубрівки, від портеру і прикарпатського бальзаму* (С. Андрухович).

2. Уживається як складова ботанічних, зоологічних назв, термінів. *Прикарпатська зеленоніжка — досить рідкісна порода курей, оскільки вона не підходить для промислового вирощування* (з наук.-попул. літ.); *Прикарпатський волоський горіх має регулярну врожайність, високу зимостійкість та невибагливість у догляді* (із журн.).

ПРИКАРПА́ТЦІ, ів, *мн.* (*одн.* **прикарпа́тець,** тця, *ч.*; **прикарпа́тка,** и, *ж.*). Жителі Прикарпаття. *Ще не так давно прикарпатці з неприхованою радістю проводили очима колони польських легковиків, які мчали до румунського кордону* (М. Андрусяк); *Прикарпатки були другими в змаганнях з волейболу* (із журн.); *Почесним консулом Угорщини в Івано-Франківську став прикарпатець В. Вишиванюк* (з газ.).

ПРИКАСПІЙСЬКИЙ, а, е. Який розташований біля Каспію, межує з ним, прилягає до Каспію. *У V тис. до н. е. контакти прикаспійського населення з місцевим неолітичним у Середньому Поволжі зумовили формування тут традицій самарської культури* (з наук. літ.); *Хозари — кочовий тюркомовний народ, який з'явився в північно-східній Європі після нашестя гунів у IV ст., — кочували у прикаспійських степах* (з наук.-попул. літ.).

ПРИКА́ТАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **приката́ти.** *Два дводискові сошники точно укладають насіння на прикатаний горизонт посіву* (із журн.); // **прика́тано,** *безос. пред. Ґрунтові гербіциди найкраще вносити вночі впродовж доби після посіву, якщо ріпак прикатано* (з наук. літ.).

ПРИКАТА́ТИ *див.* **прико́чувати[2].**

ПРИКАХИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Час від часу кахикати; підкахикувати. *Сиз .. прикахикував собі, зводив очі вгору і казав протягло й замислено своїм трубним басом: "Кха-кхам!.. Диви, і бува ж таке на світі!"* (В. Близнець); *Здавалося, що Бочончиха не ставляє миски із святковим їстивом на стіл, а кидає їх, на що дід Бочонок тільки прикахикував* (Григір Тютюнник).

ПРИКАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Те саме, що **прикоти́ти** 1. *Доки сватачі спочивали, цар наказав зарізати триста тучних волів і прикачати із пивниці триста бочок вина* (В. Королевич).

ПРИ́КВЕЛ, у, *ч.* Твір (кінематографічний, літературний і т. ін.), у якому розкриваються попередні події іншого, раніше випущеного твору. *Сиквел (продовження), приквел (передісторія), римейк (нова версія), кросовер (фільм, у якому зустрічаються герої різних стрічок) — усе це способи заново розповідати про одне й те саме* (із журн.); *Приквел фільму 1939 року "Чарівник країни Оз" поповнив касу ще на 70 мільйонів доларів за рахунок іноземних ринків* (з газ.).

ПРИКВІТКО́ВИ́Й, о́ва́, о́ве́, *бот.* 1. Прикм. до **при́квіток.** *Квітки в горлянки повзучої синьо-фіолетові, зібрані в кільця, обгорнуті приквітковими листками, подібними до звичайних листків* (з наук.-попул. літ.).

2. Уживається як складова частина ботанічних назв, термінів. *У північній частині Криму та на Північному Кавказі ранньої весни в їжу вживали соковиті молоді стрілки паростків серпію приквіткового* (з наук.-попул. літ.); *Батьківщиною цмину приквіткового є Австралія* (із журн.).

ПРИ́КВІ́ТНИЧОК, чка, *ч., бот.* Листок, розташований безпосередньо на квітконіжці чи квітконосі. *Іноді приквітками називають покривні листки, а листочки на квітконіжках — приквітничками (наприклад, у фіалки)* (з наук.-попул. літ.); *Приквітнички зазвичай бувають численними, формою схожі на приквітки, від яких походять, але дрібніші* (з навч. літ.).

ПРИ́КВІТОК, тка, *ч., бот.* Верхівковий листок при основі квітки або суцвіття, із пазухи якого виходить квітконіжка чи квітконос; прицвіток. *У ліщини за безвітряної погоди пилок висипається на приквітки й може залишатися на них доти, доки його не здує вітер* (з наук. літ.); *Квітки бузини чорної, листки смородини чорної, суцвіття з приквітками липи серцелистої широко використовують у народних методах лікування* (з наук.-попул. літ.); *У деяких видів рослин видозмінені листки генеративних пагонів поступово переходять у приквітки так, що неможливо встановити чітку межу між ними* (з навч. літ.).

ПРИКВО́КТУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Квоктанням супроводжувати якусь дію. *Поставили на покуть кутю з узваром. Грицько приквоктував, щоб неслись кури, і дитинку вчив, держучи на руках* (Ганна Барвінок); *У Святвечір дід ложку каші кидав під стіл, де ми, малі, повинні були сидіти та приквоктувати: кво-кво — це щоби кури квоктали та курчат висиджували* (з мемуарної літ.).

ПРИКЕ́ВКУВАТИ, ує, *недок., розм.* Кевканням супроводжувати якусь дію. *Вони* [коні] *притихли, доки він проїхав, а потім з гиканням та іржанням понеслися по дорозі, вибасовуючи та прикевкуючи* (Григорій Тютюнник).

ПРИКИ́Д, у, *ч., жарг.* Одяг, убрання (у 1 знач.). *На роботі на мій прикид ніхто не звернув уваги, зате всі з величезною цікавістю розглядали білий пластир на чолі* (В. Кожелянко); *Чорна майка і куца, сліпучо-біла курточка доповнювали її контрастний прикид* (В. Єшкілєв); *"Те, що треба", — оцінила прикид Ірина, оглянувши подругу* (Г. Вдовиченко).

ПРИКИ́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прики́дати.** *За розпечене залізо ніяк було взятися — окручували* [робітники] *цепами, витягали прикидані цеглою шківи, поршні* (К. Гордієнко); *Зайшов би в ліс, напився води з джерела, попоїв грушок-падалиць... Вони зараз листям прикидані* (Григір Тютюнник); *Іржавіли прикидані снігом гармати, зяяли розбитими вікнами пограбовані харчові комори* (В. Шкляр); *Про те говорила недокрита стеля, сяк-так прикидана бур'янами та трухою, запліт для призьби не набитий, не обмазаний* (Панас Мирний); // **прики́дано,** *безос. пред. Відходить життя... Могутні мускули ослабли і не можуть навіть поскидати оцього ганебного пруття, яким прикидано ватажка, як собачий труп* (Г. Хоткевич); *В ямі, виявляється, забиті люди, їх прикидано зверху тонким шаром землі і бадиллям* (А. Шиян).

ПРИКИДА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **прикида́ти[1].** *Прикидання камінням берега річки допомагає захистити його від ерозії* (із журн.).

ПРИКИДА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **прикида́тися[1].** *Треба було внести в образ нового мисливця якусь реальну ясність, а то Семен Іванович міг би затаїтися перед ним, тоді як нам так хотілося показати Максимові Тадейовичу нашого Пальоху, в його природному стані, без усяких самообмежень і прикидання* (Б. Антоненко-Давидович); *Я міг би щось сказати, я б зумів навіть прилаштуватися до тону цієї нехитрої суперечки. Та відразу збагнув, що зараз найбільше боюся саме цього — гри, прикидання, удавання* (В. Лис); *— Брендо, одне з двох — або ти сліпа, або я майстер з прикидання. Невже я так уміло приховував свої почуття?* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИКИ́ДАТИ *див.* **прикида́ти[1].**

ПРИКИДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИКИ́ДАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Кидаючи що-небудь, покривати когось, щось. *Ночами снилися кошмарні сни, що мене розстрілюють, прикидають землею...* (Ю. Горліс-Горський); *Єрмілов тепер знадвору закриває вихід, прикидає дошку снігом* (Я. Гримайло); *Хтось приготував собі місце для сну, намостив під кущем тонкого гілля і прикидав його травою й листям* (Л. Первомайський); // *безос. Зайця Кульбабку прикидало хмизом, він прийшов до тями аж уранці і ледве вибрався з-під гілляччя* (В. Чухліб); // Падаючи, покривати що-небудь (про сніг). *Гузириха боялася, щоб сніг не прикидав картоплі, й спішила її викопати* (С. Чорнобривець); *Глупої осені снігопад прикидав намети* (Є. Пашковський); // Покриваючи кого-, що-небудь чимсь, приховувати. *Заходилися* [Тарас з Оксаною] *прив'язувати стойма кулі очерету, підганяючи їх один до одного щільно, а знизу ще й прикидаючи землею* (В. Чемерис); *Відшукав* [Гоцик] *примітне місце на горі .. Вирив сокиркою невеличку ямку, поклав у неї рюкзак, прикидав камінням* (Люко Дашвар); // *розм.* Робити покрівлю наспіх, недбало. *Становив Мартин хату довго, дуже довго, — аж три-чотири літа: одного літа присохи постановив, крокви положив, стіни заплів, прикидав на зиму так-сяк соломою* (Грицько Григоренко).

ПРИКИДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИКИ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Кидаючи, додавати чого-небудь. *Гей, браття опришки, долийте горівки, До ватри прикиньте ще дров* (М. Устиянович).

2. *що, розм.* Давати що-небудь на додаток до того, що віддається або продається. *— До городів я прикидав ще сотню рублів — не брали? .. Подавай назад городи!* (Панас Мирний); *— Дає* [новий хазяїн] *донесхочу пійла* [собакам] *з обметиці та висівок та ще й на другу потраву прикидає по шматочку м'яса* (І. Нечуй-Левицький); *— Чого ж то так? — спитав неприхильно Денис. — І гроші йому позич, та ще й бариша з свого заробітку прикинь!* (Б. Грінченко); *— А хто ж у нас на доброму чорноземі парою оре? Чи мишей до неї будете припрягати? — Коли ви на них ласі — дамо! — Давайте! — сміється Дорохтей. — А до них ще прикиньте пару воликів* (М. Стельмах); // Утручатися в розмову, вставляти слова, репліки і т. ін. *— Хто його знає... коли б часом громада не передумала, — прикинула Прокоповичка* (І. Нечуй-Левицький); *Обізвалася* [Краньцовська]: *— Не забувайтеся, пане Славку! Подумала хвильку й прикинула ще одно слово: — Адже це міг би тут хтось уздріти* (Л. Мартович); *— Ще не встигла прочахнути земля від турецької війни, а тут знову баталії почалися. — Може, й нам ще доведеться воювати, — прикинув своє слово Стеблін-Камінський* (І. Пільгук).

3. *перев. док., розм.* Відмовлятися від чого-небудь купленого, замовленого, знайшовши для цього причину. *Отак людям купувати! .. Я набрала, а вона й не схотіла брати, а мені прикинула: не таке, каже* (Сл. Б. Грінченка); *Так він-то позвав Кузьму Трохимовича та й поєднав його, щоб списав йому салдата* [солдата] *.. "А буде яка хвальш* [фальш], *прикину, — каже, — тобі"* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *кого.* Залишати кого-небудь на чийсь догляд, чиєсь утримання. *Син його Яків, в якого померла дружина, прикинув йому малого онука і цілими днями пропадав то в кузні.., то в ревкомі* (Л. Первомайський).

ПРИКИДА́ТИ[3], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИКИ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Зважуючи, міряючи, підраховуючи, визначати кількість кого-, чого-небудь. *Він уже прикидав, скільки зібралось тут козаків і чи вистачить на всіх риби* (В. Малик); *Питаю: "Може ще хоч з п'ятачок треба доплатити, бо пані усе життє* [життя] *наше посписувала, то воно важкувате". Прикине на вагу поштмейстер: "Нічого, бабусю, більше не треба!"* (Ганна Барвінок); *— А сідай, товаришу рахівник, до столу, та прикинемо на папері, що ми маємо* (І. Цюпа); *— Ану, прикиньмо на ваги, — Альоша швиденько всипав яблук в одне відерце, в друге, почав важити. — Та-ак!.. Три двісті* (В. Нестайко); // Визначати кількість, розмір, вагу і т. ін. чого-небудь приблизно. *Він помовчав, прикидаючи, скільки важить вузлик з золотом та сріблом, який йому привіз Бразд* (С. Скляренко); *Німець наливав у жолоб коням води. Скільки їх там, у стайні? Мартин прикидає: виходить біля шістдесяти* (К. Гриб); *— Скільки, старий, од нас до Шишак? — Навпростець верстов сімдесят буде, — прикинув Никифор* (Григір Тютюнник); *Прикинувши, скільки часу летіла гілка, інженер міг приблизно вирахувати глибину стоку — близько дев'яноста футів* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Визначати що-небудь приблизно. *Обходив він усі поля вподовж і впоперек, переміряв ступенями усі ниви, від межі до межі — все прикидав, де його нива, але не знайшов* (з казки); *Одержав батько получку перед святами, прийшов додому та й прикидає і так, і сяк. І на те треба гроші, і на це* (Б. Антоненко-Давидович); *Він походив по прогонах, подивився на роботу формувальних машин, прикинув, як це буде виходити, коли формувати на них частини статора* (В. Собко); *Прикинувши на мапі, через які хащі нам доведеться дертися, я вирішив дати своїм козакам декілька годин на відпочинок* (Д. Білий); // Намічати приблизно що-небудь. *— Я з охотою супроводжу вас, товаришу Мухтаров, до Уч-Каргала, де ми разом і зможемо прикинути варіанти місця будівельної контори, — запропонував Преображенський* (Іван Ле); *— Ідея сяйнула мені у вагоні конки. Олівця не було, то я взяв його у кондуктора й дорогою дещо прикинув* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. *перен., розм.* Розмірковувати, думати, зважувати. *Вона перебирала в пам'яті усіх парубків села — і багатих, і середніх, і навіть бідних, хоч довше зупинялась на багатих. Міркувала, прикидала і все сподівалася* (М. Коцюбинський); *Микола відігнав на Лісничівку коней, а я розтягнувся в бункері на оберемку соломи, прикидаючи, як-то в мене все красно вийде* (Р. Андріяшик); *— В кіно ходила. Морозиво їла. Нічого не в радість .. Думала щось собі, прикидала .. Ну, дійшла під вечір до кондиції* (А. Кокотюха); *— Ми там уже й між собою прикинули, що добре було б виступити тобі, жінці, за всіх за нас слово сказати* (О. Гончар); // *тільки 2 ос. одн. і мн., жарг.* Те саме, що **уявля́ти** 3. *— Він обізвав мене шльондрою, прикидаєш?* (М. Кідрук); *— Чувак .. мав під прилавком фірмовий "Депеш Мод", прикинь* (С. Жадан); *— Тоді я й зрозуміла, що пора звалювати. Взяла в хазяйки гроші на сигарети — 30 гривень, прикинь? — і звалила разом із ними* (І. Карпа).

◊ **(1) Прикида́ти / прики́нути [собі] в голові́ (в думка́х, ду́мкою** *і т. ін.) що:* а) підраховувати що-небудь усно. *Вона мимохідь зазирнула всередину їхнього вагончика, на їхні кубла холостяцькі. Видно, полічила ліжка і прикинула в умі, що далеко не на всіх вистачає навіть цих спартанських ліжок* (О. Гончар); б) визначати приблизну кількість чого-небудь. *Омелян мимоволі прикидає в голові, скільки є грошей в калитці, і відсовує її до Терентія* (М. Стельмах); в) обдумуючи, визначати що-небудь. *Прочитавши половину книжки, вона думкою прикидала, хто кого зрадить, хто з ким побереться, і рідко коли помилялась!* (В. Підмогильний); *Дзелендзік прикидав собі в голові, як краще замінувати ту дорогу, щоб не пропустити жодного фашиста* (Ю. Збанацький); *В саду Мічуріна він угледів великий бізнес і вже навіть прикинув у думках усі можливості цього сміливого починання* (О. Довженко); г) розмірковувати, обдумувати що-небудь. *Поза тим і сам* [Лясота] *придивлявся, прикидав у думці ті наслідки спостережень* (Іван Ле); *Вигрівались* [селяни] *на нежаркому осонні і прикидали в думках, до чого братися тепер, з якого діла розпочинати своє трудне життя на великому згарищі війни* (Ю. Бедзик); **(2) Прики́нути / прикида́ти о́ком [на о́ко]** *на кого — що* — оглянути когось, щось для визначення обсягу, розміру, кількості і т. ін. *Коли закінчили вичитувати і я прикинув оком на тих, кого викликали, то побачив, що мало хто залишився в тій конурі* (Ю. Збанацький); *Прикинувши на око, скільки літ сьому бідоласі, він побачив, що такого віку був би й син його, якби живий зостався* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Між рядами ходили офіцери. На око прикидали придатність чоловіків до війни* (М. Матіос).

ПРИКИДА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИКИ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* Навмисне створювати певне враження про свої дії, стан, ставлення до кого-, чого-небудь і т. ін. для обману; удавати що-небудь. *— Вона знає лиш кожного за ніс водити! Зразу прикидається, що ніби любить, а потім на сміх підіймає* (Н. Кобринська); *Я мовчки втуплююся кудись удалину, прикидаючись, ніби заглиблена в себе настільки, що не чую і не помічаю нічого навколо* (С. Андрухович); *Каркайло прикинувся, що зовсім умирає, і простогнав: .. — Вмираю* (І. Франко); *Містер Скелмерсдейл прикинувся, ніби не почув її останніх слів, і сказав, що вона дуже добра* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); // Бути нещирим, говорити неправду. *— Не прикидайтеся, не мудруйте, пане сотнику! — перебив Жолкевський. — Мудрувати не навчився, державним мужем не був...* (Іван Ле); *Вона вирішила, що більше не буде прикидатися й манірититись, краще бути як є* (Ю. Винничук); // *ким, яким, рідко в кого.* Удавати з себе когось, якогось. *Деяку підозру викликав засуджений як шпигун кореєць Кім: занадто він низький для корейця й чи не є він потаєнний японець, що прикидається корейцем?* (Б. Антоненко-Давидович); *— Данила Бульбаша не знали? У Божого чоловіка прикинувся — почав ходити і влітку і взимку босий* (П. Панч); *На ранок він нікуди не пішов, прикинувшись хворим* (Ю. Іздрик).

◊ **(1) Прикида́тися / прики́нутися ду́рником** — удавати з себе наївну, недогадливу, нетямущу людину. *— Я не розумію вас. — Не прикидайся дурником... Ти вже знаєш, за віщо тобі всипали тут* (В. Малик); *Щезни, страшний, нелюдський Риме... А може, краще прикидатися дурником, як це робив Брут, хвалити те, що ненавидиш, говорити протилежне тому, що думаєш?* (Р. Іваничук); *Коли треба, вміє* [Сорока] *прикинутися дурником. Насправді хитрий і підступний* (М. Руденко); *Якщо мене вербуватимуть, прикинуся дурником* (О. Шугай). **(2) Прикида́тися / прики́нутися ове́чкою (ягня́м, ягня́тком)** — вдавати з себе сумирну або обмежену людину. *Ось він знаходить якусь книжку, розгортає її й довго читає щось... І раптом вибухає саркастично й водночас тріумфуюче: — Ах ти ж гад! Ага! Ти прикидаєшся ягням!! А оце що?!! Га?!!* (І. Багряний); *Доклали* [партії] *всіх сил, щоб привести до складу комітетів свою агентуру, прикидалися овечками, присягались любов'ю до народу* (С. Скляренко); *— Про яке милостивий пан злодійство говорить? — Не прикидайся, Левку, овечкою. Хто мої ліси обкрадає?* (М. Стельмах); *— Слухай, хлопче, не прикидайся ягнятком! .. Не думай, що коли ти .. зробив нам деяку послугу, то все тобі тут дозволяється!* (В. Малик); [С а м о й л о в и ч:] *Той дуб, Що схилиться під бурею, — устане, А що стоїть, — зламається. На час Прикинутись овечками нам треба* (Л. Старицька-Черняхівська); *— А що пан тут робить? — прикинувся овечкою поляк. — Стою на посту, з якого ви ганебно втекли* (П. Загребельний).

ПРИКИДА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИКИ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. *тільки 3 ос., розм.* З'являтися (про хворобу, її симптоми). *Подивитесь на ту долоню, так нема на ній ні пухирів, ні сипу, ні пухлини, ні почервоніння, а вона свербить .. Сказати — "вогник", так "вогник" здебільшого прикидається на підборідді і береться струпом* (Остап Вишня); *Парив ноги в гарячій воді з гірчицею, спалював бешиху, коли та прикидалася, перев'язував рани, замовляв кров та відливав переляк* (В. Малик); *— Та, не вам кажучи, прикинулась бешиха, та усю пику мені роздуло... ох!..* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Коні і врятували нас, а то не довго б просиділи в горах. Але скоро не стало не тільки м'яса, а й хліба. Прикинулась цинга, потім голодний тиф* (П. Панч).

2. *заст.* Відчувати прихильність; привертатися (у 2 знач.). *Да потім таки стала пані дещо у тієї сусіди розпитувати про мене, стало їй мене жаль і подобалося, що хоч як горюю, а прикидаюсь до дитини і люблю її...* (Ганна Барвінок); *— Так вона до його* [нього] *прикинулась, так присербилась, що й світ йому весь зав'язала* (Марко Вовчок); *Власниця маєтку, місіс Ферлі .. надзвичайно потішила мене тим, що страшенно прикинулася до моєї дитини* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПРИКИ́НУТИ[1] *див.* **прикида́ти**[2].

ПРИКИ́НУТИ[2] *див.* **прикида́ти**[3].

ПРИКИ́НУТИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **прики́нути**[1]. *Вийшовши, не зважиться* [Тихович] *повернути у хату, щоб знов не почути на собі докірливого погляду, не побачити нещасного діда, прикинутого йому, як винуватцеві недолі цілої родини...* (М. Коцюбинський); *Вдома її чекала прикинута на сусідку Льоля* (Л. Первомайський); // **прики́нуто,** *безос. пред. Далі разом з Теодозеєю повела* [хазяйка] *розмову про Варшаву, про Петербург. Прикинуто було кілька слів навіть про Париж і французькі моди* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИКИ́НУТИЙ[2], а, е, *жарг.* Модно вдягнений, у модному прикиді. *На шкільні вечори ходила .. в позиченій блузці й куценькій, піонерській ще .. спідничці й поїдом їлась.., дивлячись на цілком уже "по-дорослому" прикинутих, у "дорослих" перукарнях підстрижених .. однокласниць* (О. Забужко); *Щодо одежі — тут вона ас. Фібі завжди така прикинута — луснути можна* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПРИКИ́НУТИСЯ[1] *див.* **прикида́тися**[1].

ПРИКИ́НУТИСЯ[2] *див.* **прикида́тися**[2].

ПРИКИПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикипа́ти** і результат такої дії. *Колісні болти змащують для того, щоб уникнути іржі і прикипання різьблення до маточини* (із журн.); *Люмінесцентна лампа характеризується мінімальною температурою нагріву, тому деформації та прикипання до патрона не виникають* (з мови реклами).

ПРИКИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИКИПІ́ТИ,** плю́, пи́ш; *мн.* прикипля́ть; *док.* 1. Міцно приставати до чого-небудь. *Двері від кожного удару відскакували з тріском і знов прикипали до одвірків* (Т. Осьмачка); *Пил товстим шаром цупко прикипів до одежі, сивиною притрусив його чорну бороду, його бліде обличчя* (Олесь Досвітній); *Я мав у поясі три срібняки, що .. аж прикипіли до тіла* (М. Дочинець); // Примерзати до чого-небудь. *Ріже в лице холодний вітер... Прикипає до зледенілої рушниці рука...* (Ю. Збанацький); *Стояли такі морози, що, коли хтось необачно торкався рукою металу, шкіра залишалася на залізі, прикипала* (Є. Доломан); *Вовк як потяг, а хвіст уже прикипів до ополонки, — не витягне* (з казки).

2. *перен.* Щільно притулившись до чого-небудь, пригорнувшись до когось, залишатися непорушним. *Раптом вона обриває свої думки, здригається, прикипає руками до лутки вікна* (С. Скляренко); *Вхопила* [Настя] *обіруч Петра за шию та так і прикипіла до гарячої щоки* (С. Васильченко); *Другого дня вранці, прикипівши до тоненької вишні, що росла під загатою, Оля дивилася вслід Сашкові* (Л. Юхвід); // Прихилившись до чого-небудь, залишатися непорушним. *Панотець прикипав до столу, перед цим зазирнувши у штофа* (Валерій Шевчук); *Ми прикипали до шпарин у захисного кольору парканах, підглядаючи за вільною-цивільною, майже сільською вулицею в потойбічному неармійському нереальному світі!* (Ю. Андрухович); *Захотілося раптом прикипіти отут вустами до землі й висповідатися їй, такій довірливій, про болі свої й тривоги* (Микита Чернявський);

// Не відходити від чого-небудь. *Фроська прикипіла до вікна, щоб побачити парубка* (Б. Харчук); — *Це, здається, морошка, якщо не помиляюсь. Мохобородько й Муфтик прикипіли до ягід* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); // Залишатися нерушно на якомусь місці. *Заскочений нагло сохатий (лось) прикипав на галявині, спаралізований жахом* (І. Багряний); *Насилу його помітили. Один за одним усі стали стихати. Де хто стояв, там і прикипів* (С. Васильченко); *Юра прикипів у куточку так, що його з першого разу і не побачиш, доки не звикнеш до темряви* (Іван Ле); *Серце калатало, ноги заслабли, я прикипів до стільця* (І. Роздобудько); // *у сполуч. зі сл.* с і д л о. Міцно триматися верхи. *Спритно сів у сідло і наче прикипів до нього* (А. Шиян); *Незграбна Семенова постать прикипіла до сідла, голова витяглась уперед* (Л. Смілянський); *Долаючи прірви й річки бистроводі, — Таджик прикипів на сідлі, — До міста він мчить звіддалі* (М. Бажан); // З'явившись, не зникати, залишатися. *Скільки разів я падав? Наче пес із перебитими ногами повз. Обходив німецькі застави .. Прикипіла до мого серця люта злоба* (С. Журахович); *Кривувата усмішка прикипіла до Рамона віддавна* (Ю. Покальчук); *Оте ЩОСЬ самостійно рухалось, драглисті кульки ділились, те можна було побачити неозброєним оком. Відразу народилася і прикипіла назва — "живий рис"* (О. Тесленко); // *до кого — чого.* Усталюватися, ставати звичним. *Століттями до золота прикипала сумна слава фатального металу* (з газ.); *З того дня і прозвали Княжевичеву Соломію по-вуличному — пилососом. Перегуду — віником, а її пилососом. Ті прізвиська так і прикипіли до кожного з них* (В. Кучер); // Пильно виконувати яку-небудь роботу, не відриваючись від знаряддя або об'єкта дії. *До книги прикипав — не відірвеш! Нібито хто дебелим мотузком прив'язував* (О. Ковінька); *Водій увесь прикипав до керма, а його чорні, мов дві п'явки, очі сторожко впивались у сіру в'юнку стрічку асфальту* (І. Білик); — *Господи! — ледве вимовила стиха Мотря та й прикипіла до гребеня* (Панас Мирний); *Небавом я знову прикипів до бінокля* (М. Кідрук); [С и н ь й о р а С а р т і *(входить):*] *Вам щось треба, синьйоре Галілео?* [Г а л і л е й *(знов прикипів до свого телескопа, робить записи. Дуже привітно):*] *Так, мені треба Андреа* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта); // Відчувати прив'язаність, прихильність, звикати до кого-, чого-небудь. *Гандрійко прикипав до духу й звичаю її хати* (В. Медвідь); *Знав* [Голуб] *Бугая мало, не мав із ним спільних справ, котрі б зв'язували чоловіків міцно. Та й не було в Голуба такої поганої звички — прикипати до когось* (А. Кокотюха); *Від таких розмов у Чиж-Вишенського перехоплювало дух, і він іще більше прикипав до свого приятеля, а той, із вдячності, ставав дедалі ближчим до нього* (Любко Дереш); *Митро так прикипів до тих журнальчиків, що навіть грізний голос його дружини Варки .. не міг від них одірвати* (В. Дрозд); // *тільки док.* Звикнувши до якої-небудь справи, знаряддя праці, полюбити це. *Він боявся повертатися до польового стану бригади, щоб не прикипіти до нової машини* (Ю. Яновський); *Я, мабуть, таки із отих селян, що прикипіли до своєї землі — і мене звідти можна відірвати хіба лише із кров'ю...* (М. Матіос); // *тільки док.* Закохавшись, почати часто ходити до кого-небудь або залишитися жити. *Неоднакові звістки приносили про того Павла..: хто казав, що він пристав до козаків..; а хто .. розповідав, що Павло спізнався з якоюсь там "холдейкою"* [халдейкою] *та біля неї й прикипів* (О. Кониський); — *А чого це ти загордився, Тимофію?.. Може, десь прикипів на Удовиному клину?* (В. Кучер); *До Світлани теж недовго ходив. А оце прикипів до Степки. Меланка бачить, що закохався Дмитро, як чорт у суху грушу* (М. Зарудний).

◊ **Но́ги (п'я́ти, сту́пні) прикипа́ють (прироста́ють) / прикипі́ли (прирослі́) до землі́ (до ка́меня, до мі́сця** *і т. ін.)* *див.* **нога́; О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]>** *див.* **о́ко**[1]**; По́гляд (зір) прикипа́є / прикипі́в** *див.* **по́гляд; (1) Прикипа́ти (прилипа́ти) / прикипі́ти (прили́пнути) очи́ма (по́глядом, зо́ром):** а) *(до кого — чого)* пильно, уважно дивитися на кого-, що-небудь, вдивлятися в когось або щось. *Старшини очима до уст гетьмана прилипали. Він мовчав* (Б. Лепкий); *Праворуч .. видніється сріблястий, схожий на молочний коктейль, лиман. Я прикипаю очима до нього й, заворожений, не можу відірватися* (А. Дністровий); *Роксолана, обернувшись до порога, зразу зрозуміла, до кого зором прикипів цей велетень. Бо ж дивились на Ярину Подолянку всі* (О. Ільченко); — *Ви звідси родом, пане? — спитав візниця, вгледівши, як він прилип очима до недалекого уже села* (Василь Шевчук); б) *(тільки до чого, у сполуч. із сл.* к н и г а, с т о р і н к а *і т. ін.)* зосереджено читати щось, вчитуватися в щось. *Інколи він відривається від книжки, обводить поглядом величезну кімнату спальні і знову прикипає очима до сторінки* (І. Багмут); *Сопливе* [дитя] *книжки перегортає і, Боже, Боже, прилипло очима — читає!* (О. Ковінька); — *Дивно, погляньте, лейтенанте, — схвильовано прошепотів Дорофєєв, хоч Дениско й сам прикипів очима до папірця* (О. Сизоненко); **(2) Прикипі́ти до землі́** — завмерти, уклякнути на місці від чогось несподівано почутого, побаченого і т. ін. — *Марії нема. Може, пішла до дівчат... А може... я так і прикипів до землі, жахнувшись несподіваної думки* (М. Коцюбинський); *Данько прикипів до землі .. Виждав шістдесят секунд і з неймовірною обережністю підвів голову, дивлячись крізь високий кущик* (М. Йогансен); *Ноги її задерев'яніли.., бо прикипіли до землі* (В. Лис); **(3) Прикипі́ти / прикипа́ти на мі́сці (до мі́сця):** а) стати нерухомим; завмерти, остовпіти і т. ін. *У старої серце похолонуло; як сиділа — так і прикипіла на місці* (Панас Мирний); *Коли раптом щось — лусь! Стрельнув хтось з рушниці. Так по селу і покотилось. Сестра прикипіла до місця, тільки руками вхопилась за груди* (М. Коцюбинський); *Тікаючи, хапає* [хлоп] *її* [Біду] *за сокиру з золотим топорищем і прикипає на місці* (І. Франко); б) різко зупинитися. *Тільки встиг Максим дійти до середини річки, як раптом: — Гальт! — і клац-клац зброєю. Максим прикипів на місці* (І. Багряний); *Ліна Ауфмен раптом прикипіла до місця й нюхнула повітря. — Ой лишенько .. По кухні поплила хмара диму* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); **Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю)** *див.* **прилипа́ти; (4) [Так і] прикипі́ти до се́рця** — глибоко вразити своєю красою, змістом і т. ін.; дуже сподобатися. — *Еге, навчив мене чернечий дід пісням і думкам, і які ж гарні були ті пісні й думки! Так до серця й прикипіли* (О. Стороженко); *О, вона побігла б за ним на край світу... Але він не озвавсь, вона не сказала. І кожне пішло своїм шляхом, а невимовлені слова кохання каменем прикипіли до серця* (Л. Старицька-Черняхівська); *Конониха тим часом глянула на небо, — воно так і прикипіло до її серця* (Грицько Григоренко); **(5) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **прикипа́ти / прикипі́ти:** а) *(до чого)*

щільно притуляючись до чого-небудь, залишатися непорушним. *Пріська, хитаючись, підвелася, та як припала до кухля — неначе її уста до нього прикипіли* (Панас Мирний); *Черен шаблі, обвитий дротом, мовби прикипів до долоні* (Ю. Мушкетик); б) *(до кого)* міцно пригортатися до кого-небудь. *— Піду! — каже Михайло, зриваючись і шукаючи очима великого дідового кия..; а Маруся проситься, й молиться, й так пригортається, наче прикипа...* (Марко Вовчок); в) *(до чого)* залишатися в тій самій позі, на тому ж місці. *Часом злякана нами .. спурхувала птиця. Ми тоді як прикипали до землі, з силою стискуючи кілки* (В. Винниченко); *Руки не слухались... Вони мовби прикипіли до каменя, і я ще бачив, як .. зрадники, разом із ворогами, скинули хрест із січової церкви* (А. Кащенко); *Степан .. поліз на піч спати, а Пріська немов прикипіла до лави й не рушила з неї до світанку* (Л. Яновська); г) *(у сполуч. із сл.* о ч і*)* не відводячи очей, дивитися на кого-, що-небудь. *Його очі наче прикипіли до її тонких пальців з рожевими нігтиками, які так і танцювали на руці й приладах* (В. Кучер); ґ) *(до кого, у сполуч. із. сл.* п р і з в и щ е, п р і з в и с ь к о*)* закріплюватися за кимсь; усталюватися. *Пуп'янок і Пуп'янок! Відтоді прізвисько це, не зовсім сказати б яке розумне і поважне, наче прикипіло до хлопця* (І. Волошин); *Виріс, парубком став, одружився* [Пилип], *а прізвище Клешня так і залишилось, мов прикипіло до нього* (І. Цюпа); д) *(у сполуч. із сл., що означають знаряддя праці)* робити що-небудь, займатися чим-небудь постійно. *Молот все гатив і гатив. Каленик Романович мовби прикипів до нього, ніби народився тут і ніколи не збирався залишити цього свого місця* (І. Сенченко); *Ось дід Матвій. Таж років, мабуть, з два Як не виходив і на день з домівки, Бо хворий же... А нині — от дива! — Мов прикипів руками до гвинтівки* (В. Бичко).

ПРИКИПІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прикипі́ти.** *Ні, це таки вона лежить, розкинувшись втомлено і незручно, у вінках, які забула зняти перед боєм! .. Немає вінків, немає цвіту — саме лиш бадилля, .. прикипіле на грудях кров'ю...* (О. Гончар); *Юрик приморозив ступні, обдер прикипілу до льоду шкіру* (Є. Пашковський); *Колесо крутиться на вмороженому в лід грабовому кілку і розкручує на довгій-предовгій тичині гнуті санчата, з прикипілою до них дівчиною в кожушку* (М. Стельмах); *Їхні* [дикунів] *пси, прикипілі до місця, як і вони, оскаженіло гавкали* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРИКИПІ́ТИ *див.* **прикипа́ти.**

ПРИКИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИКИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* прики́с, ла, ло *і* прики́снув, нула, ло; *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Починати скисати (у 1 знач.). *Не винесла молока, а воно вже й прикисло* (Сл. Б. Грінченка); *У Мотя є кілька бочок пива, що воно — признався мені одверто — трошки прикисло* (І. Франко).

2. *перен.* Трохи скисати (у 2 знач.). *Він глянув на Олексія, той і досі зирив у вікно. — Чо* [чого] *прикис? — спитав* (Валерій Шевчук); *Василь почав відмовляти нас від подальшої мандрівки. Бо грози в горах — це дуже небезпечно. Я засмутився, хлопці теж прикисли* (із журн.).

ПРИКИ́СЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **прики́снути.** *Щоб спасти прикислий сир, моя баба на ніч заливала його свіжим молоком* (із журн.); *Бджолам, у яких забрали мед, треба дати корм, аби вони запасли його у сотах і змогли перезимувати. Щодня пасічник у воді розводить цукор і старий прикислий мед* (із журн.); [Ж а н д а р м:] *Твоя жінка, вибачай за слово, якась мов прикисла троха. Мабуть, міцно її в руках держиш, га?* (І. Франко); — *Наречену хочу зобачити. — Їдьте, — не заперечував лікар, прикислий галичанин без одного ока* (Є. Куртяк).

ПРИКИ́СНУТИ *див.* **прикиса́ти.**

ПРИ́КІЛ, кола, *ч.* Кіл, убитий у землю. *Йому мріялося, що .. навкруги берег, та навкруги море, і можна скупатися й не чекати кулі, і сітки сохнуть на приколах* (Ю. Яновський); *Його мозок продовжував працювати з надмірною силою, несучи його бозна-куди, неначе степового коня, що зірвався з прикола* (О. Довженко).

(1) На при́колі — прив'язаний до кола. *За насипом паслися на приколі кози* (С. Журахович); * Образно. *Як бачиш, ще гуляю. Хоча й на приколі, немов бичок...* (Василь Шевчук).

◊ **Ста́ти на при́колі** *див.* **става́ти; Стоя́ти (бу́ти) на при́колі** *див.* **стоя́ти; Трима́ти на при́колі** *див.* **трима́ти; (2) Як на при́колі** — почуваючи себе зв'язано, невпевнено. *Хлопець спочатку тримався десь у кутку, на краєчку стільця, як на приколі, а потім помалу звикав до оточення* (О. Ільченко).

ПРИ́КІЛОК, лка, *ч., розм.* Те саме, що **при́кіл.** *Стоять прикілки у тину високенькі* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИКІНЦЕ́ВИЙ, а, е. 1. Який міститься при кінці *(див.* **кіне́ць**[1] 1) чого-небудь. *Надокучав страх, що в поспіхові буде зіпсовано прикінцеві розділи твору* (Олекса Ізарський); *Томалах-Ташлар — невисокий лісистий гірський хребет у Криму, східний прикінцевий відріг Бабуган-яйли* (з наук.-попул. літ.).

2. Завершальний, підсумковий. *Один з робітників-ремонтників, які допомагали Яцубі, давав господареві вже прикінцеві напуття: — Не допускайте, щоб вода закипала* (О. Гончар); *Діоней любими словами похвалив .. оповідачку за прикінцеву молитву* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИКІНЦЕ́ВО. Присл. до **прикінце́вий.** *Рік, що минає, прикінцево дав зрозуміти, хто є хто, укріпив у любові до країни та впевненості у власних силах* (із журн.); *Найближчим часом члени журі прикінцево обговорять конкурсні роботи, підсумують результати та визначать переможців* (з газ.).

ПРИКІ́НЧИТИ *див.* **прикі́нчувати.**

ПРИКІ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИКІ́НЧИ́ТИ,** кінчу́, кінчи́ш, *док., розм.* 1. *що.* З'їдати чи допивати все до кінця. *Хтось чай пив, хтось спирт прикінчував* (Люко Дашвар); *Він прикінчує яєчню, я п'ю каву, Еріка щось наспівує собі під ніс* (Л. Денисенко); *Сусід її усе заохочував та припрошував: їжте, їжте, маємо прикінчити ці запаси* (Г. Вдовиченко); *Кількома ковтками прикінчивши чай, Левко став на рівні і попрямував .. на другий поверх* (М. Кідрук).

2. *кого і без прям. дод.* Те саме, що **кінча́ти** 4. *Драгуни відступали в глухі закутки фортеці, вже й не сподіваючись на рятунок. Там їх і прикінчували козаки* (В. Чемерис); *Вершомет спритним ударом одразу прикінчив песця* (М. Трублаїні); *Ми удвох, прокравшися попід внутрішніми боками заглиблення, прикінчимо з плечей двох, що не сплять* (Ю. Горліс-Горський); — *А як же думаєш розправитися з паном? — Як доведеться! Зможу — в лісі обухом прикінчу, а ні — руками задушу* (М. Стельмах).

ПРИ́КЛАД[1]**,** у, *ч.* 1. Те, що варто наслідувати; зразок. *Левицький, говорячи про новаторство в літературі та про боротьбу нових течій з старими, вже в першій частині своєї праці пояснює це прикладом саме з французького письменства* (С. Єфремов); // Той, кого варто наслідувати. *Приклад живий перед очима — мудрий Герман* (В. Винниченко); *Все частіше вчителі називали Марійку як приклад для всього класу* (О. Донченко); — *Ваш Возний — не для мене приклад. Я наречену свою не віддав би іншому* (Б. Левін).

2. Конкретний вияв чого-небудь, певна діяльність або поведінка якоїсь особи. *Творчий приклад поета* [П. Тичини], *його художня майстерність є багатою лабораторією для кожного молодого літератора* (А. Малишко); *Андрійко зробив знак рукою і ліг на бетоновані плити. Надійка і Боря наслідували його приклад* (О. Бердник); *Подумай, наскільки нам допомагають гарні приклади, й зрозумієш: пам'ять про великих мужів не менше корисна, ніж їх присутність* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // Конкретний вияв чого-небудь, певна діяльність або поведінка якоїсь особи як ілюстрація або доказ чого-небудь. *Він знову повторив своє твердження про шлях студентів у науку, підкреслював значення систематичності в набутті знань, говорив про Степана Рогова, знаючи, що цей приклад для Карпова найбільш близький і зрозумілий* (М. Дашкієв); *Старих я чую прикрий сміх І слово, значене хулою: — Дивіться, діти, приклад вам: Був гордий, розійшовся з нами, Хотів запевнить нас, що сам Говорить Бог його устами* (М. Зеров, пер. з тв. М. Лермонтова); // Факт як свідчення чого-небудь. — *Аж досі не було ще прикладу, щоб удалося нам цілком очистити від філоксери виноградники в якому-небудь селі...* (М. Коцюбинський); *Ну а візьмімо назву — дієслово, само підказує, що діє слово! Ще й прикладу на нього не навів, а вже до пів десятка дієслів!* (Д. Білоус).

3. Математичний вираз, що потребує розв'язання. *Приклад, який здавався мені знайомим, все-таки не виходив, бо я плутався в знаках і дужках* (Л. Смілянський); *Олена Пилипівна .. суворо сказала: — Сідай швидше, Татарська, переписуй приклади й розв'язуй* (О. Іваненко); *Едик лежачи — ноги на спинці ліжка — розв'язував задачі. Я строго перевірив, чи всі, визначені на сьогодні, задачі й приклади він розв'язав* (Ю. Мушкетик).

Наво́дити / навести́ при́клад *див.* **наво́дити; Ста́вити за (у) при́клад (за взіре́ць, взірце́м)** *див.* **ста́вити.**

○ **(1) Для при́кладу,** *у знач. ім.:* а) для розуміння, усвідомлення. — *Питаю лише так для прикладу, яку мету життя вибрали би ви собі в тім випадку, коли би вам вашої теперішньої цілі забракло?* (О. Кобилянська); *Я пояснив їй користь для здоров'я від гімнастичних вправ і для прикладу навів їй Японію, де внаслідок загальної гімнастики вся низькоросла нація стала вища тепер на три сантиметри* (Б. Антоненко-Давидович); б) для науки. *Я* [апостол Павло] *тому був помилуваний, щоб Ісус Христос на першім мені показав усе довготерпіння, для прикладу тим, що мають увірувати в Нього на вічне життя* (Біблія. Пер. І. Огієнка); **(2) За при́кладом** <*діал.* **За при́водом**>, *у знач. присл.* — наслідуючи кого-, що-небудь у чомусь. *Іван ніколи так не ворогував проти Грицька, як Панас. Але він скорився Панасові, слухався його, йшов не своїм, а його робом, чинив усе за його приводом* (Б. Грінченко); *Олекса послав одного з найзвинніших своїх хлопців Василя-спузаря (так його звали за Олексиним приводом і всі товариші)* (Г. Хоткевич); *Заприязнившись із Боженкою, справжньою місцевою шляхтянкою, Джейн, за її прикладом, стала по двічі на день міняти одіж — опівдні і близько п'ятої вечора* (О. Авраменко); *Джеймс Уелдон, за прикладом деяких судновласників, задля економії набирав у Сан-Франциско саме стільки матросів, скільки було потрібно для керування судном у дорозі* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

◊ **Бра́ти / взя́ти при́клад** *див.* **бра́ти; Подава́ти / пода́ти при́клад** *див.* **подава́ти**[1]**; Пока́зувати / показа́ти при́клад** *див.* **пока́зувати.**

ПРИ́КЛАД[2], у, *ч., заст.* Влучний, часто римований вислів, що вживається відповідно до якої-небудь ситуації, до чогось сказаного. *То був* [Василь] .. *жартовливий* [жартівливий] *на вигадки, на приклади — поперед усіх: тільки його й чути, від нього весь регіт іде* (Г. Квітка-Основ'яненко).

○ **(1) До при́кладу,** *у знач. присл.* — відповідно до ситуації, до чогось сказаного. — *Дочко! прийшла й наша черга до прикладу казати: годі лишень піч колупати, а чи нема чим сих ловців-молодців пов'язати?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Зачав мій Шпак пісні виводить, — Так ні — зовсім не те виходить: Хоч вельми-дуже запищить, Хоч не до прикладу хавчить* (Л. Глібов); *Ось і мати, низька натоптувана перекупка, говірка, балакуча, говоре* [говорить] — *мов горохом сипле і все так до прикладу, все такими поговірками* (Панас Мирний).

◊ **Ні до ла́ду ні до прикла́ду** *див.* **лад.**

ПРИКЛА́Д, а, *ч.* Розширена частина ложа гвинтівки, автомата і т. ін., яка служить для упору в плече під час стрільби. *Висіла на ньому* [гвинтівка] *якось нестрашно, по-домашньому просто — прикладом угору, дулом униз* (О. Гончар); *Десяток чорношкірих кинулися навперейми вершникові, але попадали під ударами приклада арабського мушкета, яким Абдул Камак вимахував навсібіч, пробиваючись до воріт* (Ю. Покальчук); *Бойчук зміг нарешті вихопити автомат у сержанта і вдарив прикладом йому в груди* (Д. Білий).

ПРИКЛАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приклада́ти** і **приклада́тися.** — *З поверненням! — вклонився дівчині найближчий охоронець. — Добридень, Маско! — акробатка відповіла прикладанням руки до серця* (В. Єшкілєв); *Розширення виробництва вимагало прикладання нових сил, а отже, і людей, здатних боротися за своє місце в житті* (з навч. літ.); *Без сумніву, прикладання виривків* [уривків] *із геройських епопей Гомерових до подій буденного життя афінян кінця IV віку перед Хр(истом) можна вважати визначною прикметою пародистичної* [пародійної] *манери* (І. Франко).

ПРИКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИКЛА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Приставляти що-небудь упритул до чогось; притуляти. *Журба .. прикладає бінокль до очей, бачить її, бачить біля плеча характерну родимку* (Г. Епік); *Осадчий уважно роздивляється на всі сторони, потім прилипає чолом до шибки, прикладає до скроні долоню й удивляється в середину станції* (Б. Антоненко-Давидович); *Поруч із великою діркою він продрав ще одну маленьку й приклав до неї око* (П. Панч); *Він мовчки вклонився дівчині, приклавши праву руку до серця* (О. Бердник); // Щільно притуляти що-небудь до тіла на тривалий час з лікувальною метою, іноді прив'язуючи. *Гошка тепер лежав на перcидському м'якому диванчику і прикладав до голови горілчані компреси* (Григорій Тютюнник); *Знову ті самі холодні тонкі пальці забігали біля Андрієвих очей, обережно підіймаючи повіки, прикладаючи м'які вологі тампони* (П. Загребельний); *Гатило сам собі промив рану окропом кінської сечі, приклав до неї подорожника* (І. Білик); // *чим.* Кладучи що-небудь зверху на щось, притискати. *Не лише пан, пані і всі слуги позасипляли, як би їм хто каменем голову приклав, але навіть пси та й сторожа .. запала у глибокий сон* (Н. Кобринська).

2. *що, чого.* Додавати що-небудь до чогось; докладати (у 1 знач.). *Семениха сидить на скорчених під себе ногах і прикладає до ватри трісок* (Марко Черемшина); *Вони разом написали листа, приклали до нього плівку з відбитком готового шва і всі дані про зварювання* (В. Собко); *Жильят знову згорнув гроші, поклав їх у скриньку, а що в ній ще трохи лишилося місця, то приклав зверху і двадцять гіней, потім якнайщільніше причинив віко скриньки* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго);

// Доповнювати розповідь, пісню і т. ін. *Не раз, було, до деяких пісень прикладає Ганна слова про своє горе* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Настя грала і серця прикладала до гри, бо то ж він сам просив її грати* (Леся Українка).

3. *що.* Застосовувати що-небудь, виконуючи або здійснюючи щось. *— Що ж тепер робить думаєте? .. — Не знаю й що. — Як! Знання свої в житті прикладайте* (А. Тесленко); *Тобі не довелося і палець об палець ударити, щоб увійти в десятку найпопулярніших людей Німеччини. Чи уявляєш ти собі, скільки зусиль прикладають до цього інші?* (Н. Сняданко); *— Ви подивіться — он у мене лежать книжки і плани. Скільки хитрощів і вміння треба було мені прикласти, щоб зібрати їх усіх докупи!* (Ю. Яновський).

4. *що до чого.* Знаходячи відповідність, пристосовувати що-небудь до когось, чогось. *Слово "безсмертя", яке ми частенько прикладаємо до тих чи інших явищ мистецтва, — звичайно, лише умовність* (М. Рильський); *Не про все в сьогоднішній газеті вичитаєш. А коли і вичитаєш або почуєш підходяще, то ще треба до свого, сільського, прикласти* (С. Журахович); *Все, що Василь пізнавав, він одразу ж намагався прикласти до земних проблем, а моя уява жила в абстракціях* (М. Руденко); // *кого до кого, розм.* Стверджувати наявність близьких стосунків із ким-небудь. *Такий неймовірний чоловік у мене, що до всякого мене прикладає* (Сл. Б. Грінченка); [М а р и н а:] *Якось непристойно: Никодим з двору і я з двору. Та ще той Франц там, щоб не подумали, що я за ним, і так його до мене справді прикладають* (І. Карпенко-Карий).

5. *також без дод., діал.* Говорити що-небудь доречне в певній ситуації примовками, приказками і т. ін. *Дід .. зводить догори руки й переходить у ритмований речитатив, мов ік серцю слова прикладає* (Н. Королева); [Г о р п и н а:] *Та й уміє ж* [Гострохвостий] *тобі прикласти й приказати — незгірше, як наша Єфросина. Ще й недавно познайомились з Єфросиною, а вже перейняли од неї язичка...* (І. Нечуй-Левицький); // Плачучи, промовляти що-небудь. *Дитина кричить у колисці, а вона собі по коморі тужить та прикладає* (Ганна Барвінок); // *зневажл.* Вигадувати що-небудь на когось, насміхаючись. *"Невисока* [дівчина], *— каже* [Хведір], *— худощока..", — так як почне, як почне прикладати такого, що й написати вже не можна, то так і покотишся з реготу* (Г. Хоткевич); [І в а н:] *От добре моєму побратимові Семенові, що йому й на думку не спада женитись!* [С е м е н:] *От чортів парубок, яке приклав!* (М. Кропивницький); // *зневажл.* Обзивати кого-небудь якось. *— Хоч я, по-вашому, й дура, хоч яке хочете ще ймення прикладайте, я не озьму* [візьму гроші] (Г. Квітка-Основ'яненко); *"Рудий шершень! Зизоока звірюка! Голомоза мацапура!" Звісно, жінка, то вже до ладу прикладе...* (Марко Вовчок); // *кому.* Вигадувати яке-небудь пестливе ім'я або якесь прізвисько для когось. *Пилипко її справді втішив. Не було тих любих назвів* [назв], *щоб вона йому не прикладала* (Панас Мирний); *Щоб зовсім забулося походження й становище нового січовика, на Запорожжі був звичай не називати на прізвище, а до кожного прикладали прозвисько, яке змальовувало б його особу або передавало звичку* (А. Кащенко).

(1) Приклада́ти / прикла́сти па́льця, *заст.* — замість підпису залишати слід на папері від пальця, умоченого в чорнило. *Мов до причастя, схиляючи голови, люди підходили до приговору, .. ставили хрестик чи прикладали пальця і полегшено зітхали, неначе після важкої роботи* (М. Стельмах); **(2) Приклада́ти / прикла́сти ру́ку до кашке́та (ша́пки, картуза́** *і т. ін.)*: а) відповідним жестом вітати кого-небудь або прощатися з кимсь (перев. у військових). *— Простий же хлоп, як ось я, приміром, за 120 рублів мусить цілий місяць прикладати руку до козирка і мельдувати командирові* (Р. Федорів); *— Дві пари білизни, дводенний запас харчів. Явка без запізнень. Можете йти. — Дорош приклав руку до картуза, зробив поворот і пішов до дверей* (Григорій Тютюнник); б) відповідним жестом виражати пошану в певних ситуаціях (перев. у військових). *— В армії честь віддають, прикладаючи руку до головного убору! — пояснив Барабаш* (Л. Кононович); *Раптом він* [поліцай] *встав, приклав руку до кепі й застиг так* (М. Коцюбинський); *Той .. послужливо приклав до шапки руку і трохи нахилився із сідла, готовий слухати, що йому скажуть* (Григорій Тютюнник); **(3) Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́>** — закликати кого-небудь до мовчання прикладеним до рота пальцем. *Авдій палець до уст приклав: — Цитьте! У мене до вас секретне діло є* (Б. Лепкий); *Вона .. приклала палець до уст, подаючи знак, щоб він ні про що не запитував* (Р. Іваничук); *За хвилину вона, поклавши палець на уста, подала знак Майєтті, щоб та наблизилась* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); **Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть)** *див.* **ста́вити.**

◊ **(4) Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру),** *перев. чим* — погіршувати становище, збільшувати неприємність, нещастя, посилювати біль, переживання і т. ін. *— Казала ж тобі: не вір, не йди .. А таки поліз. Хома невірний! До печеного та ще огню підкладаєш!* (Панас Мирний); *Якби Василь знав, що в ці роки коїлося в серці Лукії, то співанкою не прикладав би до жару вогню* (С. Чорнобривець); **(5) Приклада́ти / прикла́сти (приложи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки** *і т. ін.)* — дуже старатися, багато працювати над чим-небудь. *Я вчився, вчився, прикладаючи всі сили!* (Ю. Логвин); *Куди не кинь оком, скрізь треба приложити руки, скрізь треба дати лад і порядок* (У. Самчук); *— Я прикладу всіх зусиль. Я певен — Інститут космонавтики дозволить, та ні, не дозволить, а накаже організувати таку експедицію!* (О. Бердник); **(6) Прикла́сти (приложи́ти) ро́зум** — зрозуміти, збагнути. *Стояв-стояв пан Уласович довгенько і розуму не приложить, що йому теперечки на світі й робити!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кривоніс думав і не міг прикласти розуму, де б дістав її* [Ярину] *Єремія в поході?* (П. Панч); **(7) Ума́ (ро́зуму, голови́** *і т. ін.)* **не прикла́сти (не приложи́ти,** *рідко* **не зібра́ти)** — не можна здогадатися, зрозуміти. *— Нікому, брате, робить. Синів забрали, а тепер роби як знаєш... Надходять ось жнива, треба косить, возить, як його робить, і голови не прикладу! — жалівся Степан* (М. Івченко); *— А я ума не прикладу — чого нас викликають? — плескала Тодорка* (Б. Харчук); **Хоч до ра́ни (до болячки, до зубів** *і т. ін.)* **клади́ (приклада́й, притуля́й** *і т. ін.)* / **приклади́ (притули́)** *див.* **кла́сти.**

ПРИКЛАДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИКЛА́СТИСЯ,** аду́ся, аде́шся, *док.* 1. *до чого.* Притулятися до чого-небудь. *З морозу та вітру в теплінь — то особливо гарно. Гріли об гарячу лежанку руки. Смолка прикладався щоками до теплих кахлів, в нього відтавали руді брови та вуса* (Ю. Мушкетик); *Вутанька стояла в якомусь заціпенінні, приклавшись лобом до холодної рами вікна* (О. Гончар).

2. *розм.* Прицілюватися з рушниці. *Дід прикладається з одної руки, постріл, совине пір'я вкупі з димком тане над зарослим кар'єром* (Є. Пашковський); *Він видер мерщій у джури з рук важку рушницю-кременівку, приклався й стрілив у сокола* (О. Ільченко); *Перехрест махнув рушницею, приклався. — Та стріляй же...* (Іван Ле).

3. *до чого, розм.* Шанобливо цілувати що-небудь. *Він ходив до церкви на ранню службу навіть в будень і прикладавсь до чудовної ікони Братської Богородиці* (І. Нечуй-Левицький); *— О ні, отче Олександре, — сказав Василь Гербера, прикладаючись до його руки* (С. Скляренко); *Ранком, після третього чергування, Надію з погордою зустрів дядько. Несподівано пригорнув і по-батьківськи приклався шершавими губами до її чола* (Яків Баш).

4. *що, до кого — чого і без прям дод.* Стосуватися кого-, чого-небудь; уживатися щодо когось, чогось. *Влетіла в хату моя жінка. Які слова говорилися, які епітети прикладалися — ні, перо моє безсиле* (Г. Хоткевич); *Ми ще не відаємо, коли й куди прикладається той чи інший досвід. Ми розділяємо все, що з нами відбувається, на "добре" й "погано", не підозрюючи, що так зване хороше завтра може вирости чортополохом, а так зване погане дати чудовий плід* (О. Бердник); *— Невдахами стають, коли бракує таланту, або освіти, або роботи. — Жорстокі слова, Марто, — зауважила Дарина, — вони й до вас колись можуть прикластися* (В. Собко).

5. *до чого, розм.* Їсти або пити що-небудь. *Зголоднілі бояри .. почали прикладатися до холодців з курятини, яловичини та риби* (В. Малик); *Від довгої тяжкої ходи боліли ноги. Поколювало в спині. Він частіше прикладався до бурдюка, смоктав воду й відчував полегшення* (М. Василенко); *— Небагато лишилося на таці після того, як ти приклався до їжі, — сказала вона* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

6. *до чого.* Те саме, що **бра́тися** 2, 3. *Чим більше він прикладався до своєї роботи, тим більше якась туга притягала його до неї і потужним жаром будила чимраз більше уподобання* (Н. Кобринська); *Відмалку ще він привик до праці, полюбив науку і чим вищі класи проходив, тим з більшим запалом прикладався до науки* (І. Франко); *Сашкові Криворучку я таки сказав привселюдно. Що вже коли ти читаєш доповідь, до якої не прикладався, то хоч повідом людей, що написав її такий-то* (Ю. Покальчук); *Ціп таки краща і вигідніша зброя, ніж перо. До ціпа прикладешся, розмахнешся і періщиш собі любенько, аж лускіт іде* (П. Козланюк).

7. *тільки недок., що, до кого — чого, для чого.* Пас. до **приклада́ти.** *Не треба плакати на вулиці. За цих п'ять днів так безконечно багато прикладалась хусточка до очей, що на повіках відчуваються вже болючі місця* (Ірина Вільде); *Я думаю, що наші люди з натури дуже розумні, бо їх навіть наші волинські школи не можуть дурнями зробити, а вже, здається, для сього немало прикладається роботи* (Леся Українка); *Слава керівника — в славі героїв, яких він виростив. Спершу ця формула прикладалася до Бабенка. Пізніше .. — до Горбатюка...* (М. Руденко).

(1) Приклада́тися / прикла́стися (приложи́тися) до ча́рки (пля́шки, фля́ги *і т. ін.)* — пити горілку, вино і т. ін.; випивати. *Робити Сорнякові не хотілося. Почав він частенько до чарки прикладатися* (Остап Вишня); *Він і раніше до пляшки ніколи не прикладався, якось не тягнуло* (Люко Дашвар); *— Все в порядку, Ольго. Роль свою знаю, а що трохи до чарки приклався — критись не стану. Маю гріх* (А. Шиян); *Він знову приклався до фляги .. Його життя перетворилося на божевільний кошмар безперервного сп'яніння* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПРИКЛА́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикла́сти.** *Бо вже он до коріння дерев і сокира прикладена: кожне ж дерево, що доброго плоду не родить, буде зрубане та до огню буде вкинене* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *З-під великої, як лопата, руки, прикладеної острішком до чола, Матій похмуро оглянув незваних гостей* (П. Колесник); *Кирило Єгорович неохоче зупиняв коня, діставав з солдатського галіфе печатку, .. хукав для годиться, а потім так притискав до папірця, прикладеного до коліна вершника* (М. Циба); *Данило Микитович з техніком заміряв глибину фундаменту, .. зазираючи в розгорнутий типовий проєкт, що лежав тут же на снігу, прикладений камінцем* (В. Кучер); *До його листа була прикладена довідка* (І. Дзюба); *Епітет, так щиро й немилосердно прикладений Антоном до своєї особи, піднімає веселий сміх між дівчатами та парубками* (І. Нечуй-Левицький); // **прикла́дено,** *безос. пред. До охоронної записки прикладено дві круглі печатки: одна штабна, а друга особиста* (І. Шаповал).

ПРИКЛА́ДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикла́сти.** *Найпершими ліками при пораненні було прикладення жмені ґрунту до враженого місця* (О. Бердник); *Агропромислові формування створюють працівникам широку технологічну базу для прикладення кваліфікованої праці* (з навч. літ.).

ПРИ́КЛАДКА, и, *ж.* 1. *діал.* Примовка (у 1 знач.). *Було, розкаже* [Тарасович] *і те, що давно чув, так з такими ж додатками, прикладками і приказками, що й не пізнаєш того оповідання* (О. Стороженко); *Почав* [Васюта] *вигадувати, — він був митець на такі прикладки* (Б. Грінченко); // Перев. римований дотеп, прізвисько (у 1 знач.). *Як же зирнули на неї* [Ївгу] *ті паничі, як зарегочуться, як стали її на сміх піднімати та усякі прикладки прикладати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Така була та Маруся Ковбанівна. Скине оком — наче до тебе заговорить, а заговорить — наче заграє. Який би то і козак був, щоб до неї з жартами, з прикладками! Такого не було й на всій Гетьманщині* (П. Куліш); *Зятем його охрестили, але нічого серйозного за цим прізвиськом не було — прикладки тут, у селі, прикладали багатьом, і саме так, жартома, Шеремет сприймав свій теперішній стан* (А. Кокотюха); *— Яка ти... Співачка, письменниця, журналістка... — (Марлі всі ті прикладки ставали поперек горла. Всього потроху, нічого досконало), — красива жінка* (І. Карпа).

2. *лінгв.* Означення, що виражається іменником і узгоджується з пояснюваним словом у відмінку; апозитив. *Щоб не помилитися у визначенні прикладки, потрібно пам'ятати, що вона за змістом конкретніша від залежного слова, бо уточнює його, дає якісну характеристику* (з навч. літ.); *— Ану скажи, що називається прикладкою? — Володька простяг руку і закрив перед Ігорем граматику* (Л. Письменна); *Здвоєні слова — це переважно іменники з прикладкою, що виконує означальну функцію (вороги-гадюки, травиця-зелениця)* (В. Русанівський); *В динамічній системі Бажанового синтаксису значною експресивністю відзначаються призайменникові прикладки з займенником як в препозиції, так і в постпозиції* (А. Мойсієнко).

ПРИ́КЛАДНИЙ, а, е, *діал.* Доладний. *Весела, чудовна місцина! Кращої і прикладнішої назви, як Веселий Кут, не можна було пригадати їй* (Панас Мирний); *Силував* [Славко] *свій мозок придумати якусь фразу .. Мозок працював сильно, але прикладні думки не приходили* (Л. Мартович); *Я наперед відчував задоволення, яке завжди маю, читаючи щось прикладне до своїх настроїв* (Валерій Шевчук).

ПРИКЛАДНИ́Й, а́, е́. Який має практичне значення, не теоретичний. *Я взяв монографію "Прикладна фізика вакууму" — підручну книжку кожного зоряного льотчика — і почав читати розділ про нерегулярні збурення енергетичних рівнів в умовах змінної гравітації* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Після школи він цілком успішно закінчив університет, захистив кандидатську й тепер у тому ж університеті викладав прикладну лінгвістику* (Ю. Іздрик).

△ **Прикладне́ мисте́цтво** *див.* **мисте́цтво; Прикладні́ нау́ки** *див.* **нау́ка.**

ПРИКЛАДНИ́К, а́, *ч.* 1. Художник, який працює в галузі прикладного мистецтва. *У професійну діяльність прикладника входить завдання володіння практичними навичками різних видів образотворчого мистецтва й способів проєктної графіки* (з мови документів).

2. Фахівець із прикладних наук. *Лінгвісти-прикладники часто стикаються з певним нерозумінням суті та ролі внеску філології в інформатику представниками точних і технічних наук, які вважають, що мовознавство — суто описова дисципліна* (з наук. літ.); *Спрощено кажучи, ефективна економіка — це така економіка, де ефективно використовується праця науковців-прикладників та інженерів, а керівні структури всіляко їй сприяють* (із журн.); // Студент, який вивчає такі науки. *У Запорізькому фаховому коледжі комп'ютерних технологій Національного університету "Запорізька політехніка" викладачі дають студентам-прикладникам максимальні знання з математики* (із журн.).

ПРИ́КЛАДНО, *діал.* Присл. до **при́кладний.** *У нас* [співають] *так прикладно та гарно, а часом так жалібно, що й сльозою тебе проб'є* (Ганна Барвінок); *В оригіналі звучало непогано. А як буде по-українському? Щоб так само прикладно, в лад* (О. Шугай); *Він любив розповідати сусідам своїм і так іншим людям про всяку бувальщину і вмів те робити розумно, дотепно, докладно і прикладно* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИКЛА́ДОК, дка, *ч., розм.* Невеликий стіжок сіна, соломи або збіжжя. *Пішов* [Іван] *до маленького прикладка соломи* (Л. Яновська); *— Починайте обшук. — Денис і Сергій деруться на прикладок сіна, ширяють палицями по кутках. Денис бере вила, штрикає попід стінами* (Григорій Тютюнник); *В того повінь останній прикладок сіна потягла, іншому хату розмиває* (О. Гончар); *Поставили на току якусь трубу, щось покрутили, труба вистрелила, і загорівся прикладок сіна* (Ю. Мушкетик).

ПРИКЛА́СТИ *див.* **приклада́ти.**

ПРИКЛА́СТИСЯ *див.* **приклада́тися.**

ПРИКЛА́ЦУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим.* Клацати, супроводжуючи яку-небудь дію. *Зуб на зуб не попаде, а сміються. Дивно було чути сміх оцих напівбосих, погорблених холодом людей, що, пригортаючи до тіла гвинтівки, приклацуючи зубами, шукають один біля одного затишку...* (О. Гончар); *— Ясно, товаришу помкомвзводу! — Командир відділення хвацько приклацує закаблуками* (А. Дімаров).

ПРИКЛЕ́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикле́їти.** *Коли вийшов на сцену Василь, Яринка відразу його впізнала. Хлопцеві страшенно личили приклеєні молоді чорні вуса* (О. Донченко); *Я махнув рукою, збивши приклеєну до діжки свічку, і та з шипінням упала у воду* (Валерій Шевчук); *Коли в залі стало ясно, всі побачили під гербами аристократичних родів приклеєний аркуш паперу з якимось написом* (Р. Іваничук); *До кожної скрині акуратно приклеєна етикетка, на якій зазначається кількість і вага вмістимого* (І. Андрусяк); // **прикле́єно,** *безос. пред. На обкладинці* [папки] *приклеєно ярлика з видрукуваним на машинці написом: "Справа старшини Разуєва"* (В. Логвиненко); *Насамкінець приклеєно було кілька відносно свіжих карточок, на яких зображені були Тамара з Тамілою* (С. Жадан).

◊ **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **прив'я́заний (прикле́єний)** *див.* **прив'я́заний.**

ПРИКЛЕ́ЇТИ *див.* **прикле́ювати.**

ПРИКЛЕ́ЇТИСЯ *див.* **прикле́юватися.**

ПРИКЛЕ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приклепа́ти.** *Попереду, закриваючи крутий лоб танка, .. вилискував величезний сталевий різак, якийсь дивовижно гострий совок, навіки приклепаний до танка* (П. Загребельний); *Оком пам'яті бачив* [Сірко] *у себе позаду сіре козачо-мужиче військо у свитах і кунтушах зі старими рушницями та приклепаними до дубових і кленових держалн косами* (Ю. Мушкетик); // **прикле́пано,** *безос. пред. До сталевого леза було приклепано бронзового гребінця* (В. Єшкілєв).

ПРИКЛЕПА́ТИ *див.* **прикле́пувати.**

ПРИКЛЕПА́ТИСЯ *див.* **прикле́пуватися.**

ПРИКЛЕ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикле́пувати.** *Приклепування фрикційних накладок здійснюють під пресом, застосовуючи штамп* (з наук. літ.).

ПРИКЛЕ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИКЛЕПА́ТИ,** клепа́ю, клепа́єш *і* кле́плю́, кле́плеш, *док.* 1. *що.* Прикріплювати що-небудь до чогось заклепками. *Приклепувати нові накладки треба так, щоб головки заклепок не виступали назовні і накладка щільно прилягала до поверхні колодки* (із журн.); *Корж звертався до них то полагодити наручного годинника, то приклепати одламану педаль у Петиному велосипедику* (Б. Антоненко-Давидович); *Ковалі довго промарудились біля замка, в якому не було ролика, що відтягує ударний механізм, потім до замка уміло приклепали чималу залізяку* (М. Стельмах).

2. *перев. док., що і без прям. дод., перен., розм.* Те саме, що **клепа́ти** 4. *— Яку статтю вирішили приклепати — п'ятдесят восьму чи шістдесят п'яту?* (Р. Андріяшик); *— Пристойні дівчата — то найнебезпечніше, що тільки може бути. З ними тобі враз приклепають чи то співучасть у злочині, чи то зґвалтування, чи то спробу зґвалтування* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПРИКЛЕ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРИКЛЕПА́ТИСЯ,** а́ється, *док.* 1. Приєднуватися внаслідок клепання. *Щоб заклепка правильно приклепалася, переконайтеся, що вона перпендикулярна поверхні і немає жодних відхилень убік. Необхідно, щоб її не відводило вбік і щоб вона розплющилася рівномірно* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Те саме, що **причі́плюватися** (у 3, 4 знач.). *Рита просто наказала йому замовкнути й не приклепуватися до неї* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **прикле́пувати.** *Сегмент коси приклепується відповідними заклепками до полотна коси комбайнів* (із журн.).

ПРИКЛЕ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикле́ювати.** *Суміш призначена для приклеювання пінополістирольних плит на вертикальні та горизонтальні поверхні як тепло- і звукоізоляційний шар* (із журн.).

ПРИКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИКЛЕ́ЇТИ,** е́ю, е́їш, *док., що.* 1. Прикріплювати що-небудь до чогось клеєм або іншою липкою речовиною. *Василь збирався .. приклеювати свій твір на першій шпальті стіннівки* (М. Чабанівський); *— На виставі я тобі зроблю грим сама. Обличчя затонуємо пудрою, я тобі приклею штучні довгі вії* (С. Талан); *— Дотримуйтеся правил, — обірвала її жіночка. — Фотографії треба було приклеїти, ксерокопії зробити чіткішими, пункт тринадцять в анкеті не заповнюється* (Н. Сняданко).

2. *у сполуч. зі сл.* п р і з в и с ь к о, *перен.* Давати кому-небудь влучне жартівливе ім'я, що легко за ним закріплюється. *Більшість учнів недолюблюють Козлова за його дотепний, гострий язик і дуже негарну звичку приклеювати влучні прізвиська* (П. Запаренко); *Гострі на язик солдатки дуже швидко приклеїли їй прізвисько "принципова дамочка"* (Яків Баш); *Він просто не міг жити без влучної репліки та уїдливої насмішки. Побачивши уперше Кабака Пилипа, тут же приклеїв йому прізвисько Хом'ячок* (П. Загребельний).

ПРИКЛЕ́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИКЛЕ́ЇТИСЯ,** е́юся, е́їшся, *док.* 1. Прикріплюватися до чого-небудь за допомогою клею або чогось липкого. *От Андрійко-Неумійко Клеїть змія малюкам. Змій розклеївсь, Та зате ось До стільця приклеївсь сам* (Г. Бойко); *Хорт заскавучав, облитий зеленою фарбою, приклеївся до дороги і обернувся старим як світ дідом* (Валерій Шевчук); // Прилипати, приставати до чого-небудь. *— А приклеюється вона так: хлоп — і вчепилася! — Інструктор приклав міну до автоматного диска, і Петрусь ледве зміг її відірвати* (К. Гриб); *Вербовий мокрий листок приклеївся до шибки вікна* (Р. Федорів); *Шевальє .. показав прозорий шматочок цибулі, що приклеївся до мого обличчя* (С. Андрухович); // *перен.* Закріплюватися за ким-небудь (про прізвисько). *Дітлахи, мов горобці, заскакали, защебетали: — Охрім козу повів! Охрім — Козяр! Козяр! Козяр! .. Так і приклеїлося до нього те прізвисько — Козяр* (В. Речмедін); *Прізвисько одразу приклеїлось до Володьки, ми всі його так і звемо "барон"* (В. Кава); *Через моє надмірне захоплення історією він деколи називає мене Професором, і це поганяло приклеїлося* (А. Дністровий).

2. *перен., розм.* Щільно притулятися до чого-небудь. *Господиня миє ґанкові сходи .. Бачить її жовтопикий і прикипає переніссям до щілини, приклеюється долонями до дошки, переступає з черевика на черевик* (В. Барка); *Люба приклеїлася лобом до вікна* (Ю. Мушкетик); *Він завмер, несподівано змерзнувши й приклеївшись до стіни повітки* (Валерій Шевчук); *З лівого боку від мене .. приклеївся до стінки Заєць* (А. Кокотюха).

3. *до кого і без дод., перен., розм.* Те саме, що **прив'язуватися** 3. *Сергій .. дратувався балаканиною друга: пам'ятаєш, .. нишком приклеювались до екскурсії з іноземною говіркою, по підворітнях домовлялися про ціну, а покупець на світло розглядав матерію, чи нема лат* (Є. Пашковський); *— Ніхто Коляди тобі не рекомендував і ніхто не привозив. Він сам до тебе приклеївся і сам зачарував тебе* (П. Загребельний); *На забаві до нього приклеїлася симпатична панночка і не відставала ані на крок* (Ю. Винничук); *Петрусь високий, стрункий, гарний. За ним багато дівчат упадає, а він приклеївся до мене* (С. Талан).

4. *тільки недок.* Пас. до **прикле́ювати.** *Щоб чоботи або черевики не ковзали, звичайний аптечний тканинний лейкопластир нарізається смужками по 3–4 сантиметри і приклеюється до підошви хрест-навхрест* (із журн.).

ПРИКЛИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикли́кати.** *Лежала вона з пораненою головою і, як сконстатував прикликаний пізніше лікар, з вивихненою ногою* (О. Кобилянська); *Орел, немов прикликаний тим вигуком, нижче спускається* (Н. Королева); // **прикли́кано,** *безос. пред. Прикликано до Берестів київських бояр і воєвод* (П. Загребельний); *— Я й сьогодні не знаю, для чого нас усіх було прикликано в той Пітер* (Ю. Мушкетик).

ПРИКЛИ́КА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приклика́ти, прикли́кати.** *У тій кімнаті і скамієчки* [ослінчики] *під ноги, і кріслечка, і подушечки, .. і дзвоники для прикликання* (Марко Вовчок); *За вікном пролунало ранкове прикликання на молитву до мечеті* (Любко Дереш).

ПРИКЛИ́КАТИ *див.* **приклика́ти.**

ПРИКЛИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *діал.* **ПРИКЛИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПРИКЛИ́КАТИ,** ли́чу, ли́чеш, *док.* 1. *кого, що.* Запрошувати кудись або вимагати з'явитися. *Відправив* [князь Ярослав] *певних людей до варягів, прикликаючи до себе на службу найславнішого з них — Еймунда* (П. Загребельний); *— Завадовський! — Кочубей, іще й не дочитавши, подзвонив, прикликаючи свого слугу* (Г. Колісник); *Він прикликав до себе обох Баланів і Рогозу* (А. Кащенко); // Жестом, голосом просити або вимагати підійти; підкликати. *— Дівчино! — прикликає мене сестра Меланія. — Ходи лишень ближче* (Марко Вовчок); *Болотневич мусив .. махати руками, щоби прикликати здивовані дівчатка, бо вони самі не догадались уміщатися до співу* (Л. Мартович); *Його очі гасли вже, ніс вигострювався. Він іще раз рухом повік прикликав товариша* (О. Лисяк); // Умовним посвистом, словом кликати (приручену тварину). *Шмідель прикликав пси знадвору, замкнув двері* (С. Ковалів); *Не могла* [віла] *здобутися на слово, тільки ледве здобулась на посвист, щоб коня прикликати до себе* (Леся Українка); *Він оглянув лозовий кошик, якого змайстрував звечора, прикликав коня, осідлав* (М. Василенко); // Принаджувати співом, щебетом самицю (про птаха). *Там соловейко гніздо звив. Всю нічку не спав та все щебетав, Собі солов'їху прикликав* (з народної пісні); // *тільки недок.* Звертаючись до надприродних сил, благати чого-небудь. *Вона здіймала руки до неба, завмирала в благаючій позі і з вірою в чудо прикликала до себе потіху* (М. Коцюбинський).

2. *що, перен., розм.* Виклика́ти якийсь стан, вияв чого-небудь. *"Чого це я так злякалась. Я не побоялась академіста, а злякалась цього молодого хлопця", — думала Онися, прикликуючи на поміч усю свою сміливість* (І. Нечуй-Левицький); *Марно силкуючись відігнати моторошний образ і прикликати сон, Сахно загорнулася в холодні тканини вигідної постелі* (Ю. Смолич); *Приклич на допомогу весь свій теперішній смуток, щоб знову звідати отой перший смуток дитинства* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Я зробила глибокий вдих і прикликала свою мужність, щоб поставити їй друге запитання* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

◊ **(1) Приклика́ти / прикли́кати до життя́** *кого* — повертати до нормального стану із стану непритомності, депресії, замріяності і т. ін. *Мрії — це вектор руху вперед, вони прикликають до життя, покращують його, дарують нові сенси* (із журн.); *Ніхто не йшов їй на рятунок, аж дощ, що пустився коло півночі, прикликав її до життя* (І. Франко); *Холод і спрага протверезили його швидко, прикликали назад до життя* (К. Гриневичева).

ПРИКЛИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* Пас. до **приклика́ти.** *Незважаючи на те, що Богу належить уся земля, Він обрав Собі конкретне місце — гору Сіон в Єрусалимі. Місце, де буде прикликатися Його святе ім'я* (з рел.-церк. літ.).

ПРИКЛИ́КУВАТИ *див.* **приклика́ти.**

ПРИКЛОНИ́ТИ *див.* **приклоня́ти.**

ПРИКЛОНИ́ТИСЯ *див.* **приклоня́тися.**

ПРИКЛОНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИКЛОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док., розм.* 1. *що.* Те саме, що **прихиля́ти** 1. *Заколихався світ місячний у курені і покрався далі до дверей. Івась устав, лапнув його ручкою — рука осіяла, він приклонив голову до того місця і глянув угору* (Панас Мирний); // Те саме, що **схиля́ти** 1. *Коли двері за Ясинею зачинилися, княгиня приклонила коліна перед кіотом* (К. Гриневичева); *Танкред сів на ослінчику, приклонив голову до постелі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *кого, що, перен.* Спрямовувати чиїсь думки, інтереси, дії в певний бік, схиляти кого-небудь до чогось. *Шрам з сином мав їхати у Переяслав до Сомка гетьмана, і щоб, одбувши воєвод, справити гетьманське весілля на всю Україну, і на весіллі разом усю старшину до походу на Тетерю приклонити* (П. Куліш).

◊ **Прихили́ти** *(рідше* **приклони́ти) [свою́] го́лову** *див.* **прихиля́ти.**

ПРИКЛОНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИКЛОНИ́ТИСЯ,** оню́ся, о́нишся, *док., до кого — чого, розм.* Те саме, що **прихиля́тися** 1. *Христя сіла на порозі, приклонилась головою до одвірка* (Панас Мирний); *Розкажу дружині вірній, Приклонившись до рамена, Казку мовою простою...* (М. Рильський).

ПРИКЛЮЧА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПРИКЛЮЧИ́ТИСЯ,** и́ться, *док., розм.* Те саме, що **става́тися** 1. *Діти Шмідлеві засміялися, їм щось подібного ще ніколи не приключалося* (Р. Федорів); *Думати, не гарячкуючи, про те, що з нею приключилось і що почула, вона зараз просто не могла* (В. Козаченко); *Стареньку сусідку їхню, кажуть, забрала швидка допомога. Інфаркт приключився* (Є. Кравченко).

ПРИКЛЮЧИ́ТИСЯ *див.* **приключа́тися.**

ПРИ́КЛЮЧКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **приго́да.** — *Була торік тут приключка страшна: Шубовснув* [з моста у воду] *пан один* (Л. Глібов); *Ні по чім ви не пізнаєте, що він у Відні пуцував* [чистив] *коні капітанові, .. шукав любовних приключок* (Г. Хоткевич); — *От розповім тобі про одну Шпиркову приключку. Значить, так воно було...* (І. Нижник).

2. Те саме, що **при́від**[1] 1. — *За що ж ти на його* [нього] *злишся? — Я то вже знаю, за що! У мене своя приключка, а в тебе своя. Я в тебе не питаю, не питай і ти в мене* (П. Куліш); *Познайомивсь він із мамою, бо чи ж десятникові багацько тра приключок, щоб зайти у чиюсь хату?* (А. Кримський); *Цар кликав Виговського, грізно наполягав, аби їхав до північної столиці, .. а гетьман вигадував усілякі приключки, посилався на недобрі звістки* (Ю. Мушкетик).

ПРИКЛЯКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИКЛЯ́КНУТИ,** *рідко* **ПРИКЛЯ́КТИ,** кну, кнеш; *мин. ч.* прикля́кнув, нула, ло *і* прикля́к, ла, ло; *док.* 1. Те саме, що **закляка́ти** 2. *Славко йшов наперед і брався помагати Краньцовській, подаючи їй одну руку, а другою держачись дерева. Вона хапалась його руки, а як тільки поступила ногою, ковзалась і приклякала* (Л. Мартович); — *Чи йдеш зі мною? — півшепотом кидає через рам'я, приклякнувши в кутку вагона, Баліцький* (О. Лисяк).

2. Те саме, що **кляка́ти.** *Вона приклякає біля батюшки на призьбі й заходиться витирати рушником його обличчя* (С. Тудор); *Приклякши на землю і розгорнувши недавно наметений сніг, бадилля і сіно, напхане на купу, комісар відкрив під парканом досить просторy яму, котрою можна було з вулиці пролізти сюди* (І. Франко); *Бабуня шептала молитву, а я, приклякнувши і спираючись ліктями на її колінах, числила морщинки, що повкладалися над її очима* (О. Кобилянська); *Теофіл стукнув колінами об долівку і звів до образів обличчя. Єремія приклякнув поруч, і вони проказали потрібну в цьому разі молитву* (Валерій Шевчук).

3. Пригинатися, нахилятися. *Стояла* [мати] *на колінах, обернувшись до образів, і, раз у раз обмахуючи себе навхрест рукою, приклякала до долівки в глибоких поклонах* (В. Речмедін); *Ще до збирання он скільки часу, а вона* [пшениця] *приклякла, похилила колос, стали пересихати ості* (П. Оровецький).

ПРИКЛЯ́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прикля́кнути, прикля́кти.** *Побачив* [князь] *приклаклого чоловіка, котрий так самовіддано бив поклони, наче збирався продовбати лобом підлогу* (Валерій Шевчук); *Приклякле до землі колосся проростало* (Я. Качура); *Влетів орач в приклякле чорне жито, І засвистали кулі гаряче, І кінь підводить коване копито, І з копита́ ворожа кров тече* (М. Стельмах).

ПРИКЛЯ́КНУТИ *див.* **приклякáти.**

ПРИКЛЯ́КТИ *див.* **приклякáти.**

ПРИКМЕ́ТА, и, *ж.* 1. Те, що характеризує кого-, що-небудь, відмітна ознака когось, чогось; особливість. *Слід було тільки вибрати слушний момент, коли "Люцифер" опиниться саме над закладеною міною, місце якої кожен з саперів добре знав за непомітними для стороннього ока прикметами* (В. Владко); *Довгі плескаті хвости, схожі на шпичаки голови, банькуваті очі, роззявлені аж до вух пащі, — всі ці прикмети упевнили Паганеля, що перед ними люті американські алігатори, котрих в іспанських провінціях звуть кайманами* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *тільки мн.* Чийсь зовнішній вигляд. *Урядові інстанції в зашифрованій телеграмі інформували комісара про можливий маршрут її* [Ернестіни Коельо] *подорожі, називали її прикмети і в категоричній формі зобов'язували знешкодити державного злочинця* (Ю. Бедзик); // Властивість кого-, чогось-небудь. *Дзеркало мало якусь чарівну прикмету залишати його в переконанні про деяку подібність між ним і Наполеоном* (Остап Вишня); *Її покинули дві прикмети, які, здавалося, становили природні компоненти її крові: хитрість і блискавичність орієнтації в будь-якій ситуації* (Ірина Вільде).

2. Те, що свідчить про що-небудь; зовнішній вияв, ознака чогось. — *Дивіться по прикметах, чи не згадається чого?* (Ганна Барвінок); *На голові в неї подекуди біліли ніби срібні нитки, і вона завсігди дуже намащувала над чолом коси помадою, щоб затаїти ті перші прикмети доходжалих літ* (І. Нечуй-Левицький); *Під полудень на горизонті знялась курява. За всіма прикметами, сюди йшло військо* (Я. Качура); — *В Лідулфостовому стані не горить жоден вогонь. Добра прикмета* (І. Білик); // Предметний доказ чого-небудь. [З о л о т н и ц ь к и й:] *Поїдь у Січ, убий там його, привези мені певні прикмети, тоді я тобі ще не один такий капшук дам* (Б. Грінченко).

3. Основа передбачення чого-небудь. *Прикмети були погані. Становий, здається, незадоволений був з того, що взяв, і хоч запевняв, що не допустить погрому, але йому вірили мало* (М. Коцюбинський); *"На ранній ріллі — пшениця, а на пізній — метлиця", повчав досвід поколінь, відбитий у прикметах і приказках* (З. Тулуб); *Те, що Друммонд ані словом не прохопився про легкоплавке скло, було тривожною прикметою* (М. Дашкієв); // За народним повір'ям — те, що є передвістям чого-небудь. *Кажуть, високосний рік — нещастя... Я не вірю у прикмети ці!* (І. Нехода); *Море часом заганяє людину в такі скрути, коли навіть сучасний хлопець, інтелектуальний курсант, починає вірити в давні моряцькі прикмети* (О. Гончар).

4. *розм.* Предмет, зображення, мітка і т. ін., які вказують на що-небудь. *На те літо Криницю святили, На самого Маковія, І дуб посадили На прикмету проїжачим* [проїжджим] (Т. Шевченко); *Погано він учинив, що не зробив ніякої прикмети на тому місці, де вода тече, а тепер як його поночі знайдеш?* (Б. Грінченко); *Потім розібрали* [арештанти] *тарілки, де чия, а вони всі позначені чи то видряпаними рисочками, чи цятками, а чи іншими прикметами* (І. Багряний).

◊ **Бу́ти на прикме́ті (на примі́ті)** *див.* **бу́ти; Ма́ти [собі] на прикме́ті (на примі́ті)** *див.* **ма́ти**[2].

ПРИКМЕ́ТИТИ *див.* **прикме́чувати.**

ПРИКМЕ́ТНИЙ, а, е. 1. Який є, служить прикметою (у 1 знач.); характерний. *Ось скатерть Шльонськая нешпетна, Її у Липську добули; Найбільше в тім вона прикметна, На стіл як тілько настели І загадай якої страви, То всякі вродяться потрави* (І. Котляревський); *Містечко Ютербоґ здавалося мені аж нічим не прикметним: тисяч тринадцять мешканців, депресивний німецький схід, сором'язливо приховувана за чистотою фіранок бідність* (Ю. Андрухович); *Загін бадьоро пройшов п'ятнадцять миль з гаком по горбкуватій місцевості, прикметній червонястими ґрунтами, сподіваючись увечері отаборитися на берегах Снові* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Який виділяється з-поміж інших; помітний. *При кухні, на сидінні маячила прикметна постать відомого всій роті кухаря Меркурія* (Я. Качура); *— Візьміть за приклад Сервантеса. Він написав кілька дуже прикметних і гарних повістей, та якби не створив "Донкішота"* ["Дона Кіхота"], *ніколи не зайняв би в літературі того місця, яке посідає тепер!* (О. Полторацький); *Вишні-польки прикметні тим, що їхнє гілля любить звисати до землі, як у плакучої верби* (В. Кожелянко).

3. Який є знаком чого-небудь. *Рука черкнула і кам'яну скіфську бабу .. Хтось придумав, закопав біля двору, і тепер навіть вночі, якщо п'яний, йдучи з чайної, наткнеться на цей прикметний стовпчик, то одразу визначить свої координати* (О. Гончар).

ПРИКМЕ́ТНИК, а, *ч.* Частина мови, що виражає ознаку предмета і сполучається з іменником, узгоджуючись із ним у роді, числі й відмінку. *Як свідчить словник, у літературну мову найчастіше проникають діалектні іменники, дієслова, прикметники й прислівники, зрідка — займенники, числівники і службові частини мови* (з наук. літ.); *Прикметник дасть іменнику-предмету якусь його ознаку чи прикмету* (Д. Білоус); *Далі йшли вправи. Майже пів зошита було списано вправами з граматики — і на дієслово, і на іменники, і на прикметники* (В. Нестайко).

△ **Коро́тка (нечле́нна) фо́рма прикме́тника** *див.* **фо́рма; Чле́нна фо́рма прикме́тника** *див.* **фо́рма.**

ПРИКМЕТНИКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **прикме́тник.** *Помічається така цікава закономірність, властива тільки прикметниковим синонімічним рядам: якщо центральне слово синонімічного ряду має позитивну конотацію, то і всі синоніми наділені саме цією конотацією* (В. Русанівський).

ПРИКМЕ́ТНО. Присл. до **прикме́тний.** *Цей венесуельський шоколад поєднує міцний смак какао, відтінок смажених бобів та прикметно виражений горіховий присмак* (із журн.); // *у знач. пред., перев. із спол.* що. Характерно, показово, цікаво. *Прикметно, що на сторінках "Українських вістей" відбувся своєрідний діалог між німецькою письменницею та ширшим українським загалом, а не тільки майстрами пера* (О. Шугай); *Прикметно, що оригінальна поезія Чубая протікає переважно в нетрадиційних для українського вірша формах* (К. Москалець); *Соціалісти-утопісти .. апелювали до розуму, бо не могли апелювати до історії, і це надзвичайно прикметно* (С. Пиркало).

ПРИКМЕ́ЧУВАТИ, ую, уєш, **ПРИКМІЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИКМЕ́ТИТИ,** е́чу, е́тиш, **ПРИКМІ́ТИТИ,** і́чу, і́тиш, *док.*, *кого, що, діал.* Помічати. *Вона вже прикмічала, що Яків Кирикович все горнеться до Ліди* (І. Нечуй-Левицький); *Все це Прудивус прикмечував, від усього, що бачив, ставало йому весело чи сумно* (О. Ільченко); *Коні потягли тим часом геть з борозни, криво повели; як він це прикметив, розсердився на себе за свої думки й загримав на хлопця, чого він не поганя як слід* (Грицько Григоренко); *Левко намагався бути чемним і співчутливим, одначе це погано йому вдавалося. Сергій відразу прикмітив цю зміну, але намагання розчолопати що-небудь ні до чого не призвело* (І. Білик); // Помітивши, запам'ятовувати; примічати. *— Прикмічай же, моя мати, який сон присниться* (П. Чубинський).

ПРИКМІ́ТИТИ *див.* **прикме́чувати.**

ПРИКМІ́ТНИЙ, а, е, *діал.* Прикметний. *Десь тут хлопчина мій, прикмітний партизанчик з шапкою на потилиці* (О. Кундзич); *Запнувши знахідку у два протирадіаційні костюми, Сергій з Буенавентурою понесли її до свого табору. Кроків за триста від наметів розшукали прикмітну галявину й заховали ношу там* (І. Білик).

ПРИКМІЧА́ТИ *див.* **прикме́чувати.**

ПРИКО́В, у, *ч., розм.* Те саме, що **ланцю́г.** *І чесне отаманнє* [отамання] *З приковів і кайдан* [кайданів], *мов з сміття, отрусилось І, наче на степу, на морі опинилось* (П. Куліш).

(1) На прико́ві — прикований ланцюгом. *Мене, Йвана Потоцького, Кроля* [короля] *польського, Три дні на прикові Край пушки держав* [гетьман Хмельницький], *Ані пить мені, ні їсти не дав* (з думи); *— Хіба ж дворак на прикові? — кажу. — Хіба йому не вільно інколи погуляти?* (Марко Вовчок).

ПРИКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикува́ти.** *Тільки взявся за кварту, приковану до бочки на ланцюжку, як вже за мною почувся вкрадливий, кошачий голос: — Добра вода?* (М. Коцюбинський); *Так і помер* [дід] *у тих рудниках, прикований до тачки під землею* (В. Кучер); [Д о н Ж у а н:] *З нагірного шпиля людині видко простори вільні, та вона сама прикована до площинки малої, бо леда крок — і зірветься в безодню* (Леся Українка); *Вся увага була прикована до Дюранди* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Потемки, прикований зором до лугу збоку й до темряви спереду, він не добачав ні ям, ні ровів, ні пеньків* (І. Багряний); *Очі усіх прикovані до спокійного .. обличчя Рауслiта* (В. Собко); // **прико́вано,** *безос. пред. Одним залізом за поперек його взято і до стіни ланцюгом приковано* (П. Куліш); *Коли я вперше зайшов до бабусиного Марфиного двору, щоб напитися, то витягав воду .. вервечкою акацієвою, до якої приковано гак, закручений, як вус* (Григір Тютюнник).

Стоя́ти (сиді́ти) / ста́ти (ста́нути, зупини́тися *і т. ін.*), **як (мов, ні́би** *і т. ін.*) **прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до мі́сця, до стовпа́** *і т. ін.*] *див.* **стоя́ти.**

ПРИКО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прико́ваний.** *І було так багато здивованості В нашім яснім єднанні. Ми — щасні в цій прикованості, У цім переконанні* (М. Семенко); *Одним із основних факторів ризику розвитку тромбоемболії легеневої артерії є вимушена прикованість до ліжка* (з навч. літ.).

ПРИКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прико́вувати.** *Найбільш поширеним покаранням серед козаків було приковування злодіїв до ганебного стовпа* (з наук.-попул. літ.); *Рідний брат батька Б. Лепкого Микола був надзвичайною людиною і педагогом, щиро вболівав за своїх учнів. Мав рідкісний дар приковування до себе людей* (із журн.); *Оскільки головне завдання доповідача — постійне приковування уваги аудиторії, то розраховувати на одні лише органи слуху не можна. При сучасних технологіях організувати онлайн-виступ з наочним матеріалом не складе труднощів* (із журн.).

ПРИКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИКУВА́ТИ,** *рідко* **ПРИКУ́ТИ,** ую́, уе́ш, *док.* 1. *що.* Куванням поєднувати із чимсь, прикріплювати до чогось. *З пластин зварювали шоломи, вибивали з міді кола для щитів дружинників, золоті й срібні — для воєвод, клали по зброї чернь, приковували дорогоцінне каміння* (С. Скляренко); // Міцно прибивати що-небудь металеве до чогось. *Зробив* [брат] *сундук і покрив його чорним лаком, .. прикував до нього здоровенний замчище, приробив залізну ручку* (Григорій Тютюнник); // *перен.* Приморожувати що-небудь до чогось. *Минулося літо. З півночі Налинули хуґи лихії, І хвилю, як бранку в неволі, Мороз прикував до каміння* (Дніпрова Чайка).

2. *кого, що і без прям дод.* Приєднувати кого-, що-небудь до чогось ланцюгом, наручниками. — *То, видно, його* [човна] *дощем відбило, — промовив Карпо .. — А бачили, що дощ надходить. Чому не прикували? Зараз його піймати і прикувати* (Панас Мирний); *Він мені дав поліційні наручники, і я ними, одним браслетом, і замкнула ворота. А другим — себе до них прикувала... За руку* (О. Ірванець).

3. *кого, що, перен.* Змушувати кого-небудь залишатися на якомусь місці або перебувати десь. *Ченцеві те негаразд, коли б приковував себе до келії, щоб міг затриматись в ній. Не вгодить він тим Господові й користі своїй душі не придбає* (Н. Королева); *Максим відчував, що йому ставало все тяжче й тяжче рухатись. Якась злобна сила його не пускала, приковувала, хотіла покласти на землю* (І. Багряний); *Ми, піхота, гвардія, не можемо приковувати себе до шляхів* (О. Гончар); // Бути причиною, яка позбавляє можливості або бажання рухатися. *Він побіг щодуху убік, у поле, але ж валянки приковували ноги до землі, не слухались його ноги аж ніяк* (Ю. Покальчук); *Спогади про сільську школу прикували мене коло стола* (С. Васильченко); // Бути причиною, яка змушує кого-небудь перебувати десь. — *Досі не міг я так часто приходити, робота приковувала до хати, але відтепер буду щонеділі в тебе* (О. Кобилянська); *Наукова праця була тою спасенною причиною, яка владно приковувала Євгена Вікторовича за робочим столом* (Іван Ле); *Очікування відповіді від Шелемехи прикувало мене до готелю* (М. Трублаїні).

4. *кого, що, перен.* Викликати якийсь інтерес, притягати. *Попелясте волосся хвилями стікало її стрункою фігурою, яка мимоволі приковувала увагу* (Ю. Винничук); *І хлопця, і дівчину захопило й прикувало до себе урочисте видовище велетенського параду* (Ю. Яновський); // Привертаючи до себе увагу, змушувати кого-небудь діяти в певному місці. *Бармаш скорше відчув, ніж почув, що кулемет на другому броді змовк і більше ніколи вже не обізветься .. "Чи ж зможу я приковувати їх* [ворогів] *до себе ще цілих двадцять довгих хвилин?"* (В. Козаченко); *Згромаджена козацька сила прикувала польське військо до Пиляви* (Я. Качура); // Викликати прихильність, почуття дружби, кохання; притягати до себе. *Та дивна сила, що прикувала його до руської князівни, змусила на час навіть змінити свої узвичаєння, свою натуру* (П. Загребельний); // *у сполуч. зі сл.* о ч і, п о г л я д. Зосереджувати свій погляд на кому-, чому-небудь. *Прикувала* [Соня] *очі, дожидає. Чую, як дужче й дужче б'ється в неї серце, а рука все тисне, мов на якусь змову кличе мене без слів* (С. Васильченко); *Самотня сиділа* [Ольга], *прикувавши погляд до світлового сигналу над дверима операційної* (П. Дорошко).

(1) Як (мов, ні́би *і т. ін.)* **прикува́в (прикува́ла, прикува́ли)** *кого* — щось змусило завмерти, не рухатися з місця. *Хотів утікати з-посеред того страшного натовпу, але ослаблення тіла немов прикувало його до місця* (І. Франко); *Якась думка чи здогад ніби прикували його до крісла* (Л. Смілянський); *Миловида .. заніміла: до неї плазував гад .. І хотіла підвестися та втекти, поки не пізно, і не могла: гад мовби прикував її жаринами-очима до землі* (Д. Міщенко).

◊ **(2) Прико́вувати / прикува́ти [до се́бе] о́чі (зір)** *чиї (чий)* — привертати чиюсь увагу, приваблюючи своїм виглядом. *Простягся кучерявий гай вербовий і стоїть на сторожі поміж річкою та шпичастими горами, що блакитними тінями лягли на блакитному небі і приковують до себе очі* (М. Коцюбинський); *Вода приковувала до себе зір: повагом і дужо йшла вона, як кобзарева дума або ж мисль філософа, розтинаючи степ на зелені обаполи* (Р. Іваничук); *Щось було в її поставі таке, що подобалось, що приваблювало, що приковувало його зір...* (Є. Гуцало); *Вмить Кольчин зір прикувала одна дрібниця — всього лише блискучий "маузер" на кухні біля котла...* (І. Багряний); **(3) Прикува́ти / прико́вувати до лі́жка** *кого* — позбавити когось можливості рухатися, ходити (перев. про хворобу). *Палія хвороба надовго прикувала до ліжка. Пив горілку з порохом — не помагало* (Ю. Мушкетик); *Цього разу до шпитального ліжка прикувала повстанця жовтяниця* (М. Андрусяк); *Трохи не все місто висипає на вулицю. Тільки ті, кого лиха хвороба приковує до ліжка, зостаються у хатах* (Панас Мирний); **(4) Прикува́ти (прип'я́ти, прип'ясти́, припну́ти) до гане́бного стовпа́** — осудити, затаврувати, зганьбити і т. ін. кого-небудь. *А тебе, Ґедзику, я виведу на чисту воду і припну до ганебного стовпа* (М. Коцюбинський); *Історично важливо об'єднати всі миролюбні сили, прип'яти до ганебного стовпа тих, хто загрожував людству атомною бомбою* (Н. Рибак); — *Ваші жахливі діяння вас же й прикують до ганебного стовпа. Бійтеся цього! Ніхто з порядних людей не подасть вам руки* (Б. Левін).

ПРИКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИКУВА́ТИСЯ,** *рідко* **ПРИКУ́ТИСЯ,** ую́ся, уе́шся, *док.* 1. Приєднуватися до чого-небудь унаслідок заковування (у 1 знач.). *Парламентарша .. третій день поспіль слізно сповідалася з того, як із товаришами по партії ділила одне лікарняне ліжко на трьох, прикувавшись до нього наручниками* (О. Забужко); * У порівн. *Коли вже раз попався, — Наче в пастку бідна миш, — То сиди, мов прикувався. Не рушай, мовчи та диш* (Леся Українка).

2. *тільки 3 ос., у сполуч. зі сл.* о ч і, п о г л я д, *перен.* Зосереджувати свій погляд на кому-, чому-небудь. *Очі мої ще здаля приковувалися до столика доцента Крижня* (П. Загребельний); *Погляд приковувався до низового обширу навкруги* (В. Барка); *Коли звернулися* [очі Сави] *раз на що і прикувалися на хвильку до чого, почали миготіти в холодному, мов сталь, блиску* (О. Кобилянська).

3. *тільки недок.* Пас. до **прико́вувати.** *Нари на цілий день приковувались до стіни, щоби арештант не мав змоги сидіти чи лежати* (М. Андрусяк).

ПРИКО́Л, у, *ч.*, *жарг.* Жарт, витівка. — *Ну й дурні в тебе приколи! — презирливо скривився Ромка* (В. Нестайко); — *Хочете прикол? Та колежанка, яку я збиралася запросити на завтрашній пікнік, тут* (Ю. Винничук); *І тут усі зрозуміли прикол: верхній щабель ледь діставав до верхньої частини першого поверху. А нам треба було на другий* (А. Кокотюха); *Мабуть, сиділи* [люди] *разом веселі, .. жартували, розповідали про своїх дітей і дружин, як вони це люблять робити, — з приколами і добрими насмішками* (А. Дністровий).

ПРИКÓЛЕНИЙ, ПРИКÓЛОТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приколóти.** *В простінку між вікон Іван виводив на аркуші, до стіни приколотім, афішу на завтра* (А. Головко); *А над батьковим ліжком нічого. Може, що й було приколене, та зірвалось, зараз лише кнопка в стіні* (О. Гончар); *Він нахилився, щоб підняти чийсь брудний і запорошений капелюх, до якого була приколота дубова гілочка* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); // **прикóлено, прикóлото,** *безос. пред. До майстерно зачесаного попелястого волосся приколено мініятюрний* [мініатюрний] *капелюшок у турецьких тонах* (Олекса Ізарський).

ПРИ́КОЛЕНЬ, льня, *ч., діал.* Прикіл. *Найди приколень, що коня припинають, і вийми його із землі* (Сл. Б. Грінченка); *Він припинає коня на дубовий приколень* (І. Франко); * Образно. *Я хочу прип'ясти дні до прикольня й не пустити далі* (М. Івченко).

ПРИКОЛИ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приколисáти.** *Після всього пережитого і цілоденної втоми діти, приколисані Галею, поснули...* (із журн.); *Приколисаний чарівною тишею, свіжістю води і лугу, Тимко був настроєний на думи і згадував тепер тільки те, що було близько його серцю* (Григорій Тютюнник); *Вся увага його була зараз прикута до того хлоп'яти, що .. так безтурботно й довірливо спало посеред оболоні, приколисане сонцем* (О. Гончар); *Пан Каправка, приколисаний солов'їним щебетом, .. було трохи задрімав* (Г. Тарасюк).

ПРИКОЛИСÁТИ *див.* **приколи́сувати.**

ПРИКОЛИ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приколи́сувати.** *Маятниковий механізм забезпечує м'які поступові коливання ліжечка для приколисування дитини (механізм обладнано фіксаторами)* (з мови реклами).

ПРИКОЛИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИКОЛИСÁТИ,** приколишý, приколи́шеш *і рідко* приколисáю, приколисáєш, *док., кого і без прям. дод.* Те саме, що **заколи́сувати.** *Мати .. метнулась приколисувати сина* (Є. Пашковський); *Раз у раз згадуючи про все, що сталося, дівчина тужно хитала головою. Цей рух заспокоював її, приколисував* (В. Підмогильний); *Сонце розмлоїло, річка приколисала: благодать, мають же бути й такі дні в людському житті* (Н. Околітенко); — *Перси припинили сьогодні бій підозріло рано. Може, вирішили приколисати нашу пильність, а потім застукати вві сні?* (І. Білик).

ПРИКОЛИ́ХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приколи́хувати.** *Приколиханий тишею степу, не поміняв* [Сироватка] *унизу підпалу, та й не сподівався, що хмиз і зілля так намокнуть* (Ю. Мушкетик); *Домовик заплющив очі, а невдовзі й задрімав, приколиханий теплою м'якою ніччю* (В. Дрозд).

ПРИКОЛИХÁТИ *див.* **приколи́хувати.**

ПРИКОЛИ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приколи́хувати.** *Дитяче ліжко "Верес" з ящиком для білизни і маятником (для приколихування дитини)* (з мови реклами).

ПРИКОЛИ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИКОЛИХÁТИ,** приколишý, приколи́шеш *і рідко* приколихáю, приколихáєш, *док., кого і без прям. дод.* Те саме, що **приколи́сувати.** *Вставав Василь, мовчки брав малу на руки, .. виносив надвір, де й приколихував* (О. Забужко); *Он лицар спить. І світло тут скупе. Мене самого тиша приколихує* (Л. Костенко); *Рита приколихала Борка, взяла сапку й пішла на грядки* (Григір Тютюнник).

ПРИКОЛІ́ЙНИЙ, а, е. Який знаходиться, розміщений біля залізничної колії. *Василь .. на приколійній стежині помітив жіночу постать* (М. Стельмах); *Його* [поїзда] *довге скісне проміння прорізало вечорову сутінь і зникло. Прошуміли слідом високі тополі та приколійні кущі, і знову тиша* (М. Олійник).

ПРИКÓЛКА, и, *ж., розм.* 1. Защіпка для волосся. *Устина дочці не поступалася. На голові в неї високо викладена коса та закріплена приколками з оздобами* (С. Чорнобривець); *Оцю квіточку синеньку — приколку для волосся — вона Людці Марусиній купить* (Г. Тарасюк).

2. Те, чим приколюють що-небудь. *На вбитій у стіну паличці-приколці висіли на мотузочку ціла купа нез'їдених пайок, .. вони припадали пилом і цвіли, сохли, репались, пропадали* (І. Багряний).

ПРИКОЛÓТИ *див.* **прикóлювати.**

ПРИКÓЛОТИЙ *див.* **прикóлений.**

ПРИ́КОЛОТОК, тка, *ч., діал.* Невеликий околот. *Треба було повитрясати приколотки, поскладати їх на купу, попідмітати вимолочене зерно, повиносити трину до половника* (І. Франко); *Дмитро .. підніс його* [Лавра] *обіруч поперед себе і майже виніс до перелазу та бебехнув ним на вулицю, як приколотком соломи* (А. Чайковський).

ПРИКÓЛЬНИЙ, а, е, *жарг.* Смішний, дотепний, цікавий. *Славко розповідав прикольні історії з заробітчанського життя художників, і всі качалися від реготу* (К. Москалець); *Він, боязко озираючись, повідомив, що можна дістати прикольні плівки з готовими вже негативами і самим їх штампувати* (С. Жадан).

ПРИКÓЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., жарг.* Абстр. ім. до **прикóльний.** *Зараз молоді люди цінують у подарунках оригінальність, прикольність, неординарність* (із журн.).

ПРИКÓЛЬНО, *жарг.* Присл. до **прикóльний.** *Побачили* [хлопці] *покинуте без догляду авто, взялися пхати по дорозі, а потім комусь це, мабуть, набридло, от вони взяли й зіпхнули його, щоб подивитись, як воно прикольно падатиме* (М. Кідрук); // *у знач. пред.* — *Це я, Валера. Читаю про собаку і гладіолуси.* — *Подобається?* — *Прикольно* (В. Єшкілєв); *Головне — щоб було прикольно, щоб дивувало та шокувало — якщо подарунок призначався для ровесників* (Г. Вдовиченко).

ПРИКÓЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикóлювати.** *Кравецькі шпильки використовують для приколювання викрійок на тканину і сколювання деталей* (з навч. літ.).

ПРИКÓЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИКОЛÓТИ,** олю́, óлеш, *док.* 1. *що.* Прикріплювати що-небудь до чогось, проколюючи. *Ліля підійшла до люстерка й почала чепуритись, а потім взялась приколювати собі до волосся чорного, вже старого й заяложеного банта* (М. Івченко); *Вона сіла за стіл і, розгорнувши класний журнал, зробила перекличку. Потім приколола кнопками на стіні розклад уроків* (О. Донченко); — *Заплетеш косу, а ззаду зберемо фату та приколемо шпильками* (С. Талан).

2. *кого і без прям. дод.* Убивати кого-небудь, проколюючи тіло багнетом, кинджалом і т. ін. *Гусари закуті в кіраси, наручники, поножі, на голові — шоломи з пір'ям. Під правою рукою довгий та широкий меч (ним зручно приколювати пораненого ворога), під лівою — шабля і палаш* (В. Чемерис); *Евріал к йому* [до нього] *підкрався І просто в рот кинджал уткнув, І приколов його* (І. Котляревський); *Кожної хвилини знепритомнілий міг очуняти .. Роман уже кинувся до нього з наміром приколоти, але почув тупіт копит позад себе* (А. Головко); *Хоч як метушились конвоїри, скільки не гупали прикладами, скільки не нахвалялись приколоти багнетами, полк поворот проминув і попрямував слідом за комітетом* (Ю. Смолич).

3. *кого і без прям. дод., перен., жарг.* Розігрувати кого-небудь, піднімати на сміх. — *Але файно ти з тим телефоном приколов,* — *знову забулькав* [Сашко] *через хвилину* (Ю. Андрухович); // Приносити задоволення, насолоду. *Телек я ще міг подивитися, коли щось смішне показували або футбол. І то без жодного інтересу. Так, аби якось час пролетів. Музика теж не особливо приколювала* (А. Кокотюха); // *безос. Мене приколювало пригадувати .. Коли в темряві пам'яті спалахує спогад, мене пробирає специфічний дріж* (Любко Дереш).

ПРИКО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИКОЛО́ТИСЯ,** колю́ся, ко́лешся, *док.* 1. *жарг.* Жартувати, розігрувати когось, сміятися з кого-, чого-небудь, весело реагувати на щось. *Серафим легко перескакує, неначе перелітає, то з купи будівельного сміття на бетономішалку, то з неї на купу побитої цегли. Він явно приколювався, адже можна було цілком обійтися без перестрибувань, а обережно йти, як Артем* (М. Гримич); *Буфетниця встигала приколюватись, провокувати дружин на світську бесіду і контролювати ситуацію* (Г. Тарасюк); *Я іронізую й водночас ображаюся, що з мене так кумедно приколюються* (А. Дністровий).

2. *тільки недок.* Пас. до **прико́лювати.** *Москітна сітка кріпиться на дверний отвір за допомогою двостороннього скотчу і приколюється кнопками* (з мови реклами).

ПРИКОМАНДИРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикомандирува́ти.** *В селі стояла якась військова частина, до якої, як довідався пізніше Сеспель, була прикомандирована їхня п'ятірка* (Ю. Збанацький); — *Я тимчасово прикомандирована до вас як офіцер зв'язку* (О. Авраменко, В. Авраменко); // **прикомандиро́вано,** *безос. пред. Прикомандировано ще кілька компаній війська і велено їм систематично розбирати шопу і поміщене в ній сіно. Робота була небезпечна; де тільки рушити, всюди бухав огонь* (І. Франко).

ПРИКОМАНДИРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикомандиро́вувати.** *Агенція повинна забезпечити постійну підготовку оперативного персоналу протягом періоду його прикомандировування* (з мови документів).

ПРИКОМАНДИРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИКОМАНДИРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого.* Призначати тимчасово в чиєсь розпорядження для виконання службових обов'язків. *Осіб, яких призначено до складу Вищої ради юстиції України (крім народних депутатів), прикомандировують до неї* (з навч. літ.); *Нас прикомандирували до корпусу генерала Ридігера, ми мали підтримувати зв'язок між Ридігером і Крейцом* (Л. Старицька-Черняхівська); — *Якщо вже Орлик прикомандирував до мене вас як практикантів, то ви мусите проходити практику* (М. Білкун).

ПРИКОМАНДИРО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИКОМАНДИРУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Призначатися тимчасово в чиєсь розпорядження для виконання службових обов'язків. *На початку 1829 року п'ятисотенний козацький полк уже було сформовано й названо Дунайським. Він прикомандировувався до Дунайської флотилії* (з наук. літ.); *Українських суддів зацікавив досвід німецьких колег, коли кожен суддя Федерального Конституційного Суду має чотирьох наукових асистентів, які можуть прикомандируватися до суду на 2–4 роки зі збереженням за ними основного місця роботи в навчальному закладі* (із журн.).

ПРИКОМАНДИРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **прикомандирува́ти.** *Прикомандирування депутатів, які є військовослужбовцями, оформлюється наказами Міністра оборони України на підставі офіційно оприлюднених результатів виборів народних депутатів України* (з мови документів).

ПРИКОМАНДИРУВА́ТИ *див.* **прикомандиро́вувати.**

ПРИКОМАНДИРУВА́ТИСЯ *див.* **прикомандиро́вуватися.**

ПРИКОМІ́РОК, рка, *ч.*, *розм.* Маленьке приміщення, кімнатка, прибудована до хати або до комори. *Мар'я лягла в коморі, Христя — в прикомірку* (Панас Мирний); *Дім з кружганком на дві половини, із світлицею і горницями, з льодовнею і стайнею, з коморами та прикомірками* (Ю. Мушкетик).

ПРИКОМПАРАТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Який визначається компаративом, залежить від компаратива. *Традиційно складнопідрядні конструкції з підрядними прикомпаративними реченнями розглядаються з-поміж речень порівняльної семантики* (з наук. літ.).

ПРИКОНЕ́ЧЧЯ, я, *с.*, *рідко.* 1. Кінець *(див.* **кіне́ць**[1] 1), край *(див.* **край**[1] 1) чого-небудь. *У протоці тісній проривається море шалене І відділя острівне приконеччя і край Італійський* (М. Зеров); *Потяг тут стоїть усього дві хвилини, а потім рушає віадуком поза світ християнський, приконеччям якого був у моїх очах Комбре* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

2. Прикінцева частина чого-небудь. *Уся зима була тепла, а приконеччя дуже холодне* (Сл. Б. Грінченка); — *У вашій оповідці хороше приконеччя, мені воно сподобалось* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИКО́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикопа́ти.** — *Можеш зараз знайти його* [підземний хід]? — *Не можу. Все там* [у селі] *погоріло, а вихід грубо прикопаний землею* (І. Франко); *Амфори, прикопані в землі, тримали довго вина прохолодні* (Л. Костенко); — *Тут брезент. Прикопаний, та не глибоко* (А. Кокотюха); // **прико́пано,** *безос. пред. Чаплинським управлінням водного господарства були проведені заходи з підготовки до осінньо-зимового періоду: кущі троянд і кипарисів було прикопано та присипано піском, з ділянок вивезено листя, сухе гілля й залишки однорічних квітів* (з мови документів).

ПРИКОПА́ТИ *див.* **прико́пувати.**

ПРИКОПА́ТИСЯ *див.* **прико́пуватися.**

ПРИКОПТИ́ТИ *див.* **прико́пчувати.**

ПРИКО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прико́пувати.** *Прикопування саджанців слід проводити пізньої осені — приблизно в другій половині жовтня або в листопаді* (із журн.).

ПРИКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИКОПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Неглибоко закопувати в землю що-небудь. *Тоді багато людей у лісі прикопували свої статки од татар* (Ю. Мушкетик); *Підходимо до крайньої хати. На городі дідо прикопує картоплю* (М. Андрусяк); [С о ф і я:] *Виходить, що Григор без тебе на своїй землі дозволив зерно прикопати!..* (С. Голованівський); // Засипати землею що-небудь цілком або частково. *За ніч (нас було близько сотні) проклали залізничне полотно на міське звалисько, заштовхали туди вагон, а шпали і рейки акуратно прикопали* (Р. Андріяшик).

2. *перев. док.*, *кого*, *розм.* Те саме, що **хова́ти**[1] 4. *Трупи ще довго в лісі гнили, не було кому їх навіть поховати .. Ми з бабами ходили часом до лісу, як стемніє, і прикопували то єднего* [одного], *то іншого* (Н. Сняданко); *Як вона раділа, плакала і приказувала: "Я ж думала, синочку, що я тебе прикопала"* (Ганна Барвінок); *Убитих прикопали у ямі край села* (М. Малиновська).

ПРИКО́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИКОПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Риючи заглиблення, перев. у землі, піску, прикопувати себе, ховатися; закопуватися (у 1 знач.). *Листоїд прикопується в землю на глибину від 20 до 50 см* (з наук.-попул. літ.); *Кальмар собі спав, прикопавшись у піску, і скидався під водою на скляну зеленувату трубку з вусиками* (В. Близнець).

2. *перев. док.*, *до чого і без прям. дод.*, *перен.*, *розм.* Те саме, що **прискі́пуватися** 1. *Дисфорія може виявлятися на тлі соматичних захворювань, людина стає примхливою й прикопується до дрібниць* (із журн.); *Ніякого, власне, заколоту не було .. Прикопатись гаразд ні до чого було* (А. Головко); *Кому пощастило дізнатися новину про те, що один пасажир може взяти із собою не більше двох сумок, спакували речі у великі мішки. Вже не прикопається водій, бо два вантажі — і годі!* (С. Талан).

3. *тільки недок.* Пас. до **прико́пувати.** *В Європі сівалка набула широкого розповсюдження в середині дев'ятнадцятого століття. До цього часу зерна по полю розкидалися вручну, а потім прикопувалися бороною* (з наук. літ.).

ПРИКО́ПЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикопти́ти.** *Геннадій знайшов у холодильнику палку прикопченої ковбаси, пачку масла, нарізав хліб і зробив бутерброди* (С. Талан).

ПРИКО́ПЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИКОПТИ́ТИ,** пчу́, пти́ш, *док., що.* Злегка закопчувати (у 2 знач.). *Завдяки кришці на мангалі ви зможете злегка прикоптити страви, надавши їм апетитний димний смак* (з мови реклами).

ПРИКОРДО́ННИЙ, а, е. 1. Який міститься, розташовується біля кордону. *Вона лежала в прикордонній світлій лікарні* (Іван Ле); *Сармати спустошували прикордонні міста Римської імперії* (Д. Білий); // Який міститься на кордоні, позначає місце кордону. *Мов із землі виріс новий прикордонний стовп і ряба, смугаста будка поста* (О. Гончар); *Потяг спинився біля вартової будки із прикордонним знаком* (Олесь Досвітній); // Який відбувається або здійснюється біля кордону. *Прикордонне життя, повне бойових пригод і несподіванок, виховало в ньому певність у своїй силі* (Я. Качура); *Ми з батьками ще мусимо пройти двосторонній прикордонний контроль* (Ю. Андрухович).

2. Признач. для охорони кордону. *Офіцери прикордонної варти поставилися до емігрантів інакше за своїх солдатів* (Д. Бузько); *Прикордонна застава .. була розташована на пагорку, що височів над болотистою річечкою* (Ю. Збанацький).

Прикордо́нна сму́га *див.* **сму́га.**

ПРИКОРДО́ННИК, а, *ч.* Військовослужбовець прикордонних військ. *На переправі стали прикордонники, перевіряючи документи бійців і окремих команд, що наздоганяли фронт* (О. Гончар); *Фінські прикордонники встановили місце, де пролунали вибухи* (В. Чемерис); *У неї запитали про паспорт. Вона показала. Прикордонник довго вивчав його номер, серію, заносив дані до комп'ютера* (Є. Кононенко).

ПРИКОРДО́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прикордо́нник.** *Я радію — передусім тому, як гарно нам їдеться з друзяками. Аж поки мій паспорт не потрапляє до рук української прикордонниці* (Ю. Андрухович).

ПРИКОРДО́ННЯ, я, *с.* Територія, розташована біля кордону, уздовж кордону. *Січ постійно тримала особливі загони, які, вдень і вночі прочісуючи прикордоння, .. спостерігали за рухом чужих загонів* (В. Чемерис); *Мандрівники опинилися .. серед дикої відлюдної глушини вікторіанського прикордоння* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРИКОРЕНЕ́ВИЙ, а, е. Який розташовується при корені. *Світанок вилив від душі В прикореневе гілля Тепла на квіти бриндуші, Що виросли в Опіллі* (В. Багірова); *На стеблах деяких рослин з дуже короткими міжвузлями зближені листки утворюють прикореневу розетку (кульбаба, морква)* (з наук.-попул. літ.); *Золоте правило доглянутого волосся: добре вимита прикоренева зона й нанесений на волосся бальзам* (із журн.); // Який міститься навколо кореня. *При висадженні дерев добриво рівномірно розподіляють по поверхні ґрунту в прикореневій зоні* (з навч. літ.).

ПРИКОРЕ́НОК, нка, *ч.* Те саме, що **при́корень.** *Настав справжній ранок, галуззя з саду зазирало просто у вікна, прикоренки дерев підперезались червоним оксамитом* (М. Івченко); *Учора ввечері надумався було* [Семен] *написати їй листа, хоч кожна літера йому, малописьменному, як сокирі сукуватий прикоренок, — не давалася* (Л. Смілянський).

ПРИ́КОРЕНЬ, рня, *ч.* 1. Частина стовбура біля кореня. *Дерево здригнулося від гілля до самого прикорня, гойднулося і покірно віддало йому* [вітрові] *кілька гілок одразу* (Г. Епік); *Ліанам не видно було кінця-краю: вони росли скрізь, обплутували дерева від прикорнів аж до вершечків, звідки звисали довгими гірляндами* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Залишок від зрізаного або зламаного дерева; пеньок. *Він біг так, що коли вскочив у село, то кози, що паслися на вигоні, повиривали прикорні, і двох із них знайшли після цієї події аж у сусідньому селі* (Григорій Тютюнник).

2. Частина стебла трав'янистої рослини біля кореня. *Знову коса над прикорнями зашуміла* (Остап Вишня); *Остап із замахом бере широку ручку* [коси], *рівно кладе покіс. Доводиться брать високо, бо прикорень у воді* (К. Гордієнко).

ПРИКОРІ́ННЯ, я, *с., рідко.* Збірн. до **при́корень.** *Переставляючи босі ноги по .. щіточці трав'яного прикоріння, Тимко відчував холодну і липку в'язь* [в'язку масу] *лугової землі* (Григорій Тютюнник); *Грушанка, зеленіючи прикорінням дерев, брижить думи* (В. Стус).

ПРИКО́РМ, у, *ч.* Дія за знач. **прикорми́ти.** *Князеві належить данина для прикорму дружин і челяді, для виплати Києву й утримання княжого двору* (П. Загребельний); *Рибу і яйця розділили собі на місяць прикорму, шкаралупу товкли і злизували порох. Він пахнув тютюном, але то нічого* (М. Дочинець); *Сучасна педіатрія вважає найкращим віком для початку прикорму 6 місяців* (з наук.-попул. літ.); // Їжа, що доповнює вигодовування немовляти грудним молоком або молочними сумішами. *Починають введення прикорму з пюреподібних (але не рідких!) страв з поступовим переходом до більш грубої їжі, що включає грудочки, шматочки тощо* (з наук. літ.); // Їжа, що доповнює вигодовування цуценят, кошенят грудним молоком або молочними сумішами. *Із третього тижня можна починати прикорм цуценят кормами в рідкій або кашоподібній формі* (із журн.).

ПРИКОРМИ́ТИ *див.* **прико́рмлювати.**

ПРИКО́РМЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **прикорми́ти.** *Іван.., наче звір, прикормлений домашнім м'ясом, вирвався з клітки* (О. Ульяненко); *До виборів ще багато часу і дещо можна змінити. Наприклад, обрати хороший, добре прикормлений мажоритарний округ* (з газ.); // **прико́рмлено,** *безос. пред. Після прибирання водойми було прикормлено рибу, яку рибалки спільними зусиллями туди запустили* (із журн.).

ПРИКО́РМЛЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **прико́рмлювати.** *Прикормлювання може значно підвищити інтенсивність лову риби* (з наук.-попул. літ.).

ПРИКО́РМЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИКОРМИ́ТИ,** ормлю́, о́рмиш; *мн.* прико́рмлять; *док., кого, що, рідко.* 1. Те саме, що **підко́рмлювати;** підгодовувати. *Нагодуй з нашого наїдку Айшу та негритянку — помічників треба прикормлювати, щоб були слухняніші...* (Ю. Логвин); *Прикормлюють плотву так само, як і іншу рибу, хоча, очевидно, у неї є свої смакові переваги* (із журн.); *Чим і як прикормити буряки влітку, щоб восени вони дали щедрий урожай* (із журн.).

2. *перен., розм.* Підкупивши, привертати до себе. *За межами його рідного округу, який він довгий час прикормлює, за нього ніхто голосувати не буде* (з газ.).

ПРИКОРОТА́ТИ *див.* **прикоро́чувати.**

ПРИКОРОТИ́ТИ *див.* **прикоро́чувати.**

ПРИКОРОЧА́ТИ *див.* **прикоро́чувати.**

ПРИКОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, **ПРИКОРОЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИКОРОТА́ТИ,** а́ю, а́єш, **ПРИКОРОТИ́ТИ,** рочу́, ро́тиш, *док., що, розм.* 1. Те саме, що **укоро́чувати.** *Священник, нахилившись, прикорочував срібний ланцюжок* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); *Петро осідлав татарського коня, на якім Павлусь утік, прикоротив стремена і, поцілувавши брата, посадив на коня* (А. Чайковський); *Кінь зробив великий стрибок — наче хотів скинути їздця. Всі шарахнули врозтіч. Але Григорій Іванович гукнув: "Не балуй!" — і прикоротив уздечку* (Ю. Смолич).

2. *кого, перен., діал.* Приборкувати. — *Прискаржити його в циркулі, що бунтує нарід, .. то, може б, його як прикоротили або просто до криміналу замкнули* (І. Франко).

◊ **Вкороти́ти (зба́вити, прикороти́ти) / вкоро́чувати (збавля́ти, прикоро́чувати) ві́ку (вік, життя́)** *див.* **укоро́чувати; Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати** *і т. ін.)* **/ укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к)** *див.* **укоро́чувати.**

ПРИКОРТІ́ТИ, ти́ть, *док., кому і без дод., безос., розм.* Закортіти, захотітися. *Любці чомусь ні з цього, ні з того раптово прикортіло дитини, як божевільному цигарки* (Іван Ле); — *Де тільки мене не було. І знову прикортіло у свої краї* (І. Кирій).

ПРИКО́СЬКАТИ *див.* **прико́ськувати.**

ПРИКО́СЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИКО́СЬКАТИ,** аю, аєш, *док., кого, розм.* 1. Утихомирювати, усмиряти (тварину); укоськувати. *Він .. став прикоськувати Ластівку, що паслася поблизу* (Григорій Тютюнник); *Збуджений кінь носив Василя полями та лісами. А чоловік і не робив спроб зупинити чи якось прикоськати тварину* (Дара Корній).

2. *перен.* Робити покірним, слухняним (людину). — *Але як воно буває! Паству виховуємо, а своїх жінок і дочок не вміємо прикоськати* (Р. Андріяшик).

ПРИКОТИ́ТИ *див.* **прико́чувати¹.**

ПРИКОТИ́ТИСЯ *див.* **прико́чуватися¹.**

ПРИКОТКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикоткува́ти.** *Насіння капусти висівають у першій половині квітня з міжряддям 40–45 см на глибину 1–1,5 см в злегка прикоткований ґрунт* (з наук. літ.).

ПРИКОТКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикотко́вувати.** *Якщо парову ділянку розпушено глибоко, перед сівбою треба провести її прикотковування* (із журн.).

ПРИКОТКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИКОТКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Злегка або додатково коткувати. *Якщо посівний шар пухкий, а погода вітряна, слідом за сівбою насіння соняшника необхідно прикоткувати поле* (з навч. літ.).

ПРИКОТКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикоткува́ти.** *Важливим є глибоке рихлення — для гарантування хороших сходів, перемішування соломи з ґрунтом, вирівнювання верхнього шару поля й прикоткування* (з навч. літ.).

ПРИКОТКУВА́ТИ *див.* **прикотко́вувати.**

ПРИКО́ЧЕНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **прикоти́ти.** *Жінки бачили при похованні Ісуса Христа, що до входу в гроб був прикочений великий камінь* (з рел.-церк. літ.).

ПРИКО́ЧЕНИЙ², а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **прикоти́ти.** *Важливо, щоб поверхня поля була добре вирівняна і прикочена* (із журн.).

ПРИКОЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИКОЧУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* Прибувати куди-небудь, кочуючи. — *Ті.., що не прикочовують на узбережжя рибалити, всі з кремнівками. Де їм узяти грошей на нову рушницю!* (І. Багмут); *Місто й улиці стали схожі на якийсь чудний обоз, ніби на часову стійку для одпочинку якогось давнього народу, що прикочував звідкілясь, ніби з далеких азійських степів* (І. Нечуй-Левицький); — *Ну, Григоровичу, пішли завтра в гості.* — *Куди?* — *здивувався Шевченко.* — *А до киргизів. Прикочували вчора, зимуватимуть на Орі* (З. Тулуб).

ПРИКО́ЧУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **прико́чувати².** *Перед- і післяпосівне прикочування ґрунту дає змогу істотно вплинути на майбутню врожайність посівів* (з наук.-попул. літ.).

ПРИКО́ЧУВАТИ¹, ую, уєш, *недок.,* **ПРИКОТИ́ТИ,** очу́, о́тиш, *док.* 1. *що.* Котячи що-небудь, наближати, доставляти кудись. *Вони прикочували з бази чорні автомобільні скати, підпалювали їх і в світлі палаючої гуми охороняли своє добро* (С. Жадан); *Чи справді там порожні бочки? Чи цілі? Як їх прикотити?* (Г. Хоткевич); *Він бачив, як Танасиха прикотила візочка* (В. Швець); *Хуру поставили на колеса й прикотили до мішків* (Ю. Винничук); // *кого, що, розм.* Доставляти кого-, що-небудь кудись; привозити. *Каліку прикочує сюди* [в чайну] *на саморобному возику із коліщатками донька, дівчинка років десяти* (А. Кокотюха); *Ксьондзиха згодилася продать* [кріпачку Ганну] *.. Пан і пошли у Комишну за нею сани і четвірку коней, прикотили її* (Панас Мирний); *Через тиждень він прикотив з полонини повен віз масла і бринзи* (П. Козланюк).

2. *розм.* Прибувати куди-небудь (про віз, машину і т. ін.). *Прикотив возик з писарем* (Марко Вовчок); *Через місяць прикотила в Піски велика-велика буда* (Панас Мирний); *Я ж мріяв, що й на те літо прикотять до нас разом з теплом циганські кибитки* (А. Михайленко).

3. *розм.* Приїжджати куди-небудь. *Микита прикотив на своєму ветерані-велосипеді до діда Захара* (М. Циба); *Ближче до вечора з міста приїхали Кочині родичі. Прикотили білим розбитим "мерседесом"* (С. Жадан); // *тільки док., рідко.* Насунувшись, поширитися в просторі (про дим, туман). *Ніч була зоряна. Ця. Що скінчилась .. Чую... немовби туман прикотив* (П. Тичина).

ПРИКО́ЧУВАТИ², ую, уєш, *недок.,* **ПРИКАТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що, рідко.* Те саме, що **закотко́вувати.** *Завершальний етап після інтенсивного впливу на поверхню виконують за допомогою котків, що вирівнюють поверхню ділянки, прикочуючи верхній прошарок землі* (з наук. літ.); *Коли трава на газоні підросте до 4–7 см, її можна прикатати легким котком для кращого вкорінення* (із журн.).

ПРИКОЧУВА́ТИ *див.* **прикочо́вувати.**

ПРИКО́ЧУВАТИСЯ¹, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИКОТИ́ТИСЯ,** очу́ся, о́тишся, *док.* 1. Котячись, опинятися денебудь; наближатися до когось, чогось. *Хлоп'я ухопило перекотиполе, що як на те прикотилося туди їх багацько, та й показує Денисові* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Прикотився здалеку до Юри перстенець з ізмарагдом* [смарагдом] (К. Гриневичева); *Прикотився він до Пrісі, Швидко скочив на горбок і сказав:* — *Я Колобок!* (В. Іванович); // *перен.* Долинати звідки-небудь (про слова, звуки). *Коли вже вона пішла до хати, зненацька од верб прикотилось до неї єдине слово:* — *Христинко...* (М. Стельмах); *Десь в очеретах зашелестіло тихе зітхання:* — *О-ох... Те "ох" прикотилось до нього, дихнуло холодною м'ятою* (В. Шкляр).

2. *розм.* Прибувати куди-небудь (про машину, поїзд, віз і т. ін.). *Зранку прикочувались локомотиви — вкриті снігом та інеєм, після нічних перегонів* (С. Жадан); *Серце в неї неначе замерло, як поїзд прикотивсь до вокзалу* (І. Нечуй-Левицький); *Прикотилася величезна гарбиця з бочкотарою від гасу* (О. Ковінька); // Приходити дрібними, швидкими кроками (про когось малого зросту або повного). *Дід опустився під липою .. Івась прикотивсь до його* [нього] *і ліг на спину, підложивши руки під голову* (Панас Мирний); *Прикотився в дівочу хату маленький і товстенький весільний сват з білою хлібиною в руках* (В. Чемерис).

ПРИКО́ЧУВАТИСЯ², ується, *недок., рідко.* Пас. до **прико́чувати².** *Перед сівбою фенхелю ґрунт обов'язково розпушується і прикочується гладкими котками* (з навч. літ.).

ПРИКРАДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИКРА́СТИСЯ,** а́дуся, а́дешся, *док., рідко.* Те саме, що **підкрада́тися.** *Як вовки прикрадаються овечку або вола з'їсти, дак й підсилають його ж, Грицька, на розглядки* [розвідку] (Ганна Барвінок); *Прикрадалася вона тихим голосом та привітним поглядом до насупленого Довбні* (Панас Мирний); *Дід-сторож якось уночі прикрався під вікно, став шкребтись* (О. Гончар).

ПРИКРА́СА, и, *ж.* 1. Те, що прикрашає, надає красивого вигляду чому-небудь; оздоба. *Під стіною стояло високе залізне, з блискучими мідяними прикрасами ліжко з горою перин і подушок* (Ірина Вільде); *Удень можна було милуватися різноманітністю цих, оздоблених кам'яними або дерев'яними скульптурними прикрасами, споруд* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *Я пам'ятаю, як я здивувався Нечуваній, високій простоті. Він* [М. Кропивницький] *одкидав прикраси золоті, Щоб діамант, як сонце, сам пишався* (М. Рильський); // Предмет, що служить доповненням до одягу, признач. для прикрашання. [Х у с а:] *Прикраси в тебе є?* [Й о г а н н а:] *Нема нічого* (Леся Українка); *Ловкенька квіточка з тоненької шкіри. Такі прикраси жінки чіпляють до платтів і до капелюшків* (А. Хижняк); *Публіка виблискувала в ложах і в партері скельцями біноклів та подекуди прикрасами на шиях у жінок* (О. Ірванець).

2. Те, що є окрасою кого-, чого-небудь. *Радісною червоною плямою де-не-де майне тут дикий мак — єдина прикраса цих гірських уступів* (О. Донченко); *На ній того дня була темно-синя шовкова сукня, руки й шия були оголені, і за єдину прикрасу її правили каштанові коси* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // Те, що прикрашає чиєсь життя, перебування де-небудь. *Складачі ті* [пісень народних] *— переважно женщини* [жінки], *у котрих любов — найбільші святощі, єдина прикраса бідного, а так часто і безсердечно потоптаного .. життя* (І. Франко); // Те, що додається до правди з метою прикрашення дійсності. — *Розповідайте,* — *буркнув він. — Все! Докладно! І, будь ласка, без прикрас* (З. Тулуб); *Осип розповідав про дівчину-циганку, з якою ненароком зустрівся. До розповіді для прикраси додав дещо вигадане, щоб зацікавити свого друга...* (І. Пільгук); *Сто пісень за день переспівали, Все життя згадали без прикрас* (М. Гірник); // Засіб художнього вираження (у мові, музиці). *Фразою він* [Панас Мирний] *орудував напрочуд влучно, вона .. віддає відтінки думки, а не засипає її грузом непотрібних прикрас* (С. Єфремов); *Читачу! Зрадивши прикрасам, Я вдався в прозаїчний смак* (М. Рильський).

3. Те, що виділяється своєю досконалістю. *Мій сину, .. стережи добрий розум і розважність, і вони будуть життям для твоєї душі, і прикрасою шиї твоєї* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Той, хто виділяється у своєму середовищі позитивними якостями, рисами. *Дядя Ваня був прикрасою не тільки цеху, а й заводу, і тому його виробничі можливості часом лишалися не цілком здійсненними* (Ю. Яновський); *Це була напрочуд мила юна особа, що належала до того типу дівчат, які служать мовчазною прикрасою для будь-якого товариства* (О. Авраменко, В. Авраменко).

(1) Для прикра́си <На прикра́су> — не за справжнім призначенням, для вигляду. — *Я не вмію промовляти,* — *боронилась* [Неля] *перед товаришками. — Та ти не будеш говорити! Ти маєш тільки стояти собі отак, на прикрасу* (Ірина Вільде); — *Все будівництво йшло під землею, те, що зверху так, — для прикраси* (Д. Білий); **(2) Яли́нко́ві прикра́си** — іграшки, якими прикрашають новорічні або різдвяні ялинки. *Тротуарами квапилися жінки в яскравому вбранні, у вітринах блищали ялинкові прикраси* (В. Дрозд); *Дора приходила на фабрику ялинкових прикрас, де мама розмальовувала новорічні кульки* (Любко Дереш).

ПРИКРА́СИ́ТИ *див.* **прикраша́ти.**

ПРИКРА́СИ́ТИСЯ *див.* **прикраша́тися.**

ПРИКРА́СТИСЯ *див.* **прикрада́тися.**

ПРИКРАША́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до прикрашання. *Стаціонарні ручки для міжкімнатних дверей, крім виконання своєї функції, також мають і прикрашальний характер* (із журн.); *Особливу групу становлять так звані прикрашальні епітети, які з'являються в літературних школах певного напряму. У романтичному і класичному стилях, що передували романтизму, прикрашальні епітети були в широкому вжитку* (з навч. літ.).

ПРИКРАША́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикраша́ти.** — *Вберегти душу від зла — ось що таке спастися. Коли ти, приміром, князь, боярин, сотник або тисяцький, то хоч би маєтки віддав на прикрашання й побудову храмів та монастирів, але до спасіння тобі далеко* (Г. Пагутяк); *Невідомо, де в його словах кінчалася правда і починалося прикрашання* (М. Дашкієв).

ПРИКРАША́ТЕЛЬ, я, *ч.* 1. *рідко.* Те саме, що **прикра́шувач** 1. *Останній великий будівничий і прикрашатель собору митрополит Рафаїл Заборовський наставив у Софії ось цей різьблений визолочений іконостас* (П. Загребельний).

2. *зневажл.* Той, хто видає що-небудь за краще, ніж воно є насправді, з метою створення зовнішнього ефекту. *Хто він: популіст-прикрашатель своєї діяльності чи справді міцний господарник?* (з газ.); // Той, хто надмірно вживає прикраси в мові художньої літератури, в архітектурі і т. ін. [Б а р а б а ш:] *Ні! Я — прикрашатель. Слово яке! А потім так образили... скільки будинків я збудував!* (О. Корнійчук).

ПРИКРАША́ТЕЛЬСТВО, а, *с., зневажл.* Показ чого-небудь кращим, ніж воно є насправді, з метою створення зовнішнього ефекту. *Класичні твори досі живі не прикрашательством, а правдивим зображенням епохи* (із журн.); // Надмірне вживання художніх засобів у мові художньої літератури, нагромадження прикрашальних деталей в архітектурі, музиці і т. ін. *Прикрашательство й зовнішня ефектність чужі японській архітектурі* (з газ.).

ПРИКРАША́ТИ, а́ю, а́єш, **ПРИКРА́ШУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПРИКРА́СИ́ТИ,** а́шу́, а́сиш, *док.* 1. *кого, що.* Надавати красивого вигляду кому-, чому-небудь, оздоблюючи чимсь. *З храму виходить хор дівчат тавридських .. Дівчата прикрашують п'єдестал статуї квітками та вінками і співають* (Леся Українка); *На самоті вона була щаслива, бавилася з лялькою Джикою, прикрашаючи її волосся дикими квітами* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Ось і день весілля настав .. Запріг і я гнідих жеребців. Прикрасили дівчата їх паперовими стрічками* (Є. Кравченко); // Одягати щось небуденне, чіпляти оздоби, підмальовувати. *Вона почала й себе прикрашувати, накрашуватись та набілюватись* (І. Нечуй-Левицький); *Вона полюбляла вдягатися розкішно й вишукано, прикрашати себе коштовностями* (О. Авраменко); // *ірон.* Одягати на кого-небудь щось негарне, спотворювати зовнішність чим-небудь. *Вона дуже бідно вдягнена, обличчя замурзане, зуби ненатурально стирчать .. — Ого, Фрося, добре ти себе прикрасила! — Іду передавати дівчатам досвід. Сама вигадала* (Ю. Яновський).

2. *кого, що.* Додавати краси кому-, чому-небудь своєю появою або наявністю. *Під очима лягли синці, але вони ще більше прикрашали Мар'янку* (О. Десняк); *Його обличчя завжди прикрашала відсторонена посмішка* (І. Роздобудько); — *Його* [мармур] *прикрасили зерна чорного лосняку і кристали піриту, флюориту і червоного залізняку* (М. Стельмах); // Бути окрасою чого-небудь. *Вода мене не вабила, а береги майже скрізь голі, без заростей лози та розлогих верб, що так прикрашають річки й ставки* (І. Багмут); *Верхню частину коминка з білого нетесаного каменю прикрашував мідний годинник з черепаховими арабесками* (Ю. Винничук); // Красуватися на кому-, чому-небудь. *То був старовинний перстень з чудовим діамантом блакитної води, якийсь тоненький жіночий палець прикрашав він колись* (Л. Старицька-Черняхівська); // *ірон.* Бути одягнутим, почепленим на кому-небудь (про щось некрасиве). — *Оце так козак!* — *вигукнула вона, насмішкувато оглядаючи мотузяну збрую, що прикрашала коня* (Григорій Тютюнник); // *ірон.* Мати на собі сліди від ударів, синяки. *Слід від нагая на шиї набухав червоним, чоло дівчини прикрашав ліловий синець* (В. Єшкілєв); // Мати позитивні риси, якості. *Прикрашують імператора витримка і поміркованість* (Д. Міщенко); // Збагачувати склад, зміст чого-небудь. *Про це Павло Михайлович записав кілька цікавих легенд і, власне, вони й прикрашали той зошит, де була історія релігії в селі Ковалівці* (В. Кучер); // Збагачувати певними виражальними засобами що-небудь (мову, музику і т. ін.). *Шарківна лящить і духу не переведе: причитує, сльозою прикрашує* (С. Васильченко); *І діалектні слівця можуть доречно забарвити, закрасити й прикрасити літературний текст... коли вжиті доречно* (М. Рильський).

3. *що.* Поліпшувати що-небудь, збагачуючи чимсь. *Він, як міг, так прикрашав своє житло — придбав для Оксанки алюмінієву розкладушку, купив маленький стіл для книжок і зошитів* (А. Хижняк); // Полегшувати життя, тяжкі часи, скрашувати вимушене перебування де-небудь. *Книжки надовго прикрасили йому лазаретні дні* (З. Тулуб); *Вероніки йому не вистачає в цьому будинку. Її майже дитяча наївна усмішка повинна прикрасити стіни його будинку не гірше за дорогі картини* (В. Собко).

4. *що і без прям. дод.* Видавати дійсне за краще, ніж воно є насправді. — *Знаю, пан полковник не звик прикрашати правди,* — *гірко всміхнувся Ярема* (Я. Качура); *Не слід прикрашати гірких сторінок своєї історії* (Б. Антоненко-Давидович); *Степан не прикрашував і не приховував, розповідав усе, як було* (М. Дашкієв); — *Я розповів вам щиру правду і тільки трішки прикрасив свій сон* (М. Йогансен).

(1) Прикраша́ти (прикра́шувати) / прикра́си́ти зе́млю — насаджувати ліси, сади, вирощувати злаки, городину і т. ін. *Іди, працюй, радуйся, прикрашай землю і своє життя, твори добро і любов* (Р. Федорів); — *Хто .. розмалював мою землю незнаними фарбами? Хто прикрасив її лісами, затишними хуторами, тихими вечоровими зорями?* (М. Івченко).

ПРИКРАША́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПРИКРА́ШУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИКРА́СИ́ТИСЯ,** а́шу́ся, а́си́шся, *док.* 1. Одягати на себе що-небудь небуденне, чіпляти оздоби, підмальовуватися. — *Чи ти, Ганно, женихів тут* [на ярмарку] *ждеш, що так прикрашаєшся?* — *запитував Цимбал* (О. Гончар); *Жінки зразу ж звернули увагу на оздоби, якими прикрасилась сьогодні Пряженківська* (Б. Левін); // Покриватися листям, квітами і т. ін. (про рослини). *Пагінці вже прикрасилися пуп'янками, з яких влітку за кілька годин розпускаються квітки* (В. Петльований).

2. Ставати кращим від появи чого-небудь гарного, цінного, значного (про зовнішній вигляд чогось). *Росте наш новий Київ, прикрашається його головна вулиця — Хрещатик* (В. Кучер); *Всі двадцять афіш прикрашались кількома дивної точності і краси малюночками мізансцен із майбутнього спектаклю* (Б. Левін); *Велетенський пустирище, який стільки років заростав бур'янами, невпізнанно змінився, прикрасившись стрункими рядами дерев...* (А. Дімаров); // Красуватися на кому-, чому-небудь. *Медалями прикрасились груди офіцерів* (з газ.); // *ірон.* Одержувати синці, сліди від ударів. *Між пастухами десь на нейтральній зоні серед поля відбувалися справжні баталії, які закінчувалися значними поразками для обох сторін: і зубів недолічувались, і синцями прикрашалися, і ребра трощили* (Ю. Збанацький); *Мабуть би, прикрасилась лисина Івана Івановича сизою ґулею, якби він вчасно не відхилився* (В. Барка).

3. *тільки недок.* Пас. до **прикраша́ти, прикра́шувати** 1, 3, 4. *Камери в катакомбах .. прикрашалися так само, як і взагалі тоді прикрашалися живописом різні приміщення* (П. Загребельний); *Сусідки по палаті отримували цього ранку масу задоволення — їх лікарняний побут прикрашався надзвичайно цікавими подіями* (А. Кокотюха); *Набирав* [пан Мартин] *поважного вигляду і знову заходжувався розважати своїх слухачів новою пригодою, в якій правда нерідко прикрашувалася буйною вигадкою невтомного поляка* (В. Малик).

ПРИКРА́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прикра́си́ти.** *Мармуровий фасад із колонами прикрашений масивними декоративними кулями* (Любко Дереш); *Федір, як стояв над кручею, високий, широкоплечий, засмаглий, прикрашений пишним ореолом передчасної сивини, так і кинувся вниз головою в темно-бурі хвилі Дніпра* (М. Руденко); *Прикрашені бойовими синцями й ґулями, підтягаючи штани вимазаними в чорнило пальцями, шморгаючи од хвилювання брудними носами, стояли бійці* (Ю. Яновський); *Його розповідь, прикрашену в немалій мірі власними вигадками, Панас і Юрко слухали, як казку* (С. Добровольський); — *Ходім, я покажу вам свій портрет,* — *всі кажуть, що він дуже прикрашений, а я думаю ні* (Леся Українка); // **прикра́шено,** *безос. пред. Я придивись до палацу, в будівлі відчувалась рука майстра і тонкий смак власника. Високий фронтон було прикрашено горельєфами надзвичайної краси* (Л. Старицька-Черняхівська); — *Подався я до монастиря .. Келії просто в скелях, де пороблено віконечка й прикрашено їх білою глиною* (Ю. Яновський).

2. *у знач. прикм.* Який прикрасився (у 1, 2 знач.). *Згодом їжачок знову повернувся до своєї комори. Він був увесь прикрашений невеликими лісовими грушками* (Ю. Збанацький).

ПРИКРА́ШЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **прикра́си́ти** і **прикра́си́тися.** *Сім останніх років свого життя віддав* [Петро Могила] *прикрашенню й відбудові Києва, найперше ж — великої Софії* (П. Загребельний); *Поезія — це життя, це його відбиття, і саме в цьому, а не у фальшивому його прикрашенні, не в ідеалізації полягає вся її висока облагороджуюча вартість* (І. Франко).

ПРИКРА́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикра́шувати** і **прикра́шуватися.** *Вона пішла прибираться та чепуритись в гардеробну кімнату .. Там почавсь справдешній обряд вмивання, убирання та прикрашування* (І. Нечуй-Левицький); *І в українському, і в польському перекладі* [роману "Мертві душі" Гоголя] *вдало збережено характерні риси мови поштмейстера, "прикрашування" .. її звертаннями, вставними реченнями* (М. Рильський); *Деякі авторські літературні відступи прошу розглядати не як прикрашування чи обхід кінематографічних образотворчих засобів, а як можливі дикторські тексти* (О. Довженко); *Що впадало в око на цьому засіданні? По-перше. Ніякого прикрашування дійсності, ніякого замилювання очей* (Остап Вишня).

ПРИКРА́ШУВАТИ *див.* **прикраша́ти.**

ПРИКРА́ШУВАТИСЯ *див.* **прикраша́тися.**

ПРИКРА́ШУВАЧ, а, *ч.* 1. Той, хто прикрашує (у 1 знач.) що-небудь. *Дагестанські зброярі з Кубачів були власне лише монтувальниками та прикрашувачами зброї. Клинки кинджалів, шашок, шабель тощо робилися в сусідньому з Кубачами аулі* (з наук.-попул. літ.).

2. *зневажл.* Те саме, що **прикраша́тель** 2. — *Бач, як виспівує, — весело коментував Чередниченко ці дикторські старання. — Чуєте, яким медовим тоном підносить нам сьогодні слякотняву цей обласний прикрашувач дійсності...* (О. Гончар).

ПРИКРА́ШУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **прикра́шувач.**

ПРИКРИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для прикривання чого-небудь. *Глечик має прикривальну кришку зі зручним носиком для наливання й широкою ручкою* (з мови реклами).

ПРИКРИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикрива́ти.** *На подвір'ї українців часто були "погребиця" чи "льох" (яма з драбиною, прикривана згори обшитими дошками або й дахом), часто — колодязь із журавлем* (з наук.-попул. літ.); *Нагло і спокійно з'явилася* [княжа дружина] *нізвідки, виступила з борів, мовби породжена ними, прикривана сизою заволокою холодного туману* (П. Загребельний).

ПРИКРИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикрива́ти.** *Мульчуванням називають прикривання ґрунту на тривалий період природними матеріалами* (з навч. літ.).

ПРИКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИКРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *що.* Класти що-небудь поверх чогось, закриваючи цілком або частково. — *Я його слідочок листячком прикривала, слізьми те листячко зрошала* [зрошувала] (Ганна Барвінок); *У роду Медведюків уже чимало років цією мармуровою головою прикривали діжу з квашеною капустою* (М. Малиновська); *Тим часом дружинники повиносили до сіней великі дубові столи із світлиці, прикрили їх білою скатертю* (І. Франко); — *Закидаємо снігом якнайглибше хоча б з пів сотні молодих дерев і грядку сіянців. Прикриємо соломою, чим можна* (О. Довженко); *Він поставив горнятко, прикрив його штанами* (А. Дімаров); // *кого.* Укривати кого-небудь чимсь. — *Ну? — зморщився Гурчик, прикриваючи доньку ковдрою* (І. Роздобудько); *Встав* [батько], *обережно прикрив смугастим ряденцем сина* (І. Цюпа); // *що.* Осідати на що-небудь. *Товстою покрівлею прикрила курява його празникову одежу, його лице, руки* (Панас Мирний); *Сніг, який випав уночі, прикрив дорогу і поле рівною пеленою* (П. Панч); // *що.* Робити дах; покривати. — *Може, й отой шматок толю віддаси мені? — знову заканючив Льошка. — Треба ж голубник прикрити* (Ю. Мокрієв); // *що.* Бути зверху на чому-небудь, закриваючи собою щось. *Крислатий бриль прикривав її обличчя* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Вона зрозуміла, що газета випадково прикрила зошит* (О. Донченко); // *безос. Снігом містечко прикрило. Де нам щастя усміхнулось Та й навіки одвернулось* (І. Манжура).

2. *кого, що.* Затуляти кого-, що-небудь цілком або частково. *Мстислав відчинив двері й став на порозі, прикриваючи собою Данила й Дмитрія* (А. Хижняк); *Вікові жовтогарячі сосни високо здіймалися вгору зеленими головами і прикривали від вітрів і бур густий підлісок* (В. Малик); *Семен прикрив ліктем обличчя* (В. Собко); // *кого, що.* Обступати, обсідати кого-, що-небудь. *Молодиця .. впала на полотно, і її зразу ж обсів, прикрив виводок білоголових заплаканих дітей* (М. Стельмах); // *що.* Притуляти що-небудь до чогось. *У хвилини перепочинку Тереза прикривала долонею очі від сонця* (Любко Дереш); *Підійшов Вишневий. Картузиком прикрив серце* (М. Куліш); // *що.* Застилати, закривати кого-, що-небудь, робити непомітним (про хмари, дим, пару і т. ін.). *Йому хотілося побути наодинці зі снігом, бо сьогодні він укутував землю, прикривав її* (В. Чемерис); *Посунулося огненне коло за гору .. Зразу померкло, тінь прикрила усе* (Панас Мирний); // *кого, що.* Затуляючи кого-, що-небудь, ховати від когось. *З Авреліної кімнати виносить* [Мартіан] *стрічку і квітку лілеї, з Валентової якісь таблички, несе їх, прикриваючи тогою* (Леся Українка); *Ближче тоді до вогню Одіссей підсуває ослін свій, Щоб обігрітись, а шрам прикриває старанно лахміттям* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *кого, що.* Затуляючи кого-, що-небудь, захищати від когось, чогось. *Ми повертаємо ліворуч вгору, і я прикриваю її* [супутницю] *своєю поставою од поривів вітру* (В. Домонтович); *Рахівник подивився на нього важкими олов'яними очима і мовчки замахнувся палицею, але Олена Павлівна вчасно прикрила хлопчика руками* (П. Панч); // *кого, що.* Міститися перед ким-, чим-небудь, заступаючи. *Їй здалося, що ледве помітне в темряві полотнище, яке прикривало вхід, трошечки ворухнулось* (В. Владко); *Я засунув руку в нішу, яку прикривав камінь* (Д. Білий).

3. *що.* Наближаючи що-небудь до чогось, стулювати цілком або не щільно. *Гнат прикриває двері, стріляє, немов з гармати: — Район наказав нам переселяти хутори* (Григорій Тютюнник); *В горіховому шифоньєрі висіли плаття Ані, теплий запах духів обгорнув його, він обережно прикрив дверці* (Л. Первомайський); *Я стомлено прикрила повіки й швидко заснула* (М. Чабанівський); // *що.* Затуляти який-небудь отвір. *Посічене листя малини, ожини, дикого винограду й смородини я заливав водою, додавав меду і прикривав бочечку* (М. Дочинець); — *Хто видав таке говорити! — мати прикрила його гарячий роток пальцями* (І. Нечуй-Левицький).

4. *кого, що.* Обгортати кого-, що-небудь чимсь цілком або частково. *Бачура прикриває своїм плащем плечі Люби, бо від води тягло холодком* (М. Чабанівський); *Левко Цимбал полами своєї свитки прикрив одразу кількох сусідів, що вирвались в дорогу в самих сорочках* (О. Гончар); // *кого, що.* Бути одягнутим на кому-небудь. *Малесенький хлопчисько, живіт якого ледве прикривала куца сорочка, єдиний його одяг, розігнавшись, ткнувся в ноги високого чоловіка* (В. Владко); // *тільки док., кого, що.* Забезпечити одежею. *Даремне пустує земля .. А скільки б то ся земля прогодувала, прикрила таких, як і він, неборак?* (Панас Мирний); // *кого, чим, перен.* Охоплювати кого-небудь (про стан, почуття). *Незабаром обгорнуло Катрю німе забуття, захитала дрімота, а міцний сон прикрив її своїм спокоєм* (Панас Мирний); *Така була та ніч, .. котра до решти моє волосся побілила й мене до сьогоднішньої днини смутком прикрила* (О. Кобилянська).

5. *кого, що.* Активними діями під час бою відвертати увагу противника від кого-, чого-небудь, захищати когось, щось. *Наша рота прикривала батарею* (Б. Антоненко-Давидович); *Вихор наказав Зубову прикривати його, а сам вужем поповз у порожню землянку* (В. Кучер); *Батальйон заліг на голій стерні, певний, що артилерія прикриє його своїм вогнем і дасть можливість розгорнутися* (П. Панч); // Захищати кого-небудь від ударів. *Прикриваючи один одного, Петро й Саливон вибирали, де ширша спина, товща шия, і рубали їх* [жовнірів], *скільки хотіли* (П. Панч); *Коли хтось з нас* [військовополонених] *підставляв під удар себе, щоб прикрити Дмитра, його били, удару не відводили* (В. Козаченко); // Відвертати увагу від чого-небудь якимись діями. *Трохи далі за ним, у кількох кроках, прикриваючи й контролюючи заразом вулицю, стояв Левін* (А. Кокотюха); — *Отже, я призначу день, коли висадити в повітря верф і вчинити напад на аеродром... Це прикриє, до речі, й мої дії...* (Ю. Яновський).

6. *що, перен.* Приховувати що-небудь чимсь, маскувати суть чого-небудь. *Оцей Зар'ян .. визубрив дуже правильні, дуже хороші цитати і ними прикриває свою творчу імпотенцію* (М. Дашкієв); *Ляля грубістю прикривала свою ніжність, свою розчуленість* (Олекса Ізарський); *Остап намагався награною розв'язністю прикрити свою невпевненість* (М. Ю. Тарновський); // *що.* Бути тим, що приховує що-небудь, маскує суть чогось. *Цю противну мошкару багатозначності і глибокодумності на обличчі, що прикривала порожнечу в голові, Борисенко уже навчився розпізнавати* (М. Стельмах).

(1) Прикрива́ти / прикри́ти го́лову: а) одягати що-небудь на голову. — *Прикривайте свої лисі голови перуками* (В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра); *Женя наказав юннатам прикрити голови, щоб, бува, з кимось не трапився сонячний удар* (Ю. Мокрієв); б) мати що одягти на голову. *Нічим голову прикрити, а в печері справді можуть жити кажани — раптом вчепляться кігтями в Богданове волосся?* (А. Коко-тюха); **(2) Прикри́ти [грі́шне] ті́ло:** а) одягти що-небудь на себе, на когось. *Викопали хлопці яму чумакові; Наспід положили дошки ясенові; Бережно сердегу в землю опустили, Грішне його тіло, чим було, прикрили* (Я. Щоголів); — *Залиш мене самого й принеси щось, аби прикрив тіло* (М. Василенко); б) забезпечити кого-небудь одягом. *А що старе, дране, — позшиває* [Мотря], *позаштопує, матері старе тіло прикриє* (Панас Мирний); — *Ти знаєш: усі наші достатки прийшли з волів, з чумацтва. Воно тобі й грішне тіло прикрило, і земельки надбало* (М. Стельмах).

◊ **Закрива́ти (прикрива́ти) / закри́ти (прикри́ти) ла́вочку** *див.* **закрива́ти; Не ма́ти чим хребта́ (хребе́т, ті́ло** *і т. ін.)* **прикри́ти** *див.* **ма́ти**[2]**; (3) Прикри́ти зли́дні:** а) допомогти матеріально. — *Ви знаєте, моє товариство миле, мої рідні братчики, у яких саєтах, із якими достатками прийшов я до вас у Січ. І де ж те все подівалось? .. усе спустив з рук, аби б тільки як-небудь прикрити ваші злидні* (П. Куліш); б) вийти зі скрутного матеріального становища. — *Ходила оце до Колупая, думалось заробленим трохи прикрити наші злидні. А він, ірод, сказав, що мій заробіток передав у казну — на подать* (М. Сиротюк).

ПРИКРИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИКРИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Укриватися чим-небудь. *На цих нарах один коло одного спали робітники і прикривалися своїм лахміттям* (Мирослав Ірчан); *Спав тепер Омелько просто на землі, прикриваючись, якщо діло було вночі, киреєю* (Ю. Логвин); // Бути вкритим, покритим чим-небудь. *Віконниця була обложена згори дерниною і прикривалась густим кущем глоду* (О. Стороженко); *Блакитні гори хмар прикрилися ніби сивим туманом диму* (Н. Кобринська).

2. Затулятися чим-небудь. *Молода жінка годувала дитину, соромливо прикриваючись хусткою* (В. Кучер); *Шлойма виступив на пів кроку, прикриваючись дверима* (О. Ірванець); *Віялом прикрившись, владарка свавільна Зором наказала: — Підійди. Я жду* (М. Бажан); // Затуляючись чим-небудь, захищатися від когось, чогось. *Йдучи в наступ, ми розмахували дерев'яними мечами і, прикриваючись накривками від баняків та виварок, несамовито верещали* (Ю. Винничук); *Матрос кинувся на Марка й почав його бити кулаками в обличчя. Юнга прикрився руками* (М. Трублаїні); // Використовувати що-небудь як прикриття, ховатися за що-небудь, де-небудь. *Пархоменко, прикриваючись тендером, стріляв, не поспішаючи* (П. Панч); *Десятки каштанів залопотіли по листю, по хлоп'ячих спинах, по головах. Хтось уже прикривався портфелем, як бойовим щитом, хтось вилазив із засідки* (В. Близнець).

3. *перен.* Приховувати чимсь свої справжні дії, наміри, маскувати суть чого-небудь. *Наша газета буде повідомляти про всі випадки недобросовісних вчинків нових чиновників, які прикриваються лозунгами служби народові й Україні* (В. Кожелянко); // Використовувати чиєсь ім'я, чийсь авторитет з метою здійснення власних намірів. — *Ваше ім'я мало служити мені щитом у дорозі. Повірте — мені доводилося досить-таки часто ним прикриватись* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

4. *тільки недок.* Пас. до **прикрива́ти.** *Від собак і курей діжка і відра прикривалися дерев'яними накривками* (М. Томчаній); *Складають* [вибухівку] *в моторний човен .. важкими коричневими брусками .. І все це щільно прикривається брезентом* (Ю. Бедзик); *У Жука був викопаний в прямовисній кручі не те що бліндаж, а досить простора ніша, вхід в яку прикривався плащ-палаткою* (Л. Первомайський).

ПРИ́КРИЙ, а, е. 1. Який викликає негативні емоції; неприємний. — *Оцю прикру справу, що завдала нам обом стільки гірких почувань і розчарувань, а найбільше — вам і вашій чесній матері, передайте мені* (О. Кобилянська); [Ю р і й:] *Я дуже шкодую, що почав цю прикру для тебе розмову...* (Л. Смілянський); — *Той ставний пан з великим черевом є командант цісарсько-королівської поліції фон Зайонц. Досить прикрий тип і великий шахрай* (Ю. Андрухович); // Який викликає або спричиняє досаду. — *Я не хотіла вас образити, — почала було Сахно, прагнучи ліквідувати прикрий інцидент, але доктор Гальванеску її не слухав* (Ю. Смолич); *Можливо, це був натяк на те, що й вона, Журавленко, припустила одну прикру помилку* (О. Гуреїв); // Негативний, поганий. *Чи не сталося чого прикрого з Вами або в родині Вашій? Чи всі здорові?* (М. Коцюбинський); *За прикрим збігом обставин .. в той час Філіп перебував у Шалоні* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Важкий своєю складністю, можливими наслідками. *Ніколи він не сподівався, що опиниться в такому прикрому становищі* (С. Добровольський); // Який викликає образу. *Розлігся гомін, сміх, наруга, І жарти прикрії чувати: "Самсоне! Де твоя потуга? Чи ти забувся воювати?"* (Леся Українка); *На його обличчі раптом пробігла прикра в'їдлива посмішка* (М. Івченко); — *Не попрікне ж вас ніхто прикрим словом! Гайда!* (О. Довженко).

2. *заст.* Дуже сильний. *Вони попливли до Олешок серед прикрої темряви, що мала переломитися в несміливий світанок* (Ю. Яновський); *Попереду процесії почувся прикрий вереск* (І. Білик); // Нестерпний (про почуття, відчуття). — *А за що вас нагнали? — Лице Тетяни скорчив якийсь глибокий прикрий біль, але вона нічого не відповіла* (Н. Кобринська); *Хлопчику любий, навчися ж вітати, всміхаючись, матір; Болю і прикрих страждань довелось їй натерпітись досить* (М. Зеров); // Різкий. *Червоний, аж прикрий* (Сл. Б. Грінченка); *Вона говорила несміливо, наче боялась почути прикру правду* (О. Донченко); // Пильний. *Зіньковї ставало якось ніяково від того прикрого погляду й від того незрозумілого усміху* (Б. Грінченко); // *у сполуч. зі сл.* р о б о т а. Спішна, украй необхідна. *Як прийде робота прикра, то платять і по пів рубля* (Сл. Б. Грінченка); *Ви, певно, й самі здорові знаєте, що в кождім стані, аби робота яка прикра, то також є й свої приємності* (І. Франко).

3. *діал.* Крутий. *Герман не вийшов, а майже вибіг на горб, хоч сей був досить прикрий* (І. Франко); *Насилу двигнули із вирви колісницю на той бік дороги, на прикрий горб...* (К. Гриневичева).

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* **стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти>** *див.* **вихо́дити.**

ПРИКРИ́КНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **прикри́кувати.** *Поручик на мене прикрикнув, щоб я не дуже базікав* (В. Собко); — *Ану перестань хлипати, — прикрикнула на хлопця дівчина. — Кажи, що сталося* (Дара Корній).

ПРИКРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Підвищувати голос до крику, заохочуючи когось до чого-небудь, стримуючи від чогось, проганяючи і т. ін. *Хазяйка вишиває і що-небудь розказує чоловікові .. Хазяїн прислуха мовчки й часто оглядається на наймита, прикрикує* (Марко Вовчок); *Візниця хльоскав батогом, прикрикував на коней* (М. Руденко).

ПРИКРИ́ТИ *див.* **прикрива́ти.**

ПРИКРИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прикри́ти.** *Світло з лампи, прикритої газетою, падало на широко розкриті очі* [Андрійка] (В. Собко); *Цар Астіаг наказав поставити біля найшанованішого з-поміж гостей прикритий полотниною кошик* (І. Білик); *Вікна будиночка були прикриті синіми віконницями* (С. Олійник); *Його голова, прикрита чорною драною шапкою, нагадувала нічну хижу птицю з коротким дзьобом, з круглими очима* (І. Нечуй-Левицький); *У тому сквері чи швидше просто гайку за кущами, прикритий ними і деревами, я й прилаштувався* (В. Лис); *— Позиція, кажу, чудова, — пояснює Засядько. — І до противника палицею кинути, і прикрита добре...* (О. Гончар); // **прикри́то,** *безос. пред. Рятуючись від негоди, вони залізли під брезент, яким було прикрито ящики* (Р. Самбук).

2. *у знач. прикм., перен.* Прихований, замаскований, таємний. *Я друзів мав, прикритих ворогів, Я вже любив і знав любові муки* (П. Куліш).

ПРИКРИ́ТИСЯ *див.* **прикрива́тися.**

ПРИКРИ́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Стан за знач. **прикри́тий** 1. *Сміттєві баки мають відповідати таким загальним вимогам: непроникність для води, закритість від дощу, щільна прикритість отворів (для насипання-висипання сміття)* (із журн.); *Виникненню травматичних вивихів передпліччя в дітей молодшого віку сприяє недостатня прикритість суглоба м'язами* (з навч. літ.); *Їх лишилося двоє, тільки один затаївся в злочинній прикритості* (П. Загребельний).

ПРИКРИТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **прикри́ти.** *Бо така Божа воля, щоб доброчинці гамували неуцтво нерозумних людей, як вільні, а не як ті, що мають волю на прикриття лихого, але як раби Божі* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. Захисне місце, схованка. *Отут і станем під густим лататтям: Ловці підводні знають, що чекать їм На здобич — там найліпше, з-за прикрить* (М. Рильський); *Навколо поле, жодного ліска ніде, жодного прикриття, з якого можна би було скористатися* (І. Багряний); *Наливайко весь час лишався в прикритті* (Іван Ле).

3. Захист кого-, чого-небудь в бою. *— Хто зостався живий, ті пішли в загони прикриття нашого відступу* (В. Кучер); *Самохідні гармати і танки .. тепер прочісували весь майдан до самого берега. Під їх прикриттям штурмові групи ривок за ривком наближались до Парламенту* (О. Гончар); // Військова частина, підрозділ, група, признач. для захисту кого-, чого-небудь у бою. *Сагайдачний простояв під Михайловом тиждень і вирушив далі, залишивши надійне прикриття* (З. Тулуб); *Підходять спочатку двоє — Красов, наш старший сержант, та хтось з дивізійної розвідки; згодом приєднується прикриття* (І. Багмут).

4. Маскування, приховування суті чогось. *— Люди в основному негідники, лицеміри, неймовірні себелюби, одно слово, без винятків тартюфи, .. відрізняються вони лише способом вияву своїх якостей, тобто лише формою їх прикриття* (В. Підмогильний); // Те, що відвертає увагу від чого-небудь, приховує щось, маскує суть чогось. *— Бачу, що зовнішня краса — лише лаштунки сцени, прикриття чогось втаємниченого... а те втаємничене не так просто визначити* (О. Бердник); // *чого.* Те, що робить непомітним, невидним що-небудь. *Під прикриттям ночі автоматники переплили Дніпро* (А. Шиян); *Під прикриттям збитої худобою куряви, перебігаючи де вулицею, де городами, вони незабаром опинилися на дідовому подвір'ї* (К. Гриб).

ПРИКРІПИ́ТИ *див.* **прикрі́плювати.**

ПРИКРІПИ́ТИСЯ *див.* **прикрі́плюватися.**

ПРИКРІ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикріпи́ти.** *Коля стояв біля печі і крізь сині окуляри, прикріплені до кашкета, наглядав за роботою завалочної машини* (М. Руденко); *У намет заповзає Данило. Ліхтар, прикріплений угорі, світить йому прямісінько в очі* (Дара Корній); *Сектор конструкторського бюро, до якого я був прикріплений, розробляв удосконалення до верстата* (В. Лис); *— А з вивозкою зерна на пункт заготзерна як у вас? — Маємо прикріплену одну автомашину* (Остап Вишня); // **прикрі́плено,** *безос. пред. До підлоги прикріплено величезний залізний верстат* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПРИКРІ́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **прикріпи́ти** і **прикріпи́тися.** *Нитки не витримували тягаря, прогиналися ще більше і рвалися, обривки або з силою притягалися до місця прикріплення, або ж вільно гойдалися* (Т. Прохасько); *Експропріація селянства відбувалася через прикріплення його до землі з позбавленням прав феодального володіння* (з наук. літ.).

ПРИКРІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикрі́плювати.** *До висаджування живці смородини зберігають у ящиках із мокрою тирсою. Для цього їх зв'язують у пучки по 50 або 100 штук з обов'язковим прикріплюванням етикетки із зазначенням сорту* (з навч. літ.); *Деструктивна поведінка вчителя проявляється у ворожому ставленні до учнів та пов'язана з "каральним" педагогічним впливом, насмішками, погрозами, прикріплюванням ярликів, грубістю* (з наук. літ.).

ПРИКРІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИКРІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИКРІПИ́ТИ,** іплю́, і́пиш; *мн.* прикрі́плять; *док.* 1. *що.* Міцно приєднувати що-небудь до чогось. *Татко з Оріховським метикували над тим, чи безпечно прикріплювати торбину до чемодана* (Ірина Вільде); *На арці сидів Володя Якименко. Він знімав старі заіржавілі залізні літери й прикріплював нові — яскраво пофарбовані, великі, які видно було здаля* (М. Циба); *Передавач, який Джо прикріпив під днищем годинника, вже пів доби надсилає сигнали* (В. Чемерис).

2. *кого.* Накладати на когось якісь обов'язки, відповідальність щодо кого-, чого-небудь. *Політбюро ухвалило рішення щодо роботи товаришки Берти. Від сьогоднішнього дня її прикріплюють до керівництва* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *— Я хочу прикріпити кожну працівницю до певного цеху, щоб вона стежила за якістю його роботи й відповідала... так, відповідала за неї* (Ю. Шовкопляс); *— До нього треба прикріпити такого товариша, щоб був для нього авторитетом* (І. Багмут); // Ставити кого-небудь під чийсь нагляд. — *Чи не прикріпити до тебе й інших, щоб не бешкетували, у витверезник не потрапляли* (В. Речмедін); *Кожного дня треба буде вітатися й розмовляти з бригадою слюсарів, до якої тебе прикріплять, виконувати їхні настанови, поради, доручення* (А. Дністровий); // Призначати кого-небудь тимчасово виконувати обов'язки в певному господарстві, установі і т. ін., іноді під шефством певної особи. *Він наказав Якименкові розподілити машини між селами і хуторами, щоб якомога більше підняти зябу, і порадив бригадирові, прикріплюючи людей за тракторами, врахувати і психологію людей, стосунки, які склалися між трактористами і причіплювачами* (М. Циба); *Вийшло так, що під час розподілу практикантів по цехах Лань висловила просьбу, щоб її прикріпили до Лесі Кумач* (А. Хижняк); *Попереду вислали розвідку з трьох чоловік, старшим Саверій поставив Гната Боровика, а зв'язковим прикріпив свого ординарця Романа Поліщука* (М. Малиновська); // *що.* Виділяти що-небудь комусь для тимчасового користування. *Прикріпити автомашину до бригади.*

3. *кого, що.* Реєструвати де-небудь для обслуговування, використання. *Він сказав, що мав зустріч із другим секретарем обкому КПУ Мельніковим, просив його, щоб він прикріпив херсонських письменників до продовольчих обкомівських крамниць, щоб письменники не стояли в чергах і не губили дорогий час* (М. Василенко).

4. *кого, що.* Брати на облік де-небудь. *Їх* [комсомольців] *прикріпили до сільського осередку і знімають з обліку в партійному осередку* (І. Микитенко); *От мене і прикріпили до сусіднього села* (П. Дорошко).

ПРИКРІ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПРИКРІПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРИКРІПИ́ТИСЯ,** іплю́ся, і́пишся; *мн.* прикрі́пляться; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Приєднуватися, приставати до чого-небудь. *Гарбузи в'ються поміж картоплею, спинаються на вишні, перелазять через тин, вони, прикріпившись чіпкими своїми вусиками, просочуються, пробиваються скрізь, де тільки можуть знайти краплину сонця* (Є. Гуцало); *Як же добре, напевно, колисатися на м'якому пахучому листі! Навіть впасти не боляче, коли ти комаха і можеш на льоту прикріпитися міцною надійною павутиною* (Г. Пагутяк).

2. Брати на себе якісь обов'язки, відповідальність щодо кого-, чого-небудь. *На зйомках фільму до операторської групи прикріплюються пайовик і кранівник з командою помічників* (з наук.-попул. літ.); *На цій же кафедрі я в минулому році прикріпився як претендент на здобуття звання кандидата юридичних наук* (з газ.).

3. Ставати на облік. *"Я не хочу прикріплятися тут. Я прийду додому зі своїми. Я можу робити канцелярську роботу, можу стати за рахівника"* (М. Йогансен); — *Кунерт від сьогодні прикріпляється до батальйонної кухні* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

4. *тільки недок.* Пас. до **прикрі́плювати, прикріпля́ти.** *Тросиком буй прикріплявся до підводного човна* (М. Трублаїні); *Тонкий золотий ланцюжок провадив до одного з ґудзиків, до якого прикріплювався брелок* (С. Андрухович).

ПРИКРІПЛЯ́ТИ *див.* **прикрі́плювати.**

ПРИКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **прикрі́плюватися.**

ПРИКРІПНИ́Й, а́, е́. Який служить для прикріплення до чого-небудь. *Тіло моногеней поділене на власне тулуб і прикріпний диск із хітиноїдними гачками, якими паразит закріплюється у тканинах хазяїна* (з навч. літ.).

Прикріпни́й тало́н *див.* **тало́н.**

ПРИ́КРІСТЬ, рості *і* рости, *ж.* Те, що викликає негативні емоції; неприємність; прикрий випадок. *Перегуда пильно глянув на обох і зрозумів, що, коли він робив звіт, тут сталася якась важка прикрість* (В. Кучер); *Це був особливий день, повний прикростей і невдач* (О. Гуреїв); *Байрачний аж потемнів з виду. Гнів на Чопика за отаку розгнузданість і прикрість, що це сталося за його, Байрачного, чергування, палили душу* (Є. Доломан); // Почуття незадоволення в результаті якоїсь невдачі; досада. *Якщо здолаєш збагнути, як мені хотілося поїхати, то зрозумієш цілком мою прикрість* (М. Коцюбинський); *Другого ж дня вранці Комаха, напоєний гіркою прикрістю своєї невдалої мандрівки, вирушив з Могилева назад до Києва* (В. Домонтович); — *Нічого я не чула, Петю, нічого не бачила. Отака прикрість...* (М. Чабанівський).

Завдава́ти (роби́ти) / завда́ти (зроби́ти) при́крість *див.* **завдава́ти.**

○ **(1) З при́крістю,** *у знач. присл.* — відчуваючи незадоволення, жаль, досаду. *Тоді, читаючи дядькам відповідні брошурки та тлумачачи їх, я завжди з прикрістю помічав, що мої слухачі, незважаючи на безперечну зацікавленість до моїх слів, ледве що не засипають* (Д. Бузько); — *Мушу з прикрістю констатувати, що мені доведеться частково порушити свої зобов'язання* (О. Авраменко).

ПРИ́КРО. Присл. до **при́крий.** *Повернувшись боком до його* [нього], *а лицем до славного на всі жіночі гімназії джиґуна Сержа Горонського, щось палко й весело говорила Галя. Семенюка ця веселість прикро вколола* (В. Винниченко); *Він сидів і думав, що, либонь, прикро й глибоко помилився, погодившись на керівництво відділом* (Ю. Мушкетик); *Кейт прикро вразив батька, коли обрав своїм фахом історію* (О. Авраменко); *Діденко тільки гірко зітхнув і так прикро шарпнув одного німця за пояс, що той клацнув зубами, як коняка* (Ю. Яновський); *Катерина побігла. Пробігши кілька метрів, прикро спинилась* (О. Копиленко); *Пилипко не спав, лежав тихо; широко розкриті очі напрямилися в куток печі, він ними й не змильне* [змигне], *так дивиться прикро* (Панас Мирний); // *у знач. пред. Було прикро і шкода себе: я ж так добре почав!* (Р. Андріяшик); — *Дуже прикро, але за правилами ми мусимо зупиняти кожного, хто з'явиться в цьому місці, і встановити його особу, мету поїздки і все таке* (С. Андрухович); // *заст.* Жорстко, рішуче. *Управа, перелічивши всі вчинки волосного старшини, прикро наказувала, щоб надалі цього не було* (Б. Грінченко); *Поведінка моя не на жарт розлютила бригадира Жаботинського. Він прикро взявся за мене* (М. Андрусяк); // *заст.* Зовсім, цілком. *У нас оце пожар був, так Іван прикро згорів, — нічого не зосталось* (Сл. Б. Грінченка); // *заст.* Раптово, різко. *Барабаш хвацько притис педаль газу, й авто, завищавши протекторами, прикро взяло з місця* (Л. Кононович); *Незабаром сер Чаппеллетто причастився, а як йому прикро погіршало, то й одсоборувався, і того ж дня, в який він так добре висповідався, невдовзі після вечірні й помер* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИКРОПИ́ТИ *див.* **прикропля́ти.**

ПРИКРО́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикропи́ти.** *Це, мабуть, була найпрекрасніша в світі квіточка* [ромашка]: *рівна, висока, з сумно нахиленою набік яскраво-жовтою, в білих ніжних прозорих пелюсточках голівкою, ще й зверху прикроплена дрібною, як вістря стальної голки, росичкою* (Григорій Тютюнник); *Він сидів поряд Шабля, переодягнений в недорогий сірий костюм, .. увесь чистий, прикроплений духами* (Д. Бедзик); * Образно. *Оте "До зустрічі" звучало, як пісня, що десь іздалеку чути, знакома, призабута, чогось тривожна. Надією, мов теплим дощиком, прикроплена* (В. Лис).

ПРИКРОПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИКРОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* прикро́плять; *док., кого, що і без прям. дод.* Кропити злегка. *Стали й дощики спадати, Руна прикропляти* (С. Руданський); *Нарешті трошки прикропив дощ, але мало* (Леся Українка); — *Вважатимем, що бджоли, як і дощик, коли він пилюку прикропить, добра прикмета перед дорогою* (О. Гончар).

ПРИ́КРОЩІ, ів, *мн.* 1. Неприємні, прикрі події, лихі пригоди, невдачі, злигодні. *В складні часи, — чи це була хвороба жінки, чи прикрощі з дітьми, чи невдачі по роботі, — ставав* [Марченко] *діяльним, невтомним і стійким* (Ю. Мушкетик); *Так минуло кілька днів. Хлопці починали звикати до нового укладу життя, дрібні прикрощі їхні потроху щезали, розчинялись у буднях* (Ю. Покальчук); *Подорож минала без жодних прикрощів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Почуття незадоволення, досада. *Ластовиння їй завдає прикрощів* (А. Дімаров); *Ангеліна відчинила двері й аж почервоніла од прикрощів. Іветта була не сама* (Любко Дереш).

ПРИКРУТИ́ТИ *див.* **прикру́чувати.**

ПРИКРУТИ́ТИСЯ *див.* **прикру́чуватися.**

ПРИКРУ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикрути́ти.** *Довгі, спущені донизу вуса з прикрученими до них оригінальними залишками бороди збільшували враження запорозької романтики* (Іван Ле); *Нехитре спорядження туристів — рюкзаки з прикрученими до них засмаленими казанками та благенька палатка в скатці* (М. Дашкієв); *На вилогах піджака прикручені були значки передовика та учасника якихось профспілкових конференцій* (С. Жадан); *Бочечка прикручена до стовпа ланцюгом* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // **прикру́чено,** *безос. пред. Вона була вдягнена, мабуть, думала йти до заутрені. Каганця було прикручено* (М. Хвильовий).

ПРИКРУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикру́чувати** 1–3, 5. *Розповімо детально про прикручування карниза до натяжної стелі* (із журн.).

ПРИКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИКРУТИ́ТИ,** учу́, у́тиш, *док.* 1. *що.* Прикріплювати, прив'язувати що-небудь до чогось, закручуючи. — *Що це він задумав? — питав він у сердитого зі сну Тимка, що прикручував вірьовку до розворин* (Григорій Тютюнник); *Ярош притьмом прикрутив до тички дротика* (Ю. Винничук); // *кого, що.* Прикріплювати кого-, що-небудь до чогось, обкручуючи чимсь. *До пізньої ночі кипіла на греблі робота .. — парили над вогнищами лозу й прикручували борони до верб* (А. Головко); *Він перев'язав гота й посадив на яблукатого жеребця, який задирався з його вороним, тоді прикрутив до сідла мотузкою за обидві ноги й наказав дівчині теж сідати* (І. Білик).

2. *що.* Прикріплювати що-небудь до чогось, вкручуючи. *Так перед битвою жовніри мирно сплять Чи, зброю чистячи, прикручують багнети* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); *Купила* [Левантина] *за свої гроші кільця до дверей .. Прикрутила кільця і замикала на ніч двері* (Б. Грінченко); // Прикріплювати що-небудь до чогось гвинтами. *Він за вікном прикручував до хвіртки металеву табличку* (Г. Вдовиченко); *Прикрутивши двері, Остап Антонович почав згрібати крихкі черепки* (Г. Епік).

3. *що.* Дужче закручувати що-небудь. *Володя, затиснувши болта, прикручував гайку* (М. Циба); *Я зліз з велосипеда.., подержав йому в моторі якусь штуковину, що він її прикручував плоскогубцями* (В. Нестайко).

4. *кого, що, перен., розм.* Створювати нестерпні умови кому-небудь, утискувати когось. — *І почало старшинське панство прикручувати бідний народ* (Ф. Бурлака); *Пан навіть на новім хазяйстві подарував* [піщанам] *на сім'ю по дню* [міра площі] *поля. Зате трохи згодом прикрутив їх так, що ніколи було й того поля орати* (Панас Мирний); *Оттак-то він* [пан] *прикрутив нас!* (І. Франко); // Впливаючи на кого-небудь силою або хитрощами, змушувати до чогось. [Х р а п к о:] *Ну, а як Печариця скаже, що це все я йому нараяв? .. Од Печариці всього можна ждати... Як прикрутять його — то й скаже* (Панас Мирний); — *Треба Гната прикрутити так, щоб він визнав свої помилки і припинив чинити неподобства!* (Григорій Тютюнник); // Приборкувати, втихомирювати кого-небудь. *А таки добре зробили — і угорських баронів нажахали, і галицьких бояр прикрутили* (А. Хижняк); // Справедливими вимогами змушувати кого-небудь дотримуватися встановленого порядку, норм поведінки, дисципліни. — *Він не людей прикрутив, а ледарів та отих шабашників, що в гарячу пору роботу кидають* (В. Кучер); — *Збиралися на ради і на зради, — кинув Іслам-Гірей, ідучи поруч із беєм. — І тому я прикрутив вашу бейську сваволю* (Р. Іваничук); // Силою свого вияву викликати гостре відчуття; допікати. *Я, бувало, з печі злізти не можу, так мене ревматизм прикрутить* (І. Муратов); — *Де ніч застане, там і сплю, де голод прикрутить, там і обідаю* (В. Кучер); // Викликати припинення розвитку, занепад чого-небудь. *Чайка й ліг спати, знаючи, що добре спатиме, бо мав таку вдачу: коли життя прикрутить і нема тобі виходу, нема чого й сили тратити, — пускайся спокійно на дно!..* (Д. Бузько); *Хазяїн задріботів перед високим турком, почав кланятись, бідкаючись на війну, що тяжко прикрутила і його торговельні справи* (В. Кучер); // *тільки док., безос.* Відчути гостру нестачу в чому-небудь. — *Навесні, коли зовсім прикрутило, приїздить порадник з області: камкою годуйте! .. — Та худоба ж камки не їсть!* (О. Гончар); // *тільки док., безос.* Стати необхідним, неминучим внаслідок якихось обставин. — *Я, напевне, так не робив би, — задумавсь Погиба. — Прикрутить, пане підполковнику, зробите і це* (М. Стельмах); — *Заперечують, поки не виникла криза. А коли їх прикрутить, вони миттю змінять свою позицію* (О. Авраменко).

5. *що.* Повертаючи регулятор, зменшувати силу світла в ліхтарі, вогню в газовій плиті, опалювальній печі і т. ін. *Німець прикручує ліхтарика, бере відро й виходить, щільно засунувши за собою двері* (Ю. Яновський); *Беремо курку, що ще не мре від старості, але вже досить пожила на світі, кладемо її в каструлю .. Прикручуємо газ і за дві години пробуємо, мусить бути готово* (С. Пиркало); *Стара хазяйка знов прикрутила лампу* (М. Коцюбинський); — *Чайник на плитці, я трохи прикрутила газ — не википить і не побіжить* (Л. Первомайський).

ПРИКРУ́ЧУВАТИСЯ, у́ється, *недок.*, **ПРИКРУТИ́ТИСЯ,** у́титься, *док.* 1. Приєднуватися в результаті прикручування. *Кузов прикручувався до шасі й уся передня його частина, навішена на петлях, відкривалась для доступу до двигуна* (з наук.-техн. літ.); *Попри побоювання, ніжки до телевізора прикрутилися легко й міцно* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прикру́чувати** 1–3, 5. *Милися підлоги і вікна, прикручувалися ніжки до канапи, виносилося сміття, складалися книги* (К. Москалець).

ПРИКУВА́ТИ *див.* **прико́вувати.**

ПРИКУВА́ТИСЯ *див.* **прико́вуватися.**

ПРИКУЛЬГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* Прийти кульгаючи, шкандибаючи, через силу. *Біль ноги, опухлої й пораненої, докучав йому немало, а тут мусив пішки прикульгати аж з Борислава* (А. Чайковський).

ПРИКУ́ЛЬГУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Кульгати трохи; накульгувати. *Усі бачили на його грудях два бойові ордени і помічали, що він трішки прикульгує на ліву ногу* (Григорій Тютюнник); *Трохи прикульгуючи на праву ногу, він вийшов з-за столу* (Ю. Бедзик); *Прикульгуючи, чоловік поспішив угору по схилу поля* (Ю. Логвин).

ПРИ́КУП, у, *ч.* У деяких картярських іграх: карти, які отримують на додачу до зданих. — *Все-таки я не розумію, до чого тут прикуп до дев'ятки* (М. Йогансен); *Вадим міряє мене поверх тарілки бистрим, коротким прижмуром (де я недавно бачила цей тріумфальний погляд — картяра, якому прийшов вдалий прикуп?..)* (О. Забужко).

ПРИКУПА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **прикупа́ти.** *Згідно з римським правом власник стада повинен був нормально експлуатувати його, поповнюючи спад з приплоду або шляхом прикупання* (із журн.); *Може, не всі, але окремі фермери спромоглися б узяти реальні кредити для прикупання доброго насіння, техніки, проте банки не дають* (з газ.).

ПРИКУПА́ТИ *див.* **прикупо́вувати.**

ПРИКУПА́ТИСЯ *див.* **прикупо́вуватися.**

ПРИКУПИ́ТИ *див.* **прикупо́вувати.**

ПРИКУПИ́ТИСЯ *див.* **прикупо́вуватися.**

ПРИКУ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикупи́ти.** — *Дозвольте тоді узнати, де тут речі, вами прикуплені?* (М. Хвильовий); *Прикуплена земля давала йому право стати поруч з родом* (Я. Качура); // **прику́плено,** *безос. пред. У крамниці прикуплено ковбаску, в тому числі для салату* (В. Лис).

ПРИКУПЛЯ́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прикупля́ти.** *Прикупляння продуктів.*

ПРИКУПЛЯ́ТИ *див.* **прикупо́вувати.**

ПРИКУПЛЯ́ТИСЯ *див.* **прикупо́вуватися.**

ПРИКУПО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прикупо́вувати.** *Оженившись вдруге, дід став дуже послідовно "ставати на ноги" .. Почалося прикуповування землі* (Д. Гуменна).

ПРИКУПО́ВУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ПРИКУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *рідко* **ПРИКУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИКУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* прику́плять; *док., кого, що і без прям. дод.* Купувати на додаток до чогось. *Прикупляв і прикупляв він собі нові ділянки лісу, мав чимало челяді* (У. Самчук); — *Їжте, гостоньки, їжте, любі! Ми .. на базарі не прикуповуємо* (В. Бабляк); *Люд потроху прикуповував макарони, сіль і сірники* (О. Ульяненко); [Д е н и с:] *Худоби у нас, слава Господові, вдоволь* [удосталь], *хіба ще думаєш прикупити?* (М. Кропивницький); — *Хіба я не можу ще прикупити овець?* (Г. Хоткевич); *Шкода, забув* [Русевич] *цього разу прикупити нових пластинок, така заморочена голова була* (Ю. Шовкопляс); *Повернулася додому бабуся, що ходила сама до міста дещо прикупити* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

◊ (1) **Ли́ха прикупи́вши** — з труднощами, зазнаючи важких випробувань; нелегко. *Жили тепер, лиха прикупивши, — доїдали останні крихти* (Л. Юхвід); *Перший раз ледве зібрав* [Іван] *людей. Та все ж, лиха прикупивши, зібрав якось кілька чоловік* (Д. Ткач); *Один бідний неаполітанець узяв собі за жінку хорошу та вродливу дівку на ймення Перонелла, та й жив із нею, лиха прикупивши: сам ходив по людях мулярувати, а вона дома пряжу пряла* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИКУПО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *розм.* **ПРИКУПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *рідко* **ПРИКУПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИКУПИ́ТИСЯ,** уплю́ся, у́пишся; *мн.* прику́пляться; *док.* 1. Купувати що-небудь. *Цьогорічна ціна "пасхального кошика" значно виросла. Жінки, які вже завчасно почали прикуповуватися до Великодня, кажуть, що не вміщаються і в тисячу гривень* (з газ.); *Побачити усю велич Франкфурта можна під час екскурсії по річці Майн, а любителям прикуплятися не можна оминути Цайль — центральну пішохідну вулицю із масою торгових центрів і брендових магазинів* (з мови реклами); *На центральній площі Харкова — майдані Свободи — завирував Слобожанський ярмарок. Для містян це стало радісною нагодою весело провести вихідні й прикупитися недорого* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прикупо́вувати, прикупля́ти, прикупа́ти.** *Аграрний ліцей має навчальне поле, за рахунок продажу врожаю з якого погашаються затрати на ремонт, прикуповується вкрай необхідний інвентар для роботи й навчання* (із журн.).

ПРИКУ́РЕНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **прикури́ти.** *Макс дивився на незнайомого міцного хлопця, та бачив тільки прикурену цигарку в його руці* (Люко Дашвар); *Постарайтеся не глушити прикурений двигун упродовж 10–20 хв., щоб дати розрядженому акумулятору можливість підзарядитися для наступного запуску* (із журн.); // **прику́рено,** *безос. пред. Здобуто огневий пристрій .. Вдарено кресалом об гострий край і роздмухано іскру! Зрештою, прикурено* (В. Барка).

2. *у знач. прикм., жарг.* Те саме, що **обку́рений** 3. *У країнах пострадянського простору растаманами називали також прикурених наркоманів, любителів марихуани* (із журн.).

ПРИКУ́РЕНИЙ[2], а, е, *розм.* Який прикурився (*див.* **прику́рюватися**[2]). *По худій, прикуреній дорожньою пилюкою щоці кобзаря скотилися дві скупі сльозинки* (з переказу); *Стежкою повзли мої земляки.., згорблені та прикурені пилом* (І. Франко); *Під поперечною стіною .. стояло бюрко, завалене паперами й подертими книжками, прикуреними зверху порохом* (Л. Мартович).

ПРИКУРИ́ТИ *див.* **прику́рювати.**

ПРИКУРИ́ТИСЯ[1] *див.* **прику́рюватися**[1].

ПРИКУРИ́ТИСЯ[2] *див.* **прику́рюватися**[2].

ПРИКУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прику́рювати.** *Портсигар автоматичний із вбудованою запальничкою не лише має елегантний вигляд, але й дуже зручний при прикурюванні сигарет* (з мови реклами); *Напередодні зими автовласників особливо цікавить питання, які дроти для прикурювання кращі та як правильно їх обирати* (із журн.).

ПРИКУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИКУРИ́ТИ,** урю́, у́риш, *док., що і без прям. дод.* 1. Розпалювати цигарку, люльку і т. ін. *Вартовий ще раз свиснув .. і почав прикурювати люльку* (Мирослав Ірчан); *Доки дядько, присівши навпочіпки, прикурює з вогнища, ми починаємо розпитувати його про тутешні місця* (О. Гончар); *Він закинув ногу на ногу, витяг кисет і тонкий папір, скрутив цигарку, прикурив від товстої свічки* (А. Кокотюха); *Ліля стала біля мене, прикурила сигарету* (С. Андрухович).

2. *розм.* Запускати двигун автомобіля від заряду акумулятора іншого автомобіля. *Фахівці не рекомендують прикурювати машини зі складною бортовою електронікою, адже це може спричинити виникнення помилок у блоках керування* (із журн.).

3. *рідко.* Злегка, трохи обкурювати (у 2 знач.). *Щоб вивести мошок з кімнатної рослини, її прикурюють тютюном. Цей спосіб допоможе знищити і мошок, і личинки* (із журн.).

◊ **Дава́ти / да́ти прикури́ти** *див.* **дава́ти.**

ПРИКУ́РЮВАТИСЯ[1], юється, *недок.,* **ПРИКУРИ́ТИСЯ,** у́риться, *док.* 1. Запалюватися, загорятися (у 1 знач.). *Цигарки не хочуть прикурюватися, розмокають від снігу, що летить просто в обличчя* (А. Любка); *Якщо люлька не прикурилася з першого разу, то поверхню, що обгоріла, приминають, вирівнюють і прикурюють знову* (із журн.); // *розм.* Злегка, трохи обгоряти; пригоряти (у 1 знач.), припалюватися (у 1 знач.). *Яргордійка сама з кухарем варить киселицю і сама мішає, і то проворно мішає, щоби киселиця не прикурилася* (С. Ковалів); *Коли готують традиційні бойківські голубці, на дно горщика кладуть вівсяну солому, щоби голубці не прикурилися* (із журн.).

2. *розм.* Те саме, що **прику́рювати** 2. *Прикуритися від іншого акумулятора можна тільки тоді, коли номінальна напруга обох акумуляторів однакова* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **прику́рювати.** *У керованій мікропроцесором курильній машині, яка досліджує сигаретний дим, сигарети автоматично подаються в карусель і прикурюються* (з наук.-техн. літ.); *Замерзлий на морозі акумулятор, який не крутить стартер, прикурюється від батареї іншої машини* (із журн.).

ПРИКУ́РЮВАТИСЯ[2], юються, юєшся, *недок.,* **ПРИКУРИ́ТИСЯ,** урю́ся, у́ришся, *док., розм.* Покриватися тонким шаром чого-небудь (пилу, кіптяви і т. ін.).

ПРИКУ́РЮВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **підку́рювач.** *Щоб прикурити сигарету, піднесіть її кінчик до розпеченої спіралі автомобільного прикурювача* (з наук.-техн. літ.); *З'єднайте червоним кабелем-прикурювачем плюсові клеми обох батарей. Запалювання на обох машинах має бути вимкнене* (із журн.).

ПРИ́КУС, у, *ч.* Положення зубів при зімкнених щелепах. *Бабисько з кепським прикусом, бризкаючи на мене слиною.., з притиском торочило мені, що воно допускає до себе "тільки вибраних людей"* (О. Забужко); *Приходить Міріам .. У цієї зуби, здається, білі і рівні. Хіба би був нерівним прикус* (Ю. Іздрик); *У хворих на міастенію найчастіше уражені м'язи обличчя, що призводить до опущення повік, косоокості, порушення прикусу* (з навч. літ.).

ПРИКУСИ́ТИ *див.* **прику́шувати.**

ПРИКУ́СКА[1], и, *ж., діал.* Закуска. *Почали* [гості] *"Христос воскрес" співати .. А потім до прикуски пили* (У. Самчук); *Він підхопився і швидко промовив: — Сидіть! Це тільки прикуска, а зараз буде щось більш тривкіше. Вкотив з городу другу диню* (В. Близнець).

◊ **(1) На прику́ску** — на додаток. *"Цур дурня тобі, пане Пархіме (се уже сам собі каже), та масла грудка на прикуску. Чи не дурний же ти справді? На якого гаспида ти будеш тратитись?"* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРИКУ́СКА[2], и, *ж., вет.* Шкідлива звичка у коня ковтати повітря, хапаючись зубами за який-небудь предмет. *Прикуска може бути симптомом порушення функціонування шлунково-кишкового тракту коня* (з навч. літ.).

ПРИКУ́ТИ *див.* **прико́вувати.**

ПРИКУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прику́ти.** *Ланцюг прикутий до будки і собачого полумиска* (О. Чорногуз); *Голос Даші мелодійною луною розлітався по довгому коридору найчистішим звуком, залітав у палати, де вслухалися в нього назавжди прикуті до ліжка хворі* (С. Талан); — *Куди ти дивишся? — запитав Альтов, пійматиши його погляд, що був прикутий до точки на пустирі* (Є. Гуцало); // **прику́то,** *безос. пред. До портфеля було прикуто срібну візитну картку* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Забрали Ягнича, повели назад, під крило медицини. І до самого порту ніхто вже не бачив його на палубі, наче його там десь унизу було прикуто на ланцюгах* (О. Гончар); *Лівий берег Сени, до якого було прикуто погляд Клода, здавався темною масою* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

Стоя́ти (сиді́ти) / ста́ти (ста́нути, зупини́тися *і т. ін.),* **як (мов, ніби** *і т. ін.)* **прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до місця, до стовпа́** *і т. ін.***]** *див.* **стоя́ти.**

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **прику́тий (приби́тий) до гане́бного стовпа́ (на позо́рищі)** — зганьблений, осоромлений. *Я мовчки все приймала. Чим мала я розбить тяжкі докори ці? Мов на позорищі прикута я стояла, І краска сорому горіла на лиці...* (Леся Українка); *Сердюков як прибитий до ганебного стовпа стояв, зігнувшись і подивляючи розтеряними* [розгубленими], *напівбожевільними очима* (В. Винниченко); *Він.., який не мав жодного стягнення, який звик до пошани, до слави, тепер стояв як прикутий до ганебного стовпа* (І. Багмут).

ПРИКУ́ТИСЯ *див.* **прико́вуватися.**

ПРИ́КУТОК, тка, *ч., розм.* Те саме, що **за́куток** 3. *Всі кутки й прикутки на селі облетіла неждана-негадана чутка: Онисько в паю з Кіндратом Шовкуном пускають власну олійницю!* (Григір Тютюнник).

ПРИКУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прикуси́ти.** *Язик розпух і щемів, і коли він поворушив ним, то помітив, що він прикушений і що в роті є ще солона густа кров* (І. Микитенко); *Володя стояв поруч батька з плямами рум'янцю на щоках, в зіницях у нього світилися сухі вогники, нижня губа була міцно прикушена* (О. Донченко); *Він ще раз глянув на Валю, на її почервонілі від гніву щоки, на прикушений краєчок нижньої, зовсім дитячої губи* (В. Собко); *Його чорні неблискучі очі зовсім заховалися в півколах зморщок, перекривились прикушені уста* (М. Стельмах); *Він спаленів .. і почув у відповідь її притамоване зітхання — прикушений на схлипові віддих полегкости* (О. Забужко); // **прику́шено,** *безос. пред. Стадія клонічних (з посмикуваннями) судом характеризується послідовним скороченням м'язів — згиначів і розгиначів кінцівок і тулуба. З рота хворого виділяється піна рожевого кольору, якщо прикушено щоку або язик* (з навч. літ.).

ПРИКУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прику́шувати.** *Ми нахилилися і поцілувалися, аж до прикушування губ* (Любко Дереш); *Якщо вчасно не розпочати лікування, прикушування щоки може спричинити ураження порожнини рота, коли слизова оболонка покривається нальотом чи виразками* (з навч. літ.).

ПРИКУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИКУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док.* 1. *що.* Затискати між зубами що-небудь. *Чим більше він розповідав, тим більш похмурим ставало обличчя пана Вербовського, тим жорсткіше прикушував він вишневий чубук люльки* (Д. Білий); *Пригорнувшися до меншого брата, вже смирнесенько стояла вона, прикусивши пучечку* (Марко Вовчок); *Радивон прикусив сивого вуса й хотів щось сказати, але тут вдарив дзвінок великого бою* (В. Кучер); * Образно. *Вітольда зачепилася на порозі стайні. — До ранку щоб Казимир був тут, живий чи мертвий, — проказала, прикушуючи кожне слово* (Б. Харчук); // Міцно стиснувши зубами, кусати, пошкоджувати (язик, губу, щоку). *Орік скреготів зубами, прикушував губи до крові, аби задушити в собі звірине виття* (В. Чемерис); *Я трясу її за плечі, та так, що аж зуби в неї клацають, Лорна боляче прикушує язика, скрикує* (Любко Дереш); *Вона вдарила тебе в підборіддя, аж ти прикусив язика* (Ю. Андрухович).

2. *тільки недок., що і без прям. дод.* Їсти що-небудь з чимсь, відкушуючи. *Купили чорного хліба і по маленькому шматочку білого. Так і їли: до чорного прикушували по кавалку білого, аби для смаку* (І. Микитенко); *Прикушував* [міраб-баші] *пісний цукор і повільненько, неначе в свято, присьорбував степлілий кок-чай* [зелений чай по-узбецьки] (Іван Ле); *За столом присутні мужчини (породілля була ще в лікарні), випиваючи та прикушуючи, кожен на свій розсуд вирішували: ким бути хлопцеві* (О. Ульяненко).

3. *перен.* Припиняти, переривати щось. *Раптом його очі втихомирились, прикушуючи гнів, він знову посміхнувся* (М. Стельмах); *Тарасик не знав, чи сміятися, чи сміх прикусити* (В. Лис).

◊ **(1) Прикуси́ти зу́би:** а) стиснути зуби. *Ти тямиш, паршивцю, що говориш?! — одним краєм прикусив зуби Созоненко* (М. Стельмах); б) змовчати, утриматися від висловлювання. *Капрал, почервонів зо злості, але прикусив зуби* (І. Франко); **(2) Прику́шувати / прикуси́ти язика́ (язи́к, язичка́, язичо́к),** *жарт.* — утримуватися від висловлювань; замовкати (у 1 знач.). *Олена завжди вміла гостро відповісти Михасеві, і йому часто доводилось прикушувати язика* (О. Донченко); *Я прикушую собі язик, щоб не мовити зайвого* (В. Шкляр); *Ащо хочеш збрехать, язика прикуси* (Номис); *Вона догадалась, що вже наговорила сім мішків гречаної вовни, й прикусила язика* (І. Нечуй-Левицький); *Орися хотіла перебити Тимчика і гукнути, що вона обов'язково розповість, все одно розповість, але Тимчик штовхнув її ліктем, і вона прикусила язичок* (І. Жиленко); — *А ви, рибонько, тут яким чином? — Я вам не ри... — було розгнівалася Муся та вчасно язичка прикусила, питає: — А ви?* (І. Роздобудько).

ПРИКУ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **прику́шувати.** *Навколоротові м'язи свідчать про емоційний стан людини: губи здатні розтягуватися в усмішці, іронічно кривитися, з презирством опускатися вниз, прикушуватися від болю, хвилювання тощо* (з навч. літ.); *Для язика зуби є одночасно перешкодою (щоб язик не западав, не прикушувався), а також опорою під час вимовляння слів* (із журн.).

ПРИ́ЛАВКОВИЙ, а, е, *етн.* Прикм. до **при́лавок.** *Прилавкові ніжки.*

ПРИЛА́ВКОВИЙ, а, е. Прикм. до **прила́вок.** *Часто обов'язком продавців є не лише продаж товарів, а й оформлення прилавкових вітрин* (з навч. літ.); *Магазин прилавкового типу відкрити простіше, ніж, наприклад, мінімаркет, адже для нього не потрібен великий простір, чимала кількість персоналу та обладнання* (із журн.).

ПРИ́ЛАВОК, вка, *ч., етн.* Частина нерухомої лави в українській хаті під стіною від дверей до кутка. *Евандр же в хату рачки ліз; І там, під прилавком зігнувшись І цупко в бурку завернувшись, Захріп старий во весь свій ніс* (І. Котляревський); *Соломія склала на прилавку перемиті миски та полумиски* (І. Нечуй-Левицький); *Батько сидів на прилавку і гомонів з бабою* (С. Васильченко).

ПРИЛА́ВОК, вка, *ч.* Спеціальний стіл для торгівлі в крамниці, буфеті, на базарі і т. ін. *Оттак думаючи, я був уже на Бернардинській площі, де здовж вулиці тяглися ряди прилавків із овочами* (І. Франко); *Перед прилавком стояла черга покупців, одна продавщиця неспішно різала любительську ковбасу, двоє інших жваво й весело розмовляли про якісь цікаві для них речі* (В. Владко); *За прилавком буфету владарює буфетник — огрядний бритоголовий дядюга з чорними вусиками* (О. Бердник).

(1) На прила́вку (прила́вках) — у продажу. *Згорнувши мішечок під лікоть, подався* [Мирон Данилович] *до площі, хоч знав, що те місце не .. поживніше, ніж пустеля; тільки рідким випадком — харчі на прилавках* (В. Барка); *Редька ще хвилину тому від голоду готова була облизувати хоч покинуті кимсь на стежці порожні пачки від макаронів. А тут тобі свіжина на прилавку!* (І. Карпа).

ПРИЛА́ГОДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прила́годити.** *На столі, накритім білою скатертиною, горіли дві великі свічі, все було до Святої вечері прилагоджене* (С. Ковалів); *Молодиця мала вже заздалегідь прилагоджену кімнату. На латах від стріхи були почеплені полотна й звисали аж до поду* (Л. Мартович); *Пан ад'юнкт, смакуючи рибки, прилагоджені Мошковою жінкою, чимраз більш запалювався думкою про головатицю* (І. Франко); // **прила́годжено,** *безос. пред. Було прилагоджено кілька дощок, зверху лежала плетена матка з рогозу, і спати під сукняним кобеняком було й м'яко, й тепло* (М. Івченко); *Керму прилагоджено, Миколай ударив пару разів по воді, пробуючи. Добре! Можна йти* (Г. Хоткевич); *На рундуку стіл, дзиґлики, на столі прилагоджено до вечері. Стара Перебійниха дає останній лад на столі, їй помагає дочка* (Леся Українка).

ПРИЛА́ГОДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прила́годити** і **прила́годитися.** *Планка для ножів виконана з дерева вищої якості. Від попередньої ця модель відрізняється міцністю кріплень і зручністю їх прилагодження* (із журн.).

ПРИЛА́ГОДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прила́годжувати** і **прила́годжуватися.** *Від прилагоджування машини для друку, керування поданням оптимальних об'ємів друкарської фарби та зволожувального розчину суттєво залежить якість усього накладу* (з наук.-техн. літ.).

ПРИЛА́ГОДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИЛА́ГОДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **прилашто́вувати.** *Боцман прилагоджував гумову прокладку під патрубок* (М. Циба); *Засапавшись, виволік* [Лодиженко] *колеса на рейки і з великим зусиллям прилагодив площадку* (Іван Ле); *— Каблуки там та халяву пристрочити, підошву прилагодити — це в мене, як яєчко, виходило* (Ю. Збанацький); *Наламали дівчата скіпок, наклали під комин. Усе прилагодили і ждуть на матусю: самим топити не веліла* (С. Ковалів); *— Отож слухай, козакам не жаліти горілки, щоб добре спали. Прилагодь два найкращі коні осідлані* (А. Чайковський); *Бенедьо за той час мав прилагодити робітників, котрі б за проводом Шеффеля нині ще поуставляли і повмуровували кітли* [котли] *та машини* (І. Франко).

2. *що.* Те саме, що **готува́ти** 1–4. *Тихович мусив доглядати, як засипали землею пеньки та трамбували землю, прилагоджуючи її до труїння* (М. Коцюбинський); *Жінки прилагоджували з коніпного* [конопляного] *прядива шнурки на ґноти до свічок, сукаючи їх не з ниток, але просто з прядива* (І. Франко); *Якби зломилося колесо, то панотець уже би дав добру науку Іванові, як шанувати прикази господаря! Уже навіть прилагодив собі цілу промову на той випадок* (Л. Мартович); *Доціджував* [Славко] *третє порцелянове горня кави, яку йому Пилипиха осібно прилагодила з праженого ячменю* (І. Керницький); *До втечі готувалися* [полоненики] *довго і ретельно: заощадили харчів, прилагодили одяг та взуття, роздобули дві теплі кошми для спання в снігу* (В. Малик).

ПРИЛА́ГОДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИЛА́ГОДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. Те саме, що **прилашто́вуватися** 2. *Найшлося в кишені кресало, і кремінець, і ґніт .. Василько .. дух затаїв .. Невже ото з такого може бути вогонь? А дядько, прилагодившись, креснув раз, креснув два, постудив, роздмухав і... став вогонь!* (О. Гончар); *В одному дворищі, де збереглися тільки найбільші дерева, та й то з покаліченими гілками, стовбичила величезна акація. При ній прилагодився підліток* (В. Барка).

2. *до чого і без дод., також з інфін.* Те саме, що **готува́тися** 1; прилаштовуватися (у 3 знач.). *Священик прилагоджується до вінчання, звертається по щось до престолу* (О. Кобилянська); *Коли ж у хоромах скрипнули хатні двері, доміркувалася вона, що неня убралася вже в запаску і прилагодилася вийти до гостя* (Марко Черемшина); *— Колись-то старі люди, дочко, навіть день свої* [своєї] *смерті знали. Ото могли прилагодитися так, як треба* (М. Матіос); *Великдень ми собі постановили відсвяткувати по-людськи, аби що там. Прилагодились, як могли* (М. Андрусяк).

3. *тільки недок.* Пас. до **прила́годжувати.** *На початку XX ст. воду розвозили по місту в бочках різної ємності. Кожна бочка позначалася номером, прикріпленим позаду, там же прилагоджувався знак, що позначав її ємність* (з навч. літ.); *Щоб прикріпити котушку до рушниці, треба намотати ізоляційну стрічку навколо ресивера в тому місці, де буде прилагоджуватися кронштейн котушки* (із журн.).

ПРИЛА́ГОДИТИ *див.* **прила́годжувати.**

ПРИЛА́ГОДИТИСЯ *див.* **прила́годжуватися.**

ПРИ́ЛАД, у, *ч.* 1. Спеціальний пристрій, признач. для певної мети (вимірювання чого-небудь, управління чимсь, контролю, спостереження за чим-небудь і т. ін.). *На стінці вагона висів прилад, що показував швидкість руху поїзда* (М. Трублаїні); *— Невже ж тобі, сину, не страшно там* [у небі], *коли під тобою вся земля бурею окутана? — .. Ми там по приладах ідемо* (О. Гончар); *— Мені пощастило побудувати прилад для реєстрації випромінень. Прилад цей можна використати для діагностики й лікування* (І. Росоховатський); *Спроєктований К. Ціолковським снаряд мав витягнуту обтічну форму. У його головній частині розміщувався екіпаж та прилади керування* (з наук. літ.); // Механічне пристосування, пристрій. *Їй спало на думку пристосувати до станка невеличкий прилад, який полегшив би роботу* (О. Донченко).

2. Інструмент, предмет, який використовується для виконання певної дії. *Стіна як стіна, хіба що з .. рештками чогось непотрібного, зайвого в приміщенні для культурних заходів. Ось хоч би і той ріжок баскетбольного кільця .. — То сліди від спортивних приладів! — сказав я* (О. Шугай); *Шкільний фізкабінет Добра-Литвиненків був "начинений" усілякими колбочками, приладами, дротами, дротиками і т. д.* (М. Матіос); // Предмет, що входить до складу якогось устаткування, спорядження. *Поруч ціла шеренга рятівних приладів — круги, шлюпки, понтони...* (І. Багмут).

3. *збірн.* Сукупність відповідних інструментів, предметів, необхідних для виконання певної роботи; приладдя (у 1 знач.). [Л ю б о в:] *Піду, познаходжу увесь прилад до малювання, згадала, що маю роботу; вибачайте, панове!* (Леся Українка); *Вмостившись за своїм столиком біля вікна, поклала* [Марта] *перед собою аркуш чистого паперу і чорнильний прилад* (Р. Андріяшик); *Сучасний прилад для письма представлений широким асортиментом олівців, ручок, пер, маркерів, балончиків для чорнил, туші* (із журн.).

(1) Контро́льно-вимі́рювальні при́лади — засоби вимірювань, у яких створюється візуальний сигнал вимірюваної інформації. *Реєструвальні контрольно-вимірювальні прилади поділяють на самописні, що видають покази у формі діаграми, та друкувальні, які видають результат вимірювань у цифровій формі* (з наук.-попул. літ.); **(2) При́лади спостере́ження** — прилади, за допомогою яких спостерігають, стежать за ким-, чим-небудь. *На деякій відстані від пілота, трохи нижче, за приладами спостереження сидів штурман. Він безперервно дивився вниз на землю* (А. Хорунжий); *Технік .. перебував у вузькій зоні, недоступній для приладів спостереження, і мав закріпити контейнер миттєво* (В. Єшкілєв).

△ **(3) Електрова́куумні при́лади** — електротехнічні прилади, для роботи яких необхідне високе розрідження (вакуум) або наявність газів при певному тискові. *Крім основних активних елементів (напівпровідникові або електровакуумні прилади), сучасні електронні пристрої містять чималу кількість пасивних (резистори та конденсатори)* (з наук.-техн. літ.); **(4) Цифрові́ вимі́рювальні при́лади** — вимірювальні прилади із цифровим відліковим пристроєм, на якому в процесі вимірювання з'являється цифрове значення вимірюваної фізичної величини. *Однією з головних тенденцій розвитку навчального експерименту з фізики є поступове залучення для проведення вимірювань цифрових вимірювальних приладів* (з наук. літ.); **Ціна́ по́ділки [вимі́рювального при́ладу]** *див.* **ціна́.**

ПРИЛА́ДДЯ, я, *с.* 1. Збірн. до **при́лад** 1, 2. *Бутаков разом із штурманом Поспєловим почав встановлювати в штурманській рубці компаси, барометри, октанти, барографи та різне інше мореплавське приладдя* (З. Тулуб); *Семенович і Зарайський нараз облишили малярське приладдя, попідводили голови і, не відповівши на привітання, втупились у несподіваного вісника* (Микита Чернявський); *Двері кімнати розчинились і ввійшла бабуся Одарка з приладдям до чаю* (В. Підмогильний).

2. Предмет, що входить до складу якого-небудь устаткування, спорядження. *Лікар Нен-Сагор віз із собою чимало багажу..: це були різні спеціальні приладдя і препарати для лабораторії в Нурі* (Ю. Смолич); // Необхідний предмет при виконанні певної дії. *Келія мало подібна до пристановищ фахових анахоретів .. Швидше ательє артиста, маляра — височенне, із світлом на всю стіну .. А замість мольбертів та полотен — шафи та полиці з книжками, столи з приладдями, ретортами, склянками, слоїками* (В. Винниченко); *Вимагає* [матрос] *денатурату. Зляканий хазяїн приносить його з усіма приладдями до пиття: фільтром, хлібом, цукром і водою* (Ю. Яновський).

ПРИЛА́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прила́дити.** *Сидіння для машиніста, на якому тепер сидів я, було приладжене так низько, що я не міг дістати рукою до свистка* (Л. Смілянський); *Юнак вклонився батькам, скочив на приладженого для довгої дороги коня й вирушив на пошуки свого щастя* (з казки); *При столі за обідом кожний бере собі, скільки хоче, без порції, дають завжди три потрави і якусь ярину, все старанно приладжене* (Леся Українка); // **прила́джено,** *безос. пред. Мати, що почала вже повертати до здоров'я, ходить з одної кімнати до другої, роздивляється, чи все приладжено, як треба* (А. Крушельницький).

ПРИЛА́ДЖЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прила́дити** і **прила́дитися.** *Консерватизм життя і творчості боровся з його* [П. Чубинського] *пластикою, з тенденціями приладження до нових обставин, поглядів і почувань* (М. Грушевський); *Прибували кравці і швачки: їх ждала пильна робота, приладження панського багатого приданого* (С. Воробкевич); *Тип тіста залежить від його складників і способу приладження* (із журн.).

ПРИЛА́ДЖУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прила́джувати** і **прила́джуватися.** *Обставини життя вимагають від людини все більшої орієнтаційної здібності, все більшої зручності приладжування, все складніше і тяжче стає завдання школи* (М. Грушевський); *Пропоновані щипці для зняття ізоляції призначені для видалення з проводів м'якої ізоляції від 1 до 3,2 мм і не потребують приладжування під діаметр проводу* (із журн.).

ПРИЛА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИЛА́ДИТИ,** джу, диш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Те саме, що **прила́годжувати.** *Кезгайло мовчки приладжує її свічку в ліхтарі* (І. Кочерга); *Тоня Турбай сіла в човна і стала приладжувати весла* (В. Собко); *— Я вмру, хіба ж то яке диво? .. Рушайте і приладжуйте все, що треба для похорону!* (І. Франко); *Коло брами тільки мінарет тоненький. Там курінь приладив вівчар молоденький* (Леся Українка); *— Я не оженюся ніколи! .. Бо я .. себе до іншого життя приладив!* (О. Кобилянська).

2. *що.* Те саме, що **пристосо́вувати** 1, 3. *Пішла лисиця, похнюпивши голову, повела і зайців за собою. Дорогою вона всі хитрощі перебрала, все приладжувала, яка з них дужче підійде до діла* (з казки); *Людина постійно оцінює навколишній світ і все, що в ньому відбувається. Вона немов приладжує цей світ до свого погляду, дивиться на нього крізь призму добре — погано* (із журн.).

ПРИЛА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИЛА́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док., розм.* 1. *до чого і без дод., також з інфін.* Те саме, що **прила́годжуватися.** *Він і сам не стямився, чого це найшла на його* [нього] *така поважність, чого він неначе почав приладжуватись до Ватиної вдачі* (І. Нечуй-Левицький); *Зовсім світ перевернувся! .. Що ж його робити? Як його приладитись?* (Панас Мирний); *Хмельницький пізно вернувся з вечора від патріарха, у котрого часто бував ці дні й довго просиджував, і Грицько, не ждучи його виходу, приладився до роботи* (М. Грушевський); *— Ви заскоро приладилися, — сказав я до обох пань, поглянувши притім на свій годинник. — Скільки мені відомо, пані Маріян обіцяла приїхати точно о пів до шостої* (О. Кобилянська).

2. Те саме, що **пристосо́вуватися** 1, 2. *Оповів я йому про те* [закоханість] *іншими словами, приладжуючись до стилю дитячих оповідань, але Вовка, здається, зрозумів, про що тут ідеться* (Валерій Шевчук).

3. *тільки недок.* Пас. до **прила́джувати.** *З XVI століття до сорочок приладжувалися коміри. Це були як практичні прямокутні комірці, так і шикарні жабо для аристократів, на які інколи використовували до 10 м тканини* (із журн.).

ПРИЛА́ДИТИ *див.* **прила́джувати.**

ПРИЛА́ДИТИСЯ *див.* **прила́джуватися.**

ПРИЛА́ДНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приладна́ти.** *По вечері баба Ганна, шелестячи житом, запалює перед божницею лампадку, до якої приладнана писанка* (М. Стельмах); *— Я все чую! Ось зараз іще хтось із ними заграв. На вашій дудці, отакій, що біля пищика гарбузик приладнаний* (Ю. Логвин); *На низеньку сцену вийшов скрипаль із мікрофоном, приладнаним до скрипки* (Є. Кононенко); // **прила́днано,** *безос. пред. Його тіло являло собою недбало замішене тісто, абияк приліплене до кістяка, де вгорі приладнано було велику голову* (Б. Антоненко-Давидович); *Ще хвилина, й порода пішла вгору. Там, нагорі, де світить яскраве сонце, над чорною прірвою приладнано коловорот* (О. Донченко).

ПРИЛАДНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приладна́ти** і **приладна́тися.** *Для приладнання деталей аплікації до основи дошкільняти застосовують спеціальний гіпоалергенний клей* (із журн.).

ПРИЛАДНА́ТИ *див.* **приладно́вувати.**

ПРИЛАДНА́ТИСЯ *див.* **приладно́вуватися.**

ПРИ́ЛАДНИЙ[1], а, е. Прикм. до **при́лад.** *У науковій праці досліджено особливості приладної температурної помилки світловіддалемірів* (з наук. літ.); // Признач. для приладу (приладів). *Я залазив до більш-менш вцілілих кабін і розглядав рештки чиєїсь власності: наклейки на дверцятах, .. пофарбовані червоним лаком для нігтів тумблери на приладній дошці, видряпані на кермі ініціали* (С. Жадан); *Системи відображення інформації виконують у формі табло, мнемонічних схем, приладних панелей і щитів* (з навч. літ.).

ПРИ́ЛАДНИЙ[2], а, е, *заст.* Улесливий. *— Така-то вже* [удова] *жвава, говірка, така — що й летючі слова хапає... така-то до кожного прикидчива* [старанна], *приладна* (Марко Вовчок).

ПРИЛАДНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приладно́вувати** і **приладно́вуватися.** *Після того як учні оволоділи майстерністю виготовляти голівки ляльки, то переходять до її офактурювання (приладновування перуки, вусів, брів, бороди тощо)* (із журн.).

ПРИЛАДНО́ВУВАТИ, ПРИЛА́ДНУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИЛАДНА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Прикріплювати що-небудь до чогось; прилаштовувати (у 1 знач.). *Сьогодні Василь Яремчук, .. озброївшись молотком, збиває стару вивіску і приладнує нову* (І. Цюпа); *Наташа, схилившись над білявою голівкою ляльки, мовчки приладновувала бантик* (А. Дімаров); *Поки Омелько сідлав коней та приладнував торби й інше своє начиння, малий побіг вздовж берега* (Ю. Логвин); *Разом з Льошкою Харитон Макарович до дверей приладнав засув і клямку* (Ю. Мокрієв).

2. Приставляти зручно, надійно що-небудь до чогось. *Канушевич з машиністом приладновує підпорні бруски* (Г. Коцюба); *Левко і Марія на самому краю лану закінчували складати копи. Левко укладав останні снопи, приладнував шапку* (І. Цюпа); *Мель з одним кожухом "Максима" перебігає в інше місце, приладнує зелене тільце між двома стиснутими деревами і починає відстрелюватися, люто і точно* (М. Стельмах); *Якась дівчина на ходу приладнала до бункера широкий рукав, і з нього потоком полилося в кузов грузовика зерно* (О. Донченко).

3. Установлювати що-небудь відповідно до потреб використання; прилаштовувати (у 2 знач.). *На землі вже смок приладнували. У діжку ллють воду* (А. Головко); *Доктор Драгомирецький приладнував на носі пенсне, короткозоро мружачись до Брилевого палісадника* (Ю. Смолич); *Віктор приладнував свічку на полиці й полював цікаві книжки* (Олекса Ізарський); *Щоб Горобців шкідливих настрашити, Вигадливий Хазяїн взяв Солом'яного Діда приладнав Та ще й з лозиною, неначе хоче бити* (Л. Глібов).

4. Пристосовувати (у 1, 3 знач.) що-небудь для чогось. *Шпіндлер має слово, бо колись, у минулій ері земної планети, він приладнував свій мозок до витвору теорій і легко може зробити всякий прогноз* (В. Винниченко); *Осел прислів'я нагадав. А я до байки приладнав: Нехай не забувають люди, Що дурень всюди дурнем буде* (Л. Глібов); *В стіні комори* [попової] *невеликий проріз був. Приладнав я з дроту ключку і почав тягати паски для своїх хлопців* (М. Стельмах).

5. Готувати що-небудь відповідно до певних потреб. *Довелося чекати, поки приладнають судно, здорове, нове судно турецьке, привезене з Царгорода* (М. Коцюбинський); *Кіра попрохала його прийти приладнати на зиму велосипед, він не міг їй відмовити* (О. Копиленко).

ПРИЛАДНО́ВУВАТИСЯ, ПРИЛА́ДНУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИЛАДНА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Приєднуватися до кого-, чого-небудь. *Чимало людей — обурені на такі зухвалі вигуки, з протесту, — приладнувались і собі до маніфестантів* (Ю. Смолич); *Дід Матвій задумано поплямкав губами й тихо сказав далі: — Воно й з тією комуною, бач, як хто вміє до неї приладнатись* (М. Івченко); *Через кілька хвилин троянівці приладналися до якихось хуторян і непомічені виїхали із заводу* (Григорій Тютюнник); // Ставати біля кого-, чого-небудь. *Приладновуватися поруч колони бійців.*

2. Улаштовуватися біля чого-небудь, на чому-небудь і т. ін. *Пугало вже надів окуляри і з рукописом приладновувався до каганця* (П. Панч); *Ярослав Громійчук у цей час, приладнавшись біля дощаного столика у садку, докреслював схему майбутнього кормоцеху* (І. Волошин); *Він .. вибрав на складі пачку цупкого, лискучого паперу, приладнався біля різальної машини й розрізав папір на невеликі, іграшкові аркушики* (В. Дрозд); *Він ніколи не сидить без діла. Навіть у сідлі, приладнавшись до луки, Микола Чіп сукав із валу мотузку: сталка проста, сталка червона* (І. Білик).

3. Пристосовуватися робити що-небудь. *Жінки тягли на плечах дітей, більші тупцяли самі, схопившись за материні спідниці, ще старші приладновувалися під важку ходу батьків* (Валерій Шевчук); *Напівголі жебраки-байгуші в подертих штанях і величезних шапках-малахаях тяглися до всіх, хто приладнався їсти, простягали свої порожні миски, благаючи хоча б недоїдків* (З. Тулуб); *Повів у коло* [танцювати]. *Аж тут — маленька неув'язка: не знаю, як брати дівку! .. Якось приладнався і пішли* (Є. Кравченко); *Посміхнувся майор, кивнувши на Дениска, що приладнався за боковим столиком писати* (О. Сизоненко); * Образно. *— Ваша психіка ще не зовсім приладналася до нового стану* (В. Винниченко); // Набувати якихось навиків, навчатися якоїсь роботи. *А я, значить, щоб не їсти чужого хліба, приладнався до ремесла, чоботарством зайнявся* (В. Логвиненко).

4. *тільки недок.* Пас. до **приладно́вувати, прила́днувати.** *На старослов'янських суднах вмонтовувалися впоперек сидіння, упори для ніг, а на бортах приладнувалися дерев'яні кочети. Весла робилися з міцного легкого дерева* (з наук.-попул. літ.); *Електрична грілка призначена для будь-якої частини тіла. Вона швидко й зручно приладновується до спини, поперека або ніг спеціальними кріпленнями* (із журн.).

ПРИЛА́ДНУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прила́днувати** і **прила́днуватися.** *На сьогодні існує чимало засобів для приладнування меблевої фурнітури: різноманітні клеї, "рідкі" цвяхи, двобічний скотч, шпильки, кнопки, булавки тощо* (із журн.); *Швидкі зміни в економічному житті вимагають від багатьох людей постійного приладнування до нових реалій* (з газ.).

ПРИЛА́ДНУВАТИ *див.* **приладно́вувати.**

ПРИЛА́ДНУВАТИСЯ *див.* **приладно́вуватися.**

ПРИЛАДОБУДІВНИ́Й, á, é. Стос. до приладобудування. *Наприкінці XX ст. на 11 машинобудівних і приладобудівних заводах Миколаєва, Херсона, Керчі, Севастополя, Києва, Одеси було зосереджено близько 10 % усього обсягу світового кораблебудування* (з навч. літ.).

ПРИЛАДОБУДІВНИ́К, á, *ч.* Фахівець із приладобудування. *Київські приладобудівники розробили та впровадили автоматизовану систему метрологічного контролю електронних приладів* (з газ.).

ПРИЛАДОБУДУВА́ННЯ, я, *с.* Галузь науки і техніки, що розробляє прилади для вимірювання, контролю й регулювання, автоматичні та автоматизовані системи керування, а також галузь машинобудування, яка їх виробляє. *Аналіз закономірностей розгортання науково-технічного прогресу у світі, а також наукового потенціалу нашої країни переконує, що одним з пріоритетів має стати оптико-електронне приладобудування* (з наук. літ.); *Безконтактні електродвигуни призначені для використання в приладобудуванні, авіаційній, автомобільній, військовій і т. ін. техніці* (з наук.-техн. літ.).

ПРИ́ЛАДОВИЙ, а, е. Те саме, що **при́ладний**[1]. *У науковій праці проаналізовано приладові методи дослідження харчових продуктів, нові технології виробництва продуктів харчування* (з наук. літ.); *Цього року підприємство придбало вісім автомобілів для комплексного приладового обстеження газопроводів і споруд на них* (з газ.); // Признач. для приладу, приладів. *На приладових панелях більшості дверей горіли жовті вогники — вони свідчили про те, що каюти законсервовані* (О. Авраменко); *Сімсот сорок вогників індикаторів, контрольних ламп, приладових шкал безшумно пульсувало в рубці* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПРИЛА́ЗИТИ, áжу, áзиш, **ПРИЛІЗА́ТИ,** áю, áєш, *недок.,* **ПРИЛІ́ЗТИ,** зу, зеш, *док.* 1. Наближатися до кого-, чого-небудь, плазуючи (про плазунів, комах і т. ін.). *Карпо почав розказувати, як ящірки гублять хвости і як потім прилазять за ними* (Панас Мирний); *Одного разу дали маленькому хлопчакові, хазяйському синові, молока. Приліз і вуж і став хлебтати з горнятка* (П. Загребельний); *Стояв вуй Ферко і пищалав* [пищав] *у свою денцівку. Доки не приліз товстий, замохнатілий полоз і не вклався перед вуєм коло миски пареного молока* (М. Дочинець); // Наближатися до кого-небудь, повзучи або рачки (про людину). — *Скільки це вже йому? .. — Шість минуло в квітні. Тепер ми з ним щоранку співаємо. Він прилазить до мойого ліжка й питає: "А що робить вітер, тату?"* (О. Лисяк); — *А яка різниця, пане суддя, — промовив Василь, — чи то ми прилетіли, чи прийшли пішки, а чи плазом прилізли* (С. Скляренко).

2. *зневажл.* Приходити куди-небудь, до когось. — *Ведмедя зловили, посадили в клітку, їсти йому не дають... а тут прилазить отакий* [йолоп] *.. і починає гилити цю нещасну, зацьковану звірину руками й ногами!* (Л. Кононович); — *Ну, чого цей приліз? — скривився Джіафер, видимо, нерадий* (М. Коцюбинський); *Пригладив я чуба; всовуюсь до паламарки. А дід і не дивиться. Тільки бубонить: — Ич... прилізла... куряча голова...* (І. Микитенко); — *Агій, холери на вас нема! — загримів зненацька голос. — Вже сюди прилізли... Ану, марш звідціля!* (Г. Пагутяк).

3. *тільки недок.* Лазити (у 1 знач.), лізти (у 1, 2 знач.) з позначенням повторюваності, тривалості дії, що відбувається в різний час або в різних напрямках. *Всі мої товариші сидять, мов кам'яні статуї, й мовчать. Я прилізаю до кожного з них окремо й буджу, термошу їх* (О. Турянський); *Щосуботньо* [щосуботи] *прилізав сюди горбун Земко, відун з Белебова, і чекав, коли панії зберуться до купелі* (М. Дочинець); // *зневажл.* Приходити кудись, з'являтися десь час від часу. *Не ганяв* [пес] *господининих любашів* [любасів], *коли ті прилазили, але неодмінно прокидався, коли ті виходили* (Валерій Шевчук); *Як вона довідалась* [про злочин]? *Здогадалася, коли він почав пропадати ночами.., коли прилазив у материну юрту раненько-вранці, думаючи, що вона давно заснула* (Ю. Покальчук).

ПРИЛА́СКАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **приласка́ти.** *Навколо в обіймах степової тиші ніжилася земля, як приласкана коханим дівчина* (Григір Тютюнник); *Стою.., обвіяний Вітром, приласканий зорями* (В. Поліщук); *Шевченко вночі влетів до Оренбурга .. Десь під обід, приласканий уже батьками-командирами, лежав собі на нарах у пересильній тісній казармі й читав* (Василь Шевчук).

ПРИЛАСКА́ТИ *див.* **прила́скувати.**

ПРИЛА́СКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прила́скувати.** *Нашим завданням були зустрічі й розмови, так зване шукання спільної мови або приласкування, як сміялась Олена, з людьми, що зісталися після совєтів* (У. Самчук).

ПРИЛА́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИЛАСКА́ТИ,** áю, áєш, *док., розм.* 1. *кого.* Виявляти ласку до кого-небудь; пестити (у 1 знач.), приголублювати (у 1 знач.). *Треба вола приласкувати, як запрягаєш* (Сл. Б. Грінченка); *Дівчина винувато посміхалась, і з того її обличчя ставало таким наївним, милим, що мимохіть хотілося приласкати його, приголубити* (П. Панч); *Михайло притиснув собачу голову до грудей, приласкав* (М. Томчаній); — *Розумний пастир таку людину, як наш Кордет, не висилав би у монастир, а приласкав би, зігрів би добрим словом і спрямував її палку, завзяту душу на путь добра і правди* (Василь Шевчук); * Образно. *Ой, високі явороньки, Як дістану рану, Приласкайте гілочками Ви мою кохану* (з народної пісні).

2. *що, перен.* Приємно діяти на органи чуттів (про сонце, теплий вітер, дотик до чого-небудь гладенького, м'якого, пухнастого і т. ін.); пестити (у 2 знач.). *Дівчина присіла в затінку для перепочинку. Вона тішилася навколишньою красою, а тим часом легкий вітерець приласкував її личко* (з казки); *Альоша переступив тяжкий цеп, що оповивав супокій монумента, і наблизився до його підніжжя. Холодний і чистий мармур приласкав його шкіру* (І. Микитенко); *Визирнуло з-за даху сонце, пригріло, приласкало, і Софійка задрімала* (А. Дімаров).

3. *кого, ірон.* Ударяти чимсь, бити. *Спирка знав крутий батьків норов. Коли щось не так, він міг приласкати і жінку, і сина канчуком* (А. Кокотюха).

ПРИЛА́СТИТИ *див.* **прила́щувати.**

ПРИЛА́СТИТИСЯ *див.* **прила́щуватися.**

ПРИЛАТА́ТИ *див.* **прила́тувати.**

ПРИЛА́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прила́тувати.** *Прилатування латки.*

ПРИЛА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИЛАТА́ТИ,** áю, áєш, *док., що.* Пришивати латку до чого-небудь. *Щоб рукави піджака не протиралися в зоні ліктів, на це місце прилатують шкіряні латки, які одночасно слугують декоративним елементом одягу* (із журн.); — *Вона в мене така робітниця, — ніжно вихваляла вона дівчинку. — Чи пасти, чи дітей бавити, чи й латку прилатати, — все вміє...* (О. Гончар); * Образно. *Моя стаття .. вийде ще більш неповною, бо я огляділась уже запізно, що мені бракує деяких важних оригіналів, та вже дещо з пам'яті прилатала, а дещо обминула, хоч тямлю, що се негаразд* (Леся Українка); *Як це* [віршові óбрази] *пов'язати з цілістю, як помістити в вузьких рямцях останнього короткого рядка, як прилатати до трьох попередніх?* (Б.-І. Антонич).

◊ **Ні приши́ти, ні прилата́ти** *див.* **пришива́ти; Приста́вити (приліпи́ти, прилата́ти** *і т. ін.)* **ла́тку** *див.* **приставля́ти.**

ПРИЛА́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **прила́тувати.** *Латки можуть прилатуватися вручну або машинним способом* (з навч. літ.).

ПРИЛАШТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прилаштува́ти.** *Микола прощався з ним, коли в батька на спині вже була прилаштована важка мінометна плита* (П. Загребельний); *Місце між столом і дверима займала лава, прилаштована на ніжках, вкопаних просто в землю* (С. Добровольський); *— В мене всі прилаштовані. Я живу з дочкою і зятем у тій квартирі, де колись мешкала купа народу* (Є. Кононенко); *Того ж дня він був прилаштований у відділення креслярів, залишив домівку батька, що пустився берега, й пристав до тітки* (О. Ульяненко); // **прилашто́вано,** *безос. пред. Над верхнім краєм дошки прилаштовано бляшане відерце з водою, з якого вода по крапельці падала в жолобок на дошку* (Ю. Яновський); *Столи з фізичного кабінету вже витягнуто на подвір'я й розставлено під деревами, тут же прилаштовано й клубну радіолу для танців* (О. Гончар); *У проломі стіни прилаштовано кулемет, біля нього двоє солдатів* (В. Нестайко).

ПРИЛАШТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прилашто́вувати** і **прилашто́вуватися.** *У разі прилаштовування голуб'ятень до інших будівель їх краще розташовувати з найменш вітряного боку (звичайно на сході чи півдні)* (із журн.); *Кожне спілкування із собі подібними — це змушене прилаштовування до собі подібних* (Валерій Шевчук).

ПРИЛАШТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИЛАШТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Прикріплювати що-небудь до чогось. *За якісь п'ятнадцять хвилин захекані хлопці, витираючи з лоба піт, прилаштовували шнур до свого казкового змія* (О. Копиленко); *— Воля ваша, пане, — сказав Філіпів слуга, прилаштовуючи до сідла свою торбу* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Зарядив* [Уралов], *прилаштував свою катеринівку* [рушницю] *до велосипеда і покотив на озера в степ* (О. Гончар); // Приєднуючи що-небудь до чогось відповідним способом, робити придатним для нормального користування. *Батько мало не всі книжки перетягав їм на п'ятий поверх, балконні двері прилаштував* (І. Муратов).

2. *кого, що.* Поміщати кого-, що-небудь зручно в якомусь місці. *Злізла* [Тамара] *вниз, виглянула, чи нема близько штубової* [наглядачки], *і швиденько перетягла матрац і подушку на другий поверх, почала прилаштовувати їх* (А. Хижняк); *Щось помітивши, Юліан оживає й прилаштовує мене в кінець черги* (Р. Андріяшик); *Батько на ніч зібрався знов на завод. Перед тим як піти з двору, ще раз схилився над внуком, якого Клава прилаштувала під вишнею в гамаці* (О. Гончар); *Лука приніс їй декілька барвистих подушечок, набитих сушеними травами. Марта прилаштувала їх біля себе* (С. Андрухович); // *що.* Чіпляти, вішати на себе зброю, торбу і т. ін., пристосовуючи зручно. *Олекса Петрович .. торбу з рибою, вертаючись додому, прилаштовував під піджаком так, що не знати було — зловив він що чи ні* (М. Рильський); *Ми одягаємось, прилаштовуємо зброю і виходимо в морозну ніч* (І. Багмут); *Валерій перекинув через плече балони. Вони йому заважали, він ніяк не міг зручно їх прилаштувати* (М. Білкун).

3. *що.* Установлювати що-небудь відповідно до потреб використання. *— Він прилаштовував нову стрілу, вибираючи собі ціль* (А. Хижняк); *— Ну як ти тут скажеш коротко, — стенає плечима і прилаштовує для прицільної стрільби автомат* (Є. Доломан); *Юра запевняв, що через місяць .. у них буде справжня горіхова олія! Великий дуб-прес накотили, прилаштували клиння, жаровню склепали з шматків жерсті...* (Іван Ле); *Старий Муромець виніс із повітки токарний стан, прилаштував його за хатою, де був холодок* (І. Білик); // *що.* Обладнувати що-небудь, пристосовуючи до певних потреб. *Кобзарева сім'я, як і багато інших, сяк-так прилаштувала для житла вогкий і темний погріб* (С. Журахович); // *кого, що.* Пристосовувати когось, узгоджувати щось відповідно до чого-небудь. *Ясона крутили так і сяк, прилаштовуючи його до звичних імен, спробували, на взірець Гаврилів та Гараськів, кликати його Гасоном* (П. Загребельний); // *кого, що.* Підготовляти кого-, що-небудь відповідно до потреб використання. *— Їхати, то й їхати. Зараз коня прилаштую* (Панас Мирний).

4. *кого, розм.* Улаштовувати кого-небудь на роботу, посаду і т. ін. *— Вовку з Брюсселя виймай! — наказав Перепечай. — Хай до діла його прилаштовує. Бо оце тиняється без діла* (Люко Дашвар); *Їй треба чоловіка, хазяїна її маєтків, які розкрадають управителі. Вона хоче прилаштувати його на цю посаду* (В. Винниченко); *Посилаючи Аню в санбат, Голобородько зовсім не думав, що вона там побачить свого чоловіка .. Хотілося просто прилаштувати Аню* (С. Голованівський); // Прикріпляти кого-небудь до когось для участі в чомусь. *Вирішили прилаштувати діда в першій ватазі до Захара Блажкуна* (В. Кучер); // Забезпечувати нагляд за ким-небудь. *Ми домовляємося, що мені допоможуть виїхати з Луганська, я поїду в Харків, там на місці вирішу, куди прилаштувати дітей* (С. Талан).

ПРИЛАШТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИЛАШТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Приєднуватися до кого-, чого-небудь у дорозі. *— Всім бути готовими до бою, але без дозволу, без команди — жодного пострілу! Жодного! Приєднуємося чи прилаштовуємося до німецької автоколони* (Є. Доломан); *До них прилаштувався піший сотник Заблудовський і собою завершував .. гоноровитий гетьманів кортеж* (Іван Ле); *На станції Богучар вони прилаштувалися до військового ешелону і поїхали на фронт* (Григорій Тютюнник); // *перен.* Намагатися потрапити в тон, ритм і т. ін.; пристосовуватися. *Анрі-Жак пригравав на заповітній своїй окарині, нашвидку прилаштовуючись до незнайомих мелодій* (Ю. Яновський); // *перен.* Пристосовувати свої дії до чиїхсь інтересів з певною метою. *Тюрма гризе тебе, як іржа залізо, як би ти до неї не прилаштовувався* (В. Рубан); *Отак Притулок прилаштовувався до потреб людей, а не вони до нього. Занепадав, відроджувався...* (Г. Пагутяк).

2. Знайшовши собі більш або менш зручне місце, перев. для виконання або здійснення чого-небудь, займати його. *Їдять* [бульдозеристи], *а дехто вже й покурює, і ніби й не бачать виконроба, як він убого прилаштовується поруч із студентом осторонь на ящику* (О. Гончар); *Васюн тут же прилаштовується до хвоста черги і подає мені знак* (Ю. Андрухович); *Спочатку він весело подався шукати гарного місця для купання, прилаштувався обіч хлопчаків, які, зайшовши по коліна в Саксагань, вудили в побожній мовчанці* (Ю. Яновський); *Найкраще з усіх галичан прилаштувався Кирило. Він стояв на ґанку монастирського книгосховища* (А. Хижняк); *Біля входу в тунель прилаштувався з точними .. вагами жвавенький дідок, чатуючи на клієнтуру* (П. Загребельний).

3. *з інфін.* Робити певні приготування для здійснення або виконання чого-небудь, збиратися робити щось. *Кожного разу, як тільки хлопець прилаштовувався щось написати, його переслідувачі, ніби чуючи те, одразу з'являлися на "обрії"* (В. Козаченко); *Жінки з села — серед них траплялись несподівано молоді й гарні — прилаштовувались продавати м'ясо або сир прямо на вулиці* (Є. Кононенко); *Денис прилаштувався дрімати на задньому сидінні* (А. Кокотюха).

4. *розм.* Улаштовуватися на роботу. [Г а н д ж а:] *Здрастуй, рідна шахто! Більше як рік не був тут ..* [Д а н и л о:] *Ви куди, Харитоне Сильвестровичу? На старе місце? У свій забій?* [Г а н д ж а:] *Та вже десь прилаштуюсь* (Ю. Мокрієв); — *Став за цей час, мабуть, професором ветеринарії?* — *Ні. Але з кіньми не порвав: на іподромі прилаштувавсь...* (О. Гончар); *Прилаштувалася* [Майка] *до приморського ресторанчика — і офіціантка, і посудомийка, і прибиральниця* (Люко Дашвар).

5. *тільки недок.* Пас. до **прилашто́вувати.** *Неважкі настінні декоративні елементи можуть прилаштовуватися за допомогою булавок, шпильок, двобічного скотчу* (із журн.).

ПРИЛАШТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прилаштува́ти** і **прилаштува́тися.** *Порушення таємниці голосування може виражатися як у дії (прилаштування в кабіні технічних засобів для спостереження за виборцями), так і в бездіяльності (невстановлення кабін для особистого заповнення бюлетенів)* (з навч. літ.); *Чималої популярності набула гіпотеза, що первісною фазою прилаштування грецького письма до слов'янських мов була так звана Софійська абетка* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЛАШТУВА́ТИ *див.* **прилашто́вувати.**

ПРИЛАШТУВА́ТИСЯ *див.* **прилашто́вуватися.**

ПРИЛА́ЩЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прила́щити.** *Прилащене сонцем обличчя.*

ПРИЛА́ЩИТИ *див.* **прила́щувати.**

ПРИЛА́ЩИТИСЯ *див.* **прила́щуватися.**

ПРИЛА́ЩУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач **прила́щувати.** *Прилащування немовляти.*

ПРИЛА́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИЛА́ЩИТИ,** щу, щиш, **ПРИЛА́СТИТИ,** а́щу, а́стиш, *док., кого, розм.* Виявляти ласку до кого-небудь. *Деякі психологи радять прилащувати дитину, коли вона вередує, замість того, щоб ігнорувати або сварити. Такий спосіб, на їхню думку, допоможе їй швидше заспокоїтися* (із журн.); *Три цариці в однім царстві .. вжитися не могли. Кожна з них намагалася перетягнути царя на свій бік, а йому хоч розірвися. Одну приголубить — друга вовком дихає, її прилащить — третя громи й блискавки мече* (В. Чемерис); *Прилащив* [офіцер] *пуделя, пішов, розглядаючись, до префектури* (О. Кундзич); *Чоловічок .. поліз із-під ковдри до Жені, притулився, потерся, як це робить кожна тваринка, коли хоче, щоб її прилащили, погладили* (В. Близнець); * Образно. *Море, море.., Блакиттю, галькою розваж у тузі! Прийми свого сина несполоханого, Рідного скелям і бірюзовій медузі. Приласти сяйвом, одбитим сонцем* (М. Семенко).

ПРИЛА́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИЛА́ЩИТИСЯ,** щуся, щишся, **ПРИЛА́СТИТИСЯ,** а́щуся, а́стишся, *док., розм.* 1. Ніжно горнутися до кого-небудь; лащитися (у 1 знач.), пеститися (у 1 знач.). *Побачивши тата, хлопець побіг до нього, прилащився дитячим звичаєм* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Те саме, що **підла́щуватися.** *На подвір'я вибіг їм назустріч чорний песик. На Ганну він глянув трошки недовірливо, а до Торбича прилащувався* (М. Томчаній); *Прилащиться підлиза хоч до кого: Солодкії слова Приманюють великого й малого, — То вже така дурниця світова* (Л. Глібов); * У порівн. *Він простягнув до неї руку, і рибка одразу ж припливла до його руки, ніби прилащилась до неї* (Ю. Покальчук).

ПРИЛЕ́ГЛИЙ[1], а, е. Який прилягає (у 5 знач.) до чого-небудь, розташовується, міститься поряд із чим-небудь; суміжний. *Десь позаду, в прилеглій до залізничної станції вулиці, досі ще перегукувалися схвильовані пси* (Іван Ле); *Велика землянка й прилеглі до неї окопи були вже забиті пораненими до краю* (В. Кучер); *На .. ринкові і прилеглій до нього площі у той день немає де ногою ступити від людей, коней і возів* (Ірина Вільде); — *Жодне еллінське місто на азійському березі та прилеглих островах віднині не підкорятиметься Дарієві!* (І. Білик); *Комбінації — відкриті системи, в які можна ввести будь-які прилеглі елементи аж до безмежності* (Т. Прохасько).

ПРИЛЕ́ГЛИЙ[2], а, е, *рідко.* Те саме, що **пр́ілий.** *Прилегле жито* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИЛЕ́ГЛІСТЬ[1], лості *і* лости, *ж.* Абстр. ім. до **приле́глий**[1]. *Московія, майбутня Росія, різнилася від своїх західних посестер не тільки, як пише Е. Саїд, безпосередньою прилеглістю колоній та відсутністю культурних і економічних перепадів між ними й метрополією .. — вона різнилася й дечим посутнішим* (О. Забужко).

ПРИЛЕ́ГЛІСТЬ[2], лості *і* лости, *ж., рідко.* Властивість і стан за знач. **приле́глий**[2]. *Прилеглість зерна.*

ПРИЛЕ́ЖНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **приле́глий**[1]. *В суботу вечір* [ввечері] *народ щільно заповнив усю коршму, і всі сіни, і прилежний ванькир* (І. Франко); *Кандидат на посаду ректора пообіцяв покращити благоустрій університету та озеленити прилежні до нього території* (з газ.).

ПРИЛЕ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **приле́жний.** *Прилежність сторін.*

ПРИЛЕ́СТИ́ТИСЯ *див.* **приле́щуватися.**

ПРИЛЕТІ́ТИ *див.* **приліта́ти.**

ПРИЛЕЩА́ТИСЯ *див.* **приле́щуватися.**

ПРИЛЕ́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПРИЛЕЩА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИЛЕ́СТИ́ТИСЯ,** ещу́ся, ести́шся, *док., розм.* Те саме, що **підле́щуватися.** — *Вже вона не даремно так довгі літа до мене прилещувалась* (І. Франко); *От вона до нього прилестилась та й питається раз у нього:* — *Чи є,* — *каже,* — *на світі такий чоловік, щоб тебе подужав?* (з казки); *Раптом подумав, що дуже добре було б, якби до моїх ніг прилестився кіт і потерся об них* (В. Лис).

ПРИЛИ́В, у, *ч., рідко.* Те саме, що **припли́в.** *Був морський прилив, і течія гнала корабель на скелі* (І. Франко); *Щоранковий океанський прилив мав ось-ось розпочатись* (Іван Ле); *Долітають знадвору голоси юрби, заблукані уривки пісень, сильніші, то слабші приливи гамору, окремі вигуки* (Б.-І. Антонич); *Прилив енергії дають танці і співи* (М. Дочинець); *Прилив гострої ніжності до Лорни пройняв мене — від самого нутра й аж до пальчиків на ногах* (Любко Дереш); // *у знач. присл.* **прили́вом.** Потоком, валом. *Наближаються тіні високим приливом, Піднімають мене на напружені лікті* (П. Мовчан).

Припли́в (*рідко* **прили́в) кро́ві (кро́ви)** *див.* **припли́в.**

ПРИЛИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прилива́ти.** *Психохімічні отруйні речовини спричиняють сухість у роті, прилива́ння крові до шкіри, прискорене серцебиття* (з наук. літ.); *Розчин з осадом у гарячому стані фільтрують крізь маленьку лійку з невеликим щільним фільтром. Приливання на фільтр здійснюють невеликими порціями* (з навч. літ.).

ПРИЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИЛИ́ТИ,** ллю́, ллє́ш, *док.* 1. Підступати потоком (про щось рідке). *Очі стулялися. І вже почало снить і марить* [снитися й маритися], *що бистра річка .. в очі лиснула, приливає усе ближче та ближче* (Марко Вовчок); *Повз одинокої оселі, що біля моря, іде залізниця — тупик. І на тупику, коли вийдеш увечері слухати, як приливає море, бачиш зруйновані вагони, розірвані снаряди, бачиш руїну* (М. Хвильовий); *Берете стейк.., обсипаєте часником, розрізаним уздовж на пластівці, та свіжозмеленим чорним перцем, кидаєте дрібку солі. Є школа, яка твердить, що сіль робить м'ясо жорстким, бо вода приливає з середини до країв, поближче до солі* (С. Пиркало); * Образно. *Те почуття, що прокидалось в ньому до Наташі, полегшувало його страждання, в години її чергувань йому приливали радісні сили* (О. Гончар); // *розм.* Прибувати відчутно в якусь частину тіла (про кров); припливати (у 2 знач.). *Від .. сорому кров приливала* [Катерині] *в обличчя* (С. Чорнобривець); *На ногу ступати ще не можна. Навіть у сидячому стані кров приливала до ран, і вони починали пекти* (І. Білик); *Матрос поклав кілька сухих полін і став роздмухувати вогонь. Від натуги кров прилила до голови, .. все кругом закрутилося* (М. Трублаїні); *До Бланчиних щік прилила кров, а її очі гарячково заблищали* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *безос. Прилило мені до лиця, думала — згорю* (Ганна Барвінок); * Образно. *До щік приливало фарбу; і вона, швидше потайки, очікувала того дня, коли минуле повернеться до неї, але в інших іпостасях* (О. Ульяненко); // *перен.* Виявлятися з більшою силою (про енергію, світло і т. ін.). *Світ усе більше приливає* (Панас Мирний); *Христина замислилася й справді відчула, як до ніг приливає тепло* (Н. Сняданко); // *також у сполуч. зі сл.* в г о л о в у, д о г о л о в и, д о с е р ц я, *перен.* Виникати (про почуття, відчуття, емоції і т. ін.). *Хміль, проти звичного, не приливав до голови* (В. Лис); *Сором, досада, злість — усе разом прилило в його голову, мутило його кров, гамселило в висках* (Панас Мирний); *Нервова радість так швидко згасла, як і прилила* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* Поливати що-небудь чимсь. *Він мерщій наклав собі повну тарілку вареників, прилив зверху маслом* (Панас Мирний); * Образно. *Стара мати говорить, слізьми слова свої приливаючи, до невістки: — От люди лихі! От недобрі, Марусечко!* (Марко Вовчок); // *у сполуч. зі сл.* в о г о н ь. Заливаючи, гасити. *От він візьме та й приллє водою огонь* (Сл. Б. Грінченка).

3. *що, розм.* Випивати у зв'язку з якою-небудь подією, з якоїсь нагоди. [О т е ц ь Х р и с а н т і й:] *Життя пройшло повз мене, як подорожній, і нічого не вродило на моїй ниві, окрім християнського песимізму. Його вином я безуспішно приливаю* (М. Стельмах); *Обідали* [шляхетські полки] *далі, приливаючи вином і похваляючись, як в'язатимуть під Збаражем козаків у лики* (П. Загребельний); *— Ну, тепер можна і випить, догану прилити* (В. Дрозд); *— А чи не податися нам у шинок до Лейби і прилити зустріч?* (В. Чемерис).

4. *що, рідко.* Доливати що-небудь до чогось. * Образно. *Він слухає* [розмову на ярмарку]... *До свого горя приливає ще людське; троюдить своє гаряче серце* (Панас Мирний).

5. *що, спец.* Приєднувати метал до металу литтям. *Приливати металеві листи.*

◊ **(1) Прилива́ти / прили́ти доро́гу (дорі́женьку)** — проводжаючи кого-небудь у дорогу, випивати, щоб зробити його мандрівку, подорож і т. ін. вдалою, убезпечити від нещастя. — *Приливайте доріженьку, Щоб не курилася; Розважайте рідну неньку, Щоб не журилася!* (з народної пісні); *Коли гості сідали до машин, всі обступили їх із чарками, щоб дорогу прилити, хай не курить* (Ю. Яновський).

ПРИЛИВНИ́Й, а́, е́, *рідко.* Стос. до приливу. *Якщо кам'яниста планета розташована достатньо близько до своєї зірки, то вона може втратити свою воду. Причиною цього є нагрівання планети внаслідок приливного впливу зірки* (із журн.).

ПРИЛИГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прилига́ти.** *Прилигання худоби.*

ПРИЛИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Прив'язати налигачем. *Настя Дмитрівна, розмовляючи лагідно з худобиною, прилигала її до стовпа біля повітки* (Микита Чернявський); * Образно. *Я тільки те пишу, що чув... Іще коли маленьким був; Свого ж не прилигав нітрохи* (О. Корсун).

ПРИЛИ́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прилиза́ти** 2–4. *Його невеличка фігурка з рідким уже, на дві половини розділеним і гладко прилизаним волоссям .. виглядала мов з воску виліплена кукла* (І. Франко); *Чуб лежав, охайно прилизаний, а одне око було менше за друге, що свідчило, що він сюди прийшов з якоюсь гадкою* (Валерій Шевчук); *Ми домовилися зустрітися через день-два після оголошення результатів відбору, обговорити "прилизаний варіант" мого плану* (М. Кідрук); // **прили́зано,** *безос. пред. — А мені не до вподоби ваша класична краса: в неї вже дуже все пригладжено та прилизано* (І. Нечуй-Левицький); *Такий геніальний поет, як Шиллер, дав зразок майстерного подекуди, але в цілому невдатного перекладу сеї трагедії* ["Макбет" В. Шекспіра], *де дикі тони оригіналу злагоджено, вигладжено, прилизано і тим способом ослаблено* (І. Франко).

2. *у знач. прикм., розм.* З гладенькою зачіскою. *Хаїм, прилизаний, вимитий, у білій гладженій манишці, сидів .. зовсім готовий* (Г. Хоткевич); *Билися між собою двоє. Один — дебелий.., завжди прилизаний, з ретельним проділом, а тепер розпатланий і розчуханий, другий — у лакейському чорному однострої, тільки тепер мокрому як хлющ* (П. Загребельний); *Він виявився не кремезним здорованем із модельною зачіскою, якими вважав мільйонерів Денис Черненко .. Нормальний, навіть симпатичний чоловік.., акуратно пострижений та не прилизаний* (А. Кокотюха); // *перен.* Який має надто акуратний зовнішній вигляд. *Ніхто не впізнавав його — не було вже дисциплінованого, прилизаного й надушеного чиновника. Сам собою розкуйовдився чуб, розстебнувся мундир* (С. Васильченко); *Непомітно біля столу проректор натиснув кнопку, і на порозі з'явилася прилизана постать Курочки* (С. Чорнобривець); *Я .. була дуже здивована, роздивляючись гламурно вдягнену публіку, деяких представників якої я шокувала своїм прилизаним виглядом* (Л. Денисенко).

3. *у знач. прикм., перен., розм.* Надто правильний у манерах, поведінці, діях. *Якою молоденькою, прилизаною здалася зараз Ніні вожата, змальована в оповіданні!* (О. Донченко); *Антоні довелося з годину почекати у великій залі.., поки вийшов молодий прилизаний ад'ютант і запросив його до кабінету* (В. Малик); // Який нічим або у якому ніщо не виділяється, який відзначається одноманітністю, сірістю. *Мені видно було тепер зовсім виразно лице Анатоля. Чогось я зложила собі про нього думку, що він мусив бути кращим, ніж як я бачила його тепер. Звичайне, прилизане обличчя...* (Леся Українка).

ПРИЛИ́ЗАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прили́заний.** *Неправильно дібраний засіб для догляду може надати вашому волоссю ефекту жирності або "нездорової" прилизаності* (із журн.); *Пуебла є типовим мексиканським містом без жодного відбитка європейської прилизаності* (М. Кідрук); *Пишучи свою "Комедію", Данте водночас творив нову італійську літературну мову, тому надмірна академічна правильність і прилизаність перекладу, певна річ, не пасуватиме* (з наук. літ.).

ПРИЛИЗА́ТИ *див.* **прили́зувати.**

ПРИЛИЗА́ТИСЯ[1] *див.* **прили́зуватися**[1].

ПРИЛИЗА́ТИСЯ[2] *див.* **прили́зуватися**[2].

ПРИЛИ́ЗУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **прили́зувати** і **прили́зуватися**[1]. *Кондиціонер придатний для тонкого волосся, насичує волосся без ефекту прилизування та має приємний запах* (з мови реклами); *За радянських часів прилизування й підфарбовування реальних історичних діячів, претворення їх на подобу освячених ікон було досить поширеним явищем* (з публіц. літ.); *Імпресіоністи освіжили пейзажний живопис і зробили його більш реалістичним, хай і замість деталізації й прилизування композиції* (із журн.).

ПРИЛИ́ЗУВАННЯ[2], я, *с., зневажл.* Дія за знач. **прили́зуватися**[2].

ПРИЛИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИЛИЗА́ТИ,** лижу́, ли́жеш, *док., що.* 1. Лизати потроху що-небудь. *Заметушився господар, Страви без краю почав подавати і, зовсім як слуги, Навіть прилизував їх крадькома, несучи до їдальні* (М. Зеров).

2. Пригладжувати язиком, губою що-небудь. *Грушевич видряпався на нари, сів, прилизав нижньою губою вицвілі в тюрмі вусики* (Р. Андріяшик); * У порівн. *На одній станції увійшов до мого переділу елегантний панок. Одяг з ігли* [голочки], *шовкова сорочка, волосся, якби корова язиком прилизала* (Б. Лепкий).

3. *розм.* Надто ретельно пригладжувати (волосся). *Він правою рукою вітався, а лівою раз по раз* [раз у раз] *прилизував майже зовсім лису голову* (Р. Федорів); *Він чуба іще не прилиже, Не втреться, а в неї* [жінки] *за мить Нарізаний хліб на столі вже, Варене й печене димить* (П. Дорошко); *Невідомо, якими саме способами .. йому вдалося гладенько прилизати своє гарне кучеряве волосся* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

4. *перен.* Те саме, що **пригла́джувати** 2. *"Прилизуючи" текст твору, редактор не повинен ламати його задум, хоча може запропонувати авторові більш вдалі рішення* (із журн.); [П о д о р о ж н і й:] *Всіх нас уже так прилизала культура... але для мене се завжди велика втіха бачити таку старосвітську людину* (Леся Українка); *Життя й боротьба за успіх іще встигнуть усе прилизати й підігнати під загальний смак. Не бійся бути "іншим", "незрозумілим"!* (М. Слабошпицький); *Летьєрі .. дозволяв собі досить недоречні жарти. У нього були якісь кумедні, але не позбавлені сенсу слова. Замість "іти на сповідь" він казав "прилизати совість"* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПРИЛИ́ЗУВАТИСЯ[1], уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИЛИЗА́ТИСЯ,** лижу́ся, ли́жешся, *док., розм.* 1. Надто гладенько зачісуватися. — *Та швидше чепурися! Прилизуєшся та й прилизуєшся, Фесю! Кидай того гребінця* (І. Нечуй-Левицький); *Стредлейтер почав заново робити проділ. Він завжди прилизувався добру годину* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); *Іван Миколайчук у "Білому птасі..." співав: "Причесався-прилизався, в білі штани вбрався. А як прийшов до дівчини, на порозі... сів"* (М. Матіос).

2. *тільки недок.* Пас. до **прили́зувати.** *Перед укладанням у зачіску волосся добре розчісується і прилизується за допомогою пінки або спеціальної праски для витягування* (із журн.); *При будівництві парку в Умані місцевий природний ландшафт не змінювався, не прикрашався, не "прилизувався", а лише підсилювався: поглиблювалися в граніті котловани для ставків, нагромаджувалися величезні кам'яні брили тощо* (з навч. літ.).

ПРИЛИ́ЗУВАТИСЯ[2], уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИЛИЗА́ТИСЯ,** лижу́ся, ли́жешся, *док., зневажл.* Те саме, що **підли́зуватися**[2]. — *Ти начебто й не дурний хлопець, .. а в голові в тебе — капуста .. Де ми всі помістимось? А мав би трохи розуму, то хоч би до Лєни Бутенкової прилизався б. У них дім такий, що можна м'яча ганяти* (Валерій Шевчук).

ПРИЛИ́НУТИ, ну, неш, *док., поет.* 1. Линучи, прилетіти куди-небудь. *Прилинуть, серце, журавлі, А в них на кожному крилі Дар сонця і тепла!* (М. Рильський); *Старші люди мовили мені, що коли з листочка навесні можна спити росяні краплини, незабаром соловей прилине* (Д. Білоус); *Линьте, хмари. Ой прилиньте, хмари, — Ясний день* (П. Тичина); *Звідкілясь прилинув розкішний запах трав* (Г. Хоткевич); *Здалини прилинули церковні дзвони* (Ю. Винничук); *Як про горе моє прилине до вас поголоска, .. Знайте, кохані, тоді, що причина мойого* [мого] *вигнання — Вчинок незважений мій* (М. Зеров); // *у сполуч. зі сл.* в і т е р, в і т е р е ц ь, п о д у в *і т. ін.* Повіяти, подути. [Т а н я:] *Вітер із степу прилине, зашумить над нею* [могилою] *листом* (С. Васильченко); *Відчинилися люки, і струмінь свіжого, вогкого повітря прилинув до кают* (В. Владко); *Прилинув перший подув вітру і приніс прохолоду, насичену вологою* (І. Багмут); * Образно. *Прилинув легкий вітерець змін* (І. Роздобудько); // Підступити відчутно в якусь частину тіла (про кров); приплинути. *Вер почервоніла. Кров прилинула їй до обличчя* (В. Домонтович); *Від одної маленької чарчини прилинула кров, стало жарко і зашуміло в голові* (В. Лис); * Образно. *Лист був від Лизогуба, — теплі, сердечні рядки, повні щирого співчуття й любові, гарячою хвилею прилинули до серця змученої людини* (З. Тулуб).

2. *перен.* Прийти, приїхати куди-небудь, до когось. *Прилинеш ти у холодочок, Тебе, мов кралю, посажу* [посаджу] (Т. Шевченко); [О д а р к а:] *Де ж це ти взявся? Звідки прилинув до своєї милої?* (М. Кропивницький); *Тільки й утіхи, що друг Горинич бувало прикурить чи подруга Баба-Яга, пурхаючи, прилине попасталакати, покелихувати* (В. Чемерис); [Е л ь ф:] *Лечу, бо за хвилину Із почтом королева вже прилине!* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); // Прибути (про що-небудь). *Є інший край, Є інші трави, Є інший цвіт .. І інша дівчина докине Йому розмай, Коли прилинуть бригантини У новий край* (М. Рильський); *Одна зосталась Катерина... Крізь пил і грім важких доріг До неї часом лист прилине, Як білий голуб на поріг* (Т. Масенко); // *на що, до чого.* Притулитися до чого-небудь. *Прилинув хлопець до вікна* (Б.-І. Антонич); *Забудь минулий біль. Прилинь мені на груди, ніхто так не любив і так любить не буде* (В. Сосюра); — *Надзвичайно!* — *вигукнув за його спиною Ван Лун. Вони обидва прилинули до скла ілюмінатора* (В. Владко).

3. *перен.* З'явитися (про думки, почуття, настрій і т. ін.). — *Спасибі тобі, моє серце кохане, що ти нас вітаєш, — промовила Кайдашиха до Мотрі, і знову на її уста прилинув осміх* (І. Нечуй-Левицький); *Почуття внутрішнього хвилювання, що постало з глибин моєї самоти, несподівано прилинуло до мене* (В. Домонтович); *Так давно це було. Ніби вічність відтоді пройшла... Мов з дівочого сну, мені спомин прилине про тебе* (Л. Забашта); *Нежданий спогад з півночі прилинув, Торкнувсь мені до серця* (І. Гнатюк); *Переляк відлинув від серця раптово, ще швидше, ніж прилинув* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); // Наступити (про якийсь стан). *Сни знову прилинули в опочивальню* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Настати (про пору року, доби). — *Ждіте, ждіте, любі діти! Літо знов прилине* (Леся Українка); *Зіллються і небо, і поле, і прилине вечірняя мить* (В. Сосюра); — *Уже скоро прилине весна, — бадьорилася Чомга* (В. Чухліб); // Здійснитися (про щось очікуване). *Ця рожева самостійність, Що Вам тільки мріє, Най хутчій до Вас прилине Й серце обігріє* (М. Коцюбинський); *Буде німецькому пануванню капут! Прилине знову воля на цю землю багатостраждальну, густо политу кров'ю* (А. Шиян).

ПРИЛИПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прилипа́ти.** *Наведені результати підтверджують відоме положення про краще прилипання бітумів до поверхні мінеральних матеріалів із основних гірських порід* (з наук. літ.).

ПРИЛИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИЛИ́ПНУТИ,** ну, неш; *мин.* прили́п, ла, ло *і* прили́пнув, нула, ло; *док.* 1. Приставати до чого-небудь липкого; приклеюватися. *Час від часу Василь підводив голову від тарілки і стежив за мухою. Чим більше намагалась вона відірватися, тим сильніше прилипала до паперу* (М. Томчаній); — *Асфальт розплавлений, м'який, підошви прилипають — смола!* (Н. Бічуя); *Мед розлився по долівці; Опанас почав збирати черепки й босими ногами загрібати землю, щоб не було видно, та прилип, як муха* (Грицько Григоренко); * Образно. *До уст уже, видно, назавжди прилипла насмішка, а очі дивилися колюче і похмуро* (Р. Андріяшик); // Приставати до чого-небудь (про щось липке). *Іти було важко, бо відтала земля прилипала до чобіт* (А. Шиян); *Хліб розкис від дощу, прилипав тістом до рук* (О. Гончар); *Клей прилипав до всього, чого лиш торкався Северин* (Т. Прохасько); *Тепер ото і ящірку поров ним* [ножем]; *слизький жир лиснів на кінці, щось жовтогаряче прилипло до щербини* (Панас Мирний); // Щільно прилягаючи до чого-небудь, триматися (про щось мокре). *Сорочка була на нім* [ньому] *зовсім мокра і прилипала до тіла* (І. Франко); *Мокре плаття прилипало до шкури* (Б.-І. Антонич); *Прибіг захеканий Марко, шапка на потилиці, рижий чуб прилип до лоба* (Григорій Тютюнник); // Чіплятися до чого-небудь (про щось легке). *Воно* [листя] *застрявало в оградках, прилипало до пам'ятників або летіло в степ* (Григір Тютюнник); *Сипав синій сніг, прилипаючи до обличчя* (О. Ульяненко); — *Я, панночко, пір'ячко зняла, на кунтуші було прилипло* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Жовтуватий клаптик паперу так прилип до стінки конверта, що довелося дмухнути на його краєчок, щоб нарешті видобути його* (Ірина Вільде).

2. *розм.* Щільно притулятися до чого-небудь. *Коли сутеніло, од вигону підкрадалась вона до крайнього гамазею й прилипала спиною до сірої стіни — в сірій хустці суконній домотканій, у сірій юпці* (А. Головко); *Осадчий .. прилипає чолом до шибки, прикладає до скроні долоню й удивляється в середину станції* (Б. Антоненко-Давидович); *Ми перебігаємо вулицю, прилипаємо до тину, затамувавши дух* (П. Панч); *Муцик до землі прилипнув І дух від ляку затаїв* (І. Котляревський); *Вона взяла Максима за руку і гаряче прилипла устами до його уст* (І. Франко); *Марфа .. поправила її* [ковдру] *за спинкою дівчинки, що прилипла до материного теплого боку* (А. Хорунжий); // Пригортатися до кого-небудь. *Вона прилипла до нього, мов ласиця, а її блискучі, майже дикі очі впилися жадібно в його блідаве, ніжне обличчя* (О. Кобилянська); *Молода вродлива жінка впала йому на груди, прилипла, мов той вербовий листочок до дубової кладки* (Григорій Тютюнник).

3. *перен., розм.* Виявляючи симпатію, приязнь, бути біля кого-небудь невідступно. *Лука Чуплак, що підійшов до гурту, побачивши Хомашиного парубка, .. прилип до нього, як реп'ях до кожуха* (С. Чорнобривець); *Дівчина тим часом підійшла до полу, взяла на руки Надійку .. Дитина одразу, навіть і не опираючись, як то буває чужим, прилипла до неї. Так, на руках у тієї дівчини, Надійка й повечеряла, і заснула* (В. Козаченко); // Приставати до кого-небудь з розмовою, запитаннями і т. ін. *Дедалі їй ставало все тяжче одірвати мене од книжок. Скільки не зачіпала вона — я був німий і глухий, а коли прилипала вже дуже гаряче, я починав гомоніти на весь сад* (С. Васильченко); *Вона буквально прилипає до мене зі своїми дурнуватими запитаннями, якими завжди має звичку втомлювати і дратувати* (А. Дністровий); // *тільки недок.* Залицяючись, зачіпати кого-небудь настирливо. — *Ти, бачиться, щось пильненько прилипала до пана Халявського? — Цур йому! І не згадуй за нього .. Умру, коли через тиждень не піду за пана сотника!* (Г. Квітка-Основ'яненко); [П р і с ь к а:] *Хіба ви на те начальство, щоб прилипать до чужих жінок?* (М. Кропивницький); [Ц о к у л ь:] *Глянь на мене! (Обніма Харитину.) Я давно тебе люблю, щаслива будеш у мене.* [М е л а ш к а *(на ґанку, набік):*] *Ач, як прилипа! (До Цокуля.) Ідіть у хату, жінка кличе* (І. Карпенко-Карий); // *тільки док.* Увійти у близькі стосунки з ким-небудь, закохатися, одружитися. — *Гей, брате Богдане Чорногоре! — гукне знову старший. — Знаєш, що я тобі скажу? — І вже! .. Путнього не скажеш, прилипнувши до баби* (П. Куліш); — *Так-то, Йване! Не засиджуйся коло матері та липни більш до нас, то, може, до кого й прилипнеш.., — сказала Мар'я* (І. Нечуй-Левицький).

4. *перен., розм.* Залишатися на місці непорушно. *Встає* [Хома] *високий, лютий і йде в пшеницю, як в воду, а Андрій прилип до землі, неначе торішній зогнилий листок* (М. Коцюбинський); *Обірветься камінчик униз — замре опришок. Посиплеться земля з-під ніг — прилипне на місці* (Г. Хоткевич); — *Роботу кидати серед білого дня? — Та я тебе так кину, що ти й прилипнеш отут* (В. Кучер); // Бути біля чого-небудь невідступно. *Все населення невідривно прилипало до екранів телевізора, поки йшов серіал* (І. Карпа); — *Зайняти місця! За гармати хутчій! .. Прилипли наводчики до панорами* (І. Нехода); *Відтоді, як ешелон рушив з перону, біля одного з вікон прилип худорлявий пасажир. Він, здавалося, не чув гамірливих розмов* (Ю. Збанацький); // Займаючись чим-небудь із захопленням, не розлучатися з об'єктом або місцем дії. *Так прилип* [дідусь] *до свого моря, що навіть не мав часу приїхати на станцію нас зустріти* (Ю. Збанацький); *Хлопець прилип до книжки.*

5. *перен., розм.* Закріплюватися за ким-небудь (про якусь несхвальну думку, прізвисько і т. ін.). — *Купа... — Замовчи! — гаркнув пан обозний, добре знаючи, яку силу має вимовлене при народі слово, ущипливе українське слово, котре прилипає до людини на віки вічні* (О. Ільченко); *За словом він далеко не ходив, сказати вмів так, що те глузливе слово щільно прилипало, не віддереш* (Іван Ле); *Патер Гаудентій мав серед решти братії славу Якима-просторіки .. Почалась вона і прилипла до нього головно із-за преславного "місіонерського походу сам на сам" до Люблінської губернії для католицької пропаганди серед тамошніх уніатів* (І. Франко); *Брехня, казала колись мати, не прилипне* (Ю. Збанацький); *Дітвора, а згодом і дорослі, переробили Радька на Редька. Так те прізвисько й прилипло* (О. Бердник); // *безос.* — *Із чого ти щаслива, мала дурепо? З того, що по селі про тебе дурне плетуть?! — А хай плетуть! До мене не прилипає* (Люко Дашвар); // Ставати чиєюсь характерною рисою. *Вона довго терлась коло панів і набралась од їх* [них] *трохи панства. До неї прилипла якась облесливість у розмові й повага до панів* (І. Нечуй-Левицький).

6. *перен., розм.* Виявлятися у кого-небудь (про інфекційну хворобу); приставати (у 2 знач.). *До старого видавця прилипли невідчепні хвороби* (Олекса Ізарський).

◊ **Ли́пнути (прилипа́ти) / прили́пнути до рук** *див.* **ли́пнути[1]; Прикипа́ти (прилипа́ти) / прикипі́ти (прили́пнути) очи́ма (по́глядом, зо́ром)** *див.* **прикипа́ти; (1) Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю)** *до кого — чого:* а) відчути велику прихильність, щиро прив'язатися до когось, зріднитися з кимсь, покохати когось. *От і тепер прикипіла Горпина вже душею до Петруся, бо вже ніхто в цілім світі не був для неї рідніший, ніж він* (Грицько Григоренко); *"Люблю землю, на котрій зросла, людей, до котрих привикла і душею прилипла. Світ такий гарний!"* (Б. Лепкий); *Навіть коли б і вийшла з великого жалю до дітей, все одно не могла б прикипіти всім серцем до чоловіка, як прикипів Григорій до Катерини...* (М. Стельмах); б) захопитися чимсь, полюбити щось. *Серцем Микола вже прилип до свого острова* (Ю. Збанацький); *Зламав божеств мовчанку незнайому Той пломінь, що душею я прилип До слів його про Божого сірому* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПРИЛИПА́ТИСЯ, а́ється, *недок., рідко.* Приклеюватися до чого-небудь; липнути *(див.* **ли́пнути[1]** 1). *Спеціальне мастило для екскаваторів може міцно прилипатися до металевої поверхні для забезпечення більш тривалого інтервалу змащення* (із журн.).

ПРИЛИ́ПЛИВИЙ, а, е. 1. Який має здатність легко прилипати. *Лопух — дуже прилиплива, але досить корисна рослина* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен., розм.* Який має здатність передаватися іншому, інфекційний (про хворобу). *Мікроспорія — дуже прилипливий грибок: ним може заразитися будь-яка людина* (із журн.).

3. *перен., розм.* Нав'язливий, набридливий, настирливий. *Коли згущення пітьми особливо потворне і прилипливе, найкращий щит бійця — до прекрасного спрямувати погляд і серце* (О. Бердник); *Наша совість, як прилипливий суперник, іде поряд з нами впродовж усього нашого життя* (з публіц. літ.).

ПРИЛИ́ПЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прили́пнути.** *Маринька встала, підійшла до Василини, .. обтрусила муку з її спідниці й навіщось обібрала з пальців прилипле тісто* (М. Матіос); *Людина, що увійшла, не мала змоги розглядіти обличчя і вираз молодиці, що дрижала всім тілом, намагаючись стягти прилиплий до руки мокрий рукав ряднини* (Олесь Досвітній); *Антон зауважив прилиплу пелюстку на зап'ясті* (Г. Пагутяк); *Герман із усміхом тягне за собою в двері прилиплого дідуся* (В. Винниченко).

ПРИЛИ́ПНУТИ *див.* **прилипа́ти.**

ПРИЛИ́ПЧАСТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **прили́пливий.** *Малий Мирон .. любить упиватися солодким запахом росистої конюшини та квітчатися прилипчастими лопуховими ґудзиками* (І. Франко).

ПРИЛИ́ПЧАСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., рідко.* Властивість за знач. **прили́пчастий.** *Ланолін добре вбирається в шкіру, стійкий до вологи, світла, має високу в'язкість, прилипчастість до шкіри* (з навч. літ.).

ПРИ́ЛИСТОК, тка, *ч., бот.* Листоподібний паросток, що міститься біля основи листка. *Горох польовий має фіолетові квітки, насіння округло-кутастої форми з ямками на поверхні з темними крапочками. Прилистки з червонуватим антоціановим відтінком* (з наук. літ.); *Листки у представників родини айстрових чергові, іноді супротивні, без прилистків* (з навч. літ.).

ПРИЛИ́ТИ *див.* **прилива́ти.**

ПРИЛИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прили́ти.** *Юний йог, пружно перекинувшись, стає на ноги, з густо прилитою до обличчя кров'ю* (О. Гончар); *Біля неї* [пательні] *вродилася .. шинка .. та круг прилитої смальцем ковбаси, яку господар виколупав із ошатної свіжої діжечки* (М. Стельмах); *Обідала наша група останньою .. На перше був борщ, на друге — пшоняна каша, прилита зверху пересмаженим, аж чорним, борошном з цибулею* (Григір Тютюнник); // **прили́то,** *безос. пред. Пернач є різновидом булави, до головки якої прилито кілька металевих пластин* (з навч. літ.).

ПРИЛИТТЯ́, я́, *с.:* △ **(1) Прилиття́ кро́ві,** *вет.* — один із видів схрещування у тваринництві, який полягає в спаруванні маток місцевої корінної породи з плідниками іншої високопродуктивної породи. *Дуже важливо для прилиття крові обрати цінного плідника, у якого необхідні ознаки виражені максимально й саме з тих ліній і родин, що стійко передають свої якості потомству* (з наук. літ.); *Розрізняють такі види схрещування: відтворне (заводське), ввідне (прилиття крові), поглинальне (вбирне, перетворювальне), промислове та перемінне (ротаційне)* (з навч. літ.).

ПРИЛІЗА́ТИ *див.* **прила́зити.**

ПРИЛІ́ЗТИ *див.* **прила́зити.**

ПРИЛІПИ́ТИ *див.* **прилі́плювати.**

ПРИЛІПИ́ТИСЯ *див.* **прилі́плюватися.**

ПРИЛІ́ПЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приліпи́ти.** *Ніби в чарівливому напівзабутті, говорить він .. про якогось юнака, що хотів долетіти до сонця, та не долетів — сонце розтопило йому воском приліплені крила* (О. Гончар); *Товстий недогарок свічки був приліплений до притичини головного стовпа* (І. Білик); *Вони* [в'язні] *сиділи в якійсь підсобці, приліпленій до тюремної стіни* (Ю. Збанацький); // **прилі́плено,** *безос. пред. Дві воскові свічечки .. приліплено на стіні над головами молодих, щоб горіли в часі пошлюбного обіду* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який приліпився. *Зерно піску, приліплене до кореня, блисне часом перед очима* (М. Коцюбинський); *Раз на подвір'я прийшов наймач з батіжком, з хитрими очима і з цигаркою, приліпленою до нижньої губи* (В. Винниченко); *Доктор вирішив, що на майбутнє може бути вигідним помітити зараз приліплену до брами постать* (Ірина Вільде); *Із восьми щупальців спрута троє були приліплені до скелі, а п'ятеро впилися в Жильята* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПРИЛІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приліплювати** і **приліплюватися.** *Для кращого приліплювання препарату до оброблюваних рослин використовують господарське мило* (із журн.); *Передчасне приліплювання етнічних титулів до археологічних типів .. вносить часом непотрібну заплутанину* [плутанину] *в археологічний матеріал* (М. Грушевський).

ПРИЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИЛІПИ́ТИ,** іплю́, і́пиш; *мн.* прилі́плять; *док., що.* 1. Прикріплювати що-небудь до чогось чимсь липким; ліпити (у 4 знач.). *Тарас саме приліплював на стіни свого куреня шматки сірого грубого паперу* (О. Іваненко); *Парубки брали свічки з рук дівчат, лізли на дуба й приліплювали їх на віття* (Ю. Мушкетик); *Іван підбіг, приклав портрет до стіни, а Каленик, пожувавши ще трохи, вийняв хліб з рота і приліпив* (М. Коцюбинський); *Я приліпив прозорим клеєм плівку до правого скла моїх окулярів* (В. Владко); // Прикріплювати що-небудь липке до чогось. *Є в нього на лівій щоці родиме п'ятенце* [родима пляма] *з копієчку завбільшки, ніби хтось, граючись, шевської смоли приліпив для розваги* (Григорій Тютюнник); // *перен., розм.* Ненадійно поміщати що-небудь на чомусь; притуляти. *Шаула мимоволі зірвав шапку з голови, але тут же її й накинув, не натягаючи на вуха, а лише приліпивши десь на потилицю* (Іван Ле).

2. *розм.* Міцно приєднувати що-небудь до чогось якимсь способом. *Злива гуде стіною. Змиває з мене багно, приліплює одяг до тіла* (Любко Дереш); — *Все вже пропало. Відрізати скибу хліба можна, але приліпити її знову — трудно* (Г. Хоткевич); — *А такий же гарний учитель був! .. Бувало, чи набійку, чи латку приліпить до чобота, — зубами не одірвеш!* (Є. Кравченко); *При стіні, що прогрівалася, приліпив я невеличку стайню для кози* (М. Дочинець).

3. *перен.* Додавати що-небудь до чогось, об'єднувати із чимсь. *Таки годі приліпити її* [метафору] *до цієї строфи. Занадто велика й вимагає ширшої пов'язки, а на цю замало місця* (Б.-І. Антонич); // Вважати кого-, що-небудь належним або стосовним до когось, чогось. *Він зовсім не винний, що автор узяв та приліпив до комуни "Чайка" випадок, який трапився в іншому колективі* (Д. Бузько).

4. *перен., розм.* Давати кому-небудь влучне прізвисько. *Січовики мали таку звичку до насмішок, що від найменшого випадку, вчинку, постави або каліцтва негайно приліплювали людині прізвисько, яке вже назавжди залишалося при ній* (з наук.-попул. літ.); — *Звідки ви так швидко дізналися? — А через Радіомусія ж. — Що це за установа? — Не установа, а людина .. Це хлопці йому таку наличку* [прізвисько] *приліпили* (С. Добровольський); *Це прізвисько приліпили йому ще на Курській дузі, коли він був у мінометниках* (Є. Доломан); *Його не любили, вважали дикуном. Навіть кличку приліпили "Дикун"* (О. Бердник); // Давати чому-небудь назву. — *Кураївка... Декому, кажуть, це ріже слух. Та й справді, може, не по-сучасному? Може б, веселішу якусь їй назву приліпити? .. Щасливе, скажімо. Або Урожайне* (О. Гончар).

◊ **Приста́вити (приліпи́ти, прилата́ти** *і т. ін.)* **ла́тку** *див.* **приставля́ти.**

ПРИЛІ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИЛІПИ́ТИСЯ,** іплю́ся, і́пишся; *мн.* прилі́пляться; *док.* 1. Приклеюватися до чого-небудь. *Тромбоцити здатні приліплюватися до місць ушкодження судинної стінки й утворювати тут тромбоцитарну пробку* (з навч. літ.); // Щільно приставати до чого-небудь. *Легенькі здорові сніжини падали на шибки, шелестіли і приліплювались до скла* (І. Нечуй-Левицький); *В покорі приліпивсь до землі мокрий, зрудílий лист* (М. Коцюбинський); *Темно-русявий чуб приліпився до спітнілого лоба* (Д. Білий); // Міцно притискатися, припадати до кого-, чого-небудь. *Висохлі руки трьох десятків в'язнів, яких накидали у кожну камеру, приліплювалися до тих довгих важких лав так міцно, як клешні раків* (М. Малиновська); *Він припав, приліпився до кобили, молив усіх богів і духів не скидати його з обісілої* [оскаженілої] *кобили* (Ю. Логвин); — *Добре сказано, пане Жиль Рогатий, королівський хутряник! — вигукнув малий школяр, який приліпився до колони* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *перен., розм.* Улаштовуватися де-небудь (перев. незручно, ненадійно); примощуватися. *З свистом від розмаху дужих крил проносились між деревами важкі тетеруки, приліплювались до міцних гілляк дерев, топтались незграбно, насторожено, поводячи товстими лискучими шиями* (Ю. Збанацький); *Вона ледве приліпилась між ними на полудрабку* (І. Нечуй-Левицький); *Він саме проходив повз дві паралельно поставлені лавочки, на яких приліпились, як кури на сонці, старенькі бабці* (О. Чорногуз); *Він утомився після зміни й приліпився скраєчку. Саме приліпився, бо на тому сидінні розклалася жінка з величезним букетом бузку* (Валерій Шевчук); // *тільки 3 ос., тільки док., до чого, над чим, на чому.* Розташуватися на горі, над кручею і т. ін.; притулитися. *Як радісно було, коли ми там одкривали милу блакитну квітку, що приліпилась до скелі, наче сіла на хвилину спочити* (М. Коцюбинський); [Б а б у с я:] *За містом, недалеко відсіль, невеликий аул над ущелиною приліпився* (О. Левада); *Він націлився на невеличке неприступне плато, котре приліпилось на узгір'ї десь за чверть милі* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *тільки 3 ос., тільки док.* Розташуватися де-небудь, не займаючи багато місця; притулитися (у 4 знач.). *У невеличкій кімнаті, очевидно переробленій з кухні, бо в куточку приліпилася плита, а з стіни стирчав водопровідний кран, посередині стояла примітивна прес-машина* (Ірина Вільде); *Недалеко від нової споруди приліпилася під вербою знайома халупа діда* (О. Бердник); *Спробувала* [Уляна] *відчинити дверцята невеличкої грубки з чавунними кільцями для приготування їжі, що вона до печі приліпилася* (Люко Дашвар).

3. *перен., розм.* Закріплюватися за ким-небудь (про назву, прізвисько, якусь думку і т. ін.); прилипати (у 2 знач.). *Дем'янко пішов на врубівку разом із батьком, до них приліпилося слово, помилково вжите в одній кореспонденції, — "брати Кривохижі"* (Ю. Яновський); *Як приліпиться дражнилка, Не відстане років п'ять. Мов набридла бистра бджілка, Буде в'їдливо дзижчать* (П. Воронько); *Він помилково начепив собі на груди поруч зі своїми медалями і медаль своєї дружини. Відтоді й приліпилось до нього: "мати-героїня"* (О. Гончар).

4. *перен., розм.* Те саме, що **прилипа́ти** 3. *Полікарп, шукаючи співчуття, приліплюється то до одного, то до другого чоловіка, але всі сердито відвертаються від нього* (М. Стельмах); *Не можна приростати, приліплюватися до того, що мусиш покинути, хай навіть через багато років* (Г. Пагутяк); — *Хоч свічку візьміть, бо там нема, — сказав Ситник. — Покажу я колись тобі свічку, — пообіцяв йому зло Ярослав, — приліпився до мене, як кліщ!* (П. Загребельний).

5. *перен., розм.* Приєднуватися до кого-, чого-небудь; приставати (у 8 знач.). *Роман цей лише скількись там часу побув на воловні, а тоді до садівників приліпився, Мину ж як загнали на конюшню, то вже й не вилазив звідти* (О. Гончар); *Чекати довелося довго, я вже шкодував, що приліпився в кінці цього хвоста* [черги] (Ю. Мушкетик); *Данило, інвалід війни, фронтовик, приліпився комірником* (В. Дрозд); *Не був би я шляхтичем, може, приліпився б до якогось ремесла чи торгівлі й горя не знав би* (Г. Пагутяк); *До тих Драгів волею судьби приліпився і я* (М. Дочинець).

6. *перен., розм.* Передаватися кому-небудь (про інфекційну хворобу); приставати (у 2 знач.). *Будемо чесні із самими собою: наш організм із віком виснажується, "зношується", тож різні захворювання приліплюються дедалі частіше* (із журн.); *— Тарасе! У тебе кашель? Він мені зовсім не подобається. Ти перевірявся? Розумієш, після запалення всяка дурниця може приліпитись* (Ю. Збанацький).

7. *тільки недок.* Пас. до **приліплювати.** *На будівельних майданчиках ніби й не було людей. Хтось там крутив хоботом крана, хтось там кричав на стіні, до якої приліплювались багатотонні плити, хтось копошився з кельмою* (Ю. Збанацький).

ПРИ́ЛІС, у, *ч., розм.* Те саме, що **гай**[1]**.** *А з гаю, прилісу та пісеньку чути* (П. Усенко); *Біля прилісу Яків наздоганяє двох дівчат* (М. Стельмах); // Те саме, що **узлі́сся.** *Ой за лісом, за прилісом Жовта гора сходить (місяць)* (загадка).

ПРИЛІ́СНИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля лісу. *Вже наступного дня він влаштував гульню в прилісних селах* (В. Земляк); *Припустивши коня на пагорб, він бачить в долинці на житі пару селянських шкап, а біля них на прилісній доріжці витанцьовує парубчак* (М. Стельмах).

ПРИЛІСОВИ́Й, á, é. Те саме, що **прилі́сний.** *Агенти гестапо насамперед накинулися на прилісові села, провокуючи найбільш довірливих і найбільш безпечних щодо конспірації підпільників* (М. Стельмах).

ПРИ́ЛІСОК, ску, *ч., розм.* Зменш. до **при́ліс.** *Де-не-де стрінеться висока бурта, пологá долина або невеличкий прилісок, у котрому і гілля не знать — гайвороння* (Панас Мирний); *За прилiском починалося кукурудзяне поле* (В. Земляк); *Десь далеко брехали пси, ледь чутно звіддалік, з прилiску, кричала сова* (В. Лис); *Валя тонко виводить: "Добре татко мій рихтує, Що як дома не ночую, То ночую на прилісках — При кобилці о двох ніжках!"* (М. Драй-Хмара).

ПРИЛІ́Т, льóту, *ч.* 1. Дія за знач. **прилеті́ти** 1. *— Ті люди, що робили спостереження над гніздом горихвістки, налічили понад чотириста прильотів пташок до свого гнізда* (О. Копиленко); *В колишній отій глушині, у Вільшанику, .. найбільшою подією, якої чекали протягом цілого дня, був щоденний приліт джмеля, котрий з'являвся в д'Аржантоновому кабінеті рівно о третій годині пополудні* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Ми подружилися з ним з першого ж дня прильоту до партизанського з'єднання* (А. Шиян); *Якось вчителька рідної мови та літератури задала дітям домашнє завдання: написати твір на тему: "Приліт інопланетян та їхній контакт із землянами"* (В. Чемерис).

2. *розм.* Попадання артилерійського снаряда, ракети і т. ін. у певний об'єкт або на певну територію. *Тиждень ми прожили в підвалі. На вулиці — мінус 20, а ми мусимо тримати двері відчиненими, щоб, якщо буде приліт, нас змогли витягнути* (із журн.).

ПРИЛІТА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРИЛЕТІ́ТИ,** ечý, ети́ш, *док.* 1. Летячи, прибувати куди-небудь. *Чи ж соловейко ж то прилітав до моєї хати?* (І. Нечуй-Левицький); *Бджоли роїлись, правда, звідкись прилітали цілі рої, від чого в саду аж чорніло* (Г. Пагутяк); *Прилетіла зозуленька, Сіла на калині; Закувала жалібненько* (Я. Щоголів); *В долинці біля обсмиканого, схожого на гриб стогу заспівали жайворонки, що так зарання прилетіли в цьому році* (М. Стельмах); *Жовта оса прилетіла покуштувати агрусового варення, але була надто жадібна і впала у густу в'язь* (Валерій Шевчук); * Образно. *Ти* [музо] *знову на поміч прийшла, а "Кобзарем" прилетіла до мене...* (Панас Мирний); // Прибувати кудись (про літальний апарат). *Літаки з Великої землі прилітали, маленьку друкарню в загін привезли, і тепер вже самі партизани листівки друкують* (К. Гриб); *— Зараз прилетить вертоліт, і ми мусимо полишити цю віллу* (М. Білкун); *Якось удень в лісі приземляється дивовижний апарат — космічний корабель, що прилетів з незвіданих глибин Всесвіту* (О. Бердник); // Прибувати на літальних апаратах (літаках, ракетах і т. ін.). *— Так ось, цими днями прилітає з Москви мій син* (О. Довженко); *На Землю прилітає гість з іншої зоряної системи* (М. Дашкієв); *Уявив я собі раптом — лечу я, Безсмертний, у ракеті до інших планет. І прилітаю, зустрічаюся з інопланетянами* (В. Нестайко); *— А коли ти вже прилетиш до нас, Петрику, на своєму? На тому, що швидше звуку?* (О. Гончар); *— Тим самим вертольотом прилетів з операторами й Піркс* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); // Проносячись у повітрі, падати. *Прилітав потім тихий журливий сніг і творив мертву пустиню, заповнюючи пропасті до самих країв* (Г. Хоткевич); *Ще цвіте черешня та сьогодні, З кулею під серцем ще жива. Прилітають пелюстки холодні, І горять від них мої слова* (Д. Павличко); *— Ми не бачили, звідки прилетів перший набій. Тільки повірили ми в нього, коли він розірвався в воді на нашому шляху* (Ю. Яновський); *— Тебе поранило? — .. Стояв я під деревом і думаю... дай... сухарика пожую. А воно звідки й прилетіло. Кинувся бігти, а нога як дерев'яна* (Григорій Тютюнник); *— А-а-а! — закричав він, мовби криком прагнув відігнати від себе ті нечутні й невидимі стріли, які конче мали прилетіти на цю галявину* (П. Загребельний); // Раптово з'являтися (про казкових і міфічних істот). *У темряві таємній серед ночі До мене часто гість непевнийприліта* (Леся Українка); *Прилетів* [золототілий хлопчик] *до неї, як прилітає до дітей жар-птиця, і вежа не могла не віддарувати йому ласкою* (Валерій Шевчук); *— Твоя сестра вільна, й тебе звільнимо. — Тільки встиг сказати* [хлопець] *ці слова, як прилетів Змій — чотирнадцятиголовий* (В. Королевич); *Ніхто не знав, звідки прилетів цей дракон, що оселився піді Львовом на Чортових скелях* (Ю. Винничук); // Починатися (про вітер, бурю). *Прилітали холодні вітри з півночі* (С. Скляренко); *Буря прилетіла з-за гір* (О. Донченко); *Ще десь далеко той прохолодний вітерець, який прилетить сюди смерком* (М. Дашкієв); // Доноситися (про запахи, звуки). *Тепла місячна ніч повнилася таємничими звуками, що прилітали зі степу та з лугу* (В. Малик); *— Колись будеш мати ревматизм, — прилітає разом з вітром тихе глузування Зенка* (О. Лисяк); *Батьки міста виходили на вежі, оглядали згори наповнені сонячним пилом квартали, ловили ледь відчутний запах ріки, що прилітав із півдня* (С. Жадан); *— Параскіце, ме-ей! — Те "ме-ей" вийшло особливо гучне й соковите; полетівши по дорозі до винограднику, воно вдарило об стіну волоських горіхів, одбилось і прилетіло знов до Йона* (М. Коцюбинський); *З дому чути тихий стук посуди, Клаптик пісні з поля прилетів...* (М. Рильський); // *перен., розм.* Несподівано прибувати (про лист, звістку і т. ін.). *Не було з ним ніколи нікого, крім Бога, меча і скакуна, а тоді прилітали оці листи, написані гнучким, квапливим почерком, і ставав він найбагатшим чоловіком на світі, і щастя його не мало меж* (П. Загребельний); *З Далекого Сходу Вісточка летить. Прилетів той лист, гей, Як весняний птах* (з думи); // *перен., розм.* Раптово наставати (про пору року, доби, про якийсь час). *— Діти-квіти! Виростайте .. Прилетить веселий час — Поцілую дуже вас* (Л. Глібов); *Крізь блокаду зими Прилетіла весна* (М. Упеник); // *перен., розм.* З'являтися (про думки, сни і т. ін.). *Потиху, непомітно, на місце розтопленого слізьми жалю, прилітали солодкі, цілющі мрії* (М. Коцюбинський); [Ф е р д и н а н д:] *Явись до мене, Арієлю, швидше, Ніж прилітає думка* (М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра); *Душно і тихо... О сни чарівнії, Де ви? На мент лиш один прилетіть!* (М. Рильський).

2. *розм.* Швидко, поспішно прибігати, приходити, приїжджати куди-небудь. *Прилітали гінці з розквашеними губами і носами, у подертих сорочках* (Григорій Тютюнник); *З вартівні донісся крик, прокляття. Се капрал збудився, хопив ліхтарню і, як був, у сорочці і штанах, прилетів ід дверям* (І. Франко); *Приманений чарами дівчини, прилетів* [чабан] *до неї на білім коні* (П. Загребельний); // Швидко прибувати куди-небудь (про засоби пересування по воді, по землі). *Прилетіли до дверей. Зупинились, стали: Коні, санки, молодий, Як у воду впали!* (Л. Боровиковський); *В одну мить прилетіли човни до Лісного Потоку* (І. Нечуй-Левицький); *Із степу прилетів потяг, заревів, зашумів, загоготав* (М. Хвильовий).

ПРИЛІ́ТНИЙ, ітна́, ітне́. Який прилетів звідкись (про перелітних птахів). *Літо гостинно відчиняло свої двері прилітним птахам. То був час, коли повертаються з далеких країв ластівки* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Як тільки стікали талі води, матері випікали борошняні коржики у формі жайворонків та голубів, і діти, взявши їх у долоні, виходили на левади, щоб запросити в гості красну весну та зустріти перших прилітних птахів* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЛІ́ЧЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **прилічи́ти.** — *Денис не буде кривити душею, не буде кривдити людей, вимагати зайвого, не буде накидати податів* [податей], *прилічувати зайвого та прилічені гроші класти в свою кишеню* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИЛІЧИ́ТИ *див.* **прилі́чувати.**

ПРИЛІ́ЧУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **прилі́чувати.** *Вивчаючи прилічування і відлічування групами, діти одночасно засвоюють склад чисел* (з навч. літ.).

ПРИЛІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИЛІЧИ́ТИ,** ічу́, і́чиш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **прирахо́вувати.** *Гонорова шляхта ніколи не вважала обозну челядь здатною на протистояння з ворогом і навіть не прилічувала десятки тисяч піхотинців до кількості свого війська* (з публіц. літ.); *Собор у Кельні можна прилічити до найвидатніших творінь німецької готики. Його будували понад 6 століть* (з навч. літ.).

ПРИЛОВИ́ТИ, овлю́, о́виш; *мн.* прило́влять; *док., кого, діал.* 1. Зловити (у 1–6 знач.). *Наступного дерева він не міг сягнути. Дракон не випадково приловив його в ярку, бо у долині, куди скотився Волин, росло усього кілька дерев* (Ю. Покальчук); *Із зони таки приїздила бригада, щоб його вбити, і були ті хлопці приловили Валеру в дворі, але йому вдалося вирватись* (В. Рубан); *Приловив себе на голосній розмові і засміявся на цілу хату* (М. Яцків).

2. Застати зненацька на недозволеному вчинку. — *Не вірте, паничу!* — *сказав на це Неважук.* — *Ви, певне, його* [злодія] *на чімось* [чімсь] *приловили, та він вибріхувався перед вами* (Л. Мартович); — *Люди! Ви знаєте, що ваше життя і смерть у моїх руках .. Я вас з оружжям у руці в гетьманських маєтках приловив* (Б. Лепкий); — *Старого Кавуна приловили на крадіжці* (П. Козланюк).

ПРИЛО́ВЛЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **приловити.** * У порівн. — *Знаєте, вона властиво дуже гарна ..* — *Ну, так,* — *відповів змішаний* [Орядин], *мов приловлений на забороненім учинку* (О. Кобилянська); // **прило́влено,** *безос. пред. Наші вояки втікали з касарень, а коли їх приловлено, то справдовувалися тим, що пішли за чобітьми* (А. Чайковський).

ПРИЛОВЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИЛОВЧИ́ТИСЯ,** чу́ся, чи́шся, *док., розм.* Знаходити спосіб виконання якоїсь дії, досягнення якоїсь мети. *Галя взяла Грицька за ухо і, незважаючи на те, що він, як тільки міг, упирався, брикався ногами та приловчався, щоб укусити її за руку, повела назад до класу* (С. Васильченко); *Ми їх ловимо довгими палицями, розщепленими на кінці. Приловчишся, поцілиш в'юнку рибину та й витягнеш із води* (А. Дімаров); *Я знаходився майже біля воріт і заважав проїзду. Господар мусив приловчитися, щоб потрапити до свого гаража на мотоциклі з коляскою* (С. Талан).

ПРИЛОВЧИ́ТИСЯ *див.* **приловча́тися.**

ПРИЛОЖИ́ТИ, ожу́, о́жиш, *док., що, розм.* Те саме, що **прикла́сти.** *Марія приложила уста до Вадимового волосся:* — *Милий мій...* (М. Хвильовий); — *Крові багато витекло. Але бац, спасибі йому, вмів примовити, спинив кров, приложив якоїсь масті, і за тиждень я був уже здоров* (І. Франко); *Витяг* [Чіпка] *гаман, люльку, наложив тютюном; налапав у гамані крицю, кремінь; приложив губку...* (Панас Мирний); *Приложи шаг, то й бублик купиш* (Номис); — *Нехай лиш він приложить свої потуги до твоїх; тоді в усякого руки опустяться, а твої полковники знов до тебе вернуться* (П. Куліш); *Володимир приложив усіх старань, щоб поширити християнство яко мога* [якомога] *в своїх землях* (М. Грушевський); *Не дурно таке ймення* [протестант] *приложили йому люди: нічим його не можна задовольнити; на все він нарікає* (О. Кониський); * Образно. *Щоки спалахнули, мовби хто приложив до них дві великі квітки маку* (В. Лис).

◊ **Приклада́ти / прикла́сти (приложи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки** *і т. ін.)* *див.* **приклада́ти; Прикла́сти (приложи́ти) ро́зум** *див.* **приклада́ти; (1) Приложи́ти ру́ку,** *заст.* — підписатися. *Перший підписався Терлецький, а за ним ієрей Мельхиседек, раб Божий, за себе й за свою неписьменну жінку, рабу Божу Марту, руку приложив* (І. Нечуй-Левицький); — *Одпиши боярину Бутурліну, аби таких грамот у писаря Виговського не брав. Одписавши, даси мені* — *щоб руку власну приложив* (Н. Рибак).

ПРИЛОЖИ́ТИСЯ, ожу́ся, о́жишся, *док., розм.* Те саме, що **прикла́стися** 1–3, 5. — *"Пали!"* — *Москалі приложилися:* — *бух! бух! бу-ух...* (Панас Мирний); *Отець Василь підвівся, приложився до образа* (М. Старицький); *Я прийняв грамоту, до печаті приложився й поцілував, тоді дав поцілувати Чарноті* (П. Загребельний); *Розмова спочатку не клеїлась тому, що гості були ніроку-таки голодні і щиро приложилися до наставлених на столі страв* (В. Речмедін).

Приклада́тися / прикла́стися (приложи́тися) до ча́рки (пля́шки, фля́ги *і т. ін.)* *див.* **приклада́тися.**

ПРИЛОПОТІ́ТИ, почу́, поти́ш, *док., розм.* 1. Лопотячи (у 2 знач.), прийти, прибігти куди-небудь. *Боса малеча прилопотіла до річки* (із журн.); // *безос.* * Образно. *Прилопотіло із-за яру: спочатку* — *садом, потім* — *через двір... І* — *шугонуло просто з хмари: у вікна* — *градом, по даху* — *мов звір!* (М. Павленко).

2. Лопотячи (у 5 знач.), приїхати, прибути кудись (про людину). *Мотоцикліст прилопотів через день після відвідин аматора порцеляни й приватної ініціативи* (П. Загребельний).

ПРИЛУ́КА, и, *ж.* Місце, поросле травою та кущами або очеретом, розташоване біля річки або озера. *Вона любила лягти десь на прилуці, дивитись на хмари, що пливуть і пливуть у голубому небі* (С. Скляренко); *Іноді раптом виникне з-посередріденьких гайків і прилук справжній буйний ліс з віковічними деревами* (П. Загребельний); *Моє серце слухає охоче На прилуках ранній шум роси* (М. Василенко).

ПРИЛУЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прилуча́ти** і **прилуча́тися.** *Завдяки прилучанню до духовної культури людського роду індивід "пробуджується" до усвідомлення себе як суб'єкта* (з наук. літ.).

ПРИЛУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИЛУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **долуча́ти.** *Фотографії своєї не прилучаю до цього письма, бо наразі такої не маю* (О. Кобилянська); *Все це Степан зав'язав мотузкою і забрав, прилучивши ще підручника сільськогосподарської економіки, що міг знадобитися йому в інституті* (В. Підмогильний); *Гриць написав Сашкові невеличку записку про шкільні новини і просив Степаниху прилучити її до листа, якого вона посилатиме синові* (С. Добровольський); *Брошуру* [М. Драгоманова] *роздали всім членам конгресу і прилучили до протоколу* (М. Олійник); // Приєднувати що-небудь до чогось, об'єднувати із чимсь. *Сьогодні Гловацькому довелося чути, як люди прилучають до свого всеохоплюючого поняття праці дивні речі* (С. Журахович); — *Оволодівши живою душею, Чорнобог прилучає до своєї влади все більший терен Небесного Поля* (О. Бердник); *Його ласкавила рідня З коліном Гленнальвона, І думка нишком осіня Трон прилучить до трона* [трону] (П. Грабовський); // Використовувати що-небудь, додаючи до чогось. *Сю незвичайну пам'ятку редактор літопису прилучив до свого оповідання реченням, що не має безпосереднього зв'язку ані з попереднім, ані з тим, що йде зараз за ним* (І. Франко); — *Це сущий скарб! .. — У мене ще є дещо, прилучимо й так подамо в цензуру, — сказав Платон Якимович багатозначно* (Василь Шевчук).

2. *кого.* Приймати кого-небудь до свого гурту, до складу якогось товариства, об'єднання і т. ін.; залучати (у 1 знач.). *Ти ж, о єдина, що глибоко болем троянським болієш... Нас до господи й до царства свого прилучаєш!* (М. Зеров); [С е с т р а М а р х в а:] *Ще кобзар сюди прибився. І його вони до себе прилучили, щоб була своя музика* (Панас Мирний); *Вони теж, знаючи його* [Чайку], *під впливом Тимонових слів, шкодували, що не прилучили його тоді до своїх лав* (Д. Бузько); *Прилучили нас до сімдесят третього полку, щоб зручніше було відступати* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // За певними ознаками зараховувати, вважати належним кого-небудь до якогось класу, якоїсь групи, категорії людей. *Він* [агроном] *милувався дівчиною, і вже в думці прилучав її до свого активу* (Д. Бедзик); — *Ваші земляки .. пруться на Україну, .. щоб напхати своє черево нашим хлібом, салом та медом, а кишені — грішми! — Тільки, прошу пана, не прилучайте і мене до цієї компанії!* (В. Малик); *Хвиля терору прокотилася й по Сімферополю: тут було вбито 170 мирних жителів, яких прилучили до "світової буржуазії"* (з наук.-попул. літ.).

3. *кого.* Заохочувати, спонукати кого-небудь до участі в чомусь. *Доброчин потяг Володимира до свого хорому. Останнім часом він заходився дедалі наполегливіше прилучати його до княжих справ* (І. Білик); *Чому Тодоріка не збере їх докупи, не прилучить до свого бізнесу? Діти ж розумні, кмітливі, виховані* (Г. Тарасюк); // Сприяти участі кого-небудь у чомусь. *Бишівська середня школа дала М. Олійникові не тільки основи знань, а й прилучила до художньої самодіяльності, до громадського життя* (з наук. літ.); * Образно. *Доля дуже рано прилучає ..* [майбутнього мореплавця] *до великих подій, котрі десятки, сотні літ визначатимуть світове значення його нації і змінять карту Землі* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга); // Призначати кого-небудь для участі в чомусь. *До нічної варти прилучили козака, що вчора заробив потиличника* (Я. Качура).

4. *кого.* Давати можливість пізнавати що-небудь; переймати (у 3 знач.). *Хіба не йому — культпрацівникові — часто-густо належить честь першовідкривача, котрий прилучає трудову людину до краси мистецтва, музики, літератури* (Я. Гримайло); *Філіп почував насолоду, схожу на насолоду вчителя за покликанням, що прилучає здібних учнів, опанованих жадобою знань, до таїн світобудови* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Збереження духовності української нації потребує підготовки нової генерації вчителів музики, педагогів-музикантів XXI ст., спроможних прилучити молодь до глибокого пізнання музичного мистецтва* (з навч. літ.).

5. *що, рідко.* Те саме, що **прикріплювати** 1. *В високій горниці моїй, Годинник ржавий і старий, За дверми виснеш ти. Наш дід, Назад тому багато літ, Тебе в цім місці прилучив, Щоб ти годину нам лічив* (Я. Щоголів).

6. *тільки док., рідко.* З'явитися на додаток до чого-небудь. *Одна біда не наскучить, доки друга не прилучить* (прислів'я).

ПРИЛУЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИЛУЧИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́чишся, *док.* 1. Підходячи до гурту або до кого-небудь, приєднуватися. *Хто оддалеки забачить срібний пірнач, так і прилучається до боку ніжинського осаула* (П. Куліш); *Капітан зганяє їх* [солдатів], *завертає. Прилучаються до нас* (С. Васильченко); *Бігцем перейшла* [Віруня] *трапом на сторожовий корабель і прилучилася до гурту офіцерів* (Ю. Бедзик); *У дворі до молодого прилучилися старі та сотенні воєводи, попереду виступав світлий князь Доброчин, який був посадженим батьком* (І. Білик); // Ставати належним до якогось товариства, якоїсь групи, категорії людей. *Зараз, в цю мить, він прилучався до мужнього і гордого, компанійського і простого, на диво дружного товариства висотних орлів...* (І. Волошин); — *Приходжу виправдатися і просити вибачення в пана начальника за те, що своїм підписом прилучилася до людей, котрі ворожо проти Вас виступають* (Уляна Кравченко); *Ми створили Групу сприяння виконанню Гельсінських угод .. До нас прилучилися ще цікаві люди та діячі* (О. Бердник); // Вважатися належним до якогось класу, якоїсь групи, категорії людей. *Закон про сословні* [станові] *права усім ясує, що козаки прилучаються до хрестян* [селян] (Панас Мирний).

2. Починати брати участь у дії, яка виконується іншим, іншими. *Ведмідь пританцьовує, запрошує Бабусю і з нею прилучається до танцю* (Олександр Олесь); *Інколи прилучається до бесіди і майстер Никифір* (Марко Черемшина); *Притиснувшись до муру, Шмалько просунув ствол мушкета в нішу, посилаючи туди кулю за кулею. За хвилину до нього прилучився Чоботар* (С. Добровольський); *Ми з Микитенком мусили розпочинати наші* [українські] *пісні. Відразу ж прилучився Чубар, а потім і Климент Єфремович* (Іван Ле); *Заїжджий півчий гарно таки тяг баса; а що ж то вийшло б, якби ще й коваль прилучився* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); // Починати звучати (про голос, звуки), приєднуючись до тих, що звучать (голосу, звуків). *Співає* [Прісцилла] *псалом .. Згодом до неї прилучаються голоси й інших засуджених християн* (Леся Українка); *Чується дзижчання й ревіння машини-звірюки, яку все більше розпалює Данило. До сього прилучається жалісна пісня жидків-млинщиків біля вороху зерна і стукотіння віялок та решет* [решіт] (В. Винниченко); *Шум наростав, до нього прилучалися інші звуки* (О. Гуреїв); *До верескливого баса тещі Колибердихи враз прилучився тоненький дівочий голосок: Данилку! .. Даньку!..* (Ю. Смолич); // Ставати учасником якої-небудь справи. [М а р т і а н:] *Син адвоката може прилучитись до діла батька* (Леся Українка); *Рідко який український мислитель тої доби не прилучився до розвитку цієї філософської течії особистим внеском* (О. Забужко);

// Починати займатися чим-небудь, братися за щось. *Гей, брати! Поки не пізно, Прилучаймось враз до праці* (П. Грабовський); [П о л і н а:] *Я хочу і сама прилучитися до спорту, але для початку... візуально* (В. Собко); — *Мусив* [Т. Шевченко] *хіба що білими петербурзькими ночами в Літньому саду змальовувати античні статуї. Хоч у такий спосіб хотів прилучитися до мистецтва, навчитися малювати* (О. Шугай); // Ставати на чийсь бік у думках, переконаннях. *Прилучаючись до позиції Сиріусу, Президент України не може не звернути уваги української громадськості на благородний приклад німців* (Ю. Бедзик); *Може й Ви, добродію, прилучитеся до нашої думки — дати що-небудь невеличке з своїх творів до нашого збірника?* (Панас Мирний); // Видавати себе за співавтора чиєїсь праці. *У Ігнатьєва знову закипіло серце. Чому це всі намагаються якось прилучитись до його винаходу, до його таланту, до його слави?* (В. Собко).

3. Те саме, що **долуча́тися** 1. *До .. гніту від переповнення уяви образами прилучався інколи жах — умерти, не сказавши свого останнього слова* (М. Зеров); *Від князівського столу раптом долинув тихий, мелодійний передзвін струн, а потім до нього прилучився гарний, задушевний голос* (В. Малик).

4. Пізнавати що-небудь, переймати щось. *Православна культура поєднала в собі елементи іудейської, грецької, візантійської культур та національні традиції народів, що прилучалися до християнства* (з наук. літ.); *Маннергейм служить в знаменитому полку кавалергардів, де теж здобув багато друзів, а заодно й прилучився до світського життя столиці* (В. Чемерис).

5. З'являтися на додаток до чого-небудь. *До мішаного почуття несмаку та втіхи прилучалося ще третє — неспокій* (Н. Кобринська); *Ясно зринали в пам'яті складені за ніч рядочки, до них прилучались інші* (В. Козаченко); *До тих гідностей, що їх мав лейтенант раніше, тепер прилучалася ще одна, особливо приваблива, виняткова* (О. Гончар); *Головною його турботою лишався, як і раніше, дитячий пансіон, але тепер до цієї турботи прилучалась ще одна — театр* (Б. Левін); *До тривоги прилучились одинокі й далі часті постріли* (Я. Качура).

6. *розм.* Те саме, що **трапля́тися.** *Прилучалося мені, проводивши Катрю, того Чайченка зустрічати* (Марко Вовчок); *Мати .. чула, що таке ж саме лихо прилучилось з одною матір'ю, як ховалась вона по лісах з маленькою дитинкою* (О. Стороженко); — *З Богданком прилучилася біда* (Д. Міщенко); *А тут, це було року двадцять восьмого чи двадцять дев'ятого, посуха прилучилася* (М. Олійник).

7. Пас. до **прилуча́ти.** *Як утворювались прізвища із суфіксом -енко? Суфікс -енко спочатку прилучався до батьківського імені та позначав сина* (з наук.-попул. літ.); *Підсумковим документом, який завершує проведену ревізію, є акт, що прилучається до кримінальної справи* (з навч. літ.).

ПРИЛУ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прилучи́ти.** *До зсилки* [вироку про заслання] *царський був прилучений наказ: — У краю тім живіть, як кождий хоче з вас* (І. Франко); *Послом до коронного гетьмана зголосився йти Роман Пешта, полковник реєстрового війська, прилученого Острянином до своїх загонів* (П. Загребельний); *Я не раз дивував, що він прилучений до того товариства, оскільки рішуче різнився вдачею, звичками, самим трибом життя* (Ю. Мушкетик); // **прилу́чено,** *безос. пред. Вільне місто прилучено до цісарської корони* (Р. Іваничук); *Та чого його й дивуватися, як козаків до селян прилучено? .. І скажіть же, пригадали таке!* (Панас Мирний).

ПРИЛУ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прилучи́ти** і **прилучи́тися.** *В часі прилучення Галичини до Австрії ані у Львові, ані загалом ніде в тім краю не було театру* (І. Франко); *То не був просто сніданок, то було пригощання, причащання, прилучення до великої таїни* (Ю. Мушкетик); *Бив надворі великий султанський барабан, радісно звіщаючи про прилучення до ісламу ще одної душі* (П. Загребельний).

ПРИЛУЧИ́ТИ *див.* **прилуча́ти.**

ПРИЛУЧИ́ТИСЯ *див.* **прилуча́тися.**

ПРИЛЬОДОВИКО́ВИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля льодовика. *Пилові часточки переносилися вітром, утворюючи у прильодовиковій смузі потужні (до 5–7 м) відклади лесів* (з наук. літ.); *Гравет, або культурна традиція оброблення кременю, розвивалася в прильодовиковій Європі в середині пізнього палеоліту* (з наук.-попул. літ.); *Літо у прильодовиковій зоні було коротким, з порівняно теплим вегетаційним періодом* (з навч. літ.).

ПРИЛЮБИ́ТИ *див.* **прилюбля́ти.**

ПРИЛЮБИ́ТИСЯ *див.* **прилюбля́тися.**

ПРИЛЮБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИЛЮБИ́ТИ,** юблю́, ю́биш; *мн.* прилю́блять; *док., розм., рідко.* 1. *кого.* Закохувати в себе кого-небудь. *Одбила Санька хлопця від Теклі, тож Мавра і озлилася. Тільки тому! Тільки за те, що прилюбила Тихона!* (К. Гордієнко); — *Я, брате мій, такий: на котру гляну, то вже й моя. Хто б іще зумів одним замахом таку кралю прилюбити?* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Виклика́ти захоплення, замилування; зачаровувати своєю красою (про що-небудь). — *Та й благочесний же та щедрий на жертви оцей купець-грек! .. Усім серцем прилип до нашого, а не до іншого монастиря: трохи не що Божого дня носить жертви в монастир; наче наш монастир прилюбив його до себе* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* Любити що-небудь; полюбляти. *Тоді ж покупив він і чоботи свої з червоним закотом, і ту шапку чорну, що він її дуже прилюбляє* (Марко Вовчок); *"Ти, бачу, уноша* [юнак] *покладливий і жилавий, може, й прилюбиш криничарське діло"* (М. Дочинець).

ПРИЛЮБЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРИЛЮБИ́ТИСЯ,** юблю́ся, ю́бишся; *мн.* прилю́бляться; *док., розм., рідко.* 1. Закохуватися в кого-небудь; починати любити когось. *Чого ж вони мене за те судять, і гудять, і нудять, що я вас люблю і до вас прилюбляюся, .. спізнавши дивні чари очей ваших зоряних* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Як я до його* [нього — зятя] *придивилась, прилюбилась, моя матінко, — то він мені за дитину рідну став* (Марко Вовчок).

2. Починати любити що-небудь. — *Ви ще ніколи не були в Парижі?* — *питає* [Софі]. — *Ні, — кажу, — це ми уперше тут. — Ото усе ж вас бавитиме... Париж гарний, і усі тут прилюбляються* (Марко Вовчок); // Виявляти пристрасть до чого-небудь. — *Це не твій тато, а кат для тебе й для мене, бо сам прилюбився до грошей, та й годі* (І. Нечуй-Левицький); // *кому.* Виклика́ти в когось потяг, інтерес; полюблятися. *Прилюбилися їй сигарети* (В. Чемерис).

ПРИЛЮ́БНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Пристрасний, залюблений. *Він знав, що Єремія — чоловік з м'яким серцем, плохенький, полохливий, ще й до того містик, прилюбний до грошей* (І. Нечуй-Левицький); // Те саме, що **улю́блений** 3. *"Ім'я моє десь загублене в просторі й часі. Може, тому, що я ще не гідний його мати. Можеш називати мене якоюсь буквою, котра тобі найбільш прилюбна"* (М. Дочинець).

ПРИЛЮ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм., рідко.* Властивість за знач. **прилюбний;** пристрасть. *У шевців є прилюбність до гарних чобіт: вони усі поважають чоботи більш од усього на світі* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИЛЮ́ДНЕ *див.* **прилю́дно.**

ПРИЛЮ́ДНИЙ, а, е. 1. Який відбувається, здійснюється, виявляється у присутності людей. *Але за те бабуня сама пішла до Мартохи Білашихи і рішуче "оговорила" з нею, щоб вона .. не била Дарки, принаймні не доводила б до галасу і прилюдного бешкету* (Леся Українка); *Гетьман розумів це прохання графині як прилюдний ляпас йому, другові дому і вояці* (Іван Ле); *Йому подобалася ця юна пара. Хлопець сидить ніби аж трохи знічений прилюдним сусідством з нею, з юною шкільною красунею* (О. Гончар); *Волхв може напутити грішника до прилюдного каяття, але не має права розголошувати таємницю сповіді* (В. Рубан); // Який відбувається, здійснюється з допуском сторонніх осіб; відкритий, гласний. *Новим утікачам увечері прилюдний допит учинив* [Наливайко] (Іван Ле); *Справа дійшла до прилюдного процесу, в якому на лаву підсудних сіли монахи-братчики* (Ірина Вільде); *Один із прасинів і один із венетів під час прилюдного здійснення вироку над ними на центральному намісті Константинополя зірвалися з петлі* (Д. Міщенко); // Розрахований на ознайомлення сторонніми особами. *Все, що ховалось на дні її душі, витягнули люди на прилюдний вид, обкинули поблажливим усміхом легковаження найдорожчий її скарб* (Н. Кобринська); *Максим Нерчин, прочитавши статтю Куцевича, зрозумів, що вона, власне, прилюдна відповідь його поглядам* (Н. Рибак); // Признач. для публіки. *В Києві єсть літературно-артистичне товариство, .. так в тому товаристві були прилюдні читання по-російськи і по-українськи* (Леся Українка); *В прилюдних виступах Багряний закликав до об'єднання всіх розпорошених зусиль нації на служіння єдиній меті — своєму народові, своїй державі* (О. Шугай).

2. Те саме, що **грома́дський** 2. *Добірний смак і викінчення робіток без закиду звертали загальну увагу й заслужили на прилюдне признання в часописах* (Н. Кобринська); *"Він* [польський журналіст] *мусить бути не слугою, але вчителем своєї нації. Він мусить мати змогу кермувати човен прилюдної опінії.., як власне потрібно для національних інтересів"* (І. Франко); *Це було 1914 року, коли царський уряд заборонив прилюдне святкування пам'яті поета* [Т. Шевченка] (М. Рильський).

ПРИЛЮ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прилю́дний** 1; гласність. *Що у нас інтелігенція мало знає народ, се ще не так дивно, бо у нас прилюдності жадної нема* (Леся Українка); *Правда про політиків, нехай навіть шокуюча, — це плюс, адже прилюдність — чи не єдині ліки для тих, хто, отримавши владу, вирішив, що має право чинити неподобства* (з публіц. літ.).

ПРИЛЮ́ДНО, *рідко* **ПРИЛЮ́ДНЕ.** Присл. до **прилю́дний.** *"Хіба б мені руки повсихали, щоб я не витягла тебе за коси прилюдне з моєї хати! Тоді ти не тієї заспіваєш, голубко!" — думала Олександра* (М. Коцюбинський); *Запорожець був присутній на читанні листівки Кудріна, але вважав себе малодосвідченим, щоб висловити свою думку прилюдно* (Ф. Бурлака); *Так уже велось, що всякі засідання завжди відбувались прилюдно* (А. Головко); *Пиха самозадоволення приємно вдаряє Юрі .. у груди. Його талант прилюдно визнано!* (Ю. Смолич).

ПРИЛЮТО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **прилютува́ти.** *Відчув* [Степан] *невідчіпну присутність так званої близької людини, що .. стане постійним спільником його заходів і надій як обов'язковий до нього додаток, один раз обраний і на роки прилютований* (В. Підмогильний); // **прилюто́вано,** *безос. пред. До верхнього кінця хреста на ордені прилютовано кільце, яке сполучається через друге кільце з биндою* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. *Він високий, на ньому зграбно сидить чорний демісезон з потертим оксамитним комірцем, котьолок* [котелок] *мов прилютовано до його твердої потилиці* (Л. Первомайський).

ПРИЛЮТО́ВУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **прилюто́вувати** і **прилюто́вуватися.** *Один зі способів емалевої техніки передбачав прилютовування до пластинки золотого чи срібного дротика, що розмежовував фарби й слугував контуром фігуральної чи орнаментальної композиції* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЛЮТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИЛЮТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, рідко.* Лютуючи *(див.* **лютува́ти**[2]**),** прикріплювати; припаювати (у 1 знач.). *Пружини, які створюють протидійний момент та крізь які подається струм до обмотки рамки, виготовляють із бронзи та прилютовують кінцями до спеціальних тримачів* (з наук.-техн. літ.); *— Я б до того свого персня другий прилютувала! — сказала дівчина. — Як вернуся — прилютуєш! — відповів козак* (Ю. Липа); * Образно. — *То бідна креатура, — похитав головою професор Кава, — і як кожний боягуз, дуже небезпечна, бо страх ще наполегливіше прилютовує його до зла. Боягузи — найжорстокіші* (Е. Андієвська).

ПРИЛЮТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРИЛЮТУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док., рідко.* 1. Приєднуватися лютуванням *(див.* **лютува́ння**[2]**);** припаюватися (у 1 знач.). *Золото міцно прилютувалося до поверхні виробу* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прилюто́вувати.** *Іноді, коли треба було тоншої смальти, золотий листочок просто прилютовувався до споду скляного кубика* (П. Загребельний).

ПРИЛЮТУВА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **прилютува́ти** і **прилютува́тися.** *Прилютування деталей.*

ПРИЛЮТУВА́ТИ *див.* **прилюто́вувати.**

ПРИЛЮТУВА́ТИСЯ *див.* **прилюто́вуватися.**

ПРИЛЯГА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **приляга́ти** 2, 4, 5 і стан за знач. **приляга́ти** 4, 5. *Скельні виступи слугували природними стінами, а проміжки між ними будівничі заповнювали колодами та брусами. У скелі, у місцях прилягання колод та брусів, видовбували пази та вруби* (з наук. літ.); *Контактний опір виникає в місці контакту проводів електричного кола внаслідок нещільного прилягання* (з наук.-техн. літ.); *Анатомічна форма захисної маски забезпечує її щільне прилягання до обличчя* (з навч. літ.).

2. *лінгв.* Вид підрядного зв'язку, коли головне слово (або граматична основа речення) не потребує від залежного слова певних граматичних форм. *Дієслово керує валентно зв'язаними компонентами, тоді як валентно незв'язані компоненти з адвербіальними значеннями поєднані підрядним детермінантним зв'язком прилягання з підметово-присудковою основою речення в цілому* (з наук. літ.); *На думку А. Мейє, в індоєвропейській прамові вживалися незмінні слова, незалежні ні від імені, ні від дієслова, які поєднувалися з ними способом прилягання* (з наук.-попул. літ.); *Поєднані зв'язком прилягання члени речення звичайно передають обставинні відношення* (з навч. літ.).

ПРИЛЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИЛЯГТИ́,** я́жу, я́жеш; *мин. ч.* приліг, лягла́, ло́; *наказ. сп.* приля́ж; *док.* 1. *тільки док.* Лягти на короткий час. *На луках косарі склали коси, лежать на сіні і чекають виплати заробітку. Робітники прилягли відпочити* (С. Чорнобривець); *Володимир залишився сам. Він тільки на мить приліг, солодко потягнувся, уявивши собі, який веселий буде вечір, і несподівано заснув* (В. Собко); *Він пішов прилягти, поки в хаті тихо і не ввірвалися з гамором діти* (Валерій Шевчук); // *тільки док.* Прийняти напівлежаче положення. *Махнівська прилягла, обпершись ліктем об круглі подушки на одній софі, а Надя Мурашкова на другій* (І. Нечуй-Левицький); *От прилягли олімпійці. Приносить тоді господиня Стіл* (М. Зеров); // *тільки док., на що, на чому.* Прихилитися до кого-, чого-небудь, покласти голову на щось. *Він і приліг до сестриці на коліна .. і заснув* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Василь приліг на книжці і заснув кріпким сном* (Панас Мирний); *Він сумно похитав головою, приліг на руки й задрімав* (М. Івченко); // *над ким — чим, до кого — чого.* Пригинатися до кого-, чого-небудь. *Уже шаблюкою махає* [Турн], *Коневі к шиї прилягає, Хитрить, як ловить кіт шпака* (І. Котляревський); *Віктор оглянув обох саперів: їхні гвинтівки помітно тремтіли в напружених руках, голови прилягли до прицілів* (Іван Ле); *Захлипала, засовалась, замарудила маленька Ганя. Мама прилягла ниць над колискою* (І. Керницький).

2. Хилитися додолу від своєї ваги або від вітру, зливи, граду і т. ін.; полягати (про рослини). *Слабкі подуви ледве помітного вітерця .. змінилися наполегливими стривоженими поривами, від яких прилягала висока трава, пригиналися до землі кущі* (В. Владко); *Страшенна буря зразу заревла... Дуб стрепенувсь, загув, аж листя розліталось; Лозина бідненька на землю прилягла* (Л. Глібов); *Зерно набралося водою, обважнів колос, приліг до землі* (К. Гордієнко); *В обідню пору, коли од південної спеки огудиння прив'яне, приляже до землі, стає динь та кавунів ще густіше, бо видно ж не тільки великі, а й малі, і тоді вже ніде й ногою ступити* (Є. Доломан); // *у сполуч. зі сл.* т у м а н. Стелитися над землею. *Туман, мамцю, туман прилягає* (Сл. Б. Грінченка).

3. Притулятися до кого-, чого-небудь. *Матка сідає на підмурок монумента. З одного й другого боку низками, голова до голови, прилягають панни* (С. Васильченко); *Посивілий слідопит Прилягає теплим ухом, Щоб почути шум далекий, До ласкавої землі* (М. Рильський); *Христофор Ничипорович зачув на коридорі чиюсь ходу і приліг грудьми до стола* (Б. Харчук); * Образно. *Любив колись щиро та вірно, а йому зрада стала несподівана, — і вже повік нещасливий він житиме; кохають інші — та до інших серце вже не приляже* (Марко Вовчок).

4. Приставати, притискатися до чого-небудь. *Чорна тенетка, де-не-де полатана, де-не-де у розпірках, теліпалася, ніде не прилягаючи до схудлого тіла* [діда] (Л. Яновська); *Він встав, підійшов до дверей, понюхав у щілинку, де не щільно прилягала ляда кормушки* (І. Багряний); *Сотник носив сині вилинялі шаровари і потерту блузу із зібраним коміром, до якого не прилягали золоті нашивки* (Р. Андріяшик); *Його мокре волосся щільно прилягло до голови* (В. Шкляр).

5. *тільки недок., до чого.* Бути розташованим, міститися поряд із чим-небудь. *На широкому майдані, що прилягає до великого будинку сільської управи, зібралося все село* (П. Колесник); *Ту ж частину, яка прилягає до Дністра, називають Наддністрянщиною* (І. Цюпа); *Філіп .. повернув трохи вліво і незабаром опинився на широкому подвір'ї, що прилягало до господарських будівель замку* (О. Авраменко, В. Авраменко).

(1) Аж (так і) приляга́ти / прилягти́ [з ре́готу] — дуже сильно сміятися. *Слухачі вибухнули голосним сміхом. Іван цього не любить. — Та чо смієтеся, дурні? Хлопці аж прилягали* (Мирослав Ірчан); *Народ так і приліг з реготу. Йосипенко з блідого став, як жар, червоний* (Панас Мирний).

◊ **(2) Прилягти́ [ці́лим] се́рцем** *до кого* — відчути велику прихильність, любов до кого-небудь. *Мати, котра цілим серцем прилягла до нього, старалася влити в нього весь скарб тих шляхетсько-польських понять, поглядів і традицій, котрих сама винесла з свого батьківського дому* (І. Франко); *Коли стали за ними* [студентами] *полювати урядники, поліція та всякі хапуни, селяни ще більше серцем прилягли до цих весняних вістунів* (Дніпрова Чайка); **Припа́сти (прийти́ся, приста́ти,** *рідко* **прилягти́) / припада́ти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́)** *див.* **припада́ти.**

ПРИЛЯГТИ́ *див.* **приляга́ти.**

ПРИЛЯКА́ТИ *див.* **приля́кувати.**

ПРИЛЯ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИЛЯКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, розм.* Трохи, злегка лякати. *Марися Павлівна, заганяючи своїх гололобих до корпусу, прилякує: — Не бігайте під цим дощем! Може, він радіоактивний?!* (О. Гончар); *Я .. не міг зрозуміти, чому .. такий зляканий, безпомічний піп, котрий здебільшого вміє знайти замашне слово, усмирити, прилякати мирян* (Ю. Мушкетик); *Коля не піддався на Шурчин шантаж, а вирішив його прилякати* (Валерій Шевчук).

ПРИЛЯ́ПАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **приля́пати²**. *Проспер Меріме стверджував, що Мазепа пристрасно покохав княгиню Анну Ходоровську-Вишневецьку-Дольську та запалав бажанням здобути для неї європейський трон. Чи не є їхній роман ще однією вигадкою, штучно приляпаною до біографії гетьмана?* (з публіц. літ.).

ПРИЛЯ́ПАТИ¹, аю, аєш, *док., розм.* Прийти, прибути куди-небудь, перев. ляпаючи ногами. — *Одна активістка вже приляпала на праведний суд. Тадик зміряє її швидким поглядом і мовчки йде вперед* (Григорій Тютюнник).

ПРИЛЯ́ПАТИ² *див.* **приля́пувати².**

ПРИЛЯ́ПАТИСЯ *див.* **приля́пуватися.**

ПРИЛЯ́ПУВАННЯ¹, я, *с., розм.* Дія за знач. **приля́пувати¹.**

ПРИЛЯ́ПУВАННЯ², я, *с., розм.* Дія за знач. **приля́пувати²** і **приля́пуватися.** *Чи можна приляпування шаблонних коментарів під дописом у соціальній мережі вважати повноцінною реакцією підписника?* (із журн.).

ПРИЛЯ́ПУВАТИ¹, ую, уєш, *недок., чим, по чому і без дод., розм.* Ляпати (у 3 знач.) трохи або час від часу. *Публіка шаліла, притупувала обцасами, приляпувала підметками...* (І. Багряний); *Простий люд впивався пивом, втішався повільним співом, ще повільнішими танками .. Одні кружляли довкола прикрашеного дерева, другі притупували, приляпували* (П. Загребельний).

ПРИЛЯ́ПУВАТИ², ую, уєш, *недок.,* **ПРИЛЯ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* Те саме, що **прилі́плювати** 1–3. *"Слава Богу, на естраді є такий чувак: штучну бороду приляпав, і уже співак", — співали артисти гумористичного шоу* (із журн.).

ПРИЛЯ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРИЛЯ́ПАТИСЯ,** аається, *док., розм.* 1. Те саме, що **прилі́плюватися** 1.

2. *тільки недок.* Пас. до **приля́пувати².** *Якщо до повідомлення, замість ретельно дібраного наочного матеріалу, приляпуються перші-ліпші зображення, його якість значно знижується* (із журн.).

ПРИЛЯ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приля́скувати** і звуки, утворювані цією дією. *Приляскування лопатей млинка; Приляскування пальцями.*

ПРИЛЯ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Ляскати (у 1, 2 знач.), супроводжуючи яку-небудь ритмічну дію, мелодію. *Негр приляскував пальцями, наспівуючи дитяті рідний африканський мотив* (О. Ільченко).

2. Злегка, час від часу ляскати. *На потічку, якраз навпроти хати, жив молоденький бобрик, і вона завжди чула, як він товкся у себе по господарству, приляскуючи по воді хвостом* (Н. Околітенко); *Слухав* [Ленд], *і ще хотілося слухати, як плескотить вода, як приляскують лопаті, як гудуть опори* (В. Близнець).

ПРИ́МА, и, *ж.* 1. *муз.* Перший ступінь гами, а також основний тон тризвуку. *Секстакорд складається з прими, її терції і сексти* (з навч. літ.).

2. *муз.* Інтервал у межах одного ступеня звукоряду. *Прима, октава, кварта і квінта, терція та секста належать до консонансних інтервалів* (з навч. літ.).

3. *муз.* Провідна партія, яку виконують на одному з інструментів в інструментальному ансамблі; // Особа, яка виконує провідну партію в ансамблі, а також інструмент, на якому така партія виконується. — *Ось, — сказав Циммер, — це — тромбон .. Ці двоє безвусих молодців — фанфари .. Потім кларнет, корнет-а-пістон і друга скрипка. Всі вони — великі майстри обнімати жваву приму, себто мене* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

4. Те саме, що **примадо́нна.** *Головній героїні — гарненькій і небесталанній примі провінційного театру — бракувало пристрасті, дикого божевільного шалу* (Г. Тарасюк); *Двері кабінету протяжно рипнули і в них з'явилася Ізабелла Штольц — прима південнонімецької сцени, молода зірка театрів Баварії* (О. Ірванець); — *А ви танцюєте? — запитав Єльку і, не ждучи відповіді, вигукнув захоплено: — Та ви в нас примою були б!* (О. Гончар); *У житті сина вона чується на третьому, п'ятому, двадцять п'ятому, не знати якому місці. Та їй і не треба бути примою, Боже збав!* (Г. Вдовиченко).

ПРИ́МА-БАЛЕРИ́НА, ~и-~и, *ж.* Балерина, яка виконує перші партії. *Прима-балерина .. танцювала чудово .. Я послав їй квіти* (В. Чемерис); *Він, до речі, привабливий. Цей юнак .. Тонкі риси обличчя, взагалі все тонке, його талії може позаздрити будь-яка прима-балерина Оперного* (Л. Денисенко); * У порівн. *Його величність приміряв одну за одною кількадесят перук. У кожній він походжав перед дзеркалом, оглядаючи себе то спереду, то з боків, а потім за допомогою дзеркальця ще й з потилиці, немовби прима-балерина перед виходом на кін* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПРИМАДО́ННА, и, *ж.* 1. *театр.* Співачка, що виконує перші партії в опері або опереті. — *Справлю я собі сукню таку, яку я бачила в театрі, в опері, на примадонні* (І. Нечуй-Левицький); *Вони зіграли свої ролі так блискуче, що колишні примадонни та прем'єри враз одсунулися на задній план, перетворилися на безголосих статистів...* (М. Дашкієв); *Перлове кольє .. було б до снаги тільки славетній оперетковій примадонні* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); * У порівн. [П а н н а М а р а:] *Овва! Панна актриса гадає, що вона у себе в театрі і може командувати нами, як примадонна!* (Ю. Мокрієв); // Акторка, артистка, балерина і т. ін., яка виконує головну роль у кіно, виставі тощо. *Мати покликала нас знов до їдальні .. Вечеряли о годині сьомій, при вечері розмовляли про Одесу.., про першу кіностудію з відомою примадонною Вірою Чорною* (У. Самчук).

2. *перен.* Жінка, що є першою, найкращою в чомусь. *Шеф поліції побоювався викликати гнів Сільвії: вона вельми довго була примадонною у гаремі — бозна-що станеться завтра* (М. Руденко).

ПРИМА́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прима́зати** 1. *Орися махала на нього мокрою ганчіркою та покрикувала за те, що він швендяє сюди-туди та зриває примазану долівку* (Григорій Тютюнник); — *І до чого ж жінки розледачіли! Зокола хати не примазані, аж соромно!* (М. Рудь); *Чорне густе волосся на голові було примазане, аж лисніло* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *До намету вступив яничарський ага. Вже не молодий, аскетичної статури, вузьколобий, вилицюватий, улесливий і непокірний водночас. Та непокірність примазана лестивістю* (Ю. Мушкетик).

ПРИМА́ЗАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прима́зати** і **прима́затися.** *Відвідання церкви декілька разів на рік з нагоди "великих" свят є не свідомим прийняттям християнства, а лише примазанням до нього* (із журн.).

ПРИМА́ЗАТИ *див.* **прима́зувати.**

ПРИМА́ЗАТИСЯ *див.* **прима́зуватися.**

ПРИМА́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прима́зувати** і **прима́зуватися.** *В хаті мати зайнята примазуванням, поновляє стіни, але, хоча стіни давно колись і білені, вона їх не білить, а поновляє жовтою глиною* (з мемуарної літ.); *Вироби з пластиліну можна виготовляти способами витягування та примазування деталей до основи* (з навч. літ.); *Примазування до героїв минулого є примітивним способом зробити власну кар'єру на їхній славі* (із журн.).

ПРИМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИМА́ЗАТИ,** а́жу, а́жеш, *док., що.* 1. Мазати що-небудь чимсь, злегка або частково; примащувати (у 1 знач.). — *Запери чохли та комір, примаж тією водою челюсті, то буде все по твоїй волі, — порадила Солоха* (Л. Яновська); // Мазати долівку, білити стіни частково; підмащувати. *Орися більше поралася в хаті: примазувала, чепурила, чистила, полоскала* (Григорій Тютюнник); *Можна б стіл відсунути далі, та з місця не зрушається* [зрушується]: *ніжки вмазані в долівку ледь не на чверть — скільки разів баба примазувала хату за свій вік?* (Григір Тютюнник); // Замазуючи чимсь, пригладжувати. *Учитель власноручно порався коло пообпадалих шпарун на стінах та на грубі і, закотивши рукава за лікті, щиро примазував рудою й білою глиною* (Б. Грінченко); *Носить* [ластівка] *із берега тугі клубочки грязюки, .. добре змішаної з трав'яними корінцями, з волокном; принесе в хлівець і спритно клеїть, дзьобом примазує ті віхті до сволока* (В. Близнець); *Потім, заложивши у старий чавун ту в'язанку, з которою носилася Одарка, поставив* [Йосипенко] *у яму і зарив. Одарка ще зверху примазала* (Панас Мирний); *Вугіль зачервонився в домниці. Дядько швидко забив отвір глиняним здоровим чіпом, примазав густою глиною і вхопився, потяг за ручки міхів* (Ю. Логвин); * Образно. *Письменник покривив у романі проти правди, примазав, заліпив зло* (Ю. Мушкетик); // Приєднувати що-небудь липке до чогось або скріплювати щось за допомогою липкої речовини. *Із пластиліну виліплюють деталі виробу, а потім з'єднують їх в одне ціле, примазуючи одне до одного* (із журн.); // Мастити волосся чим-небудь. *Примаже* [о. Василь] *височки оливою, візьме парасоль у руки — ну прямо реготатися з нього, та й тільки* (Г. Хоткевич).

2. *перен., розм.* Те саме, що **підма́зувати** 4. *Той, хто звик завжди всіх примазувати, ніколи не буде по-справжньому щасливим, адже не пізнає смак істинного успіху* (з публіц. літ.); — *Пан, бач, і примаже, й замаже, бо в пана є, бо він наздирав з людей...* (Панас Мирний).

ПРИМА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИМА́ЗАТИСЯ,** а́жуся, а́жешся, *док.* 1. Намазуючи собі волосся, пригладжувати. *Примазуватися гелем для волосся.*

2. *перен., розм.* Улаштовуватися біля кого-, чого-небудь. *До мене примазався кіт, що перед тим вештався серед юрби* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Якщо, не дай Бог, поїзд від'їде без нього, він примажеться до автоколони і дожене нас на автомобілі* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Його повідомили, що якийсь проноза піп, якому чомусь не вдалося примазатись до безансонських єзуїтів, зранку стоїть на вулиці перед брамою в'язниці* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

3. *перен., розм.* Пристосовувати свої вчинки, поведінку, діяльність до певних вимог з якоюсь метою; підмащуватися (у 1 знач.). — *Всяка наука, коли вона наука, поетична,* — *обережно поправив Павло Михайлович.* — *Ну, це видумки спритних поетиків і фантазерів, які примазувалися до науки,* — *беззаперечно і впевнено відрубав Чепуренко* (М. Стельмах); *Зараз ваш брат їсть солодко і гарно одягається, кудись примазавшись* (В. Еллан-Блакитний); *До колгоспу приїхала бригада Сільелектро для проєктування майбутньої ГЕС, і Кость Рижиков примазався до інженерів, тягав за ними смугасті штанги* (М. Дашкієв); // Піддобрюватися до кого-небудь з метою добитися чогось. — *Ой не встану, бо лінуюсь! А ти ще хочеш, щоб я оббігав усе місто! Ти мені плати й переплати, то я тобі не піду!* — *Піди-бо, Якимцю! я тебе прошу!* — *примазувалась Зося* (І. Нечуй-Левицький).

4. *перен., розм.* Видавати себе за співавтора чужої праці; підмазуватися (у 3 знач.). [Г н а т ь є в:] *Примазуватись до свого винаходу я нікому не дозволю!* (В. Собко); *Злі язики в цеху кажуть, ніби він .. хоче примазатися до чужої роботи й захистити на цьому ділі дисертаційку* [дисертацію] (П. Загребельний).

5. *тільки недок.* Пас. до **прима́зувати.** *У дбайливої господині долівка примазувалася глиною щотижня* (із журн.).

◊ **(1) Прима́зуватися / прима́затися до сла́ви** *чиєї* — безпідставно користуватися чиєюсь славою. [Г о р л о в:] *Командуючий зробить, вони зразу до його слави й примазуються* (О. Корнійчук); *"Плачинда проспівав мені хвалу як твоєму літературному редакторові; сказав, що був у захопленні від моїх правок. Але годі примазуватися до Дроздової слави"* (І. Жиленко); — *До чужої слави примазатись хочеш?* (Ю. Збанацький); *Безкінечно люди боролися за родову спадщину Рюриків, за право примазатися до давньої слави норманських сокирників* (Ю. Покальчук).

ПРИМАЙСТРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примайструва́ти.** *Другим інструментом для неї була дримба. Отакий собі простенький .. прилад: нехитра основа-рамка до підківки зведена, а на рамці примайстрований пищик під прямим кутом із закинутої пружини годинника* (І. Чендей).

ПРИМАЙСТРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примайстро́вувати.** *Примайстровування засува до дверей.*

ПРИМАЙСТРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИМАЙСТРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Майструючи, прилаштовувати що-небудь до чогось. *Бодяк .. примайстровує до високої баранячої шапки Килавчука, одягненого в кожух навиворіт, круті роги й довгі вуха* (М. Сиротюк); *Ігранель .. довго вовтузився у голубій напівпрозорій скрині і витягнув звідти ляльку. Щось примайстровував, щось підточував, приліплював* (В. Багірова); *В двоколці зламалося колесо. Не встигли радисти примайструвати його, як звідкись збоку, з села, вискочила кінна розвідка Турка* (Ю. Яновський); *На двох зчалених докупи дніпровських дубах установили човновий двигунець, примайстрували зверху дубів широкий дерев'яний поміст, і Яковенко цим "катамараном" переправляв на задніпровські випаси худобу* (П. Загребельний); * Образно. *Котигорошко ще покаже вам, як воно в гостях на чортовому весіллі, він ще примайструє вам заячі вуха, усім-усім* (В. Кожелянко).

2. *розм.* Пристосовувати що-небудь для використання. *Одне грало на сопілці, друге примайструвало цимбали з порожніх пляшок, третє розжилося на справжню скрипку* (Ю. Яновський).

ПРИМАЙСТРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **примайстро́вувати.** *Важкі металеві елементи оздоблення примайстровувалися до тканини спеціальними кнопками* (із журн.).

ПРИМАЙСТРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примайструва́ти.** *Примайстрування декоративних кишень до вже готового виробу можна виконати за допомогою кнопок* (із журн.).

ПРИМАЙСТРУВА́ТИ *див.* **примайстро́вувати.**

ПРИМАЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прималюва́ти.** *Третя картина зображала Штукенгайзена на природі, босого, спертого на ціпок. Біля нього, мабуть, примальована скорше уявою художника, ніж узята з реальності, стояла полохлива молода козуля* (Любко Дереш); * Образно. *Данило .. вже намірився постукати в примальовану морозом шибку, але саме в цю хвилю почув тупіт копит* (М. Стельмах).

ПРИМАЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примальо́вувати** і **примальо́вуватися.** *Для примальовування брів варто використовувати спеціальний пензлик — із коротким м'яким волосяним пучком* (із журн.).

ПРИМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИМАЛЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що.* 1. Доповнювати малюнок якоюсь деталлю. [Т е к л я:] *Сьогодні дивлюся, аж моя хата в стінній газеті намальована! І діжу намалювали, і калюжу, і помийницю, та ще й мене зверху на помийниці прималювали* (О. Левада); // Доповнювати малюванням яке-небудь зображення. — *Та годі-бо!* — *устав дід Кузьма.* — *Я все вам розтолкую. Вона вирізала з батькової карточки голову, а ноги й руки прималювала* (В. Кучер); *Я встала дуже рано і пішла здирати афіші. На деяких поруч з ім'ям батька були написані матюки, на трьох йому прималювали ріжки* (Л. Денисенко).

2. Злегка накладати фарбу на обличчя; підмальовувати (у 1 знач.). *Їмості добули із своїх шовкових торбинок туалетне приладдя й стали примальовувати свої личка, та й свої устонька, та й свої брови* (Марко Черемшина); *Для створення ефекту пухких губ після нанесення помади контур губ треба прималювати кольором, темнішим за основний на один-два тони, а потім розтушувати* (із журн.).

3. *перен.* Прикрашати, надавати привабливішого вигляду, перев. для приховування, маскування справжньої суті; підмальовувати (у 2 знач.). *Зося розказувала про своє життя веселе в Києві, .. про своє невеселе життя в Тхорівці, само по собі багато дечого прикидаючи, переінačуючи, примальовуючи по своєму звичаю* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИМАЛЬО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИМАЛЮВА́ТИСЯ,** ю́юся, ю́єшся, *док.* 1. Злегка або додатково фарбувати собі губи, брови, щоки і т. ін.; підмальовуватися (у 1 знач.). *Молодій дівчині не варто зловживати косметикою й робити яскравий макіяж, "додаючи" собі віку, достатньо лише прималюватися* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **примальо́вувати.** *Додаткові деталі до наліплених на крашанки зображень примальовувалися спеціальними фарбами природного походження* (з навч. літ.).

ПРИМАЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прималюва́ти** і **прималюва́тися.** *Після нанесення на полотно спеціального захисного розчину прималювання яких-небудь додаткових елементів неможливе* (із журн.).

ПРИМАЛЮВА́ТИ *див.* **примальо́вувати.**

ПРИМАЛЮВА́ТИСЯ *див.* **примальо́вуватися.**

ПРИМА́НА, и, *ж.* 1. Те, що приманює, приваблює; спокуса (у 1 знач.). [П е т р о:] *Дай Боже, щоб її природна доброта взяла верх над приманою багатого зятя* (І. Котляревський); *Вже почув Мирон Данилович, що ставлять і другий мішок; не хотів дивитись, але подужала примана: бачити ще раз — справжнє борошно, білість його* (В. Барка); *— Навіщо їм* [сережкам] *у вухах стриміти? Один блиск та зайва примана для циганчуків* (О. Гончар).

2. Чарівність, привабливість. *— Я вже що інше думала — продати ліс, хоча він також немала примана і окраса нашої маєтності* (І. Франко); *Як лучилася гарна* [жінка], *то хоть пиши! Струнка, гнучка, з палкими очима, певна своєї примани* (Б. Лепкий).

ПРИМАНДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Мандруючи, прийти, прибути куди-небудь. — *Сьогодні навмисне примандрував* [Шмалько] *у Байрачну: чутки всякі ходять... Невже знову буде Запорозька Січ?* (С. Добровольський); *— Може б ти знову подруг навідала, пань сорокатих. З ними ти легко змогла б розшукати лікаря, котрий у ліс примандрує і Вовченятко нам полікує* (І. Андрусяк); * Образно. *Після заметільних днів настала погожа година. Сонце світило сліпучо-яскраво, наче весна вже примандрувала з південного степу* (Н. Рибак); // *перен., розм.* Бути доставленим з якого-небудь місця в інше (про предмет). *Бронко відразу помітив, що читальня виписувала не всі журнали. Багато з них, як видно, примандрували сюди з приватних бібліотек* (Ірина Вільде); *Іван .. хотів спитати старого, яким чином скрипка примандрувала до лікарні* (І. Чендей).

ПРИМА́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примани́ти.** *Одного вечора стариган зайшов у приміщення кінотеатру, приманений реклямою* [рекламою], *що обіцяла великий фільм* (В. Барка); *Я слухав і не слухав дурні теревені Демкові. Гнав коня. Був тепер як той чабан з пісні, що, приманений чарами дівчини, прилетів до неї на білім коні* (П. Загребельний); * У порівн. *Немов приманені тутешньою аурою, в "Опері скрипу"* [клубі] *любили погріти кості артисти лялькового театру на пенсії* (Любко Дереш).

ПРИМАНИ́ТИ *див.* **прима́нювати.**

ПРИМАНИ́ТИСЯ *див.* **прима́нюватися.**

ПРИМА́НКА, и, *ж.* 1. Те, чим приманюють рибу, звірів, птахів; принада (у 1 знач.). *Коло* неї [ріки] *кружляють рибалки з вудками й приманками* (І. Франко); *Коли звір торкався до приманки, мотузки зашморгувались, і зав'язаний ведмідь ставав здобиччю звіроловів* (М. Трублаїні); *Напланував* [професор] *собі: попливе на Десну, аж за Сосницю, там є тихі рибні місця. Вже дістав підсаку, накупив приманки* (В. Близнець); *Віктор сів поміж хлоп'ят, завівши бесіду про те, на яку приманку яка риба краще клює* (М. Руденко).

2. Хто- або що-небудь, що приманює, вабить. — *Ми — ніяка банда, тільки особливий загін .. по боротьбі з бандитизмом. Жупани, прапор — то тільки маскарада* [маскарад], *приманка на бандитів* (Ю. Горліс-Горський); *Заборона будь-чого завжди стає приманкою* (П. Панч); *Чекісти були великі майстри всяких провокацій. Запросто хлопця могли використати як приманку* (М. Андрусяк); *Вадим доволі швидко відкрив простий секрет успіху вуличної торгівлі — біля його ятки завжди мав знаходитися хоча би один покупець, який був своєрідною приманкою для інших* (В. Хрущак).

3. *розм., рідко.* Те саме, що **прима́нювання.** *Я собі сімейне щастя ясно уявляю. Це таке, як бочка з дьогтем. В неї для приманки Зверху влито меду трохи, так, не більше банки* (П. Глазовий).

◊ **Взя́ти на прима́нку** *див.* **узя́ти; Клю́нути на прима́нку** *див.* **клю́нути.**

ПРИМА́НЛИВИЙ, а, е. Який приманює (у 3 знач.); привабливий. *Її оксамитові очі, глибокі, мов безодня, таїли в собі щось приманливе* (Н. Королева); *Він мав вже звертати ліворуч, і через дерева алеї виразно вже виднiла приманлива біла лента блискучої в сонці дороги, що обіцювала швидкий темп* (О. Лисяк); *Завсіди навал роботи* [у Бориса], *та й то роботи такої приманливої, що ніякими картами, ніякою пиятикою його від неї не відтягнеш* (І. Франко).

ПРИМА́НЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **прима́нливий.** *Намагався* [Єгоханан] *не дивитися на дівчину, не бачити її, але все ж бачив блиск дівочих очей, лукавість усмішки, й щось холоділо йому біля серця від приманливости Рутиного голосу* (Л. Мосендз); *Діти пасли худобу за дня, парубки коней — вночі. А ті нічліги були для парубків повні поезії та приманливості* (А. Чайковський).

ПРИМА́НЛИВО. Присл. до **прима́нливий.** *Обрії головокружні* [головокрутні] *приманливо розкриють глибінь* (Б.-І. Антонич); *Погода .. вернулася до своєї літньої норми, кожного ранку термометр показував понад норму тепла, небо було маєстатно* [маєстатично] *синє, вода приманливо бірюзова* (У. Самчук); *Дивно і приманливо виглядає той чорний гість* [ворон] *на осніженій деревині, що лиш ще недавно одяглась набіло...* (О. Кобилянська).

ПРИМА́ННИЙ, а, е. 1. Признач. для приманювання. *Приманна рідина, виготовлена на основі натуральних екстрактів, має особливий аромат, який ефективно приваблює мух, ос та шершнів, але не впливає на інших комах, зокрема бджіл* (з навч. літ.); *Приманний контейнер для гризунів є безпечним засобом винищення шкідників, тому може застосовуватися в громадських місцях: супермаркетах, кафе, ресторанах тощо* (із журн.).

2. Який базується на приманюванні. *Приманний метод боротьби зі шкідниками кукурудзи виправдовує сподівання фермерів* (з газ.).

3. Те саме, що **прима́нливий.** *Популістському рухові завжди приманний конфлікт між нечітко окресленим "народом" та "елітами" й інколи зовнішньою групою — наприклад, іммігрантами* (з публіц. літ.).

Прима́нні росли́ни *див.* **росли́на.**

ПРИМА́НЧИВИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **прима́нливий.** *Снилися* [Галі] *люди тамечки з такими-то вже приманчивими обличчями, що таких вона ніколи ще не стрічала* (Марко Вовчок); *Дерева біліли цвітом, .. а вечори були повні несказанно лагідної, приманчивої краси...* (О. Кобилянська); *Мрія розпливається у хмарах, була й нема, .. приманчива, зрадлива, невловима* (Б. Лепкий).

ПРИМА́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прима́нювати.** *Зосередивши всю свою увагу на приманюванні кролика, який зненацька обернувся на кабана, він проґавив наближення іншої людини* (О. Авраменко); *Люди — дуже раціональні істоти, особливо добре це помітно в побуті. Наприклад, коли людина збирається на рибалку, вона бере з собою для приманювання риб не мармелад, а черв'яків* (із журн.).

ПРИМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИМАНИ́ТИ,** аню́, а́ниш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Змушувати наближатися (рибу, птаха, звіра і т. ін.), застосовуючи якусь приманку. *Було дітей до себе прикликає* [Павло], *пташок приманює — тішиться, як до його* [нього] *біжать, як линуть...* (Марко Вовчок); *— Ти навіщо мою рибу приманюєш? — спитав хлопець* (О. Донченко); *Мішок в одну руку взяла* [мати], *в другу — малясник* [коржик з меляси], *— і подає його псові, приманюючи до порога* (В. Барка); *Микнувши жмуток трави, селянин пішов приманити коня* (Г. Колісник).

2. Підкликати кого-небудь до себе; підманювати (у 1 знач.). *Купецькі челядники та робітники здіймали найбільший галас, приманюючи покупців* (І. Білик); *Прийшов під монастирську браму, — виглядаю, викликаю — приманив до себе худенького, бліденького, старенького служку* (Марко Вовчок); [Р и н д и ч к а:] *Так ото чую, щось няка на мого Рябка: "Ня, цю-цю! Ня!.." Слухаю, аж то вона приманила його до себе* (М. Кропивницький); // Змушувати прибувати кого-небудь кудись, опинятися де-небудь, приєднуватися до когось, приваблюючи чимсь; заманювати (у 1 знач.). *Почали* [пани] *закладати слободи в сих пустинях київських, браславських, подільських та приманювали людей, обіцюючи довголітню свободу від усяких податків і обов'язків* (М. Грушевський); *Оборав* [Стадницький] *своїми плугами "пустівські поля", з яких селянство повтікало від шляхти, й почав приманювати на них посполитих і підсусідків дрібною даниною — двадцять злотих чиншу за рік* (М. Стельмах); *Змовники приманили полководця до Рима й підступно схопили його* (І. Білик); *— Чи вони нашої газети не читають, чи всі раптом розбагатіли, що навіть грішми не приманиш?* (П. Запаренко); *Сільського неба провідні зірки Їх до степів таврійських приманили, Вони за них життям своїм сплатили, Коли потрапили на Соловки* (М. Василенко); * Образно. *— Ні, це ти, моє золото, приманила долю до нашої хати! Поки я сам жив, поти бідував* (І. Нечуй-Левицький).

3. *перев. недок.* Манячи (у 2 знач.), привертати увагу, притягати до себе своєю красою, принадністю. *— Кращі, може, є від тебе, — Одмовля чийсь голосок, — І приманюють до себе Гарні очі і роток* (Л. Глібов); *Під широко розложеними галузями сосни цвіли розкиненими громадами сині та білі фіалки, а солодкий їх запах приманював здалека* (Н. Кобринська); *Ниви з конюшиною простиралися ген-ген, приманювали кождого до себе* (О. Кобилянська); // Викликати появу кого-, чого-небудь. *Макові цвіти безмежні, одначе приманюють, оп'яняють метеликів юрбу шумливу...* (Уляна Кравченко); *Хіба знав він, .. що йому самому доведеться копати не одну могилу для своїх бойових товаришів і ховати їх навіть без салюту, щоб не приманити ворога, який шниряє поблизу?* (Григорій Тютюнник); // Спокушати кого-небудь (про когось, щось). *Прилащиться підлиза хоч до кого: Солодкії слова Приманюють великого й малого* (Л. Глібов); *Ті, кого раніше й не приманював Ягорів садок, тепер не минали нагоди потрясти кущі* (О. Гончар); *Чи тебе так вчарували її чорні брови, чи тебе так приманили воли та корови?!* (Уляна Кравченко); // Викликати якийсь інтерес (про кого-, що-небудь). *Ані люде* [люди], *ані їх чини не приманюють мене* (В. Стефаник); *— Вчені зацікавились: чим же приманює конвалія до себе тварин? Що в ній за цілюща сила?* (В. Близнець).

4. *розм.* Певними заходами викликати в кого-небудь почуття кохання, зваблювати. *— Де ж я того чоловічого духу дістану? — журиться вдова. — Вдівець не трапляється, а жонатого приманювати Бог не велить* (Григорій Тютюнник); *— Я рідко бачив її наодинці і зовсім мало розмовляв з нею. Вона намагалася мені сподобатись і всіляко приманювала мене* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Для них* [жінок] *усяка просвіта, всяка наука — се .. спорт, спосіб приманити спеціального рода женихів* (І. Франко).

ПРИМА́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИМАНИ́ТИСЯ,** аню́ся, а́нишся, *док.* 1. Зваблюватися, спокушатися чимсь. *Приманка містила спеціальні речовини, за допомогою яких щури та миші приманилися до отрути* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прима́нювати.** *Завдяки унікальним кормовим гранулам коропи та соми приманюються легко й швидко* (з мови реклами).

ПРИМАНЯ́ЧИТИСЯ, я́чу́ся, я́чи́шся, *док., розм.* Постати вві сні або уяві; привидітися. *Тепер, після Кирилових переказів та Оришчиного гарчання, вона побачила, що вони і не винуваті... їй тільки приманячилося її давнє* (Панас Мирний); *Був .. джиґун, не послідній таки бабодур* [бабій] .. *Та й не молод уже. А укліпився* [учепився] *в голову дур. Приманячилась жінка Над всею цією різнею, над блюзнірствами світу* (Л. Костенко).

ПРИМА́РА, и, *ж.* 1. Те, що приснилося, примарилося. *Орися несамовито скрикнула .. Скрик мов зовсім розвіяв примари Орисині* (Б. Грінченко); *Так дитячі мрії грали Між примарами гарячки* (Леся Українка); *Спочатку це був сон без примар* (Д. Бузько); *Це був не сон, не примара, у стиснутих пальцях правої руки він відчував згорнутий папірець, ще одну записку...* (С. Скляренко); // Щось видумане, нереальне, несправжнє, плід фантазії. *Він* [велет, який заснув] *трохи ворухнеться, по тілу корчі побіжать, уся земля здригнеться. Та не бояться вороги, гадають: "Ет, примара..."* (Леся Українка); *І все, наче в казці дитячій, збулося — Дитинства примари і юності сни...* (Л. Первомайський); *А та зоря, самотня і печальна, Гірким вогнем тремтіла в небесах .. Що мені до неї? Це все казок примара золота* (В. Терещук).

2. Те, що не відповідає справжньому уявленню про дійсність; щось химерне, незвичайне, спотворена дійсність. *Та й усе життя отоді в Обухівці — не віриться, що це була дійсність, а не привиділось у важкому маячному сні. І то в ньому, в химерному світі примар — він, Давид, тіпався, як у лихоманці* (А. Головко); *Але як він опинився тут? Ні, це неможливо. Це якась примара* (Н. Рибак); *Знову примари минулого заполонюють розум* (Дара Корній); // Те, що тільки здалося реальною дійсністю; ілюзія (у 1 знач.). *Примара порятунку ніби пожартувала над нами, мов уві сні привиділась* (Ю. Збанацький); *Відтепер фігура Михайла Піскарьова, монументальна постать сімейного годувальця, примара домашнього вогнища не мала жодного .. значення* (О. Ульяненко).

3. Тінь померлого в хворобливій уяві; нереальна, вигадана істота зі страхітливою зовнішністю; привид (у 1 знач.). *— Чого, Парасю, не заснеш? — Якась примара, ненько, бродить; Що покладешся, що здрімнеш, — Вона підступе* [підступить], *не відходить, Одно шепоче: відчини!* (П. Грабовський); *Люди бояться вночі кладовища, жаских казок і непевних примар* (Леся Українка); *Здавалось, він галюціонував* [галюцинував]. *Здавалось, привиди й кошмари, жахливі й дивні примари заволоділи його стомленим, отруєним мозком* (В. Домонтович); *Природа часом викидає такі жарти: вихоплює з небуття давно зниклі образи чи оживлює примар у старовинних замках* (І. Роздобудько); * Образно. *Ми множили в наступі силу удару, І нас вороги зупинить не могли. Примари замучених з Бабійого* [Бабиного] *яру Вставали й дорогами нашими йшли* (Л. Первомайський); * У порівн. *Світанкова імла огортає чотири постаті, що віддаляються від хати по білому піску, і п'яту, яка заклякла біля ліщинових ворітець чорною примарою* (Григорій Тютюнник);

// Про людину, яка своєю зовнішністю, одягом нагадує страхітливу істоту. *З сіней старої хати виткнулась якась примара, в полинялій плахті, з розпатланою косою* (С. Васильченко); *Опасистий грек висовувався з ятки і закликав білі примари в фередже, кидаючи на прилавок строкаті постави шовку* (З. Тулуб); // Невиразні обриси чого-небудь, тіні, що нагадують страхітливу істоту. *Темно. Ліс. Якісь примари... Ні тропи, ані шляху...* (М. Старицький); *Пара ходить по воді. З неї формуються дивні примари* (Ю. Яновський); *Вартовий. Мармурові колони. І огні над примарами веж* (В. Сосюра).

4. Неминуча загроза чого-небудь. *Примара оточення, загроза бути відрізаними все густіше нависала над цим краєм* (О. Гончар); *Свої літа підрахував я знов, Немов коштовності — печальний скнара, І смерті несподівана примара Зморозила мою зрадливу кров* (Д. Павличко); // Те, що тяжіє над ким-, чим-небудь. *Гриць протирає очі, заплющує їх. А страшна пелена з очей не спадає. Жахлива примара сліпоти не зникає годину* (Т. Масенко); *Примара страшного сирітства все життя тривожила душу поета* [Т. Шевченка] (П. Колесник); * У порівн. *Страшними примарами постали перед очима зобов'язання за предмети, які він ніколи не бачив, якісь векселі, яких він ніколи не підписував* (Ірина Вільде).

ПРИМА́РИТИСЯ *див.* **примá́рюватися.**

ПРИМА́РНИЙ, а, е. 1. Який постає в мріях, маренні, уяві; нереальний. *Мої сподіванки на вільну працю в школах виявилися незабаром примарними* (С. Васильченко); *— Панове, прошу сідати, — посміхнувся фон Бреннер, зробивши при цьому такий вишуканий жест рукою, що слухняні штабісти навіть озирнулись на примарні крісла* (О. Довженко); *Гріх було тепер Вікторові ґавити робочі хвилини, години і дні, топити їх у запамороченні від примарного щастя чи у сумнівах* (Олекса Ізарський); *Народи світу здавна орієнтовані на пізнання містифікованої постаті Христа. Як і передбачав Він, людям показують: ось Він! І віруючі кидаються на примарний образ. І розчаровуються* (О. Бердник); // Який є маревом. *Я пам'ятаю спечений степ, потріскану землю, пожовклу траву, блакитний міраж на обрії — примарну воду, якої благав степ у жорстокого неба* (М. Рильський); *На дні маревного розливу ген-ген пастух бреде з чередою, верхівець далеко проскаче, примарне плесо води сліпучо зблисне в степу* (О. Гончар); *Коли його вперше побачили, вершник без голови — примарний чи справжній — саме в'їжджав у прогалину* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // Нетривкий, несталий, мінливий. *Люблю я її* [осінь] *й за те, що, коли опадає в садку пожовкле листя, ця довчасна примарна краса його, ночами крізь голе, обшарпане гілля стають видніші довічні зорі* (С. Васильченко); *Усе в природі чекало снігу. А він лише поманив примарною сивизною інею і кількома ріденькими лапатими сніжинками та й застряв десь за .. обрієм* (В. Козаченко); *І встає туман ростучий, мов шукаючи сполучень з проминулим, тіньовим .. Він росте, а не минає, суттінню тебе єднає з днем примарним і життям, з неминучим забуттям* (П. Мовчан); *Очищальна функція вогненної стихії зводиться до того, що Леон отримує примарний шанс почати життя, заклавши в нього власну, ніким не нав'язану систему відліку* (Ю. Іздрик); // Нездатний виконувати своє призначення, несправжній. *Безжиттєве, несправжнє, примарне усе тут: і біленькі реактивні винищувачі, що .. нікуди .. не полетять, і судно, що бовваніє на морі, — те судно нікуди не попливе* (О. Гончар).

2. Який не відповідає справжньому уявленню про дійсність; химерний, незвичайний. *Вслухаюсь в ніч. Немов далекий шепіт, Мов шемрання смутного вітерця, Якісь примарні долітають звуки Крізь шиби заморожені...* (М. Рильський); *Над містом стояла ніч. Ніччю все здається чужим і примарним* (Ю. Яновський); *Це всього-на-всього комерційна угода, викликана до життя примарним сяйвом отого мільйона доларів... який ще невідомо, чи й дістанеться акціонерам-фундаторам* (М. Дашкієв); // Примхливий, вигадливий. *Дофарбовані в біле береги тротуару здавалися примарною стрічкою, яка розгорталась під ногами* (О. Донченко); *Пухнасті, легкокрилі хмарки .. були лілові й примарні* (Я. Гримайло); // Казковий, міфічний. *Примарний велетень.*

3. Страхітливий, жахливий. *Так минув місяць від того страшного вечора, коли він побачив свого мертвого сина, і весь цей час перебував у якомусь примарному забутті* (М. Ю. Тарновський); *Їм наснився важкий примарний сон* (І. Білик).

4. Який має нечіткі обриси, мерехтливий, невиразний. *Чадив каганець, гойдаючи примарні тіні* (І. Пільгук); *Примарна постать в прозорій сфері поволі перетворювалася в реальну непрозору істоту* (О. Бердник); // Тьмяний, неяскравий. *Ввійшов Тумаяца .. В примарному світлі свічки його обличчя здавалось зовсім чорним* (Ю. Бедзик); *Я не бачила їхніх обрисів, але точно знала, що там, за скульптурою, у примарній імлі ворушилися темні тіні моїх супутників* (С. Андрухович).

ПРИМАРНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **примарніти.** *Підводить* [Андрій] *голову: лице примарніле, чуб поплутаний, очі — туман застеляє...* (С. Васильченко); *Примарнілі почуття й емоції є провісником можливої депресії* (із журн.).

ПРИМАРНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **примарні́лий.** *Примарнілість шкіри.*

ПРИМАРНІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **примарніти.** *Примарніння обличчя.*

ПРИМА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **примá́рний.** *В гарячковій примарності подій Гаврило Логойда починав все ж дещо розуміти* (С. Скляренко); *Іноді Віталій думає про примарність людського щастя* (О. Ульяненко); *Неземне сяйво пом'якшувало всі лінії, надаючи їм примарності та розпливчатості* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Він повертається у відкритий світлий полудень, де променista примарність сповільнює рухи натовпу* (В. Єшкілєв).

ПРИМАРНІ́ТИ, íю, íєш, *док.* Трохи змарніти. [Т а н я:] *Як же будеш ти мене любити, коли ж моя врода примарніла?* (С. Васильченко); *Від задухи букет майже одразу примарнів* (із журн.).

ПРИМА́РНО. Присл. до **примá́рний.** *Вона існувала на обріях його життя примарно, неправдешньо* [неправдиво], *була чи й не була, але він знав: це його судьба, доля і недоля* (П. Загребельний); *Глибина лісу сповнюється примарно тихим рухом* (С. Тудор); *Прохід вивів їх у грандіозну пустоту, склепіння якої губилося в фіолетовій млі. В зеніті примарно промінилося овальне світило* (О. Бердник).

ПРИМА́РЮВАТИСЯ, юється, юється, *недок.*, **ПРИМА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Уявлятися, ввижатися; маритися. *Вигляд промовця, замість рудасто-зеленкавого, чомусь примарювався полум'яно-мишастий* (В. Барка); *В темряві примарюються вершники* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Якийсь час дивився* [Каргат] *на журнал, не розуміючи, чи справді то його формула, чи це йому примарилось* (Ю. Шовкопляс); *Не був* [Іван], *проте, упевнений, що зеленоволоса панна йому примарилася, адже виразно чув, як стукнули двері й по східцях протупотіли тихі кроки* (Р. Іваничук); *Я не міг збагнути: розмовляв я з Кривов'язом насправді чи примарилось* (Р. Андріяшик).

2. З'являтися уві сні, маренні. *Лягаючи, думаю про неї, у сні примарюється її волосся біля скроні* (С. Процюк); *Зібравши останні сили, він вигинув з воронки на поверхню й закричав: — Я тут! Живу-у! .. — Молодець! Оце я розумію, оце боєць! Під хлороформом, з-під ножа подає сигнали! — казав хірург, обробляючи пораненого Орлюка, якому все це примарилось* (О. Довженко); *Перед світанням — важким, осіннім — трохи задрімав* [Віргінський], *і примарився йому вихор, що несе напівзасохле листя якихось не наших дерев* (Н. Околітенко); // Снитися (про сон). — *Нічого не було. Це тільки сон, — втихомирювалася збентежена Гафійка. — І чого він такий страшний примарився?* (Д. Бузько); *"Який дивний сон мені примарився", — подумала дівчина і визирнула у вікно* (Дара Корній).

ПРИ́МА́С, а, *ч.* Найвища духовна особа в католицькій і англіканській церкві; найголовніший єпископ у країні. *Він стояв серед високої шляхти і пильно слухав примаса* (Н. Рибак); *Примасові випало сидіти якраз навпроти дверей тієї кімнати, звідки абат мав увійти до трапезної* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Наприкінці 1673, після смерті Міхала-Корибута Вишневецького, Флоріан-Казимир став архієпископом гнезненським і примасом Речі Посполитої* (з навч. літ.).

ПРИМАСКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примаскува́ти.** *Вдалині показався міст, освітлений тихими, примаскованими вогниками* (В. Земляк); *"Все, Господи, не буду більше їсти. Живи мене духом, будь ласка". Відтак Марла збагнула, що такі думки — звичайнісінькe, знову ж таки, саможаління, навіть добряче не примасковане* (І. Карпа).

ПРИМАСКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примаско́вувати** і **примаско́вуватися.** *Примасковування спальної зони для максимального розширення вільного простору квартири-студії є вдалим дизайнерським рішенням* (із журн.).

ПРИМАСКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИМАСКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Трохи, злегка маскувати (у 2, 3 знач.). *Більшовики примасковували свій контакт з таємними інформаторами: завжди викликали їх до себе з чималою кількістю інших людей, нібито для перевірки документів* (з навч. літ.); *Стрижену голову береткою прикрив, примаскував, нікому й не видно буде, що стрижений* (О. Гончар); *Вони вдвох нагребли купу листя і гарненько затулили тунель, примаскували його від непроханих гостей з лісу* (В. Близнець); *Видершись на горище, як йому здавалося, закинутої хати, примаскувавши внизу свого мопедика якимось мотлохом, він хутко заснув* (І. Карпа).

ПРИМАСКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИМАСКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Трохи, злегка маскуватися (у 2, 3 знач.). [Д і д:] *Іду я вчора вночі попід садком, сторожую, чую — щось іде. Я причаївся, примаскувався, жду* (О. Левада).

2. *тільки недок.* Пас. до **примаско́вувати.**

ПРИМАСКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примаскува́ти** і **примаскува́тися.** *Примаскування власних помилок замість їх аналізу та виправлення зрештою призводить до руйнування особистості* (із журн.).

ПРИМАСКУВА́ТИ *див.* **примаско́вувати.**

ПРИМАСКУВА́ТИСЯ *див.* **примаско́вуватися.**

ПРИМАСТИ́ТИ *див.* **прима́щувати.**

ПРИМАСТИ́ТИСЯ *див.* **прима́щуватися.**

ПРИ́МАСТКА, и, *ж.* 1. Те, що додають до корму або пійла худобі для поліпшення якості, смаку. *Для примастки соломи, яку використовують як корм для худоби, найчастіше використовують барду, патоку, пивну дробину* (з навч. літ.).

2. *перев. мн., перен., розм.* Улесливі слова. *Примастками балака* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИМА́Т[1], у, *ч., книжн.* Перевага, переважне значення; першість щодо чогось. *У міркуваннях автора про взаємозв'язок поезії і життя, у визнанні ним примату дійсності простежується тенденція до матеріалістичного осмислення цієї проблеми* (І. Франко); *Хлопець говорив про примат громадського над особистим* (В. Підмогильний); *Вони* [найголовніші ознаки перекладацького стилю], *на мою — і не тільки мою — думку, такі: точність у віддаванні змісту і форми оригіналу, ствердження єдності форми та змісту і разом з тим примату змісту над формою* (М. Рильський).

ПРИМА́Т[2] *див.* **прима́ти.**

ПРИМА́ТИ, ів, *мн. (одн.* **прима́т,** а, *ч.), зоол.* Ряд найвище організованих ссавців, до якого належать мавпи, напівмавпи і людина. *Аналіз сфери постконфліктних взаємовідносин і поведінки серед вищих приматів змістився в бік аналізу агресії як похідної конфлікту інтересів* (з наук. літ.); *Він* [учений] *висловлював думку про те, що мозок людини в процесі формування мислячого примата отримав надмірні можливості і деспотично захопив у організмі всі віжки управління* (О. Бердник); *Відкриття стадії мавполюдей, тварин-приматів, зустріло свого часу рішучий опір, було кваліфіковане як наклепництво на людство* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Людина зі своєю цивілізацією й культурою, з усією своєю історією розвинулася з класу ссавців, з родини приматів* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПРИМА́ТНИЙ[1], а, е, *книжн.* Прикм. до **прима́т**[1]. *Поселенням західнотрипільської культури в межиріччі Південного Бугу та Дніпра властивий приматний тип розподілення населених пунктів за правилом ранг — розмір* (з наук. літ.).

ПРИМА́ТНИЙ[2], а, е, *зоол.* Прикм. до **прима́т**[2]. *Ще в І пол. ХХ ст. у дослідженнях вітчизняних науковців йшлося про особливий, "приматний" рівень будови мозку людини та мавпи в цілому, порівняно з мозком усіх інших тварин* (з навч. літ.).

ПРИМА́ТНИК, а, *ч.* У зоопарку — приміщення, територія для розміщення приматів (мавп і напівмавп). *Наступного року завершиться будівництво приматника на 7 тис. кв. м з відкритими просторами* (з газ.).

ПРИМА́ТНІСТЬ[1], ності *і* ности, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **прима́тний**[1]. *Чинна нормативно-правова база України свідчить про приматність нормотворчості президента щодо актів уряду, а також про наявність прерогативи президента вносити на розгляд парламенту власні законопроєкти як позачергові* (з наук. літ.).

ПРИМА́ТНІСТЬ[2], ності *і* ности, *ж., зоол.* Абстр. ім. до **прима́тний**[2]. *Деякі науковці стверджують: чим більше чоловік зовні нагадує мавпу, тим вищі його сексуальні здібності. Для оцінки схожості вони вимірюють рівень "приматності" чоловіків* (з наук.-попул. літ.).

ПРИМАТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із приматології. *Американські приматологи з'ясували, що шимпанзе та люди мають однакову модель "соціального старіння"* (з наук.-попул. літ.).

ПРИМАТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до приматології і приматолога. *Міжнародні приматологічні конгреси проводять з 1966 року* (з наук.-попул. літ.); *Значна роль самок у соціальних відносинах приматів підтверджується як приматологічними, так і етнографічними даними* (з навч. літ.).

ПРИМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь антропології, що вивчає приматів. *Приматологія вивчає сучасних та викопних приматів (близько 400 видів мавп, напівмавп), їх анатомію, ембріологію, фізіологію, походження, систематику, поширення та спосіб життя* (з наук. літ.).

ПРИМА́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примасти́ти.** *Він .. повернеться до своєї парубоцької комірчини, щоб, у гостях випивши піднесений на таці келих шампанського, закусити вдома примащеним олією хлібом* (Н. Околітенко); *Роговий постукав дужче — задрижали маленькі, не примащені до рами шибки* (Б. Левін); *Руда борідка Лантуха, благообразно примащене оливою волосся робили його схожим на пономаря* (М. Руденко); *"Розварює" ця їда* [картопля] *чоловіка, робить в'ялим, крихким. Не те, що риба і крупи, примащені салом* (М. Дочинець).

ПРИМА́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прима́щувати** і **прима́щуватися.** *Якщо для примащування здоби використати суміш яйця із соком ягід, поверхня виробу покриється рівним кольоровим тоном з апетитним блиском* (із журн.).

ПРИМА́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМАСТИ́ТИ,** ащу́, а́стиш, *док., що.* 1. Мастити що-небудь чимсь злегка або частково; примазувати (у 1 знач.). *Дід був добрим господарем: він час від часу примащував колеса, щоб не скрипіли* (з казки); *А волосся? Матінко!.. Чи не оливою він, справді, примастив його, що воно так полискує!..* (Олена Пчілка); *Петро наколупав у березі жменю річкового сірого глею, поплював на нього, розмісив й примастив ним коневі рани* (М. Вінграновський); * Образно. *Колупнути словом, примастити гірке солодким і примастити так, що той, хто доторкнеться до солодкого, неодмінно відчує гірке, — на це він мастак* (Ю. Мушкетик); // Змазуючи чимсь, пригладжувати. *Витер* [гетьман] *рушником короткі, густі вуса, примастив їх пивом і пішов до малої світлиці* (Ю. Мушкетик).

2. Додавати що-небудь до страви або до корму для поліпшення якості, смаку. *Мукою примащують січку худобі* (Сл. Б. Грінченка); *Наша Маланя красна, красна, Варила пиріжки з сира, масла. Масельцем їх примастила, Василюня припросила* (щедрівка); *Тато пік картоплю, приносив квашеної капусти з бочки, яку примастили олією з льону, — це була їжа на цілий день* (з мемуарної літ.).

ПРИМА́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИМАСТИ́ТИСЯ,** ащу́ся, а́стишся, *док.* 1. Намащуючи собі волосся, вуса, бороду, пригладжувати. *Щоб уникнути ефекту розпушеного волосся, треба примащуватися спеціальними засобами* (із журн.).

2. *перен., розм.* Приєднуватися до кого-небудь із певною метою, прикидаючись однодумцем, прибічником чиїмсь; примазуватися (у 3 знач.). *Розмови, схожі на цю, відбувалися не раз, та лиш у ці хвилини Марта відчула невідпорну огиду .. Один примащується, другий організовує вивідки* (Р. Андріяшик); *В рішучі часи, напр., в часи Лоріс-Мелікова, деякі українофіли навіть пробували примаститись до реакційно-урядового потоку* (М. Драгоманов); *— Ми розбили більшовицького павука, а ці .. примастились до чужої слави* (В. Кожелянко).

3. *тільки недок.* Пас. до **прима́щувати.** *Коли димоходи сушарні прочищені, то дірки, через які їх прочищають від сажі, закриваються заслінкою, котра примащується глиною* (з навч. літ.); *Традиційна паста примащується приправою "Італійські трави"* (із журн.).

ПРИМЕЖО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примежува́ти.** *Колезький асесор Мальчевський скаржився на губернського землеміра: землі поміщика були нібито примежовані на користь казенного села Куцівки* (з наук. літ.); // **примежо́вано,** *безос. пред. У 1696 році до Тростянця примежовано землі, куплені полковником І. І. Перехрестовим у боярських дітей села Люджа* (з наук.-попул. літ.).

ПРИМЕЖОВИ́Й, а́, е́. Який міститься, розташовується, відбувається і т. ін. біля або уздовж межі. *Поблизу поверхні холодореагенту формується примежовий пласт, усередині якого пересичення водяної пари сягає таких високих значень, що відбувається спонтанна конденсація з миттєвим замерзанням утворених крапель* (з наук. літ.); *При ламінарному примежовому шарі тепловіддача в лобовій частині труби зменшується й сягає мінімуму приблизно в місці його відриву* (з наук.-техн. літ.); *Реактивні та проактивні форми агресії часто співіснують і взаємопов'язані. Їх спостерігали в дорослих людей з примежовими та асоціальними розладами особистості* (з навч. літ.).

ПРИМЕЖО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примежо́вувати.** *Примежовування ділянок.*

ПРИМЕЖО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМЕЖУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Приєднувати те, що межує. *Здобуваючи всіма правдами й неправдами сусідні наділи й примежовуючи їх до своїх земель, зажив Іван собі дурної слави* (з казки); *Глоба одмежував собі ще чимало землі біля озера, де теперечки суконна фабрика, та, засадивши ще стільки, примежував і розвів навдивовижу сад* (О. Стороженко); *За цариці Катерини .. велено утворити також осібну Новоросийську* [Новоросійську] *губернію.., примежувавши до неї сусідні части* [часті] *Гетьманщини і поблизькі землі запорозькі* (М. Грушевський).

ПРИМЕЖО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **примежо́вувати.** *Три головніші міста України вилучаються в осібні округи з невеликими пригородніми територіями. До інших великих міст теж примежовуються сорозмірно* [співрозмірно] *невеликі території* (М. Грушевський).

ПРИМЕЖУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примежува́ти.** *Значного суспільного резонансу набув процес незаконного примежування до володінь, наданих О. Меншикову царем Петром І та гетьманом І. Скоропадським, нових територій, який отримав умовну назву Почепська справа* (з наук. літ.).

ПРИМЕЖУВА́ТИ *див.* **примежо́вувати.**

ПРИМЕ́НШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приме́ншити.** *Посипалися запитання й підрахунки, з допомогою яких з'ясовано, що гадана давність мумії добряче применшена* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По); *На применшеному хусткою обличчі очі здавались ще більшими* (О. Копиленко); *Підійшов* [генерал-губернатор] *до вікна .. і задивився на вулицю, по якій .. йшов з дивним прискоком, весь час озираючись, применшений од погляду згори і вже зовсім жалюгідний його супротивник* (Валерій Шевчук); *Для проповіді Євангелія не слід користуватися людськими перевагами, аби Божа благодать не була применшена* (з рел.-церк. літ.); // **приме́ншено,** *безос. пред. У пресрелізі було занадто применшено справжні масштаби катастрофи* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який видається меншим, менш значним, ніж є насправді. *Правду кажучи, раніше і люди, і явища життя для мене виступали дещо применшеними* (О. Гончар).

ПРИМЕ́НШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приме́ншити** і **приме́ншитися.** *З-поміж недоліків було виявлено применшення кількості карет швидкої допомоги. Замість нормативних 36, у нічний час місто та район обслуговувало тільки 17–19 машин* (з газ.); *Перебільшення або, навпаки, применшення ролі екстралінгвістичних моментів може призвести до помилок вульгарно-соціологічного характеру* (В. Русанівський); *Ми заходилися обідати, і невдовзі я переконався, що слова "готують непогано" — явне применшення кулінарних здібностей школярок* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИМЕ́НШИТИ *див.* **приме́ншувати.**

ПРИМЕ́НШИТИСЯ *див.* **приме́ншуватися.**

ПРИМЕ́НШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приме́ншувати** і **приме́ншуватися.** *Конкретний індивідуалізм характеризується потребою людини розвивати свої здібності, бо згладжування чи применшування багатоманітності реакцій рівноцінне збіднінню особистості* (з публіц. літ.); *Церква цінує суспільну роль жінки, вітає її культурну, соціальну й політичну рівноправність із чоловіками. Але вона не може погодитися із тенденцією применшування встановленого Богом призначення жінки як дружини і матері* (з рел.-церк. літ.).

ПРИМЕ́НШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМЕ́НШИТИ,** шу, шиш, *док., що.* 1. Видавати меншою, ніж є насправді, кількість чого-небудь, занижувати які-небудь дані. — *Ось тут* [живе] *дід Онисим, якому й досі вісімдесят шість років, — засміявся* [Хведько], *дивуючись, для чого дідові треба применшувати літа* (М. Стельмах); // Створювати чим-небудь враження меншого, ніж є насправді (про розміри, об'єм чого-небудь). *З поправкою на непоінформованість виборців, щоб менше ризикувати втратою голосів, партії умисно применшують обсяги бюджетів* (з навч. літ.).

2. Видавати що-небудь за менш значне, ніж воно є насправді. — *Раджу вам спершу поговорити з вашими підлеглими. Розкажіть їм усю правду, не применшуйте небезпеку, і нехай вони вирішують, як учинити* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Якщо шановний читач побачить, що я через людську слабкість применшив свої недоліки і пороки і виставив себе у світлі більш яскравому й ефектному, ніж дозволяє звичайна скромність, то це, мабуть, так і є* (О. Довженко); *Було схоже на те, що австрійський двір навмисне хоче применшити значення вкладу союзників у спільну перемогу* (О. Бердник); // Сприймати менш значним що-небудь, недооцінювати щось. — *Ти проти силосу? — з підозрою глянув на промовця Сашко. — Навпаки, — заперечив Мамайчук, — я навіть у дитинстві не применшував значення для нас дрібно посіченої зеленої маси...* (О. Гончар); *Національний банк України опублікував результати чергового дослідження ділових очікувань українського бізнесу. Цінність цієї роботи не можна применшувати* (з наук. літ.).

3. Послаблювати силу вияву чого-небудь. *Не применшуй люті-гніву, доки кат Заступає зорі-дива* (П. Усенко); *Цій будівлі властива якась елегантна легкість, піднесеність, секрет якої, можливо, криється в трохи піднятому фундаменті, але здогад про це аж ніяк не применшує сили сприйняття* (із журн.); *Мати гадає, що ця новина прикро вразила його, і своєю скрадливою відповіддю хоче применшити її гостроту...* (Я. Гримайло); *Я немало помотався по лісі, і, хоч нічого більше не вполював, радості це моєї не применшило* (Валерій Шевчук); // *у сполуч. зі сл.* х о д а. Іти повільніше. *"Видно, свекруха розходилася. Ніяково й заходити", — думає Христя, применшуючи ходу* (Панас Мирний); *Раптом з-за кущів просто під ноги їм вивалилася на доріжку людина .. Від несподіванки Леся не применшила ходи і наступила на нерухому постать* (А. Хижняк).

4. Знижувати значення, роль чого-небудь якимись діями. *Колишній краківський кардинал Кароль Войтила, швидше за все, прагнув відвідати Москву зовсім не через бажання применшити православ'я* (з газ.).

ПРИМЕ́НШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИМЕ́НШИТИСЯ,** шуся, шишся, *док.* 1. Ставати меншим, зменшуватися. *Папа Франциск зазначив, що для християнина йти вперед означає применшуватися, як це чинив Ісус* (з рел.-церк. літ.); *У міру задоволення потреб цінність блага применшується, а тому сама цінність обернено пропорційна рідкості блага і прямо пропорційна інтенсивності потреб* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **приме́ншувати.** *Моральне й релігійне життя не може применшуватися і зводитися до стурбованої та вимушеної слухняності, але повинно мати своїм принципом любов* (з рел.-церк. літ.); *Історія знає чимало випадків, коли роль жіноцтва в патріархальному суспільстві применшувалася, бо довгий час вважалося, що жінки не здатні займатися серйозними справами* (із журн.).

ПРИМЕРЕ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примере́жити.** *Жіночий стрій включав білу сорочку, вишиту білими нитками, з примереженими рукавами* (з наук. літ.); * Образно. *Тоді стояв легкий туман, примережений скупим золотом сонячних ниток* (В. Гжицький).

ПРИМЕРЕ́ЖИТИ *див.* **примере́жувати.**

ПРИМЕРЕ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примере́жувати.** *Жіночі сорочки Причорномор'я та Приазов'я вражали особливо розкішним пошиттям: на одній сорочці можна побачити всі можливі декоративні шви і способи з'єднань частин сорочки та викінчення лиштви зубчиками, пилочкою, збиранням, примережуванням* (з навч. літ.).

ПРИМЕРЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМЕРЕ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* Пришивати що-небудь, з'єднуючи мережкою. *Мережки примережували в плечовій частині рукава сорочок* (з наук. літ.); * Образно. *Уявляючи, як я поставлю у себе вдома .. таку фігурку* [ведмедиків] *та як дивуватимуться знайомі, а я ще й примережу красиву та жахну історію, щоби полоскотати їм нерви. Отож я простягнув руку і відломив середнього ведмедика...* (В. Чемерис).

ПРИМЕРЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примерза́ти.** *Проблеми з примерзанням гальмівних колодок виникають часто, особливо коли вдень — відлига й калюжі, а вночі — мороз* (з газ.); *Якщо зима сувора, корені магнолії потрібно присипати торфом або тирсою на 20 сантиметрів, щоб захистити від примерзання* (із журн.).

ПРИМЕРЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИМЕ́РЗНУТИ, ПРИМЕ́РЗТИ,** зну, знеш; *мин. ч.* приме́рз, ла, ло *і* приме́рзнув, нула, ло; *док.* 1. Міцно приєднуватися, приставати до чого-небудь під дією морозу. *Хоч ноги примерзали до льоду, вона не відступала від ополонки й високо замахувала прачем* (Н. Кобринська); *Корчмар Лейбко все йшов і йшов, і з очей йому котились сльози, примерзали до щік, висіли бурульками у бороді* (Н. Рибак); *На балкон не можна було вийти, бо двері примерзли* (Леся Українка); *Тамара відчувала, як дерев'яніють ноги, як примерзло до землі підмощене під коліна плаття* (А. Хижняк).

2. Братися морозом, скріплюватися від морозу. *Земля підвечір примерзала і ще вкривалася льодком* (Валерій Шевчук); *Снігу було повище колін. Зверху він трохи примерз, однак не так, щоб чоловік наверху вдержався* (А. Чайковський); *На Заволжі мовчало безкрає поле, покрите лише тим шаром снігу, який устиг примерзнути і витримав пронизливі бурхання ураганів* (Іван Ле); // *безос. Під кінець жовтня починає примерзати, і Володько може пасти на житах* (У. Самчук); *В горах все ще тримається теплинь. То примерзне, то знову відпустить* (С. Чорнобривець); // Покриватися льодом на поверхні. *Уже пече, і з небокраю в рубіни сонце криє шлях. По-весняному примерзає мутна вода по вечорах* (В. Сосюра); // Пошкоджуватися морозом. *Єдине їстівне, що лишилося на їхньому городі і на інших, — це цибуля, яка примерзла в землі* (Ю. Покальчук).

3. Відчувати мороз; змерзати (у 1 знач.). — *То що, мовчимо, начальнику? Холодно, язик примерз на морозі? Нічого, є де погрітися* (А. Кокотюха); * Образно. *Сирійська весна... Надворі жар палючий... — Душа ж примерзла, стогне...* (А. Кримський).

4. *рідко.* Те саме, що **замерза́ти** 3. *Бурлак в полі примерзає, Отца* [отця], *матку споминає* (П. Чубинський); *Кінні замерзали у сідлах. Примерзали піхотинці там, де настигала сонливість...* (Г. Колісник).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **приме́рз (приме́рзла, приме́рзло, приме́рзли)** *до чого:* а) хто-небудь або щось залишається непорушним або здається таким. *Цілі дві години слідив* [Івоніка] *гостро за рухами компанії і хлопця, не рушаючись із місця, неначе примерз до землі* (О. Кобилянська); *Здавалося, ночі не буде кінця. Стрілки годинника наче примерзли до циферблата* (З. Тулуб); *Ніхто з хати не виходив — стоять всі, ніби примерзли на глиняній долівці* (В. Барка); *Дениско як примерз до землі, спершу й зрушити з місця не міг* (Є. Гуцало); б) застигнути, не зникати (про вияв чого-небудь). *Пропустила* [Женя] *лікаря вперед, сама рушила на пів кроку ззаду, на ходу ховаючи свою гриву під хустину. А ота офіційальна слухняність немовби примерзла їй до обличчя* (Ю. Шовкопляс).

ПРИМЕ́РЗЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **приме́рзти.** *Оля вхопилася обома руками в примерзлу до землі цеглину* (Л. Юхвід); *Копито сніг примерзлий б'є. Луною дзенькіт оддає* (М. Бажан); *Пришерхла земля, взявшись морозцем, тихо відбивала зорі в свічадах примерзлих калюж і калюжок* (І. Багряний); *Крізь шпарини вітер доносив дух примерзлих по горідчику хризантем* (Є. Пашковський).

ПРИМЕ́РЗНУТИ *див.* **примерза́ти.**

ПРИМЕ́РЗТИ *див.* **примерза́ти.**

ПРИМЕРКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примерка́ти.** *Примеркання вогників;* // Час, коли починає смеркати. *Це було так на примеркanні, — сонце сіло* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИМЕРКА́ТИ, áє, *недок.,* **ПРИМЕ́РКНУТИ, ПРИМЕ́РКТИ,** кне; *мин. ч.* приме́рк, ла, ло *і* приме́ркнув, нула, ло; *док.* 1. Утрачати яскравість; меркнути, тьмяніти. *Поснули* [Чіпка та Лушня] *вже тоді, як .. на темному небі примеркали зорі* (Панас Мирний); *Снідали в мовчанні. За вікном тьмяно народжувався світанок, примеркали, жовтішали вогні свічок* (С. Скляренко); *Місяць примерк, і під темним наметом кучерявих шапок дубини було темно* (Л. Яновська); // Пригасати (про вогонь, світло і т. ін.). *На кожному ліхтарному та телеграфному стовпі, скрапуючи гарячою смолою на брук, спалахували й примеркали, і знову спалахували, щоб знову примеркнути — смолоскипи* (Ю. Смолич); — *Скажіть своїм, хай удають сплячих, а як стануть примеркати вогнища, так і гайда!* (П. Загребельний); // *у сполуч. зі сл.* о ч і, п о г л я д. Утрачати блиск, жвавість. *У глибині темних очей запалюється сива іскра, від того погляд його немов примеркає* (Валерій Шевчук); *Очі примеркли, вицвіли. Тільки руки залишилися ті ж, що й раніше, міцні, дужі, загрубілі* (В. Малик); // Утрачати чіткі обриси, барви; затьмарюватися. *Вже кури сплять. До теплого порога Злетілись мухи, Примерка дорога* (В. Мисик); *Вже й день минув, і обрії примеркли. Уже й людьми дорога загула* (Л. Костенко); // *перен.* Утрачати силу свого вияву, значення; слабшати. [Д ж о н а т а н:] *І що ж? Вони* [мрії] *не зникли?* [Р і ч а р д:] *Ні, ще не зникли, хоч примеркли трохи* (Леся Українка); *Спадщина геніального поета* [Т. Шевченка] *не тільки не примеркла — вона дедалі пишніше розгоряється, осяваючи весь світ* (М. Рильський).

2. Наближатися до ночі, закінчуватися (про день). *Спекотний день примерк, йти крізь ніч до Ожидова Вагилевич не наважився* (Р. Іваничук); *День уже зовсім примерк, поки я туди дістався* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

3. *безос.* Починати смеркати. *Уже примеркало. Худоба йшла з череди* (Є. Кравченко); *Примеркло. Над темним лісом виходила вечірня зоря* (С. Васильченко); *У дровітні розколов* [Лесь] *на завтра з десяток полін. Якраз і примеркло* (І. Нижник).

ПРИМЕ́РКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **приме́ркнути, приме́ркти** 1. *Ночі вже не було, — сивий осінній передсвітанок плавав над містом у важких хмарах та рудих сяйвах примерклих нічних вогнів* (Ю. Смолич); *Дівчина безвольно опустила руки і вдруге звела на мене свої примерклі очі* (О. Гуреїв); — *Я... не можу більше, — тихо й страшно сказав полковник і подивився на всіх примерклим поглядом* (Ю. Мушкетик); *Вірлині очі вдивилися в примерклі гори* (Р. Іваничук); *Одну лиш із служниць, ще віддану примарам Тих днів, знайомий звук, що виник і погас, Прокине з забуття: вона згадає вас І вашу красоту з її примерклим чаром* (М. Зеров).

ПРИМЕ́РКЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість за знач. **приме́ркий.** *Микола крадькома зирнув на її обличчя і ще раз відзначив його сіру примерклість* (Валерій Шевчук).

ПРИМЕ́РКНУТИ *див.* **примерка́ти.**

ПРИМЕ́РКТИ *див.* **примерка́ти.**

ПРИМЕ́РЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **приме́рти.** *Тягнувся трус; плач обграбованих жінок, що, намінявши на решитки одягів* [одягу] *чогось їстівного, везли до примерлих дітей і тепер стратилися: плач стояв на всій станції, тяжкий і розпачливий* (В. Барка); *Зазеленіли давно примерлі знайомства, пожвавилася дружба, буйно розцвіла любов* (Олекса Ізарський).

ПРИМЕ́РТИ *див.* **примира́ти.**

ПРИМЕРХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примерха́ти.** *Примерхання світла.*

ПРИМЕРХА́ТИ, áє, *недок.,* **ПРИМЕ́РХНУТИ,** *рідко* **ПРИМЕ́РХТИ,** хне; *мин. ч.* приме́рх, ла, ло *і* приме́рхнув, нула, ло; *док.* 1. Дещо мерхнути (у 1 знач.). *Жаринки, примерхаючи і швидко гаснучи, падали на аркуш міді на підлозі біля каміна* (Л. Первомайський); *Товариство довго ще співало всяких пісень на тій поляні, серед квіток і трав, аж поки зорі не почали примерхати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Згусла сутінь, примерхла дорога, сніжок рясно сипле* (К. Гордієнко); *Дорога вела просто до церковці, що ще не втратила барви свіжих дощок, тільки ледь примерхли оті барви* (Г. Пагутяк).

2. *перен.* Утрачати силу свого вияву або значення; слабшати. *Закипить у грудях часом, Ремство збурить душу, Але швидко пал примерхне, Нишком терпіть мушу* (П. Грабовський); *Його мовчанка означала розуміння таємниці, про котру не можна говорити вголос, не треба говорити, бо інакше вона змаліє, примерхне й постаріє* (Н. Бічуя); // Утрачати ясність, гостроту. *Свідомість примерхала. Це точно квіти, зрозумів Левко, жахнувшись від того, з якою швидкістю наростає запаморочення* (М. Кідрук).

ПРИМЕ́РХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **приме́рхнути, приме́рхти.** *Вона бачила перед собою знайому панораму рудника: високі копри на взгір'ї, примерхлі вогники на залізничній станції* (О. Гуреїв); *Він глянув у сині, трохи примерхлі очі батька* (В. Малик); *Дніпровий вітер наче воскресив Примерхлий спомин в серці Никанора* (Л. Первомайський).

ПРИМЕ́РХНУТИ *див.* **примерха́ти.**

ПРИМЕ́РХТИ *див.* **примерха́ти.**

ПРИМЕСТИ́ *див.* **приміта́ти.**

ПРИМЕ́ТАНИЙ, а, е, *крав.* Дієпр. пас. до **приметáти.** *Приметані рукава плаття пришивала* [Зінька] *тепер уже, після примірки, міцним швом* (А. Шиян); *Вони були не в лейтенантських мундирах, як ми, а в новеньких кадетських уніформах з наспіх приметаними погонами* (О. Авраменко, В. Авраменко); // **примéтано,** *безос. пред. Пояс приметано до верхнього зрізу спідниці рівними стібками* (з навч. літ.).

ПРИМЕТА́ТИ *див.* **примéтувати.**

ПРИМЕ́ТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примести́.** *Григорій з Грицьком і Наталка на чистих місцях гнали наввипередки або спускалися з крутих сопок .. Іноді котрийсь, занурившись лижвою десь під гіллячку або під приметений бур'ян, ішов перекидя під регіт інших* (І. Багряний); *За хлівом був садок, відгороджений невисоким, приметеним снігом тином, що вже майже струх* (Ю. Мушкетик); // **примéтено,** *безос. пред.* * Образно. *Навіть стежку до правди приметено швидкими деркачами лайки* (В. Барка).

ПРИМЕ́ТУВАННЯ, я, *с., крав.* Дія за знач. **примéтувати.** *Якщо деталі аплікації з припусками, то перед приметуванням їхні краї треба підігнути* (з навч. літ.).

ПРИМЕ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМЕТА́ТИ,** áю, áєш, *док., що, крав.* Пришивати що-небудь до чогось великими стібками (здебільшого не остаточно). *Приметують деталі аплікацій уздовж їх контурів, відступивши від краю 3–5 мм* (з навч. літ.); *Щоб зафіксувати канву на тканині, рекомендують легенько приметати її до тканини або заправити разом із нею в п'яльця* (із журн.).

ПРИМИКА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **примикáти.** *Характерною рисою лісосмуг є значне видове різноманіття птахів. Цьому сприяють примикання до таких смуг сільськогосподарських угідь та адаптація окремих видів до умов антропогенного ландшафту* (з наук. літ.).

2. Місце стику. *На підлозі покладено плитку з безшовним примиканням* (із журн.).

ПРИМИКА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРИМКНУ́ТИ,** нý, нéш, *док.* 1. *кого, що.* Прикріплювати до чогось за допомогою замка або якогось іншого пристрою. *Поночі примикав* [перевізник] *натомленого човна* (Є. Гуцало); *Першим узяли на муку полковника Іскру .. Примкнули за руки кайданами, зметнули на дибу* (Г. Колісник); *Ковані металом нари відмикали від стіни о двадцять другій годині, щоби рівно о шостій знову примкнути* (М. Андрусяк); // Зачиняти на замок, засув. [М а р к о:] *Ані слова! Назад! (Боб злякано відходить ліворуч. Марко за ним і примикає двері)* (Мирослав Ірчан); *Рахівницю теж поклав* [Русак] *у невеличку шафу, примкнув дверцята* (Ю. Збанацький); *Віктор і Льока примкнули за Бондарчуками криваво-червоні ворота* (Олекса Ізарський); *Він демонстративно примкнув на засувку вхідні скляні двері* (В. Шкляр); // *тільки док., кого.* Замкнути де-небудь, арештувавши, або затримати в якомусь місці. *Не випускають* [Тараса] *із рук пани .. Тепер примкнули, як пса, в столиці* (Василь Шевчук); — *Позаминулої ночі редактора арештували .. Спочатку Климова примкнули, потім — Ярового, а тепер і до Івана Петровича Копійки добрались* (П. Запаренко).

2. *що.* Зближувати один до одного краї чого-небудь. *Примикати стулки шафи;* // Прикривати (повіки, губи і т. ін.). *Як Поля подавала йому їсти, то примикав* [Антонас] *очі, немов соромився її* (Мирослав Ірчан); *Мотря примикає повіки і мріє, мріє, мріє...* (Ірина Вільде); *Вона відкрила очі, якось здивовано глянула на мене і знову примкнула їх* (Ю. Горліс-Горський); *Тяжко позіхав* [писар], *бо, певне, не доспав сьогоднішньої ночі, але миттю примкнув щелепу, коли Петро заговорив* (Валерій Шевчук).

3. Підходити, приєднуючись до кого-, чого-небудь. *Вони примкнули до черги, але біля вагонних східців утворився натовп* (Р. Андріяшик).

4. *до кого — чого.* Ставати прибічником, послідовником кого-, чого-небудь, вступати до лав якоїсь організації, товариства і т. ін. *Василь Олександрович співчував соціал-демократам, розповсюджував революційні брошури, книги, проте не примикав до жодної партії* (О. Бердник); — *Волоху, ви ж примкнули до цієї бойової дружини, бо Сапіга, ваш ідеолог, був коханцем вашої сестри!* (А. Кокотюха); *Ройтберг нервово гортав газети, напружено думаючи, яким чином врятувати своє видання, до кого примкнути* (І. Роздобудько); // *тільки недок.* Бути прибічником, послідовником кого-, чого-небудь. *Наприкінці 1918 року київські символісти, разом з літераторами, що примикали до них, створили літературне угруповання "Музагет"* (з наук. літ.); *Онуфрій Лепкий (1838–1905) був священником і вчителем Львівської гімназії, філологом і публіцистом (примикав до москвофільського табору), членом-кореспондентом Краківської академії наук* (з навч. літ.).

5. *тільки недок., до чого.* Те саме, що **прилягáти** 5. *Великий двоповерховий палац, до якого примикають гарем, кухня та інші служби, потопає у зелені тінистого саду* (В. Малик).

◊ **(1) Примкнýти рот (гýби, губý):** а) припинити говорити, замовкнути. *Як лишень діждався тої хвилини, що о. Альойзій примкнув рот, у той же раз говорив* [Микола] *своє далі* (Л. Мартович); *Як тільки отець перестав поважно мовити і примкнув губу, Гапка миттю отямилася, знову порухом плеча скинула попову руку з плеча і скочила на рівні* (Валерій Шевчук); б) *(кому)* домогтися припинення розмов, примусити кого-небудь мовчати. — *Аби позір від себе відвернути, обмовляє* [Домніка] *інших, .. гадає, що тим примкне губи людям* (О. Кобилянська).

ПРИМИКА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.,* **ПРИМКНУ́ТИСЯ,** нýся, нéшся, *док.* 1. Прикріплюватися до чого-небудь за допомогою замка або якимсь іншим способом. — *Хто загубить багнет — голову одірву! Чомусь він найбільше боявся, що ми загубимо саме цю частину нової гвинтівки. Може, тому, що багнет не примикався до дула, а носили його окремо на ремені* (А. Дімаров).

2. Прикриватися (про повіки, очі і т. ін.). *Цілу нічку і очі не примикалися у султанки, годі було забути про рідну пісню українську. Хто її співав?* (С. Воробкевич); *На обличчях не видно сліз, лише легко примикаються повіки* (з газ.).

3. Те саме, що **примикáти** 3–5. *У багатьох місцях до кам'яних огорож примикалися посипані піском тротуари* (з наук. літ.); *Іваниха примкнулася поміжи свідків та й заломила руки: — Йой! А він що каже? Таже він бреше, не слухайте його!* (Л. Мартович); *Днів з десяток тому одурили запорожці всю турецьку сторожу на Дніпровім гирлі — примкнулися вночі байдаками коло узбережних фортець* (М. Пригара).

4. *тільки недок.* Пас. до **примикáти** 1. *Ми всі опинилися в штрафному ізоляторі .. На ніч — голі нари, котрі вранці примикалися до стіни* (М. Руденко).

ПРИМИ́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Люб'язний, ласкавий. *Де взявся в неї сей лагідний і навіть примилений усміх* (Леся Українка).

ПРИМИ́ЛЕННЯ, я, *с., розм.* Дія і стан за знач. **примилíтися.** *Їй, сердешній, страх як хочеться дізнати про Відень і про те, чи виділа я найяснішого пана? Вона питає шепотом, з примиленням* (К. Гриневичева).

ПРИМИЛИ́ТИСЯ *див.* **примúлюватися.**

ПРИМИ́ЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія і стан за знач. **примилюватися.** *Він .. уклонився дуже низько і з виразом примилювання до Сатанихи промовив голосом, уриваним зі змучення: "Ваша царська Величносте... прохаю, вибачте... трошки... спізнився..."* (О. Турянський).

ПРИМИ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПРИМИЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИМИЛИ́ТИСЯ,** илю́ся, и́лишся, *док., розм.* Виявляти в розмові люб'язність, ласку до кого-небудь. *І до мене прибіжить* [Петрусь], *примиляється: — Бабусю! А чого на вас така свита драна?.. Я як виросту, то зароблю багато-багато грошей та й справлю вам свиту теплу-теплу* (Б. Грінченко); // Словами, учинками піддобрюватися до кого-небудь з якоюсь метою; підлещуватися. *— А я вас навчу* [курити люльку], *— примилювався війт до Славка* (Л. Мартович); [Г і л ь з е:] *Та чого вам тут від мене треба, шибеники?* [Б а в м е р т *(трохи зляканий, примилюється):*] *Ну, дивись, я ж тобі півничка приніс* (Леся Українка); *Цезар кинув із роздратуванням: — .. Маю відомості, що він тут примиляється до жидів* (Н. Королева); // Поведінкою, розмовою, манерами намагатися подобатися кому-небудь, зваблювати когось. *Як побачать* [пані], *що купець якийсь приїхав, зараз дізнаються з митного реєстру, який у нього товар і на яку суму, а тоді примилюються до них і підлещуються, аби в любовні тенета їх принадити* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *— Вона бачила, що ти йдеш вгору. Чому ж не примилитись та й гетьманшою стати .. Не з любові вона приходила...* (А. Чайковський).

ПРИМИЛЯ́ТИСЯ *див.* **примилюватися.**

ПРИМИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примина́ти** і **примина́тися.** *Стійкий до приминання й затоптування, подорожник великий добре росте на відкритих місцях* (з наук.-попул. літ.).

ПРИМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИМ'Я́ТИ,** мну́, мне́ш, *док.* 1. *що.* Притискаючи або пригинаючи, мнучи (у 3 знач.), робити полеглим або похиленим (бур'ян, траву і т. ін.). *Хорти пробігли за кіннотниками, приминаючи траву, як вітрова хвиля* (Ю. Яновський); *Лукія впала на землю, прим'явши високе буйне жито, і заридала* (О. Донченко); // Наступаючи на щось, топчучи, падаючи і т. ін., руйнувати. *Дмитро, приминаючи верзунами химерно наточені черв'яком купинки землі, іде до катраги* (М. Стельмах); *Дерева ламалися під його вагою, наче тонесенькі палички, астроплан своїм корпусом приминав їх* (В. Владко); // Мнучи, притискати або утрамбовувати. *Семенко і той з ранку до вечора в глині товчеться. Баби мажуть, і він собі ручкою по стіні ляпає та трісочкою приминає* (І. Муратов); *Скеля набучнявіла, набряк держак молота. Обух лише приминає брезклий, поцяткований зернятками граніту вапняк* (Р. Андріяшик); *Тодорка прим'яла оберемочок соломи, .. поставила відро картопель* (Б. Харчук); // Пригладжувати (волосся, чуб і т. ін.). *Німець важко підвівся, окуляри на носі поправив, рудого чуба долонею прим'яв* (Люко Дашвар).

2. *тільки док., що.* Трохи пом'яти. *Людоньки! Таж спала й заспалася* [дівчина], *певно, збила завжди гладенько зачесані коси, прим'яла вдяганку* (Д. Міщенко).

3. *тільки док., кого, розм.* Побити кого-небудь. *Так скрутив* [Мірошниченко] *карка* [Якову], *що в чоловіка якось одразу по-гусячи зів'яла голова .. — Коли прим'яв тебе, Якове, трохи, пробачай, — покосився на нього Мірошниченко* (М. Стельмах).

◊ **(1) Прим'я́ти під се́бе** *кого:* а) навалитися своєю вагою на кого-небудь. *Брила впала і прим'яла під себе двох людей* (з газ.); б) потоптати когось (про коней). *Кінь, відчувши погибель, що дихала на нього з прірви, осів на задні ноги, плигнув уперед і, прим'явши під себе кількох циган, вирвався і пішов чвалом по луках* (Григорій Тютюнник).

ПРИМИНА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПРИМ'Я́ТИСЯ,** мне́ться, *док.* Ставати прим'ятим. *Президент у довгому брунатному халаті походжав по пухкому китайському килимі, що навіть не приминався від його кроків* (М. Руденко); *Мороз прибив її* [квітку], *.. прим'явся, висушився, та не згубився цвіт* (Б. Харчук); *— Ну, пригощайтеся, — Алік розгортає пляцок і на колінах нарізає його на шматочки. — Трохи прим'явся, але нічого* (Любко Дереш); * Образно. *Найкраще було б несподівано зустрітися з дівчиною: так не приминалась би його парубоча гордість* (М. Стельмах).

ПРИМИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИМЕ́РТИ,** мру́, мре́ш, *док.* 1. Ставати дуже кволим, знесиленим, ледь не вмираючи. *Коли малеча, примираючи з голоду, брала в кістляві кулачки декілька колосків, — сторожа розстрілювала негайно* (В. Барка); *Хто подав мені помічну руку, як я примирала з голодування в перший рік мого київського пробування на Левашівській?* (Д. Гуменна).

2. Утрачати здатність рухатися; завмирати, обмирати. *Заля* [зала] *затихала, заля примирала, вражена ерудицією віденця* (Олекса Ізарський); * Образно. *— Голова мені обертом... Душа примирала... Мав тебе стерегти, як ока...* (Н. Королева).

3. Зменшуватися, слабнути (про силу вияву, інтенсивність чого-небудь). *В твоїх вічках примерла жага, — І погнулась ниць чолом ти, зморена, Як от квітка підтята ляга* (П. Грабовський); *Тоді була вже весна .. В його* [нього] *знову прокинулося бажання жити, що було примерло холодною зимою* (Б. Грінченко).

ПРИМИРЕ́НЕЦЬ, нця, *ч.* 1. Той, хто схильний до компромісу, зокрема в питаннях ідеологічної, соціальної і т. ін. боротьби; прибічник примиренства. *Джон Стюарт Мілль ставився вороже до центристських партій і критикував примиренців та опортуністів-пристосуванців як безпринципних людей* (з наук. літ.); *Хто правий серед нас: просвітитель, войовник, анахорет чи примиренець?* (Р. Іваничук).

2. *розм.* Той, хто примиряється із чим-небудь. *Іван Антонович* [командир роти] *іншим разом нізащо не поступився б своїм мінометником .. Проте на цей раз Іван Антонович посів позицію примиренця. — Якщо Ясногорська виявила в нього медичні здібності, то що ж вдієш... хай* (О. Гончар).

ПРИМИ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **примири́ти.** *То тут, то там ворушилися поранені — росіяни й французи. Вони забували про ворожнечу, примирені однаковою долею* (П. Кочура); *Мусило колись так статися, що двійко людей з ворожих родів, примирених любов'ю, зійдуться врешті на межі, ніби в колисці, яка їх вигойдала, і уздрять у сповиточку предковічну істину* (Р. Іваничук); // **примирено,** *безос. пред. Бог хотів, щоб уся досконалість була в Ньому і щоб усе через Нього та за Нього було примирено* (з рел.-церк. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який примирився з ким-небудь. *З карою повинна скінчитися ворожнеча, в якій немає дороги до добра. Від часу звільнення і до судного дня мусить бути в Україні примирена громада* (В. Барка); *— Ну що ж! Приходь, хоч на пелюшки дам .. — Не треба, матінко, в самої знайдуться. Так і розійшлися вони, незлостиві, але й не примирені* (Григорій Тютюнник).

3. *у знач. прикм.* Який примирився, погодився із чимнебудь, усвідомив необхідність чогось; умиротворений, лагідний. *Антін нарешті під'їхав і вже мовби примирений, щирий* (О. Гончар); *Хлопець — син Журила — ані словечком не прохоплювався про стару Журилиху, так, наче й не знав тієї історії — а може, й справді, не знав, він бачив потім тільки уже примирену, погоджену з усім Журилиху* (Н. Бічуя).

ПРИМИ́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **примирений** 2, 3. *Розносився з ями над табором тихий чумацький реквієм .. Була в ньому вже одна примиреність з невблаганним бігом часу і очищений, настояний на сухих квітах давнини прозорий сум* (О. Довженко); *Замість того, щоб хоч мужньо відійти від життя, відійти з примиреністю, ясністю вечірнього сонця, ми з прокляттям катованого звіра віддаємо останній подих* (В. Барка).

ПРИМИРЕ́ННИЙ, а, е. 1. Умиротворений, лагідний. *Були то, як прислухався Савлутинський, "Петрівки", і кілька жінок виводило їх скорботно-жалісними голосами, ніби ховаючись у ту тоненьку жалісну нитку мелодії, зляканої, покірно-прибитої й примиренної* (М. Івченко); // *у знач. ім.* **примире́нний,** ного, *ч.* Хтось умиротворений, лагідний. *І примиренному присняться І люде* [люди] *добрі, і любов, і все добро* (Т. Шевченко).

2. Який можна припинити, завершити (перев. про конфлікт). *Деякі вчені поділяють конфлікти на неантагоністичні (примиренні) та антагоністичні (непримиренні)* (з навч. літ.).

ПРИМИРЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **примире́нний** 1. *На обличчях ані яскравої журби, ні справжньої печалі, навіть якась ніби вдоволеність чи примиренність, що так контрастувало з загальним виглядом цих людей — обшарпаних, убогих, простоволосих і босоногих* (В. Підмогильний); *Не було вже в ньому весняного тріпотіння минулих років. Кохання згасло: є тільки примиренність і скорботна туга за молодістю й минулим* (З. Тулуб).

ПРИМИРЕ́ННО. Присл. до **примире́нний** 1. *Повернувшись до професора, .. засичав* [Горошко], *відгороджуючись долонею від полум'я, й сказав примиренно: — Те, ну й рече ж!* (М. Івченко); *Потім примиренно усміхнулася* [Люба] *на оплески* (О. Кундзич); *Так примиренно і так просто простує ніч. На ликах Карлового Мосту відблиски свіч* (Є. Маланюк).

ПРИМИ́РЕННЯ, я, *с.* 1. Дія та її результат за знач. **примири́ти** і **примири́тися.** — *Я пропонував би панству ще комісію, яка має вести процедуру примирення, — порадив пан Адам Кисіль* (Я. Качура); *Примирення з хозарами не принесло Амбалові спокою* (Д. Міщенко); *Сталін прирік українське селянство на наглядну смерть свідомо, щоб змусити його до покірності, до примирення з заведеним колгоспним рабством* (І. Багряний).

2. Стан за знач. **примири́тися.** *І безнадійний, покірний сум, примирення з усім на світі прочувалися в його рівному голосі* (З. Тулуб); — *Краще б ти без цих ідеалів закінчував роман. Твоя Христя вже багато вистраждала. Приведи її до спокою, до примирення, до тихого берега* (І. Пільгук); *Борис, помічаючи зовнішнє примирення Жанни, торжествував* (М. Ю. Тарновський).

3. Злагода, мир. *Бог у Христі примирив світ із Собою Самим, .. і поклав у нас слово примирення* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

○ **Іти́ / піти́ на мир (на прими́рення)** *див.* **іти́.**

ПРИМИ́РЕНО. Присл. до **прими́рений** 3. *Хлопчисько уражено застогнав і простяг руки, ніби ловлячи зелене плетиво моху в лісі, але, не діставши моху, ще раз примирено зітхнув і, повернувшись до стіни, заснув іще смачніше* (М. Івченко); *В небеса пустельно височить ця дорога, аж хмільна од волі. І душа примирено звучить в унісон смеркаючому полю...* (І. Жиленко).

ПРИМИРЕ́НСТВО, а, *с.* 1. Згідно з комуністичною доктриною, один із проявів опортунізму, який полягає в применшуванні класових, ідеологічних суперечностей. [М а й к а:] *Гукати всьому світові — це значить добридень і Болдвинам і Пілсудському — класовому ворогові, так? Це привіт не революційний. Примиренство. Не можу* (М. Куліш); // Згладжування суперечностей. — *У вас ще більше учнів у стійкості й незламності ваших поглядів, в тому, що ви не йдете на згоду й примиренство з вашими співвітчизниками-консерваторами* (О. Іваненко).

2. *розм.* Невимогливість, безпринципність у ставленні до кого-, чого-небудь, надмірна терпимість. *Примиренство з лінощами, .. примиренство з тим, щоб сидіти в чотирьох стінах, не мандрувати, — усе це було можебне* [можливе] *в старому світі, де ми жили ще вчора* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПРИМИРЕ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **примире́нство** і **примире́нець.** *Вольтер за кожен рядок вимагав негайної винагороди і через це шукав ідей не революційних, а примиренських* (Р. Іваничук); — *Чому ти не воюєш разом з Яковом Городським за відкриття російської секції у Спілці? Натомість укупі зі своєю тезкою Старинкевич з Інституту літератури, також росіянкою, виявляєш примиренські, як каже партія, настрої?* (М. Гримич); // Власт. примиренцеві. *Примиренська натура.*

ПРИМИРИ́ТЕЛЬ, я, *ч.* Той, хто примиряє кого-небудь із кимсь, чимсь, згладжує суперечності. *Думбадзе і Коломієць .. почували себе зовсім не погано, тим паче, що й з лікарем Нен-Сагором та місіс Ліліан їм пощастило примиритися. За такого примирителя перед усіма вважав себе помічник капітана* (Ю. Смолич).

ПРИМИРИ́ТЕЛЬКА, и, *ж.* Жін. до **примири́тель.** *Октавія була розумною, але не свавільною, примирителькою, а не маніпуляторкою* (з наук.-попул. літ.).

ПРИМИРИ́ТИ *див.* **примиря́ти.**

ПРИМИРИ́ТИСЯ *див.* **примиря́тися.**

ПРИМИ́РЛИВИЙ, а, е. 1. Який сприяє примиренню. *Вона хотіла сказати що-небудь примирливе, але вже було пізно* (Л. Дмитерко); *Всеволод ще раз спробував повести примирливі розмови зі Святославом* (П. Загребельний); — *Як же ти врятувався? — Вибрався, — мовив з примирливою доброзичливістю Андрій* (Ю. Бедзик); // Який виражає примирення; лагідний. *Примирливий тон Ніколає зробив свою справу, і Петру вже не блимав на нього з-під колючих острішок брів* (М. Чабанівський); *Василь Васильович перейшов на обережний півшепіт; погляд його був примирливий* (О. Полторацький); *Софія хотіла було взяти нову сигарету, але тут його долоня лягла їй на руку: не треба; і цей лагідний, примирливий жест її насторожив* (В. Шкляр).

2. Який є невимогливим, терпимим. *Тоді заговорив один із старих майстрів, іконописний дідок, примирливий і угодовницький* (З. Тулуб); *Він .. почав уже відчувати, який чудовий часом буває цей білий світ, а коли так, то й благість почала входити до його серця, а хто, в такому стані пребуваючи, не стане добрий та примирливий* (Валерій Шевчук).

ПРИМИ́РЛИВІСТЬ, вості *і* вості, *ж.* Властивість і стан за знач. **примúрливий.** *Не минуло й кількох днів, як Богданові довелося розкаюватись у своєму вчинкові, а через рік його примирливість мусила оплакувати гіркими сльозами вся Україна* (А. Кащенко); *Отаке від рідної дитини вчути, від єдиного сина .. Куди й дівся його веселий настрій, хмільну примирливість неначе рукою зняло* (І. Нижник).

ПРИМИ́РЛИВО. Присл. до **примúрливий.** — *Ну, годі вже, годі, — примирливо обізвався Гаврило, намагаючись загасити сімейну сварку* (Григорій Тютюнник); *Тепер, коли Ліна теж працювала, Павло сприймав домашні безпорядки і невправку дружини примирливо* (А. Хорунжий); *Камбіс був настроєний примирливо, певно, загрозливий гомін по той бік мурів трохи таки його налякав* (І. Білик).

ПРИМИ́РНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **примúрливий.** *Данко дивиться в серйозне, збентежене Дарчине лице з такою самою напругою, потім розсміюється примирним, щасливим сміхом* (Ірина Вільде).

2. *юр.* Признач. або створений для примирення сторін конфлікту. *Примирні договори могли бути укладені сторонами як без ініціювання судового розгляду справи, так і на різних стадіях судового розгляду справи або навіть після нього* (з наук. літ.); *До початку роботи у примирній комісії посередник отримує від сторін конфлікту письмову або усну інформацію щодо характеру конфлікту* (з навч. літ.); *Під час вирішення колективних трудових спорів значно зростає роль примирних органів, зусилля яких спрямовуються на переведення конфліктів у мирне русло* (із журн.).

ПРИМИ́РНИК, а, *ч.* Те саме, що **примирúтель.** *Керівник в умовах конфлікту може виявитися або суб'єктом, прямим учасником конфлікту, або посередником, арбітром, що виступає примирником учасників конфронтації* (з навч. літ.).

ПРИМИ́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **примúрник.** *Примирниця ворогів.*

ПРИМИ́РНО. Присл. до **примúрний** 1. *Примирно діждусь гробового відходу, квітучу люблячи .. з надзем'я мудрість* (В. Барка).

ПРИМИ́РЮВАТИ *див.* **примиря́ти.**

ПРИМИ́РЮВАТИСЯ *див.* **примиря́тися.**

ПРИМИ́РЮВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **примирúтель.** *Якщо конфлікт виникав усередині однієї общини, то посередником-примирювачем міг виступати представник цієї общини* (з наук. літ.).

ПРИМИ́РЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **примúрювач.** *Примирювачка сторін.*

ПРИМИ́Р'Я, я, *с., рідко.* Примирення, мир. *Нібито примир'я з гетьманом Наливайком брали* [ляхи], *Хрест цілували, Покинути всяку вражду на Євангелії присягали, Але незабаром знов свою присягу поламали* (П. Куліш); *Вигнанцеві відкрився інший світ; Забулось лихо, надійшло примир'я* (М. Зеров); *Мовчать руїни, сонце сяє, І білий стяг примир'я має* (Олександр Олесь).

ПРИМИРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПРИМИ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПРИМИРИ́ТИ,** ирю́, и́риш, *док.* 1. *кого, що.* Установлювати мирні стосунки, відновлювати злагоду; мирити. *Насувалася сварка, та втрутився Кудрявець і почав примиряти* [Канушевича і Тугая] (Г. Коцюба); *Насті давно хотілося примирити невістку з чоловіком* (Панас Мирний); *Примирив усіх* [парубків] *Максим Кривоніс, який досі тільки споглядав їхню сварку* (П. Панч); — *Перестаньте сваритися, дурні баби, — намагався їх примирити Бумблякевич* (Ю. Винничук); *Їхня корисливість, риса, котру мало хто вважає позитивною, дозволила мені примирити родину* (Л. Денисенко); // Сприяти встановленню мирних стосунків, злагоді. *Цей букет тільки й примирював її трохи з Денисом* (І. Сенченко); *Прибутки Мірти почали зростати. І хоч вона майже ненавиділа Делію за отой владний погляд, але добра слава харчевні поволі примирила її з новою служницею* (М. Руденко).

2. *кого, що.* Згладжувати суперечності між ким-, чим-небудь. — *Оце ті міркування, що примиряють мене з невигодами нашого життя, які походять здебільшого від консервативності нашої психіки* (В. Підмогильний); *Місцева влада у складі голови Покукальського та сторожа Калатайла дивилася то на церкву, то на корчму і думала, як би то безболісно примирити ці дві стихії* (Г. Тарасюк); // *що.* Знаходити щось спільне, якусь відповідність, узгоджувати що-небудь із чимсь. [М и к и т а:] *Так, хто в житті захоче кривду чорну З найвищим благом якось примирить, Того нещадно змелють Божі жорна...* (І. Кочерга).

3. *кого.* Сприяти умиротворенню, заспокоєнню, робити лагідним кого-небудь. *Пісня примирювала людей. За пів години Мартин поліз до Остапа цілуватися* (М. Ю. Тарновський); — *Завтра, — шепнула вона під самим моїм вухом, так що я відчув її дихання. Це одно слово вдарило і примирило мене, я відчув його істотність* (У. Самчук).

ПРИМИРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ПРИМИ́РЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИМИРИ́ТИСЯ,** ирю́ся, и́ришся, *док.* 1. Переставати сердитися один на одного. *Зараз, примирившись, вони* [Богдан з Танею] *ніби заново впивалися своїм почуттям, віднайденим, переболілим і від того ще більш спраглим, ще більш солодким* (О. Гончар); *За десять шоста* [до шостої] *я зустрівся з Марусею і ми спокійно примирилися* (М. Кідрук); // Переставати ворогувати з ким-небудь, встановлювати мир. *Згодився* [Мазепа].., *щоб на запорозьких землях .. були побудовані фортеці, до яких Військо Запорозьке не сміло б доторкатися, та ще щоб до кінця війни Росії з Кримом запорожці не мали права торгувати з татарами й примирятися з ними* (А. Кащенко); *З біографічного боку вісімдесяті роки — то історія Франкових проб примиритися з галицькими народовцями* (А. Кримський).

2. Ставитися терпимо до кого-, чого-небудь. *Полковник часто хмурив дугасті брови, щось там у ньому всередині борсалося кострубате й болюче, що й він не міг його викинути, і, либонь, через те я примирявся з ним та терпів. Полуботок викликав повагу* (Ю. Мушкетик); *Я знайшов своє місце, вибрав рукомесло для задоволення, я узгоджувався з часом і примирявся з людьми* (М. Дочинець); *Стояв такий їдкий сморід, що навіть нам, людям уже давно пропахлим від шкіри до кісток цим запахом, важко було з цим примиритися* (Ю. Збанацький).

3. Усвідомивши неминучість чого-небудь, умиротворятися, заспокоюватися. — *Я переїжджаю, і тобі треба шукати нового мешканця .. Коли я повернулася до вітальні, він уже почав примирюватися із фактом* (С. Пиркало); *Домашні з цим* [строком служби] *скоро примирилися і вже не так нетерпляче ждали своїх синів* (В. Кучер); *Тільки смирення перед Богом дає змогу примиритися зі старістю* (Г. Пагутяк); // *у сполуч. зі сл.* з с о б о ю. Припиняти внутрішню боротьбу. — *Я відразу примирилась сама з собою. Згодом я перейшла .. в мандрівний цирк* (О. Донченко).

ПРИМИ́СЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примúслити.** *Імперія коронує на особистість лише того, хто зійшов на трон без огляду на спосіб. Усі решта в її очах — знеособлені виконавці монаршої волі, слухняне знаряддя влади, об'єкт приниження й наруги, рекламний фон дійсної чи примисленої величі правителя* (з наук. літ.).

ПРИМИ́СЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прими́слити.** *Вони* [матері] *дивились на торжество, жально всміхаючись, і тихо плакали від співрадості й примислення до щастя молодих і себе* (О. Довженко).

ПРИМИ́СЛИТИ *див.* **прими́слювати.**

ПРИМИ́СЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прими́слювати.** *Метафора "острівних всесвітів", яку використовують космологи, мимоволі провокує примислювання якогось обсяжного простору, що принципово неправильно* (з навч. літ.).

ПРИМИ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИМИ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що.* Додавати в думках що-небудь до чогось; домислювати, додавати щось вигадане. *Мої мрії у виборі майбутньої професії літали у сфері архітектури, живопису, мореплавства .. і учителювання. Можливо, що учителювання я тільки примислюю зараз до моїх тодішніх прагнень, бо воно було єдиним, чого я тоді досяг* (О. Довженко); *Нічого не привласнив про запас, лише тебе, любове, я примислив* (П. Мовчан).

2. *кого, перен., розм.* Зараховувати до якоїсь категорії, групи і т. ін. *В середині 70-х років виступило у нас на сцену нове, наймолодше покоління, до котрого я й себе примислюю* (І. Франко); *"Мамо, я тебе поважаю та не примислюю до тих, котрі навмисне не хочуть зняти полуду з очей"* (О. Кобилянська); *Я гордий з того, що Капітал зробив мені честь, примисливши мене до тих, з якими він не може вжитись* (В. Винниченко).

ПРИМІ́ВКА, и, *ж., діал.* Примовка. *У кожній хаті на долівку Пшениці жменьку сіяв я. Мене до того ще й примівку Навчила матінка моя* (Д. Павличко); *Мій бідний опікун Кирило часто казав примівку: "Як не полюблять на брудно, то на чисто — трудно"* (Г. Пагутяк); *Він .. шепоче свою тайну примівку, закусує зуби, підносить сокиру і гатить нею з усієї сили* (Марко Черемшина); *Особливістю його пастухівства було те, що він ніколи не вживав жодних чарів, примівок, ворожбитства* (Г. Хоткевич); *Марійка .. побігла пряміською до своєї приятельки Домніки. Та мала примівкою відвернути слабість і смуток від сина* (О. Кобилянська).

ПРИМІНИ́ТИСЯ, інюся, інишся, *док., до кого — чого, перед ким, заст.* Пристосуватися. *Примінився* [писар] *і до голів: який більш хвастає, та величається, та порядки задає, той і не тямить нічого* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він свою куплю так красно покаже, а продасть — добре, такеньки словом перед жінкою приміниться, такого їй новинок порозказує* (Марко Вовчок); *Борідка клиночком, пальто, чи що воно, на ньому, аж полискується. А бриль... куховка, неначе. Як ти примінишся до нього, що ти скажеш йому?* (А. Тесленко); *"Ти знаєш, що вибрав тебе на жінку найбільший з володарів османських. І, певно, примінишся до звичаю жінок його закривати обличчя перед чужими, о хатун!"* (О. Назарук).

ПРИМІ́Р, у, *ч., заст.* Приклад *(див.* **при́клад**[1]*).* [Феноген:] *Тебе покарано для приміру, щоб другі бачили кару і боялись!* (І. Карпенко-Карий); *Сотник узявся за голову. Справді, старші козаки, по приміру Максима, порозлітаються, останеться сама молодь, а тій все зелено в голові* (А. Чайковський); *Взяла* [Мотря] *заступ — копає. Її примір заохочує других. Тисячі рук риють глибокий рів* (Б. Лепкий).

ПРИМІ́РИТИ *див.* **приміря́ти.**

ПРИМІ́РИТИСЯ *див.* **приміря́тися.**

ПРИМІ́РКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **примі́рювання.** *Моя бесідниця тим часом набрала повен рот шпильок і налагодилась помагати мені в примірці* (Леся Українка); *Приметані рукава плаття пришивала* [Зінька] *тепер уже, після примірки, міцним швом* (А. Шиян); *Соломію обміряли з усіх боків і сказали приїхати через п'ять днів на примірку блузки, спідниці й спінжака* [піджака] (В. Лис).

ПРИМІ́РНИК, а, *ч.* Одиничний предмет із ряду тотожних, однорідних; екземпляр (перев. про якийсь друкований або рукописний текст). *Писав я Луцькому, щоб мені вислав сюди 5–6 примірників моєї книжки "З глибини"* (М. Коцюбинський); — *Ювілейний номер!.. — В'юнкий хлопчак вимахував у повітрі кількома примірниками бажаного номера* (С. Васильченко); *Наша перша ланка встигла випустити стінну газету в двох примірниках* (О. Донченко); — *Я подарую вам свій рукопис. У мене тут є примірник. Прошу* (Ю. Андрухович).

(1) А́вторський примі́рник — примірник, який видавництво дає авторові безкоштовно. *На щастя, це самвидав, а не нещасних десять авторських примірників з видавництва* (А. Санченко).

△ **(2) Сигна́льний** *(заст.* **вступни́й) примі́рник** — перший пробний примірник видання, який передають видавництву або редакції для перевірки відповідності його виготовлення встановленим вимогам; після схвалення та затвердження у видавництві стає зразком для всіх інших примірників цього видання. *Як вийшов вступний примірник, то я його заслав Вам у Катеринодар* (Панас Мирний); *Це сигнальний примірник, ніхто з учених ще не знає про вихід з друку цієї книги* (М. Дашкієв); *На тому тижні приніс* [Павло] *свою книжку. Новенька. Ще пахне фарбою. Сигнальний примірник* (Ю. Мушкетик).

ПРИМІРОМ, *вставн. сл., розм.* Те саме, що **напри́клад.** — *А скільки процентів дали б купці, приміром? — спитав отець Палладій* (І. Нечуй-Левицький); — *Я й зараз пригадую. — Що? — Так... всячину... — Приміром? — Приміром, вашу лебедину легенду* (О. Гончар); *Тесть Ігоря, знаменитий князь галицький Ярослав Осмомисл, приміром, не водив полки в бій і взагалі — рідко залишав межі своєї землі* (В. Чемерис); — *Не знаю, може, когось .. тягне до річки, але я, приміром, можу купити риби і в магазині* (В. Шкляр).

ПРИМІ́РОЧНА, ної, *ж., рідко.* Те саме, що **примі́рювальна.** *Сам майстер розкрою в районному ательє внизу обстрочив* [штани] *блискавками і .. урочисто вніс у примірочну* (Є. Пашковський); *У примірочній було величезне люстро, вмонтоване в стіну* (І. Роздобудько).

ПРИМІ́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для примірювання. *Елементи декору з натурального дерева, каменю і скла, стримані кольори, велика примірювальна кімната сферичної форми та зона відпочинку — усі ці дизайнерські рішення створюють неповторну атмосферу чоловічого простору* (з мови реклами); // *у знач. ім.* **примі́рювальна,** ної, *ж.* Кімната або кабіна для примірювання одягу. *Дівчина в примірювальній відірвала захисні датчики з одягу, а потім спробувала винести його, не заплативши* (із журн.).

ПРИМІ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примі́рювати.** *Зінаїда по десять разів на день бігала вниз і вгору дерев'яними сходами .. А базікання з приятельками, з кумасями, примірювання суконь, балачки про подарунки!* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *В душі не було протиріч, не було аналізу. Було мовчазне примірювання душі до душі, серця до серця* (О. Бердник).

ПРИМІ́РЮВАТИ *див.* **приміря́ти.**

ПРИМІ́РЮВАТИСЯ *див.* **приміря́тися.**

ПРИМІ́РЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приміряти.** *Сукня була приміряна Еллою і подругами Еллиними, які тільки збиралися заміж або ще не збирались* (А. Дімаров); *Не кажу тут про поодинокі "кавалки" поля, що держав той чи інший селянин, але часом ціла громада платила з таких приміряних ґрунтів* (М. Грушевський); * У порівн. *Січовики п'ють, хто гірко, хто солодко, і для кожного з них визначені дні походу, мовби вже кимось приміряні, обмислені* (Ю. Мушкетик); // **приміряно,** *безос. пред. Він терпляче, опустивши додолу очі, чекав, коли все буде з'їдено, випито, приміряно, вдягнено* (О. Ульяненко).

ПРИМІРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приміря́ти.** *Жінки переодягаються довше. У них там всілякі кучері, завивання, приміряння* (У. Самчук); *Приміряння класиків світової літератури до себе, їхня маргіналізація нагадує комп'ютерну гру — суцільний віртуал, який захоплює, але може й обриднути* (із журн.).

ПРИМІ́РЯТИ *див.* **приміря́ти.**

ПРИМІРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПРИМІ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПРИМІ́РЯТИ,** яю, яєш, *рідко* **ПРИМІ́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що.* Прикладати що-небудь до когось, чогось, визначаючи відповідність за розміром, кольором, смаком і т. ін.; міряти. *Я ті дощечки складаю, розбираю, примірюю, врізую та приструтую* (І. Франко); *Плете Катруся вінок і над чолом раз у раз його приміряє* (В. Кучер); *Зняв* [Антон] *стару шлею, закріпив посторонки й примірив їх до своєї спини* (С. Чорнобривець); *Батько підійшов до стінки, відшукав вільне місце, приміряв до неї якийсь портрет* (Ю. Збанацький); // Міряючи, визначати розмір, величину чого-небудь. *Складаєм по два дитячі кулачки докупи, приміряємо, і виявляється, що Романове яблуко більше* (О. Гончар); *Константин зіскочив на м'яку кислу траву, розгнуздав коня, приміряв рукою, чи високо перша галузь дуба, на яку можна було враз вискочити при небезпеці* (Н. Королева); // Одягнувши що-небудь незакінчене, недошите, визначати відповідність до фігури. *Стара скрині з комори викочує та оксамити, рубки тонкії вибирає, та кроїть, та приміряє на панночку* (Марко Вовчок); *Вони зараз прийнялись до роботи, шили* [бальні наряди], *пороли, приміряли перед дзеркалом і знов шили* (І. Нечуй-Левицький); // Одягати, чіпляти що-небудь на себе або на когось на якийсь час, щоб одержати задоволення, перевірити придатність. *Запорозьку зброю Старий виніс із комори, Дивиться, радіє, Приміряє, ніби знову Старий молодіє* (Т. Шевченко); *Хустина, як писанка. Олька приміряє її перед дзеркалом* (Ірина Вільде); *Примірила* [дівчина] *капелюхи, оглянула пальто — все це зробивши, не погасила лампи, бо ще була ніч* (Ю. Яновський); * Образно. [М и л е в с ь к и й:] *А Данте, може, якби мав щастя познайомитися з своєю Беатріче ближче, то, може, теж попросив би її ручку, щоб приміряти на неї шлюбний перстень* (Леся Українка).

2. *кого, що.* Порівнювати в думці кого-, що-небудь із кимсь, чимсь. *Він ще пильніше придивляється до гості, приміряє до забутих облич, але вони гойдаються перед його зором, і нікого не дається пам'яті схопити* (П. Панч); *Всіх жінок приміряв до неї. Ганявся за журавлем .. За привидом! За хай і ідеальною, але примарою!* (В. Діброва); *Приміряла в думках я той голос до свого, то й почула таку силу, що аж затремтіла од радощів* (С. Васильченко); // Прикладаючи в думці кого-небудь до когось, визначати можливість якихось стосунків між ними. — *Час від часу я помічаю за собою, що перебираю в думках своїх подруг та знайомих, приміряю їх до тебе й намагаюся вирішити, котра з них могла б зробити тебе щасливим* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Перебрала Єлена всіх дівчат, усіх молодих женщин* [жінок] *свого села, всіх приміряла до чоловіка — ні!.. Нема нічого. А відчуження .. є. Чує його Єлена!* (Г. Хоткевич); // Пристосовуючи в думках, в уяві що-небудь до когось, чогось, робити якийсь висновок. *Обличчя в усіх трохи спохмурніли, зосередилися. Зараз кожен з них приміряв цю роботу до свого цеху* (В. Собко); *Вільно чи невільно, а кожен чийсь вчинок ми приміряємо до себе* (М. Ціба); *Заходилась* [Кателла] *у думці різні чоловікові вчинки до сказаного приміряти* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. *що, перен.* Міркуючи, визначати що-небудь. *Андрій обходить будинки, уважно оглядає, приміряє — як би воно вийшло, коли збудувати нові стіни* (Ю. Яновський); *Якось обходив нори, приміряючи, як би їх обкурити, і коло одної завмер у подиві. На кореневищі хтось рядком виклав сухі грибочки і горішки* (М. Дочинець).

4. *що, у сполуч. зі сл.* с а д и б а, п о л е, г о р о д. Відмірявши, наділяти. *Навантажені деревом підводи негайно їхали на Троянівку, і за кожною з них слідував господар, вимірковуючи, яку ж то йому приміряють садибу* (Григорій Тютюнник).

◊ **Міряти / приміряти на свій арши́н (своє́ю мі́ркою, на свою́ мі́рку** *і т. ін.)* **<Міряти по собі>** *див.* **міряти; Примі́ритися (примі́ряти) / приміря́тися (приміря́ти) о́ком (очи́ма)** *див.* **приміря́тися.**

ПРИМІ́РЯТИСЯ *див.* **приміря́тися.**

ПРИМІРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ПРИМІ́РЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИМІ́РЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *рідко* **ПРИМІ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Спрямовувати знаряддя дії, визначаючи точне місце; націлюватися. *Намацавши дірку в стіні, копнув* [хлопець] *раз, удруге. Потім приміряти́ся став, обирати, під яким каменем встромляти зубок і вихитувати* (Іван Ле); *Решетняк, оперши́сь коліном об землю, примірюється, обережно заганяє рожен у солому, а потім, натужачись, пробує виважити, відірвати його від землі разом з нанизаним пластом соломи* (О. Гончар); *Виливниця відірвалася від землі й поволі попливла до канави. Зоя примірилася й точно опустила її на заздалегідь приготовлений піддон* (В. Собко); // Прицілюватися для пострілу або кидка. *Сахно в цей час відпливла вже з пів кілометра .. Постріли майже припинилися. Можливо, на такій відстані важко було приміря́тися до такої дрібної цілі, як голова* (Ю. Смолич); *Він довго приміря́вся і нарешті кинув. М'яч описав криву, ударився об щит і впав на землю* (В. Малик); *Стрілець примірився — і в капелюш попав* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. Робити попередні приготування або спроби перед виконанням чого-небудь. *Сьогодні артилерія ще тільки приміряється, б'ючи з удаваною безсистемністю та скупістю, щоб не накликати завчасно підозри противника* (О. Гончар); // Шукаючи, визначати спосіб успішного здійснення чого-небудь, досягнення якоїсь мети. *Дехто був з поміщицьких родин .. Звичайно ж, нерівня! Але чим більш хлопець відчував це, тим більше хотілось йому здружитися з ними. Уже як не приміря́всь! І все дарма* (А. Головко); — *Як живете?* — *запитав Ткач ..* — *Та, хвалити Бога, непогано живу. Не скаржусь.* — *А сам подумав: "Здалеку заходить. Приміряється"* (І. Цюпа); // Збиратися зробити що-небудь. *Я піймав себе на тому, що приміряюся жбурнути кейс у вікно* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Тільки ти примірився скривитися, .. а свіжий вітрець і хто його зна звідки принесе гайові пахощі — наче скаже: не кривись, ось тобі — маєш...* (Марко Вовчок); // *до чого і без дод.* Намірятися виконати яку-небудь дію над чимсь. — *Бач, яке випрутилося* [вигналося]? — *здивовано зупинився Йонька, приміряючись до черемхового дубця, що хилився на осичку.* — *Це ж таке пужално, що кращого й не треба* (Григорій Тютюнник); *Погладжуючи Буланка лівицею по лопатці і плечу, приміря́вся* [Омелько] *і, проказавши молитву, швидко і щосили смикнув уламок стріли* (Ю. Логвин).

3. *перен.* Обмірковувати що-небудь. *Степан Васильович, певне, щось знає, але не квапиться говорити, ще приглядається, приміряється* (М. Стельмах); — *Там* [на шахті] *уже кілька комісій побувало, все приміряються, як ліпше загнуздати пливуна, — неохоче пояснював Остап* (М. Ю. Тарновський); *Подумай і примірся, прислухайся: чи ж орлине серце б'ється в твоїх грудях?!* (Ю. Мушкетик).

4. *перен.* Вивчаючи, оцінювати кого-небудь, визначати щось. — *Ви приміряєтесь до картини нашого життя. І ми, признайтесь, не зовсім влаштовуємо вас* (О. Довженко); // Думати про можливість бути з ким-небудь. *Царівна О дивилась пильно, і наказ її був — щоби жодна* [русалка] *не приміряласе до юнака, жодна! Крім неї!* (Ю. Покальчук).

5. Пристосовуватися до чого-небудь. *Спритно кинувшись уперед, пильно озираючись довкола, стежачи за кожним рухом ворога й приміряючись до всіх нерівностей місцевості, Д'Артаньян за хвилину дістався до другого солдата* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Кореспондент тупцював поруч Павла Івановича, просто по покосу, то відставав, то забігав наперед — ніяк не міг приміритись до дідової ходи* (Ю. Мушкетик); // Рівнятися до кого-небудь. *Приміряється, як горбатий до стіни* (Номис).

6. *перев. недок., розм.* Приміряти (одяг, взуття і т. ін.). *Ухопила* [Катерина] *обнову — і до дзеркала. — Мамцю! Мамцю! От ти в мене... А як не підійде?.. — Підійде. Давай уже, приміряйся скоро* (Люко Дашвар); *Був* [Степан] *у новому костюмі, новій сорочці, черевиках, .. та от біда — хоч ти вмри, — знов усе те висіло на ньому й теліпалося: видно, за роботою втратив зо два розміри, а в магазині не дуже примірявся* (В. Шкляр).

◊ **(1) Приміритися (приміряти) / приміря́тися (приміря́ти) о́ком (очи́ма)** *до чого і без дод.* — ретельно оглянути щось, намагаючись визначити розмір, обсяг і т. ін. чого-небудь. — *Вікна будуть великі, їй би такі теж згодилися, — примірилася оком Катерина* (Л. Первомайський); *Окинувши поглядом місцевість, він .. ще раз приміряв оком, ніби пересвідчуючись у своєму висновку. — Так, — сказав він комусь уголос. — Отут найкраще місце...* (С. Журахович); *Тітка Векла обходила повагом Ганнині буряки — такі виплекані, охайні, цупкенькі й наче аж веселі, приміряла оком, як густо рядки* (Ю. Яновський); *Дідусь замислено почухав борідку, помахуючи мотузкою, що тримав у руках, приміряючись очима до речей, як їх краще взяти* (О. Копиленко).

ПРИМІ́СТ, мо́сту, *ч.* 1. Дерев'яний настил збоку вулиці для пішоходів; тротуар. *Біля дверей лавки, на примості, сидить на дзиґлику Микишка з газетою в руці* (М. Кропивницький).

2. Те саме, що **піл.** *Перед піччю стояв приміст, а замість ліжка був запічок, де спала вся сім'я* (з наук.-попул. літ.).

3. Причал для порома. *Піщаний берег Дніпра. Кущі, лози, далі очерети. В глибині рибальський курінь і неводи, ближче приміст до парома* (М. Кропивницький).

4. Яке-небудь підвищення, поміст. *Вона хвильку помовчала і кивнула в бік примосту, на якому розташувалися музики. — А зараз ти підеш до банди і замовиш танго* (Ю. Винничук); *Акурат посередині того майдану стримів прямокутний кам'яний приміст для обрядів та церемоніалів* (М. Кідрук); // Те саме, що **п'єдеста́л.** *Метью Фільдінг великою палицею своєю збиває статую з примосту, вона падає і розбивається* (Леся Українка).

ПРИМІСТИ́ТИ *див.* **приміща́ти.**

ПРИМІСТИ́ТИСЯ *див.* **приміща́тися.**

ПРИ́МІ́СТКА, *діал.* **ПРИ́МО́СТКА,** и, *ж.* Підвищення, прибудоване до стіни у приміщенні (нари, піл, лавка і т. ін.). *Марина схилилася над примосткою, аж припала до неї, підвелася й знову задумливо зосередилася над дитиною* (Г. Епік); *В старій хаті у Ївженків у кутку стояв піл — примістка з дощок; у новій хаті — вже ліжко, дерев'яне* (І. Сенченко); *Примістка, на якій ми спали, стояла в кутку хліва* (П. Панч); *Сергієві наказала* [Санька] *спати на лаві, а сама лягла в хатині на примістці* (Григорій Тютюнник); *Федір — як гарний і доброзичливий хазяїн — постелив гостеві у світлиці на своєму ліжку, а собі кинув рядно з валу та старий піджак в хатині на примістці* (М. Циба); // Те саме, що **приміст** 1. — *Он яка твань на вулиці! — То твань посередині, а на примостках людей багато гуляє* (Панас Мирний).

ПРИМІСЬКИ́Й, á, é. 1. Розташований на околиці міста, у прилеглому районі чи неподалік від міста. *Вони оселилися по приміських санаторіях та колишніх будинках відпочинку* (Ю. Яновський); *Я подумав, що до армії — разом із приміськими селами — жителів у райцентрі налічувалося десь тисяч тридцять, а може, й сорок* (О. Шугай); // Який пролягає за містом. *Машина довго мчала містом, потім виїхала на приміське шосе, за яким почалися ліси* (І. Роздобудько).

2. Признач. для сполучення міста з передмістям. *Це був останній поїзд на Ніжин. Біг він, як і кожен приміський поїзд, не прудко: зупинявся часто* (Ю. Мушкетик); *Різнокаліберні начальники й начальнички гарячково бронювали квитки на літаки та поїзди далекого сполучення. Для інших залишалися приміські електрички* (А. Михайленко); *Наповнені зранку метушінням і кольорами, автовокзали швидко порожніють і стихають, і навіть прибуття вечірніх автобусів, особливо приміських — старих і ламаних, .. не надто щось змінює* (С. Жадан).

3. Який живе за містом, недалеко від міста. *Цукрова вата — харч для янголів і птаства, .. для приміських дівчат — солодка біла пастка* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **приміські,** ки́х, *мн.* Ті, що живуть за містом, недалеко від міста. *Дружбан ліве око заскалив і груди виставив півнем, сікається до приміських* (Є. Пашковський).

ПРИМІ́СЯЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примі́сячитися.** *Для системи "Земля — Місяць — Земля" передбачено місячний корабель, посадкову платформу, що забезпечує сходження з навколомісячної орбіти і м'яке примісячення* (з наук. літ.).

ПРИМІ́СЯЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док.* Досягти поверхні Місяця. — *Де ми примісячились? — Десь в Океані Бур, — відповів Сергій* (М. Білкун).

ПРИМІ́ТА, и, *ж., розм.* Те саме, що **прикме́та.** *Гей, описали нас* [в'язнів], *немов худобу: І назву, й вік, і ріст, і всю подобу, Волосся, очі, зуби, всі приміти* (І. Франко); — *Супутника хто-небудь з мисливців бачив? — Так точно, товаришу майор, я бачив, — виступив наперед дід .. — Тоді сідайте он там і записуйте його зовнішні приміти* (О. Сизоненко); *Трохим пильно доглядався і на проходячих* [перехожих], *щоб йшов своєю дорогою, а щоб не дуже у лавку на товар заглядав, бо то вже приміта недоброго чоловіка* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Митро славився умінням відгадувати погоду після приміт благовіщенської ночі* (Г. Хоткевич); — *Потім скажу, а зараз не можу. Наперед не слід нічого казати — є приміта така. Не пощастить, не вдасться* (Л. Яновська); *Роззувсь Антосьо, і вдвойзі* [вдвох] *запорпали ті чоботи в гній, приміту поставили і пішли далі* (А. Свидницький).

◊ **Бу́ти в приміту (в при́мітку)** *див.* **бу́ти; Бу́ти на прикме́ті (на приміті)** *див.* **бу́ти; Ма́ти [собі] на прикме́ті (на приміті)** *див.* **ма́ти²**.

ПРИМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИМЕСТИ́,** ету́, ете́ш; *мин. ч.* примі́в, мела́, ло́; *док.* 1. *що.* Мести сміття до якогонебудь місця. *Примела сміття до порога та й покинула* (Сл. Б. Грінченка).

2. *кого, що.* Метучи (у 1, 2 знач.), прикидати, прикривати. *Я лежу під хатов* [хатою], *сніг мене примітає* (В. Стефаник); *Лежить порожняя Торбина, Неначе дранаяряднина; її і в руки не беруть, А іноді і сміттям приметуть* (Л. Глібов); * Образно. *Ось низький, вишнево пахучий дим примітає хвостики кукурудзиння по городах* (Є. Пашковський); // *безос.* — *Ось де мій музикант! — гукнув Мина .. — А мати там місця собі не знайде: біжи, шукай, а то, може, десь уже й снігом примело!..* (О. Гончар); *Беї стояли, схожі на білі надмогильні стовпці. Хан подумав, що орду треба підняти раніше, аби її не примело в балці* (Ю. Мушкетик).

ПРИМІ́ТИ, і́ю, і́єш, *недок., заст.* Могти (уживане в умовному способі). *Примів би — вбив його* (Номис); — *Я й сплю й бачу свою Масюківку. Приміла б, летіла туди оце таки зараз, і вже й не знаю, чи звикну я до вашого Києва, — сказала Галя* (І. Нечуй-Левицький); *Зненавидів* [Денис] *його так, що примів би — в ложці води втопив би!..* (Б. Грінченко).

ПРИМІТИ́В, *ч.* 1. *род.* у. Те, що характеризується низьким або початковим ступенем розвитку. *Приїжджими археологами було знайдено на острові рештки козацьких доменних печей (народний примітив порівняно з сучасними домнами нашого Подніпров'я)* (О. Гончар).

2. *род.* у. Те, що характеризується спрощеністю. *Виставлений у анатомічному музеї кістяк зводить до жахливого примітиву найдосконаліший витвір природи — людське тіло* (П. Загребельний); // Те, що характеризується збідненістю, поверховістю. [І р и н а:] *На виставках бринить, куди не глянь, пейзажів сонних натуральна мова і примітив портретних вихвалянь* (О. Левада); *За вікном — розбита вулиця, розриті береги Неви й обдерті, заболочені козаки. Багатство і злидні, пишнота і несмак, мистецтво і примітив...* (Р. Іваничук).

3. *род.* а. Примітивна, обмежена особа. *Іван усміхнувся — самими устами .. Цього примітива Гуляйвітра з його ситим псом так і кортить подражнити* (В. Дрозд); — *Не будьте примітивом. Цербер не винний. Ніколи від собак не втікайте* (О. Чорногуз); — *Вона й не уявляє, якого примітива собі обрала за об'єкт захоплення. Чого він вартий зі своїми розвинутими м'язами?* (Н. Околітенко).

ПРИМІТИВІЗА́ТОР, а, *ч.* Той, хто спрощує, збіднює, примітивізує що-небудь. *Похмурі примітивізатори ще й досі намагаються вилучити з літературного вжитку, разом із давнім мотлохом, і цілком сучасні, потрібні українські слова і звороти* (О. Ільченко).

ПРИМІТИВІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Дія і стан за знач. **примітивізува́ти** і **примітивізува́тися.** *Психічна регресія суспільства має своє пояснення: примітивізація соціальної поведінки зменшує ризики. Не потрібно відповідати на цивілізаційні виклики* (Ю. Покальчук); *Божевілля — це спрощення, примітивізація, а не ускладнення розуму* (В. Рубан); — *Власне, й самі портали є технологією Попередників. Вірніше, примітивізацією цієї технології до рівня, який змогли осягнути Послідовники* (О. Авраменко).

ПРИМІТИВІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Низький або початковий ступінь, рівень розвитку чого-небудь. *Схід любив фасади, показну пишноту, дешеву позолоту і яскравість. Так легше приховувати убогість і примітивізм життя, його нужденність і трагізм* (П. Загребельний); *Європа женеться вперед, тоді як ми, галичани, сидимо скам'янілі на гранітних основах традиційної побутовщини, "неньковатости", примітивізму й сентименталізму* (Ю. Андрухович); // Низький рівень виконання; недосконалість. *Слухачі були розчаровані примітивізмом виконання музичного твору* (з газ.).

2. Спрощення, збіднення чого-небудь. *В. Сухомлинського непокоїли вбогість і примітивізм мовлення окремих школярів* (з наук. літ.).

3. Напрямок у мистецтві, для якого характерне спрощення художніх засобів, використання прийомів первісного мистецтва, форм ранніх нерозвинених стилів. *Примітивізм завжди тяжів до первісного мистецтва, знайшовши найяскравіше вираження у працях так званих наївних майстрів — звичайних вихідців із народу, які творили так, як відчували* (з наук.-попул. літ.); *Никифора визнають яскравим представником примітивізму у живописі* (Г. Вдовиченко).

ПРИМІТИВІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примітивізува́ти.** *Типовою ознакою творів для масового читання є пригодницький або примітивізований романтичний сюжет, який має напружену зовнішню динаміку й зазвичай щасливий фінал* (з навч. літ.); // **примітивізо́вано,** *безос. пред. У 30-ті рр. XX ст. відбулася деморалізація, дегуманізація в мистецтві, духовному житті. Було примітивізовано, політизовано і схематизовано літературу та мистецтво* (з навч. літ.).

ПРИМІТИВІЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примітивізува́ти** і **примітивізува́тися.** *Примітивізування української культури по обидва боки радянського кордону за двадцять років, що минули від смерти Хвильового, справді гідне подиву і страху* (Ю. Шевельов).

ПРИМІТИВІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що і без прям. дод.* Спрощувати, збіднювати, роблячи примітивним. — *На професора Отаву, гадаю, як на запеклого матеріаліста, вплинув і Чарльз Дарвін з його теорією виникнення й розвитку видів. Я примітивізую, але прошу зрозуміти мене правильно* (П. Загребельний); *Класики і романтики оцінили здобутки всього періоду Нового часу під кутом зору духовного збагачення людської індивідуальності. Виявилося, що розвиток буржуазної цивілізації уже в її початковий період надзвичайно спростив і примітивізував особистість* (з наук. літ.).

ПРИМІТИВІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* 1. Ставати примітивним. *Дослідження Е. Тоффлера виявило суттєві суперечності інформаційного суспільства: з одного боку, воно стає різноманітнішим і складнішим, а з іншого, — примітивізуються людина й філософія* (з наук. літ.); *Частково скіфський стиль запозичили сармати, проте він у них надзвичайно примітивізувався* (з наук.-попул. літ.); *Музика в салонах примітивізувалася та почала перетворюватися на кіч* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **примітивізува́ти.** *У масовій літературі наслідуються та примітивізуються сюжети елітарної літератури* (з навч. літ.).

ПРИМІТИВІ́СТ, а, *ч.* Послідовник примітивізму (у 3 знач.). *Що ж до сучасних художників, то чимало їх ставало примітивістами після того, як переконувалися, що не годні привернути увагу власною творчою особистістю — такою, як вона є* (Н. Околітенко); *Геніальний примітивіст Котляревський був першим і на довгі роки єдиним україномовним письменником* (С. Пиркало); *Чимало художників-примітивістів мали деякі спільні риси. Маю на увазі принаймні три: бідність, потребу в мандрах та відсутність свого житла* (Г. Вдовиченко).

ПРИМІТИВІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **примітивіст.** *Весь декоративний розпис* [в Україні] *споконвіку жіночими руками творився, і всі наші славні примітивістки звідти, Примаченко, Собачко — з розмальованих печей та мисників...* (О. Забужко).

ПРИМІТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який перебуває на низькому або початковому ступені розвитку. *Така могутня імперія, як Київська Русь, .. не могла виникнути з надр напівдиких племен, які нібито перебували мало не на стадії родово-общинного ладу, з примітивною економікою й ремеслами, не кажучи вже про нерозвиненість класового суспільства* (І. Білик); *— Богиня пильнує джерело своєї влади. Окрім того, саме жінка народжує нове життя. Для примітивних племен Сходу це надзвичайно важливо* (В. Єшкілєв); // Для якого характерна низька техніка виконання; нескладний. *Людина в окулярах стовбичила біля примітивної трибуни* (Олесь Досвітній); *На столі стояв великий срібний самовар з примітивними прикрасами дешевого орнаменту* (О. Копиленко); // Який має низький рівень виконання; недосконалий. *Це була наївна, примітивна, але незвичайна гра. Скрипка покорилася Арсену Черкашину* (Л. Дмитерко); // Який відзначається простотою організації. *Може, взагалі примітивний побут об'єднує людей набагато міцніше, ніж розкоші й вишуканість?* (П. Загребельний); // Який має збіднені форми; простий. *Він чував у Відні всякі концерти і всяку музику, та вони не торкали так його серця й фантазії, як оці прості, примітивні тони селянської пісні* (І. Франко); // Невитончений, грубий. *На щастя, мені не доступний космос складних і надто тонких, як на примітивний сучасний смак, тогочасних емоцій, не знайома потреба відмовлятися від задоволень задля обов'язків* (Н. Сняданко).

2. Спрощений, збіднений. *Дехто розуміє свободу як необмежену можливість задовольняти будь-які свої примхи, забаганки, грубі й примітивні бажання. Нап'юсь, поб'юсь, покажу всім, який я герой* (О. Гончар); *Доволі примітивна форма викладу думок і насиченість "духом романтизму" ідейної прози і літератури глибин дуже скоро перестали задовольняти навіть масового читача* (з наук. літ.).

3. Який не має глибокого змісту; поверховий. *— Ти, звичайно, у цьому не винен; винні твої татко й мамка, їхній примітивний погляд на виховання* (П. Колесник); *І чим більше я сушив голову, тим сильніше копошилась думка, проста й примітивна, але вперта і нав'язлива* (В. Кава); // Який не має глибини задуму; нехитрий. *— Дивіться! .. Я тільки хотіла сказати, що нічого не бачу, як побачила... дзеркальце. Жарт, здавалось мені, вийшов досить примітивний. — Не хочете, Славо, подивитись на мою дівчину?* (Ірина Вільде).

4. Який відзначається низьким розвитком інтелекту, вузьким колом інтересів; обмежений. *Карпо Федорович — чоловік примітивний, десь у глибині душі злий і безжалісний* (Ю. Мушкетик); *Мимоволі в закуреній селянській хаті безвинній дитині відкрилось знання всіх тиранів і узурпаторів: людина — істота примітивна, легковірна, безвільна* (Г. Тарасюк).

△ **Примiти́вний інтелектуалі́зм** *див.* **інтелектуалі́зм.**

ПРИМІТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість і властивість за знач. **примiти́вний.** *Домагання видати у нас нову антологію лунають здавна і розбиваються на примітивності наших типографічних* [друкарських] *засобів* (І. Франко); *Чулись якісь звуки .. Що це за примітивність мелодії?!* (Ю. Яновський); *Намагалася я подумки поглузувати сама з себе, із примітивності власного смаку* (Н. Сняданко); *Люди вважають, ніби мають пріоритет стосовно інших істот, виявляючи при цьому примітивність власного мислення* (Г. Пагутяк); *Якби Клавдія Іванівна змогла якось прочитати ті куценькі думки, то ще раз подивувалася б із примітивності своєї давньої приятельки* (В. Шкляр).

ПРИМІТИ́ВНО. Присл. до **примiти́вний.** *Усі бориславські толоки та пустирі .. покрилися закопами, що робилися зовсім примітивно, руками* (І. Франко); *Ще коли був* [Семен] *безпритульним, у нього виробилась звичка трохи, зовсім примітивно хитрувати* (Л. Смілянський); *Він сперечався з Йосипом, заперечував йому, що той мислить примітивно* (Б. Харчук).

ПРИМІ́ТИТИ *див.* **примiча́ти.**

ПРИ́МІТКА, и, *ж., заст.* Прикмета (у 3 знач.). *У нас примітка така: вгадуєш, як сонце заходить, — коли червоно — буде вітер* (Сл. Б. Грінченка); *Подивиться* [баба], *які примітки на небі: чи ясні зірки — то то вже на мороз; .. чи з вухами місяць — то вже на люту зиму* (Дніпрова Чайка).

Бра́ти / взя́ти в при́мітку *див.* **бра́ти.**

◊ **Бу́ти в примі́ту (в при́мітку)** *див* **бу́ти.**

ПРИМІ́ТКА, и, *ж.* 1. Короткий запис, що є поясненням до якогось тексту. *Примітки були прапором його наукових студій. Примітки виправдували сенс його розвідок* (В. Домонтович); *Переклад як переклад, але всіх обурили примітки до тексту* (П. Колесник); // Якийсь напис. *На першому листі, внизу, Жульєн побачив примітку: "Лист номер перший послати через тиждень після першого побачення"* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

2. Додаток до якого-небудь твору, що містить у собі пояснення до нього або відомості про його автора. *Прикро вдарили нас у Вашій примітці до статті Лукіяновича слова про те, що Драгоманов "смертельно хорий"* (Леся Українка).

ПРИМІ́ТЛИВИЙ, а, е, *розм.* Який усе примічає; спостережливий. *Примітлива дівчина, — усе в хазяйстві перейма* (Сл. Б. Грінченка); *Примітливий старий завжди придивлявся на розташування кімнат у приміщеннях, у яких доводилося бувати, і щоразу переконувався, що від того багато залежить у щоденному житті* (В. Барка).

ПРИМІ́ТЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Властивість за знач. **примітливий.** *Переходив* [хлопець] *через дворища, поглядаючи з гострою примітливістю довкруг* (В. Барка); *Вона старається не помічати, що я стараюсь не помічати її примітливості* (Любко Дереш).

ПРИМІ́ТЛИВО, *розм.* Присл. до **примітливий.** *Коцюбинський був глибоким психологом; він дуже тонко описує психічний стан людини, дуже примітливо стежить за розвоєм одного якогось настрою* (М. Зеров).

ПРИМІ́ТНЕ *див.* **примітно.**

ПРИМІ́ТНИЙ, а, е. 1. Помітний, видний для ока. *В куточку ледве була примітна дірка в другу маленьку печеру, де жив заєць з зайчихою* (І. Нечуй-Левицький); *Високо-високо, під хмарами, летів цар птиць, ледве примітною точкою чорніючи в синяві* (Г. Хоткевич); *Дорога розтанула в травах. Це вже була не дорога, а примітна лише козакам звивиста стрічка* (Ю. Мушкетик); // Який привертає увагу. *Найбільш примітними в зовнішності капітана були очі — сині, лагідні, опушені густими чорними віями* (В. Малик); *Костиганов не ризикнув їхати нічним містом на примітному мотоциклі і взяв таксі* (В. Єшкілєв).

2. Який виділяється з-поміж інших. *Надто примітна постать була в Ничипора, ніякі лихоліття її не зігнули* (М. Руденко); *Існує хибна думка, ніби примітна особистість мусить себе обов'язково проявити у тому чи іншому виді діяльности, зробити те, чого не вміє решта людей* (Г. Пагутяк); // Який чимсь вирізняється; характерний. *Був перший день листопада. Звичайний, нічим не примітний* (Б. Левін); *Чи ви звертали увагу на це — на Україні то явище примітне: вітаються люди й сказать слівце прагнуть якесь привітне?* (Д. Білоус).

ПРИМІ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **примітний.** *Художня деталь збуджує думку читача, надає персонажу примітності, яскравості, індивідуальності* (з наук. літ.).

ПРИМІ́ТНО, *рідко* **ПРИМІ́ТНЕ.** Присл. до **примітний** 1. *А де корабель наш пробіг, Дорога там довга й широка... І ледве примітно для ока Рожевіє пінистий край* (Леся Українка); *Небо на сході примітно сіріло* (П. Панч); *Світозар примітне випрямився і прояснів видом* (Д. Міщенко); *Примітне миготять* [обличчя] *у фоє готелів та ресторанів* (О. Забужко); // *у знач. пред. Одно тільки було примітно: в Остапа, видно, одежа дедалі все старілася та п'ятнилася* [заплямовувалася], *а Остап не жалів ні рук, ні горілки, щоб її вичистити* (Панас Мирний); *Незабаром у чорному степу, десь вдалині, стало примітно вогняну заграву* (Григорій Тютюнник).

ПРИМІЧА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПРИМІ́ТИТИ,** ічу, ітиш, *док.* 1. *кого, що.* Звертати увагу на кого-, що-небудь; помічати. — *Дивись, що воно?* — *почула вона і ззаду і спереду себе, і сотні цікавих очей уставилися на неї. Христя, не примічаючи нічого, пройшла прямо у церкву* (Панас Мирний); *Похилився стан* [Тетяни] *та й не виправлявся, але Макар того досі не примічав* (Л. Яновська); *Уже на півдорозі вони примітили: попереду під вербою хтось сидів у холодку* (П. Панч); *На розі центральної та бічної вулиць вона давно примітила невеличкий магазинчик одягу, у який їй давно кортіло завітати* (І. Роздобудько); // Помітивши що-небудь, брати до уваги, запам'ятовувати. — *За гроші не стійте: я грошей дам.* — *Ну, спасибі, брате!* — *кажу я.* — *Щирий ти козак, як я бачу!* — *Та й торкнув свого молодого: примічай ніби* (Марко Вовчок); *Йди в діброву, в саму пущу, Де ніколи не зорить, І як папороть найгущу* [найгустішу] *Знайдеш, ти її приміть* (Я. Щоголів); — *Дядю Йосипе. Я й не примітила, куди ви мене водили* (А. Хижняк); // Виділяти кого-небудь із-поміж інших; відзначати. *Чи могла вона ще, здається, недавно, .. будучи наймичкою, мріяти про свій хутір? Де там! Або про те, щоб вийти заміж за Філика..: господарський син, але примічав її* (Б. Харчук); *"Тю, як це він не примітив такої гарної дівчини?"* (М. Коцюбинський); *Донька.., яку Тимко вже давно примітив, була степова красуня* (Григорій Тютюнник); // Відзначати в думці що-небудь, здогадуватися про щось. *Матушка примітила, що третя людина зайва там, де зійдеться хлопець з дівчиною, встала й промовила:* — *Піду ж я в пасіку* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* Спостерігаючи за чимсь, передбачати, визначати що-небудь (погоду, успіх, невдачу і т. ін.). *Примічали* [люди], *коли зозуля закує* — *щоб не на голе дерево, бо буде невроже*й (Ю. Яновський); — *Примічай* — *летить крук, гукаючи, на південь* — *бути добрій погоді. Кричить, летючи на північ,* — *негода* (О. Бердник).

ПРИМІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примітити.** *Раптом позаду, не примічений ні Родимом, ні навіть Сивооком, який, здавалося, не випускав з ока нічого, що діялося внизу, меч блиснув коротко й зловісно* (П. Загребельний); *Розмова з прислугою, Христина, досі не примічена ним, врода* — *все те, мов живе, ставало перед ним* (Панас Мирний); *Обидва вони були примічені королем і тому підкреслено грузько сиділи в стильних кріселках* (П. Панч); // **примічено,** *безос. пред.* — *Потім скажу, а зараз не можу. Наперед не слід нічого казати* — *є приміта така. Не пощастить, не вдасться. Давно примічено...* (Л. Яновська).

ПРИ́МІЧКА, и, *ж., розм.* За народним повір'ям — те, що є передвістям чого-небудь; прикмета. *Взяли моду пропагувати всіляке відьомство, чаклунство, ворожіння, забобони, примічки, видаючи те за "вірування наших предків"* (з наук.-попул. літ.).

ПРИМІ́ШАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **примішáти.** *На неї запаморочливо війнуло невідомими пахощами, до яких був примішаний і ладан, і тютюн, і сивуха* (В. Речмедін); *Ми часто виконуємо накази, але робимо це неохоче. Такий послух не є добрим, бо до нього примішана злість* (з навч. літ.); // **примішано,** *безос. пред. Скоро заспокоїлася хоч трохи душа поета, муза його знов заспівала голосом, правда, звичайно журливим, але до тої журби часом примішано і жартовливої* [жартівливої] *іронії* (О. Кониський).

2. *у знач. прикм., розм.* Який примішався до кого-, чого-небудь. *Чи не скасувала його* [Святвечір] *фінсько-татарська раса, примішана до слов'ян у Великоросії та в Болгарії, куди зайшло .. угро-фінське плем'я болгар, завоювало задунайських слов'ян і змішалось з ними?* (І. Нечуй-Левицький); *Задоволення .. охоплювало Славка вже при самих обзоринах чужої праці, самим почуванням, що й він до цеї справи як-небудь примішаний* (Л. Мартович).

ПРИМІША́ТИ *див.* **примішувати.**

ПРИМІША́ТИСЯ *див.* **примішуватися.**

ПРИ́МІШКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **до́мішка** 1. *Їх* [угорців] *смуглявий тип має в собі примішку чогось татарського* (І. Нечуй-Левицький); *Міг би був* [Іван] *вийти в світ з ясно скристалізованим світоглядом. А коли .. попав під сумніви,* — *це тільки його власна вина чи заслуга, яку ослаблює хіба дещо примішка сторонніх* (А. Крушельницький); *Роман підводить на мене вдячні очі, у прозорій блакиті яких розчинилося наше минуле та теперішнє з примішкою майбутнього* (С. Талан).

ПРИМІ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примíшувати** і **примíшуватися.** *Примішування до срібла менш цінних металів (міді) призвело до того, що до кінця II ст. в срібній монеті було лише 50 % чистого срібла, а в другій половині III ст.* — *ще менше* (з наук. літ.); *Константин Порфірородний оповідає про хозарську зверхність над уграми й прилучення до них певної части хозар; могло бути й більше таких фактів примішування до угорської орди елементів турецьких* (М. Грушевський).

ПРИМІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИМІША́ТИ,** áю, áєш, *док.* 1. *що.* Додавати що-небудь до чогось, перемішуючи; додавати якусь домішку до чогось. — *Кажуть сусіди, що тут проходили,* — *її сім'я все макуху їла і стала примішувати бадилля, назбиране з осени* (В. Барка); *Четверо шляхтичів зустріли гостей біля входу. Двоє тримали великі срібні миски, а двоє* — *високі глеки з водою, до якої примішали східних пахощів* (З. Тулуб); // *у сполуч. зі сл.* г о л о с, *перен.* Приєднуватися до чийогось співу. *Хлопці вертаються додому, співають ту пісню, а дівчата десь обзиваються за черешнями, примішують свої дзвінкі голоси* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Вставляти у свою мову слова, фрази і т. ін. певного стилю або запозичені одиниці. *Ще коли б ті хлопці примішували жартома по скілька малоросійських слів, а то так цілком однією тією мовою говорили і так вільно, так просто* (Олена Пчілка).

2. *кого, розм.* Робити кого-небудь причетним до чиєїсь справи, до когось або чогось; уплутувати в якусь справу. [Р я б и н а:] *А з якої рації ти мою дитину примішуєш до того урвителя та бунтівника?* (І. Франко); // *що.* Пов'язувати що-небудь із чимсь. — *Ти знову до моїх почуттів примішуєш багатство* (М. Стельмах).

ПРИМІ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИМІША́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Перемішуючись, ставати складником чого-небудь; домішуватися, додаватися до чогось. *У сінях я почув приємний аромат борщу, до якого примішувався якийсь чужорідний, некухонний запах* (І. Багмут); *Йде затяжний холодний дощ. Часом до нього примішується сніг* (С. Талан); *Тепер дим став немов густішим, до нього примішалося ще щось* (Г. Хоткевич); *Він стогнав, вигинаючись під важким Оверком, об мокру землю бився до крові й чув — примішався ще запах її до запаху гнилої картоплі й мокрої землі* (А. Головко); // Вступати в розмову, спів, гру на чому-небудь. *Тим часом Настя загомонила Параску, примішався до їх* [них] *старийстара. Онисько повів розмову про будущину* (Панас Мирний); // Починати звучати, приєднуючись до інших звуків. *До розміреного одноманітного шуму морського прибою, що весь час долинав сюди, виразно примішувалося зараз іще щось, якесь гудіння* (В. Владко); *Концерт закінчився шумом далеких оплесків, до яких примішалися захоплені вигуки пожильців котеджу, артистів студії* (І. Волошин); *Спочатку Мартин чує лише стукіт копит коня і свист шаленого вітру, а за хвилину примішалися нові звуки* (К. Гриб); // З'являтися на додаток до чого-небудь. *До радості від зустрічі примішується нерозуміння — навіщо він повернувся?* (В. Лис); *На галяві побачили* [хлопці] *дерево, повалене снарядом, до відчуття самотності примішалося відчуття тривоги, небезпеки, які чигали на них на кожному кроці* (Є. Гуцало).

2. *розм.* Те саме, що **вмі́шуватися**[1] 1. *Цей не причетний до нас, не примішується до нас, ходить особе* [особо] (Сл. Б. Грінченка); *Ні один кельт не міг вести процесу перед англійським судом, .. а коли б кельт примішався до компанії англічан* [англійців], *то вся його земля конфіскувалась* (М. Драгоманов).

3. *розм.* Бути причетним до чиєї-небудь справи, до когось або чогось. [Р я б и н а:] *А з якої рації ти мою дитину примішуєш до того урвителя та бунтівника?* [П и с а р:] *Бо вона сама до нього примішується* (І. Франко).

4. *тільки недок.* Пас. до **примі́шувати.** *До досліджуваної речовини додається (примішується) відома кількість стандартної (еталонної) речовини* (з навч. літ.).

ПРИМІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПРИМІ́ЩУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПРИМІСТИ́ТИ,** іщу́, і́стиш, *док.* 1. *що.* Знайшовши місце, класти або ставити що-небудь. *Вже й сердюки займають на тім валі свої нові становища, приміщують мушкети, приносять ящики з порохом і кулями* (Б. Лепкий); *Я зняв пальто, кашне і примістив їх у гардеробі* (О. Шугай); // *що.* Віддавати на зберігання, використання і т. ін. що-небудь кудись. *Я не посилатиму ще нової статті в "Жизнь", бо шкода, як вона там пропаде, краще я вже .. приміщу її деінде* (Леся Українка); // *кого, що.* Улаштовувати на якесь місце; поміщати. *На возі Аниця за погонича сіла спереду, а Йвана примістила іззаду* (Л. Мартович); *Погляд його шукає чогось, на чому б міг примістити своє натомлене тіло* (У. Самчук).

2. *кого.* Улаштовувати кого-небудь на ніч або поселяти десь. — *Приміщувати нас не треба, бо ми з того самого села, де ваш татко дідичем* (І. Франко); *Приміщали нас* [підпільників] *де-небудь поза хатою, господар виїжджав кудись, ніхто до нас не заглядав, не цікавився .. Було боляче і неприємно.., але таких випадків не було багато* (з мемуарної літ.); *Корнієнко примістив Виговського в домі Хмельницького* (А. Чайковський); *Лікар Кноте, як того захотіла Евеліна, живе тепер безвиїзно у Верхівні. Його примістили в управительському флігелі* (Н. Рибак).

3. *кого.* Улаштовувати кого-небудь у житті (учитися, працювати, існувати за якийсь рахунок). *Раз служба в княжій дружині була корисною, було зовсім природно, що дружинники взагалі й бояре* [бояри] *спеціально приміщували й своїх дітей туди ж* (М. Грушевський); *Я вже тут* [у Львові] *постараюся примістити його* [Петруся] (І. Франко); *Розум підказував, що мене пожаліють, примістять десь до притулку, я буду ходити до клубу сліпих, на свята виступатиму із спогадами* (Ю. Яновський).

ПРИМІЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПРИМІ́ЩУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИМІСТИ́ТИСЯ,** іщу́ся, і́стишся, *док.* 1. Займати якесь місце, сідати або ставати де-небудь. *Починало сонце пригрівати. Козаки сиділи в куренях, землянках, у деяких були намети, інші приміщувались на возах або під ними, шукаючи захисту* (Б. Лепкий); *Молодь почала танцювати при грамофоні, а картярі примістилися при двох столиках* (О. Маковей); *В купе, що в ньому я примістився, застав уже троє осіб* (І. Керницький); // Розміщуватися, розташовуватися. *Приміщався* [військовий архів] *в будинку за костелом* (з мемуарної літ.); *Вони вийшли з хати до колиби, яка була невеличка і гейби примістилась зовсім поруч із хатою* (Ю. Покальчук).

2. Улаштовуватися на ніч або поселятися де-небудь. *Ми приміщуємося у призначені нам кімнати* (з мемуарної літ.); *Якби п.* [панові] *Квітці було де приміститись в Чернівцях не в готелі, то приїхали б ми обоє разом* (Леся Українка); *Та хата взимі стояла звичайно порожня, бо стара мадярка воліла на зиму приміститися у чужій теплішій хаті* (О. Маковей); — *Я маю тут, у Чигирині, сестрицю, за міщанином Антоном Смерекою. Там і приміщусь, поки не роздивлюсь, що далі робити* (А. Чайковський).

3. *тільки недок.* Пас. до **приміща́ти, примі́щувати.** *Усі пакунки збиралися до купи та приміщувалися у вкриті шкірою скрині, на які наносилася інформація про назву установи та рік створення документів* (з наук. літ.); *Вістря до стріл робилися з гартованого заліза. Стріли приміщалися в шкіряних колчанах або тулах* (з газ.).

ПРИМІ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примісти́ти.** *Коли ж і обновити цей круглий столик, приміщений у кутку для міждержавних розмов "на рівній нозі", як не тепер?* (Ю. Смолич); *На стежці з'являється вояцька постать, що йде від табору Цайзав, де тепер, після Бродів, приміщені стрільці* (О. Лисяк); // **примі́щено,** *безос. пред. Віз, на котрім приміщено Чечеля, рушає з місця* (Б. Лепкий); — *Здається, що в ній* [школі] *приміщено було також шоферські курси* (Олекса Ізарський); *Незабаром розковано їх* [дівчат] *і розміщено у великих кімнатах. Для котрих не стало місця, тих приміщено в сінях, на сіні* (О. Назарук).

ПРИМІ́ЩЕННЯ, я, *с.* 1. Будівля, квартира чи окрема кімната, у якій поміщається хто-, що-небудь, яку використовують для чогось. *Жив він, як і всі сімейні робітники, в невеличкім будиночку, що ділився на два приміщення* (Олесь Досвітній); *Звуки оркестру рвуться в повітрі, як шрапнель. Приміщення тиру гримить оплесками* (О. Донченко); *До чого ж просторе приміщення — операційна. І скільки тут світла!* (Ю. Шовкопляс); *В Афінах, на березі тихого Іліссу стояли приземкуваті довгі будівлі з вузькими отворами замість вікон, з облупленими стінами, непривабливі, схожі на приміщення для худоби* (В. Чемерис); *Четверо зайшли до приміщення вокзалу* (Ю. Покальчук).

2. *рідко.* Дія за знач. **приміща́ти, примісти́ти.** *Приміщення людей на ночівлю.*

(1) Електрощитове́ примі́щення — приміщення або його відгороджена частина, доступна тільки для кваліфікованого обслуговувального персоналу, де встановлюють електричні розподільні пристрої. *Для запобігання ураженню електричним струмом відповідальна особа має зробити попереджувальні знаки в зоні підвищеного ризику ураження: на дверях електрощитового приміщення, на дверцятах розподільчих щитків та щитків обліку* (з наук. літ.).

ПРИМІ́ЩУВАТИ *див.* **приміща́ти.**

ПРИМІ́ЩУВАТИСЯ *див.* **приміща́тися.**

ПРИ́МКНЕНИЙ, ПРИ́МКНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примкну́ти** 1, 2. *Позичили* [гідрологи] *в залізничного сторожа маленького човника, що завжди гойдався під берегом на ланцюгу, примкнутому колодою* (М. Трублаїні); *Після полудня на допомогу драгунам сірою лавою з примкнутими багнетами прийшла піхота* (М. Стельмах); *Врешті почав позіхати, замовк і удав, що дрімаю. Крізь примкнені повіки стежив за панком* (М. Коцюбинський); // **при́мкнено, при́мкнуто,** *безос. пред. Василь Леонтійович, не привітавшись, проходить повз гостя. Оглядає двері, чи надійно примкнуто* (Г. Колісник); *У нашому стрімкому повсякденні можемо чимало чого призабути, навіть номер службового телефона, випустити з пам'яті вчорашню обіцянку, згадати вже на півдорозі, що не примкнено помешкання* (В. Скуратівський).

ПРИМКНУ́ТИ *див.* **примика́ти.**

ПРИ́МКНУТИЙ *див.* **при́мкнений.**

ПРИМКНУ́ТИСЯ *див.* **примика́тися.**

ПРИМЛІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИМЛІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. Трохи не зомлівати (у 1 знач.). *Від одного погляду на кров Оленка примліла, заплющила очі і відійшла до свого місця на полу* (В. Барка).

2. Завмирати, обімлівати від якогось сильного почуття. *Дарка примліває від страху* (Ірина Вільде); *Зореслава примліла з радості, що отець її впізнав* (Р. Іваничук).

3. *тільки 3 ос.* Дещо замлівати, затерпати (про частини тіла). *Можете вірити мені, йшла я сходами і чула, як коліна мені примлівають* (Ірина Вільде); *Ноги мені в колінах примліли, так і осів на землю* (В. Дрозд).

4. *діал.* Утрачати силу, бадьорість, жвавість; замлівати. *Примлівав* [Іван] *день у день з голоду, з нудьги. І так трохи не всю зиму* (А. Крушельницький); *До міста було зовсім не близько, щонайменше пів милі, а для Гави, що намерзся в воді, примлів троха з голоду і ще й двигав мішок на плечах, була се таки дуже далека дорога* (І. Франко).

ПРИМЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **примлі́ти.** *Я зупинилася перед ясеновими червоними дверима й задихана, примліла від страху, засіпала шнурок дзвоника* (Р. Іваничук); * Образно. *О мислі старечі, примлілі, без грому, без гніву на зло, без чуття для краси!* (Уляна Кравченко).

ПРИМЛІ́ТИ *див.* **примліва́ти.**

ПРИМНО́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примно́жити.** *Вагончик неспішно виповзав нагору, зачерпуючи сонячне світло або сіру імлу, примножену водами Дніпра* (С. Андрухович); [А н т о н і о:] *Поставилась до мене доля краще, Аніж до інших: часто як вона Примушує людей переживати Примножені багатства і з очима Погаслими, з поморщеним чолом Повік терпіти горе злиднів* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра); *Яка невимовна, багатюща краса, примножена природними барвами неба, моря, землі* (О. Шугай); // **примно́жено,** *безос. пред. Упродовж тривалого періоду функціонування української діаспори в багатьох країнах світу створено значний духовно-культурний потенціал, зібрано й примножено наукові, літературні, мистецькі цінності* (з наук. літ.).

ПРИМНО́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примно́жити** і **примно́житися.** *Казимир .. обіцяв на випадок обрання повну амністію козакам і примноження вольностей* (П. Загребельний); *Святий Христофор проявив чимало чудес во славу Христа, зокрема показав примноження хлібів, цвітіння палиці* (Любко Дереш); *Тичина щойно доходив сили. І доходив якраз тоді, коли з'явилися об'єктивні чинники примноження таланту, — 1917 рік* (В. Стус).

ПРИМНО́ЖИТИ *див.* **примно́жувати.**

ПРИМНО́ЖИТИСЯ *див.* **примно́жуватися.**

ПРИМНО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примно́жувати** і **примно́жуватися.** *Що тоді станеться з людством, як його винахід примножування добра залишиться нездійснений?* (Е. Андієвська); *В одну мить після смерті людина позбувається всіх статків, примножуванням яких займалася ціле життя, часто нехтуючи духовними потребами* (Г. Пагутяк).

ПРИМНО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИМНО́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що.* Множачи, збільшувати кількість, розміри чого-небудь. *Я кинувся добувати засоби до існування й примножувати їх* (Ю. Логвин); *Гріхи свої примножив він* (Сл. Б. Грінченка); // *кого.* Плодити, намножувати. — *От одружишся, брате, примножиш дітей, тоді мене збагнеш* (В. Яворівський).

2. *що.* Збагачувати (у 2 знач.) що-небудь. *Відроджена через століття, Острозька академія і сьогодні продовжує та примножує славні традиції науки та духовності* (із журн.); // Робити досконалішим що-небудь. *Автори декламацій і діалогів, удаючись до традиційних християнських сюжетів, розширювали сценічний репертуар, розробляли нові способи діалогізації будь-якого тексту, примножували досвід інсценізації складного євангельського матеріалу* (з наук. літ.).

3. *що.* Робити значнішим що-небудь. — *Волію бачити поруч себе помічників здібних та сміливих, що примножують славу батьківщини, а отже, і славу самого правителя* (В. Малик); // Робити міцнішим що-небудь. *Вони затирали жилясті руки та, здибавши один одного, знай примовляли: — Гій, мороз, мороз! Боже його примнож!* (І. Франко); — *Тимофійку, Бог би ті* [тобі] *здоров'ячко примножив. Поможи, браччику* [братчику] (Г. Хоткевич).

4. *кого, чим.* Те саме, що **збага́чувати** 1. *Ми працею вкладалися в ґрунти, ставком себе примноживши і садом* (Л. Костенко).

ПРИМНО́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРИМНО́ЖИТИСЯ,** иться, *док.* Збільшуватися кількісно, за розмірами, силою вияву; множитися. *Клієнтура зростала, капітали і нерухомість примножувалися, кількість учнів сягла кількох десятків* (В. Єшкілєв); *З роками його багатство росло й примножувалося* (М. Кідрук); *Милість вам, і мир, і любов хай примножиться!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Найбільш ранню історію про те, як люди примножилися настільки, що "не вміщала їх та земля", розповідає Біблія* (з наук. літ.).

ПРИМНО́ЖУВАЧ, а, *ч.*, *книжн.* Той, хто примножує, збагачує що-небудь. *У трудовому вихованні потрібно звернути особливу увагу на відродження традиції українців як мудрих хліборобів, господарів землі, оберігачів і примножувачів рукотворних скарбів рідного краю, його природних багатств* (з наук. літ.); *Валерій Шевчук — сучасний український письменник, учений, літературознавець, перекладач, примножувач скарбів культурної спадщини нашого народу* (з навч. літ.).

ПРИМНО́ЖУВАЧКА, и, *ж., книжн.* Жін. до **примно́жувач.** *Дружина знатного римлянина Публія — живе уособлення власниці, ненаситної примножувачки матеріальних благ* (з наук. літ.).

ПРИМО́ВА, и, *ж., етн.* Замовляння (у 2 знач.); примовка. *Чутка була, вмів* [ворожбит] *замовляти стріли і кров. Але примова того лікаря показалася пустою* (І. Франко); *Першу пелюшку після дитини стелили сушитися там же* [на горищі] *з відповідними примовами* (Т. Осьмачка).

ПРИМО́ВИТИ *див.* **примовля́ти.**

ПРИМО́ВИТИСЯ *див.* **примовля́тися.**

ПРИ́МО́ВКА, и, *ж.* 1. Жартівливий, перев. римований вислів, який уставляють у розмову відповідно до ситуації або у відповідний текст. *Згадала примовку: іди, ринде, деінде: там тебе люде* [люди] *не знатимуть і риндою не зватимуть...* (Ганна Барвінок); *Рубець розказував нешвидко, з примовками, з приказками, як завжди розказують повітові полупанки* (Панас Мирний); *Сергій був дуже веселий, дотепний і розважав усіх своїми жартами та кумедними примовками* (Н. Забіла); *Він ще й досі ходив виструнчений, весь час сипав військовими примовками* (Ю. Збанацький); // Узвичаєна фраза, пісенька, вірш, які проказують під час певної дії, гри. *Йому пригадалася одна весела примовка, яку він знав ще в дитинстві, і став повторювати її в такт помахам коси..: Косарики плужки кують, Косарики плужки кують...* (Григорій Тютюнник); // Фраза, яку часто хтонебудь повторює. *Наші голови він* [капітан] *постійно будив мислями. "Думайте, матроси, думайте!" — це була його улюблена примовка* (І. Волошин); *Замолоду працював Мирон Рубчак на залізниці, керуючись своєю улюбленою примовкою: "Як усі, так і я"* (С. Журахович); // Те саме, що **при́казка.** — *Чоловік шукає, де ліпше, а риба — де глибше? — Ні, ця примовка тут непридатна* (В. Собко); — *Скопай мілко, посій рідко, то вродить дідько. Чи не так, жінко добра? — Цю примовку і я знаю* (М. Стельмах); *У нас існує така примовка: злий, як зінське щеня* (Ю. Мушкетик).

2. *етн.* Те саме, що **замовля́ння** 2. *Ніщо не допомогло — ні припарки, які щодня робила Ксеня, ні примовки глухої Одарки-шептухи, ні мікстура, привезена лікарем з міста* (М. Сиротюк); *Губи вишіптували чи то молитву, чи примовку від біди, від кулі випадкової, від вогню* (Р. Федорів); *Лікування було складне й морочливе, оздоблене безліччю примовок та потаємних слів* (І. Білик).

ПРИМОВКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИМО́ВКНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* примо́вк, ла, ло *і* примо́вкнув, нула, ло; *док.* 1. Змовкати, замовкати на якийсь час. *Щойно примовкала Надійка, вона відразу ж підтримувала, її: — Правильно! З нашого Ігоря гнуздечки ні на секунду не знімайте* (Ю. Шовкопляс); *Коли .. підходив лікар Заброда, моряки примовкали і одразу переводили розмову на щось інше* (В. Кучер); *Всі примовкли за столом, почуваючи себе дуже незручно* (Григорій Тютюнник); *Немовля примовкло, знову задрімало* (В. Дрозд); // Переставати видавати звуки; притихати. *Примовкали наші кулемети* (О. Довженко); *Свист батога, скрип воза віддалялись, у далині затихав і стук брички. І дорога на якийсь час примовкала* (Б. Левін); *Все живе затихло, примовкло, тільки сови та пугачі літали над головами Кобзи і Марка* (О. Стороженко); *Примовкли на площі машини, В депо завертає трамвай* (І. Муратов); // Переставати обговорювати що-небудь. *Ставити сеї злощасної драми видимо не прийдеться, бо щось уже всі примовкли про неї* (Леся Українка); *Чадак примовк у чеканні: заберуть чи не заберуть урожай* (Іван Ле); // *перен.* Переставати рухатися від припинення вітру (про гілки дерев, річку, море і т. ін.), від морозу (про річку). *Спалахували ясним сяйвом шибки, а дерева примовкли і нерушно завмирали — все готувалося на землі до спочинку* (Валерій Шевчук).

2. *перен.* Утрачати бадьорість, жвавість, життєрадісність, ставати пригніченим. *Настя з кожним днем примовкала та притихала* (Марко Вовчок); — *Щось із рік кріпився мій старий. Півником усе сокотав біля баби, а то з якогось часу похнюпив голову, примовк, занепав духом* (Ю. Збанацький); // Переставати активно діяти. *Німецький лівий фланг, що наступав, намагаючись оточити розвідників, одразу зламався й примовк* (В. Кучер).

ПРИМО́ВКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **примо́вкнути.** *Примовклий і зацікавлений натовп хлопців та дівчат оточив нас* (Ю. Смолич); — *А справді, чи здатен він що-небудь зрозуміти з того, що сталося? — думав Дорошенко, дивлячись на примовклого, понуреного Яцубу* (О. Гончар); — *Біжи,* — сказав [Писаренко] *Іванові. — А хто ж за мене?.. — озирнувся на примовклого трактора Лобода* (Микита Чернявський); *Примовкле море та пахощі квіток злилися в гармонію почуттів* (Іван Ле).

ПРИМО́ВКНУТИ *див.* **примовка́ти.**

ПРИМО́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примо́вити.** — *Не ображайтесь, тату й мамо, якщо раненько вийду, може, й не попрощаюсь, не встигну, бо шлях мій далекий. Батьки думали, що то все звичні її примовлення. А вранці не знайшли її в хаті* (Ю. Покальчук); *Марійка не була при процедурі примовлення. Воно не було добре. Примівка тратила на силі в присутності другої особи* (О. Кобилянська).

ПРИМОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **примовля́ти.** *Вона усміхалася йому та примовляла, що все буде добре. Ірка любила позитивні примовляння. Це заспокоювало насамперед її саму* (Л. Денисенко); *Обоє не знали, як-то співчувати, не вміли гоїти словами рани й сиділи мовчки. Випили, без примовлянь, по чарці й посхиляли голови* (Ю. Мушкетик); *Тяжке горе, що весь день було ніби примкнуте в глибині бабусиного серця, вирвалося й полилося жаским голосінням, старовічними похоронними примовляннями, скупими болючими слізьми* (Микита Чернявський).

2. *етн.* Те саме, що **замовля́ння** 2. *Звичайно, враховувала* [Марсалія] *і "важкість" людської біди, і складність проблеми, обминаючи трагічні випадки, які навряд чи вилікуєш замовляннями-примовляннями* (Г. Тарасюк); *Трохи відьмакувата від своїх примовлянь, ворожок і зілля Фулячка по-іншому Юр'яну й не називала, як по чоловікові Уласієві* (М. Матіос).

ПРИМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИМО́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* примо́влять; *док.* 1. *перев. недок., що і без прям. дод.* Супроводжувати яку-небудь дію словами; приказувати. *Докопавшись до корінців, укритих філоксерою, вона рвала їх і їла з землею разом, примовляючи: — Зараза, кажете?* (М. Коцюбинський); *Вони зійшли з шляху, штовхали корів, ішли поруч із ними, примовляючи: — Гей, Манька! Гей, Лиска!* (С. Скляренко); *Ганна Степанівна .. порядкувала по господарству, бігала по подвір'ю, щось завжди примовляючи* (О. Іваненко); // Граючи або танцюючи, вимовляти слова пісні, примовки і т. ін. [С е м е н:] *Танцювати по черзі, не всім разом ..* [Я в д о к и м:] *А хто ж буде примовляти, мабуть, ти, Мусію?* (М. Кропивницький); *Тут поет взяв мандоліну І на відповідь гуртові Він заграв, і до музики Примовляв пісні чудові* (Леся Українка); *Грає хлопчик, примовляє: — Ой да горе — не біда!* (І. Нехода); *Він у такт музиці примовляв сороміцькі приспіви, від яких Марта ніяковіла* (І. Пільгук);

// Казати приказку відповідно до ситуації, до якоїсь розповіді. — *Щастя, — примовляв сам він, — як трясця: кого схоче, того трусить* (Марко Вовчок); // Казати під час певної дії узвичаєну примовку. *Випив і другий староста, теж прицмокуючи, і теж примовляв, похваляючи* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Вдарю паличкою по вулику три рази і примовляю: "На морі, на океані, на острові Буяні їде Ілля-пророк на колісниці, гонить дощ і грімницю, гоню і я вас, мої бджілоньки, по ярий віск, по солодкий мед"* (М. Стельмах); — *Дай же, Боже, і пшениці щоб родили, і діти красно на миру ходили, — примовила мати до Мар'яни чарку* (Г. Косинка); // Плачучи, приказувати; голосити. *Вікна в теремі були зачинені. Але було чути, як там, усередині, час від часу співає хор з церкви Ілії, як ридають і примовляють над княгинею по покону давньому жінки* (С. Скляренко); *Можі* [мужі] *несли домовину, жони .. плакали, примовляючи* (І. Білик).

2. *що.* Додавати до сказаного що-небудь, уступати в розмову. — *Ось вона, володарка полігону, — казали про неї бійці, а мати голубливо примовляла: — Ясочка наша* (О. Гончар); // Додавати якусь фразу, слова після якої-небудь дії. — *А тепер буде тихо чи ні? — примовляв* [Іван] *за кожним стуком* (Л. Мартович).

3. *що і без прям. дод., етн.* За народними віруваннями — виліковувати замовлянням. — *Домніка примовить тобі болячку! — обізвався батько, що сидів мовчки досі* (О. Кобилянська); // За допомогою замовлянь робити невразливим, влучним і т. ін. *З усіх Карпат до вуйка Йвана ішли мисливці, аби він примовив рушницю* (з наук.-попул. літ.); // Проголошувати замовляння, заклинання. *Звела з неба вороженька Дві яснії зірки, Ворожила, примовляла Кругом коло дівки* (Л. Боровиковський); *Але бац, спасибі йому, вмів примовити, спинив кров, приложив якоїсь масті, і за тиждень я був уже здоров* (І. Франко).

ПРИМОВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИМО́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* примо́вляться; *док.* 1. *діал.* Вступати в розмову; промовляти. — *Кому воля, а кому неволя! — сумно одмовля дід. — Та вам же все рівно, діду: ви давно вже вільні, — примовивсь Грицько* (Панас Мирний); [К у м *(глибокодумно показав угору пальцем):*] *Тільки Той знає.* [С у с і д и *(примовились):*] *А правда, правда... Тільки Той знає, за віщо* (М. Куліш).

2. *діал.* Говорити з ким-небудь, клопочучись за когось. — *Тимоше! У Макухах дяк вмер, — оженись та й просися на його місце. Я за тебе примовлюсь* (Марко Вовчок).

3. *тільки недок.* Пас. до **примовля́ти.** *Іван Бриль зам'явся. Все старе, що примовлялося батьками й дідами до благословення, тепер неначе до пуття не йшло* (Ю. Смолич).

ПРИМО́ВЧАТИ *див.* **примо́вчувати.**

ПРИМО́ВЧУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **примо́вчувати.** *Якщо, наприклад, яке-небудь явище чи вчинок викликали водночас і схвалення, і огуду, то можна було сказати, що явище або вчинок мають суспільну вартість. Мабуть, нині треба орієнтуватися на добрий поговір в одних колах і примовчування в інших* (Р. Андріяшик).

ПРИМО́ВЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМО́ВЧАТИ,** чу, чиш, *док., що, про що і без дод., розм.* Не говорити чого-небудь, приховувати щось; замовчувати. *Він гаразд розумів, що відносне благополуччя у тій в'язниці зумовлене деяким лібералізмом її наглядача Марченка, але про те волів краще примовчувати* (М. Сиротюк); *Я .. сповістив матері про свою зустріч із Танею і переказав розмову з нею у материному стилі: дещо примовчуючи, а дещо й прибрехавши* (Валерій Шевчук); [П е т р о П е т р о в и ч *(здрастуючись з Крушельницьким, жартівливо):*] *От і не все про мене, Сидоре Трохимовичу, панові-добродієві повідали, про найголовніше й примовчали, а це — гріх!* (Панас Мирний); *А ще він, Клим, — звісно, простак та дурень: не то, щоб примовчати та схитрувати, як то вміють інші люди, — взяв та так зразу й ляпнув: думаю, як Бог поможе, в писарі оддати* (С. Васильченко).

ПРИМОГТИ́, о́жу, о́жеш, *док., діал.* Змогти *(див.* **змогти́**[2]**).** *Вже більш мати нічого не примогла сказати, голосу в неї не хватило, неначе важка рука душила її* (Марко Вовчок); *Вона була ладна бігти слідком, примогла б — летіла за молодим гусарином* (І. Нечуй-Левицький); — *Якби приміг, я доточив би вам свого віку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Всі за ним .. взялись Меча преславного уважно розглядати. Та мало з них котрий приміг його підняти, А розмахнутися могли ним тільки два* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПРИМОГТИ́СЯ, о́жуся, о́жешся, *док., діал.* Те саме, що **примогти́.** — *Приніс я тобі грошенят крихту: п'ять карбованців .. — Спасибі, брате. Не знаю, коли вже я приможуся тобі вернути* (Марко Вовчок).

ПРИМОКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИМО́КНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* примо́к, ла, ло *і* примо́кнув, нула, ло; *док.* Намокати трохи; підмокати. *Солома примокає; Сіно примокло.*

ПРИМО́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **примо́кнути.** *Двоє молодших жерців нап'яли над вівтарем хламиду, й третій таки розпалив примоклі дрова* (І. Білик).

ПРИМО́КНУТИ *див.* **примока́ти.**

ПРИМОНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примонтува́ти.** *Другий* [епізод фільму] .. *грубо примонтований* [до першого] (Валерій Шевчук); *Більшість ювелірних виробів складається з великої кількості окремих частин, часто виконаних різними техніками й майстерно примонтованих одна до одної* (з навч. літ.); // **примонто́вано,** *безос. пред. До кабіни автомобіля примонтовано ківш, яким можна щось загортати чи навантажувати* (з мови реклами).

ПРИМОНТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примонто́вувати.** *Примонтовування потрібних деталей необхідно здійснювати вкрай обережно* (з наук.-попул. літ.).

ПРИМОНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМОНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Монтуючи, установлювати, прикріплювати, приєднувати що-небудь. *Вузький кінець натруски закривався пружинним затвором. До шарніра примонтовували залізне кільце під петлю* (з наук.-попул. літ.); *Дах можна прив'язати до шпаківні або примонтувати до нього защібку на гачку* (з навч. літ.); * Образно. *Я винен, бо підпав під каверзні закони, Що примонтовують блаженний лик ікони До лоба сатани, а крила — до горба* (Д. Павличко).

ПРИМОНТУВА́ТИ *див.* **примонто́вувати.**

ПРИМОРГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Однокр. до **примо́ргувати.** * Образно. *Годинник чорняву брівку уже приморгнув на чотири* (П. Воронько).

ПРИМО́РГУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. Моргати, супроводжуючи що-небудь сказане, якусь дію; підморгувати. *Приказує* [характерник] *та приморгує, .. та сміється, а погляд, як блискавиця* (Марко Вовчок); *В сосновий бір, на Псло, Радивон щиросердо всіх запрошує — буде риба, мед і до риби дещо знайдеться — приморгує* (К. Гордієнко).

2. *перен.* Моргаючи, світитися, блимати. *Заграва стояла над лугами і приморгувала* (Ю. Липа); *Місяць над горами ясний такий, Зорі приморгують з хмар* (Марійка Підгірянка).

ПРИМО́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **примори́ти.** *Люди висипають, начебто од чогось рятуючись, зловісно і втішено приморені минулим днем, що нарешті пережитий* (О. Ульяненко).

2. *у знач. прикм.* Який приморився; стомлений. *Мами підбігли до дочок, побачили, що вони зовсім приморені, не сердилися й не сварилися, а взяли їх обережненько на руки й понесли додому* (Валерій Шевчук); // Який виражає втому. *За столом, як сиділи, так і сидять за картами. Тільки немов трохи приморені обличчя* (С. Васильченко).

ПРИМО́РЕЦЬ, рця, *ч.* Той, хто живе в примор'ї, біля моря. *Приморці можуть милуватися морем увесь рік* (з газ.); // *іст.* Солдат або офіцер Приморської армії часів Другої світової війни. *Сили були нерівні, і лави приморців помітно рідшали, замовкали одна за одною протитанкові гармати* (В. Кучер).

ПРИМОРИ́ТИ, орю́, о́риш, *док., кого.* Зморити (перев. не зовсім); стомити. — *Може б, ти, Пріську, і не йшла з нами, бо Спиридон ходитиме довго: аж поки не покаже дітям усього города та не приморить усіх,* — *мовила Настя* (Л. Яновська); — *Сьогодні, коли хочете знати, обох зайців упіймали мої собаки. Хорти їх трохи приморили, а собаки й зцапали* (Є. Кравченко); // *безос.* — *Знаєш, я чомусь в обід заснув, приморило мене де сидів, просто в кріслі, дивно так...* (О. Забужко).

ПРИМОРИ́ТИСЯ, орю́ся, о́ришся, *док.* Зморитися (перев. не зовсім); стомитися. *Сьогодні цілісінький день збивав* [Семен] *чобітьми пилюку й притомився, приморився, охляв* (Ю. Мушкетик); *Під ранок, слава Аллаху, я приморився, та й дія зілля почала слабшати. І я зміг хоч годину поспати* (Ю. Логвин).

ПРИМОРО́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приморо́зити** 1–3. *Борщ з самої картоплі та приморожених буряків був несмачний, одгонив квасом, був несолоний* (Л. Яновська); *Привели його додому, роззули, почали розтирати снігом приморожені ноги* (А. Шиян); *В Замисловичах рятували перелітних птахів, що після раптової заметілі лишились без їжі і житла. У шкільну сторожку зносили охлялих диких гусей, приморожених чорногузів* (В. Земляк); * У порівн. — *Вибачте,* — *сказала Зінаїда, проте стояла на місці, мовби приморожена до давно не митої підлоги* (В. Лис); // **приморо́жено,** *безос. пред. У посудині з водою до дна приморожено шматок льоду. Як зміниться рівень води в посудині, коли лід розтане?* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **ме́рзлий** 1. *Дівчата звечора накладали вози, щоб удосвіта по примороженій дорозі вивезти* (К. Гордієнко); *Під Новий рік вперше за кілька років випав сніг. Справжній, як колись: товстий білий м'який шар на землі, хрускіт приморожених сніжинок під підошвами* (А. Кокотюха).

3. *перен., жарг.* Дивний, не зовсім нормальний. *Його приморожена сусідка раптом жваво обернулася до нього:* — *І чим же такий знаменитий цей скверик? Фонтаном?* (Є. Кононенко).

◊ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **приморо́жений,** *зі сл.* с и д і т и, с т о я т и *і т. ін.* — нерухомо, непорушно, застигши на місці. *Вони нічого не пили, а сиділи, як приморожені* (Ю. Винничук); *Цілу хвилину Сьома, наче приморожений, дивився на камінчик* (М. Кідрук).

ПРИМОРО́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приморо́зити** 1–3 і стан за знач. **приморо́зитися.** *На початку охолодження, приморожения чи замороження м'яса мікробіологічні показники відповідають стандартним вимогам, а в кінці терміну зберігання можуть перевищувати ці вимоги* (з наук. літ.); *Ягоди калини після приморожения вживають у їжу сирими. З них також готують киселі, тушковану кашу, пироги, пастилу, мармелад, начинку для цукерок, повидло* (з наук.-попул. літ.).

ПРИМОРО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приморо́жувати** 1–3 і **приморо́жуватися.** *Друкарський папір виготовляли здебільшого в зимовий час, оскільки в технологію входило приморожування у процесі просушування* (з навч. літ.); *Після приморожування плоди калини втрачають гіркий смак* (із журн.); *Зимове утримання підпірних та переливних споруд має бути спрямоване на запобігання приморожуванню механізмів затворів* (з навч. літ.).

ПРИМОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМОРО́ЗИТИ,** о́жу, о́зиш, *док.* 1. *що.* Міцно приєднувати, прикріплювати що-небудь до чогось (про мороз). *Очі древньої верби заплющені, здається, що сльози тільки тому не ллються, що мороз приморожує їх до кори...* (Ю. Яновський); * Образно. *Страх приморозив дівчину до медичної кушетки, поглинув повністю, не відпускав* (А. Кокотюха); // Скріплювати що-небудь або впливати на щось за допомогою низьких температур. *Охолоджений (до –30 чи –35 °С) наконечник міцно приморожують до помутнілого кришталика ока й видаляють його* (з наук. літ.).

2. *що.* Сковувати морозом, заморожувати. *Прийшли морози і устругнули штуку: вода тече, а вони її приморожують* (І. Багряний).

3. *що.* Пошкоджувати морозом; обморожувати злегка. *Кубанка завжди сиділа на ньому чортом. Він її носив і в холод, приморожуючи вуха, і в спеку, обливаючись потом* (О. Гончар); *Одного разу Христя приморозила ноги .. Горять і щемлять її пальці — боляче ступати* (Панас Мирний); *Котляревський змахнув рукавицею сніжок, .. потер обличчя: здалося, світанковий морозець приморозив щоку* (Б. Левін); * Образно. *Наша любов, як перші ніжні сходи, таку легко й приморозити, і розірвати, мов тендітну стеблинку* (І. Цюпа).

4. *безос.* Наставати (про невеликий мороз). *Ранок був вітряний, приморожувало* (О. Гуреїв); *Взялося на світанок. Дихнув холодний вітер. Приморожує* (Є. Доломан); *Ой звечора дрібний дощ ішов, А к півночі притуманило, А к світові приморозило* (з народної пісні); *На зиму тільки, як уже приморозить, вертався я в батьківську хату* (О. Стороженко); *На вечір ледь-ледь приморозило* (Валерій Шевчук).

ПРИМОРО́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИМОРО́ЗИТИСЯ,** о́жуся, о́зишся, *док.* 1. Пошкоджуватися морозом; обморожуватися злегка. *При тривалих мінусових температурах зерно кукурудзи приморожується, стає сухим і легко вимолочується з качана* (із журн.); *На обличчі Андрія .. побачив* [технік] *білі острівки, набрав у руку снігу і допоміг відтерти щоки, щоб не приморозились* (С. Чорнобривець).

2. Сковуватися морозом; замерзати. *Намочений, він* [пісок] *приморожувався, твердий, побережанський, як лоб, стелився рівним шляхом поміж осокорами* (Іван Ле).

3. Те саме, що **примерза́ти** 1. *Було холодно. Хлопцеві здалося, що руки приморозилися до сокири* (із журн.); * Образно. *Муся побачила матроса. Хотіла вже радісно зіскочити зі свого місця, але за мить просто-таки приморозилась до нього ще більше. Чоловік видався їй знайомим* (І. Роздобудько).

ПРИМОРО́ЗИТИ *див.* **приморо́жувати.**

ПРИМОРО́ЗИТИСЯ *див.* **приморо́жуватися.**

ПРИ́МОРОЗКИ, ів, *мн. (одн.* **при́морозок,** зку, *ч.).* Те саме, що **за́морозки.** *Те, що на долах є порою фіалок і конвалій, є в горах порою болота й приморозків* (І. Франко); *Вже кілька днів перестав навідуватися передранковий приморозок* (Іван Ле); *Аж у другій половині дня показалося сонце. Сніг швидко почав танути. Але надвечір взяв приморозок* (Я. Гримайло); *Ранок був сонячний, але холодний, досвітній приморозок навіть прихопив калюжі тонким льодком* (В. Шкляр); *З недалеких Карпат уже дихало зимою. На долах ще було досить тепло. Тільки нічні приморозки нагадували, що вже пізня осінь* (М. Андрусяк).

◊ **(1) При́морозки торкну́лися** *чого* — приморозки трохи пошкодили, попсували щось. *Солодко пахне прілим листом і травами, пізніми грибами, що їх уже торкнулися перші приморозки* (В. Кучер).

ПРИ́МОРОЗОК *див.* **при́морозки.**

ПРИ́МОРОЗЬ, і, *ж.* 1. Схожий на іній снігоподібний осад, що утворюється в туманну морозну погоду на гілках дерев. *Ще скрізь .. на гіллях приморозь, а зійде та вигріє сонечко — закапле з стріхи* (Марко Вовчок); *Звечора, либонь, не ждалось, а на ранок — паморозь. Та не приморозь — мороз, рівчаки за ніч зашерхли* (М. Сингаївський); *Моя душа зів'яла, неначе осінній листок у приморозь* (Ю. Мушкетик).

2. *перен.* Те саме, що **па́морозь** 2; сивина. *Ще на лицях Лавріна веснянками гуляє літо, а в чуб уже забрела осінь: як почали чужинці полювати за їхніми синами, то й присипала приморозь голову чоловіка* (М. Стельмах).

ПРИМО́РОК, у, *ч., заст.* Невеликий мор. *Торік був незначний приморок на людей, який чи й помічено за нашими великими вікторіями* (П. Загребельний).

ПРИМО́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до примор'я. *Буцімто Полуботок запитував у Орлика, чого той прибув під Васильків, а той нібито відповів, що кочує тут, бо в приморській стороні повітря морове настало і, мовляв, боїться, щоб не вчепилася зараза* (Ю. Мушкетик); // Розташований біля моря. *За порадою Ібрагіма султан прийняв Луїджі в своїх приморських садах* (П. Загребельний); *Назад і вперед від приморського села становило не менше трьох годин швидкої ходи* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); // Який буває в примор'ї. *Приморські ночі непроглядні в липні, Та пронизати вміють їх наскрізь Юнацькі очі* (М. Бажан); *Немов буря приморська а чи вихор польовий влетіли* [вершники] *туди на буланих, вороних, гнідих та білих конях* (Д. Міщенко); // Який живе або росте в примор'ї. — *Існує в приморських народів повір'я: в образі білих чайок перед нами з часом з'являються душі тих, що їх під час штормів море забрало* (О. Гончар); *Місцевість положисто йшла вгору, земля рясніла уламками залізної руди й скелями вулканічного походження, дерева дедалі дрібнішали, прибираючи вигляду приморських рослин* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРИМО́Р'Я, я, *с.* Місцевість біля моря; помор'я. *Росте* [гармала] *на солончакуватому ґрунті примор'я* (І. Пільгук); *Отари — золоте руно степовиків — блукають по всьому примор'ю, нагулюються перед зимою* (О. Гончар).

ПРИМОСТИ́ТИ *див.* **примо́щувати.**

ПРИМОСТИ́ТИСЯ *див.* **примо́щуватися.**

ПРИ́МО́СТКА *див.* **при́мі́стка.**

ПРИМО́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примота́ти.** *У глибокій борозні, вкрившись кожухом, спав Денис. Біля нього, примотаний мотузкою до руки, лежав дробовик* (Григорій Тютюнник); *Нова шина .. повністю знерухомила зламану гомілкову кістку. Нижній кінець примотаної до ноги палиці підв'язали шворкою до пояса на Семенових штанах* (М. Кідрук); // **примо́тано,** *безос. пред. Дві гайки примотано до дужки відра* (Є. Пашковський).

ПРИМОТА́ТИ *див.* **примо́тувати.**

ПРИМО́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примо́тувати.** *Фігурки ляльок створені із суцільного клаптика тканини без розрізування і зшивання, а методом скручування і примотування ниткою* (з газ.).

ПРИМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМОТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Прикріплювати до чогось, обмотуючи чимсь. *Коли я примотував шпагатом до очерету обидва боки каючка, я відчув, що неабияк нервуюсь* (Олесь Досвітній); *Рибалка ладнав торбу макухи, до велосипедної рами примотував вудлища* (Є. Пашковський); *Олег миттю витер тампоном рану біля входу і виходу кулі, примотав поверх подушечки з марлі* (Іван Ле); *Хтось — певне, нападник із засідки за дверима — примотав Яру до більярдного стола, не пошкодувавши при цьому клейової стрічки* (В. Єшкілєв); *Дівчина примотала праву руку ганчір'ям до тулуба* (М. Кідрук).

ПРИМОЦО́ВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **примоцува́ти.** *З Євангелія ж знаємо, що сандалії носив також Ісус Христос. Були то сандалі, очевидно, ремінні й ремінцями до ноги примоцовані* (Н. Королева); // **примоцо́вано,** *безос. пред. Від пудла тягнувся кабель і спинався на тичці, на верхівечку якої примоцовано іржавий саксофон* (Ю. Винничук).

ПРИМОЦО́ВУВАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **примоцо́вувати.** *Живиця вживалася не для окрас, а для технічних завдань, як-от примоцовування вістря до ратища* (М. Грушевський).

ПРИМОЦО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМОЦУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, діал.* Прилаштовувати, прикріплювати. *Я відпрацьовував ідіотський вираз обличчя, примоцовував щось на голові, наприклад, кудлатого капелюха* (Л. Денисенко); *Примоцувавши до ніг "кігті" й товстим ременем приперезавши себе до стовпа, він вилазив у степу до гулких дротів* (Л. Первомайський); *Тим часом Захарко примоцував розтруб до дула рушниці й націлився у той бік, звідки вони приїхали* (В. Шкляр); — *Зараз я ці двері висаджу,* — *сказав полковник і примоцував на клямку дві гранати* (Ю. Винничук).

ПРИМОЦУВА́ТИ *див.* **примоцо́вувати.**

ПРИМО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примочи́ти.** *Він був у теплій куфайці захисного кольору і в штанях такого ж кольору .. Голову мав кругленьку, маленьку і з примоченим руденьким чубком* (Т. Осьмачка); *Ось уже війнуло з шляху характерним запахом примоченої гарячої пилюки* (О. Гончар); * Образно. *Гірка та важка ти, хліборобська доле! Ранніми туманами вкрита, дрібними дощами полита, потом та кривавицею примочена!* (Панас Мирний).

ПРИМОЧИ́ТИ *див.* **примо́чувати.**

ПРИМО́ЧКА, и, *ж.* 1. Щось змочене водою або лікувальною рідиною, признач. для прикладання до хворого місця. *Сірі очі, трохи холодні і вже пригаслі, плавали на білках серед червоних жилок, і се його турбувало: "Треба знову класти примочку!"* (М. Коцюбинський); *Він почував себе зовсім добре. Лише раз за разом міняв холодні примочки на голові* (М. Трублаїні); *З прутття вона зварила жовту терпку юшку, зробила примочку, поклала її на поранені Миколині ноги* (К. Гриб); *Третій день лежу в лихоманці. Губи поприщило, не допомагають примочки з горілки, які мати кладе до п'ят, щоб витягти хворобу* (А. Михайленко); *Улянида помастила обпечені місця на ногах Олесі якоюсь маззю, поклала примочки з трав, накрила ноги зволоженими рушниками* (С. Талан).

2. *перев. мн., перен., розм.* Якісь додаткові предмети, функції і т. ін. *Пацанва обмінюється враженнями про нові комп'ютерні примочки* (А. Кокотюха); *Прекрасне приміщення, .. де кондиціонери, і регулятори вологости повітря, і всякі такі інші примочки* (О. Забужко); *Він, так-так, саме він — хитрий, вічно незадоволений усім Нейл Янг, у своїх старанно рваних на колінах джинсах, зі всіма своїми динаміками й гітарними примочками* (С. Жадан).

ПРИМО́ЧУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **примо́чувати.** *Сік алое застосовують зовнішньо для примочування або зрошування під час лікування гнійних ран, опіків, запальних захворювань шкіри* (з навч. літ.); *Наступного дня після огляду ділянки і "примочування" першого успіху, не підозрюючи лиха, Т. Шевченко подався в Городище до Платона Симиренка, відвідав родичів у Кирилівці, потім повернувся до Корсуня* (із журн.).

2. Те саме, що **примо́чка** 1. *При опіках шкіри лугами рекомендують примочування із 5 % розчинів оцтової, лимонної кислот* (з навч. літ.).

ПРИМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИМОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., що.* 1. Намочувати, змочувати трохи що-небудь. *Він не дає мені нічого втомного робити для нього, .. я тільки примочую йому голову одеколоном* (Леся Українка); *Тільки як виймуть хліб з печі та примочать, і піде пара, вона ту пару вдихає, і так наче трошки почервоніють губи й щоки, а очі заблищать, як та роса на сонечку* (Ганна Барвінок); *Крутнулась* [Женя] *перед дзеркалом, прилизала вихрик на голові, пальцем примочила брови, щоб рівно лежали* (В. Близнець); * Образно. *Тільки одна гора чорна, Де сіяла бідна вдова. Де сіяла, волочила, Слізоньками примочила* (з народної пісні).

2. *перен., розм.* Випивати, відзначаючи яку-небудь подію, придбання чогось. — *За мою дитину, батюшко, ще випийте, — припрошував Андрій .. — Щоб наука їй* [дитині] *на добро йшла, — примочував учитель-дяк* (Я. Качура); [М а л и н і н:] *Чудесно! Чудесно! Відсвяткуємо цей перший успіх, зап'ємо його, примочимо, щоб міцно сторінки в повісті трималися!* (В. Собко); *Я цілу утреню ждав і переживав: де б примочити новий костюм, а ти тікаєш!* (О. Ковінька); — *Ще давай вихилимо із цього жбана, а тоді я розповім усе по порядку... — Таке діло примочити треба...* (І. Пільгук).

ПРИМО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примости́ти.** *Край берега, на двох заїжджених колесах, примощена кладка* (О. Десняк); *Олійниченкова жіноча "половина" .. смажила млинці на "буржуйці" .. та подавала на дошку, примощену замість стола посеред вагона* (В. Чапленко); *У ванній .. я довго стояв, розглядаючи себе в дзеркалі, примощеному над умивальником* (В. Лис); // **примо́щено,** *безос. пред. На одному з лежаків .. вони побачили незабрану постіль. Там були розстелені напівзітлілі вже шкури диких звірів, а поверх — полотняне покривало, .. рядно і навіть примощено щось на узголів'ї, аби було вище* (Ю. Покальчук).

ПРИМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИМОСТИ́ТИ,** ощу́, о́стиш, *док.* 1. *що.* Мостячи, класти або ставити десь; приміщати. *Марта вибігла на берег, переконавшись, що Юліан на місці — він приніс від вдовиці столик і ослінчик і примощував біля намету* (Р. Андріяшик); *Аделя примощувала свого плаща на дерев'яному різьбленому стільці, що стояв посеред покою* (С. Андрухович); *Уляна внесла з кухні ще дві табуретки і примостила край столу* (В. Кучер); *Я поклав рюкзак і сумки на підлогу, а кашкет примостив на рюкзаку* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // *кого.* Садовити, класти кого-небудь десь. — *Примости мене коло озерця, аби я міг воду дістати, а сама йди, розглянь, — згоджувався Остап* (М. Коцюбинський); *Солдат примостив Анрі-Жака на ослінчику, що стояв посеред двору, і хутко помчав до регулювальниці, звідки йому почулися сигнали автомашини* (Ю. Яновський); *В колоні є підвода для поранених. Я примостив на ній Жердіна, котрий зовсім уже не міг іти* (В. Малик); // *що.* Умощувати де-небудь (своє тіло або якусь його частину). *Я примощую голову на її коліна* (Л. Денисенко); *Пилипчук боязко примостив свій худий зад за мною, на шкіряному сидінні мотоцикла* (А. Кокотюха); *Фіннела відкинулася спиною на подушки і випростала ноги, примостивши їх у Ейрін на колінах* (О. Авраменко); // *що.* Надівати або чіпляти на себе. *Він випрасував по-військовому .. штани, одягнувся, примостив на голові папаху* (О. Чорногуз); *Примостила* [мадам] *на рудавім пишнім волоссі найцінніщу деталь свого туалету, свою гордість — дивовижний, тонкого велюру капелюшок* (Г. Тарасюк).

2. *кого.* Улаштовувати кого-небудь на ніч або для тимчасового перебування. [Х о м а:] *Умилосердься-бо, любая бабусе, .. Де тільки зможеш, там нас примости* (М. Кропивницький); *Яким примостив безпечно коні та й зачав оглядатися за війтом* (Н. Кобринська); *Попросилися вони до одного чоловіка переночувати. Примостив їх господар під припічок* (Р. Іваничук).

3. *що.* Приставляти, прикладати, прикріплювати належно до чогось. *Йому подавали дошки, а він примощував їх вздовж і поперек навколо купола, скріплюючи залізними скобами* (Л. Юхвід); — *Ти ніж як-небудь примости до виразки, щоб лежав, та й не руш, — сказав дід* (Панас Мирний); *Накидала* [Маріка] *під ковдру кілька малих подушок, вміло надавши їм форму свого тіла, і примостила до цього опудала ляльчкову голову, затуливши її обличчя золотавими кучерями* (О. Авраменко).

4. *що.* Установлювати відповідно до потреб використання. *Маланка примощує зручніш прядку і починає прясти* (Ю. Яновський); *Спритно осідлав він молодого верблюда, примостив сідло і поклав на нього Жайсака* (З. Тулуб); *Звів з ума, як душогуб, Самогон Параску: Примостила баба куб, Стала гріть закваску* (С. Олійник).

ПРИМО́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИМОСТИ́ТИСЯ,** ощу́ся, о́стишся, *док.* 1. Мостячись, займати якесь місце. *Мармура сідає на лавку і дивиться у вікно наперед паровоза, а Іван примощується біля нього* (С. Чорнобривець); *В садку на зеленій гілці примостився голосний соловей і щирим співом своїм вабив до себе свою коханку* (Л. Яновська); — *Привіт усім, — махнула рукою Даша колегам і примостилася в куточку, де був вільний стілець* (С. Талан); // Улаштовуватися на чому-небудь якимсь способом, перев. зручно. *Балабуха підвів гордо голову, закинув ногу на ногу, обперся ліктем об стіл і примостився в академічній позі* (І. Нечуй-Левицький); // Займати якесь приміщення. *Вона примостилася в кімнатці, призначеній для Дениса й Максима, і зачинила за собою двері* (А. Кокотюха).

2. *з інфін.* Збираючись виконувати що-небудь, відповідно прилаштовуватися. *Надіває* [Храпко] *окуляри, бере перо, папір, примощується писати* (Панас Мирний); *Антон знайшов сокиру і біля порога примостився стругати дерев'яні кілочки, щоб ними скріпити метр* (С. Чорнобривець); *Коли врешті .. постелили на моріжку невеличке рядно, примостившись обідати, Лесь ні з того ні з сього почав: — Тату, а знаєте, що я собі подумав зараз?* (І. Нижник); // Починати робити що-небудь; заходитися. *Удруге знов примощується мати Чайченка добрить: "а моторний, а розумний, а славний"* (Марко Вовчок).

3. *до кого — чого.* Приєднуватися до якогось гурту, товариства. *Я там, у райцентрі, два дні тинявся, шукаючи, до кого б примоститися з тих, що евакуйовуються* (Є. Доломан); // *до кого, розм.* Зав'язувати близькі стосунки з ким-небудь. [Д е м ' я н:] *Побий мене Бог, правда! Я, брат, і сам хотів до неї примоститься, та як почув, що тебе любить, охота одпала* (І. Карпенко-Карий).

4. Улаштовуватися жити, працювати де-небудь. *Нігде мені примоститься з дитиною* (Ганна Барвінок); *В самім містечку розположилися* [розмістилися] *щонайвірніші частини, решта війська примостилася по присілках або таборилися на полях* (Б. Лепкий).

5. *тільки док.* Бути розташованим біля чого-небудь, десь. *Попід горою примостилася піч для обпалювання, а збоку — довга повітка для сушки й схову сирцю й готової цегли* (О. Десняк); *Хутір Вишневий — двадцять п'ять хат — примостився в голому степу кілометрів за п'ятнадцять від Троянівки* (Григорій Тютюнник); *Сміх виколихує на обличчі Люби химерні ямочки, що примостились не на щоках, а нижче куточків уст* (М. Стельмах); *Замість плити стояв камін, а збоку від вогню примостився закіптявілий чайник* (Г. Пагутяк).

ПРИМРІ́ТИСЯ, ПРИМРІ́ЯТИСЯ, іюся, ієшся, *док.* З'явитися у мріях, у сні, постати в уяві; примаритися. *Тож не питайте, що мені іще примріялось в блакитному сіянні* (Леся Українка); *Зразу від сонних прокинулась марень Донька Ікарія, й любе зігрілось їй радістю серце, Так їй примріявся ясно весь сон цей у темряві ночі* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Здатися, привидітися. *Їй примрілося його обличчя в вікні* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Флобера); // *безос. Крізь плетиво бузкових галузок проглянуло небо. Блідо-голубе, з зеленкуватим полиском ранкове чисте небо .. Може, мені привиділось, примріялось. Правда! Бодай би де хмариночка* (В. Кава).

ПРИМРІ́ЯТИСЯ *див.* **примрі́тися.**

ПРИМРУ́ЖЕНИЙ, а, *є.* 1. Дієпр. пас. до **примру́жити.** *Очі — темно-сині, трохи завжди примружені від короткозорості, майже прикрили довгі, пухнасті вії* (А. Головко); *Яків мовчав, дивився на неї трішки згори, трішки примруженим оком, трішки поблажливо* (У. Самчук); *Єва глянула на нього своїм звичним поглядом — крізь трохи примружені повіки, хитро* (І. Роздобудько).

2. *у знач. прикм.* Який примружився. *Тато* [на знімку] *ще юний — примружений батяр і зух* (О. Забужко); *— А Ви самі колись пробували покінчити з життям? — питає примружена Магда* (В. Єшкілєв); // З прикритими повіками. *У нього рівний ніс, трохи загострений на кінці, велике й горде обличчя з білими вигорілими бровами, високе чоло, очі карі, примружені...* (В. Чемерис).

ПРИМРУ́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **примру́жений** 2. *Картуз-торба.., в'їдлива примруженість, змовницьки-хрипкуватий голос — ось і весь Савочка* (П. Загребельний); *Уважно подивився* [Генка] *в дідові очі. Але там не побачив нічого, окрім примруженості, з якої виповзав лагідний, ледь помітний смішок* (В. Лис).

ПРИМРУ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примру́жити** і **примру́житися.** *Саме тут, у підземному лабіринті, доречно було скористатись помічними імплантами. Корпач активував їх швидким подвійним примруженням лівого ока* (В. Єшкілєв); *Сміх, плач, примруження сприяють утворенню дрібних мімічних зморщок* (із журн.).

ПРИМРУ́ЖЕНО. Присл. до **примру́жений** 2. *Отець Христофор одійшов з молотком в руці аж до дверей і звідти ще раз примружено подивився* [на портрет]: *— О! отепер вже якраз. Дуже добре* (П. Тичина); *Він був замислений, примружено дивлячись у сліпучу далечінь, в якій все тремтіло і переливалося* (П. Кочура); *Батько повертається на бік, примружено дивиться на хату: — Гасіть, пора спати* (Р. Андріяшик); *Жінка на всіх портретах була начебто однакова, однаково посміхалася, однаково примружено й трохи легковажно споглядала на світ сірими очима* (Р. Федорів).

ПРИМРУ́ЖИТИ *див.* **примру́жувати.**

ПРИМРУ́ЖИТИСЯ *див.* **примру́жуватися.**

ПРИМРУ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **примру́жувати** і **примру́жуватися.** *Професор увесь час примружував очі. Валерикові й Анні здавалося, що ці примружування є ознакою його вченої величі* (В. Єшкілєв).

ПРИМРУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМРУ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* Мружачи, злегка прикривати повіками (око, очі). *Тарас примружує око і дивиться збоку — справжній тобі кінь та й годі, ач, як копитами, землю риє!* (О. Іваненко); *Ганна Іванівна зневажливо примружила очі* (Ю. Шовкопляс); *Він мрійно примружив очі, задивився кудись у безмежну далину* (Ю. Збанацький); *Павлов на хвилю замовк і, примруживши одне око, подивився на мене* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Злегка стуляти (повіки). *Я слухняно примружую повіки і крізь вії бачу, як він поверх теніски й джинсів зодягає світлий підризник* (В. Шкляр); *Від яскравого світла він примружив повіки* (Ю. Покальчук).

ПРИМРУ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИМРУ́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* Злегка мружитися (про кого-небудь). *— Як людина щось приємне згадує, вона або заплющує очі, або примружується і злегка посміхається* (Ю. Логвин); *Молодий інженер був короткозорий, але окулярів не носив і на кожного дивився примружившись, як дивляться на сонце* (О. Донченко); *Хтось клацнув вимикачем. Кімнату залило ясне електричне світло. Всі зразу примружились* (В. Собко); *Вероніка розплющила очі й примружилася, вдивляючись у настінний годинник* (С. Талан); // Злегка прикриватися повіками (про око, очі). *Ліве око* [Рубана] *примружувалось, як на полюванні* (Ю. Яновський); *Коли Ева говорила, м'язи на її обличчі напружувалися .. Очі примружувалися й крізь ці вузенькі щілини сталево поблискували .. сірувато-жовтим відтінком* (Н. Сняданко); *Вираз обличчя Віктора змінився. Зникла посмішка, очі примружилися* (В. Владко).

ПРИМУДРИ́ТИСЯ *див.* **примудря́тися.**

ПРИМУДРО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **примудрува́ти.** *Діти бавляться, використовуючи дивні предмети — колеса, примудровані до палиці, кермо від трактора* (з газ.); // **примудро́вано,** *безос. пред. Чи мотузок між двома рядами лав прив'язано, .. чи чортика з паперу так примудровано, що як учителька повернеться ліворуч, то праворуч із-за шафи чортик сам собою вистрибує і ногами пацає, — за все винна була близня, Івашко та Любка* (В. Винниченко).

ПРИМУДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, розм.* 1. Мудро придумати що-небудь. [1-й г о л о с:] *Так от же він примудрував так хитро, В таку містину ворогів загнав, Що легко там було їх подолати* (В. Самійленко); *— По-моєму, треба їх* [дослідників] *поставити варити страву. Вони тоді швидко примудрують усяких вдосконалень, — зауважила Ліля* (М. Івченко); // Те саме, що **примудря́тися.** *Як він примудрував так високо залізти?*

2. *перен.* Прилаштувати, прикріпити, причепити і т. ін. *Йонька .. зняв із горища вервечану* [на вервечках] *колиску та й примудрував її на гаку посеред світлиці* (Григір Тютюнник); *— Бачиш он ту тополю, що біля двору росте? Висока, гінка, а вершок уже всох. От би його спиляти та в розвилці і примудрувати колесо — кращої основи для гнізда годі й шукати* (В. Чемерис).

ПРИМУДРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРИМУДРИ́ТИСЯ,** рю́ся, ри́шся, *док.*, *у сполуч. з інфін.*, *розм.* 1. Знаходити спосіб здійснювати що-небудь, перев. у складних умовах. *Він примудряється заснути навіть навстоячки, в присутності людей* (О. Копиленко); *За будь-яких умов Вовченко примудрявся малювати* (Олекса Ізарський); *Немов на ствердження моєї думки, Коваль таки примудрився і просунув голову* (Ю. Збанацький); *Новий граф незабаром примудрився помирити короля з сином* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Додумавшись до створення чого-небудь незвичного, здійснювати це. *До заборонених речей належали: насамперед голка, яку в'язні називали "господиня", а так як в'язні примудрялися робити "господинь" з цвяшків і навіть із зубчиків гребінця, то цвяшки й гребінці теж були забороненими речами* (І. Багряний); *На будинку, де ліхтар, Зовсім невеличку, — "Тут живе ветеринар" — Причепив* [Кока] *табличку. Примудривсь ще наліпить Бронзову оздобу...* (С. Олійник).

3. *перен.* Робити щось таке, чого можна було б уникнути. *Коли я бігаю в дощ, я примудряюся заляпувати собі спортивну кофтину* (Л. Денисенко); *Я взяв гостро заточене перо так незграбно, що примудрився вколоти собі пальця* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Ви дивом вижили минулого разу, коли у вас було важке ураження шлунково-кишкового тракту, а тепер примудрилися захворіти на пневмонію...* (С. Талан).

ПРИ́МУЛА, и, *ж.* Багаторічна декоративна рослина родини первоцвітих із трубчастими квітками в парасолеподібних суцвіттях, яку використовують у медицині. *Палали на вікні герані Та примули* (М. Рильський); *У вазонах були різноманітні кімнатні квіти: лілеї, фікуси, примули* (В. Нестайко); *Рано навесні з'являються рослини-першоцвіти, що утворюють тимчасовий ярус: проліски, підсніжники, примула, ряст, анемона, фіалка* (з навч. літ.).

ПРИМУ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приму́лити.** *Вінок пливе, зникає за ночами... Чи десь його прибило між корчами, чи десь лежить, примулений піском?..* (Л. Костенко).

ПРИМУ́ЛИТИ, ить, *док.*, *кого, що.* Занести мулом. *Якби була не палиця та й не луговина, Так би мене, молодого, вода примулила* (з народної пісні); // *безос. Зчинилася буря, і корчі повикручувало, поламало, а подекуди й примулило* (із журн.).

ПРИМУРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **примурува́ти.** *Каплиця Боймів стояла колись окремо, потім до неї був примурований житловий будинок* (з навч. літ.); * Образно. *Неземний, потойбічний* [мармуровий янгол], *але повергнутий на землю й міцно до тієї землі прикутий, примурований, вкопаний в неї разом із тяжким п'єдесталом* (І. Багряний); // **примуро́вано,** *безос. пред. Справа та зліва до головного залу костелу було примуровано дві каплиці* (з газ.).

ПРИМУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИМУРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Прибудовувати що-небудь, муруючи. *До печі, з виводом диму в сіни, у 30-х рр. XX ст. почали примуровувати відкриту плиту* (з наук. літ.); *Ззаду будинку магістрату примурували одну кімнату — "цюпу", де затримували заарештованих пияків та забіяк* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. *Геннадій сидів, спершись руками на кермо. Застиг, наче хто його самого примурував до цього керма, до цієї машини* (В. Лис).

ПРИ́МУРОК, рку, *ч.* Кам'яна прибудова з горизонтальною площиною, уступ біля чого-небудь; поперечний виступ на стінці печі, груби; карниз. *Миску і ложку поставив* [Завадовський] *у кут на примурок залізної печі* (І. Франко); *Свічка лізе на примурок Симеона і запалює ліхтар від лампади* (І. Кочерга); *Каганець стояв на примурку* (О. Кундзич); *Василь скинув мокрі постоли, розвішав .. брудні онучі, а сам сів на примурку, звісив ноги над плитою* (У. Самчук).

ПРИМУРУВА́ТИ *див.* **примуро́вувати.**

ПРИ́МУС[1], у, *ч.* Натиск із чийогось боку; примушування. *Порядок, дисципліну творить саме життя, а примусовий порядок, примусова дисципліна будь-який прояв життя вбиває: примус породжує стандарт умертвіння* (Б. Харчук); *Душа її противилася будь-якому примусу, навіть у творчості* (В. Лис); *Він свято вірив у те, що проповідував, і вважав, що світ можна зробити кращим шляхом насильства та примусу* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Зусилля над собою. *Раїса .. у модній, штучній сукні з практично дорогої тканини, тримається без примусу і разом ваговито, більше ваговито, ніж перше* (Олена Пчілка); *Вальтера Скотта, Діккенса, дещо з Шекспіра .. читав з охотою, а більшість з примусом* (С. Васильченко); *Доповідав Самбірський посередникові. В постаті останнього відчувалась надзвичайна рівнота без жодного примусу* (М. Трублаїні); // Зумовлена кимсь або чимсь необхідність діяти певним способом, незалежно від бажання. [Д о н Ж у а н:] *Я ним* [бандитом] *бути мусив.* [А н н а:] *А, мусили? То де ж була та воля, коли був примус бити й грабувати, щоб вас не вбили люди або голод?* (Леся Українка); // Натиск, обумовлений законом. *Саме засоби державного примусу забезпечують неухильне виконання правових норм усіма членами суспільства* (з навч. літ.).

Покла́сти при́мус *див.* **поклада́ти.**

○ **(1) З при́мусу,** *у знач. присл.:* а) силуючи себе; вимушено. *І тут ясно, і тут урочисто, та веселість не така щира, — мов трохи з примусу говоряться ті веселі речі* (Леся Українка); б) без бажання, з обов'язку, виконуючи повинності. *Пішла вона за скіфа, бодай і царя, швидше з примусу та обов'язку, аніж зі своєї волі* (В. Чемерис).

◇ **Положи́ти при́мус** *див.* **положи́ти.**

ПРИ́МУС[2], а, *ч.* Гасовий або бензиновий нагрівальний прилад, який використовують у побуті чи в туризмі для приготування (розігрівання) їжі. *На кухні, крізь відчинені двері в коридор, чути шум примуса, де служка поралася з обідом* (Олесь Досвітній); *І, мабуть, бачив сотні раз ти власними очима, як наливають в лампу гас чи заправляють примус* (Н. Забіла); — *Я розпалю примус під комином, посмажу яєшеньку та вишкварок* (О. Бердник); *Посеред операційної зали стояли повітряний калорифер і примус, на якому смажилася риба — лікарю та сестрам треба було їсти* (Л. Денисенко).

ПРИМУ́СИТИ *див.* **приму́шувати.**

ПРИ́МУСНИЙ, а, е. Прикм. до **при́мус[2].** *Ніхто нічого путнього не продавав. Якісь бритви тупі, .. годинники різних фірм і вартостей, .. шовкові жіночі панчохи — усі без винятку "із Франції", цукор справді український, обмундирування всіх армій світу і, звичайно, примусні голки* (В. Кожелянко).

ПРИМУСО́ВИЙ, а, е. 1. Який здійснюють через примус, примушування; протилежне д о б р о в і л ь н и й. — *Не виключена можливість, що Майкла відправлять на примусове лікування* (В. Чемерис); — *Сьогодні у світі настає черговий етап навернення атеїстів до віри, — казав він. — Не примусове, а за їхнім же бажанням* (М. Гримич); — *Чи ти не з примусу це робиш, не з намови? Я примусового не хочу чути слова Із уст, що над усе на світі їх люблю* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // Який здійснюють, виконують через обов'язок, повинність. *Щоденне семигодинне примусове сидженнє* [сидіння] *при поштовім бюрку було тяжкою панщиною для її молодого организму* (І. Франко); *Щось примусове було в цьому безконечному гортанні сторінок, позбавлене тієї живої цікавості, що спиняє очі на рядках* (В. Підмогильний); // Який ґрунтується на заходах державного примусу. *Через ту подать та через примусовий продаж хліба найбільше невдоволених, а відтак і ворохобників* (Д. Міщенко); *У 1930 р. закінчилася перша стадія примусової колективізації* (Д. Білий); *З вересня 1946 р. було значно скорочено кількість осіб, які охоплювалися картковою системою постачання хлібом. Натуральні й грошові податки, примусовий державний займ — усе це лягло непосильним тягарем на селянські плечі* (з наук. літ.).

2. Який спричинений обставинами, не залежний від бажання; вимушений. *Хто не жив посеред бурі, .. той не знає всеї* [всієї] *муки примусового безвілля* (Леся Українка); *Тиша гнітить, удавана, примусова, до краю напружена тиша* (М. Бажан); *Романик ображено замовк. Поза тим, ця примусова пауза знадобилась йому для того, щоб висякати носа та розчесати пальцями довге, рівне волосся* (Ірина Вільде); *Я страшенно лютував, бідкаючись, що замість того, аби почати активно діяти, нам з напарником доводиться сидіти .. на брудних околицях Оахаки. Втім, навіть пригноблений цим примусовим затишшям, мій мозок все ж не припиняв інтенсивно працювати* (М. Кідрук).

3. Який здійснюється механічно. *Тихе шипіння за панелями підтвердило, що загальний контур примусової вентиляції заблокований, а в житлові блоки повітря подається з кризового резерву* (В. Єшкілєв).

Примусо́ва пра́ця (робо́та) <Примусо́ві робо́ти> *див.* **пра́ця.**

ПРИМУСО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **примусо́вий.** *Вона хоче повної свободи, щирості, без примусовості, от такої, яку мають звірі, птиці, квіти, комахи* (В. Винниченко); *Примусовість несумісна з будь-яким стимулюванням* (П. Загребельний).

ПРИМУСО́ВО. Присл. до **примусо́вий.** *Ввечері вже скрипіли ярма, відчинялися ворота — примусово евакуйовані поспішали додому* (М. Томчаній); *Він крутив за нею головою, аж шия боліла, та примусово всміхався. Думав, що в цей спосіб показує .. свою чемність* (Л. Мартович); *Він взявся ретельно усувати всі перешкоди, що розважали його, щоб ізолювати себе цілком і зосередитись хоч примусово* (В. Підмогильний); *Купці-джелаби, звільнені від податків, мали поставляти овець і худобу для Стамбула, здаючи скот примусово по низьких цінах* (П. Загребельний); *Раніше, — до московського полону, — жив* [Дорошенко] *не для себе, і коли випало, бодай і примусово, пожити нарешті для себе, — не зміг того збагнути і сприйняти* (В. Чемерис).

ПРИ́МУСОМ, *присл.* Застосовуючи примус, силу; примушуючи. *Він підвів Варвару до ослона і примусом посадовив її* (Ю. Смолич); *Лихим стало козаче життя, війни та війни, чужі їх на війну женуть і свої примусом ведуть...* (Ю. Мушкетик); *Доправляти сюди сина примусом Періандр не хотів та й не міг* (І. Білик).

ПРИМУТНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **примутні́ти.** *В примутнілих очах йому спалахували злі іскри* (О. Копиленко).

ПРИМУТНІ́ТИ, іє, *док.* Стати трохи каламутним, непрозорим; трохи помутніти. *Примутніли од туги дідові очі* (С. Васильченко).

ПРИМУ́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **приму́чити.** *Примучені нею* [Росією] *генії відомі на увесь світ* (Л. Костенко); // **приму́чено,** *безос. пред. Примучено його на тілі* (Сл. Б. Грінченка); *Податками тебе* [хлібороба] *примучено, важкою працею прикручено, землею-матінкою обділено!..* (Панас Мирний); *Уличів примучено нарешті настільки, що вони мусіли згодитися давати дань* (М. Грушевський).

2. *у знач. прикм.* Який примучився. *Скриплять вози немазані, верблюди йдуть нав'ючені, Жінки в кибитках лаються, бредуть раби примучені* (В. Малик); — *Взагалі ж, — продовжував Франко, — останні ваші поезії багато чим нагадують Шевченкові. В них той же голосний та страшний стогін примученої душі* (М. Олійник).

ПРИМУ́ЧЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **приму́чити** і **приму́читися.** *Українська традиція донесла до нас пам'ять про жорстоке примучення аварами-обрами дулібів* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *У хаті пролетіли незримо чари поезії. Пробилися вони з-під сліпого насильства, з-під віковічного примучення* (Г. Хоткевич).

ПРИМУ́ЧИТИ *див.* **приму́чувати.**

ПРИМУ́ЧИТИСЯ *див.* **приму́чуватися.**

ПРИМУ́ЧУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **приму́чувати** і **приму́чуватися.** *Вони* [греки] *падали перед Мітрідатом навколішки без особливого примучування з боку воїв, плекаючи в душі надію на м'яке серце царя-завойовника* (І. Білик).

ПРИМУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИМУ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., розм.* 1. *кого і без прям. дод.* Змучувати, замучувати (перев. не зовсім). — *Ох, був і я колись таким вигадником, поки літа не приборкали та проклята неволя не примучила!* (П. Куліш); *Чернець-зрадник каже: "Ви його налякайте муками". "А як він не злякається?" — каже князь. "Тоді примучте його тортурами. Він болю боїться"* (Ю. Логвин).

2. *кого, що.* Змушувати коритися; підкорювати, завойовувати. *Коли брат Святослав рушив примучувати в'ятичів, а потім на брань з хозарами, князь Уліб нетерпляче ждав... що Святослав, як і батько їх Ігор, не повернеться з походу* (С. Скляренко); — *Так, — рече далі Ромул, — Аттілі неважко примучити собі Мідію, й Парфію, й усю Персію. Ратна сила його така, що ніхто супротиву їй стати не зможе* (І. Білик).

ПРИМУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИМУ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док., розм.* 1. Трохи змучуватися. *Не змінився Ти за сім літ, лиш Твоє аполлонське чоло примучилося і буйний волос припорошила нова краса — сивина* (М. Яцків).

2. *тільки недок.* Пас. до **приму́чувати.** *"Збирання земель" поставало в описах військових походів, унаслідок чого ті землі завойовувалися, приєднувалися, "примучувалися"* (з наук.-попул. літ.).

ПРИМУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приму́сити.** *Товаришування з нею було дозволено і навіть бажане родичам Юзиним, але не примушене* (Леся Українка); *Примушені голодом татари, певно, вийдуть із Криму, щоб чужим добром поживитись* (А. Чайковський); // **приму́шено,** *безос. пред. Оксана .. сказала Лисенкам-батькам, що Віктору не треба приходити до неї на новосілля, що її примушено запросити Віктора й Наталю Базаревську* (Олекса Ізарський); *Люд примушено стрічати імператора в час переїзду вітальними вигуками, співанням псалмів, поклонами* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **змушений** 2. *Химочка примушений був ще перемовчати* (Г. Епік); *Він уже весь в її полоні, і Василь примушений вислухати все, що стосується Міри...* (У. Самчук); *— Ні, я не солдат, — зітхнув він, — я просто людина, яка примушена взяти зброю, щоб вигнати розбійників із свого дому* (О. Іваненко); // З яким діється що-небудь унаслідок певних обставин. *Мече своє в височінь подвоєне полум'я Етна, Ерікс в огні і Парнас двоголовий, .. і Родопа примушена скинути кригу* (М. Зеров).

3. *у знач. прикм.* Зумовлений чим-небудь; вимушений. *Була б якась потіха мені з того, якби ти заїхала, я б, може, чогось довідалась, що вивело б мене з сеї примушеної пасивності* (Леся Українка).

ПРИМУ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приму́сити.** *Мені здалося, що процес, на тутешньому жаргоні названий трюмленням, тобто примушення зека до зміни власного тюремного статусу в насильницький спосіб, серйозно зацікавив Червоного* (А. Кокотюха).

ПРИМУ́ШЕНО. Присл. до **приму́шений** 3; вимушено. [Є п и с к о п:] *Сину, ти мусиш Люція перепросити за необачні та вразливі речі.* [П а р в у с *(примушено):*] *Прости мені, мій брате* (Леся Українка); *Він здвигнув плечима й усміхнувся примушено* (О. Кобилянська).

ПРИМУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приму́шувати.** *Рабство, примушування, насильство не дає змогу відчути себе вільною людиною* (Г. Пагутяк); *— Ваша донька повинна поїхати зі мною добровільно. Без будь-якого примушування з вашого боку* (Люко Дашвар).

ПРИМУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИМУ́СИТИ,** у́шу, у́сиш, *док.* 1. *кого.* Вимагати в кого-небудь виконання чогось незалежно від його волі, бажання. [Б о р и с:] *Менетаки батько й мати здорово примушували: "Який ти, кажуть, мужчина, що не хочеш пить?"* (М. Кропивницький); *— Якби твій батько захотів, він би давно примусив мене переселитися до тебе* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *у сполуч. зі сл.* с е б е. Спрямовувати свої зусилля на виконання чого-небудь незалежно від бажання. *Він міцним зусиллям волі примушує себе до роботи і похиляється над пергаментами* (Леся Українка); *Їсти йому не хотілось, але він примусив себе випити склянку молока та згризти якийсь сухар* (Ю. Шовкопляс); // Добиватися чого-небудь, застосовуючи силу. *Він зривається, хоче втекти від неї, але вона вчепилася обіруч за нього і примушує сісти поруч себе* (Ірина Вільде); *Кілька персів та єгиптян з обслуги корабля накинулися на гурт мокрих, смертельно переляканих воїв і заходились під загрозою меча примушувати їх стрибати у воду* (І. Білик); *Хтось послизнувся на мокрій землі і впав. Солдати ударами чобіт примусили його піднятися* (Д. Білий).

2. *кого.* Своєю дією, учинками зумовлювати якісь дії, вчинки, стан, ставлення до чого-небудь і т. ін. у когось іншого. *— На вас чекає гарненька дівчина, а жінки, як вам відомо, не люблять, щоб їх примушували чекати* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Ти ж* [артистка] *володієш віщим слухом людей угадувать путі. Одним душевним тільки рухом примусиш їх піднестись духом, змістовним стати у житті* (П. Тичина); // Спонукати кого-небудь до якоїсь дії, учинку і т. ін. (про що-небудь). *Коли .. вітер дув у спину — важко було встояти на місці або йти помірним кроком, бо гнав він людину, підстьобував, примушував бігти* (З. Тулуб); *Сокіл скочив на ноги. Гострий біль у боці примусив його відразу зігнутися* (В. Владко); // *що.* Приводити в дію (якийсь пристрій, механізм і т. ін.). *Торпеда .. Це снаряд завдовжки п'ять-сім метрів із спеціальними виключно складними механізмами. Вони примушують снаряд рухатись під водою з швидкістю дев'яносто кілометрів на годину* (М. Трублаїні); *— Це "кулі" .. І не од гвинтівки, а од лука. Придивіться краще, бачите, три хвилясті рубчики від носика вздовж усього корпусу. Ці рубчики примушували стрілу обертатися в польоті. Це наконечники для стріл* (М. Білкун).

3. *що.* Своїми зусиллями викликати, зумовлювати вияв чого-небудь. *— Як це їх розпалювати — такі дерев'яні колодки? Мука мені була, доки я примусив їх горіти...* (Ю. Яновський); *Жменякам покажи голу скелю і скажи "ваша", так вони в кошиках почнуть носити туди землю, одягнуть її і примусять родити* (М. Томчаній); // *кого.* Спричиняти, зумовлювати вияв чого-небудь (про щось). *То був справжній голод, голодне лихо, що примушувало про все на світі забувати, про себе одного дбати...* (Панас Мирний); *Не важко було помітити, що всередині її* [неї] *відбувалася велика боротьба, яка примушувала її страждати* (В. Домонтович).

ПРИ́МХА, и, *ж.* 1. Несподіване, нічим не обґрунтоване бажання як вияв чиєїсь неврівноваженості; забаганка, каприз. *Годив* [чоловік] *кожній примсі слабої* (Л. Яновська); [Л ю б а:] *Дружба не таке почуття, що може розвіятись з доброго дива, з чиєїсь примхи* (І. Микитенко); *Іван Сергійович у думці відзначив, що в ній нема дрібних жіночих примх та вередувань, з нею легко було в дорозі* (О. Іваненко); *Я, звісно, не найурівноваженіша людина в цьому шаленому світі. В мене є свої примхи* (Л. Денисенко); * Образно. *— Пан Бжеський теж постраждав від примх фортуни в тому поході* (З. Тулуб); // Свавільна вигадка на шкоду іншим. *Не можу я забути того плачу наймитських дітей, що на їх очах, через примху Вейделіха, розтягали* [поліцаї] *землянки* (Мирослав Ірчан); [К о л я н д р а:] *Та хоч би Насправді був такий закон про світло! А то ж свавілля, примха воєводи, Щоб гроші брать* (І. Кочерга); // Незрозумілий учинок як дивацтво, вигадка. *Вона все ще лишалася підлітком щодо розуміння життя, бо з примхи батьків жодного разу не виїздила за межі маєтку і не бачила сторонніх людей* (М. Дашкієв); *— В тім-то й справа, що я — власниця будинку, від якого теж відмовилась. Але це моя персональна примха* (М. Руденко).

2. *тільки мн.* Надмірність у розвагах, у предметах розкоші. *— Про мене, їдь, — сказав Паляник до Василини, — тільки заробляй гроші не на свої дівоцькі примхи, а на оплату податів* [податей] (І. Нечуй-Левицький); *Іноді їй здавалося, що син виріс егоїстом, себелюбцем. Не відмовляв собі в примхах* (П. Дорошко).

3. Предмет або деталь, що не має практичного значення і служить для прикрашання. *Примх, іграшок і розкошей З-за кордону не везли; Не шпурляли дурно грошей, — Та в кого вони й були?* (Я. Щоголів); *Той — до простої одежі звик, а другий — шовкову вподобав, та ще з усякими й примхами* (Панас Мирний); // Предмет розкоші. *— О! Чай та сахар — зайві примхи задля наймички, — відповіла пані* (Л. Яновська).

4. Властива кому-небудь незвичайна особливість у поведінці, характері, звичаях і т. ін. *Жінка ще не стара і багатого, і чесного роду; не чути було за нею ніякої примхи* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Щира мусульманка, .. вихована у давніх звичаях та забобонах, вона не могла вибачить чоловікові гяурських примх, вважала його мало не зрадником* (М. Коцюбинський); — *Моя стара та вдалася дуже богомільна, .. любить, щоб про неї казали: "Он як Андріїха — баба, так от богомільна..." І як хто взнав уже оцю її примху, то знай тільки грай отакої, так вона й сорочку останню скине та віддасть* (Г. Хоткевич); *Мені відомі його примхи. Сашко не любить, коли його називали по йменню* (П. Запаренко).

5. *перев. мн., перен.* Певні вимоги щодо умов життя та певні уподобання тварини. *Уляна посперечалася з старшим зоотехніком, який зауважив їй, що вона надто зважає на примхи закріплених за нею тварин* (О. Копиленко); *Звідки він, міський житель, знає про ластів'ячі примхи?* (М. Чабанівський); // Певні вимоги рослини до умов росту, певні особливості росту. — *Кожне дерево має свій характер, свої примхи...* (М. Чабанівський); *Кожне дерево мало хвороби і примхи, на які треба було зважати* (Г. Пагутяк); // Якісь відхилення в роботі механізму. *Примхи автомобіля.*

6. *перев. мн., перен.* Особливості вияву чого-небудь, несподівані відхилення в чомусь. *Адже й весна — це неспокійний час Із грозами, дощами та вітрами, Із примхами та змінами щодня, Що серце хлібороба і поета Хвилюють, а то й мучать* (М. Рильський); *Художник у душі* [Багрич], *милувався безліччю кольорів, якими обарвлювався краєвид, залежно від примх погоди* (Л. Дмитерко); *Через примхи течії гірської ріки місто століттями перескакувало з берега на берег* (Т. Прохасько); *Він забув, що всі дванадцять років закидав їй захоплення манірністю, вишуканістю, дешевою чутливістю, випадковими примхами моди* (В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана).

(1) Па́нська при́мха — те, що служить забавою для панів. *В кінці вулиці стояв високий будинок: то був театр — панська примха для розваги* (І. Нечуй-Левицький); *Задумана як панська примха, вона* [Асканія] *перестає бути лише примхою, пустою панською забавкою* (О. Гончар); **(2) Па́нські при́мхи (жа́рти, забага́нки** *і т. ін.)* — поведінка, звички і т. ін. панів, зумовлені їх зверхністю і розбещеністю. *Його погляди так слабо в'язалися з порожнім життям, його демократизм так трудно було припасувати до панських примх, занадто дорогої одежі і т. ін., що я просто не няв* [йняв] *йому віри* (М. Коцюбинський); *Там* [у кузні] *сперечались в ночі й ранки Про те, що ділось давно, Про дивні панські забаганки, Про їхні страви і вино* (А. Малишко); *Завжди потерпали* [бідні люди] *від голоду, війни, панських жартів і діставали жаданий спокій аж тоді, коли ховались під землю* (Г. Пагутяк); **Потура́ти при́мхам** *див.* **потура́ти.**

ПРИ́МХАТИ, аю, аєш, *недок., діал.* Вередувати, капризувати. — *А ти мати чи ні своїй дочці? Як почне він* [чоловік] *примхати, то ти й рученьки попустиш — нехай моєму дитяті доля гине* (Марко Вовчок).

ПРИМХЛИ́ВИЙ, а, е. 1. Якому властиві примхи; якому важко догодити. *П'ять довгих років старанно й сумлінно прислуговував він пану Бжеському, гнувся, терпів грубі жарти і знущання примхливого пана* (З. Тулуб); *До заміжжя це була виняткова скромна, соромлива і мрійлива дівчина .. Але по заміжжі наче переродилась: стала свавільна й примхлива* (Яків Баш); *Андрій ріс балуваним і примхливим хлопчиськом* (Д. Ткач); // Безпідставний, безглуздий. *Шура намагалася вгадати серед цих численних слідів Юрасеву ступню. Сама сміялася з свого примхливого бажання і все-таки шукала...* (О. Гончар); // Який виражає незадоволення, вередливість, примху. *Перед очима парубка, мов якесь дивне диво, постала одразу золотоволоса дівчина з своєю примхливою, трохи наївною усмішкою* (С. Добровольський); *Стадницький подумав, сліпо поглянув на людей, закусив примхливі, з вигнутою ниточкою болю уста, й ще нижче нагнувшись над столом, красиво вивів своє прізвище* (М. Стельмах); // Власт. комусь із примхами. — *Тільки справа не в освіті...* — *А в чому ж? Не у вашому примхливому характері?* (М. Циба); *Кузина залишилась такою ж довершеною красунею зі зворушливо-невинним личком і примхливою вдачею* (О. Авраменко).

2. *перен.* Який потребує особливих умов життя, відзначається певними уподобаннями (про тварин). *Відстань од його маківки до кінчика досить довгого носа була чималенька. Чи схоче примхлива комашина вирушати в таку далеку дорогу? Візьме та й подасться кудись-інде, скажімо, за вухо або на потилицю, а там її не роздивишся* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Форель — риба примхлива, живе тільки в дуже чистих водоймах* (із журн.); // Який потребує особливих умов для росту (про рослини). *Чомусь вважається, що гречка — примхлива і маловрожайна культура* (В. Минко); *Молодий дубок примхливий — він не терпить самотності...* (М. Чабанівський); // Який має особливі властивості, потребує відповідних умов під час використання. *Глина — дуже примхливий матеріал з "поганим характером"* (з газ.).

3. *перен.* Який характеризується несподіваними змінами, поворотами у своїх виявах. *До недавнього часу труд хлібороба був у тяжкій залежності від примхливої природи* (М. Рильський); *Тася стрімголов кинулась у примхливе й кипуче життя, яке стає основою існування багатьох недалекоглядних жінок* (Л. Дмитерко); *Я за любов твою примхливу не заплачу тобі нічим, крім ледве чутного мотиву, крім щирих слів моїх і рим* (С. Голованівський); *Зима видалася примхливою, з поривистими* [поривчастими] *вітрами з частими відлигами* (П. Запаренко); // Який характеризується несподіваними змінами у своєму стані. *Треба було поспішити, щоб перепливти сердите й примхливе восени Каспійське море, поки не припинилась навігація* (О. Іваненко); *Дністер у тому місці робив закрут, насипав широку піщану косу під крутим правим берегом, що полегшувало переправу через примхливу річку* (П. Загребельний); // Який характеризується незвичними, несподіваними змінами в інтервалах (про ритм), несподіваними поєднаннями звуків (про мелодію). *Примхлива мелодія збагачується стрибками та хроматизмами, а в просту двоголосну до цього моменту поліфонічну фактуру вплітаються додаткові голоси* (з наук. літ.); *Примхливий ритм надає мелодії імпровізаційного характеру* (з навч. літ.).

4. *перен.* Який характеризується несподіваними формами; вигадливий. *Напроти Ніни сиділа якась молода дівчина в полотняній сукні, помережаній примхливою вишивкою* (О. Копиленко); *За Орською брамою дорога простяглася вздовж примхливих вигинів Уралу* (З. Тулуб); *На околиці великого промислового міста край порослого чагарником урвища над річкою стоїть довжелезний сірий будинок примхливої архітектури* (М. Дашкієв).

ПРИМХЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **примхли́вий.** *Йому чомусь раптом закортіло теж докорити Оксані за її безтурботність, примхливість* (Яків Баш); *Такі губи він бачив, коли дивився на себе в дзеркало, але в них не було примхливості* (І. Росоховатський); *Незважаючи на деяку примхливість, цей сорт винограду зараз активно садять по всьому світу* (С. Пиркало); *Він просто думав про примхливість людської долі, як-от, приміром, в оцього запального молодика з чорнявим чубчиком, котрому ледь-ледь не довелося сісти на нудні комендантські харчі* (Ю. Бедзик); — *Я не прихильник модерну. Я люблю примхливість форм і декоративну пишність* (О. Чорногуз).

ПРИ́МХЛИ́ВО. Присл. до **примхли́вий.** — *А я хочу на гойдалку, — примхливо сказала Рая* (Валерій Шевчук); *Тонка усмішка ниточкою викручується по вузьких, примхливо вигнутих устах Аркадія Валеріановича* (М. Стельмах); *Похмурі козаки швидко крокували, спотикаючись на льодових торосах, що примхливо погорбили крижану поверхню лиману* (С. Добровольський); *Між ліжком та широкими двостулковими дверима стояв невеликий стіл на примхливо вигнутих ніжках* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИМХУВА́ТИЙ, а, е, *діал.* Примхливий. — *У вас є чудовий талант: розвеселяти молодих примхуватих дівчат, що з причин грошевих або, може, й моральних мають впасти в "чорну меланхолію"* (Г. Хоткевич); *Намір іти до манастиря* [монастиря] *не заважав Миколі Івановичу бути вибагливим гастрономом, вередливим і примхуватим* (В. Домонтович); — *Ні, Мілечку, всього я сподівалася по ній, знаючи її примхувату вдачу, але цього не сподівалася, що, вийшовши заміж, не покине своїх химер!* (О. Кобилянська); *Узув* [Дон Кіхот] *подорожні чоботи, щоб приховати ті примхуваті панчохи* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПРИМХУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., діал.* Властивість за знач. **примхува́тий.** *Він знав душу спанілого козацтва, але знав теж і примхуватість козацького поспільства* (А. Чайковський); *Правду, бач, казав колись-то патер Бово, що безглуздя жінок буває більше навіть від їх примхуватости та похітливости* (Юліан Опільський).

ПРИМЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Мчачи, швидко привести, принести або привезти кого-, що-небудь. *Примчали з казанок сивухи, Ентелл її разком дмухнув* (І. Котляревський); *Коли вам діда треба, він* [Михайло] *зараз побіжить і приведе старого.., а коли вам треба сестрички Меласі, він примчить Меласю-сестричку* (Марко Вовчок); *Думаючи й мріючи, Грубер і не помітив, як поїзд примчав його до міста, а потім трамвай довіз до знайомого будинку* (Д. Бузько); *Її* [гармату] *щойно примчали сюди дві четвірки коней* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // *безос.* [М а р у с я *(тривожно):*] *Василь! От і примчало його на сей час! Господи! підкріпи мене!* (Панас Мирний).

2. Мчачи, швидко прийти, прибігти, приїхати куди-небудь. *Величезними стрибками примчала зайчиха* (О. Копиленко); *Примчав карний загін, і почалась розправа над селянами* (Л. Юхвід); *Віталій приїхав, примчав мотоциклом уже надвечір, при заході сонця* (О. Гончар); *Тарасик набігавсь, примчав із двора. Уже й за уроки сідати пора* (Д. Білоус); // Швидко прибути куди-небудь (про засоби пересування). *Скоро гусеничний всюдихід примчав до горба* (О. Бердник); *Коли все притухло і лемент вщух, а дядьки й тітки галасливо вмивалися біля колодязя, примчала пожежка* [пожежна машина] (В. Чемерис); // Повіяти раптово (про сильний вітер). *Скинув каску солдат і стояв, і стояв, І примчали до гір із Вітчизни вітри* (М. Нагнибіда); *Разом з дощем у місто з далекої Арктики примчав різкий, колючий вітер* (В. Хрущак).

ПРИМЧА́ТИСЯ, чу́ся, чи́шся, *док., розм.* Те саме, що **примча́ти** 2. *Примчавсь Данило .. "Не втечеш! — крикнув, — не втечеш!"* (Марко Вовчок); *Гриць прийшов до Давида Маркевича сам. Власне, не прийшов, а примчався* (Ю. Шовкопляс); *Незабаром примчалася кіннота Ардаріка, Тодомира, Видимира й Велімира* (І. Білик); *За чверть години з усіх сусідніх пристаней примчались на допомогу моторні човни* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // Швидко настати (про час). *Примчались літа вогнисті* (Я. Шпорта).

ПРИМ'Я́ТИ *див.* **примина́ти.**

ПРИМ'Я́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прим'я́ти.** *В тому місці, де лежала вчора загублена книжка, стебельця і досі були прим'яті* (О. Донченко); *Ось уже крізь віконце прим'ятих верболозів сколихнулося плесо Бугу* (М. Стельмах); *Де лежав Пилипко, тільки слід його: чорніє діряве ряденце, бовваніє прим'ята подушка* (Панас Мирний); *Підвелася* [Марічка], *поправила прим'яту спідничку й рішуче пішла далі* (Л. Дмитерко); *До кабінету .. зайшов високий, повний чоловік, з прим'ятою рідкою чуприною, втомленим, сердитим обличчям* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Суворий двірник, доволі прим'ятий цілим життям праці й нестатків, слухав свого чудного приймака* (І. Микитенко); // **прим'я́то,** *безос. пред. Крім зломаного* [зламаного] *ребра, йому було .. пошкоджено грудну клітку взагалі, прим'ято легені — й він відкашлював кров'ю* (І. Багряний).

2. *у знач. прикм., перен.* Покритий зморшками, змарнілий (про обличчя). *На його прим'ятому, втомленому лиці блукала посмішка* (Ю. Шовкопляс); — *Ти порятуєш, трясця його матері! — злість оживила прим'яте, трохи роздуте біля вух обличчя дукача* (М. Стельмах).

ПРИМ'Я́ТИНА, и, *ж., розм.* Прим'яте місце на чому-небудь, слід, заглибина від удару і т. ін.; вм'ятина. *Мій винищувач. Я пригадав кожну подряпину на його фюзеляжі, кожну прим'ятину, масляну пляму* (Ю. Яновський); *Девід подивився вниз, на великий круглий відбиток слонової ноги й побачив утоптану в землю віть папороті й зламане стебло якоїсь трав'янистої рослини з квітками, що сохли на гарячому осонні поза прим'ятиною* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПРИМ'Я́ТИСЯ *див.* **примина́тися.**

ПРИМ'Я́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* 1. Стан за знач. **прим'я́тий.** — *У цьому лісі повно прим'ятої трави, — втретє заповзялася вона перечити. — Ні, ти не розумієш, — терпляче пояснював Артур. — Ця прим'ятість виглядає цілком по-іншому — це так, ніби хтось лежав на траві в цьому місці* (Ю. Андрухович).

2. Прим'яте місце на чому-небудь. *Льон дихає, відмінно поглинає вологу, приємно холодить у спеку. Один недолік — лляний одяг мнеться. Але прим'ятості на таких речах мають природний вигляд* (із журн.).

ПРИМ'Я́ТО. Присл. до **прим'я́тий.** *На його голові хвацько, хоч трохи й прим'ято, умостилась каракулева папаха* (О. Чорногуз).

ПРИНАГІ́ДНЕ *див.* **принагі́дно.**

ПРИНАГІ́ДНИЙ, а, е. 1. Який здійснюється у зв'язку з нагодою. — *Прохання за винахідника Ігнатьєва саме і привело вас до мене? — люб'язно запитав Малахов. — Ні .. Це так, принагідна справа* (В. Собко); *Зачекай, одне принагідне запитання. Ти думаєш, він справді міг його вбити?* (Ю. Андрухович); // Відповідний до нагоди, ситуації. *Тітка Антоніна посіяла молодих зерном і .. шепотіла принагідні стародавні добрі слова* (О. Довженко); *Айт вибрав принагідний момент і попрямував до покоїв Мей* (М. Дашкієв); *Анемподест став проказувати молитви і принагідні уривки Євангелія* (В. Єшкілєв).

2. Який трапляється іноді, час від часу, при нагоді; випадковий (у 3 знач.). *Туга згнітила його — адже досі він любив жінок принагідних, випадково стрінутих на міському шляху, а сам ще не шукав!* (В. Підмогильний); *Вони* [водовози] *обслуговували дальні райони міста, беручи по чотири сотики* [копійки] *за відро від постійних клієнтів і п'ять, а то й шість — від принагідних покупців* (Ірина Вільде); *З наукою теж не склалося, престижний інститут занепав, тож він змушений працювати на принагідних роботах* (Л. Костенко); *Знову нічний дощ, осінній дощ стукає у шиби наших принагідних притулків на цій нужденній землі* (К. Москалець).

ПРИНАГІ́ДНО, *рідко* **ПРИНАГІ́ДНЕ.** Присл. до **принагі́дний.** *На цю тему Лобода принагідне розповів теж бувальщину, .. як його розіграли були хлопці під час доповіді, поставивши на трибуну, замість води, карафку з горілкою...* (О. Гончар); *Принагідно згадаємо Вертера, що описує Шарлотті образ своєї майбутньої могили...* (В. Єшкілєв); *Пізніше моє життя склалося так, що я рідко і принагідно зустрічалася з Марком Лукичем то в Харкові, то в Полтаві* (з мемуарної літ.).

ПРИНА́ГЛИТИ *див.* **прина́глювати.**

ПРИНА́ГЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИНА́ГЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого і без прям. дод., діал.* Наглити, приспішувати (у 3 знач.). *Гетьман всяко їх принаглював, нагадуючи про небезпеку від польського війська* (М. Грушевський); *Даром принаглюють московські офіцери своїх людей до дальшої погоні* (Б. Лепкий); *Мене ж принаглила потреба, і не знищив я того юнака, про якого вже натякав тобі, читальнику, а тільки віддав йому своє прокляття* (Валерій Шевчук).

ПРИНА́ДА, и, *ж.* 1. Те, чим принаджують рибу, птаха, звіра і т. ін. *Пастки перевезли* [мисливці] *на інше місце, заправили їх принадою і повернулись до свого намету* (М. Трублаїні); *Для короїдів лісники готують принаду — ловчі дерева* (О. Донченко); *Ненажерлива рибина, дарма що була ярдів за п'ятдесят од яхти, одразу відчула принаду* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Пожива, перев. отруєна, яку застосовують для боротьби з гризунами, комахами. *Винищувальні заходи включають у себе три основні методи боротьби з гризунами: хімічний (заснований на застосуванні отруєних принад і газоподібних речовин), фізичний (використання механічних знарядь лову і знищення), біологічний* (із журн.).

2. Той (те), хто (що) використовується як засіб для принаджування кудись. *Мати казала: влітку зовсім діти дичавіють — треба якої принади, щоб залучити їх до хати* (С. Васильченко); *В першому держкіно йшов чудовий фільм з участю всепреславного артиста, і перед химерним східним убранням дійових осіб на виставлених для принади кадрах хлопець боляче відчув свій старомодний френч, юхтові чоботи й пожмаканий кашкет* (В. Підмогильний); // Те, що використовують як засіб відвертання уваги від чогось. *Я, мов досвідчений лікар, що, в кубку підносячи дітям Прикрий напій полиновий, на біль та недугу цілющий, Спершу обмазує вінця густим .. медом, І молода нерозважність дитячого віку відразу Йде на ту хитру принаду* (М. Зеров).

3. Те, що вабить; спокуса (у 1, 2 знач.). *Війська у нього було уп'ятеро більше, ніж у Богуна, а принада захопити славного козацького ватажка була занадто велика* (А. Кащенко); *Хлопчик ще ні разу там не був, але в його уяві цей острів повний хвилюючих таємничих принад* (О. Донченко); *Багато в світі радості й принад, Країн багатих і зелених вічно, На сонці спіє синій виноград, І синє море майорить музично* (Ю. Яновський); // Привабливі риси зовнішності. *Галя мала густу, темну косу, чорні, як дві тернини, очі з довгими стрілчатими віями; мала смуглявий ніжний колір лиця, особливу гортанну мову, і її, не звертаючи ніякої уваги на такі принади, прозвали в класі циганкою* (С. Васильченко); *Покоївка з сумнівом глянула на нічну сорочку принцеси, що майже не приховувала її принад, а швидше огортала їх напівпрозорим рожевим серпанком* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. Притягальна сила чого-небудь. *Мене держала мрій принада* (І. Франко); *Пан не може сидіти в хаті. Його тягне на двір. В тім дворі-трупі якась принада* (М. Коцюбинський); *У нього великі і дуже красиві очі. Часом вони спалахували такою магічною принадою, що Надія довго не могла відірвати від них свого погляду* (Яків Баш); *— Побіля мого храму ти не стій, бо не тобі світити в нім лампади! Тебе манять пустих забав принади, мій храм покинеш в темряві густій* (І. Калинець).

5. Краса, привабливість. *Червоний відблиск від нього* [багаття] *осяває нижні гіллячки чорних верб, додаючи ще більше принади чудовій картині наддунайського вечора...* (М. Коцюбинський); *Ні від кого він не має Ні утіхи, ні поради. Світ увесь йому здається Без краси і без принади* (М. Вороний); *Сиве, як протертий мак, волосся Мартинчука стало за цей час зовсім білим. Проте по-давньому було кучеряве і буйне. Цей білий ореол надавав ще більшої принади його вродливому обличчю* (Ірина Вільде); *Замислений, брів Степан стежкою вздовж мальовничої дороги, вже не помічаючи її принад* (М. Дашкієв).

6. Позитивна якість, властивість, якою відзначається що-небудь; перевага (у 1 знач.). [Т і т і р:] *Воля, мій друже! Хоч пізно, як волос на старість посивів, Взнав я принади її* (М. Зеров); *Я тішився з цього знайомства. Воно розкрило передо мною принаду приятелювання, що в ньому немає місця ні для застережень, ані для упереджености* (В. Домонтович); *Довго умовляв її Лейбко зв'язати у клунок свої речі, малював перед нею принади бердичівського життя* (Н. Рибак); *— Зачекай! — перебив його Міровол. — Не говори... Перед тим, як ти висловиш своє бажання, я хочу показати тобі принади різних професій* (О. Бердник).

Да́ти прина́ду *див.* **дава́ти.**

ПРИНА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прина́дити.** *Іноді між двома стуками крапок вклиниться коротке шкварчання нагорілого ґноту на зеленій восковиці: то спалився необачний метелик, принаджений світелком та китицею квітів у відчиненому віконці черничої келії* (Н. Королева); // **прина́джено,** *безос. пред. Вишикується підрозділ тубільців, щоб оточити те місце, де тигрів принаджено* (Остап Вишня).

ПРИНА́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прина́дити.** *Принадження в соснові ліси комахоїдних птахів, зокрема дятлів, допоможе зменшити популяцію верхівкового короїда* (з газ.); *Неможливе принадження якимись ефемерними цінностями. Принадження орієнтується на конкретні форми, у яких цінності втілюються* (із журн.).

ПРИНА́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для принаджування. *Застосовуючи принаджувальні посіви в певні строки, можна сконцентрувати шкідників на ділянках, призначених для висівання, тобто створити високу насиченість таких ділянок певним видом шкідників* (з наук. літ.); *Поновлення отруєних принад на основі фосфіду цинку сприяє формуванню у гризунів захисних реакцій незалежно від заміни принаджувального продукту* (з навч. літ.).

ПРИНА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прина́джувати.** *Лізі, звичайно, добряче перепало від бабусі за "принаджування чужих псів" і за те, що прийшла додому пізно* (І. Андрусяк); *Визначення стилю як образного освоєння дійсності, як одного із засобів переконання і принаджування читача має рацію* (з наук. літ.).

ПРИНА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИНА́ДИТИ,** джу, диш, *док.* 1. *кого, що.* Викликати прихід, появу кого-, рідко чого-небудь якимось засобом або способом. [М а т и:] *Та що ж, принаджуй ту погань лісову, то ще діждешся колись добра!* (Леся Українка); — *А що тепер Василинин чоловік робить: так само свариться, щоб вона на голос не принаджувала людей? — Ні, він таким добрим став, хоч до рани прикладай* (М. Стельмах); — *Певна, що тепер, — перебила його дружина, — після твоїх вибриків у кабінеті Каринського, його сюди ніяким калачем не принадиш* (Ю. Шовкопляс); * Образно. *Сонце вставало й лягало спати, лише дякуючи мужнім звукам трембіти та солодкій звабі флояри, бо ті звуки принаджували світанок та вкладали спати день* (Дара Корній); // Змушувати наближатися (рибу, птаха, звіра і т. ін.), застосовуючи якусь принаду. *Навчився я й принаджувати бджіл.., мишей, слимаків, мурах та іншу дрібноту, що підживлювала наш скупий стіл* (М. Дочинець); — *Принадити рибу треба. Хіба путній вудар* [вудкар] *без принади вудить?!* (Остап Вишня); // Бути причиною появи, скупчення кого-, чого-небудь у якомусь місці. *З моря дув вітер. Солона прохолода принаджувала гостей, і вони, замовивши собі каву, тислись біля вікон або сідали на веранді* (М. Коцюбинський); *Лео Ауфмен прислухався й зрозумів, що досягло їхніх вух і принадило їх усіх на його подвір'я. То був звук Машини щастя* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

2. *кого.* Заохочуючи чим-небудь, обіцяючи щось, викликати бажання робити щось, брати участь у чомусь. *Княжі метальники переписували чужі купецькі вози .. Від своїх торгове брали, та невелике, щоб не відстрашувати, а принаджувати людей* (Б. Лепкий); *Сусідні столики вже називали його дядею і принаджували до себе на кухоль пива* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); [С т е п а н:] *Та хіба нашого брата принадиш до спілки?* [Р о м а н:] *Чому ж ні? Треба тільки до ладу з'ясувати.., яка з того усім користь* (М. Кропивницький); *Обіцянками легких завоювань принадила їх* [греків] *і погнала на Вкраїну Антанта* (О. Гончар).

3. *кого.* Удаючись до певних засобів, зацікавлюючи чимось, зав'язувати стосунки з ким-небудь. [Г а п к а:] *А ти, дівко, замість того, щоб принаджувати парубка, краще б пішла до обори та пригляділа за коровою, чого-то вона там так реве!* (М. Кропивницький); *Приїхала* [Мар'яна] — *зразу кавалерів з міста почала принаджувати* (С. Васильченко); *Розумів* [Мартин] *прецінь, що Марина хоть вдова, а ґаздиня, і то не бідна, а він що? Але сама переймала єго* [його] *і принаджувала до себе* (Б. Лепкий); *Їх* [плітки] *плетено так, що незабаром усе село знало, та й дрібненько знало, коли та яким побитом Ївга принадила Зінька* (Б. Грінченко); // Викликати симпатію, повагу, довіру до себе. *Панія Ганна вміла розмовою любою, ласкавою журливе серце її собі з'єднати, мов дитину, її до себе принадила* (П. Куліш); — *Є тут межи нами зіронька ясна, дівчина красна, що нас усіх тут принадила не лише своєю красою, але також своєю добротою* (І. Франко); // Викликати почуття кохання, потяг (про якості, властивості чиїсь). *Зоряно-сірі очі в темних пасмах вій, пелюстками маку розквітлі уста — ось що, певно, цупко принадило Остапа* (Є. Кротевич); *Ясна, як мармури Пароса, Глікери красота принадила мене: Той сміх — такий дзвінкоголосий, Таке в очах її зухвальство чарівне* (М. Зеров).

4. *кого і без прям. дод.* Викликати певний інтерес своїми позитивними якостями, перевагами. *Він згадав свій перший візит в цій гостинній* [вітальні], *ту тишу, той спокій, який панував тоді в цьому домі і котрий так принаджував його* (І. Нечуй-Левицький); *В чому покладено щастя: в чеснотах душі чи в маєтку; Що нас принаджує в дружбі: правдива любов чи вигоди..?* (М. Зеров); *Хай те, що різнить нас із цим чоловіком, піде на суд Божий. Мене принаджувало спільне в нас* (Валерій Шевчук); // Викликати прагнення мати або робити що-небудь. *Наші автори здебільшого люди бідні, мусять заробляти, а "Киев. Старина" хоч небагато, а платить. Це принаджує* (М. Коцюбинський); *Блиск срібла принадив Прокопа* (І. Франко).

ПРИНА́ДИТИ *див.* **прина́джувати.**

ПРИНА́ДКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **прина́да.** *На щастя, було ще не пізно: на першу ж пропозицію Мірабо вхопив золоту принадку* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга); *По тому стиха задуманому лиці, по дитячих рум'янцях на щоках трудно було вгадати, які думи колись заворушаться в голові, як він .. стане людиною з дійшлим розумом; які заграють у його серці принадки!* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИНА́ДЛИВИЙ, а, е. Те саме, що **прина́дний.** *Лиш про одне веду я вічно річ — Про хліба шмат, про темну одежину Та про дзвінку принадливу грошину...* (О. Бердник); *Ти* [Україна] *бач яка! В вінках, у рожах, І пахнеш ситником у рань. Така принадлива, хороша* (Л. Забашта); *Хоч і приховував же король своє захоплення, та не міг і за важливими державними справами забути принадливої вроди Джиневри* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Тихо стоїть ліс. Спокійна і принадлива його глибінь* (О. Кобилянська).

ПРИНА́ДЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **прина́дливий.** *Аби відвести від небезпечних розмов й надати бенкету вишуканості, шляхетної принадливості, Юрій Немирич зажадав: — Хочу келиха з білої руки пані гетьманової* (Ю. Мушкетик); *Вона відсторонилася, але стовбичила вперто далі, не сідаючи і не виказуючи жодного наміру спускатися з цього піднебного простору без нього, без бранця своєї принадливості* (П. Загребельний).

ПРИНА́ДЛИВО. Присл. до **прина́дливий.** *Тільки Стрий не то шумить, не то журчить принадливо, котячи по камінню свої кришталеві води* (І. Франко); *Її ніжні, як льон, білі кучерики принадливо в'юнилися навколо голови* (А. Хижняк); // *у знач. пред.* — *Журналіст, що стоїть близько до керівних робіт будівництва, — це принадливо для цікавих* (М. Трублаїні).

ПРИНА́ДНИЙ, а, е. 1. Який принаджує до себе, викликає наближення, появу кого-небудь. *В кутку, де тінь і вогкість синя, — Павук розкинув павутиння. Гей, мушко, не лети туди — В принадне плетиво біди!* (І. Нехода); *На все удатний лис, Почувши смажене, то побіжить, то сяде, Нюшкує, чи нема де підступу та зради, Чи не отруєно принадного шматка* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. Який манить, викликає бажання робити що-небудь певне, брати участь у чомусь. *Його повів геройства клич принадний, Берло і меч, і біг прудкий коліс, І під вітрилом чорним він повіз Всю душу і всю кров на подвиг ратний* (М. Зеров); *Стрепет — важкий красивий птах — завжди принадна здобич для мисливця* (В. Малик).

3. Який вабить, викликає сильний потяг до себе якими-небудь якостями, властивостями. *Місто, що його він залишив так несподівано кілька місяців тому, горіло загадковими вогнями, принадне й вороже в своїй таємничості* (І. Микитенко); *Кладе* [Давид] *руку на її округле і таке принадне плече, що так і хочеться схилитись на нього* (М. Стельмах); *Такою гарною і принадною, здавалося, він ніколи не бачив її* (М. Томчаній); // Який хочеться мати, використовувати, споживати; спокусливий. *Тася пригубила келих, вино видалось їй смачним і принадним* (Л. Дмитерко); *Мені треба йти, кинути все — і тепло материнської хати, і обіцяну принадну перепічку, — а я не маю сили відірватись від тієї вичовганої всім нашим родом липової лави* (Ю. Збанацький).

4. *у сполуч. зі сл.* с и л а. Який притягає. *Багато разів уже давала Ганнуся собі слово не співати, а ніколи не здолала втриматись перед принадною силою пісень* (В. Підмогильний); *Ці блідi, ніби ще не збуджені до життя уста мали свою принадну, одурманливу силу для багатьох чоловіків* (Ірина Вільде).

5. Який викликає замилування; гарний. *Над квітами літали метелики-веселики, такі кольористі й принадні, як квіти* (О. Іваненко); *Знов ідеш, і переливається попереду срібна гладь манливих озер, таких принадних і цілюще-свіжих* (І. Цюпа); *Карпо зціпив щелепи. Його вії, упавши долу, поклавши тіні, зробили вираз беззахисним і принадним. Так і стояв якусь мить, закоханий і принадний* (Г. Колісник).

6. Для якого характерні позитивні якості, властивості; приємний. *Подорожні на повні груди пили принадний запах колосків* (О. Десняк); *На горище треба лізти драбиною; принаднішого місця не знайдеш* (О. Донченко); // Який викликає інтерес; цікавий. *Вона хотіла, щоб швидше настав уже день, хоч невідомий, але принадний тим невідомим* (М. Коцюбинський); *Прохолодні ліси рідної Волині, задумливі й темні, сповиті прозорою імлою, що стелиться над зеленими багновиськами-мочарами, повними співучих очеретів, мрій і дивних, принадних казок...* (Н. Королева); *Коричневого кольору обличчя його, всіяне зморшками, було байдуже і замкнуте, наче зберігало якусь таємницю, принадну і важливу* (Н. Рибак); *Йому здавалося, що хвилину тому він закінчив якусь незвичайну мандрівку і знову повернувся в цей зрозумілий, яскравий і принадний світ* (О. Гуреїв).

ПРИНА́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прина́дний.** *Для того, щоб все ж умовити руського князя і продемонструвати йому принадність половецького життя, хан наказує дівчатам співати і танцювати* (В. Чемерис); *Краса природи, принадність жінки, чари музики і слова — все це котилось, як хвилі в далекому морі, чужі й невидимі* (М. Коцюбинський); *Він побував із своїм другом і на горищі, і в хижці, і в погребі і повністю звідав усю принадність цих місць* (О. Донченко).

ПРИНА́ДНО. Присл. до **прина́дний.** *Прикриті зеленим листком, вони* [цукрові ягідки] *виглядали так принадно, що здавалось, немов справді були зірвані десь просто з якогось корча* (Н. Кобринська); *Тато пригорнув мене рукою, і ми пішли на вогник, що так принадно, золотою квіткою, вихоплювався з петрівчанської ночі* (М. Стельмах); *Приємно сидіти отак і милуватися зеленими луками й чагарниками, маленькими річечками, що принадно блищать на сонці, ніби усміхаються, радіють весні...* (М. Олійник); // *у знач. пред. Гостреньке личко, рівненький носик, точене підборіддя.., брова, як серп молодого місяця, ще й чорна цятка над бровою, що особливо принадно, а очі сині, темні, як морська глибина* (Ю. Мушкетик).

ПРИНА́ДОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **прина́да.** *Ні сіяно ні орано, не буде сходити, не давай му* [йому] *принадоньку — не буде ходити* (з коломийки); — *Голуб, мати, коло хати кругом облітає.* — *Давай, дочко, принадоньку, нехай привикає* (П. Чубинський); *Свахи, ставши біля входу, співали: "Відчиняй, мати, ліску, Веде син невістку, .. Для сина принадоньку, Для тебе розрадоньку"* (І. Франко).

ПРИНА́ЙМІ *див.* **прина́ймні.**

ПРИНА́ЙМНІ, *рідко* **ПРИНА́ЙМІ,** *присл.* У всякому разі. *Дров у баби в дворі багацько. Видно, що тут, у Карпатах, є й свої вигоди: люди принаймі не мерзнуть зимою в хатах і не трусяться од холоду* (І. Нечуй-Левицький); *З радісним напруженням ловив* [Іван] *дивну мелодію пісні. Так люди не грали, він принаймні ніколи не чув* (М. Коцюбинський); *Письменник був не зовсім бездарний (так принаймі авторитетна критика заявила)* (М. Хвильовий); *Збиралося на дощ. Це було гарною прикметою, само небо допомагає їм. Стало легше. Принаймні щезла небезпека з повітря* (І. Багряний); *Набагато більше шансів залишитися принаймні живим з'являється в тебе, якщо ти скачеш зліва* (С. Андрухович); // У крайньому разі. [І р и н а:] *Я думала, я мріяла про той день, коли ви прийдете до мене або принаймні мені прочитають ваш лист* (І. Кочерга); // Хоч би. *"Хлопче упертий, послухайся ради принаймні в одному: Не користуйся бичем і міцніш натягай оці віжки.."* (М. Зеров); *Так, Рєпніна була надійним другом. Не побоялася вона написати Орлову, добиваючись помилування або принаймні дозволу йому* [Т. Шевченку] *малювати* (З. Тулуб); — *Гнате, провини в смерті покійників не бачу... Не я ходив до них у гості, а вони до мене .. Коли вже прийшли не прошені, то принаймні б не розливали крові... своєї!* (Г. Колісник); // Те саме, що **щонайме́нше** (зі вказівкою на кількість). *Я воліла б собі збудувати принаймні три великі зали — довгу, квадратову й круглу* (І. Нечуй-Левицький); *Вона йшла сама і так жваво про щось говорила, наче круг неї було принаймні з десяток слухачів* (С. Журахович).

ПРИНАЙТО́ВИТИ *див.* **принайто́влювати.**

ПРИНАЙТО́ВЛЕНИЙ, а, е, *мор.* Дієпр. пас. до **принайто́вити.** *Із заходу його* [судно] *оберігав заслон із балок, принайтовлений і прибитий до скель цвяхами — випробувана перепона, яка вистояла перед жорстоким натиском припливу* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Лісний палубний вантаж повинен бути щільно укладений, принайтовлений і закріплений. Він жодним чином не повинен перешкоджати керуванню судном* (з мови документів); // **принайто́влено,** *безос. пред. На обведеному поруччям салінгу кожної щогли було з обох боків принайтовлено по барильцю спермацету* (Р. Доценко, пер. з тв. Дж. Лондона).

ПРИНАЙТО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИНАЙТО́ВИТИ,** о́влю, о́виш, *док., що, мор.* Те саме, що **найто́вити.** *Вони розкріплюють усі свої речі, принайтовлюють до палуби стільці, прив'язують мотузочками геть усе, що може покотитися чи впасти* (А. Санченко); *Він узяв брезент і, принайтовивши його двома стропками до двох ланцюгів від труби з боку пробоїни, перекинув його через борт* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПРИНАЛЕ́ЖНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **нале́жний** 1–3. *Так і живем, у цій камінній клешні, в причаєній звідусіди* [звідусібіч] *небезпеці — до гетьмана особи приналежні, сумна залога мертвої фортеці* (Л. Костенко); *Гощинський пильно придивлявся до худого блідолицього хлопця.., намагаючись оцінити його, знайти в ньому людину, подібну до себе самого — одержиму, віддану своїй ідеї, хоч і приналежній до іншого народу* (Р. Іваничук); [К а й Л е т і ц і й:] *Руфіне, мої думки нікому не відомі, а ділом я закону не ламаю та й іншому ламати не дозволю, поки того закону не скасує в дорозі правній приналежна влада і поки я зовусь префектом римським* (Леся Українка).

ПРИНАЛЕ́ЖНІСТЬ, ності і ности, *ж., рідко.* 1. Стан за знач. **нале́жний.** *До цього видання увійшла майже вся поетична спадщина Василя Симоненка, не включені лише ті поезії, які потребують уточнення щодо їх приналежності* (з навч. літ.); *Хоч він ще не був князем, на голові в нього в'юнився смоляний оселедець — ознака приналежності до лугового війська косарів* (І. Білик).

2. Те саме, що **нале́жність** 2. *І однакові початки, і ретардація, і негативні порівняння, і тавтологія, і постійні епітети не є винятковою приналежністю українських дум* (М. Рильський); *Речі є доконечна приналежність життя* (В. Домонтович); *Присяжні — така сама невід'ємна приналежність техаського суду, як і англійського* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПРИНАРО́ДНЕ *див.* **принаро́дно.**

ПРИНАРО́ДНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **привселю́дний.** *— Буде принародне введення молодої в дім чи як? — діловито поцікавився таджик* (Іван Ле); *Зненавидів* [Ярослав] .. *принародні рядіння й обговорювання, завжди, коли виникала потреба когось вислухати, кликав його до себе в палати, слухав, з вирішенням своїм не квапився* (П. Загребельний); *Нетактовним є і принародне обговорення своїх особистих проблем* (із журн.).

ПРИНАРО́ДНО, *рідко* **ПРИНАРО́ДНЕ,** *розм.* Присл. до **принаро́дний;** прилюдно; привселюдно. *Принародно невістку судила* [мати] (П. Чубинський); *Після вечерні ледве ступив дід на цвинтар — Варка до його* [нього]: *ну його принародно ганьбити та соромити, що в шинку на бубон бив* (О. Кониський); *— Отак опаскудити, обплювати дівчину, та ще принародне в церкві. А спитати б, за що?* (С. Васильченко); *— В мене кінь засікся, так я перев'язував, щоб старшина не загледів та не виганьбив принародно* (О. Гончар).

ПРИНАСІ́ННИК, а, *ч., бот.* Виріст сім'яніжки, м'ясисте утворення навколо насінини, перев. яскравого кольору, не зросле з нею, у формі дзвоника, чашечки, мішка або суцільної оболонки подібно до плоду. *Усі частини тиса ягідного, окрім принасінника, отруйні для людини* (з наук. літ.); *Відомі всім зернятка граната, мускатні горіхи, нитки бавовнику, а також менш поширені екзотичні плоди лічі та рамбутана насправді є принасінниками* (з навч. літ.).

ПРИНАТУ́РИТИ *див.* **принату́рювати.**

ПРИНАТУ́РИТИСЯ *див.* **принату́рюватися.**

ПРИНАТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИНАТУ́РИТИ,** рю, риш, *док., кого, заст.* Призвичаювати. *На початку своєї літературної діяльности Коцюбинський немов шукав того звичайного тоді українського читача, запобігав його уваги.., принатурюючи себе до того загального тону, що панував тоді в українському письменстві* (С. Єфремов); *Батько принатурив його до чумацтва* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИНАТУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИНАТУ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., заст.* Призвичаюватися. *Спочатку я підспівував своїм альтам.., а далі вирішив принатурюватися до тенорів, які своїми співучими голосами заливалися, мов солов'ї, посеред хору* (Б. Антоненко-Давидович); *А ось сусіди: чи вони уміли робити землю? все, було, чужі роблять, а далі потроху принатурились, то й сами* [самі] *почали робити* (Сл. Б. Грінченка); *Світло крізь отвір угорі тьмяною смугою падало до льоху і ледве освітлювало середину. Але зір незабаром принатурився, і я помітив навколо стін кілька великих і малих барил* (Олесь Досвітній).

ПРИ́НДА, и, *розм.* 1. *ж.* Те саме, що **пи́ха́** 1. *Виказати приндУ перед іншими.*

2. *тільки мн.* Примхи, вередування. *Розвести принди.*

3. *ч. і ж.* Пихата, чванлива людина. *Розтривожили сільську поліцію, .. життя від цих собак не буде. Але най знають принди з блискучими ґудзиками, що не кожний перед ними нижче пояса гнеться, не кожного страх проймає перед карабіном...* (І. Нижник).

4. *ч. і ж.* Вередлива, примхлива людина. *Іван Касперович раптом розмахнувся і вдарив здорованя .. І це було для того так несподівано, що здоровань похитнувся і вирячив очі на малу принду, яка вдруге тузонула* [ударила] *його кулачком* (Валерій Шевчук); [Х а з я й к а:] *Таки правда, ми її* [Маріну] *хіба через пранці позбудемось. О, он прийшов вельможний пан Лізімах, переводягнений.* [Ч і п:] *Якби тільки та принда допускала до себе клієнтів, мали б ми і пана, й драба в себе* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРИ́НДИТИСЯ, джуся, дишся, *недок., розм.* 1. Виявляти пиху (у 1 знач.), гордощі; бундючитися. *Він коли не з огидою, так з великою неохотою .. почав наймати оцю погану, рябу молодицю, а вона ще й приндиться!..* (Л. Яновська); *— Це був маленький конторник, але носа задирав так високо, що робітники навіть не ображались на його зневагу, а тільки сміялись. Приндиться, як гиндик, так у гиндика хоч хвіст поцяцькований!* (П. Панч); *По сьогодні у моєму селі тьотьою-мотьою називають усе, що приндиться, забувши з якої біди вилізло...* (Г. Тарасюк).

2. Триматися по-молодецькому; бадьоритися, козиритися. *— Ти що ж оце? Мене як квочку курчатами обсадив, а сам тут півником приндишся біля молодесеньких!* (Яків Баш); *Співачка не засмутилась через те, що покинула проєкт: "Для мене це свобода. Я дуже втомилася. Тепер я можу не приндитися і сказати, що я давно втомилася і рада тому, що зараз відбулося"* (з газ.).

3. Сердитися, перебувати в стані гніву. *Уляна неприязно мовчала, приндилася* (К. Гордієнко); *— Ніяк не вговтаю татуся. Лементує, приндиться, а спитати б чого? Бач, спалила його старий костюм* (В. Логвиненко); *Артем зітхнув, кволо всміхнувся. Навряд чи копилитиме губи довго. Не ті часи, щоб іще свої на своїх приндилися* (А. Кокотюха).

ПРИНЕВО́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **принево́лити.** *Колись давно ще дід його потрапив у цю країну — і невідомо, чи з власного бажання, чи приневолений — залишився тут жити* (О. Донченко); *Не було серед повсталого козацтва лиш Марусяка, так приневоленого падлючою тещею, що й революція його не розбудила й кайдани не порвала* (Г. Тарасюк); // **принево́лено,** *безос. пред. Багато з них* [козаків] *до підданства старостам і державцям приневолено* (П. Куліш); *І тепер, Народе Український, нас приневолено, щоб ми самі творили нашу долю* (В. Винниченко).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **змý́шений** 2. *Однак приневоленим буду їхати на Бессарабію, скоро до весни не трапиться жодного місця* (М. Коцюбинський); *— Якщо приневолений буду брати город сокирою й мечем — нарікайте на себе: многі голови ваші попадають з-під мечів і сокир* (І. Білик); *О Січ, козацька мати! І ти, Великий Луже! Та будьте ж мені свідками між Богом і людьми, що був я приневолений хопитись за оружже* [оружжя]. *І це кровопролиття тут почали не ми* (Л. Костенко).

ПРИНЕВО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **принево́лити.** *З приневолення себе починається чеснотливе життя, що за нього обіцяне нам Царство Небесне* (з рел.-церк. літ.); *Людина вчиняє самогубство здебільшого з власної волі (без присуду і приневолення)* (з газ.).

ПРИНЕВО́ЛИТИ *див.* **принево́лювати.**

ПРИНЕВО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **принево́лювати.** *Авва Сисой, дуже приневолюваний братом, який його питав, — сказав: "Перебувай у своїй келії з тверезою думкою, віддай себе Богові з багатьма слізьми, — і заспокоїшся"* (з рел.-церк. літ.); *Велосипед дав жінкам навіть більше свободи, ніж мали вершниці-аристократки, бо ті, все одно приневолювані жіночою скромністю, наражалися на значний ризик, їздячи верхи на жіночий лад — боком* (з наук. літ.); // **принево́лювано,** *безос. пред. Автора гострих памфлетів та славнозвісних "Вальдшнепів" Миколу Хвильового було приневолювано до виїзду за межі України* (з мемуарної літ.).

ПРИНЕВО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **принево́лювати.** *— Ти вже не сердишся на мене? Ні? — За що? — Що я граю! Коли хоч, я покину. — Се буде приневолювання... я не хочу нікого, а тим паче тебе, неволити* (О. Кониський); *Отож не позбавимо себе через недбальство таких великих дарів і нагород, котрі перевершують усяке слово, але всіляко старатимемося про виконання цього і, використавши навіть приневолювання себе, привчимо свою душу підкорятися заповіді Божій* (з рел.-церк. літ.).

ПРИНЕВО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИНЕВО́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого.* 1. Примушувати коритися чиїйсь волі; неволити. [Г а л и н а:] *Щоб Маруся пішла за такого? Мене хоч би зарізали...* [1-ш а д і в ч и н а:] *Нашого брата приневолюють* (М. Старицький); *Гойно обдарував багатий емір зброєю, килимами, золотом .. тих, кого в свій дім прийняв, не приневолюючи загрозою віддавати свої знання, як вчителів* (Н. Королева); *Опришки поводилися з ним спочатку досить лагідно, думаючи, що ласкою приневолять його показати скарби* (І. Франко); *Микола з жінкою старого батька підпоїли й приневолили розписку написати, щоб город од Івана одібрати* (Грицько Григоренко); // *до чого.* Змушувати дотримуватися чого-небудь, виконувати щось. *— Ви мусите його приневолювати до роботи, бо він забагато ходить по селі* (О. Кобилянська); *— А ви молодих не зобижайте, — сказав Коваль. — Не дуже там їх приневолюйте до своїх звичаїв* (В. Кучер); *Ніхто мене не має права затримати чи приневолити до чогось такого, чого я не хочу* (Ю. Мушкетик); // *у сполуч. зі сл.* с е б е. Зусиллям волі змушувати себе робити що-небудь. *Він приневолював себе бути добрим і лагідним, бо аж ніяк не сподівався, що якось нахрапом почнеться у них розмова з невісткою* (Б. Харчук); *Так Асмат сказала: "Пане .. Я жила промінням вашим, сонця бачила недолю, Не розстанусь з вами, звідси йти себе не приневолю"* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

2. Спонукати когось до певної дії, способу поведінки, викликати певне ставлення до чого-небудь. *Незабаром Войцехова почала загадувати їм домашні роботи, а це приневолювало їх щораз більше занедбувати й залишати школу* (І. Франко); *Що приневолило її оселитися тут?* (Л. Яновська); *Тон сеї фрази здався йому таким милим і симпатичним, що якось навіть відживив його і приневолив з надією дивитись на Віру Павлівну* (Г. Хоткевич); *Коли засіріло, він ще впорядковував записники. "Армійський режим, — прочитав на випадково розгорнутій сторінці, — приневолив мене до дисципліни"* (Р. Андріяшик).

ПРИНЕ́СЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **принести́.** *З його коротенького бобрикового пальта сипались додолу краплинки принесеного знадвору дощика* (Олесь Досвітній); *Навколо нас згустилася велика темрява. Лише принесений Анджеліко ліхтар висвічував наш дерев'яний столик* (Ю. Андрухович); *Голі .. кущики саксаулу й невідомо звідки принесені вітром прозорі кулі перекотиполя — ось і все, що бачив тут Шевченко, блукаючи в околицях Кос-Аралу* (З. Тулуб); *Із дальніх, із чужих країн, Принесений сюди війною, Шукав гучної слави він* (М. Зеров); *У Шляхтича усі були вдома, в квартирі в них мало що змінилося, додалося тільки за цей час книжок та з'явився якийсь затишок, принесений сюди дбанням Алі* (П. Загребельний); *Зимові присмерки поволі спускалися на засніжену землю, де вже з'явилися перші проталини, принесені передвесняною відлигою* (С. Добровольський); // **прине́сено,** *безос. пред. Тільки що принесено твого листа з пошти, Вірусенько* (М. Коцюбинський); *Принесено делікатно зготовлені страви, подано смаковиті вина, троє пахолків жваво й моторно слугували при столі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *у знач. ім.* **прине́сене,** ного, *с.* Те, що приніс хто-небудь. *Слободяни та козаки кинулися за Урал з відрами молока, вареними яєчками, смаженою рибою .. Голодні валкові та погоничі верблюдів вмить розкуповували принесене* (З. Тулуб); *Жінки приносили ягоди, рибу, м'ясо, причому кожна вимагала, щоб поранений їв лише принесене нею* (І. Багмут); *Мустафа довго роздивлявся принесене, затим почав крутити пальцем столик-тацю* (С. Тельнюк).

ПРИНЕ́СЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прино́сити, принести́.** *Факт принесення Климентових мощей до Рима в р. 878 мусив бути досить голосний і поза межами Італії, але ім'я головного діяча в тім факті, грека Константина Філософа.., в самім Римі почало швидко забуватися* (І. Франко); *Я добре знав ту станцію ще з часів, коли вивчав флору залізничних колій, різні принесення, занесення, перенесення, їздив від станції до станції на драбинках товарних вагонів* (Т. Прохасько); *Є неодмінна правда в принесенні подяки. Без того немає спасіння. Як нема добра в родині, де діти не вдячні батькам за труд і любов* (В. Барка).

ПРИНЕСТИ́ *див.* **прино́сити.**

ПРИНЕСТИ́СЯ *див.* **прино́ситися.**

ПРИНИЖА́ТИ *див.* **прини́жувати.**

ПРИНИЖА́ТИСЯ *див.* **прини́жуватися.**

ПРИНИ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прини́зити.** *О, яка це трудна річ зачеплена, принижена амбіція хорошої людини, що потерпіла поразку. Ніяка логіка, ніякі приписи обов'язку, дисципліни, — ніщо не може її вкоськати* (В. Винниченко); *— Відкиньте богів — зникнуть раби. Станьте титанами. Безмежність породила вас — вона чекає творящих синів, а не забобонних марновірних істот, принижених ілюзорним безсиллям* (О. Бердник); *Мова, десятиліттями принижена до механічного "засобу спілкування", нагло пробудилася, .. явила приголомшеному поспільству свою таємничу, сливе містичну — бо незбагненну — матеріальну силу* (О. Забужко); *— Пусти коня, — спокійно й рівно приниженим голосом промовив Ступак* (Л. Смілянський);

// **прини́жено,** *безос. пред.* — *За віщо мене так тяжко ображено, принижено?* (О. Бердник); *Пан Миколай щиро хотів примиритися з Богом... але так, аби не було принижено його гідності як людини бундючної...* (В. Кожелянко); // *у знач. ім.* **прини́жені,** них, *мн.* Ті, кого принизили (у 1, 2 знач.). — *Слово є розділення, а розділення дарує принижених і ображених. Це, у свою чергу, породжує тиранію слабких* (Любко Дереш); *Тарас Шевченко, як ніхто до цього, зумів передати біль принижених і скривджених* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Покірний, смиренний. *Опинившись з нею сам на сам, знов відчув* [Темір], *що він маленький, принижений, що потребує ласки, як тоді, давно, коли вона мала над ним непереможну силу* (В. Гжицький); *Єдина вершина, на яку ще не ступив* [Мустафа], — *султанська влада, але стояв перед нею з гордо піднесеною головою, не приниженим прохачем, а законним спадкоємцем — або досягне, або загине* (П. Загребельний); *Почувши його* [Доброчина] *веселий сміх, варяги теж почали догідливе підхихикувати, тепер уже справді нагадуючи принижених побитих псів* (І. Білик); // Який виражає покірність, смиренність. *Його жінка .. пів дня сиділа на ґанку спеціально для того, аби відбирати шану, бачити поклони і принижене згинання* (Г. Хоткевич); *З кожним днем колишній безодмовний, з приниженою посмішкою Іванко-дурник одмирав, а на його місці наростав царевич* (В. Винниченко).

3. *у знач. прикм.* Пригноблений, безправний. *Лагідність голубина, погляд ясний, Патриція спокій — не личить нам. Що вдіє раб принижений, нещасний, Як буде проповідь читать своїм панам?* (Леся Українка); *Далі вже Пегас, несміливо підібгавши хвоста, ходив понурий і принижений, і якийсь миршавий, хазяйський Собакевич дозволив собі на нього гавкати* (Б. Антоненко-Давидович); *У письмових джерелах є також дані про існування в половців категорії соціально принижених людей: рабів, челяді* (з наук. літ.).

ПРИНИ́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Стан за знач. **прини́жений** 2, 3. *Ніколи скарга, дрібний лемент не отворять її* [матері] *уст, але й ніколи приниженість духу, обезсилення не найдуть у неї співчуття* (О. Кобилянська); *Почуття приниженості і нерівноправності переслідувало його постійно* (М. Ю. Тарновський); *Його* [Айртона] *постать не виявляла ні зухвальства, ані приниженості* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Властивість за знач. **прини́жений** 2. *У доцента з його приниженістю химерно поєднувалася настирливість* (І. Волошин); *Єдина особа, яку я любив, — це мати моя, тиха й боязлива істота, яка, незважаючи на покірливу приниженість мого батька, відчувала перед ним трепетний страх* (Валерій Шевчук).

ПРИНИ́ЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **прини́зити.** *Це виходить, що ми дамо шляхетське право хлопам, бо козаки з хлопів. Це буде приниження для нашої стародавньої шляхти* (Леся Українка); *Знав Лесь, що навіть різке заперечення дозволяв собі Магурак тільки тоді, коли, здавалося, іншому давно терпець урвався б. Не зносив лише грубої образи, відвертого приниження, відсіч давав одразу* (І. Нижник); *Людина, яка пережила приниження, яка виборювала собі волю і право на людське життя.., ніколи не посягне на чуже* (М. Андрусяк).

2. Стан за знач. **прини́зитися** 1. *А що воно — життя селянське? Вічна, до темені в голові, праця, одвічне приниження* (М. Стельмах); *Одного не помічав* [Марко]: *змалів душею, ніби всох, примирився з невільництвом й приниженням* (Ю. Мушкетик); *Коли вже бути відвертим до кінця, то він* [кінь Шептало] *соромився упряжі, соромився становища робочої худобини .. Хоч і випадали хвилини, коли він у своєму приниженні гостро, солодко звеличувався* (В. Дрозд); // Зовнішній вияв цього стану. *Він то вставав, то сідав.., ціле його обличчя, ціла постать виявляли стільки здивовання, радості, помішаної з тривогою, гордощів з приниженням, що Мазепі жаль зробилося того бідного чоловіка* (Б. Лепкий); *Чорнявий хлопець, в якого ще тільки висівались вуса, дивився привітно і без приниження, як інші полонені* (П. Панч).

ПРИНИ́ЖЕНО. Присл. до **прини́жений** 2. *Невже вона все це має покірно вислухати, принижено повернутись і вийти?* (О. Донченко); *Молодший* [Сапіга] *вже втратив свою войовничість і принижено просив козака, щоб про його полон сповістили княгиню Вишневецьку, вона дасть за нього будь-який викуп* (П. Панч); *Почувся дзвінкий голос, а затим один із вершників дав знак горбунові, щось запитав. Той, догідливо кланяючись, принижено відповідав* (О. Бердник); *Начальство чемно стукало до нього і принижено запитувало, що, мовляв, нового чути, Вікторе Флоріяновичу* (В. Кожелянко).

ПРИНИ́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прини́жувати.** *Молодший* [брат], *хоч тихий і довгий час принижуваний, здобуває руку красуні княжни* (І. Франко); *Цей чоловік позбавлений всіх звичайних людських радощів, обідраний, пограбований, переслідуваний і принижуваний, зрікся всього, що полегшує щоденне життя, і знав тільки свою працю* (П. Загребельний); // **прини́жувано,** *безос. пред.* *Слабка людина — жертва жадоби до влади людини сильнішої: її принижувано, бито, ґвалтовано, вбивано* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **прини́жуваний,** ного, *ч.;* **принижувана,** ної, *ж.* Той (та), кого принижують. *Приниженням називається поведінка людини, метою і результатом якої є падіння у принижуваного почуття власної гідності та його гідності в очах інших людей* (з навч. літ.).

ПРИНИ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прини́жувати** і **прини́жуватися.** *Петро І повів планове принижування російського духовенства, а це, звичайно, перенеслося й на духовенство українське* (з наук. літ.); *Принижування може викликати різні емоції — гнів, сором, образу. Важливо прийняти й висловити їх, а не придушувати* (із журн.).

ПРИНИ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПРИНИЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИНИ́ЗИТИ,** ни́жу, ни́зиш, *док., кого, що* і без *прям. дод.* 1. Ставити в принизливе становище, ображати. — *Дитино моя...* — *сказав старий шляхтич.* — *Ти дочка славної Польщі і походиш од стародавнього шляхетського роду — не принижай же себе ані слізьми на очах, ані благанням з уст* (А. Кащенко); *Мей підійшла до нього, притулилася до щоки.* — *Я визнаю свою провину. Але визнайте і ви: не годиться принижувати гідність жінки...* (М. Дашкієв); — *Однодумства принижених і тих, хто принижує, не буває, пане Міллер* (Р. Іваничук); — *Я ображена. Мене принизила холодна, зрадлива людина* (О. Довженко); *Бажання образити, принизити людину, свого ближнього — це, звичайно, патологія, але чому вона так поширена?* (О. Гончар).

2. Зневажати, ображати; нехтувати. *Він утримував тридцятитисячне наймане військо з греків.., а єгипетських воїв усіляко нехтував і принижував* (І. Білик); *Так Господь принизив: опала* [пала] *сей рік вся скотина* (Сл. Б. Грінченка).

3. Применшувати значення, роль кого-, чого-небудь, видавати менш значним. *Велич природи, 200 мільйонів світів, кружляння електронів в атомі, як оборот Землі в Сонячній системі, все це принижує нас, робить зникаючо маленькими* (Б. Лепкий); *Влада речі над людиною — це найганебніша влада, найбільша перешкода до перемоги розуму. Щоб побороти її, треба було річ скомпрометувати, принизити достаток у психології цілого громадянства* (В. Підмогильний); *Дивно, але те, що сталось, чомусь не сприймалось як Олексина поразка, падіння десь звідти ніяк не принизило для нас Олексу, більше того, це трагічне падіння якось аж піднесло його в наших очах...* (О. Гончар); *Є одна і навіть жахливіша небезпека, якої слід уникати щосили тим, хто пише історію: вони зобов'язані не допускати, щоб сухість мови і бідність змісту принизили гідність діянь* (П. Загребельний).

4. Опускати, знижувати (у 1 знач.). *І принизив Господь небо, окрите димами* (Сл. Б. Грінченка).

5. *рідко.* Зменшувати інтенсивність, силу вияву чого-небудь. — *Ми гетьманові доховаємо віри, бо знаємо, що він нас до злого не веде. Як треба чого боятися, — додав* [Чечель], *принижуючи голос, — так хіба черні* (Б. Лепкий); *Граф Елленберг прийшов у важній серйозній справі, такій важній, що він озирається на двері й принижує голос до шепоту* (В. Винниченко).

ПРИНИ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідко* **ПРИНИЖА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИНИ́ЗИТИСЯ,** ни́жуся, ни́зишся, *док.* 1. Ставити себе в принизливе становище. — *Поки сили були — робив. А тепер передав майстерню синові. Ой, скільки довелося задля цього вклонятися й принижуватися...* (З. Тулуб); — *Він примусив мене... він це вміє, проклятий!... примусив мене принижуватися перед ним, просити, благати...* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Ліпше вмерти, але зостатися вільною, незалежною, чистою, вернути свою душу Богові, природі, первісним світам такою ж чистою, як отримала її при народженні, не принизитися ні в чому, не дозволяти заплямувати себе брудом* (П. Загребельний).

2. Ставати покірним, смиренним. *Може, якби та просила, принижувалася, кинулася обіймати ноги своєї пані, то її хазяйка змилостивилася б. Але дівчина вперто мовчала* (В. Лис); *Тяжко, важко по світу нудитись Із срамотним тавром на чолі, А ще тяжче на брата дивитись, Як бідує на власній землі, Як принизивсь у рабській покорі* (М. Старицький); *Бог щедрість вищу виявив, оддавши За порятунок ваш Себе всього, Ніж просто б вам гріхи всі оставлявши, Не досить справедливості того Було б, як не принизився б смиренно Син Божий до влюдинення* [олюднення] *свого* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

3. Утрачати значення, роль. *Преса принижується до ролі служанки партії влади* (з газ.).

4. Опускатися, знижуватися; меншати, маліти. *Прагнучи вивищитися, лише принижуються* [люди] (П. Загребельний); *"Якщо така людина .. принижується до шахрайства, чого ж можна чекати від решти жалюгідної породи?"* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Фомушка якось принизився, але попробував ще раз хмикнути і схилити благально голову набік* (В. Винниченко); — *Я не принижуся до того, щоб відповідати на обмови, хоч би звідки вони йшли — від фальшивих друзів чи від брехливих ворогів* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

5. *тільки недок.* Пас. до **прини́жувати** 2, 3. *Порок торжествує, а чеснота принижується* (В. Винниченко); *То був цілий світ, химерний, складний, жорстокий і безжальний, світ, в якому мав панувати один чоловік, решта гнітилася, принижувалася* (П. Загребельний); *В обіг вводиться літопис Сильвестра, де роль роксоланських князів принижується, а роль Рюриковичів (варягів), навпаки, звеличується* (з наук. літ.); *Після Люблінської унії (1569 р.) становище української мови похитнулося. Вона принижувалась й упослідэкувалася протягом наступних століть. Нове життя, коротке, але творче, наша мова одержала в 1918–1933 рр.* (з наук.-попул. літ.).

ПРИНИ́ЗИТИ *див.* **прини́жувати.**

ПРИНИ́ЗИТИСЯ *див.* **прини́жуватися.**

ПРИНИ́ЗЛИВИЙ, а, е. Який принижує, ображає гідність. *Глянула* [Тамара] *вгору — жодної зірочки на небі, неначе й природа одвернулася од них* [полонянок], *нужденних, затурканих, і не хоче бачити їхнього принизливого становища* (А. Хижняк); *Він ішов, похнюпивши голову, ніби чекав, що позаду пролунають зневажливі вигуки і принизливий свист товаришів* (В. Малик); *В голосі* [чоловіка] *не відчувається ні самовпевненої зверхності, ні принизливої запобігливості* (М. Руденко); *Хмурився, кусав губи та кректав Лесь: уперше в житті біда на принизливі позички гнала* (І. Нижник).

ПРИНИ́ЗЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **прини́зливий.** *Лі з недавнього часу надто боляче усвідомив усю принизливість свого становища, і саме відтоді змінилося його ставлення й до професора, і до невтомного веселуна аспіранта Мишка, і до всіх людей взагалі* (М. Дашкієв); *Дискримінація або позбавлення волі самі по собі можуть містити певний елемент принизливості та призвести до несприятливих психологічних наслідків для особи* (з наук. літ.).

ПРИНИ́ЗЛИВО. Присл. до **прини́зливий.** — *Мухо, ти?.. — запитав* [Федір] *розгублено. На це прізвисько Муся раніше покірно і навіть охоче озивалася. Тепер воно різонуло їй вухо. Прозвучало образливо й принизливо* (Д. Ткач); *Ткач добре знав, чого хоче Ласій, ждав тільки, щоб старий попросився у нього принизливо, а тоді вже він йому, як милостиню, кине тепле слово* (Ю. Збанацький); *Лаврін підвів голову. Йому ворухнулася в серці злість, може, ще й від того, що доводиться стояти внизу й отак принизливо задирати голову* (Ю. Мушкетик); // *у знач. пред. Як принизливо. Доки він з матір'ю буде труситися над кожною кроною..?* (А. Хижняк); *Федір хотів якимось чином вислизнути з цієї солідної компанії, щоб поговорити з Мар'яною. Так, це принизливо, негарно, перед односельцями ніяково, та нічого не вдієш* (М. Циба).

ПРИНИ́КАТИ *див.* **прини́кувати.**

ПРИНИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИНИ́КНУТИ,** ну, неш, *док.* Щільно притулятися до кого-, чого-небудь. *Напускає* [віла] *туману на варту, насилає сон твердий на неї, приникає вухом скрізь до мурів, наслухає, чи не чутно гуку* (Леся Українка); *Незабаром краплини вже зливалися в суцільні потоки.., затоплювали беззахисну зелень, — і вона лише безпорадно приникала до землі під їх натиском* (В. Владко); *Як почув Чіпка, що до його грудей приникли її гарячі груди, опустив розставлені руки та й обвив їх кругом її стану...* (Панас Мирний); *Він одійшов до стіни й приник до неї лицем* (І. Микитенко); * Образно. *Донеччино моя, моя ти батьківщино, тобі любов моя і всі мої чуття. Я до твоїх грудей приникнув, як дитина, щоб знов набратись сил для пісні і життя* (В. Сосюра); // *перев. док.* Займаючи місце біля чого-небудь, де-небудь, притихати. *В покої все приникало, хворі переставали голосно стогнати — сама поява лікаря давала їм на хвилю полегкість: хутко і тихо сновигали покоївки, виконуючи абияку працю* (В. Підмогильний); *Навіть вартовий, що завжди походжав коридором, і той приник у своєму куточку на стільчику біля ґрат* (Олесь Досвітній); * Образно. *Шорстко вусик над губою їжачком рудим приник, Око кулькою стальною Між сухих шуршить повік* (М. Бажан).

ПРИНИ́КНУТИ *див.* **приника́ти.**

ПРИНИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИНИ́КАТИ,** аю, аєш, *док., що, жарг.* Заховати в ничку, приберегти щось для власного використання, часто вкравши або взявши без дозволу. *Я згадала, що вдома на кухні часом приникувала одну-дві цигарки на навісних шафках, майже під стелею* (з газ.); *— Сядемо покуримо? — запропонував Дордже. — Диви, який я скарб приникав. І він дістав із кишені трохи прим'яту пачку .. важких солодких сигарет із корицею, гвоздикою та бозна-ще якими спеціями* (І. Карпа).

ПРИНИ́ШКЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **прини́шкнути.** *— Еге-е! — протяг він наче до себе, скинув з плеч рушницю й бахнув над головами принишклих втікачів* (М. Коцюбинський); *Вірця стояла принишкла, боялась слово вимовити, боялась поворухнутись* (Л. Дмитерко); *Побризкані росою трави стояли тихі, принишклі, бо ранок був теж тихий та безвітряний* (Григорій Тютюнник); *Ми пливли під вербами, наче в зеленому гроті; тут стояла принишкла сутінь, і лише подекуди вгорі жаром світились китиці стиглої калини* (В. Близнець); *Промовчав Антон Герасимович, задумливо дивився в принишклий на столі телефонний апарат* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм., перен.* Який став менш активним, утратив ознаки життєдіяльності. *Під кручею десь далеко внизу, лежав принишклий, знесилений від спеки Дніпро* (Ю. Збанацький); * Образно. *Тиша була повна причаєних звуків, а порожнеча — принишклих небезпек* (Ю. Смолич); *Защеміли принишклі рани від довгого й настирливого катування в цьому льоху* (Іван Ле).

ПРИНИ́ШКЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **прини́шклий.** *З палацу нічого не чулося. Ця таємнича принишклість лякала більше, ніж гомін і галас погоні* (Ю. Смолич); *Загальна прибитість і принишклість у місцевкомі письменників казала, що сталася якась велика і грізна подія* (Д. Гуменна); *Всупереч звичаю не було в князя трапези разом з боярами й воєводами, в Києві панувала настороженість і принишклість, зготовлялося щось лихе* (П. Загребельний).

ПРИНИ́ШКЛО. Присл. до **прини́шклий.** *Коридорами вже ходили парами, трійками й поодинці молоді вчительки, обережно й принишкло снували нужденні фігури старих, колись статечних педагогів* (Б. Антоненко-Давидович); *Орися сидить принишкло, нервово перебирає пальцями оборочку фартушка, блідість поволі зникає з її обличчя* (Григорій Тютюнник); *Душі, звиклі принишкло опускати очі долу, злодійкувато заметалися довкруги: а що можна потягти до гнізда, барлоги, нори?* (О. Бердник); *Птах сидів на руках принишкло, лише час від часу вивертав голову і дивився в небо* (Ю. Логвин); // *у знач. пред. Дрижать шибки, обсипається стеля, трусеться посуд, у вухах гупає, ляскає. Це горішні повернулись із вугільної експедиції .. А внизу тихо, принишкло* (В. Винниченко).

ПРИНИ́ШКНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* прини́шк, ла, ло *і* прини́шкнув, нула, ло; *док.* 1. Перестати рухатися й видавати звуки; завмерти. *Щось підозріло зашелестіло в кущі глоду і поповзло. Хлопці спочатку були злякалися і принишкли* (О. Копиленко); *Почувши стукіт копит, вона* [пташина] *занепокоїлась, принишкла, а потім безтурботно вискочила на купину* (М. Стельмах); *Діти принишкли. Вони ждали, що він почне соромити Димку, а вчитель мовчав* (К. Гриб); // Намагаючись бути непоміченим, застигнути де-небудь; причаїтися. *Янко наблизився до старої яблуні над ровом. Гарик принишк за кущем* (М. Трублаїні); *Прийшли діти до рівчака, зарослого низькими кущами. Василь пригнувся, принишк* (О. Копиленко); *Я ледве прошмигнув між ногами дорослих і, затаївши дух, принишк у кромішній тьмі* (Б. Антоненко-Давидович); // Перестати віяти (про вітер). *Вітер принишк у густому очереті понад ставом* (В. Кучер); // Стати нерухомим, перестати утворювати звуки від припинення дії зовнішньої сили (про предмети). *Лежить, не зворухнеться на воді латаття, біліють великі квіти лілей, таємничо принишкли очерети* (О. Гончар); *Маревіють сосни і дуби, принишкли зарості малини і ліщини, причаїлася комашва під папоротниками* (М. Малиновська); // *перен.* Виявлятися неяскраво, невиразно, бути прихованим (про почуття). *В глибині цих синіх, як морське плесо, очей принишкла, здавалось, якась нерозгадана журба-таємниця* (О. Донченко); *Обличчя в неї було таке перелякане. Такий жах принишк і тремтів їй в очах* (А. Головко); // Зменшити силу, рівень вияву (про звук, колір і т. ін.). *В кабінеті жовто-червоний присмерк. Потьмянів, принишк скляний блиск дерева й металу* (В. Винниченко); *Музика з патефона принишкла, світло зникло, а згори Нестора залило жовте світло* (Любко Дереш).

2. *перен.* Перестати активно діяти; притихнути. *Гафійка принишкнула — згадує...* (Д. Бузько); *Хома відразу витверезився, принишк* (О. Довженко); *Каленяк уже давно не бачив свою дружину такою смирною. Побоювався, що вчинить веремію, а вийшло навпаки — принишкла* (М. Ю. Тарновський); *На нас обвалилася рясна нічна злива з вкрадливим лопотанням по молодому листі .. Ми відразу принишкли, але розповзатися по кімнатах не поспішає ніхто* (С. Андрухович); // Перестати виявляти ознаки життя, діяльності. *Ціле містечко Августове принишкло, терпляче підставивши боки своїх хаток під осінню зливу* (Олесь Досвітній); *Село принишкло, мов перед грозою* (А. Михайленко); * Образно. *Майнула думка повернути просто степом до Карасу. Навіть схопився* [Саїд], *але то була тільки іскра незгаслої ще Саїдової енергії, що блиснула й одинока принишкла* (Іван Ле); // Перестати діяти (про машини, механізми). *Тихо в полі. Принишкли гармати* (О. Довженко); *Малого в сховище внесли, принишкли телефони* (М. Рудь); *Принишкнувши в складках місцевості, густо зеленіли фарбованими стволами батареї* (О. Гончар).

ПРИНОРОВИ́ТИ *див.* **принoро́влювати.**

ПРИНОРОВИ́ТИСЯ *див.* **приноро́влюватися.**

ПРИНОРО́ВЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **приноровИ́ти.** *Задля більшої глядацької цікавості фільм супроводжували спеціально приноровлені до сюжету музичні композиції у виконанні великого професійного концертного оркестру з 30 музикантів* (з наук.-попул. літ.); *Обряд, як знаємо, мусить бути приноровлений до індивідуальности тих, для котрих призначений* (з рел.-церк. літ.).

ПРИНОРО́ВЛЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **приноровИ́ти** і **приноровИ́тися.** *Принимання* [запозичення] *слів з одної слов'янської мови до другої робилося не раз в надто великій мірі і без приноровлення до духу і звукових правил рідної мови* (І. Франко).

ПРИНОРО́ВЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **приноро́влювати** і **приноро́влюватися.** *Поняття "адаптація" містить у собі декілька значень, зокрема пристосування, приноровлювання до умов існування* (із журн.); *Приноровлювання методів притягання до збірної відповідальности за чужі вчинки мусить бути так само осуджене, як і акти індивідуального терору* (з газ.).

ПРИНОРО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИНОРОВИ́ТИ,** влю́, ви́ш; *мн.* приноровля́ть; *док., що до чого, розм.* Пристосовувати до яких-небудь умов, обставин. *Женщина* [жінка], *котра .. інтересується всім, що високе і красне, всіми* [всіма] *тими .. ідеями, які порушують сучасних людей, і старається по своїй змозі приноровлювати своє життя до них, .. така женщина єсть у мене емансипована* (І. Франко); *— Нехай чоловік буде умний* [розумний] *і розсудливий скільки хоче, але коли він цієї філософії не вміє приноровити до життя, то ця філософія неправедна* (О. Кобилянська).

ПРИНОРО́ВЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИНОРОВИ́ТИСЯ,** влю́ся, ви́шся; *мн.* принороввля́ться; *док., до чого і без дод., розм.* Пристосовуватися до яких-небудь умов, обставин. — *В житті нам багато чого не до серця, а мусимо терпіти, приноровлюватися, фарбуватися, таке явище по-вченому "мімікрія" зветься* (М. Стельмах); *Приноровитися до незвичної роботи було нелегко* (П. Загребельний).

ПРИНО́С, у, *ч., розм.* Те, що хто-небудь приносить як дарунок; приносини. *Спокійно і в достатку прожив дяк у цьому селі до тепла: люди давали на школу щедрі приноси, учні були здібні й швидкі до науки* (Валерій Шевчук); — *Правда, жінки по малій спромозі своїй малі і приноси приносять, то прошу вже вас, прийміть, що є — хоч і не дорогий дарунок, зате од щирого серця* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); [Дікеополь:] *Не гордуй приносом тим, Владарю Діонісе, і прийми його Від мене й мого дому* (А. Содомора, пер. з тв. Арістофана); * У порівн. *Успенська церков-твердиня з монастирем у густій зелені курила димом, мов жертвенний принос* (К. Гриневичева).

ПРИНО́СИНИ, ин, *мн., розм.* Те саме, що **прино́с.** *Копронідос поклав на вікні свої приносини, вдарив три поклони перед чудовним образом* (І. Нечуй-Левицький); *Недовго ти ішов крізь скиписті* [сильні] *морози... Та часом, ідучи, не обпалив душі На язиках снігів на звуженій дорозі? Я жду давно приносин — показуй бариші...* (П. Мовчан); * Образно. *І я бачу її, бачу ту, кому до страдницьких ніг клали поети всього світу і всіх століть найдорожчі свої приносини. Бачу матір* (М. Рильський).

ПРИНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *недок.*, **ПРИНЕСТИ́,** су́, се́ш, *док.* 1. *кого, що.* Несучи кого-, що-небудь, доставляти кудись. *До мене приносять лампу і прохають на чай* (М. Коцюбинський); *Іноді і сам* [Андріяка] *падав замертво, оглушений шворнем, так що приносили його потім старій Андріячисі в рядні* (О. Гончар); *Час від часу Акут приносив недужому соковиті плоди, які тамували спрагу і зменшували гарячку* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Орел йому* [стрільцеві] *й каже:* — *Принеси мене до своєї хати та годуй мене м'ясом доти, поки в мене крила повідростають* (з казки); *Принесуть діти калину додому, бабуся пов'яже її в пучки і повісить на горищі* (В. Чухліб); // *що і без прям. дод.* Своїми внесками збільшувати розміри майна, прибутків. *Дочки не принесуть, а й що є, то рознесуть* (Панас Мирний); *Дружина в придане принесла йому не гроші, а десятини* (М. Стельмах); // *що.* Приходити з якимсь повідомленням. *Бабі Зіньці страх як хотілось сказати Романові, що вона принесла добру звістку про Соломію, хотілось втішити засмученого хлопця* (І. Нечуй-Левицький); *Увечері, повертаючись із допитів, люди почали приносити нові чутки* (І. Багряний); // *що.* Доставляти інформацію (про засоби зв'язку й масової інформації). *Телеграф не приносив жодної цікавої вістки* (І. Багряний); *В'язання вже випорсало їм* [бабам] *з рук, але вони теж нетерпляче очікували, що ж сьогодні принесе радіо з фронту* (Яків Баш); *Вечірні газети не принесли жителям столиці ніяких важливих новин, вони лише знов і знов повторювали те, що було видрукувано в ранкових* (В. Владко); *Радіо принесло радісну звістку про те, що ворога відкинуто з берегів Дінця на дев'яносто кілометрів* (Микита Чернявський).

2. *кого, що.* Силою свого руху доносити що-небудь (про вітер, течію). *Вітер приносив запах вареної страви, що притягував селянина, мов рибу — живець на крючку* (В. Барка); *Налетів дужий порив вітру, мало не зірвав з осокорів могутніх крон, приніс звідкілясь клубок густої пилюки* (Ю. Збанацький); *Що було потім? Що буде потому — хтозна... Може, течія принесе Доброніґу до жіночого монастиря десь на Видубичах, або вирятує її якийсь рибалка і зробить своєю жоною* (Г. Тарасюк); // *що.* Силою свого руху спричиняти певні фізичні явища (про вітер, течію). *Погода тут файна. Хоч часами вітер приносить дощі* (М. Коцюбинський); *Мабуть, цей холодний вітер незабаром принесе на поля сніг* (М. Чабанівський); // *безос., кого, перен., фам.* Приходити, приїжджати куди-небудь нежданим або небажаним. *Мене по волі і неволі Носило всюди. Принесло На старість ледве і додому* (Т. Шевченко); *В кутку, укрившись брезентовим плащем, спав Тетеря. "Принесло його на мою голову. Орися тепер побоїться вийти до озера", — роздумував Тимко* (Григорій Тютюнник); — *Чого б то тебе принесло, дитино?* — *Того, бабо, що вже Перемога і до сільради кличуть на мітинг...* (І. Драч).

3. *кого, що.* Приходячи, мати на собі, із собою що-небудь. *В складках своєї одежі приносив запах полів, мов старозавітний Ісав* (М. Коцюбинський); *Гомінкою юрбою вони враз заливали залу, приносили свій пах шкіри, дьогтю, шмаровидла, махорки, навіть куряви сільських доріг* (Б. Антоненко-Давидович); *Левко пройшовся по хаті, зупинився перед жердкою, з якої звисала голубенька спідничка, до неї причепилась надламана стеблина лугового дзвіночка. Видно, аж з лугу принесла його Христина* (Панас Мирний); — *Гляди з собою казармених не принеси. Жінка моя за блощиць і тебе, і мене з світу зжене* (З. Тулуб); * Образно. *В небі ластівка мріє далека, що на крилах весну принесла* (В. Сосюра); // *що.* Приходячи, приїжджаючи, бути під впливом вражень, мати якесь почуття, настрій і т. ін. *Вечорами приходила з сусідньої дачі кучерява курсистка, заслана звідкись. Вона приносила на обличчі казковий, не з цього світу захват, а під пахвою книжку* (М. Коцюбинський); *Краще вже в затінку постояти, краще знову принести додому нерозхлюпану тривогу і ні перед ким не розкриватися з нею* (М. Стельмах).

4. *що.* Своєю появою, присутністю змінювати стан чогонебудь, викликати певний настрій, почуття і т. ін. у когось. *Розлад у Сніжковій сім'ї все глибше пускав своє коріння .. Свавільна дочка завжди приносила свари* (К. Гордієнко); *З одруженням нічого, власне, не змінилося в побуті Івана Івановича, тільки, звісно, дружина принесла в домівку жіночу охайність* (М. Рильський); // Спричиняти своїми діями кому-небудь щось (горе, щастя, радість і т. ін.). *Що день Божий Радості приносить Своїй матері щасливій Дочка уродлива* (Т. Шевченко); *Жертва лише тоді доцільна, коли вона приносить щастя, радість, блаженство й визволення тим, в ім'я кого вона діється* (О. Бердник); *Невже так було треба тих грошей? Дали вони спокій, принесли щастя, веселість, здоров'я?* (М. Коцюбинський); — *Як собі не суди мене, а я не відступлюся від тебе. От і думай, що хочеш і як хочеш! Не заставляй мене і комусь і собі принести горе!* — *пригинаючись швидко вийшов* [парубок] *з хати* (М. Стельмах); // Своїми діями, діяльністю здобувати що-небудь для когось, чогось. — *Я піду куди треба, я впаду навколішки, я виблагаю і принесу вам землю!* (М. Коцюбинський); *Як переможець приніс він* [еллін] *знаття нам про те, що можливе, Що неможливе в природі, про розуму межі останні* (М. Зеров); // Своєю діяльністю збагачувати зміст, склад чого-небудь. — *Я марила, а життя пливло мимо мене, і я нічого йому не давала, нічого не приносила* (Г. Хоткевич); *Богдан-Ігор Антонич приніс у нашу літературу неймовірний естетизм думки і художньої форми* (з газ.).

5. *що.* Створювати наслідок своєї дії, впливу (про що-небудь). *Розпутне життя в молодості приносить хворобу на стариї* [старі] *кості* (Номис); *Марна робота не приносила насолоди* (І. Білик); *Сон приніс капітану силу й бадьорість* (Ю. Збанацький); // Давати результати свого росту, розвитку. *Як дерево, що не приносить плоду, А тільки кида на родючих тінь, Висмоктує з-під їх коріння воду, Ще й пнеться понад них у височінь — Так ти живеш* (Д. Павличко); *Тут продавали рис, що дає врожай сто зернин з одної; маїс, який при двохстах зернинах з одної приносить три врожаї за вісім місяців* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Давати якийсь результат (про чиюсь діяльність). — *В тому ж Балараті якийсь рудокоп знайшов самородок вагою в шістдесят п'ять кілограмів .. Змах заступа, який приносить одинадцять тисяч франків щорічної ренти, оце-то справжній змах!* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Не спали голодні й холодні, котрим денний заробіток не приніс ні шматка хліба — загасити голодну згагу* (Панас Мирний).

6. *кого, розм.* Народжувати дитину. — *Куди, молодице, зібралася? — гукає через пліт з сусідського подвір'я Василина Величко, дебела, важкотіла жінка, яка, проклинаючи свою долю, мало не щороку приносить Миронові дітей* (М. Стельмах); *Вона мало не щороку приносила йому то сина, то дочку...* (С. Чорнобривець); *Капітан зманив у нас дівку, Оксану. Так вона утекла від нього і принесла сього хлопчика* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Я тобі скільки казала, не волочися, бо зараз такий час, що якусь заразу тільки так можна підхопити, чи ти, може, хочеш, щоб ця шваль тобі дитину принесла?* (А. Дністровий).

7. *що.* З'являтися разом із настанням якогось часу. *В життю* [житті], *мов на шляху, лиць сотні стрічаєш .. Зирнеш, заговориш і стиснеш за руку — Найближча хвилина приносить розлуку* (І. Франко); *Коли в людини ще є якась можливість можливостей, ранок приносить завжди енергію і надію* (Л. Старицька-Черняхівська); *Кожний день приносив Софії нові несподіванки й тривоги* (А. Шиян); [В а с и л ь:] *Тепер ним* [лицарством] *нічого не вдієш. Інші часи настали — інші заміри принесли* (Панас Мирний); *Ранок приніс тривожну несподіванку: вороги уже попереду* (В. Козаченко).

Віддава́ти (прино́сити) / відда́ти (принести́) в же́ртву *див.* **віддава́ти; (1) Принести́ пови́нну** — визнати свою вину, провину. *Вони, наче кам'яні, стояли похилившись. Здавалося, повинну у великій провинності принесли вони з собою* (Панас Мирний); **(2) Прино́сити / принести́ ща́стя** *кому* — чарівним способом робити когось успішним, удачливим. *Хай у кожному корчі палахкотить маленьке диво ночі: живий теплий вогник* [світлячок], *який розцвітає в лісі тільки на добру погоду і всім, хто потримає його в руках, приносить щастя* (В. Близнець); *Пістоль вважався фамільною реліквією, яка приносить щастя* (В. Лис); *Згадала все, кожнісіньку дрібничку. І хату нашу, і оту криничку, і над вікном гніздечко ластовине, що щастя принести було повинне* (Л. Костенко).

○ **(3) Прино́сити / принести́ в дар,** *у знач. дієсл.* — дарувати. *Твоє кохання Приносить в дар І юнь, і радість, І співу чар* (В. Стус); *Після того Копронідос підступив до отця Ісакія. Три дні ходив він до ченця, запобігав у його* [нього] *ласки й віри.., приніс в дар матерії на рясу, три пляшки рому* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **Бі́да́ (скру́та, напа́сть** *і т. ін.)* **принесла́** *див.* **біда́**[1]; **Бог (Госпо́дь) несе́ / приніс** *див.* **Бог; Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти** *і т. ін.)* **/ покла́сти (принести́, скла́сти** *і т. ін.)* **на ві́втар (на олта́р)** *див.* **кла́сти; Лиха́ годи́на несе́ / занесла́ (принесла́, приволокла́** *і т. ін.) див.* **годи́на**[1]; **Ли́хо несе́ / принесло́** *див.* **ли́хо**[1]; **(4) Принести́ в пелені́ (у припо́лі)** *кого, зневажл.* — народити позашлюбну дитину. *Багачі своїми поглумками проходу не давали: — Дождалась? Ждала мати червінців таврійських, а дочка натомість байстря в пелені принесла!* (О. Гончар); *Офіцерик потім кудись завіявся.., а бідна попівна принесла оцього студента в приполі* (Ю. Збанацький); — *Кажуть, Одарка знову вагітна! Ось тобі і вдова! П'ятеро дітей має й шостого незабаром у пелені принесе* (С. Талан); **Соро́ка на хвості́ (на крилі́) принесла́** *див.* **соро́ка; Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й** *і т. ін.)* **несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́** *(зневажл.* **притаска́ли)>** *див.* **чорт; Яки́м ві́тром (яки́ми вітра́ми) [принесло́ (занесло́)]? <Які́ вітри́ принесли́ (занесли́)?>** *див.* **ві́тер.**

ПРИНОСИ́ТИ, ошу́, о́сиш, *док., що, розм.* Поноси́ти (у 3 знач.), поки одяг чи взуття не втратять новий вигляд або не стануть зручнішими в носінні; обноси́ти. *Приносити нові чоботи.*

ПРИНО́СИТИСЯ, о́шуся, о́сишся, *недок.,* **ПРИНЕСТИ́СЯ,** су́ся, се́шся, *док.* 1. *перев. док., розм.* Приходити, приїжджати, прилітати швидко куди-небудь. *Принеслася* [кобила] *якось перед Іванову хату, стала та й дожидає, заки ґазда вийдуть із хати та примістяться на возі* (Л. Мартович); — *Чи не на крилах, бува, принеслися, Настасе Парамоновичу?* (Яків Баш); *Невдовзі підбіг Ратко з жоною Янкою та батько, потім збіглися й сусіди з Гончарівки та Копиревого кінця, а згодом принеслись Боричевим узвозом і з города* (І. Білик).

2. Те саме, що **доно́ситися;** долинати звідки-небудь (про запахи, звуки). *Пташиний виклюнеться спів Із лісовинного спокою... Хай принесеться листям спів І спиниться понад тобою* (М. Йогансен).

3. *тільки недок.* Пас. до **прино́сити.** *Господиня дому в супроводі одного з відповідальних членів родини простувала на базар, вибирався найбільший, найбіліший, найкращий індик, урочисто приносився додому* (П. Загребельний); * Образно. *Важливішим було милосердя до людей, а не до їхнього минулого, частки якого приносились у складках зморщок, у глибині очей* (Г. Пагутяк).

ПРИНОСИ́ТИСЯ, о́ситься, *док., розм.* Утратити новий вигляд або стати зручнішим у носінні (про одяг або взуття); обноси́тися (у 1 знач.). *Форма шелестіла від ходи, аж порипувала, наче накрохмалена. "Нічого, приноситься", — думав я* (Григір Тютюнник).

ПРИНОСОВИ́Й, á, é, *анат.* Який міститься, розташований біля носа. *До переліку основних краніальних ознак сліпаків належать такі, як відносна довжина носових кісток, морфологія "приносових" і заорбітального швів черепа, форма тім'яних кісток та ін.* (з наук. літ.); *Оскільки слизова оболонка порожнини носа і приносових пазух мають функціональну спільність, запалення анатомічних структур носа та пазух частіше відбувається паралельно* (з навч. літ.).

ПРИНОТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИНОТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, рідко.* Те саме, що **нотува́ти;** занотовувати. *Вкінці удався* [Густав] *й на поле, взявши з собою мапу і шнур, міряв, бродив .. та принотовував кождий ступінь* (І. Франко); *Вище .. я принотував село Смереків як тип переходовий від служебного до тяглого: головним обов'язком сього села були "підводи": в інв[ентарі] 1545 р. смереківці дають підводи королівським дворянам* (М. Грушевський).

ПРИНОТУВА́ТИ *див.* **принто́вувати.**

ПРИНОША́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що, заст., уроч.* Прино́сити. [Перелесник:] *Будь моя кохана! Звечора і зрана самоцвітні шати буду приношати, і віночок плести, і в таночок вести* (Леся Українка); *Вона* [людина] *мурує і кує, І розкриває неба шати, І все, що створене, своє Готова щедро приношати* (А. Малишко); *Цар звелів: "Дванадцять ловчих, — всі слідом за мною сміло, Пружні луки приношайте, подавайте добрі стріли, Стежте пильно і зважайте, скільки звіра ми забили"* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПРИНО́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **прино́сити.** *Я й до церкви прийшла не так-то убрана: чорна хустка прохоровська приношена, свитянка біла* (Ганна Барвінок); *Його нова смушева шапка аж наче горіла між старих, приношених шапок* (Л. Юхвід); *Македониха теж взяла до своєї хати двойко хлоп'ят, одягнених у старенькі пальтечка, обутих у приношені валянки* (А. Шиян); *Уявіть собі довготелесого чолов'ягу в старому капелюсі з широкими крисами, в сірому приношеному пальті, що сягає сливе до самої землі, в мештах стоптаних і загнутих носками вгору* (Ю. Винничук).

2. *у знач. прикм., перен.* Те саме, що **поно́шений** 3. *До зали увійшла з тацею, заставленою повними келишками і причерствілими канапками, добре вже приношена Малгося* (Р. Іваничук).

ПРИНО́ШЕННЯ, я, *с., заст.* 1. Дія за знач. **прино́сити** 1. *Йому пригадались малюночки у тій книзі, що представляли людей у дивному одязі, з різними під ними написами: "Вигнання Адама з раю", "Приношення в жертву Ісаака", "Запродання Йосипа братами до Єгипту"...* (У. Самчук); *Молитовний настрій ще в дохристиянську пору виявлявся у формі молитви до богів та певного приношення їм жертви* (з навч. літ.).

2. Подарунок, дар (у 1, 3 знач.). *Хоч як лякав своїх прихожан п'яненький попик, приношень і пожертвувань на церкву було занадто мало, щоб триматися панотцеві Лісовському серед перших громадян Рогатина* (П. Загребельний); * Образно. *Лиш ти, Доле, байдужа До приношень. Лишень одна Ти не дбаєш про вівтарі. Будь до мене ласкава, Як раніше, володарко* (А. Содомора, пер. з тв. Евріпіда).

ПРИНТ, а, *ч.* Зображення (у 2 знач.), надруковане на тканині, папері або іншому матеріалі (у 1 знач.). *Рибочка лізе в правильну коробку й викопує звідти бавовняну тайську торбу з принтом ляльки* (І. Карпа); *Жінки вдягнуті елегантно й достатньо розкуто: світлі кольори, модні фасони, квітковий принт, взуття на високих підборах* (із журн.); *Принти — це індивідуальний стиль: тобі необов'язково підлаштовуватися під модні тенденції сезону, досить підібрати принти та візерунки, які тобі подобаються* (з газ.).

ПРИ́НТЕР, а, *ч.* Зовнішній пристрій комп'ютера для друкування літерно-цифрової або графічної інформації. *Паролі часто використовують для заборони доступу до конкретного периферійного обладнання, такого як принтери і гнучкі диски* (з навч. літ.); *Віта натиснула потрібну кнопку на клавіатурі, і принтер загув, за кілька секунд з його надрів поповз аркуш паперу з видрукованим текстом* (А. Кокотюха); *— Ось тобі роздруківка. — З щілини принтера вислизнуло кілька листів паперу, Валько підхопив їх і простяг мені* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Котигорошко вже мав перед собою білий аркуш з видрукуваною принтером якоюсь карлюкою* (В. Кожелянко).

△ **(1) Ла́зерний при́нтер,** *інформ.* — принтер, який здійснює друк порошковою фарбою (тонером). *Лазерні принтери свою назву отримали завдяки наявності в них лазера, за допомогою якого зображення переноситься на фотобарабан та електризує його* (з наук.-попул. літ.); *Це була програмка на виставу, видрукувана у трьох кольорах на лазерному принтері* (О. Ірванець); **(2) Струми́нний при́нтер,** *інформ.* — принтер, який здійснює друк за допомогою рідких чорнил. *На широкоформатних струминних принтерах друкують рекламні білборди, за допомогою інтер'єрних роблять стенди і плакати, а фотопринтери краще за інших друкують фотографії на спеціальному папері* (із журн.).

ПРИ́НТЕРНИЙ, а, е. Стос. до принтера, пов'язаний з ним. *Вона щойно зайшла до кабінету тактичного підрозділу агентства, і солодкавий аромат вечірніх парфумів домішався до запахів копченої риби, кави і принтерного паперу* (В. Єшкілєв); *Фото особи в новий український закордонний паспорт уже не вклеюється, а вноситься методом лазерного гравіювання або принтерного друку на вкладку з полікарбонату* (із журн.).

ПРИНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **принтува́ти.** *Крім одягу, принтований льон нерідко використовують для виготовлення й декору аксесуарів — головних уборів, шарфиків, сумок, рюкзаків* (з мови реклами).

ПРИ́НТОВИЙ, а, е. Прикм. до **принт.** *Меблева принтова тканина оптом і вроздріб за вигідною ціною* (з мови реклами).

ПРИНТСКРИ́Н, а, *ч., інформ.* 1. Клавіша на комп'ютерних клавіатурах або сукупність клавіш на інших пристроях більшості сучасних операційних систем, що використовують графічний інтерфейс, при натисканні на які копіюється зображення поточного стану екрана в буфер обміну. *Щоб зробити скриншот на комп'ютері, вам потрібно натиснути лише одну спеціальну клавішу принтскрин на клавіатурі, що знаходиться в правому верхньому кутку* (з навч. літ.).

2. Зображення поточного стану екрана, отримане таким способом; скриншот. *В конверті виявився принтскрин .. — супутникова фотографія, на якій якраз помістився центр міста — квартал, де я мешкаю, і той, де мій офіс* (Любко Дереш); *Принтскрин екрана можна зробити різними способами залежно від моделі телефона* (із журн.).

ПРИНТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **принтува́ти.** *До найпопулярніших на сьогоднішній день відносять такі види принтування: прямий друк, сублімація, термотрансферне перенесення, УФ-друк* (з навч. літ.); *Тривалість майстер-класу з принтування одягу — до 6 годин залежно від рівня складності принтів* (з газ.).

ПРИНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Наносити принт на тканину, шкіру і т. ін. *Зображення найвідомішого в Україні бойового песика Патрона принтують на футболках, чашках, сувенірній продукції* (із журн.); *Чи знали Ви, що принтувати можна ще й джинси? Ми можемо нанести принт на будь-який вид джинсової тканини: куртки, жилетки, спідниці, шорти, сумки* (з мови реклами).

ПРИНТУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* 1. Піддаватися принтуванню. *Атласна тканина добре принтується, завдяки чому широко використовується для виготовлення рекламної продукції* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **принтува́ти.** *Багато створених молодою художницею малюнків принтується на різних виробах* (із журн.); *Кожна річ принтується на замовлення!* (з мови реклами).

ПРИНУ́КА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **приму́шування.** *Як не даси з просьби, то даси з принуки, а чого просьба не докаже, то докажуть буки* (Номис); *— А вони чому вирішили саме тут поселитись? — Не самі поселились. Принукою їх поселили* (О. Гончар); *Я не смію захопити тебе силоміць, ти знаєш... Ще рік тому я забрав би тебе, але я пізнав, що таке принука. Будь моєю з доброї волі* (Р. Андріяшик); // Той, хто примушує до чогось. *"Гриць наварив, Гриць і поживай!" Тільки що я собі теє промовив, мене наче вхопило: годі панькатися з тією принукою* [чортом] (Марко Вовчок).

2. Те саме, що **запро́шення.** *Якби ти знав, як много важить слово.., Ти сіяв би слова потіхи і принуки, Мов теплий дощ на спраглі ниви й луки, — Якби ти знав!* (І. Франко); *Коли б Галя не була промовила "прошу говорити", то хто знає, чи їмость була би так хутко зважилася на слова. А так Галина принука заставила їмость обізватися, не надумуючись* (Л. Мартович); [М а р т а:] *У нас не так ведеться, як буває в інших, що і їсти і пити настановлять, а принуки немає* (С. Васильченко); *Прибрана перлами, в алтабасовому кунтуші, привчалась вона до звичаїв і чатувала на гостей ласкавим словом принуки* (Н. Королева).

3. Те саме, що **обо́в'язок.** *Знов пориває дух до згір'їв тих принадних, До затишних долин, нагірних бурчаків І навіть — до світлиць, принукою досадних, Що розум юний з них на волю рвавсь-летів* (П. Куліш); *Тарас, підбивши подушку, веселою безсоромністю давно відхрестившись від шлюбу, уявив жінку..: його красуня з персиковим пушком над губою, його згуба.., його листувальна сибірська надія, принука вибалакатись на папері, перша стріча* (Є. Пашковський).

4. *перен.* Те саме, що **по́штовх** 3. *— А, отче Дем'яне, ви?.. — Так, це я, вельможний князю. Важливі й страшні справи принукою стають, мусив іти і потурбувати вашу милость* (Іван Ле).

Да́ти прину́ку *див.* **дава́ти.**

ПРИНУКА́ТИ *див.* **прину́кувати.**

ПРИНУ́КУВАТИ, ую, уєш, **ПРИНУКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок., кого і без прям. дод., розм.* Те саме, що **понука́ти** 1, 2. *Мені крізь дрімоту вчувалося іржання кобилиці, яку принукувала голими литками дівчина з ясними косами* (М. Дочинець); *— Який же в вас начальник? Чи добрий чоловік? Чи робочий? Чи, може, тільки ладен повсякчас кричати, та принукувати, та поганяти? Знаю я ті начальства!* (І. Нечуй-Левицький); *На землі нашого брата значно більше, аніж пана, і ми повинні принукати його до праці, а не він нас* (Іван Ле); *Довго плакала вона й сумувала, аж тут брати почали її принукувати, щоб ізнов заміж виходила* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Ліс нині наче зачарований, такий гарний. Тиша в нім панує. Спокій, глибина немов принукає чоловіка що раз, то більше вглиб* (О. Кобилянська); *Я подумав: "Ні, не страх вона поборола, а знайшла в собі силу подивитися на себе збоку і навіть у чиїйсь присутності. Але... от загадка — людина, що її принукало це зробити?"* (Р. Андріяшик).

ПРИНЦ, а, *ч.* 1. Титул правителя, монарха в деяких європейських країнах, а також особа, що має цей титул. [Д у н к а н:] *Усі, хто поруч з троном нашим, — знайте: На нього право ми передаєм Своєму первістку Малкольму й титул "Принц Кемберлендський" надаєм йому* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. Син або член родини правителя, монарха. *Розіслав тоді граф людей по світу скликати гостей на весілля своєї доньки, яку посватав заморський принц* (з казки); *Коли Уельський принц зійшов на батьків трон, Він, як наказує традиції закон, Перед підданцями промову мав поважну* (М. Рильський).

3. *перен.* Про красивого, заможного, чесного молодого чоловіка, хлопця. *Терехівці спершу думали, що десьліпшу партію має* [Люда], *а потім злостились: вельми горда, принца чекає, а принц раптом візьме і не з'явиться...* (В. Дрозд); *— Я нічого. Просто з біса закортіло подякувати тобі, Еклі, за те, що ти — справжній принц, ось і все, — відповів я щиро-щиро. — Ти, малий, хлопець на всі сто!* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

Некороно́ваний коро́ль (мона́рх, принц *і т. ін.) див.* **коро́ль; (1) Принц кро́ві (кро́ви):** а) монарший титул, що стосувався законно народжених нащадків по чоловічій лінії французьких королів дому Капета, які мали право успадкувати престол, а також особа, яка має такий титул. *Прямі нащадки монарха — його сини, онуки в XVII–XVIII ст. називались не принцами крові, а членами королівської сім'ї* (з навч. літ.); б) титул законно народженого нащадка чоловічої статі правлячого монарха, який має право на успадкування престолу, а також особа, яка має цей титул. *Право на навчання означає, що жінка, яка хоче добитися визнання в суспільстві, мусить бути освіченою, а не просто добре вміти дурити голови міністрам і принцам крові* (С. Пиркало); *Часу лишилось дуже мало, а треба ще було приготувати мундири, в яких сім років тому зустрічали якогось принца крові* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПРИ́НЦЕПС, а, *ч.* У Стародавньому Римі за принципату — перший у списку сенаторів — особа, у руках якої зосереджувалася вся влада; офіційний титул римських імператорів цього періоду. *Золоті орли .. з часів імператора Септимія Севера були знаками найвищої влади у Римі, себто зримим упроявленням титулів Августа, Домінуса та Принцепса Римського Сенату* (В. Єшкілєв); *Магістрати почали отримувати платню від принцепса, від нього ж залежав термін їх перебування на посаді* (з наук. літ.).

ПРИНЦЕ́СА, и, *ж.* 1. Спадковий титул правительки, монархині в деяких європейських країнах, а також особа, що має цей титул. *Фіннела, хоч і була в школі новачком, тішилася великою популярністю — не так через свій титул принцеси, як завдяки родинному зв'язку з Ейрін* (О. Авраменко); *На тлі блакитного неба сяє дівоче вбрання, вишите часом з таким бездоганним смаком, якому позаздрили б і принцеси* (О. Довженко).

2. Дочка короля (у 1 знач.), дружина принца (у 1 знач.) або жінка з монаршої родини. *Солдат став знатним паном, і йому розповіли про всі дива в цьому місті, і про короля, і про чудову принцесу, його дочку* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); *Принцеса Діана була дуже яскравою особистістю* (з газ.).

3. *перен.* Про красиву, чепурну молоду жінку, дівчину. *Рената не сумнівалася, що зустріне брата з красунею, з принцесою, то нічого, що східньої* [східної] *крови* (Олекса Ізарський); *Поставила її* [Устинку] *бабуся на лавку біля вікна, дивиться не надивиться. — О, тепер ти в мене справжня принцеса!* (К. Гриб); *— Рива, — господар представив доньку, зробивши рукою жест .. — То моя гордість, моя принцеса* (А. Кокотюха).

4. *зневажл.* Про пихату, гордовиту молоду жінку або дівчину. [С о л о м і я:] *Чудна ти, та ще й дурна! Наче я від себе; я сказала те, що мені звеліли .. Прощай! (На виході про себе). Побіжу у двір, скажу, що й на мову не дається... Принцеса, куди ж пак! Як губу закопилила! Я не гірша за тебе* (І. Карпенко-Карий); *Вона сама, сама, нарцисична егоїстка, гординею своєю дурною, пихою дешевою .. підопхнула його до крапочки, де ж пак, принцеса знайшлася* (О. Забужко).

(1) Принце́са кро́ві (кро́ви) — титул законно народженого нащадка жіночої статі правлячого монарха, який має право на успадкування престолу, а також особа, яка має цей титул. *В гаремі постійно проживає не менше двох тисяч людей — рабинь, служок.., принцес крові, малолітніх принців крові, євнухів...* (В. Малик).

ПРИ́НЦИП, у, *ч.* 1. Основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, учення, теорії, ідеологічного напряму і т. ін. *Під час роботи над Словником автори притримувалися інтегральних принципів термінотворення, коли проблема номінування того чи іншого поняття вирішується індивідуально* (з наук. літ.); *Встановити загальні принципи художнього перекладу можливо. Дати готові рецепти на всі випадки перекладацької практики — про це й думати годі* (М. Рильський); *Нехай що завгодно базікають запопадливі гнучкодумці, він доведе, що в науці, як і в житті, є принципи, яких не можна то підносити вгору, то шпурляти під ноги* (С. Журахович); // Основний закон якої-небудь точної науки. *Силу тяжіння і принцип еквівалентності інертної і гравітаційної маси використовують для визначення мас предметів шляхом їх зважування на вагах* (з наук. літ.).

2. Особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось. *Війна має свою філософію, свої принципи* (Б. Лепкий); *Дубові стільці попід стіною здавались темними кам'яними, картини, копії з Айвазовського, ледве ясніли у золочених рамах, повішених за принципом симетрії, а довгий годинник червоного дерева з величезним вагадлом м'яко цокав до пари застиглому світлу над столом* (В. Підмогильний); // Правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства, конфесії і т. ін. *Цар стоїть над правом, кожен акт царя — це ласка, пожалування, й не може бути рівноправних стосунків між ним і людьми. Такі форми взаємин не сприймалися українською свідомістю, вихованою на західноєвропейських, конституційних принципах* (О. Апанович); *Речниця Парламентської асамблеї Ради Європи заявила, що закон України про вибори до парламенту цілком відповідає демократичним принципам цієї міжнародної організації* (з газ.).

3. Переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці. *Його брала злість, бо його принцип деспотизму в сім'ї й послухання жінки Марта потоптала ногами* (І. Нечуй-Левицький); *На прощання Галя боязко подала Грицькові руку. Грицько з принципу не давав "бабам" в класі руки, — тепер, немов соромлячись чогось, стиснув помалу холодні Галині пальчики* (С. Васильченко); — *Я вчинила так із принципу — ми маємо довести штабному начальству, що Корпус у змозі виховувати власних льотчиків* (О. Авраменко, В. Авраменко).

(1) Залишко́вий при́нцип [фінансува́ння] — державне фінансування якої-небудь галузі (яких-небудь галузей) в останню чергу, після залишення на них бюджетних коштів. *Необхідно відмовитися від залишкового принципу фінансування науки, культури, освіти й законодавчо гарантувати достатню частину держбюджету, що спрямовується на їх розвиток* (з газ.).

○ **(2) У при́нципі:** а) *(у знач. вставн. сл.)* здебільшого, переважно. *Один мій знайомий, з яким ми навчались в університеті, закохався, що з ним, у принципі, траплялось не так часто* (С. Жадан); б) *(у знач. присл.)* у своїй основі. *Часто мені спадає на думку, що наш державний устрій у принципі справедливий, але з виконавцями цих справедливих законів щось скоїлось* (В. Рубан).

△ **(3) Антро́пний при́нцип,** *спец.* — засада сучасної космології, яка встановлює залежність існування людства як складної системи й космічної істоти від фізичних параметрів Всесвіту. *Одним із перших, у 1974 р., антропний принцип сформулював англійський фізик-астроном Брендон Картер* (з навч. літ.); *Перед науковим зором Людини відкриваються вражаючі речі. Наприклад, так званий антропний принцип, який зараз панує в науці. Цей принцип показує, що наш Всесвіт, який би він великий не був, сформований спеціально для людей. Найменші відхилення від світових параметрів і констант створили б ситуацію, за якої Людина не змогла б виникнути* (О. Бердник); **(4) При́нцип взає́мності (взає́мності):** а) *(юр.)* принцип міжнародного права, згідно з яким держави надають одна одній на своїй території рівні права і несуть аналогічну (паритетну) відповідальність. *У відносинах між Україною та Італійською Республікою принцип взаємності в забезпеченні рівного правового статусу громадян обох країн на територіях Італії та України набув практичного змісту й був належно документально закріплений* (із журн.); б) *(фіз.)* принцип, який встановлює перехресний зв'язок між двома джерелами і створюваними ними полями в місцях розташування джерел. *Принцип взаємності справедливий для різноманітних систем (механічних, акустичних, електромагнітних та інших), які описуються лінійними рівняннями* (з наук. літ.); **(5) При́нцип відно́сності (відно́сності),** *фіз.* — фундаментальний фізичний принцип, згідно з яким усі фізичні процеси в інерційних системах відліку відбуваються однаково незалежно від того, є система нерухомою чи рухається рівномірно і прямолінійно. *У механіці Ньютона як її складова частина є принцип відносності Галілея, відповідно до якого всі інерційні системи координат рівноцінні між собою* (з навч. літ.).

◇ **Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план** *і т. ін.)* *див.* **прово́дити.**

ПРИНЦИПА́Л, а, *ч.* 1. *заст.* Хазяїн, начальник. *Орядин — як я чула — .. тішиться у свого принципала, хоч він українець, а той поляк, великим довір'ям* (О. Кобилянська); *Юзик з чудернацьким виразом догідливості, поблажливості і підлесливості ставився до свого принципала* (З. Тулуб).

2. *ірон.* Про керівника якого-небудь підприємства, установи. *Я вразив свого принципала тим, що незабаром став подавати йому на підпис чисто написаний протокол одразу ж після засідання* (Б. Антоненко-Давидович); *Таня застругала останній олівець і понесла в кабінет принципала* (П. Загребельний).

3. *юр.* Головний боржник у зобов'язанні; особа, від імені якої діє агент (у 1 знач.). *За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку* (з мови документів).

4. Головний регістр в орга́ні. *Лабіальні труби поділяються на три категорії: принципали (основні регістри, що тримають стрій органа), флейти (тихі регістри), струнні (звук цих регістрів подібний до струнних інструментів)* (з навч. літ.).

ПРИНЦИПА́Т, у, *ч.* Державний устрій у Стародавньому Римі, коли зберігалися республіканські установи, але влада фактично належала одній людині — принцепсові, якого сенат обирав довічно. *Система принципату стала оформлятися при Октавіані Августі, який одночасно зосереджував у своїх руках вищу цивільну (довічний народний трибун) і військову владу. Формально продовжував існувати й республіканський устрій* (з навч. літ.).

ПРИНЦИПО́ВИЙ, а, е. 1. Стос. до основ, суті чого-небудь. *Виникла суперечка на принциповому ґрунті* (С. Васильченко); *І клумба ця, і латка асфальту виникли завдяки наполегливості Лукії Назарівни і мають, з її точки зору, значення принципове* (О. Гончар).

2. Який керується певними принципами (у 3 знач.) у своїх думках і діях; безкомпромісний. *Ніні подобався трохи вайлуватий, не так-то й сміливий, але відвертий і принциповий юнак* (С. Добровольський); *— Це явно несправедливий докір з вашого боку, Ларисо Павлівно! Я завжди тримався думки про себе як про високоморальну й глибоко принципову людину* (В. Домонтович); *Розважний, солідний, років за сорок, він мав у підлеглих і в начальства значний авторитет як знавець своєї справи та ще як людина суворо принципова* (О. Гончар); // Непохитний у своєму ставленні до основ, суті чого-небудь. *Є в мене .. деякі зауваження, деякі сумніви з приводу окремих місць перекладу* ["Енеїди" І. Котляревського]. *Будучи принциповим супротивником того методу, який визначають досить незграбним терміном "буквалізм", я все ж не можу не навести кілька прикладів порушення стилю й характеру оригіналу* (М. Рильський); *Він не встиг навіть додумати, звідки в нього, принципового матеріаліста, виникла отака безглузда, містична думка* (М. Дашкієв); // Який виключає будь-які відхилення. *Перевагами методу полімеразної ланцюгової реакції є значне (у 2–10 разів) скорочення витрат праці та часу, висока точність, принципова неможливість отримання хибнопозитивних результатів* (з наук. літ.).

ПРИНЦИПО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **принципо́вий** 2. *Ця спритна й на вигляд гарненька жіночка своєю вже надто підкресленою принциповістю чомусь ще з першої зустрічі викликала у нього якусь антипатію* (Яків Баш); *Літні шанували його за принциповість та ерудицію, юнаки схилялися перед ним і намагалися наслідувати його в усьому* (М. Дашкієв); *Тато, такий м'який і поступливий удома, тут проявляв значну твердість і принциповість у керуванні різними лайдаками* (Ю. Іздрик).

ПРИНЦИПО́ВО. Присл. до **принципо́вий.** *Я почав аналізувати проблему взаємозв'язку індивіда і суспільства, питання народження й смерті, можливості оволодіння силами, принципово відмінними від тих, якими користується людство* (О. Бердник); *— Що ти надумав, Жане? — сказала Марфа Галактіонівна, кусаючи державні горіхи (вона ніколи принципово не купувала горіхів у приватника і їла тільки державні горіхи з державних лісів)* (М. Хвильовий); *Олександр Іванович принципово не відмовляв нікому, хто вдавався до нього з інших лікарських дільниць* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. пред. Стояла* [Мальва] *навпроти Мора і дивилася йому в очі. Хай їй повилазить, але вона не відведе погляд першою, це принципово* (Дара Корній).

ПРИНЦ-КОНСО́РТ, а~а, *ч.* Те саме, що **консо́рт**[1]. *Подумати тільки, у мене буде мачуха-королева, а батько стане принцом-консортом!* (О. Авраменко); *Чоловік королеви Вікторії принц Альберт мав титул принца-консорта* (із журн.).

ПРИНЮ́ХАТИСЯ *див.* **принюхуватися.**

ПРИНЮ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИНЮ́ХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Нюхати, намагаючись розпізнати запах. *Ховаючись, як злодій, ішов* [Йонька] *до комори, принюхувався, як лис до нори, чи нема якої порчі?* (Григорій Тютюнник); *У ніс било живицею і ще чимось таким, до чого принюхуєшся і не можеш зрозуміти, чим воно пахне* (Ю. Збанацький); *— Але тут щось немилосердно тхне, — принюхувався Бумблякевич* (Ю. Винничук); *Полкан очам не повірив. Принюхався. — Горілка ж?.. Горілка! Ану, ще дмухни* (Люко Дашвар); // Нюхаючи, шукати кого-, що-небудь. *Понизу, принюхуючись до сліду, біг пес* (І. Багряний); * У порівн. *Переваливши через шосе, вони* [танки] *повзли поволі, ніби принюхуючись до слідів на землі* (А. Головко); // Нюхаючи, вивчати кого-, що-небудь (про тварин). *Пообідавши, Івась сів готувати уроки, але весь час спостерігав, як поводилися його чотириногі вихованці. Вони все приглядалися одне до одного, принюхувалися* (О. Копиленко); *Неповороткі, спокійні слони з вантажем на спинах поважно йшли, витягуючи хоботи то праворуч, то ліворуч, щоб дістати ніжні паростки дерев або принюхатися до кишень відвідувачів зоосаду* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

2. *перен., розм.* Придивляючись, прислухаючись до кого-, чого-небудь, вивчати. *Цей гуртожиток свого часу організував Воронов. Він сам часто приїздив сюди, все перевіряв, до всього сам принюхувався* (В. Собко); *Іноді заскакували* [есесівці] *цілою юрбою серед ночі. Коли — тільки підозріло принюхувалися, іншого разу — гасали по корівнику* [концтабору] *з собаками* (В. Козаченко); *Що він скаже йому: що передчуття погнали до Варшави? Ні, просто повезе зібрані матеріали, зажадає нових вказівок, подихає повітрям Європи, принюхається до її політичних вітрів* (М. Стельмах); *— Я, брат, теж такий одчаяний* [відчайдушний], *як ти, тільки не одважувався одразу іти проти шерсті. Принюхатися хотів* (П. Загребельний).

3. *тільки док., розм.* Звикнути до якогось запаху. *На фермі Рябуха через недовгий час вирівнялася, призвичаїлася до автопоїння, розкуштувала солодкі стебла молодої кукурудзи, принюхалася до масного духу еспарцету і погнала молоко, наче помпою* (І. Волошин); *Трохи був запах гуми від килимка, але донька каже, що через два тижні він не відчувається (може, уже принюхалися)* (з газ.).

ПРИНЯ́ТИ *див.* **прийма́ти.**

ПРИ́НЯТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **при́йнятий.** *Автономія, дана тільки частині козацтва, втягнутого в реєстр, була принята козацьким загалом як основа для створення нової суспільної верстви, з особливими завданнями й такими самими привілеями* (з навч. літ.); *Король Казимир затверджував давні землі бояр або надавав нові за тієї самої умови, що власник буде виконувати військову службу. Можливо, що такий устрій війська був принятий у Галичині вже за останніх галицьких князів* (з наук. літ.); *Хоч Грицько був принятий в домі батька й не далі як на неділю був туди прошений, одначе йому так хотілося поговорити з нею* [Настусею], *що, побачивши її в церкві сьогодні, умовивсь, аби вона вийшла до нього в садок по вечірнім дзвоні* (М. Грушевський).

ПРИНЯ́ТИСЯ *див.* **прийма́тися.**

ПРИОБІ́ЦЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИОБІЦЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.*, *що, діал.* Обіцяти. *За кождим наворотом додому каявся* [Краньцовський] *й приобіцював, що вже поправиться. А вона йому вірила за кождий раз* (Л. Мартович); *Очевидно, Владко також незвичайно втішивсь відвідинами пань і приобіцяв розглянути цю* [судову] *справу* (І. Франко); *Жалувала* [Кочубеїха], *що не казала чоловікові, щоб їм дав більше грошей на дорогу і приобіцяв ще більшу винагороду, якщо добре сповнять своє діло* (Б. Лепкий).

ПРИОБІ́ЦЯНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **приобіця́ти.** *Кожда громада несла наперед себе бойову хоругов .. Се йшла приобіцяна тухольцям поміч верховинських і загірних громад* (І. Франко); *Приобіцяною роботою тішився також, він знав, що, як буде мати заняття при фабриці, поможе своїй недужій мамі багато* (С. Ковалів); *Швидше, як можна було сподіватись, дочекались "слуги Божі з Романії" приобіцяної Сандовалем "відповідної хвилини"* (Н. Королева); // **приобі́цяно,** *безос. пред. Дістав Тарас і гроші, і приобіцяно роботу, і ще щось* (С. Ковалів); *Полковник Захарчук звик до дотримання моїх ріжних обіцянок по праці у Харкові і тому певний був, що і в даному разі все буде виконано, що приобіцяно* (з мемуарної літ.).

ПРИОБІЦЯ́ТИ *див.* **приобі́цювати.**

ПРИОДЯ́ГНЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **приодягну́ти, приодягти́.** *Чудотворна ікона в Римі — невелика. Богородиця зображена в постаті до половини, одягнена в червону сукню і в блакитний плащ із зеленою підшивкою. Тим плащем Вона приодягнена від голови до низу* (з рел.-церк. літ.).

2. Який приодягнувся, приодягся. — *То котра? — спитав Славко в батька по-німецьки, аби Козак не розумів. — Чи та гарна Анниця, що приїздила раз на Великдень до Залісся, цілком по-панськи приодягнена?* (О. Маковей); *За хвірткою Северина чекають останні братчики і, коли він виходить із двору, не пізнають його, такий він приодягнений та бравий* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Сотні заробітчан висипали на погорблену дорогу, що прорізалася крізь ясно-рудаві глинища, приодягнені в свіжий мох* (В. Барка).

ПРИОДЯГНУ́ТИ, ПРИОДЯГТИ́, ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* приодягну́в, у́ла, ло *і* приодя́г, ягла́, ло́; *док., кого, розм.* Те саме, що **одягну́ти, одягти́** 3. *"Діточок приодягну; на зиму дровець роздобуду і усього придбаю, і будемо жити, гадки не маючи"* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Людина співає осанну Від спозарану. А Ти її чуєш, малу порошинку живу. Вдягаєш у славу, як Ангелів приодягнув* (В. Багірова); *А старий Драг, коли я став недолітком, брав мене пастушити на літо. Добре годував, приодяг* (М. Дочинець); *Розповів їм Ландольфо про всі свої пригоди.., і вони приодягли його Христа ради, ще й коня йому під верх позичили* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИОДЯГНУ́ТИСЯ, ПРИОДЯГТИ́СЯ, ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* приодягну́вся, у́лася, лося і приодя́гся, ягла́ся, ло́ся; *док., розм.* 1. Те саме, що **одягну́тися, одягти́ся** 2. *Одне непокоїло Титовського — не захворів би у дорозі, і не з особливого жалю до супутника, а просто тоді клопоту не обберешся .. Без цього подорож була б для нього цілковитим відпочинком — ніякого тобі бруду поліцейського життя, чом і не піти з ним у крамницю, хай приодягнеться* (О. Іваненко); *Мій тесть мріяв і приодягтися, бо за час війни добре-таки обносився* (Ю. Мокрієв); *За осінь Караїмович відгодувався на панських харчах, приодягся, ожив* (В. Чемерис).

2. Одягнутися пристойно. *Заруба не зводив очей з старого Коваля .. Це він хоч приодягнувся для такої оказії, а то ж латками світив* (В. Кучер); *Їді бракувало найголовнішого: можливості приодягтися, дістати з шафи своє вбрання, надто вишукане, надто вигадливе у її теперішньому становищі* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПРИОДЯГТИ́ *див.* **приодягну́ти.**

ПРИОДЯГТИ́СЯ *див.* **приодягну́тися.**

ПРИОЗДО́БИТИ *див.* **приоздо́блювати.**

ПРИОЗДО́БИТИСЯ *див.* **приоздо́блюватися.**

ПРИОЗДО́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приоздо́бити.** *За могутнім силуетом десятиповерхового будинку на задньому плані виступав ще вищий, освітлений сонцем, п'ятнадцятиповерховий, приоздоблений чималою квадратовою короною з гострим шпилем* (О. Шугай); *Я прозирав глибину блакиті, шепочучи складену колись мною чудову "Еклогу" — зворушливу пастушу пісню, у якій героями виступали люди нашої землі, приоздоблені пишними латинськими іменами* (Валерій Шевчук); // **приоздо́блено,** *безос. пред. Завдяки зусиллям парафіяльної громади було приоздоблено інтер'єр храму Воздвиження Чесного Хреста і св. Йосифа на Львівщині* (з газ.).

ПРИОЗДО́БЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приоздо́бити.** *Чи, може, ти на глум відповіси, Що правді чистій зайві всі похвали, Що приоздоблення — не для краси, Що фарби вроду б тільки зіпсували?* (Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра); *Протягом довгих віків скриня була необхідною приналежністю народного побуту. За цей час вона набрала оригінальних властивостей і за формою, й особливо за мистецьким приоздобленням* (з наук. літ.).

ПРИОЗДО́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приоздо́блювати.** *Давня звичка зберігати чистоту й красу в домашньому побуті не затирається. До всього цього приходить малювання та приоздоблювання хат візерунками, килимами, рушниками, а одягу — різними вишивками* (з навч. літ.).

ПРИОЗДО́БЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИОЗДОБЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИОЗДО́БИТИ,** блю, биш; *мн.* приоздо́блять; *док., що.* Трохи чим-небудь оздоблювати, прикрашати щось. *Вже двічі сталося, що напад наш назад Владики парфянські ганебно відбивали І простоту вояцьких шат У римське золото приоздобляли* (М. Зеров); — *Метафора чи уподібнення можуть не тільки приоздоблювати опис, а й посилювати доведення* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По); *З хрусталевих* [кришталевих] *свічників падали на стіни та на білі двері семибарвні світильця, ніби хтось веселку на шматочки подробив і приоздобив ними багатий Кочубеєвий* [Кочубеїв] *двір* (Б. Лепкий).

ПРИОЗДО́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПРИОЗДОБЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИОЗДО́БИТИСЯ,** блюся, бишся; *мн.* приоздо́бляться; *док.* 1. Оздоблюватися певним чином. *Село .. приоздоблювалося. Ґазди .. вивозили гній з подвір'я* (Г. Хоткевич); *Ось поприходили ті, що для них ти вмилася, нафарбувала блакитом очі свої й оздобою приоздобилася* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вибереться вона з Аркадієм на карнавал до Львова. І тоді, власне, приоздобиться найкращими своїми дорогоцінностями* (Ірина Вільде).

2. *тільки недок.* Пас. до **приоздо́блювати, приоздобля́ти.** *Іноді все віко скрині приоздоблювалося пишним малюнком рослинної або жанрової композиції* (з наук. літ.).

ПРИОЗДОБЛЯ́ТИ *див.* **приоздо́блювати.**

ПРИОЗДОБЛЯ́ТИСЯ *див.* **приоздо́блюватися.**

ПРИОЗЕ́РНИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля озера. *На світанні відіб'ються в хвилі Сади приозерні, замріяно-білі* (М. Нагнибіда); *Повновидий місяць слав своє золотаве світло навсібіч і так щедро, що вода в озері, і приозерний пісок, .. і навіть листя дерев і кущів, навіть трава — усе було залите цим золотим серпанком* (Ю. Покальчук); // Який буває біля озера. *В лісовому приозерному затінку ніжно повіяло пахощами* (М. Стельмах); // Який живе, водиться, росте біля озера. *З очерету й папірусу вирішили зв'язати пліт, як це з давніх-давен робили приозерні жителі* (В. Малик); *Ось він тут, за тисячі верст від рідної землі, невідомо де, невідомо з ким сидить біля багаття в приозерних комишах* (Ю. Покальчук).

ПРИОЗЕ́Р'Я, я, *с.* Місцевість біля озера. *У монографії висвітлено систему звичаїв та обрядів, а також словесний обрядовий і необрядовий фольклор Шацького приозер'я* (з наук. літ.).

ПРИОКЕА́НСЬКИЙ, а, е. Який міститься, розташований біля океану. *Ландшафти приокеанських постійно вологих лісів, що з висотою переходять у листопадно-вічнозелені, характерні для Східногвіанської фізико-географічної області* (з навч. літ.).

ПРИО́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приора́ти.** *Така людина з власної душевної спонуки і без наказу згори не посадить деревця над замуленою, зачучверілою річкою, не відкопає приорану криницю* (А. Михайленко); *Солома, яка залишається після очісування колосків, може бути приорана як органічне добриво ґрунтообробними дисковими культиваторами* (з навч. літ.); *Приораний у сусіда шмат городу;* // **прио́рано,** *безос. пред. На гектарі, де приорано 4 т соломи та стерні, до ґрунту надходить не менше 90 кг усіх елементів живлення (за діючими речовинами)* (з навч. літ.); *Найбільш інтенсивно азот втрачається з гною тоді, коли гній розкидано по поверхні ґрунту й не приорано* (із журн.).

ПРИОРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приора́ти** 1. *Це був лубин* [люпин] *мішаний, синій і жовтий, під приорання* (Л. Мартович); *Серед найпоширеніших альтернативних видів удобрення є внесення у ґрунт торфокомпосту (суміші торфу й перегною), сидерація (приорання зеленої маси найчастіше бобових рослин) тощо* (із журн.).

ПРИОРА́ТИ *див.* **прио́рювати.**

ПРИОРА́ТИСЯ *див.* **прио́рюватися.**

ПРИО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прио́рювати.** *Післяжнивні посіви люпину на піщаних ґрунтах, приорювані весною, запобігають вітровій ерозії ґрунту, а також зменшують вимивання поживних речовин* (з наук. літ.); *Товщина приорюваного підстилаючого шару не повинна перевищувати 5 см* (з навч. літ.).

ПРИО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прио́рювати.** *У Галичині в XVIII ст. було три види удобрення ґрунту: поправлення (внесення гіпсу, вапна), угноєння (внесення гною, приорювання зеленого добрива), обробіток ґрунту (посилення його родючості за допомогою орних знарядь)* (з наук. літ.); *Приорювати гній необхідно відразу після розкидання. Щодобова затримка з приорюванням гною за сонячної погоди веде до зниження його ефективності майже на третину* (з навч. літ.).

ПРИО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИОРА́ТИ,** орю́, оре́ш, *док., що.* 1. Орючи, прикривати що-небудь перевернутою скибою. *Трощив* [трактор] *високі стебла, підминав під гусениці, але стіна кукурудзи виростала перед ним знову й знову .. Старий потягнув з землі стебло. — Такий корм приорюють! Хіба ж це по-хазяйськи? Воно ж худобині смачніше за ячну солому* (М. Циба); *Суха, тогорічна ковила, трава прадавніх степів, тріпотіла на вітрі .. Завтра, позавтра приоремо цю траву, ніколи її більше тут не рости!* (А. Хорунжий); *Вже хлопові й не до роботи, одне йому в затуманеній макітрі: куди люлька пропала? Може, приорав?.. Бере істика та й починає скиби перевертати* (І. Нижник); * Образно. *Десь за Бугом лишилася мати, жне пшеницю на панській землі. Там і досі уярмлений брат мій Все приорює долю в ріллі* (Ф. Малицький); *Ніч заходила, і кігтила* [дряпала кігтями] *вікна сльота, рятуючи поїзд від смерчу шахтної куряви, що зі швидкістю вітрюгану приорює сонних людей, вічним трауром обпинає сни* (Є. Пашковський).

2. Орючи, приєднувати до якоїсь ділянки землю, збільшувати зорану ділянку. [Н а т а л я:] *Заборовський-сусіда все наше добро хотів загарбати: половину землі приорав, кривди чинив усякі, хотів і все відняти...* (Б. Грінченко); *Хіба не судилися роками за межі? Приорав сусід скибу, відхилився убік плуг, зачепив якусь мізерію ралом — і зараз же битва* (Д. Бедзик); *Господар і не спочивав, і не спав. Турбувався... Клопітливо осиротілу земельку під свої ноги пригортав. Де підгорне, де приоре, а де й просто вночі гребоне, а вдень владно гукне — моє!* (О. Ковінька).

ПРИО́РЮВАТИСЯ, юються, юєшся, *недок.,* **ПРИОРА́ТИСЯ,** орю́ся, оре́шся, *док.* 1. *розм.* Орючи, доходити до якогось місця. *Приорався Семен до межі, до бору* (Сл. Б. Грінченка).

2. *тільки недок.* Пас. до **прио́рювати.** — *Та вони що? Блекоти об'їлися — приорюють неламану кукурудзу! А ви бідкалися, що якийсь там качан наші роздавили на дорозі. Тут же сотні пудів хліба приорюється!* (М. Циба); *Глибина оранки регулювалася спеціальними клинцями. Клинці, випадаючи із плуга, нерідко губилися і приорювались* (з наук. літ.).

ПРИОСТАВА́ТИ, таю́, тає́ш, *недок.,* **ПРИОСТА́ТИ,** а́ну, а́неш, *док., діал.* Переставати робити що-небудь. *Янко ходив, а далі і приостав ходити* (Сл. Б. Грінченка); *Задосить. Приостань. І жди кінця. Великий світ замкнувся над тобою. Прощайся — з молодечою жагою і втраченого не шукай лиця* (В. Стус); // Зупинятися (у 4 знач.) під час здійснення або виконання чого-небудь. *Гриць відповідав тихим голосом. В середині бесіди часто приоставав* (Л. Мартович); *Дудка, каліка, що бив кривими ногами позаду всіх, почухав потилицю і приостав* (К. Гриневичева).

ПРИОСТА́ТИ *див.* **приостава́ти.**

ПРИОСТРО́ЖИТИ *див.* **приостро́жувати.**

ПРИОСТРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИОСТРО́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого.* Ударяти острогами в боки коня, спонукаючи його зрушити з місця або бігти швидше. *Комонники стали приострожувати й здиблювати не перейнятих буєстю* [буйністю] *огирів, спрямовувати їх на втікачів* (Д. Міщенко); *Наливайко приострожив коня і погнав назад, у замок* (Іван Ле); *Вона легенько приострожила коня, змусивши його рушити з місця, і проїхала крізь широкі ворота на подвір'я трактиру* (О. Авраменко).

ПРИОХО́ТИТИ *див.* **приохо́чувати.**

ПРИОХО́ТИТИСЯ *див.* **приохо́чуватися.**

ПРИОХО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приохо́тити.** — *Хліб я ще не пік. Чекаю, коли принесеш від Беци муки. Житньої, щоб мелена на жорнах. — Знаю про ваші вибаги* [вибаганки]. *А ми вже до купованого приохочені* (М. Дочинець); *У захопленні від побаченого, приохочені до "натури" цікавою темою, діти малювали і тим самим поступово розширяли свій творчий діапазон* (з газ.).

ПРИОХО́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приохо́тити.** *Не встиг Савмак байдуже відзначити сього вже третього приохочення, як увійшла Лія* (І. Білик); *Масове приохочення юного покоління до футболу є реальним шансом уберегти, відвернути підлітків від наркотиків, алкоголю, комп'ютерної залежності* (з газ.).

ПРИОХО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИОХО́ТИТИ,** о́чу, о́тиш, *док., кого.* Виклика́ти охоту *(див.* **охо́та**[1] 1), бажання зробити, здійснити що-небудь, виконати щось; заохочувати. *Рівний голосок його приохочував і дітей і дорослих до сну, а оповідання його не мали ніколи ні початку, ні кінця* (Л. Яновська); *Хоч і засмученого звісткою, мати все ж приохотила Миколу сісти до столу на підобідок* (О. Гончар); // Виклика́ти любов до чого-небудь. *Він любив розповідати про свої перемоги на терені кохання.., а також любив товариство, чарку, отож не раз спонукав і приохочував до неї інших* (Ю. Мушкетик); [К и л и н а:] *Мені подобалося, що вони промеж себе розмовляли по-українськи, а в зайвий час читали українські книжки .. Вони мене приохотили до рідної мови* (М. Кропивницький).

ПРИОХО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИОХО́ТИТИСЯ,** о́чуся, о́тишся, *док.* Набувати схильності до чогось. *17-річне дослідження виявило, що мавпи швидко приохочувалися до алкоголю зі збродженого пальмового соку й могли випити достатньо, щоби сп'яніти* (з навч. літ.); *Над усе на світі Пантелей Брунька любив пиво. Де й коли так приохотився до нього — невідомо* (О. Підсуха); *З монахами я приохотився до співу. Яка се полегкість легеням, яка розкіш душі, котра говорить тоді з небесами!* (М. Дочинець).

ПРИПАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припада́ти.** *Обряд припадання до царських ніг відбувся звично й без особливої затримки* (І. Білик); *Гидка вона .. Те безсоромне припадання перед тобою! та ускакування у вічі* (Панас Мирний).

ПРИПАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИПА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док.* 1. *до чого, на що і без дод.* Падати, лягати на що-небудь. *Голос, як буря, носився кругом його* [нього] .. *Чіпка припадав ниць, мов хотів сховатися...* (Панас Мирний); *Він ішов ще якийсь час шляхом за інерцією, раз по раз припадаючи до сирої, мокрої, холодної землі* (І. Багряний); *Семен Іванович вдарить себе рукою, затулить очі, припаде на стіл, довго так полежить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він сонний переступив два ступні ті у хижку .. і знов припав, сном поклонений* (Марко Вовчок); // *чим, на що.* Опускаючись додолу, спиратися на що-небудь. *Рінь сипалася з-під її ніг, вона сковзалась, припадала на руки, але вставала і все бігла й бігла до невеличкої западини під скелястою стіною* (В. Гжицький); *Він* [павук] *припадав на криві лапи, з численних ран на його кошлатому тулубі витікала густа біла рідина* (В. Владко); *Під осінь Килина, високо закасавшись, виходила з серпом на город і починала жати ту латку так, наче перед кожним колоском припадала на коліна* (Є. Гуцало); *Раптом звідкись узявся фотокореспондент. Припав на коліно, націлився апаратом на Надю і клацнув* (Д. Ткач); // Летячи, спускатися на землю. *До ріллі припадали теплими грудьми пташки* (М. Коцюбинський); *Барвисті метелики витанцьовували, то підлітаючи вгору, то припадаючи до землі* (П. Кочура); *...Літак припав до рідного бетону. Зітхнуло серце: слава Богу, вдома!* (Б. Олійник); // Опадати, осідати додолу. *Підкидав* [вихор] *тоді краплинами дощу, наче туманом пороху, й разом з ними припадав до землі* (Б.-І. Антонич); *Ще за сонця, як по улицях гнали череди, над містечком густою хмарою стала курна темрява, а як курява припала, в темному nаметі над землею на варті стояв уже білий місяць* (С. Васильченко); // Стелитися низько над землею (про туман, дим). *Дим з папіроси вився і припадав до землі* (Ю. Яновський); *З лісу крадькома, щільно припадаючи до землі, виповзав туман* (М. Руденко); *Тижнів на три припав до холодної землі різкий береговий норд* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

2. Нахилятися додолу, пригинатися. *Маковейчик припадає майже до землі і котиться по ній клубочком, і кабель біжить у нього в руках, боляче обшурхуючи пальці* (О. Гончар); *Він не співав пісень, не роздивлявся навкруги, нахилявся й нахилявся до керма велосипеда, припадав нижче й нижче і крутив педалі міцними жилавими ногами* (П. Загребельний); *Вони замахувались списами, ніби цілились у невидимого звіра, хапались за луки, припадали до землі* (Ю. Бедзик); *Ковил припав до землі й побіг, і здавалося, що його сиве волосся розчісує невидимий гребінець* (З. Тулуб); // Пригинатися від вітру або згасати (про полум'я). *В далині, то припадаючи до землі, то підводячись вгору, заметлялась червона завіса* [полум'я] (М. Стельмах); // *чим.* Нахиляти вниз що-небудь. *Побожний гостю! Припади чолом, З душі зринає радісний псалом, Хоча від сліз і туманіють вії* (М. Зеров); *Припала* [Софійка] *головою до столу й голосно, здригуючись, заридала* (В. Винниченко); *Владислав Павлович припав обличчям до стола. Тільки б його не впізнали!* (Л. Дмитерко); * Образно. *Зоряне небо низько припадало чорним оксамитовим лоном до мовчазної тайги* (О. Донченко).

3. Притулятися до чого-небудь, пригортатися до когось. *Кассандра .. втікає в храм, там вона припадає до Палладіона, щільно обіймаючи статую* (Леся Українка); — *Хіба ж мені, безталанній сироті, судилося припадати до грудей милого, чути на своїх устах гарячі поцілунки?* (Л. Яновська); *Хіба можна було б упізнати будь-кого в цьому нещасному, схудлому, зблідлому, мало не божевільному створінні, яке припало до мене, шукаючи тепла, дружності, співчуття?* (М. Бажан); *Він зупинився, припавши до високого тину, і відчув, як холодний піт стікає по його обличчю* (Д. Білий); // *тільки док.* Принишкнути де-небудь, причаїтися. *З хати вийшов батько. Катря припала за вербою* (Марко Вовчок); // Приставати до чого-небудь. *Сорочина .. припала до тіла, Я би-м тебе, легінику, любити хотіла* (з народної пісні); *Пригнічений сніг міцно припав до землі, гладенький, покірний* (М. Коцюбинський); // Ударятися злегка об що-небудь, доторкатися до чогось. *Блукає хмарка молода, Не розтає у синім небі, До хвилі чайка припада, Крилом зрізає білий гребінь* (М. Шеремет); *Чайка з криком летіла.., припадала до щогл* (С. Скляренко); *Вітрець припадав до обличчя* (В. Швець); // Притуляючись, чіплятися за що-небудь. *Припали голі діти до спідниці, тоненький пальчик ссе собі маля* (А. Головко); // *перен.* Приєднуватися до чого-небудь. *До дядькового низького заспіву припав тенор Федоренка і пішов, пішов понад хатою, понад селом* (М. Стельмах).

4. Приглядаючись, дослухаючись, говорячи що-небудь, прихилятися, приближатися до когось, чогось. *Пильно припадає до колиски мати* (П. Грабовський); *Андрій, напівсонний, пригнічений нелюдською втомою, час від часу припадав до зорової щілини* (Ю. Бедзик); — *Нарядилася* [попадя], *а їсти, кажуть, нічого, — припавши до Рубчихи, промовила секретариха з суду* (Панас Мирний); *Я навіть любив відчувати легкий холодок у грудях, коли, припавши до шибки, дивишся на сліпучі змії і стріли блискавок* (Б. Антоненко-Давидович); // *перен.* Звертатися з за́палом до кого-небудь. *А до вчителя, соромлячись, схлипуючи і тремтячи, припадає Василина: — Ой спасибі вам, Степане Васильовичу* (М. Стельмах); *Палажка як побачила* [черкасин], *так і припала: — Тату, це мені на керсетку!..* (Остап Вишня); — *Можна, — припав я до нього, — я у вас кілька днів поживу? В льосі! Або на стриху! Бо ви їх не знаєте! Вони мене здадуть у штрафбат і кинуть на Чорнобиль!* (В. Діброва); // *рідко.* Діставатися, добиратися куди-небудь. *Город Сороку у неділю рано .. взяв* [Хмельницький], *На ринку обід пообідав, К полудній годині до города Січави* [Сучави] *припав* (з думи).

5. *до чого.* Їсти або пити що-небудь не відриваючись. *Балика не раз сходив з коня і припадав до їх* [струмків] *крижаного струміння, повного сонячних іскор* (З. Тулуб); *Обкрадаючи себе, ти приносила мені грудочку масла або жменю крупів. І очі твої теплілі, коли я жадібно припадав до повної миски* (О. Бердник); *Грицько вже роззявив рота та й хотів припасти до бублика своїми білими зубами, але зупинивсь* (Б. Грінченко); *Він* [собака] *проліз повз Микитині ноги й, озираючись та оглядаючись, увесь тремтячи з голоду та жаху, припав до помий* (Л. Яновська); * Образно. *Поети й прозаїки раз у раз припадають устами до живодайного джерела високої поезії "Слова"* (М. Рильський);

* У порівн. *Коли ж якийсь час не був* [начальник проходки] *під землею, то почував себе кволим, а опускався знову — мов до цілющого джерела припадав* (М. Ю. Тарновський); // Притуляючись до чого-небудь ротом, пити або смоктати. *Біленьке лоша солодко припадало до вим'я великоокої матері* (М. Стельмах); *Вони носяться навколо велетенського вогнища, потім зіскакують з машин і починають танцювати, передаючи з рук до рук усілякі пляшки .. і по черзі припадаючи до них* (Ю. Андрухович); *Нові корчі вхопили його* [хворого], *і він забився в матері на руках .. Дід кинувся до його* [нього] *з водою. Почав затихати, припав устами до кухля* (Б. Грінченко).

6. *до чого.* Братися за що-небудь, перев. із за́палом, старанністю. [Х р а п к о:] *До науки не придалася* [Дунька]; *з самого малу до неї не припадала* (Панас Мирний); *Мати, коли я, забувши все на світі, припадав до роздобутої книги, не раз гримала на мене* (М. Стельмах); *Мій гість Бережан .. найбільше припадав до книжок і журналів, .. які можна побачити хіба що у спецсховищах наукових бібліотек* (Р. Федорів); *Веслярі знову припали до своєї роботи, важко погойдуючись у такт, на спинах випиналися худі лопатки* (В. Кучер).

7. *тільки недок., до кого, коло кого.* Турбуватися, піклуватися про кого-небудь; упадати *(див.* **упада́ти**[1] 4). *Кайдашиха припадала коло свого онука, неначе коло своєї дитини* (І. Нечуй-Левицький); *Мама, бувало, припадають коло мене та приповідають: "Ой синку, тото ті* [тобі] *Бог файний талан дав у руки"* (В. Стефаник); *Ковалиха ніби щось почула матернім серцем, припадала до нього, як до сина: "Та й поснідав би, чим натщесерце йти, а чи, мо, боїться об'їсти?"* (А. Головко); // *також перед ким.* Домагатися чиєїсь прихильності, запобігати ласки в когось. *— Правда, лисам* [лисячим шубам], *покритим гранатовим сукном, більше .. шапкують, перед опаратом* [апаратом] *церковним більше припадають, та що тото значить! Усе про людське око!* (І. Франко); // *також за ким.* Залицятися до кого-небудь. *Помічаю я, що Чайченко став більше до Катрі припадати: то було поперед вона його шука-шука, поки-то він уявиться, а то вже сам він її очима назорить між дівчатами і вмисне тоді до неї горнеться* (Марко Вовчок); *Текля — ставна, русява, кароока, Галя — збита, кругловида, чорнобрива — обидві привабні — лихо знає за ким і припадати* (К. Гордієнко); *Почав я коло Наді щільніше припадати, почав їй віршовані записочки підкидати* (О. Ковінька).

8. *кому, чому.* Те саме, що **ли́чити.** *Зараз було видно, що це не нашого пера пташка. Не та в неї хода, не та й постать, да й українська одежа якось їй не припадала. А гарна, чорноброва була пані* (П. Куліш); *На голові коробка велика (їй, бачте, до лиця припадає. У нас багато молодиць покидали коробки, а Тодоська носить)* (Дніпрова Чайка); *Нехай тяжко голова болить, а таки дорослій дівчині плакати такими ревними сльозами не припада* (Марко Вовчок); *Рука невидимої особи обнімала її стан. Дозя не злякалася, не закричала, не виривалась, щоб утекти, як припадало б вірній жоні* (І. Франко); // Стосуватися кого-, чого-небудь. *Дорогою все йому співалась у голові пісня, що колись Юрко співав. Якраз вона припадала тепер до Мар'янки* (П. Куліш); // *у сполуч. зі сл.* п а р а. Підходити одне одному. *Ніхто їм на дорозі не стояв, ніхто і не позавидував, бо пара як раз припала* (Ганна Барвінок).

9. Розміщуватися в якому-небудь просторовому відношенні щодо чогось. *Од полудня, вниз по Дніпру, піднімається над Шевченковою горою найвища гора .. Самий крутий* [найкрутіший] *бік цієї гори, увесь вкритий лісом, припадає якраз проти води* (І. Нечуй-Левицький); // *у сполуч. зі сл.* н а г о л о с, п а у з а. Мати місце в певній частині слова, такту мелодії і т. ін. *Цезура тут також трохи незвичайна, бо припадає не по четвертім, а по третім складі* (І. Франко); *Якщо наголос припадає на перший склад, то після наголошених складів перший завжди коротший від другого* (з наук. літ.); *Наголос у реченні припадає або на слово, або на словосполучення, яке є ядром висловлювання* (з навч. літ.).

10. Відбуватися впродовж певного часу; збігатися з певним часом. *Діяльність Остапа Вересая припадає на 50-ті роки минулого століття* (П. Тичина); *Землі там вдосталь і люди роботящі, тільки весна псує все діло. Власне, не весна навіть, а зимовий сезон, який припадає в країні на період з квітня по жовтень* (Ю. Бедзик); // Збігатися в часі. *Великдень і Перше травня припали в один день* (Є. Кравченко).

11. Бути в якомусь кількісному відношенні щодо чого-небудь. *В цілому припадає на роботу щонайбільше 4–5 (а частіше 3) години на день, — се ж небагато?* (Леся Українка); *— Яка відстань припадає на ці два градуси сім мінут? — Сімдесять* [сімдесят] *п'ять миль* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

12. Діставатися на чиюсь долю, ставати чиєюсь власністю. *Сивоок ділив на всіх своїх помічників і ту належність, що йому припадала від князя, але розумів, що, нагодувавши десятьох, однаково не нагодує тисяч* (П. Загребельний); *Роман .. пристав, пішовши в город, до злодійського товариства, водив коні, піймався, суджено його й заслано на Сибір. Денисові це не пошкодило, бо .. йому з батьківщини більше припало* (Б. Грінченко); *Всі троє примостились десь під парканом і поділились ласощами. Гаврилкові, звичайно, припало найбільш* (М. Коцюбинський); *— Скільки ж на тебе припало* [грішми]? *— спитав один козак, якому аж дух захопило від розповіді Нікітіна. — А нічогісінько не припало* (П. Панч); // *тільки недок.* Належати кому-небудь. *Не забувала* [Войцехова] *як опікунка сиріт щомісяця зголошуватися до каси по пенсію, що на них припадала* (І. Франко); *В господі Присташів іще вчора запримітили, що нема Захара, та великої ваги цьому не надали: грошей він не перебрав, навпаки, — ще йому дещо припадало* (А. Кримський); // Діставатися комусь унаслідок яких-небудь обставин або випадково; випадати. *Осколки дріботять та риють землю довкола... На щастя, на Дем'янову спину не припадає жодного* (Ю. Смолич); *По обох боках коридору тягнулися триповерхові дерев'яні нари, розділені вузькими проходами. Тамарі припало верхнє місце, аж під дахом* (А. Хижняк); // Унаслідок певних обставин бути змушеним виконувати що-небудь. *"Де люди любляться, там мусить той коритися, що найбільше любить", — писав десь раз данець Якобсен. А що вона любила більше, то черга коритися припадала на неї* (О. Кобилянська); *Стефан був підпаском біля панської отари, і йому холодної ночі припала черга пильнувати багаття* (С. Чорнобривець); *Йому, як найстарішому в оселищі, припала честь розпочати свято обжинок* (А. Хижняк); // *безос.* Доводитися робити що-небудь. *Припадає світ за очі йти* (Номис); *Іноді він не приходив, бо припадало йому супроводжувати якого-небудь "іноземця", як оце нині. Віра зустрічала його докірливим поглядом* (П. Загребельний); *На прогулянку, як звичайно, водили партіями по 40 та по 50 чоловік. Миколі, Андрієві, Санькові й всьому їхньому куткові припало йти на останній партії* (І. Багряний);

// *безос.* Унаслідок певних обставин бути змушеним переживати, терпіти що-небудь. *Повінчалась вона з милим, В щасті думала прожить За своїм жіночим ділом, А припало — потужить* (П. Грабовський); // *безос.* Одержувати покарання за що-небудь. *Кому, кому, а куцому припаде!* (прислів'я); // *розм.* Те саме, що **трапля́тися** 1. *Як чого не скінчить у тиждень, що вже казала собі скінчити, то не йметься й до церкви — така! Та й цього припадало дуже порідку* (Марко Вовчок); *Головний удар Першої ескадри припав на ті частини орбітального комплексу, які в цей час знаходилися над Великим Південним океаном* (О. Авраменко, В. Авраменко).

13. Покриватися чим-небудь з поверхні. *Колись, за молодості, він* [двигун] *крутив і млинки крупорушки .. А зараз паровик зветшав* [постарів], *і все те припадає борошняним порохом* (Ю. Мушкетик); *Пожовклий спориш припадав інеєм, холодив ноги* (К. Гриб); *Замерзло поле скрізь, рілля, стерня, трава Сніжечком біленьким припала* (Є. Гребінка); *Коло вікон напівзасохла, калікувата, одним одна вишня, шляховим припала пилом* (С. Васильченко); // Утворюватися на поверхні чого-небудь. *Ноги* [в діда] *тремтіли, серце знесилювалося, губи припадали смагою* (Л. Яновська); * Образно. *Не докоряй мені на самоті, Що в мене серце попелом припало, Що в мене ласки і уваги мало* (А. Малишко).

14. *тільки док., безос., з інфін., чого і без дод., розм.* Дуже захотітися чого-небудь; закортіти. *Усміхнулась горда мати да й каже: — Ну, козаче, коли вже тобі так пильно припало, то от тобі уся історія. Леся моя родилась у чудну планету* (П. Куліш); — *Розкажіть-бо, тепер, діду. — Оце тобі як припало* (Панас Мирний); — *Та одчепись ік нечистій матері. Оце припало тобі цілуватись!* (І. Нечуй-Левицький).

(1) Припада́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.)* **до ніг** — кланятися комусь, стаючи навколішки. *Я припадала до ніг, голосила, Все сподівалась катів ублагати. Бачу гвинтівки підводять солдати* (П. Воронько); *Списом та мечем орю і жну я, Сам собі господар в своїм домі! Падає до ніг мені беззбройний, Паном величає і владарем великим* (М. Василенко); **(2) Припада́ти на но́гу** — злегка кульгати. *Припадаючи на покалічену ногу, побрів Ярема слідом за людьми* (П. Кочура); *Бакун* [кінь], *старий смирний Бакун, який тільки що припадав на ногу, і раптом... як брикнув* (В. Близнець); **Як прийшло́сь / при́йдеться (припаде́** *і т. ін.)* **до скру́ту** *див.* **прихо́дитися.**

○ **(3) Де припа́ло,** *у знач. присл.* — будь-де, у будь-якому місці. *Цілу ніч шлявся* [Нечипір], *та так, де припало, там і валяється* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Наоколо містились, де припало, вовхурянці* (О. Стороженко); *За харчами посилали Степана, а ночували, де припало: в лісі, в байраку або й серед степу широкого* (А. Чайковський); **(4) Як припа́ло,** *у знач. присл.* — будь-як, як виходить (у 14 знач.). — *В походах і на війні запорожці одягались як припало, бо не мали з собою ні возів, ні ридванів, а все, що треба, в'ючили на коней* (О. Стороженко).

◊ **Набра́тися (наї́стися, налига́тися** *і т. ін.),* **як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **Марти́н (дурни́й, ду́рень** *і т. ін.)* **ми́ла <Припада́ти (допада́тися), як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **Марти́н (дурни́й, ду́рень** *і т. ін.)* **до ми́ла>** *див.* **набира́тися; О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]>** *див.* **о́ко**[1]; **(5) Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м** *і т. ін.)* **припада́ти / припа́сти:** а) залишатися без ужитку, не використовуватися. *Олександр, дарма що не прокидався з перепоїв, звідкілясь привіз пакунок галицьких часописів і Гоголевого "Тараса Бульбу", та все те припадало порохами згайнованих днів* (Р. Андріяшик); *Боже, він не слуха! Його робітня пилом припада. Флоренції загрожує розруха, а він на карнавалах пропада!* (Л. Костенко); б) бути забутим, далеким і т. ін. *Принесла мені весна Те, що пилом вже припало. Знов земля мені тісна, Знов повітря мені мало* (Олександр Олесь); *І десь за тропою за голубою Дитинство і юність пилком припаде* (А. Малишко); в) *перев. док.* переставати існувати; щезати, забуватися. — *Було та минуло — вже й порохом припало.., — думав Ломицький, — небагато часу минуло, а вже обридло життя* (І. Нечуй-Левицький); *Прекрасні хвилини! Ви ніколи не зітретесь і не припадете пилом! Довго ще в тихих походах співатимуть вашу славу!* (Ю. Яновський); г) старіючи, ставати кволим, безсилим. *Живу... Дивлюсь, як хата валиться; чую, що й сама я пилом припадаю — якось дурнішаю, якось туманію, наче жива у землю входжу...* (Марко Вовчок); *Гайдашів портрет дотепер припадає пилюкою на стелажі, подалі від очей, а разом із ним припадає пилом моя душа* (Р. Федорів); **(6) Припада́ти до горі́лки (до ча́рки, до пля́шки** *і т. ін.)* — виявляти пристрасть до алкогольних напоїв; пиячити. — *Він .. не дуже припадає до чарки. Він буде судити не за могоричі, а буде судити по правді* (І. Нечуй-Левицький); *І почав був Андрій-столяр до горілки припадати — заливав нею свої образи* (Є. Кротевич); *Він .. припадав до пляшки з пійлом і ніколи ще не був таким щасливим, наче перед ним відкрилися ворота раю* (О. Ульяненко); **(7) Припада́ти до слі́ду** *чийого* — постійно ждати, виглядати кого-небудь, бажаючи швидкого повернення. *Що то вона робить тепер, чи дума про нього? Ой, певно, сумує за молодим козаком, певно, припадає до його сліду...* (М. Коцюбинський); **(8) Припада́ти / припа́сти губа́ми:** а) *(до чого і без дод., перев. зі словосп.* д о в о д и, д о с к л я н к и *і т. ін.)* спрагло пити що-небудь. *Ухопивши давню мідну кварту, що стояла на лаві, Ілля зачерпнув води й жадібно припав губами* (І. Сочивець); *Оксен вибив лопатою засув, виповз на поріг і припав губами до калюжі. Ніяк не міг вгамувати спрагу* (Р. Андріяшик); б) *(до кого — чого)* цілувати кого-, що-небудь. *Притискаюся до повної дівочого тепла і від того ніби рідної гімнастерки, припадаю губами до її вологих напіврозкритих вуст* (Є. Доломан); *А Павло Музика сповзає з подушки на сокиру, торкається губами леза — й припадає губами, наче цілує — і націлуватися не може* (Є. Гуцало); **(9) Припада́ти / припа́сти до о́ка** *кому* — хто-небудь помічає, бачить, звертає увагу на когось, на щось. *Я ніби ненавмисне зайшов на Хомашине поле, і щось мені до ока припав високий полукіпок* (С. Чорнобривець); **(10) Припа́сти очи́ма (зо́ром, по́глядом)** *до кого — чого* — задивитися на когось, щось, замилуватися ким-, чим-небудь. *Перевів* [Сахновський] *на Наталку погляд. — Трохи литка виглядає в ажурній панчішці, — припав до неї поглядом* (А. Головко); *Жінка підійшла до великої карти на стіні і зором припала до ясної зірки* (В. Кучер); *А за десятим обрієм відкрилася біла долина. Впав на землю чумак од радості, до солі припав очима* (Д. Павличко); **(11) Припа́сти (прийти́ся, приста́ти,** *рідко* **прилягти́) / припада́ти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́)** *кому:* а) викликати у кого-небудь симпатію, почуття кохання,

сподобатися комусь. *Чоловіка її було вбито десь у бойовиську. І ніхто їй більше не припав до серця. Так і вікувала сама* (з легенди); *Настя якось зразу припала йому до серця* (М. Коцюбинський); *Уболіває за нього так, неначе рідна мати або дружина... Чим він припав до серця цій мудрій чистій дівчині?..* (Василь Шевчук); *А дівчата шукали свого щастя перебірливо, ніхто із місцевих парубків не припадав їм до серця* (з легенди); *Біля нього лишалися тільки ті, хто йому найбільше припадав до душі* (О. Чорногуз); б) відповісти чиїм-небудь уподобанням, нахилам, інтересам і т. ін. *Гулянки на вулиці не прилягли йому до серця, бо дикі, п'яні витівки були противні його тихій вдачі* (Дніпрова Чайка); *Висловлена Бовдюгом премудрість припала до серця всім запорожцям* (О. Довженко); *Правда, з містечком Вадим ще не встиг ознайомитись, але робота йому припала до душі* (П. Кочура); — *Раз чув, як ти комусь читала вголос мою повість... — так можна читати тільки те, що до душі припадає* (Леся Українка); *Найбільше мені припадали до серця книги про романтичних і мужніх шукачів небувалих країв та подвигів* (О. Бердник); **(12) Припа́сти / припада́ти до смаку́** *кому:* а) виявитися співзвучним чиїмсь думкам, роздумам, сподіванням і т. ін.; зацікавити когось (про що-небудь). *Олеся знала з романів про того Купідона та Амура, й ті слова дуже припали їй до смаку* (І. Нечуй-Левицький); б) захопити кого-небудь, сподобатися комусь. — *Шукаю відповіді на запитання: чому ви припали до смаку отій Катерині?* (Н. Рибак); *Княгиня Кіно почувалася щасливою. Їй припадали до смаку лестощі купців* (І. Білик); **(13) Припа́сти се́рцем** *до чого:* а) дуже захопитися чимнебудь, віддаючи свої сили, здібності, талант і т. ін.; полюбити щось. *Дмитрова наречена залишилась у селі, ланковою призначили, до роботи серцем припала* (П. Інгульський); б) виявити велику шану, щиру відданість чому-небудь. *Краю мій зелений, вічная дорога, .. Припаду я серцем до твого порога, Як твоя кровинка, як твоя сльоза* (М. Стельмах); **(14) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **земле́ю (пи́лом) припа́сти / припада́ти,** *перев. зі сл.* л и ц е, о б л и ч ч я — потемніти, набути сірого кольору; змарніти. *Ніс йому загострився, обличчя мов пилом припало, сам трясеться, худий* (Леся Українка); *Марина знала його злим на язик, а зараз ніби пилом припав* (Микита Чернявський); *Пролежав він* [старий Джеря] *тиждень, навіть не стогнав, а лице в нього стало ніби припадати землею* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИПАДКО́ВЕ *див.* **припадко́во.**

ПРИПА́ДКОВИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **припа́док[1].** *На припадковий біль голови у Вронського зараз ладила* [мадярка] *лимонаду* (О. Маковей); *Як нас пташиний зворушує крик, ці невідь з чого створені гуки. Діти ж, що вибігли гратись на луки, крик свій справляють від справжнього вбік до припадкового* (В. Стус); *Після епілептичного нападу відзначається м'язова гіпотонія. У відновлювальний період пацієнт поступово приходить до тями, скаржиться на головний біль, біль у м'язах. Може надалі розвиватися "припадковий сон"* (з навч. літ.).

ПРИПАДКО́ВИЙ, а, е, *діал.* Випадковий (у 1–3 знач.). *Що вона має тепер шукати в парку? Тепер осінь, парк майже порожній, а тих кілька припадкових гостей, що являються в нім ще десь-не-десь, то ще не товариство* (О. Кобилянська); *Великий князь київський знову побачив Шумила. Й так і став, підсвідоме затуляючись од припадкових а чи націлених стріл, які літали в усі боки* (І. Білик).

ПРИПАДКО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., діал.* Властивість за знач. **припадко́вий.** *Він* [справжній поет] *збагачує нашу душу зворушеннями могутніми, а притім чистими від примішки буденщини, припадковості і егоїзму* (І. Франко); *Ми всі усвідомлюємо припадковість і невідворотність нашої індивідуальної генетичної спадщини, статі, життєвого циклу, фізичних можливостей, рідної мови тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПАДКО́ВО, *рідше* **ПРИПАДКО́ВЕ,** *діал.* Присл. до **припадко́вий.** *І от раз юнак той припадково Здибав у якімось закамарку Свою паню, а вельможі жінку В блудодійстві із одним слугою* (І. Франко); *Мій друг отець Дем'ян приїхав до мене припадкове в духовнім ділі* (А. Чайковський); *Якийсь один образ, один вислів, якийсь ритмічний уривок, зачутий припадково фрагмент мельодії* [мелодії], *неозначений, безіменний перелив настрою — все це може стати засновком вірша* (Б.-І. Антонич).

ПРИПА́ДКОМ, *присл., діал.* Те саме, що **припадко́во;** випадково. *Проживши тут у пані Марко майже цілий рік, не стрічала я його ніколи, і аж в останніх днях згаданого року зійшлись ми припадком* (О. Кобилянська); *І я забудуся, і, може, лиш припадком Хтось, розглядаючи старих книжок сміття, Незацікавленим напом'яне* [нагадає] *нащадкам Мале моє життя* (М. Рильський); *Я вечорами, мов той злодій, підкрадаюся до обійстя Чоботів, нишкну під парканом і очікую, надіючись, що вона припадком вийде з хати, і тоді її побачу...* (Р. Федорів); — *Тимку, ходи ближче... Я тобі скажу таке... Розумієш, я припадком прочитав московського листа у гетьманській світлиці* (Ю. Мушкетик).

ПРИПА́ДЛИВИЙ, а, е, *діал.* Низинний. *Припадлива земля у долинах родить у посуху* (Сл. Б. Грінченка); *Чорноземи на горбах, схилах чи в долинах на Поліссі іменували: горовий, покатистий, долинистий; той, що прилягав до болотяних місць, — припадливий* (з навч. літ.).

ПРИПА́ДОК[1], дку, *ч., розм.* Раптовий, відносно нетривалий гострий вияв певної хвороби; приступ (у 3 знач.), напад (у 2 знач.). *Я здоров, хоч серце в мене в останній місяць таки доволі значно погіршало, часті і болючі припадки астми* (М. Коцюбинський); — *А що з ним, пане докторе? — З ним такий гострий припадок хороби, що були змушені одягти на нього сорочку й прив'язати до ліжка* (В. Винниченко); *Павло схаменувся: стривай, а чи не повторюється припадок зараз? Він прислухався до свого внутрішнього стану* (М. Дашкієв); // Крайній вияв якого-небудь душевного стану. *На пана Суботу від самого початку острої зими часто находили такі припадки смутку й меланхолії* (І. Франко); *Жанна в припадку п'яного веселого сказу, скоцюрбившись, затряслася у твісті* (О. Гончар); *Я — королева істерик і страшних припадків. Самій важко повірити в це, коли розглядаю в дзеркалі свій ніжний німб і ошатні крила* (С. Андрухович).

ПРИПА́ДОК[2], дку, *ч., діал.* Випадок. *Приходили у всяких припадках до него* [нього], *а він кождому раду давав* (Сл. Б. Грінченка); *Вони прохали у Бога.., щоб Господь милосердний заступив християнську худібку на росах, на водах, на всіх переходах од всякого лиха, звіра й припадку* (М. Коцюбинський); *Він пригадав собі тую ніч, коли гетьман, дякуючи сліпому припадкові, був приневолений розкрити перед ним тайну* (Б. Лепкий).

ПРИПА́ДОЧНИЙ, а, е, *розм.* У якого часто бувають припадки *(див.* **припа́док**[1]**).** *Ярославові чомусь пригадався чорногрудий припадочний півень удома* (Ю. Мушкетик); *Не те щоби Тоцький був припадочний, але робився істеричним, як баба, коли справа торкалася його інтересів* (О. Ульяненко); // *у знач. ім.* **припа́дочний,** ного, *ч.;* **припа́дочна,** ної, *ж.* Той (та), у кого часто бувають припадки *(див.* **припа́док**[1]**);** неврівноважена людина. — *Цей твій припадочний і без того в мене ось де! — Фідель Васильович похлопав себе долонею по маківці* (А. Кокотюха); * У порівн. *Петрусь спочатку скрикнув, потім притиснувся грудьми до землі і став нігтями перед собою дерти, забившись в корчах, як припадочний* (А. Іщук).

ПРИ́ПАДЬ, і, *ж., діал.* 1. Низинне місце. *Там* [на Чернігівщині] *ялини, неначе велетенські шатрища, й берези височенні, зі стемнілою корою, й сосни, й лежать вони в безладді на землі, як п'яні велети, й скрізь припаді темні, болота та річки* (Ю. Мушкетик); // Чорнозем із в'язкою глиною. *Не зміг зорати припадь.*

2. Щось сипке, дрібне, що припадає на якусь поверхню, укриваючи її (про пил, сніг і т. ін.). *Сьогодні вночі випала легка паморозь.., і стародавні мури цієї Брами* [Золотих воріт], *обсипані імлистою припаддю, повстають у сивезній задумі справді романтично* (А. Любченко).

ПРИПАЗО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **припазува́ти.** *Щільно припазовані дошки.*

ПРИПАЗО́ВУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **припазо́вувати.** *Припазовування деталей.*

ПРИПАЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПАЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* Прилаштовувати, приганяти певні деталі, частини конструкцій тощо до пазів обладнання, механізму і т. ін. *Механік досить вправно припазував деталь до механізму, студенти мовчки спостерігали за цим* (з газ.).

ПРИПАЗУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **припазува́ти.** *Припазування зрубових колод.*

ПРИПАЗУВА́ТИ *див.* **припазо́вувати.**

ПРИПА́Й, ю, *ч.* Крига, що міцно примерзла до берегів. *Над крижаним припаєм біля берега виступали скелі* (М. Трублаїні); *Зима дзвенить над Києвом молодими сухими морозами. Дніпром іде шуга, а біля берегів уже наросли міцні припаї* (В. Собко); *Я, наче криголам в льодових припаях, прокладав шлях, а Марія та Пітер, втиснувши біляві голови в плечі, сунулись за мною* (М. Кідрук).

ПРИПА́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **припа́й.** *Припайний лід в акваторії Колючинської губи з'являється в середині жовтня й повністю зникає лише наприкінці літа* (з навч. літ.).

ПРИПА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припали́ти.** *В повітрі пах припалений чабер* (Б.-І. Антонич); *Накрохмалені сорочки робилися штивними, їх прасували ще вологими, і тоді припалена праскою клейковина видобувала запах пригорілого печива* (Ю. Винничук); *Припалений сонцем і вітрами, худий, високий Кардаш і тепер, у свої тридцять років, мав вигляд студента* (С. Журахович); *Він так схуд і почорнів. Це від роботи. А волосся вже не таке чорне і блискуче, як раніше, а припалене по краях. Це від сонця* (Григорій Тютюнник); *Білий разочок зубів* [Любові Прохорівни] *одтінив припалені уста, заказав мовчати їм* (Іван Ле); *Андрій дихав пам'ятним змалку запахом припалених на сонці суниць у щербатій макітрі з сметаною й медом* (Є. Пашковський); — *Я вам не сказала, кого ви мені нагадуєте, — промовила вона, .. дивлячись на простягнену Огеєм припалену цигарку* (Олесь Досвітній); // **припа́лено,** *безос. пред.* — *А нащо, татуню, кладете в огонь кінець огнива? Так ладно видовбали і палите? — Ні, синку, не палю, а присмалюю трохи лише зверху.., щоб не гнив. — А хіба як припалено, то не буде гнити? — Ні, синку, до вугілля гнилизна не чіпляється* (І. Франко); *Остаточний смак віскі дуже залежить від деревини, у якій воно дозріває, — не лише від сорту, але й від того, чи її обпалено, висушено або припалено, і до якого ступеня* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПА́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **припа́сти** 1–6, 11. *Сніг був зверху пухкий, щойно припалий, а під ним — тверда скоринка насту* (Ю. Смолич); *Багнистою вулицею йшов мужик, .. цупкі, порепані й припалі землею руки, грубі, як пеньки, ноги* (М. Коцюбинський); *Вагонетки, лебідка, .. які Поліна бачила щодня тільки в русі, зараз, припалі інеєм, спали холодним сном* (А. Хорунжий); *Він хвилю-другу звикав до сутінків, які липнули до його щік, мов припала курявою павутина* (І. Білик); *Він розправляв довгі здоровецькі припалі сивиною вуса* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Вони обидва, не перемовившись і словом, почували подих весни, що оживлювала їхні задубілі чуття, припалі порохом дрібненьких турбот* (Олесь Досвітній); * У порівн. *Над чолом стриміло біле перо в брильянтах, неначе припале краплями прозорої роси* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИПАЛИ́ТИ *див.* **припа́лювати.**

ПРИПАЛИ́ТИСЯ *див.* **припа́люватися.**

ПРИПА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припа́лювати.** *Під час припалювання терпентином хворий завив: "Ох, паскуди!"* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); *Гладка керамічна підошва праски з убудованою системою очищення від накипу захистить одяг від припалювання* (з мови реклами).

ПРИПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИПАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док., що і без прям. дод.* 1. Пошкоджувати вогнем, високою температурою або їдкою речовиною поверхню чи краї чого-небудь; обпалювати злегка. *Дядько п'є з закрутки термоса чай, самокрутка припалює йому вуса* (Є. Пашковський); *Він підсунув до себе лампу, що нею аж припалив на лобі чуб, і в кімнаті запахло смаленим* (С. Чорнобривець); *Цигарка, дотліваючи, припалила пальці* (М. Дашкієв); *Вогонь припалив здухвину найменшому вовчукові* (П. Загребельний); * У порівн. — *Він* [комар] *як вколе, він як вжалить, То немов огнем припалить!* (Л. Первомайський).

2. *тільки док.* Спричинити засмагу, почервоніння шкіри (про сонце, вітер). *Сонце хлопчику обличчя й шию припалило, яскравіше проявилися веснянки* (із журн.); // Змінити колір чого-небудь, знебарвити (про сонце). *Волосся сонце припалило;* // Зробити шкарубкою, потрісканою шкіру (про сонце, вітер). *Якщо активне сонце або сильний вітер припалили вам губи, скористайтеся перевіреним бальзамом від тріщин і подразнень або змажте їх будь-яким жирним кремом* (із журн.); // *безос.* Пошкодити спекою. *Жнива незабаром, — говорять йому ніби ненавмисні погляди людей, звернені до сонця, до безхмарного неба, погляди, пройняті хазяйською турботою: коли б не припалило* (С. Журахович).

3. Прикладаючи що-небудь до вогню або жару, змушувати загорітися. *Він скручує цигарку, припалює її з дядьківської люльки* (А. Шиян); *Він заправив ґнота і вистрелив. Та не влучив. Бо, поки він висікав вогонь та припалював ґнота, Омелько вже влітав у затінок лісу* (Ю. Логвин); *Як у когось гасла свічка, інші казали "нічого!" і заново припалювали від своєї* (Г. Пагутяк); *Мартофляк хотів закурити, припаливши до фільтру, але Марта вчасно побачила* (Ю. Андрухович).

ПРИПА́ЛЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИПАЛИ́ТИСЯ,** алю́ся, а́лишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Пошкоджуватися вогнем, високою температурою або їдкою речовиною (про поверхню, краї чого-небудь). *Припалилось у Сар'ягна за вухом орлине перо* (В. Рубан); * У порівн. *Прим'ята травиця аж рудизною взялась, наче припалилась від того лиснючого мазуту* (О. Гончар); // Пригоряти (про страву). *Якщо якась частина індика починає припалюватися в процесі запікання, то треба на неї пришпилити шматок вимащеного маслом білого паперу* (із журн.); *А в кухні жар і вар, і кухар кухтів штурка, Щоб, Боже борони, не припалилась курка!* (І. Франко); *Роздала* [Стеха] *дітям по одному* [піріжку], *Маркіянові два подала, а собі лишила той, що припалився одним боком* (Григір Тютюнник).

2. Зазнавати сонячних опіків. *Дитина на сонці припалилася.*

3. *тільки недок.* Пас. до **припа́лювати.** *Чумні бубони припалювалися розпеченим залізом, на них ставили банки, п'явки, обкладали цибулею* (із журн.).

ПРИПА́РИТИ *див.* **припа́рювати.**

ПРИПА́РКА, и, *ж.* 1. Лікувальна процедура, що полягає в прикладанні до тіла чого-небудь гарячого, перев. вогкого. *Одвідуючи аул, фельдшер Істомін дізнався про хворобу Жайсака і сам зайшов до нього, оглянув руку і плече, помастив йодом, зробив масаж і схвалив припарку з гарячого піску* (З. Тулуб); *Щоденні припарки й врятували мені руку, а можливо, й життя* (М. Андрусяк); // Ліки, які використовують під час такої процедури. *Славута натер лоєм груди та спину і приклав припарки з квасного житнього тіста, замішаного на гірчиці, меду, ріпаковій олії та настоях якихось тільки йому відомих корінців та трав* (В. Малик); * Образно. *Проклята горілочка, диявольський напиток, чортів збитень, гаспидова душепарка, анахтемська припарка!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *перен., ірон.* Тілесне покарання різками, киями; побиття. *Інший давно б уже зваливсь із ніг, а Кирило Тур видержав усі чотири киї, не покривившись .. —Добре, — каже, — парять у нас у січовій лазні, нічого сказати! Після такої припарки не заболять уже ні плечі, ні поясниця* (П. Куліш); *— Не треба мені лікаря! — буркнув Славко. — Авжеж не треба, — згодився батько. — Я сам полікую. Скину очкура та припарки поставлю, тоді твої вигадки як рукою зніме* (О. Бердник); // Бій зі значними втратами. *— З десяток їм таких припарок, і фриц засопе, — сказав хтось із бійців* (Ю. Збанацький); *Мені здається, що єфрейтор Власюков переоцінює міцність німецької оборони. Я певен, що ми дали їм уже таки добрячої припарки...* (Є. Доломан); // Дошкульна розмова, виговорювання; дорікання. [З а г р е б е л ь н и й *(збентежено):*] *Даремно, сестро, з докорів починаєш. Сьогодні в тебе радість і в мене день щасливий .. Отож нині обійдемось без припарки* (М. Стельмах).

◊ **Да́ти [бере́зової] припа́рки** *див.* **дава́ти.**

ПРИПАРКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припаркува́ти.** *— Моє авто стоїть припарковане відтоді, як я приїхав* (Ю. Андрухович); *У Нью-Йорку якийсь хлоп викинувся з вікна хмарочоса, але приземлився на дах припаркованого автомобіля цілим і неушкодженим* (О. Забужко); // **припарко́вано,** *безос. пред. Уздовж широкої вулиці тече річка, закована в ґратичасту* [ґратчасту] *огорожу, по обидва боки бруківки припарковано автомобілі* (І. Роздобудько); *Він перехилився через поручні. "Дивися, скільки припарковано машин, нічого не помічаєш?" — "Помічаю. На газонах стоять, на тротуарі, одна на дитячий майданчик влізла"* (Л. Денисенко).

ПРИПА́РКОВИЙ[1], а, е. Стос. до припарки. *Припаркові лікувальні рослини.*

ПРИПА́РКОВИЙ[2], а, е. Який міститься, розташовується біля парку. *У неї вдома вікна виходили на тиху припаркову алею, а тут внизу торохкотіли трамваї, на підвіконня сідали голуби* (Г. Вдовиченко); *У Володимирі-Волинському загорілась трава у припарковій зоні майже в центрі міста* (з газ.).

ПРИПАРКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИПАРКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Ставити на стоянку (про транспортний засіб); паркувати, запарковувати. *Ще звечора Віталик незручно припарковує свою машину біля входу до "Петровича"* [клубу], *тісний дворик якого і вулиця заставлені іншими машинами* (А. Дністровий); *Водії повинні припарковувати свої транспортні засоби тільки у визначених правилами дорожнього руху місцях* (з навч. літ.); *Зробивши кілька рейсів, він за кілька хвилин до десятої вечора припаркував таксі до шеренги автомашин на Русанівці* (О. Бердник); *Марина в'їхала до свого двору і припаркувала машину біля самого під'їзду...* (І. Роздобудько).

ПРИПАРКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИПАРКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Те саме, що **паркува́тися.** *Починати припарковуватися передом треба тоді, коли передні двері вашої машини будуть на рівні бампера автомобіля, перед яким ви паркуєтеся* (з навч. літ.); *Припаркувавшись, він начепив темні окуляри і взявся за ручку дверцят* (А. Кокотюха); *Ми припаркувалися коло хідника й щербатими вичовганими східцями спустилися в підвал* (Л. Кононович); *Автомобілі припаркувалися поряд з маленьким рестораном, який, спираючись на дерев'яні колоди-опори, наполовину нависав над водою* (М. Кідрук).

ПРИПАРКУВА́ТИ *див.* **припарко́вувати.**

ПРИПАРКУВА́ТИСЯ *див.* **припарко́вуватися.**

ПРИПАРНИКО́ВИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля парника. *Ранні овочі на невеликих площах вирощують здебільшого в припарникових сівозмінах* (з наук. літ.); *Багаторічні овочеві рослини вирощують поза сівозміною або на припарникових ділянках південних чи південно-західних схилів* (з навч. літ.).

ПРИПА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припа́рювати** 1. *Припарювання англійською сіллю — це звичайний вибір для лікування абсцесів у людей і тварин* (з навч. літ.); *"Припарювання" — це коли один березовий віник тримають кілька хвилин над парою та притискають його до спини. Зверху приплескують іншим віником* (із журн.).

ПРИПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИПА́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що.* Прикладати що-небудь гаряче, перев. вогке для лікування. *А все то жінка! Як візьме коло його* [нього] *панькати, тупцяти, як візьме припарювати, та виливати, та облизувати, то, дивись, вже моя дитина й очуняє!* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* Злегка, трохи парити *(див.* **па́рити**[1] 1). *Вирубав* [дядько] *відтак молодого дубця, припарив при вогні і зігнув лука та зв'язав тятивою* (А. Чайковський); *Фриволіте із шовкових або кольорових ниток покласти на ганчірочку, зверху накрити вологою марлею у два шари і, трохи притискаючи праскою, припарити його, після чого сушити на повітрі до повного висихання* (з навч. літ.); *Капусту потрібно дрібно посікти і припарити в каструлі з водою, щоб вона стала м'якою* (із журн.).

3. Припікати при підвищеній вологості повітря (про сонце). *Припарювало сонце, рослина мліла* (К. Гордієнко); // *безос.* — *Буде дощ, онучко. Кості мені ломить та ще й припарює з самого ранку дуже* (Ю. Збанацький); *Цілий день припарювало на грозу, і тільки тепер .. небо швидко темніло й погуркувало глухим, уже обважнілим громом* (В. Шкляр); *Припарювало. Повітря було тут застояним і нерухомим, як у великому замкнутому ангарі* (Любко Дереш); — *Бджоли пропали як мінімум через використання азотних добрив. Якраз було волого, після дощу припарило, і поле обробили вдень, коли бджоли рояться і йдуть у пошуку нектару* (з газ.).

4. *розм., рідко.* Підходити, наближатися до чогось; приходити (у 1 знач.). — *Воно б оце не мені тут сидіти, а моєму Льонькові, але ж утік ще вчора з дому і не припарює...* (П. Загребельний); *Панько відбіг до воріт і, зачинивши за собою хвіртку, перекривив Миколу: — Я динамомашину зроблю... Електрику в хлів проведу... — Ех, ти! Отож і сиди в хліві. А до греблі щоб і не припарив!* (І. Багмут).

5. *кого, перен., жарг.* Те саме, що **па́рити**[1] 8. *Мене починають припарювати пусті балачки. Треба вже навчитись мовчки робити що можемо і не патякати* (з газ.); // *безос. пред. Припарило бути жертвою ревнивця чи ревнувати? Хочеш назавжди прибрати цю гидоту зі свого життя? Натисніть тут, щоб дізнатися як!* (з мови реклами).

ПРИПА́С[1], у, *ч.* 1. *збірн., перев. мн.* **припа́си,** ів. Сукупність предметів, зібраних для виконання якої-небудь справи; спорядження. — *Погадайте! Це ж армія, і ще яка! А гармат, а возів з муніцією, з харчами, з припасами всілякими — сила-силенна!* (Б. Лепкий); *Новий боцман відкрив люк, який вів униз у комору, де лежав різний шкіперський припас* (М. Трублаїні); *Кинулася тікати кіннота, залишаючи зброю та припаси. Кинуто було все: прапори, гармати, вози* (О. Апанович); *Це добровільно вбоге братство заснувало славну Запорізьку Січ, де переховувався військовий припас козацький, була лицарська школа козацької молоді* (з наук.-попул. літ.); // Запас продуктів, провізія. *Послав* [цар] *гінця до богомаза, Щоб малювання накупить І також розного* [різного] *припасу. Щоб що було і їсть, і пить* (І. Котляревський); *Золота було на возах і в тороках, як листя восени, а ще було без ліку всілякого їстівного припасу, славетного пива пшеничного* (П. Загребельний); *М'ясні припаси ми планували поповнювати полюванням та рибалкою* (О. Авраменко, В. Авраменко); *У коморах залишилося ще чимало припасів, з пів мішка жита було розсипано по дерев'яній підлозі* (Д. Білий).

2. Знаряддя для виконання якоїсь роботи. *Ой ви, степи, ви, поля! Втіхо, розкоше моя! Ви широко розглягились, Аж до моря подались. Я не сам собою к вам У гостину завітав: Наготовив я припас — Гостру кісоньку про вас* (П. Куліш); // *рідко.* Те саме, що **збро́я** 1. *І як тільки вдарять на сполох, всі вибігай до одного. Хтось-таки був гукнув з коридору — а з чим, мовляв, вибігати, без припасу гниди не вб'єш, а то ж таки військо оружне* (А. Головко).

(1) Бойови́й (вогневи́й) припа́с — запас снарядів, патронів і т. ін.; спорядження для вогнепальної зброї. *Кілька хлопців, закотивши рукави, полізли між вбитих... Викинули наверх зброю і уцілілі бойові припаси, викинули кілька ушкоджених рискалів, сокиру* (Ю. Горліс-Горський); *Піше козацтво ставало бодай на час короткий кінним лицарством, знято було з байдаків дванадцять гармат водяних, .. забрано весь вогневий припас* (П. Загребельний); *Потрібно було заздалегідь приготуватися до несподіванок і берегти бойові припаси* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРИПА́С[2], у, *ч., діал.* Випас. *Козеня на припасі під моїм вікном у садочку почало жалібно мекати* (О. Довженко).

ПРИПАСА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИПАСТИ́,** су́, се́ш, *док., що, розм.* Робити запас чого-небудь. *Серпень втоми не знає — усе припасає* (прислів'я); — *Свого зерна припас трохи? — подивився старий на важку, порожню руку сівача* (М. Стельмах); *Кілька днів вона таємно від чоловіка готувалася до втечі — насушила сухарів, припасла солонини, підібрала вбрання, зручне для далекої дороги, і написала Спихальському коротенького листа* (В. Малик); *Це було навіть не відкриття, проста логіка підказувала, що коли жовтооранжеві бактерії мешкали і розмножувались у космосі, то там для них ніхто не припас ані харчів, ані кисню* (М. Білкун); // Завчасно приготовляти що-небудь для використання. — *Не знаю, як по всіх* [селах], *а по деяких готуються до оборони: припасають зброю, сокири, а села так огороджують, щоб ніяка гадина не прослизнула* (М. Стельмах); *Коли зими приходили люті, частина скіфів, рятуючись від холодів, відкочовувала на південь, на зимові пасовиська .. Там ще за літа припасали сіно та гілки з листям* (В. Чемерис); — *У лісі ми потерпатимемо від лютого холоду. Дрова, зрозуміла річ, маємо припасати заздалегідь, — Мохобородько все-таки спробував захистити свою точку зору* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Для цієї дороги Олекса Гнатович загодя припас великого загального зошита в синій палітурці* (Т. Масенко).

ПРИПАСА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИПАСТИ́,** су́, се́ш, *док., кого, діал.* Випасати (у 1 знач.) худобу в певному місці. *Звелів* [Еней] *з бичні волів пригнати, Цапів з вівцями припасати, Плутону в жертву принести* (І. Котляревський); *Стали чумаки воли припасати. Я припас вівці та й іду* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИПА́СЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **припасти́**[1]. *Пріська оселилась на квартирі, проїдала припасені гроші, а підхожого місця не траплялося* (Л. Яновська); *Вони посідали на зложеному серед вигону дереві, припасеному на якісь будівлі* (Л. Смілянський); *Щоранку, лаштуючись на відпочинок, Сашко Грищенко пильно оглядає весь бівуак і, забачивши відлюдне місце, кидає припасений ще заздалегідь оберемок соломи* (Є. Доломан); *Скрипаль занурив розпаленіле обличчя в заздалегідь припасений кухоль із пивом* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса); // **припа́сено,** *безос. пред. Пшеничка ніби знав, що сьогодні Талочка приїде, — в нього було припасено з десяток тістечок та багато інших принадних речей* (Д. Бузько).

ПРИПА́СІЧНИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля пасіки. *Агротехнічні заходи включають створення спеціальної кормової бази для бджіл на припасічних ділянках з метою відволікання бджіл від квітучих бур'янів, особливо під час масових обробок рослин отрутохімікатами* (з наук. літ.); *Огіркову траву, буркун жовтий і буркун білий, синяк рекомендують висаджувати як ефективні припасічні культури* (з навч. літ.).

ПРИПАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припасува́ти.** *Крізь погано припасовані вікна тягло осінньою вогкістю* (З. Тулуб); *Я ж Вам розказувала, що постоли — це мистецький витвір. А не так собі — оброблена і припасована до розміру ноги взувачка* (М. Матіос); *Рука черкнула і кам'яну скіфську бабу, що стоїть біля двору старої Дорошенчихи, припасована замість стовпчика для хвіртки* (О. Гончар); — *Був це, скажімо, прекрасний солонець, що його добре знали і відвідували звірі, ще й до того ж добре припасований і зручний для пантівки* [пантування] (І. Багряний); *Сікур поліз у припасований до Гайового сідла шкіряний міх і дістав звідти важкий чорний шолом із широчезним заборолом* (І. Білик); * У порівн. *Камінь упав так добре, немов від віку сюди був припасований* (І. Франко);

// **припасо́вано,** *безос. пред. Четверо добрих коней — сірий, буланий, вороний і гнідий — пирскали коло ґанку і стояли слухняно, звичні до такої операції, їх спритно нав'ючували, пильнуючи, щоб було порівну. А коли все було приторочено і припасовано, люди пішли снідати* (І. Багряний); *Просто між високим каблуком і підошвою в неї припасовано маленький, як ґудзик, мідний дзвіночок...* (О. Гончар); *У стіні було вибито неглибоку пройму, в ній припасовано зчорнілу ікону і лампадку* (М. Дочинець).

ПРИПАСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припасо́вувати** і **припасо́вуватися.** *Текст літопису об'єднує внутрішня логічна цілісність, яка досягається композиційним припасовуванням одна до одної кількох окремих "повістей"* (з навч. літ.).

ПРИПАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИПАСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Прилаштовувати що-небудь до чогось відповідно до розміру, форми і т. ін.; приганяти *(див.* **прига-ня́ти**[2]**).** *Я знов спускала очі до роботи і, рівняючи рукава та припасовуючи комір, вкупі з тим розважала, що за тип моя бесідниця?* (Леся Українка); *Вони робили їх* [скрипки] *так, як художники пишуть картини, любовно, помалу, точно й акуратно припасовуючи кожну деталь* (В. Собко); — *З великого* [картуза], — *мовив він,* — *не довго зробити менший: узяв клоччя чи паперу, напхав за околичку й припасував саме по голові* (О. Кониський); * У порівн. *Гірко дивитись на ту ниву, що оре Семен: так вона прийшлася до його, Романової ниви, так пристала, наче столяр припасував...* (М. Коцюбинський); // *перен.* Знаходити відповідність, пристосовувати до чого-небудь. *Часом він, сидячи в саду чи тому ж лозняку, повторяв їх слово за словом, речення за реченням, припасовував по-своєму, сперечався з написаним* (В. Лис); *Власники душ, повернених у робоче бидло, записаних у господарський інвентар дідича разом із волами й кіньми, найбільш боялись того неспокійного, вільнолюбного духу народного, бо його ніяк не можна було припасувати до панських інтересів* (М. Коцюбинський); *Боровому вдалося слушно .. використати кілька відомих серед конферансьє небилиць, припасувавши їх до фактів з місцевого життя* (Я. Гримайло).

2. Установлювати що-небудь відповідно до потреб використання. *В млині на греблі світилося — там припасовували біденківського кулемета — у вікно* (О. Кундзич); *Він сам спроєктував його* [скіп], *сам наглядав увесь час, як споруджують естакаду, припасовують бункер, прокладають рейки* (Б. Антоненко-Давидович); *Проклинаючи на чім світ стоїть і таку їзду, і вулканізаторів, і свою лукаву долю, Мирон почав припасовувати домкрата* (Ю. Збанацький); *Говорили просто над його головою, питали в того, хто стояв зовні і припасовував човна, щоб не було зайвого гуркоту* (Ю. Логвин); // Робити що-небудь придатним для використання. *Перевіряли зброю, всі кишені й підсумки набивали патронами, припасовували на ногах щойно одержане взуття* (О. Гончар); *Бійці мали час для того, щоб поголитись, припасувати одяг* (Ю. Збанацький); // Завчасно приготовляти що-небудь для використання. — *Тільки не гаймо ані часинки! Може, сьогодні й остання ніч перед боєм. Мерщій розійдемось — нехай кожен сокиру чи вила, чи припасує косу* (А. Головко).

3. Поміщати що-небудь у якомусь місці, прикріплюючи. *Смолоскипи робилися у дуже примітивний спосіб: до консервних бляшанок припасовували довгі дерев'яні держаки, наливали досередини якесь пальне* (Н. Бічуя); *Дарчині речі не вміщалися в бричці. Візникові довелося припасувати їх ззаду* (Ірина Вільде); *Самий апарат* [радіоприймача] *Валентин припасував під столом до його верхньої кришки, антена йшла поза трубою водопроводу по стіні, а заземлення по трубі умивальника* (О. Гончар); // Прикладати належним чином що-небудь до чогось. *Дістає* [конвоїр] *з кишені губну гармошку і закоцюблими руками припасовує до рота* (О. Гончар).

ПРИПАСО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИПА-СУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Підходити (у 6 знач.) до когось, чогось, бути відповідним чомусь. *Ворота і хвіртка були старі, але добротні і щільно припасовувалися до кам'яних мурованих стовпців* (Валерій Шевчук); *Так, шматочки мозаїки починають припасовуватися... Це ВІН! Не скажу, що сумнівів нема — є сумніви. Та щось мені підказувало з глибин підсвідомості — це він* (А. Кокотюха); *День видався напрочуд продуктивним. Усе збігалося, припасовувалося та йшло як по маслу* (Г. Вдовиченко); *До семи корінних гравців припасувалося четверо нових із запасних* (Ю. Яновський).

2. *тільки недок.* Пас. до **припасо́вувати.** *І візьмеш гріха на душу подумати, що писалися деякі з тих "шухлядних шедеврів" буквально сьогодні, щойно, "на злобу дня". А вже навздогінку припасовувалися до них учорашні дати* (А. Мойсієнко).

ПРИ́ПАСТИ *див.* **припада́ти.**

ПРИПАСТИ́[1] *див.* **припаса́ти**[1]**.**

ПРИПАСТИ́[2] *див.* **припаса́ти**[2]**.**

ПРИПАСУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для припасування. *Найбільш поширеними видами припасувальних робіт є обпилювання, зачищення, притирання, полірування, шабрення* (з навч. літ.).

ПРИПАСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припасува́ти** і **припасува́тися.** *Потупилися складені в коморі в мішках бездіяльні татові долота й тесла, свердла й гиблі .. для вирівнювання і припасування та інше теслярське начиння* (Р. Федорів); *У 1785 р. французький інженер Леблан виготовив партію рушничних замків, які мали важливу якість — взаємозамінність: їх можна було використовувати в кожній із рушниць без попереднього припасування* (з наук.-попул. літ.); *У людей часто виникають труднощі з припасуванням до нового ритму життя* (із журн.).

ПРИПАСУВА́ТИ *див.* **припасо́вувати.**

ПРИПАСУВА́ТИСЯ *див.* **припасо́вуватися.**

ПРИ́ПАХ, у, *ч., розм.* 1. Легкий запах. *Крізь одчинене квадратне віконце в стіні тягло розтопленим воском і припахом оливи* (П. Панч); *Коли до фризієрні* [фризерні] *вирушав дідусь, .. ми радо його супроводжували, бо там .. можна було вдихати чудові припахи й слухати захоплюючі історії та плітки* (Ю. Винничук).

2. Неприємний, непереносний (у 1 знач.) запах. *Ще і в номері готелю йому вчувався нестерпний припах .. карболки* (О. Гончар); *Псарі запалили люльки. Пси млоїсто кривили писки, мотали головами, чуючи звіддаля осоружний припах* (М. Дочинець).

ПРИПАХА́ТИ, а́є, *недок., розм.* Мати припах. — *Чого же се воно* [борошно] *чорне? Пополам із землею?* — *питали жінки.* — *Де там земля? То воно трохи з горілим, бач же й димом припахає...* (Панас Мирний); *"Набої" ці були дуже оригінальні, а саме: замість каменюки .. клали дохлу собаку чи кішку .. Такі "газові набої" припахали не фіалкою, і ворогові було не дуже приємно від таких гостинців* (Остап Вишня); *Вовтузилася петрівчана ніч, відвільглий ранок припахав навозом* (В. Стус); // *безос., перен.* Свідчити про наявність чого-небудь негативного. — *Чого ж се* [карасики] *на сковороді,* — *Допитується Лев,* — *а не в воді? Лис засмутивсь і ледве дише...* — *Дозволив я, щоб їм* [карасям] *було видніше Побачить відціля Ясновельможнішого короля!* — *Нащо ж вогнем печеш?.. Брехнею припахає?* (Л. Глібов).

ПРИПА́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припа́ювати** 1. *Ілько не помилився: золотар Салман витратив із срібним зерням стільки ж часу, що й із припаюванням срібного дроту* (Ю. Логвин); *Припаювання й обрізування матеріалу для завушних петель роблять ультразвуком* (з навч. літ.).

ПРИПА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИПАЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* 1. Прикріплювати, паяючи. *Усі основні компоненти смартфона припаюють до плати, щоб виключити можливість витоку інформації* (з наук.-попул. літ.); *Котя ніжку* [примуса] *припаяв... Ох і помічничок у мене. Ніжка вийшла довшою, і примус не хоче стояти на рівному* (М. Білкун); *Інспектор Штефанчук власноручно припаяв до неї* [монети] *міцне вушко* (В. Кожелянко).

2. *тільки док., кому, перен., фам.* Призначити якесь покарання. *Був випадок, що дочка самого президента хильнула пива, не маючи на те права, — молоденька ще була — і їй за це припаяли кілька днів тюрми!* (Ю. Бедзик); *Квартирний злодій, отримав перший строк у двадцять шість, а потім ще припаяли за спробу втечі* (А. Кокотюха); *Тепер, коли повернеться* [Швейк] *до свого батальйону, капітан, напевно, припаяє йому арешт* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРИПА́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРИПАЯ́ТИСЯ,** я́ється, *док.* 1. Приєднуватися в результаті паяння. — *Господине, ви приклеїли срібні дротини до барми* [бармиці]*? .. — Я наживив дротини і присипав припоєм. Зараз ми покладемо барму в горнило, дамо жару, і воно* [срібло] *припаяється вже по-справжньому* (Ю. Логвин); // *перен.* Міцно приєднуватися, приставати. *Судомить пальці рук, що, здається, намертво припаялися до автомата* (Є. Доломан).

2. *тільки недок.* Пас. до **припа́ювати** 1. *Дослідний зразок вміщується у спеціальний тримач, який забезпечує приєднання його електродного покриття до вимірювального кола, або до цього електродного покриття припаюються тоненькі й коротенькі гнучкі провідники-дротики* (з наук. літ.); *На золоту пластинку наноситься рисунок, за його контурами припаюється вертикально тонюсінька золота смужечка, а кожна отримана перегородочка заповнюється емаллю* (з навч. літ.).

ПРИПА́ЯНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **припая́ти.** *Керівник великомасштабного енергетичного відомства видав наказ, щоб повсюди, де вимірюється електрика, стрілки вольтметрів були припаяні до числа 250* (М. Руденко); *На фотелі сидів сам нотар, курив одну за одною грубі сигарети, вставлені у срібне кільце, припаяне до олов'яного стержня* (Т. Прохасько); * У порівн. *Вже і рама потрухлявіє від негоди та часу, а скло тримається, як припаяне* (А. Дімаров); // **припа́яно,** *безос. пред. То була проста-найпростіша .. саморобна запальничка — з мисливської 12-калібрової гільзи. Замість денець — зверху припаяно німецькі двадцять пфенігів із свастикою, а знизу — совєтський мідяний п'ятак із серпом і молотом* (І. Багряний); *Там, зісподу, припаяно спеціальний гачок, на кінці ременя є металевий хомутик — вони і стягують туго, як лещатами, тонкий поперек солдата* (О. Шугай).

2. *у знач. прикм., перен.* Який міцно пристав до чогось; злютований *(див.* **злюто́ваний**[2]**),** приєднаний. *Ламав* [бурелом] *сосну, хитав, мов дуба, скелі. Із урвищ рокотав, несучи рев і сміх, Зривав орлів припаяні оселі І кидав в прірву ручаїв і лих* (П. Усенко); *Недавно сніг геть розтанув, а на покрученій стрічці річки, міцно припаяний до берегів, лежав лід* (Ю. Збанацький); * Образно. *Над Парижем висіли свинцево-сині хмари, намертво припаяні до горизонту* (М. Кідрук).

ПРИПАЯ́ТИ *див.* **припа́ювати.**

ПРИПАЯ́ТИСЯ *див.* **припа́юватися.**

ПРИПЕКТИ́ *див.* **припіка́ти.**

ПРИПЕКТИ́СЯ *див.* **припіка́тися.**

ПРИПЕРЕЗА́ТИ *див.* **приперíзувати.**

ПРИПЕРÍЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПЕРЕЗА́ТИ,** режу́, ре́жеш, *док., що.* 1. Підперізуючись, закріплювати що-небудь за поясом. *Він одягав мідяну сорочку, усю в кільцях, верх льняної, приперізував широкий грецький меч із церковним текстом і свастикою на держаку з чорного нефритового кришталю* (К. Гриневичева); *Виросла коса до пояса, ні розплести, ні розчесати; прийде ми ся* [доведеться мені] *приперезати* (Сл. Б. Грінченка); *Він, нарікаючи на фортуну.., одягся в коштовні убори, приперезав до боку шаблю* (І. Франко); *Спав собі* [Кузьма] *всеньку ніч, приперезавши до себе "ружжо"* [рушницю], *щоб ніхто не вкрав* (Григорій Тютюнник); // *до чого, у сполуч. зі сл.* с е б е. Прикріплюватися до предмета, обкрутивши себе в поясі разом з ним ланцюгом, ременем і т. ін. *Для порятунку пташенят, які залишилися без матері, Василь приперезав себе ременем до стовбура черешні та властивим йому способом швидко поліз вгору* (із журн.).

2. Одягати що-небудь, обгортаючи стан і закріплюючи кінці на поясі. *А я фартух приперижу. Нажну копу ще й полежу* (з народної пісні).

ПРИПЕ́РТИ *див.* **припира́ти.**

ПРИПЕ́РТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **припе́рти.** *Опинившись за стадіоном, Терезка помітила Бобальку, який стояв на сідлі велосипеда, припертого до паркана, і стежив за грою* (М. Томчаній); *Той голос, той шалений, передсмертний крик мисливця, припертого ведмедем, — останнє враження, що він виніс із життя* (І. Багряний); *Влетівши до міста на конях і опинившися серед тісного косівського ринку, припертого одним боком до високої скали, опришки зачали стріляти* (Г. Хоткевич); *Хата була приперта до горба, по якому знизу доверху цвіли бузки* (Валерій Шевчук); // **припе́рто,** *безос. пред. Спереду до столу приперто в рамі й у рушниках портрет* (Б. Харчук); *В закуті було приперто ще зо три ціпки, я вибрав підхожий* (М. Дочинець).

2. *у знач. прикм.* Який приперся (у 1 знач.). *Підозріло розповніла, з диким блиском в очах і зі схрещеними під грудьми руками, стояла* [Марія], *приперта до печі, й важко, що було чути на всю хату, дихала* (М. Матіос).

◇ **(1) Припе́ртий (припе́рта, припе́рті) до стіни́** — якого поставили в безвихідне становище, домагаючись зізнання, здійснення чого-небудь і т. ін. *Полковникові здалося, що Панчоха припертий до стіни запитаннями Ходкевича, і він знов присікався до нього* (Іван Ле); — *Будете приперті до стіни фактами і змусите належно оцінити охоронницький талант, поліцейську пильність свого станового пристава* (М. Сиротюк); *Секретар, припертий до стіни, не зможе ж сказати, що не хоче дивитись на Хаблакову доньку, що йому це нецікаво* (В. Дрозд); *Греки, приперті до стіни, розповіли йому всю правду про Великого князя* (І. Білик); **(2) Припе́ртий (припе́рта, припе́рте) на слизьке́** — який опинився у безвихідному становищі. *Припертий на слизьке, німець, зрештою, добував із своєї торби нещасну копійчану бірку* (О. Гончар).

ПРИПЕ́РТИСЯ *див.* **припира́тися.**

ПРИПЕ́РЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приперчи́ти** 1. *На столі шматок печені, Два фрикаси* [фрикасе] *приперчені* (І. Франко); *Казанки, каструлі, сковорідки на триногах, на яких шкварчить приперчена, начасничена риба, на мотузках сушаться розвішені дитячі пелюшки* (О. Іваненко); // **припе́рчено,** *безос. пред. Страви в університетській їдальні занадто приперчено* (з газ.).

2. *перен., розм.* Дієпр. пас. до **приперчи́ти** 2. *Багато він чув віршівок, багато сам знав, але такої зроду не чув. Аж потім Григорій удень вивчив її, ту віршівку, всю, особливо йому сподобався кінець її, приперчений добрим народним гумором* (І. Багряний); *— Дуже вона* [п'єса], *як би вам сказати, пане Огнєв, — продовжував між тим Савельєв, — приперчена, і, коли дивитися на зображених в ній панів Скотиніних і Простакових, чи не здається вам, що всі оці персонажі розумом і благочестям не відзначаються?* (Б. Левін); *І Кущ і Турчин — неначе сковані ланцями .. Коли б вони з першої стрічі повели легку, невимушену розмову, приперчену грубими чоловічими жартами, скраплену дотепами...* (Ю. Мушкетик).

ПРИПЕ́РЧЕНО. Присл. до **припе́рчений** 2. *Пастухи регочуть. Їм приємно, що так влучно, так приперчено вигадав хтось на панів* (Г. Хоткевич).

ПРИПЕРЧИ́ТИ *див.* **припе́рчувати.**

ПРИПЕ́РЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПЕРЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док.* 1. *що.* Трохи, злегка перчити. *Після обсмажування кабачків у сметані їх приперчують і ставлять у духову шафу* (із журн.); *Ой варила мама рибу та й не приперчила, Ой любила мама хлопці* [хлопців] *та й мене навчила* (з народної пісні); *Сидячи поруч нього, вона .. заклопотано підсовувала гостеві то хліб, то сіль, а згадавши, що гість — узбек і, мабуть, як і всі узбеки, любить приперчити страву, швиденько сходила на кухню по перець* (Б. Антоненко-Давидович); *Вкинула* [мама] *туди* [в сік] *ягідок смородини, листя кропу й сельдерею, трішки олії дала й приперчила* (В. Багірова).

2. *що, рідше кого чим, перен., розм.* Уставляти в мову дотепні, гострі, влучні слова, вирази, жарти і т. ін. *Він досить коректно поцікавився нашими справами, але, не дочекавшись відповіді, почав виказувати ознаки хвилювання, які виявлялися в тому, що він став приперчувати свою мову не надто ввічливими висловлюваннями на нашу адресу* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Він умів сказати потрібні слова, приперчити їх, додати народної мудрості* (Ю. Яновський); *Трудно було впізнати в ньому того нестриманого на мову робітника, що рідко коли вимовляє два слова, не приперчивши їх добре* (Ю. Шовкопляс); *Уміла* [бабця] *так приперчити словечком, що й дід ставав сумирний, як овечка* (І. Жиленко).

◊ **(1) Припе́рчувати / приперчи́ти се́рце** *кому* — приваблювати, прихиляти до себе когось чим-небудь особливим, незвичайним. *Міцно приріс* [Пилип] *душею до Каськи, приперчила вона йому серце, либонь, і любощі їхні були палкі, бо хіба б оддала Каська, хитра й пронозлива, свою найкоштовнішу річ, але чому тепер вона так швидко відмовилася від усього* (Ю. Мушкетик).

ПРИПЕЧА́ТАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **припеча́тати.** *Розпотрошити перуку — одна мить. Припечатаний гербом пана сенатора лист зараз же виглянув на світ* (Я. Качура); *На грудях, біля серця, у нього хрумтить звиток, заліплений сургучем і припечатаний печаткою* (Р. Іваничук); * Образно. *А насправді я .. покійник, у труну покладений, землею припечатаний!* (Остап Вишня); * У порівн. *— Цей Крашівка мені не до вподоби: гордий якийсь... Не вклониться до ладу, не усміхнеться, немов у нього спина дубова, а губи печаттю припечатані* (Марко Вовчок); // **припеча́тано,** *безос. пред. Одержуєте від мене оцю звичайну чекову книжечку з талончиками. Все як слід, — пронумеровано, припечатано, з підписами* (В. Владко); *Юшка суворо розрізає ребром своєї руки зціплені руки Гришки та Ланки. Договора* [договір] *складено й припечатано* (В. Винниченко).

ПРИПЕЧА́ТАТИ *див.* **припеча́тувати.**

ПРИПЕЧА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПЕЧА́ТАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* 1. *що і без прям. дод.* Ставити печатку, що засвідчує правильність, чинність документа. *Гетьман був занадто обережний і не підписав листа ані припечатав його* (Г. Хоткевич); *Осадчий стукнув нею* [печаткою] *перше по своїй долоні, а потім пригнувся і щосили припечатав моє посвідчення* (Б. Антоненко-Давидович); * У порівн. *Різкий тріск костяшок, якими ніби припечатували гравці свої дошкульні словечка, щоб під'юдити противну сторону гравців, нестримний чоловічий регіт та туман цигаркового диму вдарили в лице Захарові* (Іван Ле); // Те саме, що **запеча́тувати** 1, 2. *Він добув із столика дві свічки з слідами сургучу, яким він припечатував службові листи* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Крим витяг з шапки листи. Їх одпечатали обережно. Їх прочитали... А що нічого лукаво там не було, то й назад припечатали хитро* (Г. Колісник); // *перен.* Із силою міцно притискати кого- або що-небудь до чого-небудь. *— Ну, останній раз боремось. — Іван припечатує суперника до подушки й підхоплюється* (Микола Чернявський); *Він поколупався десь у поясі і припечатав з розмаху важкий гаманець на дошки столу* (Ю. Логвин); *Мені на плечі лягли владні долоні й припечатали моє тіло до лави* (Валерій Шевчук); // *тільки док., перен.* Прищепити (у 3 знач.), сформувати любов до чого-небудь. *Якби лише співати .. словами вчила мене бабця Гафія Іллівна Матіос! А то ж припечатала неліченими коломийками велику жагу до пізнання людського дуренства* [людської дурості] (М. Матіос).

2. *тільки док., кого, що, перен., фам.* Ударити, побити. [Т а р а с:] *Що ми ще поки що не студенти — це правда. Ну, що бити спекулянта й зараз уміємо, це також правда. Як припечатаю, так і спухнеш* (І. Микитенко); *Довелось докласти шалених зусиль, аби моє лице не припечатали до засмальцьованих дверцят саме у тому місці, де вони сходяться між собою* (М. Кідрук).

3. *тільки док., що, перен.* Щільно зачиняти, робити непорушним (про двері). *Двері в світлицю не одчинялись, неначе їх хто замкнув і припечатав* (І. Нечуй-Левицький).

4. *тільки док., що, перен.* Підсумувати, підтвердити; закріпити. *Вже кілька літ верховодив він у громаді, всі його шанували й слухали, а він заступав і поучував громадян на кожнім кроці з незрівненим пожертвуванням, яке, врешті, припечатав своєю смертю...* (Г. Хоткевич); *З хрестиком мідним припечатали мені й ім'я — Овферій* (М. Дочинець).

5. *тільки док., кого і без прям. дод., перен., фам.* Давати рішучу оцінку кому-, чому-небудь, скріплювати щось сказане влучним, гострим словом. *— Хлопці, не підкачаєм? — питався Яремчук .. — Всім цехам носа втремо! — поклав резолюцію Митя і припечатав словом, міцнішим за сірчану кислоту* (М. Трублаїні); *Батько страшенно почервонів, психотерапевт одразу припечатав би йому комплекс Лота, почав кричати на мене — а таке було дуже рідко* (С. Процюк); *— Бойків то я знаю, але тільки тих, що приходять на торг до міста. Там я з ними дуже добре вмію обходитися. Там вони тихі та смирні, як ягнята. — Всюди такії, — сказав, мов припечатав, Вовкун* (І. Франко); *Люблять його люди і за дотепи: як скаже про кого слово, немов припечатає!* (Ю. Мокрієв).

ПРИПЕ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припекти́** 1–3. *Припечена синім залізом, вона ствердила все, чого від неї вимагали* (Ю. Мушкетик); *Земля була чорна і парувала так, ніби її тільки що полили гарячим окропом; на конях, припечена сонцем, парувала шерсть* (Григорій Тютюнник); *Хлопчик жваво підводиться на лікті й морщить припеченого сонцем носа, готуючись слухати* (О. Донченко); * У порівн. *Потьомкін, мов припечений, нетерпляче зайорзав на канапі* (С. Добровольський); *Іван її* [Марфи] *був чорний, як ворон, та й сама ніби сонцем припечена, а дитя вдалося світленьким, як курчатко* (А. Михайленко); // **припе́чено,** *безос. пред. Хліб було припечено лише з одного боку* (з газ.).

ПРИПИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., розм.* 1. *що і без прям. дод.* Пити що-небудь час від часу. *Один був порок за панотцем, — як казав часом і батько, — горілочку любив .. Розказує та все припиває чарочкою* (Панас Мирний); *Шумейко, міцний дід років 60-ти, майструє за столом модель парусного судна, припиваючи час від часу чорну каву* (І. Кочерга); *Ми з полковниками сиділи в моєму шатрі та припивали за панський переляк, не дуже й вірячи в нього* (П. Загребельний).

2. *до кого, за що і без прям. дод.* Пити за чиєсь здоров'я, звертатися з тостом до кого-небудь. *П'є Ангус зрушений за ним, В душі ласкавши мару; І все покрилось голосним: "За тебе, наш Оскаре!" .. — "Та що ж Аллан з другими враз Не припива до мене"* (П. Грабовський); *Поміж гості ходять батько і мати. Мед, горілку в срібних збанках розносять, Припивають, і говорять, і просять: "Пийте, гості, пийте, любі"* (Б. Лепкий); [С т е п а н *(до одного з гостей):*] *Припиваю до вас на здоров'я, на щастя* (Б.-І. Антонич).

ПРИПИ́Л, у, *ч., спец.* Дрібний графітовий або вугільний пил, яким присипають внутрішню поверхню ливарної форми. *Ливарну форму майстер добре посипає припилом, щоб вироби не прилипали* (з навч. літ.).

ПРИПИ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **припили́ти.** *На шпилі правого пагорба стоїть її Петро. Завихрений туманом, припилений до невпізнанності піском, він махає Марині та дітям .. руками* (Микита Чернявський); *Коли скінчилась Друга світова війна і димом воєнної хуртовини присмалена, порохом припилена залякана українська маса втікачів була ще непевна свого завтрашнього дня, Багряний був перший з-поміж цієї маси, хто сміливо й голосно запротестував проти більшовицького насилля* (О. Шугай); // **припи́лено,** *безос. пред. Поряд ґрунтова дорога, лист повністю припилено* (з газ.); * Образно. — *Юну красу її* [Люби] *південну, середземноморську, вже прив'ялено, свіжість її іскристу вже припилено* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Який припилився. *Останнім часом Микола Сухов ловив себе на тому, що .. мимовільно вимальовує на якомусь аркуші, а то й просто пальцем на припиленій темній поліровці довгастий бублик в обрамленні коротких одиничок* (О. Тесленко).

ПРИПИЛИ́ТИ, пилю́, пи́лиш, *док., кого, що.* Те саме, що **запили́ти**[1] 1; запорошити (у 4 знач.) чимось дрібним, сипким. *І припилила зір важка пилюка, На бирки випала, на кунтуші* (А. Малишко); *Для того, щоб тісто не прилипало до робочої поверхні, ви можете припилити її невеликою кількістю пшеничного борошна* (із журн.).

ПРИПИЛИ́ТИСЯ, пилю́ся, пи́лишся, *док.* Покритися пилом, запорошитися. *Високий чуб тріпотів і торкався стелі, аж припилився зверху крейдою, ніби чоловік раптом посивів* (Микита Чернявський); *Кузов не такий вже й брудний, просто припилився* (з газ.).

ПРИПИЛЬНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПИЛЬНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Пильно наглядати за ким-небудь, стежити. *Іван Іванович Яловега, справжній гвардієць, припильновував Дудника, найбільшого ворохобника, там, де збирався навіть найменший гурт* (О. Шугай); [А н д р і й:] *Ну, я його припильную і якщо помічу що-небудь, то донесу негайно воєводі* (Юліан Опільський); — *Припильнуй же* [Авіроне], *прошу, щоб ні одна крихта золота не пропала й не втопталася в бруд робітні* (Г. Хоткевич); *Хоч Захар і знав з її* [материної] *розповіді, як треба підшпилити копицю, та мати мусила припильнувати, щоб її син "не зірвався"* (Іван Ле); // *тільки док.* Спостерігати (у 2 знач.); стежити (у 3 знач.). — *Тут кум Матій кривди тобі* [злодієві] *не зробить, не бійся, припильнує тебе добре* (І. Франко); *Попросивши на всякий випадок припильнувати газету з оголошенням, він .. подався на лікарський виклик* (Ю. Збанацький); // *тільки док.* Те саме, що **підстерегти́.** *Отоді Тодоська почне латати дірки: де який ярмарок, базар, яка оказія — там вже й єсть її, тільки стережи краму, а припильнувати й не кажи!* (Дніпрова Чайка); *Це запитання оголило на його обличчі приховану досі скептичну посмішку. Може, сам Горецький і не хотів її демонструвати, але ж хіба припильнуєш, коли вона розквітає?* (М. Ю. Тарновський).

2. *перев. док., кого, що.* Доглядати кого-небудь, дбати про когось. — *Тож пошли* [пішли] *в отсю мінуту* [хвилину] *Наказ і погрозу люту До всіх комнат* [кімнат] *судових; Най там добре припильнують, Возних зараз розкласують — Всіх давніших і нових* (І. Франко); *Він такий слабенький .. А хто ж його на чужині так припильнує, як мати?* (О. Маковей); *Худоба любить, щоб за нею припильнувати, доглянути* (У. Самчук); *Нормальна жінка давно б була вдома, приготувала їсти, припильнувала чоловіка, а ти — ледащо, тільки й знаєш, що по кавах бігати* (Н. Сняданко); // Приглядати за чимнебудь. — *Припильнуйте мені сеї ями!* (І. Франко); — *Я передумала. Мушу припильнувати кухню до завтрашнього бенкету* (Ю. Винничук); *Потрібен порядний чолов'яга, котрий би міг припильнувати за квартирою* (Любко Дереш).

3. *тільки док.* Дуже ретельно взятися за виконання чогонебудь. — *Нумо, діти, нумо, нумо припильнуймо. Як не будем пильнувати, то тут будем ночувати* (Сл. Б. Грінченка); [П р і с ь к а:] *Ось годі, дочко, себе неволити, та давай трохи спочиньмо. Що це ми — найнялися, що так припильнували?* (С. Васильченко).

ПРИПИЛЬНУВА́ТИ *див.* **припильно́вувати.**

ПРИПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИПИЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* Пиляючи, приладновувати, підганяти щось одне до одного. *Дошки для підлоги майстер довго припилював, тому що були різної довжини* (з газ.); *Для заміни зношених понад норму головних контактів їхні поверхні треба припиляти (пришабрувати) із забезпеченням прилягання, установленого технічними вимогами креслення* (з наук.-техн. літ.).

ПРИПИ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припиля́ти.** *Гарно поструганi та припиляні штапики добре прилягали до скла* (із журн.); // **припи́ляно,** *безос. пред. Якщо дошку справно припиляно, її можна вставляти в паз* (з навч. літ.).

ПРИПИЛЯ́ТИ *див.* **припи́лювати.**

ПРИПИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИПНУ́ТИ, ПРИП'ЯСТИ́, ПРИП'Я́ТИ,** пну́, пне́ш, *док., кого, що.* 1. Прив'язувати кого-, що-небудь до чогось. *У Ярослава Гішки, коли припинав до паркана коня, раз і другий сіпнулись руки* (С. Скляренко); *— Підглядати не можна, — суворо кинув старий, припинаючи човна до верби* (О. Бердник); *Після обіду греки почали розбирати міст окремими плотами й припинати їх посередині мосту* (І. Білик); *Микула .. шаблю купив, ще й ремінь до неї, і заразтаки прип'яв собі її до боку* (О. Маковей); *Я прив'язав жабку довгою м'якою ниткою за ніжку й прип'яв кілочком до берега* (К. Гриб); * У порівн. [Т а р а с *(один дивиться услід Тетяні):*] *Не можу вийти я звідсіль! .. Мов хто припнув до цеї хати залізним ланцюгом!..* (І. Карпенко-Карий).

2. Прикріплювати, приєднувати, чіпляти що-небудь до чогось якимось способом. *Сідають* [хлопці] *рядом під дубом на землі, а один припинає кожному за чергою по кілька ґудзиків* [реп'яхів] *до пазухи...* (І. Франко); *З хрестів звисають золоті нитки ланцюгів, припинаючи кінці тих хрестів до бань* (І. Багряний); *Так шість раз той павук обривався, І шість раз він на стелю злізав. Але всьоме таки удержався Й до стіни свою нитку прип'яв* (Леся Українка); // *до кого — чого, перен.* Змушувати постійно робити що-небудь, віддавати всю увагу чому-, кому-небудь, бути коло кого-, чого-небудь. *— Хіба моя Марина мала? Хіба в неї руки чужі, щоб вона сина не виняньчила та не виносила? Та я сам її припну до дитини...* (Панас Мирний); *Молоді роки він провів у місті, в наймах, до революції пішов через землю, а вона прип'яла його до іншого діла* (М. Івченко); *Княгиня Анна припнула великого князя Володимира до Києва, а я припнув себе не знати й до чого, приселившись до діда Плюти* (П. Загребельний); // *перен.* Пов'язувати кого-небудь або що-небудь з чимось. *Все, що він помічав перед себе, він зараз припинав до одного — до свого питання* (Б. Грінченко); // *перен.* Давати кому-небудь влучне прізвисько. *Тільки один "грек" ішов спокійно .. і, здавалось, цілком не приймав на свій рахунок епітета "фараон", який прип'яла йому свавольна дітвора* (М. Коцюбинський).

3. Притискати кого-, що-небудь до чогось, затискати де-небудь. *У другій половині дня двічі налітала така злива, що потоки води в буквальному сенсі припинали до землі* (М. Кідрук); *Ліг під обніжком трохи спочити, і коли тільки поклав руки на землю, почув глибоку й болісну втому. Мовби хто міцно-міцно прип'яв до землі, ще й на груди надавив* (М. Івченко); * Образно. *— Слухай, Лейбку, бачу — горе тебе міцно до землі прип'яло, звівся на ніщо* (Н. Рибак); // *тільки док., перен., розм.* Притягти до відповідальності. *Кривого Хомку випустили з тюрми, а хитрий стряпчий припнув його за крадіжку грошей* (Панас Мирний); // *чим, перен., розм.* Сковувати чиюсь дію словами, поглядом, рухом і т. ін.; зупиняти. *Груня було кинулася допомогти втомленій матері стягти святну одежину, хотіла догодити, та свекруха суворим поглядом прип'яла її* (К. Гордієнко).

◊ **Прикува́ти (прип'я́ти, прип'ясти́, припну́ти) до ганебного стовпа́** *див.* **прико́вувати; (1) Припну́ти (прип'я́ти, прип'ясти́) язика́:** а) змовчати, утриматися від висловлення чогось. *— Відаєш, що брешеш, а .. прип'ясти язика не можеш* (Ю. Мушкетик); *"З донькою проблеми, — сказав він неохоче. — Дитину втратила". І, сказавши це, тут же припнув собі язика* (Любко Дереш); *— Ваша прабабуся... — Жодного слова проти неї! — урвав я його, і він припнув язика* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); б) *(кого)* змусити замовкнути, промовчати. *— Навряд чи тут комусь можна припнути язика. Мабуть, пікантну новину тут обговорюють з ранку* (А. Кокотюха).

ПРИПИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИПНУ́ТИСЯ, ПРИП'ЯСТИ́СЯ, ПРИП'Я́ТИСЯ,** пну́ся, пне́шся, *док.* 1. Прив'язувати себе до чого-небудь. *Припнулася жінка до дерева мотузком і пробує по ньому лізти, чіпляючись ногами* (з переказу).

2. Притулятися міцно до кого-, чого-небудь; приставати, чіплятися. *А воно* [дружина] *— живеє, як огонь, гаряче Іванове щастя горнулося, в'юном вилося, припиналось губами, дух забивало* (С. Васильченко); * Образно. *Не відпустив Дніпро свою наречену. Ни* [ні] *до землі, ни* [ні] *до каменю — до нього Прип'ять припнулася* (В. Лис); // Бути причепленим, прикріпленим до чогось. *По будинках тих до вікон хустя прип'ялось, мов злидні, що їх ні в двері, ні в вікно не випреш* (Леся Українка); // *перен., розм.* Приставати з чимнебудь до когось. *Прип'явся, як реп'ях до кожуха!* (прислів'я).

3. *тільки недок.* Пас. до **припина́ти.** *Проти входу в церкву на захід сонця стояли два цеглові стовпи, між якими колись припиналися залізні ворота* (Т. Осьмачка); *Порон на ніч припинався на правому березі* (М. Руденко); *Особливо важні птиці в коледжі мають власні мобільні телефони, які переважно припинаються на видному місці* (Любко Дереш); *Батько носив білі сорочки в тонку синю смужку, манжети там припиналися до рукавів ґудзиками, а комірець — шпильками* (Н. Сняданко).

ПРИПИ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припини́ти.** *Рух на вулиці Алькала був припинений, поліція оточила будинок* (О. Бердник); *Вільний доступ у козацьке військо був припинений* (Д. Білий); *Час у лиховісному лігві наче уповільнився, припинений багатьма вимірами незримих енергій* (В. Єшкілєв); *Його, Мотузчине, діло днів через кілька все одно буде припинене* (А. Головко); // **припи́нено,** *безос. пред. Рух українського люду на Київщині та Брацлавщині було припинено зовсім несподівано* (А. Кащенко); *Оскільки озеро обстежене цілком, дальшу роботу водолазів і драг припинено* (В. Владко); *На сьомий день припинено розваги, і яничари пішли в обрядовий похід з пальмовим гіллям, запаленими свічками, квітами* (П. Загребельний).

ПРИПИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припини́ти** і **припини́тися.** [Д а м а *(затрясла войовниче пером):*] *Ми на наших зборах, ми, слабкі жінки, одкинули пропозицію більшовиків про припинення війни* (М. Куліш); *Рішенець імператора про ратний похід чи його припинення залежить не так від імператора, як від тих, що обертаються довкола нього* (Д. Міщенко); *Причини припинення будівництва льодового кільця з океанічних вод невідомі* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Жінка та чоловік мають право на повторний шлюб лише після припинення попереднього шлюбу* (з мови документів).

ПРИПИНИ́ТИ *див.* **припиня́ти.**

ПРИПИНИ́ТИСЯ *див.* **припиня́тися.**

ПРИПИНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИПИНИ́ТИ,** пиню́, пи́ниш, *док.* 1. *кого, що.* Зупиняти рух кого-, чого-небудь, перев. на якийсь час. *— Тпрру-у-у! Годі! — мовив Яким, припиняючи гнідка, і стрибнув з воза* (Панас Мирний); *Вона бігла б, та боялась, що її припинять, догадаються, що тікає* (Б. Грінченко); *— Вилетівши на Синовоординське урочище, припинив* [Тосик] *коня, бо він вмивався милом* (Б. Харчук); // *у сполуч. зі сл.* т р о х и. Змушувати кого-, що-небудь рухатися повільніше. *Антось припинив трохи коней, дивився на золотий масив* (Б. Харчук); // Змушувати кого-небудь зупинятися (про щось). *Пробігла* [Левантина] *верстов зо дві. І враз думка одна припинила її* (Б. Грінченко).

2. *у сполуч. зі сл.* х о д а, х і д, р у х, б і г, *що.* Переставати рухатися; зупинятися. *Есмінець, припиняючи хід, проскочив далеко вперед* (М. Трублаїні); *Не припиняючи ходи, він помаленьку оглянувся і, коли переконався, що більше вже за ним ніхто не стежить, пішов навпростець* (Б. Антоненко-Давидович); *Незвично бачити, як біля одного з курганів, де газик припиняє свій біг, з нього виходить людина — одинока людина* (О. Гончар); *Машина припинила хід на вибої* (Іван Ле); *В лісі почулася голосна розмова. Передні зупинилися наслухаючи. Капітан підняв руку, щоб задні також припинили рух* (Григорій Тютюнник); // *у сполуч. зі сл.* т р о х и. Рухатися повільніше. *Оксана мовчки озиралася до тітки і трохи припиняла ходу, щоб не відставала тітка* (Л. Яновська).

3. *що і з інфін.* Зупиняти потік чого-небудь. *Комісія висловилася проти намірів консервувати копальні так званим мокрим способом, який полягає в тому, щоб припинити відкачувати воду, що могло б призвести до підтоплення великих територій* (із журн.); // Переставати постачати кого-небудь чимсь. *З нового року може й зовсім припинять видачу жалування* (Панас Мирний); *Згадав* [Микола], *як він бідував, коли батько відмовився від нього і припинив всяку допомогу* (Олесь Досвітній); *Через грабунки на радянській окупаційній зоні припинила рух своїх машин з постачанням до Берліна в нічні години й англійська влада* (О. Шугай).

4. *що.* Переривати яку-небудь дію, процес, стан і т. ін. *Грубер ураз припиняє свої підрахунки: він бачить Валю* (Д. Бузько); *Коли полководець вирішив, що військ підійшло цілком достатньо, що усе наведено як слід, — припиняє перекори* [висловлення звинувачення, невдоволення] *з батуринцями* (Г. Колісник); *У графській оранжереї, крім пальм і цитронів, росла туя.., численні м'ясисті алое.., свіже листя яких негри прикладають до ран, щоб припинити кровотечу* (О. Донченко); *Шакали раптом припинили гризню й нашорошили гострі вуха: з-за скель почувся неголосний спів* (Н. Королева); *Сходку довелося припинити, проте люди не розходились* (О. Гончар); // Змушувати кого-небудь перестати робити щось. *Отже, Валентин радить взяти на ключа Нелічку й Мурзика і таким чином припинити дискусію* (М. Хвильовий); *Він .. продовжує зустрічатися із Зінькою, і це вона знає, але перешкодити чи припинити ці зустрічі безсильна* (А. Шиян); // *кого.* Змушувати кого-небудь замовкнути. *Вона хотіла вимовитись, але Шрам припинив її, взявши за руку, і рече: — Нічого тут не сталось, пане ясновельможний!* (П. Куліш); // *що і без прям. дод.* Змушувати кого-небудь поводитися відповідно до встановленого порядку; не давати свавільно поводитися. — *А як же ми їх* [мужиків] *будемо припиняти? — сказав писар, — в нас є холодна та й більше ніякого страху на їх* [них] *не маємо в руках* (І. Нечуй-Левицький); *Ярослав дав знак, щоб не припиняли учти, підвівся, непомітно вийшов у сіни, за ним вискочив Ситник* (П. Загребельний); *В 1097 р. київське віче припиняє боротьбу між Володимиром Мономахом і Святополком Ізяславичем* (Р. Іванченко); *Що то воно? батька бити? Треба припинити* (Сл. Б. Грінченка); // Скасувати чинність чого-небудь. *Апеляційний суд припинив рішення Шевченківського суду* (з газ.); // *у сполуч. зі сл.* с п р а в а. Відкладати або залишати без завершення. *Незабаром до диблянської волості прийшов наказ: припинити справу з землею і відібрати її поки в Дениса* (Б. Грінченко); // *що і з інфін.* Бути причиною переривання якої-небудь дії, діяльності, якогось процесу. *Свинець прошив навскоси лобове скло, машина не припиняла стрімкого руху, стрільці порснули від неї врізнобіч* (А. Кокотюха); *З голодом, з холодом та з третьою недугою дочапала* [дівчина] *щиро аж до московської границі — побралась би й далі, та вже смерть заступила й припинила* (Марко Вовчок).

5. *що.* Переставати виконувати або переривати яку-небудь дію, діяльність, якийсь процес. *Редактор знову почав походжати по кабінету, не припиняючи при цьому говорити* (А. Кокотюха); *Французький інженер залишився, ні на день не припиняючи своєї праці* (Т. Прохасько); *У нього* [пана Фіалка] *тремтять і пальці, але він старанно ховає їх під столом, припиняючи навіть нервово постукувати олівцем по краєві свого записника* (Н. Сняданко); *Коли Вам доводилося чути що про "Сіяча", то дуже порадували б мене сповістивши, чи видавництво існує, чи припинило свою діяльність* (Панас Мирний); // *що і з інфін.* Замовкати, примовкати. *Гіпопотамович грав на золотому тромбоні, всі пташки в лісі припиняли спів і мовчки слухали* (В. Нестайко); *Корок вилетів, як постріл, портьє надто радісно струснув пляшкою. Переляканий Жерар припинив говорити* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); // *у сполуч. зі сл.* с е б е, *кого.* Робити над собою зусилля; стримуватися. *Він обняв її й поцілував. Перший рух її був — випручатись. Але зараз же вона припинила сама себе і скорилась його поцілункові — одному, другому* (Б. Грінченко).

ПРИПИНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРИПИНИ́ТИСЯ,** пиню́ся, пи́нишся, *док.* 1. Переставати йти, бігти. [П р і с ц и л л а:] *Ні, краще піду сама .. (Іде, але обертається, припиняючись на ході)* (Леся Українка); *Помітивши Бранка здалеку, вона з ким би з своїх не йшла, припинялась біля найближчої вітрини, спиною до вулиці, й так перечікувала, поки він минав її* (Ірина Вільде); *Бачимо його, а він нас ще не бачить — співає. Катря припинилася* (Марко Вовчок); *Водночас із Надією, тільки трохи віддалік, теж припинилися двоє* (Яків Баш); * Образно. *Багато її товаришів та подруг розійшлися по світі: одні випередили її, запобігли ласки у долі, другі десь ззаду припинилися на життєвому шляху* (Дніпрова Чайка); // Переставати говорити, читати вголос; замовкати. *Марта слухала і якось тихо зітхала, а я, дочитавши до половини, припинилась* (Панас Мирний); — *Сідайте та кажіть!.. Хоч я... — припинився і так пильно на обох поглянув, — і знаю, чого ви прийшли, та все ж кажіть* (Б. Грінченко); // *діал.* Залишатися де-небудь. *Куна сьогодні .. також припинився аж до обіду дома, сидів у своїй світлиці над рахунками* (І. Франко).

2. Переставати переміщатися в інше місце (про повітря, газ, рідину). *Після автоматичного закривання доступу до фільтра припиняється подавання газу* (з навч. літ.); *Струмінь води, повернутий на корму, проте одразу припинився через несправність помпи* (Ю. Яновський); // Переставати звучати, чутися. *Коли з'являвся Пашка, розмова припинялася* (В. Нестайко); *Невдовзі сигнали про звалювання припиняються, оскільки комп'ютер просто не розуміє, що, в біса, діється з літаком* (М. Кідрук); *Сход тихо загудів. Гетьманець гукнув до сходу, і гудіння припинилося* (І. Багмут); *Шепіт припинився, грюкнули двері. Мабуть, баба-шептуха закінчила свою справу й пішла* (О. Іваненко); *Розмова й припинилася: староста був напідпитку і не дуже цікавився особою засланця, а Грабовський не хотів псувати собі настрою після приємної дороги* (М. Сиротюк); // Переставати надходити з певних джерел (про постачання чим-небудь). *Замовлення на ремонт радіоапаратури різко зменшилися, а далі й зовсім припинилися* (Іван Ле); *Якщо наші поставки на деякий час скоротяться чи й зовсім припиняться.., то хай все це вас не застане зненацька* (О. Гончар).

3. Переставати відбуватися (про процес, дію). *Коли кипіння в радіяторі* [радіаторі] *припиняється, знову їдемо, поки не закипить вода* (Гео Шкурупій); *Народ звільняється од чужинецьких домішок, привнесених дотеперішньою акцією верхівки, приплив чужинецьких елементів припиняється* (В. Домонтович); — *Я приїжджаю до Лондона і просто натикаюся на тебе на вулиці, і ти радий мене бачити, і в цю мить припиняється дощ, і з-за хмар виходить сонце* (С. Пиркало); *У всіх очі потьмарились, у деяких бриніли сльози. Читання припинилось* (С. Васильченко); *Пальці нарешті впіймали якусь коренюку — схоже, що корінь ялівцю, — і падіння припинилося* (Любко Дереш); // Переставати виявлятися або перериватися на якийсь час (про діяльність кого-, чого-небудь, зв'язок, стосунки і т. ін.). *Праця в царині художнього перекладу, головним чином поетичного, стає систематичною, не припиняючись до кінця життя* (С. Крижанівський); *Кость був героєм дня, і з того часу припинилися всякі напади на нього* (О. Донченко); // *у сполуч. зі сл.* с п р а в а. Відкладатися або залишатися без завершення. — *Слідство над вами обома припиняється, і кожен піде до своєї частини* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Я йому одповів, що після смерті Дмитрієва справа про це діло якось сама собою припинилась* (Панас Мирний); // *рідко.* Переставати існувати. *З правіку існує, є, не припиняється й не виникає Єдине Нероздільне Життя, Всеосяжна Повнота* (О. Бердник); *Людські характери зіштовхуються, ніби молекули, і припинитися це не може, бо припиниться життя* (М. Руденко).

ПРИПИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИПЕ́РТИ,** пру́, пре́ш, *док.* 1. *що.* Приставивши підпору до чого-небудь, притиснути, закріпити нерухомо; підпирати (у 1 знач.). *Загнала* [Маруся] *поросят, приперла колодкою ляду в хлівці й пробігла повз Василя в хату* (Грицько Григоренко); *Двома колами добре припер* [ґазда] *двері* (Г. Хоткевич); * Образно. — *Лиш мене* [діда] *мій вік припер В хаті нині... Ну, та що вже! Не дармую, бач, і я: От доме́лю, зварю каші, Повечеряє сім'я* (І. Франко); // Приставляти що-небудь до чогось. *Микула скинув з плеча самопал і припер його до стіни печери* (О. Маковей); *Я встав, пороззирався довкола, та, не знайшовши нічого підходящого, підняв лавку, переніс її до будинку і, перевернувши вертикально, припер до стіни* (Ю. Іздрик).

2. *кого, що.* Напираючи, притискати кого-небудь до чогось; підпирати (у 3 знач.). *Охоронці, припираючи натовп до паркану, не давали змоги йому рухатися далі* (з газ.); *Іван Федотович припер Касяненка в куток і так здавив за горло, що тому виперло з лоба очі* (С. Васильченко); *Попід руками шниряла малеча, пролазила наперед і розташовувалася на підлозі, аж декого до самих ніжок стола приперли* (А. Головко); *Хтось мене припер до виритого фугаскою каменя* (Р. Андріяшик); // Змушувати відійти до чого-небудь. — *Як причепились до мене, як приперли мене до дверей, то я ледве втекла з хати* (І. Нечуй-Левицький); *Загнав* [Борис] *Лукавого в глухий кут, припер до муру* (Б. Лепкий); // Змушувати противника відступати до певної межі, перепони. *Бій не вгавав цілий день. Уже кілька разів поляки припирали козаків до табору, тікали й самі* (П. Панч); *На ранок загін Шляхового оточив Ганнину банду і, приперши до води, вщент розгромив* (О. Гончар); // *безос., перен.* Про скрутне становище. [П е т р о:] *Послідній неосвітній мужик, коли його припре, отак як мене оце, сліпа доля — знайде, що робити* (Панас Мирний).

3. *кого, перен., фам.* Ставити кого-небудь у безвихідне становище в розмові, суперечці. — *Тоді зробимо інакше: я заберу собі дві частки і батька з ними. Хай він ще й мого хліба поїсть.* — *Е ні, так не вийде,* — *одразу нахмурився Терентій.* — *То забагато для тебе.* — *А тобі не багато?* — *так припирає Терентія, що той уже не може викрутитися* (М. Стельмах); — *Кого ж би то попросити в свати?* — *Тітка цікава на язик, та й дядько добрий торохтій: щось таки та виторохтять. Та нехай добре припруть Терлецького* (І. Нечуй-Левицький); // Чинити натиск на кого-небудь якимось способом, змушувати робити щось, поводити себе певним чином. *Показував* [слідчий] *йому* [поету] *всі примірники* [відозви], *припирав ними до стіни, а він і не заперечує* (М. Сингаївський); [П е р е д е р і й:] *Зна* [Стрижаченко], *що як припрете його з одного боку однією статією* [статтею], з *другого — другою .. То як не крути, як не верти, а хвіст підгорни під себе* (Панас Мирний); *Я не гадаю за літературу ніколи, хіба як мене припруть що написати, то я ледве остатнього дня що напишу* (В. Стефаник).

4. *тільки док., кого, що, фам.* Принести кого- або що-небудь, перев. важке або здалека. *Удовицю я любив, Подарунки їй носив: Носив сало, носив свічки .. А раз таке теля припер,* — *Доки доніс, трохи не вмер!* (з народної пісні); *Вона ледве приперла мішечок муки, засапалась і стогнала* (М. Коцюбинський); *В їхніх торбах знайшлося навіть кілька цукрових буряків, які вони, приперши із самих Криничок, збиралися тепер пекти собі на вечерю* (О. Гончар); *Держикрай припер сюди один із своїх комп'ютерів* (П. Загребельний); // *зневажл.* Привести або привезти кого-небудь кудись. *Приперли й ту* [Явдоху], *відопхали човном до паль, підв'язали вірьовками, підняли догори... плюсь!* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Це Олеська навезла своїх пройдисвітів,* — *мабуть, не мала чого дати їм попоїсти на вечерю та й приперла їх на мої гуси* (І. Нечуй-Левицький); [К у к с а *(Ничипорові):*] *Навіщо це мій сусіда припер сюди свою витріщкувату?* (М. Кропивницький).

5. *тільки док., фам.* Те саме, що **припе́ртися.** *Не міг одійти від кону й пан Пампушка-Купа-Стародупський, що з гайдуками припер сюди припиняти виставу* (О. Ільченко).

6. *тільки недок., розм.* Прилягати до чого-небудь, межувати з чимсь. *До одної сторони дому припирав великий квітник, а за ним тягнувся довгий сад* (Н. Кобринська); *Окопи польського табору з брамами, з висуненими наперед і на ліве крило редутами, припирали до берегів Дністра* (О. Маковей); *До лівого крила* [облоги] *припирали полки черні полковника Головацького* (А. Чайковський); — *Він той ланок любить,* — *тягнув далі вдоволений Івоніка,* — *тому, що припирає до лісу* (О. Кобилянська).

◊ **(1) Припира́ти / припе́рти на слизьке́** — ставити кого-небудь у незручне або скрутне становище, у безвихідну ситуацію. *Слухачі знову й знову повторювали правила руху, щоб екзаменатор не припер на слизьке* (з газ.); **Притиска́ти (припира́ти) / прити́снути (припе́рти) до стіни́ (до сті́нки)** *див.* **притиска́ти.**

ПРИПИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИПЕ́РТИСЯ,** пру́ся, пре́шся, *док.* 1. Спиратися на яку-небудь опору, прихилившись до неї. *Хлопчик спочатку водив по стінах широко розплющеними очима, потім раптово сповзав на підлогу, припирався голівкою до одвірка* (М. Матіос); *Припершись до дверей, він стояв і дивився на Терезку, яка з переляку випустила з рук шитво* (М. Томчаній); *Альнпек стояв, припершись спиною до кованих дверей, слухав, що говорить Дратва* (Р. Іваничук).

2. *перев. док., фам.* Приходити, прибувати. *Одного разу .. тато припирається до малого на квартиру саме під час уроку, з ревізією, так би мовити* (С. Жадан); *— Але коли б ти знала моє горе: в залу приперся заросянський попище та ще й з сином* (І. Нечуй-Левицький); *Він проти цього* [другого шлюбу] *не заперечував би, коли б його перша дружина та жила де-небудь в іншому місці, а то як на зло приперлася з донькою за ним слідом до Львова* (Ю. Яновський); *Невдовзі після Ревеки до каменоломні приперся Головацький* (Р. Андріяшик).

3. *тільки недок.* Пас. до **припира́ти** 1–4. *Сніг чимраз вище до віконця добирається. Припирається до стіни, підвіяний заметільницею* (О. Кобилянська).

ПРИ́ПИС¹, у, *ч.* 1. Певний порядок, який установили керівні органи держави, установи, підприємства і т. ін. *Він велів копати яму так близько своєї границі, як тільки дозволяв урядовий припис* (І. Франко); *По наших поштових приписах не вільно нічого писати на друкованих речах, що посилаються під опаскою* (Леся Українка); *Він уже встиг одержати в цейхгаузі постіль і застелити своє ліжко так, як у сусідів, тобто згідно з приписом, який панував у школі* (В. Гжицький); *У великокняжім уставі для Києва був припис, що міщанам у часі татарської тривоги не вільно виїздити з міста* (з наук. літ.).

2. Правило, покладене в основу якого-небудь учення, моралі, ідеологічного напряму і т. ін.; канон. *Всі приписи Божого закону знав він, і ніхто не міг закинути, що за все своє життя ребе Шая порушив хоч один* (В. Еллан-Блакитний); *Старовірів же синодальний припис звільняв від денного сидіння в казематах* (Р. Іваничук); *Я відразу згадав пророкування Євдосі та суворий припис лицарів ордену руки святого Іоанна* (В. Шкляр); // Правило співжиття, норма поведінки. *Кривдунський, усупереч усім приписам і законам, уважав за нормальні відносини* [нормальне ставлення] *судді до мужички, щоби на неї насварити, накричати й казати її за двері викинути* (Л. Мартович); *— Товариство, товариство! — подзвонив виделкою Варава по карафці, намагаючись .. як-небудь зберегти приписи ґречності* (М. Стельмах).

3. Указівка або порада діяти певним чином; настанова. *Тессі виконувала медичний припис з такою старанністю, що часом починала забувати своє походження* (М. Дашкієв); *Несподівано приїхав для ревізії місцевих тюрем генерал, який мав щодо своєї місії припис від самої імператорської величності* (Валерій Шевчук); *Потім ішов припис начальника медчастини про обов'язкове проходження комплексного медичного огляду в головній клініці Корпусу* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Установлена норма в мові, літературі, мистецтві. *Нормативний припис завжди має обмежувальну дію, оскільки більшість територіальних варіантів залишаються на периферії вживання* (з навч. літ.); // Вимога, обумовлена чим-небудь. *З часів давніх нерушні звичаї, Сподобання та примхи людські, Припис моди на всякі случаї, — Ох, які вони будуть тяжкі!* (П. Грабовський); *Він уже рве вудила, нервується, його діяльну натуру дратує всіма визнаний припис триматись осторонь, Заболотний аж зблід, оприкрений* [неприємно здивований] *тим, що його не підпускають до місця події* (О. Гончар); *Мої лікарняні приписи медсестри нехтували, замість галопередолу давали вітаміни* (Є. Пашковський).

4. *перев. мн.* Основні правила в якій-небудь ділянці людської діяльності, зумовлені її сутністю; закони (у 3 знач.). *Щодо форми, то є одна строфа задовга: "вона лиш те живить, що має міць триватьˮ — варто б її справити, щоб не порушувати суворих приписів октави* (Леся Українка); *Батько Антін пішов до батюшки .. домовлятися про ім'я новонародженої та день хрестин. Споконвіку давали ім'я за святцями... Правда, в останні роки все менше дотримували суворих приписів* (В. Липинський); *Його загін за всіма приписами тактики взяв стражників у кільце* (П. Панч).

ПРИ́ПИС², у, *ч.* 1. Те, що дописане до якогось тексту; приписка (у 1 знач.). *Вона відірвала той клаптик листа, де був припис до неї, й сховала його* (М. Старицький); *Залізничий квиток, коробка шоколяди* [шоколаду], *щомісячний грошовий переказ поштою й лист од Вер з повідомленням про одержання грошей зі стандартним приписом: "Цілую. Твоя!ˮ, — доводили Вер, що вона заміжня* (В. Домонтович); *Далі припис* [у листі козаків] *— числа не знаєм, бо календаря не маєм, місяць у небі, год у книзі. А день такий і у нас, як і у вас. Поцілуй за те ось куди нас...* (Г. Колісник).

2. *заст.* Приписування. *Вмовився* [перевізник] *з приставом, вернувсь і сказав, щоб бурлаки готували по п'ятнадцять карбованців за припис до кривдянського посаду* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИПИ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приписа́ти.** *Товариші писали про те, де його було вбито, як його ховали .. Наостач* [наостанку] *була приписана якась пісенька* (С. Васильченко); *Приписана вона до Таловської сільради й лічиться членом місцевого колгоспу* (Б. Антоненко-Давидович); *— Повелів гетьман, аби всі рудні, всі домниці, усе залізо, котре вже виготовлене, уважати приписаним до гетьманської булави* (Н. Рибак); *Пишалися* [сини] *батьком. Росли його славою, вимріяними, приписаними йому подвигами* (Ю. Мушкетик); *В Господа милосердного є така книга, де всі люде* [люди] *списані і кожному приписана доля, від якої не втечеш, не встережешся* (А. Чайковський); *Швейк після звичайної денної процедури, приписаної лікарем Грінштейном, саме сидів на ліжку, оточений групою схудлих, як хорти, виголоднілих симулянтів* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); * Образно. *Я люблю боротьбу: вона пригадує мені життя і існування власних сил .. чи не приписана вона мені вже долею з дитинства?* (О. Кобилянська); // **припи́сано,** *безос. пред. От запис: "Львів. Приміщення таке-то..." І олівцем приписано: "На п'яте письменників загальні збори..."* (М. Рильський); *Був я геть безіменний для світу, аж поки випростався над усім тим світом, але й тоді все приписано тільки моїй власній кривді* (П. Загребельний); *Діє ще один нищівний фактор: земля нічия, їй приписано годувати суспільство* (М. Руденко); *Суд лікарів був страшним ударом для родини. Хворій заборонено займатися домом і приписано курацію* [лікування], *сполучену з великими коштами* (Н. Кобринська).

ПРИПИСА́ННЯ, я, *с., рідко.* 1. Дія за знач. **приписа́ти.** *На Далекому Сході існувала практика приписання до козачого стану селян* (із журн.); *Предметом дослідження виступають соціальні відносини, а завданням — виявлення принципів механізмів, які відтворюють соціальний порядок на підставі приписання гендерних, класових, національних стереотипів й ролей відповідним групам* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **при́пис¹** 1–3. *Серед іудеїв він* [о. Климент] *здобув прихильність, бо доводив.., що вони від самого Бога вперше одержали свою країну Палестину, і якщо дотримуватимуться свого закону з його приписаннями і не заперечуватимуть того, що Бог обіцяв Авраамові, то воно здійсниться в особі Христа* (І. Франко); *За приписанням головного лікаря санаторію хворого відразу відвезли на комп'ютерне обстеження* (із журн.).

ПРИПИСА́ТИ *див.* **припи́сувати.**

ПРИПИСА́ТИСЯ *див.* **припи́суватися.**

ПРИПИ́СКА, и, *ж.* 1. Те, що дописане до якогось тексту, до раніше написаного. *Тільки що дістав картку д. Танчаковського з Вашою припискою* (М. Коцюбинський); *Олівцем була ще приписка: "Надіюсь, що колись зустрінемось в Парижі"* (В. Винниченко); *А внизу була приписка: "Маю надію, що скоро побачу всіх вас і мого сина Юрка"* (О. Донченко); *У кутку листівки приписка — "1 грудня 2009 р."* (Любко Дереш).

2. Свідомо завищені, неправдиві відомості щодо показників виробництва, виконання плану і т. ін.; перебільшення яких-небудь даних в офіційному документі. *У складі нарахованої заробітної плати можуть бути оплата невиконаних технологічних операцій, оплата невиготовленої готової продукції (приписки обсягів виробництва) та ін.* (з навч. літ.).

3. *розм.* Те саме, що **пропи́ска** 1. *Заповнивши досить-таки довгу анкету для заведення першої в житті трудової книжки, Ганна залишила на приписку свій паспорт* (В. Козаченко); *— Де ж ти був цих пів року? — Більше, як пів року. Вісім місяців. На стройку* [будівництво] *там завербувався. Приписка ж у мене городська була* (В. Лис).

ПРИ́ПИСНИЙ, а, е. Стос. до **при́пису**[1] 1. *Мої студії закінчилися абсолюторією* [схваленням] *приписних 8 семестрів, а дипломного іспиту я вже не встиг зробити через політичну діяльність і ув'язнення* (Г. Гордасевич); *За формою припису виділяють такі види норм: зобов'язувальні (приписні), що містять юридичну вказівку діяти відповідним чином у передбачених нормою умовах; заборонювальні (категоричні, імперативні), що містять заборону на вчинення тих чи інших дій в умовах, які визначаються чинною нормою* (з мови документів).

ПРИПИСНИ́Й, а́, е́. 1. Стос. до припису *(див.* **при́пис**[1] 1). *Лише впродовж цьогорічної приписної кампанії у Південному оперативному командуванні на військовий облік уже поставлено понад 78 тисяч юнаків* (з газ.).

2. Приписаний, зарахований куди-небудь, до чого-небудь. *До економічної території належать вільні зони, приписні (митні) склади та підприємства, експлуатація яких здійснюється офшорними підприємствами під контролем митних органів* (з наук. літ.); *На підставі царської грамоти від 10 березня 1681 р. Брянський Свенський монастир став приписним до Києво-Печерської лаври й отримав назву "Новопечерського" монастиря* (з навч. літ.); // Який підтверджує зарахування куди-небудь. *У військкоматі Петрові вручили приписне посвідчення* (М. Циба); // *у знач. ім.* **приписне́,** но́го, *с., розм.* Документ, який підтверджує, що особа стала на військовий облік. *Свій учнівський я десь посіяв, зате приписне, зараза, на видному місці вдома лежить* (А. Кокотюха).

Приписні селя́ни *див.* **селяни́н.**

ПРИПИСНИ́К, а́, *ч.* Особа, приписана до якогось військового підрозділу, команди і т. ін. *Літній боєць, мабуть з приписників, в окулярах, схожий на якого-небудь бухгалтера, сидячи серед солдатського гурту, .. крутив у руці щойно одержану нову гранату* (О. Гончар); *Коли в грудні 1922 р. польський уряд оголосив призов до війська, то із 139 приписників з'явилося на призовний пункт лише 45* (із журн.).

ПРИПИСО́ВИЙ[1], а, е. Стос. до припису *(див.* **при́пис**[1]). *Максим Тадейович взагалі щедро використовує всі можливі варіанти відступу від приписового сонетного римування, лиш аби вони не виводили вірш за межі поняття сонета* (Д. Павличко); *Радянський культурний герой є універсально репрезентантним* [репрезентативним] *саме тому, що це, за визначенням, герой масовий, "рядовий", "кожен із племені", і функція його не культуротворча, не евристична — а нормативна, приписова* (О. Забужко); *Конституціоналізм як філософсько-правове явище має два виміри: приписовий та описовий* (з наук. літ.).

ПРИПИСО́ВИЙ[2], а, е. Стос. до припису *(див.* **при́пис**[2]). *На тугих, костистих плечах* [французьких гвардійців] *вершилися наплічники приписового виду та змісту* (Юліан Опільський).

ПРИПИСО́ВО. Присл. до **приписо́вий**[1]. *Молодий хорунжий .. стукає приписово закаблуками, одночасно здоровлячи зібраних старшин урядовим витягненням руки* (О. Лисяк); *Петренко прикладає до рота руки й каркає. З другого боку приписово відкаркує ворона. Отаман каркає ще, і в тому "к-а-а-р-р!" летить до Галайди "наказ" — поспішай* (Ю. Горліс-Горський); *Приписово в документі була зазначена необхідність надання додаткових даних для оподаткування* (з газ.).

ПРИПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припи́сувати.** *Із трьох біблійних книг, приписуваних Ездрі, одну вважають належною Неємії* (І. Франко); *Дотепер не вирішено питання, коли жив Гомер, звідки походив і чи справді він був автором приписуваних йому епопей* (І. Крип'якевич); // **припи́сувано,** *безос. пред. Мені приписувано більше войовничості, ніж розуму, бо ж, мовляв, і весь народ український живе під знаком гнівного Скорпіона* (П. Загребельний); *Шевченкові не був властивий той сліпий класовий детермінізм, який йому нерідко приписувано в радянські часи* (І. Дзюба).

ПРИПИ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припи́сувати.** *Підроблення документів референдуму, приписування голосів, завідомо неправильний їх підрахунок, порушення таємниці голосування є злочином* (з наук.-попул. літ.); *Приписування підпомічників до старшини для приватної служби виглядало так, як закріпачення козаків* (з наук. літ.); *Символіка сонних привидів здавен-давна звертала на себе увагу людей і була головною основою ворожби з снів (онейромантії) і приписування снам віщого, пророцького значення* (І. Франко); *Безпосередня оцінка становить процедуру приписування об'єктам числових значень у шкалі інтервалів* (з навч. літ.).

ПРИПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПИСА́ТИ,** пишу́, пи́шеш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Додавати до написаного; дописувати. *Вибачте.., що припису на сьому клапті, — на лист не можу здобутися, бо поштар наганяє* (Леся Українка); *— Я не пам'ятаю навіть, як він до мене звертався і що приписував на завершення. А листи були немаленькі* (Л. Денисенко); *— Коли Роман вам сподобний, то й запишемо Романа, а до його* [нього] *припишемо й Филона, — сказав писар* (І. Нечуй-Левицький); *Дуже був би вдячний Вам, коли б, пишучи в справах, не забували приписати хоч кілька слів про себе* (М. Коцюбинський); // Робити запис про додавання чого-небудь до чогось. *— А риночку хто розбив? — накинулася знову на неї* [куховарку] *пані .. — Ні, як хоч собі, а я припишу ще шість копійок...* (Л. Яновська).

2. *що і без прям. дод.* Свідомо завищувати, подавати неправдиві відомості щодо показників виробництва, виконання плану і т. ін.; перебільшувати які-небудь дані в офіційних документах. *Галя працювала обліковцем і .. приписувала трактористові гектари оранки* (М. Циба); *Коротким обкуреним пальцем Щербина ткнув у зведення. — Дев'яносто дев'ять і дев'ять. Полюбилися їм ці дев'ятки... Брехня! Храпчук приписав, а Божко поклав свій штампик* (С. Журахович).

3. *кого, що.* Записуючи, зараховувати кого-, що-небудь до складу чогось. *Мобілізації підлягали чоловіки від 18 до 50 років та жінки у віці від 18 до 40 років. Робітників приписували до відповідних підприємств та зобов'язували виконувати встановлену норму виробітку* (з навч. літ.); *Корчака переговорив з перевожчиком* [перевізником], .. *щоб перевожчик пішов до пристава і переговорив з ним, скільки він візьме за те, що припише до посаду бурлак* (І. Нечуй-Левицький); — *В такім разі вас, очевидно, треба приписати до боднарів. Одинокий тутешній боднар належить до нашого цеху, то й вам прийдеться до нас приступити* (І. Франко); — *Дадуть* [землю], *Олександре, та не стільки, скільки треба* .. — *То чого б тепер, при новій власті, коли начальством став Свирид, не приписати Іванові ще одну душу?* (М. Стельмах); *Хіосці вчинили мені обряд очищення від скверни, а через десять років за мої старання приписали мене до Східної Фратрії й надали громадянські права* (І. Білик); *Одиницям вдалося пробитися з оточення в Карпати. Нас приписали до мадярських, румунських, словенських полків* (М. Кідрук); // *кого і без прям. дод., розм.* Те саме, що **пропи́сувати** 1. — *Он моя благовірна уже тридцять років підряд намагається приписати мене на постійне проживання в якомусь місті, але ще не досягла нічого* (М. Ю. Тарновський).

4. *що, кому.* Уважати належним кому-небудь (про риси, думки, наміри і т. ін.), здійснюваним ким-небудь (про дії, учинки і т. ін.), заслуженим ким-небудь (про роль, значення, функції). *Характеризуючи релігійний культ наших предків перед християнством, проф. Грушевський приписує їм, окрім невиробленого культу сил природи, уособлених у різних богах та духах, також віру в фаталізм на подобу старинного фатума* [фатуму] (І. Франко); *Мудрі люди ніколи не прагнуть говорити афоризмами. То тільки в спогадах їм приписують цю дурницю* (П. Панч); *Вона завжди щось доводила, переконувала інших, приписувала їм сама думки, проти яких гаряче заперечувала* (О. Іваненко); // Уважати кого-небудь творцем, автором чогось. *Леся Українка добре тямила, що таке клясовий* [класовий] *антагонізм, і ніколи не змішувала його з тим войовничим націоналізмом, якого* [який] *приписує їй Дм. Донцов* (М. Драй-Хмара); *Коли робимо добрі справи, то не маємо права приписувати собі зроблене і на це покладатися так, ніби Господь стає нам зобов'язаним відплатити* (з рел.-церк. літ.); *І, може, історик, на брилі Знайшовши імення, Цей дім, Як зодчій, припише Людмилі — Не буде помилки у тім* (П. Воронько); *В дивані почалися незгоди через Ахмеда-пашу, який будь-що домагався посади великого візира, знахабнівши після перемоги на острові, яку приписав лише собі* (П. Загребельний); // Уважати належним, притаманним кому- або чому-небудь (про певні якості, властивості, функції, значення і т. ін.). *Тіло не кожне Має свій голос і пахощі власні, і я сподіваюсь, Ні аромату, ні звуку всім чисто речам не припишеш* (М. Зеров); *Чарлі Бертон приписував Хінчинбрукові надлюдські якості, але така вже властивість страху — гіперболізувати небезпеку, обертати можливе на неминуче* (М. Дашкієв); *Мене завжди вихваляли, приписували якості, котрих, як на мене, я не мала* (І. Роздобудько); // *що і без прям. дод.* Уважати необхідним, обов'язковим для виконання. *За шість неділь пізніше мав відбутися вибір короля. Так приписувала польська конституція* (А. Чайковський); // *у сполуч. зі сл.* в и н а, п р о в и н а. Уважати кого-небудь винним у чомусь. *В жодному реченні не маємо певності, кому належить приписати вину: авторові чи його мучителеві* (І. Франко); *Всю вину прохаю приписати мені і на мене гніватися, хоч покірно прошу пробачення* (М. Коцюбинський).

5. *що, кому.* Уважати якусь дію, вияв чого-небудь наслідком певної причини. *Таня й сама бачила в собі фізичну зміну, але спершу приписувала її безсонню, що приходило серед ночі і мучило до ранку* (В. Гжицький); *Доброчин знову відчув оту вже знайому йому неміч, яку він досі приписував своїм літам* (І. Білик); *О нещасливе людство, що явища ці* [природи] *приписало Волі безсмертних, ще й гніву ознаки побачило певні!* (М. Зеров); // Пов'язувати що-небудь із чимось, знаходячи щось спільне. *Він ображено знизував плечима і дивувався, як тільки можна було до його захоплення малюванням приписати дії забастовщиків?* (М. Стельмах); *На основі кольорової гами з домінуванням жовтогарячого блиску в античному світі планету Марс приписували однойменному богові війни* (із журн.).

6. *що, кому.* Призначати хворому режим, методи лікування, ліки і т. ін. *За останній рік мама хворіла все частіше; приходили лікарі, приписували ліки, робили аналізи, але хвороба не минала* (В. Собко); *Моя пані перебуває в гнітючім стані мелянхолії* [меланхолії], *і лікар приписав їй музику* (Ю. Винничук); * Образно. *Подвійною крейдкою доля йому відраду терпінь приписала, непризнання, зависть і злобу, і тьму на нього здавен насилала* (І. Франко); // *перен.* Вимагати певних норм поведінки, способу життя (про що-небудь). *Пані пояснює мені, що вона представляє в театрі то сільських дівчат, то панночок з міста, як роль їй приписує* (Б. Лепкий); *Козацьке життя полковника свої норми поводження йому приписувало* (Іван Ле); *Синод приписав напучувати книжника, вибити затятість із його голови* (Р. Іваничук).

ПРИПИ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИПИСА́ТИСЯ,** ишу́ся, и́шешся, *док.* 1. Записувати себе куди-небудь. *Народ приписувавсь в міщани, бо в Акерманщині панщанних селян не було* (І. Нечуй-Левицький); [М а р у с я:] *Чого ж це ви так запишалися, чи не в міщане* [міщани] *приписалися?* (М. Кропивницький); // Зараховувати себе до складу чого-небудь. *До того* [Київського українського] *братства почали приписуватися всі свідомі українці, що мали на меті боротьбу з польщизною: приписався до братства і Сагайдачний, а слідом за ним — і все Запорозьке Військо* (А. Кащенко); — *Тільки, на мою думку, доведеться вам, дідусю, або піти в підмайстри, або приписатися до замкових майстрів* (З. Тулуб).

2. *тільки недок.* Пас. до **припи́сувати.** *У шостому класі після екзамену приписується ще сім днів практики на шкільній ділянці — виправні роботи у формі просікань, підгортань та прибирань* (Любко Дереш); *Органам крайової влади приписується в двотижневий термін перейменувати всі назви населених пунктів, які були встановлені в період тимчасової окупації України большевиками* [більшовиками] (В. Кожелянко); *Здатність перетворюватися на тварин, у тому числі й на вовків, здавна приписувалася особливо сильним чаклунам* (Ю. Винничук); *Можновладці нищать без спротиву совісті юрби людей — за добро їм це приписується і за необхідність* (Валерій Шевчук); *Вони влізли в цей костюм, — у костюм, що приписувався їм роллю, уже давно вони грали цю роль емігрантів, чиї обличчя, а тепер і одяг, говорили про розлуку й далеку батьківщину* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); *Збірник "Мудрості Менандра" був укладений ще на грецькому ґрунті і приписувався візантійському богослову і письменнику Григорію Богослову* (з наук.-попул. літ.); *Спазмолітики часто приписуються як додатковий лікувальний засіб, оскільки допомагають людині позбутися хворобливих відчуттів* (з навч. літ.).

ПРИПИТА́ТИСЯ *див.* **припи́туватися.**

ПРИПИ́ТЛИВИЙ, а, е, *розм.* Привітний, увічливий; товариський (у 2 знач.). — *Ну, то як він, ваш голова? — знову допитується Зозуля. — Гарно... Такий припитливий... Люди хвалять...* (В. Кучер); *Не знаю, як інші гості, а ми змістовної розповіді не почули. Не було під рукою належної експонатури, на якій могло б зупинитися око припитливого відвідувача цієї хатини* (з газ.).

ПРИПИ́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИПИТА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док., розм.* 1. Розпитуючи, напрошуватися на що-небудь. [М а т и:] *Знайду собі невістку в поміч. Там є одна вдовиця — моторненька — сама припитувалась через люди, то я казала, що аби Лукаш був не від того...* (Леся Українка); *До нього .. припитався був хвалити Ганнусю неабихто* [не будь-хто] — *сам Маркіян із хутора* (О. Забужко).

2. *до кого, чого.* Заводячи розмову, приставати до якогось товариства. *Одразу розчервонілася* [Текля] *від першої чарки, до сусідок по столу припиталася, почала їм щось оповідати про своє життя* (В. Кучер); * Образно. *Читання на веранді пливло, мов той струмок, метелики дзвеніли об скло, море безугавно припитувалось до німих скель* (Дніпрова Чайка).

ПРИПІ́ЗНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **припізни́ти.** *Поручин був .. глухим селом .. Жив він своїм власним припізненим у поступі життям* (Б. Лепкий); *Припізнені через негоду жнива.*

2. *у знач. прикм.* Який припізнився. *Якийсь припізнений пастушок гнав на толоку кількоро товару і свистав на вербовій дудочці* (Т. Бордуляк); *Навідувало його знову чудне почуття, що не прийшов на світ у свій час, у свою пору, що народження й загалом усе життя було або прискорене, або припізнене* (Б.-І. Антонич); *Долину огортав припізнений спочин, і в небі чорному замерехтіли зорі* (В. Стус); *Нічні птахи спустилися на дерева, а припізнені денні прилетіли до своїх гнізд і вклали в майже сонні роти пташенят по останньому хробачку* (Валерій Шевчук).

ПРИПІ́ЗНЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **припізни́тися.** *Яким чудом приходить він до подібних рефлексій, він, твердий, практичний, вирахований, він, у котрого ставало на тілько серця, щоб за найменше припізнення, за найменшу недбалість, за найменше грубе слово навіть уривати своїм робітникам з платні?* (І. Франко); *Як будете пересилати переклад п. Якубовському, то, майте велику ласку, перепросіть його від мене за припізнення, справді, причини сьому поважні* (Леся Українка).

ПРИПІЗНИ́ТИ, ізню́, ізниш, *док., що, зах.* 1. Затримати виконання або здійснення чого-небудь; відтягти. *Будь-що-будь, а йому треба було припізнити похід* [монголів] *аж до тої хвилі, коли він станеться неможливим* (І. Франко); *За вікнами дощ ляпотів .. Сльота... Кому вона потрібна вліті? Припізнить жнива — і тільки* (Б. Лепкий); *Батьком нової грецької літератури вважається Адамантіос Кораїс (1748–1833) .. Легковажив він народний говір, а намагався писати класичною грецькою мовою, і це значно припізнило розвиток живої грецької літератури* (І. Крип'якевич).

2. Те саме, що **припізни́тися.** *Позавчора Павук трохи припізнив на роздачу їжі свого класу* (Любко Дереш).

ПРИПІЗНИ́ТИСЯ *див.* **припі́знюватися.**

ПРИПІЗНІ́ЛИЙ, а, е. 1. Який припізнився. *Віддалік припізнілі глядачі бубоніли, намагаючись пропхнутися ближче до кону* (О. Ільченко); *До парадних дверей сеймового палацу поспішали припорошені сніжком та густо вкриті інеєм припізнілі посли* (В. Малик); *Припізнілі вози, далеко обминаючи Дідькову оселю, вертали з поля* (В. Дрозд); // Який настав пізніше. *Хотілось не тільки побачити журавлів, яких обманула припізніла весна, а може, й чимось допомогти їм* (Є. Гуцало).

2. Який відбувається, здійснюється, виявляється трохи запізно. *Демарат подумав з припізнілим каяттям, що не мав права перебивати* (І. Білик); *З усіх боків, з усіх кінців передмістя сходились студенти, несли вінки .. Увага людська і турбота була припізнілою — Ти лежав білий, під білою марлею, під білими пролісками* (І. Драч).

ПРИПІ́ЗНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИПІЗНИ́ТИСЯ,** ізню́ся, і́знишся, *док.* 1. Прибувати куди-небудь трохи пізніше, ніж треба. *Маринка весь вечір порається біля ляльок, якщо Григорій припізнюється, сама вкладається спати* (Ю. Мушкетик); *Роман уже припізнювався (пішла сьома година ранку), то до хати не зайшов, а вбіг* (В. Чемерис); *Іларій якось і подумати не міг, що то не Гафтинякові весільні гості. Іларій сам трохи припізнювався* (М. Матіос); — *Я лиш припізнилася! Пані наказувала не бавитися допізна, а я якраз забавилася!* (О. Кобилянська); // Наставати пізніше, ніж звичайно. *І коли говорять, що припізнилася весна чи, навпаки, затрималася зима, це означає тільки одне — людям не вгодиш* (Дара Корній).

2. Затримуватися де-небудь трохи довше, ніж звичайно. — *Не припізнюйся в лісі, — каже дід. — Народ тепер усякий вештається* (О. Донченко); *Іван припізнився дома на обіді, а як вертав, то мусив бігти* (Л. Мартович); *Тії, що припізнилися за роботою, вертали скорим ходом до села, до хат* (Уляна Кравченко); *"Сказати, що наткнувся на косу... ввечері... хотіли докосить І припізнилися..."* (М. Рильський); // Затримуватися допізна де-небудь. *Грузовик повертався в колгосп з порожніми бідонами з-під молока; дуже припізнились у районі, вже й ніч зайшла, й насувались хмари* (О. Донченко).

3. *з чим і без дод.* Не встигати зробити щось своєчасно. *Зима у Славському стартувала, але із гірськолижним сервісом тут припізнюються* (із журн.); *Новицький трохи припізнився з подорожжю на Україну, але таки бачився з Фліорковським* (С. Єфремов); — *Хотів підстрелити якогось крижня, та припізнився. Такий з мене мисливець* (М. Стельмах); *Дівчина заблудила очима і припізнилася з словом-відповіддю* (Д. Міщенко); // Свідомо робити що-небудь трохи пізніше, ніж треба. *Зумисне припізнився трохи з цим листом, чекаючи на обіцяні книжки* (М. Коцюбинський); — *Не велика біда, якби трохи й припізнилися з благословенням, отче* (Іван Ле); // Здійснюватися трохи пізніше, ніж треба (про що-небудь). — *Я чув, містере Семсон, — заговорив він знову (тому що обід, супроти звичаю, припізнювався, ..) — нібито недавно ви й ваше товариство зазнали великої втрати* (О. Мокровольський, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Книжка припізнилася й не вийшла першою в світ* (І. Огієнко).

ПРИПІ́Й, по́ю, *ч.* Метал або сплав, який застосовують для з'єднування металевих, мінерало-керамічних та інших деталей за допомогою паяння, для лудіння посуду і т. ін. *У кожному конкретному випадку припій обирається залежно від фізико-хімічних властивостей матеріалів, із яких виготовлені поєднувані деталі* (з наук.-попул. літ.); *Потім вона купила зварювальний апарат, довго вчилася працювати з ним, робила різні досліди з пайки* [паяння] *металу.., пробувала синтезувати різні припої для срібла, латуні чи міді* (І. Роздобудько).

ПРИПІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до припою. *Вибір типу рідини для очищення друкованих плат обумовлений складом флюсу й органічних добавок, які входять до припійної пасти* (з наук. літ.); *Ультразвукова смарткарта зварювання дає змогу робити пряме припійне зварювання емальованих дротів* (з наук.-попул. літ.); *Олово є дуже поширеним базовим компонентом припійних сплавів* (з навч. літ.).

ПРИ́ПІК, у, *ч.* Те саме, що **при́пічок** 1. *Переставивши каганця з столу на припік, Маринка заходилась розбавляти у ночвах окріп* (А. Іщук); *Челюсті й припік — коло дверей, а за комином, на якому три примурочки, піч. На її черені, холодній у Спасівку і теплій на Різдво, Яринине літування й зимування* (Б. Харчук); *Затулка од печі валялась на долівці, а на припіку сірів вигорнутий попіл* (Є. Гуцало).

ПРИПІКА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для припікання. *Деякі ліки мають незворотний вплив, наприклад, солі важких металів, кислоти у високих дозах є припікальними* (з навч. літ.).

ПРИПІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припіка́ти.** *Китаєць урочисто з'ясовує Лаптєву старовинну методику лікування уколами та припіканнями* (М. Дашкієв); *Китайці так уміють лікувати проколюванням, як ніякі арабські лікарі не здатні лікувати ані припіканням, ані розтинами розпеченим різцем* (Ю. Логвин); *Легке припікання лікує, погана слава спалює* (прислів'я).

ПРИПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИПЕКТИ́,** ечу́, ече́ш; *мин. ч.* припі́к, пекла́, ло́; *док.* 1. *кого, що.* Вогнем або чимось розпеченим, гарячим викликати відчуття болю або робити опіки на тілі. *Вечором витягнули мене з хліву* [хліва] *і вже не били, не припікали залізом, а під нігті вбили три голки...* (Мирослав Ірчан); *Видавлювала* [Оксана] *гарячими щипцями хвилі в густому волоссі, викладала його, а тоді кинулась до Яринки, закрутила її в обіймах, розвіяла свою півгодинну працю, ще й припекла щипцями Яринці руку* (Ю. Мушкетик); *Він дико скрикнув, немов злочинець, якого припекли розпеченим залізом* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *Слідчий припік оком крейдяне обличчя* (Я. Качура); // Спрямовувати на тканину тіла промінь, струмінь газу, електричний струм певної частоти з певною метою під час лікування, хірургічної операції і т. ін. *Після вирізування будь-якої пухлини на шкірі обов'язково припікають навколо рани електричним струмом для знезараження шкідливих волокон* (з наук.-попул. літ.); // Прикладати що-небудь пекуче, їдке чи змащувати чимось пекучим, їдким для лікування або дезінфекції. *Чумаків теж нерідко кусають гадюки, і вони таким способом* [висмоктуванням отрути] *рятують себе — то вирізують шматок тіла навколо укусу.., то припікають укус розжареним залізом* (Ю. Мушкетик); — *Треба скинути й сорочку, — хай болячки всі на виду. Якусь, може, треба йодом припекти* (А. Головко); // Викликати різке, пекуче відчуття болю на тілі ударом, укусом і т. ін. *Кушніренко припікає батогом конячину, але то не помагає* (Є. Гуцало); [В е д м і д ь:] *Лапу всунув у дупло. Враз щось лапу припекло!* (Олександр Олесь).

2. *кого, що і без прям. дод.* Сильно гріти, палити (про сонце). [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Розложи його під оцим кленом, у холодку, щоб сонце його не припікало, та всип п'ятдесят гарячих* (М. Кропивницький); *Припікало сонце, цвіли старі липи, в повітрі стояв густий медовий дух* (О. Донченко); — *Поки холодок, хай тюпає* [гнідко], *бо як сонце припече, то тоді й повагом важко...* (Панас Мирний); *Микола почутив, як сонце припекло в щоку, перекинувся на бік, липнув очима і знов їх заплющив* (І. Нечуй-Левицький); // *безос. Вдень припікає таки добре, немов літом* (М. Коцюбинський); *Глянув* [Єгор] *у небо примруженими очима і, ні до кого не звертаючись, сказав: — А припікає добре, мабуть, буде дощ* (А. Шиян).

3. *у сполуч. зі сл.* м о р о з, м о р о з е ц ь. Діючи на органи відчуття, дошкуляти силою свого вияву; проймати. *Надворі припікав гарний морозець* (В. Близнець); *Хоч мороз припікає, зате комарів немає* (Ю. Хорунжий); *Як припече морозець, влітають* [горобці] *у бовдур і вигріваються, скільки їм заманеться* (М. Стельмах); // *безос. А мороз — аж пече! .. Вони ж вовтузяться там біля дубка, то розігрілись, і Яременко аж кожуха скинув, а нам припіка* (Г. Хоткевич); *Припікало, певно, на дощ, вдалині, над вершинами гір, вже купчилися хмари* (В. Чемерис).

4. Ставати нестерпним (про якесь фізичне відчуття). *У 1933 році весною голод припік так всіх киян, що вони вживали в їжу все, що попало, а замість хліба пекли коржики із жолудів* (з мемуарної літ.); // *безос. Бачив діда він змалку: у путі припече — черевики на палку — і завдасть на плече* (Д. Білоус).

5. *кого, кому, розм.* Дошкуляти кому-небудь словами або якимось іншим способом. *Дужий селянський голос* [Анрі-Жака] *не попускав жодній бестії, він навчився пізнавати їх, мов бур'ян серед ниви, і припікав, чим тільки міг* (Ю. Яновський); — *Буває отак ні з сього ні з того візьмеш і образиш людину. Зовсім не бажаючи того .. Людині й так болить, а ти ще припечеш...* (О. Гончар); [Б а б у с я:] *І всякого добра у людей повно, ніхто не відніме. Живи та радуйся. Так ні ж, таки знайдуть чим припекти один одного* (І. Микитенко); // Спричиняючи скрутне становище, дошкуляти (про що-небудь). *У вухах гуло від втоми й спеки, плечі й спину розломило, немов би ніс на собі, як святий Христофор, "...не тільки землю, але й Створителя її..." Припікав неспокій і душу* (Н. Королева); *Тілько, як уже дуже припечуть недоїмки, то було скаже* [Мартин] *которій-небудь з дочок: "Ти б, мо, доню, теє... мені з твоїх грошей позичила трохи?.."* (Грицько Григоренко); *І не віриться воно Артемові, щоб таке добро та на угноєння кидали. Звісно, коли тебе припече нужда, подерешся й на скелю по гуано, ну а щоб з добрих статків оселедці в ріллю гатити — то хоч би який багатий чоловік був, а все ж жалко стане* (Б. Антоненко-Давидович); // *безос.* Опинитися в скрутному, нестерпному становищі. — *Припікає, брате, панам! — сказав, підійшовши, машиніст Мотузка. — Диви, як тікають* (Б. Антоненко-Давидович); [П е р у н:] *Плюйте на се* [відречення громади]!.. *Кого припече, той, певно, до вас притече!* (І. Франко); *Припекло йому* [хлопчикові], *видно, в печері, і вискочив він надвір* (М. Вінграновський).

6. *тільки док., кому, безос., розм.* Стати терміново потрібним. [Б о б:] *Бо ти дурний, інженере, ось що. На чорта тобі так припекло женитися?* (Мирослав Ірчан); — *Не посилайте мене* [на курси] .. *Чи пошліть, коли вже так припекло, Кирушу або Зінька* (В. Кучер); — *В район мене викликають, — гасячи посмішку, відповів Дорош. — Чого це їм припекло? Зараз роботи по горло* (Григорій Тютюнник); *Бєляєвський Іхтіандр і той би не впорався з такою справою. — Коли б припекло, то впорався б, — жартом відмагається Самсонов* (Ю. Бедзик).

7. *тільки док., що кому, перен., фам.* Те саме, що **присуди́ти.** — *Спіймаю ще раз — передам у суд. Там за розкрадання колгоспної власності тобі припечуть, що слідує* (Григорій Тютюнник); — *Пахне кавою, Євмене Миколайовичу. До того ж гарячою! — А таки гарячою. От як припечуть тобі сьогодні на міському суді не тільки батьківство, а ще й аліменти... От тоді ти скажеш, що запахло гарячою кавою* (О. Чорногуз); // Визначити покарання. *Ухилився від дарунка й агроном, пожартувавши, що дільничний міліціонер штраф йому припече і не повірить ні в які виправдання* (О. Гончар).

ПРИПІКА́ТИСЯ, áється, *недок.*, **ПРИПЕКТИ́СЯ,** ечéться, *док.* Те саме, що **підпіка́тися.** *Огонь порскав, м'ясо припікалося й розносило приємну воню* [приємний запах] (А. Чайковський); *Коли ковбаски злегка припечуться, дістаємо їх із духовки та нарізаємо по діагоналі на невеликі шматочки* (із журн.).

ПРИПІ́Л, пóлу, *ч.* Те саме, що **пола́.** *Козаки саблями* [шаблями] *да наділками* [піхвами для шабель] *суходіл копали, Шапками та приполами персть носили, Високу могилу висипали, Славу козацькую учинили* (з думи); — *Це той проклятий Рябко попорався!* — *цокотіла Мелашка, проворно скидаючи у припіл запаски череп'я та збираючи ганчіркою сирівець з долівки* (Л. Яновська); *Баба Оришка прибрела аж із краю Яблушиного, під саме моє вікно, дістала із приполу велике, жовтюще, наче сонцем налите, яблуко* (В. Дрозд); *Несе хтось яблука в приполі, несе хтось груші в картузі* (Л. Костенко); * Образно. *В приполі надвечір'я голубім Хрущів гойда зелена клечінь кленів* (А. Мойсієнко); // *перен.* Край неба, лісу, поля і т. ін. *Сьогодні особливо звабно темніли на приполах оскубини гречки, легка паморозь пирію стелилась у долинах, молода конюшина між карячкуватих дубків кликала в лісосмугу* (В. Дрозд); *Оминувши подвір'я Морозенків, Левко бере майже до самої серцевини лісу .. Парубок надіється, що зараз полісовщики, якщо не сплять без задніх ніг, то більше тримаються лісових приполів* (М. Стельмах).

◊ **Принести́ в пелені́ (у припо́лі)** *див.* **прино́сити.**

ПРИПІМНУ́ТИ, нý, нéш, *док.*, *діал.* Пригадати. *Покотились йому сльози з очей по личеньку, Припімнув собі сердешних батька, рідну неньку, Припімнув і Катерину з чорними бровами, Зачав пісню лебедіти слізними словами* (С. Воробкевич); *Що погнало Бовдура до Борислава? О тім він і згадувати не хоче. Се така думка, що морозом проймає. Але швидко, швидко, здається, буде мусив* [муситиме] *докладно й тото собі припімнути* (І. Франко); — *Судислав-стольник моїм словам не повірив,* — *припімнув князь учорашню бесіду* (Р. Федорів).

ПРИПІ́Н, пóну, *ч.* 1. Мотузок, ремінь, ланцюг і т. ін., яким прив'язують кого-, що-небудь. *А де ж твої, Хмельниченку, воронії коні?* — *У гетьмана Потоцького стоять на припоні* (з народної пісні); *У темному гаю, в зеленій діброві, На припоні коні отаву скубуть* (Т. Шевченко); *Я сказав зараз тому шандарові, що циган — то вітер у полі: ось є, ось його нема. Хто його на припін візьме?* (І. Франко); *Заіржуть баскі бігуни на реміннім припоні, аж луна відіб'ється від скал, від скал* (Б.-І. Антонич); *Батько несе за плечима рядно мішанки, дзеленькоче ланцюг і глухо об кротовини гупає припін відіпнутого на пастівні теляти* (Є. Пашковський).

2. *перен.* Перепона (у 2 знач.); перешкода (у 2 знач.). *Він не раз чув ті чудовні казочки про Йвана Івановича, руського царевича, що в заворожених царствах скитався, нігде припону ні в чім не знаючи, усе собі забираючи* (Панас Мирний).

◊ **Іти́ (бу́ти, ходи́ти** *і т. ін.)* **на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі** *і т. ін.)* *див.* **іти́; На припін узя́ти** *див.* **узя́ти; Трима́ти (держа́ти) на при́в'язі (на припо́ні)** *див.* **трима́ти; Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці)** *див.* **трима́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну)** *див.* **соба́ка.**

ПРИ́ПІЧКА, и, *ж.* Збільшення ваги хліба після випікання проти ваги витраченого борошна. *Під час випікання хліба припічка до нього становить 44 % маси борошна* (з газ.).

ПРИ́ПІЧОК, чка, *ч.* 1. Горизонтальна площина перед челюстями печі під комином, продовженням якої є черінь печі. *Зубиха увесь огонь вигромадила на припічок* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Засвітивши каганець, поставила* [Олена] *на припічок і заходилася вигрібати з печі хмиз* (Григорій Тютюнник); *Федоська запалила і поставила на припічку, під комином, тріскучу скалку* (М. Олійник); // Продовгуватий виступ для лежання, прибудований до печі; лежанка. *Дід Заруба голосно говорить молитви, сидячи на припічку* (І. Франко); *Посередині — чепурна піч, заслонена дерев'яною заслінкою й завішена понад припічком ситцевою шторкою* (І. Багряний); *Злякані діти слухняно полізли під припічок і принишкли в пітьмі* (В. Чемерис).

2. Виступ на скелі з горизонтальною площиною. *Зручно й швидко пошкрябався* [Альоша] *з припічка на припічок, виправся голими колінами, хапав заломи сірого каменю тремтячими пальцями, сколупував обвітрені пухирі скелі й пнувся вгору* (І. Микитенко); *Зліз* [Синявін] *на невеличкий припічок на скелі, де стояв репер* (Іван Ле); *Намацав* [Звенигора] *коліном вузький припічок, вимитий течією, і став на нього* (В. Малик).

◊ **Ще на при́пічку ка́шу їсть** *див.* **ї́сти.**

ПРИ́ПЛАВ, у, *ч.*, *розм.* Те саме, що **при́стань** 1. *Ми були Під самим Києвом, та капітан Велів спинитись, бо в імлі не можна Було дійти до припла́ву ніяк, На мілину не трапивши лукаву* (М. Рильський); *Порон повільно наблизився до Базавлуку і м'яко ткнувся в приплав* (З. Тулуб); *Ввечері вони знову зустрілись недалеко від приплаву на Десні* (Л. Смілянський); *Ще човен наш не стане на припла́в, Як буде здійснено твоє бажання* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПРИПЛА́ВИТИ *див.* **приплавля́ти.**

ПРИПЛА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припла́вити.** *Покриття теплиці не оббивається при ударі, якщо алюміній, сплавлений із полімером, приплавлений до сталі* (з наук.-попул. літ.); // **припла́влено,** *безос. пред. Клеми приплавлено до двох дротів, тепер можна приєднувати третій контрольний кабель* (із журн.).

ПРИПЛАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИПЛА́ВИТИ,** влю, виш, *док.*, *що.* Долучати, з'єднувати матеріал, сировину і т. ін., плавлячи. *Споруди з фторопласту легко ремонтувати, достатньо приплавити латку на пошкоджене місце* (з навч. літ.).

ПРИПЛА́КАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **припла́кати.** *Трактори переорали межі, гіркими сльозами приплакані та подекуди кров'ю политі, а від цього й поширшали обрії* (з публіц. літ.).

ПРИПЛА́КАТИ *див.* **припла́кувати.**

ПРИПЛА́КУВАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **припла́кувати.** *На фоні приплакувань бодлерівських наслідувачів .. гнівне слово Шевченка для європейських письменників було таке свіже, нове і незвичайне!* (П. Тичина); *Дуже подобалося Зіньці веселе материне ворожіння й приплакування: дівчина стояла тут же, коло матері, за всім стежила великими здивованими очима* (В. Близнець).

ПРИПЛА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИПЛА́КАТИ,** áчу, áчеш, *док.*, *кого, що і без прям. дод.*, *розм.* Плакати над ким-, чим-небудь, оплакувати кого-, що-небудь. — *Нема кого приплакувати й притужувать* (І. Нечуй-Левицький); — *Ех, якби оце мені вмерти тут у малині. Хай тоді шукають, хай плачуть наді мною, приплакують* (О. Довженко); *Жалібний чийсь голос, здається, якраз баби Бубиренчихи, приказував та приплакував* (О. Гончар); *На тризні голосінь не буває. Приплакують і голосять лише під час несення труни на могилки* (В. Рубан); *Проливаючи сльози без причини, часто приплакують собі біду* (з навч. літ.); *Та вже ж я тя* [тебе] *не приконичу, За мене не дбаєш, Та вже ж я тя не приплачу, О мені не знаєш* (І. Вагилевич).

ПРИПЛАНЕ́ТНИЙ, а, е. Який існує, відбувається, здійснюється на певній відстані від планети, навколо планети. *Полярні супутники — супутники військового та цивільного призначень. Вони виконують роботи з дистанційного зондування Землі й орієнтовані на отримання інформації про планету та припланетний атмосферний шар* (з наук. літ.).

ПРИПЛА́ТА, и, *ж.* 1. Додаткова плата. *Ще була б їй і приплата — Рясна сукня з торочками, Щонайкраще моє плаття* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); *Сторони наперед обумовлюють приплату до купівельної ціни або знижки з продажної ціни* (з мови документів).

2. *розм.* Те саме, що **припла́чування.** *На підприємстві вирішили, що приплата тим, хто пропрацював 20 і більше років, покращить рівень довіри трудового колективу до керівництва* (з газ.).

ПРИПЛАТИ́ТИ *див.* **припла́чувати.**

ПРИПЛАТИ́ТИСЯ *див.* **припла́чуватися.**

ПРИПЛА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приплати́ти.** *Марками називали укріплені райони, які споруджували на найнеспокійніших ділянках кордону імперії. Цими районами керували приплачені королем маркграфи (префекти)* (з навч. літ.); *Приплачені фахівці створювали враження надійних партнерів* (із журн.); // **припла́чено,** *безос. пред. Як пізніше виявилося, свідкові було щедро приплачено за неправдиві свідчення* (з газ.).

ПРИПЛА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припла́чувати.** *Базисна кошторисна вартість прокладання газопроводів зі сталевих труб із посиленою ізоляцією, виконаною в заводських умовах, визначається в розмірі вартості неізольованих труб з урахуванням приплачування за їх консервацію* (з мови документів).

ПРИПЛА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПЛАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., що і без прям. дод.* Платити додатково; доплачувати. *Всі листи, що ти прислала, дістав, "Раду" дістаю, нічого не приплачую, чекаю нових чисел і "Вісника"* (М. Коцюбинський); *Хотіли ми було за годину-дві їхати далі, бо фіакр не хтів чекати, але Окуневські не хтіли того слухати, отже ми приплатили фіакрові лишнє та й зостались через ніч* (Леся Українка); *Василенко нічого не знав, адже давно не цікавився політикою, і чемно попросив повернути йому купленого парламентарями Пантелеймона, оскільки він передумав і готовий повернути гроші. Навіть і приплатити* (І. Роздобудько); // Оплачувати додаткові витрати. *Чи маю я право хоч на десять примірників сеї книжки? Якщо маю, то нехай би вони були на тоншому папері, а різницю коштів я готова навіть приплатити* (Леся Українка).

◊ **Заплати́ти** (*рідко* **приплати́ти**) **життя́м** *див.* **заплати́ти.**

ПРИПЛА́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИПЛАТИ́ТИСЯ,** ачу́ся, а́тишся, *док., розм.* 1. Платити за що-небудь. *Як-то раз напившись дуже, та зачепився* [Нечипор] *з шинкарем, та потовк йому усі пляшки і усі чарки, а опісля й приплативсь, троха чи не сорок алтин* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *тільки недок.* Пас. до **припла́чувати.** *Земські заклади Півдня України стали направляти лікарів для поповнення знань. За відрядженими повністю зберігалася заробітна плата, а окремим навіть приплачувалися додаткові гроші* (з наук. літ.).

ПРИПЛЕ́НТАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Те саме, що **припле́нтатися.** — *Чого він придибав? Нема в його* [нього] *хати, Ні сестри, ні брата, нікого нема. Чого ж він приплентав? — А хто його зна!* (Т. Шевченко); *У затишну долину між горами, де дзюрчить холодний потічок, приплентав кульгавий парубок* (Р. Іваничук); *Кількох овець замело піском, а чабан сам ледь живий приплентав до кошари* (І. Білик).

ПРИПЛЕ́НТАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Прийти куди-небудь плентаючись. *Навіть старий-престарий дід Оверко, .. навіть і той зліз із печі і, спираючись на два ціпки, приплентався на свято* (О. Донченко); *Гопченко приплентався пізно і всю ніч безпомічно шкрябав за двері, благав: "Любко, Любонько, відчини..."* (В. Земляк); *Затужив я за домівкою. Хоч і старий вже був, а приплентався до рідного села* (О. Гончар); // Прийти, приїхати куди-небудь (звичайно далеко або неохоче). — *Прокиньтесь, пане полковнику, єзуїт з бернардинців приплентався бити чолом у справі невідкладній* (Н. Рибак); *Тільки глупак не зрозуміє, що Жозефіна приплентаалсь сюди не для читання книжки* (А. Хижняк); *Була перша пополудні. Годиною раніше до мене приплентався сонний Хіппі й зігнав з лежака* (Любко Дереш).

2. Те саме, що **приблука́ти.** *Марина спершу не хотіла до його* [нього] *вийти; думала — за милостинею старець приплентався* (Панас Мирний); *Приплентається такий панок, бозна-відкіля, і важиться без мойого* [мого] *дозволу і без контролю швендяти по селах* (І. Франко); *Роботи з ранку до вечора — по зав'язку, а тут ще й приблуда оцей приплентався хтозна з якою метою* (Є. Доломан); — *Звідки ти такий приплентався? — Та ж казав уже — зі Слобожанщини* (Р. Іваничук).

ПРИПЛЕ́НТАЧ, а, *ч., розм.* Той, хто приплентався куди-небудь звідкись; приблуда (у 1 знач.). *Кого? — мене; і хто? — Троянець! Голяк, втікач, приплентач, ланець! Звести? Лавинію однять? Не князь я!* (І. Котляревський); — *То завтра приходь. Будеш з одним майданцем різати* [дерево]. *Правда, ледачуватий* [трохи ледачий] *він, з ним заробиш не дуже, але як іще щось вірнику принесеш на підвечірок, то не приплентача тобі виберу, а напарника, мов Бову-королевича* (М. Стельмах); // Той, хто прийшов звідки-небудь звичайно здалеку або неохоче. *Се не той вже був дід, що смішив і втішав, ні; здавалось, се приплентач з того світу прийшов на землю оповідать те, чого ще люди не знають...* (О. Стороженко); — *Он скільки орд перебрело через Дике Поле, а де вони? Розвіялись, мов порох, бо осідку не мали: приплентачі, перекотиполе... А наш народ усіх переборов* (С. Добровольський); *Жив у нашому селі колись пришелепуватий Гунька. Приплентач. Без роду і племені* (В. Нестайко).

ПРИПЛЕ́НТАЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **припле́нтач.** *На вулиці хлопці та дівчата прикладки до неї прикладають, загадки: "Вгадайте, — що на світі найшвидше біга? Левантина, як її хазяйка потилишниками нагодує". Панночкою та приплентачкою дражнять...* (Б. Грінченко).

ПРИПЛЕ́СКАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приплеска́ти.** *Статочні ґазди в білесеньких полотнянках, оперезані австрійськими "куплями"* [шкіряними пасками], *а чупері* [чуби] *вимазані попразнешному* [по-празниковому] *й приплескані* (І. Керницький); *Дорога на вулицях пропотіла жовтими, приплесканими плямами кінського гною* (В. Винниченко); * Образно. *Тільки який зовсім уже зламаний* [чоловік], *то так і зостанеться лежати, приплесканий у багнюці* (О. Гончар); // **припле́скано,** *безос. пред. Після дощу всі стебла пшениці приплескано до землі* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який має плескувату форму. *З маленькими і глибоко впалими очима.., з невеликими приплесканими носами виглядали* [вартові монголи] *якось гидко* (І. Франко); *З-під термінала виїхав приплесканий тягач* (М. Кідрук); *Б'є сапка приплесканий темний корж землі, дзвенить на грудді, огортається сухим сірим димом* (М. Стельмах).

ПРИПЛЕСКА́ТИ *див.* **припле́скувати.**

ПРИПЛЕ́СКУВАННЯ, ПРИПЛІ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приплє́скувати, приплі́скувати** і звуки, утворювані цією дією. *Сміх, крики, похвали, приплiскування товаришів заглушували його, бурили його кров, завертали йому голову* (І. Франко); *Він .. зробив плавний, майже танцювальний півоберт і з гучним приплескуванням ляснув Професора по плечі* (С. Андрухович); *На заняттях з ліплення дитина з порушеннями розвитку вдосконалює вже набуті вміння із розкачування качалочок, скачування та приплiскування куль, а на їх основі оволодіває новими способами виготовлення предметів овальної (сливка, кабачок, яйце) форми* (з навч. літ.); *Ритмічна частина поєднує спів дітей хором під акомпанемент сопілки та дзвіночків, декламацію віршів хором, приплескування та притоптування* (із журн.).

ПРИПЛЕ́СКУВАТИ, ПРИПЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИПЛЕСКА́ТИ,** ещу́, е́щеш, *док.* 1. *що.* Ударяючи, ущільнювати, робити гладеньким з поверхні що-небудь сипке, пухке або глейке. *Ставши на коліна, вони обгортали саджанці землею, приплiскували її долонями* (А. Хоружий); *Приплескав* [Данило] *сніг на кабіні і обережно почав з-під кожушка виймати автомат* (М. Стельмах).

2. *тільки недок.* Плескати в долоні час від часу, плескати в такт чому-небудь. — *А справді посідаймо! посідаймо!* — *гукнули в один голос сестри, приплiскуючи в долоні* (І. Нечуй-Левицький); [М е ц е н а т:] *Спиніться всі! Неріса хай танцює!* — *.. Дехто з гостей приплескує їй влад долонями та приляскує пальцями* (Леся Українка); *Молодиці приплескували в долоні і дрібно вибивали танці* (У. Самчук); *Олена починає плакати і сміятися з радощів, приплескуючи в долоні, як не сповна розуму* (Ірина Вільде); // Аплодувати час від часу. *Охочі до дебатів панотці й інтелігенти .. то приплескували його словам, то підносили против* [проти] *них свій голос* (І. Франко); *Мати трави, сидячи на трав'яному троні, аж голівкою похитувала, а часом і в долоньки приплескувала* (Валерій Шевчук).

ПРИПЛЕСНУ́ТИ, не́, *док., кого, що.* Покрити водою, хвилею. *Після весняних дощів вода приплеснула щойно посіяну на березі траву* (із журн.); * Образно. *Бурштейн не став лізти в той неп, як у вершу. Він знав, що нова влада рано чи пізно, а приплесне новоявлених мільйонерів* (А. Дімаров).

ПРИПЛЕ́СНУТИЙ, а, е. Те саме, що **приплє́сканий.** *Єпископи обурено двигали посвячені чола в приплеснутих островерхах з парчі* (К. Гриневичева); *Гостя столиці приїхала на вхідчини до своєї доньки, і їй належало прийти на обряд з "високим хлібом", тобто таким, що гарно зійшов на дріжджах, бо високий — то символ росту, розвою, щастя, а приплеснутий — навпаки* (з наук.-попул. літ.); // **приплє́снуто,** *безос. пред. Кущі верболозу після повені приплеснуто до берега* (з газ.).

ПРИПЛЕСТИ́ *див.* **припліта́ти.**

ПРИПЛЕСТИ́СЯ[1] *див.* **приплiта́тися**[1].

ПРИПЛЕСТИ́СЯ[2] *див.* **приплiта́тися**[2].

ПРИПЛЕ́ТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приплести́.** *Ми увійшли на подвір'я, маленьке, огороджене плотом, приплетеним до малесенького хлівця* (Ю. Мушкетик); * Образно. *До сього* [зображуваної сцени] *часто приплетена ще сцена в трупарні: дівчина хорониться туди, замикає за собою двері* (І. Франко); // **приплє́тено,** *безос. пред. Дротом учетверо приплетено дві петельки ззовні на дні цідилка* (із журн.).

ПРИПЛЕ́ТЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приплести́.** *По приклеєній гумовим або нейритовим клеєм поверхні шкіряного елемента вибиваємо отвори, розмічені в один ряд для приплетення стібком або у два ряди* (з навч. літ.); *Повстання* [постання] *вірша на білоруській території видається мені сумнівним — приплетення епітета "великорусско" до білоруського нічим не мотивоване* (І. Франко).

ПРИПЛИ́В, у, *ч.* 1. Періодичне підвищення рівня води в океанах і відкритих морях; протилежне в і д п л и в. *В океані бушують шторми, в океані тихо плинуть течії, в океані бувають припливи і відпливи* (М. Білкун); * Образно. *Поля женуть припливи рожевих колосистих хвиль* (М. Терещенко); * У порівн. *Думи, думи, як моря припливи, кров у скроні прибоями б'є...* (В. Сосюра); // Збільшення кількості води де-небудь. — *На дні озерця є джерело .. Приплив води в тому джерелі періодичний, не постійний* (О. Донченко); *Він ішов до річки, все так само тримаючи себе обіруч і ступаючи збитими ногами поміж камінюччя* [каміння], *накиданого там і сям на болоті, аби легше було проходити під час великих дощів чи припливу* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Збільшення рідинної маси, енергії і т. ін. де-небудь. *Аналізуючи припливи в марсіанській корі й мантії, науковцям вдалося підтвердити той факт, що планета має рідку зовнішню серцевину з розплавленої породи* (з наук. літ.).

2. *перен.* Надходження чого-небудь суцільною масою. *Маючи під рукою невдосконалені інструменти, старі розчини хімікалій, що нерівномірно виявляли плівку, поганий приплив повітря до барабанів, де сушилася плівка, — ми працювали наче з натхнення* (Ю. Яновський); // Поява чого-небудь у значній кількості. *Буржуазія .. охоче сама напише вивіски не тільки на українській, а на негритянській мові, коли помітить, що це допомагає припливу грошей* (В. Винниченко).

3. *перен.* Поява значної кількості людей де-небудь. *Ніч стояла глуха, ще чорніша по світлі. Але сподом вона ворушилась, жила, двигтіла і хвилювалась хвилями чорного люду, невидимим припливом тіл* (М. Коцюбинський); *Юрби людської Приплив тривожний бушував* (М. Рильський); *Величезний приплив нових мешканців створював у містах надзвичайно важкі умови існування й особливо загострив дефіцит житла* (із журн.); // Поповнення населення в якійсь місцевості завдяки переселенню. *Після припливу козаків і перших поселенців на Зеленому Клині жило разом з нечисленними малими тубільними народами близько 50 000 мешканців, у 1880 р. близько 100 000 осіб* (з наук. літ.); *Основні припливи українського населення сконцентрувалися на малозаселених територіях Сибіру та Далекого Сходу* (з навч. літ.); // Поповнення значною кількістю осіб якої-небудь організації, галузі господарства, науки, мистецтва і т. ін. *Разом із припливом нових членів до хат-читалень дуже зростають по селах товариства з ліквідації неписьменности* (з наук.-попул. літ.).

4. *перен.* Збільшення сили вияву, інтенсивності чого-небудь. *Пані Олімпія тільки тепер почула страшенний холод у всім тілі, почула приплив смертельної тривоги в серці* (І. Франко); *Маруся сиділа на лаві, намагаючись бути, як він, з виду спокійна й тиха, але такі припливи та відпливи надій і страху вона відчувала, що ніхто того й розповісти словами не зможе* (Марійка Підгірянка); *Карпо Іванович Гучко за останні дні відчував незвичайний приплив сил і енергії* (В. Собко); — *Так ось, нехай знають!* — *вигукнув розпалений припливом ревнощів Прохор* (А. Шиян).

(1) Припли́в (*рідко* **прили́в) кро́ві (кро́ви)** — інтенсивне надходження крові до певної частини тіла або органу. *Вчора мене вислухав лікар, знайшов у досить доброму стані, тільки завважив маленькі приливи крові до легких* [легень] (Леся Українка); — *Я вам раджу не підходити до печі. Висока температура викличе приплив крові до голови* (М. Руденко); — *Я ж чую у ваших глибинах життя, я чую бурхливі припливи крови, котра розбігається гарячими руслами* (Ю. Винничук); **(2) Черво́ний припли́в** — явище цвітіння води, викликане спалахом численності деяких видів фітопланктону. *Останніми роками посилилося цвітіння прибережної зони північно-західної частини Чорного моря. З весни до осені тут полум'яніє так званий червоний приплив* (з наук.-попул. літ.).

△ **(3) Сизигі́йські припли́ви** — найбільші припливи біля берегів відкритих морів та океанів, коли Сонце, Місяць і Земля знаходяться майже на одній прямій. *Згідно з теорією американського геолога Джима Беркланда, сизигійський приплив охоплює період найбільшої сейсмічної активності на Землі* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИПЛИВТИ́,** ву́, ве́ш; *мин. ч.* припли́в, вла́, ло́; **ПРИПЛИСТИ́,** иву́, иве́ш; *мин. ч.* припли́в, ила́, ло́; *док.* 1. Рухаючись у воді, підпливати до чого-небудь. *До берега частенько припливала* [щука] *І щиро куманька свого Карасиками шанувала* (Л. Глібов); *Сюди* [на мілководдя] *припливають мальки; вони табунцями ходять попід берегом, шукають поживу* (В. Близнець); *Лебідь приплив до них і почав пірнати в воду* (І. Нечуй-Левицький); *Якщо ми їх* [загиблих коней] *викинемо в море, по сліду зразу ж припливуть акули!* (Ю. Логвин); // Переміщаючись по воді, прибувати куди-небудь (про транспортні засоби). *Припливали до порту кораблі, забирали пшеницю, привозили крам...* (Остап Вишня); *І в Рим галера приплила* (Т. Шевченко); — *Коли та дараба припливе, — будемо просити, аби дали нам керму* (Г. Хоткевич); *За кілька місяців до острова припливло вже три кораблі* (О. Авраменко); // Прибувати водним транспортом куди-небудь. *Сидить багач коло моря, Сумно поглядає. Припливають, відпливають, Та все чужі люде* [люди], *А Івася нема* (С. Руданський); *До острова припливали на старих човнах діти, рвали ожину* (М. Малиновська); — *Орел, а не козак! — каже знов Василь Невольник. — Що, якби таких друзяк припливло хоч дві чайки до Кермана, як я пропадав там у неволі?* (П. Куліш); *Позавчора я розказувала йому, як я злякалась тоді, як він приплив човном .. до нашого города...* (І. Нечуй-Левицький); // Приноситися течією. *До нашого берега ніщо добре не припливе* (приказка); *Як річку побачиш, пусти за водою пір'ячко теє, і куди воно припливе, там вмийся, і вся печаль твоя мине...* (Г. Пагутяк); // *перен.* Повільно, плавно підходити до кого-, чого-небудь. *Вони усе прискорювали темп, вабили один одного руками й очима, припливали й одпливали, солодко омлівали, зручним рухом ухилялись з обіймів і знов гойдались у танці, як чорні лебеді на хвилях* (М. Коцюбинський).

2. Прибувати відчутно в якусь частину тіла (про кров). — *Чому ви хочете вступити до монастиря? Що спонукало вас до цього поважного наміру? — Кров припливає до голови. Запитання сестри здається їй непристойним* (Ірина Вільде); *Відчував* [Юрко] *на собі її* [Марти] *погляд. Від цього кров ще дужче припливала до щік* (В. Малик); *Мишуню охопили могутні почуття, не втілювані доки що в слова, кров відринула від обличчя, знову припливла, вуха стали горіти* (Ю. Яновський); // Виступати (про сльози). — *Таж ніхто мене не силує, мати правду кажуть, — і знову їй чогось сльози до очей приплили* (Леся Українка); // *у сполуч. зі сл.* щ а с т я. З'являтися (у 1–3 знач.), показуватися (у 1, 2 знач.). — *І приплило ж таке несподіване щастя... Сказано: як багатство, то й щастя!* (Панас Мирний); // Поставати у свідомості (про думки). *Вночі не спалося Галабану .. Думи за думами припливали й відпливали* (М. Томчаній); *"Коли Федір стомиться, тоді переходити в наступ", — вирішив він. Ця думка припливла йому до голови під час обіду* (І. Багмут); *По збентежених очах видно було, що якась думка навалом припливла до його мозку* (Р. Іваничук); *У мить перебування на вершині до мене поволі .. приплила думка щодо свободи та щастя* (В. Кожелянко).

3. *перен.* Приходити у великій кількості, натовпом куди-небудь. *Калинович стояв серед того хаосу, мов неживий, заплесканий хвилями людей, що припливали й відпливали* (І. Франко); *На похорон припливла така навала людей, утворилася така тіснява, що Орест, якому здавалося, що він стоїть осторонь, опинився серед самої гущі* (Ірина Вільде).

4. *у сполуч. зі сл.* с и л а, е н е р г і я, *перен.* Збільшуватися, наростати. *Пам'ятаю, що з кожним днем я бадьорішав, невідомо звідки припливали сили і кидали мене на ворога з потроєним запалом* (Г. Епік); *Дивлячись на мужнє батькове обличчя, .. Володя сам почував себе твердіше, до нього припливала енергія, велика, безмежна радість* (О. Донченко).

◊ **Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́** *і т. ін.)* / **припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́** *і т. ін.)* **до рук (у ру́ки)** *див.* **плисти́.**

ПРИПЛИВНИ́Й, а́, е́. Стос. до припливу. *Припливна хвиля глухо била об прибережний камінь, навіваючи сумні думки* (І. Багмут); *Це був надзвичайно старий світ, де припливні сили вже давно зупинили обертання планети довкола власної осі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Недалеко попереду ланцюжок дерев переривався, там було щось схоже на війстя до гавані; Кеолу підхопила припливна течія і внесла в те війстя* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Нетрадиційними джерелами енергії є сонячні, вітрові, геотермальні, припливні електростанції та біоенергетика* (з навч. літ.).

△ **Припливна́ вентиля́ція** *див.* **вентиля́ція; Припливні́ си́ли** *див.* **си́ла.**

ПРИПЛИВОТВІ́РНИЙ, а, е, *спец.* Пов'язаний із виникненням припливів (у 1, 2 знач.). *На обертальний рух Землі впливає не лише ефект деформації внаслідок дії потенціалу відцентрової сили, а й припливотвірний потенціал* (з наук.-попул. літ.); *Унаслідок деформації Землі під впливом припливотвірних сил відбувається перерозподіл маси, тому змінюється орієнтація еліпсоїда інерції в тілі Землі* (з навч. літ.).

ПРИПЛИВТИ́ *див.* **приплива́ти.**

ПРИПЛИГА́ТИ *див.* **припли́гувати.**

ПРИПЛИГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **припли́гувати** 1. — *Ну, зараз я її* [білку] *злапаю, — зрадів сіренький, приплигнувши до кущика* (з казки).

ПРИПЛИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПЛИ́ГА́ТИ,** ли́га́ю, ли́га́єш, *док.* 1. Діставатися до чого-небудь стрибками. *Зайці приплигували обгризати щепи, та він виносив їм сіно, щоб не псували молодняка* (Б. Харчук); *Потім приплигав Зайчик, і стало їх троє* (з казки); *Вусик* [котик] *перестав витрушувати з миски залишки сніданку й енергійними стрибками приплигав до господарки* (Любко Дереш).

2. *тільки док., розм.* Прийти підплигуючи. — *Оришко! Бабо! — гукав він, швендяючи по світлиці. Оришка приплигала до порога* (Панас Мирний); [Д і д В а к у л а:] *Аж тоді назад приплигав* [Гриць], *Двадцять сотиків* [грошей] *склада: "На, старий, — отсе за воду!"* (І. Франко).

ПРИПЛИ́НУТИ, ну, неш, *док., поет.* 1. Те саме, що **припливти́.** *Прийди, прийди, мій миленький, приплини* [приплинь] *з водою, Бо я року не вибуду, піду за тобою* (з коломийки); *Ой приплинь-приплинь, козаченьку, до краю, Зараз з тобою я в той човен сідаю* (І. Франко); — *Ще є надія, що приплине корабель* (Ю. Винничук); *Думки пливли поволеньки. Женя не відгонила їх, нікуди не скеровувала. Все одно ні до чого не приплинуть...* (Ю. Шовкопляс).

2. Те саме, що **прили́нути** 2. *Нас розлучено. І крізь безсоння, Що сплива, як зірок течія, Крізь осіннє холодне підсоння Я до тебе приплину, моя!* (Л. Первомайський); *Кохай мене, я твій завжди, незмінна подруго далека, моя зажурена лелеко, приплинь сюди!* (М. Упеник); — *Приплинь до хати, сину мій Іване* (М. Стельмах).

ПРИПЛИСТИ́ *див.* **припливáти.**

ПРИПЛІ́Д, ло́ду, *ч.* 1. Приріст потомства у тварин, які мають господарче значення. [Б и ч о к:] *Розсуди ж, будь ласка, що процент на гроші усе єдино, що приплід або ж урожай!..* (М. Кропивницький); *Він давав гроші й не потребував ніякого процента. За процент брав лише худобу. Увесь приплід, який дасть вона від хвилини позички, буде його, шинкаря* (Л. Мосендз); *Дали йому селяни поволівщину — четвертого бичка від річного приплоду* (З. Тулуб).

2. Молодняк, народжений твариною (тваринами); потомство (у 3 знач.). *Моя земля мусить давати приріст, худоба — приплід, а золото — ще золото* (С. Скляренко); *Сотні овець, було, віддадуть на випас Степанові, сотні голів нового приплоду виростить він за літо* (І. Волошин); *Вівці вже не раз окотилися, приплід несуть* (В. Багірова); *Недоліків у нього* [Ройтберга] *було море, але ж і оленів — пара та ще й чималий приплід* (І. Роздобудько); *У загоні збудували нові будівлі, бо у муфлонів та у кіз з'явився деякий приплід* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Те саме, що **ви́водок.** *На виділеній ділянці можна утримувати у вольєрах до 20 голів птиці, у клітках — до 5 кролематок із приплодом, до 5 нутрій — маток із приплодом* (з газ.).

◊ **Ні ро́ду ні пло́ду (ні припло́ду)** *див.* **рід.**

ПРИПЛІ́ДОК, дку, *ч., розм.* Те саме, що **ви́водок.** *А в хлівцях із нір, із кліток Вийшов кріль і ще й приплідок* (М. Шпак); *Щороку приводила Мурка кошенят, яких баба не знала потім кому роздати, найчастіше діти забирали десь у місто. От і цього літа потішила кішка бабу приплідком* (із журн.); — *Добре, що в тебе приплідку* [дітей] *нема, дак ти таке й верзеш* (Ганна Барвінок).

ПРИПЛІ́СКУВАННЯ *див.* **припле́скування.**

ПРИПЛІ́СКУВАТИ *див.* **припле́скувати.**

ПРИПЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приплітáти** і **приплітáтися.** *Із ліщини плели кошики по кругу від денця без попереднього виготовлення каркасу. Закінчували кошик приплітанням борта і кріпленням ручки* (з наук.-попул. літ.); *Клейовий метод приплітання застосовується для виконання декоративних робіт, які не підлягають деформації* (з навч. літ.); *Засвідчені факти приплітання фрагментів почаївських кириличних видань до видань інших друкарень і навпаки* (із журн.).

ПРИПЛІТА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРИПЛЕСТИ́,** ету́, ете́ш, *док., що.* 1. Плетучи, приєднувати що-небудь. *Якимсь дивним способом мати приплітала до старих вживаних речей чи то кишеньки, чи то манжети* (з мемуарної літ.).

2. *кого, що, перен., розм.* Те саме, що **приплу́тувати** 2. *Химерна історія. Мати щоразу приплітає до неї нові й нові подробиці, які все менше ліпляться докупи з попередніми* (Н. Сняданко); *Я дописала Боно, що радію, що познайомилася з його дівчиною і що рада за них, хотіла написати, що ми з Манфредом обов'язково до них завітаємо, потім вирішила не приплітати брата* (Л. Денисенко); *Він .. хитрощами в сто разів мене переплюнув і ні краплі милосердя не мав. Моїй любці й мені скрутненько довелося .. Але цить! Її нема чого сюди приплітати* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Багато зібралося тут бідолах, що могли годинами торочити лікареві про свої недуги, приплітаючи до своїх розповідей всілякі історії, що не стосувалися справи* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Власне прочитав Вашу статтю про грішну дівчину — гарна робота, тільки нащо Ви приплели при кінці легенду про ненароджених чи "зачинених" дітей, яка з сею піснею не має нічого спільного* (І. Франко); — *Мій лист до тебе, як я зрозумів з запитань слідчих, перехопили жандарми і приплели до вашої справи* (М. Сиротюк); *Людина мало того, що свідомо перекрутила мій рядок до непристойного, ще й приплела якихось "відпочиваючих", яких у мене ні слухом, ні духом* (І. Жиленко).

ПРИПЛІТА́ТИСЯ[1], áється, *недок.,* **ПРИПЛЕСТИ́СЯ,** ете́ться, *док.* 1. *розм.* Приєднуватися до чого-небудь. *Молодиці п'яніють швидше за всіх і вже починають у кутку: Ой ви, хлопці-риболовці, та тягніть невід... До них приплітаються чоловічі баси, гудуть мідним дзвоном: Го-ой, тягніть невід та по синьому морю* (Григорій Тютюнник).

2. *тільки недок.* Пас. до **приплітáти.** *Уплітки у бойків і гуцулів — червоні гарусні нитки, сплетені у вигляді коси, які приплітаються до кіс, а на кінці об'єднуються в китицю* (з наук.-попул. літ.); *Браслет зроблений з японського бісеру, кожна бісеринка приплітається окремо* (з мови документів).

ПРИПЛІТА́ТИСЯ[2], áюся, áєшся, *недок.,* **ПРИПЛЕСТИ́СЯ,** ету́ся, ете́шся; *мин. ч.* приплі́вся, лела́ся, ло́ся; *док., розм.* Приходити (у 1 знач.) плетучись, повільно, спроквола, стомлено, насилу пересуваючи ноги. *Хіба стара тітка .. приплететься та поплаче з Олесею, поблагословить її діточок* (Марко Вовчок); *Кость Григорович приплівся з роботи сердитий і насуплений. Втомлено сів за стіл, закурив* (О. Гончар); // *перев. док.* Приходити, прибувати кудинебудь небажаним. *Її коханець належав до так званого кола друзів, іноді приплітався до них у гості зі своєю дружиною та дочкою* (С. Процюк); [П а с т у х п е р ш и й:] *Паничу, до вашой* [вашої] *таки мосці, Але ж, Грицько з Прицьком приплелися в гості. Ось і ягня вам принесли із сільського стада* (М. Макаровський); — *Отой волоцюга, блудяга... покинув на Дону жінку з дітьми... приплівся сюди на мою голову...* (Панас Мирний); *Власне, якого чорта він, йолоп проклятий, приплівся сюди?* (В. Винниченко); *Найгіршим було те, що сюди приплелася й Брунгільда, їй же не .. затулиш рота* (І. Білик); // *перев. док., перен., зневажл.* Несподівано з'являтися; нав'язуватися (про думку). — *З чого ся мисль вам приплелася?.. Не звір я — людську кров пролити, І не харциз, людей щоб бити* (І. Котляревський); *Голова її* [Уляни] *на тлі вечірнього саду видалася головою Богородиці, голова на довгій красивій шиї... але то вже приплелася гріховна думка, і я прогнав її* (Ю. Мушкетик); // *перев. док., до чого, перен., зневажл.* Приєднуватися своїм співом, грою і т. ін. до співу, гри і т. ін., що триває. *Антося, співуча зроду, не втерпіла: вона підхоплювала останні куплети пісні .. — І чого вона приплелася до мого голосу?.. — думала Ватя* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИПЛІ́ЧНИК, а, *ч., зневажл.* Те саме, що **поплі́чник** 1. *Його стрічають криком: — Що, панський приплічник, найняв ямищан? — Маєш женців доволі? Ха-ха!* (М. Коцюбинський); *Начитаний і свідомий Василь Федюк хутко поставив неграмотного, але амбітного москвофіла на місце, обізвав його більшовицьким приплічником* (М. Андрусяк).

ПРИПЛІ́ЧНИЦЯ, і, *ж., зневажл.* Жін. до **приплі́чник.** *На почуту репліку жінка гнівно відповіла: — Я не ваша приплічниця, нічого підтверджувати не буду* (з публіц. літ.).

ПРИПЛУ́ТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приплу́тати.** *Варіант Чубинського коротший, має лише 5 неповних строфок і приплутаний до іншої пісні* (І. Франко); *— Ти знаєш баєчку про тарпанів, а я теж знаю баєчку і теж про коней. Приплутані там чари, але то нічого. Сталося те в одній землі, а в якій саме, про те змовчимо* (П. Загребельний); // **приплу́тано,** *безос. пред. До п'єси, очевидно, на розвагу глядачеві, приплутано багатенько шаржованих типів: юнкерів, що балакають так, як ніхто на світі не балакає, кумедних чиновників і чиновниць і т. ін.* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який приплутався. *— Він наполягає, що ми маємо справу із законспірованим підпіллям, в яке приплутані бургомістр, начальник поліції...* (Б. Харчук).

ПРИПЛУ́ТАТИ *див.* **приплу́тувати.**

ПРИПЛУ́ТАТИСЯ *див.* **приплу́туватися.**

ПРИПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПЛУ́ТАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Заплутуючи, зав'язуючи, приєднувати що-небудь до чогось. *Господар приплутав до яблуні на зиму огорожу, щоб не дати зайцям обгризати молоду кору* (з газ.).

2. *кого, що, перен., розм.* Робити причетним кого-, що-небудь до чогось. *Історія самого предательства* [зрадництва] *звичайна. Приплутують там помсту Кочубея за дочку Мотрю, але се в розмаху історії значення не має* (Б. Лепкий); *Параска підважила мішок, допомогла взяти на плечі й відчинила двері перед Марією. — Зачекай... Я скажу Ларивонові, щоб допоміг. — Ларивона сюди не приплутуй* (М. Руденко); // *кого, що і без прям. дод.* Безпідставно пов'язувати кого-, що-небудь із чимось. — *"Коні не винні"... — усміхнувся Максим. — Я знаю, що ти любиш Коцюбинського. Але не приплутуй до наших справ літератури* (Н. Рибак); *Такий вже звичай у московитів: кожну торговельну справу, кожний похід, кожну державну справу так чи інакше до віри приплутують* (Ірина Вільде); *— Людські язики плещуть* [Анфіса піднесла Грабовському зеленого гарбуза]. *Та ще й нас приплутують, заливаючи багнюкою і помиями* (М. Сиротюк); *Вона тепер ні про що говорити не може, не приплутавши Маусіка* (Леся Українка).

ПРИПЛУ́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИПЛУ́ТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Утручатися в чиїсь справи. *Не приплутуйтеся ви до нас, а ми до вас* (Сл. Б. Грінченка).

2. Бути безпідставно пов'язаним із чим-небудь. *Живий Мирович сидів перед ним* [гетьманом], *покусував цибух куцої люльки. До всього приплутувалася справа миргородського полковника Василя Капніста* (Ю. Мушкетик).

ПРИПЛЮ́СКЛИЙ, а, е. Який має форму чогось стиснутого з боків або притисненого зверху. *Зняла* [мати] *з держака вил у хліві просмерділу силосом брезентуху* [брезентівку], *приплюсклий шкіряний картуз на гвіздку під повіткою* (Є. Пашковський).

ПРИПЛЮ́СКНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* приплю́ск, ла, ло; *док.* 1. Щільно притулитися до чого-небудь. *Праве крило, охоплене полум'ям, що у польоті погрожувало вибухом баків з пальним, тепер від удару об хвилю деформувалося, приплюскло до кабіни* (Іван Ле); // Пристати (у 1 знач.) до чого-небудь. *Стебла, поламані снігом, що, обложний, на метр випав ще в листопаді і не танув до січня, приплюскли до мокрої грядки* (М. Іщенко); * Образно. *Плескуватий розчавлений Андріянів ніс приплюск між навислими одутлими щоками* (А. Хижняк).

2. Стати плюсклим (у 1 знач.). *Над шандрою бджоли дзвенять на осонні. Копи давно посіріли й приплюскли, зерно проростає* (В. Мисик).

ПРИПЛЮ́СНУТИ *див.* **приплю́щувати**[1]**.**

ПРИПЛЮ́СНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приплю́снути.** *Улянка встигла розглядіти кострубаті віхті брів, приплюснуті до шибки* (О. Донченко); *В траві, приплюснутій до землі, лежав знайомий снайперський плащ* (В. Кучер); *— Даниле, це ти? — Я, брате, — чує схвильований шепіт, бачить приплюснуте шибкою обличчя, яке зовсім не нагадує того Данила, яким так гордились вони* (М. Стельмах); *Вирвав він* [вогник] *зненацька з темнощів ще одне обличчя, бородате, залите потом страху й розгубленості, вмить стала видна ціла постать, безрадно приплюснута до стіни* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **приплю́склий.** *Його приплюснута поголена голова, присмалена сонцем, витикалася між вантажами, як мідний казанок* (Яків Баш); *Лесток тримався незалежно, він і справді був схожий на великого крука: довгий ніс, цибаті ноги, приплюснута перука* (Ю. Мушкетик); *У Володьки широке вилицювате обличчя і приплюснутий, без перенісся ніс — як у боксера або американського гангстера* (В. Нестайко); *Камінь справді нагадував приплюснуту зміїну голову* (А. Кокотюха); // Низький, приземкуватий (про будинок). *Діти побачили кострубаті руїни в квадратах зелених вулиць, приплюснуті хатки по горбах* (К. Гриб); // Який не здіймається високо над поверхнею, не відзначається високими будівлями (про місто, село й т. ін.). *Внизу, причаївшись над ставком, лежав приплюснутий до землі Шаргород* (П. Панч); *Навколо неясно окреслювались приплюснуті клапті села, обведені сивою імлою дерева* (М. Стельмах).

ПРИПЛЮ́СНУТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість і стан за знач. **приплю́снутий** 2. *Тюркські антропологічні риси виявлено при порівняльному аналізі мешканців окремих сіл Полтавщини та Західної України, але вони мало виражені — лише незначна приплюснутість обличчя та особлива складка верхніх повік* (з наук. літ.); *Космологи пояснюють, що приплюснутість нашої планети залежить від швидкості її обертання навколо своєї осі* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПЛЮСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приплюсува́ти.** *Пільги за карткою постійного клієнта не можуть бути приплюсовані до інших пільг та недійсні при відмінних від прейскуранта інших пільгових пропозиціях* (з мови документів); // **приплюсо́вано,** *безос. пред. До основних витрат клієнта може бути приплюсовано кошти, запозичені в різних комерційних структурах* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПЛЮСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПЛЮСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Додавати під час підрахунку; плюсувати. *Цьогоріч уперше до голосів глядачів приплюсовували оцінки професійного журі* (з газ.); *Ївга подоїла рекордистку. Вечірній надій приплюсували до двох попередніх... За цілий день набралося сорок п'ять літрів* (І. Волошин); *Я завжди казав — вища математика ні до чого, коли калькулятор є. Приплюсував одну цифру до іншої чи відмінусовував — ось тобі й уся реалізація* (А. Кокотюха); // Додавати що-небудь. *Він може по два-три рази на день обідати, стільки ж разів вечеряти. Почати з морозива, а потім впорати і так, як лускають зерната, десяток яєць, приплюсувати кільце ковбаси* (Я. Гримайло).

ПРИПЛЮСО́ВУВАТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **приплюсо́вувати.** *Оптова ціна, за якою підприємство-виготовлювач продає свою продукцію, дорівнює витратам виробництва (собівартості), до яких приплюсовується нормативний прибуток* (з навч. літ.).

ПРИПЛЮСУВА́ТИ *див.* **приплюсо́вувати.**

ПРИПЛЮ́ЩЕНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **приплю́щити[1].** *Приміщення термінала скидалось на здоровенну, трохи приплющену згори трубу, більше кілометра довжиною та метрів сорок у діаметрі* (М. Кідрук); * Образно. *Мигне тільки рябенька спинка або гострий шпичастий хвостик — і зникне* [ящірка]. *І знову звідкись вона з'являлась, приплющена жахом, на кривих ніжках* (М. Коцюбинський); // **приплю́щено,** *безос. пред. Він і зростом карапуз, і лоб йому, мабуть, іще змалку приплющено, і ноги в його* [нього] *чогось криві* (П. Куліш).

2. Те саме, що **приплю́снутий** 2. *Комаху, його масивну постать, його приплющеного капелюха й великі кальоші* [калоші] *Вер побачила здалека* (В. Домонтович); *На голові в неї* [Ніни Андріївни] *вузол блискучих кіс. А маленьке обличчя з приплющеним носиком — блідий мармур* (Олекса Ізарський); *Приплющена тінь молекули заповнила все поле в окулярі, зображення прояснилося* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПРИПЛЮ́ЩЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **приплю́щити[2].** *Панич Стась слухає похмуро, одвернувшись .. Душечка — замилувано, з широкою осміцкою, з приплющеними блаженно очима* (С. Васильченко); *Одне око приплющене, під шкірою нижче нього набубнявів камінчик* (В. Шкляр); *Поки Яків порався, стара жінка стежила за ним з-під приплющених повік* (Г. Пагутяк); *Голову він тримав схиленою набік, а одне око приплющене, наче цілився в щось з невидимої рушниці* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРИПЛЮ́ЩЕНІСТЬ[1], ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **приплю́щений[1].** *Форма плодів папіровки подібна до еліпсоїда через їхню приплющеність* (з наук.-попул. літ.); *Приплющеність шкіри на щоках інколи є ознакою серйозного захворювання печінки* (з навч. літ.).

ПРИПЛЮ́ЩЕНІСТЬ[2], ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **приплю́щений[2].** *Приплющеність очей часто свідчить про захворювання крайньої рогівки* (з навч. літ.).

ПРИПЛЮ́ЩИТИ[1] *див.* **приплю́щувати[1].**

ПРИПЛЮ́ЩИТИ[2] *див.* **приплю́щувати[2].**

ПРИПЛЮ́ЩИТИСЯ *див.* **приплю́щуватися[2].**

ПРИПЛЮ́ЩУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **приплю́щувати[1].** *М'яко заокруглені кути чотиригранних пляшок XVI–XVII ст. свідчать про додаткову обробку скляної кулі приплющуванням з чотирьох боків* (з наук. літ.); *Приплющування кінців дроту полегшує їх з'єднування* (із журн.).

ПРИПЛЮ́ЩУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **приплю́щувати[2].** *Ізяслав надто добре знав оте розставлення рук і приплющування очей Войтишичеве, щоб ждати, поки станеться те, що могло статися* (П. Загребельний).

ПРИПЛЮ́ЩУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ПРИПЛЮ́ЩИТИ,** щу, щиш, **ПРИПЛЮ́СНУТИ,** ну, неш, *док., що.* 1. Щільно прикладати, притискати що-небудь до чогось. *Агроном бідкається, що раптова злива приплющує нестійкі пагінці буряків до землі, а вода підмиває коріння* (з газ.); *Дуб як дуб, а тільки низенький, кривобокий, мов приплюснула його зверху до землі чиясь дужа долоня* (О. Донченко); *Було враження, мовби отой повітряний стовп, що виповнював баню на всю височінь, враз перевернувся і став тиснути на людей знизу, загрожуючи приплющити їх до грізно наставлених безнадійно-чорних очей Пантократора* (П. Загребельний).

2. Стискати з боків або придушувати зверху що-небудь, надаючи відповідної форми. *Шкодувала* [Галя], *що ніс у неї трохи кирпатий.., тож приплющувала його і пробувала уявити себе із носом прямим і тоненьким* (Валерій Шевчук); *На підлозі стояло кілька чарівних дзеркал; одне нас звужувало й видовжувало, друге приплющувало нам голови й скрадало ноги, третє робило нас низенькими й товстими, як бочки* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Коли смужку паперу зігнути навпіл, по краєчку згину ножицями прочикнути* [прорізати] *папір через кожний сантиметр, відтак склеїти у трубку, з торців трохи приплюснути, тоді у місці згину папір розійдеться у боки і вийде гарний ліхтарик* (М. Сингаївський); *Покладіть яйця жовтком догори, приплюсніть з боків і поставте запікатися у духовку в сковороді, добре змащеній смальцем* (М. Матіос).

ПРИПЛЮ́ЩУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.,* **ПРИПЛЮ́ЩИТИ,** щу, щиш, *док., що.* Прикривати повіками (око, очі); примружувати. *Одного разу він сидів без жодного діла, склавши руки, очі приплющував, — десь сильно в його* [нього] *голова боліла...* (Марко Вовчок); *Вона приплющує очі, бо її Казимир ясніший місяця* (Б. Харчук); *Русланбек так приплющує очі, наче тими щілинками показує, які тонкі ці збіги обставин* (В. Шкляр); *Коли приплющив повіки, чомусь мені привидівся Полуботок: великий-великий, як гора, мовчазний, суворий* (Ю. Мушкетик).

ПРИПЛЮ́ЩУВАТИСЯ[1], у́ється, *недок.* Пас. до **приплю́щувати[1].** *Зверніть увагу на незвичайний спосіб нарізання тіста на фінські булочки. Вони нарізаються трапеціями, а потім, із вузького боку, приплющуються, щоб утворилися немов "вуха"* (із журн.).

ПРИПЛЮ́ЩУВАТИСЯ[2], уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИПЛЮ́ЩИТИСЯ,** щуся, щишся, *док.* Те саме, що **примру́жуватися.** *Спокійно сидів* [майор Пономарьов] *навпроти мене у затіненому кутку вагона. Він, бач, постійно приплющується!* (О. Шугай); *— Знаєте.., — казав він.., при чому його блискучі сині очі приплющувалися у вираз неприємності* (У. Самчук); *Ворожка приплющилася, боячись, що осліпне від .. сяйва, але цікавість перемогла, і вона знову розплющилася* (Валерій Шевчук).

ПРИПЛЯ́МКУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Плямкати, супроводжуючи яку-небудь дію. *Принюхується Йонька до ключевої дірки, висмоктує з конюшні .. повітря, приплямкує губами: є коники, обзиваються, господаря почули* (Григорій Тютюнник); *— Оце воно, — задоволено приплямкував Онисько Артемович, пробуючи* [абрикоси] *з другого кулька* (О. Гончар); *Він любив розповідати про свої перемоги на терені кохання, тоді приплющував блискучі ласі очі й приплямкував пухкими губами* (Ю. Мушкетик).

ПРИПНУ́ТИ *див.* **припина́ти.**

ПРИПНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припну́ти.** *До сідла .. був припнутий ще один кінь, запасний, бо ніхто не знав, де стоять скіфи* (І. Білик); *Шеф багатозначно й повільно хитнув головою вліво-вправо, припнутий до берега човник гойднувся на хвилях* (Г. Вдовиченко); *Швець біжить через галявину, вологе, бронзове тіло, стрункі й жилаві ноги, а на ступнях трохи смішні, припнуті шворкою калоші* (Валерій Шевчук); *Горлач опинився перед дверима, припнутими важким засувом* (Д. Білий); *І Войський взяв тоді ловецький ріг крутий, На тасьмі припнутий, закручений, як змій, І притулив до уст двома його руками* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // **припну́то,** *безос. пред. Не встигає Олена добігти до осокора, де припнуто коней. Вихором налітає Змій-Жеретій, хапає Олену, несе у височінь...* (А. Шиян); *Неподалік від їхньої схованки було припнуто старезний водяний млин на плаву* (Ю. Логвин); *Бійцівські собаки загарчали у лісовій хатині, почали голосно гавкати, кидатися на ланцюги, якими їх було припнуто* (В. Багірова).

ПРИПНУ́ТИСЯ *див.* **припина́тися.**

ПРИПОВЕРХНЕ́ВИЙ, а, е. Розташований при (біля) поверхні. *Сонячне світло проникає у воду океану заледве до двохсотметрової глибини. У приповерхневій зоні вирує життя. Міріади планктонних організмів, риб, медуз, кальмарів завзято борються за існування* (П. Коломієць); *Водозабір потрібно проводити із приповерхневого шару 1–5 метрів, де розташовуються води з відносно меншою солоністю* (з газ.).

ПРИПОВЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИПОВЗТИ́,** зу́, зе́ш, *док.* Повзучи, діставатися куди-небудь. *Бив себе* [Юр] *в груди і знов приповзав на колінах до постелі, знов цілував хорій висохлі білі ноги* (Г. Хоткевич); — *І що то за місце, де ми зараз є з тобою? Я бачив, навіть кобри приповзають сюди помирати* (Любко Дереш); *Тут прибіг, вірніше приповз на вогневу позицію Петрової батареї зв'язковий (бо кабель десь пошкодило, і телефонний зв'язок не діяв) і передав наказ відкрити вогонь на схід* (І. Багряний); *До книгарні приповзли миші та щурі. Почали гризти книжки та підручники* (В. Багірова); // *розм.* Приходити, прибувати куди-небудь небажаним. *Ніхто з фашистів не вернувсь, В село приповз один Рябусь* [староста]! (П. Воронько); — *Потім приповз цей379 проникла, нишпорка церковна, що скрізь все вивідує!* (Ю. Логвин); // *розм.* Приходити, приїжджати кудись, до когось дуже повільно, не кваплячись, із труднощами. *Від того потоку знань голова аж тріщала. Додому приповзала втомлена — ні жива, ні мертва* (Дара Корній); *Він або йшов і приповзав знесиленим, часом побитим, під ранок, або сидів удома, якщо надворі лютувала негода* (М. Кідрук); *Пізно приповз бродник* [мешканець берегів Азовського моря та нижнього Дону]. *Мстислав і виду не подавав, що чекає його з нетерпінням* (А. Хижняк); // *перен.* Поширившись серед людей, з'являтися де-небудь (про неприємні чутки, хвороби, горе і т. ін.). *Не вірила стара ні повідомленням газети, ні черствим словам зятя, ні отим лихим чуткам, що приповзали до Яблунівки* (І. Волошин); *В його хатину приповзло нове горе — Марія занедужала* (Мирослав Ірчан); *Страхітливі зливи обрушувалися на землю, гриміли громи, блискавиці криваво присвітлювали чорному ділу, яке творилося довкола маленького Кесега, османці кляли й погрожували непоступливим оборонцям, знов приповзла слідом за ними чума, косила їх тисячами* (П. Загребельний).

ПРИПОВЗТИ́ *див.* **приповза́ти.**

ПРИПОВІДА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПРИПОВІДУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПРИПОВІСТИ́,** і́м, іси́; *мин. ч.* приповів, іла́, ло́; *док., діал.* 1. Розповідати; розказувати. *Приповідають люде* [люди], *що де наше теперки село, то колись ліс був* (Сл. Б. Грінченка); — *Раз приповідав* [панотець], *що світ закінчиться!* (О. Кобилянська); *Хтось із молодих рибарів приповів, що в Косині теж одна корівчина давала чорне молоко* (М. Дочинець).

2. Приказувати (у 1 знач.); примовляти. *Як він викидав жменею зерно, то приповідав: "Колисочку я вам постелив м'якенькy, ростіть до неба"* (В. Стефаник); — *Приповідав лютий Кифір за кожним реміняцем дивні, .. справедливі слова* (В. Бабляк); — *Я вам* [солдатам] *дам награду* [нагороду]. *Я вам покажу, — приповідав* [офіцер], *шмагаючи* (М. Сиротюк); *Якщо на Теплого Олексія сніг іще не зійшов, морози ще досить сильні, то пасічники стукали в стінку вулика, приповідуючи: "Нуте, ви, бджоли, готуйтесь, бо прийшла пора. Йдіть і не лінуйтесь, приносьте густі меди, і рівні воски, і часті рої Господу Богу на пожертву, а господареві на прожиток!"* (з наук.-попул. літ.); *Ой видавав батенько дочку у чужую стороночку, да заказує, приповідує, щоб сім рік не бувала* (П. Чубинський).

3. *що.* Прикладати (у 5 знач.); оповідати. — *Колись приповідали собі насмішки: "Казав Іван, що видів Штефан, як пан їв булку з молоком та й дуже вона була смачна"* (П. Козланюк); *Катруся була завжди скора до сміху й жартів, а у такому гурті було чого та з кого посміятися та не одно приповісти* (Н. Кобринська).

ПРИПОВІДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИПОВІСТИ́СЯ,** і́мся, іси́ся, *док., діал.* Звірятися кому-небудь. *Вона була трохи потайна вже зроду в багатьох справах, що каменем гнітили її серце, не приповідалася ні перед ким* (Л. Мартович); *Сестричка Марічка не була межи ними: лежала вона собі, сердешна, в пасіці та так і плаче тихесенько, ніхто не знає чого, а приповістися і мені навіть не хотіла* (Ю. Федькович).

ПРИПОВІ́ДКА, и, *ж.* Жартівливий вислів, перев. у віршованій формі. — *Добре то приповідка каже, що батько або мати навіть семеро дітей вигодують, а потому семеро дітей одного батька або одної мами не годно* [годні] *прокормити* (О. Назарук); *Не дарма, мабуть, існує приповідка, що з сміливими завжди Бог* (І. Багряний); — *Я старий кінь; звик носити хомут... То була його* [Антона Никандровича] *улюблена приповідка, вживана при багатьох оказіях* (В. Баранов); // Те саме, що **при́казка.** *"Нанявся — продався", — каже приповідка* (І. Франко); *У вас є гарна приповідка: хай буде, що буде, а буде те, що Бог дасть!..* (В. Малик); *Тільки і крутилася у голові зловісна приповідка: "Наші діди зазнали біди, наші онуки зазнають муки"* (Д. Білий); // Плітка *(див.* **плітка**[1]**);** чутка. *Приповідка пішла після того, як село дізналося причину, чому Василиха, сусідова дружина, якогось-то року не була на Великдень коло церкви* (М. Матіос).

ПРИПОВІ́ДУВАТИ *див.* **приповіда́ти.**

ПРИПОВІСТИ́ *див.* **приповіда́ти.**

ПРИПОВІСТИ́СЯ *див.* **приповіда́тися.**

ПРИПОВІ́СТКА, и, *ж.* 1. *діал.* Приповідка. *Сину людський, що це в вас за приповістка така в Ізраїлевій землі: Продовжаться дні, і зникне всіляке видіння?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Великий Бог — Алла Ікбер! — закінчив старий Сулейман своєю любимою приповісткою* (М. Коцюбинський); *Парубки у приповістках до танців потроху переходили на веселі, двозначні коломийки* (Т. Масенко); *Він любив розповідати про сільські звичаї, завжди закінчуючи приповісткою* (Г. Пагутяк).

2. *заст.* Оповідання. *У мене є невеличка, давно вже написана, приповістка "День у дорозі"* (Панас Мирний); *І з'їдливо сказав Авірон: "Мосціпане Мойсею, Страх загрів і напудив ти нас Приповісткою сею!"* (І. Франко).

ПРИ́ПОВІСТЬ, і і и, *ж., діал.* Приповідка. *Проповідник був мудрий, він навчав ще народ знання. Він важив та досліджував, склав багато приповістей* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ні до кого не пристає так ота приповість: "знайся кінь з конем, віл з волом", як до подолян* (А. Свидницький); *Ішов* [Ілько] *слухати приповістей Митрових* (Г. Хоткевич).

ПРИПОДО́БИТИСЯ *див.* **приподо́блюватися.**

ПРИПОДО́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПРИПОДОБЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИПОДО́БИТИСЯ,** блюся, бишся; *мн.* приподо́бляться; *док., діал.* Догоджати. [Г а л і м а:] *Я знаю, що в тебе незалежний маєток і тобі нема потреби приподоблюватися, щоб зробити кар'єру, здобути добру посаду* (В. Самійленко); *Палив* [Юріштан] *панам груби, прислужувався, приподоблювався, не одно витерпів, не одну зневагу перескрипів зубами* (Г. Хоткевич); *Не старатися комусь приподоблюватися, бо й так не вмію, то чого себе мучити?* (Д. Гуменна); *Якщо я завдячую радянській владі чимось добрим, то це тим, що вона вчасно поклала край моїй "літературній кар'єрі" — на цілий брежнєвський період, — інакше я вельми швидко навчилась би, як приподоблятися дядям і тьотям з редакцій, і, либонь, так і не докопалась би до власного голосу* (О. Забужко); *Дон Феліче навчає брата Пучча, якою покутою можна приподобитись Богові* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо);

// *тільки док.* Піддобритися. *Всюди наш Рябина запізнався, всюди вмів приподобитись, показати себе, як то кажуть, налице* (І. Франко); [Юда:] *Учитель мав улюбленців між нами, — ми, зуби зціпивши, їм догоджали, щоб приподобитись йому хоч тим* (Леся Українка); *Старалася* [Текля] *приподобитися йому, затягаючи його раз у раз до корчми, купувала горілки, давала грошей* (О. Кобилянська).

ПРИПОДОБЛЯ́ТИСЯ *див.* **приподо́блюватися.**

ПРИПОЖА́ЛУВАТИ, ую, уєш, *док., заст., ірон.* Пожалувати (у 5 знач.). — *Нам тепер у хитрість треба перекидатися. Сам чуєш — гуркотить, от-от до нас припожалує* [ворог] (Григорій Тютюнник); — *Ну, за чим припожалували? — похмуро зиркнув на Шульгу довгошиїй* (П. Загребельний).

ПРИПОЗИ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., що, розм.* Позичити трохи чого-небудь. — *Що ж, чи помиритесь ви в тому млині? Там же вас п'ять чоловік в спілці? — спитав батюшка, — та ще, здається, ви й грошей трохи припозичили в Аврума* (І. Нечуй-Левицький); *Знайшовши в себе трохи грошенят та припозичивши дещо в Каніджана, він налаштував чимало добрих тюків, купив двадцять бочок з-під олію, наповнив їх, а потім повантажив се все на корабель і знов поїхав до Палермо* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИ́ПОЛА, и, *ж., розм.* Те саме, що **пола́.** *Чиясь-то рука В шатрі одітнула триполу* (М. Старицький); * Образно. *Спалахнули купи сухого хмизу, зубчасто підіймаючи вгору чорну приполу ночі* (М. Стельмах).

ПРИПО́ЛЮСНИЙ, а, е. Який міститься, відбувається, виявляється в районі полюса, біля полюса. *Льодовий покрив забезпечує низькі температури в приполюсних зонах, що зумовлює великі різниці в температурі між екваторіальними й приполярними зонами* (з наук. літ.); *На приполюсних частинах Земної кулі темпи потепління істотно вищі, ніж в інших кліматичних зонах* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПОЛЯ́РНИЙ, а, е. Який розміщений, лежить у районі Полярного кола, біля Полярного кола. *Розверзлося бетонне нутровище четвертого реактора Чорнобильської атомної електростанції, і народжений нею кривавo-чорний апокаліптичний плід закружляв довкола планети, розсіваючи тисячолітню радіоактивну смерть на поля й ліси України, Білорусії й Росії, на приполярну тундру Швеції й Норвегії* (П. Загребельний); // Який росте, водиться в районі Полярного кола, біля Полярного кола. *Серед приполярних ягід, мабуть, найпоширенішими є морошка, брусниця, журавлина, чорниця* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПОМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИПОМ'ЯНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що і без прям. дод., розм., рідко.* Те саме, що **прига́дувати.** *Тужив* [Яким] *тоді за татом, за мамою, припоминав собі слова доброго Семена Трудолюба* (С. Ковалів); *Об моєї* [моїй] *пригоді козацької* [козацькій] *припом'яни* (Сл. Б. Грінченка); *Уже припом'януть достоту не берусь, Куди і відки йшли Денис із Родіоном* (М. Рильський).

ПРИПОМ'ЯНУ́ТИ *див.* **припомина́ти.**

ПРИПО́НА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **припі́н.** *Відп'яв коня з припони, а той, наче розумна людина, пішов за козаком до багаття* (А. Чайковський); *Тварини .. просто любили її* [доньку] *і не потребували кліток і припон* (Т. Прохасько); *Олексій Іванович .. був найвольнолюбивіший чоловік на весь повіт, не знав ні в чому ніяких припон й перегород... А не любив, щоб кріпаки дбали про волю або гонобили яку-небудь думку про неї* (Панас Мирний).

◊ **Трима́ти (держа́ти) на при́в'язі (на припо́ні)** *див.* **трима́ти; Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці)** *див.* **трима́ти.**

ПРИПОРО́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **припороши́ти.** *На палубі, припорошеній снігом, виразно темніли свіжі сліди від чобіт* (О. Донченко); *Сірий, припорошений весняною пилюкою степ збігає на південь і стигне там голубим маревом* (Григорій Тютюнник); — *Згоден з Петром, — по тривалій напруженій паузі відповів Дмитро Кравець, припорошений дочасною сивиною. Кілька тижнів тому Дмитро вийшов з тюрми* (І. Нижник); * У порівн. *В променях прожекторів холодно засвітився його чуб, весь білий, наче припорошений снігом* (В. Кучер); // **припоро́шено,** *безос. пред. Столи, шафи, прилади припорошено пилом — адже ніхто не заходив сюди понад місяць* (М. Дашкієв).

2. *у знач. прикм.* Який припорошився. *Входить Дмитро Шелест у припорошеному костюмі, в чоботях* (М. Зарудний); *Його погляд упав на припорошений товстий рукопис покійного Любимського. Жаль діткнув серце...* (Р. Іваничук); *Водій, вусатий мовчазний сержант, приніс відро води й мив припорошене авто* (А. Кокотюха).

ПРИПОРО́ШЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **припороши́ти** і **припороши́тися.** *Із профілактичною метою для захисту насаджень від хрестоцвітної блішки, здатної погубити рослини протягом пари діб, проводять припорошення рослин дерев'яною золою, змішаною з вапном і тютюновим пилом* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПОРОШИ́ТИ *див.* **припоро́шувати.**

ПРИПОРОШИ́ТИСЯ *див.* **припоро́шуватися.**

ПРИПОРОШІ́ЛИЙ, а, е. Який припорошився. *Благословенні ви, сліди, Не змиті вічності дощами, Мандрівника Сковороди З припорошілими саквами* (М. Рильський); *Він щось уперто вишукує на полицях між зведеннями і звітами в припорошілих гросбухах* (І. Драч).

ПРИПОРО́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припоро́шувати** і **припоро́шуватися.** *У процесі зростання й розвитку томатів проводять припорошування золою ґрунту в лунці перед поливом і подальшим розпушуванням* (з навч. літ.); *Припорошування металевих зливків дещо зменшує стійкість до стирання* (із журн.).

ПРИПОРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПОРОШИ́ТИ,** рошу́, ро́шиш, *док., кого, що.* 1. Злегка покривати порохом, пилом. *На морському кітелі, що облягає могутні плечі Дорошенка, — якір, ланцюг і секстан .. Подейкують, що йому теж відставка. Невже відплавав своє, невже тепер припорошуватимуть степові вітри той золотий секстан, і ланцюг, і якір?..* (О. Гончар); *Дорогою повз будинок проходило військо, і курява, яку воно збивало, припорошувала віти дерев* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. Притрушувати (у 1 знач.) чимсь дрібним, сипким. *Зелені ліси ялинові позацвітали та припорошили шовкові трави мов золотим маком* (Ю. Федькович); *Січневий вітер припорошив могилу снігом, але хатні квіти не замерзали* (С. Журахович); // Сиплячи, притрушувати поверхню чого-небудь. *Молодий сніжок все густіше припорошував землю* (К. Гордієнко); *Перед нею лежала поліська пуща, дрібний сніг помалу припорошував дерева, озеро, галявину, на якій ще недавно стояла Лукашева хата* (М. Олійник); *Тужно завивав вітер. Над селом, а може, над усім білим світом кружляли сніжинки. Вони й припорошили Степчині сліди...* (М. Зарудний);

* Образно. *Не прийде він з далекого Мадрида, і не подасть нам дружньої руки, і в думах ним залишеного сліду не припорошать справи і роки* (С. Голованівський); // *безос. За ніч добряче припорошувало дрібним вугільним пилом та крупинками, що летіли й летіли з димової труби, встеляючи палубу чорною габою* (В. Чемерис); *Першим сніжком землю припорошило* (І. Муратов); [К р я ж:] *Посивів ти, Омельку.* [С а м о п а л:] *Вигадуєш... Та це ж борошно... Пів віку в млині, от і припорошило* (М. Зарудний); // Випадати в невеликій кількості (про сипкий сніг). *На світанку припорошив перший крупнистий сніжок* (Іван Ле); // *тільки док.* З'явитися на поверхні чого-небудь несуцільним шаром, не густо. *Іній, що припорошив бороду, вуса й грубі пухнасті брови, забілів на повіках* (О. Довженко); // *тільки док., перен.* З'явитися в помітній кількості (про сивину). *І мій волос сивина геть припорошила* (Сл. Б. Грінченка); *На початку XVI віку в городі Нюренберзі проживав один мідник — Петро Гельє. Старість білим волосом припорошила його голову, але він не згортав рук, не кидав праці. Всі мали його за чесного чоловіка та доброго робітника* (М. Коцюбинський); *На вигляд Ґонті було років тридцять п'ять. Середнього зросту, чорнобривий, сивина легенько припорошила голову* (М. Андрусяк).

ПРИПОРО́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИПОРОШИ́ТИСЯ,** рошу́ся, ро́шишся, *док.* 1. Покриватися злегка порохом. *Очі світились втомою, лице припорошилось пилом* (В. Козаченко); * Образно. *Галас, дзенькіт, брязкіт припорошуються легеньким шаром уваги* (В. Винниченко); *Багато чого з ранньої юності забулося, припорошилось і тепер мерехтить перед очима короткими спалахами, ніби сцени модернющої вистави в телевізорі* (В. Дрозд).

2. Трохи покриватися чимось сипким. *З неба вже сіє колючими осколками. Ніде ні сліду. А мій шкарубне і припорошується* (Р. Андріяшик); *Коли земля, як постав борошном, припорошилася снігом, Тихон затушкав листом та гноєм свою хату* (П. Панч).

3. *тільки недок.* Пас. до **припоро́шувати.** *Насіння петунії дуже дрібне, висівається просто по підготованій поверхні та злегка припорошується ґрунтом* (з навч. літ.); *Лунка на водоймі із встановленою жерлицею припорошується снігом для маскування* (із журн.).

ПРИПОРТО́ВИЙ, а, е. Розташований коло порту. *Водій повіз його геть від порту вглиб тримільйонного міста .. і, лишаючи ліворуч припортовий Альсанджак, урешті привіз його до підніжжя стадіонної чаші* (Ю. Андрухович); *Тунель привів їх до підвалу занедбаного припортового складу, який, вочевидь, належав княжій родині* (О. Авраменко).

ПРИПОРУ́КА, и, *ж., заст.* Доручення. — *Маю припоруку від ігумена нашого Паїсія, листа треба вручити* (М. Лазорський).

ПРИПОРУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИПОРУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док., що і з інфін., заст.* Доручати. — *Тепер, — каже, — лукава сестро, все тобі віддаю, припоручаю все* (Панас Мирний); — *Я припоручаю тобі дуже важливу справу. Ти поїдеш на Січ* (Ю. Мушкетик); — *Громада звірів припоручила мені* [лисиці] *піднести вашому степенству* [левові] *хліб-сіль* (з казки); *Вичитавши листа всім, що були на нараді, король уже не вагаючись припоручив Чарнецькому облагодити справу з Богуном* (А. Кащенко); *В. П. Горленко захотів був видати у Києві частину моїх творів, то я їх припоручив йому* (С. Єфремов); // *кого, що.* Віддавати на чиюсь відповідальність кого-, що-небудь. *Ніс* [вовк] *її* [дівчинку] *долинами далекими, Про весілля розмовляв з лелеками, Звичаям звіриним научав, Сон її зайцям припоручав* (А. Малишко); *Як тілько знайшовся він* [бичок], *мати припоручила його Івасеві* (Панас Мирний); *Ні, княгиня не помилилась, взявши Малушу до терема, — тямуща вона, чесна, такій хоч і весь терем можна припоручити* (С. Скляренко); *Мокрицький мовчав, а доглядач, теж ні слова більше не вимовивши, повів невдаху-втікача на кухню, що межувала із залою, і припоручив його Насті-куховарці* (Б. Левін).

ПРИПОРУ́ЧЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **припоручи́ти.** *Добро припоручене стережи Святим Духом, що в нас пробуває* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Годі так на слово вірити виборним членам, пора хоч раз гаразденько подивитися, що ними зроблено і чи цілі лиш припоручені декому грошики* (Панас Мирний); // **припору́чено,** *безос. пред.* — *Мені припоручено, — додав він, — обдивитися лоєштські виноградники, щоб запевнитися, чи вільні вони від філоксери* (М. Коцюбинський); *"Комусь із них припоручено доставити до Варшави і наші гроші", — спало мені на думку* (Олесь Досвітній); *Не знаю, як я витримав той похід — не вмер від виснаги, не замерз, не провалився під лід. Бо хоч Полуботок опікувався мною.., і було припоручено наглядати за мною одному козакові, одначе тяготи були неймовірні* (Ю. Мушкетик).

ПРИПОРУ́ЧЕННЯ, я, *с., заст.* Доручення. *Коли .. я йшов до Дамаску зо владою та припорученням первосвященників, то опівдні, о царю, на дорозі побачив я світло із неба, ясніше від світлости сонця, що осяяло мене та тих, хто разом зо мною йшов!...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Я вже з Вашого припоручення звертався до нього* [Панаса Мирного], *прохаючи дати ту повість для Спілки — та він не пристав на те, про що я сповістив Вас у свій час* (М. Коцюбинський); *Гетьман простив свому* [своєму] *старому товаришеві.., що він з припоручення царського воєводи доглядав за ним, був, звичайною мовою кажучи, московським шпигом* (Б. Лепкий).

ПРИПОРУЧИ́ТИ *див.* **припоруча́ти.**

ПРИПОСІВНИ́Й, а́, е́. Який здійснюється під час посіву. *Мета припосівного внесення добрив — забезпечення рослин легкодоступними формами елементів живлення в початковий період їх росту* (з наук.-попул. літ.); *За термінами розрізняють основні три види внесення добрив у ґрунт — основний, припосівний і підживлювальний* (з навч. літ.).

ПРИПОЧИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИПОЧИ́ТИ,** и́ну, и́неш, *док., діал.* Відпочивати (у 1 знач.). *Але те оповідання не йшло панотцеві гладко. Він зупинявся, припочивав, віддихувався* (Л. Мартович); *Вся сім'я Староміських зараз позасідала до верстатиків .. Всі сиділи, не розгинаючи спини, не досипляючи ночей, ледво встигаючи припочити кілька хвилин під час обіду, полуденку і вечері* (І. Франко); *Домніка припочила трохи, а відтак вступила в сіни* (О. Кобилянська); *Пішли ляхи на три шляхи, а козаки на чотири, щоб їм коні припочили* (Р. Іваничук).

ПРИПОЧИ́ВОК, вку, *ч., діал.* Відпочинок. *Ні вдень, ні вночі нема припочивку* [Петрисі] (Марко Черемшина); — *А по припочивку тра далі ступати: до Луцьку* [Луцька], *відтіль — до панів Масальських, у Вільно* (Н. Королева).

ПРИПОЧИ́ТИ *див.* **припочива́ти.**

ПРИПРА́ВА, и, *ж.* Те, що додають до страви для поліпшення її смаку, аромату; присмака. *Голубці, хоч тітка Клавда не пошкодувала до них ні м'яса, ні приправи, вже не смакували гостям* (Ірина Вільде); *В дяка до м'яса малася навіть приправа — цибуля й перець* (П. Загребельний); *Весь город ми засіяли цикутою і блекотою, щоб була приправа до м'яса* (Ю. Винничук); *Вони* [колоністи] *мали достатньо і м'ясної, й рослинної їжі, що використовувалась як приправа до м'ясних страв* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна);

// Харчовий продукт як складова частина якоїсь страви. *Домка, Вустя і дівчата пораються біля печі, інші ліплять вареники, а інші чистять картоплю і іншу приправу* (М. Кропивницький); — *Ану, .. берись кашоварити! Ось тобі приправи...* (О. Гончар); *Твоя вода — найкраща приправа для наших страв* (В. Рубан); // Домішка до чого-небудь. *Вільготно пахла рілля з свіжого зябу, і в цих пахощах виразно відчувалася гостра приправа азотних угноєнь* (Ю. Смолич); * Образно. *Самозневага — це приправа для гордощів, щось ніби гірчиця для біфстексу* [біфштекса] (В. Домонтович); *Свідомість добре проведеного часу — ласа приправа до їжі* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

(1) На припра́ву — для поліпшення смаку, аромату. *Туди* [у візок] *вмощувалося все необхідне: оберемочок сухих дров, відерний казаночок, пшоно в торбинці, цибуля на приправу, сіль, паляниця, загорнута в лопушину* (Григорій Тютюнник).

ПРИПРА́ВИТИ[1] *див.* **приправля́ти**[1].

ПРИПРА́ВИТИ[2] *див.* **приправля́ти**[2].

ПРИПРА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припра́вити**[1]. *Ішли з музикою, аби заграти панові й погуляти в його чеснім домі, аби потрактувати його і його челядь доброю горівкою, приправленою медом і корінням* (О. Кобилянська); *Стигне на столі соковита печеня, до смаку часником приправлена* (Н. Королева); *Повітря у пивній важке, задимлене міцним самосадом, приправлене пахощами кислої капусти, цибулі, горілчаним духом* (А. Шиян); *Незважаючи на зачинені вікна, крізь щілини та вентиляційні канали авто сочилось тепле повітря, приправлене дорожньою курявою* (М. Кідрук); *Молода Іскра .. не могла наслухаться українських юмористичних* [гумористичних] *оповідань, розказаних червоними устами, приправлених жартами й смішками* (І. Нечуй-Левицький); *Говорив* [граф] *звільна, голосом проникливим і неприємним, трохи приправленим .. терпкою іронією* (І. Франко); // **припра́влено,** *безос. пред. Жодна страва не прийшла йому до смаку: .. усе йому на лядський лад приправлено* (П. Куліш); *А в торбі на кожен випадок уже було приправлено: сухарі, кусник сала, трохи солі* (Л. Мосендз).

ПРИПРАВЛЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИПРА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* припра́влять; *док., що.* 1. *чим.* Додавати приправу до страви для смаку, аромату; заправляти (у 3 знач.). *В кожнім окопчику, поряд з патронами та гранатами, стояли казанки, наповнені цукром, з якого бійці готували собі цукряну саламаху, приправляючи її терпкими кислючими яблуками, щоб не нудило* (О. Гончар); *Горина розклала багаттячко, почепила горщика з водою, заправила окріп лісовим щавлем та гречкою, якої трішки привезли із собою, грибами приправила, які смажила тут-таки на вогні, настромивши їх на патички, і вечеря незабаром була готова* (Ю. Покальчук); *Щойно я вкинула смажену цибулю з томатною підливою у зварену вермішель і приправила її орегано та білим перцем, телефонує Друм* (С. Пиркало); // Домішувати що-небудь до чогось. *Любовно і ніжно мати зливала всі недоїдки корові, споліскувала горшки, висівочками приправляла, щоб сита корова була* (К. Гордієнко); *Я тримала її* [Аделю] *за руку, змінювала мокру від сліз пошивку, робила компрес із холодного огіркового соку, щоб зняти припухлість обличчя.., витискала сік із сирого м'яса, приправляла його яєчним жовтком і ложкою окропу* (С. Андрухович); — *У тебе тютюнець з буркуном, пахне. А я все не зберуся приправити свого* (В. Земляк).

2. *чим, перен., розм.* Доповнювати мову або супроводжувати дію гострим словом, дотепом, жартом і т. ін. *Діти сади підмітали, індиків пасли; каліки на городі сиділи, горобців, птаство полошили, да все ж то те якось уміла пані приправляти доріканням та гордуванням, що справді здавалось усяке діло каторгою* (Марко Вовчок); *Швидко жадібному люду воду холодну, солодку, з важкої баклажки вділяє* [водонос], *жартом її приправляє, з усміхом плату бере* (Леся Українка); — *Він* [господар садиби] *саме пішов за хмизом, — сказав чисту правду Жакомо, а далі став імпровізувати, приправляючи правду вигадкою* (О. Авраменко, В. Авраменко); *День і ніч вона віддавалася нелегкій письменницькій справі, смикаючи історичні факти різних епох і приправляючи їх рясними воланнями спраглої жіночої душі* (І. Роздобудько).

3. *розм.* Приготовляти (у 1 знач.) що-небудь. *На вал колоддя накотили* [троянці] *І різний приправляли вар; Олію, дьоготь кип'ятили, Живицю, олово топили, Хто лізтиме, щоб лить на твар* (І. Котляревський); *Жони Борошном ячним його* [бика] *приправляли женцям на вечерю* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

4. *що, розм.* Прилаштовувати (у 1 знач.) що-небудь до чогось. *"Треба повітку краще утушкувати, щоб теличка не мерзла та менше їла", — клопочуться батьки й ще щільніше приправляють двері у загородах* (Л. Яновська); *Стара приказка: — Де пройде скит — лишається смерть — справдилась: на третій день по віщуванню Анахарсісові у дворі храму приправляли похоронний стос для Кінарете* (Н. Королева); *Щоб возик не нагонився на Лиску, як де з гори доведеться їхати, то Даринка ще й наритники до нього — хоч мотузяні — приправила* (І. Вирган).

ПРИПРАВЛЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИПРА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* припра́влять; *док., кого, що, розм.* Те саме, що **доставля́ти.** *Пушкарню збудували нову, а ця стояла порожня, восени її розберуть на дрова. Ждан знав її.., бо ж допомагали всім куренем забирати з неї гармати та приправляли в нову* (Ю. Мушкетик); — *Трохи пшона та борошна десь дістали* [бакенщики]... *До мене приправили, щоб вашій мамі одніс...* (А. Хижняк); *Перед самою революцією його, пораненого, приправили в Асканію разом з іншими в лазарет* (О. Гончар); *Тітка Ялосовета бере те, що я до берега приправив, та у двір носить* (Григір Тютюнник); *З Стамбула прийшло веління звільнити мене з галери й приправити до двору самого паші* (П. Загребельний).

ПРИПРАЖА́ТИ, жа́ю, жа́єш, *недок.*, **ПРИПРА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* Готувати їжу, злегка пражачи, підсмажуючи. *Рис потрібно ретельно споліскувати холодною водою, потім дещо припражати з маслом та посіченим пором, тоді долити трохи води, посолити й варити* (із журн.); *Припраживши молоко, дайте йому вистигнути, щоб приготувати смачний пудинг* (з газ.).

ПРИПРА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припра́жити.** *Припражену ряжанку потрібно зберігати в холодному місці не більше двох діб* (із журн.).

ПРИПРА́ЖИТИ *див.* **припража́ти.**

ПРИПРАСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припрасо́вувати.** *Для припрасовування прокладки парні деталі крою складають лицевим боком* (із журн.).

ПРИПРАСÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИПРАСУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док., кого, що.* Прасуючи *(див.* **прасувáти**[1]**)**, надавати певної форми; запрасовувати. *Обшитий смужками тканини край кокетки спідниці припрасовують і з'єднують з основною деталлю накладним швом* (з навч. літ.); *Припрасувавши прокладку із флізеліну, треба залишити деталь у розкладеному вигляді на 20–30 хвилин для охолодження* (із журн.); * Образно. *З-поміж вилог перешитої з офіцерської шинелі куртки визирає чорнобрива вишивка сорочки, вітер припрасовує до плиткої бурякoво-червоної потилиці криси капелюха* (Р. Андріяшик); *Він* [танк] *неухильно наближається, підіймається, уже дереться на саму дамбу. Ще хвилина — і він уже припрасує Маковея до землі, переваляться через насип* (О. Гончар).

ПРИПРАСУВÁТИ *див.* **припрасóвувати.**

ПРИПРАЦЬÓВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **припрацювáти.** *Поверхня тертя чавунних зразків виглядала рівномірно припрацьованою, гладкою, без слідів рисок* (з наук. літ.); *Під час визначення коефіцієнта корисної дії підшипники, підп'ятники, колектор (або контактні кільця) і щітки повинні бути припрацьовані, а температура всіх частин машини дорівнювати робочій* (з наук.-попул. літ.); // **припрацьóвано,** *безос. пред. Усі механізми протягом години припрацьовано, можна перевіряти якість їх з'єднання* (з навч. літ.).

ПРИПРАЦЬÓВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Стан за знач. **припрацьóваний.** *Деталі, виготовлені з антифрикційних сплавів, характеризуються достатньо високою припрацьованістю та невеликим коефіцієнтом тертя* (з навч. літ.).

ПРИПРАЦЬÓВУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **припрацьóвуватися.** *Сталеві зразки зношуються інтенсивніше перші чотири години експерименту, втрачаючи за цей період 0,0445 г. Можна зробити висновок, що чотири години триває період припрацьовування* (з наук. літ.).

ПРИПРАЦЬÓВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРИПРАЦЮВÁТИСЯ,** юється, *док., спец.* Доходити до цілковитої відповідності у взаємодії, починати працювати злагоджено (про деталі механізмів). *Чавунні зразки без покриття припрацьовувалися за чотири години, але через вісім годин від початку експерименту починається аварійний знос зразків* (з наук. літ.); *Перед початком експлуатації необхідно провести обкатування двигуна для того, щоб деталі припрацювалися й мастило проникло в усі необхідні вузли* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПРАЦЮВÁННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **припрацювáтися.** *Коефіцієнт тертя титану з карбооксидним покриттям спочатку високий, проте згодом, після припрацювання, істотно зменшується* (з наук. літ.).

ПРИПРАЦЮВÁТИ, юю, юєш, *док., що, спец.* Налаштувати, зробити придатним для роботи. *Гідророзподільник із навісним обладнанням потрібно опускати та піднімати пару десятків разів, щоб оптимально припрацювати систему* (з навч. літ.).

ПРИПРАЦЮВÁТИСЯ *див.* **припрацьóвуватися.**

ПРИПРЕСÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИПРЕСУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док., що, спец.* Пресуючи (у 1 знач.), приєднувати що-небудь до чогось. *Щоб підвищити термін придатності та покращити зовнішній вигляд книги, обкладинки зміцнюють, лакуючи їх чи припресовуючи до них прозору полімерну плівку* (з наук.-попул. літ.); *На поверхню термічно обробленої алюмінієвої фольги припресували композитний матеріал* (з навч. літ.).

ПРИПРЕСУВÁННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **припресувáти.** *Нанесення голографічних захисних елементів на документи й товари здійснюється залежно від типу та сфери їх застосування шляхом наклеювання, використання спеціальних пістолетів, портативних пресів для тиснення, відповідного обладнання для припресування* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПРЕСУВÁТИ *див.* **припресóвувати.**

ПРИПРОВÁДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **припровáдити.** — *Пан полковник відрядив козаків на пошуки розбійника. І велів, аби й ви відрядили своїх людей, і щоби сьогодні Кожум'яка був пійманий і в буцегарню припроваджений* (В. Чемерис); *Він спробував од гайдуків вирватися та й утекти, але був справно зловлений і до суду таки припроваджений* (Валерій Шевчук); // **припровáджено,** *безос. пред. Отаман із купою своїх найближчих приятелів потай утік із Січі й хотів через Гетьманщину прибути у Київ до воєводи графа Вейсбаха, та його було припроваджено до гетьмана* (А. Кащенко); *До Вілюйська припроваджено учасників якутської трагедії* (М. Сиротюк); *Другого дня тих дванадцятеро, що напали на пасіку Яременка й ухопили моїх двох козаків, упіймано й припроваджено до судді генерального Зарудного* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **припровáджений,** ного, *ч.* Той, кого припровадили. *Припроваджений невеликий на зріст, з присадкуватою фігурою, правильним обличчям і носом, з синіми очима, без особливих ознак* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРИПРОВÁДЖЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **припровáдити.** *Апелянт оскаржував застосування наручників під час арешту та припровадження* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПРОВÁДЖУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **припровáджувати.** *Припроваджувані під конвоєм гестапо, ми чекали на смерть і шептали молитву до Всевишнього* (з мемуарної літ.); *У своїм творенні життя людина віри є припроваджувана вірою власне тому і саме тому, що віра (і тільки віра!) здатна дати смисл і розуміння життю* (з рел.-церк. літ.); // **припровáджувано,** *безос. пред. Впродовж цілої кампанії так і не помічено було жодного разу, щоб який-небудь мітинг "за Януковича" зібрався самочинно, з ініціативи громадян. Зазвичай на такі "мітинги" людей припроваджувано з роботи, цілими трудовими колективами під наглядом керівництва, як то бувало за радянських часів* (О. Забужко).

ПРИПРОВÁДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИПРОВÁДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **перепровáджувати.** *Всіх чужих велено хапати, де будуть виявлені, і припроваджувати до Чигирина* (П. Загребельний); *Повстанські відділи виловлювали десантників, то були здебільшого хлопці зі Східної України, і припроваджували до табору* (М. Андрусяк); *Стара Петрійха немало здивувалася, коли побачила, що її чоловік і син припровадили якогось недужного і так страшно виглядаючого старця* (І. Франко); *Його* [корчмаря] *син припровадив скаргу до гетьманської канцелярії* (Ю. Мушкетик); *Через якусь годину Яків припровадив цілу валку з дошками та інструментами* (Г. Пагутяк); // *до чого.* Те саме, що **призвóдити** 2. *Приїхали до села .. Усі люди мов повиздихали. Се припроваджувало дячиху до злого гумору* (Г. Хоткевич).

ПРИПРОВÁДЖУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* Пас. до **припровáджувати.** *На превелике диво, в нього* [маленького австралійця] *на плечах побачили табличку, де було написано: .. Припроваджується до міста Ічука під наглядом залізничного кондуктора Джефрі Сміта. Вартість проїзду сплачено* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *В додаток до цього листа припроваджується Йозеф Швейк, піхотинець, як ним було тверджено, вашого полку, затриманий .. жандармським постом по підозрінню в дезертирстві* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРИПРОВÁДИТИ *див.* **припровáджувати.**

ПРИПРÓСИНИ, ин, *мн., розм.* Те саме, що **запрóшення** 2. *На припросини Мальви, яка була господинею балу, Македонський не піддався, стояв біля входу, чекав Клима* (В. Земляк); *Куліш не чув його припросин, а може, вдав глухого* (Василь Шевчук); *Гізела пила без припросин, моргала Ірмі, щоб та теж пила* (П. Загребельний); *Особа заслужена і, видно, знає собі ціну. Бо стоїть, усміхаючись, чекає якихось особливих припросин* (Ю. Бедзик).

ПРИПРОСИ́ТИ *див.* **припрóшувати.**

ПРИПРОСИ́ТИСЯ *див.* **припрóшуватися.**

ПРИПРÓХУВАТИ *див.* **припрóшувати.**

ПРИПРОША́ТИ *див.* **припрóшувати.**

ПРИПРÓШЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **припроси́ти.** *В хаті натоплено, затишно, наші саме збираються вечеряти, і гість наш, припрошений до столу, влаштовується на ослоні навпроти ясного полум'я, що весело гоготить у печі* (О. Гончар); *Масаж той був — як вино. Спочатку збуджував, відтак п'янив, затим розморював. Я теж, припрошений приязним масажистом, спізнав того частунку* (М. Дочинець); *Поодинокі відвідувачі, припрошені до столу, скупчилися біля розкладених рукописів* (із журн.); // **припрóшено,** *безос. пред. До півночі було знайдено "учителя" Інаят-Каві Ратнакара. Юсупа припрошено для цього діла, і він знайшов індуса в клубі будівельників* (Іван Ле).

ПРИПРÓШЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **припроси́ти.** *Обережно: стук! стук! у сінешні двері — відклику ніякого, і клієнти зайшли без припрошення* (В. Барка); *— Ну, сядемо... — покірливо здався на онуччине припрошення дід* (Д. Бедзик); *Лучукові не треба було повторювати припрошень, він дістав ножа, відкабетував* [відрізав] *два кусені* [кусні] *копченини* (П. Загребельний); *Не чекаючи повторного припрошення, узяв* [Максим] *цигарку, покрутив у пальцях* (А. Кокотюха).

ПРИПРÓШУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **припрóшувати.** *Ніким не затримувані, не припрошувані, без поквапу подалися гості до дверей* (Ірина Вільде); *Вони з Алею відразу усамотнилися на кухні, щоб обговорити пекучі проблеми міжнародного жіночого руху, а ми, припрошувані дядею Васею, випили по чарці за мир і дружбу* (П. Загребельний); // **припрóшувано,** *безос. пред. У кав'ярні тепло й затишно, усіх відвідувачів припрошувано до гарячого напою* (з газ.).

ПРИПРÓШУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **припрóшувати.** *Половина бійців уже спала покотом, хто де впав. Не стало нервів, не вистачало м'язів. Не помогло ніяке припрошування кашоварів* (У. Самчук); *У припрошуванні активну участь брала його дружина, Галина Михайлівна* (Ю. Шовкопляс); *На перший погляд, ця вечірка нічим не відрізнялася від тих, на яких Бронкові, теж під натиском настирливих припрошувань, доводилося вже бувати* (Ірина Вільде); *Поновити веселий настрій, яким почався вечір, не могли ні дотепи хазяїна, ні припрошування господині* (М. Сиротюк).

ПРИПРÓШУВАТИ, *рідко* **ПРИПРÓХУВАТИ,** ую, уєш, *рідко* **ПРИПРОША́ТИ,** áю, áєш, *недок.,* **ПРИПРОСИ́ТИ,** ошý, óсиш, *док., кого, перев. з інфін., розм.* Те саме, що **запрóшувати** 1, 2. *— Вона* [княгиня Ольга] *припрошувала мене й молодих імператорів разом із дочками моїми приїхати до Києва, де в неї два сини* (С. Скляренко); *Антосьо тим часом налив стакан вина, випив і почав припрошати: — Пийте, браття!* (А. Свидницький); *Господиня, немолода жінка, мовчки подавала на стіл страву, іноді тільки припрохуючи гостей призволятись* (Б. Грінченко); *Він пригощав гостей.., припрошував їсти, не соромитись* (В. Кучер); *— Ось ти, Президенте, припросив мене в столицю* (Ю. Бедзик); *— Сідайте, прошу пана, — припросила стара і налила у горнятко каву* (Ю. Винничук).

ПРИПРÓШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИПРОСИ́ТИСЯ,** ошýся, óсишся, *док., розм.* 1. Просити в кого-небудь дозволу на щось. *Випрошуючись і припрошуючись, засіли вони до страви і, живлячись, згадували покійну добрими словами* (Б. Лепкий); *Розвідалася, де сидить (мешкає) того й того легеня мати. Люди вказали, і вона пішла й там на ніч припросилася* (з казки); *Прийшов до свого села і припросився на ніч* (Сл. Б. Грінченка); *Цілий ранок він никав по табору, шукав нагоди поговорити з Наливайком про нічну подію, а заодно — припроситися, щоб Наливайко взяв його цієї ночі на вилазку з табору* (Іван Ле).

2. *тільки недок.* Пас. до **припрóшувати.** *У багатьох корейських родинах предки вшановувалися до третього коліна. Обряди розпочиналися тоді, коли приносилися поминальні дощечки і клалися на ритуальному столі. Всі учасники дійства низько вклонялися, палили ладан і жестами пропонували вино духам предків. Потім пращури тричі припрошувалися до гарячих страв* (з наук.-попул. літ.).

ПРИ́ПРЯГ, а, *ч.* Спосіб запрягання, коли один із коней розміщений збоку від голобель для допомоги іншому, корінному. *Автомедонт же баских впріг у ярма Ахіллових коней — Балія й Ксанта .. В припряг до них бездоганного він заохотив Педаса* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * Образно. *Над ухом нараз пролунало: — Дозвольте, Ігоре Федоровичу, познайомити вас ще з одним припрягом тієї трійки, де за голобельного коня Сергій Антонович Друзь* (Ю. Шовкопляс).

ПРИПРЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припряга́ти.** *Фірмани використовують дишель для припрягання коней* (із журн.).

ПРИПРЯГА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРИПРЯГТИ́,** яжý, яжéш; *мин. ч.* припріг, ряглá, ló; *док., кого, до кого.* Упрягати додатково, на допомогу вже запряженим. — *А хто ж у нас на доброму чорноземі парою оре? Чи мишей до неї будете припрягати?* (М. Стельмах); *Припрягали ще одну пару коней, гайдуки дрючками підважували колеса, гукали на коней, вйокали* (Б. Левін); *Дорога була гарна, а візник до четверні рядом припряг ще присяжного. Той бідолашний п'ятий, зовсім непотрібний кінь* (І. Франко); *Сидір пару добрих коней припряг до своїх саней* (Б. Лепкий); // *до чого, в що.* Запрягати в що-небудь. *Титар припріг свою коняку в Моссаковського візок і сів за погонича* (І. Нечуй-Левицький); *Сіренький* [кінь] *теж рано розпочав свій робочий важкий день. Спочатку його в полі до борони припрягли, потім на базар чи до церкви на ньому їздили* (Г. Хоткевич).

ПРИПРЯГА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.,* **ПРИПРЯГТИ́СЯ,** яжýся, яжéшся; *мин. ч.* припрíгся, ряглáся, лóся; *док., розм.* 1. Припрягати себе на допомогу вже запряженим. *Стрий розповідав, як кінь не міг витягти воза з ями, то він припрігся та й допоміг* (з мемуарної літ.).

2. *тільки док., до кого, перен.* Приєднатися до кого-небудь для участі в чомусь. *Пани оглянули луки і повернули до робітників. До Генріха і Юзьо встиг уже припрягтися і Мар'ян* (С. Чорнобривець); — *В мене є один начальник, бригадир і все. А то ще Тиміш припрігся, мораль заходився вичитувати* (Д. Бедзик); *Злодій, боягуз, базіка, він і справді може лиха наробити. А коли ще припряжеться до нього й Свирид, не чекай добра* (Микита Чернявський).

3. *тільки недок.* Пас. до **припряга́ти.** *Коли пахолок вертав, — припрягалася шкапа, і пан зпишну* [пишно] *заїздив до двору парою коней* (Г. Хоткевич); *Підпряжний — кінь, розміщений поруч з корінником у парі. Припрягається з допомогою посторонків, тягне вперед і бере участь у повертанні візка* (Ю. Покальчук).

ПРИПРЯГТИ́ *див.* **припряга́ти.**

ПРИПРЯГТИ́СЯ *див.* **припряга́тися.**

ПРИПРЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИПРЯ́СТИ,** яду́, яде́ш, *док.*, *що.* 1. Приєднувати, долучати що-небудь, прядучи. *Припрясти чорну нитку.*

2. Прядучи, збільшувати кількість прядива. *При гасовому каганці мені разом із сестрою протягом декількох ночей вдавалося припрядати два з половиною пасма пряжі* (з мемуарної літ.).

ПРИПРЯ́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припря́сти.** *Чорна нитка, припрядена з лівого боку, робила узор колоритнішим* (із журн.).

ПРИПРЯ́ЖЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **припрягти́.** *Воли в ярмах припряжені були до корб* (Л. Смілянський); // Те саме, що **прие́днаний.** *У козаків такий звичай на війні, що кожний їде верхи на коні й має припряжений малий візок із харчами* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПРЯ́ЖЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **припря́жити.** *Зварили кашу — рідкувату, трішки припряжену лусками цибулі. Побудили дітей і сіли за стіл* (В. Барка); *Ось зупинився, безтямно втупив очі в горщик з ряженкою. Одна шкірка чого варта! Злегка припряжена, рожевенька така* (П. Запаренко).

ПРИПРЯ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припрягти́** і **припрягти́ся.** *Для правильного керування трійкою коней припряження коня обов'язкове, тому що цим значно полегшується виконання швидких поворотів* (з навч. літ.).

ПРИПРЯ́ЖИТИ, жу, жиш, *док.*, *що.* Те саме, що **припра́жити.** *Після того, як молоко припряжили, дайте йому охолонути перед приготуванням соусу* (з мови реклами).

ПРИПРЯЖНИ́Й, а́, е́. 1. Запряжений збоку від голобель для допомоги корінному (про коня). *У парі трійок корінників знаходяться припряжні коні, які запрягаються товстим ременем, прикріпленим мотузком до дишля. Саме він і визначає повороти воза* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **припряжни́й,** но́го, *ч.* Кінь, запряжений збоку від голобель для допомоги корінному. *Івась утримався. Його ноги охопили шию коня, що аж присів на задні ноги .. Притримані ним припряжні теж зупинилися, ставши дибки* (В. Малик).

2. Прикріплений безпосередньо до чого-небудь. *У 1869 р. у Туркестанському військовому окрузі до білої полотняної сорочки (її видавали солдатам царської армії для гімнастичних занять) уведено припряжні погони* (з наук. літ.); *Якщо будівля висока, то використовують припряжні крани. Вони кріпляться до самої будівлі безпосередньо* (з навч. літ.).

ПРИПРЯ́СТИ *див.* **припряда́ти.**

ПРИПУ́ДИТИ[1], джу, диш, *док.*, *що*, *діал.* Принести щось важке; притягти (у 1 знач.). *Припудив такий мішок вівса, що, здається, треба добрих двох* (Сл. Б. Грінченка); *В останньому футбольному матчі чемпіонату вболівальники припудили на стадіон жартівливий банер* (з газ.).

ПРИПУ́ДИТИ[2], джу, диш, *док.*, *кого*, *діал.* Прилякати. *Хлоп'я крало яблука, а я як припудив його, то воно аж п'ятами накивало* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИПУ́ДРЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **припу́дрити.** *— Мені видалось, ніби її щоки трішки припудрені, невже вона плакала?* (У. Самчук); *Кошовому довелося дивитися на неї через плече. Зблизька помітив старанно припудрену сітку зморщок під очима* (А. Кокотюха); *Її біляве в дитинстві волосся, що набуло з роками каштанового відтінку, припудрене й гарно зачесане, ще більше відтіняло обличчя* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Шофер озирнувся. Своїм запорошеним видом, з віями, густо припудреними сухим інеєм вапняків, він був більше схожий на мірошника* (Ю. Смолич); // **припу́дрено,** *безос. пред. Коли носика було припудрено.., до вбиральні ввійшла сама Коко Шанель* (І. Роздобудько).

2. *у знач. прикм.* Який припудрився. *Припудрена жінка.*

3. *у знач. прикм., перен.* Неправдивий, навмисно покращений. *Купив цю книжку свідомо, я не хочу більше читати вигадані припудрені історії про кохання* (Ю. Мушкетик); *Почала* [Фанні] *оповідати свою напів чи вигадану історію, що потім виявилося припудреною правдою* (О. Ульяненко).

ПРИПУ́ДРИТИ *див.* **припу́дрювати.**

ПРИПУ́ДРИТИСЯ *див.* **припу́дрюватися.**

ПРИПУ́ДРЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **припу́дрювати.** *Припудрюване обличчя.*

ПРИПУ́ДРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **припу́дрювати** і **припу́дрюватися.** *Для закріплення тонального крему більше підходить розсипчаста пудра, а для припудрювання обличчя — компактна* (з мови реклами); *Попіл часто використовують для припудрювання рослин з профілактичною та лікувальною метою* (із журн.).

ПРИПУ́ДРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИПУ́ДРИТИ,** рю, риш, *док.*, *кого, що.* 1. Злегка або додатково, ще раз пудрити кого-, що-небудь; підпудрювати. *Удень, після школи, я .. припудрювала носа перед дзеркалом купленою потай від бабці пудрою "Балет", яка пахла паленою гумою і трохи суничним компотом* (Н. Сняданко); *— Пан виглядає хорим! То нічого, пана припудрять* (Г. Пагутяк); *Він поглянув на себе в дзеркало, аби перевірити, чи не треба ще припудрити щоки* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); *Вона припудрила обличчя і вже не плакала, проте вигляд мала пригнічений* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Прикривати пудрою що-небудь. *Її можна було б назвати навіть гарною, якби не прищі, яких дівчина, наче навмисне, не старалась навіть припудрити* (Ірина Вільде); *— Он під очима які ліхтарі* [синці] *висять... Хоч би був припудрив!* (В. Малик); *Оті плями на шкірі* [Наталки] *можна замазати та припудрити* (А. Кокотюха); // Присипати *(див.* **присипа́ти**[1] 1) тонким шаром порошку. *— Бач, як розніжився в лісі наш оратор! І ніс припудрив собі пилком із рясту!* (В. Близнець); *Магда поміняла донечці памперс, обтерла маленьку, рожеву і зморщену дупцю* [сідничку] *вологою серветкою, припудрила білою присипкою* (Г. Вдовиченко).

2. *тільки 3 ос., перен.* Покривати поверхню чого-небудь тонким шаром (про сніг, паморозь і т. ін.); притрушувати (у 1 знач.). *Падає рясний лапатий сніг. Чепурить, добряче припудрює місто та природу* (із журн.); *За пів ночі й ранок густий і лапатий сніг поховав дахи і припудрив стіни* (Е. Андієвська); *Вдосвіта пустився падати сніжок, але тільки припудрив землю* (С. Пушик).

3. *перен.* Навмисно прикрашати, приховуючи недоліки. *Недавно був у Моринцях та Кирилівці. Обшарпані Моринці спішно припудрюють до 150-річчя Тараса, бо інакше туристам не буде що показувати* (В. Симоненко); *Цьогоріч восьмикласники працювали за новими підручниками. І що вам сказати? Так, як було, чи трохи припудрити реальність у контексті позитивних змін освітньої реформи?* (з газ.).

ПРИПУ́ДРЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИПУ́ДРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Злегка або додатково, ще раз пудритися; підпудрюватися. *Вона припудрювалась, повертаючи голову то в сей, то в той бік, як горобчик* (Леся Українка); *— Почекайте, мені потрібно поправити пудру, — взялася припудрюватися Лена Баракіна* (Л. Денисенко); *Вона боїться навіть трошки припудритись для нього, щоб чогось не подумав* (В. Винниченко).

2. *перен.* Покриватися тонким шаром снігу, памороззю і т. ін. (про поверхню чого-небудь). *Зимовий день .. Припудрились тополі старосвітські, Галки блищать на голубому тлі* (М. Рильський).

3. *тільки недок.* Пас. до **припу́дрювати.** *Шкіра обличчя зволожується, за допомогою спеціального олівця маскуються найменші недоліки. Далі на обличчя наноситься легкий тон, який зверху припудрюється розсипчастою пудрою* (з навч. літ.); *Навесні грядка, де росте озимий часник, припудрюється деревною золою* (із журн.).

ПРИ́ПУСК, у, *ч., спец.* Надлишок у розмірі заготовки проти заданого розміру деталі. *Завищені припуски на обробку призводять до великих втрат металу в стружку, збільшення трудомісткості обробки та собівартості деталі* (з навч. літ.); *Як правило, сполучні шви (шви, що з'єднують між собою деталі крою) мають припуски 1–1,2 см. Наприклад, припуски для бічних швів спідниці чи сукні становлять 1 см* (із журн.).

ПРИПУСКА́ННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **припуска́ти¹** 1, 2 і **припуска́тися¹.** *Узагалі категорії сучасної формальної логіки недостатні для точного вираження того відношення, яке ми називаємо припусканням* (з наук. літ.); *Матеріали, що публікуються в сучасних засобах масової інформації, містять узагальнювальні негативні характеристики з припусканням у викладі логічних помилок, поспішного узагальнення тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПРИПУСКА́ННЯ², я, *с., кул.* Дія за знач. **припуска́ти²** 5. *Припускання — це приготування їжі в невеликій кількості води або бульйоні при температурі трохи нижче точки кипіння в щільно закритому посуді* (з навч. літ.); *Під час припускання у відвар переходить значно менше поживних речовин, ніж при варінні* (із журн.).

ПРИПУСКА́ТИ¹, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИПУСТИ́ТИ,** ущу́, у́стиш, *док.* 1. *що.* Уважати за можливе, імовірне що-небудь. *Тільки короткозорі можуть припускати, що всі чари жінки — у зовнішній красі чи модному платті* (Ірина Вільде); *Археологи припускають, що американський материк колись сполучався з Євразією* (І. Білик); *Хіба не можна припустити, що добрі люди бувають і серед багатих?* (М. Слабошпицький); *Ще болючіше було припустити, що все надбане добро можуть відібрати силою* (С. Талан); // *у знач. вставн. сл.* **припусті́мо** і **припу́стимо.** Уживається для вираження ймовірності чого-небудь. *Припустимо, вдалося мені залізти в товарняк. Поїхав. А що ж далі?* (П. Запаренко).

2. *перев. із запереч.* н е, *чого, що.* Не перешкоджати здійсненню чого-небудь, перев. небажаного; примирятися з чимнебудь; допускати (у 2 знач.). *Осадчий немов би не чує мене. Він твердим голосом, що не припускає ніяких заперечень, каже до солдата: — Я член української повітової ради, я маю завтра виступати на мітингу* (Б. Антоненко-Давидович); *— Але пів години ще побути можна! — тоном, який не припускає заперечень, мовив Мавчин тато* (А. Кокотюха); *Мати .. не могла припустити, щоб Талочка так-таки нічого й не їла до вечора* (Д. Бузько); // Виконуючи, здійснюючи що-небудь, помилятися в чомусь, через недогляд уможливлювати, робити що-небудь небажане. *Є проблеми, що стоять однаково перед людьми різного віку, як ось переді мною і Роберто .. Люди припускають таких самих помилок, хоч між ними десять років різниці* (Ю. Покальчук); *Він вважав, що припустив величезну помилку, сівши на цей аеродром. Треба було летіти ще через одну грозу* (В. Собко); *Справа йшла до кінця, але сумніви таки знайшли стежку до Андрієвого серця. А що, як він припустив якусь непоправну помилку?* (О. Гуреїв); *— А як далеко ми були від берега тоді? .. — Десь за чотири тисячі п'ятсот миль, місіс Уелдон. Ця цифра не викликає в мене ніякого сумніву, і я можу припустити похибку щонайбільше в двадцять миль туди або сюди* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *кого, що, розм.* Упускати кого-небудь кудись, дозволяти кому-небудь увійти кудись, підійти до кого-, чого-небудь; допускати (у 1 знач.). *З ломаками й гарапами наступали* [вороги]. *То прискакували, то відскакували назад, бо Босаковський із своїм товариством стояв, як мур, і не припускав їх ближче* (Б. Лепкий); *— Держіть в руках мушкети і стріляйте аж тоді, як я стрілю перший. Я їх припущу на десять кроків, то неважко буде поцілити* (А. Чайковський); // *до кого.* Дозволяти кому-небудь спілкуватися з кимось, заводити зв'язки, стосунки. [С е к л е т а С е м е н і в н а:] *Ну подумай, у нас сім дівчаток. Старша Устонька. А ти П'єра Кирпатенка до Охтисоньки, до наймолодшої, припускаєш* (М. Куліш); *— Одним словом, припусти його до себе поближче. Він, певно, почне подарки* [подарунки] *тобі дарувати* (Панас Мирний); // *до чого.* Дозволяти кому-небудь брати участь у чомусь. *Палагна поглядала на чоловіка — і в згоді вони разом згинали коліна, благаючи Бога, щоб припустив до вечері ті душі, що їх ніхто не знає, що пропадом пропадають, бутинами побиті, дорогами покалічені, водами потоплені* (М. Коцюбинський); *"Нащо вона так багато говорить? Навмисне, аби нікого не припустити до слова, аби всі лиш її слухали", — думала Галя* (Л. Мартович); *Приїхала у Варшаву козацька депутація. Її зараз припустили до сейму, і тут прочитано було лист, писаний Хмельницьким до короля* (А. Чайковський).

4. *що.* Вважати за можливе що-небудь; допускати (у 3 знач.). *Українська доля виражає невідворотність, характерну для римського поняття фатуму, але не зводиться до нього, бо припускає прихильність до людини та залишає за особою можливість активного впливу на долю* (з наук. літ.).

(1) Припуска́ти / припусти́ти ду́мку <Припуска́тися / припусти́тися ду́мки> — уважати що-небудь за можливе, імовірне. *— Ви, як і я, не з тих, хто здається після першого, хай і відчутного, стусана. Ви й думки не припускаєте про капітуляцію* (Ю. Шовкопляс); *Інколи Бертон припускався думки, що йому перетяв шлях якийсь суперник* (М. Дашкієв); *Я не можу навіть припустити такої думки, що ти хоч на хвилину пожалкуєш про те, що зв'язав свою долю з моєю* (В. Єшкілєв); *— І як тут жити можна було? Як не яма, то рівчак! — Та, мабуть, тоді вулиці ще були, — припустилася думки Катерина. — Татко казав, бруковані вулиці* (Люко Дашвар).

ПРИПУСКА́ТИ², а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИПУСТИ́ТИ,** ущу́, у́стиш, *док.* 1. *розм.* Починати швидко йти, бігти, летіти і т. ін. *Менший і спритніший від Антона, я одразу прикинув, що дожену його .. Й щодуху припускаю* (І. Кирій); *— Ото й порозбігались ік нечистій матері ляхи, а ватажко тоді: "Е, батьку! Да се в тебе коня нема? .. Братчики, добудемо йому коня!" — да й припустив за ляхами* (П. Куліш); *Довгоногий хорт Вишневського рвонув із карети і, припустивши навперейми, схопив злощасну бирку й роздер на клапті* (Василь Шевчук); *Великий князь пустився бігти йому назустріч, але десь на півдорозі схаменувся. Вишата помітив Гатила й припустив до нього* (І. Білик); // Збільшувати швидкість. *"Побєда" припускає хід, сподіваючись проскочити під хмарою, не наразившись на зливу* (Ю. Яновський); *Роса холодна, з димком, пече, заходить у зашпори. Я припускаю чимдуж, збиваю ногами росу, і вона розсипає намисто — вишневі, райдужні бризки* (В. Близнець); *— Дожене, — з тривогою сказав Петро, прискорюючи крок і тримаючи дівчину за руку. — Давай ще припустимо* (М. Чабанівський).

2. *що, рідко.* Відпускати трохи що-небудь затиснуте, натягнуте, затримуване. *У пояс штанів ушиті шлейки, які за потреби можна припускати* (з мови реклами); *Капуста припустив повід. Кінь перейшов на рись* (Н. Рибак).

3. *що і без прям. дод., розм.* Відміряти більше від належного. *У деяких магазинах тканин навіть припускають відрізи на декілька сантиметрів, щоб запобігти конфліктам із клієнтами* (з газ.); *— Потривайте ж! — крикнула Мотря на весь город .. — Це вона* [свекруха] *припустила собі на один пояс вздовж та на два пояси впоперек, ще й ріжок у бузині собі одтягла* (І. Нечуй-Левицький).

4. *розм.* Лити (про дощ). *Дощ припускав щораз більший* (В. Гжицький); *О сьомій почав накрапати дощик, навіть припускати* (Олекса Ізарський); *Дощ припустив, перейшовши в суцільну зливу* (В. Чемерис); *Надвечір зіпсувалася погода: подув холодний північний вітер, потім припустив дрібний, уже осінній дощ* (В. Шкляр).

5. *що, кул.* Варити з невеликою кількістю рідини, жиру; тушкувати. *Окремі види овочів (моркву, капусту, шпинат, щавель, ріпу) або суміш їх припускають у невеликій кількості рідини (вода, бульйон) з додаванням жиру* (з навч. літ.).

(1) Припусти́ти бі́гти (бігце́м) — швидко побігти. *Чоловіки добігли до дерева, за яким залишили ліхтар, щоб світло його не підказало грабіжникам, куди стріляти. Підхопивши ліхтар, вони бігцем припустили додому* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); **(2) Припусти́ти коня́** — швидко поскакати верхи. *Богун уже гнав перед собою кінне стовпище драгунів. Припустив коня за панським воєводою Лащем* (Я. Качура); *Припустивши коня на пагорб, він бачить в долинці на житі пару селянських шкап* (М. Стельмах); *Швидко їхати заважали кайдани на ногах у Прокопа і Єзерського. Лише на дорозі трохи припустили коней* (В. Лис).

ПРИПУСКА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИПУСТИ́ТИСЯ,** ущу́ся, у́стишся, *док.* 1. *чого.* Дозволяти собі робити що-небудь осудливе, нечесне. *— Народ наш неписьменний... Часто він припускається неделікатності. Народ треба вчити, йому потрібна школа рідною мовою...* (Л. Смілянський); *Людина повинна дбати не про спокуту своїх огріхів, а про те, щоб огріхів не припускатись* (І. Білик); *Колосовський, звичайно, помітив зміну в її настрої, але не міг навіть збагнути, якої він припустився безтактності, чому образилась Капа* (О. Гончар); // Виконуючи, здійснюючи що-небудь, помилятися в чомусь, через недогляд уможливлювати, робити що-небудь небажане. *Кислоти змішуй дуже обережно, не припускайся їхнього розливання* (С. Жадан); *— Старшого інженера, у якого я був заступником, покалічило, а без нього майстри припустилися аварії* (Яків Баш); *Учора ввечері я переглядала запис польоту .. Протягом усієї вахти ти не припустився жодної помилки, навіть найдрібнішої* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *до чого.* Дозволяти собі вживати що-небудь надміру. *Не припускайтесь дуже до горілки* (Сл. Б. Грінченка); // *на кого.* Дозволяти собі покликатися на когось. *Припускаюсь на людей, то й ті скажуть, що я дітей своїх до пуття довела* (Сл. Б. Грінченка).

2. *тільки недок.* Пас. до **припуска́ти[1]** 1–3. *Що .. помилка, а що — істинне? І те, й інше — є, припускається, відстоюється, відкидається, потім знову повертається і знову є* (К. Москалець).

Припуска́ти / припусти́ти ду́мку <Припуска́тися / припусти́тися ду́мки> *див.* **припуска́ти[1].**

ПРИПУСКА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИПУСТИ́ТИСЯ,** ущу́ся, у́стишся, *док., розм.* 1. Починати швидко йти, бігти. *Гривко як припустивсь за ним* [вовком], *а дід граблями навздогін, граблі й заплутались у хвіст Гривкові* (з казки); *Довго гнала вона її* [рись] *.. Поки не втомила остаточно. А далі навернула її на широку падь, дала їй вибігти на чисте та як припустилась слідком на лижвах, мов вітер* (І. Багряний).

2. Те саме, що **припуска́ти[2]** 4. *Припускається дощик, а я все стою, слухаю. Гарно хлопці грають, дуже гарно!* (П. Запаренко); *Час від часу припускався дрібний дощ, як буває у жовтні* (Любко Дереш); *Дощ припустився, і я заховався під дашок старого універмагу* (О. Ульяненко).

ПРИПУСТИ́МИЙ, а, е. Який уважають можливим, прийнятним; допустимий. *Сер Овен Прайс був би зніяковів, коли б це було припустиме для британського джентльмена* (Ю. Смолич); *Розрахунок не справдився: загальна стійкість досліджуваного зразка значно знизилась, а теплопровідність сягнула за всі припустимі межі* (М. Дашкієв); *Днями, на роботі, вдома, він ловив себе на фантазіях, зовсім не припустимих для дорослого чоловіка, що ось-ось вступить у літню межу* (О. Ульяненко).

ПРИПУСТИ́МІСТЬ, мості *і* мости, *ж.* Абстр. ім. до **припусти́мий.** *Авторка сміливо залучає до такої розмови табуйовані раніше теми сексуальності.., кризи традиційних вартостей і припустимості релятивного або, принаймні, критичного ставлення до тотемів сім'ї, народу* (К. Москалець); *За ступенем припустимості для суспільства ризик буває знехтуваний, прийнятний, гранично допустимий, надмірний* (з навч. літ.); *У Копенгагені звучали різні думки щодо доцільності та припустимості торгівлі квотами* (з газ.).

ПРИПУСТИ́ТИ[1] *див.* **припуска́ти[1].**

ПРИПУСТИ́ТИ[2] *див.* **припуска́ти[2].**

ПРИПУСТИ́ТИСЯ[1] *див.* **припуска́тися[1].**

ПРИПУСТИ́ТИСЯ[2] *див.* **припуска́тися[2].**

ПРИ́ПУТЕНЬ, тня, *ч.* Птах родини голубових, дикий лісовий голуб, розміром трохи більший за свійського голуба. *Десь у гаї не вмовкаючи гуркотіли припутні* (В. Чемерис); *Це був звичайний попелястий голуб з пурпуровим блиском на шиї. Голуб-припутень* (В. Шкляр); *Вона* [дівчина] *притулила човником долоні до лиця і підгукувала припутням на ясені* (Є. Пашковський).

ПРИПУХА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **припуха́ти[1]** 1. *Хвора скаржиться на біль і припухання в суглобах рук і ніг під час руху та в спокої, на ранкову скутість протягом трьох годин* (з навч. літ.); *При прорізуванні зубів у дітей можуть виникати припухання ясен і підвищення температури* (із журн.).

ПРИПУХА́ТИ[1], а́є, *недок.,* **ПРИПУ́ХНУТИ,** не; *мин. ч.* припу́хнув, нула, ло *і* припу́х, ла, ло; *док.* 1. Трохи напухати (про органи, частини тіла, місця на тілі і т. ін.). *На ранніх стадіях ревматоїдного артриту також припухають симетричні суглоби* (із журн.); *— Бачили, як вулицею помалу люди ходять? Воду п'ють над міру, і ноги припухли; декому вже .. їх важко переставляти* (В. Барка); *Риндін уважно й зосереджено оглянув її ногу. Справді, шкіра припухла і багрово почервоніла* (В. Владко); *Місце, на яке вказував Тимко, трохи почервоніло і припухло. Та й годі. Дядько Захар обмацував Тимкову ногу* (М. Білкун); *Діана перевела погляд на Віру. У неї ніс був скривлений набік, очі припухли, втратили блиск, а пишні губи були безбарвними* (С. Талан); // Трохи пухкішати, повнішати, товстішати. *Це була висока дівчина з темним кучерявим волоссям, великими персами, ідеальними ногами, що злегенька припухли у стегнах, і випуклою сідничкою, вона не була худа, а скоріше пухкенька, але в міру, і з гарною фігурою* (Ю. Винничук).

2. *розм.* Ставати пухлим (у 1 знач.) (через хворобу, побиття, голод і т. ін.). *— Уже з голоду припухаємо! — несподівано виділився голос Івана Січкаря* (М. Стельмах); *Після звірячого побиття юнак увесь припух, живого місця не лишилося на ньому* (з газ.); // Збільшуватися в об'ємі, пухнути (у 3 знач.). *Верхня риба вже добряче нагрілась, припухла і пахтіла мертвеччиною* (Г. Тарасюк).

ПРИПУХА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок., фам.* 1. Марнувати час у спанні, бездіяльності, лінощах. — *Начальство з району скоро нагряне. Вибори ж увечері, а ти знов припухаєш. Ну, що я їм скажу, коли спитають, а хто сьогодні на роботу не вийшов? Пилип* (В. Кучер); [Г а є н к о:] *Люди роблять, ну, а Гришка, звісно, припухає...* [Г р и г о р:] *Я не спав. Думки та мрії...* (С. Голованівський); — *Я не поїду! .. — Ну й чорт з тобою, сиди в цьому жабнику* [на острові], *припухай на дозвіллі...* (Ю. Збанацький); — *Вилазь, готуй паяльну лампу, а я мотнусь до отієї хатки, роздобуду картопельки, та зваримо трохи гаряченини* [гарячої страви], *бо нам тут припухати і день і ніч* (П. Загребельний).

2. Терпіти якісь труднощі. *Прийде до нього чоловік: "Чуєш, Денисе, рятуй, припухаю", і Денис рятує* (І. Сенченко); — *Я артист .. Живописець! — А чого ж тобі заманулося дрова рубати? Старий гірко зітхнув. — Що ви питаєте? — заступився за нього Хома. — Чи не бачите, що він припухає?* (О. Гончар).

ПРИПУ́ХЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **припу́хнути.** *Дядько Микола спинив коней, ніжно погладив припухлу трішки жеребчикову ногу і сказав .. — Нічого, виходиться!* (С. Олійник); *Сіла* [Варка] *на вкопану у моєму саду лавочку, довго відсапувалася, обличчя її справді було припухле, нездорове* (В. Дрозд); *Її біляве волосся було скуйовджене, а губи трохи припухлі — ну, звісно ж, від поцілунків* (О. Авраменко, В. Авраменко); *До них вийшла припухла зі сну Геня, накинувши на себе довге пальто із шкіри молодого лошати* (М. Малиновська).

2. *у знач. прикм.* Трохи повніший від звичайного (про губи, ніс, повіки і т. ін.). *Пан Лятошенко, кудлатий, довгощокий добродій з чудернацьким тоненьким віялом бороди, що схопила усе обличчя і обірвалася на припухлому п'ятаку підборіддя, привітно зустрів старого* (М. Стельмах); *Хлопець виявився доволі симпатичним — чорне волосся, блакитні очі, припухлі губи* (В. Хрущак).

(1) Як (мов, ніби *і т. ін.)* **припу́хлий** — повніший від звичайного. *Ясно-блакитні, великі, захоплені очі дівчини збуджено блискотять; повні, аж ніби припухлі вишневі губи її розтулені* (В. Козаченко); *Розкохана, аж ніби припухла з лиця, тільки пом'яте воно якесь, з тінями під очима, з слідами п'яних безсонних ночей. Так оце такою ти стала, Ганно? Отак тепер живеш?* (О. Гончар); *Навколо повних, ніби припухлих вуст* [Раїси] *залягли передчасні зморшки* (Микита Чернявський).

ПРИПУ́ХЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* 1. Стан за знач. **припу́хлий** 1. *Риндін уважно й зосереджено оглянув її ногу. Справді, шкіра припухла і багрово почервоніла. Але, крім тієї припухлості і почервоніння, не можна було встановити нічого* (В. Владко); *У мами на обличчі загадкова посмішка і ледь помітна припухлість довкола губ, так буває тільки у вагітних* (Н. Сняданко); *Я тримала її за руку, змінювала мокру від сліз пошивку, робила компрес із холодного огіркового соку, щоб зняти припухлість обличчя, незважаючи на її протести й відразу* (С. Андрухович).

2. Припухле місце на тілі. *Припухлість розвивається протягом першої доби після операції з видалення зуба й наростає ще протягом 1–2 днів* (із журн.); // Набрякле місце на тілі. *Тобиш спантеличено подивився Чаброву в сірі .. очі в мереживі зморщок і припухлостей* (А. Хорунжий); *Лице покруглішало, під очима з'явилися драглисті припухлості* (М. Кідрук).

3. Округлі, м'які форми, риси (про людину, її обличчя, тіло); пухлість. *Чорнява кучерявість, твої припухлі губи, така мила припухлість, і твоє смагляве обличчя скрізь і завжди виказуватимуть усім твоє первородство* (Б. Харчук); *Зі сну Йоланта чарувала дитячою припухлістю і нахабно цим користувалась* (Любко Дереш).

ПРИПУ́ХНУТИ *див.* **припуха́ти**[1].

ПРИПУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **припуши́ти.** *По крижинах можна було вгадати, що там, десь у верхів'ї, в невідомих мені берегах і степах, живуть невідомі села і люди: на крижині, припушена жовтою соломкою, пливла утоптана стежка* (М. Вінграновський); *Припушена подушка.*

2. *у знач. прикм.* Укритий пухом, волосинками, ворсинками; опушений (у 2 знач.). *Посмоктуючи цигарку, шекерявив якусь побрехеньку Полікарп Сергієнко, .. незавидний сухорлявий чоловік з загостреним припушеним обличчям і довгими вусами* (М. Стельмах); *Шкірка персика злегка припушена, кісточка легко відокремлюється, м'якоть соковита, зі слабковолокнистою структурою* (із журн.).

ПРИПУШИ́ТИ *див.* **припу́шувати.**

ПРИПУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИПУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док., кого, що, чим.* 1. Робити більш пухнастим, пухким. *Припушуйте кота щіткою регулярно, тоді він швидше привчиться до цього й перестане дряпатися* (з газ.); *Найкращий спосіб припушити натуральне хутро — потримати його над паром* (із журн.); // Укривати поверхню тонким шаром чого-небудь. *Тісто розкачуємо тонким шаром, постійно припушуючи мукою* (із журн.); *Сніг припушив усі сліди* (з газ.).

2. Легкими ударами розворушувати що-небудь, робити м'яким, пухким, пишним; збивати. *Поки коржі охолоджуються — припушуємо крем легким вінчиком* (із журн.); // Розпушувати (про ґрунт). *При появі перших пагонів огірків землю навколо необхідно припушити* (із журн.).

ПРИПУ́ЩЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **припусти́ти**[1]. *Ми знаємо, що він виробив був навіть для себе певний регламент дозволеного, припущеного компромісу живої людини з службовцем, Панаса Мирного з А. Я. Рудченком* (С. Єфремов); *Вахтовий журнал — літопис корабля. На думку кадрових штабістів, він зафіксовує кожен наш крок, подану і виконану команду, досягнений успіх, припущену помилку* (В. Логвиненко); *Оріген .. твердив, що не тільки грішники, але і біси будуть колись припущені до ласки Божої* (І. Франко); // **припу́щено,** *безос. пред. Про первісне поховання* [чаклунок] *дані звіту скупі, натяками говориться про жрецький тип поховання, час поховання не визначений, кістяк і залишки одягу не знайдені, авторами звіту .. припущено, що могилу пограбували ще в часи середньовіччя* (В. Єшкілєв).

ПРИПУ́ЩЕНИЙ[2], а, е, *кул.* Дієпр. пас. до **припусти́ти**[2] 5. *Припущені овочі заправляють вершковим маслом або молочним соусом* (з навч. літ.).

ПРИПУ́ЩЕННЯ, я, *с.* Думка про можливість, імовірність чого-небудь. — *Невже така зрада можлива?! Що це — особисті припущення вельможного пана, чи то вельможний пан має якісь підстави?..* (З. Тулуб); *Втішало* [Наполеона] *і те, що всі дані розвідки підтверджували його припущення* (П. Кочура); *Серафима почувалася самотньою. Хоча це тільки припущення: ніколи не скаржилася, а жила, наче у воду дивилася* (О. Ульяненко); // Наукова гіпотеза. *Йому дуже хотілося зустрітись з академіком, перевірити власні думки й припущення* (В. Собко); — *Ваша думка чи припущення як спеціаліста по смерчах: що могло трапитись з Романом Гордієнком?* (В. Чемерис).

Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (сподіва́нки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.) див.* **переве́ршувати.**

ПРИПХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, фам.* 1. Доставити з труднощами кого-, що-небудь кудись. *Господар припхав з городу першу диню* (В. Близнець); *Коли мене припхали на цей берег, я був майже непритомний* (І. Роздобудько).

2. Привести, доставити когось небажаного, щось небажане. *І де чорти взялися на його голову? Припхали казна-звідки цього клятого купця* (Н. Рибак); — *Нащо ж ви мені привели краденого собаку? Нащо ви цю бестію припхали мені в квартиру?* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРИПХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., фам.* 1. Прибути куди-небудь із труднощами. *Так* [чоловік] *ослаб, що ледве до своєї хати припхався* (О. Стороженко); *По довгих блуканнях смертельно натомлені й люті вартові .. припхалися назад* (І. Багряний).

2. Прибути куди-небудь небажаним, недоречним; припертися (у 2 знач.). — *Я поїхав, скупився, забрав ще твого брата зі станції, який припхався невідомо чому так рано, і я, виявляється, не допоміг?* (С. Пиркало); *Жінко, де взяла гостей? Звідкіля припхались?* (М. Павленко); — *Мав бути дівич-вечір, а хлопці почули запах смаженої картоплі — і припхалися...* (Г. Вдовиченко).

ПРИП'ЯСТИ́ *див.* **припина́ти.**

ПРИП'ЯСТИ́СЯ *див.* **припина́тися.**

ПРИП'Я́ТИ *див.* **припина́ти.**

ПРИП'Я́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прип'я́ти.** *Німець ступив кілька кроків до лави, на якій лежав прип'ятий хлопець* (Є. Доломан); *Вподовж усього острова стояли прип'яті до вкопаних у землю колод човни* (Ю. Мушкетик); *На голові соболевий шлик з струсевим пером, яке коштовним діамантом прип'яте* (М. Старицький); *А ти прийшла в легесеньких сандаликах, твій плащик ледь прип'ятий на плечі* (Л. Костенко); *Він знав, що всі солдати, які до цієї хвилини лежали прип'яті до землі фланкуючим вогнем німецьких кулеметів, піднялись* (Н. Рибак); // **прип'я́то,** *безос. пред. Людину долі до землі прип'ято* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); * Образно. *Здається, ранить кожний доторк; а поряд болісної досади обпала серце скутість: її незримими ланцюгами прип'ято почуття* (В. Барка).

◊ (1) **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **прип'я́тий (прип'я́та, прип'я́ті),** *зі сл.* с и д і т и, с т о я т и *і т. ін.* — непорушно, тихо і т. ін. *Жінка, мов прип'ята, застигла на дзиґлику в указаній позі* (Б. Антоненко-Давидович); *Андрій лишився один. Він сидів, як прип'ятий, навіть не здатний відірвати щоки від молодої топольки* (О. Гуреїв); *Сиз і Чублик лежали, ніби прип'яті до землі* (В. Близнець).

ПРИП'Я́ТИСЯ *див.* **припина́тися.**

ПРИРА́ДИТИ, джу, диш, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **пора́дити** 1. *"А чи ж так то, ясний царю, Було за Богдана?.. Ти говориш, що Хмельницький Сам царям прирадив, Щоб московський воєвода На Вкраїні рядив"* (С. Руданський); *Пан міркував про своє положення сяк і так, та не міг надумати нічого ліпшого понад те, що прирадив візник* (І. Франко); *Берлінські хірурги на операцію не зважились, прирадивши хворій лише піски й повітря Єгипту* (М. Зеров).

2. *діал.* Вирішити. *Тінеманові спадкоємці прирадили продати старий романтичний осідок Гогенгауз і поділитися грошима* (І. Франко); *Поляки будуть говорити та радити, чи часом не прирадять чого на їх* [їхню] *загибель* (А. Чайковський).

ПРИРАХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прирахува́ти.** *Я до тих прирахований став, що в могилу відходять, я став, немов муж той безсилий...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *В епістолярному жанрі М. Коцюбинський досяг не менше, ніж у прозі. Його листи, особливо до дружини та друзів, гідні бути прирахованими до улюбленого ним жанру новели* (з наук. літ.); // **прирахо́вано,** *безос. пред. Згідно з опублікованими 1949 року в підпільному повстанському журналі спогадами, у цьому нерівному бою загинуло близько 400 німців. І якщо навіть припустити, що до цього числа прираховано і поранених окупантів та поляків з допоміжної поліції, утрати ворожої сторони супроти втрат повстанців — величезні* (з газ.); *Цей недорогий заклад прираховано до рейтингу кращих готелей Одеси* (з мови документів).

ПРИРАХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прирахо́вувати.** *Прираховування та відраховування є основними обчислювальними прийомами в дошкільному навчанні* (із журн.); *Суд сформував правову позицію: такі елементи, як прираховування себе до певної статі, ім'я, а також сексуальна орієнтація і статеве життя, потрапляють у приватну сферу, яка охороняється законом* (з газ.).

ПРИРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИРАХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Рахуючи, додавати до чогось. *На кожні 100 г овочевого салату прираховують приблизно 5 г олії, тобто 1 порцію олії* (із журн.); *До благословенного жовтня можна було сміливо прирахувати по тижневі вересня й листопада. За цей час ніхто не заважав Вікторові працювати над книжкою від ранку до вечора* (Олег Ольжич).

2. *кого, що.* Визнаючи за кого-, що-небудь, відносити до складу кого-, чого-небудь. *До епігонів Шевченкових прираховує Франко і Руданського* (М. Зеров); *Про песиголовців ходила слава безстрашних воїнів, вони знали, як користуватися зброєю, інструментами, а також носили одяг, що свідчило про наявність сорому. Це, своєю чергою, дало підстави середньовічним християнським теологам прираховувати песиголовців до істот, що мають душу* (Любко Дереш); *Зелену яшму, також відому під назвою празем, прираховують до групи кварцу* (із журн.); *Онуфрака би ще помацати .. Може, і його до цієї компанії* [багачів] *прирахувати* (Г. Хоткевич); *Науковий світ досі сперечається, до якого царства прирахувати червоні водорості: вони належать до рослин чи самі є окремим царством?* (з наук.-попул. літ.).

ПРИРАХУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прирахува́ти.** *Учні 3–4 класів повинні вміти утворювати трицифрові числа з сотень, десятків й одиниць, а також користуватися способом прирахування й відрахування по 1* (із журн.); *Умовою для отримання "громадянства" цієї вулиці було прирахування себе до класу митців* (з мемуарної літ.).

ПРИРАХУВА́ТИ *див.* **прирахо́вувати.**

ПРИРА́ЯТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод., кому, з інфін., розм.* Те саме, що **пора́яти.** *Прираяли люде* [люди]: *пойди* [піди] *заміж — добре тобі буде* (Сл. Б. Грінченка); [Х и м к а:] *Краще прираємо матері продати свою хату та до нас перейти жити* (Панас Мирний); *А оце був поїхав* [тато] *на заробітки в Одесу, і там йому посміхнулася доля: добрі люди прираяли переселитись в оті Херсонські степи* (М. Стельмах).

ПРИРЕВНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, до кого — чого і без прям. дод.* Док. до **ревнува́ти.** *Сама не знаю, що воно заварилося: чи справді Юрко й та панночка покохалися, чи жених ні з чого приревнував* (Н. Околітенко); — *Дуже пощастило тобі, що приревнував ти того капітана до своєї жінки до війни. Закони воєнного часу, убивство працівника НКВС, знаєш, що за таке буває* (А. Кокотюха); *Вперше в житті я божевільно приревнував тебе до своїх кулеґ* [колег], *тому що ти дивилася на всіх чотирьох з однаковою любов'ю, з однаковим жалем і з однаковим прощенням* (К. Москалець); *А як не простить? Вона може сказати, що сьогодні я приревнував до малюнка, завтра — до подруги, позавтрому — до книжки* (В. Підмогильний); *Тарас навіть дещо несподівано для себе приревнував Олега, коли той щез надовго, пірнувши в жіночі обійми* (Ю. Покальчук).

ПРИРЕ́ЙКОВИЙ, а, е. Який розміщений, знаходиться біля рейкового полотна. *Прирейкові споруди є частиною залізничної інфраструктури* (з навч. літ.); *Селищною радою надано екскаватор для ліквідації пориву водогону на прирейковій базі* (з газ.).

ПРИРЕКТИ́ *див.* **прирікáти.**

ПРИРЕ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приректи́.** *За всяку ціну розшукати сотника Северина Наливайка! Йому приречена смерть, це факт і Божа воля* (Іван Ле); *Заворушення на Кубані було настільки сильне, що влада не наважилася жорстоко покарати заарештованих депутатів, одні з яких були приречені на страту, інші — на каторгу на галерах* (Д. Білий); *Продане в рабство дитя батьки за великого бажання могли розшукати й викупити, таке траплялося вряди-годи, а ці діти були приречені навіки* (І. Білик); // **прире́чено,** *безос. пред. Та вірю, як приречено людині. Що й досі ти прекрасна й молода* (М. Рильський); *Їхню дивізію, власне, рештки дивізії, оточено .. і приречено на знищення* (І. Багряний); *Йому стало ясно — його метод приречено на провал* (В. Собко); *— Караван приречено. Ти маєш врятуватись* (Ю. Логвин).

2. *у знач. прикм.* Якому загрожує неминуча смерть. *Уляна лежала на холодній землі, спливаючи кров'ю .. Але вона вижила. Може, це сталося тому, що кожен з багатьох тисяч в'язнів — оцих .. приречених людей — у думках віддавав їй частку своєї сили, своєї крові* (С. Журахович); *Я вже бачив такі рани і знаю, що Йожеф приречений* (О. Авраменко); // Підвладний смерті. *На цьому світі ти зовсім один, сам у пустелі, під безмежним небом — дрібна, приречена комашка на байдужій, мертвій землі...* (Ю. Смолич); *"Кожній живій істоті дана любов до своєї землі, а хто її не має — той приречений на вимирання"* (М. Василенко); // Який усвідомлює неминучість близької смерті. *Хоч як дивно, але людина, навіть приречена, весь час про загибель думати не може* (Ю. Збанацький); // Якому загрожує загибель, неминучість зникнення (про що-небудь). *— Новий путч, як і попередній, приречений на поразку, в цьому я не сумніваюсь* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Без боєздатної армії та сильного адміністративного апарату Центральна рада була приречена* (з наук. літ.); // *на що, у сполуч. з ім. та з інфін.* Якому загрожує неминучість чого-небудь. *— Яким невимовно прекрасним здавався їм тієї хвилини мовчазний суворий ліс, приречений на загибель* (О. Донченко); *Інтелектуал приречений жити в ситуації постійного комунікаційного розриву: публіка, яка спроможна його розуміти, рік до року постійно скорочуватиметься, так що врешті він опиниться в повній ізоляції* (О. Забужко); // *на що, у сполуч. з ім.* Який мусить постійно перебувати в якомусь стані, перев. негативному (за знач. ім.). *Рахівник .. вже приречений на довге поневіряння в таборах за якесь фантастичне повстання, котре він і гадки не мав робити...* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. ім.* **прире́чений,** ного, *ч.;* **прире́чена,** ної, *ж.* Той (та), кому загрожує неминучість близької смерті, загибелі, або той (та), хто усвідомлює її. *Галайда та Когут по команді Шульца скочили в неї* [підводу], *розв'язали напівживих приречених, підвели, та не могли ніяк начепити петлі* (Микола Чернявський); *Очі приречених прощально блукали по хатах принишклого хутора* (Є. Кравченко); *В костьол через майдан юрбу приречених женуть* (І. Гончаренко); * У порівн. *Юля бачила, як Варя сполотніла, як вона міцно стиснула губи і мовчки пішла за Віктором, як приречена* (О. Донченко); *Сам курортник сидів на табуретці посеред кімнати і, мов приречений, дивився на багаж* (М. Ю. Тарновський).

3. *у знач. прикм.* Який виражає усвідомлення неминучості чого-небудь, безнадію. *Мати сиділа нерухомо й приреченими очима дивилася на двері, за якими вже панував інший світ* (П. Панч); *Мікі раптом став настільки спокійним, що я починаю побоюватися за його психічне здоров'я. Ця його напівблаженна посмішка, цей приречений вираз в очах — щось перемкнулося у нього всередині* (С. Андрухович); *Хлопець ясно усвідомлював, що незабаром помре .. Прийшов момент байдужості, коли зникає цікавість до всього і вже нема навіть бажання врятуватися. І все це було відображено в його приреченому погляді* (С. Талан).

ПРИРЕ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Стан за знач. **прире́чений** 2. *Голда вже не почувала тієї безпросвітної приреченості, яка володіла нею останнім часом* (Д. Ткач); *Тільки з нею лагіднів* [Гелон], *вгамовувався неспокій в душі, зникало відчуття приреченості і своєї загубленості в цьому світі* (В. Чемерис); *Людина змалку вже має звичку ніяк не реагувати на свою приреченість* (С. Андрухович).

2. Неминучість близької смерті. *Ольга Петрівна розраховувала, що Леся, переконавшись у приреченості Мержинського, повернеться додому* (М. Олійник); *Наперед визначена смерть. Усе наперед визначене. Приреченість* (П. Загребельний); // Неминуча загибель або невідворотний провал чого-небудь. *Чого вони* [греки] *прийшли сюди?.. Тепер ось ідуть, як засуджені до страти, беззбройні, зганьблені, мовби вперше відчувши приреченість і злочинність своєї справи* (О. Гончар); *Вона погодилася, попри те, що відчувала приреченість цієї подорожі й на той момент уже не мала ніякого бажання їхати до моря* (Н. Сняданко); // Усвідомлення неминучості якоїсь катастрофи, чогось небажаного; безнадія. *— Ніхто мені тепер не допоможе, — вимовила з одчайдушною приреченістю Зінька* (А. Шиян); *Замість приреченості й страху в її очах світилася відчайдушна рішучість, а в міцно стиснутих вустах і гордо піднятій голівці вгадувалася сильна воля* (В. Малик); *Його вмить постаріле та змарніле лице виражало приреченість* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Неминучість, невідворотність чого-небудь. *Ворогують сусіди. Бо їм є що ділити. Однак за ненавистю приховується щось іще: приреченість жити разом* (М. Гримич).

ПРИРЕ́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Стан за знач. **приректи́** 1–3. *Старий Джоші позбувся своєї високошановної посади .. Для того, хто не має землі та інших засобів існування, це було рівнозначно приреченню до голодної смерті* (М. Дашкієв).

2. Неминуча доля; фатум. *Серед них була людина, помічена вже тавром смерті, тавром вічної розлуки .. Ніхто не міг вичитати приречення на його кам'янім обличчі, але всі це знали й так* (І. Багряний); [Ч е р н е ц ь:] *З тобою ми брати не випадково: тут Божий перст, приречення святе* (О. Левада).

3. *зах.* Те саме, що **обіця́нка.** *Ти чудо вчинив, виконав давні приречення, певную правду!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *— Ну, нехай і так, — сказав вкінці Тугар Вовк, — прийду завтра на тоту вашу раду .. Приречення Тугара Вовка облегшило серце Максимові* (І. Франко); *"Тут, на осих стрічках, складаю вам свій послідній поцілуй* [останній поцілунок], *а з ним всякі мої обіцянки і приречення..."* (М. Яцків); *Даного приречення вмираючим — треба дотримати. Тому написана ця книга* (О. Лисяк).

ПРИРЕ́ЧЕНО. Присл. до **прире́чений** 3. *Його погляд сполохано пробіг повз Олену, щось зблиснуло в очах і одразу ж погасло. Вони не прохали. Вони дивились приречено* (Ю. Мушкетик); *Він замкнувся в хаті й став приречено чекати повернення діда з цвинтаря* (Г. Пагутяк); *Стен лише приречено зітхнув, змирившись із неминучим* (О. Авраменко).

ПРИРЖАВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **приржаві́ти.** *Виліз з ями старий Матій і показує всім приржавілий мідяний перстень з червоним скляним камінцем* (І. Франко); *Кифір Авдюк подався далі в поля .. турботливо озирати зяблю, не доведені до діла перелоги, брудно-зелену приржавілу озимину* (В. Бабляк).

ПРИРЖАВІ́ТИ, іє, *док.* Поржавіти трохи. *Чавунні каструлі та сковорідки можуть приржавіти від вологи* (із журн.); // *перен.* Покритися жовто-коричневими плямами злегка (про листя рослин). *Через недостатню вологість ґрунту і надлишок сонця листя папороті може приржавіти* (із журн.).

ПРИРИХТО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пририхтува́ти.** *Біля кожного стільчика була спеціально пририхтована попільничка* (Олесь Досвітній).

ПРИРИХТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИРИХТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, розм.* Те саме, що **прилашто́вувати** 1–3. *Ви пропонуєте українцям пририхтовувати власні правописні та транслітераційні правила до бажань і звичок закордонних видавців географічної продукції?* (із журн.); *Крісло пририхтував Люципер так, що коли Ісус мав сісти, то мав сі в ланцухи злапати* [в ланцюги потрапити] (Сл. Б. Грінченка); *Вони з сином доходять до майже готового містка: ще пририхтувати кілька кругляків, і їдь-посвистуй по місткові та Кузьму хвали* (М. Стельмах); *Просиділи ми тоді на царині до пізньої ночі. Там і спілку уклали, і присягу прийняли, і розбилися на десятки, і обрали старших, щоб готувати оте прокляте повстання, та й розійшлися. І готувалися. Кожен пририхтував собі вила, сапу чи косу* (М. Сиротюк).

ПРИРИХТУВА́ТИ *див.* **пририхто́вувати.**

ПРИРІ́ВНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прирі́внювати.** *Удосконалення технологічної бази виробництва й поширення інформації на території України сприяло появі не лише регіональних інформаційних агентств, а й інших, певною мірою прирівнюваних до них джерел оперативної електронної інформації* (з наук. літ.); *Велошолом є обов'язковим захистом, прирівнюваним до дитячого автокрісла й пасків безпеки пасажирів* (з мови реклами).

ПРИРІ́ВНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прирі́внювати.** *Слова належали Періклу, вождеві афінської демократії, він цитував їх якось так, що забувалося, що це слова Перікла, а не його власні, й жодним чином не відчувалося прирівнювання до автора, видатної людини, вони ставали буденними, інститутськими, простими* (Ю. Мушкетик); *Механічне прирівнювання педагогічних працівників до державних службовців може призвести не до підвищення їхніх соціальних гарантій, а, навпаки, до значного їх зниження і навіть до звуження наявних прав і свобод* (із журн.).

ПРИРІ́ВНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИРІВНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що, до чого.* 1. Визнавати кого-, що-небудь у чомусь рівним кому-, чому-небудь. *Він не зможе повторити жодного звитяжного вчинку Іскандера, до якого прирівнював себе подумки* (Ю. Мушкетик); *— Оце, Охріме, побратавсь я з ним, та й обридли мені усі давні приятелі, — бо чи ж до його* [нього] *їх прирівняти?* (Марко Вовчок); *Ченця до ченця не прирівняти* (А. Хижняк); // Уважати кого-, що-небудь схожим на когось іншого, щось інше. *Один із моїх товаришів у своєму до мене листі прирівнював нас у цей час до дівчини, що незабаром дожидає в хату сватів* (С. Васильченко); *На наших очах ці мирні машини перетворювалися в лінійні кораблі, озброєні надважкою артилерією, в крейсери і швидкохідні міноносці підземного флоту. Вони ще не мали певних назв, і одні прирівнювали їх до морських кораблів, другі — до танків* (М. Трублаїні); *— Не хочу я нікого прирівняти, Звиняйте, до Свині... Ні, далебі, що ні!* (Л. Глібов); *— Це не те, що мій курінь. Це як циганське шатро, — прирівняв дід Трифон намет Сідалковського* (О. Чорногуз); // Робити рівним з ким-, чим-небудь у чомусь. *Вона мусить відшкодувати зроблені господарем витрати. Це позбавляло волі, прирівнювало до речі...* (В. Собко); *Їй було добре відомо, що означає цей титул, який прирівнював його носіїв до осіб королівської крові* (О. Авраменко); *Найперше в світі "безкласове" суспільство було цинічно поділене на "касти". Найнижча отримувала 200 г хліба на особу щоденно (робітники — 500). До робітників прирівняли і письменників* (І. Жиленко).

2. Порівнювати кого-, що-небудь з кимось, чимось для встановлення спільного й відмінного. [С т а р ш и н а:] *Який же я старий? Адже ж нехай прирівняє до мене якого парубка, чи справиться зо мною?* (І. Карпенко-Карий); *Гордій витяг з шафи управителеві записи і прирівняв їх до цих* (Б. Грінченко); *Пахне століоченою пшеницею — то дивний запах, якого не можна до ніякого іншого прирівняти* (Р. Іваничук).

ПРИРІ́ВНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИРІВНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *док.* Визнавати себе в чомусь рівним кому-, чому-небудь. *— Е, прирівнялась свиня до коня!* (Номис); [В а р к а:] *Он горбатий Маржан яку кралю висватав. Хіба ти до нього прирівнявся? Ти парубок як дуб, на все село, — і глянуть любо* (І. Карпенко-Карий); // Ставати рівним кому-, чому-небудь у чомусь. *— Стати великою московською княгинею — це навіть дуже престижно. Все одне, що царицею. — Справді? .. Це прирівнюється до цариці?* (В. Чемерис); *Він відчув себе втомленим і розбитим .. А стрункість, котра ще вчора могла прирівнятися тільки до офіцера-стройовика, тепер стояла під знаком запитання* (О. Чорногуз); // Бути рівним кому-, чому-небудь у чомусь. *В усіх країнах Абраду відьми прирівнювалися до принцес* (О. Авраменко); *Ні одна картина природи влітку не може прирівнятись до тієї пишної фантастичної картини мертвої зими: то був тихий, мрійний, фантастичний сон заснувшої* [заснулої] *землі* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИРІ́ВНЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прирівня́ти.** *Вона* [княгиня Ольга] *одна-єдина в Русі-Україні була прирівняна церквою до лику святих і канонізована як рівноапостольна* (В. Чемерис); *— Нема питань, майоре. Ти командир, я твій начштабу. — Старший ад'ютант! — Це в звичайному батальйоні. А наш автобат окремий. Отже, прирівняний до полку. Тому я начштабу, а ти ніби полковник* (П. Загребельний); // **прирі́вняно,** *безос. пред. Ні комуністична, так звана Об'єднана соціалістична партія (СЕД), ні крайньо права Німецька (ДП) не здобули належного мінімуму п'яти відсотків загальної кількості голосів. Як бачимо, вже тоді комуністів було прирівняно до нацистів* (О. Шугай); *Воля і досі в ній* [Росії] *— крамола, державний злочин; слово саме прирівняно до богохульства!..* (Василь Шевчук).

ПРИРІВНЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прирівня́ти.** *Ціна видання в прирівнянні до його великости* [обсягу] *і до його мінімальної вартости страшенно дорога* (І. Франко).

ПРИРІВНЯ́ТИ *див.* **прирі́внювати.**

ПРИРІВНЯ́ТИСЯ *див.* **прирі́внюватися.**

ПРИРІ́З, у, *ч.* 1. Дія за знач. **прирі́зувати** 1. *Рідкодуб знав, що мова йшла про наступний приріз землі товариству спільного обробітку* (І. Кириленко).

2. Те саме, що **прирі́зок** 1. *У поповім городчику приріз зеленіє, Не винна-с ще, коли личко твоє паленіє* (з коломийки).

3. Тонкий прошарок (про м'ясо, шкіру і т. ін.). *Для виробництва медичних препаратів тваринного походження не використовують сировину з прирізами інших тканин, забруднену* (з навч. літ.); *Прирізи м'язової тканини є причиною темного забарвлення витопленого жиру* (із журн.).

ПРИРІ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прирі́зати.** — *Він уже місяць, як працює, й земля вже прирізана* (Д. Гуменна); — *Я, слава Богу, бачив, що чинять з тим народом на очах у вольнолюбців* [волелюбців]: *беруть за ноги й волочать по землі, мов прирізану худобину, — в неволю тягнуть, а панів і підпанків відпускають з почестями до Львова* (Р. Іваничук).

ПРИРІ́ЗАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прирі́зати.** *Щодо прирізання землі відповідатимемо, опираючись на історичні факти: до складу України в 1918 році входило також Українське Вільне Козацтво Кубані* (з газ.).

ПРИРІ́ЗАТИ *див.* **прирі́зувати.**

ПРИРІ́ЗКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **приріз.** — *Не вірте дурним і безглуздим чуткам та балачкам про переділи землі, дарові прирізки* (Ф. Бурлака); *Події, що я їх узяв, відбуваються на початку встановлення радянської влади, і я село беру так, як воно тоді було (голод; прирізка землі; уявлення про Леніна як про антихриста тощо)* (В. Стус); *Коли трапиться така необхідність, можлива прирізка до селянського наділу кількох десятин з казенної землі, з так званих ферм, які Міністерство здавало доти в оренду поміщикам, купцям, заможним міщанам і селянам* (Ю. Хорунжий); *При консервуванні шкіряної та хутряної сировини вилучаються бруд, навал, хрящі з вух, кістки з хвоста, підшкірна плівка, прирізки жиру та м'яса, не пошкоджуючи шкіряної тканини* (із журн.).

ПРИРІЗНИ́Й, á, é. 1. Признач. для прирізання чого-небудь. *Прирізний верстат призначений для поздовжнього розкрою дошки на брус або необрізну дошку* (з мови реклами).

2. Який прирізують. *Обрізний шпон обрізають з двох боків по ширині, прирізний обрізають з одного боку, необрізний поставляють без обрізки* (з навч. літ.).

3. Стос. до прирізання. *Усі прирізні роботи на меблях виконуються майстрами до вбудовування* (із журн.).

ПРИРІ́ЗОК, зку, *ч.* 1. Невелика ділянка землі, наділена кому-небудь. *У Корнуцелі я став на постій до діда Стойки і другого дня мав раду з громадою. Просив прирізок на школу* (М. Дочинець).

2. Те саме, що **приріз** 3. *На поверхні шматків і пластин хребтового шпику допускається не більше 10 % маси шпику прирізок м'яса, на боковому шпику — не більше 25 %* (з навч. літ.).

ПРИРІ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прирі́зувати.** *Узаконити прилеглу площу можна за рахунок оформлення прирізування земельної ділянки* (з мови документів); *Падіж худоби (у тому числі й молодняку), вимушене прирізування, а також забій тварин на внутрішньогосподарські потреби оформлюються актом на вибуття тварин та птиці* (з навч. літ.); *Під час розрахунку потрібної кількості коркових шпалер враховуйте ще 5–7 % на прирізування* (із журн.).

ПРИРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИРІ́ЗАТИ,** іжу, іжеш, *док.* 1. *що, кому.* Наділяти кого-небудь, перев. додатково, ділянкою поля, городу. *Земельна комісія прирізала* [Івану] *шість десятин та й закріпила на дев'ять років* (Остап Вишня); [Г о н ч а р:] *Прирізали їй ще й третій город* (І. Волошин); — *Циборовський пропонував батюшці прирізати земельки, не за так, ясне діло, але наш благочинний відмовився* (Ю. Хорунжий); *Почав* [Зелений] *з рідного Трипілля, де кожному хазяїнові прирізав наділ, ще й склав перед тим купчу* (А. Кокотюха); // *до чого.* Приєднувати ділянку поля, городу і т. ін. до іншого поля, городу і т. ін. *Калиновський ще більше розлютившся, ґрунти та ліси прирізує до своїх земель, незважаючи, що вони споконвіку належали комусь із посполитих...* (Іван Ле); *Розглядаючи святих, думав* [Когут]: *"Якби оце панську земельку до своєї прирізати та ще млинок Ратушняків до рук прибрати..."* (І. Цюпа); *Всю Лимареву землю і хутір прирізали до панського поля* (Ю. Мушкетик).

2. *кого.* Убивати на м'ясо (перев. тварину, що має загинути з іншої причини); добивати. *М'ясо їсти випадало не часто, бо корів у колгоспі прирізували тільки тоді, коли вони самі вже падали і їх не могли підвести ні мотузки, ні шлеї* (Є. Гуцало); *Корову роздуло.. — Прирізати! — сказав ветеринар. — А м'яса мені виділіть* (В. Багірова); *"Завів до міста* [телицю], *прирізав, а м'ясо спекулянтам спустив!"* (П. Запаренко); // *перев. док., розм.* Убивати кого-небудь ножем, кинджалом і т. ін. — *Тут самим тісно, а він татар навів, — шепотів на вухо Марко .. — Ще приріжуть уночі* (Григорій Тютюнник); — *Цю гниду треба було прирізати зразу... — А йому й так довічне ув'язнення буде* (Л. Кононович); — *А про козацькі повстання минулого ти чув: Хмельниччину чи Коліївщину? Та тебе просто приріжуть там* (Н. Сняданко).

3. *що, спец.* Зрізувати, відрізати невелику частину чого-небудь, відокремлюючи її від основи. *Закінчення терасного настилу по торцях дощок має становити рівну лінію. Ми рекомендуємо спочатку провести заміри та прирізати дошки перед їх установкою* (з наук.-попул. літ.); *Кромки лінолеуму будівельники прирізали через 2 доби після наклеювання* (із журн.).

ПРИРІКА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПРИРЕКТИ́,** ечу́, ече́ш; *мин. ч.* прирі́к, рекла́, ло́; *наказ. сп.* приречи́; *док.* 1. *кого, на що, до чого.* Визначати кому-небудь якусь долю, перев. недобру, неминучість чого-небудь, засуджувати до чогось. — *Або ви прирікаєте пані Магду на не гідне її життя з убивцею — або ми з вами даємо один одному гарантії ненападу* (А. Кокотюха); *Він не хотів кидати вигнанця-брата, він сам прирік себе на мандрівне життя за кордоном* (О. Іваненко); *Ох, який безладний був отець Гаврило! Безтямно любив свою маленьку дружиноньку і прирік її на вічну каторгу з ненажерливими свиньми* (П. Загребельний); — *Богине із богинь.., розкажи, хто ти: чи з власної ти волі, чи з чарів, чи з чудес живеш у цій недолі? Ах, догадався я! То, певно, чарівник Тобі на самоті пишатися прирік І стереже тебе за ржавими замками* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. *що, кому.* Провіщати що-небудь комусь. *Вже й городина на грядках вибуяла, вже рясно зав'язалися по садах маленькі яблука та груші, а дощу нема й нема. Багато хто вже прирікав посуху й неврожай, і люди з тривогою дивилися на білясте, злиняле небо, через яке звільна котилося день при дні розпечене, сліпуче сонце* (Б. Антоненко-Давидович); *Яке їм* [дівчатам] *діло, що літає біла павутина, сідаючи на яскраві вінки, ніби прирікаючи їм недалекі клопоти і старість, — їх полонила гра, пісня, отож вони танцюють приспівуючи* (Валерій Шевчук); *Чи стерпить він, бездомний мандрівник, Тупих сатрапів самохіття* [сваволю] .. *О, не таке поет поетові прирік В останню ніч старого року!* (М. Бажан); // Призначати кого-, що-небудь для чогось, комусь. — *Маю я в почеті німф найприкметніших дві семериці; Вродою дивною з них найповабнішу — Деіопею — Нині ж тобі прирікаю віддати у шлюб непорушний* (М. Зеров).

3. *кого, що на що, до чого.* Своїми діями, впливом спричиняти кому-небудь щось, перев. негативне. *Репліки повинні бути* [в сценарії] *виразні і якнайкоротші. Не можна писати скрізь усе до кінця і тим самим прирікати артиста на роль читця* (О. Довженко); *Дмитро .. мав змогу втекти з-за ґрат Коломийської в'язниці, але з цієї нагоди не скористався. Щоб не приректи на розстріл своїх друзів* (М. Андрусяк); // Своїм існуванням, виявом, розвитком спричиняти щось негативне. *Ми творимо механічні аналізатори для вивчення багатомірного світу, тим самим прирікаючи на деградацію свої природні чуття і стаючи на заваді виникненню нових, потенційних рецепторів та органів* (О. Бердник).

4. *що, перев. з інфін., зах.* Обіцяти що-небудь. *Леон радісно стискав руки своїм гостям, радісно дякував їм за їх приязнь і услугу, радісно прирікав працювати надальше* [надалі] *тільки в товаристві і для товариства* (І. Франко); *Суд свого допитує: — Ну, був чи не був — прирікав женитися чи ні?* (Марко Черемшина); *Старша учителька Марія веліла йому з дівчатами прийти до себе; прирекла вишукати для них відповідне помешкання* (С. Ковалів); *Коли ж ми вернули з його похорону, .. заблагала* [мати], *щоб я не опускав* [залишав] *її ніколи, щоб прирік це ось тут, у його кімнаті, де ще дух його перебував і є свідком її просьби* (О. Кобилянська).

5. *що і без прям. дод., рідко.* Те саме, що **промовля́ти.** *Утішені баби голосно прирікали, що хто дає на нове господарство, і на цей раз дари їх були щедрі і давалися з охотою* (Г. Хоткевич); *— Цілуй у бороду Господа нашого! — прирікає матушка Реїса* (О. Донченко); *Вона прирекла до дітей: "Чекайте, діти!"* (Сл. Б. Грінченка).

◊ **До́ля (форту́на) прирекла́** *див.* **до́ля**[1].

ПРИРІКА́ТИСЯ, áється, *недок.* Пас. до **прирікáти.** *Братство зажило собі печальної слави. Той, хто повставав проти нього, прирікався на знищення і не міг сподіватися порятунку, навіть коли тікав з країни геть* (М. Дашкієв); *Хто прирікався на небуття — мати чи плід, — баба ще не відала, проте якийсь нечутний голос за плечем владно, незрушно пророкав те, що мало статися* (О. Бердник); *За мурами в'язниці світло меркло, — Щасливій долі прирікався крах* (М. Василенко).

ПРИ́РІСТ, росту, *ч.* 1. *тільки одн.* Збільшення в розмірах, у кількості, у потужності і т. ін. *Він хоче ще далі жити, щоби спопуляризувати славу Конрада й подбати про дальший приріст таких патріотів* (І. Франко); *Хімія попервах дасть небачений приріст врожайності, але згодом вона поволі перейде в рослини, в їхнє коріння, в стебла, листя, плоди, зерно, а тоді — в нас самих, і ми теж станемо хімією* (П. Загребельний); *Паничі при мені рахували приріст у чотири карбованці на сотню — більше як за п'ятдесят років — і нарахували велику суму* (Ю. Мушкетик); *Загальний приріст матінки-Землі за рахунок метеорної речовини сягає 200 тонн за добу!* (В. Чемерис); *За нинішніх темпів приросту населення, який цілком підпадає під визначення демографічного вибуху, новий життєвий простір знадобиться людству зовсім не у віддаленому майбутньому* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Дія за знач. **прироста́ти, прирости́** 1. *У концентраціях 1:50, 1:100 дослідний екстракт гальмує приріст коренів тестової рослини. У концентрації 1:1000 приріст коренів стимулюється* (з наук. літ.).

3. Молода частина гілки. *Для хорошого врожаю однорічний приріст обрізають приблизно на чверть від початкової довжини* (із журн.); *Кожен садівник повинен знати, що приріст — це молоденькі кінцеві частини гілок. Як правило, вони не плодоносять, їх завдання захопити простір* (з газ.).

△ **(1) Від'є́мний при́ріст насе́лення** — демографічна ситуація в країні або якійсь її частині, коли смертність переважає народжуваність. *Починаючи з 1979 р., Україна постійно має від'ємний приріст населення* (з наук. літ.).

ПРИРІЧКОВИ́Й, á, é. Який міститься, розташовується біля річки. *Тепер усібіч автоматно-кулеметна стрілянина така несамовита, така густа, що, здається, вся земля прирічкової долини аж шкварчить од ввігнаних у неї і тих, що ще вганяються, гарячих куль* (Є. Доломан); *Ігорю вдень з Овлуром доводилося ховатися по ярах, а коли і йшли, то старалися забиратися в густі трави або в чагарі, чи в прирічкові гаї* (В. Чемерис); *Осідаючи в прирічкових укріпленнях, скандинави або підкоряли довколишні племена, примушуючи їх до сплати данини, або вступали з ними у союзницькі відносини* (з навч. літ.); // Який живе, водиться, росте біля річки. *Нам ще можна було .. вискочити і податися в прирічкові чагарі, в шелюгу, в болото* (Є. Доломан); *Якийсь дурень кинув сірника — палахнуло до неба, мешканців заледве врятували вертольотом; бобри і видри, вужі й куниці, вся прирічкова живність на тому острові полягла* (Є. Пашковський); // Який буває біля річки. *Його вибіленим волоссям грався прирічковий вітрець* (М. Стельмах); *Здебільшого сидітиме вона* [Галя], *якщо дозволятиме погода, на ґанку і без кінця дивитиметься на далекі прирічкові краєвиди* (Валерій Шевчук).

ПРИРІЧНИ́Й, á, é, *рідко.* Те саме, що **прирічкови́й.** *Вдосвіта в безгомінні шелюги ронили молочну росу, ріка відпиналася від туману, кінь з коровою на прирічному піску, впрягаючись у посторонки потоків, парували мокрими спинами* (Є. Пашковський); *Сильний прирічний вітер зірвав хрест із купола собору* (з газ.).

ПРИРІ́ЧЧЯ, я, *с.* Простір, місцевість біля річки. *Близькість ріки відчувалась .. таємничістю звуків, властивих для кожного приріччя: тихим бульканням, коротким раптовим плюскотом, якимось шарудінням, схожим на чиїсь хитрі кроки* (Григорій Тютюнник); *По кручах світають берези, тінь поїзда яструбом падає на алюмінієві днища човнів, що вмерзли в обміліле приріччя, .. підневільна течія виламує лід і знову крижаніє* (Є. Пашковський).

ПРИРОБИ́ТИ *див.* **приробля́ти.**

ПРИРОБІ́ТОК, тку, *ч.* Додатковий заробіток (у 1 знач.). *Оксана могла заробляти так, що вистачало не лише наймати цей невеличкий будинок на київській околиці .. Допомагав невеликий, зате стабільний приробіток* (А. Кокотюха); *Сергій справився із завданням відмінно .. Пізніше, одержуючи від Марини свою платню, був трохи здивований простотою свого нового приробітку* (І. Роздобудько); *Вона робить на замовлення черговий светр чи камізельку, добрий приробіток до бабусиної пенсії* (Дара Корній).

ПРИРО́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приробúти.** *Тяжкий болт був виплавлений із срібла, тільки на кінці були прироблені широкі шкіряні кінцівки замість звичного для стріл оперення* (Д. Білий); *Починають дід і Улянка топити плитку, що прироблена до печі* (О. Донченко); *Через десять хвилин тема була опрацьована, обдуманий малюнок і прироблений заголовок* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Чи може бути душа убогішою, ніж у розбійника, який з наганом у руці вигрібає з комори прироблене сім'єю зерно і прирікає цю сім'ю на голодну смерть?* (В. Рубан); * У порівн. *Він спав спокійно, а чорні ноги і чорні руки виглядали як прироблені до єго* [його] *цеглястого тіла* (В. Стефаник); // **приро́блено,** *безос. пред. На горищі стояв триногий ослін. Замість четвертої ноги до нього було прироблено стовпчика з половинок цегли* (О. Донченко); *На кухню ще не прироблено дверей* (Б. Харчук).

ПРИРО́БЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приробúти.** *Неоднорідна (гетерогенна) структура олов'яних підшипникових сплавів забезпечує швидке прироблення деталей, які труться, і утворення мережі мікроскопічних каналів, якими циркулює мастило й відходять продукти зносу* (з навч. літ.).

ПРИРО́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приро́блювати.** *Прироблювання ручки зверху клітки забезпечить зручне перенесення тварин* (із журн.).

ПРИРО́БЛЮВАТИ *див.* **приробля́ти.**

ПРИРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідше* **ПРИРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПРИРОБИ́ТИ,** облю́, о́биш; *мн.* приро́блять; *док.* 1. *що.* Прикріплювати, приєднувати що-небудь до чогось, відповідно пристосовуючи; прилаштовувати. *Петро Михайлович взяв у руки олівець і почав пояснити план: — Оце має бути рама, або фюзеляж... Чуєте: фю-зе-ляж... До нього приробляють всі інші частини аероплана* (С. Васильченко); *— Свирид Мірошниченко! Отой, що до гармат залізяки приробляє?* (М. Стельмах); *До її дверей Семен Трохимович приробив защіпку, і Віра, коли заходить до кімнати, замикається* (Я. Гримайло); *Владислав колись приробив на дубовому стояку дротяний кронштейн для квіткового вазона* (О. Тесленко); // Прибудовувати що-небудь до чогось. *— Дасть Бог, поженимо дітей, то я для Карпа приробю хату через сіни, — сказав Кайдаш, виходячи за ворота* (І. Нечуй-Левицький); *Денис он цього року до хати приробив ще другу половину — з великою світлицею та з кімнатою* (Б. Грінченко); *Згодом буде доручено купцеві Аврамову і цілувальнику Степанову за державний кошт полагодити помешкання і приробити до нього ще одну прибудову* (В. Чемерис); // Виготовляти, створювати що-небудь на додаток до чогось. *Я знайшов перекладчика* [перекладача] *своєї статті, приробив вступ про "два панславізми"* (М. Драгоманов).

2. *що і без прям. дод., розм.* Працюючи, примножувати майно, прибутки; збагачувати. *Помираючи, старий Сахно казав до своїх дітей: "Сутуж тепер і на землю і на гроші. Сутуж, діти. Оце, що маю, візьміть та приробляйте"* (І. Микитенко); *Вони* [сім'я Чумаків] *не тільки для себе жили та дбали, а й для держави щось приробляли* (В. Кучер); *Марцеся, що там казати, не тільки господарство вела, а й приробляла* (Н. Околітенко); *Лук'ян умів вести велике господарство і навіть встиг за короткий час дещо приробити до батьківського* (А. Іщук).

3. *що, чого і без дод., розм.* Заробляти, перев. понад основний заробіток. *Я за сумісництвом став ще й трактористом, щоб приробляти до мізерної лаборантської зарплатні* (П. Загребельний); *Ганнуся мала приробляти своїм несподіваним хистом і на себе, й на сестру* (О. Забужко); *Довги .. такі, що й сто літ живи, то стільки не приробиш* (Л. Мартович); *— Я хотів приробити грошей, щоб хоч відкупити батьків ґрунт у долині та стягтися на сяку-таку халупу* (С. Чорнобривець); [П е т р о:] *Гола зарплата... Прогресивка в кінці кварталу.* [П л а т о н:] *Придивляйся, як можна приробити* (О. Коломієць).

ПРИРОБЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *рідше* **ПРИРО́БЛЮВАТИСЯ,** юється, *недок.*, **ПРИРОБИ́ТИСЯ,** о́биться; *мн.* приро́бляться; *док., що.* 1. Прикріплюватися, приєднуватися до чого-небудь. *Каркас радіаторної решітки буде приброблятися до стіни й підлоги* (із журн.).

2. Те саме, що **притира́тися** 1. *Підвищений уміст цинку здешевлює латунь, покращує її оброблюваність, здатність приробляти й протистояти зносу* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **приробля́ти** 1. *Підняв* [чумак] *хлопця й посадив на скриньку, що ото приробляється на чумацькому возі* (Г. Хоткевич).

ПРИРО́ДА, и, *ж.* 1. Органічний і неорганічний світ у всій сукупності та зв'язках, що є об'єктом людської діяльності й пізнання, усе те, що не створене діяльністю людини; буття, матерія. *А ти ідеш. На небокраї яка краса огнів сія! Й разом з природою співає душа закохана твоя* (В. Сосюра); *Дорош теж зайнявся тихим світлом добра. Природа входила в нього духом коріння, чистотою небесної синяви, бентежила хліборобське серце* (Григорій Тютюнник); *Єдине, що я справді відчуваю та розумію ще, — це природа, ці дивовижні ліси, цей Сейм, риби і птахи, козулі й зайці, зорі й верби* (К. Москалець); *Природа, небо, хмари, птахи, звірі — все це мало значення, і він складав подумки великі переліки того, що йому подобається, і намагався проаналізувати, що ж такого притягального було у цих звичайних речах* (Любко Дереш); // Сукупність особливостей рослинного і тваринного світу, кліматичних умов, рельєфу і т. ін. якої-небудь місцевості, країни; навколишнє географічне середовище. *Ось ці сторінки розказали мені про тайгу, про її природу, ріки, про людей, які живуть у тайзі* (О. Донченко); *Після розкішної і ласкавої природи Поділля його* [Данила] *все дивувало в глибині поліських древлянських нетрів* (М. Стельмах); *Щедра південна природа не встигла ще своєю буйною рослинністю прикрити рани війни* (О. Гончар); // Рослинний світ навколишньої місцевості. *Природа! Ліс, безмежний густий ліс, де непорушно стоять кислаті дуби, де без всякого порядку змішалися клени з ясенами, калина з ліщиною, дуби з соснами, напоюючи повітря ароматом своїх видихів* (Олесь Досвітній); *Все раділо зимі — природа і птиця, тільки люди ненавиділи і проклинали її, замерзаючи в окопах, по степах, по лісах, по болотах* (Григорій Тютюнник); *Вони йшли вулицями прекрасного Києва, під багряними кронами дерев. Природа вбирала барвисті осінні шати, готувалася до зими* (О. Бердник); // Місцевість за межами великих міст, поселень, де багато зелені, свіжого повітря і т. ін. *Сільська дитина росла серед природи* (М. Коцюбинський); *Довге життя серед природи, звичка до самотності, до споглядання, без сумніву впливають на людину, надаючи їй рис, які не властиві жителю шумного міста* (О. Довженко); *Я знову був серед природи. Я скучив за нею .. Адже за роки партизанської боротьби я звик до лісу, до лук, до небесного простору* (Ю. Збанацький); // *перев. у сполуч. зі сл.* в е с н я н а, о с і н н я *і т. ін.* Особливості навколишньої місцевості в певну пору року. *Саме взимку кипить-клекоче життя, .. ніби туди переселилася вся розкіш, уся пишнота літньої природи* (Д. Бузько); *Цариця була заворожена, вражена. І чарами весняної української природи, і ліричним голосом співака, і всім романтичним антуражем* (В. Малик); *Тепер йому — за вісімдесят, заслужений ветеран. Із травневого мітингу .. на лоні весняної природи його, п'янющого, привозять колгоспною підводою* (В. Дрозд).

2. Сукупність фізичних та психічних особливостей, з яких складається особистість людини і які виявляються в її діях, поведінці. *Не бійся за мене, тут у мене є корективи. Одно, що моя природа тепер досить швидко каже "годі"..: заболить шия, та й лягай, а друге, що по тутешній конституції в 11 вже треба лягати спати* (Леся Українка); *Природа людини завжди прагне більшого, замість щоденних, одноманітних форм поводження, набору слів* (Іван Ле); *— Марися Павлівна завзялась будь-що переінакшити людську природу, — іронізує Артур Пилипович .. — Але ж це не так просто* (О. Гончар); // Вдача, характер кого-небудь. *Прозою ширше і більше можна обхопити життя .. До сього ще треба додати і натуру, чи природу, автора* (Панас Мирний); // *рідко.* Природжені властивості, здібності, нахили. *У мене до цього діла природи нема* (Сл. Б. Грінченка); // Характерні риси поведінки тварин, птахів, комах. *— Воля володаря найсолодша, — сказала собако-людина з надзвичайною кмітливістю, властивою собачій природі* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); *Коти за своєю природою побоюються хижаків, тому їхня миска з їжею має знаходитися в такому місці, де вони зможуть стежити за тим, що їх оточує* (із журн.).

3. Сукупність основних якостей, властивостей чого-небудь; суть, сутність. *На щастя, ніхто з пасажирів не постраждав .. Якась невидима сила надійно втримувала їх на сидіннях. Природу цієї сили з'ясувати не вдалось: коли тролейбус зупинився на перехресті Русанівської набережної та бульвару Гоголя, — вона відразу зникла* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Він не знав, звідки, яка природа цього почуття, але чомусь пов'язував це з враженням від неймовірного захоплення, що навівалося людьми у білих сорочках* (О. Ульяненко).

Ви́твір приро́ди *див.* **ви́твір; (1) Го́ла приро́да** — місцевість без зелені, рослинності. *Піреї — доволі бідне, з голою природою місто* (М. Коцюбинський); *Була природа гола і одверта, жили в печерах дикі племена* (Л. Костенко); **Дар (дари́) приро́ди** *див.* **дар; (2) За [своє́ю] приро́дою** — за своїми суттєвими ознаками, особливостями і т. ін.; у своїй суті. *За своєю природою він селянин. Мріяв заробити грошей, купити ферму, розводити овець* (М. Руденко); *— Дарій за природою з тих рабів, які за всяку ціну хочуть вирватися з рабства, щоб стати рабовласником* (М. Василенко); *— Є люди, які за своєю природою не можуть бути щасливими* (І. Роздобудько); **(3) З (від, од) приро́ди** — від народження, за природженими особливостями, властивостями. *Хірург стомився .. Він був дуже здоровий з природи, але і в нього вже не вистачало сил* (О. Довженко); *Вже мало хто пам'ятав у селі чорного від природи й дьогтю смолокура Ілька Трохименка* (М. Стельмах); *— Трохи дресирований* [собака], *а трохи й од природи такий... Це надзвичайно розумна тварина* (Л. Кононович); **Музе́й приро́ди** *див.* **музе́й; <На ло́ні (на ло́но) приро́ди> <На приро́ді>** *див.* **ло́но; Па́м'ятка приро́ди** *див.* **па́м'ятка; (4) Приро́да дала́** *що* **<Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла** *і т. ін.) чим*> **<Приро́да не пошкодува́ла** *чого*> — хтось від народження має своєрідну зовнішність, якісь особливі риси характеру, здібності і т. ін. [П а н М а р к е л:] *Але що правда, то правда: природа надзвичайно щедро одарувала його* [Кармелюка] (С. Васильченко); *Все в цій людині свідчило, що природа щедро наділила його і силою і розумом* (В. Малик); *Природа наділила людину поважнішою оболонкою, кращою і змістовнішою, ніж людина цього заслуговує* (Р. Андріяшик); *"З поміччю заліза, якого нам природа не пошкодувала, можемо забезпечитися золотом"* (П. Загребельний); **Приро́дні я́вища <Я́вища приро́ди>** *див.* **я́вище; Проду́кт приро́ди** *див.* **проду́кт; Храм приро́ди** *див.* **храм.**

△ **(5) Жива́ приро́да** — рослинний і тваринний світ. *Є такі гарні створіння, як гном-агроном Цибулька, який дбає про живу природу!* (В. Нестайко); *У живій природі існує домінування одних видів над іншими* (Ю. Покальчук); *Крім модних мелодій із блокбастерів, телефони містили в собі також звуки живої природи* (І. Карпа); **(6) Ме́ртва приро́да** — неорганічна природа. *Якось занесло мене до Велички і я оглядав копальні солі. Файна, небоже, мертва природа!* (В. Стефаник); *Микола Іванович поклав руку на більшого каменя* [більший камінь]: *— Ось перед вами організм-лабораторія. Він бере з мертвої природи саме ті елементи, з яких уже в собі формує необхідні продукти для обміну* (М. Білкун); *Мінерали трапляються дивовижні. Вражаюсь, скільки навіть у мертвій .. природі приховано невичерпної краси* (О. Бердник); **(7) Нежива́ приро́да:** а) неорганічний світ. *"Щоразу, коли порушується рівновага в неживій природі, щось неодмінно змінюється і в світі живих істот"* (І. Росоховатський); *Абіотичні фактори — ті, що впливають на компоненти екосистем та сили неживої природи* (І. Роздобудько); б) *(заст.)* навчальний предмет, змістом якого є елементарні відомості про неорганічний світ. *У мене з'явилися перші дві п'ятірки — з арифметики і неживої природи* (О. Донченко).

◊ **Віне́ць творі́ння (Бо́жого створі́ння, приро́ди** *і т. ін.)* *див.* **віне́ць; Гра приро́ди** *див.* **гра; Ди́во (чу́до) приро́ди** *див.* **ди́во; Дитя́ (дити́на, син) приро́ди** *див.* **дитя́; До́ля (приро́да) обділи́ла (скри́вдила)** *див.* **до́ля**[1].

ПРИРО́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Власт. кому-небудь від народження; уроджений, успадкований. *Онися примітила, що чогось втратила природжену сміливість* (І. Нечуй-Левицький); *По всіх п'єсах дядя Ваня грав самого себе. Він умів чарувати, мав природжений гумор, знав смаки глядачів* (Ю. Яновський); *Військова виправка* [начштабу], *здавалося, була природженою* (Яків Баш); *П. Павлов поділив усі рефлекси людини на безумовні (природжені) та умовні (набуті)* (з навч. літ.).

2. Який від народження має нахил, здібності до чого-небудь; природний. [В о л ь д е м а р:] *Я творча натура, щоб ти знав. Я, можна сказать, природжений танцюрист* (З. Мороз); *Запевняли* [матроси] *його наперебій: — Ти ж природжений кок!* (Д. Ткач); *— Ви сказали, що сьогоднішнє може завтра виявитись страшним. Я не можу погодитись. І зовсім не тому, що я природжений оптиміст...* (О. Тесленко); *Хлопчик копіював їх* [жести] *так точно, ніби був природженим актором...* (І. Роздобудько).

3. *рідко.* Який належить кому-небудь з давніх-давен; споконвічний. *— Не вільно русинові жити на природженій, споконвічній землі своїй, у руському місті Львові* (З. Тулуб).

Уро́джена (приро́джена) інтеліге́нтність *див.* **інтеліге́нтність; Уро́джений (приро́джений) інтеліге́нт** *див.* **інтеліге́нт.**

△ **Приро́джений імуніте́т** *див.* **імуніте́т.**

ПРИРО́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **приро́джений** 1, 2. *Традиційно виходячи в аналізі з "незмінної природи" індивіда, філософ постійно наголошував роль матеріальних умов життя, доводив, на противагу думці про природженість моральних почуттів, їхній зв'язок із досвідом та інтересами особи* (з навч. літ.).

ПРИРО́ДЖІННЯ, я, *с., діал.* Статеві органи. *Колись то було ще з предвіка* [предвіку], *як створив Бог чоловіка, — чи забув, чи ся встидав* [встидавсь]: *природжіння йому не дав* (Сл. Б. Грінченка); *Баба нас ніколи не била, але так кричала, що на протилежному кутку було чути: "А чого ви кублитесь на тому гною? Зараз же до хати, а то природжіння повідмерзає!"* (з мемуарної літ.).

ПРИРОДИ́ТИ, оджу́, о́диш, *док., що, діал.* Уродити. *Нащо це ти цілу картоплю, а не половинку садиш? — Щоб Бог більшу природив* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИРО́ДНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **приро́да** 1. *У прикмети й забобони Рибалки вірять, Та й мисливці теж, І від примарних не втекти мереж, Усі природні знаючи закони* (М. Рильський); *— Вони уявляють собі, що вони творять мистецтво, коли малюють природу, природний світ в його речевій* [речовій], *природній даності!* (В. Домонтович); *Елементи природного і предметного світу у вірші Е. Андієвської "Закоханий літній дощ" справді дуже згущені, підібрані й зорганізовані в систему за певним критерієм* (з наук. літ.); // Створений природою, а не людиною. *Вище грядок розкидався квітник, повний яскравих квітів, а на самій середині росли чотири акації, що майже ловилися гіллям і творили великий природний холодник* (Н. Кобринська); *Вони надибали степову криничку, джерело, що ледве сльозило й виповняло природну западинку, оброслу травою, а далі течійкою шилось по закрутах рівчака* (М. Коцюбинський); *Озеро — це водойма природного походження, ставок — штучного* (Дара Корній); *Згорання* [водоростей] *тривало кілька днів і підтримувалося при такій високій температурі, що зола розплавилася, внаслідок чого утворилася суцільна сірувата маса, яку віддавна називають природною содою* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна);

// Який є в природі. *Трупи, поховані й викопані через досить довгий час — кілька десятків і сотень років, — не розпадаються і не гниють. Це трапляється, якщо в самому підґрунті в місці поховання є природні речовини, що бальзамують труп, або коли ґрунт зовсім сухий і пористий* (Ю. Смолич); // Зумовлений, спричинений законами природи. — *Смерть — природне явище, хоч і не з веселих* (В. Чемерис); *Подивіться сьогоднішні новини. Кров на землі мегатоннами ллється просто так — без землетрусів і природних катастроф* (М. Матіос); // Який здійснюється відповідно до законів природи. *Природна вентиляція — це використання вітру та природного руху повітря в приміщення і з нього без залучення механічних систем для подачі свіжого повітря* (із журн.).

2. Справжній, натуральний; протилежне ш т у ч н и й. *Не фарбувалась* [Ольга] *ніколи, заперечуючи все штучне природною вродою, а в Оленки не свій колір волосся, вій, брів, одначе все воно так пасує до її характеру, що здається природним* (Микита Чернявський); *В неї сині очі, розлогі чорні брови і каштанові коси .. І зіниці, і брови, і коси — природного кольору* (Р. Андріяшик); *У ній уміло зійшлися і дитяча сором'язливість, і боязкість, і жіночність, і непомітна природна краса* (С. Талан); // Звичайний, не змінений чим-небудь. *Голос сотника помітно мінявся, набуваючи своїх природних тонів* (Іван Ле); *Все більше світало .. Холоднувата далечінь ще синьо імлилася, але все навколо вже прозорішало, окреслювалось, набирало природних довершених форм* (О. Гончар); *Рая не мала на обличчі косметичної маски. Тоді він щиро милувався з її юного, симпатичного, хоч зовсім простого личка, чистих, природної барви вуст* (Валерій Шевчук).

3. Зумовлений звичайним ходом, розвитком подій; цілком нормальний, закономірний. *Панько зовсім над тим не призадумувався, з якої речі його б'ють, навпаки: йому це виділося зовсім природним* (Л. Мартович); *Всі були пройняті думкою про повсталу Прагу .. Козаков дивився на все це, як на свою особисту справу, звичайну і природну. Так він кинувся б на вулиці боронити дитину від скаженого пса* (О. Гончар); *Навіть у сім'ях, де нібито принцип єдності має набирати природної, закономірної сили, зріють зернята суперництва, ревнощів, заздрості* (О. Бердник).

4. Властивий, притаманний кому-небудь від природи, від народження. *Він почутив, що в йому неначе ожило природне завзяття, прокинулась воля* (І. Нечуй-Левицький); — *Вітаю вас, Ніно Романівно, у вас природний педагогічний хист* (О. Донченко); *Я пояснював швидке професійне зростання Елі її природними здібностями, чудовою підготовкою, .. наполегливістю й відчайдушним прагненням самоствердитись* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вона навіть не здогадувалася, хто я насправді, чим займаюсь, і гадаю, що це їй диктувала не природна ввічливість* (О. Ульяненко).

5. Який від народження має нахил, здібності до чогонебудь. *Не мав Бородавка жодного уявлення про тактику і стратегію, але нюх і хист природного вояки допомагав йому на морі і на суходолі вмить розгадати задум свого супротивника і розтрощити його* (З. Тулуб); *Природними воїнами були люди руські* (А. Хижняк); — *За поліською демонологією, якщо у жінки ТАМ нема волосся, то вона відьма! І причому не навчена, а природна!* (Є. Кононенко).

6. Непідробний, невдаваний. — *Але не тільки ваша яскрава врода, ще більше, ще дужче вразив мене сміливий ваш погляд і оця гордовита, сповнена природної гідності постава* (О. Гончар); *Він середнього зросту, стрункий, чорноокий, з відвертим поглядом зацікавленої людини, усміх природний, відвертий* (М. Василенко); *З її обличчя зникає набундюченість, і з'являється природна усмішка* (А. Дністровий); // Щирий, легкий, невимушений. *З города пісня, гам, співи — і все це .. заходило у серце якоюсь веселою природною піснею* (Панас Мирний); *Я з подивом спостерігала, як поволі судоми зм'якшувалися, корчі відпускали тіла, а сміх недужих вливався у потік природних веселощів всього плем'я* (О. Бердник).

Приро́дна смерть *див.* **смерть; Приро́дний по́яс** *див.* **по́яс; Приро́дний ро́зум** *див.* **ро́зум; Приро́дні бага́тства (запа́си, ресу́рси** *і т. ін.)* *див.* **бага́тство; Приро́дні умо́ви** *див.* **умо́ва; Приро́дні я́вища <Я́вища приро́ди>** *див.* **я́вище.**

○ **Відо́ма (пе́вна, приро́дна, зві́сна) річ** *див.* **річ[1].**

△ **Відтво́рення приро́дних ресу́рсів** *див.* **відтво́рення; Приро́дна зо́на (сму́га)** *див.* **зо́на; Приро́дна популя́ція** *див.* **популя́ція; Приро́дне пра́во** *див.* **пра́во; Приро́дний відбі́р (до́бі́р)** *див.* **відбі́р; Приро́дний газ** *див.* **газ[1]; Приро́дний ландша́фт** *див.* **ландша́фт.**

ПРИРО́ДНИК, а, *ч., розм.* 1. Те саме, що **природозна́вець.** *Карасик байдуже перекладає ногу на ногу й хитає головою: — Я філолог, а не природник* (Б. Антоненко-Давидович); *Увечері Галочка .. про себе подумала, що природником теж цікаво бути* (О. Іваненко); *Паганелеві пощастило запримітити здалеку в лісовій гущавині пару велетенських птахів. У ньому зараз же прокинувся інстинкт природника* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Культурно-масові заходи, що проводяться просто неба, серед природи. *Літературний природник у міському парку зібрав усіх охочих послухати сучасну українську прозу та поезію, заспівати пісень під гітару в дружньому колі* (із журн.); *Учасниками музичного природника, що проводився на березі Десни, стали індивідуальні виконавці різних жанрів, а також танцювальні колективи* (з газ.).

ПРИРО́ДНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **приро́дник** 1. *Новий екологічний рух об'єднав учених-природниць у вирішенні питань раннього попередження про екологічні ризики* (із журн.).

ПРИРОДНИ́ЧИЙ, а, е. 1. Пов'язаний із вивченням природи; природознавчий. *Тоньо на однім із своїх природничих походів відкрив сю скалу, і відтоді кам'яний її стіл стався улюбленим місцем обох братів* (І. Франко); *Природнича екскурсія — це одна з форм організації навчального процесу, що потребує застосування активних методів навчання* (з навч. літ.); // Признач. для підготовки природознавців. *З тої пори, коли Клава почала вчитися в techінституті на природничому факультеті, їхня кімната стала схожа на .. кабінет навчального закладу* (Д. Ткач); *Іван Варфоломійович — друг І. Багряного .. Навчався на природничому відділі Київського інституту народної освіти* (О. Шугай); *Я вже автобуса знайшов, весь свій природничий гурток загітував* (А. Кокотюха); // Признач. для вивчення природи. *Стіл закинений книжками й числами грубих заграничних природничих журналів* (Б.-І. Антонич); — *Я піймала вашу Галку в природничому кабінеті, — сказала дівчинка з косою* (О. Іваненко).

2. Стос. до природи (у 1 знач.). *Ми вибилися з колії природничих законів і не створили власних* (О. Бердник); *За вікнами миготіли в пришвидшеному темпі кадри природничого фільму* (Ю. Іздрик).

Природни́ча істо́рія *див.* **істо́рія.**

△ **Природни́чі нау́ки** *див.* **нау́ка.**

ПРИРОДНИ́ЧНИК, а, *ч., розм.* Фахівець у галузі природничих наук. *Чи щирий був природничик Тадей Іванович Приходько, чи ні, а Сошенко його послухався* (Н. Околітенко); *Поле — це не просто відрядження, це філософія життя. Для природничиків — це життя в екстремальних умовах, це життя у злитті з природою, із землею* (М. Гримич).

ПРИРОДНИ́ЧНИЦЯ, і, *жс., розм.* Жін. до **природни́чник.** *Я ж природничиця і, напевно, як і всі інші, обожнюю свій факультет* (із журн.).

ПРИРОДНИ́ЧО-НАУКО́ВИЙ, а, е. Пов'язаний із науковим вивченням природи. — *Він не любить стану духовного; каже, що не годиться з його природничо-науковими поглядами* (О. Кобилянська).

ПРИРО́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *жс.* Властивість за знач. **приро́дний** 1–4, 6. *Природа і природність є в центрі уваги .. проєкту* (М. Гримич); — *Всі ті, хто розводиться про природність, тямлять у житті, як свиня на помаранчах. Бо відколи людський розум почав абстрагувати, людина безнадійно шлях природності покинула, і навернути її знову на цей шлях можна тільки відтявши їй голову* (В. Підмогильний); *У природність червоного волосся принцеси вона аніскільки не вірить* (В. Винниченко); *Природність збереглася в зморшках старих і зворушливих ямочках немовлят* (І. Роздобудько); *Пристукнувши ногою, Гриць козирнув, намагаючись зберегти природність постави* (С. Добровольський); *Ірена знов побачила в ньому того, кого вона кохала .. Між ними промайнули ті іскорки, які найскладнішим почуттям надають простоти й природності* (М. Руденко).

ПРИРО́ДНО, *присл.* 1. Присл. до **приро́дний** 1–3, 6. — *Вам — хай ваше, а мені — моє, те, що .. зростає природно, згідно з усіма безсмертними законами розвитку* (О. Гончар); *Старий .. веслував так само природно, як дихав* (Валерій Шевчук); *Мужик говорив так, ніби жував слова, а жінка тільки реготала, причому сміх звучав не надто природно* (А. Кокотюха).

2. *у знач. вставн. сл.* Уживається для підтвердження думки, підсилення висловлення у знач. з р о з у м і л о, я с н о. *Я, природно, не бажав би зв'язувати себе такою обіцянкою* (І. Кулик); — *Мої люди дуже втомилися,* — *зітхнув капітан.* — *Вони ще не відіспалися після боїв на Дніпрі, і, природно, їм треба в першу чергу відпочити* (Григорій Тютюнник); — *Ти їй дуже подобався, вона хотіла вийти за тебе заміж і, природно, ревнувала...* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Всі розмови, природно, точилися навколо погоди* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *у знач. пред.* Цілком нормально, закономірно; як і треба, як і має бути. — *Це природно,* — *сказав Мечик,* — *що ти захищаєш дівчину* (О. Донченко); *Любов Прохорівна молода, й природно їй було всміхатися* (Іван Ле); *Деталі обстановки видались мені незвичними, але це було природно — інша планета, інша культура, інший спосіб життя* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИРО́ДНО-... Перша частина складних слів, що відповідає слову **приро́дний** у 1 знач., напр.: п р и р о́ д н о - е к о н о м і́ ч н и й, п р и р о́ д н о - і с т о р и́ ч н и й, п р и р о́ д н о - к л і м а т и́ ч н и й.

ПРИРОДНОМО́ВНИЙ, а, е. Стос. до природної мови. *Смисловий аналіз слів як одиниць мови з когнітивно орієнтованою переробкою природномовної інформації становить необхідний елемент будь-якого автоматичного опрацювання тексту* (з наук. літ.); *Лінгвістична обробка природномовних текстів є однією з центральних проблем інтелектуалізації інформаційних технологій* (з навч. літ.).

ПРИРОДО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **приро́да** в 1 знач., напр.: п р и р о д о д о с л і́ д н и й, п р и р о д о к о р и с т у в а́ н н я, п р и р о д о о х о р о́ н е ц ь, п р и р о д о о х о́ р о н н и й.

ПРИРОДОВІДПОВІ́ДНИЙ, а, е. Стос. до природовідповідності. *Українська національна система виховання у своїй основі є природовідповідною* (з наук. літ.); *Ми мали нагоду поспілкуватися з пані Наталією, аби дізнатися, що таке природовідповідне харчування, як його дотримуватися* (з газ.).

ПРИРОДОВІДПОВІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *жс.* Урахування природних (розумових, фізичних, вікових і т. ін.) особливостей людини. *Природовідповідність полягає у сприйнятті людини — об'єкта та суб'єкта виховання — як частини живої природи, згідно з цим принципом слід зважати на вік вихованця, його індивідуальні особливості, гармонізувати стосунки людини з природою* (з наук. літ.); *Принцип природовідповідності спрямований на врахування багатогранної природи людини, особливостей її анатомо-фізіологічного розвитку з погляду віку та статі* (з навч. літ.).

ПРИРОДОДОСЛІ́ДНИК, а, *ч.* Той, хто досліджує природу; природознавець, натураліст (у 1 знач.). *На околиці Севендаєлса стояла маленька закіптюжена крамничка з вивіскою, де вибляклими жовтими літерами було написано: "К. Кейв, природодослідник і продавець раритетів"* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Головною рушійною силою еволюції англійський природодослідник Чарльз Дарвін визначив природний добір* (з навч. літ.).

ПРИРОДОДОСЛІ́ДНИЦЯ, і, *жс.* Жін. до **природодослі́дник.** *Сестри Гаррієт і Гелена Скотт із Австралії були висококваліфікованими природодослідницями та колекціонерками, що було рідкісним досягненням для жінок XIX ст.* (із журн.).

ПРИРОДОЄ́МНИЙ, а, е. Який передбачає використання природних ресурсів, перев. надмірне. *Виробництво сонячних фотоелектричних панелей, у якому витрачаються первинні природні матеріали, є досить природоємним* (з наук. літ.).

ПРИРОДОЄ́МНІСТЬ, ності *і* ности, *жс.* Властивість за знач. **природоє́мний.** *Зниження рівня природоємності виробництва може привести до збільшення попиту та пропозиції на подібну продукцію, унаслідок чого екологічний збиток буде більшим, ніж за старої структури виробництва і споживання* (з наук. літ.); // Обсяг використання природних ресурсів. *Під природоємністю розуміється відношення витрат природних ресурсів в абсолютному або грошовому вираженні до обсягу виробленої продукції* (з навч. літ.).

ПРИРОДОЗАХИСНИ́Й, а́, е́. Стос. до природозахисту. *Після закінчення курсу студент повинен уміти обґрунтовувати природозахисні технології, базуючись на розумінні механізмів впливу людини на навколишнє середовище та процесів, що відбуваються в ньому* (з навч. літ.).

ПРИРОДОЗА́ХИСТ, у, *ч.* Охорона, захист природи. *Природозахист — один із найважливіших напрямів роботи патріотичного руху* (з газ.).

ПРИРОДОЗНА́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Фахівець із природознавства, а також викладач природознавства. *Вирішивши, що дізнався вже достатньо, Максим ще для годиться запитав природознавця про те, що зовсім не стосується екзотичних плазунів* (А. Кокотюха); *Володимир Вернадський прославився на весь світ як непересічний мислитель, природознавець і засновник цілої низки нових галузей світової науки — геохімії, біогеохімії, радіогеології* (з газ.).

ПРИРОДОЗНА́ВИЦЯ, і, *жс.* Жін. до **природозна́вець.** *Британська природознавиця Меріан Фаркухарсон стала першою жінкою в складі Королівського мікроскопічного товариства* (з наук.-попул. літ.); *З-поміж природознавців і природознавиць є чимало видатних постатей, які багато зробили для пізнання й розуміння навколишнього світу* (з навч. літ.).

ПРИРОДОЗНА́ВСТВО, а, *с.* 1. Сукупність наук про природу, які вивчають будову, властивості й перетворення неживої та живої природи; природничі науки. — *Мене трохи дивує, — сказала я, — що композитор цікавиться зоологією. — Це й справді трохи химерно, але в наш вік без природознавства не обійдешся* (М. Хвильовий); *Василь твердить у своїй праці: мовляв, сталося повторне відкриття тих самих економічних законів .. І тут виникає нова якість — прив'язка до космосу, до природознавства XX століття* (М. Руденко); *Основними завданнями уроків природознавства в допоміжній школі є вивчення природи як цілісного явища, взаємозв'язків між окремими його елементами* (з наук. літ.).

2. Навчальний предмет у середній школі, змістом якого є основи науки про природу. *Я був учителем вищої початкової школи .. Викладав фізику, природознавство, географію, історію, гімнастику* (О. Довженко); *Потім, мов крізь туман, вона побачила пістряву зелень саду, а за ним — стайні і стайні, де відбувалися уроки зоології й природознавства* (І. Роздобудько).

ПРИРОДОЗНА́ВЧИЙ, а, е. Стос. до природознавства. *У батька була .. бібліотека, де кожна шафа старанно замикалася на ключ; тут були не тільки романи і природознавчі книги* (М. Стельмах); *Серед природознавчих наук сучасна біологія є найбільш розгалуженою. До неї належать ботаніка, зоологія, морфологія, цитологія, гістологія, анатомія й фізіологія, мікробіологія, ембріологія, екологія, генетика і т. ін.* (з навч. літ.); *Природознавчі екскурсії, які Іван Михайлович часто влаштовує в степ або до моря, бувають справжнім святом для учнів* (О. Донченко).

ПРИРОДОКОРИСТУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний із використанням природних багатств. *Мисливське господарство як природокористувальна діяльність — багатофункціональне. Воно ведеться у вигляді надання послуг самого полювання й має естетичний, соціальний аспекти, є одним із важливих інструментів регуляції екосистеми* (із журн.).

ПРИРОДОКОРИСТУВА́ННЯ, я, *с.* Сукупність способів використання природних ресурсів і заходів для їх збереження. *Законодавством країни визначені механізми регулювання природокористування на природно-заповідних територіях* (із журн.).

ПРИРОДОКОРИ́СТУВА́Ч, и́стувача́, *ч.* Юридична або фізична особа, діяльність якої пов'язана з природокористуванням. *Раціональне використання природних ресурсів вимагає, щоб кожне підприємство, кожен природокористувач орієнтувався на дбайливе господарське використання ресурсів природи з найбільшою вигодою* (з навч. літ.); *Ефективність здійснення прав природокористувачів безпосередньо залежить від юридичних механізмів, які покликані гарантувати реалізацію такого права* (з мови документів).

ПРИРОДОЛЮ́Б, а, *ч.* Той, хто любить природу; любитель природи. *Вдячні мордочки всіх звіряток повернулися до відважного природолюба* (М. Стельмах); *З густого верболозу вийшов учитель і природолюб із Зозулястого Тарас Сидорович Головач* (А. Кокотюха); *Природолюб з обласної організації захисту тварин звертається до вінничан з проханням не випускати черепах в озеро біля парку — вони там узимку пропадуть* (з газ.).

ПРИРОДОЛЮ́БЕЦЬ, бця, *ч., розм.* Те саме, що **природолю́б.** *Стежкою тою ходять природолюбці літом звиджувати* [оглядати] *знаний камінь* (І. Франко); *Йому снився доктор Леонардо, медик і природолюбець* (М. Йогансен).

ПРИРОДОЛЮ́БКА, и, *ж.* Жін. до **природолю́б.** *Біограф Астрід Ліндгрен писав, що письменниця отримувала багато листів від вдячних читачів. Наприклад, власник лісу в Ямтланді випитував, чи не зацікавлена, бува, авторка-природолюбка придбати кілька гектарів смерекового лісу* (з наук.-попул. літ.).

ПРИРОДОМІСТКИ́Й, а́, е́. Те саме, що **природоє́мний.** *Сучасний тип економічного зростання характеризується як техногенний — природомісткий (природоруйнівний) тип розвитку шляхом швидкого виснаження природних ресурсів* (з навч. літ.).

ПРИРОДОМІ́СТКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **природомістки́й.** *Необхідною умовою переходу до стійкого розвитку є екологізація виробництва, яка передбачає обмеження та зниження природомісткості виробництва й перехід до використання екологічно безпечних технологій* (з наук. літ.).

ПРИРОДОМО́ВНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **природномо́вний.** *Сучасні інформаційні системи мають програмні засоби опрацювання природомовної інформації* (з навч. літ.).

ПРИРО́ДОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **приро́да.** *Рано-вранці прокидається, встає. Розсипає скрізь проміннячко своє. Огляда природоньку, зігріва, А надвечір спатоньки знов ляга* (загадка); *Грає весонька — розігралася, вся природонька розспівалася* (з народної пісні).

ПРИРОДООХОРО́НЕЦЬ, нця, *ч.* Той, хто охороняє природу. *За підрахунками дослідника історії природоохоронного руху В. Борейка, репресіями 1930-х рр. було знищено 40 % діячів-природоохоронців і ще 10 % емігрували в часи громадянської та Другої світової воєн* (з наук. літ.); *Природоохоронці наголошують, що платні екскурсії на конях одними й тими самими стежками спричиняють ерозію ґрунту на окремих ділянках* (з газ.).

ПРИРОДООХОРО́ННИЙ, а, е. Пов'язаний з охороною природи. *У Західній Європі вовків практично не залишилося.., тамтешні екологи намагаються зберегти популяцію і тримати чисельність хижаків під контролем — задля відновлення природоохоронного балансу* (Г. Вдовиченко); *Сучасний перелік природоохоронних територій в Україні включає національні природні парки, біосферні заповідники, природні заповідники, заказники, пам'ятки природи, ботанічні сади та зоологічні парки* (з навч. літ.).

ПРИРОДООХОРО́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **природоохоро́нець.** *Каріна, майбутня природоохоронниця, навчається в магістратурі університету* (з газ.).

ПРИРОДОПИ́СНИЙ, а, е, *заст.* Присвячений опису природи. *З природописною лірикою щільно пов'язана лірика кохання* (М. Драй-Хмара); // Пов'язаний із описом, вивченням природи. *"Я так радо любила слухати з другого покою його викладів* [виклади], *особливо з природописних наук"* (Б. Лепкий).

ПРИРОДОРУЙНІВНИ́Й, а́, е́. Пов'язаний зі знищенням природи. *Діяльність людини, особливо в останнє десятиріччя, дедалі більше має природоруйнівний характер* (з навч. літ.).

ПРИРОЖДЕ́ННИЙ, а, е, *заст.* 1. Природжений. — *В неї* [Ваті] *є прирожденна естетичність: все їй здається театром, сценою* (І. Нечуй-Левицький); *Ганна Лукіянівна була з давнього козацького роду і принесла в родину демократичні традиції й ту прирожденну інтелігентність, яка часто буває у нас окрасою навіть малоосвіченої жінки* (С. Єфремов); *Хто ж то був у неї* [Явдохи].., *як усяк її цурався, бачивши, що вона є прирожденна відьма* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Опанування прозового жанру становило для прирожденного поета немалі труднощі* (І. Дзюба).

2. Рідний (про сина, дочку). *Виходь, мати, з вінком стрічать своїх діток: одно дитя прирожденнеє, друге дитя суженеє* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИРОЗУМІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Виміркуваний, хитро придуманий. *"Не треба листів..!" — хотів був гукнути Микола Павлович їй услід, але цікавість перечитати хитро прирозумілу принаду переважила, і він стримав себе* (Л. Яновська).

ПРИРОЗУМІ́ТИ, íю, íєш, *док., розм.* Розмірковуючи, додуматися, дійти розумом до чого-небудь; виміркувати, зміркувати, придумати. — *Розумієте, десь подівся зошит з висновками дослідження .. Ніяк не можу прирозуміти, як це могло статись* (М. Івченко); *Взяти мула було нелегко. Він стояв, як пень, скосивши очі і абсолютно не зважаючи на наші не досить ввічливі умовляння, поки Леонов не прирозумів сісти на сани* (І. Багмут); — *То йди вже, — сказав чоловік, — налаштуй вечерю, а я вже якось прирозумію, що й мені, й тобі добре буде* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Вигадати, надумати що-небудь. *Жінка хитра на вигадки; от прирозуміла Максимиха, що зробити: давай вона щодня провадити мужикові своєму, що він хворий, усе нездужає, хоча йому зовсім не чулося ніякого лиха* (з казки); *Марко аж підскочив .. — Це ти Мотрі мої снопи пересуваєш? Так ні ж, цього я далі не попущу! Ач, що прирозуміли!* (Л. Яновська); *Тільки розвиднілось, шляхта висипала на вали. Цього тільки й треба було козакам: вони зразу ж почали вигукувати, хто що прирозумів, намагаючись якнайдошкульніше висміяти противника* (П. Панч).

ПРИРОСИ́ТИ, ошу́, óсиш, *док., кого, що.* Трохи побризкати, покропити кого-, що-небудь. *Вже мого миленького роса приросила* (з коломийки); *Дощ приросив землю* (Сл. Б. Грінченка); *Приросивши землю, несміливі хмарки пливуть у гори, лишивши сонцю і простір, і волю огрівати збуджене життя* (Іван Ле).

ПРИРО́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прирости́.** *Все тут* [у скелях] *якесь вогке, приросле, нерухливе..; сире сіре каміння поросло мохом* (Г. Хоткевич); *Піднімаючись усе вище, побачив* [Довбуш] *по той бік долини дві голі безлісі кичери, прирослі одна до одної* (В. Гжицький); *Довго потім згадували люди, одірвані од ґрунту й не прирослі ще до іншого, — оцей вибалок і запах сухого полину, і димок од бур'яну* (Ю. Яновський); *На ґанку сиділа маленька скулена постать — Розенрох. Сидів, зігнутий і скам'янілий, прирослий до дощок, як гриб, що виростає тільки вночі* (Валерій Шевчук).

ПРИРОСТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прироста́ти.** *Масло для кутикули пришвидшить приростання задирок* (з мови реклами); *Батько .. казав, що "воно"* [Мишуня] *має можливість жити родинним життям, і це прискорить його приростання* (Ю. Яновський).

ПРИРОСТА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРИРОСТИ́,** тý, тéш; *мин. ч.* прирíс, рослá, лó; *док.* 1. *до чого і без дод.* Приєднуватися до чого-небудь у процесі росту, зростатися з чимось, утворюючи одне ціле. *Вимив* [Іван зуб] *гарненько та намагався на місце вставити. Зуб не слухався, вперто не хотів приростати* (В. Лис); *Люди казали, що ніби на свої очі бачили, як у Лаврі ходив якийсь чоловік, у котрого руки приросли до материних кіс* (І. Нечуй-Левицький); *Ні, не вернеться він тепер до їх* [них], *як не приросте одрубане гілля...* (Грицько Григоренко); * Образно. *Молот уже так йому приріс до рук, що сміх його бере, коли бачить людину, яка не вміє поводитися з цим знаряддям, не вміє розбивати кам'яну брилу* (М. Томчаній); // *перен.* Щільно притулятися, притискатися до чого-небудь, ніби зливаючись в одне ціле; припадати (у 3 знач.). *Стріляючи, він весь приростав до кулемета і, здавалось, він стріляє вже не лише руками, а всім своїм коротким пружинистим тілом* (О. Гончар); *Вона розводить руками, обнімає хрест і знов надовго приростає до нього* (М. Матіос); *Яблука падають, а я висну. Яблука густо торохкотять об землю, я ж наче приріс до гілляки* (А. Дімаров); *Він почав здіймати свого щита під саму бороду, під широке забороло, куди цілилась Брунгільда, й сам стискав коп'є* [спис], *майже прирісши до грубого ратища* (І. Білик); // *перен.* Звикаючи, відчувати постійну потребу в комусь, чомусь, добре освоюватися з ким-, чим-небудь; прив'язуватися. *Селянин не уявляє життя без землі, він приростає до неї всією своєю істотою* (І. Франко); *"Хазяїн" .. обростає хазяйством, приростає до місця, закорінюється* (О. Забужко); — *Люди он давно переїхали, а ви, як реп'яхи оті, — не відірвеш від хутора. — Ех-хе-хе, — важко зітхнув Андрій, — хто б то говорив отаке... Приросли ми там, дочко. Здається, й місця ліпшого немає* (М. Олійник); *Боявся* [Павло], *що Марина не поїде з ним у село, а поїхавши, знидіє там, втече назад. Але вона.., на подив Павлові, швидше за нього приросла до нового місця* (Ю. Мушкетик); // *перен.* З'єднуючись із чим-небудь, ставати його частиною. *Жменяк ішов вулицею сусіднього села, яке зовсім приросло до міста, і тримав віжками коней* (М. Томчаній).

2. *до чого, перен.* На деякий час утрачати здатність рухатися під упливом якихось раптових почуттів; завмирати на місці, ціпеніти. *Ноги* [хлопця] *не держалися землі. Руки приростали до тіла* (Б. Харчук); *Несподівано заскрипіли двері, і від прокурора виклигав Ласій. Ткачук з переляку аж приріс до підлоги* (Ю. Збанацький); *Окуниха так і приросла від несподіванки до лави, потім скипіла багатирською злістю і гонором, очі її застрибали, мов їдучі кульки молодого пасльону* (М. Стельмах); *Я підходжу до неї, пробую підняти під пахви з землі. Але Лорна теж упирається, вдає, ніби приросла до місця* (Любко Дереш).

3. *розм.* Кількісно зростати; збільшуватися, примножуватися. *Немилосердно скупився Окунь не тільки на одежі, але й на харчуванні, чавлячи піснотою і свою сім'ю, і наймитів. Так зате земельки щороку приростало, звеселяючи його неспокійні очі* (М. Стельмах); — *А чому двадцять п'ятого грудня? — Бо саме тоді день починає приростати. А ніч коротшає. На секунди й хвилини, звичайно* (М. Руденко).

◊ **Нóги (п'я́ти, сту́пні) прикипáють (приростáють) / прикипі́ли (прирослú) до землí (до кáменя, до мíсця** *і т. ін.)* *див.* **ногá; (1) Приростáти / прирости́ очи́ма (пóглядом, зóром** *і т. ін.) до кого — чого* — не відводячи очей, пильно дивитися на кого-, що-небудь; удивлятися. *Якщо дійти до краю веселки, то там знайдеш горщик із золотом ельфів. Слухаючи цю легенду, дівчинка приростає поглядом до веселки* (із журн.); *До всього так приріс очима, Що їх мені не відірвать Від верб сумирних і від диму, Від гнізд осінніх та багать...* (П. Мовчан); *Від'їжджаючи, ми махали йому руками, і тяжко було стримати сльози: він стояв сам, вітер розвівав поли його плаща, а очі, здавалося, приросли до нашого авта* [авто] (О. Шугай); **(2) Приростáти / прирости́ сéрцем (душéю)** *до кого — чого:* а) відчути прихильність, прив'язатись до когось; зрідпитися з кимсь. *У рідну хату повела дівчина бійця, душею приросла до нього, рада поєднати свою долю із ним* (К. Гордієнко); *Він не просто її любить, він приріс до неї серцем, бо вона — найрідніша йому людина. Тітка Ялосовета замінила сироті матір* (Григір Тютюнник); *Лагідна зовиця з першого ж дня серцем приросла до своєї молоденької невісточки* (А. Дімаров);

б) звикати до чого-небудь, полюбити щось. *Ти не перелітний птах. Ти приростаєш душею до одного поля* (Ю. Мушкетик); *До землі сеї приросли вже серцем. Щедра вона для нас* (Д. Міщенко); **(3) Прирости́ до се́рця** *кому, чийого:* а) стати близьким, дорогим, рідним комусь. *Баба відвернулася — їй самій серце краялось, а ся дитина чужа, "панська" дитина, за одинадцять літ успіла прирости їй до серця* (І. Франко); *— Сава вже не Михайло! І він мій син! Адіть, Докійко, тут приріс мені до серця змалку, як грудка* (О. Кобилянська); б) оволодіти кимсь, захопити, полонити когось (про думки, спогади, мрії). [С о т н и к:] *Ні, трохи треба підождать. Воно б то так! та от що, брате: літа не ждуть! літа летять, А думка проклята марою до серця так і приросла...* (Т. Шевченко); *Хотілося тиші, хотілося на самоті попрощатися з тим, чого не треба виносити на люди, що приросло до серця* (Ю. Мушкетик); **Язи́к [як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] прирі́с (приста́в, присо́х) до піднебі́ння (у ро́ті)** *див.* **язи́к; (4) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **прирі́с до землі́** — хтось не може зрушити, зійти з місця; остовпів, нерухомий. *А у Оксани і руки, і ноги затрусились, стала, як укопана, як приросла до землі, ні з місця, ні пари з уст...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тодозя оступилась од князя й почувала, що в неї не стає сили рушити з місця: вона од жалю та горя неначе приросла до землі* (І. Нечуй-Левицький); *Малуша відвернулася і пішла. Хотів її повернути, але наче приріс до землі* (Б. Лепкий); *Ліпше б мені було крізь землю провалитися, ніж таке почути від дитини! .. Хочу бігти, та як приросла до землі* (Г. Тарасюк).

ПРИРОСТИ́ *див.* **прироста́ти.**

ПРИРОСТИ́ТИ *див.* **приро́щувати.**

ПРИ́РОСТОК[1], тку, *ч., діал.* Приплід. *Приросток від племінних свиней.*

ПРИ́РОСТОК[2], тка, *ч., лінгв.* Те саме, що **пре́фікс.** *Частина слова, що виступає перед коренем і здебільшого служить для уточнення лексичного значення слова, зветься префіксом (або приростком)* (з навч. літ.); *З рідної мови ми дійшли вже до наростків, або суфіксів, як тепер кажуть, а я з приростками, тобто префіксами, ніяк собі ради не дам* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРИ́РОСТОК[3], тка, *ч., рідко.* Відросток (у 1 знач.) рослини від кореня, стебла або плоду. *Такі бувають огірки, зігнуті, поморщені, з малесеньким приростком на кінці* (В. Винниченко); *Плодоносить китайська вишня на букетних гілочках і приростках, тому після закінчення плодоношення необхідно видалити всі старі гілочки, щоб забезпечити зростання молодих* (із журн.).

ПРИРОТОВИ́Й, а́, е́. Який міститься, розташований і т. ін. біля рота. *При вірусних ураженнях слизової оболонки порожнини рота на шкірі приротової ділянки, повіках, вушній частині спостерігаються типові герпетичні пухирці* (з навч. літ.).

ПРИРО́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прироси́ти.** *Прирошені вранішньою росою чоботи довелося підсушувати біля багаття* (із журн.); * Образно. *Пісковий потяг за скобу, розчинилися двері, і знадвору вдарив у вагон свіжий, туманом прирошений світанок* (Іван Ле).

ПРИРО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прирости́ти.** *Після завершення процесу зрощення прирощений пагін прищепи відокремлюють від стовбура материнської рослини й обмежують ріст підщепи, що сприяє росту щепленої рослини* (з навч. літ.); *Херсонським фермерам за кожну прирощену корову дають 30 тисяч гривень* (з газ.); // **приро́щено,** *безос. пред. Прирощено запаси газу в українських підземних сховищах* (з газ.).

ПРИРО́ЩЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **прирости́ти.** *Кровотеча у третьому періоді пологів пов'язана із затримкою, ущемленням або щільним прикріпленням (прирощенням) плаценти* (з мови документів).

2. Кількісне зростання; збільшення, примноження. *Лексика на позначення кольору має великі експресивні можливості: відповідно до авторської інтенції і пов'язаної з нею організації тексту кольороназви набувають різноманітних прирощень смислу, завдяки чому зростає їхня роль у передачі інформації* (з наук. літ.); *Чотири запорізькі господарства отримають державну дотацію за прирощення поголів'я корів* (із журн.); *Чорноморський шельф — це головний регіон, завдяки якому планується основне прирощення нафтогазових ресурсів і запасів України* (з газ.).

ПРИРО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приро́щувати.** *Старший асистент керував пересадкою та прирощуванням шкіряних покровів і кісток* (Ю. Смолич); *На основі потенційних можливостей слова, зумовлених як його внутрішньомовними системними зв'язками, так і позамовними факторами (його знаковим зв'язком із предметним світом), відбувається прирощування змісту образу* (з наук. літ.); *Додаткова вартість є важливим аспектом прирощування всього авансованого капіталу виробництва* (з навч. літ.).

ПРИРО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИРОСТИ́ТИ,** ощу́, ости́ш, *док., що.* Створювати умови, можливості для приростання чого-небудь. *Операторам головного інституту експериментальної хірургії було багато роботи. Вони різали, відтинали, зашивали і прирощували людські м'язи, нерви, судини та кістки* (Ю. Смолич); * Образно. *Я виносив його* [сценарій] *в собі, як кобила — лоша .. Тепер дивіться, що ви зробили з моїм лошам .. Ви .. одірвали йому голову й хочете приростити її в іншому місці* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПРИРУ́Б, у, *ч., буд., рідко.* 1. Те саме, що **прибудо́ва.** *Початково об'єм синагоги в Шаргороді складався з квадратної зали для моління, що була оточена з північної, західної і південної сторін одноповерховими прибудовами. Прируб із півдня не зберігся (на його місті зведено сучасну будівлю)* (з наук.-попул. літ.).

2. Те саме, що **приру́бування.** *У дерев'яних конструкціях найбільше застосування знаходять конструктивні з'єднання у чверть, у шпунт, у пів дерева і косий прируб* (з навч. літ.).

ПРИРУ́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прируба́ти.** *Сходова клітка в церкві Святого Юрія (селище Седнів) прирубана до бабинця зовні* (з наук.-попул. літ.).

ПРИРУБА́ТИ *див.* **приру́бувати.**

ПРИРУБИ́ТИСЯ, у́биться; *мин. ч.* приру́бляться; *док., діал.* Загоїтися, залишивши слід у вигляді рубця (у 2 знач.) (про рану, виразку і т. ін.). *Неглибокий поріз на руці швидко прирубився.*

ПРИРУБІ́ЖНИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля рубежу, кордону; прикордонний (у 1 знач.). *Своєрідними прирубіжними символами Капулівської агломерації виступала пара стовпів, увінчаних бронзовими п'ятигілковими навершями* (з наук.-попул. літ.).

ПРИРУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приру́бувати** 2. *Особливо трудомісткими є такі процеси, як прирубування, пригонка й складання поперечин і протиугінних брусів, які виконуються вручну та потребують багато часу* (з навч. літ.); *У кутку будинку-кліті, п'ятистінки або хрестової хати залишається незаповнений простір унаслідок неповного прирубування сіней* (із журн.).

ПРИРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИРУБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *чого, розм.* Додатково рубати що-небудь. *Прирубай ще трохи дровець* (Сл. Б. Грінченка).

2. *що.* Прирубуванням щільно припасовувати, підганяти одне до одного (колоди, дошки і т. ін.). *Під час формування штабелів дров міжрядкові прокладки необхідно прирубувати до колод у ряду, щоб забезпечити їх взаємне прилягання* (з мови документів).

3. *що, буд.* Прибудовувати яку-небудь споруду (перев. з колод, дерева). *Зруб з прибудовою (прирубом) є однокамерною будівлею, до якої прирубали додаткову тристінну споруду* (з наук. літ.).

ПРИРУДІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **прируді́ти.** *У високих, прируділих травах, по степах гомоніли виводки пташині* (Іван Ле).

ПРИРУДІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* Стати трохи рудим; порудіти. *Білочка прируділа по закінченні зими* (із журн.).

ПРИРУЛИ́ТИ *див.* **приру́лювати.**

ПРИРУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИРУЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док., розм.* 1. Керуючи рулем, під'їжджати куди-небудь. *Хлопець прирулив під самий під'їзд.*

2. *що.* Керуючи кермом, підводити що-небудь кудись, до чогось, доводити до якогось місця. *Водій прирулює екскурсійний автобус до Одеської кіностудії* (із журн.).

ПРИРУСЛОВИ́Й, а́, е́. Який розташовується уздовж річкового русла. *Серед місць концентрації рідкісних видів ссавців на території України виділяються прируслові території Дніпра й Сіверського Дінця* (з наук. літ.); *Туранський тигр мешкав виключно в прируслових лісах* (з навч. літ.); *Можливе підтоплення окремих низинних прируслових ділянок приватної садово-дачної забудови* (з газ.).

ПРИРУЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прируча́ти.** *Відомі приклади, коли самостійне приручання диких тварин завдавало шкоди і людям, і самим тваринам* (з навч. літ.).

ПРИРУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИРУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док.* 1. *кого.* Робити ручним, свійським. *Пів життя він провів у тропічних лісах, ловлячи та приручаючи диких звірів, з якими потім виступав на цирковій арені* (В. Нестайко); *Люди ловлять і легко приручають мангуст* (М. Слабошпицький); — *Я приручив його ще вовченям і назвав на згадку про вашого брата* (О. Авраменко); *Скіфи першими приручили дикого коня* (І. Андрусяк); // *перен.* Робити кого-небудь слухняним, покірним. *Дека зі своєю лагідною вдачею .. стане найсумліннішим слухняним чоловічком, яких коли-небудь приручали жіночки* (А. Дністровий); *Гайсину не вперше доводилося мати справу з дівчатами, і він уже знав, як треба з ними поводитися, щоб якнайскорше приручити* (П. Панч); // *що, перен.* Освоювати що-небудь, роблячи корисним для себе, для людства. *Виникнувши, людина одразу почала будувати житла, приручати стихію вогню, створювати зброю для полювання* (з навч. літ.); *Чию це учинено волю печальну, вогонь приручивши, чоло таврувать?* (П. Мовчан); *Для представника іншої цивілізації, яким був Савка, та ще озброєного невідомою нам фізикою, приручити дощ, певно, було не складною проблемою* (В. Чемерис); // *що, перен.* Докладаючи зусиль, підкоряти що-небудь. *Людина навчилася приручати процеси мікросвіту, зробити їх фактом свідомості й на їхній основі вибудувати конструктивну стратегію існування в макросвіті* (з наук. літ.); *Ці дві башти, .. високі, грізні й могутні, не викликали в нього ні млості, ні страху, ні запаморочення. Спостерігаючи, як вони підкоряються йому, як легко він по них видряпується, можна було подумати, що він їх приручив* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *що або з інфін., заст.* Доручати. *Він часом посилав її доглядати сапальниць на буряках або приручав одвезти полудень косарям, що Раїса робила охоче* (М. Коцюбинський); *Гроші приручили* [товариші] *Зіньковi одвезти в город та й положити в касу* (Б. Грінченко).

ПРИРУЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИРУЧИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́чишся, *док.* 1. Ставати ручним, свійським. *Мені багато доводилося чути про те, що дикі гуси легко приручаються, і я вирішив дістати собі пару гусенят* (І. Багмут); *Знав* [Сава], *що лосі легко приручаються, що кожна тварина відчуває ласку й прагне до неї* (О. Бердник); — *Диви, вона* [чайка] *зовсім ручною стала,* — *заговорила бабуся.* — *Та чого ж і не приручитись. Уже ж вони її годували, уже ж напихали* (Ю. Збанацький); — *Привиділось, бачиш, мені тої ночі, ніби я полюю десь у прегарному, чудовому лісі і впіймав таку хорошу та пригожу ланю* [лань] .. *І вона зразу так ніби до мене приручилася, що й не одходила од мене* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *перен., розм.* Ставати слухняним, покірним. *Поступово задерикуватий хлопець приручився.*

2. *перен., розм.* Звикаючи, освоюючись, постійно залишатися де-небудь, у когось. — *У воді.., як пірнали з хлопцями в річці, міг* [Єгорич] *триматися три, а то й більше хвилин. Так що, може, й приручився б назавжди у тих водолазах, якби не війна* (В. Логвиненко).

3. *тільки недок.* Пас. до **прируча́ти.** *Упродовж кількох тисяч років усе нові й нові види тварин приручалися й одомашнювалися людиною* (з навч. літ.).

ПРИРУ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приручи́ти.** *В тому саду надзвичайні оранжереї з рідкісними квітами, і приручені зайчики, кізочки та інші звірята бігають вільно по траві* (О. Іваненко); *Приручені пес, корова, кінь не викликають ні в кого подиву. Хай собі допомагають людині, якщо це їм подобається. Значно безглуздішим є приручення соколів та орлів* (Г. Пагутяк); *Багато людей хочуть бачити приручене полум'я в себе в будинку. Із цим завданням першокласно справляються печі-каміни* (з мови реклами); — *Оце ми до вас приїхали з вашою давньою парафіянкою,* — *починає другу вже річ сестра Меланія:* — *Вона мені приручена* (Марко Вовчок); // **приру́чено,** *безос. пред. Першою свійською твариною був собака. Пізніше було приручено корову, свиню, вівцю* (з навч. літ.).

ПРИРУ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **приру́чений.** *Прирученість лебедя в містах нікого не дивує, але і в напівдиких умовах він нерідко підпускає до себе доволі близько* (з газ.).

ПРИРУ́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **приручи́ти** 1. *Було багато випадків приручення гримучників людьми* (В. Нестайко); *Пси дуріли, як діти, радо хапали з моїх рук корм. Я знав, що роблю: кожним рухом, кожним словом я добував їх приручення* (М. Дочинець); *Учені з США та Іспанії заявили про те, що до приручення вогню древні люди використовували для приготування їжі гарячі джерела* (з газ.).

2. *заст.* Справа, доручена кому-небудь. — *Я тут, у твоєму домі, з урядового приручення .. Стережу Тетяну від твоєї помсти* (Валерій Шевчук).

ПРИРУЧИ́ТИ *див.* **прируча́ти.**

ПРИРУЧИ́ТИСЯ *див.* **прируча́тися.**

ПРИ́РЯД, у, *ч., діал.* Знаряддя. *Всякий рятунок сказався дармим* [марним] *при так страшнім вітрі і при недостатку прирядів до гашення* [пожежі] (І. Франко); *Приряди для просівання муки — сито й решето — належать до загальнослов'янських* (М. Грушевський).

ПРИРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИРЯДИ́ТИ,** яджу́, я́диш, *док., кого, що, діал.* Наряджати (*див.* **наряджа́ти**[1]). *Прирядити молоду.*

ПРИРЯДЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИРЯДИ́ТИСЯ,** яджу́ся, я́дишся, *док.*, *діал.* Наряджатися *(див.* **наряджа́тися**[1]*). Прирядитися до свята.*

ПРИРЯ́ДЖЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **прирядити.** *Пташеням випурхнуло, як метеличок, прирядженe дитинчатко* (Іван Ле).

ПРИРЯДИ́ТИ *див.* **приряджа́ти.**

ПРИРЯДИ́ТИСЯ *див.* **приряджа́тися.**

ПРИСА́ДА, и, *ж.* 1. *діал.* Маєток. *У Пимона присада добра* (Сл. Б. Грінченка).

2. *діал.* Прищеплена гілка фруктового дерева. *Ой де ж ми будем присаду мати, Рої роїти і меду носити?* (з народної пісні).

3. Місце для тимчасового сидіння птахів. *В умовах антропогенного ландшафту мухоловки використовують присади неприродного походження, часто електричні дроти* (з наук. літ.); *Сухе дерево посеред болота служило присадою для припутнів* (із журн.).

ПРИСА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присади́ти.** *На присадженій малині, яку брала на ярмарку, — один пустоцвіт* (із журн.); *Штучно присаджений малюк відчуватиме дискомфорт* (із журн.); *Бувають випадки, коли всі присаджені ембріони є життєздатними, тоді у жінки розвивається багатоплідна вагітність* (з наук.-попул. літ.); *Дівчата присаджені на телесеріал.*

ПРИСА́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е, *мет.* Те саме, що **присадни́й.** *Присаджувальним називають метал, призначений для введення у зварну ванну до розплавленого основного металу* (з навч. літ.).

ПРИСА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приса́джувати.** *Раннє присаджування малюків несе величезну небезпеку для їхнього незміцнілого хребта* (із журн.); *Присаджування феросплавів та інших домішок на дно ковша до випуску плавки не допускається* (з мови документів).

ПРИСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСАДИ́ТИ,** аджу́, а́диш, *док.* 1. *що.* Садити (рослини) на додаток до посаджених раніше. *Присадити троянди.*

2. *перев. док., кого за що, до чого, заст.* Змушувати когось сидіти де-небудь (перев. для виконання якоїсь роботи). *Горщок сей черепком накрила* [Сивілла], *Поставила його на жар, І тут Енея присадила, Щоб огоньок* [вогник] *він роздував* (І. Котляревський); *— Звикла бігати та гуляти, так хто тебе присадить за роботу?* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. *кого, що, перен.* Примушувати кого-небудь угамовувати свої пориви, надмірне захоплення чим-небудь і т. ін.; осаджувати (у 2 знач.). *— Чекай, чекай, — ніби присаджував рукою батьків запал чоловік. — Ні, ти мені скажи, що мали. Млинок якийсь у вашого роду був чи брешуть?* (Н. Околітенко); *— Те, що ви його присадили, добре зробили. Вважає себе абсолютним покорителем дівочих сердець...* (Ю. Збанацький); *Капітан Филимонов вирішив присадити мене, водночас натякаючи і на мій новий статус* (О. Шугай); // Різким зауваженням примушувати кого-небудь замовкнути. *"Королівна", не дослухавши моїх слів, зразу присадила мене* (С. Васильченко); *Вже й рота розтулила* [Соломія], *щоб присадить Степана, але він саме згадав про Ігоря, і вона тільки ворухнула спраглими губами* (В. Кучер); *— По-моєму, це... — Шш! — присадив її чоловік, і ми всі знову зосередилися на предметі дискусії* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда).

4. *кого.* Різко затримувати, уповільнювати хід, біг (коня); зупиняти на повному скаку. *Шалено присадив* [Хома] *коня перед самим генералом, заступаючи від нього своїх їздових* (О. Гончар).

5. *кого, що.* Опускати нижче, донизу. *Навіть біля клубу він стоїть-стоїть, а тоді шасть! за кущ, витягне сукнину з задньої кишені і вже наярює свої хромові, а тоді, озирнувшись, ще й присадить халявку, щоб гармошкою була...* (О. Гончар); *Ухопивши Опію за плечі, він присадив її, кинув на траву й упав поряд з нею* (І. Білик); // *перен.* Штучно зменшувати, занижувати (ціни). *То власник землі раптом підвищить розмір оренди.., то паризькі покупці присадять ціни на пристойний урожай* (Ю. Яновський).

6. *що, мет.* Додавати присадні матеріали під час плавлення в плавильну піч. *Модифіковані — це такі чавуни, в які перед розливанням у форми додають (присаджують) різні речовини для подрібнення структури металевої основи чавуну* (з навч. літ.); *При виробництві сталі в кінці окислювального періоду в сталь присаджують необхідну кількість елементів-розкислювачів, які мають більшу, ніж у заліза, спорідненість до кисню* (з наук. літ.).

7. *що, мед.* Те саме, що **підса́джувати** 4. *Головною загрозою чи небезпекою допоміжної репродуктивної технології є багатоплідна вагітність, оскільки зазвичай матері присаджується не один ембріон, а відразу декілька* (з наук.-попул. літ.).

8. *кого, на що, жарг.* Те саме, що **підса́джувати** 6. *Вершників присаджують то на біододатки, то на фіточаї* (Ю. Іздрик); *Навіть доктор, котрий присадив її на морфін, не може бути таким, яким вона собі його уявила* (О. Ульяненко).

ПРИСА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. *діал.* Присідати. *А там уже на двох жердках, злегка присаджуючись до землі, несуть хлопці цілу копицю сіна* (Г. Хоткевич); [М а р і я М и х а й л і в н а *(присаджується біля Сусляєва):*] *Не сумуйте, дорогий Семене Пилиповичу! Я певна, що все буде гаразд* (І. Кочерга).

2. *тільки недок.* Пас. до **приса́джувати.** *У ківш після уведення феромарганцю присаджується тверда шлакоутворююча суміш у кількості 5–15 кг/т* (з навч. літ.).

ПРИСАДИ́БНИЙ, а, е. Розташований біля садиби. *Коли вискочили за присадибні верби на луки, Лобода наказав шоферові зупинити машину й повів гостей у глибину помідорного лану* (Микита Чернявський); // Пов'язаний з використанням ділянок землі, розташованих біля садиби. *Присадибне землекористування; Присадибне садівництво.*

Присади́бна ділянка *див.* **діля́нка.**

ПРИСА́ДИСТИЙ, а, е. Те саме, що **приса́дкуватий.** *— А от ся? — спитала Альва, показуючи на присадисту дівчину з сильно розвиненими грудьми* (М. Яцків); *Тримався* [трон] *на спинах двох біломармурових присадистих слонів* (П. Загребельний); *Винесла* [Катрінка] *на подвір'я весь домашній крам і заходилася білити присадисту хату* (М. Матіос).

ПРИСАДИ́ТИ *див.* **приса́джувати.**

ПРИСА́ДКА, и, *ж.* 1. *перев. мн., техн.* Хімічні речовини, які додають до деяких мастил і моторних палив для надання їм в'язкості, антикорозійних властивостей, для поліпшення горіння і т. ін. *Додавання біоцидних присадок до складу палив для реактивних двигунів після технологічного процесу їх виробництва безпосередньо перед використанням захистить паливні баки від біологічної корозії* (з наук. літ.); *Автомобілі, які постачаються в країни скандинавського регіону, комплектуються "зимовим пакетом": потужніший акумулятор і присадка для пального* (із журн.).

2. *мет.* Матеріал, який уводять у плавильну піч під час плавлення для надання шлаку потрібних властивостей, для розкислення або легування металу і т. ін. *Присадка олова до міді, починаючи з мінімальних часток відсотка, поліпшує її ливарні якості та змінює пластичність сплаву* (з навч. літ.).

ПРИСА́ДКОВИЙ, а, е, *мет.* Стос. до присадки (у 2 знач.); присадний. *Для зварювання міді рекомендують використовувати присадкові прутки з додаванням легувальних елементів* (з навч. літ.).

ПРИСА́ДКУВАТИЙ, а, е. 1. Невисокий на зріст, але міцний, кремезний. *У вестибюль хазяйновито увійшов Віктор Мартинов, присадкуватий, але міцний, як із заліза* (О. Копиленко); *Товстий і присадкуватий, як бочка, Славка старанно заганяє до клітки перелякану руду завгоспову собачку Альфу* (Л. Письменна); *Джеррі одразу зауважив небезпеку, але йому не вірилося, що присадкуватий шотландець може складати конкуренцію такому красеню, як він* (С. Пиркало); // *у знач. ім.* **приса́дкуватий,** того, *ч.* Невисока на зріст, але міцна, кремезна людина. *Білявий щось гаряче доводив присадкуватому, тому, що в рудому, з білою биндою на рукаві, светрі* (В. Козаченко); // Низький, з короткими ногами (про тварин). *Чорні присадкуваті буйволи .. звернули в селі до свого обійстя* (М. Коцюбинський); *Дід сидів на кудлатому присадкуватому конику* (І. Білик).

2. Низький, але широкий (про будівлі, вироби і т. ін.). *Трохи не на саму середину світлиці висунулась низька, присадкувата, як черепаха, широка груба* (Леся Українка); *Господар мовчки підвівся з стільця, відкинув ляду з присадкуватої, залапаної нечистими руками скрині, навпомацки вийняв пучок нанизаної на шворку дранки* (М. Стельмах); *Вулички тут щораз дрібнішають та звужуються, обсаджені, мов грибами, присадкуватими дерев'яними будиночками* (С. Андрухович); // Невисокий, але густий, гіллястий (про рослини). *Присадкуватий чагарник вабив око* (Н. Рибак); *Тільки високі будяки та присадкуватий полин ще росли й шуміли під вітром на жовтогарячій пісній землі* (В. Кучер); *Малий добре бачив велетенські присадкуваті сосни, що розстелили своє могутнє віття низько над землею* (Ю. Логвин).

ПРИСА́ДКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **приса́дкуватий.** *Портретні деталі небагатьох приятелів сім'ї лісничого подано Іриною Вільде через сприймання героїні: сільська вчителька нагадує Оксані своєю міцною статурою і присадкуватістю "молодий дубок"* (з навч. літ.); *Незважаючи на присадкуватість і короткі ноги, бики герефордської породи добре пересуваються гористою місцевістю* (із журн.); *Храмам доричного ордеру притаманна присадкуватість, масивність і скупість декоративного оформлення* (з наук.-попул. літ.); *Кущ суниці відрізняється присадкуватістю, ягода соковита й дуже ароматна, щільна* (з мови реклами).

ПРИСАДНИ́Й, á, é, *мет.* Те саме, що **приса́дковий.** *У металургії вже давно застосовуються так звані присадні матеріали, які сприяють окисленню речовин* (з наук.-попул. літ.); *Присадні зварювальні прутки застосовують у багатьох сферах виробництва, а особливо широке застосування вони знайшли в суднобудуванні, важкому машинобудуванні та магістральних трубопроводах* (з мови реклами).

ПРИ́САДОК, дка, *ч.* 1. Легкий невисокий паркан. *Через колючий дротяний присадок перехилилась жіноча постать і крізь мереживо зеленої веранди простягла руку* (Олесь Досвітній); *Витягнуті в дуги сірі хорти на лапах-тростинах могли легко перескочити через дощатий присадок* (М. Дочинець).

2. Невеликий обгороджений садок перед будинком. *З вітальні директорового приміщення, що правила разом і за кімнату для гостей станції, вікна виходили просто в присадок, де тепер доцвітали рясні китиці ясмину* (М. Івченко); *Одне вікно виходило в маленький присадок — мурована криниця, клумби й акації — улітку це маленький рай* (Я. Качура); *У присадках над тинами вився хміль і визирали на дорогу жовтогарячі соняшники* (Н. Рибак).

ПРИСАЛАБО́НИТИСЯ, нюся, нишся, *док., діал., зневажл.* Припхатися. *Ти, бабо, знов присалабонилась із цим листом?* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСАПА́ТИ *див.* **приса́пувати.**

ПРИСА́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИСАПА́ТИ,** áю, áєш, *док., що.* Сапаючи, прикривати землею (насіння, добриво і т. ін.). *Однорічні гілки ягідного куща укладають у неглибокі рівчаки, а пагони, що відростають вертикально, присапують ґрунтом для утворення кореневої системи* (з навч. літ.); *Брат узяв ту пшеницю, пішов додому, посіяв. Взяли вони з жінкою сапи й присапали її. І задоволені, що їм виросте пшениця* (з казки).

ПРИСВА́ТАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **присва́тати.** *Заздалегідь присватана дівчина.*

ПРИСВА́ТАТИ *див.* **присва́тувати.**

ПРИСВА́ТАТИСЯ *див.* **присва́туватися.**

ПРИСВА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИСВА́ТАТИ,** аю, аєш, *док., кого, розм.* Сватати (у 1 знач.) кого-небудь. *Присватувала* [директорка гастроному] *молодих продавщиць* (Є. Пашковський); *Тим часом мати Василева .. заслала від Василя старости до багатирки, що заздалегідь присватала* (Ганна Барвінок).

ПРИСВА́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИСВА́ТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Сватися до дівчини або жінки, домовлятися з нею про одруження. [Сидір Свиридович:] *А чи пам'ятаєш, Явдоню, як я присватувався до тебе!* (І. Нечуй-Левицький); *Та, видко, гроші мав* [Іван] *невеликі, бо зачав присватуватися до своєї господині, Парасочки, аби цим способом дібратися до вузлів з грішми* (В. Стефаник); *Коли з каторги повернулась, присватався до мене один, тільки п'яндига* [п'яндюга] *виявився* (О. Гончар).

ПРИСВЕРДЛОВИ́ННИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля або навколо свердловини. *У присвердловинній частині пласта в тонких порах і тупиках залишається від 15 до 30 % нафти й газу* (з навч. літ.).

ПРИСВИ́СНУТИ *див.* **присви́стувати.**

ПРИ́СВИСТ, у, *ч.* 1. Свист, яким супроводжують пісню, танець або якусь дію. *В цю пізню пору аж луна з виляском йшла від веселих музик із присвистом та притоптуванням закаблуків* (Ю. Смолич); *Все ближче бурхала пісня, і ось, коли вже на завершення пісні повітря несподівано розітнулось молодецьким кавалерійським присвистом, Яресько завмер!* (О. Гончар); *Закінчивши з присвистом балагульську пісеньку, Сухоровський завернув коней з тракту на брукувану доріжку* (Р. Іваничук).

2. Свистячий звук, що супроводжує дихання, кашель, зітхання і т. ін. *Нараз чутно з дороги довге, надривне бухикання, з пищиками, з присвистом, із прокльонами* (І. Микитенко); *Сергій зітхнув, важко й з присвистом* (І. Білик); *Ничипір узяв тараню, понюхав із присвистом* (Валерій Шевчук); *Телевізор у кімнаті замовк, і мені чути в слухавку, як важко батько дихає. Близько так, із присвистом: видно, теж забагато курить...* (О. Забужко); // Свистячий звук, призвук, утворюваний рухом повітря, тертям об який-небудь предмет і т. ін. *Терпко рипить сніг під ногами, з присвистом скавучить під полозками саней* (І. Кириленко); *Аж ось із присвистом гарматного снаряда шарпнув вітер, і, здавалося, затріщали щогли на пароплаві* (М. Трублаїні); *Буянить вода. З плескотом, з присвистом туркоче під вербами* (В. Близнець).

ПРИСВИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСВИ́СНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. Супроводжувати свистом пісню, танець. *У городі знов заспівали парубки, присвистуючи* (П. Куліш); *Гнатові .. свербіло потанцювати, але в нього ще боліла рука, тому він тільки притупцьовував ногами і присвистував губами* (Григорій Тютюнник).

2. Уривчасто свистіти, насвистувати (перев. супроводжуючи якусь дію). *Біля корита Митько напуває лисого. Присвистує. Гладить по шиї* (А. Головко); *Я вмисне гучно присвистую (не свисти в хаті, казав дзядзьо, чортів скликаєш!)* (О. Забужко); *Став* [Іван], *два пальці в рота тисне Та як свисне ще й присвисне* (Л. Первомайський); *Філіп стиха присвиснув і запитливо поглянув на Бланку* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *тільки док.* Видавати свист; просвиствувати (у 1 знач.). *Орфей аж присвиснув, побачивши одежину, яку він мав на себе натягти* (Г. Пагутяк); *Чоловік підвів очі до неба й тихенько присвиснув* (К. Москалець); *Він присвиснув, побачивши погромлений кабінет* (В. Єшкілєв).

3. Говорити з присвистом. *Чернець розгорнув пергамент і .. почав читати тоненьким голоском. В роті не було кількох зубів, і він присвистував* (А. Хижняк); // Утворювати уривчастий свистячий призвук під час дихання, кашлю і т. ін. *Було чути, як хтось сонно присвистував носом у сусідній кімнаті* (М. Трублаїні); *Свиня* [хлопець] *вже не просто хропів, а навіть почав присвистувати* (А. Кокотюха); // Утворювати звук, що нагадує легкий свист. *Дядько гикнув, трусонув віжками, цьвохнув батогом. І от під копитцями тьохнув, присвиснув мерзлий сніг* (М. Стельмах).

ПРИСВІДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., на кого, діал.* Присвідчувати. *Присвідує на мене, що я, каже, вкрав* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСВІ́ДЧИТИ *див.* **присві́дчувати.**

ПРИСВІ́ДЧИТИСЯ *див.* **присві́дчуватися.**

ПРИСВІ́ДЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСВІ́ДЧИТИ,** чу, чиш, *док., діал.* 1. Посвідчувати, засвідчувати. *Гульфард позичає в Гаспарруола гроші і, домовившись із його жінкою, що переночує з нею за таку саму суму, оддав їй ті гроші і каже Гаспарруолові при ній, що він вернув позичку, а та присвідчує, що се правда* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); — *Ви вели корову без пояса, розперезаний .. Нехай присвідчать панотець та й панич, бо вони також виділи* (Л. Мартович); — *Я ручусь за його мовчання, — присвідчив Пріск* (Н. Королева).

2. Доводити, переконувати. *Присвідчиш ти мені, що мене любиш* (П. Чубинський).

ПРИСВІ́ДЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИСВІ́ДЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док., діал.* Переконуватися, пересвідчуватися. *Присвідчилися, що земля круглобока* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСВІ́ЙНИЙ, а, е, *лінгв.* Який виражає належність. *Найчастіше присвійні прикметники виражають належність предмета певній людині або (рідше) тварині* (з навч. літ.); *Коли за іменником-підметом далі йде кілька прізвищ, що означають належність, ці прізвища ставимо в родовому відмінку, а не творимо з них присвійних прикметників* (Б. Антоненко-Давидович); *У нашому галицькому діалекті присутній вплив німецької мови, і не лише на лексичному рівні, а й в конструкції речень, засиллі присвійних займенників* (Г. Пагутяк).

ПРИСВІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Абстр. ім. до **присві́йний.** *За однією з легенд, Львів заснував не Данило Галицький, а сам Лев Данилович. Назву міста утворено від особового імені Лев за допомогою суфікса присвійності -ів* (з наук.-попул. літ.); *Присвійність (посесивність) — одна з універсальних понятійних категорій мови, яка означає належність предмета особі, що виражається синтаксичними, лексичними і морфологічними засобами. Вона властива дієсловам, іменникам, прикметникам, займенникам* (з навч. літ.).

ПРИСВІТИ́ТИ *див.* **присві́чувати.**

ПРИ́СВІТКА, и, *ж., діал.* Освітлення чого-небудь. *Не було мені присвітки, я й упав на сходах* (Сл. Б. Грінченка); *Для присвітки ліхтар годився* (Валерій Шевчук).

ПРИ́СВІТОК, тку, *ч., діал.* Те саме, що **при́світка.** *Доста було й місячного присвітку, щоб очі, призвичаєні до підземної темені, обвиклися* (М. Дочинець).

ПРИСВІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присвіти́ти.** *Тільки рожі високі.., як і раніш, стоять на причілку, присвічені сонцем, ще більш яскраві, ще більш розпалахкотілі в цей передзахідний час* (О. Гончар); *Щойно я зайшов у якусь доволі смердючу базарну вуличку, .. що складалась із фанерних кіосків, присвічених ліхтарями і свічками, як до мене підскочив молодик у червоній бейсбольній шапці набік* (Ю. Покальчук); *Гафія ткала й вишивала .. Глухо, як прихований часомір, цоркали її кросна, присвічені лояним* [лойовим] *каганцем* (М. Дочинець).

ПРИСВІ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присві́чувати.** *Зловмисник, проникаючи до приміщення літньої кухні, помітив на сходах біля входу за допомогою присвічування ліхтарем дві акумуляторні батареї* (з мови документів).

ПРИСВІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСВІТИ́ТИ,** ічу́, ітиш, *док.* 1. *кому, чим і без дод.* Спрямовуючи світло в потрібному напрямку, допомагати краще бачити, розрізняти навколишні предмети, дорогу і т. ін.; світити. *Робот збирав одну по одній металеві пластинки, складав їх до сумки, що була у нього на боці, присвічуючи собі прожектором* (В. Владко); *Пан пішов попереду, присвічуючи ліхтарем* (Ю. Винничук); *Треба йому присвітити, аби не перечепився на дорозі...* (Г. Пагутяк); *Богдана відімкнула замок, зайшла всередину приміщення і присвітила ліхтариком* (С. Талан); // *до кого — чого.* Наближаючи джерело світла до кого-, чого-небудь, робити його видним. *Вона не знала, як тепер звідси втекти, коли це хтось із сусіднього гурту встав і, ступивши кілька кроків до неї, витер сірника й, запалюючи собі цигарку, крадькома присвічував до неї* (М. Івченко); *Хшановський взяв свічку, підійшов до Василини тихесенько, як кіт до миші, і присвітив до її лиця* (І. Нечуй-Левицький); *Паломіто вихопив малий смолоскип з розколини в скелі й присвітив близько до обличчя Енрика* (Н. Королева); *Спудеї з козаками, відчепивши олійного ліхтаря, що хитався за вітром над дверима шинку, присвітили до закоцюблого й побачили, що то — Панько Півторацький* (О. Ільченко).

2. *кого, що, чим.* Освітлювати кого-, що-небудь на короткий відрізок часу. *Кругом, темно — хоч око виколи .. Помацки прийшлось йому пробиратись* [до річки], *хіба блискавиця присвічувала дорогу* (Панас Мирний); *В човні сидів літній чоловік; світло від сірника, що присвічував він ним годинника на руці, ореолом обкутувало його бюст* (Олесь Досвітній); *Глянув* [вартовий] *на перепустку, присвітивши її затемненим ліхтариком* (В. Кучер); *Памва видряпався до колії і присвітив запальничкою* (Т. Прохасько).

3. Випромінювати неяскраве світло; світити (у 2 знач.). *Підсліпий каганчик ледве присвічує з комина, допомагає підсліпим від сліз очам оглядати злиденне добро* (Панас Мирний); *Опришки йшли селом серединою вулиці, а ззаду їм присвічувало полум'я: то .. вже розгорався панський будинок* (Г. Хоткевич); *Сергієві навіть здалося, що він чує, як блискавиці сичать у темряві. Вони шалено метались по небу, присвічували понад землею* (Ю. Мушкетик); *Мій дідусь розповідав про дивний вогник, який присвітив йому вночі, коли він сторожував* (В. Багірова).

4. *що, розм.* Запалювати що-небудь для освітлення. *Андрій бере лямпу* [лампу] *і присвічує в сінях* (Ю. Горліс-Горський); *— Засвіти каганця, — наказує дід. — Не можна, що ви, діду! — злякалася мама. — Нічого, у запічку присвіти* (О. Іваненко); // Припалювати, прикурювати (цигарку, люльку). *Присвічує* [Круп'як] *цигарку і бачить, як поміж сирими рум'янцями Січкаря круглими таврами залягли сліди вітряних лишаїв* (М. Стельмах); *Намагаючись хоч трохи заспокоїтися, жінка заварила міцної кави, присвітила цигарку* (із журн.).

ПРИСВО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присво́їти.** *— Думати треба, як присвоєні цією повією гроші повернути...* (Г. Тарасюк); *Ігор саме наближався до свого барака, коли різкий окрик вдарив по ребрах, мов нагайкою. Почув не присвоєний у таборі особистий номер, його гукнули на прізвище* (А. Кокотюха); *Кодова кличка "Садка" за попередньою домовленістю була присвоєна Хоменкові* (П. Коломієць); // **присво́єно,** *безос. пред. Теоретично існувало звання генерал-гетьман (чотири срібні тризуби), але на 1941 рік ще нікому такого звання не було присвоєно* (В. Кожелянко).

ПРИСВО́ЄННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присво́їти.** *Передо мною цінна книжка, — перша проба присвоєння нашій мові скарбів сербської поезії народної в цілім її об'ємі* (І. Франко); *Присвоєння чужих коштів і розтринькування їх уявлялось мені неодмінними умовами моєї майбутньої долі* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Присвоєння імен навчальним закладам, що є в державній власності, провадиться за поданням центральних органів державної виконавчої влади* (з мови документів); *Офіційні примірники наказів про ваше призначення і присвоєння вам позачергового звання генерал-лейтенанта поліції знаходяться у командуючого Другим флотом* (В. Єшкілєв).

ПРИСВО́ЇТИ *див.* **присво́ювати.**

ПРИСВО́ЇТИСЯ *див.* **присво́юватися.**

ПРИСВО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присво́ювати.** *Характеристичним у соціалістів є .. змагання до знесення форм власності буржуазної. Цебто спосіб присвоювання, котрий дозволяє бідному лише тому жити, щоби працювати на других* (О. Кобилянська); *Постановили .. запізвати Свистельницького до суду за неправне присвоювання єпископського титулу* (І. Франко).

ПРИСВО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИСВО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **привла́снювати.** *— Вся громада гнівна на тебе за те, що ти присвоюєш собі громадський ліс і полонину* (І. Франко); *— Я людина чесна, я не хочу присвоювати чужого добра* (Григорій Тютюнник); *— Я розповіла графові, що всі ці роки ти безбожно обкрадав його. Грабував, присвоював належне йому багатство* (В. Лис); *— Спробуйте поглянути мені в очі й сказати, що ви не забагатіли... що ви не присвоїли наші гроші, гроші мого чоловіка!* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // Видавати що-небудь чуже за своє. *Рецензентам заборонено публічно обговорювати рецензовану роботу, присвоювати чи використовувати в будь-яких цілях дані чи ідеї з рукопису до моменту його затвердження* (із журн.); *Доцент Великопольський .. присвоїв собі чуже відкриття* (М. Дашкієв); *— Злодій хоче відкрити таємницю голографічного винаходу, щоб згодом присвоїти його* (В. Чемерис); // Захоплювати, брати на себе (владу, права, звання і т. ін.). *— Ого! Може, й тут присвоюєте ви собі право сягати активно в моє життя? — спитала вона, приступаючи до мене ближче* (О. Кобилянська); *Холод гидкими щупальцями міцно тримав її за руки, а всередині повільно закипала шалена лють до цих людей, які присвоїли собі право судити і обмовляти, бо вважають себе центром Всесвіту* (Дара Корній); // *заст.* Сприймати, засвоювати. *Усього вчиться* [Іван] *в школі, все присвоює собі іграшкою, виучується з приємністю* (А. Крушельницький); // *рідко.* Робити що-небудь своєю постійною ознакою, властивістю. *Відтоді ходила* [попадя] *все на пальцях і цей хід присвоїла собі й до сьогодні* (Л. Мартович).

2. *що.* Надавати кому-небудь певні звання, права, повноваження і т. ін. *Коли прокотилася чутка, що нам присвоюватимуть командирські звання, я поспішив порадувати маму, що її син уже старший сержант* (А. Дімаров); *Весною Василеві присвоїли звання старшого лейтенанта* (В. Логвиненко); // *у сполуч. зі сл.* і м ' я, н а з в а. Називати установу, підприємство і т. ін. на честь якої-небудь видатної особи, визначної події або організації. *Тут офіційна установа. Присвоювати кометі ім'я дівчинки? Зачекаємо. Назвемо комету порядковим номером цього року* (О. Бердник); *На сайті петицій просять присвоїти назву "Привид Києва" 40-й бригаді тактичної авіації* (з газ.); // Надати кому-, чому-небудь певний номер, код і т. ін. *Пацієнтів хоча й реєструватимуть у психіатричній лікарні, але їхніх імен не записуватимуть, а будуть присвоювати медичній карточці код* (з газ.); *Вести окремий журнал для реєстрації особових карток недоцільно. Особовій картці працівника можна присвоїти номер, що відповідатиме порядковому номеру працівника за Журналом обліку прийняття працівників* (із журн.); // *розм.* Призначати комусь що-небудь, нагороджувати чимось. *Присвоюючи воїну нагороду, держава не лише дякує за непересічний вчинок, але й пропагує певні цінності, створює взірець для наслідування* (з газ.); *І став за двох служити Ікраєв Улабан. Ходив за двох в атаки Під кулеметний шквал. І дві йому відзнаки Присвоїв генерал* (В. Бичко).

3. *кого, заст.* Приймати до себе (у сім'ю, товариство і т. ін.). *Ото ви присвоїли собі цигана, а він у вашому селі і краде коні* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСВО́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИСВО́ЇТИСЯ,** о́юся, о́їшся, *док.* 1. *розм.* Ставати близьким, своїм; зріднюватися, освоюватися, зживатися з ким-небудь. *Із чужим як проживеш днів з двадцять, та й то присвоїшся, а то ж таки брат рідний* (Сл. Б. Грінченка).

2. *тільки недок.* Пас. до **присво́ювати.** *Переїжджаючи до нового помешкання, ви зразу переклеюєте шпалери. Те саме роблять завойовники: здобутки підкореного народу присвоюються переможцями, а історія — переписується* (М. Кідрук); *Водіїв Кортежу спеціально навчали — як "виштовхати" із Спецтраси сторонній транспорт, збити його і перетворити на купу залізяччя. Таким водіям присвоювався найвищий рівень* (В. Чемерис).

ПРИСВО́ЮВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **привла́сник.** *Знання вкрасти неможливо, їх можна тільки присвоїти вже в матеріалізованому вигляді як майно, а це не обов'язково значить, що присвоювач знає його призначення та вміє ним користуватися* (з газ.).

ПРИСВО́ЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **присво́ювач.** *Присвоювачка чужого майна.*

ПРИ́СВЯТ, у, *ч., заст.* Присвята. *Присвят усіх моїх творів землякам* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСВЯ́ТА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **присвяти́ти, присвя́чувати.** *Усі чоловічі слов'янські найменння "героїчного" змісту були присвятою стародавньому богові війни й перемоги Юру* (І. Білик); *В каварні на розі вулиць Чилі і Такуарі Борхес писав любовні листи панні, яка незмінно відхиляла усі його залицяння і шлюбні пропозиції, не допомогла навіть присвята їй книги "Алеф"* (Ю. Винничук); *Одна лиш філософія розбудить нас, лиш вона одна розвіє наш важкий сон. Тож присвяти їй всього себе* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. Напис на початку твору, який указує, кому присвячено або кому дарують цей твір. *Мажарин .. вручив Катерині книгу "Ідеальне подружжя" Ван де Вельде з відповідною присвятою* (Ирина Вільде); *"Шістдесяти мільйонам і більше" — таку присвяту має роман Тоні Моррісон "Найдорожча" з часів громадянської війни у США — безстрашне, жіноцьки-фізіологічне, "нутряне" дослідження рабства, — і авторка має право на таку присвяту!* (О. Забужко); *Це був переклад строфи зі середньовічного католицького святого Івана Хрести. Зверху на листочку писало: "Петрові від Івана на знак дружби" .. Ця присвята справляла дивне враження. Перечитуючи її, щоразу нагадував собі, що мався на увазі Петро Пантелейович, а не я* (Любко Дереш).

3. Художній твір, написаний на честь кого-небудь. *Він згадав навіть про день її народження і надіслав їй віршовану присвяту* (П. Колесник); *Редактор Сумського об'єднання телебачення і радіомовлення Віктор Скакун свій виступ закінчив віршем із присвятою І. Багряному* (О. Шугай).

ПРИСВЯТИ́ТИ *див.* **присвя́чувати.**

ПРИСВЯТИ́ТИСЯ *див.* **присвя́чуватися.**

ПРИСВЯ́ТНИ́Й, я́тна́, я́тне́. Стос. до присвяти (у 1 знач.). *В цей вирішальний момент я несподівано для себе згадую присвятний напис, видрукований на клявірі* [клавірі] *симфонії* (В. Домонтович).

ПРИ́СВЯТОК, тку, *ч.*, *розм.* Невелике свято. *Одначе Матвій вибрав-таки вгодну хвилю, був якийсь присвяток, намостив драбиняка горохвянкою, запріг коняти, окутав Володька кожухом і поїхали до церкви* (У. Самчук); *Вона була дуже богомільною, не пропускала ні неділі, ні присвятку, і всю Божу службу в церкві вистоювала на колінах* (Б. Харчук); *Народилася дочка Соломії Троцюк .. на другий день по святі чи присвятку Семена, 15 вересня 1925 року від Різдва Христового за новим, як у селі казали, польським стилем* (В. Лис); *Тут немає в нас ні свят, ні присвятків* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИСВЯ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присвяти́ти.** *До історичних творів, присвячених Руїні й Дорошенкові, належить насамперед Шевченків вірш "Заступила чорна хмара та білую хмару"* (Леся Українка); *Останній день семінару .. був присвячений екскурсіям по Києву* (О. Шугай); *— Сьогоднішній випуск нашої програми буде цілком присвячений творчості популярної ірландської музичної групи* (С. Жадан); // **присвя́чено,** *безос. пред.* *— Я казав: чи ви та жінка, якій присвячено Другу симфонію Шиманівського?..* (В. Домонтович); *У двох невеличких кімнатках зберігались документи, які стосувалися історії коледжу, його кращих випускників. Таумі Ремпбелл там було присвячено окрему теку* (В. Лис).

◊ **(1) Присвя́чений па́м'яті** *чиїй* — зроблений, улаштований на честь того, хто вже помер. *Спішу поділитися з Вами звісткою: цензура випустила врешті альманах, присвячений пам'яті Куліша* (М. Коцюбинський); *У клубі письменників були поети із Києва Станіслав Зінчук і Володимир Забаштанський. Вечір присвячений пам'яті Максима Рильського* (М. Василенко).

ПРИСВЯ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присвяти́ти.** *Моє присвячення на службу Богові — це даремна офіра .. І я думаю — навіщо я витратив кращі роки на науку?* (М. Івченко); *Ім'я людини в старовину було не простою формальністю, а символом і присвяченням тому чи тому богові-покровителю* (І. Білик).

ПРИСВЯ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присвя́чувати.** *Служіння іншим, присвячування їм свого життя, відмова від комфорту, сну, вільного часу, розвитку власних інтересів — така позиція прекрасна лише тоді, коли випливає зі свідомого, вільного вибору, а не як повинність* (із журн.).

ПРИСВЯ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСВЯТИ́ТИ,** ячу́, я́тиш, *док.*, *що.* 1. Призначати, адресувати комусь або чомусь що-небудь (музику, твір мистецтва і т. ін.). *Якось під час зустрічі Павло похвалився їй, що один сонет у своїй збірці присвячує їй, щоправда, зашифрувавши ім'я її ініціалами* (А. Головко); *Заради любові вмирають, їй присвячують геніальну музику, полотна, вірші, романи!* (Дара Корній); *Я готовий їй* [Марії] *присвятити кожен вірш і кожну поему* (С. Процюк).

2. *кому, чому.* Витрачати на кого-, що-небудь (про час, життя і т. ін.); приділяти (у 1 знач.). *Івга .. далеко не ввесь день присвячувала доні* (Л. Яновська); *Дядько вже багато років як відійшов від справ наукового товариства і все більше часу присвячував духовній практиці* (Любко Дереш); *Ціле життя своє присвятив* [М. В. Лисенко] *збиранню української народної пісні* (О. Довженко); *Більш як пів віку, майже сімдесят літ свого життя, присвятили вони* [брати] *селекційній роботі* (В. Чемерис); // *у сполуч. зі сл.* с е б е. Повністю віддаватися кому-, чому-небудь. *У неї немає особистого життя, вона всю себе присвячує хворим* (А. Кокотюха); *Мої мрії, якби на них міг подивитися сторонній, мабуть, були б схожими на марення шизофреніка, який присвячує себе світові своєї розбурханої уяви* (А. Дністровий); *Почавши своє життя як дрібний канцелярський службовець, Іван Карпович* [Тобілевич] *рішуче порвав з чиновницькою роботою і присвятив себе українському народному театрові* (М. Рильський); *— Якби я могла присвятити всю себе дітям, то була б найщасливішою жінкою в світі* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИСВЯ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИСВЯТИ́ТИСЯ,** ячу́ся, я́тишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Призначатися, адресуватися комусь або чомусь (перев. про твір літератури або мистецтва). *Чи не через те цензура так прикро доглядалася, що збірник присвячувався Кулішеві?* (Панас Мирний); *Все, що думав зараз Черниш, якось неминуче пов'язувалося з Ясногорською, все, що він робив, уже мовби присвячувалося їй* (О. Гончар); *Ще в шістдесятих роках і пізніше у Києві (як і по всій Україні) ходило чимало в'їдливих епіграм по руках. Особливо дошкульними були ті, що присвячувалися поету Бажану* (В. Чемерис); // Приділяти певне місце кому-, чому-небудь (у розповіді, літературному творі і т. ін.). *Заняття художніми ремеслами регульовано надзвичайно суворо. У "Книзі єпарха" тільки майстрам золотих справ, скажімо, присвячувалося дванадцять параграфів* (П. Загребельний); *Фельдкурат завів дружню розмову зі Швейком .. Частина цієї бесіди присвячувалась особистому ставленню фельдкурата до жінок і до карт* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *тільки недок.* Пас. до **присвя́чувати** 2. *Три години присвячувалось гаптуванню. Вона вишивала золотою ниткою край квадратної червоної тканини з килим завширшки* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

3. Повністю віддаватися чому-небудь. *Ми ж із повним правом могли б казати: "Якщо ти присвячуєшся філософії, то добре"* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Мені здається, що мені треба присвятитися виключно науці, бо белетриста з мене не може вийти* (А. Кримський); *Професор Горецький пророкував Юліанові кар'єру світового вченого, з огляду на його невтомність йому радили присвятитися літературній праці і йти стопами Франка* (Р. Андріяшик); *Якщо в першому періоді літературної біографії* [Івана Багряного] *були арешти, тюрми, заслання й поневіряння, то вже в еміграції всі свої сили віддавав політиці. Він не мав змоги цілковито присвятитися літературі* (О. Шугай).

4. *тільки док., рел.* Стати святим. *Сухобрус свої сни вважав за милость Божу й думав, що то він вже присвятився* (І. Нечуй-Левицький); *— От я* [Лисичка] *поспішала, .. Щоб ти* [Півник] *сповідався та й запричастився, Щоби ти по смерті в небі присвятився* (І. Франко); *— Не раз уже помічав я, брате Пуччо, що ти одного прагнеш — присвятитися, тільки ж ідеш ти до свого, здається мені, дуже довгим шляхом, а є ж і другий шлях, коротший, що добре знає Папа і його найвище прелатство* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *перен., розм.* Перестати жити, померти. *— Бачте, — кажу, — яка з вас сусіда? Через огород живете, та й не знаєте, що я ген у ту неділю трохи не присвятилася. Якби не баба Безносиха, то я б і на той світ, до святого престолу* (Л. Яновська).

ПРИСЕ́РБИТИСЯ, блюся, бишся; *мн.* присе́рбляться; *док., діал.* Прихилитися, привернутися до кого-небудь. *Так вона до його* [нього] *прикинулась, так присербилась, що й світ йому весь зав'язала* (Марко Вовчок).

ПРИСИ́ВІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **приси́віти.** *Скряга, високий, з хмурим поглядом, вже немолодий козак з довгими, трохи присивілими вусами* (І. Кочерга); *Ще нижче опустив Діоген свою присивілу голову* (І. Сенченко); *У нас, на човні, він — Василь Микитович Дума .. Присивілий. Лобатий. Вилицюватий* (В. Логвиненко).

ПРИСИ́ВІТИ, и́вію, и́вієш, *док.* Трохи посивіти, почати сивіти. *І присивіла з того часу її* [матері] *голова* (Є. Гуцало).

ПРИСИЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присила́ти.** *Перські царі намагалися не втручатися у внутрішні справи храмів, але вимагали податей і присилання рабів для царського господарства* (з навч. літ.).

ПРИСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИСЛА́ТИ,** ишлю́, ишле́ш; *мн.* пришлю́ть; *док.* 1. *що.* Відправляти що-небудь поштою, кур'єром і т. ін.; слати *(див.* **сла́ти**[1] 2). *Вони казали, що будуть присилати мені сюди гроші і матеріали для друкування в Галичині* (Леся Українка); *Я зауважив, що моє самопочуття покращується, коли їм сиру смородину, перекручену з цукром, мені її присилала мати в посилках* (В. Рубан); *Мені присилають подарунки і подяки* (С. Андрухович); *— Ти знаєш свою адресу, Франсіско? Куди тобі написати листа і прислати фотографії? .. — Адреса... Десять кварталів від кафе "Мавпи" на південь і пів кварталу на схід...* (Ю. Покальчук); // Передавати на певну відстань повідомлення, фотографії, пісні і т. ін. якими-небудь засобами зв'язку (мобільний зв'язок, інтернет тощо). *Камера в онлайн-режимі може відразу ж присилати на будь-який номер фотографію порушника. Спрацьовує датчик руху* (з газ.); *Забринів телефон. Моя компанія мобільного зв'язку прислала мені текстове повідомлення* (С. Пиркало); // Передавати щось ким-небудь, через кого-небудь. *— Зайдіть лишень, — кажу, — то я небожатам якого гостинця дам. Скажете: тітка прислала* (Марко Вовчок); *Вдячний комітет прислав їй особисту подяку* (Н. Кобринська).

2. *кого, що.* Направляти кого-, що-небудь кудись, із певною метою. *— Лікаря ми будемо присилати час від часу. Оксен обіцяв, а ти його знаєш* (Григорій Тютюнник); *— Нас громада прислала... ми громаді служимо...* (Панас Мирний); *— Негайно пришліть мені машину. Бажано з сержантом Голубеєм* (О. Чорногуз); *Отаман повстанської Дніпровської дивізії Зелений, який саме подався до Кам'янця на зустріч з Петлюрою, прислав замість себе командира їхнього 2-го полку Василя Дякова* (В. Шкляр); // *за ким.* Виклика́ти когось куди-небудь через когось. [Д о м а х а:] *Я піду до паламарші* [паламарки], *— чогось присилала за мною* (І. Карпенко-Карий); *Мокрицький звик, що його маестро може прислати за ним і о другій годині ночі* (О. Іваненко); // Направляючи когось куди-небудь, призначати на якусь посаду. *І досі пам'ятаю вчителів. Маланюк учив малювання і співів. Добрий був учитель, не піддавався полякам. Сталіністи замордували його. У сорок шостому ввели йому у в'язниці якийсь укол. Помер неборака. До школи нам присилали, здебільшого, поляків* (М. Андрусяк); *Відділ народної освіти прислав у село завзятого учителя, який недарма отримував щомісяця тридцять фунтів жита* (М. Стельмах).

Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.) див.* **сла́ти**[1]**.**

◇ **Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми,** *заст.* **люде́й)** *див.* **засила́ти.**

ПРИСИЛА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИСЛА́ТИСЯ,** ишлю́ся, ишле́шся; *мн.* пришлю́ться; *док.* 1. *розм.* Те саме, що **засила́тися** 2. *Ой хоч сватай, хоч не сватай, Та хоч присилайся, А щоб слава не пропала, Що рік ти кохався* (з народної пісні); [Я в д о х а:] *Торік Шелихвон двічі присилався, батько мало не вигнали сватів з хати* (М. Кропивницький); *Мартуччо хотів притьмом її сватати і прислався до вітця її, та той одказав, що не оддасть дочки за убогого* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *тільки недок.* Пас. до **присила́ти.** *Дарунки від царя привіз Михайлов такі, що й з послами ніколи не присилаються* (П. Загребельний); *Одкрилися нові місця з великою платою, і на ті посади присилались то безбороді, то в моху учені хлопці, а який-небудь голений тридцятилітній служака обходився* (Панас Мирний); *У Київській державі митрополити присилались звичайно з Греції константинопольськими патріархами і приймались київськими князями* (з рел.-церк. літ.).

ПРИСИЛА́Ч, а́, *ч., рідко.* Той, хто присилає, передає що-небудь. *Це вже втретє вона одержувала отак квіти .. Ну, та про перші два вона хоч думати щось могла, могла хоч щось приблизно здогадуватись за присилачів, вибираючи з-поміж тодішніх своїх знайомих* (В. Підмогильний).

ПРИСИ́ЛЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **приси́лити**[1]**.** *Чорний худий пес, що був недалеко хати присилений на мотузку, забрехав нараз завзято* (О. Кобилянська); // **приси́лено,** *безос. пред. Оподалік від машини грубий стовп в землі, а півперек того стовпа довга закована дрючина, до котрої присилено на обох кінцях по одному орчикові і по одній кінській упряжі* (І. Франко).

ПРИСИ́ЛИТИ[1] *див.* **присиляти.**

ПРИСИ́ЛИТИ[2]**,** лю, лиш, *док., що, рідко.* Те саме, що **поси́лити.** *На засіданні координаційно-методичної ради інституту ухвалено присилити роботу в напрямі селекції соняшнику на стійкість до вовчка* (із журн.); *Зміни, унесені до законодавства, вимагають від академічної спільноти університету присилити відповідальність кожного за якість освітньої та наукової діяльності* (з газ.).

ПРИСИ́ЛКА, и, *ж., рідко.* 1. Те саме, що **присила́ння, присла́ння.** *Просив би визначити мені якийсь термін для присилки рукопису* (М. Коцюбинський); *Карло зайшов надто далеко від власної держави..: ні підмоги, ні присилки людей чекати йому не доводилося...* (Г. Колісник).

2. Прислана кимось посилка, бандероль і т. ін. [Л а р и в о н:] *Всім відомо, скільки* [грошей] *прислав Єфрем за весь час. Всі давно на пальцях перелічили всі присилки...* (М. Кропивницький); *Ваш любий лист із присилкою зробив мені велику-велику втіху...* (А. Кримський); *Він і в Глухів часті присилки тестю робив, то пару огарів та журавлів, то діжечку патоки, то яблук ранніх, то воску кілька кругів, то гарнець вина полинного* (Ю. Мушкетик).

ПРИСИ́ЛУВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **приси́лувати.** *Мирний волів тиху роботу, неохоче взагалі виходячи на публічну арену, хіба присилуваний до того зовнішніми обставинами* (С. Єфремов); *Йшли вони за ворожими хоругвами не по власній вільній волі, а присилувані до того московським ярмом* (Б. Лепкий); — *Присилувана дружина замість щирої подруги — нерівноцінний обмін* (О. Авраменко, В. Авраменко); // **приси́лувано,** *безос. пред. Як її за нелюба присилувано піти — то було перше страшне її нещастя* (Б. Грінченко); — *Шкода і його, й себе заразом, бо маю ж узяти за нього гріх на свою душу, хоча мене й присилувано до цього гріха...* (І. Білик).

ПРИСИ́ЛУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **приси́лувати.** *Літературне діло в ті давні добрі часи робилось само по собі, без офіціяльного* [офіційного] *присилування* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Якщо ти одрізаний від світу.., лежиш на дні ями, маючи вдосталь пітьми для самотності, тоді без присилування уяви побачиш замерзлий простір і з туги вітру вгадаєш, з якою затятістю до всього живого він оббіловує степ, розпанахує ліси* (Є. Пашковський).

ПРИСИ́ЛУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що і без прям. дод., з інфін., розм.* Те саме, що **приму́сити** 1, 2. [І л ь к о:] *Бачите... я хотів у вас попитати, чи може мене батько або мати присилувати женитися з ким я не хочу?* (Б. Грінченко); *Невільника не пошлеш на Олімпійські ігри чи навіть на Малі Діонісії, хіба що присилуєш грати й співати для втіхи гостей* (І. Білик); — *Вже пів року не сиділа за піаніно. Не можу себе присилувати* (Дара Корній); *Він присилував свою думку і далі думав про поєдинок* (М. Коцюбинський).

ПРИСИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИСИ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що, діал.* Прив'язувати. *За широким поясом козаки носили пістолі й люльку, через плече — торбинку з харчами та кулями, а до пояса на ремінець присиляли ще й порошницю з порохом* (з наук.-попул. літ.); *Всіх в'язнів присилили Душ по десять до ярма* (І. Франко); — *Присиль добре човни, щоб вони не гупали весь час* (Ю. Логвин); *Скували йому* [багачу] *руки й ноги залізними путами, що коней путають, присилили до них ланцюг довгий* (Г. Пагутяк).

ПРИСИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приси́пати** 1. *Уступили у хату.., долівка пісочком присипана* (Панас Мирний); *Вона з дітьми мерщій подалась на тротуар, присипаний після метелиці* (В. Барка); *Усі спочатку відмовилися від солодощів .. А потім одна рука потягнулася до апетитного, присипаного цукровою пудрою крученика... Друга...* (Г. Вдовиченко); *Застогнали санітарні машини, продираючись крізь обвалля й вогонь; забігали, заметушилися люди, розбираючи гори уламків, визволяючи тих, хто задихався, присипаний, придушений, обпалений, засліплений* (А. Дімаров); * Образно. *Бджоли, не чуючи .. благального, трошечки присипаного усміхом голосу, працьовито, серйозно, завзято перелітають з одної квітки на другу* (В. Винниченко); *Розмова з шефом була густо присипана цукром і перцем* (Н. Рибак); // **приси́пано,** *безос. пред. Металевий дах присипано снігом* (М. Циба); — *Там на горбах, — показав* [Пекельник] *рукою на невидимі за гіллям саду поля, — в одному бліндажі кулемет присипано* (Є. Гуцало).

ПРИСИ́ПАНИК, а, *ч., діал.* Перепічка, присипана сиром. *В українській традиційній кухні вироби з прісного тіста мають назву відповідно до особливостей приготування: малай, плачинда, присипаник, ріп'яник, сколотяник* (з наук.-попул. літ.); *Присипаник виготовляють із пшеничного борошна у формі коржа, який присипають зверху сиром і запікають* (із журн.).

ПРИСИПА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **присипа́ти[1]**. *Покарання відбувалося на задньому дворі академії. Жодна з карних церемоній не проходила без присутності оного дидаскала. Він .. вимагав від пана екзекутора застосування вимочених в оцті шкіряних батогів та присипання битих спин сіллю та перцем* (В. Єшкілєв); *На ділянках водойм, де вилучення забруднених ґрунтів неможливе, фахівці рекомендують присипання донних відкладів шаром чистого піску, глини або сорбувального матеріалу завтовшки 15–30 см* (з навч. літ.); * Образно. *Любоччин каштановий кучерик, що вибився з-під косинки, госпітальні тапочки найменшого розміру, .. присипання золотавим пилком ластовиння з метеликових крил, — все це в Ігоревих очах .. набирало особливого значення* (М. Білкун).

ПРИСИПА́ННЯ[2], я, *с., рідко.* Дія за знач. **присипа́ти[2]**. *"Я ж через Ховрашкевича пропонував йому посаду свого заступника... Чи хоч передало воно? .. Йому ж тепер нічого не можна довіряти. Розляпає все, що знає і чого не знає. Ще цей маневр присипання викриє..."* (О. Чорногуз).

ПРИСИ́ПАТИ *див.* **присипа́ти[1]**.

ПРИСИПА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИСИ́ПАТИ,** плю, плеш; *мн.* приси́плють; *док.* 1. *що.* Покривати тонким шаром чого-небудь сипкого; посипа́ти (у 1 знач.). *Збивав я пальці й рани пилом, гарячим пилом присипав* (В. Сосюра); *Старий стоїть коло отари з ґирлиґою, в черевиках солдатських і в усіх своїх чабанських обладунках: пояс, а на поясі джермало* [щипчики] .. *і ріг баранячий з нафталіном — рани вівцям присипати* (О. Гончар); *Їх* [тістечка] *треба випікати в не дуже гарячій духовці .. За 20–25 хвилин Ви милуватиметеся на цю золотисто-коричневу красу і присипатимете її цукровою пудрою* (М. Матіос); *Від нестямного болю і втрати крові Ряжанка знепритомнів. Санчо присипав порізи порошком* (І. Білик); * Образно. *За вікном зима розгойдує голі дерева .. Сніг присипає надії* (Люко Дашвар); *І тоді, як старість присипала снігом його волосся на голові, вона не насмілилась доторкнуться до чорних великих вусів* (І. Нечуй-Левицький); // *безос.* — *Сорочки у дьоготь не вмасти, а коли трохи борошном присипле — то нічого, можна обтрусити* (О. Донченко); // Прикривати чим-небудь сипким; прикидати *(див.* **прикида́ти[1]**). *Я закрив ляду, натягав на неї зверху всякого мотлоху і навіть присипав трохи жужелицею* (Л. Смілянський); *Панотець розтирав свої звільнені кисті. Обережний Бойчук присипав землею кайдани і притрусив листям* (Д. Білий); // *кого.* Придушувати, привалювати чим-небудь сипким унаслідок обвалу, осипання і т. ін. *Один із Мендлевих закопів залляла вода, а другий завалився і присипав трьох робітників* (І. Франко); * У порівн. *Хвилини давили на мене, ніби присипали ґрунтом. Ніби Час сам вирішив мене живцем поховати під своєю вагою* (Любко Дереш); // *безос. Батька присипало в шахті* (Г. Пагутяк).

2. Спадати на землю, час від часу посилюючись (про дощ, сніг). *Цілу ніч дощ прав* [коней], *ще й тепер присипає* (Панас Мирний).

◊ **Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом** <*рідше* **Си́пати по́піл на го́лову**> *див.* **посипа́ти.**

ПРИСИПА́ТИ[2] *див.* **присипля́ти.**

ПРИСИ́ПАТИСЯ *див.* **присипа́тися.**

ПРИСИПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИСИ́ПАТИСЯ,** плюся, плешся; *мн.* приси́плються; *док.* 1. Покриватися тонким шаром чого-небудь сипкого. [Б а й д а:] *Що за картина! Князь Василь у рам'ї I попелом присипався смиренно... Ні, я лежачого не розтоптав би, Хоч ненавиджу варвара смертельно* (П. Куліш); * Образно. — *Не вдавайся у тугу, — каже Назар .. — А сам почав уже сивим волосом, як сніжком, присипатись* (Марко Вовчок).

2. *тільки недок.* Пас. до **присипа́ти**[1] 1. *У чотири полумиски наливалося кисле молоко впереміш із грудками сиру, а згори присипалося січеним кропом* (М. Дочинець); *Найпоширеніший тип житла дулібів — невеликі квадратні напівземлянки із двосхилим дахом, укритим соломою або очеретом, які присипалися шаром землі* (з наук. літ.).

ПРИ́СИ́ПКА, и, *ж.* Порошкоподібна речовина для посипання чого-небудь. *Я розрізав на шматочки марлю, вийняв із шафки присипку на рани й вернувся до ліжка* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); * Образно. *Негативні почуття цього дня були різнохарактерні й різнокаліберні, проте — дрібні. Були солоною й гіркою приправою, присипкою до вражень небуденних і навіть яскравих* (Олекса Ізарський).

ПРИСИПЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присипля́ти.** *Замикав* [поселян] *я в куну .. за те, що їли перед причастям чи вживали перед службою горілку, за присипляння маковим відваром дітей .. — усього не перелічити* (Валерій Шевчук).

ПРИСИПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПРИСИПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИСПА́ТИ,** плю́, пи́ш; *мн.* приспля́ть; *док.* 1. *кого.* Виклика́ти сон у когось, примушувати спати кого-небудь. *Людей присипає .. ніченька тиха* (Ю. Федькович); *Ще одна ніч. Дочку присипляє книжка .. Налітайся досхочу у снах у сріблястому зблиску і Маленького Принца серед зір відшукай* (І. Калинець); *Хороший літній ранок у лісі приспав молоду жінку. Спала вона в машині, якось умостившись на задньому сидінні* (Іван Ле); — *Насилу свій кагал приспав, тепер можна й рушати, — квапився Охрім* (Григорій Тютюнник); // Заколисуючи або співаючи колискову пісню, навівати сон (на дитину). — *Де хатонька теплесенька, Де дитина малесенька, Туди підем ночувати I дитинку колихати. Там ми будем спочивати I дитинку присипляти* (з народної пісні); *По низеньких хатках, у нужді та латках Присипляла нею* [піснею] *сина кріпачка!* (Панас Мирний); *Джек згадав колискову, .. якою мама присипляла його колись, погасивши світло в дитячій кімнатці* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); — *Я тебе нагодувала I сповила і приспала; Колишу тебе й співаю: Спи, дитино! Баю, баю!* (Я. Щоголів); // Виклика́ти стан, схожий на сон, за допомогою гіпнозу або наркотиків. * Образно. *Новітні утопісти присипляють своїх героїв, наводять на їх* [них] *летаргію, гіпноз, і тоді вже .. весь .. катехизис питань та відповідей просто сниться тим героям* (Леся Українка).

2. *що, перен.* Виклика́ти, спричинювати забуття чого-небудь реального. *Христя сіла на порозі, приклонилась головою до одвірка. Тихий спокій ночі колише її, присипляє думки в голові, жалощі й радощі в серці...* (Панас Мирний); *Хвиля безвольності підхопила* [Кореня].., *а над ним у якомусь чаклунському ритмі лунали зловісні слова, присипляючи тяму* (О. Бердник); *I до чого ж нині важка голова! Не встиг, видно, видатний хірург приспати пригаданого й передуманого протягом ночі* (Ю. Шовкопляс); // Заспокоювати, угамовувати, робити безмовним, заціпенілим. *У відчинене вікно доносились з вулиці то кроки людей, то гуркотіння повозки. То, зненацька, все стихало, немов смерть пройшла поблизу й приспала місто* (В. Підмогильний); // Послаблювати силу вияву якого-небудь почуття, переживання і т. ін., робити їх менш відчутними. *Прийшла втома, безсилля і запізніле відчуття трагедії. Приходить новий сніг і присипляє всі наші страждання* (І. Жиленко); *Монотонні співи священнослужителів, відповіді зібраного в церкві люду, гармонійна вібрація шибок, рев органа .. присипляли її* [Есмеральди] *пам'ять, її уяву, її скорботу* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); [К и л и н а:] *I нащо я Жені виявила своє горе, краще було б придавити, приспати!..* (М. Кропивницький); *Ні поля, ні гаї, Ні пташки щебетливі Не приспали мої Суми — болі вразливі* (Б. Грінченко); *Ішов* [Степан] *і співав, щоб додати собі бадьорості і щоб заглушити страх, який так і не змогла до кінця приспати горілка* (В. Гжицький).

3. *кого і без прям. дод., перен.* Робити бездіяльним, інертним; утримувати від активної дії, діяльності, заняття і т. ін. *Які це наївні, старенькі, заяложені слова! Тисячі років одні люди присипляють ними других, щоб ті не брикались і давали доїти себе* (В. Винниченко); *Вона повільно стала потопати в підступному піску. Це не скидалося на зав'язання у болоті .. Навпаки, наче присипляє, хочеться перестати противитися і закрити очі* (І. Карпа).

4. *кого, що, перен.* Обманом, хитрощами змушувати кого-небудь забути про обережність, створювати ілюзію спокою, безпечності. *Скільки разів приходив* [Олекса] *додому.., але ніколи не помітив слідів засідки на себе. Цілком все ж не довірявся, бо міг думати, що це пан лише присипляє чуйність* (Г. Хоткевич); — *Треба і його* [магната] *добре приспати удаваною покорою* (З. Тулуб); — *Пане гетьмане, дурить тебе шляхта! — кричав полковник Пушкар, — хочуть приспати, доки стягнуть армію* (П. Панч); *Отож, усе вже було готове, слід було тільки тихенько посидіти в лісі й приспати ворога, створити ілюзію, що ніякої небезпеки поблизу нема, можете, мовляв, панове, спати і жити спокійно...* (В. Земляк).

5. *перев. док., кого, розм.* Задавлювати, задушувати ненароком під час сну. * Образно. *Думи мої, думи мої. Лихо мені з вами! .. Чом вас лихо не приспало, Як свою дитину* (Т. Шевченко); // Умертвити, убити. *Он, вивернувся* [Загнибіда], *як кабан, вередує .. Коли б не гріх, приспав би тебе — довіку не підвівся!* (Панас Мирний).

(1) Присипля́ти (*рідше* **усипля́ти) / приспа́ти** (*рідше* **усипи́ти) пи́льність (ува́гу)** *чию* — обманом, хитрощами і т. ін. не давати змоги комусь розібратися в чому-небудь. *Такий іще мав* [Олекса] *прийом боротьби. Ходить-ходить, взявши за руки, ніби все пробує повалити, та ніяк не повалить. Усипляє увагу противника, наводить його на горбик, а сам стає на похилості* (Г. Хоткевич); *Там вони вже й вечеряли смачненько, і милувалися гарненько, і сміялися досхочу, що так просто присипляли пильність сусідів* (І. Сочивець); *Вільгота відступає, відступає, стежить за кожним рухом тих, хто намагається обійти його ззаду чи збоку, присипляє їхню увагу* (Є. Гуцало); *Пауло подався до хлопця. — Кажи, — усміхнувся привітно. Знав, як приспати увагу жертви* (Люко Дашвар).

ПРИСИПНИ́Й[1], а́, е́. 1. Утворений присипанням (*див.* **присипа́ння**[1]). *Поточний середній ремонт автомобільної дороги загального користування місцевого значення передбачає влаштування присипних узбіч* (з навч. літ.); *Під час установлення дорожніх знаків на присипних бермах автомобільної дороги потрібно додатково враховувати їх улаштування за проєктними даними* (з мови документів).

2. Яким присипають *(див.* **присипа́ти**¹1) що-небудь. *Щебінь використовують на будівництві доріг і тротуарів як присипний матеріал* (із журн.).

ПРИСИПНИ́Й², á, é, *рідко.* Який викликає сон, дрімоту. *Виписувати в амбулаторії ефір для наркозу, кетамін та інші присипні речовини заборонено* (із журн.); // Признач. для присипання *(див.* **присипа́ння²**). *Атрибутами Гіпноса, бога сну, вважалися присипний жезл, мак і ріг зі снодійними соками* (з навч. літ.).

ПРИСИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присиса́ти** і **присиса́тися.** *Величину присисання повітря в систему циркуляції охолоджувального агента визначають під час роботи установки стабілізації газового конденсату* (з наук.-техн. літ.); *Язик, імовірно, виконує допоміжну роль під час присисання міноги до тіла жертви або іншого предмета* (з наук.-попул. літ.).

ПРИСИСА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРИССА́ТИ,** ссý, ссéш, *док., кого, що* і *без прям. дод.* Те саме, що **присмо́ктувати** 1, 2. — *Хрестареві кручі погані безодні, вже не одного чоловіка приссали до дна* (Ю. Федькович); // *безос. Став виходить із води, — так ні: так його і приссало, і ноги не витягне з болота* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСИСА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.,* **ПРИССА́ТИСЯ,** ссýся, ссéшся, *док.* Те саме, що **присмо́ктуватися.** *Коли його* [спрута] *витягали, він обвивав лапами руку, присисався до неї і жер нас розлюченим оком* (М. Коцюбинський); *На призьбі коло Миколиної хати вигрівається кітка. Троє котенят приссалося до її грудей* (А. Крушельницький); *Княгиня .. витягла сина з колиски, поклала в пелену й заходилась годувати. Ще кілька разів ображено хлипнувши, маля приссалося й замовкло* (І. Білик); *Я приссався до гарної бібліотеки .. і так далеко зачитувався в красному письменстві, в німецькому і російському, що майже нерадо заглядав до римського .. права* (Марко Черемшина); * Образно. *Знемігся я життям, грізний опир одчаю Приссався до душі, як той страшний поліп* (П. Карманський).

ПРИ́СИСЕНЬ *див.* **при́сисні.**

ПРИСИСНИ́Й, á, é. Стос. до присисання. *На голівці стьожкових є органи прикріплення (гачки, присоски або присисні щілини)* (з навч. літ.).

ПРИ́СИСНІ, ів, *мн. (одн.* **при́сисень,** сня, *ч.).* Спільна назва двох класів паразитичних плоских червів. *Печінковий присисень є збудником одного з поширених в Україні, особливо на території Полісся, захворювань тварин — фасціольозу* (з наук. літ.); *Яйця без шкаралупи можуть нести хворі птахи. Збудники захворювання — присисні* (з газ.).

△ **(1) Дигенети́чні при́сисні** — клас паразитичних плоских червів, що мають два присоски (ротовий і черевний) і характеризуються прямим циклом розвитку (без участі проміжного хазяїна). *Міцні присоски мають дигенетичні присисні, які паразитують у кишковому тракті, а в тих, що локалізуються в порожнині тіла чи кров'яному руслі, присоски або недорозвинені, або зовсім відсутні* (з наук.-попул. літ.); *Статевозрілий присисень паразитує в кишечнику чайки. Яйця паразита попадають у воду, із них вилуплюються личинки партеногенетичного покоління дигенетичних присиснів* (з навч. літ.); **(2) Моногенети́чні при́сисні** — клас паразитичних плоских червів, що мають прикріпний диск і характеризуються прямим циклом розвитку (без чергування поколінь та зміни хазяїв). *Моногенетичні присисні живляться слизом та епітеліальними тканинами хазяїна або його кров'ю* (з наук.-попул. літ.); *Тіло моногенетичних присиснів, переважно витягнуте в довжину, має два відділи: власне тулуб і апарат прикріплення* (з навч. літ.).

ПРИСИХА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРИСО́ХНУТИ,** ну, неш, *рідко* **ПРИСО́ХТИ,** хну, хнеш, *діал.* **ПРИСХНУ́ТИ,** нý, нéш; *мин. ч.* присóх, ла, ло *і* присóхнув, нула, ло; *док.* 1. Починати сохнути (у 1 знач.), підсихати (у 1 знач.). *Зроблені на стовбурах зарубки присихали .. й чорніли, зливаючися з пейзажем* (О. Забужко); *М'ясо, коли присихає, можна поливати яблучним соком* (С. Пиркало); *Зерно коли присохне, перемелеться — мука як сонце* (К. Гордієнко); *Соняшник трохи прив'яв і присох* (Н. Бічуя); // *розм.* Починати гоїтися, затягуватися (у 6 знач.) (про рану, виразку). — *Сапери! Кухарі! Хіміки! Топографи... По всьому табору їх вигукують, сортують .. І чим швидше заживають, присихають на їх* [них] *рани — тим частіше цим людом цікавляться* (О. Гончар); *Алессандро поволі видужував. Рани присохли, струпились. Їжа, хоч і погана, повертала сили* (О. Бердник); — *На рану, як не надто велика, прикладіть просто землі, замісивши її перше слиною у себе на долоні, то й присохне рана* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); // *перен., розм.* Ставати худим, виснаженим (про обличчя, тіло). *Обличчя дівчини присохло від горя.*

2. *перев. до чого.* Засихаючи, прилипати, приставати до чого-небудь. *Тканина присохла до напухлих рубців, завдаючи йому нестерпного болю* (З. Тулуб); *На коліні присох шматочок глини, і Зеленцов старанно почав вишкрібати його нігтем* (В. Кучер); *Тепер можна було перев'язати рану; на щастя, .. вона була досить легка: вістря шпаги ковзнуло вздовж ребра, сорочка одразу ж присохла до рани* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); * Образно. *Відновлюю по пам'яті малюнок: лужок, калюжа, стежка, лепеха, води і сонця теплий поцілунок, до щік лускою світло присиха...* (П. Мовчан); // *до кого, перен.* Залишатися де-небудь, у когось, переходити до когось у власність. *Він був тоді солтисом, розпивав з поліцаями пиво, і все наше присихало кожний раз до багачиків...* (П. Козланюк).

3. *перев. док., до кого, перен.* Відчуваючи симпатію, прив'язуватися до кого-небудь, дуже любити когось. *За те хороше, людяне, що давав йому Сеспель, він непомітно присох до нього серцем* (Ю. Збанацький); — *Катря не дурна — знала, кого причарувати! От Василь і присох серцем до неї...* (В. Малик).

◊ **Живі́т присóх до спи́ни (до хребта́)** *див.* **живі́т; (1) Присóхне, як на собáці** *на кому і без дод.:* а) *(перев. безос.)* загоїться, зникне (про виразки, хвороби і т. ін.); одужає хтось. — *А що, Варко, полегшало тобі? — Та присохне, як на собаці* (Панас Мирний); б) не набуде розголосу, забудеться (про щось неприємне). *Сумна повернула додому Маланка й нікому не похвалилась, що бачила й чула. Нехай вже воно присохне на ній, як на собаці* (М. Коцюбинський); *Він подумав, що ніхто не бачив, ніхто не знає і все присохне, як на собаці* (С. Чорнобривець); **(2) Присóхнути на язиці́** — залишитися невисловленим (про слова, думки і т. ін.). *Міг би сказати Порфир, як матір не слухався, з двійок не вилазив, як тинявся цілими днями по пристанях, що аж у порт його занесло... Міг би, міг, одначе відповідь чомусь так і присохла на язиці* (О. Гончар); **Язи́к [як (мов, ні́би** *і т. ін.)*] **приріс (приста́в, присóх) до піднебі́ння (у рóті)** *див.* **язи́к.**

ПРИСІ́В, у, *ч.* Те, що присіяне, посіяне додатково до чого-небудь. *Гарний урожай одержано з присіву огірків* (з газ.).

ПРИСІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присіва́ти** 1. *Присівання озимої пшениці.*

ПРИСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПРИСІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПРИСІ́ЯТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Сіяти що-небудь на додаток до того, що вже посіяне. *Посіяли трішки — та й страшно: Чи зійде?.. чи ще присівати?* (І. Франко); *Присіяв* [дідок] *і гречки ланок, Усе погоріло, пропало* (І. Манжура); *Наприкінці серпня ми висіємо гірчицю навколо кущів томату, а після збирання врожаю до гірчиці можна присіяти й вівсяну суміш* (з газ.).

2. *діал.* Сіяти, засівати. *Посіяти конопельки Обіщався* [кум]. *Як сіяв, присівав, Присіваючи, казав* (П. Чубинський).

3. *розм.* Злегка сіяти (у 7 знач.), засипаючи, покриваючи що-небудь (про густий, дрібний дощ, сніг і т. ін.). *Присіває дощик.*

ПРИСІ́ВОК, вку, *ч.* 1. *діал.* Невелика ділянка землі, засіяна чим-небудь. *Навіщо дітей на чужу ниву посилати, як у батьків є свій присівок?* (Л. Яновська); *До холодцю втер* [Юрчик] *свіжого хрону з присівку, вибрав квашених огірків і маринованої сливи, засмажив яєчню* (Р. Андріяшик).

2. *заст.* Додаток до грошової плати наймита у формі врожаю, який він збирає з ділянки землі, що надає йому для цього господар. *Ой, пив же я в понеділок сам, Пропив же я весь присівок сам. Сам п'ю, сам гуляю, Сам стелюся, сам лягаю, сам* (з народної пісні); *На присівок дав му* [йому] *пів десятини* (Сл. Б. Грінченка); *Зажурилася і Оксана: як же їй перебути з дітьми? На які тільки частки не дробила свій убогий присівок, усе виходило на одне: не перезимує вона* (М. Стельмах).

ПРИ́СІД, у, *ч.*, *рідко.* Те саме, що **присіда́ння.** *Якщо присід виконувати правильно, він тонізує м'язи* (з газ.).

○ **(1) За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід>,** *у знач. присл.:* а) одночасно, разом. *За одним присідом вечеря з обідом* (прислів'я); б) відразу, не встаючи. *Пішов* [В. Стефаник] *прямо до редакції, сказав дати паперу і за одним присідом написав свій "Підпис"* (Л. Письменна); *"Інопланетяни, — думав Мирон, спостерігаючи, з яким відсторонено-байдужим виглядом .. виходять з іномарок юні гуманоїди .. — Та вони за один присід програють бюджет трьох фільмів!"* (Г. Тарасюк); *Міг* [урядник] *за присід випити відро пива* (М. Дочинець).

ПРИСІДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присіда́ти** 1, 2. *Підхопилися ми й почали робити різні вправи .. Та щось ті присідання й вимахування мало допомагають. Наче ще холодніше стає* (В. Нестайко); *Щоб не задрімати, я скочив з ліжка і зробив кілька присідань* (І. Роздобудько); *Чарлі сів на пісок біля мене. Сідав він поволі, скуто, ніби намацуючи місце у повітрі, а під кінець присідання просто падав на землю* (Любко Дереш).

ПРИСІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИСІ́СТИ,** ся́ду, ся́деш, *док.* 1. Згинаючи ноги в колінах, опускатися до землі. *Замфір присідає під кущем, обережно, з любістю розгортає листя* (М. Коцюбинський); *Коли якогось схову не знаходив поблизу, тоді юнак просто присідав до землі і зіщулювався* (В. Фіялко); *Ґабріель, здається, щоранку бігає і робить якісь складні гімнастичні вправи, а потім .. качає прес, присідає і віджимається* (С. Андрухович); *Ми з Левадихою шусть у коноплі та й присіли* (І. Нечуй-Левицький); *Ягід було так рясно, що він аж руками сплеснув і присів перед кущем навпочіпки* (Григорій Тютюнник); // Вітаючись, дякуючи і т. ін., на якусь мить опускати корпус, трохи згинаючи ноги в колінах; робити реверанс. *Бруклі .. вклоняється, присідаючи, і виходить, зоставивши двері непричинені* (Леся Українка); *На відміну від свого батька, трактирникові сини вклонялися гостям набагато стриманіше, а його дружина .. присідала в незграбних реверансах* (О. Авраменко); *Вона не вклонилась, а злегенька, ледь помітно присіла і вийшла* (В. Шкляр); // Згинати ноги в колінах під час ходи, бігу і т. ін. *Вони* [вовки] *неначе змовились: один ліг в ярку догори черевом, а другий, крадучись та присідаючи до землі, обминув теля ззаду і погнав його на ярок* (М. Коцюбинський); *Мотря й Ілько пильно слідкували за Андрієм, який, то присідаючи, то ледве ступаючи, наближався до льоху* (В. Винниченко); // Опускатися на землю від слабкості, утрати свідомості і т. ін. *Мене зраджують сили, і я тихо присідаю на землю* (І. Микитенко); *Юра Бариляк присідає під якимсь деревом у рові. Він дуже втомлений* (О. Лисяк); *Тарас присів під стовбуром, заплющив очі. Серце озвалось болем, ніби йому на щось жалілося...* (Василь Шевчук); // *тільки 3 ос., перен.* Ставати або здаватися нижчим (про будівлю, рослини і т. ін.); осідати (у 2 знач.). *Козацькі коні .. вихорем* [вихором] *понесли .. козаків від Бахчисарайської брами на північ. Блакитні гори, що стіною піднімалися за Бахчисараєм на півдні, почали присідати і неначе поринали у землю* (А. Кащенко); *Він, майдан, — зелене поле, моріжок, — то присідав, то знову здіймався перед її очима, а вона все йшла* (Б. Харчук); *Сама хата, колись висока, тепер понижчала, присіла* (Панас Мирний); *Матвієві кожна деревина, кожний кущик і горбочок були знайомі. Тільки все якесь менше, неначе постарілося, присіло за дванадцять літ* (Мирослав Ірчан); *Низько комірчина присіла до землі* (Ю. Мушкетик).

2. Сідати ненадовго, на якийсь час. *Тимко присідає на купу сухого бур'яну, згорнувши на грудях руки, дивиться замріяно на вогонь* (Григорій Тютюнник); *Віктор то стояв, то присідав на надто вже тендітний чемоданчик під стіною біля вішака* (Олекса Ізарський); *Там* [у млині] *нікого не було — і Остап з Соломією присіли на мішках* (М. Коцюбинський); *Я бачу: кущисті ласкавці, і Леся, гортензії садячи, на хвильку присіла на лавці — їй пишеться в рідному Гадячі* (Д. Білоус); * Образно. *По світлиці лазили сновидами сум і нудьга .. Присідали на порозі, нишпорили під припічком* (І. Керницький); // Сідати біля кого-, чого-небудь, поруч із кимось, чимось ненадовго, на якийсь час. *На накривалі лежить Ґаран. Василь присідає поруч нього* (О. Лисяк); *Мама присіла до моєї постелі й почала гладити своєю білою рукою мою голову й обличчя* (Панас Мирний); *— А ви все ж таки художник.., — сказав він і присів поряд зі мною* (О. Донченко); *Я присів скраєчку біля неї* [матері] *— Гострий біль протяв мене, мов ніж: Страшно ждати немочі своєї, А коли приходить — ще страшніш* (І. Гнатюк); // *перев. док., з інфін.* Сідаючи, братися за яку-небудь роботу, справу. *Настя допомогла матері прибрати з столу і присіла біля хати гаптувати гаманець Сагайдачному* (З. Тулуб); *Я погодував із свого казанка сиву-пресиву бабусю з онуком і знову присів дописувати тобі листівку* (В. Логвиненко); // Сидячи, відпочивати якийсь час. *Невесела дорога! Простують згорблені люди; дехто присідає перепочити, сил нема* (В. Барка); *Не присідаючи й на хвилину, цілий день буде вона* [пташка] *літати сюди-туди, щоб нагодувати ненажерливих ротатих діточок своїх* (Григорій Тютюнник); *Грицько, чи присів, чи ні — вже, дивись — опинився гін за двоє, скочив верхи на барана* (Панас Мирний); *Конюшому робітникові цілий день клопіт: іди сюди, принеси вуздечку, подай сідло, змасти коневі копита дьогтем... Одне слово — не присядь, бо ще й бичем огріє котрийсь межи плечі* (І. Білик).

3. *перев. док., перен., розм.* Ставати стриманішим, спокійнішим; угамовуватися, притихати. *Після материного "цить" дітки присіли, як квітки після дощу* (Грицько Григоренко).

4. *чим, рідко.* Покриватися, припадати (пилом, порохом і т. ін.). [Парубки і дівчата *(співають):*] *Біла постелька порохом присіла* (І. Франко).

5. *кого і без прям. дод., діал.* Нападати, насідати, накидатися на кого-небудь у великій кількості. *Як так будемо сидіти та й на Бога надіятися, то нас воші присядуть* (І. Франко); *Коні поскидали нашийники, бо мушня присіла* (І. Керницький).

6. *перев. док., на що, перен., розм.* Починати вживати що-небудь (перев. наркотичні, знеболювальні і т. ін. препарати). *Зустрів я його одутлувату .. фігуру, з відсутнім поглядом.., тобто людину, яка міцно присіла на синтетичні знеболювальні та транквілізатори* (О. Ульяненко); *— Донька начальника з бідності присіла на стимулятори?* (В. Єшкілєв); *Антон на мить замислився про те, чи знав його батько, що він присів на наркотики* (С. Талан); // Захоплюватися (у 2 знач.) чим-небудь понад міру. *Уся тогочасна Польща присіла на анімаційний серіал, американсько-бельгійський, про цих милих* [гномів] (Ю. Андрухович).

◊ **Біда́ обсіла (осіла, присіла** *і т. ін.) див.* **біда́[1]; Злидні обсіли (посіли, присіли, осіли,** *рідко* **опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють)** *див.* **злидні; (1) Присісти фа́лди,** *зах.:* а) наполегливо попрацювати. *Оля була переконана, що "мала" не дістане ніде двадцять п'ять злотих і повинна буде через те присісти фалди* (Ірина Вільде); б) примовкнути, прикусити язика. *У нас тепер тихо. Наші реформатори якось присіли фалди* (І. Франко).

ПРИ́СІДКА[1], и, *ж., заст.* Присядка. *Виконуючи танок "Коломийка", хлопці йдуть кругом дівчат звичайною присідкою* (з наук.-попул. літ.).

ПРИ́СІДКА[2], и, *ж., діал.* Попона поверх сідла. *Вишита золотом присідка.*

ПРИСІДЛА́ТИ *див.* **присі́длувати.**

ПРИСІ́ДЛУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИСІДЛА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого.* Притягувати сідло попругою. *Присідлують коня тільки після перевірки збруї на цілісність, справність усіх ременів, застібок і т. ін.* (з навч. літ.); *Важливо правильно присідлати коня, бо від цього залежить насамперед безпека людини й коня* (із журн.).

ПРИСІ́Й-БО *див.* **присі́й-бо́гу.**

ПРИСІ́Й-БО́ГУ, ПРИСІ́Й-БО, *виг., розм.* Те саме, що **їй-бо́гу.** *Як це вийшло: не ходив Рудий до тих чотирьох, а руденькі діточки пищать? .. Жодна з тих чотирьох не промовилася про те, де тих діточок узяли .. Вона, ряба Надька (їй-богу, присій-богу!), ще раніше засікла це в умі* (Василь Шевчук); *— Це ж воно, сатана, поводило-поводило мою снасть, а потім відчепилось — та й привіт! Не дурне-таки попалось, присій-бо. Зуміло вудку з-під самого носа вкрасти, а потім і з гачка зіслизло...* (Є. Гуцало).

ПРИСІ́КАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **присі́катися.** *Коли присікання господаря набрали агресивного характеру, Швейк скинув його зі сходів униз і почав оглядати верхні кімнати* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРИСІКА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **присіка́ти.** *Присікання верхівки дерева.*

ПРИСІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИСІ́КТИ́,** ічу́, іче́ш, *док., що, рідко.* Те саме, що **обсіка́ти** 1; обрубувати (у 1 знач.). *Улітку формують крону саджанців яблунь: присікають на верхівках, аби дерево розвивало бокові гілки* (із журн.); * Образно. *— Я перемінюся у пирій, Штефанику. Ти присічеш мене в одному місці, а я запущу коріння в іншому і тобі на злість зазеленію ще буйніше* (Ірина Вільде).

ПРИСІ́КАТИСЯ *див.* **присі́куватися.**

ПРИСІ́КТИ́ *див.* **присіка́ти.**

ПРИСІ́КУВАННЯ, я, *с., розм.* 1. Дія за знач. **присі́куватися.** *Присікування однієї людини до іншої шкодить спілкуванню* (із журн.).

2. *перев. мн.* Те саме, що **прискі́пування.** *— Я не знаю, що там з "Основою"* [першим українським часописом, що видавався 1861–1862 рр.] *буде, такі утиски з цензурою, такі присікування, такі induced спречання між своїми* (О. Іваненко).

ПРИСІ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИСІ́КАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Докоряти комусь, звинувачувати когось (перев. безпідставно) у чомусь, використовуючи для цього будь-який привід; чіплятися (у 4 знач.), прискіпуватися (у 1 знач.). *Він почував себе винуватим перед Галею: він даремно присікувався до неї...* (Панас Мирний); *До конюхів він присікувався, що в них "збруя горить, як у тих циган"* (Григорій Тютюнник); *Бора не пізнає своєї товаришки. Вона, виявляється, може бути і неделікатною, і зверхньою, і присікуватись з будь-якого приводу* (Г. Вдовиченко); *— Ну, й хай придивляються собі на здоров'я, .. зараз нема за що вчепитись до нього, то треба, щоб і надалі ні до чого не можна було присікатися* (М. Стельмах); *От біда Ганьці з тою Гафійкою! .. Все їй не так! От вже до землі присікалась! Да, подарувала Ганька своїх законних три гектари племінникам!* (Г. Тарасюк).

2. Настирливо звертатися до когось з якими-небудь проханнями, вимогами і т. ін.; набридати комусь чим-небудь. *Ті селяни, що подавали йому значніші суми грошей на увільнення своїх синів.., почали присікуватися до нього* (І. Франко); *Хлопці присікуються до Хоми, щоб навчив* [свистіти] (І. Микитенко); *Капітан Саґнер простягся на лаві і вдав, що спить, щоб поручник Дуб не присікувався до нього зі своїми висновками щодо наступу* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *— Ти, Параско, добре радиш, — сказала Кайдашиха, — ходім та присікаймось до тієї дурисвітки, може, вона знає, де Мелашка, та тільки не хоче признаватись* (І. Нечуй-Левицький); *Допитливий Свиря хотів було присікатися до бабці й детально випитати про її гріхи та каяття* (Люко Дашвар).

(1) Присі́куватися до ко́жного сло́ва — використовувати зміст сказаного як привід для докорів, звинувачень і т. ін. *Придиратися до кожного слова, сказаного в його присутності, виросло в потворну звичку. Він моментально кидався з гострим гачком і давав волю своєму злорадству, хоч .. можна було присікуватися і до кожного його слова* (В. Барка); *— Ну, чого ти присікуєшся до кожного слова?* (С. Журахович); *Розповідала що-небудь бабуся — він присікувався до кожного слова* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПРИСІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **присі́сти** 1, 4. *Пана Лободу зустрічала* [вдова] *перший раз у сінях, як біскупового друга і сановитого гостя. Пригнутись попрохала в присілих дверях* (Іван Ле); *Його* [діда] *чоло .. вкрите зморшками, як ровами .. А плечі широкі й наче присілі, так ніби всіх захищають* (Б. Харчук); *Он під брамою купка селян — ще обпалених сонцем від літа, але вже скулених, обдертих, присілих порохом* (І. Франко).

ПРИСІ́ЛОК, лка, *ч.* Невелике село, розташоване поблизу більшого, або частина великого села. *— Я родом з присілка Скрипчинців, — промовила Нимидора* (І. Нечуй-Левицький); *Село Вороничі порозкидане на великім просторі. Хоч невеличке, а ділиться на три присілки. Скоро кілька хаток при купі, то вже й присілок* (Л. Мартович); *В ці часи від того лісу зосталися самі назви — Темний Бір, Ведмеже, Вовче — і лише десь-не-десь невеличкі чубки лісу між невеликими присілками та закинутими хуторами* (У. Самчук); *Тільки й рідні зосталось у Данила — бідова тітка Марина в Копайгородку та двоюрідна сестра у присілку* (М. Стельмах).

ПРИСІ́ЛОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **присі́лок.** *Між пірамідальною горою та Шевченковою глибока узька долинка, а в тій долинці йде узенька уличка з хатами по обидва боки. Цей присілочок зветься Монастирок* (І. Нечуй-Левицький); *Перкалаба — присілочок на дев'ять хат поблизу кордону України та Румунії* (із журн.).

ПРИ́СІНЕЦЬ *див.* **при́сінці.**

ПРИ́СІНЕЧКИ, при́сінечків *і рідше* при́сінечок, *мн. (одн.* **при́сінечок,** чка, *ч.).* Зменш.-пестл. до **при́сінки** 1, 2. *Та як прислалося До дівки Марфочки Троє старостів разом. Та ой перві прийшли, В присінечки ввійшли* (з народної пісні); *Ой у сінечки, у присінечки ясне сонце сходить* (Сл. Б. Грінченка); *Ласо пахло свіжою печеневю з дверей пекарні по всіх присінечках* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИ́СІНЕЧОК *див.* **при́сінечки.**

ПРИСІНЕ́ШНИЙ, а, е, *діал.* Стос. до присінешні, передпокою (у 1 знач.). *По діагоналі від печі розташовувався покуть, навпроти отвору печі в куті фасадної та присінешної стін часто монтували підвісний мисник* (з навч. літ.).

ПРИСІНЕ́ШНЯ, і, *ж., діал.* Передпокій (у 1 знач.). *Присінешня була простора й світла.*

ПРИ́СІНКИ, при́сінків *і рідше* при́сінок, *мн. (одн.* **при́сінок,** нка, *ч.).* 1. Ґанок з накриттям, піддашшям на двох стовпцях. *В присінках всі пани сиділи, На дворі ж вкруг стояв народ* (І. Котляревський); *Молодії до присінок Кониченьків в'яжуть, А старі господині Добривечір кажуть* (П. Куліш); *Вона підвелася з призьби і, закликаючи сина до хати, подибала повільною ходою до присінок* (Г. Коцюба).

2. Прибудова перед входом до якого-небудь приміщення; невеликі сіни. *На подвір'ї .. здорова хата для челяді. Зимою там сиділи наймити, а влітку заганяли в присінок качки та гуси* (І. Нечуй-Левицький); *Не був то старопольський шляхетський двір.., не прикрашувалась зовнішність .. різного роду прибудівками, присінками, з фантазією поприбудовуваними* (Г. Хоткевич); *Я вийшов у темний присінок, навпомацки добрався до веранди* (Р. Андріяшик); *Сіни в .. будинку мали четверо дверей. Одні вели надвір, другі — до єдиної в будинку кімнати, яка правила й за кухню, треті — до комори, а четверті — у невеличку прибудову збоку, присінки* (В. Лис).

3. *заст.* Тамбур залізничного вагона. *Прийшов поїзд, чхає — стоїть .. Висовується з зелених присінок корзиночка. Держить її панночка в голубому* (А. Тесленко).

4. *анат.* Передня (вхідна) частина деяких органів організму людини. *Ротова порожнина ділиться на власне ротову і передротову (присінок) частини* (з наук. літ.); *Механічні назальні розширювачі використовуються для поліпшення функції носового дихання. Їх установлюють в присінку носа, щоб розширити передній відділ носової порожнини та зменшити аеродинамічний опір на ділянці біля носового клапана* (з навч. літ.).

ПРИ́СІНКОВИЙ, а, е. Стос. до присінка, присінків (у 1, 2, 4 знач.). *Скрипнули присінкові двері, на ґанок вийшла молода дівчина з розпущеною русою косою — Оленка, Полуботкова наймолодша.., батькова пестунка* (Ю. Мушкетик); *Присінковий нерв проводить імпульси, що здійснюють контроль за положенням голови і тіла. Разом з іншими органами чуттів бере участь в орієнтованих реакціях* (з навч. літ.).

ПРИ́СІНОК *див.* **при́сінки.**

ПРИ́СІНЦІ, ів, *мн. (одн.* **при́сінець,** нця, *ч.).* Те саме, що **при́сінки** 1, 2. *Вийшла Марта на присінці — Й сад розцвів, мов через вінця Він пролився молоком...* (І. Вирган); *Ми наздогнали Михайла біля дверей хижки, де чатував жовнір. Із півтемних присінців ми перейшли в маленьку комірку* (Олесь Досвітній); *Вони, всі троє, .. висунулися у двері. — Погляньте, чи не стоять у сінцях, — наказала дівчина. Климентій визирнув у присінці — таки стояли .. — Вийдіть на ґанка* [ґанок]! *— наказав Климентій* (Валерій Шевчук).

ПРИСІ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *розм.* Док. до **сі́патися.** *Отаман приборкував давні перекори зі старим полковником, котрий з його малечих козацьких літ як присіпався, так і не поступавсь ніколи! Чому Глоба так не любить його?* (Г. Колісник); *Вернувсь* [Петро] *на подвір'є* [подвір'я], *аж там усі веселяться .. Інші й до нього присіпались із кубком, а йому притьмом прийшлось так, як співають у пісні: Чомусь мені, братці, горілка не п'ється: Коло мого серця мов гадина в'ється!* (П. Куліш); *— А як вовк присуне? — знов-таки присіпається Галя* (Марко Вовчок).

ПРИСІ́СТИ *див.* **присіда́ти.**

ПРИСІ́СТИСЯ, ся́дуся, ся́дешся, *док., до кого — чого, діал.* Присісти (у 2 знач.). *За грубою стояв ще вигідніший стіл .. Але присістися до нього не було як, бо там сидів розпершися сам реставратор* (Л. Мартович); *У кімнаті до снідань, куди зайшли Комар і Таран, було ще кількох* [кілька] *молодих знайомих людей, до котрих оба присілися* (О. Маковей); *Зі Стрия їдемо вантажним автом* [авто]. *До нас присілося більше людей втікачів* (А. Чайковський); *У Болехові присілася до мене якась пані* (В. Стефаник).

ПРИСІ́ШОК, шка, *ч.* 1. *розм.* Дерев'яна підпірка. [О в е р к о:] *Так тебе, голубе сивий, мої собаки покудовчили?! Нащо ти на їх* [них] *тюкав, лякав?* [Я в т у х:] .. *Візьму прямо присішок і, їй-бо, до цурки виб'ю* (А. Тесленко); *На його плечі знову навалились незміряна велич і краса довколишньої природи і жалюгідна мізерія життя людського: похилені, підперті присішками хати з чорними стріхами, порослими зеленим мохом* (П. Колесник).

2. Стовпчик із розвилкою на кінці, в яку вкладають горизонтальну деревину (перев. під час спорудження клуні, повітки і т. ін.). *Посеред пожарища стояла закіптюжена піч, усюди чорніли головешки, сірів попіл, стирчали обвуглені присішки* (В. Малик); *В клуні пахло сіном .. З присішків над током понахилялися трудові селянські боги в запавутинених рамках* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *Рома, Роман Кравчина, звіркуватий, довготелесий хлопець з покарбованим носом, з плечима, мов присішки два добрі, .. лежав у задумі майже з ранку до полудня* (Г. Косинка).

3. *тільки мн., заст.* Стремена (у 1 знач.). *То теє промовляв* [Голота], *На присішках став, Без міри пороху підсипає, Татарину гостинця у груди посилає* (з думи); *Граф Ганелон .. На скакуна Ташбруна сів поважно, Тримав присішки дядько його Гвінмер. Всі лицарі прощалися з сльозами* (В. Пащенко, пер. з фр. епосу "Пісня про Роланда").

ПРИСІ́ЮВАТИ *див.* **присіва́ти.**

ПРИСІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присі́яти.** *Батько постукує лопатою по цементному пружку, присіяному снігом, що, як рейка, біжить через усе поле* (Р. Андріяшик).

ПРИСІ́ЯТИ *див.* **присіва́ти.**

ПРИСК *див.* **при́сок.**

ПРИ́СКАВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **бри́зкалка.** *В закутку було вогко, .. гостро пахтів болиголов, і Яринка пригадала, як колись, давно-давно батько робив з його дудок прискавки, і вона, маленьке дівчатко, ходила з дудкою й оббризкувала водою курей, кота, поросят...* (О. Донченко); *На всьому дереві не знайдеться ні однієї гілки, з якої не звисали б вишні чи то поодинці, чи то цілими віяльцями .. Великі, темно-червоні, ось ткніть голкою.., то чи не бризне вона соком так, як бризкає прискавка* (І. Сенченко).

ПРИСКАКА́ТИ *див.* **приска́кувати**[1].

ПРИ́СКАКОМ, *присл., діал.* Уривками. *Прискаком шила, бо ніколи добре сісти* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСКА́КУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПРИСКАКА́ТИ**, прискачу́, приска́чеш *і* прискака́ю, прискака́єш, *док.* Скачучи, наближатися, прибувати кудись, до кого-, чого-небудь. *Прискакувала до нього сестра Хатіджа, яка ніяк не могла вгамуватися.., й кричала, що їй несила більше терпіти в Топкапи цю чарівницю, цю слов'янську відьму* (П. Загребельний); *Ялівець Лідор шмигнув з гривастим молодиком у хатину .. За хвилину до них в хатину прискакала, вистукуючи милицею по підлозі, дружина Лідора* (І. Цюпа); *— Слухай, а ну як вона, Оксана ця, сюди прискаче? В посольство, наприклад... — Ага! Так її американці в посольство і пустили!* (А. Кокотюха); * Образно. *Баба-Хуга прискакала. Заревіла, Засвистіла, Лісовичку снігом вкрила* (В. Іванович); // Під'їжджати, прибувати конем, кіньми. *Аж ось верхи прискакав Семен з лісу. Він як зліз з коня, як став, мовчазний.., так і захолов* (М. Коцюбинський); *Прискакав до замкової брами вістовець і таку передав маркізові новину, що той мусив раптово поїхати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИСКА́КУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПРИСКО́ЧИТИ**, чу, чиш, *док.* 1. Стрибком або кількома стрибками наближатися до кого-, чого-небудь. *Сам* [крамар] *то збоку, то ззаду, то спереду, то прискакує, то одскакує* (І. Нечуй-Левицький); *Килина .. трьома широкими кроками прискакує до нього* [Лукаша] *і пацає з виляском долонею по плечах* (Леся Українка); *Я ходила в город годувати кроликів .. Мене знають добре. Дрібні, малесенькі, прискакують безшелесно до мене, утирають свої мохнаті борідки об мої руки* (О. Кобилянська); *Двоє кролів тільки хотіли посмакувати, як від коров'ячого броду до них прискочили два чималі самці* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); // *тільки недок., розм.* Супроводжувати якунебудь дію стрибками; пританцьовувати (у 2 знач.). *Явдоха, виходячи з хати, стала весільної співати, та ще й прискакує* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Господи, як вони танцюють! Вихиляються, прискакують і відскакують від себе, вона піт утирає рукою, а він оселедця закладає за вухо, прямо — розкіш!* (Б. Лепкий); *Знайшли мене аж перед вечором. Наглядачі так зраділи, що навіть не били* [за втечу] .. *Тільки бригадир, як цуцик, прискакує, а вкусити боїться* (М. Андрусяк).

2. *тільки док., розм.* Швидко підбігти кудись, до кого-, чого-небудь. *Дивний чоловік прискочив до хлопчини і взяв його на руки...* (І. Франко); *Директор і не глянув на нього, тільки щось писав. Нараз підняв голову, зірвався, прискочив до Миколи, вхопив його за плечі і потермосив із цілої сили* (О. Маковей); *Котрась із дівчат уздріла мене згори. Гукнула інших. Прискочили до мене. Вхопили на руки, витягли. Що я вже від них наслухалася тоді!* (М. Андрусяк); // Раптово, несподівано з'явитися де-небудь; наскочити *(див.* **наска́кувати[2]** 1, 3). *Єва-Лотта судомно ковтнула клубок у горлі. Потім закричала, прискочила до Ніке з кулаками й почала бити його* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *Хто їде, — горох скубне: гребець скубне у жменю .. Прискочить дітвора, — і в пелену смикне...* (П. Гулак-Артемовський); *Поки свисток просвистів на шабаш, сім холодних потів з мене збігло, усе чекав, що жандарми прискочать* (І. Муратов); *Вітер прискочив і до нього* [каменяра], *закрутився біля рук і жбурнув в обличчя сірого, кам'яного пилу* (Валерій Шевчук); // Швидко прибути, приїхати (про поїзд, екіпаж і т. ін.). *До перону прискочив скорий поїзд і через хвилину помчав далі* (Іван Ле); *Якось на галявину перед його хатою прискочила чорна машина* (Валерій Шевчук).

ПРИСКА́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **приска́лити.** *Його праве око трохи прискалене від їдкого диму коротенької люлечки-зіньківки* (О. Ільченко); *Добриту, видимо, не по серцю те, що тиверський князь аж надто вже колючий сьогодні. Втупив у нього прискалені в гніві очі й мовчить* (Д. Міщенко); *Від прискаленого ока старої Роючки ніщо не втекло* (М. Малиновська); *Небо затягло сірою повстю хмар, рідко-рідко, неначе прискалене око, зблимувала в холодній таловині зірка* (Ю. Мушкетик).

ПРИСКА́ЛИТИ *див.* **приска́лювати.**

ПРИСКА́ЛИТИСЯ *див.* **приска́люватися.**

ПРИ́СКАЛКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **при́скалок.** *Я урвався з скали та упав на прискалку, а звідти знов ударивсь об прискалку* (Сл. Б. Грінченка); *— Сюди! — крикнула Сабіха і кинулася у бокові двері. Там були вузькі сходи на дах суміжної саклі, на верхню прискалку гори* (З. Тулуб).

ПРИ́СКАЛОК, лка, *ч., розм.* Те саме, що **зало́м** 2, 3. *Антосьо .. роздивлявся на гори та жахався, як люди лазили по них, ступаючи з прискалка на прискалок* (А. Свидницький); *Майже на самій вершині, на невеликому прискалку було орляче гніздо* (З. Тулуб); *Зрештою, вийшов до скель .. Я бачив висунутий прискалок — невелику площинку над кам'яною прірвою* (Валерій Шевчук); *Прискалок виступав наперед дюймів на вісімнадцять.., а заглибина в скелі саме понад ним робила його трохи подібним до крісла з увігнутою спинкою* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По); *Берестові широкі лави попід стінами всієї світлиці; .. широка піч із запічками, карунками й прискалками з барвистих кахлів — усе це було добре знайоме нашим двом лицарям* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПРИСКА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИСКА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що, розм.* Злегка ска́лити (у 2 знач.), не до кінця прикриваючи повікою, повіками (око, очі); примружувати. *Гарчав* [песик] *на нього, зуби шкірив, кумедно прискалював око, наче кепкуючи з людських вад* (О. Ільченко); *Прибігла і Ганнуся. Прискалювала око проти сонця, придивляючись на стрункого, загорілого в дорозі юнака* (Іван Ле); *Надворі порядкував Федір, молодший Степанів брат, .. з такими ж .. гострими карими очима, щоправда, потайнішими, ніж у старшого брата, — може, тому, що Федір часто прискалював їх, наче цілився в когось* (Григір Тютюнник); *Я натис на гашетку, але стрілу не було .. Я ще раз прискалив око і смикнув гачок. Вінчестер німував* (М. Дочинець).

ПРИСКА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИСКА́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док., розм.* 1. Злегка скалитися (у 1, 2 знач.). *Дарка прискалюється, звивається й ховається за плечі Софійки .. Трохи сміється, а трохи проситься в нього* [Костика] .. *— Я... не вмію ще танцювати...* (Ірина Вільде); *— Як у тебе з грішми — маєш за що жити? .. — Не турбуйся. Мене є кому утримувати .. — Це не Р.? — єхидно прискалюється* [Вадим] (О. Забужко); *— Ти чий кумедний такий? — спитав* [дяк], *прискалившись, і сам собі відповів: — А-а, Шевченків, Грицьків!..* (Василь Шевчук).

2. Те саме, що **примру́жуватися.** *Синє озерце ока хитро прискалюється, під товстими вусами ворушиться посмішка. Шовкун. Він у військовій польовій формі, перетягнутий хрестнавхрест ременями портупеї* (П. Вольвач); *Він несподівано прискалився на мене з-під кошлатої чорної брови, а обернене до мене велике вирячкувате око лукаво засміялось* (І. Білик).

ПРИ́СКАНЕЦЬ, нця, *ч.* Оладок овальної чи круглої форми завтовшки 5–6 мм, перев. з начинкою. *Присканець на смак солодкуватий і в міру солоний, за консистенцією великопористий, м'який, еластичний (при натисканні утворюється заглиблення, яке відразу вирівнюється)* (з навч. літ.); *Присканці подають до столу з фруктовим соусом, медом чи сметаною* (з газ.).

ПРИСКА́РЖИТИ *див.* **приска́ржувати.**

ПРИСКА́РЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСКА́РЖИТИ,** жу, жиш, *док.*, *кого і без прям. дод.*, *розм.* Скаржитися на кого-небудь. *— Не забули ми тобі, як ти нас прискаржував* (А. Свидницький); *— Вони не вміють полоти, — прискаржував Петрусь* (Л. Мартович); [М а з е п а:] *Коли й мої прибічники тепліші Прискаржують Петру щораз мене, Та коли б я хоч рушив з місця, зразу ж Знайшлися б тут іуди, і Петро За гетьмана найгіршого обрав би...* (Л. Старицька-Черняхівська); *— Мій господар прискаржив мене за рабунок.., але я, бігме, нічого не рабував* (І. Франко); *— Були б нам усе дочиста забрали* [вороги], *бо нас тут прискаржили перед турецькою владою. Але ми сказали, що веземо няньку жінки самого султана* (О. Назарук).

ПРИ́СКАТИ, аю, аєш, *недок.*, *розм.* 1. *чим і без дод.* Те саме, що **бри́зкати** 1. *Огонь жваво захоплював поліцня, гудів і прискав малими вугликами* (Н. Кобринська); *Сільська доріжка прискала з-під ніг пилюкою* (Р. Андріяшик); * Образно. *Пісок — гарячий черінь, а сонце жалить голками і прискає золотом в синь* (М. Драй-Хмара); // Швидко розлітатися на всі боки, розсипаючись дрібними шматочками, частинками. *Я дуже боявся тих іскор, та проте страх любив дивитися, як вони, мов рій огнистих чмелів, вилітали з-під батькового молота і прискали на всі боки* (І. Франко); *Кроква з тряскотом рушиться, іскри стовпом прискають геть угору, стеля провалюється, і вся хата обертається в кострище* (Леся Українка); *Велику кучу соняхів обсіла вся Бабієва сім'я .. Торохкотіли вибивалки* [вибивки], *насіння прискало на землю й змішувалося з головками* (С. Добровольський); * Образно. *Мої всі надії прискають одна по одній. Я розумію, що значить для нашого війська відворот на дальшу лінію* (А. Чайковський).

2. *чим і без дод.* Розсипати, розкидати бризки рідини; бризкати (у 2 знач.). *В тім місці шаліла тепер люта хвиля, розбиваючись о зубці скали і прискаючи далеко срібною піною* (І. Франко); *Плесо буркотіло з люті довкола стовбурів .. Пучнявіли легкі, синяві бульки. Хлюпали, прискали, стрибали, клекотіли, розбігалися* (Б.-І. Антонич); * Образно. *Яр-туре Всеволоде! Стоїш ти в обороні, прискаєш на ворогів стрілами, гримиш об шоломи мечами харалужними!* (В. Малик); // Розмовляючи, розкидати бризки слини. *Старий сердився. Він говорив скоро та прискав слиною, наче сукно мочив* (М. Коцюбинський); // Бурхливо текти, струменіти, розлітаючись бризками (про рідину). *Насті здається, що не дерева стоять навкруги і ронять у повітрі вогняно-малинові пелюстки, а прискають у небо водограї крові, яка незабаром проллється в поході* (З. Тулуб); *Марія в цей час доїла кіз .. Біле пахке молоко прискало в емальовану каструлю* (Валерій Шевчук).

3. *без прям. дод. і рідше кого, що, чим.* Оббризкувати дрібними краплями якоїсь рідини кого-, що-небудь; бризкати (у 3 знач.). *Тут бачив хлопець, .. як візниці борються або прискають водою й лякають дівчат* (Марко Вовчок); *Тим часом дід Оникій нарвав пучок зілля, вмочив у відро, бризкав на бджоли, прискав водою з рота й заганяв до улика* (І. Нечуй-Левицький); [Т е к л я:] *Вже мати що не робила: і свяченою водою мене прискала і переполох виливала* (М. Кропивницький); *Хтось умивався й прискав на всі боки холодними краплинами* (М. Івченко).

4. *перен.* Дуже сердитися, гніватися, не стримуючи себе; спалахувати гнівом. *Соломія прискала, злилася, не знати на що би наважилася, так Саливон, добре знаючи жінчину вдачу, .. грізно напустився на неї, щоб прикусила язика* (К. Гордієнко); *Ротмістр усе ще стрибав і прискав перед Веригою, обсипаючи його лайкою* (П. Панч).

5. Переривчасто випускати повітря через рот; пирхати (у 1 знач.). *Микола вхопив кварту й пожбурив нею на шинкаря. Горілка потекла йому по лиці й по бороді. Шинкар прискав, як кіт, понюхавши перцю* (І. Нечуй-Левицький); // З шумом випускати повітря через ніздрі (перев. про коней). *Біля ґанку прискали осідлані коні* (З. Тулуб); *Коні парували, прискаючи ніздрями. Колеса вже не грузли в піску* (Іван Ле); // *від чого, з чого, чим і без дод.* Не стримавшись, раптово прориватися сміхом; пирскати (у 2 знач.). *Петро Олександрович, як завжди, намагався бути стриманим. Однак .. не довго міг витримати. Прискав з реготу, виймав з кишені фуляр, акуратно розгортав і витирав сльози з очей* (О. Полторацький); *Хтось із наших прискає в кутку зо сміху* (Ю. Збанацький); *Соломійка, що винувато було опустила голову, не витримує велеречивої промови отця Андронія й прискає у рукав* (В. Лис).

6. Швидко й спритно розбіга́тися (у 1 знач.) куди-небудь (про всіх або багатьох). *Дядько скидався на якусь казкову істоту в золотистих гірляндах* [цибулі], *його екзотичний вигляд викликав захват і водночас острах дітвори, яка з вереском "Цибуляний чоловік! Цибуляний чоловік!" супроводжувала його і миттю прискала на всі боки, щойно тільки дядько зиркав гнівним оком* (Ю. Винничук).

ПРИ́СКАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок.*, *розм.* 1. Оббризкувати дрібними краплями себе або кого-, що-небудь; бризкатися. *От тільки оцей запах! Навіщо вона цими пахощами поприскалась? Для його* [нього] *чи й для Костяшкіна прискається ними?* (В. Винниченко).

2. Пас. до **при́скати** 3. *Якщо середня забур'яненість полів становить 15 %, повна норма гербіциду прискається тільки на 15 % площі* (із журн.).

ПРИСКІ́К, ко́ку, *ч.* Дія за знач. **приско́чити, приска́кувати**[2] 1. *Підійшов* [генерал-губернатор] *до вікна .. і задивився на вулицю, по якій не їхав як завжди, а йшов з дивним прискоком, весь час озираючись, применшений од погляду згори і вже зовсім жалюгідний його супротивник* (Валерій Шевчук); *Студенти кафедри хореографії факультету культури і мистецтв вивчають основні рухи народного танцю, зокрема прискік, боковий крок тощо* (з навч. літ.).

○ **(1) З приско́ком,** *у знач. присл.* — підскакуючи, підстрибуючи; вистрибом, вискоком. *Біжать* [хлопці] *з прискоком, наче молоді лошата, ще й сорочки на бігу скидають* (Л. Смілянський); *Один весляр звідкілясь витяг бубон, другий сопілку, і пішло гульбище з музикою, танцями. І навприсядки, і з прискоком, і вихилясом* (Ю. Логвин).

ПРИСКІПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прискіпа́тися** 1. *Вимогам і прискіпанням жінки не було кінця й краю* (І. Сенченко); *Дріб'язкові прискіпання.*

ПРИСКІ́ПАТИСЯ *див.* **прискі́пуватися.**

ПРИСКІПА́ТИСЯ *див.* **прискі́пуватися.**

ПРИСКІ́ПЛИВИЙ, а, е. 1. Який прискіпується до кого-, чого-небудь. *Дівчина .. поглядом погордливої зневаги зміряла з ніг до голови прискіпливого незнайомця* (Ю. Смолич); *Залишитись у дідуся було б зовсім не погано. Хоч, правда, бабуся дуже вже прискіплива* (Ю. Збанацький); *Кілька вечорів тому я, наче прискіпливий буркотун-генерал, робив останній передсвятковий обхід району* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **прискі́пливий,** вого, *ч.* Той, хто прискіпується до кого-, чого-небудь. *Як, наприклад, відрізнити доброго від добренького, злого від суворого, ласкавого від облесливого, вимогливого від прискіпливого, .. ощадливого від скупого, спокійного і витриманого від байдужого?* (М. Білкун);

// Який виражає вимогливість. *Прискіпливим поглядом оглядав* [гість] *Пакришневого друга, а той стояв розгублений, не розуміючи, для чого він знадобився цьому незнайомцеві* (Ю. Збанацький); *Роблячи якісь процедури, прибираючи в кімнаті, вона поглядала на стару й одразу відводила погляд — не могла витримати зустрічного, гострого і прискіпливого зблиску її очей* (І. Роздобудько).

2. Який містить вимогливість. *Найбільшу увагу привертає автобіографічна повість "Подорож до Щастівська"* [В. Стуса]; *це щільна інтелектуально-психологічна проза, де трапляються .. істотні й прискіпливі самоспостереження* (К. Москалець); *Історія Київської Русі завжди була об'єктом прискіпливої уваги теоретиків різних напрямів* (з навч. літ.).

ПРИСКІ́ПЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **прискіпливий.** *Марлена блиснула своєю ерудицією, своєю оригінальністю. Її несподівана прискіпливість була того ґатунку, що спрямовувала мислення супротивника в сад, у квітник тонких думок і вишуканих образів* (Олекса Ізарський); *Коли людина рветься за місто, вона починає з особливою пильністю і прискіпливістю придивлятися до всього, що її оточує* (П. Загребельний); *Дріб'язкова прискіпливість була їм* [членам парафіяльної ради] *не властива* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРИСКІ́ПЛИВО. Присл. до **прискіпливий** 1. *Дробот бере ручку і прискіпливо читає свої сторінки. Виполює слова-паразити* (С. Журахович); — *То виходить, ти і є Оксана Пишногубівна? — Виходить. А чого це ви мене, дядьку, так прискіпливо випитуєте? Ніби гріх який я вчинила* (В. Чемерис); *Даринці весь час здавалося, що майбутня свекруха доволі прискіпливо оглядає її знавецьким оком* (С. Талан).

ПРИСКІ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прискіпуватися.** *Коли починається отаке татове бурчання і прискіпування, то вони вже добре знають, чим воно скінчиться* (М. Білкун); — *Ти не брешеш? Дивись мені! А то вилетиш з матір'ю з квартири! Зрозумів? .. — Зрозумів, — похнюпився хлопець, якому набридли повсякденні прискіпування господаря* (В. Малик); — *Туристи не повинні знати, що в нас тут сталося. Ніякої нервозності, ніяких прискіпувань* (П. Загребельний); *Його ставлення до команди, його знущання, залякування та нескінченні прискіпування могли б збунтувати й галерних рабів* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРИСКІ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПРИСКІПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИСКІ́ПАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Використовувати (перев. безпідставно) що-небудь як привід для звинувачення, докору і т. ін.; присікуватися (у 1 знач.). *Ліжко швиденько зайняв* [Володимир] *біля вікна, ближче до стола, а постіль перетрусив, прискіпуючись, мов санінспектор* (М. Рудь); *Він стає сумний, ніщо його не тішить, він починає до всього прискіпуватись, що б Толя чи мама не зробили хорошого, все йому не до ладу* (М. Білкун); — *Можна було б прискіпатись і до трохи широких її брів .. Але очі й усмішка (а вона усміхалася майже самими тільки очима) були в неї справді незвичайні* (Б. Антоненко-Давидович); *Над Шевченком нависла загроза арешту. Не було тільки причини прискіпатись до нього* (П. Колесник).

2. *тільки недок.* Дуже вимогливо, суворо ставитися до кого-, чого-небудь. *Раді були* [біженці] *вже й тому, що до прийшлих тут не дуже й прискіпуються, контора мало цікавиться, хто ти є, був би лише здатен взяти до рук вила чи граблі* (О. Гончар); *"Ану, заспівай мені щось веселе." Бекас зробив страдницьку міну. "Співай! Співай! Я прискіпуватися не буду. Я знаю, що ти не кінчав консерваторії"* (Є. Дудар); *Усіляко намагайся сам себе спіймати на гарячому, прискіпуйся до себе самого! Спочатку будь своїм обвинувачем, потім — суддею, а вже насамкінець — захисником* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРИСКО́КОМ, *присл., розм.* Трохи, злегка прискакуючи *(див.* **приска́кувати[2]).** *Редька прискоком рушила до краника, що стирчав, здавалось, просто з каменю — тут село набирало собі питну воду* (І. Карпа); — *Я не помру? — спитала я в Лорни, поспішаючи за нею прискоком. Як вона може так швидко ходити? — Від кетаміну ще ніхто не вмирав, — сказала вона* (Любко Дереш).

ПРИСКО́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приско́рити.** *Ті нервово прискорені польки, коломийки та козачки були для них* [панночок] *мов остроги для коней* (І. Франко); *Ліна переглядала запис у прискореному режимі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Навідувало його* [Степана Сойку] *знову чудне почуття, що не прийшов на світ у свій час, у свою пору, що народження й загалом усе життя було або прискорене, або припізнене* (Б.-І. Антонич); // **приско́рено,** *безос. пред. Процес відновлення високовольтних ліній та підстанцій буде прискорено* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який прискорився (у 2 знач.). *Її високі груди раз у раз підіймаються від прискореного схвильованого дихання* (В. Кучер); *За все, що взяв од пирога життя, Платити доведеться по рахунку: За перший успіх і за краплю трунку, За юний гріх і спалах поцілунку, Ба й за прискорене серцебиття Платити доведеться по рахунку* (Б. Олійник).

3. *у знач. прикм.* Який здійснюється, відбувається швидше, у стисліші, ніж звичайно, за звичайних умов, терміни. — *У Володі прискорений випуск в училищі, він одержав призначення на ваш фронт, — ворухнула блідими губами Катерина Ксаверівна* (Л. Первомайський); *В штабі Котляревський доповів про свою розвідку і висловив думку про можливість використати задунайських січовиків для прискореного форсування Дунаю* (І. Пільгук); *Віта вирішила закріпити свої знання англійської на якихось дуже прискорених курсах* (А. Кокотюха).

4. *у знач. прикм., фіз.* Для якого характерне постійне наростання швидкості. *Прискорений рух — це вид рівнозмінного руху, під час якого швидкість тіла зростає на однакову величину за кожну одиницю часу* (з навч. літ.); * Образно. *На нього просто посеред мосту через Тису накинувся вишколений військовий пес. Себастян лиш трохи присів, щоб утримати прискорений тягар, і підставив летючій пащі вбраний у кожух лікоть* (Т. Прохасько).

ПРИСКО́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **приско́рений** 2–4. *Для лікаря прискореність серцевого ритму в поєднанні з відчуттям нестачі повітря є ознакою певної хвороби чи патологічного стану* (з наук.-попул. літ.); *Прискореність і нерівномірність розвитку організму підлітка в період статевого дозрівання ускладнюють його психічне та фізичне самопочуття, зумовлюючи, зокрема, його емоційну нестійкість, збудливість* (з наук. літ.); *Етногенезу притаманна прискореність у часі й поширеність у просторі* (з наук.-попул. літ.).

ПРИСКО́РЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **приско́рити** і **приско́ритися.** *Він нахилився над пультом керування* [панцирного автомобіля] *.. і натиснув .. на важіль прискорення ходу* (В. Владко); *Коефіцієнт корисної дії зростає, і корабель, не обтяжений власними запасами палива, може летіти з постійним прискоренням* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Тепер усі потяги спізнюються, варто було лише кинути гасло прискорення, як усе на світі почало спізнюватися* (Ю. Андрухович); *Намагання впливати на економічні процеси для їх прискорення при нехтуванні економічними законами може призводити до негативних наслідків* (з наук. літ.).

2. *фіз.* Величина, що характеризує зміну швидкості руху в часі. *Прискорення — це векторна фізична величина, що дорівнює відношенню зміни швидкості до інтервалу часу, за який ця зміна відбулася* (з навч. літ.); *— Скільки часу треба, щоб досягти морського дна? — запитав Стівенс. — Коли глибина п'ять миль, а прискорення в нас два фути за секунду, то на це піде десь три чверті хвилини* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

△ **(1) Приско́рення ві́льного паді́ння,** *фіз.* — зміна швидкості падіння тіла в безповітряному просторі за одиницю часу. *Величина прискорення вільного падіння залежить від географічних координат (точніше, широти), відстані до поверхні планети, часу доби й геомагнітних аномалій* (з наук.-попул. літ.); *Згідно з рішенням Третьої Генеральної конференції з мір та ваг у 1901 р., було прийняте стандартне значення прискорення вільного падіння 9,80665 м/с^2* (з навч. літ.).

ПРИСКО́РЕНО. Присл. до **приско́рений** 2, 3. *Він узяв хвору за руку, професійним рухом намацуючи пульс. Серце хворої билося прискорено й уривчасто* (М. Дашкієв); *Остап прискорено зацьвохкав батогом, аж на війя став* (Г. Епік); *Каштани по боках... каміння душу давить... по вулицях вузьких прискорено йдемо* (В. Сосюра); *Розчервонілий і збуджений, він прискорено дихав, широко вимахуючи руками* (В. Кучер); *Погода .. змінилася — усе, що вночі було снігом, тепер прискорено тануло, стікало, скрапувало* (Ю. Андрухович).

ПРИСКО́РИТИ *див.* **приско́рювати.**

ПРИСКО́РИТИСЯ *див.* **приско́рюватися.**

ПРИСКО́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який прискорює що-небудь. *Цінності людини є мотивувальними компетентностями, певним спрямовувальним і прискорювальним важелем її поведінки й діяльності* (з наук. літ.); // Признач. для прискорювання чого-небудь. *Прискорювальний насос використовують для збагачення суміші при різкому відкритті дросельної заслінки та збільшенні навантаження на двигун* (з навч. літ.).

ПРИСКО́РЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приско́рювати.** *Ковчег пливе, прискорюваний вітром* (П. Мовчан); *Дуглас і Джон з криком кинулися вниз по схилу, .. прискорювані силою земного тяжіння, .. аж поки голоси хлопців, що гналися за ними, затихли далеко позаду* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

2. *у знач. прикм.* Який прискорюється. *Прискорюваний ритм і динаміка життя, комплексні завдання вимагають розвитку нових якостей особистості, зокрема мобільності та креативності* (із журн.); *Постійно прискорюваний процес інформаційного розвитку суспільства висуває додаткові вимоги до підготовки вчителів* (з газ.).

ПРИСКО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приско́рювати** і **приско́рюватися.** *Тривалість прискорювання ритму серця залежить від різновиду тахікардії та її першопричин. Етіологію хвороби визначає кардіолог переважно за результатами електрокардіограми* (з навч. літ.); *За оцінками експертів, використання цифрових технологій забезпечує прискорювання розвитку в бізнесі не менш як удвічі* (з газ.).

ПРИСКО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИСКО́РИТИ,** рю, риш, *док.*, *що.* 1. Робити що-небудь швидшим, збільшувати швидкість чогось; пришвидшувати. *Відчувалося, що човен прискорював рух* (М. Трублаїні); *— Дуже не тисніть на педаль, Юрковичу, бо ще ваша машина розсиплеться, — пожартував я, помітивши, що Вербень прискорює їзду* (Р. Федорів); *Дік швидко дістався до середини ріки. Течія була не дуже сильна, але її вже трохи прискорював водоспад* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Він* [кінь] .. *прищулив вуха і прискорив біг* (В. Дрозд).

2. Робити що-небудь частішим; скорочувати проміжки між якимись діями. *Потяг набирав ходи, прискорюючи ритми* (І. Микитенко); *Дівчата й хлопці.., взявшись за руки, повели коло — одне за одним, тихо, плавно, поволі прискорюючи темп. Непомітно змінюється тонке плетиво танцю* (Б. Левін); *Барабанщик і сопілкар усе прискорювали ритм мелодії* (Ю. Логвин); *Вони дуже повільно, боючись прискорити вживання цих надто дорогих страв, відсьорбували каву мікроскопічними ковтками* (І. Роздобудько).

3. Упливаючи на який-небудь процес, розвиток чогось і т. ін., виклика́ти швидший його перебіг. *— Я думав, що все має свій час і наступає само собою. Прискорювати які-небудь події або об'яви — то нерозумно* (О. Кобилянська); *— Стимулятори здатні прискорювати визрівання організму. Але їхні можливості не безмежні* (М. Руденко); *Я знав, що Хруст хворів на цироз печінки і що розклад її щось прискорило* (О. Ульяненко); *Етапи духовного росту не можна прискорити або пройти їх екстерном* (К. Москалець); // Наближати початок або кінець чого-небудь; скорочувати час настання чогось. *Андрій помер. Зворушення, прощання і подорож прискорили його кінець* (О. Кобилянська); *Він сподівався прискорити виїзд на Лебединий острів* (М. Трублаїні); *Почорнів* [Остряниця], *очі глибоко запали, щоки затяглися, вуса ще дужче посріблилися. Але у відчай не падав, це лише прискорило б загибель* (В. Чемерис); * Образно. *Тривога прискорювала час і гнала гінців землями Тиверi, Уличі, на далекий Волин та Іскоростень, на Київ* (Д. Міщенко).

(1) Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.)* / **приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти** *і т. ін.)* **крок (кро́ки,** *рідше* **кро́ку, хо́ду, ходи́, хід):** а) починати йти швидше. *Він приспішує кроку. Коли вона пішла, то можна ще дігнати її* (І. Франко); *Побачивши важкі зубчасті мури, прискорює він кроки* (З. Тулуб); *Дарка за кожним поворотом із школи додому приспішує ходу* (Ирина Вільде); *Боязко на боки Все зиркає* [дівчинка] *та приспішає кроки* (В. Мисик); *Я прискорюю крок. Павлик ледве встигає за мною* (Ю. Збанацький); *Світиться в гетьманськім кабінеті і в сусідних* [сусідніх] *покоях. Затривожився і прискорив ходи* (Б. Лепкий); *Ярина не оглянулась на майдан, завернула за ріг і набавила ходи* (О. Десняк); *Передчуваючи щось недобре, я прискорив ходу й через одчинені навстіж двері увійшов до покоїв, де теж товклися хтозна-чого чужі засмучені знайомі й незнайомі люди* (Б. Антоненко-Давидович); *На Вадима Успенського почали підозріло озиратися. Він розгубився ще більше і приспішив кроки* (П. Панч); б) *(тільки* **хо́ду)** збільшувати швидкість руху чого-небудь (про транспортні засоби). *Коли машиніст .. прибавив ходу, застукала* [машина], *швидко замолола колесами* (Грицько Григоренко); *З кожним ударом ад'ютант і рульовий боязко озиралися, а капітан наказував у машинний відділ прибавити ходу* (В. Собко).

ПРИСКО́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИСКО́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **пришви́дшуватися** 1. *Їхав* [водій] *нервово і рвучко, невиправдано швидко прискорювався, що потім змушувало його доволі різко гальмувати* (В. Хрущак).

2. Ставати швидшим, набувати більшої швидкості; пришвидшуватися (у 2 знач.). *Мов стрічка, рвучись, безладно летить на екрані, прискорюючись, миготючо* [миготливо] *до хаосу, — так щодалі швидше, — в міру того, як входиш в літа, — відлітають дні, місяці, роки...* (О. Гончар); *Топалова різко збільшила тягу, і фрегат, швидко прискорюючись, помчав уздовж смуги* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Меланка прямувала до табору .. Непомітно прискорилася хода, дихати стало вільніше* (С. Журахович).

3. Ставати частішим; відбуватися швидше, у коротші, ніж звичайно, за звичайних умов, проміжки часу. *Темп глобальних перемін прискорюється до навального, а екран вістей із прибутною швидкістю миготить усе новими й новими кадрами* (О. Забужко).

4. Швидше відбуватися під впливом чогось (про якийнебудь процес, розвиток чогось і т. ін.). *Розвинуті інфраструктури забезпечують створення національних інформаційних ресурсів для підтримання науково-технологічного й соціально-історичного прогресу, що постійно прискорюється* (з наук. літ.); *Року 1647-го здійснення замірів Хмельницького прискорилося через тяжку кривду, якої він зазнав од польського пана Чаплинського, що .. захопив у Хмельницького його батьківщину — село Суботів — і при цьому забив на смерть канчуками меншого сина Богдана* (А. Кащенко).

ПРИСКО́РЮВАЧ, а, *ч.* 1. *техн.* Прилад, пристрій для прискорення руху чого-небудь. *Магнітне поле застосовують у прискорювачах для управління рухом частинок (формою їхньої траєкторії)* (з навч. літ.).

2. *перен.* Той (те), хто (що) прискорює якийсь процес, хід, розвиток і т. ін. кого-, чого-небудь. — *Ще й не такі були, як цей ваш Кульбака .. Набирайтесь терпіння надовго. Прискорювачів у нашій праці нема, педагогові, як і селекціонеру, потрібен час* (О. Гончар); *Завершуючи розмову про емоційні афікси, треба вказати, що вони є одним із важливих засобів творення синонімів, а отже, й прискорювачів розвитку лексико-семантичних процесів у мові* (В. Русанівський).

3. *фіз.* Речовина, що сприяє прискоренню якого-небудь процесу. *Прискорювачі метаболізму — це велика група медикаментів переважно на основі компонентів біологічного походження, гормонів, амінокислот, що посилюють обмінні процеси в організмі та сприяють травленню* (із журн.).

△ **(1) Приско́рювач заря́джених части́нок,** *фіз.* — установка для одержання високоенергетичних частинок. *Прискорювачі заряджених частинок широко використовують у наукових дослідженнях і в сучасній радіаційній техніці та ядерній медицині* (з навч. літ.).

ПРИСКО́ЧИТИ *див.* **приска́кувати[2].**

ПРИСКРИ́НОК, нка, *ч., розм.* Невеличкий ящик для дрібних речей у верхній частині бокової стінки скрині, скриньки. *Явдоха кинулась до прискринка, де завжди були гроші* (Панас Мирний); *Ожила Христина, метнулась до скрині, з розгону підвела важке віко, перегнулася, вихопила з прискринка тоненький разочок намиста* (М. Стельмах); *Оті медалі й ордени .. він носив на гімнастерці лише кілька днів, а тоді сховав у прискринок* (М. Циба); — *Вчися он кужіль прясти, рушники вишивати! Бо он уже сватачі йдуть! — каже мама і йде шукати у скрині обичайку, а в прискринку — муліне...* (Г. Тарасюк).

ПРИСКРО́ННИЙ, а, е. Який міститься, виникає біля скроні, скронь. *Одверте обличчя його світилося посміхом, а в прискронних куточках очей красиво виділялися вії* (М. Стельмах); *Прискронний біль.*

ПРИСКУ́БУВАТИ, бую, буєш, *недок., кого, що, рідко.* Скубти час від часу. *Прилаштувавши горщик із кутею, мати підходила до дітей і, прискубуючи їх за чубчики, приказувала: "Чуб-чуб..." — для того, щоб курчата були чубатими* (із журн.); *Мати голівку миє — пригладжує, а мачуха миє — прискубує* (прислів'я).

ПРИСКУ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кому, заст.* Наскучити. *Довго всі сиділи мовчки. .. Це прискучило тому, що сидів посередині* (М. Грушевський); *Хто у мене відбере любов до Тебе? Чи може міні* [мені] *прискучити сей дивний полумінь? Нехай і весь світ від мене відцурається, Я буду в Тобі жити, о Ісусе!* (Г. Хоткевич); // *безос.* — *Прискучило тобі зі мною жити, — Промовив брат* [Голуб], — *нехай і так, Нехай сміється Шпак... Мене згадаєш, милий друже, І пожалкуєш дуже, дуже...* (Л. Глібов).

ПРИСЛА́БНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* присла́б, ла, ло *і* присла́бнув, нула, ло; *док., розм.* 1. Трохи заслабнути; прихворіти. *Бува, але рідко, що сама собі господиня хату всю обмаже. Та й то кажуть, що так не обходиться їй: або прислабне, або геть із сил виб'ється* (з мемуарної літ.).

2. Те саме, що **осла́бнути.** *Так я заїхала до Станіслава, а поки вилізла, поки ніччю до свахи дотюпала, то так прислабла, що аж мені в голові закрутилося* (О. Кобилянська); *Найдавнішим із культурних упливів на Україну був арабський, який поширився разом з виробами арабського золотарства, що великими масами привозилися в Україну на заміну за сирівці. Уплив цей прислаб на грані IX ст.* (з наук. літ.).

ПРИ́СЛАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присла́ти.** *Гнат сидів за столом і .. перечитував телефонограми, прислані з району* (Григорій Тютюнник); *Сулейман виказав стриманість, гідну володаря, не спитавши, звідки воно* [дзеркало]. *Роксолана сказала йому про художника, присланого дожем Венеції* (П. Загребельний); // **при́слано,** *безос. пред. Єва-Лотта викинула конверта, в якому прислано шоколад* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *Не сама вона йшла. Соцького Кирила прислано з волості за нею* (Панас Мирний).

ПРИСЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присла́ти.** [Г н а т Г н а т о в и ч:] *Навіщо ж був потрібний сторож?* [Н е д о л я:] *Бо його знали у домі Бориса Васильовича і прислання через нього з "Просвіти" книжок нікого не здивувало* (А. Кащенко); *"До мене вельми зичливі панове і браття! Відпускаємо до вас Військо ваше Низове Запорозьке, яке ви минулого літа на бажання наше .. до нас прислали, і, за прислання оного вельми дякуючи вашому милостивому панству, наперед про таку ж неодмінну приязнь просимо"* (П. Загребельний).

ПРИСЛА́ТИ *див.* **присила́ти.**

ПРИСЛА́ТИСЯ *див.* **присила́тися.**

ПРИСЛИ́НИТИ *див.* **присли́нювати.**

ПРИСЛИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИСЛИ́НИТИ,** ню, ниш, *док., що, розм., рідко.* Трохи слинити (у 1 знач.). *Більше за все Бубела боявся очної ставки з потерпілим. Мимоволі прислинював свої білі брови, адже таких брів примітних, либонь, ні в кого більше й нема* (В. Земляк); *Оникій після припарки не тільки духом не підупав, а навпаки — наче омолодився .. Нап'яв сорочку, полотняні штани і навіть лисину свою парубоцьку прислинив* (В. Близнець).

ПРИСЛІ́ВНИК, а, *ч.* Незмінна частина мови, що виражає ознаку дії, стану, якості, ознаку іншої ознаки або вказує на різні обставини, за яких відбувається дія. *У реченні прислівники виконують функції обставин, означень і присудків* (з навч. літ.); *Прислівник звик, незмінюваний в мові, ознаки різні виражать при слові* (Д. Білоус); *Найулюбленішим прислівником Т. Шевченка є* **тихо** *— він уживається 110 разів і має багату семантику:* **тихо** *— це "неголосно", "повільно", "неспішно", "безшумно", "безтурботно", "мирно", "непомітно", "ласкаво", "слабо" та ін.* (В. Русанівський).

ПРИСЛІВНИКО́ВИЙ, а, е. Стос. до прислівника; адвербіальний. *В українській мові є невелика кількість прислівників, утворених за допомогою формантів, що складаються з префіксів і нульових прислівникових суфіксів (бік — побік, раз — щораз, вік — навік)* (з наук. літ.); *У прислівникових словосполученнях головне слово — прислівник — може поєднуватися з іменником (низько над землею), субстантивованим словом (далеко від рідних), займенником (далеко від нас), а також із прислівниками (зовсім повільно, дуже рано)* (з навч. літ.).

ПРИСЛІ́В'Я, я, *с.* Влучний образний вислів, часто ритмічний за будовою, який у стислій формі узагальнює, типізує різні явища життя. — *Слухай уважно, — по-змовницьки зашепотів Федько. — Я перечитав усі народні прислів'я про кохання* (В. Чемерис); *Саме Юрій Семенович Кифа навчив мене нотувати не тільки в пам'яті, а насамперед на папері сталі вирази, прислів'я, звороти усного народного мовлення* (М. Матіос); *Поти треба вчитися, поки ще не знаєш чогось, або, як каже прислів'я, поки живеш* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

◊ **Си́пати прислі́в'ями** *див.* **си́пати.**

ПРИСЛІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок., рідко,* **ПРИСЛІДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, **ПРИСЛІДКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **вислі́джувати** 1. *Якщо суперник відступає, то треба прислідкувати його* (із журн.); *Прислідили ми куницю* (І. Франко); *Собі зробив* [Василь] *і Грищі наказав: пообмотувати ганчірками пальці на ногах, щоб посліду, коли метнуться шукати, не прислідили* (Г. Косинка); — *Давай разом вислідимо його* [хана Менгу] *і знищимо! — Ніби це так просто! .. Він сам ніколи не виїжджає. — Тоді треба прислідкувати в Бату-сараї!* (В. Малик); *Ми все одно помстились йому .. Прислідили, коли він повертається на мотоциклі з роботи до своєї нової домівки, і перекопали дорогу вузькою, але глибоченькою канавкою* (В. Кава); *Ці давні сховища у глибині лісів Стрільці звуть маточник .. Ведмедю, дурнику! Якби ти там сидів, То Войський би тебе повік не прислідив!* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПРИСЛІДИ́ТИ *див.* **прислі́джувати.**

ПРИСЛІДКУВА́ТИ *див.* **прислі́джувати.**

ПРИСЛІ́ПУВАТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **підслі́пуватий.** *Стара баба, очевидно, й прислíпувата вийшла на поріг* (Ю. Яновський); *Вона* [будівля] *стояла перед ним у всій своїй показності: довга-довга, низька, з невеличкими дверми і віконцями, позираючи де-де, мов прислíпуваті злодійські очка* (І. Франко); *Меннерс, довготелесий молодик, з .. тим особливим виразом хитрої моторности в прислíпуватих очах, який притаманний гендлярам узагалі, перетирав за шинквасом посуд* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *Перед очима Йвана і селян на конях виринули чорні мури дивного будинку з рідкими і маленькими, прислíпуватими віконцями, що визирали з закаменілою понурістю на ясний світ* (О. Турянський).

ПРИСЛІ́ПУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість і стан за знач. **прислі́пуватий.** *Прислíпуватість нерідко свідчить про розвиток у людини короткозорості* (із журн.).

ПРИСЛІ́ПУВАТО, *розм.* Присл. до **прислі́пуватий.** *Технократ .. відмовчується, прислíпувато поблимує крізь окуляри на сиві кургани, на собор* (О. Гончар); *По той бік ставу в місячному сяйві мріло сонне село, хати прислíпувато мружилися супроти місяця* (Ю. Мушкетик).

ПРИСЛО́Н, у, *ч., діал.* Урвище. *Через день, це було вранці, Дарія Олександрівна згадала: близько самого прислону, над струмком, зосталися невикопані бурячки* (В. Барка).

ПРИСЛО́НА, и, *ж., діал.* Прикриття (у 4 знач.). *Челядник здер прислону з свічки — і стало ясно* (А. Чайковський).

ПРИСЛО́НЕНИЙ[1], а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **прислони́ти**[1]. *Усі столи і крісла були прислонені прекрасними покривалами* (Н. Кобринська); *У Мотриній спальні на горищу* [горищі] *низьке, але широке вікно, прислонене занавісками* (Б. Лепкий); *Крізь малі віконця, прислонені черешневим гіллям, лиш вряди-годи закрадаються до хати цікаві соняшні зайчики* (І. Керницький).

ПРИСЛО́НЕНИЙ[2], а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **прислони́ти**[2]. *Отець диякон в одну мить хапає прислонене коло ґанку нове замашне коромисло й зручно й швидко лусь Рябка по спині!* (І. Нечуй-Левицький); *Хатинка господаря Вільгельма Анзорге .. До стіни прислонена в'язка пруття* (Леся Українка); *Вліті я сплю в оборозі на сіні, драбина завжди тут прислонена* (Р. Федорів); *До підвальної стіни були прислонені мальовані на дошках ікони, облуплені, а деякі то й прихоплені вогнем* (Н. Околітенко).

ПРИСЛОНИ́ТИ[1] *див.* **присло́нювати.**

ПРИСЛОНИ́ТИ[2] *див.* **прислоня́ти**[2].

ПРИСЛОНИ́ТИСЯ *див.* **прислоня́тися.**

ПРИСЛО́НЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИСЛОНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИСЛОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док., кого, що, рідко.* Прикривати (у 1 знач.), затуляти (у 1 знач.) кого-, що-небудь. *Мотря сідає собі так, щоби шиба відчиненого вікна трохи прислонювала її* (Ірина Вільде); *Прислонивши очі лівою долонею, Целя .. поклонилася на схід сонця і кликнула своїм звучним голосом: — .. Добрий день, сонце!* (І. Франко); — *Ти зайди до Хмельницького, розкуй кайдани і приведи його сюди до мене .. Прислони в мене вікна, щоб часом вартовий козак не підглянув мого гостя* (А. Чайковський); * Образно. *Осіння мряка все ще мутним серпанком прислонювала виднокруг, звужуючи його значно* (Б. Лепкий).

ПРИСЛОНЯ́ТИ[1] *див.* **присло́нювати.**

ПРИСЛОНЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИСЛОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док., що, до чого, рідко.* Прихиляти (у 1 знач.), притуляти (у 1 знач.) до чого-небудь. [Гільзе:] *Поклади ти тую сокиру.* [Готліб:] *А хто ж скалок наколе? (Прислоняє сокиру до печі)* (Леся Українка); *Довго перебирав* [Подолюк] *картини, деякі витягав із стосу, прислоняв до стіни, вибираючи освітлення, й вистоював перед ними по декілька хвилин* (Р. Федорів); *Він до одвірка свій лук прислонив при стіні блискотливій І залишив там стояти у зладнанім добре покої* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПРИСЛОНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИСЛОНИ́ТИСЯ,** оню́ся, о́нишся, *док., до чого, рідко.* Прихилятися (у 1 знач.), притулятися (у 1 знач.) до чого-небудь. *Олімпіада Іванівна виходить, Люба .. прислоняється до вікна* (Леся Українка); *Латочка нічого не сказав на цю пусту розмову і, затягши шию у комір сірячини, прислонився спиною до колеса, щоб трохи подрімати після обіду* (Григорій Тютюнник); *Це був спостережний пункт. З цього місця було добре видно, що робиться в другій освітленій кімнаті, де сиділи Зося і генерал. Сідалковський прислонився до одвірка і заглянув усередину* (О. Чорногуз).

ПРИСЛУ́ГА, и, *ж.* 1. Хатня робітниця. *Неля знала, що послушниці "рекрутуються" з простих, без середньої освіти, дівчат, які, навіть прийнявши сан, виконують роботу прислуг* (Ірина Вільде); *Сошенко сів на лавицю біля якогось будинку. — Пане! .. До нього бігла сіра, як мишка, жіночка — вочевидь священникова прислуга* (Н. Околітенко).

2. *збірн.* Слуги, челядь. — *Зараз, серденько, баба прийде, — говорить* [пан] *панії, вмовляючи її. — Та де вона була? — Певно, щось робила, любко. Се моя вся прислуга* (Марко Вовчок); *Навкруги розлягається голосний гомін людських голосів, бреньк* [бренькіт] *склянок і біганина прислуги* (Н. Кобринська); *Софія Аркадіївна, обійшовши всі покої й кухню, тривожно спитала: — Де ж прислуга? Ні Явдохи, ні Теклі нема, ні Степана, який допіру був у кухні...* (Б. Антоненко-Давидович); *Прислуга в замку знала свою справу* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *збірн., розм.* Те саме, що **обслу́га** 1. *Народу натовпилось такого багато, що ледве можна було протовпитись. Прислуга в кофейні бігала, вешталась, мов несамовита* (І. Нечуй-Левицький); *Прислуги* [в клініці] *багато, і все дуже хутко робиться* (Леся Українка); *От уже три дні, як вся прислуга готелю нахабно страйкує* (Ю. Смолич); *Офісна прислуга знову скаже дистильованим голосом, мовляв, пан Микита нещодавно від'їхав до Іспанії* (С. Процюк).

4. *діал.* Послуга (у 1 знач.). *Тухольці .. чи то з цікавості, чи з звичайної гостинності частенько сходилися з боярином і робили йому деякі прислуги* (І. Франко); *Видима річ, що винайти машини без гуркоту, значить, зробити велику прислугу людськості* (В. Самійленко); *За коротку мить вітер знову зробив Максимові ту саму прислугу — обернув йому одяг на панцер. Благословенний вітер!* (І. Багряний); [Т р а н ь й о:] *Добродію, зроблю я вам прислугу І порятую вас* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРИСЛУГО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прислуго́вувати.** *Мабуть, кожен священник пережив час прислуговування, був вівтарником у храмі й покликання до священства відчув саме там* (з рел.-церк. літ.); *Очевидно, розгубила наша офіційна медицина все це дореволюційне багатство на казенних шляхах прислуговування сильним світу цього* (Ю. Щербак).

ПРИСЛУГО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ПРИСЛУ́ЖУВАТИ,** ую, уєш, *рідко* **ПРИСЛУ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПРИСЛУЖИ́ТИ,** ужу́, у́жиш, *док.* 1. Виконувати обов'язки слуги, прислуги; слугувати (у 1 знач.), служити (у 2 знач.). *Наймит .. купцям годить, чужим людям прислугує* (Марко Вовчок); *Посідали за стіл. Олексія посадили поруч господаря. Катруся з Настею прислугували* (А. Чайковський); *Крім Марисі, прислуговує ще старша жінка Янова, до обов'язків якої входить наносити дрова з підвалу, витріпати килим та доріжки, натерти підлоги* (Ірина Вільде); — *Ми хотіли б заночувати у вас. — Не знаю, чи можна, — сказав Барні, який прислуговував у трактирі, — піду поспитаю* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Подавати й прибирати страви, напої за столом. *Вечеря була багата. За столом прислуговували найняті лакеї в фраках та білих рукавичках* (І. Нечуй-Левицький); *Слуга відчиняє двері з сусідньої кімнати, інші слуги лагодяться прислужувати при столі* (Леся Українка); *Гетьман вказав гості місце, і вони таки сідають до столу. З'являється Дем'ян, щоб прислужити, але його одсилають* (Г. Колісник).

2. Робити кому-небудь послуги, догоджати комусь із чемності, ввічливості і т. ін. або запобігаючи перед ним; служити (у 3 знач.). *Насипає* [Віталик] *з банки перед Тонею мідій, .. сам їх розлущує і подає дівчині, подає трохи аж недбало, щоб вона не зазнавалась, не подумала, що він так уже біля неї упадає та прислуговує* (О. Гончар); [А р і е л ь:] *Благаю! Згадайте: вам прислужував я ревно, Робив як слід, не скарживсь, не брехав* (М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра); *Дівчина постійно трималася поблизу Фіннели, ладна будь-якої миті прислужити їй* (О. Авраменко).

3. *перев. недок., кому, перен.* Іти на службу до когось, виконуючи які-небудь ганебні чи принизливі обов'язки; слугувати (у 3 знач.). *Ще кілька чоловік стояли біля священника — хтось із Клочуряків, Йосип Кикерчин — багачі і ті, що прислужували їм* (С. Скляренко); *Не піддавшись зарібку легкому, Я не прислужував ніколи і нікому* (В. Симоненко); *Вони так собі гадали: вивчимося, просвітимося заради того, аби полегшити життя людству, людям, простолюдинам. А закінчили університет — і кому прислужують? Заможним верствам, вершкам* (Ю. Хорунжий).

4. *тільки недок.* Виконувати певні допоміжні обов'язки під час богослужіння. *Паламарем дражнили Марка за те, що він часом прислужував у алтарі* [вівтарі], *надіваючи мальований стихар* (С. Васильченко); *Гімназичний сторож Шийка .. прислужує в церкві: запалює вугілля в кадилі, оправляє пучками ґноти свічок .. і гасить їх наприкінці вечерні чи обідні* (Б. Антоненко-Давидович); *Отцю Єлисею я прислуговував у церкві та на требах і допомагав удома, був він чоловіком вельми правдивим, непримирливим, одначе мав добру душу й служив прикладом мирянам* (Ю. Мушкетик).

ПРИСЛУ́ГУВАТИ *див.* **прислуго́вувати.**

ПРИСЛУЖИ́ТИ *див.* **прислуго́вувати.**

ПРИСЛУЖИ́ТИСЯ *див.* **прислу́жуватися.**

ПРИСЛУ́ЖЛИВИЙ, а, е. Який із чемності, ввічливості і т. ін. прислужує (у 2 знач.) комусь; послужливий. *Черепашкін помітно змінився: був дуже прислужливий перед професором, ні з ким брутально не поводився* (М. Трублаїні); *Куліш злякано дивився на дівчину, яку звик .. бачити такою прислужливою та лагідною* (О. Ільченко); *Він під руку з дамою заходив до банку.., привертаючи до себе та супутниці увагу прислужливих клерків* (А. Кокотюха).

ПРИСЛУ́ЖЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **прислу́жливий.** *Чужу любов треба покупити ціною своєї інтересності, добрячої вдачі, прислужливості* (А. Кримський); *У повісті Марка Вовчка "Інститутка" кухар сповідує надмірну прислужливість і покірність, яка дає йому змогу вдовольняти потреби пані й при цьому абсолютно нічого не робити* (з навч. літ.).

ПРИСЛУ́ЖЛИВО. Присл. до **прислу́жливий.** *Коли зайшли до приміщення, вона зразу підсунула крісло-гойдалку й прислужливо запропонувала: — Ось сюди, голубонько, сідайте!* (М. Івченко); — *Я скажу, — прислужливо перехопив Яша* (О. Кундзич).

ПРИСЛУ́ЖНИК, а, *ч.* 1. Той, хто служить, виконує обов'язки слуги (у 1 знач.) у когось. *Дворецький Жегмонт з своїми прислужниками клопотався над феєрверком* (Н. Рибак); *На столиках прислужники з артистичною недбалістю розставили сигарні атрибути, антикварні попільнички, високі бокали й пузаті пляшки з колекційними винами і коньяками* (В. Єшкілєв).

2. *зневажл.* Той, хто виконує чиюсь волю, прислужується кому-небудь; поплічник (у 1 знач.). — *Тут дехто з ваших односельчан радив вам віддатися на ласку царських прислужників. Погана це порада!* (А. Головко); — *Орік — македонський прислужник! — вже почав нервувати Гелон. — Це македонці його підмовили, щоб він виступив проти мене і проти вас* (В. Чемерис).

3. Слуга в монастирі, церкві і т. ін.; служка (у 2 знач.). *Мцирі, монастирський послушник, тобто монастирський прислужник, що має стати ченцем* (М. Рильський).

ПРИСЛУ́ЖНИЦТВО, а, *с., зневажл.* Поведінка, учинки прислужника (у 2 знач.). *Боячись залишитися на другий рік у третьому класі, нездара і тупиця, він тільки й рятується своїм підлабузництвом та прислужництвом* (С. Добровольський); *Іноді селяни підозріло й навіть вороже зустрічали землемірів. Прислужництво Чунтуляка чимраз бентежило і гнівало Осипа .. Він пізнавав його нечесні витівки* (І. Пільгук); *Багатолітнє прислужництво й запобігання перед Сулейманом розвинули в ньому* [Ібрагімі] *тільки низькі якості душі, не даючи змоги зосередитися на вищому і благороднішому* (П. Загребельний).

ПРИСЛУ́ЖНИЦЬКИЙ, а, е, *зневажл.* Стос. до прислужника (у 2 знач.) і прислужництва. *Оглух прислужницький посіпака, що, припрігши* [припрягши] *коней до дзвіниці й закинувши кодолу на баню, визвався .. нищити манастир* [монастир] (Е. Андієвська); *В Україні .. підрадянській .. творився прислужницький естетичний сурогат письменства. Він став підпорою іноземної, нищівної для нашого народу сили* (Валерій Шевчук).

ПРИСЛУ́ЖНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прислу́жник.** *Прислужниці арабки, туркені, негритянки й українки розносять кофе, фрукти й шербети* (І. Нечуй-Левицький); [С а б і н а:] *Нехай звелить мій пан мені крутити жорна, кіз доїти, носити воду — все те буде легше, аніж прислужницею бути в пані* (Леся Українка); *З Улесею ми посиділи в світличці в присутності її прислужниці, й балачка наша увесь час перечіплялася через ту челядницю* (Ю. Мушкетик); *Жалюгідна прислужниця злодіїв і грабіжників, пособниця наймерзенніших злочинців, .. була* [Ненсі] *надто горда, щоб виказати те жіноче почуття, яке здавалось їй слабодухістю, а насправді було єдиним виявом людяності* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРИСЛУ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прислу́жувати** і **прислу́жуватися.** *Я там не дуже-то прислужилась галичанам-інтелігентам взагалі, а радикальній партії почастно* [почасти], *та се й не було моєю метою — прислужування їм. Мені душа горить, що справа гине* (Леся Українка); *Микола був нестерпно щасливим. Він ладен був служити ділові й людям. І не квапився відрізняти службу від прислужування* (Олекса Ізарський); *Алессандро й далі готував розчини за формулами професора. Але його не задовольняла механічна робота .. Прислужування ображало його* (О. Бердник); *Отець Йосип не став думати про Сашка, хоч ясно було, що вже через .. постійну безпричинну усмішку хлопчина не підходить для прислужування у вівтарі* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРИСЛУ́ЖУВАТИ *див.* **прислуго́вувати.**

ПРИСЛУ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИСЛУЖИ́ТИСЯ,** ужу́ся, у́жишся, *док.* 1. *кому і без дод.* Улесливо прислуговуючи кому-небудь, запобігаючи перед ким-небудь, домагатися прихильності, уваги до себе. *Маруськ літав селами..; ограбував пару менших дворів, війта одного пошарпав, аби не так уже занадто одверто прислужувався полякам* (Г. Хоткевич); *— Ти знаєш, Карле: я не прислужуюсь, — сказав Жуковський стримано. — А що служу, то, може, в цьому є вищий смисл...* (Василь Шевчук); *Чому ж його* [Клюбена] *приречено на довічну муку — підлещуватися, плазувати, прислужуватися, запобігати, добиватися любові та поваги, як день, так і ніч носити личину?* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Він хотів приподобатися* [сподобатися] *гетьманові і прислужитися йому, а що вино йшло в голову, а не в ноги, так і розв'язував свій здержливий язик* (Б. Лепкий); *Удень, щоб прислужитися панові, комірниця мимохідь усе нашіптувала: і такий цей Тарас, і сякий* (О. Іваненко).

2. *перев. док., чим і без дод.* Ставати корисним (у 1 знач.), допомагати кому-, чому-небудь у чомусь. *— Дякую тобі, Самуїле, і твоєму молодому супутникові за таку важливу звістку. Не раз ти прислужувався мені і всій Руській землі* (В. Малик); *Прислужуються нам і подальші знахідки археологів* (І. Білик); *За Вашу ідею .. я завжди стояла і буду стояти, а наскільки прислужуся їй ділом, се залежатиме від моїх сил і талану* (Леся Українка); *Та найбільше прислужилися селяни тим, що знали чимало людей у тутешніх сторонах та й люди їх знали* (Б. Лепкий); // Робити послугу кому-небудь. *Чабан Гадюку вбив, А комара, що прислужився І в пору розбудив, Спросоння тріснув так, що аж прилип до лоба* (Л. Глібов); *— Вважала* [Дмитриха] *за свій обов'язок похвалити мене перед суддею, що я дуже красно говорив. Думала, що цим мені прислужиться. А то якраз навпаки* (Л. Мартович); // Робити щось приємне кому-небудь; догоджати. *Діти довго, з нетерплячою радістю чекали гостей і тепер одне поперед одного хотіли чимось прислужитись офіцерам* (О. Гончар).

3. *кому і без дод.* Виконувати свою функцію, своє призначення. *Ще й досі прислужуються українцям зведені з темночервоної "німецької" цегли млини, школи, цукроварні, церкви-кірхи та велетенські криниці* (із журн.); *У цю хвилину на гору з проміжку вибрався Лагунський і оголосив урочисто: — Ну, починаємо! Усе добре. Проміжки ізольовані. Наші конопляні шланги добре нам прислужилися* (Г. Коцюба); *— Для земних перельотів нові види палива прислужилися добре, а для космічних — вони лишалися все ще слабкими...* (В. Владко).

ПРИ́СЛУХ, у, *ч., діал.* Прислухання. *Прислух до звуків лісу;* // Те, що почулося (у 1 знач.). *Чую, десь від Фіюме, по легких хвилях тихої Адрії пливе до мене наша народна пісня .. Зразу гадав я, що це прислух якийсь .. Збігаю на берег, гляджу — човен і кількоро людей, товариство, — пливуть і співають* (Б. Лепкий).

Ста́ти на при́слух *див.* **става́ти.**

ПРИСЛУХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прислуха́тися.** *Мабуть, усе отаке старе, стародавнє кличе до прислухання ударам власного серця, до роздумування над життям* (Г. Хоткевич); *Коли почув* [Лужинський], *що по трапу спускається не одна людина, мимоволі прислухався. Така його доля — прислухання є найдійовіший елемент пильності!* (Іван Ле); *З живими симпатіями до кольоритного* [колоритного] *минулого він* [І. Котляревський] *сполучав уважне прислухання до нових культурних та літературних смаків* (М. Зеров); *Молодий письменник приїхав сюди в пошуках натхнення й плідної праці. Йому йшлося насамперед про спокій і прислухання до самого себе* (А. Любка).

ПРИСЛУХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що, до чого і без дод., діал.* Прислуха́тися. *Ішла дівчина та гукаючи, аж два двори та минаючи, до третього прислухаючи* (Сл. Б. Грінченка); *Дарма Галя насторожає ушко і довго-довго-довгенько слуха й прислуха — усе тихо й темно* (Марко Вовчок); *Він знає ближчу дорогу стежками. Як повів Славка тими стежками, то він аж язик вивалив із утоми .. Зате не скучно було йти, бо по дорозі прислухали розмову Йванихи з дочкою .. Почули, що Йваниха картає свою дочку, Гандзю, що прийшла сьогодні до матері в гості* (Л. Мартович); *— Як не хоче* [дівчина] *що робити — то змусиш. А з хлопцями так не можна. Тре* [треба] *.. прислухати, який в нього характер* (Н. Сняданко).

ПРИСЛУ́ХАТИСЯ *див.* **прислуха́тися.**

ПРИСЛУХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПРИСЛУ́ХУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, **ПРИСЛУХО́ВУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИСЛУ́ХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. *до чого і без дод., діал. чому.* Напружуючи слух, намагатися почути що-небудь. *Надя сиділа мовчки й прислухувалася, що говорилось в світлиці* (І. Нечуй-Левицький); *"Що це — півні співають?.." Гашиця витягла шию, прислуховуючись* (М. Коцюбинський); [Р і ч а р д *(прислухається, як тихшає хода Джонатана надворі, далі сідає):*] *Який я одинокий* (Леся Українка); *Вітер гуде лиховісно. Смереки на горах хиляться, потрясувані ним, мов у шаленім болю. Я тут, у долині, сиджу сама і прислухаюся вихрові своєї душі...* (О. Кобилянська); *Адаменко зліз з кобили, .. підійшов до мене, став прислухатися до мого кашлю, поклав мене на землю і взявся робити масаж* (Ю. Яновський); *Здалося — ніби голос Марусин. Крикнула й замовкла. Прислухався — нічого не чути* (Г. Хоткевич).

2. *перен.* Зважати, звертати увагу на кого-, що-небудь,ураховувати чиюсь думку, міркування і т. ін. *По селах та по містах люди напружено прислухалися до всякої звістки, хвилювались і юрбами вибігали назустріч всякому подорожньому* (А. Кащенко); *Реакторники бачать: нервуються новачки, прислухаються до кожного їхнього слова* (В. Яворівський); [П р о с п е р о:] *Король Неаполя, мій лютий ворог, Прислухався до братових запевнень І сам пообіцяв .. Позбавити мене й мою родину Всіх привілеїв герцогських* (М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРИСЛУХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прислухо́вуватися.** *Заважає телевізор за дверима — а настрій якраз той, робочий, і почерк той — для тривалого ширяння сторінками, для прислуховування до ритму фрази, до інтонаційних можливостей* (К. Москалець); *Виключне заглиблення у своє "я", постійне копирсання у власній душі, прислуховування до найпотаємніших порухів своїх нервів — без сумніву, стан хворобливий* (І. Франко).

ПРИСЛУХО́ВУВАТИСЯ *див.* **прислуха́тися.**

ПРИСЛУ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прислу́хуватися.** *Піввікове життя в самій .. гущі природи, піввікове прислухування .. в дивній мірі розвинуло дідові почуття* (Г. Хоткевич); *— Ви гербові, пане докторе? — звернувся тут молодий священник до Нестора, що сидів мовчки і вдоволявся прислухуванням дівчині* (О. Кобилянська); *Розвідка посувається далі. Люди стали зайцями .. Вони завмирають і прислухуються, їм здається, що їхні вуха ростуть від цього напруженого прислухування* (Гео Шкурупій).

ПРИСЛУ́ХУВАТИСЯ *див.* **прислуха́тися.**

ПРИСМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИСМА́ГНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. Трохи засмагати під дією сонячного проміння й вітру. *Біляве обличчя її присмагло на зимовому вітрі* (Г. Епік); *Вона присмагла на обличчі, від чого поменшало ластовиння* (Ю. Мушкетик); // Укриватися смагою (про губи); запікатися (у 2 знач.). *У його* [нього] *губи присмагли* (Сл. Б. Грінченка); *Єремія став блідий .. Очі одразу пригасли, губи зблідли й ніби присмагли* (І. Нечуй-Левицький); // Достигаючи, червоніти (про ягоди). *Ось де і ягоди вже присмагають. До Петра Цілий вишник поцятковано червоно* (В. Мисик); // Трохи висихати, пересихати на сонці (про рослину). *У сонячні дні кінчики пелюсток шипшини трішки присмагають, стають темними й закрученими* (із журн.).

2. Припікатися, засмажуватися з поверхні (про страву). *Найсмачніший той коровай, що присмагає в печі* (з газ.); *Печене порося аж присмагло* (Сл. Б. Грінченка); *Пішла й тітка Мотрона глянути до печі: чи присмагли калачі* (Я. Качура).

3. *розм., рідко.* Покриватися осугою (у 1 знач.). *На озері вода присмагла* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИ́СМА́ГЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **присма́гнути.** *Катря пахне свіжим соком з молодої яблуні: боса, напоєні росою пружні ноги, обвіяне вітром присмагле обличчя* (Я. Качура); *Тьмаво світилось присмагле Настасине плече* (В. Шкляр); *Між рідкою бородою та миршавими вусами темніли ніби присмаглі, аж сині губи* (І. Нечуй-Левицький); *В'їздили в село .. Обабіч вулиці в поруділих присмаглих садках курились пожарища* (А. Головко); *Скраю нар .. стояла дерев'яна миска з двома котлетами, з купою смаженої капусти, перемішаної з присмаглими вишкварками* (Т. Осьмачка); *Григорій рушив у березневий, ще напівсонний світ. Під чобітьми з приємним шерхотом розсовувалася присмагла сніжна каша* (Василь Шевчук).

ПРИСМА́ГНУТИ *див.* **присмага́ти.**

ПРИСМА́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **присма́жити.** *На столі, біля якого сидів Башкуєв, стояла тарілка з двома жирними, добре присмаженими котлетами і гречаною кашею* (С. Добровольський); *Павлина внесла тацю з картоплею. Запах присмаженої на соняшниковій олії цибулі, пряно-кислий аромат квашеної капусти і яблук .. — чого кращого йому бажати* (Р. Андріяшик); *Запихаючи у Х'ялмаровий наплічник їхні купальні причандалля вкупі з .. присмаженими бісквітами.., Марла вже передчувала омріяне купання в Індійському океані* (І. Карпа); *Кучерявий чуб був мало що темніший за лице, присмажене вітрами, сонцем і турботами* (Іван Ле); // **присма́жено,** *безос. пред. Мій чоловік дуже любить таку яєчню, щоб гарненько було присмажено з одного боку, а зверху жовток залишався напіврідким* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який присмажився (у 2 знач.), висох на сонці (про рослини). *Тихо сіявся на прив'яле листя, на присмажені трави й хліба .. дрібний, як роса холодний, дощ* (С. Васильченко).

ПРИСМА́ЖИТИ *див.* **присма́жувати.**

ПРИСМА́ЖИТИСЯ *див.* **присма́жуватися.**

ПРИ́СМАЖКА, и, *ж., діал.* Присмака (у 1 знач.). *Да все коли б смашненьке* [смачненьке], *да коли б сальця більше, присмажку добру зробили* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСМА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присма́жувати.** *Корисними є такі способи приготування їжі: тушкування, присмажування та запікання* (із журн.).

ПРИСМА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСМА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* 1. Смажачи, трохи припікати, підсмажувати з поверхні (рибу, м'ясо і т. ін.). *Ввійшов* [Максим] *у хату — в печі горить, молодиця щось присмажує* (М. Коцюбинський); *Пиріжки* [із лівером] *він присмажував на пательні і їв з чаєм* (Ю. Винничук); *— От якби цю ковбасу та присмажить ще на сковороді на салі! — сказав Радюк* (І. Нечуй-Левицький); *Наварив* [Дмитро Іванович] *перлової каші й гороху, присмажив на сковороді вівсяних висівок* (Ю. Мушкетик); *Дорогою вони зайдуть до "Жоржа", .. опиняться в кухні. С.* [Себастьяна] *там знають, присмажать грінки просто на величезній плиті* (Т. Прохасько).

2. Викликáти потемніння або легке почервоніння шкіри обличчя, рук і т. ін. (про дію сонця, вітру тощо). *Перевернувся на спину; нехай присмаже* [присмажить] *голодний живіт життєдайне сонце .. Літо я люблю більше, ніж весну. Може, тому, що родився влітку* (П. Автомонов); *Йому* [Івасеві] *було не вперше їздити з чумаками, і він знав, що в дорозі .. і дощі періщитимуть, і спека присмажить* (В. Малик); // Позбавляти свіжості, сушити частково (про рослини). *Сонце присмажило траву;* // Піддавати що-небудь дії сонця, вітру і т. ін. *Батьки й діти дихали чудовим луговим повітрям, присмажували на сонці загрубілу у шахтах шкіру* (Ю. Мокрієв).

3. Трохи пошкоджувати що-небудь вогнем, жаром з поверхні або по краях; обпалювати (у 1 знач.). *Моторний не мав отого специфічного майстрівського вигляду, не носив на перенісcі старих окулярів, не присмажував цигаркою вусів, бо був порівняно ще молодий* (Іван Ле).

ПРИСМА́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИСМА́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Ставати трохи припеченим, підсмаженим з поверхні (про страву). *Якщо поверхня рибного філе волога, воно буде готуватися на пару, а не присмажуватися* (із журн.); *Метушливо кинулася* [Груня] *до печі, вийняла пахучий глечик пареного молока, що аж присмажилося* (К. Гордієнко).

2. Ставати темнішим або трохи червоніти від дії сонця, вітру (про людину, шкіру обличчя, рук і т. ін.). *Один у таборі. Заховавши рацію і боєприпаси і захопивши автомат і дві гранати, пішов на галявину, щоб хоч трохи присмажитися на сонці* (П. Автомонов); // Висихати, пересихати на сонці (про рослину).

3. Трохи пошкоджуватися вогнем, жаром з поверхні або по краях; пригоряти, підгоряти. *Антипригарна сковорода не присмажується, під час приготування не потребує багато олії* (з мови реклами); // Те саме, що **обпіка́тися** 1. *Тепер перша річ нехай провадиться про Остапа, що він у огні опалювавсь, присмажувавсь* (Марко Вовчок).

ПРИ́СМАК, у, *ч.* 1. Додатковий смак у чому-небудь. *Йому здалося, що вода має якийсь неприємний, гіркуватий присмак* (С. Журахович); *Допивши каву, відчуваю, як у горлі, мов гіркий лотос, розпускається кавовий присмак* (Любко Дереш); *Бабця потроху звикла до присмаку любистку, який він додавав до м'яса* (Н. Сняданко); // Узагалі смакові відчуття чого-небудь. *Губи його відчувають солоний присмак сліз* (Н. Рибак); *Лице горіло, на губах відчувався присмак крові* (П. Колесник); * Образно. *Кожна праця має свій присмак. Збір картоплі відрізняється від винобрання, як їзда волами від кінної...* (М. Томчаній); *Ми зберегли, наче кисень — птахи, присмак причетності до покоління* (С. Жадан).

2. *перен.* Відтінок (у 4 знач.), забарвлення (у 3 знач.). *Семенові зробилось немовби ніяково за іронічний присмак своєї репліки* (Л. Смілянський); *Життя тепер набирало якогось свіжого присмаку, кожен чекав приємних несподіванок і перемін на краще* (В. Яворівський); *Прохолодний вітерець має лимонний присмак* (І. Роздобудько); // Відчуття, враження від чого-небудь (перев. неприємне). — *А! — махнув я рукою і пішов шукати Павлуся. І поки йшов, зрозумів, що треба робити, аби позбутися прикрого присмаку невдалої бесіди* (Г. Пагутяк); *Я вже давно не почував ворожості ні до Михайленка, ні до інших заколотників, та неприємний присмак після тих подій все-таки залишився* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Ледве помітний вияв чого-небудь. *На арені Бова показував звичайні номери, хоч, правда, з деяким присмаком трюкацтва* (Д. Ткач).

Прі́сний смак (при́смак) *див.* **смак.**

ПРИСМА́КА, и, *ж.* 1. *кул.* Те, що додають у їжу для надання певного смаку; приправа. *Пошесть пішла по всіх казармах .. Доктор .. заглядав у пекарні, в казани, заспокоював бурлак; але сам боявся покуштувать бурлацького борщу з гнилою таранею, з додатком пацюків для присмаки* (І. Нечуй-Левицький); — *Я тебе ще голодом не заморила? Ось уже зараз картопелька буде .. Тільки присмаки нема до неї* (М. Стельмах); *Вона завзято мішала кописткою в каструлі на плиті. Там у неї були якісь густі драглі, і панна Цап щедро посипала їх сіллю, перцем та іншими присмаками* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); * Образно. *Нарада розпочалася з доповіді Степ-Степановича. Його мова плинула рівно .. Багато слів він подавав як на тарелі — з начинкою і присмакою* (І. Росоховатський).

2. *перев. мн., розм.* Вишукані, смачні страви. *Пекарня і справді чудова: тут і паляниці, і книші, .. маківники — усякі наїдки і присмаки!* (Марко Вовчок); *Випадало* [панні Юзі] .. *припрошувати панночок до кави, з усякими присмаками* (Леся Українка); *Монашки розставляли на столі миски з монастирськими присмаками. Свинячі ніжки з часником і олією, тушковані з цибулею й грибами голуби по-монастирськи* (П. Загребельний); * Образно. *Не дай нахилятися серцю моєму до речі лихої, щоб учинки робити безбожністю, із людьми, що чинять переступ, і щоб не ласувався я їхніми присмаками!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПРИСМА́КОВИЙ, а, е, *кул.* Прикм. до **присма́ка** 1. *Присмакові трави надають стравам приємного аромату* (з навч. літ.).

ПРИСМАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСМАКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод.* Додавати присмаки в їжу, страву. *Корм для собаки нерідко присмаковують м'ясопродуктами* (із журн.); *Шпарагівку відварити в підсоленій воді майже до готовності, додати натерту моркву, дрібно посічену зелень. Тушкувати 5–7 хвилин. Присмакувати сіллю та перцем* (із журн.).

ПРИСМАКУВА́ТИ *див.* **присмако́вувати.**

ПРИСМА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присмали́ти.** *Коло катраги палахкотіло полум'я, і до майстрів щоразу доходив приємний дух присмаленої каші* (М. Івченко); *Синє полум'я, лизнувши соколине крило, обпалило його, і всім у носа шпигонув поганий дух присмаленого пір'я* (О. Ільченко); *Руді вуса підгоріли, коли гасив* [Мотига] *пожежу .. Один кінець їх був довший, а другий, більше присмалений, коротший* (В. Малик); *Не блискучим ефектним одягом полонив він глядачів, а відточеною красою свого юного, стрункого натренованого тіла. Присмалене на сонці, загартоване вітрами і водою, воно відливало трохи притемненим матовим полиском* (Д. Ткач); *Впав ниць щуплявий Костенко на присмалену сонцем траву* (І. Кириленко).

ПРИСМА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присмали́ти** і **присмали́тися.** *Пляма від присмалення праскою зіпсувала сорочку* (із журн.); * Образно. *У багатьох чернігівських селах був звичай "присмалення молодої". На подвір'ї розкладали вогнище, через яке молодята перестрибували, узявшись за руки. Так відбувалося духовне "очищення" дівчини з чужого роду, котра приходить жити до іншої родини* (з наук.-попул. літ.).

ПРИСМАЛИ́ТИ *див.* **присма́лювати.**

ПРИСМАЛИ́ТИСЯ *див.* **присма́люватися.**

ПРИСМА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присма́лювати** і **присма́люватися.** *Проповідь була незрівнянна, .. начинена уривками зі Святого Письма, у яких трактується про пекельні муки, .. осудження, кари безжалісні, присмалювання вогнем незгасним .. — про всі ці істини незаперечні* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Вірували покутяни, що є нечиста сила. Від неї вони позбувалися шляхом присмалювання восковою свічкою волосся над чолом, на потилиці і на скронях всім членам сім'ї на Водохрещу* (з наук. літ.).

ПРИСМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИСМАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *кого, що.* Трохи смалити (у 1 знач.), обпалювати (у 1 знач.) кого-, що-небудь. *Штурман з першого ж дня запав Андрієві в око тим, що сидів і присмалював собі руку цигаркою і навіть не морщився* (І. Багряний); — *А нащо, татуню, кладете в огонь конець* [кінець] *огнива? Так ладно видовбали і палите?* — *Ні, синку, не палю, а присмалюю троха лише зверха* [зверху] (І. Франко); *У раю було б добре, та душа болить, молодице. А у пеклі присмалять, то я й призабуду цей біль* (Л. Костенко); *Якби хто моїй фантазії крила присмалив, то може б і добре зробив* (Леся Українка); * Образно. *"Ой, важко стояти близько коло начальства! .. І обсмалить тебе вогнем, і опалить! Але терпи, отче дияконе! Часом присмалить, а часом і нагріє тебе", — думав Добриловський* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* Виклика́ти потемніння або легке почервоніння шкіри обличчя, рук і т. ін. (про дію сонця, вітру). *Сонце присмалило спину;* // Дуже висушувати, пересушувати (рослину). *Серпневе сонце присмалює степові трави.*

◊ **Смали́ти (присма́лювати) халя́вки (ли́тки)** *див.* **смали́ти.**

ПРИСМА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРИСМАЛИ́ТИСЯ,** а́литься, *док.* 1. Трохи обпалюватися, підгоряти з поверхні. *Вогонь для приготування грінок має бути помірним, інакше олія та крихти хліба в ньому будуть присмалюватися* (з навч. літ.); *Коточок зажуривсь, Бо хвосточок присмаливсь* (з народної пісні); *Така гаряча лежанка, що аж подушка присмалилась* (Сл. Б. Грінченка); *Він теж змарнів .. Чорне й густе, мов ліс, бородище .. присмалилося на вогні і позакручувалося поруділими баранчиками* (В. Малик).

2. *тільки недок.* Пас. до **присма́лювати** 1. *Під час лазерного різання крайка металу може присмалюватися променем, отримуючи "засмагу", якої легко позбутися шліфуванням* (з навч. літ.).

ПРИСМА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присмачи́ти.** *Любить наш народ перепела.., коли він, присмачений сметаною, стоїть на столі* (Остап Вишня); *Тарас .. принюхувався до наїдків: до тушкованої з картоплею кролятини, до присмачених оцтом опеньків* (Є. Пашковський); *— Уявляєш, борщ із м'ясом, з молодим червоним бурячком, з квасолею і ще присмачений сальцем* (С. Талан); * Образно. *Ніщо не є таким швидким на руку, як злоба, присмачена несправедливістю* (О. Ульяненко); // **присма́чено,** *безос. пред.* * Образно. *Ввійшовши до купе, Таня схилилася над Іванком .. — Ну й хлопчина ж! — тихо вимовила вона, а молодому подружжю здалося, що похвалу її присмачено заздрістю* (Ю. Шовкопляс).

ПРИСМА́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присмачи́ти.** *Фідель Васильович .. крутив у руках почату пляшку ужгородського коньяку. Ользі з її мовчазної згоди він хлюпнув у каву.., а самому господареві кабінету дози, котра годилася для присмачення кави, зараз явно не вистачало* (А. Кокотюха).

ПРИСМАЧИ́ТИ *див.* **присма́чувати.**

ПРИСМА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присма́чувати.** *Засушені квіти та листя буркуну використовували як запашну суміш для присмачування компотів, галушок, вареників* (із журн.); *Для присмачування м'ясних і рибних страв під рукою мають бути лимон, гірчиця, сіль, кріп та зелена цибуля* (з газ.).

ПРИСМА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИСМАЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док., що.* Додавати присмаки в їжу, страву. *Настя .. варила ці дні липку затірку, присмачуючи її замість шкварки жменькою потовченої кользи чи розбитою крашанкою* (М. Стельмах); *Мені смачно. Бо майже все, що їм, присмачую .. медом, часником, гірким перцем (стручковим), чебрецем, базиліком, м'ятою, материнкою, коріандром, кропом, петрушкою* (М. Дочинець); *Балоун, сьорбаючи каву просто з казанка, порпався ложечкою в молоці, щоб присмачити собі каву* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); * Образно. *Вікно в садок, тож пахощі зела Присмачують мені пригірклість ліків...* (Є. Плужник); *Нагадає про себе голод — сягну рукою по щось найближче; він сам присмачить усе, хоч би що я взяв: голодний нічим не гордує* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРИСМЕ́РДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Трохи, злегка смердіти (у 1 знач.). *Риба вже присмерджує* (Сл. Б. Грінченка); // *безос. Надто вже гидко присмерджувало паленим пір'ям* (О. Ільченко).

ПРИ́СМЕРК *див.* **при́смерки.**

ПРИ́СМЕРКИ, ів, *мн. (одн.* **при́смерк,** у, *ч.).* 1. Напівтемрява після заходу сонця або перед світанком; сутінки (у 1 знач.). *Він зупинився, щоб іще трішечки помилуватися Беєвою горою, яка туманіла у світанковім присмерку* (Григорій Тютюнник); *Зимові присмерки з'їли день, не дали розгулятися вечору-сіроманцю — уже й ніч* (Люко Дашвар); // Напівімла в похмурий, несонячний день, під час сонячного затемнення і т. ін. *Вгорі, за суцільними тучами зірваних, піднятих у повітря, летючих ґрунтів, стояло сонце посеред неба, маленьке, похмуре.., як при затемненні. Від неприродних денних присмерків ставало моторошно всьому живому* (О. Гончар).

2. Напівморок (у 1 знач.) у погано освітленому місці, приміщенні. *В хаті стояв присмерк, і тільки жовті смужечки світла пробивались крізь шпари зачинених віконниць* (М. Коцюбинський); *В кімнаті тихий зелений присмерк від паперового абажура настільної лямпи* [лампи] (В. Барка); *Проста хата, з трьома стовпами, що підпирали сволок, була така закурена, що в ній завжди стояв присмерк* (П. Кочура); // Слабке, тьмяне освітлення. *У храмі ніжно-жовтий матовий присмерк* (В. Винниченко); *Скупою рукою розкидано по вулицях електролампи, і тому синій присмерк обкутує невеличкі одноповерхові будиночки* (І. Кириленко); *Напівпустий розхитаний трамвай, Якісь колони, осінню набряклі. Жовтавий присмерк протинали краплі* (П. Вольвач).

3. *перен.* Стан занепаду, безнадії, зневіри у власних силах. *Добровільно дане слово заковувало його* [Лачерду] *ланцюгами. Безпросвітно сірий присмерк впав на його душу й на все дальше життя, затирав усі обриси й барви* (Н. Королева).

(1) При́смерки спуска́ються (насува́ються, наплива́ють *і т. ін.)* **<При́смерк спуска́ється (насува́ється, наплива́є** *і т. ін.)*> — смеркає, сутеніє. *Тьмарилось синє небо. Над землею насувались тихо, задумою присмерки* (С. Васильченко); *Сонце вже сіло, почав напливати присмерк* (Олесь Досвітній); *Заграва на сході почала синіти, на землю спускався вечірній присмерк, в будиночках .. спалахували перші вогники* (І. Сенченко); *Насідали присмерки, та в маминій половині не світилося* (Р. Андріяшик); *Почало вечоріти. М'який, теплий осінній присмерк спускався на будинки й дахи* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

○ **(2) У при́смерку <У при́смерках>,** *у знач. присл.* — увечері, після заходу сонця. *Стрілися* [Катерина і Валерій] *знов під сокориною у присмерку після роботи* (О. Довженко); *У присмерку беркут прилетів на своє звичне сідало і довго вовтузився, чистив дзьобом велетенське пір'я, струшувався і намагався зручніше усістися на ночівлю* (З. Тулуб); *Кущі верболозу у присмерку дістають м'які контури* (Ірина Вільде); *В хлопчачій моїй душі, пам'ятаю, жило жадання сказати людям, що чую, як дзвонить у присмерках, розсіваючись по травах, роса* (Р. Федорів).

ПРИСМЕРКО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **при́смерки** 1, 2. *На своїх картинах він малював невиразні коливання пітьми, згустки присмеркових сутінків* (В. Домонтович); *День летів у присмеркову пору, Харків дихав пахощами смол* (П. Воронько); *Він знову почувався комашкою, ув'язненою мільйони років тому в ясно-синьому смарагдовому кристалі і тепер виставленою в присмерковім залі геологічного музею...* (В. Дрозд); // Який функціонує ввечері, після заходу сонця. *Палички є рецепторами присмеркового зору, які збуджуються під упливом слабкого світла, але при цьому людина не розрізняє кольорів і бачить нечітко* (з наук. літ.); // Який погано освітлюється; напівтемний. *У присмеркову зону океану — на глибину 200–1000 метрів — практично не проникає сонячне світло* (із журн.).

2. *перен.* Який виражає безнадію, зневіру у власних силах; занепадницький. *Вони довго-довго стояли мовчки. Так довго, як можна стояти лише перед тим, що викликає смуток нездійснення .. Присмеркові думки невідворотно затягували їхнє мислення у безнадію. У щось таке, з чого не було виходу* (В. Єшкілєв); // Журливий, сумний. *В присмерковій пісні колисковій, В оповіді сивій про походи .. Він дзвенів не раз, переливався, Споконвічний голубий Дунай* (М. Рильський); *Вигляд у нього* [зоотехніка] *був такий, як у людини, що відкрила нову планету. Проте це аж ніяк не вплинуло на Бровка в бік розрядки його присмеркового настрою* (С. Добровольський); *Присмерковий, постійно насторожений стан душі заважав їй* [Настці] *просто жити, і каторги цієї не могла позбутися* (Р. Федорів).

3. Який виявляє найбільшу активність у присмерки (про тварин). *Серед звірів Карпат є присмеркові й нічні тварини (горностай, ласка, куна, тхір, заєць)* (з наук. літ.); *До присмеркових комах відносять, зокрема, метеликів із родини бражникових, хрущів із родини пластинчастовусих* (з навч. літ.).

4. *у знач. ім.* **присмеркó́ві,** вих, *мн.* Тварини, які виявляють найбільшу активність у присмерки. *До присмеркових належать родини мишачих та їжакових* (з навч. літ.).

ПРИ́СМЕРКОМ, *присл.* Присмерковою порою, у присмерковий час. *Присмерком дочапали до хутора. В хуторянських хатах де-не-де світилось* (Марко Вовчок); *Присмерком .. автомашина вривається у високий сосновий .. ліс, що зветься Святошин, а там і сам Київ* (У. Самчук); *На полювання (а він мисливець) виходить тільки присмерком* (В. Близнець).

ПРИСМЕ́РТНИЙ, а, е. Який перебуває або буває, відбувається при смерті; передсмертний. *На панщину не пішов* [Павло]: *"в мене жінка присмертна", — одпрохався тим* (Марко Вовчок); *Запізно з'явився він сюди, щоб потішити її* [дочку] *ласкавими словами; побачивши її присмертною, старий князь жалісно заплакав* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Близько 10 % людей схильні в небезпечних ситуаціях відчувати особливі переживання, так званий присмертний досвід* (із журн.); *Учені виявили сплеск присмертної мозкової активності в пацієнтів у комі* (з газ.); * Образно. *Київ останніми роками задихається від транспорту, як присмертний астматик* (О. Забужко); // *у знач. ім.* **присме́ртний,** ного, *ч.;* **присме́ртна,** ної, *ж.* Той (та), що перебуває в передсмертному стані. *Доріс помирала .. Михайло сидів біля неї, насилу стримуючи ридання.., гладив холонуче чоло присмертної* (П. Загребельний); *Присмертного потрібно оточити уважним піклуванням* (із журн.).

ПРИСМЕ́РТНО. Присл. до **присме́ртний.** *Коли присмертно крини відпалають: нам знак до грізного страждання* (В. Барка); * Образно. *На білім озері, мов диво, Плив човен повен баркарол, Ячав присмертно, лебедино* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Аполлінера).

ПРИ́СМИКОМ, *присл., діал.* Поривчасто. *Віє вітер присмиком* (Сл. Б. Грінченка); *Швидко змішав* [Аліпій] *охру з біллю, зачепив кіноварі й набрав пензлем "гостро-холодної ясної зелені". Еразм присмиком зіп'яв руки: — Отче! Таж кожна з цих барв з білилами темніє!* (Н. Королева).

ПРИСМИ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присмири́ти.** *Тої ж неділі оголосив* [о. Квінтіліан] *громаді на проповіді, що нині гордяки будуть присмирені* (І. Франко); *Котив жовтими валами свої води Черемош, .. облизуючи пологий берег, захищений кашицями, між якими присмирена ріка утворювала затягнуті кожухом мерви й трісок тихі заплави* (Р. Іваничук).

ПРИСМИ́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присмири́ти.** — *З козаками — то не є ніяка війна, лише присмирення бунту. Цього не можна назвати навіть домашньою війною.., лише епізодом присмирення непокірних підданців...* (А. Чайковський).

ПРИСМИРИ́ТИ *див.* **присмиря́ти.**

ПРИСМИРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **присмирі́ти.** *В усьому натовпі, мовчазному і присмирілому, збитому докупи й одностайному, проглядали загальна покірливість і послух* (В. Фіялко).

ПРИСМИРІ́ТИ, íю, íєш, *док.* Те саме, що **присмирні́ти.** *Щур побачив свою несилу, перестав змагатися, опустив руки, присмирів — стоїть, як ягня* (С. Васильченко); — *А що таке турецька галера? — швидко запитала пані Павучиха. Князь подивився на неї холодним, важким поглядом, і вона зразу знишкла, присмиріла* (Валерій Шевчук); * Образно. *Століття ледве чи вистачить, аби вигодувані таким тривалим потуранням пороки присмиріли, схилились під ярмом* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРИСМИРНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **присмирні́ти.** *Присмирнілий Жако сидів біля хворого і не зводив з нього погляду сумних жовтавих очей* (М. Слабошпицький); *Скажений вітер .. раптом принишк, приліг, наче враз присмирнілий звір* (В. Владко); *Гнат лізе в кошик, витяга звідти присмирнілу курку і грудочку масла* (Григорій Тютюнник); — *Уляно, а ти вийдеш сьогодні? .. — майже пошепки питається Давид .. — Куди? — округлюються повні, одразу присмирнілі уста* (М. Стельмах); * Образно. *Ніколи я не знав, що так люблю .. Понад Дніпром сріблисті верболози, Березу, що прозорі ронить сльози На тиху, присмирнілу мураву* (М. Рильський).

ПРИСМИРНІ́ЛО. Присл. до **присмирнілий.** *Кінь стояв присмирніло, навіть хвостом не махав* (А. Михайленко).

ПРИСМИРНІ́ТИ, íю, íєш. Док. до **смирні́ти.** *Три дні не їв, не спав три ночі І все до старости просився. А староста і чуть не хоче Про нього .. Присмирнів потому Наш пан і їсти вже почав* (І. Франко); *Давно батько був таким балакучим. Мусій потай примітив, що він наче присмирнів, став м'якший, душевніший* (В. Речмедін); // Притихнути, замовкнути. *Коли командир обернувся, вони одразу присмирніли* (В. Кучер); *Присмирніли, задумались в сутінках заробітчанки* (О. Гончар); *Миколина аргументація, здається, подіяла на ґазду. Він присмирнів, замовк* (Є. Доломан); // Стати слухняним, покірним; угамуватися (у 1 знач.). *Павло нікого не слухав, а крутив за держак, і бугай ходив навколо нього пританцьовуючи. Зробивши кілька таких кругів, він цілковито присмирнів, і Павло спокійно відвів його до волярні* (Григорій Тютюнник); *Після похорону Володимира Рюриковича, після урочисто відправлених дев'ятин та сороковин Київ затих, присмирнів, ждав біди* (В. Малик); *Кінь присмирнів, тільки раз за разом блимав вибалушеними очима* (А. Михайленко); // *перен.* Зменшитися у своєму вияві (про завзяття, енергію і т. ін.). *Повернувся* [Оксен] *назад у село. Але вже не світилися його очі зухвалістю, присмирніла в них парубоцька відчайдушність* (Григорій Тютюнник).

ПРИСМИРНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **смирні́шати.** — *Та вже б справились за вас, — каже, було, Олексій та й попотчує дяка, то той і присмирніша* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРИСМИРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присмиря́ти.** *Присмиряння бунтівників.*

ПРИСМИРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИСМИРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., кого, що.* Смиряючи, заспокоювати (у 1 знач.), угамовувати (у 1 знач.) кого-, що-небудь. *Ясна мама моя одну лозу схотіла би покласти за дзеркало, аби мене присмиряти час від часу* (І. Малкович); *Мама й собі паслася біля малят* [кроленят], *.. час від часу присмиряючи стусанчиком найдужчого, щоб не кривдив менших* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); *Розкукурікався співун, І стали інші дорікати, Щоб присмирив його тіпун...* (Л. Глібов); [Олімпіада:] *Піди ти та присмири отого невігласа Якова. З якої це причини він задумав святим хлібом у твар жбурляти?* (М. Кропивницький); * Образно. *На дзвіниці Преображенського собору вдарили разом тридцять п'ять дзвонів. Брязнув мідний шквал .. на розгойдане літніми вітрами Студене море і присмирив його* (Р. Іваничук).

ПРИСМІ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм.* Усміхатися час від часу. *Повів* [голова] *річ: — Якби ми так панькалися з коровами, так ми б теж в славі були... — На ті слова ярмарчани догідливо присміхувалися* (К. Гордієнко).

ПРИ́СМІ́ШКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **насмі́шка.** — *Спасибі за комплімент! — сказав Николаїдос. — Здоров зноси та в краще вберись! — кинув присмішку Літошевський* (І. Нечуй-Левицький); *Вибачайте, коли се вийшло неначе яка присмішка* (Леся Українка); *У хату .. увійшли жінки, молодиці і навіть кілька дівчат. З гамором і присмішками вони посіли свої законні місця* (І. Кириленко); *Він мовчки терпів присмішки, знущання й непозбутню лайку* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

ПРИСМО́КТ, *ч.* 1. *род.* у. Те саме, що **присмо́ктування** і **присмокта́ння.** *Щоб запобігти присмокту повітря й перетіканню повітряного середовища в газове, установлюють периферійні, радіальні, аксіальні, кільцеві й центральні ущільнення* (з наук.-техн. літ.); * Образно. *Всі твої совісті і гризоти вигадані, як злодії ночі. Вони .. накочуються і п'ють з тебе душу .. присмоктами недопитих спогадів* (В. Стус).

2. *род.* а. Те саме, що **присмо́ктувач;** присос (у 2 знач.). *Підставка до універсального кухонного комбайна безпечно тримається на чотирьох присмоктах* (з мови реклами).

3. *у знач. присл.* **присмо́ктом,** *розм.* Безвідривно, не перериваючись. *Від моря він вертався до книг, які читав присмоктом, до мерехтіння в очах* (М. Дочинець).

○ **(1) Із присмо́ктом,** *у знач. присл.* — дуже довго, не відриваючись (цілувати, смоктати цигарку і т. ін.). *Впоперек шиї* [Палі Степанівни] *випнувся схований раніш комірцем блузки великий синяк. "Поцілував з присмоктом, сучий син!" — здригнувся ревниво Карасик* (Б. Антоненко-Давидович); *Тицьнув* [отець Діодорій] *бабі руку, і доки вона цілувала із присмоктом, .. стояв випроставшись, роздуваючи хижо качиного носа* (А. Дімаров).

ПРИСМО́КТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **присмокта́ти** 1, 2. *Кім одірвав присмоктані до скелі закаблуки, легенько підстрибнув* (М. Дашкієв); * Образно. — *Ви, матінко, не плачте, я на вас зла не ношу, але з цього дворища піти не можу. Біля мене тут ночами Тимко ходить. А я присмоктана до нього на все життя* (Григорій Тютюнник); *Ти весь — на бережечку самоти, присмоктаний до туги, ніби равлик, від вибухлої злості занепалий, не можеш межі болю осягти* (В. Стус).

2. *у знач. прикм.* Який присмоктався (у 1 знач.) до чогонебудь. *Густе павутиння живлющих ниточок* [грибниць] *не просто вкорінене в землю, воно присмоктане до коріння дерев, кущів і трав, з них ссе найперші соки* (М. Дочинець); * Образно. *Валували від Путятинки собаки, голосили весело й печально мідні труби з присмоктаними до них пітними чоловіками* (Валерій Шевчук).

ПРИСМОКТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присмокта́ти** і **присмокта́тися** 1. *Якщо п'явки призначені лікарем без кровопускання, то відривати їх не можна (збільшиться кровотеча), а потрібно до місця присмоктання доторкнутися тупфером, змоченим спиртом або солоною водою* (із журн.).

ПРИСМОКТА́ТИ *див.* **присмо́ктувати.**

ПРИСМОКТА́ТИСЯ *див.* **присмо́ктуватися.**

ПРИСМО́КТУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для присмоктування. *У вегетативної дорослої особини лямблії є чотири пари джгутиків і спеціальний присмоктувальний диск, за допомогою якого вона "прилипає" зсередини до кишкової стінки* (з наук.-попул. літ.); *Пункцію збільшених лімфатичних вузлів виконують за допомогою десятиграмового шприца. Після проколу роблять кілька присмоктувальних рухів поршнем шприца, потім голку виймають* (з навч. літ.).

ПРИСМО́КТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присмо́ктувати** 1. *Присмоктуване з кухля парне молоко.*

ПРИСМО́КТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присмо́ктувати** і **присмо́ктуватися** 1. *Робота струменевих захоплювачів ґрунтується на принципі ефекту присмоктування при взаємодії стиснутого повітря, що витікає з отвору на торці, із плоскою, циліндричною або кульковою поверхнею заготовки, яка ним обтікається* (з навч. літ.); *Першими проявами хвороби Лайма є почервоніння на місці присмоктування кліща, головний біль, затверділість м'язів шиї, ломота у всьому тілі та млявість* (із журн.).

ПРИСМО́КТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСМОКТА́ТИ,** окчу́, о́кчеш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Смоктати (у 1 знач.) потроху або час від часу. *Пучку другої руки він смачно присмоктував* (Панас Мирний); *Мале .. схопило рученятами піалу і, .. забувши про все на світі, солодко присмоктувало чай* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона й не помітила, як підійшов високий і трохи згорблений Субота. Лівою рукою він тримав люльку, пихкав нею, присмоктуючи* (П. Автомонов).

2. *кого, що і без прям. дод.* Затягувати (у 1 знач.) в себе (про що-небудь липке, тягуче і т. ін.); засмоктувати (у 4 знач.). * Образно. *Ван Лун підійшов до пробоїни, нахилився і зазирнув у чорну безодню. Його прозорий шолом-циліндр притиснувся до пробоїни в стінці, підтягнувся сам до неї .. — Так, розумію, розумію, — усміхнувся Ван Лун. — Присмоктує порожнеча!* (В. Владко); // *безос. Федір Несторович повисмикував з грязюки милиці — їх присмоктало — і пішов з дворища, тягнучи по мокрому бур'яні порожню холошу* (Григір Тютюнник).

3. *перев. док., кого, що, перен., розм.* Дуже захоплювати (у 7 знач.). *Читає він сю книгу, а Іван — не кажи що присмоктало його — й одірватись ніяк не може* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСМО́КТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИСМОКТА́ТИСЯ,** окчу́ся, о́кчешся, *док.* 1. Прилипати, щільно приставати до кого-, чого-небудь за допомогою присосків. *Вони* [п'явки] *миттю присмоктувалися до Лимаревого тіла, і одірвати їх було неможливо* (М. Дашкієв); — *Здоров! — Черв'як гукнув Слимуші, Що присмоктався до кори на груші* (М. Годованець); * Образно. *Сидить жовнір біля огнища, і зневіра, як гадина, присмоктується до нього* (Б. Лепкий); *І здригається серце моє У стисканні невільничих пут, А нудьга, як той спрут, Присмокталась і кров з нього п'є...* (М. Вороний);

// *розм.* Енергійно смоктати (у 1 знач.). *Терезка змінила пелюшки і взялася годувати дитину .. Життя цього маленького чоловічка, який так присмоктується до її грудей, залежить від неї!* (М. Томчаній); *Молоко холодне і дуже смачне. Сергій присмоктується до важкої череп'яної чашки, .. і пузце його росте на очах* (А. Дімаров); *Мати допомогла зловити груди, і малюк жадібно присмоктався* (С. Талан); * Образно. *Раптом ураган хижим звіром приходить напитися з океану, присмоктується до нього; вода рине у невидиму пащеку, ніби в кровососну банку, здимається пухлина. Це смерч* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // *розм.* Довго, пристрасно цілувати кого-небудь. *Його небога мов оскаженіла; де тільки в закутку зо мною зіткнеться, то так і присмоктується з шаленими поцілунками. Всі губи в мене були у синцях...* (Ю. Логвин); *Вініус .. підняв за лікті господиню і присмоктався до її рожевих пухких вуст* (Н. Рибак); *Сталося те, на що я сподівався: шинкарка гаряче, аж запекло мені, присмокталася мені до вуст* (Валерій Шевчук).

2. *перен., зневажл.* Вигідно влаштовуватися, пристосовуватися де-небудь. *До Січі присмоктується чимало і лихого люду. Спочатку покірні та запобігливі, а коли вже присмоктався, п'є руду, як п'явка* (Ю. Мушкетик); *Який-небудь військовий хлюст, особливо з нижчих чинів, що надійно присмоктався до запасного полку і знайшов собі притулок від воєнних бур, зазираючи в курінь, зичним голосом кричав: — Троянівка, сніданок!* (Григорій Тютюнник); // Приєднуватися, прилучатися до когось, чогось із корисливою метою. [Я р о ш е н к о:] *Ділянка для таких людей* [як Воронін] *не має значення. Вони присмоктуються до нашої справи, як п'явки до живого організму...* (О. Левада); *Товариш Токовий з непомітним і в'їдливим нахабством присмоктувався до нас* (П. Загребельний); *Йому здавалося, що Рут потайна тупиця, що присмокталася до здібної товаришки* (Олекса Ізарський); *Згадала* [Іветта] *з десяток лінивих-лукавих, що намагалися створити власне благополуччя, присмоктавшись до багатої на справи й статки фамілії Вербицьких* (Люко Дашвар); *Кейс і негр були просто нахлібниками, вони присмоктались до старого, мов ті мухи, а йому це було невтямки* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

3. *перев. док., перен., розм.* Дуже захоплюватися (у 2 знач.), роблячи що-небудь. *Мабуть, якусь книжку цікаву доп'яв* [Калістрат]. *То вже як присмокчеться, то й за вуха не відтягнеш* (О. Копиленко).

ПРИСМО́КТУВАЧ, а, *ч.* Пристрій для присмоктування чого-небудь. *Навантаження, яке втримує кожен присмоктувач, звичайно вказано в таблиці технічних даних* (з навч. літ.); *Протріть спиртом присмоктувач і місце його кріплення на лобовому склі авто* (із журн.).

ПРИСМО́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **присмоли́ти.** — *Тут, здається, і вдень можна розшивати полотно,* — *приміряється Роман до присмолених шпал і заіржавілих костилів* (М. Стельмах).

2. *у знач. прикм., перен., розм.* Який присмолився (у 2 знач.). *Поклик крові .. укупі із Вихованням і Вірою роблять нас "присмоленими" до тих місць, яких ми не вибираємо, але якими нас винагороджує Бог* (М. Матіос).

ПРИСМО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присмоли́ти** і **присмоли́тися** 1. *При карбуванні по мідному листі передбачено, зокрема, розігрівання смоли з наступним насмолюванням листа зі зворотної сторони та його присмолення до дошки* (з навч. літ.).

ПРИСМОЛИ́ТИ *див.* **присмо́лювати.**

ПРИСМОЛИ́ТИСЯ *див.* **присмо́люватися.**

ПРИСМО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присмо́лювати** і **присмо́люватися** 3. *Присмолювання деревних матеріалів.*

ПРИСМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИСМОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док., що.* Трохи смолити, засмолювати (у 1 знач.) що-небудь. *По вибоїстих дорогах мчать, підстрибуючи, візки міських торгівців; нерідко побачиш чорні будівлі: на західному узбережжі їх присмолюють, щоб захистити від дощів* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Власник ділянки попередньо обпалює та присмолює ту частину стовпа, яку закопує для межування землі* (з навч. літ.); *Діжечка тече в дні — присмолити трохи треба* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСМО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИСМОЛИ́ТИСЯ,** олю́ся, о́лишся, *док.* 1. *тільки 3 ос., перев. док., розм.* Міцно прикріплятися (у 1 знач.) до чого-небудь. *Вона вагалася. Ноги мовби присмолилися до підлоги* (Є. Куртяк); *Флюгер на даху намертво присмолився до гільзи* (з газ.).

2. *перев. док., перен., розм.* Чіпляючись до кого-небудь, приставати (у 4 знач.) із залицянням. *Пилип Миля почав гуляти — кілька разів замовляв музики .. Присмолився до однієї молодиці, й двоє козаків уже ставали в її захист до бійки* (Ю. Мушкетик).

3. *тільки недок.* Пас. до **присмо́лювати.** *Брус для дерев'яного будинку обов'язково присмолюється* (із журн.).

ПРИСМУТИ́ТИ *див.* **присму́чувати.**

ПРИ́СМУТОК, тку, *ч.* Легкий смуток. *Що в світі є багато всього іншого, не знають* [люди]. *Воно там, за зіницями очей, за присмутком Божої Матері, за тугою і надіями наших матерів, за мудрістю древніх* (Ю. Мушкетик); *Я не мав практики жити осібно, і нудьга, присмуток нерідко заповзали в душу* (М. Дочинець).

○ **У сму́тку <У при́смутку>** *див.* **сму́ток.**

ПРИСМУ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **присмути́ти.** *Невеселою бралась за овечу купіль тільки Тоня, вона з дому вернулась чимось присмучена, навіть заплакана* (О. Гончар); *Світ застилала заграва, і дві присмучені щастям душі грілись од вогнища збагрілого тиховоддя* (Є. Пашковський); * Образно. *Вони* [ластівки] *вже зірвались і полинули над вечірньою, присмученою першими тінями землею* (Д. Бедзик).

2. *у знач. прикм.* Смутний, невеселий. *Маленька Густя підбігла до батька — стояв присмучений, ледве всміхнувся гіркою усмішкою* (М. Малиновська); // Який виражає смуток (про погляд, очі і т. ін.). *Погляд його нині присмучений, але .. лукаві бісики таки проглядають з глибини. Може, й сам він того не хоче, а проглядають* (В. Яворівський); *Поки є чоло, яке поцілувати — дитинність чистоти відчути у собі, — присмучений твій зір вникає в смислу* [смисл] *й атом, і марність суєти читає в зорі біль* (С. Йовенко); *Коли він знову постане з важким портфелем у руках на порозі, жовто спалахнуть присмучені очі Жако* [папуги] (М. Слабошпицький).

ПРИСМУ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **присму́чений** 2. *Неповнота почувається в їхніх стосунках .. Видно, він це розуміє, бо раз у раз за його жартами вчувається присмученість, і в його залицяннях є мовби доля гіркоти...* (О. Гончар); *Він із жадібною надією намагатиметься прозирнути в своє завтра, але не бачитиме там нічого для себе втішного. А легка присмученість зміниться гіркотою та болем* (М. Слабошпицький).

ПРИСМУ́ЧЕНО. Присл. до **присму́чений** 2. *Потемнілий, згорьований стоїть* [Петрович], *присмучено розглядаючи озерне дно, де недавно ще риба грала, а тепер суха кора сіріє, схожа на шлак* (О. Гончар); — *Я земською вчителькою. Раїса з "Лялечки" Коцюбинського.* — *.. Та тільки з мене який же отець Василь? .. Вона присмучено поглянула на нього.* — *Не вийде в нас гри в "Лялечку"* (П. Загребельний).

ПРИСМУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСМУТИ́ТИ,** учу́, у́тиш, *док.*, *кого, що.* Трохи засмучувати. *Спогади, спогади... Одні веселять Лукію, інші присмучують, наливають груди теплим хвилюванням...* (О. Гончар); — *Ех, Ждане, Ждане, — несподівано скрушно зітхнув Митрофан і підвівся. — Присмутив ти мені серце* (Ю. Мушкетик).

ПРИСМУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИСМУТИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́тишся, *док.* Ставати трохи смутним; трохи засмучуватися. — *А я хотіла листяназбирати, — присмучується Ліда. Заболотний тим часом зосереджено клацає й клацає, робить цікаву серію знімків з тієї пташиної хмари* (О. Гончар); *Кадри об'ємні, стереоскопічні, ніби дивишся з вікна. Види Парижа, Рима, Венеції, Бразилії. Я мало не плакала від зворушення. А наші хлопці присмутилися* (І. Жиленко).

ПРИСНИ́ТИСЯ, ню́ся, ни́шся, *кому і без дод.* Док. до **сни́тися.** *Мені в сю ніч приснився ясний місяць, високе небо* (Леся Українка); *Мені приснились ночі солов'їні, Дівочі співи, пахощі левад. Весна, що дано тільки раз людині, І далечінь, що не вернуть назад* (М. Рильський); *Щоденні свої .. молитви я завжди завершував щирим благанням: — Господи, зроби так, щоб мені приснився мій сад* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); // *безос. От мені приснилось.., ніби край могили. Пасу я ягнята, а я ще малий* (Т. Шевченко); *Не знаю, чи справді воно так, чи то мені приснилось, чи, може, сни переплелись із спогадами* (О. Довженко); — *Тобі... мабуть, приснилося, Крісе. Я нікуди не виходила... — Не виходила?* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

Присни́вся сон *див.* **сон**[1].

◊ **І [в сні] не сни́ться (не сни́лося) / не присни́ться (не присни́лося)** *див.* **сни́тися.**

ПРИ́СНО, *присл.*, *заст.*, *уроч.* Вічно, завжди. *А найперше дай* [Боже], *щоб згинув Інквізитор наш великий, Та щоб більше не було їх Нині, присно і вовіки!* (В. Самійленко); *Мій .. Боже, та ж змилуйся над нами, молюся нині й присно, бо западеться світ, де жити стало тісно із щедрими серцями, а понад небесами заказано політ* (В. Стус); — *Отче велебний! .. Нехай же благословить вас Господь усяким гараздом і нині, і присно, і вовіки віків!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИ́СНУТИ, ну, неш, *док.*, *розм.* Однокр. до **при́скати.** *Вона стала гострити його* [свердло] *на наждачному верстаті. Приснули струмком зірочки іскор* (О. Донченко); *Удар був настільки сильний, що кров приснула з тіла просто світлійшому в очі* (Б. Лепкий); — *Коли було часом дуже розсердиться* [начальник], *то присне ніби приском, наче його хтось кинув на гарячу сковороду* (І. Нечуй-Левицький); *Дехто з молоді приснув, затуляючись долонею* (Леся Українка); *Клас знову приснув сміхом* (Н. Бічуя); *Захлинувся* [біс], *чхнув і приснув, Тричі закрутився* (П. Гулак-Артемовський); *Ну, я й пущу тебе* [зайцю]: *так як стріла, Приснеш ти з рук моїх прудко на волю* (Я. Щоголів); *Діти приснули по городі* [городу] *врізнобіч, ніби горох* (Є. Гуцало).

ПРИСО́ВУВАТИ *див.* **присува́ти.**

ПРИСО́ВУВАТИСЯ *див.* **присува́тися.**

ПРИСОГЛАСИ́ТИ *див.* **присоглаша́ти.**

ПРИСОГЛАША́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИСОГЛАСИ́ТИ,** ашу́, аси́ш, *док.*, *кого, до чого, з інфін. і без дод.*, *заст.* Запрошувати до чого-небудь, пропонувати щось. [Т а р а с:] *Хмельницький вже тепер в Орді, присоглашає хана, щоб нам поміг ударить разом на ляхів, бо нестерпуче стало жити з ними...* (І. Карпенко-Карий); *Як присоглашала* [Ганна Денисівна] *письменників обов'язково приїхати восени подивитися на врожай, сказала жартома: — З косами приїздіть! З косами!* (Остап Вишня); — *Їжте, дітки! — присоглашала мама. — Галушечки їжте шпичечками, юшку — ложечками. Ковтайте тихенько, носом не сьорбайте* (О. Ковінька); — *Сідай, Параско, на поріжку, — присогласила Настя, посунувшись і даючи місце коло себе* (Панас Мирний); *Більше всього хотілось би Марві оддати Якилинку за свого брата.., тільки за цього вже ніяк не можна було б присогласити Якилинку йти, бо він був дуже старий для неї* (Грицько Григоренко); — *Ви ж самі присогласили мене до прямоти та до щирості* (А. Кримський).

ПРИ́СОК, ску, *рідко* **ПРИСК,** у, *ч.* Гарячий попіл із жаром (у 1 знач.). *Затлівся присок дрібними зірками, та вогник не спалахнув ні на мить* (Леся Українка); *Беруся до вогню. Підкладаю трохи сухої трави і галузочок, роздмухую приск. Летять іскри — вітер у поміч* (Любко Дереш); *Паганель, котрий знав п'ятдесят один спосіб готувати яйця, цього разу мусив обмежитись одним — просто спекти їх у гарячому приску* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Ніч південна — мов хутро. Золотий присок зір Жевріє тихо в запалі небеснім* (В. Поліщук); * У порівн. *Під гарячим небом, на гарячій, як присок, ріллі йому було важко, як у лазні; спина почала страшно боліти* (І. Нечуй-Левицький); *Я пірнув, намагаючись досягнути дна .. Вода обпекла оголене тіло, мов приск* (Л. Кононович).

◊ **[Аж] [як (мов, ні́би** *і т. ін.*)] **жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти)** *див.* **обсипа́ти; Вси́пати (ки́нути, вки́нути** *і т. ін.*) **при́ску за очку́р (за па́зуху)** *див.* **всипа́ти**[1]**; Як (мов, ні́би** *і т. ін.*) **хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску** *див.* **хто**[1]**.**

ПРИСО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присоли́ти.** *Це була гаряча юшка, трішечки присолена й трішечки масна* (М. Йогансен); *Бармен був мій знайомий, і я сидів на високому табуреті і їв присолений мигдаль та смажену картопляну соломку* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); * У порівн. *З вулиці вийшли на широку, наче присолену сніжком, піщану площу* (Л. Первомайський).

ПРИСО́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **присо́лений.** *Присоленість увиразнює смак смажених горішків.*

ПРИСОЛИ́ТИ *див.* **присо́лювати.**

ПРИСОЛО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **присолоди́ти.** *Від маминих коржиків, спечених з темної, але просіяної муки, від присолоджених сахарином коржиків не залишилось ані крихти* (Н. Бічуя); *Розповідав* [батько] *про Гальшку — княжну Острозьку .. Ця оповідь була довга, присолоджена вигадками й емоціями оповідача, який любив легенду* (Б. Харчук); // **присоло́джено,** *безос. пред.* * Образно. *З кухні долинали високі голоси, про що говорили чи співали, розібрати не міг, бо чомусь причинили двері, але одне примітити можна було: ті голоси присолоджено цукровою пудрою* (Валерій Шевчук).

ПРИСОЛО́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **присоло́джений.** *Набуває перевагу в наших очах Куліш, що, пересиливши в своїх перекладах сліди бурлескного стилю.., нехай не цілком звільнився від присолодженості пісенного стилю, але дав разом з тим і прекрасний приклад вирощування на його ґрунті "художливо-кунштовного слова"* [мистецтва художнього слова] (М. Зеров).

ПРИСОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСОЛОДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док.* 1. *що.* Трохи солодити (у 1 знач.). — *Братіє, брат Григорій із щедрості своєї запрошує нас усіх на гарбузову кашу, хоч немає в нього меду, щоб її присолодити* (Валерій Шевчук).

2. *кого, чим, перен.* Виклика́ти симпатію, інтерес і т. ін. у когось; зацікавлювати (у 1 знач.), принаджувати (у 3 знач.). *Сама вибирала* [пані Міхонська] *щонайкращі кусники і клала йому на тарілку, сама налила йому склянку води, добула малинових конфітур, а притім не переставала припрошувати .. та присолоджувати своїми чарівними усміхами* (І. Франко); *Чимсь присолодила вона його* (Сл. Б. Грінченка).

3. *що, перен.* Скрашуючи що-небудь важке, неприємне і т. ін., робити менш відчутним (почуття, стан і т. ін.); трохи солодити (у 4 знач.). *Присолоджував Гилак гірку долю свого роботящого наймита до того часу, поки Дорощук не розібрався, що воно й до чого* (М. Ю. Тарновський); *Переможений, але не до кінця розбитий, Аттіла .. пішов в Італію, щоб здобути Гонорію і хоча б цим присолодити гіркоту поразки* (В. Малик).

◊ **(1) Присоло́джувати / присолоди́ти язика́,** *заст.* — зводити наклеп на кого-небудь. *Хтось-таки поспитав його: "чи не ти язика присолодив" — та він руками й ногами відхристюється* [відхрещується]. *Не дух же святий навіває інспектора! От ми і договорились докопатись до донощика* (А. Свидницький).

ПРИСОЛОДИ́ТИ *див.* **присоло́джувати.**

ПРИСО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИСОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док., що.* Трохи солити (у 1 знач.). *Кожний держить сіль у пучках і щохвилі свого моримуха присолює* (С. Ковалів); *За ковальське життя з Каленика Романовича зійшло стільки солі із потом, що він ладен був і узвар присолювати* (І. Сенченко); *Кидаю картоплю в киплячу олію. Зверху присолюю, трохи перчу і наглухо закриваю* (М. Матіос); *Яремченко сьорбав картопляну юшку і, здається, за розмовою не помічав, яка вона на смак, аж поки сам господар не нагадав йому, що її треба присолити* (Д. Бедзик); *— Якби ж оце м'ясця! Свіженьких відбивних чи котлеток пательню .. — Ех-хе-хе, — і собі зітхав Вовцюга. — .. Я вже давно вегетаріанцем став. Ти присоли, присоли, воно смачніше буде* (Я. Стельмах).

ПРИСОРО́МИТИ *див.* **присоро́млювати.**

ПРИСОРО́МИТИСЯ *див.* **присоро́млюватися.**

ПРИСОРО́МЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **присоро́мити.** *Настя сиділа присоромлена, сердита, готова до сварки* (О. Гончар); *Мама, трохи присоромлена його тверезими словами, .. встала з ліжка, поцілувала сестричку в губи і вийшла до їдальні* (Олекса Ізарський); *Вона вийшла з хати і пішла не оглядаючись, розчавлена чужим горем, присоромлена власним пустопорожнім безтурботним існуванням* (Г. Тарасюк); // **присоро́млено,** *безос. пред. Упорядників глянцевих політичних рейтингів було присоромлено* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який присоромився; засоромлений (у 2 знач.). *— Будемо вночі всі разом пробиватися до Дінця! .. Присоромлені воєводи поскакали до своїх стягів, і бій розгорівся з новою силою — нічний бій!* (В. Малик); *— Ех, ви! Та ну вас! З вами зв'яжись. З вами щось робити .. Присоромлені хлопці поодвертались* (В. Нестайко); // Який виражає почуття сорому (про вираз обличчя, погляд і т. ін.). *Вона усміхнулась йому присоромленою і якоюсь трохи розгубленою усмішкою, слабо труснула рукою, щоб вирватись* (Григорій Тютюнник).

ПРИСОРО́МЛЕНО. Присл. до **присоро́млений** 2. *Голос Васо звучав глухо й наче присоромлено* (Л. Дмитерко); *Під час читання .. раптом починав* [Петро Олександрович] *тихо, присоромлено сміятися, ніяковіючи, коли присутні оглядалися на нього* (О. Полторацький); *Яковенко присоромлено відпустив нарешті капітанову сорочку, за яку був тримався, .. намагався утвердитися сам, без сторонньої допомоги* (П. Загребельний); *Тібальд почервонів. — Це... знаєте... — присоромлено промимрив він. — У кожного є свої гріхи молодості* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. *Надія на порятунок знову роз'ятрила страх, що був притупився, і злість моя знічено й присоромлено пригасла* (Р. Федорів).

ПРИСОРО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИСОРО́МИТИ,** млю, миш; *мн.* присоро́млять; *док., кого і без прям. дод.* Соромити (у 1 знач.), змушувати кого-небудь відчути зніяковіння, збентеження і т. ін. *Уже колишні твої вихованці, яких ти до сьомого поту ганяв, школив, підхвалював або присоромлював, самі десь ходять тепер по світових акваторіях* (О. Гончар); *Данько полегшено зітхнув. Серафима Іванівна не присоромила його, хоча й учився він найгірше з усіх учнів класу* (Ю. Мокрієв); *Мати промовчала. А щоб не спитали вдруге, поспішила присоромити: — Як ви могли? Я ніколи не думала, що в мене такі жорстокі діти!* (О. Тесленко); *Село було чисте і впорядковане, бо війт міг не тільки присоромити, але й покарати* (М. Андрусяк).

ПРИСОРО́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИСОРО́МИТИСЯ,** млюся, мишся; *мн.* присоро́мляться; *док.* Соромитися (у 1 знач.), відчувати зніяковіння, збентеження і т. ін. *Нерідко людина ніби присоромлюється, критично оцінюючи себе, свої вчинки* (із журн.); *Чернець попросив одного пана допомогти сиротам. Пан відповів йому ляпасом, але чернець сказав: — Це для мене, а тепер подайте сиротам ради Христа! Присоромився пан і щедро пожертвував* (з переказу).

ПРИСО́С, *ч.* 1. *род.* у. Те саме, що **присиса́ння.** *У праці досліджено сумарний присос повітря в газовому тракті котельного агрегату* (з навч. літ.); * Образно. *Так дні пливуть. Немов медуз присос пекучий — тіло жалять і душу жалять* (В. Стус).

2. *род.* а. Пристрій, за допомогою якого щось присмоктується. *Вакуумні присоси застосовують як вантажозахватні пристрої вантажопідіймальних кранів для перенесення вантажів* (з наук.-техн. літ.).

ПРИСО́СКОВИЙ, а, е. Прикм. до **присо́сок.** *Присоскові органи у тварин виконують різні функції. Наприклад, за допомогою присосків жаби "хапають" здобич, а мухи переміщаються будь-якою поверхнею* (з наук.-попул. літ.); *Латунний присосковий стрижневий насос призначений для неглибоких і середньоглибоких свердловин* (з наук.-техн. літ.).

ПРИСОСНИ́Й, а́, е́. Стос. до присоса (у 2 знач.); признач. для присмоктування. *Присосний тримач для телефона.*

ПРИСО́СОК, ска, *ч.* 1. Особливе утворення в рослин-паразитів та в деяких тваринних організмів для всмоктування поживних речовин або для присмоктування до чого-небудь. *Свою другу назву — озброєний — свинячий ціп'як отримав тому, що має, крім чотирьох присосків, ще хоботок із гачечками* (з навч. літ.); *Рудобої розбивали дірчасту руду з чудернацькими відростками, що дивовижно нагадували присоски скам'янілого спрута* (З. Тулуб); *Коли спрута вбили, його виміряли, — виявилось, що він мав чотири англійські фути в поперечнику, присосків у нього налічили чотириста* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *Мов велетенський поліп, присмоктувалося військо тисячними присосками до міст, сіл, полів із снопами .. і смоктало, смоктало, несло страх, пригноблення і спустошення* (П. Загребельний).

2. *розм., рідко.* Те саме, що **присо́с** 2. *У мене в дитинстві був іграшковий пістолетик з присоском. Він стріляв дерев'яною паличкою з плескатим гумовим кружком на кінці* (В. Владко).

ПРИСОТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., до чого.* Узятися за що-небудь, пристати, припасти до чогось. *Тільки що пан заснув добре, Іван підійнявся Та до панської торбини І сам присотався...* (С. Руданський); *Зголоднілі за день гості присотались до вечері* (Я. Качура); * Образно. *Тонкоструненко присотався очима .. до серця Антона Никандровича, а дві цитринні вимочені скориночки губ зложив у приязну посмішку* (В. Барка).

ПРИ́СОХ, а, *ч.* Стовп у клуні чи іншій будівлі для підтримування покрівлі. *Становив Мартин хату довго.., одного літа присохи постановив, крокви положив, стіни заплів, прикидав на зиму так-сяк соломою; другого літа .. жінка глиною з гноєм стіни мазала* (Грицько Григоренко); *Від клуні в кінці городу лише стояли два високі дубові присохи. Як їх ще ніхто не спиляв?* (І. Кирій).

ПРИСО́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **присо́хнути** 1, 2. *Присохле на чагарниках вогке листя глухо й м'яко шелестіло* (Л. Смілянський); *За якийсь час Чарлі поволі поліз рукою до кишені й витягнув звідти крайку присохлого хліба* (Любко Дереш); *— Та-ак... — бурмоче Гутман, старанно вишкрябуючи шматки присохлої до підлоги глини. Потім він ллє воду й бере в руки швабру* (П. Колесник); *На столі перед економом лежить стосик паперів, пачка і стовпчики грошей та нагайка з налиплим волоссям і краплинами присохлої грязюки* (М. Стельмах); *Орко вдруге вийшов за церковну огорожу, забувши вклонитися високому дерев'яному хресту з присохлими до нього давно мертвими квітами* (Г. Пагутяк); * Образно. *Ой не смути мойого* [мого] *серця сухим знесиленим стеблом. Присохлий усміх з губ зітерся, тінь облямовує чоло* (П. Мовчан).

ПРИСО́ХЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **присо́хлий.** *Присохлість дернини зумовлює білястий колір солончакових аспектів* (з навч. літ.).

ПРИСО́ХНУТИ *див.* **присиха́ти.**

ПРИСО́ХТИ *див.* **присиха́ти.**

ПРИСОЧИ́ТИ, чу́, чи́ш, *кого, що і без прям. дод., діал.* Док. до **сочи́ти** 3; підстерегти (у 1 знач.), прослідити (у 2 знач.). *Я таки присочила, хто в нас капусту краде* (Сл. Б. Грінченка); *— Е, постривай же .. Ми ж присочимо тебе! — та вже ото й чигали його, не спускали з очей* (П. Куліш); *Присікався* [Книш] *таки й до шинкаря; присочив його на обмірі й вижив з села* (О. Кониський); * Образно. *О свята Мадонно! Знову спокуса присочила мене* (О. Шугай).

ПРИ́СПА[1], и, *ж., заст.* Насип, вал. *Озвірілі, оскаженілі печеніги .. збились у рову — робили приспу до стін* (С. Скляренко); *Приспа не сягала й до середини стіни, Доброчинові не хотілося йти на приступ, який вимагатиме великих жертв, і він шукав іншого виходу* (І. Білик).

ПРИ́СПА[2], и, *ж., діал.* Призьба. *Постукавши скрізь і побачивши, що .. нема нікого у хаті, Хома постояв, посумував, далі і приліг на приспі та тут і заночував* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Упоравшися, сидів* [Демко] *на приспі та й думав* (Б. Грінченко); *— Сів я на приспу. Ще небіжка мастила, а я глину тачками возив. Лиш хочу встати, а приспа не пускає, ступаю — не пускає* (В. Стефаник).

ПРИ́СПАНИЙ, *діал.* **ПРИСПА́ТИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **приспа́ти.** *Спить дівчатко, приспане дощем, уткнувши носик в книгу про піратів* (І. Жиленко); *Хвора ще не прийшла до свідомості, з приспаної морфієм пам'яті вона видобула лише оцю дитячу пісеньку* (Ю. Мушкетик); *Я побачу знову твої* [Дніпре] *хвилі; Спасибі їм, вони, ласкавії, збудили У серцеві моїм приспатеє добро* (І. Манжура); *Може він* [І. Сошенко] *.. намалювати картину "Козацький табір". Це буде його внесок в пробудження приспаного духу нації, про що з таким болем казав Тарас* (Н. Околітенко); [О л і з а р:] *Що воля вийде, я цьому так вірю, як тому, що завтра буде день. Треба тільки частіше будить людей од аду, будить приспану волю, нагадувать правду* (С. Васильченко); *Він збудив мою приспану свідомість, він розкрив мені очі на багато таких речей, які мені до того здавалися непорушними істинами...* (П. Колесник); * Образно. *Над Дунаєм і далеко поза Дунаєм солодко покоїлася приспана за ніч тиша* (Д. Міщенко); // **при́спано,** *безос. пред. — Перейти на режим радіомовчання. Приспати "крота"* [зрадника]. *— Є радіомовчання, мем, — відзвітував Валько. — "Крота" приспано* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИ́СПАНКА, и, *ж., заст.* Коханка (у 1 знач.). *Ніколи не бракувало охочих зганьбити перед нащадками цю нещасну жінку і мою велику любов до неї. Мовляв, любові ніякої не було, а тримав її коло себе як приспанку* (П. Загребельний); *— Ви собі уявляєте, щоб син розповідав про свою матір як про королівську приспанку?* (Ю. Винничук).

ПРИСПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приспа́ти.** *Шевченкова гірка, солона зневага до панського лібералізму живилася, мабуть, як органічною відразою до двоєдушія* [двоєдушності], *так і розумінням небезпеки обману, приспання ("присплять, лукаві...")* (І. Дзюба); *— Мені доводилося робити в житті такі речі, за які мені зараз соромно .. І слова про відпущення — то тільки для приспання совісті* (Дара Корній).

ПРИСПА́ТИ *див.* **присипля́ти.**

ПРИСПА́ТИЙ *див.* **при́спаний.**

ПРИ́СПІВ, у, *ч.* Слова пісні, що повторюються після кожного куплета; рефрен (у 1 знач.). *Ця пісня* ["Козаченьку, куди йдеш"] *.. починалася журно і враз .. переходила на веселий, майже грайливий приспів: Я вернуся, серденько, восени, Як упаде листячко з калини* (Б. Антоненко-Давидович); *Він втішався своєю великодушністю .. Якби на іншого, то склав би він цілу пісеньку з приспівом, у якому повторювалося б слово Агапіт* (П. Загребельний); // Спів, що супроводить яку-небудь музику. *Слухали* [татари] *одноманітний, в'їдливий приспів до зурни: — О-ля-ля... О-на-на...* (М. Коцюбинський); *Брат сам подзвонив. У кишені ворухнулась мобілка, голос Руджеро злетів у приспіві "Римських канікул"* (Г. Вдовиченко).

ПРИСПІВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИСПІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *рідко* **ПРИСПІ́НУТИ,** ну, неш, *док., розм.* 1. Наставати (про час, якусь подію і т. ін.). *Житіє святого рясніє описами чернечими подвигів ..* [преподобного] *Феодосія. Так, святий .. провадив усі ночі в молитві. "Неодноразово* [це] *чули ті, хто служив у церкві. Вони, як приспівав час утрені, хотіли від нього благословення взяти"* (І. Жиленко); *Підросли діти, збулась сього клопоту, так друге лихо приспіло* (Марко Вовчок); *І літо минуло, і осінь приспіла І листям пожовклим всі стежки покрила* (Л. Глібов); *Коли приспіла пора, мати із слізьми виряджала Оленку* (К. Гордієнко); *Ось почнеться молоча, а там приспіють весілля, храмові свята з паляницями та пампушками, коржами та пиріжками* (Ю. Мушкетик); *— Коли приспіє час, ми з нею враз усіх зберемо скільки треба!* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); // Відбуватися, починатися в певний час, припадати на певний час. *Евакуація приспіла на ніч* (Я. Качура).

2. Підходити, прибувати кудись, з'являтися де-небудь (перев. своєчасно, у потрібний момент). *Вони стурбовані звітністю .. — завтра приспіває головний благодійник, і чим його ублажити, коли затребує квитанції?* (Є. Пашковський); *Татар приспіло небагато, але від того шарварку здавалося, що їх там незліченна сила...* (О. Ільченко); *Я приспів саме тоді, як Назимка опустила тяжке дерев'яне відро в криницю і перехиляла його, щоб зачерпнути повне* (П. Загребельний); *Одразу довідавшись про моє вторгнення до його володінь, перський цар Куруш приспів аж з-під Вавилона, якого* [який] *марно облягав іще з початку зими* (І. Білик).

3. *тільки док., у сполуч. зі сл.* о х о т а, б а ж а н н я *і т. ін.* Дуже захотітися, закортіти. *Дідові не дуже хотілось балакать, а Паньковi приспіла охота доконечне розпитать його* (І. Нечуй-Левицький); *Порішив він принца того блаженства будь-що-будь позбавити .. І так воно йому до жаги приспіло, що .. обернув він усі помисли свої на каверзи та підступи лукаві* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

4. *тільки док., безос.* Стати дуже потрібним, украй необхідним. — *Треба мені хапатись в редакцію,* — *сказав Селаброс ..* — *Прощавайте!* — *Чого це вам так приспіло?* — *спитала в його* [нього] *Саня* (І. Нечуй-Левицький); [Ч о л о в і к:] *Брат багатий Не підпустить і до хати! Кум до кума, — інше діло! Йди хоч тричі, як приспіло* (Олександр Олесь); *Після того, як я вийшов від мумій, мені приспіло до вбиральні. Коли вже казати правду, напала бігунка* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

5. Те саме, що **дозріва́ти**[1] 1, 2. *Приспівають вишні в садках* (із журн.); *Як же приспів* [хліб], *як кинулося усе, хто тільки здужа..; хто жне, хто перевесла крутить, хто зв'язує, а хто носить снопи* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *У нас в цьому році і хліб є, і сало, і молоко. Вишні он скоро приспіють* (Григорій Тютюнник); — *Микола такий недогадливий, зовсім забув про вхідчини, про звичаї, куди це годиться? Тут ось уже й помідорчики ранні приспіли, є і зелена цибуля* (В. Шкляр); [К у к с а:] *От старша дочка, Оришка, та вже й зовсім приспіла, до парубків аж горить...* (М. Кропивницький).

◊ **Приспів час** *див.* **час.**

ПРИСПІВА́ТИ[2] *див.* **приспі́вувати.**

ПРИ́СПІВКА, и, *ж.* 1. Коротка народна пісенька, перев. жартівливого, гумористичного характеру. *З-за лісосмуги долинали жартівливі приспівки. Високий дівочий голос починав, а злагоджений гурт співачок підхоплював* (О. Бердник); *Уже вдвох вони, посадник і простий княжий холоп, з вилясками й погуками докричали свою приспівку до кінця* (П. Загребельний); *Роблю зарядку і обливаюсь холодною водою під лукаву Орисину приспівку (з ліжка)* (І. Жиленко); * Образно. *Хмари виливали останні засоби води, скидали їх, мов зайвий тягар, з неба .. Накінець невидимі ножиці перетяли дощеві нитки. Хлюпіт калабані відіграв їм прощальну приспівку* (Б.-І. Антонич).

2. Те саме, що **при́спів.** *Приспівки (рефрени), що повторюються після кожного рядка, відзначаються величезною різнородністю* [різнорідністю] *розміру* (І. Франко).

ПРИ́СПІВОК, вку, *ч., діал.* Приспів. *Гарна пісенька, та ще й з приспівком* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСПІ́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приспі́вувати** 1–3, 5. *Тоненька й маленька, тягала* [мати] *з печі чорні казани, місила колючі ячники, обпарювала руки по лікті в окропі, та все те .. з приспівуванням то веселим, то й трохи сумним* (П. Загребельний); *Під погейкування та приспівування кучера Сошенко вкутався у великий теплий шарф* (Н. Околітенко).

ПРИСПІ́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИСПІВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *тільки недок.* Співом, піснею супроводжувати якусь дію. *Приспівує старий, косить, кладе горами покоси* (Т. Шевченко); *Олександра, приспівуючи та пританцьовуючи, побігла до своєї торбини й сіла полуднувати з сапальницями* (М. Коцюбинський); *Коло скрині поралася Мар'яна: перекладала щось, .. роздивлялась до світла й тихо приспівувала* (С. Васильченко); * Образно. *Експрес летів і летів, поспішаючи, приспівуючи, пританцьовуючи на гладенькій дорозі* (І. Багряний).

2. *що.* Співати тихо, напівголосно; наспівувати. *В кімнаті на лежанці сиділа стара, гойдала унука, посадивши в колисці, та приспівувала дитячих пісень* (І. Нечуй-Левицький); *Під вечір візьме* [Матронка] *дитину на руки, колише, стиха приспівуючи, — і ближче до брами переберється: Михайла .. визирає* (М. Матіос); — *Ля-ля-ла-ла!* — *приспівала вона.* — *Слухай мене пильненько й не відволікайся* (Валерій Шевчук); * Образно. *Хмелина пісеньку таку Приспівує дубку: "Здоров, козаченьку-дубочку"* (Л. Глібов).

3. *тільки недок.* Співати, наспівувати під музику, танок або вторувати кому-небудь співом. *Кобзар грає й приспівує* (Т. Шевченко); — *Гості вечеряють, музики приграваютъ, дружечки приспівують* (Ю. Федькович); *Бородавкін теж любив співати, але мав дуже різкий голос. Він почав приспівувать .. і задерчав, як та струна, якою кушнірі* [кушніри] *б'ють вовну* (І. Нечуй-Левицький); *Вона впізнала Семенів голос. Він приспівував собі до танцю* (Л. Смілянський).

4. *тільки недок., рідко.* Співати час від часу. *Вже й синичка голосніше приспівує, горобці метушаться, відчуваючи прихід весни* (О. Копиленко); *Озвався грубоголосий чоловічий хор, якому час по час приспівували й отроки* (І. Білик).

5. *перев. недок., що, перен.* Говорити що-небудь, перев. приємне для слухача. — *Тут і видно,* — *відозвався він,* — *хто верх веде дома! Бабське панування! .. Встидайся, старий! У твоїй молодості приспівував ти інакше* (О. Кобилянська); — *Я така щаслива!* — *приспівувала Валя.* — *Яке приємне відчуття, коли мрії втілюються в життя!* (С. Талан).

6. *тільки док., що, заст.* Утратити що-небудь через спів. *Да ти, дівко, свою долю у п'ятінку приспівала* (П. Чубинський).

Гра́ти (співа́ти, приспі́вувати *і т. ін.)* **до та́нцю (до та́нців)** *див.* **гра́ти.**

ПРИСПІ́НУТИ *див.* **приспіва́ти**[1].

ПРИСПІ́ТИ *див.* **приспіва́ти**[1].

ПРИСПІ́ЧИТИ, ить, *док., безос., кому, перев. з інфін., розм.* Дуже захотіти, закортіти. [С т а с ь:] *Що ж це за свято таке у нас сьогодні? .. Ах, я пак забув, вибач мені, матуню: це тобі сьогодні приспічило підмогоричити пана Бога* (С. Васильченко); — *Що це тобі так приспічило, синку, хіба за шию капа?* — *Капає... позичте...* (І. Багряний); — *Я лише пропоную тобі їхати зі мною. Згоден?* — *Але куди? А що як тобі приспічило їхати до Пекіна? Ти ж у нас такий* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Могли б уже дати спокій..,* — *бурчав він, неохоче одягаючись,* — *отак приспічить людям умирати саме тоді, коли ти найкраще спиш* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРИСПІША́ТИ *див.* **приспі́шувати.**

ПРИСПІ́ШЕНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **приспі́шити** 1. *Спи, вдовице, спи, хай насняться любі сни, на сльозах замішані, гореньком приспішені, постарайся, спи* (В. Багірова); // **приспі́шено,** *безос. пред. За кавою, за лікером у кабінеті .. розмову було не обірвано, а приспішено* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Швидкий, поспішний. *Забейко вчув, як йому закалатало серце. Мав враження, що його ввело у цей приспішений рух друге маленьке серце, що билося в цій хвилині так тривожно* (Ірина Вільде); *"Негайно підійняти весь відділ і приспішеним маршем прямувати на місто. Ще сьогодні вночі мусимо його взяти! Так, будемо цю ніч спати!"* — *без злоби думає Роман* (О. Лисяк).

ПРИСПІ́ШЕНО, *діал.* Присл. до **приспі́шений** 2. *Грудь її* [Олина] *хвилювала приспішено, віддих зробився скорий, нерівний, уриваний* (І. Франко); *У дівчини приспішено билося серце* (Т. Осьмачка); *Олександер приспішено доводив, що народна медицина має реальний ґрунт* (В. Барка); * Образно. *Думки то приспішено, то сповільнено карбували цілком неймовірні ключі: святий Йосип підтримує нас у смертну годину, а хто — в час прощання на життєвому роздоріжжі?!* (Олекса Ізарський).

ПРИСПІШИ́ТИ *див.* **приспі́шувати.**

ПРИСПІ́ШНИК, а, *ч., зневажл., рідко.* Те саме, що **поплі́чник** 1. — *Погано ж ви знаєте нас, священиків. Чи я би на вашого товариша доносив? Чи я би ставав на панського приспішника?.. Я до вас усією душею, а ви...* (Г. Хоткевич); *Мар'ян підводить зосереджений погляд на економа .. і з притиском говорить: — Хто ж вас просив хвалити мене? Хваліть отих вертлявих приспішників, які біля вас і вдень, і вночі увиваються* (М. Стельмах); *Він поїхав далі. Інакше скидалося б на те, ніби київський князь ходить у приспішниках Свейнальдра, а Ярополкові не хотілося так низько впасти в братових очах* (І. Білик).

ПРИСПІ́ШУВАТИ, ую, уєш, **ПРИСПІША́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИСПІШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док., діал.* 1. *що.* Прискорювати (у 1, 3 знач.). *Тюрки не приспішали справи з чужинцем; вони ніби намагались якнайдовше протягнути цей приємний випадок побалакати про всякі новини* (Олесь Досвітній); *Він притих і порається коло здобичі: дикий голод, розбуджений від клопітливого дня, приспішує рухи* (В. Барка); *Тікаючи од смерті, самі собі її приспішили* [мореплавці], *бо човен під тую хуртовину не міг витримати такого здвигу людей і пішов разом з ними під воду* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); — *Я знала з дитячих літ, що маю йти до кляштора, — почала* [Колумба] *уривчасто, — бо я... не для життя. Але мати раптом приспішила день. Хоче, щоб я завтра ранком їхала звідси...* (Н. Королева).

2. *з чим і без дод.* Поспішати (у 1, 2 знач.). *Приспішали з жнивами й збентежені поміщики, що повернулись до своїх маєтків* (Б. Антоненко-Давидович); — *Ох, лихо!.. — промовив Федір і придав ходи. Марина за ним приспішала* (Панас Мирний); — *Глядіть, Танасію, аби ми не розбраталися! Майтеся гаразд! — крикнув* [Іван] *досадливо і приспішив звідси, ніби втікав від своїх слів і своїх думок* (А. Крушельницький); *Після обіду приспішили Ящірка та Лисичка. Вони принесли для Журавлика велику зелену парасолю на випадок сильного дощу* (В. Багірова); * Образно. *Весна приспішила; на Євдокії вже й крига пішла* (О. Кониський).

3. *кого і без прям. дод.* Підганяти (у 1, 2 знач.). *Світом пані послала по управляющого* [управителя], *а як він не схотів іти, сама побігла й приспішала його, щоб швидше поїхав* (Дніпрова Чайка); — *Ну? Що ж далі? — схвильовано приспішала вона* (З. Тулуб); *Серафим приспішував його .. — Ти хочеш лишитися тут чи хочеш жити? — кричав, зриваючи голос* (М. Гримич).

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.)* **/ приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти** *і т. ін.)* **крок (кро́ки,** *рідше* **кро́ку, хо́ду, ході́, хід)** *див.* **приско́рювати.**

ПРИСПО́РЕННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **приспори́ти.** *В останньому часі почали проявлятися капіталістичні спілки, обчислені теж на визиск праці письменника і на риспорення якнайбільшого доходу капіталістам-спекулянтам* (А. Крушельницький).

ПРИСПОРИ́ТИ *див.* **приспо́рювати.**

ПРИСПО́РЮВАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **приспо́рювати.** *Він .. звертає увагу людей на такі речі, як приспорювання доходу панам* (І. Франко).

ПРИСПО́РЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИСПОРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИСПОРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., діал.* 1. *що і без прям. дод.* Збільшувати. — *Якби ж не твоя мила, Я б тебе й не манила. Приспоряй, Боже, ночі На мої карі очі Часочків на п'ять — Милому спокою дать* (з народної пісні); *Щоб не приспорювати журби мамці й бабці, постановила Дарка забути й переболіти листівку з голубчиком* (Ірина Вільде); — *Боюсь, щоб сьогоднішній виступ від самого початку не приспорив нам ворогів* (І. Франко); — *Милостивий пане, .. ви і собі честі великої можете засягти, і мені .. користь чималу приспорити, і то не дуже дорогим коштом* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Збільшуватися. *Зранку сніжок потроху почав падати, все прибільшуючи та приспоряючи* (Панас Мирний).

ПРИСПОРЯ́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **приспоря́ти.** *Приспоряння капіталу.*

ПРИСПОРЯ́ТИ *див.* **приспо́рювати.**

ПРИ́СПОЧКА, и, *ж., діал.* Зменш.-пестл. до **при́спа**[2]. *Семенко все то сяде на приспочці, то зірветься, на вулицю вибіжить* (Марко Черемшина).

ПРИСПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИСПУСТИ́ТИ,** ущу́, у́стиш, *док., що.* Трохи спускати (у 1 знач.), опускати (у 1 знач.). *Він* [прапор] *затріпотів на вітру якраз вчасно, щоб було що приспускати, салютуючи турецькому сторожовому катеру* (А. Санченко); *Тепер йому* [Девідові] *треба було підтягати рибину до поверхні, вивільняти снасть, .. розгинаючи вудлище, і поволі приспускати його до води, змотуючи жилку на котушку* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Зустрічаючи Валенса, вона приспускала вії і проходила повз нього швидкими кроками* (В. Собко); *Сафіна й перша лодія стражників трохи приспустили вітрила, і судна зразу стишили хід* (Ю. Логвин); *Денис приспустив скло* [джипа], *гукнув: — Гей, Катерина! Гостей зустрічай! Та псів віджени...* (Люко Дашвар); *Дівчина увійшла.., стала коло своєї мами і якось приспустила оченятка* (Марко Вовчок); * Образно. *Мовчала земля, мовчало небо, вкривалися тугою зорі, ніч приспустила своє чорне знамено...* (Я. Качура).

ПРИСПУСКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИСПУСТИ́ТИСЯ,** ущу́ся, у́стишся, *док.* 1. Трохи спускатися, опускатися (у 1 знач.). *Не знаючи, яку ж кару наслати на людей, Бог вирішив сам приспуститись до землі і власними очима побачити, що там діється* (Ф. Бурлака); *Іван дивився на мене з тупою увагою, ніби розглядав комаху. Один куток рота приспустився, а другий тремтів* (Валерій Шевчук); *Ковдра ледь приспустилася, голос художника знову нагадував каркання: — Дайте мені спокій* (А. Кокотюха).

2. *тільки недок.* Пас. до **приспуска́ти.** *Прапори можуть приспускатися на всій території країни в разі загальнонаціональної жалоби* (із журн.).

ПРИСПУСТИ́ТИ *див.* **приспуска́ти.**

ПРИСПУСТИ́ТИСЯ *див.* **приспуска́тися.**

ПРИСПУ́ЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приспусти́ти.** *Едикова напівзігнута в лікті рука випирала крізь приспущене вікно "москвича"* (Є. Пашковський); *На приспущених талях звисала над бортом найкраща шлюпка, в якій сьогодні їздили на берег* (М. Трублаїні); *Здалеку побачив* [хан] *незвичайно поріділе військо, низько приспущені знамена та бунчуки, схилені, понурені голови джигітів — і зрозумів усе* (В. Малик); *Трохи осторонь, на дев'ятому флагштоку, висів приспущений і пов'язаний чорною траурною стрічкою прапор Країни Хань* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Як же ті приспущені оченятка усе бачили угорі, унизу, округи і скрізь* (Марко Вовчок); *Чому так тоскно дивилася* [Шура] *своїми довірливими, скаламученими болем очима з-під безсило приспущених вій?* (О. Гончар); // **приспу́щено,** *безос. пред. Вікно — велике й синє. Жовті штори приспущено недбало* (В. Стус).

2. *у знач. прикм.* Який приспустився. *Приспущене колесо знижує силу зчеплення з покриттям і керованість автомобіля* (з навч. літ.); *Теплий зимовий в'язаний светр має вільний силует, широкий рукав, приспущену пройму* (з мови реклами).

ПРИСПУ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приспусти́ти.** *А що портів країна, репрезентована паном радником, не мала, то відпало навіть питання про гарматний салют і приспущення прапорів* (І. Кулик).

ПРИССА́ТИ *див.* **присиса́ти.**

ПРИССА́ТИСЯ *див.* **присиса́тися.**

ПРИ́СТАВ, а, *ч.* 1. У Російській імперії — начальник місцевої поліції. *В Акерманщині всі нові села ділились на посади; в кожному посаді був пристав, цебто поліція, і староста з писарем замість волосного голови* (І. Нечуй-Левицький); *Народу — видимо-невидимо. А старців так, мабуть, із цілої волості. Крім того, вся власть: і пристав, і старшина, і ще якісь незнайомі начальники* (І. Микитенко); *Антракт повернув мене з далекої козаччини в освітлену електрикою сучасну залу, де серед публіки впадали в очі білі мундири пристава та кількох околодочних міської поліції* (Б. Антоненко-Давидович); *Не сягнувши і двадцяти двох років, старанний канцелярист отримав пропозицію від пристава містечка Фастів .. стати його помічником* (І. Роздобудько).

2. У Московській державі в середньовічну добу — службова особа, що була приставлена до кого-, чого-небудь для нагляду. *В Москві Гасанові приділено було за плату дім з приставом, який стеріг турецьких людей від усіх охочих* (П. Загребельний).

(1) Станови́й при́став — у Російській імперії — начальник поліцейської дільниці в сільській місцевості. *Тринадцяти років скінчив Тобілевич Бобринецьку школу, а вже через рік, 1860 р., бачимо його на службі .. писарчуком у станового пристава Абрамова в містечку Висці* (С. Єфремов); *Збивши куряву, на пожар прибіг на змилених конях становий пристав* (П. Панч); **(2) Судови́й при́став** — чиновник судового відомства, який виконує рішення суду. *Повз Романа на легких санчатах проїжджає закутаний башликом судовий пристав* (М. Стельмах); *— Назаров сказав іще тоді — видані вбивцею документи він особисто передав із судовим приставом у Томськ* (А. Кокотюха); *Він вирішив сісти серед глядачів, аби судові пристави не знайшли його до часу* (Любко Дереш).

ПРИСТАВА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пристава́ти** 4, 8, 9. *Перед ним став учорашній вечір і сьогоднішній..; учора Христинина врода вабила, а сьогодні попадине приставання з душі верне* (Панас Мирний); — *Оце я згадав про тих єзуїтів, про їх приставання до мене з пропагандою* (І. Нечуй-Левицький); *Тут* [на Капрі] .. *народ скромний .. Такого приставання всяких торговців, звожчиків* [візників] .. *і ін., як в Неаполі.., зовсім нема* (М. Коцюбинський); *Її переймала цілком конкретна, власна проблема: уперті й наполегливі приставання німецького офіцера, котрий не може собі дозволити брутально скористатися правом завойовника* (А. Кокотюха); *Після Уманської різанини 1768 року Ґонти й Залізняка, після "Гайдамаччини", знов розпочалося в краї силування українського народу до приставання на католицьку віру або принаймні до унії* (І. Нечуй-Левицький); *Треба, звичайно, самостійного інтелектуального зусилля, а не безкритичного приставання на готові "задані" гадки, хоч би якими вони були поширеними* (К. Москалець).

ПРИСТАВА́ТИ, таю́, тає́ш, *недок.,* **ПРИСТА́ТИ,** а́ну, а́неш, *док.* 1. Прилипати, приклеюватися до чого-небудь. *Пальці послине* [послинить], *щоб тісто не приставало, то й вщипне тіста, та на сковороду ув олію* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він розкушує його* [плід грушки]: *холодний терпкий сік освіжав уста, до піднебіння пристають дрібні насінинки* (М. Стельмах); *Дощ одразу облив Клима, мов з відра. Вода з голови стекла за комір, сорочка пристала до тіла* (Я. Гримайло); *Я знаю, як хрумтить на зубах чорна крихітна вуглинка, котра пристала до споду теплого хліба, добутого з печі* (Н. Бічуя); // Щільно прилягаючи, прикріплюватися або притулятися до кого-, чого-небудь. *Двері покривилися, не пристають щільно* (Панас Мирний); *У хаті світилося. Хоч вікна були позатуляні шматками, та не щільно пристали до вікон, і видно було згори вузенькі смужечки світла* (А. Головко); * Образно. *Гірко дивитись на ту ниву, що оре Семен: так вона прийшлася до його, Романової, ниви, так пристала, наче столяр припасував...* (М. Коцюбинський); // Щільно облягати (про одяг). *Піднялася* [Аглая-Феліцітас]. *Висока, в чорнім зимовім костюмі, що тісно пристав до тіла* (О. Кобилянська); *Чи тепер якісь нові матеріали виробляють, що хустина до голови пристати не хоче?* (Ирина Вільде); // *перен.* Привертати чиюнебудь посилену увагу; міцно запам'ятовуватися. [Б о н д а р:] *Ай, Тарас! А я думав, що ти так вже загартувався в козацькім ділі, що пісня про кохання до тебе не пристане!..* (І. Карпенко-Карий); *Коли Петро вперше побачив Тосю, вона саме сміялася чогось, і звук цього сміху пристав до його пам'яті, як буває пристає вперше почута мелодія!* (Ирина Вільде).

2. *розм.* Передаватися комусь (перев. про хворобу). *Не зазнаю, щоб він коли й нездужав; хороба до його* [нього] *не приставала* (О. Кониський); — *Синочку! Пізно вже... ти спав би. Ну, я тебе перехрещу, щоб ніщо лихе до тебе сонного не приставало, — мовила Катря* (Панас Мирний); — *Мороз, аж біло, а він без сорочки і з мокрим чубом! .. — Не бійтеся, мамо, — заспокоїв її Павло, — саме через отаке гартування до нас ніякі хвороби й простуди не пристають!* (Є. Кравченко); *Тисячами збивались вони* [чумаки] *весною біля бериславської переправи з своїми рипучими мажарами, в полотняних штанях та сорочках, густо виквасаних* [вимазаних] *дьогтем, щоб чума не пристала...* (О. Гончар).

3. *перен.* Закріплюватися за ким-, чим-небудь постійно (про назву, прізвисько і т. ін.). *Джека через його худорбу прозвали Ацтеком. Та кличка дедалі більше приставала до колись гарненького білявого хлопчика* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Назва якраз пристала до діла, з того часу Зелена горка* [гірка] *звалася більше Золотим горішком* (Панас Мирний); [Д е ї ф о б:] *Ну, пам'ятай.., до тебе ймення зрадниці пристане віднині і довіку* (Леся Українка); *Любив деклямувати* [декламувати] *повстанець Руданського. Чи через те, чи через колір волосся — прозвали його холодноярці Руданським, і так це до нього "пристало", що цілком замінило прізвище* (Ю. Горліс-Горський).

4. *розм.* Набридати кому-небудь своїми вимогами, запитаннями і т. ін. *Соломія покрутилась, повертілась коло Романа, помовчала, а далі знов почала приставати: — Кажи-бо, Романе, чи даси мені грошей?* (І. Нечуй-Левицький); *Мати сердиться на хлопця: — Ну чого ти пристаєш? Батьку навіть у неділю відпочити не даєш* (П. Глазовий); — *От повіриш, що не казав, — пристаю на перерві до Кіма, бо мені здається, що всі тільки й думають про ту мою фразу* (А. Дімаров); *Пристав, як пан за подушне!* (прислів'я); *От як уже всі добре усядуться та пристануть пильно до баби, то вона всміхнеться .. "Ну, бабусю, серце, ну кажіть вже казочку, голубочко, зозулечко!"* (Дніпрова Чайка); *Шила* [Яресьчиха] *дочці Вусті* [бурлацьку торбу].., *а Данько — наймениший — пристав, ув'язався в одну душу: — Пошийте й мені!* (О. Гончар);

// *з ким — чим.* Постійно набридати одним і тим самим. *День видався похмурий, і, може, тому настрій у Миколи Павловича був поганий. А тут мати пристає з різними дурницями* (П. Кочура); *З розпитами Ганя приставала що не день, то настирливіше* (М. Андрусяк); [Г р и ц ь к о:] *Матері отак судити та гнівом карати свою дочку не приходиться.* [О д а р к а:] *Та чого ви пристали до мене з тією Химкою?* (Панас Мирний); // *перев. недок.* Переслідувати кого-небудь залицянням. [Х и м к а:] *Почало літо минати, панич ще більше пристає* (Панас Мирний); *Як тільки Денис почав читати ті місця, де Возний приставав до Наталки з своїм залицянням, усі підняли регіт* (І. Нечуй-Левицький); *— Оце взяла тебе з собою, .. бо як сама вийду, так проходу не дають. Пристають, як до вдови. Ще йдуть слідом і патякають: "Ох і ніжки! Ох і стан!.."* (О. Чорногуз).

5. *до чого, куди, де, також у сполуч. зі сл.* д о б е р е г а. Те саме, що **прича́лювати** 2. *Ото було, як опівночі, то й пливуть човни Дніпром, та й пристають під старою вербою* (Марко Вовчок); *Він не приставав до берега на перепочинок, і ми летіли в піні та бризках* (Ю. Мушкетик); *Жодне судно не приставало до цього відлюдного острівця* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Баркас підскакував на місці, хлюпав, як риба, і не міг пристати до берега* (М. Коцюбинський); * Образно. *Поїзд оминув головну станцію Запоріжжя і, зігнувши гадючкою довгу валку вагонів, щосили подався ліворуч, щоб обійти навколо міста і пристати до південної малорухливої станції* (Олесь Досвітній).

6. *перев. док., розм.* Оселятися де-небудь, у когось. *Напевне ніхто не знав, .. де вона пристала на життя* (Марко Вовчок); *Давно вже шукала вона доброї душі, щоб пристала до неї та помогла спокійніше віку дожити* (Л. Яновська); // *до кого.* Одружившись, перейти жити до чоловіка або жінки. *— Так це вже наверно* [напевно], *що ти пристаєш до Троянів? — .. Якщо не розвалиться партія, то чого ж мені?* (С. Добровольський); *Після празників Горпина вийшла й собі заміж. Молодий тут уже пристав до молодої* (Панас Мирний); *Мати мусила швидко вийти заміж, щоб запобігти цілковитому розстроєві господарства. Пристав до неї молодий парубок, також з Ясениці, Гринь Гаврилик* (І. Франко); *Відразу ж, як втік від Надії, Лигун прибився в село Бабаї і пристав до модистки Векли* (М. Чабанівський).

7. Ідучи або їдучи, ненадовго зупинятися де-небудь. *— Буду приставати, не поспішаючи з ним, то він і відв'яжеться від мене* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Дід пристає серед кладки, лікті на поруччя кладе, на річку поглядає* (С. Тудор); *Параня ані разу не пристала, ані почула втоми .. Йшла разом зі старшими, личко її* [її] *зарум'янилось, хустина впала на плечі* (Т. Бордуляк); *Раптом вона почула якийсь звук. Наче тупотіння багатьох ніг назустріч. Вона пристала* (Ю. Смолич); * Образно. *Белетристика така химерна штука, як-от моя доля, .. то їде-їде, не треба краще, зате ж як пристане, то й волами не вивезеш* (Леся Українка); // Зупиняючись у дорозі, розміщуватися де-небудь тимчасово. *— Коли вже ми спочинемо? Хоч би пристать де, просушитись* (Панас Мирний); *Найняли* [рибалки] *музики і з музиками, з церемонією перейшли город і пристали коло одного шинку* (І. Нечуй-Левицький).

8. Приєднуватися до кого-, чого-небудь, іти за кимось, чимось. *Парубки перескакували через перелази і приставали до музик* (І. Нечуй-Левицький); *Рушає військо. Коні ржуть. На передки їздові сіли. Вже по дорозі пристають То тут, то там бійці спізнілі* (М. Шеремет); *— Чому ти не пристаєш до нас? — Обмолочу .. жито і подамся записуватися у вашу сотню. Запишете?* (Б. Харчук); *По дорозі до рудого хлопчика пристало ще кілька малюків* (І. Багмут); // Прибиватися до череди, зграї і т. ін. (про тварин). *Увійшовши в двір, Борис відразу побачив новину. До його голубів пристав чужий голуб. Він сидів трохи осторонь від інших, насторожено озирався, але іноді воркотів; значить, пристав по-справжньому, не збирався тікати* (О. Копиленко); * Образно. *Мені сказали: радість вилітає у піднебесся молодим орлом, їй не пристати до чужої зграї, їй не охляти стомленим крилом* (Л. Дмитерко); // Приєднуючись до кого-небудь, робити те саме, що й він (вони). *Одна дівчина почала пісні, до неї пристали другі дівчата й молодиці* (І. Нечуй-Левицький); *До Данилка пристав Ярилко. Обидва танцюють з викрутасами* (Грицько Григоренко); *На селі досі разом з півнями гавкала й собака .. А це дужче, і друга пристала до неї, а потім завила* (А. Головко); // Приєднуючись, брати участь у якій-небудь справі; підтримувати когось, щось своєю участю. *Не цурався Мільтон і тих забав, якими тоді займались молоді паничі, .. тільки не приставав ні до яких розпусних вигадок своїх товаришів, а ще навіть ганив їх за те* (Леся Українка); *— Скажи, Петре, по щирості, ти міг би пристати до нашої справи?* (Д. Бедзик); // Ставати членом, учасником якої-небудь групи, спілки і т. ін. *Далі й каже* [Тур]: *— Приставай, брате, в запорожці* (П. Куліш); *Зібрав* [брат] *усе добро, яке собі мав, покинув усю придобу, залишив і спокій, втік і пристав сам до громади у Чорному лісі* (Марко Вовчок); // *до кого, на що.* Ставати чиїмсь прихильником, прибічником, приєднуватися до певного світогляду, певних думок, тверджень і т. ін. *Він підтримував однією рукою фемінізм, іншим боком він приставав до мусульманських фундаменталістів* (О. Ульяненко); *Справа така: молоді москвофіли .. пристали (принаймні виразили бажання пристати) до радикалів* (Леся Українка); // *заст.* Переходити до іншої віри. *Михайло .. чекав, що йому злодій скаже. — Ну, до якої віри пристаєш?* (В. Стефаник); *Землі в'ятичів та радимичів .. були плем'я ляського .. Щоб їх не дратувати, Володимир не хотів хрестити силою, — народи ці швидко рушилися, а тим самим приставали й до християнства* (І. Огієнко); *Я ладна заприсягтись і землі з'їсти, що Параска, коли не пристала на нову віру до штундів, то швидко пристане* (І. Нечуй-Левицький).

9. *розм.* Погоджуватися з ким-небудь у чомусь, давати згоду на щось. *— Пристаєте на мою ціну?* (І. Франко); *Остигло* [остогидло] *Горпині у свекра жити, стала вона просити, щоб її одпустили, тільки свекор не приставав на те* (Грицько Григоренко); *— Твій вуйко хоче наставити над варягами своїх сотників, а цей чужинець не пристає на те, — пошепки пояснила мати Володимирові* (І. Білик); *Карпо пристав на те, щоб давати половину груш Лаврінові* (І. Нечуй-Левицький); *Семен Іванович підбив .. нас іти сьогодні до Болшова, в далеку глибину лісу .. На це не одразу пристали: .. чи варто ж забиватися в таку далечінь, де ніхто з нас ще ніколи не бував* (Б. Антоненко-Давидович); // *також з інфін.* Погоджуватися щось зробити. *Довго паніматка не приставала віддати Масю в науку* (А. Свидницький).

10. *кому, до чого, розм.* Гармоніювати з зовнішністю; пасувати. *Зелена байова керсетка, з червоними мушками, червона в букетах спідниця, на шиї дорогі коралі, хрести, золоті дукати — усе гарно пристало до хорошої дівоцької вроди* (Панас Мирний); [І в а н:] *Скинув би ти .. зовсім козацький жупан, не пристав він тобі!* (С. Васильченко); * Образно. *О ви, що полягли в таку смутну весну, як вдарили недосвіти-морози, — нащадки не складуть вінців вам на труну, вам не квітки пристали, тільки сльози* (Леся Українка);

// *перен.* Відповідати (у 5 знач.) чому-небудь; задовольняти певні вимоги. *Він, очевидячки, з тим довгим волоссям не приставав докладно до того образу, що вона створила в своїй уяві* (Л. Мартович); [С т е п а н:] *Ну, чи пристала така одежа до чорної роботи?* (М. Кропивницький); [Г р у ї ч е - в а:] *Так же довго тривати не може, .. гра в якусь надземну любов пристала хіба підліткам* (Леся Українка); *Спочувати чужому горю — притаманна людям річ; усім воно пристало, а найпаче тим, що самі утіхи потребували і в інших її знаходили* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

11. *перев. док., безос., з інфін.* Годиться, слід, дозволено кому-небудь щось робити, якось поводитися (перев. із запереченням). *Така, видно, фортуна чоловіку: не схотів Василько їздити на волах, а в заводі робить біля кораблів, бо, видно, тепер людям вже не пристає погейкувати на воли: не ті часи* (М. Стельмах); — *Хіба ж пристало козакові Отут сидіть! — промовив я. — У темнім лузі, у діброві Витає славонька моя* (Л. Глібов); [І в а н:] *Знаєте, Явдохо, ви розумна людина, і не пристало вам за другими, як сороці, говорить пусті слова!..* (І. Карпенко-Карий); — *Чи пристало нам жахатися, тремтіти за своє життя? Я упевнений — ми переможемо! А боги допоможуть нам!* (В. Малик).

12. Дуже втомлюватися, знесилюватися від утоми. *Степан знов став поганяти коні. Вони зразу підхоплювали, потім швидко приставали та й ішли собі ходою, не зважаючи на батіг* (Дніпрова Чайка); — *Підводи? — знову обізвався низенький, в пілотці. — Це будуть підвозити тих, що приставатимуть* (В. Козаченко); *Андрієві доводилося часто зупинятися, щоб його супутниця, яка безнастанно приставала, могла відсапатися* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *Коло корчми стали* [тройки] *— Дати коням одпочити, Та й дружки пристали Співаючи* (Т. Шевченко); *Чим більше йшли, тим важчою здавалась овеча тушка. Незабаром Віктор і Олексій пристали* (П. Автомонов); // *з інфін.* Стомлюватися щось робити. *Я пристав шугати поглядом з кінця в кінець земної кулі* (Ю. Смолич).

13. *тільки недок., з ким, діал.* Приятелювати. *З яким пристаєш, сам таким стаєш* (Номис); — *Ти мені з ним* [Гущею] *— гляди — не приставай, бо як побачу, пане добродзею* [добродію], *то...* (М. Коцюбинський); *З Гриньком уже ніхто не хотів приставати* (Л. Мартович).

14. *мат.* Збігатися в усіх своїх точках під час накладання (про геометричні фігури). *Трикутники пристали.*

(1) Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймакі́) — оженившись, поселятися в домі дружини. *Хай пристає* [зять] *у прийми, хай молоді на очах у старих учаться хазяйнувати: оддамо їм усе* (Панас Мирний); [Ч е р е п а н ь:] *Дочку заміж віддаю... Зять дворянського звання, з колишніх баронів. Герби спродав, іде в прийми до мене* (Ю. Мокрієв); — *У приймаки пристав би — так родина велика, сини підростають, до старшої дочки зятя прийняли* (М. Коцюбинський); *Мати була небажаною бабиною невісткою, баба не дозволяла батькові одружуватись із нею .. Та батько не послухався, одружився, ще й перейшов після весілля жити до неї. Тобто, як кажуть у нашому селі, пішов у приймаки* (І. Кирій); **(2) Пристава́ти / приста́ти до ґу́рту (товари́ства, компа́нії** *і т. ін.)* — приєднуватися до певного товариства. *Галя, при своїй жвавій громадській вдачі, любіше приставала до хлоп'ячого гурту* (С. Васильченко); — *Я дам вам в позичку, — говорив Жук, — тисячу карбованців .. Збудуємо кассу* [касу]. *Хто пристане до товариства, повинен щомісяця вкладувать* [вкладати] *.. по четвертаку, значить: на рік 3 карбованці* (О. Кониський); *На столику з'являється пакунок з їжею. — Боялася проґавити поїзд, не поснідала. — Очі заохотливі. — Пристанете до компанії?* (Р. Андріяшик); — *Дива! — подумав Сошенко. — Шляхтич — і в обозі з мужиками. Може, пристав до гурту, щоб не боятися розбійників?* (Н. Околітенко); **(3) Пристава́ти / приста́ти до ду́мки (на ду́мку,** *рідше* **на сло́во** *і т. ін.)* — підтримувати чиюсь думку, пропозицію. [К а з и д о р о г а:] *Ну, що ж, панове, пристаєте на моє слово чи будете ліпшої ради шукати?* (І. Франко); *Я з дорогою душею пристаю на Вашу пропозицію і радий брати участь у Вашому журналі* (М. Коцюбинський); — *Чи пристаєте до гадки: коли підуть до політнього засіву дощі, скараємо, яко лживого жерця, віщого волхва, коли ні — принесемо в жертву богам когось із поселян?* (Д. Міщенко); *На думку Кривцова пристали начальник порту і більшість капітанів* (З. Тулуб); *Дівчина охоче пристала до його пропозиції* (О. Гуреїв); **(4) Пристава́ти / приста́ти до розмо́ви (на розмо́ву)** — брати участь у розмові, підтримувати розмову з ким-небудь. *Як завжди, пощастило на балакучого водія, .. котрий цілу дорогу не затуляв рота, зовсім не переймаючись тим, що пасажир не приставав на розмову* (В. Шкляр); *Той* [хлопець] *прикурив уже, а не відходив — може, й собі до гурту чоловічого хотів пристати на поважну розмову* (А. Головко); — *Ти чого? — повернувсь до мене Андрій, що з хлопцями захоплено обговорював поєдинок. — Та, — об щось перечепився... — А-а, — сказав Андрій і знову пристав до розмови. Він після такого футболу був зовсім не спостережливий* (В. Кава); **(5) Пристава́ти / приста́ти на мир (уго́ду, умо́ви** *і т. ін.)* — погоджуватися укласти мир (угоду, умови і т. ін.) із ким-небудь. — *Заробиш ти своїми грішми, то твої дві часті зарібку, а моя третя; зароблю я своїми, мої дві часті, твоя третя; а коли гроші складаємо оба, то в такій пропорції ділимо й зиски. — Добре. Пристаю на умову* (І. Франко); — *Твоє військо побите? — спитала вона в Саїба. — Побите, і я пристав на безчесний мир з Карапетом* (І. Нечуй-Левицький); *Це все Юрко! .. Знав, скунс білий. Дуже легко пристав на угоду. Без роздумів. Ото ж бо й воно, слід було вчасно замислитися — а через що Юра такий зговірливий?* (Дара Корній); **(6) Пристава́ти / приста́ти на мо́ву** *яку* — погоджуватися з кимнебудь у чомусь. — *Дурниця! — Про мене, нехай, нехай буде дурниця.., тільки нас не вплутуй, — сказав Хома. — Ми на цю мову не пристаємо* (О. Довженко); *Не пристала мати на ту мову. Одружила сина з ким хотіла. Як хотіла — справила весілля* (Л. Первомайський); **Сон не пристає́ (не пристава́в)** *див.* **сон**[1].

◊ **Душа́** *(рідко* **ду́шка) приста́ла** *див.* **душа́; (7) Душе́ю (се́рцем) приста́ти** *до кого — чого* — уподобати, полюбити кого-, що-небудь. *Я давно на це пристала серцем, бо то діло святе* (І. Нечуй-Левицький); *Цей бусурман пристав усім серцем до козаків і ділив з ними всі невигоди і не раз ставав у пригоді своїм великим розумом* (А. Чайковський); *Тут, у монастирі, я побачив немало таких, котрі вдягали чернечу мантію .. Перший із таких — я сам .. Починав багато справ земних, але до жодної не пристав душею: єство моє повне плачу було* (Валерій Шевчук); **Припа́сти (при́йтися, приста́ти,** *рідко* **прилягти́) / припада́ти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́)** *див.* **припада́ти; (8) Пристава́ти / приста́ти до бе́рега** — знаходити, визначати свій життєвий

шлях, своє місце в житті, покликання і т. ін. *Дорогою він запитав у Савки: — Що ж ти, брат, на одному місці не тримаєшся? Електрозварником тобі не подобається, муляром — теж. Приставай до якогось берега* (Д. Ткач); *— Час тобі, дитино, вже приставати до якогось берега, — говорила* [мати] *доньці спокійно та розважливо, — бо закрутить тебе хвиля, закаламутить голову і пропадеш* (М. Ю. Тарновський); *Пора й тобі пристати десь до берега. Не молодий. Це ж котрий* [рік] *тобі пішов?* (Василь Шевчук); *— Я твердо вирішив пристати до берега, як ото кажуть моряки, і хочу, щоб господинею .. була Лу, а не котрась інша жінка з цього селища чи, зрештою, з цілого Техасу* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); **(9) Пристава́ти / приста́ти до лиця́** *кому* — личити, пасувати комусь. *Ясно-синій колір дуже приставав їй до лиця* (І. Нечуй-Левицький); *Чорний здоровий платок, котрим була її голова і плечі аж до пояса прикриті, так пристав їй до лиця* (Панас Мирний); **(10) Пристава́ти / приста́ти (приступи́ти) з [го́стрим] ноже́м до го́рла** — настирливо вимагати чого-небудь від когось. *— Як же аргентинка? — Вернулася в Буенос-Айрес. Овдовівши, він прагнув будь-що одружитися з нею... Приставав з ножем до горла...* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *— А от як ці брати приступлять з гострим ножем до горла, то тоді й пізнають, що воно за брати* (Панас Мирний); *— Дід собі в комірчині овес видає, а баба в хатині ніяк від циганок не відчепиться: пристали з ножем до горла, де золоті дукачі заховані* (Григорій Тютюнник); *— Скажи, ти любив маму? — Це не дитяча справа, Васю. — Я ж не дитина... ти сам сказав. Відповідай — любив чи ні? — Чого пристав з ножем до горла? Іди краще спати* (О. Бердник); **Язи́к [як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] прирі́с (приста́в, присо́х) до піднебі́ння (у ро́ті)** *див.* **язи́к.**

ПРИСТА́ВИТИ *див.* **приставля́ти.**

ПРИСТА́ВИТИСЯ *див.* **приставля́тися.**

ПРИСТА́ВКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **поста́вка** 1. *Конронідос став потайним чернечим агентом для приставки пляшок з усяким добром для чорноризців...* (І. Нечуй-Левицький); [О. р е к т о р:] *Зо ставів монастирських потребного* [потрібного] *числа риб приставки нема* (Л. Старицька-Черняхівська); *— Отут ми й зачепили ділянку дубів, — сказав Сахнович .. — Це ж нам опріч розробки та приставки нічого не коштуватиме. Розумієте?* (М. Івченко); *— Я можу прийняти ваш багаж, але я не можу поручитися за його справну і вчасну приставку: наші носії страйкують уже другий день* (Ю. Смолич).

2. Те, що приставлене, приєднане до чого-небудь. *Кутова низька приставка до шафи має заокруглені полиці, що значно підвищує естетику офісного інтер'єру* (з мови реклами); // Додаткове пристосування, додаткова деталь. *Не вимагаються водорозпилювальні приставки для відкритих палуб, які використовуються для перевезення транспортних засобів із паливом у баках* (з мови документів).

3. Технічний пристрій, який під'єднують до іншого пристрою для розширення його можливостей. *Часто геофони оснащені приставками, що реєструють ледве вловимі звуки в підземних гірничих виробках* (з наук.-техн. літ.); *Спеціальні приставки до телефона є компактними пристроями, що легко встановлюються й забезпечують повну конфіденційність переговорів шляхом шифрування розмови* (із журн.); * Образно. *Не змигнеш оком, коли ти вже є додатком до машинерії, приставкою до техніки* (С. Процюк).

4. Частка перед німецькими, французькими і т. ін. прізвищами дворян, що вказує на їх походження. *Батько мій був з походження (чоловіча лінія) француз, — правильно прізвище "Соссюр", навіть з приставкою "де"* (В. Сосюра); *Коли його улюблена батьківщина потрапляла в чергову небезпеку, гордий барон з приставкою "фон" .. стрімголов і самовіддано кидався її рятувати, не цураючись найтяжчої чорнової, часом невиграшної і невдячної роботи* (В. Чемерис).

ПРИСТА́ВКОВИЙ, а, е. Прикм. до **приста́вка.** *Приставкові пристрої використовують для комп'ютерної гри, приймання цифрового сигналу і т. ін.* (з газ.).

ПРИСТАВКО́ВИЙ, а, е. Який міститься, розташований і т. ін. біля (навколо) ставка. *Методологію впорядкування зелених насаджень розроблено за результатами моніторингу приставкової частини пам'ятки садово-паркового мистецтва "Раївський парк" на Тернопільщині* (з наук. літ.); *Приставкові смуги є основною частиною насаджень, що створюються для регулювання паводків та охорони дзеркала води від випаровування* (з навч. літ.).

ПРИСТА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приста́вити.** *З правого боку стояла висока драбина, приставлена до квадратної ляди, що вела на горище* (С. Голованівський); *Крізь невелику шпарину видно тільки крісло, приставлене до вікна, із якого у дитинстві вони з Платоном любили дивитися на хмари* (Люко Дашвар); *Голова упала на груди; руки обвисли, мов не його руки, а приставлені, він їх не міг підняти угору* (Панас Мирний); *Олтар зостався од старої церкви. Він давніший і закруглений; до його* [нього] *вже потім приставлена новіша церква* (І. Нечуй-Левицький); *Лазар Тененика, цей злісний боржник по викупних платежах, .. мусить бути приставлений у Чигирин до повітового справника — і негайно* (Ю. Хорунжий); *За стряпчого, як завсігди годиться, Була приставлена Лисиця...* (Л. Глібов); *Одружившись, Петро пішов працювати у каменоломню, де спочатку кілька років добував камінь, а пізніше був приставлений до каменедробарки* (М. Томчаній); *— Одразу видно муштровану людину, — сказав приставлений до мене командиром "мисливців" стрілець* (Р. Андріяшик); // **приста́влено,** *безос. пред. До стовбура було приставлено рушниці* (Ю. Бедзик); *Одної ночі мене було спіймано на гарячому і приставлено перед очі нашого боса* (І. Муратов); [К а т р и ч:] *Головне, щоб твоя душа лежала до того діла, до якого тебе приставлено* (З. Мороз); *— Мене до вас приставлено не як убивника, а як охоронця* (В. Єшкілєв).

ПРИСТА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приста́вити.** *Почергове приставлення призм тренажера до органа зору дає можливість виправляти порушення бінокулярного зору, усувати косоокість і швидко відновлювати зір* (з наук.-техн. літ.); *Було підписане те оголошення, що обіцяло високу нагороду за приставлення до поліції Сивого Капітана живим чи мертвим!..* (В. Владко); *До Генеральної прокуратури було надіслано звернення щодо забезпечення безпеки потерпілого та приставлення охорони* (з газ.).

ПРИСТАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приставля́ти** і **приставля́тися.** *Спосіб поділу кроків віденського вальсу на швидкі та повільні часто спричиняв підстрибування вгору під час приставляння ніг. Це дещо суперечило романтичному плавному кружлянню, і тому ритм кроків був змінений* (з наук.-попул. літ.); *Вежа замку мала два чи три поверхи, з'єднані всередині сходами. Вхід розміщувався на значній висоті та вимагав приставляння драбини* (із журн.); *Милозвучності в українській мові досягають доречним уживанням фонетичних варіантів слів, у тому числі й приставлянням звука на початку слова ([і]мла, [в]ирій)* (з навч. літ.); *Се були такі собі кумедники, що, по панських дворах ходячи, усяким кривлянням та штучним приставлянням глядачів звеселяли* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* приста́влять; *док.* 1. *що.* Ставити що-небудь дуже близько, впритул до чогось. — *Вісім років їй було, а вона вже по господарству, як господиня, порається. Горщик не підійме до припічка, так приставляє ослінчика, потім вилазить сама на ослінчик і ставить у піч* (М. Стельмах); *Двері од пекарні забив я.., на стінку прибив килимок, а до нього приставив залізне ліжко* (М. Коцюбинський); — *З плеча!* — *скомандував полковник Дубл, і тисяча солдатів, як один, зірвали гвинтівки з пліч і приставили їх до ноги* (Ю. Смолич); // Притуляти одним кінцем до стіни, дверей і т. ін.; ставити похило, під кутом до чого-небудь. *Люди приставляли до стін риштовання, приставляли драбини* (І. Нечуй-Левицький); *Платон пригадує, що у них вдома ніколи не було замка, до дверей приставляли коромисло — знак, що в хаті нікого нема* (М. Зарудний); *Тихо підійшли* [опришки] *до муру і приставили драбину* (В. Гжицький); // Наближаючи, прикладати що-небудь до чогось. — *На, молодице, напийся води,* — *сказала одна баба, приставляючи тикву з водою Василині до губів* (І. Нечуй-Левицький); *Звиклим рухом лікар брав руку хворого та, закотивши ковдру, приставляв до дощастих грудей дерев'яну дудочку* (В. Підмогильний); — *Отут ми її і примантачимо* [прикріпимо], *як каже батько,* — *сказав він, приставляючи до стіни полицю, щоб намітити, де заганяти цвяхи* (О. Копиленко); // Ставити в певному місці, поруч, навпроти, біля кого-, чого-небудь і т. ін., присувати до когось, чогось (перев. про меблі). *Гості без усяких церемоній і .. запросин самі приставляли собі крісла, сідали, де кому було до вподоби* (І. Франко); *Підійшла* [Шприндзя] *до самого ліжка, сіла на стільці, що його Яків приставляв на ніч складати одяг* (У. Самчук); *Дмитренко .. опустився за стіл на лаву. Чіпка приставив з другого боку ослінчика, сів навпроти гостя* (Панас Мирний); *Я настояла, щоб Василь Іванович знову ліг — це необхідно при лікуванні грипу, а сама приставила до нього стілець і сіла* (О. Гуреїв); // Ставити біля вогню, наближати, присувати до вогню, до жару (посуд з водою, стравою). *Мати все заходжувалась варити вечерю. Підпаливши трусок в печі, вона приставляла до огню чавун* (І. Нечуй-Левицький); *Устимич накриває чавунчика з картоплею і приставля до вогню* (М. Воробйов); *Чайчиха після своєї молитви метнулася до печі, охаючи, розвела вогонь, приставила горшки з водою* (М. Стельмах).

2. *що.* Приробляти, пришивати що-небудь, лагодячи, збільшуючи, оновлюючи і т. ін. *Дід Грицай взяв струга та сокиру і заходився майструвать коло старих уликів, приставляв нові дна* [дена] *до старих уликів* (І. Нечуй-Левицький); *Пристав нові дверці до старої лазеньки* (Номис); // Прибудовувати до чогось. *Він приставив до старого дому дві кімнати* (І. Нечуй-Левицький).

3. *кого, що.* Доставляти, приносячи або привозячи кудись, комусь. [П и л и п:] *Написано, щоб .. по скількось там ховрахів ловили та приставляли до волості...* (М. Кропивницький); *Вранці шхуна прийшла в бухту Лебединого острова по рибу, яку вона приставляла в недалекий порт, на консервний завод* (М. Трублаїні); *Мешканці тих околиць користувались для кухні виключно "кляшторною" водою, яку їм приставляли професійні водовози і водоноси* (Ирина Вільде); *Колись-то Лебідь, Рак та Щука Приставить хуру узялись* (Л. Глібов); — *Добре, я дам три карбованці,* — *обізвався чоловік,* — *але мусите приставити ялинку сьогодні, бо пани ще хотять прибирати її на вечір* (М. Коцюбинський); *Сила лісу лежала у штабелях, не встигали його вивозити залізницею, а Гелка вже мав суворий наказ приставити з верховини ще більше лісу* (І. Муратов); // *що.* Постачати що-небудь комусь, забезпечувати чим-небудь когось. *Антін Андрійович вирядив гінців .. з наказом приставити до Коша осетрових баликів, визиги, ікри та іншої рибної продукції* (С. Добровольський); // *кого.* Доставляти кого-небудь кудись під наглядом, у супроводі когось. *Староста коломийський дізнався про мій побут і наказав жандармам приставити мене до Коломиї, а що у мене не було грошей на підводу, то жандарм, ще хворого, в літню спеку погнав мене туди пішком* (І. Франко); // *кого, що.* Транспортувати кого-, що-небудь до місця призначення. *Коли вже розвиднілося, йому спало на думку використати в Ташкенті авіалінію, щоб швидше приставити до міста матір* (Б. Антоненко-Давидович); *Карета швидкої допомоги приставила мене до хірургічної лікарні* (Ю. Смолич).

4. *кого.* Призначати кого-небудь для виконання якоїсь роботи, служби, для догляду за ким-небудь, допомоги комусь. *Руббан метушився межи своїх матросів. Кожного приставляв до якогось діла* (Ю. Логвин); *Приставили мене, спасибі їм, до церкви дзвонарем, і от сорок сім літ дзвоню* (Д. Мордовець); *Ось вони йдуть. Холодно, а вони всі розгарячілі, спітнілі, навіть з рум'янцем. Бо робота така. До якої роботи приставлять чоловіка, то такий у нього й вигляд* (Є. Гуцало); // *також з інфін.* Доручати кому-небудь якусь роботу, завдання і т. ін. *Баба Зінька приставила готувати обід молодиць, котрі добре знали куховарську справу* (І. Нечуй-Левицький); — *Чи чуєте, що пан писар глаголе* [глаголить]? *Ми мужва! Нас батогами! Сипати вали по городах нас приставлять!* (М. Куліш); — *Не плачте, панно,* — *просила* [Анничка] *тихо,* — *ніхто вам нічого злого не зробить. Ось мене приставив отаман прислужувати вам* (В. Гжицький); // Призначати кого-небудь для нагляду, охорони, супроводу і т. ін. *5 юнаків із знатних сімей по суті прислужували йому, адже бранець теж із знатного роду. Бо до простих рабів знатних не приставляли* (В. Чемерис); — *У нас до людей приставляли лише агентів із різноманітних служб для стеження, а не для охорони* (М. Матіос); *Радить це .. Епікур. Приставляє до нас охоронця, наставника, й недаремно: чимало б уникнули ми похибок, якби, готові схибити, знали, що матимемо свідка того вчинку* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); — *Як буду йти до голосування, приставте до мене хлопа з булавою* (Л. Мартович); *Хто хоче пасти і берегти свою отару, нехай її боронить, хай приставить собак і пастухів* (Леся Українка); — *Чи, може, ти думаєш, що ми до тебе спеціальну няньку приставимо?* (М. Хвильовий).

5. *кого, діал.* Прикидатися яким-небудь, удавати з себе когось. *Опанас .. приставляв з себе такого бідного, що ні за що й другу коняку купити* (Грицько Григоренко); *Пувичка підійшов до Альоші й сказав, підморгуючи до товаришів: — .. Кажуть, що ти вмієш приставлять малахольного. Ану, покажи...* (І. Микитенко).

◇ **(1) Приста́вити (приліпи́ти, прилата́ти** *і т. ін.)* **ла́тку** *кому і без дод.* — сказати комусь щось дошкульне або дотепне, смішне. — *О, щоб тебе з Денисом! Вже хоч що, а латку й приставить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На кождого знайде, що сказать, кождому приліпить латку* (І. Франко); *Артемій .. не злюбив їх з тої хвилі, як вони щойно прийшли до бурси .. Де лише міг, мусив їм пришпилити латку та лише дожидав нагоди, щоби їм підставити ногу* (А. Чайковський); **Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки** *(рідко* **до му́ру)** *див.* **ста́вити.**

ПРИСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИСТА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* приста́вляться; *док.* 1. *тільки недок.* Пас. до **приставля́ти** 1–4. *Рами приставлялись одна до одної щільно й рівно, тільки з двох боків лишались проходи для героїв драм і комедій. І виходив справжній ліс* (В. Винниченко); *До кожної діри у вагон, коли він рівнявся з тюремними ворітьми, приставлявся дерев'яний, збитий з дощок поміст, щоб виходити по йому* [ньому] *у вагон* (Т. Осьмачка); *Окрім грошей, Олекса вставив туди натуру — сушену рибу, вудженину усяку, а також порох, олово. Все це мало приставлятися самими данниками в призначене місце* (Г. Хоткевич).

2. *діал.* Прикидатися яким-небудь, удавати з себе когось. — *Ви думаєте, він грошенят не має? Овва! Він тільки приставляється нещасним, щоб батька на свої гроші йому .. не ховати, ні поминок, ні дев'ятин, ні сороковин не справляти* (Грицько Григоренко); *Я глянув на Хому — він аж язика висунув від цікавості. А Ладька, той ніби й байдуже. Та я знаю, що він приставляється* (І. Микитенко); — *Він ізроду був прямісінький, як ми з вами, тільки що великий із нього мастак, як самі здорові бачили, приставлятися ким завгодно* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Тільки отець Мельхиседек не вгавав, не переставав жартувати й не давав другим спати, але й він ізнемігся, замовк і приставивсь, нібито заснув; він одначе не спав* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИСТАВНИ́Й, а́, е́. 1. Який приставляють до чого-небудь. *Бурчак допитливо позирає то на Зою, що притулилась на приставному стільці в колі .. молоді, то на Олену Мурову, яка замріялась у переднім ряді* (В. Земляк); *Він примружив очі, ворухнув плечем — хотів привітатись з усіма за руку, а тоді хитнув головою і сів біля приставного столика* (Ю. Мушкетик); *Ліворуч від Батька на широкій пристінній лаві примостився старий чоловік. По праву руку, трохи навкіс, сів на приставну лаву перший гість* (Ю. Логвин).

2. Який пришивається, прикріплюється і т. ін. до чого-небудь. — *Надпороти підкладку приставного коміра, і на бортовці* [бортівці] *зеленою ниткою нашито цифру двадцять п'ять...* (В. Кучер); *Біле шовкове платно з довгими і широкими приставними рукавами вільно спадало з пліч, невиразно окреслюючи струнку її постать* (В. Малик).

3. *заст.* Приставлений до кого-небудь (для нагляду, охорони, супроводу і т. ін.). *Приставні офіцери не вважають на .. нужду бідних козаків, без жодного бачення немилостиво б'ють при роботі палками, без спочинку до неї приганяють* (Л. Старицька-Черняхівська).

4. *лінгв.* Те саме, що **протети́чний.** *Фольклорну традицію нівеляції локальних фонетичних особливостей переймає Т. Шевченко. В його поезії немає ні твердого /р/ (типу вечера, гараче), ні вставного /л/ (типу дерев'яний, соломляний), ні приставного /г/ (типу гобідати, гочерет)* (В. Русанівський).

△ **Приставни́й крок** *див.* **крок.**

ПРИСТА́ВНИК, а, *ч., заст.* Той, хто приставлений до кого-небудь (для нагляду, охорони, супроводу і т. ін.). *Скупий — не пан своїх засіків повних, А сторож, і приставник, і невольник* (І. Франко); — *До мене сьогодні дзвонили з області, приставник буде. Роботу перевірятиме* (Григір Тютюнник).

ПРИ́СТАЙ, я, *ч., заст.* Той, хто до когось пристає (у 6 знач.). *Д-р* [доктор] *Охримович, обмежившися на далеко тіснішу територію, але зате маючи можність схопити .. сам процес творення прозвищ поза сферою офіціальних, .. добачає в ньому п'ять систем,* [серед яких] .. *систему ґрунтову, де людина дістає прозвище від тої особи, на якої ґрунті жиє* [живе] *і ґаздує (головно пристаї та приймичі)* (І. Франко).

ПРИСТА́ЙНИЙ, а, е, *мат.* Який пристає (у 14 знач.) до іншого; конгруентний (у 2 знач.). *Пристайний трикутник; Пристайні геометричні центри.*

ПРИСТА́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., мат.* Абстр. ім. до **приста́йний;** конгруенція (у 2 знач.). *У математичній моделі процесу спілкування коливання відсутні лише за специфічного врахування пристайності початкових умов із координатами центру коливань* (з наук. літ.).

ПРИСТА́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **приста́ти.** *Вони стоять по одному й групами, з клунками й без клунків, змочені, з присталою до тіла сорочкою, голодні, зморені* (В. Винниченко); *На Івана Купала існувала й така традиція: зранку жінки йшли до річки та шукали пристали до берега вінки, які вважали за надійний оберег від нечисті та уроків* (із журн.); *Юрко із Федором і з присталим до них третім осавульцем подалися до залитого срібним молоком казана* (Валерій Шевчук); *Тепер вона побачила красу його пишну, вроду молоду, маніру не просту, так присталу до нього* (Панас Мирний); *Шапка насунулася нижче, скрадаючи недівоцький розгін чола, присталий хіба якому лаврському ченцеві* (О. Забужко).

2. *у знач. прикм.* Який пристав (у 12 знач.), знесилився від утоми. *Шурхотів під ногами прим'ятий передніми втікачами бур'ян, важко дихали присталі вої* (В. Малик); *Всі мовчки посувалися вперед, отупілі зі спеки й утоми, тільки Айртон подеколи погукував на присталих биків* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРИСТА́НИЩЕ, а, *с., заст.* Пристановище. [Н а т а л к а:] *Петре! Петре! Де ти тепер? Може, .. проклинаєш Наталку, що через неї утеряв пристанище* (І. Котляревський); *В альтанці, де вони знайшли пристанище, було не зовсім затишно* (Василь Шевчук); *Ці мури лише тимчасове пристанище, звідки його не сьогодні-завтра визволять...* (Д. Бедзик); *Він не наважувався повертатися до свого нового пристанища* (П. Загребельний); *Андрій пізнав двері наліво від ліфта, хоча, покидаючи нічне пристанище, не глянув на номер квартири* (Є. Пашковський).

ПРИСТА́ННЯ, я, *с., діал.* Притулок. *Ходить, ходить, — нігде йому нема пристання* (Сл. Б. Грінченка); *Оманливе житло, останнє пристання. Вдивляюсь у тебе, аж очі болять, і пам'ять, спустошена вкрай від мовчання, не може ні жодного слова згадать* (П. Мовчан).

ПРИСТАНО́ВИСЬКО, а, *с., розм.* Те саме, що **пристано́вище.** *Я таки дуже рада, що маю тут таке добре пристановисько* (Леся Українка); *За Бахчисараєм є християнське село Мангуш, може, там знайдеш собі пристановисько* (Р. Іваничук); *Молода сова, що вибрала собі пристановисько в дуплі осики біля млина, при самім вершечку дерева, гойдалася разом зі стовбуром* (Ю. Мушкетик); — *Тут тобі і їсти й пити подадуть, будеш як баришня,* — любовно тішив [батько] *Ольгу, що сиділа опечалена з нового пристановиська* (Я. Качура); *Прокинувся фотограф з відчуттям, що стіни його тимчасового пристановиська зроблені з дикти* [дикту] *або картону* (Г. Пагутяк).

ПРИСТАНОВИ́ТИ *див.* **пристановля́ти.**

ПРИСТАНОВИ́ТИСЯ, овлю́ся, о́вишся, *недок., діал.* 1. Знайти пристанок, зупинитися для відпочинку. — *Чабани орду помітили, я звелів трубити збір. Невеличкий, кажуть, загонець із півночі вертає та спочивати пристановився* (А. Чайковський); *За тиждень по Великодню мали всі зійтися в Криворівні й шукати один одного. Бо там було де пристановитися* (Г. Хоткевич).

2. Вибрати вид діяльності. *Пристановився до гандлю* [гендля] (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСТАНО́ВИЩЕ, а, *с.* Місце, де можна заховатися, відпочити, знайти притулок і т. ін. *В хаті два столи, два тапчани, а пристановища нема, і що ступнеш, то й спіткнешся, — усюди баюри під ногами* (Ганна Барвінок); *Хлопці оглядалися на всі боки, шукаючи для себе догідного пристановища* (А. Чайковський); *Високо в небі дзвеніло пташиним дзвоном і далеким тривожним клекотом, неначе перелітні птахи не бачили собі пристановища внизу* (О. Довженко); *Повернувшись до свого тимчасового пристановища, я, ніби нічого не сталося, перевірив пост біля того підвалу, де сиділи затримані* (А. Кокотюха); * Образно. *Погиба не раз із жахом заглядав у майбутнє і не бачив пристановища своїй душі* (М. Стельмах); // Місце, де хтось живе, мешкає (іноді тимчасово). *Був один із тих неприязних зимних вечорів осінніх, котрі заганяють додому усе, що лиш має яке-небудь пристановище* (О. Кобилянська); *Ось його хата, біла, з теплою солом'яною стріхою, порослою зеленим оксамитовим мохом, архітектурна праматір пристановища людського* (О. Довженко); *Січа тривала цілу ніч: кияни відчайдушно захищали своє останнє пристановище* (В. Малик); * Образно. *Голодний степ — це пристановище смерті, а не життя!* (Іван Ле); // *чиє, для кого.* Місце, де збираються, проводять час люди певного середовища. *Це собі корчма звичайна, найпослíднішого ґатунку, пристановище керманичів* (Г. Хоткевич); *Років зо два шхуна стояла нерухомо і була пристановищем для рибальських дітей* (М. Трублаїні).

Шука́ти пристано́вища (приту́лку, при́хистку *і т. ін.)* *див.* **шука́ти.**

◊ **(1) Ві́чне пристано́вище** *чиє, кого* <**Ві́чна при́стань** *чия, кого*>, *уроч.* — місце поховання, могила кого-небудь. *Без похоронного співу, без жалобної музики Федину труну понесли тихо до її вічного пристановища, а за труною, далеко позаду від Фединих батьків, ішла між гімназистами-восьмикласниками й Віра Місан у чорній жалобі* (Б. Антоненко-Давидович); *І на пагорби хвильні угору мчить потужна швидка течія, і видніє крізь шибку прозору вічна пристань твоя...* (П. Мовчан); *О темний склепе, мій весільний захистку, Моя в'язнице й вічне пристановище. Йду до своїх, що Персефона без ліку В оселю мертвих прийняла навіки їх* (Борис Тен, пер. з тв. Софокла); **Знахо́дити / знайти́ [собі́ (тобі́)] приту́лок (пристано́вище, при́хисток** *і т. ін.)* *див.* **знахо́дити; (2) Оста́ннє пристано́вище** *чиє, кого:* а) останнє місце, де можна знайти притулок, відчути себе у безпеці. *Смертельний жах обійняв контрреволюційний набрід і білих вояків, які збилися тут* [в Одесі], *в останньому пристановищі біля моря, і почували себе досі у сякій-такій безпеці* (Ю. Смолич); *Бродять по всьому узбережжю змучені, багато днів не розсідлувані коні, тоскно іржать до тих* [врангелівців], *що, кинувши їх, знайшли собі останнє пристановище на суднах* (О. Гончар); б) місце поховання, могила кого-небудь. *Він думав про Люду, і жаль стискав йому серце... Хоч би знати, де саме її останнє пристановище* (М. Трублаїні); — *Бачу, що на тобі, догадуюсь, що в тобі, а що залишиться по тобі? Подумай і над цим, всі ми не оминем свого останнього пристановища* (М. Стельмах); в) те, що служить якоюсь опорою, певним підґрунтям і т. ін. для кого-небудь і підтримує його. [Шервуд:] *Як бачите, життя знову насміялося з мене. Ідея спокути через власне страждання була моїм останнім пристановищем* (О. Левада).

ПРИСТАНО́ВЛЕНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **пристанови́ти.** *Коли княгиня йшла, то нас упереджав .. пристановлений до послуги лакейчук Тимошка* (М. Кропивницький); // **пристано́влено,** *безос. пред. Що тепер їм* [селянам] *зосталося робити? З самого малу* [малого віку] *їх пристановлено до землі; з давніх літ вони тільки й знали — біля неї ходити, хліб пахати...* (Панас Мирний).

ПРИСТАНОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИСТАНОВИ́ТИ,** овлю́, о́виш; *мн.* пристано́влять; *док., розм., рідко.* Те саме, що **приставля́ти** 1, 3, 4. *Бабуся достала з-за пазухи зілля: любистку, материнки, чорнобривцю, цвіту папороті, терличу та усього по пучечці всипала в кашник та й пристановила до вогню* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Марину — прямо в горниці до сина Петра пристановили, а Федорові, поки ще будувалася задля нього хата в садку, наказано в прикажчика в хаті перебути* (Панас Мирний); *Зоставила мене хазяйка зовсім у себе, пристановила до дитини* (Ганна Барвінок).

ПРИСТА́НОК, нку, *ч.* Те саме, що **пристано́вище.** *Ми готові були відстояти зі зброєю в руках .. цей наш пристанок* (Р. Андріяшик); — *А варяги? — Які варяги? — Прибула дружина. Еймунд-воєвода. — Подбай. Дай пристанок, їжу* (П. Загребельний); *Тумаяуа просить виявити до них повагу й любов, нагодувати їх і дати їм пристанок на ніч. Це — друзі його народу* (Ю. Бедзик).

ПРИ́СТАНСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **при́стань** 1. *Прислухаючись до знайомого пристанського гомону, до гамірної сварки.., до скреготіння лебідок, .. Чкалов повторив: — Піду, Олексію Петровичу!* (О. Ільченко); // Який міститься, розташовується на території пристані; підпорядкований пристані. *Концесіонери влаштувались на пристанських лавках* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *У населених пунктах по берегах судноплавних шляхів виділяються пристанські ділянки загального безкоштовного користування за погодженням з органами, що регулюють судноплавство* (з навч. літ.).

ПРИСТА́НУТИ, ну, неш, *док., розм.* Те саме, що **ста́ти** 3; припинити ходу. *Бадіка Танасій, що йшов позаду, пристанув на хвилину* (Марко Черемшина); *Добровський скакав, як навіжений. Пристанув на хвилину і глянув на чорне небо* (О. Турянський); *Вартовий ще раз свиснув і пристанув під липою.., почав прикурювати люльку* (Мирослав Ірчан); *Сивоок звернув трохи вбік, пристанув коло темного дерева, обіперся об його шорсткий стовбур спиною* (П. Загребельний); * Образно. *Серце Сербина тріпотнулося* [тріпонулося], *потім ще раз тріпотнулося, пристануло, захололо і спинилося зовсім* (Ю. Смолич).

ПРИСТАНЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля, поблизу залізничної станції або прилягає до неї. *Паровозні гудки. День і ніч викрикували вони над пристанційним селищем* (С. Журахович); *Суд над Дьяконовим відбувався на станції Ново-Олексіївка, тут же йому довелося ждати й затвердження смертного вироку, сидячи під вартою в .. пристанційнім пакгаузі* (О. Гончар); *Пригадую, як ми вийшли на пристанційний майдан і пили воду з сиропом* (В. Лис); // Який росте на території станції. *Десь на пристанційних деревах — незмінних осокорах та берестах — лементували перші весняні птахи* (Д. Ткач); // Який працює на станції, обслуговуючи її територію. *Роздягненого, побитого, знівеченого Станіслава з документами капітана Браге врятував пристанційний патруль* (Іван Ле).

ПРИ́СТАНЬ, і, *ж.* 1. Спеціально обладнане місце на березі водойми з плавучою або береговою спорудою для причалювання і стоянки суден, їх навантажування й розвантажування, посадки й висадки пасажирів. *От і шосе скінчилось: одкрилася вузенька зелена прогалина. Тут пристань для човнів* (І. Нечуй-Левицький); *Коли пароплав відходив від пристані, Аліна сиділа в жіночій каюті й нізащо не наважувалась вийти на палубу* (Ю. Яновський); *Боцман впевнено покрокував по пристані, де в'язалися човни* (В. Нестайко); *Шум маленького катера, який причалює до пристані, перериває нашу розмову* (А. Дністровий); *Пристані там не було, ні затоки, де б суднам ховатись; Всюди лиш кручі, та скелі суворі, та рифи стирчали* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Сама плавуча або берегова споруда такого призначення. *Поблизу хатини рибного інспектора ставили тимчасову пристань* (М. Трублаїні); *Швидкою ходою вони направились до порту і, посідавши на пристані, закинули вудки* (І. Багмут); *Суденце плавно почало наближатися до пристані, обвішаної старими гумовими шинами, ніби своєрідними сережками* (О. Чорногуз); // *перев. з означ.* Вулиця міста або населений пункт, розташований на березі моря або річки. *Дізналися* [школярі] *від екскурсовода, що серед десантників-чорноморців, які першими влетіли на Графську пристань, був і їхній земляк* (О. Гончар); *Корчма, хворостяні та рублені ятки, заїжджі двори обкутані дубами та вербами, яворами і осокорами, там, де осокорів найбільше, — запорозька пристань* (Ю. Мушкетик).

2. *перен.* Місце, де можна заховатися, відпочити, знайти притулок і т. ін. [Г у с а к *(подає рушницю):*] *Беріть. У міцні руки передаю. А одріз дайте назад. Самому треба... Настають тривожні часи. Бачу, що пристані собі не знайду...* (І. Микитенко); [Г а й в о р о н:] *Поїдеш?* [К у р і н н и й:] *Тут мені робити нічого...* [Г а й в о р о н:] *Знову будеш шукати якоїсь пристані?* [К у р і н н и й:] *Кудись пошлють* (М. Зарудний).

3. *перев. у сполуч. зі сл.* т и х а, *перен.* Місце, у якому можна знайти спокій, задоволення і т. ін.; відчуття спокою, задоволення і т. ін. *Їй думалось, що, може, хутко тая хвиля розлучить їх з братом, — його занесе до любої дружини у тиху пристань, а її, Настю, покине тут на самотньому березі одиноку і ще смутнішу...* (Леся Українка); *Яснозорі води, Одбите в них святе лице природи, Заквітчана берегова трава І простих душ немудрії слова, — Чи ж це не пристань після бур житейських..?* (М. Рильський); *І чим моє слово для тебе привабне? Ні меду, ні ласки, ні пристані тихої. Та бачу, любов твоя зовсім не слабне* (А. Малишко); *На ній* [далекій дорозі] *багато і явних, і потаємних небезпек. І хто зна, коли вони* [невільники] *досягнуть своєї тихої пристані, свого затишного, рідного кутка...* (В. Малик); // Людина, яка створює для кого-небудь відчуття спокою, задоволення і т. ін. *Заступниця усім і пристань нещасливим, Як лілія бліда у затінку садів, Струмила я свій чар* (М. Зеров); *Може б, піти до Анни, до моєї тихої пристані, до моєї ще ніким не вкраденої радості* (П. Колесник).

◊ **Вічне пристано́вище** *чиє, кого* <**Вічна при́стань** *чия, кого*> *див.* **пристано́вище.**

ПРИСТАРА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., що, діал.* Підготувати (у 1 знач.). *Не ївши, просто пішов до бурдея, щоб до товару подивитися, за всім доглянути, аби на завтра пристарати до орання, аби братися до землі, як усе в останніх днях...* (О. Кобилянська).

ПРИСТАРА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *кого, що, діал.* Док. до **стара́ти.** — *Оце купив марочку, гляньте, як писав Тарас, і Кочубеїнагаї, славна марка, в кіоску ще є, можете пристарати* (Є. Пашковський).

ПРИ́СТАРИЙ, а, е, *заст.* Літній, немолодий. *Устим — пристарий чоловік* (Сл. Б. Грінченка); *Одна з жінок, вже пристара, з потемнілим лицем.., показала Какорі золоту гривну* (П. Загребельний).

ПРИСТА́РИТИ *див.* **приста́рювати.**

ПРИСТА́РІЛИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. акт. до **приста́ріти.** *Цей запах, як і запах пристарілої марлевої шмати для миття посуду, неможливо не ідентифікувати* (І. Карпа).

2. *у знач. прикм.* Літній, немолодий. *Віддалася* [Лена] *за пристарілого дивака і, стративши з дітьми здоров'я, дожила до того, що він рахує кусні хліба, котрі вона бере в рот* (О. Кобилянська); *Побачив не Броню і не її тінь, не котрусь із вуличних пристарілих дівчат, а таки першу свою жінку Тоську* (Валерій Шевчук); *Три дні тому в лікарню з інфарктом потрапив керівник молодіжного театру, так, так, отой самий імпозантний, пристарілий красень, який за цілий рік свого побиту в містечку не кинув оком ні на жодну молодицю* (Г. Тарасюк); * Образно. *Плита могильна там лягла В тіні двох сосен пристарілих* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // Власт. літній, немолодій людині. *Пристаріле лице її покрилося краскою* (Панас Мирний).

3. *у знач. прикм., перен.* Який пристарівся (у 2 знач.). *Чому у Петербурзі і у Москві і досі дають на театрах хоть і дуже пристарілу "Наталку Полтавку", "Москаля Чарівника" і т. д.? Тому, що жива мова, живі типи завжди людям по серцю* (М. Драгоманов); *Призвичаєний до трактування в літературі передовсім побуту, а потім — вузьких, але невідкладних, "самим життям", мовляв, поставлених тем утилітарист у мистецтві і аматор пристарілої трохи манери, — в Лесі Українці, в її темах і образах він* [М. Зеров] *побачив лише літературщину, відходження від сучасності, одривання від ґрунту* (К. Москалець).

ПРИСТА́РІТИ, ію, ієш, *док., розм.* Трохи постаріти. *Лукаш пристарів, садок його буяніє, а материна могила уросла густою травою* (Марко Вовчок); *Ми всі вочевидь зів'янули і пристаріли... Минула і молодість, і зрілість* (І. Жиленко).

ПРИСТА́РІТИСЯ, іюся, ієшся, *док., розм.* 1. Трохи постарітися. *Яким діда Євмена я вперше зустріла, таким його й на той світ обмила; за сорок з чимсь літ хоч би тобі на крихту пристарівся* (О. Кониський); *Зросли і Менандрові діти, і сам він пристарівсь: кучері чорні припали морозом, думки поорали колись прехороше обличчя* (Дніпрова Чайка); *Чимало часу збігло .. Моторний Ферідун уже пристарівсь, І пилом сад весни його припав* (А. Кримський); *Новеє ситце на клинці, а пристаріється, так і сміття носять* (Номис).

2. *перен.* Перестати бути сучасним, актуальним. *Тематика пісень відомої групи давно пристарілася* (із журн.).

ПРИСТА́РКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Літній, немолодий. *Ректор патер Вінцентій був уже пристаркуватий, сивий, але повний на виду, здоровий, плечистий та тілистий чоловік* (І. Нечуй-Левицький); *З Серафимою Марківною Данило вже познайомився. Років сорока п'яти жінка, пристаркувата зовні, метушлива, говірка й нетерпляча* (О. Копиленко); — *Добрий вечір, господарю!* — *поздоровкався Дмитро з мельником, пристаркуватим чоловіком* (М. Стельмах);

// Власт. літній, немолодій людині. *Жінка голосно схлипнула. Але її одразу ж весело почав заспокоювати пристаркуватий бас: — Що це, Явдохо, з тобою?* (М. Стельмах); *Він раптом знову зненавидів це посіріле вже, пристаркувате, спите чи спотворене якимись невідомими недугами обличчя* (Р. Андріяшик); // *у сполуч. зі сл.* д і в ч и н а, п а р у б о к *і т. ін.* Який довго не одружується. *Це була ставна й висока, носата й досить уже пристаркувата дівчина* (О. Ільченко); *Малописьменна, проста дівчина піддалась тоді умовлянням пристаркуватого жениха і своїх батьків, а тепер жила з ним без любові* (А. Хорунжий); *То вже потім я дознав, що й чоловік її хотів узяти шлюб з одною пристаркуватою дівкою, умовляли попа, аби повінчав* (Ю. Мушкетик).

ПРИСТА́РЮВАТИ, ює, *недок.,* **ПРИСТА́РИТИ,** ить, *док., кого, що, розм.* Робити кого-, що-небудь старим або старішим; надавати комусь старшого вигляду. *Жінка та ніколи, здається, не сміялась, і, мабуть, тому уста її набрали вигляд підкови, що вельми пристарювало тітку Несторову* (Ірина Вільде); *Кракелюрний лак дає можливість пристарювати готові вироби, створюючи кольорові тріщини* (з мови реклами); *Думки ні до чого не доведуть, а пристарять, нехай їм усячина!* (Марко Вовчок); — *Цифри за нас! — підвищує голос якась ніби зовсім молода людина, що її не в силі пристарити такі солідні рогові окуляри* (Є. Кротевич); *Потім виявнилося, .. що це просто рання мудрість десь невловиме заплуталась в цьому обличчі й так пристарила його* (М. Хвильовий).

ПРИСТА́ТИ *див.* **пристава́ти.**

ПРИСТЕБНУ́ТИ[1] *див.* **пристіба́ти.**

ПРИСТЕБНУ́ТИ[2] *див.* **пристьо́бувати**[1]**.**

ПРИСТЕ́БНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пристебну́ти**[1]**.** *Він не відривав руки від кишені, в якій були пристебнуті шпилькою гроші* (Григорій Тютюнник); *Треба подивитися, що воно там. Поштовий ключик, ось він, пристебнутий на менше кільце до ключа від квартири* (О. Ірванець); * Образно. *У нього квадратне чоло, тупі, пересичені очі, м'ясистий ніс і важке підборіддя. Ще — пародія на вуси: ріденьке, руде, покручене і пригноблене, мов з-під пахви, волоссячко, пристебнуте невидимою ниткою до закопиленої губи* (Р. Андріяшик).

2. *у знач прикм.* Який пристебнувся (у 1 знач.). *Правила дорожнього руху говорять, що водій легковика повинен бути обов'язково пристебнутий* (з газ.).

ПРИСТЕБНУ́ТИСЯ *див.* **пристіба́тися.**

ПРИСТЕПОВИ́Й, а́, е́. Який міститься, розташований біля степу. *Татарські напади сягали практично всіх українських земель. Найчастіше татари нападали на пристепові регіони — Поділля та Київщину, а також на Галичину* (з наук. літ.); *На початку XVI століття населення пристепової зони було майже виключно міським і служилим і мало єдиний обов'язок — військову службу* (з навч. літ.); // Який характерний для такої території. *Останній промінь пристепового сонця горів й догоряв у моїй золотій чарчині* (М. Вінграновський).

ПРИСТЕРЕГТИ́ *див.* **пристеріга́ти.**

ПРИСТЕРІГА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пристеріга́ти.** *Пристерігання злодія.*

ПРИСТЕРІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИСТЕРЕГТИ́,** режу́, реже́ш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* 1. Те саме, що **підстеріга́ти.** — *Більш красти не будеш! — кричить пані. — Я тебе давненько пристерігаю, — аж от коли піймалась...* (Марко Вовчок); *Пристеріг* [воловик], *що Дмитро і в снідання, і в обід, і під вечір уплітає молоко* (О. Кониський); *Він* [дід] *розповідав, що ніби його кожної ночі хтось давив, лазив по ньому. Він пристеріг і спіймав собачку* (В. Дрозд).

2. Наглядати за ким-, чим-небудь. [Л е в к о:] *У нас люди хороші! Такі хороші, такі хороші, що де їх і шукать таких. Хоч би тиждень гуляли — буде безпечно. Самі люди ще й пристережуть, щоб хто лихий не нагодився...* (С. Васильченко); — *І куди, думаю, такого молодого взяли?.. Наберемося, думаю, з ним халепи, треба самому пристерегти, шкода юнака* (Іван Ле); — *Ти б свого Льоньку вночі пристерегла. — А я його й стережу, — сердито сказала Тоська* (Валерій Шевчук).

ПРИСТИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИСТИ́ГНУТИ, ПРИСТИ́ГТИ,** гну, гнеш; *мин. ч.* присти́г, ла, ло *і* присти́гнув, нула, ло; *док., розм.* 1. Починати достигати; ставати майже стиглим. *Як стали пристигати дині, помічає він, що оце вдень лежала така гарна динька, а на ранок устане: сама шкаралупщина!* (з казки); *"Калино-малино, чого в лузі стоїш, Чом не процвітаєш?.." "...Процвіту біленько — всі люди узнають, Пристигну червона — зверху обламають"* (з народної пісні); *Чоловік у землі копається, .. аби те зерно зійшло, пристигло; а потому поки ще збереш, змолотиш!* (Н. Кобринська); *На городі стриміли тички з рештою фасолі, яка так і не пристигла, а зразу за нею — три темні постаті* (Г. Пагутяк); * Образно. [К у к с а:] *А вже, звісно, коли це зілля* [дівчата] *пристигло, то швидше випихай* (М. Кропивницький).

2. *кого.* Те саме, що **настига́ти** 1, 5. *Де ти, друже, де ти: Середи* [серед] *нетяг Ніч тебе пристигла..?* (П. Грабовський); *Те спізнення й дало можливість Юстиніанові пристигнути дівчину сам на сам в порожніх під цю пору галереях палацу* (Н. Королева).

3. *тільки док.* Настати, відбутися (про час, подію і т. ін.). *Спека страшна пристигла* (Ганна Барвінок); *Проміж їх* [них] *уже зростала сліпа зненависть, поки ще німа, але дожидала тільки часу, щоб виявитися, вибухнути. І той час пристиг* (Б. Грінченко); *Свашечка зрозуміла, що пристиг час рішучого бою. Як люта фурія, вихопилася вона з хати і .. метнулася по всіх повітках невістки шукати* (Ю. Яновський).

4. *діал.* Застигати *(див.* **застига́ти**[1] 3). *Катранник, як стояв, так і пристиг, коли подумав: наш хліб вирвали з рук, а ми могли б відняти, для дітей!..* (В. Барка).

ПРИСТИ́ГЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **присти́гнути, присти́гти** 1, 4. — *Ми ані одному стеблу отави, ані одному качану кукурудзи, ані одній пристиглій і вдатній для сушіння та леквару сливці пропасти не дамо!* (І. Чендей); *Він спокійно глянув широкими і пристиглими очима; довго мовчав, зрештою, вимовив, заспокоюючи маму: — Я ще житиму* (В. Барка); * Образно. *Приймала* [картина] *у свої кольори соняшне проміння так, неначе молоденька дівчина пристиглу ласку від змученого жагою і нею таки притишеного хлопця* (Т. Осьмачка).

ПРИСТИ́ГНУТИ *див.* **пристига́ти.**

ПРИСТИ́ГТИ *див.* **пристига́ти.**

ПРИСТИ́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пристиди́ти.** *Пристиджені його вельможі На йолопів були похожі, Ніхто з уст пари не пустив* (І. Котляревський); *В міру його* [рутенця] *мови вона ставала наче прибита і очі спустила, як би пристиджена, і почала обертати в пальчиках капелюх, як учениця* (І. Франко); — *От їм теж, мабуть, цікаво, а не питають, поки сам не скажу. — Ладно, — образився пристиджений гімназист. — Гадаєш, так уже й цікаво, що ти там надумав* (П. Панч).

ПРИСТИ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИСТИДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., кого і без прям. дод.* Те саме, що **присоро́млювати.** *Борис Харчук* [у повісті "Коляда"] *не моралізує і не пристиджує, не звинувачує. Він показує життєву зумовленість поведінки кожного* (І. Дзюба); *От Наум і каже: — Бачите, ловці-молодці, що ви наробили? Мене з жінкою смутили* [збентежили], *дочку пристидили* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Маріє, друга пристиди, в руки він зуміє взяти поводи. Ти почуєш знову, як чорнявий твій, не сказавши й слова, повертає в бій* (С. Голованівський); *— Треба того ката зупинити, пристидити, аби совість згадав, аби пам'ятав, що не можна над живою твариною збиткуватися!* (О. Бердник).

ПРИСТИДИ́ТИ *див.* **присти́джувати.**

ПРИСТИКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пристикува́ти.** *Знизу до орбітального відсіку пристикований модуль із твердопаливними двигунами системи аварійного рятування* (з наук.-техн. літ.); // **пристико́вано,** *безос. пред. До лівої частини бронежилета пристиковано пістолетну кобуру, на правій частині — дві кишені для магазинів до автомата Калашникова* (з наук.-техн. літ.).

ПРИСТИКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пристико́вувати.** *Нова спроба пристиковування космічного корабля буде здійснена вслід за аналізом виниклої проблеми й розробленням методів її усунення* (з газ.).

ПРИСТИКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИСТИКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що до чого.* Стикувати частини чого-небудь. *Астронавти встановили на космічний модуль телекамеру — вона допоможе точніше пристиковувати до станції вантажні кораблі* (із журн.); *Використовуючи стандартні елементи, завжди можна пристикувати до будівлі додаткову прибудову з тих же матеріалів* (з газ.).

ПРИСТИКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИСТИКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Стикуватися (у 1 знач.) (про частини чого-небудь). *Космічні станції повинні мати стикувальні порти, щоб інші космічні кораблі могли пристиковуватися для переміщення екіпажу та припасів* (з наук.-попул. літ.); *За плануванням наступний будинок має пристиковуватися до вже збудованого і бокова стіна має бути утеплена* (з газ.); *— Що сталося? — адміралові зіниці звузилися від недоброго передчуття. — Нам наказують пристикуватися до карантинної станції* (В. Єшкілєв).

2. *тільки недок.* Пас. до **пристико́вувати.** *Ґанок нерідко будується у вигляді самостійної конструкції, а потім просто пристиковується до будинку* (із журн.).

ПРИСТИКУВА́ТИ *див.* **пристико́вувати.**

ПРИСТИКУВА́ТИСЯ *див.* **пристико́вуватися.**

ПРИСТИПО́МА, и, *ж.* Риба ряду окунеподібних, поширена у прибережних шельфових ділянках. *Величезні запаси пристипоми виявили в 60-х роках XX століття в Тихому океані біля Гавайських островів і в східній частині Атлантичного океану* (з наук.-попул. літ.); *Особливо цінується пристипома в Японії, де дозволено її вилов та продаж* (із журн.).

ПРИСТІБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пристіба́ти.** *Пристібання пасками безпеки стало обов'язковою вимогою до водіїв і пасажирів автівок* (з газ.).

ПРИСТІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПРИСТЬО́БУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПРИСТЕБНУ́ТИ,** *рідко* **ПРИСТІБНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. *кого, що.* Прикріплювати кого-, що-небудь, застібаючи на ґудзик, пряжку, гаплик і т. ін. *— Коли я виходжу з води, риб'ячий хвіст я залишаю в морі. А потім знову пристьобую* (В. Нестайко); *— Ось так! — весело сказав гість, пристібаючи до пояса свій коштовний кинджал* (В. Кожелянко); *Треба завжди, без винятку, пристібати дитину вмонтованими в автокрісло ременями або фіксувати її штатними автомобільними ременями безпеки* (із журн.); *Вона дістала пару польових погонів і зупинилась. — Пристебни, будь ласка* (О. Гончар); *Джеро зірвався і за кілька секунд пристебнув себе паском безпеки на пасажирському сидінні* (М. Кідрук); * Образно. *Сидить собі людина і нічого не відає, а сліпий випадок пристібає ім'я її, як ґудзика, до якоїсь історії* (М. Зеров); *— Не сьогодні-завтра тебе на війну прихоплять, а ти замість того, щоб біля рідної матері жити, пристебнув до штанів гарнесеньку молодичку та по чужих дворах тиняєшся* (Григорій Тютюнник).

2. *що, перен., розм.* Приєднувати що-небудь до чогось, пов'язувати з чимось (часто з несхвальним відтінком). *Розслідування топталося на місці. А тут ще й містика додалась, яку не знаєш до якого боку пристебнути* (А. Кокотюха).

ПРИСТІБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ПРИСТЬО́БУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИСТЕБНУ́ТИСЯ,** *рідко* **ПРИСТІБНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. *до чого.* Прикріплювати себе до чого-небудь за допомогою пасів, ременів і т. ін., що мають застібку. *Пристібатися повинні всі, навіть пасажири на задніх сидіннях, якщо конструкція автомобіля передбачає наявність ременів безпеки* (з навч. літ.); *У Петимка від незвички до карколомних поворотів іноді забивало дух. Часом він повисав на ременях, якими пристебнувся до літака* (М. Трублаїні); *Я силоміць втиснув Тьомика у крісло, а сам пристебнувся двома пасами безпеки* (М. Кідрук); *Зірки позували у м'ятих святкових сукнях, показуючи, що краще пристібнутися в автівці й пом'яти одяг, ніж ризикувати життям* (із журн.).

2. *тільки недок.* Прикріплюватися застібкою. *Уже в кінці XVIII ст. виготовлялися підтяжки з еластичної тканини, конструкція яких майже не змінилася, хіба що з часом вони стали пристьобуватися до брюк не ґудзиками, а металевими замочками* (з навч. літ.).

3. *перен., розм.* Чіплятися до кого-небудь з вимогами, претензіями і т. ін. *Якось увечері до Зайчика пристібались сусідські пацани, майже його віку, їх було троє, з вимогою, щоби Зайчик не чіплявся до Галки* (Ю. Покальчук).

4. *тільки недок.* Пас. до **пристіба́ти, присть́обувати**[2]. *При здійсненні інкасаторських перевезень можуть використовуватися спеціальні сумки (дипломати, контейнери) з ланцюгом, який пристьобується до зап'ястя інкасатора наручником* (з навч. літ.).

ПРИСТІБНИ́Й, а́, е́. Який пристібається до чого-небудь. *За три чверті години вилинув* [Степан] *звідти* [із крамниці] *з чималим пакунком, де було сіре демісезонне пальто невисокої якості, такий самий костюм, пара сорочок з пристібними комірцями, краватка кавказького шовку...* (В. Підмогильний); *На сходах не було жодних слідів боротьби. Лише біля брами у під'їзді Швейк знайшов відірваний пристібний комірчик* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРИСТІБНУ́ТИ *див.* **пристебну́ти**[1].

ПРИСТІ́БНУТИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **пристібну́ти.** *Марта йшла засніженими вулицями, щулячись від морозу в демісезоні з пристібнутим хутровим коміром* (В. Підмогильний); *Піхви від мачете виявилися пристібнутими до його джинсів* (С. Пиркало); *Усе було не так. Їхали колись машиною, дитина в кріслі пристібнута, чоловік зі свекрухою спереду, вона — ззаду* (Н. Сняданко).

ПРИСТІБНУ́ТИСЯ *див.* **пристіба́тися.**

ПРИСТІ́НКОВИЙ, а, е. 1. Те саме, що **присті́нний** 1. *Зі зміною швидкості буровий розчин змінюється на цементний у стовбурі свердловини. У зонах великих швидкостей відбувається максимальне руйнування або "змивання" глинистої кірки, у зонах знижених "змивається" проміжний і залишається пристінковий шар* (з наук.-техн. літ.); *Пристінкові бортики із декором, нанесеним за допомогою цифрового друку, стануть чудовим варіантом для привабливого оформлення стиків зі стінами та дверима* (з мови реклами).

2. *біол.* Те саме, що **присті́нний** 2. *Зав'язь фундука містить дві пристінкові плаценти, кожна з яких має два насінних зачатки, тобто потенційно з однієї зав'язі могли б розвинутися чотири горіхи* (з наук. літ.); *Зовні кожна легеня вкрита гладенькою блискучою сполучно-тканинною оболонкою — легеневою плеврою. Внутрішню стінку грудної порожнини вистилає пристінкова плевра* (з навч. літ.).

ПРИСТІ́ННИЙ, а, е. 1. Який міститься, розташований біля, поблизу стін або на стінах будівель. *Протяг загасив керосинового сліпака на яслах, волохатою гусеницею жеврів ґнотик, хтось ховав дерев'яні ночви в солому біля пристінного рівчачка* (Є. Пашковський); *На щастя для Левка і на превеликий жаль для охоронця, штучно висічений пристінний спуск з тераси був на шістдесят метрів східніше від великої піраміди* (М. Кідрук); // Який стоїть або якого ставлять під стіною, біля стіни. *У просторій кімнаті-почекальні при шахтному дворі, подібному до великої бетонової скрині, на широких пристінних лавах сиділо кілька чоловік* (М. Ю. Тарновський); *Не помагали нападникам ні пристінні штурмові вежі, ні стінобитні тарани* (П. Загребельний); *Образ на стіні, заглибина для каганця, плетена з верби постеля, пристінна дошка, що правила за столик, лавиця з поламаною ніжкою — от і вся обстава* (М. Дочинець); // Який росте біля стін, в'ється по стінах (про рослини). *Виноград "Мускат стійкий білий" призначений для вирощування у відкритому ґрунті або як пристінна культура* (з мови реклами).

2. *біол.* Який міститься, розташовується біля стінки якогонебудь внутрішнього органа, порожнини тіла або клітини рослини. *Пристінна частина передміхурової залози оточує слизову оболонку тазової частини сечостатевого каналу* (з наук.-попул. літ.); *Велике ядро з добре помітним ядерцем розміщене в центральній частині клітини, оточене шаром цитоплазми, який сполучений з пристінним шаром тяжами* (з навч. літ.).

ПРИ́СТІ́НОК, нка, *ч.* Невисока стіна, яка відгороджує частину приміщення. *Він нагнувся в хату і переступив ногою низький пристінок між призьбою і лутками і опинився в хаті* (Т. Осьмачка); *Подекуди пристінки верхньої платформи відступали від кромки нижньої, утворюючи акуратні тераси полігональної форми* (М. Кідрук); *І стіни й пристінки побиті і подерті .. То знаки вражих куль лишилися старі* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // Частина приміщення, відгороджена такою стіною. *Приємно тепер зайти і в світлицю, і в дівочі світелки, і в пристінок, і в пекарню* (М. Стельмах).

ПРИСТО́ВБУРНИЙ, а, е. 1. Який розташовується навколо стовбура (у 1 знач.). *За межами садивної ямки ґрунт осідає сильніше, ніж у пристовбурній лунці, де він ущільнюється при садінні й поливі* (з навч. літ.); // Який здійснюється біля або навколо стовбура (у 1 знач.). *У номенклатурі відомої італійської компанії наявні майже всі машини, необхідні для міжрядного, міжкущового та пристовбурного обробітку ґрунту* (із журн.).

2. Який міститься, розташовується біля або навколо стовбура (у 3 знач.). *Пристовбурний двір має забезпечувати видачу всього вугілля на поверхню відповідно до прийнятої потужності шахти з резервом у півтора рази* (з навч. літ.).

△ **Присто́вбурна сму́га** *див.* **сму́га; Присто́вбурний круг** *див.* **круг**[1].

ПРИСТО́ЙНИЙ, а, е. 1. Який відповідає встановленим правилам, нормам, звичаям і т. ін. *Варто було матері насварити Григорія Григоровича молодшого за його не зовсім пристойну поведінку, як він чимчикував до діда й голосно йому скаржився* (Ю. Яновський); — *Мужик ти був, Сидоре Сидоровичу, мужиком і залишився. Пристойний тон тобі однаково, що корові сідло* (В. Козаченко); — *Знаєте, в нас пристойна сім'я, здоровий спосіб життя, це нормально* (А. Кокотюха); // Не здатний на погані вчинки, вихований, чесний (про людину); порядний (у 1 знач.). — *Пан Серединський, як бачите, хлопець пристойний, здоровий, розумний* (І. Нечуй-Левицький); *Йшла вона осторонь — скромно — по тротуару, як і належить пристойній дівчині* (Ю. Смолич); // Який має приємний зовнішній вигляд. *Лише учень Володимир Лужицький, гарно прибраний, пристойний хлопець, зміг вивести Демидова з його задуми* (О. Маковей); *Одягався* [Григорій] *охайно, був незмінно пристойний і зосереджений і завжди про щось, здавалось нам, думав* (О. Довженко).

2. Який задовольняє певні вимоги, відповідає яким-небудь умовам; цілком задовільний, добрий (у 4–6 знач.). *Дуже важко знайти пристойного керівника для відділу капітального будівництва* (Ю. Шовкопляс); *Тесть був чоловік небагатий..: мав пристойну хатину, двадцять соток орного поля, а найголовніше — коня* (І. Муратов); *Село Новобугівка ніколи не мало пристойної школи, та й хлібороби не дуже охоче посилали своїх дітей в науку* (М. Стельмах); — *Я жив у губернаторському домі як вихованець, злиднів не знав, одержав пристойну освіту, відповідне виховання — словом, гріх скаржитися* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Значний щодо розміру, обсягу, кількості і т. ін. *Гарбер дістав пристойну нагороду і цілком щиро вважав, ніби заслужив на неї* (І. Кулик); *Тринадцять років — це уже пристойна відстань між поколіннями, але ваш медовий ранок руйнує заскорузлі стереотипи* (С. Процюк); *Я думав про справи: в мене були кредитні картки, пристойна сума на рахунку* (І. Роздобудько).

3. Потрібний у певній ситуації; відповідний. *Наливайко ніколи не забував свого п'ятківського боргу низовикам і щоразу готувався коли й не до виправдування, то принаймні до пристойних пояснень своєї поведінки під П'яткою* (Іван Ле); *Пес вряди-годи озирався, а переконавшись, що людина йде на пристойній віддалі, монотонно й спокійно дибуляв* (Валерій Шевчук); // *кому, чому.* Який личить, пасує, відповідає кому-, чому-небудь. — *Хоч се діло й трудне, та воно тобі дуже пристойне* (Ганна Барвінок).

У присто́йнім (присто́йному) ві́ці <Присто́йного ві́ку> <Присто́йний ві́ком> *див.* **вік.**

ПРИСТО́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **присто́йний** 1. *Я примостився до панни Анелі найближче, наскільки позволила пристойність, і стежив, як вона шила* (М. Коцюбинський); *Одежа його щодня втрачала на пристойності, шкарпетки були драні, білизна без ґудзиків* (В. Підмогильний); — *Вона хоче зберегти бодай видимість пристойності до вашого весілля, і її можна зрозуміти* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Телефонуй, коли що... Навіть не сказала, а так, кинула нічого не варту фразу для пристойності або на знак подяки за тривалі роки міцної дружби* (С. Талан).

Межа́ (ме́жі) присто́йності *див.* **межа́; Пра́вила присто́йності** *див.* **пра́вило.**

ПРИСТО́ЙНО. Присл. до **присто́йний.** [П а н н а:] *Пане отамане! Накажіть отим своїм гайдамакам, щоб вони з панною поводилися пристойно!* (С. Васильченко); *Своє вбрання Аліса носила з такою невимушеністю, що зразу було ясно: з її точки зору, вона одягнена цілком пристойно* (О. Авраменко); *Як на чужоземця українською мовою Петушек говорив цілком пристойно, лише своєрідно інтонував речення* (Ю. Шовкопляс); *На вулицях уже лежав сніг, коли перші, подекуди ще цілком пристойно зелені кленові листки почали опускатися на землю* (Н. Сняданко); // *у знач. пред.* — *А Сомко знаєте який? Зараз загориться, як порох. "Пане гетьмане, — до Юруся, — старого пса не пристойно мішати в нашу компанію..."* (П. Куліш).

ПРИСТОСО́ВАНЕЦЬ, нця, *ч.* Те саме, що **пристосува́нець.** — *Так от за кого ти мене приймаєш? За шкурника і пристосованця?* (Д. Бедзик); *Його* [Сержа] *"синок" (в суті своїй дріб'язкова нікчема і пристосованець!) виніс йому назустріч своє опецькувате лице пенсіонера і тицьнув у руки телеграму* (Ю. Бедзик).

ПРИСТОСО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пристосува́ти.** *Новіші будинки були пристосовані до духу часу* (Ірина Вільде); *Пилка пристосована на зразок звичайного дриля* (В. Петльований); *Мене привезли до лікарні. Це була старовинна фортеця, пристосована для потреб медицини* (О. Бердник); *Вагони пасажирських поїздів не пристосовані для перевезень страусів, сюди навіть не з усякою собакою зайдеш* (А. Кокотюха); // **пристосо́вано,** *безос. пред. Великі галявини було пристосовано для посадки літаків — на всякий випадок* (В. Собко); — *Ваш дивізіон не пристосовано для проведення масованих бойових дій* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *у знач. прикм.* Який пристосувався (у 1, 2 знач.). *Він усвідомлює, що не пристосований до цього світу інтриг і конфліктів, але не може повернути це собі на користь* (Г. Пагутяк); *Вона не могла уявити людини, яка менше пристосована до сільського життя, ніж її чоловік — філолог, дослідник літератури, книжник* (В. Лис); *Вона не могла наважитись на рішучий крок, бо була впевнена, що Олегові без неї буде погано, що він пропаде, бо не пристосований до багатьох життєвих ситуацій* (Г. Вдовиченко); — *Дарвін .. довів, що будова квітки найзвичайнісінької орхідеї пристосована до того, щоб комахи могли легко переносити пилок з рослини на рослину* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПРИСТОСО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **пристосо́ваний** 2. *Павло Петрович пригадує фразу професора: "...порівняти з пристосованістю розумних істот"* (І. Росоховатський); *Кілька разів ходив* [Сава] *зі мною до греко-католицької церкви, навіть почав хвалити католицизм за демократичність і пристосованість до світобачення сучасної людини* (С. Процюк); *Будь-яка пристосованість допомагає організмам вижити лише в тих умовах, у яких вона сформувалася* (з навч. літ.).

ПРИСТОСО́ВАНКА, и, *ж.* Жін. до **пристосо́ванець.** *У картині "Прометей" Наталя Ужвій вірно передала риси характеру лицемірної, безсоромної Настасії Макарівни — хазяйки дому розпусти — і втілила на екрані соціально-узагальнений людський тип пристосованки, хижачки, людини без моралі, яка готова на все заради поживи* (з наук. літ.); * Образно. *Хлорела — надзвичайна пристосованка до нових умов* (із журн.).

ПРИСТОСО́ВНИЙ, а, е. Який має здатність пристосовуватися до навколишнього середовища, до певних умов і т. ін. *Унаслідок зіставлення, опрацювання й синтезу різних видів інформації стає можливою організація адекватної пристосовної поведінки тварин і свідомої цілеспрямованої діяльності людини* (з наук. літ.); *Планктонні ракоподібні здатні концентруватися в шарах води зі сприятливими концентраціями кисню, що вказує на необхідність вивчення їхньої пристосовної реакції на рівні поведінки* (з наук.-попул. літ.).

ПРИСТОСО́ВНИЦТВО, а, *с.* Поведінка пристосованців. *Не вірити, що це власні його переконання без найменшого пристосовництва до когось чи чогось, було неможливо* (О. Іваненко); *Зачудовувала відвертість людини. Її прямота. Нічого тобі подібного до пристосовництва, до бажання подобатися* (Олекса Ізарський); *Пристосовництво — один із способів протидіяти часові. На жаль, здається, дуже поширений серед деяких категорій людей* (П. Загребельний).

ПРИСТОСО́ВНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до пристосованців і пристосовництва. *Зміст наскрізь пристосовницького твору до нестями обурював: фальш від початку до кінця! солодкава брехня!* (Олекса Ізарський); *Я ж прагнув чистоти, а не єзуїтського змішування, ідеалів, а не природностей, абсолютів, а не пристосовницьких відносностей* (П. Загребельний); // Власт. пристосованцям. *Щось примітивне, обмежене, а головне, пристосовницьке й разом із тим претензійне, кричуще вчувалося Олександрові Івановичу в малюнку дружини* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРИСТОСО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пристосо́вний.** — *Цей незвичайний мікроб виявляє дивовижний механізм пристосування. Я б сказав, що це можна порівняти лише з пристосовністю розумної істоти* (І. Росоховатський); *Успішне поширення букових лісів відображає їхню гнучкість і пристосовність до різних географічних, кліматичних та інших природних умов* (із журн.).

ПРИСТОСО́ВУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пристосо́вувати.** *Наші замки .. були досить часто пристосовувані під в'язниці, виправні колонії, інтернати або всілякі цілком безнадійні шпиталі* (Ю. Андрухович); *Норматив обігових коштів з матеріалів необхідно встановлювати методом прямого розрахунку на основі визначення оптимальних календарних строків завозу матеріалів, пристосовуваних до виробничого циклу виготовлення окремих вузлів (деталей) виробу* (з наук. літ.); // **пристосо́вувано,** *безос. пред. Вистави впорядковувалися в приватних будинках, які нашвидку пристосовувано до невеличких вимог тогочасної сцени* (Л. Старицька-Черняхівська).

2. *у знач. прикм.* Який пристосовується (у 1, 2 знач.) до чого-небудь. *Люди надзвичайно пристосовувані створіння, і наш мозок має надприродну здатність приховувати проблеми, які є наявні завжди* (з наук.-попул. літ.); *Збудниками тонзиліту є гемолітичний стрептокок і золотистий стафілокок, найбільш живучі і пристосовувані види бактеріальної флори* (з навч. літ.).

ПРИСТОСО́ВУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пристосо́вуваний** 2. *Безумовні рефлекси — це вроджені сталі реакції організму на дію подразників, що забезпечують пристосовуваність до життєво важливих сталих умов існування* (з навч. літ.); *Для сангвініка характерні рухливість, легка пристосовуваність до умов життя, що змінюються* (із журн.).

ПРИСТОСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пристосо́вувати** і **пристосо́вуватися.** *Праця є цілеспрямованою діяльністю людини, скерованою на перетворення предметів природи та пристосовування їх для задоволення власних потреб* (з навч. літ.).

ПРИСТОСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСТОСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Робити що-небудь придатним для використання з певною метою, у певних умовах. *Замість башти на ньому* [танку] *ребристо здіймається щось схоже на кран... Це хтось хитромудрий, пристосовуючи танк до мирного життя, .. скинув з нього башту і натомість встановив звичайний робочий кран* (О. Гончар); *Бронко застає Олексу коло дверей. Схопившись за штахети хвіртки, яку старий Завадка пристосував для того, щоб кури не забігали до сіней, Олекса важко дихав* (Ірина Вільде); *Смолоскипи будуть. Я дам знати в чоловічий монастир, там виготовляють держаки для свічок. Їх можна пристосувати* (Р. Андріяшик); // Переобладнувати для інших цілей, потреб і т. ін. *Перш за все спальню пристосували під вітальню модного типу* (Ірина Вільде); *Він трохи кульгає, а в руці в нього виломлена з ліщини палиця, яку йому вістун виструган і пристосував до вжитку* (О. Лисяк); // Приробляти що-небудь до чогось. *Їй спало на думку пристосувати до станка невеличкий прилад, який полегшив би роботу* (О. Донченко); // Узгоджувати щось відповідно до чого-небудь. *Казимир узяв мене під руку, і ми пристосували до єдиного ритму свій крок* (Ірина Вільде); *Періодизацію літературного процесу не можна пристосувати ні до ходу часу, ні до багатогранного змісту літературних творінь* (з наук. літ.); // *перен.* Змінювати що-небудь залежно від обставин, потреб, завдань і т. ін., використовуючи для чогось; застосовувати що-небудь для обґрунтування або виправдання своїх дій, поведінки і т. ін. *Досвідчений керманич веде судно й тоді, коли порване вітрило; навіть коли щогли поламані, він пристосовує до плавання все те, що лишилось від судна* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Скільки б шляхта не говорила про демократизм, про братство і рівність, про "злоту вольность" і незалежність — всі ці чудові принципи .. вона пристосувала виключно до себе* (З. Тулуб).

2. *кого, розм.* Використовувати кого-небудь на якійсь роботі, примушувати що-небудь робити. *Я .. став правим крайнім заводської футбольної команди. Робили спроби пристосувати мене спеціально для бігу, та я виявився бездарою* (Ю. Яновський).

3. *кого, що.* Робити кого-, що-небудь відповідним до певних вимог, потреб, умов. *Людина не пристосовується до природи, навпаки, вона пристосовує природу до своїх потреб* (В. Владко); *Закони природи не можна подолати, тому довелося пристосовувати астронавтів до них* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

4. *що, розм.* Прилаштовувати, поміщати що-небудь десь. *Якісь люди шпарко й галасливо працювали в ньому* [будинку]*: чіпляючись по вікнах, як мавпи, вони прибивали ґрати!.. Пристосовували* (І. Багряний); *Треба було і точило пристосувати так, щоб воно теж поверталося разом з валом і крилами* (І. Багмут); *Тепер він не барився. Розвів ватру, збігав до Дніпра, помив у казанку пшоно, набрав води, пристосував біля вогнища триногу, повісив казанок* (Ю. Збанацький); *Кілька разів ще хотіли пристосувати щось у соборі, щоб грітися* (П. Загребельний).

ПРИСТОСО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИСТОСУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Набуваючи відповідних рис, навичок, уміння і т. ін., освоюватися в певних умовах (про людину). *Тепер уже хтось добре знає всі можливі капризи тутешнього клімату і вміє так до них пристосовуватись, що й повітря заживає і не застуджується, а спочатку було не вмів, і через те раз таки розклеївся* (Леся Українка); *Закони природи не підвладні людям, люди можуть лише вивчати їх, скорятися їм, пристосовуватись до них...* (М. Білкун); *Хлопець у тебе дуже хороший, але не може ж він одразу пристосуватися до нових, незвичних умов* (Б. Антоненко-Давидович); *Він умів терпляче чекати, відтак йому було трохи легше, ніж, очевидно, іншим полоненим цього замку, пристосуватися до обставин і чекати, чекати, чекати...* (В. Лис); // Виробляючи в собі відповідні якості, властивості і т. ін., ставати здатним, звичним до чого-небудь (перев. про живі організми). *Тут, де нестримні зливи чергуються з страшними засухами, рослини змушені старанно пристосовуватися до складних кліматичних умов* (М. Дашкієв); *Виживає та тварина, яка зможе пристосуватися до людини, стати корисною для неї або ж навчиться переховуватися, тікати, щоб урятуватись* (І. Росоховатський); // Звикати до нового, незнайомого місця, середовища, незвичних умов життя і т. ін. *Від усіх йому перепадало, бо ніяк він не міг пристосуватися до суворих звичаїв* (О. Іваненко); *Христині, яка звикла жити сама, було спершу важко пристосуватися до присутності Соломії в її квартирі* (Н. Сняданко); // *розм.* Зручно влаштовуватися, розташовуватися де-небудь. *Червонощока перекупка квітів, яка так пристосувалась, що з своєї позиції на ринку одна з перших завжди помічає свіжі повідомлення на церковному мурі, залишає гурт і біжить до своїх кошиків з квітами* (Ірина Вільде); // Узгоджувати свої дії, поведінку і т. ін. відповідно до кого-, чого-небудь. *Дід ніколи не калічив мови, розмовляючи з ним, не пристосовувався до дитячої говірки, а серйозно й статечно бесідував* (Ю. Яновський); *Під кінець танцю і він, і вона розуміли — це заважке для них випробування, отака спільність: йому дівчина не підходила, а вона не мала стільки сили, щоб до нього пристосуватися* (Валерій Шевчук); // Узгоджуватися одне з одним у якомусь відношенні, уподібнюватися одне до одного. *В українській мові вимова одного звука може пристосовуватися до вимови іншого, сусіднього з ним, унаслідок чого виникає уподібнення за якоюсь ознакою* (з навч. літ.).

2. Змінювати свою поведінку залежно від обставин, оточення і т. ін. — *Хіба можна так одверто і гостро! — ахкав пробощ Маєвський .. — Тут, пане, треба бути дипломатом, уміти пристосовуватися до всіх обставин, бо інакше не топтатимеш рясту* (З. Тулуб); *Він пішов шляхом найменшого опору: підкорився своїм противникам і почав до них пристосовуватись* (М. Ю. Тарновський).

3. *тільки недок.* Пас. до **пристосо́вувати** 1. *Не так давно під них* [склади] *пристосовувалися різнокаліберні халабудки, перероблені з старих кіосків* (А. Кокотюха); *Оцінювання здатності залізобетонних конструкцій, бетонних і цегляних склепінь, викладених по металічних балках приміщень, які пристосовуються під сховища, визначають за спеціальними розрахунками, таблицями та графіками* (з навч. літ.).

ПРИСТОСУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пристосування (у 1 знач.). *Він тільки уявляє, що маска може слугувати для нього якимось пристосувальним механізмом, що полегшить адаптацію до шикарного столичного життя* (О. Чорногуз); — *Ти кажеш, що воно імітувало ходу? Це цікаво. Ну що ж, у цьому, певне, є якась пристосувальна доцільність* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Структура популяції має пристосувальне значення, бо є наслідком взаємодії особин з умовами довкілля* (з навч. літ.).

ПРИСТОСУВА́НЕЦЬ, нця, *ч.* Людина, що безпринципно змінює свої погляди, переконання, смаки, уміло пристосовуючись до обставин. — *З такого, по-моєму, скоріше щось путнє вийде, аніж з якогось тихаря-пристосуванця* (О. Гончар); *Мої останні при житті слова — прокляття всім пристосуванцям, які стають зрадниками* (П. Автомонов); — *Треба воювати проти пристосуванців, проти рвачів, проти бездарностей, — супить* [брови] *Череда* (П. Загребельний).

ПРИСТОСУВА́НКА, и, *ж.* Жін. до **пристосува́нець;** пристосованка. *Ликера Полусмакова не вкладалася в рамки жінки-невільниці та бідолашної служки. Це був пустоцвіт. пристосуванка, дівчина-метелик, який сам не знає, куди летить і чого хоче* (із журн.).

ПРИСТОСУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пристосува́ти** та дія і стан за знач. **пристосува́тися.** *Тут, у тишині, не заважало йому ніщо посвятити свої духовні сили на відкриття такої філософічної теорії, що має завсіди в щоденнім житті практичне пристосування* (Л. Мартович); *Наші галицькі селяни пристосувалися до кепського харчу. Але се пристосування має також границю* (В. Стефаник); *Перед ним* [І. Котляревським] *лежав один шлях — шлях пристосування до літературної творчости живої української говірки* (М. Зеров); *Пристосування до умов життя — справа дуже довгого часу, багатьох поколінь* (В. Владко).

2. Пристрій, прилад, механізм і т. ін., за допомогою якого здійснюється або полегшується певна робота. *Мікроскоп мав пристосування, щоб у нього можна було дивитися, не скидаючи шолома* (М. Білкун); — *Так човен має якесь пристосування, щоб його можна було підняти? — Аякже! Все продумано* (О. Сизоненко); *Вдома у нього була і штанга, і гирі й ще якесь дивовижне на той час пристосування для накачування* [біцепсів] (В. Лис); // Те, що служить для самозбереження, захисту і т. ін. рослин і тварин. *У деяких видів рослин, як пристосування до несприятливих умов середовища, є корені, здатні до поздовжнього скорочення, що забезпечує заглиблення у ґрунт цибулин, бульб і кореневищ* (з наук.-попул. літ.); *Осіння линька у тварин є їхнім пристосуванням до низьких температур* (з навч. літ.).

ПРИСТОСУВА́НСТВО, а, *с.* Поведінка пристосуванців; пристосовництво. *Хто ж він, цей далекий учитель, який зложив свою зброю перед глухою стіною догматизму, начотництва, ідеологічного пристосуванства?* (М. Хвильовий); *Віктор людина надзвичайна. За рахунок практичного глузду й притаманного більшости з нас пристосуванства, в нього — як місто на горі — розбудовувалося змалку й розбудовується тепер далі духове і творче життя* (Олекса Ізарський).

ПРИСТОСУВА́ТИ *див.* **пристосо́вувати.**

ПРИСТОСУВА́ТИСЯ *див.* **пристосо́вуватися.**

ПРИСТО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИСТО́ЯТИ,** óю, óїш, *док., розм.* Зупинятися, затримуватися десь ненадовго; стояти десь недовго. — *Хай стара хоч у свято виспиться. Ми її і так не даємо спати, — доводили дівчата. Парубки згодились, хоч ще пристоювали* (Панас Мирний); *Лишилось пристоювати скраю болота, бачити, як березовий жовтий вогонь вистеляє іржу баговиння, аби згодом, через літо й безсмертя, проклюнутись тихим журавлиновим жаром* (Є. Пашковський); [Мусій:] *Чого доброго ще поб'є* [старшина] *скрипку. Іванька, гайда в сіни та там поки пристоїмо і, може, як-небудь викрадемось* (М. Кропивницький); *Микола перейшов греблю, ступив на першу сходинку, пристояв* (В. Шкляр); // *тільки недок., з ким.* Проводити час, стоячи десь з ким-небудь. — *Бачив я вчора у віконце, як вона з Опанасом біля колодязя пристоювала* (Л. Яновська); *А там підріс я трохи .. Вже траплялось, що й з дівчатками десь біля перелазу пристоював* (Ю. Збанацький); — *Ти, Мокію, може, ще й не пристоював ні з якою під вербою? — реготалася* (Ю. Мушкетик); // *тільки док.* Постояти, очікуючи на кого-, що-небудь. *Я пристояв, і він минув мене* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСТО́ЯТИ *див.* **присто́ювати.**

ПРИСТОЯ́ЧИЙ, а, е, *рел.-церк.* Який стоїть (у 1, 2 знач.) при кому-, чому-небудь. *Біля підніжжя трисвічника "Голгота" або розквітлого хреста у творі "Реквієм" розташовані об'ємні фігури пристоячих плакальниць* (з наук. літ.); *Завдяки умовності вирішення об'ємів пристоячих фігур майстер скеровує увагу на Розп'яття, що є композиційним центром хреста та доносить до глядача всю знаковість цього біблійного сюжету* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **пристоя́чі,** чих, *мн.* Ті, що стоять при кому-, чому-небудь. *Біля ніг Христа, як правило, розміщувались невеличкі постаті пристоячих, а на раменах хреста — часто фігурки ангелів* (з наук. літ.); *Зображення святих або пристоячих біля розп'яття декоративно оздоблені орнаментом або суцільно покриті кольором* (з наук.-попул. літ.).

ПРИСТРАМИ́ТИ, млю, ми́ш; *мн.* пристрамля́ть; *кого і без прям. дод., розм.* Док. до **страми́ти.** — *Пане-директоре! — виступив один.., — що ваші студенти розпустувалися дуже — це правда, тільки того, щоб вони були розбійники — ми не кажемо. І ми прохаємо вас тільки пристрамити їх* (С. Васильченко); *Пристрамить його* [брата] *треба..; сам, бач, любить кричати й командувати, а робить такі дурниці!* (Г. Косинка); *У стволах* [гвинтівок] *таке робилося, що Невкипілий не знаходив слів для обурення. І тільки для першого разу .. обійшовся порівняно м'яко: пристрамив перед строєм і наказав на завтра повернути "оцим залізякам" належний їм вигляд — бойової зброї* (А. Головко).

ПРИ́СТРАСНИЙ, а, е. 1. Дуже сильний, бурхливий, нестримний у своєму вияві (про почуття, переживання і т. ін.). *Він думав, і з цих думок виринула любов до Варвари. Це була любов пристрасна, ідеальна, звіряча, чи як її хто схоче назвати* (Л. Мартович); *Жінки порались в городі, вив'язували з вузликів насіння й висаджували з пристрасним запалом в нагріту весняним сонцем землю* (О. Довженко); // Який проходить, відбувається дуже напружено, бурхливо. *Дикі, пристрасні сварки, як злива, розсікали їхнє життя, досі таке спокійне, одноманітне, "щасливе", як ще недавно думала Марта* (М. Коцюбинський); *Пристрасне змагання все тісніше зближало трійку молодих людей* (І. Волошин); // Пройнятий сильними, нестримними почуттями. *Марина відповіла пристрасним листом, намагаючись пестливими словами втішити його* (Б. Антоненко-Давидович); *Яремченко не втримував старого. Слухав його мову — пристрасну, злу* (Д. Бедзик); // Який виражає сильне почуття, хвилювання і т. ін. *Батько заграв .. Весела, пристрасна і гучна мелодія заповнила раптом все* (Ю. Смолич); *Звідусіль линули музика й пісні, пристрасні голоси чулись у темряві, що стіною стояла одразу за вогнями* (С. Скляренко); *Не тільки професор слухав цю прекрасну, пристрасну і хвилюючу музику* (В. Собко).

2. Який має жвавий, енергійний темперамент; здатний на сильні почуття. *Біля дзвінички перед юрбою з'являється Шабанов. Напружений до краю, пристрасний. В очах похмура одержимість. Голос владний, хриплий* (О. Довженко); // Власт. такій людині. *Вона відчула, що гнів його не звертався до неї, а зверталася до неї більше його пристрасна цікавість* (О. Назарук); *Сталося те, що рано чи пізно й мало статися з такою пристрасною натурою, як Прокіп. Він по-справжньому закохався* (В. Лис); // Який із захопленням, гаряче віддається якому-небудь заняттю, якійсь справі. *Лесі раптом уявилося, як це Михайло Федорович, пристрасний бібліограф і бібліофіл, вчитується у Франкові про неї слова* (М. Олійник).

3. Пов'язаний із пристрастю (у 3 знач.). — *Так, панно Целіно, любов моя справді така .. Гаряча, пристрасна і заздрісна любов чоловіка з великим засобом фантазії, гарячої крові і самолюбства* (І. Франко); *Сказав, що сохне від пристрасного кохання до неї і туги. Але княгиня Зоряна відмовила на його умовляння* (В. Рубан); // Сповнений любовної пристрасті. *Мовчки, байдуже вислухала Галя пристрасний монолог Сергія* (М. Дашкієв); *Через сніп Яреськові виразно чути схвильований, пристрасний шепіт Дусі, що, зрадівши, видно, цій перестрілці, вирішила сама, нарешті, відкритись Левкові у своїх почуттях* (О. Гончар); // Який виражає любовну пристрасть. *Її личка горіли тим пристрасним жіночим жаром, що як приложити до них долоню, то не можна надовго вдержати: личко пече вогнем* (Л. Мартович).

4. Здатний на сильне кохання, на пристрасть (у 3 знач.). *Як вона могла, з якої причини ця вродлива, розумна жінка, гаряча і пристрасна, як вакханка, виявилась такою жорстокою до нього?* (В. Хрущак); *Мені ця жінка також подобалася, вишукана пані, пристрасна, хазяйновита, доглянута* (Л. Денисенко).

ПРИ́СТРАСНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **при́страсний.** *Він ненавидів* [супротивників] *усе життя пристрасною, невгасимою ненавистю, забуваючи через цю велику пристрасність своєї натури, що супротивники були здебільшого просто обмеженими, необдарованими людьми* (О. Довженко); *Потрясла незалежність Вікторового мислення. Вразила красномовність його, образність вислову, пристрасність* (Олекса Ізарський); *Крізь темний, непрозорий блиск азійських очей кипчака прозирала глибина і сила почуттів, пристрасність і вірність* (Ю. Покальчук); — *Не судіть мене занадто строго за пристрасність мого серця у цій книжці* (М. Матіос).

ПРИ́СТРАСНО. Присл. до **при́страсний** 1–3. *Пристрасно любив* [Олекса] *співи і пісні і сам співав досить гарним тенором* (І. Франко); *Хірург працював з незвичайним натхненням. Ніколи ще не прагнув він так пристрасно врятувати людське життя, як зараз* (О. Довженко); *Це була колекція комах, шкідників лісу, яку Демко збирав довго й пристрасно* (О. Донченко); *Колись вона шукала в ньому чогось високого, незбагненного, шукала пристрасно, вперто* (П. Загребельний); *Ця жінка пристрасно кохала якогось юнака, задля нього покинула чоловіка, не звертала уваги на поговір, на непевне становище* (О. Іваненко); // *розм.* Дуже завзято, дуже сильно. *Антін перевів погляд на ліжко, де старше дівча з усієї сили теліпало колиску з малям; воно так пристрасно гойдало, що маля ледве-ледве трималося в колисці* (С. Чорнобривець).

ПРИСТРАСТИ́ТИ *див.* **пристра́щувати.**

ПРИСТРАСТИ́ТИСЯ *див.* **пристра́щуватися.**

ПРИ́СТРАСТЬ, і *і* и, *ж.* 1. Сильне, бурхливе, нестримне у своєму виявленні почуття. *Світові бурі, потреби, пристрасті, мов щось далеке і посторонне* [стороннє], *шумлять наді мною* (І. Франко); *Цілий день бурилося це людське море розхвильованих пристрастей* (В. Винниченко); *Ще від адамових усім відомо днів, Що пристрасть до біди доводить нас шалено* (М. Рильський); *Поет* [М. Бажан] *шукав і знаходив ті вольові, сильні, незборимі риси наших предків, ті гарячі і суворі пристрасті, які характеризують історію народу* (А. Малишко).

2. Велике внутрішнє збудження, душевне піднесення, стан натхнення. *Вася Хрясь знає одну тільки роль — полум'яного трибуна. Це його пристрасть. З раннього дитинства* (Г. Усач); // *до чого і без дод., також з інфін.* Сильний потяг, пильне зацікавлення якоюсь справою, заняттям. *Пам'ятаєте мою пристрасть до фотографічних екскурсій?* (М. Коцюбинський); *Микола, незважаючи на хоробу горла, не втратив своєї божевільної пристрасті до пісні й здібності її співати* (І. Багряний); *У нього була не знати чим породжена пристрасть скуповувати по антикварних крамницях і на тандиті всілякий мотлох* (В. Домонтович); // *до чого.* Любов, зацікавлення, захоплення чимось. *Усі в школі знали про Андрієву пристрасть до живої природи* (О. Донченко); *Під час походів якось затьмарилася пристрасть до скрипки, а тут, перед очима, вона ніби просить заграти якусь мелодію* (І. Пільгук); *У нього була особлива пристрасть до мультфільмів, і він ніколи не пропускав телевізійну вечірню казку* (Ю. Андрухович); // Предмет особливого потягу, зацікавлення. *Квіти — то була, після математики і музики, третя безмежна батькова пристрасть* (Ю. Смолич); *Оскар був чудовим спеціалістом з договірного права. І всі правочини з нерухомим майном були його пристрастю* (Л. Денисенко).

3. Сильне, нестримне почуття кохання, у якому велику роль відіграє фізичний потяг. *Капітан слухав тих слів, уриваних, поспішних, що дихали раз пристрастю, ніжною любов'ю, то знов розпукою і щирим жалем* (І. Франко); *Тут же за столом і дружина його з сестрою, гарненькою восьмикласницею Люсею, об'єктом гарячої пристрасті хмурого й мовчазного завжди, як риба, вічного студента Мандрики* (А. Головко); *Свою пристрасть і свою ніжність зберігала вона для людини, яку любить давно* (А. Шиян); *У подружньому житті пристрасть з часом вщухає, натомість приходить постійна невщухаюча ніжність. І я не знаю, що краще — феєрверки любовного шалу чи надійне родинне вогнище?* (Л. Костенко); // Сильний фізичний потяг до особи протилежної статі. *Як при кожній жінці, так і при ній, пристрасть завертала йому голову, а він давав приміту тої пристрасті лиш лупанням очей і сумом* (Л. Мартович); *Він, заточуючись, іде з нею до лави, садовить Мар'яну біля себе, і в цей час гаряча хвиля пристрасті вимиває .. жалість* (М. Стельмах).

Розпа́лювати (збу́джувати) / розпали́ти (збуди́ти) при́страсті *див.* **розпа́лювати.**

○ **(1) З при́страстю,** *у знач. присл.* — палко; з натхненням. — *Моє маленьке! Скучив? — Катря жагуче, з пристрастю тулить його до себе, картаючи себе докорами і зарікаючись, що вона більш ніколи-ніколи не буде кидати саму дитину на улиці* (С. Васильченко); *Він зненацька обійняв її і притиснув до себе її груди з пристрастю, роз'ятреною злобою та приниженням* (В. Підмогильний); — *Літак той був моєї конструкції. Працював над ним дні і ночі, з пристрастю, з ентузіазмом* (О. Донченко).

◊ **(2) При́страсті вгамо́вуються (влягáються, вщуха́ють** *і т. ін.)* / **вгамува́лися (уляглú́ся, ущу́хли** *і т. ін.)* — зникає, спадає збудження, піднесення, захоплення чимось і т. ін. *Зникають денні сварки, вгамовуються пристрасті, всі стають ближчі між собою, одвертіші, мирніші, тихіші* (О. Гончар); *Пристрасті в нас уляглись, скороспілки ілюзій обпали. З ран, що життя завдало, ще хіба шрами болять* (І. Франко); *Побоювались, що й ця нарада проходитиме неспокійно. Доба надто короткий строк, щоб прохолонули розбурхані вчора пристрасті* (Ю. Шовкопляс); **(3) При́страсті спала́хують (розпа́люються, кипля́ть** *і т. ін.) навколо чого і без дод.* — збудження, піднесення, захоплення чимось і т. ін. зростає, може досягти великого напруження. *Сенько був із тих людей, у яких пристрасті спалахували скоро* (І. Франко); *Хома бачив, що розпалюються пристрасті, і не знав, як угамувати їх* (З. Тулуб); *Під маскою провінційної нудьги в маленьких провінційних містечках киплять пристрасті голлівудівського масштабу* (М. Гримич); *Захоплення не встигло розквітнути. Пристрасті спалахнули у коридорі, як у пустій кімнаті погашено було лямпи* [лампи] .. *Аж тепер виявилося: зустріч з поетами розворушила слухачів* (Олекса Ізарський).

ПРИСТРАХА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПРИСТРАШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док., кого.* Настрахати кого-небудь, загрожуючи чимось. *Масло перелякався. Хотів пристрашити Подзиґуна, а нічого не виходить. Треба знайти на нього матеріали, щось викопати* (А. Хижняк); *Осавул уже наскаржився на свого табунника, будуть гуртом умовляти, аби відступився від Оксани, а полковник ще й пристрашить вигнанням з паланки у світ за очі* (В. Чемерис); *Врешті-решт я пристрахав його* [Тьомика] *тим, що Альона розірве заручини* (М. Кідрук).

ПРИСТРА́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пристраши́ти.** *Прищухлий, пристрашений, він допитливо дивиться на мене своїми голубими арійськими очима* (О. Гончар).

ПРИСТРАШИ́ТИ *див.* **пристраха́ти.**

ПРИСТРА́ШКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **остра́шка** 2. *Чудово знав, що теща не зупиниться ні на мить (для пристрашки він ще потупав ногами на місці, вдаючи, що біжить), щоб озирнутися (вона й не зупинилася й не озирнулася), що вона вскочить у хату і зачиниться там* (Валерій Шевчук).

ПРИСТРАЩА́ТИ *див.* **пристра́щувати.**

ПРИСТРАЩА́ТИСЯ *див.* **пристра́щуватися.**

ПРИСТРА́ЩУВАТИ, ую, уєш, **ПРИСТРАЩА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИСТРАСТИ́ТИ,** ащу́, асти́ш, *док., кого, розм., рідко.* Те саме, що **приохо́чувати.** *Критики стверджують, що цукор — це не їжа, а небезпечна речовина, що викликає звикання. Солодощі вводять в оману і пристращують людей, як наркотик* (із журн.); — *Хіба ти палиш? — Віднедавна, — відповіла вона, взявши сигарету. — Це твоя Бренда мене пристрастила* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИСТРА́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПРИСТРАЩА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИСТРАСТИ́ТИСЯ,** ащу́ся, асти́шся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **приохо́чуватися.** *Графиня пристращалася чимраз більше до двох речей: вона робилася набожною, .. а друга річ — се була охота сватати молодих дівчат і паничів* (І. Франко); — *Чи ти, було, в Київській академії не вчився? — В Київській ні, але в Кракові до наук пристращався* (Б. Лепкий); *Переставши курити, Никандр Севастянович пристрастився до смаковитого напою з сушених черешень і слив* (В. Барка); *Зникли нитки, особливо кольорові, а то для Соломійки було особливо прикро, бо ж вона якраз до вишивання пристрастилася* (В. Лис).

ПРИСТРЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пристре́лити.** *Око поетове* [В. Сосюри] *уважно відзначає спадання сніжинок на брук, вишневий колір осяяних заходом калюжок, зелений шолом жінки, наган в її руках, і знов п'яне похитування сніжинок — в повітрі, над пристреленим конем* (М. Зеров); — *Хто відставатиме, буде пристрелений на місці, як собака. Ясно?* (І. Багряний); // **пристре́лено,** *безос. пред.* — *Не знатиме* [чоловік у шкірянці], *за які гріхи його пристрелено, не покається перед смертю, — виправдовував себе* [Митро] (В. Дрозд).

ПРИСТРЕ́ЛИТИ *див.* **пристрі́лювати**[1].

ПРИ́СТРИБ, у, *ч., розм.* Дія за знач. **пристрибну́ти, пристри́бувати**[2]. *На репетиціях пристриб довго не вдавався танцівникам* (з газ.).

○ **(1) Із при́стрибом,** *у знач. присл.* — злегка пристрибуючи *(див.* **пристри́бувати**[2]**).** *Попереду йшла Валька, підфарбована, але вміру, несла сповиту дитину і строгий профіль. Поруч, трохи відставши, ступав із пристрибом Горбатий: черевики його були до блиску наваксовані* (Валерій Шевчук).

ПРИСТРИБА́ТИ *див.* **пристри́бувати**[1].

ПРИСТРИБНУ́ТИ *див.* **пристри́бувати**[2].

ПРИ́СТРИБОМ, *присл., розм.* Трохи, злегка пристрибуючи *(див.* **пристри́бувати**[2]**).** *Розчервонілий від хвилювання, ПавПавич пристрибом совав туди-сюди порожньою роздягалкою* (Г. Вдовиченко).

ПРИСТРИ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пристри́бувати**[2]. *Легкі стрибки або пристрибування, махові рухи, що виконуються в середньому або швидкому темпі з рівномірним диханням, посилюють загальний обмін речовин, зміцнюють м'язи та суглоби ніг, покращують кровообіг* (з навч. літ.).

ПРИСТРИ́БУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ПРИСТРИБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* Стрибаючи, наближатися куди-небудь. *Тільки .. прискаче сполохана сарна й постриже вушками на поляні, пристрибає звично білочка поласувати горішків* (П. Козланюк); *І ось вона знову чує її* [мелодію] — *наче Янкель, щоб утішити Таню, перекинувся в цвіркунчика та й пристрибав до неї з минулих років* (А. Дімаров); *Якось у неділю ввечері пристрибала* [Ганя] *кізкою й каже, що Георгій зварив горілку й запрошує мене в гості* (М. Андрусяк).

ПРИСТРИ́БУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.,* **ПРИСТРИБНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* Те саме, що **підстри́бувати.** *Двоє дорослих чоловіків, пристрибуючи, притопуючи, танцюють довкруж вогнища, мов дикі* (Любко Дереш); *Після кожного танцю люди підхоплювалися з місць, горлали, пристрибували, вимахували капелюхами* (М. Кідрук).

ПРИСТРИГА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **пристрига́ти.** *Гребінь, призначений для обсмикування ворсу, виготовляють із листового металу, прикріплюючи до нього дерев'яну ручку. Гребенем обсмикують, вирівнюють і прочісують вив'язані ворсові вузли перед пристриганням ворсу* (з навч. літ.).

ПРИСТРИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИСТРИ́ГТИ,** ижу́, иже́ш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **підстрига́ти.** *Ножицями зрізають залишки пряжі піткання на поверхні виробу, розрізають нитки основи при зніманні килима з кросен чи верстата, пристригають ворсову поверхню на ворсових килимах* (з навч. літ.); *Усіх овець ватаг швидко пристриг* (із журн.).

ПРИСТРИ́ГТИ *див.* **пристрига́ти.**

ПРИСТРИ́ЖЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **пристри́гти.** *До Потурайчина боком, а лицем на хату, сидів ще один студент, чорнявий хлопчина, з волоссям чорним, як галка, зачесаним догори й рівненько пристриженим* (Л. Мартович); *Його лице зблизька виглядало спокійно і сумовито. Мав грубі вуса, коротко пристрижені й сиві* (І. Франко, пер. з тв. А. Франса).

ПРИ́СТРІЙ, рою, *ч.* Пристосування, обладнання, за допомогою якого виконується яка-небудь робота або спрощується, полегшується певний виробничий процес. *Своїми руками він спорудив прилади і пристрій до них, для того щоб переконатися у практичному здійсненні деяких положень своїх розрахунків* (Н. Рибак); *Дощувальні пристрої, що працюють в городній бригаді, женуть в небо височенні водограї, водяним прохолодним пилом так і війнуло звідти на всіх* (О. Гончар); *Вартувало також добитися, щоби пожежник визнав, що його служба не змогла вчасно полагодити пристрій* (В. Хрущак); *Телевізор Аліна майже не дивилася. Її дратував навіть сам вигляд цього технічного пристрою* (Дара Корній).

△ **(1) Замі́рний при́стрій,** *гірн.* — вимірювальний пристрій для визначення дебіту видобувної свердловини. *Для підвищення точності виміру необхідно пропустити через замірний пристрій велику кількість нафти* (з наук.-техн. літ.); *На огородженій площі покрівлі резервуара мають бути люк для вимірювання рівня рідини, замірний пристрій та арматура* (з навч. літ.); **(2) Запам'ято́вувальний при́стрій,** *інформ.* — пристрій, признач. для запису, зберігання й відтворювання інформації. *В основі роботи запам'ятовувальних пристроїв може лежати будь-який фізичний ефект, що забезпечує приведення системи до двох або кількох стійких станів* (з наук. літ.); *Оперативний запам'ятовувальний пристрій є енергозалежним, тому що інформація, записана на ньому, втрачається після вимкнення живлення* (з навч. літ.); **(3) Заря́дний при́стрій,** *ел.* — пристрій для заряджання електричних акумуляторів енергією зовнішнього джерела (перев. від мережі змінного струму напругою 220 вольт). *До найбільш важливих допоміжних перетворювачів належать вторинні джерела живлення та зарядні пристрої, а також засоби обліку ємнісного балансу в транспортних електроприводах* (з наук. літ.); *При підключенні зарядного пристрою до джерела живлення індикатор заряджання батареї може не відображатися* (з навч. літ.); **Самонавча́льна маши́на (систе́ма) <Самонавча́льний при́стрій>** *див.* **маши́на.**

ПРИ́СТРІЛ, у, *ч.*, *спец.* Те саме, що **пристрі́лювання.** *Коли я підношу зброю на рівень пристрілу, вони* [хлопці] *теж усі разом тамують подих, щоб рука мені не здригнулася* (О. Забужко); *Дробовики пристрілюються на дистанцію 35 метрів. Для пристрілу використовується дробова мішень з діаметром 75 см* (з навч. літ.); *Наявність у тирі широкого вибору мішеней (військові, мисливські, спортивні) дасть можливість удосконалити свої навички, перевірити власну зброю на кучність бою та здійснити власноруч пристріл оптичних і коліматорних прицілів* (із журн.).

ПРИСТРІ́ЛИТИ *див.* **пристрі́лювати**[1].

ПРИСТРІ́ЛКА, и, *ж.*, *розм.* Те саме, що **пристрі́лювання.** — *На пристрілку — три патрони. — Боєприпаси треба економити, — каже лейтенант* (Є. Доломан); *По мені він не стріляв, то була тільки пристрілка. Головні калібри пускалися в дію лише тепер, коли нарешті визначилася достойна ціль* (П. Загребельний); *Постріли на рівнині частішали, чорні султани здіймались по всій довжині німецьких траншей. Це була остання пристрілка перед артилерійським ударом* (Ю. Бедзик); * Образно. *І Хорли, і перший .. штурм Перекопу, і кримський рейд — все то була тільки пристрілка перед незрівнянно тяжчими боями, які ось тепер почались* (О. Гончар).

ПРИСТРІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пристрі́лювати**[2]. *Вони щойно кінчили пристрілювання і, задоволені наслідками, лежали втрьох край горба, знічев'я перекидаючись млявими фразами* (О. Гончар); *Скорочена підготовка потребує проведення пристрілювання цілі перед переходом до стрільби на ураження* (з навч. літ.).

ПРИСТРІ́ЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.*, **ПРИСТРІ́ЛИТИ, ПРИСТРЕ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *кого.* Убивати або добивати пострілом кого-небудь. — *Добивали і пристрілювали полонених тупі й озвірілі солдати. А ви — офіцер...* (Г. Косинка); *Не пройшли* [полонянки] *й п'яти кілометрів, як почулися постріли: пристрілювали тих, що вибилися з сил* (А. Хижняк); *Мені здалося, що він виведе мене в степ і пристрілить з свого нагана* (М. Чабанівський); — *Візьмеш рушницю, підеш у гори, ведмедя пристрелиш* (Ю. Збанацький); — *Спробуєш перескочити з мого потяга на інший — пристрелю прямо в польоті* (І. Карпа).

ПРИСТРІ́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.*, **ПРИСТРІЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.*, *що.* 1. Пробними пострілами встановлювати правильний приціл вогнепальної зброї. — *Пристрілювати* [дорогу] *не будемо, — твердо заявив Султанов. — Я не можу витрачати снаряди. Хто їх нам підвезе?* (П. Загребельний); *Денис твердо й упевнено виконував свої нові обов'язки, зрештою, добре знайомі для нього. Ще звечора він пристріляв окремі ділянки маєтку і самий будинок* (О. Гончар).

2. Перевіряти точність, придатність вогнепальної зброї, випробовуючи її в стрільбі. *Він .. почав пристрілювати свій револьвер* (Ю. Яновський); *Декому дісталися зовсім ще нові гвинтівки, густо змащені коричнювато-сизим тавотом. Треба було знімати мастило, чистити, пристрілювати* (Є. Доломан); *Придбали ви рушницю. Насамперед її треба пристріляти* (Остап Вишня).

ПРИСТРІ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИСТРІЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *док.* 1. Пробними пострілами визначати відстань до об'єкта й точність попадання. *Батареї сміливіше пристрілюються до гусениць, колупають дорогу, луплять в лоб, шукають слабого місця в броні* (Ю. Яновський); *Наші ще тільки пристрілювалися, як Шагайда вже передавав координати на есмінець* (В. Кучер); *Австрійці пристрілялись і били в одне місце* (Гео Шкурупій); *Німці не могли так швидко пристрілятись до цієї точки. Вони ще й засікти її не встигли* (Яків Баш).

2. *тільки недок.* Пас. до **пристрі́лювати**[2] 2. *У стандартній грудній мішені загальновійськового зразка діаметр десятки — 100 мм, відстань між сусідніми колами — 50 мм. Зброя пристрілюється по центру мішені* (з навч. літ.); *Зараз нові снайперські гвинтівки та карабіни натовського калібру пристрілюються — і вже скоро вони з'являться на фронті* (з газ.).

ПРИСТРІ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пристріля́ти.** *По пристріляній дорозі Йшли поранені в знемозі, Йшов між ними й я* (Л. Первомайський); *Ворожа артилерія вкопалася перед селом за вітряками й лупила у заздалегідь пристріляне місце* (В. Шкляр); *На тачанці стояв кулемет, удосконалений і пристріляний, слухняний і повороткий, вивірений, надійний "максим"* (Ю. Яновський); — *Запевняю: якщо не влучите, пістолетові не докоряйте. Пристріляний правильно* (В. Владко); // **пристрі́ляно,** *безос. пред.* — *Ні, не випадково вони сюди так гатять! .. А тяжкі кулемети ті, мабуть, спеціально й пристріляно на цей луг і ліс. І міномети також* (І. Багряний).

◊ **Ма́ти пристрі́ляне о́ко** *див.* **ма́ти**[2].

ПРИСТРІЛЯ́ТИ *див.* **пристрі́лювати**[2].

ПРИСТРІЛЯ́ТИСЯ *див.* **пристрі́люватися.**

ПРИСТРІ́Т, у, *ч., етн.* За марновірними уявленнями — хвороба, викликана чиїмсь злим поглядом. *Писанки з коловими орнаментами-стрічками мали відігнати "вроки та пристріти", забезпечити здоров'я родини, відвернути лихі чари* (з наук.-попул. літ.); [С о ф і я:] *Що тобі, серденько, таке? Може, пристріт? Я побіжу верну Варку, вона уміє шептать, її баба покійна навчила* (І. Карпенко-Карий); *— В селі баба Ковалиха пристріт одшіптувала...* (Н. Рибак); *Матуся Руни також займається так званою "народною медициною". Нашіптує над хворими органами, знімає з них прокляття і пристріти* (В. Єшкілєв).

ПРИСТРІ́ТИ *див.* **пристрі́тити.**

ПРИСТРІ́ТИТИ, і́чу, і́тиш, **ПРИСТРІ́ТИ,** і́ну, і́неш, *док., кого, що і без прям. дод., етн.* Те саме, що **зуро́чити;** спристрітити. — *Чи не пристрів тебе, сестро, Костомара? У його* [нього], *кажуть, ледачі очі: гляне на коня, завидуючи, то і коневі не минеться* (П. Куліш); — *Ой ти, пане мій, милий мужу мій. Нічим я тебе не пристрітила, А взяв ти мене з волі вільної. Невелике то й віно за мною* (І. Франко).

ПРИСТРІ́ТНИЙ, а, е, *етн.* Прикм. до **пристрі́т.** *У небоги пристрітні уроки* (Сл. Б. Грінченка); *Майже ніхто не сумнівався, що пристрітні чари наслав на юного принца менший брат короля, Урієн* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИСТРІ́ТНИК, а, *ч., етн.* Той, хто спроможний, здатний пристрітити кого-небудь. *У селі називали Олеся пристрітником* (із журн.).

ПРИСТРІ́ЧЕНИЙ, а, е, *діал.* Помічений, підозрюваний у чому-небудь лихому, незаконному. — *То чом же на його* [нього] *напались за ту крадіжку? — Тим, що він був уже пристрічений наперідь* [наперед] (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСТРО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пристро́їти.** *Коло входу* [землянки] *стояли по боках корчі, пристроєні з землею на дошках, шоб, відходячи, можна було наглухо "замкнути хату"* (Ю. Горліс-Горський); *Всі пристроєні, мають теплі притулки, татари сюди, на Полісся, доходять рідко, а ми тепер можемо мандрувати далі: спочатку до київського воєводи, а потім — на Січ...* (В. Малик); *На другий день приїхала теща. Молода ще жінка, .. пристроєна по моді, у величезнім капелюсі* (О. Маковей); *Вся хата була пристроєна святочно* (О. Кобилянська); * Образно. *Літа молодості, .. пристроєні у квіти, повні оживляючої роси, стали сьогодні глухим, пустим цвинтарем серед осінньої мрячки* (Н. Кобринська); // **пристро́єно,** *безос. пред. Весь дім пристроєно в празничний вид. Усі раби дістали вольні листи* (І. Франко).

ПРИСТРО́ЇТИ *див.* **пристро́ювати.**

ПРИСТРО́ЇТИСЯ *див.* **пристро́юватися.**

ПРИСТРОМИ́ТИ *див.* **пристро́млювати.**

ПРИСТРО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИСТРОМЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИСТРОМИ́ТИ,** омлю́, о́миш; *мн.* пристро́млять; *док., розм.* 1. *кого, що.* Те саме, що **простро́млювати** 1. *Вона ніяк не вміла пристромити шматок м'яса в борщі виделкою, а тоді відрізати його ножем* (Б. Грінченко); *Навіть козаки, не лиш москалі й татари, хто-будь, як побачить хлопця й дівчину на таких гарних конях, то відберуть, а їх пристромлять, або простріляють, або просто поскидають і — манджайте собі, куди завгодно!..* (Б. Лепкий).

2. *що.* Те саме, що **прико́лювати** 1. — *А чуб на голові не обв'язаний або причесаний, а придавлений теж великим грубим кільцем. Ну, таким, як ото на ярмах висить, щоб притику пристромляти* (Т. Осьмачка).

ПРИСТРО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пристрочи́ти.** *На грудях у Павла велика, пристрочена білими нитками кишеня, а над нею вишите чорною ниткою чотиризначне число* (В. Кучер); *Запропонований шовковий (атласний) кант виконано у формі перекрученого спірального шнура двох кольорів, пристроченого до простої основи* (з мови реклами); // **пристро́чено,** *безос. пред. На рукавах військово-польового костюма пристрочено налокітники овальної форми, накладні об'ємні кишені з клапанами на текстильній застібці* (з мови реклами).

ПРИСТРОЧИ́ТИ *див.* **пристро́чувати.**

ПРИСТРО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пристро́чувати.** *Попід садом, попід вуличкою, Сидів голуб із голубочкою; А в голуба золота голова, А в голубки позолочувана, Шовком пристрочувана* (з народної пісні).

ПРИСТРО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пристро́чувати.** *Пристрочування тасьми під час шиття плечових швів і пройми допоможе запобігти розтягуванню в цих місцях* (з навч. літ.).

ПРИСТРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИСТРОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., що.* Пришивати що-небудь до чогось строчкою. *Мати голосно сміялася і пояснювала, що вона — пристрочує та кроїть кишені* (Л. Денисенко); *Одним із простих та швидких способів збирання полотна є шиття смугами. Смуги тканини викроюють по частковій нитці за допомогою шаблона та послідовно пристрочують на основі* (з навч. літ.); [Х в и л и м о н *(показує черевики):*] *Тут інакше не можна полатать, як тільки союзи* [союзки] *накласти; а щоб так, як ви кажете, — пристрочити, то так не можна* (М. Кропивницький); — *Каблуки там та халяву пристрочити, підошву прилагодити, — це в мене, як яєчко, виходило, а з передами одна біда* (Ю. Збанацький); * Образно. [Х р а п к о:] *От Луку Семеновича до діла можна пристрочити, розказати йому усе, що, де і як...* (Панас Мирний).

ПРИСТРО́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пристро́ювати.** *На обладнання дитячих майданчиків, яке не може бути встановлене окремо та використане як самостійна одиниця (пристроювані гірки, сходи тощо), паспорт не надають* (з мови документів).

ПРИСТРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИСТРО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док.* 1. *що, розм.* Прилаштовувати що-небудь десь, кудись, до чогось, розміщувати, розташовувати щось де-небудь. *Блондин .. вже так пристроює того ролика, так пристроює* (Остап Вишня); *Сашко з Михалком сиділи на яворі й пристроювали екран до фільмоскопа* (Л. Письменна); *В їдальні поруч з портретом батька урочисто пристроїли і мамин* (В. Собко); *Навіть в гарячу пору жнив цілі дні просиджував* [Кіндрат] *у садку, де під буйною кроною старезної липи пристроїли йому столика і два ослінчики* (А. Іщук); // Те саме, що **прибудо́вувати.** — *Оце заходив я до Вадима, то там нова якась у Ластів'ячому Гнізді... Хоче сінці пристроювать. Звідкись знає, що я це вмію* (Валерій Шевчук).

2. *кого і без дод., розм.* Улаштовувати кого-небудь на якусь посаду. [К и р и л о:] *Покійний Харко за спасибі взяв та до крамниці пристроїв* [Храпка] (Панас Мирний); — *Отака вона безсовісна, — жаліється Соломія. — Я її й до професора в Києві водила, хотіла артисткою зробить, і в сільраду секретарем пристроїла...* (В. Кучер); *Мама пристроїла мене кудись на роботу в зелене господарство* (Ю. Покальчук);

// Видавати заміж або женити, влаштовувати родинне життя. *Правнича контора Дашинського добре робила гроші. Мало того, що пристроювала жінок за закордонних мужчин, але ще й мала нових клієнтів у подобі їхніх колишніх чоловіків* (Є. Кононенко); — *У вас он дочка; треба її до ума довести, треба її пристроїти* (Панас Мирний); *Коли б ще дочку пристроїть за благородного чоловіка* (І. Карпенко-Карий); // *що, перен.* Уміщати що-небудь кудись. *Тут, бачите, у нас зайшла думка видати збірник пам'яті Гоголя. От би до нього і можна пристроїти "Серед степів"* (Панас Мирний); *Коли б Вам не було трудно помогти мені пристроїти хоч невелику частину видання в Одесі, я був би Вам дуже вдячний* (М. Коцюбинський).

3. *де, куди, розм.* Те саме, що **поселя́ти** 1. *Він не хотів навіть сказати, що мав на думці пристроїти Ваську в них на квартирі* (І. Микитенко).

4. *кого, що, рідко.* Те саме, що **пришико́вувати.** *Новобранців пристроювали до основної колони військ* (з газ.); *Курсантів пристроїли до головної шеренги* (із журн.).

5. *що, діал.* Прикрашати, причепурювати. *Він пристроював кождий... епізод фантастично, говорив, мов поет* (О. Кобилянська); * Образно. *Часто Ольга .. малювала перед нею* [Целею] *щастя материнства, .. яке пристроювала в найчудовніші квіти своєї уяви* (І. Франко).

ПРИСТРО́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИСТРО́ЇТИСЯ,** о́юся, о́їшся, *док.* 1. *розм.* Прилаштовуватися де-небудь, куди-небудь, розміщуватися, розташовуватися десь. — *Я буду паровозом, а ви — вагонами. Він став рачки, ми пристроїлися за ним, і поїзд рушив навколо ялинки* (А. Дімаров); — *Я десь пристроюсь у хижці...* (О. Чорногуз); // Робити приготування до чого-небудь. — *Давайте сфотографуємось на цьому місці, — запропонувала Леся. Ольга Петрівна заперечила: хай іншого разу, бо .. поки він* [фотограф] *пристроїться...* (М. Олійник).

2. *ким, де, куди і без дод., розм.* Улаштовуватися на якусь посаду, роботу і т. ін. *Послушники переважно на зиму пристроюються, а повесні розлазяться по всіх усюдах* (М. Коцюбинський); *Погомоніли трохи, далі Оленка: — Я б вас прохала... як тепер пристроїтися мені вчителькою?* (А. Тесленко); — *Чого ж, Оникію, коли так надокучило тобі старцювати, не пристроївся десь на службу? Ти ж учився в університеті, та й голова в тебе не заплішена* (М. Стельмах); *Пішов* [Голик] *до армії, а хто каже: втік до Києва і там десь пристроївся* (П. Загребельний); // Виходити заміж або женитися. *Яків, слава Богу, пристроївся тепер... І пара якраз по йому* [ньому] *прийшлася — тиха та робоча, і живуть вони мирно та щасно* (Панас Мирний); // *рідко.* Те саме, що **пристосо́вуватися** 1. *Зовсім світ перевернувся! Про старе нічого вже було й думати, треба якось до нового пристроюватись* (Панас Мирний); *Перші каліфи опирали свій авторитет на вірних племенах бедуїнів і мусили пристроюватися до їх побуту, вели просте, патріархальне життя* (з навч. літ.).

3. *рідко.* Те саме, що **пришико́вуватися.** *Команда заспіла* [застигла] *кількох, особливо неквапливих, ще поза шеренгою, і вони, підходячи, пристроювались з лівого флангу* (Ю. Смолич); *Догнавши, мовчки пристроївся* [Яресько] *в кінці колони до тих, що тягли артилерію* (О. Гончар).

4. *діал.* Прикрашатися, причепурюватися. *Співаючи, кидають* [дівчата] *з голови одна по другій пишні вінки з лентами, якими пристроїлися сього вечора, на блискучу воду* (О. Кобилянська); * Образно. *І вона* [долина] *пристроїлась та прикрасилась, і вона радіє та пишається, мов молода, до шлюбу йдучи* (І. Франко); *В золотеє буйне жито пристроїлась нива, — та не дала мені серпа доля нещаслива* (Уляна Кравченко).

5. *тільки недок.* Пас. до **пристро́ювати.** *До доменної печі пристроюється установка, яка подрібнює вугілля і вдуває його в горн* (з наук.-техн. літ.); *Веранда (тераса) — це будівля, яка пристроюється безпосередньо до будинку і розташовується на одному з ним рівні* (з навч. літ.).

ПРИСТРУ́ГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пристругáти.** *У вузлах обпирання кроквяних ферм на металеві колони опорна реакція передається через опорний фланець, приструганий нижній торець якого працює на зминання* (з навч. літ.).

ПРИСТРУГА́ТИ *див.* **пристру́гувати.**

ПРИСТРУ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пристру́гувати.** *Для пристругування столярних виробів на будівельному майданчику використовують електрорубанки* (з навч. літ.).

ПРИСТРУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСТРУГА́ТИ,** пристружу́, пристру́жеш *і* пристругáю, пристругáєш, *док.*, *що.* Обстругуючи що-небудь, підганяти, прилаштовувати до чогось. *Я ті дощечки складаю, розбираю, примірюю, врізую та пристругую* (І. Франко); *Придбавши ґонту, ви, наприклад, не зможете відразу приступити до укладання покрівлі — не всі плитки підійдуть одна до одної, їх необхідно буде переглянути, пристругати гребені* (із журн.).

ПРИСТРУ́НИТИ *див.* **пристру́нчувати.**

ПРИСТРУ́ННИК, а, *ч.* Дерев'яна дощечка на музичних струнних інструментах, якою закріплюють нижні кінці струн; струнотримач. *Обмацавши ручку, спідняк та верхняк кобзи та протерши пальцем голосник од пилу і перевіривши, чи не одстали приструнник та кобилка, повів* [кобзар] *по всіх дванадцяти струнах зразу* (Ф. Бурлака); *Приструнник басолі прикрашений різьбленим орнаментом* (із журн.).

ПРИ́СТРУНОК, нка, *ч.* Коротка струна в бандурі, кобзі і т. ін. *Рука* [кобзаря] *торкнулася до басів, вони озвалися сумом, а приструнки повели мелодію* (М. Стельмах); *Я й сам брав батьківську ще вербову тридцятиструнну бандуру, співав пісні чужі, складав свої і вже знав: бандура сміється струнами всіма своїми і тільки приструнками плаче* (П. Загребельний); — *Що вам, добрі люди, заспівати? — запитав Данило, торкнувшись легенько вузлуватими пальцями струн та приструнків кобзи* (С. Талан); * Образно. *Творити хочу я .. Тесать, рубати, будувать. Охоти теслям додавать Тугими приструнками ямба* (М. Рильський).

ПРИСТРУ́НЧИТИ *див.* **пристру́нчувати.**

ПРИСТРУ́НЧУВАТИ, ую, уєш, **ПРИСТРУ́НЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПРИСТРУ́НЧИТИ,** чу, чиш, **ПРИСТРУ́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, розм.* Впливаючи на кого-небудь, примушувати підкорятися; прибирати до рук, ставити на місце когось. *Над впертою дочкою Сава не мав ніякої влади і вимагав від матері, аби приструнювала її* (С. Чорнобривець); — *Сміливий хлоп! Певно, пана Глембіцького, котрий не має часу хлопів приструнювати: не вилазить з Кракова, либонь, чекає, що його польським крулем* [королем] *виберуть* (Г. Пагутяк); — *А була б на тебе, хлопче, міцна рука, вміла б приструнчити, не опинився б ти зараз ось тут, у штрафній, не соромив би матір перед людьми* (О. Гончар); *Він зайшов до хати, весь охоплений нестримним шаленим гнівом. Так не може тривати далі, зараз він приструнить свою непокірну онуку* (В. Земляк); * Образно. [З о з у л я:] *Невже ні в кого з вас не поворухнеться серце жалем на мої правдиві слова, що я так щиро вам кажу?* [Л і х т а р е н к о:] *Так говорять усі, кого приструнчить лихо* (І. Карпенко-Карий).

ПРИСТРУ́НЮВАТИ *див.* **пристру́нчувати.**

ПРИ́СТУК, у, *ч.* Легкий стук. *Їй часто снився той самий сон. Косарі клепають коси. Дзвінко, з пристуком, з протягом* (П. Загребельний); *Мати демонстративно, з пристуком, поставила пляшку на стіл, з таким же стуком — кухлика з надпиляної гільзи* (А. Михайленко); *Навіть комариних укусів не відчував* [Смерд-молодший], *а тільки заціпеніння, з якого вивів його пристук хвіртки* (Валерій Шевчук).

ПРИСТУ́КНУТИ *див.* **присту́кувати.**

ПРИСТУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присту́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Стрімка, динамічна й водночас лірична мазурка, в якій легкі ковзні рухи змінюються ударами підборів та молодецьким пристукуванням, виникла в етнографічній групі поляків-мазурів і стала улюбленим польським національним танцем* (з наук. літ.); *Металевий наконечник на тильній частині ручки кельми призначений для пристукування цегли в кладці чи керамічної плитки при її вирівнюванні* (з навч. літ.).

ПРИСТУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСТУ́КНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *чим.* Легенько стукати по чому-небудь. *Професор нервово дріботів пальцями по столу й пристукував долонею* (Б. Антоненко-Давидович); *Капітан сів, вийняв з кишені портсигар, пристукнув цигаркою об стіл і запалив* (С. Журахович); // Зіткнувшись, видавати стук (про предмети). * Образно. *Коли Шалапут* [кінь] *з бугра спускається підтюпцем, колеса починають веселий танець: гупає бубон, пристукують закаблуки, чиїсь підківки так і сиплють дрібушечкою* (О. Донченко).

2. Супроводжувати якусь дію стуком. — *Іване! потанцюй! — скрикнув Яків .. Як та дзиґа, крутився він* [Іван] *на одному місці, пристукував ногами, сплескував руками* (Панас Мирний); *Патлань із густою копицею волосся .. пристукував, приплескував долоньками в такт тому хрипкому підвиванню-співу, що так химерно розлунювався по вулиці* (Валерій Шевчук); *Пристукнувши денцем, він поставив склянку на стіл і подолом фартуха витер собі уста й вуси* (В. Домонтович); *Його кроки .. притихли десь за хвірткою, яку він зачинив за собою, пристукнувши* (М. Томчаній).

3. *тільки док., кого, перен., розм.* Сильним ударом або пострілом убити чи позбавити притомності кого-небудь. *Чипаріу ладний був пристукнути клятого цербера й світ за очі тікати з цього клятого маєтку* (Ю. Смолич); — *З одним поліцаєм у мене таке сталося. Почав ритися на возі. Так я й пристукнув занадто допитливого поліцая* (Д. Бедзик); *Розгорнув* [Сахно] *книжку, яку читав близько місяця, вже не пам'ятав, з чого там усе почалося і хто кого хоче пристукнути за спадщину* (А. Кокотюха); // *безос., чим.* — *Ось, не дай Боже, як тебе десь пристукне міною, то я накажу тобі на могилу отаку плиту поставить* (В. Кучер).

ПРИ́СТУП, у, *ч.* 1. Дія за знач. **приступи́ти, приступа́ти** і **приступи́тися, приступа́тися.** *Обнародувано план приступу до нового проєкту побудови храму* (з газ.).

2. Стрімкий напад війська на ворога; атака (у 1 знач.). *Ібрагім кинув яничарів на останній приступ* (П. Загребельний); *Невеликий козацький загін, що сидів в Азові, мужньо відбив 24 приступи і примусив турків зняти облогу* (з навч. літ.); // Активні дії, спрямовані проти кого-, чого-небудь. *Олександр Блок, відгукуючись на розстріл 9 січня, приходить до думки про необхідність з боку робітників озброєного приступу і штурму* (П. Тичина); *Де їм було бачити, що на околицю пішли приступом бульдозери числом рівно тринадцять* (Валерій Шевчук).

3. *чого, який.* Момент загострення хвороби; напад (у 2 знач.). *У матері стався такий серцевий приступ, що її насилу врятували* (В. Козаченко); *Ми розуміли, що радіти рано: хвороба могла повернутися, а можливо, перебіг її відбувався приступами* (І. Росоховатський); *Після дощу похолодало. Оксена розбудив приступ кашлю* (Р. Андріяшик); *Після одного з особливо тяжких приступів хвора попросила Галинку приміряти сукню, що висіла на бильці* (М. Павленко); // *перен.* Різкий вияв якого-небудь фізичного або душевного стану, почуття і т. ін. *Я б мовчав, я б нічого тобі не сказав, але мені не так було б трудно терпіти цей біль, бо його не троюдили б оті дикі приступи лютості...* (Леся Українка); — *Ти коли це так навчився розмовляти з батьком? — .. ледве стримав* [Супрун] *приступ обурення* (М. Стельмах); *Гончаренко сам від себе не чекав такого приступу навіть не сміху — дикого реготу, зовсім не доречного в лікарні* (А. Кокотюха); *Раптом нестерпний приступ голоду примусив мене кинутись до холодильника* (С. Андрухович).

4. *перев. до кого — чого, розм.* Можливість заходити кудись, відвідувати кого-, що-небудь, зустрічатися з кимось, брати щось і т. ін.; доступ. *Палила* [Палагна] *поміж маржиною ватру.., аби до неї не мав приступу злий* (М. Коцюбинський); *Їх* [кімнати] *довелося геть перепланувати, поробити перетинки, виділити довгий і темний коридор, щоб кожен пожилець міг мати безпосередній приступ до свого житла* (В. Підмогильний); — *Тут добрива треба на поле вивозити, а він усе думає, приступу до його* [нього] *нема! Таке буде, як і торік!* (Остап Вишня); * Образно. — *У мене був свояк, дуже багатий і дуже непоетичний чоловік. Мистецтво не мало приступу до його душі* (Б. Лепкий).

На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́> *див.* **іти́; На при́ступ труби́ти** *див.* **труби́ти.**

○ **З пе́ршого ра́зу (при́ступу)** *див.* **раз[1].**

◇ **Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й** *(заст.* **ані при́ступ)** *див.* **підступа́ти; Бра́ти / взя́ти шту́рмом (при́ступом)** *див.* **бра́ти; (1) Ні (ані) при́ступу** *до кого:* а) хтось не може бути подоланий, захоплений і т. ін.; надійно захищений. — *Вже двічі набігали козаки, а нічого не вдіють: обіклалися боронами та засіками озеряни, і ні приступу до них* (А. Головко); б) не можна побачити когось, зустрітися з кимсь; загордився хтось. — *Оце вже Роман так замурується в своїй хатині з книжками, що до його* [нього] *ані приступу! — говорила Соломія до матері* (І. Нечуй-Левицький); *Кум пляшкою з-поза тину помахує: — З ковбасами, Кіндратовичу! А ви прямо мов князь: ні підходу до вас, ані приступу* (Остап Вишня).

ПРИСТУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИСТУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* присту́плять; *док.* 1. *до чого, з інфін. і без дод.* Починати що-небудь робити, братися за якусь справу, роботу і т. ін. — *Насамперед, приступаючи до всілякої розмови, треба починати аж із самісінького початку* (Г. Хоткевич); *Настає пора, коли людина серйозно вже починає дивитись на своє призначення в житті, коли приступає до діла, до тверезої роботи* (В. Винниченко); *Вчора після вечері — він пригадав — розбирали наряди на роботу, щоб приступати зранку* (Л. Смілянський); — *Схаменись! Ти б приступив гуляти й там, де добрі люди сумують і плачуть вельми!* (Марко Вовчок); *Доктор Гальванеску вже кінчав мити руки і мав приступити до операції* (Ю. Смолич); *Я міг зі спокійною душею приступити до планування чоловічої вечірки* (М. Кідрук).

2. *до кого — чого і без дод., розм.* Наближатися, близько підходити до кого-, чого-небудь; підступати. — *Не занось гніву на нас на той світ, .. — мовила* [бабуся] *далі, приступаючи до ліжка Тетяни та вклоняючись* (Л. Яновська); *Василь приступив до неї, поздоровкався й пішов поруч з нею* (І. Нечуй-Левицький); *Всі звірі, що жили в тім лісі, хотіли хоч здалека придивитися новому гостеві, але ніхто не смів приступити ближче* (І. Франко); *Льонька приступив до дверець і став їх розглядати* (Валерій Шевчук); * Образно. *Зостались* [після пошесті] *тільки ті, до кого й смерть боялася приступити* (Панас Мирний); // Наближатися, нападаючи на когось, щось. *То приступали* [супротивники], *то одступали; то розмахувались з усієї сили, що аж шабля свище* (П. Куліш); *Не бояться* [половці] *жадних страт, Раз по разу приступали, Полк за полком підсували* (І. Франко); *Над лісом за Есманню загуло, загуділо, здавалося, звідти приступає ворог* (Ю. Мушкетик); // *перен.* Зав'язувати з кимнебудь розмову, знайомство, ближчі стосунки і т. ін. *Почали* [дядько, Яків та Кохан] *радитись, як приступити до тії панії* (Марко Вовчок); [К а т р я:] *Чи ти дурний, Зільку, дівчат не любиш, чи приступити до них не вмієш* (С. Васильченко).

3. *до кого і без дод.* Настійно звертатися до кого-небудь, набридати комусь проханнями, вимогами і т. ін. — *Готова* [канапка]?.. — *Та... не знаю .. — По що ж ти ходив, коли так? — приступала до нього Софія* (Леся Українка); *Багато людей вибивало Андрієві очі за дрібні позички. Андрій метався і туди й сюди, мало не плакав, а нічого не міг вдіяти: всі на нього тюкали і приступали* (Грицько Григоренко); *Слідом за варягами й київська дружина приступила до князя з вимогами, вже мало їм було, що з милості князя Володимира їли на сріблі-золоті* (П. Загребельний).

4. *перен., розм.* Раптово охоплювати кого-небудь (про душевний стан, почуття, бажання і т. ін.). *Знаю, що такий батько лакомий заплакати, бо до нього приступає тоді і втіха і жаль* (Л. Мартович); *Заразом обгортає мене почуття, мовби тепер із цією любов'ю приступало до мене щось величне і поважне* (О. Кобилянська); *Твоя мрія швиденько полине .. І принесе з чарівної країни Краплю живої роси. І як приступить журба невсипуща Та до серденька твого, Тая росиця живуща-цілюща Буде живити його* (Леся Українка); // *безос.* [О д а р к а:] *Задурив Марусі голову? Звів дівку з ума та й відсахнувся!* [М и к и т а:] *Нехай собі дуріє, коли приступа!* (М. Кропивницький); // Загрожувати комусь, наближатися до когось (про які-небудь неприємності, хворобу і т. ін.). *Астма душила його. Останнього часу надто часто вона приступала до нього* (Леся Українка); *Помічати стали* [гості], *що я усе мовчком сиджу... Тоді напасть приступила... уразилися на мене, почали обносити* (Марко Вовчок).

5. *тільки недок., перен., рідко.* Міститися біля чого-небудь, межувати з чимсь; підступати. *Де він* [шлях] *вбіга на гору та де вже улиці будинків купами до нього приступають, який же він гучний та людний!* (Марко Вовчок); *Видно, як амфітеатр* [гір] *наближається до Дніпра, піднімається все вище та вище і приступає до самого Дніпра* (І. Нечуй-Левицький); *Вершники з піщаної одмітини були змушені з'їхати на гору — круча там приступала до самої води* (Ю. Мушкетик).

6. *діал.* Наступати ногами. *Штани на нім задовгі так, що він мусив їх підкотити, аби не приступати ззаду зап'ятком* (Л. Мартович).

Сон не приступа́є *див.* **сон**[1].

◊ **Пристава́ти / приста́ти (приступи́ти) з [го́стрим] ноже́м до го́рла** *див.* **пристава́ти; (1) Приступа́ти / приступи́ти до бика́ (до бичка́)** — братися за головне, діючи рішуче. — *Жарти жартами, а я оце поїду в Бендери та причепою причеплюсь, реп'яхом пристану до Бичковського, — обізвалась Христина. — Я вже знаю, з якого боку приступити до бичка* (І. Нечуй-Левицький); *Успіх будь-якої справи забезпечений, якщо вдається відразу приступити до бика* (із журн.); **[Хоч] і не приступа́йся (не приступа́й, не підхо́дь** *і т. ін.)* **<Ані́ приступи́ти>** *див.* **приступа́тися.**

ПРИСТУПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИСТУПИ́ТИСЯ,** уплю́ся, у́пишся; *мн.* присту́пляться; *док., розм.* Те саме, що **приступа́ти** 1, 2. *Я думаю, нема тяжчої та маруднішої роботи, як робота українського галицького публіциста, і приступатись до неї треба з міцною головою та твердою вдачею* (Леся Українка); *Лишалася баронові Журина, до якої ще не міг приступатися, щоправда, та вважав те справою тимчасовою, бо тій жінці, зважаючи на її вік, так само нікуди подітися від нього* (П. Загребельний); *Поважно, з острахом, наче до першої сповіді, приступивсь Семен до граматки* (М. Коцюбинський); *Славко приступився до Шарлоти, здійняв капелюх і подав їй руку* (Л. Мартович); — *До Феді! Не ми будемо, коли не примусимо його признатися. До самого діда Власа приступимось! А таємницю добудемо* (І. Рябокляч).

◊ **(1) [Хоч] і не приступа́йся (не приступа́й, не підхо́дь** *і т. ін.)* **<Ані́ приступи́ти>:** а) *(до кого і без дод.)* дуже гордий, сердитий і т. ін. *Мотря думала теж про Галю. "Може, там така, що й не приступайся"* (Панас Мирний); *Гарна була дівка. А горда та пишна, що й не приступай* (М. Коцюбинський); *Дивиться* [Варка], *наче зараз тебе з'їсть, не соливши, словами і січе, і руба, ані приступити...* (Марко Вовчок); б) *(до чого)* занедбаний, захаращений, майже непридатний. *Колись новісінькі дощані ноші, тепер уквітчані недбайливими латками та наліпленими шарами цементу, лякали, хоч і не приступайся до них* (Іван Ле).

ПРИ́СТУПЕНЬ, пня, *ч., розм.* Те саме, що **при́ступець.** *Вже виразно чув, як натужно вгинаються під ногами приступні — чоловік, котрий спускався, йшов так само нерівне* [нерівно], *як дзвонив* (Валерій Шевчук).

ПРИ́СТУПЕЦЬ, пця, *ч., розм.* Те саме, що **схі́дець.** *Чорна тінь, стрибаючи через три приступці, метнулася з ґанку в садок* (Я. Качура); *Поїзд уже рушав, я скочив на приступці і замахав рукою* (Л. Первомайський); *З ями дихнуло холодною задухою, пліснявою. Однак Никодим сміливо став на приступець драбини і почав спускатися вниз* (В. Малик); *Марко зрозумів, що вже не піде нікуди, кволо перехрестився й опустився на приступець сходів* (Ю. Мушкетик).

ПРИСТУПИ́ТИ *див.* **приступа́ти.**

ПРИСТУПИ́ТИСЯ *див.* **приступа́тися.**

ПРИ́СТУПКА, и, *ж.* Те саме, що **схі́дець;** приступець. *Переступаючи враз через дві приступки, подався* [Каринський] *до свого кабінету* (Ю. Шовкопляс); *Меланка .. прудко метнулася через усю залу, збігла по приступках на сцену* (І. Волошин); — *Стара пісня, — урвав свого помічника Олів'єро, долаючи останню приступку дерев'яного ґанку* (Ю. Бедзик); *Приступки були дерев'яні і, коли він ступив на них, лунко зарипіли під ногами* (Валерій Шевчук); * У порівн. *В цьому місці ціла гора каміння була звалена під муром, як приступка* (Ю. Смолич); // Частина чого-небудь, що виступає вперед; виступ, уступ (у 1 знач.) на похилій або прямовисній поверхні. *Микула сидів на приступці кручі, дивився на плесо, де пливли й пливли лодії* (С. Скляренко); *За будинком — невеликий садок. Він кількома приступками спускався до ріки, що лежала тепер під глибоким снігом* (Я. Гримайло);

// Підніжка у вагоні поїзда, в автомобілі, трамваї і т. ін. *Він тільки знав, що стоїть на приступках його, паровоза, і цей паровоз йому рідний, як дитина, як давня, неповоротна молодість...* (Б. Антоненко-Давидович); *Посеред двору стояло два газики. Всідалися в них прикордонники, заносив ногу на приступку сержант Гогіашвілі* (П. Загребельний); *Він скочив на приступку електрички і, не прощаючись, пішов у вагон...* (О. Чорногуз).

ПРИСТУ́ПНИЙ, а, е. 1. Який підходить багатьом, усім; доступний (у 1 знач.). *Трохим Паливода, не поспішаючи, злазить з брички. На ньому піджак, куплений ще в Харкові .. за приступну ціну* (А. Шиян); // Який відповідає чиїм-небудь силам, здібностям, можливостям. [В а л е н т:] *Я пробував усі мені приступні шляхи до слави. Вірші, проза, драма, науки — все те зрадило* (Леся Українка); — *Всяка операція повинна бути масовою, приступною всім лікарям* (Ю. Смолич); *Зонд усіма приступними для нього засобами вивчав як внутрішній простір вічок, так і перетинки між ними* (О. Авраменко); // До якого відкрито доступ (у 2 знач.) комусь. — *Вчити треба всіх загалом, чи міщан, чи мужиків, бо просвіта повинна бути загальна й для всіх приступна* (І. Нечуй-Левицький); *Чиж пробував ознайомитися з приступними для оборонців матеріалами* (Л. Смілянський); *Я готовий був заплатити за це личко всіма скарбами землі приступними мені й неприступними* (П. Загребельний).

2. Легкий для розуміння; дохідливий. *Він любувався в стародавній літературі, і я перечитувала совісно все, що було мені приступним* (О. Кобилянська); *Перша книжка для читання* ["Читанка"] .. *повинна містити в собі приступний для дітей пізнавальний морально-громадський і естетично-виховний матеріал* (М. Рильський).

3. До якого або яким можна пройти без перешкод. *Розташувалися* [верхівці й піші] *кілометрах у двох від краю, де один схил був більш приступний* (Ю. Горліс-Горський); *Сусідчину тиху, але доволі сміливу, розмову Тимофій послухати послухав, проте приступне гілля зрубав, лякливе листя обчухрав і спалив у себе перед хати* (М. Матіос); *Його* [гірського кряжа] *вузький і примхливо покручений гребінь був єдиною приступною дорогою, якщо доведеться тікати* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

4. До якого можна легко доступитися; уважний до інших; не зарозумілий, не гордовитий. *Дивувалися* [сусіди], — *що ось така пишна, гарно вбрата* [вбрана] *пані та така приступна та приязна до селян* (Дніпрова Чайка); *На заводі Шафорост усім здавався сухуватим, скупим на ласку, навіть не завжди приступним і вже ніколи не припускав панібратства* (Яків Баш); *В житті я його таким ніколи не бачила — завжди був простий, для кожної людини приступний* (М. Руденко); *Він* [єпископ] *виявився простим та приступним, не тільки впустив до світлиці, а й почастував дорогими наїдками та напоями* (Ю. Мушкетик).

5. Те саме, що **досту́пний** (у 5 знач.). *Та мета, якою тішив себе, пожартувала з ним, як напрочуд вродлива і, за всіма ознаками, приступна повія* (Р. Андріяшик).

◊ **(1) На всі бо́ки присту́пний,** *жарт.* — такий, що всього доб'ється; спритний, меткий і т. ін. *Жвавий, на всі боки приступний, він надумався поширити свої комерційні справи виданням... книжок* (С. Васильченко).

ПРИСТУ́ПНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **присту́пний.** *Борімося за красу мови, за правильність мови, за приступність мови* (М. Рильський); *В Османів ніхто не знав, ким буде, яка висока (або й нікчемна) доля його жде, — і в цьому була вся принадність життя, його відкритість і приступність* (П. Загребельний); *Чи то яскравість талану* [В. Стефаника], *чи приступність сюжетів зробили його одразу популярним, трудно зважити* (Леся Українка); *Бурдик заплакав. Не так від краси, як від думки про її абсолютну приступність* (В. Діброва).

ПРИСТУ́ПНО. Присл. до **присту́пний.** *Промови і реферати інтелігентних проводирів — то були цілі студії, виголошувані популярно і приступно* (І. Франко); *В християнстві, в образах Святого Письма, для кожної навіть неписьменної людини, приступно для її уявлення і розуміння, відкриваються найглибші таємниці, можливо, закриті від вченого* (В. Барка); // *у знач. пред. Кожен ґазда шукає сухіше місце під хату, заслонене від вітрів, .. та звідки приступно людині й маржині до головних доріг* (В. Гжицький).

ПРИСТУПОПОДІ́БНИЙ, а, е. Подібний до приступу (у 3 знач.). *Жовчна (печінкова) колька — приступоподібні болі в правому підребер'ї, що виникають при захворюваннях жовчовивідних шляхів* (з навч. літ.).

ПРИ́СТУПОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **при́ступка.** *Очманілий від гуркоту, миготіння й кишіння голів, Макс стоїть біля стіни, вилізши на якусь приступочку* (В. Винниченко); *Саня стала на приступочку ґанку, простягла хлопцеві руку* (В. Собко); *На приступочці крісла вимальовувався загострений носок лакованого черевика* (І. Роздобудько).

ПРИСТЬО́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пристьоба́ти.** *Підкладка, нашивки і накладки не повинні бути пристьобані, прошиті хрест-навхрест або наклеєні до куртки стрільця* (з навч. літ.).

ПРИСТЬОБА́ТИ *див.* **пристьо́бувати[1].**

ПРИСТЬО́БУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **пристьо́бувати[1].** *У XIX ст. у широкий ужиток увійшли прийоми надання юпкам більш наповнених, прилягаючих до фігури форм шляхом пристьобування з виворітної сторони вати або клоччя* (з наук. літ.); *Лапка швейної машинки для оброблення вузьких полос відмінно підходить для пристьобування кромки, складок і підгорнутого краю* (з мови реклами).

ПРИСТЬО́БУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **пристьо́бувати[2].** *Варіювати висоту ортопедичного взуття можна за допомогою пристьобування його верхньої частини спеціальною пряжкою* (з навч. літ.); *У Словаччині пристьобування ременями безпеки обов'язкове, діти до 11 років або нижче 150 см повинні сидіти на задньому сидінні* (із журн.).

ПРИСТЬО́БУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ПРИСТЬОБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *рідко* **ПРИСТЕБНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що.* Пришивати що-небудь до чогось великими стібками. *Коміри було повишиває* [мати], *а мені, раз колись, тільки пристьобала, бо сердилась* (Ганна Барвінок); *Не вміла вишивати Солоха, як її сестри, не вміла прясти так тонко, як вони, а все ж хоч полотнище до полотнища пристебне, хоч переділку перепряде — і за те добре* (Панас Мирний).

ПРИСТЬО́БУВАТИ[2] *див.* **пристіба́ти.**

ПРИСТЬО́БУВАТИСЯ *див.* **пристіба́тися.**

ПРИСТЯЖА́ННЯ, я, *с., заст.* Утиск. *Пристяжання — от що не дає глянути людям на світ: драчі та неправди усякі* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСТЯ́ЖИТИ *див.* **пристяза́ти.**

ПРИСТЯ́ЖКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **підпря́жка** 1. *В оглоблі запріг Жолудя, — здоровенний бурий кінь такий був у маєтку, а на пристяжку — білокопиту Кислицю* (Остап Вишня); *Валізку Андрієву поклали посередині, — сірі баскі коні (один в корінь, другий у пристяжку) рвонули з місця...* (І. Багряний); * Образно. — *Кого ж би то попросити в свати? — спитав Балабуха. — Бери, сину, дядька, отця Мельхиседека та прихопи ще на пристяжку й тітку* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИСТЯЖНИ́Й, а́, е́, *рідко.* 1. Те саме, що **підпряжни́й** 1. *Провалилася їхня тачанка на мосту.., а їй, Ганні, нічого не жалко, тільки кобилку свою любиму пристяжну гукає з берега: "Воля, Воля..."* (О. Гончар); *У верхових коней гриву зазвичай кладуть на лівий бік, аби вершник міг триматися за неї, сідаючи в сідло. У коней, запряжених трійкою, грива корінника звисає праворуч, а у пристяжних коней — назовні* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **пристяжни́й,** но́го, *ч.;* **пристяжна́,** но́ї, *ж.* Кінь або кобила, підпряжені збоку від голобель для підмоги корінникові; підпряжний (у 2 знач.). [Д р а н к о:] *Пристяжні вскач біжать! Добрі конячки!* (М. Кропивницький); *Та ще він сірими в яблука жеребцями їздив... Четвериком! А ліва пристяжна було голову аж до землі, курява з-під неї стовпом-стовпом...* (Остап Вишня); *Він діловито поправив уздечку правої пристяжної, поторгав гриву корінника і вже потім поважно усівся на високі козла* (П. Кочура); *Він ударив пристяжного батогом* (А. Шиян).

ПРИСТЯЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИСТЯ́ЖИТИ,** я́жу, я́жиш, *док., заст.* Утискати. *Тут діти маленькі, а тут ще й тим пристязають: хлопець був год чотирнадцяти, — того взяли, наняли за подушне* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПРИСО́ВУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПРИСУ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Сунучи, наближати що-небудь до когось, чогось; підсувати. *Не присувай соломи до вогню* (Номис); *Гетьман столовий вишиваний параванчик присуває до свічки, щоб видніше було* (Б. Лепкий); *Вчитель привітно стрічає отця Вікентія, присовує стілець, запрошує сісти* (М. Стельмах); *Ганна Петрівна присунула до дверей .. діжку з водою* (Остап Вишня); *Майя та Люся присунули до дивана ще кілька стільців, бо на дивані всі не вмістилися* (Н. Забіла); // *також у сполуч. зі сл.* д о с е б е, с о б і. Сунучи, наближати що-небудь до себе. *Він присував до себе ближче чадну лампу, закладав за вуха непокірні коси й обертався в деспота* (М. Коцюбинський); *Він присунув собі крісло і сів біля столу поруч з Чаплею* (І. Франко); *Вона присунула до себе скриньку з листами, заадресованими українською мовою* (Р. Андріяшик); // Частуючи когось, ставити ближче до нього їжу, питво. *Яким нічого не говорив, — їв мовчки, що йому мати присовувала* (І. Нечуй-Левицький); *Василь Григорович ворухнувся на стільці, проковтнув слину і сказав: — Будь ласка, пийте чай. Наташа, присунь цукор* (Б. Антоненко-Давидович); // *розм.* Зачиняти, причиняти (ворота, хвіртку і т. ін.). *Вона пропустила нас у ворітця і присунула їх за нами, накинувши липовий зашморг на стояка* (Олесь Досвітній); // Наближати що-небудь упритул до когось, чогось. — *А пішла б за мене?* — *питав він, присовуючи до неї своє широке та дзюбате обличчя* (М. Коцюбинський); *Хлопці придумували присовувати на ніч матраци щільно один до одного й спали, гріючись власними спинами* (І. Микитенко); *У літні ночі я часто сплю на вуликах, які присуваю один до одного* (М. Дочинець).

2. *тільки док., розм.* Підійти, наблизитися до кого-, чогонебудь. *Чоловіки й парубки присунули до Павла ближче* (Марко Вовчок); *Стало чути, як мостом через Здвиж котились якісь вози, уривками долинала пісня .. Дівчата потихеньку присунули ближче до шляху* (Ю. Смолич); * Образно. *Війна присунула в самий Київ .. На вулицях заревли німецькі марші* (Ю. Яновський).

3. *тільки док., перен., розм.* Прийти, приїхати, з'явитися куди-небудь (іноді з несхвальним відтінком). — *А як вовк присуне?* — *шепче знов Галя* (Марко Вовчок); — *Верталися* [студенти] *зі школи додому й казали, що вже й директорка фіакром присунула* (Б. Лепкий); *Одинадцята година дня, а студент-фізкультурник ще спить. Прокинеться, коли присунуть на дармовий сніданок його друзі* (І. Волошин); *Відкладав свій прихід, оце буде посміховисько, коли я присуну, а вона здивується, чого, мовляв, хоче цей чорнобородий настирливець* (С. Процюк); // Прийти, важко ступаючи, ледве пересуваючи ноги. *То, було, коли-не-коли хіба за хлібом присуне* [дід Улас] *в село, та смутний, та сердитий .. А то трохи не щодня плентається по селу* (Панас Мирний); // Прийти, з'явитися у великій кількості, суцільною масою. *Все те юрмище, покинувши роботу й навіть базарування, як ніколи густо, присунуло на кумедію* (О. Ільченко); // Бути доставленим, прибути у великій кількості (про товар). *З кожним днем міняється й плата за роботу: то більшає, як багато товару присуне, то меншає* (Панас Мирний).

ПРИСУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПРИСО́ВУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИСУ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Сунучись, наближатися до кого-, чого-небудь; підсуватися (у 1 знач.). *Мати присувалась з гребнем ближче до хлопця, повагом витягувала довгу нитку* (С. Васильченко); *Закусивши салом, присунулись гості до миски й почали носити страву з миски до рота* (М. Коцюбинський); — *Мамо!* — *Ганна звела очі. То був Івась. Він присунувся на колінках до самої печі і прихилився своїм лицем до її лиця* (Л. Яновська); *Хлопці знову заповзли під повалену ялину, присунулися якнайближче до вертольота* (М. Дашкієв); // Сідати близько біля кого-, чого-небудь. — *Присовуйтесь ближче до нас,* — *сказала Марта Кирилівна і показала рукою на порожнє місце перед столом. Ломицький сів коло стола* (І. Нечуй-Левицький); *Жінка присунулася ближче до вогню* (Г. Пагутяк); *Відблиски. Тимур напружив очі, присунувся ближче, ледь не торкаючись носом скла* (М. Кідрук); * Образно. — *Мені треба читати. Присунуся ближче до сонечка, хай і воно загляда в книжку, хай і воно читає... Ну, разом!* (М. Коцюбинський).

2. *розм.* Ідучи, їдучи і т. ін., наближатися до кого-, чогонебудь. *До дівоцького гурту помалу, неначе й ненароком, присувався гурток сільських парубків* (Ю. Смолич); *Чоловіки присувалися все ближче і ближче до хороводу* (А. Хижняк); *Звір стояв нерухомо, врешті переставив одну лапу, далі другу і трошки присунувсь до Остапа* (М. Коцюбинський); *Ковбик був таки в доброму гуморі. Благоуханний присунувся* (О. Чорногуз); // Наближаючись до кого-, чого-небудь, підступати впритул, обступати з усіх боків і т. ін. — *Що?* — *заревів Петру, присуваючись ближче до Ілії* (М. Чабанівський); *Шляхта присунулася ближче, гуртуючись біля кафедри* (З. Тулуб); *Жінки, витерши сльози, присунулись ближче до столу і почали частуватися, припрошуючи й Бумблякевича* (Ю. Винничук).

3. Сідати або ставати біля кого-небудь, щільно притулившись. *Віталій Стратонович ступає крок наперед. Левко випростовується, до нього тісніше присовуються брати* (М. Стельмах); *Зелененький барвіночку, стелися низенько, А ти, милий, чорнобривий, присунься близенько* (з народної пісні); *Він аж носа Процевого дотулився, так близько присунувся зі своїм питанням* (В. Стефаник); *Заграє* [гуцул] *собі в калинову сопілку .. й до молодої Марічки присунеться плечиком* (П. Козланюк); *Вона замовкла, присунулась до мене й притулилася щокою до моєї щоки* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); * Образно. *Діждала* [хмара] *нічки темної — І до гори зеленої Присунулась спочить* (Л. Глібов).

4. *перен., розм.* Ставати ближчим до кого-, чого-небудь (про неживі предмети). *Спухле, темно-буре, понуро п'яне лице неба все нижче та нижче присувається до землі* (В. Винниченко); *Чорний ліс ближче й ближче. Він присувається з кожним кроком, густий, нашорошений* (О. Донченко); *Фронт до нас не присунувся ще, тільки вночі десь грюкає у степах, але далеко і все стороною* (П. Загребельний); // *тільки док.* Бути розташованим поблизу чогось. *Не був він* [сусідній дім] *захований від дороги в своїм саді, як наше мешкання, а навпаки — присунувся ближче до неї* (О. Кобилянська); *Там, де Козача гора близько присунулась до ріки, берег був крутий і сповзав у воду, оголяючи вузлувате, покручене коріння старих лип* (О. Донченко).

5. *тільки недок.* Пас. до **присува́ти, присо́вувати** 1. *При з'єднанні металопластикових труб за допомогою компресійних фітингів обжимне кільце присувається до фітинга, туди ж зсувається гайка так, щоб вона перекривала обжимне кільце* (з навч. літ.).

ПРИ́СУД, у, *ч.* 1. *юр.* Ухвала суду про винність або невинність підсудного; вирок (у 1 знач.). *Литовський Статут 1529 р. зобов'язував усі суди, коли не було закону для присуду у відповідних випадках, використовувати звичай* (з навч. літ.); *Суд читає присуд: пустити на волю Андрія Тищенка, а Лукію Коломійцеву заслати на Сибір* (Б. Грінченко); *Військовий в офіцерському плащі без відзнак став на підвищення й голосно відчеканив присуд військового трибуналу* (Ірина Вільде); *Люди заворушилися, декотрі теж повиходили, а вона лишилася на своїй страшній лаві чекати присуду* (Ю. Мушкетик); *Омелька прив'язали до стовпа і перед усіма людьми зачитали присуд* (Ю. Винничук); * Образно. *Для мене це присуд одвічної долі — Кохать твої кучері з доброї волі* (А. Кримський); * У порівн. *Як останній присуд, пролунали постріли двох гармат від штабу Косинського* (Іван Ле); // Чиє-небудь рішення про покарання когось. *Ще ніч не прибрала росу, ще молочник не вдарив у браму, а я вже обходив варти і чекав денного присуду* (М. Дочинець).

2. *кого, чий, який, перен.* Категоричне судження про що-небудь, оцінка чогось, авторитетна думка про щось. [В а с и л ь *(до друзів):*] *Від того чи іншого вашого присуду мала залежати дальша моя діяльність, її напрямок* (В. Самійленко); [Р і ч а р д *(до Антоніо):*] *Не знаєте, як дорогий для мене і присуд ваш, і кожне ваше слово!* (Леся Українка); *Присуди критики щодо Черемшини зовсім не були такі обурююче невірні* (М. Зеров); *Крайнюк притих, наче зів'яв, але сторожко дослухається, жде присуду, який йому зараз винесе лікар Заброда* (В. Кучер); *Тільки під ранок збагнув* [Яків], *що нікуди не піде, а чекатиме Улянку й присуду од неї* (В. Лис).

3. Рішення якого-небудь органу; ухвала. — *Ми, князю, не винні, що була така воля й присуд високого сейму. Ми не маємо права зрікатися його присуду.., — промовив князь Домінік* (І. Нечуй-Левицький); *Коли вже не лишалось нічого випитувати й перевіряти, вирішили призначити остаточний присуд на день 23 січня* (Н. Королева); // *також у сполуч. зі сл.* г р о м а д а, н а р о д *і т. ін.* Постанова більшості певного колективу. [Р і ч а р д:] *А в чім, по-вашому, громадська воля?* [К е м б л ь:] *А в тім, що ні король, ні парламент ламать не сміє присуду громади* (Леся Українка); — *Маючи на руках присуд громади, проси в генерал-губернатора дозволу їхати до Барнаула* (М. Сиротюк).

4. *рідко.* Те саме, що **прису́дження.** *Софія Федорівна пише, що товариство згоджується .. заснувати журі задля присуду премії* (Панас Мирний).

То́ном [суво́рого] при́суду *див.* **тон.**

△ **Склада́ти / скла́сти ви́рок (при́суд)** *див.* **склада́ти.**

◊ **Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд** *див.* **оголо́шувати.**

ПРИСУ́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **присуди́ти.** *Ридає, все на світі загубивши, присуджена до кари злочинниця* (Б. Грінченко); *Служив* [Лисовський] *у чернігівського полкового осавула Красовського челядником і вкрав у нього скриньку з грішми, й був присуджений за те до повішення* (Ю. Мушкетик); *Проте їх* [слідчих] *остуджувало, мабуть, те, що відсидів я лише один рік із присуджених двадцяти п'яти* (М. Андрусяк); * У порівн. *Слухала й ходила, мов присуджена до смерті* (Г. Хоткевич); // **прису́джено,** *безос. пред. Гроші, звичайно, присуджено з Семена, а що Семен не мав чим заплатити, то продали три морги родючої землі* (М. Коцюбинський); *Степану Рогову було присуджено першу премію за кращу студентську наукову працю* (М. Дашкієв); // *у знач. ім., рідко* **прису́джений,** ного, *ч.;* **прису́джена,** ної, *ж.* Той (та), кому присудили яку-небудь міру покарання. *Під'їхала карета, звідти вийшов присуджений до страти* (О. Іваненко).

2. *у знач. прикм., перен., рідко.* Який судився (у 3 знач.) кому-небудь. *Скільки крові, сліз, чорнила, поту Буде* [поет] *ще немарно й марно лить! Та свого присудженого льоту Відтепер не знизить ні на мить* (М. Бажан).

ПРИСУ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **присуди́ти.** *Присудження одному з подружжя грошової компенсації можливе за умови попереднього внесення другим із подружжя відповідної грошової суми на депозитний рахунок суду* (з мови документів); — *При присудженні премій наступного року я подбаю, щоб Сабенса став лауреатом* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПРИСУ́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прису́джувати.** *Суд присяжних у Каршияці міг на власний розсуд визначити суму відшкодування, присуджуваного заявнику, як тільки встановили, що його справа відповідає одній із підстав, перерахованих у статті 1 Закону № 466* (з наук. літ.); *Хто знає, може його хочуть висунути на .. найбільшу літературну відзнаку, присуджувану щороку академією видатному письменникові за всю творчість* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // **прису́джувано,** *безос. пред. Присуджувано премії. Я тріумфував, бо всі ті костюми, яким я присудив премії, якраз дістали їх* (М. Коцюбинський).

ПРИСУ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прису́джувати.** *Присуджування Нобелівської премії в галузі літератури розпочалося з 1901 року* (із журн.).

ПРИСУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИСУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док.* 1. *кого на що, до чого, кому що, також з інфін.* Визнаючи когось винним, установлювати йому яку-небудь міру покарання (про суд). *Декретом нашим і з порадою товариською, при множеству* [множині] *віри гідних осіб, розсудивши тяжкий переступ козака Петра Легенького, до якого він сам признався, за артикулом статуту Литовського, присуджуємо його до смерті через повішання* (Валерій Шевчук); *Зійшлися судді, стали розбирать: Коли і як воно, і що їй* [щуці] *присудити?* (Л. Глібов); *Невдовзі вивели й інших засуджених .. Одну тільки Марію Кожушну присудили на три роки умовно і з-під варти звільнили* (А. Головко); — *Ми — не суд, — сказав Полуботок. — Ми тільки дивимося, що може присудити суд* (Ю. Мушкетик);

// з інфін. Вирішувати покарати когось у якийсь спосіб. *Як зійшлися всі панове до їдної кімнати, Присудили Кармелюка на Сибір віддати* (з думи); *Оришка весело оповідала Христі, .. як одній жінці за крадіжку молока присудили цілий вік носити на шиї невеличкий глечичок* (Панас Мирний); *Князь присудив стяти Юрушеві голову, але Богаза випрохала в батька йому живоття* (І. Нечуй-Левицький); *Січові братчики присудили провчити його дубцями і відпустити на покаяння* (М. Стельмах).

2. *кому що.* Виносити рішення про сплату, передачу чого-небудь комусь (про суд та інші установи). *Копний суд найчастіше присуджував штраф та відшкодування збитків господареві* (з навч. літ.); *Волость присудила Лаврінові та матері батьківське добро, бо Карпо вже забрав свою частку ще за живоття батька* (І. Нечуй-Левицький); *— Позивайся з ним* [з мужиком]; *ну, присудять штраф. Та що з того? Хати в нього не візьмеш — не можна; земля не його; худоби також не руш* (М. Коцюбинський); *Іде* [баба] *і кляне свою невістку, що витолочила в неї траву, що ніяк од неї вона не відбере пів клуні, що їй присудила районова* [районна] *земельна комісія* (Остап Вишня); *— Ви знаєте, що суд по закону* [за законом] *присудив мені мою землю. — Суд і закон, пане, почався у вашому палаці, — понуро перебив його дід Дунай* (М. Стельмах); *// також з інфін., розм.* Обмірковуючи, обговорюючи чиюсь долю, поведінку і т. ін., вирішувати що-небудь. *Пішла вона до сусідів Поради просити... Присудили сусідоньки У наймах служити* (Т. Шевченко); *— Слухай, хлопче, — мовив до нього війт, коли його привели до громадської канцелярії. — Громада присудила, щоб ти жив у мене* (І. Франко); *Піхтір має здавати лекцію по* [з] *історії, і товариство присудило йому не йти сьогодні після обіду на лід, а сісти за роботу* (С. Васильченко).

3. *кому, чому що.* Ухвалювати рішення про присвоєння якого-небудь звання, вручення нагороди, премії і т. ін. кому-, чому-небудь. *Подавалися речі без підписів; журі вичитувало їх вголос і присуджувало першу премію кращому творові* (Л. Старицька-Черняхівська); [Е н г е л ь г а р д т *(тисне руку Шевченкові):*] *Вам присудив учений наш конклав Високе академіка звання, І радий я вітати вас душевно* (І. Кочерга).

Присуди́ти на хрест *див.* **хрест.**

ПРИСУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **прису́джувати.** *— А чули ви, що, хто привів би на Січ таємно жінку (бо явно заборонялося), тому присуджувалася негайна смерть? — спитав Тарас* (В. Чемерис); *Починаючи з 2017 року, Шевченківська премія присуджується у п'яти номінаціях: літературі, публіцистиці, журналістиці; музичному мистецтві; театральному мистецтві; кіномистецтві; візуальному мистецтві* (із журн.).

ПРИСУДИ́ТИ *див.* **прису́джувати.**

ПРИСУДКО́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до присудка; предикативний. *При координації присудок звичайно вимагає підмета в називному відмінку, а підмет визначає форми роду, числа та особи присудкового компонента* (з наук. літ.); *Т. Шевченко .. не завжди підпорядковує дієприслівниковий зворот дієслову-присудку, лишаючи за ним фактично самостійну присудкову функцію* (В. Русанівський).

△ **Присудко́ве сло́во** *див.* **сло́во.**

ПРИСУДКО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., лінгв.* Властивість присудка; предикативність. *Присудковість — це ознака таких комунікативних одиниць мови, у яких предикація виражається за допомогою присудка* (з наук. літ.); *Присудковість реалізується в присудкових відношеннях між підметом і присудком при синтаксичному членуванні двоскладного речення* (з навч. літ.).

ПРИ́СУДОК, дка, *ч., лінгв.* Один із двох головних членів двоскладного речення, що означає дію, стан, властивість чи якість предмета, вираженого підметом; предикат (у 2 знач.). *У двоскладному реченні присудок на формально-граматичному рівні перебуває в рівноправних відношеннях із підметом, а на структурно-семантичному виступає ядром речення* (з наук. літ.); *Простим дієслівним присудком називається присудок, виражений дієсловом дійсного, умовного або наказового способу* (з наук.-попул. літ.); *Коли Роман ходив до школи .. й писав на дошці: "Ми — не раби", розбираючи, де підмет, а де присудок, то думав про свого діда Гаврила* (Б. Харчук).

△ **(1) Ад'єкти́вний при́судок,** *лінгв.* — присудок, виражений прикметником. *Ад'єктивний присудок є одним із складників граматичної основи двоскладного речення* (з навч. літ.); **(2) Дієслі́вний скла́дений при́судок,** *лінгв.* — присудок, що складається з неозначеної форми дієслова і допоміжних елементів — особових форм дієслів або модальних присудкових прикметників. *Конструкції зі складеними дієслівними присудками сформувались у праслов'янський період одночасно з формуванням інфінітива і пізніше зазнавали дальших видозмін у південнослов'янських мовах* (з наук. літ.); **Іменна́ части́на при́судка** *див.* **части́на;** **(3) Імenни́й [скла́дений] при́судок,** *лінгв.* — присудок, до складу якого входить іменник, прикметник, числівник, займенник або дієприкметник. *Речення з іменними складеними присудками слов'янські мови успадкували через праслов'янську з індоєвропейської* (з наук. літ.); *На відміну від дієслівних, складені іменні присудки виражають пасивні ознаки, характерні для відповідних суб'єктів* (з навч. літ.).

ПРИСУКА́ЛЬНИК, а, *ч.* У текстильному виробництві — робітник, який присукує нитку, пряжу. *Присукальник основ у виробництві сит із натурального шовку має право на щорічну додаткову відпустку за особливий характер праці* (з мови документів).

ПРИСУКА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **присука́льник.** *У 30-х роках XX ст. у прядильному виробництві обов'язки прядильниці, ватерниці були розбиті між присукальницями, снувальницями та іншими робітницями* (з наук. літ.); *Молодим присукальницям обіцяли місця в гуртожитку* (з газ.).

ПРИСУКА́ТИ *див.* **прису́кувати.**

ПРИСУКА́ТИСЯ *див.* **прису́куватися.**

ПРИСУ́КУВАННЯ, я, *с., текст.* Дія за знач. **прису́кувати.** *Машини для прив'язування або присукування основи встановлюють на ткацькому верстаті над полотном ниток основи й використовують для з'єднання ниток при обриванні* (з навч. літ.).

ПРИСУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИСУКА́ТИ,** присучу́, прису́чиш *і* присука́ю, присука́єш; *наказ. сп.* присучи́ *і* присука́й; *док., що, текст.* Зсукуючи, приєднувати, прикріплювати. *При масовому виробництві тканин після закінчення ткання нитки з навою зрізають, знімають порожній навій і присукують нитки іншого навою* (з навч. літ.); *Як шиєш мережку, так нитку до нитки треба присукувати, щоб вузлика не було* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Марко давно знає, .. що люди не такі, якими виставляють себе, що .. кожен пряде свою ниточку й намагається захопити для неї якомога більше куделі, а то й присукати до своєї ниточки ниточку сусіда, виплести мережу, якою впіймати все, що трапиться* (М. Стельмах).

ПРИСУ́КУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРИСУКА́ТИСЯ,** прису́читься *і* присука́ється, *док.*, *текст.* 1. Зсукуючись, приєднуватися, прикріплюватися. *У руках майстрині нитка нарешті присукалася* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прису́кувати.** *Чогось ніяк нитка не присукується* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИСУ́НЕНИЙ *див.* **прису́нутий.**

ПРИСУ́НУТИ *див.* **присува́ти.**

ПРИСУ́НУТИЙ, ПРИСУ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прису́нути.** *До ліжка був присунений стіл, заставлений їжею і питвом, що аж угинався* (Б. Лепкий); *Тут був цілий бенкет з пляшкою на столі, що круг нього на присунутих ліжках сиділо три господині й троє гостей* (В. Підмогильний); *До вікна присунуте широке зручне крісло* (Люко Дашвар); *Маленька Амалія сиділа за столом з усіма, присунута до нього разом зі своїм високим кріслом* (Г. Вдовиченко); // **прису́нуто, прису́нено,** *безос. пред. До картини було присунуто стілець, і за знаком матушки Раїси Санька злізла на нього* (О. Донченко); *Сидить вона й пряжу сукає Пурпурну — любо й дивитись, — за нею сидять і служниці. Там же до вогнища того присунуто й батькове крісло* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПРИСУ́НУТИСЯ *див.* **присува́тися.**

ПРИСУПО́НИТИ, ню, ниш, *док.*, *кого, що, розм.* Те саме, що **засупо́нити.** — *У-у-у, дурна худобина, мало я тебе вчив! — заскреготів зубами Степан, вимахуючи перед Шепталовими очима пужалном. І раптом обернувся до молочаря: — Забирай.., може, хоч ти присупониш* (В. Дрозд).

ПРИСУРГА́НИТИСЯ, нюся, нишся, *док.*, *розм.* Прийти сурганячись. *Чолов'ягу, який присурганився до кімнати, я бачив уперше* (Л. Денисенко); *Він* [садівник] *щораз більше й більше віддалявся від свого дому, аж поки присурганився до "Чорної броварні" на Карловій площі* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Їй все-таки було трохи ніяково, що вона, мужня жінка, присурганилась до панича, котрий жив при батькові* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИСУСІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИСУСІ́ДИТИ,** джу, диш, *док.*, *що, розм.*, *рідко.* Привласнюючи щось сусідське, приєднувати до свого. — *А в бідної Параски — що? .. Не присусідив Кавун останній загонець поля? — пригадав з другого вікна Клим Загоруйко* (П. Козланюк); // Приєднувати щось до чого-небудь. *Після вистави можна, як подарунок, одвезти* [млин] *в Кремль і присусідити біля цар-пушки і цар-колокола. Буде третє диво: цар-злидні* (В. Барка).

ПРИСУСІ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИСУСІ́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док.*, *розм.* Сідати біля кого-небудь, поруч із кимсь. *У поїзда* [поїзд], *що йшов на Ростов, сіла молода гарненька черничка .. До неї зразу ж присусідився молодий офіцерик з перев'язаною рукою* (Ф. Бурлака); *Тим часом присусідився біля мене один добродій — чоловічок в замалім як для нього піджачку, невиразного віку — не то ще парубійко, не то вже дядько* (В. Чемерис); * Образно. *Так мане* [манить] *та невідома далечінь за горою, що вся загорілася, аж палає рожевим полум'ям. Від неї й той край степу червоніє, що присусідився до неї* (Панас Мирний); // Приєднуватися до кого-небудь, до гурту. *Воно* [дівча] *все присусіджується до мами і вкупі з нею ходять то в музей, то по магазинах* (Леся Українка); *До акваріума зайшла ще якась парочка, присусіджувалася до гурту, проте Ашот у той бік не повів і бровою* (В. Шкляр); *Наш Олексій почав уже курити, тільки ж потай миру. Раз у неділю ввечері зусміливсь* [насмілився] *виставити кінець чубука з кишені та й присусідивсь до ровесників* (П. Куліш); // Установлювати з ким-небудь зв'язок; зближатися з кимось. *Почав Гава міркувати, як би їм найлегше присусідитися до того всевладного в домі панича, і надумав оту штуку* (І. Франко); *То був десь його віку молодик, вбраний ну в такий уже панський одяг, що ніхто з валки не насмілився до нього присусідитись* (Н. Околітенко); // Прилаштовуватися де-небудь, використовуючи щось чуже. *Дехто* [з рибалок], *приміром, любив міняти місця і присусіджуватись до чужих принад, із чого, одначе, не виникало великих суперечок, а все більше сходило на жарти* (М. Рильський).

ПРИСУСІ́ДИТИ *див.* **присусі́джувати.**

ПРИСУСІ́ДИТИСЯ *див.* **присусі́джуватися.**

ПРИСУ́ТНІЙ, я, є. 1. Який перебуває в якому-небудь місці в певний час; протилежне в і д с у т н і й. *Кумиш, як жінка, не могла бути присутньою при обмиванні небіжчика. Але вона до останньої хвилини не відходила од нього* (З. Тулуб); [К о р е н є в:] *Це дуже добре, що якраз присутній Борис Іванович. Бо справа ця стосується, напевно, і його* (Л. Дмитерко); *Єдина проблема (вельми серйозна!), яка нас обтяжувала, — це необхідність бути присутніми на власному весіллі* (І. Жиленко); *Всю цю ніч мені здавалося, що поруч незримо присутня ця пара зі світлини* (І. Роздобудько); // *у знач. ім.* **прису́тні,** ніх, *мн.* Ті, хто перебуває в якому-небудь місці в певний час. *Найбільший вплив мав на присутніх ще не старий козак завзятої вдачі Дикун* (А. Кащенко); *За кожним разом, коли вимовляв* [Мустафа] *з неможливим акцентом французькі слова, повертавсь на всі боки та позирав на присутніх* (М. Коцюбинський); *Серед присутніх переважала молодь* (Ірина Вільде).

2. Який є, існує в чому-небудь, десь; наявний. *Поезія М. Рильського, перш за все, розумна, мисль поета присутня в кожному рядку, в кожній картині і явищі, події і предметі* (А. Малишко); *Звідки це страшне відчуження в моїй душі, моя чужість серед рідних людей, моя присутня неприсутність так ніби я не живий, а мертвий ?* (П. Загребельний); *Бачу, чую, хочу, думаю, пишу — безліч одночасних вражень, явищ, подій, безліч присутнього часу — бо це час життя* (К. Москалець); *Він зустрів її погляд своїм і вкотре зауважив, що у великих очах дівчини присутня якась дивна ваблива магія* (В. Єшкілєв).

ПРИСУ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Чиєсь перебування в якому-небудь місці в певний час; протилежне в і д с у т н і с т ь. *Коли їздив* [пан Адам] *з дамами, то сама його присутність, особливо ж у домах, де були панни, побільшувала пожертвування* (Н. Кобринська); *Май стає в чергу й терпляче чекає, поки комендант не позначить у своєму зошиті присутність Мая на місці* (Б. Антоненко-Давидович); *Андрій відчував, що художник роздратований його присутністю* (Є. Пашковський); *Час спливав, оминаючи мене й роблячи присутність мою тут випадковою, а подальше перебування — позбавленим сенсу* (С. Жадан).

2. Наявність, існування чого-небудь у чомусь, десь. *Всі згоджувалися, що тільки хвіст становить безперечну прикмету відьми і лиш присутність або відсутність його у Параскіци може покласти якийсь кінець справі* (М. Коцюбинський); *Відзначає Ю. Шевельов чималу присутність у Шевченковій мові північноукраїнських елементів, пояснюючи це впливом переважно чернігівського оточення — і в Петербурзі, і в Україні* (І. Дзюба); — *Ти чи не перша з усіх, хто мене знає, вгадала, розпізнала, чи з імені, чи ще якось, присутність у мені циганської крові* (Дара Корній).

(1) У прису́тності: а) за наявності кого-небудь десь; за наявності певної кількості людей. *Читала я в тутешньому Літературному товаристві, в присутності 120 осіб* (Леся Українка); *Калнишевський прийняв петербурзьких посланців у військовій канцелярії у присутності писаря Івана Глоби й судді Павла Головатого* (Р. Іваничук); б) *(канц.)* при яких-небудь свідках. *"Тисяча дев'ятсот п'ятого року... жовтня місяця ми, нижчепідписані селяни-власники села Медвин, .. в присутності свого законного старости Окуня Дениса, сина Володимирового, постановили"* (М. Стельмах); — *Коли клієнт змінює попередні умови свого заповіту, він це також робить у присутності свідків* (М. Матіос).

ПРИСУ́ТСТВІЄ, я, *с., іст.* У Російській імперії до 1917 р. — державний адміністративний орган центрального, губернського або повітового управління. *Не вигоріло діло раз, то навряд, щоб вигоріло вдруге після стількох років тяганини по судах і присутствіях* (М. Стельмах); — *До Чигирина прибули його превосходительство пан київський губернатор та його високородіє член губернського присутствія!* (Ю. Хорунжий); *Повітове присутствіє виконувало переважно адміністративні функції, але до них приєднується ще одна функція з категорії судово-адміністративних: розгляд скарг щодо помилок у призовних списках* (з наук. літ.); // Приміщення, де містилась така установа. *На моїх очах у некрутському присутствії виголили йому лоб, одягли москалем, а там знов погнали, не знаю вже куди* (О. Стороженко); *Що того люду на дворі перед присутствієм! А що крику, заводу, сліз! Ціла громада жінок на дворі, та ще й на вулиці чимало* (Леся Українка).

ПРИСУТЯ́ЖИТИ, жу, жиш, *док., кого, діал.* Пригнобити, утиснути. *Дуже присутяжив людей* (Сл. Б. Грінченка); *Як приніс на світ його бузько, то так і виріс наймитом хлопчина. Так присутяжив змалку його чмир, так остогидли стусани і кпини, — а тут війна. А це ж таки не мир* (Л. Костенко).

ПРИСУ́ЧЕННЯ, я, *с., текст.* Дія за знач. **присука́ти.** *Присучення нитки.*

ПРИСУ́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **присуши́ти.** *Алікова варґа викопилюється, а в кутику рота чорніє присушена перекисом кров* (Любко Дереш); [П р о с п е р о:] *Лиш воду з моря Ви питимете, їстимете скойки, Лушпиння з жолудів чи корінці Присушені* (М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра); *Дядько завжди тримав для гостей присушену тараньку або бички* (з газ.); // **прису́шено,** *безос. пред. Хліб присушено до хрумкої та рум'яної шкірочки* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який трохи присушився, підсох. *Раптом земля озивається неясним гулом. Новиков щільно прикладає вухо до присушеної трави* (М. Стельмах); * Образно. *Весь срібно-сивий* [дідусь Ягман], *борода патріарха, трошки присушеного апостола, а носик і оченятка, як у цікавого, ненажерного поросяти, — скрізь лізуть* (В. Винниченко).

ПРИСУШИ́ТИ *див.* **прису́шувати.**

ПРИСУШИ́ТИСЯ *див.* **прису́шуватися.**

ПРИСУ́ШУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прису́шувати.** *Готуючи на зиму лікарські трави, варто уникати присушування на сонці, краще підвісити їх у затіненому місці* (із журн.).

ПРИСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИСУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док., розм.* 1. *що.* Трохи, злегка підсушувати що-небудь. *Жвякнули* [дзвякнули] *ключі за поясом у брата воротара* [воротаря], *що приніс зі собою пах шавлії та оделяну, — він присушував зілля для потреб монастиря* (К. Гриневичева); *Останні події добряче підсушили цю ще молоду жінку, з якої в один день зникли здоровий рум'янець, легка та зваблива хода, дзвінкий п'янкий сміх* (з газ.).

2. *кого.* За народними уявленнями — чарами привертати, закохувати когось у кого-небудь. *Із приходом у Карпати християнської віри всіх відьом почали вважати лихими босорками* [босорканями], *здатними тільки до зла: вони "виймають сліди" і присушують чужих чоловіків, за допомогою глиняних ляльок насилають хвороби на людей, забирають у корів молоко та насилають мор на скотину* (О. Бердник); *Ну, не жінка, а дубець, чим вона тільки й узяла Степана, аби хто сказав; видно, чарами-приворотами присушила, не інакше* (В. Шкляр); // *що.* Діяти, впливати на кого-, що-небудь чарами, магічними діями. *За кільканадцять верст у чепурненькому Вишгородці жила гарна чорнявка Божана, що присушила його серце до сієї землі* (І. Білик).

ПРИСУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИСУШИ́ТИСЯ,** ушу́ся, у́шишся, *док., розм.* 1. Трохи сушитися. *У жарку суху погоду приймочки винограду присушуються, що заважає проростанню пилку* (з навч. літ.); *Тільки тоді, коли коробочки присушилися на сонці, насіння льону можна збирати* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прису́шувати.** *Нарізані кільцями баклажани натираються часником, присушуються в духовці, а потім заливаються гарячим соусом* (з навч. літ.).

ПРИСХНУ́ТИ *див.* **присиха́ти.**

ПРИ́СЬОРБ, у, *ч., розм.* Легкий шум, звук, утворюваний під час присьорбування. *Ми сиділи на баштані і з присьорбом хрумкали кавуни* (В. Нестайко); *На новий рух ложкою в її мозку з'являлася нова іскра, яка викрешувала нові слова, а черговий присьорб ставав сигналом, щоб ту думку виказати* (Валерій Шевчук).

ПРИСЬОРБНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що, розм.* Однокр. до **присьо́рбувати.** *Знов присьорбнув* [Рустам] *чаю, куточком ока простежив за Саїдом, який своєю байдужістю починав лякати таджика* (Іван Ле); *Варити кашу вожак чабанський береться лише в особливих випадках, але коли вже почне, то чаклуватиме біля неї, нікого не підпускаючи, приготує, присьорбне, а відставивши з вогню, ще й в кожух закутає, щоб допрівала* (О. Гончар).

ПРИСЬО́РБУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **присьо́рбувати** і звуки, утворювані цією дією. *Гарячий* [чай], *обпікаючий, мов зварений на пекельному вогні, — і не просто для пиття, а тільки для обережного присьорбування* (П. Загребельний); * У порівн. *Він сміявся, не видихаючи, а, навпаки, вбираючи повітря в себе. Тому сміх виходив уривчастий, з присвистом і якимсь неначе присьорбуванням, немовби він заливається водою і от-от захлинеться* (Ю. Смолич).

ПРИСЬО́РБУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод., розм.* Пити невеликими ковтками, сьорбаючи. — *Сідай лиш, чаю вип'єш. Бери он і булку. Бере* [Миколка], *осміхається, присьорбує...* (А. Тесленко); *Невисокий присьорбував свій чай, зручно примостившись у кріслі з високою спинкою* (А. Кокотюха); *Пан Юзьо знову говорить повільно, розважливо, присьорбуючи з філіжанки* (О. Ірванець); // Їсти рідку страву, сьорбаючи. *Обідають вони на веранді. Хоч борщ Віталиків зовсім розварився та ще й пересолений, але вони обоє присьорбують страву охоче, мати навіть підхвалює* (О. Гончар).

ПРИСЯ́ГА, и, *ж.* Урочиста офіційна обіцянка дотримуватися певних зобов'язань, клятва вірності якій-небудь справі. *Після молебня та присяги почались вибори* (Панас Мирний); — *Присяга вашої вельможності доводить вашу щирість та батьківську дбайливість про свою вітчизну і про нас усіх, але хто вгадає, що призначив Бог?* (Б. Лепкий); *Посилаючись на присягу, співбесідники заявляли, що будуть змушені виконати який завгодно наказ* (М. Дашкієв); *В караул ми попали аж на четвертому місяці служби, вже після того, як склали присягу* (А. Дімаров); // Тверда обіцянка, часто підкріплена згадуванням чогось дорогого, священного для того, хто обіцяє. *Василь Опанасович покликав Симона у господу й привселюдно взяв з нього присягу, що в дорозі не нап'ється* (О. Полторацький); // Запевнення у правдивості сказаного, у вірності в коханні і т. ін. *Ей, не люби мене, дівчино! Як хочеш любощів речистих, .. Присяг, заклять і зітхань* (І. Франко); — *Не можу цього, пане, бо шлюб чесний я з ним узяла й присягу дала бути вірною йому дружиною...* (А. Кащенко); [Р у ф і н:] *Я знаю, ти без присяги повіриш, що я не зрадник* (Леся Українка).

Дава́ти (склада́ти *і т. ін.)* **/ да́ти (скла́сти, зложи́ти** *і т. ін.)* **прися́гу** *див.* **дава́ти; Держа́тися / доде́ржати прися́ги** *див.* **держа́тися; Поприво́дити до прися́ги** *див.* **поприво́дити; Прийма́ти / прийня́ти прися́гу** *див.* **прийма́ти; Става́ти / ста́ти під прися́гу** *див.* **става́ти.**

◊ **(1) Сме́ртна прися́га (кля́тва)** — присяга, клятва життям. *Ми присягаємося смертною присягою* (Ю. Смолич); *Після недовгого вагання Камбіс доручив Прексаспові вбити Бардью, взявши зі свого чашника смертну клятву мовчати* (І. Білик).

ПРИСЯГА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **присяга́ти** і **присяга́тися.** *Ніякі слова, ніякі докори й любовні присягання не були в силі зворушити його так сильно й глибоко, як ті сльози коханої жінки* (І. Франко); *Все минуле, все тяжке й болюче встало, ожило новим життям і пекло її, мордувало. Присягання, божіння, і тоді зрада й ганьба, неслава, сором!..* (Б. Грінченко).

2. Те саме, що **прися́га.** *Після такого присягання можна було вірити. Язика проковтне, спухне від невиплесканої з себе тайни, а не скаже* (В. Винниченко); *Вона на всі його .. присягання має тільки одну й ту саму відповідь: "Іди своєю дорогою, а мені дай спокій"* (Ірина Вільде).

ПРИСЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИСЯГНУ́ТИ, ПРИСЯГТИ́,** гну́, гне́ш; *мин. ч.* присягну́в, ну́ла, ло *і* прися́г, ла́, ло́; *док.* 1. Давати присягу. *Як ми Енею присягали, для його служби жизнь* [життя] *оддали* (І. Котляревський); *Громада глухо присягає. Заприсягла. Питає суд: — Тепер скажіте, християни, Хто отруїв його?* (Т. Шевченко); *Одразу після присяги на Січі кошовий послав осавула до паланок, щоб присягли і там* (Р. Іваничук).

2. *що, чим і без дод.* Твердо обіцяти кому-небудь здійснити щось, підкріплюючи обіцянку якоюсь клятвою; клястися. *Ой сусіде, сусідоньку, дай за мене дочку, Присягаю, що не буду пити горілочку* (з народної пісні); [К р а в ч и н а:] *Живе* [Сава] *біля Немирова в селі Степашках, що подарував йому Потоцький, заселяє свої землі тими гайдамаками, котрі, піймавшись, каються і присягають жити тихо* (І. Карпенко-Карий); *Ми знайдемо й покараємо ту паскуду, котра це писала! Честю своєю офіцерською присягаю!* (Ю. Андрухович); *Він тоді був такий певний себе, що не завагався присягти навіть такою страшною клятвою* (І. Білик); *Присягнули тоді Ґалаґан і полковник його Горлач на хресті і Святому Євангелії, що запорожців крізь облоги випустять* (Д. Білий); // Переконувати, запевняти кого-небудь у правдивості чогось. *Рідко хто з глупівців знав Горовенка в очі... один присягав, що Горовенко білявий, кучерявий, а другий "своїми очима бачив", що він чорнявий, довговолосий* (О. Кониський); *Одні кажуть, що він уже проїв ті гроші, що тітка одписала, а другі присягають, що в нього чимало ще лишилось* (М. Коцюбинський); — *А я присягну, що то ти відьма. Я знаю, що ти ходила гола навкруг хати з макітрою на голові* (Л. Мартович); *Хлопець не мав ніяких ворогів, ціле село було готове на те присягнути* (О. Кобилянська); // Давати присягу у вірності в коханні, у подружньому житті. — *Я тобі в церкві перед людьми й Богом присягала .. Ти мій шлюбний чоловік* (М. Матіос); — *Я люблю твого сина, я присягла з ним жити і йому служити* (І. Франко); *Закохався султан, як тисяча сердець, і присягнув, що буде з нею однією жити* (Р. Іваничук); // *кого, діал.* Вінчати. *Маруся Гобликова через тиждень виходить заміж .. — Кажуть, що піп присягне їх без виголосків* [не оголошуючи] (М. Томчаній).

(1) Присяга́ти / присягну́ти (присягти́) на ві́рність — давати присягу бути вірним, віддано служити кому-небудь. — *Косинський перед тим, як очолити це бунтарське рушення, мав таємні зносини з турецьким султаном і присягав на вірність* (Іван Ле); *Із прапорами повели старшину козаків до церкви святого Миколая, щоб присягнули на вірність* (Г. Колісник); **Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Хресто́м, Хресто́м-Бо́гом, хресто́м** *і т. ін.)* *див.* **присяга́тися.**

ПРИСЯГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИСЯГНУ́ТИСЯ, ПРИСЯГТИ́СЯ,** гну́ся, гне́шся; *мин. ч.* присягну́вся, ну́лася, лося *і* прися́гся, гла́ся, ло́ся; *док., розм.* 1. Твердо обіцяти кому-небудь здійснити щось, підкріплюючи обіцянку якою-небудь клятвою; клястися. — *Пам'ятаю, як я присягавсь: помщуся, люто помщуся* (М. Коцюбинський); *Вони не говорили слів, вони не давали обітниць, але в той же час вони присягалися всім своїм єством любити добро й ненавидіти зло, бути вірними, бути дружніми* (І. Багряний); — *Ти добрий, ти не обдуриш мене, я відчуваю. Присягнись, що даси мені волю, як тільки я народжу тобі сина* (В. Чемерис); — *То ото ти такий друг, що не хочеш присягнутися, що збережеш таємницю* (Ю. Логвин); // Переконувати, запевняти кого-небудь у правдивості чогось. — *Та я вас і пальцем не торкну, побила б мене свята земля, коли брешу. При свідках присягаюсь...* (М. Коцюбинський); — *Мені присягаються, що це краща перекладацька контора в місті, і що я бачу?* (Л. Денисенко); *Одного разу у нього побачили відірване від шапки вухо, і він перед бійцями, перед старшиною присягся, що то йому відкусив ротний кінь* (Григорій Тютюнник); *Курочко мав чіпку пам'ять і міг присягтися, що раніше ніколи й ніде не зустрічався з ним* (Р. Самбук); // Давати присягу вірності в коханні, в подружньому житті. — *Ти присягався, що я твоя буду, — Тепер мене покидаєш, іншої шукаєш* (П. Чубинський); *Лист був як лист. Дівчина присягалася у своїй вірності, писала, що образ Усмана весь час стоїть перед нею, сниться їй* (О. Гончар).

2. Те саме, що **присяга́ти** 1. *Коронний гетьман Микола Потоцький .. обіцяв від імені короля повернути Україні потоптані права .. Гомоніла старшина, і козаки.* [О с т р я н и ц я:] *Присягнися...* [П о т о ц ь к и й:] *Присягаю* (О. Довженко).

(1) Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.)* — божитися, клястися. *Вже й клянеться* [чумак] *на чім світ, Богом присягає...* (С. Руданський); *Як стали гомоніти по селу про голову й писаря, Грицько .. сповістив про це Христю й Христом-Богом присягався, що те діло не втекло Чіпчиних рук* (Панас Мирний); — *Ти не зрадиш, лицарю? — Клянуся святим хрестом!* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); — *Христом присягнися! — сказав Омелько і, знявши рукавицю, випростав з-під одягу зеленого кам'яного хреста* (Ю. Логвин); **(2) Присяга́тися / присягну́тися собі́** — приймати якенебудь тверде рішення; давати собі слово в чомусь. *Політрукові він теж не признався і тепер присягався собі, що ніхто не знатиме про його болячку, бо то ж ганьба і сором* (М. Трублаїні); *Я присягнувся собі, що більше ніколи не подивлюся на неї так, як цієї ночі* (Григір Тютюнник).

ПРИСЯГНУ́ТИ *див.* **присяга́ти.**

ПРИСЯГНУ́ТИСЯ *див.* **присяга́тися.**

ПРИСЯГТИ́ *див.* **присяга́ти.**

ПРИСЯГТИ́СЯ *див.* **присяга́тися.**

ПРИ́СЯДКА, и, *ж.* Присідання з викиданням то одної, то другої ноги вперед або вбік (у танці). *Білявий, стрункий Корній різне́ на гармонії — хоч-не-хоч, а не моли й не проси, рветься сама присядка і шапка летить кандибобером з потилиці* (У. Самчук); *Перший* [дід] *присядку веде, Об землю міцно креше.., А другий вслід йому іде* (А. Малишко).

○ **(1) У при́сядку (при́сядки),** *у знач. присл.* — навприсідки. *А я в скоки та у боки, у присядки та у долоні* (П. Чубинський); *Отець Маркіян підняв підрясник і пішов у присядку* (О. Десняк).

ПРИ́СЯДОМ, *присл., розм.* Те саме, що **навпри́сідки.** *А він присядом до мене — Боком я до нього...* (П. Усенко).

ПРИСЯ́ЖНИЙ, а, е. 1. *заст.* Який присягнув (у 1 знач.) кому-небудь. — *Лоб вибритий, — се ознака, мов печать на мені, що я вже присяжний чоловік, царський слуга* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Як брехню? Він присяжний чоловік, він не може збрехать!* (Б. Грінченко); // *у знач. ім.* **прися́жний,** ного, *ч;* **прися́жна,** *ної, ж.* У суді — представник населення, обраний для участі в розгляді цивільних і кримінальних справ. *В мене зараз такий стан, який був тоді, коли присяжні винесли виправдуючий* [виправдувальний] *присуд у справі, яку я боронив невдало, погано* (В. Винниченко); *На суді я був вражений дивовижною річчю: уявіть собі — дорослі люди, очевидно, більш-менш розумні — прокурор, судді, присяжні, адвокати. Вони розглядають справу. Але як?* (В. Підмогильний); *Присяжні радились недовго* (О. Донченко); // *у знач. ім.* **прися́жний,** ного, *ч., іст.* У Західній Україні (до 1939 р.) — помічник сільського старости. *Двері отворилися* [відчинилися], *і ввійшла в хату пресвітла власть громадська: десятник і присяжний* (І. Франко); *В громадській канцелярії сидів .. війт коло вікна за столом, а Семен .. і присяжний подальше на ослоні* (Л. Мартович).

2. *ірон., жарт.* Завзятий, запеклий. *"Троянець я, Еней одважний, Латинців ворог я присяжний!"* (І. Котляревський); *За "Бідних людей"* [переклад] *він мене так захвалив, що я вже думаю, чи не стати мені присяжним українським перекладачем?* (Леся Українка); [Н а с т я:] *Щойно дзвонив П'ятиокий. Приготував для тебе якийсь сюрприз. Зараз прибіжить .. Твій улюблений друг і присяжний критик* (Л. Дмитерко).

△ **Прися́жний засіда́тель** *див.* **засіда́тель; Прися́жний пові́рений** *див.* **пові́рений; Прися́жний суддя́** *див.* **суддя́; Суд прися́жних** *див.* **суд.**

ПРИСЯ́Й-БО *див.* **прися́й-бо́гу.**

ПРИСЯ́Й-БО́ГУ, ПРИСЯ́Й-БО, *виг., розм.* Те саме, що **їй-бо́гу, їй-бо́.** *Присяй-богу, буду бити* (Сл. Б. Грінченка); — *Присяй-бо, що там справжні грядочки! А я, бач, і не туди!* (Ю. Винничук); — *Нікому-нікому, — повторив, як луна, Іван. — Присяй-бо...* (В. Лис); — *Тим я й прошу тебе — влаштуй мене, будь ласкав, у те товариство, а я вже, присяй-богу, з тебе за моє ремесло ні шеляга не братиму* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИСЯ́СТО-БО́ЖЕ, *виг., розм.* Те саме, що **прися́йбогу.** *Присясто-боже, я не брав* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИТА́ЄНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прита́їти.** *Притаєне легеньке зітхання та якийсь боязкий, соромливий погляд з блискучих очей* [Христі] *нагадували, що, може, Грицько й правду сказав...* (Панас Мирний); *Властиво, панотець не мав наміру сваритися .. Хотів лишень побалакати. Коли ж бо сварка, притаєна в серці, лиш чатувала на те, аби язик обізвався* (Л. Мартович); *Ненависть прийшла передовсім од матері, Рогніди, прийшла в нічному притаєному шепоті* (П. Загребельний); // **прита́єно,** *безос. пред. Омелько .. зняв із непритомних ремені з шаблями. Обшукав пояси і за пазухою: чи нема якогось різака. І чоботи промацав: а, може, де ніж захалявний притаєно?* (Ю. Логвин).

2. *у знач. прикм.* Який притаївся, причаївся. *Здається, увесь ліс захряс притаєною ворожою силою...* (С. Васильченко); *За дубами над озером зачаївся в зеленому наметі найтяжчий, бо притаєний ворог* (Р. Іваничук).

ПРИТА́ЄНО. Присл. до **прита́єний** 2. *Діти кинули гратися і притаєно слідкували з печі за батьком* (В. Кучер); *Господар з попиком пішли в цьому синьо-червоному проході — сотні очей пожадливо дивилися на них, а сотні грудей притаєно дихали* (Валерій Шевчук); * Образно. *Ожила під густими стеблами вузька зелена смужка землі, заворушилась, проповзла у пахкому чебреці, якнайзручніше вмостилася долі поміж ним та Дідухом і завмерла, ніби чогось притаєно вижидаючи* (І. Нижник).

ПРИТАЇ́ТИ *див.* **прита́ювати.**

ПРИТАЇ́ТИСЯ *див.* **прита́юватися.**

ПРИТАКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Однокр. до **прита́кувати.** — *Шкода талану, шкода таких незвичайних здібностей; усе те запропаститься, треба тому якось зарадити, — говорив один з учителів, і всі притакнули* (С. Ковалів); *Усі притакнули, навіть Сенько признав, що правда* (Л. Мартович); — *Як десь когось стрінеш — розпитуй, хто він і що він .. А як підозрілий — повідомляй начальство. "Яке?" — хотів я в них спитати, але не спитав, лише притакнув* (І. Багряний); — *Шевченкового "Кобзаря" ви таки прочитаєте, добре? .. — Добре, — притакнула* [Олена], *засоромлена і по-своєму задоволена* (Ірина Вільде).

ПРИТАКОВИ́ТИ, влю, ви́ш; *мн.* притаковля́ть; *док., кого, що, діал.* Притулити. *Згинуть сади, а працьовиті люди кинуть селище і підуть на всі чотири боки шукати місця, де би притаковити свою голову* (У. Самчук).

ПРИТАКОВИ́ТИСЯ, влю́ся, ви́шся; *мн.* притаковля́ться; *док., діал.* 1. Притулитися. *У лівому передньому куті притаковився кривий столик, від нього аж до дверей вузенька під стіною лавиця* (У. Самчук).

2. Випадково виявитися, трапитися. *Майже щороку не обходилось без того, щоб десь поміж грядками не притаковилося кілька диньок, які Килина й Ілько дуже любили* (Є. Гуцало).

ПРИТА́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прита́кувати.** *Із куп неписьменних слухачів почулися притакування, а далі окрики* (І. Франко); *Коли гість поглядав на нього, він вставляв своє байдуже так, так! Чуючи це одноманітне притакування, Лупан переходив на розмову про щось інше* (В. Собко); *Грегор найшов тихе притакування на його пропозицію, щоб головою став Степаненко* (О. Шугай).

ПРИТА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. Виражати згоду з ким-небудь, схвалення висловленої кимсь думки (перев. словом "так" або якими-небудь жестами). *Гаврило Іванович слухав його уважно, кахикаючи та погладжуючи вусики і борідку, притакуючи головою та інколи придивляючись до виразу обличчя співрозмовника* (Ю. Смолич); *Флавіан же нічого до ладу не говорив, але схвально кивав і час від часу притакував* (О. Авраменко); // Давати позитивну відповідь на яке-небудь запитання (перев. словами "так", "еге" і т. ін.). — *Невідомо, хто ви й з чим ідете .. — Так, так, — притакували й інші, — часи тепер такі* (Б. Лепкий).

2. *кому.* Підтримувати, схвалювати чиї-небудь дії, учинки і т. ін. — *Правду кажеш, доньцю, — притакує Мавра* (О. Кобилянська); *Роман, знаючи небезпеку, збирає з усіх сіл свідків, що мають довести політичну коректність його промов, але свідки, несміливі, залякані, або говорять, що нічого не чули, або притакують однаково прокуророві і оборонцеві* (М. Зеров); *Кілька жінок, розпустивши хустя, неспішно ведуть розмову, притакують одна одній* (М. Олійник).

ПРИТА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прита́лити.** *Сукня, приталена шнурівками по боках, надасть фігурі візуальної стрункості* (з навч. літ.); *До класичного кашемірового пальта, приталеного поясом, чудово підійдуть високі підбори* (із журн.); // **прита́лено,** *безос. пред. Сукню приталено, тому вона вигідно підкреслює струнку фігуру* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який прилягає або завужений до талії (про одяг). *Зовсім виразно сприймається весь малюнок: жінка на фоні пароплава; сукня в неї коротка, вище коліна, приталена; каблуки на туфлях — низенькі, масивні* (М. Дашкієв); *На довгу і вузьку (щоб виглядати ще стрункішою) чорну спідницю накинула* [Мадам] *бордовий приталений жакет* (Г. Тарасюк); *На ногах хлопець мав чистенькі штани з ідеально напрасованими стрілками, а на плечах — стильну приталену сорочку з комірцем-стійкою, який аж хрумтів від крохмалю* (М. Кідрук).

ПРИТА́ЛИТИ *див.* **прита́лювати.**

ПРИТА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИТА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Шити або вшивати одяг по талії. *Сукню з трикотажу можна не приталювати, бо ця тканина і без спеціального крою чудово повторює вигини тіла* (з навч. літ.); // Робити який-небудь одяг вужчим, зменшуючи ширину по талії. *Укорочену блузу вільного крою за бажання можна приталити зав'язками на спині* (із журн.); *За допомогою широкого пояса, який є в комплекті, пуховик можна приталити* (з мови реклами).

ПРИТАМА́ННИЙ, а, е. 1. *кому, чому, рідко для кого — чого.* Властивий комусь, чомусь, характерний, звичний для кого-, чого-небудь. *Кожна людина має свій, притаманний їй, своєрідний спосіб висловлювання* (Ю. Смолич); *Кожен предмет у лабораторії, зберігаючи свою форму й місце, водночас став іншим, набув притаманних тільки йому пахощів та забарвлення* (М. Дашкієв); *Всюди стояв той нестихаючий гамір і лемент, що так притаманний для східних базарів або стихійних народних бунтів* (В. Малик); *Зникали пальмові гаї, натомість траплялися дерева, не притаманні тропікам: якісь дивовижні породи дубів, клени, буки* (І. Білик); *Ти стаєш смішним, впадаючи у гіпертрофовану полярність настроїв, які теж не притаманні для тебе* (С. Процюк).

2. *заст.* Справжній. — *Пригадуєте ви того шибеника .. Павлушею звався, пам'ятаєте? Притаманний злодій! Скільки він мені в печінках сидів* (О. Довженко).

3. *рідко.* Належний кому-небудь; власний. *Притаманне моє ягня* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИТАМА́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **притама́нний** 1. *У .. Хренова був талант. Він розвивав його при найменшій нагоді, нехтуючи навіть службовими обов'язками, проте ця вада також була притаманністю талановитої натури. Він любив варити йоржову юшку* (О. Довженко); *Притаманність громадянам високої правової культури, яка включає у себе знання актуального чинного законодавства та вміння й навики його використання, є чи не основною рисою правової держави* (з навч. літ.).

ПРИТАМА́ННО, *присл.* 1. *рідко.* Як належить, належним чином. *Не дала себе притаманно розпитати* (Сл. Б. Грінченка).

2. *у знач. пред.* Властиво кому-, чому-небудь, характерно для кого-, чого-небудь. *Це була дуже непевна і хистка надія, але людям притаманно завжди сподіватися на краще* (В. Малик).

ПРИ́ТАМНИЙ, а, е, *діал.* Притаманний (у 3 знач.). *Тут досить знаю, що се його притамний баран, а він ні та й ні* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИТАМО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **притамува́ти.** *Почув* [Адріян] *у відповідь її притамоване зітхання — прикушений на схлипові віддих полегкости* (О. Забужко); — *Притягаєм до відповідальності, та всіх не притягнеш, — каже він з притамованим гнівом* (О. Гончар); *В карій глибочині загускла давня розбуркана туга, притамована сплеском лагідної усмішки* (Григір Тютюнник); *Дурманливо пахло тропічне зілля, пробуджуючи притамований голод і спрагу* (Л. Тендюк); // **притамо́вано,** *безос. пред. Масаж спини показаний пацієнтам тільки тоді, коли знято гостре запалення та притамовано біль* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який притамувався. *Невимовну значимість придає усьому притамоване сонячне світло* (М. Стельмах).

ПРИТАМО́ВАНО. Присл. до **притамо́ваний** 2. *Заробітчани притихли.., придавлені вісткою, притамовано зітхали* (К. Гордієнко); *Тихо, притамовано лунала пісня* (І. Пільгук); *Люди ворушилися, притамовано гомоніли* (І. Білик).

ПРИТАМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИТАМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Послаблювати, стримувати що-небудь, тамуючи, не даючи йому можливості виявитися на повну силу. *Командир похитав головою, стиснув зуби і нахмурив брови. Він схопився за праву ногу, притамовуючи стогін* (О. Копиленко); *Тимко хилить стрижену голову, притамовує віддих у грудях* (Григорій Тютюнник); *Сам син багатого селянина з Поділля, Пшеничка мав усі властивості селянської вдачі, що їх не змінило, а лише притамувало навчання в гімназії, потім в університеті* (Д. Бузько); *Під високою двоповерховою альтанкою, схожою на китайську вежу, вона сіла притамувати биття серця й закурити* (Ю. Смолич); *Губи її затремтіли, легке зітхання злетіло з них, і даремно вона намагалася його притамувати* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

2. Стримуючись, тамуючи які-небудь почуття, переборювати або приховувати їх вияв на деякий час. *Притамовуючи в собі вороже почуття, він мовчазно відходив від машини* (Г. Коцюба); *Кожний з нас як умів відганяв від себе страх, віддаляв його чи лише притамовував* (Р. Федорів); *Спробував він збільшувати ці толоки, та нічого не вийшло. Підсусідки загрозили пустити його хутір димом. Довелося притамувати лють і скоритися* (З. Тулуб).

3. Зменшувати, тамувати певною мірою гостроту якогонебудь відчуття; робити щось не таким відчутним (звичайно про голод, спрагу і т. ін.). *Протеїновий батончик має низьку калорійність, проте чудово притамовує голод* (із журн.); *Навіть солоний подих моря не міг притамувати жару* (З. Тулуб); *Здавалося, що .. карусель і святковий настрій притамують незгоду і все обійдеться тихо-мирно* (М. Чабанівський); — *Я казав матері, най мені не несе* [їсти]. *Маю окраєць, сала трохи взяв, голод притамую, вдома пообідаю. Небагато залишилося виорати і заборонувати* (М. Томчаній).

ПРИТАМО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРИТАМУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Трохи, злегка тамуватися. *Не раз і сам докоряв він собі за схильність до чарки або міцного чаю з ямайським ромом, від яких на годину-дві притамовувався біль душі* (З. Тулуб); *Після вживання болезаспокійливого засобу зубний біль притамувався на деякий час, проте набряк не зник* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **притамо́вувати.** *Григорій Тютюнник прагне показати від природи закладені в людині почуття гармонії, краси, доброти й справедливості, водночас наголошуючи на тому, що ці почуття притамовуються або збочуються ситим життям* (з наук. літ.); *Швидкими перекусами голод лише притамовується, проте організм не отримує калорій у достатній для нього кількості* (з навч. літ.).

ПРИТАМУВА́ТИ *див.* **притамо́вувати.**

ПРИТАМУВА́ТИСЯ *див.* **притамо́вуватися.**

ПРИ́ТАНЦЕМ, *присл., розм.* Злегка пританцьовуючи. *Лунає українська пісня, на сцену пританцем вибігає Наталка, розпочинаючи свій монолог* (із журн.); * Образно. *Шарахнув врізнобіч люд, розступаючись перед баскими кіньми, що, йдучи пританцем, гризли залізні вудила і вигинали шиї, мов змії* (О. Гончар).

ПРИТАНЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пританцьо́вувати.** *Концерт під відкритим небом був вражаючим: ніхто з присутніх не міг утриматися від пританцьовування та підспівування* (з газ.).

ПРИТАНЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. Час від часу танцювати (перев. перериваючи танець якоюсь іншою дією). *Хаброня та Марта виступили серед хати, попіднімали руки вгору та давай пританцьовувати одна до другої, та приспівувати молдаванської пісні* (І. Нечуй-Левицький); *Тепло згадую заповзяту попівську наймичку Мар'яну, оту босоногу з двома рухливими косами віхолу, що все робить навбіжки* [бігаючи], *пританцьовуючи і сміючись або співаючи* (М. Стельмах); *В ритм танцю з вуст старого зривалися якісь малозрозумілі слова заклинання, що, як удари бубнів, підстьобували його і змушували пританцьовувати все швидше й швидше* (В. Малик); // Супроводжувати спів танцями. *Якийсь скоморох у вивернутому наверх вовною кожусі, у рогатій вишкіреній масці, пританцьовуючи, голосно співав* (В. Нестайко).

2. *перен.* Час від часу робити ногами рухи, що нагадують танець. *Артамонов намагався думати про батьків, як вони зрадіють, побачивши його, як будуть охати й ахати, пританцьовуючи від радості* (Л. Дмитерко); *Понад шляхом палахкотіли багаття. Бійці, гріючись, пританцьовували навколо* (О. Гончар); *Ми пританцьовували на морозному вітрові, борюкалися, щоб зігрітися* (А. Дімаров).

ПРИТАРАБА́НЕНИЙ, а, е, *фам.* Дієпр. пас. до **притараба́нити.** *Діти намагалися нагодувати притарабаненого додому їжака, проте той боязко тримався клубком* (із журн.); // **притараба́нено,** *безос. пред. Хмизу притарабанено, можна розпалювати багаття й готувати куліш* (з газ.).

ПРИТАРАБА́НИТИ *див.* **притараба́нювати.**

ПРИТАРАБА́НИТИСЯ *див.* **притараба́нюватися.**

ПРИТАРАБА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИТАРАБА́НИТИ,** ню, ниш, *док., фам.* 1. *кого.* Тарабанячи, приводити кого-небудь кудись, до когось (перев. силою або умовлянням); притаскувати (у 1 знач.). — *Генерал Кущ до того розізлився, що вже хотів, щоб сама доктор Аля перевіряла всіх затриманих, яких йому притарабанювали...* (П. Загребельний); — *Дівчата! Дивіться, якого вам кидія привів! Тепер уже не буде угайки за снопами. Онисько, ось глянь, кого я до тебе притарабанив!* (Л. Яновська).

2. *що.* Тарабанячи, приносити що-небудь (перев. велике, громіздке); притаскувати (у 2 знач.). — *Притарабанює він мені цілу гору книжок, томів двадцять чи тридцять, завалює весь стіл для засідань* (П. Загребельний); [Х а р и т о н:] *Дайте ви мені дзеркальце за п'ятнадцять копійок срібла, так я вам отаке здоровенне притарабаню й ціле, єй-єй, ціле!..* (М. Кропивницький); — *Правда, хлопці? Гайда на станцію! Самі притарабанимо казан!* (І. Микитенко); *Люди стягують дрова на середину поляни, де має горіти святкове багаття .. Кожен, хто хоче посидіти поруч, вважає за честь притарабанити пару колод* (Любко Дереш).

ПРИТАРАБА́НЮВАТИСЯ, юююся, юєшся, *недок.*, **ПРИТАРАБА́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док., фам.* Недоречно або невчасно приходити, приїжджати куди-небудь, до когось (перев. повільно, з труднощами). *Бувало, що зі школи ми притарабанювалися додому вже затемна, обійшовши усі закутки міста* (з мемуарної літ.); — *Яку птицю думаєш ти оце брати? — А індики та гуси... та... — Ще вигадай що! — крикнув Ясь. — Та нас же люди обсміють, як ми притарабанимось з качками та з індиками!* (І. Нечуй-Левицький); — *Чого так пізно притарабанився? Вже скоро перші півні заспівають* (М. Стельмах); // Приходити, приїжджати куди-небудь небажаним. *Мій найкращий друг ніколи не попереджав, що йде в гості, а притарабанювався у будь-який час* (з газ.).

ПРИТАРГА́НИТИ, ню, ниш, *кого, що, фам.* Док. до **тарга́нити.** *Скільки треба було притарганити назбираної на осінніх полях кукурудзи, мерзлих цукрових буряків* (Є. Пашковський).

ПРИТАРГА́НИТИСЯ, нюся, нишся, *фам.* Док. до **тарга́нитися.** *Я притарганилася .. шукати розради в неї — у цій самій квартирі, звідки вона напередодні вийшла й сіла в дворі* (О. Забужко).

ПРИТАСКА́ТИ *див.* **прита́скувати.**

ПРИТАСКА́ТИСЯ *див.* **прита́скуватися.**

ПРИТА́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИТАСКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *зневажл.* 1. *кого.* Приводити, доставляти когонебудь кудись, до когось (перев. силою або умовлянням). *Жінка вперто дбала про свого чоловіка, тому щороку притаскувала його до лікарні для повного обстеження та слідкувала за його харчуванням* (з газ.); *Притаскали* [козаки] *Устю, і те ж усе було, що й з Веклою, тільки Устя, як плюснули її у воду, так тут їй і амінь!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Піймали Щуку молодці Та в шаплиці Гуртом до суду притаскали, Хоча чуби й мокренькі стали* (Л. Глібов); // *тільки док., безос.* Недоречно або невчасно прийти, приїхати кудись, до когось. [Г а п к а:] *І притаскало ж того лобуряку, Митрохвана, розпустив тут свого язика!* (М. Кропивницький); *"Куди вона приїхала? Куди її притаскало?" — промайнуло у Пріськи в голові* (Л. Яновська).

2. *що.* Приносити що-небудь (перев. велике, громіздке). *Дядько ніколи з лісу не повертався з порожніми руками, а притаскував величезні корзини то білих грибів, то опеньків* (із журн.); *Мій лицар метнувся скоро. Притаскав оті якорі Чи страшенниї гаки* (І. Манжура); *Вона така рада, така рада мені: настановила мені й пиріжків, і балабушок, пляшку горілки притаскала...* (Л. Яновська); *— Що ж вам притаскати, Дмитре Тимофійовичу? — Автомат і пару гранат* (М. Стельмах).

◊ **Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й** *і т. ін.)* **несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́** *(зневажл.* **притаска́ли)>** *див.* **чорт.**

ПРИТА́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИТАСКА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.*, *розм.* Недоречно або невчасно приходити, приїздити куди-небудь, до когось. *Притаскуватися на вечірку напідпитку та ще й без запрошення — звична справа людей, які втратили відчуття такту та хоч якоїсь моралі* (із журн.); *— Навіщо ви її підмовляли йти в Київ? Чого ви притаскались до нас з своїми брехнями, розпустили дурного язика про чуда?.. — репетував Лаврін* (І. Нечуй-Левицький); *— Ось і приїхала! Притаскалася! Чого мене принесло сюди? Чого я тут не бачила? — докоряла собі дівка, сідаючи знову на колоду* (Л. Яновська); *— Нам недовго пощастило побути на самоті, притаскався Іванчик* (Яків Баш); *Сутулячись, увалився до Марка Григоровича в хату. — Раненько ти, Сафроне, притаскався, — здивувався пасічник* (М. Стельмах).

ПРИТА́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прита́ювати.** *У її голосі бриніли нотки образи, а горло здавлював притаюваний жаль* (із журн.); // **прита́ювано,** *безос. пред. По всій залі лиця покрила блідість, груди хвилювали, дух притаювано під час павз, а нарешті залунали скажені оплески* (І. Франко, пер. з тв. Г. Гейне).

ПРИТА́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прита́ювати** і **прита́юватися.** *Технологічне відставання промислових підприємств пов'язано зі зменшенням вартості основного капіталу, фіктивним банкрутством, притаюванням прибутку* (з наук. літ.); *На сповіді кожен християнин має без притаювання розповідати свої гріхи* (з рел.-церк. літ.).

ПРИТА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИТАЇ́ТИ,** аю́, аї́ш, *док.*, *що.* Те саме, що **зата́ювати.** *Я поспішав висловити все, що знав і що відчував, оповідав, захлинаючись і ковтаючи слова; говорив я, нічого не притаюючи й не вигадуючи* (Валерій Шевчук); *Володар подумав би, що гроші вже давно в Алжирі були, та купець задля зиску їх притаював* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); *— Я вас із садка давно примітив, та навмисне себе притаїв: ану, думаю, що вони будуть робити?* (О. Гончар); *Намагався* [Діонісій] *зобразити на довгому кощавому обличчі деяку подобу згоди, хоч повністю притаїти доволі кислий вираз йому не вдалося* (Б. Левін); *Яничари притаїли лють, але при кожній нагоді намагалися показати падишахові свою силу* (Р. Іваничук).

◊ **Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати** *і т. ін.)* / **затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти,** *рідше* **притаї́ти** *і т. ін.)* **по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух** *і т. ін.) див.* **тамува́ти.**

ПРИТА́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИТАЇ́ТИСЯ,** аю́ся, аї́шся, *док.* 1. Те саме, що **зата́юватися** 1. *"Той, що в скалі сидить" відступається в темні хащі і там притаюється* (Леся Українка); *Озброєні списами й мечами, меткі й витривалі, анти влаштовували засідки, притаювалися у воді й зненацька наскакували на ворогів* (з наук.-попул. літ.); *Йому страшенно хотілось запалити люльку, але він, притаївшись за тином, навіть не ворушився* (В. Винниченко); *Треба швидко перейти кілька вулиць і притаїтися в тіні брами* (О. Лисяк).

2. *тільки недок.* Пас. до **прита́ювати.** *Тіньова економіка — та частина економічної діяльності, результати якої або навмисно притаюються, щоб приховати реальний прибуток від неї, або не враховуються в загальні підрахунки через недосконалість статистичного обліку* (з навч. літ.).

ПРИТВО́Р, у, *ч.* 1. *рел.-церк.* Частина церкви між папертю та входом до основної частини церкви; нартекс. *У притворі дозволено стояти людям, на яких накладено єпитимію, оглашенним або іновірцям та ін.* (з рел.-церк. літ.); *Церква в селі як квіточка вбрана: обсаджена липами, тополями, всякою садовиною, а коло притвору дві комори, шопи, возовню видно, клуню і тік* (А. Свидницький); *Янка купила у притворі свічку, запалила її і поміж людьми направилася до ікони Божої Матері* (В. Малик); *Двері бічного притвору справді ще були не замкнені, церква була порожня, у ній походжав тільки високий довгов'язий хлопець — свічкогас, гасив свічі* (Ю. Мушкетик); // Частина церкви навпроти приділу, відділена від основної частини храму аркою, колонами і т. ін. *В церкві людей було повнісінько. У правому притворі стояли чоловіки та парубки, у лівому — діди* (І. Нечуй-Левицький); *Дерев'яна, видовбана з товстого стовбура липи корста з тілом княгині Рогніди стояла в правому притворі церкви, навкруг неї горіло у високих срібних світильниках багато свічок* (С. Скляренко).

2. *заст.* Передня частина будь-якого приміщення; передпокій. *Та дядя Тарас уже не вгавав: — Ходім додому, вдягайте шубку, беріть альбом, карандаш... — і, не дожидаючи, пішов до притвору* (О. Ільченко); *В притворі стояли високі липові кадовби* (Ф. Бурлака).

3. *діал., рідко.* Те, чим причиняється, зачиняється що-небудь; засув. * Образно. *Із зорями вела я розговори, .. відкрила зорям я душі притвори...* (Уляна Кравченко).

ПРИТЕКТИ́ *див.* **притіка́ти.**

ПРИТЕЛЕ́ПАТИ, аю, аєш, *док.*, *розм.* Телепаючи (у 1 знач.), повільно, із труднощами прийти куди-небудь. *"А це, товаришу Карасик, познайомтесь наш професор, Кость Євлантійович", — навіть і тоді студент оком не повів, а .. знову заходився старанно знищувати торт, ніби це до кімнати прителепала якась рівня йому* (Б. Антоненко-Давидович); *— Не йди до хати, — казала мати до Гальки, — п'янющий прителепав* [Ладимир], *пересидь у сусідки, мо', засне* (В. Дрозд).

ПРИТЕЛЕ́ПКУВАТИЙ, а, е, *фам.* Трохи дурний, дурнуватий; пришелепуватий. *Ой густий очерет та й макухуватий. Чи ти ж мене не пізнав, прителепкуватий?* (з народної пісні); *Однокласниці оченятами на худорлявого Гороха стріляли, та він якийсь прителепкуватий — обходив їх* (Люко Дашвар).

ПРИТЕЛІПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., розм.* Те саме, що **прителіпа́тися.** *За хвилю ще й інші сусіди прителіпали* (Ю. Винничук).

ПРИТЕЛІПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Теліпаючись (у 2 знач.), повільно, з труднощами прийти, приїхати куди-небудь, до когось. *Він так охляв, що почав валитися з ніг. Одного дня прителіпався до багача і каже: — Як працювати, коли у мене в череві процесія ходить?* (з казки); [К о п и с т к а:] *Бувало й нап'єшся отак та прителіпаєшся додому без розуму... Прокинешся вранці — у кишені вітер, у голові ковалі* (М. Куліш); // Недоречно або невчасно прийти, приїхати куди-небудь, до когось. — *Ледве нашкребли на два келихи, — прошепотів він, щоб не почули приятелі, — а тут ти прителіпався!* (А. Хижняк); *Надворі гомонить злива, десь далеко котиться грім. Навряд, чи кому спаде на думку прителіпатися в отаку негоду* (І. Білик); *Захотілося з вами зустрітися. Знайшла в довіднику адресу навчального закладу і прителіпалася* (Дара Корній).

ПРИТЕЛІ́ШИТИСЯ *див.* **прителі́шуватися.**

ПРИТЕЛІ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИТЕЛІ́ШИТИСЯ,** шуся, шишся, *док., діал.* Присусіджуватися. — *Я, каже, тебе, сякий-такий сину, покину! — да й покине ледащиця. А тепер знов прителішується до мене* (Сл. Б. Грінченка); *Славно було літувати у пасіці Михайлу з дідом, і Мелася маленька, покинувши мати* [матір] *з старшою сестрою домувати, сама прителішилася до дідуся і хазяйнувала у його* [нього] *в пасіці* (Марко Вовчок).

ПРИТЕЛЮ́ЩИТИ, щу, щиш, *док., кого, фам.* Привести кого-небудь кудись, до когось (перев. силою або умовляннями). — *Орач то орач, а я свого не попущу. Не піде по-доброму — прителющу внука, і як хочете* (У. Самчук); // *що.* Принести що-небудь, перев. важке або здалека. *Наталка прителющила з собою ляльку, яка вміла лупати очима* (Л. Письменна); — *Носоріг для нас — загроза, небезпека! — Що, може ящура занести? — Та який ящур від носорога? — Не ящур, то якусь епізоотію може прителющити, а мені — розхльобуй!* (П. Загребельний).

ПРИТЕЛЮ́ЩИТИСЯ, щуся, щишся, *док., фам.* Недоречно або невчасно прийти, приїхати куди-небудь, до когось. — *Всі ви, баби, одним миром мазані, — безнадійно махнув рукою чоловік. — Це ж треба з-за дурних ревнощів глупої ночі прителющитись у степ* (М. Стельмах); *Ляпка, винюхавши, коли я добрався після роботи додому і був ще сам, без Оксани, прителющився незваний, нахабно розсівся в улюбленому кріслі Олексія Григоровича* (П. Загребельний).

ПРИ́ТЕМКОМ, *присл., рідко.* У темряві, поночі. *Напав на його* [нього] *притемком та добре попобив, — так не вгадав, хто й бив* (Сл. Б. Грінченка); *Притемком під'їхала міліцейська машина, хлопців пов'язали і відвезли в каталажку* (з мемуарної літ.).

ПРИТЕ́МНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **притемни́ти.** *Ще здалеку він помітив, що вікна в будинку згасли. Лише з материної кімнати вибивалося притемнене завісками світло* (Ю. Шовкопляс); *Кузьма все-таки підвівся й ступнув у глиб притемненого помешкання* (П. Загребельний); // **притéмнено,** *безос. пред. Зайшов* [Іван] *у світлицю, вікно було притемнено ряднами, і через це панувала там сутінь* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Який притемнився. *Притемнене сонце за хмарами диму Пливло, як по чорній, холодній ріці* (Л. Первомайський); *Від обрію до обрію небо зараз помітно притемнене, неяскраве, пливе в напівімлі* (О. Гончар); *Він одразу помітив у притемнених пронизливих очах отамана грізну червонясту іскру* (Ю. Мушкетик).

3. *у знач. прикм., перен.* Який утратив гостроту, ясність, чіткість (про розум, пам'ять і т. ін.). *В напівмряці виснаги, з притемненою свідомістю йдемо .. в тунелі задушливих вулиць* (О. Гончар); *Це було так схоже на химери її притемненого розуму: на підставі невиразної підозри .. вона собі надумала, що знає саму таємницю сера Персіваля* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПРИТЕМНИ́ТИ *див.* **прите́мнювати.**

ПРИТЕМНИ́ТИСЯ *див.* **прите́мнюватися.**

ПРИТЕМНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **притемні́ти.** *Сон якось непомітно віддалив його від дівчини, перекинув у притемнілий степ, у цвітіння соняшників і в луги з свіжими копичками сіна* (М. Стельмах); — *Ви он куди погляньте. — Мамайчук кивав їм у протилежний бік, на схід, уже притемнілий, де на степовому крайнебі, низом виринаючи з імли, де-не-де перламутрово біліють хмари-оболоки* (О. Гончар); * Образно. *Одного зимового вечора дуже шумно і весело було в одній світлиці .. того славного і ясного колись, а тепер геть-геть притемнілого міста* (І. Франко).

ПРИТЕМНІ́ТИ, іє, *док.* Трохи потемніти. *Комір, надмірно широкий для шиї, обсунувся набік, звис петлею на грудних кістках: як і вся сорочка, давно не прана, притемнів до кольору землі* (В. Барка); — *От і не забудеться, — зовсім притемніли її очі, а бровенята сумно зібралися в оборку* (М. Стельмах); // *безос.* Стати темно; стемніти. *Місяць зайшов десь за хату, і в хаті притемніло* (С. Васильченко); *За якийсь час притемніло в вагонах. Міст на Пруті пригадував подоріжнім* [подорожнім], *що вже пора знімати клунки з полиць* (Ірина Вільде).

ПРИТЕ́МНЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИТЕМНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИТЕМНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., кого, що.* 1. Робити трохи темнішим. *Непомітно хмарка набігла на місяць, і хоч була вона тонка, марлево прозора, проте тінню своєю притемнила гирло, мерехтіння води пригасило* (О. Гончар); // Робити не таким яскравим (про джерело світла). *Пливуть малі й більші хмарки .. і притемнюють та заслонюють його* [сонце] *на мент або на довшу хвилину* (О. Турянський); *Танцювали всі, було тісно, світло притемнили, мелодія звучала м'яко і лоскітливе* (У. Самчук); // Прикривати від світла, трохи затемнювати, затінювати. — *Чого ж? Я сміливісінько дивлюся, коли натраплю. Ви ж притемнюєте очі димчатими окулярами, — заперечив Синявін* (Іван Ле).

2. *перев. недок., перен.* Перевершувати кого-небудь своїми якостями, робити когось менш помітним. *Вона не злюбила сестрінки тому, що Олена притемнювала та осліплювала її своєю незвичайною красою* (О. Турянський); // Применшувати чиє-небудь значення, принижувати чиюсь роль і т. ін. *Його ім'я надавало великого значення городові* [Острогу], *який князь Костянтин на старості літ обрав собі за столицю, його значення притемнювало в житті України на той час значення самого золотоверхого Києва* (А. Чайковський); *Замковий відчував .. ще й інші тіньові закиди, які притемнювали його як завідувача відділом* [відділу] (Іван Ле).

3. *перен.* Робити похмурим, сумним (очі, погляд, обличчя і т. ін.). *Пригадуємо ці слова не для того, щоб окислювати святкові настрої і притемнювати блиск очей суспільства, звернений на письменників* (О. Шугай); *Він ніколи не забував за біди, що впали на його родину .. Либонь, вони притемнили душу, поклали в ній важку сувору риску* (Ю. Мушкетик); *Якась невловимо хутка тінь вдруге притемнила обличчя Мар'янове* (І. Нижник).

ПРИТЕ́МНЮВАТИСЯ, юється, **ПРИТЕМНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ПРИТЕМНИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Ставати трохи темнішим. *Під дією ультрафіолетових хвиль фотохромні лінзи в окулярах притемнюються* (із журн.); *Обличчя його за ці роки* [війни] *підсохло, притемнилось, в сіро-блакитних очах крізь здивовання і радість пробивається сум — таки, видно, горе не обминуло людини* (М. Стельмах); * Образно. *Притемниться печаль не віддаллю, а слухом, розвидниться в очах* (П. Мовчан).

2. *перен.* Ставати похмурим, сумним (про очі, погляд, обличчя і т. ін.). *Коли бабуся згадувала роки лихоліть, її погляд притемнювався, на очі набігали сльози* (з газ.); *Красу її не змило горе, тільки очі притемнились. Пройшло горе серцем і вгніздилось журбою в очах* (М. Стельмах).

3. *перен.* Утрачати гостроту, ясність, чіткість (про розум, пам'ять і т. ін.). *Здається, моя свідомість починає хвилями притемнюватися* (О. Турянський); *Здатність тверезо мислити притемнилася від самої думки, що найрідніша людина тебе не підтримала в складній ситуації* (із журн.).

4. *тільки недок.* Пас. до **прите́мнювати.** *У яскраві літні дні відкрита веранда притемнювалася легкими фіранками* (з газ.).

ПРИТЕМНЯ́ТИ *див.* **прите́мнювати.**

ПРИТЕМНЯ́ТИСЯ *див.* **прите́мнюватися.**

ПРИТЕ́РПІ́ТИСЯ *див.* **прите́рплюватися.**

ПРИТЕ́РПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИТЕ́РПІ́ТИСЯ,** е́рплю́ся, е́рпи́шся; *мн.* прите́рпля́ться; *док., до кого, чого, з чим і без дод., розм.* Терплячи, звикати, призвичаюватися до кого-, чого-небудь неприємного, незвичного і т. ін. [К р у г л и к:] *Вас смішить, що я такий негарний і смію мати надію? .. Треба тільки звикнути до мене, частіше бачити мене .. А потім — потрошки, потрошки людина звикає, притерплюється й, дивись, уже не помічає ні того, ні цього* (В. Винниченко); — *Педагогами повинні працювати люди за покликанням.* — *А звідкіля ти знаєш, що вона не за покликанням?* — *А коли за покликанням, то хай притерплюється* (Ю. Збанацький); — *Ти просто ревнуєш, Пенні. Ти вже притерпілася до Дейдри і тепер не хочеш, щоб її місце посіла інша жінка* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *перев. док.* Миритися з чим-небудь неприємним, важким. — *Сергію!* — *ще трагічніше зашепотів Ігор.* — *Ти верзеш сам не знаєш що... Невже ти так притерпівся? Невже не проймає тебе жах?* (Ю. Шовкопляс); *Здавалося, навіть самі хворі вже притерпілися і не відчувають страху, як на початку пошесті* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПРИТЕ́РТИ *див.* **притира́ти.**

ПРИТЕ́РТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прите́рти.** *Інженер простягнув руку, і його пальці наткнулися на склянку з міцно притертою скляною пробкою* (М. Дашкієв); *Всі клепки на місці, всі обручі та чіп притертий* (Ю. Логвин); *Якась стіна, ніби навмисне вирізана правильним чотирикутником і вкрита то тут, то там круглими паростами, здавалася трохи притертим барельєфом* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // **прите́рто,** *безос. пред. Усі деталі ретельно підігнано та притерто, можна починати збирати* (з газ.); * Образно. *Світ — се машина, у якій усе одне до одного хитро придумано і притерто, щоб крутилося з віку у вік* (В. Дрозд).

2. *у знач. прикм.* Який притерся (у 4 знач.). *Галя вимітала долівку. Йому на заваді і тихе шуршання притертого деркача по долівці* (Панас Мирний); *З ним побіч ішла висока дівчина, одягнена в синю притерту сукню, в якусь невиразну блузку* (М. Івченко).

ПРИТЕ́РТИСЯ *див.* **притира́тися.**

ПРИТЕ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **притеса́ти.** *Хором був викладений з ледь притесаного білого каменю, мав у брамі всього чотири колони й стояв просто над невисокою кручею* (І. Білик); // **прите́сано,** *безос. пред. Якщо колоди притесано так, що немає й щілини, то й будинок буде теплим, послужить не один десяток років* (із журн.).

ПРИТЕСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **притеса́ти.** *Притесання стропил.*

ПРИТЕСА́ТИ *див.* **прит́ісувати.**

ПРИ́ТИ́К, у, *ч., стол.* Те саме, що **при́ту́л** 1. *Притик може бути косим, якщо зрізи виконані під кутом* (з навч. літ.).

ПРИТИ́КА, и, *ж.* 1. Дерев'яний кілок або залізний прут, шворінь, яким прикріплюють волове ярмо до дишла. — *Я, бувши волом, так крутнула б рогами, що й ярмо, й занози, й притику потрощила б* (І. Нечуй-Левицький); — *Одне кричить: нема притики, друге вимагає люшню, третій каже: нема супоні!* (М. Циба); *Хлопець не почув, як брязнуло об притику кільце* (Ю. Мушкетик); // Деталь, додаткове пристосування для закривання, з'єднання чого-небудь. *Одні двері були відчинені, в других стриміла притика* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *Довгий сухий ніс стримів, як притика у возі* (І. Нечуй-Левицький).

2. *розм.* Стоянка для суден, човнів; пристань (у 1 знач.). *По воді сновигали човни, а на притиці згрудилися байдаки й великі дуби* (П. Панч); — *Ви гарно, пане, вдумали. Там тихо й мирно, поряд базар, притика й наша поштова станція...* (Василь Шевчук).

3. *діал.* Доказ. *Баби раді, що зорудували з моєї притики своє діло* [в адвоката], *просять мене на могорич* (Л. Мартович); *Я знав, що він буде мене марудити натяками і притиками, поки в суперечці не висмикне десяток жил і не вибере ту, яка йому потрібна* (Р. Андріяшик).

ПРИТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИТКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., розм.* 1. *перев. док., що, перев. чим.* Простромлюючи чимось, закріплювати в певному положенні, притискати що-небудь до чогось. *Тимофій Заброда з кущів ловко влучав короткими кілками, якими притикали коноплі, верхівців* (К. Гордієнко); *Підправив* [батько] *стіжок торішнього сіна, стеблину до стеблини склав, обгріб, ще й вилами приткнув* (В. Близнець); // *кого і без дод.* Убивати або ранити, проколюючи чим-небудь гострим. *Приткнув, як ужа вилами* (Номис); *Він скочив на ноги, вихопив і розкрив моряцького складаного ножа і, виважуючи його на долоні, почав грозитися, що приткне лікаря до стіни* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *що.* Устромлювати, поміщати що-небудь кудись для збереження, схову і т. ін. *Коли у прочинених дверях церкви заблимали свічки, старий зупинився біля тину, що підходив до церковної огорожі, оглянувся, бережно вийняв з халяви ножа і приткнув його коло найнижчої хворостини та й пішов на сповідь* (М. Стельмах); — *Пів мішка картопельки роздобув!* — *майже пошепки каже батько.* — *Куди ж ти її приткнув?* — *дивується мати* (С. Талан); // *що.* Засовуючи, заколюючи, прикріплювати щось до чого-небудь. *Зірвала* [Уляна] *квітку свіжу, як зірницю, І другу, й третю вирвала на те: Одну приткне в мушкет, другу в порохівницю. Коневі в гриву третю заплете* (А. Малишко).

2. *тільки недок., до чого, діал.* Прилягати до чого-небудь, безпосередньо межувати із чимсь. *До світлиці притикає скільки бічних кімнат, відділених від неї не дверима, а важкими запонами з дорогих тканок* (Леся Українка); *Зовнішній мур іде попід доми, котрі до нього притикають* (А. Чайковський); *Директор відчинив двері від іспитового залу, що притикав до його канцелярії* (Б. Лепкий).

3. *перев. док., що.* Поспіхом або як-небудь класти, мостити, прилаштовувати щось. *Надія Григорівна просила приткнути десь у ящику навіть коробочку з Ляллиними молочними зубами* (О. Гончар); — *Зорі чисті, трава суха, буде спека. А я оце взяла розсаду, капусту хотіла приткнуть на вгороді* (В. Близнець); *Він ніяково топтався на місці, не знаючи, куди приткнути свою облізлу заячу шапку* (М. Олійник); *Луцька пошукала, де поставити мокру парасольку, і приткнула її між вішалкою й пилососом* (Р. Самбук); // Помістити, розташувати що-небудь. [Х р а п к о:] *А тут одно... Гм! та ще так густо написано, що нігде другого й приткнути... От, побий його морока, треба переписувати!..* (Панас Мирний).

4. *що, діал.* Прикладати, приставляти що-небудь до чогось. *Всі один по другім притикали ухо до смереки* (І. Франко); *Через такі слова я, зрозуміло, сильно насурмився і, відповідно, і собі напнув щоки й приткнув руки в боки* (М. Кідрук).

5. *перев. док., кого, перен.* Улаштовувати кого-небудь на якусь роботу, посаду і т. ін. (перев. з труднощами або на деякий час). [Н а д і я:] *Куди ж його приткнуть? Нездатний ні до якої роботи. У нього й руки не туди стоять* (О. Підсуха); // Надавати, знаходити кому-небудь місце, притулок. — *Вас я візьму до себе, в каюту, а дівчину абсолютно нікуди приткнути* (М. Трублаїні); — *З квартирами в Моргунах важко, але кудись приткне* [комендант штабу] (С. Голованівський); — *Люд як плавом пливе! Та де ж я приткну їх?* (В. Чемерис); // *що.* Друкувати, опубліковувати щось де-небудь. *Є в мене ще двоє віршів, котрі зараз Вам подам .. Може, як не візьмете для видання Вашого, то приткнете їх у "Зорю" абощо* (В. Самійленко); *Жаль буде, коли мої образки запізно прийдуть до "Народа", врешті Ви їх тоді де-небудь приткнете в "Житю і слові" чи деінде* (Леся Українка).

6. *перев. док., що, рідко.* Використовувати певним чином що-небудь. *Назбирав він і грошей, і одежі... Навіщо? Сам не знає, де його подіти, куди приткнути* (Панас Мирний).

7. *кого, до чого, перен.* Робити причетним до чого-небудь, уплутувати в щось. *Не притикай мене до того, бо я не чув і не бачив* (Сл. Б. Грінченка).

◊ **(1) Приткну́ти го́лову (себе́)** *де, куди* — знайти якийсь притулок або пристановище; влаштуватися. *Хіба мало таких, як я? Хіба трохи тиняється по світу, де б свою голову прихилити, де б себе приткнути?!..* (Панас Мирний); *А прийшла Недуга, старість, далі сліпота, То не було де голови приткнути* (І. Франко).

ПРИТИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИТКНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., розм.* 1. *перев. док.* Розміщуватися, умощуватися де-небудь, перев. не дуже зручно (про людей). *На тому острові під розлогою, старою, дуплястою вербою курінь побачите, — благенький курінь, такий собі очеретом сяк-так прикритий, а зверху ще вітами, та кугою, та травою, — щоб од дощу десь приткнутися було...* (Остап Вишня); *Як уперіщив дощ, то Марія кинулась під того дуба, куди Омелько зі своїми кіньми приткнувся* (Ю. Логвин); // Розташовуватися де-небудь, перев. на невеликій площі або в незручному, невигідному місці (про будівлю, населений пункт і т. ін.). *Андрійових* [Андрієвих] *батьків стояла дружня хата, В яру приткнувшися край нашого двора* (М. Рильський); *Зрідка бачився* [шкіпер] *з жінкою, дітьми, сестрою І забув оце бідне рибальське село, Що приткнулось і мовчки стоїть під горою, Наче разом з камінням у землю вросло* (Л. Первомайський); *Гриць не зупиняв шаленого лету, аж доки його машина, завищавши гальмами, приткнулася до тротуару* (О. Бердник).

2. *до чого, рідко.* Прилягати до чого-небудь, безпосередньо межувати з чимсь. *Багато терас притикаються впритул одна до одної, отож місцеві жінки ходять до сусідів у гості, не спускаючись до кімнат* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); *Каринський підійшов до невеликого барака, що приткнувся до риштування* (Ю. Шовкопляс); *Дорога так-сяк приткнулась до скель і розповзлася стежинами до одного двору, до другого...* (М. Олійник).

3. *перев. док., перен.* Знаходити собі притулок, місце; улаштовуватися як-небудь. — *Що він робитиме, як я помру? Куди воно здатне? Хто його годуватиме? Куди воно приткнеться?* (Л. Яновська); — *Так ото оженився я. Тут і радість батькам, і клопоти. Бо де ж його приткнутися новій сім'ї?* (М. Олійник); *Одружився з нею, бо вона мала хату з садом, а йому ніде було приткнутися* (С. Андрухович); // Улаштовуватися на якусь роботу, посаду і т. ін. (перев. тимчасово, з надією на поліпшення). *Після війни приткнулася* [Лукина] *сторожем при одному будинку відпочинку в лісі на Тетереві* (І. Волошин); — *А ти хотів, аби я... як ти?! Усе життя свиням хвости крутив?! Та я краще універ закінчу, у місті десь приткнуся, аби твоїх свиней не бачити!* (Люко Дашвар); // Приєднуватися, приставати до кого-небудь або до якоїсь компанії. *Це приткнувся* [Колісник] *до Лошакова і тихо почав: — Ваше превосходительство! Я до вас маю просьбу маленьку* (Панас Мирний); *Перегуда все ходив та ходив, поки й приткнувся біля якоїсь теплої компанії* (В. Кучер); *Людина сьогодні не може лишатися в безликій масі, бо це означає загибель. Для порятунку треба неодмінно приткнутися до якоїсь купи* (П. Загребельний).

4. *перев. док.* Прихилятися, притулятися до кого-, чого-небудь. *Потім переведе* [Марина] *любий та добрий погляд своїх чорних іскрявих очей на невеличке Петрусеве личко, що приткнулося, мов до рідної матері, до її лона* (Панас Мирний); // Обпиратися об що-небудь. *Не спав і Карпо Богун. Приткнеться до плетеної стіни й довго дивиться на страшні снопи вогнищ, теж вслухається в п'яний галас ночі* (Іван Ле).

ПРИТИ́Н, у, *ч., діал.* Притулок (у 1 знач.). *Серце мліє, смутні думки летять у невідомий край.., бо нема для неї притину на землі, як нема чоловікові захисту на широкому степу* (О. Стороженко); — *Я зважив на просьбу пана Повсюди, чоловіка без рідні й притину, недавнього фронтовика з ще не загоєними ранами* (Р. Андріяшик).

ПРИТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИТЯ́ТИ,** тну́, тне́ш, *док., кого, що, рідко.* 1. Прикріплювати, прив'язувати кого-, що-небудь до когось, чогось. *Притинали да Серп'ягу до сухого дуба* (з думи); *Колоду він добре притнув до себе* (В. Кучер).

2. Відтинаючи частину від чогось, трохи вкорочувати, зменшувати його. *Русини носили довге волосся, вуса притинали коротко, рівно з губою, а бороди були лише в знахарів* (з наук.-попул. літ.); *Закарпатці, як ішла корова в полонину, притинали їй хвіст і клали його в стайні, аби вона туди повернулася* (з публіц. літ.).

◊ **Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти** *і т. ін.)* / **підрі́зувати (підріза́ти, підтина́ти, зла́мувати** *і т. ін.)* **кри́ла (кри́льця)** *див.* **підрізувати; (1) Притя́ти язи́к (язика́)** *кому* — примусити кого-небудь менше говорити. *Притяти трохи язик, бо він собі балу-балу* (П. Козланюк).

ПРИТИ́Р, а, *ч.* Інструмент, яким притирають одну до одної деталі. *Доведення поверхні дзеркала фланця до необхідної чистоти й усунення дефектів проводять шліфуванням або притиранням із застосуванням абразивного диска або спеціальних чавунних притирів* (з наук.-техн. літ.); *Притири для площин можуть виготовлятися у вигляді дисків, плит, брусків, кілець чи стрижнів* (з наук.-попул. літ.).

ПРИТИРА́ЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Признач. для притирання чого-небудь. *Притирання плоских поверхонь зазвичай проводять на нерухомих чавунних притиральних плитах* (з навч. літ.).

ПРИТИРА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **притира́ти** і **притира́тися.** *Притирання є методом чистової абразивної обробки поверхонь деталей шліфувальними порошками або пастами* (з наук.-попул. літ.); *Пасту для притирання клапанів наносять на крайку самого клапана* (з навч. літ.); *Перші роки шлюбу — час, коли завдяки закоханості люди готові пережити певне притирання* (з навч. літ.).

2. *розм.* Мазь, рідина і т. ін., признач. для втирання в шкіру. — *Ось тут маєш для власних потреб дзеркало зі щирого золота, мазі ромейські, притирання, усе для краси* (П. Загребельний); — *Ви на шляху до одужання. Моїм красуням і красунчикам варто вже зараз купити нові притирання і гребені* (В. Єшкілєв).

ПРИТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИТЕ́РТИ,** тру́, тре́ш, *док., що.* 1. *техн.* Щільно підганяти що-небудь одне до одного спеціальною обробкою, шліфуванням або тертям у процесі роботи. *Деталі, що працюють у парі, притирають абразивними порошками або пастами, які наносять або на оброблювані поверхні, або на спеціальний інструмент* (з навч. літ.); *Ще у минулому сторіччі швед Йогансон з такою точністю навчився притирати площини двох шматків гартованої сталі, що, коли їх скласти полірованими площинами, то тільки силою можна розняти їх знову* (В. Собко).

2. Водити, гладити чим-небудь по поверхні чогось для вирівнювання, тісного прилягання і т. ін. *Шпалери на флізеліновій основі прикладають до змащеної клеєм стіни, перевіряють візерунок, а потім злегка притирають валиком* (з навч. літ.).

3. Тручи, знімати щось із поверхні чого-небудь; стирати. *Щоб пофарбувати автомобіль якісно, потрібно спочатку притерти поверхню, лише після цього ґрунтувати її* (з навч. літ.).

4. *перев. док.* Трохи зношувати, стирати від користування (перев. одяг, взуття). *Притерти піджак.*

◊ **(1) Прите́рти но́са** *кому* — довести або засвідчити свою перевагу над ким-небудь. — *Не шкодило б, щоб і їй* [Марині] *притерти носа й показати, що ніхто не є її дурнем* (Н. Кобринська); **Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги** *див.* **скру́чувати.**

ПРИТИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИТЕ́РТИСЯ,** тру́ся, тре́шся, *док.* 1. *техн.* Щільно підганятися до чогонебудь спеціальною обробкою, шліфуванням або тертям одне об одне в процесі роботи. *Тестування машини завершують після того, як вона попрацює деякий час, а її деталі притруться* (з навч. літ.).

2. *перен.* Пристосовуватися, звикати до кого-, чогонебудь. — *Ми тоді у шлюбі були лише двадцять років. А згодом ще стільки ж притиралися...* (Г. Вдовиченко); *Я стою й мовчу. Наче вже звик до цих стаєнь та коней, і до людей тутешніх притерся й звик* (І. Білик); *Стрільці притерлися один до одного, зжилися* (М. Андрусяк).

3. Щільно притулятися, присовуватися до кого-, чогонебудь. *"Так-так-так", — притирається до моєї ноги стара, з перебитим крилом качка* (М. Стельмах); *Трасуючі рикошетять об бруківку .. Притираємося до мурів, шукаючи бодай якийсь виступ, аби не продірявила тебе ота вогняна несамовита оса* (Є. Доломан); *Голова з-за столу вийшов, до Соломії притерся. Близько-близько, як сопе, чути* (В. Лис).

4. *перев. док.* Трохи зношуватися, стиратися від користування (перев. про одяг, взуття). *Спецодяг працівників лакофарбового виробництва швидко притирається, проте зберігає вологостійкість* (з газ.).

5. *тільки недок.* Пас. до **притира́ти.** *Штифт притирався до отвору алмазною пастою так, щоб він щільно входив у отвір* (з наук.-техн. літ.); *Робочі поверхні колодок та дисків притираються до практично ідеальної геометричної відповідності, що збільшує площу контакту та, відповідно, силу тертя* (з навч. літ.).

ПРИТИ́РИТИ, рю, риш, *док., розм.* 1. *кого.* Тирячи (у 1 знач.), привести кого-небудь кудись (перев. силою або умовлянням). *Притирили її до цієї хатуси* [хатусі] .. *Хотіла тікати Дана, та ба: стіни високі, рови навколо глибокі, брама на замку* (Д. Гуменна).

2. *що.* Тирячи (у 1 знач.), принести що-небудь (перев. велике, громіздке). *Весело снідать посідали, Мочили сухарі в воді, Поки Онисько-кашовар Щербу притирив ваганами, Варену густо з сазанами* (М. Макаровський).

ПРИТИ́РИТИСЯ, рюся, ришся, *док., фам.* Недоречно або невчасно прийти, приїхати куди-небудь, до когось. [Г а н н а *(одна):*] *Швидка на речах! А яка з тебе робітниця? Пожила біля татка в городі, чайку попила, а тепер би тільки ніжилась. Ще й старий сюди притириться* (І. Карпенко-Карий); — *Та се я, горобець ..* — *Чого притирився? І яка вас лиха година по дневі носить? Осе напасть! і вдень не дадуть заснути!..* (Леся Українка); *Я .. вихопив з-під жорен ночовки, заарканив їх мотузочком і босоніж пометлявся до дітвори. Ніхто й не здивувався, що я притирився з такою снастю, бо на чому тільки тут не каталися* (М. Стельмах).

ПРИТИ́РКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **притира́ння** 1. *Найбільш ефективною технологічною операцією, що дозволяє довести поверхню металевих деталей до ідеального стану, є притирка* (з навч. літ.); *Усі ці притирки, родичі, тяганина з твоїм чоловіком, шок моїх рідних... все це я уявляв з іронією* (А. Дністровий).

2. *розм.* Те саме, що **притира́ння** 2. — *Не знаю, як ця рослина перекладається, але її вони також висушують і лікують всіляку гидоту чаями й притирками з неї* (І. Карпа).

ПРИ́ТИСК, у, *ч.* 1. Дія за знач. **прити́снути, притиска́ти, прити́скувати** 1. *Кайдашиха зачинила двері з притиском, а Мотря ще голосніше гукала* (І. Нечуй-Левицький); *Його правиця непомітно простяглась до столу, і згорнена в кулак долоня з притиском лягла на скатерть* (У. Самчук); *Нур повільно човгає ногами по траві. Ступає важко, з притиском* (Д. Ткач); *Чув уві сні я притиски долонь* (П. Мовчан).

2. *перен.* Підкреслення, виділення чого-небудь, наголошення на чомусь; наголос. *І цей притиск, що натякає на щось важне й погрозливе, лякає мене самого* (В. Винниченко); *Говорячи, Андрій Петрович без притиску, але якось чудно наголошував то те, то те слово, буцімто в мові його був ще й інший сенс* (Ю. Шовкопляс); // Те, що підкреслюється, виділяється або наголошується. *Поет повторив той притиск: — Ви мені можете все розказувати* (Леся Українка); *Особливий притиск він зробив на слові "живеш", перетворивши його в пароксизм шипіння* (Ю. Андрухович).

3. *перев. мн., перен., рідко.* Несправедливе обмежування чиїх-небудь прав та дій кимось; гніт, утиск. *Люди не встигли забутись про панщину, про всі неправди й притиски од панів та ксьондзів* (І. Нечуй-Левицький); *Симпатії і антипатії народні виявлялися тут* [в інтермедії] *вповні; в жартовливій* [жартівливій] *формі порушувано не раз найтяжчі рани народного життя: притиски з боку панів, нещастя релігійних роздорів* (І. Франко).

◊ **(1) З при́тиском,** *зі сл.* с к а з а т и, м о в и т и *і т. ін.:* а) твердо, категорично, суворо, незадоволено і т. ін. — *Я зроблю це якимсь обов'язком, — відповіла я з притиском* (О. Кобилянська); — *Сідайте! — мовив з притиском. — Питати тут буду я* (Василь Шевчук); б) дуже пристрасно, енергійно. *Дідуньо з великим притиском розпочав знов мову про те, що вже крайня пора взяти до Юзі гувернантку* (Леся Українка).

ПРИТИСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **притиска́ти** 1–4 і **притиска́тися.** *Сильну кровотечу з ран на голові чи обличчі можна зупинити притисканням однієї із сонних артерій* (з навч. літ.); *Він зненацька впав головою на стіл і затрусився в риданнях, .. не помогла батькова долоня, що тихо гладила його по голівці, батькові обійми й притискання до грудей теж не зарадили* (П. Загребельний); *Були ще й інші прояви стосунків людей та книжок — байдужі перегляди, уважне занурення, похапливе вишукування, прискіпливе роздивляння, задоволене притискання...* (Г. Вдовиченко).

ПРИТИСКА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПРИТИ́СКУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПРИТИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* прити́с, ла, ло *і* прити́снув, нула, ло; *док.* 1. *кого, що.* Щільно прикладати, притуляти кого-, що-небудь до когось, чогось. *Вони обоє, Анатоль і Алла Михайлівна, трималось дуже близько один до одного, він притискав до себе ліктем її руку, а вона черкалась капелюшком об його жокейську шапку* (Леся Українка); *Майка збожеволіла від страхів — скрутилася на кріслі, притискала руки до живота* (Люко Дашвар); *Склала* [Хуррем] *лист, запечатала воском, притиснула до нього перстень з печаткою* (П. Загребельний); // З певним зусиллям давити, натискати на кого-, що-небудь. *Якщо постійно притискувати нігті до долоні, долоні прикрасять рвані, пунктирні лінії* (Л. Денисенко); *Шкіряна торбинка вже на Юлдашевій долоні. Мить, і хлопець притиснув її пальцями* (О. Донченко); *Чубенків кінь раптом зупинився, Чубенко машинально притис його шпорами* (Ю. Яновський); // Закріплювати що-небудь у певному положенні, щільно присуваючи, прикладаючи щось до нього. *Він зупинився.., подивився, як ми садимо, як пальцями притискуємо землю до корінців* (О. Донченко); // Обнімаючи кого-небудь, притуляти до себе. *Ганнуся .. взяла Антося собі на руки. Міцно притискувала вона його до себе, мовби хто хотів його від неї відняти* (В. Підмогильний); *Галя похнюпилась і ще дужче притисла його до свого серця, до свого лиця...* (Панас Мирний); *Іванко ще ніжніше обняв матір, притиснув до себе і поклав голову на її плече* (А. Хижняк); // *перен.* Викликати болісне відчуття тиску, скутості (у серці, грудях); стискати. *Самітні широкі поля мимоволі притискали душу самотою і німою мовчанкою і спонукували до розмови* (І. Франко); *Щось важке притисло серце, пригасило радість* (Ю. Мушкетик).

2. *кого, що.* Напираючи, насідаючи, змушувати кого-небудь тісно присуватися до чогось, до якоїсь перешкоди. *Варта притискала колону до парканів, панічно тиснучись до тих парканів сама перед літаками* (І. Багряний); *Розлючені солдати насідають на машиніста, притисли до паровоза* (О. Довженко); *Хлопці, — серед них, як завжди, вів перед Сашко Козуб, — притиснули до кам'яної кладки невеличку купку дівчаток* (Л. Юхвід); // Змушувати кого-небудь щільно припадати до чогось, шукаючи захисту від небезпеки. *Ворог чинив страшенний опір, притискав наступаючих бійців до землі сильним кулеметним і мінометним вогнем* (О. Підсуха); *Холодний важкий страх притис до землі Дениса, не давав йому поворухнутися...* (Б. Грінченко); // Наступаючи, відтісняти противника до такого місця, яке не дає йому можливості маневрувати, відступати далі. *Ломлять донці збиту з поля шляхту, до річки притискують...* (Я. Качура); *Фронт на Херсонеському мисі так звузився й притиснув рештки наших військ до моря, що на машини тепер дивилися, як на щось давно забуте й нікому не потрібне* (В. Кучер); // Наближати впритул до чого-небудь силою вітру, течії і т. ін. *Котився на місто туман разом зі сніговою крупою, натикався на людей і притискав їх до засніжених, обчухраних тинів та парканів глухого передмістя* (І. Багряний); *Вершомет висловлював припущення, що стискання* [криги] *може повторитись, що крижане поле, в яке вмерз "Лахтак", може притиснути до берега* (М. Трублаїні).

3. *кого, перен.* Позбавляти кого-небудь можливості заперечувати що-небудь чи відмовлятися від чогось, змушуючи погодитися визнати свою вину. *Й не таких притискали, подумав Сокирко, але, впіймавши напружений погляд Онищенка, вирішив: певно, не треба...* (Р. Самбук); *Січкар ні разу не впіймався на цьому гендлі, але Мірошниченко притиснув його за втаєний у лісах посів* (М. Стельмах); // Змушувати кого-небудь належно поводитися. [О р и с я:] *Я, мамо, про діда в газету нашу напишу. Ой ні, боюсь — в хату не пустить.* [М а р т а:] *Нічого, доню, ми його ще притиснемо. І його, і Курінного...* (М. Зарудний); // *рідко.* Несправедливо обмежувати кого-небудь у правах та діях; пригнічувати. *Замісто щоб хазяїнувати по-божому, він .. почав давати на процент та на відробітки гроші, почав притискати людей...* (Б. Грінченко); *Як у нас деякі навчилися копійками притискати дядька, а на цих копійках губляться добрі мільйони і людська віра* (М. Стельмах).

4. *на чому і без дод., перен.* Наголошувати на чому-небудь, підкреслювати щось у висловлюванні. — *Отсі* [оці] *грамоти, — відповів студент, почервонівши і притискаючи на слові "грамоти"* (О. Кониський); — *О-го-го! Наш Султан цілого трактора з болота вивезе! — з гордощами за коня притиснув Лимаренко* (Є. Кротевич); — *Свідками кожного вчинку цезаря є й мусить бути підвладний йому світ, — притиснув* [Адріан] *на слові "вчинку"* (Н. Королева); — *Ну, що ж... Гаразд. Коли вже малювати — то мушу малювати. Обов'язково намалюю, — притиснув він на останньому слові* (В. Козаченко).

5. *що і без дод., перен.* Починатися несподівано або з великою силою (про мороз, холод і т. ін.). *Лиш як морози почали на добре притискати, а далі і сніг налягати на широких вітах смерек білою вагою, перестав він вижидати дівчину в лісі* (О. Кобилянська); — *Я люблю, щоб сливу притиснув перший мороз, тоді вона солодша* (О. Донченко); *Під ранок притис міцний, по-січневому гострий мороз* (В. Козаченко); // Сильно охоплювати кого-небудь, оволодівати кимось, сковуючи рухи, позбавляючи здатності думати, робити що-небудь (про сильне почуття). *Жах кинув і придушив тебе. Зігнутий стояв, не міг очей одвести, не міг віями ворухнути. Здавалося тобі, що так і скам'янієш, жах притиснув іще дужче. А ти напружився й почав тремтіти* (А. Головко).

◊ **Біда́ прити́сла (прити́снула)** *див.* **біда́[1]; (1) До нігтя прити́снути** — знищити, ліквідувати. *Що я міг йому розказати? Ділитися з майором міліції, який затято ганяється за наркоманами і хоче притиснути до нігтя Романа Каракая, своїми припущеннями та фантазіями* (А. Кокотюха); **(2) Притиска́ти (припира́ти) / прити́снути (припе́рти) до стіни́ (до стінки)** *кого* — ставити когось у безвихідне становище, домагаючись зізнання, здійснення чого-небудь і т. ін. — *Бог з вами, не притискатиму вас до стіни...* (Леся Українка); *Все перемішалося в старому, як перемішується лише в тому, кого вперше в житті припирають до стінки* (Ю. Шовкопляс); *Вона тут же вирішила рішуче "приперти до стіни" свого супротивника* (М. Хвильовий); [А р с е н:] *Мені якби ще отого шахрая, Геннадія, до стінки притиснути!* (З. Мороз); **(3) Притиска́ти / прити́снути до се́рця** *кого* — міцно обіймати, тулити до грудей. *Я хтів схопити отак в обійми якусь людину, що йшла назустріч з суворим обличчям, і притиснути до серця: брате!..* (М. Коцюбинський).

ПРИТИ́СКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПРИТИ́СКУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИТИ́СНУТИСЯ,** нуся, нешся; *мин. ч.* прити́сся, ти́слася, лося *і* прити́снувся, нулася, лося; *док.* 1. Тиснучись, щільно притулятися, припадати до кого-, чого-небудь. *Від цього погляду дітям стає страшно, і вони притискаються до печі в кутку* (О. Довженко); *Туди й сюди їхали вози й двоколи, запряжені кіньми та волами, й доводилося притискатись до чужих мурів, аби дати їм дорогу* (І. Білик); *Гуро акуратно зачинив двері, що автоматично притиснулися до стіни* (В. Владко); *Мекаючи на всі лади, вони запрудили ворота, і Тимко притисся з конем до паркана, перечікуючи, доки схлине овеча ріка* (Григорій Тютюнник); *Сошенко всім обличчям притисся до тієї тендітної руки, що пахла не стільки воском, скільки сургучем* (Н. Околітенко); // *перен.* Розміщуватися, розташовуватися дуже близько до чого-небудь. *"Будиночок двохповерховий, — пригадував Бойко, — щільно притискається до інших будинків, не має парадного входу, його під'їзд має міцну дерев'яну браму з хвірткою"* (Гео Шкурупій); *Вуличка була вся із крамниць, що щільно притислись одна до одної і тяглися обабіч неї* (Олесь Досвітній).

2. *перев. док., перен., зневажл.* Недоречно або невчасно приходити, приїжджати куди-небудь, до когось. *Скільки йому цей Демко дошкуляє в громаді своєю правдою, а оце ще й сюди притисся, і тут упокою не дає!* (Б. Грінченко); [Г а н н а:] *Та ну тебе к бісу з тим Капказом* [Кавказом], *ти вже надоїв мені ним! І носиться з своїм Капказом, як дурень з ступою. Чого ти притисся сюди?* (І. Карпенко-Карий); // *розм.* Прийти, добратися куди-небудь, до когось повільно, з труднощами. *Чути у вікно — на улиці регіт, раз за разом поривами. Дедалі дужче. — Це, мабуть, притисся Перебендя з кобзою, піти послухати* (С. Васильченко).

3. *тільки недок.* Пас. до **притиска́ти, прити́скувати** 1. *Буряки, що надходять до корпусу бурякорізки, обертами шнека притискуються до ножів і ріжуться* (з наук. літ.); *Після досягання вибою та вмикання насосів усередину бурильної колони кидають кулю, яка тиском промивальної рідини притискається до гнізда* (з наук.-техн. літ.).

ПРИТИСКА́Ч, а́, *ч.* Пристрій для притискання чого-небудь. *Завдяки своїй універсальності, надійності в експлуатації та простоті конструкції гвинтові притискачі широко використовують у різних складально-зварювальних пристроях* (з наук.-попул. літ.); *Респіратор має клапани вдихання й один клапан видихання, металевий носовий притискач і лямки для кріплення до голови* (з навч. літ.).

ПРИТИСКНИ́Й, а́, е́. Признач. для закріплення чого-небудь притисканням. *Для формування тари лист термопласту або плівки затискають притискною рамою та нагрівають до високопластичного стану* (з навч. літ.); *До комплектації швейної машини входять декілька притискних лапок для виконання різних швів* (з мови реклами).

ПРИТИ́СКУВАЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **притискни́й.** *Притискувальна пов'язка для спинення кровотечі застосовується переважно при пораненні дрібних і середнього діаметра судин* (з наук.-попул. літ.); *Після завершення робіт треба очистити та змастити притискувальні ролики, фіксатор та різаки пресувального пристрою* (з навч. літ.).

ПРИТИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прити́скувати** 1–4 і **прити́скуватися.** *Мовчки йшла* [Талочка] *вулицею, не відповідаючи на ніжні притискування її руки, що її Чайка тримав у своїй* (Д. Бузько); *Кровотечу з ран на нозі зупиняють шляхом притискування стегнової артерії всередині пахового згину* (з навч. літ.).

ПРИТИ́СКУВАТИ *див.* **притиска́ти.**

ПРИТИ́СКУВАТИСЯ *див.* **притиска́тися.**

ПРИТИ́СНЕНИЙ, ПРИТИ́СНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прити́снути.** *Юра почав наближатися до стола, придержуючи правою рукою щось немале, обвинене сардаком і притиснене до його груді* (І. Франко); *Він скам'яніло стояв і дивився на гнучку постать своєї дружини, що ось-ось кинеться звіром на притиснуту до землі жертву...* (Олесь Досвітній); *На підвіконні побачила* [Ольга] *учетверо складений, притиснений камінцем, папірець* (Ірина Вільде); *Лише на пішоході, відокремленому від шосе глибокою канавою, рухалася ця колона, притиснена до парканів і гнана вчвал, виривалась із-під вогню* (І. Багряний); *Свіжий вітер кілька днів тримав шхуну притиснутою до хівинського берега* (З. Тулуб); // **прити́снено, прити́снуто,** *безос. пред. Нікелеву смужку було притиснено дуже сильно, що призвело до пропалювання верхньої її частини та відсутності якісного точкового зварювання* (з навч. літ.); *Білі полотнища було простелено і до землі притиснуто великими кучерявими, з підрізом, хлібинами* (Г. Колісник); *Хвилинами здавалось Богданові, що живим уже звідси не вийде, що буде їх притиснуто танками до тих скель* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який притиснувся (у 1 знач.). *В коридорі виразно зашарудів ключ в замку. Притиснений до стіни, з пістолею напоготові, він розширеними очима дивився, як поволі відкривались двері від коридору* (О. Лисяк).

ПРИТИ́СНУТИ *див.* **притиска́ти.**

ПРИТИ́СНУТИЙ *див.* **прити́снений.**

ПРИТИ́СНУ́ТИСЯ *див.* **притиска́тися.**

ПРИТИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИТИ́ХНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* прити́х, ла, ло *і* прити́хнув, нула, ло; *док.* 1. Тихнути, переставати утворювати які-небудь звуки; затихати. *Вся в споминах, як в золотому шумі, Пряде* [скрипка] *прозору безконечну нить, І притихає, і мовчить в задумі, Щоб з силою новою забриніть* (Л. Первомайський); *Соловейки притихли на хвилину, теж умовкли. Все кругом уже спало* (Леся Українка); // *перен.* Переставати виявляти ознаки діяльності; завмирати. *Стало село притихати, став із лісів вітрець повівати* (Марко Черемшина); *Сполохане місто притихло, намагаючись сховатися в сутінках від галасливої війни* (С. Талан); // Припиняти розмову, гомін, крик і т. ін.; замовкати. *Спершу Марта щебетала жваво й весело, але дедалі почала притихати* (Б. Грінченко); *Діти притихають за партами, від крику і лайки вони всі прищулюються* (В. Близнець); *Ось він підняв булаву угору, щоб козаки притихли* (А. Кащенко).

2. Тихнучи, поступово слабшати або припинятися зовсім (про які-небудь звуки). *Пристрасті гасли, голоси притихали до шепоту, лиш несамовито стукали колеса* (І. Багряний); *Коли почали говорити про Званова, притихло човгання й перешіптування* (О. Донченко); *Вітерець гладив обличчя, плутався у волоссі, вуличний шум наче кудись відійшов, притих, водяні краплі понесло в інший бік, тіло розслабилося на грудях осені* (М. Томчаній).

3. Переставати рухатися, застигати на місці. *Каченята притихали й не рухались... Ніде не шелесне...* (О. Довженко); *Такими вечорами вона притихала десь у куточку і великими настороженими очима вдивлялася в темряву* (П. Колесник); *— Змерз ти, мій зелений? — Івась хукав на його* [нього] *і грів своїм теплим зітханням. Коник прищуривсь, притих* (Панас Мирний).

4. *перен.* Послаблюватися в силі вияву. *Іноді, нема де правди діти, умовні рефлекси у звірів притихають, і беруть у них гору тайгові чи джунглеві "рефлекси"* (Остап Вишня); *Холера притихла (хоч і не утихла), і тем до писання стало мало* (Леся Українка); *Опівдні битва притихла* (О. Маковей); *Перша безглузда смерть після війни розбудила в мені нез'ясовну ненависть до всього. Вона трохи притихла лиш через кілька днів* (Р. Андріяшик); // Ставати слабшим, ущухати (про явища природи). *Серед грохоту, гомону, реву і клекотіння природи щось несамовитно* [несамовито] *зареготалося в безодні, і на хвилю все стало притихати* (О. Турянський); *Після одного особливо голосного випалу грому стає чути, як гроза, раптова літня гроза, притихає* (Ю. Яновський); *Все замовкло навкруги. Навіть вітер притих і горобці принишкли* (В. Малик); *Через годину чи більше хуртовина притихла* (К. Гриб); // *безос. Нараз притихало і, рогом прорвавши запону, Вихоплювавсь місяць за хмари* (Л. Первомайський); // Ставати менш відчутним (про біль, хворобу і т. ін.). *Нова перспектива злякала не мене, а мою істерію — вона притихла і не мучить мене от уже тижнів зо два* (Леся Українка); *Від морозного повітря і снігу, до якого лежав* [хлібороб] *обпухлою скронею, швидко полегшало: біль притих...* (В. Барка).

5. *перен.* Переставати виявляти активність у чому-небудь (перев. негативну). *Звуки рояля, самотні, тоскні, пливуть у шелесті листя .. І непокійна, жадна знемога притихає* (В. Винниченко); *— Почне* [Зінько] *каламутити в громаді, почне коверзувати — може лиха наробити. — Та він уже тепер притих, — озвався Сучок, — відколи оженився* (Б. Грінченко); *— Страх хотів вчитися, пробував. Але не йшло .. Але почав я жити іншим життям. Побачив, що розумні люди не запиваються, не б'ються і живуть спокійно, хоч бідно, та по-людськи. Став і я іншим чоловіком. Притих, переродився* (Мирослав Ірчан); *Дивак, бешкетник, чудо в решеті, о, як притихне, як притихне він! Аж поки зійде над життям, нарешті, руда, як сонце, дівчина Жаклін* (Л. Костенко); // Ставати тихим, сумирним, лагідним; смирніти. *Люди в грозу притихають, стають сумирними, лагідними і серйозними, як солдати перед атакою* (Ю. Мокрієв); *З грошима вже йому і жінки не страшно: од нового очіпка, плахти, намиста з дукачами хоч яка притихне, хоч якій пельку заткнеш* (О. Стороженко); *Кінь заспокоївся зовсім, та й інші коні теж притихли* (Ю. Логвин).

ПРИТИ́ХЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **прити́хнути.** *Вона вже хотіла вернутися додому, як раптом із кущів хтось її покликав притихлим голосом* (М. Матіос); *Червнева ніч розкинула свої зоряні шати над таємниче притихлим степом, що стелився до синього виднокругу* (Н. Рибак); *Далі став помалу й дощик накрапати, і вогким холодком до хати зайшов притихлий вітерець* (Леся Українка).

2. *у знач. прикм.* Який став тихішим, тихшим. *А їх — дівчат — стоїть ціле коло, пообнімались — слухають, притихлі од музики* (А. Головко).

ПРИТИ́ХЛО. Присл. до **прити́хлий** 2. *Відвідувачка, схилившись, сиділа з пучечком волошок притихло* (О. Гончар); *Іван притихло позирає знизу на Нестеренка й не знає, згадувати про Василька чи не треба* (Микита Чернявський); *Я сидів притихло в курені й дивився перед собою спокійним примруженим зором* (Валерій Шевчук).

ПРИТИ́ХНУТИ *див.* **притиха́ти.**

ПРИТИ́ЧИНА, и, *ж., заст.* 1. Перешкода, завада. *Попався у сю веремію і наш дідуган Тарасович, та якось викрутивсь. Кому вже Бог пошле довгий вік, то ніякий гаспид, ніяка притичина йому його не вкоротить* (О. Стороженко); *— Для мене нема і не буде ніякої притичини, щоб одвідать тебе й нагодувати* (І. Нечуй-Левицький); *Повернули. Почали шукати справжній шлях. Шукали, перепитували. Найшли шлях, виїхали. Аж тут друга притичина сталася: почали з'їжджати з гори, як на кобильчині наритники лопнули* (С. Ковалів); *Хлопчик-служка й доповів про несподівану притичину. Куховарка, виявляється, десь поділа яловичину* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. Пригода. *А з Василем ось яка була притичина. Вийшовши з попівського саду, він ледве-ледве затюпав до Шміла, все воркотячи собі по дорозі* (І. Франко); *Я усміхалася свавільно при спогаді цілої притичини, воно настроювало мене в першій хвилі весело* (О. Кобилянська); // Подія. *Султан турецький Амурат затіяв банкет для свого турецького панства. Звелів збудувати для такої притичини салю довгу на дві милі між двома мечетями їхніми найбільшими* (П. Загребельний).

3. Причина. *— Та, правду сказати, я й не видам за вас своєї дочки: є тому деяка притичина, — додала різким голосом Каралаєва* (І. Нечуй-Левицький); *Маленький сухенький чоловік в потертім старім костюмі слухав професора, а сам .. шукав якоїсь притичини, щоб втекти від нього* (Ю. Мушкетик); *Знала* [Корнелія] *напевне лиш одне: без якоїсь дуже важливої притичини ніхто б не залишив її саму на три доби в криївці без права виходу* (М. Матіос); *Притичина була на виду, чи то пак, у ньому — в моєму білому, ні, треба сказати відверто, трохи сірому обличчі* (Л. Денисенко).

◊ **(1) Яка́ [така́] (оце́ так, от так, що за) прити́чина!** — уживається для вираження здивування, невдоволення, розгубленості і т. ін. з приводу чогось несподіваного чи незрозумілого. *— Розумієте, десь подівся зошит з висновками дослідження .. — Що за притичина? Не міг же хтось викрасти. Це неможлива річ* (М. Івченко); *Перелякався й Причепа і все намагався розтулити Савчині зуби. — Горілки! Та голову набік!.. Оце так притичина...* (З. Тулуб); *Гіркий перепалений пил хмарою висів над ними. Обом задряпало в горлі, вони переглянулись: що за притичина?* (В. Близнець); *— Гм, от так притичина! — воєвода розгублено оглянувся на своїх супутників. — А ми тут саме зібралися на лови...* (В. Малик).

ПРИТИ́ЧКА, и, *ж.* Зменш. до **прити́ка** 1. *— Давай ще? — запропонував Отові, й той негайно припнув коней до пакола й почав вибивати притичку з лівого колеса* (І. Білик).

ПРИТИ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прити́шити.** *Починав* [батько] *сперечатися з людьми, розмахував руками, цитькав на матір, а наступного дня вибачався, говорив притишеним голосом і відводив очі вбік* (В. Близнець); *Грає притишена музика, ледь чутний голос щось муркоче* (Л. Денисенко); *Секундна стрілка оберталася в явно притишеному темпі* (В. Собко).

2. *у знач. прикм.* Який притих, став тихішим. *Микола Іванович ще раз оглянув притишений клас, який зібрався на останній урок після прощального дзвінка* (І. Цюпа); *Натовп стояв притишений: був він різноликий і різнобарвний, тихий і згнічений* (Ю. Мушкетик).

ПРИТИ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прити́шити.** *Виступаючи перед аудиторією, інколи можна вдаватися до притишення голосу, щоб контролювати увагу слухачів* (з навч. літ.).

ПРИТИ́ШЕНО. Присл. до **прити́шений** 2. *Орест притишено підсів до гурту і намагався зрозуміти, про що точиться дискусія* (Олесь Досвітній); *Благеньке рядно висіло на вірьовці й відділяло дівчину від ясного, невідомого світу. За рядном у кімнаті притишено розмовляли* (О. Донченко); *Над світом стьмареним пливе імла і дим, Підземні поїзди притишено гудуть* (М. Бажан); *Іван Іванович підійшов до нього* [Сави] *впритул, мовив притишено, наче хтось міг підслухати його* (Р. Самбук); *Серце билося часто, але якось немов притишено, мляво качаючи жилами застиглу кров* (М. Кідрук).

ПРИТИ́ШИТИ *див.* **прити́шувати.**

ПРИТИ́ШИТИСЯ *див.* **прити́шуватися.**

ПРИТИ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИТИ́ШИТИ,** шу, шиш, *док.* 1. *що.* Робити тихішим, не дуже чутним; приглушувати. *То притишує* [співак] *голос, то підносить його високо* (Б. Лепкий); *Клименко притишив голос і змовницьки присунувся до Юхима* (Д. Бузько); *Христя навіть дихання притишила, слухаючи Артемову розповідь* (А. Головко); // *перен.* Зменшувати, робити менш відчутним (біль, хворобу і т. ін.). *Лікар Іван Степанович оглянув синці й подряпини на лицях Макса й Гоцика, притишив біль льодовими компресами* (Люко Дашвар); // *перен.* Зменшувати, ослаблювати (почуття, відчуття і т. ін.). *Сутінки притишують справжні почуття на обличчі старого, але голос у того добрий та м'який* (Дара Корній); *Довколишні мир і супокій притишували всі думки й почуття, зливаючи їх у неземну гармонію* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

2. *що.* Робити повільнішим; уповільнювати. *Я йду з Тимофієм. Він притишує кроки, бо би інакше хіба бігти за ним довелося* (Г. Хоткевич); *Коні форкали в темряві й притишували біг* (П. Загребельний); *Стояв перед дворецьким Василь, ледве дух переводив, притискав руки до грудей, наче хотів притишити шалений перебій серця* (Н. Рибак); // *кого, що.* Змушувати рухатися повільніше, переводити на повільніший рух (коня, машину і т. ін.). *Кукса притишив кобилу, пильно подивився на затриманих* (В. Кучер).

3. *кого, перен., рідко.* Стримувати, заспокоювати, угамовувати кого-небудь. *Гаврило тільки усміхнувся на ту забаву, а молодші брати набрали повні груди лугового повітря і так тюгукнули, що аж луна покотилася понад тихими плесами. — Хватить, а то люди сміятимуться, — притишував братів Гаврило* (Григорій Тютюнник); *Старий і Ключника, охочого до чвар, Умів притишувать* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

(1) Прити́шувати (сти́шувати, спові́льнювати *і т. ін.)* / **прити́шити (сти́шити, спові́льнити** *і т. ін.)* **хід** *(рідко* **хо́ду):** а) зменшувати швидкість, уповільнювати рух (про поїзд, автомобіль і т. ін.). *Проїхали завод, міст, поїзд став притишувати хід* (І. Багмут); *Танки гальмують, стишують хід, а відтак зупиняються. Місток, що попереду, розбитий. Треба об'їжджати* (Є. Доломан); *Пароплав з якихось причин сповільнив хід* (М. Трублаїні); *— Скоро ваша станція... Як тільки поїзд притишить хід — стрибайте. Я постукаю вам. Тільки обережно, щоб голови не порозбивали* (К. Гриб); *Потяг сповільнив ходу і за мить зупинився* (С. Андрухович); б) іти повільніше. *— Доброго здоров'я, Грицю. На музики, либонь, тнеш? — Аякже! — Гриць стишує ходу, приноровлюючись до її кроків* (М. Стельмах); *Дана йшла за мною, не намагаючись наздогнати мене, а я, своєю чергою, не сповільнював ходу, щоб зачекати її* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Він притишив ходу, та за чверть години був уже в центрі села* (І. Багмут); *Знову пойняв мене незрозумілий страх .. Рушив майже підбігцем, але що дорога вела вгору, то хутко засапався і таки сповільнив ходу* (Ю. Винничук).

ПРИТИ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИТИ́ШИТИСЯ,** шуся, шишся, *док.* 1. Ставати тихішим, не дуже чутним. *Гроза йшла за грозою — ледь притишувалось відлуння громів далеко за обрієм, як несамовито накочувався новий грозовий шквал* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *На хвильку притишилось усе в кімнаті, немов війна дихнула вже сюди своїм жахливим подихом* (Є. Кротевич); // *перен.* Ставати менш відчутним (про біль, хворобу і т. ін.); зменшуватися. *Ярема рукою поправляє ганчірку, але від того біль не притишується* (П. Кочура); *В кожного є свій біль, котрий притишується, коли щось робиш* (Л. Денисенко); *Стало трохи тепліше, і біль наче притишився. Горіла голова, хотілося пити* (К. Гриб); // *перен.* Зменшуватися, ослаблюватися (про почуття, відчуття і т. ін.). *Коли притишилася перша бурхлива радість, юнак почав обмірковувати своє становище* (О. Донченко).

2. Ставати повільнішим; уповільнюватися. *На кожному підйомі притишувався й без того повільний хід. А крутих підйомів на цій магістралі вистачає* (Ю. Шовкопляс); *Робота від спеки аж ніяк не притишувалась. Хлопці й дівчатка наполегливо зрізали дернину* (І. Багмут); // Уповільнювати свій рух; рухатися тихіше, повільніше. *Вода тухольського потоку на хвилю притишилася, немов злінивіла, задрімала в плоских своїх берегах* (І. Франко); *Коли трохи притишиться поїзд перед Гребінкою, вискакуйте на бік* (Іван Ле); // Слабшати, ущухати (про явища природи). *Вітер з моря на хвилю притишився, і від портових будівель понесло тонкими пахощами терпкої гвоздики* (Ю. Логвин).

3. *перен., рідко.* Заспокоюватися, угамовуватися. *Малюючи, Тарас, спочатку тихо, а потім вже й впівголоса заводив котрусь пісню з тих, що любив, і Айра теж притишувався, вслухався в звуки дивних чужих мелодій* (Валерій Шевчук); *Притишився й згарячу розігнаний Сашко* (М. Вінграновський); // Іти на спад, припинятися. [З і н ь к о:] *І коли це пиятцво притишиться?!* (М. Кропивницький).

4. *тільки недок.* Пас. до **прити́шувати** 1. *Після одинадцятої музика в сусідів притишувалася, проте гуляння тривали* (з газ.).

ПРИТІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИТЕКТИ́,** ечу́, ече́ш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Підступаючи потоком, надходити куди-небудь (про рідину). *Працюючий орган потребує багато кисню та поживних речовин, тому до нього притікає більше крові, ніж до органа, що перебуває в стані спокою* (з навч. літ.).

2. *перен.* Постійно, безперервно прибувати куди-небудь (про людей). *Багато людей почало притікати до чудотворної ікони на поклоніння й отримували від Богородиці благодатну допомогу* (з рел.-церк. літ.).

3. *заст.* З'являтися, приходити куди-небудь, до когось. *І грішник босоногий притікає До сховища Мовчальника святого* (П. Куліш); [П е р у н *(до Рябини):*] *Кого припече, той, певно, до вас притече!* (І. Франко).

◊ **Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́** *і т. ін.)* / **припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́** *і т. ін.)* **до рук (у ру́ки)** *див.* **плисти́.**

ПРИТІ́М, *спол.* Те саме, що **прито́му.** *Наука собі потроху йшла. Дівчата учились і притім не дуже нудились, бо були так близько від дому* (Олена Пчілка); *То був Михайло, Петрового Івана син. Хлопець годний, а притім сукристий* (Г. Хоткевич); *Бажання в мене було, притім дуже велике. Я завжди мріяв про дочку* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИТІ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **притіни́ти.** *У віями притінених очах дівчини перекочується острах* (М. Стельмах); *В притіненім покої лежить на отоманці мама* (Ірина Вільде); *Хата стояла між лісом і садом, притінена осокорами* (Ю. Мушкетик); // **приті́нено,** *безос. пред. Для багатьох сортів троянд краще обирати таке місце, яке в полуденний час буде притінено* (із журн.).

ПРИТІ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **притіни́ти.** *Помірне притінення щойно пересаджених саджанців томатів прискорить їх укорінення та адаптацію* (з навч. літ.).

ПРИТІНИ́ТИ *див.* **приті́нювати.**

ПРИТІНИ́ТИСЯ *див.* **приті́нюватися.**

ПРИ́ТІНОК, нку, *ч.* 1. Місце, захищене, прикрите від променів сонця або іншого джерела світла; затінок (у 1 знач.). *Сиділи* [Леонід і Вутанька] *осторонь, немов у пухких золотих кріслах, пірнувши по груди у свіжій пшеничній соломі, яка навіть і в притінку ще пахла сонцем* (О. Гончар); *В притінку тихої церкви золотою квіткою сяє вічне світло лампади* (Н. Королева).

2. Те саме, що **за́тінок** 2. *У затіненій гіллястим абрикосом кімнаті прохолодніше, ніж надворі. Стояв притінок* (Є. Доломан).

ПРИТІ́НЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИТІНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИТІНИ́ТИ,** іню́, і́ниш, *док., кого, що.* Прикривати кого, що-небудь від променів сонця або іншого джерела світла; робити тінь над ким-, чим-небудь. *Кути огородженого городу притінювали молоді соснові та грабові гаї* (Н. Кобринська); *Окремі волосинки падають аж до вилиць, притінюючи зіниці* (В. Барка); *І тут крізь дерево, що росло в дворі й ґанка* [ґанок] *притінювало, прорвався сонячний промінь* (Валерій Шевчук); *Ірина, щоб не обгоріти, напустила косинку аж на очі, Парася Георгіївна теж трудиться, притінивши себе капелюшком* (О. Гончар); // Від недостатнього освітлення робити трохи темним, не дуже виразним. *Слабеньке світло трохи притіняло його лице, воно, здавалося сірим, землистим, тільки очі, як завше, блищали* (М. Олійник); // *перен.* Те саме, що **зати́нювати** 2. *Навіть кілька розбризканих веснянок не притіняли, а зворушливо підкреслювали вроду дівчини* (М. Стельмах).

ПРИТІ́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПРИТІНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРИТІНИ́ТИСЯ,** інюся, і́нишся, *док.* 1. Прикриватися від променів сонця або іншого джерела світла. *У полудневу літню спеку людям зі світлою шкірою бажано притінюватися капелюхом з полями* (із журн.); *У перші дні біля моря варто притінитися, щоб уникнути сонячних опіків* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **приті́нювати.** *Дитячі майданчики додатково притінюються спеціальними накриттями* (із журн.).

ПРИТІНЯ́ТИ *див.* **приті́нювати.**

ПРИТІНЯ́ТИСЯ *див.* **приті́нюватися.**

ПРИТІ́СНЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **притісня́ти.** *Думай про них* [гроші] *не забобонно, а відкрито, чесно, без ганьби й притіснення. Як про найдорожче, найрідніше. І вони відплатять тобі тим же* (М. Дочинець).

ПРИТІСНИ́ТИ *див.* **притісня́ти.**

ПРИТІСНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИТІСНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **ути́скувати**[1]. *Хто не хотів гнути спину перед лівобережною старшиною, котра запаніла і почала притісняти свого брата-козака, той тікав на Низ і поповнював Сіркове військо* (В. Малик); *Дитина — це дитина, шкода її особливо притісняти: хотілося б, щоб порядок на уроці тримався на самій увазі та симпатії до наставника* (Н. Околітенко); *Уведені податки на сільськогосподарську продукцію вкотре притіснили вже й без того збідніле селянство* (з публіц. літ.).

ПРИТІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приті́сувати.** *Під час реставрації архітектурних деталей колон необхідною операцією є притісування цегли* (з навч. літ.).

ПРИТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИТЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док., що.* Обтісуючи, підганяти, припасовувати що-небудь до чогось. *Майстри обтісували дерево, інші в обтесаних уже стовпках довбали діри, інші .. притісували чопи* (І. Франко); *Притесав* [Павло] *у вишняку деревину, яку ще вдосвіта приволік із лісу, і затяг її на стіну* (М. Ткач).

ПРИТКНУ́ТИ *див.* **притика́ти.**

ПРИТКНУ́ТИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **приткну́ти** 1, 3–6. *Всі стоги — високі, ладно вивершені, ув'язані навхрест скрутнями з осоки, приткнутими в стіг, ще й прикладені вербовим гіллям* (Ю. Мушкетик); *Їм назустріч, вивернувшись з бокової вулиці, посунув довгий тяжкий лімузин, він об'їздив іржавий автомобільчик, приткнутий до тротуару, і виїхав на протилежну смугу руху* (П. Загребельний); *Крива дровиняка приткнута до дверей, від яких виламано засув* (В. Барка); // **приткну́то,** *безос. пред. Порожні шафи з розчиненими дверцятами абияк приткнуто до стін* (Ю. Шовкопляс).

ПРИТКНУ́ТИСЯ *див.* **притика́тися.**

ПРИТЛУМИ́ТИ *див.* **притлу́млювати.**

ПРИТЛУ́МЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **притлуми́ти.** *Голос Микитин доходив до Каленика притлумлений, немов крізь повсть* (В. Домонтович); *В грудях йому перекочувались гострі отрутні краплі притлумленої злості й глузу* (Ю. Мушкетик); *З чорного сажного пустища раптово випнулися обабіч призьби притлумлені було пожежею любисток, пижмо, жоржини, нехворощ, нагідки, лобода, полини, коноплі, кропива, пирій, шовкові трави* (В. Дрозд); // **притлу́млено,** *безос. пред. Недавній настрій притлумлено гнівом, уболіванням за матір* (Є. Гуцало).

ПРИТЛУ́МЛЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **притлуми́ти.** *Її величність валіде .. свій час здебільшого витрачає на пліткарство, на вислухування доносів євнухів і своїх вірних одалісок, на притлумлення чвар, а то й справжніх заколотів* (П. Загребельний).

ПРИТЛУ́МЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **притлу́млювати.** *Дитиною вона постійно затамовувала подих, коли їй хотілося плакати. Від такого притлумлювання емоцій стискалися й дерев'яніли м'язи* (Н. Сняданко).

ПРИТЛУ́МЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИТЛУМЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИТЛУМИ́ТИ,** умлю́, у́миш; *мн.* притлу́млять; *док., розм.* 1. *що.* Те саме, що **приглу́шувати** 1. *Біль судомить обличчя, і хлопець аж кулаки стискає, щоб притлумлювати стогін* (Є. Доломан); *Він поцілував матір у руку і в обидві щоки, притлумив схлипування в глибині грудей* (Р. Андріяшик).

2. *що.* Припиняти, ліквідовувати або послаблювати що-небудь. *Уже нема іншого виходу, принаймні так йому здається; він притлумлює в собі рештки доброти, любові, ніжності, він заганяє їх у кут* (Н. Бічуя); *Хтось з люльки іскру здув, а загасить не зміг, і знявсь пожар такий, аж загорівся сніг. У ратуші пан війт зліз на високу вежу і радив притлумить соломою пожежу* (Леся Українка); *Паралельно йому кололи магнезію, щоб притлумити тиск* (В. Рубан).

3. *що, перен.* Не давати можливості чому-небудь виявлятися, розвиватися; глушити, заглушувати. *Стала сама* [Дозя] .. *нищити і притлумляти в душі його всяку іскорку .. прив'язання к собі* (І. Франко); *Іти вночі самому чужим лісом страшно. Але я притлумлював у собі те почуття* (М. Андрусяк); *Я ж заперечував і висміював пророцтво упертіше за інших, намагаючись притлумити свій страх і боячись виказати себе* (І. Росоховатський).

4. *кого, перен.* Морально пригнічувати кого-небудь, виявляючи свою зверхність. *Утямив лейтенант, що його воля взяла верх; щоб не втратити над цими людьми владності, він вигукнув, до решти притлумлюючи господарів страхом* (Р. Іваничук); *Онопрій довго парубкував, служив при дворі, свойого* [свого] *не мав нічого, аж нараз пан казав йому брати Марту. Се було його нещастя, бо Марта взяла його під ноги, притлумила, прибила до землі* (І. Франко); *Університет буде існувати, якщо навіть Полянському доведеться когось притлумити з моїх милих, чесних земляків...* (Р. Андріяшик).

ПРИТЛУМЛЯ́ТИ *див.* **притлу́млювати.**

ПРИТОВКМА́ЧИТИ *див.* **притовкма́чувати.**

ПРИТОВКМА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок., рідко* **ПРИТОВКМА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **товкма́чити** 1. *Часом перед очима Тоні, замість овечок, постаєте ви, міські жевжики, ледачі мамині синки .. Оце вас Тоня .. рогачиком притовкмачує в оту гущу* [для миття овечок], *щоб вся нечисть із вас зійшла* (О. Гончар).

ПРИТОВКТИ́ *див.* **прито́вкувати.**

ПРИТО́ВКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прито́вкувати.** *Помірне притовкування нашаткованої капусти в ємності для квашення забезпечує її хрумкість і соковитість* (з газ.).

ПРИТО́ВКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИТОВКТИ́,** вчу́, вче́ш, *док., що, розм.* 1. Товчучи, трохи пом'якшувати, розтирати що-небудь у ступі, ступці і т. ін. *На таганку кипить маленький казанок, І приязно мені, притовкуючи сало, Про давню давнину розказував дідок* (Л. Глібов).

2. Поштовхами притискувати що-небудь до чогось. *Забулькотів* [Петро] *із фляшки* [пляшки] *просто в горло порядну порцію, заткав потім фляшку корком і притовк його долонею* (І. Франко); // Поштовхами трохи ущільнювати або розминати що-небудь (перев. з поверхні). *Воєвода з слугою узялися за зброю, З патронташів дістали набої, Одкусили зубами, притовкли шомполами І насипали пороху вдвоє* (С. Голованівський); * Образно. *І дивна тінь, чудна моя подоба, гіркий тютюн у люльці притовче* (Л. Костенко).

3. Притоптувати, приминати що-небудь ногами. *Її* [траву] *притовкували, а вона піднімалася і тягнулася до неба* (Дара Корній); *Хтось ухопив її за руку, стиснув, здавив, скіпку підошвою притовк* (Б. Лепкий); // *перев. док., кого, що.* Придавлювати, прибивати, завдаючи болю. *Передня куфа* [кухва] *спала їй на ноги та притовкла їх, а задня, згубивши рівновагу, облила її водою, але Параскіца не звернула на це уваги* (М. Коцюбинський); *Левко сюди-туди — і бух під ліжко, ледве мене не притовк* (М. Стельмах).

ПРИТО́ВПИТИСЯ, питься; *мн.* пимося, питеся, прито́впляться; *док., до кого — чого і без дод., розм.* Прийти натовпом, у натовпі куди-небудь. *Та ти не дивись, що люде* [люди] *притовпились: дорожче ніхто не дасть, як я* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИТО́ВЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **притовкти́.** *Сильний буревій завдав великої шкоди: з будинків позривало дахи, повибивало вікна, зернові культури й овочі повиминані та притовчені градом* (із журн.); *На притовченій траві чітко проглядалися сліди якогось дикого звіра* (з газ.); // **прито́вчено,** *безос. пред. Щоб посилити аромат спецій, коріандр та кмин притовчено* (із журн.).

ПРИТО́КА, и, *ж.* 1. Річка, що впадає в більшу річку. *Дорога йшла весь час лісами, де-не-де перерізаними болотистими річками, притоками Дніпра і Тетерева* (З. Тулуб); *Гребці повинні були пропливти кілька кілометрів вниз по річці, потім по одній з приток угору* (О. Іваненко); *Десь там, на залуччі притоки та другої річечки, що лишилася позаду за горбами, сідало сонце* (І. Білик).

2. *діал.* Нагода, привід *(див.* **при́від** [1] 1). [А н н а:] *Звір ти* [Михайло], *звір лютий! Наострився пожерти нас і тепер думаєш, що найшов притоку* (І. Франко); // Причина. *Стали* [війт і присяжні] *коло одного вугла, шпортають, штуркають .. "Що за притока?" — гадаю собі* (І. Франко).

Не дава́ти прито́ки *див.* **дава́ти.**

ПРИТО́КМИТИ, млю, миш; *мн.* прито́кмлять; *док., кого, діал.* Прилаштувати (у 4 знач.). *Чи притокмив ти їх у те "училище"?* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИТОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **притолочи́ти.** *Вона незручно розкинулась на притолоченому снігу, що підтанув від її крові* (М. Стельмах); *Пробуджувались од довгого сну бляклі, притолочені, прибиті хуґами і морозами озимі* (І. Рябокляч).

ПРИТОЛОЧИ́ТИ *див.* **притоло́чувати.**

ПРИТОЛО́ЧУВАТИ, ло́чую, ло́чуєш, *недок.,* **ПРИТОЛОЧИ́ТИ,** лочу́, ло́чиш, *док., кого, що.* Злегка толочити кого-, що-небудь. *Вона* [Очамимря] *повільно пішла не мілководдям, а берегом, притолочуючи менші кущі й протискаючись поміж більшими, передбачливо обминаючи дерева й намагаючись не зчиняти зайвого шуму* (О. Ірванець); *Іванус .. лютиться, що скиби не пристають, що плуг не має доброго строю .. Іванус моцується, притолочує скиби* (М. Яцків); *Коні стоять понад тобою, боїшся, що впадуть назадгузь і притолочать тебе* (Б. Лепкий); *Дике, колюче гілля чіплялося його одежі, а нога притолочила якогось змія* (Валерій Шевчук); * Образно. *Туман, що клубочився понад горами.., лагіднішав, заспокоювався, щільним пластом налягав на землю, притолочуючи жереп* (Р. Іваничук).

ПРИТО́МА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **вто́ма.** *Шаптала прийшов на обід свіжий і посміхливий* [усміхнений]. *Лася не могла помітити на нім ані притоми, ані відбитку тії* [тієї] *скаженої праці* (В. Підмогильний).

2. *також зі сл.* с о л о д к и й, п р и є м н и й *і т. ін.* Те саме, що **знемо́га** 2. *Обід був смачний та поживний, а мати запобіглива й мирна. Вони перекинулися словом, він відчув солодку притому* (Валерій Шевчук).

ПРИТОМИ́ТИ *див.* **прито́млювати.**

ПРИТОМИ́ТИСЯ *див.* **прито́млюватися.**

ПРИТО́МЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **притоми́ти.** *І такий то був вечір .. рожевий, що аж усі козаки, молоді й старі, притомлені довгим походом, порожевіли, як зоряниця* (Марко Вовчок); *Люди типово сучасних трас: притомлені дорогою, неговіркі або, як тепер кажуть, малокомунікабельні* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Який притомився, відчуває втому. *Притомлені косарі потяглися до густих кущів верболозу, звідки здіймався вгору синюватий дим* (І. Цюпа); *Притомлений, спітнілий, із закинутою на плече косою, повертався Лесь додому польовою дорогою* (І. Нижник); // Який свідчить про втому. *Все в ній здавалось йому незвичайним: .. і чисте високе чоло, і світла притомлена блідість обличчя* (О. Гончар); *Людку я знав добре, вчилася вона в нашій школі, інколи дивилася на мене чудним, притомленим чи примлоєним поглядом* (Валерій Шевчук).

ПРИТО́МЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прито́млений** 2. *Із хвороби також виходять поступово. Тепер .. вражали мене в моїй парсуні блідість .. і надих хронічної притомленості* (Валерій Шевчук); *Трапляються люди, які хочуть скористатися слабістю чи притомленістю, прибитістю горем чужих їм людей* (з мемуарної літ.).

ПРИТО́МЛЕНО. Присл. до **прито́млений** 2. *У клуні молотили: глухо, притомлено гупали два ціпи* (Г. Косинка); *— Не кажи, наліталась і я, — сказала* [Заболотна] *притомлено. — Іноді вже й спокою хочеться...* (О. Гончар).

ПРИТО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИТОМЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРИТОМИ́ТИ,** омлю́, о́миш; *мн.* прито́млять; *док., кого.* 1. Доводити до втоми (перев. неповної); утомлювати. *Ой узяли вражі ляхи джуру притомляти* (Сл. Б. Грінченка); *— Притомив коника, притомив другого, скажи ми* [мені], *дівчино, що буде із сього: чи будеш моя, а чи ні, не в'яли серденька ти мені?* (з народної пісні); *Навіть коні, яких добре-таки притомила далека дорога через кілька країн, — навіть коні побадьоріли* (С. Тельнюк).

2. Доводити до знемоги (у 2 знач.). *Свіже весняне повітря притомлювало й збуджувало апетит* (із журн.); *Запах жасмину приємно мене притомив, відігнав усі тривожні думки* (з газ.).

ПРИТО́МЛЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, **ПРИТОМЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРИТОМИ́ТИСЯ,** омлю́ся, о́мишся; *мн.* прито́мляться; *док.* Відчувати втому (перев. невелику); утомлюватися. *— Я так притомляюсь останній час... не знаю, через що...* (В. Підмогильний); *Гості й притомлюватися почали в чеканні запрошення до трапези, а самого винуватця все нема й нема* (В. Чемерис); [О л е к с а:] *Правда, трохи притомився був, та як ізнов увійшов у свою хату, то зразу і поздоровшав* (С. Васильченко); *Дівчина з червоними руками, хоч і притомилась, але вдоволено посміхалась* (П. Панч); *— Просимо до хати, — наближається до нього Марко Григорович. — Притомилися, в лісах блукаючи?* (М. Стельмах).

ПРИТОМЛЯ́ТИ *див.* **прито́млювати.**

ПРИТОМЛЯ́ТИСЯ *див.* **прито́млюватися.**

ПРИТО́МНИЙ, а, е. 1. Який не втратив свідомості, може свідомо, осмислено сприймати дійсність. *Дуже прохав би звістити мене, в якому стані його здоров'я тепер, які зовнішні ознаки терпінь, чи він притомний, говорить, пізнає людей, чи починає володіти руками?* (М. Коцюбинський); *— Як його звали? — Не знаю, — відповіла через декілька кроків Леночка .. Не догадались спитати, доки він був притомний* (Ю. Яновський); *Коли Петро глянув у те лице — побачив, що Роман цілком притомний, очі Романові дивляться на нього спокійно, пильно* (І. Багряний).

2. Який усвідомлює свої дії, має здоровий глузд. [П о е т:] *Годі вам, гурт ворогів і прихильних, Марні слова промовлять. Краще ідіть, научіть божевільних, Як їм притомними стать!* (Леся Українка); *— Ти обережна в бесіді і притомна; се дар Божий, і він поможе тобі до багатства. Се твоє щастя. Іди!* (О. Кобилянська); *Кожен би заприсягся під ту хвилю, що ця жінка більш ніж притомна, бо не тільки гаразд тямить, що діється, а й бачить за тим іще щось, для інших невидиме* (О. Забужко); // Який ґрунтується на розсудливості, поміркованості, здоровому світосприйманні. *На незначну мить моєю розрадою може стати музика або ж телебачення, якщо показують притомний фільм притомного режисера, бажано — минулих добрих часів* (А. Дністровий).

3. *діал.* Присутній. *Що в селі зновиться* [станеться], *я найліпше знаю. А чому? Бо я все на свої очі видів, на свої вуха чув. Кождої справи свідомий, бо при кождій справі притомний* (Л. Мартович); *І мальований Козак, і обличчя притомних випивак плавали не в диму тютюновому (по хатах тоді ще не курили), а в парі, хмільній та сивій, що вставала над казанком із варенухою* (О. Ільченко).

ПРИТО́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Стан за знач. **прито́мний** 1. *Коли до Юрія повернулася притомність, він помітив в кутку оселі стареньку ікону і лампадку, що спускалася зі стелі на закурених ланцюжках* (П. Кочура); *Вісті були невтішні. Султан був мовби й живий, але до притомності не повертався, отже, існував і не існував* (П. Загребельний); *На межі між сном і притомністю я зрозумів, що живий* (Любко Дереш).

2. Чітке розуміння чого-небудь. *Може, згодом напишу Вам дещо про них* [справи], *але тепер вже ні, бо се тема досить довга і про неї треба говорити з більшою притомністю, ніж я тепер маю* (Леся Українка).

3. *діал.* Присутність. *Сидір, який і тут виявив найбільше притомності духу, почав кричати, щоби втихомирились* [дядьки], *бо він просить слова* (У. Самчук); *В житті найперше — це притомність духу, тоді і вихід знайдеться з нещасть* (Л. Костенко).

Утра́чати / утра́тити свідо́мість (прито́мність) *див.* **утрача́ти.**

◊ **Приво́дити / привести́ до па́м'яті (до тя́ми, до прито́мності** *і т. ін.) див.* **приво́дити.**

ПРИТО́МНІТИ, ію, ієш, *недок.* Ставати притомним, приходити до пам'яті, починати свідомо, осмислено сприймати дійсність. *Він приходив до пам'яті не зразу, а поступово — неначе був у зомлінні і тепер притомнів* (Ю. Смолич); *Старі притомніють і здивовано поглядають на Таню. Вона плаче* (В. Гжицький); *Вона* [Дарка] *притомніє аж тоді, як Орест тримає її за руку і питає* (Ірина Вільде).

ПРИТО́МНО. Присл. до **прито́мний** 1, 2. *Максим по коротких зусиллях очуняв зовсім і заклiпав притомно очима* (І. Багряний); *Він зовсім прокинувся. Встав і потягся, а тоді глянув на них цілком тверезо й притомно* (Валерій Шевчук).

ПРИТО́МУ, *спол.* Уживається в приєднувальних конструкціях, реченнях, що доповнюють, уточнюють попереднє повідомлення, думку, висловлену в попередньому реченні; до того ж. [Г о л о с и:] *А де ж Наталка, Роман?* [К р и н и ц ь к а:] *За моїми відомостями, вони в саду, і притому в найкращому настрої* (І. Микитенко); *Я сперся плечем об стовп, притому став так, щоб стовп заслонював мене від Єремії* (Валерій Шевчук); *Минув тиждень, ми .. просто почували себе щасливими, притому стояла чудова погода* (Ю. Покальчук).

ПРИТО́Н, у, *ч., розм.* Місце зосередження, притулок антигромадських або аморальних, злочинних і т. ін. елементів; кубло (у 4 знач.). *Привітна й тиха своїм сімейним побитом, стала вона* [Чіпчина хата] *тепер притоном гульні п'яної* (Панас Мирний); *— Та ти й те знай ще, що в неї й притон отих самих конокрадів* (А. Головко); *Вона якийсь час навіть крадене переховувала. Зрештою сусіди не витримали, написали, що в неї в хаті притон* (А. Кокотюха); *Ми ночували у різних лісництвах. Переважно у кімнатах для гостей. В деяких місцевостях це були справжні розкішні притони для номенклатури* (Т. Прохасько).

ПРИТО́П, у, *ч., розм.* Те саме, що **приту́п.** *Галя любила потанцювати! Вона швидко збагнула, в чім справа, ноги жваво заходили, а сама почала приспівувати: — Каблук, носок і два притопи!* (О. Іваненко); [І в а н В а с и л ь о в и ч:] *А тепер — два притопи, три прихлопи! Раз-два! Раз-два-три!* (В. Нестайко).

ПРИТО́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **прийти́** 1. *З-за будки виходять дівчата з лопатами і боязко спиняються.* [Федя:] *Новенькі притопали!* (Яків Баш); *Я до Уляни Несторки із своїми болячками притопала та й засиділася* (В. Дрозд).

ПРИТОПИ́ТИ *див.* **прито́плювати.**

ПРИТО́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **притопи́ти.** *На одному закруті старий притоплений човник ткнувся у берег і став* (В. Близнець); *Повздовж острівків по ніздрі в воді остуджувались олені .. За оленячими, притопленими у воді рябими гузенцями* [гузнами], *з потемнілої лепехи рохкали невидимі дикі свині* (М. Вінграновський); *Десь мої гроші в криниці притоплені* (В. Медвідь); // **прито́плено,** *безос. пред.* — *Нора велика: треба залити .. І якраз тоді, коли перестали пильнувати нору, звідти вискочив ховрах, .. і видно, що притоплено його і прибито: нема доброї прудкости* (В. Барка).

ПРИТО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИТОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* прито́плять; *док., кого, що.* Затоплювати кого-, що-небудь (перев. не повністю). *Він .. почав притоплювати відро, щоб набрати води* (А. Дімаров); — *Треба вибрати пустельне місце. Байдак притопимо, самі підемо пішки...* (О. Бердник); // *розм.* Здійснювати спробу втопити, потопити кого-, що-небудь. *Плавців наздоганяли, стріляли згори, били в голови, а в кого не могли влучити з першого пострілу, того намагалися притопити, орудуючи веслами й гаками* (А. Кокотюха).

ПРИТО́ПЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* 1. Те саме, що **зато́плюватися**[2] 1. *Там* [на мілині] *він* [поплавець] *притоплювався щоразу — гачок зачіпав за дно* (Ю. Мушкетик); *Під час весняних паводків та затяжних літніх дощів частина левади притоплюється* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прито́плювати.** *Рибальські сіті притоплювалися на мілководді, де добре прогріта вода та багато корму для риби* (з газ.).

ПРИТО́ПНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **прито́пувати.** *Флегонт теж притопнув каблуками. Хлопці почали приплескувати в долоні. Флегонт мусив піти колом і вдарити навприсядки* (Ю. Смолич); — *Справимо весілля, аж дим стоятиме на всю округу! Закаблуків не пожалію, коли гопака вріжу!* — *притопнув ногою Величай* (О. Копиленко); — *Нічого, діду. У мене підошва тверда,* — *притопнув хлопець ногою.* — *Не давитимуть* [стремена] (Є. Доломан); *Взув* [Омелько] *Василеві ялові чоботи. Притопнув — як на нього роблені* (Ю. Логвин).

ПРИТО́ПТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **притопта́ти.** *Переселенці мовчки сиділи на санях або стояли похнюпившись на притоптаному кінськими копитами снігу* (В. Малик); *Богдан і не глянув у його бік, підняв гатило й заходився гупати вже притоптану глину* (І. Білик); *Біля входу в бліндаж наперекір усьому густою зеленню пробивалася з притоптаної землі трава* (С. Журахович); * Образно. *Хоч і знівечена лихом, притоптана голодними злиднями, отже, як прикрила Марина ті злидні доброю одежею, .. зовсім молодою Марина виглядає!..* (Панас Мирний); // **прито́птано,** *безос. пред. Вони побачили, що цей слід притоптано ведмежими лапами* (М. Трублаїні).

2. *у знач. прикм.* Який притоптався. *Сірі штани в темну смужку на підтяжках, комбіновані черевики — чорний лак з сірою зеброю — на викривлених і притоптаних каблуках — так виглядало вбрання Герміни* (М. Томчаній); *Єльку тішило, що й вона тут залишає сліди від своїх притоптаних босоніжок* (О. Гончар).

ПРИТОПТА́ТИ *див.* **прито́птувати.**

ПРИТОПТА́ТИСЯ *див.* **прито́птуватися.**

ПРИТО́ПТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прито́птувати.** *В цю пізню пору аж луна з виляском йшла від веселих музик із присвистом та притоптуванням закаблуків у танцю* (Ю. Смолич); *Спеціальна лапа до жниварки призначена для притоптування стерні перед колесами комбайна, що значно спрощує збирання врожаю* (з наук.-техн. літ.).

ПРИТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИТОПТА́ТИ,** опчу́, о́пчеш, *док.* 1. *що.* Топчучи ногами, утрамбовувати що-небудь. *Дівчина, вискочивши з кабіни, притоптувала ґрунт чобітками* (С. Журахович); *Викопав* [Грицько] *яму глибиною в коліно, поставив туди макітру, засипав, притоптав* (В. Малик); // Натискуючи чим-небудь по поверхні чогось сипкого, ущільнювати, спресовувати його. *Кочережкою притоптую попіл, щоки аж горять від жару* (В. Близнець); *Стояла* [мати] *поруч і весь час задумано дивилась на сина,* — *як він одрізав скибку, як потрусив її сіллю, ще й пальцем притоптав сіль, щоб не сипалась* (А. Головко); *Степанович дістав люльку, підсипав тютюну, притоптав його великим пальцем і закурив* (Л. Юхвід); // Притискуючи щось сипке, покривати ним поверхню чого-небудь. *Зшиток загорнули в хустку, далі — в лубок, заховали в потайному дуплі, високо на тому ж дубі. Листом присипали, притоптали* (С. Васильченко); *Під час роботи нігтя на пальці збив* [син], *треба б до лікаря, але ж у нас сам знаєш як: попільцем з цигарки притоптав, кров засохла і далі гайда...* (О. Гончар); // Наступаючи ногами, приминати що-небудь. *Ряст!.. Він накидається на квіти, в захваті топче його ногами, притоптує, танцює буряний танок* (В. Чемерис); *Павло переглянув незграбну писанину, склав аркуш учетверо, роздер, кинув на землю і притоптав ногою* (М. Сиротюк); // Наступаючи ногою (ногами), гасити що-небудь. *Погасив я вогонь мерщій, притоптав, піском закидав* (С. Журахович); *Торф сичав і чадів — все ніяк не хотів погасати. Довелося щільно притоптати ногами мокру землю, аж доки не щез останній димок* (Л. Письменна); *Султанову теж ніби передався Козаків настрій, сержант притоптав чоботом недокурок* (П. Загребельний); // *перев. док., кого, що.* Придавлювати або роздавлювати кого-, що-небудь (ногою, ногами). *Після прогулянки лісом потрібно оглянути одяг, виявивши кліща, його варто скинути та притоптати* (із журн.); // Приминати, стирати під час ходьби, їзди і т. ін. (перев. взуття). *Притоптати туфлі до дірок.*

2. *тільки док., кого, перен., розм.* Силою своєї влади, свого впливу і т. ін. пригнітити або принизити кого-небудь. — *Ляхи .. думали, що як притопчуть козака або посполитого, то й лежатиме, мов хворостина на греблі* (П. Куліш); * Образно. *Для нас вистачить саме поголоски, щоб людину без доказів і розправи вкинути в болото та ще й притоптати ногами* (А. Чайковський).

3. *тільки недок., чим і без дод.* Те саме, що **приту́пувати.** *Деякі стали притоптувати ногами, інші вибивали такт пісні рукою на спині свого сусіда* (С. Васильченко); *Він встає, витягає з-за пазухи сопілку і починає наґравати, притоптуючи вовняними постолами* (М. Чабанівський); *Вона щосили гатила калаталом у бубон, притоптувала ногою* (Ю. Логвин).

ПРИТО́ПТУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРИТОПТА́ТИСЯ,** о́пчеться, *док.* 1. Приминатися, стиратися під час ходьби, їзди і т. ін. (перев. про взуття). *Якісні туфлі притоптуються, але не деформуються* (із журн.); // *перен., розм.* Утомлюватися, знесилюватися. *Утомився я міряти шляхи — може, це сталося тому, що на тих шляхах притоптався, а може, й від того, що в мені тяжко вмирало чи не бажало вмирати, засмічуючи душу, кохання* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **прито́птувати** 1. *Ділянка під газон перекопується на глибину 15–20 см, вирівнюється, притоптується або ущільнюється котком* (з наук. літ.); *Щоб максимально зберегти вологу, просаджені рядки притоптуються спеціальною насадкою* (з навч. літ.); *Польова дорога швидко притоптується, бо дощів було мало* (із журн.).

ПРИТО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прито́пувати.** *Поступово ритм наростає, чоловіки виконують прихлопування та притопування, раз у раз підстрибуючи й ударяючи однією ногою об іншу, а дівчата все швидше кружляють у танці* (з навч. літ.).

ПРИТО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим і без дод.* Те саме, що **приту́пувати.** *Пішла! Он як, пішла танцювати з Лигуном. А той вже вигинається та притопує, аж згорбився* (М. Чабанівський); *Двоє дорослих чоловіків, пристрибуючи, притопуючи, танцюють довкруж вогнища, мов дикі* (Любко Дереш); *Катя розмовляла з Козленком, а сама в такт танцю весь час притопувала ногою у міцному черевику* (В. Собко); *Коли-не-коли бразильці навіть притопували собі й пристукували долонями по колінах. Пісня була бадьорою та веселою* (М. Кідрук).

ПРИТОРГО́ВУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **приторго́вувати.** *Правоохоронці запідозрили місцеву жительку у приторговуванні марихуаною* (з газ.).

ПРИТОРГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИТОРГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. *що, кому.* Збираючись купити або продати що-небудь, домовлятися про ціну. [М а ю ф е с:] *П'ять літ назад я сам приторговував людям землю по сто двадцять п'ять — сто тридцять, а мужики на свою голову уже нагнали ціну двісті двадцять п'ять за десятину* (І. Карпенко-Карий); *Де хліба приторгує* [Тихон], *де підводи наньме* [найме], *та усе недорого і дешевш проти усіх* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Здоровому чоловікові з широкою спиною, у якого Андрій землю приторгував, він сказав, що нехай завдаток зостається у нього* (Грицько Григоренко).

2. *тільки недок.* Займатися торгівлею не як основною справою або торгувати час від часу. *Моя кімната потроху починала нагадувати потаємний склад затятого контрабандиста, який приторговує антикварними витворами мистецтва та закордонними дивинками* (М. Кідрук); *Часи були нелегкі, тож він почав приторговувати автозапчастинами* (С. Талан).

ПРИТОРГО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИТОРГУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., розм.* 1. Те саме, що **приторго́вувати** 1. *Одесити вміють приторговуватися, перш ніж щось купувати* (із журн.); *Варто приторгуватися за земельну ділянку, урахувавши її розташування та родючість ґрунту* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **приторго́вувати** 1. *Коли приторговується будинок, то варто враховувати і загальний метраж, і земельну ділянку, і розташування садиби* (з газ.).

ПРИТОРГУВА́ТИ *див.* **приторго́вувати.**

ПРИТОРГУВА́ТИСЯ *див.* **приторго́вуватися.**

ПРИ́ТОРК, у, *ч.* Дія за знач. **приторкну́тися, приторка́тися, прито́ркуватися** 1. *Хто ввечері тобі розказує казки? Хто пестить приторком ласкавої руки? В твоїх веселощах з тобою веселиться?* (М. Рильський); *Від цього легкого приторку* [дитини] *з плечей чоловіка скочуються щоденні турботи, веселішають очі* (М. Стельмах); *Підбігла* [Анастасія] *до Петра Андрійовича, війнула на нього своїм тонким теплом, лишила йому на щоці пекучий приторк уст і кинулася мерщій до машини* (П. Загребельний).

ПРИТОРКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПРИТО́РКУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИТОРКНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Дотикатися, доторкатися до кого-, чого-небудь. *Усі ями в земляній долівці позасипувано, а потім сторож попримазував їх глиною і кожному школяреві прикро наказував, щоб вони, хлопці, якомога обережніше приторкалися своїми ногами до примазаних місцин* (Б. Грінченко); — *Таке життя, такий закон життя,* — *подумав Дорош, любовно розглядаючи майстерно зроблене гніздечко, але не приторкуючись до нього руками, щоб пташка не змандрувала геть* (Григорій Тютюнник); *Санька вперто тулилася до нього, приторкувалася то голим плечем, то голою рукою до його рамен, до заліза, яким був обвішаний* (П. Загребельний); *Спати товариш привів мене в клас. Тільки приторкнувся до постелі — здалося, немов аж осміхнулась подушка, розкриваючи мені м'які обійми* (С. Васильченко).

2. *перев. у сполуч. із запереч.* н е. Пробувати, куштувати, їсти що-небудь. *Ще більше засмучена вернулася вона додому, дала вечеряти дітям, а сама й не приторкалася — слала постелі, замість вечері* (Панас Мирний); *Він сидів розчервонілий весь, не приторкався ні до чого їстівного і тільки пригублював з бокала кислувате вино* (Олесь Досвітній); — *Я знову категорично повторив свій наказ про заборону пити морську воду, загрожуючи розстрілом кожному, хто до неї приторкнеться* (В. Кучер).

ПРИТОРКНУ́ТИСЯ *див.* **приторка́тися.**

ПРИТО́РКУВАТИСЯ *див.* **приторка́тися.**

ПРИТОРО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приторочи́ти.** *Граф озирнувся на своїх супутників, глянув на приторочений до сідла Петровича порожній мішок* (О. Донченко); *Вона побачила широку зігнуту спину із накинутою сірою шкірою, сагайдак зі стрілами й лук, приторочені до сідла, і зібраний кільцем довгий аркан* (Д. Білий); *Біля старого на підлозі стояла зелена скринька, зверху була приторочена пара стоптаних повстяків* (П. Панч); *Боронячись, Миловида натрапила рукою на приторочений у нього до пояса стилет, вихопила його і вразила прикрите всього лиш сорочкою тіло* (Д. Міщенко); // **прито́рочено,** *безос. пред. На чолі валки кожного племені їхав старійшина на великому критому шестиколісному возі, з правого боку до ручиці було приторочено бунчук* (В. Рубан).

ПРИТОРОЧИ́ТИ *див.* **прито́рочувати.**

ПРИТОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИТОРОЧИ́ТИ,** рочу́, ро́чиш, *док., що.* Прив'язувати, прикріпляти тороками що-небудь (до сідла). *Дідусь Онопрій з Якубом приторочували до сідла сакви і сумно дивилися на свого улюбленця, який саме прощався з матір'ю* (В. Малик); — *Мені ж наша Лукія до сідла приторочила торбинку пшона, в олії смаженого, торбу тарані, сухарців, буханців...* (О. Ільченко); // *розм.* Узагалі прикріплювати або прив'язувати що-небудь до чогось. *Кидаю спальник на дно наплечника* [наплічника], *каремат приторочую стяжкою до наплечника збоку* (Любко Дереш); *Плащ-палатку він приторочить до ранця. Туди ж покладе кілька буханок хліба* (П. Загребельний).

ПРИТОРЦЬО́ВАНИЙ, а, е, *буд.* Дієпр. пас. до **приторцюва́ти.** *Приторцьована крайка.*

ПРИТОРЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с., буд.* Дія за знач. **приторцьо́вувати.** *Приторцьовування скляних деталей є останнім етапом їх механічного оброблення* (з навч. літ.).

ПРИТОРЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИТОРЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що, буд.* Те саме, що **торцюва́ти** 1. *На етапі механічної обробки скло після обрізання приторцьовують* (з наук.-техн. літ.); *Працівники цеху приторцювали пиломатеріали, ще раз ретельно виміряли їх, щоб вони відповідали параметрам заявленої конструкції* (з навч. літ.).

ПРИТОРЦЬО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., буд.* Пас. до **приторцьо́вувати.** *Під поздовжніми балками на поперечних балках поставлені з двох боків ребра жорсткості зі спарених кутиків, які приторцьовуються до горизонтальних поличок верхніх поясних кутиків поперечних балок* (з наук.-техн. літ.).

ПРИТОРЦЮВА́ННЯ, я, *с., буд.* Дія за знач. **приторцюва́ти.** *Для зменшення нещільності обпирання поздовжніх балок на поперечні виконують приторцювання ребер жорсткості* (з наук.-техн. літ.).

ПРИТОРЦЮВА́ТИ *див.* **приторцьо́вувати.**

ПРИТО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приточи́ти.** *Вискакував* [Ванько] *на вулицю — погратися з дітворою чи перед людьми похвалитись чобітками, дарма що приточені халявки на них красувались латками усіх кольорів* (М. Стельмах); *Фартух виготовлений із міцної тканини з суцільнокроєним нагрудником, з шийною бретеллю, один кінець якої приточений, а інший фіксується кнопками* (з навч. літ.); *Ювпачиха забирала в чоловіка мопеда і вела його в сарайчика* [сарайчик], *а Степан волочив до ґанку чималої-таки ваги сумисько, яке було перед цим приточене до вантажної рамки на мопеді* (Валерій Шевчук); *Статуя складається з 6 гранітних блоків висотою по 2 м, але всі вони так добре приточені, що глядач сприймає тільки цілісність силуету* (із журн.); *Ваша історія з сойкою зовсім не до речі приточена* (І. Франко); // **прито́чено,** *безос. пред. До коміра та планки для ґудзиків приточено мережку* (з газ.).

ПРИТОЧИ́ТИ *див.* **прито́чувати.**

ПРИТО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прито́чувати.** *Нещасні випадки, прирощування живої шкіри на мертві опечені місця та приточування кісток на місця переламів і розтрощень — це була його галузь* (Ю. Смолич); *Лапки для приточування потаємних блискавок підходять для швейних машин із короткою та довгою ніжкою* (з навч. літ.).

ПРИТО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИТОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., що.* 1. Приєднувати, додавати що-небудь для збільшення чогось; доточувати *(див.* **дото́чувати**[1] 1). *Горе тим, що .. поле до поля приточують, аж місця бракує для інших, так ніби самі сидите серед краю!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ой чий же то двір?! Приточив би свій! Хорошая дівчинонька, Я ходив би к ній* (з народної пісні); *Йому бажалося до свого добра приточити ще й жінчине, щоб вийшло одно та велике!* (Панас Мирний); *Я не рядився плести з ним довгі казки. Нараз із порога виклав замір: "Скупову́ю, Мошку, заплави на кісьбу* [косьбу] *для своїх коней. Хотів би приточити й вашу"* (М. Дочинець); // Подовжувати який-небудь предмет, приєднуючи щось до нього. *Ой гуць гуці! сорочечки куці; будем робити, щоб приточити* (Номис); // Пришивати що-небудь до чогось. *Прорізні деталі кишені краще спочатку приточувати, а потім проходити машинним швом* (з навч. літ.); * Образно. *Аби ні страх, ні біль, ні часу оболонка не вкрили, як та цвіль, душі снувальну голку, що шиє всі краї, приточуючи ночі...* (П. Мовчан).

2. Приладнувати, прикріплювати, підганяючи щось одне до одного. *Коли клали хати, то колоди приточували так, щоб між ними не було великих щілин* (з газ.); *Скажеш — не вернеш, напишеш — не зітреш, відрубаєш — не приточиш* (прислів'я); *Треба дерево заготовити, принести, зв'язати кілька плотів, потім приточити їх, закріпити* (А. Шиян); *До комина-димника ще й рукав приточили з мішковини. Теж добре глиною просинений* (Ю. Логвин).

3. *перен.* Говорити або писати щось на додаток до сказаного або написаного раніше, на підтвердження чого-небудь і т. ін. *Натурально, що при такій популярності пісня ся в різних часах і в різних сторонах улягла різним переробкам: до неї приточували тут одно, там друге, викидали або забували одні куплети і доробляли нові* (І. Франко); *Кожен поспішався щось додати, своє слово приточити і заразом на стіл поглядав, хотів побачити, що виходить на папері* (Г. Коцюба); *Тексти віршиків створювались здебільшого місцевим автором з дивним прізвищем Можаєнко, до якого він сам чи хтось із його предків приточив у кінці літерку "в"* (О. Ірванець).

ПРИТО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **прито́чувати.** *Подвійний комір приточується почергово: спочатку верхня його частина, а потім нижня* (з навч. літ.); *А чи не більшою, зваж, буває дія тих висловів, коли подібне звучить з уст філософа, коли до рятівних настанов приточуються вірші, що значно успішніше вкорінюють ті засади в душі недосвідчених людей?* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРИТРА́ПИТИСЯ *див.* **притрапля́тися.**

ПРИТРАПЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.,* **ПРИТРА́ПИТИСЯ,** иться; *мн.* притра́пляться; *док., діал.* Траплятися. — *Як же ж ви виглядаєте? Бліді, оголомшені! Чи вам притрапилось яке нещастя?* (І. Франко); *Горпина прийняла Корнієнка з плачем. Вона знала, що Богданові притрапилось* (А. Чайковський); *Що їй могло тут притрапитись? Вона перебігла думками всі можливості лиха й не найшла його* (О. Кобилянська); — *Я боялася, що з вами, може, щось погане притрапилося. Я так боялася за вас, Бронку* (Ірина Вільде); // *безос. Це була перша лекція з руської історії, яку я почув, і над нею не раз призадумувався, коли мені притраплялося їхати знову через Галич* (І. Крип'якевич).

ПРИТРИ́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **притри́мати.** *Софія .. кінчала причісування: злотисті кучері були вже врихтовані, майстерно-зальотно підшпилені над чолом і притримані гребінцем-діадемою* (Леся Українка); — *Я не вірю, що завтра біля входу не буде жодного перекупника з притриманими білетами* (М. Кідрук); *І тихо в залі, тихо... Ні скрипу крісла, ні притриманого навіть кашлю...* (Остап Вишня); // **притри́мано,** *безос. пред. Суд карний розіслав усюди телеграфічні завідомлення* [повідомлення] *з описом перекупника, щоб, коли він ще находиться в границях нашого краю, його вислíджено і притримано* (І. Франко).

ПРИТРИ́МАТИ *див.* **притри́мувати.**

ПРИТРИ́МАТИСЯ *див.* **притри́муватися.**

ПРИТРИ́МУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **притри́мувати.** *Двічі цокнув ключ, і притримувані ланцюжком двері відхилилися* (Я. Гримайло); *Тієї ж миті відлетіла ніким не притримувана запона і з намету вихопилася напівоголена й до невпізнання нажахана дівчина* (Д. Міщенко).

ПРИТРИ́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **притри́мувати.** *Підрядник має право на притримування результату роботи* (з мови документів); *Притримування вакантних посад є одним із проявів корупції та соціальної несправедливості* (з газ.).

ПРИТРИ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИТРИ́МАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Тримаючи або підтримуючи кого-, що-небудь, не давати йому падати, опускатися, рухатися і т. ін. *Вона з сумною усмішкою подивилася на його* [нього] *з-під руки, що притримувала капелюха* (В. Винниченко); *Пробивши цю операцію, вони (товариші) притримували перев'яз весь час на зміну, щоб не сповзав, вартували терпляче й безкінечно, прикладали до чола холодні компреси*

(І. Багряний); *Семен ще тримався в сідлі. Випустивши шаблю, обома руками вхопився за гриву, нагнувся вперед, на шию коневі клалася його голова. Онисько вчасно підскочив і підхопив, притримав у сідлі* (Іван Ле); // *чим і без дод.* Притискуючи що-небудь, утримувати його в певному положенні. *Трофейний автомат метлявся на шиї, бив у груди, але він навіть не притримував його рукою* (В. Кучер); *Юля в червоному ситцевому халатикові стояла на поріжку і притримувала пальчиками поли, які трохи розходилися на повних колінах* (Григорій Тютюнник); // Притуляти руки, пальці до чого-небудь, триматися за щось. *Чиж плюнув кров'ю і, притримуючи прострелені груди, майже непритомний повз у хату вмирати* (О. Довженко); *Терентій кидає жовтий погляд на Фросину, яка невеличкими сплетеними пальцями притримує серце* (М. Стельмах).

2. *що.* Легенько підтримувати, тримати що-небудь якийсь час. *Докія досі хазяйновито притримувала в жмені зібгану примочену пелену* (Іван Ле); *Орися ледь совала ногами по подвір'ю, руками притримувала округлий живіт, у якому ховалося від злого ока нове життя* (Люко Дашвар); // Тримати що-небудь трохи довше, ніж звичайно, ніж треба. *Коли до кінця матчу залишиться 10 хвилин, команда, яка перемагає, повинна робити ось що: .. посилати м'ячі до глядачів, а глядачі .. повинні притримувати м'яча* (Остап Вишня); *Захар обережно потис прихололу на холоді дівочу руку, аж притримав її в своїй, намагаючись зігріти, і ніби неохоче випустив* (Іван Ле); *Прощаючись, Гайсин притримав її руку, затягнуту в лайку* (П. Панч); // *перен.* Зберігати що-небудь на деякий час; приберігати. *Хтось ранню ватру розіклав. Або пізню притримав до білого дня* (Г. Хоткевич); — *Вони були з Евеліною на вечорі, і я .. притримав це запрошення, як свідчення вашого покровительства...* (В. Логвиненко); *Організатори притримали два ряди стільців під самими лаштунками* (М. Кідрук).

3. *кого, що.* Затримувати, уповільнювати, гальмувати рух кого-, чого-небудь. *З гори порожній віз сам котився, і дишло збивало Антона з ніг. Тоді Катерина притримувала воза за ручицю* (С. Чорнобривець); *У лісі Левко притримує коні, але і від їхньої ходи чутливі дерева обтрушують крихку сріблясту оздобу* (М. Стельмах); *Мати раптом, притримавши рукою колесо прядки, з докором глянула на Андріяку* (О. Гончар); // Робити повільнішим (біг, ходу і т. ін.); притишувати. *Тепер вони йшли разом, у парі. Спочатку повільно. Флора Германівна навмисне притримувала біг* [ковзанів] (Г. Коцюба); *Він крутився у сідлі, озирався з жалем назад і помітно притримував ходу коня, не звертаючи уваги на здивовані погляди супутника* (Д. Білий); // Зупиняти кого-небудь на деякий час (перев. тримаючи за щось). *Федот .. теж пішов за ними, але в сінях Йонька притримав його за рукав* (Григорій Тютюнник); *Зінька хапнула його за рукав свитки, щоб притримати, але чоловік відмахнувся од неї і став насупроти полковника* (В. Малик); // Змушувати кого-небудь залишатися, зупинятися де-небудь на деякий час. *В голосі Борисовім було стільки відчаю й болю, що Григорій, якого притримував знадвору Єловит, не пускаючи до шатра, рвонувся всередину* (П. Загребельний); *Вечір вже насувався з-за гір. Дощ нас таки добре притримав у дорозі* (М. Томчаній).

4. *кого і без дод., перен., розм.* Заважати, перешкоджати здійсненню чого-небудь, утримувати від чогось. — *Гутман!.. — уже гукаю я і хочу кинутися слідом за ним. Але Кайт спокійно притримує мене* (П. Колесник); *Сурмач і рвонувся заперечити, але Оверко його притримав* (Ю. Яновський); — *Вишивала* [донька] *трохи, а потім вичитувала всім казочку. Ну, й читає ж вона, а як нудить світом без школи. Зібралась на завтра. Хотіла притримати, так намурмосилась, як ти іноді* (М. Стельмах).

◊ (1) **Притри́мати язи́к (язика́) [за зуба́ми]** — перестати говорити про що-небудь; помовчати. — *Віргініє Назарівно, ви здатні притримати свій язик за зубами? Ну, хоча б до моїх наукових публікацій* (І. Волошин); *Левко підвівся на санях, поруч з ним, спираючись на рожни, піднялися брати. — Я, дядьку, на вашому місці притримав би язика в своїй підворітні* (М. Стельмах); *Сідх добряче вишипетив її за втручання в чужі справи і наказав їй надалі притримати свого язика* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИТРИ́МУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИТРИ́МАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Злегка триматися за кого-, що-небудь. *Вона стояла бліда, як мрець, притримувалась рукою за вербу, щоб не впасти* (Ю. Збанацький); *Провожаті мої, посунувшись, пропустили мене до салону, і я, притримуючись за спинки порожніх крісел, пішов уперед* (О. Ірванець); *В одним місці я мало не вскочив у безодню трясовини, але притримався за дружину* (Олесь Досвітній).

2. *перев. недок., чого.* Рухаючись, не віддалятися від чого-небудь, триматися ближче до чогось. *Розташування меблів у кабінеті Климові добре відоме. Він притримується правої стіни* (Я. Гримайло).

3. *рідко.* Залишатися, зупинятися де-небудь, у когось на деякий час. *Нарешті, притрималась* [Катерина] *у одних ґаздів* (Н. Кобринська).

4. *тільки недок., чого.* Те саме, що **дотри́муватися** 3. *Одарка суворо притримується постів* (У. Самчук); — *Пані Лесьова! — почувся голос шимонової* [консьєржки], *яка притримувалася давньої львівської традиції називати жінок за іменем їхнього чоловіка* (Ю. Винничук); *Карл Євстахійович, по-перше, притримується суворих консервативних поглядів, він мужчина глибоко моральний* (С. Андрухович).

5. *тільки недок.* Пас. до **притри́мувати** 1–3. *Коли сувенір зник і з-під ковпака, який притримувався рукою Сергія, в кімнаті настала тиша* (О. Бердник); *Він у грубому яничарському плащі, а пучок пір'я на його високій шапці притримується золотим обручем — ознакою хоробрості й заслуг* (П. Загребельний).

ПРИТРУСИ́ТИ *див.* **притру́шувати.**

ПРИТРУСИ́ТИСЯ *див.* **притру́шуватися.**

ПРИТРУ́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **притру́хнути.** *Притрухла липа щороку зеленіла, наче доводила всім, що зрізати її не можна* (з газ.).

ПРИТРУ́ХНУТИ, ПРИТРУ́ХТИ, хну, хнеш; *мин. ч.* притрухнув, нула, ло *і* притрух, ла, ло; *док.* Стати трохи трухлявим, трухлим. *Заготовлені лісоматеріали можуть притрухнути, якщо дерева були інфіковані шкідниками або грибками* (із журн.).

ПРИТРУ́ХТИ *див.* **притру́хнути.**

ПРИТРУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **притруси́ти.** *Вагонів уже було не впізнати: сміття повимітано, підлоги вимиті, прошпарені окропом і, як у хаті хорошої господині, притрушені свіжою степовою травою* (О. Гончар); *Біля клубу Галина звернула праворуч і пішла садками, притрушеними снігом, як цвітом* (М. Зарудний); *Бучма уставився на мене, притрушеного сажею, але я нічого пояснювати не став* (Д. Білий); *Враз пригадався смак тістечка "Лимонне" по п'ятнадцять копійок, з білим верхом, притрушеним якоюсь жовтуватою субстанцією, смак, звичайно, зовсім не лимонний* (О. Ірванець); // **притру́шено,** *безос. пред. Зверху помащено* [коржика] *та притрушено червоним маком...* (М. Коцюбинський); *Люди їздять по набережній на санках .. їздити, властиве, зовсім нема по чому, бо снігу того ледве притрушено* (Леся Українка); *Вранці спорожнілим майданчиком носяться здуті повітряні кульки, паперові прапорці, обгортки і недопалки, лежить чийсь капець, і все притрушено тирсою* (І. Роздобудько).

ПРИТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИТРУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док.* 1. *кого, що.* Покривати поверхню чогось тонким шаром чого-небудь сипкого; присипати *(див.* **присипа́ти**[1] 1). *Пухкою землею притрушувала* [Улянка] *біле насіння квасолі та гарбузів, увесь город обсадила навколо кукурудзою* (О. Донченко); *Він робив перев'язки, притрушував рани якимось порошком — очевидячки, попелом тільки ним знаного зілля* (І. Білик); *Пані Оля накривала на стіл — притрушувала щойно зварені вареники смаженою цибулею* (Г. Вдовиченко); *Не тільки стіни, а добре буде й підлогу притрусити свіжою травою, щоб у хаті пахло* (А. Шиян); // Ховати, робити невидимим що-небудь, покриваючи його тонким шаром чогось сипкого. *Тепер удосвіта не добирався до села, а відмикав біля палі човен. Ланцюг бовтав у воду, але дід складав його у кормі і притрушував лепешкою чи лопухами* (Є. Гуцало); *Обережний Бойчук присипав землею кайдани і притрусив листям* (Д. Білий); *То були плями засохлої його крові, і я притрусив їх землею, аби сховати від людських очей* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Падаючи, опускаючись на кого-, що-небудь, трохи покривати його собою (про сніг, пил, листя і т. ін.). *На холоднім білім тротуарі Білий сніг притрушує сліди* (В. Симоненко); *Стих листопаду кольоровий дощ. Ще мить — і землю перший сніг притрусить* (А. Мойсієнко); *Землю притрусив легкий сніжок, недарма ж сказано, що Михайло на білому коні приїжджає* (В. Лис); // *безос. Люди надіялись та молились, щоб хоч трохи підкинуло снігом, притрусило дорогу* (Панас Мирний); *Шпилі гір уже притрусило сніжком* (С. Скляренко); // Падаючи, опускаючись на кого-, що-небудь, робити його невидимим. *Під чобітьми залишались сліди підошов, і їх зразу ж притрушував сніг* (А. Шиян); *Вночі випала пороша й притрусила усі сліди* (М. Трублаїні).

2. *що, чого, рідко.* Трусячи, додавати чогось сипкого; підсипа́ти. *Гоцик у кухні повкидав на сковороду залишки продуктів від сухарів і двох яєць до ковбаси і помідорів, притрусив меленим перцем — запіканка студентська* (Люко Дашвар).

ПРИТРУ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРИТРУСИ́ТИСЯ,** у́ситься, *док.* 1. Покриватися чим-небудь сипким. *Крижане поле притрусилося сніжком* (М. Трублаїні); * Образно. *Густе колись волосся, що він носив, відпускаючи до плечей пишними локонами, зараз вже притрусилося сивиною* (О. Ульяненко).

2. *тільки недок.* Пас. до **притру́шувати** 1. *Долівка в світлиці притрушується соломою чи сіном, а також пахучими травами: м'ятою, чебрецем, любистком, шавлією* (В. Рубан); *Влітку вікна моєї вулиці зеленіли й розквітали цикламенами, азаліями, примулами, шпарагусами* [аспарагусами], *а взимку вимощувалися ватою і притрушувалися кольоровою фольгою* (Ю. Винничук).

ПРИТРЮ́ХАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Те саме, що **притрюхи́кати.** — *А тепер оце собі завела* [Параска] *крутіля* [крутія] — *із нових панських гайдуків .. Ага, так оце тиждень тому притрюхало на половім конику. Бравий коник!* (Ю. Логвин).

ПРИТРЮХИ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Швидко прийти, прибігти підтюпцем. *Розпарений Гаркуша, притрюхикавши на тік, застав свято серед будня: гармонія, танці...* (О. Гончар); *Розумів те й Сотник, тому-то й притрюхикав на своїй конячині до Солоного ще вночі* (М. Циба); // Повільно приїхати, прибути (про поїзд, пароплав і т. ін.). *Урешті потяг притрюхикав, паротяг радісно загудів і випустив клуби пари* (Ю. Винничук).

ПРИТРЯСТИ́СЯ, су́ся, се́шся, *док., фам.* Те саме, що **прийти́** 1. *Як були ми в лужку, Загубили старшу дружку, А як буде світати, Підемо шукати. А як сонечко зійде, Вона сама прийде. А як сонечко підоб'ється, Та вона сама притрясеться* (з народної пісні); *Корова напасеться і додому притрясеться* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИТРЯХА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПРИТРЯ́ХНУТИ,** не; *мин. ч.* притря́х, ла, ло *і* притря́хнув, нула, ло; *док., розм.* Те саме, що **підтряха́ти.** *Після затяжних дощів поле притряхає кілька днів* (з газ.); // *безос. Цеглу на церкву люди робили самі, місили глину в коритах, потім накладали її у форми, коли трошки притряхало, складали в яму й випалювали* (з мемуарної літ.).

ПРИТРЯ́ХНУТИ *див.* **притряха́ти.**

ПРИТУ́ГА, и, *ж., розм.* Скрутне становище; горе, біда. — *Одно в нас товариство, одним дишемо духом, та чи покинемо ж товариша в притузі великій?* (Б. Грінченко); *Хто може тоді жартувать, коли люд Од горя й притуги німує* (В. Самійленко); — *Слухай-но, Нортморе, то ми справді у крайній притузі? — Таки так, хлопче, — погодився він .. — Всі сили пекельні проти нас, це правда* (Р. Доценко, пер. з тв. Р. Стівенсона); — *А що мудрість дає пільгу в притузі, се я вам покажу, як обіцалась, коротенькою історійкою* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Почуття скорботи, тяжкої туги. *Серденько біднесеньке сповнене туги та ще гіркої притуги* (Марко Вовчок); *Кохана, щойно я дістав од тебе у сто очей проглянутий папір: що не рядок — то самота жіноча, притуга, біль і гіркота* (В. Стус).

Знахо́дитися в приту́зі *див.* **знахо́дитися.**

ПРИТУЖА́ВІТИ, іє, *док.* Стати твердішим; трохи затужавіти, затвердіти. *Зникли снігові кучугури, на обійстях заяріли під парким сонцем цятки талої води, на пагорбах притужавіла земля* (із журн.).

ПРИТУ́ЖИНА, и, *ж., заст.* Жердина на краю солом'яного даху, що притискає солому; острішник. *Третя і четверта колоди виступають приблизно на один метр від зрубу. На їхні кінці спирається додаткова колода — притужина, яка підтримує край даху* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. — *Надко, — прошепотів Тодосій, притискаючи її до себе сухими, як грабові притужини, руками* (Р. Андріяшик).

ПРИТУЖИ́ТИ *див.* **приту́жувати.**

ПРИТУ́ЖНИЙ, а, е, *розм.* Стос. до притуги. *Сто чорних псів прогавкало. Сто псів. З небес. З-за хмар. З-за всіх дощів притужних, з-за заливи* (В. Стус).

ПРИТУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИТУЖИ́ТИ,** ужу́, у́жиш, *док.* 1. *кого, що, фольк.* За народним повір'ям — надмірною тугою накликати на себе нещастя або викликати появу небіжчика. — *З таким тужливим поглядом на себе й справді можна собі притужить лихо, як притужують молодиці померших* [померлих] *чоловіків* (І. Нечуй-Левицький); — *Чого це ти тужиш — га? .. Ще .. притужиш собі покійницю! а в тебе ж дітки маленькі, — вмовляли було його баби* (Дніпрова Чайка).

2. *тільки док., розм.* Злегка затужити (у 1 знач.). — *Якщо ви раптом притужите або вам стане нудно без мене, .. я прилечу як на крилах* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПРИ́ТУ́Л, у, *ч.* 1. *стол.* З'єднання *(див.* **з'є́днання**[1] 1) дерев'яних брусків торцями; притик. *При використанні притулу необхідно якомога щільніше підігнати поверхні з'єднувальних елементів* (з наук.-попул. літ.); *Ми справді натеплили стіни своїми тілами і піднесеними серцями — з сирозрубаних притулів шнурочками темного золота стікала й кам'яніла смола* (М. Дочинець).

2. *діал.* Притулок. *Спочатку всі злякалися думки, щоб лишити без притулу стільки людей, кілька жило по передмістях, та скоро Дукша всіх заспокоїв* (А. Кащенко); * Образно. *Довічний духу, ретязем не скутий, Свята свободо, сяюча крізь тьму! Хто весь, як ти, любовію* [любов'ю] *натхнутий, Там притул твій, у серденьку тому* (П. Грабовський).

ПРИТУ́ЛА, и, *ж., діал.* Прибудова. *Хати .. були під білою бляхою і з засібними господарськими будинками та прибудинками, а решта під солом'яною стріхою з одним сарайчиком, або притулою, часто без огорожі навіть* (Ірина Вільде); *Фріц виніс із притули гірку тарілок. — Прошу. Що Бог послав...* (Р. Андріяшик).

ПРИТУ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **притули́ти.** — *Щось буде! — все говорив Сухобрус сам до себе, стоячи серед хати з пальцем, притуленим до лоба* (І. Нечуй-Левицький); *Внизу нікого не було. Двері, вивалені вибухом танка напередодні, стояли притулені до лутки* (С. Голованівський); *На невисокому столику стояв, притулений до стіни, портрет Філіпа* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Що там люди кажуть? — кивнув я на притулені двері* (М. Дочинець); *З обох сторін коридору — сяк-так притулені до стін ліжка й столи на коліщатках* (А. Любка); // **приту́лено,** *безос. пред. Німці йдуть без касок, голови високо підстрижені, курточки розстебнуті, під ними голі груди, штанці куценькі, коліна й литки сухі, як курячі, до животів притулено новенькі автомати* (Ю. Яновський).

2. *у знач. прикм.* Який притулився до кого-, чого-небудь. *Якось надвечір Маланка вийшла з хати і наткнулась на Гафійку, що стояла притулена до одвірка* (М. Коцюбинський); *Ми сиділи отак притулені і мовчали, бо я не мав, що сказати* (Ю. Винничук).

ПРИТУ́ЛИСЬКО, а, *с., діал.* Притулок. *Що далі, то все більше каміння.., вищі сосни, дикіші хащі. Ведмежі житла, лисячі нори, вовчі притулиська* (Г. Хоткевич); *Щораз більше набирав* [Забейко] *переконання в тому, що мала* [дівчина] *з якихось причин втратила дах над головою і тепер шукає собі притулиська на ніч* (Ірина Вільде); *Причиняю за собою двері й кілька хвилин ніби вживаюсь у це нове притулисько, тоді знімаю пальто, все в череді та реп'яхах, кашкета, вішаю на гвіздку біля дверей* (В. Земляк).

ПРИТУЛИ́ТИ *див.* **притуля́ти.**

ПРИТУЛИ́ТИСЯ *див.* **притуля́тися.**

ПРИТУ́ЛОК, лку, *ч.* 1. Місце, де можна перебути якийсь час, відпочити і т. ін. [Єгиптянин:] *Се хата Ра, оселя Озіріса, притулок для мандрівниці Ізіди* (Леся Українка); — *Може, Мар'яне, ви не маєте де переночувати? Тоді залишайтесь у мене, хоч на підлозі постелю. — Ні, ні, в мене є притулок, — перелякався навіть думки, що доведеться турбувати вчену людину* (М. Стельмах); *Я знайшов короткотривалий притулок у кав'ярні "Люїтпольд"* (Ю. Андрухович); // Місце, де можна сховатися або сховати когось від кого-, чого-небудь; захисток, укриття. *Притулком йому був ліс та степи, і не вгнатись за ним ворогам* (Ю. Яновський); *Не всі ж такі передбачливі були, що заздалегідь приготували вже будь-який притулок для худоби* (А. Головко); *З того часу тиха квартира завпеда на вулиці Кренкеля, 17 стала надійним притулком для підпільників, притулком, де можна висловити вголос свою зненависть до окупантів* (Д. Бедзик); — *Порожньо. Заходьте! Втікачі сторожко вступили до хатини. Оглядали притулок* (О. Бердник); // Місце, де хто-небудь може постійно жити, де йому забезпечено догляд, піклування і т. ін.; житло, оселя. *Треба заздалегідь десь захисту шукати* [Явдосі], *притулку для себе...* (Панас Мирний); *Мусив і я, уже одружений, перебиратися знову до Києва, де в мене не було жодного притулку і ніхто мені нічого не обіцяв* (М. Бажан); // Місце розради, втіхи (у 1 знач.) для кого-небудь. *І Господь став для мене твердинею, і мій Бог став за скелю притулку мого* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Хата коваля Якова Буромеля була Олексієві притулком. Знай він сидів тут* (П. Куліш); *І тільки єдиний притулок має Люба — родину Морозенків. І не рідня вони їй, а живуть, мов рідні* (М. Стельмах); // Місце утримання бездомних, загублених, покинутих і хворих тварин. *Нещасна тварина мала "особливі прикмети". Мабуть, за ними її й розшукувала хазяйка, обходячи смітники та притулки для тварин* (І. Роздобудько); *Я .. особливо полюбляю котів кольору "чорні хмари на снігу". Моя Френсіс була саме такою. Повернуся до Детройта, заберу її з притулку для тварин* (Люко Дашвар); *Найбільшим притулком для бездомних тварин в Україні є "Сиріус", який існує на кошти благодійників та небайдужих людей. Нині в ньому проживає більше 3000 собак і котів* (із журн.).

2. Право на проживання, що надається якою-небудь державою іноземним громадянам, які зазнають переслідувань у себе на батьківщині. *Війна змусила французьку інтелігенцію різних відтінків і переконань шукати політичного притулку в Бразилії. В еміграції опинилися письменники, видавці, журналісти, співаки, художники, люди театру* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

3. Заклад для утримування і виховання сиріт та безпритульних дітей. — *Притулків на селі і в заводі не було. А деякі сусіди тільки хитали головами, говорили: — Що ж, дівчині дев'ятий іде — в няньки годиться* (Є. Кротевич); *Іван цілими днями був коли не в сількомі, то в маєтку, де мали намір заснувати притулок для сиріт війни* (Л. Юхвід); *Мати власних батьків! Діти з притулку не могли уявити собі більшого щастя на світі, ніж це* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // Заклад для утримування немічних або старих людей, перев. самотніх. *Коли б не Мотря з Орисею, до яких він звик, як тільки може звикнути самотній, безпритульний бурлака, .. пішов би він до Терехтемирівського монастиря, притулку немічних козаків* (З. Тулуб); *Я віддав її* [матір] *до притулку для старих, маючи надію, що там вона знайде затишок, якого сам я у своїй грошовій скруті не міг їй надати* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

Дава́ти / да́ти приту́лок *див.* **дава́ти; (1) Приту́лок розпу́сти** — будинок, де живуть і приймають відвідувачів повії. *Невже Кайтмаза ладиться завести Шафіге до притулку розпусти?* (З. Тулуб); *На Київщині накрили притулок розпусти, куди на роботу вербували дівчат, які через війну опинились у скруті* (з газ.); **Шука́ти пристано́вища (приту́лку, при́хистку** *і т. ін.) див.* **шука́ти.**

◊ **Знахо́дити / знайти́ [собі (тобі)] приту́лок (пристано́вище, при́хисток** *і т. ін.) див.* **знахо́дити.**

ПРИТУ́ЛОЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **приту́лок** 1, 3. *Не хата й не хлів, а холодна й димувата кузня! Стіни тонкі, скрізь на тебе дме. Ані притулочка* (Ганна Барвінок); — *Тепер ходімо до куми. Там у куми я собі притулочок маю* (Марко Вовчок); — *Не знаю, це правда чи ні, але я чув, ніби якусь дівчинку забрали з притулочка* (Г. Пагутяк).

ПРИТУ́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Тихий, спокійний, затишний. — *А ще колись, за Дідьковою Греблею, під Києвом, отут, на Ірпені, я знов притульним затишком погребував, а вже й під сорок гухнуло мені* (Л. Костенко); *Тут за рогом на Рейтарській є одна така притульна кав'яренька* (О. Забужко).

2. Який має притулок, житло. *Дітлахи, притульні й безпритульні, бігли тротуарами, вилазили на дерева* (М. Драй-Хмара).

ПРИТУ́ЛЬНО, *рідко.* Присл. до **приту́льний.** *Покої панські низькі, старосвітські .. Скрізь тут затишно, та притульно, та м'якенько* (У. Самчук).

ПРИТУ́ЛЮВАТИ *див.* **притуля́ти.**

ПРИТУ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **притуля́тися.**

ПРИТУЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПРИТУ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПРИТУЛИ́ТИ,** улю́, у́лиш, *док.* 1. *кого, що, до кого — чого і без дод.* Щільно прикладати, притискати кого-, що-небудь до когось, чогось; тулити. *Деколи я не міг запанувати над собою, вибігав із хати і довго-довго бігав по темнім саді* [саду] *або притулював голову до дерева й плакав, не знаючи чого* (Б. Лепкий); *Він сидів на підлозі, спершись спиною на книжкову шафу. До грудей притуляв якусь книжку* (Ю. Винничук); *Вона притулила вказівного пальця до вуст і захитала головою на знак мовчання* (Б. Антоненко-Давидович); *Зайвої шибки не було (та й хіба її вставиш на такому вітровії?), довелося дірку заткнути подушкою, а зовні для страховки забити частину вікна ще й диктом. Під хатою гуло й ревіло, і я ледве притулив дикт* (В. Чемерис); // *у сполуч. зі сл.* д о с е б е, д о с е р ц я, д о г р у д е й *і т. ін.* Міцно обіймати кого-небудь. *Я поспішав назустріч Марії, притуляв її до себе, навіть не питаючи, чом вона запізнилася* (І. Муратов); *Я не даю їй говорити, тільки притуляю до своїх грудей, обіймаю і плачу* (Любко Дереш); *Притулили* [козак і сотниківна] *один одного до серця та й заплакали; щастя, як і горе, кажуть люди, точить сльози* (О. Стороженко); // Наближати, присувати, приставляти і т. ін. що-небудь до чогось. *Стара пані притуляє до очей якісь прозорі скельця і щось белькоче* (О. Донченко); *Нані підхоплює з підлоги білий крокус. Притуляє до щоки* (Люко Дашвар); *В закапелку з'явилася жінка .. Підноса краєчком притулила до стола, зібрала непотрібний посуд* (І. Чендей); // Притискаючи, обкладати щось чим-небудь. *Щоки пашуть, я гіллячка молодих берізок в жменю зберу да притулюю, щоб прохололи, огортаю собі шию* (Ганна Барвінок); *Наталя вмочила у воду хусточку і вправно притулила її Павликові до лоба* (О. Донченко); // Ставити щось похило, обпираючи верхньою частиною об що-небудь. *Данило притуляє до ґанку милиці* (В. Дрозд); *Почала* [Параска] *їх* [подушки] *складати: спідню — пряменько положила, верхню — навскосяк угору підвела, до бильця притулила* (Панас Мирний); *Поки притулили козаки до стін драбини, на мури до гармат прибігли вже пушкарі* (А. Кащенко); // Щільно зачиняти, причиняти (двері, віконниці і т. ін.). *Міцно двері притулив* [би] *від заздрого людського ока і почав би нове житє* [життя] (Г. Хоткевич); *Мая притулила двері* (Любко Дереш); // *перен.* Пов'язувати що-небудь з кимось, застосовувати до когось. *Притуляють сю брехеньку іноді до Цигана* (Номис); *Притулили до його* [нього] *сю вигадку, а воно зовсім до його* [нього] *й не пасує* (Сл. Б. Грінченка); *— Не та мати, що на світ породила, а та мати, що вигодувала... Оцю приказку саме до мене й притуліть* (Л. Яновська).

2. *кого, що, розм.* Надавати притулок кому-небудь; поселяти, розміщати. [С а ш к о:] *Матері моєї не було?* [С е р г і й:] *Не бачив.* [С а ш к о:] *Бо там шукають її, корів пригнали, а притулити їх ніде* (З. Мороз); *Вони заберуть дитину і десь притулять; неси швидше її сюди, звеліла вона* (В. Шкляр); // *перен.* Влаштовувати для публікації в якомусь друкованому органі. *Ще ж я чув, буцімто хочеш тут же притулити дещо і по-нашому писаного* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Може б його* [образок] *куди дало б ся притулити?* (М. Коцюбинський); *Коли ж мого оповідання ніде до друку Ви не зможете притулити, то звольте .. одіслати його мені* (А. Кримський).

3. *що.* Прикладаючи що-небудь до когось, чогось, приладжувати, припасовувати або приміряти його. *Цілісінький день було розкладає* [Марта] *тії клаптики.., один до одного притуляє, припасує так, що виходять ловкі узори* (Грицько Григоренко); *Богдан вдячно потиснув йому руку і вийшов, задоволено притуляючи до грудей обнову* (О. Іваненко); *Василина пішла додому через греблю і на самоті під вербами ще раз розгорнула матерію і притулила до свого стану* (І. Нечуй-Левицький); // Додавати, прилучати щось до чого-небудь. *Взяла я ту кукурузу* [кукурудзу] *та й висипала в мішок до своєї; .. бо мала до чого притулити* (І. Нечуй-Левицький); *Роман доміркувався, що ті три морги землі, котрі недавно купив Семен і котрі наче сам Бог притулив до його, Романової, ниви — не потрібні Семенові* (М. Коцюбинський); // Прикладаючи що-небудь до чогось, з'єднувати з ним; приєднувати. *Взяла я ті шматки сала та й притулила до свого* (І. Нечуй-Левицький); *— Так-то, сину, — зітхнула Настя, — одрізана скибка хліба, то вже не притулиш* (С. Васильченко); *Швидко підійшов* [чоловік] *до дерева, притулив шматок надірваної кори до стовбура, міцно забинтував хусткою, потім витяг з кишені мотузок і став обв'язувати поранене місце* (С. Журахович); // *перен., рідко.* Додавати щось до висловленого, сказаного раніше. *Що розумнішого притулиш до всього сказаного у попередніх розмовах..?!* (І. Волошин).

4. *що, розм.* Розміщувати, класти, ставити і т. ін. що-небудь десь (перев. на невеликому, тісному просторі, у незвичному, незручному місці). *На столі, на підвіконні, на поличці біля умивальника — скрізь, де тільки можна було щось притулити, лежали сірі, запилені речі* (А. Хорунжий).

5. *що, розм.* Влаштовувати кого-небудь кудись (на якусь роботу, посаду і т. ін.). *Якби хлопець — справа ясна: можна притулити десь у ремісничій школі, щоб на майстра научався...* (Я. Качура); *Батьки наче голови погубили. Наче наввипередки заповзялися, хто до кращого, до наймоднішого діла свою дитину притулить* (В. Нестайко).

6. *що, розм., рідко.* Закривати, затуляти чим-небудь. *Коли ж їх* [очі] *притулили повіками, то вид її зробився зовсім спокійним, а на устах тоді примітили тихий усміх...* (Грицько Григоренко).

◊ **(1) Притуля́ти / притули́ти горба́того до стіни́,** *ірон.* — говорити що-небудь недоречне, нелогічне і т. ін. або робити щось не те, що треба. [М а р у с я:] *Ти вже почнеш чорт батька зна що вигадувать та притулять горбатого до стіни!* (М. Кропивницький); **Хоч до ра́ни (до болячки, до зубів** *і т. ін.)* **клади́ (приклада́й, притуля́й** *і т. ін.)* **/ приклади́ (притули́)** *див.* **кла́сти.**

ПРИТУЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ПРИТУ́ЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИТУЛИ́ТИСЯ,** улю́ся, у́лишся, *док.* 1. *до чого.* Ставати, сідати, лягати, обпираючись об щось або прихиляючись до чого-небудь; тулитися. *Вона притуляється спиною до стіни* (В. Винниченко); *— Це ти? — іще тісніше притуляється* [жінка] *до одвірка, щоб не впасти* (М. Стельмах); *Я притуляюся до стовбура (сосна, смерека?) і ревно плачу* (В. Лис); // *перев. чим і без дод.* Щільно притискатися, припадати до чого-небудь. *Ми аж влипли в стіну сарая, притуляючись вухами до коструббатих неструганих дощок. Розмовляли Бурмило і Книш* (В. Нестайко); *Карпо почав розказувати, як ящірки гублять хвости і як потім прилазять за ними. І тільки притулиться, — так хвіст і прискаче сам знову* (Панас Мирний); *Підійшов* [Лука] *до найближчого вікна, встав навшпиньки і голосно постукав в шибу. За кілька секунд до скла притулилося товсте лице старої жінки* (С. Андрухович).

2. Тісно присуватися, пригортатися до кого-, чого-небудь; горнутися. *В тінях тих шепотіли закохані пари і, почувши, що хтось надходить, мовкли та притулювалися ще ближче до тинів та до дерев* (Б. Лепкий); *Я починаю заспокоювати її. Вона усміхається, притуляється до мене і так деякий час мовчки сидить* (М. Івченко); *Вони мовчали, притулившись одне до одного* (О. Донченко).

3. *тільки док., розм.* Знайти собі притулок; поселитися. — *Нема ж в мене родиноньки, ні до кого притулитися* (П. Чубинський); *Жив він .. в невеличкім будиночку, що ділився на два приміщення, в одному з яких і притулилася його родина* (Олесь Досвітній); // Приєднатися, пристати до кого-, чого-небудь. *Пан Ригорович мав було покинути і своє боярство і притулитися до чужого весілля* (Г. Квітка-Основ'яненко).

4. *розм.* Розміщуватися, розташовуватися, влаштовуватися де-небудь (перев. на невеликому, тісному просторі, в незвичному, незручному місці). *Один по одному вони виходили з душної кімнати, від весільного столу, і притулялись перекурити на призьбі* (Ю. Смолич); *Семен теж притулився оддалік під осмаленим деревом* (М. Коцюбинський); *Село Шпитьки притулилося під горою* (Ю. Яновський); // *перев. док., до чого.* Розташовуватися біля чого-небудь великого. — *Моя землянка притулилась до панського глинища* (І. Нечуй-Левицький); *Сосонка — невелике село. Рядочком хат воно притулилося до лісу, вперлося городами та садками в обидва береги Русавки* (М. Зарудний).

(1) Притуля́тися / притули́тися губа́ми *до кого — чого —* цілувати кого-небудь перев. у щось. *Мати міцно обняла сина й притулилася губами до його опуклого лоба* (О. Донченко); — *Ти ж полюбиш цього іншого чоловіка? — я затримав Тінину руку в себе на щоці і притулився губами до її долоні* (В. Шкляр).

ПРИТУМА́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **притума́нити.** *Саву збридило помешкання в котячій шерсті, плямистих пелюшках на мотузку при стіні, запилюжених порожніх рамах по закутках; через голову жінки махнув притуманеному димом на кухні Андрієві — "виходь!"* (Є. Пашковський).

2. *у знач. прикм.* Який затуманився, оповився туманом, димом, імлою і т. ін. *З долини, з глибини притуманених сутінків, вихопилася поодинока виклична пісня й розкраяла Горошкові серце своєю невгамовною журбою* (М. Івченко); *Тепер, коли одкрилося небо над темним раніше лісом, в них* [калюжах] *пропливали хмарки і відбивалося притуманене сонце* (Л. Первомайський); *Над головою проносяться хмари, день стоїть вологий, притуманений* (В. Близнець); *В ранковому, ледь притуманеному повітрі соковито мукали корови, змагалися голосисті півні...* (В. Кава).

3. *у знач. прикм., перен.* Який буває в людини, що дуже страждає, щойно опритомніла і т. ін. (про погляд, очі); тьмяний (у 3 знач.). *Іноді водив* [поранений] *за ними притуманеним поглядом, ніби збираючись з думками, ніби пізнаючи і не маючи сили впізнати* (В. Козаченко); *Лежу ледве живий в карцері .. Притуманеним зором воджу по камері* (М. Андрусяк).

4. *у знач. прикм., перен.* Не зовсім ясний, чіткий (про спогади, думки і т. ін.). *На притуманених краях видінь з глибини літ виринають його батьки, знайомі і діти* (М. Стельмах); *Ах, як вона вміла слухати! — обличчя з блискучими очима й напіврозтуленим ротом, і все це в притуманеному, осінньо-розмитому світлі тужного відчуття затраченої, давно недосяжної вершини* (О. Забужко).

ПРИТУМА́НИТИ *див.* **притума́нювати.**

ПРИТУМА́НЮВАТИ, ює, *недок.,* **ПРИТУМА́НИТИ,** ить, *док., що.* Трохи, злегка туманити. *Письменниця у своїх мемуарах чесно оцінює минуле: не замовчує і не притуманює* (із журн.); *Сьогодні Рівне притуманить: туман, який впаде на місто о 5-й ранку, має протриматися до 8-ї години* (з газ.); // *безос. Ой звечора дрібний дощ ішов, А к півночі притуманило, А к світові приморозило* (з народної пісні); * Образно. *Два ковалі має чоловік біля свого серця: один кує срібні струни, а другий — іржаві ґрати захланності. Не переміг, дядьку Якове, ваш другого, дріб'язок буденщини проіржавив ваші струни, притуманив добрий ковальський вогник* (М. Стельмах).

ПРИТУ́П, у, *ч.* Ритмічне пристукування, удари ногою (ногами) об підлогу, землю. *Елементами танцю є положення рук, голови, корпуса, простий хід із просуванням уперед (назад), перемінний крок, притупи, поодинокі дроби, хлопання* (з навч. літ.).

ПРИТУ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Тупаючи, прийти. — *Ми з товаришем до вас, рибонько, за великим ділом притупали, — почина до неї прикочуватись Назарко* (Марко Вовчок); *Юхим Боринець запізнився. Він притупав, коли вже поїзд рушив* (С. Чорнобривець); *Обід Планкін привіз у термосах, тому на гаряченьке притупали і два кулеметники, які прикривали вогневу від дороги* (П. Загребельний).

2. Натомити від ходіння (ноги). *Одпочинь же, пане, трохи: Ти уже притупав ноги, — тупає другий нехай* (І. Котляревський).

ПРИТУПИ́ТИ *див.* **притупля́ти.**

ПРИТУПИ́ТИСЯ *див.* **притупля́тися.**

ПРИТУ́ПЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **притупи́ти.** *Висока пшениця сама лягала під руку, серпи гострі, не притуплені* (М. Чабанівський); *Невже оце дівчисько з великими розгонистими бровами зуміло не тільки вилікувати його, а й сколихнути притуплені захопленнями почуття?* (М. Стельмах); *Нараз щось немов електрична іскра спалахнула в цих сивих, трохи вже притуплених канцелярійною працею очах* (І. Франко); *Зрідка до його притупленого морською хворобою слуху долинали якісь дивні надсадні звуки* (І. Білик); // **приту́плено,** *безос. пред. При дереалізації людина переживає відчуття нереальності, відсутності задоволення, у неї притуплено почуття та емоції* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм., перен.* Який послабився, став не таким гострим, сильним (про почуття, вплив, враження і т. ін.). *Він сидів як приголомшений, і видко було, що почуття його всі притуплені* (Г. Хоткевич); *Вона кохала Арсена якимсь притупленим, але незмінним і невигойним, як давня недуга, почуттям* (Л. Дмитерко); // Який став менш сприйнятливим, нездатним нормально функціонувати. *Пані Шумінська полинула думкою в далеке минуле, десь у хвилини наймолодших, дитинячих літ; відгрібалися вони в притупленій пам'яті, наче то було недавно — ніби вчора* (Н. Кобринська); *Галявина з її могутніми кленами і ота гама кольорів вразили його розслаблені й притуплені нерви* (В. Козаченко); // Не зовсім чіткий, ясний (про мислення, думки). *Для депресивного стану характерні відчуття спустошеності, безнадійності, підвищена тривога, притуплене мислення та ін.* (із журн.).

ПРИТУ́ПЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **приту́плений.** *Вимоги до якості механічної обробки скла регламентують притупленість кромок по периметру листа, обробку торців шліфуванням, неприпустимість сколів* (з наук. літ.); *Стогони й шуми, ревуче бахкання величезних злетів води .. давали змордованій душі Лонгрена ту притупленість, оглушеність, яка, зводячи горе до невиразного смутку, дорівнює дії глибокого сну* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

ПРИТУ́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **притупи́ти** і **притупи́тися.** *Лезо ножа виготовлене з переробленої шведської нержавіючої сталі та має стійкість до притуплення кромки* (з мови реклами); — *Печальним для всіх нас було полонення декого з працівників штабу бригади через безпечність, через притуплення пильності* (Є. Доломан); *Вся його* [Калиновича] *хвильова відвага, що походила швидше з притуплення свідомості, ніж з почуття сили, щезла без сліду* (І. Франко).

ПРИТУ́ПЛЕНО. Присл. до **приту́плений** 2. *Людина в окулярах стовбичила біля примітивної трибуни і, розкривши рота, притуплено споглядала чоловіка, хворого на легені* (Олесь Досвітній); *Сказати, що я в той час не думав своєї улюбленої думи про свободу і щастя, не скажеш. Думав. Але якось притуплено, поверхнево й короткочасно* (В. Кожелянко); *Все це я розумію ніби притуплено, туманно* (А. Дністровий).

ПРИТУ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приту́плювати** і **приту́плюватися.** *Згідно з новим дослідженням від учених з Великої Британії, Данії, Китаю та інших країн популярні антидепресанти здатні викликати притуплювання емоцій* (із журн.).

ПРИТУ́ПЛЮВАТИ *див.* **притупля́ти.**

ПРИТУ́ПЛЮВАТИСЯ *див.* **притупля́тися.**

ПРИТУПЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **притупля́ти** і **притупля́тися.** *Усунення гостроти скляного кута проводиться шляхом надання йому радіусної форми (притупляння по радіусу) чи підрізкою його по лінії, перпендикулярній до діагоналі скляної деталі (притупляння по діагоналі)* (з наук.-попул. літ.); *Хоча депресію зазвичай асоціюють із почуттям смутку, її також можна переживати як притупляння емоцій та відчуття порожнечі* (із журн.).

ПРИТУПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПРИТУ́ПЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПРИТУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* приту́плять; *док., що.* 1. Робити що-небудь тупішим (у 1 знач.), не дуже гострим; трохи затуплювати. *Ти, Боже милосердний, притупи Меч зрадника, що верне дні криваві І слізьми, й кров'ю Англію заллє* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *перен.* Послаблювати, робити не таким гострим, сильним (почуття, вплив, враження і т. ін.). *Цей силуваний і недоречний гумор притупляє сатиричне жало байки* (М. Зеров); *В цей момент ми всі забули про небезпеку, що загрожувала нам. Почуття перемоги підносило настрій, притупляло жах навислої над нами смерті* (М. Трублаїні); *Занадто вже добре йшло все з самого початку (а це й притупило почуття небезпеки)* (А. Головко); // Робити менш сприйнятливим, нездатним нормально функціонувати. *Великий надмір поживи притуплює розум* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Хоч роки їх* [серце й очі] *і притупили, Але це зовсім не біда* (М. Рильський); // Робити не зовсім чітким, ясним, швидким (мислення, думки і т. ін.). — *Не гнівайтесь, старий став, вік, на жаль, притуплює розуміння багатьох людських потреб* (В. Хрущак); *Певно, вона багато спала. Може, весь оцей осінній день. Зайвий сон притомив її. Притупив думки* (П. Дорошко); // Зменшувати гостроту чого-небудь, інтенсивність, силу вияву чогось. *Прохолодне нічне повітря остуджувало розгарячіле тіло, ніжно торкалося болючих саден і притупляло біль* (В. Малик); *32 роки він віддав апаратові, притупив коло нього свій зір, висушив руки, полисів і пожовтів* (Б. Антоненко-Давидович).

◊ **Купи́ло притупи́ло** *див.* **купи́ло.**

ПРИТУПЛЯ́ТИСЯ, я́ється, **ПРИТУ́ПЛЮВАТИСЯ,** юється, *недок.*, **ПРИТУПИ́ТИСЯ,** у́питься; *мн.* приту́пляться; *док.* 1. Ставати тупішим (у 1 знач.), не дуже гострим; трохи затуплюватися. *Крапель падіння продовбує камінь, і гостре залізо На лемешах притупляється в ґрунті також непомітно* (М. Зеров); *Щербилася, притуплювалася широка, блискуча, дамаської криці Сіркова шабля на жовтих, твердих, як кістка, кизилових татарських палицях та турецьких шаблях* (Ю. Мушкетик); *Коса притупилася, вода скінчилася, вже нічого не залишилось у пивнику* (М. Томчаній).

2. *перен.* Послаблюватися, ставати не таким гострим, сильним (про почуття, відчуття, сприймання і т. ін.). *Як шкода людині, що з роками трохи притупляється гостре відчуття доріг життя* (Т. Масенко); *Коли він мав би вже давно спати, коли тіло просилося до спочинку і настрої притуплялися, нападало на Данила безсоння і поймав незрозумілий щем* (Ю. Покальчук); *Його власні відчуття неабияк притупилися* (А. Кокотюха); // Ставати менш сприйнятливим, нездатним нормально функціонувати. *З віком притуплюються всі органи чуття* (Дара Корній); *За цей час могли б зачерствіти в боях наші серця, одначе, видно, не зачерствіли, видно, не притупилося око до краси* (О. Гончар); // Ставати не зовсім чітким, ясним (про мислення, думки). *Фізична втома взяла верх. Думки притупилися. Здається, навіть здрімнув трохи* (Ірина Вільде); // Зменшуватися в інтенсивності, силі вияву. *Коли людина змушена багато працювати, практично позбавлена вільного часу й можливості замислюватися над своїм життям, притуплюються й потреби її психіки* (Н. Сняданко); *Думки були якісь в'ялі, безкрилі. Почуття голоду притупилося, зникала пам'ять* (О. Бердник).

3. *тільки недок.* Пас. до **притупля́ти, приту́плювати.** *Бурю передчували всі, але ніхто не надавав цьому значення, оскільки неспокій притуплювався очікуванням свята* (Любко Дереш).

ПРИТУ́ПНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **приту́пувати** 1. *Іван Кіндратович не всидів, вийшов із-за столу, розправив плечі, притупнув черевиком* (Д. Ткач); *Вирядився дідо Дан, притупнув кованими чоботами* (І. Білик); *Коли музики заграли "Метелицю", устав* [Петро] *з-за столу і притупнув ногою* (Валерій Шевчук).

ПРИТУПОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *док., розм.* Те саме, що **прийти́** 1. *Від воріт притупотіло двоє* (В. Барка); // Приїхати конем, кіньми. *Антін круто здибив коня кудись назад, і незабаром до Дмитра притупотіли з темряви на конях уже двоє* (О. Гончар).

ПРИТУ́ПУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **приту́пувати.** *Смішно було дивитись, як Хотта намагався повільно, дуже повільно вимовляти слова, допомагаючи собі в цьому притупуванням ноги й розміреними рухами рук* (О. Донченко); *Від зневажливого притупування .. у Сергія все тремтіло всередині* (Ю. Мушкетик).

2. Те саме, що **приту́п.** *Чоловік з довгим сивим волоссям та бородою танцював якийсь архаїчний танок, з притупуваннями та підскакуваннями* (Любко Дереш).

ПРИТУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим і без дод.* 1. Злегка тупати, перев. виконуючи якусь дію. *Катруся плавно йшла в танці, горда й висока, ледь притупуючи червоними чобітками* (В. Кучер); *Соломка озувається .. Гордість розпирає її груденята, Соломка, притупуючи, проходжується туди-сюди по хаті, навіть руки в боки бере. Чим не дівка!* (Є. Гуцало); — *Борю, можна — я додому? — Стась притупував по снігу ногами в коричневих дитячих черевиках* (Н. Бічуя); // Дуже сердитися на кого-небудь, виявляючи свій гнів стуканням ногами об підлогу. *Коли .. дід нагримав на нього, притупуючи ногами, Андрійко тільки язика виставив і задав драла по вулиці* (Грицько Григоренко); *Марійка верещить на весь двір, підстрибує, Онуфрій .. притупує ногою* (П. Колесник).

2. Супроводжувати яку-небудь дію (перев. звучання музики, спів) стуканням ногою (ногами) в такт цій дії. *Пишаючись із своєї ролі музиканта, цілком захоплений грою, він легко, у такт робив порухи плечима, вигинався всім тілом, притупував ногами* (Г. Коцюба); *Диригент вимахував руками й ходив вихилясом, і всі музики з ним .. А публіка шаліла, притупувала обцасами, приляпувала підметками...* (І. Багряний); *Ракша почав щось приспівувати і притупувати ногами, взутими в шкіряні зморщені постоли* (В. Малик).

ПРИТУПЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок., чим і без дод., розм.* Те саме, що **приту́пувати.** *Він забував про все, коли парубки і дівчата, заливаючись веселим сміхом, притупцьовуючи підборами, хвацько, гульвісно танцювали польку* (Н. Рибак); *Сміятися йому хочеться. І то ще як. Розповісти цілу історію цій малій* [дівчині] *і реготатися разом з нею так, щоб аж ногами притупцьовувати* (Ірина Вільде); *Гнатові теж свербіло потанцювати, але в нього ще боліла рука, тому він тільки притупцьовував ногами* (Григорій Тютюнник).

ПРИТУХА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **притуха́ти**[1]. *Денні світлодіодні ходові вогні автомобіля мають функцію притухання при вмиканні ближнього світла фар, щоб не створювати незручностей зустрічному потоку машин* (із журн.).

ПРИТУХА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **притуха́ти**[2]. *Притухання яєць спричиняє специфічний неприємний запах* (з навч. літ.).

ПРИТУХА́ТИ[1], áє, *недок.,* **ПРИТУ́ХНУТИ,** хне, *док.* 1. Поступово тухнути, переставати горіти, світитися. *То притухав ґніт, і на йому* [ньому] *насилу тліла неначе синя вогнева горошина, то знов підіймав разом полум'я огневим язиком* (І. Нечуй-Левицький); *Коли бомба чи снаряд розривалися зовсім близько, електрика враз притухала й починала миготіти* (В. Кучер); *Пожежу загасили швидко .. Коли все притухло і лемент вщух, а дядьки й тітки галасливо вмивалися біля колодязя, примчала пожежка* (В. Чемерис); // Поступово переставати сяяти, блищати, світитися (про зорі, очі і т. ін.). *Очиці, що грали як зірочки, тепер притухли* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Аж притухли його чорні очі, а темне, смугляве лице стало ще темнішим* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Зменшуватися, послаблюватися у своєму вияві (про звуки, кольори, почуття і т. ін.); поступово зникати. *Гуркіт бою на півдні тривав далі, то притухаючи, то розгоряючись знову* (І. Багряний); *— Де ж ваша зброя..? — вирвалося обурення, притухаючи* (Іван Ле); *Він слухав, а коли притухала розмова, тоді він починав* (Б. Левін); // Поступово заспокоюватися. *— Стривай, стривай! Якої пані Лашки? Напад, чи що, вчинила та завзята пані? — знов зацікавився старий, притухаючи в гніві* (Іван Ле).

ПРИТУХА́ТИ[2], áє, *недок.,* **ПРИТУ́ХНУТИ,** хне, *док.* Починати тухнути, псуватися (про харчові продукти). *Обов'язково придивіться до зябер: якщо риба притухла, вони будуть розкритими і пожовклими* (із журн.).

ПРИТУ́ХЛИЙ[1], а, е. Дієпр. акт. до **приту́хнути**[1]. *Одтулив білий-білий дід заслонку в печі, а притухлий жар так білим полум'ям і бухнув* (В. Рубан); *Пірнала, полоскалася* [Надія], *подовгу нерухомо лежала на воді .. Вже зовсім надвечір повернулась на берег. Трохи обсохла на притухлому сонці* (Яків Баш).

ПРИТУ́ХЛИЙ[2], а, е. Дієпр. акт. до **приту́хнути**[2]. *Вартувало не економити на чайових, інакше наступного разу замість свіжого баранячого шашличка вам гарантовано подадуть відбірну притухлу собачатину* (М. Кідрук).

ПРИТУ́ХНУТИ[1] *див.* **притуха́ти**[1].

ПРИТУ́ХНУТИ[2] *див.* **притуха́ти**[2].

ПРИТУ́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **притуши́ти.** *Загурчав мотор, і машина з притушеними фарами на шаленій швидкості помчала в напрямку Грибтауна* (М. Білкун); *У свіжому вітряному гомоні вчувалися притушені далекі гупання* (Іван Ле); *Вдалині синів Дніпро, над ним здіймались правобережні гори, в долинах, у садах, — ще зелених, але не в свіжих, а вже в серпневих, притушених фарбах, — біліли села* (О. Іваненко); // **приту́шено,** *безос. пред. Половина неба була жовтувата, верх неї висіли хмари, як дими. Ніби притушено якусь велетенську свічку, але вона все-таки ще коптіла* (Б. Лепкий).

ПРИТУШИ́ТИ *див.* **приту́шувати.**

ПРИТУШКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **притушкува́ти.** *Для начинки голубців можна використати як традиційне поєднання м'ясного фаршу з рисом, так і сиру терту картоплю з притушкованою цибулею та шкварками* (з наук.-попул. літ.); *Притушкована спокуса ворушиться і в очах, які поблискують волого, з викликом* (М. Стельмах); // **притушко́вано,** *безос. пред. Наші почуття й бажання часто притушковано тривогою, страхом, невизначеністю майбутнього* (із журн.).

ПРИТУШКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИТУШКУВА́ТИ,** ýю, ýєш, *док., що.* 1. Трохи, злегка тушкувати (1 знач.). *На недільному обідньому столі галичан завжди стояла полив'яна миска з мачанкою (присмажену на маслі цибульку притушковували разом зі сметаною)* (з наук.-попул. літ.); *Якщо вирішили після обсмаження котлети ще притушкувати — гарна ідея! Це надасть їм соковитості* (із журн.).

2. *перен.* Те саме, що **прига́шувати** 2. *До 1887 року Ґе тримав його* [новий спосіб малярства], *так би мовити, для власного вжитку і притушковував на програмових картинах, призначених для публіки* (Ю. Шевельов); *Класична музика заспокоює, притушковує негативні емоції, гармонізує думки, приносить утіху* (з газ.).

ПРИТУШКУВА́ТИ *див.* **притушко́вувати.**

ПРИТУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИТУШИ́ТИ,** ушý, ýшиш, *док., що, розм.* Те саме, що **прига́шувати.** *Піп .. подався, притушуючи кадило* (О. Ульяненко); *Несказанне горе жінки притушувало в Лесі її власну втрату* (Є. Кротевич); *Полум'я ще було невелике, притушити було б можна* (А. Кримський); *Нарешті він притушив між пальців недокурка* (І. Микитенко); *Не вільний був* [Наливайко] *і притушити образу, якою так дошкульно зачепив його цей шляхтич* (Іван Ле).

ПРИТХНУ́ТИСЯ, нéться, *док., розм.* Трохи засмердітися; затхнутися (у 1 знач.). *У Сереті через злив шкідливих речовин здохла риба, вода притхнулася. Тепер тут небезпечно купатися, ловити рибу, використовувати воду в побуті* (з газ.).

ПРИ́ТЧА, і, *ж.* 1. Оповідний літературний твір алегорично-повчального характеру, змістом близький до байки. *Іншу притчу Він* [Ісус Христос] *їм розповів: Царство Небесне подібне до розчини, що її бере жінка і кладе на три міри муки, аж поки все вкисне* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Збірник "Мій Ізмарагд"* [І. Франка] *у значній частині дає варіації старовинних притч і легенд різних часів і народів* (М. Рильський); *Я здригнувся: хто може знати про притчі, які пишу?* (Валерій Шевчук); *І щасливим, і нещасним варто слухати такі притчі — тих вони остерігають, а сих потішають* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Алегоричний вислів. *У риториці притча може використовуватися в багатьох аспектах, наприклад, у похвальних промовах, для аргументації, для читання лекцій, для сатири, жартів тощо* (з навч. літ.); // Розповідь про що-небудь. *— Та ось не перебаранчайте! Доказуй уже, Мусію, свою притчу* (А. Головко); *— А то так, прошу пана... Отож я і мізкую, до чого ж розповів пан Роман притчу із свого минулого життя* (В. Малик); *Я б сказала, що ця казка являє собою найдосконалішу — принаймні з тих, що мені відомі, — притчу про доброчинну Ідеальну Владу* (О. Забужко).

2. *заст.* Який-небудь непередбачений випадок; пригода, подія. *Стрівся старець з Петром та й каже: "Яка сьогодні зо мною кумедна притча трапилась: трохи був на смерть не подавився!"* (О. Стороженко); *Бовкун й Бовкуниха слухали куму мов води в рот набравши. Вони не зразу й зрозуміли, що воно за притча* (О. Кониський).

(1) Що за при́тча! — уживається при вираженні здивування з якогось приводу. *От і став пан Пістряк лічити; лічить-лічить, а у п'ятій сотні одного козака не долічиться. — Що за притча? — аж скрикнув* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Нема й сліду! — І що за притча! — сказати людям, віри не поймуть* (С. Васильченко).

◊ **(2) При́тча во язи́цех (язи́ціх)** *чия, кого і без дод., перев. зі сл.* с т а т и, б у т и, *книжн.* — те (рідше той), про що (про кого) всі говорять; предмет розмов. *Довелось самому розкидати* [добро] .. *І притчею во язицех стати Добрим людям* (Т. Шевченко); *Як же він повівся? У розпал веселощів дістає томик Гегеля, який уже став притчею во язицех терехівчан, примощується в кутку, читає* (В. Дрозд); *Тьотя Шура, вдова дідового двоюрідного дядька, була нашою притчею во язицех* (І. Карпа); *Анталійське узбережжя — притча во язиціх для адептів відпочинку по системі "Все включено"* (з газ.).

ПРИ́ТЧЕВИЙ, а, е. Прикм. до **при́тча** 1. *Притчеві твори потребують від читача активного залучення елементів аналітичної діяльності, апелюють до вміння бачити паралелі з минулим і майбутні перспективи* (з наук. літ.).

ПРИ́ТЧЕВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **при́тчевий.** *Притчевість — це така особливість художнього твору, що виявляє завуальоване, приховане в тексті, його вихід на морально-етичну та філософську проблематику на високому рівні узагальнень* (з навч. літ.).

ПРИ́ТЬМА́, *присл., розм.* Те саме, що **при́тьмо́м.** *Притьма забив чопа в бочку* (Сл. Б. Грінченка); *Ліза притьма кинулася до Ворскли* (І. Андрусяк); *Навіть літо не кінчається притьма — є ще бабине, з летючими струнами сріблистої павутини* (М. Руденко); *Увесь край дивувався, що які лицарі, які магнати залицялись за княгівну* [князівну], *а вона ні на кого не глянула, а .. миршавого і вже немолодого притьма покохала* (О. Стороженко).

ПРИТЬМА́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **притьма́рити.** *На веранді, притьмарена рожевою млою, мов у повітрі, прозора картина* (С. Васильченко); *Раптом сонце яскравобіле, іскристе, а не притьмарене водяною товщею зазирнуло у верхню шибку вікна* (В. Дрозд).

2. *у знач. прикм.* Який притьмарився, став темнішим. *— Що з тобою? Ти сумуєш! — тривожно питалась вона, намагалася вгадати мій настрій у цьому притьмареному освітленні* (У. Самчук); *Поля .. сіро-руді і з притьмареним золотистим полиском, інколи — несподівано зелені, це там, де ріс цукровий буряк* (Валерій Шевчук).

3. *у знач. прикм., перен.* Який став сумним, безрадісним. *Знов прокинулось притьмарене життя* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

4. *у знач. прикм., перен.* Який утратив гостроту, ясність, чіткість (про розум, пам'ять, зір і т. ін.). *Канушевич довго перевертався на застеленій рядниною соломі .. І в притьмареній пам'яті, як казка, як сон, вилися згадки, бігли роки життя* (Г. Коцюба); *Тільки тепер на пам'ять прийшли .. десятки притьмарених здогадів, що говорили про любов Соломії до Тура* (М. Стельмах); *По заході сонця, в сутінках, коли табір, вулиця та й ціле село вже стихали, з запечених Дмитрових губів зірвався вже не стримуваний притьмареною свідомістю стогін* (В. Козаченко).

ПРИТЬМА́РЕНО. Присл. до **притьма́рений.** *Її почуття були контрастні, настрій — мінливий, і вся вона була як зірка, що то спалахне, то притьмарено жевріє в небі* (С. Скляренко); *Я обережно наближався до дому, на половині Боярів притьмарено світилося* (У. Самчук); *Собака дивився дивними, ніби сліпими, очима й мотиляв хвостом. Я торкнувся його загрив'я — собака напружився, але не відступив. Очі його зоріли притьмарено й дивно* (Валерій Шевчук).

ПРИТЬМА́РИТИ *див.* **притьма́рювати.**

ПРИТЬМА́РИТИСЯ *див.* **притьма́рюватися.**

ПРИТЬМА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИТЬМА́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що.* Злегка, трохи затьмарювати; послаблювати яскравість чого-небудь. *Рожеві довгі штори з прозорого шовку злегка притьмарювали сліпуче південне сонце* (В. Кучер).

2. *кого, що, перен.* Робити сумним, безрадісним, зажуреним. *Ніяка тінь досади не могла притьмарити, зігнути його, підсвідоме смоктати серце* (М. Стельмах).

3. *що, перен.* Послаблювати силу вияву чого-небудь; зменшувати. *Сподіванки мав* [Світозар] *світлі із світлих. А в теремі притьмарили їх* (Д. Міщенко).

ПРИТЬМА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРИТЬМА́РИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Злегка, трохи затьмарюватися; ставати не дуже яскравим, світлим. *Вечір глибшає, навкруги все притьмарюється* (із журн.); *Та ось у новому місці щось моргнуло. Світло блискавки притьмарилось* (М. Коцюбинський); *Степ наче похмурнів, барви на деревах зблідли, втратили свою принадність і красу, і сонце наче притьмарилось, похолоднішало* (Г. Коцюба); // Утрачати барвистість, яскравість, блиск. *Минали дні, а дощів не було .. Зелень поступово притьмарювалась* (О. Гончар); *Усмішка почала лягати мені на вуста, вже зір притьмарився...* (Валерій Шевчук).

2. *перен.* Послаблюватися в силі вияву; зменшуватися. *Радість зустрічі з сином усе ж притьмарювалась для неї тривогою, неясністю того, що сталося* (О. Гончар); *Він подолав узвіз і вибрався на рівнину. Але тепер оте заманливе бажання: сісти на коня і летіти на ньому навпрошки — охололо, притьмарилося* (Є. Доломан); *Власне, доконечно те почуття не згинуло й тепер, просто він трохи стомився, просто щось притерлося, притьмарилося* (Ю. Мушкетик).

ПРИТЬМИ́ТИ, млю́, ми́ш; *мн.* притьмля́ть; *док., кого, що, діал.* Притьмарити. *Жаль притьмив весь вид його, як дим Гіркий* (І. Франко); *А ніч — мати чорна. Прикриє, притьмить і приголубить* (Мирослав Ірчан); *— Князь Ярема говорить правду, всі знаємо його любов до ойчизни, котрої не в силі притьмити ні злість, ні ненависть* (А. Чайковський).

ПРИТЬМИ́ТИСЯ, и́ться; *мн.* притьмля́ться; *док., діал.* Притьмаритися. *Жовтий вогонь свічок притьмився в густому повітрі* (М. Коцюбинський); *Величезний оберемок галуззя кинув черговий опришок до ватри. На секунду притьмився вогонь, а потім спалахнув* (Г. Хоткевич); *Принцеса Еліза вже не сяє вогкими очима — погасли вони, притьмились, запорошилися задумою* (В. Винниченко).

ПРИ́ТЬМО́М, *присл., розм.* 1. Дуже швидко, поспіхом. *Шурабуря притьмом витягнув із кишені білого носовичка і, висунувшись із дверей, замахав ним у бік паротяга* (Б. Антоненко-Давидович); *Він пополотнів, метким рухом стер з лисини піт і притьмом обвів присутніх стривоженими очима — оцінював сили за і проти* (Л. Дмитерко); *Через кладку притьмом мчав чоловік* (М. Рудь); // За короткий відрізок часу. *У Тарасовій майстерні притьмом ставало видніше та світліше* (О. Ільченко); *У середніх школах скінчилася третя чверть. Молодь притьмом поскидала пальта. В кіоску під лазнею заторгували морозивом* (В. Діброва);

// Негайно, без затримки. [Михайло:] *Я ж оце збирався поговорити з мамою, попрохати... а тут до Петербурга притьмом кажуть їхати: пильне діло* (М. Старицький); *Питання не тільки твердо запало в душу, але й притьмом вимагало собі одповіди* [одповіді] *й розв'язання* (С. Єфремов); *Рад не рад, мусив Янко до Юркових черевиків братися притьмом* (П. Козланюк); *Тепер було перед ним єдине завдання: .. притьмом тікати з міста* (В. Собко); // Відразу, в ту саму мить. *Вони не бачили того, що трапилось на льоду. Почувся тріск, зойк. Притьмом обернулись* (Ю. Збанацький); *Лейтенант стоїть на лівому фланзі, жде Романової команди, щоби притьмом й виконати* (В. Яворівський).

2. Обов'язково, неодмінно. *Що я можу зробити, коли хтось захоче притьмом зробити мені неприємність!!* (В. Самійленко); *Зайдеш до його кімнатки, .. що б він не робив — сидів за паперами чи розмовляв з ким, притьмом одвихнеться* (А. Хорунжий); *Кожного наглило тут таки притьмом дізнатися, що ж то такого незвичайного це дівча в собі носить* (О. Забужко); // Лише, тільки. *Писар .. стояв на тім, що без панів нікому буде діла робити, що діло невідоме, що в гласні треба вибирати притьмом панів...* (Панас Мирний).

3. Настирливо, наполегливо, рішуче. *Вже одна із дівчат, Одарка Макотрусівна, ледве ноги волочить, піт з неї так і тече, притьмом просить музику: — Та годі-бо, дядьку!.. та перестаньте-бо...* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Химка:] *Та не лізьте притьмом у хату, одступіться од вікон!* (М. Старицький); *На думку мені притьмом в'язне новий варіант новели, варіант про двох наречених, що доживали віку в старій пустці серед темного лісу* (С. Васильченко).

4. Дуже, надто, надзвичайно. *Тетеря .. притьмом хоче зруйнувати місто* (П. Куліш); *Видавав* [Годієра] *себе за чоловіка, притьмом занятого обороною панських інтересів* (І. Франко); *Він продав ялинку за добрі гроші, а гроші були притьмом потрібні* (М. Коцюбинський).

5. Зовсім, абсолютно. *Над усім той дим, той легкий дим, що не гризе очей, притьмом не душить, а тільки небо чисте застилає і краде людям сонечко веселе* (Леся Українка); *— Треба діяти! — кричав Полєсов. — Діяти треба, а от кричати притьмом не треба* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // Повністю, до кінця. *Тільки ж вони не пустили нас від себе, поки я притьмом не одужав* (Д. Мордовець); *Нема ще листя, квітів і трави, Вони ж* [жуки] *готові все притьмом пожерти* (Л. Дмитерко); // Достовірно, напевно. *Тут я притьмом знаю, що не він тут був* (Сл. Б. Грінченка); *Гомін справили такий, мов справді на бенкеті.., а йому притьмом прийшлось так, як співають у пісні: "Чомусь мені, братці, горілка не п'ється"* (П. Куліш).

6. Раптом, несподівано. *Люди дивувалися: "Чи не навіжена сяя Настуся.., що йде притьмом за дурня, за Пархіма..?"* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він мріяв в отій несподіваній тузі, Що притьмом приходить на кілька хвилин, Коли розійшлися усі твої друзі І ти залишився, мов палець, один* (Л. Первомайський); *— Я тепер все знаю! — дзявкнула карлиця і, притьмом зірвавшись на ноги, злетіла додолу* (Ю. Винничук).

ПРИТЬО́ПАТИ, аю, аєш, *док., ірон.* Повільно, з труднощами прийти або приїхати кудись. *— Старий давно не бачив онучат, а завтра теж свято, то притьопа* (Л. Яновська); *В числі останніх до Килигея з'явився... хто б міг подумати? Мефодій Кулик! Притьопав піхтурою із самої Чаплинки* (О. Гончар); *— А я, може, по своїй совісті тут. Добу відмотав на тракторі, а все-таки притьопав* (В. Логвиненко); *Він по макуху тоді притьопав: правління в допомогу виписало пів пуда соняшникової* (В. Дрозд); // *зневажл.* Те саме, що **притьо́патися.** [Марина *(до Валі):*] *Жінки твою тітку випроваджують з поля. Притьопала з відрами* (І. Волошин).

ПРИТЬО́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., зневажл.* Недоречно або невчасно прийти, приїхати куди-небудь, з'явитися десь. [Солоха:] *Прохоре!* [Прохор:] *Тю! Підкралася, аж неначе злякала мене! .. Чого притьопалась?* (М. Кропивницький); *— Чого ж ти до мене притьопалася, я тебе не знаю й не кликала..! — розсердилася пані* (Л. Яновська); *— Притьопалась? .. Я сказала, щоб ти більше не приходила!* (О. Копиленко).

ПРИТЮ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Прийти куди-небудь. *Радюк добре зробив, що похопився вернутись додому. В браму зараз-таки притюпали Масюкові коні* (І. Нечуй-Левицький); *Притюпала до воріт кістлява постать Шимборської* (П. Козланюк); *Невдовзі притюпав Гривастюк* (Р. Андріяшик).

ПРИТЯГА́ЛЬНИЙ, а, е. Який притягає (у 3 знач.), концентрує, згуртовує навколо себе кого-, що-небудь. *Культурна модель, створена першим українським відродженням кінця XVI століття, .. не стала однозначно впливовою і притягальною* (К. Москалець); // Який приваблює, захоплює чимсь. *Ніколь .. була сповнена якогось дивного притягального шарму* (В. Лис); *Далекий геологічний період не менш загадковий і цікавий, як і сучасний світ. Він своєю притягальною силою збуджує людський інтелект на постійну працю* (М. Василенко).

ПРИТЯГА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **притяга́льний.** *Юрій Корсунь з цікавістю сприйняв автобіографію Ольги Володимирівни: оце справжня людина! Оце справжня жінка! Відчув притягальність і досяжність жінки* (Олекса Ізарський); *Зупинила мене, власне, згадка про недавній час, коли я так чомусь любив писати саме цього ясена. Тоді щось магічне й незрозуміле видавалося мені в дивній притягальності цього дерева* (В. Лис); *Навіть найкращі письменники, найкрутіші талановиті трудоголіки знають, що, як правило, реагують не на їхні художні світи, а на притягальність імені і містику бренду* (С. Процюк).

ПРИТЯГА́ЛЬНО. Присл. до **притяга́льний.** *Серед 136312 слів (не рахуючи тих, що подаються як пояснення, а таких десятки й десятки тисяч) одинадцятитомного словника української мови, є одне притягально колоритне, дещо аж загрозливо наступальне, викличне слово — ярий* (В. Чемерис); *Спираючись на документальні матеріали, автор оповідає читачеві історію Пересопницького Євангелія. Однак не сухо, не так, як у підручниках з історії, а живо, притягально, чаруюче* (із журн.).

ПРИТЯГА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **притяга́ти.** *Перед ним стояв і посміхався чорнобривий і чорноголовий юнак з синіми очима .. Зразу відчулася така сила його зваби, така сила його притягання, що Бернард Губер, людина стріляна й прониклива, розгубився* (Олекса Ізарський); *Я несподівано відкрив для себе дім, його ні з чим не порівнюване притягання* (Ю. Андрухович); *Хоч мені й перепало за "неприпустимі методи" притягання учнів до школи, але я не жалкував. Відвідування стабілізувалось* (Ю. Збанацький).

2. *фіз.* Тяжіння тіл одне до одного. *У 1666 р. італійський математик Джованні Бореллі визначив, що на планету, крім сили притягання, діє ще й відцентрова сила, значення якої зумовлене швидкістю руху планети* (з навч. літ.); *— Починається новий етап польоту, друзі мої! Ми вже в зоні реального притягання Венери!* (В. Владко).

Центр притяга́ння *див.* **центр.**

ПРИТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПРИТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПРИТЯГТИ́, ПРИТЯГНУ́ТИ,** ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* притя́г, ла́, ло́ *і* притягну́в, ну́ла, ло; *док.* 1. *кого, що.* Тягнучи, переміщувати кого-, що-небудь кудись, до когось, чогось. — *Ну, от тепер сідайте тут, — і вона показала йому місце біля своїх ніг. Він притягнув низенький пуф і сів, задуманий, на показаному місці* (Г. Хоткевич); *Купець притяг свого ішака в холодок до фанзи* (Олесь Досвітній); // Наближати, притискати кого-, що-небудь до когось, чогось. *Копач сідає на стілець, притягає до себе хрещеника* (К. Гриб); *Раптом дід простягнув довгу, кістисту руку, вхопив нею Владка за голову і притягнув до себе* (І. Франко); *Олдрідж, несподівано для себе самого, притяг до грудей поета й розсміявся, сам не знаючи чому* (О. Ільченко); // Силою приводити кого-небудь кудись або змушувати підійти до кого-, чого-небудь. — *Ану, Матильдо Перальта, — сказав він мені, — побачимо, яка буде твоя дяка за те, що я тобі повертаю мужа, живого й здорового, ось він, соколик, ми його на мотузці притягли* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); // *безос. І наче що за поли його притягло до річки* (Панас Мирний); // *тільки док., розм.* Принести щось куди-небудь (перев. завелике, громіздке). *Кость потримав годинника й повернув водолазові. Після цього боцман притяг водолазний костюм, з'явилися помічники* (Ю. Яновський); *Хтось побіг в суміжну юрту, де кипів самовар, і не піалу чаю, а весь самовар притяг до хворого* (З. Тулуб); — *Діду! Боротися!.. — Та скоро малому набридло борюкатися, і він притягнув молотка з обценьками і давай лагодити дивана* (В. Кучер).

2. *що.* Наближати до себе що-небудь силою тяжіння. — *Бачив, як магніт притягає магніт?..* (М. Дашкієв); *Він .. стверджував, що Сонце притягує до себе решту небесних тіл* (О. Авраменко); // *розм.* Виклика́ти електричні розряди в атмосфері, дощ і т. ін. *Віз наш увесь дерев'яний: дід і прадід були чумаками, а чумаки не любили заліза, бо воно, казали, притягає грім* (О. Довженко); *Дорохтей, пирхаючи і обливаючись, напився прямо з бадді, похвалив стару криницю, згадавши, що вона ще здавна притягує до себе грози й дощові хмари* (М. Стельмах); — *Припиняйте роботу! Вагонетки можуть притягти до себе грозовий розряд* (І. Багмут).

3. *кого, що, перен.* Виклика́ти зацікавлення, привертати увагу до себе; зацікавлювати. *Парикмахера* [перукаря] *знову притягає вітрина. Котелок з'їхав на шию, а він уперто роздивляється прилади електричні* (М. Коцюбинський); *Сині Наядині очі блищали знайомим докторові скляним блиском і притягали до себе своєю дивністю й нетутешньою якоюсь красою* (В. Винниченко); *Вільсонову увагу притягла ледь вловима малесенька чорна цятка на самому обрії* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Виклика́ти в когонебудь бажання або потребу кудись приходити, десь бувати, щось робити і т. ін. *Було б мені не звертати з дороги і пройти повз неї. Але я ж кажу, що є така сила... Вона притягає мене сюди* (І. Микитенко); *Безтурботно задзвенів дівочий сміх, притягуючи потроху до вогнища заробітчан із сусідніх валок* (О. Гончар); // Утримувати біля себе, не відпускати. *Нова робота міцно притягала до себе* (Ю. Яновський); // Виклика́ти почуття симпатії, приязні, любові. *Він* [І. Франко] *був надзвичайно простий у поведінці з людьми; ця риса його вдачі дуже до його* [нього] *притягала* (В. Самійленко); *Поважне обличчя гетьмана прояснилося, ожило, його очі потеплішали, на устах з'явилася приваблива усмішка, він притягав усіх до себе, навіть канцлера Піпера* (Б. Лепкий); *Середнього росту чоловік, жвавий, оптимістичний, доброзичливий і приязний, цей католицький священник магнетично притягував до себе* (О. Бердник); // Вабити до себе чим-небудь; приваблювати. *Розумів те старий пастух, проте нічого не міг вдіяти, мовчки дивився, як сина потужно притягує до себе метушливий світ* (О. Бердник); *Чоловік, зупинившись на мить, упевнено взяв праворуч і рушив далі, прикриваючись правицею від снігових ляпасів. Падав, підводився, знову падав, земля притягувала до себе, обіцяючи не тепло, але перепочинок* (А. Кокотюха); // Манити, заманювати чимось. *Він же* [ворог], *уникаючи бою і поспішно відступаючи, ще більше притягував і дратував, як дратують мисливця свіжі звірині сліди* (О. Гончар).

4. *що.* Тугіше стягувати, зав'язувати що-небудь (мотузком, поясом і т. ін.). *На мотузочках побудована в Петра Івановича техніка. І він для "вдобства" притягує до візка дощечки шворкою і забиває заржавілим гвіздком* (О. Ковінька); *Підперезавсь* [маляр] *знову і пояс притягнув лепсько, насунув шапку по самий ніс та й рукавички достав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Спинив конячку, витяг того невірного півня з торби, прибравсь міцніше притягнути мотузок* (Марко Вовчок); *Наймити понакладали вози, притягли рублями й рушили додому* (І. Нечуй-Левицький); // Тугіше закручувати що-небудь (гайку, шарнір і т. ін.); підтягувати. *Денис зачиня, приклада замки, закручує; інший тугий, так аж крекче, притягаючи та крутячи* (Г. Квітка-Основ'яненко).

5. *кого, що, до чого, перен.* Залучати кого-небудь до чогось, спонукати брати участь у чомусь. *Я ревно притягатиму других до роботи над словником, і взагалі Ви можете на мене рахувати* (А. Кримський); — *Притягати робітничо-селянську молодь до праці — це наше найголовніше завдання* (В. Підмогильний); // Використовувати кого-, що-небудь з певною метою. — *Притягни для консультації декого з інженерів, з десятників і бригадирів і спробуй накреслити план* [закінчення будування гідростанції] (Г. Коцюба); *По праву керівника він ознайомився з стислим звітом Нерчина про хід підготовки дипломної роботи .. І те, що він притягнув стільки літератури, це можна тільки схвалити* (Н. Рибак).

6. *кого.* Примушувати кого-небудь відповідати за свої вчинки, діяльність. — *Скільки людей помирало від інфарктів або інсультів під час домашніх сварок! І ніхто нікуди не притягав учасників тих дебошів, що лишилися живими...* (Є. Кононенко); [Х р а п к о:] *А як вони* [діти] *проти мене зле замишляють?.. Хіба, ви думаєте, вас не притягнуть, — що знав, та мовчав? За це велика кара, я вам скажу* (Панас Мирний).

7. *тільки док., розм., рідко.* Те саме, що **притягти́ся** 3. *Ковинський, притягши додому, переліз через тин в садок, пішов на тік* (А. Свидницький); — *Треба визирати Данила. І не огледимось, як притягнуть* (Марко Вовчок).

Приверта́ти (притяга́ти, притя́гувати, прив'я́зувати) / привернýти (притягнýти, прив'яза́ти) [до се́бе] ува́гу *див.* **приверта́ти; (1) Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності** *кого* — вважаючи когонебудь винним, вимагати покарання за його вчинки перев. перед судом, органами влади і т. ін. *Винуватців недоброякісного ремонту притягали до відповідальності, штрафували* (О. Донченко); *Йому, начальникові поліції, велено в разі опору притягти винних до відповідальності, передбаченої законом про національну безпеку* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); **(2) Притяга́ти / притягну́ти, притягти́ до су́ду** *кого* — порушувати проти кого-небудь цивільну, кримінальну або адміністративну справу через судочинство. *Коли прибули на заплаву геологи .. і вирубали у плавнях посеред купиння якусь вербу чи кілок, правління колгоспу хотіло притягати їх до суду* (О. Довженко); — *Він погано скінчить...* — *Його колись притягнуть до суду...* (Ю. Андрухович).

◊ **(3) Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір** *і т. ін.) чиї (чий), які (який), кого і без дод.* — привертати чиюсь увагу, вабити. *Оселедець, бринза притягували голодні очі косарів* (К. Гордієнко); *Любов Прохорівна притягала до себе заздрі погляди* (Іван Ле); *Зір мій наче магнітом притягує одна місцина — така невеличка балочка, поросла густими кущами і папороттю* (В. Шкляр); **(4) Притяга́ти (притя́гувати) / притягти́ (притягну́ти) се́рце до се́бе** *чиє* — виклика́ти в кого-небудь до себе почуття любові, симпатії; полонити. *Вона притягала до себе моє серце* (М. Рильський); **(5) Притяга́ти (притя́гувати) / притягти́ (притягну́ти) за ву́ха (за воло́сся)** *що* — невиправдано, безпідставно виставляти, показувати що-небудь. *Мене люди зовсім не за самий вірш лають, а за те, що я мало ідейна, чи то пак — мало тенденційна, але мені здається, що коли я буду тенденцію за волосся притягати, то всім буде чутно* (Леся Українка); *Таке припущення зеленівці притягли за вуха, намагаючись виправдати Дзюбине дезертирство* (А. Кокотюха); **(6) Притягло́ моро́зом (моро́зце́м),** *безос.* — трохи замерзло, підмерзло. *Надворі притягло морозцем* (С. Чорнобривець); **(7) Притя́гує / притягло́ живі́т (живота́) до спини <Підвело́ живі́т (живота́)>** *в кого, кому і без дод., безос.* — хто-небудь дуже хоче їсти; хтось зголоднів. *Хтось помішує ложечкою в склянці чай. Скло дзвенить тонко, знайомо, і від того ще більше притягує живіт до спини* (Ю. Збанацький); — *Пора* [їсти], *братику. Животи підвело, — мовив він, скривившись* (Панас Мирний); *От аби у добру пору Закотилась Грушка в нору, Мав би кріт Собі обід. А тим часом Чує кріт — Підвело йому живіт* (М. Стельмах); *Живота до спини притягло, під ложечкою аж пекло від голоду* (І. Кирій).

ПРИТЯГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПРИТЯ́ГУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИТЯГТИ́СЯ, ПРИТЯГНУ́ТИСЯ,** ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* притя́гся, ягла́ся, ло́ся *і* притягну́вся, ну́лася, лося; *док.* 1. Тягнучись, підтягуючись, наближатися до кого-, чого-небудь. *Мишко помалу-помалу зліз на грушу, притягся до пташки і схопив її за хвіст* (з казки).

2. Зазнавати дії сили тяжіння; перебувати у сфері тяжіння. — *Але оце зоряне залізо — правдивий скарб! Це залізо впало з неба! Це залізо притягується магнітом* (Ю. Логвин); — *Залежно від кута, під яким ми ці кульки повернемо, вони будуть то притягуватися одна до одної, то, навпаки, одна одну відштовхувати* (А. Кокотюха); // *перен.* Тягтися, тяжіти, прагнути один до одного. *Життя й досвід не раз учили нас, що саме найгостріші контрасти притягалися найсильніше. То, може, й тут зіллються обі ті протилежні вдачі в одно* (О. Кобилянська).

3. *тільки док., розм.* Прийти, приїхати куди-небудь (перев. з труднощами або недоречно). — *Чого б то так притягнутись їй у двір? чого їй такечки занадитись?* (Марко Вовчок); — *Ей, Жабуліно! Ти чого притяглась? Підглядати? Доносити?* (В. Близнець); *Втомилася до смерті. Притяглася до гуртожитку, тільки впасти й відрубатися* (Люко Дашвар).

4. *тільки недок.* Пас. до **притяга́ти, притя́гувати** 1, 3–6. *У майстерні пахло фарбою, лаком і старим деревом, а ще чужими помешканнями, з яких притягувалися сюди для ремонту й реставрації крісла, стільці, шафи та книжкові полиці* (С. Жадан); *Нитки не витримували тягаря, прогиналися ще більше і рвалися, обривки або з силою притягалися до місця прикріплення, або ж вільно гойдалися* (Т. Прохасько); *Все, як у анкетах: не був, не служив, не притягався, родичів за кордоном не маю* (П. Загребельний).

ПРИТЯ́ГНЕНИЙ, ПРИТЯ́ГНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **притягну́ти, притягти́.** — *Дозвольте, — запротестувала Оксана Сергіївна, сідаючи на лаву, притягнену, певно, з парку, — куди ж вам поспішати на ніч?* (Ю. Яновський); *Меджі не могла заплющити очей, хоч трохи заснути через глухі удари вітру, що налітав і рвав полотнища, туго притягнуті до землі* (В. Владко); — *Попереджаю, в разі опору будете притягнені до відповідальності за непідкорення діям влади* (В. Собко); // **притя́гнено, притя́гнуто,** *безос. пред.* — *Влітку цього року академія збирала широкий статистичний матеріал для одної з наукових робіт. Для збирання матеріалу було притягнуто всіх штатних робітників академії* (Ю. Смолич); *Порівняння, що вказують на неабиякий колористичний талант автора, не в'яжуться з темою, а досить часто виглядають так, ніби їх притягнено лише для рими* (І. Франко).

ПРИТЯ́ГНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і якість за знач. **притя́гнений.** *Судимість виникає через притягненість особи до кримінальної відповідальності, а тому є однією із форм її реалізації* (з наук. літ.).

ПРИТЯ́ГНЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **притягну́ти, притягти́** 1, 3–6 і **притягну́тися, притягти́ся.** *Зустрілись, посиділи разом і розійшлися чужими, хоч взаємне притягнення ніби було* (Ю. Покальчук); — *Хіба того, що ми добули, не досить для притягнення сюди робочих рук і відважних сердець?* (Ю. Яновський); — *Мені загрожує притягнення до суду* (Д. Бузько).

2. *фіз., рідко.* Те саме, що **притяга́ння** 2. *Зовсім спустошений і, наче загубивши притягнення землі, плентається Худяков за Глушаком, розставивши руки, розчепіривши пальці і подавши злегка голову вперед* (О. Довженко); — *Є таке не без інтересу дослідження: коли ми зближуємо атоми, то на певній віддалі діють сили притягнення* (М. Стельмах); *Існування сил притягнення між молекулами переконливо доводить той факт, що тверді тіла й рідини не розпадаються на окремі молекули* (із журн.).

ПРИТЯГНУ́ТИ *див.* **притяга́ти.**

ПРИТЯ́ГНУТИЙ *див.* **притя́гнений.**

ПРИТЯГНУ́ТИСЯ *див.* **притяга́тися.**

ПРИТЯ́ГНУТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість і якість за знач. **притя́гнутий.** *Відгуки відзначають деяку схематичність сюжету, а також притягнутість окремих епізодів фільму* (із журн.).

ПРИТЯГТИ́ *див.* **притяга́ти.**

ПРИТЯГТИ́СЯ *див.* **притяга́тися.**

ПРИТЯ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **притя́гувати** і **притя́гуватися.** *Бенедьо .. вибрав собі одного чесного ріпника, .. котрого побратими жартом прозвали Побігайком за його невтомиму рухливість і готовність бігати від ями до ями, чи то для збирання складок, чи й так, для притягування щораз нових людей до робітницької спілки* (І. Франко); *Унаслідок електростатичних сил притягування молекула білка скручується в клубочок, стає більш компактною, густина її збільшується* (з навч. літ.).

ПРИТЯ́ГУВАТИ *див.* **притяга́ти.**

ПРИТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **притяга́тися.**

ПРИТЯЖНИ́Й, а́, е́, *рідко.* Те саме, що **притяга́льний.** *Той вечір він почував до дівчат ворожість, сумну ворожість до втраченого, що вернутись не може й з віддалі набуває притяжної сили* (В. Підмогильний).

ПРИТЯ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Властивість за знач. **притяжни́й.** *Сірі, і ніжні, і в той же час страшно енергійні очі надавали їй якоїсь невловимої притяжности, яка властива дівчатам тільки українського племені* (Т. Осьмачка).

ПРИТЯ́ТИ *див.* **притина́ти.**

ПРИТЯ́ТИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **притя́ти.** *Оля з рівно притятою над чолом гривкою підносила свої пальчики .. ритмічно до рухів його губ і до жестів його правої руки* (Б.-І. Антонич); *Юрко Чоботар дістав з-за рогу димаря карабіна. Цівка його вже була притята, хтось на його прикладі незграбно викарбував свої ініціали* (М. Томчаній).

ПРИУРО́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **приуро́чити.** *У районному Будинку культури — літературно-мистецький вечір, приурочений 90-літтю І. П. Багряного* (О. Шугай); *Прораховувалися ціни на техніку, .. акції з розпродажу під свята; коли Вадим прийшов у магазин, Липовецький, його бухгалтери та заступники саме обговорювали одну з таких акцій, приурочену до початку осені* (В. Хрущак); // **приуро́чено,** *безос. пред. У Запоріжжі відбудеться концерт, який приурочено до Міжнародного дня музики* (з газ.).

2. *спец.* Закономірно пов'язаний з чим-небудь (з якимось місцем, певними особливостями місцевості, навколишнього середовища і т. ін.). *Специфічним видовим складом відрізняється група епілітних лишайників, приурочених до геологічних пам'яток природи — відслонень пісковиків* (з наук. літ.).

ПРИУРО́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **приуро́чений.** *На основі карт ландшафтно-територіальних структур і структури природокористування оцінюють ареали поширення важких металів та мікроелементів, їх приуроченість до окремих ландшафтів* (з наук. літ.); *Уявлення про те, що деякі рослини мають постійну приуроченість до певних видів руд, існувало ще в глибокій давнині* (з наук.-попул. літ.).

ПРИУРО́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приуро́чити.** *Відбувся Всеукраїнський фестиваль науки з приуроченням до професійного свята науковців — Дня науки* (із журн.).

ПРИУРО́ЧИТИ *див.* **приуро́чувати.**

ПРИУРО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приуро́чувати.** *Організатори планують зробити подію щорічною з приурочуванням до професійного свята музейників* (з газ.).

ПРИУРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИУРО́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що, до чого, рідко на що, чому.* Навмисне влаштовувати збіг за часом однієї події з іншою. *У XVIII ст. більшість українських ярмарків приурочували до релігійних свят, що давало їм назву — хрещенський, воздвиженський, покровський та ін.* (з навч. літ.); *Наближалось якесь свято. Заступник голови, він же рільник артілі, приурочив до нього вихідний день* (І. Волошин); *Вадиму Григоровичу дуже хотілося урочисте відкриття табору приурочити до кінця навчального року* (В. Нестайко); // Влаштовувати, організовувати і т. ін. що-небудь з нагоди якоїсь знаменної події, свята і т. ін. *Книгарню перевели у нове приміщення, а її відкриття приурочили до дня заснування Кобилятина-Турбінного* (О. Чорногуз); *11 травня в Катеринопільській районній бібліотеці відбувся захід, який приурочили Дню матері* (з газ.).

ПРИУРО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок., до чого, рідко чому.* Пас. до **приуро́чувати.** *Перелік навчальних заходів, до часу яких повинна приурочуватися відпустка, — це настановні заняття, виконання лабораторних робіт, складання заліків та іспитів у вищому навчальному закладі* (з мови документів); *Підбиття підсумків "Біографічного рейтингу" зазвичай приурочується Дню біографа, що традиційно відзначається у світі 16 травня* (з наук.-попул. літ.).

ПРИУ́ЧЕНИЙ *див.* **при́вчений.**

ПРИУЧИ́ТИ *див.* **привча́ти.**

ПРИУЧИ́ТИСЯ *див.* **привча́тися.**

ПРИУ́ЧУВАННЯ, я, с. Дія за знач. **приу́чувати.** *Законом сімейної педагогіки має стати приучування учнівства до домашньої праці* (з наук. літ.).

ПРИУ́ЧУВАТИ *див.* **привча́ти.**

ПРИУ́ЧУВАТИСЯ *див.* **привча́тися.**

ПРИФАБРИ́ЧНИЙ, а, е. Який міститься, розташований при фабриці або біля фабрики. *В умовах промислової революції другої половини XVIII — початку XIX ст. і швидкого розвитку міст характерним явищем стали й прифабричні дільниці житлової забудови* (з наук. літ.); // Який діє, працює при фабриці. *За переписом 1911 року в Гуті була школа, лікарня (при паперовій фабриці), прифабрична бібліотека* (з наук.-попул. літ.).

ПРИФЕ́РМЕРСЬКИЙ, а, е. Який міститься, розташований при фермі або біля ферми; належний до ферми. *Для степової зони України характерна підступна зима з частими відлигами, що затоплюють багнюкою прифермерські території та тваринницькі приміщення* (з наук. літ.); *Підприємства молочної промисловості отримують сировину від первинної мережі, яка має ряд проміжних ланок: приймальні, сепараторні відділення, низові заводи. Головною ланкою її є прифермерські господарства, де здійснюється первинна обробка молока* (з навч. літ.).

△ **Прифе́рмерська сівозмі́на** *див.* **сівозмі́на.**

ПРИФЕ́РМСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **прифе́рмерський.** *У роботі розглядаються питання щодо вдосконалення внутрішньогосподарського використання прифермських земель* (з наук. літ.).

ПРИФРАНТИ́ТИСЯ, нчу́ся, нти́шся, *док., розм.* Франтувато одягтися, нарядитися. *Скульптор Пармен Забіла (дід дитячої письменниці Наталі Забіли), який 1881 р. створив у Ніжині перший у Російській імперії пам'ятник Миколі Гоголю, а за портрети чотирьох діячів із роду Кочубеїв був удостоєний звання академіка, за свідченнями сучасників, був хоч і бідний, але любив прифрантитися* (з наук.-попул. літ.); *Отримайте модні підказки, як жінці прифрантитися без значних фінансових витрат* (з мови реклами).

ПРИФРОНТОВИ́Й, а́, е́. Який міститься, розташований або перебуває біля фронту (у 3 знач.). *Прифронтовий аеродром огорнувся сутінками* (В. Минко); *У прифронтовому госпіталі зустрілася* [я] *з танкістом, лейтенантом Василем Думою* (В. Логвиненко); *— Це станція прифронтова, так що усіх перевіряють. Дивіться, не потрапте вартовим у руки* (К. Гриб); *А тут і чутки пішли — людей з прифронтової зони, де мають бої бути, .. вивозять цілими селами до Німеччини* (В. Лис).

Прифронтова́ сму́га *див.* **сму́га.**

ПРИФУГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прифугува́ти.** *Заготовки нарізають електропилкою, крайки мають бути прифуговані* (із журн.).

ПРИФУГО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прифуго́вувати.** *Прифуговування — це підготовка поверхні заготовки перед нанесенням кромки, у процесі якої проводиться вирівнювання торців заготовки для кращого зчеплення з кромкою* (з наук.-попул. літ.).

ПРИФУГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИФУГУВА́ТИ,** гу́ю, гу́єш, *док., що.* Те саме, що **фугува́ти**[2] 2. *Пази, що знаходяться на провідній частині підошви інструмента, дозволяють прифуговувати окрайки матеріалу, який обробляється* (з наук.-техн. літ.); *Треба заготовити прямошарові, добре просушені соснові рейки і старанно прифугувати їх одну до одної* (із журн.).

ПРИФУГО́ВУВАТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **прифуго́вувати.** *Деталі прифуговуються на товщину вибраної крайки* (з мови реклами).

ПРИФУГУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прифугува́ти.** *Для якісного склеювання необхідне прифугування поверхні деталей, щоб між ними не було зазору* (із журн.).

ПРИФУГУВА́ТИ *див.* **прифуго́вувати.**

ПРИ́ХАПКОМ, *присл., розм.* Те саме, що **при́хапцем.** [Р о м а н:] *Я так міркую, що робота в селі прихапком: два-три місяці і вгору нікуди глянути; а прийде зима — сиди склавши руки* (М. Кропивницький); — *Я страх як люблю мариновані оселедці! Не забудете? Га? Так, між іншим ділом, прихапком, та таки викрадьте цей секрет* (І. Нечуй-Левицький); *Тато виходить. Я веселішаю, прихапком беруся за книгу* (М. Стельмах).

ПРИ́ХАПЦЕМ, *присл., розм.* Час від часу, уривками; несистематично. *Досі шанували ми наших татків, наших добродіїв-опікунів .. так тільки прихапцем, без організації* (О. Маковей); *Роксолана спала прихапцем, уривками* (П. Загребельний); // Поспіхом, нашвидку; похапцем. *Вона прихапцем накинула на себе одежу і, мов загіпнотизована, вибігла зі школи* (М. Коцюбинський); *Перекинулись прихапцем кількома словами, і я пішов* (Р. Андріяшик).

ПРИ́ХАПЦІ, *присл., розм., рідко.* Те саме, що **при́хапцем.** *Прихапці взяв хліба шматок на дорогу* (Сл. Б. Грінченка); *Якось ніби не добирав Петро з тим поличником пригожого місця і не вичікував на догідну пору: ударив так, прихапці, без довгої застанови* (Л. Мартович); *Снідала* [Ольга] *прихапці* (Я. Качура).

ПРИ́ХАТИ, аю, аєш, *недок., розм., рідко.* Те саме, що **пи́рхати.** *Коні біжать бадьоро і прихають* (У. Самчук); *Коні в пониззі прихали, роздуваючи чорними ніздрями туман* (Є. Пашковський).

ПРИХА́ТНІЙ, я, є. Який міститься, розташований біля хати. *Дядьки і тітки на ногах товчуться ще здосвіта* [вдосвіта]. *Тепер же на їхніх прихатніх подвір'ях ніхто не порався, на городах не нагинався, вуличками не прошкував* (М. Вінграновський); // Признач. для потреб хати. *Двори розбиті й огороджені на дві половини: прихатня і господарська* (В. Кучер); // Який росте біля хати. *І полин, і татарське зілля з болота, і прихатній кануппер ясно-зелений і неповторно запашний, і все те розмаїте зілля здіймало таке п'янке струміння пахощів, аж паморочилось Романюкові в голові* (О. Ільченко); *Ніколи в житті Магазаник не бачив такої пожежі. Палала ж хата, палав прихатній горіх* (М. Стельмах).

ПРИХА́ТНЯ, і, *ж., діал.* Передпокій. *Вдома, в прихатні, він все майстрював* [майстрував] *щось, мудрував над якимись механізмами* (О. Ільченко).

ПРИ́ХАТОК, тку, *ч., заст.* Невелика хатка або житлова прибудова біля хати. *Інколи коло хати ставлять ще другу невеличку хатку — прихаток* (Сл. Б. Грінченка); *У прихатку, куди заводить Бронко Олексу, відгонить зів'ялою травою і кролячим послідом* (Ірина Вільде); *Вхід у двоподільне житло влаштовували безпосередньо з вулиці в так званий прихаток, а заможні господарі прибудовували перед вхідними дверима ще й сінці, ґанок* (з наук. літ.).

ПРИХАХУ́ЛИТИ *див.* **прихаху́лювати.**

ПРИХАХУ́ЛИТИСЯ *див.* **прихаху́люватися.**

ПРИХАХУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИХАХУ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що, діал.* Наряджати, причепурювати. *Да ми в чоботи да обуємо* [сваху], *таки сваху да прихахулимо* (Сл. Б. Грінченка); — *Інший більш свідомий селянин прихахулив би всіх своїх дочок у білі суконки, як на хресний хід, .. розставив би їх на полі і кожній наказав би вітати достойного пана* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРИХАХУ́ЛЮВАТИСЯ, юся, юєшся, *недок.,* **ПРИХАХУ́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док., діал.* Наряджатися, причепурюватися. *Заким прихахулишся, то бо́яре* [бояри] *й мед поп'ють* (Номис); — *Саме перед віллою гралися якісь хлопчаки в індійців. Вони цього папугу зловили, повидирали йому з хвоста всі пера і прихахулилися ними, немов поліцаї* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРИХВА́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прихвали́ти.** *Прихвалений дід .. смиренно сказав: — Та хіба я супроти Баталова..?* (В. Логвиненко).

ПРИХВА́ЛЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прихвали́ти.** *Нарешті почалося натхненне смакування їжі та ще й прихвалення, що на природі з димком вона смачніша за все на світі* (із журн.).

ПРИХВАЛИ́ТИ *див.* **прихва́лювати.**

ПРИХВА́ЛЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прихва́лювати.** *З великим смаком, прихвалюванням, причмокуванням убгає* [Кифір] *ворочок мащеної-перемащеної гречаної каші з калюжками жиру в ній* (В. Бабляк); *Безнадія й нехіть до життя огорнули Єпіфанія на вид цих торгів, галасу та прихвалювання товару* (Р. Іваничук); *Сам Михасько нічого незвичайного у своєму вчинкові не бачив, у тому прихвалюванні для нього звучало щось прикре й неприємне, наче він привласнив собі щось чуже і тим чужим тепер пишається та похваляється* (Н. Бічуя).

ПРИХВА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ПРИХВАЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИХВАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док., кого, що, розм.* Посилено або час від часу хвалити кого-, що-небудь. *Потрощивши бублики, потяг* [суддя] *з хати, усе прихвалюючи: — От бублики!* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Вона у мене вже ґаздиня, — прихвалювала Тимофіїха* (Марко Черемшина); *Продавці .. крутилися разом зі мною перед дзеркалами на повен зріст, прихвалюючи і справді чудові, але не потрібні мені, речі* (М. Матіос); *Залишався* [Данило] *справжнім майстром, умів себе прихвалити, люди були задоволені його роботою* (Р. Андріяшик).

ПРИХВАЛЯ́ТИ *див.* **прихва́лювати.**

ПРИХВАТИЗА́ТОР, а, *ч., розм.* Той, хто здійснює прихватизацію, бере в ній участь. *Дії прихватизаторів, природно, не вписуються в рамки законів та норм моралі* (із журн.); *Як і багато інших об'єктів України, промисловий комплекс потрапив у руки прихватизаторів* (з газ.).

ПРИХВАТИЗА́ТОРКА, и, *ж., розм.* Жін. до **прихватиза́тор.** *Цього разу прихватизатори (точніше прихватизаторка) зазіхнули на активи редакції районної газети "Рідний край"* (з газ.).

ПРИХВАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., розм.* Незаконне привласнення державного майна під час приватизації. — *Тільки не хапайте пішаків! Ніяких стрілочників! — суворо наказував він генералові. Сто найкращих... тьху! найвизначніших мафіозі! З тих, .. хто на підставних осіб скупив уже половину країни, користуючись так званою прихватизацією* (В. Чемерис); *В Україні почалася приватизація, яку перетворили на прихватизацію* (з газ.).

ПРИХВАТИЗО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прихватизува́ти.** *На Вінниччині прихватизований дорогий водний об'єкт площею 33 га* (з газ.); // **прихватизо́вано,** *безос. пред. Усе, що було прихватизовано, має бути повернуто державі* (з газ.).

ПРИХВАТИЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИХВАТИЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, розм.* Здійснювати прихватизацію. *Ділки прихватизували 28 га державного лісу* (із журн.).

ПРИХВАТИЗУВА́ТИ *див.* **прихватизо́вувати.**

ПРИХВАТИ́ТИ *див.* **прихва́чувати.**

ПРИ́ХВАТКОМ, *присл., розм.* Час від часу, уривками; прихапцем. *Три часті сяк-так зведені, над четвертою прихватком працюю і сам не знаю, коли скінчу* (Панас Мирний); *Хоч і прихватком доводилось працювати Петрові Максимовичу, а проте він поспішав закінчити свій будинок* (О. Донченко); // Поспіхом, нашвидку; похапцем. *Сам Петро, кремезний хлопчина з русявою борідкою, прихватком наїдався чогось аж на троє суток* [діб] (С. Васильченко).

ПРИХВА́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прихвати́ти.** *Дальній кінець шва прихвачений зварюванням* (з навч. літ.); *Алея під чобітьми лунко похрускувала, прихвачена вечірнім морозцем* (О. Гончар); *Бруківка під ногами ковзка й мокра, прихвачена нестопленою вранішньою ожеледдю* (О. Забужко).

ПРИХВА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИХВАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **прихо́плювати.** *Товари зі знижками уже на полицях! Радимо прихвачувати великі кошики й возики, щоб усе гарненько помістилось* (з газ.); *Сліпуче квітневе сонце вигрівало сходи, земля розбухала, розкисала, вночі прихвачували морози* (К. Гордієнко); *Сніг ще лежав... Морозець теж прихвачував його надвечір кіркою...* (Василь Шевчук); — *Цю ніч я ще переночую вдома — не прихватив із собою нічого з одежини, а ночі вже холодні* (С. Васильченко); — *Грибкового Петра не забудьте прихватити, бо хто ж викладатиме ожереди* (Іван Ле); — *Ну, то хоч патефончика прихватіть, — з жалем дивився на лишки моїх грошей завмаг. І я взяв патефон* (Ю. Збанацький).

ПРИХВОРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *розм.* Захворіти в легкій формі. — *Чого ви, мамо? Чогось ви такі сьогодні зранку виморені. Чи, може, прихворіли?* (М. Стельмах); *Привітавшись рівним, але тихим голосом, Надійка попросила передати кому слід, що трохи прихворіла і на роботу вийти не зможе* (В. Козаченко); *Тодосько сидів удома, він трохи прихворів* (Н. Бічуя); *Один із птахів прихворів — нібито негаразд із шлунком* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПРИ́ХВОСТЕНЬ, сня, *ч.* 1. *зневажл.* Той, хто підлабузнюється до кого-небудь, догоджає комусь із корисливою метою; підлабузник. *Павлюк вперто твердить своє: Радивон згонить надійних людей, а ставить прихвоснів і полюбовниць* (К. Гордієнко); *Не для того він утік нишком од Осмогруда, щоб бути прихвоснем Соболя* (І. Білик); — *Він каже, ніби бачив у Брюсселі кардинальського прихвосня Рошфора* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

2. *розм., рідко.* Той, хто невідступно ходить за ким-небудь. *Хотілось би і на балах та виставах блищати красою одягу, фігури; хочеться читати і грати — хочеться і їздити в кареті і пустословити з своїми прихвоснями...* (Г. Хоткевич).

ПРИХЕ́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **прихе́кувати.** *Дід прихекнув спересердя, не любить він, коли йому роблять зауваження* (із журн.).

ПРИХЕ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Хекати злегка або час від часу. *Полилася з тихим бульканням вода в корито. Припаде до неї гарячими зі сну губами худобина, цмолить, прихекуючи, .. п'є не нап'ється* (Григорій Тютюнник); *Ішов* [чоловік], *прихекуючи, переступав колоди на шляху, перебрідав калюжі* (Валерій Шевчук).

ПРИХИ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прихили́ти** 1–3, 5. *Він стояв на драбині, прихиленій до стіни, і порався біля рубильника* (А. Хижняк); *Погляди всіх обернулись до Анкеса, що нерухомо стояв, прихилений до нерівної скелі* (Р. Доценко, пер. з тв. Ф. Купера); *Тільки тепер я відчув прихилену до мого плеча голівку Жабі* (Олесь Досвітній); *Двері хліва, де спав Денис, ледве прихилені* (Григорій Тютюнник); // **прихи́лено,** *безос. пред. Двері були вже зачинені, хоч щілина свідчила, що їх лише прихилено* (Іван Ле).

2. *у знач. прикм.* Який прихилився (у 1–3 знач.). *Ноги його тремтіли, руки звисли, і він стояв, прихилений до стійки, ковтаючи повітря* (В. Підмогильний); *Вона цілу годину уважно слухала Меріем, прихилена до стовбура дерева* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); — *Михайлику, Михайлику! Я прокидаюсь і в дрімотному місячному сяйві бачу прихиленого до мене батька* (М. Стельмах).

ПРИХИ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прихили́ти** 1–5. *Легким способом визначення правильності вашої постави є прихилення до стіни. Ступні ніг повинні стояти на відстані приблизно 15 см від стіни* (із журн.); [Х л о п е ц ь у ш к і р я н ц і:] *Ніна веде агітацію серед вояків Печерного гарнізону, вживаючи всіх заходів для прихилення якнайбільшої кількості особового складу* (О. Ірванець); *Доводчиком називають механічне пристосування, установлення якого зробить прихилення вхідних чи міжкімнатних дверей безшумним, плавним і, головне, автоматичним* (із журн.).

ПРИХИ́ЛЕЦЬ, льця, *ч., заст.* Прихильник. — *Дай тільки мені вибитися з-під батьківської кормиги та знайти собі таке діло, щоб жити не з батькових рук, тоді ти побачиш мене, тоді впевнишся, який я прихилець до народу; усі свої сили оддам на народний вівтар* (О. Кониський); — *Подякуй од мене у Варшаві панам, моїм щирим прихильцям, .. — сказав Єремія* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИХИЛИ́ТИ *див.* **прихиля́ти.**

ПРИХИЛИ́ТИСЯ *див.* **прихиля́тися.**

ПРИХИ́ЛИЩЕ, а, *с., розм., рідко.* Те саме, що **приту́лок** 1. *А прихилища в степу нігде не найдеш, окрім воза* (Сл. Б. Грінченка); — *Куди це ви так поспішаєте? — запитала Лукія. — Нема куди нам поспішати, — зітхнула Явдоха. — Без притулку тиняєтесь? — просто спитала гончарівна. — Без прихилища, — кивнула неня. — Війна ж, бач...* (О. Ільченко); *Цей світ — прихилище для звірів і людей, Світань і сутінків стобарвний мавзолей* (В. Мисик, пер. з тв. Омара Хаяма).

ПРИХИ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *до кого — чого, рідко кому, діал. для кого.* Який підтримує, захищає кого-, що-небудь, стоїть на чиємусь боці. *Шухевич урядив мені хату, є для мене дуже прихильний і делікатний* (В. Стефаник); — *В мене є цілий загін прихильних цісареві громадян* (Ю. Винничук); // *до чого.* Який схвалює, обстоює що-небудь, позитивно ставиться до чогось. *До правди прихильний, Прожив ти на світі Півсотеньки літ* (Л. Глібов); *Саме під той час взяла гору партія, прихильна до бусурманської зверхності* (А. Кащенко); [Г р и ц ь к о:] *Я теж не дуже до війни прихильний* (В. Самійленко); *В усьому стриманий* [султан] *і скромний, але дужче за інших прихильний до своєї віри* (П. Загребельний); // *кому, чому.* Який відповідає чиїм-небудь бажанням, думкам; прийнятний. *Єсть у тебе думки, любові прихильні; То кохай їх щиро, поміж гурт неси...* (П. Грабовський); // *до чого.* Який відгукується на щось, чулий до чогонебудь. *Він бачив, що хоч Чіпка й дукачем став, а душею та серцем зостався давнім Чіпкою. Такий же прихильний до чужого нещастя* (Панас Мирний).

2. Який приязно, доброзичливо, з симпатією і т. ін. ставиться до кого-небудь. *Вона бачила Демидову прихильність, була й сама прихильна до його* [нього] (Б. Грінченко); *Мотря любить слухати. Вона не скора до розмови, але прихильна до дівчат, нікого не кривдить, і її дуже люблять* (Б. Лепкий);

// Який виражає приязнь, доброзичливість, симпатію і т. ін. — *Що новенького чувати у вас, Настуню? — Голос баби Омелянихи сьогодні був такий прихильний — хоч до рани прикладай* (Я. Качура); *Побачивши прихильне ставлення начальника до Максима, фінінспектор змінив тон* (І. Багряний); *Його потиск руки був теплий і прихильний* (О. Лисяк).

3. *кому, чому, рідко.* Який викликає приязнь, симпатію, любов; приємний, любий, милий. *Сяючи, йшов по бенкетах веселих З чистого золота кований келих... Дружно пили з нього люди за сильних, Славу вояовників, серцю прихильних* (Я. Щоголів); *Одного разу оповідав він .. про нього, раз, як свого професора і вченого, а по-друге — як чоловіка, котрий йому особисто дуже був прихильний* (О. Кобилянська).

4. *до чого, рідко.* Який полюбляє що-небудь. *Від того дня, коли відбувся вечір, Софія стала дуже прихильна до канапки. Навіть щодня стирала порох із неї* (Леся Українка); *Вона плескала його, річка, і він був прихильний до неї* (В. Підмогильний).

◊ **Замо́вити (заки́нути) [до́бре (прихи́льне)] сло́во (слівце́, слове́чко)** *див.* **замовля́ти.**

ПРИХИ́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Той, хто підтримує, захищає кого-, що-небудь, стоїть на чиємусь боці. [П а н і Л ю б а:] *Пан Олізар у нас — небезпечна людина, кажуть, таємний прихильник Кармелюка* (С. Васильченко); *Федір був один з гарячих прихильників Тереня* (В. Винниченко); // *чого.* Той, хто схвалює, обстоює що-небудь, позитивно ставиться до чогось; прибічник. *Кожний закон мусить конче мати не тільки своїх прихильників, але й своїх ворогів* (Б. Антоненко-Давидович); — *Поки що я не прихильник хірургічних методів* (Ю. Шовкопляс); *Він був прихильником поміркованих методів і передусім бажав своїй країні розвитку* (М. Дашкієв); // Той, хто поділяє чиїсь погляди, дотримується якого-небудь учення; послідовник. *Думка видати листи М. Драгоманова постала в кружку* [гуртку] *його галицьких прихильників майже зараз по його смерті* (І. Франко); *Молодий княжич був щирим прихильником "нової віри"* (М. Грушевський); *Коли-не-коли серед безробітних, можливо, прихильників протилежних ідеологій, спалахували гарячі суперечки* (Д. Білий).

2. Той, хто приязно, доброзичливо, з симпатією і т. ін. ставиться до кого-небудь. [Ш е в ч е н к о:] *Боже милий! То я недурно, значить, мучивсь? Єсть на світі люди — справжні люди! — друзі й прихильники мої, з якими я обух сталитиму, щоб тую волю, нарешті, вже збудить!* (П. Тичина); — *Друзі, панове, брати! Вітаю всіх вас. Різних, близьких і далеких, прихильників і супротивників* (О. Бердник).

3. Пристрасний любитель, шанувальник чого-небудь. *Знавці — прихильники його таланту — пророкували Вічканову блискуче майбутнє на театральній ниві* (Є. Доломан); — *Я, знаєте, великий прихильник традицій. Як діди заповіли нам, так воно й бути має* (Ю. Винничук); — *Прийміть щирі вітання від француза, палкого прихильника музики!* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРИХИ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прихи́льник.** *Він почав заздрівати* [помічати], *що жінка й небога великі прихильниці козаків* (І. Нечуй-Левицький); *Міріам повагом переходить майдан. Назустріч їй Йоганна, одна з прихильниць Мессії* (Леся Українка); *Кость .. придбав прихильницю в особі Люби* (Олена Пчілка); [І з о л ь д а:] *Еже я — прихильниця таланту вашого. Давно сказати про це хотіла вам* (П. Тичина); *Я не прихильниця зустрічі сходу сонця, хоча через часті безсоння бачила його багато разів і боялася цієї тривожної години* (І. Роздобудько).

ПРИХИ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Почуття приязні, доброзичливості, симпатії і т. ін. до кого-небудь. [А д а *(підходить і дивиться йому в вічі):*] *Невже у вас нема ані крихіточки прихильності до мене?* [І в а с ь:] *Ви .. подобаєтесь мені. Але це примха* (Мирослав Ірчан); *Повні прихильності одна до одної, жінки не могли наговоритися* (К. Гордієнко); *Він тішився прихильністю духовенства, мав підтримку з боку помісної шляхти та заможних міщан* (О. Авраменко).

2. Приязне, доброзичливе ставлення до кого-, чого-небудь. *Дякую Вам за прегарний лист і за прихильність до такого нероби* (В. Стефаник); *"Патріотичне Товариство", мовляли його члени, найдужчу прихильність до себе будило якраз в українських провінціях* (С. Єфремов); *Обидва юнаки здобули щиру прихильність у козаків* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); // Симпатія, любов до кого-небудь. *Занадто виразно підкреслювала Емма свою прихильність до дона Дієго* (В. Винниченко); *Люди доброї, доброзичливої та товариської вдачі завжди ваблять до себе і здобувають загальну прихильність* (Ю. Смолич); *Олівер поклав собі якнайшвидше домогтися прихильності старого джентльмена* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

3. *до чого, рідко.* Нахил, прагнення до чого-небудь; схильність. *Що величніш: за країну Люті муки, смерть, тюрма; А чи промінь на хвилину За прихильність до ярма!* (П. Грабовський); *Мабуть, батечко .. передав своєму єдиному синові прихильність до життєвого затінку* (В. Речмедін); — *Ваша ексцеленціє, не звинувачуйте мене в прихильності до схизми — мій шановний вітець, староста львівський, справді був у дитинстві православним, я ж вірно служу католицькій державі і її правителям...* (Р. Іваничук).

Щи́ра дру́жба (прихи́льність) *див.* **дру́жба**[1].

ПРИХИ́ЛЬНО. Присл. до **прихи́льний** 1, 2. *Тільки тепер зрозумів, як йому кортіло, щоб пані Бровко поставилась до його заручин прихильно* (Ірина Вільде); *Мій чесний рід прийняв мене досить прихильно, краще, може, ніж я сподівався* (Р. Андріяшик); *Одних приймано мовчки, іншим султан прихильно кивав, ще до інших озивався ласкавим словом* (П. Загребельний); *Той уривок, за який ти дуже хвилювався, Марвен сприйняла досить прихильно, нітрохи не заперечувала, навіть забрала в сестри листа, щоб перечитати самій* (О. Авраменко).

ПРИХИЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прихиля́ти** 1–5. *Хоча гіацинт вважається морозостійким, проте рекомендується прихиляння гілок до землі агроволокном або обрізаними гілками з дерев або кущів* (із журн.); *Цим почуттям власної слабості, можливо, диктувалися і його* [П. Куліша] *шукання компромісу, його прихиляння до сильного партнера, відсутність одної видержаної лінії поводження* (М. Зеров).

ПРИХИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИХИЛИ́ТИ,** илю́, и́лиш, *док.* 1. *кого, що.* Схиляючи, щільно притискати, притуляти що-небудь до когось, чогось. — *Григорію, — здвигає жінка лівим плечем і прихиляє ближче до нього голову* (М. Стельмах); *Сіла* [Гаїнка] *долі і сиділа так у темряві, обхопивши голову руками, прихиливши її до стіни* (Б. Грінченко); *Рон підійшов до сріблистого дерева, прихилив до себе віть з рожевою квіткою* (О. Бердник); // Присувати ближче до кого-, чого-небудь; наближати. *Мати прихиляє мене до свого плеча* (І. Кирій); *Вона прихилила мою голову і знишка промовила над ухом: — Кажуть — у мене талант* (С. Васильченко); *Андрій ще ближче прихилив лице до шибки* (Д. Бедзик).

2. *кого, що.* Нагинаючи, опускати або наближати кого-, що-небудь до когось, чогось. — *Від жалощів у полі квітки в'яли, Дерева з туги верховини до землі прихиляли!* (Панас Мирний); *Блискавиця мелькала, наче небесна коса, прихиляючи смертних людей до самої землі* (Ю. Мушкетик); *Максим мовчки прихилив гілку, і вона нависла над самою головою Зої* (І. Цюпа); // Нагинати, опускати нижче (голову). *Їй здавалося, що всі люди задивлялись на неї, а вона, прихиляючи голову, тихенько здоровкалась з ними* (М. Стельмах); *Мовчки прихилив* [Артем] *голову до плеча собі, до материної руки щокою і заплющив очі* (А. Головко).

3. *кого, у сполуч. зі сл.* д о с е б е, д о г р у д е й. Пригортати, обіймати кого-небудь. *Стенулась* [дівчина] *од його* [нього] *бігти, сама себе не пам'ятаючи. Він не пустив, за руку держить, прихиляє до себе* (Марко Вовчок); *Гість торкається її руки, ледь прихиляє до себе, щоб сказати, яка вона чудова й мила в білому платті* (Б. Левін); *Батько передав косу синові, прихилив хлопця до грудей* (І. Цюпа).

4. *тільки док., кого, що, перен.* Надати притулок кому-небудь. [М и к и т а:] *І ще тебе просила, вже окремо, Щоб прихилив у себе бідну Джему* (І. Кочерга).

5. *що, розм.* Тихо, плавно зачиняти (двері, вікна і т. ін.). *Він довго прихиляв за собою двері, бо любив усе робити охайно* (М. Малиновська); *Ярина, підійшовши, .. прихилила щільно ворота* (С. Журахович); *Меланія вийшла, і в хаті одразу посутеніло: знадвору вона тихо прихилила віконницю* (О. Гончар).

6. *кого, що, до кого, перен.* Викликáти в кого-небудь приязнь, симпатію, доброзичливе ставлення; привертати, приваблювати. *У Максюти був справжній дар прихиляти до себе людей своєю простотою, щирістю* (О. Гуреїв); *Павлович запросив хлопця заходити частіше і щоразу дужче прихиляв його до себе розповідями про захоплюючі пригоди в диких краях* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Справді, диво дивне: ось вона тільки народилась і вже стала тут найстаршою, всіх прихилила до себе ця маленька істота, пуп'янок, крихітний росточок життя* (О. Гончар); // Перетягати кого-небудь на свій бік. — *Давайте людей до себе прихиляти, — перепинив Карпову науку Зінько, — турчатимем їм у вуха, умовлятимем їх, — вони ж повинні побачити, що їм краще* (Б. Грінченко).

7. *кого, до чого, перен.* Викликáти бажання що-небудь робити, працювати над чимось; заохочувати. *Батько-мати тепер уже не цуралися дочки, як спершу: вони її прихиляли до послуху то сим, то тим* (Панас Мирний); *Голос у Колодки був звучний і приємний, так і прихиляв до співу* (П. Панч); — *Йдеться про школу, яка б не тільки знання давала, а й до роботи якоїсь прихилила* (Ю. Збанацький); // Умовлянням, доброзичливим ставленням і т. ін. переконувати кого-небудь у чомусь, спрямовувати на щось, спонукати до чогось. *Наука Христа — любити, жаліти, рятувати всіх заблуканих грішників. Всіх прихиляти до Євангелії* (В. Барка); [З а х а р к о:] *Увесь вік силкувався прихилити її до згоди, та вже й надію залишив!* (М. Кропивницький); *А Телемахові от що я перед всіма тут пораджу: Матір нехай він прихилить до батька свого повернутись* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

◊ **Не мáти де (кудú, до кóго) гóлову (головú) прихилúти <Немá до кóго прихилúтися>** *див.* **мáти**[2]; **(1) Прихилúти** (*рідше* **приклонúти) [своЮ́] гóлову:** а) знайти якийсь притулок, пристановище, влаштуватися десь. [М и к о л а:] *О, братику .. Знаю я добре, як тяжко бути сиротою і не мати містечка, де б голову приклонити* (І. Котляревський); — *Куди ж нам, Денисе, найкраще податися, де голову прихилити..?* (М. Стельмах); *Він .. мусив згодитися на запрошення, не мавши де прихилити голову в холодну місячну ніч* (І. Білик); *Шукаю роботу, водночас підшукую і житло, аби десь прихилити голову* (М. Андрусяк); б) сховатися де-небудь від чогось. [3-й п о в с т а н е ц ь:] *Утікаємо, як сполохані зайці..! Ніде приклонити голови. Босі, голодні, перемоклі!* (Мирослав Ірчан); **(2) Прихиля́ти / прихилúти до сéбе сéрце (серця́)** *чиє (чиї), кого і без дод.* — викликати до себе чиюсь приязнь, чиїсь симпатії. *Нехай буде Господь, Бог наш, з нами, як був Він із нашими батьками, .. нехай Він не покине нас, щоб прихиляти наше серце до Себе, щоб ми ходили всіма Його дорогами* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Маленька, кругловиденька, з терновими мрійними очима, вона зразу прихиляла до себе серце всякої людини* (С. Васильченко); — *Безперечно, ви зумієте прихилити до себе його серце* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **(3) Прихиля́ти / прихилúти [своє́] ву́хо** (*рідко* **у́хо)** *до кого — чого:* а) прислухатися до кого-, чого-небудь. *Бо направду засвідчив Я вашим батькам того дня, як виводив їх з краю єгипетського, і до сьогодні Я пильно засвідчую, кажучи: Слухайтеся Мого голосу! Та не слухали й не прихиляли вони свого вуха* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *А щоб ти знав, як мене звати, До мене ухо прихили, Скажу по правді* (Л. Глібов); б) звертати увагу, зважати на кого-, що-небудь. — *Царю наш великодушний! Слову твойому* [твоєму] *послушний, Я на суд твій правий став. Вірю в велич твого духа, Не прихилиш свого вуха Ти поганим брехунам* (І. Франко); *Як людина, всім серцем відчуй, Придивись, прихили своє вухо, пожалься на сльози, Що кривавою хмарою в небо ідуть* (М. Вороний); **Ра́дий (рад, ра́да) [би] нéбо (нéба, сóнце, світ) прихилúти (нахилúти)** *див.* **ра́дий.**

ПРИХИЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИХИЛÚТИСЯ,** илю́ся, и́лишся, *док.* 1. *до кого — чого.* Схиляючись, щільно притискатися, притулятися до кого-, чого-небудь, обпиратися об когось, щось. *Лукія прихиляється плечем до дверей: — Бійся Бога, Павлику... Хіба я тобі зла хочу?* (В. Кучер); *Ярош прихиляється до стіни і слухає мелодію, яка провадить його закамарками снів і марень у щось незвідане і солодке, радісне і тривожне* (Ю. Винничук); *Василина прихилилась до груші й неначе задрімала* (І. Нечуй-Левицький); *Сів Аврум долі, прихилившись до стіни* (С. Васильченко); // Схиляючись, наближатися ближче до кого-, чого-небудь. *Дві завзяті гарячі голови близько прихилялися одна до одної й своїми думками переносилися через гори, ріки, штучні кордони* (С. Чорнобривець); *Ввійшовши, осавул прихиляється й шепоче до нього: — Послухай, ти не із запорожців, бува, часом? Га?* (Г. Колісник); *Дерева заколихались, гілля до гілля прихилилось, затуркали горлиці* (О. Стороженко).

2. Трохи нагинатися, опускатися; присідати. *Коло уліїв щоранку обійде* [Грицько], *прихиляється, доглядається до всякого, прислухається* (Ганна Барвінок); *Христя глянула на руки, позеленені квітками, і прихилилася спершу помити їх у ковбаньці* (Панас Мирний); *На зріст він удався такий, що, не прихилившися, в двері не пройде* (І. Муратов); // Нагинати голову, плечі. *Ближче до світильника прихиляється митрополит Кирило, читає нову книгу* (А. Хижняк); *Марії в обличчя вдарила кров, зіниці стали великі, як дві чорні пасльонини. Але вона вмить кинулась і заховала їх: прихилилась до коміра* (А. Головко); *Чубенко зник у темряві лісу й прихилився на секунду до шиї коня* (Ю. Яновський).

3. *до кого.* Пригортатися до кого-небудь, обійматися з кимось. *Цілує* [Антей] *її, вона прихиляється до нього з виразом невинно ображеної дитини* (Леся Українка); — *А ти, серцеголубонько, не журись Та до мене, молодчика, прихились...* (Л. Глібов); *Ми рушили, близько прихилившись одно до одного, увійшли в ліс і почали шукати свою стежку* (Олесь Досвітній).

4. *тільки док., перен.* Знайти собі притулок, розраду де-небудь, у когось. *Світ, бачся, широкий, Та нема де прихилитись В світі одиноким* (Т. Шевченко); — *Як не одрізняй себе од миру, а все чоловіку хочеться до кого-небудь прихилитись; нема рідного брата, так шукає названого* (П. Куліш); — *А ви звідки приїхали? — Тиняюсь, ніде прихилитися, — відказав я* (Р. Андріяшик).

5. *розм.* Тихо, плавно зачинятися (про двері, вікна і т. ін.). *Як прихилилися двері, Андрій шарпнувся до розкритого діла — і враз його наче хто довбнею стукнув: перед ним був аркуш паперу, записаний дрібним жіночим почерком, знайомим почерком* (І. Багряний); *Щойно прихилилися двері за сином, .. Федір Іполитович ступнув до директорового столу* (Ю. Шовкопляс).

6. *до кого, перен.* Відчувати приязнь, симпатію до кого-небудь; прив'язуватися. *Хто знав близько Мате Михайловича, той ніколи не забуде, яка це була чарівна людина і як усі зокола щиро прихилялись до нього* (Ю. Смолич); *Кажуть, що хижим звірям не можна дивитись у очі. Та я завжди робив навпаки, і вони дуже швидко прихилялись до мене* (Г. Пагутяк); *Я вмію слухати, і тому люди легко прихиляються до мене* (С. Андрухович); *Знову обняла* [Оксана Сергіївна] *дівчину, як доньку після розлуки, — от дивна річ, скільки треба часу, щоб прихилитися до людини?* (Ю. Яновський).

7. *до кого — чого.* Ставати прихильником, послідовником кого-, чого-небудь. *Серце молоді вже зморене холодними замінами правди і прихиляється до материнського тепла Христової Церкви, до істини* (В. Барка); *Він кохався у простому побуті козацькому й пересварився з усіма своїми товаришами, які пнулися до панських звичаїв і прихилялися до варшавської сторони* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); [Прісцилла:] *І що ж, скажи, ти міг би прихилитись до віри нашої?* (Леся Українка); // Погоджуватися з ким-, чим-небудь, схвалювати якісь дії; приставати. *З д. Мирним листувався в справі видання його творів. Він не дуже прихиляється до заміру Спілки видати його твори* (М. Коцюбинський); *Застерігаю, що я не прихиляюсь зовсім до д. Копача і тих неполітичних політиків.., проти яких виступає д. Ганкевич в своїй статті* (Леся Українка); *Певні, що Ви прихилитесь до нашого заміру і не кинете нас без своєї запомоги, та ще й других будете підбивати до сього* (Панас Мирний); // Прислухатися до кого-, чого-небудь, зважати на когось, щось. *І не диво, що вона щиро прихилялася до Гордієвих слів. Адже він обрятував її від смерті, душу їй оджив своєю щирою розумною розвагою* (Б. Грінченко); — *Будьте уважні й прихиляйтеся до моїх порад* (В. Шкляр); *Непохитно надіюсь на Господа, і Він прихилився до мене, і благання моє Він почув* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [Самрось:] *Хотів її ударити, вона підставила твар: "Удар, каже, тільки прихились до мого благання!" Отже, не зміг ударити!* (М. Кропивницький).

8. *тільки док., розм.* Розташуватися, влаштуватися де-небудь (перев. у незручному місці); притулитися (у 4 знач.). *Сама ж не їла* [Марія] *й не пила. В куточку мовчки прихилилась Та дивувалася, дивилась, І слухала* (Т. Шевченко); *Хоч би де прихилитись! Куди вона йде? .. Ох, як тяжко, — все тіло болить!..* (Б. Грінченко); — *Кажуть, він у ту папку, замість паперів, оладки собі кладе, — веселіючи, розповідала мати. — Набігається з сажнем по полю, прихилиться де-небудь та й поснідає* (О. Гончар).

◊ **Не ма́ти де (куди́, до ко́го) го́лову (голови́) прихили́ти <Нема́ до ко́го прихили́тися>** *див.* **ма́ти**[2].

ПРИХИСТИ́ТИ *див.* **прихища́ти.**

ПРИХИСТИ́ТИСЯ *див.* **прихища́тися.**

ПРИ́ХИСТОК, тку, *ч.* Те саме, що **приту́лок** 1. — *Іветто Андріївно, ви тільки не хвилюйтеся. Зараз я знайду для вас пристойний прихисток* (Люко Дашвар); *Це помешкання слугувало йому тимчасовим вимушеним прихистком і наразі влаштовувало його* (Г. Вдовиченко).

Шука́ти пристано́вища (приту́лку, при́хистку *і т. ін.)* *див.* **шука́ти.**

◊ **Знахо́дити / знайти́ [собі (тобі)] приту́лок (пристано́вище, при́хисток** *і т. ін.)* *див.* **знахо́дити.**

ПРИХИТРИ́ТИСЯ *див.* **прихитря́тися.**

ПРИХИТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Те саме, що **схитрува́ти.** *Ти так прихитруй і украдь те лоша* (Сл. Б. Грінченка); *Китька знав, що вдруге навряд чи вдасться поживитись з тітчиної полиці, бо вона, запевне, помітила крадіжку й ховатиме хліб .. І Китька почав думати, як би його так прихитрувати, щоб нагодувати Кудлу* [цуценя] (С. Черкасенко).

ПРИХИ́ТРЮВАТИСЯ *див.* **прихитря́тися.**

ПРИХИТРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ПРИХИ́ТРЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИХИТРИ́ТИСЯ,** рю́ся, ри́шся, *док., розм.* 1. Могти, мати змогу зробити щось, досягти чого-небудь, незважаючи на труднощі, перешкоди і т. ін. *Я ледве встигав ухилятися від гілля акацій — від тих колючих лап, що ніби заповзялися вхопити мене й стягти з сідла. І все-таки я прихитрявся якось обминати їх* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Марко прихитрився, полазивши біля автобуса, намочити кілька паличок у бензині, й тепер можна було розводити вогнище* (М. Трублаїні); *Як прихитрився Друзь зацікавити її своєю незграбною особою?* (Ю. Шовкопляс); // Додумуватися до чого-небудь, вигадувати щось. *Під лежанкою я склав у берестяних ночовках сіль. На той час прихитрився її промивати, проціджувати й випаровувати* (П. Загребельний).

2. *рідко.* Удавати з себе кого-небудь, прикидатися кимось. *Довірливі дівчата стали, не вміють хлопця вивірить — щиро він кохає чи прихитрюється* (К. Гордієнко).

ПРИХИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Хитанням (головою) супроводжувати яку-небудь дію; хитати (головою) час від часу. *Стоїть Латка, ручки на животі склав, уже мовчить, тільки слухає та все зітхає та головою прихитує* (С. Васильченко).

ПРИХИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИХИСТИ́ТИ,** хищу́, хисти́ш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Надавати прихисток кому-небудь. *Їх плем'я колись прибилося в Галицьку Русь, де король Данило прихищав майстрових людей* (М. Дочинець); — *А хто... та Тереза? — спитав Гоцик синьйора Дієго. — Монашка. У Севільї живе. Вони прихищають нужденних* (Люко Дашвар); — *Лишилася сиротою, хто мені сказав ласкаве слово, хто приголубив? Тітка прихистила, й за те спасибі, а все ж спробувала б ти в неї пожити!* (О. Донченко); *Він уважав за свій обов'язок допомагати цій сім'ї, що прихистила його в себе, оточила турботами і ласкою* (В. Гжицький); [Гаральд *(цілує край її сукні):*] *Тобі клянусь служити чесно й твердо, — Чи прихистиш вигнанця, Інгігердо?* (І. Кочерга); *У Кривобродах відпочивали два дні, відтак знову прихистив нас Космач* (М. Андрусяк).

2. *кого, що.* Захищати, ховати кого-небудь від чогось. *Довколишні гори, густо порослі лісом, створювали затишок у долині, де пустило коріння село, ніби прихищали його від вітрів* (Ю. Покальчук); *Самі ж бульдозеристи тим часом збились у затінку, під польовим вагончиком. Тінь від вагончика така куца, що не може прихистити всіх* (О. Гончар); *— Сестронько, прийми, прихисти і заступися, мене рідний отець вигнав з дому...* (В. Чемерис); *Уявіть собі отаке безплідне дерево, на якому не росте навіть листя, дерево, нездатне нагодувати й прихистити під своїми вітами подорожнього. Отакий був кузен Бенедикт* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *що, рідко.* Приймати що-небудь для збереження, схову. *— Чи нема де в вас прихистити та переховати крадену пшеницю на якийсь там час?* (І. Нечуй-Левицький).

4. *кого, що, рідко.* Певними діями допомагати здійсненню чого-небудь; прикривати. *Ті троє .. бігли слідом за князем трохи оддаля, щоб на випадок загрози прихистити його відступ* (П. Загребельний).

ПРИХИЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИХИСТИ́ТИСЯ,** хищу́ся, хисти́шся, *док.* 1. Знаходити прихисток. *За Совітів у нинішньому Домініканському соборі Львова був музей атеїзму, але це не змогло приховати те, що в приміщенні прихищався монастир отців домініканців* (із журн.); *Залишалось знайти якийсь притулок, де б невеличкий загін міг прихиститися на ніч* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Знаходити схованку; ховатися. *Аж іскри викрешують* [кулемети] *з кам'яної огорожі, за якою ми прихистилися* (Є. Доломан).

ПРИХІ́Д, хо́ду, *ч.* 1. Дія за знач. **прихо́дити.** *До приходу гостей лишалося ще добрих п'ять годин* (Б. Антоненко-Давидович); *Море, як і перше, вабило їх, і прихід ескадри був для них святом* (В. Кучер); *Про старість він просто не думав, не вірив в її прихід* (В. Собко); *Був дуже неспокійний час, у містечку чекали приходу нової влади* (Л. Дмитерко); *Усі чекають весни, чекають її приходу, чекають точних ознак того, що вже скоро, що вже от-от...* (Дара Корній); *У підлітковому віці страх перед смертю притуплюється, з приходом першого кохання стає безконечно малим* (В. Кожелянко).

2. *заст.* Прибуток. *В книгах було все справно записано: увесь прихід і всі видатки були вилічені добре й позаписувані* (І. Нечуй-Левицький); *Парафія була маленька, вбога, з народа* [народу] *прихід був дуже мізерний* (І. Франко); *Кожний наймит, що ставав на службу, знав дуже докладно, скільки його попередник мав приходу з того промислу* (Л. Мартович).

3. *діал.* Вхід. *З приходу в селі твань страховенна* (Сл. Б. Грінченка); *Широченька галерея .. закручувалась навскоси маленьким закрутом і йшла до самої церкви, де був прихід у Ближні Печери* (І. Нечуй-Левицький).

(1) З са́мого прихо́ду — від часу прибуття, із самого початку. *Отець Симон ще з самого приходу здогадався, що за птиця брат Штефан і чого він прибився до нього, але не подавав виду* (І. Цюпа).

ПРИХІ́ДЕЦЬ, *рідко* **ПРИХО́ДЕЦЬ,** хідця, *ч., розм.* 1. Той, хто прийшов, приїхав, прилетів звідки-небудь. *— Здорові були! — сказав другий приходець* (О. Довженко); *— Ви знаєте про стародавню сутичку між населенням нашої планети з прихідцями, які прибули на своїх космічних кораблях з Червоної зірки* (В. Владко); *Мале й собі хотіло привітати прихідця слідом за матір'ю, але ще не вміло вимовляти як слід усіх звуків* (П. Загребельний).

2. При́йшла, немісцева людина. *Земля його батьків і дідів, таємнича і загрозлива для небажаних прихідців, лежала за летючими дощовими пасмугами* (П. Загребельний).

ПРИХІ́ДЬКО, ПРИХО́ДЬКО, а, *ч., розм.* Те саме, що **прихі́дець.** *Його прадід не був приходько з Польщі, ні приблуда на Україні звідкілісь* (І. Нечуй-Левицький); *Тихий гомін пройшов по кабінету, і всі присутні підвелися на ноги. Чудний приходько їх вразив* (Ю. Смолич); *Видно було, що вона рада приходькам, хоча й не мала чим їх приймати: є лише кисле молоко* (В. Шкляр); *Прихідько теж почував себе певніше в своєму картузі, але в чужій квартирі годилося його знімати* (П. Загребельний); *Він не з наших країв, прихідько, десь з-під Тамбова* (В. Нестайко).

ПРИ́ХКАТИ, аю, аєш, *недок., розм., рідко.* Те саме, що **пи́рхати.** *Кінь басував під Іваном Остаповичем, гнув набік круту шию, прихкав тонкими дрижачими ніздрями* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИХЛИ́НУТИ, не, *док.* Підступити потоком; прилити (у 1 знач.). *Сашко підійшов ближче до води, до ніг прихлинула хвиля, вода була ще досить холодна* (з мемуарної літ.); // Раптово прилити в голову, обличчя (про кров). *Дівчина відчула, як кров прихлинула до її обличчя, руки затремтіли* (із журн.).

ПРИХЛИ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прихли́пувати** і звуки, утворювані цією дією. *До слуху долинуло якесь приглушене прихлипування. Почулося чи справді хтось плаче?* (із журн.).

ПРИХЛИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Хлипати час від часу. *Прихлипуючи, жалілася* [мати] *на своє тяжке одиноке життя та нещадний, без милості, характер Інокентія* (Григорій Тютюнник); *Лідія .. стогнала, і ревла, і прихлипувала, і поливала діл слізьми* (Валерій Шевчук).

ПРИХЛЮ́ПНУТИ *див.* **прихлю́пувати.**

ПРИХЛЮ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИХЛЮ́ПНУТИ,** ну, неш, *док.* Потроху хлюпаючи, запліскувати, заливати (водою). *Вона прихлюпує тепер огонь водою* (Сл. Б. Грінченка); *За три тижні мандрів по китайській землі Марія набачилася вже всього .. А тепер ще оця червона дорога з червоним пилом, який прихлюпують водою тисячі людей, щоб їй .. приємно їхалося. Так ніби вона англійська королева!* (П. Загребельний); *Сьогодні, вирушаючи в лазню, знавці заздалегідь готують відвари трав, щоб прихлюпнути на гарячі камені. Але є простіший спосіб — використовувати ефірні олії* (з мови реклами).

ПРИХЛЯ́ПАТИ, аю, аєш, *док., зневажл., рідко.* Прийти куди-небудь.

ПРИХМА́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прихма́рити.** *Він ішов собі й щулив очі: сонце на дзеркалах. Але здогадався, .. що цей аркуш снігу, прихмарений головатими деревами, .. — що це Герцогпарк* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Хмарний, темний. *І досі з глибини років озивається голос мого батька, який одного прихмареного ранку поставив мене, малого, радісного і схвильованого, до плуга, а сам став біля коней* (М. Стельмах); *На темному прихмареному озері загойдалися, поринули в ніч дві довгі низки вогників на човнах* (В. Близнець).

3. *у знач. прикм., перен.* Сумний, похмурий. *Йде* [Федусь] *ніби прихмарений, чобітками порипує* (Марко Черемшина); *Очі Настусі — двоє прихмарених, але гарячих карих озерець* (Микита Чернявський); // Трохи насуплений, нахмурений (про брови, лоб). *— Вирвалась на часинку, поки там в нашої пані богомільники теревенять, — з-під прихмарених брів довірливо посміхнулася вечорова синь очей* (М. Стельмах).

ПРИХМА́РИТИ *див.* **прихма́рювати.**

ПРИХМА́РИТИСЯ *див.* **прихма́рюватися.**

ПРИХМА́РНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **похму́рий.** *День мав бути прихмарний, прохолодний* (Ю. Смолич); *Чому Мишко такий прихмарний? Невже після сьогоднішньої розмови?* (із журн.).

ПРИ́ХМАРНО, *пред., рідко.* Затягнуто хмарами, у хмарах (про небо). *Тоді було прихмарно* (Сл. Б. Грінченка); *Було прихмарно, часом ішов мокрий сніг* (із журн.).

ПРИХМА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИХМА́РИТИ,** рю, риш, *док.* Трохи хмарити. *Побережний прихмарює сухе обличчя різким порухом важких брів* (М. Стельмах); *Русявий, стрижений у кружок чуб Лаврінові розсипався, прихмарив високе чоло* (Ю. Мушкетик); // *безос. Сонце пригрівало ліниво, трохи прихмарювало, і все ж у лісі було добре* (В. Близнець).

ПРИХМА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИХМА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* Трохи хмаритися. — *Дядьку моряк, а ви бачили акулу? А літаючих рибок? — Бачив, усього бачив... Прихмарюється оріонець* [моряк з вітрильника "Оріон"] (О. Гончар); *Ніхто не виказав кошовому більше непослуху, як Лаврін .. А от подумав, що мають незабаром попрощатися, й прихмарився. Бо ж почував, що одтавав біля нього душею* (Ю. Логвин); // безос. *Зранку стало прихмарюватися, а вдень небо вже було затягнуте хмарами* (із журн.).

ПРИ́ХНУТИ, ну, неш, *док., розм., рідко.* Однокр. до **при́хати.** *Коник прихнув, насторочив вуха й покатав, ніби стріла: передніше обскакав чимале подвір'я навкруги, а далі шугнув в одчинену браму* (І. Нечуй-Левицький); *Один — молодий, високий, устав, надійшов до Тимченка й .. прихнув просто йому в вічі, повернувся й пішов* (М. Грушевський).

ПРИХО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прихова́ти.** *Коли Данило ще був малий, для нього завжди знаходилось у тітки Ганни й ласкаве слово й прихована десь цукерка в барвистій обгортці* (О. Копиленко); *Січовики вже були на конях, приховані густим лісом* (Іван Ле); *Як я не опирався, мама таки докопалась правди. Знайшла і недогарок свічки, прихований під подушкою...* (А. Дімаров); // **прихо́вано,** *безос. пред. Потім ішла* [невістка] *до комори. Там у неї була сила своїх таємних і цікавих закутків. В кожному з них було приховано багато різних речей* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Який не має яскраво виражених ознак; ледве помітний. *Дерева були вже позначені осінню, як людина прихованою хворобою* (Ірина Вільде); *Спільна семема слів — це їх приховане порівняння за певною ознакою* (В. Русанівський).

3. *у знач. прикм.* Який не виявляється відкрито або повною мірою; стримуваний. *Сафаров підвівся. На його обличчі майнула якась тінь, наче від прихованого хвилювання* (О. Донченко); *В очах їхніх Микола Петрович Лебединський бачив ледве прихований подив* (Б. Антоненко-Давидович); *Басан .. з легким острахом і прихованим благанням глянув на Маслова* (Д. Ткач); // Невидимий або нечутний для кого-небудь; непомітний. *Він і не підозрював, що в тендітному тілі Па прихований вулкан почуття!* (О. Бердник); *Джейн і Тарзан стояли на корабельній палубі .. А в цей час прихований спостерігач, суплячи брови, стежив за ними з берега* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

4. *у знач. прикм.* Який зберігається в таємниці; таємний, потайний. *Подаючи свою скромну автобіографію, я не маю на меті, ні прихованій, ні явній, виставляти себе як винятkову людину* (С. Васильченко); *Його розумні очі намагалися пронизати глибину чужинцевого погляду, щоб дізнатися про його приховані думки* (Олесь Досвітній); *Коли вона* [машина] *не поламається зараз же за ворітьми, то Павлик справді здійснить свій прихований намір улаштувати автоперебіг через усю Україну* (О. Донченко); // Який діє таємно, без виявлення своїх намірів. *Чимало траплялося таких безглуздих випадків у той час заплутаної боротьби, коли не можна було взнати, хто щирий приятель, а хто прихований ворог* (Д. Бузько); *На цареві був важкий коштовний одяг; в царських палатах стояла задуха, його кололи очима явні і приховані змовники* (Л. Дмитерко).

5. *у знач. прикм.* Який притаманний кому-, чому-небудь, але зовні непомітний або ще не проявився. *Ця стомлена, трохи зажурена людина вабила до себе прихованою, глибокою добротою* (Т. Масенко); *Навіть уві сні, не лише наяву, Віктор спостерігав і тверезо оцінював явні й приховані риси власного характеру* (Олекса Ізарський); *У пригоді був глибоко прихований зміст, якого не збагнув Олімпій* (І. Білик); // Який ще не використовувався; потенційний. *Турбувати Ніколаєва він буде й надалі, бо приховані ресурси валяються просто під ногами, нахиляйся й бери* (Ю. Яновський).

ПРИХО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **прихо́ваний.** *Я й міркував .. Вистежував сліди курiпок і водяних щурів. Це були зримі знаки, які належало прочитати й розгадати їх потаємний сенс, їх підземну прихованість* (М. Дочинець); *Жрець одразу повеселів і зголосився особисто показати храм. Але в його поспішній мові відчувалась якась прихованість* (М. Василенко); *Збігається юрба, щоб подивитись на чиюсь смерть. Монтень колись писав про публічність смерти й прихованість народження, бо чомусь нікому не кортить подивитися, як людина з'являється на світ* (Г. Пагутяк).

ПРИХОВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прихова́ти.** *Таємницю сера Персіваля я вже давно встиг пов'язати з приховуванням якогось серйозного злочину, відомого місіс Катерік, але далі мої припущення не заходили* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); — *Дозвольте вам допомогти, — англійською мовою звернувся Лужинський, не дбаючи про приховання акценту чужинця* (Іван Ле).

ПРИХО́ВАНО. Присл. до **прихо́ваний** 2–4. *Охоронець приховано всміхнувся* (Іван Ле); *Іван Антонович приховано милується своїми бійцями, і йому важко подати команду: — Припинити!* (О. Гончар); *Я помітив аж тепер, що всі вони сміються. Не відверто, а приховано, непомітно для невтаємниченого ока* (П. Загребельний).

ПРИХОВАНОХО́БОТНИК, а, *ч.* Жук родини довгоносиків невеликого розміру з довгим вузьким хоботком. *Деякі види прихованохоботників є сільськогосподарськими шкідниками* (з наук.-попул. літ.); *Прихованохоботники мають довгий, вузький хоботок, що досягає половини довжини тіла. Очі з верхнього боку частково чи повністю прикриті* (із журн.).

ПРИХОВАНОЩЕ́ЛЕПНІ, них, *мн.* Клас членистоногих, який включає декілька тисяч видів. *Прихованощелепні живуть переважно в ґрунті, живляться детритом, відіграють важливу роль у ґрунтоутворенні* (з наук. літ.); *Для прихованощелепних характерні зазвичай невеликі розміри, м'якість і тонкість покривів, пов'язані з проживанням у вологому середовищі та нерідко зі здатністю до шкірного дихання* (з наук.-попул. літ.); *Ротові органи прихованощелепних гризучого або колючо-сисного типу, втягнуті в капсулу голови, що й обумовлює їх назву* (із журн.).

ПРИХОВА́ТИ *див.* **прихо́вувати.**

ПРИХОВА́ТИСЯ *див.* **прихо́вуватися.**

ПРИХО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прихо́вувати.** *Розпочалась уперта, спочатку старанно приховувана, а потім уже одверта боротьба Івана проти свого вчителя* (П. Колесник); *Демарат збагнув, що сьогодні має статися несподіване: мати нарешті порушить невідомо ким накладену заборону й відкриє довго приховувану таїну* (І. Білик); *Містечко Ютербоґ здавалося мені аж нічим не прикметним: тисяч тринадцять мешканців, депресивний німецький схід, сором'язливо прихована за чистотою фіранок бідність* (Ю. Андрухович).

ПРИХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прихо́вувати.** — *За приховування втікачів належить розстріл, — шипить староста* (Ю. Яновський); — *Небажання передати зошит добровільно буде кваліфіковано як приховування інформації, важливої для розвитку сусідньої держави* (А. Кокотюха); *Я надто добре знав, яке широке коло його знань, знав і те, яку дивну втіху давало йому приховування тих знань* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По).

ПРИХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИХОВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Класти що-небудь у невідоме для інших місце, притримуючи до якогось часу; ховати *(див.* **хова́ти[1]** 1), заховувати. — *Дарма жалієш їх, — казала. — Вони мають гроші, та приховують* (Ю. Хорунжий); *Побігли ми до гаю, приховавши відра свої понад ровом у бур'янах* (Марко Вовчок); *В розтрощеній каюті Тангруйля він знайшов грудку крейди і старанно приховав її на випадок, якщо доведеться робити помітки* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Надавати кому-небудь таємний притулок на якийсь час, рятуючи від переслідування, якоїсь небезпеки; переховувати. — *Всякий, хто приховує членів цієї банди, підлягає судові* (В. Винниченко); *Тільки-но вони приховали Юрка — грюк у двері... Влетів до хати розлютований гітлерівець: — Де партизан?* (Остап Вишня); *Хороше дівча .. З хутірця повело до села. Де рідня небагата жила, Де мене приховали в хліві* (П. Воронько); // Прибирати, перекладати що-небудь кудись для зберігання. — *Зараз піду... Дайте тільки пляшечки приховаю, щоб не розгубити, бува, по темноті* (Панас Мирний); *Почали вкладатись. І тут виявилося, що ящик занадто тісний, бо треба було приховати майже все, що містилося в кімнатах* (О. Гончар); // Брати що-небудь на зберігання. *Попрошу Вас приховати їх* [зимові речі] *у себе до мого приїзду* (Леся Українка); // *заст.* Відкладати, заощаджувати для чогось (гроші). *У скрині лежало двадцять п'ять рублів грошей, — з своїх важких заробітків Демко почав приховувати на нову хату* (Б. Грінченко).

2. *що.* Тримати що-небудь у таємниці, не розголошувати чогось; таїти, затаювати. — *Слухай, Ганнусю! Чому ж ти приховувала, що в тебе такий чудовий голос?* (В. Козаченко); *Надумав я від Марійки наш замір тим часом приховати* (І. Муратов); *Становище ставало загрозливим навіть для всесильного міністра внутрішніх справ. Приховати таку подію від кореспондентів неможливо* (В. Владко); // Замовчувати що-небудь, не розповідати про щось з певною метою. *Його* [А. Міцкевича] *листи, висловлювання, окремі факти біографії, публіцистичні статті, особливо останніх років, — приховували, .. фальсифікували запопадливі шанувальники поета із шляхетського табору* (М. Рильський); — *Де моя мама? Де? — закричав він, здогадавшись, очевидно, що тітонька Ніна приховує від нього якусь страшну вість* (А. Шиян); *Заможний чужинець, який приніс йому листа, мав вагомі підстави приховати правду* (О. Авраменко); // Не показувати, не виявляти кого-, чого-небудь з певною метою. *Довіряйтесь лікарям, фельдшерам, не приховуйте від них хворих!* (О. Гончар).

3. *що.* Маскувати, прикривати певним чином свій справжній душевний стан, свої почуття, єство і т. ін. *Він був спокійний, розсудливий і по змозі приховував свої почуття* (Ю. Смолич); *Гансон повернувся, приховуючи зловтішну усмішку* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); — *Знатиму ваші думки. — Мої думки? — кинувся* [Безбородько], *наче вколений, але миттю приховав своє збентеження сміхом* (Ірина Вільде); // Не виявляти, не показувати свого справжнього фізичного стану. *Щоб приховати й не виявити своєї немочі, що точила, певне, його легені чи серце, він раз у раз ходив по хаті* (Олесь Досвітній); *Він докладав багато зусиль, щоб приховати свою глухоту* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Стримувати, гамувати свої справжні почуття. *Патер спустив додолу очі, приховуючи радість* (З. Тулуб); *Хлопець всівся до хурщика спиною, не в силі приховати своєї неприязні до нього* (О. Гончар).

4. *що.* Робити що-небудь менш помітним, не зовсім виразним; скрадати. *Ніхто й не здогадається, яка насправді Нева в усій своїй силі й красі. Брудний, поруділий сніг приховує її від людських очей* (О. Полторацький); *Гарна постать її.., здавалось, не потребувала шваччиного мистецтва, бо і найкраще плаття могло тільки приховати цю чудову красу* (М. Томчаній); // Маскувати, прикривати щось чим-небудь. *Немов кільцем чорнуватої запеклої крові охоплює руку. Це свідчило про недавнє поранення, котре зовсім кепсько приховували рукава поганенької вовняної сорочки* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Великі, круглі окуляри в чорній роговій оправі приховали білі поросячі вії й відтінили цупкі рижі брови* (Іван Ле); // Робити непомітним, невидимим для інших. *Ладно підігнаний одяг приховував дану природою непропорційність постави* (А. Кокотюха).

5. *що, перен.* Мати в собі щось непомітне з першого погляду, містити в собі певні потенційні можливості. — *Я передав їй Ключ, який, дотримуючись Еїних інструкцій, постійно проводив моніторинг світів попереду за нашим маршрутом .. Ключ приховував у собі надзвичайні можливості, про які ми навіть не здогадувалися* (О. Авраменко).

ПРИХО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИХОВА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Ховаючись, знаходити собі таємний притулок на якийсь час, рятуючись від переслідування, якоїсь небезпеки; переховуватися. *Він — Константин Анклітцен, вільний пан з діда й прадіда, що може прогодувати сотні інших людей?! Блукає, мов циган. Приховується він, лицар, як злодій* (Н. Королева); — *Може, приховатися маєш на якийсь час, Богданку? То онде в повітці на горищі горстки конопель... пересидиш* (Іван Ле); [С о л д а т:] *Я затримаю їх, а тоді до ріки. І на той бік. У гори. А там приховаюсь* (О. Левада); // Розташовуватися, розміщуватися так, щоб бути непомітним; ховатися *(див.* **хова́тися[1]** 1). *Сапер впав і спритно поплазував борозною до рури, приховуючись від яскравих променів з фар нової групи авто* (Іван Ле); *Мелася маленька, як вузлик, і скрізь може приховатись* (Марко Вовчок); // Прикриватися від чогось, захищати себе від дії чого-небудь. *Вона пройшла в глибінь кущів, завернула на знайому й улюблену полянку, підбігла до дуба й, радіючи, що може приховатись під його широким галуззям, прислухалась, уся тремтячи з холоду* (М. Івченко); *Під ними* [тінями] *можна постояти, приховатися на якусь часину* (М. Стельмах).

2. Зберігатися в таємниці від інших; таїтися (у 1 знач.). *Віктор, не приховуючись, ділиться своїми думками просто в машині* (Любко Дереш); *Тут приховується якась таємниця, але розгадати її він ще не міг* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Від нього не приховалося напруження, що промайнуло в очах Морштина* (В. Малик).

3. *в кому — чому.* Бути непомітним, існувати в прихованому вигляді; таїтися (у 3 знач.). *Ніхто не думає, що в горах можуть приховуватися загрози й небезпеки* (П. Загребельний).

4. Залишатися непоміченим, уникати чийогось погляду, уваги і т. ін. *Молодий вельможа виявив, що йому приносить задоволення бесіда зі слугою-селянином, у якого за позірною простодушністю, дещо награною грубістю й неоковирністю мови приховувався непересічний, живий та хитрий розум* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Його ставлення до цієї співробітниці не приховалося від дивовижної спостережливості інженера Мухтарова* (Іван Ле); *Одинцов помітив зміну в обличчі Олега Івановича, від нього не приховалося й те, що схвилювала Харкевича саме радість, а не розчарування* (С. Голованівський).

5. *перен.* Маскуватися, прикриваючись чим-небудь. *Самозванство було лише специфічною оболонкою, під якою приховувався соціальний зміст того чи іншого народного руху* (Ю. Мушкетик); *Вимагали виступити з критикою й самокритикою. Перекуватись. Демаскувати інших, тих, що приховались або не хочуть перековуватись, уникають самокритики* (В. Домонтович).

6. *перев. за чим.* Стримуватися, не виявляючись зовні (про емоції, почуття і т. ін.). *За удаваною байдужістю і навіть незгодою приховувалася радість від того, що гідротехнік виліз із своєї шкаралупи* (М. Чабанівський); *Пробігла Софія Кушнір, лукаво блиснувши очима на Дмитра, і зразу ж її обличчя набрало виразу перебільшеної скромності, за якою приховалась значуща усмішка* (М. Стельмах).

7. *тільки недок.* Пас. до **прихóвувати.** *Ніхто з друзів — ні Гюго, ні Готьє, ні молодий його прихильник Шанфлері — не знали, що він* [Бальзак] *у Парижі; тим більше його поява приховувалась од видавців* (Н. Рибак); *— Нічого, нічого такого тут не діється і не приховується ні від вас, ні від будь-кого іншого!* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПРИХÓВУВАЧ, а, *ч.* Той, хто приховує кого-, що-небудь. *— А потім розповіла* [Бронвен] *про таке, що зробило тебе мало не співучасником злочину. — Ні, не співучасником. Радше, приховувачем* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРИХÓВУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **прихóвувач.** *Дівчина вже не була впевнена, чи добре вона знала подругу, яка раптом стала для неї незнайомкою, брехункою, приховувачкою таємниць* (із журн.).

ПРИХÓД, у, *ч., заст.* Парафія. *Після вбогого батька, що попував на небагатім приході в Хитунах, зостався він з своєю старшенькою сестрою невеличкими сиротами* (Панас Мирний); *На кладовищі на пригорку, на найвиднішому місці, де найгрубіші хрести, де хоронили тільки найбагатших хазяїв з приходу, була приготована для Устина яма* (А. Головко); *Тепло й благодать сходять на землю Галичини, на наші теплі приходи, на наші церкви* (С. Жадан).

ПРИХÓДЕНЬ, дня, *ч., розм.* Те саме, що **прихíдець.** *Нарешті двері прочинилися. Київський єгиптолог навів на приходня свої дуже складні лінзи і довго стояв перед гостем, здається, обурений* (Олекса Ізарський); *В хату зайшли оті двоє, що раніше приїжджали бричкою і вже допитувалися за Веремія — довгов'язий приходень із тонкою гусячою шиєю .. і ще один гицель зі скляними очима* (В. Шкляр); *Знаменита легенда про смерть Олега від свого коня також є доказом, що для християн цей приходень був людиною ворожою* (Р. Іванченко).

ПРИХÓДЕЦЬ *див.* **прихíдець.**

ПРИХОДЖÁТИ, áю, áєш, *недок., нар.-поет.* Те саме, що **прихóдити** 1. *— Чом до мене не прийшов, Як ще місяць не зійшов? .. — Я до тебе приходжав, Тебе дома не застав* (з народної пісні); *Скоро стала* [жінка] *козака з походу сподіватись, Стала до домівки приходжати, Стала в печі розтопляти* (з думи); *Ой тяжко князеві у неволі пробувати .. А ще ж то вночі у темній темниці з іншими невольниками він пробуває, А вдень турчин до темниці приходжає, Двері відмикає* (Б. Грінченко); *І слава розійшлася навкруги Про бусла того, й люди приходжали З далеких сіл і міст, щоб хоч разок На теє диво дивне подивитись* (Л. Первомайський).

ПРИХÓДИТИ, джу, диш, *недок.,* **ПРИЙТИ́,** прийдý, прúйдеш, *док.* 1. *куди, до кого — чого і без дод.* Ідучи, з'являтися десь, у когось; прибувати куди-небудь, до когось пішки. *— Приходжу в село, день будній, а люди до церкви* (М. Коцюбинський); *Настирливо чекав Гнат приходу секретаря і вже навіть почав гніватись, що той не приходить* (Григорій Тютюнник); *Прийшли з лісу в місто дикі люди. Принесли вони всіляке цілюще коріння і мед у луб'яних коробах* (Ю. Логвин); // Відвідувати кого-небудь, бувати десь, у когось, робити комусь візит. — *Моя мама не зовсім здорова сьогодні... В неї ще зранку болить голова... Приходьте ж до нас частіше! — запросила Маруся Ломицького* (І. Нечуй-Левицький); *Мацько не думав, що в село можна приходити просто в гості до Лялечки* (Г. Пагутяк); — *Я тут є сотник, голодувати не буду: той прийде з хлібом, той з паляницею* (Г. Квітка-Основ'яненко); * Образно. *Плинуть кращі літа і назад не прийдуть...* (М. Зеров); // Звертатися куди-небудь, до когось із певним проханням, клопотанням і т. ін. *Ольга Петрівна .. приймала знайомих, що приходили з проханням передати комусь із близьких за кордоном листа чи просто уклін* (М. Олійник); *Прийди ж до нього у нужді, проси голодний сухаря, неімущий свитини — ей! і сухаря не дасть, і за руку виведе з хати* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *за чим, по кого, що, для чого, також з інфін.* Прибувати куди-небудь, з'являтися десь, у когось з певною метою. *Здоров'я Дениса Тютіна поза небезпекою, сьогодні по обіді його відпустять додому. Буде лише приходити щодня на перев'язки* (І. Жиленко); *Люди прийшли за допомогою. Україну визволяти треба!* (О. Довженко); *Весь аул прийшов ховати Ісай-пашу* (З. Тулуб); *Не прощаючись, подалися* [гестапівці] *геть, лишень сказали, що прийдуть по нього через годину* (М. Андрусяк); // Повертатися звідки-небудь. *Роман частенько приходив додому напідпитку* (І. Нечуй-Левицький); *Коли я прийшов з роботи, Грушевич походжав по льоху в піднесеному настрої* (Р. Андріяшик); // Ідучи, наближатися до кого-, чого-небудь; підходити (у 1 знач.). *Жнива. Їдете з газетою на поле. До обіду пожнивували, відпочити треба. Приходите до воза, піднімаєте голоблі* (Остап Вишня); *Прийшла* [пані] *просто до дзеркала, повернулась двічі, так і зашуміло по покоєві, як сухе листя* (Марко Вовчок); *Мені навіть стало шкода, що ми так швидко прийшли до машини* (В. Шкляр); // Відвідувати школу, лекції, заняття і т. ін.; бувати, з'являтися (у школі, на лекціях, заняттях і т. ін.). *Звичаї в гімназії дуже прості і вільні, — найбільша кара: заборонити на скільки днів приходити в гімназію* (Леся Українка); *Трипільській учора так перепало, що захворіла й нині не приходила на заняття* (М. Сиротюк); [С а н ь к о:] *Ти, Мишко, спершу в школу приходь, хай там читати тебе научать...* (С. Васильченко); // Поповнювати собою склад чого-небудь; прибувати, додаватися. — *Здається, підмога чортам* [бандитам] *прийшла! — знову неспокійно промовив Бондар, дослухаючись до глухого дзвону землі* (М. Стельмах); — *А якщо гуни вдарять раніше, ніж прийде допомога? — Гадати не будемо... Вдарять раніше — будемо самі оборонятися...* (В. Малик);

// Перебиратися куди-небудь, до когось жити; переселятися (у 1 знач.). — *Згадай, який прийшов до мене, Що ні сорочки не було* (І. Котляревський); — *Прийде милий в мою хату Хазяїнувати* (Т. Шевченко); *Магдалина Порфирівна, яка прийшла в родину Івасюків ще .. 1949 року, життя прожила в цій родині, будучи їй опорою* (М. Матіос); // З'являтися на якій-небудь території в ході воєнних дій, здійснення військових операцій. — *Візьми хоч і Якима: як приходили денікінці, то він мою куму Ольгу трохи на той світ не відправив* (Григорій Тютюнник); *З вишнього кінця села чути було: — Люди! Виходьте на вулицю, вже наші прийшли!* (М. Томчаній); *Вона втекла з Донбасу, коли туди прийшли фашисти* (К. Гриб).

2. *тільки 3 ос.* Прибувати куди-небудь відповідно до складеного графіка, узвичаєного порядку, попередньої домовленості і т. ін. (про транспортні засоби). *До станції було недалеко, а поїзд приходив тільки надвечір* (Л. Смілянський); *Підвода до Ворохти, яку я замовив по телеграфу, не прийшла, і я мусив ночувати в Ворохті* (М. Коцюбинський); *Автобус мав прийти близько дев'ятої години* (В. Лис).

3. *тільки 3 ос.* Доставлятися до місця призначення за вказаною адресою; надходити (у 3 знач.). *Приходить з Дону бумага: чи є, мов, у вас такий і такий козак Остап Хрущ?* (Панас Мирний); *А що з батьком? Односельчани, з якими він листується, нічого не пишуть — ні звістки від нього, ні похоронної в село не приходило* (Є. Доломан); *Сподіваємось, що наша посилка прийде ще не занадто пізно* (Леся Українка); — *Чекаєш на пошту, аби прийшла скоріше? — Та яка там пошта, — відповідає полковник. — Мені все одно ніхто не пише* (С. Жадан); // Передаватися, доставлятися до місця виконання (про наказ, розпорядження і т. ін.). — *Стояли ми, стояли, коли десь уже з півночі приходить наказ: іти на штурм* (Григорій Тютюнник); *Цього разу губернатор не дуже зволікав: під кінець третього тижня прийшло його розпорядження* (М. Сиротюк); *Указ прийшов на гетьманську канцелярію, а сам Милорадович отримав орден на стрічці* (Ю. Мушкетик).

4. *тільки 3 ос.* Поширюючись, ставати відомим де-небудь, комусь (про вісті, чутки і т. ін.). *Приходили вісті й про геройство Марусяка, про деталі його нападів* (Г. Хоткевич); *Коли прийшла чутка про Людвікову смерть, Ярополк злякавсь* (І. Білик); *З дому прийшла звістка, що Касандра і Флор .. вирушили в навколосвітню подорож* (С. Андрухович).

5. *тільки 3 ос.* Наставати, наближатися, розпочинатися (про час, пору року, певний стан, життєві обставини, події і т. ін.). *Лихе швидко приходить, а поволі відходить* (приказка); *Гармонія не приходила, щастя тануло в імлі абстракцій та нездійсненних мрій, хмари ненависті й байдужості сповивали світ* (О. Бердник); *Коли весна приходила рання і дружна, повінь заливала наше село* (А. Дімаров); *Скоїлося лихо, біда прийшла на молодого Кармеля* (Марко Вовчок); *Прийшов день, коли на скалі, в колесі висхідного сонця, явилися Божі люди* (М. Дочинець); // Відбуватися, здійснюватися, запроваджуватися. *Моди приходили в наші села з великим запізненням* (М. Руденко); — *Не для того, Тимофію, революція прийшла, щоб наші діти тільки худобу уміли за повід смикнути* (М. Стельмах); — *Воює Пурій, партизанки бавиться, відколи совіти прийшли* (І. Нижник); // Починатися, виявлятися значною мірою де-небудь (про явища природи). *"Звичайні дощі приходять із заходу, як, певне, це помічали Ви й у Ваших околицях"* (Н. Королева); *Наприкінці літа, як і напровесні, знову приходять в цей край і вітри, і вихри, і .. бурі...* (О. Гончар); *Березневе похолодання з пізнім весняним снігом, котре прийшло після теплих січня й лютого, було не надто тривалим* (В. Лис).

6. *тільки 3 ос.* Виникати, з'являтися (про думки, почуття і т. ін.). *Так ніхто не кохав. Через тисячі літ лиш приходить подібне кохання* (В. Сосюра); *До неї мрії і мари Приходили в сні й наяву* (В. Бичко); *Вона лежала і сподівалася, що воно прийде знов, те чисте, зазнане в дитинстві почуття* (М. Коцюбинський); *Почуття голоду кудись поділося, натомість прийшли радість і відчуття полегкості* (Любко Дереш); // Поставати в уяві. *Їй приходили далекі спомини з дитячих часів* (М. Івченко); *І приходять спогади до мене, Наче з дому я одержав лист* (Л. Дмитерко); *Коли він умирав, до нього завжди приходили не бруд і кров війни, а напливала в буйній празниковій обнові земля* (М. Стельмах).

7. *у що, рідко до чого.* Опинятися, виявлятися в певному душевному або фізичному стані. *Чудовою здалась українська пісня всім студентам з далеких країв..! Всі її слухали, всі приходили в екстаз* (І. Нечуй-Левицький); *Я просто в одчай приходжу* (М. Коцюбинський); *Несподівані перешкоди у дорозі, зміна розкладу швейцарських поїздів .. Це все заважало приходити в захоплення від Альп, від не бачених досі краєвидів* (О. Іваненко); *Як виглянув в вікно зненацька, Прийшов Латин в великий страх* (І. Котляревський).

8. *до чого, рідко у що.* Зусиллями, напруженою діяльністю і т. ін. досягати чого-небудь бажаного, жаданого, вимріяного тощо. *Юнак хоче бути досвідченим і старішим, а прийшовши до цього всього, жагуче бажає повернути наївні, нерозумні дні* (Ю. Яновський).

9. *розм.* Ставати чиїм-небудь надбанням, чиєюсь власністю; діставатися. *Ах, як усе могло скластись, як усе могло зростись, вони могли сидіти зараз десь на вуличці.., малюючи в своїй уяві карколомні пригоди й неймовірні прибутки, котрі приходять разом із досвідом* (С. Жадан); *Що легко прийде, то легко піде* (Номис); *Тяжку втрату в домашньому господарстві Йонька зустрів ніби спокійно: "Як прийшло, так і пішло", — говорив він домашнім* (Григорій Тютюнник); *На свою долю не міг ремствувати* [Гордон]... *До нього прийшли влада і багатство* (В. Малик); // У картярській грі — діставатися з колоди (про карти). *Огидні фігури і десятки зникають, приходять восьмаки* [вісімки] *й дев'ятки. Картяр уже не метається по залу, не витискує карту, не зазирає на неї знизу* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Старий Вейвода витягнув другу сімку і так її залишив. — Тепер прийде туз або десятка, — злобно сказав трактирник* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

10. *у що, перен.* Починати діяльність у якій-небудь галузі; починати працювати в якійсь царині. — *Валентин Степанович зізнався.., що покоління, котре зараз приходить у літературу, його часом просто вражає* (О. Забужко); *Я ходив гордий і навіть, пам'ятаю, хвалився тим, що я не популяризатор, а щось немовби професор вищої математики. Я ніби забув, для чого я прийшов у кіно* (О. Довженко).

11. *безос., кому, розм.* Випадати комусь бути ким-небудь унаслідок певних обставин; подобати (у 1 знач.), личити (у 2 знач.). — *Скільки я не роздумувала, як то не розбирала, не приходить мені бути панею* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *рідко.* Бути необхідним; доводитися *(див.* **дово́дитися**[1]*). Коли прийшло вже спускати гріб у могилу, страх було дивитися на Юрішка* (Г. Хоткевич).

Бере́ / взяла́ (прийшла́) хіть *див.* **хіть; Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти** *і т. ін.)* **/ вступи́ти (прийти́, сі́сти** *і т. ін.)* **на престо́л (на трон)** *див.* **вступа́ти**[1]**; (1) Прийти́ в розо́р,** *заст.* — стати непридатним. *У господарстві то те, то друге в розор прийшло... Клопочися коло його* [нього]... *так і пройде вік, так і засхніє життя!* (Панас Мирний); **Прийшла́ пора́** *див.* **пора́; (2) Прихо́дити / прийти́ до переко́на́ння (до пе́вності)** — переконуватися, ставати певним у чомусь. *Порівнявши відповідні прислів'я різних народів, легко приходимо до переконання, що майже всі вони є спільними для майже всіх культурних народів* (І. Франко); *"Не питайте мене, як приходжу до сумної певності, що не відповідаєте на мої почуття!"* (Р. Горак); *Люба мамочко! .. Пан Дерижанов, що дуже наглядав за мною увесь сей час, прийшов до переконання, що се у мене істерія* (Леся Українка); *Тут я теж прийшов до певності, що мені нема чого вчити цього вирлоокого Хаїма. Усю гімназіальну премудрість .. він знав сто раз краще самого мене* (Г. Хоткевич); **(3) Прихо́дить / прийшла́ (при́йде) че́рга:** а) *(кому)* для когось виникає необхідність (щось робити). *Коли ж приходила черга котрійсь* [із сестер] *царювати, сідали вони на трон, дві інші спали, а та, котрій приходила черга змінювати сестру, чепурила себе, як тільки могла* (Валерій Шевчук); — *Не люблю нічого сентиментального, — каже Сев, коли приходить йому черга говорити, — а жінкам подобаються такі речі* (Ю. Яновський); *Тепер прийшла черга сміятися Сапфірі. Сміх пасував їй* (В. Єшкілєв); б) настає час для чогось. [Л ю н ц я *(відвертається зашарівшись):*] *На кожного приходить черга кохати. То, може, й на мене колись прийде* (І. Франко); *Все ж я до того була дівка, як дівка, думала, не вік же дівувати? Прийде й до мене черга...* (Панас Мирний); *Прийшла черга й на ню* [жінку], *що вона зовсім подобріла* (Л. Мартович); **(4) У ста́рість прихо́дити / прийти́** — досягати старих років, похилого віку. *Все записуй в серці молодому, Буде це як знахідка тобі, Коли в старість прийдеш, як додому, Як у гавань тиху по плавбі!..* (М. Рильський).

◊ **Вхо́дити (прихо́дити) / ввійти́ (прийти́) в но́рму** *див.* **вхо́дити; (5) До мо́ви прихо́дити / прийти́** — відновлювати здатність говорити. [М а в к а:] *Я ще до мови не прийшла, як він схопивсь на рівні ноги* (Леся Українка); **Дохо́дити (прихо́дити) / дійти́ (прийти́) [до] ви́сновку (ду́мки)** *див.* **дохо́дити; Ду́мка (га́дка) запада́є (лі́зе, прихо́дить** *і т. ін.)* **/ запа́ла (влі́зла, прийшла́** *і т. ін.)* **[в го́лову (до голови́)]** *див.* **ду́мка; (6) [І] в го́лову (в ду́мку) не прихо́дить / не при́йде** *кому і без дод.* — хто-небудь зовсім не думає, не гадає (про щось перев. неймовірне). *Гризельда навіть не заздрівала* [помічала], *щоб Тодозя кохала князя й поважний суворий князь кохав Тодозю: це їй і в думку не приходило* (І. Нечуй-Левицький); *Про те, що я можу програти усі свої три копійки, мені і в голову не приходило* (П. Панч); — *Чари, не хвороба це у нашого пана... І не інакше, як від тієї поганської зброї, що по дідусеві нашого пана лишилася .. — І як це, справді, не прийшло мені в думку!* (Н. Королева); *Покрили мертве збите поле, немовби чорна сарана! Чорна сарана... Більш красномовний образ і в голову не прийде* (І. Волошин); **Іти́ / прийти́ на ду́мку** *див.* **іти́; Іти́ (прихо́дити) з мече́м** *див.* **іти́; Іти́ (прихо́дити) / прийти́ з пови́нною** *див.* **іти́; Наста́в (прийшо́в, уда́рив** *і т. ін.)* **час** *див.* **час; Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́** *і т. ін.)* **/ припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́** *і т. ін.)* **до рук (у ру́ки)** *див.* **плисти́; (7) Прийти́ до сло́ва** — спромогтися або дістати можливість сказати що-небудь, висловитися. *Гава під впливом тих слів, мов кропивою попечений, і собі ж схопився на рівні ноги і замахав руками, але Вовкун не дав йому прийти до слова* (І. Франко); *Здивовані християни не встигають прийти до слова* (Леся Українка); *Коли він раз і вдруге спитав її, для чого вона його викликала, вона довго не могла прийти до слова* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **(8) Прийти́ / прихо́дити в го́лову (на ро́зум, на ум** *і т. ін.):* а) *(кому, з інфін.)* хто-небудь надумав, вирішив зробити щось (про плани, дії і т. ін.). *Йому чогось прийшло в голову: треба переховати халявки, щоб дяк не вкрав часом* (С. Васильченко); *Хіба прийде кому в голову наступати в таку завірюху?..* (Б. Антоненко-Давидович); *Складав старий стіжок соломи за хлівом, цілий день старався і вже вершити почав, як прийшло йому в голову чогось у хату сходити* (Григорій Тютюнник); б) *(кому і без дод.)* з'явитися, виникнути або подуматися про що-небудь (про думки, здогади і т. ін.). *О зміні* [про зміну] *годин і о їх порядку* [про їх порядок] *не мав* [Тимофій] *найменшого поняття, тому ляпнув мені першу-ліпшу цифру, котра прийшла йому на розум* (Г. Хоткевич); *"Хоч і стид, а признаю, що від довгої вже непривички* [незвички] *ледве приходить на ум мова латинська мені"* (І. Франко); *Раптом Андрієві приходить в голову, що, називаючи ріжних знайомих, слідчий весь час обминав деякі імена, які, здавалось, він мусів би називати в першу чергу* (І. Багряний); в) *(кому)* згадатися, пригадатися. *Як-то часто приходять мені на ум молоді літа: де що було, як...* (Марко Вовчок); — *Оце почну передумувати все своє життя — і приходить в голову чудне* (М. Циба); **(9) Прийти́ / прихо́дити в (до) се́бе:** а) повернутися до свідомості після непритомності, наркозу і т. ін. *Останнє вприскування прийшлось дуже тяжко, я насилу прийшла в себе і вже більш не дам робить експериментів* (Леся Українка); *Навіть крізь скло вікон чути несамовитий крик Явдохи, що прийшла до себе й знов б'ється в руках двох молодиць* (В. Винниченко); *Спіткнувшись об сплетене гілля, впала, полежала, приходячи в себе та витираючи кров з розідраної щоки* (В. Чемерис); б) опам'ятатися, заспокоїтися, отямитися (після страху, хвилювання і т. ін.). *Усі кинулись, поторопіли. Поки прийшли в себе, до їх* [до них] *убігає Пріська* (Панас Мирний); *Вся кров збігла їй з обличчя, і віддих в ній заперло. Коли прийшла до себе, кинула одно різке слово: — Як?* (О. Назарук); *Ліфт різко спинився і відкрив двері. Публіка приходила в себе після цільного падіння і звикала до різкого світла, що линуло іззовні* (М. Гримич); в) повернутися до звичайного, спокійного життя. — *Від тої ночі я почав приходити до себе* (І. Франко); — *Два тижні провалявся в ліжку. Допіру приходжу до себе* (Р. Андріяшик); **(10) Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті** *(розм.* **до па́м'ятку,** *розм.* **до по́мки, до тя́ми,** *розм.* **до тя́мку** *і т. ін.):* а) повернутися до свідомості; опритомніти (у 1 знач.). *Баронеса прийшла до хати, впала на канапу і мало не зомліла, тільки при помочі спирту та різних оцтів прийшла до пам'ятку* (Леся Українка); *На якусь мить навіть непритомнієш у польоті, приладів не бачиш, а тоді прийдеш до тями — глядь: є швидкість!* (О. Гончар); б) *(тільки док.)* опам'ятатися, заспокоїтися (після збентеження, хвилювання і т. ін.). *Пригорнув Іван до серця Олесю востаннє та й побіг. Тоді Олеся, як до пам'яті прийшла, схопилась — уже нема, далеко, тільки пил слідом клубочиться* (Марко Вовчок); *Від того страху вона ніяк не прийде до помки, не знає, де ходить, що робить* (Панас Мирний); *Одсидівши одну добу, батько повернувся додому і довго не міг прийти до пам'яті* (І. Багряний); *Машина рушила, а Андрій все ще ніяк не міг прийти до тямку, і все здавалося йому, ніби він чує жартівливий голос: "Гаряча голова..."* (Ю. Бедзик);

в) усвідомивши хибність своєї поведінки, повернутися до нормального способу життя; отямитися. — *Дякувати добрим людям, на правильну стежку стає. Прийшов до пам'яті. Ні світ ні зоря, а він уже на ногах, на роботу поспішає* (І. Цюпа); **(11) Прийти́ / прихо́дити на (у) світ (в життя́)** — народитися. *Відколи Гапка прийшла на світ, Мартоха злагодніла* [злагідніла] *до чоловіка* (Леся Українка); *Сам Амор Діонин, кажуть, серед нив прийшов у світ* (М. Зеров); *Батько новонародженого був просто на сьомому небі, що в життя приходить ще один Мамайчук* (О. Гончар); *"Людина приходить у світ, аби побудувати навколо себе Царство Боже", — повторював учитель* (Н. Околітенко); **(12) Прихо́дити / прийти́ в літа́** — досягати зрілого віку. *Як прийшов у літа, передав батько свою шаблю, ворожою кров'ю скроплену, молодшому сину* (з переказу); **(13) Прихо́дити / прийти́ до зго́ди** — налагоджувати взаємини, досягати взаєморозуміння. *Йде палка суперечка про можливість життя на інших планетах. Професор астрономії Діжа і Василь Горовий — тепер уже студент університету — не приходять до згоди* (О. Бердник); *Раптом почувся галас з лісу. То корчмарі сварилися, бо кожен з них хотів бути старшим і не могли прийти до згоди* (з казки); **(14) Прихо́дити / прийти́ до здоро́в'я** — ставати здоровим; одужувати. *Чим більше я приходив до здоров'я, тим частіше я завважував тривожний, неспокійний вираз на дідовім лиці* (І. Франко); *По тижні прийшла* [Ольга] *до здоров'я, встала з ліжка і була вільна від смертельного клопоту, як би наново родилася на світ* (М. Яцків); **(15) Прихо́дити / прийти́ до ро́зуму:** а) ставати розумним, кмітливим, розважливим і т. ін. *От і почав наш горобчик до розуму приходити, — годі сваритися!* (Леся Українка); — *Сашку, Сковорода прийшов до розуму свого й мудрості, коли мав уже понад тридцять п'ять років* (Ю. Покальчук); б) ставати старшим, дорослішим, досягати певного віку. *Кожній дитині він* [батько] *справляв примірник Біблії, коли та* [дитина] *приходила до розуму* (М. Грушевський); — *Ви ніколи не посварилися між собою, як це між хлопцями буває? — Хіба як дітьми малими були, та я того не пам'ятаю, а так, відколи прийшли до розуму, ми заодне думаємо* (А. Чайковський); **Прихо́дить (настає́) / прийшо́в (наста́в) край (кіне́ць)** *див.* **край[1]; (16) Прихо́дить (прихо́дила) / прийшла́ (при́йде) смерть** — хтось помирає (помирав, помер, помре). — *Як же мені важко! Чи се смерть моя приходить!..* (Марко Вовчок); *Не глядячи на Одарчині сльози, молитви, смерть не приходила* (Панас Мирний); *Одна нога тура випросталась і дрібно затремтіла — це вже прийшла смерть* (І. Білик); **Сон налягає (нахо́дить, прихо́дить** *і т. ін.)* **/ наліг (найшо́в, прийшо́в** *і т. ін.) див.* **сон[1]; Става́ти (прихо́дити) / ста́ти (прийти́) на шлях** *див.* **става́ти; У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти** *і т. ін.)* **/ піти́ (прийти́, прибі́гти** *і т. ін.) див.* **іти́.**

ПРИХО́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *недок.*, **ПРИЙТИ́СЯ,** прийду́ся, при́йдешся, *док.* 1. *тільки 3 ос., до кого — чого.* Повністю відповідати кому-, чому-небудь за певними ознаками; підходити (у 6 знач.), пасувати *(див.* **пасува́ти[1]).** — *Дак ти ж спершу оженись! — пожартував Зінько. — Коли ж ні одна не приходиться до мене! Одна проти мене дуже висока, а проти другої я дуже довгий* (Б. Грінченко); *До сієї пісні Мінуччо тут же підібрав ніжний та жалібний голос, що до слів якраз приходився* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Прийдеться ниточка до клубочка* (Номис); *Все приміряв* [чоловік] *то той, то другий ключ, поти не знайшовся такий, що якраз прийшовся* (Панас Мирний); // *на кого, по кого і без дод.* Підходити кому-небудь за розміром. *Василь сам про себе лаяв одежу, що на його* [нього] *вже не приходилася та чимало і зносилася* (Панас Мирний); [З і л я:] *Ану, придіньте* [приміряйте] *калоші, чи прийдуться?* (С. Васильченко); *Штани якраз прийшлися по Байбалові. Тільки комір сорочки був малуватий* (М. Сиротюк); *Роздивившись перстень, Атос зблід, потім приміряв його на підмізинний палець лівої руки. Він прийшовся впору* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // Стосуватися або зачіпати когось (своїм змістом, спрямуванням і т. ін.). *Давня се байка, здається, Все ж вона вічно нова — І як до кого прийде́ться, Серце тому розбива!* (Леся Українка).

2. *тільки недок.* Те саме, що **дово́дитися[2].** — *Так, так, дитино, — каже Хмельницький. — Коли б тут яка напасть трапилась, то няня скаже, що ти її внуком приходишся, що вернувся зі школи і занедужав* (А. Чайковський); — *Ким ви приходитеся Батраку Едуарду Пилиповичу, 1960 року народження, місто Ленінград? — Дружиною* (О. Ульяненко).

3. *тільки 3 ос.* Розміщуватися на якомусь місці, перев. на одному рівні з чимсь. *Саме проти дверей над столом, обставленим лавами-ліжками, приходиться фреска, що ілюструє міф про Адоніса та Венеру* (Леся Українка); *Крісло низьке, гострі коліна його ніг, зігнених під кутом, приходяться на рівні грудей* (В. Домонтович); *Повісив він* [кат] *на шию дівчині невеличку дощечку. Дощечка якраз прийшлася на грудях* (Панас Мирний); // Влучати по кому-, чому-небудь (перев. про не зовсім точно розрахований удар, ляпас, стусан і т. ін.). *Діяв* [Теодор] *щитом дуже вправно, всі удари меча навтіларха* [капітана корабля] *приходилися в товсте бронзове окуття щита* (І. Білик); *Руський дружинник розмахнувся мечем, але не поцілив Ростислава — удар прийшовся по коневі, і кінь осів* (А. Хижняк); — *Замовчи! — замахнувся унтер. Мокрицький не ухилився — і ляпас прийшовся по щоці* (Б. Левін).

4. *тільки 3 ос., на що.* Збігатися в часі з чим-небудь, випадати на час якоїсь події, на якийсь період і т. ін. *А що обід приходився посередині лекції, його лишали обідати* (М. Коцюбинський); *Приходилося змужніння Горіка Піскарьова .. якраз на смерть Нікандрича та хворобу Марії — біда одна не ходе* [ходить] (О. Ульяненко); *Останній день Оксаниної служби прийшовся саме на святки* (Л. Яновська); *Наприкінці другого місяця самотність стала нестерпною. Потім попустило. Пік прийшовся на піврічний бар'єр* (Г. Вдовиченко).

5. *тільки 3 ос.* Припадати на кого-небудь, діставатися комусь (унаслідок розподілу, паювання і т. ін.). *Селяни вкупі мали землі около* [близько] *12 мільйонів гектарів .. Лавернь виказує, що на 5 500 000 менших посідателів* [власників] *приходиться 15 млн гек.* [гектарів] (І. Франко); — *Десять тисяч землі в самого Варуна, а нам на село на п'ятсот дворів у половину менш приходиться* (І. Микитенко); — *Будуть, будуть ділити. Вам більше прийдеться, бо ви безземельні* (М. Коцюбинський).

6. *безос., кому.* Зазнавати чогось (важкого, неприємного і т. ін.); діставатися кому-небудь. — *Ми .. перебрались до Чикаго. І не шкодую, знаєш. Як не важко приходилось, а вийшло на добре* (М. Івченко); *Найгірше Олені приходилося зимою, коли майже кожен день чулося від дочки: — Мамо, в мене горло болить* (Григорій Тютюнник); *Йому притьмом прийшлось так, як співають у пісні: "Чомусь мені, братці, горілка не п'ється"* (П. Куліш); — *Як трудно прийдеться, піщани допоможуть, а може, й Глибока Долина. Це ж яка сила!* (А. Головко); — *Сильно вам заважаю? — Тобі з нами важко прийдеться. Ми, як то кажуть в екшенах* [бойовиках], *лягаємо на дно. — Мені вертатися додому?* (В. Єшкілєв);

// Потребувати великих затрат енергії, коштів і т. ін.; коштувати, обходитися. *В неї вже й тройко дітей було .. На Хіврину думку, вже б і годі їх, бо важко вони їй приходились, ції діти* (Грицько Григоренко); *Професор Флях восени та зимою добре вчив, але літом видно було, як йому важко приходилося сидіти в класі* (Б. Лепкий); *Скрутно прийшлася година голодна: З осені хліб купували* (І. Манжура); *У великому магазині не були б прийняли тої роботи, — там і без неї стільки шиття, — а коли б і прийняли, то надто дорого прийшлась би панні та ласка* (Леся Українка); // Бути доведеним до якогось стану (перев. важкого, розпачливого). *— Переночувать ось та насилу-насилу впросивсь: і до плачу приходилось. Так-то без грошей!* (А. Тесленко).

7. *безос., з інфін.* Мати нагоду, можливість; траплятися. *— Діду, — а там, де замчище, є луна? — спитав Івась уголос. — Не знаю, не приходилось чути* (Панас Мирний); *За ціле моє різно-многогранне буття на цій строкатій землі не так часто приходилось бачити зблизька подібні явища* [безкомпромісно гарну жінку] (У. Самчук); *Я вже готова багато витерпіти, аби тільки побачити Париж! Ви знаєте, що мені так і не прийшлось бути в Парижі; я так жалувала!* (Леся Українка); *Старий зітхнув і тихіше додав: — Ну, вже тепер тобі, синку, дома ночувати не прийдеться* (М. Стельмах).

8. *безос., з інфін., також з віддієслівним ім.* У зв'язку з певними обставинами бути змушеним робити що-небудь, діяти певним чином або зазнавати чогось; доводитися *(див.* **дово́дитися[1]**). *Не будь її* [надії] *— певно, не було б того горя, яке часом приходиться переживати* (Панас Мирний); *Вони диміли ментоловими сигаретками, і тому Магрібу .. приходилося раз за разом замінювати попільничку* (О. Ульяненко); *— Прийдуть до нього селяни — зерна позичить, меду на кутю дасть, а прийдеться до віддачі — десяту шкуру здере...* (Григорій Тютюнник); *— Коли прийдеться вибрати, чи смерть, чи кат, я виберу, Михайло, перше...* (Василь Шевчук); // *тільки док.* Вийти, трапитися якимось чином. *— Будь ласкава, тітко, не сердься на мене і вибачай, що так з тобою прийшлося...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Прийшлося-таки так, що й про неї люди згадали!* (Панас Мирний); *— Прийшлося так, що вже ось-ось я мав кінчити школи, аж нараз вибухло повстання* (І. Франко).

9. *тільки недок., безос.* Годитися *(див.* **годи́тися[1]**), подобати, личити. *Олексій, як треба, зараз скочив, поклонився* [офіцерові] *.. та й хотів .. відійти, бо не приходилося мужикові рівнятися з його благородієм* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— У нас єсть зайва хата, там ми гуртом будемо доглядати тебе. Баба подякувала й сказала: — Ні, не хочу, не приходиться. — Чому? — спитав Жук. — Люде* [люди] *сміятимуться* (О. Кониський); [Г р и ц ь к о:] *А матері отак судити та гнівом карати свою дочку не приходиться* (Панас Мирний); [Л у к е р і я С т е п а н о в н а:] *Чи приходиться ж у будень вештатись з ранку до вечора, коли не біля річки, то десь по степу або по селу?* (М. Кропивницький).

(1) Прийти́ся до лиця́, *тільки 3 ос.* — стати таким, що пасує *(див.* **пасува́ти[1]**), личить; підійти (у 6 знач.). [С л і д ч и й:] *Що це значить? Ви зблідли? Злякались? Залиште! Переляк вам так само прийшовсь до лиця, як тюремникам жаль* (О. Левада); **(2) Як прийшло́сь (прии́деться, припаде́** *і т. ін.)* **до скру́ту** *кому* — коли стало (стане) важко, у важкий час, у важких обставинах. *Отак тепер і зо мною сталось. Було, на собаку кинь, то влучиш друга, а як прийшлось до скруту, то святий їх знає, де вони поділись!* (Т. Шевченко); [2-й ч о л о в і к:] *Як припаде тобі саме до скруту, от тоді той глитай і притириться в гості, ну і муситимеш накинути процент!..* (М. Кропивницький).

◊ **(3) Де прии́деться** — будь-де, у всякому місці. *Ми йшли шляхами, польовими й лісовими дорогами, йшли стежками і навпростець. Ішли три дні, ночували де прийдеться* (К. Гриб); *Стрільці всідалися де прийдеться* (М. Андрусяк); *Зошитів теж не було, то писали де прийдеться: між рядками старих газет та на клаптиках паперу* (С. Талан); **(4) До сло́ва прийшло́ся,** *безос.* — випала нагода сказати щось, додати що-небудь до сказаного. *За вечерею розмови точилися всякі, а далі якось до слова прийшлося — похвалився Андрійко, які ковзани в подарунок на свято прислав Павлущі вчителевому дядько його з міста* (А. Головко); *— Як до слова прийдеться, запитайте діда, він все оповість* (О. Бердник); **(5) Куди́ прии́деться** — будь-куди, у всяке місце. *Поїду за тобою куди прийдеться* (з казки); *Щойно настають сутінки, окупанти починають стріляти куди прийдеться, здебільшого по цивільному населенню* (із журн.); **(6) Прийти́ся / прихо́дитися до смаку́ (до вподо́би)** *кому* — сподобатися комусь. *Потім їй попалась в руки історія і так само не прийшлася їй до смаку* (І. Нечуй-Левицький); *Наталя знітилася. Проте відчула, що ясна краса, її бадьорість і свіжість, її ледь прихований гумор прийшлися Лисенкам до вподоби* (Олекса Ізарський); *Містове життя ще менше приходилось йому до смаку* (І. Франко); **(7) Прийти́ся до па́ри** — сподобатися одне одному; покохатися. *— Будемо ж добре та й добре гуляти на весіллі! Нехай Господь парує, коли собі прийшлись до пари!* (П. Куліш); **(8) Прийти́ся до се́рця** *(рідше* **по но́рову)** *кому* — дуже сподобатися (про кого-, що-небудь). *І Чайці, і Соколову майор Савченко відразу ж прийшовся до серця* (В. Собко); *Ярина і Половчиха вже так і сяк намагалися розвіяти тугу дівчини: до серця прийшлася їм привітна і несановита Оксана* (Д. Білий); *Чорний радісний дощ твоїх кіс Мені лагідно дивиться в очі, .. І прийшовся до серця мені Його чорний палаючий колір* (М. Василенко); **Припа́сти (прийти́ся, приста́ти,** *рідко* **прилягти́) / припада́ти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́)** *див.* **припада́ти; (9) Со́лоно прихо́дитися / прийти́ся** *кому, безос.* — хтось перебуває у важких умовах, у скрутному становищі; нелегко комусь. *У Галичині років з п'ятсот тому назад .. солоно приходилось руському народові, котрий звали вони* [князі та бояри] *смердами* (М. Драгоманов); *Вийшли* [солдати] *од ротного, сміються; дякують Максимові, що, коли б не він, дуже б солоно прийшлося...* (Панас Мирний); **(10) Як (коли́) прихо́диться / прийшло́ся до чо́го (до ді́ла),** *безос.* — за умови, що треба діяти, робити щось; у разі потреби, при можливості. *Треба, щоб і ми любили один одного, .. коли до чого приходиться, один за одного страждали і біду терпіли* (Г. Квітка-Основ'яненко); *От наші критики не такі лицарі, і коли приходиться до діла, то ставлять в одну лінію і поетів, і поетес* (Леся Українка); *Спитаєшся пня й колоди, як прийдеться до чого* (Номис); *— Та мало чого я вмію! Гай-гай, за довге життя дечому навчився!.. А прийдеться до діла — і меча в хід пущу!* (В. Малик); **(11) Як прии́деться:** а) відповідно до обставин. *— Ну, а ти ж, синку, надовго до нас? — спитав старий Кирпуля. — Як прийдеться, тату* (М. Івченко); б) абияк, сяк-так. *— Нас знову підвели ваші постачальники... такі вже вони необов'язкові, такі вже нехлюї, вивалюють товар як прийдеться, впереміш* (Ю. Винничук).

ПРИХО́ДСТВО, а, *с., заст.* Те саме, що **прихо́д;** парафія. *Федь питається когось, де тут приходство? Не розуміє. "Де мешкають єгомость?" — питається дядько* (Б. Лепкий); *— Взяв я двох стрільців, приходжу на приходство — закрито. Ідемо до воріт церковних — на ключі* (О. Лисяк).

ПРИХОДСЬКИ́Й, á, é, *заст.* Стос. до приходу, приходства. *Восени викопали на приходському дворі власну криницю, і Зося не виходила більше на бульвар по воду* (С. Тудор); *Один приходський піп привів до штабу свого сина, що втік з бурси, просив командира записати його в полк* (І. Пільгук); *Ранками і в передвечірні години дзвонили в приходських церквах. Старанно молились полтавські обивателі* (Б. Левін).

Приходське́ учи́лище *див.* **учи́лище; Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́** *і т. ін.)* **шко́ла** *див.* **шко́ла.**

ПРИХО́ДЬКО *див.* **прихíдько.**

ПРИХОЖА́НИН, а, *ч., заст.* Парафіянин. *Хоч впівголоса перемовляються сповідник і отець духівник, але прихожанам, що стоять неподалік, добре чути всю розмову* (М. Стельмах); *Коли в неділю прихожани збіглися на утреню, Івка виступив до них із царських врат* (Б. Харчук); *Спершись на патеричку, він знизу вверх дивився на Почуйка, як дивиться прихожанин на чудотворну ікону* (П. Запаренко).

ПРИХОЖА́НКА, и, *ж., заст.* Жін. до **прихожа́нин.** — *Моя прихожанка запрагла причаститися святих дарів, а я їй того і не міг дозволити* (Н. Околітенко); *"Слава Богу, — думав панотець, поглядаючи то на небо, то під колесо, — тепер усе піде в ріст, а то сидить дуба в землі, як жалілася єдина постійна прихожанка"* (Г. Тарасюк).

ПРИХОЖА́ТИ *див.* **прихожда́ти.**

ПРИХОЖДА́ТИ, áю, áєш, **ПРИХОЖА́ТИ,** áю, áєш, *недок., нар.-поет., заст.* Приходити куди-небудь, до кого-небудь. *Стала* [жінка] *козака з походу сподіватись, Стала до домівки прихождати, Стала в печі розтопляти* (з думи); *То козачка-неборачка до його* [нього] *прихожає* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИХО́ЖИЙ, а, е, *розм.* 1. Який прийшов куди-небудь, до когось. *Варили* [селяни] .. *мед і пиво, приймали на пир прихожих гостей за оплатою і збирали ті доходи на церкву* (М. Грушевський); // *у знач. ім.* **прихо́жий,** жого, *ч.* Той, хто прийшов куди-небудь, до когось. *Двоє дверей* [в хатині] *проводили прихожого — одні в світлицю, другі в кухню* (Панас Мирний); *Капелян* [капелан] *не вспів вже відповісти, коли обидва прихожі вже вітаються з ним, як старі знайомі* (О. Лисяк); *Вона підвелась і, вдаючи, що стежить за кимсь із прихожих на вулиці, поспішно стала між ним і більярдом* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

2. Який прийшов звідкись; немісцевий, чужий (у 3 знач.). *Прихожі люди, припадаючи колінами на камінь, нахилялись і пили воду* (І. Нечуй-Левицький); *Її* [жентицю] *дуже люблять гуцули й п'ють замість води. П'ють самі, роздають прихожим людям додому* (Г. Хоткевич); // *у знач. ім.* **прихо́жий,** жого, *ч.* Той, хто прийшов звідкись; немісцева, чужа людина. [А к і б а:] *Як в книзі, ясно в мислях всіх читав я Те, що з чужих країн блудні прихожі Ось тут кричать охриплими устами* (І. Франко).

3. *рідко.* Який є передпокоєм. *В прихожій кімнаті почувся великий шелест, неначе через неї тягли сіно* (І. Нечуй-Левицький); // *у знач. ім.* **прихо́жа,** жої, *ж.* Те саме, що **передпо́кій** 1. *Вона несміливо ввійшла, і зразу ж її маленька похила постать потонула в темряві прихожої* (М. Івченко); *У прихожій лакей забрав у нього верхній одяг і, поштиво кланяючись, зник* (Р. Іваничук).

ПРИХОПИ́ТИ *див.* **прихо́плювати.**

ПРИХО́ПЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прихопи́ти.** *Молодиці розстеляли на лісовій траві .. рядна і ставили на них прихоплені з собою страви* (О. Підсуха); *Валка рухалась горами, на Марію навантажили рюкзак, доволі важкий, .. і вона простувала в середині довгої колони нападників і прихоплених ними людей* (Ю. Покальчук); *Чорна коса була прихоплена з-за потилиці широким мідним кільцем* (І. Білик); *Надворі, скільки око сягало, лежали чисті, ледь підсинені, затверділі і прихоплені зверху морозом сніги* (В. Козаченко); // **прихо́плено,** *безос. пред. Чимало майна прихоплено з Землі; тут дещо також вироблялося, але отакий килим — це, звичайно, з академічних комор, де речі так законсервовані, що не міняли своєї якості віками* (М. Руденко).

ПРИХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИХОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* прихо́плять; *док., розм.* 1. *кого, що.* Ідучи, брати, захоплювати кого-, що-небудь із собою. *Єдиний Демид тримався по-геройському, чому Артем дуже радів: на привалі прихоплював Артемового казанка й приносив обід* (О. Підсуха); — *Сокиру прихопи, бо, може, ополонка замерзла, — крикнула Уляна з порога* (Григорій Тютюнник); *Інквізитор зник, не прихопивши з собою кішку і не взявши нічого, крім шаблі* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. *Падали й падали хоробрі венетські мужі, прихоплюючи на той світ і ворогів своїх* (В. Малик); // Брати кого-небудь на якусь роботу, службу і т. ін. *Вирушаючи на хутори, бригади дорослих часом і нас, дітваків, прихоплюють із собою* (О. Гончар); — *Не сьогодні-завтра тебе на війну прихоплять, а ти замість того, щоб біля рідної матері жити, .. по чужих дворах тиняєшся* (Григорій Тютюнник); // Привласнювати, красти, відбирати що-небудь. *Злодій .. разом з грішми прихопив з чергової обнесеної квартири паспорт, а потім недорого скинув цей документ* (А. Кокотюха); *"Подумаєш, — говорить затриманий робітник, — трохи прихопив. Держава від цього не збідніє і не буде великою бідою, коли завод поділиться зі мною моїм"* (М. Василенко); — *Коли йому минуло вісімнадцять років, він зник із дому, прихопивши її коштовності і гроші* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); — *Зуела прихопить ваші п'ять тисяч — і тільки його й бачили* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *що.* Діставати або купувати що-небудь. — *До речі, я прихопив у райздороввідділі* [районному відділі здоров'я] *для вас плату й відпусткові гроші* (Б. Антоненко-Давидович); — *Попував у нас один старий благочестивий батюшка. По старості він тільки думав про небо, а не про землю. То ваш тато і прихопив тоді церковної землі вісімдесят десятин, не побоявся ні Бога, ні гріха* (М. Стельмах); *В кишені він намацує м'яку шовкову хустку. Десь він її прихопив з-поміж розкопаних Хомою трофеїв, приховав, готуючи в дарунок доньці...* (О. Гончар); — *У нас такої творчості мішками. Може, ще щось прихопите? Ха-ха! Щоб вашим слідчим було що читати!* (О. Бердник).

3. *що.* Скріплювати або сколювати що-небудь нашвидку. *Вицвілий на сонці картуз хвацько збито на ліве око, матроські штани прихоплювали стальні скобки для велосипедної їзди* (В. Кучер); *Він міг зварити все на світі, і про нього говорили, що коли б земля луснула навпіл, то й в цьому випадку Сахно акуратно прихопив би зваркою в кількох місцях половинки, а потім, не поспішаючи, ґрунтовно зварив би щілину* (В. Собко); *Взявши стареньку, та на її голові завжди юну шовкову хустинку, вона прихопила її рукою під горлом* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); // Скріплювати, з'єднувати щось. *Ван Лун .. зачинив за собою двері, перевірив, чи досить міцно прихопили їх криві важелі* (В. Владко); *Заскочка клацнула і міцно прихопила залізні двері* (М. Дашкієв); *Молодь, почувши, чого прийшли старики, похапали усіх .. Шиї заліззям прихопили, а руки зоставили вільними* (Г. Колісник).

4. *що і без прям. дод., перев. у сполуч. зі сл.* м о р о з. Трохи підморожувати, приморожувати. *То сонце пече, як на Петрівку, то одзимки* [відзимки] *зі сніговою віхолою прихоплюють ще перед Юром* (Ю. Логвин); *Терну ніхто не обкопує, ніхто його не плекає, він сам родить, терпкий і колючий, і пізно помічає людина його плоди, коли вже оголиться увесь сад, коли темно-сизі ягоди прихопить мороз* (І. Цюпа); // *безос. — Ноги, коли по шпалах біг до Бородянки, прихопило, та й кашель напав такий, що, наче в стінку, бухав два тижні* (Ю. Збанацький); *Як їх* [брили] *на звалі прихопить до землі морозом, тоді діло затягнеться до Великодня* (Р. Андріяшик); * У порівн. *Як випаде роса, наче морозцем прихопить траву — сива-сива шубка* (В. Близнець).

5. *кого, рідко.* Заставати кого-небудь десь, перев. несподівано (про певну частину доби, пору року, негоду і т. ін.). *Недалеко від панського займища Левка прихоплює світанок* (М. Стельмах).

6. *що, безос.* Злегка покривати (льодом, інеєм і т. ін.). *Мокрий сніг чи відлига з дощем, після яких дорогу прихоплює морозцем, суттєво ускладнюють життя водіїв-початківців* (із журн.); *Прихопило двері льодом — Дайте кайло або лом!* (Д. Павличко); *Під вечір дороги прихопило лютневим льодом* (А. Кокотюха).

7. *кого, що.* Злегка, трохи виявлятися в кого-небудь (про фізичний стан, хворобу і т. ін.). — *Тебе, видать, і вночі не прихоплює сон?* (М. Стельмах); *Мене почала прихоплювати печінка* (Любко Дереш); *Сивина голову посріблила, м'язи втратили тонус, печінка коле, серце прихоплює* (Люко Дашвар); // *безос. — Серце у мене .. Раптом так схопило... Аж дихання сперло... — І це у вас часто отак? — Та час від часу прихоплює...* (О. Чорногуз).

8. *що.* Діставати яку-небудь хворобу; підхоплювати (у 7 знач.). *Він пішов на кухню, випив кави з анальгіном і відчув, що прихопив якогось віруса* (Любко Дереш).

ПРИХО́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИХОПИ́ТИСЯ,** оплю́ся, о́пишся; *мн.* прихо́пляться; *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Те саме, що **бра́тися** 11, 12. *Кухар витяг із часничного соусу шматки курки, обмочував у розбиті яйця і вправно кидав на розпечену сковороду. Сковорода вибухала бризками жиру та соку на всі боки, а шмат курки прихоплювався з усіх боків золотою шкіркою* (Ю. Логвин); *Машинний спосіб нанесення шпаклівки гарантує якісний результат: розчин постійно перемішується, не даючи шпаклівці прихоплюватися або утворювати грудки* (з навч. літ.); *Не втратила* [вишенька] *жодного листочка, тільки деякі прихопилися червінню і мовби побронзовіли* (Ю. Мушкетик); *Вилийте на сковорідку два збитих яйця й почніть інтенсивно перемішувати, щоб вони прихопилися* (із журн.).

2. *тільки 3 ос., чим (перев. у сполуч. зі сл.* м о р о з*).* Трохи підморожуватися, приморожуватися. *Якщо гумові ущільнювачі покрити спеціальним силіконовим спреєм, волога, яка накопичується на них, а взимку ще й прихоплюється морозом, не порушуватиме герметичність дверцят автівки* (із журн.); *До свята Микити Готського ріпа достигає. Якщо викопати її пізніше, вона може прихопитися заморозками і стане м'якою, гіркуватою й водянистою* (з газ.).

3. Те саме, що **схо́плюватися** 1, 2. *Щоразу нахиляючись додолу, прихоплювався старець за хворий поперек* (з казки); *Кеслер мучився, двигаючи свій сінник догори .. Прихопився* [Владко], *і одним махом сінник Кеслера лежав на своїм місці* (І. Франко); *Малого добре гицало на високім татарськім сідлі, але він зіщулився, як кіт на паркані, зціпив зуби, прихопився щосили за луку сідла і пильно дивився поміж вух коня на дорогу* (Ю. Логвин).

4. *тільки недок.* Пас. до **прихо́плювати** 1–3. *Місця з'єднання деталей прихоплюються зварюванням* (із журн.).

ПРИХОРО́НЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прихорони́ти.** *Останки другої людини були знайдені в лісопосадці: вона була прихоронена в неглибокій могилі та одягнена в цивільний одяг* (з газ.).

ПРИХОРОНИ́ТИ *див.* **прихоро́нювати.**

ПРИХОРО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИХОРОНИ́ТИ,** роню́, ро́ниш, *док., розм.* 1. *кого.* Хоронити (у 1 знач.) до кого-небудь у могилу; підпоховувати. — *Ти порядку не знаєш! При таланті й дружину прихоронюють. Маю повне право на місце. Та не кривися, на пам'ятник я вже назбирала...* (А. Крижанівський).

2. *кого, що.* Захоронювати тимчасово, закопуючи неглибоко, часто лише закидаючи землею. *Багатьох загиблих вірмен азербайджанські військові прихоронювали, коли займали нові позиції: рятували так тіла від шакалів* (із журн.); — *Поховати батька по-людськи ми не мали можливості, прихоронили біля хати. Коли окупантів виб'ють із села, тоді поховаємо на цвинтарі* (з газ.).

ПРИХОРО́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **прихороши́ти.** *Сонцепоклонники-слов'яни уявляли світову володарку життя Славу або Живу у вигляді прекрасної Діви з вінком на голові, у прихорошеному квітами зеленому вбранні* (О. Бердник); *Від тротуарів житло захищав парканчик або тин, наївно прихорошений горщиками на палях* (із журн.); * Образно. *Снігами прихорошені, Вітрами заколисані Смереки над Карпатами, Мов на блакиті писані* (М. Нагнибіда); *За вікном спить ніч, в темне небо загорнена, зорями прихорошена* (Ю. Збанацький); // **прихоро́шено,** *безос. пред. Скрізь: у селах, на гомінких перехрестях, просто серед поля — пропонують кришталеву воду колодязі, які турботливо прихорошено працьовитими руками* (В. Скуратівський).

2. *у знач. прикм.* Який прихорошився; прикрашений (у 2 знач.). *Мимо мене йдуть дівчата, Прихорошені такі* (С. Воскрекасенко); *Ти йдеш лугами прихорошена, Тобі вклоняються стоги, Невже літа мої прокошені Лягли покосом навкруги?* (М. Стельмах); *Вбрана по-святковому Ганнуся, заквітчана й прихорошена, в супроводі Івася та Димитра постала перед очима князя Корибута* (О. Бердник).

ПРИХОРОШИ́ТИ *див.* **прихоро́шувати.**

ПРИХОРОШИ́ТИСЯ *див.* **прихоро́шуватися.**

ПРИХОРО́ШУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прихоро́шувати** і **прихоро́шуватися.** *Нехай же листування йде в світ без мого прихорошування* (А. Кримський); *Франт* [джміль] *впорався з прихорошуванням, вусики-антени заворушилися.., наче обмацували простір* (В. Чемерис).

ПРИХОРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИХОРОШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док., кого, що, розм.* Хорошити когось, щось, надаючи кращого вигляду; прикрашати (у 1 знач.). *Розважити її могли тільки малюки, що бігали на подвір'ї. Вона присідала біля них, дбайливо обтрушувала порох, дівчаткам прихорошувала биндочки* (П. Панч); *Щаслива, схвильована Зоя, мабуть, і сама не знала, якою вродливою стала вона в ці хвилини. Натхнення красило її, прихорошувало щедро, як мати* (О. Гончар); *По тому як молодого прихорошать, світилки гасять свічки* (В. Рубан).

ПРИХОРО́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИХОРОШИ́ТИСЯ,** шу́ся, ши́шся, *док., розм.* Хорошитися, надавати собі кращого вигляду; прикрашатися (у 1 знач.), чепуритися (у 2 знач.). *Сиділа* [Ганна] *на камені, нахилившись до води, чепурилась, прихорошувалась* (О. Гончар); *Він поблажливо звелів Оліверу негайно допомогти йому прихорошитися* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); * Образно. *Видко, що кріпко прихорошується* [Біла Церква] *до Першого травня* (Остап Вишня); *Тягнеться стежкою довга качина низка. Перші вже заходять у двір, а молодняк ще тільки вибирається на берег, общипується, прихорошується* (В. Близнець); // *перен.* Ставати кращим; прикрашатися (у 2 знач.). *Сонце уже зійшло..; небо освітилося ясно й погожо, і луг теж посвітлішав і прихорошився* (Григорій Тютюнник).

ПРИ́ХРИП, у, *ч., рідко.* Хриплячий звук, призвук, який супроводжує голос, дихання, зітхання і т. ін. *Щось ріже Чохову очі.., щось давить його за горло, і з грудей виривається тяжкий з прихрипом стогін* (Григорій Тютюнник); *Атас засміявся низьким голосом, з прихрипами у горлі* (О. Ульяненко).

ПРИХРИПА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПРИХРИ́ПНУТИ,** не, *док., рідко.* Ставати трохи, злегка охриплим (про голос, звуки і т. ін.). *Як відомо, унаслідок багаторічного паління голос може прихрипнути* (із журн.).

ПРИХРИ́ПЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **прихри́пнути.** *Почулись кроки, брязкіт, — напевно, зброї, — різка, прихрипла мова. І знову все затихло...* (Василь Шевчук); *З глибини квартири виривається крізь розчинений навстіж балкон прихриплий, з гортанним надривом голос Володимира Висоцького* (В. Яворівський).

ПРИХРИ́ПНУТИ *див.* **прихрипа́ти.**

ПРИЦВИ́НТАРНИЙ, а, е. Який міститься, розташовується біля цвинтаря, поруч із цвинтарем. *Це тепер такий час, що по всяких розвалених корчмах, по старих, прицвинтарних дяківках* [хатах для дяків] *заводиться школа* (Уляна Кравченко); *Данило пішов до прицвинтарної левади, на яку самопаш пустив коня* (М. Стельмах).

ПРИЦВИ́НТАРНИК, а, *ч., рідко.* Людина, яка живе біля цвинтаря. *Васюти жили під самим гробовищем. Може, тому, .. що прицвинтарники завжди господарювали в надмогильному саду, .. на виразистих обличчях старого і молодого Васюти тінявилась* [темніла] *цвинтарна важкість* (М. Стельмах).

ПРИЦВІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **прицвісти́.** *Де-не-де поміж зеленими хащами виднілися оголені, подекуди прицвілі мохом кам'яні хрящі* (Іван Ле).

2. *у знач. прикм.* З легким запахом цвілі. *З хати повіяло прицвілою пусткою* (Валерій Шевчук).

ПРИЦВІСТИ́ *див.* **прицвіта́ти.**

ПРИЦВІТА́ТИ, а́є, *недок.*, **ПРИЦВІСТИ́,** іте́, *док.* Трохи, злегка зацвітати *(див.* **зацвіта́ти**[2]**).** *Висушені гриби складаємо в скляну банку й щільно закриваємо капроновою кришкою, щоб не набирали вологи та не прицвітали* (із журн.); * Образно. *Його душа давно всохла, ще й прицвіла, як житній сухар, жодне живе слово не проб'ється до нього* (Ю. Мушкетик).

ПРИ́ЦВІ́ТОК, тка, *ч., бот.* Те саме, що **при́квіток.** *Квітки бобових трав метеликового типу зигоморфні, гетероморфні з зеленою гостролистою п'ятизубчатою чашечкою, мають подвійний прицвіток* (з наук. літ.); // Листок, із пазухи якого виходить квітка. *Червонувато-жовті прицвітки на довгих ніжках дуже нагадували дзьоб пелікана* (І. Білик).

ПРИЦВЯХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прицвяхува́ти.** *Недокінчена прибудова запилилася риштуванням і рядами стовпів, що їх сполучили з стіною прицвяховані рейки* (В. Барка); *Він ліг у траву й, міцно тримаючи в руці ручку, ту саму ручку, якою сімнадцять років одчиняв хатні двері і яка тепер була прицвяхована до чемодана, заснув* (Ю. Мушкетик); *"Треба вчення Ісуса шанувати, а не знаряддя, на якому він був прицвяхований"* (М. Василенко).

◊ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **прицвяхо́ваний,** *зі сл.* с т о я т и, с и д і т и *і т. ін.* — нерухомо, непорушно, застигши на місці. *Борис поклонився, всміхнувся силуваним сміхом і сидів на своїм місці, мов прицвяхований* (І. Франко); *Наказний сотник пожвавішав і запросив Кочубея сідати, бо той стояв серед покою, наче прицвяхований* (Валерій Шевчук).

ПРИЦВЯХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИЦВЯХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Прикріплювати, прибивати цвяхами до чого-небудь. *Перед відступом чекісти жорстоко катували ув'язнених, які перебували під вартою: когось прицвяховували до стіни, когось живцем закопували в землю* (з наук.-попул. літ.); *Ти знайшов-таки в лісі підкову .. І дарма, що того ж таки дня загубив підкову — зате достеменно знаєш місце на одвірку, де мав прицвяхувати її — на щастя* (І. Римарук); * У порівн. *Чернець сидів, не ворушився, ніби його прицвяхували до лави* (А. Хижняк).

ПРИЦВЯХО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **прицвяхо́вувати.** *У Стародавньому Римі хрест вважали знаряддям, до якого прицвяховувалися за якісь провини раби* (з наук.-попул. літ.); *Для уникнення затікання рідини крізь перекриття зверху на стику балок прицвяховується спеціальна дощечка* (із журн.).

ПРИЦВЯХУВА́ТИ *див.* **прицвяхо́вувати.**

ПРИЦЕМЕНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прицементува́ти.** *Біля причалу встановили пам'ятний якір, який був надійно прицементований до величезної кам'яної брили* (з газ.).

ПРИЦЕМЕНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИЦЕМЕНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, до чого.* Міцно прикріпляти цементом та іншими речовинами. *Одиночний тимчасовий або постійний протез прицементовують до над'ясневої частини мініімплантата* (з навч. літ.).

ПРИЦЕМЕНТУВА́ТИ *див.* **прицементо́вувати.**

ПРИЦИ́ТЬКАТИ *див.* **прици́тькувати.**

ПРИЦИ́ТЬКНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **прици́тькувати.** *Я прицитькнув на нього* (Л. Смілянський); *Вже не міг Оберучев прицитькнути, коли на цьому велелюдному з'їзді лунали палкі промови досить радикального змісту* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона знала — коли чоловік у такому настрої, краще не розпитувати його. Все одно промовчить або ще й сердито прицитькне* (Ю. Збанацький).

ПРИЦИ́ТЬКУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прици́тькувати.** *Прицитькування собак.*

ПРИЦИ́ТЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИЦИ́ТЬКАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* 1. *кого.* Цитькаючи, примушувати кого-небудь замовкнути або забороняти йому робити щось. *Навіть найменша вібрація може завдати фрескам Мікеланджело непоправної шкоди. Тому гамірних туристів прицитькує звук "ш-ш-ш", який розноситься Сікстинською капелою автоматично, як тільки вібрації доходять до дозволеної межі* (із журн.); *Шалва застукотів у віконницю. Шамотня в будинку стихла .. У дворі на цепу кинувся собака. Його зразу хтось прицитькав* (Ф. Бурлака).

2. *перен., кого, що.* Примушувати припинити вияв чого-небудь, якусь дію, угамовувати, утихомирювати. *Голосіння ґаздинь і плачі дітвори перемагають виття собак, .. гонведи .. кольбами прицитькують так само людські плачі, як і собачі скомління* (Марко Черемшина); *Польські часописи кінця XIX ст. з традиційною злобою бажали прицитькати мужиче горе і звернути публічну увагу в інший бік* (з публіц. літ.).

ПРИЦІ́Л, у, *ч.* 1. Дія за знач. **прицілити, прицілювати** і **прицілитися, прицілюватися.** *Колона рейками — все ближче, горять і очі, і вуста... Не можна й підвести обличчя до кулеметного щита. У нім є проріз для прицілу* (В. Сосюра); *За день кілька разів хилиться* [башта] *то в один, то в другий бік, зберігаючи при цьому рівний приціл гармат, і тому зветься "п'яною"* (В. Кучер); *Тут немає точки огляду, лише точки прицілу й попадання* (Г. Пагутяк).

2. Пристрій у вогнепальній зброї для наведення її на ціль. *В приціл він бачив, як важка махина* [танк] *сунула просто на нього* (А. Головко); *Снайпери високо над головами тримали свої вивірені гвинтівки з прицілами* (В. Кучер); *Проходять нерозлучні Блаженки, обидва темні, засмаглі й хитрі. В молодшого — труба на плечі, приціл у руці* (О. Гончар); *Чоловік з гвинтарем* [гвинтівкою] *у вічко прицілу ловив самотню постать* (О. Ульяненко); // Цифрові розрахунки для регулювання цього пристрою для правильного наведення артилерійської зброї на ціль. — *Мій тато на війні був артилеристом, то він каже, що без арифметики й прицілу правильно вирахувати не можна* (О. Донченко); *Я добираю правильного прицілу, але птиця на мушці все меншає й меншає* (Б. Антоненко-Давидович); *Черниш командував, почуваючи в собі могутню силу і безмежні права: — .. Приціл шість — шістдесят шість!..* (О. Гончар); *Сашко взяв новий приціл, в центр об'єкта, і почав бити короткими, як справжній ас-кулеметник, чергами* (В. Чемерис).

3. *перен.* Те, до чого прагне, на що розраховує хто-небудь; мета. *Прикинувши всі ці "за" і "проти", я зрозумів, що на цей раз приціл Мацька виявився уразливішим, ніж перше* (Ю. Збанацький); *Він не клопочеться нічим. І не знає, що то мати клопіт, мати певну мету, житейський приціл* (Ю. Мушкетик).

(1) Дале́кий приці́л — розрахунок на досягнення перспективної мети. *Ромеї нічого не роблять наполовину, вони коли вже замишляють щось, то замишляють з далеким прицілом* (Д. Міщенко); *Дії з нашого боку мали далекий приціл: після звільнення Уляна не повинна відчувати підозріле ставлення до себе* (А. Кокотюха); **(2) З прицілом** *на що* — з розрахунком на що-небудь, плануючи щось. *Я повагом рушив до стоянки таксі з прицілом на приватне авто* (В. Шкляр); — *А для хворих я маю пиво. — Останнє було сказано з прицілом на С.* [жінку] .. *С. у відповідь лише облизала пересохлі губи* (В. Терещук); **Наво́дити / навести́ приці́л** *див.* **наво́дити; Скида́ти / ски́нути гвинті́вку** *(рідше* **рушни́цю) на приці́л** *див.* **скида́ти; (3) У приці́лі** — у точці наведення на ціль. *Вперше в Іраклія серце збилося з ритму. Та враз — він навіть хлипнув грудьми від радості: танк — у прицілі! Смикнув за шнур* (А. Головко); *Кажи усе до чорноти, як є. Як на війні. Де кожен — у прицілі* (Б. Олійник).

◊ **Бра́ти / взя́ти на му́шку (на приці́л)** *див.* **бра́ти; Трима́ти на му́шці (на приці́лі)** *див.* **трима́ти.**

ПРИЦІ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прицілити.** — *Руки вгору! — роздався вигук. Семенюк з загадковим усміхом глянув униз: на плаю стояло два прикордонники з прицілениими в нього карабінами* (Я. Галан); * У порівн. *Андрій упізнав її. Це вона вгадала по його напіврозплющених очах, з поглядом спокійним ініби кудись прицілениим весь час* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм., рідко.* Те саме, що **прицільний** 2. *Російські солдати цілий день ведуть прицілений вогонь по місту. Найбільше дісталося медмістечку: прилетіло майже до кожного корпусу* (з газ.).

ПРИЦІ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прицілити** і **прицілитися.** *Низькопрофільний дизайн коліматора полегшує прицілення* (з наук.-техн. літ.).

ПРИЦІ́ЛИТИ *див.* **прицілювати.**

ПРИЦІ́ЛИТИСЯ *див.* **прицілюватися.**

ПРИЦІ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **приціл** 2. *Припавши головою до прицільної панорами, Семен не цілився вже* (А. Головко); *Вакула опустив на гвинтівці прицільну рамку на двісті* (Ю. Смолич); *Хлопець приріс до кулемета і крізь прицільний виріз ясно бачить вкочену дорогу* (В. Кучер); *Намісниця поєднала прицільне коло з відміткою і натиснула на гашетку* (В. Єшкілєв); // Признач. для наведення на об'єкт. *Прицільний видошукач.*

2. Який здійснюється прицілюванням, наведенням зброї на ціль. *Методом швидкісної прицільної стрільби з мінометів, що його недавно запропонував Черниш, уже зацікавилося вище командування* (О. Гончар); — *Передайте всім: вести вогонь лише прицільний, одиночними пострілами або короткими чергами!* (Є. Доломан); *Молоді хлопці кидалися з піками на смертоносні машини й на півдорозі падали, підтяті прицільними чергами* (М. Андрусяк); * Образно. *Не скупився* [Паташон] *на слова й кожний прицільний удар мітлою супроводжував коментарем виховного характеру* (П. Запаренко).

△ **Прицільна пла́нка** *див.* **пла́нка.**

ПРИЦІ́ЛЬНО. Присл. до **прицільний** 2. *Раз у раз методично й прицільно б'є по ворожих окопах наша корабельна артилерія з моря* (В. Кучер); *Від того, наскільки швидко й прицільно проведуть вони* [курсанти] *стрільбу, залежатимуть наслідки змагань* (І. Багмут); *Під рукою завжди мав* [хлопець] *дерев'яні дротики з крем'яним вістрям. Їх прицільно метав у живність, що загаялася в димному чаду* (М. Дочинець).

ПРИЦІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прицілювати** і **прицілюватися.** — *Підлітають* [фашисти] *до мети на поземному льоті, з одного боку виходить несподіваність появи, а з другого боку — трудність для зенітників, бо швидко змінюється кут прицілювання* (Ю. Яновський); *За п'ять секунд гіроскопи точного прицілювання відкоректують лінію пострілу, і в надрах магнітної пастки, встановленої на касеті, вибухне термоядерний заряд* (В. Єшкілєв); *Розробники та конструктори оборонного підприємства продемонстрували Президентові системи прицілювання, наведення й керування вогнем бронетанкової техніки* (з газ.).

ПРИЦІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ПРИЦІЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИЦІ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що у (на) кого — що і без дод.* Націлювати зброю, прилад і т. ін. на кого-, що-небудь або кудись. *Ракету прицілювали за допомогою комплексу геодезичних приладів — теодолітів, коліматорів тощо, установлених на стартовому майданчику* (з наук.-техн. літ.); *Влучно приціляти стрілою.*

2. *перен., кого, що.* Обирати ціллю (у 2 знач.). *Якось так, зовсім непомітно, Давид із просто актора, котрого я прицілила собі на одну з головних ролей, раптом перетворився на co-directora* [співдиректора] (І. Карпа).

ПРИЦІ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *рідко* **ПРИЦІЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИЦІ́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Готуватися до стрільби або метання, наводячи на ціль, спрямовуючи на кого-, що-небудь зброю чи предмет метання. *— А бий тебе сила божа! — думає Максим .. — Приціляйся разів сто на день... а хоч би тобі раз сказали вистрелити!..* (Панас Мирний); *Спочатку навчав* [Мирослав] *молодих хлопців приціл*ю*ватися з кріса без замка* (М. Андрусяк); *Вхопив палицю Іван, прицілився добре та як шпурне палицею в упиря — й забив його до смерті* (з казки); *Горицвіт натягнув тятиву — прицілився. Стріла цьвохнула, мов батіг, і вдарила найближчому гунові в груди* (В. Малик); // Спрямовувати що-небудь на якийсь об'єкт. *Томас схопив камеру, відштовхнув сусідів од вікна, прицілився. Камера ледь чутно застрекотіла. Він водив і водив об'єктивом по горизонту* (А. Михайленко); // *розм.* Спрямовуючи свої рухи, готуватися зробити що-небудь. *Павлик підходить до шафки, виймає буханець хліба, бере ножа, прицілюється і від центра буханця в радіальному напрямі розрізає його натроє* (П. Колесник); *Дзвеніли, приціляючись куди б сісти, позолочені пергою бджоли* (І. Рябокляч); *Побіг* [Борис] *відразу до автомата, вкинув дві копійки, довго прицілювався пальцем у вічка над номерами, підсвідоме тицьнув у одне вічко* (П. Загребельний); *Прицілився я так, щоб знову на ноги їй* [Веклі] *не наступити — і закрутились* [почали танцювати] (Є. Кравченко); *Вітка нікого не чекала .. Тільки голку у швейній машинці налагодила на тонку тканину, тільки прицілилася... Двері розчахнула, очам не повірила: — Гіля?!* (Люко Дашвар).

2. *перен., розм.* Обмірковувати, розраховувати що-небудь; прикидати *(див.* **прикида́ти[3]**). *Столипінці-хазяйчики водяться по двору з прасолами попід руки, шушукаючись, змовляючись, прицілюючись на завтрашній день* (О. Гончар); *Зважував* [Заверган] *давно виважені думки й прицілювався, котра з них буде зараз найбільш слушна* (Д. Міщенко); *— Завтра вам треба обома підводами виїхати на шлях .. — У таку гарячу пору! Протестую! — Протестуєте? — прицілившись, м'яко запитав Захар і через мить різко відрізав: — Ми за цей протест таким штрафом огріємо* (М. Стельмах); // Аналізуючи, зважуючи все, вибирати зручний момент для чого-небудь. *Бачура слухав, прицілюючись, як би йому натякнути на своє* (М. Чабанівський).

3. *до кого — чого, перен., розм.* Звертати увагу на кого-, що-небудь, виявляти зацікавлення кимсь, чимсь; уважно придивлятися. *Садик-паша вже давно прицілювався до Вагилевича, але той уникав навіть поглядом зустрічатися з ним* (Р. Іваничук); *Братислав прицілився озлоблено до Самбора, що куняв у насолоді над власною тінню, край десятого з черги пугара* (К. Гриневичева).

◇ **(1) Прицілюватися / прицілитися о́ком:** а) оглядаючи щось, міркувати про його місце, розмір, вагу і т. ін. *Розставляла* [Устина] *пляшки з вином, ставила блюдечка з паюсною ікрою та дорогі рибні консерви, прицілювалась оком, де б краще поставити власного виготовлення салат* (Д. Бедзик); *Ішов* [Йонька] *яром, тоді видерся в дубовий ліс, прицілювався до нього господарським оком* (Григорій Тютюнник); б) *(на кого — що)* спрямовувати погляд на кого-, що-небудь, при цьому зважуючи, оцінюючи щось. *Він не вибирав торованої дороги, а просто прицілився оком на село* (І. Багряний); *— А тобі не спиться, Маріє? — спитав Жменяк, примруживши одне око, а другим* [оком] *прицілившись на молоду ще вдовицю* (М. Томчаній); **Цілитися / прицілитися в то́чку** *див.* **цілитися.**

ПРИЦІЛЯ́ТИ *див.* **прицілювати.**

ПРИЦІЛЯ́ТИСЯ *див.* **прицілюватися.**

ПРИЦІНИ́ТИСЯ *див.* **прицінюватися.**

ПРИЦІ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прицінюватися.** *— Людське — вбоге. Ця напівблатна музика, ці офіціантські нахабні пики, прицінювання, .. засмальцьовані гроші .. — У цьому є свій кайф! Кожний живе, як може* (В. Неборак); *Все це було трохи кумедним. Найперше, теоретизування бідацтва посеред чужої ще їм Европи* [Європи]. *По-друге, ще раз теоретизування: наївні прицінювання голодранців до мистецтва* (Олекса Ізарський).

ПРИЦІ́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПРИЦІНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИЦІНИ́ТИСЯ,** інюся, інишся, *док.* 1. Дізнаватися про ціну для того, щоб купити щось або визначити свої купівельні можливості. *Купці .. повідчиняли лавки; пішли пани сновати* [снувати]. *Ходять, розглядають, приціняються, торгують, купують* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Стою я та дивлюсь: люд як та комашня копошиться. Той своє продає, той приціняється до чужого* (Марко Вовчок); *Коли до магазину зайшли Орися з бабусями, він зрадів: є з ким порадитись. Довгенько вони придивлялися, прицінювались, вибирали* (І. Жиленко); *Мирон прицінився до чобіт з широкими, модними на той час носками. Швець подивився на братів і, не випускаючи з уст кілька гвіздків, невиразно промовив: — Продаю тільки за гарні гроші* (М. Стельмах); // Домовлятися з кимсь про купівлю або про найняття кого-, чого-небудь за вигідну для себе ціну. *Вони* [купці] *по-приятельському віталися із знайомими персами та бухарцями, тисли їм руки і відразу починали прицінюватися, сперечатися, бити по руках і знов торгуватися, щоб виторгувати хоч зайвий гріш* (З. Тулуб); *Цілий день ми бігали по місту, оглянули багато розкішних квартир і навіть прицінилися до однієї* (Олесь Досвітній); *— Ну як той мій наречений? Мені чомусь це вельми не сподобалося, адже мовби йшлося про річ, до якої вже прицінилися і яку хочуть придбати* (Ю. Мушкетик); // Вибирати що-небудь для купівлі на певну суму. *Довго сперечались та прицінювались — що купити за ті п'ять карбованців?* (Ю. Збанацький); *Полканова Зойка до пальта для свого малого прицінювалася* (Люко Дашвар).

2. *перен.* Визначати, зважувати якості кого-, чого-небудь з певною метою. [О к с а н а:] *Скільки вам років?* [М о р ж:] *Прицінюєтесь?* [О к с а н а:] *Потрібні ви мені!* (О. Корнійчук); *Асура Махарадж, обережно ведучи Дашу під руку, вивчав вивіски, прицінюючись, куди можна було б зайти для вечірньої перекуски і серйозної розмови* (Любко Дереш); *— Ми ще побачимось, познайомимось ближче, прицінимось. А тепер до побачення, Віро...* (У. Самчук); * У порівн. *Синьоокий зміряв Миколу з голови до ніг, ніби прицінювався до нього, ніби зважував — варто з таким жити чи, може, відмовитись* (Ю. Збанацький).

ПРИЦІНЯ́ТИСЯ *див.* **прицінюватися.**

ПРИЦМА́К, у, *ч., розм.* Те саме, що **прицма́кування.** *— Даруйте, чи далеко звідси пиріжкова? А він (все ще плямкаючи та пальці з прицмаком облизуючи): — Яка там пиріжкова!* (В. Чемерис).

ПРИЦМА́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прицма́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Таті, в яких голод у животах пісню співав, витягували до дверей обличчя, те присьорбування і прицмакування невимовно їх дратувало* (Валерій Шевчук).

ПРИЦМА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Те саме, що **прицмо́кувати.** — *Шкода, шкода! — сказав Клим, прицмакуючи* (І. Нечуй-Левицький); *Найбільшою насолодою для неї було ото дивитися, як людина з апетитом їсть приготовану нею страву, і прицмакує, і підхвалює* (В. Нестайко).

ПРИЦМО́К, у, *ч., розм.* Те саме, що **прицмо́кування.** *Виплила Фрузя у сукні з білого напівпрозорого шовку .. Не диво, що погляди усіх присутніх враз зашурхотіли у складках шовку .. А найбільше прицмоків отримали перса* (Ю. Винничук); *Дядьки пили пиво, обсмоктуючи з прицмоком тараню* (І. Драч); *Подобалася й ця розбурхана річка, до якої йшов .. Коли ж зійшов* [Юрко] *з дощок на траву, то черевики почали до неї клеїтися — відривав підошви з тихим прицмоком* (Валерій Шевчук).

ПРИЦМО́КНУТИ, ну, неш, *док., чим, на кого і без дод.* Однокр. до **прицмо́кувати.** *Від захвату я прицмокнув язиком* (О. Шугай); *Я сердито смикнув за віжки і прицмокнув на коней* (В. Шкляр); *Дитина жадібно потягнулася відкритим ротиком до соска й прицмокнула* (С. Талан).

ПРИЦМО́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прицмо́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Що то була за пісня* [німого]! .. *Туга голодного вовка, .. клекіт, зітхання, свист, прицмокування* (Л. Яновська); *Магула знову поринув у своє похитування та прицмокування, але пояс вартував свого* (Ю. Винничук); *Тато артистично зображає ці та інші Дашині попискування й прицмокування* (І. Карпа).

ПРИЦМО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Цмокати трохи, злегка або час від часу. *Микула почав розповідати свої пригоди. Дзерон тільки прицмокував з дива, а батько Микулів* [Микулин] *зітхав і хрестився* (О. Маковей); *Пан Кнофлик сидів на козлах і прицмокував до коней* (Ю. Винничук); *Запала мовчанка. Іванка натхненно поїдала рибину, прицмокуючи* (С. Андрухович).

ПРИЦУ́ПИТИ, плю, пиш; *мн.* прицу́плять; *док., кого, що.* Цуплячи, принести із собою. *Із Зінькова, з розбитих магазинів, прицупив* [Йонька] *три чували солі і п'ять хомутів* (Григорій Тютюнник); // *розм.* Доправити кудись силою. *Звелів прицупити винуватців у розправу* (Сл. Б. Грінченка); *Олександр Якович так захоплено, щоразу з новими подробицями розповідав, як ходив за лінію фронту по "язика" і скільки їх прицупив з ворожої території* (А. Михайленко).

ПРИЦУ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прицу́пити.** *Хлопець зізнався, де заховав прицуплені під час пограбування гроші* (з газ.).

ПРИЦУ́ЦУВАТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **прицю́цькуватий.** *Глянься на Бога, прицуцуватий!* (Сл. Б. Грінченка); *"Може, й справді Марусина мати чудна чи трохи прицуцувата"* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИЦЬКО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прицькува́ти.** *У казці "Мудра дівчина" дочка бідняка, прицькована собаками, відволікла їх, випустивши зайця* (з навч. літ.); * У порівн. *Федір відв'язав віжки, вскочив у двоколку й вилетів з двору, ніби прицькований собаками* (М. Циба).

ПРИЦЬКУВА́ТИ, ую́, уе́ш, *кого, що, ким і без дод., розм.* Док. до **цькува́ти.** *Пан, як побачив, що дівчина йде, та й каже своїм слугам: "Прицькуйте її собаками!"* (з казки).

ПРИЦЮ́ЦЬКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **приду́ркуватий;** пришелепуватий. — *Не діждеш, прицюцькуватий! — скрикнув Богдан. — Скидай ремінь! — Нащо він тобі, коли свій маєш? — не зрозумів Ярчук. — Бо ти не солдат, а кендюх!* (М. Стельмах); *Бабі Катрі ще нічого, добрі люди попалися, а бабі Ганні — не приведи господи. Якісь прицюцькуваті, їй-право* (А. Михайленко); *Прицюцькувата монна Лізетта, в якої не гурт було олії в голові, дуже раділа, почувши ту нісенітницю* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *І треба було мені зачепити оте прицюцькувате зілля!* (В. Кава).

ПРИЦЯ́ПАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **прицяпати.** *Прицяпана спідниця.*

ПРИЦЯ́ПАТИ, аю, аєш, *док., кого, що, діал.* Цяпаючи *(див.* **ця́пати**[1] 3), трохи, злегка намочити, побризкати. *Прицяпати свій одяг.*

ПРИ́ЧА, і, *ж., діал.* Нари; поміст з дощок для спання. *На причах і на лаві куняють вільні від служби вояки з варти* (О. Лисяк); *Уже провалюючись у себе на причі в сон, .. він скинувся од поштовху* (О. Забужко); *Згори щось упало крізь отвір на дощаний настил, покотилося під причі й зашипіло, наче змія з-під каменя* (М. Андрусяк); *На Різдво у криївці на причі світилися три свічки* (з мемуарної літ.).

ПРИЧАВИ́ТИ *див.* **прича́влювати.**

ПРИЧА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **причави́ти.** *Вона сіла на лавочку проти великого важкого чоловіка з чотирикутною головою, у причавленому капелюсі* (В. Домонтович); *Народ почув у Шевченковому слові свій власний голос, причавлений панщиною і всім суворим ладом Російської імперії часів царя-жандарма Миколи I* (Б. Антоненко-Давидович); *Мовчав Стахурський, захльоснутий і причавлений почуттями* (Ю. Смолич); * У порівн. *Чигиринці сиділи непорушно, начебто причавлені тягарем, який несподівано ліг їм на плечі* (Ю. Хорунжий).

ПРИЧА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причави́ти.** *До лікарні доставили постраждалих з мінно-вибуховими травмами, травмами внаслідок причавлення сторонніми предметами, рваними ранами, контузіями* (з газ.); *Одноманітна сірина вкриває всі речі й забирає барвам їхній блиск. Загальне притуплення, причавлення лягає на наше оточення й відіймає запахам їхню гостроту й приємність* (Б.-І. Антонич).

ПРИЧА́ВЛЕНО. Присл. до **прича́влений.** *Лозинський, Вітовський, Грицан та інші члени делегації ще якусь хвилю приголомшено сиділи. А далі причавлено попідводилися: вони нікому не потрібні* (Є. Куртяк).

ПРИЧА́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прича́влювати.** *Причавлювання незгодних.*

ПРИЧА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИЧАВИ́ТИ,** авлю́, а́виш; *мн.* прича́влять; *док., кого, що.* 1. *чим.* Придавлювати, зчавлюючи або притискаючи до чого-небудь. *Кузьма підсунувся ще ближче, кинув недокурок на підлогу і причавив його чоботом* (Я. Гримайло); * Образно. *Задушлива темрява причавлює мене могильною плитою, і я провалююсь в небуття* (Г. Тарасюк); // Натискати всією масою на кого-, що-небудь. *Бреус пішов далі цехом, відчуваючи, що його немов причавлює величезна споруда* (С. Скляренко); *Шафа усім своїм черевом гугухнула в полум'я, причавила його до землі, що, здавалося, тут йому й кінець, але ось тоненькі язички то там, то тут .. почали пробиватися на світ* (Ю. Винничук); // *безос. Під час спуску один із ланцюгів натягся, і робітника, котрий був на платформі, причавило до корпусу машини* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

2. *перев. док.* Навалившись усією вагою на кого-небудь, калічити, умертвляти. — *На маневрах мій чоловік, капітан, .. впав з коня, а натовп причавив його на землі* (І. Нечуй-Левицький); *Тьотю Катю, що працювала на поверхні відкатницею, трохи причавила вагонетка, отже, виходить, Бушуїха — інвалід праці* (Б. Антоненко-Давидович); — *Придавлю, причавлю пана, мов змію підколодну!* — *і руками показав* [парубок], *як вкоротить життя Стадницькому* (М. Стельмах).

3. *перен.* Те саме, що **пригні́чувати** 2. *Години відпочинку вдома, де для нього готували спокій і тишу — були важкі: гнітила тиша, причавлював спокій* (С. Скляренко); *Важка мудрість світу, яка причавлювала колись мені мозок, вивітрилася цілком* (Валерій Шевчук); // *безос. "Щойно тебе причавило, метнувся ти, братику, самого себе рятувати, забувши одразу й про людство, і навіть про ближніх своїх"* (В. Дрозд).

ПРИЧА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПРИЧАВИ́ТИСЯ,** а́виться; *мн.* прича́вляться; *док.* 1. Придавлюватися, стискаючись або притискаючись до чого-небудь. *Притулилась* [Марта] *до нього так, що круглі, твердуваті груди її, теплі й крізь сорочку, причавились і розійшлись на обидва боки* (Грицько Григоренко).

2. *тільки недок.* Пас. до **прича́влювати** 1, 2. *Перед вживанням ягоди трохи причавлюються та присипаються цукром* (із журн.).

ПРИЧА́ДІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прича́діти.** * У порівн. *Ти чапів, мов причаділий, марив марою, надивлявся на матеріал* (Є. Пашковський).

ПРИЧА́ДІТИ, ію, ієш, *док.* Трохи вчадіти. *Голова болить, мабуть таки я трохи причаділа* (Сл. Б. Грінченка); *Ти .. почекаєш, коли домліє жар.., і потім прикриєш шибера: кілька разів тобі траплялось причадіти* (П. Загребельний).

ПРИЧА́ЄНИЙ, а, е. 1. *рідко.* Дієпр. пас. до **причаї́ти.** — *Кажуть, вона вже третій рік, як горить у потайній причаєній любові до нього* (О. Кобилянська); // **прича́єно,** *безос. пред. Скільки забобонів причаєно впродовж усієї дороги* (І. Калинець).

2. *у знач. прикм.* Який причаївся. *Причаєні по засідках стрільці за поданим з дзвіниці сигналом дружно відкрили вогонь по карателях* (О. Гончар); *В руках у Галі спалахнув електричний ліхтарик, і світло його впало на причаєну постать Сашка* (Ю. Смолич); *Хижі птахи, причаєна звірина, невідомі істоти постають в уяві, тільки-но подумаєш про цей будинок* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *Засліплена своєю любов'ю, вітала* [кохана] *одвертим серцем гарну будучність, не свідома хмарних днів і недолі, причаєної мовчком на дальшій дорозі життя* (Н. Кобринська).

3. *у знач. прикм.* Який не виявляється на повну силу; стриманий, затамований. *На полях, що розстилалися обабіч дороги, чулися невиразні шерехи: то тріск сухого бур'яну під чиїмись обережними кроками, то причаєне шарудіння* (Григорій Тютюнник); *Я залюбки ховалася в короні листастого* [листатого] *горіха або просто лягала між лопухи і з причаєним віддихом слідкувала за бігом речей* (Віра Вовк); *В Президентовому кабінеті тиша, важка, задумана, причаєна* (Ю. Бедзик).

ПРИЧА́ЄНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **прича́єний** 2, 3. *Якби не чотирикутний нахаба, що, спливаючи потом, метався по капітанському містку, судно здавалося б мертвим у своїй причаєності й загадковості* (П. Загребельний); *У всій його зовнішності, в жестах, котячій ході вчувалася причаєність і глибоко прихована підступність* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Ген хуторів причаєність глибока. Он хтось іде в Полтаву з клумаком. І далина на всі чотири боки перехрестилась горним вітряком* (Л. Костенко).

ПРИЧА́ЄНО. Присл. до **прича́єний** 2, 3. *Вони, завтрашні випускники, занишкнуть, причаєно й схвильовано слухаючи це знайоме дзеленчання, що стільки років кликало їх у клас* (О. Гончар); *Хлопці стоять причаєно, Знявши свої щитки, І пальці печуть, звичайно, Чорнобильські цигарки* (І. Драч); *Причаєно і тихо ступала Соломія в сіни* (В. Кучер); * Образно. *Перші промені осяяли темні очерети, що причаєно застигли під могилами* (Б. Левін).

ПРИЧАЇ́ТИ *див.* **прича́ювати.**

ПРИЧАЇ́ТИСЯ *див.* **прича́юватися.**

ПРИЧАКЛО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **причаклува́ти.** *Лихий не спить — у свої непрохідні хащі заманює. І ти, причаклований лиходієм, ідеш не туди* (із журн.).

ПРИЧАКЛО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причакло́вувати.** *Причакловування коханого.*

ПРИЧАКЛО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИЧАКЛУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що.* Те саме, що **зачакло́вувати;** причаровувати. — *Якщо розгадаєш три загадки, я тебе не стану причакловувати* (з казки); — *Вже як з'явиться було в Києві — зразу ж до вашої сім'ї: причаклувала його твоя мамка* (І. Білик).

ПРИЧАКЛУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причаклува́ти.** *Причаклування чужого хлопця.*

ПРИЧАКЛУВА́ТИ *див.* **причакло́вувати.**

ПРИЧА́КНУТИ, ну, неш, *док.*, *діал.* Притихнути, затихнути. *Він рачки доліз до плота і якийсь час зазирав крізь шпару. Потім підвівся і свиснув, але зараз же причакнув* (І. Франко); — *Якби ще заговорив чемно та ґречно, то, може, швидше б оті з лісів повиходили .. — Клим причакнув і з цікавістю приглядався до пузатого "максима"* (Р. Іваничук).

ПРИЧА́Л, у, *ч.* 1. Спеціально обладнана частина порту чи пристані, де пришвартовуються судна; місце стоянки кораблів. *Ремонтують пароплав. Він стоїть порожній високо на воді біля причалу* (Ю. Яновський); *Я сидів, звісивши ноги до води, на окантовці портового причалу* (Ю. Смолич); *Капітан Пабло підводив корабель до причалу* (Ю. Бедзик); *Флотилія швидко увійшла в гавань, ще швидше було ліквідовано прибережну варту в гавані й на причалах* (В. Чемерис); // Місце, до якого причалюють і де стоять прив'язаними човни, гондоли і т. ін. *Вона сиділа на сходах, що провадили до малого причалу, де прив'язувались човни* (Леся Українка); *До причалу гондола чалить* (І. Драч); *Тім хотів рушити далі, коли оддалік, біля такого ж розгойданого дерев'яного причалу, помітив моторний човен* (Н. Бічуя); * Образно. *Надходять жнива. І мені, капітану, З причалу-подвір'я вже час на поля* (С. Олійник).

2. *перен.* Пристановище для кого-, чого-небудь; притулок (у 1 знач.), пристань (у 2 знач.). *Хай іншим тихі пристані й причали У снах ввижаються, — а Ви ніде Легкого не шукаєте спокою* (М. Рильський); *Причалом і навіть домом у цьому мешканні .. були для Віктора "пані Дітц і пані Дітц": Льотта та її мати* (Олекса Ізарський).

3. *рідко.* Дія за знач. **прича́лити, прича́лювати.** *По повелєнію* [за повелінням] *.. цариці в Нових Кодаках була збудована висока, як дзвіниця, башта для причалу суден* (О. Стороженко); *Для причалу морських суден та військових байдаків на Дунавці .. так само, як на Підпільній, було зроблено Кіш* (А. Кащенко).

4. *спец.* Канат або ланцюг, яким пришвартовують судна. — *Чому ж ти стоїш, як той стовп? Бачиш, несе мене. Кинь причал!* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *Відв'язали гребці корабельні причали, На корабель увійшли і за весла громадою сіли* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

Зніма́тися / зня́тися з прича́лу (з прича́лів, з я́коря) *див.* **зніма́тися; (1) На прича́лі (прича́лах) [бу́ти (стоя́ти** *і т. ін.)*] — бути пришвартованим, стояти на прив'язі (про кораблі, човни і т. ін.). *Білий човник, може, десь тут на причалі тихо спочиває* (Леся Українка); *Біля городів на причалах гойдалися човни* (О. Десняк); *Попрощався Іван з усіма та й пішов до озера, де стояв на причалі летючий корабель* (А. Шиян); *У Сен-Сансоні в минулому столітті по обох боках океанської вулиці ще стояли на причалах кораблі* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПРИЧАЛА́ПАТИ, аю, аєш, *розм.* Прийти чалапаючи (у 3 знач.). — *Він, як сова, — піддав другий* [поранений], — *при нашому світлі нічого не бачить: із своїм причалапав...* (О. Гончар); *Причалапала* [Марія] *із сапкою на плечі* (В. Шкляр); *Іван Іванович причалапав босий, у піжамі, з розкуйовдженим сивим волоссям* (Г. Вдовиченко); * Образно. *Манька померла .. Отож не встигла душа Маньки причалапати до імлистих берегів Стіксу, а вже дітлахи розпочали нові гастролі попід вікнами* (Ю. Винничук).

ПРИЧА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прича́лити** 1. *Ясна вода з пестливістю колиски причалені гойдає кораблі* (М. Рильський); *Яхта справді здригалася від роботи захованих у ній дизелів, але стояла ще міцно причалена до стінки* (П. Загребельний); *В затінку величезної тополі був причалений невеличкий човен* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ПРИЧА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прича́лити** і **прича́литися.** *Венера постійно окутана важкими хмарами, тому причалення на ній може бути досить небезпечним* (з навч. літ.).

ПРИЧА́ЛИТИ *див.* **прича́лювати.**

ПРИЧА́ЛИТИСЯ *див.* **прича́люватися.**

ПРИЧА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **прича́л** 1. *Пароплав уже швартувався, його борт усе ближче підходив до причальної стіни пристані* (М. Трублаїні); *Побачивши пароплав, що вже обгинав острівець, вона спинилась .. і прихилилася до одинокого стовпа на причальному вигоні* (М. Сиротюк); *Він глянув на гладкого Свенельда, якого двоє ратників попід руки виводили з дракара на причальний поміст* (І. Білик).

2. Який є причалом (у 4 знач.). — *Треба буде завчасно розмістити хлопа на верхівці ялинки, щоб ловив причальний гайдроп* (М. Кідрук); *На пристань "Барміно" полетіла гирка зі шпагатом. На цій волосіні пристанські потягли до себе товстий кінець причального каната* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Відв'язував* [Летьєрі] *причальну линву, хапався за весла і плив у відкрите море* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

△ **Прича́льна лі́нія** *див.* **лінія.**

ПРИЧА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прича́лювати** і **прича́люватися.** *Порушення правил безпеки руху на водному транспорті — це порушення правил причалювання і швартування суден* (з навч. літ.); *Аеростат вирушив у Лейкхерст, до місця стоянки. Якийсь час йому довелося кружляти навколо, оскільки у місці причалювання вирувала гроза* (М. Кідрук).

ПРИЧА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИЧА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що.* Прикріплювати, прив'язувати до чого-небудь корабель, човен і т. ін. чалом *(див.* **чал**[1]**);** швартувати. *Вона була б рада швидше причалити човен до берега і піти гуляти з Леонідом Семеновичем по садку* (І. Нечуй-Левицький); *Допоміг* [хлопець] *дівчині причалити і її човника* (О. Гончар); // *рідко.* Припливати кудись на кораблі, човні і т. ін. [М и к и т а:] *Нарешті, вже на третій, мабуть, рік в Норвегію причалив я свій човен...* (І. Кочерга).

2. *до чого, куди і без дод.* Підпливати, підходити до берега; ставати на причал (про човен, корабель і т. ін.); швартуватися (у 1 знач.). *Причалює шаланда, легко пошарудівши об камінь бортом* (Ю. Яновський); *Теплохід причалював до піщаних круч* (О. Бердник); *Дуб наш причалив до острова, і ми ступили на ту землю, де кілька сот літ чесне товариство, лицарі, проливали свою кров* (О. Стороженко); [Д і в ч и н к а:] *Біжи до бухти Птиць... Туди недавно Причалив пароплав...* (І. Муратов); // Пливучи на кораблі, човні і т. ін., приставати до берега, причалу і т. ін. — *Чого тобі, Антоне, заманулося по такій бистріні ганяти плоти? Тут же зразу мені причалюй до берега! — наказала Катерина* (С. Чорнобривець); *До сторожовика причалював сам капітан білого лайнера* (Ю. Бедзик); *Поромщик ніяк не може до берега причалити і просить Марка взятись за весло і помогти* (з казки); *Тихо причалив* [Прохор] *біля старих верб, загнавши човна в заводь* (А. Шиян).

3. *перен.* Підлітаючи до певного місця, зупинятися (про повітряний транспорт). *Плюючись вогнем, безшумно причалює до космодрому величезна ракета* (М. Дашкієв); *До космічної орбітальної станції, оснащеної стикувальними вузлами, причалили два космічні кораблі* (М. Василенко); // *розм.* Під'їжджаючи до певного місця, зупинятися (про сухопутний транспорт). *Тролейбус причалює, чоловік, і далі зойкаючи, вискакує в розверзті* [розверзлі] *двері й зникає у темряві* (О. Ірванець); *Поїзд причалив до асфальтового перону* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

4. *перен., розм.* Ідучи або їдучи, зупинятися десь або біля кого-небудь (про людей). — *Володько, привіт! — Володимире Ізотовичу! До нас причалюйте!* (О. Гончар); *Виходить* [Вася] *з машини і причалює до кількох знайомих дівах, які тусуються біля входу до кінотеатру* (А. Дімаров); *Недавно снилося мені, що ти причалив до мене, блідий і смутний* (М. Яцків).

ПРИЧА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИЧА́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Те саме, що **прича́лювати** 2–4. *Щоб зробити санкції більш ефективними, європарламентарі закликають заборонити всім російським суднам заходити в територіальні води Європейського Союзу та причалюватися в його портах* (з газ.); *Причалився човен до берега* (Сл. Б. Грінченка); *Аж ось надвечір — десь з туману вийшов, Приплів* [приплив] *І до стовпа причалився пором* (І. Багряний); *Сидить* [Маруся] *і перебира якісь квіточки голубенькі. Петро причалився та так злегенька: — Тю!* (А. Тесленко).

2. *тільки недок.* Пас. до **прича́лювати** 1, 3. *Історик Максим Берлинський у "Короткому описі Києва" 1820 року писав: "Барки з казенними запасами, що приходили з річки Десна від Брянська, заводилися на зимівлю для оберігання від крижин у верх оної Почайни і причалювалися до дерев'яних клітей, зроблених для зміцнення берегів"* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЧАНДА́Л *див.* **причанда́ли.**

ПРИЧАНДА́ЛИ, лів, *мн. (одн.* **причанда́л,** у, *ч.), розм.* Які-небудь предмети, речі, признач. для чогось. *Три молодиці вчепились до кочерги та до деркача, кричали, тяглись, сіпали ті причандали на всі боки* (І. Нечуй-Левицький); *Втікаючі радянські війська залишали багато штабних причандалів: папери, олівці, карти* (О. Бердник); *Над дверима були розвішані сіті й інші рибальські причандали* (Ю. Бедзик); *У тих путах Мирон ледве пересував ногами. На роботи його з таким причандалом не виганяли* (В. Шкляр); // *жарт.* Статеві органи особин чоловічої статі. *Він кивнув головою на мавпу, яка вже не показувала свої причандали, але далі кривлялася* (А. Кокотюха); *Коли я бавився маленьким зі своїми родичами-ровесниками, то навчив їх показувати одне одному статеві органи .. Я* [ми] *разом з іншими дітьми гралися в садку, в якому й демонстрували свої причандали, поки нас не застукала тітка Ілона* (А. Дністровий).

ПРИЧАНДА́ЛЛЯ, я, *с., збірн., розм.* Те саме, що **причанда́ли.** *Кузьма вже не зводив очей з Мини, з його чорного бачка, з розкладеного на столі різного фотографічного причандалля* (Л. Первомайський); *Грушевич почав порпатися у десь ним роздобутій валізці з лікарським причандаллям* (Р. Андріяшик); *Відьма. Для відмолоджування п'є кров замордованих хлопчиків та з'їдає сирими їхнє причандалля* (В. Єшкілєв).

ПРИЧА́ПАТИ, аю, аєш, *розм.* Прийти чапаючи. *Причапали старі баби, охаючи* (Марко Вовчок); *Тягнучи за собою Клементину, причапав* [Кривцун] *до нас* (П. Загребельний); * Образно. *Вона* [ящірка] *тоді причапала ближче, а я помаленьку простяг до неї руку й беру ту скойку в неї з лапки* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПРИЧАРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **причарува́ти** 1. — *Причарована дівчина, — воркотів сам собі боярин, виходячи з намету. — Причарована, не інакше!* (І. Франко); *Семен чув Софійчин голос і йшов на нього, як причарований голодний пес* (Л. Смілянський); — *Марино! .. Дай я ще нап'юся. Хмільна в тебе вода. — І чарівна... — додала вона, спинившись. Павлюк махнув рукою. — Я вже давно причарований* (В. Чемерис); *Вона була дуже на нього* [батька] *схожа; якби я не була так причарована ним, я б це збагнула раніше* (Л. Денисенко); *Глядачі нишкнуть, причаровані містерійними звуками й незрозумілими рухами червоних крил* (Н. Королева); *Гіпатія забуває про своє горе, на якусь мить завмирає, причарована багатою містерією природи* (О. Бердник); *Хлопчина був настільки причарований усім побаченим на виставі, що ув'язався слідом за штукарями, доглядаючи звірів і латаючи витерті гімнастичні трико* (Ю. Андрухович).

(1) Як (мов, ні́би *і т. ін.)* **причаро́ваний** — наче під впливом чарів. *А чи мало ж то було парубків, що ходили за Химою, мов причаровані?* (Марко Вовчок); *Діти сиділи та слухали, наче причаровані, й дивились на Гапуню, як на наймудрішу людину в світі* (Грицько Григоренко); *Ми з Миколою Петровичем не відривалися від навушників і слухали, слухали, як причаровані, милий голос Землі* (В. Владко).

ПРИЧАРО́ВАНО. Присл. до **причаро́ваний.** *Під хмарами ширяє суп* [шуліка], *зорить причаровано за дорогим лахміттям, що лягло розхристане проміж смереки... Упав герой* (К. Гриневичева); *Вони* [Віталій і Аліса] *якось причаровано втихають* (О. Ульяненко).

ПРИЧАРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причаро́вувати** і **причаро́вуватися.** *Італійська культура має чи не найдовшу історію причаровування: живопис, архітектура, музика, література, кухня упродовж тисячоліть вражають своїх шанувальників* (із журн.).

ПРИЧАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИЧАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого.* 1. За уявленнями традиційної народної культури — чарами привертати когось до когонебудь, викликати кохання до когось. *Капосні дівчата як тільки не збиткуються над нашим братом? Яким зіллям і корінням не причаровують хлопців?* (М. Стельмах); *Загледівши Надьку, здалеку лементує* [Бубирончиха], *що причаровує вона, мовляв, її дитину приворот-зіллям* (О. Гончар); *Правдою виявилося тільки те, що мати батька таки причаровувала через приворот* (Валерій Шевчук); *Не дозволю вдови брати, Вдова вміє чарувати: Чарувала мужа свого, Причарує сина мого!* (з народної пісні); [Брабанціо:] *Нехай мене осудить цілий світ, Якщо не маю я підстав казати. Що ти причарував її чаклунством! Напоями чи зіллям чародійним, Що збуджують і пристрасть викликають* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра); // *також що.* Діяти, впливати на когось, щось чарами, магічними діями. *Діти бігають по встеленій травами долівці, качаються, мукають, як корови, ревуть, як бики.., таким чином, причаровуючи приріст худоби і добрий урожай* (В. Рубан).

2. *також зі сл.* д о с е б е. Викликати до себе потяг, симпатію, любов. *Причаровував Шумський глядача вже самою своєю появою на сцені* (Остап Вишня); *Так світила* [Орися] *йому в душу і причаровувала його до себе, що він відчував на собі її погляд* (Григорій Тютюнник); [Мар'яна:] *Причарував ти мене, Сербине! Зроби так, щоб я забула тебе* (С. Васильченко); — *Гарна перукарка трапилась? — Дуже. Знаєш, вона мене і здорового часом брила. Дай, каже, я тебе побрию. Щоб, значить, причарувати до себе* (В. Шкляр); // *перен.* Привертати чию-небудь увагу, полонити красою, принадністю і т. ін. *Гонтарське життя сподобалось йому, причаровувало його грубу та дику вдачу* (І. Франко); *На пустирі будинок уродився І всіх причарував* (Л. Глібов); *Грузія причарувала поета, як причаровувала вона своєю природою, вдачею свого свободолюбного, рицарського й щирого народу вже не одне покоління поетів* (Л. Первомайський); *"Як троянда, змерзла взимку, вас причарувать могла? От якби її узріли в час, коли весна цвіла, — Отоді вона всім людям справді втіхою була!"* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); // *кого чим, до кого — чого, перен.* Примушувати кого-небудь любити когось або щось; розкривати комунебудь красу, принадність когось або чогось. *Дівчина змінилася докорінно, вона тепер була завжди веселою, активною, жвавою. Цим вона причаровувала Сергія ще дужче* (М. Дашкієв); *Аліна знала про вміння Марти причаровувати своїм шармом людей* (Дара Корній); *Там живописці славетні мистецтвом мене причарують, Славні різьбярські дива очі мої прикують...* (М. Зеров); — *Лютий кат — моя жорстока доля. Ні до кого з усього цвіту нашого лицарства, ні до кого з них не причарувала мого серця, а причарувала моє серце до чужого, до ворога нашого* (О. Довженко); — *Ну, який же ви полонений? — засміявся місіонер. — Навпаки, я в полоні у вас, це мене ви причарували до себе своїм розумом, своїм прекрасним характером* (П. Загребельний).

(1) Як (мов, ні́би *і т. ін.)* **причарува́в** *хто, що кого* — хто-небудь полонив (що-небудь полонило) чиюсь увагу, почуття, думки. *Сусіднє село її немов причарувало...* (О. Кобилянська); *Жінку цю ніби причарувала струнка дівоча постать в ясно-сірій шовковій сукні* (Ю. Шовкопляс); *Я зупинився й довго дивився на той берег. Він мовби причарував мене* (Ю. Мушкетик).

ПРИЧАРО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИЧАРУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Зачаровуватися (у 1 знач.) ким-, чим-небудь. *Людина, яка живе за принципом "не причаровуватися, щоб не розчаровуватися", позбавляє себе не лише болю, а й можливості пережити яскраві враження* (із журн.); *Дами мало не до світу не уймалися* [вгамовувалися]; *вони докоряли, що мужчини готові причаруватися усім на світі* (Марко Вовчок); * У порівн. — *Ще за дверима я упізнала в цій музиці німецькість, — тихо промовила Єва. Вона наче причарувалася музикою* (Л. Денисенко).

2. Підпадаючи під дію чар, закохуватися, зазнавати причарування. — *Звари свему* [своєму] *чоловікові взавтра що він найбільше любить. І хай дочка твоя тата погладить. А ти в люстро при нім подивися.., а потим* [потім] *на нього.* — *І що? — всміхаюся. — Причарується?* (В. Лис).

3. *тільки недок.* Пас. до **причаро́вувати.** *У народних повір'ях розповідається про те, як чоловіки причаровувалися ворожками за допомогою зілля, привороту тощо* (із журн.).

ПРИЧАРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **причарува́ти** і **причарува́тися.** *Я схопив келих із червоним вином, ще раз посміхнувся професорці, закріпивши мистецтво причарування* (Л. Денисенко); *Мольфари-чарівники збирали зілля для відвернення грозової хмари, граду; для причарування чужої жінки тощо* (з наук.-попул. літ.).

2. Те саме, що **замовля́ння** 2. *Від матусі записав* [Павло] *молитву та причарування* (П. Загребельний).

ПРИЧАРУВА́ТИ *див.* **причаро́вувати.**

ПРИЧАРУВА́ТИСЯ *див.* **причаро́вуватися.**

ПРИЧА́СНИЙ, а, е. 1. *рел.-церк.* Стос. до причастя. *Причасний спів.*

2. *до кого — чого, рідше кому, чому, заст.* Причетний. *Говорено там про грішність світу, і він признавав, що й сам був причасний до неї* (І. Франко); *Люба почувала себе такою одинокою, такою не причасною тій заметні, ані тому клопоту й веселощам* (Олена Пчілка); *Якась життєва подія вражала мене і не давала спокою. Я бачив людей, що були їй причасні, зживався з ними* (Б. Лепкий).

ПРИЧА́СНИК, а, *ч.* 1. *рел.-церк.* Той, хто причащається. *Багато причасників сьогодня* [сьогодні] *було* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Там, серце, з журв'ями* [журавами] *встеж знамення вчасні! — бо чути пламінь* [пломінь] *від судних меж, — приготуйсь, причасник!* (В. Барка).

2. *заст.* Той, хто має безпосереднє відношення до якої-небудь справи або до когось. *Господь зробив своїх учеників причасниками своєї остатньої вечері* (І. Франко); *Я не раз винив себе, що опосередковано таки був причасником отієї довголітньої війни, що точилася поміж нами і точила нас* (Валерій Шевчук).

ПРИЧА́СНИЦЯ, і, *ж., рел.-церк.* Жін. до **прича́сник** 1. *Господи Боже мій, Ти не відкинув мене, грішного (грішну), але сподобив мене бути причасником (причасницею) Твоїх святощів* (з рел.-церк. літ.).

ПРИЧАСТИ́ТИ *див.* **причаща́ти.**

ПРИЧАСТИ́ТИСЯ *див.* **причаща́тися.**

ПРИЧА́СТЯ, я, *с.* 1. Одне із семи таїнств християнської церкви, під час якого віряни споживають хліб і вино, що символізують тіло і кров Христа. *Не було такої днини, щоб вони не .. позмагалися. Не змагалися діди мої тільки в день сповіді й причастя* (О. Кониський); *Жіночки, нахиливши голови, підійшли до попа. Почалося причастя* (Панас Мирний); *Слабим, але цілком певним голосом вона насамперед попрохала святої сповіді та причастя* (Н. Королева); *Після пам'ятного уроку закону Божого учні сповідалися у церкві перед причастям* (І. Пільгук).

2. Вино і хліб, що символізують кров і тіло Ісуса Христа, якими причащаються віряни під час цього таїнства. — *Як будеш говіть, то задерж в роті причастя, зав'яжи в хусточку* (І. Нечуй-Левицький); — *Ніколи мені з вами розбалакувати, бо зараз причастя готую. Ось і вино, себто кров Христова* (І. Микитенко); *Повагом, як піп за чашу з причастям, взявся Радіон за чарку-півсклянку* (Б. Харчук).

Прийма́ти / прийня́ти прича́стя *див.* **прийма́ти; Пуска́ти / пусти́ти до прича́стя** *див.* **пуска́ти; Ходи́ти (іти́) / піти́ до прича́стя** *див.* **ходи́ти.**

ПРИЧАХА́ТИ, а́є, *недок.,* **ПРИЧА́ХНУТИ,** не; *мин. ч.* причáх, ла, ло *і* причáхнув, нула, ло; *док.* 1. Чахнути *(див.* **ча́хнути**[2]) трохи, злегка або повільно. *На заході над степом причахає заграва — там зайшло сонце* (О. Кундзич); *Дівчина помітила, що рослини в її городі почали сильніше причахати* (з казки); *Симко поклонився мені, примкнувши очі, й пішов. Пломінець на ґноті війнувся за ним і знехотя вернувся, причах* (М. Дочинець); *Коли сутінь над річкою заклубкувала туманцем, вогонь причах* (Є. Пашковський); * Образно. *Коли причахла радість зустрічі і Ковалинський угамував зрадливі сльози, Правицький узяв обох під руки й повів до обруса* (Василь Шевчук).

2. *перен.* Наближатися до кінця, закінчуватися (про день, вечір, ніч і т. ін.); згасати. *Вже припавши до землі, причах, Притомившись, вечір* (В. Стус).

ПРИЧА́ХНУТИ *див.* **причаха́ти.**

ПРИЧАЩА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причаща́ти** і **причаща́тися.** *Після покаяння і прилучення до святих таїн церкви — сповіді, причащання — ієромонах Євстратій узяв від Тимофія підписку про те, що він з жінкою і дітьми до кінця віку свого перебуватиме твердим і непохитним у православ'ї* (Ю. Хоружний); * Образно. *То не був просто сніданок, то було пригощання, причащання, прилучення до великої таїни* (Ю. Мушкетик).

ПРИЧАЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИЧАСТИ́ТИ,** ащу́, асти́ш, *док., кого.* У християнській церкві — залучати кого-небудь до таїнства причастя, давати комусь причастя. *Ой узяли безталанну, Закували у кайдани, Сповідали, причащали, Батька, матір нарікали* (Т. Шевченко); *Я стояв і мовчав, а йогомосць тим часом причащав Милю. Той важко, але спокійно поцілував хрест* (Ю. Мушкетик); — *Синок занедужав. Ледве дише. Прийдіть, батюшка, причастити* (Панас Мирний); *Всі до отця Романа йдуть на прощу, в інший кінець села. Там їх панотець висповідає, причастить* (Любко Дереш).

ПРИЧАЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИЧАСТИ́ТИСЯ,** ащу́ся, асти́шся, *док.* 1. Брати участь у таїнстві причастя, проходити обряд причащання. *За кожним разом, коли надходять москалі, наші люди сповідаються і причащаються, не знаючи, чи доживуть до другої днини* (Б. Лепкий); *Від панотця віє устояними пахощами воску, ладану, церкви і вина, яким причащаються миряни* (М. Стельмах); *Він вже сповідався, причастився і тепер нерухомо лежав на широкому ложі в просторій опочивальні* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. *Тут Довженко причастився Із джерел живих та чистих* (П. Дорошко); * У порівн. *Бійці пили холодну воду, жадібно й спрагло, ніби причащаючись на святе діло* (Ю. Бедзик); // *жарт.* Те саме, що **пригоща́тися** 1. *Велику пляшку з вишнівкою вже розкубрено. Ба навіть не тільки розкубрено, а й надпито трохи. Хто це вже причащався? Лідка?* (Б. Антоненко-Давидович); *Рятував мене од них* [мишей] *рудий мордатий кіт з порваними вухами, причащаючись за це молоком з мого глечика* (Л. Первомайський).

2. *до чого, чому, перен.* Ставати причетним до чогонебудь; прилучатися. *Читаючи поезії Емми Андієвської, ми відчуваємо їх розвивальну силу, а отже, до неї причащаємося* (з наук. літ.); *Зараз маленький Юра мав причаститися до найкращих розкошів людського життя!* (Ю. Смолич); *Десь по жнивах причастився до культури й цивілізації Дахновець* (В. Дрозд).

ПРИЧА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИЧАЇ́ТИ,** аю, аїш, *док., що, рідко.* Те саме, що **чаї́ти;** приховувати. *"Ти пустив нас до міста, причаїв зраду!"* (І. Франко); * Образно. *І причаїли* [хвилі] *гомін, і скрили всі гребені білі, ледве дишуть... підкрались і вдарили раптом в борти* (Леся Українка).

ПРИЧА́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок., рідко,* **ПРИЧАЇ́ТИСЯ,** аюся, аїшся, *док.* 1. Ховаючись від кого-небудь, намагатися бути непомітним; притаюватися. *На день причаювалась* [Дорка] *у ямці на полі чи під листям у лісі* (Ю. Яновський); *Абдулаєв нюхом чує, що в хаті хтось є. Робить кілька стрибків і причаюється біля хліва білим привидом* (Григорій Тютюнник); *Уже багато ночей він приходив сюди, причаювався в засідці, вичікуючи слушної нагоди* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Ленько .. причаївся за деревом, щоби міг видіти проїжджаючих* (І. Франко); *Полохливий заєць, причаївшись під кущем, пригина вуха, витріща очі* (М. Коцюбинський); *Стражник зайшов у двір, потім і до хати. Ми причаїлися під вікном, за кущами бузку* (П. Панч); * Образно. *Якась настороженість причаїлася біля притихлих будівель* (М. Стельмах); // *перев. док.* Завмирати, тамуючи подих; затихати (у 1 знач.). *Кинулась* [Гаїнка] *на ліжкові, підвелась і впала знову, причаїлася, затаївши й духа* (Б. Грінченко); *Зненацька в двері щось стиха пошкрябало. Надія причаїлась* (Яків Баш); — *Ти навіть голови не піднімеш, коли я забіжу до Левадихи. Сидиш у світлиці, причаївшись, — ні звуку* (Р. Андріяшик); * Образно. *Безлюдна вуличка причаїлась у сутінках, дрімала, мигаючи тьмяними вогниками* (С. Журахович); // Ховатися, припиняти діяльність на деякий час, вичікуючи. — *Ми зачнемо будувати самостійність.., а тим часом будуть наші вороги причаюватись та вижидати хвилі, коли б на нас скочити і поживитись нашим добром* (А. Чайковський); *Мошкара і комарня причаювалася під листям у затишку* (І. Кирій); *Багряний говорить про боротьбу двох стихій і про чорний елемент, який причаюється по закутках і чекає перемоги одної або другої стихії* (О. Шугай); *Багачі причаїлись, їх наче не було в селі* (М. Коцюбинський); *Після другого наступу на Одесу ворог причаївся в своїх окопах і визирає з них дуже рідко* (В. Кучер); * Образно. *Перший сильний порив вітру пройшов по землі .. і ліг, затих, причаївся, чекаючи нагоди знову злетіти* (В. Собко).

2. *перев. док., перен.* Знаходити де-небудь притулок, затишок. *Хтось тільки од вітру .. причаївся під стіною кам'яною* (Леся Українка); *В затишку причаїлися кури, а біля них на одній нозі стояв півень* (Є. Кравченко); *Полив дощ. Хлопці причаїлися в печері, принишкли, тулячись один до одного* (І. Пільгук); // Бути розташованим у затишку; бути непомітним здалеку (про неживі предмети). *Мав* [Івоніка] .. *завернути доріжкою в чисте поле, де причаювався його бурдей до землі* (О. Кобилянська); *В долині, де причаїлося село Камишли, показалися перші фашистські танки* (В. Кучер); *У густих вербах причаїлася, огорнута темрявою, маленька хатинка* (Григорій Тютюнник).

ПРИЧВАЛА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *док., розм.* Прийти чвалаючи (*див.* **чвала́ти**[1]). *Причвалала пішки з Грицем аж із Києва тітка Пріська* (Л. Юхвід); *Зараз ото галасує, витанцьовує на гусениці* [бульдозера], *а настане вечір, причвалає наш Кузьма до вагончика, як побитий* (О. Гончар); *Навіть дід Антип, який поскаржується на ноги, і той причвалав подивитися на диво* (В. Земляк); *Нещасний каліка причвалав до костельної брами* (Г. Пагутяк); // Прийти куди-небудь, до когось; прибрести. *Приїхали* [козаки] *в той Петербург і до царя причвалали* (з легенди); *Еней по берегу попхався І сам не знав, куди слонявся, Аж гульк — і в город причвалав* (І. Котляревський); *Зайшов* [Данило] *у палату до хворого і, не вітаючись, промовив: — Оце вже я й причвалав* (Іван Ле); *До неприступного дворища родичів причвалав* [Мирон] *надвечір* (Микита Чернявський); // *рідко.* Приїхати кудинебудь. *Зразу її хазяйське серце трохи було защеміло на вид тих трьох фіакрів, котрими причвалали гості* (І. Франко); *Нарешті автобус причвалав до маленького містечка на кордоні з Непалом* (І. Карпа).

ПРИЧВАЛА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *розм.* Прибігти, примчати чвалом. *Одного дня причвалав гонець з доброю вісткою* (А. Чайковський); *Побачила* [тітка] *крізь вікно трьох їздців, що на спінених конях до ґанку причвалали* (Б. Лепкий).

ПРИЧЕ́ПА[1], и, *ч. і ж., розм.* 1. Надмірно прискіплива людина; людина, яка до всього чіпляється. — *Тут не вистачає довідки з місця роботи, — зауважила секретарка. Була вона сухорлява, немолода й висока. Саме такі й бувають найбільшими причепами, подумала Ольга* (П. Дорошко); *Доглядач від служби режиму .. проходить іспитовий строк і, може, тому на всіх в'їдається, такий причепа виявивсь, що хлопці одразу його не злюбили* (О. Гончар); *Найбільший причепа не міг би зробити жодного зауваження, побачивши цих юних музикантів* (П. Загребельний).

2. *жарт.* Надокучлива людина (часто про дитину). — *Лягай, сину. — Лягайте і ви. — Піду до вогника: подивлюся, хто там душу гріє. — І я з вами. — Не виспишся, причепо* (М. Стельмах); *Знову ввійшла дівчина. Чи не принести сеньйорові чогось попоїсти? Ряжанка невиразно мугикнув. Що за причепа?* (І. Білик); — *Ма-а, я хочу дізнатися, — запхикав малий. — От причепа! Та кажи швидше, що ти хочеш дізнатися* (В. Чемерис); — *Я малою задавала надто багато питань, часом зовсім не дитячих. Здебільшого дорослі, щоб відкараскатися від дрібної причепи, віджартовувались* (Дара Корній); // *зневажл.* Занадто настирлива, в'їдлива людина. — *Та кидай оту книжку! Оце прилип до тієї книжки, неначе муха до меду .. — Оце причепилася причепа! Потривай, дочитаю листка!* (І. Нечуй-Левицький); [С л у ж е б к а:] *Який чистюк! Та відчепись, причепо! З темниці витягла, та ще якоїсь волі від мене хочеш* (Леся Українка); — *В інструкції ніде не сказано, що пацюки не можуть мати коліщат .. — Та якщо ви вже такий причепа, то зарубайте собі на носі, що це взагалі не пацюк* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); // *зневажл.* Людина, що набридає настирливими залицяннями. — *А-а-а, осоружний... причепа! не дивись, кажу! не дивись! — Та давай* [дівчина] *його вінком по голові й по виду бити* (Панас Мирний); *До річки йшла тоді, коли він уже повертався звідти. Бо до всього — він ще й причепа. Зіна кілька разів ловила на собі Олегів погляд* (Ю. Мушкетик); *Дівчатам хахоньки, а їй, Соломиці, біда. Бо таки дві причепи з вечорниць провожають* [проводжають], *і стоять двоє, і поступитися жоден — аніяк* (В. Лис).

◊ **Чіпля́тися приче́пою** *див.* **чіпля́тися.**

ПРИЧЕ́ПА², и, *ж.* Морська риба родини причепових із веретеноподібним тілом і присоском на голові, за допомогою якого вона прикріплюється, прилипає до інших риб або днища суден і пасивно переміщується на значні відстані. *За допомогою спеціального присоска маленькі причепи намертво прилипають до великої рибини, а потім харчуються залишками її здобичі* (з наук.-попул. літ.); *Досвідчений рибалка швидко визначив вид гості, що запливла у води Туреччини. Дивною на вигляд рибою виявилася причепа, місцем існування якої є теплі моря в тропіках* (з газ.); * У порівн. *Дві чорні прищепки, як дві морські причепи, вп'ялися в нижню половину носа Сідалковського* (О. Чорногуз).

ПРИЧЕ́ПА³, и, *ж.* Рід трав'янистих рослин родини окружкових із двостатевими або частково тичинковими квітками, зібраними в складні зонтики. *Трава причепи виявляє сечогінну, потогінну, протизапальну, антиалергійну, жовчогінну та бактерицидну дію, покращує травлення, нормалізує порушений обмін речовин* (з навч. літ.).

ПРИЧЕПЕ́НДА, и, *ч. і ж., діал.* Причепа (*див.* **приче́па¹**). *Чого ти в'яжешся, причепендо?* (Сл. Б. Грінченка); *У посварці-почубенці О. Виженка йдеться про те, як простоволоса Параска вилаяла, пошпетила причепенду Пріську* (з навч. літ.).

ПРИЧЕПИ́ТИ *див.* **причіпля́ти.**

ПРИЧЕПИ́ТИСЯ *див.* **причіпля́тися.**

ПРИ́ЧЕПКА *див.* **при́чіпка.**

ПРИЧЕ́ПЛЕНИЙ, *рідко* **ПРИЧІ́ПЛЕНИЙ,** а, е. 1. Дієпр. пас. до **причепи́ти.** *Перед образами горіла лампа і коливались голуби та писанки на нитках, причіплених воском до стелі* (І. Нечуй-Левицький); *Його погляд упав на блискучий казаночок, причеплений до пояса вбитого* (І. Багмут); *Дордже спокійно повішав свій одяг на хиткі дерев'яні гачки, абияк причеплені до дверей* (І. Карпа); *За машинами котились на гумових шинах причеплені до них гармати* (В. Гжицький); *За поштовим вагоном був причеплений ще один непасажирський вагон* (Т. Прохасько); // **приче́плено,** *рідко* **причі́плено,** *безос. пред. Обидва* [солдати] *з медалями на грудях. Вицвілі стрічки причеплено трохи навскіс, похапцем* (С. Журахович); *Під кожною картиною причіплено цінник* (С. Жадан); *Батьки його, й діди, і прадіди — все були Підлітки, таке вже їм прізвище було колись причеплено* (Остап Вишня).

2. *у знач. прикм.* Який причепився. *Дерево не пускає коріння вглиб, бо камінь, а розкидає коріння навкруги, обхоплює ним, мов гадюками, камінь і, так причеплене, лізе догори, до сонця* (М. Коцюбинський); *Не вірю, що ці засохлі, замерзлі, зі снігом і кров'ю змішані купки онуч — це живі істоти... це люди!.. Але до тих купок онуч причіплене щось, що судорожно кривиться й синіє з великого болю і стогне стогне* (О. Турянський).

◊ **Соро́чин хвіст приче́плено** *див.* **хвіст.**

ПРИЧЕ́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причепи́ти.** *Відчеплення поїзного локомотива від состава і причеплення до состава здійснюють працівники локомотивної бригади* (з навч. літ.).

ПРИЧЕ́ПЛИВИЙ, *рідко* **ПРИЧІ́ПЛИВИЙ,** а, е. 1. Надмірно вимогливий до кого-, чого-небудь; прискіпливий. *Причепливий і надмірно ретельний професор Войтинський ганяв його, як говорили студенти, в два кінці* (Н. Рибак); *До камбуза долітає хрипluватий боцманів бас. Боцман Волощук причіпливий* (Д. Ткач); *Гоголь і сам гаразд не пам'ятав, що говорив. Можливо, причепливий слухач знайшов би в його словах багато протиріч і перебільшень* (О. Полторацький); *Чабан насторожився: до завтра? Чому до завтра? Оце така відпустка? Старий ще більше насупився, але доскіпуватись не став: той же чабанський гонор не дозволяв йому бути причепливим, лізти не в своє* (О. Гончар); // У якому, під час якого виявляється посилена увага до найменших дрібниць. *Сидора Івановича таке причепливе обстеження нервувало, але він робив вигляд, ніби на фермі цілковитий порядок* (С. Добровольський); *П'єси піднаглядного* [І. Карпенка-Карого] *потрапляють під потрійно причіпливу і жорстоку цензуру* (Ю. Мартич); *Гордійович дивився на них, ловив себе на тому, що з вигляду, з виразу очей, з утоми визначає діагноз. Причепливий професіоналізм* (Ю. Мушкетик).

2. Занадто надокучливий, набридливий. *Ганушеві хотілось просто з каменя стрибнути через тин і втекти од настирливої, причепливої баби* (І. Нечуй-Левицький); — *Тут — луг. А далі що? — питає дитя в матері. — Село. — А за селом? — А за селом — Україна... — сміється мати, бажаючи позбутися запитань причепливої дитини* (В. Бабляк); *Випала біда щодня їздити з П'явкою в одному тролейбусі .. Він був маленьким причепливим енергетичним упирцем, якого неможливо відігнати від себе* (Любко Дереш); // Власт. причепі (*див.* **приче́па¹** 2). *Марта, .. пересилюючи себе, слухала пересуди, не бажаючи образити сусідку, а ще більше заводити з нею спірку. Хто не знає причепливої вдачі?* (К. Гордієнко); *Вона знову засміялася — на моє причіпливе розпитування — і похитала заперечливо головою* (Ю. Смолич).

3. *розм.* Який легко причіплюється (у 1 знач.) до чого-небудь; чіпкий (у 1 знач.). *Лежить* [Кажан] *серед прив'ялих лопухів й лободи, і причіпливі сірі реп'яхи заплутались у його сивій бороді* (І. Цюпа); // *перен.* Те саме, що **зара́зливий** 1. *А що заразитися тут якою причепливою хворобою — то дуже легко* (М. Коцюбинський); *За роки армійської служби я начебто загартувався, .. тепер же легко було схопити нежить, ангіну (до цих причепливих болячок особливо вразливий), грип чи ще яку недугу* (О. Шугай); * Образно. *Чуже лихо причепливе, як болотяна пропасниця* (З. Тулуб).

Приче́плива (причі́плива) ду́мка (іде́я) *див.* **ду́мка.**

ПРИЧЕ́ПЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **приче́пливий.** *Провінціялізм* [провінціалізм] .. *Котляревського М. Зеров підкреслює з такою дріб'язковою причепливістю, яку навіть зрозуміти трудно* (С. Єфремов); *Невдоволений з такої причепливості табельника, Давид Онопрійович вийшов на ґанок* (С. Добровольський); *Нахабність і причепливість Фесенкова, легке зневажання .. вразило її й роздратувало* (І. Нечуй-Левицький); *Надія розповіла. І, звичайно, розповіла про всю причепливість Стороженка з обуренням* (Яків Баш).

ПРИЧЕ́ПЛИВО. Присл. до **приче́пливий** 1, 2. *Домінич довго й причепливо допитував підсудних* [підсудних] (С. Скляренко); *Семен Григорович причепливо оглянув стіл, накритий досвідченим офіціантом* (Л. Дмитерко); *Посміхнувшись, Степан Іванович заговорив про діла на будові, заговорив, за своїм звичаєм, гостро, я б навіть сказав, причепливо* (С. Журахович); — *Ходім, я вам покажу мої квітки! — сказала Олеся сміливо й причепливо й трохи не потягла його за руку* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Трава, ніби морська вода, причепливо ластилася до ніг* (В. Дрозд).

ПРИЧЕ́ПОВІ, вих, *мн.* Родина риб ряду окунеподібних. *У причепових на голові є видозмінений спинний плавець — присосок, за допомогою якого вони прикріплюються до водяних хребетних і пасивно переміщуються на значні відстані* (з наук. літ.).

ПРИЧЕПУ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **причепури́ти.** [Степанида:] *Тепер вже неначе і все готове в хаті?* [Мелашка:] *Причепурена хата та опоряджена, неначе хороми* (М. Кропивницький); *Поблизу ні села, ні хутора, а будочка стоїть, дбайливо так причепурена, і чорнобривці біля неї вже розкриваються пуп'янками* (О. Гончар); *Бокова стіна крамниці переходила у невисоку кам'яну огорожу, що огинала немалий задній двір, причепурений настільки ретельно, що й при місяці виблискував рівним газоном* (Люко Дашвар); // **причепу́рено,** *безос. пред. Доми прибрано й причепурено, навіть дім пані Раїни якимсь чудом за тиждень відбудовано* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який причепурився. *Причепурені задля неділі молдувани придивлялись з-під долоні до Замфірової підводи, поцмокуючи з задоволення* (М. Коцюбинський); *Вбігає Жура, зачесана й причепурена для театру* (І. Кочерга); *Свіжий, причепурений, із букетом троянд, за десять восьма він стояв у фоє її дому* (Любко Дереш).

ПРИЧЕПУ́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причепури́ти** і **причепури́тися.** *І була та дівчина хороша в його очах, і мала ласку перед ним, і він приспішив видати їй потрібне для її причепурення* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Голова облдержадміністрації дав два тижні на причепурення області* (з газ.).

ПРИЧЕПУРИ́ТИ *див.* **причепу́рювати.**

ПРИЧЕПУРИ́ТИСЯ *див.* **причепу́рюватися.**

ПРИЧЕПУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причепу́рювати** і **причепу́рюватися.** *Виповнялися дні їхнього* [дівчат] *причепурювання: шість місяців мирровою оливою, а шість місяців пахощами та іншим потрібним для причепурювання жінок* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Весна — пора причепурювання територій та озеленення: лісівники облагороджують ввірені їм території* (з газ.).

ПРИЧЕПУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИЧЕПУРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док.* 1. *кого, що.* Злегка, трохи або додатково чепурити. *Дівчата .. взялися далі причепурювати вітальню* (О. Авраменко); *Він скинув пальто, віддав на вішалку і поспішив до зали, на ходу причепурюючи хвилясте волосся* (О. Іваненко); *Повела* [генеральша] *Його в палати. А в палатах Причепурила, одягла, А потім в школу оддала* (Т. Шевченко); *Облив* [добродій] *дешевим одеколоном залишки волосся по обидвох* [обох] *сторонах круглої голови й причепурив чорні, тендітні вусики* (Б.-І. Антонич); *Я чобітки всім витер, а тоді змастив, декому підшив, причепурив. Глянсу навів, наче лаковані* (Ю. Яновський).

2. *що, перен.* Упорядковувати, робити кращим що-небудь. *Автор італійської легенди мав перед собою відповідник "Житія" і за добрим журналістським звичаєм "скоротив і причепурив" його* (І. Франко); *У мене хоч і є одна така повість* [з народного життя], *та .. її ще треба причепурить* (Леся Українка).

ПРИЧЕПУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИЧЕПУРИ́ТИСЯ,** рю́ся, ри́шся, *док.* 1. Надавати своїй зовнішності чепурнішого, охайнішого, красивішого вигляду; чепуритися (у 2 знач.). *Герман причепурювався перед поїздкою, бо для поміщика поїздка до міста — справжня подія* (Г. Пагутяк); *Касандрі причепурюватися не треба, її краса від Бога* (М. Василенко); *Умилася* [Венера], *причепурилась І, як в неділю, нарядилась* (І. Котляревський); *За пів години, які Курт пробув у ванній, батько поголився, причепурився* (М. Дашкієв); *— Звісна річ: з дороги причепуритись не завадить* (Б. Левін); * Образно. *Ну, та й море ж було у той день! Певне, вже так задля нас вигладилось та причепурилось* (Леся Українка).

2. *тільки недок.* Пас. до **причепу́рювати.** *Перед Великоднем усі хати ретельно причепурювалися господинями* (із журн.).

ПРИЧЕ́РСТВІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **приче́рствіти.** *Яка то була радість, коли орач виймав тобі з торби шматок причерствілого хліба і казав, що він од зайця* (М. Стельмах); *До зали увійшла* [Малгося] *з тацею, заставленою повними келишками і причерствілими канапками* (Р. Іваничук); *Зітхнула* [Ліна], *відчувши раптом на зубах хрускіт трошки причерствілого маминого коржика, того самого коржика, якого не було в торбинці* (Н. Бічуя); *Навіть з причерствілою душею людина все ще здатна розрізняти добро і зло* (із журн.).

ПРИЧЕ́РСТВІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість за знач. **приче́рстві́лий.** *Причерствілість серця; Причерствілість хліба.*

ПРИЧЕ́РСТВІ́ТИ, е́рствію, е́рствієш, *док.* Трохи, злегка зачерствіти. *У паперовому пакеті хлібні вироби можуть швидко причерствіти, тому краще зберігати їх у целофані* (із журн.); *Не варто відсторонятися від людей, адже можна причерствіти душею* (з публіц. літ.).

ПРИЧЕ́САНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **причеса́ти.** *Ярославна .. готувалась у належному вигляді зустріти свого мандрівника: чоласта голівка гладенько причесана, білосніжним шарфиком обкинуто плечі* (О. Гончар); *Для неї він був схожий на вчителя або на вченого: в окулярах, .. гарний світлий чуб, хвилястий, завжди акуратно причесаний* (В. Близнець); *Високий хлопець із гладко причесаним білявим волоссям підійшов до Кононенка* (А. Дімаров); * Образно. *Темно-зелені смереки стоять тихі та лагідні, немов умиті дощем, причесані вітрами* (Ю. Мокрієв).

2. *у знач. прикм.* Який причесався (у 1 знач.). *Наказавши отрокам напоїти й нагодувати коней, запросив* [Тур] *до хати, де Либідь, гарно одягнута й причесана, подавала на стіл* (В. Малик); *За .. столом сидів гарно причесаний сивий пан у цивільному* (В. Кожелянко); * Образно. *Ох, ці берізки, наречені ви мої у ситцевих платтячках. Після грози ви ще кращі, умиті й причесані* (В. Шкляр).

ПРИЧЕСА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **причеса́ти** і **причеса́тися.** *Чого варта парадність в одязі і причесання волосся, штудерно обтяті нігті, коли крізь волосся проглядає брудна шкіра голови, коли неприємно пахнуть нечищені, непрополоскані уста?* (з публіц. літ.).

ПРИЧЕСА́ТИ *див.* **причі́сувати.**

ПРИЧЕСА́ТИСЯ *див.* **причі́суватися.**

ПРИ́ЧЕТ, ПРИЧТ, у, *ч.* 1. Служителі культу при окремій православній церкві. *Отець Василь ще раз скропив козаків, ще раз поблагав на воїнство чесне благословення у Господа і з причетом вернувся журно до церкви* (М. Старицький); *Отець Харитін надів ризи й вийшов з причтом за браму в цвинтарі* (І. Нечуй-Левицький); *— А ось тут підпишіть, що це земля церковного причету* (М. Стельмах); *— Гаразд, — погодився єпископ і, повернувшись назад, щось шепнув найближчим з причту* (В. Малик).

2. *перен., жарт.* Особи, які супроводжують кого-небудь; почет. *Писареві нічого було робити, тільки, почухавши потилицю, йти додому з своїм причетом* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пан у себе з причетом гуляють* (Т. Шевченко); *На ранок стукав до дверей пана ключника пан возний із причетом, аби приналежним правним порядком доручити пані Ганні .. грізну цидулу* (О. Забужко).

ПРИЧЕ́ТНИЙ, а, е, *до кого — чого, рідко кому, чому.* Який має безпосереднє відношення до якої-небудь справи або до когось. *Окремі частини* [матерії], *як відособити їх, не причетні чуттям організму* (М. Зеров); *Сагайда від душі радий йому, як радий усьому на світі, що якоюсь мірою причетне до його першого друга, до Брянського* (О. Гончар); *— З конфіденціальних джерел нам відомо, що ви причетні до вбивства Перацького, — сказав Боровикові у перший день слідчий* (М. Малиновська); *Професор не міг не знати, що я причетний до Вікторової хвороби* (Р. Андріяшик); *— Дратує ж бо тільки те, до чого ти сам потенційно причетний* (І. Карпа); // *у знач. ім.* **приче́тний,** ного, *ч.;* **приче́тна,** ної, *ж.* Той (та), хто має безпосереднє відношення до якої-небудь справи або до когось. *Причетні до культури, прогресу, множущі* [які множать] *скарби духу геніями іменуються, їм на площах монументи ставляються* [ставляться] (В. Винниченко); *Він одержав приватного листа від графині Евеліни і згори на чистому полі написав: "Вчинити слідство уважно. Винних і причетних суворо покарати"* (Н. Рибак); *Йому тепер було смішно з .. причетних до літератури і мистецтва, які підносять якісь абстрактні високі цінності і зневажають прості й необхідні речі* (В. Кожелянко).

ПРИЧЕ́ТНИК, а, *ч., рел.-церк.* Молодший член церковного причету (паламар, псаломник). *Задзвонили до церкви, я й пішов; аж там саме архірей виходить, от і я за ним. Думаю: проведу його. Мене причетники і підвезли верстов із десять* (Ганна Барвінок); *— Якщо треба буде, то вся братія наша — від причетника до архідиякона — стане на вали з хрестом і мечем* (В. Малик); *То був підліток у коричневому вбранні й жовтих панчохах, з чого можна було зрозуміти, що сюди завітав причетник парафіяльної церкви* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПРИЧЕ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., до кого — чого.* Абстр. ім. до **приче́тний.** *Військова сумка .. та револьвер .. свідчили про мою причетність до війська* (П. Колесник); *Микола Охріменко заперечував будь-яку свою причетність до будь-якого таємного товариства* (Ю. Хорунжий); *Я випив з дідами вина, аби забути ганьбу причетності до недавнього трапунку* (М. Дочинець).

ПРИЧИМЧИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. Прийти чимчикуючи. *Дядько від куреня застеріг, що в них сталося щось, і хутенько причимчикував на берег* (Є. Гуцало); *Причимчикував старий до свого обійстя, аж гуль — листоноша* (В. Чемерис).

2. Те саме, що **прийти́** 1. *— Може, і я причимчикую вечірком до річища на вигін. Тоді погомонимо про те, про се, якщо охота* (О. Бердник); *Перед тим, як піти увечері додому, він обцілує мене. Довго. Лагідно .. А далі йде додому, щоб вранці знову причимчикувати в непривітну лікарню* (М. Матіос).

ПРИЧИ́НА, и, *ж.* 1. Явище, яке зумовлює або породжує інше явище; протилежне н а с л і д о к. *Ніколи від страшної катастрофи, що була причиною смерті її мужа і пожару двора, вона не мала спокою* (І. Франко); *Ярина захворіла. Звичайно, першою причиною цього була старість, літа, але найбільше важило, мабуть, те, що почалась осінь, негода, сльота* (С. Скляренко); *Де коріння всього, що сталося? Де зерно причини, що привело до такого страшного наслідку?* (О. Бердник); *Я пояснив їй причини, що спонукали мене прискорити мій від'їзд* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

2. Підстава, привід для яких-небудь дій, учинків. *— Ви думаєте, справді у мене живіт болів? То я тільки так удавав.., щоб знайти причину вискочити з хати* (Панас Мирний); *Це була непередавана мовчазна дуель двох трудівників, що глибоко люблять один одного, двох чесних і благородних людей, в яких у повсякденному житті було, на жаль, безліч причин не бути ні лагідними, ні добрими* (О. Довженко); *В єдності пітьми ховається множинність. Таємнича множинність, видима в матерії, осяжна в думці. І все це перебуває в німотному мовчанні — ще одна причина бути напоготові* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Спонукання, міркування, мотиви, що спричинюють які-небудь учинки. *— Ти знаєш лучче всіх причину, Чого Еней приплив к Латину І біля Тибра поселивсь* (І. Котляревський); *Час був тривожний, черниця ж мала свої причини поспішати* (І. Микитенко).

3. *заст.* Непередбачений випадок, скрутні обставини. *— А на вулиці що я забула? Іграшки та пустота, та, гляди, станеться .. яка причина* (Г. Квітка-Основ'яненко); *О. Квінтіліан знав уже від самого пана, яка йому трапилася причина з Дум'яком; пан з немалим жалем і обуренням оповідав йому, як Дум'як розкохав його дочку* (І. Франко); // Горе, нещастя. *Сталася Кирикові велика причина: умерла, саме в жнива, дитина* (з казки); *— Чого ти топишся, дівча? Скажи: яка тобі печаль? Яка вчинилася причина?* (С. Руданський).

4. *заст.* Провина. *— Не озветься* [коханий] *до своєї Любої дівчини, — Він німий лежить, холодний з моєї причини* (Леся Українка).

5. *розм.* За уявленнями традиційної народної культури — хвороба, заподіяна чаклунством. *Ото ж тая дівчинонька, Що сонна блудила: Отаку-то їй причину Ворожка зробила!* (Т. Шевченко); *А баба й рада: як почне розказувать .. про усякі заговори од усякої причини і на людях, і на худобі* (Дніпрова Чайка).

(1) Без [бу́дь-якої (найме́ншої, ніяко́ї *і т. ін.*)**] причи́ни** — безпричинно, безпідставно. *Без причини я сміюсь, Без причини гірко плачу* (І. Франко); *Кидався* [Бідочуків] *на людей з сокирою, заводив бійку вже без найменшої причини, от так собі, ні сіло ні впало* (Г. Хоткевич); *Одного дня мені раптом без будь-якої причини стало тоскно* (Р. Андріяшик); *Він .. бив полонених без ніякої причини й знущався з них як тільки міг* (П. Загребельний); **(2) З причи́ни** *якої (чого)* <**Чере́з причи́ну** *яку*> — на підставі чогось, через щось. *Я чув, що Ви з певних причин одмовляєтесь од тої посади* (М. Коцюбинський); *Пан Луцик з причини недостатнього досвіду дуже невміло обнімав свою даму* (Ю. Винничук); *Вона захотіла поцілувати мене.., але поцілунок не відбувся через найчастішу причину невдалих поцілунків — сміх — вона розсміялася* (Ю. Іздрик); **(3) Причи́на нахо́дить** *на кого* — хто-небудь стає неврівноваженим, починає неадекватно поводитися; у кого-небудь починається напад психічної хвороби. *Санчо підвівся, лютий-прелютий, що його так безвинно побито, і вирішив на козопасові серце своє зігнати: то він, мовляв, у всьому винен, бо не сказав їм загодя, що на того чоловіка причина находить, а якби був сказав, то вони б уже малися на бачності* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); **Ставáтися / ста́тися причи́ною** *див.* **ставáтися.**

△ **Підря́дне ре́чення причи́ни** *див.* **ре́чення.**

ПРИЧИ́НЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **причини́ти**[1]. *Я пішов понад ровом і нарешті натрапив на хвірточку, за яку згадував панотець. Вона була не причинена* (Л. Старицька-Черняхівська); *У причиненому причілковому вікні швидко майнула тернова хустка на голові Югини* (М. Стельмах); *Ворота щільно причинені і взяті на ошийник* (В. Дрозд); *Майка штовхає причинені двері, зазирає в кімнатку* (Люко Дашвар); * Образно. *Диво — десь поряд, просвічується несміливо, десь воно є, існує поза руками й очима. Десь воно кимось причинене в глухій комірчині* (І. Жиленко); // **причи́нено,** *безос. пред. Сіни причинено, щоб жорна було не дуже чути* (Б. Харчук); *Оцинковані двері причинено. Розмова мала відбуватися без свідків* (О. Шугай).

ПРИЧИ́НЕНИЙ[2], а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **причини́ти**[2]. [Ч о р н и й:] *Коли він згасне зараз, то й міра зла та зопсуття, причиненого ним усьому околу, буде менша* (І. Франко); // **причи́нено,** *безос. пред. Святим храмам буде причинено велике поругання* (М. Василенко).

ПРИЧИ́НЕННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **причини́ти**[1]. *Причинення дверей.*

ПРИЧИ́НЕННЯ[2], я, *с., рідко.* Дія за знач. **причини́ти**[2]. *Гак за ребро зачеплено йому більше для постраху, ніж для причинення муки* (І. Франко).

ПРИЧИ́НЕЦЬ, нця, *ч., заст.* Призвідник, винуватець. *Він вимагав від ляхів, щоб вони видали туркам всю козацьку старшину, як винуватців і причинців морських походів* (З. Тулуб); *Ходили в народі чутки, що це саме він, оцей Килигей, був причинцем смерті степової мільйонерки Софії Фальцфейн* (О. Гончар); *Прозоровський змушений був визнати у своєму донесенні цариці, що причинець здобутої перемоги — Потьомкін* (Р. Іваничук); * Образно. *Що сталося? .. — Просто їду на навчання! .. Виходить, причинець таки Алісин лист: добігався, догрався хлопець! Спроваджують* (О. Шугай).

ПРИЧИНИ́ТИ[1] *див.* **причиня́ти**[1].

ПРИЧИНИ́ТИ[2] *див.* **причиня́ти**[2].

ПРИЧИНИ́ТИ[3] *див.* **причиня́ти**[3].

ПРИЧИНИ́ТИСЯ[1] *див.* **причиня́тися**[1].

ПРИЧИНИ́ТИСЯ[2] *див.* **причиня́тися**[2].

ПРИЧИ́НКА, и, *ж., розм.* Зменш. до **причи́на** 2. *Кожен із нас має свої причини й причинки дозволяти собі час від часу байдикувати* (із журн.).

ПРИЧИ́ННИЙ[1], а, е. 1. Прикм. до **причи́на** 1, 2. *Невідоме і нез'ясовне мимохіть змушує насторожуватися, розплутувати причинні ланцюжки, висувати найхимерніші гіпотези* (М. Дашкієв); *— Каузальний зв'язок між цими фактами очевидний. — Каузальний? — скривився Шипуля. — Без поняття .. — Причинний. Ланцюжок: причина — наслідок* (В. Нестайко); *Тепер я розумію: все має причинні наслідки, ноги фобій кожної людини ростуть з її дитинства або з минулого* (Дара Корній).

2. *лінгв.* Який указує на причину, має значення причини. *Деякі дослідники відносять причинні сполучники, сполучні слова й аналоги сполучників до реляційних одиниць із каузальною семантикою, які мають свою семантичну структуру та особливості функціонування в реченні* (з наук. літ.).

ПРИЧИ́ННИЙ[2], а, е, *розм.* Те саме, що **божеві́льний** 1. *Поміж трупів бродить мати, Вся знедолена, причинна Від безсилих сліз утрати* (П. Грабовський); *Михайло знав такого — причинного Андрія, який ходив по селах* (М. Томчаній); *Дарма ти мріяв в оцім житті Про гордий профіль і очі орлі. І ти причинний, і всі оті, Кого ти любиш до спазми в горлі* (П. Вольвач); * Образно. *У цьому світі кожному — своє. І кобзарю причинна Україна Не хліб і сіль, а попіл подає* (П. Гірник); // *у знач. ім.* **причи́нний,** ного, *ч.;* **причи́нна,** ної, *ж.* Божевільна людина. *Не русалонька блукає: То дівчина ходить, Й сама не зна (бо причинна), Що такеє робить* (Т. Шевченко); *"Причинний!" — говорили ви й тоді, Коли я в грошах не знавав принади І .. рвався геть од теплої посади* (А. Кримський); *Він почав прислухатися до слів причинного, божевільного* (Олекса Ізарський); *Життя не дороге тільки причинним або таким, як Салій* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *Чи вже ж даремно вік губить Вона в журбі повинна; Чому не сміє знов любить? Звелась, немов причинна* (П. Грабовський).

ПРИЧИ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Абстр. ім. до **причи́нний**[1]. — *У своєму апокаліптичному аналізі буття ви ігнорували причинність* (О. Бердник); *Де ж та подібність одного із другим, де ж та причинність щоденної муки?* (П. Мовчан).

2. *філос.* Необхідний зв'язок явищ матеріального світу, з яких одні (причини) зумовлюють інші (наслідки). *За законами причинності, один факт іде услід за іншим, одна подія є причиною іншої* (М. Василенко); *Якщо психіка атрибут, а не субстанція, то не може бути й мови про особливу психічну причинність, тобто виведення причинної зумовленості психіки з неї самої* (з наук. літ.); *Кореляція і причинність — це не те саме. Причинність є лише таким відношенням між окремими явищами, у межах якого одне з них з неминучою необхідністю породжує інше* (з навч. літ.).

ПРИЧИ́ННО[1]. Присл. до **причи́нний**[1] 1. — *Викликає* [мережа] *зміну надтонкої структури всього континууму .. Ефект виникає лише при порушенні локальності, коли причинно пов'язані події розділені простороподібним інтервалом* (О. Авраменко); *Для причинно відокремлених областей простору не існує можливості завдяки будь-якому фізичному процесу усунути різницю між їхніми фізичними властивостями* (з наук. літ.); *Попередні стадії розвитку суспільства причинно пов'язані з нинішньою стадією, а вона, у свою чергу, формує умови для майбутньої* (з навч. літ.).

ПРИЧИ́ННО[2], *розм.* Присл. до **причи́нний**[2]. *Горять в мені їхні* [твоїх очей] *стріли, і я починаю грітися вже від цього вогню, тікаючи від минулого, я починаю бездумно, несамовито, причинно горіти вже іншим вогнем* (Ю. Покальчук).

ПРИЧИ́ННО-НАСЛІДКО́ВИЙ, а, е. Стос. до причини і наслідку. *То що залишається нам? .. Відшукувати старі трактати, відроджувати астрологію? Розчищати праоснови культур від причинно-наслідкових нашарувань?* (Ю. Андрухович); *Юра знову подивився на мене своїм розгублено-благальним поглядом, який з усіх сил спонукав до вживання стверджувальної частки "так" або, в крайньому разі, причинно-наслідкових сполучників "бо", "тому що"* (Н. Сняданко); *Історію можна визначити як причинно-наслідкову систему подій, які здійснюються в часі* (з навч. літ.).

ПРИЧИНО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **причи́нний**[1]. *Поперед всього поглядім, який причиновий зв'язок між подіями, розказаними в пісні* (І. Франко); *Сказано ж бо: що наверху, те й внизу. Такою є причинова схема кожного різновиду церемоніальної магії* (В. Кожелянко); *Земля ставала центром отримання реакцій усіх причинових сил, будь-коли збурених істотою* (Любко Дереш); *У складних предикативних одиницях виражається відношення паралельності подій, їх послідовності, часової, умовної, причинової, цільової та іншої взаємозалежності* (В. Русанівський).

ПРИЧИНО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* 1. Абстр. ім. до **причино́вий.** *Окруження й логіка, розумування і причиновість у поступуванні різних людей у різних суспільних верствах бувають різні* (І. Франко).

2. *філос.* Те саме, що **причи́нність** 2. *Аналіз вихідних понять природознавства (причиновість, рух, сила, простір і час) Дж. Берклі підсумовує твердженням, що поняття "причина" емпірично ніяк не доводиться* (з наук. літ.).

ПРИЧИНО́ВО. Присл. до **причино́вий.** *Два перші рядки* [перекладу] *— то тільки поетична паралель, але не зв'язані з дальшим причиново* (І. Франко); *Сучасна історична наука не обмежується тільки описуванням подій, але й пов'язує їх причиново з попередніми й пізнішими, з'ясовує їхнє значення в теперішньому й майбутньому* (з наук.-попул. літ.); *Злочин, передбачений статтею 229 Кримінального кодексу України, полягає в незаконному використанні чужого знака для товарів чи послуг, фірмового найменування або маркування товару, що причиново зумовило одержання доходу в значних розмірах* (з навч. літ.).

ПРИЧИНО́ВО-НАСЛІДКО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **причи́нно-наслідко́вий.** *Проблемним є сприйняття зворотності часу, його нелінійності. Це питання традиційно розглядають у межах причиново-наслідкової концепції* (з наук. літ.); *Історія в її класичному розумінні є нескінченним причиново-наслідковим ланцюгом, що забезпечує безособовий природний порядок* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЧИ́НОК, нку, *ч., діал.* 1. Додаток, доповнення. *В р. 1900 я подав у "Записках наукового товариства ім. Шевченка" ще один причинок до пізнання письменської* [письменницької] *діяльності Івана Вишенського* (І. Франко); *Може, й цей невеличкий причинок до біографії Тараса Шевченка не буде зайвим* (М. Коцюбинський); *Відходила* [Краньцовська], *а з дверей сказала ще на причинок: — Можуть нас люди про щось підозрівати* (Л. Мартович); *Твір* ["Щоденник" Еріха Лясоти від 1594 року] *є цінним причинком до історії дипломатичних стосунків козаків із чужими державами* (Валерій Шевчук).

2. Причина (у 1–3 знач.). *Такий причинок (образа самого губернатора) більше пояснює сувору розправу з Михайлом, ніж тая звада з інспектором* (Олена Пчілка); *— Іван своє візьме. Нехай допинається шаблею... А не зуміє — хрестом. — Не візьме... Вже були такі причинки* (Ю. Мушкетик).

ПРИЧИНЯ́ТИ¹, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИЧИНИ́ТИ,** чиню́, чи́ниш, *док., що.* Зачиняти, перев. нещільно, не повністю (двері, вікно, кватирку і т. ін.). *Ольга, не причиняючи вікна, лягла знову в ліжко, але заснути вже не могла* (А. Шиян); *Міла вислизає, тихо причиняє двері палати* (Люко Дашвар); *Не вспів він ще гаразд і воріт причинити за собою, — як уже на його* [нього] *напустилась розсерджена молодиця* (Панас Мирний); *Арсен легенько натиснув плечима на двері, швидко шмигнув у кімнату і ліктем причинив їх* (В. Малик); // *кого, розм.* Зачиняти де-небудь, не випускаючи назовні. *Мати веде плачучу дитину в дальшу кімнату і там причиняє, сама вертається* (Леся Українка); *Вона його вірненько любила, рано не збудила; У коміроньці та ще й причинила* (П. Чубинський); * Образно. *Унадився до прабабиних гладущиків з молоком Сон .. Я Сон у льоху причинив і шворнем двері заклав* (В. Дрозд).

ПРИЧИНЯ́ТИ², я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИЧИНИ́ТИ,** чиню́, чи́ниш, *док., що, рідко.* Те саме, що **заподі́ювати.** *У Петра шолом кепсько тримався на забандажованій голові, хоч він і вибрав шолом найбільшого розміру, але тягар цього сталевого казанка причиняв шалений біль* (І. Багряний); *Він тільки лається, як п'яний моряк, але його лайка нікому не причиняє лиха* (О. Бердник); *За віщо ж зневага? Для чого немилі Братам наші щирі жадання? Кого ми чіпали, кому причинили Неволю, біду, руйнування?* (М. Старицький); *— Колись я причинив Нечуйвітру велике горе* (М. Стельмах).

ПРИЧИНЯ́ТИ³, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИЧИНИ́ТИ,** чиню́, чи́ниш, *док., чого, діал.* Додавати, збільшувати. *Надіюся, що ся "подвійна бухгалтерія", хоч і як багато причиняє мені праці, покажеться практичною і здобуде собі признання* (І. Франко); *Не дуже заохочувало* [духовенство] *селян заводити такі українські школи, аби не причиняти тим собі видатків* (М. Грушевський); *— Не причиняй ми* [мені] *роботи* (Г. Хоткевич); *Причини, Боже, дня — щоб мій знак до ночі хтось побачив* (Ю. Яновський).

ПРИЧИНЯ́ТИСЯ¹, я́ється, *недок.,* **ПРИЧИНИ́ТИСЯ,** чи́ниться, *док.* 1. Зачинятися, перев. нещільно, не повністю (про двері, вікно, кватирку і т. ін.). *Клітка була на диво хороша, і дверці щільно причинялися, і сідальце є* (А. Головко); *Ворота в сараї похилилися й не причиняються* (В. Домонтович); *Ляда причинялась нещільно* (В. Нестайко); *Ледве причинились за нею двері, Дарка пошепки обізвалась до Юзі* (Леся Українка).

2. *тільки недок.* Пас. до **причиня́ти¹.** *Труда мовчки йде до дверей кабінету, .. відчиняє двері й увіходить усередину. Двері за нею нечутно причиняються рукою матері* (В. Винниченко).

ПРИЧИНЯ́ТИСЯ², я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИЧИНИ́ТИСЯ,** чиню́ся, чи́нишся, *док., розм.* 1. *до чого і без дод.* Прилучатися до якої-небудь справи, сприяючи їй. *Дівчата всі однакові, до лиха причиняються, а відтак плачуть і голови засушують* (О. Кобилянська); *— Не вимагаєм ми від вас, щоби-сте* [щоб ви] *несли власне життє* [життя] *на вівтар патріотизму, але, оскілько* [оскільки] *ваша сила, причиніться датком грошевим* (І. Франко); *Причинись до праці, де, служивши ближнім, За своє кохання чоловік не дба* (П. Грабовський); *— Як уже воювати, так воювати — хай же і я, старий, щось до добра причинюся, коли на те йдеться* (П. Козланюк); *Як українець я дуже вдоволений, що мав щастя своєю працею і кількома доларами причинитися до цього діла* [меценатства] (М. Слабошпицький); // Бути, ставати причиною, призвідником чого-небудь. *Праця тепер хоч не легка, але безпечна, притім повітря в кімнаті чисте, свіже і світло денне: те багато причинялося до здоров'я* (С. Ковалів); *— Замість помагати нам у боротьбі, вони шкодять їй, причиняються до розповсюдження філоксери* (М. Коцюбинський); *Галина й сама розуміла, що військовий обозний не може зректися гетьманських бенкетів, і не це причинилося до її непокою* (А. Кащенко); *Ганнуся не дізналася ніколи, як причинилися її без думки кинені слова до сумної події* (О. Кобилянська).

2. *рідко.* Траплятися, ставатися (з якої-небудь причини). [Д е н и с:] *Каже* [баба], *що то Жені з очей, що вона ще давніш порчена, а оце їй з очей і причинилося...* (М. Кропивницький); *Так сталось, чи корч з ним причинився, чи від хвилювання, що його нога на гладенькому камені спіткнулась, перечепилась, але він ледь-ледь не впав* (Ю. Логвин).

ПРИЧИТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причита́ти** і слова, які вимовляють, причитаючи. — *Після аспірантури ти приступив до глибокої наукової розвідки, .. ти відкопав дорогий скарб — колекцію лірницьких плачів, жебрацьких причитань та голосінь над покійниками* (І. Волошин); *Хлопчик уже не слухав діда і читав коневі всякі причитання: — Ах, ти блудяга! шибеник! Хіба тобі не добре б було у мене?* (Панас Мирний); *Старий Смерд пристрасно мріяв і собі опинитися біля них* [рибалок] *і між них. Через це він і не чув причитань, скиглінь і волань своєї жінки* (Валерій Шевчук).

ПРИЧИТА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПРИЧИ́ТУВАТИ,** ую, уєш, *недок.* 1. *над ким і без дод.* За народним звичаєм — на похороні голосити над покійником, примовляючи. *Проводжали діти матір на кладовище: серце болить-розривається, сумно їм так, несказанно сумно. Голосила, причитувала Маруся: "Ой матінко-лебідонько! .. Ой, куди ти полинула?"* (І. Франко); *Тужила би, тужила* [Маруся], *русою косою шию оживаючи, і причитувала би над кимось померлим* (Г. Хоткевич); — *Ой, як же я буду прощатися, як воно не прощається, — голосила Соломія. — Ой, чому ж ти так рано пішов із цього світу, Савко? — причитала і не знаходила відповіді* (В. Чемерис); * У порівн. *Говорила* [Оксана], *ніби сама над собою причитувала, ятрила словами пекучими душу, билась, мов голубка зранена* (І. Цюпа).

2. *розм.* Жалібно плачучи, нарікати на кого-, що-небудь, побиватися за кимсь, чимсь. *Криком кричить дитячий розпач, а уста тихо, нишком причитують..: — Ой, мамо-мамочко, ой, моя ріднесенька...* (С. Васильченко); — *Та де ж ти, мій голубе, озовися! — плакала вона, причитаючи, наче за покійником* (А. Шиян); *Плакала чиясь дитина, хтось із жінок причитував жалібним голосом...* (Є. Кравченко); *Наречена причитала й голосила, прощаючись із своєю волею, коли їй все їдно розплітали косу, розчісували волосся* (В. Чемерис); // Жалібно примовляти, нарікаючи на щось. *Кожні вихідні до мене приїжджала мама, привозила передачу і причитала, що я догрався* (Ю. Покальчук); — *Та як же не хвилюватися, як же не переживати... — причитала Наталя Бронеславівна* (Любко Дереш); // *перен.* Голосно проклинати, лаяти кого-небудь; голосно примовляти щось. *Як тільки стражника побачить* [знахарка], *зараз почне хреститись, .. хреститься та причитує: "Господи, відверни!"* (Панас Мирний); — *Щоб же тебе на кусники порвало! — причитала Явдоха, припадаючи до порожнього глечика* (Григорій Тютюнник).

ПРИЧИ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причи́тувати** і слова, які вимовляють, причитуючи. *Жалобне причитування вдови розносилося по всьому селу* (з переказу); *І причитування женщин* [жінок], *і похоронні співи священників, і шум потоку .. — все це творило незвичайну, неповториму картину звуків* (Г. Хоткевич); *Далеко над вранішніми зарожевілими водами стелились материнські причитування* (О. Гончар).

ПРИЧИ́ТУВАТИ *див.* **причита́ти.**

ПРИ́ЧІВОК, вка, *ч., діал.* Причілок (у 1 знач.). *Коло тої, каже, школи зробили причівки* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИЧІ́ЛКОВИЙ, а, е. Прикм. до **причі́лок** 1. *Гашиця потихеньку висовується з-під рядна, обережно ступає босими ногами і никне врешті за причілковою стіною...* (М. Коцюбинський); *Він, обігнувши ріг однієї хати, заглянув у замерзле причілкове віконце* (В. Малик); *Там сиділи запеклі картярі.., завісилися двома попонами — однією од високого полу при стіні, на якому спали запорожці, другою — од причілкових вікон та дверей* (Ю. Мушкетик); // Який прилягає до причілка, міститься біля причілка. *Біля причілкового осокора заворушилась невисока жіноча постать* (М. Стельмах); *У причілковій залі палацу росла велика пальма* (В. Лис).

ПРИЧІ́ЛОК, лка, *ч.* 1. Бокова стіна будинку; бокова частина даху. *Хата осіла й трохи перехнябилась набік, на причілок* (І. Нечуй-Левицький); *Хазяйки білять хати, прикрашають причілки різною глиною — .. то коричнево-червоною, то сірою, то чорною* (Ю. Яновський); *Іван лазить по драбині, подає снопи, а вона почервонілими руками прив'язує, пригладжує вкритий причілок* (С. Чорнобривець); *Весь причілок будиночка займала кам'яна меморіальна брила з барельєфом Шевченка* (В. Нестайко); *На причілку кам'яниці засвітилось вікно* (І. Білик).

2. *перен., рідко.* Край, кінець чого-небудь. *Свої ж коні до міста пустили* [три мужі]. *Самі на причілку моста стали* (І. Франко); *На причілку стола сидів голова кооперації Аврам Кирилович і куняв* (Є. Кравченко); *Перебрівши Черемош, Василь лугами дійшов до причілка села* (М. Стельмах).

(1) На причі́лку (сиді́ти, стоя́ти *і т. ін.)* — біля бокової стіни будинку (сидіти, стояти і т. ін.). *Стара Тиснянчиха і біля неї дві дівчинки стояли на причілку й довго дивились услід невільникам* (С. Скляренко); *На причілку материної хати, під розквітлим старим абрикосом, міцно спить зморений, заброджений у нічних росах невловимець* (О. Гончар); *Вже третю ніч, як одержимий (Співак — без публіки й журі), Десь на причілку невмолимо Сидить і тужить до зорі* (І. Гнатюк); *На причілку ріс високий осокір* (В. Чемерис); **На причі́лок іти́ (захо́дити) / піти́ (зайти́)** *див.* **іти́.**

ПРИЧІ́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **причі́лковий.** *У причільне вікно світе* [світить] *світ* (Панас Мирний); [М а р т а:] *А я ж тебе ждатиму-дожидатиму, у причільне віконечко виглядатиму!* (М. Кропивницький); *Оверко наблизився до комори з причільного боку хати* (К. Гриб); *Почулися голоси десь за причільною стіною* (Р. Андріяшик).

ПРИЧІ́М[1] *див.* **причо́му**[1].

ПРИЧІ́М[2] *див.* **причо́му**[2].

ПРИ́ЧІП, чепа, *ч.* 1. Вантажний візок без мотора, який причіплюють до самохідних транспортних засобів (трактора, автомобіля і т. ін.). *Повз двір йшли машини з причепами, на машинах лежав червоноперий сосновий кругляк, свіжі дошки* (Л. Первомайський); *КАМАЗ* [вантажівка] *із причепом зненацька розвернувся впоперек траси, і автівка на повній швидкості врізалася в той причіп* (Л. Костенко); *Кум причіп до трактора купив* (Люко Дашвар).

2. *у знач. присл.* **приче́пом,** *розм.* Разом із ким-, чим-небудь. *Раптом шурхіт якийсь надворі. Вибігла* [Уляна] *з хати — її подвір'ям Полкан із Ґалаґаном ходять, ще й поштарка Галя причепом* (Люко Дашвар).

(1) З приче́пом, *фам.* — у поєднанні, укупі з чим-небудь, разом. *Дзенькнув* [Іван] *виделкою по кухлеві од пива. Відхопивши заяложену плюшеву ширму, .. перед чоловіками стала круглолиця, ще молода жінка. — Два по сто з причепом! — велів Каламар* (І. Чендей); *Їздовий .. випив за своє здоров'я по два з причепом, тобто пляшку з білою головкою, розлиту на два рази у кухоль, і два кухлі пива* (Б. Харчук); **(2) На при́чепі** — причеплений до чого-небудь (автомобіля, трактора і т. ін.). *Юхим з Максимом, за порадою Платона, притягнули сюди на причепі старого тракторного вагончика* (М. Зарудний); *За нами прилаштовуються машини мінометників, далі — артилеристів з сімдесятишестиміліметровими гарматами на причепі* (Є. Доломан).

ПРИ́ЧІ́ПКА, *рідше* **ПРИ́ЧЕПКА,** и, *ж., розм.* 1. Докір, зауваження, обвинувачення, зроблені без достатніх підстав. *Як він наймав молоду наймичку, то Квасючка лютувала і силкувалася витришкати* [вигнати] *її геть усякими причіпками та знущанням* (Б. Грінченко); *Вимагати ж од художника обточеної, до дрібниць обробленої теоретичної програми — це педантизм, публіцистична причепка* (С. Єфремов); *Дали Титовському розписку без усяких причіпок та зауважень, які канцеляристи робили завжди в будь-яких випадках з особливою насолодою* (О. Іваненко); *Молодий артист утомився, зауваження режисера здаються йому причіпками* (Ю. Мартич); *Платон умів і не помічати несуттєвих порушень, які давали хіба що формальну підставу для причіпки: вилаяти — не штука, значно корисніше вчасно похвалити* (М. Дашкієв).

2. Те саме, що **при́від**[1] 1. *Чорноті не хотілося покидати намету бранців, але ніякої причепки до того, щоб лишатися у ньому, вже не було* (А. Кащенко); *Так і шукає* [Катя] *причіпки, щоб з когось посміятися* (І. Багмут); *Машинально поклала Тамара книжку на етажерку. І не думала повертати цей томик. Це було лише причіпкою до розмови* (А. Хижняк); — *Ви мене чуєте, Шульга? Їй потрібна була причіпка, щоб вибрести на берег і підійти ближче до цього дивного українця* (П. Загребельний).

3. Те саме, що **при́чіп** 1. *Пройшов трамвай знизу вгору. Підійшов мій. Я сів до причіпки* (В. Домонтович); *Він сягнув позад себе, набрав із причіпки оберемок кулеметних стрічок* (О. Лисяк); *"Вона, власне, гарна дівчина," — думає Роман, .. сідаючи на мотор і вигідно вмістивши в причепці панну Рудавську* (О. Ульяненко).

4. *перен.* Про щось причеплене, прикріплене до чогось. *Всі вони там з малими виїмками відносяться до нас, галичан, .. як до якоїсь непотрібної причіпки, котра для українського діла — п'яте колесо у возі* (І. Франко); *Виховали його з ласки при цьому двірці й став якимсь зайвим, але невідлучним його додатком, якоюсь непотрібною, але сталою причіпкою, якимсь залізничим реквізитом* (Б.-І. Антонич).

ПРИЧІ́ПЛЕНИЙ *див.* **приче́плений.**

ПРИЧІ́ПЛИВИЙ *див.* **приче́пливий.**

ПРИЧІ́ПЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., рідко.* Властивість за знач. **причі́пливий.** *Від думки про свою безборонність і злісну причіпливість і нападки Тімурленкова в присутності студентів .. старому зробилося негаразд* (В. Барка); *Жона в своїй настирливій причіпливості стає мовби жалюгідним сном, від стисків якого задихаєшся, але вивільнитися не спроможен* (П. Загребельний).

ПРИЧІ́ПЛИВО, *рідко.* Присл. до **причі́пливий.** *Кочерга стояв, як завжди, на воротях і причіпливо оглядав човни, які здавали спортсмени* (В. Собко); *Гриць, як і всякий справжній конструктор, не поспішає: причіпливо оглядає ракету* (А. Дімаров).

ПРИЧІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **причі́плювати.** *Вагон американської шинки з Франкфурту, відчіплюваний і знову причіплюваний на проміжних станціях і навіть задля підтвердження законного маршруту на одну ніч завезений у депо, зміг без ускладнень загубитися* (Е. Андієвська); *Іноді в основні частини паровоза включають і тендер — причіплюваний до локомотива вагон, що служить для зберігання запасів води й палива* (з навч. літ.).

ПРИЧІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причі́плювати** і **причі́плюватися.** *Причіплювання мобільної електрозварювальної установки виконують підтягуванням її до буксирного пристрою мобільної ремонтної майстерні* (з наук.-техн. літ.); *Культиватори суцільного обробітку ґрунту призначені для розпушування ґрунту, парів з одночасним боронуванням й обладнані пристроями для причіплювання 4-зубових або пружинних борін* (з навч. літ.).

ПРИЧІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПРИЧІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИЧЕПИ́ТИ,** еплю́, е́пиш; *мн.* приче́плять; *док., що.* 1. Чіпляючи, підвішувати або прикріплювати до чого-небудь. *Стояла* [Гребенючка] *і причіплювала до дротини, на якій піднімають на щоглу прапор, білу хустку* (В. Нестайко); *Змінювали вони й одежу, а часом причіплювали до облич фальшиві вуса й бороди* (Валерій Шевчук); *На будинку, де ліхтар, зовсім невеличку — "Тут живе ветеринар" — Причепив* [Кока] *табличку* (С. Олійник); *Арсен скинув з себе дрантя і нарядився в дорогий одяг Ферхада, причепив до бока шаблю, за пояс засунув пістолі* (В. Малик); // Приєднувати (вагон, паровоз і т. ін.) до чогось за допомогою зчепу. *У мордовській столиці Саранську, що на березі ріки Інсар, до кожного поїзда причіплювали "заквагон", оскільки в'язнів у Мордовії тогочас* [на той час] *вистачало* (М. Андрусяк); *Він наказав причепити до цього поїзда держави свій паротяг із вагоном* (Д. Бузько); *Порожняк нарешті причепили до паровоза* (П. Загребельний).

2. *перен., розм.* Влучно назвавши, закріплювати за ким-, чим-небудь (прізвисько, назву і т. ін.). *Нове прізвисько, як-от: Кривоніс, Шкода, Крутихвіст — козаки причіплювали кожному за зовнішнім виглядом або рисами характеру* (з наук.-попул. літ.); *Українське село вигадливе на прізвиська. Причепить кличку — і носи на здоров'я усе життя* (В. Минко); — *Еге, — мимоволі засміявсь я, — як причепить* [бабуся] *кому прізвисько, то, наче смолу, не оддереш* (В. Кава); // Недоречно згадувати щось у розмові, розповіді і т. ін. *Як тобі прийшло на мисль причепити до мене "світло генія"?* (Леся Українка).

3. *перен., розм.* Приєднувати що-небудь до чогось, об'єднувати із чимсь. *Сей останній уступ народного оповідання можна вважати показом того, як народна фантазія до старших легендових мотивів причіпляє нові в тім же легендовім дусі* (І. Франко); *До його прізвища причіпляли спереду оте "за", від чого воно ставало до реготу смішним та образливим* (С. Талан).

ПРИЧІ́ПЛЮВАТИСЯ, юються, юєшся, **ПРИЧІПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРИЧЕПИ́ТИСЯ,** еплю́ся, е́пишся; *мн.* приче́пляться; *док.* 1. Чіпляючись, прикріплюватися, приставати до чого-небудь; закріплюватися. *П'явки падають, відклеюючись, у воду чи ж намертво причіплюються до каменя* (Валерій Шевчук); *Це було маленьке судно. Ми причепилися до його борту. Машини глухо гуркотіли, везучи й нас* (Ю. Яновський); * Образно. *Сміється* [циган] *усім лукавством свого вузькуватого обличчя, до якого, як дві ниточки, причепились убогі вусики* (М. Стельмах); // *перев. док.* Прилаштовуватися на самому краю чого-небудь. — *Сідай на днище по-козацьки, мов на коня; а я де-небудь причеплюсь* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гість з розмаху потонув у м'якому кріслі біля столу, а Артем Петрович причепився на крайкові дивана* (А. Хижняк); *Майстер теж сидів з нами, за першим столом, причепившись на краєчок довгого ослона* (Григір Тютюнник).

2. *перен., розм.* Переходити до кого-небудь, з'являтися в когось (про хворобу). *Навесні наш організм найбільш вразливий, тому до нас легко причіплюються різні хвороби* (із журн.); [П у з и р:] *Одно погано: пропасниця причепилась... Нічого, пройде* (І. Карпенко-Карий); *Ледве дотягнув мене Гліб до лікарні: гарячка причепилась, чи що* (І. Муратов); *Несподівана хвороба причепилась до Луки: На лопатках появились невеличкі бугорки* (П. Глазовий); // Невідступно надокучати кому-небудь, не давати спокою (про неприємності, нещастя і т. ін.). *Нужда яка була, така й є; з самого малку як причепилася — та й досі...* (Панас Мирний).

3. *перен., розм.* Переслідувати кого-небудь, нав'язуватися комусь. [Н а т а л к а:] *Не минула мене лиха година, возний гірше реп'яха причепився* (І. Котляревський); *От добре, що встиг* [Густав] *сховатися від Еріка, бо він би причепився, а від нього не так легко відкараскатися* (А. Хижняк); *До неї причепився на вулиці молодий кавказець, красивий, смаглявий, але він був п'яний, і вона втекла од нього* (Ю. Мушкетик); *До нас причепився Леопольд з явним наміром скласти нам товариство — чи, як він сам висловився, охороняти* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. *перев. док., перен., розм.* Набридати кому-небудь своїми вимогами, запитаннями, прискіпуватися до когось. — *Чого такий? — причепилася* [Варка] *одного ранку. — Люди вже й так кивають...* (Марко Вовчок); *Гінда .. кинула капелюх у кут та причепилася до мами, щоби їй купила новий капелюх* (Н. Кобринська); — *Залізняк! Що ви все руками тикаєте, як говорите? — причепився він до Ґонтиного приятеля* (В. Винниченко); *Як причепився один хуторянин, як причепився — продай віялку і продай* (Григорій Тютюнник); // Використовувати що-небудь як привід для прискіпувань. *Слуги боялись малого Готліба, як огню, бо він любив ні з сього ні з того причепитись* (І. Франко); *Нема до чого сьогодні в лабораторіях причепитися, так він уже до цілого заводу починає присікуватися?* (Ю. Шовкопляс); *Як вирішать, що на них не так, мовляв, поглянули, поставилися непоштиво, або й просто захочуть причепитися, — будуть неприємності* (В. Владко); *Із досади Охітва причепився до Загати, що той зумисне перекручує слова в Святому Письмі* (Р. Андріяшик).

5. *тільки недок.* Пас. до **причі́плювати, причіпля́ти.** *Тут швиденько одчіпляються наші вагони і причіпляються до поїзда, що їде прямісінько до Берліна* (Остап Вишня); *Часто до звісних історичних осіб або подій причіпляються мотиви казкові, легендові, новелістичні* (І. Франко).

ПРИЧІ́ПЛЮВАЧ, а, *ч.* Робітник, який обслуговує агрегати на тракторній тязі. *На другому відділку обранився біля трактора хлопець-причіплювач* (О. Гончар); — *Я в чотирнадцять уже працював причіплювачем біля трактора* (Є. Доломан); *Він з напарником-причіплювачем працював на тракторі у нічну зміну* (О. Шугай).

ПРИЧІ́ПЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **причі́плювач.** *Хівря з першого ж дня весняної сівби й до пізньої осені — в полі .. Вона й куховарка, і причіплювачка, й за кермо трактора сяде* (Микита Чернявський); *Коли поле чисте і плуг не забивається, трактористка і причіплювачка, працюючи на тракторі поперемінно, уривають часину-другу, щоб прилягти на оберемок сухого бур'яну* (М. Циба).

ПРИЧІПЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причіпля́ти** і **причіпля́тися.** *Зліпіть разом сніговика. Досвід показує, що маленькі діти охоче долучаються до гри на етапі причіпляння носа і надягання відра* (із журн.); *Біля торговельного центру нарешті облаштовано спеціальне місце для причіпляння велосипедів* (з газ.).

ПРИЧІПЛЯ́ТИ *див.* **причі́плювати.**

ПРИЧІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **причі́плюватися.**

ПРИЧІПНИ́Й, á, é. Який причіплюють (у 1 знач.). *Увесь вирихтувався причіпний інвентар: плуги з передплужниками, сівалки прості й спеціальні, просапники, борони...* (Ю. Яновський); *Дотепно сконструйований причіпний пристрій зонда автоматично регулював тиск водню в оболонці кулі* (В. Владко); *Укррадгоспоб'єднання зобов'язується організувати загін з необхідним причіпним знаряддям для проведення всіх передбачених планом сівозмінних польових робіт* (М. Циба); *Нас посадили на "столипін" (причіпний вагон для зеків), і ми в ньому довго чекали відправки* (Ю. Покальчук).

ПРИ́ЧІПОК, пку, *ч., розм.* Що-небудь причіплене, прироблене до чогось іншого, більшого. *Посідали пани у той віз. Мене причепили позаду на якомусь високому причіпку* (Марко Вовчок); *Плуг обладнаний причіпком для борін, що дає змогу одночасно з оранкою здійснювати боронування* (із журн.).

ПРИЧІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **причі́сувати** і **причі́суватися.** *Софія стояла перед великим дзеркалом і кінчала причісування* (Леся Українка); *Причісування перед дзеркалом не забрало багато часу* (О. Шугай); *Він вже почував себе освіженим, помолоділим, як людина, що пройшла всі інстанції в голярні: і дружбу з бритвою, і знайомство з ножицями, .. і навіть причісування брів спеціальною щіточкою* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПРИЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИЧЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док.* 1. *кого, що.* Розчісувати, пригладжувати гребінцем волосся, робити зачіску кому-небудь. *Олеся наділа білу сукню, а мати причісувала та прибирала її голову* (І. Нечуй-Левицький); *Причісує* [Дарія] *Оленку, пильнуючи кожного пасмочка; заквітчує, ніби коронує зірками, зверх блідого лобика* (В. Барка); *Молодий сільський учитель Антін Вова .. глянув у маленьке дзеркальце, причесав свої патли-кучері* (С. Васильченко); *Мармусія спорядила брата в дорогу. Зав'язала йому тепле кашне, причесала гребінцем білі пишні вуса і провела до ворітець* (В. Близнець); * Образно. *Тут було пшеничне поле, і вітерці причісували тривожне колосся* (О. Донченко); // *що.* Вирівнювати, пригладжувати перев. граблями (сіно, солому і т. ін.). *Демид .. причісував граблями стріху* (Григір Тютюнник); *Він любовно вбирав яблуні та груші в солом'яні корсети, причісував, обкопував, підмальовував* (В. Дрозд); *Граблями причесали його* [віз з сіном] *з усіх боків* (М. Томчаній).

2. *що, перен.* Згладжувати нерівності, суперечності (характеру, відносин і т. ін.). *Валерій Шевчук не дозволяв редакторам причісувати власні твори, адже намагався оминати речі "позірні, модні, шаблонні, офіційні" і відстоював індивідуальність своїх героїв* (з наук. літ.); *Розім'яв* [генеральський наказ] *грубу звірячу натуру* [піщан]; *оббілував її, як овечку; причесав, пригладив* (Панас Мирний); *Обом їм до однакової міри погано вдавалося причесати своє буйне кохання* (Олекса Ізарський); *Георгій Липинський, Борис Бородач та Іван Кащук усамітнилися після засідання їхнього профільного комітету в кабінеті, щоб хоч трохи причесати безнадійний і абсолютно не виписаний законопроєкт про права жінок в Україні* (М. Гримич).

ПРИЧІ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРИЧЕСА́ТИСЯ,** ешу́ся, е́шешся, *док.* 1. Розчісувати собі волосся, пригладжувати його гребінцем. *Скоріш кинулась* [Софія] *умиватись, причісуватись* (Леся Українка); *Марта причісувалась перед вмонтованим у шафі дзеркалом* (Р. Андріяшик); *Її звеселяв грубий Шура Балаганов, який усю дорогу причісувався гребінцем* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Вона вдягла своє краще плаття, причепурилась перед дзеркалом, акуратно причесалась* (О. Донченко); — *Наступного разу причешіться як слід. Або обстрижіться, якщо не вмієте користуватися гребінцем. Школа — не вулиця* (А. Дімаров).

2. *тільки недок.* Пас. до **причі́сувати.** — *Зараз буде наша стація, — сказав високий .. Переділ заворушився. Клунки стягались вниз, причісувалося волосся, надягали шапки* (О. Лисяк); *Це сталося несподівано й без ніякого попередження та спеціальних приготувань, як то буває в цій країні при різних інспекційних оглядах та контролях, коли все спеціально причісується, миється, приготовляється до парадних оглядин* (І. Багряний).

ПРИЧЛЕНО́ВАНИЙ, а, е, *біол.* Який причленувався. *До грудних хребців черепах причленовані довгі ребра, черевні кінці яких за допомогою хрящових відділів прикріплені до грудини, утворюючи закриту грудну клітку* (з наук. літ.).

ПРИЧЛЕНО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРИЧЛЕНУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док., біол.* Приєднуватися до чого-небудь у процесі росту, зростатися із чимсь; приростати (у 1 знач.). *Нижня щелепа крокодилів утворилася внаслідок скостеніння меккелевого хряща, замінюваного зчленівною кісткою, що причленовується до квадратної і низки шкірних кісток* (з наук. літ.); *У птахів на боках тазових кісток розміщені суглобові ямки, до яких рухомо причленувалися задні кінцівки* (з навч. літ.).

ПРИЧЛЕНУВА́ННЯ, я, *с., біол.* Дія за знач. **причленува́тися.** *Порівняно із земноводними, причленування тазового пояса (сідничні, лобкові та клубові кістки) до осьового скелета в рептилій значно міцніше* (з навч. літ.).

ПРИЧЛЕНУВА́ТИСЯ *див.* **причлено́вуватися.**

ПРИЧМЕ́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **причмели́ти.** *Русю, причмелену не стільки газом, як вином, забрали до психіатричної лікарні* (Ю. Винничук); — *Як він* [жерех] *рибу бив. Маленьку. Він її хвостом глушить .. Багато б'є риби, всю не ковтає, то ще й чайок годує. Але живу не їсть. А тільки прибиту, причмелену...* (В. Чемерис); *Ми й направду випозірували* [виглядали], *як свині, — немиті три дні, оброслі, в короcті болота, голодні й причмелені позавчорашнім, зо смертною журою в очах* (М. Дочинець).

2. *у знач. прикм.* Розгублений, охоплений замішанням; приголомшений (у 2 знач.). *Потім упали літаки, і вона* [Ілона] *сновигала між трупами, причмелена* (О. Ульяненко); // Який виражає розгубленість, замішання. *У батька був такий причмелений, такий безпорадний вигляд, що за інших обставин я б розсміялася* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *у знач. прикм., перен.* Несповна розуму, дурнуватий (у 1 знач.). *Матушевський справляв враження сором'язливого, причмеленого хлопчини, який ніяк не міг зрозуміти, через що він ускочив у таку біду* (Б. Антоненко-Давидович); *Син сотника Олелька Ігор — без князя в голові, причмелений, але силу має велетенську, бо їсть наче не в себе, а до роботи не здатний* (Ю. Мушкетик); *Дві причмелені жінки з якоїсь секти пропонували пізнати істину* (Л. Костенко).

ПРИЧМЕ́ЛЕНО, *розм.* Присл. до **причме́лений** 2, 3. — *Невже є такий слушок? — причмелено запитав Стьопочка* (М. Стельмах); *Він увесь заяснів від щастя. Воно виповнило його всього, що усміхався трохи аж причмелено* (Ю. Мушкетик); *Причмелено збуджена ця дивна пара чвалала холодними й ворожими до синяви вулицями, розгрібаючи строкатий натовп* (О. Ульяненко).

ПРИЧМЕЛИ́ТИ, елю́, е́лиш, *док., кого, розм.* Те саме, що **приголо́мшити.** *Навіть Дуню причмелив своїм виглядом Максим Тадейович* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли негадано-нежданно заявився Вакар, їй аж свербіло причмелити його: най іде собі у ліси, у кручі-прірви, попід греблі і не заважає людям жити* (Г. Тарасюк).

ПРИЧМО́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **причмо́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *Лось, примруживши очі, з хрускотом і причмокуванням заходився жувати кущ* (з казки); *Кінь вийшов з води, став мов укопаний на усі чотири й собі надивлявся. За повної тиші постійно вчувалось різке, звабливе, через вогку налиту губу, причмокування* (Г. Колісник).

ПРИЧМО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Чмокати (у 1, 3 знач.) трохи, злегка або час від часу. *Щоб привернути увагу коня до чогось стороннього, спробував* [Мазепа] *причмокувати, але розбиті губи розпухли, в роті йому пересохло* (Г. Колісник).

ПРИЧО́ВГАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Прийти човгаючи. *Берег біля купальні залюднений. Жінки, дівчата, чоловіки і дехто з старих бабів сюди причовгав* (А. Шиян); *Вранці Агафія послала за сільською знахаркою, бабця причовгала, сама ойкаючи та скаржачись на свої болячки* (В. Чемерис); // Прийти куди-небудь, до когось; причвалати. *Себастьян сьогодні обідає в розкішному ресторані. А він знов причовгав туди, де готують котлети* (М. Руденко); *Наступного дня перед полуднем, коли я причовгав до університету, мені сказали, що Наталку збила автівка* (А. Любка).

ПРИЧО́ВПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Прийти човпаючи. *Наперед знову вибіг Півень.., за ним причовпав і Мітла, підв'язаний хусткою* (П. Панч); *Радіон причовпав із свиноферми, наробився і засів у ванькирі* (Б. Харчук).

ПРИЧО́МУ¹, ПРИЧІ́М, *присл.* У якому зв'язку, у якій залежності (уживається при запитанні). *Коли хотять* [хочуть] *забрати страйковий комітет, то через що беруть тільки Мартина й Джемса і причому тут Тоні?* (М. Йогансен); [Перший монах:] *А може, навпаки, це твій же власний страх утілився в щось чорне й волохате?* [Другий монах:] *Причім тут страх?* (Л. Костенко); — *Що ти мені про совість говориш! Причому тут совість?* (Г. Пагутяк); // Уживається як сполучне слово в підрядному додатковому реченні. — *Я не розумію, — каже режисер, — причому тут я* (Ю. Яновський).

ПРИЧО́МУ², ПРИЧІ́М, *спол. приєднувальний.* Уживається при зауваженні чи доповненні. *Ми сяк-так помостилися, постелилися і полягали спати, причому вікно треба було замкнути подушкою, бо одна шибка була вибита* (Леся Українка); *Мотрона гостинно припрошувала Остапа їсти, пити, причім пити до дна* (К. Гордієнко); *Твердо пообіцяли мої нові товариші, що справно надсилатимуть матеріали, причому правдиві, без вигадки* (П. Запаренко); *Я досі не можу збагнути, як з такої скупої мішанки виходили такі животворні лики. Причім у старців зморшки, а в молодих — іскристі очі* (М. Дочинець).

ПРИЧОРНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., кого, що.* Трохи, злегка зчорнити. *Чи не треба спочатку характер його* [Каленика] *причорнити, запідозривши його добре ставлення до Купер'яна-Лукії, показавши .. в епізоді з курохватами* (М. Зеров); * Образно. *Зоряного колеса крізь ночі — хід над океан дзеркальний: аж до ниви, де журба причорнить косу, й журавлів скликати* (В. Барка).

ПРИЧОРНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **причорні́ти.** *Мирон Данилович, підвівшися, посьорбав юшки з сизуватими волоконцями конини, аж причорнілими, що розкипілись і плавали в мисці* (В. Барка).

ПРИЧОРНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **причорні́лий.** *Причорнілість шкіри.*

ПРИЧОРНІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **причорні́ти.** *Причорніння пшениці.*

ПРИЧОРНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* Трохи, злегка почорніти. *Ячмінь у покосах дощ намочив, та й причорнів; то завше, як причорніє, то й хліб не білий* (Сл. Б. Грінченка); *Причорніли деякі колоски, жито спрівало від мокречі* (К. Гордієнко); *Стара на виду причорніла від страху за сина* (з переказу).

ПРИЧОРНОМО́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до Причорномор'я. *Наш кріль жив у глибокій норі, що розташувалася у ґрунті високого причорноморського берега* (В. Багірова); *Причорноморський край цікавий не лише своїм узбережжям, адже територія, де річки впадають у море, утворює низку лиманів, плавнів і піщаних кіс* (із журн.); // Розташований у Причорномор'ї. *Дунай, добігаючи до моря, одігнав від себе на причорноморське болотисте пониззя три рукави — три тихі лимани* (Р. Іваничук); *Мороз кусав носи й щоки й склеював докупи ніздрі — такого давно не пам'ятали в полудневім причорноморськім Поліссі* (І. Білик); *Заходили люди по горло у воду, і хрестили їх попи, що надійшли на той час аж з далекого, причорноморського Корсуня* (Г. Тарасюк); // Який буває в Причорномор'ї. *Дихати причорноморським повітрям дуже корисно: морська вода насичує його йодом і озоном, а трави — фітонцидами, які його дезінфікують* (з наук.-попул. літ.); // Який живе або росте в Причорномор'ї. *Турки .. мали в себе на грудях повішені в шкіряних капшуках гілочки омели, привезеної з тої самої Амасії, з якої везено до Стамбула й славетні причорноморські яблука* (П. Загребельний); *Північні причорноморські слов'яни мали свою писемність ще до впровадження староболгарської* (М. Василенко).

ПРИЧТ *див.* **при́чет.**

ПРИ́ЧТА, и, *ж., розм.* Незвичайна пригода, дивний випадок. — *Ну та й причта ж мені трапилась цього вечора! Неначе нечистий увів мене в спокусу!* — *говорив писар* (І. Нечуй-Левицький); [П и с а р:] *Слухайте сюди, я вам розкажу одну причту* (М. Кропивницький); *В однім селі сталася така причта: прийшло на народ нещастя. У Драгові був пан на прізвище Німець, і що він собі забагнув? Що його треба колисати .. вдень і ввечері* (А. Калин).

ПРИ́ЧТОВИЙ[1], а, е, *розм.* Спричинений, породжений причтою. *Чи ти* [пропаснице] *погадана, чи ти наслана, чи ти наспана, чи ти наїдена, чи напита, чи ти місцьова* [місцева], *чи ти причтова, чи ти призірна* [пристрітна]*?* (П. Чубинський).

ПРИ́ЧТОВИЙ[2], а, е. Прикм. до **причт.** *У кінці XIX ст. в Уманському повіті нерідка повідомлення про вакантні духовні посади супроводжувалися даними про приход, як-от: його класність, кількість церковної землі, наявність причтових помешкань та кількість прихожан* (з навч. літ.).

ПРИЧУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого, що, діал.* Відчувати. *Причуваючи свою провину, якийсь час брела* [Стефа] *поодалік* (Г. Колісник); *Роман грізно поглядав на молодшого брата, що почав уже жати стигле жито край поля. А Семен не знав, не відав й не причував навіть свого ворога* (М. Коцюбинський).

ПРИЧУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРИЧУ́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Бути чутним. *Пізно. В кімнатах наполягла на все тиша, якась отруйна, сонлива. Причувається дихання сонних* (С. Васильченко); *Стало так тихо, що Галині причувся навіть далекий паровозний гудок десь на товарній станції* (Б. Антоненко-Давидович); // Здаватися чутним; учуватися. *Деяким* [парубкам] *причувалося, що з-під землі добувається протяжний стогін Гордія і плазує слідом за ними* (Мирослав Ірчан); *Врешті від голоду моє серце стало битися нерівно і почали причуватися різні звуки* (Г. Пагутяк); — *Повтори ще раз, бо се не може бути, щоб я справді чув те, що мені причулося* (І. Франко); *Вибігла* [жінка] *за ворота, бо причулися їй чиїсь кроки за парканом* (Ірина Вільде); // *безос.* — *Не во гнів вам, паніматочко, з вами напевне щось..: і причувається вам, і привиджається, — тут не без лукавого* (О. Кониський); // *рідко.* Поставати в уяві; уявлятися, здаватися. *Життя довкола мене причувалося мені якоюсь ніжною, несказанно гармонійною мелодією* (О. Кобилянська); *Причувся йому крик усіх тих душ, смажених у смолі, що їх знав з апокрифа "Хождіння* [ходіння] *Богородиці по муках"* (А. Крушельницький).

2. *діал.* Прислухуватися (у 1 знач.). *Хуторів і сіл я Обійшов чимало: Ухо причувалось, Око не дрімало* (Я. Щоголів); *Хтось улицею йде. Оце, певне, він. Причувається* [Гаїнка] *до ходи: туп-туп-туп...* (Б. Грінченко).

ПРИЧУ́ДА, и, *розм., рідко.* 1. *ж.* Примха або дивацтво. *Були Латинці дружні люди І воюватись мали хіть. Не всі з добра, хто од причуди, Щоб битися, то рад летіть* (І. Котляревський); *Хто повірить у мою розповідь? Каленикові записки для всіх інших — це лише причуда старої людини* (Ю. Винничук); — *У багатих свої причуди,* — *знизав плечима Мельник* (А. Кокотюха).

2. *ч. і ж.* Про людину, поведінка якої дивує; дивак. [П а н н а:] *Слухайте, ви тільки не смійтеся з мене, бо мене і так уже мають за якусь причуду* (С. Васильченко).

3. *ж.* Образ кого-, чого-небудь у людській уяві; привид. * У порівн. *Перед очима, як та причуда, манячила її постать метка, жвава* (Панас Мирний).

ПРИЧУ́МЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Який утратив здатність сприймати щось адекватно; трохи чумний, очманілий. *Ззаду, по той бік столу, стояв з ножем у руках причумлений Чудловський* (О. Чорногуз); // Власт. такій людині. *На ношах він уже підводив голову й озирався навколо з причумленим виглядом* (Любко Дереш).

ПРИЧУ́МЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Стан за знач. **причу́млений.** *Причумленість, обурення і розпач ввалили його в крісло* (Б. Харчук).

ПРИЧУ́МЛЕНО, *розм.* Присл. до **причу́млений.** *Усе сталося так блискавично, несподівано, навально, що асенізатори причумлено мовчали* (В. Дрозд).

ПРИЧУ́ТИСЯ *див.* **причува́тися.**

ПРИШАБРО́ВАНИЙ, а, е, *техн.* Дієпр. пас. до **пришабрува́ти.** *Пришабровані вкладки й інші деталі підшипників маркують* (з навч. літ.).

ПРИШАБРО́ВУВАННЯ, я, *с., техн.* Дія за знач. **пришабро́вувати.** *Зчеплення зубчастих передач регулюють установленням валів, притиранням зубців чи пришабровуванням із притиранням* (з навч. літ.).

ПРИШАБРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИШАБРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, техн.* Підганяти металеві поверхні одна до одної, вирівнюючи їх шабером. *Шабрування площин методом трьох плит полягає в тому, що одну з плит комплекту беруть за основну і по ній пришабровують дві інші* (з навч. літ.); *Треба пришабрувати, припасувати обидві половинки циліндра, з великою точністю підігнати одну до одної так щільно, щоб навіть масло не могло просочитися* (В. Собко).

ПРИШАБРУВА́ННЯ, я, *с, техн.* Дія за знач. **пришабрува́ти.** *Дрібні роботи, пов'язані з пришабруванням металевих виробів, виконують пневматичним шабером* (з навч. літ.).

ПРИШАБРУВА́ТИ *див.* **пришабро́вувати.**

ПРИШАНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИШАНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, діал.* Пригощати (у 1 знач.). *Монна* [пані] *Ізабетта, щоб догодити чоловікові, так само ставилась приязно до молодого ченця і залюбки пришановувала його, чим могла* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *— Горенько тяжке! Чим же тебе й пришанувати? Хіба яєчню спекти?* (Л. Яновська); *— То кого ж маєш медом пришанувати? — Михайлика* (М. Стельмах).

ПРИШАНУВА́ТИ *див.* **пришано́вувати.**

ПРИ́ШВА *див.* **при́шви.**

ПРИШВАРТО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пришвартува́ти.** *Коли баржа була вже пришвартована, на берег зійшов сухорлявий матрос з підстриженими вусами* (П. Панч); *Чоловіки щось кричали людям, які стояли на пришвартованому до корабля катері* (М. Руденко); *Ральф узяв хлопця за руку і провів на рухому платформу, пришвартовану ліворуч від помосту* (М. Кідрук); *Через пів години шлюпка була пришвартована до корми "Нори Крейн", і ми з Нейрсом мовчки пішли спати* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // **пришварто́вано,** *безос. пред. До причалу було пришвартовано великий трищогловий фрегат* (О. Авраменко).

2. *у знач. прикм.* Який пришвартувався. *Навколо лежали гори різних товарів, біля пристаней стояли пришвартовані пароплави з короткими трубами, і уявлялося, що вони ось-ось задимлять* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПРИШВАРТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пришварто́вувати** і **пришварто́вуватися.** *В одному з портів Криту середньовічну гармату вмонтували в бетонний причал і використовують як кнехт для пришвартовування суден* (із журн.).

ПРИШВАРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИШВАРТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Прикріплювати швартовом (корабель, човен і т. ін.). *На березі снували невиразні тіні, але жодна з них не наближалась до корабля. Капітан Пабло з Сільвестром пришвартовували "Голіаф"* (Ю. Бедзик); *Поки Ара пришвартовував шлюпку, Віллі скочив на борт і наступної миті був уже на містку* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Кость пришвартував човна, вискочив нагору* (Ю. Яновський); // *до чого, куди.* Прив'язувати, прикріплювати (корабель, човен і т. ін.) до пристані, причалу і т. ін. [К о с т я К в а ч:] *Наша Дніпровська флотилія стільки річок пройшла .. Щодня у новий порт пришвартовували* (Ю. Мокрієв); *Міноносець підтягли до берега і міцно пришвартували до товстих кнехтів* (В. Собко); // *також кого, розм.* Прикріплювати, прив'язувати до чогось. *Хтось висунув у вікно грубезні дошки, зв'язав їх вірьовкою й пришвартував до горішньої рами, а тоді намагався втягтися на них...* (І. Багряний); *Поклав* [Заброда] *на обидва борти гвинтівку, до неї прив'язав плащ-палатку і міцно прикрутив її до корми. — Лягай, інженере, відпочивай. Тільки пришвартуй її міцніше, щоб не одірвалася* (В. Кучер); *На ніч, про всяк випадок, я пришвартував Джумбо* [слона] *до деревця товстенною мотузкою* (М. Кідрук).

ПРИШВАРТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИШВАРТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Закріплюватися швартовом (про корабель, човен і т. ін.). *Вони підійшли до шістнадцятого причалу. Влітку тут один за одним пришвартовувались теплоходики і катерки, що возили на прогулянку курортників* (М. Білкун); *Як тільки кораблі пришвартувалися, одразу ж в кількох місцях заграли оркестри* (Д. Ткач); *Вітрильник нарешті пришвартувався, завмерли вітрила, на берег почали сходити люди* (В. Лис); // *до чого, біля чого, куди.* Підпливати до пристані, причалу і т. ін. *До гавані міста зайшла канонерка. Покружлявши по гавані, вона об'якорилася, не пришвартовуючись до естакади* (Ю. Яновський); *Ясним ранком пришвартувався пароплав до чернігівської пристані* (Л. Смілянський); *В маленькій гавані хиталися щогли численних суден. Туди .. і поніс нас свіжий бриз, і незабаром ми пришвартувалися біля причалу* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); * Образно. *Внизу .. пришвартувалась до гір словацька Грінава* (О. Гончар).

2. *перен., розм.* Улаштовуватися де-небудь, у когось, на чому-небудь, біля чогось. *— Тут у мене жила рідна бабуся, ось у неї я й вирішив на перший випадок пришвартуватись* (Ю. Збанацький); *Віктор показав двір, у котрому довго працював Льока. В сусідському намірювався пришвартуватися й він сам* (Олекса Ізарський).

3. *тільки недок.* Пас. до **пришварто́вувати.**

ПРИШВАРТУВА́ТИ *див.* **пришварто́вувати.**

ПРИШВАРТУВА́ТИСЯ *див.* **пришварто́вуватися.**

ПРИ́ШВИ, при́шов *і* пришв, *мн. (одн.* **при́шва,** и, *ж.).* Нижня частина чобіт, яка прикриває ступню. — *Ноно... Дьоготь, як масло, — нема що казати... Не спалить постіл чи там халяву або пришву...* (П. Козланюк); *Весело тримати в руках добрячі пришви на чоботи!* (Василь Шевчук); *Хорунжий налягає щораз міцніше на ногу, і нарешті не залишається нічого іншого, як піти за радою вістуна і зовсім відрізати халяву й пришву та скинути рештки чобота* (О. Лисяк); *Одного дня, перекидаючи в скрині поточені шашелем шевські колодки, старі пришви, знайшов* [Федір] *там мандоліну* (Ю. Мушкетик).

◊ **Приши́ти [свою] при́шву (при́шви)** *див.* **пришива́ти.**

ПРИШВИ́ДШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пришви́дшити.** *Пришвидшена приватизація насправді спрямована на те, щоб передати цікаві компанії задешево в "потрібні руки"* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який пришвидшився. *Григорій заплющив очі та кілька хвилин сидів нерухомо, майже не дихаючи, дослухаючись до пришвидшеного калатання серця* (М. Кідрук).

ПРИШВИ́ДШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пришви́дшити** і **пришви́дшитися.** *Ант діяв випромінюванням, пришвидшуючи створення і розвиток життя. Він користувався лабораторними методами пришвидшення* (І. Росоховатський); *— Ну, та ти, Митю, знаєш, чого ми хочемо. Пришвидшити процеси. Інакше кажучи, пришвидшити те, що пришвидшенню не піддається* (П. Загребельний); *Усвідомлення, що нові й нові шматки пазла потроху стають на свої місця, спричинило пришвидшення серцебиття* (М. Кідрук).

ПРИШВИ́ДШЕНО, *присл.* Швидше, ніж звичайно, ніж раніше. *Серце князеві билося пришвидшено, мов по довгому бігу* (П. Загребельний); *Кілька плит під ногами пришвидшено заростали мохом* (Валерій Шевчук); *Дівчинка .. пройшлась легкими пальцями по клавіатурі, завмерла перед монітором. Щось не виходило, вона підсунула крісло ближче, застукотіла пришвидшено* (Г. Вдовиченко).

ПРИШВИ́ДШИТИ *див.* **пришви́дшувати.**

ПРИШВИ́ДШИТИСЯ *див.* **пришви́дшуватися.**

ПРИШВИ́ДШУВАЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до пришвидшування; який сприяє пришвидшуванню чого-небудь. *Державний обвинувач у своїй роботі має вживати всіх доступних йому пришвидшувальних правових засобів, щоб провадження в суді або в інших державних органах не тривало нерозумно довго* (з наук. літ.).

2. *техн.* Признач. для пришвидшення якої-небудь дії або процесу. *Пришвидшувальний пристрій дає змогу збільшити частоту обертання дискової фрези в шість разів* (з наук. літ.).

ПРИШВИ́ДШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пришви́дшувати.** *Наскрізною в "Перехресних стежках" І. Франка є антитеза: підсвідомо пришвидшуваний час, прожитий у протистоянні зі Стальським, і сповільнюваний у моменти зустрічі з Регіною* (з наук. літ.).

ПРИШВИ́ДШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пришви́дшувати** і **пришви́дшуватися.** *Раніше мені здавалося, що будь-яке оповідування — це скорочування, пришвидшування реальності* (із журн.).

ПРИШВИ́ДШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИШВИ́ДШИТИ,** шу, шиш, *док., що.* Збільшувати швидкість чого-небудь, сприяти швидшому перебігу і т. ін.; прискорювати. — *У вас гіпотиреоз. Це означає уповільнений обмін речовин, — пояснила лікарка. — Для того аби почуватися добре, мусите самі пришвидшувати собі обмін речовин* (Г. Вдовиченко); *Він пришвидшив роботу* (Григорій Тютюнник); *Коли істина встановлюється офіційним шляхом, це триває аж надто довго. Та пришвидшити процес начальник карного розшуку не в змозі* (А. Кокотюха).

ПРИШВИ́ДШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИШВИ́ДШИТИСЯ,** шуся, шишся, *док.* 1. Починати швидше щось робити (іти, бігти, говорити і т. ін.). *Увесь цей час я пришвидшувалася і тягла її за собою. Спробуйте відірватися від стеження, коли фактично у вас на руках вагітна подруга* (Л. Денисенко); *Фаїні мимоволі довелося теж пришвидшитися, що насправді перейшло в ходу підтюпцем* (А. Кокотюха).

2. *тільки 3 ос.* Набирати більшої швидкості, швидше відбуватися і т. ін.; прискорюватися. *З кожним кварталом хода його пришвидшувалася* (В. Собко); *Сутеніє. Хмари пришвидшуються. Він відчуває плинність усього довкола себе* (Любко Дереш); *Серцебиття ще більше пришвидшилось, до глотки підступила нудота* (М. Кідрук).

ПРИШВИ́ДШУВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **приско́рювач.** *У засланні В. П. Глушко працював над створенням реактивного пришвидшувача для літальних апаратів* (з наук.-попул. літ.); *Великий Механік потрібен конторі як каталізатор, пришвидшувач розумової реакції, і тільки* (В. Дрозд); *Можна просто посіяти насіння яблуні чи груші, і сучасні укорінювачі, пришвидшувачі росту рослин допоможуть їм піднятися буквально на очах* (з газ.).

ПРИШЕЛЕ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., фам.* Недоречно або невчасно прийти, приїхати куди-небудь; припертися. *"Приніс нечистий Комашка! .. Де він тут узявся? Чого він пришелепавсь сюди! Неначе зумисне слідкував за мною?" — думав Фесенко* (І. Нечуй-Левицький); *Через якусь хвилю до оселі пришелепались і стали на порозі двоє цивільних* (М. Стельмах).

ПРИШЕЛЕ́ПКУВАТИЙ, а, е, *зневажл.* Те саме, що **пришеле́пуватий.** *Він ніби пришелепкуватий трохи, а до Насті, бач, залицяється* (І. Цюпа); *Встигаю сховати за спину ніж, але вигляд у мене явно пришелепкуватий* (А. Кокотюха); — *Тю на тебе, пришелепкувата! — плюнув Хуржик і, грюкнувши дверима так, що аж стіни задвигтіли, вийшов з кімнати* (В. Малик); *Він, цей колький погляд, якось зовсім не приставав до тієї пришелепкуватої пригоди, яку щойно розповів Притула* (В. Шкляр).

ПРИШЕЛЕ́ПКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., зневажл.* Властивість за знач. **пришеле́пкуватий.** *Не одне покоління українських офіційних митців працювало над тим, аби образ українського буржуазного націоналіста набув пришелепкуватості* (з газ.).

ПРИШЕЛЕ́ПКУВАТО, *зневажл.* Присл. до **пришеле́пкуватий.** *Поліцай знітився і позадкував од мене, пришелепкувато вимовляючи при цьому: — Я що... Я нічого... Як пан каже... Може, я помилився...* (В. Малик); *Він, замість обняти, пригорнути дівчину, бувало, перечіпав її, ніби ненароком, або штовхав зненацька на соснину й реготів пришелепкувато* (Григір Тютюнник).

ПРИШЕЛЕ́ПОК, пка, *ч., зневажл.* Пришелепувата людина. *Він, пришелепок, навіть не здогадувався, до кого посмів простягнути руку, бо був упевнений, що Хеда всього лиш моя спільниця* (В. Шкляр); *"Ідіот, — подумала вона, — Боже, який ідіот, пришелепок і дурень!"* (Ю. Андрухович); // Уживається як лайливе слово. — *Ти що, пришелепку, здурів?* (Я. Стельмах).

ПРИШЕЛЕ́ПУВАТИЙ, а, е, *зневажл.* 1. Нетямущий, нерозумний або божевільний. — *Йди геть ік твоєму дурному батькові, що пустив на світ таку пришелепувату дочку!* (Б. Грінченко); — *Слухайте, може, я пришелепуватий, але я вас ще не зрозумів* (Ю. Смолич); *Від цього дурисвіта можна чекати всього. Пришелепуватий він якийсь...* (І. Білик); — *Доброго дня, пані. Вибачайте Аркашку нашого. Воно в нас пришелепувате, а лікувати грошей нема* (Люко Дашвар); // *у знач. ім.* **пришеле́пуватий,** того, *ч;* **пришеле́пувата,** тої, *ж.* Нетямуща, нерозумна або божевільна людина. — *Теперішній дурень, ох, як навчився і читати, і писати, і когось штовхати під бік чи під печінку. Це ж колись пришелепуватий кричав собі, як хотів, та ніхто й вухом не вів* (М. Стельмах); — *З пришелепуватих та блаженних дивуватись не треба, бо то хіба вони говорять, то їхніми вустами злиденна, згорьована доля обзивається* (Є. Гуцало); // Власт. такій людині. — *Ви бачили, як я його втопив у повені запитань? І хто б на нього міг подумати? Такий пришелепуватий і придуркуватий вигляд!* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Уживається як лайливе слово. — *Відчепися! — заволав він. — Пришелепувата!* (С. Талан).

2. Дурний, беззмістовний, недоречний. — *О господи! Гарячий... Ти з отим пришелепуватим футболом геть здоров'я стеряєш!* (В. Кава); *Варвара Адольфівна .. завжди напоготові, щоб захихотіти, почувши його пришелепуваті жарти* (Л. Денисенко).

ПРИШЕЛЕ́ПУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., зневажл.* Властивість за знач. **пришеле́пуватий.** *Він добре знав сільського чередника Івашка, і, згадавши про його недоріkуватість та пришелепуватість, Панас Петрович не міг не подумати про свої двадцять років учителювання в цьому селі* (Г. Епік); *Можуть віддати* [дівчата] *свій голос кому завгодно. Схочуть — піднімуть руку за Григора Омеляненка, а схочуть — за Омелька Корсака, Омеляненкового миршавого наймита, якого й на війну не взято через пришелепуватість* (Ю. Смолич).

ПРИШЕЛЕ́ПУВАТО, *зневажл.* Присл. до **пришеле́пуватий.** *Марко пришелепувато посміхається* (П. Панч); *Лют Пугачич зустрів чужинця пришелепувато роззявленим ротом* (І. Білик).

ПРИШЕ́ЛЕЦЬ, льця, *ч., розм.* Те саме, що **прибу́лець.** *Як то мені, мати, не хотілося У чужій стороні пробувати: Будуть мене люди знати. Будуть мене пришельцем називати!* (з думи); *Звівши голови, з подивом дивляться пінгвіни на небачених пришельців* (О. Довженко); *— Миколо, Петре, а йдіть сюди! — гукнув тим часом Прокіп до двох нових пришельців, що озирались, видно, когось шукаючи* (Василь Шевчук); *Інопланетники, пришельці з інших світів, не інакше, як вони десь блукають поблизу!* (О. Гончар); *Кришка-люк піднялася, і з'явився якийсь пришелець — голова людська, а тіло наче механічне* (В. Нестайко); *Очевидно, немає на планеті Земля такої сили, яка здатна була б подолати космічного пришельця* (В. Чемерис).

ПРИШЕ́ЛИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **прише́лець.** *Тітка Дунька сміливо (точніше — майже із зухвалістю пришелиці в селянський світ зі світу городянина) нехтувала давньою звичкою селян обтяжувати себе домашньою худобою та жіночими обов'язками* (М. Іщенко).

ПРИШЕРХА́ТИ, áє, *недок.*, **ПРИШЕ́РХНУТИ,** не; *мин. ч.* прише́рх, ла, ло *і* прише́рхнув, нула, ло; *док.* 1. Трохи шерхнути *(див.* **ше́рхнути**[2] 1). *Ще можна ходити по снігу, бо вночі він пришерхав від гостренького морозцю* (О. Копиленко); *Опівночі підморозило, калюжі .. пришерхли льодком* (С. Голованівський); // *безос.* [П а в л ю к:] *Назавтра буде ожеледь. Пришерхло* (Л. Костенко).

2. Ставати сухим, засихати. *Цівочка крові біля кутика вуст уже не текла, пришерхла* (В. Шкляр); // Ставати шершавим, шерехатим (про шкіру людини); шершавіти. *Подивись на це обличчя, На пробиті груди... Як пришерхли теплі губи, Прагнучи остуди!* (Л. Первомайський).

ПРИШЕ́РХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прише́рхнути.** *Запалало багаття, .. відбиваючись у пришерхлій від заморозку калюжі* (В. Козаченко); *Окрім приємних зустрічей, він пережити має й такі, що будуть ятрити його пришерхлі рани* (Василь Шевчук); *Знову чудний усміх перебіг по малинових устах, трохи зблідлих, пришерхлих* (В. Винниченко).

ПРИШЕ́РХНУТИ *див.* **пришерха́ти.**

ПРИШЕ́СТЯ, я, *с., книжн.* Прихід, поява. [Л ю ц і й:] *А римські цноти нехай відродяться у християнських — вони доволі схожі між собою. З тим ми діждемось другого пришестя Христа і слави римської* (Леся Українка); *В повітрі кружляло побуріле осикове листя — вісник пришестя справжньої осені* (С. Добровольський); *— Іудаїзм обіцяв пришестя в світ месії, тобто позасвітнього розуму. Християнство визнає Христа, або Логос, Вищий розум, який прийшов у світ для його порятунку* (П. Загребельний); *Якби хто .. побачив Майку до її пришестя на Лупин хутір, здивувався б: звідки вороги в наївної гамірної цокотухи?* (Люко Дашвар).

◊ **(1) До дру́гого прише́стя <[І] до пото́пу,** *часто зі сл.* м и р о в о г о, в с е с в і т н ь о г о>, *жарт.:* а) дуже довго. *Циган Апостол, не знаючи втоми, піддавав чимдуж більше вогню смичком, ладен, видно, був хоч до всесвітнього потопу вихрити людей в цім бурянім, шаленім до впаду танку* (О. Гончар); *Злочинець вже ніколи не поткнеться туди. Що це зі мною діється?! Так можна шукати його до другого пришестя* (І. Росоховатський); *— Уже люди й додому поїхали, а тут, мабуть, до мирового потопу сидітимем* (Григір Тютюнник); б) *(із запереч.)* ніколи. *— Куди ти тютюн ламаєш .. А бодай ти не виліз з того тютюну до другого пришестя!* (О. Довженко); *Якби не допомога чарівної феї, не виконати б Попелюшці загаданої мачухою роботи і до потопу* (із журн.).

ПРИ́ШИБ, у, *ч., діал.* 1. Притулок (у 1 знач.). *— Вже другий день блукаємо коло цього озера й не знаємо, де б знайти пришиб та переночувати* (І. Нечуй-Левицький); *Була вже ніч, а він, голодний і без грошей, не знав, куди податись, де знайти собі пришиб, хоч гинь* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Причал (у 1 знач.). *Йому доручили того дня не дуже й важкий кофр однести до найдальшого в гавані корабельного пришибу* (О. Ільченко); *Човен вибився з пришибу на середину Дніпра, й швидка течія несе його на південь* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРИШИБА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПРИШИ́БТИ,** бу́, бе́ш, **ПРИШИБНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. *кого, розм., рідко.* Убивати або оглушувати кого-небудь ударом чогось важкого. *— Хтось заколе ворога вилами або пришибне колом* (П. Козланюк); *— Я тебе пришибу, недоростку! Клятий коновале!* (М. Кідрук).

2. *кого, перен., розм., рідко.* Спричиняти якийсь стан (пригніченості, страху і т. ін.). *Не хочеться за діло взятись, наче не її руки, — .. так журба пришибла* (Ганна Барвінок); // *безос. Ганнусі закрутилися сльози в очах, а мене пришибло страхом, невмотивовано глибоким страхом!* (О. Кобилянська); // *що.* Зменшувати силу якогось почуття, переживання. *Страшна погроза смерті разом оглушила його, пришибла всі слабші почуття, немов морозом зварила душу* (І. Франко).

3. *діал.* Приставати, причалювати до берега. *Із середини плотів уперед і назад передали веління: — Пришибай-й-й!.. Очеретяний пліт Люта Пугачича пристав перший* (І. Білик).

ПРИШИ́БЛЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **приши́бти, пришибну́ти.** *Пришиблений в голову, він не мав сили стати на дно і вийти на берег* (І. Нечуй-Левицький); *Він був пришиблений таким спокійним і страшним випадком* (Т. Осьмачка).

2. *у знач. прикм.* Несповна розуму, дурнуватий. *То була стара пришиблена пані Скоробецька, яка ще в 1894 році уславилася тим, що задерла спідницю і показала голу дупу першому львівському трамваю* (Ю. Винничук); *Кохання видумали ті, що страждають комплексом неповноцінності або пришиблені гуманісти* (С. Процюк).

(1) Як (мов, ні́би *і т. ін.)* **приши́блений** *хто* — хто-небудь приголомшений, пригнічений чим-небудь. *Грицько стояв, як пришиблений, дивився мовчки* (Панас Мирний); *Ходив* [Василь], *мов пришиблений, та все думав* (П. Козланюк).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **гро́мом вра́жений (приби́тий, приглу́шений,** *рідко* **приши́блений)** *див.* **ура́жений**[1]**; [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] з-за ро́гу** *(діал.* **з-за вугла́, з-за угла́)** **[мішко́м] приби́тий (приши́блений,** *рідко вульг.* **нама́ханий)** *див.* **приби́тий.**

ПРИШИБНУ́ТИ *див.* **пришиба́ти.**

ПРИШИ́БТИ *див.* **пришиба́ти.**

ПРИШИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пришива́ти.** *Яка то нудна робота — таке пришивання ґудзиків!* (О. Маковей); *— Ти зразу пришиваєш гріх. — Ні, — офіціально спростовував Іван Іванович, — за весь час праці в профорганізації я уникав пришивання і буду уникати* (В. Барка).

ПРИШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРИШИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *що.* Шиючи, прикріплювати що-небудь за допомогою ниток, дратви і т. ін. *Мати накриває Марусі голову серпанком. Старша дружка пришиває молодому до шапки стрічки* (І. Нечуй-Левицький); *Схиляю голову над гімнастеркою, до коміра якої пришиваю .. підкомірець* (Є. Доломан); *Знайшла* [Марія] *голку і до чоловіка підійшла, щоб ґудзик пришити* (А. Головко); *Людмила сіпонула плаща з вішалки, аж одірвалась петелька (нічого, пришию!), на ходу одягаючись, кинулась доганяти Миколу* (В. Яворівський); * Образно. *Пропав чоловік... Жінка коло спідниці пришила...* (Панас Мирний).

2. *що, спец.* Прикріплювати, прибиваючи цвяхами. *Усередині каркаса з дощок пришивають бруски* (із журн.); *Свекор, як бритвою, зняв тонку стружку з дошки, приставив її до місця, витяг з кишені іржавий гвіздок і з двох ударів обухом пришив дошку куди слід* (Л. Первомайський).

3. *кого, перен.* Пронизуючи ударом ножа, пострілом і т. ін., залишати на місці без руху. *Коп'єм* [списом] *наскрізь пробивши І до землі врага пришивши, Других пустився* [Еней] *доганять* (І. Котляревський); *Ждав* [арештований] *пострілу, який пришиє його до місця* (П. Загребельний); // Примушувати когось залишатися нерухомим (із несподіванки, переляку і т. ін.). *Тихий стогін пришиває його до високого плота* (М. Стельмах); // *тільки док., жарг.* Убити кого-небудь. *— Дурепа! У мене глушник на револьвері. Ніхто не почує. Пришию тебе, ніхто й не знатиме!* (Ю. Покальчук); *— Він ще трьох чи чотирьох .. завалив. Ощадкасу взяв. У Білявського ювелірку. Джулая пришив* (О. Ульяненко).

4. *що, перен., розм.* Безпідставно приписувати кому-небудь щось, звинувачувати в чомусь. *Суд не міг нікого оправдати, А чому — донині не збагну, Всім однаковісіньку вину Пришивали, кинувши за ґрати* (І. Гнатюк); *— Як бачиш — все гаразд, все дозволено. — А ми тут боялися, що тоті лікарі пришиють тобі якусь хворобу — і пропав чоловік* (М. Ю. Тарновський); *А-а-а, що йому пришиєш? Бувають і тут такі, що пришити нічого. Тут є кому пришивати й без Уласія Джуряка* (М. Матіос).

◊ **(1) Ні приши́ти, ні прилата́ти,** *зі сл.* с к а з а т и, г о в о р и т и *і т. ін.* — недоладно, недоречно, дурниці і т. ін. *Дивний чоловік, то мій товариш на правім боці .. Все думає, а Бог знає над чим, а часом якщо скаже, то ні пришити, ні прилатати* (І. Франко); *— Він усе таке щось скаже, — здвигала раменами бабуня, — що ні пришити, ані прилатати* (Б. Лепкий); **(2) Пришива́ти (пришпи́лювати) / приши́ти (пришпили́ти) квітки́ (кві́тку, ла́тку)** *кому, яку* — ображати когось в'їдливими репліками, дошкульними словами; обзивати когось, давати прізвиська, насміхатися з когось. *З кожного насміхається* [Печериця], *кожному квітки пришиває, а сам же то? Якби глянув у воду на свою вроду* (Панас Мирний); *— Усякий думає: "Пришпилюють мені латки, давай буду й я пришпилювати іншим!"* (І. Франко); *Ятрівка таку квітку пришпилить, що і через тиждень сорому не збудешся* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Де лише міг* [диякон Артемій], *мусив їм* [бурсакам] *пришпилити латку та лише дожидав нагоди, щоби їм підставити ногу* (А. Чайковський); **(3) Приши́й кобилі хвіст,** *ірон.:* а) зайвий, непотрібний. *Була й новинка Карпенкова — "Суєта". Перші три акти добрі, а четвертий — приший кобилі хвіст* (Панас Мирний); *— Хто я в "Сугаклії"? Голова чи, може, приший кобилі хвіст?* (С. Добровольський); б) не вартий уваги. [М а к с и м:] *Цілісінький день ви собі удвох балакаєте, а за вами слідком човгає щось таке, ніби теж скидається на людину, а ви його вважаєте чи за приший хвіст кобилі, чи за німого?..* (М. Кропивницький); *— Воно думає, що тут тільки воно одне вчене! І воно одно пише дисертацію! Решта — приший кобилі хвіст* (О. Чорногуз); **(4) Приши́ти [свою́] при́шву (при́шви):** а) *(до чого)* не досить тактовно доповнити сказане кимсь, утрутитися в чужу розмову. *Молоденькі панночки раді, що й їм вільно пришити свою пришву до розмови, навперейми почали згадувати та декламувати уривочки з декадентських віршів* (Дніпрова Чайка); б) *(кому, рідко)* дати комусь прізвисько, поглузувати з когось. *О! Що то вже за дівка!.. Вона не вміла, як кому пришви пришити? Ну, ну! І проворна, і жартовлива* [жартівлива] *була* (Г. Квітка-Основ'яненко); **Ши́ти / приши́ти спра́ву** *див.* **ши́ти.**

ПРИШИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРИШИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. *перев. док., перен., розм.* Приставати (у 8 знач.), приєднуватися до кого-, чого-небудь. *Усі почоломкалися, опріч брата Жана, який утік і до юрмища царедворців пришився* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Рабле); // Прикипати, прив'язуватися до когось. *Іслам Гірей ще більше закохався у неї, .. він все дужче та дужче пришивався до своєї молодої жінки* (А. Кащенко); // Причіплюватися, приставати до кого-небудь. *Бідняк спочатку і слухати не хотів, але багач як пришився, то вже і не відшити його* (з казки).

2. *тільки недок.* Пас. до **пришива́ти.** — *Ґудзик легко пришивається. Легковажний вчинок не легко кінчається* (В. Владко); *По нижньому краю балок шурупами або цвяхами пришиваються дерев'яні бруски* (із журн.).

ПРИШИВНИ́Й, а́, е́. Який пришивають до чого-небудь. *Верхній зріз спідниці може бути оброблений пришивним поясом* (з навч. літ.).

ПРИШИ́ЙКОВИЙ, а, е, *вет., мед.* Який міститься, розвивається і т. ін. при шийці, біля шийки (зуба, матки). *На сьогодні залишається актуальним пошук способів прогнозування уражень зубів пришийкової локалізації, найпоширенішими з яких є карієс і клиноподібний дефект* (з наук. літ.); *Пришийкова міома матки часто спричиняє болі й порушення сечовиділення* (з наук. літ.); *Пришийковий некроз характеризується втратою блиску емалі, появою крейдяних плям, які в подальшому набувають темного забарвлення* (з навч. літ.).

ПРИШИКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИШИКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Шикуючи, ставити в ряд, в одну лінію з ким-, чим-небудь, приєднувати до колони. *Пришикуйте на третю годину вночі дві сотні вояків, щоб іти до Кесарії* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПРИШИКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРИШИКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Шикуючись, ставати в ряд, в одну лінію з ким-, чим-небудь, приєднуватися до колони. *Вдвох вони відганяють настирливого неохайного .. таксиста і вирушають в бік Ціонської площі, пришикувавшись до чоти розгодованих францисканських ченців* (В. Єшкілєв).

ПРИШИКУВА́ТИ *див.* **пришико́вувати.**

ПРИШИКУВА́ТИСЯ *див.* **пришико́вуватися.**

ПРИШИ́ТИ *див.* **пришива́ти.**

ПРИШИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пришити.** *Теліпались довгі кінці пояска, пришитого ззаду до шлафрока* (І. Нечуй-Левицький); *Гай квапливо розстебнув гімнастьорку і дістав з кишені, пришитої зсередини, маленький складений учетверо папірець* (О. Гончар); *Захисний борт має бути міцно пришитий до площадки* (з мови документів); *Пришитий кількома ятаганами і шаблями до дерев'яної стіни, він так і сконав стоячи* (В. Малик); // **пришито,** *безос. пред. Назвати операцію цілком вдалою, звичайно, не можна. Чи то м'язи пришито не так, як слід, чи ще хворий не оволодів ними достатньою мірою, але око було косим, незвичайним, схожим на протез* (М. Дашкієв).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **пришитий** *на кому — чому і без дод.:* а) добре, міцно тримається на чомусь. *Але він вже на коні — на коні як пришитий...* (Д. Мордовець); б) *(зі сл.* с и д і т и, х о д и т и *і т. ін.)* не відступаючи від когось, не виходячи звідкись; постійно. *Їй не страшно було, коло неї, мов пришитий, .. провожатий, що не один чи два вечори знай проводив її до самої хати* (Панас Мирний); [Д р а н к о *(кричить у себе на дворі):*] *І слухати не хочу! Знаю, які печериці підеш збирати! Сиди мені у хаті, як пришита!* (М. Кропивницький); *Поївши, Софія заходилася прибирати в кімнаті. Микола ходив за нею, як пришитий* (А. Дімаров).

ПРИШИ́ТИСЯ *див.* **пришива́тися.**

ПРИШИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **пришити.** *Виявилося, що пришиття червоної паперової квітки до шапки жениха руками самої нареченої конче потрібно* (Ю. Смолич); *Каркас стелі в сауні краще робити з широких дощок, а не з брусків, оскільки вони масивніші та під час пришиття до них вагонки менше пружинять* (із журн.).

ПРИШІ́ПТУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пришіптувати** і звуки, утворювані цією дією. — *Колись, дуже давно, любилися двоє, — тихим загадковим голосом почала Орися з тим таємничим пришіптуванням, як буває тоді, коли людина збирається розповісти щось цікаве або дуже страшне* (Григорій Тютюнник); *Вона вимовила останнє слово з таким зміїним пришіптуванням, що учень авви* [отця] *Макарія раптом відчув чималий тиск у сечовому міхурі* (В. Єшкілєв); * Образно. *Не міг він чути ні злодійкуватого пришіптування ворожих мін, ні ревіння бомб, ні свисту снарядів* (П. Загребельний).

ПРИШІ́ПТУВАТИ, ую, уєш, *недок., що і без прям. дод., розм.* 1. Говорити пошепки, не на повний голос або злегка шепелявлячи. *Семениха щиро зітхала й пришіптувала: — Гріхи, гріхи!* (Л. Мартович); *Сашко все бубонів і пришіптував, оповідаючи сільські новини* (В. Кучер); *Пораючись біля печі, вона щось пришіптувала сама собі та посміхалася* (Григорій Тютюнник); *Вже на сходах Вітя, знову ж таки захлинаючись, заговорив, тихо пришіптуючи, наче боявся, щоб хтось не почув* (В. Нестайко); * Образно. *Хвиля весело плюскоче та пеститься до човна. Ніжна, мов дитина, шепче і пришіптує вона* (І. Франко).

2. *етн.* Шепчучи (у 4 знач.), примовляти. *Старі бабусі навіть нишком хрестили її й щось там пришіптували набік, одганяючи од Маньки нечисту силу* (О. Довженко).

ПРИШКАНДИБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* Прийти шкандибаючи, кульгаючи; прийти через силу. — *Насилу оце пришкандибав до вас, — слизько дуже йти* (Сл. Б. Грінченка); — *Може, і я підведусь якось та, хоч на костурі, пришкандибаю...* (І. Микитенко); *Пришкандибала стара-престара, ну, зовсім древня бабуся, уся схожа на зморщений сердитий маслюк* (О. Іваненко); *Ввечері пришкандибала до Марійчиної мами стара Каська, принесла оберемок новин* (Г. Вдовиченко).

ПРИШКАНДИ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Трохи шкандибати, накульгувати. *Ганна ще пришкандибувала, і, підіймаючись на вал, Яшко подав їй руку, поміг зійти* (О. Гончар); *Сиз .. хоч і був до знемоги стомлений, хоч і дуже пришкандибував, бо розбив собі коліно, а тут не втримався, підкрутив вуса і, якби трохи більше йому сил, так і пройшовся б королівським кроком* (В. Близнець); *Петро біг важко, трохи пришкандибував* (П. Загребельний).

ПРИШКВА́РЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **пришква́рити.** *Нерозлучно єднаються в одне: дух парфумів, пришкварених сонцем тіл і з'їденої на обід цибулі* (з газ.); // **пришква́рено,** *безос. пред. Лише тим найщасливішим, чи, може, найнещаснішим, відтято руки чи ноги, рани пришкварено гарячим асфальтом і пущено геть* (Л. Мосендз).

2. *у знач. прикм.* Який пришкварився. *В днину дими закривали сонце. Густі та їдкі. Чути в них спалену солому, перетлілий волос і пришкварене м'ясо* (Б. Лепкий).

ПРИШКВА́РИТИ *див.* **пришква́рювати.**

ПРИШКВА́РИТИСЯ *див.* **пришква́рюватися.**

ПРИШКВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИШКВА́РИТИ,** рю, риш, *док., розм.* 1. *що.* Шкварячи, трохи підсмажувати на вогні. *Хлопці варили у "котьолках" куліш, пришкварювали на шомполах кусники сала* (Ю. Горліс-Горський); *Взяв чоловік сковороду, вкинув туди здорову ложку масла, насипав вареників, жарить. Пришкварив, подає свойому* [своєму] *коханню, а кохання тільки носиком покрутило: "Несвіжі"* (Б. Лепкий).

2. *кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **припіка́ти** 1. *Жид зараз порядивсь парові печі строїти* [у пеклі], *щоб менш кошту тратити, а грішників дужче пришкварювати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *З куни вивели Кобзу, Остапа, Барила і ще двох січовиків. Знявши з їх* [них] *кайдани, поскручували їм ременями назад руки і повели у ліс .. Попереду йшов Щука з своїм помічником, .. а за ними жовнір ніс жаровню і торбу з вугіллям, щоб було чим пришкварить і припекти* (О. Стороженко).

3. *перен.* Припікати (про сонце). *Середина літа — сонце вже добряче пришкварює* (з газ.); *Коли сонечко добре пришкварить, тягнеш коца за вуха в холодок, у затінок* (І. Керницький).

4. *кому, перен., фам.* Карати кого-небудь. *Командир загону прискіпався до Яреська: — Ти їх* [бійців] *відпускав? Яресько, на мить зам'явшись, відповів, що — так, відпускав. — Ну, добре, — заспокоївся Килигей, — а то я вже хотів їм тут пришкварити* (О. Гончар).

ПРИШКВА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРИШКВА́РИТИСЯ,** иться, *док., розм.* 1. Ставати трохи підсмаженим, припеченим. *Сало вже потроху пришкварюється.*

2. Шкварячись, підгоряти (про страви). *Щоб засмажка не пришкварилася, її потрібно постійно помішувати* (з газ.); // Приставати, прилипати до чого-небудь, пригоряючи. *Періодично помішуйте суп, щоб сир не пришкварився до дна каструлі* (із журн.).

ПРИШКІЛЬНИ́Й, а́, е́. Який міститься, розташований при школі або біля школи; належний до школи. *Її пришкільну квартиру зайняв новий директор, і вона переїхала до Зеленої Дубівки* (О. Підсуха); *Тепер на тротуарах не було звичної юрби учнів, тільки окремі перехожі, рідкі в цей робочий час на тихих пришкільних вулицях* (Г. Усач); *Нишпорячи довкола очима, я пройшов подвір'ям, потім — за школу, туди, де був сад, пришкільна ділянка* (В. Нестайко).

ПРИШКУТИЛЬГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* Прийти шкутильгаючи; прийти через силу. *Пришкутильгавши до воріт, заздріла* [Параска] *у вікні світло* (О. Кобилянська); *Мусив Ілько присісти з болю на місці. Так потім і пришкутильгав до товариства без нічого...* (П. Козланюк); *Кривуляючи покаліченими на австрійській війні ногами, під верби мало не навприсядки пришкутильгав потемнілий від журри Панько* (І. Нижник); *Сам Буйтур пришкутильгав з часом до сотні. Якимось дивом вдалося йому, пораненому, відірватися від більшовиків* (М. Андрусяк).

ПРИ́ШЛИЙ *див.* **при́йшлий.**

ПРИ́ШЛІСТЬ *див.* **при́йшлість.**

ПРИШЛІФО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **пришліфува́ти.** *Перші три частини апарата мають бути так пришліфовані між собою, щоб не відбувалося виділення пари розчинника* (з навч. літ.).

ПРИШЛІФО́ВУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **пришліфо́вувати.** *Пацієнтам із середніми й великими дефектами зубних рядів вибіркове пришліфовування зубів проводили з інтервалом 3–5 днів для адаптації пародонту й нейром'язової системи* (з наук. літ.).

ПРИШЛІФО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИШЛІФУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* Шліфуючи, підганяти поверхні одна до одної. *Дерев'яні ручки штукатурної лопатки, ковша й сокола добре обробляють, пришліфовують і міцно з'єднують з інструментом* (з навч. літ.); *Пришліфувати поверхню електрода можна безпосередньо на верстаті* (з наук. літ.).

ПРИШЛІФУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **пришліфува́ти.** *Місцеве лікування захворювань пародонту включає зняття зубних відкладень, навчання правильному догляду та підтриманню гігієни ротової порожнини, усунення передчасних контактів методом вибіркового пришліфування твердих тканин зубів тощо* (з наук. літ.).

ПРИШЛІФУВА́ТИ *див.* **пришліфо́вувати.**

ПРИШЛЯХОВИ́Й, а́, е́. Який міститься, розташований біля або поблизу, уздовж шляху, понад шляхом. — *Чиє військо? — запитав* [Пушкар] *у пришляхової охорони, яка спинила його* (Іван Ле); *З пришляхової стежки під вербами звернув* [Євген] *через місточок під чийсь сад* (Б. Харчук); *Вони .. ночували де на заїжджих дворах, де у невеликих пришляхових корчмах, кілька разів — біля вогнища в лісі* (В. Лис).

ПРИШНУРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пришнурува́ти.** *Верещить на возі порося, пришнуроване до драбини мотузкою...* (Остап Вишня); *Я маю жилет, що міцно пришнурований до мого тіла і надійно тримає мене на поверхні води* (М. Білкун).

ПРИШНУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИШНУРУВА́ТИ,** ру́ю, ру́єш, *док., кого, що.* Зав'язувати, прив'язувати шнуром, шнурком до чого-небудь. *Двома мотузками зшивають чотири полотнища двосхилої частини намету, а також пришнуровують до неї складені трикутниками інші два полотнища* (з навч. літ.); *Парцюня .. озув черевики і пришнурував їх до ніг* (Т. Осьмачка).

ПРИШНУРУВА́ТИ *див.* **пришнуро́вувати.**

ПРИШОСЕ́ЙНИЙ, а, е. Який міститься, розміщений біля шосе, уздовж шосе. *Траса пішла на спуск, .. унизу виднілася автобусна зупинка, кілька людей на ній і неширока другорядна дорога ліворуч — до одного з пришосейних селищ* (А. Дністровий).

ПРИШПИ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пришпили́ти.** *Чорна густа коса обкручувала голову .. і була пришпилена великими шпильками* (І. Нечуй-Левицький); *На столі рівними стовпцями лежать книги, учнівські зошити, далі біліє пришпилений лист паперу — недокінчений план села* (М. Стельмах); *Козаки кинулися до дверей. На них висів пришпилений польським списом і козацьким ратищем Лейба* (Д. Білий); // **пришпи́лено,** *безос. пред. На столі дошка, а до неї пришпилено папір* (О. Донченко); *Всі свої нагороди Котигорошко не мав змоги одягнути, бо тоді би він просто не зміг рухатись, тому на парадний мундир було пришпилено буденні орденські планки* (В. Кожелянко).

ПРИШПИ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пришпили́ти.** — *Сукня може статися чарівною поемою .. Тут рішає добір красок, лінія, крій, мистецьке пришпилення квітки* (Уляна Кравченко).

ПРИШПИЛИ́ТИ *див.* **пришпи́лювати.**

ПРИШПИЛИ́ТИСЯ *див.* **пришпи́люватися.**

ПРИ́ШПИЛЬКА, и, *ж., діал.* Шпилька (у 1, 2 знач.). *Третя* [невільниця] *.. з тонкістю ювеліра й м'якістю доброго лікаря встромлювала пришпильку з кучериком у відповідне місце на голові августи* (Н. Королева); *Він вмить запалав, ніби її пришпилька проколола мильну бульбу його міркувань* (В. Підмогильний).

ПРИШПИ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пришпи́лювати.** *Гребінчики — стародавня група виробів із рогу для розчісування і пришпилювання волосся* (з навч. літ.).

ПРИШПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИШПИЛИ́ТИ,** илю́, и́лиш, *док.* 1. *що.* Приколювати, прикріплювати що-небудь за допомогою чогось загостреного. *Гостей з'їжджається дедалі більше. Панна Маня .. пришпилює гостям букети* (О. Маковей); *Мати чепурненько вбирається, пришпилює до сповитка залізну шпильку* (В. Рубан); *Засміявся* [Микола], *а потім поважно пришпилив значок до тужурки* (С. Васильченко); *Розшнурував* [лектор] *теку, пришпилив на дошці репродукцію* (І. Волошин); // *кого.* Прикріплювати, причіплювати до чогось. *Він витягнув мене з клітки, зачепив намордника, пришпилив до повідка, і я на слабких, тремтячих ногах .. послідував за ним* (Любко Дереш).

2. *кого, що, перен., розм.* Проколюючи чимсь гострим (ножем, списом, стрілою і т. ін.), знерухомлювати, приєднувати до якогось місця. *Я не раз бачив, як слизьку долоню спійманого на шулерстві партнера пришпилювали до столу ножем* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *На плакаті наочно було показано, як австрійський солдат багнетом пришпилює до муру сторопілого бородатого козака* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); — *Ану відчиняй, бо враз пришпилю тебе до городні* [зрубу] *стрілою!* (І. Білик); // Змушувати залишатися нерухомим (від страху, жаху і т. ін.). *Уляна тремтить у льоху, .. треба тікати; та свистить, цьвохає нагайка, глухо стогне батько, ті удари пришпилюють її до вогкої долівки, втискають у глину, вона не може рушити з місця* (Р. Іваничук); *Жах пришпилив дівчинку до стіни ліфта, не змогла ні поворухнутися, ні закричати, бо втратила голос від страху* (Дара Корній).

3. *кого, кому що, перен., розм.* Звинувачувати кого-небудь у чомусь; ловити кого-небудь на чомусь недозволеному. *Знай Левка костить* [Тимоха], *.. і чого за ним і зроду не бувало, те йому так і пришпилює, мов шпилькою* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Гуральський:] *Підпільні гуртки розмножуються .. по селах .. Треба влізти всередину, познайомитись з цілою організацією, з усіма проводирями, докладно вивідати все і — як у наших руках буде ціла сітка осередків в повіті — тоді ми пришпилимо їх* (Мирослав Ірчан); — *Як ви думаєте, чим їх* [ледарів] *можна спинити?* — *.. Громадську думку створити... От будеш в газету писати — і демагогів пришпили* (А. Хижняк).

◊ **Пришива́ти (пришпи́лювати) / приши́ти (пришпили́ти) квітки́ (кві́тку, ла́тку)** *див.* **пришива́ти.**

ПРИШПИ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИШПИЛИ́ТИСЯ,** илю́ся, и́лишся, *док.* 1. Прикріплюватися за допомогою чого-небудь загостреного. * Образно. *Синьоока Мальва .. зриває жовті квіти, що пришпилилися голівками до сухої землі* (Р. Іваничук).

2. *тільки недок.* Пас. до **пришпи́лювати.** *Корза* [закручене волосся] *пришпилюється шпильками, після чого вся голова покривається хусткою* (О. Воропай); *Прапорці пришпилювались до капелюхів та капелюшків, і незабаром зовсім незнайомі люди радісно і збуджено вітали одне одного* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРИШПО́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пришпо́рити.** *Пришпорений кінь шарпнувся з місця і помчав у ніч* (Д. Бедзик); * Образно. *Не зморгнувши оком, пришпорений надмірним славослів'ям, поет владно звів руку і читав далі* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПРИШПО́РИТИ *див.* **пришпо́рювати.**

ПРИШПО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пришпо́рювати.** *Кофеїн мобілізує механізми стресу, підвищує вміст цукру в крові, частоту серцебиття, силу серцевого викиду й тиск крові та може спричиняти головний біль, дратівливість, безсоння. Його дія нагадує пришпорювання загнаного коня* (з наук. літ.).

ПРИШПО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИШПО́РИТИ,** рю, риш, *док., кого.* Шпорами спонукати тварину (коня, осла, мула) до швидкого бігу. *Яків, пришпорюючи коня, наздоганяв невідомого вершника, озброєного шаблею* (А. Шиян); *Тумаяуа пришпорює свого віслюка. — Сеньйоре Олесь! Доганяй мене! — кричить він хлопцеві. — Вода!* (Ю. Бедзик); *Антоні пришпорив коня і на повному скаку влетів у двір* (В. Малик); *Я пришпорив свого Вороного і, не озираючись, помчав далі* (В. Нестайко).

ПРИШТРИКНУ́ТИ *див.* **приштри́кувати.**

ПРИШТРИ́КНУТИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **приштрикну́ти.** *Він побачив сеньйора Гаспероні біля вбитого вартового, що, приштрикнутий ножем до облавка, звис обличчям у море* (С. Тельнюк).

ПРИШТРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИШТРИКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., кого, розм.* Штрикаючи чим-небудь, знищувати, убивати. *Приштрикнув до землі, як жабу* (Сл. Б. Грінченка); *— А що б було, коли б я... — тут Колісник таке сказав, що аж діди витріщили баньки, та він .. ще допитується: — Якої б заспівав тоді твій чоловік? Адже ж, мабуть, на місці приштрикнув мене вилами?* (Панас Мирний); *Вістря пронизало тваринку наскрізь і приштрикнуло до землі* (В. Владко).

ПРИШТУКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **приштукува́ти.** *Приштукований рукав;* // **приштуко́вано,** *безос. пред. На чорний відкритий купальник приштуковано акуратно порізану на шматочки аудіоплівку* (з газ.).

ПРИШТУКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИШТУКУВА́ТИ,** ку́ю, ку́єш, *док., що.* 1. *крав.* Пришивати, штукуючи. *Приштукувати клин.*

2. *розм.* Прикріплювати, чіпляти що-небудь. *Я сонячного проміння насмикав, хвоста кобилі приштукував* (В. Дрозд).

ПРИШТУКУВА́ТИ *див.* **приштуко́вувати.**

ПРИШУ́КАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пришука́ти.** *Пришукані робітники;* // **прищу́кано,** *безос. пред. М. Заверуха заявив, що уже пришукано в Брукліні хату під українську читальню* (з наук.-попул. літ.).

ПРИШУКА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пришука́ти.** *Офіцери натрапляли на труднощі в пришуканні квартир через дорожнечу й повоєнну спекуляцію помешканнями* (з наук. літ.).

ПРИШУКА́ТИ *див.* **пришу́кувати.**

ПРИШУ́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пришу́кувати.** *Заїжджі майстри мандрували в пошуках слов'янської екзотики або приїздили до України "для пришукування засобів до життя"* (з наук. літ.).

ПРИШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРИШУКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **підшу́кувати.** *Став Мирон пришукувати молодого; якось чув він про одного чоловіка, старого парубка, що чогось не пощастило оженитись* (Грицько Григоренко); *Ми готувалися до вечірок, як до всякого рокового свята. Перш за все, — пришукали приміщення, то справа була не мала, бо, звичайно, вечірки ж бували нелегальні* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПРИЩ, а́, *ч.* 1. Невеликий запалений горбочок на шкірі, іноді з гноєм. *Що за страшний був той дядько! .. Очі здорові, як у пугача, .. лице з одного боку синє, з другого червоне та цілісіньке в прищах* (І. Нечуй-Левицький); *Заспане обличчя прикрашали три шикарні, гігантського розміру і мінливого кольору прищі* (О. Копиленко); *Душила* [Оксана] *на лобі чи підборідді поодинокі прищі* (Валерій Шевчук); *Прищ враз луснув, і зелений гній стікав на комір сорочки* (О. Ульяненко); * Образно. *Ще донедавна з уявою про письменника, поета зв'язувався образ .. такого собі облизаного паничика, шляхетного прища* (В. Еллан-Блакитний); * У порівн. *Партій тих розвелося, вискакують, як прищі, на незрілому обличчі демократії* (Л. Костенко).

2. *перен., лайл.* Про нікчемну чи неприємну людину. *Ти прищ. Ось хто ти такий, Сідалковський* (О. Чорногуз); *Що це за гра, чому цей кульгавий прищ хоче, щоб ми бігли?* (Ю. Андрухович).

ПРИЩА́ВИЙ, а, е. З прищами, укритий прищами. *Вольдемар, сухий, як тараня, прищавий, з копицею скуйовдженого волосся на голові, вдень клацав на рахівниці в банку, а ввечері тинявся з Женькою і Севою по вулицях* (А. Хижняк); *Мала вона прищаве, вуглуватої селянки лице* (О. Ульяненко); *Сонце золотило доволі прищаву шкіру Макса у приємний бронзовий колір* (Любко Дереш).

ПРИЩА́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **прища́вий.** *Шанкр називає гопів* [гопників] *"прищавими тварюками". Автору .. особисто доводилося зустрічати прищавих тварюк і серед хіпаблудів* [хіпі], *а отже, прищавість критерієм приналежності бути не може* (Любко Дереш).

ПРИЩА́ВІТИ, ію, ієш, *недок.* Укриватися прищами, ставати прищавим. *Лице прищавіє.*

ПРИЩЕМИ́ТИ *див.* **прищемля́ти.**

ПРИЩЕ́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прищеми́ти.** *Тролейбус прищемив мені плаща. Лариса вже встигла пройти вперед, тікаючи від мене, але озирнулася. Побачила, що я прищемлений, й пирснула* (Валерій Шевчук); *Може, то був і не цуцик... може, то було лише скигління замерзлого чи прищемленого пасткою мишеняти...* (М. Матіос); // **прище́млено,** *безос. пред. — На мою думку, все нещастя її від того, що вона змагається за кожен крок, де прищемлено її самолюбство* (В. Минко).

ПРИЩЕ́МЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прищеми́ти.** *Прищемлення пальця в ділянці суглоба може призвести до втрати його рухливості* (із журн.); *Так чи інакше їх* [письменників пригноблених] *совість мучила і проблематичність самого національного існування їх народів, загроза їх національного майбутнього, прищемлення національної культури* (І. Дзюба).

ПРИЩЕ́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прищемлювати.** *Кати охоче послуговуються нині підручними засобами: виделками, прасками, .. голками, звичайними дверима для прищемлювання пальців...* (Г. Пагутяк).

ПРИЩЕ́МЛЮВАТИ *див.* **прищемля́ти.**

ПРИЩЕМЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПРИЩЕ́МЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПРИЩЕМИ́ТИ,** млю́, ми́ш; *мн.* прищемля́ть; *док., кого, що.* 1. Затискуючи, зачиняючи або зачиняючись, придушувати; защемляти. *Я прищемляю йому* [ангелу] *зеленкуваті від хімікату крила кухонними дверима* (І. Карпа); *Голова з-за порога визирнула .. Та знов і зникла* [дівчина], *і дверима хляпнула та й прищемила кінець запаски* (Ганна Барвінок); *Лис злякався — скік з драбини, А вона йому на спину, — Прищемила хвіст* (М. Стельмах).

2. *перен., розм.* Те саме, що **уще́млювати** 3. — *Коли б афіняни вважалися рабами, вимоги Антипатра, можливо, були б скромними, але для вільних людей вони занадто тяжкі. До того ж це підриває економіку, фактично позбавляє нас незалежності і прищемлює права греків* (В. Чемерис); *Люди стали побоюватися новоспеченого активіста, бо він, прикриваючись криком та ідеями, міг провчити й прищемити менш рухливого односельця* (М. Стельмах); — *Зараз він проливає сльози й кається, але тільки тому, що там добре його знають і прищемили* (Валерій Шевчук).

◊ **(1) Прищеми́ти (прищикну́ти) хвіст (хвоста́)** *кому* — обмежити чиїсь дії, поставити когось у невигідне, скрутне становище. *Він давно мені хоче прищемити хвіст* (М. Стельмах); — *Чого ж це вони? — знову мати. — Чого! Чого! — перекривив Юрко, не в змозі перебороти роздратування. — Бо прищикнули їм хвоста, мусять тікати* (Є. Гуцало); — *Не відвезу завтра бабки — цей же Мишаня мені так хвоста прищемить, що мало не буде* (А. Кокотюха).

ПРИЩЕ́ПА, и, *ж.* Живець або вічко (брунька) однієї рослини, що їх прищеплюють на іншу рослину. *Побачив* [Липтак] *на шипшині прищепу. "Очко троянди!" — зрадів, наче знайшов заховані кимсь скарби* (М. Томчаній); *Купець, що торгував тут шовком, сподобив мене прищепами дивогрушок з Бергамоту* (М. Дочинець); // Культурна частина рослини, яка розвивається з прищепленого живця чи бруньки. *У щеплених рослин розрізняють верхню (надземну) частину — прищепу, яка виростає з прищепленої бруньки або живця, та нижню (підземну) — підщепу* (з навч. літ.).

ПРИЩЕПИ́ТИ[1] *див.* **прище́плювати[1].**

ПРИЩЕПИ́ТИ[2] *див.* **прище́плювати[2].**

ПРИЩЕПИ́ТИСЯ *див.* **прище́плюватися.**

ПРИЩЕ́ПКА *див.* **при́щіпка.**

ПРИЩЕ́ПЛЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **прищепи́ти[1].** *Знесилених в боротьбі з прищепленою хворобою, їх* [кроликів] *доконала ніч* (Ю. Мушкетик); [Я г о:] *Те, що ви звете коханням, є, на мою думку, простий паросток або штучно прищеплена гілочка* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра); *Хоча не була* [Ганна] *дуже релігійна, але ніколи не губила віри, прищепленої до неї ще змалку* (Б. Грінченко); *Сім років роботи в українському бізнесі витрусили з мене всі прищеплені в дитинстві добрі манери* (О. Забужко); // **прище́плено,** *безос. пред. Бунтарство, що характеризує всю Лесину* [Українки] *творчість, було прищеплено їй ще замолоду* (М. Драй-Хмара).

ПРИЩЕ́ПЛЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **прищепи́ти[2].** *На шнурках для білизни просто переді мною, прищеплені двома пластмасовими прищіпками, гойдалися рожеві трусики зі слоненятами* (Ю. Андрухович); // **прище́плено,** *безос. пред. На нижній полиці, зовсім окремо, стояли величезні кирзові чоботи, до яких було прищеплено папірець з написом: "Сапоги, 56 р. Ціна 12 крб. 10 коп."* (В. Нестайко).

ПРИЩЕ́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прищепи́ти[1], прище́плювати[1].** *Йому зробили прищеплення віспи, але передтермін був короткий, і Олежик захворів* (В. Сосюра); *Прищеплення до зимостійкої дички живців від південних високопродуктивних сортів плодових культур забезпечує поєднання високих смакових якостей прищепи з холодостійкістю підщепи* (з навч. літ.); *Однією з основних засад тутешнього лікування є прищеплення пацієнтам любові до літератури, танцю, музики й образотворчого мистецтва* (Н. Сняданко).

ПРИЩЕ́ПЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до прищеплювання. *Прищеплювальні операції .. виконувались в третьому комплексі кафедри професора Трембовського* (Ю. Смолич); // Признач. для прищеплювання. *Якщо ви плануєте навесні щепити нові культури в саду, уже з осені потрібно подбати про прищеплювальний матеріал* (з газ.).

ПРИЩЕ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прище́плювати[1].** *Зважаючи на те, що прищеплюваний імунітет не стійкий і короткочасний, рекомендується регулярно проводити ревакцинацію від кору та краснухи згідно з календарем щеплень* (з наук. літ.); *Кореневій системі дички властиві велика сила, невибагливість до ґрунту, морозостійкість та інші якості, яких немає в прищеплюваної культурної рослини* (з навч. літ.); *Послідовно прищеплювана любов до себе дає великі плоди і може обернутись нелюбов'ю до інших, цілковитою нетерпимістю до тих, хто або не поділяє твоєї любові до себе, або заважає тобі себе любити* (М. Слабошпицький); // **прище́плювано,** *безос. пред. Майкл сприйняв розчарування покірливо, бо йому змалку прищеплювано у свідомість, що незбагненні людські звичаї треба терпіти* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона).

ПРИЩЕ́ПЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *спец.* Здатність прищеплюватися (у 1, 2 знач.). *Якість детриту була дуже високою, прищеплюваність із першого разу становила понад 90 %* (з наук. літ.).

2. *перен.* Схильність до прищеплювання, навіювання чого-небудь. *Для імбецилів характерна велика прищеплюваність, схильність до сліпого наслідування* (з навч. літ.).

ПРИЩЕ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прище́плювати[1]** та дія і стан за знач. **прище́плюватися.** *У X ст. в Китаї виникло поняття "щеплення" і почалася практика прищеплювання віспи* (з наук. літ.); *Весняне щеплення дерев пагонами називається копулюванням. Це дуже простий спосіб прищеплювання, який підходить для дорослих дерев* (із журн.); *Прищеплювання народові поглядів, чужих йому досі, при помочі його мови, — се ж основа всякої просвітньої діяльності* (І. Франко).

ПРИЩЕ́ПЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *рідко* **ПРИЩЕПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРИЩЕПИ́ТИ,** еплю́, е́пиш; *мн.* прище́плять; *док., що.* 1. *вет., мед.* Уводити в організм вакцину за допомогою уколу. — *Він мав на увазі знищити лише шкідливих мікробів, прищеплюючи свій препарат хворим людям* (М. Дашкієв); *Оповіла* [Зара] *про те, що в Освенцимі лікарі-німці ріжуть, оперують здорових людей, прищеплюють їм якісь хвороби* (А. Хижняк); *Як то там наш Юрасик? .. Може б йому прищепити вже віспу?* (М. Коцюбинський); [Б а б у с я:] *Не зняти хворобу просим лікаря, а прищепити* (Яків Баш).

2. *сад.* Пересаджувати пагін або бруньку однієї рослини на тканину іншої, щоб надати другій якихось властивостей. *Ти ж хотів прищеплювати дичку У старому нашому саду, Ти ж казав мені: — Чекай, сестричко, Скоро в хату батьківську прийду* (Л. Забашта); *Майже ніхто не пильнує за садом, не обрізає дерев. Охочіше вдаються до експериментів — прищеплюють по кілька сортів на одне дерево* (С. Процюк); *Ще хлопцем Лаврін прищепив своїми руками щепу на старому пні* (І. Нечуй-Левицький); — *Сам прищепив грушу, чотири роки глядів її, поливав, підрізував* (Л. Яновська).

3. *перен.* Виховувати в кого-небудь певні навички, почуття, риси характеру і т. ін. *Від половини XVII віку перейшли* [деякі київські вчені] *на службу в Московщину і прищепляли там ту саму польсько-руську культуру* (І. Франко); [А е ц і й П а н с а:] *Ще хто готовий поговір пустити, неначе ти вступив до тої секти, що млявість прищепляє та байдужість* (Леся Українка); *Навчивши дітей пристрасно любити нашу рідну природу, бачити й розуміти прекрасне, ми тим самим прищеплюємо юному поколінню любов до Батьківщини* (О. Донченко); *Елеонора .. прищепила своєму синові Вільяму глибоку неприязнь до дядька* (О. Авраменко).

ПРИЩЕ́ПЛЮВАТИ², юю, юєш, *недок.*, **ПРИЩЕПИ́ТИ,** еплю́, е́пиш; *мн.* прище́плять; *док., кого, що.* Прикріплювати, прив'язувати, пристібати і т. ін. чим-небудь. *У дворику стояла провізорка і прищеплювала на дротину останню сорочку* (Валерій Шевчук); *Одного разу тьотя Настя прищепила його наручниками до батареї* (С. Жадан); *Таня скинула на нього погляд. — Ремінь прищепити?* (В. Хрущак).

ПРИЩЕ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИЩЕПИ́ТИСЯ,** еплю́ся, е́пишся; *мн.* прище́пляться; *док.* 1. *вет., мед.* Спричиняти в організмі потрібну реакцію внаслідок прищеплювання. *Вірус не прищеплювався ні на яких середовищах — ні на природних, ні на штучних* (М. Дашкієв); // Щепитися, вакцинуватися. *Тим, хто прищеплювався від грипу минулого року, радять повторити процедуру й цього сезону* (з газ.); *Народна депутатка прищепилася індійською вакциною* (з газ.).

2. Зростатися з тканиною іншої рослини, надаючи їй або набуваючи нових якостей. *Щоб гілка сортової груші добре прищепилася на новому дереві, необхідно вдало вибрати час* (із журн.); // Пристосовуватися до місцевих умов (про рослини); приживатися. — *Мені коштувало чимало праці культивувати тут цю рослину* [каву]. *Але тепер вона вже добре прищепилася* (Ю. Смолич); * Образно. *В київських краях Горпина гарно прищепилася і все відтягала своє повернення на Чернігівщину* (Ю. Яновський).

3. *перен.* Укорінюватися, ставати звичним. [П а р х і м:] *Бачиш, як нескоро прищеплюється на селі усяка така новина, як читання, наприклад?* (М. Кропивницький); *Невибагливість у харчуванні прищепилася мені вдома* (О. Шугай); *Якась нестримна сила змушує тебе визирнути у вікно й поцікавитися, хто ж там чимчикує. Ця звичка дуже швидко прищепилася й мені* (Ю. Винничук).

4. *тільки недок.* Пас. до **прище́плювати¹**. *Ветеринари постійно проводять вакцинацію тварин проти класичної чуми. За рік прищеплюється понад 300 тисяч свиней* (з газ.); *В селі пошана до старших прищеплюється ще з вербової колиски* (М. Стельмах); *Тотальне жлобство свідомо прищеплюється людям, перетворюючи їх на масу* (Л. Костенко).

ПРИЩЕПЛЯ́ТИ *див.* **прище́плювати¹.**

ПРИЩЕПНИ́Й, а́, е́, *спец.* Стос. до прищеплення. — *Я закликаю зробити щеплення. Прищепна кампанія почалася* (із журн.); *Вегетативне розмноження забезпечує закріплення гетерозису в майже нескінченній низці вегетативних поколінь у кореневласній і/або прищепній культурі* (з навч. літ.); // Признач. для прищеплення. *Особливо важливе значення мають обстеження розсадників, де вирощують посадковий і прищепний матеріал* (із журн.).

ПРИ́ЩИК, а, *ч.* Зменш. до **прищ.** *Збоку на носі він вгледів прищик* (М. Коцюбинський); *Після укусу москіта і необхідного інкубаційного періоду в два-три тижні на тілі з'являється маленький прищик* (П. Загребельний); *Шкіра в нього була жирною, тому обличчя обсіли прищики* (А. Кокотюха); *Нічого в ній не видавало підлітка, хіба що прищики біля рота і на лобі* (О. Ульяненко).

ПРИЩИКНУ́ТИ *див.* **прищи́кувати.**

ПРИЩИ́КНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прищикну́ти.** *На очеретину вершник прив'язав ганчірку, підніс догори й замотиляв над головою. Білу стьожку, що в'юнилась, як прищикнута гадюка, помітили в полку* (П. Панч); * У порівн. *Фізичка Параска Оникіївна — маленька, товстенька, з гострим, наче прищикнутим у дверях носом, — нанесла приладів і довгенько готувала їх до дослідів* (В. Кава).

ПРИЩИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИЩИКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. *кого, що, чим.* Притискаючи, затискуючи, придавлювати кого-, що-небудь. *Джгут накладають на стегно, гомілку, плече й передпліччя вище від місця кровотечі, ближче до рани, на одяг або м'яку підкладку з бинта, щоб не прищикувати шкіру* (з навч. літ.); *Він втяг верхню губу й прищикнув її зубами* (І. Нечуй-Левицький); *Вигнав* [Йонька] *надвір квочку з курчатами і прищикнув одно дверима так, що воно запищало, як навіжене* (Григорій Тютюнник); — *Я чув, що в готелях є ліфти, — вагаючись, мовив Мохобородько. — Що ж буде, коли дверцята раптом прищикнуть мою бороду?* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

2. *що, розм.* Зачиняти (двері). — *Заходьте. Побалакаємо ще про душу вашу... Тільки коли не буде світильників. Тоді краще. Двері прищикніть за собою...* (В. Винниченко).

3. *кого, що, перен., розм.* Уражати, ущемляти що-небудь; обмежувати в чомусь кого-небудь. — *"Кобзар" Шевченків, казали люди, тільки в учителя Гавриша був, але його .. як прищикнули за той "Кобзар", дак тільки після революції виринув!* (Г. Косинка); — *Ти хмільний, Василю. Хочеш прищикнути моє сумління! Даремно* (Ю. Мушкетик).

◊ **Прищеми́ти (прищикну́ти) хвіст (хвоста́)** *див.* **прищемля́ти; (1) Прищикну́ти язика́ (язичка́)** *кому і без дод.* — змусити когось перестати говорити про кого-, що-небудь; обірвати на слові. *Поєдинок цей продовжувався в затаєних намірах, що їх викохував про себе Гнат, настирливо шукаючи такого випадку, щоб прищикнути Уласові язичка* (Григорій Тютюнник).

ПРИЩИПНУ́ТИ *див.* **прищи́пувати.**

ПРИЩИ́ПНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прищипну́ти.** *Прищипнуті рослини перцю швидко почнуть галузитися* (з наук. літ.).

ПРИЩИ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прищи́пувати.** *Прищипуванням, як і пасинкуванням, прискорюють формування й достигання плодів* (з навч. літ.).

ПРИЩИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРИЩИПНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що.* 1. *с. г.* В агротехніці — відсікати верхівку пагона, щоб припинити його ріст і посилити приплив поживних речовин до інших органів рослини. *Для стимулювання росту бічних пагонів, а саме на них утворюються жіночі квітки, стебла огірків прищипують над 4–5-м листком* (з навч. літ.); *На молодих саджанцях ближче до серпня варто прищипнути або вкоротити пагони* (з газ.).

2. Те саме, що **прищи́кувати** 1. — *Сьогодні вранці я .. виходжу у двір, щоб, як у нас заведено, висмикнути у курей пір'я, вдарити поліном льоху, прищипнути коту хвоста* (В. Нестайко); *Ледь встигає* [Олеся] *зійти на приступку, як двері зачиняються, прищипнувши їй ногу* (В. Яворівський).

ПРИ́ЩИТИ, ить, *недок., кого, що, безос., розм.* Укривати прищами. *Наїлася меду, а тепер і прищить вид* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИ́ЩИТИСЯ, щуся, щишся, *недок., розм.* 1. Укриватися прищами. * Образно. *Місце всередині мурів прищилося безліччю пнів од зрубаних сосон* (І. Білик).

2. *перен.* Триматися задерикувато, пихато; бундючитися. — *Дума* [Галя], *як з ратієвської дворні* [двірні], *так і велика пані. Прищиться куди як!* (Панас Мирний).

ПРИЩИТОПОДІ́БНИЙ, а, е, *анат.* Який міститься на задньому боці щитоподібної залози. *Магній активує виділення паратирину прищитоподібних залоз* (з навч. літ.).

ПРИ́ЩІПКА, *рідко* **ПРИЩЕ́ПКА,** и, *ж.* Затискач, за допомогою якого прикріплюють до мотузка білизну, одяг і т. ін. *Розшукавши в своєму фотогосподарстві довгу шворку, він протягнув її з кутка в куток і дерев'яними прищепками для білизни почав чіпляти до неї промиту плівку* (Л. Первомайський); *Вітя .. знайшов на землі під балконом зелену пластмасову прищепку для білизни. Мабуть, упала з чийогось балкона* (В. Нестайко); *Саме розправляла* [Оксана] *на мотузці край простирадла, збираючись зафіксувати його дерев'яною прищіпкою* (А. Кокотюха); *Тепер замість горизонту у мене шнурок для білизни. На ньому — прищіпка* (Ю. Іздрик).

ПРИЩУВА́ТИЙ, а, е. З прищами, укритий прищами. *В кутку огрядний, прищуватий Чапара чистить ганчіркою довгий ніж* (П. Козланюк); *Блідий, з прищуватим лобом і огненно-рудим, як смолоскип, волоссям, говорив він тихим, скрадливим голосом* (В. Козаченко); *У кутку .. сиділо двійко прищуватих підлітків* (О. Ульяненко); *Впадали в очі його прищувата нездорова шкіра, широке, з грубими рисами, обличчя й великі руки та ноги* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // *у знач. ім.* **прищува́тий,** того, *ч.* Той, у кого є прищі, укритий прищами. *Прищуватий ніяково всміхнувся і винувато глянув Андрієві в очі* (В. Винниченко); // *перен., розм.* Укритий пухирцями, схожими на прищі (про скло, скляні вироби). *Зимне сонце .. намалювало долі чотири шибки з чорними рамами, з чудними малюнками простого прищуватого скла* (І. Нечуй-Левицький); *Митрич .. любовно погладив шорсткою долонею прищувату пляшку по гладенькій шийці* (П. Панч).

ПРИЩУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **прищува́тий.** *Чай із суміші триколірної фіалки (братків), квіток нагідок і кореня лопуха рекомендують у разі юнацької прищуватості* (з наук.-попул. літ.).

ПРИЩУ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прищу́лити.** *Звір лежав із прищуленою до ніг головою* (Є. Пашковський).

2. *у знач. прикм.* Який прищулився. *Його добрі прищулені очі і посічене зморшками лице .. вабили до себе* (Б. Антоненко-Давидович); *Зненацька, неподалік від себе, побачив* [Марко] *двох прищулених пташин, які лежали біля кущика* (М. Стельмах); *Софрон був якийсь прищулений, і на жовтому, зморщеному лиці його стояла якась обережність* (В. Винниченко).

ПРИЩУ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прищу́лити** і **прищу́литися.** *Якщо ви помітили, що витрачаєте занадто багато часу на прищулення та звуження очей, щоб зосередитись на якомусь об'єкті, це може бути симптомом проблеми із зором* (із журн.).

ПРИЩУ́ЛЕНО. Присл. до **прищу́лений** 2. *Помалу, прищулено й озираючись, із хат повиповзали сірі фігури* (А. Головко); *Лі Чунь, прищулено дивлячись на Герда, не без лукавства запитав: — Куди це ви зібралися?* (М. Руденко).

ПРИЩУ́ЛИТИ *див.* **прищу́лювати.**

ПРИЩУ́ЛИТИСЯ *див.* **прищу́люватися.**

ПРИЩУ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прищу́лювати** і **прищу́люватися.** *Характерний тембр голосу, упізнавана хода, прищулювання очей тощо належать до іманентних рис конкретної людини* (з наук. літ.).

ПРИЩУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРИЩУ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що.* Трохи, злегка щулити (у 1 знач.). *Олена прищулювала очі і колола з'їдливою фразою* (Г. Хоткевич); *Попельначенко, лукаво прищуливши очі, поглядав на Горобенка й посміхався* (Б. Антоненко-Давидович); *Хмельницький прищулив око, одкинувся на спинку крісла* (Н. Рибак); *Мій візаві знову прищулив очі* (О. Шугай).

2. *кого.* Щільно притискати до кого-, чого-небудь. *Незвичне все навколо й якесь грізне, ніби прищулило хлопця до землі* (Іван Ле); // *що, у сполуч. зі сл.* в у х а. Притуляти до голови (про тварин). *Прищулюючи вуха і розстилаючись, помчав* [кінь] *.. тужавою дорогою* (М. Стельмах); *Шайтан* [кінь] *справді нісся, мов стріла, прищуливши вуха й витягнувши шию* (О. Донченко); *Зіщулився* [кіт], *вуха прищулив до голови, очі заплющив міцно-міцно, припав до підлоги, аж влип у неї* (Ю. Збанацький); *Неподалік від берега пливла крижина, а на ній сиділо троє чи п'ятеро зайців, злякано прищуливши вуха* (В. Чемерис); * Образно. *Усі мене тепер лають за листи, а я вже тільки вуха прищулила, як той заєць* (Леся Українка).

3. *що, у спол. зі сл.* п л е ч і. Злегка щулити (у 3 знач.). *Зінько, поцілувавши гетьманшу та полковниць в руку, сів на стільці в куточку і неначе прищулив плечі* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИЩУ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРИЩУ́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Трохи, злегка щулитися (у 2 знач.). *Очі прищулюються, поволі стулюються повіки* (Н. Рибак); *Сиві полукіпки Вельзевулових брів грізно злилися на переніссі, а ліве око прищулилось, наче не могло розпізнати зухвалого учня* (М. Сиротюк).

2. Щільно притулятися до кого-, чого-небудь; притискуватися. *Джентльмен покірно прищулюється до стола* (В. Барка); *І мати й дочка видерлись на піл, рядком прищулились до вікна, пильно і мовчки вдивлялися* (С. Васильченко); *Прищулившись одне до одного, вони мовчки дивились, як над світом поступово виднішає, зірки тануть в попелястому небі* (О. Гончар).

3. Ховатися, намагаючись бути непомітним. *Лицар прищулюється в западині гори* (Леся Українка); *Підступилися ближче і побачили: між двома полукіпками сидить, прищулився чоловік* (А. Головко); *Притиснувши до колін Жданка, злякано прищулилася* [Любава] *за стогом* (В. Малик); // Те саме, що **зіщу́люватися** 2. *Вона сховала голову між плечі й прищулилась, неначе сподівалась, що її ось-ось ударять* (Б. Грінченко); *Злякано прищулився .. заєць* (О. Донченко); *Я нагнувся й провів долонею по шиї — цуцик присів ще нижче й затремтів дужче .. Підняв з землі — цуцик прищулився, безпорадно розчепірив лапи* (Є. Гуцало); * Образно. *Село заніміло і прищулилося* (Григорій Тютюнник).

ПРИ́ЩУР, у, *ч., розм.* Вигляд прищурених очей; прижмур. *Монголи швидко наближалися. Вже видно оскал кінських пик, вузенький прищур вершників* (В. Малик); *Можна було вловити в братах глибоко приховану схожість: однаковий розліт брів, однаковий прищур очей* (Ю. Мушкетик).

○ **(1) З при́щуром,** *у знач. присл.* — прищуреними очима, прищурившись. — *То твоя дочка? — Ага, — Параска лукаво, з прищуром, блимнула* (В. Лис).

ПРИЩУ́РЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **прищу́рити.** *Тільки страждати і думать про неї .. Про вії, про тіні, Про ясність* [ясність] *її очей, прищурених в пестощах очей* (М. Семенко).

2. *у знач. прикм.* Який прищурився. — *Яку б то мені знайти дівчину!? От якби таку: сині очі, трошки прищурені, а коса чорна, як гайворон* (О. Стороженко); *Лікар зняв окуляри і подивився на неї своїми прищуреними короткозорими очима* (Д. Бедзик).

ПРИЩУ́РЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прищу́рити** і **прищу́ритися.** *Коли співрозмовник перебуває в стадії ухвалення рішення, він почухує підборіддя. Цей жест зазвичай супроводжується прищуренням ока* (з навч. літ.).

ПРИЩУ́РЕНО, *розм.* Присл. до **прищу́рений** 2. *Він хапливо змахнув із носа окуляри, споглядав на мене прищурено, недовірливо* (Р. Федорів).

ПРИЩУ́РИТИ *див.* **прищу́рювати.**

ПРИЩУ́РИТИСЯ *див.* **прищу́рюватися.**

ПРИЩУ́РЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прищу́рювати** і **прищу́рюватися.** *Моргання, прищурювання дуже напружують шкіру, розтягують її і спричиняють мімічні зморшки під очима* (із журн.).

ПРИЩУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРИЩУ́РИТИ,** рю, риш, *док., що, розм.* Те саме, що **примру́жувати.** *Прищурює Данко очі від сліпучої білизни снігу та сонця* (Ірина Вільде); *Яків прищурив очі і роздивлявсь незнайомого* (Панас Мирний); — *Ага, зрозумів! — сказав Саранчук, іронічно прищуривши око. — .. Де вже нам, мужикам, з міськими робітниками рівнятися* (А. Головко); *Дід помовчав. Сів на ліжко, склав руки на колінах і хитрувато прищурив кліпки-повіки ясних очей* (І. Чендей).

ПРИЩУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРИЩУ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., розм.* 1. Те саме, що **примру́жуватися.** *Лео, прищурюючись, вглядався в те, що робиться біля вертольота* (М. Кідрук); *Сковорода глянув у далечінь і прищурився* (М. Івченко); *Енергетик прищурився і лихим оком глянув на Ярослава* (М. Трублаїні).

2. Те саме, що **прищу́люватися** 3. *Він, до тії прийшовши хати, Хазяїна став викликати, Прищурившися під вікном* (І. Котляревський); *Івась прищурився, притих, насторочив вуха, щоб не пропустити і слова з того, що казатиме дід* (Панас Мирний).

ПРИЩУХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРИЩУ́ХНУТИ,** ну, неш, *док., розм.* Трохи вщухати, притихати. *З наближенням вартового хлопці прищухають, аж надто ретельно хлюпощуться біля умивальників, мовби змагаючись за чистоту* (О. Гончар); *Мушва прищухла в луб'яних щілинах* (Б.-І. Антонич); *Після обіду відпочивали — хто під гарбою, хто під хирлявими кущиками шипшини та глоду, хто просто неба. Прищух табір...* (Микита Чернявський).

ПРИЩУ́ХЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **прищу́хнути.** *Дівчата й хлопці сидять прищухлі, кожному з них, певне, хочеться в цю мить зазирнути вперед, у своє прийдешнє* (О. Гончар); *Хлющить вода. І сутінь за вікном. Прищухлі айстри вгорнуто у морок* (В. Стус).

ПРИЩУ́ХЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Властивість і стан за знач. **прищу́хлий.** *Змішане почуття вини й сорому .. заполоняло Дарку .. Прямим, незабарним наслідком стала Дарчина прищухлість, сумирність і глибоководне занурення в книжки* (О. Забужко).

ПРИЩУ́ХЛО, *розм.* Присл. до **прищу́хлий.** *Йоганн сидить біля батька прищухло, ніби вглядається хлоп'я в свій завтрашній день, ніби дослухається, куди його покличе життя* (О. Гончар).

ПРИЩУ́ХНУТИ *див.* **прищуха́ти.**

ПРИЮ́Т, у, *ч., заст.* 1. Притулок (у 1 знач.). [Т е р п и л и х а:] *Тебе ж без приюту, молоду дитину, На кого оставлю, бідну сиротину?* (І. Котляревський); — *Нас князь все милував. На тебе покладав він надії, тому мав ти в його посілостях певний приют і охорону* (А. Чайковський).

2. У Російській імперії — доброчинний заклад для самотніх і незаможних. — *Вам треба б напитувати собі місце десь в лазаретах .. чи десь по приютах* (І. Нечуй-Левицький); — *Знаю, що гетьман щедрою рукою роздає свої гроші на церкви, на школи, на приюти та на всякі Богу вгодні, а людям корисні діла* (Б. Лепкий); *У голові промайнули всі болі дитинства, образи сирітського приюту й штовхани в наймах* (Ю. Яновський); // Дитячий будинок *(див.* **буди́нок).** *У нас по сусідству дитбудинок був, приют, як тоді називали* (В. Нестайко); — *Син знає, що з дитячого приюту його я узяв і виростив* (В. Дрозд).

ПРИЮТИ́ТИ, ючу́, юти́ш, *док., кого, заст.* Дати приют (у 1 знач.). [П р и б л у д а:] *Якби мене не приютив отець Спиридон, то, може, я й досі був би громадським свинарем* (М. Кропивницький); *Він зовсім не думав, чи буде кому приютити його в селі, чи живе ще хтось із близьких* (Мирослав Ірчан); — *Куди ж ти зібрався? Можемо тебе приютити на ночівлю...* (І. Пільгук); *Пораненого, його приютила шахтарка з Ясинуватої, то він у неї й зостався в приймах* (П. Загребельний).

ПРИЮ́ТСЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **прию́т** 2. *У неділю вранці мій брат, так і не знаючи про події минулої ночі, пішов до церкви, що належала приютському шпиталеві* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // Який живе в приюті. *Ген уже й діти приютські з майдану левадами йдуть* (А. Головко); — *Нехай би то були побожні черниці чи там приютські дівчата, то, може, й піднявся б чоловік на труди* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПРИ́ЯЗНЕ *див.* **при́язно.**

ПРИЯЗНЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **при́язний.** *А ось швиденький, приязненький Русинчик, що тебе лестив Послугою, і сей гарненькі Книжки твої занапастив* (П. Куліш); — *От люба в нас дитина Юрко! — часом говорила Маруся до чоловіка. — Приязненький та ласкавенький, хоч у вухо вбгай* (І. Нечуй-Левицький).

ПРИЯЗНЕ́НЬКО. Присл. до **приязне́нький.** *Обступила громада. Лемки Біди не пізнали, Капелюхи познімали, Приязненько вітають, "Відки пані?" — питають* (І. Франко); *Прикликав його абат до себе, розговорився з ним приязненько, розпитався, хто він і що він, куди і звідки їде* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРИ́ЯЗНИЙ, а, е. Який виявляє приязнь, дружню прихильність, симпатію до кого-небудь; привітний. *Ото і зосталась я у Мотрі. Вона така добра, приязна* (Панас Мирний); *Ось він, веселий і приязний до товариства, оповідає гуртові людей .. про свої молоді роки на канадській землі* (М. Слабошпицький); // Доброзичливий, дружній (про почуття, стосунки і т. ін.). *Між олов'яними солдатиками* [вихованцями військового училища] *і гімназистами ніколи не було приязних стосунків* (С. Добровольський); *Йорвертові швидко вдалося здобути повагу повстанців, але про якісь приязні почуття з їхнього боку навіть не йшлося* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який виражає щирість, доброзичливість (про погляд, усмішку і т. ін.). *Господарка, приховуючи приязною усмішкою свою заклопотаність, метушилась поміж гостей* (Олесь Досвітній); *Вона відчувала на собі приязні погляди перехожих* (І. Роздобудько); // Який приносить задоволення; приємний. *Усе частіше постерігав він, що в серці його ворушиться кохання, — тихе, приязне кохання, що воно обхоплює цілу його істоту* (М. Коцюбинський); *Уранці їхали, грудьми Повітря приязне впивали* (М. Рильський); *— Сонце. Приязний вітерець. І комарі не докучають...* (М. Кідрук).

ПРИЯЗНИ́ТИСЯ, нюся, нишся, *недок.* Бути в приязних стосунках; приятелювати, товаришувати, дружити. *Ольга й Настя Іванівна приязнилися ще з окупаційних днів, поважали одна одну, хоч у надто близькій дружбі ніколи не сходились* (Микита Чернявський); // Заводити приязні стосунки. *Я не поспішала приязнитися, бо мені здавалося, що він просто втирається в довір'я, а чому — невідомо* (Д. Гуменна).

ПРИ́ЯЗНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **при́язний.** *У нього були до неї почуття приязності, певної поваги, але не кохання* (Г. Епік); *Відвертий погляд його привітних очей, приязність у розмові відразу створювали хороше враження, як про людину щиру, сердечну* (А. Хижняк); *Микола Рамар долонями провів по обличчю, аби зробити подобу зворушеної усмішки, приязності, розвів руки для обіймів* (О. Тесленко).

ПРИ́ЯЗНО, *діал.* **ПРИ́ЯЗНЕ.** Присл. до **при́язний.** *Максим кланявся їм і вітав їх голосно, приязно* (І. Франко); *Семен та Мотря сиділи близенько одно коло одного. Вони приязно вели розмову* (М. Коцюбинський); *— Що ви-те мене заміж випихаєте? — жартівливо обізвалась Дарка, приязне подивившись на батька* (Леся Українка); *Баба Горлиця сіла край ліжка, сумно і приязно глянула на Марину* (Л. Дмитерко); *Вона повернула в його бік голову і приязно всміхалася* (Валерій Шевчук); *Дорослі ставились до мене приязно й доброзичливо* (С. Жадан); *І не знаю, Чого маленькому мені Тойді так приязно молилось, Чого так весело було?* (Т. Шевченко).

ПРИ́ЯЗНЬ, і, *ж.* 1. Дружня прихильність до кого-небудь, симпатія (часто взаємна). *Степи, гори чи діброви — Все я переходив, Та приязні і любові Ніде не знаходив* (П. Грабовський); *Княгині просто чомусь подобалась ця дівчина, щось у ній викликало приязнь, довіру* (С. Скляренко); *Ромка ж на прощання потис йому руку й між іншим запросив заходити до нього — вони розлучилися повні взаємної приязні* (Валерій Шевчук).

2. Привітне ставлення до кого-небудь. *Двері мені відчинив сам Кірхнер. Обличчя його світиться незвичайною приязню* (П. Колесник); *Він прискорив ходу, мов намагався швидше одійти від того місця, де йому виявили приязнь* (Р. Андріяшик); *Вадим привітався красивим, глибоким нахилом голови, в його очах світилася приязнь* (Ю. Мушкетик).

3. Потяг до чого-небудь; уподобання. *Я повний приязні до сонця і йду просто на нього, лице в лице* (М. Коцюбинський); *Через оту свою приязнь до книжок вона досі цуралася хлопців. Та й навіть дівчат* (Д. Бузько); *Саїд ладен був відмовитись від своєї приязні до портретів, аби тільки не бути з Любкою віч-на-віч* (Іван Ле).

◊ **Захо́дити / зайти́ у при́язнь** *див.* **захо́дити.**

ПРИ́ЯМОК, мка, *ч.* 1. Невелика заглибина, ямка. *Біля вікон цокольного поверху були приямки* (П. Панч); *Вони .. з автоматами напоготові посунули в глушину, ретельно обдивляючись кожен кущик та приямок* (М. Кідрук).

2. Частина якогось пристрою у формі заглибини. *Насіння, що потрапляє на перероблення, завантажують у приямок приймального бункера* (з навч. літ.).

ПРИЯРО́ВИЙ, а, е. Який міститься, розташований біля або поблизу яру. *Прияровi та прибалкові лісосмуги закладають шириною від 20 до 50 м і недалеко від брівки яру чи балки* (з навч. літ.); *Деякі інженерно-технічні протиерозійні споруди призначені для затримки поверхневого стоку води з водозбору або прияровoї території* (з навч. літ.).

ПРИ́ЯРОК, рка, *ч.* Невеликий яр або його відріг; вибалок. *Стоять у приярках артилеристи та мінометники* (О. Гончар); *Отой ковил, та репана земля, ті приярки, і переліг, і взгір'я, моє дитинство, мій донецький степ, аж серце тьохнуло* (В. Стус).

ПРИЯРУ́ЖНИЙ, а, е. Який міститься, розташований біля або поблизу яруги; прияровий. *У наш час прияружні лісосмуги не висаджують, тому що широко застосовують різні способи засипання чи суцільного вирівнювання ділянок, зруйнованих ярами* (з навч. літ.).

ПРИЯ́Р'Я, я, *с.* Місцевість біля або поблизу яру. *Яри з прияр'ями.*

ПРИ́ЯТЕЛІВ, лева, леве. Прикм. до **при́ятель;** належний приятелеві. *Приятелева вода лучча ворогового меду* (прислів'я); *Нема мого нічого — усе приятелеве* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Не знаю, — сказав Льонька й подивився поверх приятелевої голови* (Валерій Шевчук); *Перед приятелевим домом перекопали всю дорогу* (Ю. Іздрик).

ПРИЯТЕЛІ́ЗМ, у, *ч., розм.* Приятельські стосунки, що їх використовують в егоїстичних, корисливих цілях. *Хома Хамеля, як виявилося, полював на мене вже давно. Коло за колом, він давно вже обплітав мене липким павутинням приятелізму* (І. Волошин); *— Сват чи брат — винятків ні для кого нема, і ви мене, Оврамівно, на приятелізм не підбивайте* (О. Гончар).

ПРИ́ЯТЕЛЬ, я, *ч.* Людина, з якою хто-небудь перебуває в дружніх, товариських стосунках; близький знайомий. *В 1840 році Тарас з поміччю приятелів надрукував свого першого "Кобзаря"* (Панас Мирний); *Батько не мав ні друзів, ні приятелів, ні взагалі людей, яких хоч скількись цікавила його доля* (М. Дашкієв); *По лукавих іскорках очей, що проблискують під кущами брів, Дорошенко впізнає свого давнього приятеля, невтомного на різні вигадки Тимофія Сухомлина* (О. Гончар); *За столиком сидів Борька Рудь. Не те щоби друг чи приятель. Так, звичайний знайомець* (Люко Дашвар); // Те саме, що **друг.** *Вірний приятель — то найбільший скарб* (прислів'я); *Одесити одразу знайомилися і в ту ж мить ставали приятелями навіки* (В. Кучер); *Вони були дуже близькі приятелі й рідко який день не зустрічались* (В. Чемерис); *Іван і собі став говорити, що нарід темний, що не знає, хто його ворог, а хто приятель* (Н. Кобринська).

Щи́рий друг (това́риш, при́ятель) *див.* **друг.**

ПРЙЯТЕЛЬКА, и, *ж.* Жін. до **прйятель.** *Пилипиха була ще давня товаришка і приятелька нашій матері, і жили вони з* [між] *собою добре, любилися* (Марко Вовчок); *Ми розмовляли з Антоніною Семенівною Макаровою — приятелькою Лесі Українки* (Ю. Смолич); *Може, вперше пожаліла Віорелія, що не має подруги. Або хоч би приятельки, з якою можна було б поговорити про життя жіноче* (Г. Тарасюк).

ПРЙЯТЕЛЬСТВО, а, *с.* Приятельські стосунки. — *Ви, братчики, мов удруге мене на світ оце народжуєте! — казав Зінько. — Бо тепер мені легше й на сонце дивитися за таким щирим приятельством* (Б. Грінченко); *Вона ніколи не була в приятельстві з Браговою* (Олена Пчілка); *В мене зав'язалося недоречне приятельство з людиною, чиїм планам я замірявся був перешкодити* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРЙЯТЕЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **прйятель** і **прйятельство.** *На вічну пам'ять листочкові, спаленому приятельською рукою в непевні часи* [заголовок] (Леся Українка); [Я р ч у к:] *Микола Андронович велів передати вам цей лист і свій приятельський привіт* (І. Микитенко); *Він, Григорій Комарницький, знехтував приятельським попередженням* (Валерій Шевчук); // Власт. приятелям, друзям. *З ґаздинею зав'язалися у Марусі щирі, приятельські відносини* (Г. Хоткевич); *Запанував той поблажливий приятельський тон, що буває не між близькими, зате давніми знайомими* (Ю. Шовкопляс); *Мої стосунки з паном Ліндою дещо поліпшилися. Не назвав би їх приятельськими, та чоловік почав мені довіряти* (А. Кокотюха).

ПРИЯТЕЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **приятелюва́ти.** *З початку подружнього життя з Гордієм вона могла б сказати йому все про Демида, але не сказала, бо боялась пошкодити їх приятелюванню* (Б. Грінченко); *Прекрасні й неповторні часи перших вражень студентського життя, зав'язування знайомств, приятелювання, дружби!* (Іван Ле); *Знайомство сталося швидко і майже одразу переросло у близьке приятелювання* (Ю. Покальчук); *Козацька його вдача сприяла нашому давньому та щирому приятелюванню* (Д. Білий).

ПРИЯТЕЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок.* Бути з ким-небудь у дружніх, товариських стосунках; дружити. — *Мені ця компанія зовсім не пристала до душі. Немає тут з ким зійтись, з ким приятелювати* (І. Нечуй-Левицький); *Вони розмовляли, як двоє добрих сусідів, що здавна приятелюють між собою, але не мають бажаної змоги часто бачитися* (Г. Хоткевич); *Ліда .. приятелювала з бабусею, завжди приходила за годину до уроків і допомагала бабусі поливати квіти* (О. Іваненко); *Коли був малим, я товаришував з Ігорем. Він був моїм сусідою. Наші батьки не дуже приятелювали* (Л. Денисенко).

ПРИЯ́ТИ[1], прийму́, при́ймеш, *док., кого, що, заст.* Прийняти. *І не поклонимось кумиру, Як не вклонивсь і наш співець, Що за любов, за правду щиру Прияв страждденницький вінець!* (М. Старицький); *Я тебе маю на ніч прияти* (Сл. Б. Грінченка).

ПРИЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *недок., діал.* Сприяти. *Година та пізній ранок і справді прияли малярові* (І. Нечуй-Левицький); *Сказане слово таки запало Ганніпанні в душу: тільки нікчемним своїм сотворінням Він і приає, тільки вбогі духом Йому любі* (О. Забужко).

ПРІАПІ́ЧНИЙ, а, е. 1. *міф.* Стос. до Пріапа (бога садів, полів і творчих сил природи, покровителя чуттєвих насолод в античній міфології) чи свята на його честь. *Пріапічні обряди.*

2. *перен.* Хтивий, сластолюбний. *У залі .. матеріалізувався потворний, пріапічний і волохатий демон* (В. Єшкілєв).

ПРІ́ЗВИСЬКО, а, *с.* 1. Найменування, підібране деяким людям (крім справжнього прізвища та імені), що вказує на яку-небудь рису характеру, зовнішності, діяльності, звичок. *Завжди похмурий і насуплений, постійно строгий і недовірливий, Стороженко швидко здобув собі прізвисько Страж* (Яків Баш); *Українське село вигадливе на прізвиська. Причепить кличку — і носи на здоров'я усе життя* (В. Минко); *Чоловіка звати Боб, вірніше, це його прізвисько, а ім'я — Гриша, прізвище — Науменко* (О. Ульяненко); *Вчителям завжди дають прізвиська, часто-густо не зовсім приємні* (Дара Корній); // *рідко.* Конспіративна кличка або псевдонім. *Завербований товариш діставав підпільне прізвисько і приймав урочисту присягу, під якою підписувався тим же прізвиськом* (Д. Бедзик); *Минулої весни до Києва вів слід одного есерівського бойовика-метальника, котрий проходив під прізвиськом Гнилоніс* (А. Кокотюха).

2. *рідко.* Те саме, що **прізвище** 1. [Д о л о р е с:] *Він — дон Жуан.* [А н н а:] *Який? Невже отой...* [Д о л о р е с:] *Отой! Той самий! А який же другий із сотень тисячів усіх Жуанів так може просто зватись "дон Жуан", без прізвиська, без іншої прикмети?* (Леся Українка); *За пару тижнів всі троє — різними поїздами й під чужими прізвиськами — опинилися в Харкові, перейшовши кордон нелегально* (Д. Бузько); — *Живе мій Василько під чужим прізвиськом: з тюрми і раз, і вдруге втік* (М. Стельмах).

При́бране ім'я́ (прізвище, прі́звисько) *див.* **ім'я́.**

ПРІ́ЗВИЩЕ, а, *с.* 1. Найменування особи, набуте після народження або одруження, що передається від покоління до покоління й указує на спорідненість. *"А як тебе зовуть? Я не знаю". "Яремою". "А прізвище?" "Прізвища немає!"* (Т. Шевченко); *Повертаю за ріг і прямую дворищем .. Раптом чую, як хтось гукає мене на прізвище* (П. Колесник); *Гончарі, Шклярі, Стельмахи, Чинбарі — скільки таких прізвищ позалишалося від ремесла!* (М. Білкун); *Дівоче прізвище її було Сеник* (Г. Пагутяк).

2. *заст.* Прізвисько (у 1 знач.). *Одному старому писареві дав* [начальник] *прізвище "старе дриндзало"* (І. Нечуй-Левицький); *Мачуха ніколи не згадувала її ймення, а вживала яке-небудь прізвище. Прізвищ же тих мала дівчина без ліку, без кінця* (Л. Яновська); *Прізвище "Фабрична" так вкоренилося, що справжнє прізвище навіть забулося* (В. Еллан-Блакитний).

(1) Під прізвищем *кого, чиїм* **<Під чужи́м прізвищем>** — під найменуванням, прийнятим замість родового найменування. *Відбувши строк, Тадик виходить із тюрми двадцятичотирьохрічним вовком, перестає красти і під чужим прізвищем із наганом у кишені простує до рідних берегів* (Григорій Тютюнник); *Головний отаман .. пояснив, що він їде до Угорщини під прізвищем Степана Могили* (М. Стельмах); — *Його справжнє ім'я і прізвище Микола Мазур. Він живе в Нью-Йорку під прізвищем Дмитро Палагнюк* (О. Чорногуз); **При́бране ім'я́ (прізвище, прі́звисько)** *див.* **ім'я́.**

ПРІ́ЗВИЩЕВИЙ, а, е. Стос. до прізвища, пов'язаний із ним; який є прізвищем. *Українська прізвищева система багата на колоритні, яскраві найменування* (з наук. літ.); *Виразний український народний колорит прізвищевих найменувань майстерно відтворює Л. Костенко в поемі "Берестечко"* (з наук. літ.).

ПРІ́ЛИЙ, а, е. 1. Який зіпрів (у 1 знач.). *Живився* [Тонконоженко] *самим чорним хлібом з прілого борошна та картоплею* (В. Самійленко); *В шатрі приємно пахло прілим листям і соками свіжозрубаного дерева* (М. Томчаній); *Пахне димом, прілою травою, і димлять помалу димарі* (І. Гончаренко); *Два роки він спав на прілій соломі серед пліснявих стін* (І. Білик); // Роз'їдений потом, брудом і т. ін. *Повітря насичене порохом та запахом вогкої, прілої ганчірки, якою підтирають підлогу* (І. Багряний); *Козаки .. були в драних сорочках і штанях, босі або в прілих постолах* (П. Панч); *Лився піт ручаєм, і на спині розлазилась пріла сорочка...* (П. Мовчан).

2. *розм.* Укритий потом, спітнілий. — *Своєму начальству пояснювати про прілі ноги будеш, у нас часу нема тебе слухати* (А. Кокотюха).

Пр́ілий за́пах (дух) *див.* **за́пах.**

ПРІ́ЛИНА, и, *ж., розм.* 1. *збірн.* Те, що попріло, згнило, розклалося під дією тепла й вологи.

2. Сире, укрите пліснявою місце. *Величезна прілина.*

ПРІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **прі́лий.** *Прілість шкіри;* // Запах прілого; пріль. *В тумані ледь окреслюється хата Морозенків. Навколо неї зрідка перестукують краплинами верби, їхні зітлілі дупла дихають хмільною прілістю* (М. Стельмах); *Ліс дихав прохолодою, грибами, ніжною прілістю* (О. Бердник); *Від одягу тхне прілістю запущеної хати* (В. Лис).

ПРІЛОО́КИЙ, а, е, *діал.* Із хворими очима. *Худий, прілоокий Папуля обіруч підсмикне одежу* (Є. Пашковський).

ПРІЛУВА́ТИЙ, а, е. Трохи прілий (у 1 знач.). *Прілувата пшениця; Прілувате сіно.*

ПРІЛЬ, і, *ж.* 1. Запах прілого. *Унизу, під старими мостинами, безугавно шумить і плеще вода; від замшілих паль тягне пріллю і вогким холодом* (І. Волошин); *Душно, парко, наче в лазні, повітря якесь аж липке, просякнуте пріллю* (А. Дімаров); *Вона зварила кави, рештки кави "Мокка", паскудної, з запахом прілі* (О. Ульяненко).

2. *збірн.* Те саме, що **прі́лина** 1. *Дух лісної прілі, болотяних випарів, живиці стелився низиною* (К. Гордієнко); *Ось кропива зиркнула з-під прілі та й усміхнулась — чи вона вже знає, що нині ти радієш навіть їй* (І. Андрусяк).

ПРІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **прі́ти.** *Пріння та гниття — приклади повільного окиснення речовин у природі* (з навч. літ.); *Патогенна флора, що з'являється через постійне пріння, спричиняє різні шкірні захворювання* (із журн.).

ПРІО́Н *див.* **прі́они.**

ПРІО́НИ, ів, *мн. (одн.* **пріо́н,** а, *ч.), біохім.* Модифіковані білкові молекули, звичні для організму, що зазнають змін унаслідок порушення синтезу білків через мутації відповідних генів. *Клітинні пріони від інфекційних відрізняються тільки третинною структурою* (з наук. літ.); *Нормальні білки (природні компоненти клітини), стикаючись із пріонами, можуть перетворюватися на пріони* (з навч. літ.); *Пріони в організмі можуть з'являтись унаслідок інфікування чи успадкування або самочинно утворюватися без впливу будь-яких чинників* (з навч. літ.).

ПРІО́ННИЙ, а, е, *спец.* Стос. до пріонів, пов'язаний із ними. *В організмі людини та тварин знайдений близький до пріонного білок, закодований у ДНК* (з навч. літ.); // Спричинений пріонами. *Пріонні хвороби можуть бути спадковими, передаватися від хворої до здорової тварини чи людини або виникати спонтанно* (з навч. літ.); *Для людини найнебезпечнішою вважають хворобу Крейтцфельдта-Якоба, на прикладі якої можна прослідкувати можливості передачі пріонної інфекції* (з навч. літ.).

ПРІО́НОВИЙ, а, е, *спец.* Те саме, що **пріо́нний.** *Патогенна ізоформа пріонового білка — унікальний за молекулярною природою, позбавлений нуклеїнових кислот інфекційний агент, що якісно відрізняється від традиційних бактерій, вірусів, віріонів тощо* (з наук. літ.); *Пріонові інфекції характеризуються повільним, але неухильним розвитком симптомів та завершуються загибеллю хазяїна* (з навч. літ.).

ПРІО́Р, а, *ч.* 1. У католицькій церкві — управитель невеликого чоловічого монастиря; за раннього середньовіччя — помічник абата. *Пріор єзуїтського монастиря в Тернополі, вернувши зі спільної монастирської їдальні, .. лагодився прилягти і віддихнути після доброго обіду* (І. Франко); *Сусідньою доріжкою ходять пріор монастиря і прокурор святої служби* (В. Дрозд).

2. Другий після великого магістра (гросмейстера) сановник у духовно-лицарських орденах і масонських ложах. *Виявляється, керманичі нашої держави є членами якогось ордену .. Суспільство розхвилювалося, хтось навіть пригадав тамплієрів, що були окопалися у православному монастирі, а їхній пріор спирався на меч* (Л. Костенко).

ПРІОРИТЕ́Т, у, *ч.* 1. Першість у якому-небудь відкритті, винаході, висловленні ідеї і т. ін. — *Ви саме на заводі доведете своє право на пріоритет у цьому відкритті!* (Ю. Шовкопляс); *В наш час приховувати свої досягнення .. надто рисковано — вихопиться хтось інший і привласнить право на пріоритет* (М. Дашкієв).

2. Переважне, провідне значення кого-, чого-небудь; перевага над кимсь, чимсь. *Перекладачі з німецької літератури рішуче заявили про свій пріоритет. Не побувати у Веймарі? Ні, вони й хвилини не зможуть далі жити, коли не дихнуть мовною атмосферою Веймара* (І. Волошин); *Людина обмежена завжди намагається зробити власні вади своїми ж пріоритетами* (Ю. Покальчук); — *У пріоритеті естетичного, ірраціонального над етичним і впорядкованим і криється глибинна сутність модернізму...* (В. Єшкілєв).

ПРІОРИТЕ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **пріорите́т.** *Клаус .. говорив, що в умовах посттоталітарного розвитку місцевого самоврядування харчова промисловість не видається йому пріоритетним напрямком для інвестицій* (С. Жадан); *Критерієм має бути важливість і терміновість тої чи іншої справи, а не те, чиї саме інтереси пріоритетні* (Н. Сняданко).

ПРІОРИТЕ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **пріорите́тний.** *Коли позиції чергового коханця* [Соломії] *з часом слабли, Христинині поради знову набували більшої ваги. Спершу Христину дратувала така дивна пріоритетність, потім вона звикла й злостилася лише через непостійність власного рейтингу* (Н. Сняданко).

ПРІ́РВА, и, *ж.* 1. Провалля зі стрімкими урвищами по краях, велика та глибока яма або яр; стрімке урвище. *Перед ногами мойого* [мого] *провідника позіхнула чорна безодня, прірва стрімкого, скалистого яру* (І. Франко); *З усіх боків* [скелі] *розкриваються темні безодні, стрімкі прірви, яким немає ні початку, ні краю* (С. Васильченко); *Жінки злякано гукали на метушливу дітвору, радісну і безтурботну, що бігала навколо провалля, часом намагаючись спихнути одне одного в прірву* (Олесь Досвітній); *Стрільцеві вдалося непомітно збочити до обриву. Недовго думаючи, шугонув у прірву. Краще смерть, аніж неволя...* (М. Андрусяк); * Образно. *Скільки раз її доля зрадила, її надії розмела, розбила, потопила в безодній прірві гіркого життя!* (Панас Мирний); * У порівн. *Андрій перевів очі на вулицю, по якій, немов чорні прірви, залягли тіні будинків* (Ю. Бедзик);

// Гірська ущелина, на дні якої тече річка, гірський потік; урвище стрімкого правого берега великої річки. *Зупинилися польські драгуни над прірвою, дивуючись нечуваному козацькому ділу. А козаки вже пливли з кіньми у річці й спускали в воду човни* (О. Довженко); *Вузька стежка тулилася до скель, щоб не впасти у прірву, в якій божевільно мчала така ж, як і стежка, вузька-вузька, швидка гірська річка* (О. Іваненко); *Гаррі ще трохи проїхав, зупинився над прірвою. Внизу шуміла невелика річка* (О. Бердник).

2. *перен.* Незгода або відмінність між ким-, чим-небудь, спричинена принциповими суперечностями. *Сестри, нарешті, зрозуміли, яка безодня прірва розрізняє їх, як далеко розійшлись вони за вісім років* (Л. Яновська); — *Прошу, Маріко, не муч мене. Ми обоє розуміємо, що нам не бути разом. Між нами глибока прірва* (О. Авраменко).

3. *рідко.* Яма в річці, морі, де утворюється вир; чорторий. *А прірва виє, .. Плавцеві згубу зиче* [зичить] *Без воротття* (П. Грабовський); *Ось уже недалеко прірва... Вирує в ній і піниться вода* (А. Шиян); * У порівн. *Гра втягувала його, як таємнича прірва* (О. Гончар).

4. Місце прориву греблі, загати і т. ін.; вирва. *Вода раз греблю просмоктала .. Злякавсь Мірошник та й біжить Притьмом до прірви, щоб гатить* (Л. Глібов); *Він .. передпочував* [передчував], *що незабаром буде або тучний дощ, або й страшна залива, котра робить прірви в греблях* (І. Нечуй-Левицький); *Під час війни дерев'яна обшивка водозливу струхлявіла, і весняні води прорили під містком прірву* (С. Добровольський).

5. *вульг.* Те саме, що **пе́лька** 2. *Щедро кропив* [дід] *.. свою прірву бездонну І тільки що "царської водки" не пив* (Л. Первомайський); // Те саме, що **ненаже́ра.** — *От матінку маю, — скаржився Денис, мотузуючи торбу. — Де що в хазяйстві найласіше — зараз же кида собі на зуби. Прірва якась* (Григорій Тютюнник).

6. *чого, перен., розм.* Дуже багато. — *Зачекайте ще хоч із чверть годинки, Отто Вільгельмовичу, все одно ми з вами вже прірву часу тут протриндикали* [проговорили] (Ю. Андрухович); *На словах просто, а на ділі — прірва роботи* (Любко Дереш).

◊ **Заво́дити / завести́ у безо́дню (у при́рву)** *див.* **заво́дити**[1]; **Ки́дати (скида́ти) / ки́нути (ски́нути) в прі́рву** *див.* **ки́дати; (1) Лежи́ть (ляга́є, залягає́) / лягла́ (залягла́) прі́рва** — виникає непорозуміння, неприязнь, ворожнеча в стосунках між ким-небудь. *Він розумів, яка прірва лежить між ним і Янкою* (В. Малик); *І йому, і Русевичу здавалось, що залягла між ними глибоченна прірва* (Ю. Шовкопляс); **Леті́ти / полеті́ти шкере́берть (у прі́рву)** *див.* **летіти; На краю́ (на край) прі́рви** *див.* **край**[1]; **Опини́тися / опиня́тися над прі́рвою** *див.* **опиня́тися; Пішло́ в прі́рву** *див.* **піти́; Штовха́ти в прі́рву (в безо́дню)** *див.* **штовха́ти; (2) Як у прі́рву** — марно, даремно, безрезультатно. — *А їй-бо, в нас такі бідняки, .. що скільки ти йому не дай, то все, як у прірву* (Д. Гуменна); — *Галю! — кличеш. Як у прірву* (Ю. Андрухович).

ПРІ́СИСЬКО, а, *с., розм.* Те саме, що **проси́ще.** *Коли ж відходили пшениці та жита, Коли на прісисько щовечір сірі крижні Зліталисъ.., — тоді ставали ніжні Дівочі голоси* (М. Рильський).

ПРІ́СИЩЕ, а, *с., розм.* Те саме, що **проси́ще.** *Заволочити прісище.*

ПРІ́СНИЙ, а, е. 1. Позбавлений якогось смаку через відсутність або незначний уміст солі. *Внизу, під самою горою, Криниця прісної води* (П. Грабовський); *І тополя, і потемніла од вологи на відсонні стріха, і прісний ніздрюватий сніг — все тонко дихає першим весняним пахіллям* (М. Стельмах); // Який містить у собі несолону воду. *Вони раптом побачили перед собою озерце, яке, на щастя, виявилось прісним* (Ю. Покальчук); *Тепер я твердо знав, звідки живиться озеро і куди відтікає. Виходило, що ця прісна водойма була головною поживою для колодязів Білгорода* (М. Дочинець); // Приготовлений без солі або без достатньої її кількості (про страву). *Скільки солі навкруг, як арктичні сніги, голубої! А гуцульське село їсть несолену, прісну бурду...* (Л. Забашта); — *Браття чумаки, виручайте! Приспіла пора сніданок варити, а солі ані друзки! Вже який день їмо все прісне, не солоне!* (В. Малик).

2. Приготовлений без закваски, без дріжджів (про тісто або вироби з нього). *Ополиста в'язальниця вславляла новий хліб .. — мука ясна, не пріла, на схід славна, тісто гарно бродить, і прісне славно міситься, біле, в'язке* (К. Гордієнко); *Той хліб був білий, прісний, без ваги, Та й без смаку, а стисни у долоні, І він, мов квітка в передсмертнім сконі, Ні пахощів не має, ні снаги* (А. Малишко); — *Був же час, коли люди не знали хліба. Їли прісні, несмачні коржі, які погано перетравлює шлунок* (М. Білкун); *Жадібно відкусив* [Клим], *захрустів позбавленим смаку й запаху прісним хлібцем* (А. Кокотюха).

3. Не чітко виражений, не різкий (про запах). *Солоний запах крові тут навіки здолав прісний запах води та риби* (Ю. Мушкетик); *Довго, з насолодою аранжувала* [Віорелія Віорелівна] *букет: поправляла квіти, розправляла листя, вдихаючи прісний трав'янистий запах пишних півоній* (Г. Тарасюк).

4. *перен.* Позбавлений привабливості; нецікавий, нудний. *Відтепер все стало ясно. Не треба! Не треба ні тої плебанії, ні тих слуг не треба, ні оповідань баби Гафійки, ні прісних пестощів старої їмості* (Г. Хоткевич); *Прісна й пісна наступила пора* (С. Воскрекасенко); *Вона любила сюрпризи. Любила загадки, гру, все, що робило життя не таким прісним, що дозволяло втекти від занудства буднів* (В. Лис).

Прі́сний смак (при́смак) *див.* **смак.**

ПРІ́СНИЩЕ, а, *с., розм.* Те саме, що **проси́ще.** *Переоране пріснище.*

ПРІ́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прісний.** *Перевагою озерної води є не тільки прісність, але і м'якість* (із журн.); *Ретельно дібрані слова, котрі здавалися Максові такими крихкими і прозорими.., зараз, при повторному прочитанні, дратували своєю кволістю, прісністю* (Любко Дереш).

ПРІ́СНО. Присл. до **прісний.** *Він розрізав сосиску навпіл і виїв вміст. Усе було прісно та несмачно* (С. Талан); *По-весняному прісно .. запахло в хаті свіжим розбурхлим чорноземом* (О. Гончар); // *у знач. пред. Прісно і нудно було Олексі на печеніжинських толоках* (Г. Хоткевич).

ПРІСНОВО́ДИЙ, а, е. Те саме, що **прісново́дний** 1. *Значну роль у прісноводих водоймах відіграють вищі водні рослини* (з навч. літ.).

ПРІСНОВО́ДНИЙ, а, е. 1. Наповнений прісною водою. *Я .. знав, що всередині жерла має бути прісноводне озеро* (М. Кідрук); *Хоч острів і не мав зручної бухти, однак прісноводні джерела, безумовно, приваблювали б сюди кораблі* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Який росте або живе у водоймах із прісною водою. *З прісноводної риби найсмачніший судак, особливо копчений* (А. Дністровий).

ПРІСНУВА́ТИЙ, а, е. Трохи прісний. *Вареник був недовареним і прісноватим* (В. Шкляр); *Роман .. жадібно вбирав .. терпкуватий осінній повів землі, що й зараз дихала жадобою життя, прісноватою вільгістю озимини* (М. Стельмах); — *Ніколи письменник у товаристві свого співбрата по перу не обмовиться, не викаже свого сюжету. От чому і розмови письменника з письменником прісноваті* (О. Донченко).

ПРІСНУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **прісну́ва́тий.** *Молочна сироватка позбавить кролятину прісноватості* (із журн.); *На жаль, скромний опис теоретико-методологічних засад дослідження (точніше — методів) позначився й на прісноватості тексту монографії* (з наук. літ.).

ПРІСНЯ́К, а́, *ч., діал.* Прісний хліб. *Їж прісняки, заким будуть кисляки* (Номис).

ПРІСНЯ́НИК, а, *ч., діал.* Те саме, що **прісня́к.** *Несмачний прісняник.*

ПРІСНЯ́ТИНА, и, *ж., розм.* Прісна, несмачна їжа. *Росте популярність спецій, насамперед азійських, Близького Сходу. З ними будь-яка "пріснятина" стає смачнішою* (із журн.).

ПРІСЦЕ́ *див.* **просце́.**

ПРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *недок.* 1. Тліти або гнити під дією вологи й тепла. *Під третьою горою вільшина пріє* (Марко Черемшина); *Зерно на посів лежало і пріло, його не перетравлювали і не провіювали* (Б. Харчук); *Четверо чоловіків переступали через .. патьоки, скаржились на осінь: бо заливає водою кагати, бо гниє в полі незаскиртована солома, бо пріє на корені кукурудза* (Ю. Мушкетик).

2. *розм.* Укриватися потом від задухи, утоми, перенапруження і т. ін. *Веселість все розпалялась. Робилось душно, люди пріли у кептарях, дихали випаром поту* (М. Коцюбинський); *В кухні сиділи селяни, зворушені самим святочним ожиданням* [чеканням]. *Пріли з нетерпливості* (О. Кобилянська); *Майка пріла в розстібнутому пуховичку, під ним футболка аж змокла* (Люко Дашвар); // *перен.* Напружено працювати. *Бувало вечорами, коли хлопець при каганці пріє над складами.., — батько аж зведе голову від роботи й гляне гордовито на жінку* (А. Головко); — *Дивлюся, а серед них Мартин, синок нашого сільського дуки, я в нього з самого дитинства у наймах прів* (Ю. Збанацький); *Йоськова мама місила тісто на солодкий пиріг, у той час як бідний Йосько прів над наукою* (Ю. Винничук).

3. Готуватися на парі, на малому вогні (про їжу); мліти. *Він* [обід] *готовий ще відвчора. Прів .. в печі* (І. Франко); *Булькоче, пріє каша в казані* (А. Малишко); // Варитися, заварюватися. *Вони сиділи біля багаття, на якому пріло в горщику зілля* (Валерій Шевчук).

ПРІЧ[1], *діал.* 1. *присл., від кого, чого, звідки і без дод.* Невідомо куди; геть. [М и к о л а *(співає):*] *Іди, сину, іди, сину, пріч од мене, Нехай тебе турчин возьме* [візьме] (І. Котляревський); *Тоді напала на мене туга ревная, .. вона мене пхала кудись пріч, далі, далеко...* (Марко Вовчок); *Вітер мчить шалено із півночі, мов тікає від погоні пріч* (Леся Українка); *Люди тікали пріч з хати* (Г. Хоткевич); *День, прожитий недаремно, в солодкій втомі відлітає пріч* (Н. Забіла); *Чабан ще раз поклонився, вивів коня і поскакав пріч, не оглядаючись* (Д. Білий).

2. *виг.* Геть *(див.* **геть**[2]*).* — *Пріч мені зараз з-перед очей, а то я скличу зараз цілу свою родину!* (О. Кобилянська); — *Пріч! — загорлав обозний. І звелів гайдукам: — Порозганяйте звідси всіх дівок!* (О. Ільченко); — *Пріч, сказав! Не лише тебе, тіні твоєї бачити не хочу!* (Д. Міщенко); — *Пріч, пріч! — вона завищала, піднявши вгору руки, і Юрій позадкував* (Р. Іваничук).

◊ **(1) Не пріч,** *у знач. пред., заст.* — про бажання зробити що-небудь, про схильність до чогось. — *Коли приймете в хату, то й я не пріч остатися* (Юліан Опільський); *Кулики сусідам заздрять, не пріч поєднатися із заможним Буймиром, щоб позбутися клопоту — самим ферму заводить* (К. Гордієнко).

ПРІЧ[2], *прийм., з род. в., діал.* За винятком, крім. [М а р у с я:] *А я тебе люблю; нікого в світі Я не люблю, пріч тебе одного* (В. Самійленко); — *Я нагадаю вам, що пріч тих ганчірок* [картин], *якими ви завішали усі стіни, маєте чоловіка, дочку, за спокій та щастя яких ви даєте відповідь перед своєю совістю* (Л. Яновська); *Не бачив і не чув* [Стефан] *нічого, пріч своєї дівчини коло себе, хоч її не було тут* (О. Назарук).

ПРО, *прийм., зі знах. в.* Сполучення з прийм. **про** виражають:

О б ' є к т н і в і д н о ш е н н я

1. Уживається при вказуванні на конкретну особу, предмет або абстрактне поняття, що виступають об'єктом розмови, думки і т. ін. *Слава не поляже, а про себе розкаже* (прислів'я); *Отак на улиці під тином Ще молодий кобзар стояв І про невольника співав* (Т. Шевченко); *До саду прилягає виноградник. Ніхто про нього не дбає, урожай кинуто напризволяще* (О. Гончар); *Усі слухали його, пороззявлявши роти, забувши навіть про обід* (Я. Стельмах); // Уживається при вказуванні на конкретну особу, предмет або абстрактне поняття, що виступають темою, змістом літературного твору, об'єктом чиїх-небудь думок, висловлювань і т. ін. *Візьмуся за оповідання про опришків, а на кінці прочитаю Федьковича* (М. Коцюбинський); *Спливли Юхимові слова у пам'яті з отої незабутньої ночі — про злидні, про заробітчан* (А. Головко); *Сашко плів усілякі небилиці про своє тяжке дитинство* (Ю. Андрухович).

2. *розм.* Уживається при вказуванні на особу, предмет і т. ін., яким що-небудь призначається. — *Нема в мене про вас грошей! — одказує брат* (Марко Вовчок); *Давня Чіпчина гадка справдилась. Тепер уже не одна тісна хата з сіньми, а цілих три: одна для матері, друга для себе, а через сіни світлиця про гостей* (Панас Мирний); — *Місця там про всіх стане — гарман у пана просторий, а чи знайдеться робота про тебе — ото скажи нам? — запитав Марко* (Л. Яновська); // Уживається при вказуванні на особу, предмет, стосовно яких хто-небудь виконує якусь дію або у зв'язку з якими перебуває в певному стані. *Від олії не зомлію, а про мак — буде й так* (приказка); — *Про Богдана дзвонив? — Нічого важливого, але його не випустять, доки не зберуть за нього матеріалів* (Ю. Яновський).

В і д н о ш е н н я м е т и

3. Уживається при вказуванні на мету дії. *До кінця ручки прив'язав тонкий, а міцний шнур, що був у мене за поясом про всяку пригоду* (І. Франко); *Замигтіла* [Оленка] *босими ногами, квітчастою хустиною вив'язана, тою, що не про будень* (К. Гордієнко); *В покинутій садибі натрапив* [хлопець] *на торішню грядку: трохи бурячків, перемерзлих і дрібних .. Викопав ломачкою і переніс додому: про запас* (В. Барка); *Чи не ви провокували захланність своєю житейською філософією: коли він мешкає в такій псячій халабуді, не має штанів про свято, то він того вартий* (Г. Тарасюк).

Причинові відношення

4. *розм.* Уживається при вказуванні на конкретну особу, предмет, явище, які спричиняють яку-небудь дію або стан. *Про наймита і скот ревітиме* (прислів'я); *Жати не стали .. Ну, та коли ж про такий заробіток з голоду пухнути доведеться!* (А. Головко).

Обставинні відношення способу дії

5. *у сполуч. зі сл.* себе. Уживається при позначенні способу дії. *Повертався Потап від попа .. і стиха міркував сам про себе: — Гм... Ти думаєш, як ти пан, то злякаєш...* (М. Івченко); *Мусив відзначити про себе Функе: новин багато буде на Україні* (Н. Рибак); *Соломія здалася .. Про себе вирішила — приїде* [Вадим] *забирати, то поїде* (В. Лис).

ПРО... Префікс, що вживається для творення іменників і прикметників зі значенням: 1) "на зразок", "подібний до", напр.: провíрус, прóобраз; 2) "який підтримує когонебудь, виконує чиюсь волю, поділяє чиїсь погляди", напр.: проукраї́нський, проурядóвий; 3) "за", "для", напр.: пробіóтик.

ПРОАВАНСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проавансува́ти.** *Керівник освітянського департаменту переконаний, що цьогоріч ситуація з підручниками буде набагато кращою, аніж торік, оскільки їх друк уже проавансований* (з газ.); // **проавансóвано,** *безос. пред. Укладено та проавансовано низку договорів на проведення наукових, проєктно-конструкторських робіт* (з газ.).

ПРОАВАНСУВА́ТИ, ýю, ýєш, *кого, що.* Док. до **авансува́ти** 1. *Замовник може проавансувати виконання робіт у погодженому сторонами розмірі* (з мови документів); *— Ми проавансували будівництво метро на 2,5 млрд грн* (з газ.).

ПРОАКТИ́ВНИЙ, а, е. Випереджувальний, здатний передбачати що-небудь, заснований на власній ініціативі. *Проактивна особистість виходить за межі ситуаційних обмежень, продукує нові ідеї, змінює місію своїх організацій, знаходить проблеми та вирішує їх* (з наук. літ.); *Особливістю державного управління є те, що організації скоріше є реактивними, ніж проактивними. Їхню діяльність часто підштовхують загрози, на відміну від приватних організацій, які прагнуть використовувати можливості* (з навч. літ.).

ПРОАКТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **проакти́вний.** *Під проактивністю розуміємо вміння приймати рішення, ставити цілі (причому публічно), висувати та реалізовувати власні ініціативи, сприймати перешкоди як додаткове завдання, яке потрібно вирішити на шляху до успіху* (з наук. літ.).

ПРОАМЕРИКА́НСЬКИЙ, а, е. Який підтримує політику США, зацікавлений у поглибленні політичних, економічних і т. ін. зв'язків із цією країною, з американським народом. *Проамериканський курс Н. Саркозі повернув Францію до НАТО* (з наук. літ.).

ПРОАНАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проаналізува́ти.** *— Повірте, ми всі тут дуже схвильовані. Ось незабаром мають бути проаналізовані результати пошуку Чорної Діри* (О. Бердник); *Невидиме звичайним громадянам болото кипіло глибоко всередині, вихлюпувало на поверхню лише добре проаналізовані бульки попередніх домовленостей, брудного компромату і вимучених гасел* (Люко Дашвар); // **проаналізóвано,** *безос. пред. Я жила з переконанням, що все уже оцінено і проаналізовано до мене, і така некритичність, ясна річ, робить мені мало честі* (Н. Сняданко); // *у знач. ім.* **проаналізóване,** ного, *с.* Те, що проаналізували. *Свідомість має дві передачі: "назад" і "вперед", зосередження і роззосередження, аналіз та інтеграція проаналізованого* (Любко Дереш).

ПРОАНАЛІЗУВА́ТИ, ýю, ýєш, *що.* Док. до **аналізува́ти.** *Тепер йому легше, і він може спокійно проаналізувати свій безтямний вчинок* (П. Колесник); *Чим більше реальних слововживань проаналізував дослідник, тим багатшим буде зміст словникового слова, тим зручніше користуватися словом як системою видобутих із контекстів значень при конструюванні інших реальних текстів* (В. Русанівський); *Докладно проаналізувавши Сідхову поведінку, ми з Інною дійшли висновку, що він не просто здогадується про те, що чекає нас у майбутньому, але й дещо знає напевно* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОАНОНСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проанонсува́ти.** *Перед початком засідання відбувся попередньо проанонсований звіт сільського голови про проведену роботу* (з газ.); // **проанонсóвано,** *безос. пред. Майбутній запуск інтернет-магазину одягу проанонсовано й на його сайті* (із журн.).

ПРОАНОНСУВА́ТИ, ýю, ýєш, *що.* Док. до **анонсува́ти.** *Мета анотаційного перекладу переважно була і є одна: проанонсувати або прорекламувати художній твір, наукову працю чи підручник* (з навч. літ.); *— Ми втратили спонсорів вже після того, як проанонсували захід* (із журн.).

ПРОАРТИКУЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проартикулюва́ти.** *Якщо ми намагатимемося пояснити щось людині мовою, якої вона не розуміє, то наші старанно проартикульовані звуки так і залишаться лише звуками* (з наук. літ.); *Політичні мотивації є насправді хибно проартикульованими естетичними* (Ю. Андрухович); // **проартикульóвано,** *безос. пред. Після виступу І. Франка (1894) явище поетичного символізму проартикульовано в статті В. Щурата "Французький декадентизм в польській і великоруській літературі"* (з наук. літ.).

ПРОАРТИКУЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *док., що.* 1. *лінгв.* Док. до **артикулюва́ти.** *Цікавою особливістю психології дитини є настійна потреба самостійно назвати пізнану реалію чи проартикулювати почуту нову мовну одиницю* (з наук. літ.); *Гладкий Хіппі виразно проартикулював губами: "БІ-ЖИ"* (Любко Дереш).

2. Проговорити, озвучити, висловити (якусь думку, тезу, погляди і т. ін.). *В. Симоненко постійно прагнув проартикулювати свою позицію, що породжувало у віршах безкомпромісність, навіть категоричність тверджень, яскраву афористичність* (з навч. літ.); *Тисячолітні істини втрачають свою актуальність, ба навіть спроба їх проартикулювати наражається на шквал суспільного остракізму й звинувачень у дрімучості* (із журн.).

ПРОАТЕСТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проатестува́ти.** *Жоден із педагогів не був проатестований достроково чи позачергово з ініціативи керівника навчального закладу* (з наук. літ.); // **проатестóвано,** *безос. пред. На Прикарпатті проатестовано позаміські заклади оздоровлення та відпочинку* (з газ.).

ПРОАТЕСТУВА́ТИ, ýю, ýєш, *кого, що.* Док. до **атестува́ти.** *Акредитаційній комісії України запропоновано проатестувати 25 навчальних закладів у сфері професійно-технічної освіти* (з мови документів); *Буковинських педагогів проатестували дистанційно* (з газ.); *У Тернополі проатестують 180 працівників поліції* (з газ.).

ПРОÁХАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Поахати певний час. *Сусідка пів дороги проахала.*

ПРОÁХКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Поахкати певний час. *Проахкати цілу ніч.*

ПРÓБА, и, *ж.* 1. Перевірка, випробування властивостей, якостей чого-небудь і результат такої перевірки. *Ану, заспіваєм! Проби ради...* (Т. Шевченко); *Інженер Ваденін зайшов до лабораторії і, поглядаючи на цілий ряд бетонних кубиків з різними пошкодженнями після проби, .. спитав, як справи* (Г. Коцюба); // Пробування, куштування. *Микола звалив бочку з брички і влаштував жіноцтву пробу пива* (Р. Андріяшик); // *рідко.* Те саме, що **випрóбування** 2. *Не сама тюрма була для мене найтяжчою пробою: засуд кримінального суду, а особливо .. засуд усеї суспільності, кинений на нас, страшенно болів мене* (І. Франко); *По роках проби і блукань Прибився* [Турчиновський] *знов у рідну Березань* (М. Зеров); *— А якщо ті устої не витримують більше проби часу, султане, то чи не краще їх викинути на сміття і поглянути, що роблять інші народи?* (Р. Іваничук); // Те саме, що **репети́ція** 1. *Пан директор, що співав завсігди в хорі другим тенором, .. не ходив на проби* (Л. Мартович); *— Прийдіть в суботу на пробу, на репетицію, як по другому боці греблі говорять* (Б. Лепкий); *— А як же буде з співами? Сьогодні ж неділя: на п'яту, як завжди, призначено пробу* (Ю. Смолич); *Після зими, уперше на ставку, Був жаб'ячий концерт. Вірніш — була то проба. І жабу вибрали стару За диригента* (Л. Дмитерко); // *кін.* Знімання актора в епізоді для виявлення відповідності його даних якійсь ролі у фільмі; результат такого знімання. *Ми негайно викликали його* [актора] *на пробу* (О. Довженко).

2. Частина чого-небудь, узята для дослідження, визначення складу, якостей, властивостей і т. ін. *Ложкою на довжелезній залізній ручці Стьопа взяв останню пробу і, розсунувши лопаткою шлак, немов здувши пінку на молоці, вилив розтоплений метал у стакан* (В. Собко); *Хорхе .. тягав за плечима важкий рюкзак, натоптаний пробами скель і мінералів* (І. Білик); *Генетична лабораторія була невелика, але з найсучаснішим обладнанням. Її єдиний співробітник взяв у мене пробу крові* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Дослідний зразок, екземпляр чого-небудь; взірець. *Герман уже давніше звернув увагу на сей новий продукт* [земний віск] *і вислав проби його різним віденським хімікам* (І. Франко); *— Зваж на те, що всі проби — і наші, і наших попередників — підтверджують: склад Місяця не відрізняється від складу Землі* (В. Владко).

3. Кількість вагомих частин благородного металу в одиниці лігатурного металу (сплаву), з якого виготовляють ювелірні вироби й карбують монети. *Три срібні чарки, густо вкриті позолотою, а одна і зовсім золота, з високою пробою, теж були на шовковій хустці* (В. Кучер); *Червоне золото від звичайного, дешевенького, 56-ї проби, він пізнавав "із заплющеними очима"* (М. Білкун); *Кавалок золота не найвищої проби, безперечно, був частиною золотих дверей, через які так прагнув увійти Антон* (Г. Пагутяк); // Тавро на зливках благородного металу або на виробах із нього, яке вказує на якість сплаву та його склад. *Часом плутала* [бабця] *живих з покійними, нітрохи не помиляючись в їхніх характерах і долях, мов імена існували, як підроблена на циганському золоті проба* (Є. Пашковський).

4. Літературний або мистецький твір початківця. *Казку .. я хотіла послать в Галичину, в дитячий журнал, якщо вдасться мені добре ця проба* (Леся Українка); *Перший мій сценарій .. був задуманий як комедійний, і перша режисерська проба .. теж була в цьому жанрі* (О. Довженко).

5. *діал.* Спроба (у 1 знач.). *Удалося йому нарешті сяк-так заспокоїти побратимів і змусити до проби порятунку всім разом* (Г. Хоткевич); *З біографічного боку вісімдесяті роки — то історія Франкових проб примиритися з галицькими народовцями* (А. Кримський); *Він зробив пробу перенести своє мистецтво з приватного мешкання, з кімнати на людський майдан* (В. Домонтович).

Бра́ти / взя́ти прóбу *див.* **бра́ти; Бра́ти (ста́вити) на прóбу** *див.* **бра́ти; (1) Для прóби <На прóбу>** — для перевірки, випробування, оцінки. *— Я приніс сніп зжатої кукурудзи на пробу* (О. Кобилянська); *Григорій, стрельнувши для проби кілька разів у стовпчик і звіривши остаточно рушницю, стріляв у підкинену бляшану банку від пороху, набиту піском* (І. Багряний); *Дівчата на ходу лисицями зазирали у вози, обережно брали з полови посуд до рук на пробу* (О. Гончар); **Зніма́ти / зня́ти прóбу** *див.* **зніма́ти; Роби́ти / зроби́ти прóбу** *див.* **роби́ти.**

△ **(2) Ювелі́рна прóба** — питома вага благородного металу (золота, срібла, платини) у сплаві. *На обох іконах є ювелірна проба європейського зразка* (з мови реклами).

◇ **(3) Висóкої прóби:** а) досконало, майстерно, якісно і т. ін. зроблений, виконаний. *Де у Вергілія — драматизм, героїзм, урочиста мова, зворушливі сцени, там у Котляревського — фарс, весела легковажність і влучні, хоч не завжди високої проби дотепи* (М. Зеров); б) обдарований, талановитий у чомусь. *Франко — лірик високої проби, і його ліричні вірші просяться часто в музику* (М. Коцюбинський); *Це були люди високої проби. Богдан почував, що таким людям можна в усьому довіритись* (О. Гончар); **(4) Низькóї (невисóкої) прóби:** а) недосконалий, недовершений, примітивний і т. ін. *У 20–30-х роках* [XIX ст.] *театр заповнюють сльозливі сентиментальні та романтичні мелодрами низької проби* (І. Дзюба); *Наш телеефір засмічений розважальними передачами невисокої проби* (з публіц. літ.); б) некультурний, поганої вдачі і т. ін. *Він переконався, що молодий граф Едвін — чоловік дуже низької проби, картяр і розпусник* (І. Франко); **(5) Прóба** *(рідше* **спрóба) пера́** — перший твір, перша наукова праця і т. ін. *У Ваші руки попалися перші мої роботи, спроба пера* (М. Коцюбинський); *Пригадую собі таке перше оповідання — "Страшний свідок", чистої води пробу пера, на цілком пусту романтичну тему* (М. Грушевський); *Свої писання він щиро вважав за пробу пера* (Олекса Ізарський); *Михайло Григорович хотів би поговорити зі мною про мої перші проби пера* (М. Матіос).

ПРОБÁВИТИ *див.* **пробавля́ти.**

ПРОБÁВИТИСЯ *див.* **пробавля́тися.**

ПРОБАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОБÁВИТИ,** влю, виш; *мн.* пробáвлять; *док., що, розм., рідко.* Марно витрачати (час); гаяти. *Отак і пробавляв час наш гідальго, а ще ходив-шукав зілля якогось їстівного* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); *Заплітаю* [панночці] *коси — не так! Знов розплітую та заплітаю, — знов не так! Та цілий ранок на тому пробавить* (Марко Вовчок); *Тепер зважила, що виїду в п'ятницю .. на Довгополе, а звідти, пару днів пробавивши, до Вижниці* (Леся Українка).

ПРОБАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРОБА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* проба́вляться; *док., чим, розм., рідко.* 1. Проводити час, розважаючись, забавляючись чим-небудь. — *П'ятницю мусимо шанувати..; тим-то справедливо буде, я вважаю, і почесно завтра для хвали Божої радше молитвами, аніж оповідками пробавлятися* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Я залишив ці проєкти у себе і знов до самого вечора і цілу ніч пробавився ними* (У. Самчук).

2. Робити що-небудь незначне, дріб'язкове. [П е т р о:] *Я не той, батьку, щоб позвали пробавлятися, — Господь з ними* (Панас Мирний).

ПРОБАЗІ́КАТИ, аю, аєш, *док., зневажл.* Побазікати певний час. — *Нам з Бланкою обом не спалося, от ми й пробазікали всеньку ніч до самого рання, ділячись своїми секретами...* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОБАЗІ́КАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., зневажл.* Те саме, що **проговори́тися** 1. *Ідучи, Ілько ще просив товариша, щоб той ні про що його не розпитував, але тут же й сам пробазікався у розмові* (П. Козланюк); — *Ти не пробазікайся! — промовив Шляхтич і показав чоловікові не гвинтівку, а свого кулака* (П. Загребельний).

ПРОБАЙДИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. Побайдикувати певний час. *Учителька вже знає — не виконав домашніх завдань, пробайдикував на лижах Макарець* (Ю. Збанацький); *Я знову прокатався в метро, опинився в центрі Києва, забіг до готелю, .. переснідав у кафе і пішов шукати міськдовідку, маючи намір пробайдикувати потім до кінця робочого дня і відвідати Марію в неї вдома* (П. Загребельний); *Бренан уже цілий ранок пробайдикував, тепер мусить трохи повправлятись у чарах* (О. Авраменко).

2. *що і без прям. дод., перен.* Байдикуючи, нерозумно втратити що-небудь. *Надолужити те, що пробайдикував улітку — нема чого й думати, бо до переекзаменовки осталося всього два дні* (С. Васильченко).

ПРОБАЛА́КАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пробала́кати.** *Вдома, прозрівши, Ляля жахнулася: що ж про неї тепер подумав Віктор?! Йому жаль тепер пробалаканих з нею вечорів* (Олекса Ізарський).

ПРОБАЛА́КАТИ *див.* **пробала́кувати.**

ПРОБАЛА́КАТИСЯ *див.* **пробала́куватися.**

ПРОБАЛА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОБАЛА́КАТИ,** аю, аєш, *док., розм.* 1. Проводити час балакаючи. — *Коли мені скучно, іду до сусідки і пробалакуємо вільний час* (О. Маковей); *Раз якось увечері затягла його до себе весела компанія. Випили по чарці, пробалакали цілий вечір* (І. Нечуй-Левицький); *Ми пробалакали до пізньої ночі* (Р. Андріяшик); *Людмила з Олегом пробалакали до ранку* (А. Кокотюха); *Таумі глянула на мобільника. Виходить, вона пробалакала майже три години* (В. Лис).

2. *що, перен.* Марнувати що-небудь, не цінуючи, не оберігаючи. — *Сам Бог посилає нам годину, в яку можемо щось зробити для України. А ми її протупцюєм на місці та пробалакаєм* (Ю. Горліс-Горський); *Талант свій слід берегти з особливою пильністю. Його так легко можна прогуляти, пробалакати на дрібничках* (О. Довженко).

3. *перев. недок.* Те саме, що **пробала́куватися.** *Коли є він, борець із нечистою силою, то смішно гадати, що її, нечистої сили, не існує, але перебороти свій внутрішній сумнів не міг; звісно, про не не треба нікому пробалакувати* (Валерій Шевчук).

ПРОБАЛА́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОБАЛА́КАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Те саме, що **проговорю́ватися** 1. *Є люди, яким не можна довіряти таємниці через те, що вони постійно пробалакуються* (із журн.); — *Нехай нам здають* [маєток] *в оренду. Бо Горпина .. вже пробалакалася, що здаватимуть* (П. Панч); *Іван прохопився в ресторані, що він плакав, коли прощався з Людою. А може, навмисне пробалакався* (В. Дрозд); — *Тільки дивіться — не пробалакайтесь, де Дзвінка знаходиться* (Ю. Винничук).

ПРОБАЛА́МКАТИ, аю, аєш, *док., діал.* Продзвеніти. *Під явором пробаламкав підвішений буфер* (М. Ю. Тарновський).

ПРОБАЛЯНДРА́СИТИ, а́шу, а́сиш, *док., розм.* Побаляндрасити певний час. *Пробаляндрасили пів дня.*

ПРОБА́НД, а, *ч.* Людина або тварина, з якої починають складати родовід для генетичних досліджень. *Того, для кого будують родовід (головного досліджуваного), називають пробандом* (з навч. літ.); *Збір відомостей про сім'ю починається з пробанда — людини, яка звернулася до лікаря або першою потрапила в поле зору дослідника* (з навч. літ.).

ПРОБА́НТ, а, *ч.* 1. Той, хто випробовує чи тестує щонебудь, визначаючи його якість, властивості, смак і т. ін. *У тестуванні рідких шпалер брали участь 7 пробантів* (з наук. літ.); *До консистенції жодного перевіреного зразка пломбіру експерти і пробанти не мали зауважень* (з газ.).

2. Той, хто передає свої біологічні (анатомічні) матеріали для досліджень. *Правовий статус пробантів як суб'єктів, що передають свої біологічні матеріали для проведення наукових досліджень, зокрема клінічних випробувань тканинних та клітинних трансплантатів, є неврегульованим в українському законодавстві* (з наук. літ.).

ПРОБА́НТКА, и, *ж.* Жін. до **проба́нт.** *Під час тестувань більшість жінок-пробанток зазначили, що цей крем найменш дієвий з усіх зразків* (з наук. літ.).

ПРОБАРАБА́НИТИ, ню, ниш, *док.* 1. Док. до **бараба́нити.** *По броні, всього за кілька сантиметрів від голови, пробарабанила кулеметна черга* (Ю. Збанацький).

2. Побарабанити певний час. *Пробарабанити дві години.*

ПРОБАСИ́ТИ, ашу́, аси́ш, *розм.* Док. до **баси́ти.** — *Козаком хочеш бути? — Вельми хочу! — пробасив юнак* (І. Пільгук); *Біля порога він зупинився, зняв капелюха і пробасив: — Ходить гарбуз по городу, питається свого роду* (М. Олійник); — *Чого тобі треба?! — пробасив розгніваний з похмілля Євтух* (Ю. Логвин); // Видати басистий звук. *Пароплав потягнув люльку, обгортаючись чорним димом, знову пробасив, сановито похитнувся і рушив* (М. Сиротюк).

ПРОБАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *юр.* Стос. до пробації. *Пробаційні заходи щодо неповнолітніх спрямовані на забезпечення їх нормального фізичного і психічного розвитку, профілактику агресивної поведінки, мотивацію позитивних змін, поліпшення соціальних стосунків* (з наук. літ.); *Після завершення пробаційного періоду суд переглядає справу кожного злочинця* (з навч. літ.).

ПРОБА́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* Система наглядових і соціально-виховних заходів, які застосовують за рішенням суду та відповідно до закону щодо засуджених; виконання деяких видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. *Покараннями в США є смертна кара, позбавлення волі, пробація, штраф* (з навч. літ.); *Пробація є успішною переважно щодо людей з якимись соціальними чи психологічними проблемами або до осіб, що перебувають у стресових ситуаціях, тобто до тих, кого в жодному разі не можна вважати злочинцями у справжньому розумінні цього слова* (із журн.).

ПРОБАЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пробача́ти[1]**. — *Але ж це наскрізна тема в Євангеліях — тримайся подалі від грошей. Богу — Богове, а кесарю — кесареве... митники, лихварі, торги у храмі, розрахунки в притчах, пробачання боржникам...* (Ю. Андрухович).

ПРОБАЧА́ТИ[1], áю, áєш, *недок.*, **ПРОБА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що, кому і без дод.* Виявляючи поблажливість до кого-небудь, прощати щось; вибачати. — *І хоч ваша поведінка, пане, була небездоганна, .. а мотивація вашого вчинку досить таки спірна, я все ж пробачаю вам* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Варфоломійович — людина чесна і безкомпромісна. Він не з тих, хто пробачає зраду* (М. Гримич); [Д ж о н а т а н:] *Сам Годвінсон казав, що, коли ти покірно прийдеш, повний каяття і скрухи серця, — він тобі пробачить* (Леся Українка); *Образи не пробачать* [Гамалії], *з двох слів у бійку лізуть* (Григорій Тютюнник); *От тільки хліба немає, до сухарика забрали окупанти. Хай він* [гість] *уже пробачить* (О. Гуреїв).

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* **вибача́ти; (1) Проба́чте / пробача́йте за гру́бий ви́слів** *кому і без дод.* — уживають як форму вибачення за вжиті в розмові різкі або непристойні слова. — *А це не роман, Рито, а кохання, за яке я буду зубами гризтися. Рита журно похитала головою. — Аби вам пізніше, Броник, не довелося, пробачте за грубий вислів, лікті гризти* (Ірина Вільде); **Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити)** *див.* **проси́ти.**

ПРОБАЧА́ТИ[2], áю, áєш, *недок., що і без прям. дод., діал.* Пророкувати, передбачати. *Що юнаків жде на світі Поза стінами освіти — Шлях легкий чи темна доля, — Пробачать не наша воля* (Я. Щоголів).

ПРОБАЧА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.*, **ПРОБА́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. Просити пробачення, вибачення. — *Ти образив мене в класі при всіх товаришах, отже й пробачайся при всіх* (О. Донченко); *Швидко схопившись, він став допомагати підвестися своїй дамі, усердно* [запопадливо] *перед нею пробачаючись* (А. Шиян); *До лодій знову прийшли цареві мужі. Вони навіть пробачились, що не змогли прийти напередодні* (С. Скляренко); *Пробачились* [Юра з матір'ю] *перед учителем* (Є. Кравченко); *Ловити рибу Тарас не вмів, та й не любив дивитися на те, як ловлять інші. Пробачившись, побрів зеленим берегом між осокорів та верболозу* (Василь Шевчук); // *у формі 1 ос. одн.* **пробача́юсь,** *розм.* Уживається у знач.: п р о ш у п р о б а ч е н н я, п р о б а ч т е. *У цей час хтось постукав знадвору по нашому панциру* [танка]: *"Пробачаюсь, товариші, — одчиніться на хвилину"* (Ю. Яновський); — *А чому б ото вам, шановний, не піти? Ви у нас, пробачаюсь, старий парубок. Вам з боку сімейного життя ніщо не загрожує* (О. Чорногуз).

2. *кому.* Не вважатися за провину, прощатися. *Вона дівчинка не звичайна, а красуня, що їй усе пробачається, усе дозволяється за один її порух очей і вередливу посмішку* (Григорій Тютюнник); — *Їй якось усе пробачалося. Колеги в останній момент жаліли її, натягували оцінки, витягували середній бал тощо* (А. Кокотюха); *Синю, перев'язану шпагатиною папку в архів не віднісь. Нехай це мені пробачиться* (В. Логвиненко).

ПРОБА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проба́чити.** *Дівчина, яка має такий голос, може говорити, що їй тільки забажається, їй будуть пробачені найбезглуздіші ескапади* (В. Домонтович); // **проба́чено,** *безос. пред. І ніщо не кінчається, і нічого ще не пробачено* (В. Коротич); *Мені пробачено викрадення чужих французьких чоловіків* (Л. Денисенко).

ПРОБА́ЧЕННЯ, я, *с., кому, для кого і без дод.* Прощення за що-небудь учинене; вибачення. *Здається Дмитрикові, що не варт він пробачення, що ніхто не дарує йому вини його* (М. Коцюбинський); *Нехай пробачення не буде для тирана! Йому пробачення — для всього людства рана* (В. Мисик); *Він ледве стримував себе, слухаючи безсоромне базікання, брехню, якій не можна навіть знайти жодного пробачення* (М. Дашкієв); *Я мовчу, ковтаю клубок, що несподівано підкотився до горла. Він сприймає моє мовчання як пробачення* (Л. Денисенко); // *за що і без дод.* Звернення до кого-небудь із проханням пробачити за щось учинене; перепрошення. *Особа кинула край стола портфель, зняла окуляри і приглядалася до зали, заразом кидаючи до президії чемні слова пробачення за спізнення* (Олесь Досвітній); *З перепрошенням кинулась пані Стадницька, та й господар, зібгавши гонор, поліз із пробаченням* (М. Стельмах); *Яковенко встав так різко, що перекинув чарку. Він буркнув пробачення і пішов з кімнати* (П. Загребельний).

Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* **проси́ти; Склада́ти / скла́сти проба́чення** *див.* **склада́ти.**

ПРОБАЧИТИ *див.* **пробача́ти[1].**

ПРОБА́ЧИТИСЯ *див.* **пробача́тися.**

ПРОБА́ЧЛИВИЙ, а, е. Здатний пробачати; вибачливий. *О пробачлива стримана мудрість юнацька! Скільки ніжності в ній, як вона володіє Почуттями, що мають прорватись зненацька* (Л. Первомайський); *Добра і пробачлива Білокур переживала всі труднощі з гідністю все своє життя* (з публіц. літ.); // Який виражає прощення за провину, поблажливість; який виражає прохання пробачити. *Ніколи не міг простити* [Сивоок] *Какорі того, що вчинив, не подарував жодного пробачливого погляду купцеві* (П. Загребельний); *Сльози ті були не жалісливі й пробачливі, як два дні тому, .. а недобрі, злі* (В. Дрозд).

ПРОБА́ЧЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **проба́чливий.** *Доглядач підійшов ближче до ґанку, .. похилив з кумедною пробачливістю голову й сказав: — Може, ображаєтесь?* (М. Івченко); *В Бузини, окрім пробачливості, в мові з'явилася ще незвична для нього енергійність* (П. Загребельний).

ПРОБА́ЧЛИВО. Присл. до **проба́чливий.** — *Не знаю, що мені вам підказати, — Аристархов пробачливо розводить руками* (О. Довженко); — *Я вже така рада... така рада. Ти такого наговорив... І пробачливо додала* [Мотря]: — *Посидів би, чого спішиш?* (С. Добровольський); *Містер Ейбл гірко й пробачливо посміхнувся* (Ю. Смолич); — *Все так якось вийшло, — почав він пробачливо, але вона затулила йому рота долонею* (П. Загребельний).

ПРОБА́ЧНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **проба́чливий.** *Пробачний тон.*

2. Який можна пробачити, вибачити. *Десакралізація концепту "гріх" на рівні лексичного значення слова виявляється в розумінні гріха як пробачної людської слабкості* (з наук. літ.).

ПРОБА́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **проба́чний.** *Німці-ветерани унадилися до цих могил, та й до себе в німеччизну* [Німеччину] *припрошують.., бо могилки там вакуратніші* [акуратніші] *для наших вбієнних* [убитих], — *от-то де пробачність на жертви, і страти, і убійництво* (В. Медвідь).

ПРОБА́ЧНО. Присл. до **проба́чний.** *Художник і його команда розділили зображених жінок на "пробачно потворних" і "непробачно потворних"* (з газ.).

ПРОБЕ́ВКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **бе́вкати** 1. *Дзвін уже давно пробевкав.*

2. *що і без прям. дод., розм.* Бевкаючи, розповісти що-небудь. *Пробевкати нісенітниці.*

ПРОБЕ́КАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Побекати певний час. *Голодні вівці пробекали весь день.*

2. *що і без прям. дод., перен., розм.* Сказати, промовити що-небудь голосом, який нагадує бекання. *Дух йому* [Прудивусу] *перехопило й мову заціпило, .. міг тільки пробекати: — Е-е-е-е...* (О. Ільченко); *— Ді-і-іду!.. Не тре-е-еба-а!.. — втративши над собою владу, по-овечому пробекав Котька* (В. Нестайко); *Фертик раптом бухнувся на підлогу, пробекав цапом: — Не вбива-а-айте-е-е!* (А. Кокотюха).

ПРОБЕЛЬКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОБЕЛЬКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **белькота́ти, белькоті́ти.** — *Ну? — грізно спитав городничий. — Ізловили, — пробелькотав Забіяка. — Кого? — Двох хлопців* (Панас Мирний); *Лазаревський розгубився, зашарівся, пробелькотів щось невиразне і, впустивши кашкет, вилетів з кабінету* (З. Тулуб); *— Ви, — пробелькотала* [Ольга], *вся червона з досади, — ви... я вас зневажаю!* (Ірина Вільде); *Гайдук пробелькотів щось незрозуміле* (Ю. Логвин); *Переляканий підпоручик Дуб козирнув і, пробелькотівши: — Звичайно, пане полковник... — зник у дверях* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРОБЕЛЬКОТІ́ТИ *див.* **пробелькота́ти.**

ПРОБЕ́МКАТИ, ає, *док., розм.* Пробити, бемкаючи (про годинник). *Він розбалакався так, що незчувся, як годинник пробемкав всі дванадцять* (В. Речмедін); *Годинник пробемкав одинадцяту* (О. Ульяненко); // *безос. На каланчі пробемкало вже десять годин* (Григір Тютюнник); *Коли на Ратуші пробемкало пів на другу, прийшла Лорна* (Любко Дереш).

ПРОБЕРЕГТИ́, ежу́, еже́ш; *мин. ч.* проберіг, регла́, ло́; *док., що, розм.* Берегти (у 2 знач.) якийсь час. *Став берегти той сад і проберіг три дні* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОБЕСІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., розм.* Побесідувати (у 1 знач.) певний час. *Вони сіли в ложу й пробесідували решту матчу* (П. Загребельний).

ПРОБИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для пробивання. *Пробивальні машини використовують для перфорування, висікання або вирізання металу двома інструментами, один із яких входить в інший* (з навч. літ.).

ПРОБИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пробива́ти.** *З височенного димаря, як бува в гамарнях, вивергався чорний дим, раз по раз пробиваний яскраво-жовтими пасмами* (О. Ільченко); *Відношення глибини пробиваних лазером тонких отворів до їх діаметра досягає (порівняно з іншими методами свердлення) рекордно великих значень* (з навч. літ.); // **проби́вано,** *безос. пред., рідко. Зараз же біля сторчової шахти пробивано новий хідник* (Б. Грінченко).

ПРОБИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пробива́ти** і **пробива́тися.** *В основі .. теми* [вірша "Каменярі"] *лежали конкретні враження робітників, що товкли каміння на дорозі.., і оповідання про пробивання залізничного тунелю в Карпатах* (І. Франко); *У невеличкій майстерні він виточував собі мечі, ножі, зірочки до метання та тризубці до пробивання аорт* (Любко Дереш); *П'яте* [цуценя], *майже лисе, рожевувате, плямисте, з довгим тонким щурячим хвостом, здається, страждало від пробивання першого зуба* (С. Андрухович); *Поки що доведеться відкласти пробивання їхніх* [жінки й чоловіка] *мордочок по базі* (В. Єшкілєв).

ПРОБИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОБИ́ТИ,** б'ю, б'єш, *док.* 1. *що, чим і без дод.* Ударяючи по чому-небудь, робити отвір, заглибину і т. ін.; ударами, напором утворювати в чому-небудь діру, проходи тощо; проломлювати. *Його відерце перше пробива лід у криниці, що уночі замерза* (Марко Вовчок); *Треба було пробивати отвір в стіні скарбівні* (Г. Пагутяк); *Я тикнув зонтиком в мох, і кінець зонтика пробив дірку наскрізь* (І. Нечуй-Левицький); // *безос. Удень Корнієві трапилося йти через греблю .. В одному місці крізь неї дзюрчить вода. — Бач, таки пробило дірку! — подумав Корній* (Б. Грінченко); *— Вирив вам дучку в повний профіль... Не дуже, правда, розкішна, але сухо. І зверху не проб'є, і вітер не задуватиме* (О. Гончар); // Прорубувати (двері, вікно і т. ін.). *Строю я будинок Із сухих дощок .. Ні дверей, ні вікон Тут я не проб'ю* (Я. Щоголів); *Передня стіна печери не товста. А якщо пощастить прорубати в ній вікна, то можна пробити й двері, а з них спустити драбину* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Стріляючи в кого-небудь, ударяючи чимсь гострим, твердим або несподівано натикаючись на щось гостре, тверде, ранити; проломлювати. *Алессандро затремтів від страху, уявивши, як його, непорушного, везуть через ворота й наглядач пробиває йому груди ломом* (О. Бердник); *Пробила ніженьку На сухую груду* (з народної пісні); *Упав Степан прямо на каменюку і пробив собі голову свою буйну...* (Г. Хоткевич); *Есесівка вистрелила і пробила Дроновій руку* (А. Хижняк); * Образно. *Тяжкий біль і смуток пробив серце дівчини* (Н. Кобринська); // Кулею, снарядом і т. ін. прострілювати що-небудь наскрізь (про неживі предмети). *Снаряди б'ють — не пробивають* [стіну], *кулі також не беруть* (Григорій Тютюнник); *Невидима куля шелеснула над головою, пробивши мій капелюх* (І. Муратов); // *розм., рідко.* Ударяючи об що-небудь, пошкоджувати, розбивати щось. *Трьох чортих перетанцював* [Хома], *усі чоботи свої пробив, вибиваючи гоцака* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *що, кому, чим і без дод.* Прокладати (дорогу, шлях і т. ін.); протоптувати (слід, стежку тощо). *Постаті суворі й дикі Десь бредуть .. І дорогу пробивають В темнім гаю опівночі. Батько Атта Троль ступає, З ним синочок* (Леся Українка); *Вони поодкидали сніг від порога, пробили стежку до колонки* (І. Сенченко); // Переміщаючись, рухаючись уперед, долати перешкоди; пробираючись куди-небудь, робити прохід, звільняти шлях і т. ін. *Він бачив, як її голова наче пливла побіля других, рвонувся, пробиваючи собі дорогу кулаччям* (Г. Хоткевич); *Раптом вихватились двоє охоронників .. і пробили в натовпі прохід на вулицю до підвід* (А. Головко); // *у сполуч. зі сл.* ш л я х, п у т ь, *перен.* Ламаючи опір противника, просуватися вперед. *Ворог пробив шлях на Здолбунів!* (Я. Качура); // *перен.* Відвойовуючи, освоюючи нові території, торувати шлях, створювати вихід (до моря, океану і т. ін.). *Сучасні письменники підсувають далекосяглі плани Казимиру — що він, тратячи одно море для Польщі, хотів пробити її дорогу до другого* (М. Грушевський); // Будувати, споруджувати (тунель, канал і т. ін.). *Майстри спеціальними машинами заливали розтопленою сумішшю каменю й металу стіни розширених і випростаних коридорів, пробивали нові тунелі, велетенські зали, сховища та склепи* (М. Дашкієв); *— Підвищити дамбу, затримати хвилі, щоб вони не ринули через край, доки проб'ємо канал* (Г. Коцюба); // Прокладаючи дорогу, залізницю і т. ін., розчищати, звільняти місце; прокладаючи штучне русло, розкопувати, розривати що-небудь. *Людські руки творять чудеса! Вони будують великі міста, пробивають гори, прокладають залізниці* (П. Колесник); *Корній зробив широкий рівчачок, тоді пробив іще далі вглиб* (Б. Грінченко);

// Долаючи перешкоди, прокладати русло, річище і т. ін. (про річку, струмок тощо). *Лютує Дніпр сердитий, Шлях ширше пробива, Реве несамовитий. Пороги підрива* (П. Грабовський); *Струмочок весело заблищав.., пробиваючи собі шляхи в низину* (Олесь Досвітній); *Підземний хід напевне існував від часів виникнення самого острова. Не вода потроху пробила собі цей шлях. Його власноручно пробив Плутон* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Долати, переборювати різні перешкоди (хмари, циклон і т. ін.). *Літак пробиває товщу хмар* (Л. Первомайський); *Льотчик попав у страшну грозу над горами, і такий фронт грози був могутній, що ніяк неможливо було його пробити* (О. Гончар); // *перен.* Просочуватися крізь що-небудь (про рідину). *Гіркі сльози пробивають вії* (Ю. Яновський); *Над водою гірко і п'янко пахло осиковими сережками, вербовими котиками і соком, що пробивав молоду кору* (М. Стельмах); // *спец.* Руйнувати матеріал діелектрика (про електричний струм). *Жакліна мовчки перевірила кожний осередочок клемника в електрошафі. За 17 хвилин вона знайшла місце, де пробивав електрострум* (І. Муратов); // *перен.* Проростаючи, вибиватися, з'являтися назовні, проривати із силою що-небудь. *Де усу буть, пушок м'якенький Біленьку шкуру пробивав* (І. Котляревський); *Коло хати півники посходили, пробивають гострими, як ножі, листками злежану землю* (В. Кучер); *Ранні гречки біліють, як клапті снігу, пізні – тільки вилазять і на листочках в них мокра земля, яку вони ледве пробили* (М. Коцюбинський); *Будуть знов листки міцні та дужі, Як простори літо обів'є, А весною, на краю калюжі, Знов їх синій пролісок проб'є* (М. Рильський).

3. *тільки док., що і без прям. дод.* Попереджаючи або повідомляючи про що-небудь, дати сигнал ударами об щось. [В и г о в с ь к и й:] *Хай довбиші проб'ють і прокричать, Що рада буде тут, на цім подвір'ї* (Л. Дмитерко); // Ударами або дзвоном позначити час (перев. про годинник). *Десь поблизу годинник пробив вісім* (І. Білик); * Образно. *Історія пробила першу годину життя нового* (В. Еллан-Блакитний); // *безос. Пробило десь надворі чотири рази. Була північ* (Ю. Яновський); *На вежі міської управи пробило дев'ять. Катря кинулася й пішла швидше* (А. Головко); *Пробило шосту, коли Кравчинський відклав останню сторінку* (М. Олійник).

4. *що і без прям. дод.* Ударяти в бік воріт або передавати партнеру (м'яч, шайбу і т. ін.). *Круть пробиває з-за меж штрафного у правий кут воріт — і м'яч влучає, пройшовши точнісінько попід штангою. Гол!!!* (Г. Вдовиченко); *У другій частині гри суперники спробували пробити штрафні, але загнати м'яч у ворота так і не вдалося* (з газ.).

5. *перен., кого, що, розм.* З'ясовувати, дізнаватися якусь інформацію. *Майор Хмара попросив приватним шляхом "пробити" номери машини, яка дісталася мені як бойовий трофей* (А. Кокотюха).

6. *що.* Уводити чи сканувати штрихкод якогось товару на касі. *Іноді працівники магазину забувають пробивати пластикові пакети* (з газ.); *Якщо ви помітили, що вас обраховують — поверніться в торговий зал та візьміть цінник. Вимагайте від касира пробити товар за вказаною ціною* (із журн.).

Б'є / проби́ла (вда́рила) північ *див.* **північ**[1]; **(1) Пробива́ти / проби́ти квито́к** — компостером витискати знаки контролю на залізничних, трамвайних і т. ін. квитках. *У паризьких автобусах прийнято вітатися з водієм при вході і пробивати квиток* (із журн.); *Куплений квиток потрібно пробити в автобусі чи трамваї одразу після початку руху* (з газ.); **(2) Проби́ти / пробива́ти північ** — сповістити про 12-ту годину ночі (боєм годинника, ударами в дзвони, рейку і т. ін.). *Він терпляче ждав, поки церковний сторож проб'є на дзвіниці північ* (А. Шиян); — *Мені захотілося пити, і я спустився вниз... Коли йшов холом, годинник саме пробив північ* (В. Чемерис); *Запрацювавшись, не помічаємо, як годинник пробиває північ* (з газ.).

◊ **Дрож (дріж) пробира́є (пройма́є, пробива́є** *і т. ін.)* **/ пробра́в (пробра́ла, пройня́в, пройняла́, проби́в, проби́ла** *і т. ін.)* *див.* **дрож; (3) Пробива́ти / проби́ти собі доро́гу** — утверджуватися (про що-небудь). *Популярно-публіцистична мова потроху пробивала собі дорогу* (В. Русанівський); — *Ну, це вступ. А далі — самокритика. Весела, щира, непідробна. Можете використати для часопису, якщо ідея самосміху проб'є дорогу* (О. Бердник); **Проби́ла годи́на** *див.* **годи́на**[1]; **(4) Проби́ти бойову́ триво́гу** — дати сигнал про початок воєнних операцій. *На есмінці пробили бойову тривогу* (В. Кучер); **(5) Проби́ти [грудьми́] доро́гу** *кому* — великими зусиллями домогтися певного становища в суспільстві або допомогти кому-небудь у цьому. *Він* [дід] *бачив, що татко талановитий і сам проб'є собі дорогу. А тьотя була непристосована до життя і боялась його* (В. Сосюра); *Любити своє дитя — це ще не все, ти зумій грудьми пробити йому дорогу* (О. Гончар); **(6) Проби́ти сльозо́ю** *кого* — плачем зворушити, розчулити когось. *Черствих людей не можна пробити сльозою* (з газ.); **(7) Проби́ти / пробива́ти стіну́** *чого, яку* — ціною великих зусиль здолати опір, добиваючись чогось. *Іноді Гайдамаку просто відчай бере: чи вдасться пробити стіну чиновницького формалізму й крутійства?* (О. Гончар); *Ми нарешті пробили стіну нерозуміння й недовіри у сфері благодійності* (з газ.); — *А ти б скорився, хлопче, як я. Хоч придурися зламаним, слухняним. Покора стіну пробиває* (М. Дочинець); **Проклада́ти (пробива́ти) / прокла́сти (проби́ти) доро́гу (шлях, сте́жку** *і т. ін.)* **до се́рця** *див.* **проклада́ти; Проклада́ти (пробива́ти, торува́ти** *і т. ін.)* **/ прокла́сти (проби́ти) [собі] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь)** *див.* **проклада́ти; Проруба́ти** *(рідко* **проби́ти)** **вікно́** *див.* **прору́бувати; Час проби́в** *див.* **час.**

ПРОБИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОБИ́ТИСЯ,** б'ю́ся, б'є́шся, *док.* 1. *чим, по чому, крізь що, через що, серед чого і без дод.* З труднощами проходити, пробиратися кудинебудь; прокладати собі дорогу, шлях, долаючи перешкоди. *Коли якийсь цікавий пробивався крізь юрбу до церкви, всі, як один, повертали голови до дверей* (М. Коцюбинський); *Людей на улиці і коло хати — ніде й голки встромити. Якось ми пробилися, увійшли* (Марко Вовчок); *Незабаром, виявилось, що й на санях вони не проб'ються через засніжену рівнину...* (С. Скляренко); *Покрутилась* [пшениця] *місцями вихорами. Тут косарками не візьмеш. Хіба що косою проб'єшся* (І. Цюпа); // *перен.* Ламаючи опір противника, захоплюючи його позиції, просуватися вперед. *Рота пробивалась крізь вогонь, і де була найбільша небезпека, там бачили командира* (Я. Качура); *Запекло пробивалися рицарі, .. підставляли себе під сокири* (А. Хижняк); — *Я знаю того отрока .. Це завдяки його одвазі пробилися ми в Анхіалі до воріт і взяли ту недоступну твердь* (Д. Міщенко); // *до кого, перен.* Домагатися зустрічі з ким-небудь. *Люся пробивалась до нього* [режисера] *всіма можливими способами — шукала спільних знайомих, тусувалась в акторському середовищі і, нарешті, була особисто запрошена на прем'єру* (І. Роздобудько); *Ласточкін, втративши вже надію пробитися до професора, сказав, що він має справу до Гаврила Івановича від його доброго знайомого* (Ю. Смолич); *Аж до самого керівника Закарпатського хору пробилася* [Оленка], *а таки дістала* [платівку] (В. Кучер); // Прорубуючи, пробиваючи що-небудь, видобувати щось, знаходити вихід до чогось. [Д о б р и д е н ь:] *Пробиватися треба крізь камінну товщу: під нею вода є* (І. Волошин).

2. Силою долаючи що-небудь, прориваючись звідкись, з'являтися назовні. *Ось на дні рівчака почала пробиватися вода* (О. Іваненко); *Голенькі пташата .. вилуплюються, пробиваються дзьобиками з шкаралупки до цього світу* (О. Гончар); *Крізь білі рукавички враз проб'ються пазурі крючкуваті, мов гаплички* (Леся Українка); — *Я тобі ще покажу джерельце, що пробилося прямо з дуплавого пня...* (М. Стельмах); // *з чого, з-під чого, крізь що і без дод.* Рости, проникаючи крізь що-небудь (про рослини); проростати. *Червоні китиці рож пробивались крізь густе гілля й листя буйних городніх корчів* (Н. Кобринська); *Уже жовтіли козельці, зеленіли кущики пасльону, пробивався спориш* (П. Панч); *Молода травиця пробилася з-під землі й вкрила, ніби щіткою, долини, яри* (Л. Яновська); *Пішло у колос жито, В стрілки овес пробивсь* (І. Гончаренко); * Образно. *Весна пробивалася з землі, линула з неба, пломеніла в барвистих загравах світань* (Я. Гримайло); // Відростати (про вуса, бороду). *Сам Ігнат був ще молодий козак — саме тілько чорний вус почав пробиватись* (П. Куліш); *Йому тільки ще йде дев'ятнадцятий рік. Міцні губи налились здоров'ям, пробиваються вуса* (О. Довженко); *На обличчі Василя пробивались темні вусики і борода* (С. Скляренко); *На верхній губі* [Марка] *пробивався чорнявий пушок* (І. Цюпа); *Вуса тільки-но пробилися в нерішучості — не знаючи ще до ладу, рости їм і далі чи не варто* (Ю. Андрухович); // Ставати трохи, місцями або час від часу видимим; показуватися. *Хмари почали розходитись, поміж їх чорними клубками іноді пробивалася боязка зірка* (Панас Мирний); *Ольга Іванівна, проходячи повз дзеркало, глянула в нього і підібрала пасмо волосся, в якому вже де-не-де пробивалась холодна сивина* (Д. Ткач); *З роздертої кишені .. пробилися разок намиста і торочки тернової хустки* (М. Стельмах); *Ледь вранішні промені пробилися крізь завісу на вікні, Данило підхопився* (А. Кокотюха); // З'являтися, показуватися, виступаючи назовні (про сльози, рум'янець, піт і т. ін.). *Ольга Аркадіївна бачить, як пробивається рум'янець на щоках дочки* (М. Зарудний); *У неї пробилась сльозина, У нього зірвалось зітхання...* (М. Старицький); // *перен.* Проявляючись, ставати помітним, яскраво вираженим (про зовнішній вияв почуттів, стану, характеру і т. ін.). *Та побачила Соломія — сум в доньчиних очах. Ледь пробивається, не одразу й уздриш* (В. Лис); *Її очі стемніли аж вчорне, і несказанна погорда і ненависть пробилися в них* (О. Кобилянська); — *А де ж це ви так довго були?* — *спитав Папаяніс управителя, і на його кам'яному лиці ледь-ледь пробилася тінь посмішки* (М. Чабанівський); // *перен.* Починати усвідомлювати, відчувати, пригадувати що-небудь. *Крізь дрімотний і болісний сон, який межував із забуттям, пробивалась* [у Павла] *думка, що він уже ніколи не прокинеться* (В. Кучер); *Крізь внутрішнє напруження уперто пробивалась злість на Мухіддінова* (С. Голованівський); *Звичайна людська обережність, поруч з якою навіть в мужньому серці підполковника так легко могли пробитись паростки остраху й побоювання, підказала йому, що в словах Сидорчука є певний сенс* (Ю. Бедзик); // *перев. недок., перен.* Проявляючись, ставати очевидним; виявлятися. *У ліричних віршах пробивалась та ж звичка дивитися на все критично, навіть на себе* (О. Іваненко).

3. *з-під чого, між чим, крізь що, через що і без дод.* Проникаючи крізь що-небудь, мати вихід кудись. *З комина .. дим виходить просто на горище й через драниці покрівлі пробивається надвір* (І. Нечуй-Левицький); *Спочатку .. жар пробивався лише між зигзагуватими щілинками й розколинами великої вугільної шапки, потім щілини почали більшати, зливатися, вогонь запалав з усіх боків* (І. Сенченко); *Замість шкла з паперу латка, Крізь стіни скрізь пробився сніг* (М. Старицький); *Вранішній промінь пробився крізь туман, розсипався по воді* (К. Гордієнко); // Ледве чутися, долинати (про звуки). *Між усім тим пробивався тоненький жалібний голос одної скрипки й гармонійні акорди циганського цимбала* (О. Кобилянська); *Там, де півтемрява, звідки час від часу пробивається приглушений дівочий сміх, — зринула пісня* (М. Олійник); *Крізь той туман стрімко і широко пробився багатоголосий хор* (В. Кучер); *"Хіба може звук пробитися звідти крізь оці стіни?"* (І. Росоховатський); // Трохи відчуватися (про запахи). *Первозданною неповторністю дихало повітря, .. в ньому ще відчувався холодок льоду, а тим часом пробивався вже й присмак меду* (Я. Гримайло); *Крізь осінні упокійливі запахи пробився гіркий дразливий дух горілого* (В. Дрозд).

4. *перен.* Докладаючи зусиль, домагатися якогось становища в суспільстві, досягати успіхів у чому-небудь, забезпечувати собі благополуччя і т. ін. — *Ви ж можете ще й працювати .. Вас не вчили, що жінка може й працею пробиватись крізь життя* (Ірина Вільде); *Іван у своєму сирітстві шукав порятунку: в навчанні, щоб пробитися далі, піднятися вище* (П. Колесник); *Він .. умовив і мого батька дати мені змогу повчитися в Академії, мовляв, настають такі часи, що на вищі уряди тепер без науки не пробитися* (Ю. Мушкетик).

5. *розм.* Те саме, що **перебива́тися** 4. *Сьомий рік тяжко бідувала Марія .. Так пробивалися з року на рік* (Мирослав Ірчан); *Честь тому, хто під землею Вік довбається в норі, Щоб пробитись із сім'єю, Щоб не пухнуть дітворі!* (П. Грабовський); — *У мене сто трудоднів, та ти ще на загаті заробиш — отак і проб'ємося до літа...* (Б. Антоненко-Давидович).

6. *розм.* Натикаючись на що-небудь гостре, ранити себе; напорюватися. *Досталося б Іванові од генеральші за того бугая, якби були кріпаки не покрили Максима. А то сказали, що бугай погнався за собакою та й пробився* (Панас Мирний); *Теля бекнуло та й скочило прямо на пліт і було би пробилося на колик, якби Аничка не вибігла з хати та не нагнала його* (Л. Мартович); // *чим.* Пронизувати, проколювати себе чимсь гострим. [М а р у с я к:] *Звільна! Ще я тут пан, і ось вам мій одвіт* [моя відповідь]! *(Пробивається ножем і падає при трупі Марусі)* (І. Франко).

7. *тільки недок.* Пас. до **пробива́ти** 1, 2, 4–6. *Кумулятивними снарядами (гранатами) броня пробивається за рахунок енергії порохових газів розривного заряду, який вибухає під час потрапляння гранати в ціль* (з навч. літ.); *Роздрібна торгівля в СРСР була організована вкрай неефективно. Нерідко покупці вистоювали черги в ковбасний, молочний, овочевий відділи, а потім ще й стояли в загальній черзі на касу, де пробивалися товари на зразок супових концентратів або сірників* (з газ.).

ПРОБИВА́Ч, á, *ч.* Те саме, що **пробі́йник.** *Можливість різати сталь паперовим аркушем і пробивати тунелі струменем повітря — чудесна. Але чи не будуть використані отакі "різаки" та "пробивачі", аби поповнити арсенали ще одним видом смертоносної зброї, проти якої захисту не знайти?* (М. Дашкієв).

ПРОБИВНИ́Й, á, é. 1. Який має здатність пробивати що-небудь або сприяє легшому пробиванню чогось. *Пробивна сила пучка променів в приладі, який пропонував Максим, була неясна* (Н. Рибак).

2. Те саме, що **уда́рний**[1] 2. *Пробивна чота вибігла в подвір'я, опинилася перед проломом, кинулась через нього — і потрапила в нікуди* (Т. Прохасько).

3. *перен., розм.* Який домагається успіху будь-яким способом. *Останній фотокореспондент, якого бачив генерал, був молодим пробивним хлопцем* (Л. Первомайський); *Карпо Федорович чоловік пробивний і, треба сказати, хазяйновитий* (Ю. Мушкетик); *Він був щирий, наївний і піддатливий, а головне — перспективний, і саме таким його "взяла собі в чоловіки" пробивна Нелька Гершко* (М. Гримич); // Власт. такій людині. *В неї відсутня була та пробивна сила, напористість, якими більшість журналістів, навіть і не талановитих, випиналися наперед* (О. Іваненко).

ПРОБИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пробивни́й.** *У США в 2007 році був розроблений набій з підвищеною пробивністю* (з наук.-попул. літ.); *Активності та пробивності американських документалістів можна позаздрити* (із журн.).

ПРОБИ́ЙГОЛОВА, и, *ч. і ж., розм.* Відчайдушний бешкетник, призвідник сварок. — *Не бійтеся нічого, — говоріть правду, і я вас завіряю, що всіх тих пробийголів без усякого жалю я викину геть із мого винограднику* (С. Васильченко); *Це ж не діти, а пробийголови. На іншого накричиш, нагримаєш, і воно тобі втече .. А ці ж — одчайдушні розбишаки, — ні кийка, ні Бога не бояться* (В. Винниченко); *Найбільший заводіяка й шкода таборів, пробийголова й бандит Володька .. шкребе і чистить .. коня* (Ю. Яновський).

ПРОБИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пробира́ти** і **пробира́тися.** *Вражає, як І. Франко описує пробирання Каїна на вершину високої гори, щоб подивитися на "Божий рай"* (з наук. літ.).

ПРОБИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОБРА́ТИ,** беру́, бере́ш, *док.* 1. *що.* Вириваючи, висмикуючи якусь частину рослин по одній лінії вздовж поля, робити прохід, стежку і т. ін. *Щоб зручніше було виносити вибрану плоскінь, на великих масивах посівів конопель пробирають поперечні доріжки 2 м завширшки* (з наук. літ.); // Проривати, проріджувати деякі просапні культури. *Пробирати моркву; Пробрати буряки;* // Відхиляючи, розчищаючи зарості, робити собі прохід куди-небудь. *Якось ранком вийшов дід з хати, почув ніби дитячий голос. Дід почав пробирати руками хміль і пішов туди, звідки чув голос. У густому-прегустому хмелю він знайшов хлопчика* (з легенди); // *розм.* Робити проділ *(див.* **про́діл**[1]*).* *Розчесав* [старий] *біле волосся, пробрав серед голови рівний проділ* (І. Чендей); // *розм.* Вибирати, знаходити, звільняти для якоїсь мети щось зручне, придатне для чого-небудь (звичайно місце). *Здебільшого жінки сідали поруч із жінками, а чоловіки пробирали собі місце, щоб сісти ближче до сусіда або свата* (Л. Яновська); // *розм.* Пробивати, проривати і т. ін. якусь яму, дірку в чому-небудь, здебільшого роблячи хід, вихід кудись. *"Пробирай-но Вовче стріху, — Я кажу, йому на втіху, — Здобич миттю я здійму!"* (І. Франко); *Хлопці пробрали покрівлю в дівчачій казармі і шусть один по одному через ту дірку в казарму* (І. Сенченко); *Потайний лаз виходив у густий вербник над Латорицею .. Якщо яму пробрати, то пролізе й найтовстіший* (М. Дочинець).

2. *кого і без прям. дод.* Сильно діючи, спричиняти неприємні відчуття (про вітер, мороз і т. ін.). *Накотився туман, пробирала сирість* (Р. Андріяшик); *Свіжий подих, сповнений напруги, Над весняним Дніпром його пробрав* (Л. Первомайський); *Спробуй цілий день висидіти на льоду благенько зодягненим. Та ще на вітрі, що намагається тебе наскрізь пробрати* (В. Чемерис); // *чим.* Дошкуляти кому-небудь (холодом, морозом і т. ін.). — *Тривайте, — каже чорт, — .. не допечемо вас вогнем, так проберем морозом* (О. Стороженко); // *чим, також без ос.* Спричиняти потовиділення. — *Наливай! наливай* [чаю]! *Добре потом пробирає!* (Панас Мирний); // *перен.* Сильно діяти на кого-небудь або повністю охоплювати когось (про почуття). *Мене пробирало хвилювання — погляд мимоволі блукав по стелі* (В. Шкляр); — *Я не страхополох, — похвалився він, — але мене пробрав жах* (Валерій Шевчук).

3. *кого, розм.* Гостро дорікати кому-небудь, лаяти, осуджувати когось. *Свекруха ще зверху Горпину пробирала, що хитра, що горда, що люта* (Грицько Григоренко); *Якось Зоя чула, батько пробирав у кабінеті приїжджого доцента з інституту механізації* (О. Гончар); *Пробравши гарненько Грицька, щоб був слухняний, Галя глянула на машкару, й її сердите личко зразу повеселіло* (С. Васильченко); *Мати захлинулася новою хвилею гніву і тому не могла звести голосу, щоб ще раз пробрати непокірну...* (В. Речмедін); *Бабуся сподівалася застати Віктора в ліжку. Намірилася пробрати неробу* (Олекса Ізарський).

◊ **[Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі** *і т. ін.) див.* **моро́з**[1]**; Дрижаки́ пробира́ють (беру́ть, хапа́ють** *і т. ін.)* **/ пробра́ли (взяли́, вхопи́ли** *і т. ін.) див.* **дрижаки́; Дрож (дріж) пробира́є (пройма́є, пробива́є** *і т. ін.)* **/ пробра́в (пробра́ла, пройня́в, пройняла́, проби́в, проби́ла** *і т. ін.) див.* **дрож; (1) Пробира́ти / пробра́ти до печіно́к** *кого і без прям. дод.* — сильно впливати, діяти на кого-небудь. *Добрий тютюнець — до печінок пробирає...* (Ю. Збанацький); *Що він сказав підполковникові, я, звичайно, не зрозумів, та, видно, щось таке, що пробрало американця до печінок* (П. Загребельний); **Пройма́ти (пробира́ти) сльозо́ю (до сліз)** *див.* **пройма́ти; Прони́зувати (пробира́ти, пройма́ти** *і т. ін.)* **/ пронизა́ти (пробра́ти, пройня́ти** *і т. ін.)* **до кісто́к** *див.* **прони́зувати; Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є** *і т. ін.)* **/ пройня́в (охопи́в, пробра́в** *і т. ін.) див.* **піт.**

ПРОБИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОБРА́ТИСЯ,** беру́ся, бере́шся, *док.* 1. *чим, до кого — чого, між (поміж) ким — чим, куди, крізь що, на (по) чому, через що.* З труднощами, долаючи перешкоди, іти, їхати куди-небудь. *Мовчки пробиралася ловецька дружина непрохідними нетрями* (І. Франко); *Світлиця зароїлась новими людьми, що насилу пробирались через купи уламків* (М. Коцюбинський); *Транспорти з боєприпасами ще пробиралися десь по бездоріжжю* (О. Гончар); *Крізь натовп пробрався мірошник Заболотний* (Мирослав Ірчан); // *перев. недок., розм.* Іти, рухатися (перев. із зупинками, з перепочинком) у якому-небудь напрямку, у якийсь бік. *Наша сердешна Оксана з своїм Митриком пробиралась через усі міста до свого села* (Г. Квітка-Основ'яненко); *По Волзі, засвітлюючи білі та червоні ліхтарі сигналів, пробирався старий бакенщик* (О. Ільченко); — *Я з потяга. Пробираюся на Кам'янець-Подільський, до мами* (Олекса Ізарський).

2. Потай, непомітно проходити, проникати куди-небудь; прокрадатися. *Тихо, роздивляючись на всі сторони, пробирався Йосипенко попід людськими хатами на гору, у двір* (Панас Мирний); *Вона полохливо озирається і обережно пробирається повз зачинені двері до сходів* (І. Кочерга); *Найбільше непокоїло Павла Федорчука, щоб жовніри королівські в печери Верховинські не пробралися* (Н. Рибак); *Лисичка тим часом пробралася в одну хату* (О. Іваненко);

// *перен.* Проникати куди-небудь (про вогонь, вітер і т. ін.). *Він одвів одну секунду і почав міркувати: "Вітер такий, що пробирається навіть у самісіньку гущавину..."* (І. Росоховатський); *Тонкі синюваті язички диму облизували вікна, пробираючись до стріхи* (К. Гриб); *Вітер пробрався під макінтош Остапа. Йому стало холодно* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // *перен.* Удаючись до неправди, обману, таємно проникати в яку-небудь організацію, товариство і т. ін. *Пішли арешти .. Не інакше як провокатор пробрався в організацію...* (А. Хижняк); // *перен.* За допомогою хитрощів, нахабності, пристосуванства тощо добиватися високого соціального статусу, кар'єрного росту і т. ін. *Де вони, ті — відгодовані й сірі, Недорікуваті демагоги і брехуни, Що в'язи скрутили дядьковій вірі, Пробираючись в крісла й чини* (В. Симоненко); *До влади пробиралися не вмілі й досвідчені і навіть не багаті, а сміливі, спритні й нахабні* (П. Загребельний); *"Патріотизм" поміг цьому аферистові пробратись на посаду спочатку державного секретаря, а потім і міністра внутрішніх справ* (В. Винниченко).

◊ **Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі** *і т. ін.) див.* **моро́з**[1].

ПРОБИ́ТИ *див.* **пробива́ти.**

ПРОБИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проби́ти** 1, 2, 4–6. *Фольга мала багато пробитих голкою дірок* (Любко Дереш); *В протилежній стіні пробиті були ще одні двері, зараз замкнуті* (С. Скляренко); *Матвій ішов, .. припадаючи на праву ногу, пробиту багнетом* (І. Микитенко); [К а с с а н д р а:] *Згадала я про нашого Троїла, до тебе він такий подібний був... а надто як лежав мечем пробитий... спокійний, тихий, гарний...* (Леся Українка); *Човен Данильченка пішов на дно посеред річки, пробитий осколками* (Л. Первомайський); *Застояні коні .. без батога і понукань шпарко мчали по вузькій, пробитій серед заметів дорозі* (В. Малик); *Доріжка ніби пірнала в густий старий садок, як у тунель, пробитий в густому гіллі* (І. Нечуй-Левицький); *Воротар стрибнув, але сильно пробитий м'яч ковзнув по його долонях і затріпотів у сітці* (Л. Дмитерко); // **проби́то,** *безос. пред. В деяких місцях толь було прорвано чи пробито* (А. Хижняк); *У Якима було пробито тім'я* (О. Донченко); *Через головні вулиці в центральній частині міста було пробито два нові проспекти* (С. Жадан); // *у знач. ім.* **проби́те,** того, *с.* Що-небудь діряве, у пробоїнах і т. ін.; щось зіпсоване, порване, непридатне для користування. *Вийде шите на пробите* (приказка).

2. *у знач. прикм.* Який пробився (у 2 знач.). *Його товариш був у всьому протилежний. Худорлявий, тонкий, .. густе, цупке, як кінська грива, чорне волосся, .. ледь пробиті вусики над припухлими, ще трохи дитячими губами* (Ю. Покальчук).

ПРОБИ́ТИСЯ *див.* **пробива́тися.**

ПРОБИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **проби́ти.** *Голова ЖК* [житлового кооперативу] *остаточно обговорив з головою ревізкому* [ревізійної комісії] *план пробиття капітальної стіни, щоб улаштувати їдальню в двох звільнених кімнатах* (В. Підмогильний); *Довго готувався Мессі до пробиття штрафного, але запустив м'яча високо на трибуни* (з газ.).

ПРОБИША́КА, и, *ч. і ж., заст.* Розбишака, пробийголова. — *Хто його зна, де вже він і гроші бере: усе ж з людьми, усе з людьми наводиться до себе; та коли б же люди путні, а то пробишаки, як і сам* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Повз нього пробігали .. школярі, пробишаки, дружньо штовхали в бік, на знак того, що вони зовсім не бояться, якщо хто викличе, тут же стати до спортсменського боксу* (Олесь Досвітній); *Той пробишака* [Сірко] *.. узяв моду всіх повчати, ще й хоче привести його* [гетьмана Самойловича] *до одної спілки з правобережцями* (Ю. Мушкетик).

ПРОБИША́ЦЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **пробиша́ка.** *Пробишацьких ватаг по лісах і яругах на той час блукало не менше, ніж татарських* (Ю. Мушкетик).

ПРО́БІ, *виг.* 1. Уживається як волання про допомогу, порятунок; ґвалт (у 3 знач.). *"О Боже! Хилиться! Рятуйте! Пробі!" На крик страшний збігаються туркені* (П. Куліш); *Він бачив і знав усіх звірів і знав, як себе тримати при зустрічі .. Але такого він ще зроду не бачив. Пробі! Тікати чи не тікати? Ой лихо...* (І. Багряний); *Зовсім несподівано наткнувся* [Андрій] *на альтанку, звідки — пробі! — до нього вискочив здоровенний пес* (Д. Бедзик); *Уже можна було вчути хурчання мотора, цюкіт сокир і розпачливі відчайдушні жіночі крики: "Ой лишенько! Ой пробі! Ой рятуйте!"* (В. Нестайко); // Уживається для вираження незгоди. [Д р у г и й л и ц а р *(підходить до Анни і вклоняється, запрошуючи до танцю):*] *Тепер моя черга.* [А н н а *(складає долоні):*] *Синьйоре, пробі* (Леся Українка); — *Скажи мені, чоловіче добрий, хто ти? .. — Пробі! Говори тихше або мовчи, пане Хмельницький, а то попсуєш діло...* (А. Чайковський); // *у знач. пред., ірон.* Уживається для вираження великого бажання. *Женитися пробі, а хліба врізать не вміє* (Номис); — *Геть собі з думками, дай спершу відпочити. Коли б ти знав, як я пити хочу... аж пробі...* (О. Кониський); // Уживається для вираження переляку, здивування, розпачу і т. ін. — *Але пробі — в мене ж сівба зернових! — весь наллявся кров'ю, взявся багрянцем, як і його борода, Казанок* (Є. Кротевич); *Леся Чуйгукова .. того дня розгубилася до тої міри, що не могла впорядкувати звичайних фактів з свого життя. Пробі, як це сталося, як воно дійшло до того, що та дівчина стала постійним недільним гостем в її домі?* (Ірина Вільде); [Д р у г и й в ч е н и й:] *Венера вже зовсім покосилася. Я бачу тільки половинку її заду. Пробі!* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

2. *у знач. присл., розм.* Неодмінно, достоту. *Пробі оддайте нашому князю куницю, вашу красну дівицю* (Т. Шевченко); *Вона й не думала купати Миколки, та той, побачивши, що сестру купають, пробі намігся!* (Панас Мирний); *Там десь у туманній перспективі мріється воно* [село] *тепер вже лагідними споминами .. Туди ж, у Мар'янівку, пробі в Мар'янівку!..* (С. Єфремов); *Байдуже було дівчині про коня, давай вона старих просити, щоб пробі вели її до того замку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. *у знач. вставн. сл.* Уживається для вираження непевності в чому-небудь; мабуть, певно. *Я при тобі, А ти будеш при мені. Хоч я лежатиму у тихім гробі, А ти в ровах стрілецьких або — пробі! Далеко на чужині* (Б. Лепкий); *І коваль, Зіньчин батько, пробі, запишеться* (А. Головко); *Пробі, надто довго не знала вона, що таке щирість та прихильність людська, аби не завважити їх та не воздати належно* (Д. Міщенко); // Уживається у знач. близькому до буцім, н е н а ч е. *Горпина хвилювалася. Федорка не втерпіла й засміялася голосно. — Чого ти? Збрехнула Федорка: пробі чудне згадала щось* (А. Головко).

◊ **Кри́ки (вола́ння) [на] про́бі** *див.* **крик**[1]**; На ґвалт ([на] про́бі)** *див.* **ґвалт; Хоч [ґвалт (карау́л, про́бі, кри́ком** *і т. ін.)*] **кричи́** *див.* **крича́ти.**

ПРОБІ́Г, у, *ч.* 1. Дія за знач. **пробіга́ти, пробі́гти** 1, 2. *Німці в захопленні мацали залізні мускули Гошки, той форкав носом, як лошак після пробігу* (Григорій Тютюнник); *Дужий був його* [вітру] *рівний пробіг* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); // Біг або їзда на певну дистанцію (перев. зі спортивною, агітаційною і т. ін. метою). *Почався пробіг. Десь за муром одна по одній проносяться постаті бігунів* (І. Кочерга); *Побіг Купріян до Чернігова раннім-рано до схід сонця і ввечері повернувся додому, здійснивши, таким чином, денний пробіг у п'ятдесят кілометрів* (О. Довженко); — *Великий швидкісний пробіг Арбатов — Чорноморськ оголошую відкритим, — урочисто сказав Остап* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

2. Відстань, пройдена яким-небудь транспортом. *Під час списання автотранспортних засобів зазначають пробіг автомобіля, дають технічну характеристику основних агрегатів і деталей, можливість їх подальшого використання* (з наук.-попул. літ.); // Максимальна відстань, яку може подолати автомобіль до повного зносу окремих його деталей. *Заміна натурального каучуку поліуретановим продовжує пробіг шин більше ніж удвічі* (з навч. літ.); // Перебування якого-небудь транспортного засобу в дорозі, складного агрегату в експлуатації. *Трактор майже на тихому газі котив металеві колеса степовим шляхом. Холостий пробіг, ніякого навантаження* (М. Циба).

ПРОБІ́ГАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Побігати певний час. *Макар пробігав по багнюці і під дощем дві години* (Ю. Смолич); — *Як ти живеш, наш лебедю? .. — Пів дня пробігав містом* (Василь Шевчук); — *Всенький день по лісу пробігав, берізок шукаючи, а ліси ж геть соснові, хоч сядь та плач, жодної берізки не надибав* (В. Дрозд).

2. *що, розм.* Бігаючи, пропустити, проґавити що-небудь. [Марта:] *Добридень вам, Горпино Корніївно! Ой, вибачте мені, кумцю-голубцю! Бігала з бубликами та трохи не пробігала ваших святих іменин* (І. Нечуй-Левицький); *Симеон і Михайло Олельковичі звернулися до великого князя Казимира Ягайловича з вимогою розділити між ними київську землю на правах вітчини, але Казимир відмовив їм, сказавши, що дід їхній Володимир бігав на Москву і тим пробігав вітчину свою Київ* (П. Загребельний).

3. *що, розм.* Те саме, що **відбігати.** — *Ми з тобою, Федоре, пробігали своє то з шаблюками в руках, то з сокирами в холодних краях...* (М. Циба).

ПРОБІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОБІ́ГТИ,** іжу́, іжи́ш, *док.* 1. Бігом прямувати, простувати звідки-небудь кудись. *Килина з відром у руках шпарко пробігає до лісового потока* [потоку] (Леся Українка); *Тиша причаїлася в непрохідних хащах. Жодна пташка не подавала голосу, жодна звірина не пробігала* (О. Донченко); *Пробіг маленький пономарик, підібравши поли...* (Марко Вовчок); *От пробіг чепурун-повар з таріллю пиріжків — запахло м'ясним і капустяним фаршем* (О. Іваненко); *З .. яру, жадібно ошкірившись, пробіг вовк* (Григорій Тютюнник); // *біля (мимо) кого — чого, повз кого — що, попід чим і без дод.* Прямуючи, простуючи бігом, обминати кого-, що-небудь. *Коли пробігала мимо його* [нього] *Галя, Павлушка, улучивши мент, скоро висунув назустріч їй ногу* (С. Васильченко); *Часом їй здавалося, що от хтось зазирнув у її віконце, от-от хтось пробіг мимо* (Марко Вовчок); *Голодний пес стояв нерішуче на алеї й не зважувався пробігти повз хлопця* (Л. Смілянський); *Він вийшов із хати і, все ще озираючись, нагинці пробіг поміж кущів смородини за хлів* (Г. Тарасюк); // *що, через що, чим.* Перетинати бігом певну територію. *Через двір саме пробігав, підстрибуючи на одній нозі, хлопчик* (Л. Яновська); *Перехід від гетьманського шатра. Сердюцькі старшини пробігають ним, відганяючи людей* (Б. Лепкий); *Пробігши коридором і тільки-но зайшовши до кімнати, Томазян почав телефонувати* (М. Трублаїні); *Не спиняючись, Гордій пробіг довгий вибалок* (О. Копиленко); // *що.* Біжучи, долати певну відстань. *Оцей відтинок шляху Джоші навіть вдень пробігав підтюпцем, полохливо озираючись* (М. Дашкієв); *У війську я пробігав кроси першим. Але тільки взимку* (Т. Прохасько); — *І досі не тямлю, як пробіг я п'ятнадцять верстов і не чув утоми* (М. Коцюбинський); *Він пробіг ще кілька кроків і плигнув у глибоку вирву від снаряда* (Григорій Тютюнник); // *що.* Бути здатним за якийсь час долати певну відстань. *Низенькі коні з довгими хвостами і довгими гривами .. легко пробігали в один раз хоч і тридцять миль* (П. Панч); *За цей час багато чого може статися. Спортсмени за цей час стометрівку .. пробігають* (В. Кожелянко); *Кролі переважно все своє життя проживають на одному місці й рідко пробігають більше ста метрів за раз* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); — *Кинемо гранати. Прорвемось. Хтось, може, залишиться живий... — Може, — знизав плечима Гаррі. — Ти не пробіжиш сто метрів. Покладуть. Ні, хлопці, амба* (О. Бердник); // *тільки док.* Бігти якийсь час. *Ми ще трохи пробігли, поки обоє, спіткнувшись на коріння, попадали додолу* (Б. Грінченко); *Собака! За нею друга, третя. Пробігли трохи вперед, а потім окрутнулись і, граючи, подались назад за сопку* (І. Багряний); *Чублик ще пробіг трохи і провалився в яму* (В. Близнець); * Образно. *Схватяться* [листочки], *пробіжать трохи .. та й знову посідають* (С. Васильченко); // *розм.* Нашвидку заходити куди-небудь, заскакувати до когось. *Вже по два рази пробігали по всіх хатах дворові, приказуючи, щоб .. виходили зустрічати князя* (Г. Хоткевич); *Я перебігаю через вулицю, застрибую в парк, пробігаю до відеосалона, плачу рубль і сідаю на вільне місце* (С. Жадан).

2. *перен.* Швидко їхати, плисти (про засоби пересування і людей, які ними користуються); на великій швидкості проїжджати, пропливати де-небудь, повз когось, щось; швидко рухатися в якомусь напрямі. *Осюди ж та мої братики кінні пробігали, Тернові віття в тернові стинали* (з думи); *Ранками долиною Стрию пробігав поїзд* (С. Чорнобривець); — *Мадам! Месьє! Турне-е-е-е! Тоді вони назад! Пробіг пароплав — вони знов до Слобідки* (Остап Вишня); *Машина м'яко, мов по килиму, пробігла майданчиком* (Я. Гримайло); // *перев. недок.* Проноситися перед очима (про навколишні предмети, повз які швидко рухається хто-, що-небудь). *Зажурено дивилася* [пасажирка] *синіми очима на кущі й дерева, які пробігали за вікном* (В. Владко); *З розмаху пужнув* [Яресько] *коней батогом. Замигтіло, пробігаючи мимо, крихке, осяйне лісове царство* (О. Гончар); *Автобус рушив до космодрому. Пробігають мимо сади, дерева, будівлі, поля й ліси* (О. Бердник); // *тільки недок.* Протікати (про річку, струмок і т. ін.). — *А це тобі й гнилий перехід! — скрикнув Кирило, спускаючись з гори в балку, посеред котрої пробігав невеличкий потічок* (Панас Мирний); *В гаї річка пробігає, А на березі ріки Три стоять стрункі дубки* (Л. Первомайський); *Неспокійний Дніпро пробігав далеко за Трухань-косою* (І. Білик); // Збігати, стікати (про сльозу, сльози). *Дві сльози, наче дві квасолини, викотилися з її очей, залоскотали, пробігаючи по личку, і грузько упали додолу* (Панас Мирний); *Гарячі сльози теплими й зараз же холодіючими струйками пробігали по руці йому* (В. Винниченко); *Обтерши лице, тихо додала* [Олена]: — *Михайлик виріс. Івась і Ксеньо затрималися, — повела рукою при землі, і щоками знову пробігли сльози* (Р. Андріяшик).

3. *рідко що і без прям. дод., перен.* Швидко переміщаючись, торкатися поверхні чого-небудь (про маси повітря, сніг і т. ін.); поривчасто проноситися над чимсь. *Ванна стоїть повнісінька прозорої води. Вітрець пробігає по ній* (І. Микитенко); *Ми всі бачили не раз, як хмари, пробігаючи через степ, тягнуть за собою холодки* (Т. Осьмачка); *Перекотить* [море] *всі хвилі, з краю в край, по цілім світі, остання хвиля пробіжить по сліду найпершої* (Леся Українка); *Свіжий вітер пробіг вулицями, злегка підсушив вибоїни на шляху, випив калюжі* (Б. Левін); // Швидко рухатися, мелькаючи, миттю з'являтися і зникати (про відблиски, промені і т. ін.). *Тіні по тротуарах пробігають рідко* (С. Васильченко); *Максим опускає ноги в холодну воду й злазить зі свого сідла. Бреде. Бреде просто туди, де пробігають вогники* (І. Багряний); *Вузький промінчик, пробігши крізь надвірні двері, впав на обвід* (В. Барка); *Наче кутий з багрянцю, пробіг промінець На дерева, на поле, на сонячний дім* (А. Малишко); // Раптово пронизувати що-небудь (про блискавку). *Десь над самим обрієм пробігала тонка зміїста блискавиця* (С. Скляренко); *Блискавка пробігла стовбуром і шугонула в землю* (І. Цюпа); * Образно. *Невидима блискавка пробігла між ними, якої ніхто, окрім них, не міг тут завважити* (В. Шкляр); // Швидкими рухами пальців легко, потрохи торкатися чого-небудь. [Л ю б о в:] *І тут болить, і тут, і тут! (Показує на голову, на руки, шпарким і тремтячим рухом пробігає руками по всьому тілі)* (Леся Українка); *Він пробіг пальцями по її щоці, по коротко стриженому, під хлопчика, волоссі* (В. Дрозд); // Торкаючись легко пальцями ладів, клавіш, струн і т. ін., наигравати мелодію. *Довгі пальці музиканта пробігають по чорно-білих клавішах* (із журн.); *Немов по клавішах піаніно, пробігли його пальці по столу* (А. Хижняк).

4. *перев. недок., перен.* Простягатися, тягнутися вздовж чого-небудь, по чомусь (про колію, дорогу і т. ін.). *Дрібний спориш укрив і самий шлях, по йому* [ньому] *невеличким рівцем пробігають тільки дві колії* (Панас Мирний); // Пролягати (про зморшки). *По зблідлому сухому обличчю, котре не казало про розкоші та достачі, пробігали похмурі смуги* (Панас Мирний); *Зморшки огиди й презирства пробігли по обличчях розвідників* (В. Владко).

5. *перен.* Швидко, непомітно минати, збігати, проходити (про час, пору і т. ін.). *Проходять весни, зими пробігають, Листочки книги нашої гортають* (В. Мисик); *З тим, кого любиш, то день так швидко пробіжить, як часиночка* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Канікули не забарилися пробігти* (Панас Мирний); *Промайнули, пробігли роки, мов зграя щебетливих птахів* (О. Бердник).

6. Раптово виникаючи, лунати й поширюватися (про різні звуки). *Темрява швидко гусне. Грім пробігає над головами юнаків* (В. Бабляк); *— Буде вже вам чепуритися! — пробіг густий голос по хаті* (Панас Мирний); *Шумок пробіг по залу, і хтось крикнув: — Продажні шкури!* (А. Головко); *Першим рядом, який захопили дівчатка, .. пробіг притамований сміх* (В. Нестайко); // Ставати трохи або час від часу помітним, відчутним. *Так, мій друже, все то гуки З часу мрій давно минулих; Та новітні трелі часто Пробігають в давнім співі* (Леся Українка).

7. *перен.* З'являючись, швидко охоплювати, пронизувати тіло, поширюватися в якійсь його частині (про фізичні відчуття). *Прокидались думки, пробігало все частіше бадьоре тремтіння в тілі* (С. Васильченко); *Спочатку вогником пробігає біль по зігнутій спині, та незабаром розтає* (М. Стельмах); *Петро Федорович пізнав, де він — і холод пробіг по його гарячих жилах* (Панас Мирний); *Сильний дрож пробіг по всьому її тілу з голови до п'ят* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // З'являючись на обличчі, губах, в очах і т. ін., швидко зникати. *Часом на губах її пробігала таємнича усмішка* (М. Трублаїні); *Вираз повного задоволення пробіг по обличчю Аврелія* (Н. Королева); *По сухих її устах, у куточках яких карбувались дві зморшки, пробігла посмішка* (С. Скляренко); *Скиба раптом зупинився. Петро побачив його розгублене обличчя, яким пробігла судорога болю* (С. Журахович); *Ковалів нахмурився. По його чолу пробігло грізне хмаровиння* (М. Чабанівський); *Вираз недовіри зник з його обличчя, тільки в очах пробігла хитрувата іскорка* (М. Стельмах); *Легка тінь на мить пробігла по обличчю дідуся* (В. Нестайко); // Зважувати що-небудь у думці, відновлювати, відтворювати щось у пам'яті, розмірковувати над чимсь. *Пробігали картини одна одної яскравіші, одна одної радісніші, — дзвінкі картини минулого* (І. Багряний); *Оришка не доказала. У неї в думці пробігла смерть Остапова* (Панас Мирний); *Пекельна думка пробігла в голові Марусяка. Навіть розреготався* (Г. Хоткевич).

8. *по кому — чому, перен.* Кидати побіжний погляд на кого-, що-небудь, швидко оглядати когось, щось. *Останнім нервовим поглядом пробігають кожний по своїм ряді: чи все в порядку* (Г. Хоткевич); *Отець Торонський пробігає сторожкими очима по зарослих уже юнацьким пушком обличчях учнів* (П. Колесник); *Я пробігаю очима по стелажах, далі переводжу погляд на стіл, де стоять ящики з формулярами* (В. Лис); *Заярний пробіг поглядом по стрілках приладів* (А. Хорунжий); *Майор Мелвін роззирнувся, пробіг поглядом по невеликому натовпу зустрічаючих* (О. Тесленко); // Побіжно ковзати по кому-, чому-небудь (про погляд, очі). *Відчуваю, як холодна хвиля проходить по рядах, коли мій погляд пробігає по обличчях, все ціпеніє й німіє* (Валерій Шевчук); *Його холодно-стриманий погляд пробіг по мені* (М. Івченко); *Променисті очі пробігли по мені, шукаючи моїх очей...* (А. Головко); *Погляд його пробіг по кімнаті і спинився на двох чемоданах* (В. Собко); *Усміхнені Козакові очі пробігли по скам'янілих бурсацьких обличчях* (М. Сиротюк); // *що і без прям. дод.* Нашвидку в думках прочитувати що-небудь або проглядати щось. *Олесь мовчить, стримуючи хвилювання, а я пробігаю очима перші рядки* (О. Донченко); *"Так, — бурмоче Потоцький, пробігаючи очима універсал. — Ага..."* (В. Чемерис); *Вона гортала листки чимраз швидше, похапцем пробігаючи по написаному* (Любко Дереш); *Командир .. пробіг написане й посміхнувся* (П. Панч); *Лариса Петрівна швидко розірвала конверт, пробігла очима лист* (М. Олійник); *Він узяв газету, пробіг очима по рядках статті* (Ю. Бедзик).

◊ **[Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є** *і т. ін.)* **/ пішо́в (пройшо́в, пробі́г** *і т. ін.)* **по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні** *і т. ін.) див.* моро́з[1]; **[Аж] мура́шки (кома́шки) біга́ють (пробіга́ють, лі́зуть** *і т. ін.)* **/ побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́** *і т. ін.)* **по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною** *і т. ін.)* **<По плеча́х полі́зла мурашня́>** *див.* **мура́шки; Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу** *і т. ін.)***]** *див.* **дрижаки́; Дрож (дріж) пробіга́є / пробі́г (пробі́гла) по спи́ні (по ті́лу, по́за спи́ною** *і т. ін.) див.* **дрож; Ду́мка майну́ла (сяйну́ла, бли́снула, пробі́гла** *і т. ін.)* **[в голові]** *див.* **ду́мка; [І] ми́ша не проли́зе (не проско́чить, не пробіжи́ть** *і т. ін.) див.* **ми́ша; Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є** *і т. ін.)* **/ пішо́в (пройшо́в, пробі́г** *і т. ін.)* **за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою** *і т. ін.) див.* **моро́з[1]; Моро́з пробіга́є / пробі́г** *див.* **моро́з[1]; Пробі́гла соба́ка по́між нога́ми** *див.* **соба́ка; [Чо́рна] кі́шка пробі́гла <[Чо́рний] кіт пробі́г> помі́ж (між)** *див.* **кі́шка.**

ПРОБІ́ГАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Бігати якийсь час для того, щоб відпочити, освіжитися і т. ін. *Пробігавшись по садку, трохи прохолола* [Прокоповичка] *й заспокоїлась* (І. Нечуй-Левицький); *Менші* [школярі] *побігли, а старші .. ще щиріше вчать, хоч учитель і впевняє, що їм тепер краще буде пробігатися* (Б. Грінченко); // Збігати куди-небудь. *Нам тілько того й треба. Нам хоч би й у конець* [кінець] *села пробігатися, аби тілько Довбанюка подражнити* (І. Франко).

ПРОБІ́ГТИ *див.* **пробіга́ти.**

ПРОБІ́ГТИСЯ, іжу́ся, іжи́шся, *док., розм.* 1. Розім'ятися бігом. *Особливо цікавий спорт на рудних — це збігати у кар'єр глибиною в 40–50 сажнів сходами .. Спорт цей найбільше рекомендується людям так пудів 6–7 на вагу. Пробігтись можна разів три-чотири туди й назад* (Остап Вишня); *Максим якийсь час ходив по піску туди й сюди .. Пробігся. Раптом став на руки, вигнувся* (Д. Ткач); *Сідай верхи на одного коня і трохи проїдь у степ по сніжку, хай пробіжаться, а то застоялись!..* (С. Олійник); *— Якщо ви сьогодні десь за годину до півночі завдасте собі клопоту пробігтися через мій лужок, я, може, ще не спатиму й охоче пальну по вас із мушкета часів Громадянської війни* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); // Бігти якийсь час. *— А бач, таки й догнала нас, хоч трохи й пробіглась, — сказав Михалчевський* (І. Нечуй-Левицький); // Нашвидку зайти куди-небудь, заскочити до когось. *Вона .. пробіглася коридором, зазирнула до ванної, кинула прискіпливий погляд на кухню* (С. Жадан); *Я ледве стримувалася, аби не пробігтися всіма кімнатами, впізнаючи найдрібніші деталі* (І. Роздобудько); *Я вирішив пробігтися місцями свого дитинства* (Любко Дереш).

2. *чим.* Швидкими рухами пальців легко торкнутися чого-небудь, провести по чому-небудь рукою, пальцями, ручкою і т. ін. *Надія вправними пальцями кілька разів пробіглася по нових, що не були в користуванні, грошових знаках* (С. Чорнобривець); *Горбов тонкими пальцями якось легко, немов піаніст по клавішах, пробігся по всіх видутих на сухій Пакришневій спині хребцях* (Ю. Збанацький); *Мишкою клікну, маркером пробіжусь. Готово. Я вже й забув, який у мене почерк* (Л. Костенко); // Доторкнувшись легко пальцями до ладів, клавіш, струн і т. ін., награти мелодію. *Павло пробігся пальцями по ґудзичках гармошки* (М. Циба); *Він узяв інструмент, дмухнув у нього, пробігся довгими сильними пальцями по клавішах* (П. Загребельний).

3. *перен.* Швидко оглянути когось, щось. *Пробігся змістом. Ось воно!.. Стаття про нього...* (Василь Шевчук); *Федькович дістав із кишені послужну картку, подав Нойбауерові. Той двічі пробігся очима зверху донизу* (Р. Андріяшик); *Пілот .. пробігся поглядом по звіту наземної метеостанції* (М. Кідрук); // Побіжно ковзнути по кому-, чому-небудь (про погляд, очі). *До столу підійшла висока струнка дівчина .. Очі Бумблякевича пробіглися знизу вгору і спинилися на її повному круглому обличчі* (Ю. Винничук).

4. *перен.* Поширитися серед когось, набути розголосу (про чутку, відомості і т. ін.). *Наступного ранку по Керелівці пробіглася чутка: у гайдамацькій печері завелася нечиста сила!* (І. Андрусяк).

ПРОБІДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Побідувати певний час. *Пробідувавши в гімназії, він був восени 1844 р. прийнятий до руської семінарії* (І. Франко); *Ціле життя пробідував* [Юра] *у бутинах, на інших свої сили витратив* (А. Крушельницький); *Лукія Чупер весь вік прожила ані дівкою, ані вдовою... Не прожила, а пробідувала* (С. Чорнобривець).

ПРОБІ́ЖКА, и, *ж., розм.* Розминка бігом. *Тренування, як завжди, почалося з легкої, неспішної пробіжки по довгій, безконечній .. доріжці стадіону* (В. Собко); *Пунктом номер один у моєму тутешньому розпорядку значилася ранкова пробіжка* (О. Авраменко); *Мало що викликає таке співчуття і зворушення, як регулярні обов'язкові пробіжки* (Т. Прохасько); // Біг протягом якогось часу. *Після швидкої пробіжки десятками сходових маршів навіть невтомний Гумм важко дихав* (В. Єшкілєв).

ПРОБІ́Й, бо́ю, *ч.* 1. Крізний отвір у чому-небудь. *У широких пробоях тих бійниць тирчали горлаті жерла пушок, з котрих .. стріляли* (Панас Мирний); *Я вже міг розрізнити кульові пробої, од яких його кузов був наче решето, й погнуту кришку капота* (Л. Кононович); * Образно. *Обман довіри — це найболючіший пробій, і нічим його не залатаєш* (О. Забужко).

2. Те саме, що **пробі́йник.** *Батько відміряв обвісом і зовні, і з середини чана і поставив там позначки. Наживив дірочки пробоєм* (Ю. Логвин).

3. Металева дужка для навішування гачка, замка. *І сказав тут Вольга Всеславович: — Хоч ногу зламаю, а двері виставлю! І копнув ногою в двері, залізом ковані, поламав усі засуви, пробої булатнії* (В. Рубан).

4. Руйнування діелектрика (звичайно під дією електроструму). *При пробої ізоляції в зануленому устаткуванні виникає коло струму однофазного короткого замикання з порівняно невеликим опором* (з наук. літ.); *Електричний пробій використовують як робочий режим у напівпровідникових діодах* (з навч. літ.); * У порівн. *Зненацька відбулося щось — немов пробій діелектрика* (Любко Дереш).

◊ **Бра́ти / взя́ти пробо́єм** *див.* **бра́ти; Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й)** *див.* **іти́.**

ПРОБІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пробі́й** 1. *— Снаряди, мабуть, були не металеві, — озвався Інженер. — .. Як на мене, то в них зовсім маленька пробійна сила* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

2. Те саме, що **уда́рний**[1] 2. *Пробійна група.*

ПРОБІ́ЙНИК, а, *ч.* Ручний інструмент для пробивання невеликих отворів. *Ні Шамборський замок, ні Альгамбра не могли створити більш чарівного.., більш казкового видовища, ніж ця гущавина .. кручених сходів, ажурних ліхтарів, наче наскрізь порешечених пробійником, павільйонів* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Якщо пробійник затупився, його потрібно підправити: загострюють інструмент лише із зовнішнього боку на маленькому бруску, рухаючи його на себе й повертаючи навколо осі* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пробі́йний.** *Висока пробійність притаманна деревині й ніздрюватому бетону* (з навч. літ.).

ПРОБІ́Л, у, *ч.* 1. Незаповнене місце між словами, рядками і т. ін. у тексті; пропуск (у 2 знач.). *Наприкінці літа 2011-го, маючи за плечима п'ятсот тисяч знаків з пробілами, я втратив перспективу* (М. Кідрук); *Декан узяв перо і за допомогою реєстратора заповнив пробіли на сторінці метричної книги* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Незаповнене місце між візерунками на тканині. *Вишиванки із Борщівського і Заліщицького районів мають густі, без пробілів тканини, узори, що вишиті поверхневими стібками (кучерявим швом, об'ємною гладдю) вовняними нитками* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен., рідко.* Пропуск у плині, слідуванні чогось (про думки, події, час і т. ін.). *Жив-проживав всіми* [всіма] *знаний славний професор Ріс, З ним — і родина його. Та історія має пробіли. — Знов не скажу я нічого про склад і про кількість родини* (В. Еллан-Блакитний); *Титаренко, автор цих записів, ішов ва-банк, на свій страх і ризик, бажаючи заповнити певний пробіл у своїй історії* (А. Кокотюха); // Те саме, що **прогáлина** 3. *Бренан досі мав чимало пробілів у своїх знаннях* (О. Авраменко); *На свій сором, він навіть не знав, чи працюють зараз ляльковий театр і театр юного глядача і коли бувають в кіно дитячі сеанси. Надолужувати цей пробіл у своїх батьківських обов'язках зараз було запізно* (В. Хрущак).

3. *техн.* Символ розриву між словами, а також клавіша комп'ютера або друкарської машинки, що дозволяє вставити цей символ. *Тире й дефіс позначають у реченні одним і тим самим символом "–", після тире ставиться пробіл, після дефіса одразу записують слово* (з навч. літ.).

ПРОБІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пробіли́ти.** *На горищах усі димарі і стіни, у яких проходять димові канали, повинні бути пробілені вапном* (з наук.-техн. літ.); *У виробництві не допускається до використання цукор із стороннім запахом та домішками, не пробілений, жовтого кольору, із вмістом крихти поверх допустимих норм* (з мови документів); // **пробілено,** *безос. пред. Поверхні стін оштукатурено та добре пробілено* (з газ.).

ПРОБІЛИ́ТИ *див.* **пробілювати.**

ПРОБІЛИ́ТИСЯ *див.* **пробілюватися.**

ПРО́БІЛУВАТИЙ, а, е, *діал.* Білуватий. *У того хлопця на голові волосся пробілувате, наче зовсім біліє* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОБІ́ЛЬНИЙ[1], а, е. Прикм. до **пробіл** 1. *Пішов учнем у поліграфічний комбінат, сподівався лінотипістом бути. Сяк-так навчили та й поставили пробільні лінійки виливати* (М. Дашкієв); *При друку з амальгамованих форм пробільні елементи обробляють ртуттю* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБІ́ЛЬНИЙ[2], а, е. Стос. до пробілювання. *Клерувальник цукру веде процес приготування й охолодження пробільного сиропу та наповнює ним мірники* (з наук.-техн. літ.); // Признач. для пробілювання. *Регулярна зміна підстилки, провітрювання та оброблення приміщення пробільним розчином є важливими умовами для збереження здоров'я і високої продуктивності великої рогатої худоби* (з навч. літ.); *На Шепетівській цукроварні було встановлено дві нові машини — пробільну та вакуум-апарат, реставровано електростанцію* (з мемуарної літ.).

ПРОБІ́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який пробілює що-небудь. *У підвальному приміщенні пробільники пробілили стіни, уражені пліснявою, у декілька прийомів вапном із купоросом* (з газ.); *Кристалічний лактат кальцію пробільник відокремлює на фільтрпресах або центрифугах і пробілює холодною водою для видалення поверхневої плівки маточного розчину* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБІ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пробільник.** *Майстерна пробільниця.*

ПРОБІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пробілювати.** *Для запобігання розвитку мікробів у камерах схову необхідно регулярно проводити пробілювання й фарбування стін і стель, систематично мити та дезінфікувати підлогу* (з навч. літ.); *Вода, яка надходить для пробілювання глюкози на центрифугах, має бути додатково профільтрована на спеціальних фільтрах* (з наук. літ.).

ПРОБІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОБІЛИ́ТИ,** ілю, ілиш, *док., що.* 1. Білити (у 1 знач.), промазувати розчином крейди, вапна і т. ін., робити що-небудь білим. *Теплицю необхідно систематично очищати та обробляти протигрибковими препаратами (мити, пробілювати, фарбувати тощо)* (з наук.-попул. літ.); *Приміщення складів перед прийманням нового врожаю треба провітрити, просушити, пробілити розчином хлорного вапна та провести їх дезінсекцію* (з навч. літ.).

2. *спец.* Піддаючи обробленню, робити частково або зовсім білим; клерувати. *Цукор пробілюють насиченим розчином цукру у воді* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБІ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРОБІЛИ́ТИСЯ,** іли́ться, *док.* 1. Ставати частково або зовсім білим. *Кожен наступний шар штукатурки накладають тільки після того, як пробілиться попередній* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пробілювати.** *Стіни будиночків для телят дезінфікуються розчином креоліну й пробілюються негашеним вапном* (з навч. літ.); *Після оброблення в центрифузі цукор пробілюється артезіанською водою, при цьому утворюється другий відтік — біла патока* (з наук.-техн. літ.).

ПРОБІО́ТИК *див.* **пробіотики.**

ПРОБІО́ТИКИ, ів, *мн. (одн.* **пробіо́тик,** у, *ч.).* Харчові добавки, що містять живі мікроорганізми та речовини мікробного походження (переважно біфідобактерії та молочнокислі бактерії). *Розроблено комплексний пробіотик з культур лактобацил і біфідобактерій, виділених із травного каналу здорових телят, який виявив високу профілактичну й лікувальну ефективність при неонатальних діареях у цих тварин* (з наук. літ.); *Пробіотики, потрапляючи в шлунково-кишковий тракт у достатній кількості, зберігають свою активність, життєздатність та чинять позитивний вплив на здоров'я* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБІОТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **пробіо́тики.** *Серед найпоширеніших типів пробіотичних бактерій — лактобактерії та біфідобактерії* (з наук. літ.); *Пробіотичні бактеріальні культури призначені допомогти організму відновити порушену флору кишківника* (із журн.); // Який містить у своєму складі пробіотики. *При лікуванні кандидозу дієтологи рекомендують приймати пробіотичні продукти після або під час курсу антибіотиків* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБІ́Р, бо́ру, *ч., рідко.* Те саме, що **про́діл**[1]. *Він не молодий уже, але рум'яний .. Пишна золотиста борода розчесана гарним віялом. Волосся посередині з пробором, в оці монокль, одягнений з чисто паризьким шиком* (В. Винниченко); *Руденький ще й рябий чортик з кривим пробором посеред голови заїкався й мекав, а потім раптом заговорив зовсім чисто* (Олекса Ізарський); *До столика вже спішив перевальцем пузатий вусань із зализаним пробором* (А. Кокотюха).

ПРОБІ́РЕР, а, *ч., заст.* Пробірник. *Після знищення монетних дворів Андрій Тимф отримав у короля Яна II Казимира право карбувати монети для всього королівства, титул генерального пробірера, суперінтенданта усіх монетних дворів Речі Посполитої* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБІ́РКА, и, *ж.* Тонкостінна, запаяна з одного кінця скляна трубка, яку використовують у лабораторній практиці. *Знімає* [Жура] *з штативів пробірки, струшує, дивиться на світло, обережно зливає* (І. Кочерга); *Володя подавав професорові Аюгаві під час роботи слоїки і пробірки.., розтирав у кам'яних ступках речовини, потрібні для дослідів* (О. Донченко); *— Ми маємо в астроплані маленьку пробірку з слідами солей радію* (В. Владко); *Ніби самі сповзлися в хату-лабораторію експонати та прилади.., заблищали на столі .. колби, тоненькі пробірки* (Ю. Збанацький).

ПРОБІ́РКОВИЙ, а, е. Прикм. до **пробі́рка.** *Для підрахунку еритроцитів і лейкоцитів крові застосовують зручний і досить точний пробірковий метод* (з наук. літ.); // Отриманий, вирощений у пробірці. *Пробіркові культури найчастіше використовують для короткочасного зберігання або пересилання культур до інших лабораторій* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для пробірки. *Пробірковий йоржик.*

ПРОБІРКОТРИМА́Ч, а́, *ч.* Лабораторний пристрій, признач. для фіксованого утримання пробірок. *Зазвичай пробіркотримач складається з основи та рядів отворів або пазів, у які можна вставити пробірки* (з навч. літ.).

ПРОБІ́РНИЙ, а, е. Стос. до пробірування. *Право клеймувати ювелірні та побутові вироби, виготовлені з дорогоцінних металів (тобто нанесення на них відбитку державного пробірного клейма), мають тільки органи, що здійснюють державний пробірний контроль* (з навч. літ.).

△ **Пробі́рний ана́ліз** *див.* **ана́ліз.**

ПРОБІ́РНИК, а, *ч.* Фахівець із пробірного аналізу. *Польський пробірник Р. Каспр у 1600 р. видав книгу з описами та ілюстраціями європейських монет, паритетних польським грошам та півторакам кінця XVI ст.* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБІ́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пробі́рник.** *Досвідчена пробірниця.*

ПРОБІ́РУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пробі́рувати.** *Пробіруване золото.*

ПРОБІ́РУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пробі́рувати.** *Ювелірні вироби, вироблені з дорогоцінних металів, обов'язково повинні пройти таврування та пробірування* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБІ́РУВАТИ, ую, уєш, *недок., що.* 1. Визначати пробу (у 3 знач.) сплавів, ювелірних виробів і т. ін. *Перед тавруванням ювелірних виробів певну їх вибірку (згідно з правилами) пробірують на вміст дорогоцінних металів, використовуючи методи пробірного аналізу* (з наук. літ.).

2. Ставити пробу на вироби з благородних металів. *Вироби з масиву срібла пробірують тризначними числами* (з навч. літ.).

ПРОБІ́РУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **пробі́рувати.** *На сьогодні золото пробірується метричною та каратною системами* (з наук.-попул. літ.).

ПРО́БКА, и, *ж.* 1. *тільки одн., бот.* Те саме, що **ко́рок** 1. *Пробка складається зі щільно розташованих одна до одної омертвілих клітин* (з наук.-попул. літ.); // Матеріал, який одержують із вторинної покривної тканини коркового дуба. *Корок, він же пробка, — це далеко не показник якості. Коркове дерево трапляється все рідше, і багато виробників гарного вина із почуттям відповідальності перед планетою переходять на закрутки* (С. Пиркало).

2. Загальне найменування затичок різного призначення (для закупорювання бочок, пляшок і т. ін.); корок (у 2 знач.). *Мило треба покласти на сухе, .. одеколон треба заткнути пробкою, сукню одягти після сорочки, треба закрутити кран* (Ю. Яновський); *Фред вийняв з задньої кишені штанів пласку фляжку. Він відкрутив пробку, трохи надпив і запропонував Клайдові: — Візьми, братику* (В. Владко); *Набрав* [Денис] *у пляшку води, заткнув горлечко пробкою із трави* (Григорій Тютюнник); *Обід був пісний, такий подають тільки наймитам — юшка з плотвицею, закраплена олією, накапаною крізь проткнуту в пробці швайкою дірку* (Ю. Мушкетик); // Певний предмет, яким затикають, затуляють який-небудь отвір в апаратах, приладах, мартенівських печах і т. ін. *Діставши з кишені пробку радіатора, він ніяково покрутив її в руках і несміло простяг Василеві* (О. Довженко); *Розливальник з усієї сили натиснув на важіль, піднімаючи пробку, що сидить на вогнетривкому стрижні* (В. Собко); // *у знач. присл.* **про́бкою.** Дуже швидко. *Брязнули шибки, посипалось скло. За другим ударом вилетіло перехрестя рами. Незчулась* [Параска], *як вискочила пробкою надвір* (І. Кирій); *Вилетів я з хати пробкою, бо мати завела "серйозну розмову"* (В. Кава).

3. Те, що загороджує доступ, прохід куди-небудь, заважаючи дії, функціонуванню чогось. *Раптом почув* [Дорош], *що в його вухах ніби щось тріснуло, ніби хтось вибив звідти тверді пробки, і він почув гуркіт* (Григорій Тютюнник); *Через три дні я кидав у колодязь бетонину* [шматок бетону], *прив'язану до ланцюга, але снігової пробки так і не пробив* (В. Чемерис); *За тривалий час у глибині кратера утворилася пробка з валунів, застиглої лави й попелу* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // *перен., розм.* Те саме, що **зато́р** 1. *Біля центрального виходу утворилася пробка, і хулігани застрягли в ній* (В. Сосюра); *Пробка попереду розсоталася, шофер сів за руль, і машина рушила* (Л. Первомайський); *У Києві на вулицях стоять порожні трамваї, тролейбуси, завмерли фури, дикі пробки* (А. Дністровий); *Таксист.., щоб не нудьгувати в нескінченних пробках, завзято намотує кола довкола якої-небудь клумби* (І. Карпа).

4. Один із видів електричних запобіжників. *— Ого! Отакий дріт залишаєте в пробці? Згорить колись і хата ваша, і хазяйство, — говорив Віктор* (П. Автомонов); *Трохи зусиль — і промінчик вихопив з темряви переплетення проводів та ряд пробок* (А. Кокотюха); *Порснули іскри, на щитку вибило пробки, світло довкола заблимало* (Ю. Іздрик); *Тато, вкрутивши пробки, відновив електропостачання* (М. Кідрук).

◊ **Наступа́ти / наступи́ти на про́бку (на ко́рок, на ко́рка)** *див.* **наступа́ти; (1) Як про́бка,** *зі сл.* дурний — дуже дурний. *— Бери собі Куцу Феньку, розписуйся сміло .. — Та вона ж дурна як пробка. Всі це добре знають. Тітка вперлась: — І на сонці плями теж бувають* (П. Глазовий); *— Коли ж їдемо? — Я чув, що післязавтра, — каже майже щодня один селянин, лінивий як пес, дурний як пробка, хоч і пробує говорити по-вченому* (О. Шугай).

ПРО́БКОВИЙ, а, е. 1. *бот.* Прикм. до **про́бка** 1. *У деяких дерев пробковий шар може бути дуже товстим, до 20–30 см* (з навч. літ.); // Стос. до виробництва пробки (у 2 знач.). *У Португалії пробкова галузь — це не тільки частина бізнесу, але й частина культури* (із журн.); // Вигот. з пробки коркового дуба. *Котовай вихопив з невеликої скрині пробковий пояс, підійшов до штурмана і обв'язав його* (М. Трублаїні); *На обламаному сучку деревини висіли якісь обривки рибальських сіток з пробковими поплавцями* (Іван Ле); *На ній була коротка блакитна блузка.., .. сандалі з ослиної шкіри на пробкових підошвах, підв'язані червоними ремінчиками* (М. Василенко); *Він .. мовчки бігав зі списком в руках довкола своїх розкладених по підлозі комплектів сорочечок-поло і шортиків-сафарі. Пробковий шолом уже, певно, спакував* (І. Карпа).

2. Прикм. до **про́бка** 4. *Автомати, пробкові запобіжники в квартирній електропроводці повинні бути завжди справними* (з навч. літ.).

3. Який затуляє отвори за допомогою пробки (у 2 знач.). *Запірними пристроями розгалуженого комплексу труб з одним чи декількома випускними отворами служать пробкові прохідні литі крани* (з наук.-попул. літ.).

△ **Ко́рко́вий (про́бковий) дуб** *див.* **дуб.**

ПРОБКОВІ́ННЯ, я, *с., бот.* Дія за знач. **пробкові́ти.** *Пробковіння вражених тканин стримує рівномірне розростання плодів, унаслідок чого вони деформуються, розтріскуються, загнивають і передчасно опадають* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБКОВІ́ТИ, іє, *недок., бот.* Виробляти вторинну покривну тканину (про рослини). *Ті плоди гарбуза, плодоніжка яких тільки почала пробковіти й підсихати, залиште в теплому приміщенні* (із журн.); *Стебло перцю — дуже крихкий орган, тому, опинившись у ґрунті, при контакті з водою воно може пробковіти* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБЛАЖЕ́НСТВУВАТИ, ую, уєш, *док.* Поблаженствувати певний час. *Учора пів дня проблаженствувала з Нілою. Пили каву з лікером, гомоніли про своїх чоловічків, читали вголос Ірину Жиленко, Блока, Ольжича, слухали Ваґнера* (І. Жиленко).

ПРОБЛЕ́МА, и, *ж.* Складне теоретичне або практичне питання, що потребує розв'язання. *Вона, моя маленька донька, ще не розуміється на складних проблемах людськості* (Олесь Досвітній); *Коли виникає потреба оперативного розв'язання якоїсь серйозної проблеми, в Торонто відразу ж згадують: у нас є Петро Яцик, він тут дасть раду...* (М. Слабошпицький); *Вирити траншеї — ще не проблема, міркував він, але захистити їх від нового шару снігу — це складніше* (А. Дністровий); // *літ.* Питання, яке ставить або розв'язує автор у художньому творі. *У романі "Тигролови" І. Багряний висвітлює проблему свободи та боротьби за своє визволення* (з наук.-попул. літ.); *Проблеми, які письменник порушує у творі, можуть мати різний характер: соціальний, етичний, психологічний, філософський тощо* (з навч. літ.).

(1) Пробле́ма но́мер оди́н — питання, що має найважливіше життєве значення та потребує якнайшвидшого розв'язання. *Зловживання наркотиками стало проблемою номер один для всього світу* (М. Дашкієв); — *Те, що малюється нині нашому розуму, має безпосереднє відношення до кожної нормальної психіки. Це — проблема номер один: де пливе наш космічний корабель Земля, що його чекає, як можна врятуватися від загрози, котра вимальовується?* (О. Бердник).

◊ **[Нема́ (нема́є)] нія́ких (жо́дних) пробле́м** *див.* **нема́.**

ПРОБЛЕМА́ТИКА, и, *ж.* Сукупність проблем. *Очевидно, саме у зв'язку з атомною ерою вже почали переглядати всю проблематику гідробудівництва* (О. Довженко); *Коло творчих інтересів письменників Аргентини досить широке, проблематика дискусій різноманітна* (Л. Дмитерко); *Критики дуже хвалять твір за актуальність, проблематику, за барвисту мову* (Ю. Мушкетик); *Нам зостається .. розводити навздогінці руками та рахувати, на скільки то років Коцюбинський був випередив "неореалістичну" тему "безґрунтянства", М. Куліш — концепцію "абсурдного бунту", а Підмогильний — проблематику французького екзистенціалізму* (О. Забужко).

ПРОБЛЕМАТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до проблематики. *"Ляльковий дім" — один із найвідоміших проблематичних творів норвезького драматурга Г. Ібсена* (з навч. літ.).

2. Недоведений, імовірний (у 1 знач.), який лишається проблемою. *Хтось скаже про ладуючу* [провідну] *роль релігії, церкви. Але ж та роль була вельми риторична й проблематична* (О. Бердник); *Проблематичним є виявлення в праслов'янській мові шару кельтських слів* (В. Русанівський); *Погляд на тиранське правління в Литві, що його подав раніше С. Оріховський, проблематичний, тим більше, що Литва не раз мала спільного короля з Польщею* (Валерій Шевчук); *Треба б уже гуртом, громадою активніше доходити до розуміння суті речей. Є той сумний досвід, який треба рішуче відсікати. Без такої вівісекції наше соціальне одужання — питання проблематичне* (М. Слабошпицький); // Який викликає сумнів. *Ґрунт почав хитатися під ногами в Тиховича. От і тепер для того проблематичного загального добра він силоміць попередив неминуче* (М. Коцюбинський); *Київське море — "колиска радіонуклідів". Дніпро теж проблематичний для купання, хоч людей там завжди, як шпротів* (Л. Костенко).

ПРОБЛЕМАТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **проблемати́чний.** *Попри всю проблематичність окремих творів або життєвих вчинків невиразним* [Ернста Юнгера] *не назвеш* (К. Москалець).

ПРОБЛЕМАТИ́ЧНО. Присл. до **проблемати́чний.** — *Я ж, власне, не заперечую .. Я лише ставлю питання проблематично...* (Ю. Збанацький); // *у знач. пред.* Малоймовірно; навряд. *Подорож у часі — ось що необхідно насамперед .. Ну, в майбутнє — це проблематично. А в минуле — ймовірно* (О. Бердник); *За часів Союзу було проблематично знайти тексти багатьох авторів і прочитати, зате жадоба до читання відчувалася, і величезна, бо ж не було засилля телеканалів, як тепер, ще не мали інтернету* (Ю. Винничук).

ПРОБЛЕМІ́СТ, а, *ч.* Фахівець у галузі шахових композицій. *Дев'ятиходову задачу видатного австрійського проблеміста К. Баєра ще за його життя сучасники назвали безсмертною композицією* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБЛЕМІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **проблемі́ст.** *У процесі гри чорні й білі фігури взаємно міняються місцями. Таку тему в шаховій композиції запропонувала у 1968 р. українська проблемістка Н. Леонтьєва* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБЛЕ́МКА, и, *ж.* Зменш. або ірон. до **пробле́ма.** — *Тепер перед нами ще одна проблемка: треба буде десь влаштувати гостя* (О. Гончар); — *В мене є правило, старий, досить просте: не ділитися проблемами з тими, кому від тих проблем буде боляче, хто може тільки заплутати чи заплутатись у проблемі, хто з однієї проблеми намножить купку проблемок* (Л. Денисенко); — *Звісно, було б краще і для нас, і для вас, якби тебе й твоїх друзів тут не було, і поки що я не уявляю, як вирішити цю... м-м-м... проблемку* (М. Кідрук).

ПРОБЛЕ́МНИЙ, а, е. 1. Присвячений дослідженню, розв'язанню якої-небудь проблеми. *Такі драми* [Лесі Українки], *як "Адвокат Мартіан" і "Кам'яний господар", — це все твори великої філософської глибини, гостро проблемні* (М. Рильський); *Проблемне мистецтво в цей час остаточно одвоювало для себе передові позиції* (В. Домонтович); *Щоб я почував цілковиту непевність у собі, то, звичайно ж, ні .. Хоч і намучився добряче, проте написав цікаву, як на мене, проблемну статтю* (О. Шугай); // Який досліджує, розв'язує ті чи інші проблеми (звичайно науково-технічні). *У проблемній лабораторії Одеського державного екологічного університету розглядають ідею можливого впливу на теплі конвективні хмари за допомогою тонких гідрофільних волокон* (з наук. літ.); *У студентських наукових гуртках і проблемних групах плідно працюють понад 4 тисячі студентів усіх форм навчання* (з газ.).

2. Який становить проблему. *Якщо проблемні клієнти перестають ходити до психоаналітика, це, як правило, означає, що внутрішні проблеми розв'язані* (Є. Кононенко); *Георгій поїхав додому, до своєї проблемної жінки* (М. Гримич); *Тут усюди ідеальний порядок. Це прибиральниця. Прибирає раз на тиждень .. Поступово просувається проблемними зонами. Раз одне зробить, іншим разом друге* (Г. Вдовиченко).

ПРОБЛЕ́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пробле́мний.** *Він* [І. Римарук] *не може розв'язати проблем — поети існують не задля цього, — але він може висловити й проблемність, і безпроблемність, структурувати потік мовлення в довершених фактах мови* (К. Москалець).

ПРОБЛЕ́МНО. Присл. до **пробле́мний.** *Постмодерністські пошуки проблемно й фактологічно розширили предметне поле філософування* (з наук. літ.); // *у знач. пред.* — *Спробуйте вкластися в п'ятнадцять-двадцять годин об'єктивного часу. Зможете? .. — Так, сер, встигну. Проблемно, але встигну* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОБЛЕ́МНО-ОРІЄНТО́ВАНИЙ, а, е. Спрямований на коло проблем у певній галузі, сфері і т. ін. *Джерелом медичних знань можуть бути висококваліфіковані фахівці чи проблемно-орієнтовані інформаційно-аналітичні та інформаційно-довідкові системи, зосереджені в базових вузлах госпітальних інформаційних систем провідних клінік і центрів* (з наук. літ.); *Проєктне планування на підприємстві й частково контроль за реалізацією проєктів ведуться проблемно-орієнтованими проєктними групами* (з навч. літ.).

ПРОБЛЕ́МНО-ТЕМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Присвячений вивченню, розв'язанню якої-небудь проблеми за певною тематикою. *В Україні існують спеціальні інформаційні організації, що становлять систему інформаційного забезпечення користувачів документальною інформацією універсального, галузевого, проблемно-тематичного змісту* (з наук. літ.); *Проблемно-тематична основа художнього твору вимагає відповідної жанрової структури, конкретної композиції твору, виступає одним із стилетвірних чинників* (з навч. літ.).

ПРО́БЛИСК, у, *ч.* 1. Слабкий блиск, спалах, світіння, що з'являються на короткий час. *Проблиски світла, спочатку такі бліді й тихі, чимдалі розросталися, потужніли* (М. Коцюбинський); *В проблисках передранку повільно мерхнули зорі* (М. Трублаїні); *Вінця хмарок злегка позначилися в блідих проблисках світанку* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Те саме, що **відблиск** 1. *Проблиск огню з печі кидався на зігнену його сидячу постать* (Н. Кобринська); *За віконечком замерехтіли проблиски сонця. Стало тепліше* (О. Бердник); *Кожен* [із чоловіків] .. *відхитувався від гострого проблиску свічечки і кидав у супротивника слово чи два* (П. Загребельний); // Невелика світла ділянка на темному тлі. *Висоцький натиснув на кнопку електричного дзвінка. Вийшла чорнява, з проблисками сивини в пишному волоссі жінка* (Д. Ткач); *Вкрита сріблястим інеєм боброва шапка пасувала до його невеликої, з проблисками сивизни бороди* (В. Малик).

2. *перен.* Непевний, ледве відчутний прояв розуму, почуття, бажання і т. ін. *Говорити порядно Борис не вмів, але зате в його відповідях учитель бачив розум і проблиски власної думки* (І. Франко); *Леся* [Українка] *уважно стежила за кожним новим ім'ям в українському письменстві і дуже раділа, коли бачила в кому-небудь проблиск таланту* (М. Драй-Хмара); *Певно, був це останній проблиск надії, що підвів на мить напівмертву людину* (З. Тулуб); *Вона .. робила все, аби пригасити в Платонові отой проблиск інтересу до неї* (М. Дашкієв).

ПРОБЛИ́СКАТИ, ає, *док.* Поблискати певний час. *Усю ніч проблискав вогонь бакена.*

ПРО́БЛИСКО́ВИЙ, а, е. Пов'язаний із подаванням коротких і довгих сигналів проблисками, спалахами. *Перед від'їздом було домовлено, що той, хто лишається на кораблі, почепить на кормі проблисковий ліхтар* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

△ **Про́блиско́вий маячо́к** *див.* **маячо́к.**

ПРОБЛИСКОТА́ТИ *див.* **проблискотіти.**

ПРОБЛИСКОТІ́ТИ, оти́ть, *рідко* **ПРОБЛИСКОТА́ТИ,** о́че. Док. до **блискотіти, блискота́ти.** *Проблискотіли хвилі в сонячному промінні.*

ПРОБЛИ́СКУВАТИ, ує, *недок.* 1. Слабо, нечітко блискати, виднітися крізь яку-небудь перепону (про світлові, сонячні промені). *На високому березі між деревом здаля проблискувало червоне полум'я огника* (С. Васильченко); *Де-не-де крізь густе сплетіння обледенілих віт проблискує слабке проміння ліхтаря* (П. Колесник); *З-за дерев, які, вочевидь, оточували озеро, проблискувало світло* (С. Андрухович).

2. Коли-не-коли відблискувати крізь яку-небудь перепону. *Вгорі було хмарно, тільки де-не-де проблискували клаптики чистого неба* (Б. Грінченко); *Крізь ніжну весняну поросль де-де пробивався лиск гарячої й живої срібної луски. То проблискували хвилі Сени* (Ю. Смолич); *В просвіти крізь них* [верби] *всюди нижче дамби проблискувала, стелячись в темряву, вода* (О. Гончар); *У фактурі матеріалу, з якого було виготовлено ювелірний виріб, виразно проблискували срібні ниточки* (Н. Околітенко); // *перен.* На короткий час ставати помітним (про абстрактні поняття); слабо виявлятися. *Талант Щедріна зовсім оригінальний і дуже різнообразний* [різноманітний]. *Часто у його оповіданні проблискує ярко їдка, майже демонська іронія* (І. Франко); *Йди, де проблискують ті ідеали, які в життю мені сіяли...* (Уляна Кравченко).

3. Виблискувати (у 3 знач.), проглядати, виділяючись слабким блиском (про очі). *Другий* [етюд] *зображав стареньку з погаслими зіницями, які ледь проблискували з-під насуплених брів* (І. Волошин); *Тільки по лукавих іскорках очей, що проблискують під кущами брів, Дорошенко впізнає свого давнього приятеля* (О. Гончар); *Очі Пантери примружені, проте інколи проблискують дві золотисті щілинки* (О. Бердник); // *перен.* Виявлятися, передаватися через зовнішні прояви (в очах, на обличчі). *Обличчя в них стали довгасті й поблідли; іноді на їх* [них] *проблискувало шаленство* (В. Підмогильний); *Наче іскри у золі, натхнення проблискує у хлопчика в очах* (Л. Первомайський); *Лицар важко підводиться, в його очах проблискує зухвала відвертість* (Ю. Бедзик); // *перен.* З'являтися, проноситися у свідомості, в уяві (про думки, спогади, образи і т. ін.). *Думки, наче брижі, випливали, мерехтіли, вовтузилися, плуталися, проблискували, дрижали, яснішали* (Б.-І. Антонич).

ПРОБЛИ́СНУТИ, не; *мин. ч.* пробли́снув, нула, ло *і* пробли́с, ла, ло; *док.* Однокр. до **пробли́скувати.** *На мить через хмарини проблисло сонейко* [сонечко], *щоб знову за хмарами погаснути* (Уляна Кравченко); *Стиха шепотіли смереки. Між хмарами проблиснув місяць* (Р. Андріяшик); *Віддалеки проблисне став або весела річка, що в'ється, в'ється серед трав, немов блакитна стрічка* (Н. Забіла); *Проблиснуло відчуття .. — ми в дещо різних площинах реальності* (Любко Дереш); // *безос.* *"Ну, що воно за біс? І там, і тут ніби ж один лад — соціалістичний, а яка разюча відмінність", — проблиснуло у свідомості* (О. Шугай).

ПРОБЛИЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док.* 1. Док. до **блища́ти.** *Вже перші блискавиці проблищали, Свою симфонію зіграв весінній грім* (Олександр Олесь).

2. Поблищати певний час. *Проблищали, як ті крапельки роси, й пролетіли, наче вітер, ті часи* (Я. Щоголів); *Відомі музиканти проблищали кілька років у сімдесяті, а під ювілей зібралися в тур по країнах Європи* (із журн.).

ПРОБЛИЩА́ТИСЯ, щи́ться, *недок., рідко.* Просвічуватися (у 1 знач.), блищати крізь щось. *Ти, місяцю, світи, ти, конику, біжи, біжи, ти, місяцю, проблищайся, ти, конику, поспішайся* (з народної пісні).

ПРОБЛУКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Поблукати певний час. *Проблукавши з пів години по своїй кімнаті і вимірявши її вздовж і впоперек, Сахно вирішила вийти в сад прохолодитися* (Ю. Смолич); *Майже до ранку ми проблукали лісом* (Д. Білий); *Так Одіссей, проблукавши багато й багато зазнавши, В дім свій повернеться й помсту здійснить* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *1 жовтня 1970 року я весь ранок проблукала на виставці квітів* (І. Жиленко).

ПРОБЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *док.* Блювати якийсь час. *Усю ніч проблював* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОБЛЮВА́ТИСЯ, юю́ся, юе́шся, *док., розм.* Виблювати все зі свого шлунка. *Мене підбивала нудота, з-під ложечки, зі шлунка гнало гірким соком. Я вийшов і проблювався* (О. Ульяненко); *Одному молодому поетові стало дуже погано, і він проблювався, підбігши під стіни білого Торгового дому* (А. Дністровий); *Батько .. надивився різних коров'ячих решток та проблювався так, що от-от виблював би внутрішні органи* (Л. Денисенко).

ПРО́БНИЙ, а, е. Зроблений на пробу (у 1 знач.). *Мотористи прийшли до початку робочого дня, щоб зробити пробний намив* (Л. Дмитерко); *— Запустили, значить, цех, зробили пробну партію, і тут Держстандарт сказав: .. продукція не відповідає стандартам* (С. Жадан); // Який служить для проби, перевірки, випробування. *Костомаров мав незабаром дістати професорське звання. Зараз він готував свою першу — пробну — лекцію* (О. Іваненко); *Наступив пробний виїзд — генеральна репетиція і перевірка готовності до весняних робіт* (Ю. Збанацький); // Признач. для взяття проби. *Вхопив пробний шнур і знов кинув до ями камінь, прив'язаний на його кінці. І знов камінь упав на дно з сухим стукотом* (І. Франко); *Заглипали круглими очима шурфи і пробні колодязі; в одному місці довелось навіть закласти чималий штрек* (І. Білик).

◊ **Про́бний (спро́бний) ка́мінь** *див.* **ка́мінь.**

ПРО́БНИК[1], а, *ч., спец.* 1. Прилад для взяття проби досліджуваного матеріалу. *Пробу молока відбирають металевим або пластмасовим пробником у формі трубки діаметром 9 мм* (з навч. літ.).

2. Пристрій для перевірки різних деталей та електричних кіл, напруги в мережі. *Пробник має бути добре ізольованим, з мінімальним виступом оголених клем, із обмежувачами для пальців* (з навч. літ.).

3. Зразок виробу, признач. для оцінювання його властивостей (кольору, аромату, смаку і т. ін.). *Кольорові пробники паперових грошей позначають латинськими літерами* (з наук.-попул. літ.); // Зразок косметичних та парфумерних виробів — помад, кремів і т. ін. *Приховані знижки надають покупцеві у вигляді безкоштовних пробників* (з навч. літ.); *Есте Лаудер, засновниця американської косметичної компанії, запровадила вручення пробників косметики своїм покупцям, а створені нею на початку кар'єри чотири креми досі не зняті з виробництва* (із журн.).

ПРО́БНИК[2], а, *ч., с. г.* Молодий самець (жеребець, баран і т. ін.), якого випускають для випробування готовності самиці до злучки. *Щоб не травмувати пробника, пробу проводять через дерев'яний бар'єр заввишки 100–120 см, який захищає жеребця від можливих ударів кобили* (з наук.-попул. літ.); *У вівчарстві аудит витрат і виходу продукції здійснюють за такими об'єктами, як основне стадо (вівцематки з ягнятами до відлучення, барани-плідники, пробники), вівці на вирощуванні та відгодівлі* (з навч. літ.).

ПРО́БНИЧОК, чка, *ч., розм.* Зменш. до **про́бник**[1] 3. *При отриманні товару в посилці був приємний подарунок — пробничок мила, яке дуже сподобалося* (із журн.).

ПРОБОВІДБІ́Р, бо́ру, *ч., спец.* Відбір проби для визначення хімічного складу або забруднення об'єкта. *Помилки пробовідбору нерідко мають критичне значення й становлять від 5 до 20 % похибки за вмістом аналізованої речовини* (з навч. літ.).

ПРОБОВІДБІРНИ́Й, а́, е́, *спец.* Пов'язаний з відбором проби. *На території атомної станції за допомогою дозиметричної апаратури та пробовідбірної техніки контролюють стан повітряного й водного басейнів, рослинності, сільськогосподарської продукції місцевого виробництва* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБОВІДБІРНИ́К, а́, *ч., спец.* Пристрій для пробовідбору. *За допомогою пробовідбірників відбирають проби флюїдів із пластів у процесі буріння, не затримуючи будівництво свердловини на тривалий час* (з навч. літ.).

ПРОБО́ВКАТИ, аю, аєш, **ПРОБО́ВКНУТИ,** ну, неш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **бо́вкати** 2. *Він іде, тяжко ступаючи, справді мов п'яний; далі знов пробовкне деяке слово* (П. Куліш); *— Який се дурний хлопець! П'ять літ має, а ще броду боїться, — пробовкнув сусід* (І. Франко); *"Ніщо не вічне!" — пробовкнув дід, — ніхто його не слухав* (Леся Українка); *Чакос пробовкав ще одну правду. Про Сліпака* (О. Ульяненко); *Деякі телеканали представляють експертами чи не кожного, хто здатний пробовкати дві-три завчені фрази й тим відпрацювати хазяйські гроші* (з газ.).

ПРОБО́ВКАТИСЯ, аюся, аєшся, **ПРОБО́ВКНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док., розм.* Ненавмисне виказати те, чого не треба. *Заприсяглись усі про те мовчати, нікому й словечком не пробовкнутися* (Б. Грінченко); [К а р п о:] *А хто пробовкнеться — голову знесу. Слово моє тверде* (В. Собко); *Максимові було не до жартів, він усе ще кипів, лютував. І, мабуть, тому пробовкався про те, про що іншим разом не сказав би* (Г. Усач); *Застерігав же Стах Мотичку тримати язика за зубами. Ну, Мотичка, звичайно ж, не пробовкнеться* (І. Нижник); *— Приходьте в обід. — Обов'язково. — І глядіть, не пробовкайтесь моєму чоловікові, бо хоч йому й минуло вже сімдесят шість років, але він такий самий пройда, як і раніше* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПРОБО́ВКНУТИ *див.* **пробо́вкати.**

ПРОБО́ВКНУТИСЯ *див.* **пробо́вкатися.**

ПРОБО́ВТАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Побовтатися певний час. *Та оце ж усе з тими сорочками бовталась на річці — аж до обід пробовталась* (Сл. Б. Грінченка); *— Він безпорадний, як дитя. Йому й близько не можна підходити до річки, а він цілий день пробовтався... а вночі задихався, був гарячий, мов жар...* (В. Близнець).

ПРОБО́ЄЦЬ, о́йця, *ч., діал.* Пробій (у 3 знач.). *Замість хвіртки — товста дротина. З одного боку вона закріплена наглухо у пробойці, з другого, як крюк, защіпається у другий, вільний пробоєць* (І. Сенченко); *Зачинила* [ключниця] *важку дубову хвіртку, накинула гак у пробоєць і понесла своє пишне тіло до панського будинку* (В. Чемерис).

ПРОБО́ЇНА, и, *ж.* Пробитий, проламаний, прорваний у чому-небудь крізний отвір, пробій (у 1 знач.). *Двері його* [палацу] *були наглухо забиті; шибки у вікнах .. поцвілі, запліснявіли, — і жалібно вітер свистав у їх чорні пробоїни* (Панас Мирний); *Брезент, вдавлюваний водою в пробоїну, випирав усередині човна пухирем* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *Три роки, день у день, я записував це нове століття — досить. Не хочу, щоб моє біополе було, як решето, все в дірках і пробоїнах* (Л. Костенко);

// Пошкодження (у 2 знач.), яке викликає порушення герметизації. — *В борту астроплана пробоїна. І крізь неї в простір виходить наше дорогоцінне повітря. Одягти скафандри! Хутко!* (В. Владко); // Глибока рана. *Врятувало його те, що поблизу була калюжа, він насьорбався холодної з гнилим запахом води, порвав на собі сорочку, затамував пробоїну в голові* (Григорій Тютюнник); *Він вижив, на доказ того, що не бреше, скидав сорочку і показував дві пробоїни в спині* (В. Рубан); // *перен.* Те саме, що **дірá** 3. *Він мусив пильнувати.., щоб .. затулити пробоїну й не дати найманцям змоги просочитись у єгипетський тил* (І. Білик); *Бюджет країни світив велетенськими пробоїнами.., які нікому та й нічим було латати* (М. Кідрук).

ПРОБОЛІ́ТИ[1], ли́ть, *док.* Поболіти *(див.* **поболі́ти**[1] 2) певний час. *Якщо нехтувати здоровим способом життя, годинами сидіти перед комп'ютером, голова може проболіти весь день* (із журн.); * Образно. *Я вельми подосадував на себе і на життя .. Проболівши душею день, увечері таки пішов у береги* (Ю. Мушкетик).

ПРОБОЛІ́ТИ[2], ію,ієш, *док., розм., рідко.* Поболіти *(див.* **поболі́ти**[3] 1) певний час. — *От коли б ти так проболів цілу зиму — дні і ночі, тоді б ти повірив, що то є* (У. Самчук).

ПРОБОРОЗНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *що.* Док. до **борозни́ти.** *Перед посівом насіння кропу в добре зволожену землю треба на рівній поверхні підготовленої ділянки проборознити канавки в 2 см завглибшки* (із журн.); *Ґрунт слід постійно розпушувати, а вже на другий рік перед тим, як зійде нова трава, необхідно прибрати минулорічні сухі стебла, проборознити місце висаджування рослини* (з газ.).

ПРОБОРОНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проборонува́ти.** *Перед посівом ґрунт має бути закультивований і проборонований, після посіву застосовують коткування з наступним боронуванням легкими боронами* (з газ.); // **проборонóвано,** *безос. пред. За добу було проборонованo 440 га* (із журн.).

ПРОБОРОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Поборонувати землю бороною. *Якщо проборонувати поле рано, коли воно занадто вологе, на ньому утвориться ґрунтова кірка, а сам ґрунт ще більше ущільниться* (з наук.-попул. літ.).

ПРО́БОЧНИК, а, *ч.* 1. *рідко.* Прилад для відкорковування пляшок; штопор (у 1 знач.), коркотяг. *Доведеться вам зазирнути на кухню, візьміть у мами пробочник і відкрийте пляшку* (Л. Первомайський).

2. Свердло, признач. для висвердлювання циліндра (пробки) з масиву дерева. *Пробочники виготовляють з інструментальної сталі з термічним обробленням* (з мови реклами).

ПРО́БОЩ, а, *ч., рел.-церк.* Парафіяльний священник. [С а в а:] *Був я у попа! І так наскаржився мені отець Іван на пробоща, що я хотів поїхать зараз у Немирів* (І. Карпенко-Карий); — *Ви допоможете графині? — О, так, — одказала вона, — тут залишалася одежа пана пробоща... — Будьте спокійні, я вряджу все* (Л. Старицька-Черняхівська); — *Як пробощ у парафії, то вікарій має мовчати. Всім вам, мостиві панове, говорю, що ваше місце при війську, а не тут вести диспути* (А. Чайковський); *Коли в гроті з'явилися пробощ і вельможа з Петербурга, їх зустріли галасом, вигуками, дзвоном келихів...* (Л. Смілянський).

ПРОБРА́ТИ *див.* **пробира́ти.**

ПРОБРА́ТИСЯ *див.* **пробира́тися.**

ПРОБРЕ́НЬКАНИЙ, а, е, *ірон.* Дієпр. пас. до **пробре́нькати** 2. *Шопена вальс, пробренький невміло На піаніно .. О! Даль яку він срібну відслонив Мені в цей час вечірньої утоми* (М. Рильський).

ПРОБРЕ́НЬКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **бре́нькати.** *Шкільний дзвінок весело пробренькав.*

2. *на чому, ірон.* Побренькати певний час. *Два біленькі худенькі шестикласники, схожі між собою, як близнята, — а може, й справді близнята, — щось пробренькали в чотири руки на роялі* (О. Іваненко).

ПРОБРЕСТИ́, еду́, еде́ш; *мин. ч.* пробрі́в, брела́, ло́; *док.* 1. Док. до **брести́.** *Росяно, росяно. Найбільше чомусь запам'ятались оті краплисті, такі рясні роси. Пробредеш — і мокрий, як скупаний* (О. Гончар); * У порівн. *Невже це правда і в мене нічого не вийде? Мов крізь пустелю пробрів, а що попереду?* (Н. Околітенко).

2. Брести якийсь час або якусь відстань. *Пробрів річкою до середини, а далі вже ні — глибоко* (Сл. Б. Грінченка); *Молодий заводський повинен був перейти через місток на той бік і берегом пробрести аж напроти заводу* (В. Винниченко); *Без найменшого вагання він зробив два стрибки до води, пробрів трохи й поплив через глибоке, тихе плесо* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

ПРОБРЕХА́ТИ, ешу́, е́шеш, *док., розм.* 1. Док. до **бреха́ти.** *"Брехо! Митко! — він кричав. — Най кордюк* [тіпун] *язик твій сточить! Як ти все в живії очі Біле в чорне пробрехав!"* (І. Франко).

2. Побрехати певний час. *Усю ніч Рябко пробрехав — мабуть, вовка чув* (Сл. Б. Грінченка); *На тому боці ручая пугав пугач і кілька разів пробрехала лисиця* (Ю. Логвин).

ПРОБРЕХА́ТИСЯ *див.* **пробрі́хуватися.**

ПРОБРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОБРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., що і без дод., розм.* Те саме, що **прого́лювати** 1. *Щоб лінія вибритого проділу була чітка, її треба пробривати раз на два тижні* (із журн.); *Купила чоловікові на річницю бритву, а вона навіть однієї смужки не може пробрити* (з газ.).

ПРОБРИНІ́ТИ, ни́ть, *док.* 1. Док. до **бриніти.** *За дверима пробриніло мелодійне дзеленькання, наче там заспівала кенарка* (В. Близнець).

2. *перен.* Стати помітним, відчутним (про нові інтонації в голосі, тоні і т. ін.). *В моїм голосі пробриніла мимоволі струна легкої іронії* (О. Кобилянська); *Вона почула, як у церемонному голосі Каргата пробриніла нотка, що її він зумів би приховати від будь-кого іншого* (Ю. Шовкопляс); *Слова шинкаря такі буденно їдкі, що й дивно було б, якби в них пробриніла раптом ласка* (Р. Іваничук).

ПРОБРИ́НЬКАТИ, аю, аєш, *док., що, на чому, ірон.* Те саме, що **пробре́нькати.** *Пробринькати кілька акордів на піаніно; Пробринькати на гітарі весь ранок.*

ПРОБРИНЬЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док., що, на чому, ірон.* Бриньчати певний час. *Пробриньчати на інструменті мелодію від ранку до вечора.*

ПРОБРИ́ТИ *див.* **пробрива́ти.**

ПРОБРИ́ТИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **пробри́ти.** *Пробритий машинкою проділ завширшки від 1 до 3 міліметрів підкреслює модну чоловічу стрижку* (із журн.); // **пробри́то,** *безос. пред. Щетину пробрито.*

ПРОБРІ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОБРЕХА́ТИСЯ,** ешу́ся, е́шешся, *док., розм.* 1. Брехати (у 1 знач.) або робити що-небудь неправильно; припускатися помилки. *Не годиться пробріхуватися: змалку привчишся — потім не позбудешся* (із журн.); *Я не знаю, яке, власне, "незнаття фактів" (помилки?) мені закида Кон*[иський]. *Може, я справді в чому-небудь пробрехався* (М. Драгоманов); — *Це ти вже, братчику, здорово пробрехався, бо щоби де Кривоніс гуляв, а вина не занюхав, так того ще ніколи не бувало* (Б. Лепкий); — *Тату, оббрехав мене хтось! — Мовчи! Сам себе оббрехав! Наскрізь пробрехався!* (О. Гончар).

2. Те саме, що **проговóрюватися** 1. [М а р и н а:] *Мале чортеня, а вже щось шупить, коли б він не пробрехався де-небудь, а то ще вийде лихо* (І. Карпенко-Карий).

ПРОБРОДИ́ТИ[1], оджý, óдиш, *док.* Побродити *(див.* **поброди́ти**[1] 1) певний час. *Я пробродив весь день вулицями* (Р. Андріяшик).

ПРОБРОДИ́ТИ[2], óдить, *док.* Побродити *(див.* **побродúти**[2]) певний час. *Світле пиво повинно пробродити 30–35 днів, а темне й того більше* (із журн.).

ПРОБРЯЖЧА́ТИ, чý, чи́ш. Док. до **бряжча́ти.**

ПРОБРЯ́ЗКАТИ, аю, аєш. Док. до **бря́зкати.** *І раптом — дзвінок телефону Пробрязкав різко вночі...* (Л. Первомайський); *Так куди вже .. думати про святкування пам'яті Шевченка прилюдними вечорницями. Правда, можна б було справити бодай концерт, проспівати кілька пісень, пробрязкати дещо на фортепіанах* [фортепіано] (І. Франко).

ПРОБСТ, а, *ч.* Старший пастор у лютеранській церкві. *Хоч Київ був задалеко від Майнца, аби імператор Генріх відразу збагнув, за кого подати свою руку, все ж послано було туди посольство на чолі з трірським пробстом Бурхардом* (П. Загребельний).

ПРОБУБНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док.* 1. Док. до **бубни́ти** 1. *— Хто це розклеїв плакати по селу, Олексо? — спитав Іванко. — Ще пробубнити треба...* (М. Томчаній).

2. *що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **пробубоні́ти** 1. *Я бубнив раз у раз лекції, але пробубнивши .. кільканадцять годин, я все-таки не тямив ні однісінького слова* (І. Франко); *— Товаришу Левченко, даруйте, але оце ви зараз нагадуєте попа! — пробубнила Парторгша. — Різне там церковне мракобісся* (А. Кокотюха); *Сніжана готувала мене до чергового допиту в міліції, нервуючись через мою повільність та зосередженість на другорядних деталях. — Угу, — пробубнила я* (Н. Сняданко).

ПРОБУБНІ́ТИ, ню́, ни́ш. Док. до **бубні́ти**[1]. *— Йой, а я тебе й не побачила. Ти чого йдеш по снігу? — Так мені коротша дорога, — пробубнів* [Василько] *під ніс* (А. Турчинська); *— Я... м-м-м... я мушу переговорити з нареченою... — після тривалих роздумів усе ще сконфужено пробубнів хлопець* (М. Кідрук); *— Це, певно, я сам з собою розмовляв. Але я й не помітив цього, — пробубнів Бенвенуто* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПРОБУБОНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **бубоні́ти** 1. *— Одчепись, Охріме, не займай мене! — пробубонів спросоння Струк* (Б. Грінченко); *Враз розм'як Казанок, ніби осів, як опара в діжі, — щось невиразне пробубонів* (Є. Кротевич); *— Оці прокляті кішки зіпсують мені всю нервову систему! — пробубоніла вона* (І. Багмут); *— Чорти б мене взяли, коли б я хоч доторкнувся до цих бобів! — пробубонів Портос собі під ніс* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

2. Почутися, долинути (про голос). *— Ну, чого б'єш двері, ти! — десь з глибини пробубонів Гаврилюків голос* (В. Винниченко); *Про що саме говорили Осокін з Надею, не було чути. Пробубонів його голос, потім долинув короткий сміх* (Д. Ткач); // *безос. Насунулася чорна постать, нахилилася до Павлюка. — Він! — пробубоніло* (Д. Бузько).

ПРОБУВА́ЛИЙ, а, е, *діал.* Бувалий, досвідчений. *Пробувалий чоловік Стах* (Сл. Б. Грінченка).

ПРО́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пробувати.** *Я скуштувала фрукти, про які я ніколи навіть не чула, не кажучи вже про пробувані мною раніше* (із журн.); // **про́бувано,** *безос. пред. Коли б я взялась перекладати* ["Торквемаду"], *то, звичайне, віршами, інакше се б значило зложити зброю долі перед В. Гюго та ще й після того, як уже було пробувано свої сили на ньому* (Леся Українка); // *у знач. ім.* **про́буване,** ного, *с.* Те, що хтось зазнав на собі, попробував, випробував і т. ін. *Є люди, яким важко перебороти в собі бажання кинутись з висоти — безодня їх втягує, заманює, кличе, щоб .. спробувати ніколи не пробуваного...* (О. Гончар).

ПРО́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **про́бувати.** *Через гірський район Серра-Гауша в Бразилії проходить кілька відомих туристичних маршрутів: слідами німецької колонізації, італійської культурної спадщини, пробування місцевих вин* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Стан за знач. **пробува́ти.** *Він поглядав на столик, на розгорнуту книжку, на сліди недавнього материного пробування в гостиній* [вітальні] (І. Нечуй-Левицький); *Великий Луг був дуже добрим місцем для пробування запорозьких козаків* (А. Кащенко); *Чи знайоме вам те гостре, до фізичного болю гостре почуття нудьги за рідною країною, яким обкипає серце від довгого пробування на чужині?* (М. Коцюбинський); *З кожною годиною, з кожною хвилиною свого тут пробування він виразно помічав, як весь перероджується* (В. Винниченко).

2. *у сполуч. зі сл.* м і с ц е. Те саме, що **місцеперебува́ння.** *Будуючи, я збудував оцей храм, на оселю Тобі, місце Твого пробування навіки!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Сьогодні приходив до неї економом із вісткою, що відпитав місце пробування Краньцовського* (Л. Мартович); *Якби не гадюки, то Буркут був би ідеальним місцем пробування для мене* (Леся Українка); *Чи пройшли* [дами і троє кавалерів] *од города дві милі, чи ні, уже й прибули до того місця, що першим обрали на пробування* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРО́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. *що, також у сполуч. зі спол.* ч и. Випробовувати кого-, що-небудь на якість, придатність до чогось, перевіряти стан чогось і т. ін. *Гуляння розливалося, як повінь. Пристрасті поволі залишали свої береги. Хтось пробував голос* (М. Ю. Тарновський); *Дядьки клепають, а батько вже пробують косу на густому дворовому спориші* (М. Олійник); *У племінника його було чотири сини. Раз приїхав і давай пробувать, котрий годиться в чорноморці* (Д. Білий); // Мацаючи, перевіряти що-небудь, упевнюватися в чомусь. *Бабуся не пробувала мого лоба, а мацала долонею під самою сорочкою і взнавала, чи, бува, не впрів* (Л. Смілянський); *Наче сліпий, пробуючи дорогу, намацував він невидиму причину своєї бездіяльности* (Н. Рибак); *Дарія Олександрівна пробує пульс на руці в чоловіка — не б'ється!* (В. Барка).

2. *що, чого і без прям. дод.* Трохи з'їдати, випивати чого-небудь для проби, визначення смаку; куштувати (у 1 знач.). *Хведір одпива з пів стакана чаю і долива ромом. Іван, помішуючи ложечкою, пробує* (Панас Мирний); *Матушка тільки пробувала кожної страви і не їла* (І. Нечуй-Левицький); *Данька садовлять на покуті, на сіні, і він перший пробує кутю* (О. Гончар); *Омелько .. чув про вина, якими там пани гостилися, але ніколи не пробував* (Ю. Винничук); // Їсти або пити що-небудь. *По всій Англії ходив я, з Темзи пробував я воду* (П. Тичина); *Сагайдак .. спробував ягоду. Прохолодна запашна полуниця була ніжна, соковита. — Дуже смачно, дякую вам .. Я ще не пробував у цьому році* (О. Бердник); *Ми сиділи на окремих галузях.., пробували черешні, перестрілювалися кісточками* (Т. Прохасько).

3. *перев. з інфін.* Намагатися, силкуватися що-небудь зробити. *Славко не здав ані одного іспиту. Не пробував навіть здавати* (Л. Мартович); *До такого* [потоку] *й не підступиш близько, та ніхто й не пробує* (Г. Хоткевич); *Упав на землю смертельно поранений Шабанов, пробує встати* (О. Довженко); *Андрій пробував заснути, але безнадійно* (І. Багряний); *Паганель пробував згаяти час, розповідаючи всілякі бувальщини, але нікого не звеселив* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *тільки наказ. сп.* про́буй, про́буйте; *із част.* н е, *також зі спол.* і, *розм.* Уживається як натяк на труднощі у здійсненні, як застереження виконання чого-небудь. *Битись з ним і не пробуй — перший по силі на всю вулицю* (В. Винниченко); *Я негайно схопився за камінь, але Андрій стримав мене: — Ні, й не пробуй шукати* [значки], *— сказав він. — Неозброєним оком ти нічого не побачиш* (В. Владко); *— Я підійду ввечері на станцію. — І не пробуй. Люди тепер такі, що хтось заробить на твоїй голові* (Р. Андріяшик); *— Годі! Не пробуйте заперечувати мені! Ви залишаєте нас, картина ясна* (Ю. Бедзик).

4. *що, рідко.* Міряти (у 4 знач.), приміряти що-небудь. *— Що, люба? — спитав молодий чоловік, озираючись від дзеркала, перед котрим почав був пробувати новий, блискучий циліндр* (І. Франко).

(1) Про́бувати / спро́бувати на зуб (на зу́ба, на зу́би, на зуба́х): а) перевіряючи зубами твердість монети, визначати, фальшива вона чи ні. *— Ай, славна монета! Ай, добра монета, — говорив він, вертячи червінець і пробуючи його на зубах* (О. Довженко); *— Ай, славні гроші! Ай, добрі гроші! — примовляв він, повертаючи на всі боки червінець у руках і пробуючи його на зуби* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *— А у вас тієї міді багато, дядю? — Два відра. Касирка пирснула в кулак: — Не фальшиві? — Спробуй на зуб! — запропонував Грак* (О. Чорногуз); б) перевіряти що-небудь на міцність, твердість. *— А почім? — Тридцять п'ять! — Та й дорого ж! І тягнуть той ситець, і на зуба пробують, і радяться, радяться, радяться...* (Остап Вишня); *Який гарний* [біб], *— вона брала його в жменю, пробувала на зуби, розгортала по всьому столі, милувалась і раділа* (С. Чорнобривець); *Він* [кінь] *пройшовся подвір'ям і спинився біля новозрубленого чана і почав його облизувати і пробувати на зуб ребро дошки* (Ю. Логвин); **(2) Про́бувати / спро́бувати на язи́к** — визначати на смак; куштувати. *Малюки все пробують на язик і тягнуть предмети в рот, тому стоматит такий поширений у немовлят* (із журн.); *Славко схилився, гукнув: — Вода! Він вмочив палець, спробував на язик. — Як лід. Джерельна вода* (О. Бердник).

◊ **(3) Про́бувати кисли́ць** *від кого і без дод.* — зазнавати покарання, докорів, тиску і т. ін.; терпіти. *Через неї* [сестру] *мені часто доводилось од матері пробувать кислиць: оце було зачеплю її або штовхну, .. то вона зараз біжить до матері жалітися, а мати мені зараз .. було добре намне чуба або наскубе вуха* (І. Нечуй-Левицький); **(4) Про́бувати / спро́бувати перо́ (пера́)** *в чому* — починати писати художні твори, замітки і т. ін. *Більшість газетярів, навчившись вправлятися у часописах, наполегливо пробують пера в художній літературі* (Р. Андріяшик); *Тільки пробували своє перо, а талант свій реалізували вже пізніше, в умовах еміграції, такі письменники, як Іван Керницький, Богдан Нижанківський, Остап Тарнавський, Василь Ткачук* (з навч. літ.); *Спробувати пера і чорнила, що в ньому за сила: так перо пише, як муха дише* (приказка); **(5) Про́бувати / спро́бувати [свої́] си́ли** *(рідше* **себе́)** *в чому* — починати займатися чимсь, перевіряти свої здібності, можливості, талант у чомусь. *Крім поезій ліричних і гумористичних, пробував себе* [поет] *й у драматичному роді* (В. Самійленко); *Наші молоді прозаїки пробують свої сили і в надзвичайно важливому жанрі — в літературі для дітей* (Ю. Смолич); *У тлумача спалахнули вуха... Він трохи закашлявсь, але не розгубився. — Бачите, добродію, вивчаю ті мови і гадав трохи спробувати себе...* (Олесь Досвітній); **Спро́бувати (попро́бувати) / про́бувати ща́стя (уда́чі)** *див.* **спро́бувати.**

ПРОБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОБУ́ТИ,** у́ду, у́деш; *мин. ч.* пробу́в, була́, ло́; *док.* 1. Бути (у 3 знач.) де-небудь якийсь час (звичайно тимчасово). *І прокинувся Яків зо свого сну, та й сказав: Дійсно, Господь пробуває на цьому місці, а того я й не знав!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *— Ну, якби мені знаття, де ти пробуваєш, то б хоч не так журився* (І. Микитенко); *Жайсак весь ранок пробув при отарі і тепер повертався пішки гірською стежкою* (З. Тулуб); *— Якби покладена в пляшку записка пробула кілька років у морі, її поїла б волога* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // *тільки недок.* Бувати де-небудь час від часу. *Одна половина* [будиночка] *тепер стояла порожня; тільки раз або два рази до року в ній пробував хто-небудь* (І. Франко); *Він часто ходив на заробітки до татарських рибалок.., а останні роки перед повстанням часто пробував у Лебединському та Мотронинському монастирях* (А. Кащенко); *Вона .. часто пробуває в костьолі* (М. Коцюбинський); // *у сполуч. із част.* н е. Не мислити, не уявляти свого життя без кого-, чого-небудь. *Жодна пташка без товариша не пробуває в лісі* (приказка); *— Галю, зірочко моя! .. Не можна мені без тебе пробути... Усе тобі розкажу, як я страждаю без тебе* (Г. Квітка-Основ'яненко); // *тільки недок.* Те саме, що **жи́ти** 2. *Чорна хатка невеличка, Хто в їй* [ній] *пробува? Там старая чарівниця Нишком прожива* (М. Костомаров); *Десь, колись, в якійсь країні Пробував поет нещасний, Тільки й мав талан до віршів Не позичений, а власний* (Леся Українка); *Йому одповіли, що абат пробував саме в одному своєму маєтку миль за шість відти* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *тільки док., також у сполуч. з ім. на означення часу, що і без прям. дод.* Те саме, що **прожи́ти** 4. *Не вродив мак — пробудемо й так* (приказка); *Невимовно тяжким було Тарасове життя в далекій неволі. Пробув він у тій неволі 10 років і 4 місяці* (Панас Мирний).

2. Існувати в якийсь спосіб. *Співець тоді вже не в хатині і навіть вже не в домовині, а в Вічній Славі пробував* (Леся Українка); *Краще в рідній краї милім Полягти кістьми, сконати, Ніж в землі чужій, ворожій В славі й шані пробувати!* (М. Вороний); *Він замкнув свої двері для всіх, навіть для єпископа. У такому відлюдді він пробув кілька тижнів* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // *тільки док.* Побути в якому-небудь стані, певному становищі якийсь час. *Ні світ ні зоря, а вже Василь і в Наума. То сяк, то так пробули до обід* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Незабаром мені мають робити гіпсовий бандаж і маю в ньому пробути місяць* (Леся Українка); *Як у чарівному хмелю, вони пробули тут* [у готелі] *півтори ночі й один день* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *заст.* Служити ким-небудь. *Пробуваючи послушником у грецьких монастирях, він добре знав, що ховається в тих пічурках* (І. Нечуй-Левицький); *Командиром сотні Дорошенко пробув кілька місяців* (М. Андрусяк); // Залишатися і далі бути ким-небудь. *Дядько Тимоха пробував собі молодиком. Всі так ізвикли бачити його без подружжя, що надзвичайно здивувались, дочувшися, що він має одружитися*

(Б. Грінченко); *Він пробув тираном близько сорока років, успадкував же його владу син Періандр* (І. Білик); // *тільки док.* Бути на якій-небудь посаді, членом якоїсь організації і т. ін. якийсь час. *Він у цій парафії довго не пробуде* (О. Маковей); *Звикала* [Тетянка] *до чоловічої своєї ролі і долі... В загоні пробула недовго* (П. Загребельний); *Один .. парубійко пробув рік без одинадцяти місяців в армії, після чого його списали як непридатного до військової служби* (П. Запаренко); *Флорентинці прийняли його з радістю і великою шанобою, за чималу винагороду він .. пробув на тій службі досить довгий час* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Він дістає змогу пробути там* [у Парижі] *понад два роки завдяки міністрові закордонних справ, який добився для нього місця в посольстві, де він відає культурними зв'язками* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

4. *також безос.* Триматися, зберігатися, не змінюватися якийсь час. *В Лимані вода звичайно бува градусів 18 або 19, якщо пробуде так до 20, то, може, й Пуцикові можна буде скупатись* (Леся Українка).

Бу́ти (перебува́ти) / пробу́ти під слі́дством *(заст.* **в слі́дстві)** *див.* **бу́ти.**

ПРО́БУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. Випробовувати свої якості, властивості, перевіряти свою здатність до чого-небудь. — *Я разом з Ромі Шнайдер пробувалась на роль Сісі — дружини Франца-Йосифа...* (Г. Тарасюк); *Конкурс на роль Вакули був несамовитий .. Сашко навіть не пробувався, знаючи власну недолугість* (Дара Корній).

2. Пас. до **про́бувати** 1, 2, 4. *Вона приступила до Настуні й, не кажучи ні слова, діткнула її обличчя й узяла в пальці її золотисте волосся — зовсім так, як пробується матерія* (О. Назарук).

ПРОБУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., рідко.* Те саме, що **пробува́ти.** *Витязь дівчині промовив: "Як твій пан тут пробувався?" Сльози в море протікали — діва плакала, бліда вся* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПРОБУДЖА́ТИ *див.* **пробу́джувати.**

ПРОБУ́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пробуди́ти.** *Неначе пробуджені від сну надзвичайністю того, що сподіялось, люди набули раптом немовби нового бачення світу* (О. Довженко); *Вони* [сили] *окрилювали юнака, пробуджені величним містом* (О. Полторацький); *Темрява — яка широка! Скільки натекло смоли? Западаєшся в неспокій, ким пробуджений, коли?* (П. Мовчан); // **пробу́джено,** *безос. пред.* — *Ми погано контролюємо свою силу, точніше, зовсім не контролюємо її .. — Це вічна проблема всіх чаклунів-початківців, надто ж коли їхній дар пробуджено в зрілому віці* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *у знач. прикм., перен.* Який пробудився. *Це була та головна, істотна, для всіх, хто відчував у собі великий пробуджений інстинкт громадськости, цілком виразна, імперативна ціль* (В. Винниченко); *Він безсило злоститься; темна, раптом пробуджена злоба клекотить в його голосі* (Ю. Яновський); *Легенький свіжий подих пробудженої природи .. торкався і його розпаленої душі* (В. Речмедін); *Пробуджений погляд по-дитячому бачить те, що тяжко побачити мудрецям* (О. Бердник).

ПРОБУ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **пробуди́ти** і **пробуди́тися.** *Не хотілось, не було сил одігнати нісенітні, але такі привабливі марення, що з'являються на грані між сном і пробудженням* (Ю. Шовкопляс); *Пробудження зі сну для Теренса було, наче він випірнув із чорної морської безодні* (Ю. Бедзик); *В усьому вже вгадується недалеке пробудження, хай-но лиш вистрілить перший вранішній промінець із золотої діжі, що сходить за лісом* (В. Шкляр); *Струмливої далі припливом, Сплетінням прозорих вітрів, Пробудженням площ рокотливим їх вранішній город зустрів* (М. Бажан); *Куди бреде і що віщує Туману згусток неясний? В ту пору, коли серце чує П'янке пробудження весни* (Л. Дмитерко); *Весна вдерлась у холодну оселю осінньої ночі, обняла дівчину духом пробудження і любові* (В. Бабляк).

ПРОБУ́ДЖЕНО. Присл. до **пробу́джений** 2. *Знову покотилось каміння з неба, проліски збудились... І бджоли вже пробуджено гудуть, бо пахне їм знадвору тепла путь* (П. Мовчан).

ПРОБУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПРОБУДЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОБУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док.* 1. *кого і без дод.* Примушувати кого-небудь проснутися; будити (у 1 знач.), розбуджувати (у 1 знач.). *Здається, заснув би втомлений чоловік, коли б не інші пісні пробуджали...* (Марко Вовчок); *Мати пробудила його, коли жінка вийшла доїти корову* (М. Томчаній); *Не забарився встати й сам король — його пробудила челядь* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Пробудить сонце молоді сади, Підійде до вікна нової школи...* (Л. Первомайський); // *перен.* Примушувати опам'ятатися, прийти в себе. *Нарешті щось начебто пробуджує вершника від задуми, і його кінь наддає ходи* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Целя сиділа, мов нежива. Пробудило її з остовпіння аж питаннє* [питання] *якоїсь панночки* (І. Франко); *Мене пробудило од думок погрозливе ревіння десятків танків, наших танків* (Є. Доломан); *Мельхіседека пробудив од сторонньої думки не хтось, а той-таки Мокрицький* (Г. Колісник).

2. *кого, що, перен.* Те саме, що **буди́ти** 2. *Значення Академії* [Могилянської] *було незмірним, бо вона пробуджувала культурні й наукові поривання* (І. Огієнко); *Це, зрештою, була його* [Бережана] *теза: не дати погаснути ватрі; він лише не міг уявити, яким чином я .. збираюся пробуджувати збайдужілих* (Р. Федорів); *Сосни навівали дрімоту, пробуджували й хороші спогади* (Ю. Бедзик); *Картини ці пробудили в моїй душі ніжні емоції, повернення злагіднило мені серце* (Р. Доценко, пер. з тв. А. Конана Дойла); // Оживляти з настанням весни, ранку (про природу). *Молоде проміння, купаючись в іскристій росі, пробуджує природу і наповнює пташиним щебетом квітучі сади* (В. Нестайко); *Хай потечуть сюди води, які пробуджують живе* (В. Рубан); *Рання весна, без затяжних холодів і дощів, давно пробудила трави й дерева* (В. Малик); // Давати поштовх для проростання (про насіння). *Вода пробуджує малесенькі ембріони життя в насінні, що чекають терпляче, доки надійде їхній час* (Г. Пагутяк).

◊ **Розбу́джувати (пробу́джувати) / розбуди́ти (пробуди́ти) звіра** *див.* **розбу́джувати.**

ПРОБУ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОБУДИ́ТИСЯ,** уджу́ся, у́дишся, *док.* 1. Переставати спати, прокидатися від сну; будитися (у 1 знач.), просипатися *(див.* **просипа́тися**[1]**).** *Одного ранку пробуджуюсь і маю враження, що саме народжується бодай найкращий мій вірш* (Б.-І. Антонич); *Дарка кожного .. ранку пробуджувалася з надією, що побачить на небі бодай натяк на дощ* (Ірина Вільде); *Оверко з великим зусиллям пробудився, безтямно лупав очима* (К. Гордієнко); *Спав я мов убитий і, якби Оксана Яківна не розбудила, не знаю, коли б пробудився* (П. Запаренко); // *перев. док., перен.* Опам'ятовуватися, приходити в себе. *Перша пробудилася з задуми Зіна. Вона принесла дорогому гостеві вечерю* (Мирослав Ірчан); *Петрана пробудилася від своїх думок — і такий чорний смуток був у її очах, така печаль і туск!* (М. Малиновська); *Пролунало слово короля, і пробудилися від оціпеніння інші генерали* (Г. Колісник);

// *перен.* Оживаючи, наповнюватися звуками, рухом і т. ін. *В місті першими пробуджуються околиці* (Ю. Мушкетик); *Село тільки пробуджувалося. Закурілись димарі* (К. Гриб); *Північ міниться й тремтить! Давня скеля пробудилась, Став з ялиною шумить* (Леся Українка); *Зміївка ще не пробудилася, навколо було безлюдно* (В. Єшкілєв).

2. *перен.* Виходячи зі стану спокою, застою і т. ін., ставати активнішим, дійовішим. — *Народ, який пробуджується, не може не прагнути до правди у своїх почуттях* (І. Пільгук); *Пробуджується наша громадянська активність. До того ж тепер свобода слова* (Ю. Андрухович); *Народ пробудився, народ повстав...* (К. Гордієнко); // Набувати певного вигляду, стану; оживати з настанням весни, ранку (про природу). *Стежив хлібороб, як пробуджується земля — в світлості, бра́ній від сонця, мирного і ласкавого* (В. Барка); *Рано навесні Земля пробуджується в сні, А в теплі літні місяці Колишуть жито вітерці* (О. Підсуха); *Люди ще сплять, а природа вже пробудилася* (В. Кучер); *Пробудилися Діброви І гаї, Пісню сонечку співають Солов'ї* (Г. Бойко); // Починати проростати (про насіння). *Отак Пробуджується літеплом насіння* (М. Бажан); *Та гей, бики! Зоремо поле, Посієм яреє зерно, А спаде дощик, незабаром В землі пробудиться воно* (С. Руданський).

3. *перен.* Будитися (у 2 знач.), проявлятися, виникати (про думки, почуття, якості, властивості і т. ін.). *В Жменякові пробуджувалася людина-творець* (М. Томчаній); *Олів'єро відчув, як у ньому пробуджується давно згасла пристрасть до красномовства* (Ю. Бедзик); *Пробудилися в Ользі нові сили, і ті нові сили викликали до життя оте сильне прагнення вибиватись на перше місце в першому ряді* (Ірина Вільде).

4. *тільки недок.* Пас. до **пробу́джувати.** *Місто .. пробуджувалося галасом візників і перекупок, що поспішали першими потрапити на базар, шарканням мітел і чиїмись поспішливими кроками* (М. Олійник).

(1) Пробу́джуватися (прокида́тися) / пробуди́тися (проки́нутися) від сну: а) переставати спати. *Паміра вставала рано на зорі, йшла в берег до річки по воду, ставала до схід сонця, співала і сама складала такі веселі пісні так, що всі сусіди прокидались од сну* (І. Нечуй-Левицький); *Сергій, пробудившись зі сну, встав не одразу, а ще лежав якийсь час і всупереч будь-якій логіці раптом почав згадувати минуле* (В. Баранов); б) виходити зі стану спокою, нерухомості, байдужості. — *Під час виверження вулкана завжди можливий і землетрус .. — Надто, якщо підземні сили пробуджуються з довгого сну, а вихід кратера завалено* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Я не дивилася ні на схід сонця, ні на усміхнене небо, ні на природу, що пробуджувалася від сну* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Любов не чинить зла ближньому, тож любов виконання Закону. І це тому, що знаєте час, що пора нам уже пробудитись від сну* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

◊ **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **від (од, зі) сну проки́нутися (пробуди́тися) / прокида́тися (пробу́джуватися)** *див.* **прокида́тися.**

ПРОБУДИ́ТИ *див.* **пробу́джувати.**

ПРОБУДИ́ТИСЯ *див.* **пробу́джуватися.**

ПРОБУКЕТО́ВАНИЙ, а, е, *с. г.* Дієпр. пас. до **пробукетува́ти.** *Вчасно пробукетований соняшник;* // **пробукето́вано,** *безос. пред. У районі пробукетовано 28,2 % площі посіву буряків, прорвано 9,5 %* (з газ.).

ПРОБУКЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, с. г.* Док. до **букетува́ти.** *Якщо пробукетувати посів люцерни, на ній рясно зав'яжеться насіння* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБУКСИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **буксирува́ти.** *Якщо утворився блок обертального моменту, слід пробуксирувати автомобіль трохи вгору схилом, щоб звільнити заблокований компонент і важіль передачі* (з навч. літ.).

ПРОБУКСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пробуксо́вувати.** *На сучасних автомобілях боротьба з пробуксовуванням ведучих коліс є однією з функцій системи динамічної стабілізації* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *1992 р. Верховна Рада ухвалила постанову "Про прискорення земельної реформи та приватизацію землі", яка з'явилася під тиском реформаторів, стурбованих пробуксовуванням земельної реформи* (з наук. літ.).

ПРОБУКСО́ВУВАТИ, ує, *недок.*, **ПРОБУКСУВА́ТИ,** у́є, *док.* Буксуючи, ковзатися на місці, обертатися вхолосту. *На вулиці летять поодинокі лапаті сніжини. Пробуксовують машини на засніженій дорозі, особливо легкові* (О. Тесленко); *Слідом за автоколоною на бакаях пробуксовував командирський "уаз"* (Є. Пашковський); * Образно. *Не в кількості наша сила, а в ідейній єдності, адже якщо її не буде, то коаліція буде пробуксовувати* (із журн.).

ПРОБУКСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пробуксува́ти.** *Уникнути пробуксування на старті можна плавною роботою педалей* (з навч. літ.); *При великій тязі на ведучих колесах зростає ризик пробуксування та занесення автомобіля* (із журн.).

ПРОБУКСУВА́ТИ *див.* **пробуксо́вувати.**

ПРОБУЛЬКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОБУЛЬКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* 1. Булькотати, булькотіти (у 1 знач.) певний час. *Не варто переварювати бульйон: достатньо, щоб він пробулькотав десь із пів години* (із журн.).

2. *що і без прям. дод., перен., розм.* Док. до **булькота́ти, булькоті́ти** 2. — *Я... я... я, — пробулькотав Прокіп, вибалушивши .. свої великі, здивовані очі, широко роззявивши рота, немовби хотів щось сказати* (І. Франко); *Жаба щось невиразне пробулькотіла, і чорт додав: — Мама кажіть* [каже], *аби ви підійшли ближче* (Ю. Винничук); *Біля виходу Полихаєв вхопив Остапа за рукав і пробулькотів: — Я нічого не приховав. Слово честі! Я можу бути спокійний? Правда?* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПРОБУЛЬКОТІ́ТИ *див.* **пробулькота́ти.**

ПРОБУНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Побунтувати (у 1 знач.) певний час. *На Волині шахтарі пробунтували кілька тижнів через невиплату зарплати* (з газ.).

ПРОБУРА́ВИТИ *див.* **пробура́влювати.**

ПРОБУРА́ВИТИСЯ *див.* **пробура́влюватися.**

ПРОБУРА́ВЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **пробура́вити.** *Дерева, пробуравлені короїдом, раніше намагалися лікувати баранячим жиром* (із журн.); * Образно. *На Поділлі довелося* [Анастасу] *довго відлежуватися — розкрилися погано загоєні рубці, занили, заскрипіли пробуравлені кості* (М. Стельмах); // **пробура́влено,** *безос. пред. На початку 1900-х рр. у Києві було пробуравлено кілька артезіанських свердловин, а 1915 р. уже здійснювали хлорування води* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБУРА́ВЛЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **пробура́влювати.** *Вхід до гнізда бджола-тесля закриває масивною пробкою з фрагментів деревини, котрі залишились від процесу пробуравлювання ходу* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБУРА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОБУРА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* пробура́влять; *док., що, рідко.* Буравити що-небудь глибоко або наскрізь. *Кліщ може довго вибирати місце, що підходить для укусу, після чого починає буквально пробуравлювати обрану ділянку шкіри* (із журн.); *Почулися постріли Юриного кулемета. Дві кулі знизу пробуравили обшивку корпусу машини* (Іван Ле); * Образно. *Май душу черствішу за кварцовий пласт, і її пробуравить совість* (Ю. Мушкетик).

ПРОБУРА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПРОБУРА́ВИТИСЯ,** иться, *док.*, *рідко.* 1. Проходити, проникати крізь що-небудь; пробурюватися (у 1 знач.). *Бактерії пробуравлюються через слизову оболонку шлунка й прилипають до клітин епітелію* (з навч. літ.); * Образно. *Нарешті подали поїзд. І хлопці стрімголов кинулися в натовп, штовхаючись, пробуравилися до провідниці й ускочили розшарпані до вагона* (В. Захарченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **пробура́влювати.** *Наприкінці XIX ст. у селищі Ічки з'являлися лісні склади, будувався млин, майстерні ремонту кіннотранспортного інвентарю, пробуравлювалися артезіанські свердловини* (з наук.-попул. літ.).

ПРОБУ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пробури́ти.** *Забойщик* [забійник] *— з забурником у руках і з пневматичним молотком. Він бурить руду. А потім приходять "буйщики", закладають у ті пробурені дірки бурку. (Динаміт — от що таке бурка!)* (Остап Вишня); *Серію потужних зарядів уже закладено в моноліт, у щойно пробурені шпури* (О. Гончар); *Для точної оцінки частки води в породі вчені мають намір просвітити пробурений камінь за допомогою нейтронного детектора* (із журн.); // **пробу́рено,** *безос. пред. Артезіанський колодязь — це бурова свердловина, яку пробурено для експлуатації артезіанських вод* (з навч. літ.).

ПРОБУРИ́ТИ *див.* **пробу́рювати.**

ПРОБУРИ́ТИСЯ *див.* **пробу́рюватися.**

ПРОБУ́РКАТИ[1], аю, аєш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **бу́ркати[1].** *— Макарчику! Гоцику..! Та прокидайтеся, вар'яти падлючі! — Любо, ти мене плутаєш! — пробуркав із килима філолог Гоцик. — Як ми голота, то в тебе крильця за спиною, а як братчики — тобі зле* (Люко Дашвар).

ПРОБУ́РКАТИ[2] *див.* **пробу́ркувати.**

ПРОБУ́РКАТИСЯ *див.* **пробу́ркуватися.**

ПРОБУРКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОБУРКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **буркота́ти, буркоті́ти** 1. *— Ви вже їм дуже потураєте, невісткам вашим! — пробуркотіла Конониха* (Грицько Григоренко); *— У нього Христос вступив! — пробуркотала старуха. — Як хто мовчить з таким жалем на душі, то, кажуть, Христос у нього вступив!* (О. Кобилянська); *— Ну й переписуйте* [текст], *мені яке діло до того, — невдоволено пробуркотів відвідувач* (Б. Антоненко-Давидович); *— Вони тепер з пелюшок батьків не слухають! — пробуркотів якийсь похмурий дядя з газетою* (Н. Забіла); *Оксана пробуркотіла щось заспокійливе, мама занурилася з головою у свої підрахунки* (А. Кокотюха).

ПРОБУРКОТІ́ТИ *див.* **пробуркота́ти.**

ПРОБУ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОБУ́РКАТИ,** аю, аєш, *док.*, *кого, рідко.* Буркати *(див.* **бу́ркати[2]**) когось, примушувати прокинутися; пробуджувати (у 1 знач.). *Погук свистка з буди машиніста, мов чийсь зойк, пробуркував малого — паротяги відходили на схід один за одним* (О. Ульяненко); *З того німого забуття .. пробуркав його нестримний регіт і біганина дівчат* (Панас Мирний).

ПРОБУ́РКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОБУ́РКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.*, *розм.* Те саме, що **пробу́джуватися;** розбуркуватися. *"Що за мана?" — струснув головою Валерій, пробуркуючись, кліпаючи очима та розглядаючись по кімнаті* (Микита Чернявський); *Кілька сплячих теж пробуркалися й потяглись до столу, випили мовчки* (П. Загребельний); *Палає Скутара. Візантія пробуркалась. Витріщає очі, Переплива на помогу, Зубами скреготе* (Т. Шевченко); *— Мій дядько не такий тихий та спокійний, як тобі здається. В йому* [ньому] *часами пробуркується давня відвага й завзятість українського шляхтича* (І. Нечуй-Левицький); *Вперше за стільки років вічність злоби облазить з нього — пробуркалась ніжність* (О. Ульяненко).

ПРОБУРЛАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.*, *заст.* Побурлакувати певний час. *Довго й нудно розповідати, як, пробурлакувавши близько тисячі миль, Осандра знайшов у "Рожевій Мері" місце офіціанта* (М. Білкун).

ПРОБУРМОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОБУРМОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **бурмота́ти, бурмоті́ти.** *— Ну, а Петренків і досі нема? — ні до кого не звертаючись, пробурмотав Гаркун. — І за ними бігти?* (В. Винниченко); *Зосима, ховаючи очі під бровами, пробурмотів своє благословення Хмельницькому* (Н. Рибак); *Кравченко спідлоба подивився на Фіру, одвернувся і пробурмотів щось таке, чого збори не почули* (В. Собко); *— Куди біжиш? — запитав Настаса крем'язень. — Нік-куди... — пробурмотів Настас* (І. Білик).

ПРОБУРМОТІ́ТИ *див.* **пробурмота́ти.**

ПРОБУРТИ́ТИ, рчу́, рти́ш, *док.*, *що, діал.* Пробуравити, продірявити. *Ось шрам, а осьде куля пробуртила ногу* (М. Макаровський); *Мандрівний дяк обідає на пні. — Чого кульгаєш? — Пробуртила ногу* (Л. Костенко).

ПРОБУРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **бурча́ти** 1. *Я щось пробурчав і, побажавши на добраніч, тихенько вийшов з кімнати* (Олесь Досвітній); *Господар на ходу пробурчав: "Моє шануваннячко, пані", — і підступив до ліжка* (О. Авраменко); *Було тихо в хаті; раз тільки Микола пробурчав: — Треба було б вистудити* [борщ], *щоб прохолов, а то так налила...* (Грицько Григоренко); *— Виверження! Виверження!.. — невдоволено пробурчав Пенкроф. — Ніби на світі нема нічого важливішого за виверження! Чхати я хотів на всі ті виверження!..* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРОБУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОБУРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док.* 1. *що.* Бури́ти що-небудь (звичайно свердловину). *У гранітній товщі залишились канали від свердел, за допомогою яких пробурювали отвори для закладання вибухівки* (М. Кідрук); *Ліс, як відбитий на скелі, мовчить. У скелі дороги тунель пробурили. А на синій поверхні гранітної брили Сонце, згорнувшись клубочком, спить* (Д. Павличко); * Образно. *Фон Клонфельн раптом зблід, відступив крок назад і подивився на Слєпньова поглядом єдиного ока, яке, здавалося, здатне пробурити його наскрізь* (В. Лис).

2. *тільки док.* Бури́ти якийсь час. *Пробуривши пів дня, робітники так і не дісталися водоносного горизонту* (з газ.).

ПРОБУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОБУРИ́ТИСЯ,** рю́ся, ри́шся, *док.* 1. Те саме, що **пробура́влюватися** 1. *Церкарій може активно пробурюватися через шкіру або інкапсулювати, викидати черешок і трансформуватися в метацеркарії* (з наук.-попул. літ.); // Бурячи, заглиблюватися в середину чого-небудь. *Оскільки пробуритися до ядра нашої планети неможливо, склад Землі досі залишається загадкою* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пробу́рювати.** *Для отримання геотермальної енергії пробурюється свердловина, зазвичай на глибині понад 1 км* (з навч. літ.).

ПРОБУ́ТИ *див.* **пробува́ти.**

ПРОБУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пробу́ти.** *Літа, пробуті в Боснії, труди і невигоди майже зовсім не змінили його* (І. Франко); *Після ночі, пробутої у низькій келії з навислим склепінням, .. душа рвалася до діла, на плечах виростали крила* (Б. Лепкий); [Г е л е н а:] *Сестринські клятви, всі години любі, Пробуті вдвох, коли ми нарікали На легконогий час, що розлучити Нас поспішає, — все це вже забуте?* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); // *у знач. ім.* **пробу́те,** того, *с.* Те, що минуло. *Оповідаю свої враження пробутого між повстанцями й повстаннями. Останні враження з далеких рейдів по Україні* (Ю. Горліс-Горський).

ПРОБУ́ТОК, тку, *ч., заст.* Проживання. *Бляйберг по недовгім часі свого пробутку в Перегинську зачав часто ходити в Гошівський монастир* (І. Франко); — *Коли ми не хочемо, щоб нас тут заскочили якісь чужі люди, мусимо, на мою думку, переміняти місце свого пробутку й перейти куди-інде* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Дай, Боже, вік довгий, пробуток добрий* (Сл. Б. Грінченка); *По круглім його чолі спадало космиками шовкове волосся: таке утле, наче павутиння. Воно не ворожило довгого пробутку на голові* (Л. Мартович).

ПРОБУ́ХАТИ, аю, аєш, *розм.* Док. до **бу́хати** 1, 2. *Пробухала гармата; Пробухали ворогів ущент.*

ПРОБУХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., жарг.* 1. *що.* Пропити (гроші, майно і т. ін.). *В радянські часи провінційний письменник, приїхавши до Києва і отримавши гонорар, мусив більшу половину пробухати в "Енеї"* (О. Ірванець).

2. *що.* Захопившись пиятикою, не встигнути щось зробити, проґавити щось. — *Вона п'яна. Сумки стоять, .. поїзд пробухала* (С. Пиркало).

3. Буха́ти якийсь час. *Він .. пробухав з нею до ранку, згадуючи спільних знайомих* (С. Жадан).

ПРОБУХИ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Побухикати певний час. *Цілісіньку ніч пробухикав* [Юхим] (Ю. Збанацький); *Дитина пробухикала кілька годин і, знесилена, заснула аж надранком* (із журн.).

ПРОБУ́ХКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Бухкаючи, пройти. *Покашляв* [господар] *стиха, пробухкав чобітьми від хліва до хати* (Григорій Тютюнник).

ПРОБУШУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Док. до **бушува́ти.** *Немовби смерч пробушував тут над велетенським заводським дворищем* (Є. Кротевич).

2. Побушувати (у 1 знач.) певний час. *Чума, що спустошувала в середньовіччі цілі міста, проходила хвилеподібно: пробушувавши десятиліття, вона відступала, дозволяючи перевести дух і відновити сили перед наступним ударом* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВ, а, *ч., діал.* Те саме, що **про́ва.** *Грудьми натискає* [парубок] *на пров і вскакує в човен, коли він, схлипуючи, відділяється від землі* (М. Стельмах).

ПРО́ВА, и, *ж., діал.* Ніс (у 3 знач.). *Свищуть, гудуть та голосять снасті та щогли, розпачливо б'ються об їх* [них] *паруси, лопотять, прискорюючи ходу; прова, як меч, розсікає зелену хвилю* (Дніпрова Чайка); *Край прови перед перилами другої баржі був завбільшки з півтора фута, але мені вдалося вчепитися руками за перила і не звалитися у воду* (Ю. Винничук); *За мить над ним нависла на хребті хвилі прова корабля, тоді переважилась уперед і ковзнула вниз* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРОВАГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Повагатися певний час. *Хоча майже певен був, що дівчина, провагавшись та промучившись увесь день, все ж таки не зробить нічого, я позирнув трохи перегодом в її бік* (Л. Яновська); *Це було сказано так просто, так щиро, що Кирило, хвилю провагавшись, погодився* (Ю. Мушкетик); *Чоловік .. провагався кілька секунд, .. але новий спалах болю зігнув його навпіл* (М. Кідрук).

ПРОВА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прова́дити** 1, 7. *Підхоплені і проваджені теплими течіями, на десяту п'ятницю своєї подорожі лушпайки приб'ються до берегів Індії* (Ю. Андрухович); *Ті, які ходили під егідою партії, дивилися на проваджені зміни й процеси як на засіб захисту інтересів всієї нації* (О. Шугай); *Складніше з Кримом — цим типовим "домом без господаря", з обез'язиченою топонімікою й ґвалтом позбавленою традиційних, віками проваджених тут господарств природою, котра з року в рік невловно марніє, блякне, мов безмужня жона* (О. Забужко); // **прова́джено,** *безос. пред. І от сталася справжня парламентська криза з перемовинами, зборами й змовами, дзвонили телефони, створювались і розпадались спільні фронти, ставлено вимоги, проваджено наступи й облоги за найкращими зразками стратегії* (В. Підмогильний).

ПРОВА́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прова́дити** 6. *Документація з технічного обслуговування й ремонту шахтних стаціонарних установок містить типові схеми провадження робіт, що дає змогу фахівцям енергомеханічних служб шахт вибрати раціональний варіант ремонту чи заміни устаткування* (з наук. літ.); // *юр.* Дія за знач. **прова́дити** 7. *Провадження у справах про порушення митних правил здійснюють відповідно до цього Кодексу, а в частині, що не регулюється ним, — відповідно до законодавства України про адміністративні правопорушення* (з мови документів).

△ **(1) Викона́вче прова́дження,** *юр.* — установлення цивільним процесуальним законодавством порядку примусового виконання рішень, ухвал, постанов суду та інших юрисдикційних органів. *Значення виконавчого провадження полягає в тому, що воно забезпечує зміцнення законності у сфері матеріально-правових відносин, запобігає правопорушенням та сприяє вихованню громадян та службових осіб у дусі виконання законів України* (з наук.-попул. літ.); **(2) Криміна́льне прова́дження <Криміна́льний проце́с>,** *юр.* — процесуальна діяльність органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді та суду у зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення. *Порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України* (з наук. літ.); *Які перспективи! Кримінальний процес порушено не буде, зате в газетах з'являться статті про надзвичайну подію у місті Вістрюзі, й з усіх областей посиплються запрошення на виступи* (Н. Околітенко); **(3) Позовне́ прова́дження,** *юр.* — вид провадження в судовому процесі, у якому розглядають спір двох сторін (позивача та відповідача), який виникає з цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин. *Позовне провадження ініціюють поданням позовної заяви* (з навч. літ.).

ПРОВА́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прова́джувати** 7. *Учительська рада, проваджувана з року в рік за місяць до екзаменів, протікала порівняно спокійно* (Б. Левін); *Залежно від специфіки проваджуваної слідчої дії, слідчим суддею визначається строк проведення негласної слідчої (розшукової) дії, що може становити від декількох годин до двох місяців* (з наук. літ.); *Учасники невдалого перевороту звинувачували владу в корупції та в неспроможності проваджуваної нею економічної політики* (з газ.); // **прова́джувано,** *безос. пред. Замість того, щоб уважно дослідити походження і розвиток називних речень, сперечання і класифікацію проваджувано великою мірою апріорно* (Ю. Шевельов).

ПРОВА́ДЖУВАТИ *див.* **прово́дити.**

ПРОВА́ДИТИ *див.* **прово́дити.**

ПРОВА́ДИТИСЯ *див.* **прово́дитися.**

ПРОВА́ЙДЕР, а, *ч.* Постачальник послуг (перев. в галузі інформаційних технологій та зв'язку). *На думку фахівців, нестача в провайдерів засобів антивірусного захисту та засобів захисту інформації від несанкціонованого доступу вже призвела до низки проблем у державних організаціях* (з газ.).

ПРОВА́ЙДЕРСЬКИЙ, а, е. Стос. до провайдера. *Марсалія .. матиме .. рекламу у популярних газетах, жіночих глянцевих журналах і на найпрестижніших каналах, а головне — офіс на затишних задвірках найкрутішої провайдерської компанії* (Г. Тарасюк); *Фізична особа-підприємець має право на спрощену систему оподаткування, якщо вона надає провайдерські послуги доступу до мережі інтернет* (з мови документів).

ПРОВАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *розм.* Док. до **вакува́ти** 2. *А бери лиш ціпа та будемо молотити, а то й день так провакуємо* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОВА́Л, у, *ч.* 1. Дія за знач. **провали́ти[1], прова́лювати** і **провали́тися, прова́люватися** 1. *Небезпечні не тільки коливання землі, але й грізні супутники землетрусів: великі зсуви та обвали, провали земної поверхні, цунамі, селі* (з навч. літ.).

2. Крізний отвір у чому-небудь унаслідок пробою, пролому і т. ін. *Мур світився великим провалом, що його учинила бомба російських артилеристів* (С. Добровольський); *Максим втягнув голову в плечі й .. відчув провал на потилиці .. Ним оволоділо шалене бажання, єдине й останнє, — вмерти гідно, мужньо, спокійно* (І. Багряний); * Образно. *Бували години і дні, які залишалися позаду чорними провалами* (В. Козаченко); // Глибоке провалля (у 1 знач.). *Ліс був рідкий, гори невисокі, скал ані сліду, та й яри не глибші понад звичайну міру гірських провалів* (І. Франко); *Дівчина захопила .. жмут дивоглядного коріння, що росте повикручуване дико в провалах Чорногори* (К. Гриневичева); *Жильят .. розрізняв .. карнизи виступаючих скель, зелений колір яких ставав усе густішим. Деякі темні провали були, очевидно, бездонними* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

3. *перен.* Те саме, що **невда́ча.** *Іноді здавалось, що ось він помалу візьме ніж, зціпить зуби і розріже од краю до краю все полотно. І навіть хотілось цього, — все ж таки йому так було б легше, ніж після провалу на конкурсі* (В. Винниченко); — *Як провалилась на першому екзамені, так і пішло відтоді... Самі провали!* (А. Головко); *Я щиро переживав провал вистави* (П. Панч); // Припинення діяльності (законспірованої особи, нелегальної організації і т. ін.) унаслідок арешту, розгрому, зради і т. ін. *Невже провал і всі загинули? Ні, цього не може бути. Там Трохим Маркович Задорожний. Він не дасть...* (В. Петльований); *В Калинівці вбито Колю Архиповича, а всіх його товаришів по підпіллю замучено в гестапо. Почалися провали і в інших селах* (В. Земляк); — *Організаційна структура Опору була розрахована на мінімізацію можливих втрат у разі провалу чи зради з боку своїх членів* (О. Авраменко, В. Авраменко).

(1) Прова́л па́м'яті — стан тимчасової втрати пам'яті, свідомості. *Однаково — хоч пить, хоч вилить! І потім — пам'яті провал, Неначе хтось минуле виїв...* (М. Рильський); — *Не знаю, з ким маю честь. Гість миттю розплющив очі: — А я хіба не сказав, не відрекомендувався? Провали в пам'яті* (А. Хижняк); *"У мене почалися провали пам'яті? — спитав себе Микола. — Я захворів? Де я живу і де мені належить жити?"* (Н. Околітенко).

ПРОВАЛА́НДАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Те саме, що **провала́ндатися.** *Розгнівався дід, що так даремно проваландав день з позиченими кіньми, що ниви не виорав* (з казки); *Скінчивши навесні гімназію, літо проваландав* [Лев Дейч] *по київських вулицях* (Ю. Хорунжий); *Певного спекотного липня ми з Віктором кілька днів поспіль проваландали зневодненим Львовом у пошуках друзів і подруг* (Ю. Андрухович).

ПРОВАЛА́НДАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Валандатися певний час. *Десять хвилин проваландався* [Боровий] *на зупинці* (Я. Гримайло); — *Гайда обідати! А після обіду — одразу в клас! Ми й так пів дня проваландалися* (І. Андрусяк); *Дві доби ще проваландалися* [фашисти] *біля нього* [агрегата] (Іван Ле); *Вона місяць проваландалася з пастухами в полонині, відтак жили із Захаром як чужі* (Р. Андріяшик).

ПРОВАЛАСА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Валасатися певний час. *Копійчини не приніс, а літ чотирнадцять проваласався* (Ганна Барвінок).

ПРОВА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **провали́ти[1].** *Дах з драниць, провалений на самій середині, лежить, наче запала і всіма забута могила* (М. Томчаній); *Змій викликав на бій героя, що силою скоряє, безликий, бо провалене булавою лице* (В. Рубан); // **прова́лено,** *безос. пред.* — *Я — на печі, — першою відгукнулася Феня. — Знайшла, чого вона димить! Тут черінь провалено! Я замазую* (М. Циба); — *Це не каверна, там наскрізна діра! Наскрізна.., я відповідаю! Стелю Лабіринту провалено!* (В. Єшкілєв); *Уже в середині року було провалено дохідну частину бюджету* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який провалився, проломився. *На току лампа блимає, крізь провалену стріху клуні місяць дивиться* (У. Самчук); *Майка .. лежала в ямі проваленого ліжка обшарпаної кімнатки* (Люко Дашвар); — *До нас скинуто зв'язкового Центрального партизанського штабу з шифром та дорученням. Прийде на старі, провалені явки* (Ю. Яновський).

ПРОВА́ЛИНА, и, *ж.* Те саме, що **прова́л** 2. *Недовалькована стіна корівника зяятиме чорними провалинами* (Є. Доломан); *На кризі між берегом і провалиною стояла простоволоса людина в гуні й тягла цупку линву на себе* (І. Білик); *От скінчилася провалина між горами. Стало рівніше* (Г. Хоткевич); * Образно. *Вони стояли на краю високої кручі, де обривався скелястий берег, і там, унизу, в темній провалині ночі, було видно, як мерехтить холодна поверхня Дністра* (В. Шкляр).

ПРОВАЛИ́ТИ[1] *див.* **прова́лювати[1].**

ПРОВАЛИ́ТИ[2] *див.* **прова́лювати[2].**

ПРОВАЛИ́ТИСЯ *див.* **прова́люватися.**

ПРОВА́ЛЛЯ, я, *с.* 1. Глибока яма, яр, западина, розколина на земній поверхні. *Між двома шпичастими горами було видно провалля, промите дощовою водою* (І. Нечуй-Левицький); *Йшли* [Сірки] *по високих хребтах та по глибоких проваллях і темних ущелинах, — раз сонце зліва, раз справа, а раз зовсім померкало десь за первісним пралісом* (І. Багряний); *З пагорба було видко поле, покраяне чагарниками і проваллям, що круто обривалося біля річки* (П. Кочура); *Переді мною лежав льодовик, нібито й не дуже великий, але між ним і скелями зяяло чорне провалля!* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); * У порівн. *Долівка, мов провалля, чорніла; важкий морок носився по хаті* (Панас Мирний); // *чого.* Безмежний простір, безмірна глибина. *Довкола чорніла масна вода, злита водно з проваллям низького неба* (С. Голованівський); *Через провалля космосу, через зоряні хащі, через мільйони перепон, через темряву небуття гаряча любов сердець знову з'єднала їх у пориві великого щастя* (О. Бердник); *Пауль дивиться їй в очі й бачить там глибоке провалля суму* (Г. Пагутяк); * Образно. *Вони розкривали один перед одним провалля своїх душ, де клубиться зараз одна злоба* (М. Стельмах); // Проміжок, незаповнений простір між чим-небудь. *Бачила* [Миколючиха] *його нахилену голову, що майже по вуха поринула в провалля зігнутих плечей* (І. Кириленко); *Двигнув грім — гнівною скоромовкою, і загорілося провалля між хмарами — чиркнула блискавка* (Є. Гуцало); *Коли шхуна падала у провалля між хвиль, коліна мої підгиналися, мов паперові* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); * У порівн. *Двері в хатину були прочинені, чорніли проваллям* (В. Чемерис); // *перен.* Про глибоке розходження, нерозуміння, незгоду між ким-небудь. *Його охопила розпука, ніби син уже віддаляється від нього й між ними ширшає і глибшає провалля* (Б. Антоненко-Давидович); *Ці слова роєм іскор обдали Лісовського, він за ними фізично відчув те провалля, що лягло між селянином і паном* (М. Стельмах); — *Мабуть, ти правий, княже, і тепер ми розуміємо, чому між тобою та Володимиром запалася земля, чому виникло неперехідне провалля* (В. Малик); *Ми сиділи за двома довгими столами, між ними було метр бездонного провалля, порожнечі* (В. Рубан).

2. Пролом, пробоїна, вирва *(див.* **ви́рва**[1]**).** *Вони* [ворожі танки] *лежать, сліпі й німі потвори, немов угрузли в землю назавжди, з проваллями в боках...* (В. Сосюра); *Хатина стоїть обшарпаною, напівзруйнованою пусткою. Глипаючи проваллями вирваних вікон і дверей, вона .. схожа серед хат на мерця* (М. Стельмах); *Сова й пугач .. разом з Нусею спустилися на невелику галявину, оточену столітніми дубами. Під одним з дубів зяяло чорне провалля* (В. Нестайко); *Посеред приміщення зяяв отвір круглого провалля, що його пащі мені пощастило уникнути* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По).

3. *перен., рідко.* Те саме, що **прова́л** 3. *Жаль дружби на весь вік, що гасла за хвилину, Хвилинних усміхів, що пронесу до згину, І снігу, й снігурів, і злетів, і проваль...* (М. Рильський).

4. Те саме, що **Прова́л па́м'яті** *(див.* **прова́л).** *Сержеві згадалося все .. А далі хмара на пів неба, чорна каламуть, в очах пітьма і... провалля* (Ю. Бедзик); *Мирона взяв страх, що лікар залізе пальцем йому до серця. І знову — чорне провалля* (В. Шкляр); *Один раз він дзвонив з її телефона на номер Заруби. Навряд чи вона стерла його. Перші дві цифри Віталій ще пам'ятав, а далі — провалля* (А. Кокотюха); *Тобі навіть не конче потрібні сни. Хоча сни виявляються найкращим, що ти можеш отримати на цьому відтинку життя, тобі досить провалля* (Т. Прохасько).

ПРОВАЛУВА́ТИ, у́є, *док.* Повалувати (у 1 знач.) певний час. *Собаки провалували всю ніч.*

ПРОВА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до провалу (у 2 знач.); утворений унаслідок провалу (у ґрунті). *Хвиля торкнула будівлю — і в безвість провальну слідом за луною посипалось лунко каміння* (П. Мовчан); *Особливістю деяких провальних озер є їх періодичне зникнення й поява, що залежать від своєрідної динаміки підземних вод* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен., розм.* Стос. до провалу (у 3 знач.); безуспішний, невдалий (у 1 знач.). *Вся та провальна зустріч гостро пам'ятається, кожна хвилина, кожен жест, кожен дотик* (Є. Кононенко); *Отут Наталю й оперіщило тим сипким, провальним жахом, за яким уже нічого нема, — власний одчайдушний крик вихопив її зі сну* (О. Забужко); *В мене є, звичайно, кілька ідей, але всі вони видаються мені безглуздими й провальними* (Ю. Іздрик).

ПРОВА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Абстр. ім. до **прова́льний** 2. *Повстання XVI ст., попри їх провальність, продемонстрували небажання українського народу миритися з існуючими на той час несправедливими порядками* (з навч. літ.).

ПРОВАЛЬСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **вальсува́ти.** *Артем намагався виявляти до Ніни більше уваги, ніж досі. А на новорічному інститутському вечорі навіть провальсував з нею "На сопках Маньчжурії"* (О. Підсуха); *Вона провальсувала кілька кругів перед дзеркалом* (О. Бердник); *Перші спроби правильно та красиво провальсувати були невдалими* (з мемуарної літ.).

2. Вальсувати певний час. *Актори театру можуть із задоволенням провальсувати на сцені хоч упродовж всієї вистави* (із журн.).

ПРОВАЛЬЦЬО́ВАНИЙ, а, е, *техн.* Дієпр. пас. до **провальцюва́ти.** *Провальцьований волос у перетворювачі має більшу чутливість, ніж звичайний, особливо за низьких температур* (з наук.-техн. літ.); *Він повертається і йде .. до ножиць, що ріжуть з провальцьованої сталі блюме* [металеві болванки] (О. Кундзич); // **провальцьо́вано,** *безос. пред. Листове залізо провальцьовано.*

ПРОВАЛЬЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с., техн.* Дія за знач. **провальцьо́вувати.** *Провальцьовування сталі.*

ПРОВАЛЬЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОВАЛЬЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що, техн.* Піддавати вальцюванню; вальцювати. *Для формування вуглецевої маси навколо електрода у вигляді нікелевої сітки під досить високим тиском та за підвищеної температури кілька разів провальцьовують кожен електрод до досягнення ним потрібної товщини близько 100 мкм* (з наук. літ.); *Для отримання олії методом віджиму добре висушене насіння соняшнику провальцювали, після чого продукт піддали термічному обробленню* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВАЛЬЦЮВА́ТИ *див.* **провальцьо́вувати.**

ПРОВА́ЛЮВАТИ[1]**,** юю, юєш, *недок.,* **ПРОВАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Давлячи, натискаючи на що-небудь, робити дірки, проломи, заглибини і т. ін. *Бралися* [люди] *цілим гуртом міцно за руки, .. топтались на льоду й провалювали* (А. Головко); *"Чи той Філик уже встав, чи спить? Нехай би вставав та займав худобу, вівці товчуться, а свині хлів провалюють", — подумала вона* (Б. Харчук); — *Така Андромаха, як я, своїми танцями й подіум би провалила, — пожартувала Гелене* (Н. Королева); — *От і маєш клопіт — заганяй обох* [дітей] *на піч .. та ще пильнуй, щоб череня не провалили, бо хіба ж усидять тихо?* (Григорій Тютюнник); // Ударом розбивати, розсікати (голову, ніс і т. ін.). *Вони душили один одного, кусали, штрикали складаними ножиками, провалювали один одному носи чим попало* (О. Довженко); *Падаючи з дашка над порогом, ледве не провалила* [сокира] *мені череп* (М. Руденко).

2. *безос., кого, перен.* Про стан напівзабуття в кого-небудь. *Все, що говорив Микола, звучало глухо, як щось далеке, байдуже, .. її* [Надію] *раз по раз провалювало в якусь приємну порожнечу* (Яків Баш).

3. *що, перен.* Не справляючись з роботою, обов'язками, не розуміючи чого-небудь, зривати здійснення чогось. — *Ти мене не лякай. Я не з заячого пуху. А посівну провалювати .. я не буду* (Григорій Тютюнник); *Швидкісний біг видавався Лілі цілковито позбавленим глузду, і вона щоразу провалювала здавання нормативів* (Н. Сняданко); *Тут без мене не справляться аж ніяк, накоять лиха, провалять зовсім ранню сівбу* (Є. Кротевич); — *Невже ти не пам'ятаєш, що нам треба бути дуже обережними? Забув, що все це небезпечно? Хочеш провалити справу?* (В. Владко); // Необережними діями, учинками або навмисно виявляти, розкривати (законспіровану особу, нелегальну організацію і т. ін.). *Ада поступово переходить на бік Перфецького і починає свідомо провалювати своє завдання* (Ю. Андрухович); *Ласточкін аргументував переконливо: щоб не накликати більших репресій на робітництво і щоб не провалити саме підпілля* (Ю. Смолич); // *кого.* Незадовільно оцінювати кого-небудь. — *Він провалює людей на екзаменах, і взагалі — він справжній Інтеграл .. Я б йому показав, як провалювати на екзаменах!* (Н. Бічуя); — *Підеш складати іспит? Та ж тебе негайно провалить отець Степан!* (Ю. Смолич); // *перев. док., кого, що і без прям. дод.* Не обирати когось, відхиляти, відкидати чиюсь кандидатуру на виборах. *Гнида лише оком обвів збори і вже знав, що провалять, бо ж народу з його табору була тільки купка. Тому й зняв свою кандидатуру* (А. Головко); *Я складав* [укладав] *закони .. Я пропоную план саду. Мене провалили* (О. Довженко); *Треба провалити його кандидатуру за всяку ціну; тільки так можна буде довести, що на цьому світі ще існує справедливість* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

◊ **(1) Прова́лювати / провали́ти го́лову** — призводити до смерті; убивати. *Я знав: іноді доводиться опускати булаву на голови непокірливих крикунів, провалювати ті голови безжально, жорстоко, без здригання* (П. Загребельний); *Що там скоїлося, відає тільки Бог, а Пилипові голову провалили, поки довезли на возі, він і упокоївся* (Ю. Мушкетик).

ПРОВА́ЛЮВАТИ², юю, юєш, *недок.*, **ПРОВАЛИ́ТИ,** а́лить, а́лимо, а́лите, *док.* 1. *тільки недок., жарг.* Те саме, що **зва́лювати** 6. — *Можете провалювати, громадянко, далі. Нічого нам не треба. Тільки скажіть: чи пройшли вже німецькі танки з автостради?* (Іван Ле); — *Ти, бачу, балакучий. Як із тобою баби живуть... — Не твоє собаче діло. Кажи і провалюй звідси* (А. Кокотюха).

2. *тільки док., розм.* Валом пройти, проїхати мимо кого-, чого-небудь (про всіх або багатьох). *Юрба провалила тим часом мимо Петра* (П. Куліш); *Уся купа бігцем, мов стадо волів, провалила поуз нього* (І. Франко).

ПРОВА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОВАЛИ́ТИСЯ,** алю́ся, а́лишся, *док.* 1. Руйнуючи власною вагою опору або несподівано втрачаючи її під собою, звалюватися, падати вниз (у яму, пролом, отвір і т. ін.). *Ївга бігла до неї* [могили] *навпростець, то по коліна купаючись у свіжій росі, то провалюючись в ямах давніх могилок* (Л. Яновська); *Яничари падали, скошені кулями, провалювались у вовчі ями, натикалися на гостре кілля* (В. Малик); *Провалився* [Дмитро] *у рів, звиваючись, обриваючи нігті, вибирався з нього, уже не чуючи пальців* (М. Стельмах); *Залізний гак, прив'язаний до мотузки, провалившись між два уламки скелі, тримався міцно* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Проламуватися, завалюватися під вагою кого-, чого-небудь. *Мирон Данилович переходив вулицею; натужно переставляв ноги в глибокому снігу, що .. кришився з лускотом і провалювався* (В. Барка); *В цю мить під Іваном провалився лід* (Олесь Досвітній); // Різко опускатися вниз (про судно, літак і т. ін., що рухаються). *У Джо почала паморочитись голова, здавалося, що ліфт провалюється занадто швидко* (В. Чемерис); *Бувало, що літак провалювався в повітряну яму, від чого дорослі починали занадто голосно сміятися* (Ю. Андрухович); *Виринав* [баркас].., *щоб знову провалитися потім у водяну пучину* (А. Шиян); // Застрявати, зав'язати в чому-небудь рідкому, розсипчастому, в'язкому; вгрузати. *Ґрунт під ногами тряский, ноги провалюються, і є небезпечні ями* (Б. Антоненко-Давидович); *Маруся ішла, провалюючись по коліна в сніг* (Ф. Бурлака); *Я з несподіванки кинувся бігти, та ноги провалилися в лепову гущу* (Р. Андріяшик); // Сідаючи або лягаючи на що-небудь м'яке, глибоко занурюватися. *Фотель був низький, з повитягуваними пружинами, і Суліман не сів, а провалився в нього* (Ірина Вільде); *Стас провалився у крісло, задер ноги на підвіконня, примружився — сонце...* (Люко Дашвар); // *перен.* Упадати в стан напівзабуття. *Свідомість його провалювалася: він іще був надто слабкий. Його заколисувало* (Г. Колісник); *Я відчула слабкість ще звечора .. Намагалась не спати, але провалювалася в сон* (С. Андрухович); *Знесилений, він із почуттям виконаного обов'язку провалився в сон* (А. Кокотюха).

2. *перев. док., перен., розм.* Зникати, пропадати на довгий, тривалий час. *Ермітаж видавався чимось абсолютно безмежним, і ми на цілі дні провалювалися в його несходимі товщі, вбиваючи час і осінь* (Ю. Андрухович); *Він канув, провалився; Його вже й забули, Чи й був такий?* (Т. Шевченко); — *Шановний Оше, а що, як не охати, а мовчать? .. — Я бачу, ви мене зрозуміли! — і — щез, провалився, мов не було* (О. Забужко).

3. Руйнуючись від старості, падати, обвалюватися (про дах, покрівлю і т. ін.). *У моєму тісному, низькому, старосвітському котеджі не було вікон, сипались стіни, текло зі стелі, провалювались помости, пахло гниллю* (У. Самчук); *Хата осунулась... Стріха місцями повигнивала, покрівля де-не-де провалилася* (Панас Мирний); *Землянка й кошара заросли бур'янами. Очеретяна стріха провалилася, в дірках цвірінькали горобці* (О. Бердник); // Робитися впалим, увалюватися через хворобу, старість тощо (про очі, щоки і т. ін.). *Її кругловиде обличчя було жовто-зеленого кольору із зморщеними мішками під очима.., з носом, який видовжував кругловиде обличчя, з губами, що провалювалися* (Б. Харчук); *На ліжку лежить хтось забинтований, очі провалилися в западини, випнулись вилиці...* (П. Кочура).

4. *перен.* Зазнавати провалу (у 3 знач.) у чому-небудь. — *Скільки разів провалювався він на театрі, і невже перший успіх не розвеселив його?* (Н. Рибак); — *От і чекай, доки Павло Дудник провалиться, якщо не бажаєш заявити про його непридатність уголос* (М. Дашкієв); // Через певні обставини лишатися нереальним, нездійсненним (про захід, ідею, план і т. ін.). *Сергій Петрович стомлено похилив голову: ні, експеримент явно провалювався* (В. Винниченко); *Швейк .. доводив, що на Карпатському фронті наступ наших військ провалився* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // *розм.* Не бути обраним шляхом виборів, не бути затвердженим на посаду і т. ін. *Особливо невдоволений був бригадир Зозуля .. З шумом провалилась кандидатура хваленої ним Одарки Лихнюк* (С. Журахович); // *перев. док.* Бути виявленим, розкритим (про законспіровану особу, підпільну організацію і т. ін.). — *Треба докладно розміркувати, як воно було, то, може, побачимо, через що ми в Бориславі провалилися* (І. Франко); *Хіба це не ганьба? Отак провалитися безглуздо, отак знеславити себе перед підпільною організацією* (А. Хижняк); // Одержувати на іспиті незадовільну оцінку. *Професор стояв за столом. Я мимохіть глянув на нього .. Та невже ж через нього маю я провалитися і замість на університет ще один рік ходити до 8 класу* (Б. Лепкий); — *Ви щасливі, бо знаєте, що на екзаменах не провалилися,* — *каже з комічним сумом іще один парубчак* (А. Кримський); *До театрального Геннадій не пройшов, він провалився* (І. Волошин).

◊ **Ла́дний (ла́ден, гото́вий) [три́чі] провали́тися крізь зе́млю** *див.* **ла́дний²**; **(1) Ма́ло крізь зе́млю не провали́вся <Ма́ло крізь зе́млю провали́тися>** — хтось відчув великий сором, незручність у зв'язку із чимсь. [Галина:] *Відчепись! Говорила я тобі. Бачиш, як незручно вийшло. Мало крізь землю провалитися* (В. Собко); *Мало крізь землю не провалився хлопець, зиркнув на свої давно не миті, геть покраплені незаживаючими подряпинами ноги, постояв якусь мить остовпіло, а тоді враз чкурнув з сусідського городу* (Ю. Збанацький); *Гурт роззяв радісними вигуками привітав ці його* [хлопчика] *страждання, а я мало крізь землю не провалився з сорому* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); **(2) Хоч крізь зе́млю прова́люйся / провали́ся** — дуже неприємно, незручно, соромно і т. ін. комусь. *Йому так неприємна була вся ця історія. .. Складається таке неприємне враження, що прямо хоч крізь землю провалюйсь* (М. Хвильовий); *Сміється тато, сміється Зайкен, а Юркові хоч крізь землю провалюйся* (А. Дімаров); *Нерідко Артем блискуче підігрує мені у моїх авантюрах, але часом бува щось як утне.., то хоч крізь землю провалюйся* (М. Кідрук); *А як щось поламається? Та ще й на Віриній ділянці! Тоді хоч крізь землю провалися* (А. Хорунжий); **(3) Хоч провали́ся:** а) *(з ким — чим і без дод.)* уживається на означення невміння, невправності в чому-небудь, безпорадності і т. ін. *А от худобі ніяк ради не вміла дати, хоч провались з нею* (А. Головко); б) уживається для вираження бажання зникнути звідкись. *Неприємно в цій ситуації, хоч провались* (із журн.);

(4) Щоб [крізь зе́млю] провали́тися (запа́стися) — уживається для вираження запевнення у правдивості сказаного. [М и к и т а:] *Слухай, Марусе* [Марусю], *коли ти викличеш Семена, то щоб я крізь землю провалився, щоб я світа сонця не вздрів, коли не свататиму тебе!..* (М. Кропивницький); *— Щоб мені крізь землю провалитись, щоб я з місця того не зійшла, як тому правда, що Хівря набрехала* (Грицько Григоренко); *— Ой людоньки!.. Укоротить мені, старій, останнього віку мій паливода, щоб я крізь землю запалася, коли не вкоротить!* (С. Черкасенко); **(5) Щоб тобі́ (йому́, їй** *і т. ін.)* **провали́тися** — лайливе побажання нещастя, смерті і т. ін. кому-небудь. [Б а б а:] *Щоб тобі голова на в'язах звернулась, щоб тебе перша куля не минула! Гидкий! Осоружний! Щоб тобі провалиться, проклятому!* (С. Васильченко); **Щоб я провали́вся (скази́вся, лу́снув** *і т. ін.) див.* **я**[2]**; (6) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **крізь (у) зе́млю провали́вся (запа́вся, пішо́в** *і т. ін.)* **<Як пропа́в крізь зе́млю>** — раптово, безслідно і т. ін. зник хтось, зникло що-небудь. *Треба вам сказати, що як тільки прокотив возик з писарем, то усі наче крізь землю пропали* (Марко Вовчок); — *Люданський тільки що був тут і десь дівся, мов крізь землю провалився* (М. Кропивницький); *Санда з-за воріт щезла, мов у землю запалася* (О. Кобилянська); *— І коней не знайшли? — Ні, як крізь землю пішли всі семеро* (А. Головко); — *Авторучка випала, мацав-мацав, наче крізь землю провалилась* (В. Дрозд).

ПРОВА́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проваля́ти.** *У мене повсть гарно проваляна — до стабільної, однорідної субстанції. З такою працювати легко й приємно* (із журн.); // **прова́ляно,** *безос. пред. Якщо валянки дуже м'які, значить їх проваляно недостатньо якісно, тож вони не служитимуть вам довго* (з мови реклами).

ПРОВАЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що.* Док. до **валя́ти** 2. *Проваляти повсть.*

◊ **(1) Проваля́ти ду́рня,** *розм.* — нічого не зробити, пробайдикувати якийсь час. *Одного разу, коли вона* [Юля] *з'явилася в лікарні, Степан Стратонович сказав: — Нічого не вийде, Юлю. Два місяці проваляв дурня і досить* (М. Зарудний); *Проваляєш дурня весною і влітку і не даси того зерна, якого від тебе чекає держава* (М. Циба).

ПРОВАЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док.* Повалятися (у 1 знач.) певний час. *— От не засну, хоч убий. Так до півночі провалявся, а тоді як захріп, так ледве розбудили вранці...* (Григорій Тютюнник); *Йому захотілося сховатись од приятелів та знайомих, і він кілька днів провалявся на канапі, перечитуючи ті книжки, що були в них удома* (Валерій Шевчук); *Побита частина тіла дошкульно боліла. Цілий другий день провалявся він у постелі, крім води нічого не брав до уст і вперто мовчав* (У. Самчук); *Три дні провалявся мій лист, поки я знов зібралась взятися за нього* (Леся Українка).

ПРОВАНСА́ЛЕЦЬ *див.* **прованса́льці.**

ПРОВАНСА́ЛКА *див.* **прованса́льці.**

ПРОВАНСА́ЛЬ, ю, *ч.* Гострий соус з яєчних жовтків з олією, оцтом і прянощами та страва з такою приправою. *Заливний судак, риба в томаті, ікра і сьомга, грибки і провансалі .. викликали апетит* (Ю. Мокрієв); *Під час приготування провансалю олію рекомендують додавати краплями, повільно помішуючи суміш* (із журн.).

ПРОВАНСА́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **прованса́льці** і Прованс. *Її лице з легеньким оливковим сутінком показувало її провансальський полуденний рід* (І. Нечуй-Левицький); *— Перш ніж правити месу вельмишановному святому Жанові, королю слід було б поспитати самого святого, чи подобаються йому латинські псалми, виконувані з провансальським акцентом* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Літературна провансальська мова існує, за деякими припущеннями, з Х ст.* (з наук.-попул. літ.); *Сонет зародився як жанр лірики в поезії провансальських трубадурів, але постав він в Італії* (з навч. літ.).

ПРОВАНСА́ЛЬЦІ, ів, *мн. (одн.* **прованса́лець,** льця, *ч.;* **прованса́лка,** и, *ж.).* Жителі або уродженці Провансу (регіону на півдні Франції). *Золя зовсім не був схильним робити поступки пануючим смакам. Він із запалом провансальця кинувся до боротьби з цілим легіоном критиків* (І. Франко); *— Є ж тисячі способів, щоб полагодити кожну справу .. — Тисячі, тисячі! — все ще хвилювалась Ноель. — На цей випадок мені вистачав би один, аби був добрий!.. — Певне! — усміхнулася приязно провансалка* (Н. Королева); *Чували ви, напевне, що, як розповідають провансальці, жили колись у Провансі двоє славетних лицарів і мали вони .. свої замки і васалів своїх* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * У порівн. *Українець цього* [степового] *типу .. проворний, говорючий, красномовний, навіть трохи крикливий і лепетливий, мов провансалець або араб* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОВА́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до Провансу. *У швайцарському* [швейцарському] *пансіоні на вершині прованської гори перекладався його* [Віктора] *"Ранок" на французьку мову. З німецької* (Олекса Ізарський); *Традиційна прованська страва рататуй спочатку поширилася по всій Франції, а потім і за її межі* (з наук.-попул. літ.).

△ **Олі́вкова (прова́нська) олі́я** *див.* **олія.**

ПРОВАПНО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **провапнува́ти.** *Важливим наслідком вапнування є підвищення водостійкої міцності структури ґрунту, тому провапнований ґрунт краще й швидше вбирає вологу, яка в нього глибше проникає* (з наук.-попул. літ.); *Провапновані стіни овочесховища захищені від розвитку плісняви* (із журн.); // **провапно́вано,** *безос. пред. На Київщині для зменшення надходження радіоактивних речовин із ґрунтів у рослини провапновано майже 103 тисячі гектарів земель* (з наук. літ.); *Перед закладанням силосу стіни ями провапновано* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який містить вапно. *Провапнована кора вивітрювання літосфери притаманна степовим та пустельним регіонам* (з наук. літ.); *Кісткова тканина утворюється із мезенхіми, міжклітинна речовина провапнована* (з навч. літ.).

ПРОВАПНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* 1. *с. г.* Док. до **вапнува́ти** 1. *Сочевицю можна сіяти в ранні строки при температурі ґрунту +5–6 °С. Кислий ґрунт варто провапнувати* (з наук.-попул. літ.).

2. Док. до **вапнува́ти** 2. *Водонапірну башту старої свердловини почистили, провапнували, замінили електрообладнання* (з газ.).

ПРОВА́Р, у, *ч., техн.* Дія за знач. **провари́ти, прова́рювати** 2 і результат такої дії. *Під час зварювання при постійному струмі забезпечується ідеальний глибокий провар металу* (з наук.-техн. літ.); *Зона проплавлення характеризується глибиною проплавлення (глибина провару) і площею проплавлення (ширина провару)* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провари́ти.** *У макітрі проварений і охолоджений розсіл. Протерті ікринки подали в той розсіл* (Ю. Логвин); *Роман із ненавистю заштовхував у горлянку погано проварені (так корисніше для здоров'я, вважала Мірра) зерна* [гречаної каші] (І. Роздобудько); *Густо завис дух йодоформу й карболки. Худюща плоскогруда сестра .. перемотує старі проварені бинти* (М. Стельмах); *В рану була покладена замішана на свяченій воді мазь, а ногу оповили провареним у окропі папірусом* (В. Єшкілєв);

// **прова́рено,** *безос. пред. Часто тісто в місцях скручування в хінкалі не проварено, однак це не повинно вас бентежити, адже ці хвостики для їжі не призначені* (з мови реклами); *Дах контейнера — сталевий лист 1,5 мм проварено суцільним швом* (з газ.).

ПРОВА́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **прова́рений.** *Якщо ви хочете визначити провареність яйця, можна покрутити його на столі. Якщо яйце крутиться легко й швидко — значить воно зварене* (із журн.); *Додатковий захист кришки автоклава від розгерметизації, крім потовщення, — це двостороння провареність зварним швом* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВАРИ́ТИ *див.* **прова́рювати.**

ПРОВАРИ́ТИСЯ *див.* **прова́рюватися.**

ПРОВАРТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Повартувати певний час. *Селяни озброїлися вилами, граблями, кіллям, люшнями і цілу ніч провартували біля панцизняного хреста* (Ірина Вільде); *Не одну ніч і не дві провартував ревнивець під дверима, щоб того священника-характерника застукати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОВА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прова́рювати** 1, 2. *М'ясо й м'ясопродукти знезаражують проварюванням за температури не нижче 100 °С* (із журн.); *Досліджено вплив температури й тривалості проварювання деревини бука на колір струганого шпону* (з наук. літ.); *При односторонньому й двосторонньому скосі крайки вертикального листа між вертикальним і горизонтальним листами залишається зазор у 2–3 мм для кращого проварювання* (з наук. літ.).

ПРОВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОВАРИ́ТИ,** варю́, ва́риш, *док., що і без прям. дод.* 1. Варінням доводити до готовності. *Соус проварюємо 15–20 хвилин, аби аромати добре подружилися одне з одним* (С. Пиркало); *Сивоок сам доглядав, як варилася смальта для великих мозаїк, які мав викладати .. Варив, проварював, розтирав* (П. Загребельний); *— Тягніть-но трішки оцту! — поклавши всю баранину в казан і трохи її в воді проваривши, покрикував Козак Мамай* (О. Ільченко); *Волокнисті корені цих рослин, коли їх проварити, мають чудовий смак, а перебродивши у відварі, дають вельми приємний п'янкий напій* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *техн.* Те саме, що **зва́рювати.** *Спеціальне підкладне кільце дозволяє повністю проварювати корінь шва труби, не допускаючи протікання розплавленого металу в її середину* (з наук. літ.); *Занадто слабкий зварювальний струм не дозволить проварити метал, занадто сильний — пропалить його* (з навч. літ.).

3. *спец.* Обробляти варом (у 4 знач.). *Садовим варом проварюють тільки здорову деревину* (з наук.-попул. літ.); *Якщо ви травмували дерево й не знаєте, чим можна замазати місце пошкодження, варто проварити його одразу ж* (із журн.).

4. *тільки док., також без дод.* Поварити (у 1, 2 знач.) певний час. *Проварити м'ясо тридцять хвилин;* // *спец.* Варити що-небудь у чомусь певний час. *Проваривши зразки ґрунту в бальзамі для збереження їхньої структури, їх шліфували та наклеювали на предметне скло для подальшого мікроморфологічного аналізу* (з наук. літ.).

ПРОВА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРОВАРИ́ТИСЯ,** ва́риться, *док.* 1. Відварюючись у рідині, парі, ставати готовим. *Міцність цукрового сиропу, в якому проварюватимуться плоди, залежно від їх виду, коливається в межах 50–70 %* (з газ.); *Відправляємо буряк у каструлю десь на 40–50 хвилин, щоб він повністю проварився в окропі* (з навч. літ.).

2. *тільки док.* Поваритися (у 1 знач.) певний час. *Скільки це коштує — одна дівчинка? Ті, що торгують людьми, — почому вони беруть за душу? Чому, понад десять років проварившись у журналістиці, я не знаю цих цифр?* (О. Забужко).

3. *тільки док.* Трохи обпектися (у 1 знач.). *Зітхнув* [дяк] *тяжко й перелаза таки переступив, а відтак потрапив у налитого молоком казана* [налитий молоком казан] *й також трохи проварився в ньому* (Валерій Шевчук).

4. *тільки недок.* Пас. до **прова́рювати** 1, 2. *Після приготування довгий рис залишається розсипчастим завдяки добірним шліфованим цілим зернам, які рівномірно проварюються парою* (із журн.); *— З того відділу, де розплавлене скло остаточно проварюється та очищається, розтоплена маса крізь особливі протоки потрапляє до каналу Фурко* (Д. Бузько); *При швидкому переміщенні електрода корінь шва зміщуватися не буде, але сам зварний шов проварюватиметься поверх стику* (з навч. літ.).

ПРОВЕ́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провести́** 3–8. *Вийшла з крамниці, проведена іронічним поглядом круглих очей* (Леся Українка); *З кімнати вчителя ллється світло, і на снігу лежить, ніби вугіллям проведений, відбиток віконної рами* (М. Стельмах); *— На горищі стоїть казан з водою, а з казана вода проведена в крани* (І. Нечуй-Левицький); *Це був один з найкоротших і найблискучіших боїв, проведених полком у гірських умовах* (О. Гончар); *Не буду переповідати своє .. продирання крізь колючі чагарі і першу ніч, проведену в лісі. Все це не стосується справи* (Ю. Іздрик); // **прове́дено,** *безос. пред. — Хіба тобі не в тямку, де межу проведено? — Отам саме й проведено, де я викосив* (О. Кониський); *У мільйони квартир проведено підземний газ. Це також страшна сила, якщо з нею поводитися невміло* (М. Руденко); *— Експеримент проведено? — гучно запитав Головний Координатор. — Так, — відповів Горикорінь* (О. Бердник); *За кілька годин процедуру відсторонення громадянина Вернидуба від влади було проведено за всіма вимогами регламенту* (В. Кожелянко).

ПРОВЕ́ДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **провести́** 6, 7, 11. *Часто, серед розмови про яке-небудь хитре шахрайство, пов'язане з проведенням дороги або з підрядами, пані де Реналь раптом забувалася й втрачала самовладання* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Штаб операції розробив детальну інструкцію проведення робіт* (Л. Дмитерко); *Багатоступеневі тераси* [інків] *слугували для проведення сільськогосподарських експериментів* (М. Кідрук); *Він чув глухе ремствування на адресу полковника; проведення його кандидатури вимагатиме більших зусиль, ніж він сподівався* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *У рондо неодноразове проведення головної теми (рефрену) чергується з відмінними один від одного епізодами* (з навч. літ.).

ПРОВЕ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провезти́.** *У 88 році до н. е. Гай Кассій Лонгін зайняв позицію на кордоні Віфінії та Галатії, але незабаром відмовився від ведення війни, втік на Родос, де потрапив у полон до Мітрідата й був провезений по багатьох містах* (з навч. літ.); *У "потязі дружби" всі .. пили провезену потайки горілку, розкладали смажених курей, яйця і огірки, розповідали сороміцькі анекдоти* (І. Роздобудько); // **прове́зено,** *безос. пред. Після смерті короля Англії Річарда III у 1485 р. закінчилася війна Червоної та Білої троянд. Його оголене тіло було провезено вулицями Лестера* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВЕ́ЗЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **провезти́.** *Пасажир зобов'язаний сплатити встановлену плату за проїзд, а при здаванні багажу — і за провезення багажу* (з мови документів); *Уже в X ст. у київських слов'ян як норма звичаєвого права існувало правило збирати мито — податок за провезення не тільки іноземних товарів, але й з одного міста до іншого* (з навч. літ.).

ПРОВЕЗТИ́ *див.* **прово́зити.**

ПРОВЕНА́НС, у, *ч., мист.* Історія походження та переміщення між власниками художнього твору, предмета антикваріату або коштовного ювелірного виробу. *Провенанс — важлива частина мистецтвознавчих експертиз* (з наук.-попул. літ.); *Питання провенансу, актуальне раніше лише для антикваріату, сьогодні все більше турбує ювелірів та потенційних власників наддорогих прикрас, яким уже не все одно, звідки з'явився алмаз на прилавку* (із журн.); *Досвідчені експерти, антиквари, колекціонери завжди вивчають провенанс того чи того твору, аби бути впевненими в його достовірності, і все одно інколи помиляються* (з газ.).

ПРОВЕНА́НСНИЙ, а, е, *мист.* Стос. до провенансу. *За радянських часів у музеї особливо не обтяжували себе провенансними пошуками, однак і тоді були співробітники, які розуміли, яке значення в історії старовинного твору має його походження* (із журн.).

ПРОВЕНТИЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провентилюва́ти.** *На "Люцифері" вже зовсім не лишилося запасів стисненого повітря, і спускатися під воду довелося тільки з тим повітрям, що було в каютах, провентильованих під час перебування на поверхні моря* (В. Владко); *Ненадійним кам'янистим спуском йду, перестрибую через товсті коріння дерев. Збігаю до потічка, вже спітнілий, з провентильованими легенями* (Любко Дереш); // **провентильо́вано,** *безос. пред. Співробітники пожежної служби оголосили, що норми вмісту хімічних речовин у повітрі не перевищені. Будівлю аеропорту провентильовано й визнано безпечною* (з газ.).

ПРОВЕНТИЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., що.* 1. Док. до **вентилюва́ти.** *Підводний човен .. виплив на п'ятнадцять хвилин, щоб провентилювати приміщення та набрати чистого повітря* (М. Трублаїні); *Рухова активність дає змогу провентилювати легені, а це означає, що вони стають більш стійкими до вірусів* (із журн.); * Образно. *Вирішено було обома сім'ями їхати на берег океану, провентилювати себе, як висловивсь Дударевич, після цілотижневого смогу* (О. Гончар).

2. Вентилювати певний час. *При підготовці котла до розпалення оператор повинен провентилювати топку та газоходи протягом 10–15 хвилин* (з мови документів).

3. *перен., розм.* Уточнити, прояснити (у 3 знач.). *Остап вирішив, в інтересах справи, здружитися з Зосею Синицькою і між двома ввічливими поцілунками у затінку нічної акації провентилювати питання щодо Олександра Івановича* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПРОВЕРБІА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Який став приказкою, прислів'ям. *У своїх казках Ш. Перро змішує усталені фольклорні характеристики статей, протиставляючи провербіальній жіночій балакучості невідому в народній казці чоловічу красномовність* (з наук. літ.); // Стос. до прислів'їв та приказок. *Провербіальний фонд мови.*

ПРОВЕРБІА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Абстр. ім. до **провербіа́льний.** *Провербіальність художнього образу.*

ПРОВЕРБІА́ЛЬНО, *лінгв.* Присл. до **провербіа́льний.** *Провербіально поєднані утворення відрізняються від висловів тим, що не є еквівалентними членам речення, вони мають характер цитати й відповідають крилатим висловам у термінології вітчизняної лінгвістики* (з наук. літ.).

ПРОВЕРЕЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *розм.* Док. до **верещა́ти;** пропищати, провищати. *Ліля могла зазирнути в клас, де вчився Крава, коли там саме викладали якусь важливу тему, і проверещати в щілину: "Сергійку!!! Краво!!!"* (Л. Денисенко); *— Добре, — проверещала одна відьма, котру дід мав за найстаршу над усіма, через те, що личина у неї була краща всіх, — шапку ми тобі дамо, тільки хіба тоді, як виграєш тричі в дурня!* (Леся Українка, пер. з тв. М. Гоголя); *Таксі різко під'їхало з-за рогу — колеса застогнали, проверещали* (із журн.).

ПРОВЕ́РНЕНИЙ, ПРОВЕ́РНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проверну́ти.** *Спеціальний механізм із захисною функцією дає змогу відкрити двері навіть тоді, коли із середини ключ провернений у циліндрі* (із журн.); *Люблю займатися бізнесом .. Займатися не заради грошей.., а заради отого лоскітливо-млосного відчуття, яке зринає в грудях після вміло провернутої оборудки* (М. Кідрук); // **прове́рнено, прове́рнуто,** *безос. пред. Закисання металів може бути таким сильним, що, якщо гайку провернено із зусиллям, можна легко зламати болт* (з навч. літ.); *Депутатом було провернуто схему, яка завершилася внесенням змін до бюджету країни, що потягли за собою нові видатки для звичайних громадян* (з газ.).

ПРОВЕРНУ́ТИ *див.* **проверта́ти.**

ПРОВЕ́РНУТИЙ *див.* **прове́рнений.**

ПРОВЕРНУ́ТИСЯ *див.* **проверта́тися.**

ПРОВЕ́РСТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проверста́ти.** *Ще й нині справа не пропаща, бо ще й нині шлях від інтелігенції до простого народу не проверстаний* (І. Франко); *Книга укладена й проверстана автором;* // **прове́рстано,** *безос. пред. Проверстано безліч сторінок; Проверстано довгу дорогу.*

ПРОВЕРСТА́ТИ, а́ю, а́єш, *що.* Док. до **верста́ти** 1, 2. *Ми .. вкупі з тобою Таки проверстаєм свій шлях* (М. Старицький); *Текст альманаху ретельно проверстали за кілька днів, підготувавши до друку* (з мемуарної літ.).

ПРО́ВЕРСТОК, тку, *ч., геол.* Тонкий прошарок у верстві (*див.* **верства́**[2] 1) породи іншого складу. *У центральній і південно-східній частинах південно-західного Донбасу залягає проверсток вторинного каоліну, тож нижня частина пісків тут може відноситися до берекської світи олігоцену* (з наук. літ.).

ПРОВЕРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проверта́ти** 1 і **проверта́тися** 1. *Стартер слугує для провертання колінчастого вала двигуна, що забезпечує запуск силового агрегата* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВЕРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОВЕРНУ́ТИ,** ерну́, е́рнеш, *док., що і без прям. дод.* 1. Те саме, що **поверта́ти**[1] 1. *Мені снилося, ніби до моєї хати лізуть крадії, .. і в них є два ключі.., і в мене два ключі, і треба не помилитися, встигати провертати того ключа, якого провернули вони, поки вони прокручують іншого* (Л. Денисенко); *Мені вже як пити, то .. щоб у ній* [чапці] *кулаком вільно провернув. Ото по мені!* (П. Загребельний); *Анна на два оберти провернула замкове коліща* (Є. Пашковський).

2. *перен., розм.* Швидко здійснювати, проводити (роботу, діло і т. ін.). *Здається, я влипаю зараз у небезпечнішу історію, аніж це було досі. Бо що було досі? Я провертав оборудки на двісті-триста карбованців щомісяця* (Ю. Винничук); *Дем'ян провертав страшні речі, проте ще ні разу в житті не вдавався до вбивства* (М. Кідрук); *— Можна буде таку пресконференцію провернути, що аж завидки всіх візьмуть* (О. Бердник).

ПРОВЕРТА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПРОВЕРНУ́ТИСЯ,** е́рнеться, *док.* 1. Те саме, що **поверта́тися**[1] 1; прокручуватися (у 1 знач.). *Дорога розкисла, набрякла, важенні колеса ледве проверталися* (Б. Левін); *Спрага висушила йому рота, сухий язик ледь-ледь провертається* (Валерій Шевчук); *Я читала котрийсь із детективів Шкляра, не пам'ятаю який, коли у дверях провернувся ключ* (М. Матіос).

2. *тільки док., перен., розм.* Швидко здійснити, провести (роботу, діло і т. ін.). *Тією ж дорогою ми повинні провернутися з великою кількістю товару. Потім ми повинні продати їх одеситам, а гроші віддати Ірці* (О. Ульяненко).

3. *тільки недок.* Пас. до **проверта́ти** 1. *Зловмисники можуть вставити в попередньо розширену свердлом замкову щілину спеціальний гак, який потім провертається зусиллям, достатнім, щоб стійка засува погнула елементи замка* (з газ.).

ПРОВЕРТІ́ТИ *див.* **провірчувати.**

ПРОВЕ́РЧЕНИЙ *див.* **провірчений.**

ПРОВЕ́РЧУВАТИ *див.* **провірчувати.**

ПРО́ВЕСЕНЬ, сня, *ч., рідко.* Те саме, що **про́весна.** *Поволі почав* [поручик] *виходити на вулицю. Радів, спостерігаючи, як березневий провесень зрушував кригу на Пруті* (І. Пільгук); * Образно. *Зійде щастя провеснем надій, На світанку прошумить садами За твоїми юними літами, Друже мій і побратиме мій!* (Я. Шпорта).

ПРОВЕСІ́ННІЙ, я, є. Прикм. до **про́весна, про́весінь;** пов'язаний із провесною. *Провесінній, дощами напоєний, вітер рвучко гасав станичними порожніми вулицями* (С. Добровольський); *Провесіння пора стояла, верби вже починали зеленіти довгими хвилястими косами, а на голому вітті кленів рясний брунатний цвіт затемнів* (Є. Гуцало); *Досі на бантинах розсихаються, порохніють вудки .. на малу провесінню рибу* (Є. Пашковський); * Образно. *Останні бурульки дзвінко пообсипалися з букового гілля, залишивши на ніздрюватому снігу химерне мереживо провесіннього письма* (Р. Іваничук).

ПРОВЕСІ́ННЯ, я, *с., поет.* Те саме, що **про́весна;** провесінь. *Ох вітряне і п'яне провесіння ти моє* (Л. Первомайський); *Щось єднало мій настрій із настроєм цієї погожої днини, цього осяяного провесіння, і я намагався вловити, в чому ж та єдність* (Є. Гуцало).

ПРО́ВЕСІНЬ, сені, *ж.* Те саме, що **про́весна.** *Стояла вже провесінь. Сніг давно станув під ясними променями південного сонця* (Ю. Смолич); *Була провесінь, ще холодна мінлива провесінь, з різким вітром, мокрим снігом, сірим хмарним небом* (О. Іваненко); *Доки йшли* [делегати] *з вокзалу, все капала й капала згори на шапки та на хустки рання полтавська провесінь* (О. Гончар); *Березневої провесені сорок другого обласний провід ОУН призначив міським провідником Коломиї Журавля* (М. Андрусяк).

ПРОВЕСЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Док. до **веслува́ти.** *За словами чоловіка, риболовлю він прирівнює до занять спортом: "За день я можу провеслувати до 20 кілометрів. Навантаження дуже велике, і це дозволяє підтримувати фізичну форму"* (з газ.).

ПРО́ВЕСНА, и, *ж.* Рання весна, початок весни. *По обіді світило сонце, в повітрі пахло провесною, навіть підсвистувала якась, подібна до синички, пташина* (У. Самчук); *Провесна посувалася все вище і вище в Карпати і знімала з них товсту снігову перину* (М. Томчаній); *Запах! Ви чуєте запах — ранньої провесни, талих снігів, ніжний холодний запах пролісків??!* (В. Близнець); * Образно. *У мене на столику проліски стоять, у хаті рожеве світло, а в серці провесна...* (Леся Українка).

ПРОВЕСНЯ́НИЙ, я́на́, я́не́. Прикм. до **про́весна.** *На Дарку находить те розкішне безвілля, яке може дати тільки провесняний, по коліна в сонці, ранок* (Ирина Вільде); *Це було того провесняного дня, коли день дорівнявся ночі* (І. Білик); // Який буває, відбувається напровесні. *Пахне вербами і цигарковим димом, вишником і порохом доріг, пахне теплий, провесняний грім, пахне раннім маєм, раннім дивом* (В. Стус); *Гори зітхали на холоді, шлапав .. зернистий провесняний сніг* (Р. Андріяшик).

ПРОВЕСТИ́ *див.* **прово́дити.**

ПРОВЕЧЕ́РЯТИ, яю, яєш, *док., розм.* 1. Вечеряти певний час. *Мандрівники провечеряли біля багаття допізна та й полягали спати* (із журн.).

2. *що.* Витратити гроші на вечерю. *Зупинився на розі Прорізної вулиці, біля підвалу, де колись був ресторан і грала гучно музика, де він — Сила Жердяга — однієї ночі за годину провечеряв і пропив дві тисячі гривнів* [гривень] (С. Скляренко).

ПРОВЕ́ШТАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Повештатися певний час. *Тихович провештався по селу до рання* (М. Коцюбинський); *Вони провештались до обіду і нічого не дістали* (І. Микитенко); *Розраховуємося з таксистом і, провештавшись на пероні пів години, сідаємо в електричку, наповнену селянами, смородом, клунками й торбами* (А. Дністровий); *Весь день письменник провештався островом, майже цілу ніч не стулив повік* (А. Любка).

ПРОВЗАЄМОДІ́ЯТИ, і́ю, і́єш. Док. до **взаємоді́яти.** *Креативний педагог — це не тільки режисер, який вдало продумує та організовує навчальний процес, а й актор, що може вдало провзаємодіяти з учнями, зігравши гідно свою головну роль — роль вчителя* (з наук.-попул. літ.); *Для того, щоб корисні компоненти зубної пасти встигли провзаємодіяти з тканинами ротової порожнини і виконати свою лікувально-профілактичну функцію, зуби необхідно чистити три хвилини* (із журн.).

ПРОВИ́ДЕЦЬ, дця, *ч.* Те саме, що **провісник** 1, 2. [К а с с а н д р а:] *Життя й вогонь дав людям Прометей і знав, що муки ждуть його за теє, провидець мук не одвернув од себе* (Леся Українка); *Почувши про пустельного Оракула, Олександр вирушив до Сіви. Македонянин дістався оази і поговорив з провидцем* (М. Кідрук); *Великий і премудрий Арістотелю, не гнівайся на свого вірного раба. Дивися, провидцю, дивися краще* (Ю. Бедзик); *І Ніцше, і Торо, і Шевченко, й інші поети та філософи мали безсумнівний склад характеру пророків, провидців, герменевтів-посередників між Богом і людиною* (К. Москалець).

ПРОВИ́ДИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прови́дець.** *"Про моє майбутнє ясновидиця змогла розповісти багато дивного", — запише він до своїх спогадів і далі .. занотує кілька фраз провидиці про ту дивовижу, що .. чекала його в далекій і близькій будучині* (В. Чемерис); *— Важко мати справу з провидицями, які самі плутаються в своїх передбаченнях* (О. Авраменко); * У порівн. — *Маю в своєму маєтку бабу-ворожбитку, кине жменю проса і долю людини читає, як провидиця* (Н. Рибак).

ПРОВИ́ДІННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прови́діти.** *Жаданове провидіння стало лихою правдою: дощі так і не випали за всеньке літо* (Д. Міщенко); *Воццек, не позбавлений дорогоцінного дару дрібного провидіння.., почав помічати, що тьмаві сюжети снів усе частіше приводять його в якийсь занедбаний будинок* (Ю. Іздрик).

ПРОВИДІ́ННЯ, я, *с. (також з великої літери).* За релігійними уявленнями — дія надприродної істоти, Бога; найвища сила, абсолют (у 1 знач.). *Пара хвилин була їм подарована Провидінням, вкрадена в суворого наглядача* (І. Багряний); *Огнєв .. був упевнений, що саме провидіння осінило його вчинити саме так, а не інакше* (Б. Левін); *Я опинився на межі божевілля. Чому провидіння дало мені змогу відчути історію, опинитися в ній, жахнутися її і не збожеволіти?* (Д. Білий).

ПРОВИ́ДІТИ, джу, диш. 1. *недок., що.* Припускати що-небудь заздалегідь; передбачати. *Бо меншає в людей з літами спрага. Той кориться, цей силою сія За присудом тієї, що з ділами Весь час таїться, як в траві змія. І, високо літаючи над нами, Вона провидить, судить і вершить Нарівні з іншими всіма богами* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); // *заст.* Провіщати (у 1 знач.). *Ти* [пророк] *провидів, що люд буде гнить у ворожій тюрмі, — Як же серце твоє не розбилось від лютого жалю?* (Леся Українка); *Живи, людино! Розмножуйся, заповнюй Землю! Але думай! Не про себе тільки думай, а про життя свого роду .. Провидь життя, а не смерть свого роду! Веди його до безсмертя!* (М. Руденко); *Він ніколи не поспішав, бо провидів прийдешнє — клубок майбутнього тяжив йому душу* (В. Дрозд).

2. *док., діал.* Стати зрячим; прозріти. *"То уже марниця, що око червоне, добре, що хлопець провидів", — подумала вчителька* (С. Ковалів).

ПРОВИ́ДНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **прови́дець.** *Ця дівчина відзначалася сильним провидницьким даром, який абсолютно не контролювала* (О. Авраменко).

ПРОВИ́ДСТВО, а, *с., рідко.* Те саме, що **проро́цтво** 3. *— Всіляка ворожба і зв'язане з нею провидство, окрім лише церквою освяченого пророцтва, надихається диявольською силою* (Р. Іваничук).

ПРОВИ́НА, и, *ж.* Те саме, що **вина́** 1. *Мені було дуже ніяково. Я почував, що вчинив якусь провину, наробив клопоту мамі й татові* (І. Нечуй-Левицький); *Колись за невласні провини Цурались мене і кляли* (І. Франко); *Арапников упіймався на фальсифікації цифр спостережень. Це була серйозна провина* (М. Трублаїні); *— Моєї провини в загибелі адвоката Сойки нема. Отже, на волю я б вийшов рано чи пізно, це лише питання часу* (А. Кокотюха); // Помилка, прорахунок у чому-небудь. *— Шкода, що раніше не поставили твій звіт. Наша провина!* (О. Донченко); *Після довгих розмірковувань його осяяла ідея: за політичну провину його напевне кинуть до в'язниці* (Р. Андріяшик); // Негативна риса, недолік (у 2 знач.), вада (у 1 знач.); поро́к (у 1 знач.). *Заздрісник і в цноті вбачає провину* (приказка); *Коли єство моє ліпив Творець із глини, Зарані відав він про всі мої провини* (В. Мисик); *Добре серце не провина, А скоріше навпаки* (С. Воскрекасенко).

Відчува́ти (чу́ти) / відчу́ти [за собо́ю] прови́ну *див.* **відчува́ти; Споку́тування вини́ (прови́ни)** *див.* **споку́тування; Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (прови́ну, [свій] гріх)** *див.* **споку́тувати.**

◊ **Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти,** *рідше* **спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти,** *рідше* **спе́рти) вину́ (прови́ну)** *див.* **вали́ти**[1]**; Загла́джувати / загла́дити [свою́] прови́ну (вину́)** *див.* **загла́джувати; Кла́стися в прови́ну** *див.* **кла́стися.**

ПРОВИ́НЕН *див.* **прови́нний.**

ПРОВИНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., розм.* Те саме, що **провини́тися.** *Не розмовляв уже Олексій з вартовим .. Боявсь і очей звести на товариша, сказано — провинив* (П. Куліш); [Х о м а:] *Чим я так тяжко провинив, що батько й мати раді мене здихатись?* (М. Кропивницький); [Ц и д и б о р:] *Слуга твій вільний, но тебе, о зоре Моєй* [моєї] *душі, не пущу вже од себе.* [Л ю д и ш а:] *О княже мій, і що ж я провинила, Що ти мене в'язнити хочеш?* (І. Франко).

ПРОВИНИ́ТИСЯ *див.* **провинува́титися.**

ПРОВИ́НКА, и, *ж.* Зменш. до **прови́на.** *Сварити й за провинку.*

ПРОВИ́ННИЙ, ПРОВИ́НЕН, и́нна, и́нне. 1. Винний (*див.* **ви́нний**[1]) у чому-небудь. *Скажи мені, що провинен? Чи не люблю, як повинен?* (П. Чубинський); *Переказували, що .. на провинний полк чекає десь спереду дивізія, яка має арештувати його і виконати присуд* (С. Васильченко); [Р е г а н а:] *О сер! .. Благаю вас вернутись До Гонерільї, нашої сестри, Сказать, що ви провинні перед нею.* [Л і р:] *Провинен я?* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра); // *у знач. ім.* **прови́нний,** ного, *ч.* Те саме, що **винува́тець** 1. *Він, не панькаючись з нами, як учителька, міг і потиличника дати, а до того ж завжди намірявся зірвати з голови провинного шапку* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Те саме, що **винува́тий** 2. *Вітається* [професор] *й дивиться на мене завжди ніби зненацька, глибоко провинним поглядом, і мені його без міри шкода* (М. Івченко); *Сер Персіваль .. виправдовувався з таким провинним виглядом, що сердешний Катерік .. знавіснів від такої наруги і вдарив сера Персіваля* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПРОВИ́ННИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **винува́тець** 1. *Почали розшукувати провинників та допитуватись, хто з парубків ходив на засідки на старшину* (І. Нечуй-Левицький); *В старім праві нашім не було смертної кари на провинників, ані калічили за провину, відрубаючи руки, ріжучи уха, носи, як то робили по законам візантийським* [за законами візантійськими] (М. Грушевський); *Абат почав гадати, як йому краще вчинити: чи одімкнути келію при всьому чернецтві і вивести провинника на чисту воду.., чи, може, розпитатися спочатку в дівчини, як було діло* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Те саме, що **пусту́н;** шибеник (у 2 знач.). *Пан Білінський знає для непослушних* [неслухняних] *та лінивих у своїм пансіоні одну-однісіньку кару — наколоти провинника своєю власною, тиждень неголеною, бородою* (І. Франко).

ПРОВИ́ННИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **прови́нник.** *Сівши на своє місце в капітулі, оточена всіма черницями, які вп'яли очі в молоду провинницю і більш нічого не бачили, абатиса почала лаяти її послідущими словами* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОВИ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прови́нний** 1. *Вони, наче кам'яні, стояли, похилившись. Здавалося, повинну у великій провинності принесли вони з собою* (Панас Мирний); // Те саме, що **вина́.** *З важкої праці я, дивись, якою стала! А знаєш що? Ти випий з серця кров! Найтяжчу там провинність я сховала: До краю рідного любов!* (Ю. Хорунжий); *Прокурор поривав руки до публіки і громив мою провинність, заперечуючи, що я заслуговую бодай найменшої поблажливості* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПРОВИ́ННО, *розм.* Присл. до **прови́нний** 2. *— Ви заблудились, — провинно почала говорити Катруся, — то я й подалась за вами* (Є. Гуцало); *А я? Кого нагадував у цю мить? Потупивши очі й ледь усміхаючись.., лівою рукою затис — провинно, по-учнівському — середульшого пальця правої* (О. Шугай); *Джо провинно потирав долонею носа* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРОВИ́НОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Зменш.-пестл. до **прови́на.** *А за тоту провиноньку Бог би тя* [тебе] *скарав* (з народної пісні).

ПРОВИНУВА́ТИТИСЯ, а́чуся, а́тишся, **ПРОВИНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док.* Зробити прикрість, шкоду кому-небудь, стати винним перед кимсь; завинити (у 1 знач.). *Коли провиниться твій брат, докори йому, а коли він покається, то вибач йому* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Хто провинувативсь в одному з згаданих гріхів* [розмовляв українською], *того записували до нотатки й вішали її винуватцеві на шию* (С. Єфремов); *Удаючи, що він* [Парцюня] *страшно провинувативсь, став прохати, схиливши до Сайка Олександровича свою голову: — Потягніть мене за чуба, так само, як учитель тягне школяра* (Т. Осьмачка); *— Бідна моя Україно, чим ти провинилась перед Богом, що він насилає на тебе одну напасть за одною!* (В. Малик).

ПРОВИ́С, у, *ч.* Частина чого-небудь, що провисає. *Фактична величина провису несучого каната вантажопідйомного крана не повинна відрізнятися від проєктної на величину, що перевищує встановлений допуск* (з мови документів); // Те саме, що **провиса́ння.** *Для натягу дротів електропередачі та усунення провису повітряної лінії використовують лебідку* (з навч. літ.).

(1) На прови́сі — у висячому положенні. *Конструкція насадки для шліфування труб на провисі виконана з двох литих товстостінних частин: базової і підпружиненої додаткової* (з наук.-техн. літ.).

ПРОВИСА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **провиса́ти.** *Посторонки повинні бути досить туго натягнуті, їх провисання може призвести до того, що коні почнуть наступати на них, наражаючи на небезпеку пасажирів* (із журн.); *— Я радий за тебе. Ти, кажуть, непогано влаштувався? — Коли провисання між небом і землею вважати добрим влаштуванням, тоді ти маєш слушність* (П. Загребельний).

△ **Стріла́ провиса́ння** *див.* **стріла́.**

ПРОВИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОВИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* прови́с, ла, ло *і рідко* прови́снув, нула, ло; *док.* 1. Прогинатися під дією власної ваги. *Він дуже схуд, піджак між лопатками провисав* (І. Росоховатський); *Шнур* [мікрофона] *провисає, тягнеться і скручується довжелезною чорною змією* (Н. Бічуя); *Він .. опинився в під'їзді. Підвів голову і довго дивився на понівечене сплетіння балок, що провиснули в порожніх прорізах поверхів* (Ю. Щербак); *Вони задирали голову під лінією електропередачі, що гігантською петлею провисла над протокою* (А. Санченко).

2. Будучи причепленим, прикріпленим до чого-небудь, висіти. *На середньому вагоні провисало червоне полотнище з білими літерами* (П. Панч); *Над бортом провисала незграбна пака бавовни чи ящик з наполовину зчорнілими бананами* (П. Загребельний); *В одній руці Годой тримав .. шапку, друга ж була міцно стиснена в кулак, з якого провисали два кінціремінчика* (І. Білик); *— Якщо ж хтось .. упіймається ще раз, висітиме на оцій гілляці, — вказав* [староста] *пальцем на товсту гілляку, на якій гадюкою провис мотузок* (Ю. Мушкетик); // Те саме, що **зависа́ти** 1–3. *Я провис між двома опорами високовольтної передачі. Падіння на землю було ганебно-болючим* (П. Загребельний); *Чоловік .. черпав ногами сиву, суху куряву, і та провисала за ним туманцем* (Валерій Шевчук); *Федорова рука зсунулася з операційної каталки і провисла над підлогою* (В. Яворівський).

ПРОВИ́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прови́снути.** *За промерзлою стіною корчми з провислим сволоком, що чудом уціліла на узбочині шляху, стугонів вітер* (П. Кочура); *Ворон опустився на провислий дріт високовольтної лінії* (Ю. Мушкетик); *Микола побачив, що провисла й ослаблена жилка* [спінінга] *натягнута, мов струна* (В. Шкляр); *Роджер підтягав рибину так плавно і обережно, як тільки міг. І раптом рвучко випростався, увесь розслаблений, тримаючи обома руками провислий поводок* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПРОВИ́СЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Абстр. ім. до **прови́слий.** *Провислість спини та попереку — ознаки слабкості кістяка у вівці* (з навч. літ.).

ПРОВИ́СНУТИ *див.* **провиса́ти.**

ПРОВИ́ТИ, и́ю, и́єш, *док.* 1. Док. до **ви́ти**[1]. *Од заводу почувся свист, і Віктор насторожився: один раз чи двічі провиє сирена?* (П. Автомонов); *Першого разу, провивши гугнявим безрадісним голосом.., вона* [Текля] *раптом пішла навприсядки, метляючи ногами і дико лементуючи* (Р. Андріяшик); *Десь провив собака.*

2. Повити *(див.* **пови́ти**[2]) певний час. *— Цілу ніч пес провив... Цілу ніч вив... — Він, голубчику, почував лихо господареві, — простогнала Глафиря Полікарповна* (Г. Епік); *Микола Санич зачинився у кабінеті з Єпіфаном. І вони прогарчали, простогнали, провили цілу ніч за тонкими перегородками, виливаючи поранену честь* (О. Ульяненко).

ПРОВИ́ХРИТИ, и́хрю, и́хриш, *що і без прям. дод.* Док. до **ви́хри́ти** 1. *Вітер провихрив осіннє листя в місті й затих* (з газ.); * Образно. *Скувала озеро зима, провихривши під вітру гами, вбілила простори снігами* (І. Гончаренко).

ПРОВИЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док.* 1. Док. до **вища́ти.** *Панцирник .. пальнув кілька разів, розітнувши сторожку сільську тишу. Вогняна стрічка провищала над лікарняним дахом і зникла десь у лозах* (Микита Чернявський).

2. Повищати певний час. *Перелякане дитинча провищало кілька хвилин, поки заспокоїлося* (із журн.).

ПРОВІА́НТ, у, *ч.* Запас продовольства для армії, експедиції і т. ін. *— Дамо вам війська в підмогу, І провіанту на дорогу, І грошеняток з якийсь міх* (І. Котляревський); *На вокзалі були звичайні для такого часу гамір і метушня. Під'їжджали валки з амуніцією, з провіантом, польові кухні* (М. Томчаній); *В глухих індіянських* [індіанських] *поселеннях, на пристанях і в містечках повстанці мали своїх надійних людей. Там збирали зброю, готували провіант, налагоджували зв'язки* (Ю. Бедзик); // *розм.* Продукти харчування взагалі. *Старий Моримуха чомусь не міг приїхати до Дрогобича і передав цілотижневий провіант для сина через якогось сусіда* (І. Франко); *В його довгі вузенькі сани з широкими полозами був впряжений собака, на санях лежав провіант* (В. Гжицький); *Жильят .. відчув, що зголоднів. Розв'язав коша з провіантом, відкрив складаний ніж, витяг шмат копченої яловичини, з'їв скибку питльованого хліба, запив ковтком прісної води* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПРОВІАНТМЕ́ЙСТЕР, а, *ч., іст.* Військовий посадовець, який відповідав за забезпечення війська провіантом, а також за постачання фуражу для коней. *— Хто буде з вас провіантмейстер .. Кому казну повірю я? Не дуже хочете ви битись. А тільки хочете нажитись. І буде все біда моя* (І. Котляревський); *— П'ятдесят верстов відмахав за день, а таки добув* [картоплю]. *— Молодець, молодець, Прошко... З тебе, либонь, провіантмейстер скоро вийде* (С. Добровольський); *Батько Г. Гейне працював провіантмейстером у ганноверській армії, потім оселився в Дюссельдорфі, де одружився з дочкою лікаря* (із журн.).

ПРОВІА́НТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **провіа́нт.** *У замкових укріпленнях XVI ст. значну увагу приділяли засобам оборони, артилерії та артилерійським знаряддям, провіантським запасам на випадок облоги* (з навч. літ.); // Признач. для провіанту. *У Миколаєві й Херсоні організувались провіантські гамазеї* (С. Добровольський); *В тій грамоті сказано, що йдеться .. до великої війни, Адріанополь і Стамбул рихтують її давно, й через те треба увійти в спілку із Запорожжям, пропустити туди порохові та провіантські обози й виділити з гетьманської скарбниці кошти для закупівлі зброї* (Ю. Мушкетик); // Який займається постачанням провіанту. *Ад'ютант доповів, що затриманий провіантський комісіонер, який приховав продовольство і фураж* (П. Кочура).

ПРОВІВА́ТИ *див.* **провію́вати.**

ПРО́ВІД, воду, *ч.* 1. Те саме, що **су́провід** 1. *Ми вертали з церкви. Без проводу гостей, самі одні, несені, мов вітром, дорогими кіньми* (О. Кобилянська); *Люди масово відмовлялися їхати до Німеччини з таким хлопчаком у проводі, як Віктор Лисенко* (Олекса Ізарський); // *рідко.* Те саме, що **акомпанеме́нт** 1. *Я берусь положити їх* [вірші] *на голос із проводом двох балабайок* (В. Самійленко); *В одчинене вікно йшла на улицю луна співу з проводом фортеп'яно; далі можна було розібрать і слова пісні* (Олена Пчілка); // Похоронна процесія за труною зі священником, корогвами і т. ін. *Багатий .. закликав попа відслужити провід і бабу поховати* (з казки); *Тимон заплакав, як понесли ховати — якусь подорожню; заїхала й померла... Він не міг навіть для проводу з клуні вилізти* (Д. Бузько); *Притримав* [Бертольд] *за рясу останнього з проводу, що йшов сам, без пари .. — Куди?.. Молитися за праведну душу брата Нарциса...* (Н. Королева); *— Як ти хочеш поховати жінку? — .. сичить отець Миколай .. — Звісно, по-Божому, з проводом* (М. Стельмах).

2. Організаторська діяльність кого-, чого-небудь; авангардна роль когось, чогось. *Згідно з думкою гімназійних учителів, які взяли провід у нашій літературі, він* [В. Масляк] *є найздібнішим українським поетом у Галичині* (І. Франко); // Те саме, що **керівни́цтво** 3. *Залишені без проводу улани розімкнулися купками* (Я. Качура); *Настав момент, коли кращі повстанські загони повинні підпорядкуватися проводу армії. Йдемо на Київ!* (В. Шкляр); *Наприкінці сорок третього року сільським ґаздам .. та мені провід доручив заготовляти ліс для будівництва бункерів і криївок* (М. Андрусяк); // Контроль за чиїми-небудь діями, учинками. *— Потребує* [панночка] *ще сама проводу й опіки* (Л. Мартович); *Нас не могли добудитися до вечері, а вже говорити вечірні молитви під проводом матері не було сили нас примусити* (В. Стефаник); *Увечері суперечка відновилася, але вже не було такої пристрасності. Нині це більше скидалося на судовий розбір під проводом пасербиці* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

3. Металевий провідник, дріт, признач. для передавання електричного струму. *— Ми не бачили на березі ніяких проводів, щогл, ліній електропередач. — І не побачите* (Ю. Бедзик); *Одного разу ми шилом прокололи шину в німецькому автомобілі. Іншого разу вибили з рогатки вікно в квартирі фашистського офіцера. Потім якось перерізали ножицями провід* (В. Нестайко); *Дідо Богдан вираховував максимальні довжини електричних проводів між двома опорами* (Т. Прохасько); // Шнур, кабель телефонного, телеграфного, комп'ютерного і т. ін. зв'язку. *Бойчак помітив на стіні телефонний провід і пішов за ним у бічну нішу, де сидів телефоніст* (В. Кучер); *— Я бачив у місті дитячий, але справжній телефонний апарат. До нього додається сто метрів проводу. Чому б нам не купити кілька штук і не влаштувати телефонний зв'язок на будівництві?* (І. Багмут); *Алюмінієва фольга в інтернетному проводі забезпечує надійний захист виробу від зовнішніх електромагнітних перешкод* (з мови реклами).

Виклика́ти / ви́кликати на про́від (до дро́ту) *див.* **виклика́ти; (1) Прями́й про́від** — безпосередній телеграфний або телефонний зв'язок. *Очевидно там, нагорі, по прямому проводу питали згоди на мій арешт одну людину, що простягла благовісну руку над моєю головою і сказала: — Сосюру не трогать!* (В. Сосюра); — *Чому відступаю? — Так. — Я вже по прямому проводу відповів командуючому* (О. Довженко); *Цілу ніч дроти на шляху Мукачеве — Ужгород не спочивали ні хвилини, а регентський комісар кілька разів говорив по прямому проводу з Будапештом* (С. Скляренко); *— Сьогодні я розмовляв по прямому проводу з Берліном, і полковник Штольце заявив, що ми тут ніякого чорта не робимо, облежуємо боки!* (В. Малик).

○ **У су́проводі <Під про́водом>** *див.* **су́провід.**

◊ **Ви́сіти на телефо́ні (на дро́ті, на про́воді)** *див.* **ви́сіти.**

ПРОВІ́Д, во́ду, *ч., рідко.* Те саме, що **прове́дення.** *Саме вбирання коло дзеркала було для сестер такою втіхою, таким проводом безробітного святкового часу, що панни безперестанку реготались з своєї вигадки, з своїх театральних суконь* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОВІ́ДАТИ *див.* **провіду́вати.**

ПРОВІ́ДАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., рідко.* Те саме, що **дові́датися** 1. *Як ми не таїлись од матері, а вона таки провідалась про наш гріх* (О. Стороженко).

ПРОВІДЕНЦІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Ідеалістичний напрям у філософії, який пояснює історичні події проявом волі провидіння. *В. Липинський намагався простежити складний механізм суспільної думки, який привів до беззастережної віри у провіденціалізм Богдана Хмельницького* (з наук. літ.); *У християнському богослов'ї витоки, сутність і майбутнє нації тлумачаться з позицій креаціонізму та провіденціалізму* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВІДЕНЦІА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **провіденці́йний.** *— Ваша світлосте, .. ви не зовсім пройнялися провіденціальним значенням вашої ролі* (В. Винниченко); *Чи була в тім зловтіха, гордість і свідомість своїх сил, віра в своє щастя і провіденціальне призначення? Грубий гетьман з грубою душею — що може бути несправедливіше?* (П. Загребельний).

ПРОВІДЕНЦІА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **провіденціа́льний.** *В ідеї картини Рембрандта "Давид і Урія" 1665 р. є чітка провіденціальність, незворотність подій, закладених не лише діями героїв, а й вищими силами* (з навч. літ.).

ПРОВІДЕНЦІА́ЛЬНО. Присл. до **провіденціа́льний.** *Іноді Бог провіденціально діє через людей, які не вірять в Нього* (з рел.-церк. літ.).

ПРОВІДЕНЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до провіденціалізму. *Полтава та Полтавщина мають для України й української етнонаціональної ідентичності провіденційне значення як місце, де народилися найвидатніші діячі національної культури, як репрезентативний український ландшафт* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВІДЕНЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **провіденці́йний.** *За перспективно-ціннісною орієнтацією можна виділити релігії язичницькі (культ природи), історичні (уявлення про провіденційність історії людства), етичні (спрямування на моральне вдосконалення людини), естетичні (пріоритетність культу краси та гармонії) тощо* (з навч. літ.).

ПРОВІДЕНЦІ́ЙНО. Присл. до **провіденці́йний.** *Сталося те, чого чекало багато людей, що колись, але обов'язково, провіденційно мало статися* (з газ.).

ПРОВІ́ДЕЦЬ, дця, *ч., рідко.* Те саме, що **проводи́р** 2, 3. *Сам же стрічать Агамемнона вийшов* [Егіст], *провідця народу. Із колісницями й кіньми, ганебне замисливши діло* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Вони* [древні люди] *бальзамували своїх царів, старшин та провідців, яких вважали за святих* (Ю. Смолич); *Де ви тепер, прославлені колись духовні провідці, про що ви дбаєте опріч того, щоб знайти найвигідніше місце біля габсбурзького корита?* (Р. Іваничук).

ПРОВІ́ДИНИ, дин, *мн.* Приїзд або прихід до кого-, чогонебудь, щоб провідати. *До батьків приходив* [син] *тільки в гості, на провідини* (О. Копиленко); *Провідини історичного закладу, який називався Кульпарків і не мав нічого спільного ані з культурою, ані з парком, .. справили на нього незабутнє враження* (Ю. Винничук); *Вишкіл ішов повним ходом, коли прийшла на провідини моя мама, а з нею ще дві жінки з Корнича, сини яких теж були в нашій сотні* (М. Андрусяк).

ПРОВІДМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, **ПРОВІДМІНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *що, лінгв.* Док. до **відмі́нювати**[1]. *Українські чоловічі імена, що в називному відмінку однини закінчуються на приголосний та -о, маємо провідмінювати як іменники другої відміни* (з навч. літ.); *— А скажи, Вовченко, що було задано на сьогодні. — Е-е... на сьогодні було... е-е... задано .. — Провідміняти "ведмідь", — підказала Зіна Бебешко* (В. Нестайко); *Знемігшись душею й тілом, я нарешті задрімав, переді мною постало здоровенне розпливчасте дієслово, що його я мав провідміняти — у наказовому способі* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРОВІДМІНЯ́ТИ *див.* **провідмі́нювати.**

ПРО́ВІДНИЙ, а, е. Прикм. до **про́від** 3. *За допомогою провідного паяльного дроту ви можете очистити надлишки припою від електронних плат без застосування паяльного насоса* (з мови реклами).

ПРОВІДНИ́Й[1], а́, е́. 1. Який указує дорогу, визначає напрямок руху кого-, чого-небудь. *Мовчки пробиралася ловецька дружина непрохідними нетрями, дебрями й ломами без стежки, без ніяких провідних знаків* (І. Франко).

2. *перен.* Найважливіший, головний, основний. *У мистецтві завжди провідна тема — це тема сьогоднішнього дня* (О. Довженко); *В історичному розвитку України провідну роль відіграло козацтво — унікальне явище світової історії* (О. Апанович); *Один із провідних образів роману Павла Байдебури "Вогонь землі" — донецький степ* (з наук.-попул. літ.); // Вирішальний, визначальний. *Любов до мужика, до невільного, а потім і до бідного, — це найголовніша провідна ідея Шевченка і як поета, і як чоловіка* (М. Драгоманов); *Основна провідна риса українського історичного епосу — це патріотизм, безмежна, дійова любов до Батьківщини* (М. Рильський); *Чесність, порядність, внутрішня мужність, моральна чистота, інтелігентність — ось що було провідним у характері його* [Ю. Яновського] *особистості* (О. Гончар); // Авторитетний, досвідчений (про фахівця в якій-небудь галузі). *— Хто ж був той зухвалець? Ударити в скроню — та ще й кого! — нашого провідного детектива!* (В. Владко); *Еції відзначався мужністю й ратним умінням.., здобув славу проникливого дипломата й незабаром став одним з провідних полководців* (І. Білик); *Лабассендр як міг топтав провідних артистів опери, безголосих блазнів і нездар* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // Який відіграє головну роль у чому-небудь. *Не було жодної провідної газети у великих містах світу, яка не надрукувала б її* [доньки] *фото, але не знайшлося нікого, хто вказав би на її слід чи з'ясував обставини її загадкового зникнення* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Брак інвестицій особливо гостро відчувається в провідних галузях економіки України* (з газ.).

3. *спец.* Який має властивість пропускати через себе мінеральні та органічні речовини, воду і т. ін. *У дисертації розглянуто електродинамічні та гідродинамічні процеси, які відбуваються при взаємодії провідної рідини й магнітного поля* (з наук. літ.); *Ксилема — провідна тканина рослини, що складається із судин і проводить воду та мінеральні речовини з коренів у листя* (з навч. літ.).

Провідна́ зоря́ (зі́рка) *див.* **зоря́.**

△ **Провідни́й спеціалі́ст** *див.* **спеціалі́ст.**

◊ **Аріа́днина (провідна́) ни́тка** *див.* **ни́тка; Посіда́ти / посі́сти чі́льне (поче́сне, провідне́** *і т. ін.)* **мі́сце** *див.* **посіда́ти**[1].

ПРОВІДНИ́Й[2], а́, е́: **Провідна́ неді́ля** *див.* **неді́ля; Провідни́й ти́ждень** *див.* **ти́ждень.**

ПРОВІДНИ́К, а́, *ч.* 1. Той, хто вказує дорогу в незнайомій місцевості. *Попереду, мов крук, Провідник, що зна дороги, На коні, не томить ноги* (І. Франко); *Я міг бути й добрим провідником по недалеких річках та озерах, знав, де водяться дикі качки або де можна ловити на блешню щук* (Б. Антоненко-Давидович); *Після переправи він* [погонич мулів] *передавав мандрівників .. аргентинському провідникові, що добре знав усі дороги в пампі* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Той, хто супроводить туристів, екскурсантів, ознайомлюючи їх із визначними пам'ятками місцевості, мистецтва і т. ін.; гід, екскурсовод. *Сьогодні вже рішив пуститися по Берліну сам — і знаєш, краще без провідника, ніж з ним* (М. Коцюбинський); *Провідник не надто балакучим виявився. Лише товк усю дорогу якісь загальні речі. Мовляв, давно Тихий Затон нехорошим місцем вважається, там кількасот років нечисть усяка живе* (А. Кокотюха).

2. Працівник залізничного транспорту, який супроводить пасажирський вагон, стежить за безпекою його руху, порядком у ньо́му й обслуговує пасажирів. *Продзвенів уже перший сигнал. Біля потяга шуміли підошви, гуркали провідники, проходили з ліхтарями кондуктори* (І. Микитенко); *Дбайливий провідник запропонував містеру Ейблу на цю ніч м'яку, свіжу постіль* (Ю. Смолич); *На станції .. до нас підійшов насуплений, з чорними вусами і в чорному одязі провідник з ліхтарем. — Куди вам?* (К. Гриб); *Разом з іншими пасажирами показую провіднику квитка, заходжу у вагон, віднаходжу своє місце і чекаю, коли нарешті рушимо* (А. Дністровий).

3. *перен.* Той, хто проводить (у 7 знач.), пропагує якінебудь ідеї, погляди і т. ін. *Бо належало, щоб Той, що все ради Нього й усе від Нього, Хто до слави привів багато синів, Провідника їхнього спасіння вчинив досконалим через страждання* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Один* [дід] *пропагував січовий церковно-запорізький* [погляд], *другий* [дід] *виступив .. провідником традицій селянської хати. Дерева, соломи й очерету* (В. Домонтович); *Воїн-язичник Савл із Тарса, навернутий у християнство, прибрав ім'я Павла і став апостолом-провідником єдності християнства і важливості милосердя* (П. Загребельний); // Той, хто реалізує ці ідеї, погляди і т. ін., утілює їх у життя. *Квітка є перший провідник належного тону в літературні образи українського життя* (М. Зеров); *Вона вже стала його — ця ідея сценарію! Тоді режисер береться до провідників ідеї — до героїв* (Ю. Яновський); *Потрібні були провідники, що несуть надбання земної науки і всю повноту земного досвіду поза такі далекі межі, котрі й уявити неможливо* (М. Руденко).

4. Організатор, керівник чого-небудь. *Восени 1919 року якось натякнув* [Погиба] *головному отаману про потаємні думки новоспеченого провідника політичного відділу* (М. Стельмах); *Органи безпеки викрили ще одну підпільну групу, провідником якої був давній друг Паршецького, юрист* (М. Ю. Тарновський); *В історії Українського козацтва більш відомі такі отамани, як Іван Сірко, Палій чи Підкова, але і чорноморці мали отаманів, які могли б стати поруч з кращими провідниками козацтва* (Д. Білий); // Той, кому належить провідна, основна роль у чому-небудь. *Не признаний тоді ще офіціально провідником у літературі, він* [І. Франко] *був для мене тим, котрий вводить в поезію нову форму і новий зміст* (Уляна Кравченко); *Та ось вибухнула Перша світова війна .. Провідників нації, таких людей, як митрополит Андрей Шептицький та історик Михайло Грушевський, заслано* (Л. Старицька-Черняхівська); // Те саме, що **верхово́д**[1]. *Старий сів собі збоку на синовім ліжку, а хлопці .. почали грати. Степан стримував їх, то казав далі грати — батько зрозумів, що син тут провідником* (О. Маковей).

5. *спец.* Тіло, речовина, які проводять тепло, звук, електрику і т. ін. *Індуктивність характеризує здатність провідника нагромаджувати енергію магнітного поля, коли в ньому протікає електричний струм* (з наук.-попул. літ.); — *Моя штучна кров має той плюс, що є досконалим провідником для електричного струму* (Ю. Смолич); — *Якщо їх* [напівпровідники] *заморозити, вони стають добрими ізоляторами; а якщо, навпаки, нагріти, то вони стають такими ж добрими провідниками, як і метали* (В. Владко).

6. *спец.* Частина стовбура дерева, від якої відходять основні бічні гілки. *Рівномірне розміщення гілок навколо стовбура сприяє утворенню на скелетних гілках достатньої кількості плодових утворів, виведенню міцного центрального провідника, розвинутих бічних гілок* (з навч. літ.).

7. *інформ.* Комп'ютерна програма — навігаційний файловий менеджер. *За допомогою провідника можна копіювати, переміщати, перейменовувати файли, теки, а також виконувати їх пошук* (з наук.-попул. літ.); *Тремтячими руками я запустив провідник .. Відкрилося стандартне вікно* (М. Кідрук).

8. *розм.* Вузол для організації точок кріплення на альпіністській мотузці. *Провідник можна використовувати як гальмівний вузол у зв'язці альпіністів під час пересування снігом* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВІДНИКО́ВИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **провідни́к** 5. *Порівняно з провідниковими матеріалами електроізоляційні матеріали мають дуже великий питомий електричний опір* (з наук. літ.); *Провідниковий відділ сенсорної системи утворюють нервові клітини, які передають інформацію від рецепторів до кори великих півкуль головного мозку* (з навч. літ.).

ПРОВІДНИ́ЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **провідни́к** 1–4. *Матвій Багров не особливо заперечував завершити свою провідницьку місію, переправивши Павлову команду через річку* (А. Кокотюха); *У провідницьких купе їхали і безквиткові пасажири, котрі заплатили провідникові безпосередньо на порозі вагона* (Т. Прохасько); *Діяльність Багряного на еміграції — це доказ його провідницької зрілості. Він пише блискучі літературні твори, здобуваючи собі місце в літературі рідного народу* (О. Шугай).

ПРОВІДНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **провідни́к** 1–4. *Андрій ледве посувався в темному і вузькому коридорі, йдучи слідом за татаркою й несучи на собі мішки з хлібом. — Скоро буде видніше, — промовила провідниця* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *Скільки там* [у музеї] *картин виставлено, великих і маленьких, і про кожну з них дівчина-провідниця мала що розповісти* (О. Гончар); *Провідниця попередила Оленку, щоб готувалася сходити. За кілька перегонів Тернівка* (В. Кучер); *Поїзд мирно постукує і гойдається, провідниця пропонує чай і каву* (С. Андрухович); [П р о в і д ц я ж і н о к:] *О провіднице наших постанов і дій, Чому виходиш з дому ти засмучена?* [Л і с і с т р а т а:] *Від ваших дій і розуму жіночого Я місця не находжу, все журюся я* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

ПРОВІДНИ́ЧКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **провідни́ця.** *З провідничкою вдалося домовитися про нижнє місце та ще й у напівпорожньому купе з відчиненим вікном. Краса!* (з газ.); *У селі Закомар'я на Галичині на чолі жіночого відділу "Просвіти" у 1942–1943 роках провідничкою була Марія Литвин, на чолі чоловічого — Іван Коржан* (з мемуарної літ.).

ПРОВІДНИЧО́К, чка́, *ч.* 1. Пестл. до **провідни́к** 1. *Ой дай мені провідничка — рідного братіка* [братика], *ой дай мені провідницю — хоть сестрицю* (з народної пісні).

2. Зменш. до **провідни́к** 5. *Довжина сріблястого провідничка і колір сяйва газотрона, нахил рентгенівських трубок і вік хворого — все це були ланки одного ланцюга, вираженого складною формулою* (М. Дашкієв).

ПРОВІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Здатність тіла, речовини проводити тепло, звук, електрику і т. ін. *Температура значно впливає на провідність вологих матеріалів* (з наук. літ.); *Електрична провідність металів з підвищенням температури зменшується, а в неметалів (наприклад, графіту), навпаки, зростає* (з навч. літ.); // Здатність живих клітин передавати збудження, подразнення. *Дистильована вода порушує різні функції організму, починаючи від провідності імпульсів у нервових клітинах і закінчуючи відтворенням нових клітин та передачею спадкової інформації* (з наук. літ.); *Усім м'язам властиві збудливість, провідність і здатність скорочуватися та розслаблятися, повертаючись до попереднього стану* (з навч. літ.).

△ **(1) Уніполя́рна провідні́сть** — провідність струму переважно в одному напрямі. *При нагріванні деяких речовин їхня уніполярна провідність перетворюється на біполярну* (з наук. літ.).

ПРОВІ́ДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **провідувати** 1. *Провідування як невід'ємна частина звичаїв, пов'язаних із народженням дитини, мало за мету підтримати породіллю та віддати їй шану* (із журн.).

ПРОВІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОВІ́ДАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Відвідувати, навідувати кого-, що-небудь. *Опріч дівчат, приходили провідувати Оксану і жінки, і молодиці, бо Оксану усі селом любили* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тарас Григорович* [Шевченко] *задумав провідати рідний край* (Панас Мирний); — *Наразі прощавай, мені час провідати свого друга* (Любко Дереш); * Образно. *Забувши про радикуліт, який провідував старого щоночі, Кіндрат Дорофійович нікуди не ходив з току* (В. Логвиненко).

2. *перев. док.* Узнавати, дізнаватися про що-небудь (перев. таємне, приховуване). [С и д і р:] *Та чи ви знаєте, що Параска провідала якось, що ви сватаєтесь, там репетує, — мало не вискочила на хату!* (І. Карпенко-Карий); — *А пани як провідали, що й куди, та й зараз жандармів післали, щоби приставити .. хлопця до суду* (Б. Лепкий); // Зазнавати, відчувати на власному досвіді, особисто переживати що-небудь. *Я, щоб ви знали, провідав того світа — був, як то кажуть, у бувальцях* (Марко Вовчок).

ПРОВІ́ДЦЯ, і, *ч., рідко.* Те саме, що **ватажо́к** 1, 2. *Через те, що мало не всеньке культурне життя стягнуте було і купчилось тоді по столицях, оживлення знов помітно почалося в Петербурзі, де вже проживав тодішній провідця українського руху Куліш* (С. Єфремов); *За провідцю їхнього був кремезний дід Онохрій Литка, що навколо нього .. обертались всі його прибічники* (Г. Епік).

ПРОВІ́З, во́зу, *ч.* Те саме, що **прове́зення.** *Пан Колендовський організував провіз тіла* [Довбуша] *по всій околиці* (Г. Хоткевич); *В ній* [провізоричній умові] *є .. точки старого торговельного договору з Росією, оскільки вони мають відношення до України. Поза тим забезпечено вільний провіз* [товарів] *до Азії, а особливо до Персії* (В. Винниченко); *Бригадир, увірвавши довгу тираду про правила провозу харчів, підвівся, маючи намір іти* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПРОВІЗІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **провізія.** *Провізійні запаси;* // Признач. для провізії. *Холодильні установки використовують для охолодження провізійних камер і забезпечення роботи систем технічного кондиціювання повітря* (з наук. літ.).

ПРОВІ́ЗІЯ, ї, *ж.* Харчові продукти, їстівні припаси. *Маруся побігла на місто і незабаром вернулась з провізією. Внесла вона ті закупки в невеличку комірчинку, дещо поскладала на полицях, дещо повисипала в слоїки, позав'язувала* (І. Нечуй-Левицький); *Дружина глухого принесла з човна оклунок і розкладала на землі сніданок. Карпо теж подався до човна по провізію* (Олесь Досвітній); *Добуто з рюкзаків провізію і все, що належиться до неї: пора! Настав час приступити до традиційної мисливської трапези* (О. Гончар); *Після чотирьох годин ходи обоє впали у затінку та розклали провізію* (Ю. Винничук).

ПРОВІЗНИ́Й, а́, е́. Стос. до провозу. *При відправленні вантажу на митницю призначення митниця, яка відправляє вантаж, складає провізну відомість* (з мови документів); // Який береться за провіз. *Накладна є договором на заставу вантажу для забезпечення гарантії внесення належної провізної плати та інших платежів за перевезення* (з навч. літ.).

Провізна́ спромо́жність (зда́тність) *див.* **спромо́жність.**

ПРОВІ́ЗОР, а, *ч.* Аптекар, фармацевт вищої кваліфікації. *Учитель жив у невеличкій квартирі з двох кімнат — одна кімната була для сестри, яка працювала в аптеці провізором* (О. Донченко); *Хто б подумав, хто б повірив, що з Сьоми буде провізор, аптекар!* (Олекса Ізарський); — *Пробачте, Стратоне Стратоновичу, але в мене, я вибачаюсь, хвороба. По-латині не знаю, як називається... Я не провізор* (О. Чорногуз); *Він був головним нелегальним провізором у наркотичному синдикаті, що ніколи не давав перебоїв* (О. Ульяненко).

ПРОВІЗОРИ́ЧНИЙ, а, е, *книжн., зах.* Провізорний. *Пан Станіслав Кшивокольський .. величав себе "ловчим курським". То був його ніби офіційний титул, але, як і більшість титулів провінціальної шляхти, цілком провізоричний* (Г. Хоткевич); *Обоє вони погоджувалися, що мистецький твір і найпершого ряду — річ завжди провізорична й тому відносна* (Олекса Ізарський); — *Наші з вами переговори мають лише провізоричний характер, головне вирішуватиметься на вищому рівні* (В. Шкляр).

Провізори́чний учи́тель *див.* **учи́тель.**

ПРОВІ́ЗОРКА, и, *ж.* Жін. до **провізор.** *Провізорка з Чернівців пів століття готує ліки власноруч за індивідуальними рецептами в аптеці-музеї* (з газ.).

ПРОВІЗО́РНИЙ, а, е, *книжн.* Який потребує додаткового уточнення, перевірки; попередній (у 2 знач.). *Показники провізорної собівартості дають можливість зіставити очікувані результати виробничої діяльності за поточний рік із плановими* (з навч. літ.); // У якому здійснюють додаткове уточнення, перевірку. *До провізорного госпіталю направляють осіб, у яких захворювання класифіковано як підозрілий випадок з урахуванням наявності відповідних клінічних ознак хвороби* (з мови документів).

△ **(1) Провізо́рний шов,** *мед.* — хірургічний шов, накладений на рану, але не стягнений. *Провізорний шов накладають на короткий час для утримання в рані тампонів, дренажів тощо* (з наук.-попул. літ.); *Провізорні шви зав'язують на 3–4-й день після накладання за відсутності в рані запального процесу* (з навч. літ.).

ПРОВІ́ЗОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **провізор.** *У XIX ст. після трирічної практики в аптеці, дворічного провізорського курсу при університеті та державних іспитів студенти здобували дипломи провізорів* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВІЙНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **провіва́ти** 1. *Як ти ввійшов? Я не помітив — відчув раптово холодок, що з тебе виступив. І вітер студено провійнув: — Синок!..* (П. Мовчан); * У порівн. *Неначе вітер провійнув в її серці* (Панас Мирний).

ПРОВІКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. Прожити свій вік. *Їй було призначено провікувати вік біля цеберка та ганчірки, якщо вдавалося знайти роботу* (Н. Околітенко); *Дерева, що тримали схил, вже струхлявіли, провікувавши без сонця* (Г. Пагутяк).

2. Повікувати певний час. *Вік уже цілий Бердянськ провікував... Уже й моря Суражського* [Сурозького] *немає, вже замість його* [нього] *Азовське, а Бердянськ як був, так і є...* (Остап Вишня).

ПРОВІНЦІА́Л, а, *ч.* Житель провінції (у 1, 3 знач.). [Х у с а:] *Найчільніший провінціал зрівнятися не може з тим, хто зоветься "римський громадянин"* (Леся Українка); *У місті його, незважаючи на наймоднішу столичну маску, вважали за провінціала, а на периферії уже не вважали за свого, бо він ним таки й не був* (О. Чорногуз); *Остап їде у переповненому київськими провінціалами ранковому метро* (С. Процюк); // *перен.* Людина, що дотримується у своїй поведінці, звичках провінційного укладу життя. — *Це тільки в нашому обивательському містечку люди такі провінціали, що за їх поняттям професора викликають тільки у смертельних випадках* (Ірина Вільде); *Старому він не сподобався, хоч виглядав на порядного провінціала, не розбещеного спокусами великого міста* (Г. Пагутяк).

ПРОВІНЦІАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Набуття манер, звичок, смаків і т. ін., прийнятих у провінції (у 2 знач.). *Навряд чи є рація збавляти зараз дефіцитний папір, зайвий раз розводячись над .. витоками нашої насильницької провінціалізації — вона-бо, хоч і особливо ефективна в умовах радянської тоталітарної імперії, почалася не за радянської влади й тривала не одне століття* (О. Забужко).

2. Процес перетворення держави в провінцію (у 2 знач.). *За часів Центральної Ради, Української держави гетьмана Скоропадського і Директорії УНР робилися спроби створити власний військово-морський флот, бо було зрозуміло, що без контролю за Чорним морем Україна буде приречена на провінціалізацію* (із журн.).

ПРОВІНЦІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Манери, звички, смаки і т. ін., властиві провінціалу, прийняті в провінції (у 3 знач.). — *Мені треба розважитися, бо я з нудьги починаю марніти... — Серденько, — пропищала Санда. — Вітаю! Ви, здається, почали видужувати від провінціалізму...* (М. Чабанівський); *Він щоденно розвінчував перед ними* [товаришами] *оту притчу про синицю в жмені, адже для них синиця в жмені й означала б безнадійний провінціалізм* (Ю. Мушкетик); *Він, плюючи на босоноге дитинство і руту-м'яту, виковує із себе людину нової формації, краплинами вичавлюючи недолугий провінціалізм* (С. Процюк).

2. *лінгв.* Слово, вислів, уживання яких обмежене якоюнебудь областю, якимсь містом і т. ін. і які невластиві літературній мові. *Я не дозволив би жодному редакторові "попсувати" мої провінціалізми, виправляючи їх* (О. Шугай).

ПРОВІНЦІА́ЛКА, и, *ж.* Жін. до **провінціа́л.** [П р о в і н ц і а л к а *(до римлянки):*] *Що саме сталось? Я не роздивилась* (Леся Українка); [Н а д і я:] *Ну добре, скажу зараз, хоч знаю, ви назвете мене провінціалкою. Сорочку я вам вишиваю* (О. Корнійчук); *Вона добре запам'ятала погляди Марини на життя, вірила їй, хоч у глибині душі й вважала наївною провінціалкою* (Л. Дмитерко); *Провінціалка тримала за руку товстого хлопчика, який у свою чергу тримав у руці товстого коржа* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПРОВІНЦІА́ЛОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. або ірон. до **провінціа́лка.** [О р и с я:] *А, татусь, з щасливим поворотом ..* [П і д г а й н и й:] *Здрастуй, здрастуй, моя пташко, моя провінціалочко! .. Як же ти тут* [у селі] *без мене?* (М. Кропивницький); *Роман Теодора Драйзера "Сестра Керрі" є історією молодої американки кінця XIX ст. — типової юної провінціалочки Кароліни Мібер* (із журн.).

ПРОВІНЦІА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **провінці́йний.** — *Він звичайний "рядовий"* [літератор], *пише театральні рецензії і провадить який-небудь відділ в одній провінціальній газеті* (Леся Українка); *Це був увесь мій багаж, з яким я і стрибнув з глухого провінціального міста в невідоме і опинився в Києві* (Б. Антоненко-Давидович); // Який розміщений у провінції (у 3 знач.). — *Не думав, що кошовий знаменитого війська може цікавитися прісною особою ігумена провінціального монастиря* (Г. Колісник); * Образно. *Щаслива і далека путь колесами говорить. І синім холодом цвітуть провінціальні зорі* (В. Сосюра).

2. Власт. провінції (у 3 знач.) та провінціалам. *Це була правда, як і те, що дійсно всі оці провінціальні титули були пса варті* (Г. Хоткевич); *Зрештою утримання салону (хай би й провінціальних масштабів!) .. теж вимагатиме коштів* (Ірина Вільде); // Який має погляди, манери, звички, смаки і т. ін. провінціала. *Наталя здається мені звичайною провінціальною панночкою, у якої такі вузькі буденні інтереси* (М. Івченко); *Тоном провінціального піжона він мовив: — Коли ці звичайні слова злітають з уст незвичайної жінки, то важко зберегти бистрий розум і вміння логічно мислити* (Ю. Шовкопляс).

ПРОВІНЦІА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Те саме, що **провінці́йність.** *Коротко кажучи, той новий передовий європейський дух, прийшовши до нас через столицю, знайшов у нас, власне, в нашій тодішній провінціальності і в наших пам'ятках із старовини, добрий для себе ґрунт* (М. Драгоманов); *Як "одна ластівка ще не робить весни", так і подорож трьох літераторів за кордон ще не порушує нашої культурної провінціальності, що межує сливе з повною одірваністю від справжніх центрів* (М. Зеров).

ПРОВІНЦІА́ЛЬЩИНА, и, *ж., розм.* Те саме, що **провінціалі́зм** 1. [Г е н н а д і й:] *За цим письменником — молодість, сила, талант, досвід європейських літератур .. Це не провінціальщина!* (Л. Смілянський); *Якщо ми будемо копіювати Європу, ми приречемо себе на провінціальщину. Стверджуючи себе як українських письменників, ми здобудемо місце й пошану Європи* (О. Шугай).

ПРОВІНЦІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **провінція** 2, 3. *Повільні, осінні ритми провінційного містечка не збігалися з ритмами діяльного, експресивного Івана Кириловича* (В. Дрозд); *Молодше, сповнене політичним шумуванням громадянство безжалісно розтоптувало й ховало його* [дідича] *провінційні скам'янілі ідеали, хоча й само не могло дійти до будь-якої згоди* (М. Стельмах); *На тій дорозі вже не повинно бути місця азійському варварству і провінційній рутині, за які соромно перед Європою* (Р. Іваничук).

ПРОВІНЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **провінці́йний.** *Вона жінка мужня й талановита і, очевидно, сприймала всі оті мої баляндраси з невеликою дозою гумору та скидкою... на мою провінційність* (Ю. Мушкетик); *Вірус провінційності живучий — він сміється і кусається одночасно* (М. Василенко); *Усе місто дихає провінційністю і... старовиною* (І. Роздобудько).

ПРОВІ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. У Стародавньому Римі та деяких пізніших імперіях — завойована територія якого-небудь народу, що перебуває в економічній і політичній залежності від загарбника. *Римський полководець Ецій розгромив надто войовничих бургундів, що вже відколи не давали спокою прикордонним провінціям Західної імперії* (І. Білик); *Швидко російські імператори забули про свої гарантії і перетворили Фінляндію в безправну провінцію своєї імперії* (В. Чемерис); *Саме острів Сицилія став першою римською провінцією* (з навч. літ.).

2. У деяких сучасних іноземних державах, а також у попередні епохи — адміністративно-територіальна одиниця. *У тій же провінції* [Альберта], *у місті Мундар, одинадцятиметровою статуєю увічнено кільце української домашньої ковбаси (цей монумент уже зафіксовано в Гіннеса)* (С. Пиркало); *За тиждень бригада з п'ятьох українців-заробітчан .. мружила очі під теплим зимовим сонцем на півдні Сицилії, у провінції Рагуза* (Люко Дашвар).

3. Віддалений від столиці, великого культурного центру населений пункт; периферія. *Вибачай, що завдаю тобі клопоту. Та в редакцію посилати з провінції, від невідомого автора — марний клопіт, а Славинського адреси я не знаю* (Леся Українка); *Це я пишу для того, щоб ви зрозуміли, як провінція жадає справжнього живого слова* (Я. Качура); *Це була людина нова в канцелярії правителя, і я не знав про неї нічого, хіба те, що переведений сюди з провінції* (Валерій Шевчук); // *зневажл.* Уживається як символ відсталості, обмеженості і т. ін. — *Зі мною ви заснете — провінція, муть. Спізняються газети, де я живу* (В. Сосюра); *В Оксаниній групі з двадцяти дівчат п'ятеро киянки, решта провінція* (Дара Корній).

4. *спец.* Район розроблення родовища яких-небудь корисних копалин. *Згідно з прогнозними оцінками Український щит є найбільшою в Європі провінцією щодо запасів рідкісних металів* (з наук. літ.); *У Карпатській нафтогазоносній провінції поклади вуглеводнів продовжують формуватися та розформовуватися і в наш час* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВІ́РЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прові́рити.** *Люди й коні йшли обережно перше провіреною стежкою, майже слід в слід, пильнуючи, щоб не оступитися* (І. Багряний); — *Ви хлопець підходящий. Провірений. Можете одружуватися. .. У вас виходу другого немає. Беріть Тамару* (О. Чорногуз); // **провірено,** *безос. пред.* — *Будьте спокійні, — сказав вкінці незнайомий, — все провірено, листи дійдуть до адресата* (Н. Кобринська); *Коли вже провірено його легітимацію, казав його командант* [комендант] *замкнути до військової фурдиги* (А. Чайковський).

ПРОВІ́РИТИ *див.* **провіря́ти.**

ПРОВІ́РУС, у, *ч., біол.* Прихована неінфекційна форма існування вірусу або помірного бактеріофага в клітині. *Провірус перебуває під контролем клітини, і тільки частина його генів може функціонувати* (з наук. літ.); *Геноми потомства повинні точно відповідати батьківському геному, з якого був утворений провірус, інакше успішної реплікації вірусу не буде* (з навч. літ.).

ПРОВІ́РЧЕНИЙ, *рідко* **ПРОВЕ́РЧЕНИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **провертіти.** *Під липою, над самим джерелом, стояв чотиригранний камінь з проверченою всередині дірою* (І. Франко); *Скалку було встромлено навкіс у зумисне для того провірчену дірочку в стіні, й ся стіна, й шмат підлоги коло неї були яскраві й незвичні проти всієї темної хати* (І. Білик); // **провірчено, проверчено,** *безос. пред. Він лише тепер немов помічає, що опинилися в лісі. Що він плечем спирається на березу. Що в березі на рівні його грудей проверчено дірку, з якої ранньої весни точили сік* (Є. Гуцало); *Сітки й неводи прикріплювалися до двох вірьовок: на верхній кріпилися поплавки з осокорової кори, а на нижній — важки із заліза або вапнякового каміння, у якому провірчено дірочки* (із журн.).

ПРОВІ́РЧУВАТИ, *рідко* **ПРОВЕ́РЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПРОВЕРТІ́ТИ,** рчу́, ртиш, *док., що.* Робити отвір у чому-небудь свердлом або іншим свердлильним інструментом. — *Роблю й голки, чого ж. І ниточку можу викувати... срібну.* — *А вушко чим — свердельцем провірчуєте?* (Григір Тютюнник); *Провертіли* [батько з Кузьмою] *в каменюці дірку, насипали туди якогось жовтого порошку і простягли довгий шнур* (О. Донченко); *Досить провертіти в ній* [стелі] *бодай невелику дірку, щоб одержати повну змогу сфотографувати все, що завгодно* (М. Дашкієв); *Подейкували, що Новицький уже й дірочку провертів було в мундирі для ордена...* (М. Олійник); * Образно. *Робить ще крок, другий, а мука з ноги гвинтом провірчує аж до глибин серця, аж темніє в очах* (Н. Королева).

ПРОВІРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОВІ́РИТИ,** рю, риш, *док., кого, що, також із спол.* щ о, ч и *і без дод., розм.* Те саме, що **перевіряти.** *Хвершал* [фельдшер] *узяв його за руку і став провіряти живчик* (Т. Осьмачка); — *Йти у лабіринт ще раз, провіряти — знаєш, як страшно? Там привид ходить* (Любко Дереш); *Як Ви думаєте, чи завжди можна на підставі біографії провірити, чи вірш написаний щиро, чи ні?* (Леся Українка); — *Відпровадити їх* [селян] *аж до самого млина і впевнитися, чи не підступ який! Перетрусити міхи і провірити людей, чи не шпиги...* (Б. Лепкий); — *Радивоне, ану провір, що то вона собі в пазуху напхала!* (О. Гончар).

ПРОВІРЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок., розм., рідко.* Пас. до **провіряти.** *Всі здобутки науки, демонстрація й ужиток яких не потребували великих витрат, провірялися тут же на практиці* (Г. Хоткевич); — *Ви ж знаєте, що листи провіряються! Досить. Скажіть своїм* (О. Лисяк).

ПРОВІ́СИТИ *див.* **провішувати**[1].

ПРОВІ́СНИЙ, а, е. Який віщує що-небудь; пророчий. — *Сонце мого зору — Беатріче. В усім провісний правди сяє дух* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); * Образно. *І радісним буремним громом спадають з неба блискавиці, Тарасові провісні птиці — слова шугають над Дніпром* (В. Стус).

ПРОВІ́СНИК, а, *ч.* 1. Віщун (у 1 знач.). *Кожен хотів бути провісником, і кожен хотів бути в середині кола* (П. Панч); *Баба була вісником і провісником, вона знала все, що було, і все, що буде* (П. Загребельний); — *Я ні чуткам вже не вірю, що ніби він має вернутись. Ні в віщуваннях не тішусь, яким довіряється мати, Безліч провісників різних скликаючи в нашу оселю* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *чого.* Особа, яка провіщає, проголошує що-небудь і бореться за його здійснення. *Народ звик слухати кобзарів, цих провісників правди* (Іван Ле); *Поетом цієї нової, духовної України і провісником її доріг був Шевченко в останню і вершинну добу своєї творчости* (В. Барка).

3. *чого, перен.* Той (те), що своєю появою, поведінкою і т. ін. віщує які-небудь зміни в природі (про рослини, тварин, явища природи тощо). *Вже піднімалось* [сонце], *вставало з-за гір, ось-ось готове покотитись степом, велике, яскраво-жовте — провісник доброї погоди* (Б. Левін); *З'явилися перші ластівки — провісники майбутнього благополуччя* (М. Гримич); * У порівн. *Вони* [літаки] *пролітали високо в небі на захід, мов провісники сонця, лише однією своєю появою сповіщаючи, що іде жадана воля!* (І. Цюпа); // Перша ознака, прикмета, яка провіщає можливість настання чого-небудь. *Сьогоднішня сутичка — тільки перший натяк на конфлікт, перший провісник майбутньої неминучої бурі* (М. Дашкієв); *По верхівках дерев з розбійницьким свистом промчав ревучкий вітрюга — перший провісник громовиці* (В. Нестайко).

ПРОВІ́СНИЦТВО, а, *с.* 1. Здатність передбачати майбутнє. *Геть-чисто все помічало його* [О. Довженка] *всевидяще око .. Не знав і не знаю іншого художника, хто б у нашому двадцятому віці володів таким даром всебачення і провісництва* (О. Підсуха); *Хто сьогодні заперечить провісництво Багряного і хто відмовить йому в тодішній громадській відвазі?* (О. Шугай).

2. Те саме, що **проро́цтво** 3. *Провісництва Арзацового роману — це не прогнози й не обіцянки, тим більше не плани, це те невблаганне, що станеться завдяки невідворотним випадковостям* (К. Москалець); *У пізніх п'єсах М. Куліша вбачають провісництво екзистенціалістичних настроїв* (із журн.).

ПРОВІ́СНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **провісник;** стос. до провісництва. *В Уфі Максим Рильський виголосив своє провісницьке, натхненне слово про рідну матір* (М. Бажан); *Провісницькі сурми схитнули небесні чертоги* (Б. Олійник); // Властивий провіснику. *Знання українського життя, органічний заряд національної енергії і віра в творчий потенціал українського народу надали політичному мисленню Багряного тієї провісницької прозірливості, яка мала б вразити сучасного уважного читача* (О. Шугай).

ПРОВІ́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **провісник.** *О провіснице німої ночі, В присмерковій явлена добі! Хто з живих до тебе не охочий. Подих вічний чуючи в тобі?* (Є. Плужник); *Неприємна, знайома млявість — провісниця всіляких прикростей — закрадалася в груди* (В. Дрозд); * У порівн. *Ти* [любов] *прийшла в дні погожі, Хай без цвіту й солов'я, Стала в серця на сторожі, Як провісниця моя* (А. Малишко).

ПРОВІСТИ́ТИ *див.* **провіща́ти.**

ПРОВІСТИ́ТИСЯ *див.* **провіща́тися.**

ПРО́ВІСТЬ, ті *і* ти, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **звістка** 1. *І поки я, не тямлячись від щастя,Носитиму по людях любу провість, Ти підеш панувать в нову країну І на землі збудуєш рай новий* (Леся Українка); — *Усе б гаразд, якби не гризь на совісті, Що від батьків ні вісті, ані провісті* (В. Мисик); *Діждав Інах ясної врешті провісті. Було йому виразно оповіщено — Мене із дому і з вітчизни вигнати* (Борис Тен, пер. з тв. Есхіла).

2. *перен., поет.* Явище, ознака і т. ін., що провіщають наближення, настання чого-небудь. [К а с с а н д р а:] *Так ти скажи мені по правді, брате, яку ти провість по пташках побачив?* (Леся Українка); *Вона постерегла, що Хутрянко мовби чогось розгніваний, і серце її чуло в тому якусь лиху провість* (Олена Пчілка); *Молодий, усіх я запевняв, .. Що осіннє прив'ядання трав І кружляння голубих сніжинок, — Лиш весняних трав передчуття, Тільки провість ясних вод весняних...* (М. Рильський).

ПРОВІТАМІ́Н, у, *ч., біохім.* Речовина, з якої в організмі людини й тварини утворюються вітаміни. *Вітамін А міститься тільки у тваринних продуктах, у рослинах містяться його попередники — провітаміни* (з навч. літ.); *Найновіше в цьому* [дослідженні] *— відкриття про домінантне значення ультрафіолетових променів для перетворення провітамінів на вітаміни* (Ю. Смолич); *Це* [черешні] *— зважте, — цукри, переважно глюкози та фруктози, органічні кислоти, дубильні та пектильні речовини, вітамін С, провітамін А (каротин), так необхідні чоловічому організмові* (В. Чемерис).

ПРОВІ́ТРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провітрити.** *В такій чистій, ясній, просторій, провітреній залі .. якось їсться смачніше і більше* (О. Маковей); *— О, я так і знала: ліжка не заслані, кімната не провітрена, бруд, сморід...* (С. Васильченко); *Після куті і вечері в незвично чистій і добре провітреній казармі не було ані .. пісень, ані лайки* (З. Тулуб); *Хай навіть нори їхні* [гобітів] *(милі, затишні, добре провітрені оселі) зовсім не схожі на гоблінські тунелі, все ж вони краще за нас призвичаєні до ходіння тунелями* (О. Мокровольський, пер. з тв. Д. Толкіна); // **провітрено,** *безос. пред. Кабінет вже провітрено* (Б. Харчук); *— У хаті чисто, провітрено, хворобою не пахне, Надя сумлінно доглядає свекруху* (Г. Вдовиченко).

ПРОВІ́ТРИТИ *див.* **провітрювати.**

ПРОВІ́ТРИТИСЯ *див.* **провітрюватися.**

ПРОВІ́ТРЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провітрювати.** *На нього війнуло затхлою пусткою давно не провітрюваної оселі, перестояна тиша вкутала його, наче вата, і Микола завмер* (В. Шкляр); *Уявіть собі лиш цей закіптюжений потяг і цей задушливий, ніколи не провітрюваний, повний тухлих яєць вагон* (Ю. Андрухович).

ПРОВІ́ТРЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **провітрюваний.** *Найбільше страждають від фітофтори помідори на низинних ділянках, де частіше випадають холодні роси, спостерігаються тумани та менша провітрюваність* (з навч. літ.); *Комісія встановила нормативну провітрюваність приміщень* (з газ.).

ПРОВІ́ТРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **провітрювати** і **провітрюватися.** *Захар запропонував зробити тягалку, щоб прискорити доставку розв'язаних на провітрювання після дощу снопів до молотарки* (Іван Ле); *Коли ногу розмотали, криївку надовго заповнив млосний солодкавий сморід — не помагала ні справна, і досить добра, оскільки міг оцінити Адріян, вентиляція, ні нічне провітрювання* (О. Забужко); *То шикувалася варта або підганялися арештанти на "провітрювання"* (М. Дочинець).

ПРОВІ́ТРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОВІ́ТРИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *що.* Очищати, освіжати (звичайно приміщення) припливом свіжого повітря. *Вона йому догоджала в усьому .. Після прибиральниці вона сама розставляла стільці, провітрювала кімнату* (А. Хижняк); *Ми забували провітрювати кімнати, мити підлогу хлоркою та намащуватися йодом* (Л. Денисенко); *Коли Гнат відкрив двері, в лице йому вдарило застояним повітрям, але він .. не звертав уваги і навіть не відкрив вікна, щоб провітрити свій кабінет* (Григорій Тютюнник); *Стратон Стратонович переможно підтягнув штани і підійшов до вікна, розчинивши його навстіж. — Треба хоч кабінет провітрити* (О. Чорногуз); // Піддавати що-небудь дії свіжого повітря, сонця (для освіження, запобігання псуванню і т. ін.). *Викинула стара одіж провітрювати* (А. Головко); *Навіть собі на маринарку, що хтось сушити чи провітрювати повісив, розжився* [Ростик] (В. Лис); *— Нащо ти надіваєш усі квітки та стрічки? .. — Хочу трохи провітрить, — сказала Мотря* (І. Нечуй-Левицький); *Треба одяг перетрусити, килими провітрити* (В. Кучер).

2. *кого, що, розм.* Давати можливість провітритися (у 2 знач.). *Івась побіг провітрювати коня* (Панас Мирний); *Свіжа ніч, міцний чай зовсім провітрили паничів* (І. Нечуй-Левицький); *— Киньте киснути, Євгене Вікторовичу. Я провітрити вас забрав* (Іван Ле); *Пішов на кручу зустрічати сонце, заодно провітрити голову* (Дара Корній).

ПРОВІ́ТРЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРОВІ́ТРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Очищатися, освіжатися припливом свіжого повітря. *За цей час повітря ґрунтовно провітрюється і набирається киснем* (В. Підмогильний); *У "татковій" кімнаті навстіж відчинене вікно. Вже місяць вона провітрюється по покійнику* (Ірина Вільде); *Улоговина поволі провітрювалась від гіркого диму* (О. Гончар); [М о л о д и й х л о п е ц ь:] *Знов назад! Знов буде бруд і погань і зараза!* [Л и ц а р:] *Воно ж провітрилося трохи за сей час, а, може, згодом ці хліви зруйнують* (Леся Українка); // Піддаватися дії свіжого повітря, сонця (для освіження, запобігання псуванню і т. ін.). *На балконах і на підвіконнях .. звисають де-не-де килимки, провітрюється одяг* (А. Шиян).

2. *розм.* Перебувати на свіжому повітрі, дихати свіжим повітрям. *Можна ходити на самім горішнім чардаку під відкритим небом і провітрюватись на свіжому й бистрому вітрі* (О. Шугай); *— Знаєте того кондитера, за рогом? У нього такий візок є. Він колись у ньому возив провітрюватись свого кульгавого шкарбуна дідуся* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Давай краще пішки підемо до шосе. Хоч провітримося трохи* (А. Кокотюха); *Він дбав про своє здоров'я. Він вийшов провітритися у коридор* (М. Гримич); // Під дією свіжого повітря приходити до пам'яті, відновлювати сили, повертати бадьорість і т. ін. (після непритомності, сп'яніння і т. ін.). *— Чого пішов? — спитала. — Перебрав, — відповів. — Провітрююсь* (Валерій Шевчук); [Т е р п и л и х а:] *Дайте йому покой* [спокій], *пане виборний! Нехай трохи прочумається.* [В и б о р н и й:] *Та надворі швидче* [швидше] *провітриться* (І. Котляревський); *Танцював він, втягши голову в плечі, тупав ногою на одному місці або дриґав то назад, то вперед, бажаючи, очевидно, насмішити, потім пішов навприсядки, впав, його взяли за руки і виволокли в сіни провітритися* (Григорій Тютюнник); // *перев. док., перен.* Набиратися нових вражень, відриваючись від якого-небудь заняття; розвіюватися. *— От я й думаю: поїду лиш на базар, провітрюся і об тобі* [про тебе] *звістку привезу матері. — Спасибі вам, — дякує Христя* (Панас Мирний); *— Обом* [чоловікам] *тоді сказала, що їдемо провітритись у Київ* (В. Кучер); *— А куди ж мені діватися? Відбув свій належний строк, поїхав провітритися додому, тепер знову повернувся: тягне проклятущий Чорнобиль* (А. Михайленко).

3. *тільки недок.* Пас. до **провітрювати.** *Витрушувалися та провітрювалися літні плаття і макінтоші* (Ірина Вільде); *Герман довго підіймався рипучими вузенькими сходами на третій поверх, і запахи контор, що так рідко провітрюються, чіплялись до нього липкою звивистою стрічкою* (Г. Пагутяк).

ПРОВІ́ШЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **провісити.** *У церкву вливалося крізь горішні вікна гаряче яскраве сонце, і, дивлячись на наскісно провішені стяги, я не міг не подумати, що звук — це поєднання такого сонця із людським надпоривом* (Валерій Шевчук).

ПРОВІ́ШЕНИЙ[2], а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **провіши́ти.** * Образно. *Промисловий розвиток у Радянському Союзі йшов услід за Марксовим виміром "техніки", але вздовж провішеним Вебером ліній бюрократичного розвитку* (з навч. літ.).

ПРОВІШИ́ТИ *див.* **провішувати**[2].

ПРОВІ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПРОВІ́СИТИ**, ішу, ісиш, *док.*, *що.* Те саме, що **вивішувати[1]**. *Прокл, не знайшовши собі місця на лавах, сів просто на порозі й провісив руду бороду між розчепірені коліна* (І. Білик).

ПРОВІ́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПРОВІШИ́ТИ**, шу́, ши́ш, *док.*, *що*, *спец.* Те саме, що **вивішувати[2]**. *Перед безпосереднім вимірюванням лінії довжиною більше 500 м її провішують через кожні 100 м* (з наук.-техн. літ.); *Стелю провішили за допомогою ватерпаса* (із журн.).

ПРОВІ́ШУВАТИСЯ[1], ується, *недок.* 1. Бути провішеним через що-небудь, нахиленим над чимось або звисати, спускатися кудись. *Тільки тепер всі побачили, що через довге сутінне приміщення ратушу провішується довга сонячна стяга і та стяга кінчається якраз на столі саме в тому місці, куди гримнув кулак Степана Кошанського* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **провішувати[1]**. *Білизна провішується після прання.*

ПРОВІ́ШУВАТИСЯ[2], ується, *недок.*, *спец.* Пас. до **провішувати[2]**. *У деяких випадках може провішуватися основний напрямок стрільби з точки стояння основної гармати* (з навч. літ.).

ПРОВІЩА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **провіща́ти**. *Віщуна ж Авеля велено негайно випустити із каземату і в нагороду за колишнє провіщання смерті узурпаторки сповнити всі його бажання* (Р. Іваничук); [К е н т:] *Чи не кінець усьому світу?* [Е д г а р:] *Чи провіщання того?* [О л б е н і:] *Смерть і жах!* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра); *У давнину руни використовувалися не лише для провіщання майбутнього, а й для лікування, магічних обрядів, пов'язаних із оволодінням стихіями природи, для забезпечення успішного плавання чи походу, вдалого полювання чи успіху в коханні* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ПРОВІ́ЩУВАТИ**, ую, уєш, *недок.*, **ПРОВІСТИ́ТИ**, іщу́, істи́ш, *док.*, *що і без прям. дод.* 1. Пророкувати (у 1, 2 знач.). [А г а м е м н о н:] *Се дочка Пріама, пророчиця Кассандра.* [Е г і с т:] *То Гелен той, що приїхав з Трої і тепера у Дельфах волю Божу провіщає, то брат її?..* (Леся Українка); *По всіх церквах провіщали про нього* [братство], *як про порятунок душі від геєни огненної та від підступів нечистого в лукавому образі ксьондзів* (З. Тулуб); *Ще учнем духовного училища Тичина особисто бував на тих сходинах, читав свої вірші, і Михайло Михайлович провістив йому велике майбутнє* (О. Шугай); // *поет.* Прорікати те, що відбудеться в майбутньому; віщувати. — *Барвінку милий! — знов зачую З уст, не цілованих давно, І може, щастя провіщую, І може, справдиться воно* (Л. Первомайський); *В ласкавім затишку діброви Він з нею перші мав розмови, І провіщали їм вінки Сусіди-друзі, їх батьки* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // *перен.* Проповідувати які-небудь ідеї, погляди і т. ін. *Постійно звертається "Основа" до західних братів-русинів (власне, галичан), обстоюючи етнічну та мовно-культурну єдність українців і об'єктивно провіщаючи ідею соборності* (І. Дзюба).

2. На підставі власних спостережень, певних даних, їх аналізу, характеристики доходити висновку про хід, розвиток, настання, появу чого-небудь. *Шевченко був не тільки геніальним творцем слова, а й великим мислителем, чиє око бачило на багато-багато літ уперед. Це й давало йому змогу провіщати, що в майбутньому "врага не буде, супостата, А буде син, і буде мати, І будуть люди на землі"* (М. Рильський); *І ось він* [супутник] *показався на чорному небі, маленький і блискучий, там, де й провіщав Кочубей* (В. Кучер); *Життя випогоджувалося. Зате погода показилася, як і провістив Микола* (М. Дочинець); // *кому.* Наперед визначати те, що чекає на кого-небудь, трапиться з кимсь. — *Ти правди і добра ідеш відсіль шукати; Так слухай! Маю я тобі провіщувати: Багато світла втратиш ти, Поки їх втрапиться знайти* (Я. Щоголів); *Сповнений радості, король скликає найславніших астрологів своєї країни, щоб ті провістили майбутнє молодого принца* (І. Франко); // Своєю поведінкою вказувати на зміни в природі (про живі істоти). *Свято Стрітення Господнього закарпатці уявляли як зустріч зими з весною, і кому, як не бурому ведмедеві — володареві карпатських лісів — провіщати про прихід весни* (із журн.); *Сумно перестукнулись дятли, недобре провістив одуд* (М. Рудь); // *перев. зі сл.* с е р ц е. Інтуїтивно відчувати, передбачати те, що має відбутися. *Все чує вухо, пильно стежить око, І серце теж події провіща* (М. Бажан); *Чому вона нічого мені не сказала? Серце закалатало, серце провістило недобре* (С. Процюк).

3. Повідомляти про що-небудь. *Ось дні настають, говорить Господь, і Я виповню добре те слово, що Я провіщав про Ізраїлів дім і про дім Юдин* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Не стримаюся, щоб не провістити на цьому листку пергамену: облуди остерігайтеся, а найгірший із нас той, уста котрого про добро і любов віщають, а руки має чорні й брудні* (Валерій Шевчук).

4. Бути прикметою настання яких-небудь змін. *Небо, ще зовсім холодне, чорне, оздобилось незчисленними вогниками зірок, провіщаючи на завтра сонячний день* (Ю. Шовкопляс); *В ці тривожні часи поява військового із спішним листом могла провіщати лише якісь важливі новини* (О. Полторацький); *Він підвівся, вийшов на ґанок і побачив на траві перлисту росу, що провіщала погожий день* (В. Шкляр); // Бути сигналом до чого-небудь, сповіщати про щось. *Гасло гордого бою Провіщає сурма* (М. Рильський); *Їли мовчки, прислухаючись до гудків у порту, що провіщали повітряну тривогу* (В. Кучер); *Марта почала казку, та ретельна синичка, що провіщає весну, дівчинку роздратувала* (Р. Андріяшик); *Гучний дзвінок у коридорі провістив велику перерву* (Б. Антоненко-Давидович); *Оглушливо бабахнув постріл .. Постріл провістив, що для диких плес скінчилась ера мирного життя* (Ю. Мушкетик); // Бути ознакою душевного стану людини. *Вибух, яким спалахнув цей чорнявий хлопець з широким лобом і красивими чорними бровами, провіщав, що за цією неначебто одноманітністю ховаються різні вдачі й темпераменти* (І. Сенченко); *Закусив* [Каргат] *губу. В очах з'явився той холодний блиск, що провіщав вибух...* (Ю. Шовкопляс); *Потемніле від глибоко прихованої скорботи, дідове обличчя не провіщало нічого радісного* (Я. Гримайло).

ПРОВІЩА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПРОВІСТИ́ТИСЯ**, и́ться, *док.* 1. Бути провіщеним про що-небудь. *Намагався не пропустити ані хвилини з цього чудовного одкровення, бо щось мало мені в ту хвилю провіститися* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **провіща́ти** 1, 2. *Передчасні пологи можуть провіщатися певними ознаками, а також можуть бути спровокованими хворобою* (з навч. літ.).

ПРОВІ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провісти́ти**. *Провіщений відхід стався через сорок днів після воскресіння* (В. Барка); *Хижий звір, який полює за людськими душами, був провіщений людському родові двома ясновидцями: один з них називався Іоаном, а другий — Данте* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // **провіщено**, *безос. пред. Провіщено знешкодження сатани: на добу, символічно означену через тисячоліття* (В. Барка); [Г л о с т е р:] *Мій син-мерзотник чинить, як провіщено, — йде проти батька* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРОВІ́ЩЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **провісти́ти.** — *І що ж? Так було споконвіку: кого обрано для провіщення, терпить іспит* (В. Барка).

2. Те, що провіщено ким-небудь. *Вона почала з чарівника і його цікавого провіщення* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); // Те, що провіщає що-небудь. *Хан уже був певен своєї перемоги, та друге входження на бахчисарайський престол ознаменувало лихе провіщення...* (Р. Іваничук); // Ознака, яка провіщає що-небудь; прикмета. *Григорій випроставсь і грізно насупив брови. Шибеники сховались. Тоді він знову припав до могили, озирнувшись ще раз: "Що за оказія? Причулось чи провіщення яке?"* (О. Довженко); *Очевидно, такий сон — провіщення нових мандрів, це сказав мені і сонник* (Валерій Шевчук).

ПРОВІ́ЩИЙ, а, е. 1. Який провіщає що-небудь. *З темного, щербатого надкоренка тополі стримів зелений пагін .. Довго стояв Кузьма біля того пагона, дивуючись провіщій силі життя живого* (В. Дрозд); *Використовуючи алюзію на біблійний сюжет з волхвами, які йдуть на провіще світло Вифлеємської зірки, М. Зеров говорить про гурт філософів мандрівних, що неміряними шляхами йдуть по долах, горах, балках, хуторах* (з наук. літ.).

2. Стос. до провіщення. [А р і є л ь:] *Господар мій своїм провіщим даром Відчув загрозу, що нависла зараз Над друзями, і він мене послав їх рятувати* (М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРОВІ́ЩО, *присл., розм.* Те саме, що **наві́що.** *Провіщо ж ти — питаю я — Ох Боже, рожечко моя, Лиш свій світочок терном вкрила?* (Ю. Федькович).

Наві́що і прові́що *див.* **наві́що.**

ПРОВІ́ЩУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **провіщувати.** *Спеціалісти наголошують, що провіщування має феноменологічне та екзистенційне значення* (з наук. літ.); *Обряд провіщування долі проводили за допомогою ритуальних страв* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВІ́ЩУВАТИ *див.* **провіща́ти.**

ПРОВІ́ЮВАННЯ, я, *с., с. г.* Дія за знач. **прові́ювати** 2. *Провіювання зерна є однією з важливих технологічних операцій зернозбирального комбайна* (з навч. літ.).

ПРОВІ́ЮВАТИ, юю, юєш, **ПРОВІВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОВІ́ЯТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Рухатися (про повітря); віяти. *Воздух весняний* [повітря весняне] *провіває, а мене обгортає туга за людьми, за життям!* (О. Кобилянська); *Як прийде отара, то й не впізнають вівці свого водопою: де вчора місили багно, сьогодні стало сухо та чепурно, а скособочену сталеву їхню ринву хтось підважив, підняв, аж вітерець тепер попід нею провіває...* (О. Гончар); *Вітерець ані провіє — повітря гаряче стоїть на одному місці* (Панас Мирний); // Обдавати подувом рухомого повітря. *Надворі хворому полегшало. Різкий вітер провівав благенькі ноші* (Я. Качура); *Проти вітру пасе череду пастух. Вітер освіжа тварину, провіва...* (К. Гордієнко); *Вона діставала рибу й овочі, траву, темно-червоні порошки й товчені корені, усе це змішувала й перетирала, ретельно нарізала й дрібно провіювала* (С. Жадан); * Образно. *Вітри велеможні, безликі владущі провіюють душі — летять шкаралущі: чи біла полова, чи просто сніжок — крізь сита-решета очей та думок* (П. Мовчан); // *чим і без дод., безос.* Продувати протягом. *В сінях камениці було холодно, провівало* (І. Франко).

2. *що і без прям. дод., с. г.* Подувом рухомого повітря очищати зерно від полови й сміття. *Обмолочене зерно провіювали і зберігали в спеціально обладнаних ямах-льохах. Воно могло зберігатися у таких сховищах кілька років* (з навч. літ.); *А он господар на тоці* [току] *Весь день без втоми і без тями Із сином промахав ціпами, Провіяв намолот і власним Очам не вірить* (І. Франко); *Наставив* [Нагнибіда] *руку, полови гребнув і провіяв над долонею* (А. Головко).

ПРОВІ́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРОВІ́ЯТИСЯ,** і́юся, і́єшся, *док.* 1. Подувом рухомого повітря очищатися від полови й сміття (про зерно). *Провіється* [пшениця] *вітерцем, просохне за годинку-дві, й знову підуть комбайни* (Микита Чернявський); * Образно. *Провіємось і станемо золотими зернами історії свого народу, його ім'ям і славою* (П. Загребельний).

2. *перев. док., розм.* Перебуваючи на свіжому повітрі, провітрюватися. [П а с т у х:] *Оце сьогодні випущу все бидло, нехай провіється* (Леся Українка).

3. *перен., зневажл.* Віятися (у 2 знач.) якийсь час. — *Отак цілий вік провіється* [Власов]! — *бликнувши у сторону, подумав він* (Панас Мирний)

4. Док. до **ві́ятися** 1. *Сухий холодний вітер провіявся по повітці* (Валерій Шевчук).

5. *тільки недок.* Пас. до **прові́ювати.** *Збір плодів термопсису рекомендують здійснювати у вересні. Боби обмолочуються, провіюються і подрібнюються на порошок* (з наук.-попул. літ.); *Кукіль повинен ретельно провіюватися і відділятися від пшениці, зерно за зерном* (із журн.).

ПРОВІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прові́яти.** — *Сьогодні в моїй хаті всю ніч смерч стояв. Наших у дорозі, здається, нікого нема? — Нема, — підтвердила Любка, оглядаючи провіяну наскрізь хату* (В. Земляк); *Великий князь пішов у той бік, де провіяне зерно зсипали в рядняні міхи та мішки* (І. Білик); // **прові́яно,** *безос. пред. Все, що довелося нажати за оцю пору, зложено в копи, звезено в стоги, вимолочено, провіяно* (Панас Мирний).

ПРОВІ́ЯТИ *див.* **прові́ювати.**

ПРОВІ́ЯТИСЯ *див.* **прові́юватися.**

ПРОВЛА́ДНИЙ, а, е. Який підтримує владу, діє в її інтересах. *Раптом провладний кандидат заявив, що він уже не провладний, що він грав на чужому полі, і тепер він уже опозиція* (Л. Костенко); *Вона ніколи не голосувала ні за провладні партії, ні за комуністів, тому іноді при нагоді наголошувала, що її совість чиста, бо бандитів до влади не приводила* (С. Талан).

ПРОВЛА́ДНО. Присл. до **провла́дний.** *Є три різновиди громадян. Настроєні провладно, настроєні опозиційно та громадяни, які жаліються на свою долю представникам опозиції, одночасно випрошуючи подачки у представників влади* (з газ.).

ПРОВОВТУ́ЗИТИСЯ, у́жуся, у́зишся, *док., розм.* Поповтузитися певний час. *Доведеться добрих дві години, коли не більше, прововтузитися біля машини, потім загнати її на станцію і старанно мити* (А. Кокотюха); *Він прововтузився з сейфом кілька хвилин* (О. Ульяненко); *Прововтузившись на стільчику зо дві хвилини й так нічого й не написавши, Гена згорнув файл* (М. Кідрук).

ПРОВОДА́Р *див.* **проводи́р.**

ПРОВО́ДА́РКА, и, *ж.* Жін. до **прово́да́р.** *Пропозиція Розалії очолити мисливців на розбійника .. спершу порадувала дуже Янчевського, не завдаючи чутливого удару його самолюбству: .. в разі удачі, її все-таки приписали б, напевне, йому, досвідченому в кампаніях, а проводарку полестили б, як жінку, похвалами за її геройство* (М. Старицький); *Богиня Деметра поєднувала небо й землю як проводарка добра, світла та знань* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВОДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проводжа́ти.** *Так, з піснями, крізь бурю мітингів і проводжань добралися до Синельникова* (О. Гончар); *Проводжання в таку далеку дорогу — то завжди прощання. І не завжди з надією на зустріч* (В. Малик); *Відколи стоїть світ світом, сини завжди проводжали матерів ув останній путь, матерям, синам, усім нам це проводжання дуже потрібне* (Р. Федорів); *Старий чорний ворон споглядав те слізне проводжання з висоти осокора* (В. Шкляр).

ПРОВОДЖА́ТА, тої, *ж.* Жін. до **проводжа́тий.** *На верхніх східцях якісь екскурсанти, певне, африканці, обступивши високу блондинку, свою проводжату, слухняно вбирають її інформацію* (О. Гончар).

ПРОВОДЖА́ТИ *див.* **прово́дити.**

ПРОВОДЖА́ТИЙ, того, *ч.* Той, хто супроводжує кого-небудь (звичайно для вказування шляху, для охорони, нагляду). [С п а р т а к:] *Для тебе теж потрібен проводжатий?* (Л. Дмитерко); *Його товариші цілком покладалися на свого проводжатого* (В. Малик); *Коли я з проводжатими дійшов до верха, з якого було видно океан, вони поклали мені в корзину різного зілля цілющого і два кавалки воску* (Ю. Логвин); // *розм.* Той, хто проводжає того, хто від'їжджає. *Проводжаті попрощались із екскурсантами на пероні* (з газ.).

ПРОВОДЖА́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який когось проводжає. *Бистрим оком окинула вона проводжаючих її вартових* (І. Франко); // *у знач. ім.* **проводжа́ючий,** чого, *ч.;* **проводжа́юча,** чої, *ж.* Той (та), хто проводжає кого-небудь. *Всі з явним нетерпінням ждали, коли нарешті рушить поїзд. Це було бажання і пасажирів, і проводжаючих* (М. Трублаїні); *Тисячі людей — воїнів і проводжаючих — замовкли в ці останні хвилини прощання* (А. Хижняк); *Навколо снувала юрба космонавтів та проводжаючих* (О. Бердник); *Нарешті всі приготування закінчилися, гер Крант .. потиснув усім проводжаючим руки на прощання* (Н. Сняданко).

ПРОВО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провести́** 1. *Спокійно, друже, спи, проводжений сльозами У темний склеп, у хатоньку малу... Вір, прийде слушний час, і вільними устами Тобі воздасть коханий люд хвалу!* (М. Старицький); *Нарешті й гості пішли повз наші двері, проводжені господарями* (М. Томчаній); * Образно. *Пісні мої гіркі, мережані тоскою, Напоєні слізьми незмірної любови! Ідете в темний путь, проводжені журбою, Як вигнанці, що в світ несуть одні окови* (П. Карманський).

ПРОВО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прово́дити** 1, 8. *Порт здійснює державний нагляд за безпекою мореплавання, лоцманське проводження, реєструє судна й видає суднові, кваліфікаційні та інші документи, необхідні для безперешкодного й безпечного пересування в морі* (з мови документів); *Я весь час ловив себе на думці, що таке проводження часу з нею* [панною] *мене мало цікавить* (Ю. Винничук); *Він почав сумніватися — а що, коли існує інша, більш висока дійсність, ніж та, до якої він звик? Що, коли існує якесь вище призначення, відмінне від проводження часу в лазнях із кралями?* (Любко Дереш).

ПРОВО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прово́джувати.** *Федорович виїхав з Кромерижа дня 21 грудня, опівночі проводжуваний кількома товаришами* (І. Франко); *Старий .. вклонився мовчки і, крекчучи, почвалав городами, проводжуваний невідступним поглядом Кобзаря* (С. Журахович); *Аудит у сфері праці — це періодично проводжувана система заходів зі збору інформації, її аналізу й оцінки на цій основі ефективності діяльності підприємства з організації праці й регулювання соціально-трудових відносин* (з навч. літ.); // **прово́джувано,** *безос. пред. З кінця XVIII ст. на Миколаївщині проводжувано урбанізацію та господарське освоєння краю. У XIX — на початку XX ст. ця територія стала одним з головних постачальників товарного зерна на світовий ринок* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВО́ДЖУВАТИ *див.* **прово́дити.**

ПРО́ВОДИ, про́водів *і рідко* про́від, *мн.* 1. Проводжання кого-небудь; прощання з тим, хто кудись від'їжджає, іде і т. ін. *Гості ні на часинку не переводились; щодня одні виїздили, другі приїздили; щодня були й проводи, і стрічі* (О. Стороженко); *Завжди сцени проводів і зустрічей на вокзалах збуджували в Марка почуття ледве вловного жалю і, може, заздрості до тих, кого виряджають чи зустрічають* (І. Кириленко); *У п'ятницю подружжя S. улаштувало мені проводи* (О. Шугай); *У липні Віктор назавжди припинив марнування часу на проводи знайомих* (В. Єшкілєв); // Обряд, церемонія, пов'язана з проводжанням кого-небудь, прощанням із кимсь і т. ін. *У студентському гуртожитку проводи: оголошено, що завтра вранці хлопцям — у дорогу* (О. Гончар); — *То проводи жниварів завтра о шостій? — знову повернулася Ляна до піщан. — Я буду обов'язково* (Микита Чернявський); *Святі лики бачили на своєму віку і хрещення немовлят, і вінчання молодят, і проводи в останню путь, і дивовижні зцілення* (С. Талан).

2. *(також з великої літери), етн.* Традиція поминати померлих на могилах протягом післявеликоднього тижня. *Після провід подає* [Оришка] *за нього рушники, а після Ушестя, на клечальній, і весілля буде* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Минулої весни на проводи, коли він вертався з мамою з могилок, вони проходили біля тієї школи* (У. Самчук); *Як і кожної весни, на Проводи приїхала з Києва .. баронеса, їхала по селу у ридвані, запряженому білими кіньми, і кидала з вікон цукерки дітям* (В. Дрозд); *На п'ятий день, у неділю, були проводи. Соломія з батьками та обома доньками пішла на могилки* (В. Лис).

ПРОВОДИ́Р, я́, *рідко* **ПРОВО́ДА́Р,** о́даря́, *ч.* 1. Те саме, що **провідни́к** 1. *Горе вам, проводирі ви сліпі, що говорите: Коли хто поклянеться храмом, то нічого; а хто поклянеться золотом храму, то той винуватий* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Де є камінь такий на шляху, щоб на нього не збили ми ноги? Чи бував нам проводар такий, щоб не вів манівцем, без дороги?* (Леся Українка); *Потім вони знову йшли, і знову брав Іван на руки свого проводиря, а той, обхопивши його за шию тоненькою рукою, мудро показував шлях* (Валерій Шевчук); * У порівн. — *Начепив* [Кабашний] *через плече торбу з ласощами, іде по ярмарку, як проводир* (О. Гончар).

2. Те саме, що **ватажо́к** 1. *Зиґмунт був проводирем тої шайки, укладав плани, розділював роботу, контролював виконання* (І. Франко); *Ще в школі він був проводирем і організатором усіх хлоп'ячих затівок супроти "начальства"* (Д. Бузько); *Пісістрат, проводар мужовладний, На колісницю зійшов і, віжки тримаючи міцно, Хльоснув по конях бичем, і вони залюбки полетіли Полем* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

3. *перен.* Передова людина свого часу, яка має авторитет і вплив на інших; керівник. *Вона, як вірна тінь, пішла за тим, Хто був проводарем "Італії нещасній"* (Леся Українка); *Вона головний організатор, проводир і радник* (Остап Вишня); *Доки не було Тараса, для всіх проводарями були Куліш і Костомаров, але не могли вони витримати й порівняння з Тарасом! Тарас не знав меж ані в любові до народу, ані в ненависті до панів, до царя* (О. Іваненко); *Коли не геній ти, не проводир — то і тоді лишається багато: щоденний труд, і золоті плоди, і таємнича нереальність свята* (І. Жиленко).

4. Те саме, що **ватажо́к** 3. *Найстарший цап — проводир стада — мекнув тривожно і скочив убік* (В. Гжицький); *Вишикувані гострим кутом, крило в крило, точно відтворюючи кожен рух проводиря, летіли на південь могутні птиці* (В. Собко).

ПРОВОДИ́РКА, и, *ж.* Жін. до **проводи́р.** — *Як його звали? — спитала їхня проводирка. — Вікентій, — озвалася Марцеся, доки розгублений Сошенко пригадував, яке ж і справді ім'я зацного* [шляхетного] *тестя, з яким мав честь спізнатися при самому кінці його життя* (Н. Околітенко); * Образно. *Наступного дня, звернувшись до однієї з своїх друкарок, він довідався про молоду дівчину, якусь міс Меймі МакБрайд, котра ладна була слугувати йому проводиркою по безводних пустелях алгебри* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРОВО́ДИТИ, ПРОВА́ДИТИ, джу, диш, **ПРОВОДЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *рідко* **ПРОВО́ДЖУВАТИ, ПРОВА́ДЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ПРОВЕСТИ́,** еду́, еде́ш; *мин. ч.* провів, вела́, ло́; *рідко* **ПРОВОДИ́ТИ,** воджу́, во́диш, *док.* 1. *кого і без прям. дод.* Перед тим як розстатися, попрощатися з ким-небудь, іти, їхати разом до якогось місця. *Узяла кілька грошенят, то те купила, то те, — шлю їм* [небожатам]. *Проводжу того чоловіка за село та плачу-плачу!* (Марко Вовчок); — *Отак, Петре, склалося, — проводжуючи його до хвіртки, говорила Катерина* (С. Журахович); — *Ходім же, Івасю, матір проводимо, — сказав дід* (Панас Мирний); — *А я теж до своїх збігаю. Та й прийду потім. Хлопців проведу* (Микита Чернявський); // Супроводжуючи, вести кого-небудь у певне місце. *Ціла купа проводить Павла до хати* (Марко Вовчок); *Дівчину той спів пориває І вабить з кімнати її, Мара її далі провадить, Пісні їй співає свої* (Леся Українка); *Як їх протверезили, то провадили до арешту* (В. Стефаник); *Дівчинку провели в малесеньку кімнатку, затягнуту сукнами і килимами* (О. Іваненко); // Супроводжувати кого-небудь для нагляду, охорони, указування шляху і т. ін. — *Проведіть, будь ласка, або хоч справте мене, куди йти, — попрохав ще раз Гарасим. — Ніколи вас проводити* (Л. Яновська); *Батько з кількома ковачами проводжав галицьких купців, упросили купці охороняти їхню валку з товаром* (А. Хижняк); *Провадили нас, здебільшого, старші хлопці, що мали трохи військового гарту і досвіду* (М. Андрусяк); — *Се ти, Карпику? — обзиваюсь до його* [нього]. — *Іди лиш та проведи од собак* (Панас Мирний); // *безос.* — *Провело тебе, Романе, через Альпи, як через горнило, загартувало, і, може, хоч перед смертю ти станеш справжнім солдатом* (О. Гончар); // Супроводжувати (звичайно дівчину, жінку), залицяючись. *Ой що кому заважає, ой що кому вадить, А що хлопець молоденький дівчину провадить* (з коломийки); *Знаючи, як інші хлопці проводжають дівчат, Бронко насмілився і собі незграбно, зате міцно обійняти Сташку за стан, закинувши її руку на свої плечі* (Ірина Вільде); *Журилася молода дівчина Та своєю бідою: "Ой, хто ж мене, молоду дівчину, Та проведе додому?"* (з народної пісні); // Спрямовувати рух кого-, чого-небудь. *Плоти стояли один в один до самої затоки, звідки катери проводили їх по одному попід мостом* (О. Десняк); *Олексій провів ще трохи коні, поки вони звернули на дорогу, пробіг такечки коло коней та й пустив тоді повод* [повід] (П. Куліш); *Вхопився* [Володя] *за кермо, щоб самому провести машину, бо тут лише трохи збочиш — і ця дерев'яна споруда може затріщати* (М. Циба); // *перев.* **прова́дити,** *недок., перен.* Керувати діяльністю кого-, чого-небудь. *І так вони вийшли напроти панів; Роберт їх провадив до бою. Ні одного лицаря, окрім його* [нього], *Не мали шотландці з собою* (Леся Українка); *В 1878 році в Парижі відбувся конгрес письменників, який провадив Віктор Гюго* (П. Тичина); *Хто ватажком Піде перед вами, Хто проведе?* (Т. Шевченко); // Супроводжувати померлого; бути присутнім на похороні. *Я з думою молодою Усе позабуду, .. Позабуду, як татари Батька полонили; Позабуду, як проводив Неньку до могили* (С. Руданський); *Ще й не нажився, здається, а вже шістдесят не за горами. Багатьох друзів своїх, з ким на вечорниці ходили, артіль організовували, провів уже на цвинтар Ничипір* (М. Зарудний); // *перен.* Ходити невідступно за ким-небудь, супроводжувати когось скрізь; переслідувати. *Тут згадав він про лихих собак, що проводили його нині вулицею, і зупинився, вагаючись* (М. Коцюбинський); *Коли б хто відігнав цю надоїду сороку. Зустріла в ліску і до самого узлісся .. скрекотом своїм провела* (М. Зарудний); // *перен.* Не залишати кого-небудь, мучити, не давати спокою комусь (про думки, почуття і т. ін.). *Одна думка усюди його проводжала, жалковав* [жалкував] *на своє нещасливе кохання* (П. Куліш); // *тільки* **прово́дити, прова́дити,** *недок., перен.* Вести, пролягати, простягатися, вказуючи на напрямок руху звідки-небудь кудись (про двері, дорогу і т. ін.). — *Шлях той? Ох, моє голуб'ятко, сей шлях проводить тудою, де я зроду-віку не бувала* (Марко Вовчок); *Двоє дверей проводили прихожого — одні в світлицю, другі в кухню* (Панас Мирний); *Славко йде. Йдуть усі троє: він, Шарлотта й Мундзьо. Вже на хіднику, що провадить на веранду* (Л. Мартович); *Дев'ять монументальних дверей, чудово розділених заокругленнями стін, провадили до нутра святині* (П. Загребельний).

2. *кого.* Виряджати кого-небудь у дорогу, у гості, у похід і т. ін. *Ще так недавно і так давно проводжали його в далеку дорогу .. Мати поклала в заробітчанську торбу житню хлібину, шматок позиченого сала, пару головок часнику* (М. Стельмах); *Мені, коли проводили в армію, дали таке напуття: вперед ніколи не виривайся, але й від інших не відставай* (В. Нестайко); *Пішла, попрощалась із господарями, подякувала їм за милість і за ласку .. Прово́дили мене хлібом-сіллю, поблагословили* (Марко Вовчок); *На Великдень баба убрала Петрика, як паву, й провадили з дідом .. в гості* (Марко Черемшина); // Супроводжувати кого-небудь (на вокзал, в аеропорт і т. ін.) при його від'їзді кудись; виряджати гостей, відвідувачів і т. ін.; протилежне з у с т р і ч а т и. — *Хіба ви оце думали їхати в Кишинів? — спитала в його* [нього] *Саня. — Та ні! Я проводив на вокзал одного нашого кишинівця* (І. Нечуй-Левицький); — *Оце, доню, — кажуть мати, як уже провели старостів, — се твій місяць, що за хмару зайшов* (Марко Вовчок); — *Приїхав на вокзал тебе провести, Сашко, — сказав Сергій Валентинович* (Л. Смілянський); — *Сьогодні ми мусимо зустріти і провести в дорогу нашого гостя — кандидата в посли до сейму, а поки що адвоката* (М. Малиновська); // *перев. недок.*, *що, перен.* Відзначати, святкувати закінчення чого-небудь. — *Он, свято йде..; а нам чого радіти? чим його стрічати, як проводити?..* (Панас Мирний); — *Сьогодні ж у нас у школі ялинка, будемо старий рік проводжати!* (Остап Вишня).

3. *у недок. тільки* **прово́дити, проводжа́ти,** *кого.* Виражати якось своє ставлення до того, хто йде, від'їжджає звідки-небудь. *Зникає* [Річард] *з порога. Громада проводжає його лютими вигуками і киданням грудок та паліччя* (Леся Українка); *Устина прощається з людьми, зупиняється біля хвіртки, і всі зупиняються на вулиці, проводячи її і словами, і подобрілими очима* (М. Стельмах); *Їй гучно плескали в долоні. До самозабуття бив у долоні й Данько, проводжаючи Нонну зі сцени* (О. Гончар); // Лунати, звучати вслід тому, хто йде, від'їжджає звідки-небудь. *Луценчиха призро окинула гурт очима і, плюнувши, зійшла з рундука; регіт провів її...* (Панас Мирний).

4. *кого, що.* Стежити (поглядом, очима) за ким-, чим-небудь, хто (що) віддаляється, іде, їде. *Тимко, налягаючи руками на чепіги, часто задирав голову, проводжав даленіючі косинці журавлів* (Григорій Тютюнник); * У порівн. *Він мовчав, дивлячись на дівчину так, мовби проводжав її очима в далечінь* (О. Гончар); // *у недок. перев.* **прово́дити,** *чим.* Пильно оглядати кого-, що-небудь, переводячи погляд, очі з одного предмета на інший. *Роман з болем проводить очима понівечені шматочки соснини* (М. Стельмах); *Я провів очима щось із п'ять чи шість таких груп, аж один з гідів, молодий ставний хлоп з чималою домішкою індіанської крові в жилах, забрався до мене в затінок перепочити* (М. Кідрук).

5. *у недок. тільки* **прово́дити,** *чим і без дод.* Робити плавні рухи, торкаючись чого-небудь. — *Та й коса ж у тебе? От коса! — хвалила Марина, проводячи гребінцем вподовж волосся* (Панас Мирний); *Соломія провела рукою по його грудях і намацала мокру й липку сорочку* (М. Коцюбинський); *Вона ніжно-ніжно провела рукою по чолі його, по щоках* (В. Винниченко); *Професор звичною рукою натягнув струни і провів смичком* (В. Собко); // *що.* Рухом руки, дотиком якого-небудь знаряддя позначати лінію, залишати слід. *Пальці ще кволо прокреслюють якусь лінію. Пряму, чітку, і він, засинаючи, ще раз проводить пряму лінію, складає кволо дашком пальці літерою А. І засинає* (О. Ульяненко); * Образно. *В Авила зморшки поглибшали між брів. А мужики уважні. І думи мужицькі провели борозни на чолі в кожного* (А. Головко).

6. *у недок. тільки* **прово́дити,** *що.* Споруджувати, будувати (дорогу, канал і т. ін.). *Вже є люди, які керують дощами .. Допоможіть їм з річок проводити канали, робити фонтани, напувати землю живою водою* (О. Іваненко); *Одним із головних старань Захара було — провести зі своєї Тухольщини просту і безпечну дорогу на угорський бік* (І. Франко); // Підводити куди-небудь для чого-небудь труби, провід, кабель і т. ін. *Того ж вечора, після прив'язки батареї, Григорій з зв'язківцем Рязановим, .. топчучи важкими чобітьми недоспілу ниву, проводив кабель до нового НП командира батареї* (М. Стельмах); *За останній рік він і вулиці мостив, .. і мурував печі, і проводив газові труби...* (М. Ю. Тарновський); — *Ви до хати вже й електрику провели, — говорив Скиба, сідаючи на призьбу коло хати* (С. Чорнобривець); — *А отам буде для вас лазня і душ. Батько вже душ провів* (В. Кучер).

7. *у недок. тільки* **прово́дити, прова́дити,** *що і без прям. дод.* Здійснювати, робити (у 1 знач.) що-небудь. *Зав'ялов не вперше грав у виставі, яка йшла сьогодні, але ніколи ще він не проводив заключного акту з такою силою, як у цей вечір* (Л. Дмитерко); *Я був у курсі всіх справ: при мені провадили подекадне зважування живої риби* (І. Багмут); *Оксен проводив засідання правління по-своєму. Він не обмежувався одними лише членами правління, а радо приймав усіх, хто бажав бути присутнім* (Григорій Тютюнник); *Щогодини вони проводять контрольні перегляди, досліджують тканини під мікроскопом* (М. Дашкієв); // Пропагуючи які-небудь ідеї, погляди, намагатися їх реалізувати, утілити у життя. — *Віру стратили й побожність, Атеїзм вони провадять...* (Леся Українка); — *У процесі роботи довірена людина .. мусить увесь час бачити, як режисер провадить ідею сценарію* (Ю. Яновський); *Зазвичай члени Ради, обрані шляхтою, не залежали від графів і проводили свою власну політику* (О. Авраменко); // *розм.* Домагатися обрання кого-небудь під час виборів. *Вибори ж оце щойно закінчились: Гордій Чумак головою, і в члени сільради провели все своїх людей* (А. Головко); // *розм.* Оформляти кого-, що-небудь документально. — *Значить, робили потрійний злочин, — мало не скрикнув .. прокурор. — Крадене купували, а на складі і в бухгалтерії не провели, документи дали неправильні* (В. Кучер); — *Щодо призначення, то я вважаю пропозицію Бориса Савовича прийнятою. Сьогодні ж і наказом проведу...* (О. Гончар); // *недок. перев.* **прова́дити.** Вести (звичайно господарство). *Вона й тепер провадила господарство сама* (І. Нечуй-Левицький); [О л е н а:] *Вона у мене ціле господарство провадить* (І. Франко); *Її Алкіной собі взяв за дружину І шанував, як ніхто в цілім світі жінок не шанує, Що господарство провадять в домах у своїх чоловіків* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

8. *у недок. перев.* **прово́дити,** *що.* Бути, перебувати де-небудь протягом якогось часу. *Ціле літо не було нас дома, В таборах проводили ми дні...* (В. Бичко); *Через два роки після того* [народження Тараса] *батько його знову вернувся в Кирилівку, де й провів малий Тарас свої дитячі літа* (Панас Мирний); *Зворушені зустріччю, побратими довго розпитували один одного, згадуючи минуле й своїх товаришів, з якими разом провели десять пам'ятливих років на Підпільнянській Січі* (С. Добровольський); // Використовувати певний час як-небудь, на щось. *Іван Тимофійович дозволяв йому користуватися своєю бібліотекою, і вечори Валерик проводив у Мурашковім кабінеті за книжками* (О. Гончар); *Побожні міщани цілі ночі проводили у молитвах* (Ю. Винничук); — *Проведіть канікули розумно, запасіться здоров'ям для нового навчального року* (Ю. Мокрієв); // Жити в який-небудь спосіб протягом певного часу. *Я згадую, як близько тебе Життя я провадив своє* (Леся Українка); *Більшу половину свого життя Олександр Павлович взагалі провів у наукових подорожах* (Я. Гримайло).

9. *тільки* **провести́,** *кого, розм.* Хитруючи, обдурити кого-небудь. [Х р а п к о:] *Тут щось та є, щось кум замишляє таке... Та ну, мене не проведеш!* (Панас Мирний); *Йому страшно прикро і встидно було того, що так себе дав провести пані Олімпії* (І. Франко); *Ми, хлопче, досвідчені, старі горобці, нас на м'якині* [м'якуші] *не проведеш* (О. Бердник); — *Я зрозуміла, ви не з польської делегації. Мене не проведеш! Я спостережлива* (О. Чорногуз); — *Ти знову із своєю халвою? — розсердився Федько. — Мене на солодкому не проведеш* (В. Чемерис); *Ні, такого, як Гірчак, не проведеш, він сам сто разів кого завгодно навколо пальця обкрутить* (В. Петльований).

10. *тільки* **прово́дити,** *що.* Мати властивість пропускати через себе (тепло, електрику, звук і т. ін.). — *Є такі речовини, які й струм проводять погано, і в ізолятори не придатні, наприклад, елементи германій, селен, кремній, закис міді й інші* (В. Владко); *Кераміт дуже погано проводить тепло* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Є матеріали, які погано проводять звук, оскільки коливання в них швидко згасають* (з навч. літ.).

11. *тільки* **прова́дити,** *що, розм.* Висловлюватися, говорити. — *Не знать, що ти провадиш, свате! — дав йому одвіт Шрам* (П. Куліш); *Вони* [Антін з Олександром] *вигадали опрічну* [опрічну] *мову, котрою вони й провадили свою розмову, не почуваючи себе ніяково перед ними* [дівчатами] (І. Нечуй-Левицький); *Раз Каленюк Денис і дядько мій .. Розговорилися .. Провадили, чим живляться комахи* (М. Рильський); *Всі вже голодні, але продовжують провадити неспішну бесіду* (С. Андрухович); // *тільки* **провести́.** Сказати поволі, розтягуючи слова. — *Я городянський. — А я з села, з Лазарівки. — З Ла-за-рів-ки! — якось провів він* (Панас Мирний).

12. *тільки* **провести́,** *що, розм.* Марно витратити (гроші). — *Які були грошенята — провів, одежа була й так порвана, я ще дорвав* (А. Тесленко).

13. *тільки* **прова́дити,** *що, діал.* Доставляти. *Аж з Райну* [Рейну] *й Угорщини бочками провадила райнське* [рейнське] *і усякі напитки* [напої] (О. Стороженко).

14. *тільки* **прова́дити,** *діал.* Акомпанувати. *То був романс Шумана .. він співав, Настя провадила на фортеп'яно* (Леся Українка).

Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* **вести́; (1) Прова́дити да́лі** *що і без прям. дод.* — продовжувати говорити. — *Входжу я до хати,* — *провадив далі Свирид,* — *і привітався, забалакав* (М. Коцюбинський); — *Вам будуть зрозумілі причини такого явища, коли мені дозволять провадити далі мою доповідь* (Ю. Смолич); — *Нема як і побалакати з ним за тою рибою. То його нема, то я забуду... Хотіла сказати, шо...* — *Баба Марфа затнулася, вагалась, чи провадити далі, чи ні* (В. Шкляр); **(2) Прова́дити розмо́ву** — говорити про кого-, що-небудь, обговорювати щось. *Ти, чоловік мені рівня, мій приятель близький і знайомий мені, з яким солодко щиру розмову провадимо, і ходимо до Божого дому серед бурхливого натовпу...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Молоді збилися в купу в другому кутку коло піаніна* [піаніно] *і провадили весело розмову* (І. Нечуй-Левицький); *Я добре знав обох братів, бував у них дома, розмови провадив* (Р. Іваничук); *План дій обговорювали упродовж наступного дня так старанно, що врешті-решт почали провадити розмову по колу* (А. Кокотюха); **(3) Прова́дити своє́** — настирливо триматися в розмові певної теми, не відступаючи від своєї думки. *Військовий писар, хоть і чув, да не озиравсь. Він своє козакам провадив* (П. Куліш); *Мовчить баба та своє провадить. Глуха, видко* (М. Коцюбинський); **(4) Прово́дити / провести́ час** — заповнювати чим-небудь своє дозвілля. *Пиши про все. Як Ви проводите час, чи купаєтесь, гуляєте..?* (М. Коцюбинський); *Років зо три тому він наклав на себе покуту: не поливати квітники і не милуватися трояндами, а весь час проводити в молитвах* (В. Дрозд); *Він був науковцем і волів проводити час у себе в кабінеті, ніж ходити на світські прийоми і розповідати про нові відомості зі світу людей* (Любко Дереш); [Л ю б о в:] *Сьогодні ми всі зібрались, можна було б славно час провести* (Леся Українка); *До її послуг — просто розкішні парки Ташкента, де можна чудово провести час* (Іван Ле).

◊ **Гна́ти (прова́дити) / погна́ти (провести́) химе́ри (химоро́ди)** *див.* **гна́ти; (5) Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу)** *кого* — ховати (*див.* **хова́ти**[1] 4) кого-небудь. *Вранці небіжчика перенесли на козацький байдак, і вся флотилія вирушила до Кінбурна, проводжаючи бойового отамана в останню путь* (П. Дорошко); *Ось уже процесія заповнила вулицю, пливе і пливе древнім містом. Старі і малі проводять в останню дорогу свого Кобзаря, свого захисника* (М. Олійник); — *Куди б не прийшли і де б не зупинилися, напийте і нагодуйте нужденного... Хворого навідайте, покійника проведіть в останню дорогу, бо всі ми смертні* (В. Чемерис); **(6) Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план** *і т. ін.)* — здійснювати на практиці що-небудь. *Судова реформа потребувала належної кількості осіб, здатних проводити в життя нові судові принципи* (з наук. літ.); [О г н є в:] *Чекаю на запитання.* [Г о р л о в:] *А чого чекати? Розкажи, чому оперативний план не провів у життя?* (О. Корнійчук); *Продрозверстку можна було провести в життя лише силовими методами* (з наук.-попул. літ.); **(7) Прово́дити / провести́ лі́нію** *яку, чию, чого* — діяти відповідно до чого-небудь, згідно із чимось. *Хмельницький проводив лінію активного, рішучого наступу і концентрованого удару, що вирішило долю битв на користь повстанців під Корсунем, Пилявцями, Збаражем і Зборовом* (О. Апанович); *У цій складній ситуації І. Сірко проводив лінію, спрямовану на припинення боротьби окремих старшинських угрупувань* (Ю. Мушкетик); **(8) Прово́дити / провести́ межу́** *між ким — чим* — відокремлювати, розглядати як не рівноцінне, не рівнозначне за сутністю, значенням і т. ін. *Проводячи межу між ніби й тим, що є, вона* [Ірка] *ясно відчуває різницю, що відокремлює ніби від реальности, але не надає особливого значення цій різниці* (В. Домонтович); *Я і сам знаю, що не можна провести межу між живим і мертвим; що не тільки живуть, а на життя мають таке саме право рослини і навіть камінь...* (М. Коцюбинський); **(9) Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом)** *кого, що* — довго, не відриваючись, дивитися на кого-, що-небудь, услід комусь, чомусь. *Учнів молодших класів Мартин Іванович проводить поглядом до самої роздягальні* (О. Копиленко); *Я довго на горбику стояв, очима проводив материну постать, яка в сутінках ген-ген майоріла в високих чужих хлібах* (О. Ковінька); *Він навіть здивувався таким думкам, проводжаючи поглядом автобус, що був зірвався з місця, рвонувся в степ, несподівано зупинився* (О. Ульяненко); **(10) Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль** — порівнювати, зіставляти (однакові або однорідні) явища. *Наступне слово було надане Драчу. Іван почав свій виступ міркуваннями щодо моєї поезії, проводячи паралелі між мною і Цвєтаєвою, Ахматовою та ін.* (І. Жиленко); *Тепер же, на її власний подив, у неї не виникало бажання проводити паралелі між тим, що було, і тим, що є зараз* (Н. Сняданко); [М а й с т е р:] *Зробімо паралель: вам дорогий ваш хист, мені — наука* (Леся Українка); — *Ви можете проводити свій час, може, й не так, як у паризьких готелях, але принаймні значно дешевше. А втім, Сідалковський у Парижі ніколи не бував і паралелей провести не міг* (О. Чорногуз).

ПРОВОДИ́ТИ *див.* **прово́дити.**

ПРОВО́ДИТИСЯ, ПРОВА́ДИТИСЯ, иться, *недок.* Пас. до **прово́дити, прова́дити** 7. *В залах переповнених "Просвіт" проводилися колективні читання* (Ю. Горліс-Горський); — *У селі Ковалівці, це як на город їхати сорок верст звідси, провадиться землеустрій* (А. Головко); *Без нього* [Багратіона] *не проводилася жодна операція* (П. Кочура); *Того дня Віра затрималась у школі, адже серед шостих класів проводились літні спортивні змагання* (І. Роздобудько); *Усі патріотичні заходи, що проводилися в місті, — як цілющий бальзам на зневірені душі* (С. Талан).

◊ **(1) [Річ] прово́диться (прова́диться) про** *кого — що* — мова йде про кого-, що-небудь; справа стосується когось, чогось. *Тепер перша річ нехай провадиться про Остапа* (Марко Вовчок); [В л а с:] *Нате вам цю книжку, не до вподоби вона мені.* [О л е с я:] *Чому?* [В л а с:] *Не цікавить мене те, про що там проводиться* (М. Кропивницький).

ПРОВО́ДКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Дія за знач. **прово́дити** 1, 7. — *Ти вже послав людей зробити проводку току* [струму] *для прожекторів в особняку, де буде побачення?* (Ю. Яновський); *Згідно з конвенцією Монтро* [Монтре] *1936 року, Босфор є міжнародними водами, й лоцманська проводка в ньому — необов'язкова* (А. Санченко).

2. Система проводів (для передач електричного струму). *Я з свічкою в руці почав уважно обстежувати проводку* (Б. Антоненко-Давидович); — *Та ось бачиш,* — *показав на дроти хлопець.* — *Виноград щоразу замикає проводку, і радіо не хоче говорить* (В. Кучер); *Швидко сутеніло, від найближчого будинку протягли проводку, й імлисті яблуневі гілки освітились м'яким електричним світлом* (С. Жадан); *Прийшов електрик, полагодив проводку, фен, праску, а також щось там підкрутив у телевізорі* (І. Роздобудько).

3. *с. г.* Водіння коней ступóю для повільного остигання після бігу. *Жив* [Рустем] *серед коней, пильнував, щоб вони були вчасно розсідлані .. й витерті до блиску, мали звільглий* [зволожений] *овес у жолобах і свіже сіно, виводив разом з іншими своїми товаришами коней на проводку* (П. Загребельний).

ПРОВОДО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **прóвід** 3. *Саме в цю мить затріщало у проводовому радіо, що висіло на стіні* (Г. Тарасюк); *Місця розгортання спостережних постів обладнуються завчасно й забезпечуються засобами проводового зв'язку* (з навч. літ.).

ПРОВОДО́К, відкá, *ч.* Зменш. до **прóвід** 3. *Дзвінка не було, теліпався на провідку тільки потрощений ковпачок* (В. Близнець); *Тоненькі провідки замаскували під наличниками дверей, а потім зверху приєднали до електричної проводки* (К. Гриб); *Феня кинулася до провідків, і двигун заговорив веселіше, але почав стріляти іскрами в чорне небо* (М. Циба).

ПРОВО́ЗИТИ, óжу, óзиш, *недок.*, **ПРОВЕЗТИ́,** зý, зéш; *мин. ч.* провíз, везлá, лó; *док., кого, що.* Везучи, переміщати кого-, що-небудь. *Тож як провозять її по великих містах в колісниці І уділяє богиня свого благодатного дару Смертному людові, — міддю і сріблом їй шлях устеляють, Щедрим приносом збагачують* (М. Зеров); *Окремим вантажем провозили партію фонографів, що користувались на той час у Східній Європі неабияким попитом* (С. Жадан); — *Тепер я вас іншим шляхом провезу, щоб ви бачили всю Мар'янівку, щоб ви знали, яка вона є! — сказав Кравченко, як вони усілися* (Панас Мирний); *Альтов захотів зробити хлопчині щось приємне .. І він гукнув Жені: — Сідай у мою машину, провезу!* (Є. Гуцало); // Перевозити з собою (перев. таємно). — *Займімося краще з тобою тими купцями, що потаємно провозять золото* (Ю. Логвин); *Провезти валюту через Шепетівську митницю все одно не вдасться, бо митниця наскрізь бачить, хто везе валюту...* (Остап Вишня); // *перев. док.* Везучи, доставляти куди-небудь. — *Сідай на мій віз, я тебе провезу до мого двора, що ніхто й не побачить* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРОВОЗИ́ТИ, ожý, óзиш, *док., кого, що.* Повозити (у 1 знач.) певний час кого-, що-небудь. *Теплушко, фарбована в біле, Ти скільки під вибухів гук Людей на землі провозила, Кохань, і прощань, і розлук?* (А. Малишко); *Він провозив їх* [циганчат] *у своєму панцерникові до кінця війни* (Т. Прохасько).

ПРОВО́ЗИТИСЯ, иться, *недок.* Пас. до **провóзити.** *Якщо виявиться, що товар провозиться в спеціально обладнаних схованках в автомобілях, то товар і автомобіль конфіскують на митниці* (з газ.).

ПРОВОЗИ́ТИСЯ, ожýся, óзишся, *док., розм.* Повозитися певний час. *Цей день так і минув: біля воза до обіду провозилися, по обіді в клуні віяли зерно* (А. Головко); *Повернувся її чоловік від Збруча на кованій бричці й до самого ранку провозився за хатою, закопуючи награбоване добро* (І. Цюпа); *Провозився дід аж до пізнього вечора* (В. Нестайко); *Георгій провозився в гардеробній цілу годину* (М. Гримич).

ПРОВОКАТИ́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **провокаці́йний** 1. *Уперше почав бачити з якоюсь провокативною виразністю, кожну зокрема і обох разом, дві дуже подібні істоти, що з них одна звалась Вірою, а друга Шприндзею* (У. Самчук); *Я знов поступово переходив до провокативного методу. — Ти, Хедо, гірша за обскубану курку* (В. Шкляр); *Запитання здебільшого були дуже провокативні* (О. Шугай).

ПРОВОКАТИ́ВНО. Присл. до **провокати́вний.** *На хвилинку я далебі отетерів, мої очі напевно сильно побільшились, це звучало провокативно* (У. Самчук); *Чимдалі більше його сентенції звучали загальніше, по-філософськи широко, безсторонньо. І дуже провокативно, бо одразу ж викликали до дискусії, до своєї думки* (Ю. Покальчук); — *Вона поводиться зі мною... ну, провокативно. Ставиться до мене, як до своєї власності, наче цілком упевнена, що я ніде від неї не подінуся* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОВОКА́ТОР, а, *ч.* 1. Таємний агент, який проникає в нелегальну організацію зі зрадницькими цілями. — *Нас хтось виказав. Лука, в підпіллі є провокатор* (І. Микитенко); *Не діждався Олекса Борканюк щастя й волі. Його вислідив провокатор, і прийняв Олекса тяжку смерть у будапештській в'язниці* (В. Кучер); — *На засідання вашого братства потрапив провокатор і видав учасників* (І. Пільгук); *В якомусь часі до камери мені підіслали хитрішого провокатора* (М. Андрусяк).

2. Той (те), що провокує (у 1 знач.) кого-, що-небудь. *Ми оборонимо вітчизну од провокаторів війни* (В. Сосюра); *На Майдані провокатори нефункціональні. Вони швидко напиваються, і їх гидливо витісняє живий, пружний і красивий натовп* (Л. Костенко); *Межа ще одної небезпечної конфронтації — внутрішній неспокій громадян, — зумовлений щоденним нагнітанням штучних пристрастей, пов'язаних із політикою і тільки. І провокатором цієї конфронтації є державні, і тільки державні чинники* (М. Матіос); — *А ти, Марго, просто провокатор! Це ти спровокувала його* [Васька]! *Взагалі ти завжди своїми психологічними штучками провокуєш його на крамолу!* (М. Гримич).

ПРОВОКА́ТОРКА, и, *ж.* Жін. до **провокá́тор.** *Вже двічі до них підсилали німкень з Ельзасу, але обидва рази провокаторки .. не змогли гру довести до кінця, — їх розшифрували* (Ю. Яновський); *Вона передала по камерах: Шутикова — провокаторка* (Ф. Бурлака); *Якось хлопці стукають, аби остерігалися засланої до їхньої камери провокаторки* (М. Андрусяк); — *Ти знаєш її, цю жінку? — Знаю. Стара провокаторка* (Б. Харчук); *Напівсерйозно, напівжартома дорікнув* [чоловік] *сивоволосій, величній на вигляд хазяйці: — Про Черчилля ти завела мову навмисне? Ах ти ж провокаторка!* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПРОВОКА́ТОРСТВО, а, *с.* Дії, учинки, поведінка провокатора. [А д а м:] *Значить, у цю критичну хвилю нам треба без сумніву повести найенергійнішу боротьбу проти провокаторства* (Мирослав Ірчан); *Не спокушений салага, Мирон тоді ще зеленого поняття не мав про такий вельми популярний у ті часи метод виявлення внутрішніх ворогів Країни Рад, як провокаторство* (Г. Тарасюк).

ПРОВОКА́ТОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **провокá́тор** *і* **провокá́торство.** *Провалившись на провокаторській роботі в Києві, Микола Михайлов виїхав у Петербург* (Ф. Бурлака); *Цих шакалів* [фашистських вислужників] *перекидали з табору в табір, де вони продовжували провокаторську діяльність* (М. Андрусяк).

ПРОВОКАЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **провокá́ція** 1. *Сахно зрозуміла всю провокаційну поведінку Гальванеску та всі його вчинки, яких не могла досі збагнути* (Ю. Смолич); *Вбивство парламентерів було провокаційним викликом* (О. Гончар); *Доповідач відповідав на всі запитання вичерпно й влучно (на провокаційні — з гумором)* (О. Шугай); *Приходили й науковці, що ставили чіткі, провокаційні запитання* (Любко Дереш); *Нарікання здалися провокаційними* (Люко Дашвар); // Прикм. до **провокá́тор** 1. — *Ся твоя найновіша теорія, ті комітети розпуки, се навертання на нелегальну дорогу — все те виглядає око в око як робота платних провокаційних агентів* (І. Франко).

2. *спец.* Прикм. до **провока́ція** 2, 3. *Наведено результати вивчення колекційних зразків пшениці озимої та гібридних сімей F6-F8 на інфекційних і провокаційних фонах найбільш розповсюджених у регіоні хвороб* (з наук. літ.); *Протоколи провокаційних тестів, у тому числі й для педіатричної практики, стандартизовані й опубліковані* (з навч. літ.).

ПРОВОКАЦІ́ЙНО. Присл. до **провокаційний** 1. *Може, Копаєва самого провокаційно поінформував Сафигін, а може, просто похвалився задавакувато про те, чого сам хотів би...* (І. Багряний); *З його уст ці повідомлення звучали провокаційно* (М. Дашкієв).

ПРОВОКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Навмисні дії проти окремих осіб, організацій, держав і т. ін. для того, щоб штовхнути їх на згубні для них учинки. — *Чи ви повірили, що справді злодії перед вами?! Та голову на одруб даю, що це чиста провокація!* (А. Головко); *У ті часи будь-яке намагання заговорити до них українською вони слушно сприймали як брудну провокацію, спрямовану на їхнє демаскування* (Ю. Андрухович); *Нічим не підтверджена версія банальної журналістської провокації* (А. Кокотюха); — *Весь цей візит виглядає дешевою провокацією,* — *докинув я* (Л. Кононович).

2. *вет., мед.* Штучне збудження якої-небудь хвороби. *Якщо після зміни раціону годівлі тварини симптоми хвороби зникають, а при проведенні провокації вони поновлюються, тоді констатують харчову алергію* (з навч. літ.).

3. *с. г.* Штучний виклик сходження насіння бур'янів для подальшого їх знищення. *Для активної провокації і проростання насіння бур'янів слідом за розпушуваннями доцільно проводити прикочування ґрунту* (з навч. літ.).

ПРОВОКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провокува́ти.** *На правому березі Дніпра (за винятком Києва, який належав до Росії) безперервні повстання українського народу, провоковані польською владою, починають пригасати* (І. Франко); *В цей самий час ця людина* [І. Багряний] *від початку й до кінця і в усезростаючих розмірах була жорстоко цькована, оклепувана, провокована й оточувана нестерпною атмосферою морального терору з боку своїх же, ніби до того ж самого національно-українського фронту приналежних* (О. Шугай); *У списку провокованих хвороб психічні захворювання, викликані алкоголем, є найбільш поширеними* (з навч. літ.); // **провоко́вано,** *безос. пред. Він так приємно копіював львівську вимову своїх товаришів, що його щохвилини провоковано: — Скажи, Володька: "файно єст"* (О. Лисяк).

ПРОВОКУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Який провокує кого-, що-небудь. *У деяких наукових працях наголошується на особливих просодичних якостях іронічного висловлювання: провокувальній інтонації, для якої характерні легка лабіалізація, підвищення діапазону голосу, стрибкоподібний малюнок мелодики* (з наук. літ.); *Кожному гену відповідає конкретний специфічний провокувальний чинник* (з навч. літ.).

ПРОВОКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **провокува́ти.** *Анч .. заговорив з пораненим, подякував за хорошу роботу, за вдале провокування юнги і закінчив: — Ви були хорошим помічником, мені шкода розлучатися з вами* (М. Трублаїні); *Щоночі кримінальні злочинці, навезені до Києва спеціальними потягами для провокування бешкетів, ріжуть шини на автомобілях з помаранчевими стрічками* (О. Забужко); — *Є дані лише про вірусні атаки та цілеспрямоване провокування масових деменційних мутацій* (В. Єшкілєв).

ПРОВОКУВА́ТИ, ýю, ýєш, *недок.* 1. *кого, що.* Здійснювати провокацію. *Цей мерзотник доти провокував Загайчика, доти щупав його з усіх боків, поки не нащупав слабкого місця* (Ирина Вільде); // Навмисне викликати ту чи іншу подію, створювати конфліктну ситуацію і т. ін. *Глибинний конфлікт постійно провокує різні зіткнення, сутички, конфлікти відкритого типу* (з наук. літ.).

2. *що, вет., мед.* Бути причиною якої-небудь хвороби. *Риболовля драчем травмує 90 % риби, яка гине та провокує виникнення хвороб водних біоресурсів у водоймі* (з навч. літ.); *Укус кліща провокує хворобу Лайма* (із журн.).

3. *що, с. г.* Штучно виклика́ти сходження насіння бур'янів для подальшого їх знищення. *Аграрії часто провокують проростання бур'янів поверхневим обробленням ґрунту* (з навч. літ.).

ПРОВОКУВА́ТИСЯ, ýється, *недок.* Пас. до **провокува́ти.** *Інфекції сечостатевих шляхів — лідер серед дитячих хвороб, які найчастіше провокуються попаданням іззовні хвороботворних мікроорганізмів до організму дитини по сечоводу* (з наук.-попул. літ.); *За рахунок дворазового лущіння стерні прискорюється розкладання соломи, зменшується випаровування вологи, провокується проростання насіння бур'янів, знищуються або пригнічуються вегетаційні бур'яни* (з навч. літ.).

ПРОВОКУ́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **провокува́льний.** *Наявність у двох близьких мовах слів однакового звучання при різності значень, відтінків, вживаності їх є провокуючим моментом у роботі перекладача* (О. Кундзич).

ПРОВОЛІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проволіка́ти.** *Поруч зображено пару постолів — взуття без халявок, виготовлене з одного відповідно складеного куска шкіри з отворами для проволікання шнурка* (з наук. літ.); *По довгих проволіканнях, після переносу справи від одного товариства до другого і т. ін., нарешті появилось у Львові видання "Кобзаря" Шевченка* (М. Драгоманов); *Примусити таких панів покласти свої привілеї не завсіди було можливо, і ми бачимо дійсне відтягування та проволікання справи* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВОЛІКА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРОВОЛОКТИ́,** *розм.* **ПРОВОЛІКТИ́,** очý, óчеш; *мин. ч.* проволíк, волоклá і волíклá, лó; **ПРОВОЛОЧИ́ТИ,** очý, óчиш, *док.* 1. *кого, що.* Повільно тягнучи, волокти кого-, що-небудь кудись, повз когось, щось, по поверхні чогось і т. ін. *Паровоз, важко чахкаючи, проволік мимо нас ешелон з будівельними матеріалами* (Ю. Смолич); *Мовчки проволік* [Мирон] *завмерлого Скаміну до порога і двічі вдарив ногою в двері так, що з стелі посипалась глина* (П. Колесник); *З недовірою і острахом зирнув* [Стьопочка] *на хвіртку та й проволік трохи далі од неї велосипед* (М. Стельмах); *Трактор метрів сто проволік ще неоковирний пристрій, котрий викидав з допомогою фрези землю й пилюку* (О. Бердник); // *тільки док.* Поволокти певний час. *Мусія проволокли* [бандити] *трохи по снігу і притиснули обличчям до обледенілого пенька* (В. Речмедін).

2. *що і без прям. дод., заст.* Зволікати *(див.* **зволіка́ти**^{2} 2). *Кожний день, кожна ніч зближала його до страшного дня, не можна було проволікати, відтягнути* (Н. Кобринська); *Обі сторони висилали до себе делегатів на пертрактації* [переговори] *та лиш на те, щоб проволікати час і в даний мент захопити владу в свої руки* (А. Чайковський); *Все те робилося якось мляво, неохоче, мовчки, немов ті люди бажали проволікти час* (І. Франко).

3. *що, перен., розм.* Затримувати, уповільнювати хід, здійснення чого-небудь. *По короткій боротьбі з собою він рішився взятись на спосіб, щоб тільки проволокти діло* (І. Франко).

ПРОВОЛІКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОВОЛОКТИ́СЯ,** *розм.* **ПРОВОЛІКТИ́СЯ,** очу́ся, о́чешся; *мин. ч.* проволі́кся, волокла́ся *і* воліклá́ся, ло́ся; **ПРОВОЛОЧИ́ТИСЯ,** очу́ся, о́чишся, *док.* 1. *перев. док.* Тягнучись, повільно волоктися по поверхні чого-небудь. *По бруку, обвисши змокрілим лахміттям, .. Прапори нападницькі проволоклись* (М. Бажан); *Він, непритомний, ще зо два десятки метрів проволікся по землі, перекидаючись з боку на бік, аж поки не зупинили його коня* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *розм.* Дуже повільно рухатися (від старості, утоми і т. ін.). *Проволікся я за вовком до берега, а там віддихався* (В. Дрозд); *Дзвінка впевнено сказала, що треба трішки спуститися, трішки знову піднятись і ще трохи проволочитися непролазними хащами ожини* (Любко Дереш).

3. *розм.* Дуже повільно минати для кого-небудь (про час). *Все мовчки плаче* [Осауленко], *а вночі встане і навкруги пасіки, мов неприкаяний, блукає. Не довго ж се й проволоклось* (П. Куліш); *Та й так справа біографії проволіклася цілий рік і вийшла не зовсім вдоволяюче і для нас, і для Остапа* (І. Франко); *Проволоклося ще два тижні. Як і .. ті дні, за приписом, вийшла Ольга на прохід* (Я. Качура); // *безос. Одна біда, що то якось довго проволікалося: вже й зима минула, .. а допомоги не можна було дочекатися* (Н. Кобринська).

4. *тільки док., розм.* Поволочитися певний час. — *Брешеш, сучий виродку! — гримнула мати. — Всю ніч проволочився десь, прошвендяв, то й думаєш, що ти є цабе!* (О. Ільченко).

5. *тільки недок.* Пас. до **проволіка́ти.** *Батько з сином беруться до марудної роботи "накладання основи": нитки з основи проволікаються крізь зубці в берді та крізь вічка в переборах* (Леся Українка); *Справа проволікалася, і скінчити її відразу не було ніякої змоги* (І. Франко).

ПРОВОЛОВО́ДИТИ, джу, диш, *що, розм.* Док. до **воловóдити.** *Дорошенко вимагав таки заставників* [поручителів], *умисне на те, щоб проволоводити час* (М. Костомаров).

ПРОВОЛОВО́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *док., розм.* Воловодитися певний час. — *Чи тобі мову відібрало? Співай швидше, бо так ми всю ніч тут проволоводимося!* (В. Чемерис).

ПРОВОЛОДІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., чим.* Володіти (у 1, 2 знач.) чим-небудь певний час. *Оце коли хто проволодів землею десять год* [годів] *як хазяїн і ніхто до його* [нього] *не чіпавсь і землі тієї не однімав, то вже й не одніме, хоч би земля й не його була* (Б. Грінченко); *У Стародавньому Римі було встановлено різні строки набуття за давністю володіння земельних ділянок та інших речей. Щоб стати власником земельної ділянки за давністю, треба було проволодіти нею два роки* (з навч. літ.).

ПРОВОЛО́К, у, *ч.:* ○ **(1) З проволо́ком,** *у знач. присл., розм.* — повагом, повільно. — *Я? — сказав він вкінці з проволоком .. Хіба я тому винен, чи що?* (І. Франко); — *Ви куди? — з проволоком спитала жіночка-реєстратор* (М. Кідрук).

ПРОВОЛО́КА, и, *ж., розм.* Затримка, зволікання під час виконання чого-небудь. — *Служба проволоки не терпить! — в розпуці скрикнула Целя і поспішним кроком подалася до пошти* (І. Франко); *Мусимо послухати його ради, бо така проволока не доведе до путнього кінця* (А. Чайковський); *Всі такі вайлуваті, нерухливі, і чому б, коли вже свято, та не сідати раз-два за стіл, брати нові ложки і їсти. І чого тут ще всілякі ті проволоки* (У. Самчук); *Суд відбувся без жодної проволоки в цю ж таки ніч, власне, вранці* (Валерій Шевчук).

ПРОВОЛОКИ́ТА, и, *ж., заст.* Бродяжництво; вештання. *Як пустить Бог Микиту на проволокиту, то абиде умре* (Номис).

ПРОВОЛОКТИ́ *див.* **проволіка́ти.**

ПРОВОЛОКТИ́СЯ *див.* **проволіка́тися.**

ПРОВОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проволочи́ти**[2]. *Проволочену ділянку поля залишили під баштан* (з газ.).

ПРОВОЛОЧИ́ТИ[1] *див.* **проволіка́ти.**

ПРОВОЛОЧИ́ТИ[2], очу́, о́чиш. Док. до **волочи́ти** 4; проборонувати. *Восени ґрунт треба обов'язково виорати, проволочити, внести добрива* (з навч. літ.).

ПРОВОЛОЧИ́ТИСЯ *див.* **проволіка́тися.**

ПРОВО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОВОНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., розм., рідко.* 1. *що.* Насичувати, наповнювати неприємним запахом; робити смердючим. — *Тільки й знає* [Павло], *що кадить та й кадить, уже всю хату провоняв табачищем* (Григорій Тютюнник).

2. *тільки док.* Те саме, що **провоня́тися.** *Згадую залізну підлогу ужгородської тюрми, що провоняла сечею і засохлою кров'ю* (М. Дочинець).

ПРОВО́НЮВАТИСЯ, юються, юєшся, *недок.*, **ПРОВОНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *док., розм., рідко.* Насичуватися, наповнюватися неприємним запахом; ставати смердючим. *Салон від запаху тютюну та їжі швидко провонюється. Цей "аромат" потім вивести доволі тяжко* (із журн.); — *Братчики трохи не прогнали з куреня, що провонявсь, кажуть, бабою* (П. Куліш); *Приїжджає було й щоліта додому Оленка. Сумне тільки життя її було дома. Їство: борщ, хоч видивись, картопелька, цибуля, часник, що аж хата провонялася тим* (А. Тесленко).

ПРОВОНЯ́ТИ *див.* **прово́нювати.**

ПРОВОНЯ́ТИСЯ *див.* **прово́нюватися.**

ПРОВОРКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОВОРКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* 1. Те саме, що **проворкува́ти** 1. *Горлиці проворкотали за вікном* (із журн.).

2. *що і без прям. дод., перен.* Те саме, що **проворкува́ти** 2. *Кошкін подивився скоса на Женю і проворкотів: "Струни рук і сердець почуттєві .. "* (І. Муратов); *Він і досі дивувався, як вона, перериваючись, устигала і панське діло поробити, і своє поле, і город доглянути, і дома впоратись: хату побілити, хліб спекти, шмаття попрати і дітям на ніч котика проворкотіти* (М. Стельмах); — *Човен практично новий. — Та-а-ак! — задоволено проворкотала Сатомі* (М. Кідрук).

3. *що і без прям. дод., перен.* Пробурчати, промурмотати, виражаючи невдоволення чим-небудь, гнів і т. ін. — *Хлопський син! Тьфу, якого біса тим хлопам пхатися сюди! — проворкотав Валько* (І. Франко); — *Одно відомо, — знов дід проворкотів понурим гласом, — що всі ми й доби й тижні погубили в сій клятій тьмі* (Леся Українка); // *рідко.* Сказати що-небудь тихо, невиразно. *В тій хвилі Олекса проворкотав щось крізь сон* (І. Франко).

ПРОВОРКОТІ́ТИ *див.* **проворкота́ти.**

ПРОВОРКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **воркува́ти** 1. *Під покрівлею несподівано проворкувала горлиця* (із журн.).

2. *що і без прям. дод., перен.* Док. до **воркува́ти** 2. — *Кохайлику! — ставши близенько, з-за спини стиха проворкувала Роксолана* (О. Ільченко); *Вона це проворкувала так натхненно, аж її пишні перса збільшилися в об'ємі, а пан Ліндер наморщив чоло* (Ю. Винничук); — *Будь ласка, Рікарде, не випирайтеся. Прошу вас. Я вас прошу, — останні слова вона проворкувала і сліпуче всміхнулася йому* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. Поворкувати певний час. *Кілька хвилин проворкував голуб і перестав* (із журн.).

ПРОВОРКУВА́ТИЙ, а, е, *діал.* Проворний, швидкий, управний. *У дитинстві був Олекса проворкуватим хлопаком* (із журн.).

ПРОВОРНЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **прово́рний.** *Ївзі й нужди мало: проворненька, веселенька, скрізь мотається* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вона встала, проворненькою ходою пішла до вікна, взяла з одвірка половину виплетеної панчохи з дротами* (І. Нечуй-Левицький); *Весною Чижик молоденький, Такий співучий, проворненький, В садочку все собі скакав Та якось у сільце й попав* (Л. Глібов).

ПРОВОРНЕ́НЬКО. Присл. до **проворне́нький.** *Соломія увійшла в кімнату веселенько та проворненько* (І. Нечуй-Левицький); *Після лекції, коли Піхтір .. смутний сидів, розвалившись на лавці, до його* [нього] *проворненько підійшла Галя* (С. Васильченко); *Дівчина проворненько взяла* [стілець] *і сіла* (Т. Осьмачка); *Нічого більше не сказавши, підхопивши спідниці, вона проворненько забралась* [у карету] *услід за паном Степаном* (Б. Левін).

ПРОВО́РНИЙ, а, е. 1. Швидкий і вправний у роботі (про людину); меткий (у 1 знач.). *Поки стара мати допленталась додому, проворна Настя вже роздяглася, поздіймала з голови стрічки та квітки і сховала в скриню* (І. Нечуй-Левицький); *Жухарев тим часом подався вперед, легкий, сухорлявий, проворний, як людина, що звикла багато бігати в житті* (О. Гончар); *Господиня, проворна худенька жіночка, будить до полуденку* (М. Андрусяк); *Раз на місяць бабцю відвідувала її подруга — така ж сухорлява, згорблена та проворна* (І. Роздобудько); * Образно. *Проворна зірка хвостом розсипала бліде багаття по чорному череві мовчазного неба* (Іван Ле); // *на що, до чого.* Який має певну схильність; охочий до чогонебудь. *Еней був парубок моторний І хлопець хоть куди козак, Удавсь на всеє зле проворний, завзятійший* [завзятіший] *од всіх бурлак* (І. Котляревський); *Христя витягла жару. — Як же ти його візьмеш? — скрикнув Грицько .. — А до хлопців, не бійсь, проворна, — зло увернув він* (Панас Мирний); // Який діє спритно, швидко, вправно в руках людини (про знаряддя праці). *Нахилившися, майстер обтісує стовбур. Сокира слухняна і проворна* (Ю. Яновський); *У руці* [римаря] *проворне шило. Дратва пасмом у зубах* (М. Стельмах); // Який характеризується спритністю, моторністю, жвавістю і т. ін. *Настя кокетливо хитала плечима й проворними пальцями перебігла по клавішах показані Ганушем п'єси* (І. Нечуй-Левицький); *Параска, вдячна, схвильована, не могла натішитись невісткою, замилувано стежила за проворною постаттю* (К. Гордієнко); // Який, вдаючись до хитрощів, використовує якінебудь обставини для власної вигоди. *Раніше він не помічав за нею схильності до витівок, за допомогою яких проворні жіночки прибирають до рук своїх чоловіків* (Н. Околітенко).

2. Надто рухливий, прудкий (про тварин). *У степу в траві пахучій, Коник, вдатний молодець І веселий, і співучий, І проворний стрибунець* (Л. Глібов); *Проворний пес утікав тепер до города, всі пустилися за ним* (С. Ковалів); *Близенько біля хат Хуркоче табунець проворних курі́п'ят!* (М. Рильський); *Схилившись до води, дивився* [Пашка], *як мелькають серед водоростів* [водоростей] *проворні зграї мальків* (В. Нестайко); *Тимчик ловив мишеня, але не міг піймати, бо мишеня було проворне і дуже в'їдливе* (І. Жиленко).

◊ **(1) Прово́рний (швидки́й) на язи́к** — говіркий, балакучий. — *А хоч хитрий ти, і ручий, І проворний на язик, То все ж легко бути може, Що пропадеш ти, небоже, Жартувати Вовк не звик!* (І. Франко); *Хай же друга невістка, що була тільки на язик проворна, кида їх разом з своєю коровою* (Грицько Григоренко); *Такий він завжди був проворний на язик, а перед дівчиною пасував. Чудеса та й годі!* (М. Стельмах); *Гласить неодмінний шкільний записник: "Принести до школи клумачний словник". Завдання у класі він сам записав. А що за словник то — і досі не взнав .. Сестричка сміється, швидка на язик: — Сам, — каже, — доклумай* [зметикуй], *який це словник!* (Д. Білоус); *І гарна б жінка була Хвеська, усім гарна, та тільки на язик швидка* (із журн.).

ПРОВО́РНІСТЬ, ності і ности, *ж.* Властивість за знач. **прово́рний.** *Вона сама здивувалась, де це взялася в неї жвавість та проворність* (І. Нечуй-Левицький); *Ріпаку завжди подобався Мазур проворністю — він усе робив так, як робив би це Павло, швидко і вправно* (А. Хорунжий); *З проворністю першокласного офіціанта розлив* [Найдьонов] *ту норовисту рідину в бокали* (М. Циба); *Для тих собак, котрі мають вистежувати дичину, найважливіше — тонкий нюх; котрі повинні її переслідувати, для тих передусім — проворність* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРОВО́РНО. Присл. до **прово́рний.** *Проворно ходить біля них* [чумаків] *рожеволиця шинкарка, нарізаючи скиби хліба, розставляючи пляшки* (С. Голованівський); *Партизани проворно охопили ворожу залогу підковою* (М. Андрусяк); *Старенька сіла біля нього* [порога] *й проворно почала лущити кукурудзу* (І. Роздобудько); *Заніміла і мати за верстатом, тільки пальці її проворно в'яжуть все нові й нові вузлики в старому начинні* (І. Цюпа); *Кінь, не помітивши купину у високій траві, спіткнувся й кудись провалився з-під вершників. Ковзнув грудьми по траві, перекинувся через голову, але враз проворно скочив на ноги* (М. Циба).

ПРОВОРО́ЖИЙ, а, е. Який є прибічником, прихильником ворога, поширюючи його погляди та ідеї. *Використання методу контент-аналізу для визначення пропагандистських та проворожих медіа дає змогу уникнути звинувачення в суб'єктивності та ідеологічності таких кроків* (з наук. літ.); *Держава-агресор поширює пропагандистську інформацію з метою дезорієнтації громадян, впливу на їхню психіку, просування проворожих ідей* (з публіц. літ.).

ПРОВОРОЖИ́ТИ, ожу́, о́жиш, *док.* 1. *що, розм.* Витратитися на ворожіння. *Проворожививши більше 200 грн у провісниць на вулицях міста, кореспондентка газети дійшла висновку: "Я нічого істотного не почула"* (із журн.); *Проворожити всі гроші.*

2. Поворожити (у 2 знач.) певний час. *Ворожка проворожила цілісінький вечір без особливих результатів* (із журн.).

ПРОВОРО́НЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **провороо́нити.** *Проворонена цукерка завжди здається солодшою* (з газ.).

ПРОВОРО́НИТИ, ро́ню, ро́ниш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **проґа́вити.** — *Чи ж не диво: ще по світанню той бідолаха Глушко бачив, стояли коні .. — Де там він їх бачив, як звечора до самого ранку під коморою безпритомний лежав! — озвалась Демчиха. — Не пив би горілки, не проворонив би коней!* (Марко Вовчок); — *Ну, я тепер своєму Леонідові дихати не дам. Проворонив тебе... Не бачила його? — Ні...* (М. Стельмах).

ПРОВО́РСТВО, а, *с., рідко.* Те саме, що **прово́рність.** *В них любов через карії очі, через довгу косу, через рум'яні щоки, .. через танці, через проворство...* (Г. Квітка-Основ'яненко); [М и т ь к а:] *Вся сила в проворстві і хватці.* [В а н ь к а:] *Він як грає у карти, дак хвацько пересмикує карти* (М. Кропивницький); *Істота з мавпячим проворством бігла за великою бурою ведмедицею* (І. Роздобудько).

ПРОВОСКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провоскува́ти.** *Сюди привезли бочки з вином і кошики з розмаїтою закускою. Викопали ями, все те вклали, обгорнувши провоскованим папером* (Р. Андріяшик); *Цупкі, іноді провосковані, конопляні нитки утворюють чіткий і рельєфний візерунок* (з газ.); *Високий ступінь водопоглинання та провосковані дошки роблять цю ламіновану підлогу стійкою до води* (з мови реклами).

ПРОВОСКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **провоско́вувати.** *У пошитих комбінезонах провосковування ниток є обов'язковим* (із журн.).

ПРОВОСКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОВОСКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Те саме, що **воскува́ти;** провощувати. *Кузов автомобіля сусід провоскував самостійно* (із журн.).

ПРОВОСКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОВОСКУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Просочуватися воском; провощуватися. *Паркетна дошка провоскувалася досить швидко* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **провоско́вувати.** *Присадибна тераса додатково провосковується майстрами для безпечного захисту деревини* (із журн.).

ПРОВОСКУВА́ТИ *див.* **провоско́вувати.**

ПРОВОСКУВА́ТИСЯ *див.* **провоско́вуватися.**

ПРОВО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провощи́ти.** *На споді приховувались: кавалок замазки, врізний замок, дверна кольорова ручка, .. клубок провощеної і клубочок насмоленої дратви* (Є. Пашковський); *Він сидів біля тьмавої лампи і щось підшивав. І чи то лампа підсвічувала його обличчя, чи книга в лискучій, провощеній оправі?* (М. Дочинець); *Вона підійшла до стіни, де частково зберігся паркет, присіла, погладила все ще провощені дощечки підлоги* (В. Єшкілєв); // **прово́щено,** *безос. пред. Матеріал провощено фірмовим водовідштовхувальним воском, який надійно захищає вміст гаманця від промокання* (з мови реклами).

ПРОВОЩИ́ТИ *див.* **прово́щувати.**

ПРОВОЩИ́ТИСЯ *див.* **прово́щуватися.**

ПРОВО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прово́щувати.** *Провощування пакувального паперу проведено вчасно* (з газ.).

ПРОВО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОВОЩИ́ТИ,** щу́, щи́ш, *док., що.* Просочувати або натирати що-небудь воском; вощити. *Плетені ґноти добре горять за рахунок того, що між переплетеннями ниток знаходиться повітря, а якщо ґніт ще провощувати, то він горітиме рівним гарним полум'ям* (з навч. літ.); *Я .. провощив папір згарком свічки, склав із нього кораблик* (М. Дочинець).

ПРОВО́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОВОЩИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Просочуватися воском; ставати провощеним. *Ґніт для окопних свічок робимо з картону. Розтоплений віск (щоб не кипів) заливаємо у бляшанку по ґноту, аби папір провощився* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прово́щувати.** *У виробничому процесі нитки провощуються спеціальним розчином* (з газ.).

ПРОВОЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* 1. Повоювати (у 1 знач.) певний час. *Коли його призвали на війну, він провоював чотири роки* (О. Довженко); *Дядя Мокійчук без поранень провоював першу світову і громадянську* (Л. Первомайський); *Провоював* [Ананій] *"від дзвінка і до дзвінка", повернувся з фронту пошрамований* (Б. Харчук); *Рік провоювали козаки з турками* (Д. Білий).

2. *кого, що, перен., розм.* Утрачати кого-, що-небудь, воюючи. *— Еге, парубче! — набрався врешті хоробрості старий. — Провоював ти свою дівку. Заміж вийшла Уляна* (Ю. Збанацький).

ПРОВУ́ЛКОВИЙ, а, е. Прикм. до **прову́лок.** *Ремонтна бригада оновила дорожнє покриття на провулковій проїжджій частині й на тротуарі* (з газ.).

ПРОВУ́ЛОК, лка, *ч.* Обмежений двома рядами будинків простір для їзди та ходіння між двома вулицями. *Як в чарівному сні, вона ходила за ними по вузеньких провулках з застояним теплом* (М. Коцюбинський); *Хлопець хутко дійшов до Гімназіального провулка й подзвонив коло знайомих дверей* (В. Підмогильний); *Рвучко взявши вбік, утікач погнав по прямій, націлившись пірнути до найближчого провулка* (А. Кокотюха); *За брамою вони потрапили до провулка, освітленого ліхтарями* (В. Єшкілєв); * У порівн. *Є долина, мов провулок, Звуть її "дорога духів"* (Леся Українка).

ПРОВУ́ЛОЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **прову́лок.** *Одразу зорієнтувавшись, Панько нирнув у порожній провулочок* (В. Еллан-Блакитний); *Вузенькі вулиці і ще вужчі провулочки древнього міста утруднювали маневрування автоматників* (Є. Доломан); *Востаннє в житті завертаючи з провулочка на Садову, він, швидше безпорадний, ніж величний, запалив сигару* (Олекса Ізарський); *Це був невеличкий будиночок у центрі міста, в глухому провулочку, в глухому куті* (Ю. Мушкетик).

ПРОВЧА́ТИ *див.* **проу́чувати.**

ПРО́ВЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **провчи́ти.** *До них повертався Віктор задоволений, а частіше провчений, побитий* (Олекса Ізарський); *Усі були навчені й не раз провчені, тому ніхто не повівся на її* [Аліни] *люб'язність, однак народ заметушився* (Л. Денисенко).

ПРОВЧИТЕЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Учителювати певний час. *Провчителював він п'ятдесят з гаком років* (Остап Вишня); *Юрій Юрійович Голуб провчителював понад тридцять років, але кожен новий урок був для нього джерелом творчості* (О. Донченко); *Не провчителював він і року, як почалася війна* (І. Цюпа); *Тридцять п'ять років провчителювали вони у моєму селі Миколаївці* (С. Олійник); *Прожила Тетяна Іванівна Гордійчук двадцять дев'ять років, вісім з яких провчителювала* (М. Сиротюк).

ПРОВЧИ́ТИ *див.* **проу́чувати.**

ПРОВЧИ́ТИСЯ, чу́ся, чи́шся, *рідко* **ПРОУЧИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́чишся, *док.* Повчитися певний час. *Свій перший обхідний маршрут я почала .. з класу, де ми провчилися останній рік* (О. Гуреїв); *Цілий рік студент провчився майже без просвітку Та й приїхав відпочити до батьків улітку* (П. Глазовий); *— А ти не будеш сміятися над моїми помилками, бо я лише кілька років провчилася в школі?* (С. Талан); *У 366 р. до н. е. Арістотель приїхав до Афін в академію Платона і проучився у нього близько двадцяти років* (з наук.-попул. літ.).

ПРОВ'Я́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пров'яза́ти.** *М'яка іграшка виконана з гіпоалергенних ниток, усі деталі надійно пров'язані та прошиті, що робить виріб безпечним для здоров'я вашої дитини* (з мови реклами); // **пров'я́зано,** *безос. пред. Залежно від того, як знято першу і пров'язано останню петлі, край в'язаного полотна може бути рівним або вузликоподібним* (з навч. літ.).

ПРОВ'ЯЗА́ТИ *див.* **пров'я́зувати.**

ПРОВ'Я́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пров'я́зувати** 1. *Перевірити відповідність гачка товщині нитки краще за все пров'язуванням петель. Гачок повинен повністю захоплювати нитку і не ділити її на волокна* (з навч. літ.).

ПРОВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОВ'ЯЗА́ТИ,** яжу́, я́жеш, *док., що.* 1. Протягувати нитку через петлю гачком чи спицями при в'язанні. *Розроблено спосіб виготовлення бортів виробів, при якому разом з основною ниткою в одній із петлетвірних систем пров'язують в петлі еластомерну нитку* (з наук. літ.); *Для розрахунку кількості рядів, які треба пров'язати, необхідно помножити висоту полотна (в сантиметрах) на розраховану величину щільності в'язання по вертикалі* (з навч. літ.).

2. *тільки док.* В'язати (у 3 знач.) певний час. *Пров'язавши з пів години і промучившись, я так і не опанувала мистецтво в'язання шкарпеток на п'яти спицях* (із журн.).

ПРОВ'Я́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пров'яли́ти.** *Технологія силосування пров'ялених трав складається з тих же операцій, що й заготівля силосу із свіжоскошеної маси* (з навч. літ.); *Щоб захистити одяг від молі до шафи кладуть пров'ялене листя горіха чи висушені шкоринки апельсинів* (із журн.); * Образно. *Хай думає полковник, що прислали йому служаку, .. пров'яленого всіма прикордонними сонцями* (П. Загребельний); // **пров'я́лено,** *безос. пред. Перед сушінням чайне листя було попередньо пров'ялено* (з газ.).

ПРОВ'ЯЛИ́ТИ *див.* **пров'я́лювати.**

ПРОВ'ЯЛИ́ТИСЯ *див.* **пров'я́люватися.**

ПРОВ'Я́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пров'я́лювати.** *Якість сінажу менше залежить від погодних умов, ніж якість сіна, заготовленого в польових умовах, оскільки на пров'ялювання скошених трав необхідно в 3–4 рази менше часу* (з навч. літ.).

ПРОВ'Я́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОВ'ЯЛИ́ТИ,** ялю́, я́лиш, *док., що.* Підв'ялювати на сонці або на свіжому повітрі що-небудь. *Траву не слід пров'ялювати до вологості нижче 35 %, бо зростуть утрати сухої маси сіна при її підбиранні* (з наук.-попул. літ.); *Щоб шматки майбутньої бастурми пров'ялити рівномірно, рекомендують періодично їх перевертати* (з навч. літ.).

ПРОВ'Я́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРОВ'ЯЛИ́ТИСЯ,** я́литься, *док.* 1. Підв'ялюватися на сонці або на свіжому повітрі; ставати пров'яленим. *Скошені в ранній період багаторічні трави більш рівномірно пров'ялюються, і сінаж з них одержують високої якості* (з навч. літ.); *У черевну порожнину рибних тушок вставляють розпірки з гілок чи дерев'яних паличок для того, щоб вироби краще пров'ялились і прокоптились* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пров'я́лювати.** *Каталізаторна маса формується методом екструзії, пров'ялюється при кімнатній температурі, сушиться при 80–100 °С* (з наук. літ.).

ПРОГА́ВКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **га́вкати.** *Сто чорних псів прогавкало. Сто псів. З небес. З-за хмар. З-за всіх дощів притужних, з-за заливи. З-за чорноводдя тьми* (В. Стус); *— Не пропадай і, коли що, заходь у гості. Я тут, біля ніг Ґурудева. — Бувай бувай! — прогавкав я і привітно замахав їй хвостом* (Любко Дереш); *Десь здаля прогавкала незвичайна .. сирена, і весь натовп захолов у напруженні* (Г. Епік); *— Я не бачив .. виблиску! — прогавкав Ґрем. — Я дізнався про вартового тільки тоді, коли помітив його на закрайку тераси!* (М. Кідрук).

2. Погавкати певний час. *Всю ніч собака прогавкала на місяць, а місяць того й не знав* (приказка).

ПРОГАДА́ТИ[1] *див.* **прога́дувати.**

ПРОГАДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *док., прост.* Гадати *(див.* **гада́ти**[2]) якийсь час. *Прогадала віщунка цілісіньку ніч* (із журн.).

ПРОГА́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОГАДА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *що і без прям. дод.* Помилятися в розрахунках, передбаченнях; прораховуватися. *Кажуть, що треба постукати кавун, щоб зрозуміти, стиглий він чи ні. Та мало хто пам'ятає, як насправді повинен звучати стиглий кавун. Сам на цьому прогадував неодноразово* (із журн.); *— Сідай, зятьок... У тебе, я бачу, губа не з лопуцька, не прогадав! Катря у нас козир-дівка* (В. Шкляр); *Я вимкнув камеру, задоволений віднятими кадрами. І прогадав. Це ще був не кінець* (Г. Вдовиченко); *Ми прогадали з ціною на пальне — переїзди обходяться нам зовсім недешево* (М. Кідрук); // *перев. док.* Схиблювати, промахуватися. *Шуліка гепнувся об каміння поблизу качки. Хижак, певно, прогадав свій розліт — зопалу або з голоду не зауважив скелі* (Олесь Досвітній); // *перев. док.* Через нерішучість, недосвідченість, непроворність і т. ін. залишатися у програші, опинятися у невигідному становищі, багато втрачати і т. ін. *— Купив оце підсвинка, та боюсь, чи не прогадав* (Григорій Тютюнник); *— Коротше кажучи, скільки візьмете за роботу? — Хто ж його зна... І матеріал у вас не такий... шалівка занозиста. Коли б бува не прогадати...* (Ю. Збанацький); *Відмовити Ждана від того, на що той намірився, теж було небезпечно, можна прогадати в його очах, змаліти до порошинки* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки док.* Погадати *(див.* **погада́ти**[1] 1) певний час. *— Як хоч, — відказала вона чоловікові й буцім заснула, тоді як цілу ніч продумала і прогадала* (Панас Мирний).

ПРОГАЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *розм.* Док. до **газува́ти** 2. *Для того, щоб швидше вигнати непотрібне повітря з системи охолодження автомобіля, треба додатково прогазувати* (з газ.); *Всю знайому вже дорогу з дивізії Костецького .. Васьков прогазував дуже швидко* (Л. Первомайський).

ПРОГАЙНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прогайнува́ти.** *Ба́тьківщина й дідизна була прогайнована необачно й легкодумно на аристократичну модну забавку* (І. Нечуй-Левицький); *Було йому добре й затишно на душі, і зовсім не лякало те, що доведеться перед матір'ю та батьком виправдуватись за прогайнований день* (Є. Гуцало); // **прогайно́вано,** *безос. пред. Тепер, коли точно знав, скільки грошей було прогайновано, його звикла до підрахунків голова почала обчислювати, скільки міг здобути він за ці кілька згайнованих років і який дістав би зиск* (Валерій Шевчук).

ПРОГАЙНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОГАЙНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Марно, по-пустому, нерозумно витрачати (гроші, майно, господарство і т. ін.); пропивати, прогулювати. *Господиня-мати, розвідавшись, куди і пощо гуляв він на найкращім коні сім день* [днів], *прибралася до нього інакше .. — Гадаєш, час Божий на те, щоб його пусто-дурно на коні прогайновувати? Попам'ятаєш ти ту поїздку, — кричала, розмахуючись вдруге укарати хлопця. — Попам'ятаєш!* (О. Кобилянська); *Те, що предки потом збили, Скарб, худобу накопили — Все козак прогайнував* (Л. Боровиковський); *Він зовсім розпився, прогайнував господарство, продав землю, — зосталася сама обідрана хатка* (Б. Грінченко); *Отямився лише тоді, коли його перестали приймати у компаніях, в яких прогайнував свої гроші, а господар квартири, яку наймав, пригрозив викинути його з жінкою та дітьми на вулицю* (Валерій Шевчук); // *перев. док.* Гайнувати, марнувати (проміжок часу). [Д е м ' я н:] *Так ми знову покинемо* [роботу]! [П е т р о:] *Тоді посадять! І ми тільки літо прогайнуємо* (І. Карпенко-Карий); *— Молодість свою я біля тебе прогайнувала, замість своїх власних дітей Олесю викохуючи, і ось яка вдяка мені!* (Б. Лепкий); *— Вже сьогодні поставив на кращу ділянку, бо на цій поки постягаєш дерево до стосу — скільки часу прогайнуєш* (М. Стельмах); *Ніщо не завадить йому викінчити справу його життя, ніхто потім не звинуватить його в тому, що він змарнував своє життя, прогайнував його, провів у неробстві* (П. Загребельний).

ПРОГАЙНУВА́ТИ *див.* **прогайно́вувати.**

ПРОГАЛА́КАТИ, аю, аєш, *розм.* Док. до **гала́кати.** *Вулицею прогалакали чоловічі голоси, і тільки два слова добрала молодиця — про землю і про панів. Одне в усіх людей на устах і в голові* (М. Стельмах); *Кричу на весь білий світ: "Несторе Семирозуме! .. То я вже ніколи дурного у голову не візьму, як би тяжкенько не доводилося мені на сій землі!" І як я сеє прогалакала, на весь білий світ, стовп вогняний виріс серед степу* (В. Дрозд).

ПРОГА́ЛИНА, и, *ж.* 1. Проміжок між чим-небудь. *Підскочив* [Панько], *ухопився руками за вершок і, соваючи босими ногами по брамі, зачіпав нігтями за цвяхи, за прогалини межи дошками* (Л. Мартович); *У кузові стояли ящики з консервами, між ними в прогалинах насипом лежала морожена слизька риба* (С. Голованівський); *Корова сахнулася, гойднула рогами і, підібгавши хвоста, ковзнула в рятівну прогалину воріт* (В. Дрозд); *Сонячна пляма, що впала на траву крізь прогалину в гілках, почала розтікатися на всі боки, захоплюючи все ширшу ділянку* (Ю. Винничук).

2. Просторе, вільне від дерев, хлібів, іншої рослинності місце на узліссі, серед лісу, у саду, у полі і т. ін.; велика галявина. *Молода компанія перебігла його* [садок] *і розсипалась на широченькій прогалині перед домом, серед квітників* (І. Нечуй-Левицький); *Сів* [Павло] *на коня й пустився на прогалину, що була серед квітів у царському саду* (В. Королевич); *Навколо — покритий густим снігом лісовий простір, і ніде не видно ніякої прогалини між деревами* (В. Лис); *У садку довкола вілли була прогалина, крізь неї й прозирала незначна частина вулиці* (М. Кідрук); // Голе, позбавлене льодового покриву місце на поверхні води. *У величезних прогалинах чистої води з'явилось багато морського звіра* (М. Трублаїні).

3. *перен.* Недогляд, пропуск, вада. *Юзя почала надолужувати .. прогалини в своїй науці й вихованні* (Леся Українка); *Щоб заповнити певні прогалини у життєвій фабулі Миколи Мазура, потрібно було негайно зв'язатися з ним* (О. Чорногуз); // Недолік, недоробок, хиба. *На жаль, в ділянці збирання і вивчення робітничого фольклору у нас зроблено ще мало, і прогалину цю треба якнайдіяльніше заповнити* (М. Рильський); *Попри деякі освітні прогалини, Сніжана приносить до редакції "найгарячіші" факти, а її матеріали мають найвищий рейтинг серед читачів* (Н. Сняданко); *Вони звикли, що їхній шеф став помічати найменші прогалини і помилки в роботі й розучився прощати* (С. Талан).

ПРОГА́ЛИНКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **прога́лина.** *Різкі півкола вій пурхнули вгору, аж торкнувшись широких, з прогалинками, наче проточених чимсь брів* (М. Стельмах); *Їдуть вони та й їдуть і заїхали в такий густий ліс, що й проглянути не можна. Коли бачать — сидить на прогалинці гурток людей* (С. Васильченко); *Він пробирався крізь зарості й мусив щохвилини збочувати, шукаючи якоїсь прогалинки* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Я поклав за ціль мого життя переповісти історію козацького періоду і тим самим заповнити прогалинку в нашій літературі, бо до цього часу мало хто до того брався* (А. Чайковський).

ПРОГАЛОПУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Галопуючи (у 1 знач.), подолати певну відстань. *Можеш сміливо йти до обозу. Кілометрів з п'ять прогалопує по шляху, втомить коня...* (Д. Бедзик); *Змилений від страху кінь, тремтячи срібними брижами на шиї, обірвав плетену сирицеву кантарку, спотикнувся об ящик, прогалопував до куреня* (Є. Пашковський); *У Каліфорнії йому доводилось бачити звалене дерево, в дуплі якого міг уміститися вершник на коні й прогалопувати там сто п'ятдесят кроків* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПРОГАЛЯ́ВИНА, и, *ж., розм.* Те саме, що **прога́лина** 1, 2. *Балкон зеленню повитий. В прогалявину видно: пани сидять на балконі, саме чаюють, блищить самовар* (А. Тесленко); *За теперішньої системи побуту в нього утворилася прогалявина в часі між четвертою годиною і восьмою, коли починалася в театрі вистава* (В. Підмогильний); *За якийсь час я відстав від товаришів і опинився на прогалявині під старовинним дубом* (М. Івченко).

ПРОГАНОЗА́ВР *див.* **проганоза́ври.**

ПРОГАНОЗА́ВРИ, ів, *мн. (одн.* **проганоза́вр,** а, *ч.), палеонт.* Підклас викопних водних ящіркоподібних рептилій палеозойської ери. *Проганозаври вимерли, не залишивши нащадків* (з навч. літ.).

ПРОГАНЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проганя́ти** 1, 2. *Залізничний переїзд забезпечує безпеку руху, поліпшує умови пропускання поїздів і транспортних засобів, проходження пішоходів, а також проганяння худоби* (з мови документів); *Люди проводили обряди проганяння, або проводи, русалок, щоб була тиха й тепла погода з невеликими дощами для визрівання хлібів* (з навч. літ.).

ПРОГАНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПРОГО́НИТИ,** ню, ниш, *недок.,* **ПРОГНА́ТИ,** прожену́, проженеш, *док.* 1. *кого, що.* Гнати, змушуючи йти в певному напрямку, проходити повз або через певну місцевість (тварин). *Ой шумлять верби да кінець греблі, А що буря верхи позривала, Ей, туди удова, удова молодая Та сірії воли проганяла* (з народної пісні); *Артільний пастух Митяша кожного ранку й вечора неодмінно вештається якийсь час на будівництві, поки прожене повз Вовчий Брід свині* (І. Волошин); *— Пустимо коня не в степ, а проженемо по стійбищу, щоб усі бачили, що чекає того, хто не поважає старших!* (В. Малик); *Часом хтось прожене отару чорних, малих, делікатних і пухнастих кізочок по вузькій вулиці* (І. Карпа); // Гнати під конвоєм у певному напрямку (звичайно людей). *Я б тебе не кинув, хоч би дізнавав я щодень катування, хоч би мене гнали в Сирію киями, в Нубію різками, хоч би проганяли в гору канчуками* (Леся Українка); *На другий день робітники цукроварні застрайкували. А ще через день нашою вулицею прогнали кількох робітників, оточених кінними стражниками* (П. Панч); // Переганяти що-небудь по чомусь, через щось. *Тренування після вживання алкоголю (навіть вчорашнього) може вам тільки зашкодити, адже зневоднений організм буде з труднощами проганяти кров через судини, а це дасть додаткове навантаження на серце* (із журн.); *Спеціальна гімнастика на напруження-розслаблення м'язів допомагає прогнати лімфу від периферії до центру* (з навч. літ.); // *розм.* Примушувати працювати (автомобіль, двигун і т. ін.) для перевірки, випробування. *Спочатку замість старої мастильної рідини у двигун заливають невелику (мінімально допустиму для нормального тиску) порцію нової і проганяють його на холостому ходу, після чого прибирають це мастило і знову заливають нове — уже в нормальній кількості* (з навч. літ.); *Відразу після заливання в бачок автомобіля рідини з низьким температурним порогом замерзання слід прогнати її по всій системі омивання скла* (з мови реклами); // *розм.* Обробляти смугу поля, залишаючи позад себе борозну, ручку і т. ін. *Коли сходило сонце, одинадцять косарів прогнали на повні гони по третій ручці* (Іван Ле).

2. *кого і без прям. дод.* Примушувати кого-небудь іти, виходити геть звідкись; виганя́ти (у 1 знач.). *Не раз Іван метав сокирою в неї* [Химу], *жбурляв вилами та проганяв* (М. Коцюбинський); *Другого дня прогонив Василь кури з грядок та й до обніжка наблизивсь* (А. Тесленко); *— Ти випив усю нашу воду і прогнав усіх наших тварин! — кричав тим часом перший мисливець* (А. Дімаров); *— Я зняв зі стіни шаблю, щоб лишень прогнати з України московське військо, яке чинило нашому люду кривди й плюндрувало край* (Ю. Мушкетик);

// Примушувати відступати, утікати. *Троянці сильно наступали І тиснули своїх врагів, Не раз Латинців проганяли До самих городських валів* (І. Котляревський); // *розм.* Звільняти з роботи, з посади, відмовляти в роботі і т. ін. *До Покрови наймита благають, а після Покрови проганяють* (приказка); *Лікарів за хабарі я проганяю з роботи* (Ю. Мушкетик); *Тоді ще її не прогнали з школи, де вона була в його* [нього] *помічницею; але тільки через те, що за неї в шкільній раді оступився Моловський...* (Б. Грінченко); // *перев. док., розм.* Розривати сімейні узи; розлучатися. *Свою жінку прогнав* [Гнат] *од себе, зійшовся з другою без шлюбу* (М. Коцюбинський); — *Скільки ти уже сходився і розходився? Знову назад побіжиш. — Не побіжу, — затято буркнув Юхим. — Навіть коли ти проженеш мене...* (Є. Гуцало); // *перен.* Своєю появою сприяти переміщенню, розсіюванню тощо (хмар, туману і т. ін.). *Помалу досвітки проганяли пітьму* (І. Франко); *Гуляли б, поки не смеркає, Поки мир Божий не засне, Поки .. Не зійде місяць над горою, Туман на лан не прожене* (Т. Шевченко); // *перен.* Розвіваючи, знищувати (звичайно запахи). *Незважаючи на втому, не полінувалася* [Анастасія] *зробити собі косметичну купіль з розмарином і полином, яка не лише піднімає тонус, а й проганяє недоречні запахи, не порушуючи при цьому природний аромат тіла* (В. Шкляр); *Не може* [вітер] *прогнати з стаї запаху вугля, сиру і овечої вовни* (М. Коцюбинський).

3. *що, перен.* Подумки відводити, відштовхувати від себе неспокійні, бентежні думки, спогади, відчуття страху, переляку і т. ін. або звільняти кого-небудь від них. *Їй згадувалось, як він покинув її на поталу, на глум людям, але вона зараз же проганяла від себе ці згадки* (Б. Грінченко); *Улас, щоб припинить свої страждання, зусиллям волі проганяв .. страх* (Григорій Тютюнник); *Іноді я проганяю від себе думку, що сезонне перебування на цій дачі — це все одно періодичне повертання туди, де дятлик струшував мозок, щоб розбудити мене до життя* (М. Матіос); *Доволі вже було йому клопоту з тією Лідою. Вирвав з серця її ім'я, прогнав саму думку про неї* (Ю. Бедзик); // Намагатися подолати (звичайно сон, дрімоту, втому і т. ін.) або сприяти іншим у цьому. *Коли його* [Самійла] *кликали, він здригався, протирав долонею очі, ніби проганяв дрімоту* (В. Кучер); *Він зараз пришле їй настоянки на зіллі, пів чарки якої прожене з лиця її блідоту* (М. Коцюбинський); *Свічка в руці похитнулась, і цей рух цілком пробудив мандрівника, хоч і не прогнав утоми* (Н. Королева); *Щоб прогнати нелюдську втому, Тамара починає лічити, скільки разів кине лопатою землю* (А. Хижняк); // Робити спроби перебороти, уникнути або допомагати кому-небудь позбутися нестатків, злиднів, біди, лиха і т. ін. *Хто знає, про що думала ця стара мужня жінка, яку все життя здоганяло горе, а вона проганяла його від себе — коли зітханням тихим, коли задумою мовчазною, сльозою гарячою, пролитою вночі на самоті, щоб ніхто не бачив, а коли й піснею тужною* (Григорій Тютюнник); *У вишневому садочку, Під вербою, в холодочку, Щоб лихо прогнать І щоб долю звеселити, Заходились наші квіти Весілля гулять* (Л. Глібов); *Злидні кляті переборем, проженем, з землі ми зробимо Едем* (В. Сосюра); // Намагатися перебороти, стримати, притишити (голод, біль і т. ін.) або сприяти в цьому. *Будуть кобзи і цимбали Дівчатам натщесерце грать І хлопцям голод проганять* (П. Гулак-Артемовський); *Мама дуже рано поклала мене спати, сподіваючись, що сон прожене голод, а воно трапилося навпаки: голод прогнав мій сон* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

4. *тільки док., розм.* Швидко проїхати, пробігти яку-небудь відстань; промчати, промчатися. *Машина за машиною прогнала, зникаючи в напрямі Пелчинської вулиці* (В. Лис).

5. *тільки док., що і без прям. дод., розм.* Поганяти *(див.* **поганя́ти**[2]*)* певний час. *Проганяти м'яча з ранку й до обіду.*

(1) Проганя́ти / прогна́ти крізь стрій — у минулому в арміях деяких країн — проводити солдата між рядами вишикуваних солдатів для покарання його ударами палиць. *Біля клубу здоровеннецька реклама кінофільму "Тарас Шевченко" (сьогодні йтиме). Намальовано, як проганяють крізь стрій солдата* (В. Нестайко); *Перед розстрілом... його прогнали крізь стрій і вліпили 600 ударів палицями* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

◊ **Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти** *і т. ін.)* **/ відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти** *і т. ін.)* **сон (дримо́ту)** *див.* **відганя́ти.**

ПРОГАНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок. і док.* 1. *тільки док., розм.* Поганятися певний час. — *Я націлююся на перемогу, ніколи не даю задню і не виходжу на старт чисто, щоб проганятися, тобто для галочки* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **проганя́ти** 1–3. *Тим-то воли й осли, вівці й кози, свині й дробина, ба навіть найвірніші людям пси проганялися з двору та й блукали собі безбач по полю, а хліба ж на нивах незібрані, нежаті стояли* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Навіть я, коли був ще вдома і пробував іноді прийти їй на поміч, з ганьбою проганявся, навздогін одержуючи сердите мамине: "І ти в батька вдався!"* (П. Загребельний); *Не тільки мати моя звідти* [з обійстя] *була прогнана, але й я, більше того, проганявся двічі (вперше, хоч і не так брутально, дядьком Андрієм)* (Валерій Шевчук).

ПРОГАПТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **гаптува́ти.** *На день народження прогаптувала бабуся онучці кептарик* (із журн.); * Образно. *Тарас Григорович Шевченко говорив же колись про неприторенну вдачу своїх земляків, бо ж не можуть вони не прогаптувати порою й найсуворішу матерію бодай ледве помітним жартом* (О. Ільченко).

ПРОГА́Р, у, *ч.* 1. *спец.* Дія за знач. **прогорі́ти, прогоря́ти** 1, 2. *Система охолодження доменної печі має працювати безперебійно, адже навіть короткочасна затримка подачі води призводить до прогару холодильників* (з наук.-техн. літ.); *Досить частою причиною прогару клапанів є неправильне регулювання їхніх теплових зазорів* (з навч. літ.).

2. *спец.* Прогоріле місце в чому-небудь. *Виявлено прогари соплових апаратів турбіни високого тиску* (з наук. літ.).

3. *перен., розм.* Невдача, неуспіх у якій-небудь справі. — *Діла... Хоч що-небудь із грошей привіз? — Де там! З себе продав* [Савка] *усе, щоб якось додому добратись. Повний прогар!* (Ю. Мокрієв); — *Я нікого не тримаю, — сказала Маруся. — Чує моє серце, що наближається прогар* (В. Шкляр).

ПРОГАРТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прогартува́ти.** *За домовленістю з громадою там баню фарбували* [артіллю], *там золотили чи замість іржавого наново прогартований у кузні хрест насаджували на найвищий шпиль* (О. Гончар); * Образно. *Я люблю ці далекі, мало нам відомі держави. Люблю ці маленькі народи, їхню екзотичну одежу, їхні стрункі, прогартовані сонцем постаті* (Л. Костенко); // **прогарто́вано,** *безос. пред. Ливарну форму було виготовлено із суміші гіпсу й кремнезему та прогартовано до 750 °С* (з наук.-техн. літ.).

ПРОГАРТО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прогарто́ваний.** *Вольфрам додають у сплав для підвищення твердості, зносостійкості і прогартованості сталі* (з навч. літ.).

ПРОГАРТО́ВУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Здатність прогартовуватися. *Прогартовуваність залежить від хімічного складу сталі, розміру зерен аустеніту, перерізу загартованого виробу та умов охолодження при гартуванні* (з наук.-техн. літ.); *Основна ціль легування конструкційної сталі — підвищення її прогартовуваності* (з навч. літ.).

ПРОГАРТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогарто́вувати.** *Метод торцевого загартування застосовують для більш глибокого прогартовування легованих сталей, виконуючи гартування з наступним охолодженням у мастилі* (з наук. літ.); *У промисловості широко використовують сталі з підвищеним чи зниженим прогартовуванням* (з наук.-техн. літ.).

ПРОГАРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОГАРТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Надавати металам або деяким іншим речовинам більшої ніж звичайно міцності, пружності і т. ін. *Зварювальні матеріали, які залишаються невикористаними після завершення зварювальних робіт, перед використанням знову потрібно прогартовувати* (з навч. літ.); *Кіра побачила, що обшивку з цих дверей старанно здерли, а їхню поверхню ніби прогартував паяльною лампою художник-авангардист* (А. Кокотюха).

ПРОГАРТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОГАРТУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* Те саме, що **загарто́вуватися** 1. *Хромисті сталі можуть добре прогартовуватися, мають хорошу міцність і в'язкість* (з навч. літ.); *Мірою прогартованості слугує максимальний діаметр циліндричного зразка, що наскрізь прогартувався в охолоджувальному середовищі* (з наук. літ.).

ПРОГАРТУВА́ТИ *див.* **прогарто́вувати.**

ПРОГАРТУВА́ТИСЯ *див.* **прогарто́вуватися.**

ПРОГАРЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Проїхати, проскакати верхи на коні гарцюючи. *Пройшла вже піхота, слідом за нею завзято прогарцювала кавалерія, рушили, нарешті, механізовані частини — самохідні гармати і танки* (В. Владко); *Панько виїхав наперед і під заздрісні погляди хлопців і дівчаток прогарцював перед ними на коні* (І. Багмут); *Він побачив, як перед полками .. на білому коні прогарцював невисокий, широкоплечий вершник і за мить зник в юрбі* (П. Кочура); *Гнат прогарцював прощальне коло по двору, зупинився у воротях, зняв карабін і вистрелив п'ять разів у повітря* (Григорій Тютюнник).

2. *що, перен., розм.* Виконати у швидкому темпі (танець). — *Вже ні метелиці не потанцює, ні козачка з парубком не прогарцює* (О. Бодянський).

ПРОГАРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. Док. до **гарча́ти** 1. *Дитина заплакала, і лев ніжно прогарчав* (Г. Пагутяк); *Вовк прогарчав, ніби вимагаючи у щенят уваги. Щоб стрибонути вище, він щонайнижче сів* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

2. *що, перен., розм.* Док. до **гарча́ти** 2. *Щука взяв подарунок .. і щось прогарчав собі під ніс* (О. Стороженко); — *Чуєш? — Іди під три чорти, — прогарчав я. Вона схлипнула і, вибухнувши якимсь сичанням, заплакала* (Р. Андріяшик); — *Стрижи сам, інакше довелося б виривати язика твоїй рабині, — загрозливо прогарчав Теодор, сівши на дзиґлик спиною до господаря* (І. Білик).

3. *перен.* Док. до **гарча́ти** 3. *Прогарчала десь автомашина* (Ю. Збанацький); *Мимо воріт несподівано прогарчав ворожий танк* (О. Гончар); *Прогарчав залізний засув, двері відчинилися до половини, й просто на солому впав окраєць хліба* (Ю. Мушкетик); *Тоді вперше над будинком прогарчав вертоліт, один, другий, третій* (Є. Пашковський).

4. Погарчати певний час. *Пес прогарчав кілька хвилин і заспокоївся* (із журн.).

ПРОГА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок., рідко,* **ПРОГА́ЯТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Витрачати марно, даремно (звичайно час); гаяти (у 2 знач.), згаювати. *Швидше вдягайтесь до школи! Кращі прогаєте дні, — Пізно вертати, — ніколи їх не завернете, ні!* (П. Грабовський); *Тримаючи руку на контактній кнопці, я вже без бінокля стежив за рухом машини, щоб не прогаяти потрібної миті* (В. Владко); // Заповнювати чим-небудь дозвілля. *Запорожці трималися окремо, і як тільки була нагода до якої шарпанини, то не прогаювали її* (Б. Лепкий); *Всі постановили не спати цілу ніч. Під прикриттям ночі в цих мурах* [замку] *можна сподіватися всього .. З гамором та галасом пішли цілим гуртом шукати рояль, а радше, щоб прогаяти ніч* (Мирослав Ірчан); *Хто читає, аби час прогаяти, тому ніщо не видається довгим, аби він знайшов там те, чого шукав* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *тільки док., також без прям. дод.* Забарившись із чимнебудь, утратити або пропустити щось. *Боюся, що Ви там забули й про те, що час уже влаштовуватись у профшколи. Дивіться — не прогайте* (С. Васильченко); *Поза всяким сумнівом, я прогаяв доповідь Арсена Петровича* (В. Домонтович); — *Буду старатися, — тихо промовив Павло, — і, може, наздожену те, що прогаяв* (В. Кучер); *Вони про одне зараз думали: скоріше б ячмінь у полукіпки скласти, не прогаяти гарну погоду* (І. Нижник).

ПРОГА́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок., рідко,* **ПРОГА́ЯТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док., розм.* 1. Те саме, що **га́ятися** 1. *Йшли* [війська], *часто зупиняючись, прогаювались на попасах і тішились тодішньою приємною для людського серця весняною прохолодою* (П. Загребельний); *Прогаялись* [прочани] *геть-то, оглядаючи монастир. А було тоді на що там задивитись* (П. Куліш); — *Чого ж це ти, небоже, — питав його дядько Охрім, — не зараз додому вернувся, як службу відбув? Адже замалим не год іще прогаявсь* (Б. Грінченко).

2. *тільки недок., рідко.* Пас. до **прога́ювати.** *Термін позовної давності часто прогаюється несвідомо, унаслідок юридичної неграмотності чи необачності або з інших причин* (з навч. літ.).

ПРОГА́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прога́яти.** *Люба довго сиділа звечора: треба було надолужить час, прогаяний на гулянці...* (Олена Пчілка); *Ви мусите компенсувати мені прогаяний під арештом час* (М. Трублаїні); *Той день, коли Йонта купив телевізора, був для Смерда прогаяний цілком* (Валерій Шевчук); // **прога́яно,** *безос. пред. Скільки ночей прогаяно марно під замком у матінки Дашкевички* (Р. Андріяшик); // *у знач. ім.* **прога́яне,** ного, *с.* Те, що марно втрачене або пропущене через забарливість. *Захар Билина, не вимірявши юнацьких сил, мчить уперед, доганяючи роки, надолужуючи прогаяне* (Іван Ле); — *Тепер, коли життя в астроплані увійшло, як кажуть, до звичної колії, — хочу швиденько надолужити прогаяне* (В. Владко).

ПРОГА́ЯННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прога́яти.** *Якщо позивач взагалі не довів обґрунтованість позовних вимог, суд відмовляє у позові саме на цих підставах, а не у зв'язку з прогаянням позовної давності* (з навч. літ.).

ПРОГА́ЯТИ *див.* **прога́ювати.**

ПРОГА́ЯТИСЯ *див.* **прога́юватися.**

ПРОГВИНТИ́ТИ *див.* **прогви́нчувати.**

ПРОГВИНТИ́ТИСЯ *див.* **прогви́нчуватися.**

ПРОГВИ́НЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прогвинти́ти.** *Прогвинчений отвір.*

ПРОГВИ́НЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогви́нчувати.** *Корпус розпилювача фіксується відносно корпусу форсунки в певному положенні двома штифтами. Регулювальний гвинт утримується від прогвинчування контргайкою* (з навч. літ.).

ПРОГВИ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОГВИНТИ́ТИ,** нчу́, нти́ш, *док.*, *що.* Обертальним рухом пропускати крізь що-небудь гвинтоподібний інструмент. *Бомби-перфоратори прогвинчують бетон, зариваються глибоко в землю, щоб вибухнути у підземеллях, куди ховаються люди* (з мемуарної літ.); // Обертальним рухом пропускаючи крізь що-небудь гвинтоподібний інструмент, робити отвір. *Прогвинтити дірку в дошці.*

ПРОГВИ́НЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОГВИНТИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Проходити крізь що-небудь обертальним рухом. *Штопор прогвинтився в корок після значних зусиль господаря* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прогви́нчувати.** *При виготовленні елементарної бризкалки пластикова пляшка прогвинчувалася шурупом* (з газ.).

ПРОГЕСТЕРО́Н, у, *ч.* 1. *біол.* Стероїдний статевий гормон жінок і самиць ссавців. *Утворення жирових запасів у материнському організмі продовжується до 30 тижнів вагітності, що пояснюється високою активністю прогестерону* (з наук.-попул. літ.); *Під час вагітності прогестерон виробляється жовтим тілом яєчника та плацентою* (з навч. літ.).

2. *фарм.* Препарат, до складу якого входять стероїдні статеві гормони або їх хімічні аналоги. *Прогестерон застосовують для профілактики передчасних пологів* (з навч. літ.); *Прогестерон слід застосовувати з обережністю хворим із психічними порушеннями в анамнезі, препарат необхідно відмінити при появі перших ознак депресії* (із журн.).

ПРОГИ́Н, у, *ч.* 1. Дія за знач. **прогну́ти, прогина́ти.** *Для отримання первинної інформації про величину прогину покриття використовують різні способи вимірювання й аналізу електричних низькочастотних імпульсних сигналів* (з наук. літ.).

2. Увігнуте місце. *У прогині хребта проглядала перша зелень. На полонину завітала весна* (Р. Андріяшик); *Зручно всівшись між конічно розширеною основою верхнього сопла й прогином головного корпусу, Інженер крізь бінокль спершу подивився назад, потім повів ним униз* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

3. *геол.* Западина в земній корі, що утворилася внаслідок тектонічних рухів. *Геосинклінали розвиваються протягом десятків і сотень мільйонів років і проходять кілька стадій — від прогину, найчастіше зайнятого морем, до формування на місці гірської складчастої ділянки земної кори* (з наук. літ.).

△ **Стріла́ проги́ну** *див.* **стріла́.**

ПРОГИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогина́ти** і стан за знач. **прогина́тися** 1. *Потужні товщі осадових порід є насамперед індикатором довготривалого процесу прогинання земної кори* (з наук.-попул. літ.); *Для зміцнення м'язів спини рекомендують прогинання в положенні лежачи на животі з розведенням (або без розведення) ніг, почергове їх піднімання* (з навч. літ.); *Завдяки новому клею з'єднання еластичне, тобто в разі прогинання склеєної меблевої конструкції воно не порушується* (з мови реклами).

ПРОГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОГНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.*, *що.* Дією ваги або сили робити в чому-небудь вгин або вигин. *Вінки цибулі і часнику прогинають другу жердку* (Є. Гуцало); *Гайда на рибу з підсакою: на довгій тичці з капроновим шнуром опускати "павука" біля татариння і потім присвічувати ліхтариком карасів, що прогинають сітку* (Є. Пашковський); *Якби... якби прогнути ґрати, то можна б до тієї роси дотягтися рукою і вмитися нею спозарання* (Р. Іваничук); * Образно. *Невидимі працьовиті ковалі поспішали із сонячних злитків викувати розсип зірок, загартувати хлібину місяця і прогнути той шлях, що несхибно з зеніту проллється на південь* (М. Стельмах).

ПРОГИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОГНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Під дією ваги або сили робитися ввігнутим або вигнутим. *Коли він ступив на сходи, здалося, ніби сходинки під ним прогинаються: .. такою кремезною була його постать* (Ю. Шовкопляс); *Гамак то відкидав тіло від себе, то глибоко прогинався під ним* (В. Владко); *Дубовий сволок прогнувся, потемнів від часу* (О. Гончар); *Диван перелякано рипнув, прогнувшись під велетнем* (М. Кідрук); // Те саме, що **згина́тися** 1. *Жалісніє і низький лобик, а на ньому прогинаються розгонисті бровенята* (М. Стельмах); *Легко прогнувся* [Петя] *і зробив мостик* (С. Жадан); // Згинатися, нахилятися під власною вагою (про віття). *Вони з берега обережно скочили на кладку, над якою прогиналось гілля верб* (М. Стельмах); *Гілка ставала все тоншою й тоншою, вона вже аж прогиналася під нами, вона аж потріскувала* (А. Дімаров).

2. *перен.* Підкорятися мимохіть, під дією сили чи обставин. *Він ніколи багато не говорив, трохи прогинався під волею іншого, особливо тоді, коли на нього давив Коновал, із яким останні місяці він був нерозлучним* (А. Дністровий); *Я думаю, на нашому місці будь-хто прогнувся б, такий порядок — прогинаються всі, кожен у міру свого соціального статусу* (С. Жадан).

3. *тільки недок.* Пас. до **прогина́ти.** *Дерева прогинались вітром* (О. Ульяненко).

ПРОГИ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **проги́н** 2, 3. *Оцинкований прогинний різець; Прогинний коефіцієнт; Прогинний шаблон.*

ПРОГИНОМІ́Р, а, *ч.* Прилад для вимірювання прогинів (у 2, 3 знач.). *Принцип дії прогиномірів полягає у вимірюванні величини вертикального переміщення окремих точок конструкції під дією застосованого статичного навантаження* (з навч. літ.).

ПРОГІБІТИ́В, а, *ч.*, *лінгв.* Семантично самостійний заперечний імператив; заперечення (у 5 знач.). *В українській мові прогібітив утворюється аналітично* (з наук. літ.); *В іспанській мові зберігається прогібітив — позначення негативного наказового способу, тобто такого, що виражає заборону* (з навч. літ.).

ПРОГІМНА́ЗІЯ, ї, *ж.*, *іст.* У Російській імперії до 1917 р. — неповний середній загальноосвітній навчальний заклад із програмою молодших класів гімназії. *На цих горбах* [Острогу] *стоїть прогімназія і кілька кращих скарбових та приватних домів* (І. Нечуй-Левицький); *Видержала* [Соня] *екзамен за шість класів у прогімназії* (С. Васильченко); *Помер батько, і сестрам ще тяжче стало. Вони ходили на поденну роботу, заробляли дома шитвом і вчили свою Галю в прогімназії* (В. Кучер).

ПРОГІ́Н, го́ну, *ч.* 1. Дія за знач. **прогна́ти, прогання́ти.** *Коли відбувалися ті події: смерть і похорони, і прогнання нас від того сумного дому, більше враження мала* [Таня] *від того прогону, для неї то — кіно!* (Валерій Шевчук).

2. Відкритий простір у чому-небудь; проріз, отвір. *Я все озиралася та блуду остерігалася, аж доки ми не вийшли на прогін, а потім знову пішли долинами, повз річечку* (Г. Тарасюк); *Звіробій, випередивши своїх офіцерів, з'явився в прогоні арки* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); // Проміжок, відстань між сусідніми опорами в яких-небудь спорудах, будовах; частина такої споруди, будови. *Міст височів на п'ятдесят метрів над водою, і один прогін був скинутий тепер на дно ріки* (П. Панч); *Спершись грудьми на поруччя мосту, задивився* [Ярослав] *на бистру і шумливу течію Росави, яка несла в прогони між дубовими бичками* [биками] *останні льодини* (І. Волошин); *Повита сутінню кілометрова гребінка з десятками бетонних биків, водовипускних прогонів, щитів — усе застигло, все наче жде чогось...* (О. Гончар); *Аркоподібний дах, здавалось, підіймався дедалі вище, кожна арка, схожа на гігантський, перевернутий мостовий прогін, охоплювала майже кілометровий простір* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема);

// *спец.* Обмежена двома рядами опор, колон частина цеху, признач. для доменної печі, промислового конвеєра і т. ін. *Та вас цікавить, де в цей час Личков? На Тракторному, на своїм прогоні* (Л. Первомайський); *Стьопа підхопив пробу на лопату і чимдуж помчав у кінець пічного прогону* (В. Собко); // Горизонтальна опорна балка в споруді, на яку спираються інші балки. *Незабаром зацокотіла над річкою весела швидкомовка сокир: це посполиті прокладали вздовж майбутнього мосту смолені прогони* (З. Тулуб); // Сходовий майданчик у будинках. *Кожен прогін — одинадцять сходинок — він* [Бурдик] *долав за п'ять стрибків* (В. Діброва).

3. Дорога, якою женуть худобу або птицю на пасовище, водопій і т. ін. *Французька рівнина Кро здавна була прогоном для овець з альпійських пасовищ восени та на пасовища навесні* (із журн.).

4. *іст.* Ділянка шляху між поштовими станціями (у Російській імперії). *Щоб не було в путі препони, То б заплатив* [Плутон] *за три прогони* (І. Котляревський); *Ми щасливо дісталися до наступної станції, без затримки проїхали ще один прогін* (Валерій Шевчук); // *тільки мн.* Плата за проїзд на поштових конях. — *А подорожня, чи пак одкритий лист, є? Подав йому* [писареві] *одкритий лист, він подививсь, зараз і прогони вищитав* [вирахував] — *такий спритний!* (О. Стороженко); *Ларіна, щоб не платити Прогонів, надто дорогих. На шкапах їхала своїх* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

5. *розм.* Ділянка шляху між залізничними станціями; перегін. *Майже всі солдати стояли на дверях, бо залишилось іще кілька прогонів і буде невеличка слобідська станція* (А. Шиян).

6. *театр.* Репетиція урочистого концерту, прем'єрної вистави і т. ін. *Роман з самого ранку пішов у театр (у них там останній прогін перед прем'єрою)* (В. Нестайко); *Все ж декілька прогонів відвідав* [Шлойма], *просто з цікавості — чи ж режисер так само бачить події у тексті його п'єси, як бачить їх він, автор* (О. Ірванець); *Під час репетицій напередодні великих концертів .. втомлені безкінечними прогонами номерів дітлахи починали шуміти* (М. Кідрук).

ПРОГІ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **прогін** 2–5. *Для проведення свиней до забійного цеху використовують прогінний коридор, оснащений душем* (з наук.-техн. літ.); *На прогінній балці підвісного крана монтується ручний або електричний таль із оснащенням, за допомогою якого відбувається кріплення вантажів* (з навч. літ.); *У ландшафтному заказнику місцевого значення можливий прогінний випас худоби із забороною надмірного випасання* (із журн.).

ПРОГІ́РКЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **прогі́ркнути.** *Повернуло на вечір, прогірклий до дна полинами день спадав на землю жовто-сірою імлою* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Підстаркуватий таксист з вицвілими очима і прогірклим від куріння голосом запросив за проїзд 160 грн* (М. Кідрук).

2. *у знач. прикм.* Який прогіркнув. *Божеволіють орди ворожі, І прогірклий вдаль стелиться дим...* (М. Упеник); *Його шкіра має колір старого прогірклого смальцю* (С. Андрухович).

3. *у знач. прикм.* Неприємний, задушливий (про запах, повітря і т. ін.). *Після свіжого повітря в ніс ударив і відразу забив дух прогірклий запах тваринних випарів* (С. Добровольський); *Коли він був уже на вулиці, коли вдихнув .. прогіркле від димів .. повітря, в цеху прогримів вибух* (П. Загребельний).

4. *у знач. прикм., перен.* Викликаний гіркотою, прикрістю. *Могили йшли по всій землі, Світились чистими зірками, У кожнім місті і селі Лились прогірклими сльозами* (М. Гірник); *Повсюди панував колір — мутний прогірклий колір старих фотографій із батькового альбому* (Ю. Іздрик).

ПРОГІ́РКЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Якість за знач. **прогіркий** 2–4. *Будуть* [селяни] *мастити малясом печиво і збивати прогірклість, — від сирости взялася, чи що?* (В. Барка); *Дими збиралися в повільні валки, з'єднувалися з димами заводу, тягнулися понад річкою вдалину, і повітря після них набувало прогірклості й пронизливої легкості* (П. Загребельний); *"Ми все почнемо спочатку, — говорили вони* [робітники], *заступаючи в березневу прогірклість порожнього цеху. — Нічого до нас, нічого, чого б ми не знали..."* (С. Жадан).

ПРОГІ́РКЛО. Присл. до **прогі́рклий** 2. *Лугова м'ята, що спочатку пахла ніжно, кликала з пам'яті милі картини пастушого життя, тхнула п'яно й прогіркло* (Ю. Мушкетик); *Тіні миготять на силувано усміхненому обличчі, опеченому гарячим кремовим світлом, .. прогіркло жовчний гумор криється за легким прижмуром очей* (І. Роздобудько).

ПРОГІ́РКНУТИ, не; *мин. ч.* прогірк, кла, ло *і* прогіркнув, нула, ло; *док.* Те саме, що **згіркнути** 1. *Ми вже пропахли* [полинами], *прогіркли ними наскрізь, власні губи гіркі від них, гірко в роті від полиневого пилу, гірко на душі* (О. Гончар); *Від довгого лежання на дні суден зерно відлигло й прогіркло* (І. Білик); * Образно. — *Стали плакати полонянки, сльози їхні в море капали, очі виплакувалися — та й потемніло море, прогіркло навіки, і Чорним відтоді люди назвали його* (С. Тельнюк); *І тане в роті здрібнений, солоний, останній сніг, що на вітрах прогірк* (П. Мовчан).

ПРОГЛАГО́ЛАТИ *див.* **проглаго́лити.**

ПРОГЛАГО́ЛИТИ, лю, лиш, **ПРОГЛАГО́ЛАТИ,** аю, аєш, *док., що і без прям. дод., заст.* Сказати, промовити. *Так проглаголавши, замовк старий, похилив голову, загадавсь. І всі задумались од його речі* (П. Куліш); *Аж нараз проглаголав Маледикт усім на диво, — Що проглаголав, те ми Все розкажемо правдиво* (І. Франко); — *Послухаєм, послухаєм, що ти проглаголиш. — Хочу, щоб мені книжку пояснили* (М. Стельмах); *Весь час дивилися* [бабуся] *на рясу з надією, ніби чекала, що ось зараз духовна особа встряне в суперечку і проглаголить істину* (В. Петльований).

ПРОГЛА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прогла́дити.** *Одяг малюка повинен бути добре випраний і прогладжений праскою* (з газ.).

ПРОГЛА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **прогла́джувати.** *При проведенні процедур точкового масажу використовують прийоми класичного масажу: прогладжування, розтирання, розминання та вібрацію* (із журн.); *Прогладжування сорочки проводиться з виворітного боку, рухаючись від центру до куточків* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **погла́джування.** *Зараз ніщо не заважає мені дати йому смачного ляпаса. Не те, що тоді, коли сиділа в інтернатівській кімнаті "для гостей" і терпіла його слизькі прогладжування за пару яблук і плитку шоколаду, що він приносив* (І. Роздобудько).

ПРОГЛА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОГЛА́ДИТИ,** джу, диш, *док., що.* 1. Гладити, вирівнюючи, розправляючи що-небудь. *Зім'яті сторінки книги читач ніяково прогладжував рукою* (із журн.); *Змочити треба всю поверхню* [ікони], *але так, аби не розмок гіпс. Затим клади ікону стійма, виправ брижі, проглад долонею і рисуй, що хочеш* (М. Дочинець).

2. *розм.* Те саме, що **пропрасо́вувати** 1. *Готовий за формою викройки рукав прогладжують і зшивають* (з навч. літ.); *Майбутня свашка вже прогладила костюм нареченого* (із журн.).

ПРОГЛА́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОГЛА́ДИТИ-СЯ,** иться, *док.*, *розм.* 1. Те саме, що **пропрасо́вуватися** 1. *Зволожена сукня добре прогладилася.*

2. *тільки недок.* Пас. до **прогла́джувати** 2. *При використанні фольги ваші улюблені штани або спідниця будуть одним рухом прогладжуватися з двох сторін* (з мови реклами).

ПРОГЛА́ДИТИ *див.* **прогла́джувати.**

ПРОГЛА́ДИТИСЯ *див.* **прогла́джуватися.**

ПРОГЛЕ́ДІТИ, ПРОГЛЯ́ДІТИ, джу, диш, *док.*, *розм.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Неуважно дивлячись, спостерігаючи, не помітити, пропустити когось, щось. — *Дивись після того в яснії оченята, так і дорогу прогледиш!..* (Марко Вовчок); *Задумався* [Андрій] *і прогледів, коли Надія з хвіртки вийшла разом з сином* (С. Чорнобривець); — *Я й не питаю, а так, сам відчуваю, що крупного фрукта прогляділи* (О. Сизоненко); *Я зрозумів, що найкращий час для втечі вже прогледів* (Любко Дереш); *Я щось прогледів, упустив, проморгав щось дуже важливе і водночас просте та очевидне* (М. Кідрук); // Залишити що-небудь поза увагою. *А настане ніч Купала, — Тую ніч не прогляди, І поки ще мла не впала — В ліс до папороті йди* (Я. Щоголів); *Никають* [хуторяни] *по закапелках, щоб дечого прихованого не прогледіти* (Григорій Тютюнник).

2. Глядіти (у 1 знач.) певний час. *Закидати в море вудки дуже забавна штука. Зириш на той поплавок, очей з нього не спускаєш і не помітиш, як майже увесь день прогледів* (В. Логвиненко).

◊ **(1) Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі** — утомитися від виглядання, очікування кого-небудь звідкись. — *Всі очі продивилася, тебе виглядаючи, попалила серце слізоньками, тебе дожидаючи! Де ж ти так, мій голубе, барився?* (Панас Мирний); *Впала ніч... шакали виють... Вітер... Мов зима! Я всі очі прогляділа, — Милого нема* (А. Кримський); — *Далеко ходили, воєводо, — говорив Воротислав, — ми вже тут очі прогледіли, вуха прослухали, вас дожидаючись* (С. Скляренко).

ПРОГЛЕ́ДІТИСЯ, ПРОГЛЯ́ДІТИСЯ, джуся, дишся, *док.*, *розм.* Те саме, що **прогле́діти, прогля́діти** 1. *Гляди та й не проглядись, купи та й не прокупись* (Номис).

ПРОГЛИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОГЛИНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.*, *кого, що.* 1. З'їдати що-небудь жадібно; поглинати. *Він* [містер Хо] *присунув до себе страви й узявся їх проглинати* (Ю. Смолич); *Олексій і Юрко так стялись, наче один другого хотіли проглинути* (П. Куліш); — *Я лічила, скільки галушок вона проглине за вечерею, — сливе вдвоє більше за мене* (І. Нечуй-Левицький); *Він не міг знайти нічого такого, що можна було б з'їсти, проглинути. Тайга не давала йому нічого* (І. Багряний).

2. *перен.* Те саме, що **поглина́ти** 2. *Глибока шахта проглинула людей і не вертала* (Б. Грінченко); *Навколо нього все більше густіла синь, і нарешті темінь проглинула неясний високий контур* (М. Стельмах).

◊ **Мов (немо́в, на́че, нена́че** *і т. ін.)* **земля́ проглину́ла** *див.* **земля́; Проковтну́ти (затягти́, затягну́ти, проглину́ти) язи́к (язика́)** *див.* **проковтну́ти; Хай мене́ земля́ проглине́** *див.* **земля́.**

ПРОГЛИ́НЕНИЙ, ПРОГЛИ́НУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проглину́ти.** *Саме від стану системи мікроциркуляції крові залежить, що станеться в організмі з проглиненим шматком їжі: чи дасть він енергію й життєві сили, чи осяде в клітинах організму важким вантажем жиру та токсинів* (із журн.); *На жаль, проглинутий рибою пластик з'являється на наших тарілках* (з газ.); * Образно. *Шістдесят сугробів у дракона — то шістдесят рудих домовин, і в кожній з них повно проглинених жертв, повно живих мертвяків* (І. Багряний); *Жюп'єн, людина, певне, без освіти, добирав сам чи, може, присвоїв собі з проглинутих книжок найкучерявіші мовні звороти* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПРОГЛИНУ́ТИ *див.* **проглина́ти.**

ПРОГЛИ́НУТИЙ *див.* **прогли́нений.**

ПРОГЛЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОГЛЯ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *тільки док., що і без прям. дод.* Проникнути зором крізь що-небудь. *Іще уявіть, мої друзі: повна вулиця цвіту акацій. Не проглянеш* (М. Куліш); *В моїм селі сади цвітуть — Проглянути не можна* (П. Воронько); *Ліс стояв довкола, мов стіна, — не проглянути* (В. Малик); // *перен.* Вникнути в суть чого-небудь, осягнути розумом щось; зрозуміти, розгадати. — *Люблю тебе, Петре, як рідну дитину, полюбив тебе від першої хвилі, як ми стрінулись, і я проглянув наскрізь твою щиру душу* (А. Чайковський); *Ніхто з нас тайн одвічних не проглянe, Ніхто не розбере письмо незнане* (В. Мисик); // *перен.* Те саме, що **подиви́тися** 1. *Моя луна багатая, пресвітлеє сонце! Просвіти, проглянь на мене в небесне віконце!* (з народної пісні); *Поспішала вона .. Ось .. близько двір, і хотілося проглянути наперед, чи дитячі руки відчиняли двері, чи ні?* (О. Бердник).

2. Показуватися з-за чого-небудь, виднітися з-поміж чогось, бути або ставати видним, помітним крізь щось, з-під чогось і т. ін. (про конкретні предмети); де-не-де виглядати. *З-за густих акацій видно широкі сходи, нові, чистенькі. Сходи високі, проглядають через гілки акацій* (І. Нечуй-Левицький); *Будинки, церкви та сади .. ледве проглядають крізь плетиво пилу* (В. Винниченко); *Лиха зима сховається, А сонечко прогляне* (Л. Глібов); // Ставати явним, виявлятися через зовнішні ознаки (про абстрактні поняття). *У її силуваній усмішці стало проглядати щось природне* (Б. Антоненко-Давидович); *Сірі очі вражали непохитним спокоєм. У них проглядав досвід педагога й застебнутого на всі ґудзики розуму* (Олекса Ізарський); — *Так, Прокопе, — сухо мовив Загата, і в його очах на одну мить проглянув презирливий жаль до мене* (Р. Андріяшик); // Зрідка траплятися. *От і братія сипнула У сенат писати Та підписувать — та драти І з батька, і брата. А меж ними і землячки Де-де проглядають* (Т. Шевченко).

3. *що.* Дивитися на що-небудь, читати щось і т. ін. для перевірки, вивчення або ознайомлення; переглядати. *Дубина розкриває листа, проглядає його, зминає, повільно кладе у кишеню* (З. Мороз); *Я з задоволенням проглядаю свіжий номер нашої районної газети* (П. Запаренко); *Людмила, не вчитуючись у суть, професійним оком по діагоналі проглянула папери* (А. Кокотюха); // *тільки недок., кого, що.* Оглядати, обдивлятися кого-небудь або який-небудь простір для спостереження, виявлення чогось. *Ігумен підніс свої ясні, як кришталеве джерело, очі. І довго, одного по одному проглядав своїх ченців* (Н. Королева); *Знайти місце, що бодай трохи підносилося б над пониззям та дозволяло проглядати не лише Дунай, а й Задунав'я, не так просто* (Д. Міщенко); // *перен.* Подумки аналізувати що-небудь. *Моїх сімнадцять літ я в пам'яті квапливо проглядаю, печальний список бідочок і бід* (М. Бажан); *Припускав, що скульптурка принаймні з шістнадцятого століття, але іноді його здогад проглядав таку товщу віків, що голова паморочилася* (М. Малиновська).

◊ **(1) І о́ком не прогля́нути** *чого, куди* — дуже густий, темний, високий (про хащі, зарості і т. ін.). *А он і гуси: їм колись у нас Жилося нічогенько. В таких пищали комишах Їх виводки, що й оком не проглянуть* (М. Рильський).

ПРОГЛЯДА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* 1. Бути видним, помітним, приступним зору. *Дорога проглядалась у бінокль верстов на п'ять* (П. Панч); *Біля протилежного берега проглядалися чорні стовбури дерев, що стриміли просто з води* (С. Андрухович); [Г а л і л е й:] *Рухи небесних тіл стали проглядатися краще; рухи ж властителів все ще для народів незбагненні* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

2. Пас. до **проглядáти** 3. *Найпопулярнішим з акторів, чиї профілі найчастіше проглядаються користувачами інтернет-ресурсів, виявився Джонні Депп* (з газ.); *Мій будинок прослуховується, а може, і проглядається, а всі операції з комп'ютером контролюються* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОГЛЯ́ДІТИ *див.* **проглéдіти.**

ПРОГЛЯ́ДІТИСЯ *див.* **проглéдітися.**

ПРОГЛЯ́НУТИ *див.* **проглядáти.**

ПРО́ГНАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прогнáти** 1–3. *Міста вважають за найбільшу славу Для себе мати доокола себе Якнайширші спустошені границі. Метою се хоробрості своєї Вважають вирізать усіх суміжних З ріль прогнаних, і щоб ніхто не смів Селиться там* (І. Франко); *Прогнаний з покоїв слуга .. розгадував візирове усамітнення простіше: ага топить не срібло у воді, а свою біду в горілці* (Ю. Мушкетик); *Потрібне одне: знехтувати фортуною. Ось тоді й народиться .. радість пізнання правди, радість, де немає місця страхам, де замість них, прогнаних, — ясна погідність* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // **про́гнано,** *безос. пред. У той час, коли французів прогнано з Сицилії, жив у Палермо один наш флорентинець-аптекар* [флорентієць-аптекар] *на ймення Бернардо Пуччині* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Весняний вечір, що млосно, розніжено зазирав із саду, прогнано геть важкими червоними портьєрами — не треба ніякої весни!* (В. Винниченко); // *у знач. ім.* **про́гнаний,** ного, *ч.* Той, кого примусили залишити якесь місце, місцевість, посаду і т. ін. *"Що, як проженуть бува? — думав він. — О сором! сором! на все місто, на весь повіт, на всю губерню! Прогнаний — все рівно* [однаково], *що штемпльований* [штемпельований]*!"* (Панас Мирний); *"Неважка річ, — подумав я, — любити гарних і багатих, важко любити прогнаних та бридких, знаючи, що за ту любов і віддяки можна не дістати"* (Валерій Шевчук).

ПРОГНА́ННЯ, я, *с., рідко.* 1. Дія за знач. **прогнáти** 1, 2. *Захар розумів добре, що... неприхильний засуд* [тухольського суду], *що виречe прогнання боярина з громади, грозить також немалою небезпекою* (І. Франко); *Після нашого прогнання з похорону відтак залишилася тільки одна, споріднена із сестрами істота.., — Таня* (Валерій Шевчук).

2. Те саме, що **заслáння** 3. *Коли на чорний шлях ступав, Ішов на прогнання в неволю, Галузку вербову підняв, Обчімхав і забрав з собою* (Б. Лепкий).

ПРОГНА́ТИ *див.* **проганя́ти.**

ПРОГНАТИ́ЗМ, у, *ч., анат.* Виступання вперед щелеп у людини та тварин. *Ступінь прогнатизму беруть до уваги під час визначення антропологічних типів людини* (з наук. літ.); *У тварин прояв прогнатизму нижньої щелепи може бути наслідком інбридингу* (з наук.-попул. літ.); *Лицьова дизморфія (плоске чоло, антимонголоїдний розріз очей, запале перенісся, прогнатизм) є однією з ознак синдрому Апера* (з навч. літ.).

ПРОГНА́ТИСЯ, проженýся, проженéшся, *рідко.* 1. Те саме, що **прогнáти** 4. *Прогнався у незвість* [безвість] *Телебуга зі своєю ордою, столочивши все живе на землі, та й путь їхня пропала* (Р. Іваничук); *Ми прогналися шосівкою .. туди, де була база відпочинку* (Валерій Шевчук); *З багровим смолоскипом на кабіні прогналась пожежна машина* (Є. Пашковський).

2. Бути прогнаним. *І повіє вогонь з Холодного Яру... І підніметься на ворога освячена зброя... І прожeнеться ворог зовнішній, і зникне ворог внутрішній... І все буде Україна!* (із журн.).

ПРОГНАТИ́ЧНИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **прогнати́зм.** *Виявлення патології зубо-щелепної системи в батьків є важливим, оскільки така аномалія, як прогнатичний прикус, спадкується* (з навч. літ.); *Розмір, форма й текстура спеціального корму для англійських бульдогів адаптовані до брахіцефального типу черепа та прогнатичної будови щелеп цієї породи* (з мови реклами).

ПРОГНИВА́ТИ, áє, *недок.,* **ПРОГНИ́ТИ,** иé, *док.* Гнити наскрізь в одному місці або в багатьох місцях. *На одній з них* [гір] *повстанці облюбували бук, що стримів до неба п'ятьма стовбурами. Центральний, найтовстіший стовбур зламався й почав прогнивати* (М. Андрусяк); *Я глянув, а там* [на руці] *прогнило вже м'ясо до кості* (Г. Хоткевич); *Вивіска була стара, дикт в кількох місцях прогнив* (Ю. Смолич); *Баржа була .. стара-престара. Фарба на ній облупилася, в багатьох місцях обшивка прогнила* (В. Малик); // *перен.* Упадати в стан розкладу, деградації; занепадати. [К о б з а р:] *Поти ще є такі, як оце довелося мені бачити, я вірю, що мир ще не прогнив, серце його не зчервивіло, що народяться інші діти і вознесуть святу правду вовіки!* (Панас Мирний); *Ні, таки прогнив світ, прогнив... Знав Сергій і великих людей, знав середніх, знав і найменших* (І. Білик).

ПРОГНИ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прогни́ти.** *Прогнилий балкон тримається ще й досі, але красольок на ньому нема, як, певно, нема вже й тих людей, що садили красольки* (Б. Антоненко-Давидович); *На сучку верби висів прогнилий ятір* (Григорій Тютюнник); *Обабіч туляться низенькі дерев'яні хатинки, часто з прогнилим ґонтовим дахом* (М. Олійник); *Напевне, здригнулася і прогнила душа штаб-ротмістра, коли він побачив біля образа Божої Матері в крові двох жінок* (М. Стельмах).

ПРОГНИ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість за знач. **прогни́лий.** *Причиною протікання стелі виявилася її прогнилість* (з газ.); *Імперський націоналізм народу спричиняє його моральну прогнилість, за якою надходить історична загибель* (В. Барка); *В 15 років для нас очевидною була прогнилість і брехливість їхньої системи, системи дорослих* (С. Жадан).

ПРОГНИ́ТИ *див.* **прогнивáти.**

ПРОГНІ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прогнíвати.** *Музо, повідай мені, чим саме прогнівана тяжко Чи то покривджена чим..!* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія).

2. *у знач. прикм.* Який прогнівався. *Прогнівані боги покарали мене найбільшою карою — сліпотою сина* (Д. Міщенко).

ПРОГНІ́ВАТИ *див.* **прогнівля́ти.**

ПРОГНІ́ВАТИСЯ *див.* **прогнівля́тися.**

ПРОГНІВИ́ТИ *див.* **прогнівля́ти.**

ПРОГНІВИ́ТИСЯ *див.* **прогнівля́тися.**

ПРОГНІВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОГНІВИ́ТИ,** влю́, ви́ш; *мн.* прогнівля́ть; **ПРОГНІ́ВАТИ,** аю, аєш, *док., кого.* Те саме, що **гніви́ти.** *Як Я думав зробити вам зле, коли ваші батьки прогнівляли Мене, промовляє Господь Саваот, і не жалував Я, так знову задумав Я днями оцими вчинити добро Єрусалимові та Юдиному домові. Не бійтесь!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [Г е р м і о н а:] *Чи буде ж добре, як твоя родина просити піде пайки дармової до тих римлян, що ти так ненавидиш?* [А н т е й:] *Ще маєм хліба власного доволі. Не прогнівляй богів* (Леся Українка); *Розказували, що менша дочка прогнівила матір: у себе в хаті раз переховала горничну Уляну* (Панас Мирний); *Бабуся подарунків надавала, аби я супроводжувала її — і я пішла, щоб її не прогнівати* (Є. Доломан).

ПРОГНІВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРОГНІВИ́ТИСЯ,** влю́ся, ви́шся; *мн.* прогнівля́ться; **ПРОГНІ́ВАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* Те саме, що **гніватися.** *Так і тут же бачимо, що наш Отець, Цар Небесний, не до кінця прогнівляється на нас, а усе жде, щоб ми схаменулися, покаялися і вернулися до закону Його святого і робили Його волю* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я пишу гарно і швидко і, присівши твердо до роботи, за два місяці заробила щось п'ятдесят ринських. Олесеві я нічого не казала про свої заробітки, боялась, щоб він не прогнівався* (І. Франко); *Озвався тоді Алкіной і так .. мовив: "Горенько! Ось воно давнє збулося-таки віщування Батька мого, що сказав: на нас Посейдон прогнівиться Тим, що ми через моря перевозці для всіх безодмовні"* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

◊ **(1) Не прогні́вайся (прогні́вайтесь):** а) ввічлива форма вибачення або відмови. — *Та будьте ласкаві, вже не прогнівайтесь за мої книги, — сказав тихо отець Харитін* (І. Нечуй-Левицький); *Не прогнівайся, коли згадаю, Як провів своє ти парубоцтво* (І. Франко); — *Спасибі, тату, й за це. Коли щось не так сказав, не прогнівайтесь, бо я теж хочу господарем стати* (М. Стельмах); — *Пане Юзефе, не прогнівайтеся, коли скажу: на такий самий шмат* [землі] *ви не маєте тут жодного права власності, хіба що орендуєте в нас* (Р. Іваничук); б) *(ірон.)* вини самого себе, сам винуватий. — *На сей раз прощу. Чуєш — удруге так зробиш — не прогнівайся. Всю шкуру з тебе здеремо* (Панас Мирний); — *Мотузко, ти мені оті свої штуки покинь! Поки не пізно. А то не прогнівайся* (А. Головко); — *О! я знаю все! Мене трудно ошукати й не такій дурноверхій головешці, як твоя. Я довго терплю, та потім уже не прогнівайся* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПРОГНІ́Й, но́ю, *ч.* Багнисте, грузьке місце. *Час наближався до півночі, бо комарів поменшало, лоцман вів шаланди через ерики, прогної, Кінськими Водами* (Ю. Яновський); *Одне твердо вирішив* [Ждан] — *не переправлятися ввечері через широку річкову заплаву, де можна провалитися в незамерзлий прогній, а діждатися ранку* (В. Малик); *Коня затягало глибше й глибше, вже не вдавалося Родимові вирвати його .. з лабетів прогною* (П. Загребельний).

ПРОГНО́З, у, *ч.* Передбачення розвитку та результату яких-небудь подій, явищ на підставі наявних даних. *З півночі йшла зима, яка, за всіма прогнозами, мала бути суворою* (Н. Рибак); *В ординаторській, нашвидкуруч погортавши взяту в бібліотеці літературу, Вадик заявив, що всі автори сходяться на одному: прогноз при цьому захворюванні надзвичайно невтішний* (Ю. Шовкопляс); *В еволюційному вченні, в соціальних прогнозах, у плануванні громадських формацій ми діємо приблизно, користуючись гіпотезами* (О. Бердник); *Бортовий комп'ютер миттєво видав на тактичний дисплей свій прогноз: за шість хвилин кораблі противника наблизяться до нас на мінімальну відстань* (О. Авраменко, В. Авраменко).

(1) Прогно́з пого́ди — науково обґрунтоване передбачення стану погоди для певної території на якийсь час. *Мене не цікавила політика, не цікавила економіка, не цікавила культура, навіть прогноз погоди мене не цікавив, хоч це була чи не єдина в цій країні річ, яка викликала довіру* (С. Жадан); *Вона знала, що зараз вже не треба відволікати Бору балачками, пропонувати каву, переповідати почутий по радіо прогноз погоди* (Г. Вдовиченко); *Найкращі прогнози погоди для певної території дають місцеві метеоцентри, що використовують спеціалізовані моделі прогнозу* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГНОЗИ́СТ, а, *ч.* 1. Той, хто складає прогнози, прогнозує що-небудь. *Ураховуючи постійне збільшення кількості даних для аналізу та користувачів прогнозів, значно зростає навантаження на прогнозистів, що може призвести до фатальних помилок* (з наук. літ.); *Прогнозисти процентних ставок надають серйозної уваги відстежуванню щонайменших ознак очікуваної інфляції* (з навч. літ.).

2. Метеоролог, що складає прогнози погоди та гідрологічних умов; синоптик. — *Я недавно почув від одного, що коли перший день березня ясний, то рік — урожайний, а який буде день шостий, сьомий і до дванадцятого, така буде погода в ті самі дні в решті місяців. По-моєму, той прогнозист пересолив* (Валерій Шевчук); *Зважаючи на затребуваність інформації про погоду та необхідність передбачення чимраз частіших природних катаклізмів, потреба у прогнозистах дедалі зростає* (з газ.).

ПРОГНОЗИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **прогнози́ст.** *Головним запрошеним гостем заходу стала професорка, знана прогнозистка моди в Україні та за її межами, лекторка міжнародних виставок* (із журн.); *Прогнозистка розповіла про погоду в Києві та Київській області на найближчі дні* (з газ.).

ПРОГНО́ЗНИЙ, а, е. Прикм. до **прогно́з.** *Багато комерційних прогнозних моделей ураховує зміни в ризиковій структурі процентних ставок для передбачення майбутніх тенденцій у діловій активності* (з наук. літ.); *Остаточну інтеграцію прогнозних показників до прогнозу погодних умов на певній території та на конкретну дату робить синоптик, керуючись власними професійними навичками й набутим досвідом* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГНОЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прогнозува́ти.** *Вирок так само не стане несподіванкою. Полтаві* [арештанту] *здалося, що саме при цих словах ротмістр ледь помітно пожвавився — вочевидь, прогнозований смертний вирок чомусь тішив особисто його* (А. Кокотюха); *Букмекерські контори приймали ставки на прогнозовану дату наступного виходу* [газети] (Н. Сняданко).

ПРОГНОЗО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прогнозо́ваний.** *Індикаторами стабільності ринку є загальний рівень промислового виробництва та зайнятості, прогнозованість стану справ у фінансовій сфері тощо* (з публіц. літ.); *Незважаючи на стовідсоткову прогнозованість результату матчу, на футбольному полі точилася запекла боротьба* (з газ.).

ПРОГНОЗО́ВАНО. Присл. до **прогнозо́ваний.** *Уявімо, живе собі Людина. Спокійно. Розмірено. Прогнозовано. Але ось раптово, нізвідки, на неї падає щастя* (М. Матіос); *Так чи інакше, починалася застуда, починалася прогнозовано, як жовтневі дощі* (С. Жадан).

ПРОГНОЗО́ВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **прогно́зний.** *У розрахунку норм витрат на прогнозовий період ураховують прогресивні зміни в технології виробництва, зміни питомої ваги, технологічних варіантів створення одного виду продукції, зрушення у спеціалізації виробництва тощо* (з навч. літ.).

ПРОГНОЗУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Який здійснює прогноз. *У 1924 році Вінниця стала одним із небагатьох міст в Україні, де був сформований прогнозувальний центр, який готував до друку щомісячні та сезонні огляди погоди Поділля* (з наук.-попул. літ.); *Отто фон Габсбург писав статті про політичний стан країн, деякі з них були прогнозувального характеру* (з газ.).

ПРОГНОЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогнозува́ти.** *У живих створінь існує якийсь надлогічний механізм прогнозування майбутнього — механізм, який на основі відомих нині законів уже не поясниш* (М. Дашкієв); *Його наукове прогнозування в основному випливало з чужої статті, а не з власної копіткої роботи і довготривалого аналізу* (Ю. Мушкетик); *Ми — це покоління, яке зрозуміло, що не існує іншого часу, ніж тут і зараз .. Цивілізація розчавила людство між пам'яттю про минуле й прогнозуванням майбутнього* (Любко Дереш).

ПРОГНОЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що і без прям. дод.* Здійснювати прогноз чого-небудь. *В старі ж часи — і це знаменно — діди й бабусі наперед прогнозували достеменно погоду з безлічі прикмет* (Д. Білоус); *Вона хотіла дівчинки, дочки, і лікарі їй прогнозували, що буде дочка, вона вже навіть підібрала їй ім'я — Ліля* (Ю. Мушкетик); *Діалектика рецепцій і впливів складна, нелінійна, і якщо польські сімдесяті могли відлунити в українських дев'яностих, то хто візьметься прогнозувати, як годні відлунити українські дев'яності, скажімо, в польських двотисячних?* (О. Забужко).

ПРОГНОЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **прогнозува́ти.** *Що це не примха, не зухвалість, дізнався я ще в юні дні: ставалось, як прогнозувалось, на подив людям і мені* (Д. Білоус); *Тепер прогнозувався справжнісінький бум: за даними міністерства охорони здоров'я, майже три чверті тамтешніх жінок від двадцяти до сорока років були вагітні* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОГНО́ЇНА, и, *ж.* Те саме, що **прогні́й.** *Провалився мох, що виростив незабудки, провалились і незабудки, масно клокнула чорна, мов дьоготь, прогноїна і жадібно почала всмоктувати жандарма* (М. Стельмах); *— На Сивашах, примічайте, де кущик комишу темніє, то, значить, там пробивається потроху солодка вода із прогноїн, із глибини...* (О. Гончар); *Ступив крок, другий, і... провалився лівою ногою у прогноїну, впав* (Ю. Мушкетик).

ПРОГНОЇ́ТИ, ою́, ої́ш, *док.* 1. *що.* Покрити або просочити гноєм; угноїти. *Для ефективного вирощування кукурудзи ґрунт треба добре прогноїти* (із журн.).

2. *що.* Згноїти (у 1 знач.) усе або багато чого-небудь. *Пані Раїна, ця безвладна кобіта.., соболів і інших хутр тридцять скринь прогноїла* (П. Загребельний).

3. *що.* Погноїти (у 3 знач.) певний час. *Сухий бур'ян можна скосити, скласти в невеличкі низькі скирди та прогноїти його так рік* (з газ.).

4. *кого, перен.* Погноїти (у 2 знач.) певний час. *Прогноїти полонених у в'язниці.*

ПРОГНО́СТИК, а, *ч.* Фахівець із прогностики. *Ми пили і закушували смачнючою ковбасою, до аромату якої приклалися всі ті мудрагелі й філософи, єретики і пройдисвіти, гностики і прогностики, історики і літератори, поети і драматурги, які тіснилися на полицях* (Ю. Винничук); *Прогностики В. Арутюнов і В. Свінціцький у книзі "Філософія глобальних проблем сучасності" розглядають генезис поняття "прогностика", її функції та об'єкти дослідження* (з наук.-попул. літ.); *Складанням прогнозів погоди нині не займається хіба що лінивий — окрім професійних гідрометеорологів, народні прогностики, астрологи та навіть бабаки, яких безжалісно будять серед зими* (з газ.); // Народна система передбачення погоди, побудована на основі спостережень і закріплена у формі примовок, приказок, прикмет і т. ін. *Український прогностик ураховує географічне розташування України, особливості клімату, екологічного середовища, тип господарювання тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГНО́СТИКА, и, *ж.* 1. Наука про закони та способи розроблення прогнозів; теорія й практика прогнозування. *Однією з найважливіших функцій прогностики є своєчасне інформування широких кіл громадськості про проблеми, які можуть виникнути в окремій країні або перед усім людством, про шляхи досягнення певних цілей соціально-економічного, екологічного та політичного розвитку* (з навч. літ.); *Найбільше уваги прогностика має приділяти .. дітям, новим поколінням, бо у виборі кращих педагогічних методів, найгармонійніших шляхів виховання втаємничено найжиттєвіше зерно нашого майбуття* (О. Бердник).

2. *заст.* Прогноз. *Прогностику для Вашого журналу я ставлю не дуже щасливу* (М. Драгоманов); *Лукаш складав свої прогностики для душі і власного вжитку, а не на продаж* (Г. Пагутяк).

ПРОГНОСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до прогнозу й прогностики. *Фантастика є жанр прогностичний, а щоб зазирати в майбутнє, хай і жахне, треба мати ту одвагу довіряти життю, яку в нас востаннє продемонструвала чи не Лесина Кассандра* (О. Забужко); *Серед усіх цих прогностичних міркувань він якось непомітно втратив просторово-часову відповідальність. Туман оточив його, як німців під Сталінградом* (В. Єшкілєв).

ПРОГНОСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прогности́чний.** *Прогностичність базується на перспективній оцінці, передбаченні та здогадці* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГНОСТИ́ЧНО. Присл. до **прогности́чний.** *Прогностично міркуючи, керівник робить оцінку подій чи явищ, очікуваних у близькому прийдешньому або далекому майбутньому, розраховує на ту чи іншу перспективу* (з наук. літ.).

ПРОГНУ́ТИ *див.* **прогина́ти.**

ПРОГНУ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прогну́ти.** *Альберт дивився на чистий, як із малюнка, простір, заставлений квадратиками будинків, пивниць, із абрикосами, прогнутими цвітом гілками* (О. Ульяненко); * Образно. *Чорна ніч, прогнута мегатонними зірками, хилилася до теміні морської і пахла водоростями й вином* (В. Стус).

2. *у знач. прикм.* Який прогнувся (у 1 знач.). *Черевик на товстій підошві прогнутий всередині, з наближеним до п'ятки закаблуком, цілком нагадував тріснуте кінське копито* (Н. Королева); *Хатки обабіч стояли старі, з прогнутими дахами* (Р. Федорів); *Я витирав пучками трави його* [коня] *прогнуту спину .. і пожалів конячину* (Ю. Мушкетик).

ПРОГНУ́ТИСЯ *див.* **прогина́тися.**

ПРОГОВІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., рел.-церк.* Поговіти певний час. *Проговіти весь піст.*

ПРОГОВО́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проговори́ти** 1, 2. *Стратегія інтегрування новоствореного бізнесу обов'язково має бути прописана чи проговорена зацікавленими сторонами, повинні бути враховані найдрібніші подробиці, аж до розміщення персоналу в офісі* (з публіц. літ.); *Усі злободенні теми були вже не раз проговорені в кулуарах* (з газ.); // **проговóрено,** *безос. пред. Втікачі не змовлялися наостанок. Усе вже проговорено наперед* (А. Кокотюха).

ПРОГОВОРИ́ТИ *див.* **проговóрювати.**

ПРОГОВОРИ́ТИСЯ *див.* **проговóрюватися.**

ПРОГОВО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проговóрювати** 1. *Існує так зване орфографічне проговорювання, при якому слова вимовляють уголос розбірливо, так, як пишуться: ін-те-лі-гент. Це допомагає запам'ятати правопис слів* (з навч. літ.); *Осмислене обмірковування (унесення записів у щоденник або проговорювання думок) — дієвий спосіб справлятися з психологічними та емоційними труднощами* (із журн.).

ПРОГОВО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОГОВОРИ́ТИ,** ворю́, вóриш, *док.* 1. *що і без дод.* Те саме, що **виголóшувати** 2. *Жебрак .. проговорює: "За ваше здоров'є* [здоров'я]*"* (Г. Хоткевич); *Він на хвилину заходить до прохолодої золотої напівтемряви, проговорює молитву* (В. Єшкілєв); *І брат з братом обнялися І проговорили Слово тихої любові Навіки і віки!* (Т. Шевченко); *Олеся тихо проговорила вірші свого давнього друга поета Володі* (В. Кожелянко);

// Вимовляти, говорити певним чином. *Він дістає з наплічника якусь штуку, щось, без сумніву, пов'язане з вебдизайном.., час од часу проговорюючи своє сакральне "процесор"* (С. Жадан); — *Лежати!.. Не рухатись!.. Спати!.. — Це він проговорив речитативом, як молитву* (І. Багряний); // *перен., рідко.* Бути, служити свідченням чого-небудь. *І нема тепер нічого, Що б тобі проговорило, Як велике товариство І жило тут, і кипіло* (Я. Щоголів).

2. *що.* Аналізуючи, обмірковуючи, робити що-небудь зрозумілим, розкривати сутність чого-небудь; ретельно, до кінця обговорювати що-небудь. *Мені боляче писати цей текст. Боляче проговорювати гранично болючу ситуацію* (Є. Кононенко); *Марія захоплювалася психологією й була впевнена, що свої страхи необхідно проговорювати* (І. Роздобудько); *Те, що склалося в голові ніби само собою, треба було закріпити й проговорити насамперед для себе* (А. Кокотюха).

3. Говорити якийсь час. *Щодня ми проговорювали по 8–10 годин і між нами був його диктофон* (Ю. Андрухович); *Вантажники, моряки й рибалки .. Скільки прекрасних вечорів проговорили вони зі мною* (Ю. Яновський); *Вони, безперечно, могли б проговорити не одну годину* (Любко Дереш).

4. *що, розм.* Не помічати, пропускати що-небудь, захопившись розмовою. — *Ти глянь! Таки щука! І добряча! От були б з тобою проговорили щуку...* (В. Кучер).

ПРОГОВО́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОГОВОРИ́ТИСЯ,** ворю́ся, во́ришся, *док.* 1. Ненароком, мимоволі виказувати те, чого не слід було розголошувати. *Підсумовуючи своє дослідження, літературознавець Г. Грабович проговорюється: "Ми повинні, по суті, говорити не про переоцінку канону українського модернізму, а про цілковито нове його створення"* (з наук. літ.); — *Хто ж о війні проговориться Або кому війна присниться, Тому дам чортзна-що робить* (І. Котляревський); [Л у н д и ш е в:] *Якщо я проговорився тоді, що знаю вашу дружину, то це була просто необережність* (І. Кочерга); *Він пив, але пильності не втрачав, головне, нагадував собі, не проговоритись* (С. Жадан).

2. *розм., рідко.* Те саме, що **заговóрюватися** 2. — *Не дуже лишень потріпуйте село, коли любите сільську поведенцію, Павле Антоновичу! говоріть, та не проговорюйтесь! — сказала панія Висока* (І. Нечуй-Левицький).

3. *тільки док., розм.* Промовити, сказати що-небудь після тривалої мовчанки; несподівано прохопитися словом, фразою. *Часом як допече її журба, то вона й проговориться* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Захар, тоді ж почувши, що в районі оголошено прийом робітників на шахти в Донбас, на нові заводи, не то жартома, не то напівсерйозно проговорився: "Ото б піти, спеціальність!"* (Іван Ле); *Він внук Дніпра і не прийшов нізвідки. Проговорись, історіє німа! Мав трьох синів, від них три скіфські вітки, одна запанувала над всіма* (Л. Костенко); // Вимовитися, прозвучати (про слова). *Людина? Тут? Де лише скелі і дикий звір? Де проговорилися колись якісь слова — і з того часу ніякий звук не колихав цього повітря?* (Г. Хоткевич).

4. *тільки недок.* Пас. до **проговóрювати** 1, 2. — *Щось таке я й підозрювала, бо там надто багато таких деталей, які не проговорюються усно* (Ю. Винничук); *При порушенні мовлення слова можуть проговорюватися дитиною повільно і з деякими спотвореннями* (з наук. літ.).

ПРОГОГОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОГОГОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш. Док. до **гогота́ти, гоготі́ти.** *Грім уже давно прогоготів, а уші повні були ляскоту* (Б.-І. Антонич); *Гуси прогоготали, сигналізуючи про наближення небезпеки* (із журн.); *Муфтик і Півчеревичок підійшли до палати, де лежав Вольдемар. Звідти чувся знайомий стогін .. — Ввійдіть! — прогоготів Вольдемар* (О. Завгородній).

ПРОГОГОТІ́ТИ *див.* **прогогота́ти.**

ПРОГОДО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогодо́вувати** 1 і **прогодо́вуватися.** *Там де на самцях лежить функція прогодовування сім'ї, вони визначають* [визначаються] *більшими здібностями в добуванню* [добуванні] *поживи* (М. Грушевський); *Диким коням необхідно багато простору для бігу, місця, де можна сховатися, степових трав для прогодовування* (із журн.).

ПРОГОДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОГОДУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Утримувати кого-небудь, годуючи, даючи їжу, добуваючи необхідні матеріальні засоби до існування. — *Кельбас ледве себе прогодовує, де б він ще й джуру тримав?* (Ю. Винничук); *Раз до Томенчуків завітав Іван Вітенко, який .. ледве перебивався з води на хліб і насилу прогодовував свою родину* (М. Андрусяк); *Чого ж Василеві прийдеться її* [Галю] *годувати? Вона не хоче його хліба, вона сама себе прогодувала б, коли б Василь не стояв у неї впоперек дороги* (Панас Мирний); *За яку тільки роботу не береться він, аби як-небудь прогодувати свою сім'ю* (О. Довженко); // *перев. док.* Давати корм тваринам, птахам і т. ін. *І буде дня того, що хто прогодує корівку та дві штуки худоби дрібної, то станеться, що від многоти молока, що надоїть, споживатиме масло* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Навіщо ти на зиму її* [коняку] *купиш? Чим її прогодуємо?* (Панас Мирний); *Одне гризло його, як вода береги: хазяйствечко розвелося чималеньке, корму подай, а його обмаль. А хіба тим, що на власному городі вродило, прогодуєш?* (Григорій Тютюнник); // *перев. док., перен.* Бути джерелом прожиття, існування. *Ремесло не коромисло — плеч не відтягне, саме прогодує* (прислів'я); *З одягом та взуттям халепа: всі обносилися — земля може прогодувати його сім'ю, але не в силі прикрити сякою-такою лахманиною грішне тіло* (М. Стельмах); *Йому б на пенсії сидіти, але ж пенсія не могла прогодувати, вона складалася всього з 12 карбованців!* (В. Багірова).

2. *тільки док.* Погодувати (у 2 знач.) певний час. — *Дідусю, мама тобі прислала вже нашого* [хліба] *за те, що ти, спасибі тобі, нас через усю зиму прогодував* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як зберете Ви яку копійку про чорний день, вона Вас до якого часу прогодує* (Панас Мирний); — *Залишкових ресурсів економіки п'ятимільярдної планети вистачить, щоб прогодувати сотню тисяч людей протягом кількох десятиліть* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОГОДО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОГОДУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* Забезпечувати себе їжею, кормом. *Всі немов одна сім'я: купці, ремісники, крамарі, чорнороби й церковні люди, привиклі прогодовуватися чиром та лободою* (К. Гриневичева); — *Цим звіром не прогодуєшся, коли хліба і масла або хоч ведмежатини не матимеш* (М. Трублаїні); *Знаю тільки одне, що не можу я жити без Марії, а де жити і чим прогодуватися — це вже було мені невідомо* (І. Муратов); — *Йдеш?.. А хто ж тебе годуватиме, нещасного?.. — Сам прогодуюся! — різко відповів Мартин* (К. Гриб).

ПРОГОДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогодува́ти** 1 і **прогодува́тися.** *Традиційні підходи вирощування рослин та відгодівлі тварин уже не здатні забезпечити прогодування швидко зростаючого населення нашої планети* (з газ.).

ПРОГОДУВА́ТИ *див.* **прогодо́вувати.**

ПРОГОДУВА́ТИСЯ *див.* **прогодо́вуватися.**

ПРОГОЙДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Погойдати певний час. *Прогойдала мати немовля цілий вечір та марно — дитина не заснула* (із журн.).

ПРОГОЙДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* 1. Док. до **гойда́тися.** *Низько над землею пролетіла нічна птаха — крила її з важкуватою різкістю прогойдались у густому повітрі* (Є. Гуцало).

2. Погойдатися певний час. *Дітлахи ладні прогойдатися на гойдалці весь день* (з газ.); * Образно. *Щось їй* [людині] *точить душу, й спокою немає все життя. Отако й прогойдається, .. й помирає в сум'ятті, шкодуючи, що мало зачерпнула щедрот сього світу й мало була праведною* (Ю. Мушкетик).

ПРОГО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проголи́ти.** *По другому покрику сатани швидко вискочив із землі .. патер з проголеним тім'ям, .. низенько вклонився та й спитав: "А чого вам треба, пане сатано?"* (О. Стороженко); // **прого́лено,** *безос. пред. Голову проголено, оселедець накручено: маєш одну з наймодніших стрижок сезону* (з мови реклами).

ПРОГОЛИ́ТИ *див.* **прого́лювати.**

ПРОГОЛИ́ТИСЯ *див.* **прого́люватися.**

ПРОГОЛОВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Головувати певний час. *Назустріч йому вийшов посивілий і поповнілий Іван Тимофійович Бондар. Недовго він проголовував: після тяжкого поранення перейшов на спокійну роботу* (М. Стельмах).

ПРОГОЛОДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Те саме, що **проголодні́ти.** *Старець трошки проголодавсь* (О. Стороженко); *— Беріть, коли дають, — настоювала Ольга Павлівна .. — Проголодаєтесь добре, поки туди й назад* (В. Кучер); *— Я розведу вогонь і зігрію чаю. — Не турбуйтеся, пане Грушевич, я не проголодався* (Р. Андріяшик).

ПРОГОЛОДНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* Те саме, що **зголодні́ти** 1. *Прекрасні Телиці, Ослиці і Кози обляги звідусіль гордого переможця* [Цапа], *а найкраща з них подала йому чудову китицю квітів, яку наш переможець чи то від зворушення, чи то, бува, проголоднівши, зараз таки зі смаком схрупав* (І. Керницький); *Нагадав чоловік Марії про вечерю, кивнув лейтенантові рукою, запрошуючи його до столу, офіцер не давав себе вдруге просити, бо таки добре проголоднів* (Р. Іваничук).

ПРОГОЛОДНІ́ТИСЯ, і́юся, і́єшся, *док., діал.* Проголодніти. *Отець і син сіли обідати: троха запізнили* [запізнилися] *і проголоднілися* (І. Франко).

ПРОГОЛОДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Поголодувати певний час. *Я два дні проголодував, тоді наді мною змилосердився Данило Крицяк: "Будеш з Трояном нести товар. Він одинцем нудиться"* (Р. Андріяшик); *Біля нього* [Сошенка] *вона оцінила саму себе, хоч їй було призначено провікувати вік біля цеберка та ганчірки, якщо вдавалося знайти роботу, або ж проголодувати, а постарівши, натоптати дорогу до церковної паперті* (Н. Околітенко).

ПРОГОЛОСИ́ТИ[1], ошу́, о́сиш, *док.* 1. Поголосити певний час. *— Он учора, як сова та, як сич, цілу ніч простогнала та проголосила* (Панас Мирний).

2. *що і без прям. дод., перен.* Проказати що-небудь тоном, подібним до голосіння (у 1 знач.). *— Ох, моя квіточко рожевая! Яка то гірка твоя доля! — зітхнула, проголосила бабуся, цілуючи Орисю в головку* (М. Старицький); * Образно. *Скрипка з грудей проголосить свій страх над труною* (В. Барка).

ПРОГОЛОСИ́ТИ[2] *див.* **проголо́шувати.**

ПРОГОЛОСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проголосува́ти.** *Наступного ранку проголосований законопроєкт підписав Президент республіки, таким чином надавши йому сили закону* (М. Кідрук); // **проголосо́вано,** *безос. пред. Державний бюджет України на наступний рік проголосовано в першому читанні* (із журн.).

ПРОГОЛОСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *за кого — що і без дод., що і без прям. дод.* Док. до **голосува́ти.** *Євграф Фірсович, не кривлячи душею, проголосував проти* (Б. Антоненко-Давидович); *Троє з тих тринадцяти* [кардиналів] *не погодяться проголосувати за одного з них* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Пропозицію залишити план подорожі без змін проголосували й одностайно ухвалили* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *— Ну, тепер, голубе, від нас не втечеш! За десять чи п'ятнадцять хвилин ти не встиг далеко відійти .. Якщо тільки не проголосував на шосе і не пересів на попутну машину* (В. Малик).

ПРОГОЛОСУВА́ТИСЯ, у́ється, *док., розм.* Бути ухваленим. *Хоч суперечки йшли гарячі, постанова проголосувалася цілком однодумно* (В. Бабляк); *Зрештою все влаштувалося: усі заплановані рішення проголосувалися. Одноголосно* (з газ.).

ПРОГОЛО́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проголоси́ти**[2]. *Сучасні польські літературознавці розуміють усю важливість слів, проголошених .. на відкритті пам'ятника поетові* [А. Міцкевичу] *у Варшаві 28 січня 1950 р.* (М. Рильський); *Роман прибув до Галича і був проголошений князем* (В. Чемерис); *От хоча б Михайло, Михайлик, львівський бородань, проголошений богемою (втім, інша її частина дотримувалася протилежної думки) генієм над геніями* (В. Лис); // **проголо́шено,** *безос. пред. На козацькій раді, скликаній у травні 1710 року у Бендерах, гетьманом України було проголошено Пилипа Орлика* (А. Кащенко); *За спинами чоловіків знову сперечалися жінки. Особливо одна .. страшенно обурювалась, що Річинського по смерті проголошено банкротом* (Ірина Вільде).

ПРОГОЛО́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проголоси́ти**[2]. *Народ чекав проголошення державної незалежности України й створення національної армії. Народ жадав скасування колгоспів і розподілу землі поміж селянами* (Олекса Ізарський); *На третій день після проголошення Сулеймана султаном Ібрагім одержав звання наглядача султанових покоїв і великого сокольничого* (П. Загребельний); *Для оратора немає нічого важливішого при проголошенні промови, ніж прихилити до себе слухача і так його збудити, щоб він керувався більше душевним поривавням і хвилюванням, ніж порадою і розумом* (з навч. літ.).

ПРОГОЛО́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проголо́шувати.** *— Божевільні? — відскакує від неї Фрусін, вмить забувши про .. свою проголошувану ворожість до нас і до Шляхтича* (П. Загребельний); *— А тепер, — мовив Памблечук з незмірно пишнодумним виглядом, як і личить речникові неспростовних істин, проголошуваних в ім'я чесноти, — я навчу вас, що сказати Джозефові* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // **проголо́шувано,** *безос. пред. Поблизу встановлених при дорозі вівтарів зачитувано фрагменти з Євангелія, проголошувано проповіді та звершувано благословення Пресвятими Дарами* (з газ.).

ПРОГОЛО́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проголо́шувати.** *Творчості Ліни Костенко чужа самодостатня ошатність словесного декору, проголошування гучних, але порожніх гасел* (з наук. літ.).

ПРОГОЛО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОГОЛОСИ́ТИ,** лошу́, ло́сиш, *док., що і без прям. дод.* 1. Офіційно оголошувати що-небудь, доводити до загального відома; оприлюднювати, обнародувати. *Це надзвичайний факт нашої сучасности: якраз у роки найбільш вражаючих наукових відкрить* [відкриттів] *найвизначніші вчені урочисто проголошують свою віру в Бога* (В. Барка); *Настя проголосила заручини, відтак усі почали галасливо їсти й пити* (Валерій Шевчук); *Парубки гуртом проголосили, що кращої дівки й не було ніколи і не буде ніколи на селі* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя);

// Офіційно сповіщати про початок, настання, створення чогонебудь. *Принцепс отримував вищу військову владу, мав право проголошувати війну та підписувати мир* (з навч. літ.); *Загрячу думав він* [Сагайдачний] *проголосити похід на Каффу* (З. Тулуб); *1941 року, під час війни у Львові заарештували націоналістичний уряд, який проголосив незалежність України. Одних розстріляли, інших кинули в концтабори...* (О. Шугай); // *кого.* Офіційно оголошувати кого-небудь обраним або поставленим на високий, відповідальний пост, керівну посаду; оголошувати про присвоєння якогось титулу, звання і т. ін. *Навіщо їм* [піратам] *було стріляти з гармати? Було то просто фанфаронством чи частиною церемоніалу, який означав, що вони проголошують себе володарями острова?* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Кияни звільнили з в'язниці полоцького князя Всеслава Брячиславича і проголосили його великим князем київським* (Ю. Мушкетик); *П'ятого листопада в козацькому таборі стався переворот: од Жмайла відібрали булаву і гетьманом проголосили Михайла Дорошенка* (В. Чемерис).

2. Публічно виголошувати промову, заздоровницю, тост тощо, звертатися до кого-небудь і т. ін. *Знову співали хором, знову проголошували різні тости, часто лунали оплески* (О. Гуреїв); *Здається, Родіон увійшов у раж: хилить чарку за чаркою, раз по раз схоплюється, дурноверхі тости проголошує!* (Г. Тарасюк); *Стальський, проголосивши гнівну антижіночу тираду, порадив Рафаловичу стерегтися жінок, особливо блондинок* (І. Франко); *Мотоніс крякнув, налив чарки й проголосив: — За альма матер!* (Василь Шевчук); // Усно або на письмі висловлювати свої думки, ідеї, ставлення до кого-, чого-небудь і т. ін. *— Ніколи не вгадаєш, Модесте, коли ти цитуєш чужі глупоти, а коли проголошуєш свої мудрі думки* (І. Волошин); *В 1848 році .. з запалом проголосив* [Гледстон] *ідею єдности та неподільности Італії* (І. Франко); *Без вірша про творче кредо поета немислимий дебют взагалі — митець зразу має проголосити свою віру, свої погляди, прагнення, смаки* (М. Сиротюк); // Заявляти про визнання кого-, чого-небудь кимсь або якимсь; давати комусь, чомусь характеристику, оцінку. *"Який жах! — думав Степан .. — Саме такі проголосили кібернетику лженаукою; саме такі здатні назвати ворогом народу першу-ліпшу людину"* (М. Дашкієв); [Л е о н т:] *Назад прикличу доброго Камілло, його прилюдно я проголошу Взірцем чеснот і вірності* (В. Коптілов, пер. з тв. В. Шекспіра).

(1) Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему — проклинати, засуджувати, таврувати когонебудь за щось. *Москва .. споконвіку проголошувала анафеми борцям за волю України* (В. Шкляр); *Офіційно оголошуючи на когось анафему, церква свідчить, що певна людина більше не є її членом* (з рел.-церк. літ.); *Маркович .. посміхнувсь у вуса: — Та що його розказувати... Пан Кукольник ледь не сказився, як прочитав твою, Тарасе, книжку. Кричав .. на бідолагу Мартоса й проголосив анафему тобі й твоїй поезії* (Василь Шевчук); *У 1054 р. Папа Римський Лев IX і патріарх Керуларій оголосили анафему й відлучили один одного від церкви* (з навч. літ.).

ПРОГОЛО́ШУВАТИСЯ, уеться, *недок.* Пас. до **проголо́шувати.** *У фірмані проголошувалася висока воля повелителя про те, щоб сина від коханої дружини Хуррем було названо іменем великого Фатіха Мехмедом* (П. Загребельний); *10 червня 1768 року під гук пальби з гармат ув Умані було проголошено Максима Залізняка гетьманом і князем сміляським. Іван Ґонта проголошувався звідтоді уманським полковником, руським воєводою* (Г. Колісник); *На відкритих естрадах у парках і садах проголошувалися запальні й войовничі промови* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПРОГО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОГОЛИ́ТИ,** голю, го́лиш, *док.* 1. *що.* Виголювати смужку, окреме місце. *Борода у формі якоря йде тонкою смужкою по краю вилиць, на підборідді видається невеликим клином. Місце під нижньою губою проголюють* (із журн.).

2. *тільки док., кого і без прям. дод.* Поголити певний час. *Перукар проголив прибулих мандрівників увесь вечір* (з газ.).

ПРОГО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРОГОЛИ́ТИСЯ,** голю́ся, го́лишся, *док.* 1. *тільки док.* Те саме, що **поголи́тися.** *Проголитися налисо.*

2. Ставати місцями голим (у 3 знач.), оголеним. *У Виноградові вже сніг тане, проголюється терасами гора, вкрита виноградниками* (О. Гончар).

3. *тільки недок.* Пас. до **прого́лювати.** *Складні місця на обличчі, наприклад, під носом, краще проголюються електробритвою* (із журн.); *Після закінчення оформлення всіх видів трапецієподібних борід грані гоління стушовують, кайма росту волосся проголюється майстром ще раз бритвою насухо* (з мови реклами).

ПРОГОМОНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *док.* 1. Док. до **гомоні́ти.** *— Совість... совість... — глухо прогомонів він* (О. Стороженко); *— Що за чортовиння! — прогомонів мій друг. — Ти розумієш, з боків і не просунеш веслом — твердо, а спереду вільно. Мабуть, вузесенький рівчачок* (Олесь Досвітній); *Старий щось прогомонів до них. Змії і заєць щезли в густій траві* (О. Бердник); *І найсивіші, що стояли* [запорожці], *як сиві голуби, і ті кивнули головою й, моргнувши сивим вусом, тихо прогомоніли: — Добре слово сказав! Добре!* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *Відновлена весна прогомонить гаями* (М. Зеров).

2. Погомоніти певний час. *Паніматці хоч і до дня просидіти б, прогомоніти з Собальським, та нездужала, то й пішла собі* (А. Свидницький); *Тієї неспокійної ночі вони так і прогомоніли до самого ранку* (С. Чорнобривець); *Вони прогомоніли з дівчиною про се про те до півночі і розлучилися майже друзями* (М. Дашкієв); *Вони прогомоніли до ранку, попиваючи настояну на калгані самогонку та покурюючи запашний тютюн* (Ю. Іздрик).

ПРОГО́НИСТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **гінки́й.** *Прогонисті дерева.., епіфіти, вогкий мох, тисячі видів папороті, мавпи, великі жуки — тропічний ліс виглядав таким, як завжди* (М. Кідрук); *Перекладач, молодий, прогонистий.., з нахабними очима, схованими за скельцями пенсне, відкашлювався, прочищаючи горлянку для затяжної мови* (П. Загребельний); *Наші самокати стояли осторонь. Мій, високий і прогонистий, спирався на дерево* (Ю. Винничук).

ПРОГО́НИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість за знач. **прого́нистий.** *Дивився* [Георгіс] *на воду, бачив своє відбиття .. Занадто блідолиций, як на острів'ян, споконвіку смаглявих. Перейняв від них жвавість і прогонистість* (П. Загребельний).

ПРОГО́НИСТО, *розм.* Присл. до **прого́нистий.** *Він ішов так швидко, як тільки міг, прогонисто викидав уперед то одну, то другу ногу* (П. Загребельний).

ПРОГО́НИТИ *див.* **проганя́ти.**

ПРОГО́НИЧ, а, *ч.* Залізний прут для замикання віконниць, дверей, воріт. *Там, у однім вікні, грюкнув прогонич — і розчинилася віконниця* (Панас Мирний); *Вікно в кімнаті зачинене віконницею, замкнене на прогонич* (С. Скляренко); *Майборода на ніч замикав двері подвійними прогоничами* (В. Собко); *Трухляві віконниці на всіх вікнах були щільно зачинені й міцно замкнені прогоничами* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); * У порівн. *Десятки кулаків садять, б'ють у двері, закладені зовні, як прогоничем, товстим ломом* (О. Гончар).

ПРОГО́НКА, и, *ж.* 1. Інструмент для нарізання зовнішньої різьби на гвинтах. *Внутрішню різьбу в гайці нарізають мітчиками, зовнішню — плашками, прогонками та іншими інструментами* (з навч. літ.).

2. *мат.* Метод розв'язування систем лінійних рівнянь, матриці яких мають ненульові коефіцієнти тільки на головній діагоналі та двох найближчих до неї. *Метод прогонки, також відомий як алгоритм Томаса, дає змогу розв'язувати системи лінійних алгебраїчних рівнянь* (з навч. літ.).

ПРОГО́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **прогін** 2; прогоновий. *Перекриття станції виконано з прогонних балок, призначених для автодорожніх мостів* (з наук.-попул. літ.); *Прогонна будова зі сталі зроблена у формі прямокутної клепаної труби, основний прогін — 140 м* (з навч. літ.).

2. *іст.* Прикм. до **прогін** 4. *Сухота дістав подорожню. Полуботок узяв її, перебіг очима. — Писано по-московському. Й гроші прогонні дано колегією* (Ю. Мушкетик); *Прогонний шлях;* // *у знач. ім.* **прого́нні,** них, *мн.* Гроші за проїзд на поштових конях. *Їх* [українців] *так часто кликали до Росії, що р. 1745 встановили навіть для тих, кого викликали, постійну таксу прогонних від Києва* [Києва] (І. Огієнко); * Образно. *Мене ж авансуйте та дайте прогонні — Копійку на милю земної орбіти, Щоб стало з залишком на Місяць летіти* (В. Самійленко).

3. *театр.* Прикм. до **прогін** 6. *Як правило, прогонні репетиції режисер веде не зупиняючи дію на сцені. Зауваження робляться після прогону* (з навч. літ.).

ПРОГО́НОВИЙ, а, е. Те саме, що **прого́нний** 1. *Монтаж залізобетонної прогонової будови естакади майже завершено* (із журн.).

ПРОГОНЧАРЮВА́ТИ, юю, юєш, *док., розм.* Гончарювати певний час. *Він прогончарював увесь свій вік* (Ю. Смолич).

ПРОГОРА́ННЯ *див.* **прогоря́ння.**

ПРОГОРА́ТИ *див.* **прогоря́ти.**

ПРОГОРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прогоріти** 1, 2, 4. *Мабуть, він не зрадіє, почувши про пожежу... Про все це передумав* [Іван Петрович], *поки оглядав понівечену завісу, прогорілу підлогу і обкурені стіни театру* (Б. Левін); *Вирнув з диму Гордій Чурай, шапка на ньому диміла, жупан в кількох місцях прогорілий, лице в сажі* (В. Чемерис); *Підприємцю довелося розпочинати все з початку: піднімати прогорілий бізнес, наймати працівників* (з газ.); * Образно. *І вороння летить крізь простір прогорілий, летить на сто сторін, на тисячу віків* (П. Мовчан).

ПРОГОРІ́ТИ *див.* **прогоря́ти.**

ПРОГОРЛА́НИТИ, ню, ниш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Док. до **горла́нити.** *Жоден з них* [колективів] *не піднявся вище невидимої лінії того .. середовища, котре забезпечує всіх початківців фанатами, вечерею з пивом у пабі та .. можливістю прогорланити зі сцени свої забавні кричалки перед натовпом симпатичних дівчат* (Любко Дереш).

2. Погорланити певний час. *Зі старим другом можна прогорланити улюблені рокерські пісні весь вечір* (із журн.).

ПРОГОРЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Док. до **горла́ти.** *З-за левади, з-за верб, ледь-ледь почулись перші півні. І зразу ж згори, з подвір'я прогорлав Симонів півень* (Ю. Логвин); *Таксист .. подзвонив комусь по мобільному. Він кілька разів прогорлав у трубку назву моєї нічліжки* (М. Кідрук); *— Скажіть йому, Швейку..: "Пан фельдкурат вам нічого не дасть". Швейк виконав наказ, прогорлавши це гостеві на вухо. Та впертий гість і не ворухнувся* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. Погорлати певний час. *Футбольні фанати ще якийсь час продовжували вигукувати кричалки, прогорлали пару годин пісні та й розійшлися* (з газ.).

ПРОГОРНУ́ТИ *див.* **прогорта́ти.**

ПРОГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОГОРНУ́ТИ,** горну́, го́рнеш, *док., що і без прям. дод.* 1. Розгрібаючи що-небудь у різні боки, утворювати заглибину, лунку і т. ін. *Заруба з агрономом квадрати вимірюють, прогортають кожну лунку, щоб у ній було не більше як двоє кукурудзяних зерняток* (В. Кучер); *Гадина хвильку постояв, подумав .. і, прогорнувши собі в сіні вигідне леговище, ляг* [ліг] *спати* (І. Франко); *Сметани завжди в глечиках настоювалося стільки, що ложкою не прогорнеш* (Є. Гуцало); // Узагалі розгрібати, розкидати, розсовувати в різні боки що-небудь сипке. *Вивертаючись поміж деревами.., колеса прогортали листя аж до вогкої землі* (Іван Ле); *Він узяв палицю, прогорнув золу — і закричав розпачливо: то білів череп* (В. Малик).

2. Відхиляти вбік, розхиляти в різні боки (про гілля дерев або кущів, квіти і т. ін.). *Харько довго придивлявся й прогортав долонями полеглу траву* (А. Кащенко); *Із гущавини, прогортаючи туге гілля калини.., визирнула Янка* (В. Малик); *Він ті кущі потихеньку прогорнув — сидить дівчина на лавочці* (Марко Вовчок); [Перший монах *(руками прогорнувши бузину):*] *А там диви, які високі трави!* (Л. Костенко).

3. Перегортати, перекидати один за одним, по черзі; гортати (звичайно сторінки, аркуші і т. ін.). *"Жінка... Баба стає поміж ними!" — думає собі старий, папірці прогортаючи* (Г. Колісник); *Прогорнула* [Бора] *кілька сторінок взад-вперед, і Володька виник перед очима* (Г. Вдовиченко).

4. *рідко.* Те саме, що **проверта́ти** 1. *Чиїсь руки прогорнули ключ з того боку. Легке рипіння — двері прочинилися* (І. Роздобудько).

ПРОГОРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* 1. Док. до **горюва́ти.** *Необхідно зробити так, щоб людина змогла висловити, проплакати свій біль, обговорити його, прогорювати* (із журн.).

2. Погорювати певний час. *Багато минуло днів, тижнів, місяців та й літ проминуло чимало, що удова з Галею ще прожила та прогорювала* (Марко Вовчок); // Прожити в горі, пробідувати. — *Ти .. невдатний, в тебе із рук усе валиться, я з тобою вік прожила — прогорювала!.. Дід терпить, мовчить* (А. Дімаров); *А я увесь свій вік прогорювала у халупчині свекровій, без плоду, без роду* (В. Дрозд).

ПРОГОРЯ́ННЯ, ПРОГОРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогоря́ти, прогора́ти** 1, 2, 4. *При повному прогорянні електродів у двигуні слід замінити свічки* (з наук.-попул. літ.); *Прогорання торфовищ може призводити до зниження рівня ґрунтових вод* (з навч. літ.); *Багато людей через недосвідченість відкривають магазини в місцях з поганою відвідуваністю і в результаті мають прогоряння бізнесу* (з газ.).

ПРОГОРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПРОГОРА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОГОРІ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док.* 1. Повністю обвуглюватися або згоряти. *Вугілля прогоряло, бліді язички полум'я лише зрідка пробігали по ньому* (В. Владко); *В армії сховався* [Юрайда] *до офіцерської полкової кухні, і не раз у нього прогоряла печеня* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *В обох спорудах скоро прогорять крокви, проламаються перекриття і заваляться вони до споду в куряві, диму, смороді* (Р. Іваничук); *Її* [заслонку] *можна повернути на місце, лише коли дрова у печі прогорять, бо інакше можна вчадіти* (Г. Вдовиченко); // Закінчувати горіти. — *Буржуйка прогоріла, підкинь трісок* (Є. Пашковський).

2. Продірявлюватися внаслідок дії вогню; пропалюватися (у 1 знач.). *У сучасному салоні машини при потраплянні на оббивку випадкової іскри матеріал не прогорає і навіть не займається* (з мови реклами); — *Я сів ненароком на жарину.., а штани й прогоріли* (Ю. Збанацький); *Довелося викинути на смітник дві каструлі — так вони прогоріли* (В. Нестайко); *Його муфта пошматована і в багатьох місцях ще й прогоріла наскрізь* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); // Утворюватися внаслідок дії вогню (про діру). *Улянка непомітно гладила долонею й притискувала до серця незграбний суверток шинелі .. — Це я пляму витираю. І пилюки на ній багато. А осьдечки дірка прогоріла* (О. Донченко).

3. *тільки док.* Погоріти (у 1 знач.) певний час. [Іван *(співа і танцює):*] *Ой чом не прийшов, Як я говорила, — Цілу ніченьку Свічка прогоріла* (М. Кропивницький).

4. *перен., розм.* Зазнаючи невдачі в ділах, ставати банкрутом; розорятися *(див.* **розоря́тися**[1] 1). *Колян знав, що, де і почім, саме тому фінансово не прогорав* (А. Кокотюха); *Він прогорав на кращій своїй комерційній справі, від якої сподівався великих баришів і забезпеченої старості* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Прогорівши на молотарках, дід Митро вдався до нової комерції: почав будувати млин-вітряк* (В. Минко); // Те саме, що **зрива́тися** 6. *Сидів він і почував, що його діло прогоряє, а як його направити — він не міг добрати способу* (С. Васильченко); *Мозок намірився .. розвінчати його тривожні передчування. Та на ділі ця витівка прогоріла: нічого-нічогісінько не вийшло, розум сам піддався безнадії* (Олекса Ізарський).

ПРОГОСПОДАРЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* 1. Док. до **господарюва́ти.** *Завершується рік: час підсумувати, як ми прожили та прогосподарювали в Бучацькій громаді* (з газ.).

2. Погосподарювати (у 1 знач.) певний час. *Героєм пісні зробився Стефан Великий, що засів на волоському престолі 28 червня 1456 р., а помер 2 липня 1504 р., прогосподарювавши 40 років* (І. Франко).

3. *що, розм.* Погано господарюючи, утратити що-небудь; витратити (у 1 знач.) щось не по-господарському. *І корови, і воли — усе прогосподарював* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОГОСТЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., у кого і без дод.* Погостювати певний час. *Цілий день прогостює* [лікар] *було* (Марко Вовчок); — *То й довго прогостює він у вас?* — *питає цікавий чоловічий голос у жінки* (С. Васильченко); *Недовго прогостював Кузьма Петриченко в Острі, лише три дні* (А. Шиян); *Цілий тиждень історик прогостював у Смоктія* (І. Шаповал); — *Хіба не впізнали?* — *сказав коваль.* — *Це ж я, Вакула, коваль! Як проїздили восени через Диканьку, то прогостювали, пошли вам, Боже, здоров'ячка та многії літа, два дні без чогось* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПРО́ГРА, и, *ж., заст.* Програш. *Люби ігру* [гру], *люби й прогру* (Номис); *Вертаймося у світ старий, вертаймося у себе знову, се програ, програш, бо всі гри* [ігри] *не варті навіть слова* (І. Калинець).

ПРОГРАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **програва́ти** 1–5. *Зауваження дратували гравця, а головне, розкривали для інших його карти, що призводило до програвання* (Б. Антоненко-Давидович); *Сайти з азартними іграми передбачають вигравання або програвання справжніх грошей* (із журн.); *Музичний автомат призначений для програвання музичних композицій у місцях громадського відпочинку* (з наук.-попул. літ.); *До ефективних методів активного навчання старшокласників належать діалогізація та проблематизація, моделювання, дискусії, рольові ігри, програвання рольових ситуацій* (з наук. літ.).

ПРОГРАВА́ТИ, раю́, рає́ш, *недок.,* **ПРОГРА́ТИ,** ра́ю, ра́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Невдало закінчуючи яку-небудь гру, зазнавати поразки. *Вождь у шахи З князями грає й програє щоразу* (В. Мисик); *За 5 хвилин до кінця ми програвали два м'ячі, але ірландці врятували ситуацію двома ударами головою* (Ю. Андрухович); [Ярина:] *Я собі здумала: як ото наші хлопці грають в мовчанку, то ти б десь до світа сидів, а не програв* (Леся Українка); // Зазнавати невдачі, поразки (у суперечці, змаганні, бою і т. ін.). *Навіть програючи суперечку, він захоплювався несподіваними поворотами батькових думок* (Г. Усач); — *Програють козаки — з них візьму живу данину* (Р. Іваничук); *Ви берете ініціативу в свої руки. Але щиро раджу не робити цього — програєте* (О. Чорногуз); // *перев. док.* Не мати успіху (звичайно в судовій справі). [Казидорога:] *Пішла моя справа по судах, а він узяв та й підкупив мого адвоката, і я програв* (І. Франко); — *Програвши вам суд.., я зазнаю збитків у короткій перспективі* (А. Кокотюха).

2. *що.* Утрачати, позбуватися чого-небудь, зазнаючи поразки в азартних іграх. *Бачив Артем, як в окремих кабінетах грали в карти і програвали десятки тисяч, "людську кров" — маєтки, майно, кріпаків...* (О. Іваненко); *Золото марнували* [емігранти] *в шаленствах, його пропивали й програвали в карти* (Т. Вороновнч, пер. з тв. Ж. Верна); — *А карбованці!.. Хіба ж ти, серце Стасю, мало програв їх у карти* (І. Нечуй-Левицький); — *Ні, це не Монте-Карло!* — *весело сказала Єлизавета, одним порухом руки програвши перші п'ятсот доларів* (І. Роздобудько).

3. Зазнавати негативного впливу від чого-небудь. *В. Винниченко .. відображає мову різних суспільних верств населення України такою, якою вона була в його часи .. Чи програють від цього художні твори?* (В. Русанівський); *Критика мене не дуже балувала взагалі .. Проте од цього я, здається, не програв* (С. Васильченко); // Ставати або здаватися гіршим через що-небудь. *Зростом я програвав, це точно. Але можу ось чим помірятись — загаром* (В. Близнець); *Я розумію, що в очах чоловіків .. безнадійно програю поруч із нею* [Любою] (Ю. Мушкетик); *У порівнянні з Козаком Хмара в моїх очах програвав* (М. Андрусяк).

4. *що.* Граючи на музичному інструменті, відтворювати мелодію, пісню, танець і т. ін. *Тихо здійняла вона з голови вінок, поклала його на столі, пішла до піаніно і, стоячи, програвала одною рукою уривчасті мелодії* (Леся Українка); *Раптом йому почулася знайома пісня. Хтось програвав її на роялі* (В. Кучер); *Програвши дві рапсодії, Ганна Іванівна рішуче заявила, що далі не буде грати* (М. Івченко); *Програли баяністи двічі й тричі Все той же вальс* (І. Муратов); // Виконувати в ролях. — *Ми програвали сцену смерті Ромео і Джульєтти. — І — що?.. — І він... помер* (Г. Тарасюк); *Вона весело оголосила, що знає один дуже пристойний бар, "Сальєрі" називається .. У "Сальєрі" програвали Ендрю Ллойда Веббера, мюзикл "Привид опери"* (В. Кожелянко); // Виконувати музичну п'єсу, мелодію і т. ін. (про музичні інструменти). *І ми пішли, і нам гвардійський туш піднесено, упевнено і ловко програв оркестр* (І. Гончаренко); *Прокашлявся* [Сашко] *і, почекавши, поки акордеон програє вступ, заспівав* (В. Нестайко); // *тільки док.* Дати сигнал, граючи на трубі, сурмі і т. ін. *Ще ніхто не сказав в сих справах останнього слова (так, мовбито про що-небудь на світі сказано буде останнє слово, окрім того ангела, котрий, кажуть, програє в трубу при кінці світа!)* (М. Драгоманов); // *розм.* Відтворювати звуковий запис (на платівці, магнітній стрічці, диску і т. ін.). *У кімнаті працювали два магнітофони, які програвали касети* (В. Чемерис); *Програвав* [Панас Діденко] *платівки із записами пісень у виконанні Мишуги, Шаляпіна* (М. Василенко).

5. *що.* Прораховувати, аналізувати можливості, оцінювати вірогідність чого-небудь. *Коли вчені почали з допомогою комп'ютерів програвати ситуацію земної біосфери, виявилося, що вона не могла утворитися природним чином* (О. Бердник); *Вони щодня програвали на тренажерах різні варіанти наближення до Квінти, а також методи налагодження контакту з мешканцями планети* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Використання імітаційних фінансових моделей у процесі планування й аналізу ефективності діяльності підприємства дає змогу програти різні варіанти стратегій, прийняти обґрунтоване управлінське рішення* (з наук.-попул. літ.).

6. *тільки док.* Пограти певний час. [Я ш к а *(програвши яку хвилю, знов примовляє. Аж доки не скінчать грати, примовляють почергово):*] *З помийниці воду брала, Вареники учиняла* (М. Кропивницький); *Програвши в карти далеко за північ, чиновник став прощатись* (Панас Мирний).

ПРОГРАВА́ТИСЯ, раю́ся, рає́шся, *недок.*, **ПРОГРА́ТИСЯ,** ра́юся, ра́єшся, *док.* 1. Позбуватися чого-небудь, програючи в азартних іграх. *Він був затятим гравцем і часом програвався так, що починав закладати родові землі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вчора наш у карти Пан програвся* (П. Гулак-Артемовський); *Фельдкурат програвся вщент* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *тільки недок.* Пас. до **програва́ти** 1, 2, 4, 5. *Мислиться йому, що дуже часто битви програються тією чи іншою стороною ще до їхнього початку* (Ю. Мушкетик); *В цьому закладі був .. розкішний бар, а нагорі ще й величезний ігорний зал, де за вечір програвалися десятки тисяч доларів* (Л. Кононович); *Музика програвалася безпосередньо з вінілових дисків, було чутно, як вони потріскують під голкою* (Ю. Андрухович); *Базу заражено. Така можливість не раз програвалася під час навчальних занять* (В. Єшкілєв).

◊ **(1) Програ́тися до ни́тки (до цу́рки)** — утратити повністю що-небудь, зазнавши поразки в азартних іграх. *Програвшись до цурки, він зникав на якийсь тиждень-другий, а потім знову з'являвся добре вдягнутий, на баскому коні* (В. Малик); *Мадюдя цього разу грав неуважно: як генерал не смикав бровами, програлись до нитки. Генерал і кричав на Мадюдю, і жбурляв на стіл доміно — того наче обмарило* (А. Дімаров).

ПРОГРАВА́Ч, а́, *ч.* Пристрій для програвання грамплатівок, для відтворювання аудіо- та відеозаписів. — *Так-так,* — казала вона. — *Які ж конструктивні дії .. ви хотіли запропонувати? — Ну, поїхати до мене... — Послухати програвача... Подивитися альбоми...* (Ю. Мушкетик); *Маріца слухає жалісливий плач скрипки з-під голки старенького програвача* (М. Матіос).

ПРОГРАВІЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **програвіюва́ти.** *При травленні там, де рисунок програвійований, кислота вступає в реакцію з металом та протравлює його в глибину й ширину — так на дошці утворюються заглиблені штрихи* (з наук. літ.); // **програвійо́вано,** *безос. пред. У шарі левкасу програвійовано чотири подвійні кола, в яких яєчною темперою виконано погруддя євангелістів без символів* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГРАВІРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **програвірува́ти.** *Не програвіровані, а позначені лише контуром фігури та інші деталі на незавершених пробних відбитках західноєвропейської гравюри XVII–XVIII ст. дають змогу спостерігати за проміжним процесом створення гравюр* (з наук. літ.); // **програвіро́вано,** *безос. пред. Геометричні рисунки кераміки XIX — поч. XX ст. програвіровано простими елементами — смугами, кривульками, ямками, які багато в чому схожі на аналогічні складові декору різьблених дерев'яних виробів* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГРАВІРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що і без прям. дод.* Док. до **гравірува́ти;** програвіювати. *Полірований бетон можна розмалювати або розписати по трафарету чи програвірувати* (із журн.).

ПРОГРАВІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *що і без прям. дод.* Док. до **гравіюва́ти;** програвірувати. *Шкіряні ярлики з гравіюванням мають дуже стильний вигляд. Програвіювати можна найдрібніші елементи тексту чи орнаменту* (із журн.).

ПРОГРАДУЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проградуюва́ти.** *Якщо омметр проградуйований через 10 кОм, то за допомогою такого приладу можна виміряти опір з точністю до 5 кОм* (з навч. літ.); // **проградуйо́вано,** *безос. пред. Термопару було проградуйовано за зразковим ртутним термометром* (з наук. літ.).

ПРОГРАДУЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *що.* Док. до **градуюва́ти.** *Шкалу гальванометра проградуювали в вольтах, тому такий гальванометр називають вольтметром* (з навч. літ.).

ПРОГРА́МА, и, *ж.* 1. Наперед продуманий план якоїнебудь діяльності, роботи і т. ін. *День почався .. Я знав наперед всю його просту і скудну програму і намагався не думати про неї* (М. Коцюбинський); — *Дозвольте мені сьогодні на цьому славному місці розпочати нашу денну програму. Першою точкою нашою хай будуть забави...* (У. Самчук); *Людмила ознайомила Зарецького з програмою на час його перебування: лекційні години, зустріч із обласними журналістами, виїзні екскурсії до цікавих місцин* (А. Дністровий); *Одного вечора товариство надумало змінити програму, і я здивувалася: що то вони робитимуть?* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // Сукупність заходів для здійснення чого-небудь. *Вона відчувала творче піднесення.., брала участь у благодійних дитячих програмах* (С. Жадан).

2. Ідейний напрямок, політична платформа, якою керується певна організація, партія, товариство, друкований орган або окремий політичний, державний, суспільний діяч. *Без ясної програми .. журнал обернеться в збірку* (М. Драгоманов); — *Я переконана, що без жіночих порад ніхто не перевиховає людство. Материнське серце мудріше, ніж комсомольська програма* (В. Барка); *Верховода тим часом дійшов до основних пунктів земської програми* (О. Ковінька); — *Без програми ми — бандити, в очах царських сатрапів — так точно* (А. Кокотюха); // Документ, у якому викладено основні положення діяльності політичної партії, організації або окремого державного, суспільного діяча. *Неокласики — чи не єдині в тогочасному літературному житті, хто обійшовся без маніфестів, універсалів і програм* (М. Драй-Хмара).

3. План роботи підприємства на якийсь термін, що передбачає обов'язковість випуску певної кількості продукції. *Програма підприємства конкретизується в календарних планах (півріччя, квартал, місяць), де детально розраховуються цілі та завдання, поставлені у стратегічному плані* (з наук.-попул. літ.); *Якщо фірма виходить на ринок з новою продукцією, вона повинна зняти застарілу, щоб підтримати свою виробничу програму* (з навч. літ.).

4. Стислий виклад основного змісту навчального предмета; брошура, книжка з таким викладом. *Дуже Вас прошу, пришліть мені .. таку етнографічну програму.., яку я переглядав у Вас у Криворівні* (М. Коцюбинський); — *Ви вже провадили навчання? У вас же тут є новачки.* — *Програму із штабу одержали,* — рапортував Козаков .. — *Завтра починаємо!*

(О. Гончар); *Підстаршинський вишкіл близився до кінця. Думаю, що займалися ми за програмою, розробленою полковником Кропивою* (М. Андрусяк); // Обсяг знань, умінь і навичок, обов'язкових для засвоєння на різних етапах навчання. *Уже на першій лекції я з тривогою мусив констатувати, що мій учень знає по програмі далеко більше самого мене* (Г. Хоткевич); *Матеріалу давала Ольга Карлівна значно більше, ніж вимагала програма десятого класу* (О. Копиленко).

5. Сукупність номерів, що входять до складу концерту, вистави, радіопередачі тощо й виконуються хором, ансамблем, оркестром і т. ін. *Пішли інші номери програми вечора, та Настя примушувала себе слухати їх* (Леся Українка); *На мені лежав обов'язок вести концерт від початку до кінця, оголошуючи чергові номери програми* (Ю. Смолич); *Видимо, пісню цю любить і теперішня молодь, бо недаремно її включили до програми з'єднаного хору* (І. Волошин); *Через рік театр Х. привіз до міста власну програму* (Т. Прохасько); *Хлопець — з етноколективу, тільки-но відпрацював програму в нічному клубі* (Люко Дашвар); // Те саме, що **програ́мка.** *Навшпиньках пробігла за кулісами Олеся з програмою в руці* (О. Донченко); *Похмуряться* [панки], *поглянувши в програми: — Чи щось цікаве? — Ах, пусте, повір, — Оркестр театру виконає твір* (М. Бажан); *Він пригадав чудо з "Тангейзера", про яке одного разу прочитав у концертному залі на звороті програми* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

6. *заст.* Тема твору живопису; картина, малюнок на таку тему. *Після оголошення програми конкурсантів Академії мистецтв на добу зачиняли в ізольованих майстернях, де вони мали намалювати ескіз майбутньої картини* (з наук.-попул. літ.).

7. Сюжет інструментального музичного твору. *Програма музичного твору може бути оригінальною ("Прощальна симфонія" Ф. Гайдна) або ґрунтуватися на літературному чи мистецькому творі (симфонічна поема "Лілея" Г. Майбороди на сюжет однойменної балади Т. Шевченка)* (з навч. літ.).

8. *інформ.* Послідовність формалізованих інструкцій, признач. для виконання приладом управління обчислювальної машини, комп'ютера. *Програма може бути записана в текстовому вигляді мовами програмування, у графічному вигляді за допомогою блок-схем, занесена до пам'яті обчислювальної системи у вигляді електричних сигналів або збережена на носіях інформації як файл* (з наук.-попул. літ.); // Цифровий продукт, признач. для розв'язання різних прикладних або системних завдань. *Бобик .. надумав відреставрувати автомат, вмонтувати в нього комп'ютер із найновішими шаховими програмами* (Ю. Іздрик); *Батьки думали, що я пишу комп'ютерні програми і їх купує хтось за кордоном* (А. Любка).

9. Те саме, що **переда́ча** 2. *Оно по телевізору у програмі "Час" майже щодня показують якісь незвичайні події — стихійні лиха, нещасні випадки, злочинні напади* (В. Нестайко); *— Дуже смішний хлопець, — мовив пан Пек. — Треба буде використати його в якійсь дитячій програмі* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // *розм.* Те саме, що **телекана́л.** *Максим .. увімкнув телевізор. По першій програмі йшов якийсь фільм* (М. Білкун).

○ **(1) По по́вній [програ́мі],** *у знач. присл., розм.* — цілком, повністю. *На полігоні вони давали собі відтягнутися по повній — домашнє вино і самогонка* (Ю. Андрухович); *Завалюємо в авдиторію, вибачаємося перед викладачем, він .. вичитує нас по повній програмі* (А. Дністровий).

△ **(2) Антиві́русна програ́ма,** *інформ.* — програма, що виявляє вірус у пам'яті комп'ютера та нейтралізує його дію. *Сучасні антивірусні програми можуть знаходити десятки тисяч вірусів* (з наук.-попул. літ.); *Купуйте та використовуйте антивірусні програми, цим ви збережете кошти, витрачені на інші програми* (з мови реклами); **Банк програ́м** *див.* **банк**[2]**; Відла́годження програ́ми** *див.* **відла́годження; (3) Дові́льна програ́ма,** *спорт.* — набір вправ різного ступеня складності, який утворює єдину цільну композицію. *Змагання в довільній програмі — це невід'ємна частина змагань в акробатиці, спортивній і художній гімнастиці, фігурному катанні на ковзанах, стрибках у воду та деяких інших видах спорту* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГРАМА́ТОР, а, *ч., інформ.* 1. Пристрій, який регулює певні процеси, дії і т. ін. відповідно до закладеної в нього програми (у 8 знач.). *Комфортну температуру може підтримувати програматор, завдяки якому споживач зменшує споживання газу до 25 %, не відчуваючи температурного дискомфорту в помешканні* (з наук.-попул. літ.).

2. Пристрій, признач. для запису інформації в постійний запам'ятовувальний прилад. *Більшість універсальних програматорів дають змогу працювати з мікросхемами різних типів* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГРАМА́ТОРНИЙ, а, е, *інформ.* Стос. до програматора. *Для налаштувань мотора безпілотного літального апарата використовують програматори або програматорні карти, спеціальні пристрої для підключення комп'ютера* (з наук. літ.); *Програматорний комплекс задає точний час підриву боєприпасів із урахуванням відхилення початкової швидкості снаряда* (з навч. літ.).

ПРОГРАМІ́СТ, а, *ч.* Фахівець із програмування (у 2 знач.). *— Він знав усі паролі секретного банку даних .. Він був талановитим програмістом і міг розкодувати інформацію* (Л. Кононович); *Батьки вважали, що найперспективнішою на сьогоднішній день професією є програміст, і намагалися переконати мене вступати до політехнічного інституту* (Н. Сняданко).

ПРОГРАМІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **програміст.** *Катерина Ющенко (1919–2001) — відома програмістка, яка писала програми для малої електронної обчислювальної машини, першої на європейському континенті* (з наук. літ.); *Першою програмісткою вважають леді Аду Августу Лавлейс (1815–1852), єдину дочку англійського поета Дж. Байрона* (з навч. літ.).

ПРОГРАМІ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **програміст.** *Ральф натиснув кілька кнопок на клавіатурі, колонки цифр стали менш хаотичними, уважним програмістським очам Тимура відразу відкрилась чітка послідовність* (М. Кідрук); // Власт. програмістові, програмістам. *У своїх навушниках .. він сидить як гість із моєї зірки Альґерат. Стриманий, мовчазний, а як щось скаже — гумор суто програмістський, похмурий і незворушний* (Л. Костенко).

ПРОГРА́МКА, и, *ж.* 1. Друкований покажчик із послідовним переліком номерів концерту, передач радіо і телебачення, автора, режисера, дійових осіб і виконавців і т. ін. театральної або циркової вистави, футбольного матчу тощо. *— Хто це грає Платона? — тихо запитав Перекат. Катя довго дивилася в програмку, відшукуючи прізвище* (В. Собко); *Ми з Шуркою малювали програмки, а Боря каліграфічно без єдиної помилки, як друкував, переписував їх* (О. Іваненко); *Алваро Морейра погодився взятися за нову режисуру, а Санта Роза зголосився зробити декорації. Фігейредо Молодший взяв на себе завдання написати програмку* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); * У порівн. *Наче театральну програмку, читаємо ми гарно віддрукований корабельний бюлетень* (О. Гончар).

2. Зменш. до **програ́ма** 8. *І всієї-то справи: запросити в редакцію хлопця, який фотографує всіх бажаючих із мавпою на Хрещатику, заплатити йому трошки більше, ніж він бере за один знімок, а потім на комп'ютері за допомогою спеціальної програмки підрихтувати його писок* (А. Кокотюха).

...ПРОГРА́МНИЙ, а, е. Друга частина складних прикметників, яка надає значення: який має у своєму складі стільки програм, скільки зазначено в першій частині слова, напр.: б а г а т о п р о г р а́ м н и й, о д н о п р о г р а́ м н и й.

ПРОГРА́МНИЙ, а, е. Прикм. до **програ́ма** 1, 2, 4–9. *Проблема програмного планування розвитку науки дуже тісно пов'язана з вимогами відповідного Закону України щодо пріоритетних напрямів її розвитку* (з наук. літ.); *Поручник закрив теку, легенько ляснув по ній рукою. — Почитав я тут ваші так звані програмні положення. Ніде не сказано, що треба вбивати людей на вулицях* (А. Кокотюха); *Школу закінчила* [Ліна] *ось із медаллю, опанувавши програмні науки* (О. Гончар); *Сюжет своєї першої програмної картини "Хлопчик-жебрак з собакою" Т. Шевченко обрав не релігійний і не міфологічний, а побутовий* (з наук.-попул. літ.); *Розвиток програмної музики в XIX ст. пов'язаний з романтизмом, що обстоював принцип оновлення музики її поєднанням із поезією* (з навч. літ.); *Назва .. "ядерний чемоданчик" .. — чисто умовна, бо це було спеціальне програмне обладнання, яке дозволяє через супутник вийти на командний пункт Генштабу* (В. Чемерис); *У верхньому лівому куті програмного вікна, під полем виведення результатів, з'явився перемикач з чотирма пунктами* (М. Кідрук); *Він був голова .. нашого відділу, що єдиний хоч чимось реальним займається — знімає й монтує власний програмний продукт каналу* (І. Карпа).

△ **Початко́вий (програ́мний) код** *див.* **код; Програ́мне забезпе́чення** *див.* **забезпе́чення; Програ́мний інтерфе́йс** *див.* **інтерфе́йс.**

ПРОГРА́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **програ́мний.** *До загальних принципів конституційного права України слід відносити публічність, пріоритетність, універсальність, демократизм, науковість, наступність, системність, програмність* (з навч. літ.); *У скрипковій музиці програмність досягла розквіту в скрипкових концертах А. Вівальді* (з наук. літ.).

ПРОГРА́МНО. Присл. до **програ́мний.** *Не в натовпі екскурсії, не в натовпі, що мчить по плитах потоптом програмно, сама приїду, між могил блукатиму, і кожен крок — болить, під кожним — рана...* (С. Йовенко); *Організоване суспільство будується на принципі прозорості перспектив, громадської відкритості горизонтів. При цьому воно звужує їх до меж розумної достатності, визначає черговість пріоритетів, програмно обумовлює завдання* (з наук. літ.).

ПРОГРАМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **програмува́ти.** *Програмований логічний контролер використовують для автоматизації технологічних процесів, зокрема керування конвеєрною лінією, насосами на станціях водопостачання, верстатами з числовим програмним керуванням тощо* (з наук.-попул. літ.).

Програмо́ване навча́ння *див.* **навча́ння.**

ПРОГРАМО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **програ́мний.** *Видає* [І. Франко] *партійний орган "Народ". Тут він містить багато блискучих публіцистичних і програмових статей* (М. Коцюбинський); *Гена не пам'ятає, щоб його друг хоч раз щось прочитав, навіть програмову літературу вивчає, знаючи твори тільки з розповідей учительки* (Г. Усач); *— Ви нині дуже гарно грали. Чи ви думаєте про що або про кого граючи, чи тільки піддаєтеся музиці, і вона вас несе? — Нині я думав. Так сказати, мав тему. — Щось ніби програмова музика?* (Б. Лепкий).

ПРОГРАМО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **програмо́вий.** *Характерною і пануючою рисою його* [В. Еллланського] *літературної фігури була твереза, трохи суха простолінійність і раз у раз підкреслювана програмовість* (М. Зеров); *Її* [О. Теліги] *інтуїція митця, на щастя, взяла гору над "партійною" програмовістю поглядів* (О. Забужко).

ПРОГРАМОКЕРО́ВАНИЙ, а, е, *інформ., техн.* Керований програмою (у 8 знач.). *Технологія підземного видобутку залізних руд нині вже цілком можлива на основі програмокерованих гірничих машин-роботів* (з наук. літ.).

ПРОГРАМУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для програмування (у 1 знач.), який програмує що-небудь. *Перший в історії програмувальний пульт дистанційного управління був представлений на ринку восени 1987 р.* (із журн.); *Програмувальний терморегулятор дає змогу нескладним та ефективним способом керувати температурою в приміщеннях* (з мови реклами).

ПРОГРАМУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **програмува́ти.** *Звідки бідолашному роботові знати, що його "хлопчик" уже перетворився на дуже вродливу, кмітливу, енергійну дівчину, яка через хибне програмування стала найпрудкішою, найдужчою, найхоробрішою з усіх вихованок?* (М. Дашкієв); *Нарешті Сергій улаштував мене в техдирекцію якогось видавництва, і я зайнявся програмуванням та налагодженням комп'ютерів* (І. Роздобудько); *На всі ці її так звані "команди смерті" я реагував уже як треба: як налаштований до управління автомат. Типовий приклад програмування свідомості, скажу вам* (Любко Дереш).

2. *інформ.* Розділ прикладної математики й обчислювальної техніки, що розробляє методи складання програм. *Як самостійний науковий напрямок математичне програмування сформувалося на початку 40-х рр. XX ст* (з наук.-попул. літ.); *Шефи школи .. ведуть факультативні заняття з програмування, вчать усіх бажаючих, навіть з молодших класів, допомагають оволодівати "другою комп'ютерною письменністю"* (В. Нестайко); *Вмикати комп'ютери вміли далеко не всі із нас, але іспиту з основ програмування не минув ніхто* (Н. Сняданко).

△ **(1) Нейролінгвісти́чне програмува́ння,** *спец.* — напрямок сучасної прикладної психології, а також метод впливу на підсвідомість людини за допомогою вербального навіювання. *Нейролінгвістичне програмування було створене в 60-х рр. XX ст. військовим лінгвістом Д. Гріндером та психологом Р. Бендлером, воно полягає у використанні глибинних складників психіки людини* (з навч. літ.); *Нещодавно .. мені довелося переглянути .. фільм .. — нав'язливу саєнтологічну проповідь, складену за всіма правилами нейролінгвістичного програмування* (Ю. Іздрик); **(2) Об'є́ктно-орієнто́ване програмува́ння,** *спец.* — технологія програмування, яка розглядає програму як множину об'єктів, що взаємодіють між собою. *Завдяки впровадженню об'єктно-орієнтованого програмування істотно скорочуються терміни розроблення складних інформаційних систем, спрощуються їх підтримка й розвиток* (з навч. літ.).

ПРОГРАМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. *що і без прям. дод., інформ.* Складати програму (у 8 знач.), займатися програмуванням. *Можна програмувати мовою, більш сприйнятною для людини, якщо автоматизувати процес перекладу з цієї мови на машинну* (з навч. літ.); *Ферар дістав із кишені портативний комп'ютер і почав квапливо програмувати* (О. Тесленко).

2. *що, екон.* Складати план розвитку економіки чого-небудь та системи її регулювання на основі комплексних програм. *У сучасних умовах ступінь утручання держави в економічні відносини зменшився, однак держава змушена програмувати економічну діяльність* (з навч. літ.).

3. *кого, що, перен.* Змушувати кого-небудь приймати, виконувати що-небудь, спонукати, заохочувати до чогось. *Як і кожна нормальна людина, я дуже не хотіла, щоб хтось копирсався в моїй голові, втручався в мою психіку, програмував мій мозок* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Він .. витріщався в екран. Інколи здавалося, що він бачить там щось своє, телевізор щось особисто йому каже, програмує, зачаровує* (Л. Денисенко); // Зумовлювати, визначати характер, порядок здійснення чого-небудь. *Учені з'ясували, унаслідок чого ризик цукрового діабету в дітей зростає. Зайва вага мами програмує подальше ожиріння її дитини і, відповідно, діабет* (із журн.).

ПРОГРАМУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **програмува́ти.** *У постійних запам'ятовувальних пристроях, що програмуються виготовлювачем під час виробництва, користувач одержує записану інформацію подібно до книги, яка не підлягає зміні* (з навч. літ.); *До нього почало приходити усвідомлення того, що байдужість до суспільних питань теж програмувалася заздалегідь, і не жалюгідними базіками, а гострозубими політиками* (М. Дашкієв).

ПРО́ГРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **програ́ти** 1–5. *Ось уже другий тиждень люди всього села, програні, як худоба, щодня переходять з рук одного пана до рук другого* (Яків Баш); *Незважаючи на велику чисельність, початок бою для червоних був програний* (Д. Білий); *Миля одіграв більше як половину програних господарем грошей* (Ю. Мушкетик); *Ніщо нас не стримає перед знанням, перед одвічною проблемою пізнати, ствердитись і програти, аби потім довго шукати свій програний шанс* (Ю. Покальчук); *Його процес не був програний остаточно* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // **про́грано,** *безос. пред. Маруся пройшлася біля того дерев'яного теремка, де було програно в карти казку про горбоконика та Іванушку-дурника* (В. Шкляр); *Тарас зрозумів, що бій програно, і почав голосно плакати* (О. Довженко); *Перша частина концерту близилась до кінця. Було проспівано сопранове соло; програно на фортепіані* [фортепіано] *сонату* (В. Самійленко); // *у знач. ім.* **про́гране,** ного, *с.* Те, що хто-небудь програв (у 2 знач.). *Вигравати було добре, але чим програне віддавати?* (О. Кобилянська).

ПРОГРА́ТИ *див.* **програва́ти.**

ПРОГРА́ТИСЯ *див.* **програва́тися.**

ПРОГРАФИ́ТИ *див.* **прографля́ти.**

ПРОГРА́ФЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прографи́ти.** *Первісний розпис вівтарної апсиди церкви Святого Іоанна Предтечі в с. Верхоріччя виконано в техніці фрески, контури фігур прографлені* (з наук. літ.); *Офорти Андрія Левицького — прографлені, наче старовинні мапи, позолочені аркуші, вкриті ювелірно тонким вигадливим рисунком* (із журн.); // **програ́флено,** *безос. пред. Кожну сторінку сувенірного блокнота прографлено в клітинку із зображенням туристичних пам'яток м. Києва* (з мови реклами).

ПРОГРА́ФЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прографля́ти.** *Прографлення стовпчиків.*

ПРОГРАФЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРОГРАФИ́ТИ,** флю́, фи́ш; *мн.* прографля́ть; *док., що.* Розкреслювати на графи; графити. *Прографити папір; Прографляти зошит.*

ПРОГРАФЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* Пас. до **прографля́ти.** *Журнал прографляється олівцем.*

ПРО́ГРАШ[1], у, *ч.* 1. Утрата чого-небудь під час невдалої гри або розігрування чого-небудь; протилежне в и г р а ш. *Щуплий лейтенант в розстебнутім кітелі навіть і зараз, роздаючи карти, не може забути свій програш* (А. Головко); *Він тяжко переживав свої копійчані програші і, щоб приховати від інших хвилювання, раз у раз вискакував з-за столу й бігав до телефона* (Б. Антоненко-Давидович); *Дивлячись на програші та виграші інших, хлопець поступово проймався дивною, непояснимою певністю, що йому повезе* (О. Гончар); *В казино Єлизавету обожнювали. Вона щиро обдаровувала обслугу .. і не переймалася своїм майже постійним програшем* (І. Роздобудько).

2. Те, що втрачене внаслідок невдалої гри або розігрування чого-небудь; сума програних грошей. *Почалася смуга невезіння, непевності. Тривога, бездіяльність, карти до ранку, значні програші* (В. Чемерис); *— Що скоріше ти вирушиш на лови, то краще для тебе. Тож не гай часу — іди повертай свій програш* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

3. Невдача, поразка в чому-небудь. *Було помітно, що програш Іванові неприємний* (А. Головко); *Гетьман наперед бачить програш, а все одно незабаром вирушить із своїм військом на Москву* (Р. Іваничук); *Чомусь він у своєму програші на виборах винуватив не себе, а нинішнього главу держави* (В. Дрозд); *Попхалися на футбол, після програшу "Динамо" наздогнали гнівний хміль пивом* (Люко Дашвар).

○ **(1) У про́грашi,** *у знач. присл.* — невдало, без бажаного результату. *Вона* [Неля] *його* [Борозну] *не ловила, якби ловила, мабуть, він би якось те відчув і взяв над нею гору. А так він почувався в програші* (Ю. Мушкетик); *Це ж навіть у фольклорі відбито: в усіх казках завжди бабина, тобто материна, дочка лишається в програші, а дідова, татова доця, привозить додому повну скриню всякого добра* (О. Забужко).

ПРО́ГРАШ[2], у, *ч., муз.* Музична інструментальна вставка, інтерлюдія, що передує основній частині музичного твору або пов'язує собою кілька його частин; мелодія, що з'єднує спів і приспів. *Програш завжди коротше куплета й супроводжується змінами темпу музики та ритміки* (з навч. літ.); *Я встигаю протрубіти той програш, у мене в руці труба* (Ю. Андрухович); *Степан Галябарда важко торкається своїми волохатими пальчиками клавіатури, .. робить програш на своїй пластмасовій йоніці і починає співати* (С. Жадан).

ПРО́ГРАШНИЙ, а, е. 1. Який завершується програшем *(див.* **про́граш**[1]*). Стало шкода цього здорового силача, що безрозсудно погодився на таке програшне змагання* (А. Шиян); *То була б уже інша історія, страшніша і напевне програшна для нашої державності* (Д. Павличко); *Кожен хід тягне за собою жертву якоїсь фігури, що робить і без того не найкращу для неї гру майже стовідсотково програшною* (В. Хрущак); *Навіть тепер .. я вичікувала, чи не скаже сер Персіваль щось таке, що дозволило б мені поставити його в програшне становище* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

2. Який призводить до програшу *(див.* **про́граш**[1]*). Перше значення слова "шаман" у стосунку до Шевченка .. тільки вульгаризувало б суть справи, а вживати його в другому значенні немає потреби: програшна підміна понять* (І. Дзюба); *Жоден київський адвокат не став би на такий завідомо програшний шлях* (А. Кокотюха); *Механічно зрівнявши слабких і сильних, ми поставимо перших у заздалегідь програшні умови, а другим не дамо змоги максимально реалізувати свій потенціал* (О. Авраменко).

3. Який не має переваги над іншим, гірший за іншого. *Програшні місця в турнірній таблиці.*

ПРО́ГРАШНО. Присл. до **про́грашний** 2. *Документальну стрічку було представлено на кінофестивалі програшно* (з газ.); *Кожен елемент одягу повинен бути в балансі з усіма іншими. Широка спідниця буде програшно виглядати з топом оверсайз* (з мови реклами); // *у знач. пред. Ризикувати наосліп — це вкрай безвідповідально та заздалегідь програшно* (із журн.).

ПРОГРЕБТИ́ *див.* **прогріба́ти.**

ПРОГРЕДІЄ́НТНИЙ, а, е. 1. *мед.* Який поступово підсилюється, прогресує; наростаючий; протилежне р е г р е д і є н т н и й. *Шизофренія — захворювання хронічне й прогредієнтне* (з наук.-попул. літ.); *Прогредієнтний перебіг характерний для хвороб порушення обміну речовин* (з навч. літ.).

2. *лінгв.* Незакінчений, незавершений. *Прогредієнтна мелодика свідчить, що висловлювання ще не закінчено й після можливої паузи його буде продовжено до завершення* (з навч. літ.).

ПРОГРЕДІЄ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *мед.* Абстр. ім. до **прогредіє́нтний** 1; протилежне р е г р е д і є н т н і с т ь. *Прогредієнтність може бути безперервною або з ремісіями* (з наук.-попул. літ.); *Для моногенних захворювань характерні прогредієнтність клінічної картини, затяжний хронічний характер перебігу хвороби з рецидивами* (з навч. літ.).

2. *лінгв.* Абстр. ім. до **прогредіє́нтний** 2. *Знижувальна фразова інтонація має функцію завершеності, підвищувальна — прогредієнтності* (з наук. літ.).

ПРОГРЕДІЄ́НТНО. 1. *мед.* Присл. до **прогредіє́нтний** 1; протилежне р е г р е д і є н т н о. *Фенотипові ознаки дисплазії проявляються протягом життя, з роками їх кількість та вираженість прогредієнтно збільшуються* (з наук. літ.).

2. *лінгв.* Присл. до **прогредіє́нтний** 2. *Прогредієнтно інтоновані конструкції характерні для комунікативно незавершених речень, які потребують поширення* (з навч. літ.).

ПРОГРЕ́С, у, *ч.* Рух уперед, розвиток, перехід від гіршого до кращого, від простого до складнішого, від нижчого до вищого і т. ін.; протилежне р е г р е с (у 1 знач.). — *Нічого не зробиш у соціальному прогресі, коли плистимеш за інерцією — цією найбільшою рушійною силою страху* (М. Малиновська); *Ото — літак, а не якась дараба. Це все — прогрес. А ти стара як світ* (Л. Костенко); *Не технічний прогрес і добробут зроблять її* [людину] *щасливою, а гармонія з усім живим* (Г. Пагутяк); // *розм.* Розвиток чого-небудь у бік поліпшення; будь-яка позитивна зміна. *Лікар кожний раз знаходить у мене прогрес при вислухуванні* (Леся Українка); *Жилося механізаторам всухом'ятку або доводилось ватагами роз'їздитися по селах шукати обіду. Тепер прогрес, пахне засмажкою* (О. Гончар); *Вона слухала в плеєрі тексти, вправи, учила напам'ять звороти. Прогрес оволодіння мовою був дуже відчутним* (Н. Сняданко).

ПРОГРЕСИВІ́ЗМ, у, *ч., політ.* Те саме, що **прогреси́зм** 2. *Прихильники прогресивізму вважають, що досягнення в галузі науки, техніки, економічного розвитку та соціальної організації мають суттєве значення для покращення умов життя людини* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГРЕСИ́ВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **Прогреси́вна опла́та** *(див.* **опла́та).** [І в а н В а с и л ь о в и ч:] *Я допомагав їм виконувати державні плани. Завдяки мені тисячі людей одержували премії, прогресивку* (В. Нестайко); — *Карлушо, — так Мацеста Єлізарівна зверталася до Карла Івановича у хвилини й дні, коли він приносив прогресивку і преміальні* (О. Чорногуз).

ПРОГРЕСИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який сприяє прогресу; політично, суспільно, економічно передовий. — *Я поважаю прогресивні ідеї, але... бачите... так тільки для себе... щоб про їх* [них] *не говорити, не гукати та не верещати* (І. Нечуй-Левицький); *Більшість патентів на прогресивну технологію осіли в сейфах Міжнародного скляного картелю* (М. Дашкієв); *Молодий, енергійний, з досить прогресивними поглядами, він не просто сіяв обіцянки* (М. Білкун); // Який веде до вдосконалення, поліпшення чого-небудь завдяки своїм ідеям, настроям, поглядам. *Який би прогресивний рух не народжувався в Америці, церковники виступали найзапеклішими його ворогами* (Ю. Бедзик); // Який, поділяючи передові ідеї, настрої, погляди, прагне до прогресу, бореться за прогрес. *Та мало хіба як паплюжили прогресивну молодь і ретрогради, і ті, кому подавай прогрес, мов біфштекс по-гамбурзькому!* (Ю. Шовкопляс); *Гарібальді готував громадську думку всієї прогресивної Європи до остаточного об'єднання Італії* (О. Іваненко); — *З Кракова приїхав один прогресивний літератор. Буде у мене в редакції* (Р. Андріяшик); // Те саме, що **нові́тній** 2. *До школи з міста приїхали лікарі, котрі, як було сказано, перевірять зір учнів за новою, вельми прогресивною методикою* (В. Лис); *Він спочатку обережно, а потім швидко .. тисне пальцями клавіші саксофона, видобуваючи з нього якісь дикі, дуже сучасні прогресивні звуки* (С. Пиркало); // *у знач. ім.* **прогреси́вне,** ного, *с.* Те, що сприяє прогресу; політично, суспільно, економічно передове. *Сідалковський уперто стенав плечима і йшов на неонові вогні, яких ніч боялася, мов консерватор прогресивного, а фотоплівка — світла* (О. Чорногуз).

2. Який поступово зростає, посилюється, пропорційно збільшується. *В її* [Марка Вовчка] *особі прославляє* [Т. Шевченко] *пророка, обличителя жорстоких Людей неситих.., тобто саме ту силу, від якої залежить прогресивне перетворення світу* (В. Русанівський); *Кар'єра ж не поспішає мене радувати своїм прогресивним зростанням, вона, як млява зимова риба, завмерла на одному місці, ані руш* (Л. Денисенко).

△ **Прогреси́вна асиміля́ція** *див.* **асиміля́ція; Прогреси́вна опла́та** *див.* **опла́та; Прогреси́вний пара́ліч** *див.* **пара́ліч.**

ПРОГРЕСИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прогреси́вний.** *Вже вирішив: коли діждуся свого лимона, то першу скибочку їй піднесу, Лідії Тарасівні, за прогресивність її натури* (О. Гончар); *На тодішню* [30–40-ві рр. XIX ст.] *журналістику не можна механічно переносити нинішні або взагалі пізніші уявлення про реакційність та прогресивність* (І. Дзюба).

ПРОГРЕСИ́ВНО. Присл. до **прогреси́вний.** *Його тримала .. безодня зненависти, що прогресивно зростала, а з нею прогресивно зростала упертість* (І. Багряний); — *Я прогресивно наперед заглядаю!* (М. Стельмах); *Катастрофа набирає все більших розмірів .. Прискорення прогресивно наростає* (О. Бердник).

ПРОГРЕСИ́ЗМ, у, *ч., політ., філос.* 1. Концепція, відповідно до якої кожна нова стадія в розвитку людства є безумовно прогресивнішою, ніж попередня. *Консерватизм спрямований на минуле, політичний реалізм — на сьогодення, прогресизм — у майбутнє* (з наук.-попул. літ.).

2. Суспільно-політичний рух, що підтримує соціальні реформи та сприяє їм. *Прогресизм прагне представляти інтереси звичайних людей шляхом політичних змін* (з публіц. літ.).

ПРОГРЕСИ́СТ, а, *ч.* Прихильник прогресу, людина передових ідей, настроїв, поглядів. *Ми .. люди поступу, прогресисти* (М. Драгоманов); *Мелася .. розпочала розмову на сьогочасні теми .. В неї була думка, що й Малинкін — прогресист і народовець* (І. Нечуй-Левицький); *Оце редактор! Оце прогресист! Виходить, я недаремно повірив йому, коли йшов працювати в редакцію* (О. Шугай).

ПРОГРЕСИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **прогреси́ст.** *Знаєте, я все ж таки трошки оптимістка, чи то скоріш прогресистка, і, думаю, що світ іде не до гіршого, а до кращого* (Леся Українка); *Соломія Крушельницька була неабиякою прогресисткою та емансипанткою, а глибина її художнього світогляду та широта творчої палітри гідні подиву* (із журн.).

ПРОГРЕСИ́СТСЬКИ. Присл. до **прогреси́стський.** *Чим стабільнішою є ситуація в країні, тим ширшим є центр, до якого входять консервативно та прогресистськи налаштовані політичні сили* (з навч. літ.).

ПРОГРЕСИ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до прогресиста. *У 1950–1960-х рр. прогресистський рух у США, Канаді, Аргентині зменшився, а подекуди й зовсім занепав, і дехто з колишніх прогресистів перейшов на антирадянські позиції* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГРЕ́СІЯ, ї, *ж.* У математиці — ряд чисел, які збільшуються або зменшуються так, що різниця або відношення між кожними двома сусідніми числами зберігають сталу величину. *Піфагор багато займався пропорціями, прогресіями та подібністю фігур* (з навч. літ.); // Про збільшення або зменшення чого-небудь подібно до такого ряду. — *Вона* [земля], *як усякий живий організм, привчається сама виробляти ту отруту, яку спершу їй доводиться давати як ліки. Це мені дає економію у відповідній прогресії з другого року вживання угноєння* (Ю. Смолич); *Ви знаєте давню притчу про винахідника шахів, який забажав "простенької" нагороди: на першій клітині шахової дошки — одну зернину, а на кожній наступній — вдвічі більше. Виявилася вражаюча прогресія* (О. Бердник); *Спокій подібного трапезування лякає і навіює смуток. Тривога несподівано зростає у скаженій прогресії* (А. Дністровий).

△ **(1) Арифмети́чна прогре́сія** — числовий ряд, кожний член якого, починаючи з другого, є сумою попереднього члена і якогось постійного для цього ряду числа. *Числа в арифметичній прогресії збільшуються або зменшуються на певну величину (наприклад, 2, 4, 6, 8)* (з наук.-попул. літ.); *Чи є число 143 членом арифметичної прогресії 3, 8, 13, ...? Якщо так, то знайдіть номер цього члена прогресії* (з навч. літ.); **(2) Геометри́чна прогре́сія** — числовий ряд, кожний член якого, починаючи з другого, є добутком попереднього члена і якогось постійного для цього ряду числа. *У геометричній прогресії кожне наступне число утворюється множенням попереднього на деяке стале число (наприклад, 3, 6, 12, 24)* (з наук.-попул. літ.); *Купила корову, завела птицю — все процвітало та множилось у геометричній прогресії* (М. Павленко); *З кожним наступним кілометром кількість кайманів зростала у геометричній прогресії* (М. Кідрук); **(3) Спадна́ прогре́сія** — прогресія, члени якої розташовані від більшого до меншого. *Якщо модуль знаменника прогресії більший за одиницю — прогресія зростаюча, якщо він менший за одиницю, маємо спадну прогресію* (з наук. літ.).

ПРОГРЕСУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до прогресування; протилежне р е г р е с у в а л ь н и й. *Прорізування молочних зубів — це фізіологічний процес дитячого віку, що полягає в прогресувальній появі зубів на альвеолярних відростках верхньої і нижньої щелеп* (з навч. літ.).

ПРОГРЕСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогресува́ти;** протилежне р е г р е с у в а н н я. *Чим інтенсивніше прогресування людства, тим більше воно розплачується хворобами опорно-рухового апарату* (з газ.); *Друзі оточили Шевченка турботою, його лікували добрі фахівці .. Але засобами тодішньої медицини зупинити прогресування хвороби не вдавалося* (І. Дзюба); *Контактні лінзи не тільки зручні у використанні, а й ефективно запобігають прогресуванню короткозорості* (із журн.).

ПРОГРЕСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. Переходити на вищий ступінь розвитку; іти по шляху прогресу; протилежне р е г р е с у в а т и. *Але факт! Існує світ, Навіть прогресує...* (С. Воскрекасенко); *Людство повірило в грубу казку про те, що Світ прогресує, вдосконалюється, йде до гармонії* (О. Бердник); *Все змінюється і прогресує. За виключенням одного — людини* (М. Кідрук); // Робити успіхи в чому-небудь, удосконалюватися. *Елі стрімко прогресувала. Вона припускалася все менше й менше помилок, її дії за пультом помічника штурмана ставали дедалі точнішими і впевненішими* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Май розум, брате! Поки молодий — живи в своє задоволення! .. Прогресуй у науці, будуй кар'єру, жертвуй на вакцинацію дітей в Африці* (Любко Дереш).

2. Поступово зростати, збільшуватися, посилюватися. *Стан здоров'я Самійленка хутко гіршав, хвороба прогресувала* (Л. Старицька-Черняхівська); *Взагалі з астроплана без скафандра вийти можна, якщо на короткий час .. Тільки на десять-п'ятнадцять хвилин, не більше. Бо тоді почнуть наближатися і невблаганно прогресувати явища страшної асфіксії* (В. Владко).

ПРОГРЕСУ́ЮЧИЙ, а, е. Який прогресує; прогресивний (у 2 знач.), прогресувальний. *Скіфська скульптура VII ст. до н. е. продовжувала свій прогресуючий у художній майстерності розвиток у напрямі повної антропоморфності* (з наук. літ.); *Лікар заявив йому по секрету від дружини і дітей, що при його прогресуючому склерозі ще один такий випадок — станеться катастрофа!* (Ирина Вільде); *У мене почався прогресуючий парез. Тип токсину не визначили, стандартні антидоти не допомагали* (В. Єшкілєв).

ПРОГРИЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогриза́ти** 1. *Після проникнення жуків-короїдів під кору, прогризання маточних ходів, відкладання яєць, вилуплення личинок і початку їхнього живлення хвоя дерев починає змінювати колір, гілки відмирають, дерево гине* (з наук. літ.); * Образно. — *Там працює нова машина, .. Літостат С-26. Остання новинка, спеціально для прогризання найтвердіших порід* (М. Трублаїні).

ПРОГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОГРИ́ЗТИ,** зу́, зе́ш; *мин. ч.* прогри́з, ла, ло; *док.* 1. *що.* Гризучи, розгризаючи, проточувати що-небудь наскрізь. *Скиглить злодійник* [злодій]: *ох, бути біді... Чує — а миші пливуть по воді. Вже недалечко, шумлять та скрегочуть, Зуби, до стін досягаючи, точать; Ось заскреблись, прогризають кремінь...* (П. Грабовський); *Мурашки .. збиралися на скриньці, вкриваючи її тремтливим клубком.., прогризали, нищили все, в що я її запаковував* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Лиско скочив другому татаринові до горла і повалив на землю, аж прогриз йому гортанку* (А. Чайковський); *Кожного дня тепер я ходив до "стоматолога", ніби гартував свої зуби для того, щоб прогризти тюремну стіну* (Ю. Збанацький); // Гризучи, точачи, утворювати в чому-небудь дірку, отвір і т. ін. *Миша прогриза собі ход* [хід] *у труні...* (Панас Мирний); *Майже третину кавунів пожерли пацюки. Виїдали середину, прогризаючи знизу дірку* (Ю. Логвин); *Прочанин зрадів жукам. Йому забажалося, щоби саме такі переконливі жуки колинебудь прогризали хідники у його могилі* (В. Єшкілєв).

2. *тільки док., що і без прям. дод.* Погризти певний час. *На Центральному майдані .. сповзалися щури похлебтати свіжої крові та прогризти свіжини, теплого м'яса* (О. Ульяненко).

◊ **Гри́зти (точи́ти,** *рідко* **скребти́) / прогри́зти (проточи́ти) го́лову** *див.* **гри́зти.**

ПРОГРИЗА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОГРИ́ЗТИСЯ,** зу́ся, зе́шся; *мин. ч.* прогри́зся, злася, лося; *док.* 1. *розм.* Проникати крізь що-небудь, утворюючи зубами діру, отвір і т. ін., проточуватися крізь що-небудь. *Чув* [Вагилевич], *як дозріває, стукотить, прогризається з кокона метелик, й боявся того менту, коли нарешті вилетить* (Р. Іваничук); *Фрагменти її* [плівки], *як бурштин, увібрали закам'янілий клей, крізь неї не раз прогризалися короїди* (Т. Прохасько); *Той змій як прогризся крізь той ліс і знов летить за ними* (Сл. Б. Грінченка).

2. *тільки недок.* Пас. до **прогриза́ти** 1. *Отвори у стовбурі дерев часто прогризаються рослиноїдними тваринами для вентиляції ходів* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГРИ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прогри́зти** 1. *Клен собі мрійно перебирає прогризеним листям, граючися сонячними плямами по алеї* (В. Винниченко); *Двері рипнули на іржавих завісах, яскравий жмут сонячного проміння вдерся до комірчини, і вкрай спантеличений пацюк кинувся у прогризену в підлозі дірку* (О. Донченко); *З прогризених дірок* [на підвіконні] .. *виповзали руді мурахи* (М. Малиновська); // **прогри́зено,** *безос. пред. Стовбур дерева, що прогризено бобром, переважно має форму пісочного годинника* (із журн.).

ПРОГРИ́ЗТИ *див.* **прогриза́ти.**

ПРОГРИ́ЗТИСЯ *див.* **прогриза́тися.**

ПРОГРИ́МАТИ, аю, аєш, *док., чим і без дод., на кого і без дод.* 1. Док. до **гри́мати.** *У думі про Івася Коновченка ховають його з козацькими почестями: "Із семип'ядного ружжя прогримали"* (з наук. літ.); *Батько з порога прогримав на матір: — А де ж обіцяна вечеря, я зранку нічого не їв!* (із журн.).

2. Погримати *(див.* **погри́мувати**[1]) певний час. *За тими словами він прогримав кілька разів молотком о дошку, поставлену на колоді, що заступила місце урядового стола* (І. Франко).

ПРОГРИМІ́ТИ, млю́, ми́ш; *мн.* прогримля́ть; *док.* 1. Док. до **гриміти** 1. *Прогримів міст під колесами вагонів через покручений Псьол* [Псел], *війнуло вологістю з лук, запахом вільшини і осоки* (І. Цюпа); *Коні рвонулися вперед і прогриміли по грудді возом* (Мирослав Ірчан); *Поцілував* [Оксен] *жінку, дітей і, прогримівши чобітьми по сходах, побіг наздоганяти підводи* (Григорій Тютюнник); *В залі прогриміли оплески* (В. Собко); *Коли прогримів перший постріл, куля дряпнула його за плече* (А. Кокотюха); // *безос. Прошуміло, прогриміло, та й сліду нема...* (С. Васильченко); *В небі прогриміло знову й знову, щоразу гучніше й навальніше* (Ю. Андрухович).

2. *перен., розм.* Док. до **гриміти** 2. *— Про ваше поводження з арештованими буде повідомлено вашого безпосереднього начальника! — прогримів він на весь двір* (Ю. Смолич); *Перед спуском у шахту до хлопців підійшов Безпояско і прогримів своїм розкотистим басом: — Гай-гай, молодята!* (О. Гуреїв); *— Якось приходить* [брат] *з відправи .. Ковтнув у захристі слив'янки, вийшов до вівтаря й прогримів, відкашлявшись: "Міцна і добра..."* (Р. Андріяшик); // *безос. — Що тут діється? — прогриміло в їхніх вухах* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

3. *перен., розм.* З шумом, гуркотом, громом (у 2 знач.) пробігти, проїхати і т. ін. *Мостом глухо прогримів трамвай* (Гео Шкурупій); *В ту ж мить повз нього прогримів паровоз* (Іван Ле); *Дорогою прогриміли вози, обізвались голоси, напевне, нічліжани їхали в поле* (М. Стельмах); *Коли експрес прогримів, на пляжі не було нікого* (П. Загребельний); *Колода ж зірвалася йому з плеча і прогриміла вниз* (Валерій Шевчук); // *тільки 3 ос., перен.* Відгриміти, закінчитися, минути (про щось бурхливе, бучне). *В двадцятім віці сорок третій рік Тут* [над Дніпром] *прогримів і залишив на згадку Те, що святинею засяє віддалік Тобі, багатий славою нащадку* (Л. Дмитерко); *Давно минула світова війна, прогриміла революція, була громадянська війна і страшний голод* (О. Бердник).

4. *перен.* Док. до **гриміти** 3. *— Я стану космонавтом, і моє ім'я прогримить на весь світ* (М. Дашкієв); *— І сватання, і весілля у Савки Пишногубого мусять прогриміти на все славне Запорожжя, а не тільки на прикордонні!* (В. Чемерис); *Він був упевнений, що відкрив постать генія, слава якого ще прогримить у майбутньому* (Любко Дереш).

5. Погриміти *(див.* **погри́мувати**[2]) певний час. *Після особливо спекотної літньої погоди грозова буря може прогриміти кілька годин підряд, супроводжуючись рясними зливами, вітром і навіть градом* (з газ.).

ПРОГРИМКОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *розм.* Док. до **гримкотіти.** *Гучна луна прогримкотіла попід високим кам'яним склепінням і ще довго відлунювалася по темних закутках* (В. Малик).

ПРОГРИМОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОГРИМОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *що і без прям. дод.* Док. до **гримота́ти, гримоті́ти.** *Гість* [кінь] *промчав стрілою, промайнув, прогримотів, не кивнув і головою, повернуться не схотів!* (М. Рудь); *Прогримотів останні слова Опанас* (О. Довженко); *На Сан-Франциско спадали приємні рожеві сутінки. Вдалині прогримотів трамвай* (Любко Дереш); *Прогримотіла, як весняний грім, громадянська війна і покотилась далеко на південь, на українські й кубанські простори* (О. Довженко); *Завдяки гучній перемозі на міжнародному пісенному конкурсі назва українського музичного гурту прогримотала на всю Європу* (з газ.).

ПРОГРИМОТІ́ТИ *див.* **прогримота́ти.**

ПРОГРІБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогріба́ти** 1, 2. *Для запобігання погіршенню аераційного режиму ґрунту проводять прочісування, прорізування, проколювання та прогрібання газону* (з навч. літ.); *Збільшення швидкості прогрібання дасть змогу веслувальникам підготуватися до турніру з високим рівнем конкуренції* (із журн.).

ПРОГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОГРЕБТИ́,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* прогрі́б, ребла́, ло́; *док.* 1. *що.* Вигрібаючи що-небудь або розводячи щось у різні боки, утворювати прохід, діру, заглибину і т. ін.; очищаючи що-небудь від чогось, звільняти місце і т. ін. *Іван повернув упритул до острова, ніс човна врізався в лепеху, прогрібаючи серед хащів* [хащ] *важку дорогу* (Є. Гуцало); *Часом я мусив прогрібати собі дорогу — стільки через горішні ходи насипалося землі й жорстви* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); *Він підповз до клуні, де відбувалися збори, прогріб дірку в соломі, наставив вухо* (Ю. Яновський); *— Копнув я тричі лопатою — чую: заскреготало лезо! Оглянувся — ніхто не дивиться! Я нагнувся, прогріб землю, дивлюся — блищить!* (В. Малик).

2. *тільки док.* Погребти *(див.* **погребти́**[2] 1, 2) певний час. *Наміри веслувальників змінюються щогодини — чи то прогребти трохи, чи то пробайдикувати в таборі* (із журн.); *Прогребти батерфляєм кілька хвилин.*

3. *чим і без дод.* Гребучи (у 1 знач.), подолати певну відстань. *Прогребли Чортомлицьке Дніприще та гирло річки Підпільної, протягнулися біля Сандалки, минули і Верхню Лапку. Галера відстала, .. а чайки та сандали втягнулися у Базавлук* (М. Вінграновський); *— Вони вперід* [вперед] *такими лодками* [човнами] *підводними прогребли аж поза Маказон* (В. Медвідь).

ПРОГРІБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* 1. *чим і без дод., розм.* Те саме, що **пробира́тися** 1. * Образно. *Прогрібаючись руками крізь м'яку тканину шарфа, крізь вилоги кашемірового пальта.., я нарешті даю волю всім сльозам нараз* (О. Забужко).

2. Пас. до **прогріба́ти** 1. *Ґрунт прогрібається жорсткими зубчастими граблями, щоб утворилися невеликі (приблизно від 2 до 2,5 см) рядки* (із журн.).

ПРОГРІ́В, у, *ч.* Дія за знач. **прогрі́ти, прогріва́ти** і стан за знач. **прогрі́тися, прогріва́тися.** *Зона магматичного розплаву на глибині 20–30 км під Закарпатським прогином зумовлює високий прогрів надр* (з наук. літ.); *Для підвищення схожості насіння огірків його протягом двох годин прогрівають у воді за температури 50–60 °С. Після двогодинного охолодження прогрів повторюють* (з навч. літ.); *Сучасні авто з інжекторними моторами менш вимогливі до прогріву двигуна* (із журн.).

ПРОГРІ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прогріва́ти.** *В абияк прогріваній соломою печі він* [хліб] *не завжди випікається як слід, частенько з череня його витягують сирим* (І. Сенченко).

ПРОГРІ́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **прогрі́ваний.** *Азовське море неглибоке, має підвищену мінералізацію та добру прогріваність води* (з наук.-попул. літ.); *Перевагами кам'янистих ґрунтів є прогріваність сонячними променями та здатність досить довго зберігати теплову енергію* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГРІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогріва́ти** 1 і **прогріва́тися.** *Пісок уберігає залізо від горіння і разом з тим допомагає кращому його прогріванню* (І. Сенченко); *Сестра включила струм, і тихо загурчав мотор. Це робили діатермію — глибоке прогрівання внутрішніх органів* (Ю. Смолич).

ПРОГРІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОГРІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *що.* Застосовуючи тепло, нагрівати що-небудь як треба, цілком, повністю. *Вранці заходилися прогрівати курені, вмуровувати казани, майстрували жолоби на водопої* (Р. Андріяшик); *Помилка Кальниболоцького полягала в тому, що він, не зумівши прогріти наскрізь заліза, спалив його, і коли почав варити, у нього нічого не вийшло...* (І. Сенченко); *Можна зробити соус із оливкової олії, часнику, перцю чилі та лимонного соку, прогрівши це все разом на плиті* (С. Пиркало); // Зігрівати що-небудь якоюсь мірою, віддаючи йому власне тепло. *Це весна. Нехай буяє повінь! Хай проміння землю прогріва* (П. Воронько); *Моє тіло прогрівало сонце, і я сам ставав сонцем, променився світлом і теплом* (М. Дочинець); *Ноги м'яко поринали в прохолодний пісок — вранішнє сонце не встигло його прогріти* (Н. Бічуя); // *кого, що.* Повертати втрачене тепло замерзлому тілу або його частинам. *Змерзлий* [Костюк] *сидів біля грубки, сьорбав із кухлика чай. — Прогріваю себе, — пожартував він, — з усіх боків: зовні і зсередини* (А. Головко); *Він .. заходився шукати свої валянки, аби ноги гарненько прогріти* (Л. Письменна); // Підготовляти до повноцінної роботи (про охолоджений мотор, двигун). *Десь глухо гуло: то шофери прогрівали мотори* (Є. Кравченко); *Сева уже сидів за кермом, прогріваючи двигун* (С. Жадан).

2. *кого, перен.* Утішати, підбадьорювати кого-небудь співчуттям; обігрівати (у 2 знач.). *Найбільше людей скупчувалось навколо Тимофія Горицвіта. Він мовчки ішов .. і чув на собі сотні очей, одні прогрівали його надіями* [на землю], *інші просвердлювали злобою* (М. Стельмах).

ПРОГРІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОГРІ́ТИСЯ,** і́юся, і́єшся, *док.* 1. Нагріватися якоюсь мірою або цілком, повністю. *Купатися самого в річку Родим Сивоока не пускав і вирив для нього міленьку копанку, в якій вода прогрівалася до самого дна і можна було лежати хоч цілий день* (П. Загребельний); *Цей клятий кабінет ніколи не прогрівався, і всеньку зиму тут доводилося сидіти загорненим у хутро* (О. Авраменко); *Вже від світанку в наметі просто неможливо: повітря всередині жахливо прогрівається* (Любко Дереш); *Обсохнувши, прогрівшись на сонці, Лобода знову шубовснув у воду* (О. Гончар).

2. *тільки недок.* Пас. до **прогріва́ти** 1. *Траса Донецьк — Запоріжжя прогрівалась сонцем, небо було низьким і свіжим* (С. Жадан); *Кришталеве гірське повітря швидко прогрівалось практично прямовисними променями* (М. Кідрук); * Образно. *Усередині в нього* [Лавріна] *ніби вигоріло все, а в ту порожнечу натекло холодної води, що не прогрівається чужим сміхом* (Ю. Мушкетик).

ПРОГРІ́ТИ *див.* **прогріва́ти.**

ПРОГРІ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прогрі́ти** 1. — *Заходьте, Мар'яне, будьте гостем, — навпомацки подає* [учитель] *теплом прогріту руку* (М. Стельмах); * Образно. *Він обов'язково розповість дівчині про .. високий, прогрітий смолою соснових дощок полудень* (О. Ульяненко); // **прогрі́то,** *безос. пред. Шар ґрунту прогріто до відповідної температури проростання пшениці* (з наук. літ.); *Для вбезпечення випробування транспортного засобу перевіряють, чи прогріто двигун, чи він у задовільному технічному стані* (з мови документів).

2. *у знач. прикм.* Який прогрівся, став теплим або гарячим. *Дмитро увійшов у голубі жита, і вони прикрили його прогрітими хвилями* (М. Стельмах); *Найтепліша вода в Середземному морі біля берегів Іспанії з липня по вересень. У цей час ви зможете зануритися в морські безодні, прогріті до +23–25 °С* (із журн.); * Образно. *В мені забурлила така енергія, наче я перетворився на прогрітий мотор джипа десь в африканській савані* (Любко Дереш).

ПРОГРІ́ТИСЯ *див.* **прогріва́тися.**

ПРО́ГРІХ, а, *ч., розм.* Те саме, що **гріх** 1, 2. *Як людям ви простите прогріхи їхні, то простить і вам ваш Небесний Отець. А коли ви не будете людям прощати, то й Отець ваш не простить вам прогріхів ваших* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Те, що довелося їй зазнати від Зоні, не вдавалося звести до категорії прогріхів, які можна загладити, зладити перепросинами, замазати добрими діяннями чи, зрештою, виправдати нервами* (Ірина Вільде); *Всі прогріхи минулих душ, напевне, ще від неоліту ввійшли у серце, оповите гріховністю* (В. Стус).

ПРОГРІША́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОГРІШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док., проти чого, чим і без дод., розм.* Учиняти гріх (у 1, 2 знач.). *Страх царя як рик лева; хто до гніву доводить його, проти свого життя прогрішає* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [С о л о х а:] *Боже мій, Боже мій! За віщо таке лишенько на мене? Чим я провинила, чим прогрішила?..* (М. Кропивницький); [Ж і н к а с п і в а к а:] *Я, прогрішивши, далебі Кажу до чоловіка: "Не гнівайся. Шукай собі, Як хоч, постійну зірку"* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

ПРОГРІША́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОГРІШИ́ТИСЯ,** шу́ся, ши́шся, *док., розм.* Те саме, що **прогріша́ти.** *Зарозумілий я, і старосвітський, .. і мороз наводжу на людей, і Господь знає, чим ще прогрішаюсь... такий я!* (О. Кобилянська); *Спала корона у нас з голови, о горе, бо ми прогрішились* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ти любиш її, хоч вона й прогрішилась* (Ганна Барвінок).

ПРОГРІ́ШЕННЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **гріх** 1, 2. *Панотець Павло промову почав з того, що прощати прогрішення — заповіт Господа Бога нашого Ісуса Христа* (О. Полторацький); — *Кожен з нас бачить скалку в чужому оці, а у власному колоди не бачить. Чужі прогрішення засуджує, а свої виправдовує* (Г. Тарасюк); — *Господь покарав мене за всі мої прогрішення і розпусту* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРОГРІШИ́ТИ *див.* **прогріша́ти.**

ПРОГРІШИ́ТИСЯ *див.* **прогріша́тися.**

ПРОГРУЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОГРУ́ЗНУТИ,** *рідко* **ПРОГРУ́ЗТИ,** зну, знеш; *мин. ч.* прогру́з, ла, ло *і* прогру́знув, нула, ло; *док.* Грузнучи, провалюватися або осідати вниз, утворюючи западину, заглибину. *Проти сонця топився воском сніг, перетворювався в кашу, прогрузав мало не до самої землі* (Ю. Збанацький); *Сніг .. посірів, розкошлатився. Пробую йти по ньому, але чоботи .. прогрузають* (Є. Доломан); *Тут було і глибоко, і дно річки прогрузало* (С. Талан); *Місток прогрузнув; Прогрузнути по коліна в болото.*

ПРОГРУ́ЗНУТИ *див.* **прогруза́ти.**

ПРОГРУ́ЗТИ *див.* **прогруза́ти.**

ПРОГРЮ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. *чим і без дод.* Док. до **грю́кати.** *Прогрюкати ударами об стіну.*

2. Погрюкати певний час. *Неспокійні сусіди прогрюкали всю ніч.*

3. Проїхати, пройти з грюком *(див.* **грюк**[2]**).** *Оказія пройшла мимо, прогрюкали важкі гармати, десь кричали руське безладне "ура"* (І. Багряний); *Перегукуючись.., солдати прогрюкали повз браму* (А. Кокотюха).

ПРОГРЮКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОГРЮКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док., розм.* Підсил. до **прогрю́кати.** *В ту ж мить мимо них пронеслася, прогрюкотіла орда* (В. Малик); *Коли я підіймався нагору, то так прогрюкотів по сходинках, наче на мені було з пів сотні черевиків* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Уперше за багато років бруківкою міської площі прогрюкотала важка військова техніка* (з газ.).

ПРОГРЮКОТІ́ТИ *див.* **прогрюкота́ти.**

ПРОГУГНИ́ТИ, ПРОГУГНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *розм.* Док. до **гугни́ти, гугні́ти.** *"Спасибі, пани молодці!" — прогугнив Кривоніс* (Сл. Б. Грінченка); *— А ви куди ж так рано зібралися? — І не питайте, пане, біда: від полісовщиків тікаємо, — понуро прогугнів Левко* (М. Стельмах); *— Пива ще багато, — прогугнив Джошуа до мене. — Залишайся* (М. Кідрук).

ПРОГУГНІ́ТИ *див.* **прогугни́ти.**

ПРОГУГНЯ́ВИТИ, влю, виш; *мн.* прогугня́влять; *що і без прям. дод., розм.* Док. до **гугня́вити.** *Нестямний регіт обняв хату... За ним не чутно було, як Педоря, прогугнявивши собі під ніс "заціпило?!", грюкнула дверима* (Панас Мирний); *— Квіточки, метелики, — єхидно прогугнявив Данько. — А куди ми це все подінемо?* (Ю. Мокрієв); *— Не плач, Текле, не рви на собі волосся. Якось то воно буде, Бог добрий, — прогугнявив* [Панько] (І. Нижник); *Він зробив страшні очі і прогугнявив каліченим голосом, наслідуючи популярну колись манеру перекладати американські бойовики на піратських касетах* (А. Кокотюха).

ПРОГУГОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *док.* 1. Док. до **гуготі́ти.** *Через бліндаж прогуготів, мов пройшов поїзд, знайомий звук* (П. Панч); *Іван Іванович.., наче в гучномовець, прогуготів: — Глядачі думають, що це — усе, на що здатні телевізійники!* (Г. Вдовиченко).

2. Гуготіти певний час. *Гроза прогуготіла за вікном усю ніч, не даючи заснути* (з газ.).

ПРОГУДІ́ТИ, ПРОГУСТИ́, уду́, уде́ш; *мин. ч.* прогуді́в, і́ла, ло *і* прогу́в, гула́, ло́; *док.* 1. Док. до **гуді́ти** 1. *Аж ось і смеркло; місяць сходить, На небі зіронька сплила, Під грозу ніби гай заводить, По горах буря прогула* (П. Грабовський); *Прогудів .. гудок: через пів години почне працювати денна зміна* (Ю. Шовкопляс); *Натовп прогудів щось невиразне. Чи то одобрювали Мартинові слова, чи то заперечували* (У. Самчук); *Загули величні співи. Прогули та й змовкли знову* (В. Самійленко); *— Отуди к бісу! — прогудів у тиші густий бас* (А. Головко); // *перен.* Стати широко відомим; набути великого розголосу. [В а с и л ь:] *Лицарська сила зробила своє, прогула на увесь світ своїм бучним заміром та й сконала* (Панас Мирний); *І стала слава на всі царства про чарівні очі королівни. А за тою славою прогула друга: що немає в неї душі, тільки вітер* (С. Васильченко).

2. *що і без прям. дод.* Сказати, промовити що-небудь глухим низьким голосом або одночасно в кілька голосів. *— Христе! — благим голосом прогув Загнибіда й кинувся до неї* (Панас Мирний); [К а т е р и н а:] *Що з вами? Хоч прогудіть що-небудь, коли говорити не хочете* (О. Корнійчук); *— Добрий день, діти, — привітався. — Добрий день! — прогули врізнобій* (Ю. Збанацький); *— З Новим роком! — басом прогудів Санта-Клаус, переступаючи поріг* (В. Чемерис); // *безос. — Зайдіть, — приглушено прогуло з-за важких дверей* (В. Собко); *— Хто там? — Я, — .. промовив несміливо Печерун. — Бачу. Коли є що сказати до путтяя, зайди, — прогуло в горі* (О. Бердник).

3. Пролетіти, пройти, проїхати з гудінням. *Над головою прогудів хрущ* (М. Старицький); *Шляхом прогула Саїдова машина з хірургом Храпковим та старшою фельдшерицею Тосею* (Іван Ле); *Прогудуть поїзди з Красноводська, від моря — на схід, Каравани пройдуть, і пісок замете їхній слід* (Я. Шпорта); *Десь стороною прогудів літак. Десь на повороті валували танки* (Р. Андріяшик); *Мотоцикл прогудів провулком .. і помчав до пристані* (О. Сизоненко); // *безос., розм.* Те саме, що **пронести́** 6. *Розлігся* [вибух] *далі, потім — ще далі. — Прогуло! — озвався перший Сагайда, струшуючи з себе землю* (О. Гончар); // *тільки 3 ос., перен., розм.* Скінчитися, давно минути; проминути *(див.* **промина́ти**[1] 3). *Настало літо, почались жнива .. Лихо прогуло та й стишилось* (І. Нечуй-Левицький); *— Що було, те прогуло. Хто тоді знав, як воно краще буде* (С. Журахович); *Серед кар'єрів і копрів Дитинство прогуло, Я став поетом, і мене В глибини потягло* (П. Глазовий).

4. Погудіти, погусти певний час. *Все потомилося, все спочиває, Ця ж* [ялина] *прогуде вже цілісіньку ніч, Я ж тебе, люба ялинонько, знаю. Знаю твою сумовитую річ* (Дніпрова Чайка).

ПРОГУ́КАТИ, аю, аєш, *розм.* Док. до **гу́кати.** *Проїде автомобіль або трамвай, важко прогукає автобус* (Гео Шкурупій).

ПРОГУКА́ТИ, а́є, *розм.* Те саме, що **прозвуча́ти.** *— Я бачу, ти вже спікся, — сказав Петро Григорович, і чудно якось прогукав його голос, неначе уві сні* (М. Йогансен); *— Добрий день! Нарешті все-таки додзвонився... — прогукав у трубці хлоп'ячий голос* (В. Нестайко).

ПРОГУ́Л, у, *ч.* Неявка, невихід на роботу, у навчальний заклад і т. ін. без поважної причини. *— От подивіться на нього, — говорила Кирпанева жінка. — Добрі люди роблять, стараються, як би сім'ю прогодувати, а він .. тільки й знає, що прогули робить* (М. Хвильовий); *— Що це воно таке — самоволка? — Ну, прогул. Відлучився на дві доби* (О. Гончар); *Онуйко того ж року, що й усі ми, поступив на юрфак .. Потім його за прогули вигнали з другого курсу* (В. Діброва).

(1) Ви́мушений прогу́л — час, протягом якого працівник не з власної вини позбавлений можливості працювати. *Якщо заяву про поновлення на роботі розглядають більше одного року не з вини працівника, суд виносить рішення про виплату середнього заробітку за весь час вимушеного прогулу* (з мови документів).

ПРОГУ́ЛКА, и, *ж., діал.* Прогулянка. *Я ж мав намір подорожувати для студій, то й отся оригінальна піша прогулка була для мене також свого роду студією* (І. Франко); *— Я бачу, що прогулка не клеїться! — кликнула Дора з смутком* (О. Кобилянська); *Вчора станув переді мною спомин з-перед кількох літ .. Се була прогулка в гори* (М. Яцків).

ПРОГУ́ЛЬКА, и, *ж., діал.* Прогулянка. *Після промов була .. прогулька на замок* (М. Драгоманов); *Найприкріше й найглибше вражає мене те, що вона до всіх своїх прогульок .. витягає й мого нареченого* (О. Кобилянська); *Відвернувся Босий від негостинного села і почав ходити на прогульки в поле і до лісу* (Б. Лепкий); *Іван Васильович Ґуля .. супроводив мене під час прогульки, коли по обіді я пішов пройтись по місту* (В. Домонтович).

ПРОГУ́ЛЬКНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Те саме, що **гу́лькнути.** *Він ходив навколо щільного гостроколу, намагаючись відшукати бодай шпарку, щоб прогулькнути на обійстя* (П. Загребельний); * Образно. *Тюремник виповз на прогулянку. Проходить варта по двору. Як швидко ніч оця прогулькнула! Сьогодні вранці я умру* (Л. Костенко).

ПРО́ГУЛЬКОМ, *присл., розм.* То з'являючись, то зникаючи; коли-не-коли. *Місяць прогульком з-за хмари виглядав* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОГУ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Проведений без роботи, навчання і т. ін.; пропущений унаслідок прогулу. *Робітники почали скаржитися на грубе поводження з ними підрядника, несвоєчасну видачу грошей і на неправильний запис прогульних днів* (з навч. літ.).

2. *діал.* Прогулянковий. *Через деякий час вивели нас на прогулянку. Роздивлятись не було куди, бо прогульні дворики були закриті високою стіною* (з мемуарної літ.); *Прогульні доріжки в садах при міських будівлях влаштовують біля водоймищ, квітників, скульптур* (із журн.).

ПРОГУ́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто не з'являється на роботу, пропускає навчання і т. ін. без поважної причини, робить прогули. *Не можна сказати, що він пас задніх або ходив у прогульниках, — все, що йому належало, він виконував* (Ю. Яновський); *На чорну* [дошку] *потрапляють всілякі негідники, як-от: ледарі, прогульники, хулігани, злодії, брехуни й інший непотріб* (П. Запаренко); *Типові жлоби в політиці — це кнопкодави і прогульники. Прийшов один раз до Верховної Ради, і більше його там не побачиш* (Ю. Винничук).

ПРОГУ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прогу́льник.** — *Де вона є, наша прогульниця! — крізь сон почула Леся густий бас Гордія Калениковича. — От я їй покажу! На роботу треба, а вона вилежується* (А. Хижняк); *Він сидів у своїй бідарці з батогом і віжками в руках і кричав на неї, обзивав прогульницею й ледаркою за те, що уже другий день не йде на буряки* (І. Кирій); *Сильва була Сильвою — інакше не скажеш — навіть вчителі називали цю дівчину саме так! Перша прогульниця класу, переконана двієчниця-дисидентка* (І. Роздобудько).

ПРОГУ́ЛЬНЯ, і, *ж., заст.* Прогулянка. *Розанда була на прогульні з бояринею в буковім лісі, що окружував* [оточував] *невеликий літній дворець її батька* (Д. Мордовець); *Ти розповідаєш про якусь свою пригоду на прогульні: я вслухуюся в інтонацію Твого голосу і починаю пригадувати собі цей голос, якби вчора чула його...* (Ірина Вільде).

ПРОГУ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогу́лювати.** *Йшлося про банальне аморальне прогулювання уроків під моїм харизматичним началом* (І. Карпа); *Рюкзаков .. не брав участі в "богемних" розвагах на кшталт куріння під теплицею й прогулювання занять в ігрових залах і кінотеатрах* (Л. Денисенко).

ПРОГУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОГУЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод., розм.* Гуляючи, пропускати кого-, що-небудь, позбавлятися чогось і т. ін. *Хто серпень прогулює, той весь рік з роботою поспішає* (приказка); — *А ти, дядьку, дожидай; завтра до вас у село приїде наш старший, так ти його не прогуляй* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Цю роль треба вести з особливо суворою відповідальністю, і талант свій слід берегти з особливою пильністю. Його так легко можна прогуляти, пробалакати на дрібничках* (О. Довженко); // Не з'являтися, не виходити на роботу, у навчальний заклад і т. ін. без поважної причини; робити прогул. *Учитель говорив, що даремно деякі приїжджі учні гадають, що тут можливо вчитися абияк, прогулювати і взагалі ставитися до школи, як до чогось другорядного* (О. Іваненко); *Уроки вже почалися. Було тихо й моторошно, як буває завжди, коли прогулюєш урок* (В. Нестайко); *Андрій прогулював працю і помишляв розраховуватись, ладнати нехитрі манатки на село, доки не вирядили по статті за прогули* (Є. Пашковський); [О в е р к о:] *Я не ходив на роботу три дні — це так! Але сказать, що прогуляв, — брехня!* (О. Коломієць).

2. *тільки док.* Погуляти *(див.* **погуля́ти**[1] 1–3, 5) певний час. *Прогулявши удвох цілий день, рішили* [Зінька і Параска] *зробити бенкет у суботу* (Панас Мирний); *Минуло літо. Якимко прогуляв його на вольних степах* (І. Нечуй-Левицький); [В а р к а:] *Чого, питаю, так довго барився в городі? Більш тижня прогуляв.* [Д е м к о:] *Не прогуляв, а діло робив* (М. Кропивницький); *Жінка .. вийшла з дому й подалася до полюбовника — аж до полуночі в нього прогуляла* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. *що, розм.* Витрачати на розваги, гульню; марнотратити. *Міщило мав батька-купця десь у Києві. По смерті батьковій не взявся до купецтва, а мерщій кинувся прогулювати батьків набуток* (П. Загребельний); [Р е г а н а:] *Не дивно, Що духу він набрався там лихого. Його намовили убить отця, Щоб разом з ним прогулювати спадок* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра); *Надовго ж Тимосі було тих грошей? Зараз їх .. прогуляє* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пропив він і прогуляв усе, у всіх напозичав у Січі, а до того ще й прокрався* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

4. *кого.* Водити кого-небудь на прогулянку (звичайно про тварин). *Через вигін стайничий прогулював жеребця* (П. Панч); *Домашні обов'язки Андрія Васильовича — уранці й увечері прогулювати песика* (В. Дрозд); *Всі знали, що то Уралов поніс прогуляти, розважити доньку* (О. Гончар); *Підвів* [Омелько] *коня у блакитний прозорий затінок .. — Поводи, поводи його, прогуляй!* (Ю. Логвин).

ПРОГУ́ЛЮВАТИСЯ, юю́ся, юєшся, *недок.,* **ПРОГУЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *док.* 1. Гуляти (у 1 знач.), проходжуючись без поспіху. *Грає музика, чути сміх, прогулюються пари...* (Ю. Яновський); *Капітан Горн прогулювався перед обідом у тісному садочку шпиталю* (Іван Ле); *Прогулюючись вулицями Нью-Йорка, можна зустріти представників усіх націй світу* (Любко Дереш); *Колісникові гості все один по одному розходилися. Хто додому спочити, хто прогулятися* (Панас Мирний); // *тільки недок., перен.* Рухатися в якомусь напрямку, ніби гуляючи (про вітер, хмари і т. ін.). *Вузька дорога плуталась серед зелені і підбігала аж до пагорбка, по якому вільготно прогулювався вітер* (О. Копиленко).

2. *ірон.* Вимушено йти куди-небудь. *Не одному школяреві після гарячого вчинку приходилося прогулюватись на гору по тих східцях і вертатись звідтіль через який час, зовсім прохолонувши* (С. Васильченко); *Коло мешкань чигиринських совітських владарів у самій Кам'янці стоїть тепер уночі постійна варта. Бояться, щоб не довелося з ліжка "прогулятися" до Холодного Яру* (Ю. Горліс-Горський).

3. *тільки недок.* Пас. до **прогу́лювати** 1, 3, 4. *В одній індійській провінції існує звичай: якщо дитиною прогулюється урок, замість неї до школи йде хтось із членів її сім'ї* (із журн.); *Поки батьки працюють на чужині, щоб забезпечити дітям освіту, зароблені тяжкою працею гроші з легкістю прогулюються їхніми чадами* (з газ.); *Інфіковані домашні коти мають прогулюватися на повідку, власники повинні не допускати контакту з іншими тваринами та людьми* (з наук.-попул. літ.).

ПРОГУ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прогуля́ти.** *І присудив суд: на роботі мене поновити, а прогуляний місяць — за рахунок директора* (В. Дрозд); *Такий же портфель* [піднятий над головою] *у своєму класі разом з однокласниками тримав і Зозуля, і також за прогуляний урок* (В. Хрущак); // **прогу́ляно,** *безос. пред.* [Д е м к о:] *Як тільки згадаю, скільки день* [днів] *моїх марно пройшло, що одних понеділків прогуляно, то аж страшно стане!* (М. Кропивницький); *Їй треба йти додому і сідати за уроки, бо й так уже добру годину прогуляно* (В. Близнець).

ПРОГУ́ЛЯНКА, и, *ж.* 1. Гуляння або катання для відпочинку, розваги. *Ядзі лишились тихі прогулянки з матір'ю на свіжому сільському повітрі* (Н. Кобринська); *Після пам'ятної бурі Ольга сьогодні вперше виїхала на прогулянку* (Я. Галан); *Якщо вечір був погідний, я влаштовував собі прогулянку по Медісон-авеню* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); // Гуляння (звичайно тварин). — *Гляньте, ось ведуть нашого Чарлі на прогулянку, — вказала Софія Карлівна вниз, де в цей час саме проходив молодий слуга з прирученим леопардом* (О. Гончар); *Ми з моїм приятелем Сергієм .. вийшли якраз після Нового року на прогулянку з псами* (Ю. Покальчук); // Гуляння ув'язнених у тюремному дворі. *Сьогодні на прогулянці він образив начальника, якого ненавиділа вся тюрма, і тепер мусив іти до карцеру* (С. Васильченко); *В'язні другого розряду сиділи у в'язниці в окремих камерах і під замком .. Їм інколи можна було виходити: взимку — на прогулянку, влітку — на роботу* (В. Чемерис).

2. Легка, приємна подорож, мандрівка і т. ін., що не завдає труднощів. — *Ти могла б організувати нам морську прогулянку? Колеги кажуть, що з моря дивовижна панорама міста* (Ю. Бедзик); *Вона довго відмовляла його від автомобільної прогулянки за місто* (С. Жадан); *У 1910 році люди ще їздили трамваєм до Чессмен-Парку на заміські прогулянки, везучи із собою великі кошики, напаковані провізією* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПРОГУ́ЛЯНКОВИЙ, а, е. Стос. до прогулянки. *Не забула* [дівчина] *й уповільнити до прогулянкового темпу насправді нервову свою ходу* (Іван Ле); *Ми пішли прогулянковою ходою, але я ледве стримувався, щоб не пришвидшити кроку* (Валерій Шевчук); // Який служить для прогулянки; признач. для прогулянки. *Радан глибоко вдихнув ранкове повітря, помилувався білими вітрилами прогулянкових яхт* (О. Бердник); *Принцеса нервово смикала шнурок, що стягував комір її прогулянкової сукні* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Прогулянковий плац обплутаний металевою сіткою-павутинням, щоби не обмінювалися* [в'язні] *записками поміж двориками* (М. Андрусяк); *Ми надумали орендувати прогулянковий катер* (М. Кідрук).

ПРОГУЛЯ́ННЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **прогу́лянка** 1. *Після ранньої служби возив* [Юрко] *головину дочку і її подругу Мар'янку у санях на прогуляння до Юхимовки* (П. Куліш); — *Вертаймось додому! Вже пізній час, — промовила Ватя, невдоволена прогулянням на човні і тим, що Леонід Семенович неначе зарікся признатись в симпатії до неї* (І. Нечуй-Левицький); *Часто ходила на прогуляння його пані з дочкою та ще з деяким жіночим товариством* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОГУЛЯ́ННЯЧКО, а, *с., нар.-поет.* Пестл. до **прогуля́ння.** *Ой, як жаль мені прогуляннячка І свого прибираннячка* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОГУ́ЛЯНОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **прогу́лянка.** — *Ви, дорогенька, повинні бути в сім'ї тим вогником.., що всіх запалює й кличе: в дорогу, в рух, на свіжий вітерець! Прогуляночки, фізичні навантаження і вам, Євгеніє, не завадять* (В. Близнець); // *ірон.* [М а р і К л е р:] *Ось я тобі зараз приготую прогуляночку по вогню — знатимеш тоді* (В. Собко); — *Шипів злякалися? — заверещав гетьман. — А по сто злотих за що вам будуть платити? За прогуляночку?* (В. Чемерис).

ПРОГУЛЯ́ТИ *див.* **прогу́лювати.**

ПРОГУЛЯ́ТИСЯ *див.* **прогу́люватися.**

ПРОГУМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прогумува́ти.** *Ад'ютант поклав невеличкий пакунок, загорнутий у прогумований непромокальний мішок, на поличку* (В. Собко); *З боків мотоцикла кріпляться два невеликих сидіння .. На каркас натягується прогумований брезент з прозорими вставками замість вікон* (М. Кідрук); // **прогумо́вано,** *безос. пред. Пластиковий корпус рулетки прогумовано для захисту інструмента при падіннях* (з мови реклами).

ПРОГУМО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогумо́вувати** і стан за знач. **прогумо́вуватися.** *У 40-ві рр. XX ст. з'явилися матеріали для спецодягу з удосконаленими властивостями (тканини з просочуванням, прогумовуванням, матеріали з покриттям, які підвищують жорсткість спецодягу)* (з наук.-попул. літ.); *Для прогумовування покриття дитячих майданчиків використовують гумовий гранулят* (із журн.).

ПРОГУМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОГУМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Просочувати або покривати гумовою речовиною. *Шотландський хімік Ч. Макінтош винайшов спосіб прогумовувати тканину й у 1823 році почав масово виготовляти непромокальні пальта* (із журн.); *Матеріали, з яких виготовлено гаманець, найкращі, фірма продумала все до дрібниць і подбала навіть про те, щоб прогумувати краї виробу* (з мови реклами).

ПРОГУМО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **прогумо́вувати.** *Нижня частина альпіністського черевика прогумовується, включаючи носок і п'ятку* (з наук.-попул. літ.); *Тканина для прокладок силових шарів напірних рукавів попередньо прогумовується, нарізається під кутом 45°, а нарізані смуги з'єднуються з перекриттям одна одної* (з навч. літ.).

ПРОГУМУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прогумува́ти.** *Прогумування дужок спортивних окулярів запобігає їх зісковзуванню з обличчя* (з мови реклами).

ПРОГУМУВА́ТИ *див.* **прогумо́вувати.**

ПРОГУНЯ́ВИТИ, влю, виш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **гуня́вити.** — *Хм... — прогунявив роздумливо Юхим. — А як укусить?.. Скавучить, скавучить та й гризне...* (В. Винниченко); — *Куди з рибою тікав? — гостро спитав Ілько .. — Додому... — зиркаючи з-під лоба, прогунявив другий* (Ю. Логвин).

ПРОГУ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Док. до **гу́пати.** *Прогупали в коридорі важкі кроки* (Ю. Збанацький); *Тремтить Тамара, почувши кроки двох німецьких солдатів, які прогупали посеред вулиці в напрямі заводу* (А. Хижняк); *Прогупавши під вікнами кают-компанії важкими підборами своїх чобіт, — з шкіри морського зайця, — він спустився в кубрик* (М. Трублаїні).

2. Погупати (у 1 знач.) певний час. *Дівчата протанцювали, прогупали майже до самого ранку* (із журн.).

ПРОГУПОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *розм.* Док. до **гупотіти.** *Вулицею прогупотів роз'їзд* (А. Головко); *На вулиці було тихо, жандарми прогупотіли до Хустця і зникли* (С. Скляренко); *Круг бунгало прогупотіло кілька пар ніг* (В. Малик); *Охоронці .. прогупотіли через сцену* (Г. Тарасюк); * Образно. *Прогупотіли літ буй-тури. З лози і глини впали мури* (І. Драч).

ПРОГУ́РКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Док. до **гу́ркати.** *Пройшли вартові. Кулеметні колеса Прогуркали, плещучись в бризках води* (М. Бажан); * У порівн. *Далекий змиг блискавиці повторився, а відтак мовби важкий віз прогуркав по дерев'яному містку* (І. Нижник).

2. Погуркати певний час. *Машина прогуркала з годину.*

ПРОГУРКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОГУРКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* 1. Док. до **гуркота́ти, гуркоті́ти.** *Прогуркотів грім близького дощу* (Ю. Яновський); *Біля редуту зав'язався бій, над полем прогуркотіли перші гарматні постріли* (П. Кочура); *Прогуркотав перший вибух* (М. Кідрук); * Образно. *Ніч прогуркоче. День оскаженіло Сяйне й впаде, швидкий, немов розрив* (М. Бажан).

2. З гуркотом пройти, проїхати і т. ін. *Тільки чути Десь сумне виття вовків. Та часами прогуркочуть Диких коней табуни* (Олександр Олесь); *Десь на стороні прогуркотіла отара, певне, ішаків, чи, може, пройшов марудний шкапиний караван...* (Олесь Досвітній); *Вже давно зникла Писарівка разом із погаслим пеклом, — через неї прогуркотіли юрбища, і вона лишилась тиха* (І. Багряний); *Не зупиняючись, немов циклон, Повз станцію з вугіллям ешелон Прогуркотів — і зник за семафором* (Л. Первомайський).

3. *перен., розм.* Те саме, що **пробаси́ти.** — *Ну, чого розрипівся?! — прогуркотів Стефцьо, шкрябаючи широкі свої груди усіма п'ятьма пальцями* (Ю. Винничук); — *Пане директоре! — не вітаючись, прогуркотів басом профундо* [низьким басом] *Одайний. — Або дайте раду своїм учням, або вам буде давати раду райком партії* (М. Матіос); — *Трохи ближче, будь ласка, — прогуркотів механічний голос* (В. Єшкілєв).

ПРОГУРКОТІ́ТИ *див.* **прогуркота́ти.**

ПРОГУСТИ́ *див.* **прогуді́ти.**

ПРОГУ́ТО́РИТИ, рю, риш, *док., діал.* Погуторити певний час. *Чималу годину знов прогуторили* [Одарка й Карпо] (Панас Мирний).

ПРОГУЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *рідко.* Док. до **гуча́ти.** *Лиш час від часу прогучать копита, А там до хати й стежка не пробита* (Л. Костенко); — *Міщанство-о!.. — прогучав чужий голос в його ухах* (М. Коцюбинський); *Її* [Гапки] *голос прогучав немічно, полохливо та жалюгідно* (Валерій Шевчук).

ПРОҐА́ВИТИ *див.* **проґа́влювати.**

ПРОҐА́ВИТИСЯ, влюся, вишся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **проґа́вити.** *Ледачі чабани проґавляться* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОҐА́ВЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **проґа́вити.** *Досвід війни навчив Сергія Бражника: навіть якщо рана не смертельна, не вдавати з себе героя. Особливо зараз, коли проти тебе — ворог, проґавлений тобою ж* (А. Кокотюха); // **проґа́влено,** *безос. пред. Потреба була карбувати власноручну хроніку світової війни .. Уже проґавлено безцінний матеріял* [матеріал] *для майбутнього роману!* (Олекса Ізарський); *Нагоду врятувати Провіса проґавлено* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // *у знач. ім.* **проґа́влене,** ного, *с.* Те, що хто-небудь проґавив. *За проґавлене треба вміти відповідати* (Т. Прохасько).

ПРОҐА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОҐА́ВИТИ,** ґа́влю, ґа́виш; *мн.* проґа́влять; *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Ґавлячи, пропускати кого-небудь, упускати щось, відволікаючись, через неуважність, некмітливість, нетямущість і т. ін. *Щотижневики допомагають менше забувати й не проґавлювати дедлайни* (із журн.); [С а м р о с ь:] *Проґавив кума, Оноприя Митрохвановича, в церкві та й не похристосувався з ними!..* (М. Кропивницький); *А ну ж згори спустили директиву, щоб у Києві говорити по-українському, а він її проґавив, — що тоді буде?* (Б. Антоненко-Давидович); *Він весь час крутився біля телефону, щоб не проґавити дзвінок* (В. Нестайко); // Не використовувати слушного для чого-небудь моменту (через нездогадливість, утому, ліноші і т. ін.). *Милиця обожнював знаки долі і ніколи не проґавлював нагоди поділитися своїми дитячими спогадами у відповідь на спогади будь-кого іншого* (Л. Денисенко); *Віталій думає: мо', справді проґавив свій зоряний час?* (О. Ульяненко); *Намагаючись панувати у Всесвіті, люди проґавили той момент, коли запанували ними* (Т. Прохасько); *Хай інші втрачають свої шанси. Ми не проґавимо!* (Люко Дашвар); // Утративши пильність або послабивши увагу до кого-, чого-небудь, не помічати чогось. — *Хочеться мені в цій людині до кінця розібратися. Чому він такий? Що ми самі в ньому проґавили? Чого для нього не зробили?* (В. Собко); *Як тільки вийде гуляти дівчина, слуги її ні на крок не відпускають, бо наказав вельможа, що як тільки слуги проґавлять і допустять до того, що вона побачиться із своїм коханим, то вкине їх на споживок голодним вовкам у глибоку темну яму* (Григорій Тютюнник); *Десь у далеких світах ходить по стежинах таємних мужній дід Гриць. Я б міг йому допомогти, підтримати на важкому шляху пізнання. Не зумів! Проґавив!* (О. Бердник); *Кравс сердито згорнув із шахівниці фігури, побачивши, що від хвилювання проґавив туру* (В. Шкляр); // Утрачати кого-, що-небудь через забарливість, інертність, нерішучість і т. ін. *Захопившись красою теплого ранку, я проґавив кілька разів рибу і перестав стежити за поплавцями* (О. Копиленко); — *Ех, Зіньку, Зіньку, — зітхнув сторож. — Допарубкуєтесь ви, що проґавите Тетяну. Будете кусати лікті...* (С. Добровольський); *Треба було стрімголов летіти від одного* [поїзда] *до другого, щоб не проґавити пошту* (С. Журахович); *Отаман звелів не жаліти нікого. Сказав: як хто втече, то скарає того, хто проґавив* (А. Кокотюха).

ПРОҐРУНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проґрунтува́ти.** *Проґрунтована поверхня має адгезивні властивості, тому штукатурка буде краще наноситися та розподілятися* (із журн.); // **проґрунто́вано,** *безос. пред. Кожну плитку оздоблювального гіпсу проґрунтовано та оброблено антигрибковим розчином* (з мови реклами).

ПРОҐРУНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Поґрунтувати все або багато чого-небудь. *Перед нанесенням лаку на поверхню її необхідно проґрунтувати універсальною ґрунтовкою в один шар* (з навч. літ.); *Для збільшення терміну експлуатації всі стіни попередньо проґрунтували* (із журн.).

ПРОД... Перша частина складних слів, що відповідає слову **продово́льчий,** напр.: п р о д а т е с т а́ т, п р о д б а́ з а, п р о д з а г і́ н, п р о д м а́ г, п р о д о́ р г а н, п р о д п р а ц і в н и́ к, п р о д р и́ н о к, п р о д т о в а́ р и.

ПРОДА́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продава́ти.** *Він оповідав йому.., учив його, як .. утаювати у продаваної скотини хиби так, щоб звичайний покупець не міг їх пізнати* (І. Франко); *Вази зі скіфами .. родом з чорноморських факторій, продавані у Галичі на вагу золота, не давали спокою Коливановичам* (К. Гриневичева); *Тисячні черги ждуть вістки про хліб, продаваний без карток за комерційну ціну* (В. Барка); // **прода́вано,** *безос. пред. В Бедестані .. продавано коней, птицю, віслюків, овець, кіз, собак, не продавали тільки кішок, бо це була улюблена тварина пророка* (П. Загребельний); *В однім дні продавано на торзі й до 30 000 невольників та невольниць* (О. Назарук).

ПРОДАВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **продава́ти** 1, 2 і **продава́тися** 1. — *Продаємо лише голе, теоретичне право на курення* [куріння] *і продавання горівки* (І. Франко); *Рекламіст займається цілеспрямованою рекламою товару для його продавання* (з навч. літ.); — *А кохання? Елізо! Ви ж подумайте: ніяких шлюбів, контрактів, ніякого купування й продавання себе за гроші, за "становище в світі", за титули* (В. Винниченко); *Обряд продавання братом нареченої засвідчує таку форму шлюбу, як купівля-продаж, але йому, очевидно, передувала агресивніша й жорстокіша форма — завоювання* (із журн.).

ПРОДАВА́ТИ, аю, ає́ш, *недок.*, **ПРОДА́ТИ,** да́м, даси́, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Віддавати який-небудь товар в обмін на гроші або на інший товар; протилежне к у п у в а т и. *Ніхто більше не стріляв на вулицях, люди вільно продавали й купували на базарі* (Б. Антоненко-Давидович); *Я йшов між рядами перекупок і раптом побачив Марійку .. Вона продавала книжки і скрипку* (Р. Андріяшик); *Яке було добро, продали* [Олеся з Іваном], *а гроші розкотились* (Марко Вовчок); *Він продав борошно за добру ціну і негайно вирушив додому* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); // *заст.* Віддавати за гроші у володіння іншій особі або іншій державі (кріпаків, рабів, полонених і т. ін.). [Є л е а з а р:] *Я геть пішов, на торг, де продають в неволю бранців* (Леся Українка); *Черкеси захоплювали в полон людей для того, щоб обмінювати їх на своїх полонених, але найчастіше продавали турецьким работорговцям* (Д. Білий); *Пан продав непокірного кріпака другому* [панові] *у село, де жила і Уляна* (Панас Мирний); *Джалапіту продали в рабство і змусили там шарувати паркети* (Е. Андієвська); // Збувати кому-небудь (звичайно за гроші) акції, облігації, квитки і т. ін. *Біржа є біржа. На біржі продають і купують акції* (М. Білкун); — *Ви заробляєте небагато... Ви ж, здається, продаєте цінні папери?* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); *Крайнюкові продали квитка на вантажно-пасажирський літак, який одлітав серед ночі* (В. Кучер); — *Любий хлопчику.., скажіть, будь ласка, ваш великий дід ще нікому не продати* [продав] *патент на свій винахід?* (Н. Забіла); // З корисливих міркувань, за винагороду віддавати когонебудь у чиєсь розпорядження, примушувати кого-небудь віддатися комусь за гроші, одружитися з кимсь або працювати на когось. *Їй* [Мануелі] *допомагала дочка — Челіта, цілком розвинена дівчина, яку після дощів збиралися продавати заміж* (І. Білик); *Одним-одна І виростала й дівувала* [панна], *І за старого генерала Занапастили, продали* [батьки]! *І вкупі гроші пропили...* (Т. Шевченко); *Батько хотів продати мене на все життя.., і називав це шлюбом. Так краще я сама себе продам на вигідніших умовах, хоч це й не буде зватися шлюбом* (В. Винниченко); // *перев. зі сл.* с е б е. Надавати сексуальні послуги за плату. *Були і тії там* [у пеклі] *панянки, Що наряджались на показ.., Що продають себе на час* (І. Котляревський); — *Та чого дивишся на мене! Вперше такою бачиш? Не вперше, не удавай .. І завтра, і післязавтра піду, і продаватиму себе* (В. Винниченко); *Хлопці пішли у комерцію, а дівчата продають смагляву екзотику своїх тіл у нічних барах* (Л. Костенко); *Лізбет піднесла мені дзеркало й запропонувала подивитися на себе. Тоді я запротестувала: невже вона радить мені продати своє тіло?* (М. Хвильовий).

2. *кого, етн.* У весільному обряді — брати грошовий викуп за наречену в нареченого. [Д р у ж к и *(до Панаса)*:] *Братику, не лякайся! .. Не продавай сестри За сотню й за чотири!* (І. Нечуй-Левицький); *Сидячи на покуті, озброєний колючим кужелем, продавав Данько сестру молодому. Кинув жених срібного полтиника на тарілку, думав, на тому й зійдуться, але хлопець, насупившись, заправив за сестру такий викуп, що гості ахнули* (О. Гончар); *Сестра Марійка виходила заміж, ще він був малий. Його примусили "продавати" сестру* (П. Загребельний); *Ой Романе, Романочку, Продай сестру Оленочку, Дам я срібла не вагою, Дам я злота не лічбою* (з народної пісні).

3. *кого, що, перен.* З корисливих міркувань діяти підступно, віроломно щодо кого-, чого-небудь; зраджувати (у 1 знач.). *Боїшся слово сказати. Був тобі приятель і однодумець, а тепер, може, продає тебе нишком* (М. Коцюбинський); *Народ не хоче більше терпіти таких паразитів на своїй шиї, які продають Україну за шмат гнилої ковбаси* (В. Кожелянко); [П р о ч а н и н:] *Тепер я бачу добре: ти той Юда, що вчителя продав* (Леся Українка); *Ось хата зрадника. Це він продав братів твоїх, віддав на згубу, на загин. "Убий, помстись за них!"* (І. Гончаренко).

(1) Продава́ти / прода́ти з аукціо́ну — продавати щонебудь способом прилюдного торгу. [Г е р ш к о:] *Земля заложена і перезаложена ув банк, прийде строк платить — її будуть продавать з аукціону* (І. Карпенко-Карий); *Камені, з яких Бастилія була вибудована, продавали з аукціону* (М. Слабошпицький); *Есперанса частину віз продавала з аукціону, де товстосуми купували їх за грубезні гроші* (О. Авраменко); *Циркове майно продали з аукціону, всі працівники, зрозуміло, залишилися без роботи* (М. Кідрук).

◊ **(2) За сочеви́чну ю́шку продава́ти / прода́ти** — зраджувати кого-, що-небудь за дрібну вигоду, користь. *Магнати продають Народ за юшку сочевичну* (Л. Первомайський); **За що купи́в, за те [й] прода́в** *див.* **купува́ти; Ку́пить і прода́сть** *див.* **купува́ти; (3) Продава́ти (запро́дувати, запродава́ти) / прода́ти (запро́да́ти) ду́шу [дия́волу (чо́рту, ді́дькові** *і т. ін.*)**]** *кому:* а) за повір'ям, віддавати свою душу дияволу в обмін на якісь блага. — *Якщо людина починає грішити й тим самим продає душу нечистому, Бог насилає на нього* [чоловіка] *ведмедя, наче карає* (А. Кокотюха); [М и к и т а:] *Я давно вже запродав душу свою дияволові!.. Сатано пекельна, де ж ти? Допомагай же мені швидше!* (М. Кропивницький); *Для науки я і до чорта пішов би, як один німецький учений, тільки так, щоб душі не продати* (М. Стельмах); — *Він* [дід Скрипник] *заповів поховати її* [скрипку] *разом з ним, а сам дідькові продав душу, та як умер, то його тіла тут же й не стало, а скрипку знайшли отам — у полі... Розтоптану...* (С. Тельнюк); б) утрачати свою гідність, даючи згоду служити комусь, виконувати щось; зраджувати. *Щоб наситити тіло, запродую душу. За те я гідна назви скотини!* (О. Кобилянська); *Диваки, вбивають себе над рукописом, фарбами, продають душу дияволу за какофонію звуків.., пнуться до безсмертя.., а воно, безсмертя, поруч* (В. Дрозд); [П у з и р:] *Чуєте? Он які люде* [люди] *понаставали .. Обмане* [обманить], *обікраде, заріже, ограбить, чортові душу продасть — аби гроші!* (І. Карпенко-Карий); — *Мені злодій давав пів сотні карбованців, щоб я нікому не казав, а я йому: і за сто не продам душі своєї!* (М. Рильський); **(4) Продава́ти (купува́ти, справля́ти, лови́ти) ви́трішки,** *зневажл.* — байдикуючи, тиняючись, нічого не роблячи, розглядати все навкруги. — *А за ділом же вони* [дівчата] *й вийшли? — А як же? Витрішків купувати, та щоб чи не пожартують парубки з ними* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Навідайся лишень до пана! Може, вже час і ліжко перестилати, а ти тут витрішки справляєш! — несподівано накинулася Тетяна на Пріську* (Л. Яновська); — *Навіщо нам туди йти? Витрішки купувати я не хочу. Іди сам* (В. Кучер); [К о з і м о:] *Багато відвідувачів?* [А н д р е а:] *Товчуться тут кругом, витрішки продають, а нічого не тямлять* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта);

(5) Продава́ти / прода́ти життя́ — відчайдушно, до останньої можливості захищатися, боротися. *Засовалися* [опришки], *сопучи, у тьмі. Треба приготовити* [зброю]. *Адже в дорозі вже не буде часу; та й дідько його знає — може, й стріляти ще доведеться, життя продавати* (Г. Хоткевич); — *За крейцери продавати життя не хочу, та й хлопців за так не покладу* (В. Кожелянко); *Всі знали, що зараз помруть, і готувалися подорожче продати життя* (А. Дімаров); **(6) Продава́ти зу́би,** *зневажл.* — сміятися, реготати (перев. без причини). *Але одного дня таки не витримав: він сказав їй, що взяв її не на те, щоб вона продавала зуби та реготалась з парубками* (М. Коцюбинський); — *О, гляньте! Це наш мельник вийшов на гатку та продає зуби!* (М. Стельмах); *Долучився мовчки до своїх хлопців і за хвилю став зовсім як вони: стояв, продаючи зуби, і роздивлявся на дівчат* (Валерій Шевчук); **(7) Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти** — робитися безсоромним, утрачати гідність задля якоїсь вигоди, користі. — *Розспівався. Найшов час!.. — Не чіпайте його, хлопці, — подалі від лиха. — Усе скупив, бо псові очі продав!.. — Наїв черево на чужому горі* (М. Стельмах); **(8) Рі́дного ба́тька прода́сть** — хто-небудь непорядний, здатний зрадити, учинити підлість. — *Знаємо ми таких приятелів. Вони вам за медалю рідного батька продадуть! — тикаючи пальцем, гукав Пищимуха* (Панас Мирний); *Той Караїмович.., хитрий, жорстокий і самолюбивий, котрий за золото ладен рідного батька продати, нині зовсім втратив голову* (В. Чемерис).

ПРОДАВА́ТИСЯ, даю́ся, дає́шся, *недок.*, **ПРОДА́ТИСЯ,** а́мся, аси́ся, *док.* 1. Піддавати себе, свою працю, свою робочу силу експлуатації з боку кого-небудь. *Ганна... Вічна ота наймичка, злидарка, що разом з ними в Каховку продаватись ходила, разом з батрацькою голотою по степових таборах поневірялася* (О. Гончар); *Звідки комплекси, Кириле, продавайся до кінця, адже .. мистецтво — це заробітчанство* (С. Процюк); — *Виходить, Василю, тут найнявся? — Продався, — коротко відповів парубок, і на його запорошене обличчя лягає задума. — Мірошникуєш? — Ні, даю лад снастям. Як не є, а три вітряки* (М. Стельмах); * У порівн. *Важко, Боже, як ледачому годити! та вже найнялась, як продалась, — треба служити!* (Марко Вовчок); // Віддаватися кому-небудь за гроші, плату; одружуватися з розрахунку. *Тяжко годувати Малих діток неумитих В нетопленій хаті, — Тяжке лихо, та не таке, Як тому дурному, Що полюбить, побереться, А вона другому За три шаги продається Та з його* [нього] *й сміється* (Т. Шевченко); *Всі, а особливо претендентки на звання Цариці краси, знали, що отут, у цьому залі, продається молодість і дівоча честь* (М. Дашкієв); *Стільки бідною* [Музою] *торгували, стільки вже продавалась сама, що назвать її лярвою мало, а сильнішого слова нема* (В. Симоненко); *Любив, кохав я дівчину, І вона клялася, Що кохає мене дуже, Далі й продалася, За худобу проміняла* (Н. Забіла).

2. *перен.* З корисливих міркувань удаватися до зради, запродуватися. *Ті представники старшини, які зігнорували Переяславську раду, заявляли потім, що вони не хочуть продаватися та йти в неволю* (О. Апанович); *Коли перестануть продаватись загарбникам письменники, народ стане вільним від колоніального ярма* (В. Рубан); *Левтіхіда караюча рука Феміди наздогнала пізніше. Ведучи спартанців на війну, він за грубі гроші продався ворогам Спарти* (І. Білик); // Поступатися власними переконаннями, сумлінням, честю заради якої-небудь вигоди, користі. — *В суті, все одно кому продаватися — господареві чи його слузі* (О. Авраменко, В. Авраменко); [Ф е д о н:] *Він статую купив недавно в мене .. * [А н т е й:] *За гроші чи за славу, — ти продався укупі з твором рук твоїх* (Леся Українка).

3. *тільки недок.* Пас. до **продава́ти** 1. *Знав* [Бородавкін], *де продаються годовані індики, поросята, годовані молоком телята* (І. Нечуй-Левицький); *В останню зиму сіль продавалася на вагу срібла* (І. Білик); — *А цього батира за скільки? — Цей не продається, — похмуро відповів Чорнобай* (В. Малик); *Рабів виводили поодинці або й цілими низками.., дорожчий товар показували на помостах, дешевший продавався цілими гуртами внизу* (П. Загребельний).

◊ **(1) Прода́тися за ми́ску сочеви́ці** — погодитися робити що-небудь за дрібну вигоду, користь. *Він бачить перед собою інші, вищі цілі життя .. Він не продасться в неволю за миску сочевиці!* (І. Франко).

ПРОДАВЕ́ЦЬ, вця́, *ч.* Той, хто продає кого-, що-небудь. *Корова рвонулася. Але міцно тримає за вірьовку продавець* (Г. Хоткевич); *Ярмарок гуде й далі. Вже закінчено торг за порося, продавець із покупцем заїдають кавуном гендель* (Ю. Яновський); *Продавець молдаванин, звідкись із Бессарабії, пригнав машину на продаж аж сюди, але забув удома документи* (С. Жадан); — *Хороша конячка! Беріть, не пошкодуєте, — умовляв мене продавець* (І. Роздобудько); // Особа, що займається продажем, торгівлею; торговець. *Верещав тенор продавця масла* (М. Коцюбинський); *Парубчак стояв у натовпі, сперечався з продавцем мила* (І. Микитенко); *Де ж папуги? Папуг поки що не бачиш, зате в одного і в другого продавців — щиглики* (Є. Гуцало); *Офіцери всі таки славні хлопці! Хіба можна до них прирівняти всіх наших гострильників ножів чи продавців ножиць!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // Працівник торгового підприємства, що продає товари покупцю. *Продавці гриміли засувами, відкриваючи .. крамниці* (В. Кучер); *Працювала* [Марійка] *в їхньому промтоварному магазині продавцем* (Є. Гуцало); *Людка .. працювала продавцем у "Електротоварах"* (Валерій Шевчук); *У Лондоні, вештаючись по Сохо.., він вдивлявся в обличчя продавців маленьких пафосних крамничок* (Люко Дашвар).

ПРОДАВИ́ТИ *див.* **прода́влювати.**

ПРОДАВИ́ТИСЯ *див.* **прода́влюватися.**

ПРОДА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продави́ти** 1, 2. *Все їх майно складалося з фібрового чемоданчика, утюга старовинного литва, продавленого плетеного крісла* (П. Загребельний); *Ковпак над люком комірки продавлений, шлюпкові блоки поперекидувані, рубку розвернуло* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *У готовий томатний соус додають сіль, перець, сік лимона, часник, продавлений через прес* (із журн.); // **прода́влено,** *безос. пред. Зірвано її* [картину] *зо стіни, кинуто так, що вона одним кінцем зіперлася на поріг, а потім продавлено наскрізь чоботом* (Б. Грінченко).

ПРОДА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **продави́ти** і **продави́тися** 1. *Готові сталеві вироби з покриттями задля усунення можливості продавлення захисних шарів у процесі експлуатації в умовах ударних чи підвищених контактних навантажень піддають термічному обробленню* (з наук. літ.); *Допускається наносити маркування (на міцно приклеєний до меблевого виробу паперовий ярлик) незмивною фарбою штемпелюванням, штампуванням, випалюванням, продавленням* (з мови документів); *У шовкографічному методі зображення наносять безпосередньо на тканину за допомогою продавлення фарби через трафарет* (із журн.); *Нова парламентська більшість вдається до продавлення через Верховну Раду змін до закону* (з газ.).

ПРОДА́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прода́влювати** і **прода́влюватися** 1. *Матеріал деталі повинен бути досить зміцненим для запобігання деформації і продавлювання покриття* (з наук.-техн. літ.); *На думку професора Л. Жуковської, черти як спосіб нанесення знаків — це накреслювання ліній фарбами або барвниками, а різи — не що інше, як вирізування або продавлювання таких самих ліній* (з наук. літ.); *При екструзії відбувається продавлювання матеріалів крізь формувальні пристрої тиском за допомогою спеціального преса* (з наук.-попул. літ.); *У влади достатньо ресурсів для продавлювання потрібних рішень* (з газ.).

ПРОДА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОДАВИ́ТИ,** авлю́, а́виш; *мн.* прода́влять; *док., що.* 1. Надавлюючи (у 1 знач.), натискаючи власною масою, прогинати всередину. — *Я вже другу добу в дорозі .. Утомилася страшно, три години тому .. я .. мала би продавлювати тілом свій диван* (Л. Денисенко); *Форштевень мають криголами, аби судно могло з ходу виповзти на крижане поле й своєю вагою продавити його* (з наук.-попул. літ.); *Скельне ложе льодовика західної Антарктиди вже зараз лежить нижче рівня моря, оскільки його продавила вага льодового щита* (із журн.); // Надавлюючи (у 1 знач.), натискаючи, робити отвір у чому-небудь. *Отвори в металі продавлюють комбінованими та кривошипними пресами* (з навч. літ.); * Образно. *Пілоти важко пробивають собі шлях, продавлюють невидиму стіну перед собою, не маючи жодного шансу кудись вийти* (С. Жадан); // Натискаючи, проштовхувати, просовувати щось кудись. *Купили тобі за золото першокласну техніку, освоюй її, давай труби, проганяй крізь стан холодну заготовку, продавлюй її, пропихай, мов лиху долю* (П. Загребельний); // Надавлюючи (у 1 знач.), спричиняти фізичний біль. *Під тазові кістки йому підклали гумовий надувний круг — дитячу іграшку, щоб кості не продавили шкіру* (В. Рубан).

2. Надавлюючи (у 1 знач.), натискаючи, пропускати через що-небудь, крізь щось. *У прядильних машинах розчини чи розплави продавлюють крізь фільєру, виробляючи таким чином штучні нитки, штапельні волокна* (з наук.-попул. літ.); *Кулінарний прес має циліндр та поршень із важелем, за допомогою якого ми продавимо часник через отвори* (із журн.).

3. *перен., розм.* За допомогою морального, психологічного тиску, умовлянь, погроз і т. ін. домагатися чогось. *Прем'єр пообіцяв використати політичний авторитет президента та продавлювати цей закон за будь-що* (з газ.); *Окружна виборча комісія повільно приймала протоколи й врешті змогла продавити рішення про перерахунок голосів* (із журн.).

ПРОДА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПРОДАВИ́ТИСЯ,** а́виться, *док.* 1. Угинатися, проламуватися під вагою чого-небудь. *Якщо жолудь м'який, продавлюється пальцем, значить, він червивий* (із журн.); *Похитнувшись, Олесь натиснув рукою на скло дверей. І відчув, як те грубе й міцне зовні скло м'яко продавилось під його рукою, немов еластична, туго натягнута плівка* (В. Владко).

2. *тільки недок.* Пас. до **прода́влювати.** *У технології шовкографії фарба продавлюється через тканину спеціальним бруском у місцях відсутності захисного шару, формуючи на поверхні растрове зображення* (з наук.-попул. літ.); *Законопроєкт буде продавлюватися за процедурою, яка не дозволить депутатам боротися проти нього* (з газ.).

ПРОДАВЧИ́НЯ, і, *ж.* Жін. до **продаве́ць.** — *Я би хотів придбати краватку,* — *звернувся він до дівчини, прийнявши її за продавчиню або менеджера* (І. Роздобудько); *Продавчиня, якій повертали використані склянки, відразу ж мила їх, перевертаючи догори дном* (Н. Сняданко).

ПРОДАВЩИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **продавчи́ня.** *Прибігши на Поділ, бурсак одразу потрапляв до Житнього базару в розпачливий лемент ляканих бублейниць та жвавих продавщиць сластьонів* (Ю. Яновський); *Перед прилавком стояла черга покупців, одна продавщиця неспішно різала любительську ковбасу* (В. Владко); *В одній великій вітрині магазину стояла продавщиця і викладала на полички шоколадних зайчат* (В. Багірова).

ПРО́ДАЖ, у, *ч. і заст.* і, *ж.* 1. Те саме, що **продава́ння.** *Двірський економ, що наглядав за продажжю тих коней, .. пильним оком слідив за рухами коней і вислухував те, що говорили охочі до купування* (І. Франко); *Я людина не комерційна, займатися продажжю книжок не вмію* (М. Коцюбинський); *Не любив* [Дорохтей] *після вдалої купівлі чи продажу гуляти з чумаками, як старий Василь, по два-три дні, не терпів на людях хвалитися ні багатством, ні щедрістю* (М. Стельмах); *Таня йшла синіми трамвайними коліями, минула крихітну будочку для продажу хліба* (О. Ульяненко).

2. Сфера збуту готової продукції або сировини. *Обережно ступаючи, щоб не гупати чобітьми, підійшов до прилавка з книжками. Звичайно, найперше спитав "Кобзаря" .. Але "Кобзаря" не було зараз у продажу* (А. Головко).

Публі́чний торг (про́даж) *див.* **торг**[1].

○ **(1) На про́даж,** *у знач. присл.* — для того щоб продати. — *Так вези ж завтра борошно на продаж до Ямполя* (І. Нечуй-Левицький); *Дід рідко робив свої сіті на продаж* (О. Іваненко); — *Я ж тебе знаю, Гуля, ти лиш живі гроші побачиш — усе на продаж виставляєш* (А. Кокотюха); *Зі всіх усюдів надходили малими й більшими групами невольниці, призначені на продаж, під доглядом своїх власників і їх слуг* (О. Назарук); **(2) У про́даж,** *зі сл.* н а д х о д и т и, *у знач. присл.* — у торговельну мережу. *Можна взятися до печатання сього тому, хоча всього кошту, мабуть, не покриється. Напечатавши живо і пустивши в продаж, можна би решту виручити з продажі книжки* (І. Франко); *У продаж поступила вода "Пепсікола-Байкал" виробництва Здолбунівської фабрики продтоварів* (О. Ірванець).

ПРОДА́ЖА, і, *ж., заст.* Продаж (у 1 знач.). [Х р а п к о:] *А я, було, слухаючи її плач, поривався уважити, хотів продажу* [хати] *одкладати...* (Панас Мирний); *За хвилину вели його сіпаги* [сипахи] *до султанського сераю* [сералю]. *А оставші* [решта] *сиділи в такім страху, як іще ніколи по продажі ніякої невольниці* (О. Назарук).

ПРОДА́ЖНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **про́даж** 1. *Від оригінальності твору залежить його продажна ціна* (з наук.-попул. літ.); // Який можна продати. *І ночували крамарі та продавці всього продажного раз і два поза Єрусалимом* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Але я не казав, що маю ґрунт на продаж, що в мене ґрунт продажний,* — *говорив Семен так же несміливо й нерадо* (Л. Мартович).

2. *перен.* Який продає себе, свої почуття, честь і т. ін. за гроші, плату. *Генерали, офіцери, продажні жінки вискакують з машин і падають живі й мертві в багнюку* (О. Довженко); *Ні католику, ні православному не годиться поводитися з благородною дівчиною, як з дівкою продажною* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який можна купити за гроші, плату. *По улиці шукала безголів'я, Повія вешталась одна. Куди приткнути тіло їй продажне, Коли таких цурається весь світ?* (П. Грабовський); *Він не задивлявся на вродливих гімназисток, а покладався лише на продажну коротку любов повій* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *перен.* Такий, якого можна підкупити; здатний заради грошей, користі на безчесні вчинки, зраду і т. ін. [Ш п і ц к о п ф:] *Пане, ви мене ображуєте* [ображаєте]. *Уважаєте мене за продажного чоловіка* (І. Франко); *Люто злобствує "Киевлянин", нацьковуючи проти нас продажних журналістів* (І. Пільгук); *Тут Загату впізнали. Якийсь збісілий полковник велів розстріляти продажного галичанина* (Р. Андріяшик); *Вони виявили, що .. колоніальні чиновники майже всі продажні* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

◊ **Прода́жна шку́ра** *див.* **шку́ра.**

ПРОДА́ЖНИЦТВО, а, *с., рідко.* Те саме, що **прода́жність.** *Есхін платним агентом Філіппа ніколи не був, хоч отримував від нього час від часу золоті монети. І коли його звинувачували в продажництві, він спокійно відповідав: — Одержати кілька талантів від іноземця — це не ганьба* (В. Чемерис).

ПРОДА́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прода́жний** 2, 3. *Поет .. накинувся на всіх француженок, тавруючи .. вульгарність їхніх посмішок, продажність їхньої любові* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Яка величність і неосяжність — Ця безліч зоряних світів! А тут — безличність, А тут — продажність Людей, двоногих плазунів* (М. Вороний); *Ентузіазм, як відомо, слугує навіть ліпшим виправданням продажності, ніж страх* (О. Забужко).

ПРО́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прода́ти** 1, 2. *Капелюх .. прийшов їй майже задурно, як заробіток за продані нею інші речі* (Н. Кобринська); *Проданий Китаю велетенський есмінець .. дрейфує в Егейському морі* (Ю. Бедзик); *Рециник покликав Власа, якому повідомив, що він проданий новому панові* (В. Лис); *Платон .. був проданий у рабство тогочасним тираном Сіракуз Діонісієм І* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Ренегат готовий глумом, багном закидати, кров'ю залити дірки у своїй душі від одірваної й проданої ворогам честі* (В. Винниченко); // **про́дано,** *безос. пред. Він був приголомшений, коли почув, що криштиаль уже продано* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Традиційно в Україні викупом, за який може бути продано молоду, була горілка* (із журн.).

ПРОДА́ТИ *див.* **продава́ти.**

ПРОДА́ТИСЯ *див.* **продава́тися.**

ПРОДА́УС, а, *ч., заст.* Жартівлива назва дорослого учня, який уже має вуса. *Багато сучасних вищих навчальних закладів дедалі більше орієнтується на категорію продаусів і голиборoд, тобто дорослих студентів* (із журн.).

ПРОДВИГТІ́ТИ, ти́ть. Док. до **двигті́ти.** *Старий міст продвигтів під колесами важкої техніки* (із журн.).

ПРОДЕБАТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продебатува́ти.** *Продебатовані на засіданні парламенту питання були успішно проголосовані* (з газ.); // **продебато́вано,** *безос. пред. Проєкт ухвали продебатовано.*

ПРОДЕБАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, про що і без дод.* 1. Док. до **дебатува́ти.** *Під час дискусії ми повинні оцінити результати виконання річної програми за поточний рік та продебатувати про ефективність, реалістичність та успішність річної програми на наступний* (із журн.).

2. Подебатувати певний час. *Комітет продебатує цей законопроєкт протягом тижня перед голосуванням* (з газ.).

ПРОДЕЗІНФІКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продезінфікува́ти.** *Мене вели до лазні, а він* [Олекса Слісаренко] *повертався відтіля зі своїми продезінфікованими бебехами* (Б. Антоненко-Давидович); *Будинки, де виявлено хворих, мали бути очищені та продезінфіковані, ті, хто був у контакті із хворими, мали пройти карантин* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); // **продезінфіко́вано,** *безос. пред. Якщо ви наносите татуювання, збираєтеся проколоти вуха, упевніться, що інструментарій для цих процедур продезінфіковано й простерилізовано* (з навч. літ.).

ПРОДЕЗІНФІКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **дезінфікува́ти.** *Сідх .. продезінфікував її* [воду], *видалив з неї всі шкідливі мінерали і за якусь секунду довів поставлений на вогонь казанок до кипіння* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Остров'янин продезінфікував руку, намазав місце татуювання кремом і замотав його шматком тонкого целофану, сказавши, що я зможу зняти його через годину* (М. Кідрук); * Образно. *Давай продезінфікуємо наші мрії, люба, в них слабенька імунна система* (А. Дністровий).

ПРОДЕКА́Н, а, *ч., заст.* Заступник декана. *Незабаром продекан призначив Панчишина старостою і на курсі* (Р. Іваничук); *1939 р. Августин Волошин переїхав до Праги, працював в Українському вільному університеті, де пройшов шлях від продекана філософського факультету до ректора вишу* (з газ.).

ПРОДЕКЛАМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продекламува́ти.** *Почула* [Маруся] *продекламоване Берестецьким .. щось про чорнобривку з спраглими губами нецілованими, з рум'янцем світанковим* (О. Гончар); *Лункі вірші, продекламовані так щиро, вразили мене* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // **продекламо́вано,** *безос. пред. Наприкінці зустрічі було продекламовано вірші, які закликають плекати мову й дбати про її чистоту* (з газ.).

ПРОДЕКЛАМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що і без прям. дод.* Док. до **декламува́ти.** *Цілу бурю оплесків і навіть сльози викликав вірш "Якби ви знали, паничі", якого* [який] *продекламувала Настя з високим піднесенням* (С. Васильченко); *Мамайчук, реготнувши, продекламував: — О, зміцніть мене вином, освіжіть мене яблуками: від любові знемагаю!..* (О. Гончар); *Кумедні чоловічки сіли в машину. Муфтик завів мотор і натхненно продекламував: — Клекоче радо кров у жилах, чекає море нас шумливе* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Дівчина ніби наперед запам'ятала, що має говорити при знайомствах, і тепер завчено продекламувала* (Р. Іваничук).

ПРОДЕКЛАРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продекларува́ти.** *Важливою частиною теорії географічного детермінізму Жана Бодена є вперше продекларoване ним право народу на спротив суверену* (з навч. літ.); // **продекларо́вано,** *безос. пред. Метою розбудови Збройних сил України продекларовано створення армії європейського типу, тобто армії демократичної правової держави* (з наук. літ.).

ПРОДЕКЛАРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що і без прям. дод.* Док. до **декларува́ти.** *— Дорогі мої панове, як вам відомо ще з моєї доповіді на з'їзді медичного товариства, я маю сміливість продекларувати гасло нової медицини* (Ю. Смолич); *Суб'єкти підприємницької діяльності повинні продекларувати в Національному банку України наявність (або відсутність) усіх належних їм валютних цінностей, які перебувають за межами України* (з навч. літ.).

ПРОДЕЛЬФІ́Н, а, *ч.* Рід ссавців родини дельфінових, що налічує п'ять видів. *Продельфіни трапляються в помірних і тропічних водах по всьому світу* (з наук.-попул. літ.); *Раціон продельфінів складається з найрізноманітнішої риби з малих та середніх глибин — анчоусів, тріски тощо* (з навч. літ.); *Формуючи зграї до сотень особин, продельфіни спілкуються свистячими звуками* (із журн.).

ПРОДЕМОНСТРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продемонструва́ти.** *З президентськими виборами і продемонстрованим на них народові дійсним ликом "екградянської" влади розрив дійшов тої точки, коли дальше їх співіснування зробилося неможливим* (О. Забужко); // **продемонстро́вано,** *безос. пред. Сьогодні буде вперше продемонстровано офіційній комісії, які можливості дає відкриття Сергія Альошина* (М. Дашкієв); *Фільм було вже знято і з величезним успіхом продемонстровано у всіх кінотеатрах країни* (І. Роздобудько).

ПРОДЕМОНСТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **демонструва́ти.** *Лектор оповідав про польоти американців братів Райт .. і продемонстрував літання маленького пропелера* (Б. Антоненко-Давидович); *Зараз йому треба продемонструвати найефектніше: роботу дистанційного маніпулятора та генератор у дії* (М. Дашкієв); *Саме того вечора товариш Книш продемонстрував досягнення художньої самодіяльності* (П. Загребельний); *Ліді дуже кортіло продемонструвати Стасові свої кулінарні здібності* (Люко Дашвар).

ПРОДЕРЕНЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. Док. до **деренча́ти.** *Він .. продеренчав розбитим горшком* (П. Козланюк); *Самотній деркач продеренчав десь під лісом у траві, і знов стало тихо* (О. Гончар); *За дверима класу, в коридорі продеренчав електричний рипучий дзвінок* (О. Ірванець).

2. Подеренчати певний час. *Телефон продеренчав хвилину і затих* (М. Кідрук).

ПРОДЕРЕНЬКОТА́ТИ, о́че, **ПРОДЕРЕНЬКОТІ́ТИ,** ти́ть, *розм.* Док. до **деренькота́ти, деренькоті́ти.** *Продеренькотав будильник.*

ПРОДЕРЕНЬКОТІ́ТИ *див.* **продеренькота́ти.**

ПРОДЕ́РЖАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проде́ржати.** *Полотно, випране й продержане на морозі, було біле, як сніг* (з газ.); // **проде́ржано,** *безос. пред. Афанасія арештовано, продержано до кінця сойму в тюрмі, а потім відіслано до Києва, та звідси його пущено назад до Береста* [Берестя] (І. Франко).

ПРОДЕ́РЖАТИ, жу, жиш, *док., кого, що.* Держати (у 1, 4, 5, 10 знач.) якийсь час; протримати. [К и л и н а:] *Продержав він мене до ночі і, як стемніло зовсім, тоді випустив на вулицю...* (М. Кропивницький); *Дарочка продержала його* [Гордія] *цілу ніч на вітрі та морозі...* (Л. Яновська); *Вона .. заробляла всіляко, щоб продержати себе і свою тітку, єдину своячку, що їй осталась після холери* (І. Франко); // *безос. Продержало з тиждень морозом — земля заклякла, як кістка* (Панас Мирний).

Держа́ти / ви́держати (проде́ржати) коректу́ру *див.* **держа́ти.**

ПРОДЕ́РЖАТИСЯ, жуся, жишся, *док.* 1. Бути в певному стані якийсь час (про погоду); протриматися. *Після тривалої дискусії всі рибалки прийшли до висновку, що хоча завтра туман буде, та продержиться він недовго* (М. Трублаїні); *Вася добре знав голос і розмову хвиль, коли море не грає, а тільки дихає. Вони говорили йому про те, що кілька день* [днів] *продержиться хороша погода* (В. Собко); // Перебувати в певному психологічному стані якийсь час. *Цей вибух гетьманського гніву й почуття помсти продержався у серці його недовго* (А. Кащенко).

2. *перен.* Подержатися певний час. *Сів він на ту дошку верхи і сяк-так продержався на ній до білого світу, хоч кидали його хвилі туди й сюди безперестану* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *— Мені здається, на своїй посаді Опанас недовго продержиться, не з його вдачею, — похитав головою Ілля Петрович* (О. Іваненко); *— У нас харчів усього на місяць... — Підтягнемо животи — і два місяці продержимось...* (В. Малик).

ПРОДЕ́РТИ *див.* **продира́ти.**

ПРОДЕ́РТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проде́рти.** *Крізь продерту дірку в колючому дроті, що ним обплутано територію водокачки, — і вже ти на березі, коло бакенської будки, коло човна* (О. Гончар); *На голові в грабіжника була чорна вовняна шапочка з нерівно продертими дірами для рота й очей* (Л. Кононович); *Що ближче робилося до вечора, то більше тіні нагадували отвори, продерті в золотій фользі* (Любко Дереш); // **проде́рто,** *безос. пред. Твій водолазний скафандр продерто нижче твого горла* (В. Стус).

2. Який продерся, продірявився або зносився до дірок. *Він саме намацав у підкладці куртки, десь під продертою кишенею, забуту пачку "прилуцьких"* (Ю. Андрухович).

ПРОДЕ́РТИСЯ *див.* **продира́тися.**

ПРОДЕРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. Док. до **дерча́ти.** *У гущавині продерчав деркач, озвався одуд* (з газ.).

2. *розм.* Проїхати з деренчанням. *З узвишшя, де жита поникли, чужий солдат на мотоциклі селом промчався, продерчав, услід собака загарчав* (В. Швець).

3. Дерчати певний час. *Цілий день продерчали трамвайні лінії, аж уночі місто затихло* (з газ.).

ПРОДЕФІЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш. 1. *книжн.* Док. до **дефілюва́ти** 1. *Продефілювала на плацу одна кавалерія, якою генерал залишився задоволений* (В. Малик).

2. *розм.* Док. до **дефілюва́ти** 2. *Через вітальню продефілював, ґречно привітавшись, дідуган* (Г. Вдовиченко).

ПРОДЕФОРМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **деформува́ти.** *Принципово нові можливості надає метод локальної деформації індентором, який дозволяє локально продеформувати практично всі матеріали, дослідити механічні властивості тонких шарів і покриттів* (з наук. літ.).

ПРОДЕШЕВИ́ТИ, влю́, ви́ш; *мн.* продешевля́ть; *док.* Зазнати збитків унаслідок невигідного продажу чогонебудь. [Т і п к а:] *Краще вам худобу на місці продать, бо у ярмарці* [ярмарку] *можна продешевить* (М. Кропивницький); *Цілий тиждень тягався* [Дикун] *з тим маслом та медом, поки все не розпродав. Він би впорався й раніш, але боявся продешевити* (С. Добровольський); *Він продав би своє відкриття не замислюючись і турбувався б тільки про те, щоб не продешевити* (М. Дашкієв); // *перен., розм.* Недооцінити себе, своїх достоїнств, здібностей і т. ін. *Продався за шість чайних ложечок, щипці для цукру, молочник та ще за старі шафи й стільці і двадцять фунтів готівкою. Отака-то мені ціна. І як я міг так продешевити, так ганебно продешевити!* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРОДЕШЕВИ́ТИСЯ, влю́ся, ви́шся; *мн.* продешевля́ться; *док., рідко.* Те саме, що **продешеви́ти.** *Виявилось, що як продасть він ті самоцвіти поцінно або навіть і продешевиться трохи, то стане удвічі багатшим, ніж перше був, коли з дому виїздив* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОДЗАГІ́Н, го́ну, *ч., іст.* Скорочення: продовольчий загін — озброєний загін, який у 1919–1921 рр. здійснював продрозкладку. *Військовий революційний комітет послав його* [Антанаса] *на південь на чолі продзагону, що складався виключно з балтійських матросів* (М. Стельмах); *— От що, — сказав найстарший із продзагону, — по п'ять пудів хліба з кожного двору: пшениці або жита* (Є. Доломан).

ПРОДЗВЕНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *док.* 1. Док. до **дзвені́ти.** *Продзвенів дзвоник. Школярі збуджено обговорювали подію* (О. Донченко); *Порядок у хлопців залізний. Продзвенить будильник, і вони з Васьком схоплюються з ліжок* (М. Зарудний); *Пополудні залізницею на тому боці продзвеніла моторна дрезина з солдатами* (Р. Андріяшик); *За якусь мить на сходах лунко продзвеніли остроги, потім двері відчинились і на порозі став незнайомець* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // Дзвінко проспівати (про птахів); продзижчати (про комах). *Продзвенів джміль, білявий і дрібний, але з гарною мелодією — кращою, ніж від сопілки* (В. Барка); *Десь продзвенів тонко комарик над вухом, Шелести ночі ловиш загостреним вухом* (Л. Забашта); *Десь у небі, невидимі звідси, продзвеніли журавлі* (Ю. Мушкетик).

2. Подзвеніти певний час. * Образно. *Нехай це сонечко посвітить. Нехай ця туга продзвенить* (Л. Костенко).

ПРОДЗВОНИ́ТИ *див.* **продзво́нювати.**

ПРОДЗВО́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **продзво́нювати.** *Одним із посадових обов'язків менеджера туристичного агентства було продзвонювання клієнтів та уточнення їхніх вимог* (з газ.); *Продзвонювання електричних схем потрібно здійснювати спеціальними пристроями та дотримуватися правил індивідуального захисту* (з навч. літ.).

ПРОДЗВО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОДЗВОНИ́ТИ,** воню́, во́ниш, *док.* 1. Те саме, що **дзвони́ти** 1, 2. *Жінка періодично продзвонює родичів і знайомих, щоб упевнитися, що в них усе гаразд* (з газ.); *Вже забевкав дзвін на службу Божу. Вже й в усі дзвони продзвонили* (І. Нечуй-Левицький); *Продзвонили востаннє: поїзд рушив* (Л. Яновська); *Продзвонив дзвоник. Учні з галасом займають свої місця* (П. Колесник); *На тротуарах енергійно вибивали каблуками дроб бліді зі сну панянки, гуркотіли вози, навіть уперше після війни продзвонив вулицею трамвайний вагон* (Р. Андріяшик).

2. *перев. док., що і без прям. дод.* Дзвоном позначати час або повідомляти про що-небудь. *Міг би сказати* [хлопець] *тільки те твердо, що в церкві продзвонили "Достойно"* (Т. Осьмачка); *Нарешті продзвонили повістку, а ще за пів години, важко сопучи, до станції підповз довжелезний порожняк* (А. Головко); *Була третя година: церковний дзвін продзвонив тричі, якраз коли я проходила під дзвіницею* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // *безос. З башти продзвонило дванадцять* (М. Коцюбинський).

3. *тільки док.* Подзвонити (у 3 знач.) певний час. *День знань розпочався традиційно: на руках у випускника першокласниця продзвонила дзвіночком, доки той обходив шкільне подвір'я* (із журн.).

4. *спец.* Перевіряти правильність монтажу або роботи пристрою, плати і т. ін. за допомогою спеціального електроприладу, сигнальної лампочки чи дзвінка. *Під час ремонту електродвигуна майстер спочатку продзвонює пускову й робочу обмотки* (з навч. літ.); *Щоб перевірити цілісність електропроводки, її можна продзвонити омметром* (з наук.-техн. літ.).

5. *перев. док., перен., розм.* Розголошувати, поширювати (звістку, новину, чутку і т. ін.). — *Таки сховались ми з своїм весіллям! Таже ж він оце продзвонить на всю губернію про весілля!* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **Задзвони́ти (продзвони́ти) по душі́** *див.* **задзвони́ти; (1) Продзвони́ти зуба́ми** — протремтіти (звичайно зі страху, з переляку, від холоду) якийсь час. — *Цілу ніч, — розповідала вона, — я з дитиною продзвонила там зубами від страху на якійсь бочці* (П. Козланюк).

ПРОДЗЕЛЕНЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. Док. до **дзеленча́ти.** *Раптом на вхідних дверях продзеленчав дзвоник — раз, потім удруге. Я встав, щоб піти одчинити* (М. Трублаїні); *У коридорі продзеленчав дзвоник, останній у цьому навчальному році* (Ю. Мокрієв); *Повз них саме продзеленчав по рейках трамвайний вагон, а коли від'їхав, Йозеф показав на широкий бульвар* (А. Кокотюха).

2. Подзеленчати певний час. *Шкільний дзвоник продзеленчав із хвилину, проте майже всі вже були в класах* (із журн.).

ПРОДЗЕЛЕ́НЬКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **дзеле́нькати.** *Від перших підземних поштовхів продзеленькали шибки та скляний посуд на полицях* (з газ.).

2. Подзеленькати певний час. *Хтось продзеленькав кілька секунд у двері, а потім почулися швидкі кроки на сходах* (з газ.).

ПРОДЗЕ́НЬКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **дзе́нькати.** *Стілець зарипів — чути було, як м'яко продзенькали остроги на чобітках Олександра* (Ю. Смолич); *Вже продзенькав трамвай і пішов* (С. Олійник).

2. Подзенькати певний час. *Протягом усього вечора продзенькав посуд на веранді, аж поки гості не розійшлись* (з газ.).

ПРОДЗИЖЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **дзижча́ти.** *Бджола продзижчала над вухом, ударилася в шибку і впала на підвіконня голічерева, безпорадно перебираючи ніжками* (Н. Рибак); *Спочатку Вася не зрозумів, що це таке продзижчало біля самого його вуха* (В. Собко); *Тільки-но я підняв першу кулю, як продзижчала друга. Ось вона!* (М. Дашкієв); *З багатьох заборол продзижчали стріли* (А. Хижняк); *Тоненько продзижчав зумер. Заблимало табло "Дозвольте ввійти"* (І. Росоховатський).

2. *що, перен., розм.* Промовити, виконати що-небудь із дрижанням у голосі. — *А співає* [Ватя] *манерно ще й дзижчить, мов ґедзь: дссс... дссс... Не переспівала, а продзижчала усю "Азру"* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОДЗЬО́БА́ТИ *див.* **продзьо́бувати.**

ПРОДЗЬО́БУВАТИ, ує, *недок.*, **ПРОДЗЬО́БА́ТИ,** о́ба́є, *док., що.* 1. Дзьобаючи, довбаючи дзьобом, робити отвір, заглибину в чому-небудь; пробивати дзьобом. *Курча, що звільнилося від позазародкових оболонок, продзьобує шкаралупу й виходить із яйця* (з навч. літ.); *На початку сокоруху дятел почергово продзьобує у стовбурі клена заглибини, а потім випиває із них солодкий сік* (із журн.); *Синиця взяла гарбузову насінину з годівнички й, затиснувши її лапками, продзьобала в ній дірочку, щоб дістатись до поживного ядра* (з газ.); * Образно. *Я певен, що весну приносять не журавлі із вирію, і навіть не ластівки, її вістують осілі синиці, саме їхнє нестримне "цінь-цінь" пробуджує мерзлу землю, продзьобує кригу* (В. Шкляр).

2. *тільки док.* Подзьобати (у 1 знач.) певний час. *Папуга знайшов собі нову розвагу: продзьобав іграшку цілий день* (з газ.).

ПРОДЗЬО́БУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Виходити з яйця, пробиваючи шкаралупу дзьобом (про пташеня). *За оптимальних умов пташенята горобців продзьобуються вже на одинадцятий день висиджування* (з навч. літ.).

2. Пробиватися, з'являтися (про паростки рослин). *Завчасно пророщені зерна квасолі продзьобуються із землі вже за кілька днів* (з газ.); // *перен., розм.* З'являтися, показуватися де-небудь, ставати доступним зорові. *Марнувала час, споглядаючи, як тьмяніє небо, як на ньому продзьобуються зірки .. Я боялася заснути* (І. Роздобудько).

3. Пас. до **продзьо́бувати** 1. *Приблизно на двадцять перший день висиджування куряче яйце продзьобується курчам, для цього в нього є спеціальний яєчний зуб, який із часом зникає* (з навч. літ.).

ПРОДЗЮРЧА́ТИ, чить. Док. до **дзюрча́ти.** *Продзюрчали весняні води, прошуміли травневі дощі* (із журн.).

ПРОДЗЯ́ВКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **дзя́вкати.** *Нарешті якийсь підозрілий вовкуватий тип .. продзявкав щось чітко і голосно, і я зрозумів, що він звертається до мене* (М. Кідрук).

2. Дзявкати певний час. *Цуценя на новому місці продзявкало майже всю ніч* (із журн.).

ПРОДИ́БАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Дибаючи, пройти, подолати певну відстань. *Продибавши кілька кроків, Марко у вибоїні помітив якусь річ* (М. Стельмах); *З-за тинка виглянули дві дитячі голівки, продибала до хлівця баба в сорочці без запаски* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Грім іще продибав ковано по крем'яних небесах, пробуючи, чи не провалиться де* (Є. Гуцало).

2. Подибати *(див.* **поди́бати**[1]) певний час. *Він .. тинявся містом між громаддями будинків, — передкінець зими, — як і зараз, — а вологого, холодом дере чомусь Летюченка, який продибав цілу ніч* (О. Ульяненко).

ПРОДИВИ́ТИ *див.* **продивля́ти.**

ПРОДИВИ́ТИСЯ *див.* **продивля́тися.**

ПРОДИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОДИВИ́ТИ,** ивлю́, и́виш; *мн.* проди́влять; *док., кого, що, рідко.* Уважно розглядати кого-, що-небудь. *Сухий гуцул примружив пильне око І продивляє аж за пруг землі* (П. Мовчан); *Шевченко, Франко і черга дрібніших панують по стінах. Шевченко суворо ловить на мушку погляду кожного, ніби продивити його хоче* (У. Самчук).

◊ **(1) Продивля́ти / продиви́ти о́чі** — напружено виглядати, чекати кого-небудь. *Як голуб сивенький не верне до ночі, За ним друг миленький продивляє очі* (І. Гушалевич); *Довго сиділи вони в льохах, довго продивляли очі на небо, виглядаючи порятунку* (О. Довженко); — *Ти, Семене, не балакай, але збирайся татові нести обід. Він десь такий голодний, що очі за тобою продивили* (В. Стефаник).

ПРОДИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРОДИВИ́ТИСЯ,** ивлю́ся, и́вишся; *мн.* проди́вляться; *док.* 1. Те саме, що **прогляда́ти.** *Небо ледве продивлялося крізь рясне гілля над головою* (Л. Первомайський); *Коли він приїздив, Сашко завозив його на кіностудію, вони замикалися вдвох у проекційній кімнаті й продивлялися зняті, а то вже й вмонтовані епізоди* (М. Бажан); [Б е р е ж н и й:] *Дайте я продивлюсь вашу доповідь* (І. Микитенко); *Людина ця виконує відповідальну роботу, розробляє й вирішує справи, над якими слід подумати, слід про ці справи прочитати чимало матеріалів, продивитися книжки, прикинути, порівняти, зважити, а потім уже вирішити* (Остап Вишня).

2. *тільки док., рідко.* Те саме, що **прогле́діти** 1. [М а р у с я:] *Коли про своє щастя будеш дбати, то дивись і продивишся чуже нещастя* (Панас Мирний); *Продивився* [я]. *Проґавив. Прорив! Прободіння. На лікарняній койці. Рятували в хірургії. Ледве врятували* (Ю. Мушкетик).

◊ **Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі** *див.* **прогле́діти.**

ПРОДИ́ВО, а, *с., заст.* Велике диво, чудо.

○ **(1) На проди́во,** *у знач. присл.:* а) викликаючи подив, здивування. *Його живіт страшенно випнувсь, як здоровецький гарбуз, що часом на продиво вродить у городі між меншими* (І. Нечуй-Левицький); б) дуже гарно, незвичайно. *На продиво була* [дівчина] *вродлива* (Ганна Барвінок); *Розкотистий Матвіїв голос бринів на продиво владно, й робітники, та й усі члени експедиції, підкорялись йому беззаперечно* (І. Білик).

ПРОДИКТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продиктува́ти.** *Діана занотувала продиктовані лікарем телефони* (Є. Кононенко); *Існував залізний закон, продиктований хоч і неясною, але такою ж залізною необхідністю, і формулювався він зовсім просто і коротко: "Де взяв, там поклади!"* (М. Білкун); *Це був воістину благородний, продиктований любов'ю до нещасної тварини, вчинок* (Л. Тендюк); // **продикто́вано,** *безос. пред. Завдання продиктовано, ще сорок хвилин уроку залишилося для написання контрольної роботи* (з газ.).

ПРОДИКТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **диктува́ти.** *Несподівано вона почала з того, що продиктувала нам завдання додому з граматики* (Л. Смілянський); *Гартую військо, збираю нечувану силу і рано чи пізно продиктую панам свою волю* (З. Тулуб); — *Тоді вертайся, звідки прийшов, зроби там те, що продиктує тобі твоя совість* (Р. Іваничук).

ПРОДИМА́ТИ *див.* **продува́ти.**

ПРОДИМИ́ТИ *див.* **проди́млювати.**

ПРОДИМИ́ТИСЯ *див.* **проди́млюватися.**

ПРОДИМІ́ТИ, млю́, ми́ш; *мн.* продимля́ть; *док.* 1. Подиміти певний час. *Унесла мати вранці трішки якогось сирого сміття, продиміла ним посеред печі, аби вважалося, що топила, та й усе* (І. Кирій).

2. *перен., розм.* Проїхати, пройти, випускаючи дим, залишаючи димний слід. *Водій-батареєць, уперше побачивши Дівчину, проторохтів і продимів повз неї, як побіля світлого видива* (П. Загребельний).

ПРОДИМІ́ТИСЯ *див.* **проди́млюватися.**

ПРОДИ́МЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **продими́ти.** *Над головами висіла продимлена в комині шинка* (М. Стельмах); *За вичиненими Стринадою кров'янками, лівером та домашніми ковбасами, .. продимленими на запашних сливових дровах шинками, і салом, вимоченим у ропі з трав'яних масел і натертим часником із перчицею, .. присилали в Тисову Рівню не прості однокінні упряжки — а цілі фіакри, всередині обкладені навіть посеред літа льодами* (М. Матіос); // **проди́млено,** *безос. пред. Рибу продимлено зовсім трохи, проте в ній добре відчувається запах фруктового дерева* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який продимився. *Після моєї продимленої вогкої печерної кімнати було чудно ввійти в чисту, простору, світлу, теплу квартиру Тихменєвих* (В. Домонтович); *Ти принюхуєшся — твій гість весь продимлений* (Є. Пашковський).

ПРОДИ́МЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПРОДИМЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОДИМИ́ТИ,** млю́, ми́ш; *мн.* продимля́ть; *док., що.* 1. Насичувати або наповнювати димом; покривати, забруднювати кіптявою. *Перед закладанням овочів у льох господині продимлювали його, щоб відлякати комах і гризунів* (із журн.).

2. *розм.* Пров'ялювати в диму, готуючи для їжі (рибу, м'ясо і т. ін.). *Рибу продимлюють у коптильні не менше 6–8 годин, усе залежить від температури диму та розміру рибини* (з навч. літ.); *За технологією холодного копчення сир продимляють за температури від 21 °С до 32 °С* (з газ.); *Якщо часу, щоб продимити м'ясо, обмаль, можна використати рідкий дим* (із журн.).

ПРОДИ́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПРОДИМЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРОДИМИ́ТИСЯ, ПРОДИМІ́ТИСЯ,** млю́ся, ми́шся; *мн.* продимля́ться; *док.* 1. *док. тільки* **продими́тися.** Насичуватися або наповнюватися димом; покриватися, забруднюватися кіптявою; ставати продимленим. *Якщо камін збудований із порушеннями, то кімната може продимитися* (з газ.).

2. *тільки док.* Подимитися, подимітися певний час. *Вугілля для багаття продимілося кілька хвилин, після чого вогняні язики почали підніматися вище й вище* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **проди́млювати, продимля́ти.** *Вулики продимлюються бджолярами, щоб комахи були менш агресивні та швидше адаптувалися після пересаджування, огляду, качання меду чи інших видів роботи* (з газ.).

ПРОДИМЛЯ́ТИ *див.* **проди́млювати.**

ПРОДИМЛЯ́ТИСЯ *див.* **проди́млюватися.**

ПРОДИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **продира́ти** і **продира́тися.** *Скрізь голі гілляки смерек підіймали з суворою осторогою свої гострі кінці. Але перспектива повороту назад, нового продирання через хащі зрубу, що встигли мені й так доволі докучити, пришпорила мене, і я відважно пішов на приступ* (М. Грушевський); *Не буду переповідати своє скрадання між дерев, продирання крізь колючі чагарі і першу ніч, проведену в лісі* (Ю. Іздрик).

ПРОДИРА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПРОДЕ́РТИ, ПРОДРА́ТИ,** деру́, дере́ш; *мин. ч.* проде́р, ла, ло *і* продра́в, дра́ла, ло; *док., що.* Деручи, проривати, розривати що-небудь наскрізь. *Вони вдвох почали продирати покрівлю, обдряпуючи собі руки об солому та об дерево* (Б. Грінченко); *Продер я стріху .. й тихо зліз на землю* (В. Сосюра); // Утворювати, робити в чому-небудь діру, отвір; продірявлювати. *Він тут кожну бадилинку знає, а вже яка дірка в тині, то він її й продирав* (Є. Гуцало); *Звір перелазив пакілля за хатиною. А потім почав продирати отвір поміж стовпами, що формували стіну* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Раз чобіт злість напала, Що дірочку нога йому продрала* (Л. Боровиковський); *По старій шовковиці він зліз на стріху, продер у соломі дірку й за мить уже був у гаражі* (О. Донченко); // Робити глибоку рвану рану; роздирати. — *Раз, однісінький раз мацнув мене вуйко* [медвідь] *пазуром по нозі і відразу продер .. ногу аж до самої кості* (І. Франко); // Роз'єднувати, розхиляти в сторони що-небудь суцільне або стулене. *Богдан тремтів, горнучись до колючого гілля сосни .. Спробував продерти, розвести гілля, заглянути в той бік, де табір своїх людей змагався за життя* (Іван Ле); *Десь об ту пору вовки вкрали Артемову свиню, продерши вночі благеньку лісу хлівця* (В. Дрозд); * Образно. *Смужки осіннього голубого неба продирали брудне клоччя хмар* (Р. Іваничук).

◊ **Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі** *і т. ін.) див.* **поде́рти; (1) Продира́ти / проде́рти о́чі:** а) прокидатися, пробуджуватися від сну. *Ключі від воріт внутрішнього дворика в охоронця Пилипенка, а охоронець Пилипенко, ясна річ, ще тільки очі продирає* (Люко Дашвар); *Перевертався з боку на бік й Ілько. Звечора начебто задрімав, а потім продер очі, і вже ніяк сон його не брав* (І. Чендей); *Хтось трусив мене за плече. Насилу продерши очі, я побачив над собою бліде обличчя Зозулі* (Д. Білий); б) прозрівати, розуміти що-небудь. *Промайнула воля .. Задурманений неволею люд почав продирати очі...* (Панас Мирний).

ПРОДИРА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.*, **ПРОДЕ́РТИСЯ, ПРОДРА́ТИСЯ,** деру́ся, дере́шся; *мин. ч.* проде́рся, лася, лося *і* продра́вся, дра́лася, лося; *док.* 1. Прориватися, розриватися наскрізь; проношуватися до дірок. *Сорочки з льону швидко псуються та продираються від неправильно підібраного засобу для прання* (із журн.); *Раз став він Свиту надягать, Аж дивиться — рукава вже продрались* (Л. Глібов); [Г о л о с:] *Дядьку! Мішок продрався, гроші он по дорозі сиплються* (С. Васильченко); — *І-і-і! Продравсь мішок! Казав же: дай путящого лантуха!..* (Остап Вишня).

2. З труднощами, долаючи перешкоди, протискуватися куди-небудь. *Зранку нам довелось продиратися крізь покручені сухі дерева, покриті зеленою корою* (Д. Білий); *А в пониззі — густі, і не продерешся, зарості терну, глоду, бузини, калини, і все міцно переплетене колючими батожищами ожини* (Є. Доломан); *Стара дика груша, на яку не залізеш і грушок не обтрусиш за одним разом, бо така вона густа й колюча, що не продерешся* (Є. Гуцало); // Долаючи опір, проходити, пробиватися куди-небудь. *Люди весь час заступали його собою .. Юнак почав продиратися вперед, мовчки відповідаючи на прощальні потиски рук друзів* (М. Дашкієв); *Народу сила, ледве продерешся, так я держусь за панича, як сліпий за поводатаря* (О. Стороженко); // *перен.* Проникати, просочуватися і т. ін. через що-небудь, шар чогось. *Все те бачив при слабім блиску сходового сонця, що продирався крізь мутні шиби* (І. Франко); *Спершу безмежна й таємнича темрява. А потім у неї увійшов промінчик — то сонячний промінь продерся звідкілясь* (І. Багряний); *Її лице вкрилось плямистим рум'янцем, на носі виступили краплини поту, продершись крізь густий шар помади і пудри* (В. Гжицький).

3. *перен., розм.* Долинати крізь що-небудь (про звуки). *Тоненький голос* [скрипки] *продирався насилу крізь грубий гамір голосів, тупіт і шолопання ніг* (О. Кобилянська); *З-за стулених ставень продирався веселий шум і галас* (М. Кідрук); *Ще не затихло збуджене шумовиння* [оплесків], *коли з радіоприймача продерся хльосткий голос коментатора* (І. Волошин).

4. *тільки недок.* Пас. до **продира́ти.** *Наспіх накрита плівкою покрівля легко продирається градом і шквальним вітром* (з газ.).

ПРОДИСКО́ВАНИЙ, а, е, *с. г.* Дієпр. пас. до **продискува́ти.** *Восени в продискованих смугах здійснюють глибоке розпушування ґрунту, а також протруювання ґрунту проти личинок хрущів та інших шкідників* (з навч. літ.); // **продиско́вано,** *безос. пред. Працівниками агропідприємства продисковано приблизно 40 га землі* (з газ.).

ПРОДИСКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, с. г.* Док. до **дискува́ти.** *Після внесення біопрепарату для розкладання стерні поле потрібно продискувати або зорати* (з наук. літ.); *Дуже забур'янені площі доцільно восени переорати і продискувати* (з навч. літ.).

ПРОДИСКУТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продискутува́ти.** *Запропонований проєкт змін в освітній галузі репрезентує продискутований план дій з урахуванням новітніх тенденцій розвитку освіти, науки, промисловості та потреб суспільства і країни в цілому* (з газ.); // **продискуто́вано,** *безос. пред. На засіданні трудового колективу було продискутовано нагальні питання* (із журн.).

ПРОДИСКУТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, з ким, про що і без дод.* 1. Док. до **дискутува́ти.** *Депутати мають доопрацювати документи, врахувавши відповідні рекомендації, а потім винести їх на порядок денний, продискутувати з колегами в сесійній залі та проголосувати* (із журн.); *На першій секції було достатньо часу, тому учасники конференції виголосили свої наукові доповіді та продискутували проблемні питання* (з газ.).

2. Подискутувати певний час. *Розмова була досить цікавою: веселою і жвавою. Так продискутували ми аж до 2-ї години ночі* (О. Шугай).

ПРОДИФЕРЕНЦІЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продиференціюва́ти.** *Продиференційовані імпульси надходять на вхід першого діодного обмежувача, який зрізає негативні та пропускає позитивні імпульси* (з наук.-техн. літ.).

ПРОДИФЕРЕНЦІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *що.* Док. до **диференціюва́ти.** *У науковій роботі студент має продиференціювати досліджувані одиниці за певними параметрами* (з навч. літ.); *Продиференціювавши цю функцію за аргументом, знайдемо відповідну щільність розподілу індексу сферичності в досліджуваній популяції еритроцитів* (з наук. літ.).

ПРО́ДИХ[1], у, *ч., бот.* Мікроскопічний щілиноподібний отвір у шкірці листків і трав'янистих стебел вищих рослин, який служить для водо- і газообміну. *У підвищених дозах озон токсичний для живих організмів. Його дифузія в листки рослин відбувається переважно крізь продихи, поглинання рослинами збільшується за умов підвищення вологості повітря* (з наук. літ.); *Зазвичай продихи закриті вночі та в години денної спеки* (з навч. літ.).

ПРО́ДИХ[2], у, *ч., розм.* 1. Короткий відпочинок під час роботи, заняття і т. ін.; перерва (у 1 знач.). *Коли, натомившись досхочу, вони принишкли, волаючи продиху, глибокий сон наче зрізав обох* (Г. Колісник); *Я з сокирою давно парувався. Рубав тут ліс, дерево тесав. Під лісом і жив .. День при дні в роботі, а випадала хвилька продиху — помагав хворим* (М. Дочинець).

2. Те саме, що **по́дих** 3. *Задране в лютій зневазі рило* [кабана] *хапливо нюшило дорогу, заволохатілі вуха вловлювали щонайменші продихи лісового повіву волі* (П. Загребельний); *У повітрі відчувався тлінний продих, ніби з тих замків та гір подувала чи дихала вже недалека осінь* (Валерій Шевчук).

○ **(1) Без про́диху,** *у знач. присл., розм.* — не зупиняючись, невідступно. — *Знаєте, як ми там наступали!.. Не до писанини було!.. День і ніч без продиху!..* (О. Гончар); *Літо в нашій сім'ї видалось неспокійним. Неля без продиху скандалила з мамою* (Любко Дереш).

◊ **Не дава́ти / не да́ти про́диху** *див.* **дава́ти.**

ПРОДИ́ХАТИ[1], продихаю, продихаєш *і* продишу, продишеш, *док., розм.* Проіснувати якийсь час; прожити. — *Звісно, самим хлібом, — а ще таким, який тут продають, — не продихаєш* (І. Франко).

ПРОДИ́ХАТИ[2] *див.* **продиха́ти.**

ПРОДИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОДИ́ХАТИ,** аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Те саме, що **продува́ти.** *Понапинали* [діти] *сорочки на коліна, продихають на шибках ясні кружечки* (С. Васильченко); *Вітерець устиг обтрусити росу з віт, приємно продихав крізь дерева* (Іван Ле); *Князь Василь довго прохукував замуровану морозом шибку й, коли нарешті продихав у ній синеньку проталину, припав до неї оком* (М. Вінграновський); *Кізка зігрівала моє непритомне тіло, вилизувала мої рани — і ми продихали в снігу діру і порятувалися* (М. Дочинець).

2. *тільки док., що, перен.* Зробити кілька вдихів і видихів, щоб заспокоїтися, розслабитися і т. ін. *Я відчував потребу усамітнитися і продихати ще кілька спогадів, які ладні були піднятись на поверхню* (Любко Дереш); *Дітям важливо вчасно продихати, проговорити чи промалювати свої страхи та тривоги, щоб не задавнювати та не накопичувати їх* (з навч. літ.).

ПРОДИ́ХАТИСЯ, и́шуся, и́шешся, *док., розм.* Те саме, що **відди́хатися** 1. *Після швидкого бігу потрібно спочатку продихатися й відновити дихання, лише потім можна сісти* (з навч. літ.).

ПРОДИХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Зробити вільно вдих або видих; глибоко зітхнути. *Дівчина з розпачливим зойком кидається вбік, і ось вона вже біжить стежкою, аж серце заходиться в грудях, аж серце її стає в самісінькому горлі, що продихнути не годна* (Є. Гуцало); *Кремезний у чорному светрі чоловік зіпає ротом, безсилий продихнути вогняний дух чужої оселі* (Є. Пашковський).

◊ **(1) Не продихну́ти (не продихне́ш):** а) дуже багато. *Степці тепер роботи було — не продихнеш. Прала бинти, чергувала ночами* (Ю. Бедзик); *Голос у неї теж нормальний, просто вона ще спала, а не дзвонила тому, що зайнята була, купа роботи, не продихнути* (О. Забужко); б) немає чим дихати (унаслідок духоти, неприємного запаху або забруднення повітря). *Вони лили воду на розпечене каміння і такої пари напустили, що не продихнеш* (І. Багряний); *Від цигаркового диму не продихнути в тісному коридорі* (О. Гончар); *Ну й день видався нині! Спекотище! Ні вітеречка! Не продихнути!* (Г. Тарасюк).

ПРОДИХО́ВИЙ, а, е, *бот.* Прикм. до **про́дих**[1]. *Клітини продихів оточені кількома іншими клітинами епідермісу, які називаються продиховими* (з навч. літ.).

ПРОДІАГНОСТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продіагностува́ти.** *Пацієнти, продіагностовані в сучасному кабінеті магнітно-резонансної терапії, уже протягом дня отримали відповідне лікування* (із журн.); // **продіагносто́вано,** *безос. пред. У нещодавно відкритому інфекційному відділенні було продіагностовано й ефективно проліковано більше тисячі хворих* (з газ.).

ПРОДІАГНОСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **діагностува́ти.** *Ультразвукове дослідження дозволяє продіагностувати внутрішні органи* (з навч. літ.); *Протягом дня лікарі мобільної бригади оглянули та продіагностували близько ста пацієнтів* (з газ.).

ПРОДІВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Подівувати певний час. *Чи вже ж їй вік продівувать, Зносити брівоньки нізащо?..* (Т. Шевченко).

2. *що і без прям. дод., рідко.* Змарнувати молодість або вік дівуючи. *Панна Дозя, помимо своєї краси, продівувала найкращу весну* [свого життя] (І. Франко); — *Вона ж того чекає, полюбовника, тільки де там дочекатись .. — А може, й дочекається .. — Одна чекала, та вік свій і продівувала* (Б. Левін).

ПРОДІЄВІДМІ́НЮВАНИЙ, а, е, *лінгв.* Дієпр. пас. до **продієвідмі́нювати.** *Розроблена спеціальна програма запам'ятовує продієвідмінювані слова, формуючи в такий спосіб дієслівну базу даних* (з навч. літ.).

ПРОДІЄВІДМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *що, лінгв.* Док. до **дієвідмі́нювати.** *Одним із конкурсних завдань, запропонованих учням, було продієвідмінювати декілька дієслів* (з навч. літ.).

ПРО́ДІЛ[1], у, *ч.* Рівна лінія, що утворюється внаслідок розчісування волосся на два боки. *Світле, як льон, волосся, розділене надвоє простим проділом, хвилясто огортало її білий лоб у дрібних кучерях* (З. Тулуб); *Чорні вузькі вусики й проділ на голові зробили його типовим парижанином* (Р. Самбук); *У Борозни .. широкий, майже квадратний лоб, велика чорна борода клинцем, чорне цупке волосся без проділу* (Ю. Мушкетик); *У нього старанно зачесане волосся, теж біляве, тонкий проділ, зачіска підбиралася довго і ретельно* (С. Андрухович).

(1) У (на) про́діл (про́діль) — на два боки з рівною лінією посередині (про зачесане волосся). *Розчесаний не по-селянському, а у проділ, він визира .. поважним* (Панас Мирний); *Темне волосся, зачесане на проділ, прикривала шовкова біла пов'язка* (С. Скляренко); *Там був француз, розчесаний на проділь. І влох* [волох], *і угрин, і литвин, і сакс* (Л. Костенко).

ПРО́ДІЛ[2], у, *ч.* Дроблена гречана або рисова крупа. *Для виробництва комбінованих крупів підвищеної харчової цінності використовують рис подрібнений, проділ гречаний, горох колотий, ячневу та вівсяну крупи* (з наук.-попул. літ.); *Перед контролем проділ просіюють у розсійниках для відокремлення борошна й частинок лушпиння* (з навч. літ.).

ПРОДІЛИ́ТИ *див.* **проділя́ти.**

ПРО́ДІЛКА, и, *ж.* Лінія, заглибина, виїмка, що розділяє що-небудь. *Золотисті кучері тремтять над скронями, затінять рожеве обличчя, хвиляста коса вляглася на спинній проділці, дрібні баранчики в'ються над потилицею* (М. Стельмах).

ПРО́ДІЛЬ, я, *ч., розм.* Те саме, що **про́діл**[1]. *Рівний проділь збоку ділив рідке, рудувате волосся на дві нерівні частини* (О. Копиленко); *Слухаючи його світлість, він схиляє гладенько зачесану, з блискучим проділем посередині голову то на одне плече, то на друге й пильно, серйозно хитає нею* (В. Винниченко).

У (на) про́діл (про́діль) *див.* **про́діл**[1].

ПРОДІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОДІЛИ́ТИ,** ілю́, і́лиш, *док., що, розм.* Робити проділ у волоссі. *Він запустив собі бороду й довге волосся на голові, ще й продiлив на голові проділь, неначе монастирський послушник* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОДІЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок., розм.* 1. Роз'єднуватися, утворюючи проділ у волоссі. *Для гарної стрижки варто визначити, де волосся само проділяється* (із журн.).

2. Пас. до **проділя́ти.** *Для якісного фарбування волосся зачісується за чотирма зонами — спершу воно проділяється від одного вуха до іншого, потім від середини чола до потилиці* (з навч. літ.).

ПРОДІРЯ́ВИТИ *див.* **продіря́влювати.**

ПРОДІРЯ́ВИТИСЯ *див.* **продіря́влюватися.**

ПРОДІРЯ́ВІТИ, іє. Док. до **діря́віти.** *Коли ми зводимо будинок для себе та своїх дітей, то використовуємо все тільки найкраще, аби витримав фундамент і стіни, не погнили вікна та не продірявіла стеля* (із журн.).

ПРОДІРЯ́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **продіря́вити.** *Ми .. рушили. Повз продірявлену снарядами церкву .. на спостережний пункт* (М. Бажан); *Старий розмальований дерев'яний ослін, наскрізь продірявлений шашелем, аж постогнує під вагою доброго десятка чоловіків, які тісно усілись і димлять самокрутками* (В. Логвиненко); *Та он же він, той, у шкірянці, лежить із розплющеними очима, шкірянка його продірявлена в кількох місцях* (В. Шкляр); * Образно. *Молоде травневе небо тепло лягло на крони розквітлих черешень, що закрили місто білою запоною, продірявленою шпилями веж* (Р. Іваничук).

2. *у знач. прикм.* Який продірявився. *У дверцях* [тюрми] *малі віконця .. забиті бляхою, продірявленою, мов дуже рідке решето* (І. Франко); *Федько тільки й робить, що обриває у своєму саду вишні й виносить по кілька разів у день на вулицю в емальованій мисці з трішки продірявленим денцем* (Є. Доломан); *Дядько .. горбатів над столиком у підвалі, запаював .. продірявлені бачки* (Є. Пашковський); *Ним* [очеретом] *.. можна вшити і продірявлену стріху* (М. Рудь); // Зношений до дір (про одяг, взуття і т. ін.); драний, подертий. *Тепер Женя побачила: вся підошва була продірявлена — світились великі дірки, як у посилочному ящику для фруктів* (В. Близнець).

ПРОДІРЯ́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОДІРЯ́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* продіря́влять; *док.* 1. *що.* Робити в чому-небудь дірки; діря́вити. *Розкопують* [варвари] *і плюндрують найстаріші могили, і, звичайно, із небезпекою для життя продірявлюють велетенські мури, повалюють античні колони і опорні балки, щоб в їхнього нутра видобути трохи заліза* (І. Франко); *Куля, що продірявила велику шибку вікна, вдарила по люстрі під стелею, засипала дрібним склом підлогу* (Д. Бедзик); *Сербин звився, ляснув нагайкою по столу, аж продірявив білий убрус* (Ю. Мушкетик); // Зношувати до дір (одяг, взуття і т. ін.). *За місяць активних футбольних тренувань хлопці продірявили кросівки, проте їхні спортивні результати дещо покращилися* (із журн.).

2. *кого, що.* Дірявлячи, робити рани в чому-небудь, ранити кого-небудь. *Кулемет оскаженіло гатив по худобі .. Павло не давав змоги підвести голови людям, продірявлював черепи і черева коням і коровам, придбаним за дорогу ціну* (М. Циба); *— Я уявив собі, скільки німецьких куль встигнуть мене продірявити, доки до річки добіжу* (Є. Доломан); *Двох сімнадцятирічних хлопців застрілили поліціянти, і не просто застрілили — продірявили наскрізь* (С. Андрухович).

ПРОДІРЯ́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРОДІРЯ́ВИТИСЯ,** иться; *мн.* продіря́вляться; *док.* 1. *перев. док.* Робитися, ставати дірявим. *Частини листка, які пошкодила гусінь, продірявлюються й з часом підсихають, уся рослина відстає в рості й гине* (з навч. літ.); *— Покрівля продірявилась так, що коли йде дощ, то ми промокаємо до кісток або тікаємо до сусідів!* (В. Малик); *В одному місці дах продірявився і під діркою намело снігу* (Ю. Логвин); // Зношуватися до дір (про одяг, взуття і т. ін.). *Як тільки коліна на штанях починали продірявлюватися, мати одразу накладала латки* (із журн.); *— А в чому ж підеш до школи? В шапці рано, кашкет зносився, а бриль продірявився* (М. Стельмах); *Хлюпає* [Вадим Орлов] *воду на чоботи, і знову чутно його бас: — Мабуть, продірявилися мої екстрамодні, уже чавкотить у них водиця...* (Є. Доломан).

2. *тільки недок.* Пас. до **продіря́влювати.** *У давнину шматки шкіри або тканини зшивалися не голками, а спочатку продірявлювалися колючками, або ж риб'ячими кістками* (з навч. літ.); *Спочатку на тканині намічаються місця проколу, продірявлюються невеликі дірочки, а потім уставляються кнопки* (із журн.).

ПРОДЛУ́БАТИ, аю, аєш, *розм.* Док. до **длу́бати.** *Чоловік продлубав у стовбурі берези отвір, уставив у нього своєрідну лієчку, по якій сік скрапував у скляну банку* (з газ.).

ПРОДЛУ́БАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Подлубатися певний час. *Продлубався пів дня по-дурному* (Сл. Б. Грінченка); *Настав той час, коли він відчув чергову потребу класифікації одягу. Георгій продлубався в гардеробній цілу годину* (М. Гримич).

ПРОДЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., розм., рідко.* Дляти певний час. *Продляли цілий день* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОДМА́Г, у, *ч., заст.* Скорочення: продовольчий магазин. *Я не отримав завдяки своїй професії жодного метра, жодного кілограма дефіциту в крамниці чи продмазі* (Ю. Мушкетик); *Пропадайте тут пропадом з вашим городом, .. з рипучими стільцями в клубі, де путнього кіна* [кіно] *не побачиш, з .. томатною пастою і пральним порошком на вітрині продмагу* (Є. Пашковський); *Вона питиме сік навіть тоді, коли з продмагів зникнуть відділи продажу напоїв і коли зникнуть самі продмаги* (Н. Сняданко).

ПРОДМУ́ХАТИ *див.* **продму́хувати.**

ПРОДМУХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Однокр. до **продму́хувати.** *Ведучий, продмухнувши мікрофон, оголосив номер* (Є. Пашковський).

ПРОДМУ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОДМУ́ХАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* Дмухаючи, прочищати, очищати що-небудь. *Старанно продмухував* [Іван] *місце на лаві .. і засідав до вечері...* (М. Коцюбинський); *Помічник машиніста продмухує мікрофон* (Є. Пашковський); // Дмухаючи, робити на чомусь отвір, вічко і т. ін. *Є люди, що продмухують собі крихітну щілину в віконці й дивляться в неї, як у замкову шпарку* (І. Роздобудько); *Синявін продмухав вічко на спітнілому вікні вагона, милувався свіжиною ферганської зими* (Іван Ле); // Дмухаючи (у 2 знач.), провіювати (про вітер, повітря і т. ін.). *Вікна з обох боків у пошарпаних дверцятах прочинені до кінця, і лагідний вітрець продмухує машину і знімає спекоту гарячого липня* (Ю. Покальчук).

ПРОДО́ВБАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продовба́ти** 1. *У кожній палі угорі дірка продовбана і туди вірьовка просунута...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Накричавшись до нестями, безвиразно і напівпритомно споглядала Ольга продовбане у дверях "очко"* (Я. Качура); *Крізь дупло й продовбаний між корінням отвір партизани спускалися в бункер, не залишаючи після себе ніякого сліду* (Р. Іваничук); // **продо́вбано,** *безос. пред. Вже продовбано й вибрано льоду мало не на пів метра, а води все ще не було* (Ю. Смолич).

ПРОДОВБА́ТИ *див.* **продо́вбувати.**

ПРОДО́ВБИНА, и, *ж., розм.* Продовбаний отвір, діра, заглибина. *О, в якусь продовбину скочив по пояс* (Є. Гуцало); *Всилу діждався ранку і, коли .. на лопухах завидніли продовбини граду, чіткіше означилися хрести на стінах, — встав і перехрестився* (Є. Пашковський).

ПРОДОВБТИ́ *див.* **продо́вбувати.**

ПРОДО́ВБУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **продо́вбувати** 1. *В цій всій архітектурі взагалі було щось пташине — наче ластівки, занудьгувавши одноманітним продовбуванням своїх нірок у піщаних стінах, весь надлишок теракоти й охри перенесли сюди* (І. Роздобудько).

ПРОДО́ВБУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОДОВБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *рідше* **ПРОДОВБТИ́,** бу́, бе́ш, *док., що і без прям. дод.* 1. Довбаючи, порушувати цілісність чого-небудь. *Вони канави продовбують у загаті, щоб вода з калюги* [калюжі] *у мій город уступала* (В. Медвідь); *Тут спокійно я п'яту послинив, Виняв* [вийняв] *голку і продовбав шкіру* (І. Франко); *А між камінням печери — мох товсто, що й не продовбеш* (Г. Хоткевич); *У дрозда дзьоб не дятла і не дубоноса. Не продовбає прутиків ліщини і не перекусить липового лубу* (Ю. Логвин); // Довбанням утворювати діру, заглибину і т. ін. *Я водночас розібрав пакуночка .. Спершу взяв тоненьке долотце й почав продовбувати канавку між двох каменів* (Ю. Мушкетик); *Стіна була стара, складена з поганенького кривого дерева, і Гарасим скоро продовбав у їй* [ній] *дірку* (Б. Грінченко).

2. *тільки док.* Подовбати певний час. *Копаючи криницю, чоловік продовбав землю не один день, аж поки натрапив на підземну річку* (із журн.).

ПРОДО́ВБУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **продо́вбувати** 1. *Перші соляні шахти продовбувалися на невелику глибину* (з газ.).

ПРОДОВГА́СТИЙ, а, е. Те саме, що **довга́стий.** *Гарний хлопець! Лоб високий, батьківський, брови смоляно-чорні, енергійного прочерку; обличчя продовгасте, чисте, з посвіжілим рум'янцем* (І. Волошин); *Баба Лисавета заходилася розмотувати свій продовгастий вузличок* (Д. Бедзик); *Ближче до брами — великий, продовгастий і похмурий будинок з ґанком, одними дверима і частими вікнами, густо заґратованими* (М. Сиротюк); *Я нагнувся й підняв невеличкий, добре відшліфований камінчик. Продовгастий, він був різнокольоровий* (Є. Гуцало).

ПРОДОВГУВА́ТИЙ, а, е. Те саме, що **продовга́стий.** *В Елеонори стрункий стан, круто зведені чорні брови, продовгуваті, схожі на сливи, очі, сповнені вогню* (М. Чабанівський); *Добриня .. задумливо дивився на воду і на продовгуватий, порослий лісом острів, посередині якого вивищувався стрімкий шпиль* (В. Малик); *Серед пучків червоного листя звисали продовгуваті плоди, завбільшки з чималий огірок* (О. Бердник); *Оля показує булочки: маленькі — з чорницями, продовгуваті — з яблуками, потім ще якісь і ще якісь* (А. Дністровий).

ПРОДО́ВЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продо́вжити.** *Ми, притулившись до ліжка, запитання сиплем свої: чи буде продовжена книжка, чи скоро побачим її* (М. Упеник); *В одчинені вікна й двері .. так і перлась ясна блакить моря, в нескінченність продовжена блакитним небом* (М. Коцюбинський); *Лівою рукою тримав* [я] *повід, а права висіла десь унизу, збоку, далека й безмежно довга, до безміру продовжена і обтяжена шаблею* (П. Загребельний); // **продо́вжено,** *безос. пред. Ще того самого пополудня, чи вже наступного, дуель було продовжено* (Ю. Андрухович).

Гру́па продо́вженого дня *див.* **гру́па.**

ПРОДО́ВЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **продо́вжити** і **продо́вжитися.** *Терпляче очікуючи продовження перерваної розповіді, смутно передчував, що краще для мене не знати її кінця* (Д. Білий); *Другого дня суду Грибовський відповідав на всі запитання прокурора з особливою жадібною поспішливістю .. В кожному запитанні він вбачав продовження життя* (О. Довженко).

2. Частина чого-небудь, що продовжує його. *Море було продовженням степів, і вітер проносився над містом, не зупиняючись* (В. Собко); *Двоє вікон від вулиці, двоє дивляться на порожнє, поросле рідким споришем і пирієм подвір'я. Далі — двері; за ними — ще одні — у хлів, який є продовженням хати* (В. Козаченко); *За річкою, там, де в густій сутіні верб зникало продовження шосе, в цей момент з'явилося попелясте скреготливе потворище* (О. Гончар).

ПРОДО́ВЖИТИ *див.* **продо́вжувати.**

ПРОДО́ВЖИТИСЯ *див.* **продо́вжуватися.**

ПРОДО́ВЖНИЙ, а, е, *розм.* 1. Те саме, що **подо́вжній** 1. *Густі брови, широка спина, дві продовжні зморшки на чолі і навіть пасмо чорного волосся, що впало на скроню, — все воно влазило цілком у той портрет зятевого обличчя* (Б. Антоненко-Давидович); *Від паркана впоперек двору тягнеться великий будинок з продовжним ґанком, кутом до нього з правого боку прибудовано стодолу* (С. Скляренко); *В продовжних глибоких зморщках* [зморшках] *його довгобразного* [довгобразого] *обличчя чорно сиділа злість* (Р. Федорів).

2. Тривалий, довгочасний. *Продовжна подорож.*

ПРОДО́ВЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Абстр. ім. до **продо́вжний** 2. *Фізикам пощастило одержати дуже велику кількість штучних елементів, середня продовжність життя яких складається від долі секунди до десятків тисяч років* (Н. Рибак).

ПРОДО́ВЖУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **продо́вжувати.** *Картографії притаманний тривалий період розвитку, започаткований появою першої примітивної карти та продовжуваний сучасною картографічною галуззю* (з наук.-попул. літ.); // **продо́вжувано,** *безос. пред. Винну справу, започатковану ще дідусем, продовжувано з покоління в покоління* (з газ.).

2. Який продовжується. *Продовжуване правопорушення — це ряд ідентичних проступків, які вчиняються неодноразово, зі спільною метою, формою вини, тими ж суб'єктами, засобами дії та у своїй сукупності становлять єдине правопорушення* (з навч. літ.).

ПРОДО́ВЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **продо́вжувати.** *Дуже цікавим є спосіб оповідання в нашій народній пісні. Без сліду якої-небудь штучності, афектації чи пафосу, стисло і без прикрас, безпорадно в продовжуванні епічної нитки, стрибками і ескізами* (І. Франко).

ПРОДО́ВЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОДО́ВЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що і без прям. дод., також з інфін.* Вести далі почате не зупиняючись, безперервно; діяти далі; повертатися (після перерви) до початого. — *За дві години запрошую всіх на святковий ярмарок. На цьому можете розходитись і продовжувати забави* (Ю. Андрухович); *У світлиці запала тиша, тільки в куті продовжував тріщати пошкрябаною платівкою патефон* (Д. Білий); *Повертаючись до стола, спинився* [директор] *біля Захара, замислено продовжив розмову з ним, неначе її й не переривав* (Іван Ле); *Чоловіки прийняли його поміж себе .. Роздали карти і продовжили гру* (Ю. Винничук); // *у сполуч. зі сл.* п у т ь, д о р о г а *і т. ін.* Іти далі. *Мисливець продовжував дорогу на північ* (М. Трублаїні); *Ще день прогаяли розвідувачі на цьому місці, чекаючи, поки Черняєва зовсім поправиться й зможе продовжувати путь* (О. Донченко); * Образно. *Сонячні зайчики в кленах, В півниках, що цвітуть... Граються діти — завтра Нашу продовжать путь!* (І. Нехода); // Висловлювати, розвивати далі свою думку. — *Я говорю серйозно, — так само з тихою злістю продовжував Отава* (П. Загребельний).

2. *що.* Робити довшим за часом; збільшувати строк чого-небудь. — *Лікар продовжує людині життя, а геолог робить це життя багатшим та легшим* (І. Білик); *Малинкінові продовжили командировку надалі несподівано, бо роботи було багацько* (І. Нечуй-Левицький); *Спочатку Семен хотів випити* [горілки] *маленькими ковточками, щоб продовжити втіху* (Леся Українка); [К р е ч е т:] *На архітектурному стилі я мало розуміюсь, але ваше мистецтво мусить нам допомогти продовжити життя людини* (О. Корнійчук); // *тільки док., у сполуч. зі сл.* в і к, Г о с п о д ь, *заст.* Збільшити тривалість життя. — *Коли б мені тільки Господь віку продовжив, а я вже доведу до пуття тебе, Мотре* (І. Нечуй-Левицький); [П р о ч а н и н:] *Нехай Господь тобі продовжить віку, що ти мене порятував* (Леся Українка); *Лисина над чолом усе ширшає — розростається. Але все-таки "коли б Господь продовжив віку, то сили ще поки старчило б"* (У. Самчук).

3. *що.* Робити довшим за розміром; подовжувати. — *Дядьку Мар'яне, а що це ви робите? — здивувався Максим, навпочіпки присідаючи перед чоловіком і пильно дивлячись на косу, що тепер гострим кінцем продовжувала кісся* (М. Стельмах); *На протилежному від нас краю височіла сцена, до неї вели широкі і довгі, через усю залу, сходні .. Вони ніби продовжували сцену, робили її ближчою* (В. Дрозд); *"Константин" був готовий до спуску на воду. Дощатий поміст під його днищем продовжили до самої ріки і в ріці до глибини людського зросту* (З. Тулуб).

ПРОДО́ВЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОДО́ВЖИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Тривати, розвиватися, відбуватися не зупиняючись; поновлюватися (після перерви). *Звук більше не продовжувався. Він постояв у повітрі, як міраж* (Ю. Яновський); *Цвітанку підхопили під руки стомлені подруги отроковиці і закрутили в останньому швидкому танці, що мав продовжуватися, аж поки не згорять Купайло і Марена* (В. Малик); *Еней хотів, щоб окошилась Біда і більш не продовжилась, Щоб не пропали всі з коша* (І. Котляревський); *Гаврило був похмурий: коли пурга продовжиться з тиждень, багато маленьких оленят загине* (І. Багмут); // *безос. Хмари застигли, перестали рухатися, і сторожке мовчання оволоділо небом і землею, і так продовжувалося хвилину-дві* (Григорій Тютюнник).

2. *перев. док.* Розтягатися на довший час, ставати довшим за часом. — *Хочу бути з нею хоча б один день... Хай продовжиться єдине в моєму житті свято* (Р. Іваничук); *Час показав, що він міг зазнати ще дужчого розчарування, якби їхні стосунки продовжилися* (Ю. Винничук).

3. Робитися довшим за розміром; подовжуватися. *Личко її продовжилося й набрало такої великої, що аж хоробливої ніжності* (О. Назарук); * Образно. *І навколо серця у мене та дорога все полонила, Все омріяне і почате, що змальовував, скільки міг, Я продовжуюся у небо, відчуваю невидні крила, Як маленьке орля, що вперше залишає гнізда поріг!* (А. Малишко).

4. *тільки недок.* Пас. до **продо́вжувати.** *Навіть у роки війни історичне вивчення регіону продовжувалося розпорошеними силами ентузіастів-краєзнавців* (з навч. літ.); *Загальні карантинні обмеження в лікарні продовжуються розпорядженням керівництва* (з газ.).

ПРОДО́ВЖУВАЧ, а, *ч.* Той, хто продовжує і розвиває почате, підготовлене, закладене і т. ін. своїми попередниками. *За все, що є добре в ґаздівстві, і за все, що є занехаяне, призабуте, відповідати має той, хто є продовжувачем та пам'яттю роду* (Р. Федорів); *Він і далі лишається великим продовжувачем справи Фатіха і свого батька Селіма* (П. Загребельний).

ПРОДО́ВЖУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **продо́вжувач.** *Сини — опора столу, а доньки — продовжувачки роду* (Д. Міщенко).

ПРОДОВО́ЛЬСТВО, а, *с.* Їстівні припаси, харчові продукти, харчі. — *Продовольство ми повинні добути самі. Виділимо людей, які постачатимуть їжу всьому загонові* (В. Малик); *Щоб виробляти продовольство ефективніше й у більшій кількості, феодали стали перетворювати свої володіння на комерційно орієнтовані господарства, що називалися фільварками* (з наук.-попул. літ.).

ПРОДОВО́ЛЬЧИЙ, а, е. Стос. до продовольства. *Продовольчий стан у місті гіршав день у день* (Ю. Смолич); *Я забезпечив продовольчу базу, приніс мінеральної і солодкої води* (Ю. Мушкетик); // Який служить продовольством. *Картопля — одна з найважливіших продовольчих сільськогосподарських культур, адже має кормове та технічне значення* (з навч. літ.); // Признач. для заготівлі, зберігання, розподілу, реалізації і т. ін. продовольства. *Він завідував якоюсь продовольчою базою в Києві, їздив на новенькій "побєді", щотижня привозив Макарисі повний багажник добра* (М. Руденко); *По дорозі, у центрі села, заходимо в продовольчий магазин, аби затоваритися необхідним, що забули прихопити з дому* (А. Дністровий).

ПРОДОЇ́ТИ *див.* **продо́ювати.**

ПРОДОЛУБА́ТИ, а́ю, а́єш, *що, розм., рідко.* Док. до **долуба́ти.** *Начав долубать. Продолубав таку вже дірочку, що й кулак улізе* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОДО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОДОЇ́ТИ,** ою́, ої́ш; *наказ. сп.* продíй; *док.* 1. *що.* Робити масаж вим'я. *Насамперед вівчар продоює дійки пальцями* (Г. Хоткевич).

2. *тільки док., кого.* Подоїти певний час. *Уже 60 років подружжя разом. Половину з них жінка продоїла корів на фермі, а чоловік — пропас колгоспну череду* (з газ.).

ПРОДО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **продо́ювати.** *Якщо корова захворіла на мастит, вона обов'язково продоюється* (з газ.).

ПРОДПОДА́ТКОВИЙ, а, е, *іст.* Стос. до продподатку. *В класі за столом секретар сільради сидів і щось відмічав у продподаткових списках* (А. Головко); *У липні в південних губерніях починалися жнива, а з ними й продподаткова кампанія* (з газ.).

ПРОДПОДА́ТОК, тку, *ч., іст.* Скорочення: продовольчий податок — натуральний податок із селянського господарства, запроваджений радянським урядом у 1921 р. замість продрозкладки й замінений у 1923 р. єдиним сільськогосподарським податком. *Одне слово — він хазяїн. Продподаток здав, подвірно-грошовий віддав, на насіння залишив* (Остап Вишня); — *Більшовики тільки-но продподаток запровадили, селяни ще не розкусили, з чим його їдять, приглядалися, а тут ми мов сніг на голову* (Р. Самбук).

ПРОДРАЖНИ́ТИ, ажню́, а́жниш, *док., кого ким, чим, розм.* Дати кому-, чому-небудь назву, прізвисько. *Тонкий та гострий ніс зігнувся набік. Через цей кривий ніс його продражнили Кривоносом. Звали його Максимом* (І. Нечуй-Левицький); *Подругам і начальниці вона здавалася байдужою до всього, і дівчата вже продражнили її Сонною Середою — така вона була з погляду* (Б. Грінченко).

ПРОДРА́ЇТИ *див.* **продра́ювати.**

ПРО́ДРАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **продра́ти.** *Як лише руку в кишеню застромив* [брат], *то й прикипів на місці: замість солі — в кишені великий гвіздок. Кишеня продрана, а сіль з ганчірочки вся висипалась, ані зернини не лишилося...* (Н. Королева); // **про́драно,** *безос. пред. Шкіряне крісло продрано, вазони перекинуто, а котик уже мирно ніжиться на сонечку* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який продрався. [В л а с:] *Аби достатки, то можна не то що поправити хату, а й нову постановити. А доки нема достатків — сидітимеш і в продраній...* (М. Кропивницький); *Людмила Забойська, не ховаючи гидливості, озирнула кімнату і неохоче присіла на кінчик продраного крісла* (П. Панч); *Крізь продрану стріху мерехтіли зірки, внизу заспокійливо дихала корова, десь шаруділи миші* (О. Бердник).

ПРОДРА́ТИ *див.* **продира́ти.**

ПРОДРА́ТИСЯ *див.* **продира́тися.**

ПРОДРА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОДРА́ЇТИ,** а́ю, а́їш, *док.* 1. *що.* Старанно, акуратно драїти (у 1 знач.). *Продраювати кахель; Продраювати палубу; Продраїти підлогу.*

2. *кого, перен., розм.* Гостро критикувати кого-небудь, висловлюючи незадоволення його діями, поведінкою і т. ін. *Гейка він неодноразово продраював .. за брудні фали* (Д. Ткач).

ПРОДРА́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **продра́ювати** 1. *Уся кухня продраювалася щотижня до блиску* (з газ.).

ПРОДРЕЙФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., мор.* 1. Дрейфувати (у 1 знач.) якусь відстань. *Миль за п'ятдесят чи сто на південь від цього місця багато років тому продрейфував у кризі пароплав "Фрам" і ніякої землі не зустрів* (М. Трублаїні).

2. Подрейфувати (у 2 знач.) певний час. *Пасажирський літак, що виконував рейс за маршрутом Одеса — Батумі, після аварійної посадки на поверхню Чорного моря зміг продрейфувати дев'ять діб в умовах шторму* (з наук.-попул. літ.).

ПРОДРИҐОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *док., діал.* Продрижати. *Ніч продриґотів я в якійсь самотній купі ще хтозна колишнього очеретиння в гайку* (П. Козланюк).

ПРОДРИЖА́ТИ, жу́, жи́ш, *док.* Подрижати певний час. *Продрижавши в своїй ямі до ранку, Івась так закляк, що ледве виліз по обледенілій драбині нагору* (В. Малик); *Ледь утекла* [Параска] *після тих слів, цілісіньку ніч потім, поки чоловік не протверезів, у лозах продрижала* (В. Лис); — *Х-хлопці, д-де в-він? — тонко продрижав Стьопин голос* (В. Кава).

ПРОДРІБОТА́ТИ *див.* **продріботі́ти.**

ПРОДРІБОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, **ПРОДРІБОТА́ТИ,** очу́, о́чеш, *розм.* Док. до **дріботі́ти, дрібота́ти.** *Панотця наче не було в стайні, хутенько подріботав до хати* (Л. Мартович); *Дрібним чернецьким кроком продріботіли вони за митрополитом слід у слід і спинились обабіч митрополитового крісла, закам'янівши* (Ю. Смолич); *Була десята година ранку, коли до Лисенкових дверей продріботіли й побігли назад до кухні кам'яні закаблуки пані Гартл* (Олекса Ізарський); *З балкона я бачив, як Ліля продріботіла подвір'ям на своїх запаморочливих шпильках* (С. Андрухович).

ПРОДРІЖДЖО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **продріжджува́ти.** *Продріжджований корм.*

ПРОДРІЖДЖУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, спец.* Док. до **дріжджува́ти.** *Продріжджувати кормову суміш.*

ПРОДРІМА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Подрімати певний час. *Мабуть, і години не продрімав Друзь перед світанком* (Ю. Шовкопляс); *Я години зо три продрімав на лаві під райкомом, поки не закінчилася нарада* (В. Дрозд); * Образно. *Вітряки продрімали переднівок і не помітили, як від них почало відходити літо* (М. Стельмах).

2. *кого, що і без прям. дод., розм.* Дрімаючи, пропустити кого-, що-небудь. *Фільм видався нудним і нецікавим, тому я й продрімав його основні сюжетні моменти* (з газ.).

ПРОДРІМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., діал.* Трохи подрімати. — *Дитина не давала мені спати цілу ніч; тепер хотіла я продріматися, та діти так пустують, що не можна ока замружити* (Н. Кобринська); *Після обіду, коли всі розійшлися по своїх кутках, щоб продріматися дрібку, бо нинішньої ночі мало що спали, Авдій поштильгукав* [пошкутильгав] *на горище* (Б. Лепкий).

ПРОДРОЗКЛА́ДКА, и, *ж., іст.* Скорочення: продовольча розкладка — система заготівлі сільськогосподарських продуктів, яку запровадив комуністичний уряд у період воєнного комунізму. — *За невиконання вчорашнього наказу норма продрозкладки збільшена тепер удвічі* (Є. Доломан); *Продрозкладка була побудована на принципі не вільної торгівлі, суворо забороненої, а примусового товарообміну* (з наук. літ.); *Продрозкладку накладали на селянські господарства з площею землі понад 5 десятин* (з навч. літ.).

ПРОДРО́М, у, *ч., вет., мед.* Передвісник хвороби. *Стадія продрому шизофренії потенційно є найбільш оптимальним моментом первинного медичного втручання* (з наук.-попул. літ.); *Прикладом продрому багатьох недуг може бути нездужання, втрата апетиту, порушення сну, головний біль, ломота в тілі, кволість* (з навч. літ.).

ПРОДРОМА́ЛЬНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до продрому. *Продромальними ознаками сказу тварин є підвищена чутливість до шуму, світла, дотику, порушення зору, спотворення апетиту, незначне підвищення температури тіла* (з наук. літ.); *Надзвичайно проблемним у сучасній медицині є лікування пацієнтів на продромальній стадії нервових розладів, коли клінічний діагноз захворювання ще не встановлений* (з наук.-попул. літ.); *У продромальний період інфекційної хвороби з'являються перші нечіткі, загальні прояви, які ще не дають можливості встановити клінічний діагноз* (з навч. літ.).

ПРОДРЯ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продря́пати.** *На кераміці трапляються продряпані гострим знаряддям короткі написи — графіті* (з навч. літ.); // **продря́пано,** *безос. пред. На обох сторонах пластини гострим твердим предметом по свинцю продряпано напис, виконаний кириличними літерами* (з наук.-попул. літ.).

ПРОДРЯ́ПАТИ *див.* **продря́пувати.**

ПРОДРЯ́ПАТИСЯ *див.* **продря́пуватися.**

ПРОДРЯ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **продря́пувати** і **продря́пуватися.** *Офорт виконують продряпуванням сталевою голкою рисунка по граверній основі* (з навч. літ.).

ПРОДРЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОДРЯ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Дряпаючи, залишати на якій-небудь поверхні подряпини, написи і т. ін. *Снігу тої зими випало мало, по полях наче хтось гребенем пройшовся, продряпавши в снігу рівні чорні пруги* (Ю. Щербак); *Приміщення, в якому я знаходився, .. мало не лише бетонну підлогу, а й, судячи з усього, міцні бетоновані стіни. Не підкопаєшся за прикладом графа Монте-Крісто, нігтями не продряпаєш, головою не протараниш* (А. Кокотюха).

2. *тільки док.* Дряпати *(див.* **дря́пати**[1] 1, 2) якийсь час. *Собака, налякана стріляниною, продряпала паркан цілий вечір, проте ніхто з господарів не вийшов* (з газ.).

ПРОДРЯ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОДРЯ́ПАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. З труднощами пробиратися через що-небудь, чіпляючись за щось, роблячи собі подряпини. *Загін продряпувався через особливо щільні хащі* (М. Кідрук); *Як я тудою уперше продряпався, то пика в мене стала, як писанка* (Марко Вовчок).

2. *тільки недок.* Пас. до **продря́пувати** 1. *Текст берестяних грамот продряпувався, видавлювався писалом — загостреним металевим або кістяним стрижнем* (з наук. літ.).

ПРОДТОВА́РИ, ів, *мн.* Скорочення: продовольчі товари. *Рівень цін на продтовари повинен дещо перевищувати рівень цін на товари промислові* (М. Руденко); *Торговельно-посередницька діяльність продтоварами впливає на рівень внутрішнього валового продукту та показує купівельну спроможність населення* (з наук. літ.); *Робота переробних підприємств спрямована на наповнення споживчого ринку високоякісними, екологічно чистими продтоварами власного виробництва за доступними цінами* (з навч. літ.).

ПРОДТОВА́РНИЙ, а, е. Пов'язаний із продажем, зберіганням і т. ін. продтоварів. *Далеко попереду, під горою, де продтоварна будка, стояла в черзі "вся вулиця"* (Валерій Шевчук); *Найчастіше продтоварні бази будують неподалік від овочесховищ та переробних підприємств* (з навч. літ.).

ПРОДУБИ́ТИ *див.* **проду́блювати.**

ПРОДУБИ́ТИСЯ *див.* **проду́блюватися.**

ПРОДУ́БЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **продуби́ти.** *Браслети виготовляють лише із добре продубленої та пофарбованої шкіри, доволі тонкої та еластичної* (з газ.); *Знову струною напнулася линва, знову ступає попереду продублений сонцем та вітром Оленчук* (О. Гончар); *Одне добро: пес міднобокий, продублений на ловах мишей, від порога доброзичливо позіхне* (Є. Пашковський).

2. *у знач. прикм., перен.* Огрубілий, шорсткий (про шкіру людини). *Світло від лампочки мінилося химерними кольорами: червоним, жовтим, оранжевим, — але на продубленій азіатським сонцем шкірі .. всі ці кольори вмирали, самознищувалися* (П. Загребельний).

ПРОДУ́БЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **проду́блений.** *Ступінь продубленості шкіри впливає на якість та зносостійкість хутряних виробів* (з навч. літ.).

ПРОДУБЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продублюва́ти.** *Інформація негайно була продубльована і на мій тактичний дисплей* (О. Авраменко); *Текст має бути продубльований італійською, щоби замовникам було зрозуміло, про що йдеться* (С. Жадан); *Із площі вже линули звуки музики та чийсь п'яненький голос, продубльований мікрофоном* (Любко Дереш); // **продубльо́вано,** *безос. пред. Всі накази, що виходять з центру управління польотами, продубльовано на пристрої, який записує розмови в диспетчерській* (М. Кідрук).

ПРОДУ́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проду́блювати.** *Продублювання шкіри.*

ПРОДУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОДУБИ́ТИ,** ублю́, у́биш; *мн.* проду́блять; *док., що.* Обробляти дубленням. *Продубити льон на килими; Продубити шкіри;* // *кого, що, перен.* Робити шкіру людини грубою, шорсткою (про дію вітру, холоду, сонця і т. ін.). *Чабан — це той, .. кого спека продублює і осінні мряки пронизують до кісток* (О. Гончар).

ПРОДУБЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *що.* Док. до **дублюва́ти.** *— Катю, дві порції варениць і чашку кави з молоком, — продублювала офіціантка* (О. Чорногуз); *До Євро-2012 практично на всіх маршрутах громадського транспорту Києва оголошення продублювали англійською мовою* (із журн.).

ПРОДУ́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРОДУБИ́ТИСЯ,** у́биться; *мн.* проду́бляться; *док.* 1. Піддаватися дубленню; робитися дубленим. *Якщо шкіра добре продубилася, то й виріб із неї буде якісним* (з навч. літ.); // *перен.* Ставати грубим, шорстким (про шкіру людини під дією вітру, холоду, сонця і т. ін.). *Виконувати будь-які ремонтні роботи на морозі дуже складно, бо шкіра на руках швидко продублюється, усе тіло одразу промерзає* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **проду́блювати.** *Шкури тварин продублюються в густому настої кори дуба* (з навч. літ.).

ПРОДУБЛЮВА́ТИСЯ, ю́ється. Док. до **дублюва́тися.** *Якщо замовлення продублювалося, покупець може самостійно відмінити його в особистому кабінеті інтернет-магазину* (із журн.).

ПРО́ДУВ, у, *ч.* 1. Те саме, що **вентиля́ція** 2. — *Слухай, а там у вас є вентиляція? Сташка не розуміла навіть значення цього слова. — Не розумієш? Продув, щоб пилюка від волокна не літала по фабриці* (Ірина Вільде).

2. *розм.* Струмінь повітря; протяг. *Водночас ззаду насідав досить беручкий і зимний продув, і моя мокра одежа не тільки не захищала від нього, а ще більше студила тіло* (Валерій Шевчук).

ПРОДУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для продування. *Завідувач лабораторії стояв на помості коло продувальної установки й розглядав щось усередині чана* (Ю. Шовкопляс); *Створені плазмотрони були використані при розробленні промислових установок для захисту робочої поверхні продувальних кисневих фурм та отримання діоксиду титану* (з наук. літ.).

ПРОДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **продува́ти** 1. *Камера конденсаційного гігрометра має два отвори: для термометра та продування повітря* (з навч. літ.).

ПРОДУВА́ТИ, ПРОДИМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОДУ́ТИ,** продму́, продме́ш *і* проду́ю, проду́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Дуючи, прочищати що-небудь, очищати щось. *Оркестранти продували труби* (П. Загребельний); *Змочував* [Віктор] *волосся .. теплою водою, продував гребінець і брався до високоточної роботи* (В. Кожелянко); — *Продуй перше, ніж маєш сісти! — вимагала від Івана Палагна* (М. Коцюбинський); *Чигрин настроїв скрипку, Верешко продув сопілку* (Р. Андріяшик); // Здувати що-небудь із чогось. *Мчися їй назустріч, тихесенький вітре, і прогортай, продимай стежки й доріжки, щоб наша мати не запорошила дорогої сукні!..* (Панас Мирний); *Дівчина плачучи вийшла, а баба продувала порох з печі і цілювала* [цілувала] *землю і поклони била* (В. Стефаник); // Прочищати, очищати сильним струменем повітря, газу, води. *Хакім .. хапається за міх, щоб продувати повітря через суміш, од якої зовсім не пахло смачним* (М. Дашкієв); *Було дано команду продути цистерни. Могутній струмінь стиснутого повітря витиснув кілька сот тонн води з цистерн за борт* (М. Трублаїні); *Ярослав продув насосом бензопровід, заходився прочищати клеми батареї* (Ю. Мушкетик).

2. *що.* Продмухувати на чому-небудь отвір, вічко і т. ін. *Менша сестра Марійка, тремтячи з усієї сили, продимала замерзлу шибку .. вікна й стежила, як батько спускав у льох обох братів* (Г. Епік).

3. Рухати струмені повітря (про вітер); віяти. *Став продувати гірський вітер і розігнав хмари в безвісті* (Марко Черемшина); *Крижаний вітрюган продимає до кісток* (А. Дімаров); *Продув весняний вітрець* (С. Васильченко); // *безос.* Обдавати холодом, подувом пахощів і т. ін. *По хаті продувало різким холодом* (І. Франко); // *що.* Дуючи, проникати наскрізь, через що-небудь, кудись, обдувати з усіх боків (про вітер, сильний струмінь повітря). *Від снігів, з-під гори, Сто вітрів загуло. Кучерявлять бори, Продимають село* (Ю. Гойда); *Хоча вітер наскрізь продуває вітряк, Юхрим не застібає своєї бекеші* (М. Стельмах); *Холодний вітер продував наскрізь їхнє благеньке вбрання* (В. Малик); — *Все продму, що не захочу!* — *Вітер в стрісі стугонить* (І. Манжура); // *безос. Накинула* [Катерина] *на плечі дранку, а крізь неї так і продуває* (С. Чорнобривець); *Село продувало ще й на горбах, де люди селились, щоб їх не затопило* (Г. Пагутяк); // *кого, що і без прям. дод.* Дуючи, проникаючи крізь одежу, дошкуляти кому-небудь (звичайно про холодний вітер, віхолу і т. ін.). *Зубиха та аж скиглить від холоду, бо вітерець продував, і їй кріпко скубенти* [дрижаки] *докучали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Хуртовина гасала по полю і наскрізь продувала людей* (П. Панч); *Не продме в ньому* [кожусі] *ніякий вітер і не дошкулить найлютіший мороз* (А. Шиян); // *тільки док., що і без прям. дод., безос., розм.* Ви́кликати захворювання, застудити протягом, крізним вітром. *Уночі продуло в ліжку біля розбитого вікна. Болить страшенно бік лівий* (О. Довженко); [С а м о с а д:] *А в вас знову флюс... І де це вас знову так продуло?..* (О. Корнійчук).

4. *перев. док., що, перен., фам.* Не домагатися успіху в якій-небудь грі; програвати. [З а х а р Л у к и ч *(зловтішно):*] *Цей чемпіон коржівський мені нарешті партію продув* (О. Підсуха); *Естонцям ми продули, немає у нас хорошого воротаря* (М. Білкун); *Зіграли ще й ще, і всі партії Кнурець не програв, а, як-то кажуть, "продув"* (П. Загребельний); // Утрачати (гроші, майно і т. ін.), програючи в азартній грі. — *Чи багато карбованців продув у карти?* (І. Нечуй-Левицький); *Ми .. розміняли 300 гривень на дрібні і сіли за різні автомати. Я сів за покер, де мінімальна ставка 10 гривень, і все продув* (Ю. Покальчук).

5. *тільки док., що і без прям. дод.* Подути (у 3 знач.) певний час. *Вітрюган продув з годину, проте дощу так і не було* (з газ.).

ПРОДУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОДУ́ТИСЯ,** продму́ся, продме́шся і проду́юся, проду́єшся, *док.* 1. Обдаватися подувом рухомого повітря. *Площа перед коледжем добре продувалася, і весь сніг був розметеним попід стіни* (Любко Дереш).

2. *перев. док., перен., фам.* Програватися в азартній грі. *Мешканці її* [камери], *продувшись у карти, вибігали потім в коридор голі* (І. Микитенко); *Стояв Господарисько, взявшись у боки, придивлявся, а як зачав грати, то не було за що купити синові булку. Продувся...* (Б. Харчук); *У поручника Лукаша зійшлася чесна компанійка грати у "двадцять одно", фельдкурат продувся вщент* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. *тільки док., на кого — що, розм.* Подутися (у 1 знач.) певний час. *Після сварки сусід продувся майже тиждень, а потім прийшов миритися до товариша* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **продува́ти** 1–3. *Плівка, вже зафіксована, але ще мокра, крутилася в барабані, крізь який продувалося гаряче повітря* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Десорбцію в потоці інертного газу здійснюють у насадкових або тарілчастих колонах, при цьому розчин газу подається в колону зверху, а знизу продувається інертний газ* (з навч. літ.).

ПРОДУВНИ́Й, а́, е́. 1. Стос. до продуву. *Зненацька вона почула за спиною струмінь, гострий, мов ніж, струмінь продувного повітря* (М. Йогансен); *У печери були дві вади: у ній гудів продувний вітер і струменіла вода* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Який легко продувається вітром. *Полезахисні лісові смуги мають бути продувними, тому деревні породи й кущі добирають відповідно до ґрунтово-кліматичних умов регіону* (з навч. літ.).

3. Те саме, що **продува́льний.** *Технічне обслуговування вагонів також включає їх миття та очищення від пилу в продувній камері* (з наук. літ.).

4. *фам.* Який може допускати шахрайство, хитрість (перев. у картярській грі). — *Цей продувний картяр навчить тебе пересмикувати карти, нечесно вигравати* (з газ.).

◊ **Продувна́ бе́стія** *див.* **бе́стія.**

ПРОДУ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **продувни́й** 2. *Тканину тестують на зносостійкість, формостійкість і продувність* (з наук. літ.).

ПРОДУДНІ́ТИ, ню́, ни́ш. Док. до **дудні́ти.** — *Великий княже!* — *незвично врочистим голосом продуднів Борислав Борич* (І. Білик); *Коли продудніли Грицеві кроки, Осип .. обернувся до панича* (І. Франко); * Образно. *Осінь лише продудніла дощем, побешкетувала, розігнала птахів* (Г. Пагутяк).

ПРОДУДОНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *розм.* Док. до **дудоні́ти.** *По вимоїнах лопотіла повенева вода і вперше над балкою продудонів бекас* (Є. Пашковський).

ПРОДУКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **продукува́ти.** *Наш час вище над усе підносить цифри тонн виплавленого чавуну, випущених моторів і продукованих кіловатів електроенергії!* (В. Домонтович); *У широкому розумінні дійсність — це продукований і засвоюваний спільнотою досвід перебування у світі* (з наук. літ.); *Наявність у ґрунтах антибіотику, продукованого грибами, ще більше зменшує загальну кількість мікроорганізмів у ґрунтах* (з навч. літ.); // **продуко́вано,** *безос. пред. Зерна продуковано стільки, що його вистачало і для самих хліборобів, і для зростаючих міст* (М. Руденко).

ПРОДУ́КТ, у, *ч.* 1. Предмет, що є матеріальним результатом людської праці, діяльності і т. ін. *Бездимний тютюн! Яка то велика річ! Правда, я ще не зовсім вигадав сей продукт, тепер я саме роблю досліди* (В. Самійленко); *Наша газета завжди була продуктом праці багатьох людей, починаючи від редакторів і кінчаючи читачем* (О. Шугай); *Верхівка антів прагнула до збагачення, присвоювала продукти праці членів общини у вигляді данини* (з навч. літ.).

2. Наслідок, витвір, результат чого-небудь. *Мова як продукт активної діяльності людини наскрізь пронизана почуттями, це не просто засіб спілкування, а справжній світ, який поєднує зовнішню дійсність із внутрішніми інтенціями, внутрішнім світом людини* (з наук.-попул. літ.).

3. Речовина, яку одержують або яка утворюється хімічним чи іншим шляхом з іншої речовини. *Дослідження культурального середовища синьо-зелених водоростей показало, що вони виділяють у навколишнє середовище продукти вторинного метаболізму, серед яких знайдено фітогормони* (з наук. літ.); *Створення комплексних технологій добування біопалива з біосировини та використання побічних продуктів є одним із основних питань біоенергетики* (з навч. літ.).

4. Речовина, яка служить матеріалом для виготовлення або вироблення чого-небудь. *Нітратна кислота є одним із важливих продуктів хімічної промисловості, її застосовують у виробництві мінеральних добрив, бездимного пороху, вибухових речовин, лікарських препаратів, барвників, пластмас, штучних волокон* (з наук. літ.); *До амідів відносяться проміжні продукти синтезу й руйнування білків* (з навч. літ.).

5. *перев. мн.* Їстівний запас, харч; продовольство. *Рубін сходив з Ганною Сильвестрівною на базар, приніс кошики з продуктами, поснідали* (І. Сенченко); *Рекламні написи були трьох ґатунків — маргарин дешевий смачний і корисний продукт, користуйтеся послугами держстраху, літайте літаками аерофлоту* (Т. Прохасько); *Малий одразу в мене викликав підозру, бо нахабно намагався своїми брудніющими руками хапати наші продукти, але мій камінний погляд його вчасно зупинив* (А. Дністровий); *Мені видається, що кожен зустрічний з підозрою приглядається моєму одягові, обличчю, рухам, пакункові з продуктами* (С. Андрухович).

(1) Проду́кт приро́ди — те, що утворилося, розвинулося, удосконалилося природним чином у природному середовищі. *Земля — це продукт природи, а не людської праці, тому повинна належати всім, бути надбанням народу* (з публіц. літ.).

△ **(2) Валови́й вну́трішній проду́кт,** *екон.* — макроекономічний показник, що означає сукупну вартість кінцевого продукту, створеного в країні протягом року. *У розрахунку внутрішнього валового продукту за доходами сумуються усі види доходів, амортизаційні відрахування та непрямі податки на бізнес, а також оплата праці найманих працівників, податки, валовий прибуток і змішаний дохід* (з наук.-попул. літ.); **(3) Валови́й націона́льний проду́кт,** *екон.* — макроекономічний показник, що означає сукупну вартість у ринкових цінах усіх кінцевих товарів та послуг, вироблених протягом року. *Валовий національний продукт характеризує кінцеве споживання матеріальних благ і послуг, кінцеві результати економічної діяльності у сфері матеріального і нематеріального виробництва* (з навч. літ.); **(4) Валови́й суспі́льний проду́кт,** *екон.* — сукупність матеріальних благ, вироблених усіма галузями економіки держави за певний період часу (рік і більше). *Протягом тривалого часу в Україні, як і в інших країнах Східної Європи, узагальнюючий результат виробництва розглядався як валовий суспільний продукт* (з наук.-попул. літ.); *Валовий суспільний продукт складається з вартості перенесених засобів виробництва, або фонду заміщення, і національного доходу, або новоствореної вартості* (з навч. літ.); **(5) Генети́чно модифіко́ваний проду́кт,** *біол.* — продукт, генотип якого був штучно змінений за допомогою методів генної інженерії. *Безпечність генетично модифікованих продуктів визначається за спеціально розробленими тестами, які базуються на актуальних наукових знаннях і здійснюються із застосуванням сучасних технологічних платформ* (з наук.-попул. літ.); *Одним із можливих ризиків уживання в їжу генетично модифікованих продуктів є їхня потенційна алергенність* (з навч. літ.); **(6) Інформаці́йний проду́кт <Інформаці́йна проду́кція>,** *інформ.* — документально зафіксована інформація як результат і засіб аналітико-синтетичної діяльності для задоволення інформаційних потреб користувача. *Інформаційну продукцію як важливий складник різноманітних інформаційних систем широко використовують в усіх сферах людської діяльності: науці, економіці, техніці, виробництві, освіті, культурі, управлінні* (з наук.-попул. літ.); *Інформаційними продуктами є програмні продукти, бази й банки даних та інша інформація* (із журн.); **(7) Натура́льний проду́кт,** *біол.* — продукт, що виробляється живим організмом, зустрічається у природі й звичайно має фармакологічну або біологічну активність. *Суспільство має приділяти більше уваги розвитку сільського господарства на основі натуральних продуктів, яке в майбутньому може стати підґрунтям безпечної промисловості* (з навч. літ.); **(8) Націона́льний проду́кт,** *екон.* — сукупність товарів і послуг, вироблених у межах національного господарства протягом року. *Основними показниками оцінки національного продукту є валовий внутрішній продукт і валовий національний продукт* (з навч. літ.); **(9) Чи́стий націона́льний проду́кт (дохі́д),** *екон.* — сумарний обсяг вартості всіх кінцевих товарів і послуг, які виробила країна за певний проміжок часу в усіх секторах свого національного господарства, за вирахуванням суми амортизації. *Чистий національний продукт аналізується щороку як показник успішності країни* (з навч. літ.).

ПРОДУКТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Спрямований на створення матеріальних благ. *Нехай продуктивне творення супроводжує тебе до останнього дня. Не припиняй робити те, що ти вмієш і знаєш, — ні з пенсією, ні з віком, ні з інших причин та обставин* (М. Дочинець); *Час основної роботи має найбільшу питому вагу в тривалості робочої зміни і витрачається безпосередньо на продуктивну роботу* (з навч. літ.); // Який створює матеріальні блага. *Доки він учився, вона, вдовиця, гірко роботами заробляла грошики, щоб його удержувати на університеті. Що її тепер, коли вже перестала бути продуктивною силою, не виганяє надвір, то вже імпонує світові!* (О. Кобилянська); // Який дає, приносить бажаний результат; результативний. *Як приємно повертатися додому після важкої, але продуктивної праці, повертатися літнім степом* (М. Хвильовий); *— Я не переконаний, що завтра ми не знайдемо ще якийсь більш продуктивний метод, а ваша категоричність виключає будь-які пошуки* (М. Циба); *День видався напрочуд продуктивним. Усе збігалося, припасовувалося та йшло як по маслу* (Г. Вдовиченко); // Який сприяє одержанню бажаного результату. *Такі посиденьки ніколи не наводили її на філософський лад і вона відчувала, як їй бракує часу на продуктивне читання — таке, що змушує думати й аналізувати, а не лише дозволяє бити час та відпочити після фізичної праці* (Н. Сняданко); *— Це примітивне створіння наштовхнуло мене на дуже продуктивну думку...* (Люко Дашвар).

2. Пов'язаний з нагромадженням продукції (перев. сільського господарства). *У результаті обрізування формується більше сильних продуктивних плодових утворень у межах усієї крони, збільшується розмір та якість плодів* (з наук.-попул. літ.); *У сільському господарстві цього регіону переважає тваринництво, що зумовлено наявністю цілорічних продуктивних пасовищ* (з навч. літ.).

3. *лінгв.* Здатний брати участь у творенні нових слів на всіх етапах розвитку певної мови. *Продуктивним способом народнорозмовної номінації є функціонування вже існуючої назви в новому значенні спочатку у вигляді метафори, а згодом — як окремого слова-омоніма* (з наук. літ.); // Який є зразком словотворення. *Найпродуктивнішими є семантико-словотвірні типи ойконімів, утворені шляхом переосмислень географічних термінів, загальних назв людей, субстантивації та онімізації посесивних прикметників* (з наук. літ.).

△ **Продукти́вна кущи́стість** *див.* **кущи́стість; Продукти́вна то́вща** *див.* **то́вща; Продукти́вний капіта́л** *див.* **капіта́л; Продукти́вні си́ли** *див.* **си́ла.**

ПРОДУКТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість за знач. **продукти́вний** 1, 3. *Його літературна продуктивність така велика, що ще 9 літ тому назад, коли святкували 25-літній ювілей літературної праці Франка, список його творів займав цілу книжку на 127 сторінок* (М. Коцюбинський); *Коли людина стоїть вертикально, вона думає лише про поліпшення умов і продуктивності праці. Стояння — найактивніший стан* (П. Загребельний); *У сучасній термінології окреслюються шляхи розбудови, упорядкування й стандартизації спеціальної лексики, з'ясовуються типи термінологічного словотворення та їхня продуктивність* (з наук. літ.).

2. Здатність давати продукцію (перев. сільського господарства). *Значного підвищення продуктивності землі можна досягти завдяки культурно-технічним заходам, ліквідації невиправданої дрібноконтурності полів, проведенню лиманного зрошення, обводненню сінокосів і пасовищ* (з наук. літ.); *У разі зміни сонячної активності та різких кліматичних перетворень продуктивність рослин може почати знижуватися, у результаті чого прискориться зростання вмісту вуглекислого газу в атмосфері* (з наук.-попул. літ.); *Максимальна економічна ефективність досягається раніше, ніж максимальна технологічна ефективність, яка вимірюється врожайністю культури з гектара посіву або продуктивністю тварин за певний період часу* (з навч. літ.).

(1) Продукти́вність пра́ці, *екон.* — показник трудової діяльності працівників, що визначається кількістю продукції, виробленої за одиницю часу, або витратами часу на виробництво одиниці продукції. *Продуктивність праці є рухливим і динамічним показником результативності праці та ефективності виробництва, який коригується низкою факторів, має визначальне значення в розвитку окремого підприємства та країни в цілому* (з наук. літ.).

ПРОДУКТИ́ВНО. Присл. до **продукти́вний** 1. *Йому здавалося, що ніколи в житті він не працював так продуктивно, як тепер, коли він закінчував свою останню — в цьому можна було не сумніватися — книгу* (М. Дашкієв); *Галя зробила відкриття: без її особистого контролю та редакторського втручання в усі процеси журнал не просто функціонував, а функціонував не менш продуктивно, аніж дотепер* (Г. Вдовиченко).

ПРОДУКТО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **проду́кт** 5; харчовий, продовольчий. *Я був самотній вовк, отримував лише листи від батьків і жінки і раз на місяць продуктову посилку* (В. Рубан); *В кухні стояли лиш великий креденс з вікнами і численними відділами, де вмістилися все начиння і всі продуктові припаси, і так само великий стіл* (Т. Прохасько); *Ми об'їхали ще десять вбогих хрущовок, ощаслививши старенъких скромним продуктовим набором* (І. Роздобудько); // Пов'язаний зі збутом, збереженням і т. ін. харчових продуктів. *Зупинялися* [гарби] *на просторому подвір'ї між Зеленою стайнею та майстернями, де були також і продуктові склади* (О. Гончар); — *Я вас попрошу: проїдьте уперед до наступного сірого будинку, там продуктовий магазин, і заверніть у тупик за рогом біля парку* (Є. Кононенко); *Вчора, приміром, купуючи на продуктовому базарчику овочі, я помітив, що продавщиця мене нагріла на двадцять копійок* (А. Дністровий).

ПРОДУКТООБМІН, у, *ч., іст.* Форма економічних зв'язків у суспільстві, що передбачає обмін однієї продукції, виробів на інші. *Система воєнного комунізму передбачала продуктообмін між містом і селом при забороні торгівлі, націоналізацію всієї промисловості, включаючи дрібну, встановлення практики замовлень на державних підприємствах при максимальній централізації управління промисловістю, поступове згортання грошового обігу* (з наук. літ.).

ПРОДУКТОПРОВІ́Д, во́ду, *ч.* Інженерна споруда, призначена для транспортування продуктів перероблення корисних копалин, продукції хімічної промисловості та сільського господарства. *Причини аварій на транспорті, промислових підприємствах, продуктопроводах мають індивідуальну природу в кожному конкретному випадку* (з наук. літ.); *Рідкий аміак, який транспортується продуктопроводом, має температуру +4 °С* (з наук.-попул. літ.); *Розвинута мережа всіх типів транспортних комунікацій, а також нафто-, газо- та продуктопроводів, велика кількість енергетичних об'єктів, зокрема ядерних, підвищує ризик виникнення техногенних катастроф* (з навч. літ.).

ПРОДУКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **продукува́ти.** *Роль рослинності у продукуванні органічної речовини й кисню у біосфері завжди була вирішальною, адже вона сприяла зростанню біогеохімічних циклів* (з наук. літ.); *Продукування бактеріального сірководню сприяє утворенню сульфідних мінералів* (з навч. літ.).

ПРОДУКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Виробляти, виготовляти, випускати і т. ін. що-небудь. — *Ну, а ви ж де служите?* — *Я? Я в хімлабораторії. Лаборанткою.* — *Щось продукуєте?* (О. Гуреїв); *Той, хто працює у хліборобстві, здатний продукувати більше, ніж потрібно йому і його родині для задоволення власних потреб* (М. Руденко); // Утворювати, синтезувати що-небудь. *Здатність продукувати речовини, токсичні для вищих рослин, характерна для багатьох видів бактерій і грибів* (з наук. літ.); // *перен.* Генерувати що-небудь (думки, ідеї, плани і т. ін.). — *Про поточний момент доповідати не буду: самі бачите, що діється навколо .. Продукуйте ідеї та пропозиції* (Н. Околітенко); *Я .. намагався триматися окремо, менше тусуватися в товаристві колег. Розмови виснажували мене, заважали продукувати ідеї* (І. Роздобудько).

ПРОДУКУВА́ТИСЯ, ку́ється, *недок.* Пас. до **продукува́ти.** *Масштаб та інтенсивність негативних наслідків від зміни клімату залежать від обсягу парникових газів, що продукується в процесі господарчої діяльності* (з наук. літ.); *Осередками, де вироби з тваринною тематикою широко продукувалися та поширювалися скіфами, були майстерні античних причорноморських колоній* (з наук.-попул. літ.); *У кістковому мозку продукуються еритроцити й деякі види лейкоцитів* (з навч. літ.).

ПРОДУКЦІ́ЙНИЙ, а, е. Те саме, що **продукти́вний** 1, 2. *Тільки дружні між обома країнами стосунки дадуть стимул до буйного розвитку продукційних сил і торгівлі в обох державах...* (Остап Вишня); *Глобальне скорочення лісів дуже економіко-екологічно загрозливий процес, оскільки зменшуються біомаса та продукційний потенціал біосфери, отже, глобальний ресурс фотосинтезу* (з наук. літ.); *Інтегрована система застосування добрив, оптимальні строки та способи сівби дозволяють контролювати продукційний процес формування насіння гречки* (з навч. літ.).

ПРОДУКЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **продукці́йний;** продуктивність (у 1 знач.). *Продукційності праці надто сприяло те, що фізіологічні потреби, яких Вербунові не вдалося зломити, хоч він і довів їх до можливого мінімуму, — а саме — їжа та жінка, — були цілком задоволені* (В. Підмогильний); *Більша продукційність літературної роботи в останні часи життя пояснюється ще й тим, що Леся жила не в Києві* (М. Драй-Хмара).

ПРОДУ́КЦІЯ, ї, *ж.* Сукупність продуктів, що випускаються окремим підприємством, економікою або господарством усієї країни. — *Всі багатства, вся промисловість, торгівля, вся продукція матеріальних і духовних вартостей життя — все це в руках невеликих центрів* (В. Винниченко); *Найдовше зупинився був* [Давид] *на господарському житті: на збільшенні продукції — і в промисловості, і в сільському господарстві* (А. Головко); *Текст іноді годі й розібрати. Ми з Кириком накидаємось на продукцію невідомих наших колег, нам цікаво, як подають вони той чи інший матеріал, як його заверстують* (О. Гончар); *З метою надання Вам оперативної інформації щодо продукції, новинок та акцій, які практикує наша компанія, а також для участі в розіграші цінних призів просимо заповнити анкету й надіслати її нам* (Ю. Іздрик); // Сукупність творів, що випускаються окремим видавництвом, пишуться окремим художником, композитором, письменником і т. ін. *Коли молодий Чумак учився у вищій початковій школі в Ічні, літературна продукція його зростала: не проходило й тижня, щоб він не приносив до кляси* [класу] *2–3 вірші* (М. Драй-Хмара); *Твори сучасних прозаїків рідко можуть конкурувати з дедалі більшим обсягом якісної друкованої продукції* (з газ.).

△ **(1) Валова́ проду́кція,** *екон.* — статистичний показник у грошах, який характеризує загальний обсяг виробництва. *Визначення обсягу валової продукції сільського господарства у натуральній формі необхідне для оцінки розмірів натуральних фондів з погляду їх достатності для задоволення потреб населення та переробної промисловості* (з наук.-попул. літ.); **(2) Видавни́ча проду́кція,** *поліґр.* — сукупність друкованих або підготовлених до випуску видань. *Відтепер також заборонено реалізовувати видавничу продукцію без дозволу її власника (співвласників) чи з порушенням законодавства з питань інтелектуальної власності* (з газ.); **Інформаці́йний проду́кт <Інформаці́йна проду́кція>** *див.* **проду́кт.**

ПРОДУ́МАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проду́мати.** *З кожним днем усе чіткіше вимальовувався план утечі. Кожна деталь була продумана до кінця* (О. Донченко); *Вимогливо і запопадливо були продумані двадцятидвохлітнім юнаком враження, спогади, переживання, накопичені в пам'яті за його життя* (М. Бажан); *Скільки себе пам'ятає Аліна, мама завжди вдягалася зі смаком, бездоганно. Кожна дрібничка в її гардеробі продумана досконало* (Дара Корній); // **проду́мано,** *безос. пред. Тут все продумано до точки. Не полетять слова на вітер* (Я. Шпорта); *Вже і сюжет є, продумано все, тільки б сісти і написати* (Б. Левін).

2. *у знач. прикм.* Який є результатом усебічного, ґрунтовного обдумування чого-небудь. — *Я б тільки хотів, щоб у кожного були його думки, чесні й такі продумані, щоб вже ніяких хитань не було, тільки дія* (В. Винниченко); — *Вчинок — наслідок продуманого рішення, якщо ти нормальна цивілізована людина* (Люко Дашвар); // *у знач. ім.* **проду́мане,** ного, *с.* Те, що є результатом усебічного, ґрунтовного обдумування чого-небудь. *Думка конструюється з того ландшафту, який є первинним. І навпаки. Думаючи про щось, ми мусимо розташувати продумане на певній поверхні* (Т. Прохасько).

ПРОДУ́МАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **проду́маний** 2. *Продуманість повісті та композиційна її зладженість дають себе відчути при порівнянні "Люборацьких" з Нечуєвими "Старосвітськими батюшками та матушками"* (М. Зеров); *Вона зовсім не вміла ані рухатися з невимушеною грацією, яка дається від природи і якої неможливо навчитися, ані старанно розробляти стратегію своїх рухів, аби замінити природну грайційність раціональною продуманістю* (Н. Сняданко).

ПРОДУ́МАНО. Присл. до **проду́маний** 2. *Здавалось, Андрій Степанович продумано розпланував кожну хвилину першого дня їхнього перебування в Києві* (Б. Антоненко-Давидович); *Це не заноси й перекоси, він діє продумано, тверезо, вціляє у сонячне сплетіння* (Ю. Мушкетик); *Ірина завжди відзначала жінок, одягнутих не просто добре і продумано, а по-новаторськи несподівано* (Г. Вдовиченко).

ПРОДУ́МАТИ *див.* **проду́мувати.**

ПРОДУ́МАТИСЯ *див.* **проду́муватися.**

ПРОДУ́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проду́мувати.** *Любка, і розказуючи, і слухаючи, не переставала приглядатись і спостерігати, бо дуже за останній місяць звикла вона до сього німого оглядання, продумування* (Г. Хоткевич); *Я часто думав про це .. Бо в отакому продумуванні одних і тих самих тем, у цьому прокиданні одних і тих самих стежок під час безперервного снігопаду ховається одна із запорук спасіння* (К. Москалець).

ПРОДУ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОДУ́МАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Усебічно обдумувати що-небудь або розмірковувати про щось. *Тарновський .. дивився на зятя, продумуючи доцільність дальшої дискусії* (Іван Ле); *Каргат почав без передмов, наче .. усе добре продумав* (Ю. Шовкопляс); // У думках, в уяві або попереднім обговоренням конкретизувати що-небудь задумане, але ще не здійснене, не реалізоване. *Правити коректу, писати листи, продумувати зміст відповідей, складати тези для виступів, вести протоколи на зборах, — ні, все це було більше за мене* (В. Домонтович); *Щоб не потонути у безодні надзвичайних фактів, треба добре-добре продумати конструкцію і п'єси, і оповідання, і сценарію* (О. Довженко); *Очевидячки, щоб продумати операцію, а не для заспокійливої бесіди прийшов професор* (Ю. Шовкопляс); // Наперед визначати що-небудь, орієнтовно намічати щось. *Почав розповідати про свій план, що його оце всі дні продумував* (А. Головко); *Продумую кожну нову витівку, керуючись простим правилом: авантюра має закінчитись так, щоб після її завершення міг розпочати наступну — знову лізти на рожен...* (М. Кідрук); — *Заодно продумайте хоч кількісний склад майбутньої дослідної комісії з технічного боку* (Іван Ле); // Аналізувати в думках що-небудь побачене, прочитане, пережите і т. ін. *Колька сам почав читати уважніше, ретельно продумуючи прочитане* (М. Дашкієв); *Зараз продумаймо, куди подалась погоня, щоб не втрапити їм навперейми* (Ю. Покальчук).

2. *тільки док.* Подумати (у 6 знач.) певний час. *Часом Галя цілу ніч продумає отак, приливаючи думки гарячими слізьми* (Панас Мирний).

Обду́мувати (проду́мувати) / обду́мати (проду́мати) ко́жне сло́во (зміст ко́жного сло́ва) *див.* **обду́мувати.**

ПРОДУ́МУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОДУ́МАТИСЯ,** ається, *док.* 1. Проноситися в думках, уяві. *І все життя тоді продумалось йому* (М. Бажан).

2. *тільки недок.* Пас. до **проду́мувати** 1. *Вони готувалися до дійства дуже специфічно: з одного боку, ретельно продумувались декорації.., з іншого ж — навіть сам Банзай не зовсім уявляв собі, що конкретно вони робитимуть на сцені* (Любко Дереш).

ПРОДУ́ТИ *див.* **продува́ти.**

ПРОДУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проду́ти.** *Їм ще ставити намет. На оцьому продутому схилі, де камінець не втримається — застрибає донизу* (А. Дімаров); *Мені не первина втечі й погоні, ночівлі на голій землі і в твані, й продуті вітром степи, але всьому є міра* (Ю. Мушкетик); // **проду́то,** *безос. пред. Костеві доповіли, що під корпусом затонулого судна вже продуто відповідні колодязі для просування сталевих рушників* (Ю. Яновський).

ПРОДУ́ТИСЯ *див.* **продува́тися.**

ПРО́ДУХ, у, *ч.* 1. Отвір, щілина, діра в чому-небудь. *Джміль гуде, Б'ється В гарячі вікна, Шукає продуху* (В. Мисик); *Вона* [стіна] *тягнулася до неба, і не було в ній ані шпариночки, ані продуху* (Валерій Шевчук); // Отвір або канал в конструкціях будинків і споруд для природного провітрювання (вентиляції) приміщень. *Адріянові все вчувалося в цяпотінні води по бляшанках, підставлених під вентиляційні продухи, кілька настійно повторюваних нот того самого жалібного мотиву* (О. Забужко).

2. Те саме, що **провітрювання.** *Вони* [двері] *були чорні від вогкості і перековані навхрест двома залізними грубими штабами, а навіть мала квадратова дірка, вирізана в них для продуху, була заткана дерев'яною дошкою* (І. Франко).

ПРОДУ́ХА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **про́дух** 1. *Пан з паничем полізли під будку, накинули на ноги бараницю, нагорнули ще й поверх неї сіна, щоб не було ніякої продухи* (А. Кримський); *Люди перезувалися біля перону в городське, а заболочені чоботи запихали під хлів, там продуха* (Є. Пашковський); *За допомогою цього прядива, клею і кількох дерев'яних клинців він позатикав усі дірки в дерев'яній лійці, залишивши тільки одну продуху, яку продовжив шматком ґнотової труби* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *Сонце сьогодні цілий день шукало продухи в небесній кризі, іноді воно, здрібніле за зиму, ребром вибивалося на поверхню і відразу ж зникало* (М. Стельмах).

ПРОДУ́ХВИНА, ПРОДУ́ХОВИНА, и, *ж., розм.* Те саме, що **про́дух** 1. *В скелі, внизу, проти місяця чорніла чорна продухвина, неначе двері всередину скелі* (І. Нечуй-Левицький); *Світла було мало. Тільки зверху через продухвину падало його трохи* (Г. Хоткевич); *Богдан Гатило сидів у просторому наметі з цупкого червоною полотна й дивився поперед себе в продухвину* (І. Білик); *Обіч княжого замку була з давнезних-давен видовбана в скелі печера, і для її освітлення прорубано зверху продуховину* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОДУ́ХОВИНА *див.* **проду́хвина.**

ПРОДУЦЕ́НТ, а, *ч.* 1. *книжн.* Той, хто виробляє, виготовляє яку-небудь продукцію; виробник. *Об'єднати .. дрібних продуцентів пшениці могла виключно кооперативна організація* (І. Кулик); *Взагалі, обопільні стремління з боку споживача й продуцента зрештою дадуть прекрасні наслідки, і ціни ми врегулюємо* (Остап Вишня); *На нього* [конгрес] *з'їхалися не тільки найвидатніші фахівці-вчені, але також і комерційні представники головних продуцентів скла майже з усіх країн* (М. Дашкієв).

2. *перев. мн., біол.* Організм, здатний синтезувати органічні сполуки з неорганічних; автотроф. *Мікроскопічні гриби мають також промислове значення, адже їх використовують як продуценти антибіотиків, вітамінів, органічних кислот, ферментів, інших сполук* (з наук.-попул. літ.); *Продуценти створюють органічну речовину за рахунок утилізації сонячної енергії, води, вуглекислого газу та мінеральних солей* (з навч. літ.).

ПРОДЮ́СЕР, а, *ч.* Довірена особа компанії або окремого актора, співака, музиканта і т. ін., яка здійснює ідейний, художній, організаційно-фінансовий контроль за постановкою фільму, організацією концерту, гастролей тощо. — *Якби, Лідо, продюсером фільмів був я, — дозволяв собі пофантазувати Заболотний, — створив би одну-єдину стрічку...* (О. Гончар); *Аріадна уявила себе в оточенні продюсерів, вона — кінозірка, як Софі Лорен* (Р. Самбук); *Скрізь говорять про вашого Ґорбі. Сьогодні він зірка. Продюсери хочуть знімати фільми про гласність* (В. Діброва); *Взагалі-то я співачка. Без продюсера, зате з групою* (І. Карпа).

ПРОДЮ́СЕРКА, и, *ж.* Жін. до **продю́сер.** *Генеральна продюсерка Фонду Одеської національної опери Анна Ставиченко переконана, що Україна має бути включена в загальноєвропейські оперні процеси* (з газ.).

ПРОДЮ́СЕРСТВО, а, *с.* Діяльність продюсера. *Завдяки організації меценатства та продюсерству М. Старицького український Театр корифеїв, заснований М. Кропивницьким у 1882 р., гастролював різними містами країни* (з наук. літ.); *Щодо продюсерства, то більшість людей, які називають себе продюсерами, насправді є менеджерами й директорами* (з газ.).

ПРОДЮ́СЕРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **продю́сер** і **продю́серство.** *Мій продюсерський центр, який вам дуже добре відомий, у моїй особі запропонував Анжелі співпрацю* (А. Кокотюха); *Я отримав запрошення працювати в столиці. Перемовини .. велися з продюсерською телевізійною агенцією вже давно* (І. Роздобудько).

ПРОДЮСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **продюсува́ти.** *Підтримка й продюсування талановитих митців вимагає інвестицій і грантових проєктів* (з газ.).

ПРОДЮСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що.* Здійснювати продюсерство кого-, чого-небудь. *Він розповів, що успішно продюсує кілька телеканалів, знімається за його гроші фільм у Франції* (О. Ульяненко); *Компанія, продавши право на зйомку разом зі сценарієм, планує сама продюсувати проєкт* (з газ.).

ПРОДЮСУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **продюсува́ти.** *Фільм українського режисера має всі шанси продюсуватися компанією Бреда Пітта* (з газ.).

ПРОЕКЗАМЕНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проекзаменува́ти.** *Після наземної підготовки, під час якої майбутні пілоти вдосконалюватимуть свої знання й навички на навчально-тренувальних тренажерах, та обов'язкових стрибків з парашутом курсанти будуть проекзаменовані й допущені до польотів* (із журн.); *Проекзаменовані студенти чекали комісію, яка оголосить результати* (з газ.); // **проекзамено́вано,** *безос. пред. Творчий конкурс уже завершився, усіх абітурієнтів проекзаменовано* (із журн.).

ПРОЕКЗАМЕНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **екзаменува́ти.** — *Якщо ти вирішив мене перевірити, то я маю право проекзаменувати й тебе, граючи на твоєму терпінні* (І. Пільгук); *Вчителька проекзаменувала Бориса і пішла з ним до директора* (А. Хижняк); — *Не кваптеся радіти, юначе, це рішення ще не остаточне. Мені доручили проекзаменувати вас* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Усі навчальні заклади регіону проекзаменували на швидкість і правильність дій у випадку виявлення пожежної небезпеки* (з газ.).

ПРОЕКЗАМЕНУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся. Док. до **екзаменува́тися.** *Ті, хто набуває громадянство за стандартною процедурою, мають проекзаменуватися на знання мови ще до отримання паспорта* (з газ.).

ПРОЕКСПЕРИМЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Док. до **експериментува́ти.** — *Ви, звісно, ще не зовсім певні результатів і тому потребуєте наперед проекспериментувати* (Ю. Смолич); — *Я паную над часом і простором! Ось проекспериментую, повернусь назад, тоді передам мій пристрій в Академію* (О. Бердник); *Вона дуже втішилася, отримавши таку гарну забавку, як я, на якій можна з успіхом проекспериментувати всі салати й закуски та домашні наливки* (Ю. Винничук).

ПРОЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ, а, е. Який підтримує політику європейської інтеграції, зацікавлений у поглибленні політичних, економічних, культурних і т. ін. зв'язків із країнами Європи. *Уряд прийняв низку законів, національних програм, указів і розпоряджень, які закріплюють проєвропейський напрям зовнішньої політики держави* (із журн.); *Державиучасниці, які приєдналися до ЄС після 1957 року, свого часу чітко обрали проєвропейський курс* (з газ.).

ПРОЄ́КТ, у, *ч.* 1. Сукупність документів (розрахунків, креслень, макетів і т. ін.), необхідних для зведення споруд, виготовлення машин, приладів і т. ін. *Він розкривав теки й течки, гортав різні папірці, розглядав з цікавістю креслення — проєкти різних споруд і клав їх назад за порядком* (І. Багряний); [Л і д а:] *Ви ж перший доручили мені скласти проєкт нашого велетня-санаторію* (О. Корнійчук); *На одному важливому засіданні, де обмірковувалось майбутнє Зачіплянки і розглядались проєкти її забудови згідно з генеральним планом, все якось не могли втулити місце цьому соборові* (О. Гончар).

2. Попередній текст якого-небудь документа, що виноситься на обговорення, затвердження. *Організація референдуму та голосування на ньому подібні до виборів, за винятком того, що виборець голосує не за кандидата або список кандидатів, а за пропозицію, яка містить проєкт рішення певного питання* (з навч. літ.); // Щось незакінчене, намічене лише в загальних рисах (про літературний твір, лист, доповідь і т. ін.); начерк. *Сергій і Павло швидко накидали проєкт листа Русову і прочитали його товаришам* (І. Багмут).

3. Задуманий план дій; задум, намір. *Як гарно марилось на шкільній лаві, скільки робилося сміливих, але часом і недосяжних проєктів!* (М. Коцюбинський); *Аркадій, не вважаючи за доцільне наперед розголошувати свій задум, спершу поділився проєктом з своїм двоюрідним братом* (Ірина Вільде); *Схвильований, збуджений, він одразу ж заходився розповідати про свій проєкт, однак професор слухав неуважно* (М. Дашкієв).

Монетиза́ція проє́кту *див.* **монетиза́ція; (1) Піло́тний проє́кт** — те, що починає або втілює ряд, серію, цикл і т. ін. чого-небудь. *Місцеві екологи запропонували чиновникам реалізувати пілотний проєкт — побудувати вітрову електростанцію* (з газ.).

ПРОЄКТА́НТ, а, *ч.* Той, хто розробляє або захищає проєкт (у 1 знач.). *Отут він і наказав будувати. Але й тоді, як і тепер, робили попередні плани. Тільки тоді було менше керівників і ще менше проєктантів* (Ю. Логвин); *Дозиметристи завжди йшли першими. Брали відмітку за відміткою, висоту за висотою і завжди кляли тих проєктантів, які запланували дах атомної на багатьох рівнях* (А. Михайленко).

ПРОЄКТА́НТКА, и, *жс.* Жін. до **проєкта́нт.** *Не закохуйтесь ні в лаборанток, ні в проєктанток: вони мають справи з речами, а не з людьми, і яке їм діло до шаленства чийогось серця!* (П. Загребельний).

ПРОЄКТИ́ВНИЙ, а, е, *мат.* Стос. до проєкції *(див.* **проє́кція**[2] 1). *Однією зі складових проєктивної геометрії є нарисна геометрія, головний метод якої — метод ортогонального проєктування на дві взаємно перпендикулярні площини* (з наук. літ.); *Проєктивне покриття — це відношення площі проєкції наземних частин рослин (за винятком просвітів між листям і гіллям) до загальної площі ділянки* (з навч. літ.).

ПРОЄКТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *жс., мат.* Властивість за знач. **проєкти́вний.** *Коли ми говоримо про проєктивність площини, ми одразу згадуємо картинку з рейками, які візуально перетинаються вдалині* (із журн.).

ПРОЄ́КТНИЙ, а, е. Стос. до проєкту (у 1 знач.), проєктування *(див.* **проєктува́ння**[1]*).* — *Сьогодні на засіданні уряду академік Саклатвала робив доповідь про тунель. Прийнято постанову про створення проєктного комітету* (М. Трублаїні); *Завтра всі .. погоджуватимуться, що будувати ТЕЦ взимку майже неможливо, говоритимуть про труднощі, лаятимуть проєктну контору* (В. Собко); // Передбачений проєктом. *Газоносне родовище після виведення на проєктну потужність щорічно даватиме від 25 до 27 мільярдів кубометрів газу* (з наук. літ.).

△ **Проє́ктне завда́ння** *див.* **завда́ння.**

ПРОЄКТО́ВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **проєктува́ти**[1]. *Він добув спорий аркуш рисункового паперу, на котрім червоним атраментом була зазначена проєктована залізниця* (Б. Лепкий); *Він зачепив ще одне, нібито дрібне питання — про форму електровозів, проєктованих для тунелю* (М. Трублаїні); // **проєкто́вано,** *безос. пред. Щодо екскурсій проєктовано поки що одну до Борислава і Східниці* (І. Франко).

ПРОЄКТО́ВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **проєктува́ти**[2]. *Зображення зі сцени також дублювалося на екрани, на яких проєктовані кадри супроводжувалися титрами* (з газ.).

ПРОЄ́КТОР, а, *ч., спец.* 1. Оптичний прилад, яким вимірюють лінійні й кутові розміри виробів. *Розмір шуканої величини визначається з допомогою спеціальних оптичних приладів — мікроскопа, проєктора та ін.* (з навч. літ.).

2. Оптичний прилад для одержання збільшених зображень на екрані; проєкційний апарат *(див.* **апара́т***). Тут була зібрана величезна бібліотека: тисячі книжок, сфотографованих на плівку. А на спеціальній підставці — проектор* (А. Дімаров); *Мультимедійні презентації, якщо такі відбувались у його кабінеті, транслювали через умонтований під стелею проєктор, решту матеріалів Рева передивлявся на персональному комп'ютері* (М. Кідрук).

ПРОЄКТУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до проєктування *(див.* **проєктува́ння**[1]*). Можна подумати, що збудовані понад Дніпром .. нові села планувались не на конкретних місцях, а в проєктувальних канцеляріях* (О. Довженко); // Який здійснює проєктування. *Вона працювала в одній з проєктувальних груп* (М. Трублаїні).

ПРОЄКТУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто здійснює проєктування, працює в галузі проєктування *(див.* **проєктува́ння**[1]*). Ми, автори сценаріїв, — головні проєктувальники фільму на папері* (О. Довженко); — *От вам наша майбутня шахта такою, як намалював її проєктувальник* (В. Собко).

ПРОЄКТУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *жс.* Жін. до **проєктува́льник.** *Проєктувальниця котеджів.*

ПРОЄКТУВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **проєктува́ти**[1]. *Засідав комітет проєктування великого підземного будівництва* (М. Трублаїні); *Коли на проєктування перших систем* [автоматичних систем управління] *ішло багато років і ще більше грошей, то далі, як обіцяли вчені, системи мали проєктувати самі подібних собі, вартість їхня мала неухильно зменшуватися, а ефективність, відповідно, збільшуватися* (П. Загребельний); *Перспективним напрямком лексикографічних досліджень є проєктування та створення українських галузевих електронних словників із використанням й удосконаленням досвіду українських і зарубіжних лексикографів* (з навч. літ.).

ПРОЄКТУВА́ННЯ², я, *с.* Дія за знач. **проєктува́ти²**. — *У цьому старовинному, майже музейному годиннику Едгар і вмонтував автоматичний пристрій для проєктування голографічного зображення* (В. Чемерис).

ПРОЄКТУВА́ТИ¹, у́ю, у́єш, *недок., що.* 1. Складати, розробляти проєкт (у 1 знач.). — *А що коли тобі доведеться проєктувати міжзоряний корабель?* (О. Донченко); [К р е ч е т:] *Проєктуючи санаторій, ви мусили думати над тим, щоб кожна лінія, форма несла сонце, радість, бадьорість...* (О. Корнійчук); *Мабуть, він* [інженер] *і проєктував цей дім, й поставив від себе каплицю святого Антонія, свого патрона* (Г. Пагутяк); // Конструювати що-небудь. *Раптом не сподобається* [Мурашку] *стара садова поливальниця, якою роками всі користувались, і він уже проєктує іншу* (О. Гончар); — *Дуже мені подобаються ті винахідники, — вів далі дядько Захар, — які до пуття цвяха не вміють забити, а беруться проєктувати кібернетичну машину* (М. Білкун).

2. *також з інфін. і без дод.* Планувати, намічати здійснити що-небудь. *Ми .. оглянули підземелля, де проєктували побудову всяких споруд* (М. Трублаїні); — *Проєктувати можете? — запитав офіцер. — Гм... Дивлячись що* (І. Багряний); — *Ми проєктуємо поставити роботу на відповідну височінь* (М. Стельмах).

ПРОЄКТУВА́ТИ², у́ю, у́єш, *недок., що.* 1. *мат.* Зображувати на площині яку-небудь просторову фігуру. *У геодезії для одержання проєкції невеликої ділянки земної поверхні всі точки проєктують на горизонтальну площину прямовисними лініями* (з навч. літ.).

2. *спец.* Передавати на екран проєкцію *(див.* **проє́кція²** 2). *Потужний сервер синхронізує численні зображення зі звуком і проєктує образи на стіни галереї, які від підлоги до стелі перетворюються в єдиний великий мультимедійний екран* (з наук.-попул. літ.); *Віктор вирішив розгледіти те, що здобув, і почав одну по одній проєктувати на маленький екран ще вологі мікрофотографії* (Н. Околітенко).

ПРОЄКТУВА́ТИСЯ¹, у́ється, *недок.* Пас. до **проєктува́ти¹**. *Дах будинку проєктувався односкатним* (В. Козаченко); *Шкода, що ходова частина кораблів проєктувалася не в моєму інституті* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОЄКТУВА́ТИСЯ², у́ється, *недок.* 1. *на що.* Відображуватися на тлі чого-небудь. *Зорі знаходяться на різних відстанях від спостерігача і всього лише проєктуються на небесну сферу в одному напрямі, однак фізично вони між собою ніяк не зв'язані* (з навч. літ.).

2. Пас. до **проєктува́ти²**. *Кожна точка фігури проєктується на площину* (з навч. літ.); *На екрані проєктується зображення давніх храмів, про кожен із яких розповідає лектор* (із журн.).

ПРОЄКЦІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до проєкції *(див.* **проє́кція²** 1). *Для шанувальників футболу місцева влада встановила в парку два проєкційні екрани й звукопідсилювальну апаратуру* (з газ.).

△ **Проєкці́йний апара́т** *див.* **апара́т.**

ПРОЄКЦІЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проєкціюва́ти.** *Шість основних видів стандартного розташування проєкцій — це розгорнуті грані паралелепіпеда, у центрі якого розміщують проєкційований предмет* (з навч. літ.); // **проєкційо́вано,** *безос. пред. Усі декорації було проєкційовано на всю площину подіуму* (з газ.).

ПРОЄКЦІЮВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до проєкціювання. *Якщо проєкціювальні промені перпендикулярні до площини проєкцій, то таке проєкціювання називають прямокутним* (з навч. літ.).

ПРОЄКЦІЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проєкціюва́ти.** *За центрального проєкціювання промені виходять з однієї точки й зображення утворюється зі спотвореними розмірами* (з навч. літ.).

ПРОЄКЦІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок., що.* Те саме, що **проєктува́ти²**. *Якщо точка, яку треба проєкціювати, належить площині проєкції, то її проєкція збігається з точкою площини* (з навч. літ.).

ПРОЄКЦІЮВА́ТИСЯ, ю́ється, *недок.* Те саме, що **проєктува́тися²**. *Проєкціюватися на екран.*

ПРОЄ́КЦІЯ¹, ї, *ж., рідко.* Те саме, що **план¹** 2. *Бізнес ішов непогано, але Гога вже захопився новою ідеєю, котра займала щоразу більше місця в його фантазіях і проєкціях — він вирішив піти в клубний бізнес* (С. Жадан).

ПРОЄ́КЦІЯ², ї, *ж.* 1. *мат.* Зображення просторової фігури на площині. *Відомо, що коренева система більшості плодових рослин займає площу, що вдвічі, а іноді втричі й більше перевищує проєкцію крони* (з наук.-попул. літ.); *Проєкціями катетів на гіпотенузу прямокутного трикутника є відрізки, на які її ділить висота, проведена з вершини прямого кута* (з навч. літ.); *Креслення було у трьох проєкціях, дуже прецизійне — з використанням товстих, тонких та пунктирних ліній* (Любко Дереш).

2. Збільшене зображення нерухомих об'єктів (малюнків, креслень, кінокадрів і т. ін.) на екрані за допомогою оптичних приладів. — *Ви так і не розказали, як здогадалися про те, що привид — це лише проєкція кіно на стіну* (А. Кокотюха); *Шерма перемикнула екрани на тривимірну проєкцію, і перед зібранням виник жовто-салатовий глобус другої планети* (В. Єшкілєв).

△ **(1) Ізометри́чна проє́кція,** *спец.* — різновид аксонометричної проєкції, за якої у відображенні тривимірного об'єкта на площину коефіцієнт спотворення за всіма трьома осями однаковий. *Ізометричну проєкцію застосовують у технічному кресленні для зображення зовнішнього виду об'єктів (деталей, машин, будівель, споруд і т. ін.) та в комп'ютерній графіці* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЄХИ́ДНА, и, *ж.* Рід ссавців родини єхиднових, що мешкає на острові Нова Гвінея. *Проєхидни живуть у вологих гірських лісах і можуть траплятися на альпійських луках на висоті 4000 метрів* (з наук.-попул. літ.); *Раціон проєхидн складають жуки та дощові черви, яких вони ловлять своїм довгим, липким, покритим маленькими гачечками язиком* (з навч. літ.).

ПРОЖА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прожа́рити.** *У бані видали мило, кожному* [в'язню] *— по маленькому бруску. Затим — спіднє, кальсони та сорочку .. Але іншого одягу не видавали, мешканці блоку отримали своє, лиш прожарене й випране в розташованій тут же невеличкій пральні* (А. Кокотюха); *Діоксид плутонію, отриманий за низьких температур, легко розчиняється в концентрованих сірчаній та азотній кислотах, тоді як прожарений — дуже важкорозчинний* (з наук. літ.); *Пророщують насіння, залежно від культури, у спеціальних контейнерах, які заповнюють промитим і прожареним піском* (з газ.).

ПРОЖА́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **прожа́рений.** *Досвідчений кухар завжди звертає увагу на прожареність стейків* (із журн.); *Прожареність медичних інструментів — запорука стерильності та гарантія безпеки пацієнтів* (з газ.).

ПРОЖА́РИТИ *див.* **прожа́рювати.**

ПРОЖА́РИТИСЯ *див.* **прожа́рюватися.**

ПРОЖА́РКА, и, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **прожа́рювання.** *Холодне низьке небо, маленька тюрма на якомусь вигоні .. Після прожарки можна було терпіти свій одяг* (В. Стус); *Прожарка й дуст, запахи полону кудись одійшли, поволі одступилися. Якусь мить полонений чувся щасливим* (Г. Колісник); *Фахівці зазначають, що прожарка є одним із найефективніших способів стерилізувати землю від комах та будь-яких хвороб* (із журн.).

ПРОЖАРТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Пожартувати (у 2 знач.) певний час. *Прожартувати весь вечір.*

ПРОЖА́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прожа́рювати** 1–3. *Недостатньо прожарювана риба небезпечна для здоров'я людини, адже є високий ризик інфікування нематодами* (з наук.-попул. літ.); *Прожарюваний коксовий дорогоцінний камінь і цирконовий пісок розплавляються в електропечі* (з навч. літ.); *У добре прожарюваному сонцем ґрунті та за щедрого поливу кавуни швидко наливаються* (з газ.).

ПРОЖА́РЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прожа́рюваний.** *Легувальні матеріали комплексно впливають на структуру та властивості сталі, деякі з них можуть суттєво збільшити її прожарюваність* (з навч. літ.).

ПРОЖА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прожа́рювати** 1–3. *Кожному гурману можна догодити, приготувавши стейк різного ступеня прожарювання* (із журн.); *Після прожарювання лужного розчину залишався твердий поташ* (з навч. літ.); *Газонна трава в міжряддях садів захищає коріння плодових дерев від прожарювання сонцем* (з газ.).

ПРОЖА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОЖА́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* 1. Жарити (у 1 знач.) до повної готовності; просмажувати. *Жолудь розрізуємо на чотири дольки. Зараз він гіркий, у ньому дуже багато дубильних речовин, і його треба добу вимочувати у воді. Потім його сушать, прожарюють, товчуть — і борошно готове* (М. Білкун).

2. *спец.* Піддавати що-небудь дії високої температури для очищення, дезінфекції, гартування і т. ін. *Гідрокарбонат натрію слабко розчиняється в холодній воді і випадає в осад, який відфільтровують і прожарюють, отримуючи кальциновану соду* (з наук.-попул. літ.); *Усі компоненти шихти перед змішуванням необхідно просушити для видалення вологи або прожарити* (з навч. літ.).

3. Дуже прогрівати що-небудь (про теплові промені). *Сонце прожарює асфальт так, що аж смола виступає на поверхню* (із журн.); *За день сонячні промені прожарили пісок, тому босоніж узбережжям не пройдеш* (з газ.).

4. *тільки док.* Пожарити (у 2 знач.) певний час. *М'ясо потрібно прожарити хвилин десять, а потім можна додавати овочі й тушкувати хвилин тридцять на помірному вогні* (із журн.).

ПРОЖА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОЖА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Жаритися (у 1 знач.) до повної готовності; просмажуватися. *Зробіть неглибокі надрізи квадратами на качиній грудці, щоб вона краще прожарювалася, приправте м'ясо сіллю та перцем* (з навч. літ.).

2. *тільки 3 ос., спец.* Піддаватися дії високої температури для очищення, дезінфекції, гартування і т. ін. *Вуглецева сталь прожарюється на порівняно невелику глибину* (з наук. літ.); *Сталі підвищеної міцності повинні глибоко прожарюватися та витримувати циклічні нагріви й охолодження без утворення тріщин* (з наук. літ.).

3. *тільки док.* Жаритися певний час. *М'ясо прожарилося годину й було майже готове* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **прожа́рювати** 1–3. *Стоматологічні інструменти можуть прожарюватися паровим або повітряним способом* (з навч. літ.).

ПРОЖА́РЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто прожарює (у 2 знач.) що-небудь. *Вимогою до кандидата на посаду є стаж роботи прожарювачем не менше року* (з мови реклами).

ПРОЖА́РЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **прожа́рювач.** *Прожарювачка електровугільного виробництва.*

ПРОЖА́ТИ *див.* **прожина́ти.**

ПРОЖА́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прожа́ти** 1. *Прожате поле; // у знач. ім.* **прожа́те,** того, *с.* Те, що зжате, пожате (про ниву, поле і т. ін.). *Женці прийшли на поле. Кладуть усе принесене на прожатому, вставляють колиску на триножнику* [триніжку], *коли з малими дітьми, а поверх їжі кладуть зверху на білій скатерті хліб, під снопи в холодок ставлять баньку з водою* (з мемуарної літ.).

ПРОЖДА́ТИ, ду́, де́ш, *док., кого, що і без прям. дод.* Пождати (у 1 знач.) певний час. *О. Артемій вийшов з хати, сів в екіпаж і прождав ще доброї пів години.., доки вийшла Сусана Уласівна* (І. Нечуй-Левицький); *Цілу ніч прождав я* [дівчину]... (Олександр Олесь); *П'ять років прождала* [Катря], *а молодість минає* (В. Кучер); *Коли вже король підійшов до лівого берега Стиру і, кілька день прождавши підходу посполитого рушення, розпочав переправу, то ще раз була нагода для мене потрощити його силу* (П. Загребельний); *Не наваживши́сь попросити в Ольгерда Костянтиновича човна, вона так і прождала би, доки не розійшовся туман* (Любко Дереш).

ПРОЖЕБОНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *розм.* Док. до **жебоні́ти** 1. — *Нащо було так?.. Нехай би собі... — несміливо прожебоніла Юзя* (Леся Українка); *Дівчина прожебоніла: — Втікаймо!* (І. Білик); — *Доброго дня, доню! — якимось загубленим голосом прожебоніла мати* (Дара Корній).

ПРОЖЕ́КТ, у, *ч.* 1. *ірон.* Задум, намір, план, що не має точного обґрунтування. *В міру того як світліли вікна, Остапові прожекти дедалі .. втрачали нічний таємничий блиск* (М. Ю. Тарновський); *Дядько осудливо ставився до всіх, хто марнував своє життя на нездійсненні прожекти, на мрії і на почуття* (Любко Дереш).

2. *заст.* Проєкт. *Він заходився викладати прожекти економічних реформ, причому з точним поданням цифр і розрахунків* (М. Гримич).

ПРОЖЕКТЕ́Р, а, *ч.* 1. *ірон.* Той, хто захоплюється прожектами (у 1 знач.). *Старший механік служив .. четвертий рік і вже славився на весь флот, як "прожектер". Зараз він викладав своїм слухачам, в тому числі й командирові, найостаннішу ідею* (М. Трублаїні); *Невже Каргат — тільки прожектер, ловець душевної слави?* (Ю. Шовкопляс); *Наука всемогутня тільки тоді, коли спирається на реальний ґрунт, а не на казочки недолугих мрійників і прожектерів* (В. Баранов).

2. *заст.* Той, хто складає прожект (у 2 знач.). *Прожектер панської садиби.*

ПРОЖЕКТЕ́РСТВО, а, *с., ірон.* Висування необґрунтованих прожектів (у 1 знач.) та обстоювання їх. — *Я пояснюю планування Сагайдака не діалектичним підходом до справи, а легковажним прожектерством, породженим відсутністю досвіду у молодого фахівця, яким є наш зоотехнік* (С. Добровольський); *Цей виступ знаменитого селекціонера дав поштовх для мого "прожектерства", фантазування* (М. Білкун).

ПРОЖЕКТЕ́РСТВУВАТИ, ую, уєш, *недок., ірон.* Захоплюватися прожектами (у 1 знач.). *Прожектерствувати довгий час.*

ПРОЖЕКТЕ́РСЬКИЙ, а, е, *ірон.* Прикм. до **прожекте́р** 1 і **прожекте́рство.** *Професора О. К. Дорошкевича звинуватили в методологічній нечіткості, вульгарному соціологізмі, прожектерській теорії в педагогіці* (з навч. літ.).

ПРОЖЕ́КТОР, а, *ч.* Освітлювальний апарат з оптичним пристроєм, за допомогою якого створюють потужні спрямовані пучки світла. *Ніч — як дно глибокої криниці, притихле село прожектори з палацу свердлять снопами променів* (К. Гриб); *Ударили зенітки, полохливо й поквапливо, зенітні прожектори в німотній панічності обмацували небо* (П. Загребельний); *Ви виповзли врешті на площу, перелюднену, голосну, освітлену різноколірними прожекторами, лампіонами і смолоскипами* (Ю. Андрухович); * У порівн. *Одинокий місяць, мов сторожовий прожектор на крейсері, горить і не гасне* (В. Кучер); // Пучки світла, створені таким апаратом. *Ось вдарило звідкись снопом синього світла, що йде не від блискавки, — прикордонницький прожектор гайнув у темряву моря* (О. Гончар); *Прожектори заметалися навколо злощасного валуна, посипалися гранати, шматуючи скелі* (О. Бердник).

ПРОЖЕКТОРИ́СТ, а, *ч.* Той, хто обслуговує прожектор, працює з прожектором. *Прожектор знову зупинився.., і за мить вибухнув снаряд в точці, яку щойно вказував прожекторист* (С. Голованівський); *Літак опустився носом униз, мабуть, пілот кинув його в піке, намагаючись обманути прожектористів, але це йому не вдалося, бо світло заливало кабіну* (Р. Самбук).

ПРОЖЕКТОРИ́СТКА, и, *жс.* Жін. до **прожектори́ст.** *Працювати прожектористкою.*

ПРОЖЕ́КТОРНИЙ, а, е. Прикм. до **проже́ктор.** *По колгоспному дворі прожекторне світло лягало на ряди корівників, на рідкі зуби штахет, на молоковоз за кагатами* (Є. Пашковський); *Заревла сирена, в дворі зчинився переполох, нервово перехрещувались смуги прожекторного світла* (В. Кожелянко); *Нагорі щось загуло, і в коридорі посвітлішало: крізь вікна пробивались відблиски прожекторних променів* (М. Кідрук); // Здійснюваний за допомогою прожекторів. *Великі стадіони потребують прожекторного освітлення, бо більшість спортивних змагань проводять у зручний для глядачів вечірній час* (із журн.); // Оснащений прожекторами (про військові підрозділи). *Під час Другої світової війни прожекторні роти входили до складу ППО для підсвічування літаків та націлювання на них зенітних кулеметів і гармат* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЖЕНИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Пожениxатися певний час. *Ходили чутки, що новий сусід проженихався все життя, хоча й був одружений* (з газ.).

ПРОЖЕ́РА, и, *ч. і жс., розм.* Те саме, що **ненаже́ра.** *Жив у Флоренції один чоловік, на ймення Чакко, з усього світу хрещеного прожера; щоб напхати ту неситу десяту пельку, не вистачило б усього його добра* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОЖЕ́РЛИВИЙ, а, е, *розм.* Який багато їсть, якого важко нагодувати; ненажерливий. — *Отак і живу тепер, Вусте, .. — обізвалася Ганна з напускною веселістю. — Дома не ночую, хліба не купую. — Даром береш? — Чи нам багато треба? Ми не такі прожерливі* (О. Гончар); *Відразу, де не візьмись, налетіла зграя прожерливих акул* (Л. Тендюк).

ПРОЖЕ́РЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *жс., розм.* Властивість за знач. **проже́рливий.** *Ще турбувала її дитина. Дивна, страшна прожерливість була в неї* (Валерій Шевчук).

ПРОЖЕ́РЛИВО, *розм.* Присл. до **проже́рливий.** *Вони* [комахи] *не гребували ані княжими, ані поселянськими посівами. Обсідали хмарою й трощили спішно, прожерливо, ніби вперше бачили* (Д. Міщенко).

ПРОЖЕ́РНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **проже́рливий.** *І як дурних старців вошва прожерна їсть, Так душі докором сумління нам роз'їло* (І. Світличний); * Образно. *Вихор скажений бушує все зліше, Завиє, застогне, здригнеться, засвище... Хитається кроква... Чорніє земля Та пащу прожерну на них роззявля* (П. Грабовський).

ПРОЖЕ́РТИ *див.* **прожира́ти.**

ПРОЖИВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **прожива́ти** 3. *Посадник призначив двори для проживання Дмитрійових дружинників* (А. Хижняк); *Я жив там на повному пансіоні і заплатив лише чисто символічну суму за проживання* (А. Кокотюха); *Кобівка не виглядала місцем скупченого проживання чаклунів* (Є. Кононенко).

2. *рідко.* Те саме, що **життя́** 1. [К о н о в а л и х а:] *Подивлюся я на людське проживання та й обіллюся слізоньками...* (М. Кропивницький); *Батько її .. вийшов у одставку й жив на своїм господарстві, котре було невелике, але забезпечувало спокійне і не те щоб нужденне проживання* (Олена Пчілка); *Я вагався недовго. Навіщо мені пусте проживання? Ксеню не зупиниш. Без неї не життя* (О. Бердник).

Місце прожива́ння *див.* **мі́сце.**

△ **Вид на прожива́ння** *див.* **вид**[1]; **По́свідка на прожива́ння** *див.* **по́свідка.**

ПРОЖИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОЖИ́ТИ,** иву́, иве́ш, *док.* 1. *тільки док.* Жити (у 1–5 знач.) якийсь час. [Р у ф і н:] *Се мого батька друг. Прибув недавно з чужини, де прожив багато років* (Леся Українка); *Не гадаймо прожити безсумно, Бо життя — неминуча борба* [боротьба] (П. Грабовський); — *Вона все життя прожила з художником!* (Є. Кононенко).

2. *тільки док., що.* Проіснувати певний відрізок часу. *Ох, Боже, Боже, трошки того віку, а як важко його прожити* (М. Коцюбинський); *Щоб слухать шум той довгий жита, щоб бачить поле дальнє те, я хочу ще хоч раз прожити моє дитинство золоте* (В. Сосюра); *Мені здалося, що я в цьому світі зовсім не прожив дитинства і юності, а таки пройшов через чистилище* (Валерій Шевчук).

3. *тільки недок.* Жити, мешкати постійно або тимчасово (у приміщенні, населеному пункті, на певній території і т. ін.). *Найбільшою була кімната, де проживали робітники* (Н. Кобринська); *Вже кілька неділь проживає Настя в батька-неньки* (Б. Лепкий); *Над Расавою рікою, У селі Береговім, Проживає баба Кудря* (С. Воскрекасенко); *Далі, десь понад ставом, і сільце вигулькне. А в ньому далека рідня чи свояцтво проживає* (М. Стельмах); // Водитися (у певній місцевості — про диких тварин, птахів); жити (у кого-небудь — про домашніх тварин). *Проживають у них* [лісах півночі] *дикі воли, що живляться .. листям* (Л. Мартович); *Проживав у нас довго собака Пірат. Це був великий на зріст, немолодий вже, поважний і серйозний пес* (О. Довженко); *От і знову оболонь, .. Тут місцина журавлина, Тут, далеко від осель, Проживає журавель* (М. Стельмах).

4. *також у сполуч. з ім. на означення часу, що і без прям. дод.* Жити, проводити життя в якийсь спосіб. — *Ти, Ганю, молода. Невесело тобі самій літа молоді марно проживати* (І. Нечуй-Левицький); — *На лови він їздив удень і вночі, риба йому йшла до рук, як приворожена. Так він проживав — цей сліпий дід* (Ю. Яновський); *Він .. не буває ні на весіллях, ні на будь-яких бенкетах, а знав лише контору колгоспу, поле, районні наради і тишу своєї хатки, де вже більше чверть віку проживає самотнім* (О. Бердник); *Усе життя прожив* [швець] *чесно і винен був хіба одному Господу свою душу* (Ю. Винничук); // *на що, на чому, з чого, чим, рідко з чим.* Підтримувати своє існування яким-небудь способом, використовуючи певні засоби. *Затявся* [батько] *на своєму: "По любові можуть женитися або безпросвітні дурні, або великі пани, що проживають на готовизні"* (М. Стельмах); *Останні три дні прожив він трьома центами, .. знайденими над Прутом на піску* (М. Коцюбинський); *Ніхто ж бо не робив собі ілюзій, що проживе з літератури чи з малярства* (Р. Іваничук);

// Перебуваючи в певному стані, жити чим-небудь (думками, мріями і т. ін.). *Скільки разів у довгі безсонні ночі, натягнувши ковдру на голову, Павло день по дню проживав у тому своєму вимріяному світі* (А. Головко); [Р і ч а р д:] *Певне в світі ніхто живий без мрії не прожив* (Леся Українка); // *тільки док., без кого — чого.* Зарадити собі в чомусь без кого-, чого-небудь. *Без ворогів можна в світі як-небудь прожити* (Т. Шевченко); *Без їжі людина може прожити близько 30–40 днів, а без води — значно менше* (з наук.-попул. літ.).

5. *що і без дод.* Витрачати на існування (гроші, майно і т. ін.). *Родовиті, оторочені садами і стависьками палаци ставали трухлявими пустками або ішли з торгів, а їхні господарі .. проживали останні банкноти* (М. Стельмах); *Що за літо заробить Мотря, те за зиму й проживуть...* (Панас Мирний); // *тільки док., перен., розм., рідко.* Утратити (голос, здоров'я і т. ін.). — *Гей, мужички, підходьте сюди, бо мій голос до вас не дійде!.. На ваших-бо дітках горло прожив* (В. Земляк).

(1) Прожи́ти в па́рі — бути одруженим якийсь час. *Остап і року не прожив у парі* (Панас Мирний); — *Мені здається, що я ні з ким не прожив би так щасливо в парі, як з вами* (І. Нечуй-Левицький); *Моєму дідові (по матері) на час одруження виповнювалося 20 років, а моя бабця (в майбутньому) на час свого одруження мала 14 років і 3 місяці. Прожили вони "у парі" рівно 65 років* (М. Матіос).

◊ **(2) Прожи́ти на сві́ті:** а) жити (у 1 знач.) якийсь час. *Стара була розумна людина, багато років прожила на світі, багато бачила на своєму віку* (І. Нечуй-Левицький); — *Я багато вже прожив на світі, але не було ще такого, з ким би я не подружився* (Валерій Шевчук); — *Скільки років прожив на світі, а все одно — раз по раз деякі жіночі вчинки геть збивають мене з пантелику...* (О. Авраменко); б) провести життя в якийсь спосіб. *Дорогий чоловік був! — додав* [чоловічий голос] *помовчавши. — Прожив на світі недаром!.. Чуєш, Катре, діло, за яке він боровся, ніколи не вмре, житиме* (А. Головко).

ПРОЖИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОЖИ́ТИСЯ,** живу́ся, живе́шся, *док., розм.* 1. *тільки док., безос.* Жити (у 1 знач.) якийсь час. *Що на світі прожилось, так як во сні іздалось* [здалося] (Номис); *Не багато, як то кажуть, прожилося, та багато пережилося. Захирів він, підірвався...* (Г. Хоткевич).

2. *тільки недок., безос.* Те саме, що **жи́тися.** *Ой як тобі, сестро, та проживається?* (Сл. Б. Грінченка); — *Ну, що ж, Олексо, — перервав я перший мовчанку, коли ми вийшли на пастівник, .. — як вам проживалося за тоті роки?* (І. Франко).

3. Витрачаючи багато коштів, грошей і т. ін., залишатися без засобів існування. *Кошовий у столиці проживається настільки, що позичає грошей у різника* (Г. Колісник); *Прожилися козаки — ні хліба, ні табаки* (приказка); *Хома з Паньком Живуть, було, панками. На старість прожились: обидва з торбинками Співали Лазаря — і вмерли під тинком* (Л. Боровиковський); — *Треба чухати звідсіля. Поки не прожились до останньої копійки* (В. Єшкілєв).

4. *тільки недок.* Пас. до **прожива́ти** 4. *При війську п'ятниця чи неділя — все одно, там кожен день однаково проживається* (Н. Кобринська); *Проживається юність лише для того, щоб залишилась згадка щемка про десяток світлих хвилин* (Ю. Іздрик).

ПРОЖИВОТІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* Животіти певний час. — *Ліпше прожить життя і вмерти своєю смертю.* — *Прожить? Чи, може, проживотіти?* (Василь Шевчук).

ПРОЖИ́ЛКА, и, *ж.* Те саме, що **про́жилок** 1–3. *Різко дивиться блідий од хвилювання Віктор Сніженко. На його високому лобі спухає і тремтить продовжня прожилка* (М. Стельмах); *На підвіконні притулився пощерблений кленовий листок, перетятий сіткою зжовклих прожилок* (Н. Рибак); *Нарешті він помітив під ногами прожилку світлої породи. Дістав з кишені ножа, відколупав* (О. Тесленко).

ПРО́ЖИ́ЛЛЯ, я, *с.* Збірн. до **про́жи́лок, прожи́лка.** *Гадала* [діва], *що шаленець з'їсть печеного шматок, — Подала найліпший кусень без прожилля, без кісток* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Світліє корою прожилля беріз, їм сила незрима напружує віття* (П. Мовчан).

ПРО́ЖИ́ЛОК, лка, *ч.* 1. Відгалуження судини, по якій тече кров у тілі людини чи тварини. *Біля скронь, з-під її* [дівчини] *тонкої шкіри, просвічувався голубий прожилок* (М. Томчаній).

2. Відгалуження ниткоподібного стовщення на листі й квітах рослин, на крилах комах. *Терешко знав дерево. Знав кожну його жилу й прожилок, на вагу і пахощ, від кореня до вершечка* (Григір Тютюнник); *Іноді бачиш усе до найдрібніших деталей, всю цю матерію — кожного ангела надбрамного, кожен вазонок у вікні, кожен прожилок на листкові* (Ю. Андрухович).

3. Вузька смужка, тонкий прошарок у чому-небудь (камені, дереві, металі і т. ін.), які виділяються своїм забарвленням. *Для лісостепових районів України прикметний непрозорий кремінь світло-сірого кольору з білими прожилками* (з навч. літ.); * У порівн. *В проломи між кронами срібло струмує напруго, і нитка блакиті струмить, мов прожилок агату* (П. Мовчан).

4. *гірн.* Відгалуження в жилі *(див.* **жи́ла**[1] 3). *Штокверк — це товста рудна жила, від якої відгалужується багато прожилків* (з наук.-попул. літ.); *Сталактитові печери мусили бути десь поряд. Принаймні напрям до них показував той прожилок білої м'якої породи* (О. Тесленко).

ПРОЖИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОЖА́ТИ,** жну́, жне́ш, *док., що і без прям. дод.* 1. Жнучи *(див.* **жати**[1]**),** звільняти певну ділянку від збіжжя. *Прожати поле за хутором.*

2. *тільки док.* Пожати (у 3 знач.) певний час. *Прожати тиждень.*

ПРО́ЖИР, і, *ж., збірн., розм.* Ненажери, обжери. *Вона висмикнула з мітли держално — і давай потягати "ненаситну прожир"* [свинку й кабанчика] (Панас Мирний); — *Ця прожир* [Маша] *така спішна та ненажерлива, що за нею й не похопишся з їжею: не жує галушок, а просто глитає, неначе індик* (І. Нечуй-Левицький); — *Де вони* [діти] *тільки на мою голову беруться?.. Така прожир* (М. Стельмах).

ПРОЖИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОЖЕ́РТИ,** еру́, ере́ш, *док., що, розм.* Жерти (у 1 знач.) багато чого-небудь. *Я тому бурішечку* [картопельку] *гірко прожираю.Варениці на полиці, на них позираю* (з коломийки); — *Я ніколи не маю такої щасливої години, аби я спокоєм кусень хліба прожер* (В. Стефаник); *Все просвистіли, програли в карти, прожерли, пропили!* (М. Циба); *Від тертя пергамент почав розпадатися на клапті: плісенява прожерла його наскрізь і повністю знищила текст* (В. Єшкілєв); // *тільки док., вульг.* Те саме, що **зже́рти** 1. *Плив по морі, та його риба з човном прожерла* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОЖИ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прожи́рити.** *У народній медицині на хворі суглоби накладають прожирені тваринним жиром пов'язки, а потім забинтовують їх шерстяною тканиною й залишають на ніч* (з газ.); // **прожи́рено,** *безос. пред. Якщо робочий одяг прожирено мастильними матеріалами, то перед пранням варто використати спеціальні засоби для виведення плям* (із журн.).

ПРОЖИ́РИТИ *див.* **прожи́рювати.**

ПРОЖИ́РИТИСЯ *див.* **прожи́рюватися.**

ПРОЖИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Пожирувати певний час. *Прожирувати вік.*

ПРОЖИ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прожи́рювати.** *Для безвідмовної роботи пневмоприводів необхідно забезпечити високоякісний стан шкіряних деталей, що досягається їх регулярним прожирюванням* (з навч. літ.).

ПРОЖИ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОЖИ́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* Просочувати, насичувати, промазувати жиром що-небудь. *Прожирювати ґніт; Прожирити тканину.*

ПРОЖИ́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРОЖИ́РИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Просочуватися, насичуватися жиром. *Оперення качки густе з розвиненим пуховим покривом, добре прожирюється секретом куприкових залоз, що забезпечує його водостійкість* (з навч. літ.); *Картонні коробки з піцою прожирилися, бо пергамент усередині виявився неякісним* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прожи́рювати.** *Шкіряні деталі прожирюються в спеціально обладнаних ваннах та особливих розчинах* (з навч. літ.).

ПРОЖИ́ТИ *див.* **прожива́ти.**

ПРОЖИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прожи́ти** 1, 2, 4. *Не раз десь на самоті здавалося, що прийде якась неждана година і одним помахом відкине* [Дарина], *мов полуду, прожиті в чужому світі роки* (М. Стельмах); *В останні хвилини чесно прожитого життя на поміч йому прийшов гнів* (О. Довженко); *Часом у душі проснеться давня радість та й та тихне .. або ж ужалить таким жалким жалем про майже страчені часи, про даремно прожиті літа* (Панас Мирний); *Смішний тепер з вершини прожитих десятиліть страх, безпричиннний, але такий реальний тоді, не підвладний тверезому розумові* (В. Дрозд); // **прожи́то,** *безос. пред. Отак і прожито день* (А. Головко); *Ніщо не минуло. Ніщо не прожито. За садом — дощами розпатлане жито* (І. Жиленко); // *у знач. ім.* **прожи́те,** того, *с.* Те, що минуло. *Коли б це тодішнє прожите можна тепер прожити, яке ж сильне і самосвідоме було би воно* (О. Кобилянська); *Розмірковуючи над своєю долею, Сороколіт тверезо оцінює прожите й пережите, досягнуте і ще не зроблене* (Є. Доломан).

ПРОЖИ́ТИСЯ *див.* **прожива́тися.**

ПРОЖИТКО́ВИЙ, а, е. Необхідний, достатній для прожитку. *Ми були твердо рішені* [вирішили], *навіть без мови, одружитися, ось тільки я впорядкую свої достатки, роздобуду справжнє мешкання і вистачальний прожитковий рівень* (У. Самчук); *Пенсії та інші види соціальної допомоги повинні забезпечувати рівень життя людини, не нижчий установленого державою прожиткового рівня* (з газ.).

△ **Прожитко́вий мі́німум** *див.* **мі́німум.**

ПРОЖИ́ТОК, тку, *ч.* 1. Засоби для існування. *Вона ходила копати буряки і з того добувала прожиток для себе* (М. Коцюбинський); *Геройську душу витворили предки українців і зберегли її в собі доти, доки мусили в багнах, пісках та мочарищах* [мочарах] *боротись важко за щоденний прожиток* (О. Турянський); *Не виглядай, що тобі подадуть готовеньке, тут зумій відшукати собі денний прожиток та ще й учися* (Ю. Збанацький).

2. *рідко.* Те саме, що **прожива́ння** 1. — *Треба тільки пообіцяти їм* [переселенцям] *років на п'ятнадцять-двадцять волю з тим, щоб вони за прожиток на панському ґрунті платили невеликий чинш, орали землю і збирали врожай* (З. Тулуб); *Тут було все необхідне для прожитку ста тисяч людей, їхніх коней, черід і незчисленних отар овець: і трава, й дерево, й затишок* (І. Білик).

3. *діал.* Життя. *Дай їй, Боже, прожиток щасливий за її щирість!* (І. Франко); *Заки зачне* [Славко] *свій самостійний прожиток, то ще не один рочок пробіжить* (Л. Мартович); — *Ніколи, каже, Грицю, не забуду я часи нашого щасливого прожитку, літа наші молодії* (О. Гончар).

(1) **На прожи́ток** — для існування, життя. *І жупани, і худобу покинув він їй на прожиток* (П. Куліш); *Мати з донькою тільки впертим тканням можуть заробити собі на прожиток* (Н. Королева); — *Кукурудзи трішки було та буряків, та картоплі: думалось, на прожиток стане, хоч скупий* (В. Барка); — *Не журися, я тобі не заважатиму. Та й на прожиток зароблю. Дрова людям рубатиму, водуноситиму, якось проживем* (М. Сиротюк).

ПРОЖИТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **прожи́ти, прожива́ти** 1, 3. *Прожиття дітей нічого б батькам не коштувало, услуга за услугу* (М. Коцюбинський); *Бажаю тобі* [В. Стефанику] *ще хоч з десятка* [десяток] *літ прожиття. Але у безжурності* (О. Кобилянська); *Ви маєте право провезти тільки два костюми, так що, коли зважити вартість подорожі, мито, дороженечу прожиття за кордоном, багато не виграєте...* (Остап Вишня).

2. Те саме, що **прожи́ток** 1. *Люба, не маючи ніяких засобів для прожиття, мусила напитувать собі по багатирях лекцій музики* (І. Нечуй-Левицький).

(1) **На прожиття́:** а) на проживання (у 1 знач.). *Мати з Настусею оселились на прожиття в Парижі* (І. Нечуй-Левицький); *Колишній югославський король Петро прибув на постійне прожиття до Бразилії* (Остап Вишня); б) для того, щоб жити, існувати. *Князь дає на дорогу гроші, дає й на твоє прожиття* (І. Нечуй-Левицький); *Він продавав чужі газети, Щоб заробить на прожиття* (Я. Шпорта); — *Тітка Горпина з Марусею на прожиття вишиванням заробляють* (В. Чемерис).

ПРОЖО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прожува́ти.** *Діма скромно схилив голову вперед, відчуваючи, що шлунок отот лусне від щедрої і погано прожованої їжі* (В. Неборак).

ПРОЖО́ВКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прожо́вкнути.** *Сам він одягнутий у мішкуватий костюм з прожовклого полотна, озутий у свої знамениті капці* (Олекса Ізарський); *Рушник був прожовклий, темний від пилу на згинах, але на ньому досить чітко збереглася вишивка філігранних літер* (І. Роздобудько).

ПРОЖО́ВКНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* прожо́вк, ла, ло *і* прожо́вкнув, нула, ло; *док.* Зробитися, стати жовтим, набрати жовтого забарвлення. *Якщо листя на томатах прожовкло й почало скручуватися, це може бути ознаками фітофторозу* (з газ.); // Зробитися, стати блідим, із жовтим відтінком (про обличчя). *Від постійних переживань і недосипань обличчя жінки прожовкло* (з газ.).

ПРО́ЖОВТЬ, і *і* и, *ж.* Жовтуватий відтінок у забарвленні чого-небудь. *Зелень дерев ще була досить свіжою, прожовть лише ледь-ледь позначилась у листі* (О. Ірванець).

ПРОЖО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прожо́вувати.** *Тривале прожовування їжі значно спрощує травлення та краще тамує голод* (з газ.).

ПРОЖО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОЖУВА́ТИ,** ую́, ує́ш, *док., що.* Жуючи, подрібнювати, розминати їжу. *Семен .. смачно прожовує оливи, а далі ложкою смакує червону ікру з миски* (М. Матіос); *Петушек зробив такий рух головою, наче ковтнув щось, не прожувавши* (Ю. Шовкопляс); *Кошовий відкусив шматок ковбаски просто з виделки, хоча поруч лежав ніж, прожував, ковтнув* (А. Кокотюха); * Образно. *В рабстві народ вироджується, кажу ще раз, прожовую цю думку до повної втрати смаку, щоб тільки перестала нити* (О. Забужко).

ПРОЖО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОЖУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Піддаватися прожовуванню. *У рибі міститься значно менше сполучної тканини, ніж у м'ясі, тому вона швидко розварюється й добре прожовується* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прожо́вувати.** *У ротовій порожнині корови трава прожовується й подрібнюється, тварина проковтує вже сформований кормовий клубок* (з газ.).

ПРОЖО́ГА, *присл., рідко.* Те саме, що **прожо́гом.** *Мати як зачула його голос, так прожога і кинулася до його* [нього] *в хату* (Панас Мирний).

ПРОЖО́ГОМ, *присл.* 1. Рухаючись, пересуваючись дуже швидко; стрімголов (у 1 знач.). *Декотрі свині кидаються прожогом в ворота, інші збиваються купами по кутках* (Леся Українка); *З глека, якого тільки що схопила зі стола, вихлюпнула все вино йому в лице, а тоді прожогом вибігла з зали* (Р. Іваничук); *Він майже побіг до виставочного павільйону .. Прожогом ускочив до залу, в якому вчора мало не проґавив дивного етюдика* (П. Загребельний); *З дверей під'їзду він вискочив прожогом, кількома стрибками дістався до свого авта* [авто] (А. Кокотюха); * Образно. *Теплий і вільний степовий вітрець прожогом вишмигнув з байраку* (Ю. Смолич); // Виконуючи яку-небудь дію дуже швидко, миттю. *Прожогом вириває* [Настя] *ключі з Марусиних рук* (І. Нечуй-Левицький); *Надія прожогом підхопилась* (Яків Баш).

2. *розм.* Зараз же, відразу. *Не знайшовши броду, не лізь прожогом у воду!* (прислів'я); *Хан, який від свого шатра з високої могили стежив за битвою, гукнув: "У козацькому війську зрада!" — кинувся на коня і прожогом вдарився навтьоки* (П. Загребельний); // Одним духом. *Піднеси їм склянку води, вони або й губів не вмочать, або всю прожогом видудлять* (М. Рудь).

ПРО́ЖРА, и, *ч. і ж., вульг., рідко.* Те саме, що **ненаже́ра** 1. *Та прожра буде за двох класти, а я повинен голодний сидіти* (Панас Мирний); *А чом же ти, земле, не з каменю-трути? Що кожна прожра бажа тебе з'їсти і пощасливити кожен трутень!* (Л. Костенко).

ПРОЖУВА́ТИ *див.* **прожо́вувати.**

ПРОЖУВА́ТИСЯ *див.* **прожо́вуватися.**

ПРОЖУРИ́ТИСЯ, урю́ся, у́ришся, *док.* Пожуритися (у 2 знач.) певний час. *Життя наставить сотні перепон, Та все ж зведе туди, де й маєш бути, — Там той, .. з яким до ранку прожурюся, .. Там той, із ким я знову розминуся...* (М. Петренко).

ПРОЗ, *прийм., зі знах. в., розм.* 1. Те саме, що **повз** 2–5. *Ми вскочили в село з розгону, серед гуркотні коліс та куряви, промчались проз музики, проз корчму і стали під вербами край дороги* (М. Коцюбинський); *Катерина аж зраділа, побачивши, що хтось швидко промайнув проз вікно і заходить у двір* (О. Копиленко); *А в тій калюжі плавають проз ружі роменські гусі, наче лебеді* (Л. Костенко); *Свекрушин докір полетів проз її* [Мелащині] *вуха й не зачепив душі* (І. Нечуй-Левицький); *Він ладен був сидіти в полі хоч проз увесь день, аби не навертатися до двору* (П. Панч).

2. Те саме, що **че́рез.** *Топить нас глибоке горе — Ним до краю душі повні, І проз край воно вже ллється... Тіло ниє, мозок в'яне...* (М. Старицький); *Верби стоять — не стенуться. Проз їх віти де-не-де визирають далекі зорі* (С. Васильченко); *Ми пройшли проз одну велику цегляну арку-тунель, проз другу, потім спустилися вузькою вибрукованою нерівними кругляками вуличкою* (В. Нестайко); *Повільно перейти, нічого не впізнати, Черкнути рукавом проз листя золоте... Такі тобі світи, такі з тобою втрати* (П. Гірник); *Схилив* [Парцюня] *голову набік і прижмуреними очима дивився в стіну проз оповідача тоді, коли Шелестіян дивився в кочерги і на своє пужално* (Т. Осьмачка).

ПРО́ЗА, и, *ж.* 1. Мовлення, не організоване ритмічно, не віршоване. *Перші спроби писати — віршем і прозою — відносяться ще до тих часів, коли Франко був у гімназії* (М. Коцюбинський); *Для нас вивчити вірша з літератури — завжди мука була. Так у віршах хоч рима за риму чіпляється, допомагає запам'ятати. А тут — проза* (В. Нестайко); *Я люблю театр, сам колись брав участь у шкільнім драматичнім гуртку. Мабуть, завважили, два попередні розділки скоріше на п'єску скидаються, аніж на серйозну, газетного рівня прозу* (В. Дрозд).

2. Літературний твір або сукупність творів, написаних невіршованою мовою; протилежне поезія. *"Зоря" має чимало моїх віршів і дещо з прози, але нічого не друкує, хоч і назад не завертає* (Леся Українка); *Уже перша збірка "Лірики" .. принесла йому і славу, й гроші. Але не цурався* [Павло] *і прози. Щороку — та й повість чи навіть роман із сільського життя* (А. Головко); *У прозі мене завжди найбільше цікавило саме це — як, у який спосіб історія стає культурою* (О. Забужко).

3. *часто у сполуч. зі сл.* життя, життєвий, *перен.* Одноманітність, буденність; повсякденність. *Прошумів з'їзд і свята — і ми лишилися при прозі. А проза дуже нудна і чорна* (М. Коцюбинський); *Жінки якось краще вміють консервувати поезію свого почуття серед життьової прози, ніж чоловіки* (Леся Українка); *— Микола Петрович прийде і спитає: де сніданок? Вам можна займатися поезією. Шеф-повар мусить подумати про прозу* (В. Владко); *Пройшла гроза — і знову літня проза: Парує степ, і оживає ліс, І горобці, неначе з-за куліс, Упали табуном на просо* (В. Симоненко).

ПРОЗАЇЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **прозаїзува́ння.** *Київські неокласики активно протистояли практиці демонстративної прозаїзації лірики* (з навч. літ.); *Літературні критики вбачають у прозаїзації певну загрозу поетичному мистецтву* (з газ.).

ПРОЗАЇ́ЗМ, у, *ч.* 1. Слово чи словосполучення ділової, наукової, розмовної і т. ін. мови, використані в поетичному творі. *Залишаються ще докори на бідність евфонії та загальний прозаїзм творчості, їх треба визнати слушними, хоч далеко не в тій мірі, в якій їх підносять критики* (М. Зеров); *Саме слово від безперервного вживання і без наочного й реального спізнання суті того, що воно прикриває, стерлося, як мідяний шаг, і стало блідим і звичайним прозаїзмом, обивательським брязкальцем* (І. Багряний).

2. *перен.* Життєва одноманітність, буденність, щось сухе, звичайне, позбавлене поетичності. *Спускатись ліфтом? Що за прозаїзм! Карету нам! Карету! І — по конях* (І. Жиленко).

ПРОЗАЇЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прозаїзува́ти.** *Спрощені метрика й римування, прозаїзовані віршовані рядки є основними ознаками білого вірша* (з навч. літ.).

ПРОЗАЇЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прозаїзува́ти.** *Спеціальне спотворення ритму та прозаїзування віршованих рядків є свідомим вибором багатьох митців* (з навч. літ.).

ПРОЗАЇЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Наближати поетичні засоби вираження до прозаїчних. *Ентузіазм докорінного оновлення віршувальної техніки надто захопив авангардистів, передовсім футуристів, які завзято епатували традиційні смаки, удавалися до цікавих експериментів із поетичним звукописом та синтаксисом, намагалися прозаїзувати лірику, розмиваючи її береги* (з навч. літ.).

ПРОЗА́ЇК, а, *ч.* 1. Письменник, що пише прозою. *Мені здається, що кожному прозаїкові треба попрацювати і над віршами* (Панас Мирний); *Молодому прозаїкові довелося поставити на книжці автограф, він зробив це стоячи, подав книжечку письменникові, той подякував і вклонився, даючи зрозуміти, що аудієнція закінчена* (Р. Іваничук); *Ці дефініції — поет, прозаїк — вони відносні, тим більше в сучасній літературі, коли, як мені видається, межа між поезією і прозою дуже розмита* (С. Жадан).

2. *перен., розм.* Суха людина з дріб'язковими, вузько практичними інтересами. *Час додому. Якщо вже перетворився з романтика на прозаїка, то пам'ятай, що завтра на тебе чекає день, повний клопоту... і невдач* (М. Дашкієв).

ПРОЗАЇ́ЧНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **прозо́вий** 1. *Любима форма, в яку Франко одягає свої прозаїчні твори — це короткі оповідання* (М. Коцюбинський); *В прозаїчній мові і в народних усних поетичних творах є свої ідіоми, свої епічні та ліричні форми, і в кожної національности свої окромні, часом зовсім непохожі на інші* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Позбавлений поетичності; одноманітний, буденний, звичайний. *Грицько ковтнув слину і помітив, що йому й справді давно вже хочеться їсти. Мрії набрали зразу більш прозаїчного напрямку: куди їм зайти вечеряти* (С. Васильченко); *Кожна праця наша повинна бути виконана совісно й чесно, і ми повинні за нашим фахом слідити, будь він взнеслий, прозаїчний чи фантастичний так само* (О. Кобилянська); *Хлопець дивився на дорогу, на таку прозаїчну, буденну, й по очах, по усміху на губах, з усієї його постаті можна було прочитати, що добре йому отут сидіти* (Р. Федорів); // Який має дріб'язкові, вузько практичні інтереси. *Цей прозаїчний Рябов зіпсував йому всю промову* (О. Довженко); *Чому з віком людина стає прозаїчною, прагматичною, і нічого для неї нема загадкового?* (Р. Іваничук).

ПРОЗАЇ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прозаї́чний.** *Протиставлення віршів і прози трохи пом'якшало з появою вільного вірша, якому властиві і поетичність, і прозаїчність* (із журн.); *Я прийшов у цей світ, нічого не відаючи про його прозаїчність* (М. Кідрук).

ПРОЗАЇ́ЧНО. Присл. до **прозаї́чний.** *Ніякісінькихриторичних прикрас у тих строфах* [Г. Гейне] *нема, поет промовляє .. майже прозаїчно* (І. Франко); *Ти тверезо, аж прозаїчно доводила, що в наші часи мусить бути "поділ праці" у всьому* (Леся Українка); *— Ах, моя люба, ти аж надто прозаїчно бачиш речі! — з досадою промовила Валентина* (В. Барка); // *у знач. пред. — Лікую й висмикую у людей зуби в нашому рідному колгоспі. Це так прозаїчно* (Р. Федорів).

ПРОЗА́ХІДНИЙ, а, е. Який є прихильником Заходу *(див.* **За́хід**[3] 3), західних цінностей та ідеології, підтримує політику західних країн. *У деяких із десяти опитаних нами європейських країн молодь видається прозахідною, в інших — більш критично налаштованою до Заходу* (із журн.).

ПРО́ЗВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прозва́ти.** *Обернувшись, я побачив кореспондента Нестора Журбу, прозваного в редакції Нестором-літописцем* (Л. Дмитерко); *Воно* [ім'я] *дісталося йому в спадщину ще від того пірата, який був прозваний Шлунком за свою неймовірну зажерливість та жадобу* (М. Дашкієв); *А прозваний Криласом за те він був, що співав — як усенька півча* (В. Дрозд); // **про́звано,** *безос. пред. Глянув* [знахар] *— і Денис одразу зрозумів, за що Гостроглядом його прозвано: такий у його* [нього] *погляд, що як зирне, то так тебе й пройме всього* (Б. Грінченко).

ПРОЗВА́ННЯ, я, *с., часто у сполуч. з прийм.* н а, *рідше* п о, *розм.* Те саме, що **прі́звисько.** *— Це той розбійник, на прозвання Мороз* (С. Васильченко); *Тодось заявив, що .. вона, Явдоха, на Вовчих горах побила дрюком троянівського-таки жителя, а як його на ім'я та прозвання, не відає* (Валерій Шевчук); // *заст.* Прізвище. *— Як вас зовуть? — спитала* [дівчина]. *— Павло. — А на прозвання? — Чорнокрил* (Марко Вовчок); *Йде байдужий, безтурботний, І душа у нього п'яна. Дон Жуан його наймення. По прозванню де Морана* (Микола Чернявський).

ПРОЗВА́ТИ *див.* **прозива́ти.**

ПРОЗВА́ТИСЯ *див.* **прозива́тися.**

ПРО́ЗВИСЬКО, а, *с., діал.* Прізвисько (у 1 знач.). *Щоб зовсім забулося походження й становище нового січовика, на Запорожжі був звичай не називати на прізвище, а до кожного прикладали прозвисько, яке змальовувало б його особу або передавало звичку* (А. Кащенко); *Прозвисько "цвіркун" дуже личило Ганнусі* (О. Копиленко); *Односельці прозвали силаня Давидовичем, що стало йому спочатку за вуличне прозвисько, а далі приросло до офіційного прізвища* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРО́ЗВИЩЕ, а, *с., діал.* Прізвисько (у 1 знач.). *Це був середніх літ шляхтич, прозвищем Збручич, загартований у степових походах* (А. Кащенко); [Н е р і с а:] *Ні, ні, я не повинна забувати, що ти зробив людиною мене, "маленьку мавпочку з Танагри".* [А н т е й:] *Годі! Я не люблю, як ти таке говориш, і прозвища того я не терплю* (Леся Українка); *Ніхто у всій школі не мав стільки прозвищ, як присадкуватий, кругловидий Василь Грищук* (С. Васильченко); *Є (а певніше, були) перекази, що на тім місці, де тепер Кременчук, жив колись, давним-давно, рибалка, на прозвище Кремінь* (Остап Вишня).

ПРОЗВУЧА́ТИ, чи́ть. Док. до **звуча́ти.** *Знову прозвучав дзвінок, розсунулась завіса, і вистава почалася* (О. Донченко); *В теплому м'якому повітрі звуки флейти прозвучали особливо ніжно й непомітно розтанули за яром над блакитною річкою* (В. Домонтович); *У словах Григора прозвучав жаль і хитро приховане прагнення вигородити свою голову із цієї скандальної історії* (Григорій Тютюнник); *Очі в жінки знову блиснули насмішкувато, а в голосі прозвучала гірка іронія* (Ю. Збанацький); *Оповідання вилилися з душі автора й прозвучали, як пісні, бо що ж є першим проблиском свідомості дитини, як не мамина мова, мамина пісня?* (С. Крижанівський); // Бути вимовленим, виголошеним певним чином. *— Може, це ще не зовсім так? — несміливо, з прихованою надією припустила Галя .. Ніхто не відповів їй, та вона й сама одразу зрозуміла, що це прозвучало несерйозно* (В. Владко); *З особливою скаргою, з трепетом душевним прозвучали в устах Щасного оці слова* (Ю. Збанацький); // Набути у звучанні якихось характерних ознак, рис, забарвлення. *— Ха-ха-ха! — сміх Маєра прозвучав цілком щиро* (В. Собко); *Олівер здригнувся. Нічого дивного в цьому не було, бо голос судді прозвучав лагідно* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРОЗГУЧА́ТИ, чи́ть, *діал.* Док. до **згуча́ти.** *— Остапе-е!.. Остапе-е!.. Голос її прозгучав глухо, стіна ворожого очерету не пустила його далеко* (М. Коцюбинський); *Я сказав це і був вражений, що сказані слова прозгучали так м'яко й лагідно* (В. Домонтович).

ПРОЗДРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., діал.* Прозріти (у 1 знач.). *Хто був темний... проздрів* (Сл. Б. Грінченка).

ПРО́ЗЕЛЕНЬ, і, *ж.* Зелений відтінок у забарвленні чогонебудь, домішка зеленого кольору до якогось іншого. *Морська гладь — синя з прозеленню, покрита від берега до горизонту блискітками* (Ю. Збанацький); *Заходило сонце, мінялося барвами небо: то жовтогарячими, то густо-червоними, то просинюватими, доки не загускло у німій вечоровій прозелені* (Григір Тютюнник); *Я вдивлявся в мінливу прозелень плину вдень і в місячну бинду на плесі ріки вночі — і бачив золотаве туге перевесло, що поєднало береги* (М. Дочинець); // Молоді зелені паростки рослин. *Погожий день ласкаво всміхався полям, вкритим прозеленню волохатого мишію* (С. Добровольський); *Між покосами, що вже почорніли, буйно тяглася до сонця прозелень* (В. Петльований); * У порівн. *Вона нахиляється до колиски, щасливим поглядом вивчає навіть подих своєї дитини, наперед відгадуючи, як лягатимуть на миле обличчя нові риси, що тільки-тільки несміливо стрепенулись, мов перша прозелень на чистому полі* (М. Стельмах); // Зеленуватий наліт на металі (бронзі, міді і т. ін.). *Попід її стінами стояли важкі, темні дубові лави, а над ними на стінах ряд у ряд тьмяно поблискували поїдені прозеленню шоломи, кольчуги, щити, списи* (С. Скляренко).

ПРОЗЕЛІ́Т, а, *ч.* 1. *рел.-церк.* Особа, що прийняла нове віросповідання; неофіт. *Багаті і благочестиві прозеліти .. помагали убогим ради спасіння душі своєї* (Леся Українка); *Таїнство хрещення мало відбуватися неодмінно в храмі і для кожного прозеліта осібно* (П. Загребельний).

2. *книжн.* Новий палкий прихильник якого-небудь учення, теорії, переконань і т. ін. *М. Семенко є справжнім прозелітом українського футуризму* (з навч. літ.).

ПРОЗЕЛІТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. *рел.-церк.* Прагнення поширити своє віросповідання, навернути до нього інших. *На ранніх етапах розвитку християнство мало багато ознак прозелітизму* (з наук.-попул. літ.).

2. *книжн.* Палка відданість якому-небудь ученню, теорії, переконанням і т. ін. *Їхній прозелітизм, їхні спроби пропаганди українства кінчались так нещасливо. Вони просто не знали, з якого боку їм показати українство, щоб воно захопило людей навіки* (С. Єфремов).

ПРОЗЕЛІ́ТКА, и, *ж.* Жін. до **прозелі́т**. — *Я тебе представлю на зборах братства Магдалини як прозелітку* (Р. Іваничук).

ПРОЗЕЛІ́ТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **прозелі́т**. *Під пером ортодоксальних полемістів єзуїтські школи перетворилися на прозелітські кузні* (з публіц. літ.).

ПРОЗЕНХІ́МА, и, *ж., бот.* Тканина рослин, що складається з видовжених, загострених на кінцях, часто з потовщеними стінками клітин. *До прозенхіми належить більшість механічних тканин, наприклад, волокна луба й деревини, а також деякі твірні тканини — прокамбій, камбій* (з навч. літ.).

ПРОЗИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прозива́ти**. *Того ж дня до управи покликано Каську та її пащекувату матір, прозивану в селі Рахубою, й ті наробили лемент* (Ю. Мушкетик); // **прози́вано**, *безос. пред.* — *Не кажіть паничику, не кажіть нікому, як мене прозивано, — спішно прошепотіла вона мені* (Л. Яновська).

ПРОЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОЗВА́ТИ**, ву́, ве́ш, *док.* 1. *кого.* Давати кому-небудь прізвисько. *Одна дівчина — Баранова Устя — їх прозивали Баранами, бо всі в роду кучеряві, — з віночком на білих кучериках, усе чіплялася до мене: ану заграй на дудці* (Ю. Мушкетик); *Зимували ми в тому селі з такими ж, як і ми, самоходами, так прозивають тут переселенців* (В. Дрозд); — *Уже як у кого встряне* [Карпо], *як уїсться: точить-точить, поки-таки наскрізь не проточить! Так його піщани й прозвали Іржею* (Панас Мирний); *Проньку Лукашевого .. прозвали Сорокою за ластовиння на обличчі* (О. Донченко); // *що.* Давати назву чому-небудь. *Лісовий шлях, на якому часто траплялися розбійні напади, люди прозивали Розбійним* (з мемуарної літ.); *З гір аж до моря уступи сягають. Люди прозвали їх "Чортові сходи"* (Леся Українка); *Вони переправилися через річку Хебар, пішли понад морем, що його болгари прозвали Білим, тобто гарним, ласкавим* (П. Загребельний); // *кого.* Звати, іменувати когось. — *А як твого батька прозивають? — Охрім Балаш* (І. Нечуй-Левицький); *Згадувано було й Білого Бога Дажбога, що зветься Сонцем; і вітця його Сварога, який правує небом і землею і був уже тоді, коли в світі ще нічого не було; й саму Землю-матір, що її дехто прозиває Ладою* (І. Білик); — *А як тебе батьки прозвали? — Леся...* (С. Голованівський).

2. *кого, що, розм.* Визначати, характеризувати кого-, щонебудь якимсь словом, означенням і т. ін., виявляючи своє ставлення. *І Цайлик, і Немет прозивали його* [Ласло] *на вечері своїм земляком, плескали по плечу* (С. Скляренко); *За ним* [дідом] *тінню гнувся журавлистий Петро Гайшук, якого в селі прозивали міністром без портфеля* (М. Стельмах); — *Хе-хе-хе! І чого жахаються, дурні? — шамкає він беззубим ротом. — Діда Хо, що світ прозвав страхом? А дід цілком і не страшний... Ось погляньте!..* (М. Коцюбинський).

ПРОЗИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, *рідко* **ПРОЗВА́ТИСЯ**, ву́ся, ве́шся, *док.* 1. Діставати прізвисько. — *Запорожець славний був і колеса мазав. Отож і Мазайло-Квач прозивався* (М. Куліш); // *розм.* Мати, носити якусь назву, ім'я і т. ін. *Вчиття скінчилось, але в голові Семеновій усе лунали чудні слова, яких він не розумів. Навіть уночі приснились йому ті карлючки, хрестики, бублики, що прозиваються літерами* (М. Коцюбинський); — *А ти знаєш, звідки я? Може, знаєш, як і прозиваюсь?* (Б. Левін); *Дивляться на неї* [кручу] *дівчата да й питаються в старого Гриви, чого вона прозвалась Туровою* (П. Куліш); — *Ішов мені вісімнадцятий рік, і я був найстарший у нашій сім'ї Сичів — так прозивався наш рід* (В. Малик).

2. *тільки недок., розм., рідко.* Називати кого-небудь образливими словами. — *Ніхто мене не зачіпає, ніхто .. не прозивається* (І. Нечуй-Левицький); *Обидві армії почали насамперед перепалку на язики. Прозивалися одні другим* (І. Керницький); — *У Пилипа-курогриза голова порожня й лиса! А він .. і не думав сердитись. Ішов собі спокійно, навіть усміхався їй, наче вона й не прозивалась* (Є. Гуцало).

ПРОЗИВНИ́Й, а́, е́. Який із власної назви перетворився на загальну. *Ось у мене в ті дні був побратим з яничарів Бекташ. Ім'я й не власне, а якесь прозивне* (П. Загребельний).

ПРОЗИМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Перебути, провести де-небудь зиму; перезимувати. *Знов пішла по людях. Де пролітую, де прозимую* (Ганна Барвінок); *Я й далі мусив добувати для корму птиць і рибу, я знав, що мушу навчитися полювати й більшого звіра, аби вижити, прозимувати* (М. Дочинець); *Ще я трохи кашляю, бо прозимував на досить-таки сирій стіні* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ПРОЗИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прозира́ти** 2. *В "Повії" поруч широкої картини громадського ладу ми знайдемо і глибоке психологічне прозирання* (С. Єфремов); — *Зараз ми перебуваємо у фокусі аналізаторів, які здатні читати генотип кожного із нас. Прозирання майбутнього було б неможливе, якби генетична програма не мала узгодження з реаліями нашого майбутнього* (М. Руденко); [П р о м е т е й:] *Позбавив смертних прозирання долі я* (Борис Тен, пер. з тв. Есхіла).

ПРОЗИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОЗИРНУ́ТИ**, ну́, не́ш, *док.* 1. Показуватися з-за чого-небудь, з-під чогось, над чимось і т. ін., виднітися з-поміж чогось, крізь щось; проглядати (у 2 знач.). *Лиш місяць блідий крізь туман прозира, Мов лампа посмертна зіходить* (І. Франко); *З-під коміра гімнастерки прозирала тоненька, як голка, смужка білого-білого комірця* (М. Малиновська); *Пливе туман. З-за старовинних мурів ледь прозирає золотаве сонце* (Л. Костенко); *Яскраво-жовтий сонячний промінь прозирнув з-за порослого чагарником горба* (М. Дашкієв); // Ставати явним, помітним, виявлятися через зовнішні ознаки. *Їй би зватись Жабоєдова чи Жабокрячева, бо обличчям вона була потворна, справді, щось жаб'яче прозирало в ньому* (Б. Антоненко-Давидович); — *В усій Вашій істоті прозирає щирість, крім того — Ви рветеся до освіти, до культури, до знання* (Ф. Бурлака); *У його зовнішності прозирала якась чудна, неприродна лагідність* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); *Юнак злякано роздивлявся навкруги. Рішучість, що прозирнула в руках, знову завмерла в ту ж мить* (Іван Ле).

2. *що і без прям. дод.* Проникати зором крізь що-небудь, куди-небудь, охоплювати поглядом щось. *Серце защеміло болісно і мляво... Прозирати воду перестав я вмить І сказав: "Природо! Все в тобі цікаво, Та й на тебе треба здалека глядіть!"* (Я. Щоголів); *Пильно прозираєш ти піднебесся неокрає. Вознеси ж мене, благаю, дай блаженства засягти!* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); *Чому він на єдину мить не може стати повсюдним, .. щоб обняти поглядом усі вулиці й прозирнути всі стіни цього міста?* (В. Підмогильний); *Слідчий намагався прозирнути його наскрізь своїми блискучими, енергійними очима* (І. Багряний); * Образно. *Любо місяцю з зорями В воду поринати, — Мені любо в дівочеє серце прозирати* (П. Куліш); // *перен.* Вникати в суть чого-небудь, осягати розумом щось. *Ще ніхто так не розумів його думок, але, мабуть, ніхто й не прозирав у глибини його задумів* (П. Загребельний); *Хто з певністю скаже, які плоди принесуть усі ваші педагогічні зусилля, чиє око прозирне в ту глибінь внутрішніх процесів, що в дитячій душі вирують..?* (О. Гончар); *Я .. ночами божеволів разом з абатом Агріпою над загадкою чисел, у яку намагався прозирнути ще Піфагор* (В. Шкляр); // Наперед уявляти собі те, що має статися, що буде. *Страшно йому ставало, коли він прозирав ту хвилину, в яку, немов гора, насунеться на нього те суворе питання і зажадає зараз відповіді...* (Г. Хоткевич); — *О, якби людина могла крізь роки прозирати вперед, все на світі було б інакше...* (О. Гончар); *Навздогад сказані циганкою слова про кров примусили його здригнутися. Може, й справді стара відьма прозирає майбутнє?* (В. Малик); *Приходили до неї* [баби] *люди різного стану й віку — хто з цікавості, а хто й з трепетним страхом, щоб прозирнути в загадкову темінь прийдешнього* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *рідко.* Те саме, що **позира́ти** 1, 2. *Люди обступили його, а ми, дрібнота, крізь частокіл ніг теж прозираємо на його обличчя, а воно, таке бліде, таке біле, біліше за те горюче вапно* (О. Гончар); *Його далекозорі очі чітко бачили напружені шиї тих людей: ставали вони навшпиньки, щоб прозирнути вперед* (Валерій Шевчук).

4. *заст.* Прозрівати. * Образно. *Опівночі Серцем прозираю І немощну мою думу За світ посилаю — Зцілющої й живущої Води пошукати* (Т. Шевченко); *Прозрівай! Прозирай, Гогене! Ти — на грані. Ти — сам. Твори!* (Є. Плужник).

ПРОЗИРА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Те саме, що **прогляда́тися** 1. *Коли посвітлішало настільки, що став прозиратися виднокіл, всі .. раптом замовкли, заніміли, мов приголомшені, ніби вражені громом, не в силі вимовити й слова* (В. Малик); *Сонце вже почало хилитися з полудня, а долина прозиралася до самого обрію* (Ю. Мушкетик); *Будинок пані Аліни крізь густе гілля дерев майже не прозирався* (Ю. Винничук); *З себе він був такий, що міг зійти і за фіна, і за молдаванина. Мав трохи сивини й зморщок, але його вік крізь них не прозирався* (В. Діброва).

ПРОЗИРНИ́Й *див.* **прозірни́й.**

ПРОЗИРНУ́ТИ *див.* **прозира́ти.**

ПРОЗІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. Зівати (у 1 знач.) певний час. *Прозівати цілий день.*

2. *кого, що і без прям. дод., перен.* Док. до **зіва́ти** 2; проґавити. *Як з жнивами прозівав — рік даремно працював* (прислів'я); [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *І хто прозіва те, що сьогодні мимо рота пливло, — завтра вже того не здожене* (М. Кропивницький); — *Ну, так де ти, стара, сховала мого брата Андрія? — грізним голосом спитав він. — Чи не думаєш ти, що мої дозорні прозівали його?!* (М. Хвильовий); — *А що сталося в Халкісі? Ми щось прозівали? — спитав Сергій* (А. Санченко).

ПРОЗІ́Р, зо́ру, *ч.* Те саме, що **про́світ** 1–3, 5. *Я окинув тренованим оком вулицю, прозір між кам'яницями, підступи до бару, вікна, дахи* (Л. Кононович); *Прозір між краєм підручника та робочою поверхнею шліфувального круга верстата повинен бути меншим за половину товщини виробу, що шліфується, але не більше 3 мм* (з мови документів); *Отам ось місяць... ні, його не видко, але він там — крізь хмари ледь зринає тоненький відблиск, мерехтливий прозір, — тому я знаю: місяць нині є* (І. Андрусяк); *Гостре колись каміння .. подекуди зненацька розступалося, творячи химерні віконця-прозори* (П. Загребельний).

ПРОЗІРЛИ́ВИЙ *див.* **прозорли́вий.**

ПРОЗІРЛИ́ВІСТЬ *див.* **прозорли́вість.**

ПРОЗІРЛИ́ВО *див.* **прозорли́во.**

ПРОЗІ́РНИЙ, а, е. Те саме, що **прозо́рий** 1. *Вона* [царівна] *привезла Камбісові багатющий посаг: тридцять волячих двоколок золотого й алебастрового посуду та коштовних прозірних тканин* (І. Білик); *З берегом хвиля прозірна шуткує, Ластиться наче до його* [нього] *вона* (І. Манжура); *Чотири ж криниці з холодною й прозірною, як сльоза, водою давали можливість витримувати в байраці навіть облогу* (А. Кащенко); *Березневого неба глибінь прохолодна й прозірна* (Л. Первомайський).

ПРОЗІРНИ́Й, ПРОЗИРНИ́Й, а́, е́. 1. *поет.* Який (у який, крізь який) можна прозирнути, проникнути зором. *Гарячий вітер хилить-нахиляє Траву хвилясту стиха до землі, І в прозирній золоченій імлі Даль степова мов тоне-поринає* (П. Куліш); *А вигляд сьогодні чудовий та прозірний! Надзвичайно ясно надворі, видно кожний листочок, кожну бадилину!* (І. Нечуй-Левицький); *Тонку фіранку протяг ледь колише, Немов небесну прозірну блакить* (М. Василенко).

2. Який має здатність прозирати у сутність чого-небудь, уявляти майбутнє; прозорливий. — *Я вже бачу перед собою нових невідомих людей, сильних, як леопард, прозірних .. і вільних* (М. Хвильовий); // Власт. людині, яка має здатність прозирати у сутність чого-небудь, уявляти майбутнє (про очі, погляд). *Ви .. боролися за істину священну І підступ духа лжі уміли побіждать, І оком прозирним стрічали чашу смертну, І тіло немічне давали розпинать!* (П. Куліш); *Уникаючи співів, танців і горілки, цих невідмінних атрибутів попередніх драматургів, він* [І. Карпенко-Карий] *прозирним оком .. підхопив найглибші побутові і соціальні явища села, до нього ще ніким не помічені, і рукою талановитого майстра змалював цілу галерею нових і цікавих образів* (М. Вороний).

ПРОЗІ́РНІСТЬ[1], ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прозі́рний.** *Мов зітканий із райдужних мережив, ширяє серафим над сонмом хмар, небесної прозірності одежі гнучкого стану повивають чар* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПРОЗІ́РНІСТЬ[2], ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прозірни́й.** *В одноярусних одновікових деревостанах закритих лісопаркових ландшафтів прозірність не перевищує 20 м* (з наук. літ.).

ПРОЗІ́РНО. Присл. до **прозі́рний.** *Буяло жито, цвів овес. Із вимитих дощем небес Прозірно сяяла глибінь* (М. Василенко); // *у знач. пред.* — *Надворі година, — ясно та прозірно .. Піду я оце зараз на греблю .. Це ж закуточок такий поетичний, що аж сам проситься на картину* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОЗІ́РЧАСТИЙ, ПРОЗО́РЧАСТИЙ, *рідко* **ПРОЗІ́РЧАТИЙ, ПРОЗО́РЧАТИЙ,** а, е. Те саме, що **прозо́рий.** *А наше — все вкруг нас: і води, й дерева, і переплески хвиль, і вогкість лісова, і хмари з синьої, прозорчатої криги* (М. Рильський); *Запнута вона була якоюсь прозорчастою хусткою* (І. Сенченко); *Сльози затуманили йому зір, він ступив кілька кроків і раптом упав на коліна, обіймаючи вкриті прозірчатою кошулею ноги* [Гальшки] (Валерій Шевчук); *Сизий димок виривається з чорного димаря і кучеряво розвивається в прозорчатому повітрі...* (Панас Мирний); *З усіх боків обступили його* [став] *високі, превисокі верби, аж трохи понахилялись над водою, позчіплювались зеленими верхами, заглядаючи в світлу, прозорчасту воду* (І. Нечуй-Левицький); *Душа тріпоче, Прозорчасті уловлюючи звуки, Такі знайомі* (М. Рильський); *— Я рад би, щоб Ви часом написали що-небудь прозою, — проза в Ваших листах дуже гарна, прозірчаста і характеристична* (І. Франко).

ПРОЗІ́РЧАСТІСТЬ, ПРОЗО́РЧАСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість і стан за знач. **прозі́рчастий, прозо́рчастий.** *Я простував слідком за батьками, які йшли з молитовниками в руках, ніби не в глибині бокового вівтаря, а в нетрях гроту, оздобленого переливчастими веселковими сталактитами. Ще мить — і скляні ромбики набували глибокої прозірчастости, непохитної міцноти* [міцності] *сапфірів* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПРОЗІ́РЧАСТО, ПРОЗО́РЧАСТО. Присл. до **прозі́рчастий, прозо́рчастий.** *Край мене на твоїм вікні Прозірчасто сплелися тіні, І радісно було мені, Що ти так близько в сій годині* (В. Свідзинський); *Став, що між луками прозорчасто блищить, В акордах радісних виспівує-бринить* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПРОЗІ́РЧАТИЙ *див.* **прозі́рчастий.**

ПРОЗІТХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Позітхати певний час. *Ми до півночі проговорили, прозітхали* (І. Жиленко).

ПРОЗНАВА́ТИ, наю́, нає́ш, *недок.,* **ПРОЗНА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **дізнава́тися** 1; узнавати (у 1 знач.). *Кривоносові вивідачі все те прознавали, а він сповіщав мене в Чигирині* (П. Загребельний); *Що ж Марися? Поспішає За слугою слід у слід, Щоб прознати все як слід* (Л. Первомайський); *Відтепер тобі від мене не прибудуть вже листи, — Це останній лист, і з нього правду всю прознаєш ти* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПРОЗНА́ТИ *див.* **прознава́ти.**

ПРОЗНАЧА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПРОЗНА́ЧИ́ТИСЯ,** а́чи́ться, *док., рідко.* Те саме, що **означа́тися** 1. *Був наш кінь чорний, тобто вороний, як і Онисим у своєму одязі, і вони на тлі білого снігу чітко прозначалися* (Валерій Шевчук); *Підвів* [Мирон Данилович] *порожній мішечок, різними клаптями полатаний, що виразно прозначилися — руді і темні, — підвів однією рукою мішечок і держить* (В. Барка); * Образно. *Бринить космічна музика струмка, неначе ним усесвіт обізвався до німоти, з котрої прозначався* (В. Стус).

ПРОЗНА́ЧИ́ТИСЯ *див.* **прознача́тися.**

ПРОЗО́ВИЙ, а, е. 1. Написаний прозою (у 1 знач.). *Повість з природи реалістична. Під цим гаслом народилися, під ним довершилися всі справді великі досягнення прозової епіки* (Б.-І. Антонич); *Негативна оцінка, що її зазнали від критики перші мої два прозові твори, змусила мене замислитись над подальшими шляхами моєї творчості, зокрема над тематикою* (О. Донченко); *Творив я іншим оди та хули, Для інших мав римовані промови, — Для тебе мав я слово лиш прозове, Та вільно в ньому почуття жили* (Д. Павличко); *Я .. досить швидко з віршованого гумору перейшов на прозовий і назавжди залишився прозаїком* (В. Чемерис); // Стос. до прози (у 1, 2 знач.). *Вона* [травестія] *зберегла популярність поруч сентиментальної повісти і, поділивши з нею літературний успіх, мала досить великий вплив навіть на прозовий стиль доби* (М. Зеров); *Особливістю української прозової мови є використання різних діалектів, архаїзмів, специфічних виразів і т. ін.* (з навч. літ.).

2. *перен., рідко.* Те саме, що **прозаї́чний** 2. *Явища життя навіть у щоденній прозовій суті він* [М. Рильський] *уміє розкривати глибоко поетично* (А. Малишко); *Експедиція, головним чином, провадила роботу дуже прозову, хоч і важливу* (М. Дашкієв); *Ф. Кене не вживав оце аж надто прозове поняття: додаткова вартість — він казав інакше: дар природи. Або дещо точніше: чистий продукт. Тут ідеться про ту частину продукції, котру не споживає селянський двір, а вивозить у місто, на базар* (М. Руденко).

ПРОЗО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **прозо́вий.** *Прозовість викладу є однією з найхарактерніших властивостей переважної більшості байок в українському письменстві XVII–XVIII ст.* (з наук. літ.); *Прозовість та віршованість не є характеристиками, за якими визначається епічність і ліричність твору* (з навч. літ.); *Досліди, на які запродав себе Борис Коровій, .. вразили його своєю надзвичайною прозовістю. Напівтемна кабіна, обшита звукоізоляційним матеріалом, крісло на кшталт зуболікарського та екран осцилографа над кількома рядами важельків і кнопок — оце і вся обстановка* (М. Дашкієв).

ПРОЗО́ВО. Присл. до **прозо́вий.** *Із книгою О. Ірванця "Харків-1938" читач точно не знудиться, адже автор пише і прозово, і віршами, а діалоги нагадують репліки з п'єси* (із журн.); *Іржі жив прозово. Прозовість була його сутністю, а прозу він вважав ознакою живості* (Т. Прохасько); *Коли держава досягає значного розвитку, настає, за словами Гегеля, "прозово упорядкована дійсність"* (з навч. літ.).

ПРОЗО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прозоли́ти.** *— Хто вас тільки на світ породив? — напівсерйозно, напів з усмішкою додав Юхим, налагоджуючи на кремінь шматок прозоленої ганчірки, що мала бути за губку* (В. Винниченко); *Коли зільниця була повна, то зверху заливали "шмаття" окропом, інколи декілька разів. Прозолене таким чином "дрантя" полоскали, і воно ставало білим, як сонце* (з мемуарної літ.); *Поступове введення лужних реагентів дозволяє отримати рівномірно прозолену голину з достатнім ступенем розпушення структури та оптимальним вмістом жиру* (з наук.-техн. літ.); *Шкуру* [ведмедя] *Рибка зразу віддав батькові, бо хоч була і прозолена, але могла зіпсуватись* (Ю. Логвин); // **прозо́лено,** *безос. пред. Чим краще прозолено голину, тим швидше її зразок розчиняється під дією ферменту* (з навч. літ.).

ПРОЗО́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **прозо́лений.** *Під час перероблення чорно-білих шкур часто спостерігається неякісна прозоленість напівфабрикату* (з наук.-техн. літ.); *Умови зоління та прозоленість впливають і на такі властивості готової шкіри, як міцність при розтягуванні та вологоємність* (з навч. літ.).

ПРОЗО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прозоли́ти.** *Після прозолення шматки полотна вибивали праниками на кладках* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЗОЛИ́ТИ *див.* **прозо́лювати.**

ПРО́ЗОЛОТЬ, і, *ж.* Золотистий відтінок або золотисті плями в забарвленні чого-небудь. *Пізнє літо. На темнім матовім листі в гаю де-не-де виднiє осiння прозолоть* (Леся Українка); *Село обгорнулося першою хвилею нічної темряви. Тільки ще захід із-за церкви показував прозолоть, проведену тоненькою смужечкою над самим обрієм* (Т. Осьмачка); *Ще недавно ледь помітна Прозолоть* [у лісі] *була. А тепер яке навколо Вогнище пала!..* (О. Ющенко); * Образно. *Ой, не крийся, природо, не крийся. Що ти в тузі за літом, у тузі .. Твої коси від смутку, від суму Вкрила прозолоть* (П. Тичина).

ПРОЗО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прозо́лювати.** *Прозолювання підвищує проникність дерми, що важливо для наступного етапу оброблення шкіри — дублення* (з навч. літ.).

ПРОЗО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОЗОЛИ́ТИ,** золю́, зо́лиш, *док.*, *що.* Золити (у 1, 3 знач.); визолювати (у 3 знач.) що-небудь. *Для зоління та парення білизни та верхнього одягу з старого вулика-дуплянки я зробив жлукто, і Гашка не жаліла попелу та окропу, прозолюючи одіж* (з мемуарної літ.); *Для пошиття сорочки з домотканого конопляного полотна треба було посіяти коноплі, зібрати їх, вимочити, підготувати до пряжі, спрясти повісмо, змотати його, прозолити, поснувати, виткати полотно, відбілити його на сонці й лише тоді братися до пошиття сорочки* (з наук. літ.); *Каолін здатний створювати у зольному розчині умови для поступового дозування лугу по мірі його поглинання дермою. Це дає змогу рівномірно прозолити голину, уникнути надмірного розпушення дерми, отримати шкіру з високими фізико-механічними властивостями* (з наук.-техн. літ.).

ПРОЗОНДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прозондува́ти.** *У трьох прозондованих хворих були виявлені порушення в роботі кишечника* (із журн.); *Вітер дев'ять метрів за секунду, видимість під хмарами добра, ніде ніякої отрути, мін, зарядів під прозондованою з допомогою ультраакустики підстилкою місця посадки* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Гора Паданг на острові Ява була "просвічена" георадаром і прозондована сейсморозвідкою, а потім, у цікавих місцях, — вивчена бурінням* (з наук.-попул. літ.); // **прозондо́вано,** *безос. пред. Озеро Лох-Несс було прозондовано звуковим локатором. Результати показали: у ньому є якісь тіла, що рухаються з великою швидкістю* (з наук.-попул. літ.); *У процесі дослідження причин виникнення й поширення колективних трудових конфліктів було прозондовано суспільну думку найманих робітників різних професійних груп* (з наук. літ.).

ПРОЗОНДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **зондува́ти.** — *Потерпи ще трохи. Прозондуємо і будемо оперувати* (В. Шкляр); *Океан відповів на наше опромінення якимсь іншим, своїм опроміненням, може, прозондував своїми променями наші мозки* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); — *Ні, вони не будуть атакувати. Адже ми не проявляємо ніякої агресивності .. Треба комусь із нас вийти і ретельно прозондувати, що вони про нас — невидимих — подумали...* (О. Тесленко); — *Я прозондував би обстановку в фірмі Крижинського .. Один такий візит .. міг би дати додаткову інформацію, і неабияку!* (Л. Кононович).

◊ **Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати,** *рідко* **прощу́пати) ґрунт** *див.* **зондува́ти.**

ПРОЗОПАГНО́ЗІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Неврологічний розлад, форма агнозії, що характеризується неспроможністю упізнавання облич. *Стан прозопагнозії пов'язують із ушкодженням ділянок правої нижньопотиличної області мозку, але існує також і вроджена форма цього розладу* (з наук.-попул. літ.); *Хворі на прозопагнозію легко розрізняють зовнішні особливості інших об'єктів, але при цьому ідентифікувати обличчя людей, навіть добре знайомих, їм складно* (із журн.).

ПРОЗОПЕ́Я *див.* **прозопопе́я.**

ПРОЗОПОПЕ́Я, ПРОЗОПЕ́Я, *рідше* **ПРОСОПОПЕ́Я,** ї, *ж.*, *лінгв.*, *літ.* Стилістичний прийом — перенесення назв ознак, властивостей живих істот на предмети, явища природи, абстрактні поняття, оживлення їх; уособлення (у 3 знач.). *Для посилення емоційного ефекту М. Смотрицький застосував у своїй книзі вишукану фігуру — прозопопею, яка від старожитніх часів була вживана передусім стосовно трагічних та історичних подій* (з наук. літ.); *Використання ряду прозопопей зі спільним семантичним суб'єктом є характерним стилістичним прийомом П. Г. Тичини* (з наук. літ.); *Художній світ В. Стефаника загалом, як і кожну найдрібнішу річ у ньому, наділено "живими" ознаками. Звідси — часто вживаний щодо їхньої характеристики прийом прозопеї* (з навч. літ.); *На просопопеї будується один із найближчих до фольклору жанрів — байка* (з навч. літ.).

ПРОЗО́Р, у, *ч.*, *поет.* Те саме, що **прозо́рість.** *Був теплий вересень, до стиглих виногрон Подібний м'якістю і лагідним прозором* (М. Рильський); *Весна, весна! Яка блакить, який кругом прозор!* (П. Тичина); *Я весь, піднесений цим провесни прозором, дай, Господи, — шепочу* (В. Стус).

ПРОЗО́РИЙ, а, е. 1. Який майже повністю пропускає крізь себе світлові промені. *Часом з'являлись бліді хмаринки, довгі, худі, прозорі, немов сухотники проходжались десь на курорті, понад блакитним морем* (М. Коцюбинський); *Минають дні, минає літо, Але нащо тужить за ним? Прозору склянку вщерть налито Вином, червоним і хмільним!* (М. Рильський); *Кожна найменша гілочка була оправлена в прозору кригу, світилася й блищала, і ціле дерево здавалося зроблене .. із чистого скла* (І. Багряний); // Який має просвіти, дірочки, отвори, крізь котрі можна бачити інші предмети; ажурний. *Ніна знала, що вона гарна, що їй до лиця блакитна .. сукня, прозорі рукави якої не в силах були сховати ніжного кольору рук* (Олесь Досвітній); *Сіро-іржаві горлиці мостять із прутиків у кущах свої прозорі гнізда, такі прозорі, що крізь них просвічує пара білих яєчок* (О. Донченко); *На вікнах висіли прозорі фіранки й оксамитові штори* (О. Авраменко); // Який не містить ніяких побічних домішок (диму, пилу і т. ін.) і не заважає чітко бачити інші предмети (перев. про повітря). *Вечір був місячний, ясний, і зорі лагідно сіяли, Тихо в прозорім повітрі, вітрець тільки часом Легким крильцем повівав* (Леся Українка); *Повітря в горах — дуже прозоре, отже, й видимість тут стала набагато краща, ніж на рівнині* (О. Гончар); *Над лісом пливли прозорі тумани* (О. Бердник); // Не каламутний, не помутнілий, чистий (про воду, водойми). *Вода була ще прохолодна, але така чиста .. й прозора, що було добре видно, як пересувались за течією дрібні черепашки й пісок* (А. Шиян); *Величенькі озера, гладенькі, прозорі, відбивають у своїх дзеркалах шматок неба з лапастими вершинами молодих дерев* (В. Дрозд); *У прозорій ріці сновигали пструги, .. а на самому дні ліниво ворушили вусами пихаті соми* (Ю. Винничук); *Що побачило воно* [каченя] *у прозорій воді? Воно побачило себе самого, але це вже був не незграбний попелястий птах, гидкий та потворний, — це був лебідь* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Нічим не затьмарений, не покритий мороком; безхмарний. *Синім шатром розіп'ялось небо — ні плямочки, ні хмарочки, чисте, прозоре — погляд так і тоне...* (Панас Мирний); *Дівчина з вікна восьмого поверху глянула в прозору далечінь*

(Л. Дмитерко); *І знову ранок — такий прозорий, що видно кожний листочок на дубі. А дуб — за Дніпром* (С. Журахович); *Вона підійшла до вікна, за яким того прозорого на рідкість дня було видно чималий шмат гірської країни і вкриті снігом верхи на українському боці* (Ю. Андрухович); // Із погожими, ясними днями (про пори року, місяці і т. ін.). *На стерні розгублене колосся .. Я іду без стежки по стерні. Я люблю прозору синю осінь, поцілунки буйновітряні* (Н. Забіла); *Над широким світом зводився прозорий, теплий квітень* (В. Козаченко); *За вікном була золота осінь, прозоре бабине літо* (Є. Кононенко); // У якому немає осаду, нерозчинених часточок. *Вайнер вирощував колонії стафілококів на живильному бульйоні, а потім діяв на них різними антибіотиками. Щоразу колонії гинули, бульйон ставав прозорий* (І. Росоховатський); *Він любив вареники з вишнями, гречаники з салом і ковбасою, .. вишнівку і прозоре французьке вино* (Ю. Мушкетик); *Варя .. готувала собі і Маргаритці. Варила "суп", де серед прозорої рідини плавало кілька шматочків картоплі* (С. Талан); // Сповнений спокою, щирості, відвертості; ясний (про очі, погляд). *Вона нічого не одповіла і тільки дивилась на нього прозорими смутними очима* (М. Коцюбинський); *Вона тонко все відчуває, знає життя .. Скрізь шукає людей з прозорими, а не скляними очима* (Ю. Яновський); *Сум і ніжність відбивалися в прозорому погляді жінки* (О. Бердник); * Образно. *Осінь дивилася на них прозорим поглядом* (М. Малиновська); // *перен.* З блідою й тонкою шкірою, дуже худий (про людину, частини її тіла); який майже світиться (про шкіру). *Він* [І. Франко] *значно змінився на гірше: якийсь він став жовтий, прозорий* (М. Коцюбинський); *Під яблунею, серед яблук і груш, на білому стародавньому рядні, в білій сорочці, весь білий і прозорий від старості.., лежав мій дід Семен, колишній чумак* (О. Довженко); *Мама усміхається сірими губами, руки її лежать на простирадлі — прозорі, ніби воскові* (В. Собко); *Марна, аж прозора, з великими темними очима жінка сидить у віконці, когось виглядає...* (Р. Іваничук); // *перен.* Приємний для слуху; мелодійний (у 1 знач.), милозвучний. *Мелодія лине вгору легка, прозора* (Н. Королева); *Десь за юртою почувся молодий жіночий голос, дзвінкий і прозорий, як весняний струмок* (З. Тулуб); *Невимовно гарно було слухати цей простий, прозорий, натхненний спів* (В. Собко); * Образно. *Скляний собор із музики і сліз прозорим дзвоном в тиші осипався* (О. Пахльовська); // *перен.* Малопомітний (у 1 знач.), ледве вловимий. *Дівчина спала глибоким непорушним сном, .. а теплінь її крові, живий дух її єства осідав їй прозорим рум'янцем на щоках* (В. Підмогильний); *Погляньте: ось житло трудящої людини. Оздоб немає тут. Прозорий дух ялини, Та з тирси пил тонкий, та гемблі при стіні. Співають тут ввесь день фуганки голосні* (М. Рильський); *Збуджено від передчуття майбутніх пригод і тайгової волі стукало серце, але чомусь і смуток, легкий, прозорий, закрадався в груди* (О. Донченко); *Стояло лише прозоре гудіння працюючих на яблуневому цвіті бджіл* (Ю. Яновський).

2. *перен.* Доступний, легкий для сприймання; зрозумілий, дохідливий. *В мене є надія, що наша літературна мова, як молоде вино, очиститься з часом од шумовиння і стане прозорою* (М. Коцюбинський); *Шевченко вживає окремі лексеми з оригіналу "Слова", які збереглися і в українському фольклорі.., деякі слова з прозорою етимологією залишає без перекладу.., зберігає усталені звороти давньоруської поеми* (В. Русанівський); *Вона* [поезія] *вчить любити, вчить пізнавати любов на дотик і смак, вчить віднаходити її у віршах, в темних рядках, прозорих строфах, пекучих верлібрах, гіркому римуванні* (Ю. Андрухович); // Який легко розгадати, збагнути; явний, неприхований. *Фрей прикусив губу й одвернувся до вікна. Чи йому дошкулила досить прозора іронія в Андрієвих словах, чи його вразила надзвичайна відвага, з якою було висловлено такі єретичні думки* (І. Багряний); *Досить прозорий натяк Кейта на події тридцятирічної давнини не на жарт перелякав Маріку* (О. Авраменко); // Щирий, відвертий. [Х л о п е ц ь:] *А знаєш, бувають часом такі душі, сказав би — прозорі, що їх і сповідати не треба, їх і так видно наскрізь* (Леся Українка); *Є почуття такі прозорі. Що коли б з них відлити зорі, Вони б світились, як небесні, — Такі прямі і дуже чесні Ті почуття* (П. Воронько); *Коли вона сіла в кабріолет, .. її обличчя світилося свіжістю і прозорою радістю* (С. Андрухович).

ПРОЗО́РИСТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **прозо́рчастий.** *А чудо йде... ромен болотяний Досяг межі хисткої оболоні — І сріблом скрізь розсипавсь цвіт рясний На синьому прозористому лоні, Мов зіроньки небесні ті* (М. Старицький); [Р и н а:] *Добре, серце, що ти сьогодні наділа більш прозористі панчохи, розумієш? За новою модою* (М. Куліш); *Професор знову помітив, як з прозористих очей* [Орисі] *повстала глибока біляста смуга відсвітів* (М. Івченко); *Автор не вдається в ніякі теорії, а зводить докупи матеріал, порядкуючи його в ясну та прозористу цілість* (І. Франко).

ПРОЗО́РИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., рідко.* Властивість і стан за знач. **прозо́ристий;** прозорість (у 1 знач.). *Для досягнення чистоти інтонації та прозористости у вокальних фігурах О. Кошиць не задовольнявся знаменитим вишколенням хору, він добирав співаків однакового тембру голосу й формував із них групи одного голосового відтінку* (з газ.); *Партнерство між ЄС та Україною повинно базуватися на принципах прозористості й передбачуваності* (з публіц. літ.).

ПРОЗО́РИСТО, *рідко.* Присл. до **прозо́ристий;** прозірчасто, прозорчасто. *Там, у високих вікнах, Тонкі завіси мглють* [тьмяніють] *прозористо* (В. Свідзинський); *Дерева вилискували від гри іскор — гілля покрилося інеєм. Від того весь простір прозористо, блідо сяяв* (Валерій Шевчук); // *у знач. пред. Так на душі святково і прозористо!* (Г. Гордасевич).

ПРОЗО́РИТИСЯ, иться, *недок., поет.* Бути прозорим, світитися, виділятися своєю прозорістю. *У далекім закутні вестибюля, всуціль відгородженому вітринним склом, щось зеленіє і наче прозориться вода, — акваріум там, чи що?* (О. Гончар); *Під тинами вже вилазила кропива й дурман, а над тинами набухала й прозорилась глеєм вишнева брость* (М. Стельмах); *Сонце ясно світило, й далина прозорилась* (М. Василенко); *Чисте повітря Ллється безхмарне, і світле навколо прозориться сяйво* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПРОЗО́РІНЬ, і, *ж., поет.* Те саме, що **прозо́рість** 2. *Плесо води .. простягало прозорінь під сонячним світлом до величезної загати* (Т. Осьмачка); *Вони* [мечі] *не тьмяніли, не іржавіли, в них можна було зазирати, як у тиху прозорінь води* (П. Загребельний); *Пливла* [дівчина], *тихо розгрібаючи руками прозорінь* (І. Білик); *Сиза прозорінь вістувала бабине літо й тихе печальне тепло* (Є. Пашковський); * Образно. *Мені стає легко, мов крізь душу пройшла вся прозорінь морозяного неба* (М. Івченко).

ПРОЗО́РІСТЬ, рості *і* рости, *ж.* 1. Властивість і стан за знач. **прозо́рий.** — *Прозорість залежить від того, як заломлює речовина проміння світла, .. це одна з основних ознак речовини, це її властивість* (Д. Бузько); *Величезний, з ягоду завбільшки, тільки приплескуватий, він* [діамант] *вирізнявся з-поміж інших своєю досконалою огранкою, прозорістю, грою променів* (М. Дашкієв); *Коли в Мюнхені та околицях віє фен* [вітер з гір], *повітря набуває разючої прозорості* (Ю. Андрухович); *Зачаровувалась* [дівчина] *прозорістю Псла і сама була чистіша за джерельну прозорість* (І. Пільгук); *Хмарки зникли геть, і небо манило прозорістю* (Іван Ле); *Надворі серед тьмяної прозорості морозяного дня ліниво падали сніжинки...* (Олесь Досвітній); — *Чай у вашому домі, професоре, стоїть поза всякою конкуренцією, — сказав Славенко. — Він незрівнянний своїм ароматом і прозорістю* (В. Підмогильний); *Він поглянув на Мію .. і вкотре здивувався з прозорості очей дівчини і дивної посмішки, котра робила її обличчя середньовічним* (І. Роздобудько); *Проміння місяця вдарило йому просто в лице, і в цих променях ясно видно було бридку пику .. Що найстрашніше і найогидливіше — це мертва зеленавість і прозорість шкіри* (Ю. Смолич); *Прозора й проста музична фраза раптом розпадається, рветься, зривається, втрачає прозорість* (В. Домонтович); *Наука, чиста і справжня наука.., визнає тільки прозорість мислі, вимагає певності і кришталевої ясності* (Н. Рибак); *Киянин Микола й бакинець Аббас прозорістю слів милувались не раз* (Д. Білоус); — *Невже тебе не вразила примітивна прозорість всього, що відбулося?* (О. Бердник); *У місці, де вони* [проспекти] *перетиналися, споруджено було піраміду, що символізувала архітектурну адекватність та фінансову прозорість нової влади* (С. Жадан).

2. Матеріальний предмет, речовина, простір, природне середовище і т. ін., які є прозорими (у 1 знач.). *Бджола .. б'ється об шибу, не розуміючи, як прозорість може бути непроникною і твердою* (Г. Пагутяк); *Сузанна мовчить, сліпо й зручно поправляючи на трудно дихаючих грудях якусь мережану прозорість* (В. Винниченко); *Вода на глибині і чиста, і холодна. Приємно було в гарячі дні зануритись розіпрілим тілом у її прохолодну прозорість* (А. Іщук); *Сонце уже підбилося. Внизу, на рівнині, у тремтливій гарячій прозорості, розкинулось степове містечко* (О. Гончар); *Старий дивився їм вслід великими сірими очима, прозорими, як холодна осіння вода .. В тій сірій прозорості, здавалося, ніщо не відбивалось, пропливало й зникало, не лишаючи сліду* (Л. Первомайський).

ПРОЗО́РІ́ТИ, зо́ріє, *недок.* Бути, ставати, здаватися прозорим. *На всю донебесну височінь готелю прозоріє скляна стіна, ледь підтримувана тонкою павутиною позолочених рам* (П. Загребельний); *Сонце і геть-то піднялося; туман розходився по лісу, осідав на траву золотою росою. Повітря прозоріло* (Панас Мирний); *Туман поступово рідшав і прозорів* (Валерій Шевчук); *Небосхил бачивсь безкраїм, синьо прозоріла височінь* (Є. Пашковський).

ПРОЗО́РІ́ШАТИ, ає, *недок.* Ставати, робитися прозорішим. *Холоднувата далечінь ще синьо імлилася, але все навколо вже прозорішало, окреслювалось, набирало природних рельєфних форм* (О. Гончар); *Ранок уже до решти вибілив небо, і смерк поволі розтавав, тоншав і прозорішав* (Валерій Шевчук); *Прозорішає з кожним днем височінь неба, і ночі стають холоднішими* (Я. Гримайло); *Підхопився* [Ілія], *витягнув шию, напружив очі — дим прозорішав* (Люко Дашвар); *Після уколів йому легшало, трохи веселішав. Очі начеб прозорішали* (В. Лис); *Десь наприкінці серпня я відчув, що тіло моє потрохи тане, легшає, прозорішає* (Г. Пагутяк); *Гостро відчував саме лице своє. Ось воно утончується, прозорішає, мов у святого (а може, юродивого?)* (П. Загребельний); *В уяві прозорішають перспективи третьої частини "Fata morgana"* (Л. Смілянський); *Письмо Римарука у Видінні прозорішає та легшає, часом він не цурається зворотів повсякденної мови* (К. Москалець); *Весь цей час .. визрівала, прозорішала, ставала загальною думка про те, що їм усім слід зробити* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

ПРОЗОРЛИ́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Той, хто має здатність прозорливо передбачати якісь події, явища, проникати думкою в потаємне, бачити майбутнє; ясновидець. [С і н о н:] *Ой, царю, чи віщий прозорливцю! Я не знаю, як маю величать мого владаря... Але я бачу розум .. у тебе на чолі* (Леся Українка); *Для людства він просто — Гоголь, великий чародій слова, прозорливець з даром проникати в найпотаємніші глибини людської душі* (О. Гончар); *Аж ось 23 липня 1766 року і Мельхіседека, прозорливця, в душі котрого розуміння всього, що діялося навкруг, схопивши, вороги везли на погибель* (Г. Колісник).

ПРОЗОРЛИ́ВИЙ, *рідко* **ПРОЗІРЛИ́ВИЙ,** а, е. Який має здатність передбачати, наперед визначати те, що має статися, що буде; далекоглядний. — *Правдоньку сказав прозорливий старець. Підеш у монастир, Лукіє, відмолиш і свої, і мої гріхи...* (О. Донченко); *Раптом відгукнулись у пам'яті, немов ще сьогодні вчуті слова тієї прозорливої циганки..: "Знайде втрачене, коли гадатиме, що вже втратив його навіки"* (Н. Королева); — *Я знала, що ви прийдете, — сказала* [бабця] .. *Я аж зупинився коло порога од несподіванки. Невже вона така до біса прозірлива?* (В. Лис); *Серед них була Улянида, добра, кумедна, прозорлива, яка бачила майбутнє, але так і не зрозуміла, що з нею трапилося* (С. Талан); // Власт. людині, яка має здатність передбачати, наперед визначати щось, характерний для неї (про погляд, розум і т. ін.). *Лізе* [Комар] *на високого ожереда, навшпиньки спинається й прозорливим оком прорізає пітьму: чи дочасно не волочимо потомлені ноги з далекого степу?* (О. Ковінька); *Заступив у цей час Місяць Сонце, і стало на землі темно. Погасла на якийсь час мудрість волхвів прозорлива* (В. Рубан); *В чистій душі Сесіль чарівні квіти кохання росли прямо й відкрито, помітні кожному прозірливому погляду* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // *перен.* Який ґрунтується на передбаченні, припущенні розвитку подій, наслідків чогонебудь і т. ін. *Любов розумна, говорить приказка, любов прозорлива* (О. Довженко); *Книга Івана Багряного "Публіцистика" — .. матеріалізований згусток болю, страждань, прозірливих передбачень і застережень письменника* (О. Шугай).

ПРОЗОРЛИ́ВИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прозорли́вець.** *У родині царя Пріама Гелена (ключова героїня твору Лесі Українки "Кассандра") не знайшла щасливого життя, її постійно переслідував психологічний дискомфорт, який підсилювала своїми звинуваченнями прозорливиця Кассандра* (з наук. літ.).

ПРОЗОРЛИ́ВІСТЬ, *рідко* **ПРОЗІРЛИ́ВІСТЬ,** вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **прозорли́вий, прозірли́вий.** *Талановитий письменник проникає в психологію своїх персонажів з такою прозорливістю, що аж моторошно стає* (М. Дашкієв); *Смерть старого Ярмоленка не завдала гострого болю серцю Лободи. Правдивіше, дід сам же і пригасив гостроту того болю мудрим передсмертним спокоєм, прозірливістю, мовчазною розмовою зі смертю* (Микита Чернявський); *Згадайте ідею Птолемея про кружляння Сонця і зірок довкола Землі. Тисячоліттями ця "очевидність" задовольняла сплячі уми. Окремі мислителі догадувалися про істину, але потреби в їхній прозорливості не було* (О. Бердник); *Я сьогодні, через сто років, читаю Лесині листи до своїх сучасників — і хапаюся за голову від їхньої прозірливості* (М. Матіос).

ПРОЗОРЛИ́ВО, *рідко* **ПРОЗІРЛИ́ВО.** Присл. до **прозорли́вий, прозірли́вий.** — *А чи не б'є тебе жінка, чоловіче? — прозірливо спитав дяк* (Валерій Шевчук); *У безупинному плині історії чудодійними бувають хвилини, коли .. окрема особистість прозорливо передбачає прагнення свого часу* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга); *В. Винниченко ще на зорі XX ст. прозорливо застерігає від тоталітаристської логіки, за якою є тільки чорне і біле* (з навч. літ.).

ПРОЗО́РО. Присл. до **прозо́рий.** *Сонце над зеленню ланів і села Куцівки відбивало світло ясно і прозоро* (Т. Осьмачка); *Віковий дуб біля повороту алеї у Ботанічному саду недавно скинув торішнє листя і вже народжував нове — прозоро зеленів* (В. Нестайко); *Пахло гіркуватоп'янким вранішнім димком, що прозоро вився над коминами* (Р. Андріяшик); *Море, що спершу прозоро просвічувало аж до дна і зверху було веселим, синім, щодалі мовби темнішає, важчає, воно стає і справді чорним* (О. Гончар); *Зовні ніхто не міг би помітити горя Адама Валенса. Так само .. прозоро і спокійно світилися його сірі очі* (В. Собко); *Голос жайворонка прозоро бринів над головою* (Ю. Яновський); *Прозоро .. розсипався частий, рівний голосок малого дзвіночка: скликав братію на .. вечерю* (Н. Королева); *Він знав — має бути серйозна розмова, Аліна дорогою дуже прозоро на це натякнула* (Дара Корній); *Меню на найближчі дні виглядає цілком прозоро. Шматок сала, нашпигованого часником, і буханець хліба, придбаний у Воловці* (Любко Дереш); // *у знач. пред. На серці Соломії було прозоро і легко* (М. Стельмах); *А в селі, куди ми приїхали допомагати картоплю оту збирати, знаєш, усе прозоро, нас небагато, живемо разом, усім все видно* (Ю. Покальчук).

ПРОЗО́РО-... Перша частина складних слів, яка вживається на позначення прозорості основного кольору, зазначеного у другій частині таких слів, напр.: п р о з о р о - б і л и й, п р о з о р о - ж о в т и й.

ПРОЗО́РО-БІ́ЛИЙ, а, е. Білого кольору, через який проходить світло. *Стеля, стіни, рівне світло й, здавалося, саме повітря були однакові — прозоро-білі чи матово-білі* (Ю. Смолич).

ПРОЗО́РО-БЛАКИ́ТНИЙ, а, е. Блакитного кольору, через який проходить світло. *В довгі танки сплітались елегантні фавни й легкострункі феї, в прозоро-блакитну одіж вбрані* (М. Івченко); *Я побачив краєчок чистого неба. Воно було таке прозоро-блакитне й ясне, що не лишалося ніякого сумніву: .. сонце рішуче вже повернуло на весну* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРОЗО́РО-БЛІДИ́Й, á, é. Блідий до прозорості. *Дами закутували хутрами свої прозоро-бліді .. декольтовані плечі* (Ю. Андрухович).

ПРОЗО́РО-ЖО́ВТИЙ, а, е. Жовтого кольору, через який проходить світло. *Стоять граби прозоро-жовті В промінні ясно-золотім...* (М. Рильський); *Я любив .. купатися в прозоро-жовтій воді, ловити колючих окунів у корчах лози* (О. Бердник).

ПРОЗОРОКРИ́ЛИЙ, а, е, *поет.* Із прозорими крилами. *Від мене кидались геть веселі коники, пурхали подалі прозорокрилі бабки* (Б. Антоненко-Давидович); *В повітрі .. вже й шуліки нема, самі лиш шершні, сліпці та прозорокрилі цикади танцюють...* (О. Гончар).

ПРОЗО́РО-ХОЛО́ДНИЙ, а, е. Який вирізняється одночасно прозорістю й холодністю. *Княгиня теж сиділа з своїми прозоро-холодними очима, чужа й незворушна* (П. Загребельний).

ПРОЗО́РЧАСТИЙ *див.* **прозі́рчастий.**

ПРОЗО́РЧАСТІСТЬ *див.* **прозі́рчастість.**

ПРОЗО́РЧАСТО *див.* **прозі́рчасто.**

ПРОЗО́РЧАТИЙ *див.* **прозі́рчастий.**

ПРОЗО́Р'Я, я, *с., поет.* Великий прозорий простір. *Десь у глибокому дитинстві, у найдальших надрах пам'яті, котиться й котиться дим... Блакитний, неспішний, він стелиться вусібіч низько, наче гнітить його безмежне прозор'я вгорі* (Є. Гуцало); *Комедія закінчена. Амінь! Небесний дзвін відбоввaнів в прозор'ї. І, кинувши на небо власну тінь, Я встав з колін і небо взяв за зорі* (М. Вінграновський); // Те саме, що **прозо́рість** 1. *Прозор'ям пойнята долина, а де джерела дзвонять радість, — сніг, наче пера соколині, лежав розметаний в безладді* (П. Мовчан).

ПРОЗРІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прозріва́ти.** *Процес прозрівання кошенят найчастіше починається на 10–12-й день життя* (із журн.); *Довгими зимовими вечорами сидів за столом не чиновник Панас Рудченко, а письменник Панас Мирний. Нікому не признавався про своє друге прізвище. Відчув у ньому своє друге народження й прозрівання* (І. Пільгук); *Це був якийсь другий етап мого прозрівання. Вдосконалення? Дорослішання? Не знаю, як це все назвати...* (І. Роздобудько); *Письменники-реалісти основну роль відводили раціональному началу, розуму. На межі століть ця впевненість утрачається, акцент у світосприйнятті переноситься на ірраціональність, інтуїцію, на внутрішні осяяння й прозрівання* (з навч. літ.).

ПРОЗРІВА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРОЗРІ́ТИ,** íю, íєш, *док.* 1. Ставати зрячим; протилежне с л і п н у т и. *Був Іван схожий на сліпого, що з кожним днем прозрівав і видючішими очима починав дивитися на світанок* (С. Чорнобривець); *Сліпі прозрівали. У калік виростали руки й ноги. У пошматованих рани загоювалися так, що не лишалося й знаку. Даремно було розпитувати у зцілених, як лікував їх раджа Сатіапал* (М. Дашкієв); *Туман пустила* [Юнона], *Що був* [Турн] *невидим нікому; І сам нікого тож не бачив, Но послі, як прозрів, кулачив Рутулян* (І. Котляревський); — *Ти тільки не печалься, коли прозрієш не одразу. Здебільше буває так, що живою водою тричі треба бризнути у вічі, аби вони знов стали видющими .. Будь терпеливий, внучку* (Д. Міщенко); // *у сполуч. зі сл.* о ч і. Ставати видючими. *Очі мої почали поступово прозрівати. Але це не принесло мені полегші* (Валерій Шевчук); *І змилосердивсь Ісус, доторкнувся до їхніх очей, і зараз прозріли їм очі, і вони подалися за Ним* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [М е л а н к а:] *Дядечку мій любий, О, як би я жадала, щоб вони Прозріли знов, твої прекрасні очі* (І. Кочерга); // *перен.* Починати розуміти, усвідомлювати те, що було незрозумілим, неусвідомленим раніше. *А літа тихенько крались І сльози сушили. Сльози щирої любові; І я прозрівати Став потроху... Доглядаюсь, — Бодай не казати! Кругом мене, де не гляну, Не люди, а змії...* (Т. Шевченко); — *Сумнів — початок мудрості. Одна людина мені казала: хто не сумнівається, той не досліджує; хто не досліджує, той не прозріває; хто не прозріває, той залишається в сліпоті* (М. Василенко); [М е с с і я:] *Вони сліпі, вони ще не прозріли, самого слова мало їм для віри, їм треба діла* (Леся Українка); [Г и р я:] *Ех, жаль який, Йване, що ти прозрів тоді, коли вже у мене силою забрали хліб, а ти ж і помагав його брати!..* (М. Куліш).

2. *що, перен.* Помічати, відкривати що-небудь, раніше приховане. *І погляд радість прозріває в краплистих блищиках роси* (П. Мовчан); *— Мені здається, що час від часу й у вас з'являлися люди, що поступово прозрівали правду* (О. Авраменко, В. Авраменко); *А на давнім пожарищі Іскра братства тліла, Дотлівала, дожидала Рук твердих та смілих, — І дождалась... Прозрів єси* [Ян Гус] *В попелі глибоко Огонь добрий смілим серцем, Смілим орлім оком!* (Т. Шевченко); *— Пісня ніколи лихому не вчить, — говорить Мовчан .. — Через ту пісню я й світ правди прозрів* (І. Волошин); // Передбачати події, чиїсь учинки, майбутнє і т. ін. *Кепський був політик із пана Потоцького. Як поганий шахіст, він бачив тільки даний хід противника і не володів секретом прозрівати наступні* (Г. Хоткевич); *Освіченість його, здається, відкривала далі не тільки углиб, що було й пройшло, — він не один раз мав нагоду переконатися, що прозріває і прийдешнє* (Г. Колісник); *Раптом Максимові пригадалися думки з Шевченкового щоденника про Фультона і Уатта. "Як умів мудрий поет так прозріти майбутнє..", — подумав Максим* (Н. Рибак); *"Боже, — прошепотів* [Сірко] *.. — Відкрий мені помисли свої, дай прозріти майбутнє вітчизни моєї"* (Ю. Мушкетик).

ПРОЗРІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **прозріти.** *Князь Волот не одразу завважив людське паломництво до дуба. Він тішився прозрілим з Божої ласки сином і не приглядався до люду, що траплявся на путях* (Д. Міщенко); *За незначну мить усе докорінно змінилося — свідомість переколошматило, від чого навколишнє раптом ожило, розцвіло, забуяло, відкрилося моїм прозрілим очам* (А. Дністровий); *— Хто ж поведе очищених у горі людей до світла правди? Ми — прозрілі мужі із простолюддя, які мають силу вчинити над собою подвиг!* (Р. Іваничук).

2. *у знач. ім.* **прозрілий,** лого, *ч.* Той, хто прозрів. *Юдеї .. не повірили, що незрячим він був і прозрів, аж поки не покликано батьків того прозрілого* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Від прозрілого краще прийме молитву Господь, ніж від темного, знає-бо прозрілий, чого просить* (Р. Іваничук).

ПРОЗРІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **прозріти.** *Вона чекала кохання, як сліпець прозріння* (Б. Харчук); *Більма незрячих очей* [кобзаря] *з надією гляділи кудись у простір — старий ніби чекав свого прозріння і боявся поворухнутись, щоб не пропустить тої щасливої миті* (М. Олійник); *Вечорами в цій хаті Паша і вела уроки читання і письма з дорослими людьми, які приходили сюди за прозрінням* (М. Циба); *Разом зі своїм другом Йоганном Петером Еккерманом тут він* [Й.-В. Гете] *кілька годин підряд сидів на каналі, поринувши в мрії та наукові пізнання й прозріння* (О. Шугай); *Мені не дано знати якоїсь остаточної істини, але вірю, що наприкінці життя мене чекає прозріння* (Г. Пагутяк).

ПРОЗРІ́ТИ *див.* **прозрівáти.**

ПРОЗУМКОТІ́ТИ, ти́ть, *розм.* Док. до **зумкотіти.** *Коли в літніх сутінках замреш і прислухаєшся, то можеш почути, як прозумкотять бджоли і сховаються у вулику* (із журн.); *Знову кулемет дав кілька черг, проте кулі високо прозумкотіли у чистім сухім повітрі над головами розвідників* (О. Гончар).

ПРОЗУ́РКА, и, *ж., рідко.* Невеликий отвір, віконце в чому-небудь для спостереження; вічко *(див.* **вічко**[1] 2). *Він часто прислухається, підходить до прозурки — дірочки в дверях, зазирає в прозурку* (С. Васильченко); *Панас кахикнув і обережно стукнув у прозурку* (З. Тулуб); *Не стурбувала Євграфа Фірсовича й опрічна камера з прикріпленим до цементової підлоги залізним ліжком і твердим матрацом: не могли ж пустити його розгулювати по коридору й заглядати через прозурки в камери, де сидять справжні злочинці!* (Б. Антоненко-Давидович); *У двері подзвонили. Він вирішив, що Діана щось забула, і відчинив, не дивлячись у прозурку* (В. Єшкілєв).

ПРОЗЯБА́ННЯ[1], я, *с., заст., діал.* Дія і стан за знач. **прозябáти**[1]. *У пору оранки, посіву ярових і прозябання зерна в землі стародавні слов'яни ходили на кладовища, де лежали в землі їхні предки, і приносили "дідам" пшеничну кутю, яйця і мед, вважаючи, що предки допоможуть сходженню пшениці* (з наук. літ.); *Український греко-католицький священник і педагог Ю. Дзерович у своїй "Педагогіці", виданій 1937 р., писав: "Людина не повинна ніяким робом піддаватися пристрастям .. Треба уважати на себе, зосереджуватися, щоб достерегти* [застерегти] *перше прозябання пристрасти й негайно її побороти"* (з наук. літ.).

ПРОЗЯБА́ННЯ[2], я, *с., рідко.* Стан за знач. **прозябáти**[2]. *— Ох, і ненавиджу ж я це інтелігентське бездільне прозябання, цю розпусту мускулів і розбещення тіла!..* (Г. Хоткевич); *Наша людська культура постає саме в мистецтві. Без нього неможливе життя, без нього, як і без науки, можливе лише короткотривале, обмежене простором прозябання* (з наук. літ.).

ПРОЗЯБА́ТИ[1], áю, áєш, *недок., рідко* **ПРОЗЯ́БНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* прозя́б, ла, ло *і* прозя́бнув, нула, ло; *док., заст., діал.* Рости, проростати (у 1, 2 знач.). *Вони* [темні люди], *кажу вам, прозябають. Або, по-вашому, ростуть. Як та капуста на городі* (Т. Шевченко); *Було це напровесні. Розвивалися дерева, прозябала трава, по лугах бродили бузьки-чорногузи* (Б. Лепкий); *Якась неозначена надія на поміч, на свободу почала прозябати в її думках* (О. Назарук); *Зерно прозябло... і нива ожила і вкрилася рясною зеленню, зацвіла буйно і в слушнім часі видасть багаті плоди* (І. Франко); *Десь .. між ярами й лисячими долами, де дідько добраніч каже, а промінчик сонця не прозябне, .. — діються дивні дива Купайлової ночі* (І. Керницький); *Йому було дуже прикро, що когось .. б'ють, замикають, оподатковують, штрафують, і цю несправедливість .. він намагався вирівняти безкоштовною грою — щоб на лицях скривджених хоч прозябла весела усмішка* (Р. Іваничук).

ПРОЗЯБА́ТИ[2], áю, áєш, *недок., рідко* **ПРОЗЯ́БНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* прозя́б, ла, ло *і* прозя́бнув, нула, ло; *док., рідко.* Вести безрадісне, часто злиденне, позбавлене сенсу й надії життя. *Листи посипались. Відгукнувся Іван .. Озвався й Сибір. "Як там у вас, до ста чортів, живеться, бо ми тут, прости Господи, прозябаємо"* (У. Самчук); *— З армії вичистили. Пенсію в зуби — і котись куди хоч! Добре, що в тещі хатка була на Веселих Хуторах. Ми її з жінкою трохи причепурили — і прозябаємо* (П. Загребельний); *Я завжди буду вклонятися до землі своїй бабусі, яка не дала мені прозябнути в злиднях після смерті батьків* (із журн.).

ПРОЗЯ́БНУТИ[1] *див.* **прозябáти**[1].

ПРОЗЯ́БНУТИ[2] *див.* **прозябáти**[2].

ПРОІГНОРÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проігноровáти.** *Зібравши докупи все чуте й бачене, .. зупинився на тому, що чомусь зовсім не зацікавило кримінальну поліцію. Зокрема, цілковито проігнороване комісаром Віхурою* (А. Кокотюха); *У 1925 р. в газеті "Культура і побут" з'явилася надзвичайно важлива для розуміння його творчості і цікава стаття "Дещо про образність окремого слова", не помічена чи проігнорована як сучасниками, так і дослідниками художнього й теоретичного доробку М. Йогансена* (з наук. літ.); // **проігнорóвано,** *безос. пред. Рішення Народних зборів Закарпаття у Хусті (21.1.1919) про приєднання цього краю до УНР було проігноровано. Закарпатську Україну включили до складу Чехословаччини* (з навч. літ.); *Якщо неповнолітнього виселяють, має бути вказано, де надалі він має проживати. У рішенні суду проігноровано цей факт* (з газ.).

ПРОІГНОРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **ігнорува́ти.** *Заява затриманого надто серйозна, щоб її проігнорувати* (В. Лис); *За музичну школу несподівано вступився відомий композитор, .. незаперечний авторитет, чию думку не наважилися проігнорувати* (Н. Сняданко); — *Треба розвантажити вертоліт! — змахнув руками Джим Ломбарді. Штурмана проігнорували* (М. Кідрук); *Вона не слухала. Тоді я теж вирішив її проігнорувати* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПРОІГУ́МЕН, а, *ч.* Заступник ігумена. *Проігумен Васо, ховаючи Короленка Марка.., не поклав ніякої ознаки на Марковій могилі, — щоб по їй* [ній] *не опізнали Марка, щоб його там не зневажив ворог* (М. Драй-Хмара); *У другій половині XVIII ст. для номінування на посаду ігумена проігумен відправляв спеціального делегата, який оголошував його розпорядження на місці та вводив на посаду призначеного отця* (з наук. літ.).

ПРОІЛЮСТРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проілюструва́ти.** *Брошура невеликого формату .. налічувала близько 60 сторінок .. Проілюстрована портретними та груповими знімками. Погортавши її, на 19-й сторінці я натрапив на зображення власної парсуни!* (О. Шугай); *Стаття на першій шпальті була проілюстрована двома фотографіями* (А. Кокотюха); — *Звичайно, я розумію ваш настрій, гер Реттіган. Зрада коханої, її раптове одруження, до того ж так цинічно проілюстроване в пресі... Можу вам тільки поспівчувати* (Ю. Бедзик); // **проілюстро́вано,** *безос. пред. Трагедія під Базаром .. увійшла в шкільні читанки, де розстріл нескорених козаків було ще й проілюстровано, і ми пам'ятали уже до деталей, що і як тоді відбувалося, і розглядали малюнок, вгадуючи, де чий батько* (Ю. Винничук).

ПРОІЛЮСТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **ілюструва́ти.** *Грім грянув зненацька. Французька преса проілюструвала статтю про експерименти Іллі Івановича зображенням мавпи, даючи західним читачам зрозуміти, ким є нова людина в СРСР* (А. Кокотюха); *Художник Сергій Якутович проілюстрував понад 160 видань, серед яких і 17 томів модерної української літератури* (із журн.); — *Домовимось так: якщо мене не посадять, — (Антон Никандрович проілюстрував це останнє слово, схрестивши по два розставлених пальці обох рук в образ решітки), — то підемо до Карміндонихи: нехай подивиться в свої прокляті дзеркальця і скаже нам, кого вбито* (В. Барка); *Є потреба загальні положення проілюструвати, підперти конкретними прикладами з життя редакції та видавництва...* (О. Шугай); *Музика в подкасті може проілюструвати конкретний період часу, підказати країну, про яку йдеться і т. ін.* (із журн.).

ПРОІМПЕ́РСЬКИ. Присл. до **проімпе́рський.** *Їх* [українських соціалістів] *постійно навчали, кого треба слухати і кому треба підпорядковуватися. Це відкривало більшовикам, які були налаштовані проімперськи, .. можливість постійно, за будь-яких обставин звинувачувати українських соціалістів у буржуазному націоналізмі* (Р. Іванченко); *Проімперськи налаштована місцева верхівка свідомо перекручувала факти, зокрема щодо меншості українців у Таврійській губернії* (з наук. літ.); *У процесі перейменування Кіровограда частина проімперськи налаштованих депутатів і членів громади наполягала на поверненні місту імперської назви Єлисаветград* (з газ.).

ПРОІМПЕ́РСЬКИЙ, а, е. Спрямований на підтримку всього імперського (політики, засад і т. ін.), характерний для імперської ідеології. *Боляче нам, людям, які все своє життя змагали за Україну, слухати зусебіч іншомовні пісні, витримувати засилля чужого в усіх сферах, спостерігати за антиукраїнськими діями проімперських сил* (М. Андрусяк); *Особливо сильною проімперська орієнтація стала після 1785 р., коли Катерина II зрівняла українську знать із російським дворянством у своїй "Хартії дворянських вольностей"* (з навч. літ.); *Проімперська література поширила ще один міф, ніби вони, ці імперії, створили виняткові умови для розквіту культур* (із журн.).

ПРОІНВЕНТАРИЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проінвентаризува́ти.** *Аудитор також встановлює несвоєчасно погашену кредиторську заборгованість. При цьому кожна стаття балансу має бути проінвентаризована та підтверджена актами звірки, довідками тощо* (з навч. літ.); *Відходи зварювальних електродів є частиною проінвентаризованих відходів у складі лому й відходів чорних металів* (з мови документів); // **проінвентаризо́вано,** *безос. пред. Як і планувалося, 1 млн гектарів земель сільськогосподарського призначення проінвентаризовано, дані внесені до державного земельного кадастру* (з газ.).

ПРОІНВЕНТАРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **інвентаризува́ти.** *Ділянки перелогів із відновленою степовою рослинністю необхідно проінвентаризувати для вирішення питання надання їм охоронного статусу* (із журн.); *Польщі вже вдалося порахувати та проінвентаризувати туристичні об'єкти, визначитися, що можна показати іноземцям і, найважливіше, що потребує уваги* (з газ.).

ПРОІНВЕСТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проінвестува́ти.** *Замовнику й розробникам проєкту порекомендували зменшити кількість будинків відповідно до кількості квартир, що вже проінвестовані громадянами, які уклали договори* (з газ.); // **проінвесто́вано,** *безос. пред. Усього 2020 року проінвестовано 1,6 ГВт потужностей, найбільше — сонячних електростанцій (1169 МВт)* (з газ.).

ПРОІНВЕСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **інвестува́ти.** *Представники бізнесу все частіше приймають рішення проінвестувати молодих науковців і винахідників, які пропонують проєкти, що зможуть покращити життя людства* (із журн.); *Європейський інвестиційний банк розгляне можливість проінвестувати підготовлений проєкт, який допоможе Харкову відновити та покращити якість і сталість послуг громадського транспорту* (з газ.); *Три видавництва зголосилися проінвестувати створення культурно-мистецької книгарні у Львові* (з газ.).

ПРОІНДЕКСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проіндексува́ти.** *Балансова вартість — відображена в бухгалтерській звітності первинна вартість активів, проіндексована на дату останньої переоцінки і зменшена на суму амортизаційних відрахувань* (з навч. літ.); *1 березня 2022 р. пенсії для більш ніж 10 мільйонів українських пенсіонерів були проіндексовані на 14 %* (з публіц. літ.); *Кожне слово правої частини словникової статті є активним — воно проіндексоване і стає додатковою точкою входу до відповідної словникової одиниці* (з наук. літ.); // **проіндексо́вано,** *безос. пред. За прогнозним індексом споживчих цін проіндексовано окремі ставки акцизного податку, ставки збору за першу реєстрацію транспортного засобу, ставки екологічного податку* (з газ.).

ПРОІНДЕКСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **індексува́ти.** *У разі подання сумісником довідки з основного місця роботи про відсутність доходу його зарплату необхідно проіндексувати в межах прожиткового мінімуму для працездатної особи* (з навч. літ.); *Якщо яке-небудь поле таблиці потрібно проіндексувати, необхідно вибрати тип індексу в списку, що розкривається* (з навч. літ.).

ПРОІНКУБО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проінкубува́ти.** *Яйця гусей крупної сірої породи, продані на ринку, забезпечують більш високий прибуток у порівнянні з тим, коли б вони були проінкубовані, а гусята продані у віці однієї доби* (з наук. літ.); *Відсоток виведення молодняку сільськогосподарської птиці всіх видів при інкубації розраховується як відношення чисельності виведеного здорового молодняку птиці до кількості яєць, що були проінкубовані* (з мови документів); // **проінкубо́вано,** *безос. пред. У 2020 р. було проінкубовано 855,6 млн штук інкубаційних яєць курчат-бройлерів* (із журн.).

ПРОІНКУБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **інкубува́ти** 1. *Власник екоферми з розведення риби розповів, що їм вдалося проінкубувати й виростити мальків рідкісного для України африканського сома* (із журн.); *У 1420 р. абат Реомського монастиря Пеншон проінкубував ікру форелі від природного нересту, помістивши її в інкубаційні пристрої власної конструкції* (з наук.-попул. літ.); *Колектив інкубаційного цеху проінкубував 870 тисяч штук яєць і одержав 686 тисяч курчат* (з газ.).

ПРОІНСПЕКТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проінспектува́ти.** *Виявивши контрафактне паливо, Держекоінспекція має конфіскувати всю партію, яка була проінспектована, а далі вилучити в постачальників усе паливо, яке знаходилося в одному резервуарі з перевіреним* (з мови документів); *Фермерське господарство, яке виробляє органічну продукцію, було проінспектоване та сертифіковане згідно з вимогами і стандартами Європейського Союзу* (із журн.); // **проінспекто́вано,** *безос. пред. Завдяки обачливості Вінстона Черчилля, який тоді обіймав посаду морського міністра Великої Британії, до кінця липня 1914 р. було проінспектовано всі бухти і за 5 днів до початку війни приведено флот у бойову готовність* (з навч. літ.).

ПРОІНСПЕКТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **інспектува́ти.** *Офіцери щойно привели кількох бійців молодшого поповнення, і Хаєцький, здійснюючи свої старшинські права, мусив вишикувати їх і проінспектувати* (О. Гончар); *Чоловіки проінспектували всі будівлі, потім вийшли на дорогу, .. але жодних видимих слідів транспорту, який би доставив незнайомку, не знайшли* (М. Гримич); *Олександр Іванович верхи на коні проінспектував міжгір'я, де височіли бетонні паралелепіпеди майбутньої станції* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Комісія, проінспектувавши готовність найпростіших укриттів у закладах освіти, зробила зауваження, на які треба відреагувати в найкоротші терміни* (з газ.).

ПРОІНСТАЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *мист., інформ.* Дієпр. пас. до **проінсталюва́ти.** *На Трухановому острові в Києві на танцполі, що гойдався в такт гучній музиці, був проінстальований комплект обладнання для пляжу* (з газ.); *На кожному персональному комп'ютері в шкільному комп'ютерному класі має бути проінстальований ліцензійний пакет програмного забезпечення з україномовним інтерфейсом* (із журн.); // **проінстальо́вано,** *безос. пред. Під час акції протесту студентів-медиків проти дій ректора рядами хрестів було проінстальовано кладовище, а її учасники були одягнуті в чорні балахони, символізуючи медиків-убивць* (з газ.); *Облік програмних засобів криптографічного захисту інформації здійснюється за формулярами на кожну персональну обчислювальну машину, на якій встановлено (проінстальовано) такий засіб* (з мови документів).

ПРОІНСТАЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *що, мист., інформ.* Док. до **інсталюва́ти.** *У театрі ім. М. Л. Кропивницького презентували виставку інсталяцій "Театр на відстані дотику". Фоє перетворили на експозиційний простір, проінсталювавши 65 костюмів із 10 вистав репертуару театру* (із журн.); *Для набору й редагування математичних формул застосовується спеціальний редактор. Якщо він не встановлений, його треба проінсталювати додатково* (з навч. літ.).

ПРОІНСТРУКТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проінструктува́ти.** *Ці вартівники.., мабуть, були гарно проінструктовані, а ще краще настрахані: перший тиждень стояли проти кожних дверей суворо насуплені, німі й неприступні, мов фортеці* (М. Сиротюк); — *Всі проінструктовані. Все буде зроблено у світлі ваших вказівок* (В. Нестайко); *Були тут навіть ретельно проінструктовані на предмет незручних запитань представники забороненого каналу* (І. Роздобудько); // **проінструкто́вано,** *безос. пред. Я слухняно ковтнула пігулку анальгіну, більше ми нічого не мали, і нас не було проінструктовано, як поводитися після операції* (Л. Денисенко).

ПРОІНСТРУКТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **інструктува́ти.** *Хома, не гаючись, проінструктував їздових, як їм належить триматись* (О. Гончар); *Бекекечко проінструктував гуртківців, як одягати й скидати важкі скафандри* (С. Плачинда); *На обід були .. улюблені страви Віорелії .. Видно, колишня покоївка добре проінструктувала теперішню* (Г. Тарасюк); *Полковник Бішоп старанно проінструктував офіцера, як слід поводитися з піратами* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПРОІНСТРУКТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Стати проінструктованим, отримати певні інструкції. *Лікувальні фізкультурні вправи з дитиною потрібно виконувати плавно і не застосовуючи сили. Перед початком занять слід проінструктуватися в лікаря-фахівця* (з навч. літ.); *Перед пуском газу в житловий будинок усі мешканці, які будуть користуватися газовими приладами, повинні проінструктуватися представниками експлуатаційної організації* (з мови документів).

ПРОІНТЕГРО́ВАНИЙ, а, е, *мат.* Дієпр. пас. до **проінтегрува́ти.** *Диференціальні рівняння руху елементів ротора центрифуги не можуть бути проінтегровані в елементарних функціях, тому безпосередній аналіз руху складний* (з наук. літ.); // **проінтегро́вано,** *безос. пред. На основі аналізу балансу рушійних сил (капілярних, тяжіння та в'язкого тертя) одержано та проінтегровано диференціальне рівняння течії рідини в ксилемі* (з наук. літ.).

ПРОІНТЕ́ГРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, мат.* Док. до **інтегрува́ти** 1. *Проінтегрувавши спектр енергії сонячного електромагнітного випромінювання по всіх довжинах хвиль, отримаємо значення сонячної сталої* (з наук. літ.); *В одному кубічному сантиметрі газу міститься більше 10^{20} молекул, і для точного опису їх руху необхідно скласти і проінтегрувати приблизно стільки ж диференціальних рівнянь* (з навч. літ.).

ПРОІНТЕРВ'ЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *кого.* Док. до **інтерв'юва́ти.** — *Який же ви наївний! Та ви думаєте, я справді піду розпитувати, що вони про Англію думають? .. Я вже проінтерв'ював з пів тисячі таких китайців, персів, індусів, чилійців, японців та інших. Говорять вони, на мою думку, завжди однаково* (В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана); *Труднощі роботи з історичними даними полягають у тому, що неможливо заглянути в минуле і проінтерв'ювати людей різних культур* (із журн.).

ПРОІНТЕРВ'ЮВО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **проінтерв'юва́ти.** *Після того як кандидат на вакантну посаду знайдений, відібраний і проінтерв'юований агентством із пошуку персоналу, перевірені його рекомендації та повідомлено про нього роботодавцю, необхідно підготувати кандидата до співбесіди з роботодавцем* (із журн.).

ПРОІНТЕРПРЕТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проінтерпретува́ти.** *Листи* [Т. Шевченка] *опубліковані (ті, що збереглися, тобто далеко не всі — багато загинуло), скрупульозно прокоментовані.., але вони ще недостатньо проінтерпретовані .. як світ великої людської душі .. і як інтелектуальне та естетичне явище* (І. Дзюба); *Комунікатор лише тоді зрозуміє, що його інформація проінтерпретована правильно, коли відбудеться зміна ролей: коли реципієнт перетвориться на комунікатора і своїм висловлюванням підтвердить, що він зрозумів смисл інформації* (з навч. літ.); // **проінтерпрето́вано,** *безос. пред. У дисертаційному дослідженні уперше зібрано, систематизовано та проаналізовано весь художній набуток П. Скунця, зокрема проінтерпретовано заборонені в радянський час твори (поему "Розп'яття" та ін.)* (з наук. літ.).

ПРОІНТЕРПРЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **інтерпретува́ти.** *Наталена Королева першою в українській прозі широко проінтерпретувала в історичних романах, повістях, новелах та оповіданнях світ ранньої християнської античності* (з наук. літ.); *Цінність і своєчасність управлінського рішення значною мірою залежить від здатності управління в потрібний момент зібрати, проаналізувати та проінтерпретувати інформацію* (з навч. літ.); *Концепція знаного українського диригента Володимира Кожухаря полягала не в прагненні якось особливо проінтерпретувати той чи інший симфонічний чи камерний твір, а в тому, щоб розкрити насамперед авторський задум, авторську партитуру* (з газ.).

ПРОІНФОРМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проінформува́ти.** *Тітка вже донесла* [про небезпеку], *не могла не донести, й матір достатньо проінформована* (Валерій Шевчук); *Обережний і хитрий був* [Лєщов], *мов дикий звір. І лють мав звірячу. Бив, стріляв, катував, ґвалтував... Мав своїх агентів по селах, тому був добре про все проінформований* (М. Андрусяк); — *Я також добре проінформований про те, кому належить земля під Деліріоном, але .. не пхаю в це свого носа!* (М. Кідрук); // **проінформо́вано,** *безос. пред. — Мене проінформовано, що плазмова станція на дні моря фактично вступила в дію* (Ю. Бедзик); // *у знач. ім.* **проінформо́вані,** них, *мн.* Ті, кого проінформували. *На студії вже рік не платили зарплату, але він з лиця не спав — подейкували проінформовані, нібито щось там про Чорнобиль знімає. Звісно, за кошти держави* (Г. Тарасюк).

ПРОІНФОРМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **інформува́ти.** *Вже багато разів Микола відносив інструмент до складу. Якось повернувшись, проінформував: — Маємо ще двадцять лопат, тридцять сім молотків* (Д. Ткач); *Новиков показав .. план в'язниці, восковий зліпок ключів і проінформував про розташування караулів* (М. Стельмах); — *За те, що я своєчасно не проінформував начальство про привид, мені запросто можуть дати під зад коліном* (В. Чемерис); *Клара .. дуже стримано сприйняла .. пропозицію познайомитися зі мною; коли Герберт проінформував мене про це, наше знайомство довелося на якийсь час відкласти* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРОІРЖА́ВИТИ, ить; *мн.* проіржа́влять; *рідше* **ПРОРЖАВИ́ТИ,** и́ть; *мн.* проржавля́ть; *док., що.* Зробити іржавим, ржавим. *Старі ринви на дачі довелося міняти — за роки нашої відсутності корозія їх проіржавила* (із журн.); * Образно. *Ще сонцем сяє маєстат. Сльозами ж золото проржа́вить І вирве булаву держави Від тебе* [жовтня] *чорний листопад* (Є. Маланюк); *Два ковалі має чоловік біля свого серця: один кує срібні струни, а другий — іржаві ґрати захланності. Не переміг, дядьку Якове, ваш перший коваль другого, дріб'язок буденщини проіржавив ваші струни, притуманив добрий ковальський вогник* (М. Стельмах).

ПРОІРЖА́ВІЛИЙ, *рідше* **ПРОРЖАВІ́ЛИЙ,** а, е. Дієпр. акт. до **проіржа́віти, проржаві́ти.** *Спис проржавілий на кухні За рожен вертівсь раз в тиждень, Бо раз в тиждень штуку м'яса Для господаря пекли* (І. Франко); *Голос був хрипкий, схожий на хлюпання проржавілих ринв* (П. Панч); *Як по фронтових дорогах, пройшли тут попереду будівників сапери, виймаючи з землі проіржавілі міни, важкі авіабомби та цілі звалища артилерійських снарядів* (О. Гончар); *Проржавіла плоскодонка стояла на місці* (М. Кідрук); * Образно. *А в кабіні сидів шофер, теж схожий на свій автобус, якийсь проіржавілий, потертий і пом'ятий чолов'яга* (П. Загребельний).

ПРОІРЖА́ВІТИ, іє, *рідше* **ПРОРЖАВІ́ТИ,** і́є. Док. до **іржа́віти, ржаві́ти.** — *Ніяк не розумію, що сталося тій линві. Як могла вона перерватися? — Може, проржавіла? — несміло мовив Мендель* (І. Франко); *В кухні кран тече .. Учора цілий день провозився — і хоч ти лусни. А чому? Тому що прокладки ні к бісу, крани проіржавіли, всю сантехніку міняти треба. А де взяти?* (В. Нестайко); *Через відсутність належного догляду механізм проіржавів і жалібно стогнав* (М. Кідрук); * Образно. *Хтозна, про що думав гетьман, либонь, одне було вочевидь: життя йому стало осоружним, воно втратило для нього смисл, прогіркло й проржавіло — адже саме за його гетьманування Україна переставала бути Україною* (Ю. Мушкетик).

ПРОІРЖА́ВЛЕНИЙ, *рідше* **ПРОРЖА́ВЛЕНИЙ,** а, е. 1. *рідко.* Дієпр. пас. до **проіржа́вити, проржави́ти.** * Образно. *Проржавлений гріхами й ядом зла, Злетіти ввись вже більше не спроможен, Та не згубив в хаосі людських слав Єдину путь до Тебе, Боже* (Є. Маланюк).

2. *у знач. прикм.* Який проіржавів, проржавів; іржавий, ржавий (у 1 знач.). *Повз проржавлене плетиво колючого дроту їх ведуть на брук144ване подвір'я в'язниці* (М. Стельмах); *Він стоїть біля стрункої берези .. і придивляється до того, як витанцьовує у старенькій, уже проіржавленій на боках дійниці струмочок прозорого березового соку* (Ю. Збанацький); *Клята посудина не витримає довго. Якщо не перекинеться, то проломлять хвилі проіржавлений борт* (П. Загребельний).

3. *у знач. прикм., перен.* Укритий плямами кольору іржі. — *Найшла місце, де стріляти! .. — Не витримала, Михайле Васильовичу, — винувато зітхнула* [Соломія] *і кинула на землю крапчасту, проіржавлену птицю* (М. Стельмах); * Образно. *Безплiддя гір проржавлене й руде* (М. Бажан).

ПРОІРЖА́ТИ, *рідше* **ПРОРЖА́ТИ,** ржу́, рже́ш, *док.* 1. Док. до **іржа́ти, ржа́ти.** — *Ой, як чудово! .. — кресонув копитом кінь .. Пробігаючи мимо дзеркальця, що висіло в рамці на стіні, він оглянув себе з голови до ніг і задоволено проіржав: — Який гарний кінь!* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); * Образно. *Пана Анатоля привіз колись до їхнього закладу генерал Сосин, в своїй хамській манері проіржав: "Прошу любити й жалувати!"* (П. Загребельний).

2. Іржати, ржати певний час. *Ненагодовані й розтривожені коні усю ніч проіржали* (із журн.); *Зайшла подруга розповісти новий анекдот. Закінчилося тим, що проржали до ранку* (із журн.).

ПРОІСЛА́МСЬКИ. Присл. до **проісла́мський.** *У 1997 р. під тиском генералітету (військові з часів Кемаля Ататюрка були гарантом світського шляху розвитку країни) пішов у відставку проісламськи налаштований голова уряду Туреччини Н. Ербакан* (із журн.).

ПРОІСЛА́МСЬКИЙ, а, е. Який спрямований на поширення, підтримку всього ісламського (релігії, культури і т. ін.) або свідчить про таку підтримку. *У 2014 р. проісламський уряд Тунісу погодився піти у відставку, коли стало відомо, що світська опозиція готує масові протести по всій країні* (з навч. літ.); *Посилення проісламських настроїв зумовлене реакцією населення країн арабського регіону на процеси модернізації та вестернізації соціально-економічного життя, що пов'язані з відмовою від низки традиційних цінностей* (з публіц. літ.).

ПРОІСНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Існувати, діяти, бути в наявності певний час. — *Таки це правда, — сказав я. — Що? — не зрозумів Сокирко. — Що ваша газета проіснує лише до виборів* (В. Шкляр); *Чорноморське козацьке військо як окрема військова та адміністративна одиниця проіснувало до 16 вересня 1861 р.* (Д. Білий); *Український футуризм, заснований Семенком в 1914 році, .. саме завдяки його зусиллям зумів проіснувати аж до 1930 року* (С. Жадан); *Не було сумніву: острову Лінкольна загрожує жахлива катастрофа; він проіснує рівно стільки, скільки опиратиметься тиску моря стіна в печері Даккара* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Пробути живим якийсь час. *Кажуть, що інстинкт смерті є нібито визначальним у житті людини .. Чи не більше мусить лякати живущого те, що проіснувати він може марно, безцільно, пройти дорогу життя людиною-авоською, відцвісти свої весни пустоцвітом?* (О. Гончар); *Кожний .. хоче .. не просто безбарвно проіснувати, маючи шмат хліба у роті і дах над головою* (С. Процюк); // Підтримати своє існування якимись засобами; прожити якийсь час завдяки чому-небудь. *Додаткова праця ще й обкладається податком! Тобто праця, котра дозволяє державному рабові звести кінці з кінцями — аби якось проіснувати* (М. Руденко); // Прожити (перев. бідно) певний час в одному місці. *Людська совість — це прищеплені архаїчними бабусями, що весь вік проіснували у рідному селі, смішні і стародавні поняття, які теж можна витлумачувати як завгодно* (С. Процюк).

ПРОІСПИТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проіспитува́ти.** *Проіспитовані абітурієнти.*

ПРОІСПИТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **іспитува́ти.** *Якщо Григорій Іванович ставить її оцінки синові під сумнів, вона вимагає, щоб Женчика проіспитували без її участі сторонні вчителі на чолі з директором* (Б. Антоненко-Давидович); *Апостол Хома у Домонтовича — скептик і людина кризи, він хотів би віру проіспитувати розумом, інтелектом, одержати логічні докази метафізичних істин* (з наук. літ.).

ПРОІСПИТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся. Док. до **іспитува́тися.** *Молода поетеса сказала, що була дуже щаслива, що вдалось "проіспитуватися" перед провідними поетами України, почути їх зауваги й коментарі щодо своєї творчості* (із журн.).

ПРОІША́ЧИТИ, чу, чиш, *док., прост.* Ішачити, важко працювати певний час. *Підводжу очі, а то наш-таки сільський один, глитаєнко. Я в його батька колись усю молодість свою проішачив* (Ю. Збанацький); *Часто можна чути від людей похилого віку гіркі слова, що, проішачивши пів життя на заводі чи в колгоспі, вони отримують дуже маленьку пенсію* (із журн.).

ПРОЇДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проїда́ти.** *Якщо стіна старовинної шафи нагадує мішень в тирі — це результат проїдання деревини шашелем* (із журн.); *Тигельні плавильні електропечі необхідно обладнати пристроєм, що забезпечує подачу світлового і звукового сигналу та вимкнення електропечі від електромережі при проїданні вогнестійкої футеровки тигля* (з наук.-техн. літ.); *Більша частина витрат пенсіонерів іде на споживання, яке в просторіччі називають проїданням* (із журн.); *У першій половині 50-х років XX ст. у Японії сформувалася система трудових відносин, сприятлива для розвитку підприємництва, а отже інвестицій та створення робочих місць, а не легковажного проїдання прибутків* (з наук. літ.).

ПРОЇДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОЇ́СТИ,** ї́м, ї́си́, *док., що.* 1. Споживаючи що-небудь як їжу, робити в ньому отвори, дірки. — *Одразу ж видно — контра, ворог повстанства... У дядьківську вишиту сорочку вирядивсь, а дома, мабуть, буржуйські шуби міль проїдає!* (О. Гончар); // Робити в чомусь отвір, дірку, прокушуючи, прогризаючи, проклюовуючи (про комах, птахів і т. ін.). *Вона .. ступала так тихо, що чула навіть, як точить будинок шашіль і як шкребеться десь далеко, проїдаючи нору, миша чи пацюк* (Валерій Шевчук); *Вже минув тиждень, а паска все лежала в хижці .. Онися побачила, що вже миші проїли в пасці дірку, й сама однесла паску під церкву* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Просочуючись, проникаючи крізь що-небудь або роз'їдаючи щось, утворювати отвори, дірки. *Панич на дикі їде влови, І вже чепрак його шовковий Гризучий проїдає піт* (М. Рильський); *Хоч по капельці дощик крапа на камінь, а таки проїсть його* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Казала тому шибеникові: "Не став, як п'єш, кухля на сонце, бо іржа проїсть!" А йому ж, сукиному синові, хіба до того? .. І дірочка! От бачите! Тепер і дзюрчить!* (Остап Вишня); *Запах тужавів, тягучими хвилями перебирався з поверху на поверх, руді випари проїли шпалери* (О. Ульяненко); * Образно. *Розпечені літери наскрізь папір проїдають, пожаливши руки, у безвість розлюченим роєм вони відлітають* (П. Мовчан); // Завдавати ран, фізичних страждань. *Сирая сириця до жовтої кості Тіло козацькеє проїдала* (з думи); — *Це найстрашніша хвороба. Можете вірити мені на слово. Може бути рак легенів, шлунка, горла. Він проїдає все* (Б. Харчук); *Палій на каторзі. Несила Йому дивитись на сніги. І м'ясо до кісток проїли Йому іржаві ланцюги* (В. Сосюра); // *перен.* Мучити, не давати спокою. *Мовчав і опришок — і якась .. туга проїдала йому душу в сю хвилю* (Г. Хоткевич); *Тупа злоба проїдала мозок, відчай кидав вулицями* (О. Ульяненко).

2. *розм.* Витрачати на харчування, прожиття (перев. гроші). *Немов голодний вовк, кидався він на їду і їв, їв без тямки, — проїдав усе, що заробив, ходив мало не голий, а їв, щоб хоть раз чути сить у собі* (І. Франко); *Ми всім великим і досить галасливим сімейством опинилися на першому поверсі крихітної двірницької квартири і почали проїдати останні заощадження* (І. Роздобудько); *Він вже проїв ті гроші, що тітка одписала* (М. Коцюбинський); — *Більшість своїх книжок я проїв, — відказував Старий. — Як то? — Я не мав з чого жити* (Р. Андріяшик); // Витрачати ресурси марно, бездумно, не за призначенням. *О, ви навчилися носить зачіски модні, Цінить красу, жувать слова чужі Та проїдати копійки народні, Ви — філістери, гниди — не мужі!* (В. Симоненко); *Дійсно, дядько Омелько не має щастя до господарки. Ні тобі машини якої, ні худобини порядної, що заробив, що вторгував — пропив, проїв, прогуляв* (У. Самчук); *Я був дуже багатий, але я проїв своє багатство. Моя матуся готувала мене в офіцери, татусь — у диякони, .. а я став волоцюгою* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

◊ **Зу́би з'ї́сти (проїсти)** *див.* **з'їда́ти; (1) Проїда́ти / прої́сти по́глядом (очи́ма)** *кого* — дивитися на кого-небудь пронизливим, гострим поглядом. — *Ти де, парубче, був уночі? — проїдає Романа поглядом Салоган* (М. Стельмах); *Ми зустрілися поглядами, він захотів проїсти мене очима, але я умів робити це несогірш* (Валерій Шевчук).

ПРОЇДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОЇ́СТИСЯ,** і́мся, і́сися, *док.* 1. *рідко.* Те саме, що **в'їда́тися** 1. *Шнури вгризалися йому щоразу глибше в тіло і проїдалися аж до кості* (І. Франко).

2. Просочуючись, проникати крізь що-небудь. *Ледь відчутний, огидний до солодкого сморід починає проїдатися крізь шпарини, забиваючи дух шоколаду* (О. Ульяненко).

3. *розм.* Витрачаючи всі свої збереження на прожиття, на харчування, залишатися без коштів. *Надумав Потоцький миритися, послав своїх послів до Хмельницького. Хмельницький довгенько держав їх у себе, бо йому не спішно було; а полякам вже ніяк довше триматися в степу; проїлися, припасів не ставало* (М. Грушевський); *Спокусливо купити хліба. Але так можна й зовсім розоритися, проїстися — всі книжки продати. А як жити далі, коли ослабну силами, а продавати вже буде нічого, щоб купити хліба?* (з мемуарної літ.).

4. *розм., рідко.* Те саме, що **приїда́тися.** — *А славні шницлі* [шніцелі] *знає моя пані приготовляти, дуже славні, тільки чоловікові проїдається, усе м'ясо та м'ясо* (Л. Мартович); — *Наше життя, життя артистів, веселе. Театри та концерти нам аж проїлись, аж остогидли!* (І. Нечуй-Левицький); *Жаби проїлися бузькам, тоді паламар Кметик .. при світлі ловив черви так проворно, що на другий день мали бузьки при чім пирувати* (С. Ковалів); *В'язням гнилувата капуста давно проїлася* (М. Андрусяк).

5. *тільки недок.* Пас. до **проїда́ти.** *Гроші зараз же пропивалися, проїдалися* (Панас Мирний); *Ті позички, які давала держава, проїдалися нами, і з кожним роком ми все більше біднішали* (М. Циба).

ПРОЇ́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прої́сти.** *В кімнаті залишився лише старий продавлений диван, три скалічені табуретки, проїдена шашелем дубова скриня і купа старого ганчір'яного та паперового мотлоху* (І. Жиленко); *Величезна брила залізобетону над її головою ледь-ледь тримається на проїденому іржею прутку арматури* (М. Дашкієв); *Кришки на кубкові немає — відбита, відсутня й одна з чотирьох ніжок-лап. Ручка з нижнього кінця відстала, і те місце проїдене часом* (А. Михайленко); *Французьке прислів'я стверджує, що розміняний гріш — проїдений гріш* (із журн.); // **прої́дено,** *безос. пред. А скільки унесли з собою золота і коштовностей ті сорок молодців, які ускакали в степ, ведучи за собою двадцять нав'ючених коней! Все це, звичайно, було згодом пропито і проїдено* (Д. Мордовець).

ПРОЇЖДЖА́ТИ[1], а́ю, а́єш, **ПРОЇЗДИ́ТИ,** ї́жджу, їзди́ш, *недок.*, **ПРОЇ́ХАТИ,** ї́ду, ї́деш, *док.* 1. *що і без прям. дод., де, по чому, чим, через що.* Їхати, рухатися через певний простір, повз певне місце. *Орися проїжджала широким лугом з своїми дівчатами* (П. Куліш); — *Коли ми проїжджали з цирком гірськими плаями, то милувалися водоспадом* (О. Бердник); — *Ми проїздимо під "Мостом зітхань". Це студентська дипломна робота академіка Патона, його перший міст* (П. Загребельний); *Гайдамаки Гуляють, карають; Де проїдуть — земля горить, Кров'ю підпливає* (Т. Шевченко); // Пересуватися, їхати де-небудь (про засоби пересування). *Проїздять останні спізнені екіпажі* (М. Коцюбинський); *Туди і сюди проїжджають підводи, інколи брички, запряжені гарними кіньми* (У. Самчук); *Напружено вслухаючись, Тамара чула, як проїздили автомашини* (А. Хижняк); *Восьмий автобус я бачу зі свого вікна переважно після обіду .. Рівно о цій порі, щодня, крім вихідних, він проїздить у напрямку спорткомплексу* (А. Любка); *Греблею проїхали сани* (М. Стельмах); // *чим.* Їхати верхи на коні або пересуватися за допомогою транспортних засобів. *Проїздить улицею рипучим возом, кобильчиною — плужок, борона на возі і сам господар — чи куняє, чи так у задумі* (А. Головко); *На трьох возах через райцентр проїжджав циганський табір* (М. Малиновська); *Вершниця проїжджає трохи далі, проте з кручі не падає. Смикнувши поводи, вона знов повертає і скаче понад урвищем, понад самим краєм* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Найхоробріші хлопчаки прив'язували свої санки до селянських саней і таким чином могли проїхати досить далеко* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // *тільки док.* Ї́дучи яким-небудь транспортом, дістатися до якогось місця, пункту і т. ін. *Він прибув до Прилук об одинадцятій годині ранку і тоді ж таки взяв візника і проїхав до Ладоша* (І. Микитенко); *Зараз я проїхала до Візантії, була в болгар і угрів — бачу й знаю, що велика загроза насуває на Русь* (С. Скляренко); // Мати фізичну можливість рухатися, їхати завдяки придатності для цього шляху пересування. *Такі каюки дуже легкі, добре слухають навіть одного весла; можна проїжджати найдрібнішими мілкими протоками і неважко перетягати їх з однієї протоки на іншу, як то буває потрібно* (А. Кащенко); *Його* [тунелю] *стіни сходилися трохи ближче, проте і в таких місцях ширини вистачило б на те, щоб тунелем міг проїхати маленький легковий автомобіль* (В. Владко); *За його пам'яті, навіть коли наставала пора великих дощів, аргентинською рівниною завжди можна було проїхати* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *перев. док.* Ковзаючись, просуватися по чому-небудь. *Зупинитися він уже не в силі. З розгону вилітає на галявину, проїжджає два метри по траві і гепає на спину* (Ю. Винничук); *Дівчинка .. проїхала по підлозі, мов по льоду* (Леся Українка); // *перев. док., перен., розм.* Проводити чимсь по чому-небудь. *Романик потягся до графина, налив у склянку води і з смаком випив її. Проїхав пальцями по чуприні, кашлянув* (Ірина Вільде).

2. *кого, що і без прям. дод., повз кого — що, біля (коло, мимо і т. ін.) кого — чого.* Їхати, залишаючи когось, щось осторонь, збоку, позаду, не зупиняючись біля кого-, чого-небудь; їдучи, минати щось. *Проїжджаючи побіля переднього воза, ви бачите, що з-під його халабуди визирає до вас молодиця з невеличкою дитиною на руках* (Панас Мирний); *Проїжджали солдати повз станції й полустанки* (А. Шиян); *Раннім-рано проїздили мимо того саду — вікна будиночка були прикриті синіми віконницями* (С. Олійник); *Ми проїжджаємо маленькі сірі села, .. сумні містечка з рядами багатоповерхових будинків, .. проїжджаємо повз якийсь дурнуватий луна-парк* (С. Андрухович); *Біля двору, торохтячи, проїхав драбиняк* (М. Стельмах); *Поліція, не зауваживши ні нас, ні навіть кінноти, проїхала повз дротяну огорожу забороненої території* (Ю. Андрухович); // *що.* Ї́дучи, пропускати потрібну зупинку, місце, пункт і т. ін., не зупинятися там. *"Що ж це я? Куди це я? Я ж проїхав сільраду". Він крутнув коня назад* (Григорій Тютюнник); *Доїхала на метро до потрібної станції. Тоді, тридцять років тому, вона була, здається, кінцевою, а тепер після неї набудували ще сім. Ледь не проїхала* (І. Роздобудько).

3. *тільки док., що і без прям. дод.* Подолати якусь відстань. *Тра було проїхати з 200 верстов ярами та балками, ховаючись від людського ока* (М. Коцюбинський); *Поїзд не проїхав, певне, й десяти верст, як знову од вікна весело й насмішкувато обізвався Петро* (М. Стельмах); *Не встиг він проїхати і двох миль, як його кінь заходився полохливо перебирати ногами, хропучи й смикаючи голову* (Д. Білий); [П о р ц і я:] *Нам треба поспішать! Мерщій відсіль! Ми маємо проїхать двадцять миль* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра);

// Їхати (у 1 знач.) якийсь час. *Проїхали так, гуторячи між собою, з годину, аж помітили з другої сторони ватагу людей, що проти них їхала* (А. Чайковський); — *Снаряд як ударить .. Проїхавши з пів години мовчки, додав* [Павло]: — *Повіриш — так і похололо всередині...* (Григорій Тютюнник).

4. *що і без прям. дод.* Їдучи, долати якусь відстань за певний відрізок часу. — *А чого б не встигнути? Що ми — за годину сім кілометрів не проїдемо?* (Григорій Тютюнник); *Виїхали колоністи о восьмій тридцять і за годину проїхали чотири милі з п'яти* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

(1) Ані прої́хати, ані переплисти́ — не подолати, важко подолати (при підкресленні дуже серйозної перешкоди, що стоїть на чиєму-небудь шляху). *Чи то ж справді межи нами такі гори-долини та моря розляглися, що їх ані проїхати, ані переплисти?* (Леся Українка).

◊ **(2) Ні (ані́) пройти́, ні (ані́) прої́хати <Ні прої́хати, ні пройти́> <Ні прої́деш, ні про́йдеш>:** а) про неможливість через перешкоди проїзду, проходу де-небудь. *Хутір у лісах та болотах, навколо дрімучі саги, осоки, дороги не наїжджені, плутані — вдарять дощі, ні проїдеш, ні пройдеш* (Григорій Тютюнник); *Вокзал схожий на курник, а восени та весною навколо така грязюка, що ні проїхати, ні пройти* (М. Сиротюк); *Я сипнув під курку горіхів. Вилупилися з яєць курчата, з горіхів — ліщиновий гай. Та густезний — ні пройти, ні проїхати* (В. Дрозд); *Скрізь навіє снігу, мов полови гори, Ні проїхать полем, ні пройти ніде...* (М. Василенко); б) про велику кількість кого-, чого-небудь. *Пишуть з усіх сіл до нас: — Рятуйте! Баби-шептухи заїдають! Розвелось їх по селах, що ні проїхать, ні пройти!* (Остап Вишня); *Знали всі, що йдуть на згубу, що не дійдуть до мети... Навалили трупу, трупу ні проїхать ні пройти...* (В. Сосюра); *Почорніли ліхтарі — все обсіли комарі! Ні пройти, ані проїхать — сіра віхола, як віхоть* (Л. Костенко).

ПРОЇЖДЖА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *рідко* **ПРОЇ́ЖДЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПРОЇ́ЗДИТИ,** ї́жджу, ї́здиш, *док.* 1. *кого.* Привчати (коня) ходити в упряжі або під сідлом; об'їжджати. *Проїжджувати молодняк треба уважно, терпляче, поступово привчаючи до роботи в упряжі чи під сідлом, до управління віжками, поводом і голосом* (з навч. літ.); // Їздити на коні, щоб він не застоювався. — *Чиє се помістя?* — *спитав він прикажчика Йосипенка, проїжджаючи одного ранку верхами арабських жеребців, за котрих не дуже давно Гамза заплатив дві тисячі карбованців* (Панас Мирний); *Кіннотчики* [кіннотники] *носили відрами воду для коней із криничок, що ховалися між корчами в яру; часом проводили або проїжджали коней, щоб не застоялися* (Ю. Горліс-Горський); — *А коняка добра! .. Орел!.. А в "орла" того ліва кульша на четверть вища від правої кульші... "Орел"... Ось "птицю" запрягли проїздити. "Птиця" гречана на масть, з козинцями й худа-худа-худа...* (Остап Вишня).

2. *тільки док., що і без прям. дод.* Поїздити певний час. *Сказав* [Семен Іванович], *що .. їде завтра у свою сторону, аж до Прилуків* [Прилук]. — *Надовго ж?* — *аж злякавшись, спитала Галочка.* — *Так що, може, неділі дві або три проїжджу: не близька сторона* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Проїздивши по Поділлю все літо і вертаючись уже до Винниці* [Вінниці], *молоді заїхали на свої предківські маєтки, одібрані колись панами* (А. Кащенко); *Весь його вигляд — обвітрене, засмагле обличчя, вицвілий від сонця чуб, м'язисті руки, міцні ноги — свідчив, що за літо княжич сходив і проїздив чимало* (С. Скляренко); *Диски його були рівні-рівнесенькі, автослюсар, який йому ставив покришки, сказав, що якщо він не попаде в якусь яму, проїздить на цих дисках і покришках роки три як мінімум* (В. Хрущак); // *що, розм.* Пропустити якийсь період, упустити якийсь момент, їздячи. — *Нам з колиски уготована і рання робота, і рання дорога... Є думка не проїздити весни, щоб хоч ярину в землю кинути* (М. Стельмах).

3. *тільки док., що, розм.* Їздячи де-небудь, витратити кошти. *Одного вечора, перед самими жнивами, появився і батько .. І був невдоволений. Проїздив гарма-дарма стільки грошей, але мовчить* (У. Самчук); — *Заходьте, заходьте, діду... Видать, повернулися з далекої дороги?* — *Та повернувся, наче з Сибіру: за душею ні шеляга — все проїздив* (М. Стельмах); — *Здоров був, Хомо!* — *А здоров.* — *Давненько я не бачив тебе в Сагунівці!* — *Та... ходив на заробітки ..* — *І багато утяв?* — *Не так заробив, як проїздив* (Ю. Хорунжий).

4. *що.* Багато їздячи, торувати (дорогу, колію і т. ін.).

ПРОЇЖДЖА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *рідко* **ПРОЇЗДИ́ТИСЯ,** їжджу́ся, їзди́шся, *недок.,* **ПРОЇ́ХАТИСЯ,** ї́дуся, ї́дешся, *док.* 1. Їздити куди-небудь (перев. на прогулянку). *Частісінько з панами проїжджалась* [Мелася] *і заїздила до Захарія* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мама розказувала нам, як вони їздили, яка тепер дорога гарна — хоч котися! — яка вона рада, що проїхалася в санях по снігу* (Панас Мирний); — *Прощавай, сину. Так ти оце завтра до Нищеретової?* — *Та думка проїхаться* (Г. Хоткевич); — *До нас приїхали?* — *То так,* — *думка до Березівського району проїхатись* (Остап Вишня); *Я ось хочу трохи проїхатись верхи. Роздивитися задля розваги ці самі болота* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Повертаючись надвечір з пляжу, Девід і Кетрін проїхалися до Канна* [Канн] *по паризькі газети* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // *перев. док., перен., розм.* Не мати можливості втриматися на гладкій, слизькій поверхні; сковзати (у 1 знач.). *Ми вийшли на середній ярус парку, де світився один ліхтар. Дикий, з розбігу скочивши на ковзанку, проїхався аж до острівця натрієвого світла* (Любко Дереш).

2. *тільки док., по кому — чому, перен., розм.* Ударити кого-небудь. *Чаплія проїхалася по жандармському начальникові ще двічі .. Ноги в Шроппа підкосилися, і він почав осідати* (В. Козаченко); // Сказати що-небудь неприємне на чиюсь адресу (звичайно побіжно, між іншим); висміяти когось, щось. — *Аркадію Аркадійовичу, а кого ж там критикувати? ..* — *Можете по санітарках, по прибиральницях проїхатись,* — *пояснив директор.* — *Ударте й мене за те, що й досі не збудував нового корпусу* (Є. Кравченко).

◊ **(1) Прої́хатися на вороня́х** — бути забалотованим на виборах. — *Як доходить діло до звітно-виборних зборів, то не їсть і не п'є Кіндрат Дорофійович. Не хоче, як кажуть, проїхатися на вороних* (В. Логвиненко).

ПРОЇЖДЖА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *рідко* **ПРОЇ́ЖДЖУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОЇ́ЗДИТИСЯ,** ї́жджуся, ї́здишся, *док.* 1. *перев. недок.* Їздити (звичайно верхи на коні) туди й назад (для розваги, прогулянки і т. ін.). — *Коли я не вмію їздити верхи,* — *сказала Олеся.* — *Ми вас вивчимо,* — *сказав Казанцев.* — *Попросимо других городянських дам, дамо свої коні та будемо проїжджатись юрбою верхи* (І. Нечуй-Левицький); *Перед селом, яке стояло на колінах, проїжджувався жандармський ротмістр і кричав:* — *Будете стояти цілу добу, поки заводіїв не вкажете!* (І. Драч); [Ю р к е в и ч:] *Дозвольте, але ж я їду для розваги, для відпочинку, а в такому разі мені доведеться зразу повернутись ..* [Л у н д и ш е в:] *Пусте, дурниці! Проїздитесь за один тиждень — і можете знову в Париж* (І. Кочерга).

2. *тільки док.* Те саме, що **прої́здити** 2. *Він проїздився трохи по чужих краях, побачив життя хлопів німецьких* (І. Франко).

3. *тільки док., також у сполуч. зі сл.* д а р е м н о, д у р н о, м а р н о *і т. ін.* Нерозумно витратитися на їзду або згаяти час, їздячи. — *Ото, мамо! Тільки дурно проїздилась в Блошинці до управителя* (І. Нечуй-Левицький); — *Мабуть же, марно проїздився? Нічого особливого й не було? — спитала вона, вдало додаючи до свого голосу інтонації жалю і співчуття* (Б. Антоненко-Давидович).

4. *тільки недок.* Пас. до **проїжджа́ти²** 1, **проїжджувати.**

ПРОЇЖДЖА́ЧИЙ, чого, *ч., заст.* Проїжджий (у 2 знач.). *Старий батько З усієї сили З молодицями танцює, Та двір вимітає, Та прохожих, проїжджачих У двір закликає* (Т. Шевченко); *Перехожий, проїжджачий — що їх там на шляху не кидалося в вічі, ніхто мене не зайняв* (Марко Вовчок); *Тут обідало все село, обідали прохожі, проїжджачі; старці насходились з усієї околиці...* (І. Нечуй-Левицький); *Гіно ді Такко, широко відомий жорстокістю своєю та розбоями, .. грабував із своїми гультяями всіх проїжджачих* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОЇЖДЖА́ЮЧИЙ, а, е, *заст., рідко.* Який проїжджає (*див.* **проїжджа́ти¹** 1, 2). [Ш и н к а р:] *Не забудь два чайника* [чайники] *заварить, один для нас, другий, котрий більший, для проїжджаючих мужиків* (М. Кропивницький); *Вулична курява, яку підняв туманом проїжджаючий фіакр, била йому в обличчя, мов град каміння* (І. Франко); *Не встигав проїжджаючий красунь фельд'єгер допити свій чай, як біля ґанку стояли добрячі коні* (Б. Левін); *Жінки мовчки заходилися накривати на веранді стіл, позиркуючи у вікна на шум проїжджаючих по вулиці авто* (Г. Тарасюк); // *у знач. ім.* **проїжджа́ючий,** чого, *ч.;* **проїжджа́юча,** чої, *ж.* Проїжджий (у 2 знач.); проїжджа. *Ленько .. причаївся за деревом, щоби міг видіти проїжджаючих* (І. Франко); *Стояли* [вартові] *на всіх мостах і роздоріжжях, задержуючи всякого проїжджаючого й прохожого, бо у всякій людині вбачали москалі шведських шпигів і Карлових агітаторів* (Б. Лепкий); *Стоять при дорозі женці, приклавши до очей долоні, витирають рукавами піт, пильно вдивляються в проїжджаючих...* (Григорій Тютюнник).

ПРОЇ́ЖДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прої́здити** 4. *Винесли ранених двох із землянки, Діда Мажугу з онуком малим, .. і шляхом отим, Здавна знайомим, проїжджений, битим .. Просто в Лебідку пішли навпростець* (А. Малишко); *Кінь ішов по узбічній стежці і вряди-годи посковзувався, лишаючи на землі проїжджений слизький слід* (Валерій Шевчук).

ПРОЇ́ЖДЖИЙ, а, е. 1. Який проїжджає десь або повз кого-, що-небудь (про людей або засоби пересування). *Не один проїжджий гладкий пан, котрому приїлись і його розкішні будинки, і його тлусте життя, з заздрістю дивиться на таке сільце* (М. Коцюбинський); *Біля "вигоди"* [корчми] *не стояла ніяка проїжджа фіра, бо сьогодні не був торговий день* (Л. Мартович); *Хтось їх таки посіяв, оті невибагливі квіти, що спеки не бояться, не самі ж вони посіялися в степу? Якась добра душа зробила проїжджим людям втіху* (О. Гончар); *Десь пізно увечері їх підібрав на шосе проїжджий дядечко* (Ю. Андрухович).

2. *у знач. ім.* **проїжджий,** джого, *ч.;* **проїжджа,** джої, *ж.* Той (та), хто проїжджає повз когось, через щось, їде куди-небудь, у якомусь напрямку; людина, яка перебуває десь під час проїзду. [М а к а р:] *Чутка давно йде, що скрізь вже пішла ціна вгору... І сьогодня* [сьогодні] *якийсь проїжджий біля монопольки розказував...* (М. Кропивницький); *По жовтій стерні, щось пильно вишукуючи, не звертаючи уваги на проїжджих, походжає чорногуз* (Б. Левін); *У корчмі я не був досі ніколи, тільки чув, що там спиняються і заночовують проїжджі* (Г. Пагутяк); [В і р д ж і н і я:] *Якийсь проїжджий прислав тобі гостинця* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

3. Придатний або признач. для їзди, пересування (про шлях, дорогу і т. ін.). *Добре тут те, що куряви зовсім нема, бо .. всього одна проїжджа дорога, та й по тій мало хто їздить* (Леся Українка); *Ми вийшли на вузьку проїжджу стежку, що вела до альтанки* (М. Трублаїні); *Від коліна річки й до порту не складало труднощів прокласти проїжджий шлях, завдяки якому виникло б легке сполучення між Гранітним палацом і південною частиною острова* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Через який можна проїхати, дістатися кудись. *Ліс місцями став густіший, малопрохідний, а для автомашини і зовсім не проїжджий* (Іван Ле); *Виїхавши з парку попід колишньою станцією переливання крові, авто звернуло ліворуч .. й кількома віражами у проїжджі двори подолало ще пару великих кварталів* (О. Ірванець).

Проїжджа части́на *див.* **части́на.**

ПРОЇ́ЖДЖУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **проїжджувати** 1. *Проїжджування молодого коня.*

ПРОЇ́ЖДЖУВАТИ *див.* **проїжджа́ти².**

ПРОЇ́ЖДЖУВАТИСЯ *див.* **проїжджа́тися².**

ПРОЇ́ЗД, у, *ч.* 1. Дія за знач. **проїхати, проїжджа́ти¹, проїзди́ти.** *За проїзд по цьому шляху брали з чумаків плату — з воза по копійці, для цього шлагбаум стояв* (О. Гончар); *Оскільки Кейт щедро заплатив за проїзд, капітан надав у їхнє розпорядження найкращу каюту* (О. Авраменко); *То був справник, слідователь* [слідчий], *стряпчий. Кріпаки при їх проїзді, низько схиляючи голови, здоровкалися* (Панас Мирний); *Щодо прохання дядькової слабої баби, — почекати край дороги проїзду архірея та попросити в його* [нього] *благословення, — так це... що ж... це можливо* (В. Винниченко).

2. Місце, яким проїжджають куди-небудь. *Натовп заворушився й почав поволі розколюватись навпіл, утворюючи широкий проїзд* (І. Білик); *Вузький проїзд між гаражами втішив його безлюддям* (В. Єшкілєв); // Невелика вулиця, що з'єднує дві інші вулиці; провулок. *Виходжу з проїзду на вулицю, де ходять трамваї, забув, як та вулиця називається...* (Любко Дереш); *Журавель* [незграбний парубок] *товкся на розі Малої Житомирської і Володимирського проїзду навпроти Софії* (Люко Дашвар); *Похмурий квартал Сохо з його брудними проїздами, бідно вбраними перехожими .. здавався містерові Аттерсону виплодом нічного кошмару* (М. Стріха, пер. з тв. Р. Л. Стівенсона).

ПРОЇ́ЗДИТИ *див.* **проїжджа́ти².**

ПРОЇЗДИ́ТИ *див.* **проїжджа́ти¹.**

ПРОЇ́ЗДИТИСЯ *див.* **проїжджа́тися².**

ПРОЇЗДИ́ТИСЯ *див.* **проїжджа́тися¹.**

ПРОЇ́ЗДКА¹, и, *ж., заст.* Прогулянка (звичайно верхи на коні). — *Я люблю прудку проїздку, так щоб коні летіли, як птиці, щоб аж дух забивало, — сказала Ватя* (І. Нечуй-Левицький); *Наша проїздка тривала щось понад годину, вона відпружила наші нерви і відсвіжила почуття* (У. Самчук); *Пан ні разу не скочив у сідло без несвідомого, майже непомітного дрожу, а коли вертався із щоденної далекої проїздки, обличчя його щоразу бувало спотворене виразом якогось злостивого тріумфу* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По).

ПРОЇ́ЗДКА², и, *ж.* Дія за знач. **проїздити, проїжджа́ти², проїжджувати.** *Коні раз по разу мусили гарцювати по площі, .. і кожда їх проїздка викликала голосні крики та гейкання* (І. Франко); *У темних товарних вагонах об поміст лунко били копитами заколисані коні, що давно вже не торкалися землі. Лец-Отаманів вирішив завтра обов'язково розвантажити їх і зробити проїздку* (П. Панч); *Проїздку тварин проводять лише на манежі або на зрівняному очищеному майданчику. Забороняється проїздка коней по обмерзлій землі* (з мови документів).

ПРОЇЗДОМ, *присл.* Їдучи куди-небудь; по дорозі кудись. *До корчми вже сунув .. полковий суддя, котрий опинився в цих місцях проїздом* (Ю. Мушкетик); *— Я о восьмій уже покидаю Київ. Я ж казав, що тут проїздом* (О. Чорногуз); *— Скажу вам відверто — я не дуже добре знаю вашу доньку... Я тут проїздом, а заїхати до вас мене попросила одна її знайома* (І. Роздобудько).

ПРОЇЗНИЙ, á, é. 1. Придатний або признач. для їзди, пересування (про шлях, дорогу і т. ін.). *Перевулок був вузенький, тихий, майже не проїзний* (О. Кониський); *Понад берегом, дорогою проїзною, не стежкою-гадючкою, що попід кручею до води бігла, іде монастирський хор зі співами, з хоругвами* (Н. Королева); *Доки не прокладуть крізь ці зарості проїзних доріг, доти самі тільки пішоходці торуватимуть стежки в Новій Зеландії* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Який надає право на проїзд яким-небудь видом транспорту. *Брати Глущуки порадились між собою і вирішили, що Антонові треба їхати додому. Вони склали свої заробітки, бо одного не вистачало, щоб купити проїзний квиток* (С. Чорнобривець); *Сонний офіцер перевірив у професора проїзне свідоцтво, і машина покотила далі* (П. Загребельний); *Ми підійшли до вагона, де із сінець виглядав кондуктор із закрученими вгору австрійськими вусами, Тіна дала йому проїзний папірець, він подивився й сказав, що потяг стоятиме дві хвилини* (В. Шкляр); // *у знач. ім.* **проїзни́й,** нóго, *ч., розм.* Квиток, який надає право на проїзд. *Мав він декілька запрошень і з автобусних парків. Тут йому пропонували ставку .. тільки за ідею: як найшвидше розповсюджувати місячні проїзні* (О. Чорногуз); *У тролейбусі кондуктор вимагає в мене квитка, показую проїзний* (А. Дністровий).

Проїзнá (транзи́тна) віза *див.* **віза.**

ПРОЇСНИ́Й, á, é, *діал.* Який дуже багато їсть, ненажерний. *— Розріжте його* [яблуко] *навпіл. Одну половинку з'їжте самі, а другу дайте вашому чоловікові, й через якийсь час ви народите хорошого сина. Жінка .. з'їла половинку, .. не втрималася — з'їла й другу половинку. І зробилось їй соромно, що така проїсна, то вона вже й чоловікові нічого не сказала* (з казки); *Та хай їм лиха година, щоб я поповичів годувала, — бо це народ проїсний* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОЇСТИ *див.* **проїдáти.**

ПРОЇСТИСЯ *див.* **проїдáтися.**

ПРÓЇСТЬ, і *і* и, *ж., діал.* Ненажерність. *Оця бо ще мені дітвора! Як почне той хліб святий джвакати* [жвакати], *— справді, наче проїсть напала* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОЇХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проḯхати.** *За кожний мільйон кілометрів, проїханий на велосипеді учасниками міжнародної акції "Велосипед допомагає", українські сироти отримали один велосипед* (з газ.); // **проḯхано,** *безос. пред. Ковзаючи на колінах, витолочив* [Йонька] *такий слід, ніби возом проїхано* (Григорій Тютюнник); *Ще й те додавало Даринці сили, що вже геть більше як половину дороги проїхано* (І. Вирган).

ПРОЇХАТИ *див.* **проїжджáти**[1].

ПРОЇХАТИСЯ *див.* **проїжджáтися**[1].

ПРÓЙДА, и, *ч. і ж., розм.* Те саме, що **пройди́світ** 1. [М и х а й л о:] *Єй-богу, жениться* [Данило]! [К а л е н и к:] *На кому?* [М и х а й л о:] *На Мар'яні Гайдабурівні... Там така пройда...* (І. Карпенко-Карий); *Був він такий собі на умі, метикований, грамоту знав, особливо лічбу, а за натурою — пройда. Чи — пролаза* (В. Чемерис); *Дивно було йому і з того, що його не розпитують, хто він .. Адже він міг бути якийсь злодюга, пройда* (І. Багряний); *— То добре, що бояться. Треба, щоб так боялись нас всі оті спекулянти та пройди різні, щоб аж дух із них геть* (Ю. Збанацький); // Уживається як лайливе слово (перев. при звертанні). *— У, суча баба! Пройда чортова! Якби не проєкт, я задушив би тебе ось цими руками!* (Г. Тарасюк); *— Коли вже ти, старий пройдо, обіцяв коронуватися, то дотримуй слова* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРÓЙДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пройти́** 1, 3, 4, 6–11. *Через кожні сто кроків лишають* [бійці] *віху. Все меншає віх у колоні, все більше стає їх на пройденім шляху* (О. Гончар); *Ось ще кілька кроків, гірка пройдена, і бійці зупинились наче вкопані. Від самого спуску і до церкви — третини села як не було: вигоріло дотла* (О. Довженко); *Пройдена ним відстань була до смішного мала, хоч він ішов, ішов, ішов без зупинок* (І. Багряний); *— А навіщо тут стільки світла? — Перевіряють пройдений тунель. Треба, щоб навіть голка не заховалася від зору тих, хто перевіряє* (М. Трублаїні); *Показувала* [молодиця] *і так, і так сорочечку та штанці. Пошиті .. не будь-як, аж три рази шви пройдені* (Ю. Логвин); *Лікарює панночка; здалася й віденська наука, пройдена при клініці* (Олена Пчілка); *Що змінить останній тиждень у школі..? Нічогісінько. Ну й порозпускали б народ .. Так ні: нате вам повтор пройденого матеріалу!* (А. Кокотюха); *Чогось невловимого було жаль, чи то пройдених років, чи тої любові, що тільки серце роз'ятрила* (М. Стельмах); // **прóйдено,** *безос. пред. Святослав поглянув на прилади. Половину шляху було пройдено* (О. Бердник); *Пройдено вже ствол і почато проходку головного штреку* (В. Гжицький); *Було пройдено, прочесано зовсім свіжі твори Платонова-Барського, щойно дописані* (Олекса Ізарський); // *у знач. ім.* **прóйдене,** ного, *с.* Те, що залишилося позаду, відійшло в минуле. *Мені стало сумно, але це був світлий нетужливий сум, який буває тоді, коли розлучаєшся з .. пройденим, до чого повертатися нема ні бажання, ні потреби, ні сенсу* (В. Кожелянко); * Образно. *Здається, що то була щира, задушевна розмова. Вона й тепер полонить думки, що виплітають прозорими нитками картини, на які лягали тіні пройденого* (І. Пільгук); // *у знач. ім.* **прóйдене,** ного, *с.* Те, що вивчили, прослухали на уроках, заняттях, лекціях і т. ін. *Вони по черзі почали ходити до Котигорошка додому, вчили з ним уроки й повторювали пройдене* (О. Донченко); *Йому б дуже знадобилося мати учня, з яким би можна було повторювати пройдене й таким чином закріплювати його в пам'яті* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

◊ **Перéйдений (прóйдений) етáп** *див.* **етáп.**

ПРОЙДÉШНІЙ, я, є, *розм.* 1. Який минув, пройшов; минулий. *"О мій загиблий, любий мій", Було подумає* [вдова] *І лічить Пройдешні дні* (П. Воронько); *Рижик .. всідався коло холодильника і починав нявчати так, наче його не годували з минулого Різдва, а не з пройдешнього вечора* (М. Кідрук); * Образно. *Нові почування, нові дороги підійшли до його серця, і якось по-іншому, виразніше, освітлювали пройдешні роки* (М. Стельмах).

2. *у знач. ім.* **пройдéшнє,** нього, *с.* Час, який пройшов; минуле *(див.* **мину́лий** 3). *Як дань пройдешньому, як спомин, Як дня сьогоднішнього гомін, .. Тебе кохаю, Дніпроград* (М. Нагнибіда); *Могти без страху і сорому оглянутись на пройдешнє — одна із запорук щасливої — чого ж боятись цього слова? — старості* (Ірина Вільде).

ПРОЙДИ́СВІТ, а, *ч., розм.* 1. Хитра, пролазлива, спритна у своїх учинках людина; пройда. — *Щоб то оце запорожець та почав до жінок липнути? — Еге! Ти ще не знаєш сих пройдисвітів!* (П. Куліш); [Хортевич:] *Ярчуку довіряти можна?* [Ружевський:] *О, то є хитра бестія! То є пройдисвіт, що хоче здаватись ягнятком* (І. Микитенко); *Із себе був той брат Цибуля невеличкий, рудоволосий, з виду веселий, а на вдачу — всім пройдисвітам пройдисвіт; хоч освіти не мав жодної, а говорити вмів складно та доладно* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *зневажл.* Людина, здатна на ганебні, нечесні вчинки, на обман, підлість і т. ін. *Держіть свої грошенята при собі, та й не хваліться про їх нікому, бо щоб не знайшовся який пройдисвіт* (Панас Мирний); *Одного нещасливого разу лейтенанта Фаберне спіймали на шахрайстві, на шулерстві. Це довели. Лейтенант грав нечесно, він був пройдисвіт* (В. Владко); *Кульженко сприяв "ґешефтам" земляка словом і ділом, хоч мав його за пройдисвіта* (Олекса Ізарський); // Уживається як іронічне або зневажливе слово (перев. при звертанні). *Коли мати, роз'ятрившись чим-небудь, "пройдисвітом" або, ще ліпше, "циганом" прозве, ... він* [син] *сміється* (О. Кобилянська); — *От пройдисвіт! Ніколи не має закурити, — злісно пробурмотів він* (В. Підмогильний).

2. Людина, що не має постійного місця проживання, сталого заняття, роботи і т. ін; бродяга, волоцюга. *Еней пройдисвіт і не промах, В війні і взріс* [зріс] *і постарів; .. Видав він разних* [різних] *мастаків* (І. Котляревський); *Я помічав, як день від дня суворішає і сам Вишенський. Досі він втішався ласкою князя Острозького, котрий мав мільйон золотих річного прибутку й охоче надавав притулок шляхті, вченим і пройдисвітам* (Р. Іваничук); *А що можна сказати про волоцюг і пройдисвітів, які ганяють по світу вітер, оббивають чужі пороги, ніде не можуть нагріти місця, витирають чужі кутки?* (П. Загребельний); // *зневажл.* Людина сумнівної репутації, перев. бездомна. *Забродчики з близьких сіл пили менше, але бурлаки й приблуди та усякі пройдисвіти не вважали ні на що й розсипали гроші, як полову* (І. Нечуй-Левицький); *Про нього знали, що це безпросипний п'яниця, пройдисвіт і забулдига* (Д. Бузько); *Пройдисвіт Браун облазив усю Європу .. Рушив зі зграєю таких, як і він, молодих розбишак на схід* (А. Хижняк); // Уживається як лайливе слово (перев. при звертанні). — *Пройдисвіти, приблуди ханські! Ага! Маєш? Я тобі дам, як викрадати священний келих! Ось тобі, ось тобі! Потім стогін, постріли* (О. Бердник); — *Ти, пройдисвіте! Не твоє це діло! В тебе свій чин! Не втручайся!* (Ю. Покальчук); [Корнуел:] *Гей, а подайте-но скоріше диби! Ось ми тебе, пройдисвіте упертий, Нахабо знавіснілий, навчимо!* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРОЙДИ́СВІТКА, и, *ж., розм.* Жін. до **пройди́світ.** *Один мордатий Кіт до Щуки учащав; Пройдисвітка зубаста знала, Чого хвостатий кум бажав* (Л. Глібов); *Мені потрібен чесний син. А він таким уже ніколи не стане .. І десь живе дівчина, яка стане його дружиною.., це буде така ж пройдисвітка, як він сам...* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Зозулі чомусь не чути. Ага, ось і вона, пройдисвітка, обізвалась* (П. Запаренко); // Уживається як іронічне, зневажливе або лайливе слово (перев. при звертанні). *Ридаючи вголос, промовляла* [Софія]: *"Пройдисвітка! Хто її в люди вивів, нехай згадає? Чи не підлещувалась колись до мене? Чи не звивалась гадючкою?"* (Леся Українка); *Вона переводить погляд на Оксану, і враз її обличчя зі згорьованого й розгубленого перетворюється на жорстоке. — Ти що тут робиш, пройдисвітко? Хто тебе сюди впустив?* (Дара Корній).

ПРОЙДИ́СВІТСЬКИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **пройди́світ.** — *В мене Гриць не пройдисвіт. — А я кажу, що він таки пройдисвітська дитина. Найшли в закуренім лахмітті, дарма що з вузликом золотих червоних* (О. Кобилянська); *У своєму листі до брата Михайла Леся Українка писала про журнал "Правда", видаваний народовцями: "Скажу тобі при сій оказії, що такого подлого* [підлого], *пройдисвітського, брехливого .. журнала* [журналу] *я не бачила"* (з наук. літ.).

ПРОЙДО́ХА, и, *ч. і ж., розм., рідко.* Те саме, що **пройди́світ** і **пройди́світка.** [Виборний:] *Забудь Петра-ланця, Пройдоху-поганця, Покорися!* (І. Котляревський); *Це і в людей часом трапляється потроху, Коли малий шахрай Наслідує великого пройдоху* (С. Воскрекасенко); *Тамтешній адміністратор виглядав .. пройдохою, він безконечно розігрував якісь темні і лише йому зрозумілі комбінації* (Ю. Андрухович); — *Та Явдоха така пройдоха, що й у болоті не замочиться* (В. Лис).

ПРОЙДО́ШНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Який є пройдохою; хитрий, пролазливий у своїх учинках. — *Ну, і бандит ти! .. Але мені саме таких, пройдошних, і треба* (М. Стельмах).

ПРО́ЙМА, и, *ж.* 1. Виріз для руки або рукава в одязі. *Мені стало ніяково, здалося, що він бачить .. те, що просвічується крізь широку пройму рукавів сукенки, коли дівчинка тягнеться за новою стеблиною* (І. Роздобудько); *Сорочка, яку приурочували до весільного обряду або на смерть, не відрізнялася від святкової ні полотном, ні кроєм пройм, ні вишивкою. Однак вона мала бути жодного разу не вживана й не прана* (з наук.-попул. літ.).

2. Отвір різної форми і різного призначення у спорудах (для вікон, дверей і т. ін.). *Перед очима враз заясніла прямокутна пройма відчинених дверей, і вони опинилися у світлій кімнаті* (Р. Іваничук); *І маківки дзвонів у проймах дзвіниці, немов навіжені, скажено гули* (П. Мовчан); *Увійшов Сігурд і став коло пройми шатра* (І. Білик); *У стіні було вибито неглибоку пройму, в ній припасовано зчорнілу ікону і лампадку* (М. Дочинець); // Взагалі отвір у чому-небудь. *Зазирнув* [Андрій] *до духовки — жерсть прогоріла, крізь лишаїсті пройми тхнуло сажею і залежаним попелом* (Є. Пашковський); *На ринзі осатаніло гамселили один одного два буйних титани: один у синій глянсуватій масці з продовгуватими проймами для очей, .. інший — у темно-зеленому цирковому трико і чомусь без маски* (М. Кідрук); // Відкрите місце, вільний простір, прохід серед чогось, крізь щось. *Олексій також прискорив ходу й незабаром вийшов на широку площу, заповнену людом. Проїхали сани, й він пройшов у пройму за ними трохи далі* (Ю. Мушкетик); *Вона горілиць дивиться в небо і в проймі чорного гілля бачить, як моргає зоря* (Г. Колісник); *Ось вона* [Броня] *з'явилася в проймі вулиці, й він мав змогу придивитися до неї пильніше* (Валерій Шевчук).

ПРОЙМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пройма́ти** і **пройма́тися.** *Ударний дриль можна використовувати для проймання отворів у цегляній кладці та легкому бетоні* (з навч. літ.); *Нам не тяжко напруженням думки пізнати, Чом блискавичний огонь у пройманні речей потужніший, Аніж звичайний земний, що у світочах наших палає* (М. Зеров); *Соціологічної системи як такої Г. Сковорода не склав. Він бажав примирити класи філософським способом — шляхом проймання філософською етикою вищих класів. Особисті симпатії були на боці пригнічених, звідки він сам вийшов* (з наук. літ.); *Для актора-початківця складним є вживання в образ, проймання ним, без чого неможливе розуміння характеру персонажа, мотивів його поведінки* (із журн.).

ПРОЙМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОЙНЯ́ТИ,** *діал.* **ПРОЙМИ́ТИ,** пройму́, про́ймеш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Робити в чомусь отвір, наскрізну рану (перев. гострим предметом, кулею і т. ін.); пронизувати. *Черничка метнулася .. — хміль, дерезу, терен, павутиння як ножем пройняла і зникла* (Марко Вовчок); *— Не впав ти од ляської кулі, не йняла тебе куля татарська, пройняла твої козацькі груди шабля недовірка козака-зрадника. Прощай, Демку, навіки!* (І. Нечуй-Левицький); [Д о р о ш е н к о:] *Чи ж шапку сю не двічі людська куля Ще вчора лиш, мов цвяхом, пройняла?* (Л. Старицька-Черняхівська); // *перен.* Проникати, проходити крізь що-небудь (про проміння світла). *Холодний зеленкуватий промінь його* [маяка] *проймав темряву* (С. Скляренко); *Тут не пройме сонце лип густих* (М. Шеремет); * Образно. [А н т е й:] *Чи ж вони могли знадвору чути, як серця в нас б'ються? Чи ж сяйво наших поглядів проймало камінні мури та загони щільні?* (Леся Українка); // *перен.* Поширюючись у просторі, проходячи крізь щось, насичувати, сповнювати собою (про запахи, звуки і т. ін.). *Голоси веселих пісень молоднечі, мов щебетання весняних пташок, разом з садовими пахощами, проймають усе повітря...* (Панас Мирний); *Блукали вони з Алі серед .. сильного запаху моря, що проймав їх наскрізь* (М. Коцюбинський); *Волохаті стовпи диму здіймалися над неозорим кам'яним громаддям. Дим в'їдався в очі, дряпав горло — все навколо проймав його гіркий, ядучий запах* (С. Журахович); *О благовісний звук в союзі з хвилюванням, проймаєш дух протяжним величанням* (П. Мовчан); // *перен.* Пильно дивитися на кого-, що-небудь, помічаючи, відзначаючи щось (про живі істоти); пронизувати когось (про очі, погляд і т. ін.). *— Я б хотіла, — задумливо мовила дівчинка, — щоб наші тварини розмовляли. Собаки, наприклад. А то дивиться, дивиться тобі в очі, аж проймає поглядом, а сказати не вміє* (О. Бердник); *Темні очі проймали його благанням, докором, жалем і тривожною надією* (Р. Іваничук); [О л е с я:] *Він так чудно глянув мені в вічі, так глибоко пройняв своїм поглядом, що аж моторошно зробилося..!* (М. Кропивницький); — *Ідіть, не дивіться так жалісливо на мене, ваш погляд мене не пройме, не розжалобить* (М. Білкун); // *перен.* Виникати, з'являтися раптово у свідомості, заволодіваючи ким-, чим-небудь (про думки, здогади і т. ін.). *Мрії проймали його у важкі хвилини, коли здавалося, що життя опинилося у глухому куті* (Є. Кононенко); *Проймає її раптова думка, що .. кожна дрібниця тягне за собою іншу, кожне пояснення зумовлює наступне* (К. Москалець); *У тебе тільки й думки: коли б швидше, коли б швидше! Така сама думка пройняла й Чіпку* (Панас Мирний); *Спогад про Зоську пройняв його радісною теплінню* (В. Підмогильний).

2. *тільки 3 ос., перен.* Своєю дією, своїм впливом викликати в кого-небудь певні фізичні відчуття (звичайно про вітер, холод і т. ін.). *Погода була прекрасна. Тепле літнє повітря проймало, здавалося, все тіло* (І. Франко); *Вітер осклянив будинки. Вітер серце проймив. Вітер станув навшпиньки І нас забив* (М. Семенко); *Сахно рвучко підвівся, розчахнув балконні двері. Осіння прохолода пройняла тіло* (А. Кокотюха); // *безос. Проймало трохи холодком, але від його* [нього] *було .. здорово й легко* (В. Винниченко); // Проходити по тілу, викликаючи здригання, тремтіння (про електричний струм). *Атмосфера була насичена електричними струмами, й кожна жива істота відчувала, як вони проймають її тіло* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Тіло її пройняв гострий електричний струм, вона вся здригнулась* (М. Івченко); // *перев. док.* Пронизуючи, охолоджуючи тіло людини, викликати хворобливу реакцію. *Дощ сік і стьобав їх водяними батогами, вода вже проймала крізь пальта до голого тіла* (В. Винниченко); *Не повезло мені трохи: десь, певно, вітер пройняв мене, і я схопив бронхіт* (М. Коцюбинський); // Охоплювати (про біль). *Ліву ногу проймає різкий біль — значить, вона ще жива* (І. Росоховатський); *Біль проймав тремтінням усе єство* (Ю. Логвин); *Різкий біль пройняв усе тіло і вогнем запік у коліні* (К. Гриб).

3. *перен.* Впливати на когось, справляючи певне враження, глибоко зворушуючи; переймати (у 4 знач.). *Ніхто не міг розібрати жодного слова тієї пісні, але її мелодія проймала кожного* (М. Трублаїні); *— Кілька разів навіть приходила* [жінка] *під мої двері, плакала, просила прощення, товкла головою до одвірка, але мене такою комедією не проймеш!* (І. Франко); [Л ю б о в:] *Саню, серденько, заграй нам що-небудь, кажуть, музика зміняла і каміння в живі істоти, принаймні хоч на хвилинку, — чи не пройме вона й Сергія Петровича* (Леся Українка); *Криса видів .. фосфоричне зарево над головою .. Таємна розкіш безмежного дива і страху проймила душу* (М. Яцків); // Опановувати когонебудь, оволодівати кимсь (про почуття, настрій, фізичний стан людини). *Солоха аж упріла, ганяючись за собакою.., досада й зло стали її проймати* (Панас Мирний); *Ніколи ще не проймав її такий пекучий сором. Так ганебно розгубитися при першому ж випробуванні!* (Ю. Шовкопляс); *Тепер мене пройняла певність, що спішного листа прислав слідчому професор Довгалюк* (М. Трублаїні); *Миколу пройняв не страх. Він уже не одному дулу дивився в очі. Пройняла лють* (О. Чорногуз); // *чим, рідко.* Викликати, пробуджувати яке-небудь почуття. *Все було занедбане, давно не чищене і брудне та проймало непереможною відразою* (І. Франко); // *перев. недок., рідко.* Виявлятися в чомусь (про почуття). *Головним почуттям моїм до нього були жалощі, якісь тонкі, пекучі, що проймали кожен момент моїх відносин до нього* (Леся Українка); *Кулик .. вперше відчув незрозумілу йому силу людської гідності, яка проймала кожен порух цієї жінки* (С. Журахович).

4. *перев. недок., перен.* Сповнювати собою що-небудь, становити основну особливість чогось. *Мойсей вступає в боротьбу з цією "психологічною реакцією"* [утратою свого впливу], *що проймає вже цілий народ, і, не перемігши її, рушає до заповіданого краю сам* (М. Зеров); *У країнах, де педагогічна наука сягнула високості, де вчитель став виразником національної честі, там освіта й виховання проймає найсокровенніші тайники психічного складу людей* (І. Пільгук).

◇ **Аж сльоза́ про́йме** *див.* **сльоза́; Дрож (дріж) пробира́є (пройма́є, пробива́є** *і т. ін.)* / **пробра́в (пробра́ла, пройня́в, пройняла́, проби́в, проби́ла** *і т. ін.) див.* **дрож; Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є** *і т. ін.)* / **взяв (пройня́в, огорну́в** *і т. ін.)* **[за се́рце]** *див.* **жаль**[1]**; (1) Жа́хом пройма́є (пройма́ло, пройма́ла** *і т. ін.)* / **пройняло́ (пройня́в, пройняла́** *і т. ін.) кого* — що-небудь викликає або викликало в когось страх. *Ніхто не лягав спати. Непевне завтра томило душу і проймало жахом* (А. Чайковський); *На дошці висів грубий, синявий папір, .. урядова бумага, одна з тих, що жахом проймала мешканців колись такого мирного сотенного города* (Б. Лепкий); *Думка про можливість зустрічі з Ковалем пройняла Марту справжнім жахом* (В. Собко); *Вона могла тільки показати рукою на двері, злякано на них дивлячись .. Мене пройняло жахом* (Любко Дереш); **Ка́шель пройма́є (дійма́є,** *заст.* **дойма́є)** / **пройня́в (дійня́в,** *заст.* **дойня́в)** *див.* **ка́шель;**

(2) Моро́зом пройма́є (пройма́ло) / пройняло́ (про́йме) *кого* — хто-небудь відчуває або відчув холод, судомне тремтіння від великого хвилювання, несподіванки, переляку і т. ін. — *Не можна було видержати, як зачне, бідна* [божевільна], *на замку з своєї вежі голосити та кричати. Кажу вам, аж морозом проймало* (А. Чайковський); *Мене наче проймає морозом. Я ніколи не думав, що наша розмова після розлуки може так розхвилювати* (А. Дністровий); *Мене морозом пройняло. Чи знаєш, Галю, що відтоді я не можу чути пісні з сими словами* (Леся Українка); — *Пам'ятаю, як уперше заговорив із своєю майбутньою дружиною, — то в жар укине, то морозом пройме* (із журн.); **(3) Пройма́ти до [са́мого] живця́,** *рідко* — дуже хвилювати, турбувати, дошкуляти. *Не дурна вона* [баба Оришка], *а страшна. І говоре* [говорить] *якось страшно .. До самого живця тими словами проймає* (Панас Мирний); **(4) Пройма́ти (пробира́ти) сльозо́ю (до сліз)** *кого* — глибоко вражати, розчулювати кого-небудь, доводячи до плачу. *Приспів пробирає аж до сліз* (П. Тичина); — *Проповіді так говорить* [батюшка], *неначе Златоуст. Не то що бабів, а й черствий чоловічий рід сльозою доброти і каяття проймає* (М. Стельмах); *Пісня проймає до сліз, .. плаче Зореслава, плачуть майже всі, закурюють, випивають, знову плачуть* (Ю. Андрухович); **(5) Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом)** *кого* — суворо, різко дивитися на кого-небудь. *Очима проймає!.. Коли б міг, то очима лизнув* (прислів'я); *Там ангел помсти злий, суворий дух темниці, Проймав мене знов зором огневим* (Леся Українка); *Іван підсунув під лавку кошик, і машиністу нема куди ноги поставити. Але він лише подивився на Івана, пройняв його оком наскрізь* (С. Чорнобривець); **(6) Пройма́ти / пройня́ти се́рце (ду́шу) <Пройма́ти / пройня́ти аж до [са́мого] се́рця (до [са́мої] душі)>:** а) глибоко вражати, зворушувати, розчулювати кого-небудь. *Огненне слово його* [Т. Шевченка] *наскрізь проймало серце* (Панас Мирний); *Сосна шуміла, шуміла. І здавалося хлопцеві, що то ридає його рідна мати, і плач цей проймав йому серце* (С. Воскрекасенко); *Мені пані уже як напише лист до мого сина, дак уже теє слово пророчисте пройме й душу й серце* (Ганна Барвінок); б) виклика́ти сильні, перев. неприємні відчуття, охоплювати кого-небудь. *Зголоднілі заробітчани запалими очима суворо поглядали на панські сади, городи. Мстиве почуття проймало душу* (К. Гордієнко); *Несамовита печія, жалюча уразa пройняла* [Чіпку] *аж до серця* (Панас Мирний); *Хай би серце вразила стріла, Аніж покора серце пройняла* (М. Бажан); **Прони́зувати (пробира́ти, пройма́ти** *і т. ін.)* **/ пронизáти (пробра́ти, пройня́ти** *і т. ін.)* **до кісто́к** *див.* **прони́зувати; Сльози пройма́ють (пройма́ли) / пройняли́** *див.* **сльоза́; Циґа́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є** *і т. ін.)* **/ пройня́в (охопи́в, пробра́в** *і т. ін.)* *див.* **піт.**

ПРОЙМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОЙНЯ́ТИСЯ,** проймýся, про́ймешся, *док.* 1. Сповнюватися, перейматися якимсь почуттям, настроєм, вірою у що-небудь і т. ін.; перейматися (у 1 знач.). *Коли говорив* [Юзько], *то так переконливо, що й сам проймався вірою, ніби в кожному слові звучить достеменна правда, а не вигадка* (І. Пільгук); *З кожним новим побаченням усе більше й більше проймався* [Стас] *чарами м'якої Лідиної привітності і бездоганної стриманості* (Люко Дашвар); *Проймали вони* [пророки] *тебе своїм огненним словом, та не пройнявся ти їх святою вірою* (Панас Мирний); *Жоанна була, мабуть, єдиною людиною в світі, що знала його справжню вдачу і, разом з тим, не пройнялася до нього відразою* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Схвильовано, з ентузіазмом сприймати що-небудь, захоплюватися чимсь. *Зоня розповідала різні смутні пригоди з своїх дитячих літ, Юзя до сліз проймалася ними* (Леся Українка); *З головою поринувши у військову буденність, ми поступово проймалися її інтересами* (А. Дімаров); *Він показав, як змайструвати примітивні знаряддя праці, і коли решта пройнялася його пропозицією, всі взялися за будівництво* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Переймаючись якимись справами, віддаватися їх виконанню, здійсненню. *Він зразу одігнав їх* [думки], *захоплено проймаючись працею чищення нігтів* (М. Івченко); — *Виходить, що ти .. думаєш більше за всіх і — нерідко — виконуєш обов'язків більше за всіх. Тому так і проймаєшся справами* (Ю. Бедзик); // *у сполуч. зі сл.* д у м к а, і д е я *і т. ін.* Ставати твердо переконаним у чому-небудь, у необхідності робити певні дії. *Батьки були з переконань демократами і будь-яка диктатура, навіть диктатура пролетаріату, — не імпонувала їм, а їхній син Сашко дедалі більше проймався ідеями більшовиків* (І. Багряний); *Обидва полонені, хоч і не бачили один одного, але пройнялись єдиною думкою — не допустити шхуну до пароплава* (М. Трублаїні); *Він увесь пройнявся ідеєю осушення озера, нею тільки й живе* (М. Сиротюк); *Пройнявся я думкою збігати в те Ольжине село* (І. Білик); // Сприймати, усвідомлювати щось. *Жіночка натомлено читає щось, не проймаючись змістом* (О. Ульяненко); *Труда теж не може отямитись, не може так само пройнятись як слід страшним змістом звістки* (В. Винниченко); // Сприймаючи щось, зазнаючи впливу чого-небудь, охоплюватися новими відчуттями. *Відчуваю, як і я мимовільно проймаюся ритмами дивної мелодії* (І. Росоховатський); *Почувши недільний передзвін і ще раз пройнявшись цим привіллям краси, я зрозумів, наскільки мізерна моя вдячність* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Дікенса); // Набувати певного виразу (звичайно про обличчя, очі). *Сині, аж чорні, очі сміялись і проймалися тугою* (І. Пільгук); *Враз благообразне обличчя Маркевича пройнялося якоюсь урочистістю, очі глянули глибоко* (О. Іваненко).

2. Зазнавати дії чогось, насичуватися, сповнюватися чим-небудь. *Мама завжди збирала м'яту і від того хустка її проймалася чародійним духом* (В. Барка); *В печі вже доходили млинці, наскрізь проймаючись запашною конопляною олією...* (А. Іщук); *Обдертий, непривітний, він* [сільбуд] *усередині дихав зимовою вологою, випускаючи зі шпар мороз, що ним пройнявся весь за довгу зиму* (Д. Бузько); *Шляхом на цілий кілометр витягнулась танкова колона. Оглушливо скреготали гусениці, повітря пройнялося чадом..; бойові екіпажі сиділи при відкритих люках* (О. Гончар).

3. *перен.* Сповнюватися чимсь, набуваючи певного внутрішнього змісту. *Діловий, практичний, точний, скептичний Берлін починає пройматися легковажною мрійністю, поверховістю, недбальством, довірливістю* (В. Винниченко); *Місцевій пресі давно варто було пройнятись духом справді високої культури* (із журн.); // Знаходити вираження в чомусь. *Оперування множинами предметів і пізнання їх кількісних відношень з раннього віку дитини проймається мовою. Слово і стало засобом узагальнення перших кількісних суджень дитини* (з наук. літ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **пройма́ти** 1. *Отвори у цегляній кладці проймалися ручним ударним дрилем* (із журн.).

(1) Пройма́тися / пройня́тися поша́ною — почувати повагу до кого-, чого-небудь. — *Дорогий професоре! — палко вигукнула вона, проймаючись великою пошаною до цього оригінала .. — Ви пробачте мені, але я дивуюся, чому ви не опублікуєте своїх досягнень, чому ви не зробите їх надбанням людства і науки?* (Ю. Смолич); *Катрін, побачивши, як серйозно пішла справа з реалізацією винаходу легкоплавкого скла, пройнялася пошаною до свого, виявляється, таки насправді обдарованого і перспективного чоловіка* (М. Дашкієв); *Обережно гортав* [Михайло Семенович] *книжку, і обличчя у нього було таке урочисте, що і літній читач, і я пройнялись пошаною до тоненького томика* (А. Дімаров).

◊ **Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком** *і т. ін.) див.* **душа́; Се́рце пройма́ється (пройма́лося) / пройняло́ся** *див.* **се́рце.**

ПРОЙМА́ЮЧЕ, *заст.* Присл. до **пройма́ючий** 2. [Мартіан *(тихо і проймаюче смутно):*] *Я ж — не можу більше заковувать в кайдани рідні душі* (Леся Українка); *Чернець .. склав сухі руки на грудях, як до отченашу, і закричав проймаюче..: — Жертвуйте одіж невкритим сиротам Галича! Жертвуйте одіж!* (К. Гриневичева).

ПРОЙМА́ЮЧИЙ, а, е, *заст.* 1. Який проймає кого- або що-небудь. *Він глянув на мене пильним проймаючим поглядом і, мені здалося, що в глибині цих чорних очей блимнула навіть посмішка* (Л. Старицька-Черняхівська); *Недалеко Борислава захопив нас дощ, густий та проймаючий.., всі ми промокли до нитки* (І. Франко); *Проймаючий вітрець потягав від лугів* (Б. Лепкий); *В ті хвилини над спорохнявілою книжкою я пережила наплив гострого, до зашпорів проймаючого щастя* (О. Забужко).

2. Приголомшливий або дуже зворушливий. — *За що? За що? За що? — розривав її груди страшний проймаючий крик* (О. Кобилянська); *Із гурту знову долетіло жіноче тужіння і проймаючий дитячий плач. Плакало кілька жінок і з ними діти* (Г. Епік); *За хвилину з глибини залі* [зали] *донеслась проймаюча мелодія танго* (У. Самчук).

ПРОЙМИ́ТИ *див.* **пройма́ти.**

ПРО́ЙМОВИЙ, а, е. Прикм. до **про́йма.** *Вимірюючи проймові розміри або знімаючи інші стандартні мірки з моделі, ви повинні пам'ятати про особливості статури, індивідуальні в кожної людини* (з навч. літ.); *Кріплення москітної віконної рамкової сітки може бути зовнішнім або проймовим* (із журн.).

ПРОЙНЯ́ТИ *див.* **пройма́ти.**

ПРО́ЙНЯТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пройня́ти** 1–4. *Тепле, спокійне повітря було наскрізь чисте, все пройняте сонячними блискітками* (О. Гончар); *Мало не умліла Софія і, схопивши обома руками задавнений, пройнятий дощами і потом папір, вибігла на подвір'я, щоб на самоті прочитати той трикутничок* (М. Стельмах); *Церква залишалася порожня й мовчазна. В ній панували присмерк і приємна свіжість, пройнята пахощами квітів і ладану* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Настя, пройнята думками, сиділа під коровою, затиснувши колінами дійницю, і здається, снувала білу пряжу* (І. Цюпа); *Це були його перші кроки під давно не баченим небом, хай похмурим, хай пройнятим вітром і сльотою, але рідним, але вільним, але своїм* (М. Бажан); *Він помітив нарешті мене і, пройнятий жахом, очманіло кинувся вбік наосліп* (Б. Антоненко-Давидович); *Він кинув на мене пройнятий любов'ю погляд* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // **про́йнято,** *безос. пред. Чи то від нестачі повітря, чи від міцних жіночих пахощів, якими пройнято було все в каюті, чи від колотнечі, яку витримав, поки змагався тут з силами тяжіння, на нього знов наповзала морська хвороба* (П. Загребельний); — *Здається, найкраще розповів про це життя Лонгфелло в "Пісні про Гаявату"? — запитав Панас Якович. — Безперечно... Твір пройнято загальнолюдським гуманізмом* (І. Пільгук).

ПРОЙНЯ́ТИСЯ *див.* **пройма́тися.**

ПРО́ЙНЯТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **про́йнятий.** *Інтер'єр Преображенської церкви в Глухові полонить урочистою красою і пройнятістю світлом* (з наук.-попул. літ.); *"Хто чує нашу пісню не тільки вухом, але й серцем, — пише О. Маркович, — той мусить розуміти, що вона для артистичного свого виконання вимагає .. такої глибокої пройнятості словами і звуками пісні, неначе б вони народилися в момент самого співу"* (з наук. літ.); *Схвильованість розповіді, пройнятість її гарячим чуттям автора — невід'ємна ознака справді художнього твору* (з навч. літ.); *Для радянської кінокритики підозрілим і "мертвим" у поетичному кіно було його ухиляння від бадьорої і беззастережної пройнятости тоталітарним рухом, ритмами й настроями "соціалістичної дійсности"* (із журн.).

ПРОЙТИ́ *див.* **прохо́дити.**

ПРОЙТИ́СЯ *див.* **прохо́джуватися.**

ПРОКАДИ́ТИ, аджу́, а́диш, *що.* Док. до **кади́ти.** *Брили льоду під Несторовою, штучно замасковані простирадлами, не допускали розкладу тіла. Селяни .. зв'язували цю обставину з місцевою легендою: Бог по її смерті послав ангелів, щоб прокадили повітря в хаті, де вона лежатиме* (Ірина Вільде); *Отокувались злидні в куренях .. Вже димом темні хащі прокадили. Ладнаються, збираються у путь... То злидні на останнє гасло ждуть* (І. Багряний).

ПРОКАЖЕ́НИЙ, а, е. Який хворіє на проказу, з ознаками прокази. *Довго не турбувався ні бідою, ні смертю щасливий юний магараджа Йосафат .. Та якось углядів на вулиці прокажену людину. І зник з душі спокій у Йосафата* (Н. Королева); *Не привид — живий прокажений Кампіан, .. засльозений, весь у плямах і ґудзах, сидів поруч за столом* (Р. Іваничук); *Віктора .. знову мордував припадок нав'язливого психозу. Ось приходить до нього канібал, .. женеться прокажена ексгібіціоністка, що має чоловічу силу* (С. Процюк); // *у знач. ім.* **прокаже́ний,** ного, *ч.;* **прокаже́на,** ної, *ж.* Той (та), хто хворіє на проказу. *Комарі покусали його так, що впізнали Макарія тільки по голосу, думали — прокажений* (П. Загребельний); *Всі без винятку сарацини вірять у те, що прокажені є обранцями Божими* (Ю. Андрухович); *Вона хотіла поскорше втекти з лікарні, де тхнуло чумою, де ходили прокажені й наркомани зі страшними виразками на ногах та обличчях* (Любко Дереш); * У порівн. *Ти сама Помолишся своїм пенатам, Сама вечерять сядеш в хаті... Ні, не вечерять, а ридать, Ридать, і долю проклинать, І сивіть, кленучи. І горе! Умреш єси на самоті, Мов прокажена!* (Т. Шевченко); *Свирид раптом відчув навколо порожнечу. Оглянувся — правда: люди відійшли од нього, як від прокаженого* (Микита Чернявський).

ПРОКА́ЗА, и, *ж.* Хронічне інфекційне захворювання бактеріального походження, що передається контактним шляхом і вражає перев. периферичні нерви, шкіру, очі та слизові оболонки верхніх дихальних шляхів людини й деяких тварин; лепра. *При звичайній проказі, виказаній плямами на шкірі, руйнуються живі тканини до кісток і суглобів. Хвороба нищить легені, органи слуху, зору і мови. Виїдає очі з ямок* (В. Барка); — *Я навчився в Італії лікувати проказу, а ви не вмієте... І не думайте, що вона, ця страшна хвороба, там, серед плебеїв, вона всюди, вона — тут! Її не видно, проказа визріває багато років, а коли вже появляються плями й ґудзи — лікувати пізно* (Р. Іваничук); * У порівн. *Все забрала дитиночка І вигнала з хати, І вийшла ти за царину, З хреста ніби знята. Старці тебе цураються, Мов тії прокази* (Т. Шевченко);

// *перен.* Те, що розбещує, занапащає кого-, що-небудь. [Е л е а з а р:] *Кажіть мені по щирості, виразно, чого я став між вас, мов прокажений?* [Д і д:] *Бо ти набрав прокази в Вавилоні, співаючи за гроші на майданах* (Леся Українка); *Брехня — то проказа на людській совісті* (І. Цюпа); *Мого ж Романа обрали ректором братської школи. Велика випала йому честь, та в сто крат більшою стане, якщо зуміє він кувати в дітей чисту совість, бо то є найкращий запобігливий лік перед проказою духовною...* (Р. Іваничук); *Знаходячись на вершині влади, відчуваючи її отруйно-хмільний трунок, не заразитися .. такою собі проказою? .. Ні, таких людей небагато на землі* (В. Чемерис).

ПРОКА́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проказа́ти.** — *Мені коли б оце додому, — чую тихо проказані слова* (П. Колесник); *Що нам лишається — вибір на зламі доріг, Вголос проказане слово чи тиша соборна?* (П. Гірник); *Бригадир Шийка, з кашкетом на самій потилиці, сидів між двома шафами і повторював для всіх проказану інженером лекцію* (П. Панч); *Чи не роздуми над неможливістю повернення до минулого або ж, суворіше, над неможливістю минулого, диктують поетові* [Г. Чубаю] *вступ до "Відшукування причетного", проказаний .. вагомо, спроквола* (К. Москалець); — *Стережіться, діти, любуватись в дусі добрим наслідком щедрості своєї, проказаної чужинцеві* (Н. Королева); // **прока́зано,** *безос. пред. Хлопці посідали за стіл. Наглядач у куховарському вбранні зайняв своє місце коло казана..; кашу було розподілено, і довгу молитву перед короткою трапезою проказано* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); // *у знач. ім.* **прока́зане,** ного, *с.* Те, що проказали. *Вона пожувала вустами, мовби смакуючи проказане* (Ю. Винничук).

ПРОКАЗА́ТИ *див.* **прока́зувати.**

ПРОКА́ЗНИЙ, а, е. Прикм. до **прока́за;** лепрозний. *Археологи й палеогенетики відродили геном однієї з найдавніших версій проказної палички, фрагменти якої були знайдені в кістках жителя Британії V ст. н. е.* (з наук.-попул. літ.); *Лепрозна (проказна) невропатія проявляється хронічним невритом, який викликається лепрозною паличкою* (з навч. літ.); *Не відшукати щастя для вітчизни, Як в немочі проказній людський рід* (Д. Павличко); // Який хворіє на проказу, з ознаками прокази. *Коли Ісус зійшов зі схилу гори, за Ним пішов великий натовп. Підійшов проказний чоловік, став на коліна перед ним і сказав: "Господи, якщо Ти хочеш, можеш очистити мене"* (з рел.-церк. літ.); // *у знач. ім.* **прока́зний,** ного, *ч.;* **прока́зна,** ної, *ж.* Той (та), хто хворий на проказу. *Втягуючи проказних в роботу, в суспільне життя, професор дає їм велику радість, дає їм змогу почувати себе людьми* (Ю. Смолич).

ПРОКА́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прока́зувати** 1, 2. *Уже на язиці було оте дороге, стільки разів у думці проказуване слово, але в останню мить стримався-таки* [Артем] (А. Головко); *Сванн дивувався, що найзвичайнісінькі фрази, проказувані ним подумки.., могли завдавати йому такого болю* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста); *За музичними особливостями співанки-хроніки ближчі до билин і до південнослов'янського епосу (рівноскладові рядки, співані чи проказувані речитативом на один мотив)* (з наук. літ.); // **прока́зувано,** *безос. пред. Процесія посувалася далі, виспівувано гімни, проказувано молитви* (П. Загребельний); *Щось чудне було в словах і в голосі, яким їх проказувано* (А. Хуторян, пер. з тв. М. Гоголя); // *у знач. ім.* **прока́зуване,** ного, *с.* Те, що проказують, проказали. *Він чув знов проказуване: "Мордехай! Мордехай!"* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПРОКА́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прока́зувати** 1, 2. — *Дураки! І оп'ять* [знову] *довге нудне проказування, що таке є герб* (Дніпрова Чайка); *Речитатив — це протяжне проказування, що наближається і до декламації, і до співу* (з навч. літ.); *Всі вони були сільськими хлопцями, яким здавалось, що краще заробляти на хліб проказуванням латинських слів, ніж копирсатись у землі* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Непримітна присутність богів серед нас є відкритою лише для очей поета, і тільки завдяки проказуванню вірша він відкриває зір і нам* (К. Москалець); *"Гиля, гиля, селезень" Т. Шевченко записав не зі співу, а з проказування* (з наук. літ.).

ПРОКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОКАЗА́ТИ,** кажу́, ка́жеш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Усно висловлювати, промовляти якісь слова, фрази і т. ін.; казати (у 1 знач.). *Йде супроти нас чоловік..; зупинився й слуха, що ми проказуємо* (Д. Мордовець); *Я з надією прислухаюся до слів секретарки, які вона проказує у слухавку* (Ю. Винничук); *В певний час вночі на скелі Певне слово проказать, — Знову ясним замком стануть Всі руїни ті сумні* (Леся Українка); *Ковальський пив чай мовчки, не проказавши за весь час ані слова* (Валерій Шевчук); // Говорити певним чином, передавати зміст голосом, інтонацією і т. ін. *Поважно, з острахом, наче до першої сповіді, приступивсь Семен до граматки і силкувався таким самим, як у Романка, голосом проказувати з ним: аз, буки, віди...* (М. Коцюбинський); — *А ти, дівчино, певне, до нас? — заговорила вона приємним грудним голосом, трохи розтягуючи слова, ніби не проказуючи, а виспівуючи їх* (В. Козаченко); — *Не влаштовує назва. — Яка? — здивувався Микита Єгорович. — Са-про-пель? — проказав* [Анатолій Іларіонович] *по складах і знизав плечима* (М. Циба); — *Вони вже у вітальні, — раптом скоромовкою проказав Морі* (О. Тесленко); // Повторювати що-небудь (слова, фрази і т. ін.). *Демид почав казати, а Андрій з блискучими очима, увесь випроставшись, проказував за їм* [ним] (Б. Грінченко); *Хтось .. саркастично проказував знову те саме, що колись уже говорив, і тим самим голосом* (І. Багряний); [Г а л я:] *Марусе* [Марусю], *прокажи мені ще раз Тієї пісні, що мене ти вчила* (В. Самійленко); *Якої треба було сили волі, щоб не впасти тут перед нею навколішки .. і не проказати за нею: все життя, тут, там, навіки!* (Л. Старицька-Черняхівська); // Переказувати почуте або прочитане. *Увесь клас нашорошував уха, як Середа вставала проказувати вивчене: вона не тільки погано його знала, а ще й завсігди казала якусь кумедну нісенітницю, звеселяючи тим нудну лекцію* (Б. Грінченко); *Одним духом проказала Люба завчений зміст записки* (Іван Ле); // Проголошувати що-небудь (промову, доповідь, вирок і т. ін.). [Е в ф р о з і н а:] *Я наслухала, як він проказував із Антігони Гемо́нову промову — далебі, я ледве сльози здержати здолала!* (Леся Українка); — *Наша жінка, може, здолає не тільки слухати, але й проказувати з кафедри слово науки!* (Олена Пчілка); *А як умер ти і Мінос-суддя проказав урочисто Праведний присуд тобі, Вже не воскреснеш, Торквате! Безсила побожність, і рід твій, І красномовство твоє!* (М. Зеров); // Декламувати, виразно проголошувати (перев. вірші). *Він позирнув угору на синє небо, на сонце, що вже височенько підбилося, і несамохіть почав проказувати: Висне небо синє, Синє, та не те; Сяє, та не гріє Сонце золоте* (Б. Грінченко); — *А можете щось проказать напам'ять із "Кобзаря"? — спитав невинно Довбня* (Василь Шевчук); *Почалась новорічна вистава. Орися дзвінко і голосно проказала свій віршик* (І. Жиленко);

// *у сполуч. зі сл.* м о л и т в а, Є в а н г е л і є *і т. ін.* Виголошувати слова молитви або інших релігійних текстів. *Читав Мартин Євангеліє, а може, він його з голови по пам'яті проказував, хто його знає!* (Грицько Григоренко); *Молитов Іван знав мало, сяк-так "Отче наш" проказував* (В. Лис); *Підійшли купці з каравану, розділили горе старого, потішили ласкавим словом, а врешті проказали молитву над гробом, хто кинув гроші на свіжу могилу, хто хліба для старця — й поїхали далі* (М. Коцюбинський); *Він зупинився й уголос проказав тридцять третій вірш шістнадцятої глави Євангелія від Іоанна* (В. Єшкілєв).

2. *що і без прям. дод.* Говорити, диктувати для запису. [К а т р я *(витира сльози):*] *Ну... вже не плачу... Проказуй, писатиму далі* (М. Кропивницький); [М а р т і а н:] *Ну, я проказую. (Диктує. Констанцій пише)* (Леся Українка); [К о п и с т к а:] *Сідай! (Посадив Васю, умочив йому перо). Я буду проказувати, а ти пиши!* (М. Куліш); *Опинившись удома, Гасан покликав писаря і проказав йому листа* (З. Тулуб).

3. *що і без прям. дод., у сполуч. зі сл.* б а ж а н н я, к о х а н н я, с о в і с т ь *і т. ін., перен.* Наштовхувати кого-небудь на якусь думку, вчинок, дію і т. ін.; підказувати. [О л е с я:] *Завжди ви повчали мене казати так, як мені моя совість проказуватиме, і я так і роблю* (М. Кропивницький); *Життя кликало до роботи. Життя проказувало стежки. Міцнів розум* [Панаса Мирного], *розгортався талант, наливалося в його* [нього] *творчої сили...* (С. Єфремов); *Самі-бо, як сльози, з нудоти тяжкої Ці думи та співи мої ізросли. Любов ік людині, недолею стрітій, Мені проказала, сумуючи, їх* (І. Манжура).

ПРОКА́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **прока́зувати.** *Ставши лицем до молодих, проказує* [священник] *їм повчальне шлюбне слово. Це повчальне слово .. звичайно проказувалося українською мовою* (І. Огієнко); *Обрядова пісня співається, а примовка виголошується речитативом, декламується, прошіптується чи проказується про себе* (з наук. літ.); *Оракули, що проказувались та витлумачувались жерцями, мали найчастіше алегорично-двозначний характер* (з навч. літ.); *Уже сам предмет підказує нам суб'єктивний підхід до нього. Цей суб'єктивний підхід проказується ще й ситуацією* (з мемуарної літ.).

ПРОКАЛАТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *чим, об що, у що, також без дод.* Док. до **калата́ти** 1, 2. *Хлоп'яча рука, висунувшись крізь дірку в завісі, голосно прокалатала дзвоником тричі, і гомін стих* (А. Шиян); *Дзвін прокалатав кінець роботи на току* (Ф. Бурлака); *Прокалатав третій дзвінок, і Женя прожогом кинулась на свій поверх, стрибаючи вгору через кілька сходинок* (В. Близнець); *Заходжу в учительську кімнату, тут, як завжди, метушня, бо ось-ось має прокалатати дзвінок* (Валерій Шевчук); // Утворити звуки, схожі на калатання чим-небудь. *Він, не випускаючи з уст люльки, смикнув коня за вуздечку так, що вороний здибився, — по мосту прокалатали копита* (Є. Куртяк).

2. *що, перен., розм.* Змарнувати, прогаяти, провести без користі або бідуючи (життя, вік і т. ін.). *Поки живеш ти, то треба, щоб знав, Що, як життя своє прокалатав, Досить тяжкої роботи!* (Леся Українка); *Втомлюються люде* [люди], *нічого не роблячи, й, прокалатавши вік свій, нічого не зробивши, лягають в труну* (М. Грушевський); *Що тут зчинилося серед .. людей у літах..! Декому з них здалось, що вони життя прокалатали, як у ніч уклали, що вони вік іззжили, як у ступі стовкли* (Є. Гуцало); // Те саме, що **прокалата́тися.** *— Все буде гаразд. До весни сяк-так прокалатаємо, а потім гайда працювати до селян* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРОКАЛАТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Прогаяти, промарнувати щось якийсь час; без користі або бідуючи прожити. *Се хутко два місяці, як я тут. Перших тижнів два більш того, що невиразно прокалатались, без замітної* [помітної] *роботи* (Леся Українка); *Я вже наче вилізла на рівень вище, як раз — і знову якась дрібна халепа вертає мене в той стан, у якому я все життя прокалаталася* (І. Карпа); // Протремтіти, продрижати якийсь час. *Він цілісінький день прокалатавсь у постелі, нікого не бачачи й не впізнаючи* (І. Білик).

ПРОКАЛІБРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокалібрува́ти.** *Хоча сенсор прокалібрований для визначення іонів кальцію у воді, ним можна визначати вміст кальцію у фізіологічних рідинах, крові та сечі* (з наук. літ.); *Дуже важливо, щоб прокаліброване й оброблене насіння часнику не лежало довгий час до посіву, оскільки з кожним днем зберігання часник втрачає свої властивості* (з навч. літ.); *Автоматичне, механічне, електронне та інше обладнання, яке використовують у процесі виготовлення або під час перевірки якості аптечних препаратів, повинно бути вчасно прокаліброване* (з наук. літ.); // **прокалібро́вано,** *безос. пред. Рослинним наповнювачем подушки є просіяне лушпиння спельти, яке попередньо було прокалібровано* (з мови реклами).

ПРОКАЛІБРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **калібрува́ти.** *Автоматичний шприц із цифровим керуванням, який можна запрограмувати для виконання цілої низки завдань у лабораторії, можна прокалібрувати самостійно гравіметричним способом* (з наук.-техн. літ.); *Перед висівом насіння треба прокалібрувати, прогріти, знезаразити й обробити мікроелементами* (з навч. літ.); *Для того, щоб захистити себе від можливої помилки, яка може виникнути на будь-якому етапі дослідження, треба вчасно прокалібрувати прилад, яким провадяться вимірювання* (з навч. літ.).

ПРОКА́МБІЙ, ю, *ч., біол.* Твірна тканина молодих осьових органів рослин, із якої розвиваються провідні тканини. *Клітини прокамбію видовжені, з густою протоплазмою. Із зовнішніх клітин прокамбію формуються елементи лубу, а з внутрішніх — елементи деревини* (з наук.-попул. літ.); *Камбій утворюється із прокамбію або із клітин основної тканини, які набувають меристематичної активності* (з навч. літ.).

ПРОКАОЛІ́Н, у, *ч., геол.* Аморфний продукт вивітрювання польового шпату. *Каолін може утворитися як безпосередньо з польового шпату, так і з прокаоліну, якщо його нагрівати з водою під високим тиском* (з навч. літ.).

ПРОКА́ПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **ка́пати** 1, 2. *Карпатські мольфари вважають, що вода може "запам'ятати" як хорошу, так і погану інформацію. Серед прикмет є й така: "Якщо на чоловіка прокапають жіночі сльози — матиме біду біля води"* (із журн.); *Під час дощу діти заховалися під деревом і гадали, чи прокапають краплинки дощу через густу крону?* (із журн.); *Спеціальний флакон з мастилом для велосипедного ланцюга має дозатор на кінці носика, щоб мастило можна було капати краплинами. Досить просто нахилити флакон і прокапати кожну сполучну ланку ланцюга* (з наук.-техн. літ.); *Перед першим використанням слід прокапати вату та спіраль випаровувача декількома краплями рідини й почекати 10–12 хв* (із журн.).

2. *кого, кому що, розм.* Увести в організм хворої людини або тварини лікарські розчини або компоненти крові через крапельницю. *У лікарні йому промили шлунок і сказали, що це харчове отруєння. Матвій попросив, щоб його прокапали, і його прокапали* (Любко Дереш); *Нарешті його як слід прокапали та вкололи снодійне* (Л. Денисенко); *— Попросила знайому медсестру проколоти та прокапати від струсу мозку, — пояснила Настя, — бо в голові паморочиться* (С. Талан); *Оптимальне місце для введення голки, щоб самостійно прокапати собаці ліки, — широкі вени на передніх лапах* (із журн.).

3. Покапати (у 2 знач.) певний час. *Дощик прокапав до ранку, а вранці знову засяяло сонце* (із журн.).

ПРОКАРАУ́ЛИТИ, лю, лиш, *док., прост.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Караулити певний час. *Бабуся часто згадувала, як прокараулила всю ніч у черзі під магазином, але хліб так і не привезли — машину розбомбили фашисти* (із журн.).

2. *кого, що.* Караулячи, стежачи, не помітити, пропустити кого-, що-небудь. *У дитинстві ми з братом у кінці зими кожний день бігали до річки — боялися прокараулити початок льодоходу* (із журн.).

ПРОКАРБО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокарбува́ти** 1. *Мідна давньогрецька монета, знайдена в басейні р. Тясмин, добре прокарбована з обох боків і має характерні для цього типу монет особливості, пов'язані з технологією карбування* (з наук. літ.); *Важкий литий срібний ефес ретельно прокарбований і частково покритий листовим золотом* (з наук.-попул. літ.); // **прокарбо́вано,** *безос. пред. На монетах, які виготовлялися наприкінці панування Володимира Святославича, детально прокарбовано риси обличчя володаря, елементи його одягу* (з наук. літ.).

ПРОКАРБО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прокарбо́вувати** 1. *Одним із дефектів машинного монетного карбування було прокарбовування на аверсі та реверсі ідентичного зображення* (з наук. літ.).

ПРОКАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОКАРБУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Карбувати (у 1, 2 знач.), вирізьблювати щось на певній кількості чогось. *Пройшовши 2–4 см по контурній лінії малюнка, руку пересувають і прокарбовують наступний відтинок* (з навч. літ.); *Брати Сала збагатили Київ рядом високохудожніх будинків. Скульптор Еліа Сала сам прокарбовував усі свої скульптури* (із журн.); *Володя береться за штихель (це — різачок такий з дуже міцної сталі), хоче прокарбувати останній жолоб, але мушля розпадається й кришиться на підлогу* (В. Діброва); *Для отримання рельєфу високої якості його необхідно прокарбувати кілька разів з обох боків* (з навч. літ.).

2. *тільки док.* Покарбувати (у 1 знач.) певний час. *Прокарбувавши години зо дві, я викарбував усього пару літер на гранітній брилі і зрозумів, що кінець роботи ще далеко* (із журн.).

3. *що і без прям. дод., перен.* Говорити твердо, рішуче, карбуючи (у 3 знач.) слова. — *Чого йому* [ворогу] *треба? .. — Влади, — суворо прокарбував Рід. — Над світом, над зорями, над людьми* (О. Бердник); *Невже повернуться* [окупанти]? *Скільки ж тоді треба буде пустити по Україні "чорних воронів", яку гігантську могилу будуть копати вони на Україні .. Як хочеться тут прокарбувати слова Юліуса Фучика: "Люди, будьте пильні"* (Р. Федорів).

ПРОКАРБО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **прокарбо́вувати** 1. *Ускладнюється зображення тризуба на срібляниках Володимира Великого: воно прокарбовується подвійним контуром, стає більш заокругленим* (з наук. літ.); *На монетах, карбованих у Місрі в XI–XII ст., особливо погано прокарбовувалася ділянка ближче до краю монети, саме у місці нанесення дати виготовлення* (з наук.-попул. літ.).

ПРОКАРБУВА́ТИ *див.* **прокарбо́вувати.**

ПРОКАРІО́Т *див.* **прокаріо́ти.**

ПРОКАРІО́ТИ, ів, *мн. (одн.* **прокаріо́т,** а, *ч.), біол.* Організми, які не мають, на відміну від евкаріотів, оформленого клітинного ядра й типового хромосомного апарату. *За палеонтологічними даними, прокаріоти на нашій планеті виникли близько 3,2 млрд років тому, тоді як евкаріоти є набагато молодшими — їх вік становить лише близько 1,6 млрд років* (з наук.-попул. літ.); *Прокаріоти є одноклітинними або колоніальними організмами, розміри яких зазвичай не перевищують 10–20 мкм* (з навч. літ.); *Одна з гіпотез стверджує, що предковою формою евкаріотичної клітини був аеробний прокаріот* (з навч. літ.).

ПРОКАРІОТИ́ЧНИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **прокаріо́ти.** *Для всіх прокаріотичних клітин характерними є малі розміри та збереження генетичного матеріалу у формі циклічної молекули ДНК — нуклеоїду* (з наук. літ.); *Типові прокаріотичні клітини — це бактерії* (з наук.-попул. літ.); *Перші прокаріотичні організми за своїми розмірами і, ймовірно, клітинною будовою нічим не відрізнялися від сучасних гетеротрофних бактерій* (з навч. літ.).

ПРОКА́РКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **ка́ркати.** *На небі прокаркала зграя ворон* (Любко Дереш); [Л е д і М а к б е т:] *І крук на мурі Захрип, прокаркавши про цей фатальний Приїзд Дункана в замок* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); — *Ми з тобою надто далеко зайшли, щоб вернутись цілими й неушкодженими, — якимось незнайомим Гігові зловісним голосом прокаркав цар, охрипнувши від хвилювання та злості на Гіга й на себе* (І. Білик).

2. Покаркати певний час. *Сонна ворона хрипло прокаркала з пів хвилини, сидячи на гілці біля гнізда, і полетіла у своїх пташиних справах* (із журн.).

ПРОКА́Т[1], у, *ч.* 1. Надання чого-небудь у тимчасове користування на визначений строк за угодою й певною попередньою оплатою. *"Ромашка" — нещодавно відкрита кав'ярня. Це третя "Ромашка" в нашому місті, причому перші дві — дитсадок і ательє прокату. Мабуть, сутужно нині з назвами* (Г. Усач); — *Я, до речі, з наступного року планую організувати прокат рибальського обладнання: вудки, спінінги, човни* (А. Кокотюха); *Всі ресторани, кафе, магазини, пункти прокату автомобілів стоять закриті аж до обіднього ланчу* (М. Кідрук); // Тимчасове користування чим-небудь, одержаним за угодою й оплатою. *Він попросив простору машину.., тоді передзвонив у рецепцію готелю, щоб вони .. записали на його рахунок не тільки суму за прокат, а й усю заставну суму* (П. Загребельний); *Віктор Шамрай .. час від часу випрошував у Гриші його приватне авто. Звісно, не за так: кожен раз він давав власникові "вольво" гроші, чесно оплачуючи прокат* (А. Кокотюха); *Їздив у місто. У касі комунальних послуг оплатив квитанцію за прокат телевізора* (М. Василенко); // *розм.* Приміщення (пункт, станція і т. ін.), в якому видають речі в тимчасове користування. *Ми вийшли з кафе, зайшли по дорозі на прокат ді-ві-ді* [цифрових відеодисків], *де Гоца вибрала фільм невідомого мені режисера з іспанським прізвищем* (Любко Дереш); *Якщо ви приїхали на зимовий відпочинок у гори, а обладнання для катання на лижах не маєте, є слушна порада — зайти в прокат. Там вам інструктори підберуть усе необхідне* (з мови реклами).

2. Те саме, що **кінопрока́т.** *Треба швидко все доробити, підвести титри італійською — і в прокат!* (С. Жадан); *Стрічка "Дорога" .. за місяць у прокаті зібрала 26 мільйонів євро і продовжує збирати урожай далеко за межами країни* (І. Роздобудько); *Нічого не маю проти блокбастерів, що рекламуються по глянсових журналах за пів року до початку їх прокату* (І. Карпа).

ПРОКА́Т[2], у, *ч., мет.* 1. Дія за знач. **прока́тувати[2]** 3. *Алюміній — метал легкий, м'який, ковкий, легко піддається прокату й штампуванню* (з навч. літ.); — *Ідіть, — кажу, — пане отамане, лягайте й лежіть спокійно. Без вас палатимуть тут домни й мартени, густимуть рольганги й прокатні стани гарячого й холодного прокату і тисячами тонн вискакуватиме тонкий високоякісний сталевий лист...* (Остап Вишня); — *Двадцять років мій робочий день дорівнює чотирнадцяти годинам на добу, я кілька разів був покалічений, вибухав разом зі своїми установками для прокату, горів і сам гасив* (П. Загребельний).

2. *збірн.* Металеві заготовки чи вироби, одержані прокатуванням *(див.* **прока́тування**[2]**).** *Для диверсифікації постачання ядерного палива для атомних АЕС необхідно створити повний цикл виробництва з випуском цирконієвого прокату в необхідних обсягах* (з наук. літ.); *Кольорові метали, уран, вугілля, марганець, сталь і прокат мають сталий попит на світових ринках* (з навч. літ.); *Адже ж треба комусь рухати життя, .. нам давай метал, прокат, сталі високоякісні...* (О. Гончар).

ПРОКА́ТАНИЙ, а, е, *мет.* Дієпр. пас. до **прокат́ати**[2]. *Прокатані заготовки у вигляді пластин були піддані піскоструминному обробленню з метою усунення окисненого шару* (з наук. літ.); *Штабами називають плоскі прокатані вироби з прямокутним поперечним перерізом і рівномірною товщиною від 0,10 до 6,00 мм включно, які постачають в рулонах або розрізаними на мірну довжину з обрізаними кромками* (з навч. літ.); *У прокатних цехах є спеціально відведені ділянки з машинами і механізмами, де обробляють і готують до відвантаження прокатаний метал* (із журн.); // **прока́тано,** *безос. пред. На комбінаті прокатано дослідні партії труб зі сплавів на основі нікелю, найближчим часом планується розпочати їх промислове виробництво* (з газ.).

ПРОКАТА́ТИ[1] *див.* **прока́тувати**[1].

ПРОКАТА́ТИ[2] *див.* **прока́тувати**[2].

ПРОКАТА́ТИСЯ *див.* **прока́туватися**[1].

ПРОКА́ТКА, и, *ж., спец.* Те саме, що **прока́тування**[2]. *Алюмінієві сплави, які схильні до деформування, легко піддаються обробленню тиском і призначені для прокатки, кування, пресування* (з наук.-попул. літ.); *По всьому заводу їх* [колгоспників] *водили, на власні очі, а не з фільму побачили працю заводську. Героїв прокатки, що стома* [ста] *потами сходять* (О. Гончар); *— Знаєш, що таке металургійний комбінат? Ну, там виплавляють із залізної руди залізо, сталь, чавун... Потім роблять прокатку, тобто з металу прокатують або листи, або труби...* (В. Нестайко).

△ **(1) Гаря́ча прока́тка,** *мет.* — прокатування металів та металевих сплавів, здійснюване при температурі, вищій за температуру їхньої рекристалізації. *Плакування металевих виробів здійснюється методами термомеханічного оброблення: гарячою прокаткою, пресуванням, зварюванням вибухом, дифузійним зварюванням* (з наук.-техн. літ.); **(2) Холо́дна прока́тка,** *мет.* — прокатування металів та металевих сплавів, здійснюване при температурі, нижчій за температуру їхньої рекристалізації. *Якщо до листів прокату висуваються особливо жорсткі вимоги стосовно якості поверхні та геометричних розмірів, а також якщо необхідно отримати лист відносно невеликої товщини, застосовують холодну прокатку* (з наук.-техн. літ.); *Льоня виклав свою ідею, просту, як світ: перш ніж пускати в стан заготовку труби, спробувати її підігріти. Не доводити до високих температур, бо тоді відбудуться структурні зміни в металі і піде нанівець сам принцип холодної прокатки, а тільки трохи підігрівати — десь, може, до двохсот-трьохсот градусів* (П. Загребельний).

ПРОКА́ТНИЙ[1], а, е. Стос. до прокату *(див.* **прока́т**[1]**).** *Робив своє корисне діло і прокатний пункт, і сільськогосподарське кредитове товариство* (М. Стельмах); *Машину Лукас взяв у прокатній фірмі Гертца, бо це було дешевше, ніж купувати і утримувати свою власну* (П. Загребельний); *Толя час від часу намагався запропонувати мені зіграти на території пансіонату у прокатний бадмінтон* (Н. Сняданко); *Кажуть, ніби "Танцівник диско" зібрав .. якісь рекордні прокатні суми* (Ю. Андрухович).

ПРОКА́ТНИЙ[2], а, е, *мет.* 1. Прикм. до **прока́т**[2]. *Більше 80 % сталі, що виплавляється, надходить у прокатне виробництво для виготовлення листового прокату, труб та інших спеціальних заготовок* (з навч. літ.); *— Ми самі з села, нещодавно влаштувалися працювати в прокатний цех* (І. Шаповал); *Ми прозвали його* [раціоналізатора] *Рацпроп. Може б, він справді зробив якийсь переворот у прокатній справі, але раптом Рацпропа послали зміцнювати сільське господарство* (П. Загребельний); // Признач. для прокату *(див.* **прока́т**[2] 1). *На відміну від блюмінгів, у слябінгах, крім горизонтальних, є й вертикальні прокатні валки* (з навч. літ.); *Прокатні стани дають тонкий сталевий лист. Тонкий сталевий лист іде на автомобільні і тракторні заводи* (Остап Вишня); // *у знач. ім.* **прока́тний,** ного, *ч., розм.* Цех, де відбувається процес прокату *(див.* **прока́т**[2] 1). *— Мені в прокатному, та ще на чужому заводі, нелегко було, — зітхнув Радивон Панасович* (В. Кучер); *Я ледве впізнаю інженера Левицького і .. Костю з прокатного, теж фронтовика і теж у кітелі* (О. Гончар).

2. Який виготовляється способом прокатування *(див.* **прока́тування**[2]**).** *Процес гарячої пластичної деформації застосовується для одержання прокатного профілю або листа високолегованих сталей* (з навч. літ.).

ПРОКА́ТНИК[1], а, *ч.* Юридична особа, яка займається прокатом *(див.* **прока́т**[1]**).** *Перед потенційним орендарем машини фірма-прокатник ставить певні умови. Юридична особа має подати гарантійного листа, фізична — паспорт з пропискою* (з газ.); *Чарлі Чаплін згадував, що з кожним новим фільмом ціна на його комедії зростала і кінокомпанія почала ставити прокатникам досі нечувані умови щодо плати за показ* (із журн.).

ПРОКА́ТНИК[2], а, *ч.* Робітник-металург, який виготовляє щось прокатуванням *(див.* **прока́тування**[2]**);** фахівець із прокатування. *Батько Танин працює прокатником на заводі* (О. Гончар); *Чемерис міг виконати до чотирьох норм за зміну, стан у його руках видавав усе можливе. Якщо можливі чудеса на світі, то одним з них слід би вважати саме цього прокатника* (П. Загребельний).

ПРОКА́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прока́тник**[2]. *Іноземних журналістів зацікавила доля Раїси Рудчик із Кривого Рогу, яка пропрацювала 37 років на металургійному заводі, була сортувальницею металу, а потім прокатницею блюмінга* (із журн.); *В Україні нарешті скасували список заборонених для жінок професій. Тепер — хоч пілотесою, хоч прокатницею, хоч водійкою автобуса на понад 14 пасажирів* (з газ.).

ПРОКА́ТУВАНИЙ[1], а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **прока́тувати**[2] 2, 3. *Прокатуваний матеріал чинить абразивну дію на робочу поверхню валків і призводить до її зносу* (з наук.-техн. літ.); *Для захисту працівників від тепла, випромінюваного прокатуваним металом, раціонально встановити водяні екрани між робочим місцем і місцем проходження гарячого металу* (з навч. літ.).

ПРОКА́ТУВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **прока́тувати**[3] 1. *Одним із маркетингових завдань кінопідприємств є розширення жанрово-тематичної різноманітності створюваних і прокатуваних фільмів* (із журн.).

ПРОКА́ТУВАННЯ[1], я, *с., рідко.* Дія за знач. **прока́тувати**[1] і **прока́туватися.** *Поїздки з другом на річку я вважав пустим прокатуванням пального, бо ні рибалити, ні плавати я не вмів* (із журн.); *Кілька прокатувань з гірки на санчатах — і вже весь сніг у чоботях, доводиться бігти додому* (із журн.).

ПРОКА́ТУВАННЯ², я, *с., спец.* Дія за знач. **прока́тувати²**. *Причіпний культиватор призначений для суцільного передпосівного обробітку ґрунту з одночасним підрізуванням кореневої системи бур'янів, подрібненням, вирівнюванням і прокатуванням поверхні поля* (з навч. літ.); *В обробному цеху відбувається механічна обробка шкіри (стабілізація, прокатування, розтягування), полірування й піскоструминне шліфування (із використанням діоксиду силіцію)* (з наук.-техн. літ.); *Ученими-металургами виконані теоретичні та експериментальні дослідження процесу прокатування зливків із низьколегованих арматурних сталей* (з наук. літ.); *У холодному стані цинк крихкий, але при 100–150 °С стає пластичним і піддається прокатуванню в листи або фольгу завтовшки близько сотої частки міліметра* (з наук.-попул. літ.).

ПРОКА́ТУВАННЯ³, я, *с.* Дія за знач. **прока́тувати³** 1. *Механізм прокатування українських фільмів досі не зовсім відпрацьовано* (із журн.).

ПРОКА́ТУВАТИ¹, ую, уєш, *недок.*, **ПРОКАТА́ТИ**, та́ю, та́єш, *док.* 1. *кого.* Возити куди-небудь когось для розваги, на прогулянку і т. ін.; катати (у 1 знач.). *Офіцери налагодили санки, позапрягали тройки коней, з мальованими дугами, з брязкалами, з дзвониками, і раз по обіді позабирали всіх знайомих міських дам і повезли прокатувати в ліс* (І. Нечуй-Левицький); *З дівченям* [дівчам] *на велосипеді й виїхав на вечірню доріжку серед полів Микола Васильович .. Аж до Вигурівської могили й назад прокатав малу Винниківну* (О. Гончар); *Військовий не збрехав: прокатав хлопців навіть далі, ніж вони сподівались* (А. Дімаров); *Талони на тролейбус у мене були, .. а грошей на маршрутку катма. Таня миттю це вкмітила. Отже, в маршрутці вона мене прокатала .. до того цвинтаря, якого заперли від міста таки далеченько* (Валерій Шевчук).

2. *рідко.* Швидко проїжджати повз кого-, що-небудь. *Байкер з такою швидкістю прокатав повз дітей по великій калюжі, що вони навіть не встигли відскочити* (з газ.).

3. *що, перен., розм.* Витрачати на проїзд (перев. гроші, пальне). — *Більшу частину зарплати фельдшера прокатую, — скаржиться чоловік, який змушений кожен день їздити на роботу електричкою* (з газ.); *На вихідних дарма прокатали бензин — заїхали аж у сусідню область, а з грибів знайшли тільки декілька маслюків* (із журн.).

4. *перев. док., кого, перен., рідко.* Те саме, що **протя́гувати** *(див.* **протяга́ти¹** 9). — *Ходімо поправимося. — Ти що, — говорю .. — Я ж іду на роботу. Щоб з мене люди сміялися? Щоб мене Варя з отаким* [червоним від пиятики] *носом на вітрині прокатала?* (О. Ковінька); *Увечері йому передзвонив Борис і відразу ж наступив на "болюче місце": — Ну що, Джордже, прокатали тебе твої? Ха-ха-ха! Ти мені вибач, але хоч вони* [письменники] *й патріоти, однак .. не вміють цінувати свої кадри* (М. Гримич).

5. *тільки док., кого.* Покатати когось певний час. *У першій половині дня школярів пару годин прокатали по Києву на екскурсійному автобусі, показали їм визначні пам'ятки столиці, а ввечері запросили до театру* (з газ.).

ПРОКА́ТУВАТИ², ую, уєш, *недок.*, **ПРОКАТА́ТИ**, та́ю, та́єш, *док., що.* 1. *рідко.* Те саме, що **прока́чувати¹** 1. *Листкове тісто прокатують качалкою до бажаної товщини на дерев'яній дошці або гладкій поверхні робочого стола* (з навч. літ.); // Вирівнювати, розгладжувати за допомогою котка *(див.* **кото́к²** 2). *У 1920-х рр. українські переселенці в Башкирії обробляли землю на цілині архаїчним способом, — сіючи просо й льон, площу заволочували гіллям. Після посіву землю прокатували дерев'яними або кам'яними котками* (з наук. літ.); // Те саме, що **укочувати¹**. *За народними прикметами, 5 грудня чоловіки мали ремонтувати сани або відправлятися на ярмарок за новими. Також прокатували дороги по снігу до сусідніх сіл і до лісу, щоб можна було їздити за дровами* (з наук.-попул. літ.); *Дорога ще буде просідати, і її треба прокатати, а на це потрібен час* (із журн.).

2. *спец.* Обтискувати й витягувати щось за допомогою обертових валків. *Знадобилося багато часу, щоб люди навчилися виготовляти різноманітні види скла та формувати вироби з нього — видувати скляні ємності, прокатувати скло в тонкі пластини, витягувати в нитки* (з навч. літ.); *Винахідники замінили вальці компресорами й, переставши валяти вовну, почали її прокатувати* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *мет.* Обробляти метал або металевий сплав пропусканням між обертовими валками прокатного агрегату. *Метал можна прокатувати як у гарячому, так і в холодному стані* (з навч. літ.); *Асистентка мала нотувати результати дослідів, які вів Гриша. Він брав шматочки труб, нагрівав їх і пробував на спеціальному пристрої прокатувати* (П. Загребельний); *Прокатники прокатали напругі, тверді листи* (Я. Шпорта).

ПРОКА́ТУВАТИ³, ую, уєш, *недок.*, **ПРОКАТА́ТИ**, та́ю, та́єш, *док., що.* 1. Здійснювати прокат *(див.* **прока́т¹** 2). *Фільм "Гніздо горлиці" Тараса Ткаченка прокатував найбільший український дистриб'ютор, на вимогу якого режисер, наступаючи на горло власній пісні, змінив свій фінал фільму* (із журн.); *Кінотеатри — це бізнес-структури. Вони прокатують ті фільми, на які ходять глядачі* (із журн.); *Лише одна мережа "Мультиплекс" за перший вікенд прокатала "Кіборгів" на 759 сеансах* (з газ.).

2. *перен., розм.* Публічно представляти що-небудь для апробації, схвалення і т. ін. *Артисти гурту "Піккардійська Терція" перед записом чергового музичного альбому завжди нові твори спочатку "прокатували" на концертах, дивилися на реакцію залу* (із журн.); *Учена рада зобов'язала викладачів, що їдуть за кордон для стажування чи викладання, розробити методичні матеріали англійською мовою і "прокатати" їх на заняттях в університеті* (з наук. літ.).

ПРОКА́ТУВАТИСЯ¹, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОКАТА́ТИСЯ**, та́юся, та́єшся, *док.* 1. Катися з певною метою (потрапляння куди-небудь, прогулянки, для розваги і т. ін.). *Всім було гарно, весело, — нікому не хотілось їхати додому; посідали в санки й поїхали прокатуватись далі в ліс* (І. Нечуй-Левицький); — *Що ж, на фронт то ви прокатаєтесь, але воювати не будете! Жінці не личить битись з чоловіками* (Гео Шкурупій); — *Тільки й пригоди, — сміється він, — що на вугільній платформі до Кривого Рогу прокатавсь* (О. Гончар); *Наступного дня після концерту вона в Кіцмань прокаталася, до батьків* (А. Кокотюха).

2. *тільки док.* Покататися певний час. *Голова закрутилась: адже на бричці самого Варчука удостоївся прокататися. Це ж честь яка!* (М. Стельмах); *Ніч прокатались на човні. На світанку на озерах ловили рибу неводом* (І. Жиленко); *Все дитинство я прокатався зі своїм старим, коли дорога була далекою, я засинав на задньому сидінні, коли я хотів їсти, він зупинявся біля якої-небудь придорожньої їдальні і годував мене* (С. Жадан).

ПРОКА́ТУВАТИСЯ², уеться, *недок., спец.* Пас. до **прока́тувати²**. *Папір для креслення виготовляється із натуральних волокон, прокатується через декілька гарячих циліндрів, за рахунок чого отримується виняткова гладкість* (із журн.); *Кантування металу, що прокатується, повинно бути механізоване. Ручне кантування металу не допускається* (з мови документів); — *Здавалося, проста логіка: чим більше нагріти заготовку, тим вона легше повинна прокатуватися. А наслідок — деформації. Небажані й неминучі* (П. Загребельний).

ПРОКА́ТУВАТИСЯ³, уеться, *недок.* Пас. до **прока́тувати³**. *"Захар Беркут" вийшов у національний кінотеатральний прокат 10 жовтня 2019 року, прокатувався на великих екранах протягом 9 тижнів, зібрав понад 35 млн грн та став одним із найкасовіших українських фільмів за часів незалежності* (з газ.); *Наймаючи репетитора, ви отримуєте дійсно індивідуальний підхід, а не потоково-урочну систему, яка прокатувалася до вас на сотнях студентів і без змін буде прокатана ще багато разів* (із журн.).

ПРОКАХИ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Покахикати певний час. *Прокахикати пів ночі.*

ПРОКА́ЧАНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **прокача́ти¹**. *Система охолодження двигуна перед включенням нагрівача, що забезпечує запуск двигуна при низьких температурах, повинна бути заповнена рідиною і прокачана* (з наук.-техн. літ.); *Оператори звернули увагу, що лічильники раптово стали показувати набагато більші обсяги прокачаної нафти, ніж могли пройти трубопроводом* (з газ.); * Образно. *Все, втрачене нами, все віднайдене, все повітря, прокачане через волинки легень — який це все має сенс без нашого болю й розчарування?* (С. Жадан); // **прока́чано,** *безос. пред. Першу партію нафти для заводу в німецькому Шведті прокачано польськими трубопроводами* (із журн.).

ПРОКА́ЧАНИЙ², а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **прокача́ти²**. — *За місяці війни ми виросли на декілька років. І ми відчуваємо, що наша молодість не втрачена, а прокачана обставинами, у яких ми є,* — *каже молодь* (з публіц. літ.); *Неголений, з талісманами на шиї, .. із пругами на прокачаних грудях, .. він похмуро .. пронизував поглядом глядача з висококласних світлин* (Любко Дереш); *Без сумніву, рельєфний і прокачаний прес є невід'ємним атрибутом красивого тіла* (із журн.); // **прока́чано,** *безос. пред. У рамках нової освітньої програми було прокачано навички учасників у створенні стратегії власної діяльності, написанні промов, підготовки якісного контенту та створення відео* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який прокачався *(див.* **прокача́тися³**). *Прокачаний менеджер може, образно кажучи, "продати молоко корові"* (із журн.); *Просте у використанні спортивне обладнання стане в нагоді людям із різним рівнем фізичної підготовки — і новачкам, і прокачаним спортсменам* (з мови реклами).

ПРОКАЧА́ТИ¹ *див.* **прока́чувати¹**.

ПРОКАЧА́ТИ² *див.* **прока́чувати²**.

ПРОКАЧА́ТИСЯ¹ *див.* **прока́чуватися¹**.

ПРОКАЧА́ТИСЯ², ча́юся, ча́єшся, *док.* Покачатися (у 1 знач.) певний час. *Чіпка прокачався цілу ту ніч і очей не змикав: усе думав, мучився...* (Панас Мирний); — *Всю ніч я прокачався безсонний на постелі* (І. Франко); *Саме невдахи найдужче хвилюють мене. Звичайно, не ті, які все життя прокачалися на канапі з книгою в руках, ліниво мріючи про відкриття давно відкритого* (Ю. Мушкетик); // *розм.* Хворіючи або погано себе почуваючи, пролежати певний час. [Я к і в:] *За грубіянство мене зразу вихворостили так, що з місяць прокачався...* (М. Кропивницький); *Лаврін два тижні перед Великодніми святами прокачався в простуднім жару* (Ю. Мушкетик); *Після того, як його порятував Дмитро Гуня, всю зиму прокачався він у колишньому зимівнику Хвеська Солодкого, заледве його на ноги Касян Коляда поставив* (В. Чемерис).

ПРОКАЧА́ТИСЯ³, ча́юся, ча́єшся, *док., розм.* Розвити, удосконалити, покращити і т. ін. свої знання, навики, майстерність і т. ін. *Уважається, що гончарна історія України починається від трипільців, які прославилися виробництвом глиняних виробів з унікальними орнаментами. З того часу пройшли тисячоліття, за які наші майстри неймовірно прокачалися в технологіях, але при цьому зберегли традиції предків* (із журн.); — *За рік я прокачався в багатьох темах, з яких можу зараз проводити тренінги, серед них: неформальна освіта, критичне і креативне мислення, проєктний і конфліктний менеджмент, публічні виступи і т. ін.* (з газ.); // Накачати *(див.* **нака́чувати¹** 5) тренуваннями, вправами свої м'язи, тіло і т. ін. *Можна успішно прокачатися навіть в офісі, виконуючи віджимання від столу, скручування на стільці, вправи з гантелями, присідання і т. ін.* (із журн.); // Стати накачаним (у 2 знач.) (про тіло, м'язи і т. ін.). *Щоб нижні грудні м'язи ретельно прокачалися й отримали привабливі обриси, потрібно не тільки виконувати комплекси вправ, але й спалити надлишковий жировий прошарок* (з наук.-попул. літ.).

ПРОКА́ЧКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **прока́чування¹**. *Технології постачання, прокачки, споживання та обліку газу, застосування певних тарифів і розрахунків за газ тощо мають бути об'єктами постійного контролю* (з публіц. літ.).

ПРОКА́ЧУВАНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **прока́чувати¹** 1, 2. *Товщина смужки прокачуваного тіста регулюється зазором між вальцями* (з навч. літ.); *Для побудови математичної моделі безпечної експлуатації свердловини необхідно організувати систему збору інформації про дебіт свердловини, тиск у трубопроводах, прокачуваний об'єм газу і т. ін.* (з наук.-техн. літ.); *Звуження кровоносних артерій призводить до зменшення прокачуваного об'єму крові* (з навч. літ.).

ПРОКА́ЧУВАНИЙ², а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прока́чувати²**. *В арсеналі героя нової комп'ютерної гри маса прокачуваних умінь, включаючи здатність регенерації здоров'я в бою* (із журн.); *Регулярно та правильно прокачуваний біцепс швидко збільшується в розмірі* (з газ.).

ПРОКА́ЧУВАННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **прока́чувати¹** 1, 2. *Прокачування сприяє збільшенню пластичності тіста та рівномірному розподіленню повітря, яке потрапило в нього в процесі перемішування* (з навч. літ.); *Основними компонентами імітаторів процесів терморегуляції й теплообміну людини є блок регульованої подачі рідини, термостат із прокачуванням рідинного теплоносія через робочу камеру-дифузор і пористий фільтр* (з наук. літ.); *Сучасна бурова установка є складним комплексом різноманітного обладнання, який включає двигуни, обладнані системами керування, насоси для прокачування промивальної рідини тощо* (з наук.-техн. літ.).

ПРОКА́ЧУВАННЯ², я, *с., розм.* Дія за знач. **прока́чувати²**. *Під час карантину багато хто займався самоосвітою та прокачуванням умінь і навичок, потрібних для професійного зростання* (із журн.); *У тупикових моментах під час роботи над проєктами й дослідженнями часто допомагає мозковий штурм з усебічним прокачуванням ситуації* (із журн.); *Для розподілу навантаження та якісного прокачування потрібних вам м'язів при підтягуваннях на турніку необхідно використовувати різні види хватів* (з навч. літ.).

ПРОКА́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПРОКАЧА́ТИ,** ча́ю, ча́єш, *док.*, *що.* 1. Вирівнювати, вигладжувати качалкою та рублем що-небудь (полотно, білизну і т. ін.). *Старша, десятилітня дівчинка, прокачувала на столі скатертину* (М. Хвильовий); // Розрівнювати, розкачувати тісто, надаючи йому певної товщини. *Затяжне тісто прокачують декілька разів. Це сприяє збільшенню його пластичності* (з наук.-попул. літ.).

2. Подавати куди-небудь, крізь щось газ, рідину помпою, насосом і т. ін. *Фахівці рекомендують прокачувати перед цементним розчином буферну рідину (воду) з метою часткового очищення стінок свердловини від глинистої кірки* (з наук. літ.); *Словацька трубопровідна система щорічно прокачує близько 75 млрд кубометрів газу в західному напрямку — у бік Чехії та Австрії* (із журн.); *Майже всі види акул змушені постійно рухатися для того, щоб підтримувати дихання, тому не можуть довго спати. Однак вусата акула-нянька здатна прокачати воду через зябра, що дозволяє їй відпочивати на дні* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Хай тиша осені — невидима, туга, з якої родяться кристали павутини, торкається тебе, аби твоя снага прокачувала кров крізь вени і судини* (С. Жадан).

3. *тільки док.* Покачати певний час. *Перед використанням іригатор для ротової порожнини треба підготувати: верхню частину (з носиком) опустити під чисту воду і, натискаючи динамічно кнопку, прокачати протягом 60 секунд* (із журн.).

ПРОКА́ЧУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПРОКАЧА́ТИ,** ча́ю, ча́єш, *док.*, *що, розм.* Розвивати, удосконалювати, покращувати і т. ін. можливості, якості, характеристики тощо кого- або чого-небудь. *Щоб почати заробляти більше, ви повинні постійно рости й розвиватися. Вам доведеться розширювати область своїх знань, навчатися нового, прокачувати свій професіоналізм, беручи участь у різних конкурсах, і просто самовдосконалюватися* (з публіц. літ.); *Під час гри геймер може прокачати ті чи інші навички свого героя, роблячи його більш сильним і менш уразливим* (із журн.); // Розглядати, прораховувати, аналізувати можливості, оцінювати вірогідність чого-небудь. *Тамара .. швидко ситуацію прокачала і знайшла єдиний правильний, на її думку, вихід* (А. Кокотюха); // Накачувати (*див.* **нака́чувати**[1] 5), тренувати тіло, м'язи. *Оскільки вся мускулатура нашого тіла взаємопов'язана, то чергування вправ на нижню, серединну й верхню грудні зони дасть змогу прокачати всі м'язи грудей у цілому* (з навч. літ.).

ПРОКА́ЧУВАТИСЯ[1], ується, *недок.*, **ПРОКАЧА́ТИСЯ,** ча́ється, *док.* 1. Ставати рівним, гладеньким під дією качалки та рубля (про полотно, білизну і т. ін.). *Бабуся завжди дбала, аби батькові онучі добре прокачалися, стали гладенькими, м'якенькими й не натирали ноги* (з мемуарної літ.); // Ставати рівнішим, тоншим від розкачування качалкою (про тісто). *Якщо тісто погано прокачалося, воно не буде достатньо пластичним, у ньому залишиться надлишок повітря* (з навч. літ.).

2. Переміщатися за допомогою помпи, насоса і т. ін. (про газ, рідину). *Причиною відмови гальм може стати низький рівень гальмівної рідини. Якщо при натисканні на педаль гальма машина не зупинилася, відпустіть гальмо і натисніть ще раз, і так до тих пір, поки рідина, що залишилася, не прокачається по системі* (з навч. літ.); *Сантехнік пояснив, що мінімум дві години потрібно для того, аби після запуску котелень мережами прокачалася вода* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **прока́чувати**[1]. *Пари аміаку різних концентрацій утворювалися змішуванням насичених парів із сухим повітрям певного ступеня розведення. Сформована суміш прокачувалася через вимірювальну герметичну кювету, де був розташований досліджуваний зразок* (з наук. літ.); *У відповідь на фізичне навантаження збільшується об'єм крові, який прокачується серцем за хвилину* (з навч. літ.).

ПРОКА́ЧУВАТИСЯ[2], ується, *недок., розм.* Пас. до **прока́чувати**[2]. *Під час групової роботи студентами спеціальності "Менеджмент організацій та адміністрування" прокачуються навички комунікації, уміння аргументувати свою думку, слухати й чути іншу сторону, знаходити компроміс* (із журн.); *При правильному виконанні віджимання прокачуються м'язи грудей, плеча, а також трицепси та основні м'язи, що підтримують хребет* (з навч. літ.).

ПРОКА́ШЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОКА́ШЛЯТИ,** яю, яєш, *док.* 1. Те саме, що **прока́шлюватися.** *Коли прокашляв* [Тихін], *трохи помовчав, а потім сказав: — З ним балачка звісно яка* (А. Головко); *Розгніваний професор Харловський .. сердито прокашляв і гримнув за собою дверима* (Ю. Смолич); * Образно. *Довго свистить* [годинник], *шипить, прокашлює, як старий дід, і дзвонить два рази* (Григорій Тютюнник).

2. *що.* Відкашлювати що-небудь зайве з рота (перев. мокротиння, воду і т. ін.). — *Тепер я бачу, в яку однозначну авантюру дав себе втягнути, — прокашлюючи остюки в горлі, промовив містер Ор* (П. Загребельний); // Покашлюючи, прочищати горло перед говорінням, співом і т. ін. *Отець Димитрій, що теж приєднався до чаювання, прокашляв басок: — Давидові псалми указують, що людині всіма талантами належить Бога славити...* (Н. Околітенко); * Образно. *Десь захрипів невидимий радіоприймач, мовби прокашляв застояний голос* (В. Шкляр).

3. *тільки док.* Покашляти певний час. *До Великого посту яна* [вона] *прокашляла і віддала Богові душу* (В. Дрозд).

ПРОКА́ШЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОКА́ШЛЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *док.* 1. Кашляючи, очищати горло від чого-небудь зайвого; відкашлюватися. *Володар сичав, говорити на повен голос йому щось не дозволяло. Він спинився, почав прокашлюватись, довго, натужно, аж до спазмів* (О. Ірванець); *Тиша. Хтось прокашлятись хотів, та на його* [нього] *цитькнули, і той проковтнув кашель* (М. Куліш); *Мені стисло горло, ледь прокашлявся* (В. Кава); *Від диму в Ігоря вже задерло в горлі. Він прокашлявся. Не допомогло — гидкий присмак нікуди не подівся* (А. Кокотюха); // Покашлюючи, прочищати горло перед говорінням, співом і т. ін. *Красива Катерина Бурдейна .. на мить зупиняється, загортає під хустку коси, коротко прокашлюється, облизує язиком спечені вуста й починає: — Ой, за двором, за двором...* (В. Бабляк); *Він .. задоволено прокашлювався, ніби готуючись до відповідальної промови* (І. Роздобудько); *Стомившись, читець витирає піт і озирається. Тоді з-за колон, десь з мороку виходить до нього інший, переступає світляне коло і, прокашлявшись, несміливо продовжує читати* (І. Багряний); *Дід Пацюк ладнає струни своєї старенької кобзи і, прокашлявшись, починає співати чистим високим голосом* (Ю. Логвин).

2. *тільки док.* Закінчити кашляти. *Аж коли прокашлявся* [Ковалів], — *о, це був нервовий кашель, який означав, що завтра він лежатиме цілий день розбитий, ніби прокатаний залізним котком, — то все ж сказав: — Ота теорія мені відома* (М. Чабанівський); *Дідусь вже опанував себе, прокашлявся* (Ю. Логвин).

ПРОКА́ШЛЯТИ *див.* **прока́шлювати.**

ПРОКА́ШЛЯТИСЯ *див.* **прока́шлюватися.**

ПРОКВА́КАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **ква́кати.** *Жаби .. вже проквакали на все болото, як він* [журавлик] *перелякав стару велику гуску, розбуркав болотяну сову, зачепив бугая і трохи не посварився з куликом* (О. Іваненко); *Святий отець Походзіло надувся, мов жаба, і проквакав: — Ніколи мені всілякі дурниці розгадувати! Ми поспішаємо!* (С. Тельнюк); * Образно. *Тепер кожна жаба, користуючись свободою слова і совісті, норовить проквакати із свого намулу про своє героїчне минуле* (Г. Тарасюк).

2. Поквакати певний час. *Жаби як почали квакати десь о восьмій вечора, так і проквакали без утоми майже до півночі* (із журн.).

ПРОКВА́СИТИ *див.* **проква́шувати.**

ПРОКВА́СИТИСЯ *див.* **проква́шуватися.**

ПРОКВАСНІ́ТИ, іє, *рідко.* Док. до **квасні́ти;** прокиснути (у 1 знач.). *Капуста проквасніла.*

ПРОКВАСНІ́ТИСЯ, іється, *док., рідко.* Те саме, що **проквасні́ти.** *Тісто прокваснілося.*

ПРОКВА́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проква́сити** 1. *Лужні продукти (каші, свіжі овочі, маринади й консервовані овочі, фрукти, що не були проквашені) уводять у раціон поступово після усунення основних симптомів виразки шлунка* (з навч. літ.); *Одним із інгредієнтів гуцульського бануша є добре проквашений коров'ячий сир* (із журн.).

ПРОКВА́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проква́шувати** 1. *Не варто забувати, що для рівномірного проквашування посічену й розкладену по банках капусту необхідно періодично протикати* (з навч. літ.).

ПРОКВА́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОКВА́СИТИ,** а́шу, а́сиш, *док., що.* 1. Піддавати бродінню, окислювати щонебудь поживне; квасити. *Східноподільські господині для приготування борщу використовують свіжу капусту, проте деякі з них зазначають, що можна не проквашувати буряк, а додати кислинку борщу за допомогою квашеної капусти* (з наук. літ.); *Пізня капуста добре підходить для приготування різних страв та соління, а для споживання у сирому вигляді її рекомендують трохи ошпарити й проквасити (2–3 год)* (з навч. літ.).

2. *тільки док., жарг.* Провести певний час квасячи (у 4 знач.), випиваючи алкогольні напої. *Вар полегшено відкинув голову на спинку сидіння і навіть солодко задрімав, бо всю ніч проквасив у Нельки* (В. Яворівський).

3. *тільки док., перен., розм.* Киснучи (у 2 знач.), провести певний час безцільно, бездіяльно. *— Не кисни, Іване, проквасиш молодії літа. Молодість — вона одна, й життя одне, не встигнеш зоглядітись, а вже вус посивів* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) Проква́сити ду́шу** — поївши чогось квашеного, кислого, віджившитися, відновити свої сили. *— Оце вам м'яка паляниця, .. а це і ягідок привезла, — може, схочете проквасити душу* (Панас Мирний); *— Огірка солоного не погано б... Проквасити душу, — скребучи нігтем брову.., протяг роздумливо Юхим* (В. Винниченко); *— А поки що дайте мені чогось попоїсти, душу проквасити* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПРОКВА́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОКВА́СИТИСЯ,** ситься, *док.* 1. Те саме, що **ква́ситися** 1. *Трилітрові банки — тара всім доступна, компактна, її зручно зберігати в будинку і квартирі. Капуста в такому посуді добре проквашується й довго зберігається* (з навч. літ.); *Якщо хочеться, щоб помідори швидше проквасилися, то можна залити їх не холодним, а теплим розчином води з розчиненою сіллю* (із журн.).

2. *тільки док.* Кваситися якийсь час. *У бочці помідори мають прокваситися протягом декількох днів* (із журн.).

ПРОКВИЛИ́ТИ *див.* **проквиля́ти.**

ПРОКВИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОКВИЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док.* Те саме, що **квили́ти.** *Згорбившись та зігнувшись в три погибелі, хитренький Денис Кміта квилив-проквиляв жалібним голосом, жебраючи милостинки* (І. Нечуй-Левицький); *Де ж те листя зелене, Де ж товариш той у мене? Тільки птиця проквиляє на могилі в ковилі* (А. Малишко); *"Леонардо, ти покинув мене!" — ще раз проквилив ніжний голос Альчести і змовк* (М. Йогансен); *Високо в небі сумовито проквилив шуліка* (М. Стельмах); * Образно. *Чи в степу, в крові обмитім, Вітер скиглить, проквиля І співає над побитим, Що його бере земля?* (Б. Грінченко).

ПРОКВІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОКВІ́ТНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* проквітнув, і́тла, ло *і* проквітнула, ло; *док., розм.* Те саме, що **процвіта́ти**[1]; квітнути. *Міцні дуби стоять, не шумлять і не шелестять, а поміж ними проквітають калинові кущі, проквітає рожа* (Марко Вовчок); *Всьому давала лад Уляна, і тільки дякуючи їй проквітало домашнє господарство* (Григорій Тютюнник); *Неможливо побудувати демократичну державу, якщо в країні проквітають пережитки тоталітарного устрою* (з публіц. літ.); *То є знаменним, що біля Дніпра проквітла лоза взимку* (з легенди); *Існує легенда, за якою знайдений імператрицею Оленою у III ст. хрест, на якому розіп'яли Ісуса Христа, пустив коріння після Воздвиження — проквітнув* (з наук. літ.); *І тепер у Європі живе традиція шляхетних стосунків чоловіка й жінки, яка з Провансу XI ст. поширилася на північ Франції й проквітла на Піренейському півострові* (з навч. літ.).

ПРОКВІ́ТЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **проквітнути.** *В немісячності* [темноті ночі] *ящірка жорстока проквітлий кактус пограбує* (В. Барка).

△ **Проквітлий (процвілий) хрест** *див.* **хрест.**

ПРОКВІ́ТНУТИ *див.* **проквіта́ти.**

ПРОКВОКТА́ТИ, окчу́, о́кчеш, *док.* 1. Док. до **квоктати.** *Бабуся вчила, що несучка проквокче, як знесе яйце* (із журн.); *Раптом щось проквоктало в повітрі: невже снаряд пролетів?* (О. Гончар); *— Хо-хо! — проквоктала відьма. — Спробуй, знайди мене...* (О. Бердник).

2. Поквоктати певний час. *На Поліссі є повір'я, що існує яйце півня, яким користуються люди для наживи, але перед тим вони повинні "висидіти" курча. Проквоктавши, схоже до курки, з тиждень, потайки від усіх, треба покласти півняче яйце під пахву, перестати вмиватися, розчісуватися, ходити до церкви, навіть розмовляти* (з наук.-попул. літ.).

ПРОКВО́ЛИСТЕ *див.* **прокво́листо.**

ПРОКВО́ЛИСТИЙ, а, е, *розм.* 1. Те саме, що **повільний** 1, 2. *Дідова хода завжди була проквolистою, неспішною* (із журн.).

2. Те саме, що **протя́жний.** *Вітер шарпав високий проквolистий плач* (О. Донченко); *Гай мав навіть спочатку називатися Рудим, але смішно позіхав із проквolистим "га-ай", тому сам собі обрав ім'я* (Г. Вдовиченко).

ПРОКВО́ЛИСТО, *рідко* **ПРОКВО́ЛИСТЕ,** *розм.* Присл. до **прокво́листий.** *Баран проквolисто і безнадійно мекав* (О. Донченко); *Тужно й проквolисто бренькає струна* (Ю. Яновський); *— Но, гніді! — кучер погнав коней трюхцем і знову проквolисте затяг пісню, доповнюючи гудіння вітру* (І. Пільгук); *— Не літак, а лялечка, — проквolисто каже Лемех охриплим голосом* (І. Росоховатський).

ПРОКВО́ЛОМ, *присл., розм.* Те саме, що **прокво́листо;** спроквола. *Проквolом ніч котиться над селом і над полем* (М. Рильський); *Остой скривився й проквolом вийшов за двері* (І. Білик); *Почав* [дядько] *рахувати проквolом, з перервами: "Один, два, три..."* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРОКИГИ́КАТИ, и́чу, и́чеш, *док.* 1. Док. до **кигикати.** *Тиша кругом — мертва тиша! Тільки чайка десь жалібно прокигиче, діток, може, скликаючи* (Д. Мордовець); *Прокигиче чайка: цій мало землі, притулитись бідній ніде* (О. Десняк); *Раптом чайка дзвінко прокигиче, раптом жінка трепетно покличе...* (І. Жиленко).

2. Кигикати певний час. * Образно. *Ще довгі-довгі роки з одного боку шляху йому скрипіла верба, а з другого — Золота Липа, .. яка по-чаїному прокигикала через усе його дитинство* (М. Стельмах).

ПРО́КИД, у, *ч., заст., поет.* Дія за знач. **проки́нутися, прокида́тися.** *День — не день, а тяжкий прокид серед ночі. Життя — домовина темна та німа* (П. Грабовський); *Вона сьогодні нібито зо сну Прокинулась, та радості немає У прокиді* (М. Рильський); *Разом із усвідомленням прокиду зі сну з'являється інше — болюче і неприємне, сповнене розпачу і розгублення, усвідомлення повної руїни...* (Ю. Винничук); *От сплять вони отак без прокиду, аж і день настав* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * У порівн. [Д і є г о:] *Величний Схід! Мільйонів рух у сяйві легендарнім, Мов прокид для нового. Крізь туман Газетних байок раптом він у космос Ракету кида і дивує світ То подвигом, то думкою пророка* (І. Муратов).

ПРОКИ́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проки́дати.** *Од хвіртки до ґанку вела акуратно прокидана в снігу стежка* (В. Малик); *В садку була прокидана рівна стежечка, і Томмі й Анніці не довелося брести по кучугурах* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *Де сніг не був прокиданий, а тільки ледь протоптаний, він зупинився* (Василь Шевчук).

ПРОКИДА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **прокида́ти[1]** 1–3. * Образно. *Шляхом спроб і помилок, промацування і прокидання стежок ми насторожено шукали своєї сутності* (К. Москалець).

ПРОКИДА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **прокида́ти[2]** та дія і стан за знач. **прокида́тися.** *"Це нестерпно, — міркував пан Ярославський. — Пів на сьому — найлютіший час для прокидання. Це тортури"* (Любко Дереш); *По склі повзла дуже брудна муха, квола і груба від несезонного прокидання* (Н. Сняданко); *І страшна не війна — прокидання: раптом в шибці не буде світання* (П. Мовчан); *Чекати моменту прокидання сили — це наче посеред пустелі чекати на дощ, який може і не впасти ніколи* (Дара Корній); *Мій усталений ритуал прокидання дітей полягає у вмиканні музики, яка поступово гучнішає, і відчиненні вікна, аби холодне повітря посприяло їх пробудженню* (із журн.).

ПРОКИ́ДАТИ, аю, аєш, *док., що.* 1. Те саме, що **проки́нути[1]** 1. *Прокидав* [чоловік] *крізь сніг доріжки в дворі і знесилився* (В. Барка); *Він уже миролюбно радить хлопчикові: — Узяв би лопатку та й прокидав стежку до хвіртки. Не малий уже... Час і до діла братись* (Ю. Збанацький); *Невдовзі до саду вийшла Марія. Повільно, обережно несла вона своє обважніле тіло по стежці, що її вчора прокидав у саду Бориско* (В. Дрозд).

2. *рідко.* Поки́дати (у 1 знач.) що-небудь певний час. *Я прокидав м'яч у баскетбольну корзину майже дві години поспіль, дуже стомився, але так і не оволодів технікою кидка* (із журн.).

ПРОКИДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОКИ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Відкидаючи що-небудь, розчищати, прокладати дорогу, стежку і т. ін. *Сніги впали великі, і Андрій радо прокидає од порога до воріт стежку* (М. Коцюбинський); *Юркові .. довелося брьохати по грязюці, прокидати дорогу самому* (Ю. Мушкетик); *Прокинув* [Яків] *стежку до дровітні, а потім до схилу пагорба, аби її видно було здалеку* (Г. Пагутяк); * Образно. *Побоююсь я, щоб тобі не здалося як-небудь, Ніби безбожні основи навчання мого небезпечну Стежку злочинства тобі прокидають* (М. Зеров); // Розчищаючи, прокладаючи дорогу, стежку і т. ін., відкидати що-небудь. *Ніхто не хотів прокидати сніг. Зайвий клопіт* (Б. Харчук).

2. *перев. док., що і без прям. дод.* Кидати що-небудь кудись, крізь щось, між чимсь. *Хто по хворостець побіжить, щоб у грубці прокинути, хто миску лаштує, хліб: діти раді батькові* (Ганна Барвінок); *Самі голодні, намагалися* [люди] *прокинути крізь дроти бодай варену картоплину або окраєць хліба, такого тепер несподівано рідкісного в Києві і на Україні* (П. Загребельний); *Семен востаннє виніс м'яча на половину супротивника, там його підхопив Андрюха .. і, прокинувши повз двох газовиків* [футболістів команди видобувників газу], *побіг уперед* (С. Жадан); // *рідко.* Кидаючи або стріляючи, не влучати в ціль. *Як поїхав син Василь рубать билину, Та як кинув син Василь гостру сокиру, Та як кинув вперше він, кинув — прокинув* (з думи); *Гримнув залп. То стріляли козаки та рейтари. І вони прокинули, бо було дуже далеко, і кулі не долітали* (Д. Мордовець); // *перен.* Кидати (у 2 знач.), поширювати (промені, світло і т. ін.). *Вийшов місяць; прокинув крізь просвіт між хмарами і крізь хрест віконної рами струмок блідого холодного світла на обличчя чоловіка* (В. Барка).

3. *що, розм.* Розкладати карти до кінця колоди або вичерпувати потрібні для гри карти.

4. *перев. док., що, діал.* Простеляти, класти, стелити на якійсь поверхні. *Галя .. узяла ряднинку, прокинула коло матері на полу і лягла* (Панас Мирний); *Стояла-стояла* [Оленка], *далі прокинула подушку на ослоні та лаві, — ліжко її, — лягла* (А. Тесленко); *Прокинула вона хустку біля возика та й собі задрімала* (І. Вирган).

5. *тільки док., що, діал.* Промовити. *Маруся і Катря ні словечка не прокинули* (Марко Вовчок).

6. *тільки док., кого, перен., жарг.* Хитруючи, провести (у 9 знач.), обдурити кого-небудь. *Парочку, котра його прокинула в такий нахабний спосіб, знайти не вдалося* (А. Кокотюха); // *також що.* Не проголосувати за кого-, що-небудь, не дати обрати когось, затвердити щось. *Саме ірландці у червні 2008-го на референдумі "прокинули" Лісабонський договір* (із журн.).

ПРОКИДА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОКИ́НУТИ,** ну, неш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **пробу́джувати.** *Цілу ніч прокидало Христю материне важке зітхання; їй не раз чувся і її здавлений плач* (Панас Мирний); *Щодня вранці, ополудні і увечері бив дзвін на цілу околицю. Вранці людей прокидав зі сну, в полудень кликав до обіду, а ввечері вкладав до сну* (Ю. Винничук); *Твій знівечений вид, позападалі очі, Де обвели свій слід прожиті грішно ночі, .. — Все те гидливості в мені не прокида* (В. Самійленко); *— Пане Мількер, чи можна біля вас? — прокинув його з задуми дівочий голос* (Ю. Винничук); *Любов у грудях більше не пала; її прокинуть знову, як була, Холодний розум дотиком не зможе* (П. Грабовський).

ПРОКИ́ДАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., рідко.* 1. Кидатися (у 2, 4 знач.) якийсь час. *Обліплятий потом, тремтячи від лихоманки, поранений прокидався на нарах пів ночі і лише під ранок заснув* (із журн.).

2. *чим.* Покидатися *(див.* **поки́датися[1]**) певний час. *Прокидатися всю шкільну перерву сніжками.*

ПРОКИДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОКИ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Переставати спати, дрімати; пробуджуватися від сну; будитися, просипатися *(див.* **просипа́тися**[1] 1). *На Дніпрі і в затоках, прокидаючись, весело перекликались птахи* (С. Скляренко); *Стільки років прокидалася раніше від півнів, щоб встигнути зготувати сніданок, а тепер можу валятися у ліжку до сьомої години* (С. Талан); *Ще в нічній сорочці, щойно прокинувшись, хлопчик .. кидається до вітальні* (Олекса Ізарський); * Образно. *Сивий музика узявся за віщії струни. Прокинулись струни, зітхнули і змовкли* (Дніпрова Чайка); // Виходити зі стану задуми, запаморочення, апатії і т. ін.; приходити до пам'яті, до розуму. *Після мрій чарівних прокидатись мені — Се страшніше від всякої кари* (Леся Українка); *Нарен, спочивши трохи, прокидається від задуми і, дивлячись в захоплене личко Гіпатії, веде далі неквапну бесіду* (О. Бердник); *Довго сидів Опанас біля домовини забитого сина .. Лише другого дня прокинувся він від тяжкого заціпеніння й поволі підвівся, так, ніби зважився на щось* (О. Довженко); // *перен.* Сповнюватися звуками, рухом і т. ін. *Місто почало прокидатися: там хвірткою стукнуто, там віконницею гуркотять* (Панас Мирний); *Надворі тільки-но розвидняється, село поволі прокидається: то брязне відро коло криниці, то півень кукурікне, то хтось кашляне...* (Г. Тарасюк); *Все трапилося раптово, і фронт одразу прокинувся по всій долині з обох боків, з нашої й чужої сторони* (В. Кучер); *Ще сплять вузькі вулиці з темними будинками, ще не прокинулись ці темно-червоні гостроверхі будинки, від яких віє давнім життям* (О. Іваненко); // *перен.* Відроджуватися, пробуджуватися з приходом весни, настанням нового дня (про природу). *Як прикро .. вмерти на світанку! Не ввечері, не вночі, а на світанку, на порозі нового дня, коли все оживає, прокидається, воскресає...* (Б. Антоненко-Давидович); *Земля, як жива, прокидається і ніби заглядає в душу людини: чого ходиш без плуга?* (В. Барка); *Повесні тане сніг і починає прокидатися земля після зимового сну* (О. Іваненко); *Вже прокинувся і дуб-зимовик, викинувши тендітні жовтозелені листочки* (І. Цюпа); // *перен.* Лунати, чутися (про звуки). *Вона не вмовкала. То з середини хати, то по надвір'ю прокидався її голос* (О. Кобилянська); *Юнак-учитель сидів задумливо біля корчми, на пеньку край двору, прислухався, як надвечір прокидалася десь пестлива дівоча пісня* (І. Пільгук); *В хаті прокинулись якісь дивні звуки. Щось потріскувало в стінах, шурхотіло й пищало у благеньких вікнах* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // *перен.* Пробиватися крізь щось, ставати видним (про світло, промені і т. ін.). *За ялину зелененьку Тихо місяць заховавсь, А в кімнаті огник блимав, Ледве-ледве прокидавсь* (Леся Українка); *Ранком промінь лоскоче її щоки, мов Димка, котра любить вкладатися у неї в узголів'ї. Але промінь прокидається раніше за кішку* (І. Роздобудько); *— Е-е, щось дуже рано прокинулось сонце, — каже дід Улас, дивлячись на небо, — коли б ще дощу не було!..* (Панас Мирний).

2. *перен.* Виходячи зі стану спокою, застою і т. ін., ставати активним, діяльним; просипатися *(див.* **просипа́тися**[1] 2). *Гей, брати! В кого Серце чистеє, Руки сильнії, Думка чесная, — Прокидайтеся!* (І. Франко); *Суспільство прокидається для того, щоб дізнаватися: а що там насправді було, в тій Західній Україні?* (М. Матіос); *Власті прокинулися, заворушилися* (Г. Хоткевич); [Д ж о р д а н о:] *Прокиньтесь, люди, мужні і безстрашні! Далекі браття! Я іду до вас...* (О. Бердник); // Оживати після стану спокою, затишшя, починати проявлятися (про явища природи). *Прокидались громи, і блискавиці перехресними шаблями раз у раз краяли небо аж до самої землі* (М. Стельмах); *Ангус бачив над хвилями туманів гірські хребти, назублені вулканами, що не прокидалися довгі віки* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Раптом прокинувся вітер і понісся по вулицях* (М. Хвильовий); // Спалахувати, поширюватися десь (про хворобу, пожежу, війну і т. ін.). *Ніяких зара́з не боюсь і дуже серджуся, що мама не хоче мене пускати в Полтавщину до Шури через те, що там де-не-де прокидається холера* (Леся Українка); *В такім раї чого б, бачся, Старим сумувати? Чи то давнє яке лихо Прокинулось в хаті?* (Т. Шевченко); *Прокинулася у його* [нього] .. *пожежа, .. ще й під вітер великий. Усе, що було і в хаті, і в коморі, — усе вогнем взялося* (О. Кониський); *— Річ ось у чому, пане .. У навколишніх селах прокинулись заразні хвороби. Є тільки одна можливість попередити епідемії: заборонити сходки, вечорниці, навіть богослужіння* (Р. Андріяшик).

3. *тільки 3 ос., перен.* Проявлятися, виникати (про думки, почуття, стан і т. ін.); просипатися *(див.* **просипа́тися**[1] 3). *Лють і помста прокидалися в ньому від думки, що він безсилий зробити що-небудь, щоб наблизити Жанну до себе* (Гео Шкурупій); *Вона говорить про любов, і в мені прокидається гірке почуття ревности* (В. Домонтович); *Потяг до малювання прокинувся в ньому з такою непереможною силою, що він не залишав фарб і олівців на возі, щоб бути напоготові зробити першу-ліпшу зарисовку* (З. Тулуб); *— Отже, це все ж таки ракета? — стурбовано спитав Стом. У нього знову прокинулися тривожні думки, що не давали спокою весь день* (В. Владко); // Робитися явним, помітним, виявлятися в комусь, чомусь (про риси характеру, натуру і т. ін.). *Щось прикре, дражливе прокидалося в його словах* (Леся Українка); *Вже в молодому учневі прокидаються ті риси дужої і своєрідної індивідуальности, що так виразно позначилися в дозрілому Панасові Мирному* (С. Єфремов); *В жінок восени прокидається дивне вміння — бачити в темряві кожну стежку і кожну споруду* (С. Жадан); *Всіх потенційних Одисеїв вона відшиває з порога. В ній жінка ще не прокинулася — і, як мені здається, ще не скоро прокинеться* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Поставати в уяві, пам'яті. *У свідомості деколи прокидається задум цієї триклятої статті* (А. Дністровий); *У пам'яті* [Мотрі] *прокинулись ті давні часи, як на чужім полі на людей жала* (Панас Мирний); *В душі прокинулись пісні, Старим чуттям зігріті* (Л. Первомайський).

4. *перев. недок., діал.* Зрідка зустрічатися, траплятися. *Зубожіло село... Обшарпане, обтіпане .. Стали прокидатись де-не-де й злодіячки — новина в Пісках!* (Панас Мирний); *Степ весь час ніби перекочувався, мінявся на очах. Маячіли десь вдалині, у неглибоких видолинках невеличкі села, .. то там, то тут прокидалися серед квітучих трав зелені, сизуваті лани пшениці* (Ю. Збанацький).

Пробу́джуватися (прокида́тися) / пробуди́тися (проки́нутися) від сну *див.* **пробу́джуватися.**

◊ **Душа́ прокида́ється / проки́нулася** *див.* **душа́; Заговори́ла (проки́нулася) со́вість** *див.* **со́вість; Заговори́ло (проки́нулось) сумлі́ння** *див.* **сумлі́ння; [І] ме́ртвий уста́в би з домови́ни (проки́нувся б, просну́вся б** *і т. ін.)* *див.* **ме́ртвий; Прокида́ється / проки́нулося се́рце** *див.* **се́рце;**

(1) Як (мов, ніби *і т. ін.)* **від (од, зі) сну проки́нутися (пробуди́тися) / прокида́тися (пробу́джуватися)** — вийти зі стану глибокої задуми, забуття. — *Я по твоїх очах бачу, що думки твої не тут, а десь інде, десь пішли в гості, — говорила мати до сина. Син неначе прокинувся од сну і кинув на матір гострий погляд* (І. Нечуй-Левицький); *Ізі мляво вийшла вперед. Та ледве торкнулась кроталів, що затріпотіли в її руках мелодійним дзеленчанням, мов прокинулась зі сну* (Н. Королева); — *Княже, не погоджуйся! .. Це обман! Князь від того вигуку аж здригнувся, ніби пробудився від сну* (В. Малик); *Тільки крики Омелечка .. повертали її до дійсності. Жінка отямлювалася, наче від сну пробуджувалася, тулила сина до себе* (В. Чемерис); *Щойно я переставала розуміти терміни та спеціальні медичні слівця, як він несподівано вклинював розповідь про читання думок на відстані чи про сни, які збуваються, — і я ніби й сама прокидалася від сну і знову слухала з подвоєною зацікавленістю* (С. Андрухович).

ПРОКИ́НЕНИЙ[1] *див.* **проки́нутий**[1].

ПРОКИ́НЕНИЙ[2] *див.* **проки́нутий**[2].

ПРОКИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **проки́нути**[2] і **проки́нутися.** *Плюсквамперфект може з'явитися в переказах снів, у яких слухач відсилається до ситуації, що "відбулася" до моменту прокинення, але й підкреслюється, що мовець сам пережив цю ситуацію* (з наук. літ.); *Рослинні орнаменти на великодніх писанках символізували прокинення природи після зими* (з навч. літ.); *Засвоєння форм доброї поведінки, розвиток естетичних почувань та прокинення й розвинення індивідуальних здібностей дитини — ось завдання й ціль дитячих садків* (із журн.).

ПРОКИ́НУТИ[1] *див.* **прокида́ти**[1].

ПРОКИ́НУТИ[2] *див.* **прокида́ти**[2].

ПРОКИ́НУТИЙ[1], *рідко* **ПРОКИ́НЕНИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **проки́нути**[1]. *Вітя заглядає на притрушене свіжим снігом подвір'я, на .. пихатий будиночок серед прокинутих до нього слідів .. панських саней* (Олекса Ізарський); *Зазвичай за вдалі дії в грі у вуличний футбол у форматі 1×1 нараховуються очки. 1 очко за забитий гол, 2 очки за м'яч, прокинутий між ніг суперника* (з наук.-попул. літ.); *У 2018 році "прокинутий" учасник тендера оскаржив його на тій підставі, що від нього вимагали неіснуючий документ* (із журн.); * Образно. *Слухачі пірнають за Миколою Руденком у бурхливий крутіж вчорашнього й несуться за ним на поверхню сучасности, яка є лише прокиненою кладкою до справді світлого майбуття, над яким годиться всім вірним синам і донькам свого народу працювати* (з мемуарної літ.); // **проки́нуто,** *рідко* **проки́нено,** *безос. пред. Після навісу з кутового м'яч головою було прокинуто на дальню стійку, де його й переправив у сітку нападник* (з газ.).

ПРОКИ́НУТИЙ[2], *рідко* **ПРОКИ́НЕНИЙ,** а, е. 1. *рідко.* Дієпр. пас. до **проки́нути**[2]. *Прокинутий будильником о шостій ранку, я не відчував бадьорості й натхнення працювати* (із журн.); // **проки́нуто,** *безос. пред. Вартового, що вже заснув, було різко прокинуто гучними ударами по дверях* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який прокинувся. *Левку знадобилося трохи часу, щоб збагнути, що він прокинутий і лежить із відкритими очима* (М. Кідрук); *Я вбачаю в сих словах уже прокинену волю до самоопанування, уже перші ознаки тої самої сили волі, якої ти ніби не маєш* (В. Винниченко); *"Вона не гумова лялька, чоловіче", — підказував прокинутий внутрішній голос* (С. Процюк).

ПРОКИ́НУТИСЯ *див.* **прокида́тися.**

ПРОКИПА́ТИ, а́є, *недок.,* **ПРОКИПІ́ТИ,** пи́ть; *мн.* прокиплять; *док.* 1. *тільки док.* Покипіти певний час, доходячи до готовності. *Згодом, коли все це добре прокипіло, вкинув* [Іван] *порізану довгими шматочками рибу* (П. Колесник); *Залити соусом рибу і дати прокипіти на тихому вогні 7 хвилин* (М. Дочинець); *Коли бабуся пекла млинці, то ми хватали їх прямо зі сковорідки. Була і "кава" — гарячий напій, в якому прокипів черствий окрайчик житнього хліба* (з мемуарної літ.).

2. *чим.* Насичуватися, просякати чимсь. *В печі рум'янився, прокипав жиром кріль* (Є. Пашковський); *На будові у нього місце не те що тепленьке, а просто-таки гаряче, в одяг, в тіло в'їлася пилюка степова, майка на широких плечах прокипіла сіллю, потом, мазутом...* (О. Гончар).

ПРОКИПІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прокипі́ти.** *У відрі була запарена на воді, добре прокипіла баланда з справжніх житніх висівок* (В. Козаченко); *Рука .. в набряклих жилах час від часу торкалась грудей, наче там пекло, наче там у грудях горіло під прокипілою потом та пилюкою сорочкою* (О. Гончар).

ПРОКИПІ́ТИ *див.* **прокипа́ти.**

ПРОКИП'ЯТИ́ТИ, ячу́, яти́ш, *док., що.* 1. Док. до **кип'яти́ти.** *Старий лише інколи просив Степана допомогти зробити укол піддослідному пацюкові або прокип'ятити якийсь хірургічний інструмент* (М. Дашкієв); *Прокип'ятивши шприц з довжелезною голкою.., зробила* [Інна] *своєму першому пацієнтові протишоковий укол* (О. Гончар); *Марла .. недостатньо прокип'ятила воду, випила з неї чаю і тепер скрючувалася від болю в животі* (І. Карпа).

2. Покип'ятити певний час. *Народна медицина використовує зерна пшениці як загальнозміцнювальний засіб. Для його приготування 1 склянку зерна треба прокип'ятити в 1 л води протягом 1 год, процідити й додати 2 столові ложки меду* (з навч. літ.).

ПРОКИП'ЯЧЕ́НИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокип'яти́ти.** *Ягнич .. оглядає цупкі свої парусини, виварені, прокип'ячені в олії, вдихає ні з чим не зрівнянний дух смоли, канатів* (О. Гончар); *У лемківському словничку є цікаве слово "курастра". Це прокип'ячене молоко від корови, яка тільки отелилася* (з наук.-попул. літ.).

ПРОКИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прокиса́ти.** *Молочнокислі бактерії беруть участь у процесі скващування молока, але можуть викликати й надмірне прокисання продукту* (з навч. літ.); *Сульфіти — важливий консервант, який запобігає прокисанню вина* (із журн.); *Прокисання з батьками в будинку відпочинку зовсім не входило в мої плани на літні канікули* (із журн.).

ПРОКИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОКИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* проки́с, ла, ло *і* проки́снув, нула, ло; *док.* 1. Ставати кислим (у 1, 2 знач.); киснути (у 1 знач.). *Баранчики — це різні фігурки з сиру, якому дали трохи застоятися й прокиснути. Розвариш його у жентиці, то він зстане* [стане] *тобі глевким і податливим на всяке ліплення* (Г. Хоткевич); *Тепер і шинкову горілку комишнянці купували тільки Милорадовичеву, а також горілчані ягоди й сир, який прокис* (Ю. Мушкетик); // Псуватися, киснучи. *Ви не могли дозволити собі, щоб у вас прокисало молоко, не сходило тісто на хліб, згорали пироги* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *Мама знала, що ми не зуміємо до ладу зварити Буциковi кашу, і тому наварила сама повну каструльку і залишила в коридорі, щоб каша не прокисла* (Л. Письменна); *Хліб зачерствів, і прокисли вина* (І. Жиленко); // *розм.* Просякати кислим, набувати кислого запаху. *Натекло холодів, аж повітря прокисло* (П. Мовчан); // Насичуючись вологою, розбухати. *У процесі замочування бобові швидко прокисають і збільшуються в об'ємі вдвічі* (з навч. літ.).

2. *розм.* Те саме, що **закиса́ти** 4. *Прокисли повіки в коня, бач, мошкара роїться, знає, куди лізти: на слабі очі; біда тварині, бо такі господарі* (В. Барка).

3. *перен., розм.* Жити одноманітно, нудьгуючи; киснути (у 2 знач.). *Я зрозуміла, що після смерті Ларисочки я не жила, а просто мокла, прокисала.., не замислюючись, що життя триває, що воно одне й таке коротке...* (С. Талан); — *Як припам'ятаю* [пригадаю], *що я мало не все життя прокиснув у канцелярії над бомагами* [бумагами].., *то аж злість бере...* (М. Коцюбинський).

ПРОКИ́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **проки́снути.** *Я чую, як на всю хату прокислим хмелем пахне тісто* (М. Стельмах); *Кваша була прокисла, недарма шинкарка м'ялася й не хотіла мені її давати — немає небезпечнішої їжі, як несвіжа кваша* (Ю. Мушкетик); *Понюхав* [Бен] *одну пляшку, другу: шпигнуло у ніздрі таким різким прокислим духом, що він аж чхнув* (В. Близнець); *Знов обставлена була* [Роксолана] *прокислими євнухами, .. знов відчувала на собі гніт рабства і ганьби* (О. Гончар).

ПРОКИ́СЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан і якість за знач. **проки́слий.** *Якщо їстівні товари залишалися, то торгівля ними в Бахчисараї допускалася на наступний день тільки за умови, якщо немає будь-якої прокислості та загрози псування. Суворо заборонялося змішувати свіжу та вчорашню продукцію* (з наук. літ.); *У брудній харчевні завжди смерділо якоюсь прокислістю, затхлістю* (із журн.); — *Відчуття одноманітності, прокислості життя в провінції не полишало мене* (із журн.).

ПРОКИ́СНУТИ *див.* **прокиса́ти.**

ПРОКІПТЯВІ́ЛИЙ, а, е. Те саме, що **кіптявий** 2; закіптявілий. *В гінких руках мовчазних рожаниць (це такі богині були в нашій трипільських часів поганщині) високі чари, димом прокіптявілі* (В. Стус); *Біля Сретенської церкви не було нікого, а біля Спаської роїлися оружні й неоружні люди: броварники, .. прокіптявілі грубники, шинкові наймити — їх неважко було розпізнати з одягу, поведенції, мелькали й козацькі кунтуші* (Ю. Мушкетик).

ПРОКІ́С, ко́су, *ч.* 1. Дія за знач. **прокоси́ти, проко́шувати.** *При підведенні підсумків турніру з ручного прокосу низинних боліт враховуються два критерії: час, витрачений на косовицю, та якість прокосу* (з газ.).

2. Прокошена смуга на полі завширшки в змах коси або в захват косарки. *Вогонь посувався швидше, ніж косарі. Незабаром він лизнув вершечки пшениці, що стояли за прокосом, перекинувся далі* (М. Чабанівський); *Косарка призначена для скошування природних і сіяних трав, у тому числі високоврожайних і полеглих, з укладанням скошеної маси в прокіс* (з мови реклами).

ПРОКЛАДА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Робітник, який займається прокладанням чого-небудь. *Прокладальникам енергомереж різної складності, а також професійним і приватним майстрам-радіоаматорам стане незамінним помічником новий цифровий мультиметр* (з наук.-техн. літ.); *Під час атестації пошуково-рятувальних собак прокладальник сліду повинен рухатися звичайним кроком; не допускаються біг, протоптування сліду, зупинки та перетинання парканів* (з мови документів).

2. Пристрій, механізм і т. ін. для прокладання чого-небудь. *На будівництві дороги, яка бездротовим способом заряджатиме автомобілі під час руху, спеціально розроблений прокладальник робить траншею завглибшки всього 8 см. Після цього інший механізм укладає з'єднані між собою індукційні котушки й знову заповнює траншею асфальтом* (з наук.-попул. літ.); *Надзвичайно дотепним є запатентований 4 вересня 1939 року прокладальник курсу для суден і літаків, винайдений Антуаном де Сент-Екзюпері* (із журн.).

ПРОКЛАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проклада́ти** 1–4. — *На думку багатьох видатних спеціалістів, наша система прокладання колій у тунелі не дасть можливості повністю використати обтічні форми для електровозів і вагонів* (М. Трублаїні); *Олександрівськ довго скидався на село і тільки з прокладанням повз нього залізниць почав зростати* (А. Кащенко); — *У каменярні він* [дідусь] *довбав кайлом каміння для прокладання доріг* (О. Шугай); *Боже, як це добре бути скромним і непомітним простаком, зовсім не причетним до прокладання літературних шляхів* (Олекса Ізарський); *Вже протягом кількох днів найбільше мене цікавили показання лага, щоденні визначення широти й довготи, а також нестерпно повільне прокладання нашого курсу на карті* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРОКЛАДА́ТИ, да́ю, да́єш, *недок.*, **ПРОКЛА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док., що.* 1. Класти, розташовувати що-небудь у певному напрямку, протягуючи вздовж чогось. *Інженер Стрижевський закінчив будувати скіп на капітальній шахті. Він сам спроєктував його, сам наглядав увесь час, як споруджують естакаду, припасовують бункер, прокладають рейки* (Б. Антоненко-Давидович); *Заклопотані зв'язківці вже прокладали кабель кудись вперед* (О. Гончар); *З правого берега німці До толу проклали шнур, Він хитро захований в греблі Між виступів і амбразур* (М. Нагнибіда); // Будувати, споруджувати що-небудь уздовж чогось, просуваючись через щось, від одного пункту до іншого. *Щомиті їх можуть .. погнати на фронт чи, може, копати якісь там рови або прокладати вузькоколійку* (Ю. Андрухович); *Народе мій! Сади в пустині ти посадив, проклав мости. З тобою в далі солов'їні мені судилося іти* (В. Сосюра); // Класти, уміщувати що-небудь між чимсь. *Для надійної гідроізоляції даху під покриттям із металочерепиці прокладають дифузійні плівки, мембрани тощо* (з наук.-попул. літ.); *Стіни дачного будиночка обшили гіпсокартоном, між ним і каркасом для утеплення проклали шар мінеральної вати* (із журн.).

2. Утворювати, залишати за собою дорогу, слід, стежку і т. ін., ідучи, їдучи тощо. *Я, обвішаний гранатами і патронами, ходив з партизанами непролазними лісами, прокладав у нетрях стежки та дороги* (Ю. Збанацький); *Ресорний візок на гумових шинах легенько покотився, прокладаючи за собою м'яку колію* (О. Гончар); *Прокладаючи крізь випалені ковилі стежку, коні летять назустріч* (Д. Білий); *Никонові довелося прокласти до річки між камінням стежку* (О. Донченко); * Образно. *Дружба порвалася, і зрада між ними проклала зміїні стежки* (О. Іваненко); // *у сполуч. зі сл.* б о р о з н а. Залишати за собою слід, орючи, розпушуючи землю сільськогосподарським знаряддям. *Коли Микула прокладав ще одну борозну понад лісом, де корчі випирали із землі, кінь його раптом зупинився* (С. Скляренко); *Здається йому, що сидить не на танковій броні, а на крилі трактора, якого веде батько, прокладаючи весняну борозну поблизу ще не прорідженої лісосмуги* (Є. Доломан); *Вже по святах прокладем борозну* (Є. Пашковський); // *у сполуч. зі сл.* р у ч к а, *розм.* Викошувати смугу завширшки в змах коси. *Першим пішов, прокладаючи ручку, бригадир Семен Новак* (І. Цюпа).

3. *перев. у сполуч. зі сл.* д о р о г а, ш л я х, п у т ь *і т. ін.* Рухатися, просуватися вперед, усуваючи якісь перешкоди на своєму шляху, розчищаючи, звільняючи шлях від кого-, чого-небудь. [Р і ч а р д:] *Геть! Розступіться, дайте шлях! .. (Кидається крізь юрбу, прокладаючи собі дорогу до дверей)* (Леся Українка); *Спить і Самсонов .. Права рука стиснута в кулак. Здається, він тримає мачете, яким щойно прокладав собі дорогу через сельву* (Ю. Бедзик); *Він спробував пробитися наперед, але хоч як шарахалися люди від його хропучого коня, він не зміг прокласти собі дороги* (З. Тулуб); *Наш танк проклав дорогу для піхоти, крізь дріт колючий виламав прохід* (І. Гончаренко);

// *перен.* Відкривати для інших можливість доступу кудись, здійснюючи перший політ, плавання і т. ін. *Над вічними льодами, Над Північним океаном, В гострій птичій далині, Прокладають путь сувору Молоді аеронавти* (М. Рильський); *Цар Олексій Михайлович прокладав стезю повного владарювання. Гетьмана пороблено звичайним чиновником, котрого, у разі чогось, мав судити вже не народ український, а дума боярська* (Г. Колісник); // *перен.* Створювати сприятливі умови для кого-, чого-небудь, для досягнення чогось; допомагати кому-небудь досягти чогось. *Скорбна доля наша, Людей, що прокладають новий шлях Будущини, відвічні скали ломлять, Обвалюють відвічнії запори* (І. Франко); *Я, старий дурень, рятував од неминучої смерті інших, прокладав нові стежки у медицині і не міг розпізнати зачатків хвороби у найдорожчої для мене людини* (М. Дашкієв); [Г а н н а А н д р і ї в н а:] *Трьом поколінням я прокладала стежку в життя. Я виховувала в них найвеличніше почуття — любов до людини і вірність своєму народу* (Ю. Мокрієв); *Про те, як прокласти шлях до щастя, не один писав філософ. Але жоден з них не зміг розв'язати цього питання* (П. Тичина).

4. *спец.* Прораховувати, накреслювати на карті або екрані дисплея напрямок руху корабля, літака, ракети або космічного апарата від його місцеперебування до визначеного пункту. *"Буревісник" не зменшував ходу. Він тільки йшов зигзагами, про всяк випадок остерігаючись торпеди. Тепер штурман прокладав курс уже не за радіопеленгатором і не на світло пожежі, а за шумопеленгатором* (М. Трублаїні); — *Зараз не та ситуація, щоб заздалегідь прокладати маршрут, капітане* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Стерновий пильно доглядав за поворотами стерна та зрівнював шлях судна з тим курсом, який проклав руббан* [капітан] (Ю. Логвин).

5. *діал.* Складати (вірш, пісню і т. ін.). *Пісні глумливі про нас* [жінок] *прокладають: "Молодицям — флячки, старицям — болячки", — та хіба тільки сю одну!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Знаю тільки, що про неї І пісню проклали. Я чув тойді, на досвітках Дівчата співали* (Т. Шевченко).

◊ **Наво́дити / навести́ (прокла́сти) мости́** *див.* **наво́дити; Перекида́ти (проклада́ти) / переки́нути (прокла́сти) місто́к** *див.* **перекида́ти[2]; (1) Проклада́ти (пробива́ти) / прокла́сти (проби́ти) доро́гу (шлях, сте́жку** *і т. ін.)* **до се́рця** *чийого* — домагатися розуміння, прихильності, любові в кого-небудь. *Мені хочеться так підібрати акторів, дати їм такі ролі, щоб їм найменше довелося пробивати дорогу до .. серця* [глядача] (О. Довженко); — *Га? — заревів осавул так, що аж горобці хуркнули з шовковиці .. — Пробиваєш стежку до її серця?.. Хвіст розпускаєш павичем?* (В. Чемерис); *"Чуєш чи не чуєш, чарівна Марічко, Я до твого серця кладку прокладу"* (М. Ткач); *Він думав над майбутньою зустріччю з Ростиком і над тим, як прокласти місток до його маленького серця* (В. Хрущак); **(2) Проклада́ти (пробива́ти, торува́ти** *і т. ін.)* **/ прокла́сти (проби́ти) [собі] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь)** *в чому, до чого і без дод.:* а) бути зачинателем, провідником чогонебудь. *Невдачі — закономірні і навіть неминучі для тих, хто прокладає нові дороги в науці...* (М. Дашкієв); *Я вловив одну цікаву фразу, сказану молодиком: "Дорогу пóступові завжди прокладають люди з периферії, вільні од упереджень"* (Р. Андріяшик); б) *(зі сл.* с о б і*)* здобувати визнання, завойовувати своє місце в якомусь середовищі. *Поступово прокладала собі шляхи на світову арену українська музична культура* (із журн.); *За допомогою новітніх технологій країни, що розвиваються, мають можливість вирватися із замкненого кола і прокласти собі шлях до досягнення високого рівня розвитку і визнання у світі* (з публіц. літ.); в) добиватися певних успіхів у житті, утверджуватися. *Іван Іванович ще малоліткомЛишився сам — батьки поумирали, І сам собі дорогу життьову Він торував* (М. Рильський); *Воздвиженський не любив науки, не поважав її, мав її тільки за спосіб прокласти собі стежку в житті* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОКЛАДА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПРОКЛА́СТИСЯ,** аде́ться, *док.* 1. *перев. док., рідко.* Кластися (у 1 знач.), пролягати, тягнутися в певному напрямку. *Від гори проклалася тінь* (М. Рильський); *Він знов страшенно втомлений сьогодні, .. на шиї синя жилка скаче, і біля губ проклалась зморшка квола* (М. Бажан); *Смуга світла од каганця мого проклалась .. по підлозі аж до шафи* (П. Загребельний); *Темрява заступила небо й воду, між ними проклалася сіра смуга, по якій плив човен* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **проклада́ти.** *Виявилось, що на папері набережна прокладалась уже два роки, .. а насправді її й не починали* (Є. Гуцало); *Люди тут відрізані від усього світу, писала газета, й існують з натурального господарства. Ведмежі закутки оживають лише взимку, коли прокладаються санні дороги* (В. Шкляр); *Той день, коли прокладалася перша борозна, коли він міг цілий день ходити по свіжій ріллі, .. був для нього найбільшим святом* (Ю. Збанацький).

ПРОКЛАДА́Ч, а́, *ч.* 1. *перев. у сполуч. зі сл.* д о р о г а, ш л я х, п у т ь *і т. ін.* Той, хто щось прокладає. *Я бачила, я прагнула до них, прокладачів незміряних доріг, до доброї жадоби їх робіт, до їхніх спільних радощів і бід* (М. Бажан); *Спочатку національний діяч, прокладач шляхів розвитку національної мови, а вже потім поет з виробленим індивідуальним лицем — таким примушує себе бути в своїх перекладах Шашкевич* (Ю. Шевельов).

2. Пристрій, знаряддя і т. ін. для прокладання чогонебудь. *Розгін прокладача утоку здійснюється за рахунок пружного моменту закрученого торсіонного вала* (з наук.-техн. літ.); *Автоматичні прокладачі курсу, радіолокатори, ехолоти та багато іншого незрівнянно полегшили водіння кораблів* (з наук.-попул. літ.).

ПРОКЛА́ДЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокла́сти.** *До нього* [пожежного крана] *вже було пригвинчено шланг, прокладений до відчиненого вікна на першому поверсі* (В. Владко); *Машина йшла по шосе, прокладеному мало не побіля самого Нілу* (П. Загребельний); *Було радісно, що цілина, породжена війною, з кожним днем одступає, кожна прокладена борозна — якась добавка до вбогого артільного трудодня* (Микита Чернявський); *Петимко .. піднявся на капітанський місток і зазирнув у штурманську рубку .. На столі лежала англійська карта з прокладеним на Лузани курсом* (М. Трублаїні); // **прокла́дено,** *безос. пред. Підземні кабелі живлення вже прокладено до місць майбутнього розташування* (О. Авраменко); *Петро недаремно вибрав це місце: сюди було прокладено дорогу, якою приїжджали запряжені кіньми вози, щоб вивозити томати* (С. Андрухович); *Кінь.., як і Микула, розумів, що їм треба виорати цю ниву, посіяти... Микула стрибав за ралом .. Так було прокладено кілька борозен* (С. Скляренко); *Курс "Арабелли" вже було прокладено, я пішов розшукати капітана* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні).

ПРОКЛА́ДЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прокла́сти** 1–4. *Були й такі, хто щиро вболівав за проєкт, твердо вірячи в те, що прокладення залізниці сприятиме припливу туристів і підніме міжнародний імідж країни* (М. Кідрук); *Прокладення доріг, по яких могли йти торгові каравани верблюдів з одної частини материка в іншу, в історії людства зіграло не менш важливу роль, ніж відкриття нових земель* (з навч. літ.); *Історія про вбивство Рема через порушення ним кордонів міста відбиває давню індоєвропейську ритуальну практику прокладення священної борозни* (з наук. літ.); *Екіпаж крейсера відпрацював елементи штурманського прокладення курсу корабля та навігаційного орієнтування за допомогою сучасних комп'ютерних технологій* (із журн.).

ПРОКЛА́ДКА, и, *ж.* 1. *розм., рідко.* Те саме, що **прокладá́ння, прокла́дення.** *Не беруть їх* [митників] *ні сльози, ні кокетування, ні серйозні доводи про те, що жіноча шовкова комбінація — це є профодежа для молодого інженера, що робить у Донбасі прокладку нової шахти* (Остап Вишня); *— Ми з ним працювали на прокладці залізниці* (Ю. Яновський).

2. Те, що існує, виникло і т. ін., або те, що кладуть, уміщують між чим-небудь. *Шар землі, а під ним шар перецвілої трави морської, потім знову шар землі, під ним знову прокладка настеленої кимось трави, що й за віки не перегнила, лише цвіллю взялася* (О. Гончар); *Березневий сніг на землі — не перешкода для плуга, а для тракторних гусениць — прокладка, що не дає налипати розпушеному морозами та відлигами чорнозему* (М. Циба); // *техн.* Деталь, яка при стисканні заповнює простір між двома або кількома пов'язаними поверхнями, перев. застосовувана для герметизації стиків сполучуваних об'єктів. *Уся силова механіка у чудовому стані, .. ізоляційні прокладки нещодавно міняли* (В. Єшкілєв); *Вихідні патрубки помпи протікали (прокладки давно згнили і стерлися)* (М. Кідрук); // Гігієнічний засіб для захисту білизни від виділень зі статевих органів, а також у разі нетримання сечі. *З тієї подорожі через Варшаву запам'ятався базар — .. велетенське муравлисько, переповнене низькоякісними, якраз під нашу платоспроможність, спокусами — від жувальних гумок і дамських прокладок до відеомагнітофонів і акустичних систем* (Ю. Андрухович); *По телевізору на всіх трьох каналах — рекламні паузи. І, уявляєте, на всіх трьох іде реклама прокладок* (С. Пиркало).

ПРОКЛА́ДКОВИЙ, а, е. Стос. до прокладки (у 2 знач.). *Повсть застосовують як прокладковий, ущільнювальний, тепло- і звукоізоляційний матеріал* (з наук.-попул. літ.); *Деревоволокнисті плити можна використовувати як прокладковий шар під усі види підлоги, зокрема паркету, синтетичних покриттів і лінолеуму* (із журн.).

ПРОКЛАДНИ́Й, а́, е́, *рідко.* Те саме, що **прокла́дковий.** *Деревину, папір, картон, тканину, пінопласт, вату, стружку тощо використовують як прокладні та амортизаційні матеріали для транспортної тари* (з навч. літ.); *Прокладну склотканину на ділянці пресування багатошарових друкованих плат зберігають у холодильнику в запаяних поліетиленових пакетах при вказаній у документах на цю склотканину температурі* (з мови документів).

ПРОКЛАМАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до прокламації. *Нелегальний прокламаційний матеріал був зачитаний до дірок. Про це засвідчили протерті рядки, окремі слова* (з мемуарної літ.); *Пафосом самовідданої творчої інтелектуальної праці для загалу, поєднаної з невпинним самовдосконаленням, дихають рядки прокламаційного заклику Лесі Українки до молоді, відомого як "Лист на Україну до товаришів"* (з наук. літ.).

ПРОКЛАМА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Друкований або рукописний агітаційний аркуш злободенного політичного змісту; листівка (у 2 знач.). *Мене часто підвозили селяни, а часом і ночувати лишали в себе. Я їм щедро й гаряче віддячував за те прокламаціями та брошурками* (В. Винниченко); *Якісь невідомі в Охтирці люди повезли Сильвестра Івановича до Харкова.., дали йому велику пачку революційних прокламацій і наказали роздавати кожному перехожому* (Б. Антоненко-Давидович); *— А ви, пане Лібенберг, щоб заспокоїти війська і жителів столиці, віддрукуйте прокламацію* (В. Малик); *Кілька тижнів тому Дмитро вийшов з тюрми після дворічного ув'язнення за розповсюдження прокламацій та забороненої літератури серед бориславських нафтовиків* (І. Нижник).

2. *заст., книжн.* Офіційна заява, відозва і т. ін. з приводу чогось важливого, перев. політичного характеру. *У квітні Дверницький став над Стиром недалеко Берестечка .. Зляканий польський генерал видав прокламацію про ліквідацію кріпацтва* (Р. Іваничук); *Важливе значення мала прокламація "Про звільнення рабів" (вересень 1862 р.), згідно з якою від 1 січня 1863 р. усі раби, що належали рабовласникам Півдня США, підлягали звільненню* (з навч. літ.); // Звернення до когось з викладенням яких-небудь принципів, думок і т. ін. *Трудівниці всього обширу! До вас моя прокламація* (М. Хвильовий).

ПРОКЛАМО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **прокламува́ти.** *Словаччина не була задоволена прокламованими 1991 р. ухвалами центральних органів і вимагала підписання державного договору з Чеською республікою* (з навч. літ.); *На початку XXI ст. реалізації прокламованого Україною європейського вибору перешкоджало, зокрема, і поглиблення бюрократизації та олігархізації суспільно-політичного життя* (з публіц. літ.); // **прокламо́вано,** *безос. пред. На Вкраїні, в тамошніх інтелігентних громадах бачимо упадок духу. Прокламовано так звану "неполітичну культурну працю"* (І. Франко); *У "Фаусті" Гете є твердження про те, що діла людські пародіюють те, що прокламовано. Втілення є пародією на задум* (Є. Сверстюк).

ПРОКЛАМУВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **прокламува́ти.** *Гнат Хоткевич через свої патріотичні переконання та прокламування ідей української цілісності й незалежності був терном в оці спочатку царського режиму, а згодом і влади СРСР, котра поставила на імені Г. Хоткевича тавро буржуазного націоналіста* (з наук. літ.).

ПРОКЛАМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, книжн.* Проголошувати, викладати, роз'яснювати і т. ін. щось, звертаючись до кого-небудь або поширюючи в засобах масової інформації якісь положення, погляди, думки тощо. *Леметр прокламує повне банкротство критики — звісно, такої, як він сам розуміє її* (І. Франко); *— Завжди шукати! Ніколи не задовольнятися з досягненого! — прокламує Ван Ґоґ* (В. Домонтович); *Тільки що яку падлюку Прокламує* [цариця] *за найбільшу, Соломон одпише зараз: "Любко, я ще більшу знаю!"* (Леся Українка); *Михайль Семенко рішуче прокламував розрив зі своїми безпосередніми літературними батьками-модерністами* (із журн.).

ПРОКЛАМУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., книжн.* Пас. до **прокламува́ти.** *Це* [персональна виставка художника Ф. Манайла] *було немовби вікно у світ зовсім іншого мистецтва, ніж те, що офіційно схвалювалося і прокламувалося під гаслами "соціалістичного реалізму"* (І. Дзюба); *Необхідність істотних змін у державно-церковних відносинах прокламувалася більшістю центральних та місцевих газет і часописів* (із журн.).

ПРОКЛА́СТИ *див.* **прокладá́ти.**

ПРОКЛА́СТИСЯ *див.* **прокладá́тися.**

ПРОКЛА́ЦАТИ *див.* **прокла́цувати.**

ПРОКЛА́ЦУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОКЛА́ЦАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Поклацувати час від часу. *При подачі живлення реле в регуляторі вологості повітря може короткочасно проклацувати* (з навч. літ.); *Щоб вимкнути налобний ліхтарик, треба проклацати всі режими по колу* (з мови реклами).

2. *тільки док.* Поклацати певний час. *Пристрій проклацав кілька хвилин і замовк* (із журн.).

ПРОКЛЕ́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проклеї́ти.** *Багато документів виготовлено на нещільних, слабко проклеєних видах паперу, тому вони потребують дбайливого ставлення з боку користувачів* (з наук. літ.); *Ще раз перевіривши проклеєні шрами на корпусі, занурюємо байдарку в воду* (з газ.); // **прокле́єно,** *безос. пред. Плінтус виготовлено з деревини, зверху проклеєно шпоном* (з мови реклами).

ПРОКЛЕЇ́ТИ *див.* **прокле́ювати.**

ПРОКЛЕЙМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, спец.* Док. до **клеймува́ти.** *Лісівникам треба було взяти клеймо, проклеймувати кожну колоду, поміряти діаметр, визначити її ґатунок* (з газ.).

ПРОКЛЕ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проклепа́ти.** *Серед знахідок археологів шпилька, зроблена із стержня завтовшки 2,9 мм, який у місці розгалуження звивин проклепаний і трохи розширений* (з наук. літ.).

ПРОКЛЕПА́ТИ *див.* **прокле́пувати.**

ПРОКЛЕ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОКЛЕПА́ТИ,** проклепа́ю, проклепа́єш *і* проклеплю́, прокле́плеш, *док., що.* 1. Клепати повторно, додатково що-небудь. *Ланцюг у фрезу дядько вже поставив, а потім почув, що його варто ще і проклепувати* (з газ.); *Спершу треба проклепати косу, а потім її нагострити. Клепають косу на бабці. Це треба робити тричі, щоб лезо стало таким, як лист паперу* (з навч. літ.).

2. *тільки док.* Поклепати (у 2 знач.) певний час. *Проклепали трактористи сошники у культиватора більше години* (з газ.).

ПРОКЛЕ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прокле́ювати.** *За участю амілаз отримують спеціальний крохмаль, який додають під час проклеювання паперу, щоб зробити його більш пружним, щільним, міцним* (з наук. літ.).

ПРОКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОКЛЕЇ́ТИ,** е́ю, е́їш, *док.* 1. *що.* Промащувати, просочувати клеєм чи іншим клейким синтетичним матеріалом що-небудь. *Одного з тямущих послали усередину, де він майже наосліп .. іззовні заліплював-проклеював усі шви ще одним шаром скотчу липучого* (О. Ірванець); * Образно. — *Здоровенний, казали, був могильник! То вже потім через нього асфальт проклеїли...* (О. Забужко).

2. *тільки док.* Поклеїти (у 2 знач.) певний час. *Ремонтники проклеїли три години поспіль, але так і не встигли заклеїти всі вікна в будинку* (з газ.).

ПРОКЛЕ́ЮВАЧ, а, *ч.* 1. Той, хто проклеює щось, здійснює проклеювання. *Підприємству потрібен проклеювач взуття* (з мови реклами).

2. Засіб для проклеювання чого-небудь. *Камедь також використовується в текстильній та паперовій промисловості як згущувач і проклеювач* (з навч. літ.).

ПРОКЛЕ́ЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **прокле́ювач** 1. *Трохи попрацювала дівчина проклеювачкою швів гіпсокартону* (з газ.).

ПРОКЛИНА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **проклина́ти** 1, 2. *Густав витягненим шнуром казав провести просту лінію через ті ораниці, облоги, а то й вівси і, незважаючи на крики, плачі та проклинання, велів по шнуру набити палів* [паль] *і зараз же за палями копати глибокий рів* (І. Франко).

2. Те саме, що **проклі́н** 1, 2. — *Щоб мені очі повилазили, щоб мені руки і ноги покорчило, щоб мені трясця, ..* — *та й усякими відьомськими проклинаннями стала* [баба] *проклинатись, — коли, каже, не зроблю так, що ти з Оленою завтра .. обвінчаєшся* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Стара .. як верескне, впала на купу листя, ногами сукає й клене, клене! Ми ходу, боюся цих проклинань* (Є. Пашковський).

ПРОКЛИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОКЛЯ́СТИ́,** прокляну́, прокляне́ш *і рідко* проклену́, проклене́ш, *док., кого, що.* 1. Піддавати прокляттю (у 1 знач.) кого-, що-небудь. — *Проклинаю тебе, сину, — застогнав дід, — проклинаю на сім і на тім світі* (О. Стороженко); — *Проклинаю тебе, — закричав Панас в агонії, — проклинаю моєю останньою хвилиною!* (Ю. Яновський); *Він проклинав той час, коли в його домі народився син, невгамовний пустун П'єтро* (Ю. Бедзик); — *Няньо сказав, коли не прийдеш додому, не підкоришся його волі, то він тебе прокляне! Ти більше не його дитина!* (М. Томчаній); — *Мені в дитинстві мама розповідала стару легенду про козака, мого прапрапрадіда, якого покарав Бог за те, що той прокляв свого сина* (Дара Корній).

2. Клясти, лаяти, осипати прокльонами кого-, що-небудь, виражаючи різкий осуд, відчай, обурення, ненависть і т. ін. *Наймичка невсипуща Щовечір, небога, свою долю проклинає* (Т. Шевченко); *Коли грозує далеч неокрая У передгроззі дикім і німім, Я твоїм ім'ям благословляю, Проклинаю іменем твоїм* (В. Симоненко); *Всі вони благословляли любов і не знали про те, що нею можна жити і в хвилі проклинати її* (Ю. Мушкетик); *Отак поспорять* [люди], *покричать; одні поблагословлять, другі прокленуть тодішні порядки, та й розійдуться* (Панас Мирний); *Вирве старий Тарас сиве пасмо з своєї чуприни і прокляне і день, і годину, коли народив на ганьбу собі такого сина* (О. Довженко).

3. *тільки док.* Клясти певний час. *Цілу ніч проплакала та прокляла Марина Карповна свого чоловіка* (Панас Мирний).

ПРОКЛИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОКЛЯ́С-ТИ́СЯ,** прокляну́ся, прокляне́шся *і рідко* проклену́ся, проклене́шся, *док.* 1. *діал.* Присягатися з прокльонами. *Я зголоднів, іду до Мошка з'їсти дещо наборг, поки гроші дістану, а тоті два медведі, бог би їх побив, та до мене: "Плати та й плати за тото, що-сь набрав!" Що я прошу, проклинаюся, розповідаю, яка річ, — та де!* (І. Франко); *Узяла* [Краньцовська] *його* [чоловіка] *на сповідь .. Та він зразу проклинався, що це неправда* (Л. Мартович).

2. *тільки док., рідко.* Бути про́клятим. *Схаменіться! будьте люди, Бо лихо вам буде .. Одцурається брат брата І дитини мати, І дим хмарою заступить Сонце перед вами, І навіки прокленетесь Своїми синами!* (Т. Шевченко); [П а с т у х:] *Стань на коліна, поблагословлю! Не хочеш? Хай же проклянеться мить, Коли знайшлась ти* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра).

3. *тільки недок.* Пас. до **проклина́ти.** *Згорнуті або складені пластинки зі свинцю, на яких стародавні жителі імперії видряпували імена ворогів, що проклиналися, відомі археологам та історикам добре* (з наук.-попул. літ.).

ПРОКЛІ́Н, *рідше* **ПРОКЛЬО́Н,** льо́ну, *ч.* 1. Лайливий вислів, який виражає різкий осуд кого-, чого-небудь, велике обурення кимсь, чимсь, ненависть до когось, чогось і т. ін. *Отак, як дід любив сонце, так його мати, що її, як я теж аж потім довідався, звали Марусиною, любила прокльони* (О. Довженко); * У порівн. *Останні його слова пролунали в кімнаті так, неначе проклін з грудей якогось лжепророка, що гине за свою єресь як за найбільшу правду на землі* (Т. Осьмачка).

2. Те саме, що **прокля́ття** 1. *Хто в час пожежі край свій кине І .. в чужий втече, Того весь вік огонь пече І проклін рідної країни* (Олександр Олесь); *Ворогам — покара і прокльон, А народу — пісня величава* (Т. Масенко).

3. *перев. чого.* Те, що обтяжує, мучить, робить нещасним когось, завдає лиха, горя і т. ін. *Вони* [селянські діти] *співають* [у різдвяний вечір], *кидаючи голодні погляди в яснoосвітлену й теплу кімнату, вичитуючи в байдужих зорях тільки проклін своєї долі* (І. Франко); *Зламати нам судьби проклін! Ударив дзвін!* (Леся Українка); *"Дивіться ж, діти, онде він, — Який похилий і знебулий. Похмурий, темний, як зігнули Його зневага і проклін!"* (М. Зеров).

Посила́ти / посла́ти прокльо́ни (проклі́н) *див.* **посила́ти; (1) Прокльо́ни поби́ли** *кого* — кого-небудь спіткало горе, нещастя через чиї-небудь недобрі побажання. *Вона боялась, що її проклін побив Мелашку, як лиха година* (І. Нечуй-Левицький); *Так же сталося і цього разу — чи то вже наша недоля була, чи побили нас прокльони, що Мавр дочці посилав (страшна то річ, як батько прокляне, хто б він не був)* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); **Сла́ти прокльо́ни (прокля́ття)** *див.* **сла́ти**[1].

◊ **Прокля́ття (проклі́н) кро́ві** *див.* **прокля́ття; Си́пати прокльо́ни (прокльо́нами)** *див.* **си́пати.**

ПРОКЛІ́ННИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жінка, яка проклинає. *Геть від — проклінниць, стиску — і реклями* [реклами], *Яка — на всю свідомість — хижо — блима* (Е. Андієвська); *На кутку прозвали сусідку проклінницею* (із журн.).

ПРОКЛІ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **кліпати** 1. *Він, ще сонний, з прим'ятим вихорем* [вихром] *на тім'ї, проклiпав очима, нап'яв на себе старі, з видутими колінами, аж зашкарублі штани, картуз на голову і чкурнув за поріг* (В. Близнець).

2. Покліпати певний час. *Так і проклiпав кілька хвилин Олег у класі біля дошки* (із журн.).

3. *кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Те саме, що **проморга́ти.** *Василь щиро вірив у те, що казав, усі заарештовані здавалися йому ворогами, яких тільки сліпий міг не помітити, а от вони не побачили: проморгали, проспали, проклiпали, і це їм важко простити* (А. Дімаров); *Добру половину літа я спала на бабусиній веранді, боячись проклiпати кінець світу* (М. Матіос).

ПРОКЛІ́ТИКА, и, *ж., лінгв.* Ненаголошене слово, що стоїть перед наголошеним і утворює з ним одне фонетичне ціле. *В українській мові проклітиками найчастіше виступають службові частини мови: прийменники, сполучники, частки, а також самостійні: допоміжні дієслова та займенники. Наприклад, до ме́не, на столі́, на доро́зі, піді мно́ю, а ти́ (проклітики до, на, піді, а)* (з навч. літ.).

ПРОКЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проклюва́ти.** *У прокльованому яйці оболонка під шкаралупою швидко висихає, стає міцною, що обмежує рух зародка та затримує вихід із яйця* (з наук.-попул. літ.).

ПРОКЛЬО́ВУВАТИ, ує, *недок.,* **ПРОКЛЮВА́ТИ,** ює́, *док., що.* 1. Пробивати дзьобом, клюючи. *У цьому суть Людини, яка вирішила бути першопрохідцем, пташкою, що прокльовує шкаралупу, аби вийти назовні* (О. Бердник); *Невідомий мені птах сидів на торбині з продуктами, що висіла на кілочку біля входу в палатку, і намагався проклювати дірочку* (І. Багмут); *Сидітиме* [пташка в гніздечку] *доти, доки шестеро голопуцьків-малят не проклюють кволими дзьобиками тонюсіньку шкаралупу яєчка і, обігріті й висушені материнським тілом, не роззявлять ротиків і не попросять їсти* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Ранок наступав навально, про це оповіщала зорянка* [малинівка], *прокльовувала тонким співом зорю* (Ю. Мушкетик); *Шпилі соборів і дзвіниць проклювали тріскучий туман* (Р. Іваничук).

2. *тільки док.* Поклювати (у 2 знач.) певний час. *Проклювала чапля кілька хвилин в очеретяному намулі й перестала* (з газ.).

ПРОКЛЬО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* 1. З'являтися з яйця, пробиваючи дзьобом шкаралупу (про пташенят). *Знову був поткнувся на вишки, знайшов нове гніздо зозулястої, а під нею, хитрюгою, вже курчата прокльовувались* (М. Стельмах).

2. Пробиватися, показуватися із землі, з-під снігу, з'являтися з бруньок (про листя, пагони рослин і т. ін.). *Десь-не-десь прокльовувалася з землі свіжа зелень* (І. Франко); *Тільки-но блідо-зелені парості, з яких потім розів'ється огудиння кавунів, почнуть прокльовуватися крізь рихлу землю, тягнучись до сонця, Гуня оселяється в курені* (Є. Доломан); *Бачить він, як прокльовується із землі тюльпан, як зацвітають козельці й первоцвіт і як зацвітає ковила* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Село одпливало й одпливало назад. Прокльовувались вогники у вікнах, меркли за деревами* (Є. Гуцало); *Від того вітру прокльовувалось у його душі щось таке, як кволий, зелений росточок* (Валерій Шевчук); // *перен.* Ставати помітним або відчутним. *З його очей проглядали і настороженість, і обережність, і лукавство, а з-поміж них прокльовувався і знову десь причаювався розум* (М. Стельмах); *Сонце ледь прокльовувалося* (І. Карпа); *На потилиці прокльовувалася акуратна лисинка* (С. Андрухович).

ПРОКЛЬО́Н *див.* **проклі́н.**

ПРОКЛЮВА́ТИ *див.* **прокльо́вувати.**

ПРОКЛЮ́НУТИ, не, *док., що.* Однокр. до **прокльо́вувати.** *Щоб народитися, курча повинне проклюнути яйце, зруйнувати коло, вирватися з нього* (П. Загребельний); * Образно. *Тепер чорні стиснуті губи Кирюші проклюнула посмішка* (М. Стельмах).

ПРОКЛЮ́НУТИСЯ, неться, *док., розм.* Однокр. до **прокльо́вуватися.** *Тоді знову почулося потріскування. І нове піпікання. Це проклюнулося друге пташеня. А потому — третє, четверте і п'яте* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Он тіль-тіль проклюнувся грибочок, у нього ще й ніжки нема, а шапочка навіть не встигла почервоніти* (М. Стельмах); *Від часу заручин у ній* [Ганнусі] *проклюнулася нова, вже подобаюча радше на молодицьку* [молодичу], *ніж на дівоцьку, статечність і гідність* (О. Забужко); * Образно. *Вже проклюнулась північ. А слово з пера не злітає нікуди. Сидить, як папуга...* (Т. Федюк).

ПРОКЛЯ́СТИ́ *див.* **проклина́ти.**

ПРОКЛЯ́СТИ́СЯ *див.* **проклина́тися.**

ПРО́КЛЯТ *див.* **про́клятий.**

ПРО́КЛЯТИЙ, ПРО́КЛЯТ, а, е. Дієпр. пас. до **прокля́сти́.** *Проклятій від матері не треба жити меж людьми... земля не здержить...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кров висисає оте остогиджене, Прокляте нишком шиття, Що паненя, вередливе, зманіжене, Вишвирне геть на сміття* (П. Грабовський); — *Я вірю в будівничих. У зміни вірю: руйнач, вандал вже проклятий нами і буде проклятий майбутніми теж* (О. Гончар); *Хай буде проклят їхній рід до останнього коліна, хай не поможе їм молитва, хай не зійде на них благословення!* (П. Загребельний); *Я питаю в книжок, роззираюсь на кожній сторінці: Де той рік, де той проклятий тиждень і день, Коли ми, українці, забули, що ми українці?* (В. Баранов); * У порівн. [М и к и т а:] *Вони щасливі, їх доля сміється, їх доля дбає; а я, мов проклятий, мов матір'ю проплаканий, ні на хвилину не заспокою свого замордованого серця!..* (М. Кропивницький); // **про́клято,** *безос. пред.* — *Фригійське плем'я не проклято* (І. Котляревський); *На нього було послано важезне прокляття, бо вигнано з жінкою із раю і проклято разом з дітьми й нащадками його* (Валерій Шевчук).

◊ **Будь він (ти, вона́** *і т. ін.)* **[три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті>** *див.* **бу́ти; Щоб я був про́клятий** *див.* **я**[2]**; (1) Як про́клятий:** а) *(зі сл.* р о б и т и, п р а ц ю в а т и *і т. ін.)* самовіддано, самозречено. *Скажіть мені, чому це я, як проклятий, цілий рік із своєю родиною працюю, і от тільки й того, що зміг заробити собі на ці штани* (Д. Бузько); *Коли вона спала, я майже не бачив. З рання і до вечора ганяла своїх наймитів і сама працювала, як проклята* (В. Минко); *Дівчата цілісінький день малюють як прокляті, а вечори і ночі просиджують над майструванням масок тощо* (І. Жиленко); б) який утратив самовладання, не усвідомлює своїх учинків, дій і т. ін. *Вернулась додому — місця собі не знаходила. Як проклята — Остапка ні за що вибила. Сама плакала потім* (А. Головко); в) *(зі сл.* м о т а т и, т р я с т и *і т. ін.)* дуже сильно. *До гатки хлопці добралися благополучно. Стали спускатися до Ташані; Дениса мотало в голоблях, як проклятого. — Держіть, хлопці, бо напира, — просив він, з трудом стримуючи воза* (Григорій Тютюнник).

ПРОКЛЯ́ТИЙ, а, е. 1. *часто лайл.* Який (якого) проклинають, жорстоко засуджують, дуже ненавидять; клятий. *— Приводь тільки швидше проклятого сотника, я і йому віддячу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Федькові ввижався батько, що, мов живий, стояв перед його очима в усій своїй страдницькій виразності, як докір і обвинувачення проклятому світові всевладних* (С. Добровольський); — *На Антона не сердься. Він не винен, то голод проклятий затуманив йому розум* (І. Кирій); *Висушила силу Чужина проклята, Візьміть мене, лелеченьки, На свої крилята* (Д. Павличко); // *розм.* Який докучає, викликає досаду. *Прокляті вітри роздулися, А море з лиха аж реве* (І. Котляревський); — *Ніяк не влізу в прокляте крісло, таке вузьке!* (І. Нечуй-Левицький); *Сахно налягала на весло, поспішаючи геть від жахливої примари. Але прокляті озерця тяглися нескінченно* (Ю. Смолич); *Звогчили очі, і сльоза непрошена от-от з очей, проклята, побіжить* (Л. Костенко).

2. *у знач. ім.* **прокля́тий,** того, *ч.;* **прокля́та,** тої, *ж.* Той (та), якого проклинають, жорстоко засуджують, дуже ненавидять. *Отож і вивчився я, виріс, Прошу собі волі, — Не дає* [пані]. *І в москалі Проклята не голить. Що тут на світі робити?* (Т. Шевченко); *Вперед, полки суворі, Під прапором свободи .. За кров братів пролиту, За кожен плач дитяти Проклятим відплатити, Розбійників скарати* (М. Рильський); // Уживається як лайливе слово. — *Геть, проклята, геть! — заревів на всю хату Прокіп і, вчепившись Орисі в коси, смикнув її до себе, щоб викинути з хати, як щеня* (М. Стельмах); // *розм., рідко.* Те саме, що **нечи́стий** 6. — *Недаром тут* [у штольні] *такий сопух. Певно, що се не від святого, а від проклятого* (І. Франко).

◊ **Бі́сова (прокля́та, соба́ча** *і т. ін.)* **душа́** *див.* **душа́; Проклятий (пе́ський, чо́ртів** *і т. ін.)* **син бу́ду (будь я)** *див.* **син.**

ПРОКЛЯ́ТТЯ, я, *с.* 1. Різке засудження кого-небудь, що часто свідчить про безповоротний розрив з ним і супроводжується зловісним побажанням, пророцтвом; клятьба (у 1 знач.). [В а с и л ь:] *Ні, не хочу я тебе проклинать! Що ж з того прокляття?* (М. Кропивницький); *Я руку подаю земній сім'ї єдиній... А тим, хто пазурі на світ простяг звірині, Хто, в кров обагрений, по кров нову іде, Свинцем розтопленим прокляття хай паде!* (М. Рильський); *Баба заплакала, заворушила губами, щоб замолити страх від прокляття над родом після мученицької смерті сина* (Є. Пашковський); // Засудження, супроводжуване відлученням від церкви. *Раптом вона згадала про прокляття, і страх відбився на її обличчі. — Та плював я на його анафему, — заспокоював Мічурін дружину. — Плював я на нього з усім його синклітом* (О. Довженко); *Врешті отцю Єлисею вдалося зіп'ястися на ноги, він зірвав з себе хрест і пригрозив прокляттям* (Ю. Мушкетик).

2. Прояв різкого осуду кого-, чого-небудь, великого обурення кимсь, чимсь, ненависті до когось, чогось і т. ін. *Не візьме* [юнак] *більш рушниці в руки. Страшного списа не вживе... Прокляття шле, безсилий з муки, На панування світове* (П. Грабовський); *Ось мовчиш* [Батьківщино], *незбагнена, незнана, Мов прозорий жовтень, нежива, — Що ж Тобі — прокляття чи осанна? Мертві звуки, неживі слова* (Є. Маланюк); *Дьяконов чує всі ці прокльони, адресовані тому, хто був його кумиром, і вже й сам не знаходить у своєму спустошеному серці нічого, крім тупого відчаю, зневіри у всьому й прокляття* (О. Гончар); *В грудях доктора змішались почуття ненависті, відчаю, прокляття* (Ю. Бедзик); // Лайливий вислів, яким виражають такі почуття. *Усі старалися серед натовпу зробити собі якнайбільше місця, незважаючи, що друзі душилися, попихаючи один одного з прокляттям на устах* (Н. Кобринська); *Батий з пагорка стежив за наступом, кусав губи, розгнівано шепотів прокляття* (А. Хижняк); *Прокляття висіли в мене на язиці, і це чекання було найтяжчим* (В. Рубан).

3. *у знач. виг.* Уживається для вираження великого невдоволення, сильного обурення, досади, відчаю і т. ін. [М а р у с я к:] *Прокляття! Жінко! Не муч мене! Кажи: нам гро́зить щось?* (І. Франко); — *Прокляття вам! — закричала Жанна, підійнявши вгору руки й загрожуючи ними. — Прокляття!..* (Гео Шкурупій); — *Прокляття! — вигукнув нещасний пан Спихальський і вдарив закованими руками в кам'яну стіну. — Прокляття! На кого ж вона мене проміняла?* (В. Малик).

4. Те, що обтяжує, мучить, робить нещасним когось, завдає лиха, горя і т. ін. — *Пожалійте моє молоде життя! Зніміть своє прокляття! Невже ви схотіли моєї смерті?* (А. Кащенко); *Таке лежить прокляття на мені, Що мушу тугу словом зустрічати* (Леся Українка); *Бідність завжди була прокляттям людського роду, коли ж вона заволодіває ще й сферою духовності, тоді життя стає зовсім нестерпним* (П. Загребельний).

Сла́ти прокльо́ни (проклят́тя) *див.* **сла́ти**[1]**.**

◊ **(1) Проклят́тя (прокли́н) кро́ві,** *заст.* — прокляття, яке тяжіє над нащадками за вчинки їхніх предків. [Е л е а з а р:] *Ви не кленете. Я прощаю, браття, вам всі слова. А все ж проклятий я страшним прокльоном крові* (Леся Українка); *Я проклинаю вас прокльоном крові! ... Леся кинула перо* (М. Олійник); **Розкида́тися проклят́тями** *див.* **розкида́тися**[1]**.**

ПРОКЛЯТУ́ЩИЙ, а, е, *розм.* 1. *часто лайл.* Підсил. до **проклят́ий.** *Вона справді виплакала очі, живучи в тій проклятущій хаті з сином, лютим змієм, і невісткою, гадюкою* (Ганна Барвінок); [Б и ч о к:] *Ні, вже зарік дам, доки віку мого: не залицятися до того проклятущого зілля, до гаспидських молодиць* (М. Кропивницький); — *А куди ж мені діватися? Відбув свій належний строк, поїхав провітритися додому, тепер знову повернувся: тягне проклятущий Чорнобиль* (А. Михайленко); // *у знач. ім.* **проклятý́щий,** щого, *ч.;* **проклятý́ща,** щої, *ж.* Той (та), кого проклинають, особливо жорстоко засуджують, особливо сильно ненавидять. — *Сава убив його! — і упала* [Марія] *на долівку. Потім: — Ні, ні, се не Сава! Брехав, проклятущий! Бодай би не діждався додому дійти, днини Божої дочекатися!* (О. Кобилянська); *О, прокляття проклятущим — за нелюдяність, за зло!* (П. Тичина);

// Який викликає велике роздратування, досаду, надзвичайно сильно докучає кому-небудь. *Я був бідний сільський хлопець і ніколи ще на своїм віці не мав олівця, все мусив писати тим проклятущим гусячим пером, котре так страшно капало, бризкало і порскало під натиском моєї руки* (І. Франко); *Трохим Іванович ладний був задушити проклятущого пса, який завдав йому стільки хвилювання* (А. Шиян); *Трохи непідходящу пісню вибрав цей проклятущий десятник для переможного війська, що входить в здобуте місто* (В. Лис); *Була б поруч ця підступна, ця зрадлива і зваблива, ця згадувана ледь не щодня проклятуща і все ще жадана перукарка Зоя...* (І. Роздобудько).

2. *рідко.* Те саме, що **запе́клий** 3. [Я в д о х а:] *А очі у нього, — я таки придивилась, — прямо проклятущі!* (М. Кропивницький); *Вільна конкуренція має цю нелюдську та проклятущу вдачу, що все і всюди зменшує заробітну плату* (І. Франко).

ПРОКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокува́ти**[1]. *Прокована крича* [криця] *захолонула, і її вкинули до горна і знову почали підігрівати* (А. Хижняк); *Чим краще прокований метал, тим вищі його механічні властивості* (з навч. літ.); * Образно. *Ти* [українська мова] *у мені із кореня — Полем мені наговорена, Дзвоном коси прокована, В чистій воді смакована* (В. Бичко); // **проко́вано,** *безос. пред. Спинку руків'я ножа проковано в холодному стані, можливо, для надання йому більшої міцності* (з наук.-попул. літ.).

ПРОКО́ВЗАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **проко́взати**[2]. *Мене не тягло навіть на проковзані по тротуарах стежки* (Л. Смілянський).

ПРОКО́ВЗАТИ[1] *див.* **проко́взувати.**

ПРОКО́ВЗАТИ[2], аю, аєш, *док., що, рідко.* Робити гладким, слизьким що-небудь, ковзаючи по ньому; наковзати. *На новому асфальті вже проковзали дві стежки* (Л. Смілянський).

ПРОКО́ВЗАТИСЯ *див.* **проко́взуватися.**

ПРОКОВЗНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **проко́взувати.** *Після десятого заняття оздоровчим плаванням дитина повинна сама відштовхнутися від стінки ванни і трохи проковзнути по поверхні води* (з навч. літ.); * Образно. *А десь у глибині думки проковзнуло, пролетіло, що за міру цинізму йому* [Борозні] *заплачено сповна* (Ю. Мушкетик).

ПРОКО́ВЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проко́взувати.** *Пасові передачі не забезпечують жорсткого зв'язку між шківами через можливість проковзування паса на шківах* (з наук.-техн. літ.); *Оскільки колесо рухається без проковзування, то точка, що стикається в цей момент з дорогою, має швидкість, яка дорівнює нулю* (з навч. літ.).

ПРОКО́ВЗУВАТИ, ує, *недок.,* **ПРОКО́ВЗАТИ,** ає, *док.* Не затримуватися, рухаючись (про щось гладке, слизьке); прослизати. *При поглинанні звуку сила, що діє на поверхню частинки, вже не є строго нормальною до неї, а має ще дотичну компоненту. У такому разі частинки не можуть вільно проковзувати* (з навч. літ.); * Образно. *Місяць упав униз і тепер проковзував між стовбурами, мало не коло коріння* (П. Загребельний); *Рідко проковзувало Хрещатиком поодиноке авто* (І. Жиленко); // Вислизаючи, випорскуючи, проскакувати крізь що-небудь, між чимсь (про гладкі, слизькі предмети). *— Це прямий вузол .. Він небезпечний. — Чому? — Тому що ненадійний. Він має здатність проковзувати і розв'язуватись* (М. Кідрук); // *перен.* Швидко й непомітно проходити, пробиратися кудись. *Вона проковзує за стіну, яку виклала перед дверима, звільняючи їх від цегли* (Г. Пагутяк); *Сашко проковзав галявиною повз дуби на біле поле* (М. Вінграновський).

ПРОКО́ВЗУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОКО́ВЗАТИСЯ,** ається, *док., рідко.* 1. Ставати слизьким від ковзання. *Установлено, що диски фрикційного механізму починають проковзуватися й механічна енергія обертання перетворюється в теплову* (з наук. літ.).

2. *тільки док.* Поковзатися певний час. *Діти проковзалися на річці майже годину* (із журн.).

ПРОКОВТНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що.* 1. Однокр. до **проко́втувати** 1. *Сів на лавці та й попросив напиться. Принесли кухлик, ледве проковтнув, — так мені горло здавило* (О. Стороженко); *Маруся не могла їсти. Проковтнула кілька крихот і мовчки вертала кулешу Юрчикові* (Г. Хоткевич); *Бронко проковтнув слину, як ковток води* (Ірина Вільде); *Теща кривиться, мовби проковтнула їжака, а не вишуканих марципанів* (С. Процюк); // *розм.* Швидко, похапцем або жадібно з'їсти чи випити що-небудь. *Йому не пощастило всіх обділити. Забув лишити й собі "пайку". Хліб той проковтнули в одну мить* (Ю. Збанацький); *Обід я проковтнув, не відчуваючи смаку* (А. Кокотюха); *За лічені хвилини я проковтнув увесь сніданок, подумав був попросити добавки, але вирішив утриматись* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *перен.* Знищити що-небудь, погубити когось. *Нишком проковтнуло море Моє не злато-серебро, Мої літа, моє добро, Мою нудьгу, мої печалі, Тії незримії скрижалі, Незримим писані пером* (Т. Шевченко); *— Ви й самі її, чаро́вна* [чарівна] *пані, ладні проковтнути Подоляночку живцем: вона ж козацькою своєю вродонькою покорила чи не всю Європу!* (О. Ільченко); *На ньому* [сеймі] *вирішиться — яким шляхом піде Річ Посполита: чи підтримає Австрію у війні з турками, чи спокійно дивитиметься, як султан проковтне її, щоб згодом проковтнути й Польщу* (В. Малик).

2. *перен., розм.* Однокр. до **проко́втувати** 2. *Їх дитячі серця стискалися з тривоги, вступаючи в той новий, такий відмінний і такий страшний світ, що проковтнув їх* (І. Франко); *Ніч впала зразу і проковтнула обрій* (М. Коцюбинський); *Темрява вечора проковтнула дві постаті* (О. Бердник); *Сонце залишило на небосхилі тонку блідорожеву смужку, та за кілька хвилин густі вечірні сутінки проковтнули і її* (Люко Дашвар).

3. *перев. у сполуч. зі сл.* с л о в о, ф р а з а, *перен., розм.* Однокр. до **проко́втувати** 4. *Уляна проковтнула останню фразу. Глянула на годинник, на сивенького професора .. і — завмерла* (Є. Кравченко); *Раптом Чирва знову сполотнів. І ніби проковтнув свої слова* (А. Кокотюха); *— Тут ті тримаються, кому їхати нема куди. То ж, приїжджай — живи, — батько зробив широкий жест рукою, — проковтнув міцне слівце, що мало не вискочило услід* (Г. Вдовиченко).

4. *перев. у сполуч. зі сл.* о б р а з а, п і л ю л я *і т. ін., перен., розм.* Вислухати, перенести що-небудь неприємне, образливе, не даючи належної відповіді. *Не встигла молодиця проковтнути однієї образи, як уже сам пан кинувся до неї з кулаками* (Л. Яновська); *— Еге, та ти сьогодні, товаришочку, справді темпи здав, — зауважив Чемериця. — Сьогодні Постолак тебе перегнав .. Гавриш мовчки проковтнув пілюльку* (Г. Коцюба); *— Ти не є чванливий ні перед другими, ні перед собою й проковтнеш цю гірку правду без зайвих слів ремствування* (Б.-І. Антонич); // Стримати, затамувати (про вияв якогось почуття, переживання). *У Фрузі закрутилися сльози в очах, але вона силоміць проковтнула їх* (І. Франко); *Мати проковтнула досадну гримасу* (Я. Качура).

5. *перен., розм.* Прочитати дуже швидко; прочитати великий обсяг тексту за недовгий час. *Інколи Толя розводив руками і говорив: — А цього і я не знаю. Спитай у Ігоря. Він цілу бібліотеку проковтнув* (С. Журахович); *Холод з нетерпінням ждав автореферату Шаптали. Автореферат проковтнув за один вечір* (П. Загребельний); *Дочитувала Стендаля. Я його просто проковтнула. Така велика річ, але як вона блискуче, мудро збита, яка вона вся струнка і прекрасна* (І. Жиленко); *Лянґе з жадібністю накинувся на знайдений матеріал і проковтнув книгу за чотири години, проведені в читальному залі* (Любко Дереш).

◊ **Гото́вий з'ї́сти (проковтну́ти) без со́лі <З'їв би (проковтну́в би) без со́лі>** *див.* **гото́вий; (1) Проковтну́ти (затягти́, затягну́ти, проглину́ти) язи́к (язика́)** — зробитися мовчазним, замовкнути. — *Цить-бо, — урвав пісню бандит. — Сказав же: проковтніть язики* (І. Муратов); *З мікрофона почувся зловтішний регіт: — Що, містер Макітра, язика свого проглинули?* (І. Волошин); *Хоч би слово сказав, а то затягнув язик і мовчить* (І. Цюпа); *Коли ми прийшли на збори, біля входу в клас стояв наш математик Лука Васильович і жваво розмовляв з кимось із батьків; побачивши мою маму, він проковтнув язика* (Г. Усач); *Вчений музика тут-таки пожалував, що не проковтнув язика, а язик тим часом зовсім розперезався і наплів сім мішків вовни щодо експансії глухих музикантів, яких породив і розбестив мікрофон* (А. Крижанівський); **(2) Проковтну́ти нажи́вку** — виявитися ошуканим, обдуреним, повіривши у щось, що не відповідає дійсності. — *Так, так, ви маєте рацію, князю, — ніби ненароком обмовився Павло. Безбородько наживки не проковтнув. — Граф, ваша величність... Я тільки граф* (В. Малик); *Як я й розраховував, місцеві чаклуни проковтнули наживку і ладні були негайно вгризтися зубами в граніт науки задля здобуття вічної молодості та могутності* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(3) [Що] [й] язи́к (язика́) проковтне́ш (мо́жна проковтну́ти)** — дуже смачне щонебудь. [Я в д о к и м:] *Мабуть, смачна* [горілка], *що й язика з нею проковтнеш, як покуштуєш?..* (М. Кропивницький); — *А тут грибне місце, назбираю боровичків своїй жінці. Вона їх так смажить на сметані, що можна і язика проковтнути* (М. Стельмах); *Він же ще не нажився. Стільков же радостей ще не зазнав. Торта "Київського" ще не їв (чорнява Светка казала — така смакота, язика проковтнути можна!)* (В. Нестайко); **(4) Як (мов, ні́би** *і т. ін.*) **арши́н (па́лицю, багне́т) проковтну́в:** а) неприродно прямо, дуже виструнчено. *Олексій ішов, випроставшись так, як Юрко, мов проковтнув палицю* (П. Куліш); *Навіть Дуню причмелив своїм виглядом Максим Тадейович: вона весь час стояла виструнчившись, мов проковтнула палицю, в кутку кімнати — й ні пари з уст!* (Б. Антоненко-Давидович); *Волосся було старанно зачесане. Обличчя начебто застигло. А тримався він так, ніби аршин проковтнув* (Ю. Шовкопляс); *Ключник сидів, наче аршина проковтнув, притиснувши руки до боків* (Ю. Хорунжий); б) дуже виструнчений, стрункий. *В поперку був прямий, як багнета проковтнув* (Є. Гуцало).

ПРОКО́ВТНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проковтну́ти.** *Юнак відчував, як з кожним шматком проковтнутого м'яса відновлювалися сили і кров починала жвавіше пульсувати в жилах* (О. Донченко); *Їй здавалося, що в його горлі, десь там під шкірою, що підозріло обвисла лише в одному місці, унизу під кадиком, от-от заворушиться проковтнута жертва* (Н. Сняданко); *Над селом тиша, ніби перед боєм, тільки інколи розірве її лунастий постріл і зразу ж стихне, проковтнутий масивами дрімучих лісів* (В. Собко); * У порівн. *Накачувана насосами з Дніпра вода, пройшовши трохи більше третини каналу, безслідно зникала, ніби проковтнута казковою силою* (П. Загребельний); // **проко́втнуто,** *безос. пред. Коли грибок було проковтнуто, у нього* [Юрка] *почалось сильне запаморочення голови* (Любко Дереш).

ПРОКО́ВТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проко́втувати.** *Завдяки рухам стінок шлунка й проковтуваних птахами камінчиків їжа перетирається* (з навч. літ.).

ПРОКО́ВТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проко́втувати.** *Для полегшення проковтування і всмоктування препарату в шлунково-кишковому тракті пігулку рекомендують запивати однією склянкою води* (з навч. літ.); *Артем довго звикав до прерійської* [прерійної] *говірки з її проковтуванням складів і лінивим обертанням язика* (М. Гримич).

ПРОКО́ВТУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* 1. Ковтаючи, пропускати через стравохід у шлунок; робити ковток. *Вони* [свині] *проковтували принесене вмить, гризли цебра* (П. Загребельний); *Одинець уміє випити й поїсти, на відміну од того ж Дмитра Івановича, який завжди, навіть за найвишуканішим столом, проковтує страву похапцем* (Ю. Мушкетик); *Дехто жадібно проковтував слину, ждучи своєї черги зігріти чи звеселити душу давнім, традиційним упоєм* [напоєм] (Г. Колісник).

2. *перен.* Робити нечутним або непомітним; поглинати. *Ні голосу пташини, ні шуму вітру, ні цвіркоту свердщика, навіть стук його* [Євгенія] *кроків проковтує глуха пустиня* (І. Франко); *Три товариші біжать там, де вогонь видять. І падають на хмари над пропастю. І хмари проковтують їх, як море зерна піску, як вічність хвилинку* (О. Турянський).

3. *перен., розм.* Те саме, що **ковта́ти** 2. *Перечитав усю класику — українську, російську, світову (багатьох письменників проковтував цілими зібраннями творів), тоді взявся за історію, літературознавство та інші науки...* (В. Чемерис).

4. *перев. у сполуч. зі сл.* с л о в о, ф р а з а, *перен., розм.* Говорити нерозбірливо чи не вимовляти нічого. *Мотря кілька разів відчиняє уста і знову... проковтує слово* (Ирина Вільде); — *Я хочу зробити щось для своєї Батьківщини, для нас. Ви не дивіться, що малий... — він задихався, проковтував слова, побоюючись, що батько не зрозуміє його* (М. Стельмах).

ПРОКО́ВТУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **проко́втувати.** *Всі народи вірили, що то сонце і місяць проковтувались чудовиськом або чаклуном* (В. Чемерис); — *Мені треба з тобою поговорити, — мовила Дарка не своїм голосом, що стояв лубом десь у стиснутій гортані й ніяк не проковтувався* (О. Забужко).

ПРОКО́ВУВАННЯ, я, *с., техн.* Дія за знач. **проко́вувати** 1. *Для зменшення напружень у зварних з'єднаннях виконується відпускання, прокатування та проковування швів* (з навч. літ.); — *Бачите, брате, оце візерунчасте "павутиння" на клинку? — спитав майстер, повертаючи лезо під світло. — Воно виникає через правильне і ретельне проковування сплетених пластин твердого і м'якого заліза* (В. Єшкілєв).

ПРОКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОКУВА́ТИ,** ую́, уе́ш, *док.* 1. *що, техн.* Обробляти метал куванням. *На виході з пудлінгової печі отриману крицю проковували й відправляли на плющення* (з наук.-техн. літ.); *Старий від таких речей аж розплакався. Та зразу ж заходився поправляти сокиру. І вчити Рибку, як проковувати знаряддя та загартовувати* (Ю. Логвин); *Нарешті вони здобули перемогу й одержали залізні злитки з пористою поверхнею, котрі треба було ще прокувати, аби зняти з них окалину й налиплий шлак* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *тільки док.* Покувати (*див.* **покува́ти**[1] 1) певний час. *Пів дня прокували ковалі, щоб виготовити якісний шолом* (з газ.).

ПРОКО́ВУВАТИСЯ, у́ється, *недок.*, **ПРОКУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. *техн.* Піддаватися обробленню куванням (про метал). *Підняли ковачі удвох кричу* [крицю] *на ковадло і почали бити молотами. Крича зсідалася, проковувалася* (А. Хижняк).

2. *тільки недок.* Пас. до **проко́вувати.** *Нержавіюча сталь, з якої виготовлені пластини, нагрівається в ковальському горні, після чого заготовки інтенсивно проковуються* (з навч. літ.).

ПРОКО́Л, у, *ч.* 1. Дія за знач. **проколо́ти, проко́лювати** 1. *Якщо від проколу ножем витікає сукровиця, стейк готовий* (С. Пиркало); *Під час процедури судинний хірург робить прокол стінки судини в районі стегна і вводить катетер з балоном і стентом* (з навч. літ.).

2. Отвір або рана, зроблений (зроблена) чимсь гострим, колючим. *Шабельний прокол у спину і кілька рубаних ран на голові, на шиї свідчили про звірячу розправу убивців* (Іван Ле); *Доктор Ландман нарешті вийняв шприц, приклав до проколу вату в спирті і зігнув руку Юрського* (О. Сизоненко); *Коновал сидить за кухонним столиком і розглядає на своїх руках чорні шахти від проколів, які тягнуться вздовж вен рівними ланцюгами* (А. Дністровий).

3. *перен., розм.* Помилка в учинках, діях і т. ін. *У нього майже не бувало проколів у його поведінці в колонії* (Ю. Покальчук); *Тут вийшов невеличкий прокол — форму йому знайшли на один розмір більшу* (А. Кокотюха); *Проколи трапляються. При здійсненні спецоперації ніколи не можна спрогнозувати все на сто відсотків. Ніколи* (В. Єшкілєв).

ПРОКО́ЛЕНИЙ, ПРОКО́ЛОТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проколо́ти.** *Я .. все запам'ятовував. Що і як. Як сукати дратву, як просмолити її й заправити в неї волосінь із свинячої щетини, щоб зручніше простромлювати у проколоту шилом дірочку в чоботі, латаючи його* (І. Кирій); *— Панські пси побачать, що в мене вухо проколоте — зразу виявлять, що я козак* (Ю. Логвин); * Образно. *На полі, проколене високими стернями і змішане з тонкими тінями од них, коливалося згуснеле місячне сяйво* (М. Стельмах); // **проко́лено, проко́лото,** *безос. пред. — Я почував себе так, ніби мені було проколото вуха* (Ю. Яновський); *Перший аркуш підпільного слідства про підпільного мільйонера було занумеровано, проколено в належних місцях і підшито до справи* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

2. *у знач. прикм.* Який проколовся (у 1 знач.). *Затримка сталася з автобусом: у ньому виявивсь проколотим скат, довелося міняти* (О. Гончар); *Батько надував м'яча, щоб перевірити, чи не проколотий* (В. Близнець).

ПРОКОЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм., рідко.* Поколивати (у 2 знач.) певний час. *Ледве встигла* [панна] *проколивати повз них.., а вже Мартині щоки залляв густий рум'янець* (М. Коцюбинський).

ПРОКО́ЛИНА, и, *ж.* Те саме, що **проко́л** 2. *Наші шукачі скарбів давно вже обстежили її* [стару могилу], *попроколювали своїми щупами і вздовж і впоперек. Ці проколини були чистим скарбом для всього живого, що плодилося у степу і заселяло всякі ямки і нірки* (І. Сенченко); *Знайдені керамічні горщики досить тонкостінні, під краєм вінець вони мають проколини або косі зарубки* (з наук. літ.).

ПРОКОЛИХА́ТИ, проколишу́, проколи́шеш *і рідко* проколиха́ю, проколиха́єш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **колиха́ти.** *Повішу ще тії рукава — хай вітер проколише* (П. Чубинський).

ПРОКО́ЛКА, и, *ж., архл.* Знаряддя з гострим кінцем, яким проколюють що-небудь. *Дві кістяні проколки були застромлені вертикально в материкову долівку — очевидно, застосовувались як розпирачі шкіри при її обробленні* (з наук. літ.); *У могилах скіф'янок виявлені шила, голки, проколки, веретена* (з навч. літ.).

ПРОКОЛОСТІЙКИ́Й, а́, е́. Стійкий до проколів (про гуму, шини і т. ін.). *Підошва шкіряного взуття повинна мати проколостійку прокладку, яка вмонтовується в неї таким чином, щоб її не можна було витягнути* (з навч. літ.); *Шина має проколостійкий шар, який захистить вас від проколів, і світловідбивні смуги для підвищення безпеки під час руху в темну пору доби* (з мови реклами).

ПРОКОЛО́ТИ *див.* **проко́лювати.**

ПРОКО́ЛОТИЙ *див.* **проко́лений.**

ПРОКОЛО́ТИСЯ *див.* **проко́люватися.**

ПРОКОЛОФО́Н *див.* **проколофо́ни.**

ПРОКОЛОФО́НИ, ів, *мн. (одн.* **проколофо́н,** а, *ч.), палеонт.* Підряд вимерлих дрібних викопних хижих рептилій підкласу котилозаврів палеогенового періоду, які мали череп із широкими щелепами. *Передня частина черепа проколофонів була короткою і затупленою, з носовим отвором, розміщеним дуже близько до рота* (з наук.-попул. літ.).

ПРОКОЛУ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проколупа́ти.** *— Редактор, називається! Ну коли в тебе тут порядок буде? Василь Блакитний посміхнувся б і весь час колупав би шпилькою чи голкою стола редакторського — спадщину Юзефовича. І було б на тому столі ще більше проколупаних рівчачків, ямок, якихось ієрогліфів* (Остап Вишня); // **проколу́пано,** *безос. пред. Лежить він* [м'яч] *спокійно, Ні скок, ані скік: У нього гвіздком Проколупано бік* (Л. Первомайський).

ПРОКОЛУПА́ТИ *див.* **проколу́пувати.**

ПРОКОЛУПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* 1. Док. до **колупа́тися** 1. *Проколупався на клумбі добряче, але квіти не зійшли* (із журн.).

2. Поколупатися (у 2 знач.) певний час. *До ночі проколупалася* [Майка], *поки активувала послугу доступу до всесвітньої мережі, занурилася в інтернет* (Люко Дашвар).

ПРОКОЛУПНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що.* Однокр. до **проколу́пувати.** *Перший лід не надто товстий, тому на ньому для риболовлі на озері можна проколупнути або висвердлити багато лунок* (із журн.).

ПРОКОЛУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОКОЛУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Колупаючи, проникати всередину чого-небудь, робити отвір у чомусь. *Відміряли* [майстри], *скільки линви треба для укріплення, заклякли навпочіпки над дошками і кілочками із залізного дерева проколупували дірочки* (Ю. Логвин); *Ґалаґанчик вибрав зручну хвилину і гвіздком проколупав у лантусі дірку .. З дірочки цівочкою посипався блискучий пісок* (О. Донченко); *Здається, й з гармати не пробити. Але люд християнський таки знайшов спосіб .. фортецю проколупати* (П. Запаренко); *Врешті проколупав дірку, розміром з волоський горіх, знайшов на землі гілочку, заходився гречку видобувати* (Люко Дашвар).

2. *тільки док., також без дод.* Поколупати (у 2 знач.) певний час. *Альпіністи проколупали скалу понад годину, але печери не досягли* (із журн.).

ПРОКО́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для проколювання. *Для проколювання ґрунту на декоративному газоні використовують пристрій у формі барабана з проколювальними шипами, який навішують на підвіску трактора* (з навч. літ.).

ПРОКО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **проко́лювати.** *Проколювання тіла в індіанців не завжди закінчувалося фіксацією прикрас* (з наук.-попул. літ.); *Якщо риба достатньо проварена, то в місці проколювання виділяється прозорий сік; якщо сік рожевий, то рибу слід доварити* (з навч. літ.); *Проколювання частин тіла як лікувальний метод бере свій початок ще в II ст. до н. е. в Китаї* (із журн.).

2. *рідко.* Дія за знач. **проко́люватися.** *Завважила* [Краньцовська] *в своєї маленької дитини гарячку, що віщувала проколювання перших зубів* (Л. Мартович).

ПРОКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОКОЛО́ТИ,** колю́, ко́леш, *док.* 1. *що.* Колючи (у 1 знач.), протинати що-небудь. *Вона ставилася до мене, як до молодшого брата, і все найстрашніше завжди робила сама — і шину проколювала, і провід перерізувала...* (В. Нестайко); *Баба взяла голку й кілька разів проколола нею фото* (С. Скляренко); // Колючи, проникати куди-небудь або давати вихід чомусь. *Я відчуваю, що мені проколюють шкіру голкою і впускають рідину* (Ю. Яновський); *Духнович розмотав мокре ганчір'я з ноги. — Ого, рознесло, — сказав артилерист і покрутив головою. — Знаєш що, товаришу, давай я тобі проколю: воно вже визріло* (О. Гончар); // Робити отвір у чому-небудь чимсь гострим, колючим. *Я дуже схуд, і мені доводилось потай від бабусі проколювати в моєму поясі нові дірочки, щоб можна було стягувати його тугіше* (Л. Смілянський); *Отвори в фанері для протягування пилочки можна проколоти шилом* (з навч. літ.).

2. *кого.* Уражати кого-небудь якимсь вістрям. *Їх* [манекени] *можна пробивати кулями, проколювати багнетами, — і жодних ушкоджень!* (М. Руденко); *Безстрашний лицар, молодий і дужий, ефектним випадом шпаги проколював бородатого жахливого пірата* (В. Чемерис); [Н а с т я:] *Коли в тобі ще живе українська душа, .. свого поганого турчина, нашого заклятого ворога, тричі проколи оцим ножем. На!* (І. Нечуй-Левицький); — *Соська проколов шаблею у спину їхній же сотник Остап Заблуда* (Іван Ле); // *що.* Робити рану, розсікаючи тіло якимсь вістрям. *Лихо прилучилось з одною матір'ю, як ховалась вона по лісах з маленькою дитинкою; так вона драла по гніздах пуцьвірінків, проколювала груди й давала дитинці ссати кров* (О. Стороженко); *Алі оборонявся. Він проколов руку Нурлі і дряпнув Османа* (М. Коцюбинський); *На праву п'яту він не ступав: мабуть, проколов у кущах* (Л. Смілянський); — *Іванько більше не буде, — похнюпився він і сховав шило назад у кишеню. — Ти там собі нічого не проколеш? — пом'якшала я* (В. Шкляр).

3. *що, перен.* Проникати, проходити крізь що-небудь; прорізувати. *Все це проколював і обплутував свіжий струмінь ранку, що точився крізь вікна* (М. Івченко); *Стебла пролісків, як шилом, проколювали вогку землю, пронизували наскрізь опале торішнє листя і враз розцвітали блакитними очицями* (О. Донченко); *Та промінь сонця, мов стріла, проколе слово і проріже камінь, і лиш калина, як цвіла, цвіте щороку листям і піснями* (Б.-І. Антонич); *Вниз відстрибне кошлате льотне поле, .. І веретенце злого літака Мигтливу товщу сизих хмар проколе* (М. Бажан); // *також у сполуч. зі сл.* о ч і, п о г л я д, *кого, розм.* Проникливо дивитися на кого-небудь; пронизувати. *Очі, ті зачаровані, огнисті очі, так і впивалися в Германа, так і проколювали його* (І. Франко); *Дівочі очі .. проколювали гнівним поглядом недбалого тракториста* (Ю. Яновський); *Прокурор проколов відвідувача суворим поглядом* (Ю. Збанацький); // *також у сполуч. зі сл.* д у ш а, с е р ц е *і т. ін., що.* Сильно діяти, впливати на кого-небудь, викликати якісь почуття; уражати. *Увіходячи в царину, силкувалась вона приподобити своє обличчя так, щоб не видно було, яка досада .. проколола їй серце* (Ганна Барвінок); *Навіки віями мені ти серце проколола. І серце плаче...* (В. Сосюра).

ПРОКО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОКОЛО́ТИСЯ,** колю́ся, ко́лешся, *док.* 1. *розм.* Діставати прокол (у 2 знач.). *Можна ще продати .. шматок велосипедної камери, яку Мишко припас, щоб заклеїти камеру майбутнього велосипеда, коли раптом проколеться...* (Є. Доломан).

2. *перен., рідко.* Проникати, проходити крізь що-небудь. *Крізь товщу води проколюються довгі спиці світла, бульбашки повітря виблискують на них маленькими діамантами* (Любко Дереш); // Виникати, виявлятися (про думки, почуття і т. ін.). *Другої днини веселість Якима стала потухати, а натомість проколювалися журливі питання* (Н. Кобринська); *Приязна усмішка мимоволі проколювалася з його обличчя* (Р. Іваничук).

3. *перев. док., перен., розм.* Припускатися помилки при виконанні якого-небудь завдання. *Спеціалісти об'їхали багато колоній, щоб з'ясувати, як можна вирахувати злочинця, які матеріальні сліди він залишає, чому йому вдається довго переховуватися, але потім все-таки він проколюється* (із журн.); — *Я дав слово, що ні одна душа жива про це не довідається. Все буде просто. Але як проколешся, тебе просто уб'є хтось* (Ю. Покальчук); *"Чистильник" відразу зрозумів — десь він проколовся, щось не так зробив, тож не став чекати, поки Гармаш уголос скаже те, що читалося в його погляді* (А. Кокотюха).

4. *тільки недок.* Пас. до **проко́лювати.** *Мочка вуха проколюється за допомогою спеціального пістолета* (з мови реклами).

ПРОКО́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Прилад для проколювання чого-небудь. *За можливості використання ланцета з автоматичним проколювачем неприємні відчуття під час узяття крові зводяться до мінімуму* (з навч. літ.).

ПРОКОЛЯДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **колядува́ти.** *Щоб красиво, злагоджено проколядувати, хлопці готуються заздалегідь, десь за тиждень-два. З цією метою формують колектив і щовечора тренуються* (із журн.).

2. Поколядувати певний час. *Проколядували хлопчаки цілісінький вечір і не стомилися* (з газ.).

ПРОКОМЕНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокоментува́ти.** *Великий інтерес викликають ґрунтовно прокоментовані листи П. А. Грабовського* (з наук. літ.); *Кожне питання, що стосується теми переговорів із клієнтом чи його проблеми, має бути повністю розкрите і прокоментоване психологом* (з навч. літ.); // **прокоменто́вано,** *безос. пред. Коли було переговорено все чисто, навіть прокоментовано репліку дружини.., тільки тоді Бачура спитав: — А як поживає тітка Харитина?* (М. Чабанівський).

ПРОКОМЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **коментува́ти.** *Хулігани кинули збиткуватися над жертвою і всі як один ввічливо вклонилися двометровому парубку. — Ти ба! — зачудувався я. — То борець, — прокоментував приятель, — учасник міжнародних спортивних форумів...* (А. Крижанівський); *Мама й не знала, як прокоментувати дитині тітчину лексику. Одначе не забрала маленької дочки з нечестивого свята* (Є. Кононенко); *Інструктор почав нервово поглядати на годинник. Нарешті в кінці алеї з'явилася вона. — Наша зірка у своєму репертуарі! — прокоментував хтось* (І. Роздобудько).

ПРОКОМПОСТО́ВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **прокомпостува́ти** 1. *Прокомпостовані рослинні рештки.*

ПРОКОМПОСТО́ВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **прокомпостува́ти** 2. *Усі квитки повинні бути прокомпостовані у трамваях, тролейбусах та автобусах, а також на станціях метро при першому використанні* (з мови документів).

ПРОКОМПОСТУВА́ТИ¹, ýю, ýєш, *що.* Док. до **компосту́ва́ти¹.** *Щоб перевести важкодоступні форми поживних речовин у легкодоступні, торф краще прокомпостувати з добривами, багатими на мікрофлору* (з навч. літ.).

ПРОКОМПОСТУВА́ТИ², ýю, ýєш, *що.* Док. до **компосту́ва́ти².** *Ну от — лише в нашому вагоні четверо зайців. Як добре, що я не забув прокомпостувати цю штуку* [квиток]! (Ю. Андрухович); — *Кажу, не ламаю я нічого, хотів, кажу, талончик прокомпостувати, а ваш .. компостер мені руку зажував* (С. Жадан); * Образно. — *Скажіть йому, — мовив він* [Пінкертон], *задихаючись, — бо я не розмовляю французькою, хоч дещо розумію... Скажіть йому, що я зараз прокомпостую йому голову* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРОКОМУНІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Який є прибічником, прихильником комуністів; який діє або здійснюється в інтересах комуністів. *У післявоєнній Варшаві, яку відбудовували всім світом, в середовищі архітекторів співіснували два світоглядні принципи — цивілізований і прокомуністичний* (Г. Пагутяк); *Прорадянські, прокомуністичні погляди не були домінуючими у політичній думці галицьких українців* (з навч. літ.).

ПРОКОНОПА́ТИТИ *див.* **проконопа́чувати.**

ПРОКОНОПА́ТИТИСЯ *див.* **проконопа́чуватися.**

ПРОКОНОПА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проконопа́тити.** *Вони сиділи на березі Сейму, на перевернутому догори дном новенькому човні, проконопаченому, але ще не просмоленому* (Ю. Мушкетик); *Хоча верхні шви корабельного корпусу ще не були проконопачені, колоністи вирішили спустити його на воду* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // **проконопа́чено,** *безос. пред. Галеони повністю відремонтовано, струхлявілі балки і бруси замінено новими, від кіля аж до верхівок щогол* [щогл] *скрізь усе просмолено й навощено, проконопачено й натерто до блиску* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга).

ПРОКОНОПА́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проконопа́тити.** *Після закріплення й проконопачення щілин дверну коробку закривають з обох боків обкладкою* (з навч. літ.).

ПРОКОНОПА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проконопа́чувати.** *Після закінчення складання зруб дуже часто потребує додаткового проконопачування* (з навч. літ.).

ПРОКОНОПА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОКОНОПА́ТИТИ,** áчу, áтиш, *док., що.* 1. Конопатити дірки, щілини в чому-небудь. *Завдяки горизонтальному укладанню при висиханні колод не залишається щілин між ними, що дозволяє щільно проконопачувати стіну* (з наук.-попул. літ.); *Великі щілини в човні можна проконопатити мохом або клоччям, змащеними милом* (з газ.).

2. *тільки док.* Поконопатити якийсь час. *Новий зруб проконопатили хлопці протягом кількох годин* (з газ.).

ПРОКОНОПА́ЧУВАТИСЯ, уеться, *недок.,* **ПРОКОНОПА́ТИТИСЯ,** титься, *док.* 1. Ставати проконопаченим. *Великі щілини у дверях нарешті проконопатилися.*

2. *тільки недок.* Пас. до **проконопа́чувати.** *У кам'яних будівлях щілини зарівнюються шпаклівкою або штукатурним розчином, у дерев'яних — проконопачуються* (з навч. літ.).

ПРОКОНСПЕКТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проконспектува́ти.** *Проконспектована література з курсу інформатики.*

ПРОКОНСПЕКТУВА́ТИ, ýю, ýєш, *що і без прям. дод.* Док. до **конспектува́ти.** — *Щоб озброїтися для написання роману "Данило Галицький", я простудіював, проконспектував понад дві сотні монографій, досліджень, збірників... Звичайно, першоджерелом був Галицько-Волинський звід Іпатіївського літопису* (А. Хижняк).

ПРОКО́НСУЛ, а, *ч.* У Стародавньому Римі — намісник провінції, що призначався сенатом із числа колишніх консулів. *Оповідання ці* [А. Франса] *складаються .. з діалогів. Перше: діалог римського проконсула Галліона в Коринфі з своїми приятелями патриціями* (Леся Українка); — *З імперії були гінці, якісь достойні уваги вісті? — поцікавився* [намісник] *в проконсула Нижньої Мізії, повернувшись з оглядин* (Д. Міщенко).

ПРОКО́НСУЛЬСТВО, а, *ч., іст.* 1. Час правління проконсула. *Листування Марка Тулія Цицерона під час проконсульства в Кілікії дає можливість вивчити складнощі управління римськими провінціями під час кризи Республіки* (з наук. літ.); *Сирійське проконсульство Красса закінчилося його смертю* (з навч. літ.).

2. Провінція, де намісником був проконсул. *У 58 р. до н. е. проконсульство в Цизальпійській Галлії отримує Юлій Цезар* (з наук. літ.).

ПРОКО́НСУЛЬСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **прокóнсул** і **прокóнсульство.** *Скупі оповіді про мучеників перших століть цілком засновані на справжніх проконсульських актах* (з наук. літ.); *Відомий богослов Квінт Семптій Флоренс Тертуліан народився приблизно 155 року в Карфагені серед римської знаті в родині проконсульського центуріона* (з наук.-попул. літ.).

ПРОКОНСУЛЬТУВА́ТИ, ýю, ýєш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **консультува́ти.** *Вже матінка проконсультувала наречену, як з ним* [Юрієм] *поводитись, як тримати віжки, смикати за вудила* (Р. Андріяшик); — *Я попрошу, щоб заміниЛи консультанта. А поки що проконсультує Скачок* (Ю. Мушкетик); — *Допоможу... І людину дам довірену. Щоб проконсультувати тебе могла будь-якої миті* (Люко Дашвар).

ПРОКОНСУЛЬТУВА́ТИСЯ, ýюся, ýєшся. Док. до **консультува́тися.** *Старшина невизначено гмукнув у відповідь: з пів години тому він проконсультувався у баби Мотрі, одержавши вичерпні дані* (М. Дашкієв); *Хвилин десять-двадцять виховятелька не з'являлась у класі. Цього було досить. Задачку всі* [учні] *швиденько переписували, встигали проконсультуватись з інших предметів* (Ю. Збанацький); *Треба було б проконсультуватися з юристом, але Лукас ще не досягнув такого рівня, щоб мати спромогу оплачувати власного юриста* (П. Загребельний).

ПРОКОНТРОЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проконтролюва́ти.** *Спосіб граничного ціноутворення має низку привабливих моментів, але, якщо його технологія неправильно осмислена й недостатньо проконтрольована, він може призвести до несподіваних та катастрофічних результатів* (з наук.-попул. літ.); *Виконання поставлених завдань має бути вчасно проконтрольоване* (з навч. літ.); // **проконтрольóвано,** *безос. пред. У проведених експериментах уперше проконтрольовано повною мірою умови вирощування рослин на борту космічного корабля* (з наук. літ.).

ПРОКОНТРОЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *кого, що.* Док. до **контролюва́ти.** — *Цим мав би зайнятися Платон. Як радіофізик він зумів би краще проконтролювати дії цього чолов'яги, вигадав би найдосконаліші методи для проведення експериментів* (М. Дашкієв); — *Можете проконтролювати цього Попова, щоб він не перебріхував? — Ну, не завжди, але іноді можу* (П. Загребельний); *Мама мусить проконтролювати процес переїзду, переїжджає зі мною* (Дара Корній).

ПРОКО́П, у, *ч.* 1. Дія за знач. **прокопа́ти, проко́пувати.** *Розглянуто питання способів і точності орієнтування підземних виробок, створення підземної геодезичної основи, способи прокопу та обробки тунелів* (з наук. літ.).

2. Прокопаний отвір, заглиблення, прохід і т. ін. *Між тим робітники під проводом будовничого* [будівничого] *замурували з усіх боків фундамент і виводили швидко стіну всередині прокопу* (І. Франко); *Ні в малому, ні у великому прокопі, крізь які ми виходили з селища і поверталися назад, ніхто нам не зустрівся* (П. Загребельний).

ПРОКО́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокопа́ти.** *Через вузьку пересип скрізь були прокопані єрики, цебто канави* (І. Нечуй-Левицький); *Корній спустив лопату в прокопаний рівчак. Він був завглибшки з пів аршина* (Б. Грінченко); *Під краєм юрти було досить місця, прокопана добряча яма, яка створила своєрідний вузький лаз у юрту з протилежного до звичайного входу боку* (Ю. Покальчук); *Я, боса-босіська* [босісінька]!!! *скачу, ніби молоденьке козеня, колючою білою стежкою, прокопаною чи то дідом Онуфрієм, чи татом Василем від будинку до незамерзаючого навіть узимку корита, з якого ми беремо воду для їжі* (М. Матіос); // **проко́пано,** *безос. пред. Довкола застайки прокопано рівчак* (Г. Хоткевич); *За високою кам'яною огорожею, в сусідній садибі, куди було прокопано підземний хід, під наглядом довірених слуг стояли напоготові бистроногі коні...* (В. Малик).

ПРОКОПА́ТИ *див.* **проко́пувати.**

ПРОКОПА́ТИСЯ *див.* **проко́пуватися.**

ПРОКОПИРСА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, чим, у чому і без дод., розм.* 1. Док. до **копирса́ти.** *Трохи помовчавши, повів* [Кабанець] *річ, що воно аби хіть, то можна і не маючи свого товару* [зорати]. *Кого попрохав, хто б може з ним спрягся, та й прокопирсали ті десятин з п'ять* (Панас Мирний).

2. Покопирсати (у 2 знач.) певний час. *Прокопирсав фермер кілька хвилин свіжий силос, але підгодувати корів не наважився* (із журн.).

ПРОКОПИРСА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* 1. Док. до **копирса́тися** 1. *Добряче прокопирсався парубок на міському смітнику, але нічого важливого не знайшов* (з газ.).

2. Покопирсатися певний час. *Прокопирсатися пів доби в чужих речах.*

ПРОКОПТИ́ТИ *див.* **проко́пчувати.**

ПРОКОПТИ́ТИСЯ *див.* **проко́пчуватися.**

ПРОКОПТІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прокопті́ти** 1. *Було йому* [Андрієві] *якось не по собі, коли отака собі замурзана й груба, прокоптіла сажею й промаслена мазутом, з підсмаленими махоркою вусами людина .. швидко відводила свої очі якось ніби винувато, розгублено моргала* (І. Багряний); *Хомі було трохи незвично бачити зараз перед собою панораму індустріального міста, наскрізь прокоптілого за довгі роки заводською сажею* (О. Гончар).

ПРОКОПТІ́ТИ, пчу́, пти́ш, *док.* 1. Укритися кіптявою, закоптитися. *Скло у каганці прокоптіло* (із журн.).

2. Покоптіти *(див.* **покопті́ти**[1]*)* певний час. *Гасова лампа прокоптіла цілий вечір* (з мемуарної літ.).

ПРОКО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проко́пувати.** *Насипання навколо фортеці валів (заввишки 4 м та понад кілометр завдовжки) і прокопування ровів (близько 6 м завширшки й понад 3 м завглибшки) стало тяжким випробуванням для будівельників* (із журн.).

ПРОКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОКОПА́ТИ,** прокопа́ю, прокопа́єш *і діал.* проко́плю, проко́плеш, *док., що.* 1. Копаючи, робити в чому-небудь отвір, утворювати заглиблення, прокладати прохід і т. ін. *Данько з Васильком .. прокопують попід повіткою рівчаки для перших молодих струмочків* (О. Гончар); *Він прокопує глибокі рови довкруг веж і палаців, прихорошує покрівлі та майданчики барвистими черепашками* (О. Бердник); *Поки Корній прокопав перший рівчачок упоперек греблі, то добре впрів* (Б. Грінченко); *Щоб пройти двадцять кроків до метеорологічної будки, прокопали у снігу тунель* (М. Трублаїні); *Передусім прокопав я уздовж ділянки ярочки, якими стекла верхня вода* (М. Дочинець); * Образно. *Віки мовчать. Душа не б'є на сполох. Порожніх слів намножилась лушпа. І тільки час від часу археолог якесь віконце в правду прокопа* (Л. Костенко); // Копаючи, проходити певну відстань. *Прокоплеш було п'ять, шість сяжнів* [сажнів], *а як десять, дванадцять, то вже велике свято* (І. Франко); — *Приблизно половину відстані ми вже прокопали,* — *сказав Рожков.* — *Ще ліктів п'ять чи шість* (В. Малик).

2. Копаючи, проходити що-небудь до кінця, наскрізь. *Копають брати тиждень, копають і другий .. Потомились, сердешні, — робота, бачите, неабияка, прокопали широкий пласт глини і до каменюк докопались, а нема ні скарбу, ні води* (О. Стороженко); *Є не одна така гора, що якби прокопав її до самого нутра, то з неї бухнула би така вода, що залила би весь край* (І. Франко); *Копав заповзято і прокопав би, мабуть, наскрізь земну кулю та й виткнувся б десь аж у Америці, коли б не Павло Степанович: — Годі, Толю, годі!* (А. Дімаров).

3. *тільки док., також без дод.* Покопати (у 4 знач.) певний час. *Прокопавши разом з катюгою нині цілісінький день, пан обозний не знайшов там, де сильно сподівався, ані найменшої ознаки будь-якого скарбу* (О. Ільченко).

ПРОКО́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОКОПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Копаючи, прокладати собі шлях куди-небудь. *Брами загачено землею, камінням, старим деревом, непотрібними возами так, що хоч би їх ворог і відчинив, так мусив би прокопуватися крізь той насип, а це нелегка річ* (Б. Лепкий); — *А що коли вони прокопаються десь-інде?* — *спитав Падуб.* — *Ти постарайся зробити так, щоб вони вдерлись саме в цей хід!* — *порадив Кучма* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

2. Копаючи, проникати куди-небудь, до чогось, виявляти щось; докопуватися. — *Наші колишні плани,* — *прокопатись у ярок,* — *дурниця, в дірці такої великої довжини не буде повітря* (В. Винниченко); *Він* [Тарас] *мріяв .. прокопатися до центра землі, розшукати всі геологічні багатства нашої планети, зібрати заховані у глибинах всі пам'ятки старовини* (М. Трублаїні); * Образно. *Мало зажадав* [перед смертю] *старий землекоп від сина, та, певно, тими словами він прокопався до всієї глибини його душі* (І. Волошин).

3. *тільки док.* Покопатися (у 2 знач.) певний час. *Прокопалися електрики в землі кілька годин, але кабелю не знайшли* (із журн.).

4. *тільки недок.* Пас. до **проко́пувати** 1, 2. *Шанці прокопувалися піхотою досить швидко* (з газ.).

ПРОКО́ПЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прокопти́ти.** *М'ясо було добре прокопчене, певне, домашнього копчення, з домашньої свині* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); * Образно. *Чи давно хлоп'ям бігало, а тепер ось високий юнак стоїть перед нею, защетинений, до чорноти прокопчений сонцем* (О. Гончар); * У порівн. *На стільці, з другого боку столу, сидів з цигаркою в роті чоловік з жовто-сірим лицем, з пукатими жовтими очима, з жовто-брунатними вусами, весь ніби прокопчений жовтим димом* (В. Винниченко).

2. *у знач. прикм.* Який прокоптився, укрився кіптявою. *Старий сам собі варив рідperiodically кукурудзяну кашу, заправлену цибулиною, іноді ловив рибу і варив її в своєму прокопченому казанку* (М. Чабанівський); *Тут для такого фільму вистачило б натури вдосталь. Темна купа прокопчених споруд і .. якісь води, важкі, незрушні* (О. Гончар); *Козаки й міщани мовчали, готувалися до оборони. Котили на вал колоди, гріли смолу в чорних, прокопчених казанах* (Ю. Мушкетик).

ПРОКО́ПЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проко́пчувати** і **проко́пчуватися.** *Перевагою використання універсальної (для гарячого й холодного способу копчення) коптильні є не лише тривалий термін її експлуатації, а й рівномірне прокопчування продукту з усіх боків* (з мови реклами).

ПРОКО́ПЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОКОПТИ́ТИ,** пчу́, пти́ш, *док., що.* Упродовж певного часу, до повної готовності коптити (у 1 знач.) продукти харчування (м'ясо, рибу і т. ін.). *Щоб приготувати будз, гуцули в молоко додають сметану та збите яйце. Суміш трохи кип'ятять, відкидають на друшляк, зціджують від сироватки, потім прокопчують* (із журн.); *Вони ловили .. дрібних рибок, дуже ніжних на смак, які довго зберігаються, коли їх прокоптити* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Маючи природне антипригарне покриття, чавунні решета дають змогу рівномірно обсмажити або прокоптити м'ясні продукти* (з навч. літ.).

ПРОКО́ПЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОКОПТИ́ТИСЯ,** пчу́ся, пти́шся, *док.* 1. Ставати прокопченим (про продукти харчування). *У коптильній камері з двома рядами планок на різній висоті ковбаси будуть прокопчуватися рівномірно* (з навч. літ.); *На закуску мокли в молоці жирні .. оселедці, а другі, малосольні, кухар повісив у димарі, і .. вони чудово прокоптилися* (З. Тулуб); // Укриватися кіптявою. *У старенькій кузні хлопчаки мали змогу прокоптитися до невпізнання* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **проко́пчувати.** — *Тепер уся кета солиться.., прокопчується, і вона смачна, жирна і ніжна, як найкраща сьомга* (І. Багмут).

ПРОКОРЕГО́ВАНИЙ *див.* **прокориго́ваний.**

ПРОКОРЕГУВА́ТИ *див.* **прокоригува́ти.**

ПРОКОРЕКТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокоректува́ти.** *Прокоректований переклад.*

ПРОКОРЕКТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **коректува́ти.** *Можемо відредагувати та прокоректувати тексти будь-якої складності* (з мови реклами).

ПРОКОРИГО́ВАНИЙ, *рідше* **ПРОКОРЕГО́ВАНИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **прокоригува́ти, прокорегува́ти.** *Прокорегований бюджет; Прокоригований текст.*

ПРОКОРИГУВА́ТИ, *рідше* **ПРОКОРЕГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *що і без прям. дод.* Док. до **коригува́ти, корегува́ти.** *Прокоригувавши і виправивши свій набір, Танюшкін .. почав друкувати* (Ф. Бурлака); *Пенсійний фонд України прокорегував суму пенсії позивача згідно з чинним законодавством* (з газ.).

ПРОКО́РМ, у, *ч., розм.* Дія за знач. **прокорми́ти, проко́рмлювати** і **прокорми́тися, проко́рмлюватися.** *Було багато діла в маленькому хазяйстві .. — запасти дров, піймати рибину на Росі, вбити зайця на прокорм...* (С. Скляренко); *Князеві належить данина для прокорму дружин і челяді* (П. Загребельний); *Гинула решта тієї худоби, яку гнали за собою на прокорм війська* (Г. Колісник); *Пів року збирав я датки по вотчинах і ремісних робітнях і зносив у цей притулок для прокорму бідарів* (М. Дочинець).

ПРОКОРМИ́ТИ *див.* **проко́рмлювати.**

ПРОКОРМИ́ТИСЯ *див.* **проко́рмлюватися.**

ПРОКО́РМЛЕННЯ, я, *с., розм., рідко.* Дія за знач. **прокорми́ти, проко́рмлювати** і **прокорми́тися, проко́рмлюватися.** *Його життя пройшло в бідноті й недостатку, в важкій боротьбі за прокормлення, за науку* (І. Франко); *Часом цілий вечір .. показував* [Шмідель] *різні ламані* [циркові] *штуки, та не заробив і на прокормлення родини* (С. Ковалів).

ПРОКО́РМЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОКОРМИ́ТИ,** ормлю́, о́рмиш; *мн.* проко́рмлять; *док.* 1. *кого, що, розм.* Те саме, що **прогодо́вувати.** *Рифка і її тітка занімалися* [займалися] *деякою роботою, котра їх прокормлювала, а і Германові також небагато було треба* (І. Франко); *Така бідність між людьми стала після голодного року, що кожне само себе прокормити не сподівалось* (Д. Мордовець); *Треба і якийсь будинок прибудувати, і худобину прокормити та й жебраком вічно не може людина бути* (У. Самчук); *Петрана думала, що тепер жайворонки менше співають, ніж навесні .. Як пташат уже висиджено, не до співів, бо треба харч добувати, сім'ю прокормити* (М. Малиновська).

2. *що, діал.* Витрачати на годування. — *Той жом, який нам належав, ми вже давно вивезли і прокормили, а нового не дадуть...* (Григорій Тютюнник).

ПРОКО́РМЛЮВАТИСЯ, юююся, юєшся, *недок.,* **ПРОКОРМИ́ТИСЯ,** ормлю́ся, о́рмишся; *мн.* проко́рмляться; *док., розм.* 1. Те саме, що **прогодо́вуватися.** — *Сам я бачив, як діти паслися з голоду травою, а мужики мусять прокормлюватися листям з букового дерева* (І. Франко); — *Ну, все, брат. Пора. Якщо хочеш, то можеш зі мною. Контрабанда невелика, але прокормитися можна* (О. Ульяненко).

2. *тільки недок.* Пас. до **проко́рмлювати.** *Взимку худоба прокормлювалася господарем із великими трудносами* (з мемуарної літ.).

ПРОКОРОТА́ТИ, а́ю, а́єш, *що, розм.* Док. до **корота́ти.** *Ой, піду я у садочок, Час прокоротаю .. Пісню заспіваю* (П. Гулак-Артемовський); *Надії на те, що нам пощастить разом з Остапом Вишнею прокоротати час заслання, в один день безслідно розвіялись* (з мемуарної літ.).

ПРОКОСИ́ТИ *див.* **проко́шувати.**

ПРОКОТИ́ТИ *див.* **проко́чувати.**

ПРОКОТИ́ТИСЯ *див.* **проко́чуватися.**

ПРОКО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОКОТИ́ТИ,** кочу́, ко́тиш, *док.* 1. *що.* Переміщати, пересувати що-небудь, котячи. — *Перше змагання — випробування на терплячість. Хто носом прокотить яйце на відстань сто метрів...* (П. Коломієць).

2. *кого, що.* Рухати своєю силою (про течію, вітер і т. ін.). *Та сама сила* [шквалу] *відірвала стернового від штурвала, збила з ніг, із швидкістю дзиґи прокотила через весь поміст* (П. Загребельний); // *перен.* Поширювати в просторі (звуки, шуми і т. ін.). *Грають сурми, Барабан бідовий Лунко прокочує Дріб з далини* (Л. Первомайський); *Ось наші ночі серпень вижне, прокотить вересень громи, і вродить небо дивовижне склянними зорями зими!* (Л. Костенко).

3. *перен.* Поступово охоплювати когось, щось (про відчуття, стан і т. ін.). *Петро стежить за моїм поглядом, якусь мить вдивляється в світле Аделине обличчя, і я бачу, як крізь нього прокочує хвиля почуттів — він і сам починає сяяти, йому забиває дух* (С. Андрухович); *Ніздрями продихала злобу, звинним тілом прокотила дріж* (І. Малкович).

4. *кого, що і без прям. дод., розм.* Те саме, що **прока́тувати**[1]. *Заглядали сусіди з суміжних будинків і з того боку вулиці, спинялися по дорозі, проїжджаючи в своєму басовитому електричному автовізку, міс Ферн та міс Роберта і часом прокочували Тома чи Дугласа навколо кварталу* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *Мали* [візниці] *думку прокотити заїжджого барина* [пана] *на славу, та староста охолоджував* (Панас Мирний); *На завершення всього батька-матір весільних ще й до саги прокотять возиком, щоб там в одежі у воду перекинути, покупати на згадку та на щастя молодим* (О. Гончар); *Дивлячись на Нілку, Горік плів візерунки в уяві: як він даруватиме їй оберемками квіти, прокотить по всіх усюдах на новенькій чорній "Волзі"* (О. Ульяненко).

5. *перев. док., розм.* Те саме, що **проїжджа́ти**[1] 1. — *Ага! Прокотив святий Ілля від верху аж до дна! Ага!* — *промовляв він* (Панас Мирний); *З веселою піснею .. австріяки прокотили крізь село з краю в край* (Ю. Смолич); *Прочули голова колгоспу і головбух, що до Фені в гості приїхали з міста якісь солідні люди, прихопили з собою голову сільради і бричкою прокотили в поле* (М. Циба); *Місто Прип'ять під нами: зрідка прошмигують машини, а он навіть велосипедист прокотив* (А. Михайленко).

◊ **(1) Прокоти́ти на ворони́х** *кого* — не проголосувати за кого-небудь, не обрати його на виборах. *Люди почали говорити про те, щоб на наступних зборах прокотити Гризоту на вороних, а замість нього поставити мого тата* (В. Речмедін).

ПРОКОЧУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Док. до **кочува́ти.** *Війну Микола прокочував з обозами, як і Загата. Звідав обох тилів* (Р. Андріяшик).

ПРОКО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОКОТИ́ТИСЯ,** кочу́ся, ко́тишся, *док.* 1. *чим і без дод.* Переміщатися, пересуватися, котячись. *Забруднені від самих чобіт до вух, стомлені, Дмитро й Шалва по черзі настеляли, знімали й знову мостили на болоті .. дошки, по яких прокочувалися два колеса й човгав ногами товариш* (П. Автомонов); *Дим з його люльки здіймався швидше, зуби притискали чубук, а жовна прокочувалися біля скронь...* (Валерій Шевчук); *Якась птиця зачорніла, мов горошина прокотилася...* (Панас Мирний); *Воно прокотилося раз, потім завернуло і знову котиться назад. Хлопці спіймали це колесо і підвісили на вірьовці* (В. Дрозд).

2. Рухатися силою течії, вітру і т. ін. *В горах відгриміли грози, пролилися дощі й прокотилися густі тумани* (С. Чорнобривець); *На них знов набігла висока стіна води, але вона вже була не така важка, як перші, і прокотилася набагато швидше* (П. Загребельний); *Вночі прокотився буран, замети зводилися, як гори, й куріли по гостряках білою порошею* (Ю. Мушкетик); // *перен.* Поширюватися в просторі (перев. про звуки). *Глухий гомін раз у раз прокочується по рядах* (Леся Українка); — *Чолом тобі, княже! Будь здоров, княже!* — *прокотилось у палаті, воєводи й тисяцькі забряжчали мечами* (С. Скляренко); *Зметнулась блискавка, розколола чорну хмару, мов важку крижану брилу, і вслід прокотився страшний удар грому* (І. Цюпа); *У просторі прокотилася ніжна мелодія пісні* (В. Дрозд); // *перен.* Ставати відомим широкому колу людей, набувати великого розголосу. *Час від часу прокочуються чутки, що якесь із сіл поза Зоною будуть виселяти* (А. Михайленко); — *Чутка про те, що ти вкрав коня і якийсь клумачок із пшеницею, прокотилася селом ще з того ранку, як тебе затримали* (Є. Доломан); // *перен.* Поступово охоплювати когось, щось (про відчуття, стан і т. ін.). *Якась дужа і тепла хвиля прокочується по всьому тілі* (М. Стельмах); *Холодний дрож прокотився йому по спині, і мічман відчув його колючки в пальцях* (В. Кучер); *Холодок прокотився в мене поза спиною* (О. Бердник); // *тільки док., перен.* Промайнувши, зникнути (про відчуття, почуття або їх зовнішній вияв). *Я знов почув, як хвилі неспокійні Натхнення ніжного у серці прокотились, До струн пісень моїх покірно прихилились, І кобзи віщої почув я згуки ніжні* (М. Семенко); *По худорлявому обличчю Яремченка прокотилась тінь здивування, потім тривоги і гніву* (Д. Бедзик); *У мене заворушилося волосся, в очах закрутилися сльози, тілом прокотилася тепла хвиля, і я збагнув, що життя моє в черговий раз змінюється* (В. Кожелянко); // *перен.* Поширюватися десь, серед когось, у різних місцях (про війни, страйки, демонстрації і т. ін.). *Скрізь по Україні знову й знову прокочувались народні заворушення* (П. Колесник); *Хибно було б думати, що, якби не наполеонівські війни, які прокотилися по всій Європі, феодалізм затримався б у європейських країнах на невідь-скільки часу* (Б. Антоненко-Давидович); *По всій Європі щойно прокотилися буржуазні революції, і вже буржуазна демократія зазнає нещадної критики* (Р. Андріяшик).

3. *розм.* Рухатися по небосхилу (про небесні світила). *На схід по небу прокотилася зоря-комета* (Іван Ле); *На сході прокотилася зірка, залишивши за собою світлий слід* (В. Петльований).

4. Спадати краплями додолу, литися по чому-небудь (про сльози, піт і т. ін.). *Хоч сонце пекло — холодні струмки морозу прокочувались іноді йому* [Шапталі] *по розм'яклому тілу* (В. Підмогильний); *Скільки сліз По стовбурі стрункому* [берези] *прокотилось, Аж поки не зронилася остання Німого скону мовчазна сльоза!* (М. Рильський); *По щоках прокотилися гарячі сльози* (Іван Ле).

5. *розм.* Те саме, що **проїжджа́ти**[1] 1. *Коли машини прокочувалися одна мимо другої, сунули* [шофери] *Михайлові свої амулети: цяцькових мавпочок і веселих звіряток, маленькі підківки, дитячі черевички* (П. Загребельний); *Аероплан .. легко торкнувся коліщатами землі, трохи прокотився по майдані й став* (С. Васильченко); *Джулай прокотився на нікельованому візку до зали, а ми йшли за ним* (О. Ульяненко); *Повз нас прокотився наш Суми — Луганськ, обдаючи нас п'янким запахом тамбурного вугілля і солодкої кип'яченої води* (С. Жадан).

6. *перев. док., розм.* Швидко проминати (про відрізок часу). *З тії далекої пори .. Багато років прокотилось* (Я. Щоголів); *І вже тисяча літ проминула, Моя грудь все ще пільги не чула. Ще так само прокотиться друга І безмірний їх ряд промине* (І. Франко); *Чотири роки прокотилися громовицею над світом — як про все це розказати?* (С. Журахович).

7. *тільки недок.* Пас. до **прокóчувати** 1, 2. *Зварене яйце виймається з гарячої води й одразу занурюється в холодну воду, потім прокочується рукою по столу, щоб вся шкаралупа рівномірно потріскалася* (із журн.).

ПРОКО́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокоси́ти.** *То засвітиться він* [прожектор], *кинувши розкішний сніп світла вздовж прокошеної косарями прохідки, то трепетно замайорить і згасне* (Іван Ле); *Перед збиранням врожаю зернових культур прокошені смуги поля переорюють на ширину 3–4 м* (з навч. літ.); // **проко́шено,** *безос. пред. Траву на стадіоні було прокошено спеціальною косаркою* (із журн.).

ПРОКО́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проко́шувати.** *Учасники семінару оглянули ділянки з дворічними та трирічними лісовими культурами, де було проведено ручний і механізований догляд — просапування в рядах та прокошування в міжряддях* (із журн.).

ПРОКО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОКОСИ́ТИ,** кошу́, ко́сиш, *док., що.* 1. Косячи, звільняти певну ділянку, смугу від трави, збіжжя і т. ін. *З трьох кінців* [поля] *косарі йшли один одному назустріч, прокошуючи широку смугу* (М. Чабанівський); *Регіт та жарти не стихали, аж поки прикажчик не прокосив уподовж усієї ниви дороги* (Панас Мирний); *Рільник Бухта послав уже людей з косами прокосити проїзди для комбайнів* (Іван Ле); // Викошувати траву, збіжжя і т. ін. на певних ділянках масиву. *Модрина погано переносить дефіцит вологи, тому в посуху слід активніше поливати деревце й прокошувати траву біля стовбура* (з навч. літ.); *Гридні приготували ложе для князя — прокосили траву, постелили опону, вимостили замість узголовника* [узголів'я] *сідло* (С. Скляренко); *Обкосили з цього боку, прокосили й з того, зоставили тільки вузеньку смугу дикої цупкої трави, покрапаної ромашками та васильками: оце буде межа!* (О. Гончар).

2. *тільки док., також без дод.* Покосити *(див.* **покоси́ти**[1] 1) певний час. *Прокосили хлопці пів дня жито й перейшли до ячменю* (із журн.).

ПРОКРАДА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОКРА́СТИСЯ,** а́дуся, а́дешся, *док.* 1. Крастися (у 1 знач.), пробиратися (у 2 знач.) кудись, проходити (у 4 знач.) повз кого-, що-небудь непомітно, крадькома, нишком. *Крадькома він садком прокрадався туди* [в підвал], *брав кварту горілки й крадькома повертав додому, щоб, бува, не стрінутися з ким* (Панас Мирний); *Щоб ненароком не рипнути хвірткою, прокрадаюся в сад і вже там перелажу через паркан* (В. Нестайко); *Звечора ще до тієї хати прокралася група ударників-матросів із Києва і заховалася там* (Ю. Горліс-Горський); *У травні ми з Ніною і Софійкою прокралися через кордон* (Ю. Андрухович); // Тихо, безшумно ступати, пробираючись, ідучи кудись, десь. *Тож-то мир увесь зглядався, Як в них* [капцях] *Касим прокрадався Вулицями на базар* (І. Франко); *Прокрадається* [сервал] *в кошари, на птахоферми, скрізь знаходить собі смачну поживу* (М. Слабошпицький); *Умилась* [Маруся], *розчесала й заплела косу .. і тихою ходою прокралась до кімнати матері* (С. Добровольський); *Професор Отава навшпиньках прокрався коридором* (П. Загребельний); // *перен., розм.* Проникати крізь щось, кудись (звичайно про світло). *Спілі, повні ягоди блищали на сонці, мов яке дороге каміння, крізь їх тоненьку прозірчасту шкірку сонце прокрадалося в їх нутро, мінилось і переливалось в червонавім, виннім плині* (І. Франко); *За вікнами із глибоко вставленими рамами ще трохи світла. Воно ніби прокрадається в аудиторію, а вікна його не впускають* (Р. Горак); *Сідаю на ліжку, прислухаюсь тривожно і бачу, як попід двері, у шпарку, прокрався до мене червоний промінь* (М. Коцюбинський); *Несмілий промінь* [місяця] *прокрався через Альпи і розтяв злютовану груду наших тіл на дві чужорідні скибки, котрі досі неприкаяно сувалися по світу* (М. Дочинець); // *перен., розм.* Ледь чутися, долинати (про звуки, шум і т. ін.). *На пахучій хвилі відсвіженого повітря до машини прокрадається заспів цвіркуна* (Ю. Яновський).

2. *перев. у сполуч. зі сл.* с е р ц е, д у ш а *і т. ін., перен.* Непомітно закрадаючись, опановувати когось (про думки, почуття і т. ін.). *Війнуло пусткою з закутів, і сум знову прокрадався до материного серця* (І. Цюпа); *Він аж скрипнув зубами і таки не дав прорватися в свідомість отій жахливій думці. Але вона прокралась манівцями* (А. Головко); *Тривога прокралась у серце матері* (Р. Іваничук); *На хвильку прокралася йому в голову підступна думка — а чи не повернутися назад, у те чудернацьке містечко* (Ю. Винничук).

ПРОКРАДА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *недок., рідко,* **ПРОКРА́СТИСЯ,** а́дуся, а́дешся, *док., розм.* Бути спійманим, попадатися на крадіжці; ставати відомим як злодій. [С т а р и к 1-й:] *За тих старшин, що до цього часу вибирали, громадські діла раз у раз хитались .. Один прокрався, другий запанів, той розпився, той розбестився...* (М. Кропивницький); — *Хтось пустив селом, що ви десь там у городі прокралися* (Я. Качура); *Прогнали цього Новожилова з канцелярії. Прокрався. Такий сором* (Б. Левін); *Час від часу увага суспільства гальванізується — то від чутки, що хтось когось убив, хтось прокрався, у когось гроші у швейцарському банку, "хатинка" на Кіпрі, і знову штиль* (Л. Костенко).

ПРОКРА́СТИСЯ[1] *див.* **прокрада́тися**[1].

ПРОКРА́СТИСЯ[2] *див.* **прокрада́тися**[2].

ПРОКРЕДИТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокредитува́ти.** *Основною передумовою повернення банківської позички є цільові грошові надходження, дохід, прибуток від реалізації об'єкта, який прокредитований* (з навч. літ.).

ПРОКРЕДИТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **кредитува́ти.** *Фактор "можливість" необхідно враховувати як при оцінюванні роботи клієнта в цілому, так і стосовно тієї справи, яку пропонується прокредитувати* (з навч. літ.); *Державні банки під невеликі проценти можуть прокредитувати аграріїв, щоб вони змогли наростити виробництво* (з газ.).

ПРОКРЕКТА́ТИ, екчу́, е́кчеш, **ПРОКРЕХТА́ТИ,** ехчу́, е́хчеш, *док.* 1. Док. до **кректа́ти, крехта́ти.** — *У вашому віці я теж віддавав перевагу сигаретам, — прокректав Черчилль* (П. Загребельний); — *Я поважаю вашу думку, Торе, але вона мені нецікава, — жорстко парирував Семен. — Ет, байдуже, — прокректав у відповідь старий, ховаючи за зарозумілою гримасою власне здивування* (М. Кідрук).

2. Покректати, покрехтати певний час. *Дідусь прокрехтав кілька хвилин і поліз на піч* (із журн.).

ПРОКРЕМЛІ́ВСЬКИЙ, а, е. Який підтримує офіційну політику Кремля, тобто колишнього СРСР або сучасної Російської Федерації. *Під час обшуку було виявлено складські запаси прокремлівської літератури й агітаційних листівок із символікою тоталітарного радянського режиму* (із журн.); *Установлені особи, які створювали та поширювали прокремлівську дезінформацію проти України* (з газ.).

ПРОКРЕ́СЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокре́слити.** *Тим більш разючою серед усього цього хаосу здавалася тонка, ідеально пряма лінія, прокреслена немов по лінійці поверх примхливих зламів гірського рельєфу* (В. Владко); *Сонячні промені спускалися нижче і нижче, висвічуючи вже голі од снігу та криги скелі, прямовисні, прокреслені різко ущелини, м'які лінії альпійських луків* (А. Дімаров); // **прокре́слено,** *безос. пред. Панцир споруди прокреслено численними поздовжніми подряпинами, наче їй доводилося день у день продиратися крізь хаос залізобетонних уламків* (М. Дашкієв).

ПРОКРЕ́СЛИТИ *див.* **прокре́слювати.**

ПРОКРЕ́СЛИТИСЯ *див.* **прокре́слюватися.**

ПРОКРЕ́СЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прокре́слювати.** *Для одночасного прокреслювання великої кількості ліній або у випадку, коли нема необхідності у зміні розмірів, замість рейсмуса в деревообробленні може використовуватися скоба* (з навч. літ.); *Усі пункти автобіографії заповнюються чітко й розбірливо, скорочення та прокреслювання не допускаються* (з мови документів).

ПРОКРЕ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОКРЕ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *що.* 1. Креслити лінії на чому-небудь. *Султан ворухнув пальцем, прокреслюючи в повітрі поперечну риску* (П. Загребельний); *Зустрівшись з Сергієм очима, нишком намалював* [Альошин] *у повітрі знак питання. Той, посміхнувшись, у відповідь прокреслив пальцем знак оклику* (М. Дашкієв); * Образно. *Коли небо над джунглями прокреслили перші промені сонця, мало не зомлів* [Сергій] (І. Білик); // Залишати слід на чомусь, рухаючись. *Повільно оберталась стріла, прокреслюючи в чистому небі чітку лінію* (О. Донченко); *Ревуть пароплави, гудуть паровози, і аероплани прокреслюють слід. Чіпляйся за кручу, як терен колючий, чіпляйся за небо, як яблуні цвіт* (В. Стус); *У небі звилася ракета. Вона прокреслила зелену рису у глибині хмар і зникла* (В. Собко); *Він* [болід] *прокреслив до обрію вогняну лінію, осяяв навколишній пейзаж тремтливим примарним світлом і згас* (О. Бердник).

2. *перен., рідко.* Своїми обрисами позначати що-небудь. *Балки наче зумисне прокреслювали собою землі запорогів, щоб могло скреснути по них цілком самобутнє, дивне життя* (Г. Колісник); *Над майданом повисла хмара, звивисто прокресливши дорогу, куди пішло військо* (П. Кочура).

3. *тільки док., також без прям. дод.* Покреслити (у 1 знач.) певний час. *Майже весь перший семестр прокреслили студенти якісь гайки та їхні перерізи* (із журн.).

ПРОКРЕ́СЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПРОКРЕ́СЛИТИСЯ,** литься, *док.* 1. Ставати видним, помітним, різко виділятися на тлі чого-небудь; окреслюватися. *Він* [літак] *швидко набрав височінь, виразно прокреслюючись на тлі темної хмари, зробив коло над аеродромом і ліг курсом на схід* (Л. Первомайський); *Палій задумався. Між запиленими бровами різко прокреслилася глибока зморшка* (В. Малик).

2. *тільки недок.* Пас. до **прокре́слювати** 1. *Пілот натискує кнопку .. Темний простір прокреслюється барвистими лініями трас* (М. Трублаїні); *Гра ця* [на гроші] *полягала от у чому: видовбувалась невелика ямка, а за п'ять-десять кроків прокреслювалась лінія* (А. Дімаров); *Контури майбутньої фрески прокреслювалися чим-небудь гострим по свіжій штукатурці* (П. Загребельний).

ПРОКРЕХТА́ТИ *див.* **прокректа́ти.**

ПРОКРИТИКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокритикува́ти.** *У нашій вихідній точці описуємо чистісінький феномен, безумовний факт, який сутнісно не може бути поставлений під сумнів або прокритикований* (з навч. літ.); *Позиція директора школи була негайно прокритикована й засуджена присутніми* (з газ.); // **прокритико́вано,** *безос. пред. Продукцію заводу було прокритиковано* (із журн.).

ПРОКРИТИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **критикува́ти.** *Комісія прокритикувала порядок здійснення перегляду судових рішень* (з навч. літ.); *Працівників юридичного управління прокритикували обранці луцької громади* (з газ.).

ПРОКРИЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **крича́ти** 1. *На сцену ще раз вийшов ведучий і ще раз прокричав у мікрофон, що вечір закінчено* (О. Шугай); *Коцюба щось прокричав пілоту, той кивнув і почав потроху знижуватися* (А. Кокотюха); *Менеджер щось прокричав, віддаючи наказ іншому працівнику готелю* (М. Кідрук); *Десь прокричала сова, і її жалібний самотній крик завмер у потемнілих хащах* (А. Шиян); *Ясени, ясени, За селом прокричали лелеки І холодний, як лід, Залишили на обрії слід* (М. Ткач); *Недалеко прокричав паровик, показалося червоне око* (М. Хвильовий); *Протяжно прокричав паровоз, і голосне відлуння покотилось між струнких сосен, що стояли обабіч дороги* (І. Цюпа).

2. *що.* Дуже голосно крикнути; вигукнути. — *Господи! що тільки робиться на вигоні! — вскочивши в хату, замість привіту, прокричала сусіда* (Панас Мирний); — *Ну, годі вам милуватися, — з усмішкою, трохи сердитим тоном прокричав Михайло, щоб ми почули його серед торохтіння і скигління вагона* (Олесь Досвітній); *Головний щось прокричав високим протяжним голосом, довго тягнучи верхню ноту* (О. Бердник); // *кого, що, перен.* Сповістити про кого-, що-небудь криком. *Нехай же лютує* [злодій], *поки сам загине, Поки безголов'я ворон прокричить* (Т. Шевченко); — *Зібратися хочемо з Січчю та й прокричимо тебе гетьманом нашим!* (П. Загребельний); *Реєстровики схилялися до покори, скликали раду й прокричали на ній нового отамана — Джигу, — низовики та козацька сірома з посполитих не погодилися* (Ю. Мушкетик).

3. *що і без прям. дод., про що, також із спол.* що, *перен.* Широко сповістити, виразно заявити про що-небудь. *Кріпак не гнув шиї перед паном, робітник — перед хазяїном, син часом не слухався батька: все, зачувши волю, піднялося на дибки і прокричало про своє право* (Панас Мирний).

4. *що і без прям. дод.* Покричати певний час. — *Ох, я забула вже, на якому світі живу. Он дитина цілу ніч рвала* [блювала], *прокричала без упину* (К. Мотрич).

◊ **Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти** *і т. ін.)* **[всі] ву́ха** *див.* **протруби́ти.**

ПРОКРОКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **крокува́ти** 1. *Марфа .. знов подумала про Сергія. Як проворно прокрокував він під стіною* (А. Хорунжий); *Вперше в новому році Віктор прокрокував на Малопетровську вулицю надзвичайно впевнено і з насолодою* (Олекса Ізарський); *Підійшовши до класних дверей, я змінив ногу, щоб переступити порога з правої, як це робив завжди. Прокрокував до кафедри, відмірявши звичну кількість ступнів, і кинув оком* (Валерій Шевчук).

2. Покрокувати (у 2 знач.) певний час. *За командою учителя фізкультури учні прокрокували ще кілька хвилин* (з газ.).

ПРОКРОХМА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокрохма́лити.** *Прокрохмалена білизна.*

ПРОКРОХМА́ЛИТИ *див.* **прокрохма́лювати.**

ПРОКРОХМА́ЛИТИСЯ *див.* **прокрохма́люватися.**

ПРОКРОХМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОКРОХМА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *що.* Те саме, що **крохма́лити;** накрохмалювати. *До свята обіцялася Марічка випрати та прокрохмалити вишиванку* (із журн.).

ПРОКРОХМА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПРОКРОХМА́ЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати цупким та глянсовим від крохмального розчину. *Сорочки прокрохмалилися добре.*

2. *тільки недок.* Пас. до **прокрохма́лювати.** *Комірець прокрохмалювався в густому розчині.*

ПРОКРУЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., заст.* 1. *що, чого і без прям. дод.* Док. до **кружа́ти** 1. *Прокружали гості медовухи досхочу* (із журн.).

2. *що і без прям. дод.* Покружати певний час. *Прокружали* [Пацюк, Лушня та Матня] *цілісінький день за останні гроші* (Панас Мирний).

ПРОКРУЖЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **кружля́ти.** *Музика наспіх провела кілька тактів і зразу ж несподівано обірвалась, хоч пари, ще захоплені рухом танців, прокружляли кілька кіл і тільки тоді спинились* (М. Івченко).

2. Покружляти певний час. * Образно. *Його* [Сірка] *серце не упокориться ніколи — і думка поривається з цього медяного раю в широкий степ, на січовий майдан, на весь неозорий майдан український, у той вихор, в якому прокружляв без спочинку понад сорок років* (Ю. Мушкетик).

ПРОКРУ́СТІВ, това, тове: ◊ **Прокру́стове ло́же** *див.* **ло́же**[1].

ПРОКРУТИ́ТИ *див.* **прокру́чувати.**

ПРОКРУТИ́ТИСЯ *див.* **прокру́чуватися.**

ПРОКРУ́ТКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **прокру́чування.** *Холодна прокрутка необхідна для продування камери згоряння від палива після невдалого запуску, для охолодження двигуна, підвищення його надійності* (з наук.-попул. літ.).

2. *інформ.* Вертикальне або горизонтальне переміщення зображення у вікні екрана дисплея. *Горизонтальна смуга прокрутки полів таблиці дає змогу побачити ті поля таблиці, які не помістилися у вікно таблиці. Аналогічно вертикальна смуга прокрутки записів таблиці дозволяє побачити записи, що знаходяться за межами вікна* (з навч. літ.).

ПРОКРУ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокрути́ти.** *З одного боку* [коридору], *десь далеко-далеко в куточку вгорі, блимало невеличке кругле віконце, ніби прокручене свердлом-лопатнем у товстій стіні* (І. Нечуй-Левицький); — *Ти березового соку не хочеш? Отам, — він кивнув на левади, де поміж вільхами біліли берези, — у мене й дірочки прокручені є* (Є. Гуцало); *Типерка* [тепер], *коли її нема, коли закінчилися спогади про її перебування, мовби прокручене кіно пам'яті, не знав* [Яків], *чим жити* (В. Лис); *Марат поцілував тітку Олю, вона заохала біля нього знову, я бачила наче прокручений у зворотному порядку сюжет їхньої зустрічі* (Л. Денисенко); // **прокру́чено,** *безос. пред.* * Образно. *То тут, то там украдено Пегаса. Заїжджено. Прокручено на фарш. Сусідченя у підготовчім класі сидить, як докір, як на мене шарж* (І. Жиленко).

ПРОКРУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прокру́чувати.** *Декомпресійний механізм використовують для полегшення прокручування колінчастого вала двигуна під час пуску дизеля в холодну пору року* (з навч. літ.).

ПРОКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОКРУТИ́ТИ,** учу́, у́тиш, *док., що.* 1. Робити яким-небудь інструментом, крутячи його, отвір, заглиблення в чомусь. — *Позичте, дядю, свердлика, ми тільки дірочки прокрутимо у рамці* (В. Кучер); *Мілі мало було тієї горілки, якою пригощали його хурщики обозні, й він прокрутив дірку в барилі й цмулив її потихеньку, вдаючи, що перепочиває в санях* (Ю. Мушкетик).

2. Надавати колового, обертального руху; примушувати обертатися. *Доки прокручували і прогрівали мотори, він допалював сигарету. До літака, як і годилося, зайшов майже останнім* (Іван Ле); *Знову піднімав* [ватаг] *спиною воза, прокручував колесо і аж тоді брався до другого* (Ю. Мушкетик); *Довгі макарони вона наколювала виделкою у правій руці, спирала зубцями в ложку, яку тримала лівою, і прокручувала, немов викруткою* (Г. Вдовиченко).

3. *перен., розм.* Відтворювати запис (на платівці, магнітофонній стрічці, лазерному диску і т. ін.). *Прокручуючи знічев'я весь короткохвильовий діапазон, він наткнувся на дивні сигнали* (М. Дашкієв); *Настя відірвала очі від діжі й тупо дивилася в стіну. На ній мовби хтось знову прокручував кадри документальної хроніки* (К. Мотрич); *Я прокручував їх* [платівки] *десятки разів, заїжджаючи до дір, за якийсь час вони починали тріщати, голка перестрибувала з доріжки на доріжку, але я не зважав* (С. Жадан); *Тут заведенція проста: кинеш копійку на шинквас — і Лукаш прокрутить на грамофоні одну пісню чи танець* (М. Стельмах).

4. *перен., розм.* Відтворювати в пам'яті інформацію про явища, події і т. ін., що відбулися раніше. *Я проаналізував низку думок і відчуттів, які привели мене в стан тривоги: так прокручує шахіст послідовність ходів, що дозволили супротивникові добитися переваги* (І. Росоховатський); *До самого ранку вона не зімкнула очей, прокручуючи в пам'яті події ночі* (С. Талан); *Я ще раз подумки прокрутила цей сценарій, і він один в один збігся з моєю здогадкою* (Любко Дереш).

5. *тільки док., також без дод.* Покрутити (у 2 знач.) певний час. *Перед запуском двигуна необхідно відключити подачу палива і прокрутити двигун стартером протягом 20–30 секунд для того, щоб заповнилася масляна система* (з навч. літ.).

ПРОКРУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОКРУТИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́тишся, *док.* 1. Робити колові, обертальні рухи; обертатися (у 3 знач.). — *Диво дивне! — сказала перша дівчинка, прокручуючись на п'ятці й підіймаючи над головою руки* (Валерій Шевчук); *Уже за кілька секунд десятиметровий фрагмент фюзеляжу починає котитися, прокручуючись навколо своєї осі* (М. Кідрук); *Ключик у замку прокрутився зовсім безгучно* (Ю. Винничук); *Він різко натиснув на педаль газу, так, що задні колеса прокрутилися на місці, завищали, зойкнули і викинули з-під себе дрібні камінці* (С. Талан); // Крутитися, провертатися вхолосту. *Платівка лише прокручувалась і скрипіла на поворотах, намотуючи на свої чорні вінілові доріжки навколишню темряву* (С. Жадан); — *Заходь, у ванній візьмеш жовтий рушник. І дивись, обережно, там кран гарячої води прокручується* (В. Єшкілєв).

2. *тільки док.* Покрутитися (у 2 знач.) певний час. *У вагоні Ісаак одразу ж ліг, але прокрутився усю ніч у дрімоті, марно умовляючи себе заснути, як чужого* (М. Малиновська); *Отут, на бульварі Шевченка, я тоді прокрутився цілий день, бо папірець на місце в гуртожитку дали аж увечері* (Ю. Мушкетик).

3. *тільки недок.* Пас. до **прокру́чувати** 2–4. *На їхньому подвір'ї палає вогнище, над ним прокручується ціла баранячa туша* (В. Шкляр); *На екрані з'явилося нове вікно, розділене навпіл .. Справа прокручувався відеозапис експерименту* (М. Кідрук).

ПРОКРЯ́КАТИ, прокря́каю, прокря́каєш *і* прокря́чу, прокря́чеш, *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **кря́кати** 1–4. *Прокрякала ворона, мов кума. Вже полудень, а від гостей ні духу; Мовчить дзвонар, — ні звісточки нема...* (І. Багряний); *"Ще мій ворон не скоро прокряче..." Не вмирать Свирид порішив доти, доки космонавти не знайдуть ще однієї землі з людьми і доки він не дізнається, яке там життя* (Григір Тютюнник); *Десь прокрякав ворон, його було не видно за туманом, що обснував кущ верболозу по той бік річки* (Ю. Мушкетик); // *перен., розм.* Сказати щось неприємним, різким голосом. — *Працює лазня, фельдфебель? — замість привітання спитав Лібіх .. — Раз я начальник цієї лазні, то вона не може не працювати, — різким голосом прокрякав фельдфебель* (П. Загребельний).

2. Покрякати певний час. *Покрякала кілька хвилин ворона у переліску й полетіла далі* (із журн.).

ПРОКСЕ́МІКА, и, *ж.* Наука про простір комунікації, його структуру та функції. *Проксеміка займається вивченням просторової і часової організації спілкування* (з наук. літ.); *Дослідники проксеміки стверджують, що існують оптимальні дистанції для різних видів спілкування* (з навч. літ.).

ПРОКСЕМІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **проксе́міка.** *Проксемічні засоби стосуються просторової організації спілкування, коли важливими є розташування партнерів і дистанція між ними* (з наук. літ.).

ПРОКСИМА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Розташований ближче до серединної площини тіла (про орган людини чи тварини або його частину). *Закладки променевої й ліктьової кісток зближені проксимальними кінцями й розходяться дистально* (з наук. літ.); *Установлена матрична система повторила контур проксимальної поверхні зуба, що реставрується* (з навч. літ.).

ПРОКТИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення слизової оболонки прямої кишки. *Фахівці вважають дуже ефективним лікування проктиту свічками, позитивні результати такого лікування з'являються в максимально короткі терміни* (з наук.-попул. літ.); *Дієта при проктиті складається з легкої та корисної їжі, наприклад, з сиру, каш, бульйонів і курячих яєць* (з навч. літ.).

ПРОКТО́ЛОГ, а, *ч.* Лікар, який діагностує й лікує проктологічні захворювання. *Завалює до проктолога мужик, і з порога: "Лікарю, допоможіть, геморой так замучив, ну так замучив, просто спасу нема"* (Ю. Іздрик); *Вона працювала проктологом, це було написано на її візитівці сірого кольору, яку я роздивився вже вдома* (Л. Денисенко); *Від своєчасного візиту до проктолога й ранньої діагностики захворювання залежить успіх лікування пацієнта та швидкість його одужання* (з навч. літ.).

ПРОКТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до проктології. *Проктологічний огляд передбачає обстеження нижніх відділів товстого кишківника, тому візит до лікаря потребує певної підготовки, зокрема необхідно дотримуватися спеціальної дієти за 2–3 дні до відвідування медичного центру* (з навч. літ.); *Розвитку проктологічних захворювань сприяють малорухливий спосіб життя, сидяча робота, неправильний режим і раціон харчування* (із журн.).

ПРОКТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, що вивчає хвороби й методи лікування товстої кишки та відхідника *(див.* **відхідник**[2]**)**, а також параректальної ділянки. *Проктологія тісно пов'язана з іншими розділами медицини, зокрема такими, як гастроентерологія, хірургія, онкологія* (з наук. літ.); *Для більшості людей захворювання, пов'язані з проктологією, є настільки особистими, можна сказати, інтимними, що консультацію в лікаря-проктолога вони відкладають до останнього моменту* (із журн.).

ПРОКУВА́ТИ[1] *див.* **проко́вувати.**

ПРОКУВА́ТИ[2]**,** ую, у́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **кува́ти**[2]**.** *Зацвіли вишні, прокувала сива зозуля* (Марко Вовчок); *Хотіла б стати* [черниця] *зозулею, полетіти і хоч біля чужих гніздечок прокувати комусь щастя...* (І. Пільгук); — *Ку-ку, ку-ку! — рівно дванадцять разів прокувала зозуля* (В. Близнець); *Перед виходом розробили систему сигналів, і Коломієць навіть двічі з тренувальною метою прокував зозулею, збираючи всіх докупи* (А. Кокотюха).

2. Покувати *(див.* **покува́ти**[2]**)** певний час. *Її очі впали на Степанидку, — осміхнулася своїй думці: "Ого, ще п'ять год* [годів] *прокує зозуля, а ти, мамо, за скриню подбай..."* (Г. Косинка).

ПРОКУВА́ТИСЯ *див.* **проко́вуватися.**

ПРОКУ́КАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Док. до **ку́кати** 1. *Щоб горе в душу не закралось, Щоб місця не було біді, І щоб зозуля здогадалась Прокукати сто літ тобі!* (із журн.); // *безос. Ходимо по залі, вже й одинадцять прокукало* (О. Стороженко).

2. Покукати певний час. *Старезний годинник прокукав кілька секунд і перестав* (з газ.).

ПРОКУКУ́КАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм., рідко.* 1. Док. до **куку́кати.** — *Отож лізь, вражий сину, на цю шовковицю та прокукукай мені разів із десять зозулею, щоб не задавався, що все знаєш* (С. Васильченко).

2. Кукукати певний час. *Хвилин п'ять прокукукала зозуля і перелетіла в гайок* (з газ.).

ПРОКУКУРІ́КАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **кукурі́кати** 1. *На драбину біля винограду вискочив сусідський жовтогарячий півень, залопотів крилами і бадьоро прокукурікав* (Ірина Вільде); *Сніжок на шибках шарудить, бузок під вікнами хилитається, півень-соня похапцем прокукурікає в хліві* (В. Дрозд); *За законами казкового жанру, мусили прокукурікати перші півні* (А. Кокотюха); * Образно. — *Здрастуйте! — з ходу прокукурікав Тимко, зупинившись біля мисника* (Григорій Тютюнник); // *перен., розм.* Сповістити когось про що-небудь (звичайно першим). — *З святою неділею будьте здоровенькі, — прокукурікав становий, розмахуючи картузом* (І. Нечуй-Левицький); *Слід простежити, щоб через той язик не перетворилась ця симпатична молода людина на того, хто вважає: моє діло першим прокукурікати, здійснюють мою догадку хай інші* (Ю. Шовкопляс); — *Ну, як хочете, — образився Кулик, під загальний регіт сходячи з ґанку. — Моє таке: прокукурікав, а там хоч не розвидняйсь!* (О. Гончар).

2. Покукурікати певний час. *Кілька хвилин прокукурікали сусідські півні й затихли* (із журн.).

ПРОКУЛИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., діал.* Куликати певний час. *Оттак і день до вечора прокуликають* [молодиці], *як свято, а як будень та робота, що нема часу, то тільки полуднуючи та підвечіркуючи — і то небагато* (А. Свидницький).

ПРОКУЛЬГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. Пройти кульгаючи, шкандибаючи. *Він прокульгав мені назустріч. Я привітався, але Він не відповів, удаючи, що знову не впізнав мене* (Ю. Андрухович); *Шеремет сильно, як міг, притис свояка до себе. Той вивернувся, відштовхнув Артема, прокульгав на кілька кроків уперед, повернувся лицем до приречених* (А. Кокотюха).

2. Покульгати певний час. *Після лікування прокульгав оперативник до кінця року* (з газ.).

ПРОКУЛЬТИВО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокультивува́ти.** *Клітинна культура була прокультивована в спеціальному гелі, який захищав її від небажаних зовнішніх дій* (з наук.-попул. літ.); *Для посадки однорічних саджанців фруктових дерев ґрунт має бути відповідним чином підготовлений — зораний, прокультивований і очищений від бур'янів* (з навч. літ.); // **прокультиво́вано,** *безос. пред. Цього року поле було тільки прокультивовано* (з газ.).

ПРОКУЛЬТИВУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **культивува́ти** 1, 2. *У листках і стеблах рослин, які прокультивували при мікрогравітації, виявлено збільшення (у 2,5–4 рази) вмісту натрію, кальцію і магнію* (з наук. літ.); *В інструкції сказано, що культивувати міжряддя кукурудзи слід вздовж і впоперек. А колгосп "Зоря" спочатку прокультивував упоперек, а потім того вздовж!* (Остап Вишня); *За допомогою мотоблоків можна зорати землю, прокультивувати, обробити міжряддя, посадити картоплю та інші культури, зібрати урожай і перевезти його за допомогою причепа в спеціальне підготовлене місце* (з навч. літ.).

ПРОКУНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., розм.* Покуняти певний час. *Він прокуняв, сидячи на порозі, до ранку* (В. Гжицький); *У світлиці я прокуняв кілька годин без світла* (Р. Андріяшик); *Ніч він прокуняв на лавці в залі чекання. А ранок знову зустрів його сірою безнадією* (Ю. Мушкетик).

ПРОКУПА́ТИСЯ[1]**,** а́юся, а́єшся, *док., розм.* Покупатися (у 2 знач.) певний час. *Уся вода з брезенту линула мені на голову. Біля мене нікого не було, і я до ранку "прокупався". А потім довго температурив* (з мемуарної літ.).

ПРОКУПА́ТИСЯ[2]**,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОКУПИ́ТИСЯ,** уплю́ся, у́пишся; *мн.* проку́пляться; *док., розм.* Помилятися в розрахунках під час купівлі або в оцінці якої-небудь речі. *Гляди та й не проглядись, купи та й не прокупись* (Номис); *Не до стямку було, як се всі прокупилися; либонь, не вперше купували, і на руці підкидали, і все-таки схибили* (Марко Вовчок).

ПРОКУПИ́ТИСЯ *див.* **прокупа́тися**[2]**.**

ПРОКУРА́ТОР, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — урядовець, що відав податками, управитель земель імператора. *Використовуючи старохристиянську легенду, Франко розповідає дальшу історію юдейського прокуратора* (М. Зеров); *Пройдуть роки й землями Єгипту та Селевкідії володітимуть інші царі та цариці. За короткий історичний час ці землі згублять свою незалежність, перетворяться на східні провінції Римської імперії, і ними беззастережно правитимуть прокуратори* (з наук.-попул. літ.); *Прокураторам доручався контроль за збиранням податків, управління невеликими провінціями, їх призначали й для виконання різних господарських функцій* (з навч. літ.).

2. *іст.* Повірений у справах. *Він ішов з улюбленим прокуратором, відомим крючкодером, що не раз виплутував грізного феодала від різних відповідальностей перед королівським судом* (З. Тулуб).

3. *зах.* Прокурор. — *Ваш процес і в суді не був, а тільки прокуратор узнав, що доказів нема, кілько треба для оскарження* (І. Франко); *Всі багачі не мали права приходити на суд — судили самі бідні. Онуфрій уложив суд, і прокуратора, і оборонця* (В. Стефаник); *Чоловік вроджений прокуратор, а адвокатам платять за оборону* (Б. Лепкий).

ПРОКУРАТУ́РА, и, *ж.* Державний орган, що здійснює нагляд за точним виконанням законів і має право порушувати карні справи, підтримувати обвинувачення, представляти інтереси держави на судовому процесі і т. ін. — *Затримувати ми, фактично, не маємо права. На це є прокуратура, що видає ордери на арешт* (Григорій Тютюнник); *Приїхав за тиждень якийсь серйозний чоловік із військової прокуратури, вивчив усі, на його думку, суперечливі справи* (А. Кокотюха); // Місцева установа, що представляє такий орган. *Прокуратура містилася в двоповерховому будинку напроти обласного суду* (М. Трублаїні); — *Ваш Ігнатьєв справді тут ні в чому не винний, і ніякого інтересу прокуратура до нього не має* (В. Собко); — *Незабаром приїдуть товариші з міліції та прокуратури, розберуться в усьому, заберуть винних, і їх судитиме суд* (І. Кирій); // *розм.* Будинок, приміщення, де розміщений такий орган. *Не витримав Чухно, наказав запрягти йому коней у дрожки й поторохтів до райцентру. А там повернув до широкого двору прокуратури* (М. Циба); — *Сьогодні тітка Аліса попросила підкинути її до прокуратури* (С. Талан); // *збірн., розм.* Співробітники такого органу. *Третій місяць прокуратура ловить фантоми: то їй ввижався Ґонґадзе у кав'ярні, то на сходах львівського банку, то у поїзді на Донецьк* (Л. Костенко); — *Тут, бачу, вся прокуратура з'їхалася* (Л. Кононович).

ПРОКУ́РЕНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **прокури́ти.** *Проти двору крутий горб. А на ньому — наскрізь прокурена димом і обвіяна вітрами стара кузня* (П. Колесник); *Божа Мати розтанула в прокуреному ладаном церковному повітрі* (О. Полторацький); *Набивши маленьку прокурену люльку тютюном, він викресав вогню, пустив дим* (О. Бердник); *Маленька кімнатка, в якій вони сидять, наскрізь прокурена і пропахла кавою* (С. Жадан); // **проку́рено,** *безос. пред. Прокурено* [у приміщенні], *тісно, заплювано, лавка під безвіконною стіною, недокурки на підлозі, доміно на столі, перед начальником грубий зошит* (Є. Пашковський).

2. *у знач. прикм.* Який прокурився, просякнув димом. *Галієнко згадав той особливий аромат бібліотеки, що був колись — запах книг, змішаний з ледве чутними пахощами парфум* [парфумів] *і дорогого тютюну від наскрізь прокурених вчених* (І. Багмут); // *розм.* Хрипкий (про голос того, хто багато курить). *Він мав прокурений голос, так ніби замість легень йому вмонтовано було старі пропалені динаміки* (С. Жадан); // *розм.* Жовтий від тютюнового диму. *Бороди Григорій не носив, зате мав грізні прокурені вуса* (О. Довженко); *Лукас кинувся туди, куди вказав йому прокурений палець* (П. Загребельний); — *А ви його впізнаєте?* — *Аякже,* — *показує з-під коротких вусів прокурені зуби дядько* (М. Андрусяк).

ПРОКУ́РЕНИЙ[2], а, е, *рідко.* Укритий пилом, курявою. *Степ укрився пішими й кінними, що йшли .. на свято. Осіннє сонце вклонялося їм і ласкою-теплом устеляло прокурені .. шляхи* (Іван Ле); *Лежить натомлена земля, Вся динями і сонцем пахне. Де шлях прокурений петля, в пилюці подорожник чахне* (В. Підпалий).

ПРОКУРИ́СТ, а, *ч., юр.* Довірена особа підприємства, яка має повноваження на укладання торговельних угод. *Прокурист може без додаткового дозволу вчиняти дії, які доступні тільки власникові, зокрема, відчужувати майно, передавати майно під заставу і т. ін.* (з навч. літ.).

ПРОКУРИ́ТИ *див.* **проку́рювати.**

ПРОКУРИ́ТИСЯ *див.* **проку́рюватися.**

ПРОКУРІ́ТИ, ри́ть, *док., розм.* 1. Проїхати, пробігти і т. ін., здіймаючи пил, куряву вгору. *Автобус із приїжджими й господарями прокурів геть* (Ю. Яновський); *Через дорогу пройшли дві жінки з лантухами на плечах, потім прокуріла машина, в якій на лавках сиділо кілька солдатів з автоматами поперек грудей* (М. Стельмах); * Образно. *Ну так ось — Переді мною стежка. То кущами Прошелестить, то прокурить піском, То через ямку раптом перескочить* (І. Вирган).

2. Укритися, просякнути пилом, курявою. *Дорога на тік прокуріла пилом* (із журн.).

ПРОКУРЛИ́КАТИ, прокурли́каю, прокурли́каєш *і* прокурли́чу, прокурли́чеш, *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **курли́кати.** *В небі прокурликали журавлі, прокричали гуси* (В. Малик); *Там, над висохлим лугом, ген за дрімливим озером раптом прокурликали журавлі* (Л. Тендюк); *Журавлі прокурликали у високості — вічні співці української печалі, — потягнули свій спів до Великого Лугу, там їхні гнізда, там і моє гніздо* (Ю. Мушкетик).

2. Покурликати певний час. *Кілька хвилин прокурликали в небі дикі гуси і стихли* (із журн.).

ПРОКУРНИ́КАТИ, аю, аєш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Док. до **курни́кати.** *Цього разу учасниця конкурсу прокурникала на сцені відому пісеньку* (з газ.).

2. Покурникати певний час. *Режисер кілька хвилин прокурникав під ніс популярну мелодію і взявся за сценарій* (із журн.).

ПРОКУРО́Р, а, *ч.* 1. Службова особа, що здійснює нагляд за точним виконанням законів і підтримує державне обвинувачення в суді. *Про цей обурливий випадок я сьогодні ж сповіщу в райгазету* [районну газету] *і прокурору* (М. Стельмах); *З того ж таки сорому вона погано тямила, що тут відбувається, не все зрозуміла з промов прокурора і прописаного їй адвоката* (Ю. Мушкетик); — *Тату, ти таки маєш піти до прокурора! Дмитро неодмінно піде. Він зробив небагато для розкриття злочину* (Є. Кононенко); * У порівн. — *Не розумію!* — *Ти, Юлю, наче прокурор* (О. Донченко).

2. У дореволюційній Росії — службова особа, що провадить кримінальне переслідування, підтримує обвинувачення в суді, а в ряді випадків здійснює також адміністративний нагляд. — *Ви взяли мої бумаги?* — *скрикнув він.* — *Покажіть їх прокуророві,* — *хай він мене винуватить по них, а не пригадує, що колись було у гімназії!* (Панас Мирний); *Він* [губернатор] *вимагав, щоб кожна земська нарада відбувалася під наглядом прокурора та чиновників губернаторської управи* (І. Пільгук).

(1) Генера́льний прокуро́р — службова особа, яка очолює прокуратуру держави. *Прокуратуру України очолює Генеральний прокурор України, який призначається на посаду та звільняється з посади за згодою Верховної Ради України Президентом України* (Конституція України); * У порівн. — *А от твій тесть, а мій брат... Навіть генералом себе величає. А він такий генерал, як я генеральний прокурор* (О. Чорногуз).

ПРОКУРО́РІВ, рова, рове. Прикм. до **прокуро́р.** *Усіх підозрілих осіб жандарми й поліція обшукували на місці, без прокурорової санкції* (Ю. Хорунжий); *Я і справді не дуже шкодував про вчинене. Але така прокуророва злість мене дивувала* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); // Належний прокуророві. *Вони сиділи, доки повипивали все, що було в прокуроровім портфелі* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **прокуро́рова,** рової, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **прокуро́рша** 2. — *Я — народний суддя, — пояснила прокуророва, з цікавістю розглядаючи незнайоме їй інженерове обличчя* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРОКУРО́РКА, и, *ж.* Жін. до **прокуро́р.** *Що перед ними не прокурорка, Порфирові це ясно стало одразу, бо цікавилась жінка не скаргами вихованців, а більше їхнім розумовим розвитком та санітарним станом* (О. Гончар).

ПРОКУРО́РСТВО, а, *с., розм.* Посада прокурора. — *Ти все слухаєш, слухаєш, а про себе нічого... Твердохліб безрадно розвів руками. — Пробач... Я не хотів. Це професійна звичка. — А-а, не я казала: ніяк не можеш забути про своє прокурорство!* (П. Загребельний); *Прокурорство на обласному рівні стало трампліном для вищих посад претендента* (із журн.); // Перебування на такій посаді. *Прокурорство хлопця в районному центрі закінчилося швидко* (з газ.).

ПРОКУРО́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **прокуро́р.** *Слухаючи його висновки, .. присяжні мали час до ґрунту прокляcти його прокурорську ревність* (І. Франко); *Дехто дивувався, як це йому вдалося так довго бездоганно працювати на прокурорських посадах* (В. Собко); — *Ти як прокурор, Михайле... З тобою — як під прокурорським наглядом. — А ви що, — спідлоба дивлячись, каже, — хотіли без прокурорського нагляду?* (Є. Гуцало); // Власт. прокуророві. *Його херувимський шепіт — делікатний і дуже дружній. Зовсім далекий від прокурорського тону* (В. Барка); — *Часи змінились. Тепер адвокати бувають крутішими за прокурорів. Та й прокурорського куражу в ньому* [Тимофієві Леонтійовичу] *немає* (В. Єшкілєв); // Належний прокуророві. *Никифор Іванович .. обтрусився на холодній темній веранді від снігу, який нападав на його прокурорське вбрання* (П. Загребельний).

ПРОКУРО́РША, і, *ж., розм., рідко.* 1. Те саме, що **прокуро́рка.** *Прокурорша запросила по два роки хімії п'ятьом* [хлопцям] (Є. Пашковський).

2. Дружина прокурора. *Односельці називали Софію прокуроршею навіть після виходу чоловіка-прокурора на пенсію* (із журн.).

ПРОКУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проку́рювати** 1. *За народними повір'ями, полин для прокурювання льоху беруть із зілля, освяченого у церкві 14 серпня на Першого Спаса — Маковія* (із журн.); *Прокурювання вуликів — важлива праця бджоляра* (з газ.).

ПРОКУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОКУРИ́ТИ,** урю, у́риш, *док.* 1. *що.* Насичувати тютюновим димом, курячи. *Дядьки весь коридор прокурили самосадом* (В. Дрозд); // Насичувати димом, одержаним від спалювання ароматичних речовин. *Якби ж був знав — сулії з вином поховав би, пивницю ладаном прокурив* (Р. Іваничук).

2. *що і без прям. дод., розм.* Витрачати на куриво. — *Пане добродію, ви за ті гроші, що прокурюєте, могли б собі кам'яницю купити* (Б. Лепкий); *Відтак став продавати* [небіжчик] *по куснику поля, поки всього не випродав, не проїв, не прокурив, а сам вмер* (Т. Бордуляк); — *Чоловік у мене був дбайний* [дбайливий]. *І діти мої шпаровиті* [метикуваті]. *Син та й донька. Не прокурять, не проп'ють. Ну, хіба десь так трохи...* (М. Матіос).

3. *що і без прям. дод., розм.* Протоплювати (звичайно чимось курним). — *Нічим протопити... А в ліс іти несила вже... Є трохи соломки в клуні — ото й прокурюю, — тихо відповіла стара* (В. Малик); — *Як же їй справді назавтра бути? Що вона дасть йому* [Пилипкові] *завтра поїсти? Чим вона в хаті прокурить?* (Панас Мирний); *Зима, морози, а в його* [нього] *топить нічим... Ну, хоч кричи — нічим. Прокурить жінка гнійком, наробить чаду, та й усе* (А. Тесленко); — *Дровець трохи є, але тримаю на зиму, а зараз сим-тим баба прокурить, аби їсти зварилося* (Григорій Тютюнник).

4. *тільки док., що і без прям. дод.* Курити *(див.* **кури́ти**[1] 2) якийсь час. *Дров малувато залишилось, щоб прокурити ще з пів дня* (з газ.).

ПРОКУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРОКУРИ́ТИСЯ,** урю́ся, у́ришся, *док.* 1. *розм.* Насичувати себе, свої легені димом, курячи. — *Прокурився наскрізь, — мало не гордився цим Омелько* (із журн.); *Легені хворого прокурилися від курива, — констатував санітар* (з газ.).

2. *розм.* Просякати, насичуватися димом; прокопчуватися. *По далеких горбах самотіли тихі гуцульські оседки, вишневі од смерекового диму, яким прокурились* (М. Коцюбинський); * Образно. *Гірське надвечір'я прокурюється димами з чагарників, .. затягає темно-синьою поволокою руслища Воронового й Гусячого потоків* (Р. Іваничук).

3. *тільки док., розм.* Витратитися на куриво; не мати курива чи коштів на куриво. *Козак давно прокурився, і тепер від одного погляду на тютюн у нього залоскотало в ніздрях* (Ю. Мушкетик).

4. *тільки недок.* Пас. до **проку́рювати** 1, 3. *В темнику пахло димком, були й стіни та стеля закурені-задимлені, бо весною після виставлення бджіл та кілька разів улітку й осінню перед внесенням бджіл — прокурювався та просушувався* (з мемуарної літ.).

ПРОКУ́С, у, *ч.* 1. Дія за знач. **прокуси́ти, проку́шувати.** *Після прокусу п'явка вводить під шкіру пацієнта знеболювальні речовини — кініни* (з навч. літ.).

2. Прокушене місце; рана від укусу. *Медики діагностували у постраждалого гематому та прокус фаланги на руці* (з газ.).

ПРОКУ́СИНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **проку́с** 2. *Після бійки прокусина губи довго не заживала* (з газ.).

ПРОКУСИ́ТИ *див.* **проку́шувати.**

ПРОКУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прокуси́ти.** *Таня вже високо тримала руку, і з її прокушеного пальця повільно стікав яскраво-червоний струмочок крові* (М. Дашкієв); *Коні залишилися всі цілі, одначе вранці помітили, що в одного стригуна розірване плече і прокушена холка* (Ю. Мушкетик); *Данило розминав кулаки, Олег спльовував кров із прокушеної губи* (С. Жадан); // **проку́шено,** *безос. пред.* — *Якесь із ваших м'ясоїдних пригадало свою давню звичку, — відказав я після невеликої паузи. — Цей хребет прокушено наскрізь* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

ПРОКУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проку́шувати.** *Хеліцери у павукоподібних слугують для прокушування зовнішніх покривів здобичі й уведення в неї отрути* (з навч. літ.).

ПРОКУ́ШУВАТИ, шую, шуєш, *недок.,* **ПРОКУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док., що.* Кусати наскрізь; кусаючи, робити отвір, рану в чому-небудь. *Собачі зуби, що прокушували повсть, цю плетінку не пробивали* (М. Дочинець); *Вона файно лопотіла англійською (з чудовим американським акцентом), але жахливо цілувалася, прокушуючи мені губи до крові* (М. Кідрук); *Він підніс до очей посинілий, роздутий палець, — з нього капає кров. Це той собачий хлопчина прокусив його своїми гострими зубами* (І. Микитенко); *Чиїсь зуби навіть шарпнули втікача ззаду за ногу, та цупкі штани з першого разу прокусити* [псам] *не вдалося* (А. Кокотюха).

ПРОЛАВІ́РУВАТИ, ую, уєш, *док.* 1. Док. до **лаві́рувати.** *Непокоїть мене те, що є сила-силенна небезпек і підводного каміння, серед якого треба пролавірувати* (В. Еллан-Блакитний); *Учасники автозмагань мали завдання: по розм'яклій після недавнього дощу глинистій дорозі спуститися до невеличкого озера, оточеного прямовисними скелями, пролавірувати між розкиданими кам'яними брилами розміром із саму машину та тим же шляхом повернутися назад* (із журн.).

2. Полавірувати певний час. *Пролавірували яхтсмени на озері не більше двох годин* (з газ.).

ПРОЛА́З, у, *ч., розм.* Те саме, що **прола́зка** 1. *Вузьким пролазом протиснулась невеличка, може, осьмилітня* [восьмилітня] *дівчина* (І. Франко); *Поки всі з несподіванки прочуняли та вбралися й узброїлися, козаки вже лізли через стіни, а подекуди вже й підрубали засіки сокирами й поробили собі пролази* (А. Кащенко); *Поручик .. сидить перед пролазом до свого бліндажа* (Ю. Смолич); *Кинувши навкруги відчайний погляд, я не побачив і найменшого пролазу з цієї пастки* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРОЛА́ЗА, и, *ч. і ж., розм.* Пронозлива, хитра, спритна людина; пройдисвіт (у 1 знач.). *Дарма, що він за свої кревні купив коні. Знайдуть їх якісь пролази у нього, і не обережешся лиха та поговорів* (М. Стельмах); — *Ти народився розвідником. В тебе не тільки європейське обличчя, а й інтелект та хист... пролази* (Р. Андріяшик); — *Ви вже, мабуть, здогадались, що пролаза Вассіан знайшов посилку з різними святковими наїдками* (І. Жиленко); — *Така пролаза, що й крізь мишачу нірку пролізе* (В. Лис).

ПРОЛА́ЗИТИ, а́жу, а́зиш, **ПРОЛІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОЛІ́ЗТИ,** зу, зеш, *док.* 1. Залазити куди-небудь через вузький отвір, щілину, шпарку, просуватися вперед крізь щось, поміж чимсь і т. ін. (про плазунів і дрібних живих істот, що мають багато ніг). *Вони* [жучки] *ворушили ніжками, чіплялись за пальці, вперто не хотіли пролазити у вузеньку шийку пляшки* (О. Донченко); // Узагалі лазити, повзати по якій-небудь поверхні (звичайно про комах). * Образно. *Залишившись на самоті, Дорош підходить до столу, бере привезений камінь і пильно вдивляється в нього. По обличчю йому болючим зигзагом пролазить усмішка* (Я. Мамонтов); // Навшпиньках або поповзом улазити всередину чого-небудь через вузький прохід, пролом, отвір, насилу пробиратися вперед попід чимсь, через щось і т. ін. (про людей). *Всі товпляться, штовхаються, пролазять між кіньми, перегукуються, регочуть* (В. Винниченко); *За пів години ми переходимо через міст, знаходимо заводський паркан і через діру в ньому пролазимо на подвір'я* (С. Жадан); *Одчинив* [Марко] *невеличке віконце, таке, що тільки хіба гадюкою пролізти чоловікові* (О. Стороженко); *Він проліз ще глибше в бійницю — хотілося йому напитися того світла, що проливалося так скупо в його тісну комірчину* (Валерій Шевчук); // Проходити за розмірами через який-небудь отвір. *Левантина спробувала просунути їх* [обценьки] *крізь двері, але вони не пролазили* (Б. Грінченко); *Підіймає* [Максим] *руку до крихітної .. щілини, крізь яку не пролізе й дитячий кулак* (М. Стельмах); *Крізь пробиту трактором діру, куди пролізла б більша частина Шулявки, вони побачили стіну будинку, обмальовану графіті* (О. Ульяненко); // *розм.* Через силу пробиратися куди-небудь між людьми, що тісно стоять, сидять. *Фотографи пролазили крізь натовп.., перешкоджаючи кінооператорові працювати* (Ю. Яновський); *Увійшла* [Івга в суд]. *Писарів чимало; а народу ж то, народу, — так і не пролізеш* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Ходімте* [на матч] *зарані, бо запізнимось трохи, — не пролізимо на місце* (Остап Вишня); *Таке було у нього хобі — Пролізти в перший ряд і сісти. А як ніхто не дасть по лобі, То й далі, до трибуни лізти...* (О. Білаш); // *розм.* Просуватися, проходити по багнистій, грузькій поверхні. *На воді ряска, немов руда кора .. Човен ледве-ледве пролазить. Скрізь брудно* (М. Коцюбинський).

2. *розм.* Показуватися назовні через дірки, щілини і т. ін.; вилазити. *Ноги* [чоловіка] *у жовтих чоботях з пальцями, мов рукавиці, .. а скрізь тії пальці пролазили когті* [кігті], *мов у кота заморського* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Циркуляри уже йому йдуть на такому тонкому папері, що й махорка крізь нього пролазить* (О. Гончар); *Пальці ніг пролазили крізь подерту шкіру* [чобіт], *а один кровоточив* (Валерій Шевчук).

3. *розм.* Злодійкувато, потай забиратися куди-небудь. *Гризельда звеліла покликати коменданта й розказала йому, що в садок .. пролізли козаки і певно кмітять за всім* (І. Нечуй-Левицький); — *Та ми так пролíземо, що Кучма й незчується. А кавуняччя в нього яке!* (Б. Грінченко); — *Тепер лягаймо спати, — порадив він. — І замикайте двері, щоб ще хто не проліз, — додав Федя* (М. Трублаїні); // *перен.* Просочуватися, проникати куди-небудь (про мороз, вітер і т. ін.); ставати відчутним (про запах). *Вітер лютує, вітер царює, пролазить у кожну щілину* (Грицько Григоренко); — *Я гризу собі пальці, затуляю рота, носа, а він, той запах* [їжі], *пролізає всюди, наповнює всю кімнату* (Г. Хоткевич); *Третьої ночі, коли мороз розбивав стіни й пролазив у хату, Терешко зовсім одубів* (Г. Епік); *Тоді чоловічок відчув, що пальто в нього на плечах набрякло, а неприємна вільга пролазить до тіла* (Валерій Шевчук); // *перен.* Зловживаючи чиєю-небудь довірою, потрапляти кудись для того, щоб вивідати щось, провадити підривну діяльність і т. ін. *Він своєю вдачею ніби ввесь був обмазаний "єлеєм", бо пролазив скрізь і всюди, сказати б в найменшу щілину* (І. Нечуй-Левицький); [Ф и л и м о н:] *Проворний* [Гаврюшка] *вражий син! Скрізь пролізе, підслухає* (І. Карпенко-Карий); *В цьому ж акті наводились факти, які могли бути відомі суду тільки від шпигуна, що проліз в їхню організацію* (С. Скляренко); // *перен.* Пристосовуючись і хитруючи, добиватися вигідного соціального становища, просуватися по службі і т. ін. — *Нехай тебе Бог боронить від них* [менших панків]! *Пролізай до старших!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *На роботу влаштувала Руфка, вона ж і приписатися помогла. Все могла і всюди пролазила* (В. Лис); — *Ти думаєш, я тебе не пам'ятаю? .. Пам'ятаю, як же. В Ніжині... Забув? Коли ж ти встиг в інспектори пролізти? Чи це не ти?* (О. Довженко); *Вони тоді між собою вирішили, що й я маю бути з таких — приховав, значить, плями в біографії, з чистою анкетою в органи проліз...* (О. Забужко); *Вона баба з характером, куди хочеш пролізе, а якщо треба, то й кого хоч попхає* (Любко Дереш).

4. *перен., розм.* Випадково або час від часу з'являтися, мимоволі виникати і т. ін. *Балачки про Голодний Степ пролазили в щоденні турботи, в думки* (Іван Ле); *У Юрка Васюти між п'ятірок пролізла одна четвірка* (О. Донченко).

◇ **[І] вовк не проліз́е** *див.* **вовк; [І] вуж не проліз́е <[І] вужу́ не проліз́ти>** *див.* **вуж; [І] ми́ша не проліз́е (не проско́чить, не пробі́жи́ть** *і т. ін.)* *див.* **ми́ша; (1) Прола́зити / пролі́зти в шпа́рку** — хитрощами, улесливістю і т. ін. поступово, непомітно домагатися чого-небудь, проникати куди-небудь. *Справжній митець увіходить у мистецтво не потихеньку, не пролазить у шпарку, прикриваючись вигаданим прізвиськом, а йде сміливо, відверто, через головний вхід* (П. Загребельний); **(2) Пролі́зти (пройти́) [і] крізь ву́шко го́лки** — змогти, зуміти, зробити що-небудь неймовірне, винятково складне. *Наш Іван, коли хочеш знати, і крізь вушко голки пролізе* (Д. Бедзик); — *Щоб я та втонув? Ні, швидше верблюд пролізе крізь вушко голки, ніж я втону. Я плаваю, мов кит* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); **Щоб і ми́ша не пролі́зла** *див.* **ми́ша.**

ПРОЛА́ЗКА, и, *ж.* 1. Невеликий отвір, вузький, тісний пролом, дірка і т. ін., через які можна пролізти, проникнути куди-небудь; лазівка (у 1 знач.). — *Дивний у тебе звичай: в сад ходиш через пролазку і чого? Нанюхатися міг і з того боку, з-за огорожі* (І. Сенченко); *Зненацька у пролазку вискочив чорно-синій дворняга Пірат* (І. Волошин); // Прохід, шлях, яким можна потай пробратися, пройти куди-небудь. *Знов та й знов поверталась* [дівчата] *до того, що свербіло найдошкульніше, до проноз та підслухачів, про ті, нашим людям невідомі пролазки й продуховини, якими вони раз по раз пластували до міста* (О. Ільченко).

2. *перен., розм.* Спритний, хитрий засіб, що дає змогу вийти зі скрутного становища. *Кожну дрібницю обмірковує і обговорює старшина. І в кожному слові і літері якась недомовка або пролазка, яку можна тлумачити в потрібний бік* (З. Тулуб); *На думку полеміста* [І. Вишенського], .. *в моральній системі, якою послуговується західна церква, існує багато пролазок, які дають можливість проникати в церкву, як у вищу моральну інституцію того часу, не через двері, а влазити, образно кажучи, через дірки і проламуватися крізь тини* (Валерій Шевчук).

ПРОЛА́ЗЛИВИЙ, а, е, *розм.* Який є пролазою, пройдисвітом. — *Ти завжди був пролазливий і крутився в усіх порядних колах нашої батьківщини. Чи не зустрічав ти серед них професора Барка, а особливо його дочку?* (Гео Шкурупій); *Інший, пролазливий, нажився б на його місці, бодай встановив корисні зв'язки. А він не досяг анічого* (І. Муратов); // Який виражає хитрість, пронозливість. *Я придивився. Безумовно, лице цікаве. Якийсь нюхаючий, шукаючий, рухливий ніс; трошки одтопирчені* [відстовбурчені], *сторожкі вуха; пролазливі, живі оченятка* (В. Винниченко).

ПРОЛА́ЗЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Властивість за знач. **прола́зливий.** *У райцентрі Сьомка Григор'єв сам займав новий будинок на дві сім'ї, який свого часу збудували для фахівців. — Уміє! — оцінив Льошка пролазливість Сьомки і постукав у двері* (Люко Дашвар).

ПРОЛА́ЗЛИВО, *розм.* Присл. до **прола́зливий.** *Пролазливо увійти в довіру.*

ПРОЛА́ЗНИЦТВО, а, *с., розм.* Поведінка, учинки пролази; хитрість, пронозливість. *Батько розгорне баталію, пустить в хід грозьбу і лестощі.., а начальству руку трястиме по-холопському... Ще й дочку вчитиме цієї науки запобігань, пролазництва, піддобрювання* (О. Гончар); *Кар'єра П. Орлика була зроблена не пролазництвом чи за чиєюсь протекцією, а завдячуючи його розуму, енергії, таланту, освіченості, якими він завжди відзначався* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЛАКТИ́Н, у, *ч., біохім.* Гормон людини і тварин, який утворюється в гіпофізі. *Пролактин є одним із гіпофізарних гормонів і має властивості молекулярного поліморфізму* (з наук. літ.); *Пролактин утворюється як у жіночому, так і чоловічому організмах, але в чоловіків його показник є нижчим* (з навч. літ.).

ПРОЛА́М, у, *ч.* 1. Дія за знач. **прола́мувати, проламáти.** *Пролам стіни не гарантував успішного звільнення постраждалих від землетрусу* (з газ.).

2. Те саме, що **проло́м** 2. *Крізь борт струменить вода. Моряк на передній лаві кидається затикати пролам чи прострил* (Ю. Мушкетик); *Чорні стіни оточували нас з усіх боків. Нарешті ми знайшли пролам і вихопились у ліс* (Д. Білий); *У підлозі галерей зяють пролами, крізь які видніється твань* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРОЛА́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проламáти.** *Перед очима мерехтіли офіцер, жовніри, жандарми, проламаний лід, вода, постріли...* (О. Донченко); *Шумейко бачив проламану стіну, в якій застряла крижина* (А. Шиян); *Крізь проламаний снарядом купол світилося небо* (О. Гончар); *Стеля проламана, вікна вилетіли, ліжка присипані штукатуркою, на стінах великі тріщини* (В. Малик); // **прола́мано,** *безос. пред. Двері гаража проламано зсередини* (з газ.).

ПРОЛАМА́ТИ *див.* **прола́мувати.**

ПРОЛАМА́ТИСЯ *див.* **прола́муватися.**

ПРОЛАМІ́Н *див.* **проламі́ни.**

ПРОЛАМІ́НИ, ів, *мн. (одн.* **проламі́н,** у, *ч.), біохім.* Прості білки, що містяться в насінні злаків. *Характерним білком зерна великої кількості злакових рослин є проламін* (з наук.-попул. літ.); *У рисовому зерні проламіну майже немає, а головна маса білка представлена глютеліном* (з навч. літ.).

ПРОЛА́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прола́мувати.** *Буздигани призначалися для нанесення шокових ударів, проламування захисного обладунку ворога* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЛА́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОЛАМА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Те саме, що **проло́млювати** 1. *У надрах гір проламують* [будівники] *тунелі, Для колії зрівняли сірий брук* (П. Дорошко); *Колеса проламували кригу над випитими морозом калюжами, потріскували, чавили крижане скло на борошно* (М. Циба); *Пройти в двері — немислима річ; проламати муровані стіни — ще більше неможлива річ, зостається тільки продухвина* (Г. Хоткевич); — *Ви назвали б мене фантазером, коли б я вам сказав, що малим залізним бруском можна проламати мур завтовшки в пів сажня...* (Р. Іваничук); *Одного разу я вирішив удосконалити свій спостережний пункт, проламавши в тину щілину* (А. Дімаров); // Прорубувати отвір для дверей, вікна і т. ін. *У дверях проламали отвір, але масивний залізний засув залишався на своєму місці* (М. Трублаїні); — *Всередині там треба розгородити так, щоб вийшов мені кабінет, вам — казарма, а туди он проламаємо двері і прибудуємо камеру для ув'язнених* (О. Гончар); // *тільки док.* Зробити непридатним для використання, зіпсувати ударами, поштовхами і т. ін.; зламати (у 1 знач.). *Він хоче зробитися незримим, хоче зійти парою, ввійти в землю або проламати головою двері, щоб тільки тут не бути* (П. Колесник); *Ніхто не ласомиться на дахівку, що поросла рудим мохом і вагою своєю увігнула посередині й проламала дах* (Р. Федорів).

2. Прокладаючи шлях, дорогу і т. ін., із зусиллям долати перешкоди. *Як узявся ведмідь ліс трощити, такі дуби вергає — на півтора обіймища. Проламав стежку* (В. Рубан).

◊ **Лама́ти (прола́мувати, розбива́ти** *і т. ін.)* / **злама́ти (пролама́ти, розби́ти** *і т. ін.)* **лід (кри́гу)** *див.* **лама́ти.**

ПРОЛА́МУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОЛАМА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* Те саме, що **проло́млюватися.** *З-за близького лісу зводився місяць; він лише видряпався над світом, і вигляд у нього був невдоволений, змучений, ніби випало проламуватись крізь густі хащі* (Є. Гуцало); *Плесо збурунилося, з темного дзеркала проламувались, як скляні осколки, рибини і хапали огняне кришиво з мого смолоскипа. Видно, мали його за мошву* (М. Дочинець); *Люди застигли на місці, боячись ворухнутися, щоб і під ними не проламався лід* (В. Малик); *Пишні кущі аґрусу проламалися під чимось важким* (Любко Дереш); * Образно. [В а л е н т:] *Я син оратора таки недарма! Та досі скрізь цвілим і сірим муром ставала на дорозі обережність. Я не проламувався через мур, шануючи твоє завдання, батьку* (Леся Українка).

ПРОЛА́СУВА́ТИ, а́сую, а́суєш, *док., що і без прям. дод., розм.* Витратити на ласощі. *Хоч і перепаде йому карбованець або два, то й проласує* (Сл. Б. Грінченка); — *Одежу і чоботи нехай тобі жінка постачить, а ти сі гроші .. проласуй на чім хочеш, чого душа забажа!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРОЛЕБЕДІ́ТИ, пролебеджу́, пролебеди́ш *і* пролебеді́ю, пролебеді́єш, *що, чим і без дод.* Док. до **лебеді́ти** 1, 2. *Не знайшовши, що сказати, пролебедів* [друг] *ламаною мовою: — Ми з Палермо... З Палермо!.. — І раптом, не маючи чим винагородити, схопив за руку й потряс її з усієї сили, вигукуючи: — Евіва!.. Евіва Україна* [Хай живе Україна]!! (І. Багряний); *Гарячими пучками доторкнулась* [мати] *до його холодної, тремтячої руки і щось тихо пролебеділа* (П. Колесник); *— Нас із тобою, Маргарет, зв'язують міцними узами ті, кого вже немає на світі! — Милий дядечку! — пролебеділа дівчина, відвернувшись, щоб сховати сльози* (О. Мокровольський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРОЛЕГО́МЕН *див.* **пролего́мени.**

ПРОЛЕГО́МЕНИ, ів, *мн. (одн.* **пролего́мен,** у, *ч.), книжн.* Вступні пояснення до твору наукового характеру, попередні відомості про предмет, поняття; передмова (у 1 знач.); преамбула (у 2 знач.). *Саме по собі наголошення в статтях про логіку та методологію науки на важливості відомих теорій є тільки своєрідними пролегоменами до їх справжнього наукового аналізу* (з наук. літ.); *Оповідь про мандрівку до святих місць — це своєрідні пролегомени, де закладається міфологема мандрів, котра розгортається надалі у видозмінених ракурсах* (з навч. літ.).

ПРОЛЕ́ЖАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проле́жати** 3. *Він не зустріне жодної живої душі, зате йому дістануться багаті трофеї: пролежана мною канапа, стіл, повен начиння, два стільці, стінка, вщерть набита книжками, шафа з одягом* (А. Дімаров); *— А де ж я спатиму? — Там, — кивнув Сергій на не зовсім привабливу залізну раму з пролежаним матрацом* (І. Білик); * Образно. *Згнивають пролежані форми, і рвуться засмикані корди, Де серце у піні передсмертній металось вперед і назад, Поставивши в марші на місці свої кривоногі рекорди...* (М. Бажан).

ПРОЛЕ́ЖАТИ *див.* **проле́жувати.**

ПРО́ЛЕЖЕНЬ, жня, *ч.* Змертвіння шкіри і м'яких тканин (у людини, тварин), зумовлене зниженням кровообігу. *Від довгого лежання в одному положенні на спині поробились пролежні* (У. Самчук); *Ой давні дні, нестерпні дні, Болючі пролежні, бинти, І тихі стогони вві сні* (М. Гірник); *Він тримався, але дедалі опір слабшав і слабшав. Ось уже запекло в пролежнях, гостро зашпигало в ногах, у суглобах...* (М. Олійник); *Даша спритними, відшліфованими до дрібниць рухами обробляла пролежні* (С. Талан).

ПРО́ЛЕЖНЕВИЙ, а, е. Прикм. до **про́лежень.** *Найчастіше пролежневі рани утворюються в ділянці сідничної кістки, куприка* (з наук. літ.).

ПРОЛЕ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проле́жувати** 1, 2. *Не зловживайте пролежуванням на дивані та переглядом усіх телепередач підряд* (із журн.); *Загальний час пролежування однієї деталі на всіх операціях технологічного процесу визначається за відповідною формулою* (з навч. літ.).

ПРОЛЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОЛЕ́ЖАТИ,** жу, жиш, *док.* 1. Лежати (у 1 знач.) якийсь час. *Як тільки хазяйка виходила з хати, знову падала* [Пріська] *на ліжко .. і, укрившись теплим килимом, пролежувала мало не до вечора* (Л. Яновська); *Лена тричі пролежувала місяці в палатах з цілонічно увімкненим на коридорі світлом* (Є. Пашковський); *Отак Йона пролежував перші дні: спочатку збирав думки докупи, класифікуючи, добираючи весь той непотріб, навіть балакав із ними* (О. Ульяненко); *Тиждень вона пролежала в гарячці, нікого не впізнавала, нічого не їла* (І. Нечуй-Левицький); *За наказом лікаря Маслюк мав пролежати кілька днів у санчастині* (І. Багмут).

2. *перев. док.* Залишатися якийсь час без застосування, без уваги (про неживі предмети). *Ваш лист, бачте, пролежав тут чимало, ждучи мене, бо я ціле літо не була вдома* (Леся Українка); *Всі ці листи були давні, писані навесні, пролежали в Орську все літо й осінь* (З. Тулуб); *В єгипетських пірамідах знайдено зерна пшениці, які пролежали кілька тисяч літ і все-таки лишилися життєздатними...* (М. Дашкієв); *Я почав чистити, мочити, прасувати, тріпати одежу, яка пролежала в мішку п'ять років* (В. Рубан).

3. *що.* Пошкоджувати що-небудь довгим лежанням. *Моя тобі зброя кілочка не вломить, Я сам молод ліжка не пролежу* (П. Чубинський).

ПРОЛЕПЕТА́ТИ, ечу́, е́чеш, *рідше* **ПРОЛЕПЕТІ́ТИ,** ечу́, ети́ш, *що і без прям. дод.* Док. до **лепета́ти** 1, **лепеті́ти** 1. *— Та-та-та! — пролепетала дитина. — Та-та-та! Бідна вдова заридала ще дужче* (І. Франко); *Мала щось пролепетала, торкнулася татової щоки, носа* (В. Лис); *— Що ви хотіли? Ви маєте заяву? — Ні, ні, я не маю... Я тільки хотів, щоб дозволили лавочку... — пролепетав нещасний* (І. Багряний); *Свириду Яковлевичу не довелося пролепетати рідній матері свого найкращого слова: день його народження став днем її смерті* (М. Стельмах); *Руками* [дядько] *тримався за стінки і здивовано роззирався на всі боки, не в стані второпати, куди потрапив. Потім обмацав своє обличчя, скинув окуляри і, ще раз роззирнувшись, пролепетів: — А гдє* [де] *я?* (Ю. Винничук).

ПРОЛЕПЕТІ́ТИ *див.* **пролепета́ти.**

ПРОЛЕПОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *док., що і без прям. дод., діал.* Пролепетати. *— Ні, ні, ні, Богом вам клянуся, я нікому не зробив нічого злого! — пролепотів він, трясучися всім тілом* (І. Франко).

ПРОЛЕТА́Р, я́, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — громадянин, який не мав майнового цензу. *Подібні інституції* [для вдів і сиріт], *конче потрібні в тодішніх великих містах, а особливо в Римі, повнім беззахисних та безробітних пролетарів, рабів і найрізноріднійших сторонських людей, існували при християнських громадах ще від перших апостольських часів* (І. Франко).

2. Найманий робітник, позбавлений власності на засоби виробництва. *— Так ти капіталіст! І не хотів з нами, з пролетарями, поділитися, дати поганого рубля* (В. Нестайко); *Повільно піднімався* [Петро Яцик] *з найнижчих низів канадського суспільства. Уже стояв трохи вище за бездомних пролетарів, які не мали нічого, крім рук і надій* (М. Слабошпицький); // *збірн., заст.* Пролетаріат (у 2 знач.). *— Повстане всесвітній пролетар, і близький уже час, коли він піднесе свою важку руку* (В. Підмогильний).

3. *заст., розм.* Людина, яка не має власності. *Скрізь гаряче пропагандував* [пропагував Василь] *за те, щоб, залишивши мрії про панські гостинні* [вітальні], *де вчителю коли й одводилось, то дуже непочесне місце, — організувати своє життя сільського інтелігента-пролетаря* (С. Васильченко); *— Мама була вчителькою, це так, але бабуся із села, проста селянка, а по татові бабуся й дідусь — міські пролетарі* (В. Лис).

ПРОЛЕТАРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Перетворення дрібних товаровиробників (селян, кустарів і т. ін.) на пролетарів унаслідок витіснення дрібних селянських господарств великими та розвитку великої промисловості. *Він* [Іван Нечуй-Левицький] *у своїй "Бурлачці" малює шматочок страшного процесу тої пролетаризації та того фабричного ладу і кінчить таки поворотом живої людини до селянського побуту* (І. Франко); *Пролетаризація українського селянства ґрунтувалася на таких чинниках, як форсована індустріалізація, масова колективізація селянських господарств і культурна революція* (з навч. літ.).

ПРОЛЕТАРИЗО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пролетаризува́ти.** *Набір методів і засобів, здатних у комплексі комунізувати основну частину населення, яка ще не була пролетаризована об'єктивним розвитком капіталізму, якраз і становить суть ленінізму* (з наук. літ.); *У сучасній соціології відомим є трактування соціальної структури суспільства, що складається з двох основних класів: буржуазії та пролетаріату, більшість дрібної буржуазії пролетаризована, великий загін "білих комірців" не відрізняється від робітничого класу* (з навч. літ.); // **пролетаризо́вано,** *безос. пред. Населення було пролетаризовано системою обмежень його прибутків, кількістю й розміром житла на одну людину чи сім'ю і т. ін.* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який пролетаризувався. *З розвитком промисловості відбувався процес формування робітничого класу. Джерелом його в основному були пролетаризовані селянські маси та розорені ремісники* (з навч. літ.).

ПРОЛЕТАРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що.* Здійснювати пролетаризацію. *Капіталізм породжував робітничий клас, пролетаризував селянство, яке вийшло з кріпосництва без землі, збільшував злидні, загострював соціальні антагонізми* (з навч. літ.); // *що.* Робити що-небудь пролетарським за суттю. *Попри намагання влади "пролетаризувати" науку соціальні джерела формування науковців у 1920-ті роки суттєво не змінилися, оскільки для наукового співтовариства традиційно перевага надавалася кваліфікації і таланту, а не пролетарському походженню* (з наук. літ.).

ПРОЛЕТАРИЗУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок. і док.* 1. Перетворюватися на пролетарів (у 2, 3 знач.), ставати пролетарським за суттю. *Дві соціальні верстви виступають у творах Яновської — селянська голота, що починає поволі пролетаризуватися, та інтелігенція* (М. Драй-Хмара); *Чи спроможний буде автор, узявши пензля в руку, домалювати колись їхні* [партизанів] *портрети? Показати, як пролетаризувалося двадцятип'ятимільйонне селянство тридцятимільйонної нації?* (Ю. Смолич); *Марія Василівна рясно бризнула сміхом. — Так, так! Значить, пролетаризувались?* (М. Івченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **пролетаризува́ти.**

ПРОЛЕТАРІА́Т, у, *ч.* 1. Клас найманих робітників, позбавлених власності на засоби виробництва й унаслідок цього змушених продавати свою робочу силу. *В єдності пролетаріату лежить запорука його сили й перемоги найвищого добра загальнолюдської культури* (В. Винниченко); *У місті розорені хлібороби поповнювали ряди пролетаріату, деградували морально, русифікувалися* (з навч. літ.).

2. *збірн.* Особи, належні до цього класу. *Стефаник малює сільський пролетаріат або стан, близький до повної пролетаризації* (Леся Українка); *— Як почнеш шукати правди, то, гляди, і залізеш у кривду. А чоловік я темний, хоч і пролетаріат* (М. Хвильовий); *— Між іншим, — перебив його Максим, — цей Ібрагім представник пригніченого чорношкірого пролетаріату* (Г. Усач).

Диктату́ра пролетаріа́ту *див.* **диктату́ра.**

ПРОЛЕТА́РІЙ, я, *ч., заст.* Пролетар (у 2, 3 знач.). *На найнижчих лавках люди значніші, багатші, на середніх — люди середнього достатку, плебеї, на найвищих, крутих і тісних — простолюд, пролетарії* (Леся Українка); *Потім ніби якийсь високий, кремезний, чорнявий пролетарій підходив до мене — прохав дозволу проповіді говорити* (Остап Вишня); *— Мій батько був предковічний пролетарій і революціонер; згинув, бивши всяку гідру: від Корнілова до Денікіна* (В. Барка); *— То нехай ота біднота, оті пролетарії багатіють теж! — вигукнув хтось уїдливо з гурту заможних хазяїнів* (А. Шиян).

ПРОЛЕТА́РІЯ, ї, *ж., розм.* Збірн. до **пролета́р** 2, 3. *— За мною, пролетарія! — гукнув Чубенко* (Ю. Яновський); *— В нас і реманент, і худоба, зразу діло поведемо. Чого тобі валандатися з пролетарією?* (С. Добровольський); *Баба Галя пам'ятає, як їли лебеду і кору, а її батько шепотів за зачиненими віконницями: пролетарія проклята* (С. Пиркало).

ПРОЛЕТА́РКА, и, *ж.* Жін. до **пролета́р** 2, 3. *На голові* [панни Ольги], *замість рушника, синя, тепла, велика хустина. Словом, не буржуйка, але й не куховарка, а саме сільська, інтелігентна собі пролетарка* (В. Винниченко); *Якщо почнеться війна, жінка-пролетарка повинна буде стати санітаркою чи й сестрою* (Ю. Смолич); *— Ти видав їй нашу таємницю — пораненого революціонера? — Я не видав! Вона сама прийшла! І нічого нам її боятися — вона теж пролетарка* (К. Гриб).

ПРОЛЕТА́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до пролетаря і пролетаріату. [Г е р м і о н а:] *Ти свій заробіток пускаєш так на вітер. Справді, сину, ми зійдемо на пролетарський хліб* (Леся Українка); *Сини ж... От вернулися з роботи, на столі вечеря, не пишна, проста, пролетарська, а проте таки людська вечеря* (В. Винниченко); *На нього уважно дивився чоловік у довгому чорному пальті й капелюсі, схожий на великого пролетарського письменника* (М. Гримич); // Власт. пролетарю й пролетаріатові. *— Я твої інтелігентські теорійки своїм пролетарським духом давно чув* (Григорій Тютюнник); *Чоловіки в старшому віці аскетично ставляться до свого одягу, саме аскетично, а не зневажливо, дотримуючись певного пролетарського шарму, коли ти просто сприймаєш свій одяг як частину себе* (С. Жадан); // Здійснюваний пролетаріатом. *Анархісти, на відміну від марксистів, вважали мірою боротьби з адміністративно-командною системою не пролетарський контроль за бюрократією, а повне знищення цієї соціальної групи* (з навч. літ.); // Який населяють пролетарі. *Це пролетарський квартал, і робітничі діти влітку не бачать ніякої зелені* (О. Гончар); *Адька розказував, як бабця возила його маленьким через усе місто з їхнього району пролетарських багатоповерхівок у колишню професорську колонію за Винниківським базаром* (О. Забужко).

Пролета́рський інтернаціоналі́зм *див.* **інтернаціоналі́зм;**
Соціалісти́чна (пролета́рська) револю́ція *див.* **револю́ція.**

ПРОЛЕТІ́ТИ *див.* **пролітáти.**

ПРОЛЕТКУ́ЛЬТ, у, *ч., іст.* 1. *(з великої літери в лапках).* Скорочення: пролетарська культура (у 1917–1932 рр. назва культурно-просвітницької організації пролетарської самодіяльності в літературі, театрі, музиці, образотворчому мистецтві й науці). *Ототожнений із культурою російського міста, "Пролеткульт" не мав великого впливу серед українців* (з навч. літ.); *"Пролеткульт" офіційно припинив діяльність 1932 року* (із журн.).

2. Культурна політика більшовицького уряду в перші роки радянської влади. *Пролеткульт прагнув створити особливу "пролетарську культуру" на зневажливому ставленні до культурних цінностей минулого* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЛЕТКУ́ЛЬТІВЕЦЬ, вця, *ч., іст.* Член "Пролеткульту"; прихильник пролеткульту. *Пролеткультівці віддавали перевагу аматорському театру* (з наук. літ.).

ПРОЛЕТКУ́ЛЬТІВСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **пролетку́льт** 2. *У фоє його качали на руках за труди по організації пролеткульту й пролеткультівських ідей* (М. Хвильовий).

ПРОЛИ́В, у, *ч.* Те саме, що **пролиття́.** — *Я гадаю, ваша милість, що це дасться зробити без проливу крові, бо з цього вийшла би ціла плутанина* (А. Чайковський); — *Ніколи ж не було такого проливу крові, як тепер. — Так чого ж ти записався до тих, хто кров проливає?* (М. Стельмах); *Чи ми чинили утиск сусідам, їхній мові? Був мій народ співцем і сіячем. Я все зробив би без проливу крові. Так ви ж пройшли вогнем тут і мечем!* (Л. Костенко).

ПРОЛИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пролива́ти.** *Він твердо рішився зробити своє діло як можна найспокійніше і не доводити його аж до проливання крові* (І. Франко); *Взаєморозуміння і милосердя .. треба виховати. Милосердя — це не проливання сліз. Не втручатись, дати іншій істоті вільно розвиватись — ось найкращий шлях до зближення* (Г. Пагутяк).

ПРОЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОЛИ́ТИ,** ллю́, ллє́ш, *діал.* **ПРОЛЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що* і без *прям. дод.* Ненавмисно, випадково розплїскувати яку-небудь рідину; розливати (у 1 знач.), розхлюпувати. *Як п'є, то не проливає; як б'є, то добре влучає* (Номис); *Дівчинка проливає сметану на груди і весь час злякано поглядає на чужу тьотю, що сидить на покуті* (Григорій Тютюнник); *Він пролив на підлогу чорнило, але печатка вже готова* (Б. Антоненко-Давидович); *А мине століття — і на відстані Бачу знов я ваш дует на пристані. Там, де я життя ще не прокляв, Там, де ти шампанське не пролляв...* (Д. Кремінь); // Примушувати тексти, струменіти; лити (у 1 знач.). *Вночі лив дощ, і небо ще не позбулося брудних хмар, що іноді проливали на .. Варшаву свої помиї* (Олесь Досвітній); * Образно. *Київ тримає кельню в руці, — він у вапні, всякчасно в дії, позводив стояки в ріці, пролляв на мармур багреці, угнув мости вечірні...* (М. Рудь); // *перен.* Випромінювати, поширювати навколо (світло, тепло, звуки і т. ін.). *Трава — оксамитно-зелена, і навіть ополудні, коли шаленіюче сонце проливає найбільше тепла, вона все ж зберігає свою незайману свіжість* (А. Дімаров); *Світять невсипучі зорі в небі, обіймаючи обшири ночі. Десь і над рідною Буковиною проливають вони перлове мерехтіння* (І. Пільгук).

◊ **Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні́] сльо́зи** *див.* **ли́ти; Ли́ти (пролива́ти) крокоди́лячі** (*рідше* **крокоди́лові) сльо́зи** *див.* **ли́ти; Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий** *і т. ін.)*] **піт** *див.* **ли́ти; Ли́ти (пролива́ти, розлива́ти) / проли́ти (розли́ти) кров** *див.* **ли́ти; (1) Пролива́ти / проли́ти сві́тло** *на що* — прояснювати, робити щось зрозумілим, умотивованим. *Фольклорно-етнографічні записи Гоголя проливають світло на ті перші джерела, з яких письменник черпав натхнення у своїй творчості* (І. Волошин); — *Я не чекаю розкриття особливих таємниць... Але часто якісь ніби й незначні деталі проливають світло...* (О. Тесленко); *Експедиція мусить пролити світло на природу і походження загадкового космічного проміння* (В. Владко); *Можливо, моя розповідь допоможе пролити більше світла на цю нез'ясовану історію і розкриє деякі дотепер не враховані обставини* (Ю. Андрухович).

ПРОЛИВА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПРОЛИ́ТИСЯ,** ллє́ться, *діал.* **ПРОЛЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *док.* 1. Розплїскуватися, розливатися, розхлюпуватися. *Очі її блищали недобрим вогнем, проте вона стримала себе, опустила брови, примружила очі. — Вино проливається на щастя...* (С. Скляренко); *Розталі тини гойдались у каламуті, як ґрати, вода проливалася крізь них, як крізь мережу* (Валерій Шевчук); *Ой пливе човен води повен, коли б не пролився* (П. Чубинський); *Заскиглив журавель, пролилася вода на землю, і обізвався молодий радісний голос: — Спасибі Мар'яні, що таку славну криницю викопала* (М. Стельмах).

2. Випадати, проходити (про дощ, зливу і т. ін.). *Той вогонь вважався небесним, тому священним, як і вода з того дощу, що проливався в день, коли вдаряла блискавка* (Дара Корній); *Над горами відгриміли грози, пролилися дощі, прокотилися тумани* (С. Чорнобривець); *Гриміли громи І дощ пролився, як з відра...* (Д. Павличко); // *чим.* Утворювати опади (перев. про хмари). *Почав жовтіти сад. Частіше снувалися хмари, проливаючись дрібними дощами* (А. Шиян); *Сонце не пекло, вітер не здіймав бурі, хмари не проливалися грозами* (В. Багірова); *Все небо у хмарах, вони обвисають, мов ковдра, — от-от проллються водою* (А. Дімаров); // Скочуватися вниз (про сльози). *Багато сліз проллється в гарячу подушку, багато стогонів, нікому не чутних, пролунає в самотині. Прокляття й ненависть до вбивць запалає в її незлобивій душі* (О. Довженко); *Єдина сльоза, що пролилась з її* [Олі] *очей, здається, наскрізь пропікає йому пальці* (М. Стельмах); *Відшукав нове помешкання, обставлене тими ж убогими меблями, де стільки намарних сліз пролилося* (О. Ульяненко).

3. *перен.* Поширюватися (про світло, промінь і т. ін.). *Дощ не вщухав, однак поступово виднішало з небокраю, разом з дощем на води ніби проливалось і розріджене крізьхмарне світло* (О. Гончар); *Туман раптом знявся вгору, і перший яскраво-білий промінь сонця пролився з-за горизонту* (В. Собко); * Образно. *Була ріка — ну, звісно, як ріка. Текла собі між долами й горбами, Прийшов поет — і синь її легка, Мов чари голубі, пролялась між рядками* (Л. Забашта); // Чутися, лунати (про звуки, голоси і т. ін.). *Коли страшне ридання через вінця пролилося, пролунав над матерями голос дужий і знайомий* (О. Гуреїв).

◊ **Кров** (*рідко* **крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється** *і т. ін.)* / **полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся** *і т. ін.) див.* **кров; Сльо́зи пролили́ся** *див.* **сльоза́.**

ПРО́ЛИВЕНЬ, вню, *ч., рідко.* Проливний дощ; злива. *Дощ як поросне .. Справжнісінький проливень* (І. Вирган); *Невдовзі почалася злива. Справжній проливень: струмин не було, з неба падала суцільна плівка води* (М. Кідрук); *Проливень ущух так само раптово, як і почався* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПРОЛИВНИ́Й, а́, е́. Дуже сильний (про дощ). *Гроза стихала, віддалялась і тягла за собою шматтям розстріляного неба. Вже йшов проливний дощ* (М. Хвильовий); *Дощ не припинявся. Часом стишувався тільки, ставав не таким проливним, однак не припинявся* (Д. Міщенко); *Перед світанком був проливний дощ* (Р. Андріяшик).

ПРОЛИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *що, вульг.* Док. до **лига́ти²**. *Демчиха, мов безрозумна скотина, кинулася на страву і пролигала все з відразливим поспіхом* (І. Франко).

ПРОЛИГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що, вульг.* Однокр. до **пролига́ти.** *Мучиться качка, як ухопить чого сухого забагато та й не здужає пролигнути* (Л. Мартович); * Образно. — *То вже вам буду сповідатиси* [сповідатися], *бо видите, яка-м* [яка я] *суха, то в найбільше деревище не влізуси* [влізу], *і таке гірке тіло земля не годна пролигнути...* (В. Стефаник).

ПРО́ЛИЗ, у, *ч., рідко.* Те саме, що **про́лизень.** *Став* [о. Гервасій] *пригадувать молоді літа, як і він бувало на конику виграє за зайцями та за вовками. Аж зирк, — заєць у пролизі чмиха* (А. Свидницький); *Найбільший пролиз був якраз під мостом з правого боку, де вода .. творила понижче глибокий вир, що крутився і клекотів* (І. Франко).

ПРОЛИЗА́ТИ *див.* **проли́зувати.**

ПРО́ЛИЗЕНЬ, зня, *ч., розм.* Промите течією місце в льоду (звичайно на річці). *Дніпро ще перекритий кригою. Сивіє, широкий, могутній... Лише де-не-де темніють між берегами молоді перші пролизні* (О. Гончар); *Коні послизались від ожеледі і рвали посторонки, ковзаючи з крутого насипу .. вниз до набіло вимерзлої під берегом річечки з пролизнем на бистрині* (Є. Пашковський).

ПРОЛИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОЛИЗА́ТИ,** ижу́, и́жеш, *док., що.* Лижучи, очищати що-небудь від чогось. *Крізь напічне віконце, що замережане морозом, Каховку можна було побачити, якою забажаєш. Пролизавши язиком замерзлу шибку, сягаючи оком за небокрай, Данько бачив уже свою Каховку містом щастя* (О. Гончар); // *перен.* Лизанням псувати, знищувати що-небудь. *Змія сіла коло кузні і давай вогненним язиком двері пролизувати* (з казки); *Почали ковалі швиденько кувати, тільки що закінчили, як Нечиста сила вже останні двері пролизала і язик до кузні просунула* (з легенди); *Не будь солодкий, бо проли́жуть, не будь гіркий, бо розплюють* (Номис); // *перен.* Силою води руйнувати що-небудь; руйнуючи, утворювати щось (про течію річки, струмка і т. ін.). *Заздрячи* [глибокому річищу], *люто струмок воркотів і пролизував глинясті кручі* (Дніпрова Чайка); *Серед греблі вода пролизала рівчак, в рівчаку стояла вода* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОЛИ́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок., діал.* Пробиватися (у 2 знач.). *Стіжки збіжжя й сіна виглядали мов купи розжареного вугля* [вугілля], *а з їх середини де-де пролизувалися біляві огневі* [вогняні] *пасма* (І. Франко).

ПРОЛИ́НУТИ, ну, неш, *док., поет.* 1. Плавно, легко пролетіти. *Пролинув шульпіка, і кури знову зграєю сходяться, сокотять* (Панас Мирний); *Чорногуз, мов привид, беззвучно пролинув до ріки* (Ю. Яновський); *Астроплан пролинув над густими шарами хмар з такою ж самою блискавичною швидкістю, як і раніше* (В. Владко); // Плавно пропливти (про хмару); пронестися в повітрі (про бурю, вітер і т. ін.). [Р у с а л к а:] *Вітра* [вітру] *обійняти повік не зможе* [береза] — *він уже пролинув* (Леся Українка); *Виснажливі суховії вже пролинули над степами* (Л. Дмитерко); *Пролинула у небі хмарка біла...* (І. Гончаренко); // Прудко пробігти (про живі істоти). *Далі та далі, пролинувши через квітучу луку, вона* [дівчина] *піднялась на гору, стала з очей зникати...* (Панас Мирний); * Образно. *До Лаври від Хрещатика шлях не близький, та він* [Тарас] *його пролинув на дужих крилах щастя* (Василь Шевчук); // Швидко переміститися по поверхні чого-небудь (про тінь). *Ось у травах побігла, пролинула смуга — То хмаринка маленька спішить до Дніпра* (О. Ющенко); *По обличчю, що мало барву потемнілої бронзи, пролинула каламутна хмарка* (П. Загребельний); // Поширитися в просторі (про звуки, запахи і т. ін.). *Серед присутніх пролинув смішок* (О. Копиленко); *Тихий гомін пролинув над юрмищем, але вщух* (О. Ільченко); *Незрівнянний аромат першого яблука пролинув над світом* (І. Сенченко); *Знову буря оплесків пролинула по залу* (В. Владко).

2. *перен.* Раптом і ненадовго з'явитися у свідомості, уяві, очах і т. ін. *Думка пролинула, зсунулась тьма, ось уже ясної й сліду нема...* (Леся Українка); *Страшна думка пролинула в голові старої. Вона побіліла, як крейда, в одну хвилину...* (Г. Хоткевич); *На хвилину спинилась* [мати], *і в очах пролинула якась хмарка* (С. Васильченко); // *безос. "Ой га! — пролинуло у нього в голові. — Ци не колесо млинське* [млинове] *я си* [собі] *на шию вкладаю?"* (Г. Хоткевич).

3. *перен.* Швидко, непомітно минути (про час, життя, його періоди і т. ін.). *Ніяково пролинули Годи молодії* (Я. Щоголів); *Який же куций він, цей рік! Як він чудно та швидко пролинув!* (В. Підмогильний); *На вогких крилах південного вітру пролинув березень з його раптовими відлигами* (В. Козаченко); *День пролинув за пів години* (Олекса Ізарський); *Нараз зрозуміла — все минуло: воно пролинуло, те довге життя, котре вона ліпила якось докупи* (О. Ульяненко).

ПРОЛИ́СИНА, и, *ж., розм.* Те саме, що **ли́сина;** залисина. *У мене й статура не молодецька, черевця, правда, немає, але вісімдесят два кілограми при зрості метр сімдесят три — теж немало, і почала проглядати пролисина, і зморшки на лобі та обличчі* (Ю. Мушкетик); *Микола пошкрябав потилицю, згорнув з лоба волосся, показуючи пролисини, а тоді махнув рукою: — Чорт його бери, хай дивиться!* (Валерій Шевчук); *Незабаром сосни, натрапивши на велику пролисину, звернули вліво, а пролисина зосталася при річці* (І. Сенченко).

ПРОЛИ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок., рідко.* Яскраво відсвічуватися; сяяти, блищати. *Небо на заході ще трохи жевріло і пролискувалось наскрізь, неначе за селом за горами десь дотлівала пожежа* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОЛИ́ТИ *див.* **пролива́ти.**

ПРОЛИ́ТИЙ, *діал.* **ПРОЛЛЯ́ТИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **проли́ти, пролля́ти.** *Червоне полум'я, знявшись угору, лиже чорне дно казанкове, і сичить на ньому незнарошне пролита вода, злегка лопочуть дрова* (Панас Мирний); *До крутояру в'ється шлях по тихих зораних полях, де кров, що проллята була, рясною нивою зійшла* (М. Упеник); *Зрідка перемовляються скрипучі журавлі, дзвякне об цямрину порожнє відро, і пролита на траву вода заспокоїть землю* (М. Стельмах); — *Старі люди, синку, кажуть, що й справді до моря течуть сльози, пролиті бідаками та нещасними...* (О. Бердник); // **проли́то, пролля́то,** *безос. пред. Це була титанічна праця. Скільки було викопано ям, скільки замішано грязі, скільки поту пролито* (О. Довженко); *Скільки сліз проллято за глиняними дувалами. Численні діти сирітства зазнали через той випадок* [вибух] (Іван Ле); *За те, що завтра жде своїх натхнень. Що десь у світі кров ще не пролито. Вечірнє сонце, дякую за день, за цю потребу слова, як молитви* (Л. Костенко).

ПРОЛИ́ТИСЯ *див.* **пролива́тися.**

ПРОЛИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **проли́ти.** — *Зупини, гетьмане, марне пролиття крові.* — *Не хочу пролиття крові й не хотів ніколи, і не за моїм велінням вона ллється, Самійле* (П. Загребельний); *"Цей присуд ми, яко раби й піддані, з скрухою серця та сліз пролиттям проголошуємо" — й підписалися всі* (Ю. Мушкетик); — *Мусимо уникнути пролиття крові. Своїх — своїми...* (Г. Колісник); * Образно. *Не ждучи пролиття гніву коронного, зібрав я свою субстанцію, закульбачив коня і виприснув за брами в широке поле* (П. Загребельний).

ПРОЛІЗА́ТИ *див.* **прола́зити.**

ПРОЛІ́ЗТИ *див.* **прола́зити.**

ПРОЛІКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пролікува́ти.** *Погано пролікована виразка шлунка може дати дуже сумні наслідки — від внутрішніх кровотеч до переродження виразки в злоякісну пухлину* (з навч. літ.); *Сучасна медицина має отримувати гроші не від пацієнта, а від певного фінансового фонду за конкретно пролікованого хворого* (з газ.); // **проліко́вано,** *безос. пред. У Миколаївській обласній лікарні відновного лікування найбільше хворих проліковано з Веселинівського, Баштанського та Березанського районів* (з газ.).

ПРОЛІКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОЛІКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Проводити лікування. — *Не журися, хлопче, ми тебе пролікуємо, знімемо приступ шизоїдного психозу, не журися,* — *неприродно-привітним голосом запевняв психіатр* (С. Процюк); *Новий прилад має багатократне оптичне збільшення й дає змогу стоматологові якісно пролікувати навіть проблемні кореневі канали* (із журн.).

2. *тільки док.* Полікувати певний час. *Хворого пролікували майже місяць, але бажана ремісія не настала* (з газ.).

ПРОЛІКÓВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОЛІКУВÁТИСЯ,** ýюся, ýєшся, *док.* 1. Лікуватися час від часу, відновлюючи сили організму. *Пацієнтам з ендокринною патологією рекомендовано один раз на пів року проліковуватися навіть із профілактичною метою* (з газ.); — *Про це не може бути мови, — сказала вона Діані, — вам треба гарненько обстежитися й пролікуватися* (С. Талан).

2. Полікуватися певний час. *Застудилась і захворіла двостороннім запаленням легенів. Пішли ускладнення: довелось Фросині пролікуватись довгих вісім місяців* (М. Зарудний).

ПРОЛІКУВÁТИ *див.* **прolікóвувати.**

ПРОЛІКУВÁТИСЯ *див.* **проліковуватися.**

ПРОЛÍН, у, *ч., біохім.* Амінокислота, яка входить до складу майже всіх білків та деяких інших фізіологічно важливих речовин. *Особлива роль серед амінокислот, які утворюються під час поступового охолоджування, належить проліну, збільшення кількості якого пов'язують із морозостійкістю рослин* (з наук. літ.); *Пролін необхідний для синтезу в організмі колагену, який важливий для тонусу шкіри, м'язової тканини, пружності хрящової тканини та судинної стінки* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЛІНІЙÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пролініювáти.** *Пролінійований зошит.*

ПРОЛІНÍЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОЛІНІЮВÁТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що.* Те саме, що **розлінíювати.** *На виробництві картон пролініюють за допомогою спеціальної машини* (із журн.); *Сторінки альбому пролініювали й розмальовували вручну* (з газ.).

ПРОЛІНІЮВÁТИ *див.* **пролініювати.**

ПРÓЛІС[1], у, *ч., рідко.* Те саме, що **прáліс.** *Як за лісом, за пролісом Ясне сонце сходить, Як за морем, за далеким Десь воно заходить* (Л. Глібов); *В промінні сонячнім, як в морі, втонули ниви, і луги, і темні проліси, і гори* (Олександр Олесь).

ПРÓЛІС[2], у, *ч., рідко.* Те саме, що **прóлісок**[1]. *Перший проліс розплющив око. Перший жайвір у вись злетів* (А. Малишко).

ПРÓЛІСКА, и, *ж.* Те саме, що **прóлісок**[1]. *Обабіч дороги стіною стоять предковічні дерева, шепочуть галуззям, а над ними — блакитне, як суцвіття пролісок, безхмарне небо* (М. Олійник); *Проліска дволиста занесена до Червоної книги України* (з наук.-попул. літ.).

ПРÓЛІСКОВИЙ, а, е. Прикм. до **прóліска** і **прóлісок**[1]. *Я — перша квіточка весни, Я пролісковий цвіт. Я пережив зимові сни І знов родивсь на світ* (М. Познанська); *Пролiскові галявини;* // Який має колір проліски, проліска. *Подруги вели між собою розмову, що пролісковий цвіт молодить і що наші вишивальниці полюбляють ясні барви* (К. Гордієнко); *Помовчала* [Тетяна Павлівна] *хвилину і обережно запитала: — Ти любиш кого, Марійко? — звела на неї свої глибокі пролiскові очі* (І. Цюпа); *Та й не зглєдівсь, як уплив я в голубу тональність неба. В пролісковій темі* [темені] *неба всесвіт дихав голубим* (Б. Олійник).

ПРÓЛІСОК[1], ска, *ч.* Трав'яниста рослина родини лілійних із блакитними або синіми, рідше фіолетовими або майже білими квітками на безлистому стеблі. *На проліски білі, на квіти лагідні Скотилася тихо сльоза...* (Леся Українка); *Гостро пахли зранені цибульки пролісків — пахли останнім березневим снігом* (О. Донченко); *Нам глянув ніжно й ласкаво ув очі Весняних пролісків лілово-синій цвіт* (Л. Забашта); *В кімнаті пахло весняним пролісском, неголосно звучала музика, мати сиділа щаслива серед найближчих друзів* (В. Близнець); * Образно. — *А в мене яка тепер пора? — спитала Соломійка. — Рання весна. А сама ти — пролісок моєї душі* (В. Лис); * У порівн. *Перед ним у долині — кохана земля, Наче чаша вина золотого — поля, І як хмари — ліси, і озера ясні — Наче проліски ті навесні* (М. Нагнибіда).

ПРÓЛІСОК[2], ску, *ч., розм.* Місце в лісі або на узліссі, вільне від дерев. *Гора понад Дніпром вкрита була високим лісом і густими чагарниками, а проміж тії зарослі на полянах і пролісках росла висока трава* (О. Стороженко); *За озером, на проліску, поза старими яворами, росла чудова ліщина* (Марко Вовчок); *Група виставляла варту на проліски й лісові дороги, провадила дальшу розвідку через лісників і селян* (Ю. Горліс-Горський); *У лісах, гущавах і пролісках жили дрофи, тетереви, куріпки, фазани* (Д. Білий).

ПРÓЛІСОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **прóлісок**[1]. *Я народився разом із весною, Щоб все живе будить від сну: І перший пролісочок під сосною, І пісню в небі голосну* (О. Білаш).

ПРОЛÍТ[1], льóту, *ч.* 1. Дія за знач. **пролітáти, пролетíти** 1, 3. *Третій проліт метеорита остаточно збив з пантелику вчених* (М. Дашкієв); *Дослідники відзначили, що потік уламків після прольоту комети утворив метеоритний дощ* (з навч. літ.).

2. Шлях, яким летять у вирій птахи. *Столітні дуби біля школи, Машини, укриті гіллям, Далекого неба приполи, Одкритий проліт журавлям... Ніколи, Куземин, ніколи, Все те не забудеться нам* (Л. Первомайський); *В області Гімалаїв гірські гуси на прольоті спостерігалися на висоті близько 8 тис. м над рівнем моря* (з наук. літ.).

(1) У прольóті, *фам.* — ні з чим (залишитися), зазнавши невдачі, не отримавши чого-небудь і т. ін. — *А чого вони тут усі зібралися, банкіри? Вичікують на вигідні контракти та забезпечення державних кредитів? О, ти, пане Стерн, у прольоті. Це я тобі обіцяю, мерзотник ти й гад* (Л. Денисенко); — *І що ж тепер? Ти собі пожирував, а я в прольоті, так?* (Ю. Винничук); — *Ти, Антоне, порадиш переглянути рішення по тендеру і поміняти його. Інвестор газети "Наше життя" опиниться в прольоті* (А. Кокотюха).

ПРОЛÍТ[2], льóту, *ч.* 1. Те саме, що **прогíн** 2. *Далеко попереду в червоних променях вечірнього сонця виникли гігантські прольоти Хортицького мосту* (П. Загребельний); *Вони зустрілися на прольоті між другим і третім поверхами* (В. Нестайко); *Крізь продовгуваті вікна, що тягнулись уздовж прольоту, було видно вулицю* (М. Кідрук).

2. *розм.* Відстань між залізничними зупинками; перегін (у 4 знач.). *До ночі ждати треба, бо вдень "зайцем" і прольоту не проїдеш* (А. Головко); — *Пам'ятаєш грозу в курені на прольотах при залізниці?* (Є. Пашковський).

ПРОЛІТÁТИ, áю, áєш, *недок. і док.*, **ПРОЛЕТÍТИ,** ечý, етúш, *док.* 1. Летіти, переміщатися в повітрі за допомогою крил у якому-небудь напрямку, над ким-, чим-небудь, повз когось, щось і т. ін. (про птахів, комах і т. ін.). *Широкеє поле, широка толока, тільки орлам пролітати* (П. Чубинський); *Високо в небі пролітали з курликанням журавлі* (А. Шиян); *Поверх туману повітря було прозоре, в ньому час від часу пролітали кажани* (С. Жадан); *Повзбіч вуха Сич лупатий пролетів* (Я. Щоголів); *Хіба де довга оса пролетить, погуде, пов'ється над тим місцем і полетить геть* (Панас Мирний); *Вона почула ще зухвале щебетання синиці, що раптово пролетіла під вікном* (Л. Смілянський); // Швидко проноситися в повітрі над ким-, чим-небудь, повз когось, щось і т. ін. завдяки певній зовнішній силі (вітру, поштовху тощо). *Олов'яні хмари пролітали низько над головою* (Ю. Збанацький); *Пролітав дрібний сніг* (Л. Кононович); *Кілька грудок пролетіло межи Тиховичем і Савченком* (М. Коцюбинський); *Гримнув вистріл, і куля пролетіла мимо голови опришка* (Г. Хоткевич); *То вітер подме крижаний, то пролетить сніжок* (Ю. Яновський); *Снаряди пролетіли вище і розбили кілька дерев на тому боці озера* (В. Владко);

// Рухатися, пересуватися в повітрі або космічному просторі в якому-небудь напрямку, над кимсь, чимсь і т. ін. (про літальні апарати). *Над будинком "Слово" пролітають в небі літаки* (В. Сосюра); *Над нашою хатою вони* [винищувачі] *пролітали ще так низько, що було видно кожну деталь* (Т. Прохасько); *Незабаром з північного боку появилось й пролетіло над лісом з'єднання літаків* (У. Самчук); *Літак пролетів над аеродромом і зник за лісами* (В. Собко); // Летіти в повітрі, космосі в певному напрямку на літальних апаратах (про пасажира, командира корабля або пілота). *Пролетівши кілька витків над ним* [супутником], *космонавти помітили штучні будівлі* (О. Бердник); // Проноситися над землею, поверхнею чого-небудь тощо (про вітер, вихор і т. ін.). *Вітер без гуку пролітав над селом* (Леся Українка); *Світило сонце, пролітав вітрець, гойдаючи гілки вишень, яблунь і груш* (І. Сенченко); *І зникла, і впала глуха тиша, а по вівсяному стернищу пролетів швидкий крутий вихор* (Ю. Мушкетик); // На льоту проникати, проходити через що-небудь, крізь щось. *Панські закони — павутиння, в котрім муха плутається, а джміль пролітає* (прислів'я); *Вогняні страшні птахи пролітали через будинок, у якому жили Фелікс, Воля і тітка Саша* (Ю. Яновський); *Ззаду почувся крик: — Розступіться! дайте дорогу! І не встигли ще розступитись, коли крізь юрму пролетіло щось мокре, все у рідкому болоті, захлюпало всіх* (М. Коцюбинський); // Швидко переміщатися в космічному просторі (про небесні тіла). [Д і д:] *Комету бачив. Пролітала колись отам за хлівом з великим хвостом* (О. Довженко); *Вогненна зірка в небі пролітала, сичі кричали, вісники біди* (Л. Костенко); *Ми побачили на небі великий метеорит. Він пролетів з західного боку і впав, мабуть, не так далеко від нашої галявини* (В. Владко); // *перен.* Поширюватися, розноситися (про звуки, слова і т. ін.). *Руфін і Прісцилла проходять за сцену .. Коротке зітхання пролітає по людях. Публіка гучно встає і рушає виходити з цирку* (Леся Українка); *Глухий гомін пролетів над юрбою* (В. Малик); *Криком здичавілого папуги пролетіла за спиною сирена машини "швидкої допомоги"* (О. Тесленко); // *перен.* Швидко поширюватися (про чутки, новини і т. ін.). *Багато-багато перебулося тих днів, поки аж прийшов той день, що по місті новина, як стріла, пролетіла: Кармелюк ранений, Кармелюка везуть!* (Марко Вовчок); *Коли тільки пролетіла чутка, що повернувся син партизана Рогова, зразу ж позбігалася молодь, посходилися колишні фронтовики, припленталися старі* (М. Дашкієв).

2. *перен.* Проїжджати, рухатися в певному напрямку повз кого-, що-небудь і т. ін. на великій швидкості (про транспорт). *Близько будинку пролітають трамваї* (І. Микитенко); *Біля світлофора, де чекаю на зелене світло, пролітає вантажівка, й на мої штани летять бризки брудного, мокрого снігу* (А. Дністровий); *Пролетів поїзд з-за кордону, збудивши на хвилину затишок станції* (Д. Бузько); *— Бачу, ваша машина вже пролетіла. Ну, я кинув усе і гайда вслід...* (В. Кучер); *Селом знову скажено пролетів тарантас* (М. Стельмах); // Проїжджати верхи на великій швидкості; швидко пересуватися завдяки транспортним засобам (про людей). *Час од часу з гиком на рисаках пролітають міські тузи, офіцерня, поміщики з повіту* (А. Головко); *Вряди-годи пролітали на мотоциклах посильні чи офіцери зв'язку* (В. Кучер); *Стихло все; хіба санками Пролетить хто по снігу, Та злегенька полозками Заскрегоче на бігу* (П. Грабовський); *Зловісною бурею пролетів Батий. Багато лиха накоїли татари* (А. Хижняк); // *розм.* Пробігати, рухатися на великій швидкості в якому-небудь напрямку, повз кого-, що-небудь і т. ін. *Перед його очима, наче метелики, пролітали пари* (І. Нечуй-Левицький); *Біля них, вигинаючи руки і стан, з розгону пролетіла на підковах Христина* (М. Стельмах); *Мов стріла, пролетів хлопець заросі ліщини, осикові хащі Карані, спустився у Чортову Долину* (О. Бердник); // Швидко проноситися перед очима (про уявний рух предметів і навколишнього світу, повз які швидко рухається людина). *За вікнами вагона пролітав степ* (Н. Рибак); *А ліси зеленіли напрочуд мирно, а села, пролітаючи, мигтіли привітно, а шосе блищало в далечінь* (О. Гончар); *Я дививсь, як далі пролітали І годинам загубив число...* (С. Крижанівський); *Судно йде собі плавнями дніпровськими в лиман, комиші й осока за бортом пролітають, як на гірській річці* (А. Санченко); // Швидко проходити в думці, уяві, свідомості і т. ін. *Перед ним у круговерті пролітають кілька страхітливих убивств, зв'язаних з ім'ям Апостола Смерті* (М. Стельмах); *Мені теж не спалося. Все життя моє, недовге й безвітряне, немов у калейдоскопі пролітало передо мною* (Ю. Збанацький); *Минулої ночі багато думок пролетіло в малій голові, аж щоки позатягало, а нічого й не видумав* (І. Багряний).

3. *що і без прям. дод.* Долати на льоту якусь відстань за певний відрізок часу. *Джміль за одну годину пролітає 56 км і облітає 20 квіток* (з навч. літ.); // *перен.* Швидко рухаючись, покривати яку-небудь відстань, долати якийсь простір. *Пролетіли* [поїздом] *тунель* (О. Довженко); *Скаженим чвалом пролетів* [Гнат] *усю Троянівку* (Григорій Тютюнник).

4. *перен.* Швидко, непомітно минати (про час). *Проліта мій вік, як буйний Вітер понад морем, Бідний долею ясною Та багатий горем* (Я. Щоголів); *Безхмарна юність проліта, надходять зрілості літа: позаду — твій останній клас, попереду — життя* (М. Упеник); *День для неї тягнувся нескінченно довго, а вечори, проведені з Микитою, пролітали вмить* (С. Талан); *Невеликії три літа Марно пролетіли... А багато в моїй хаті Лиха наробили* (Т. Шевченко); *І коли це сталося: сивизна на скронях? Що ж, вступає осінь у свої права. Пролетіла молодість на гривастих конях, І про неї згадка з сумом ожива* (О. Підсуха).

5. *тільки док., що і без прям. дод., розм., рідко.* Літаючи, пропустити, упустити що-небудь. *— Так тобі і треба.., писаря не слухав, .. та, бач, у вирій літав, та сотничество* [сотниківство] *і пролітав* (Г. Квітка-Основ'яненко).

6. *тільки док.* Провести якийсь час у польоті. *Пролітати кілька місяців на космічному кораблі.*

ПРОЛІ́ТНИЙ[1], *рідко* **ПРОЛЬО́ТНИЙ** а, е. Який відлітає на зиму в південні краї, а влітку повертається на батьківщину, де будує гнізда і розмножується (про птахів); перелітний (у 2 знач.). *Летять, мов сила їх незрима підганяє, Птахи із вирію, прольотні і свої* (М. Рильський); *Спиняються на перепочинок тисячі пролітних північних різноманітних качок, гусей* (О. Копиленко); *Спадає пил на виднокрузі, пролітний птах співає в лузі, сідає сонце вдалині* (С. Голованівський).

ПРОЛІ́ТНИЙ[2], а, е. Прикм. до **проліт**[2] 1. *Залізобетонні мости з балковими пролітними будовами становлять близько 80 % усіх мостів* (з наук. літ.).

ПРОЛІ́ТУВА́ТИ, і́тую, і́туєш. Док. до **літува́ти** 1. *Знов пішла по людях: де пролітую, де прозимую* (Ганна Барвінок); *Тільки одне літо пролітувала Марія в Мангуші, а там знову подалася з Мальвою на Чатирдаг — голод виморював Крим* (Р. Іваничук).

ПРОЛІФЕРАТИ́ВНИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **проліфера́ція.** *У 10-кілометровій зоні Чорнобильської аварії значних дозових навантажень зазнали дерева хвойних і листяних порід у період їх активних ростових і формоутворювальних процесів, обумовлених високим рівнем проліферативної активності меристематичних клітин* (з наук. літ.).

ПРОЛІФЕРА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Розростання тканин тваринного або рослинного організму тільки шляхом новоутворення й розмноження клітин. *Експланти по-різному реагують на склад живильного середовища й виявляють відмінності у проліферації калусу і морфогенезі рослин* (з наук. літ.); *Проліферація, яка свідчить про патологію, є сигналом до негайного лікування* (із журн.).

ПРОЛІФЕРУВА́ТИ, у́є, *недок. і док., біол.* Розростатися за рахунок новоутворень і розмноження клітин. *Численні паростки проліферують з калусу, що утворюється при культивуванні верхівок пагонів арахісу* (з наук. літ.); *У товстій кишці мікроорганізми можуть проліферувати за допомогою ферментування доступних речовин з їжі чи ендогенної секреції* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЛІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Розвиток органа рослини з іншого органа, що закінчив свій ріст і далі не розвивається. *Явище проліфікації свідчить про те, що квітка є видозміненим, укороченим пагоном* (з наук. літ.); *Проліфікація досить часто буває у троянди, полуниці, ананаса* (з навч. літ.).

ПРОЛІЦЕНЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проліцензува́ти.** *Згідно із законодавством, здійснення приватними особами банківських операцій не може бути зареєстроване й проліцензоване Національним банком України* (з наук. літ.); // **проліцензо́вано,** *безос. пред. Для підготовки кваліфікованих робітників у Красилівському професійному ліцеї на Хмельниччині нині проліцензовано 14 робітничих професій* (з газ.).

ПРОЛІЦЕНЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **ліцензува́ти.** *Приватна школа, якщо її проліцензували, як і будь-яка комунальна школа, має перед державою певні зобов'язання (дотримується існуючих державних стандартів освіти, веде відповідну звітність і т. ін.)* (із журн.).

ПРОЛЛЯ́ТИ *див.* **пролива́ти.**

ПРОЛЛЯ́ТИЙ *див.* **проли́тий.**

ПРОЛЛЯ́ТИСЯ *див.* **пролива́тися.**

ПРОЛОБІЙО́ВАНИЙ, а, е, *екон., політ.* Дієпр. пас. до **пролобіюва́ти.** *Фахово пролобійований проєкт швидко розглядають у комітеті й часто ухвалюють у першому ж читанні* (із журн.); // **пролобійо́вано,** *безос. пред. "Закон про підтримку свободи України, 2014" сенатора Роберта Менендеса було пролобійовано активістами української діаспори* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЛОБІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *кого, що, екон., політ.* Док. до **лобіюва́ти.** *1933 р. до Ради Ліги Націй у Женеві було передано свідчення про голод в Україні від кількох українських і міжнародних організацій, що переконало її президента пролобіювати українське питання* (з наук.-попул. літ.); *Горілчані компанії пролобіювали свого кандидата, який би мав змогу демонополізувати державне підприємство* (з газ.).

ПРО́ЛОГ, а, *ч., іст., літ.* Збірник коротких життєписів святих, розміщених у календарному порядку відзначення днів їх пам'яті; синаксар. *Пролог призначався для читання під час богослужіння* (з наук. літ.); *Пролог ніколи не залишався незмінним, протягом багатьох століть його зміст і тексти поширювалися та перероблялися* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЛО́Г, у, *ч.* 1. Вступна частина літературного або музичного твору; вступ (у 2 знач.). *Він .. закінчив кіносценарій на шість частин із прологом* (В. Підмогильний); *В пролозі поеми, якого прочитає перед початком Коськин, сказано, що ніч була темна* (Б. Антоненко-Давидович); *Тетралогію Р. Вагнера "Перстень Нібелунга" завершує опера "Загибель богів" на три дії з прологом* (з наук.-попул. літ.); // Вступне слово актора перед початком вистави або сцена, що передує основній дії. *В Польщі творцями і популяризаторами шкільної драми були від кінця XVI віку єзуїти. Правда, вони переважно викидали інтермедію, а натомість в прологах і епілогах підпускали кадило тим панам, .. котрих запрошували на ті вистави* (І. Франко); *Музика затихла. Містерія почалася. Ці чотири особи, діставши за свої поклони щедру винагороду — гучні оплески, серед побожної тиші почали декламувати пролог* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *перен., книжн.* Початок чого-небудь, вступ до чогось. *Перед видимою смертю чоловік оглядає світ. Він для чоловіка остільки новий, незнайомий, що минуле життя здається лише прологом, увертюрою до чогось більшого, майбутнього* (Ю. Яновський); *Степан .. сприймав минуле як щось абстрактне, як пролог до справжнього життя* (М. Дашкієв); *Україна для Пушкіна — минуле, епілог; для Рільке — пролог!* (Олекса Ізарський).

ПРОЛО́ЖЕНИЙ, а, е, *заст., рідко.* 1. Дієпр. пас. до **проложи́ти.** *По писаному було видко, що писар недалеко забіжить по тих проложених путях, котрими чванився перед матір'ю* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Життя тоді гарне, коли свідоме, без зумисних перешкод раю чи пекла на шляхах, проложених мудрістю людей* (У. Самчук); // **проло́жено,** *безос. пред. — Чи чував ти, братику, щоб миш одкусила коли голову чоловікові? Засміявсь козак: — Се, пане ясновельможний, тілько таку гуторку* [гутірку] *проложено* (П. Куліш); *Дами вельми вподобали Філоменину оповідку, бо не раз уже чули тую пісню, та ніяк не могли допитатись, проти чого її проложено* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *у знач. прикм.* Який проклався. *Опришок .. стояв хвильку, дивлячися на проложені скісно сині тіні* (Г. Хоткевич).

ПРОЛОЖИ́ТИ, ложу́, ло́жиш, *док., що, заст., рідко.* Прокласти 3, 5. *— То поїдьмо удвох. Поїдьмо?! — і питалася, і разом настоювала пишна Гамзиха. — Підожди, душко, дай дорогу проложити. Там такі нетрі! такі пущі!* (Панас Мирний); *Вони* [каменярі І. Франка] *сподіваються: їм суджено проложити шлях новому добру і новій правді* (М. Зеров); *Згодом люди про все те діло* [нещасливе кохання] *дізналися, хтось і пісню таку проложив, що й досі ще інколи співають* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОЛО́М, у, *ч.* 1. Дія за знач. **проломи́ти, проло́млювати** і **проломи́тися, проло́млюватися.** *— Але як же тут стався пролом? — дивувався інженер* (М. Трублаїні); [Меркуціо:] *І він у сні рубає ворогів, Проломи бачить, штурми і засади* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. Проламаний отвір, зроблений прохід у чому-небудь, діра, продавлена, пробита в чомусь. *Оточена з усіх боків гусарами, виїздить через пролом у стіні карета коронного гетьмана* (Н. Рибак); *І раптом — тріск! І раптом — хиже рило* [свині] *Через пролом продерлося вперед, Звалило вулик І пірнуло в мед* (В. Іванович); *Меріем з Бейнсом пролетіли верхи крізь пролом у загорожі й погнали добре втоптаною дорогою на північ* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПРОЛО́МИНА, и, *ж., розм.* Те саме, що **проло́м** 2. *От вовк повернувсь другим боком, усунув хвоста в ту проломину та ляп, ляп хвостом* (Ганна Барвінок); *Андрій дивився в проломину на дивну чарівну веселку й намагався дістати її пальчиком* (І. Багряний); *Лід гнеться.., здуваючись поперед у ватаги, мов ковдра на сіні. З проломин цівками цебенить вода і заливає плесо* (Григір Тютюнник).

ПРОЛОМИ́ТИ *див.* **проло́млювати.**

ПРОЛОМИ́ТИСЯ *див.* **проло́млюватися.**

ПРОЛО́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проломи́ти.** *Горіли заводські довжелезні цехи, взялося полум'ям кругле залізничне депо з проломленим черепом даху* (О. Гончар); *Він сів на проломлений дощаний ґанок і мовчав, стиснувши* [стиснувши] *долонями щоки* (Григір Тютюнник); // **проло́млено,** *безос. пред. Ешелон зупиняється .. По нім біжать аргати* [робітники], *біжать по дахах, перестрибуючи з вагона на вагон, і стукають палками в залізо — чи не проломлено де?!* (І. Багряний).

ПРОЛО́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проло́млювати.** *Перед проломлюванням стелі для порятунку постраждалих треба зірвати підлогу з того місця, де буде виконуватися пролом* (з навч. літ.).

ПРОЛО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОЛОМИ́ТИ,** ломлю́, ло́миш; *мн.* проло́млять; *док., що.* 1. Ударами, пострілами і т. ін. робити отвір у чому-небудь, продавлювати щось; пробивати (у 1 знач.), продірявлювати. — *Колись у в'язниці .. мені приснився сон.. Якесь боріння, переслідування... Потім я проломлюю стіну, а за нею — чарівний, гармонійний світ* (О. Бердник); [З а г у б а:] *Живучий, чорт...* [Р о м а н:] *А ти ж як думав? Гепнув раз та й годі! Ге, в мене череп міцний, — одним махом не проломиш...* (Я. Мамонтов); *Останній удар .. проломив камінь, і кайло, вирвавшись із рук, через дірку полетіло вниз* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Те саме, що **проля́мувати** 2. *Не злякалася дівчина в лісі Мороза, узяла та й почала проломлювати собі стежечку — аж додому* (з казки); * Образно. — *Панове! — розпочав тихим, спокійним голосом Іван .. — буря здвигається і над нашою країною, проломлює собі свобідну дорогу* (П. Колесник); *Своїми слабими силами не подужало* [міщанство Західної України] *проломити собі путь серед польського шляхетського панування* (М. Грушевський).

3. *перев. док., перен., розм.* Ламаючи опір, проникати, пробиватися крізь що-небудь. — *Пригадую, так нападали вони* [гуни] *і раніше, при Аттілі .. Клином проломлювали військо супротивника, заходили в тил, а потім знищували* (В. Малик); *Головна ж сила* [лучників] *мала стояти при входових дверях, щоб, у разі потреби, проломити ряди напасників* (І. Франко); *Кільце оточення було щільне й міцне, і пробити його не так просто. Удвох його не проломиш* (І. Багряний).

ПРОЛО́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОЛОМИ́ТИСЯ,** ломлю́ся, ло́мишся; *мн.* проло́мляться; *док.* 1. Від ударів певної зовнішньої сили або під вагою продавлюватися, руйнуватися. *Ще до недавнього часу в Будинку культури протікав дах, у фоє стіни обсипалися до цегли, проломлювалася підлога* (з газ.); *До чого ж легко зітхнулося б Вадикові, якби опинився він зараз хоча б на один поверх нижче. Але підлога під ним, на жаль, не проломилася* (Ю. Шовкопляс); *Той, якого я вмастив по голові, здається, не дихав. Під кулаком моїм проломився черепок* (Р. Андріяшик); // Власною вагою ламаючи що-небудь ламке, крихке, утрачати під собою опору; провалюватися. — *Глядіть, тату, щоб ви справді не проломилися на цьому льоду!* (І. Волошин).

2. *перен.* Долаючи перешкоди, із зусиллям прокладати собі шлях, дорогу і т. ін. *Дружинники хоробро рубаються, та напасників більше, вони прориваються, проломлюються крізь слов'янську заслону* (О. Бердник); *Почулося нетерпляче сопіння, могутня вогнисто-руда туша, віючи на хлопців нетерплячою жаротою, проломлювалася просто на галявинку* (П. Загребельний); *Відстороднивши Ольгу, він проломився крізь кущі і вийшов просто на невеличку круглу галявину* (А. Кокотюха).

ПРОЛО́МНИЙ, а, е. Стос. до пролому. * Образно. *Ніде не чути справжніх проломних боїв, не чути наступу* (І. Багряний); // Признач. для пролому. *Конструкція проломного бура по бетону включає три основні елементи: наконечник, тіло і хвостовик* (із журн.).

ПРОЛОНГА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Дія за знач. **пролонгува́ти.** *Пролонгація кредиту дозволяє продовжити термін використання кредитних коштів на певний час, установлений кредитором або за домовленістю сторін* (з наук. літ.); *Одним із найпростіших способів пролонгації дії рідких лікарських засобів є підвищення їх в'язкості* (з навч. літ.).

ПРОЛОНГО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **пролонгува́ти.** *Індивідуальний дозвіл на продовження строку розрахунків може сягати 90 днів, в окремих випадках цей дозвіл може бути пролонгований ще на 90 днів* (з навч. літ.); *Профілактика інсульту на стадії транзиторних ішемічних атак передбачає пролонгований прийом антиагрегантів* (з наук. літ.); // **пролонго́вано,** *безос. пред. Договір підписано, надалі його буде пролонговано* (з газ.).

ПРОЛОНГО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **пролонго́ваний.** *Уміст капсули можна висипати в ложку і проковтнути, не розжовуючи, запивши рідиною, але пролонгованість дії в такому разі буде меншою* (з мови документів).

ПРОЛОНГУВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Те саме, що **пролонга́ція.** *В історії були неодноразові випадки відмови держави від своїх боргів, їх пролонгування, зниження процентних ставок* (з навч. літ.); *При частому повторному введенні препарату можливе пролонгування його дії* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЛОНГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, книжн.* 1. Подовжувати термін чинності чого-небудь. *Через спад вартості акціонерного капіталу у фірми виникають труднощі з готівкою, особливо якщо кредитори не пролонгують кредитні угоди на наступний період* (з навч. літ.); *Вклади на суму до однієї тисячі гривень повертають у касі банку в повному обсязі, інші депозити пропонують пролонгувати* (із журн.).

2. Подовжувати який-небудь процес або дію. *При позитивному ефекті від проведеної терапії вагітність у пацієнток із ускладненнями пролонгують до терміну життєздатності плода* (з навч. літ.); *Таблетки з багатошаровим покриттям забезпечують поступове всмоктування активної речовини, що дозволяє пролонгувати терапевтичну дію препарату* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЛОНГУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., книжн.* Пас. до **пролонгува́ти.** *Комерційні банки при розгляді заявки на цільовий кредитний аукціон повинні ретельно вивчати кредитоспроможність позичальника, разом із ним визначати конкретні строки повернення позики, ураховуючи, що кредити пролонгуватися не будуть* (з мови документів); *Бактерицидна дія наноемульсій та антибактеріальних нанопрепаратів істотно пролонгується наночастинками срібла* (з наук. літ.).

ПРОЛОПОТА́ТИ, почу́, по́чеш, **ПРОЛОПОТІ́ТИ,** почу́, поти́ш, *розм.* Док. до **лопота́ти, лопоті́ти.** *Густа черга куль пролопотіла поряд з катером* (О. Бердник); *Ганна, як була, в одній сорочці пролопотіла босими ногами по холодній підлозі до вікна* (В. Козаченко); *У відчинене вікно залетів яскраво-барвистий метелик. Тихо пролопотів ніжними крильцями по хаті, вдарився об скло напільного вікна* (І. Цюпа); *Соля .. вказала жестом на двері. Пролопотала щось мужчині і зникла* (Люко Дашвар).

ПРОЛОПОТІ́ТИ *див.* **пролопота́ти.**

ПРО́ЛУБ, у, *ч., діал.* Ополонка; проруб (у 1 знач.). *Скочив в пролуб, але більше того не робив, бо дуже го* [його] *студінь проняла* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОЛУНА́ТИ, áє. Док. до **луна́ти.** *Із моря звуків прорвався і пролунав над людьми різкий, суворий голос, ударивши по всіх серцях* (С. Васильченко); *Впала міна. Він глянув на неї неповторно здивованим поглядом, і тут пролунав вибух* (Р. Андріяшик); *— Щира українка, справжня дочка народу, — заохотливо промовив Левченко, нахилившись їй до плеча. — Уявляєте, як ваше слово тут* [на з'їзді] *пролунало б* (О. Гончар); *Пролунала слава і про Богуна* (Я. Качура); // *безос. — Ой-ой! — пролунало десь збоку, і я побачив хлопця по пояс у багнюці* (Ю. Винничук); *— Дякую вам, товариство! — пролунало в тиші* (Д. Білий).

ПРОЛУПА́ТИ, áю, áєш, *недок., що.* Док. до **лупа́ти.** *Ми так тісно наблизилися до рубежу прориву, що або розіб'ємо голову об цей мур, або, як древній Фархад із східної казки, пролупаємо скалу* (О. Бердник); *Що йому до того, що хтось там комусь ребра порахував чи, може, й черепа пролупав? Звичне воно... Такий уже нині світ настав* (І. Нижник).

ПРОЛУ́ПАТИСЯ *див.* **пролу́пуватися.**

ПРОЛУПИ́ТИ *див.* **пролу́плювати.**

ПРОЛУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОЛУПИ́ТИ,** уплю, ýпиш; *мн.* пролу́плять; *док., що, у сполуч. зі сл.* о ч і, б а н ь к и і т. ін., *розм.* Пробуджуватися від сну; прокидатися. *Він щохвилі розтягає очі .. і оглядається неспокійно. За ним пролуплюють очі і оглядаються сусіди* (В. Стефаник); *Сплинуло секунд тридцять. Я розумів, що баньки хоч-не-хоч доведеться пролуплювати* (М. Кідрук); *Редька .. пролупила очі й навіть розгледіла в ілюмінатор вершини гір* (І. Карпа).

ПРОЛУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, розм., рідко.* Те саме, що **проколу́пувати** 1. *Чує Іванко красний дівочий голос, прекрасні співанки. Але не терпиться йому, хоче він бачити, хто ото співає. Взяв долото, клепач і пролупує стіну* (А. Калин).

ПРОЛУ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОЛУ́ПАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Пробуджуватися від сну, дрімоти. *Кинулася* [Оленка] *до ліжка й почала термосити хлопця. — Ану, квартирант! Прокидайся! Хропе, як удома! .. Петро пролупався, встав .. й запитливо подивився* (М. Циба); // Отямлюватися від глибокої задуми; опам'ятовуватися. *Мати пролупується, побожно крадькома хреститься, зітхає і знову переходить на тихий молитовний тон* (С. Васильченко).

ПРОЛЬО́ТНИЙ *див.* **пролітний**[1].

ПРОЛЬО́ТКА, и, *ж., іст.* Легкий чотириколісний екіпаж на два місця з відкритим верхом. *Раїса в супроводі Віри Николаївни* [Миколаївни] *й її кавалера мали од'їхати прольоткою* (Олена Пчілка); *Зацокали підкови, прольотка покотилася по вулиці. На Архієрейській башті годинник одбив чверть* (П. Загребельний).

ПРОЛЮВІА́ЛЬНИЙ, а, е, *геол.* Стос. до пролювію. *Пролювіальні відклади утворюють конуси — так звані пролювіальні шлейфи* (з навч. літ.).

ПРОЛЮ́ВІЙ, ю, *ч., геол.* Крихкі відклади біля підніжжя гір, височин, змиті з вершин і схилів тимчасовими потоками. *Найбільше пролювій поширений у передгір'ях аридних і семіаридних областей* (з наук. літ.); *Пролювій розповсюджений у гірських і передгірних областях як материнська порода для різних типів ґрунтів* (з навч. літ.).

ПРОЛЮТУВА́ТИ[1], ýю, ýєш, *док., на кого і без дод., розм.* Полютувати певний час. *Розгнівана жінка пролютувала на сусідів до вечора* (із журн.).

ПРОЛЮТУВА́ТИ[2], ýю, ýєш, *що, рідко.* Док. до **лютува́ти**[2]. *Майстер пролютував двигун.*

ПРОЛЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пролягáти.** *Притисько-Микільська вулиця на Подолі мала кам'яну забудову, тому зберегла свій первісний вигляд та пролягання й після пожежі 1811 року* (з наук.-попул. літ.); *Пролягання ліній метро визначається географічними особливостями міста* (з навч. літ.).

ПРОЛЯГА́ТИ, áє, *недок.,* **ПРОЛЯГТИ́,** я́же; *мин. ч.* пролі́г, лягла́, ло́; *док.* 1. Спрямовуватися куди-небудь. *Вірний напрям пролягає прямо через широке плато, від краю до краю заселене незнаними дивовижними живими істотами* (В. Владко); *Ніхто не знав, куди проляже дальша путь царя гунів* (І. Білик).

2. Минати (про час). *Вона весело щулила свої яшмові, трохи розкосі, підняті по-котячому очі: час пролягав для неї зараз світлим проваллям* (О. Ульяненко); *Між арештом і судом* [над звинуваченими у вбивстві Б. Перацького] *пролягли півтора (!) роки слідства* (Г. Гордасевич); // *безос. За Байдою пролягло пів віку* (Іван Ле).

3. *перен.* Лягати (у 7 знач.) у якому-небудь напрямку, тягтися, простягатися десь, повз когось, щось тощо (про дорогу, стежку, канаву і т. ін.). *Ярослав проїхав сам по тих місцях, де мав пролягати вал* (П. Загребельний); *Я звернув на дорогу, що пролягала між ланами* (І. Роздобудько); *Тут .. мав пролягти бульвар, проєкт якого уже вивчався* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // З'являтися, виникати, утворюватися (про зморшки). *Обличчя його було ще досить молоде, тільки через чоло пролягала сувора і скорботна зморшка* (Д. Білий); *Дві вертикальні зморшки пролягли на чолі — від гніву чи від надміру засмаги* (Г. Вдовиченко); // Простягатися, простелятися довгою смугою (про тіні). *Від дерев пролягли темні кошлаті тіні* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вороги підійшли ближче до настільної лампочки, і на стіні пролягли їхні велетенські тіні* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // *перен.* Бути між ким-, чим-небудь, розділяючи, роз'єднуючи когось, щось. *Вони дивилися в очі одне одному, і між ними пролягала безвидна і страшна безодня* (О. Бердник); *Морок раптовий між нами, між мною й тобою, пролі́г* (М. Бажан).

◊ **Проліг місто́к** *див.* **місто́к.**

ПРОЛЯГТИ́ *див.* **проляга́ти.**

ПРОЛЯЩА́ТИ, щý, щи́ш. Док. до **ляща́ти.** *На всьому скаку підбіг* [кабан] *до одного парубчака-загонщика* [парубчака-загонича], *той і "рятуйте, хто в Бога вірує!" не встиг пролящати, як він його тиць рилом у пуп!* (Остап Вишня); *Разом з оглушливо ляскотливим пострілом пролящав і передсмертний викрик жінки* (Іван Ле); // *безос. З гучномовців пролящало: — Підготувати післяопераційний бокс!* (Л. Тендюк).

ПРОМ... Перша частина складних слів, що відповідає слову **промисло́вий,** напр.: п р о м в и р о б н и́ ц т в о, п р о м к о м б і н а́ т, п р о м м а й д а́ н ч и к, п р о м т о в а́ р и.

ПРОМА́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прома́зати** 1. *Внутрішня поверхня стін сховища оброблена цементним розчином із додаванням алюмінату натрію шаром завтовшки 20 мм і двічі промазана гарячим бітумом* (з наук. літ.); *Промазані клеєм аркуші треба одразу накладати на необхідне місце* (з навч. літ.); // **прома́зано,** *безос. пред. Шви віконних рам промазано герметиком.*

ПРОМА́ЗАТИ *див.* **прома́зувати.**

ПРОМА́ЗАТИСЯ *див.* **прома́зуватися.**

ПРОМА́ЗКА, и, *ж.* Те, чим промазують (у 1 знач.) що-небудь. *Основа торта — бісквітні коржі, між якими може бути крем, джем, збиті вершки і т. ін. Саме промазка робить наш виріб особливим* (із журн.).

ПРОМА́ЗУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для промазування. *Для прикрашання торта знадобиться чимало різних інструментів, зокрема кондитерський мішок, промазувальний ніж, підставка для виробу* (із журн.).

ПРОМА́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прома́зувати** 1. *Герметизацію швів фюзеляжу забезпечують прокладенням між їхніми елементами спеціальних стрічок, просочених герметиком, промазуванням мастикою* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОМА́ЗАТИ,** а́жу, а́жеш, *док.* 1. *що.* Мазати (у 1 знач.) або змащувати що-небудь шаром чогось густого або жирного, мастилом, спеціальним розчином і т. ін. *Листи шпону для лігнофолі промазують смолами, а потім пресують або склеюють* (з наук.-попул. літ.); *Погукає* [начальник] *з кабінету: "Заправляйсь, усе промаж!" Всадить тещу у карету — І вези її на пляж* (С. Олійник).

2. *тільки док., що.* Помазати *(див.* **пома́зати**[1] 1) певний час. *Промазати хату весь день.*

3. *без дод., перен., фам.* Мазати (у 5 знач.), не влучати в ціль, не досягати її (під час стрільби, у грі з м'ячем, у кеглі і т. ін.). *Як краще, спитаєте, полювати: одному чи колективом? Майже однаково. Коли йдете один, то один промазуєте, коли йдете колективом, то промазуєте колективом* (Остап Вишня); *Стріляв* [парубок] *не цілячись, проте ніколи не промазував* (М. Стельмах); *Він по-боксерськи вклав голову між пліч і ухилився корпусом праворуч. Тьомик промазав, вліпивши рукою в порожнечу* (М. Кідрук).

4. *тільки док., кого, що, перен., фам.* Пропустити або втратити що-небудь через неуважність; проґавити. *Я промазав табунець чирят і двох крижнів* (Олесь Досвітній); [Т а н я:] *Промазала трамвай, пів дороги бігла по вулиці* (І. Кочерга); *Ми довго не можемо збагнути, про кого це питає Семен Іванович. — Та отой же, що в Болшові позаторік зайця промазав* (Б. Антоненко-Давидович); // Припуститися помилки; помилитися. — *Призначив я його* [Преображенського], *а в самого чорти скребуть. Треба було б таки порадитись спочатку. Ти більше стикався з ним по роботі, скажи промазав я здорово?* (Іван Ле); *Домаха .. забула про рибу, і вона пригоріла одним боком. Промазав і Дзякун, підпоївши лісника в коморі, доки домовлявся з ним про вільху на шалівку* (Григір Тютюнник).

◊ **(1) Прома́зати спра́ву,** *фам.* — зазнати невдачі, не мати успіху в чому-небудь. *По-моєму, не гаразд відкладати твою "Світову річ" на Великдень, — тепер кращий сезон, а тоді дехто роз'їдеться, дехто з любителів замотається, то ще й знов промажуть справу* (Леся Українка).

ПРОМА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОМА́ЗАТИСЯ,** а́жуся, а́жешся; *наказ. сп.* прома́жся; *док., чим.* 1. Мазатися (у 1 знач.) якоюсь мірою або цілком, повністю чимнебудь рідким, липким, густим, жирним і т. ін. *При лікуванні суглобних болей лікар може рекомендувати пацієнту промазуватися спеціальним гелем для зменшення запалення* (із журн.); *Перед виходом на пляж важливо промазатися кремом від сонця, щоб уникнути сонячних опіків* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. **до прома́зувати** 1. *Щоб запобігти швидкому розмиванню насипу, схили трамбувалися, промазувалися глинистою сумішшю, обкладалися камінням, глиною, стовбурами дерев* (з навч. літ.); *Галицькі пляцки — завжди прямокутний, яскравий, випечений із багатьох шарів тіста десерт, він може містити кілька пластів, промазуватися кремом* (із журн.).

ПРОМАЙНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, розм.* Те саме, що **промарнува́ти.** *Сергій, допавшись до батькового добра, програв, промайнував .. усе своє добро* (І. Нечуй-Левицький); [І в а н В а с и л ь о в и ч:] *Ех, друзі мої юні, не проґавте.., не промайнуйте свій час. Його потім не повернеш. І не купиш ні за які гроші* (В. Нестайко).

ПРОМАЙНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* 1. З'явитися на короткий час у полі зору й швидко зникнути; майнути (у 2 знач.). *Аж ось знову перед очима промайнув Славко в білому кашкеті* (С. Васильченко); *Промайнула і зникла в дверях зашнурована реміницями постать Нестеренка* (Б. Антоненко-Давидович); *Промайнуло сліпуче блакитне сонце — і з'явилася планета* (О. Авраменко); // *перен.* На мить з'явитися, відбитися в очах, на обличчі і т. ін. *Парубок швидко озирнув кімнату, подивився на вікна, і щось злякане промайнуло в його очах* (С. Васильченко); *На Тимошевому виду сонячним зайчиком промайнула усмішка* (Є. Доломан); // *перен.* Пронестися у свідомості, уяві і т. ін. *Воля, воленька кохана! Рідні шатра, рідні люди... Все це разом промайнуло, Стисло серце, сперло груди* (М. Вороний); *За одну мить з швидкістю блискавки в їхній пам'яті промайнули всі злочини Айртона* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *безос. У мене промайнуло: який же він добрий, який співчутливий!* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. Минути, протекти непомітно для кого-небудь (про час, періоди життя і т. ін.); майнути (у 3 знач.). *Ці три дні промайнули, як три хвилини* (В. Винниченко); *У звичних клопотах промайнуло літо* (М. Андрусяк); *Мені хотілося скоріше заснути, щоб ніч промайнула непомітно* (І. Роздобудько).

3. *кого, що і без прям. дод.* Пролетіти з великою швидкістю, промчати, пронестися повз кого-, що-небудь, над кимсь, чимсь і т. ін. *І повз мене в ритмі вальсу промайнула ти з другим* (В. Сосюра); *У лічені секунди астроплан промайнув над скупченими щільними хмарами і знову почав віддалятися* (В. Владко); // *що.* На великій швидкості подолати яку-небудь територію, залишаючи позаду щось. *Він став набирати висоту, щоб промайнути зону вогню* (Л. Первомайський); *Посланці Коельо, промайнувши рівнину, залишили в умовленому місці коней* (Ю. Бедзик); *Богдан .. скочив на коня. Ворота він промайнув в одну мить і спинився тільки біля самісінького княжого терема* (І. Білик); // Пронестися в полі зору того, хто швидко рухається повз. *Велетенський парк, що з його краси так милувалася Сахно, приїхавши, промайнув за дві-три хвилини* (Ю. Смолич); *Ми виїжджаємо за межі міста. Промайнув останній дім, почалася лісосмуга* (А. Кокотюха).

4. *що і без прям. дод., перен., розм.* Побіжно окинути (звичайно поглядом) що-небудь. *Відтак промайнув* [Івоніка] *поглядом по полі* [полю] (О. Кобилянська).

5. *перен.* Швидко поширитися, рознестися (про чутки, повідомлення і т. ін.). *По селу промайнула чутка, що новий учитель уже приїхав* (С. Васильченко); *В пресі промайнула зграйка відверто захоплених повідомлень .. Тані Малярчук* (К. Москалець).

ПРОМАЙСТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Помайструвати певний час. *Була неділя, то я цілісінький день і промайстрував* (О. Донченко).

ПРОМАЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промальо́вувати** 1. *Ретельне промальовування деталей фону та барвистість атмосфери полотна — типові елементи стилю пізньої готики* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОМАЛЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Проводити чіткі лінії, накладати виразні мазки на малюнок. *Тимур .. зупинився, не закінчивши промальовувати квадратики* (М. Кідрук); — *Добре, кажу, а як будеш людську твар зображати? Накину, каже* [Йванко], *тоненьку пеленку на лице і промалюю на ній очі, ніс, губи* (М. Дочинець); * Образно. *У зеніті з'явилася зірочка, промалювала лінію зі сходу на захід* (О. Бердник).

2. *тільки док.* Помалювати (у 4 знач.) певний час. *У дитинстві, навіть промалювавши весь день, я не втомлювалась від такої одноманітної діяльності* (із журн.).

ПРОМАЛЬО́ВУВАТИСЯ, уеться, *недок.*, **ПРОМАЛЮВА́ТИСЯ,** ю́ється, *док.* 1. Те саме, що **вимальо́вуватися** 1. *У нічній темряві починали проступати контури будівель, промальовувались повороти вулиці* (Любко Дереш); *Стара .. побачила синю хмарку перед очима, в ній промалювалися контури гори і замку на ньому* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **промальо́вувати** 1. *Силуети фігур на чорнофігурних вазах Давньої Греції промальовувалися шлікером або глянцевою глиною на необпаленій глині* (з наук.-попул. літ.); *Під час реставрації стіни Софії Київської відкриті фрески промальовувалися олійними фарбами за візантійськими канонами* (з навч. літ.).

ПРОМАЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промалюва́ти** 1. *Гель для нігтьового дизайну не розтікається, тож його можна застосовувати для промалювання дрібних деталей* (з мови реклами).

ПРОМАЛЮВА́ТИ *див.* **промальо́вувати.**

ПРОМАЛЮВА́ТИСЯ *див.* **промальо́вуватися.**

ПРОМАНДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Проїхати, пройти певну відстань, мандруючи. *Стежка вела лугом, залитим весняними водами, частину дороги треба було промандрувати в човні* (Л. Дмитерко); *Зустріч, заради якої промандрував через увесь Крим, розвіялася мов туман* (Ю. Бедзик); *Кількасот миль вони промандрували вздовж берега на південь — аж поки море повернуло їх на захід* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Промандрував він зо п'ять миль, аж поки не вийшов на битий шлях* (Д. Білий).

2. Помандрувати (у 2 знач.) певний час. *Я промандрував свої десять літ до того, як пішов на війну* (Р. Андріяшик); *Андерсен поглянув на сусідів. Справді, паличка сама стільки промандрувала, стільки людей тримало її в руках, і їх об'єднувало всіх одне почуття, зворушене його казками* (О. Іваненко); * Образно. *Відро промандрувало ще тричі, поки Сироватка одважився на прохання: — Слухайте, хлопці... Розцяхуйте крайню од західної стіни дошку* (Ю. Мушкетик).

ПРОМАНЕ́ЖИТИ, жу, жиш, *кого, спец.* Док. до **мане́жити.** *Досвідчені їздці завжди намагаються проманежити коней перед важливими змаганнями* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМАНІ́ЖИТИ, жу, жиш, *док., кого, розм.* 1. Док. до **маніжити.** *Я його добре проманіжив — знатиме, як мене займати* (Сл. Б. Грінченка).

2. Протомити, вимучити кого-небудь, примусивши довго чекати, протримавши десь багато часу. — *А коли б що ти сказав, то й свято, тоді б і не так важко людям було жити. А то отак як проманіжите ви нашого брата не раз та не два — не то чужому, своєму не повіре* [повірить] (Панас Мирний); *Це вона його проманіжила цілу ніч на лавочці у себе під тином* (С. Добровольський).

ПРОМАНІ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док., розм.* Протомитися, вимучитися де-небудь у довгому чеканні. *Проманіжитися в черзі весь ранок.*

ПРОМАНТА́ЧИТИ, чу, чиш, *док.* 1. *що.* Док. до **манта́чити.** *Промантачити косу.*

2. *що, перен., розм.* Перевести на ніщо, витратити марно що-небудь. — *Ні, не пропив* [достатки] *я, не прогайнував, не промантачив, не процindрив без пуття: усе спустив з рук, аби б тільки як-небудь прикрити ваші злидні* (П. Куліш); — *Ви промантачили своє добро так, як і я, та й пішли в старці?* (І. Нечуй-Левицький).

3. *перен., розм.* Пропрацювати де-небудь якийсь час. [Г а н д ж а:] *Я сорок п'ять років під землею промантачив!* (Ю. Мокрієв); *На канікулах подалися діти на ферму, промантачили там усе літо* (із журн.).

ПРОМАНТА́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., розм.* Перевівши гроші, кошти на що-небудь, витратитися або розоритися. *Промантачились городяне* [городяни] *на свої щотижня нові моди* (Сл. Б. Грінченка); *У цьому казино не один нещасний промантачився* (з газ.).

ПРОМАРИНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промаринува́ти.** *Ідеально промаринований у власному соку вугор із ніжним авокадо та вершковим сиром подарує вам масу яскравих гастрономічних емоцій* (з мови реклами); *Промариновані в черзі понад три години громадяни почали врешті розходитися* (з газ.); // **промарино́вано,** *безос. пред. Креветки для салату промариновано в кокосовому молоці зі спеціями* (з навч. літ.).

ПРОМАРИНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОМАРИНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Піддавати маринуванню; замариновувати. *При використанні виноградного оцту для маринаду свинину не варто промариновувати довго* (з газ.); *Для того щоб промаринувати анчоуси, знадобляться лавровий лист, коріандр, чорний перець, гвоздика та імбир* (із журн.).

2. *тільки док., кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Док. до **маринува́ти** 2. *Тепер .. Лариса Петрівна турбувалася про долю "Ткачів". Не повезло їй з цією драмою: Ганкевич промаринував більше року — довелося забрати* (М. Олійник); *Завтра .. той, для кого валізу передали, викликаний до слідчого, в поліцейський департамент Центрального району. Скільки промаринують там — один Бог відає* (А. Кокотюха).

ПРОМАРИНО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОМАРИНУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Піддаватися маринуванню; замариновуватися. *Щоб гарбузовий суп був особливо ароматним, гарбуз промариновується в олії зі спеціями та духмяними травами мінімум 40 хв* (з навч. літ.); *Змішайте орегано та одну столову ложку оливкової олії, змастіть цим соусом стейки й дайте їм добре промаринуватися* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **промарино́вувати.** *За французьким рецептом, огірки промариновуються діжонською гірчицею* (із журн.).

ПРОМАРИНУВА́ТИ *див.* **промарино́вувати.**

ПРОМАРИНУВА́ТИСЯ *див.* **промарино́вуватися.**

ПРОМА́РИТИ, рю, риш, *док.* Помарити певний час. *Я поспішив додому. Впав у ліжко і промарив усю ніч. Все мені снились собачі та котячі пащі, з яких полум'ям вирывались дикі ноти Івової музики* (Ю. Збанацький); *Ніч не проспав — промарив. Прокинувся ще до схід сонця* (Василь Шевчук).

ПРОМАРКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промаркува́ти.** *Важливе значення має підготовка вантажу до перевезень. Він має бути упакований у стандартну тару, промаркований, укомплектований та ін.* (з навч. літ.); *Текст відповідним чином промаркований до початку індексації* (з наук. літ.); // **промарко́вано,** *безос. пред. Туристи можуть ночувати в гірських притулках або в наметі. Маршрут добре промарковано, тому заблукати проблематично* (із журн.).

ПРОМАРКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **маркува́ти.** *У першому півріччі підприємство виробило продукцію та промаркувало її вже закупленими марками з попередніми реквізитами сплаченого податку* (з газ.); *Власники повинні промаркувати та зареєструвати домашніх тварин, які використовуються для розведення* (з мови документів); *Текст промаркували з погляду семантики, тому його можна використовувати як основу алгоритмів смислового пошуку* (з наук. літ.).

ПРОМАРНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промарнува́ти.** *Захотілось заплакати... над самим собою... над своїм промарнованим життям* (Н. Королева); *Промарнований час все відчутніше повисав наді мною, я відчував, як наростає в мені роздратування проти Колядка* (А. Дімаров); // **промарно́вано,** *безос. пред. Статки батьків не було промарновано, а навпаки — накопичено* (із журн.).

ПРОМАРНОТРА́ТИТИ, а́чу, а́тиш, *що, рідко.* Док. до **марнотра́тити.** *Промарнотратили добро, пропили, прогайнували* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОМАРНОТРА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промарнотра́тити.** *Промарнотрачені кошти;* // **промарнотра́чено,** *безос. пред. Життя промарнотрачено.*

ПРОМАРНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що і без прям. дод.* Док. до **марнува́ти.** *— І не думай, в голові собі не покладай йти заміж за цього Ломицького. Він забере твої грошики, промарнує, проп'є, програє в карти* (І. Нечуй-Левицький); *— Він же на неї* [гетеру] *й промарнував всі батькові маєтки!* (Н. Королева); *Ці години і хвилини, які він .. вирахував для себе, він не промарнує* (О. Іваненко); *Не одну свою ніч він промарнував у цих околицях* (Ю. Андрухович).

ПРОМАРУ́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прома-ру́дити.** *Промаруджені літа.*

ПРОМАРУ́ДИТИ, джу, диш, *док., кого, що, розм.* Помарудити (у 1 знач.) певний час. *Некваплива продавчиня промарудила чергу з годину* (із журн.); *Голос автовідповідача промарудив мене з двадцять хвилин, але я вирішила: дочекаюсь оператора* (з газ.).

ПРОМАРУ́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *док., з ким — чим, над ким — чим, біля кого — чого і без дод., розм.* Помарудитися певний час. *В стельмашні він поставив її* [гармату] *на дерев'яний хід, а ковалі довго промарудились біля замка, в якому не було ролика, що відтягує ударний механізм* (М. Стельмах); *— Роботи, може, й мало, але з такими темпами ти промарудишся до самого ранку* (О. Авраменко).

ПРОМАРШИРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промаршируа́ти.** *На карті було позначено весь промаршированийшлях, яким рухалася експедиція* (із журн.); // **промарширо́вано,** *безос. пред. Дистанцію промарширувано за пів години.*

ПРОМАРШИРУВА́ТИ, ПРОМАРШУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **марширува́ти.** *Ось мимо нас промарширувала ціла колона: погляди застиглі, важкі щелепи стиснуті, руки і ноги піднімаються в єдиному ритмі* (А. Дімаров); *Через вагон, гримаючи дверцятами, промаршували чорні постаті обслуги* (Р. Андріяшик); *Хукаючи на задубілі пальці, я бадьоро промарширував у центральний хол* (М. Кідрук).

2. Помаршувати (у 1 знач.) певний час. *Колона промаршувала решту ночі і день, зупиняючись на короткі відпочинки* (Д. Білий).

ПРОМАРШУВА́ТИ *див.* **промарширува́ти.**

ПРОМАСАЖО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промасажува́ти.** *Позитивний результат масажу відчувається не лише в промасажованій ділянці, а й у сусідніх органах* (з газ.); // **промасажо́вано,** *безос. пред. Важливо, щоби кожний сантиметр животика малюка було промасажовано* (із журн.).

ПРОМАСАЖУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **масажува́ти.** *Я сама допоможу йому роздягнутися, розшнурую корсет, на якому тримається протез, промасажую куксу, це треба робити перед сном* (М. Руденко); *— Допоможіть кузині розібратися з цими панчохами... І промасажуйте її затерплі ніжки* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Досвідчений масажист завжди знає, як ефективно промасажувати пацієнта* (із журн.).

2. Помасажувати певний час. *Гель нанести чистими руками на зволожену шкіру обличчя, промасажувати дві хвилини, змити водою* (з мови документів).

ПРОМАСАЖУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Піддатися масажуванню. *Виконуючи щодня асани для початківців, ви отримаєте велику користь для організму: розімнуться суглоби та хребет, промасажуються внутрішні органи, активізується циркуляція крові* (із журн.); *У сауні ви зможете гарненько промасажуватися евкаліптовими, березовими та дубовими віниками* (з мови реклами).

ПРОМА́СЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прома́слити.** *Кочубей .. спідлоба дивиться на цю розшарілу пустунку, на її невисоку струнконьку постать в сатиновому, промасленому гасом та друкарською фарбою халаті* (О. Гончар); *На горищі, розібраний і загорнутий у промаслену ганчірку, лежав трофейний німецький "вальтер" та кілька обойм набоїв до нього* (А. Кокотюха); // **прома́слено,** *безос. пред. За часів середньовіччя на вікнах могли бути дерев'яні віконниці, рогові шибки або тканина чи шкури, які було промаслено, або взагалі нічого* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який промаслився (у 1 знач.), став заяложеним, жирним. *— Прошу до канцелярії, — сказав той* [чоловік] *і пішов поперед Ольги, витираючи по дорозі руки промасленою, брудною ганчіркою* (Ірина Вільде); *У машині, яку вів шофер у промасленому шоломі, сиділа сивувата людина в приношеному макінтоші* (Ю. Мокрієв).

ПРОМА́СЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **прома́слений.** *Природна промасленість деревини кипариса захищає її волокна від дії вологи* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМА́СЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **прома́слити** і **прома́слитися.** *Прокип'ячена лляна олія ідеально підходить для промаслення необробленої деревини* (з навч. літ.); *Виробник та постачальник повинні вживати профілактичних заходів, що запобігають замерзанню, сушінню, переморожуванню, промасленню вугілля* (з мови документів).

ПРОМА́СЛИТИ *див.* **прома́слювати.**

ПРОМА́СЛИТИСЯ *див.* **прома́слюватися.**

ПРОМА́СЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прома́слювати.** *Найбезпечнішими для довкілля способами оброблення дерев'яних поверхонь уважають промаслювання та вощіння* (з газ.).

ПРОМА́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОМА́СЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Просочувати, насичувати, промазувати що-небудь маслом, жиром, клеєм і т. ін. *Якщо ви не хочете промаслювати шкіру голови, починайте масаж із шиї, опускайтеся на верхню частину спини, плечі та руки* (із журн.); *Не зайвим буде з періодичністю раз на місяць промаслити дерев'яні садові меблі* (з газ.); // Забруднювати маслом, жиром, клеєм і т. ін. *Якщо ви промаслили тканину, посипте пляму сіллю: сіль убере жир* (із журн.).

ПРОМА́СЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРОМА́СЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Просочуватися, насичуватися маслом, жиром, клеєм і т. ін. *При транспортуванні тортів і тістечок етикетки на коробках повинні бути яскраво оформлені й не промаслюватися* (з навч. літ.); *Компресору дають попрацювати без перемикача тиску кілька хвилин, щоб робочі частини промаслилися перед основним використанням* (з наук.-техн. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прома́слювати.** *Зазвичай пекарський пергаментний папір перед випічкою не промаслюється жиром, адже він не прилипає ні до форм, ні до деко, ні до виробів* (із журн.).

ПРОМАСО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **промасува́ти;** промасажований. *Пацієнт повинен стояти на відстані 2–3 метри від шланга й через певні проміжки часу повертатися, щоб кожна ділянка тіла була промасована струменем води* (із журн.); // **промасо́вано,** *безос. пред. Сорокасекундний масаж борців під час перерв між раундами збільшує силу згиначів кисті на руці, яку було промасовано, на 3,2 кг* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМАСТИ́ТИ *див.* **прома́щувати.**

ПРОМАСТИ́ТИСЯ *див.* **прома́щуватися.**

ПРОМАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що, рідко.* Док. до **масува́ти**[2]; промасажувати. *Це ж знову треба кожній корівці вим'я вимити.., а потім промасувати молочні жили, а потім сісти навпочіпки і вже приступати до доїння* (І. Цюпа); *Легенька вібрація передалася від трактора йому, промасувавши кожну клітинку його тіла* (М. Гримич).

ПРОМАСУВА́ТИСЯ, у́ється, *док., рідко.* Піддатися масуванню *(див.* **масува́ння**[2]**).** *Рухайте ногу на валику вперед-назад так, щоби промасувалася вся гомілка. Особливу увагу приділіть хворій ділянці* (із журн.).

ПРО́МАХ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **промахну́тися, прома́хуватися** 1. *Відомо на світі, що один промах родить другий, особливо як людина, що раз промахнулась, не старається зрівноважитись, а хоче промах направити загаряча* [згаряча] (А. Чайковський).

2. Постріл, кидок, удар і т. ін. мимо цілі. *Настрілявшися, вертались ми щасливі, Дарма що промахів чимало в нас було* (М. Рильський); *Постріли з твого пістолета залунали рівно і впевнено .. Надто багато часу в тебе немає і права на промах немає теж* (Ю. Андрухович); *Стара дружина Маскушака .. тримала в руці миску, на яку чоловік кидав яблука. Кожен промах викликав у нього новий вибух реготу* (В. Лис); // Невдала спроба, марні намагання що-небудь зробити. *Хлопчик після кількох промахів, нарешті, виудив маленьку рибку* (О. Донченко).

3. *перен., розм.* Помилка в діях, учинках, у суперечці або в словесному поєдинкові чи двобої. *І ми пливем крізь місяці та дні, самітні в хвилях моря кораблі, у промахів і сумнівів борні* (Б.-І. Антонич); *Він і в голову не клав, що вони ж самі допомогли своїй жертві отим тактичним промахом, отим своїм недоумкуватим ходом* (І. Багряний); *Парася вже й сама побачила свій промах. Червона від сорому та збентеження, пурхнула в другу кімнату* (Ю. Збанацький); // Вада якої-небудь авторської праці, прорахунок під час виконання чогось і т. ін. *Часами у мене з'являється якесь дуже скептичне і суворе відношення до сеї драми, і мені здається тоді, що в ній більше промахів, ніж чого доброго* (Леся Українка); *Як твій промах Лиш ворог бачить — Друзів у тебе нема!* (В. Симоненко); // Неблагополучний результат, наслідок якої-небудь справи; невдача. *З досадою на промах, якого вже не поправити, вилаявся* [Юхим] *грубо, міцно* (С. Добровольський); *Артем не поспішав звертатися до відповідних інстанцій: .. кожен промах насторожить старого пройду, дозволить йому знайти якусь лазівку* (М. Дашкієв).

Зроби́ти / роби́ти про́мах (про́махи) *див.* **зроби́ти.**

○ **(1) Без про́маху (без прома́шки),** *у знач. присл.:* а) влучно, у ціль (стріляти, кидати і т. ін.). *Юрко поціляв з рогатки без промаху* (Остап Вишня); *Був інструмент — камінь, яким я доти поціляв у щурів. І бив я майже без промаху* (М. Дочинець); б) точно, безпомилково. *Я не знаю села Горбачів, так щоб без промаху. Не знаю, чи зможе воно дати стільки, як тут ухвалили* (І. Микитенко); **(2) Не про́мах,** *у знач. прикм.* — кмітливий, спритний. [В и б о р н и й:] *Наталка не промах!.. О, розумна і догадлива дівка!* (І. Котляревський); *Сам дідусь був не промах: за словом у кишеню не лазив* (О. Ковінька); — *Цей парубійко не промах, він при шпазі, .. він може штрикнути в обличчя* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

◊ **Не дава́ти / не да́ти про́маху** *див.* **дава́ти.**

ПРОМАХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *чим.* Помахати певний час. *Господар на тоці Весь день без втоми і без тями Із сином промахав ціпами, Провіяв намолот і власним Очам не вірить* (І. Франко).

2. *фам.* Док. до **маха́ти** 2. *Друзі промахали автостопом кілометрів триста, перш ніж дісталися моря* (із журн.).

ПРОМАХНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **прома́хуватися.** *Тадик вистрілив три рази. Вершник не впав. Тадик зрозумів, що промахнувся* (Григорій Тютюнник); *Самсонов схопився за рушницю. Він не промахнеться, він нагонить на них страху* (Ю. Бедзик); — *Певно, щось важливе напророкував ворожбит.., — процідила крізь зуби августа .. і враз відчула, що промахнулась* (Н. Королева); *Жінка .. винюхувала в його оповідях, де він промахнувся* (Р. Андріяшик).

ПРОМА́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.* 1. Стріляючи, кидаючи що-небудь, намагаючись ударити чимсь і т. ін., не влучати в ціль. — *Полтаво, ти не мав права промахуватися й метати бомбу мимо цілі* (А. Кокотюха).

2. *перен., розм.* Помилятися, прораховуватися (у 2 знач.). *Гарячкуючи і тому часто промахуючись, вона вибирала із текстових файлів фрази, що повторювалися в обох записах* (М. Кідрук).

ПРОМА́ЦАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прома́цати.** *При запаленні щитоподібна залоза збільшилася, тому була промацана при пальпації* (з навч. літ.); — *У пришельців із Сиріуса мене ніхто не змусить повірити. Своїх підозрювати украй важко: вони всі промацані до останньої ниточки* (О. Тесленко); // **прома́цано,** *безос. пред. Біля яремної вени пульс виражений чіткіше, тож його може бути промацано пальцями* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМА́ЦАТИ *див.* **прома́цувати.**

ПРОМА́ЦУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прома́цувати.** *Пальпуванням визначають зони болючості в черевній порожнині, зміни в м'язах у промацуваній ділянці* (з навч. літ.); *Головний недолік роману криється в його хай і не підкреслюваній, але добряче промацуваній політичній заангажованості* (із журн.).

ПРОМА́ЦУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прома́цуваний.** *Промацуваність підшлункової залози.*

ПРОМА́ЦУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прома́цувати.** *Метод дослідження хворого послідовним обмацуванням шкіри, промацуванням внутрішніх органів, лімфатичних вузлів тощо називають пальпацією* (з навч. літ.); *Вони перейшли до наступного щабля своєї роботи. Почалися знайомства з окремими переміщеними особами, розмови, промацування їх настроїв* (Н. Рибак); *Розмова явно не клеїлась. І хто зна, доки б вона тяглась манівцями та промацуванням, коли б у двері не вдерся Матвій* (І. Білик); *Відчувала* [Юля] *на собі обережне промацування офіцерських очей, двадцяти пар жадібних, здивованих, насторожених* (Григорій Тютюнник).

ПРОМА́ЦУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОМА́ЦАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Мацаючи, виявляти що-небудь; перевіряти, досліджувати щось на дотик. *Доки гості вмивалися, Гаврило з Йонькою натягли пів комори мішків та чемоданів. Йонька хазяйськи промацував їх пальцями, намагаючись зарані відгадати, що в них є* (Григорій Тютюнник); *Він аж звеселів, дивлячись на свого бойового конягу, який остережливо* [обережно] *заходив у темну воду й промацував копитом дно* (І. Білик); *Омелько уважно, прискіпливо і неквапно перевірив збрую, промацав кожен ремінець і пряжку підпруги та сідла* (Ю. Логвин); // Відчувати що-небудь на дотик. — *Яке чудо!* — *задоволено повторювала Луїза, промацуючи ручки-ніжки* [ляльки], *наповнені крупою* (Г. Вдовиченко); *Котьє взяв руку короля і з ученим виглядом почав промацувати пульс* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Здавалося, не словами звичайними людськими орудує він, а чимось таким опукуватим і міцним, що можна промацати пальцями...* (І. Кириленко); *Черевце їжака м'яке, а крізь тепле хутро Федь промацав пальцями тонкі сухенькі ребра* (Л. Письменна).

2. *кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Спостерігаючи, уважно придивляючись, створювати думку, уявлення про кого-, що-небудь. *Ми довго розмовляли, я ретельно промацував мексиканця, все більше переконуючись, що він ідеально підходить для наших оборудок* (М. Кідрук); *Я зрозумів цей погляд, "Кирилівці" через нього* [Козаченкова] *мають намір промацати нас* (І. Кулик); // Обстежувати, пильно оглядати для того, щоб виявити що-небудь. *Агенти Мігеля Хуанеса обшукали весь ліс, пройшли і промацали його з півночі на південь і з заходу на схід. Ніде не було знайдено ніяких майстерень, ніяких складів* (В. Владко); // У розмові попередньо з'ясовувати, уточнювати для себе що-небудь. — *Може, ти Платоне, бригадиром став би?* — *промацує Коляда.* — *Ні, спасибі* (М. Зарудний); — *Хто зі мною далі працюватиме?* — *промацував* [Катракіс] *настрої бригади* (Люко Дашвар).

◇ **Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати,** *рідко* **прощу́пати) ґрунт** *див.* **зондува́ти; (1) Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом)** *кого, що* — вдивляючись, вивчати кого-, що-небудь. *Гострозорі стійкові з-за дерев біля хати промацують очима ближні й далекі підступи до села* (М. Андрусяк); *Лукан обома руками розгладив кущики вицвілого волосся, .. рудими очима промацав клас* (Ю. Збанацький); *За звичкою він промацав поглядом кількох жінок, задоволено піднявши руді, майже жіночі брови* (О. Ульяненко).

ПРОМА́ЦУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **прома́цувати.** *Спілету здавалося, ніби воно* [серце] *ось-ось зупиниться: майже не промацувався пульс* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *У той час, час молодих незалежних держав пострадянського простору, ще не було такого досвіду передвиборчих баталій, як тепер. Це сьогодні кожен округ промацується кожною партією* (М. Гримич).

ПРОМА́ШКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **про́мах** 3. *Був я іноді надто суворий .. Не терпів промашок і нехлюйства, нікому провин не прощав, навіть рідному синові* (П. Загребельний); *Едик великодушно прощав мені мої промашки та гріхи* (Ю. Мушкетик).

2. *заст., жарт.* Прогулянка. — *Оце ми зробили добру промашку по Києві* [Києву] (І. Нечуй-Левицький); *Снігу не було, а мороз сильненький, земля попримерзала. П'ятдесят верстов — добра промашка..!* (А. Кримський); *Погулявши отак якусь часину і зробивши чималу промашку, вони вернулись до палацу* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

○ **Без про́маху (без прома́шки)** *див.* **про́мах.**

ПРОМА́ЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **промасти́ти.** *Йдучи на роботу, Гнат одягає парусинову спецівку, наскрізь промащену мастилами, тверду, як деревина* (С. Чорнобривець); *Увіходили мовчазні зморені залізничники в промащених мазутою* [мазутом] *робах* (Григір Тютюнник); // **прома́щено,** *безос. пред. Машина в хорошому стані, днище пофарбовано й промащено мастикою* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Просочений маслом, жиром, клеєм і т. ін. *Був час, коли води в ріках пахнуть палим листом, коли трави стають прозорими, як промащений папір* (П. Загребельний).

ПРОМА́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промасти́ти.** *Промащення деревини лляною олією розкриває та підкреслює її унікальну текстуру* (із журн.).

ПРОМА́ЩУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для промащування. *Відкидний промащувальний ніж в обладнанні для нанесення покриттів у неробочому стані повинен бути зафіксований* (з наук.-техн. літ.); *Промащувальні машини обслуговують спеціалісти, які володіють відповідними навичками та знаннями в галузі технічної підтримки та ремонту обладнання* (з мови документів).

ПРОМА́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прома́щувати.** *Виробник автомобільних мастильних матеріалів розробив новий продукт для ефективного промащування рухомих частин двигуна* (із журн.).

ПРОМА́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОМАСТИ́ТИ,** ащу́, а́стиш, *док., що.* Насичувати, промазувати що-небудь маслом, жиром, клеєм і т. ін. *Рік будували Днанчі з Бокудою залізницю. Рубали ліс, різали шпали, промащували їх* (Ю. Смолич); *Містер Требб щойно розрізав гарячу булочку на три перинки і, промастивши проміжки маслом, склав їх назад* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Забруднювати маслом, жиром, клеєм і т. ін. *Промастити коліна на штанях.*

ПРОМА́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОМАСТИ́ТИСЯ,** ащу́ся, а́стишся, *док.* 1. Насичуватися маслом, жиром, клеєм і т. ін. *Під час розкачування тіста робоча поверхня має добре промаститися олією або маслом — це не дасть тісту прилипати до стола* (із журн.).

2. *розм.* Те саме, що **забру́днюватися** 1; маститися (у 2 знач.), вимазуватися (у 2 знач.). *Не можна дозволяти дитині гратися з приготованою стравою, промащуватися їжею, бруднити себе й усе навколо* (із журн.); *Аби стіни на кухні після ремонту швидко не промастилися, обирайте для фарбування латексні або силікатні емульсії* (з мови реклами).

3. *тільки недок.* Пас. до **прома́щувати.** *Конструкція склопакета закріплюється смолою: по всьому периметру промащується силіконовим герметиком, а зовнішній шар — знову бутилом* (з наук.-попул. літ.); *Нова або необроблена деревина перед використанням повинна промащуватися мінімум тричі, подальше нанесення необхідне для додаткового захисту* (з газ.).

ПРОМА́ЮВАТИ, юе, *недок.*, **ПРОМА́ЯТИ,** а́є, *док.* Коливаючись, час від часу виднітися; майоріти (у 1 знач.), маяти (у 1 знач.). *Між деревами гарно вирізьблювалися летючі постаті коней, блискала зброя, мальовничо промаював дорогий одяг* (П. Загребельний); *Всі замовкли і схилили голови... Здалося, якісь чорні крила промаяли над нами і холодом смерті повіяло з-під них* (Л. Старицька-Черняхівська); *У повітрі стало ще вогкіше, і над чагарником, ніби переступаючи крилами, промаяв білий крячок на Лиман* (М. Йогансен); * Образно. *Горан Загарія мав по-розбійницьки скуйовджену кучму та розкішну, випещену бороду. На голові де-не-де промаювали білі нитки, зате ретельно спланована борода .. залишалася всуціль чорною* (М. Кідрук).

ПРОМА́ЯТИ *див.* **прома́ювати.**

ПРОМА́ЯТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Маятися (у 1 знач.) певний час. *Змалку і до смерті жив він* [М. Л. Корж] *і працював задля людей і, може б, ще промаявся на світі, коли б, збираючи подаяніє* [подаяння] *на погорілу в Михайлівці церкву, не застудив себе* (О. Стороженко); *Він став церковним старостою в тюрмі .. Іноді забалакувався з смотрителем; часом — з арештантами, аби як промаятися до обіду!* (Панас Мирний).

ПРОМВИРОБНИ́ЦТВО, а, *с.* Скорочення: промислове виробництво — вироблення товарів із використанням машин, інструментів та залученням робочої сили. *Серед країн ЄС найвищий місячний приріст промвиробництва у травні 2023 р. було зафіксовано у Словенії (+7,9 %), Хорватії (+4,3 %), а також Словаччині та Фінляндії (обидві країни — +2,5 %)* (із журн.).

ПРОМЕДО́Л, у, *ч., фарм.* Синтетичний опіоїд, що використовують у медицині як засіб із сильною знеболювальною дією. *Позитивна властивість промедолу — висока анальгетична ефективність на початкових стадіях онтогенетичного розвитку, що, можливо, зумовлено дією на підкіркові структури* (з навч. літ.); *Промедол зняв больовий шок* (О. Ульяненко); *Боляче дивитися на його* [батька] *страждання. Сьогодні ходив до хірурга Раднецького. Приписав батькові промедол і пенталгін* (М. Василенко).

ПРО́МЕЖ *див.* **про́між.**

ПРОМЕ́ЖИНА, и, *ж., анат.* У людини та хребетних тварин — ділянка між заднім проходом і зовнішніми статевими органами. *Заняття лікувальною фізкультурою для зміцнення м'язів живота, стегон, поперека та промежини поліпшує функціональний стан сечової системи* (з наук.-попул. літ.); *Він забув про біль у нозі, пориви якого час від часу здіймалися по стегну і досягали промежини* (М. Кідрук).

ПРОМЕ́ЖИННИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **проме́жина.** *Соромітний нерв іннервує всі м'язи промежини через м'язові гілки промежинних нервів* (з навч. літ.).

ПРОМЕ́КАТИ, аю, аєш. Док. до **ме́кати.** — *Ме-ме-ме,* — *баран промекав,* — *Непослушку* [зайцю] *ще далеко До моїх стрибків. Ме-ме, Та колись щось перейме* (М. Стельмах); *Кукуєвицький заклiпав очима, і козинака застряла* [шматочок козинаків застряв] *у нього в горлі. Він хотів щось сказати, але не зміг, а тільки промекав, як козеня:* — *М-меее!..* (В. Нестайко); — *Чорну пані бачив? ..* — *Видів,* — *промекав клаповухий* (А. Кокотюха).

ПРОМЕКЕ́КАТИ, промеке́каю, промеке́каєш *і* промеке́чу, промеке́чеш, *розм.* Док. до **меке́кати.** [З і б е л ь:] *І цап, вертаючись додому од відьом, Хай на добраніч їм люб'язно промекече* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете); // *перен.* Сказати що-небудь нерозбірливо, розтягуючи слова. — *Чого тобі?* — *спитав у Прудивуса той перший, рудий.* — *Е-е-е-е!?* — *знову промекекав лицедій докірливо* (О. Ільченко).

ПРОМЕ́ЛЕНИЙ, ПРОМО́ЛОТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промоло́ти.** *Цибулю ріжемо півкільцями й трохи підсмажуємо на олії, до неї додаємо капусту, лавровий лист, промелений чорний перець, порошок кориці та цукор* (з газ.); *У заварнику з пресом каву готують імерсійним методом: промолота кава занурюється в воду, настоюється й фільтрується* (з мови реклами); // **проме́лено, промо́лото,** *безос. пред. М'ясний фарш для котлет має бути добре промелено* (із журн.); *Кожне зерно кави промолото рівномірно* (з мови реклами).

ПРОМЕЛЬКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Однокр. до **проме́лькувати.** *Льотчик ледве встиг помітити, як промелькнув у його* [Лужинського] *руці чорний, лискучий пістолет* (Іван Ле); *Перед очима Настиними промелькнуло, мов теперішнє, що робилося літ дванадцять назад* [тому] (Панас Мирний); — *Мій суджений на фронті .. Віта почула це, і в її уяві промелькнув Йосип: її суджений теж на фронті* (Б. Харчук).

ПРОМЕ́ЛЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Те саме, що **мелька́ти** 2. *Парочки в летючому світлі фар промелькують тут і там, пообіймавшись, як у вісімнадцятому сторіччі...* (О. Гончар); * Образно. *Заздрісним людям усе — одна пісня! Ти хвали літературний твір, вони скажуть — е, то любов крізь слова промелькує!* (І. Франко).

ПРОМЕ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проме́лювати.** *На фестивалі в селі демонстрували молотіння пшениці ціпами та промелювання зерна на жорнах* (з газ.).

ПРОМЕ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОМОЛО́ТИ,** мелю́, ме́леш, *док., що і без прям. дод.* 1. Добре розтираючи, подрібнюючи, перетворювати що-небудь на борошно або порошок; молоти. *Керамічні жорна, якими обладнана кавова машина, якісно промелють зерна для вашої кави* (з мови реклами); *Щоб кури не їли свої яйця, до корму варто промолоти яєчну шкаралупу, крейду або черепашник* (із журн.).

2. *тільки док.* Помолоти (у 2 знач.) певний час. *Промолоти зерно з пів години.*

ПРОМЕНА́Д, у, *ч., зах.* **ПРОМЕНА́ДА,** и, *ж., розм.* 1. Прогулянка, довготривале гуляння; моціон. — *А ви що, на прогулянку вийшли,* — *глузливо спитав Сашко,* — *на променад? Свіжим повітрям дихати?* (П. Загребельний); *На ранкових променадах мав він хіть до любомудрування* [філософствування] (М. Дочинець); *Це місце для променад вибрали з міркувань безпеки, бо сюди підступитися можна було тільки з боку моря* (Р. Доценко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. Місце для гуляння. *Корнієвич кликнув пройти ще ..* — *Се тут найбільша козацька променада з тими тополями!* — *мовив він* (Олена Пчілка); *Воно, це світло, з'являлося .. щоразу ніби навмисно, відволікаючи .. від вишикуваних уздовж туристичного променаду фонтанів* (Н. Сняданко); *Пам'ятник полеглим стоїть саме на тому єдиному в Орані місці, звідки видно море, на променаді, який через сотню метрів упирається у гірські відроги над гаванню* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПРОМЕНА́ДА *див.* **промена́д.**

ПРОМЕНА́ДНИЙ, а, е, *розм.* Признач. для променаду. *У музеї костюма та стилю в Києві є елегантна променадна сукня із золотавого шовку 1899 року. На вбранні є бирка ательє, яке розташовувалося у Відні* (із журн.); *У проєкті житлового кварталу втілено концепцію "двір без машин": тут є зелена променадна зона, кожна деталь якої продумана не лише з функціонального, а й естетичного погляду* (з мови реклами).

ПРОМЕНЕ́ВИЙ, а, е. 1. *спец.* Прикм. до **про́мінь** 3. *Променеві джерела енергії використовують при зварюванні електронним променем, а також лазерному та світловому зварюванні* (з навч. літ.); — *Потужний потік фотонів або квантів .. штовхає гігантське дзеркало, розганяє його до променевої швидкості, це дає можливість житловій каюті, що прикріплена до дзеркала, подолати зоряну безодню за кілька років* (О. Бердник).

2. Те саме, що **променеподі́бний.** *Місце на зап'ястку, де намацується променева артерія, використовують для вимірювання частоти серцевих скорочень* (з наук.-попул. літ.).

△ **Промене́ва кістка** *див.* **кістка; Промене́ва терапія** *див.* **терапія; Промене́ва хворо́ба** *див.* **хворо́ба.**

ПРОМЕНЕ́ВО. Присл. до **промене́вий.** * Образно. *Умій не лише сумувати,* — *умій побачити в червоно-мідяному сонці усмішку самої природи, її добрий настрій, адже ж вона також радіє від самої можливості жити, існувати, променево сміятися у цій воді та у твоїх жилах* (М. Руденко).

ПРОМЕНЕЗАЛО́МЛЕННЯ, я, *с., фіз.* Заломлення променів під час їх проходження через яке-небудь середовище. *Кристалооптика як наука розглядає подвійне променезаломлення, поляризацію світла, плеохроїзм та інші явища* (з навч. літ.); *Надходила ніч. Червоне, наче кров, сонячне кружало, яке через променезаломлення здавалося подовжистим* [довгастим], *уже зникало за обрієм* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРОМЕНЕЗАЛО́МЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., фіз.* Здатність заломлювати промені (у 1 знач.). *Явище подвійної променезаломлюваності полягає в тому, що промінь світла, який падає на анізотропний кристал, розділяється в ньому на два промені, які поширюються з різними швидкостями в різних напрямках* (з навч. літ.).

ПРОМЕНЕЗАЛО́МЛЮВАННЯ, я, *с., фіз.* Те саме, що **променезало́млення.** *Дорогоцінне каміння — різні за складом і будовою мінерали, переважно кристали, з особливими властивостями: гарно забарвлені, з яскравим блиском, високою прозорістю, сильним променезаломлюванням, значною твердістю тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМЕНЕЗАП'Я́СТКОВИЙ, а, е, *анат.* Який з'єднує кістки передпліччя та кисті (про суглоб). *Променезап'ястковий суглоб є проміжною ланкою між передпліччям і кистю, він щоденно забезпечує всі рухи наших рук, справляючись із навантаженнями різного типу* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМЕНЕНІ́ЖКА *див.* **промененіжки.**

ПРОМЕНЕНІ́ЖКИ, жок, *мн. (одн.* **промененіжка,** и, *ж.).* Найпростіші тварини класу саркодових, що мають радіально розташовані нерозгалужені псевдоподії. *Переважна більшість промененіжок населяє моря й океани з високою концентрацією солей і порівняно високою температурою води* (з наук.-попул. літ.); *Усередині псевдоподій промененіжки є пучки мікротрубочок, що надають їм пружності* (з навч. літ.).

ПРОМЕНЕПЕ́РИЙ, а, е. 1. Який має промені (у 4 знач.), що знаходяться в плавцях. *Променепері риби належать до дуже великого класу кісткових риб, до якого входять майже 95 % усіх відомих на сьогодні мешканців річок, озер, морів і океанів* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **променепе́рі,** рих, *мн.* Підклас костистих риб, які, на відміну від кистеперих, не мають внутрішніх ніздрів та серединної членистої осі в парних плавцях. *Спинний плавець у променеперих звичайно один, але інколи їх може бути два або три* (з наук.-попул. літ.); *Променепері дали початок сучасним костистим рибам, кистепері — стародавнім амфібіям* (з навч. літ.).

ПРОМЕНЕПОДІ́БНИЙ, а, е. Який нагадує собою промені, має вигляд променів. *На Місяці вивітрювання не відбувається, й через те кратери там збереглися у величезній кількості .. Крім цирків, на Місяці збереглися променеподібні утворення навколо них* (М. Руденко); *Його* [спрута] *вісім щупальців можна вивернути, як пальці рукавички. У нього один отвір в центрі променеподібних лап* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПРОМЕНЕПОДІ́БНО. Присл. до **променеподібний.** *Засновник міста Карлсруе Карл Вільгельм висловив побажання, щоби всі головні вулиці міста променеподібно розходилися в різні боки від центрального замку* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМЕНЖУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що, розм.* Док. до **менжува́ти.** [Д о м а х а:] *Та ти ж знала, що він мене не любить, що його силком женять, ти знала! Захотілося променжувати мене на панське добро?* (М. Старицький); *"Чи в нього то є хто близький, котрого б він не продав, не променжував?"* (Панас Мирний).

ПРОМЕНИ́СТИЙ, *діал.* **ПРОМІНИ́СТИЙ,** а, е. 1. Який випромінює світло. *Сонце вже спускалось за гору і горіло променистим огнем* (Панас Мирний); *Встає промінистеє сонце З рожевої постелі мгли* (І. Франко); *Одна за одною гасли реклами, поступаючись місцем променистим смарагдовим зорям* (І. Білик); // Пройнятий світлом; блискучий. *Оце було перше відчуття — відчуття свіжих пахощів, променистої ранкової роси* (О. Іваненко); *Кришталево сяють променисті вершини* [гір], *над ними пливуть небувалі рожеві і блакитні хмари* (О. Бердник); *На її пальці сяяла промениста Греєва каблучка* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); // Щедрий на сонце; сонячний. *Тоді він ліг на хвилі, що тут пінилися.., й віддався ласкам сонця й моря — радості променистого південного неба...* (Д. Бузько); *У променисті теплі дні Жита, як лози, в полі новім* (М. Шпак); *Йде весна, весела, промениста* (М. Гірник); // *перен.* Життєрадісний, осяйний (про людину). *Весь променистий того дня був Микола Віталійович* (Л. Старицька-Черняхівська); *Мила Юлька! Ну й причепилося це ненароком почуте ім'я. Вп'ялося в пам'ять. Дуже вже воно личить цій променистій жіночці* (Л. Дмитерко); *— Згадуйте Тома таким, яким він був. Веселим, променистим, багатонадійним* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // *перен.* Сповнений внутрішнього сяйва (про очі, погляд, обличчя і т. ін.). *Він нічого не сказав. Він лише посміхнувся променистими очима* (І. Багряний); *Шейх Ель-Азрак втоплює в нас свій промінистий погляд, поважним рухом доторкається .. свого чола й серця і схиляє голову* (Ю. Винничук); *Вона обдарувала його своєю променистою усмішкою* (О. Авраменко); // *перен.* Радісний, щасливий (про долю, сучасне, майбутнє і т. ін.). *Нехай зимою злючою Вона* [земля] *спочине в сні, Щоб зеленню пахучою Прибратись навесні. Щоб з ниви колосистої Був добрий урожай, — То й долі променистої Зазнає рідний край!* (М. Вороний); *— Ти запевняв, що думка людини вільна .. Ширяй на здоров'я в зоряних сферах, будуй свою променисту утопію!..* (О. Бердник); // *перен.* Який западає в душу (про слово); проникливий. *Це була* [Лена та Зіна] *.. пара чарівних жертв останньої великої світової метушні, яка пробиралася крізь драпіжні життьові хащавини* [хащі], *не затративши .. сяйва промінистого гумору* (У. Самчук); // *перен.* Який вражає (про красу); сліпучий (у 2 знач.). *Єрусалим захоплює всіх приїжджих своєю променистою красою* (із журн.).

2. Те саме, що **променеподібний.** *Її зеленкуваті очі в червоних повіках оточались колом променистих зморщок задоволення* (М. Коцюбинський); *Крілик підняв довжелезні вуха і перестав тремтіти променистими вусиками* (В. Барка); *Сидить. Усміхається. І старечі зморшки його на щоках розгладжуються від тієї усмішки, а біля очей на скронях збираються у променисті пучечки* (В. Нестайко); // Який має променеподібну структуру. *Виділення стрептоміцину з променистого гриба у 1944 р. пов'язано з ім'ям американського вченого З. Ваксмана* (з навч. літ.).

3. *спец.* Який виникає внаслідок випромінювання (про енергію). *Для виявлення або вимірювання променистої енергії в широкому діапазоні довжин хвиль застосовують болометр* (з наук.-попул. літ.); *Уловлювачі променистої енергії перетворювали її у великі молекули — охоронців енергії* (І. Росоховатський).

4. Уживається як складник деяких ботанічних, зоологічних та інших назв, термінів. *Ефірна олія евкаліпта променистого є особливо ефективною проти вірусних респіраторних інфекцій* (з наук.-попул. літ.); *Самиця полоза променистого відкладає до 10 яєць* (з навч. літ.).

ПРОМЕНИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **промени́стий** 1, 2. *Вони* [хмари] *загораються одна за одною.., аж поки воно* [сонце] *саме не з'являється на горизонті і його променистість не запалює небокрай новим днем* (Любко Дереш); *Я вражено зрозумів, що бачу Христа. На ньому переливався чистотою і променистістю хітон* (О. Бердник); *Очі їй блищали. Довгі темні вії підкреслювали їх променистість* (В. Собко).

ПРОМЕНИ́СТО. Прикм. до **промени́стий** 1, 2. *Гордо, пишно, променисто золотії світять зорі* (Леся Українка); *Цвіли оази, й сади, й озера, й міста казкові .. І все навколо сяяло променисто* (І. Багряний); *Філіп променисто всміхнувся, зблиснувши двома рівними рядами міцних білих зубів* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Очі звузилися, а од них до скронь — зморшки променисто* (А. Головко).

ПРОМЕНИ́ТИСЯ, ПРОМІНИ́ТИСЯ, и́ться, *рідко* **ПРОМЕНІ́ТИСЯ,** і́ється, *недок.* 1. Те саме, що **промені́ти.** *Від них* [хутр горностаїв], *здавалося, променилось сяйво* (С. Скляренко); *Веселка грає .. І на зеленім промениться склі* (М. Рильський); *Ми не могли збагнути, звідки це світло, та незабаром побачили, що воно променіється із сяючої хмари, яка рухалася зверху* (із журн.); // Виблискувати під дією світлових променів; світитися. *Краплі крови ворушаться й стікають, великі та масні, сяють і проміняться, як рубіни* (І. Багряний); *— Яка краса! — скрикнула Зіна. — Воно* [каміння] *як живе! Дивіться, як промениться оцей червоний камінець!* (О. Іваненко); *Уся галявина була засипана квітами, під сонцем вони променились і грали, хитались і миготіли* (Валерій Шевчук); // *перен.* Виявлятися в погляді, усмішці тощо (про любов, радість і т. ін.). *Те, що ми звемо внутрішнім духовним світом, душею, натурою, світиться і крізь вицвілі очі, проміниться в кожній зморшці* (І. Волошин); *Бабуся чимось нагадувала Юлію Цезарівну. Тільки не промінилась від неї ота теплота й доброта невловима* (П. Дорошко); *"Добридень, тітко", — Я звернувсь до жінки, Що березові* [дрова] *підкладала в піч. Пашіли з комина підсмаглі грінки, І променилась доброта із віч* (Яр Славутич); // *чим і без дод., перен.* Виражаючи які-небудь почуття, іскритися, сяяти, світитися (про очі, погляд, обличчя). *В хату вбігає струнка чорнобрива молодиця .. З-під довгих тінявих вій сині очі аж сяють, аж проміняться щастям* (І. Вирган); *Її вродливе обличчя з трохи горбатим носом і повними губами весь час променилося усмішкою* (В. Собко); *Вся його службова зовнішність, з обличчям включно, променилась непідробною турботою, повагою й шанобливістю* (О. Ірванець); // *чим і без дод., перен.* Випромінювати життєрадісність, осяйність (про людину). *Як несподівано розквітла Оленка — як вибухла в те літо, просто таки гарною зробилась, аж променилася молодістю* (О. Забужко); *Мир і спокій місця напували мене, а прем'єр в манатті лами променився світлом* (Любко Дереш).

2. Розходитися в різні боки або сходитися в одну точку, як промені. *Дід аж розцвів, аж до очей зморшки променяться* (А. Головко); *Брага їсть мовчки, серйозно, а біля примружених очей уже променяться зморшки — свідки нелегкого .. життя* (О. Гончар).

ПРОМЕНІ́ТИ, і́є, *недок.* Випромінювати яскраве світло; сяяти (у 1 знач.). *Сонечко встало, прокинулось ясне. Грає вогнем, променіє* (Леся Українка); *Над головами в морозяному повітрі яскраво променіли золотими жучками зорі* (П. Панч); // Відбиваючи світло, сяяти (у 2 знач.); блищати на сонці. *Над містом променіли золотоголові пам'ятники старовини* (Олесь Досвітній); *На тлі густо-синього неба променіло білосніжне місто* (Ю. Іздрик); *Скельця пенсне променіли білим прожекторним світлом* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); // *поет.* Пломеніти, майоріти (у 3 знач.). *Променіють прапори; // чим і без дод., перен.* Світитися внутрішнім світлом (про очі); блищати, сяяти (у 3 знач.). *Очі козацькі променіли одвагою* (Марко Вовчок); *Коли о. Василь говорив про дочку, обличчя в нього ставало добрим і сірі очі променіли* (М. Коцюбинський); *На його молодому обличчі, свіжому з морозу, мов ліхтарі, променіли великі карі очі, обведені синцями* (П. Панч); // *перен.* Переповнюючи душу, серце тощо, передаватися через які-небудь зовнішні ознаки (про радість, щастя, торжество і т. ін.). *Вона із подивом і торжеством, яке променіло в її очах, дивилася за вікно* (Григорій Тютюнник); *Вона говорила захоплено і пристрасно.., вона вся аж світилася, аж променіла настроєм, почуттям, захопленістю, майже завороженістю* (Ю. Покальчук).

ПРОМЕНІ́ТИСЯ *див.* **промени́тися.**

ПРОМЕНЮВА́ЛЬНИЙ, а, е, *фіз.* Стос. до променювання. *Променювальне світло світлодіода лежить у вузькому діапазоні спектра, тобто світлодіод випромінює практично монохроматичне світло* (з навч. літ.).

ПРОМЕНЮВА́ННЯ, я, *с., фіз.* Випромінювання тілами електромагнітної енергії в навколишнє середовище. *Індуковане променювання полягає в тому, що збуджений атом здатний випроменити фотон під дією іншого фотона без його вбирання* (з наук. літ.); *Фізик-оптик М. Лисиця довів принципову роль вбирання електромагнітного променювання вільними носіями заряду в лазерному ефекті напівпровідників* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМЕНЯ́К *див.* **променякú.**

ПРОМЕНЯКИ́, і́в, *мн. (одн.* **променя́к,** á, *ч.).* Те саме, що **радіоля́рії.** *Променяки мають розмір до 1 мм* (з наук.-попул. літ.); *Сітка з тонких несправжніх ніжок або частинки краплин жироподібної речовини в цитоплазмі допомагають променякам вільно ширяти в товщі води* (з навч. літ.).

ПРОМЕНЯ́СТИЙ, *розм.* **ПРОМІНЯ́СТИЙ,** а, е. Те саме, що **промени́стий** 1–3. *Навкруги тиша; скрізь ясно; з поля вітерець віє; з гаїв холодок дише; десь-то вода гучить; а високо над усім грає-сяє вишнє проміняєте сонечко...* (Марко Вовчок); *По низинах і шляхах стояли великі сині калюжі. Вдень відбивалися в них сліпучо-білі хмари, а вночі — променясті зорі і тонкий серп щербатого місяця* (З. Тулуб); *— Приїду, неодмінно приїду, — весело киває мені Наталя і крізь сльози посилає мені теплу промінясту усмішку* (М. Івченко); *Сонце пече все навколо. А втім, хіба воно дошкулить малу істоту? Дітвора не боїться сонця. Лише дорослі жахаються тої живущої променястої енергії* (Олесь Досвітній).

ПРОМЕНЯ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **променя́стий.** *У деяких форамініфер радіальної променястості навколо устя не спостерігається* (з наук. літ.).

ПРОМЕНЯ́СТО. Присл. до **променя́стий.** *Вона так променясто всміхнулася Сашкові, так чарівно поглянула, ніби щойно повернулася з ним з найприємнішої прогулянки* (В. Владко); *— Я передзвоню вам. — Краще я вам, — променясто посміхнувся Томатов* (А. Кокотюха); *Десять з одного гнізда променясто розходиться щоглів* (В. Свідзинський).

ПРОМЕРЕ́ЖАНИЙ, ПРОМЕРЕ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промере́жати, промере́жити.** *Добре збереглася широка накидка, суцільно промережена* (Д. Гуменна); *Вона .. подарувала йому шосту книгу збірки творів Ібсена. Та подерту, наскрізь промережану чорнилом і олівцем, бруднющу* (Олекса Ізарський); * Образно. *Густий сутінок, тут і там промережаний нитками проміння, що впадає крізь шпарини. Передвечірній час* (Б.-І. Антонич); // **промере́жано, промере́жено,** *безос. пред. Хустину промережено хрестиком;* * Образно. *Сюжет документального фільму промережано архівними кадрами виступів та інтерв'ю Ігоря Калинця* (з газ.).

ПРОМЕРЕ́ЖАТИ, аю, аєш, **ПРОМЕРЕ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що і без дод.* 1. Помережати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Можу подужати й складний узор, і промережити сорочку, але вважаю, що суть не в кількості хрестиків, а в їхній гармонії* (з газ.); *Хіба ж не гріх мусити бачити приниження людини у найвишуканіші способи; не гріх — спостерігати і нічого не вдіяти .. Про це все незле оповісти б, .. промережити щонайдрібніше у примітках, у додатках, коментарях* (В. Медвідь).

2. *перен.* Мережати, мережити (у 4 знач.) певний час. *Уже два года* [годи] *промережав, І третій в добрий час почну* (Т. Шевченко).

ПРОМЕРЕ́ЖЕНИЙ *див.* **промере́жаний.**

ПРОМЕРЕ́ЖИТИ *див.* **промере́жати.**

ПРОМЕРЕХТІ́ТИ, ти́ть. Док. до **мерехті́ти.** *Київ поквапливо промерехтів усіма своїми барвистими світлами* [вогнями], *і машина вискочила на порожню трасу* (К. Москалець); *І в тім снопі* [світла] *промерехтіла вулиця його дитинства, і він, Максим, по ній іде. Востаннє* (І. Багряний); * Образно. *Перші краплі крихітними копитцями промерехтіли затокою — починався дощ* (В. Дрозд).

ПРОМЕРЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промерза́ти.** *До підвищення вологості в приміщеннях призводять порушення норм експлуатації будівель: несправність витяжної вентиляції, промерзання стін узимку, порушення роботи кондиціонерів тощо* (з навч. літ.).

ПРОМЕРЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОМЕ́РЗНУТИ, ПРОМЕ́РЗТИ,** зну, знеш; *мин. ч.* проме́рз, ла, ло *і* проме́рзнув, нула, ло; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Повністю або частково ставати мерзлим (у 1 знач.). *В добрі зими до самого споду Промерзала маленька ріка* (Т. Масенко); *Кажуть, є дуже гиблі місця, деякі ділянки* [землі] *навіть узимку не промерзають, а морози тут — дай Боже* (А. Кокотюха); *Підвішена в комишевому коші, глина промерзає через зиму* (М. Дочинець); *Вода встигла промерзнути до дна* (О. Донченко); *Вся стіна нижче підвіконня бралася іскристим нальотом: вона наскрізь промерзла* (Яків Баш).

2. Пройматися, бути пронизаним холодом; сильно мерзнути (у 2 знач.). *У мені все мліє від відчуття дорогоцінної рівноваги. Промерзаю й хочу їсти* (А. Дністровий); *Тепер, навіть коли дуже промерзну, прийшовши з училища, на піч не лізу, а йду рубати дрова, щоб зігрітися, або одкидаю сніг у дворі* (Григір Тютюнник); // Гинути від сильного морозу. *Мороз стояв лютий. Жаба швидко промерзла і стала мов грудочка* (О. Копиленко); *В полі промерзла билина. Осіннє стебло під ходою бринить* (Л. Первомайський).

(1) Промерза́ти / проме́рзти до [са́мих] кісто́к — дуже сильно, наскрізь промерзати. *Від морозу птахи на льоту замерзали .. За пів години я промерзав до кісток* (М. Андрусяк); *Вони промерзли до кісток, і тому теплінь кімнати здалася особливо приємною* (В. Собко).

ПРОМЕ́РЗЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **проме́рзнути, проме́рзти.** *З ополонок глибоко промерзлих річок клуботіла пара, неначе дим* (О. Довженко); *Вона добула з клунка свій же домашній, тільки наскрізь промерзлий, аж іскристий з морозу окраєць* (О. Гончар); *У величезній хаті промерзла дзвінка долівка відлунювала кроки* (М. Циба); *Зогріло* [сонце] *нас, таки промерзлих трохи* (М. Рильський); *Поки добрів* [Мирон Данилович] *до своїх воріт, почало сіріти. І пітний був, і промерзлий* (В. Барка).

(1) Проме́рзлий до [са́мих] кісто́к — дуже змерзлий. *Настала ніч і я, втомлений, промерзлий до кісток, повернувся у храм* (І. Дзюб, пер. з тв. Т. Фукунаги).

ПРОМЕ́РЗЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан і якість за знач. **проме́рзлий.** *Промерзлість ґрунту є одним із основних метеорологічних показників* (з навч. літ.).

ПРОМЕ́РЗЛО. Присл. до **проме́рзлий.** * Образно. *Ну а в передсвіт — холодом війне, і в інеї вчаровані дерева промерзло й царственно збагнуть одне: все, що туман, забутись має ревно* (С. Йовенко).

ПРОМЕ́РЗНУТИ *див.* **промерза́ти.**

ПРОМЕ́РЗТИ *див.* **промерза́ти.**

ПРОМЕСТИ́ *див.* **проміта́ти.**

ПРОМЕ́ТАНИЙ, а, е, *крав.* Дієпр. пас. до **промета́ти.** *— А шкіряний кант пришитий пусто, — модник обмацував камзол з виглядом знавця. — Петлі прометані* (В. Єшкілєв); // **проме́тано,** *безос. пред. Місце остаточного зшивання чи відрізання прометано вручну нитками* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМЕТА́ТИ, *док., що.* 1. а́ю, а́єш, *крав.* Наметати *(див.* **намета́ти**[2]) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Прометайте краї майбутнього розрізу одним-двома рядами шва "уперед голкою", щоби шов був рівнішим і виразнішим* (з навч. літ.); * Образно. *Шумить Дніпро широкими степами, Через пороги прометавши путь* (Яр Славутич).

2. ечу́, е́чеш, *карт.* Док. до **мета́ти** 4. *Прометати всі карти.*

(1) Промета́ти банк — у картярській грі — брати й розкривати карти, здаючи їх понтерам. *Картярі вирішили прометати банк.*

ПРОМЕТЕ́ЇВ, е́єва, е́єве *(з великої літери).* Стос. до Прометея, пов'язаний з ним. [В л а д а:] *Тепер ці груди простроми загостреним Клином залізним і прибий міцніше їх.* [Г е ф е с т:] *Ой леле, з мук я плачу Прометеєвих!* (Борис Тен, пер. з тв. Есхіла); // Належний Прометею. *Ніщо не може виправдати того, хто йде на компроміс із совістю, хто Прометеїв світоч несе шляхом неправди!..* (Василь Шевчук); // Як у Прометея. *— Я не гніваюсь за свої муки, не нарікаю на долю. Вони дали мені сил Прометеєвих, терпіння народного* (М. Олійник).

△ **Промете́єва ми́ша** *див.* **ми́ша.**

◊ **Промете́їв вого́нь** *див.* **вого́нь.**

ПРОМЕТЕ́ЇВСЬКИЙ, а, е. Як у Прометея, характерний для нього. *Образ Прометея, горді заповіти прометеїзму — це у Лесі Українки не випадковий, не хвилинний настрій. Прометеївська непримиренність і богоборство носилися перед нею здавна* (М. Зеров); *Прометеївська гордість не дозволяє й закованій у горе Ніобеї благати милосердя у страшної богині, що вбила її дітей* (М. Драй-Хмара).

ПРОМЕТЕЇ́ЗМ, у, *ч., книжн.* Любов до свободи, незалежності; нескореність. *Прометеїзм Тараса Шевченка обидва свої крила розгорнув і облетів весь світ* (П. Тичина); *У польському романтизмі не останнє місце посідало захоплення старожитностями, збирання старовинних книг, манускриптів, культ руїн. Але найбільше він позначений духом сарматизму і прометеїзму* (І. Дзюба).

ПРОМЕ́ТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промести́.** *Ворота були розчинені навстіж, а стежка од воріт до порога добре пометена* (Л. Яновська); *Добриня .. рушив, полишаючи після себе широко прометений слід* (В. Малик); *Стежка не прометена від листя* (Г. Пагутяк); // **проме́тено,** *безос. пред. Сніг летів, розсипаючися, як пух. Ставка посеред парку не прометено. Ніхто не совгався на нім* (Б. Лепкий).

ПРОМЕ́ТІЄВИЙ, а, е. Прикм. до **проме́тій.** *Медики використовують прометієвий люмінофор для розроблення протиракових препаратів* (із журн.).

ПРОМЕ́ТІЙ, ю, *ч.* Радіоактивний хімічний елемент із атомним номером 61, лантаноїд, рідкоземельний метал білого кольору. *Назва прометію походить від імені міфічного героя Прометея, який викрав у Зевса вогонь і передав його людям* (з наук.-попул. літ.); *Прометій використовують у люмінофорах та мініатюрних атомних батарейках* (з навч. літ.).

ПРОМЕТНИ́Й, á, é, *діал.* Промітний. *Пилип не те, що Зінець: це валюка* [валяка], *ледащо, нікчемний чоловік, а той — то про́метний: у його* [нього] *й хлібця посіяно, і по хазяйству пеклується* [піклується] (Сл. Б. Грінченка).

ПРОМЕТНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., до кого — чого, за чим, куди, звідки і без дод., розм.* Метнутися (у 2 знач.) кудись, крізь що-небудь. *Метушня в групі: хотять* [хочуть] *сховатись один за одного; голова навіть прометнувся поза стіл, зрештою, рішучим порухом накріпивши тюбетейку, ступає наперед* (В. Барка).

ПРОМЕТУШИ́ТИСЯ, шу́ся, ши́шся, *док.* Пометушитися певний час. * Образно. *Гарматюков .. пересів ближче, правим незаллятим оком прометушившись по карті, роззирнувся довкола і впевнено тицьнув мізинком у вощений папір* (Б. Нечерда).

ПРОМЕ́ШКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проме́шкати.** *Монастир Терехтемирівський* [Трахтемирівський] .. *має служити тільки для спокійного промешкання старим, хорим, скаліченим до смерти їх* (М. Грушевський); *Вона, здається, перший раз за все промешкання анарха* [анархіста] *на санаторійній зоні щиро засміялась* (М. Хвильовий).

ПРОМЕ́ШКАТИ, аю, аєш, *док.* Помешкати певний час де-небудь. *Без пригод ми дістались у місто, де промешкали в гостинному дворі три дні* (Валерій Шевчук); // *розм.* Пробути десь певний час. *Машину їхню розбило, шоферову дворічну дитину тяжко поранило осколком на руках у матері, Кость Григорович з пів години промешкав коло неї та коло інших поранених, які оточили його нашвидку відкритий серед поля медпункт* (О. Гончар).

ПРОМЖИ́ЧИТИ, чить, *док.* Мжичити певний час. *Цілісінький день промжичив холодний осінній дощ* (із журн.); * Образно. *Газетяр теж шукав сузір'я Оріона; але були самі мутні далі. Десь дзюрчала вода, і тому, що вона промжичила мозок, боліла голова* (М. Хвильовий).

ПРОМЗО́НА, и, *ж.* Скорочення: промислова зона — місце, де розміщуються промислові підприємства та пов'язані з ними об'єкти. *В сторожці коло воріт не світилося. Промзона охоронялася хіба що для годиться* (Л. Кононович); *У повітрі стояв запах дощу й мокрого каміння, я підняв комір піджака й рушив колією, вибираючись із промзони* (С. Жадан); *Брезентовий плащ, кашкет і старі кирзаки перетворили Яру на пересічного мешканця промзони* (В. Єшкілєв).

ПРОМИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для промивання чогонебудь. *В промивальному цеху Каргата не було* (Ю. Шовкопляс); *Вплив кількості промивальної рідини на вихід керна пов'язаний із властивостями гірської породи* (з наук. літ.); *У струминних промивальних машинах промивання здійснюють за допомогою високонапірних струменів води* (з навч. літ.).

ПРОМИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який промиває щонебудь. *Промивальник діамантів та алмазів.*

ПРОМИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **промива́льник.** *Промивальниця целюлози.*

ПРОМИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промива́ти** і **промива́тися.** *Стояли вряд на промиванні потужні пасажирські паровози* (П. Панч); *Журналіст вирішив обмежитися тільки промиванням обох ран холодною джерельною водою* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); — *Я вже більше не витримаю, — сказав його сусід по ліжку. Його тільки-но привели з процедурної кімнати після повторного промивання шлунка* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Води, мабуть, уже не вистачало навіть на промивання дорогоцінного піску* (В. Владко); — *Обіцяють .. дренажем та промиванням відновити ґрунти, тільки й самі ще до пуття не знають, що з того буде, як і коли* (О. Гончар).

ПРОМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОМИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., що.* 1. *також без дод.* Мити, очищати за допомогою води або іншої рідини. *Яринка промивала колби і скляні трубочки* (В. Собко); *Як вона ворожить над борщем! Встає ще вдосвіта, чистить і промиває буряки, шаткує їх; нарізає картоплі; січе ножем капусту* (Є. Гуцало); *Майже всі знімки вийшли добре. Варвара вже зафіксувала їх, тепер залишалося тільки промити й висушити* (Л. Первомайський); — *Як це називається? — Пектораль, — кажу, — нагрудний знак скіфських царів. Промили ми ще раз ту незвичайну знахідку, по черзі потримали її в руках* (В. Чемерис); // Змочувати, обмивати що-небудь якоюсь рідиною для очищення, дезінфекції і т. ін. — *Ох, нога, нога болить..! Велетень приніс в пригорщах води і почав промивати ногу* (І. Франко); *Лікарка промила його рани* (В. Гжицький); *Горілкою промив* [Білокобилка] *коневі копито й залив його розтопленим здором. Тепер нога в коня загоїться швидко* (Ю. Мушкетик); // Уводити рідину в яку-небудь порожнину для очищення. — *Я промиваю вам шлунок, ставлю клізми, намагаюся тримати вас на суворій дієті, а ви замість вдячності набиваєте свої кендюхи аж по саму зав'язку* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); — *Зараз промиємо вам кишечник. Не допоможе — ранком зробимо так звану новокаїнову блокаду* (Ю. Шовкопляс); — *Коли .. можна оперувати? — Завтра вранці. Не раніш. Треба випорожнити шлунок. Промити вам тельбухи* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // *тільки 3 ос.* Вітром, дощем очищати від пилу, хмар і т. ін. (звичайно небо, повітря). *Вітер віє з півночі, промиває високе небо, і над горами воно здається ще вищим* (В. Собко); * Образно. — *Сум — це все одно, що музика в душі. Промиває й очищує* (Валерій Шевчук).

2. Відділяти від чого-небудь за допомогою води або іншої рідини потрібні частинки. — *Хіба перли бувають у піску? — Бувають, .. їх промивають, як золото* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // Мити що-небудь (породу, пісок і т. ін.), щоб відокремити потрібні мінерали або їхні частинки. *Довкола гуркотіли машини, котрі промивали пісок і подрібнювали дорогоцінний кварц* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Савка .. знайшов маленький самородок, обточений водою. — Ти диви, скільки їх тут. А якщо іще промити добренько* (А. Кокотюха).

3. *тільки. 3 ос.* Робити в землі, ґрунті заглибину, яр і т. ін. (про воду); вимивати (у 2 знач.). *Тече річка невеличка, промиває кручі. Ой заплакав Пан Кошовий, від цариці йдучи* (з народної пісні); *Налягали нові й нові натовпи, що прибували звідусюд, наче вода з міцного джерела, яке довго промивало землю і урешті скресло* (Г. Колісник); *По дну балки весняна вода промила рівчак, а трохи далі, за корчами, нагорнула цілий острів чорного затужавілого мулу* (В. Близнець); *Море навіть промило наскрізний грот на самому закінченні мису* (А. Санченко); // Руйнувати що-небудь водою. *Вода промивала греблі й зносила переїзди* (Ю. Яновський); — *Треба спустити всю воду з ставка .. І насип дуже вузький. Не вся ж гребля насипана. Дивись, промиє* (І. Багмут).

◊ **(1) Промива́ти / проми́ти мі́зки (мо́зок, мо́зки)** *кому* — впливаючи на переконання когось, змушувати змінити свої думки, погляди, поведінку. *Найзатятішим .. промивали мозки, використовуючи психоаналітичну методику* (П. Коломієць); *— Бачу, тобі ґрунтовно промили мізки за всі ці роки. — Нічого мені не промивали! — обурився я* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Обох вас ми скуємо наручниками і прикуємо до труби опалення .. Якщо й ці заходи не промиють твої мізки, я віддам тобі ключі від наручників і ми дамо твоїй родині спокій* (А. Кокотюха); **(2) Промива́ти / проми́ти о́чі** *кому* — допомагати комунебудь зрозуміти, усвідомити реальні факти; розкривати перед кимось сутність явищ, подій і т. ін. *Я вірю, що нині тільки школа здатна розворушити живу думку в наших людей, що тільки вона є джерело живущої води, яке споліскує їй душу і промиває очі, забруднені тисячолітньою недугою* (Т. Осьмачка); *— Цар може обрати для вісника найпростішого слугу свого. Та вже наближається сюди сам Син Найвищого. Промийте очі, нерозумні, щоб не пропустити Сходу Сонця!* (О. Бердник).

ПРОМИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОМИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Митися, очищатися від бруду за допомогою води або іншої рідини. *— Знаєте, скільки у нас зайвих калорій та шлаків? Раз на тиждень я навіть промиваюся. Клізмою* (А. Кокотюха); *У хаті зразу стало так утішно та весело! .. І долівка мов сама собою промилася й стіни побіліли* (Панас Мирний); *Що сталося з очима?! Мабуть, від постійних сліз вони промилися* (І. Роздобудько).

2. *тільки док.* Митися певний час. *Промився легінь цілий день — та не змив бруду* (з казки).

3. *тільки недок.* Пас. до **промива́ти.** *В хаті Іванівни їй подобається все, бо такою вона дихає чистотою й свіжістю, ніби кілька разів на день промивається джерельною водою* (Микита Чернявський); *У ванночках проявлялися, закріплялися чи промивалися фотозображення* (О. Шугай).

ПРОМИ́ВИНА, и, *ж.* Крізний отвір або заглибина на поверхні чого-небудь, утворені потоком води. *Течія часто-густо робила в кризі промивини, в які можна було провалитися* (П. Загребельний); *Я спинивсь на кручі, дивлячись, як внизу осідає лід, а в промивині закипає темна, коричнева вода* (Л. Кононович).

ПРОМИВНИ́Й, а́, е́. Стос. до промивання. *Кислотність, як і сольовий режим, залежить від структури ґрунту, його водних властивостей та промивного режиму* (з наук. літ.); // Який здійснюють для промивання чого-небудь. *Щоб зменшити вміст шкідливих для рослин речовин у ґрунті, провадять промивний полив* (із журн.); // Признач. для промивання чого-небудь. *Бур, яким пробурюють шпури та вибухові бурові свердловини, має канал, по якому до вибою подають повітря та промивну рідину* (з наук.-техн. літ.); // Який здійснює промивання чого-небудь. *Продуктивність промивної машини визначають залежно від її технологічних і конструктивних параметрів, а також промивності руди* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **промивни́й.** *Промивність корисних копалин визначається фізико-механічними властивостями глинистих домішок і рудного компонента* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМИГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що і без прям. дод.* Те саме, що **промайну́ти** 1–3. *І повз неї промигнула найлюбіша із подоб — постать юнака предивна* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); *Хата тісна; треба нову ставити — промигнуло в думці* (Панас Мирний); *Час іде .. дуже тихо, — то, ніби, разом як промигне кілька годин, і знов ледве точиться* (Марко Вовчок); *Ластівка стрілою Попід хмару промигне* (І. Франко); *Промигнули край мниських* [монашеських] *стін, зарослих жаливою, .. і стрілою минули селища рибалок* (К. Гриневичева).

ПРОМИГОТІ́ТИ, очу́, оти́ш. Док. до **миготі́ти.** *Вони* [козаки] *промиготіли по греблі поміж вербами, як спиці в колесі* (А. Головко); *Довгаль покірно й навіть з невеличким страхом хутко роздягся й ліг, — йому разів два промиготіла думка, що вона* [жінка] *— божевільна* (В. Винниченко); * Образно. *Де-не-де промиготять, немов блискавка, трьома-чотирма сліпучими зигзагами ясні й гострі нотки* [дзвонів], *промиготять і згаснуть* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПРОМИГТІ́ТИ, ти́ть. Док. до **мигті́ти.** *Швидко-швиденько бігли коні — тільки в очах усе теє промигтіло* (Марко Вовчок); *Враз всі зірвались з місця і поскакали черідкою. Гейби привиди чи гірські духи на тьмяному тлі. Проскакали, промигтіли рушницями, процокали підковами... і щезли* (І. Багряний); *Два рідні брати стояли один проти одного, як чужі. Один полонений, другий вільний. Але в їх серцях забилося щось рідне. В головах промигтіли давні-давні спогади* (Мирослав Ірчан).

ПРОМИ́КАТИ, проми́каю, проми́каєш *і* проми́чу, проми́чеш, *док., що, рідко.* Протягнути що-небудь крізь щось. *Промикати нитку крізь вушко голки.*

ПРОМИ́КАТИСЯ, проми́каюся, проми́каєшся *і* проми́чуся, проми́чешся, *док., діал.* Помикатися певний час. *З п'ятнадцяти літ зачав він ходить на морських човнах та й промикався по Чорному й Азовському морях літ до шістдесяти* (з мемуарної літ.).

ПРОМИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ПРОМИ́КУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок., розм.* Пробиватися, прориватися, просочуватися, долаючи які-небудь перепони, перешкоди; проникати (у 1, 2, 6 знач.). *Між розбомбовані* [розбомблені] *руїни будинків промикаються сіро, вбого одягнені люди* (О. Лисяк); *Я побачив дорогу відступу, що простяглася далеко вперед, усе на ній завмерло, окрім піхоти, що помалу промикувалася крізь тисняву* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Зверху через гілля промикується світ місяця* (І. Нечуй-Левицький); *Я шукаю те, що зветься "душею заводу", а тим часом мені промикається в вухах неясний, хаотичний гул і брязкіт тисяч тонн заліза* (Я. Качура).

ПРОМИ́КУВАТИСЯ *див.* **промика́тися.**

ПРОМИ́МРИТИ, рю, риш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **ми́мрити.** *— А куди ти? — Я вже волам заложив, — спинив його у сінях Трохим. — Там... Пріська.., — промимрив Данило і побіг надвір* (Л. Яновська); *Він промимрив собі під ніс щось таке невиразне, що зрозуміти його було неможливо* (О. Донченко); *Дозорець, піджилий бородатий дядько, сердито промимрив, що він вішатися ще не збирається* (Ю. Горліс-Горський); *— Ігорчику! Ця шубка створена тільки для мене. Правда? — Так, сонечко, — промимрив Крупка-молодший і пішов до продавця* (Люко Дашвар).

ПРОМИНА́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **проминання**[1]; минущий. *І я клякну, мов грішник окаянний, На гострий камінь проминальних днів За те, що серця не тривожив рани, А лиш віків луною гомонів* (Яр Славутич); *Культура народу творить невід'ємну частину його ідентичности та неминучости, тоді як політичні ідеї мають проминальну вартість* (із журн.); // *у знач. ім.* **промина́льне,** ного, *с.* Те, що швидко минає, проминає *(див.* **промина́ти**[1] 3). *Ще мить — і шкірка зовнішнього лусне. Позаду — проминальне і облесне* (Е. Андієвська).

ПРОМИНА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, ж. Абстр. ім. до **промина́льний.** *І ще приємність: Вікторова згода з Людвігом щодо часовости, отже проминальности — як усього живого — мистецького твору* (Олекса Ізарський); *Варвар здатен до витонченого перевтілення. Він шепотітиме тобі красиві слова про прагматизм і проминальність життя* (С. Процюк).

ПРОМИНА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **промина́ти**[1]. [Д р у г и й м о н а х:] *Що є життя? Це — проминання тіней. Так у Святому сказано Письмі* (Л. Костенко); *Здається, минула молодість. Ми дуже пильнували за її проминанням, випивали її по краплі, ніби найкоштовніший напій світу* (Ю. Андрухович).

ПРОМИНА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **промина́ти**[2]. *Карамель прозорих сортів піддають проминанню для видалення пухирців повітря* (з навч. літ.); *Штапельне волокно одержують механічним проминанням на м'яльній машині* (з наук. літ.); *Тайський масаж спрямований на м'яке і сильне проминання м'язів тіла* (з мови реклами); *Металізований кольоровий папір досить цупкий для проминання згинів та легкий, щоб готовий літачок міг ковзати по повітрю* (із журн.).

ПРОМИНА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОМИНУ́ТИ**, ну́, не́ш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Обминати *(див.* **обмина́ти**[1] 1), залишати кого-, що-небудь позаду або збоку; минати (у 1 знач.). *Застукотіли колеса, проминаючи будинок...* (Панас Мирний); *Чи зупиниться потяг рятувати їх? Ні, так пароплав під командою злочинця проминає нещасних, коли борсаються з останніх сил серед спіненого моря* (В. Барка); *Ми .. вже проминули будку з музикантами, як вона* [панночка] *раптом повернула назад* (Леся Українка); *Кость проминув гіллясті липи, що оточили соборний цвинтар* (Б. Антоненко-Давидович); // Долати який-небудь простір, територію, переходити через приміщення і т. ін., залишаючи їх позаду. *Ідучи коридорами помешкання, він коментував, що ми проминаємо: — Кінозал... Спальні для гостей... Ванна з басейном...* (І. Роздобудько); *Вони проминули першу кімнату і ввійшли до другої* (Ю. Смолич); *Літак проминув широчінь океанську* (С. Олійник); *Вони проминули невеличкий передпокій і ввійшли до спальні* (О. Авраменко); // Узагалі проходити, проїжджати і т. ін. де-небудь. *Хмарка понад нами промина* (А. Кримський); *Капітан одразу підняв "Люцифер" у повітря .. "Люцифер" здатний .. їхати по землі й проминати над нею, не торкаючись її колесами* (В. Владко); *Не знав, не бачив* [Кармель], *як переїхав чистим полем, як проминув темним гаєм, тільки все поганяв та й поганяв* (Марко Вовчок); // *перев. недок., тільки 3 ос., рідко.* Проноситися в полі зору того, хто їде, біжить або йде мимо, залишаючись позаду або збоку кого-, чого-небудь. *Надворі лютий морозний вітер, бо на степових станційках, що проминають на очах, люди ховають голови в кожухи* (Мирослав Ірчан); *Позаду залишилось неонове сяєво столиці, внизу проминали дрібні розсипи нічних вогнів Фастова, Вінниці, Жмеринки, Хмельницького...* (Г. Тарасюк).

2. *кого, що і без прям. дод.* Обминати *(див.* **обмина́ти**[1] 2) кого-, що-небудь і не звертати уваги на когось, щось; минати (у 2 знач.). *Раз по раз зустрічався він із Царівною О, але завжди проминали вони одне одного* (Ю. Покальчук); *Він .. злякано позирав на людей, що проминали його* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Казали звернути через лощинку, а вона якось лощинку тую проминула* (Марко Вовчок); *Ми повільно проминули чоловіків — усі повернули за нами голови* (Г. Вдовиченко); // Проходити осторонь чого-небудь або регулярно відвідувати щось. *Мастра щодня .. проминала храм Феба й заходила до храму Елени* (І. Білик); [Б у б л е й н и ц я:] *Чи то можна проминути хату моєї дорогої кумоньки .. Поздоровляю ж вас, моє серце, з вашими іменинами* (І. Нечуй-Левицький); // *перев. док.* Непомітно проходити повз кого-, що-небудь. *Легко проминули* [Бринза і Задорожний] *пости і почали спускатися до Дністра* (В. Петльований); *Вони* [козак і хлопчик] *все йшли і йшли. Вони проминули непомітно повз два села* (Ю. Логвин); // *перев. у сполуч. із запереч. част.* н е, *перен.* Приділяти кому-небудь увагу, піклуватися про когось. *"Казбек" полковник роздає, Й мене не проминає* (С. Воскрекасенко); *Гарем у нього вже був чималенький, але майже ніколи око його не проминало гарної дівчини чи жінки* (Ю. Покальчук); *Тим і громада його поважала і любила, що малої дитини не промине, не сказавши доброго слова* (А. Свидницький); *Абдурахман не проминув жодного — всіх почастував* (В. Малик); // *перен.* Навмисне або мимоволі залишати щось поза увагою. *Не справила на мене ніякого враження смерть другої сестри. Проминаю все це* (В. Підмогильний); *Так воно вже є на світі: проминаємо те, що на виду, а нишпоримо там, де щось приховане, загадкове* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Як зацвіте пишна рожа, так усіх позабуваєш, усі* [квіти] *проминеш, а тільки на неї і дивився б усе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Адам мав молоді, сильні очі, стара Роючка завжди брала його хлопцем у ліс: жодного гриба не промине* (М. Малиновська); // *перен.* Навмисне уникати чого-небудь, обходити щось, не згадувати в розмові. *Сьогоднішню сторінку своєї .. біографії .. Іван Шумило до самої старості перегортатиме якнайшвидше або й зовсім проминатиме* (О. Довженко); *— А що ж ти тепер робиш, Романе? — спитала й вона. Роман загомонів швидко, мов поспішаючися мерщій проминути це питання* (Б. Грінченко); // *перен.* Мимоволі або навмисне пропускати що-небудь (у друкованій продукції, виступах, мистецьких роботах і т. ін.). *Мабуть, редакції цих видань уважали дати за річ зайву і їх проминали* (С. Єфремов); *Вона* [стаття] *писана трохи нашвидку. Через те Ви дещо проминули, наприклад, негромадську лірику у Конопницької* (Леся Українка); *Кожен перекладач може при вдалому взагалі відтворенні іншомовного оповідання, п'єси, поеми, вірша і т. ін. проминути ту чи іншу рису оригіналу* (М. Рильський); // *у сполуч. із запереч. част.* н е *і інфін., перен.* Не проходити байдуже повз що-небудь, не пропускати можливості зробити щось, користатися з чогось. *Щообіду бабуся .. не проминала спитати: — А як, сину, Тихоня?* (В. Земляк); *Довбня сердитий ходив поза школярами й плювався, бурмочучи собі під ніс. Веселе школярство не проминуло із того посміятись* (Панас Мирний); *На відміну від безплідних кучугур, земля тут була така, що могла б усе родити, і Галя не проминула цим скористатися* (О. Гончар); *Оленку засватали. Хоч і не так сталося, як гадалося, не проминув Василь випімнути* [дорікнути] *на запоїнах* (О. Забужко).

3. *тільки 3 ос.* Закінчуватися, проходити (про час, життя, його періоди, події і т. ін.); минати (у 3 знач.). *Рік за роком лине, проминає, Не верта учитель до Ефеса. Аж на сьомий рік вернув учитель* (І. Франко); *День чудесний проминає, А за ним ще кращі дні Попливуть, мов теплі хвилі* (П. Воронько); *Реве сердитий вітер, як бугай. День добрий. Щедра осінь проминає* (В. Стус); *Жнива були й проминули. Осінь наступає* (С. Руданський); // Поступово зникати, слабшати (про фізичний і психічний стан). *Радощі проминали, і журба втихала* (Марко Вовчок); *До рана гарячка в мене проминула, молода сила перемогла* (Уляна Кравченко); *Не журись! Скільки б серце не тужило — вір, що туга промине* (А. Кримський); // *перен.* Проходити безслідно, без наслідків (перев. поганих). *Я ввійшов і вглядів місяць — горе в мене проминало, І на серце падав промінь, але серце не розтало* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Він би хотів найрадше, щоби та неприємність уже проминула* (Л. Мартович); *Попередній напад* [сарани] *проминув для околиць Яфи щасливо, дарма що того разу йшла сарана піша, незрівняно страшніша за летючу* (Н. Королева); *Загроза проминула, але материна душа — в тривозі* (В. Барка).

4. *кому.* Минати (у 5 знач.), сповнюватися (про досягнення ким-небудь певного віку). *Двадцять і три роки проминуло вже їй* [Оксані] (Л. Яновська).

Не мина́ти (не проміна́ти) / не мину́ти (не промину́ти) наго́ди *див.* **мина́ти.**

ПРОМИНА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОМ'Я́ТИ,** мну́, мне́ш, *док.*, *що.* 1. Обминати *(див.* **обмина́ти**[2] 1) дуже добре; розминати. *Якщо глина тверда, її треба довше проминати* (із журн.); *Перед початком роботи пластилін необхідно пром'яти мокрими долонями* (з газ.).

2. Обминати *(див.* **обмина́ти**[2] 2) (звичайно льон або коноплі), відділяючи кострицю від волокна. *Щоб костриця легше відділялася від волокна, прикореневу й середню частину стебел льону олійного проминають* (з наук. літ.); *Після того як стебла конопель пром'яли, їх обробляють на тіпальній машині* (з навч. літ.).

3. Робити розминку ногам, тілу і т. ін., сприяючи їх життєдіяльності; розминати (у 2 знач.). *Піхота проминала ноги, скачучи й борюкаючись* (Ю. Яновський); — *Ні, годі вже! — мушу повітрям вільним думки провіяти та й кості пром'яти!* (Н. Королева); — *Ну-бо, хлопчики, встаньте. Під сіном лопати. Доведеться нам усім пром'яти крижі* (В. Логвиненко); // Примушувати рухатися, ходити для розминки (про собаку, коня). *Хочеш чи ні, а пром'яти свого собаку вранці доведеться, та й для здоров'я корисно прогулюватися за будь-якої погоди* (із журн.).

4. *перев. док.* Торкаючись чого-небудь, робити ум'ятину; м'яти (у 1–4 знач.). *Зробивши п'ятірнею хапаючий рух, пром'яв* [Боженко] *добре-таки карту в районі розташування противника* (О. Довженко).

ПРОМИНА́ТИСЯ[1], а́ється, *недок.*, **ПРОМИНУ́ТИСЯ,** не́ться, *док.* 1. Те саме, що **промина́ти**[1] 3. *Ніч печалі, муко чорна, проминайся, поглинайсь* (П. Мовчан); *Проминулося спекотне літо. На порозі — багата на рясні дощі осінь* (із журн.).

2. *перен.* Те саме, що **пробіга́ти** 7. *Невеличкі гострі карі очі блищали гострим блиском. В їх* [них] *світився і розум, і сміливість, і часами проминались іскри хитрощів* (І. Нечуй-Левицький).

3. Те саме, що **пробача́тися** 2. *Віснику, тобі не проминається Ні старе вино, ні щира злість. Гість до тебе прийде. Привітається. Запитає, а не відповість* (П. Гірник).

4. *тільки недок.* Пас. до **промина́ти**[1] 2. *Оповідається це ліричним, задушевним голосом, не проминається ні одна смішна деталь* (Д. Гуменна).

ПРОМИНА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОМ'Я́ТИСЯ,** мну́ся, мне́шся, *док.*, *розм.* 1. Те саме, що **розмина́тися**[1] 2. *Кожні тридцять хвилин першачки проминаються разом із вчителем, учаться розслабляти м'язи шиї та рук* (з газ.); *Навіть після години роботи перед комп'ютером варто встати, пром'ятися, зробити присідання, вправи для очей* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **промина́ти**[2]. *Масаж обличчя проводять у декілька етапів: проминаються різні м'язи обличчя, спазми у яких можуть призводити до небажаних заломів шкіри* (з мови реклами); *М'які кнопки іграшки мають приємну текстуру та легко проминаються дитячими пальчиками* (з мови реклами).

ПРОМИНУ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Який проминув *(див.* **промина́ти**[1] 3); минулий (у 2 знач.). *Ранком він сідав до столу й карбував одну-дві сторінки у своєму щоденникові: день проминулий, учорашній* (Олекса Ізарський); * Образно. *І пречиста доля наша всує жде, коли приділ гукне: пора! Проминулий вік мені знакує* [показує]: *ти моя дружина чи сестра* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПРОМИНУ́ТИ *див.* **промина́ти**[1].

ПРОМИНУ́ТИСЯ *див.* **промина́тися**[1].

ПРОМИНУ́ЩИЙ, а, е. Який швидко проминає *(див.* **промина́ти**[1] 3); минущий, недовговічний. *Тобі приносять мертві істини І ними зважують життя. Вони ж деревами безлистими В день проминущий відлетять* (В. Терещук); * У порівн. *Людина стала до пари подібна, її дні, як та тінь проминуща!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // *у знач. ім.* **проміну́ще,** щого, *с.* Те, що швидко минає; недовговічне. *Сучасники помічали в Зерова часом те, що, власне, і кидається у вічі найбільше, — .. зовнішнє і проминуще* (В. Неборак).

ПРО́МИСЕЛ, слу, *ч.* 1. Полювання на кого-, що-небудь, ловіння когось, чогось, збирання чогось і т. ін. для здобування продуктів тваринного чи рослинного походження. *Сюди* [між Сулою та Ворсклою] *влітку йшли на промисли — бити звіра, ловити рибу* (В. Малик); — *Пішов* [Сава Малахов] *у тайгу на промисел — і нема. Він дядько досвідчений, заблукати просто так не міг* (А. Кокотюха); // Заняття яким-небудь ремеслом для добування засобів існування; дрібне ремісниче виробництво. *Космач віддавна був селом лісових робітників. Іншого промислу в цих бідних горах не було* (Т. Масенко); *Художньо-різьбярський промисел у місті Косові і селі Річках дає значний, забарвлений радістю творчої праці заробіток багатьом сотням людей* (І. Волошин); *"Треба буде довідатися все про горілчаний промисел, — подумав гетьман. — І навести там лад"* (Ю. Мушкетик); // *розм.* Заняття чим-небудь недозволеним, ганебним (крадіжкою, шахрайством і т. ін.). *З ним ніхто не спілкувався, промислом злодійським займався одинцем* (М. Андрусяк); — *Схожий ти, чоловіче, на козака, а чомусь ординським промислом займаєшся? — звернувся до Волоха Остап* (Д. Білий); *Його промисел був махлювати, підробляти підписи, збувати крадені банкноти й таке інше* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. Місце, родовище, де добувають що-небудь; добувне промислове підприємство. *Вони* [експлуататори] *захоплюють у свої руки промисли, ставлять фабрики, як павук павутиння, скрізь розстелюють свої сіті* (М. Коцюбинський); *Адміністрація змушена вирубувати ліси навколо промислів і виставляти посилені військові патрулі* (Ю. Бедзик); *Я .. знайшов у ріці .. золото .. Коли цей промисел розрісся, жупанат прибрав його до своїх рук* (М. Дочинець); // Галузь промислового виробництва. *На рибальському улові й урожаях овочівників постав консервний промисел* (Ю. Смолич); — *Льодовий промисел дуже високо цінять та шанують і за кордоном, бо це прибуткове підприємство, хоч, правда, і небезпечне* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. *заст.* Бойові дії проти ворога; служба в армії. *Посли били чолом государеві, аби він і далі наказував війську своєму шляхту польську воювати і промисел чинити на півдні* (Н. Рибак); *В родовому архіві Стадницьких документально значилось, що Володимир Стадник військовим промислом доскочив дворянського герба і достоїнства* (М. Стельмах); *Ті, що, не замислюючись, потяли двадцять тисяч полонених.., не стануть вагатися, зберуться з силою й підуть на ратні промисли до сусідів* (Д. Міщенко).

(1) Бо́ртний про́мисел, *заст.* — лісове бджільництво. *У період X–XIII ст. переважною формою видобутку меду був бортний промисел, тобто отримання меду від диких бджіл* (з наук. літ.).

△ **(2) Відхідни́й (відхо́жий) про́мисел,** *іст.* — сезонна робота, на яку йшли селяни, залишаючи тимчасово своє господарство. *Вирушають* [молоді люди] .. *на відхожий промисел до Харкова й до інших міст* (А. Шиян); *У виробничих селищах із легкими наземними будівлями та господарськими ямами біля села Лапутьки жителі сусідніх городищенських центрів займалися відхідним промислом* (з наук. літ.).

◊ **(3) Про́мисел Бо́жий** — заступництво, дії Божої сили, Бога; провидіння. *Стріляв у царя якийсь Соловйов. — Кажуть, п'ять куль випустив, — говорив Арсен Федорович. — І воістину лише промисел Божий врятував государя* (В. Канівець); *— Не дано нам пізнати промисел Божий ні щодо нас, ні щодо цього світу. У кожного в цьому світі є своє призначення. Вірити треба, просто вірити* (В. Лис).

ПРОМИ́СЛИТИ *див.* **промишля́ти.**

ПРОМИСЛО́ВЕЦЬ, вця, *ч.* 1. Власник промислового підприємства. *Цей будинок належав колись комусь значному, якомусь великому промисловцю, що займав сам із родиною всі дванадцять кімнат* (В. Підмогильний); *Серед багатих людей мало синів Божих, але ж були такі, як купець Третьяков або промисловець Ханенко, які подарували людям чудо* (О. Бердник); *Восени, у торговельні дні, місцеві промисловці скуповували тютюн у селян, а потім продавали .. купцям з Росії та Білорусії* (О. Шугай).

2. Людина, яка працює в промисловості. *— Не гнівайтеся на моє зауваження, але, розумієте, ми — не хіміки й не промисловці. І тому нас цікавить не так самий винахід, — на ньому ми мало розуміємось, — як наслідок цього надзвичайного винаходу* (Д. Бузько).

3. *рідко.* Те саме, що **промислови́к** 1. *Вистерігаючися татар в степах.., наші промисловці не минали також нагоди поживитися і собі від татар, коли по своїй стороні чули силу й перевагу* (М. Грушевський).

ПРОМИСЛО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **про́мисел** 1, 2 і **промисло́вість.** *Тварини, люди, промислові підприємства забирали кисень з повітря і виділяли величезну кількість вуглекислоти* (М. Дашкієв); // Признач. для потреб промислу, промисловості. *— Ви можете розповісти, яку роль відіграють ґрунтові води при закладанні промислового саду?* (Д. Бедзик); *Жив я тоді на Лук'янівці, а офіс моєї приятельки знаходився в нетрищах промислових будівель неподалік метро "Берестейська"* (М. Кідрук); // Який здійснюють в інтересах виробництва. *Кнурів полтавської породи використовують для промислового схрещування з місцевими породами* (з навч. літ.); // Який виробляється промисловістю. *Провидіння послало їм різноманітні промислові товари як винагороду за терпіння і працю* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Який використовують на промислах, у промисловості, є об'єктом промислу (у 1 знач.). *Якщо пісок містить в собі один-два проценти моноциту, то його вже вважають промисловим* (М. Трублаїні); *Навчи мене відрізняти промислових риб від отруйних, тіні крейсерів від тіней кашалотів* (С. Жадан); // Який працює на промислах, у промисловості. *Віднедавна зачав* [Борислав] *оживлюватися і стягати до себе чимраз більше робучого та промислового люду* (І. Франко); // Який має розвинену промисловість. *Ясність неба вже відірвалась від землі, .. а на її місце спускався з гір присмерк, згладжував обриси величезного промислового селища* (П. Колесник); *Вагони безперервно вивозили тотально вирубувану деревину для відбудови шахт і промислових міст* (Т. Прохасько).

Промисло́ва вода́ *див.* **вода́.**

△ **Промисло́ва революція <Промисло́вий переворо́т>** *див.* **револю́ція; Промисло́вий парк** *див.* **парк; Промисло́вий пил** *див.* **пил; Промисло́вий тра́нспорт** *див.* **тра́нспорт; Промисло́вий холоди́льник** *див.* **холоди́льник.**

ПРОМИСЛОВИ́К, а́, *ч.* 1. Людина, яка заробляє промислом (у 1 знач.), пов'язана з ним. *В Микитині влаштовують головний перевіз на кримську сторону для солевозів і інших промисловиків; перевіз цей одразу почав приносити .. прибуток Новій Січі* (Г. Колісник); *Хлопці розраховували вполювати дичину. Адже провідником із ними пішов досвідчений мисливець-промисловик* (А. Кокотюха).

2. Той, хто працює на промислі (у 2 знач.). *Зусиллями науковців та промисловиків було проведено перші дослідні роботи з нагнітання води в нафтові пласти* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМИСЛО́ВИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **промисло́вець.** *Авдикович-Глинська Климентина Миколаївна — українська промисловиця, меценатка, яка 1922 р. заснувала одну з перших українських фабрик у Галичині — фабрику солодощів "Фортуна"* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМИСЛО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Галузь виробництва, що охоплює перероблення сировини, розроблення надр, створення засобів виробництва та предметів ужитку. [С о ф і я:] *Хочете, щоб не було експлуатації, буржуазії, то треба самим енергічно* [енергійно] *братись до організації промисловости* (В. Винниченко); *— Мало зробити винахід. Треба, щоб він був потрібен промисловості й саме в цей час* (Д. Бузько); *Кущі по ліву руку .. шелестом своїм приглушують грабарський стукіт, гамір, автомобільний рев, ковальський брязкіт.., ввесь різноманітний і неозначений шум промисловости* (В. Барка); *Деякі бактерії використовують для виготовлення добрив, у промисловості, зокрема у спеціальних методах збагачення корисних копалин* (з наук.-попул. літ.); // Окремий вид цієї галузі виробництва. *Одна з приїжджих жінок — заступник міністра чи то хімічної, чи то якоїсь іншої промисловості* (О. Довженко); *Цю ширму давно б уже слід викинути.., але місцева кустарна промисловість ще не почала виробляти чогось хоч трохи пристойного* (Б. Антоненко-Давидович); *Врешті-решт його призначили заступником міністра вугільної промисловості* (В. Дрозд); *Не випадково Русанівку називають "спальним районом" Києва. Промисловости тут ніякої нема, район невеликий* (Ю. Покальчук).

△ **(1) Важка́ промисло́вість (інду́стрія)** — сукупність галузей промисловості, що виробляє засоби виробництва. *Гірнича промисловість включає комплекс галузей важкої промисловості з розвідування родовищ корисних копалин, видобування їх із надр землі та збагачування* (з наук.-попул. літ.); *Галузі обробної промисловості становлять основу важкої індустрії* (з навч. літ.); **(2) Добувна́ промисло́вість** — загальна назва галузей промисловості, зайнятих видобуванням із надр землі, з вод і лісів сировини й палива для обробної промисловості. *В Україні в державній формі власності переважають підприємства добувної промисловості* (з наук. літ.); **(3) Енергети́чна промисло́вість** — сукупність галузей промисловості, пов'язаних із видобуванням та переробленням паливних ресурсів і виробництвом електроенергії. *Для енергетичної промисловості характерні зростання ролі нафти й природного газу та скорочення частки вугілля* (з навч. літ.); **(4) Легка́ промисло́вість (інду́стрія)** — сукупність галузей промисловості, що виробляють переважно предмети широкого вжитку. *Найтісніші зв'язки легка індустрія має із сільським господарством і хімічною промисловістю — основними постачальниками сировини для галузі, а також машинобудуванням* (з наук.-попул. літ.); *— Окрім ниток, легка промисловість випускає ще й шпагати та мотузки* (О. Чорногуз); *Хто працює в легкій промисловості? Саме вони, дівчата. Адже так було і в моєму рідному райцентрі з текстильно-галантерейною та швейною фабриками* (О. Шугай);

(5) На́фто́ва промисло́вість — галузь важкої промисловості, підприємства якої розвідують, видобувають нафту, транспортують і зберігають її. *У нафтовій промисловості для одержання бензину, гасу та інших продуктів використовують фракціонування* (з навч. літ.); *Славу піонерів нафтової промисловості заробили у 1853 р. львівські аптекарі Ян Зех та Ігнацій Лукасевич, які вперше в історії отримали освітлювальний гас та застосували його в гасовій лампі* (з газ.); **(6) Нафтоперерó6на промисло́вість** — галузь важкої промисловості, підприємства якої з сирої нафти виробляють різні нафтопродукти. *Нафтопереробна промисловість випускає бензин та дизельне паливо, які є приблизно рівноцінними продуктами, а також мастила, мазут тощо* (з наук. літ.); **(7) Обро́бна промисло́вість** — загальна назва галузей промисловості, які займаються обробленням чи переробленням сировини та напівфабрикатів. *Продукцію добувної промисловості використовують переважно в обробній промисловості* (з наук.-попул. літ.); *Сучасні галузі електроніки, машинобудування, хімії посідають провідне місце в обробній промисловості* (з навч. літ.).

ПРОМИСЛО́ВО. Присл. до **промисло́вий.** *В тілі саламандр міститься надзвичайно високий процент йоду і фосфору; не виключено, що в разі потреби з них можна буде промислово добувати ці важливі елементи* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *Виготовляти промислово желатиндинаміти почали в Англії з 1878 р., а в континентальній Європі — з 1880 р.* (з наук.-попул. літ.); *Камберленд був першим і до кінця XVIII ст. єдиним родовищем, де промислово видобували графіт та виготовляли олівці* (з навч. літ.).

ПРОМИСЛО́ВО-... Перша частина складних слів, що відповідає слову **промисло́вий,** напр.: п р о м и с л о́ в о - в и р о б н и́ ч и й, п р о м и с л о́ в о - е к о н о м і́ ч н и й, п р о м и с л о́ в о - е к с п е р и м е н т а́ л ь н и й, п р о м и с л о́ в о - ф і н а́ н с о в и й.

ПРОМИСЛО́ВО-ВИРОБНИ́ЧИЙ, а, е. Стос. до промислового виробництва. *Духовне життя тодішньої* [першої пол. XVIII ст.] *України відбивали приватні, або авторські, щоденники .. Крім сільськогосподарської і промислово-виробничої лексики, тут представлена лексика, пов'язана з розвитком суспільства* (В. Русанівський); *Найпотужнішою серед деревообробних галузей промисловості України є меблева, у якій зайнято 47 % промислово-виробничого персоналу та виробляється 40 % товарної продукції* (з навч. літ.).

ПРОМИСЛО́ВО-ЕКОНОМІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до промисловості та економіки. *Івано-Франківськ — місто зі значним промислово-економічним потенціалом. Попри війну обсяги реалізованої продукції в Івано-Франківську відзначилися зростанням, і темп росту склав 100,4 %* (із журн.); *На початку XX ст. іудейська громада Проскурова (Хмельницького) відігравала значну роль у промислово-економічному, духовному й культурному розвитку міста та залишила дуже помітний слід у його історії* (з газ.).

ПРОМИСЛО́ВО-ЕКСПЕРИМЕНТА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для здійснення експериментів у промисловості. *Основним видом діяльності приватного промислово-експериментального підприємства є розроблення й упровадження ліній зв'язку та енергопостачання* (з мови реклами); // Стос. до експериментів у промисловості. *Ще на початку 1980-х рр. буріння на глибинах понад 200 м мало промислово-експериментальний характер* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМИСЛО́ВО-ТРА́НСПОРТНИЙ, а, е. Стос. до промисловості і транспорту. — *Так швидко прийшло судно? — А воно стояло біля острова. Належить до промислово-транспортного флоту концерну* (П. Коломієць); *Роттердам уже давно перетворився на унікальний промислово-транспортний вузол* (з навч. літ.).

ПРОМИСЛО́ВО-ФІНА́НСОВИЙ, а, е. Стос. до промисловості та фінансів. *Тут* [у місті] *"творчі" промислово-фінансові сили просто вмочили всю свою жадну пику в державну скарбницю й жлуктали кредити, субсидії, концесії так, що аж за вухами лящало* (В. Винниченко); *О. Алчевський (1835–1901) створив одну з перших у Російській імперії промислово-фінансових груп, яка об'єднувала банки, металургійні заводи, вугільні шахти, рудники, транспортні компанії* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМИ́ТИ *див.* **промива́ти.**

ПРОМИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проми́ти.** *Палуба й надбудови були ретельно промиті* (О. Гончар); *Бува, прикладають бальзам до старої рани, очищеної від гною і промитої теплою водою, а він, загоюючи тіло, викликає приємний лоскотливий біль* (В. Барка); — *Він .. діставав іншу дієту: вранці каву з булочкою, на обід суп, підливу і кнедлі, увечері кашу або суп, а ми, на суворій дієті з промитими шлунками, змушені були дивитися, як той жере, плямкає, сопе і, нажершись, гикає* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Між двома шпичастими горами було видно провалля, промите дощовою водою* (І. Нечуй-Левицький); // **проми́то,** *безос. пред.* — *Трохи вкусив вас кліщ .. Ранку промито, заліплено. І все, більше нема чого думати* (В. Владко).

2. *у знач. прикм.* Який промився. * Образно. *На другий день промите небо таке прозоре і синє, що здається, якби лягти горілиць до нього, то можна було б бачити себе, як у великому дзеркалі* (Ірина Вільде).

◊ **Нема́ (нема́є) проми́тої води́** *див.* **нема́.**

ПРОМИ́ТИСЯ *див.* **промива́тися.**

ПРОМИ́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **проми́тий** і стан за знач. **проми́тися.** *Водопровідність порід залежить не від їхнього літологічного складу, а від промитості та глибини залягання* (з наук. літ.); *Після використання твердого шампуню можливе відчуття неповної промитості голови, підвищеної жирності волосся* (із журн.).

ПРОМИШЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., рідко* **ПРОМИ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що, чим і без дод.* Заробляти яким-небудь промислом, ремеслом. *Промишляли* [козаки] *рибальством, звіриною ловлею* (О. Стороженко); — *Трудилися щиро, то й мали. І те сказати — було що робити і де заробляти: хліб сіяли, промишляли звірину* (І. Багряний); *Він звільнився з армії і промишляв тепер продажем собак* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Після тих Чебоксар посадили нас у товарняк. Десь батько промислив зеленку, обстриг мені всю голову і намастив нею* (з мемуарної літ.); // *розм.* Чинити що-небудь недозволене, ганебне (крадіжку, шахрайство і т. ін.). *Думала* [Мотря] *піти сказати на сина, що він розбоєм промишляє* (Панас Мирний); *Аркадій Валеріанович, витримуючи психологічну паузу, гостро, обдаючи холодом братів, запитав: — То доки ви будете злодійством промишляти?* (М. Стельмах); *Став він промишляти поміж людьми своїм жартівливим юродством* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *заст.* Піклуватися, думати про кого-, що-небудь. *Знала сова, що всі її не люблять, тож нема їй ні від кого помочі дожидати, треба самій промишляти, дітей своїх та й саму себе якось прогодувати* (Б. Антоненко-Давидович); *Можливо, що раніше панство попихало Маринею, але тепер, коли вона за всіх промишляє своєю головою, то й шана служниці інша* (Ірина Вільде); *Замислитись над реальністю Бога — означає промислити реальність власного буття в плані наповнення його смислом* (з наук. літ.).

3. *заст.* Помишляти (у 1 знач.). — *Коли вже пан дома промишляє над тим, щоб горівку зробити, то мусить же промишляти й над тим, щоб її хлопи випили* (І. Франко); *Чим я міг би спомогти свому* [своєму] *батькові? Оцим нужденним мечем? А кому від того стане легше? Батькові чи мені? Тільки ворогам нашим. І я зважився на своє. Це я був уже давно промислив* (І. Білик).

ПРО́МІЖ, *рідко* **ПРО́МЕЖ,** *прийм.* Уживається з род., знах. і оруд. в.; поміж *(див.* **по́між**[1]*).* Сполучення з прийм. **про́між, про́меж** виражають:

Просторові відношення

1. *з род. і оруд. в.* Уживається при позначенні просторового розміщення предмета або вияву дії посеред чого-небудь, поміж чимсь. *Жваво, як молоді звірятка, зашаруділи хлопці проміж кущів рожі, оргинії та рай-дерева* (Дніпрова Чайка); *Внизу, проміж брилою і вологим ґрунтом, лишалася вузька щілина, куди можна було б втиснутися* (В. Владко); *На березі проміж дерев було видно полум'я великого табірного багаття* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. *з оруд., з род. і рідше знах. в.* Уживається при позначенні місця, куди спрямована дія. *Пробираючись проміж купами, надививсь Петро усячини* (П. Куліш); *Та чи не жаль тобі буде, Як ти підеш в сторону чужую Та проміж чужі люди?* (П. Чубинський); *Вечір. Хома входить до загороди і лягає проміж двох волів спати* (Ю. Яновський); *Іде* [нечистий] *проміж братією, в обличчя кожному пильно вдивляється* (Н. Королева).

Часові відношення

3. *з род. в.* Уживається при позначенні явищ, подій і т. ін., у проміжок часу між якими відбувається, здійснюється або існує що-небудь. *Дружечки .. щебечуть, регочуться, вигадують дещо проміж весільних пісеньок* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А може, ти вже геть пропав, згубився проміж буднів-свят?* (В. Стус).

Об'єктні відношення

4. *з род. і оруд. в.* Уживається при позначенні осіб, предметів і т. ін., що вступають у взаємодію або які-небудь стосунки. *А що ж, не так тепер буває Проміж жінками і у нас? Коли чого просити має, То добрий одгадає час І к чоловіку пригніздиться, Прищулиться, приголубиться* (І. Котляревський); *Промеж себе дещо і базікають* [козаки], *мов вода на потоках шумить, аж луна йде* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Хоч і родичі вони проміж себе були, та заздрили один одному* (Б. Грінченко); *Проміж бабів ішли свої балачки* (Грицько Григоренко); *Імперією зла, державою сліз називали ми проміж себе ненависний "Воркутлаг"* (М. Андрусяк).

5. *з род. і оруд. в.* Уживається при позначенні осіб, предметів і т. ін., між якими що-небудь розподіляється. *Усіх людей, і великих і малих, брали вони* [татари] *й ділили проміж себе, добро так само* (М. Драгоманов); — *Все майно дивізіону заздалегідь проміж себе розподілили* (А. Головко); *Нікому з добрих людей не зичу ділити проміж синами п'ять соток землі* (І. Муратов).

Означально-обставинні відношення

6. *з род. і рідше оруд. в.* Уживається при позначенні яких-небудь однорідних осіб, предметів і т. ін., в оточенні яких перебуває предмет мовлення або відбувається якась дія; серед. *Як вишукав* [пан Забрьоха] *промеж них* [конотопських жінок] *відьму та їй і піддався* (Г. Квітка-Основ'яненко); *О Дністре, знаний проміж лицарями, Порогу руської землі кривавий!* (П. Куліш); [Палажка:] *Та що ж тут заводиться? Те, що між людьми завжди буває, як убереться проміж їх* [них] *пройдисвіт всесвітній* (Панас Мирний); *Проміж нас живе ясна і чиста слава Малого Мирона, великого Франка* (М. Рильський).

ПРОМІ́ЖНИ́Й, íжна́, íжне́. 1. Який утворює собою проміжок, простір між чим-небудь. *Якщо домінуючий колір вишивки червоний, проміжні вкраплення гладдю виконують чорними, синіми, зеленими, жовтими нитками* (з наук.-попул. літ.); *Мантією називають проміжну (між земною корою і ядром) оболонку, що простягається до глибини 2900 км і відрізняється фізичними параметрами* (з навч. літ.).

2. Розміщений у проміжку між чим-небудь основним, головним або як додаток до нього; не основний, другорядний. *Щоб виграти час, Сава Петрович вів поїзд, не зупиняючись на проміжних станціях* (О. Донченко); *Середняки, як відомо, проміжний клас, що поповнює й гору, й низи* (І. Багряний); *На проміжній терасі недавно був розбитий парк. Найширша його алея вела до міста, повз монастир* (Василь Шевчук); // Який здійснюють у період між чим-небудь; додатковий (у 1 знач.). *Проміжні аналізи ствердили тільки, що в присутності препарату Федоровського починається бурхлива реакція розпаду клітковини* (М. Дашкієв).

3. Який виникає або перебуває між двома або кількома явищами, періодами і т. ін.; перехідний (у 4 знач.). *1936 рік .. був проміжним періодом між хвилями політичних репресій* (Б. Антоненко-Давидович); *Посада мого першого заступника — лише проміжний етап, трамплін до його подальшого кар'єрного сходження* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Обнявшися за плечі, хлопці виконували щось проміжне між гуцульським арканом і єврейським "сім-сорок"* (К. Москалець).

△ **Промі́жни́й мо́зок** *див.* **мо́зок.**

ПРО́МІ́ЖОК, жку, *ч.* 1. Вільний простір між чим-небудь. *Посеред кімнати стіл, під однією стіною диван, .. у проміжку між двома вікнами витіювата етажерка із дзеркалом на верхній полиці* (М. Ю. Тарновський); *На початку зими .. лід закріпився між гаттю і берегом річки, а коли вода впала, утворився наповнений повітрям проміжок* (Р. Андріяшик); *Сашко сів у тісному проміжку .. між столом і білим кухонним пеналом* (Валерій Шевчук); // Вільний прохід між ким-, чим-небудь. *Кілька разів розстрільні підіймалися й кидалися на приступ у проміжок між Княжим і Хильчицями, і кожен раз були відкидані з великими втратами* (І. Багряний); *Електричка .. проторохтіла у неширокому проміжку між будинками і щезла* (К. Москалець); // Відстань між чим-небудь. *Джон подбав, щоб у проміжках цих жердин розмістили кілька порожніх бочок, котрі мали підтримувати пліт над поверхнею води* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Всі вони* [камінці] *були однакового розміру й через однакові проміжки увіткнуті в землю* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

2. Час, що відмежовує одну подію, явище, дію і т. ін. від іншої. *З берега, в проміжках від залпу до залпу, линув з рупора голос Гальванеску. — Здавайтеся! — оскаженіло ревів він* (Ю. Смолич); *У проміжках між тими звуками западала тиша, і тоді він чув лише глухе цокання дзиґарів* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); // Узагалі відрізок часу. *З берега Росави через рівні проміжки часу долинало глухе гупання. Гуп! Через три хвилини знову: гуп! гуп! гуп!* (І. Волошин); *Ми володіли доволі не гіршим проміжком часу, котрий навчав переступати власний поріг* (С. Жадан).

ПРОМІ́ЛЕ, *невідм., ж.* Одна тисячна частина числа, яку позначають знаком ‰; одна десята частина процента. *У проміле визначають солоність води, нахил річок, вміст алкоголю в крові тощо* (з наук.-попул. літ.); *Як і коефіцієнти природного руху населення, коефіцієнти міграцій обчислюють у проміле — з розрахунку на 1000 осіб середньорічного населення* (з навч. літ.).

ПРОМІНЕ́ЦЬ, нця́, *ч.* Зменш.-пестл. до **про́мінь** 1, 2. *Лицар-в'язень лежить у кутку на соломі і спить, на нього падає від низької стелі ледве примітний промінець світла, що пробивається крізь малу щілинку в кватирці* (Леся Українка); *Промінці зморщок поповзли в нього від очей до скронь* (О. Бердник); *В очах промінець Майнув і погас* (П. Воронько); *Міледі почула його слова, і в неї сяйнув промінець надії* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПРОМІНИ́СТИЙ *див.* **промени́стий.**

ПРОМІНИ́СТО, *діал.* Присл. до **проміни́стий.** *Вадим дивився йому просто в лице, слухав і промінисто, одними очима посміхався* (В. Винниченко).

ПРОМІНИ́ТИСЯ *див.* **промени́тися.**

ПРОМІ́ННИЙ, а, е. Те саме, що **промени́стий** 1, 2. *Звід неба в блакить прибирається ясний, промміннеє сонце в зеніт увійшло* (Уляна Кравченко); *Ми щасливі були у роботі, дерзанні, горінні. Коли ставили греблю і садили ліси молоді, Ми уміли цінить миру дні дорогі і промінні* (Л. Забашта); *Тарасові промінні очі — Весь безмір людських дум і мрій* (М. Бажан); *Дівча, таку чудну вислухуючи мову, Очима блиснуло із-під промінних вій* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); * Образно. *Я світ увесь сприймаю оком, Бо лінію і цвіт люблю, Бо рала промінні глибоко Урізались в мою ріллю* (М. Драй-Хмара).

ПРОМІ́ННО. Присл. до **промі́нний.** *Глянь ще й на колісницю Сонця: Золотом сяяли дишель і вісь, золотились обіддя, Спиці ж одна побіч одної сріблом ряхтіли промінно* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Прийшла пора промінно покохати* (А. М'ястківський).

ПРОМІ́ННЯ, я, *с.* Збірн. до **про́мінь** 1–3. *Сонце стоїть над головою, і його золоте проміння, наче дороге каміння, горить, відбивається на зеленій траві* (Панас Мирний); *Ранкове проміння зарожевило високі хмари* (О. Ірванець); *Чому її погляд, звичайне такий холодно-байдужий, тепер блищить вогким промінням щирих, аж болючих радощів?* (Леся Українка).

Світло (ся́йво, проміння *і т. ін.)* **і тіні** *див.* **світло**[1].

△ **Інфрачерво́ні про́мені <Інфрачерво́не промі́ння>** *див.* **про́мінь; Космі́чні про́мені <Космі́чне промі́ння>** *див.* **про́мінь; Рентге́нівські про́мені <Рентге́нівське промі́ння>** *див.* **про́мінь; Ультрафіоле́тові про́мені <Ультрафіоле́тове про́міння>** *див.* **про́мінь.**

ПРОМІ́ННЯЧКО, а, *с.* Пестл. до **проміння.** *Сонечко ясне промінням грає* (І. Манжура); *Миготів каганець, кидаючи в хату скупе промінням* (О. Копиленко); *— Боже всемогутній! Ти ж можеш... Віддай мені сина!.. Ніби у відповідь — промінням крізь розбите віконце* (Люко Дашвар).

ПРОМІ́НЧИК, а, *ч.* Зменш. до **про́мінь** 1, 2. *Сонце хилилося до обрію. Воно опускалося все нижче, одинокий промінчик прорвався крізь щілину, ясно освітив на мить кімнату і знову зник* (В. Собко); *В кімнаті чергового крізь маленьку щілину пробивався вузенький промінчик світла, вказуючи на те, що станція не спить* (П. Загребельний); *По скронях побігли промінчики дрібненьких зморщок* (В. Козаченко); *Усвідомлення того, що серед усіх цих мерзотників вона має одного безперечного зичливця* [доброзичливця], *було для неї першим промінчиком надії* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ПРО́МІНЬ, меня, *ч.* 1. Світлова смуга, що виходить із якого-небудь джерела світла чи предмета, який світиться, збирає у фокус або віддзеркалює світло. *Тихо, тихо з неба світить Промінь місяченька, Сидить моя русалонька Біля козаченька* (Леся Українка); *У далечіні блиснув блакитний промінь прожектора: дозорчий пост берегової охорони* (Д. Бузько); *Я .. намагався розробити рецепт нової пластмаси, яка була б зовсім прозора й водночас поляризувала світлові промені* (В. Владко); *Все навколо блистіло від роси і сонячних променів* (С. Андрухович); // *перен.* Прямі лінії, що розходяться в різні боки з однієї точки. *Гречин ухопився малювати на стіні вигнуте склепіння нашої стелі. Розсікав арку променями, що розбігалися від уявного цвяха, і щось вираховував збоку* (М. Дочинець).

2. *перен.* Швидкий, несподіваний прояв чого-небудь (щастя, радості, надії і т. ін.). *Нетаєний промінь радості перелетів по Германовім лиці* (І. Франко); *Промінь надії надав Олесі нової сили* (О. Донченко); *Наше одруження з Зіною і промінь особистого щастя, принесений нею, ще рятує мене від самогубства* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *спец.* Напрям поширення енергії хвиль (електромагнітних, світлових і т. ін.). *Отримавши зображення артерій, коректують кут між ультразвуковим променем та напрямком потоку в артерії, що забезпечує високу точність у дослідженні швидкості кровотоку* (з наук. літ.).

4. *зоол.* Одна з кісточок плавців водяних тварин. *В атлантичного морського ляща спинний плавець із м'якими променями починається над основами грудних плавців* (з наук.-попул. літ.); *Кістяк плавця утворюють хрящові або кісткові промені, які підтримують промені його шкірної лопаті* (з навч. літ.).

5. *у знач. присл.* **про́менями.** У формі смуг. *Бійці йшли неквапно, на весь зріст, рухались і прямо, і навскіс, розходячись променями* (О. Гончар).

△ **(1) Актині́чні про́мені,** *фіз., заст.* — фіолетові й ультрафіолетові промені, які мають сильну електричну та хімічну дію. *Актинічні промені мають властивість змінювати хімічні та електричні параметри тіл* (з наук.-попул. літ.); **(2) Інфрачерво́ні про́мені <Інфрачерво́не промі́ння>,** *фіз.* — невидиме електромагнітне проміння, яке у спектрі посідає проміжне положення між червоною межею видимого світла та мікрохвильовим випромінюванням. *Ультрафіолетове проміння можна реєструвати з допомогою фотографічної пластинки, а інфрачервоне — спеціальних фотоелементів* (з наук.-попул. літ.); *За даними терапевтичних досліджень, інфрачервоне проміння здатне глибоко проникати у тканини, навіть у кісткову на 2–3 см* (з навч. літ.); *Інфрачервоні промені можуть легко протинати атмосферу і повертатися назад у космос* (М. Кідрук); **(3) Космі́чні про́мені <Космі́чне промі́ння>,** *фіз.* — промені, що проникають у верхні шари атмосфери зі світового простору. *Атмосфера захищає нас і від безперервного бомбардування мікрометеоритами, і від руйнівної дії космічного проміння* (з наук. літ.); *Промені, які спричиняють іонізацію повітря на великих висотах, мають не земне, а космічне походження; їх так і назвали — космічні промені* (з наук.-попул. літ.); **(4) Рентге́нівські про́мені <Рентге́нівське промі́ння>,** *фіз.* — короткохвильове електромагнітне випромінювання з довжиною хвилі від 10 нм до 0,01 нм, здатне проникати крізь більшість непрозорих тіл. *Саме Іван Пулюй, як прийнято вважати, відкрив короткохвильове електромагнітне випромінювання, пізніше назване рентгенівськими променями* (з наук.-попул. літ.); *Гібарян збирався піддати плазму Океану дії наджорстких рентгенівських променів* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); * Образно. *Найгірше, коли знаєш усе наперед. Живеш, ніби йдеш крізь прозору стіну рентгенівського проміння — і бачиш усе, про що інші навіть і не здогадуються* (М. Матіос);

(5) Ультрафіоле́тові про́мені <Ультрафіоле́тове про́міння>, *фіз.* — невидиме для ока людини електромагнітне проміння, яке посідає положення між фіолетовою межею видимого світла та рентгенівським промінням. *Ультрафіолетове проміння, що сягає поверхні Землі у значній кількості, здатне спричиняти зміну хімічного складу рослин* (з наук.-попул. літ.); *Я негайно зробив необхідні обчислення і доручив Мезонові випросити для дослідження вогнестійкий випромінювач ультрафіолетових променів високої потужності* (М. Дашкієв); **Хід про́менів** *див.* **хід.**

ПРОМІНЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промінюва́ти.** *Куди не глянь, на що не подивись, усе тягнеться до нього, щоб рости-зростати. І це куди? До промінювання Сонця* (із журн.); *Омелян Пріцак пов'язує утвердження слова "Україна" з утворенням у 1805 р. Харківського університету. "Це був перший університет західного типу. Саме звідтам починається промінювання світських ідей в Україні"* (з наук. літ.).

ПРОМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОМІНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що на кого — що, за що і без дод.* 1. Міняти (у 1 знач.), одержуючи натомість когось іншого або щось інше; обмінювати. *Ясько вчив мене промінювати гроші на цукерки, яблука, горіхи* (І. Франко); *Не було ні однієї стоянки, де б він чогось не вкрав. Усе промінював на самогон* (Григорій Тютюнник); *Становому подобався молодий Чіпчин жеребчик, котрого тесть подарував. Дмитренко й пристав: проміняй та й проміняй!* (Панас Мирний); *Прозванцев проміняв на хліб і махорку свій новий командирський френч та галіфе* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Міняти (у 2 знач.), віддаючи перевагу іншому. *Своє і рідне — це велика сила, це дорогий скарб, якого ні нехтувати, ні марнувати, ні промінювати за ніякі цінности у світі не вільно* (Б. Лепкий); *Хліба не заміниш золотом. І в жінки не можна відбирати жіночність, промінюючи її на марне золото* (П. Загребельний); *Молодеє лихо! якби ти вернулось, Проміняв би долю, що маю тепер* (Т. Шевченко); [Р о м о д а н:] *Ніколи не думав, що ви проміняєте дослідну станцію на канцелярію...* (О. Корнійчук); *Вона — зрадниця (проміняла митця на нікчему)* (В. Діброва).

◊ **Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти** *і т. ін.)* **ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло)** *див.* **міня́ти.**

ПРОМІНЮВА́ТИ, ю́є, *недок., рідко.* Те саме, що **промені́ти.** *Світло, промінюючи з Його тіла, як і другі дари Воскресення, набагато перевищували славу Господнього Преображення на горі Тавор* (з рел.-церк. літ.); *Якийсь особливий запах вичував* [відчував] *він від тієї Катерини, якась свіжість, святість.., щось таке дивне, дуже дивне і незбагнуте промінювало на нього* (У. Самчук); * Образно. *Ключ до книжки — її початок. Тут промінювати мусила кожна нота* (Олекса Ізарський).

ПРОМІНЯ́СТИЙ *див.* **променя́стий.**

ПРОМІНЯ́ТИ *див.* **промі́нювати.**

ПРОМІНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док., чим і без дод., діал.* Обмінятися чимсь. *Проміняймось: дайте мені таку рибу золоту і срібну, а я вам птичку* (з казки).

ПРОМІ́Р, у, *ч.* 1. *спец.* Дія за знач. **промі́ряти, промі́рювати, проміря́ти.** *Біля дверей .. довгі жердини стоять для проміру води і всяке інше службове приладдя* (О. Донченко); *Їй здавалися навіть зайвими всі ці копіткі виміри глибини озера, висоти скелястої греблі, ширини міжгір'я — та хіба мало ще промірів робив геолог?* (В. Владко); *Матроси взяли вітрила на гітови й почали робити проміри довкола брига* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. *перев. мн., спец.* Сукупність даних, що визначають розміри кого-, чого-небудь. *Якісні проміри готового виробу визначають його відповідність стандартам* (з наук. літ.); *Проміри жеребців арденської породи: висота в загривку — 150–160 см, коса довжина тулуба — 158–160 см, обхват грудей — 185–190 см, обхват п'ястка — 21–22 см* (з наук.-попул. літ.); *Значних розходжень у промірах тіла самиць та самців домашньої перепілки немає* (з навч. літ.).

3. *діал.* Діаметр. *Грубезне, цілих десять дециметрів в промірі гирло її* [машини] *помпи розтяглось над долиною* (І. Франко).

ПРОМІ́РИТИ *див.* **промі́рювати.**

ПРОМІРКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., над чим, про що і без дод.* Поміркувати певний час. *З часів перебудови дискусія про те, що головніше — ковбаса чи свобода, — ніяк не захлинеться. Проміркувавши над цим двадцять років, я дійшла висновку, що одного без іншого не буває* (С. Пиркало).

ПРОМІ́РНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до проміру (у 1 знач.). *Метою промірних робіт є визначення глибини та характеру дна річки, озера чи іншої водойми* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для проміру. *Промірне гідрографічне судно призначене для дослідження рельєфу дна, течій і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Промірюванням глибин досліджують будову озерної западини, для цього використовують промірний лінь або лот* (з навч. літ.); // Який здійснює промір. *Петро Силантьєв, старший намітчик з промірної команди "Могутнього", зупинився й підніс до лоба долоню, захищаючи очі від сонця* (О. Донченко).

ПРОМІ́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до промірювання. *Спеціальне програмне забезпечення відображає на екрані дисплея точки виконаних вимірювань, траєкторії плану промірювальних робіт і зберігає отримані дані* (з наук.-техн. літ.); // Признач. для промірювання. *Необхідно контролювати натяг тканини на промірювальних машинах, щоб не було деформацій* (з навч. літ.).

ПРОМІ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промірювати** 1. *Свіжий вітер кілька днів тримав шхуну притиснутою до хівинського берега, і лише за тиждень море так заспокоїлося, що Бутаков зміг почати промірювання затоки Джалпак* (З. Тулуб); *Після промірювання шматки тканини змотують в рулони, зберігають у штабелях або на стелажах підготовчого цеху* (з навч. літ.).

ПРОМІ́РЮВАТИ, юю, юєш, **ПРОМІРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРОМІ́РЯТИ,** яю, яєш, *рідко* **ПРОМІ́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* 1. Спеціальними приладами або на око міряти що-небудь. *Бутаков, промірюючи дно у відкритому морі, пішов на північ, до гирла Сирдар'ї* (З. Тулуб); — *Смик проміряє, скільки гною на фермах і по дворах* (М. Рудь); *Промірюючи глибину, чотири неосвітлені кораблі рушили до виходу в море* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); *Тут кордон. Землі і лісу поділ, Тут межа, що відділяє нас, Що держави у взаємній згоді Провели, проміряли в свій час* (М. Шеремет); *В амбразурі вікна хлопці .. проміряли цю стіну — виходило 70 сантиметрів* (І. Багряний); — *Оператор зробив першу втулочку, я її і проміряла двома калібрами* (В. Собко).

2. *перен.* Долати пішки яку-небудь відстань (звичайно велику, важку). *Обоє довго мовчали. Ярославові здалося, що Сирота промірює в думці ту дорогу, вертається назад, боляче наступаючи на власні сліди* (Ю. Мушкетик); *Цей чоловік не знати кілько літ прожив, земель проміряв, горя й радости виніс* (К. Гриневичева); *Подорожні, видно, проміряли чималий шлях, бо йшли втомлено, неспіхом, зрідка перемовляючись* (М. Олійник); // Те саме, що **міряти** 3. *Вони промірили великими злодійкуватими кроками кабінет і цим дали привід і іншим* (М. Івченко); *Жандарм стрімко підвівся зі стільця, проміряв кроками кімнату раз, потім — другий, нарешті зупинився напроти Андрія* (А. Кокотюха).

◊ **(1) Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами)** — уважно, пильно дивитися на кого-, що-небудь, вдивлятися кудись. *І прожогом сивуватий підійшов до труб, оком проміря Карпати, ніби вгонить щуп* (М. Рудь); *Коли я прийшов, капітан проміряв мене строгими сірими очима, запитав чітко, по-військовому: — Як почуваєте себе на коні?* (В. Земляк); *Щербина, промірявши оком відстань до польських гармат, наказав приготуватись до вилазу* (Ю. Мушкетик); **(2) Промі́ряти [свій] шлях,** *уроч.* — прожити життя. *От уже шлях свій промірявши, батько помер мій спокійно; Дев'ять десятків прожив він на своєму віку* (М. Зеров, пер. з тв. Овідія); *Їй, як і сорок років тому, дивно ставало, що так погідно й добре живе зі своїм чоловіком .. Марія подумки проміряла той шлях, що пройшли його разом* (Валерій Шевчук).

ПРОМІ́РЮВАТИСЯ, юється, **ПРОМІРЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.* Пас. до **промі́рювати, проміря́ти.** *Підлога після її вирівнювання проміряється в різних частинах кімнати будівельним рівнем кілька разів* (із журн.); *Правда наша правдою вічною має промірятися* (Валерій Шевчук).

ПРОМІ́РЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промі́ряти.** *Північний полярний ряд — група з 96 зірок, розташованих менше ніж за два градуси від небесного Північного полюса, для яких точно проміряні фотометричні характеристики* (з навч. літ.); *Сонце горіло й досі.., вказувало болючий шлях, проміряний у сні* (К. Гриневичева); *В боях і в праці звірена, Ногами вся проміряна Земля із краю в край* (М. Гірник); *Весь шлях, щойно проміряний старшиною.., зараз ніби ввібгався в його чоботи, вкупі з оцим болотним запахом* (О. Гончар); // **промі́ряно,** *безос. пред. Там* [у голові Вадима] *порядок і величезний розрахунок. Усе розкладено по поличках, усе проміряно по сантиметрах і секундах* (Ю. Мушкетик).

ПРОМІ́РЯТИ *див.* **промі́рювати.**

ПРОМІРЯ́ТИ *див.* **промі́рювати.**

ПРОМІРЯ́ТИСЯ *див.* **промі́рюватися.**

ПРОМІ́С, у, *ч., спец.* Дія за знач. **промісúти, промі́шувати**[1]. *Бісквіт може бути з грудками борошна через недостатній проміс тіста* (з навч. літ.).

ПРОМІСИ́ТИ *див.* **промі́шувати**[1].

ПРОМІСИ́ТИСЯ *див.* **промі́шуватися**[1].

ПРОМІСКУЇТЕ́Т, у, *ч.* 1. У первісному суспільстві — вільні статеві стосунки. *У проміскуїтеті кожна жінка певної групи могла мати близькі відносини зі всіма чоловіками цього об'єднання, а кожний чоловік — із усіма жінками цієї групи* (з навч. літ.); // Узагалі безладні, нерозбірливі статеві стосунки. * Образно. *Якщо труд приватновласницький .. був актом моногамно-любовним.., то труд вивласнений, усуспільнений — то радше проміскуїтет, або ж гуртовий секс, де спільні .. зусилля мільйонів ніколи ненатлять* [не наситять] *бездонну прірву відчужено-байдужого лона нічийної землі* (О. Забужко).

2. Спарювання самиці протягом одного сезону з декількома самцями (про тварин). *Шлюбні стосунки у тетеревів мають характер проміскуїтету, тобто одна самиця парується з кількома самцями* (з наук.-попул. літ.); *Шимпанзе притаманний проміскуїтет: будь-яка самиця в зграї може паруватися з будь-яким самцем, і тільки ієрархія самців якось упорядковує цей процес* (з навч. літ.).

ПРОМІСКУЇТЕ́ТНИЙ, а, е. Стос. до проміскуїтету. *Типовий предок людини — істота рослиноїдна, проміскуїтетна — на якійсь стадії своєї еволюції переходить на тваринне харчування й набуває основних біологічних характеристик хижого ссавця* (з наук. літ.); *Факультативна моногамія можлива й у типово проміскуїтетних видів ссавців* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМІСКУЇТЕ́ТНО. Присл. до **проміскуїте́тний.** *Багато видів рукокрилих паруються проміскуїтетно* (з наук.-попул. літ.).

ПРО́МІТ, а, *ч., діал.* Промітна, спритна, кмітлива, метка людина. *О, то проміт!* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОМЕСТИ́,** ету́, ете́ш; *мин. ч.* промі́в, мела́, ло́; *наказ. сп.* промети́; *док., що і без дод.* Метучи (у 1 знач.) із якої-небудь поверхні сніг, пил, сміття тощо, прокладати стежку, робити прохід, прочищати місце і т. ін. *Коли б знала, Відкіль виглядати, То б наняла, Заставила Стежку промітати* (з народної пісні); [Л у к а ш:] *Уломи ж, моя Доле, хоч отую ожину, щоб собі промести, по снігу провести хоч маленьку стежину!* (Леся Українка); *Хтось стежку промів од криниці до ґанку та вибілив крейдою діл та лежанку* (П. Мовчан); // Узагалі очищати яку-небудь поверхню від пилу, сміття тощо за допомогою мітли, віника і т. ін. *Тут йому треба було двір промітати, носити дрова з сіней до хати* (Марко Вовчок); *Тетяна прибирала, промітала на лавці* (К. Гордієнко); *Прийде весна, зацвіте садок за хатою, рясна яблуня коло хати, промете Катря під вікнами півники та барвінок, і хата, як хата — суму мов не було того...* (С. Васильченко); *Шинкар запобігливо вискочив із-за ляди.., промів подолом фартуха вільний стіл у кутку, запросив майора сісти* (Р. Іваничук); *Досить було* [у караван-сараях] *побризкати кам'яну підлогу та промести її віничком — і місце для нічлігу готове* (П. Загребельний); // *тільки недок.* Торкаючись якої-небудь поверхні, здіймати сніг, куряву і т. ін. *Гнеться очерет і промітає китичками сніжок на льоду* (Григорій Тютюнник); *І чого тільки тепер нема на ярмарку?! І кожухи нижче п'ят, щоб за собою промітали сніг, і коротенькі, обшиті смухом кожушки для дівчат і парубоцтва* (М. Стельмах).

ПРОМІТНИ́Й, а́, е́, *розм.* Який веде справи, вдаючись до хитрощів, обману; пронозливий. [Ф е н о г е н:] *А скільки ж Ліхтаренкові дісталось* [грошей]? *От промітний чоловік! Прослуживши з таким ідолом при великій комерції тридцять п'ять літ, можна б було і тисячу десятин* [землі] *купить!* (І. Карпенко-Карий); *Патлатий .. чоловік, промітний і прудкий, заходився коло свого діла добре, і з рук його вивернутись було нелегко* (О. Ільченко); *До промітного та хитрого вийшли вони Одіссея. Разом усі на порозі, відвагою дишучи, стали Четверо* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // Який відзначається спритністю; заповзятливий. *Промітний він: оце повернувсь, купив горшків, поїхав у базар, продав та купив обіддя — ото вже й заробив 15 карбованців* (Сл. Б. Грінченка); [Н а в і й *(співає):*] *І жовтодзьобий чорний дрізд, І промітна синичка, І трясогузка — довгий хвіст, І славка невеличка* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); // Швидкий на розум; кмітливий. *Не забігаючи й додому, подалась я в ясла до Тимка. Ти б його тепер і не пізнав .. Здоровий, жвавий та промітний хлопчина* (І. Вирган); *Я почав із позик. Давав їх рукастим і промітним людям, правлячи вдвічі менший процент, ніж жиди* (М. Дочинець).

ПРОМІ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Властивість за знач. **промітни́й.** *Хто його знає, що вагу має для життя: чи власне хазяйствечко доладне, чи ота промітність — не вгадаєш* (з переказу); *Орієнтація на касові збори ще у XVII ст. вимагала від власників театрів неабиякої фінансової промітності* (з наук. літ.).

ПРОМІ́ШАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проміша́ти.** *Визначити, чи добре промішаний розчин для стяжки, можна за кольором заповнювача* (з навч. літ.); // **промі́шано,** *безос. пред. Коли кашу добре промішано, додають масло, олію чи спеції* (із журн.).

ПРОМІША́ТИ *див.* **промі́шувати**[2].

ПРОМІША́ТИСЯ *див.* **промі́шуватися**[2].

ПРОМІ́ШУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **промі́шувати[1]**. *Для промішування дріжджового тіста в міксері використовують спеціальний крюк* (з мови реклами).

ПРОМІ́ШУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **промі́шувати[2]**. *Туш, погано приготована через неточне дозування, нерівномірне промішування або сушіння, може тріскатися та розпадатися* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМІ́ШУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПРОМІСИ́ТИ**, ішу́, ісиш, *док., що.* Вимішувати *(див.* **вимі́шувати[1]**) до кінця, до готовності. *Тісто з пшеничного борошна тримають у воді близько пів години, потім багаторазово промішують під проточною водою* (з наук.-попул. літ.); *Абсолютно унікальне забарвлення можна отримати, якщо промісити полімерну глину не до кінця* (із журн.).

ПРОМІ́ШУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПРОМІША́ТИ**, а́ю, а́єш, *док., що.* Мішаючи *(див.* **міша́ти** 1) що-небудь, робити однорідним, надавати рівномірності складу. *Готуючи абрикосовий конфітюр, пінку обов'язково видаляємо, акуратно промішуємо часточки фруктів, варимо 5–7 хвилин* (із журн.); *Коли гречана каша загусне, її необхідно промішати, накрити горщик кришкою й поставити в закриту піч для впрівання на пару годин* (з газ.).

ПРОМІ́ШУВАТИСЯ[1], ується, *недок.*, **ПРОМІСИ́ТИСЯ,** міситься, *док.* 1. Вимішуватися *(див.* **вимі́шуватися[1]** 1) до кінця, до готовності. *Розтоплене масло погіршує структуру тіста: воно робиться темним, рветься на частини, не промішується* (з газ.); *Перш ніж накладати косметичну блакитну глину на лице, прослідкуйте, щоб вона ретельно промісилася, була без грудочок* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **промі́шувати[1]**. *Коли тісто промішується кухонним комбайном на мінімальній швидкості, воно стає еластичним та пухким* (з мови реклами).

ПРОМІ́ШУВАТИСЯ[2], ується, *недок.*, **ПРОМІША́ТИСЯ,** а́ється, *док.* 1. Ставати однорідним під час промішування *(див.* **промі́шування[2]**). *Цементний розчин у бетонозмішувачі промішується рівномірно, отже, вироби вийдуть якісними* (з мови реклами); *Через густоту вареного згущеного молока крем для торта може недостатньо промішатися* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **промі́шувати[2]**. *Гарячий цукровий сироп легко промішується лопаткою* (із журн.).

ПРОМКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* 1. *що.* Пройти, проникнути крізь що-небудь; пронизати (у 1 знач.). *Світ Місяця облив їх* [русалок] *білі лиця, сині очі та русі, довгі коси, промкнув наскрізь тонку прозору білу одежу* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що, рідко.* Те саме, що **проковтну́ти.** *Запахло смачним, я згадав, що не мав ще днесь у роті ні рісочки. І звично промкнув слину, заздрячи псам* (М. Дочинець).

3. *безос., кого і без прям. дод., діал.* Послабити (про шлунок), пронести (у 8 знач.). *Оце ззіли* [з'їли] *коні посліду пшенишного* [пшеничного] *та й промкнуло їх: бачте, як біжить з них, який рідкий кал* (Сл. Б. Грінченка).

4. *кого, що, перен.* Зрозуміти, осягнути щось, дізнатися про кого-, що-небудь. *Ти хіба промкнеш чоловіка, чи п'яниця він, чи ні* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОМКНУ́ТИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **промкну́ти.** *Місяць пливе серед неба. Під ним легкі, промкнуті наскрізь жовтим світлом хмарки* (І. Нечуй-Левицький); // **промкну́то,** *безос. пред. Кримський — це справдешній поет. Усе, що він видав в своєму "Пальмовому гіллі", промкнуто подихом чистої поезії, почуванням краси в природі, краси людського духу* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОМКНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., розм.* Долаючи перешкоди, пробиватися, проникати, пробиратися куди-небудь. *Недурно говорив їй Петро, що з моря не промкнутися у Босфор, хіба що висісти десь осторонь та обійти його форти* (З. Тулуб); *Коли який меткий промінчик В його* [лісу] *пітьму й промкнеться, то раптово Загубиться, як голка у соломі* (І. Вирган); *Дарія Олександрівна .. супроти всіх промкнулася на перон, коли тільки починали впускати* (В. Барка); *Прийшов Сарторіус. Він промкнувсь у маленькі двері звідкись із темряви* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПРОМКОМБІНА́Т, у, *ч.* Скорочення: промисловий комбінат — велика організація або підприємство, що об'єднує декілька підприємств зі спорідненими або схожими видами виробництва під одним управлінням або на спільній території. *В Таїски є безліч подруг, роблять у промкомбінаті, а там є різні цехи: шевський, кравецький... нехай іде туди ученицею* (Б. Харчук); *Вже працює промкомбінат, дві артілі промислової кооперації, млин, маслозавод, їдальня, пологовий будинок на п'ятнадцять місць і лікарня* (М. Малиновська).

ПРОММАЙДА́НЧИК, а, *ч.* Скорочення: промисловий майданчик — територія з розташованими на ній промисловими об'єктами. *Проммайданчик і тридцятикілометрова зона ЧАЕС розташовані на території Українського Полісся, яке займає значну площу північної частини країни* (з наук. літ.); *На проммайданчику машинобудівного заводу реконструювали цех із виробництва міді* (з газ.).

ПРО́МО, *невідм., с., розм.* Те саме, що **промо́ція** 1. *Знімки вимагалися терміново, бо, як стверджувала зірка, планувалося велике промо того кліпу — купа анонсів по ТБ* [телебаченню], *ролики* (І. Карпа); *Пісню популярного виконавця випущено лише в Норвегії як промо для радіо* (із журн.).

ПРОМО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **промоці́йний,** напр.: п р о м о а к ц і́ й н и й, п р о м о а́ к ц і я, п р о м о з а́ п и с, п р о м о к о́ д, п р о м о т у́ р.

ПРОМОАКЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до промоакції. *Коли визначено мету промоакційної кампанії та обрано цільову аудиторію, необхідно визначитися з каналом продажів* (з навч. літ.); *Магазин техніки впроваджує спеціальні пропозиції — промоакційні товари, товари зі знижкою, подарунки за покупку* (з мови реклами).

ПРОМОА́КЦІЯ, ї, *ж.* Скорочення: промоційна акція; акція *(див.* **а́кція[2]** 1), яку провадять для просування на ринку та популяризації якоїсь продукції, послуги і т. ін. *Промоакція, як правило, має рекламний характер і передбачає або роздавання рекламованого товару, або його розігрування* (з наук.-попул. літ.); *Студенти медичного університету долучилися до промоакції, спрямованої на інформування населення про щеплення від важкої інфекції* (з газ.).

ПРОМО́ВА, и, *ж.* Публічний виступ з якого-небудь приводу. *Потім, за вечерею, було багато гомону, промов, розмов* (Леся Українка); *Майже на кожній площі натовпи вітають ораторів з патріотичними промовами* (Д. Білий); *Капельмейстер сказав коротку, але повну мудрованих слів промову* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Текст такого виступу. — *Голова болить, а ти взялась читати .. — Це я переглядаю татусеві промови. Я їх знаю майже напам'ять, та просто дивлюся* (Р. Андріяшик); // *заст.* Слова, звернені до кого-небудь; мова (у 4 знач.), розмова. [Ю х и м:] *Як з таким батьком, то краще на гілляку!* [С т е п а н:] *Що, сусіде, легко слухати від сина таку промову?* (М. Кропивницький); *Та й Іван Хворостюк мав до Петра промову: — А за громадою обстань! — говорив Іван* (Л. Мартович); *В другім кінці салон-вагона веселий гомін, дзвін чарок, жартівливі промови і регіт* (І. Багряний);

// *церк.* Те саме, що **про́повідь** 1, 2. *Жульєн дізнався з промови єпископа, що король є нащадком Карла Сміливого* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

Тро́нне сло́во <Тро́нна промо́ва> *див.* **сло́во.**

◊ **Кучеря́ва фра́за (промо́ва)** *див.* **фра́за.**

ПРОМО́ВЕЦЬ, вця, *ч.* 1. Той, хто виголошує промову. *Більша частина товариства .. нетерпеливо поглядала на промовця* (І. Франко); *Ніяка сила не могла його* [І. Нечуя-Левицького] *ні примусити, ні вблагати .. — він просто одмахнувся од промовців, і ювилей* [ювілей] *повинен був закінчуватись без ювилята* [ювілята] (С. Єфремов); *Через звукову подібність слів "письменність" і "писемність" автори й промовці інколи помиляються, ставлячи одне слово замість другого* (Б. Антоненко-Давидович); *Присівши з хлопцями на піщаній кучугурі, Яресько уважно слухав промовця* (О. Гончар).

2. Той, хто вміє або любить виголошувати промови; публічний оратор. *Він звик, що мітингові промовці говорять плутано, напускаючи туману в очі слухачів* (Д. Бузько); *Два чи три виступи на студентських зборах, до яких Філько готувався з дійсно демосфенівською упертістю, створили йому славу доброго промовця* (Ірина Вільде); * Образно. *Заплісніле каміння, іржаві ліхтарі та тісні площі* [старовинних міст] *є великими промовцями і не вміють мовчати* (Леся Українка).

3. У часи античності — той, хто професійно займався мистецтвом красномовства. *Промовець Демосфен у своїх філіппіках часто виступав на боці інтересів Боспорського царства* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМО́ВИСТИЙ, а, е. Який без зайвих коментарів, пояснень і т. ін. чітко, точно передає, висловлює, відтворює що-небудь. *Чудотворно освітлює* [Дніпрогес] *міста і села, бліднe ота дика краса порогів, один з яких мав таке промовисте і таке жорстоке назвище — "Ненаситець"...* (М. Рильський); *Прийшли Саня Морозов, прозваний Морячком, Інокентій Свистун, до якого попри промовисте прізвище прилiпилася простенька кличка Кеша* (А. Кокотюха); *Завжди на їхньому шляху поставали будинки з промовистими деталями та неповторними оздобами* (Г. Вдовиченко); // Який зовнішніми ознаками передає почуття, настрій, на щось натякає (про стан людини, вираз обличчя і т. ін.); значущий (у 2 знач.). *Пані Лашка мусила відвертатися, щоб не спостерігати тих промовистих образливих посмішок* (Іван Ле); — *Іванко, я хотів бачити тебе. Я колишній друг твоєї матері... Щось ворухнулося в її душі, щось пробилося назовні — таке промовисте і ясне!* (М. Чабанівський); *Кооператор іронічно хмикнув і кинув промовистий погляд на скромний костюм Головацького і на весь його зовнішній вигляд* (С. Журахович); — *Якщо мені вже й доведеться колись обирати наречену, я візьму тільки тебе, моє німе знайденятко з промовистими очима* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Який підкреслює важливість чого-небудь, доводить щось, свідчить про щось; переконливий (у 1 знач.). *Я подумав: 2 000 душ, які прийшли слухати українських письменників, це надто промовиста цифра, щоб не сумніватись, що справді і в нас уже в культурній українській царині двічі два виносить чотири* (Б. Антоненко-Давидович); *Корнію Івановичу Турбаю, колишньому вчителю малювання, ще ніколи в житті не доводилося творити щось подібне до цієї промовистої діаграми* (І. Волошин).

ПРОМО́ВИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **промо́вистий.** — *У моєму погляді, голосі, в усій моїй постаті було, мабуть, стільки щирої промовистості, що вона переконала б навіть найрозбещеніших людей* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПРОМО́ВИСТО. Присл. до **промо́вистий.** — *Я пан Морісон Бейнс із Лондона, — відповів той. Ім'я лунало промовисто, і старий розбійник подумав про можливий викуп* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); — *Могло бути гірше! — весело вигукнув підполковник, промовисто поглядаючи на будиночки* (П. Загребельний); *Вряди-годи зустрічались .. всілякі колючі чагарники, миршавий вигляд яких промовисто свідчив про неродючість ґрунту* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРОМО́ВИТИ *див.* **промовля́ти.**

ПРОМО́ВИТИСЯ *див.* **промовля́тися.**

ПРОМО́ВИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **промо́вець.** *Сама промовиця на цім прегарнім зачині ніяк не здужала спинитися, її на очах заносило, як авто на ковзкій дорозі, й нездоланно тягло в кювет* (О. Забужко); *Промовиця ознайомила слухачів із книжковою спадщиною емігрантів, представивши її у своїй презентації* (з газ.); *Інтелектуалка та винахідниця Гіпатія (4 ст. н. е.) була математиком, астрономом і філософом, а також видатною промовицею, яка ділилася своїми знаннями з великою аудиторією в Александрії* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМО́ВКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **помо́вка** 1. — *От тобі на! — сказала Онися, заглядаючи в вікно, — за вовка промовка, а вовк у хату* (І. Нечуй-Левицький); — *Про вовка промовка. Он наш ректор іде майданом! — крикнув один з тих, що сиділи на вікні* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Те саме, що **при́мовка** 1. *Отак на всі лади вигукуючи промовку Федора Федосійовича, хлопець благополучно зійшов і додолу* (І. Волошин).

2. Зменш. або ірон. до **промо́ва.** — *Прапороносець є .. Промовку мені комісар написав на дві сторіночки тексту... Від молоді може школярка виступити, відмінниця* (В. Яворівський).

ПРОМО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промо́вити.** *Потайні, світлі й добрі думки, як птиці-горлиці, немовби нашіптували їй: ".. Ти матимеш сина чи дочку... Маленькі теплі, пахучі рученята обіймуть тебе за шию, і з вуст, ніжних і чистих, як пелюстки ранньої квітки, ти почуєш промовлене до тебе перше слово "мамо"* (А. Шиян); *Червона контрольна лампочка горить і реагує на кожен звук, промовлений перед апаратом* (М. Дашкієв); *Батьківський дім... Кохання... Діти... Слова, що в серці збереглись... Це справжнє щастя — розуміти Усе, промовлене колись* (В. Коротич); // **промо́влено,** *безос. пред. Маруся й Ломицький увійшли в столову* [їдальню]. *Стара глянула на їх* [них] *і про все догадалась... Вона догадалась, що велике слово про любов вже було промовлено між ними* (І. Нечуй-Левицький); *То було промовлено без люті, а так собі, з робленим смішком, рятуючись від крику нагорі* (І. Багряний); // *у знач. ім.* **промо́влене,** ного, *с.* Те, що було вимовлене. *Весь слух душі її* [бабусі] *ловить промовлене, як нива, вже біляста з посухи і спрагла, вбирає краплі дощу* (В. Барка); *Промовлене видається готовим сценарієм, наче співрозмовникам наперед було відомо, яка фраза прозвучить через три з половиною хвилини* (С. Андрухович).

ПРОМОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промовля́ти.** — *Кру!.. Кру... — прилипало далеке й глухе пташине промовляння. Ключ-бо прощався з селом, відпливав за високий обрій* (І. Чендей); *Троє стояли на березі моря, вітаючи схід Батька-Сонця. Старший із трьох проказав коротку молитву і закінчив її триразовим промовлянням: "Ай-Рах!"* (В. Єшкілєв); — *Можна перерахувати всі краплі дощу, що випали за сезон дощів впродовж дванадцяти років, але не перерахуєш заслуг навіть від єдиного промовляння цієї мантри* (І. Карпа).

ПРОМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРОМО́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* промо́влять; *док.* 1. *що і без прям. дод.* Говорити, проказувати що-небудь уголос, часом звертаючись до когось; усно висловлювати думки, мовити (у 1 знач.). *І заплакала Ярина, Як тая дитина. І крізь сльози промовляла: — Покине! покине!* (Т. Шевченко); *Вилізши на вишку і обернувшись лицем до півночі, вдова стала промовляти закляття* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Коли підпливали до острова, на воді неждано заспівали лебеді. — Лебедина пісня, — задумано промовив Нагорний* (М. Стельмах); *— І чого тільки в тих газетах не набрешуть, — промовив один із солдатів* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // *до кого — чого.* Адресувати кому-, чому-небудь свої слова, звертатися до когось, чогось із якимись словами. *А Господь промовляв до Мойсея, говорячи: Промовляй до Ізраїлевих синів, і нехай вони візьмуть для Мене приношення* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Поки я такії речі Промовляв до того снігу, Стрілив хтось, і з високості Впав додолу темний шуляк* (Леся Українка); *— Постій, Буланий! — промовив він до коня* (Панас Мирний); *Іван ніжно погладив голуба і промовив до нього: — Не заблудиш, Сивко? Знайдеш?* (Ю. Збанацький); // *тільки недок.* Узагалі говорити (у 1 знач.). *Телефон загудів після півночі. Женя почула голос Друзя .. Промовляв він, мовби нотацію читав* (Ю. Шовкопляс); * Образно. *Научіть мене вишивки, мамо. І навчіть мене, матінко, так — Щоб з мережки живими словами Промовляли волошки і мак* (Т. Масенко); // Розповідати про що-небудь. *— Браття, – говорив* [бесідник] *далі, — я не вмію красно промовляти, але вповім вам таку ніби казку* (Л. Мартович); *Тессі схопилася на рівні ноги, машинально промовила завчений текст* (М. Дашкієв); // *перен.* Виклика́ти які-небудь думки, почуття. *Ми — із мармуру, ми й з деревини, Тільки ж кожен удар промовля, Що усе на землі — для людини, Бо людина сама — це земля* (М. Рильський); *Але злото те нічого Не промовило мені! Ну, так знаю я й без того, Що кипіло ти в огні* (Я. Щоголів); *— Ваш колишній учень, Остап Житній. Пам'ятаєте? — Несподівані відвідини й полковницькі погони на Остапових плечах, здавалось, промовили Докії Сергіївні більше, ніж назване прізвище* (О. Підсуха); [2 - й в е л ь м о ж а:] *Хай мир і спокій у душі панують, Аж поки й вернетесь!* [Г е л і к а н:] *Мовчіть, мовчіть, нехай промовить досвід!* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); // *тільки недок., перен.* Бути доказом, свідченням чого-небудь, указувати на щось. *Те, що він лежав поруч справжнісінького чорношкірого, промовляло, що зміни були такі демократичні, які досі ніколи йому й не снилися* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // *перен.* Звучати, викликаючи певні емоції (про музику, пісню і т. ін.). *На Дунаї сонце гріє, Вітер подихає, — До струни струна на кобзі Дзвонить-промовляє* (П. Куліш); *Буває слово: вдаєтесь до нього — не промовляє спершу вам нічого* (Д. Білоус); // *перен.* Виражати якісь почуття, думки і т. ін. *Голос нічого не промовляв, очі не відбивали змісту запитання* (І. Білик); *Я намагаюся заспокоїти всіх. Я промовляю поглядом* (С. Андрухович); *Ладковська .. неначе промовила очима: це я тільки для тебе ладна стать до цієї справи, та таки й стану, як ти гратимеш* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Підказувати, провіщати що-небудь. *Знов озивалась "дворянська кров"* [Аркадія Петровича], *говорив розум, промовляло сумління, по-своєму кожне, а під всім тим тліла гостра цікавість, що буде і як воно буде* (М. Коцюбинський); *Коли здалося, що все втрачено, внутрішній голос промовив: "Ти впораєшся, не втрачай надію!"* (із журн.).

2. *що і без прям. дод.* Виголошувати промову, тост і т. ін.; звертатися до кого-небудь з промовою, поздоровленням і т. ін.; доводити щось до загального відома. *На ґанок виходжає* [виходжає] *І до громади промовляє Петрусь* (Т. Шевченко); *Він .. вимагав, щоб у протоколах неодмінно фіксувалося, хто саме промовляв і що* (Б. Антоненко-Давидович); *Декотрі сенатори промовили поздоровні промови латинською мовою* (І. Нечуй-Левицький); *— За Січ! — промовив Тарас, високо піднісши над головою свій келех. — За Січ! — озвалися густо в передніх рядах* (О. Довженко); // *від кого — чого.* Виступати від чийого-небудь імені. [М и к и т а:] *А хто ж бо дав вам право Від Новгорода всього промовлять?* (І. Кочерга); *— Я промовляю від імені Ліги, — ледь набундючився Єремія, — я особисто нічого для себе не прошу* (В. Кожелянко); *Випускник промовив від усіх присутніх слова вдячності та любові своїм шкільним учителям* (з газ.).

Говори́ти (промовля́ти) уста́ми *див.* **говори́ти; (1) Не промовля́ти / не промо́вити [і] сло́ва (слове́чка, слівця́)** — уперто мовчати. *Карпо наздогнав її і пішов з нею поруч, але довго не промовляв і слова* (І. Нечуй-Левицький); *Чом не сядеш, не говориш, Ні словечка не промовиш?* (з переказу); *Як-то тихо, глухо!.. По тижнях слівця було не промовимо любого* (Марко Вовчок); *Старий конюший за ввесь час не промовив і слова, хоч і слухав дуже пильно й пив разом із ними* (І. Білик); **(2) Промовля́ти / промо́вити до се́бе** — висловлювати свої думки. *Той* [Араміс], *безперечно, побіг би на вулицю Могильників і .. так і не зрозумів би, що б це мало означати. Все це вимагало пояснень, і саме про це вголос промовляв до себе Д'Артаньян* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *"Боже мій, скільки дурної сили в чоловіка!" — похитуючи головою, промовив до себе Тимко, беручись і собі за косу і займаючи свою ручку* (Григорій Тютюнник); **(3) Промовля́ти / промо́вити до се́рця** — впливати певним чином на розум, почуття, уяву тощо (про чиїсь твори, слова, думки і т. ін.). *Кожне тобі словечко в їй* [ній] *Зінько тямив, розумів і почував, бо воно йому якось до душі, до серця промовляло. Звалася та книга "Кобзар" Тараса Шевченка* (Б. Грінченко); *Мова — зброя письменника. Мовою промовляє літературний твір до серця і розуму читача* (Ю. Смолич); *Та моєї не бійтеся пісні, хай до серця промовить вона* (Б.-І. Антонич).

ПРОМОВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРОМО́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* промо́вляться; *док.* 1. *перев. док.* Те саме, що **обмовля́тися** 1. *На зустрічі вона вирішила не промовлятися й словом, просто слухати* (з мемуарної літ.); *— Чого ти ховаєшся? — Як ховаюся? — спитав Кметь і зблід. — Слухай, куме! Невже ти думаєш, що я промовлюсь де? Своя ж людина, не чужа* (М. Хвильовий); [Ц в і к л о в і ц *(підводиться, здивований):*] *Слухай, Ліє, здається, що в місті вже почули про наш алмаз, бережись, не промовся як-небудь, може, вони за ним і прийшли* (І. Кочерга); *— Не бійтеся, вуйку Юро, я за вас і ні за кого не промовлюсь, — вихопився Василько* (А. Турчинська); // Починати говорити після тривалого мовчання. *Вона потягнула хлопчика, за руку ухопивши, а той уперся: — Ні, не хочу бігати, — промовляє. — А! Се ви промовились, хвалить Бога! Хочете в опуку перекидатись? Нумо!* (Марко Вовчок); // *чим.* Узагалі говорити що-небудь. [М о к і й:] *А як хочеться знайти собі такого друга, теплого, щирого, щоб до нього можно було промовитись словом з Грінченкового словника та й з власного серця...* (М. Куліш); *Мандеєць нічого не питав, не промовився жодним словом, а уважно дивився на хлопця* (Ю. Логвин).

2. *тільки недок.* Пас. до **промовля́ти** 1. *Йому хотілося сказати, що його тато найкращий у світі, але такі слова краще промовляються в думці, і він мовчав* (І. Багмут); *Спеціальний пристрій відчиняє двері тоді, коли одночасно показуються відбитки пальців і промовляється пароль* (І. Росоховатський); — *Не люблю лицемірних, забобонних зборищ, де в ім'я Бога промовляється стільки хвали і куриться фіміам* (О. Бердник).

ПРОМО́ВНИЙ, а, е. Прикм. до **промо́ва.** *Метафора — це фігура промовного мистецтва, яка передає сенс через порівняння двох несхожих предметів або понять* (з наук.-попул. літ.); // Власт. промовцеві. *Навчання ораторського мистецтва може покращити ваші промовні навички та вплив на слухача* (із журн.).

ПРОМОВНИ́Й, á, é, *рідко.* Промовистий, красномовний. *Хотів не хотів* [Григорій], *а добре знав право: коли жупанця завтра вранці знайде пономар, то і Явдошина промовна вправність нічого не зарадить* (Валерій Шевчук); * Образно. *На слова, лукавства повні, На темний, гадючий звив — Їх* [куль] *клекіт промóвний І посування полків!* (Ю. Липа).

ПРОМО́ВНИЦТВО, а, *с.* Те саме, що **риторика** 1; ораторство. *У Стародавньому Римі розквіт судового промовництва збігається з останнім періодом Республіки й закінчується разом із нею* (з наук. літ.); *Промовництво є важливим у різних сферах життя, включаючи політику, бізнес, освіту, громадську діяльність, де вміння ефективно виступати та впливати на інших є ключовим для досягнення успіху* (з навч. літ.).

ПРОМО́ВНИЦЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до промовця і промовництва. *І вчені, і проповідники, і навіть учні академій та університетів охоче дискутували, щоб вправлятися у вищій техніці промовницького мистецтва та тонкощах логіки й казуїстики* (З. Тулуб).

2. Те саме, що **промо́вний.** *Чайка .. думав більше про те, що в тиші провінції краще зібереться з думками. А може, він просто втомився від цих бурхливих днів, хоч і брав у них участь лише промовами. Ну, так час — бо ж був такий — промовницький...* (Д. Бузько).

ПРОМО́ВЧАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промо́вчати** 2. *Ігельд погиб у далеких землях серед походу. З цеї пори все промовчане й неподілене дівчинка висловлювала піснею* (К. Гриневичева); *Якщо похід на ляхів у 981 р. для війська князя Володимира увінчався успіхом, то результати військового походу на хорватів літописцем були промовчані, що є свідченням провалу цієї операції* (із журн.); // **промо́вчано,** *безос. пред. В протоколі не промовчано навіть, що секції* [розтин] *доконали ті самі три лікарі, що за життя лічили його* (І. Франко).

ПРОМО́ВЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промо́вчати.** *Залівський, опинившися в Галичині, в своїй відозві до сподіваних учасників нового повстання, .. промовчав про .. знесення панщини. Покійний Терлецький бачить у тім промовчанні вплив Міцкевичевого листа на Залівського* (І. Франко).

(1) За промо́вча́нням: а) як наперед установлено, передбачено розробником програмного забезпечення, налаштовано виробником комп'ютерного або інженерно-технічного обладнання; за налаштуванням. *Якщо для точки доступу встановлено параметри за промовчанням, використовують ідентифікатор бездротової мережі, зазначений на етикетці* (з наук.-техн. літ.); *Задані за промовчанням службові символи — це набір знаків, використовуваний тоді, коли інший набір не визначено у службовому рядку повідомлення* (з навч. літ.); б) *(розм.)* автоматично, без додаткових з'ясувань; за умовчанням. *Оскільки Україна та Литва століттями не мали власної державності, Хотинську битву за промовчанням уважали фактом польсько-турецької історії* (із журн.).

ПРОМО́ВЧАТИ *див.* **промо́вчувати.**

ПРОМО́ВЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промо́вчувати.** *Замполіт про що говорив, а про що і промовчував, і промовчування оте було красномовніше слів* [за слова] (А. Дімаров); *Будувати український екуменізм на нещирості, замовчуванні чи промовчуванні, а то й недоговорюванні — було б не що інше, як будувати будинок на піску та вкладати даремний труд* (з рел.-церк. літ.).

ПРОМО́ВЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОМО́ВЧАТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Мовчачи (у 1 знач.), утримуватися від висловлювання чого-небудь уголос або на письмі. *У нього* [Джона Мільтона] *було щире серце, вразливе на кривди і чутке до правди, а до того ж він був справжнім поетом і письмовцем, значить не міг промовчувати своїх думок* (Леся Українка); *Олеся хотіла сказати, де б вона набрала кращих женихів, та промовчала* (І. Нечуй-Левицький); *Він ще хотів був сказати, що бачився і говорив з учителькою, але промовчав* (К. Гриб); // Мовчати у відповідь на поставлене запитання. — *Мамо, в Бахчисараї сам хан живе? І ми його побачимо? .. — Марія промовчувала* (Р. Іваничук); — *Пробачте, — перший озвався солдат. — Може, це я і розбудив вас? — Чоловік в ушанці промовчав* (А. Головко); *Кочубей узяв монаха за руку й обернув його так, щоб сонце впадало у його очі. Монах і тут промовчав* (Г. Колісник); — *Добрий день. Е... вам шось треба? .. — Пан Андрій промовчав і мовчки сів на крісло поруч із медсестрою* (Любко Дереш).

2. *що, про кого — що.* Замовчуючи, приховувати, обминати мовчанкою що-небудь, не розповідати, не згадувати про когось, щось. *Театр, котрий .. лишає на боці, промовчує або покриває брехнею головні, основні недостатки* [недоліки] *суспільності, той театр ніколи не стане вповні національним* (І. Франко); *Ермано до Кармо згадує вчорашній інцидент.., проте, не бажаючи докидати жару в присок, промовчує про це* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *Промовчав про щось втаємничене правічний Див, а звернувся з прощальним словом до всіх лицарів* (О. Бердник); *Сімон назвав імена трьох .. фрейлін.., розважливо промовчавши про дочку лурдського лісничого* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *кому і без дод.* Змовчуючи (у 1 знач.), не заперечувати, не суперечити, не говорити наперекір кому-небудь. *У всіх є право залізти на Еверест, мати віллу в Беверлі Хіллз, бути членом яхт-клубу в Фріско. Та чи ж усі можуть скористатися з цього права? Захисники прав завбачливо промовчують* (П. Загребельний); — *Доживемо, Никоне, віку без спірки, лайки та без клопоту: чи ти що не так зробиш — я тобі промовчу, чи я що не так — ти не гнівися* (Л. Яновська); *Хлопцеві б промовчати, а він відгризнувся: — Ви мені не указ* (О. Гончар); *Буслик розкрив рота, щоб відгризтись, але, попри туман у голові, зметикував, що ліпше промовчати* (Ю. Винничук).

4. *тільки док.* Помовчати (у 3 знач.) певний час. [Богиня мовить:] *Одну нічку не спи, один день промовчи І, очистивши ум, сей горіх розтовчи* (І. Франко); — *Ти плачеш? — спитав він. Вона ще хвилину промовчала, а потім відповіла зовсім спокійно. — Ні* (В. Підмогильний); *Ми промовчали всю чергу до другого ліфта* (Ю. Андрухович).

ПРОМО́ВЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **промо́вчувати** 1–3. *Одні свідоцтва і факти промовчуються, а натомість зовсім безцеремонно видумуються інші або накручуються знані вже* (І. Франко); // *безос. Про другу дочку якось промовчувалося, хоча із сестер добрішою я вважав таки тітку, а не матір* (Валерій Шевчук).

ПРОМОГОРИ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., розм.* Могоричачи, пропити все або багато чого-небудь (гроші, майно і т. ін.). — *Одведи товариша Сміяна до професора. Та не виканючуй там могорича, бо вже скоро всю агростанцію промогоричиш!* (П. Загребельний).

ПРОМОГТИ́, можу́, мо́жеш, *док., кого, що і без дод., рідко.* 1. Змогти, стати здатним, спроможним. *Якби промогли, — аж не знати що* [зробили б] (Сл. Б. Грінченка).

2. Те саме, що **перемогти́** 1. [Р о с т и с л а в:] *Треба пробувати щастя за мурами.* [С т а р ш и н а:] *Га, але ж не проможем їх в отвертім бою!* (І. Франко).

ПРОМОДЕЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промоделюва́ти.** *Персонаж одягнений в каптан скіфського крою, широке пласке обличчя має виразні монголоїдні риси, на потилиці промодельований вузол зачіски, інкрустований блакитно-зеленою емаллю* (з наук.-попул. літ.); *Викувані в техніці металопластики статуї складаються з кованих, відповідно промодельованих плит, з'єднаних клепками* (з навч. літ.); // **промодельо́вано,** *безос. пред. Промодельовано збирання врожаю сільськогосподарських культур з урахуванням комбайнового парку, дозрівання культур, особливостей сортів і гібридів та зональних особливостей кластерів* (з наук. літ.).

ПРОМОДЕЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *що.* Док. до **моделюва́ти.** *Промоделювати грядуще сторіччя з високим ступенем тотожності можна лише тоді, коли евристичний алгоритм нової ЕОМ вбере в себе найголовніше річище буття* (О. Бердник); *Під час розроблення стратегії фінансування проєкту користувач має змогу промоделювати обсяг та періодичність дивідендів, що виплачуються, а також стратегію використання вільних грошових коштів* (з навч. літ.).

ПРОМОДУЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *муз., фіз.* Дієпр. пас. до **промодулюва́ти.** *По оптичному каналу зв'язку передаються сумарний світловий потік і промодульовані світлові імпульси, які надходять до фотоелемента приймальної частини* (з наук. літ.); *Всю дорогу перед Сергієвими очима чомусь стояло обличчя Наталки Закатової, а в вухах лунав її приємний, добре промодульований голос* (М. Дашкієв); // **промодульо́вано,** *безос. пред. Для передачі через супутник сигнал має бути промодульовано* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМОДУЛЬО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., муз., фіз.* Властивість і стан за знач. **промодульо́ваний.** *Вибір обвідної амплітуди збуджувального імпульсу у вигляді функції Гауса і промодульованість його слабким шумовим сигналом дає якісне узгодження результатів* (з наук. літ.); *Промодульованість голосу оперного співака.*

ПРОМОДУЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *що.* 1. *муз.* Док. до **модулюва́ти** 1. *Вокодер дозволяє промодулювати несучий широкосмуговий сигнал людським мовленням, щоб дістати, наприклад, "говірку гітару" або "голос робота"* (з навч. літ.).

2. *фіз.* Док. до **модулюва́ти** 2. *Для передачі сигналу на відстань його необхідно промодулювати високочастотним сигналом* (з наук. літ.).

ПРОМО́ЇНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **вими́вина;** промивина. *Прискоривши рух, Мирон Данилович раптом осунувся в глибшу промоїну, ніж була, і мимоволі знов облився — від дрібного водоспадика, під звалищами* (В. Барка); *Двоє парубків кілками підважували й розламували, відтак розгрібали бобрину гатку і, коли шуганула вода, підставили чималого коша в промоїну* (Є. Пашковський); * Образно. *Тумани повзли над луками. В промоїнах імли видно було темні обриси машин, наметів* (О. Бердник).

ПРОМОКА́ЛЬНИЙ, а, е. Який убирає в себе вологу. *При висушуванні судових документів природним способом треба стежити за тим, щоб загальна товщина промокального матеріалу не перевищувала однієї третини від товщини постраждалих документів* (з мови документів); *Промокальна губка;* // Стос. до промокання *(див.* **промока́ння²).** *Шкіру дитини після купання просушують обережними промокальними рухами, не розтираючи її* (з навч. літ.).

Промока́льний папір *див.* **папір.**

ПРОМОКА́ННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **промока́ти¹** 1. *Після кожного поливу газону варто відгинати край рулону і перевіряти ступінь промокання ґрунту* (з навч. літ.).

ПРОМОКА́ННЯ², я, *с.* Дія за знач. **промока́ти².** — *Невже ще існують люди, котрі читають вірші? — спитав поет. — Бо ж вірші то тільки паперові серветки, що слугують мені до промокання сліз* (О. Забужко).

ПРОМОКА́ТИ¹, áю, áєш, *недок.,* **ПРОМО́КНУТИ, ПРОМО́КТИ,** кну, кнеш; *мин. ч.* промо́кнув, нула, ло *і* промо́к, кла, ло; *док.* 1. Частково або повністю просочуватися якоюсь рідиною, ставати, робитися мокрим, вологим. *Мовби небо розірвалось, Мов із цебра дощ полився! Певне, той Язон в Колхіді Так не промокав ні разу* (Леся Українка); *Як на зло, промокають ноги, спершу ліва стопа повністю і пальці на правій* (А. Дністровий); — *Я так промокла, що не хочу наносити вам вогкості до всіх кімнат* (Л. Мартович); *Мартині ноги промокли наскрізь* (С. Андрухович); * Образно. *Уже світлішає над гаєм, Дощем пахучим день промок* (М. Стельмах); // Пропускати крізь себе воду, вологу; намокати. *Мішечок для пшениці пошила тітка Одарка з плямистого німецького плащ-намету, зробила його подвійним, аби не промокав* (Є. Доломан); *Штани вмить промокли, а в чоботи набралось повно води* (М. Трублаїні); *Картаті маскувальні плащі промокли і незграбно стовбурчаться на плечах, чоботи забовтані в руду глину* (П. Воронько).

2. *тільки док.* Помокнути (у 2 знач.) певний час. *Коноплі промокли в озері тиждень* (з газ.).

◊ **(1) Промока́ти (змока́ти) / промо́кнути (змо́кнути) до ни́тки (до ни́точки, до соро́чки, до [са́мих] сорочо́к, до [са́мих] кісто́к)** — промокати наскрізь. *Траплялося, що до нитки промокав Федько під зливами, доводилося форсувати вплав Західний Буг, Віслу* (Є. Доломан); *Покрівля продірявилась так, що коли йде дощ, то ми промокаємо до кісток або тікаємо до сусідів!* (В. Малик); *Я забіжу на часок додому, .. та візьму на дорогу кирею, бо як часом нападе дощ, то я змокну до сорочки* (І. Нечуй-Левицький); *Заскреготавши буферами, відійшов поїзд, а жінки все гибіли під дощем, промокли до останньої ниточки* (А. Хижняк); *Стомилися хлопці, присіли спочити, Промокли усі до кісток* (П. Воронько); *Вода .. стікала з гілок йому за комір, він уже промок до нитки* (О. Гончар).

ПРОМОКА́ТИ², áю, áєш, *недок.,* **ПРОМОКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що і без прям. дод.* Висушувати, витирати, прикладаючи предмети, які вбирають воду, вологу і т. ін. *Одним оком він стежив за Тамарою, яка промокала написане під час уроку в зошиті* (В. Владко); *Вадим неквапно дожовує, знов промокає губи серветкою й, акуратно згорнувши, кладе її обіч тарілки* (О. Забужко); — *Хху! аж употів, бігаючи, — і, вийнявши хусточку з кишені підрясника, кілька раз промокнув* [піп] *собі шию* (П. Тичина); *Віктор зняв кепку й промокнув хусточкою чоло* (Олекса Ізарський).

ПРОМОКА́ШКА, и, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **Промока́льний папі́р** *(див.* **папі́р).** *Просто біля столу на підлозі лежала пожмакана, в чорнильних плямах промокашка* (О. Донченко); *Скрізь — на полях, на обкладинках, на промокашках красувалися літаки найрізноманітніших конструкцій* (А. Дімаров); — *У мене промокашка впала, — невинно кліпають очима з четвертої парти* (В. Нестайко); * У порівн. *Йому не сповнилося ще й семи, і плечі у нього були вузенькі, а вуха стирчали з-під хутряної шапки рожеві, як промокашка* (Н. Бічуя).

ПРОМО́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **промо́кнути, промо́кти;** змоклий. — *Дідусю! Дайте-бо мені весельце, далебі я швидше од вас справлю човен у затишок! — пильно попрохала вже тремтяча, промокла до самого тіла, дівчина* (Л. Яновська); *В блискучому, наскрізь промоклому "непромокальному" пальті й кашкеті стояв Бутаков на містку, міцно вп'явшись руками в поручні* (З. Тулуб); *На клуні стовбичив промоклий бусол. А ми по калюжах гасали босі, бо казали мати й бабуся — дуже добре дощ на волосся* (Л. Костенко); *Отець Антоній, закоцюблий і промоклий, пішов до ризниці перечекати, доки не засиплють яму, щоб запечатати гріб* (Г. Пагутяк); * Образно. *Чуєш, султане? Запалюй вогнища, щоб висушити свої барабани, промоклі від сліз, пролитих за вбитими тобою, сліз жіночих і дитячих, сліз землі, неба і самого Бога* (П. Загребельний).

◊ **(1) Промо́клий до кісто́к (до кісточо́к, до ни́тки, до ни́точки)** — дуже або наскрізь мокрий. *Промоклий до кісточок попросив* [Заброда] *у когось сокиру, вирубав кілька берестових паколів у буйнолистій гущині й почав забивати у водозливах, що тягнуться до крутояру* (Микола Чернявський); *Уже смеркало, коли Клим, до ниточки промоклий, брудний і зголоднілий, вибрався, нарешті, з долини і опинився на вулиці якогось хутора* (Я. Гримайло); *Наступного ранку, до нитки промоклі, чвалаєм по розбагнюченій після дощу дорозі додому* (О. Гончар); *Коли ж останні сили залишили його й він упав, промоклий до кісток і спустошений, — голос пролунав знову* (І. Білик).

ПРОМО́КНУТИ *див.* **промока́ти**[1].

ПРОМОКНУ́ТИ *див.* **промока́ти**[2].

ПРОМОКО́Д, у, *ч.* Скорочення: промоційний код — набір цифр або літер, що дає право на придбання якогось товару або на користування послугами на пільгових умовах. *Промокод поширюється серед обмеженого кола людей (звичайно в межах рекламної акції для просування товару чи послуги)* (з навч. літ.); *Під час отримання замовлення продуктів клієнти віддають кур'єру сервісу чисту пластикову тару, натомість отримують за це індивідуальний промокод зі знижкою на доставляння* (із журн.).

ПРОМОКРІ́ТИ, ію, ієш, *розм.* Док. до **мокрі́ти.** *Купили онукові пальтечко, тканина відштовхує воду, тому навіть у сніг не боїться промокріти* (із журн.).

ПРОМО́КТИ *див.* **промока́ти**[1].

ПРОМОЛИ́ТИ, молю́, мо́лиш, *док., кого і без прям. дод.* Молити, благати, просити (у 1 знач.) певний час. *Цілий рік із свого піввіку* [півстоліття], *ні на мить не одхиляючись, промолила* [мати] *їх* [святих, зображених на іконах], *згорнувши в покорі натруджені руки* (А. Головко).

ПРОМОЛИ́ТИСЯ, молю́ся, мо́лишся, *док.* Помолитися (у 2 знач.) певний час. *Як усі священники, мав він єдиний клопіт: молитися, так і промолився всю ніч, поки я мучився своїм, а тепер обом нам не лишалося нічого іншого, як стулити докупи своє безсоння і везти його далі, мов нещастя* (П. Загребельний).

ПРОМОЛОДИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Помолодикувати (у 1 знач.) певний час. *Промолодикував свій вік, не знайшов собі пари* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОМОЛО́ТИ *див.* **проме́лювати.**

ПРОМО́ЛОТИЙ *див.* **проме́лений.**

ПРОМОЛОТИ́ТИ *див.* **промоло́чувати.**

ПРОМОЛОТИ́ТИСЯ *див.* **промоло́чуватися.**

ПРОМОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промолоти́ти.** *Промолочений ячмінь;* // **промоло́чено,** *безос. пред. Збіжжя промолочено вчасно.*

ПРОМОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОМОЛОТИ́ТИ,** лочу́, ло́тиш, *док., що.* Молотячи, вибивати зерно з колосся, волоття, насіння зі стручків і т. ін.; обмолочувати. *Вправившись з молотьбою, приступали до вибирання кулів. При цьому околотини розв'язували і ще раз промолочували, оскільки всередині ще залишалася якась дещиця зерна* (В. Скуратівський); *Промолотити залежалі снопки ячменю.*

ПРОМОЛО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОМОЛОТИ́ТИСЯ,** лочу́ся, ло́тишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Піддаватися молотінню. *Цього року пшениця гарно промолотилася* (з газ.); * Образно. — *Сказати, що я знаю відповідь на це запитання* [фінансування захисту довкілля], *я кажу абсолютно щиро: я не знаю, чи залишати все на місці, і чи там воно не буде так само промолочуватися, як і інші* (В. Яворівський).

2. *тільки док., перен., розм.* Важко наробитися під час молотьби. * У порівн. *Тут трощили все, чого понавозив Антосьо: кури, гуси, ковбаси. Навіть хліб їли з таким смаком, наче промолотились* (А. Свидницький).

3. *тільки недок.* Пас. до **промоло́чувати** 1. *Ячмінь промолочується гарним господарем до перших обжинків* (з газ.).

ПРОМОНАРХІ́ЧНИЙ, а, е. Який є прибічником монархії, захищає її інтереси. *Із заміною республіканської форми правління промонархічним режимом у Римській імперії одержали значне поширення ідеї космополітизму, світового панування римлян* (з навч. літ.).

ПРОМОНОПОЛІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Який діє або здійснюється в інтересах монополістів. *У 80–90-ті роки XIX ст. економіку Англії характеризували два основні процеси: поступова втрата промислової гегемонії і початок переростання капіталізму в якісно інший стан — промонополістичний капіталізм* (з навч. літ.).

ПРОМОНОПО́ЛЬНИЙ, а, е. Який у своїх діях, інтересах і т. ін. орієнтується на монополію; протилежне а н т и м о н о п о л ь н и й. *На початку XXI ст. економічна політика нашої країни загалом мала промонопольний характер, що підтверджує ставлення уряду до питання конкуренції* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМОРГА́ТИ *див.* **промо́ргувати.**

ПРОМО́РГУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОМОРГА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *тільки недок.* Поморгувати час від часу. *Дівчина мимоволі проморгувала довгими віями* (із журн.).

2. *перен.* Те саме, що **морга́ти** 3. *При ввімкненні мережевого контролера світлодіод червоного кольору світиться постійно, світлодіод зеленого кольору проморгує, усі інші світлодіоди вимкнені* (з наук.-техн. літ.); *З-за гори проморгувала блискавиця, роздавався грім* (із журн.).

3. *кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Упускати кого-, що-небудь, не помічати чогось; проґавлювати. *Неспецифічні симптоми, які можуть сигналізувати про різні хвороби дитини, у тому числі й про хронічні патології печінки, часто проморгують, на жаль, і батьки, і лікарі* (з наук.-попул. літ.); — *Дурень же я, дурень! Проморгав своє щастя, — зітхав Чайка* (Д. Бузько); — *Проморгала колись, дочко, жениха... Путящий чоловік* (Я. Качура); *Кляв* [Вітька] *працівників звіринця, що так необачно проморгали в Одесі лева* (В. Чемерис).

ПРОМОРДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Помордувати (у 1 знач.) певний час. — *Зі мною все гаразд, сестро, — відбивалась від неї Ґвен. — Альса мене відразу перевірила, майже три години промордувала* (О. Авраменко); *Майже два роки промордували проросійські бойовики українського вченого, релігієзнавця, письменника, громадського діяча Ігоря Козловського в донецькій в'язниці* (з публіц. літ.); * Образно. *Години зо дві промордувала буря молодий сад: гілля поламала, плоди розкидала по землі* (із журн.).

ПРОМОРДУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* Помордуватися певний час. — *Оце місяць промордувався з вашим хлопцем, та вже більш і не хочу, — забирайте його* (Сл. Б. Грінченка); *До білого ранку промордувалася — не горить піч, хоч трісни* (Люко Дашвар).

ПРОМО́РЕНИЙ[1], а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **проморúти**[1]. *Проморені голодом, втікачі ледве тягли ноги* (з мемуарної літ.).

ПРОМО́РЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **проморúти**[2]. *Потім ступив на східці — дубові, вичовгані підошвами чобіт і босих ніг, але кріпкі, проморені дощами і часом, їх, мабуть, і сокира не візьме* (М. Циба); // **промо́рено,** *безос. пред. Корпус човна проморено і провосковано* (з газ.).

ПРОМОРИ́ТИ[1], морю́, мо́риш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Поморити (у 3 знач.) певний час. *Йому* [підрядчикові] *б ще треба тільки днів з чотири на гнилизні та без обрахунку людей проморити, а там би він сам грошики за весь підряд узяв* (Леся Українка).

ПРОМОРИ́ТИ[2], морю́, мо́риш, *що.* Док. до **морúти**[2]. *Проморити деревину для нового човна.*

ПРОМОРО́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проморо́зити.** *Забула* [княгиня Ірина] *про кам'яницю свого батька з незатишною, промороженою клятими свейськими морозами дучкою на верхотурі* (П. Загребельний); *Вибій виробки в зимовий час проморожують за рахунок природного холоду протягом 2–3 днів, а після цього проводять виробку на глибину, дещо меншу товщини промороженого шару ґрунту* (з наук.-техн. літ.); // **проморо́жено,** *безос. пред. Зазначений вантаж промарковано вапном, проморожено та перелопачено* (з мови документів).

2. *у знач. прикм.* Який проморозився (у 1 знач.). *Чути, як поскрипує у них під ногами проморожений сніг* (П. Дорошко); *Люди лежали на проморожених шпалах під вагонами, не віря-чи, що з цього пекла можна вийти живими* (М. Циба); // Дуже холодний, морозний. *Для нього* [Максима] *завжди було радістю ходити на лижах, глибоко дихаючи проморожений, прозорим повітрям* (Д. Ткач); *З касетного магнітофона "Весна", притуленого на тумбочці біля розетки в кутку, у несвіже проморожене повітря саме линула мелодія* (О. Ірванець).

ПРОМОРО́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проморо́жувати** і **проморо́жуватися.** *Проморожування ґрунту справляє значний вплив на зміну його фізико-хімічних властивостей* (з наук.-попул. літ.); *Проморожування живців винограду проводять у грудні — лютому, коли лоза перебуває у стані спокою* (з навч. літ.).

ПРОМОРО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОМОРО́ЗИТИ,** ро́жу, ро́зиш, *док.* 1. *що.* Морозити (у 1, 2 знач.) що-небудь. *Узимку холодне повітря потрапляє всередину і проморожує печеру, а влітку холодне дно льодовикової печери охолоджує повітря й не дозволяє витіснити його теплому зовнішньому* (з наук.-попул. літ.); *Часто для забезпечення тривалого зберігання зернового насіння його охолоджують або проморожують, а після зимового зберігання перед сівбою прогрівають у полі трохи підігрітим або теплим весняним повітрям* (з навч. літ.); // Охолоджуючи, робити суцільно твердим, перетворювати на лід. *На зимовий період рекомендовано ставки проморожувати і таким чином звільнятися від шкідливих і непотрібних тварин та рослин* (з навч. літ.).

2. *тільки док., кого, що.* Поморозити когось або щось певний час. *Крупи будуть чистими, якщо зберігати їх у холодильнику або ж спеціально проморозити три дні в морозилці* (із журн.).

ПРОМОРО́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОМОРО́ЗИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати мерзлим; промерзати. *Щоб отримати кращий результат, ґрунт для суничної розсади повинен обов'язково проморозитися взимку* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **проморо́жувати** 1, 2. *Сировина просівається, очищається від воску та сміття, проморожується, щоб загинули личинки воскової молі* (з наук.-техн. літ.).

ПРОМОРО́ЗИТИ *див.* **проморо́жувати.**

ПРОМОРО́ЗИТИСЯ *див.* **проморо́жуватися.**

ПРОМОРО́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, що, розм.* Поморочити певний час. *На автовокзалі диспетчер понад годину проморочив пасажирів повідомленнями про затримання руху автобуса* (з газ.).

ПРОМОРО́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., розм.* Поморочитися певний час. *В цеху освоювали нову марку сталі — катали броню для танків, — і вони всю ніч проморочились* (Яків Баш); — *Кинь ти його* [кулемет], *Валька... Бо ми так до ранку з ним проморочимось* (О. Гончар); *Вона добру годину проморочилася, згадуючи мій номер, а потім її осінило, що Карл-Йозеф мусив би цей номер мати у телефонній пам'яті* (Ю. Андрухович).

ПРОМОСКО́ВСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **проросі́йський.** *Творці касетного скандалу, а його вчинили замасковані під західних добродійників промосковські, антиукраїнські сили, знали, куди спрямувати удар, щоб захитати авторитет України* (Д. Павличко); *Будучи наказним гетьманом, І. Богун у 1655 році керував героїчною обороною Умані. Непохитно стояв на позиціях української державності, був противником промосковської і пропольської орієнтації українських гетьманів* (з наук. літ.).

ПРОМОСТИ́ТИ *див.* **промо́щувати.**

ПРОМО́ТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **промота́ти.** *Майстриня робить мотанки так, як колись наші прабабусі в давнину. Лялька виконана без голки, вона не шита, нічим не з'єднана, тільки промотана нитками* (із журн.); *Усі баночки з рідкими фарбами були обгорнуті папером, промотані додатково скотчем і добре упаковані в картонні коробки* (з газ.); *За сценарієм комп'ютерної гри молода аристократка намагається повернути спадок, промотаний братом, влаштувати на ці гроші розкішний бал і зустріти там майбутнього чоловіка* (з мови реклами); // **промо́тано,** *безос. пред. Всі різьбові з'єднання промотано паклею* (з навч. літ.); *Нападники поживилися побутовим дріб'язком, оскільки все цінне майно давно було промотано власниками житла* (з газ.).

2. *у знач. прикм., перен., фам.* Який промотався (у 2 знач.). *Негативні персонажі багатьох художніх творів наділяються такими прізвищами, які самі по собі викликають іронічну посмішку. Згадаймо хоч би промотаного цирульника Свирида Петровича Голохвостого з комедії М. Старицького "За двома зайцями"* (з наук. літ.).

ПРОМОТА́ТИ *див.* **промо́тувати.**

ПРОМОТА́ТИСЯ *див.* **промо́туватися.**

ПРОМО́ТОР, *ч.* 1. *род.* у, *хім.* Речовина, яку додають до каталізаторів для збільшення їх активності, селективності або стабільності; активатор. *Енергію активації розщеплення пероксидів можна значно зменшити, якщо використовувати каталізатори — промотори, що вступають в окисно-відновні реакції з ініціатором* (з наук. літ.).

2. *род.* у, *біол.* Ділянка молекули ДНК, до якої приєднуються молекули РНК-полімерази, що супроводжується початком транскрипції відповідних генів. *Кожен ген має у своєму складі спеціальну ділянку — промотор, який визначає час і спосіб активації гена* (з навч. літ.); *Взаємодія регуляторних білків із промотором може відбуватися опосередковано, без їх взаємозв'язку із сайтами промотору* (з навч. літ.).

3. *род.* а, *книжн.* Те саме, що **покрови́тель** 2. *Обік Тихонравова стоїть Срезневський як один із головних промоторів студій над старим письменством* (І. Франко); *Чи думав ти, що після смерті станеш таким промотором, таким володарем дум і сердець прекраснооких панянок і їхніх мамунь та папунь..?!* (І. Багряний).

ПРОМО́ТОРНИЙ, а, е, *хім., біол.* Прикм. до **промо́тор** 1, 2. *Перший каталітичний тип промоторного металу є найменш активним* (з наук. літ.); *У дисертації докладно описано промоторні мутації і висловлено припущення, що промоторні ділянки оперона повинні розпізнаватися молекулами РНК-полімерази, а також містити в собі сайт ініціації транскрипції* (з наук.-попул. літ.).

ПРОМО́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промо́тувати** 1. *Історія подвійної експозиції починається з часів, коли на плівкових фотоапаратах можна було натиснути кнопку, яка зводить камеру без промотування плівки* (з навч. літ.).

ПРОМОТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промотува́ти.** *Українські вчені проводять інтенсивні дослідження з промотування оксиду титану різними домішками, у тому числі й азотом* (з наук. літ.); *У липні 2023 р. у Варшаві відбулася конференція з питань оцифрування та промотування українських музеїв у Європі* (з публіц. літ.).

ПРОМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОМОТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що і без дод.* 1. *тільки док.* Помотати (у 1 знач.) певний час. *Промотала пів години бабуся півміток пряжі* (з газ.).

2. *перен., фам.* Нерозумно, без потреби, марно витрачати що-небудь. *Як толк, то не маючи придбає, а дурний і маючи промотає* (прислів'я); *Через молоду шинкарку промотали хлопці усі гроші* (із журн.).

ПРОМОТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док.* 1. *що, хім.* Додавати промотори (у 1 знач.) для підвищення активності каталізаторів або для визначення їхнього складу. *Значна частка барвника адсорбується на поверхні частинок органічного наповнювача. Підвищення поверхневої концентрації барвника промотує його агрегування* (з наук. літ.).

2. *кого, що.* Те саме, що **промоціюва́ти.** *Видавництва дорослої літератури зазвичай багато років працюють для того, щоб завоювати лояльного покупця, промотуючи свою торгівельну марку* (із журн.).

ПРОМО́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОМОТА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док., розм.* 1. *тільки док.* Помотатися якийсь час. *Сама* [Даринка] *чи попоїсть чого, чи й так сюди-туди промотається, а йому* [Лаврикові] *й вершок збере з глечика, й сиру віддавить у ворочку* (І. Вирган).

2. *тільки док.* Помотатися певний час. *Останнього дня, протягом трьох годин промотавшись по полю впевненою риссю, спітнілий Артем спішився і захекано заявив, що нарешті повністю готовий до освідчення* (М. Кідрук).

3. *перен., фам.* Промотувати (у 2 знач.) майно, гроші і т. ін. [П е т р о:] *Був у нас посередник, чоловік нічого собі, тільки все гроші позичав, через те і промотався* (І. Карпенко-Карий).

4. *тільки недок., перен., фам.* Пас. до **промо́тувати** 2. *На жаль, ви відбираєте час у благочестя і ловите вітер: плоди беззаконних трудів ваших гинуть у ваших очах або промотуються дітьми вашими* (з рел.-церк. літ.).

ПРОМОТУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **промотува́ти.** *Відомо, що цикл елонгації поліпептидного ланцюга на рибосомах в усіх живих організмах промотується двома білковими факторами* (з наук. літ.); *Наукова кар'єра на факультеті майже не промотувалася і зовсім не приваблювала студентів, а практична частина навчальної програми загалом була досить слабка* (із журн.).

ПРОМОТУ́Р, у, *ч.* Скорочення: промоційний тур *(див.* **тур**[1] 2); рекламний тур на підтримку когось або чогось. *Ти не тусуєшся ні в клубах, .. ні на презентаціях. Ти ненавидиш промотури і не любиш інтерв'ю. Ти поважаєш класиків* (Ю. Іздрик); *Минулого року під час мандрівки до Мексики я здибався спочатку з музикантами .. моєї улюбленої .. групи, які летіли з Мілана в Париж у рамках промотуру чергового студійного альбому* (М. Кідрук).

ПРОМО́УТЕР, а, *ч.* Фізична або юридична особа, яка займається рекламуванням, промоцією або розповсюдженням товарів і послуг з метою їх продажу. — *Може, вони* [самовизначена еліта] *думають, що Прометей сидів на Бізнес-Олімпі? Чи їм що промоутер, що Прометей?* (Л. Костенко); *Місцеві промоутери, які загалом чи не вперше мали справу з північноамериканськими неграми, доклали всіх зусиль, аби побут жінок було забезпечено всім необхідним* (С. Жадан); // Особа, що відповідає за організацію музичних концертів, фестивалів, конкурсів і т. ін. — *Гаррі не лише геніальний промоутер, але з тих шалених вар'ятів, котрі ще здатні цінувати справжнє — і мистецтво, і... почуття* (І. Роздобудько).

ПРОМО́УТЕРКА, и, *ж.* Жін. до **промо́утер.** *Відома шахістка і прихильниця застосування шахів у освіті, олімпійська чемпіонка і чемпіонка світу Сьюзен Полгар є промоутеркою і главою Інституту шахової майстерності у Вебстерському університеті в США* (з публіц. літ.).

ПРОМО́УТЕРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **промо́утер.** *Підбором спаринг-партнерів для провідних боксерів світового рівня займаються промоутерські компанії* (з наук.-попул. літ.); *Основним принципом відродження національної творчості є створення на добровільній, комерційній основі промоутерських центрів* (з мови документів).

ПРОМОЦІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **промо́ція** 1. *В Україні рок-гурти спочатку ретельно фіксують новий матеріал у студії, видають альбом і відбувають у промоційний концертний тур музичними клубами країни* (з газ.).

ПРОМОЦІЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промоціюва́ти.** *Промоціювання продукту локального виробника має на меті створення сприятливих умов для розвитку місцевого виробництва та підприємницького сектору* (з наук.-попул. літ.); *В рамках проєкту було здійснено заходи промоціювання історичної та етнографічної спадщини Буковини* (з навч. літ.).

ПРОМОЦІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док., кого, що.* Здійснювати промоцію (у 1 знач.) кого-, чого-небудь; промотува́ти (у 2 знач.). *Український інститут стратегії культури покликаний промоціювати українську культуру за кордоном та покращувати міжнародний імідж України* (з наук.-попул. літ.); *Молодого композитора промоціював відомий меценат* (з газ.).

ПРОМО́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Сприяння поширенню, продажу, просуванню, збуту товару і т. ін. — *Рекламу та промоцію такого своєрідного туру* [співачки], *я б назвав його клубним туром, ми беремо на себе* (А. Кокотюха); *Турбота про читача — крок до деградації, світської метушні .. Плюнь на публічність, літературні вечори, видавців і промоцію — і звільнишся від суєтного баласту* (С. Процюк); — *У мене є напарник .. Він .. займається промоцією навігаторів на півночі штату* (М. Кідрук).

2. *заст., рідко.* Урочисте переведення з навчального закладу нижчого розряду до навчального закладу вищого розряду; документ про таке переведення. *Таку розмову* [про поїздку додому на вакації] *вели четвертокласники вже перед публічним екзаменом, перед промоцією в семінарію* (А. Свидницький); *Четвертий клас кінчав* [Сазон]. *Уже настався поцупити* [отримати] *зразу все — і атестат, і похвальний лист, і промоцію* (М. Сиротюк); // Урочиста церемонія присвоєння чергового звання. *Нестор був уже .. початкуючий урядовець, як застукав одного разу до моїх дверей. За кілька день* [днів] *мала відбутися його промоція* (О. Кобилянська).

ПРОМО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промочи́ти.** *Ринка, вся промочена салом, зайнялась* (І. Нечуй-Левицький); *Герман дрижачими руками взяв пім'яте* [пом'яте], *слізьми промочене письмо* (І. Франко); *У світлиці хтось ходив: чути було шум одежі, промоченої дощем* (К. Гриневичева); *Така їзда на мотоциклі .. могла би скінчитися не зовсім романтично. Втім, на щастя, все обійшлося вщент промоченим одягом* (І. Карпа); // **промо́чено,** *безос. пред. Ґрунт, нарешті, промочено весняними дощами* (з газ.).

ПРОМОЧИ́ТИ *див.* **промо́чувати.**

ПРОМОЧИ́ТИСЯ *див.* **промо́чуватися.**

ПРОМО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промо́чувати** і **промо́чуватися.** *Для сухих степових екотопів з незначним (40–55 мм) промочуванням кореневмісного шару ґрунту опадами й талими водами характерні ксерофіти — найсухіші степові угруповання* (з наук. літ.); *На піщаних ґрунтах не утворювалася кірка, і глибину їх промочування було врегульовано нормою поливу* (з навч. літ.).

ПРОМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОМОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., що і без прям. дод.* 1. Частково або повністю просочуючи що-небудь якоюсь рідиною, робити його мокрим. *Часто дощі промочували наскрізь валки, але Катерина розвішувала на тички оберемки сіна, щоб не гнило* (С. Чорнобривець); *Гаряча кров б'є з рани в Петруся, промочила хустку...* (П. Куліш); *Він же ніколи не відмовлявся допомогти: молодого навчить скирту вершити так, щоб дощ не промочив, невмілому косу нагострить мантачкою* (Л. Юхвід); *Платон провалювався під лід з головою — і хоч би що, а Павло потрапляв до лікарні тільки тому, що промочив валянок* (М. Дашкієв); *Дикуни радісно вітали гостей і на плечах попереносили офіцерів, які боялись промочити собі ноги* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Зволожувати, змочувати (рот, губи і т. ін.) якоюсь рідиною, чимось вологим або таким, що містить вологу. — *В мене вночі спадає смага на рот та на губи, — треба промочувати* (І. Нечуй-Левицький); *Уляна промочила смажні його уста водою* (Панас Мирний); *Зостались нам лушпиння, та гниляки, та земні пуп'янки з дитячий кулачок, але все ж це волога, хоч губи є чим промочити* (О. Гончар); — *Як ти не зробиш мені сієї ласки, то подай мені хоч склянку води — смажні уста промочити, бо сліз у мене на те не стає, так усе всередині горить і пече* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Вип'яли лани проти хмар широкі груди й заніміли: сипте, хмари, давайте, до живого промочіть моє жагуче серце .. Хмара сіяла й сіяла, — щедро, не жалуючи* (С. Васильченко).

◇ **Гу́би вмочи́ти (промочи́ти) / мочи́ти (промо́чувати)** *див.* **умоча́ти**[1]; **(1) Промочи́ти / промо́чувати го́рло (горта́нь)** — випити (перев. алкогольні напої). — *Постривай, пане гетьмане, розкажу все, дай перше промочити гортань* (П. Куліш); *Навіть під час богослужіння вмів* [піп] *викроїти невеличкий "антракт", вийти в ризницю і промочити горло* (Ю. Мельничук); *Зійдуться в шинок людці розважитись, візьмуть пів кварти, кварту, щоб було чим горло промочувати* (Панас Мирний); *Я промочував горло в Аветика у вірменському кварталі, у "Бразі" на Краківському передмісті, не заходив лише до підвалу Корнякта* (Р. Іваничук).

(2) Промочи́ти / промо́чувати до ни́тки (до кісто́к, до соро́чки, до ті́ла, до рубця́, до ру́бчика) — дуже сильно, наскрізь змочити кого-, що-небудь. *По дорозі нас заскочив дощ і промочив до нитки* (І. Франко); *Злива промочила всіх, і добряче, до кісток* (Д. Міщенко); *Такий дощ майже не дає води для пиття, але промочує до рубця* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // *безос. Бурхнуло з неба, мов із бочки, Що промочило до сорочки; То драла врозтіч всі дали, Троянці стали всі, як хлющ* (І. Котляревський); *Аж тоді прокинулась* [пані], *як її промочило до тіла* (І. Нечуй-Левицький); — *Що ви робите, щоб вас до рубчика не промочило? — допитувалась Шура* (Остап Вишня).

ПРОМО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОМОЧИ́ТИСЯ,** очу́ся, о́чишся, *док.* 1. Просочуватися якоюсь рідиною, робитися, ставати мокрим. *Цілий день він біга з камери в камеру, чогось хвилюється, турбується, кричить, записує, одмахується. Волосся на лобі йому не висихало від поту, і картузик промочувався спідсподу аж на зверхній бік* (В. Винниченко); *Полив полуниці вважають достатнім, коли ґрунт промочиться на глибину 25–30 см* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **промо́чувати.** *Ящики промочувалися солоною водою, що робило їх вогнестійкими й міцними* (з наук.-техн. літ.); *Для візуального збільшення губ стручок пекучого перцю нарізається разом із насінням і настоюється в теплій воді. Серветка промочується у розчині та прикладається до рота* (із журн.).

ПРОМО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **промости́ти.** *Ні біль душі, ні голод, ні наруги Не звернуть вас на шлях, промощений товпою, Підете все сумні, як діти скорби* [скорбі] *й туги, Грізні огнем ідей, великі самотою* (П. Карманський); // **промо́щено,** *безос. пред. Дорогу в горах вже промощено* (із журн.).

ПРОМО́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **промости́ти.** *"Каменярі" — се алегоричний образ громади працівників, що спільною важкою працею ламають скелю для промощення дороги* (І. Франко).

ПРОМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОМОСТИ́ТИ,** мощу́, мо́стиш, *док., що.* Вимощуючи чим-небудь, прокладати дорогу, стежку і т. ін. *Панські гайдуки їхали передом колясок і ридванів своїх панів або йшли пішки і промощували дорогу, розганяючи товпу* (А. Чайковський); * Образно. *Там ті промощують собі дорогу ліктями, не перебирають у способах, не питаються, що гарне, а що ні...* (Б. Лепкий); // Пробиратися у важкопрохідній місцевості. *Пішов* [провідник], *промощуючи дорогу поміж руїнами* (І. Франко); * Образно. *Як буря ломить лісом дерева, так промощував Іван дорогу поміж нарід* (Л. Мартович).

ПРОМПА́РК, у. Скорочення: промисловий парк *(див.* **парк** 3). *Метою діяльності промпарків має стати модернізація існуючих та створення нових виробництв* (з наук.-попул. літ.); *Ідея промпарків полягає у підготовці інфраструктури для початку різнопрофільних виробництв, що розміщуватимуться в єдиній зоні* (з навч. літ.).

ПРОМРІ́ЯТИ, ію, ієш, *док.* Помріяти певний час. *Радість нестримним струменем била їй серце, ніби вона була викупана десь у гірськім озері з сосново-молочної води. Тепер вона знала, що всю ніч промріє* (М. Івченко); *Марлена розповіла про цього модерніста* [Франца Кафку], *що він ціле життя промріяв про Ґустава Флобера* (Олекса Ізарський).

ПРОМРЯЧИ́ТИ, и́ть, *док., безос.* Помрячити певний час. *Таки ж два дні вже промрячило, а тепер би й сонечку пора визирнути, а то й покоси погниють* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОМТОВА́РИ, ів, *мн.* Скорочення: промислові товари — предмети, речі і т. ін., що виробляються промисловістю й використовуються в побуті (крім харчових продуктів). *Пахла ця білизна крамницею і фабричними промтоварами* (Є. Гуцало); — *В магазині промтоварів стоїть цілий ряд вішаків з однаковісінькими сукнями для дівчаток, які навіть бабусям соромно вдягти* (С. Талан).

ПРОМТОВА́РНИЙ, а, е. Стос. до промтоварів; пов'язаний із продажем, зберіганням промтоварів. *По обіді Павло урочисто одімкнув чемодани й роздав подарунки: матері чорну лискучу плюшку* [чорний плюшевий жакет], *так круто посипану нафталіном, що в хаті одразу запахло промтоварною крамницею, червоні калоші на червоній підкладці* (Григір Тютюнник); *Вулицею не пройти: купи битої черепиці, цегли, колеса від возів, меблі, перекинуті продовольчі та промтоварні ларки* (М. Малиновська); *У промтоварній зоні було тихо. Бариги сиділи в своїх наметах і проводжали нас понурими поглядами* (Л. Кононович).

ПРОМУГИ́КАТИ, промуги́каю, промуги́каєш *і* промуги́чу, промуги́чеш, *що і без прям. дод.* Док. до **муги́кати.** — *Он же постіль гуляє. Вилізь, роздінься та й лягай... — Гее... не лізь... — промугикав Яків* (Панас Мирний); *Федір промугикав досить-таки приємним голоском майже всі чернігівські пісні, ті, які чув од матері, які співала молодь на вечорницях* (Ю. Збанацький); *У великій нудьзі він розгорнув ті зошити, промугикав, лежачи на ліжку, усі записані пісні — смішні, батярські і жалісливі* (Р. Іваничук).

ПРОМУ́КАТИ, аю, аєш. Док. до **му́кати.** *Навпомацки зняв налигач зі стовпа і залигав корову Лиску. Вона ніби щось утробно промукала і потяглась до Ількової лівиці* (Ю. Логвин); *Зрештою хлопець стиснув кулаки, промукав у відповідь на моє питання щось нечленороздільне, розвернувся і рішуче почвалав на кухню* (М. Кідрук).

ПРОМУЛЬГА́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* Санкціонування законопроєкту, схваленого парламентом, главою держави у встановлені конституцією строки, а також опублікування закону в офіційному віснику. *В Італійській Республіці закони публікуються після промульгації і набирають чинності на п'ятнадцятий день після публікації, за винятком випадків, коли сам закон встановлює інший строк* (з наук. літ.); *У президентських республіках промульгація закону здійснюється президентом* (з навч. літ.).

ПРОМУРКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОМУРКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *що і без прям. дод.* Док. до **муркота́ти, муркоті́ти.** *Кіт промуркотів з дивана* (І. Жиленко); *Рабин промуркотів ще якусь молитву, а відтак перший кинув невеличкий срібний гріш до видовбаної в камені ямки* (І. Франко); *Цілком можливо, що вранці промуркоче* [обранець] *голосом березневого кота "Доброго ранку, кохана", або "моя богине", або "моя кицюню"* (М. Матіос); *Тьомик щось промуркотав до неї* [дівчини] *на знак примирення і спробував погладити по руці* (М. Кідрук).

ПРОМУРКОТІ́ТИ *див.* **промуркота́ти.**

ПРОМУРМОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОМУРМОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **мурмота́ти, мурмоті́ти.** *Пріська щось промурмотіла, але зараз урвала, бо мати загрозила: — Ну, ну, поговори мені!* (Леся Українка); *Я мусив почувати себе ніяково. — Можна ввійти! — ні з того ні з сього промурмотав я* (В. Винниченко); *Сулак був явно спантеличений; він мовчав, чудно дивився на Танюшу, потім промурмотів щось невиразне і рушив додому* (І. Сенченко); *Кошеня відкрило очі, лагідно промурмотіло щось і знов заснуло, звернувшись бубликом* (із журн.).

ПРОМУРМОТІ́ТИ *див.* **промурмота́ти.**

ПРОМУРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *що і без прям. дод.* Док. до **мурча́ти.** *Під лежанкою задоволено промурчав ситий кіт* (із журн.); [Н а с т я:] *Питаю куди? А він зиркнув на мене так, наче з'їсти хотів, покрутив головою, щось промурчав, грюкнув дверима та й вийшов* (І. Карпенко-Карий).

ПРОМУ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого.* Помучити (у 1 знач.) певний час. *У такий спосіб ми промучили себе всю ту зиму плюс добрячий шматок весни* (Ю. Андрухович); — *Дорога моя, доки не пізно, тікайте від нього. Цей хлопець промучить вас все життя, до старості, до безвиході* (І. Роздобудько).

ПРОМУ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док.* Помучитися (у 1 знач.) певний час. *Це все його!.. Де воля, там і краса, поезія... Сім років тут промучився, а тільки зараз, вільним, збагнув цей край, цю землю і те, як можуть жити в такій пустелі люди впродовж віків чи навіть тисячоліть* (Василь Шевчук); *Не прожила я з тобою п'ятнадцять літ, а промучилась* (В. Малик); *Він порушив традицію, одружився зі своєю сусідкою, промучився двадцять п'ять років і, врешті-решт, розлучився* (Є. Кононенко); // Похворіти (у 2 знач.) певний час. *Хоч славнозвісний професор передбачав смерть у найближчі години, Аркадій промучився майже п'ять днів* (Ірина Вільде); *Дружина одного з найшанованіших городян .. раптом занедужала на якусь незбагненну хворобу, що не піддавалась ніяким зусиллям лікарів. Довго промучившись, вона померла* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); // Зазнати горя, страждань у неволі. *Три годи, як три дні, промучивсь я в проклятій неволі, на турецькій каторзі, на тих безбожних галерах* (П. Куліш); *Вона вернулася до тюрми, щоб скинути арештантську одежу, і скоро дійшла до свого місця, що на йому* [ньому] *промучилась, убиваючи своє тіло і душу п'ять місяців, упала і не могла встати* (Б. Грінченко).

ПРОМУШТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого.* 1. Док. до **муштрува́ти** 1. [Ж а н д а р м:] *Як чоловіка в війську промуштрували та по босняцьких горах прогонили, .. то куди вже йому давні любощі згадувати* (І. Франко).

2. Помуштрувати (у 1 знач.) певний час. *Вранці-рано піде* [Максим] *на учення; промуштрують їх — геть уже сонечко підоб'ється* (Панас Мирний).

ПРОМФІНПЛА́Н, у, *ч., іст.* Скорочення: промислово-фінансовий план (в СРСР). *Як той сівач, ніс він у мішку всякої тварі і всякого насіння до лиха і розтикав по землі, що де приходилось, мов за точно опрацьованим промфінпланом небесного комунхоза* [комунгоспу] (І. Багряний); *Голову зведеш — і тлінню тлять недобудовані новобудови, мов замок спалений. Одні бійниці чи то, пак, вікна морок бережуть. Ще не затвердили на школу промфінплан?* (В. Стус).

ПРОМЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **мча́ти** 1. *Крізь ворожий тиск мене промчав Меркурій* (М. Зеров).

2. Док. до **мча́ти** 2. *Кулі вдарили по кущах терну в сусідньому чагарнику, вихором промчали по столоченій кукурудзі й зникли за пагорбком* (Л. Дмитерко); *По верхівках дерев з розбійницьким свистом промчав рвучкий вітрюга — перший провісник громовиці* (В. Нестайко); *З свистом і сичанням промчав паровоз, застукотіли колеса вагонів* (П. Дорошко); *Лімузин на повній швидкості промчав по вулицях маленького селища, де шофер удень заливав воду в радіатор* (О. Бердник); *Останньою трапом промчала юна особа, тягнучи поперед себе важку валізу, в'язанку книжок і чорний медичний саквояж* (І. Роздобудько); *Гірська країна стає руйновищем там, де промчали каламутні потоки, скинуті черевatими хмарами* (П. Загребельний); // Швидко помчавши, переміститися в просторі (про людей, що користуються транспортними засобами або їздять верхи на конях). *П'ятеро вершників вихором промчали заростями гнучкої червонястої шелюги і зупинилися на піщаному березі Дніпра* (В. Малик); *На третій день він покинув свій кабінет, під особистою охороною із трьох чоловік промчав на автомашині до свого особняка* (Ю. Бедзик); // Швидко пропливти. *Невеличкий військовий корабель промчав швидко, залишаючи за собою розбурханий спінений слід* (М. Трублаїні); // Швидко пролетіти (про птахів і літальні апарати). *Чирки живою хмаркою промчали* (М. Рильський); *Літак промчав далі і зник за лісом* (М. Трублаїні); *Космоліт пірнув униз, плавно промчав над низькими розтрісканими скелями, над гігантськими кратерами* (О. Бердник).

3. *що.* Мчати (у 2 знач.) деяку відстань. *Павло в одну мить промчав ту відстань, по якій колись ішов нарочито повільно* (В. Кучер); — *Непорядки на дорозі,* — *почав сердитись Василь. Промчавши кілька десятків метрів, раптово загальмував* (М. Томчаній).

4. *перен.* Док. до **мча́ти** 3. *Куриться довгий шлях, і вершник мчить, у брязкоті металу, мов наздогнать весни він хоче дні... О друже мій! То молодість промчала на золотому, дикому коні...* (В. Сосюра); *Хоч і в великих бурях, а промчали чотирнадцять років* (А. Хижняк); // Швидко минути, промайнути (про події). *Скільки тих вихорів і вихорців промчало по рідній землі в останні десятиліття! Скільки вигублено посадів, сіл* (Ю. Мушкетик); *Все, що сталося потім з тобою, промчало у шаленому леті часу, не залишалося, не зупинялося, бо не було йому вороття* (Ю. Покальчук).

5. *перен.* Миттєво постати, спливти в уяві, думках і т. ін. *І вже ніколи не промчать .. феєрверки гіперболізму крізь темряву буденщини, і не спалахне огнецвіт моєї фантазії* (М. Хвильовий); *Оксані Чайка не повідав ці думки, що вихором промчали в його мізку* (Д. Бузько); *Головою хлопця промчало тисячі думок та запитань, але жодне з них так і не сформулювалося чітко в голові* (Дара Корній).

ПРОМЧА́ТИСЯ, чу́ся, чи́шся, *док.* 1. Те саме, що **промча́ти** 2. *Як хотілося йому туди — на волю! Дихнути п'янким повітрям весни, босоніж промчатися по теплій зеленій бережині, підставити обличчя і руки золотому промінню Дажбога* (В. Малик); *Двічі з ранку промчалась по висілку хлібна машина* (Є. Пашковський); *Повз нас промчалась перелякана козуля* (М. Руденко); * Образно. *Промінь ясного сонця стрілою промчавсь крізь вікно і упав якраз Петрові у вухо* (Панас Мирний); // Швидко пронестися (про звуки). *Грицько підвівся. Хрипле деренчання хвилею промчалось над ними. — Чув? Що воно? — питав Івась. — А ходім подивимося* (Панас Мирний).

2. *тільки 3 ос., перен.* Те саме, що **промча́ти** 4. *Рік минув, як ми пізнались; Наче ластівка стрілою Попід хмару промигне, — Так ті дні пройшли, промчались* (І. Франко); *За хвилиною хвилина, за годиною година — і промчалися літа...* (М. Упеник); *В тривожно-радісному і п'янкому тумані промчалися ці дні* (М. Стельмах); *Знову час промчався мимо псом нестримним і голодним, вихопивши, мов із диму, дні мої один за одним, ніби їх і не було* (М. Павленко).

3. *безос., кому, перен.* Минути, сповнитися (про досягнення кимось певного віку). *Їй* [Бейбі] *вчора промчалось у вічність шістнадцять років життя* (Мирослав Ірчан).

4. *що, перен.* Те саме, що **промча́ти** 5. *В уяві йому промчалось кілька несподіванок, і він здригнув* (М. Хвильовий); *"Що це? Збіг? Знак для мене чи когось іншого? Хитро задумана пастка? Для кого?" — думки одна за одною промчалися через мою збаламучену голову* (В. Лис).

ПРОМ'Я́ТИ *див.* **промина́ти**[2].

ПРОМ'Я́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пром'я́ти** 1, 4. *Обсмажуємо цибулю і моркву, до овочів додаємо пром'ятий рис і ще пару хвилин обсмажуємо все разом* (з навч. літ.); *Чекав* [вершник], *доки візок дозорця з кошиком риби та з рибалками виїхав на пром'яті в траві колії від річки* (Іван Ле).

ПРОМ'Я́ТИСЯ *див.* **промина́тися**[2].

ПРОНАЙМИТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Понаймитувати певний час. *Кушнір у його батька своє дитинство пронаймитував* (М. Стельмах); *Пронаймитувавши пів життя по маєтках румунських землевласників, він ще й досі не цілком звикся із своїм становищем* (О. Гончар); *Як розтанули сніги, Байбал та Дабиит покинули рідний наслег. Літо пронаймитували в одного мархінського тойона* (М. Сиротюк).

ПРОНА́ТОВСЬКИЙ, а, е. Який підтримує політику НАТО, зацікавлений у поглибленні політичних, економічних і т. ін. зв'язків із цією організацією. *Шлях України до членства в НАТО закріплений у Конституції України та її базовій політиці. Пронатовський курс країни підтримує більшість українців* (з публіц. літ.); *Україна співпрацює з НАТО, проводить пронатовські кампанії, веде роботу з громадянським суспільством* (із журн.).

ПРОНА́ТОР, а, *ч.* 1. *анат.* М'яз, за допомогою скорочення якого здійснюється пронація. *За функціями м'язи розрізняють на згиначі, розгиначі, відвідні, привідні, піднімачі, пронатори (обертають кінцівку до середини), супінатори (обертають кінцівку назовні) тощо* (з навч. літ.); *У спортсмена було пошкоджено круглий пронатор передпліччя* (з газ.).

2. Устілка, яку вкладають у взуття при деформаціях ступні. *За необхідності у взуття замовника вмонтовуються спеціальні устілки — пронатори або супінатори* (з навч. літ.).

ПРОНАЦИ́СТСЬКИЙ, а, е. Який є прибічником, прихильником нацистів, підтримує їх політику. *Учасники військово-патріотичної гри переглянули документальний фільм з історії проголошення Карпатської України та її боротьби із пронацистським окупаційним режимом Королівства Угорщини на чолі із регентом Міклошем Горті в 1938–1939 рр.* (з газ.).

ПРОНАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **прона́ція** 1. *При пронаційному положенні стопи напружені внутрішні структури* (з навч. літ.); *У дітей раннього віку частою травмою є пронаційний підвивих голівки променевої кістки* (із журн.).

ПРОНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *анат.* Внутрішній поворот передпліччя, кисті або стопи. *Від типу пронації залежить сила природної амортизації, яка допомагає адаптуватися до різних поверхонь під час бігу, а також пом'якшує ударне навантаження* (з наук.-попул. літ.); *Пронація є частиною природного руху людського тіла й необхідна для найкращого розподілу сили удару об землю* (з навч. літ.).

2. *спорт.* Позиція у фехтуванні, коли озброєна рука нахилена долонею вниз. *При виконанні простого і складного вітань у фехтуванні треба, вітаючи суддів справа, шаблю держати горизонтально, лезом вправо (пронація)* (з навч. літ.).

ПРОНЕДУ́ЖАТИ, аю, аєш, *док., рідко.* Похворіти (у 2 знач.) певний час. *Його Васька, його добра жінка, що була хазяйка невсипуща.., покинула його на сьому світі, пронедужавши тижнів зо два* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРОНЕ́СЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пронести́** 1–3. *Великий синьо-жовтий прапор був пронесений через центр шотландського міста Единбург* (з газ.); *Шукаючи відповіді на сокровенні запитання життя, він став потай вивчати заборонені трактати, частково пронесені контрабандою з Землі, частково — з інших небесних островів* (Любко Дереш); *Народне образотворче мистецтво виплекане і збережене самим народом та пронесене ним через тисячоліття* (із журн.); // **проне́сено,** *безос. пред. Не Бога, є він там чи нема, боявся Григорій, а самого себе. Того, що в душі. Що від матері й батька. Що через десятиліття трудного життя пронесено. Через фронти* (В. Дрозд); *Символічно, що у День вишиванки прапор Європейського Союзу було пронесено через усю територію України із Заходу на Схід* (з газ.).

ПРОНЕ́СЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пронести́** 1, 4, 5. *Винного за пронесення вогненебезпечних предметів на територію військової частини притягнуто до відповідальності* (із журн.).

ПРОНЕСТИ́ *див.* **проно́сити.**

ПРОНЕСТИ́СЯ *див.* **проно́ситися.**

ПРОНЕФРИ́ЧНИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **проне́фрос;** переднирковий. *Пронефричний канал є вивідною протокою головної нирки* (з навч. літ.).

ПРОНЕ́ФРОС, а, *ч., анат.* Орган виділення у зародків нижчих хребетних; переднирка. *У вищих хребетних і людини пронефрос закладається, але не функціонує* (з наук. літ.); *В ембріонів людини пронефрос зникає дуже швидко* (з навч. літ.).

ПРОНИ́ДІТИ, ію, ієш, *док.* Нидіти (у 1, 2 знач.) певний час. *Ох, якби хоч на сей концерт піти! Невже я отак цілісіньке літо пронидію, нічого не бачивши й не чувши?* (Леся Українка); *Вона спалахнула цілим вибухом докорів, нарікань, обвинувачень .. — Казала, іди на екскаватор, таж ні, в інженери! .. — Отак, мабуть, і вік пронидіємо* (Г. Коцюба); *Пронидівши весь день у клітці саду, Тарас подався знову в триклятий форт* (Василь Шевчук); *— Як використати звільнений час? Замкнутись у кімнаті і, згорбившись, цілий день пронидіти перед екраном телевізора?* (В. Близнець).

ПРОНИ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прониза́ти.** *Лежав він у крові, пронизаний ножем* (М. Старицький); *Як пахнуть землі, свіжі, соковиті, Пронизані стрільчастим сходом трав!* (М. Бажан); *Над шосе клубочився туман, пронизаний різким жовтим світлом автомобільних фар* (Л. Кононович); *Це була сцена — простора, пронизана тонкими променями світла, у яких виблискували золотисті пасма пилу* (І. Роздобудько); // **прони́зано,** *безос. пред. Увесь простір кафе наскрізь пронизано жовтневим світлом* (Ю. Андрухович); * Образно. *Для своїх чотирнадцяти чи п'ятнадцяти літ він виглядав набагато мужнішим, а тільки в душі лишився дитиною, його серце було пронизано барвами* (П. Загребельний).

ПРОНИЗА́ТИ *див.* **прони́зувати.**

ПРОНИЗА́ТИСЯ *див.* **прони́зуватися.**

ПРОНИ́ЗКА, и, *ж.* Намистина, бісер, монетка, камінчик і т. ін., у яких зроблено дірочку для нанизування, а також прикраса з них. *— Бабуню, ось бусинка-пронизка з міді, колись давно-предавно якась ваша родичка загубила, а ви й досі не підібрали. Знайдете решту, бо десь воно ж на цій землі погублено, та й матимете намисто* (Є. Гуцало); *Розкопки поховань енеолітичних скотарів демонструють наявність у них прикрас із мідних пронизок, браслетів, скроневих підвісок з мідного дроту, високоякісних кременевих виробів* (з наук. літ.).

ПРОНИ́ЗЛИВИЙ, а, е. 1. Який, проникаючи крізь одяг, викликає неприємні фізичні відчуття (про вітер, холод і т. ін.); дуже сильний. *Лувичка вдарив плечем у надвірні двері. Вітер і вогкий пронизливий сніг увірвалися в помешкання* (І. Микитенко); *Одного ранку Андрись прокинувся від пронизливого холоду* (В. Гжицький); *По сніданню та годівлі коней рушили далі по звивистій лісовій дорозі, яку заливали часом холодні, пронизливі хвилі туману* (Ю. Логвин); *Вільглий пронизливий вітер прошив благеньке пальтечко, гострими голочками вп'явшись у тіло* (Г. Тарасюк).

2. Який проймає тіло або його частини (про біль). *Залишається біль — гострий, пронизливий: на лівому боці черева* (Ю. Яновський); *Тремтячи всім тілом, звівся, і рана відповіла на той порух пронизливим болем* (А. Дімаров); *Хлопець тоненько скрикує від пронизливого болю* (Г. Пагутяк).

3. *перен.* Пильний, уважний, проникливий (про очі, погляд і т. ін.). *Айт витримав цей пронизливий погляд* (М. Дашкієв); *Пил вкривав картини й гобелени, крізь пил на козаків дивились чиїсь пронизливі очі* (Д. Білий); // Якому властива проникливість, здатність швидко помічати що-небудь (про людину). *Ніяковіючи, що також не приховалося від погляду пронизливого Зубченка, Лажечников простягнув Варварі руку* (Л. Первомайський); // Характерний для такої людини. *Професор говорив цілком серйозно й пристрасно. І якимось таким пронизливим блиском блищали в нього очі* (Остап Вишня); *Мефістофель закинув голову назад, і його лице зробилося пронизливе й гостре, як бритва* (Л. Кононович).

4. *перен.* Який різко наповнює звуками повітря, простір і т. ін. *На хвилину запала тиша, яку порушували тільки пронизливі крики чайок* (І. Багмут); *Про своє наближення поїзд повідомив коротким пронизливим гудком* (Ю. Збанацький); *В цю хвилину за вікном почувся пронизливий свист* (С. Тельнюк); *З вулиці долинав пронизливий скрегіт трамвайних коліс* (Ю. Винничук); // Який проноситься у свідомості (про думку, здогад і т. ін.). *Пронизлива думка майнула в голові Романенка* (С. Журахович); *Її сповнювало глибоке, пронизливе почуття щастя від того, що вона живе на цім світі, що доля така щедра й ласкава до неї* (О. Авраменко).

ПРОНИ́ЗЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **прони́зливий.** *— Мамуню! Ніколи не чула такої пронизливості благання, нікого не було їй так шкода, як зараз його* (О. Гончар); *Сивоок озирнувся, вже не ховаючись. Різонула йому погляд ніжність її обличчя, наштовхнувся на сизу пронизливість її очей* (П. Загребельний); *Це було його особисте, його особистий біль, пронизливість якого немовби не мала нічого спільного з оцим аеродромом і водночас виявилась нероздільною з ним* (Ю. Покальчук).

ПРОНИ́ЗЛИВО. Присл. до **прони́зливий.** *На горищі будинку пронизливо підсвистував вітер* (І. Волошин); *Вклонившись професорові, що пройшов повз нього, він повертається до Шкіндера і дивиться на нього гостро, пронизливо, з ненавистю* (І. Микитенко); *На пероні двічі вдарив дзвінок, пронизливо засвистів паровоз, і вагон здригнувся* (Д. Ткач); *Кінь пронизливо іржав і крутився під вершником, тратуючи передній ряд* (Р. Іваничук); *Згори, з піддашку, пронизливо цвіркав нахабний горобець* (О. Забужко).

ПРОНИ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прони́зувати** 1–7. *Підошва робочих напівчеревиків виготовлена з поліуретану. Устілка-пластина захищає стопу від пронизування гострими елементами* (з мови реклами); *Пронизування ґрунту могутнім корінням соняшника створює хороші умови для освоєння великого ґрунтового обсягу* (з навч. літ.).

ПРОНИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОНИЗА́ТИ,** ижу́, и́жеш, *док.*, *кого, що.* 1. Робити в чому-небудь отвір, крізну рану (гострим предметом, кулею і т. ін.). *Обидва* [вбивці] *враз помітили, як Павлюк — до кишені, і враз дві кулі пронизали Павлюкові груди...* (Д. Бузько); *Я взяв ініціативу до своїх рук. Нав'язавши брудну ганчірку на палицю, я виставив її в ляду. Кілька куль пронизало її одразу* (Ю. Яновський); // *перен.* Швидким рухом розрізáти, розділяти, розсікати (повітря, воду і т. ін.). *Човни .. пронизували гострими носами хвилі, бризками обдавали завзятих гребців* (Іван Ле); *Літак пронизав пухову хмаринку і полинув над голубими неоглядними просторами землі* (І. Волошин); // *тільки 3 ос.* Миттєво протікати по чому-небудь (про електричний струм, магнітний потік і т. ін.). *Пробігає блискавиця через наше тіло; незчуєшся, звідки світне, пронизе і, не знать куди, зникне* (Панас Мирний); * У порівн. *Схопив* [Губа] *свій казанок — та й остовпів, ніби його пронизало блискавкою* (Є. Доломан); // *чим і без дод.* Перетинати що-небудь навпіл. *Швидко пронизавши накреслену фігуру прямою лінією, блискавично вдарив* [Савка] *по карті кулаком* (О. Довженко); * Образно. *Ручай, що вискочив з переліску, пронизав очеретища та кучу і перетнув те селище навпіл* (Іван Ле); // *чим і без дод., перен.* Проникати, проходити крізь що-небудь (про світлові промені, радіохвилі і т. ін.). *Місячне світло пронизувало ніжно-синяві нічні мряки, розсвічувало далечину* (О. Кобилянська); *Радіохвилі вільно пронизували туман, обмацували землю і поверталися назад* (М. Дашкієв); *Сонце повільно підіймалось з правого борту, пронизуючи джунглі об'ємними смарагдовими променями* (М. Кідрук); * У порівн. *Рибалки вечеряли коло багаття. На фоні чорної ночі всі вони так біліли проти вогню, ніби вогонь пронизував їх наскрізь, ніби вони були вилиті з білого прозорого скла* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки 3 ос.* Проростати на певну глибину крізь що-небудь (про коріння, стебла і т. ін.). *Стебла пролісків, як шилом, проколювали вогку землю, пронизували наскрізь опале торішнє листя і враз розцвітали блакитними очицями* (О. Донченко); *Рослини, які мають густу мережу дрібного коріння, що пронизала ґрунт, повніше використовують ґрунтову вологу* (з навч. літ.).

3. *також без прям. дод., перен.* Проникаючи крізь одяг, проймаючи наскрізь, викликáти неприємні фізичні відчуття (про вітер, холод і т. ін.). *Осінь уже глибока стояла, вітер холодний віє, так наскрізь і пронизує* (Панас Мирний); *Листопадовий вітер наскрізь пронизував місто, вимітав з провулків та пустирів останнє листя, заносив його в непривітні розкислі поля, до далеких козацьких могил* (Б. Левін); *Ранішній, гострий, як звичайно буває на сході сонця, холодок пронизав мене* (Ирина Вільде); // *безос.* — *Ти зігрієшся. Тримайся! — Я тримаюсь, Тамарочко. Тільки всю мене пронизує холодом* (А. Хижняк); *Двері рипнули — і Марію пронизало холодом* (Ю. Смолич); // Раптово впливати на людину, її свідомість (про психічні відчуття). *То плач проймав його, то жаль пронизував наскрізь* (Панас Мирний); *Її, ніби спиця, наскрізь пронизувала незбагненна любов до всього, на що падав погляд* (І. Роздобудько); *Відчуття небезпеки пронизало свідомість дівчини* (О. Донченко); *Страх пронизав його наскрізь* (Ю. Мушкетик); // Раптово проноситися у свідомості (про думку, здогад і т. ін.). *Він не міг відігнати сумних думок, що чорною хмарою налягли йому на душу, гострим болем пронизували серце* (В. Малик); *Питання різке, мов свист електрички, пронизувало голову Серафими: а на біса вона йому потрібна?* (О. Ульяненко); *І нараз свідомість пронизала думка: але ж бо я вмираю...* (Г. Хоткевич).

4. Раптово охоплювати тіло або його частину (про біль). *Враз почула гострий страшний біль, що пронизував увесь живіт і крижі* (Б. Грінченко); *Тіло пронизував гострий біль* (Д. Білий); *Не встиг старшина проскакати десятка метрів, як земля вибухнула під ним. Гострий біль пронизав зігнуті в стременах ноги до самих колін* (О. Гончар).

5. *чим і без дод., перен.* Пильно, прискіпливо, допитливо вдивлятися в кого-, що-небудь з метою оцінки, осуду і т. ін. *Дітвора .. чіплялася на бричку, пронизувала оченятами покупки, вгадуючи, що там є й на їхню долю* (Дніпрова Чайка); *Людомир продовжує мовчати, потемнілим від гніву оком пронизує свого мучителя* (А. Хижняк); *Він наскрізь пронизував мене поглядом* (Р. Андріяшик); *Коли я лежу поміж ними* [деревами] *в траві, пронизуючи очима крони і прислухаючись, як тихо ворушиться в глибинах коріння, мені здається, що дерева ростуть з неба* (М. Дочинець); *Пронизала* [Галина] *сірими сердитими очима хлопця і пішла не оглядаючись* (М. Чабанівський).

6. *чим, перен.* Різко, гучно наповнювати звуками повітря, простір і т. ін. *В хаті аж гуло од гаму, од клекоту. Усі випили добре, усі говорили голосно, і ніхто нікого не слухав .. Соломіїн голос перемагав той клекіт і пронизував повітря, як гострий ніж* (І. Нечуй-Левицький); *Решта вовків гарчали та огризалися, дожираючи мертвого коня, і роздирали ще живу кобилу, що пронизувала ніч страдницьким іржанням* (З. Тулуб); *Той крик пронизував наскрізь, навіть у Сірка, який чув його сотні разів, змійкою пробіг по плечах морозець* (Ю. Мушкетик); *Раптом ясний ранок пронизав дитячий розпачливий, обурений лемент* (С. Васильченко); *Стояла якась особлива, оглушлива тиша. Розбив, пронизав ту тишу несамовитий, тонкий і гострий, на одній високій ноті, вереск* (В. Козаченко).

7. *перен.* Проходити через що-небудь основною, провідною думкою (про тему, ідею і т. ін.). *Тема матері, що пронизує світлим променем усю творчість Шевченка, найвищої своєї межі досягає в "Марії", одному з останніх великих творів поета* (М. Рильський); *Питання життя і смерті вражали .. мою дитячу уяву, що й залишилося в мені на все життя, пронизуючи в найрізноманітніших виявах мою творчість* (О. Довженко); *Краса рідної землі назавжди увійшла в мистецький світ Юрія Федьковича, пронизала його твори* (з навч. літ.).

8. *тільки док.* Понизати (у 1 знач.) певний час. *Цілий вечір пронизали дівчата намистинки на тонкий дріт.*

◊ **(1) Прони́зувати (пробирáти, проймáти** *і т. ін.)* / **прониза́ти (пробра́ти, пройня́ти** *і т. ін.)* **до [сами́х] кісто́к:** а) викликáти у кого-небудь сильне відчуття холоду, ознобу, дошкуляти цим кому-небудь (про вітер, сирість, холод і т. ін.). *В хаті стало ніби затишніше, хоч собача холоднеча, як і раніше, проймає до кісток* (Є. Доломан); *Морозяний вітер протинав до кісток* (І. Білик); *Холод пробрав його до кісток. З носа крапало* (Любко Дереш); *Георгія пронизав холод аж до самих кісток* (М. Гримич); б) раптово проймати тіло або його частину (про біль). *Біль пронизує до кісток, .. свердлить буравами тіло* (М. Стельмах); *Пекучий біль проймає мене до самих кісток* (із журн.).

ПРОНИ́ЗУВАТИЙ, а, е. Те саме, що **прони́зливий.** *Різкий, пронизуватий вітер тріпав прапори й стяги і гнав по млистому небу клочками пошарпані хмари* (М. Старицький); *По всьому тілу його* [Макса] *проходить пронизуватий, важкий, моторошний холод* (В. Винниченко); *Дрібна пронизувата мжичка безперестанку сіялась кілька годин, мов із сита, сховатись було ніде* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Єремія стояв непорушно й тільки поглядав на Тодозю гострими пронизуватими очима* (І. Нечуй-Левицький); *Боявся Пампушка й пронизуватого погляду цього козацького полковника* (О. Ільченко); — *Матінко! Рятуйте!* — *верещав пронизуватий жіночий голос, покриваючи шум боротьби* (М. Коцюбинський).

ПРОНИ́ЗУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОНИЗА́ТИСЯ,** и́жеться, *док.* 1. Пронизуючи що-небудь, пробиваючись крізь щось, проникати всередину чогось, з'являтися десь. *Світло й сонце пронизувалися всюди;* * Образно. *Крізь сон пронизувались мрії, мов промені з далеких тих світів* (Леся Українка); *Крізь обрій, крізь небо пронизалася* [смужка суші] *й далі пішла — не видно їй кінця* (О. Гончар); // *чим.* Бути пронизаним чим-небудь. *Раптом, наче з веління чарівної руки, кристалічні велетні-крижини пронизуються світлим ізумрудним кольором* (О. Довженко); *Сіра курява пронизалась свистом куль, упала чорним шаром на обличчя людські...* (Г. Косинка).

2. *тільки недок.* Пас. до **прони́зувати.** *Найбільш доступним та зручним у використанні способом перевірки якості монет був метод пробірного каменя чи голок. Виявлені монетні підробки пронизувалися ножами або іншими гострими предметами та викидались, таким чином вони вилучалися з грошового обігу* (з наук. літ.); * Образно. *Твій душевний анабіоз пронизується крихітними фотонами щастя, такими ж блискучими, як фітопланктон у нічній воді, коли трохи збурюєш її рукою* (І. Карпа).

ПРОНИ́ЗУВАТО. Присл. до **прони́зуватий.** *Над ними у повітрі справді ширяв хижий кобець, гостро й пронизувато свистячи* (Б. Грінченко); *Пані Наталя перша скочила з місця. — Геть! — скрикнула вона тонко й пронизувато* (М. Коцюбинський); *На станції дико, пронизувато свистіли паровози, але сопілка була ще ніжніша від того* (В. Винниченко).

ПРОНИ́ЗУЮЧИЙ, а, е. Який пронизує (у 1, 3–5 знач.) кого-, що-небудь; пронизливий. *І крізь воду, і крізь скло синій камінь світив, коли на нього падало сонце, все таким же ясним і пронизуючим синім променем* (Ю. Логвин); *Від води тягло холодом — пронизуючим, гострим. Здавалося, останнє тепло відбирала в дівчини ця крижана вологість* (П. Кочура); *З-за рогу, наче гумовою палицею, вдарив мене в обличчя різкий, пронизуючий вітер* (П. Колесник); *Жоден м'яз не затремтів на його мармуровому обличчі, але ж з очей раптом блиснув темний, невмолимо твердий і пронизуючий, як лезо шпаги, погляд* (Н. Королева).

ПРОНИКА́ЛЬНИЙ, а, е. Здатний проникати крізь що-небудь. *Рентгенівське випромінювання з довжиною хвилі меншою 0,2 нм має значну проникальну здатність і називається жорстким* (з наук.-попул. літ.); *Висока проникальна здатність ефірних олій виявляє добрий терапевтичний ефект при зовнішньому застосуванні у складі мазей завдяки їхній гарній взаємодії з жирами* (з навч. літ.).

△ **Проника́льна** (*рідко* **проника́юча**) **радіа́ція** *див.* **радіа́ція.**

ПРОНИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проника́ти.** — *Це досить поетично написано. — Так, бо це й була поезія. Маю на увазі наші блукання лісом, відшукування закинутих шахт, проникання всередину* (Ю. Андрухович); *Сергій Альошин почав з теорії, але був приголомшений ще дужче, бо не розрахував глибини проникання кваркових променів у гранітну брилу і "пропалив" її наскрізь* (М. Дашкієв); *Взаємне проникання частинок однієї речовини в іншу, зумовлене рухом молекул, називають дифузією* (з навч. літ.); * Образно. *Смертельно надокучила система проникання офіційних очей і рук аж до домашнього огнища, до писемного стола, до каструлі; система контролювання кожного кроку* (В. Барка).

ПРОНИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОНИ́КНУТИ, ПРОНИ́КТИ,** кну, кнеш; *мин. ч.* прони́к, ла, ло *і* прони́кнув, нула, ло; *док.* 1. Удаючись до хитрощів, обману і т. ін., спритно пробиратися, прокрадатися куди-небудь. *Якийсь чисто зодягнений панок намагався проникнути у двір, але біля воріт вартові його затримали* (П. Кочура); *Два батальйони Н-ського полку проникли на східну околицю Пено* (Григорій Тютюнник); *Тільки тоді, коли з пів сотні яничарів проникли в двір, ударив на сполох дзвін* (В. Малик); // Досягати важкодоступної місцевості, доходити до малодосліджених областей і т. ін. *З безхребетних тварин високо в гори, на висоту понад 6000 м, проникають деякі види метеликів; на альпійських луках близько їхньої верхньої межі можна зустріти бджіл* (з наук.-попул. літ.); — *Залишмо зрадника і диверсанта в їхнім лігві. Спробуємо проникнути в ще глухіші тайгові сопки* (О. Довженко); — *Ви тільки подумайте, Женю! — закликав Дзвіниця дівчину пошепки. — Хірургія проникла вже до грудної клітки* (Ю. Шовкопляс).

2. *крізь що.* Ледь пробиватися (про світло). *Весь будинок був обвитий зеленню, що навіть крізь вікна ніколи не проникав світ сонця* (С. Чорнобривець); *Слабке місячне світло зовсім не проникало крізь крони дерев* (М. Кідрук); *Слабенький луч* [промінь] *світла проник крізь шпарку при незамкнених дверях до .. темної пивниці...* (І. Франко).

3. Заповнювати собою який-небудь простір, наповнювати щось і т. ін. (про повітря, газ тощо). *Отруйна бензинова духота лізе у вікно, заповнює кімнату, проникає у груди* (В. Собко); *Молекула пероксиду водню здатна проникати крізь клітинні мембрани і вступати в реакції з клітинними компонентами, досить віддаленими від місця свого утворення* (з наук. літ.); *Його* [дракона] *вогняний подих поморщив траву перед дверима, проник крізь щілину, яку вони лишили, обпалив гномів, причаєних у своїй криївці* (О. Мокровольський, пер. з тв. Д. Толкіна).

4. *тільки 3 ос.* Просочуючись, потрапляти куди-небудь (про рідини й сипкі речовини). *Було душно, дрібний пил проникав навіть у кабіну і тріщав на зубах* (О. Донченко); *Нічого не помічає Іванко. Піт краплинами сповзає з лоба, струмочками стікає з щік, проникає за комір* (А. Хижняк); *Волога проникала крізь плащ, і Юрко подумав, що в цей час ліпше йому було б у лабораторії* (Валерій Шевчук).

5. *тільки 3 ос.* Проростати на певну глибину (про коріння). *На багатих і пухких ґрунтах стрижневий корінь сосни проникає на глибину 60 і більше метрів* (з наук. літ.); *Коренева система озимини може проникати до трьох метрів углиб ґрунту* (з наук.-попул. літ.); *З опуклої різьби склепіння, зі струпуватих стін, проникши крізь граніт, звисали довгі й тонкі рослини, які, очевидно, купали своє коріння у водах, що простягалися вище* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

6. *крізь що.* Долаючи перешкоди, доноситися, ставати чутним (про звуки, слова). *Зайшовши в сіни, він зупинився від пискливого голосу батька, що комариним гудінням проникав крізь напівпричинені хатні двері* (Григорій Тютюнник); *Галас уже був такий, що до них долинали не тільки окремі слова, але й цілі фрази, переплітаючись вужами, спинались до їхніх вікон і проникали крізь шибки до покою* (Ю. Винничук); *Пісня проникала крізь стіну в затемнену кімнату* (М. Василенко); *Насті здалося, що той звук проник у кожну клітинку її тіла і вже зсередини розриває його на дрібні шматки* (С. Талан).

7. *перен.* Пильно вдивлятися в кого-, що-небудь, намагатися роздивитися когось, щось. *Всевидяче око вже проникало в глибину шеренг, когось невтомно шукало* (О. Гончар); *Все ближче й ближче лився чудовий голос, та, проте, хоч і як силкувався Борис проникнути оком углиб зеленої гущавини, та дарма, співачки не було видно* (І. Франко); // Вникати в суть чого-небудь, розбиратися в чомусь. *Я вивчив образи живого й неживого. Проник у саму суть високого й низького* (В. Мисик); *Він вивчав уже кожен Людоччин рух, намагаючись проникнути в думки і прагнення дівчини, зазирнути в тайники її душі* (М. Дашкієв).

8. *перен.* Розповсюджуючись, поширюючись, здобувати загальне визнання, набувати широкого застосування і т. ін. *Не тільки народна творчість з давніх-давен увіходила своїми елементами в літературу, але й література увесь час різними шляхами проникала в народні маси, засвоювалась ними* (М. Рильський); *В умовах широких можливостей для самовираження, налагодження міжнародних зв'язків в українську культуру проникають потужні струмені західноєвропейського постмодернізму* (з навч. літ.); *Футбол проник у гущу народну, у всеньку її товщу, без нього вже життя нема!* (Остап Вишня); // Швидко поширюватися, доходити до кого-небудь звідкись (про чутки, вісті і т. ін.). *Тієї ночі Остап Богучар довго не повертався в катакомби. Але тривожна звістка однаково проникла під землю* (В. Кучер); // Оволодіваючи чиїми-небудь думками, впливаючи на когось, поширюватися (про ідеї, теорії і т. ін.). *Різнорідні теорії проникали все більше в робітничу масу через популярні часописи і товариства* (І. Крип'якевич); *А ці обмізковують мокре дільце. — Ви володієте даром проникати в чужі думки? — Володію* (Ю. Мушкетик); *Скидалося на те, ніби якась невідома ворожа сила з обережною настирливістю намагається проникнути в свідомість, щоб оволодіти нею цілком і повністю* (М. Дашкієв).

ПРОНИКА́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **проника́льний.** *Деякі суб'єкти ототожнюють кожен проникаючий до їх* [їхніх] *слухових органів звук з певним кольором — зеленим, червоним, жовтим* (І. Франко); *Портативний лічильник на грудях Сіта показує, що від того циліндра випромінюється радіація величезної проникаючої сили* (О. Бердник).

△ **Проника́льна** (*рідко* **проника́юча) радіа́ція** *див.* **радіа́ція.**

ПРОНИ́КЛИВЕ *див.* **прони́кливо.**

ПРОНИ́КЛИВИЙ, а, е. 1. Який глибоко проникає в суть чого-небудь, правильно оцінює когось, щось, розбирається в чомусь. *Навіть проникливий пан Богуш спершу не здогадувався, що це бунт, мовчазна незгода зі станом речей* (Г. Пагутяк); *Навряд чи Ліза була дурнішою чи менш проникливою, ніж Вадим* (В. Хрущак); // Здатний проникати в сутність чого-небудь. *Проникливий розум і військовий досвід Хмельницького відразу оцінили всю перевагу вибраної Богуном позиції* (Я. Качура); // Який вдало передає суть чого-небудь; глибокий (у 4 знач.). *До мене йшли і козаки, й посполиті: тому картку написати до сина, тому позов, .. позови я писав кепсько, а картки, надто від старих, виходили вдалі, проникливі, з сльозою* (Ю. Мушкетик).

2. Який виражає які-небудь почуття, настрої і т. ін. [К а с с а н д р а:] *Не знаю я нічого, тільки бачу кривий гієни погляд, тільки чую проникливий хижацький голос* (Леся Українка); *Після вечері катеринославець, підвівшись із-за столу, став дякувати хазяйці. — Спасибі за хліб, за сіль, — промовив він зі щирою, проникливою теплотою в голосі* (О. Гончар); *Добрі й розумні вчительчині очі, її запальні, проникливі слова надихали березівських "козаків" на нові й нові подвиги* (М. Андрусяк); // Який викликає які-небудь почуття, настрої і т. ін. *За парканом збиралися люди і зачаровано слухали глибоку, проникливу, як найщиріші думки людини, музику* (О. Іваненко); *Мелодія була прониклива, особливо ніжно вилунювався із цих старих стін дівочий голос* (Р. Федорів).

3. Пильний, спостережливий, гострий (про очі, погляд і т. ін.). *Її холодний, проникливий погляд і гостре кам'яне лице змінилося, зм'якло, і вона в одній хвилі забула все* (О. Кобилянська); *Льокай був з лисиною трохи не до самої шиї, маленький, гостренький, з розумними, проникливими очима* (В. Винниченко); *Очі чоловіка, світло-блакитні та проникливі, ставали круглими та дурнуватими, як у кошенятка, що пізнає світ* (Л. Денисенко).

4. Який проникає куди-небудь. *Було зовсім темно, накрапав гнилий, всюди проникливий дощик* (С. Голованівський); *Ми замовкли. В салоні панувала прониклива темрява* (Любко Дереш); // Який завдає неприємного фізичного відчуття (про холод, вітер і т. ін.). *Був саме гострий грудень, і прониклива студінь в'ялила все довкола* (О. Кобилянська); *Від ріки тягне проникливим холодом по ночах* (Ірина Вільде); // Який неприємно діє на слух; різкий (про звуки). *Проникливі крики пугача.*

ПРОНИ́КЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **прони́кливий** 1, 2. *Задоволений з власної проникливості, Савченко поступово набирається духу* (Ю. Збанацький); *Олександр уважно вдивлявся в обличчя знаменитого київського митрополита, що прославився далеко за межами своєї землі мудрістю, проникливістю й людяністю* (С. Тельнюк); *Варсава .. заговорив тихим, на диво спокійним голоском, та стільки мудрості, стільки проникливості і значущості було в його неголосній мові!* (В. Близнець); *Киліяна .. вловлювала в його погляді особливу проникливість, особливу теплінь* (Ю. Мушкетик).

ПРОНИ́КЛИВО, *рідко* **ПРОНИ́КЛИВЕ.** Присл. до **прони́кливий.** *Семен .. уважно й проникливо приглянувся до Мурого* (Л. Смілянський); *Він, справді, читав дуже добре, спокійно, проникливе* (О. Іваненко); *Він говорив урочисто й проникливо, і його слухали залюбки* (Микита Чернявський); *Вперто й проникливо дивились на Ясеня засльозені очі професора, щось ніби шукали, щось ніби хотіли побачити* (Ю. Бедзик); *Ті очі, здається, розуміють усе, дивляться на світ мудро й проникливе, і в них нема цинізму, а тільки щирість і допитливість* (Ю. Мушкетик).

ПРОНИ́КНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прони́кнути, прони́кти.** — *Ми мусимо скласти протокол про проникнення у помешкання* (Г. Вдовиченко); — *Польоти і проникнення в космос відкриють еру справжнього розквіту людини* (О. Бердник); *Кожен період у житті мови засвідчує нерівномірність проникнення іншомовної лексики в різні семантичні групи* (В. Русанівський); *Останньою роллю Тамари була підготовлена з хвилюючою простотою, повною духовного проникнення роль Маклени Граси* (М. Бажан).

ПРОНИКНИ́Й, а́, е́. Здатний пропускати крізь себе що-небудь. *Простір для Ньютона є нерухомим, безперервним, однорідним, проникним вмістилищем тіл і ніяк не діє на матерію* (з наук. літ.).

ПРОНИ́КНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **проникни́й.** *Проникністю гірських порід називають їх здатність пропускати рідину або газ під дією перепаду тиску* (з наук.-попул. літ.); *Чим нижча проникність колектору для нафти, тим більше нафти залишається в пласті і тим нижчий кінцевий коефіцієнт використання запасів* (з навч. літ.).

△ **(1) Прони́кність біологі́чних мембра́н,** *біохім.* — здатність біологічних мембран пропускати в клітину або з неї молекули різних речовин та іони. *Іони кальцію регулюють проникність біологічних мембран, забезпечуючи нервово-м'язову провідність* (з навч. літ.).

ПРОНИ́КНУТИ *див.* **проника́ти.**

ПРОНИ́КТИ *див.* **проника́ти.**

ПРОНИ́РА, и, *ч. і ж., розм.* Те саме, що **проно́за.** *Там* [у школі] *прониру якого, ябеду осміють.., часом і виб'ють гуртом* (Панас Мирний); *Що тільки не говорив йому той пронира в "Кукушці"! Теж, мабуть, сп'яна розв'язав свій язик* (І. Цюпа); — *Абді-ага! Це такий пронира, що за гроші все зробить. Але бережись, бо обдурить* (В. Малик); *Ось на ній* [шовковиці] *Галька вчора й бачила уже почервонілі ягоди. Не Галька, а пронира якась. Чого її тут носило?* (І. Кирій).

ПРОНИ́РЛИВИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **проно́зливий.** *Поки Андрій гукав у двері сторожки, пронирливі, запобігливі хлоп'ята відхилили незамкнені чомусь важкі двері на дзвіницю і вже ганяли по бантинах горобців* (І. Багряний); *Цей пронирливий, начитаний і завзятий куркуленко швидко втерся в довіру скороминучих, падких на гроші і барахло правителів...* (М. Стельмах); *Працює* [німець] *в команді охорони. Циганкуватого вигляду, добрий по натурі і заразом вічно в пронирливій настороженості, до всього придивляється, в усе встромляє носика* (Ю. Бедзик); *Від пронирливих очей тітки Векли хіба сховаєшся! А може, вона й раніше бачила, та мовчала. Хай, мовляв, спить. А тепер зареготала на всю короварню* (І. Цюпа).

ПРОНИ́РЛИВІСТЬ, вості *і* вості, *ж., розм.* Абстр. ім. до **прони́рливий.** — *Скажіть, що у вас було на той час на озброєнні: нахабство, пронирливість, жебрацька печаль, сирітський погляд вихованця дитбудинку чи плач покинутої рідними дитини?..* (О. Чорногуз); — *А... звідки* [знаєте]*? — офіціант усе ще тупив очі й не вірив вухам, або просто тестував Марлу на пронирливість* (І. Карпа).

ПРОНИ́РЛИВО, *розм.* Присл. до **прони́рливий.** *Повільно повзти по степу черепасі, пронирливо пересуватися попластунськи ящірці і томно тягнути свій тулуб вологим берегом крокодилу, здається, накреслено долею* (з газ.).

ПРОНИРНУ́ТИ *див.* **прони́рювати.**

ПРОНИ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОНИРНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., рідко.* 1. Пірнувши у воду, пропливати певну відстань під водою. *До участі у змаганнях допускалися плавці, здатні пронирювати в ластах від 25 до 50 метрів* (із журн.); *Одним із завдань військовослужбовців було пронирнути під кількома льодовими ділянками і не промахнутися у спробі виринути на поверхню* (з газ.).

2. *перен., розм.* Швидко, непомітно пробиратися куди-небудь. *Нападники швидко пронирнули до складу боєприпасів* (із журн.).

ПРОНИ́ШПОРИТИ, рю, риш, *док., розм.* Понишпорити певний час. *Він цілий день пронишпорить коло тину, заглядаючи в дірочки, чи не видко де круглої головки з чорнявим, як шовк, волоссячком* (Панас Мирний).

ПРОНО́ЗА, и, *ч. і ж., розм.* Спритна, хитра людина; пройдисвіт (у 1 знач.). *А Васюта Ніженський водивсь у старовину з ляхами, так проноза вже добрий: брязнув капшуком перед владикою — той і вимудрував щось на Сомка* (П. Куліш); *А Микита, той проноза. Ну ж метати риби з воза, В кадці лиш лишився квас* (І. Франко); *Він був старшим, виглядав більш досвідченим і скидався на ще того пронозу* (Любко Дереш); // Людина, яка вміє вийти зі скрутного становища. *Тільки по вицвілих на сонці очах видно, що ж таки проноза* [Кайдан], *що доля котила його і за вітром, і проти вітру. У тих очах — і щирість, і подивування, й сподівання якось викрутитись* (Ю. Мушкетик); — *Колись і наш дід був молодим, гарним і веселим парубком. Добрий був проноза і заводіяка* (Ю. Логвин).

ПРОНО́ЗЛИВИЙ, а, е, *розм.* Про людину, яка всюди спритно проникає. *Вперше йому випало мати справу з тими пронозливими офіцерами оперативної служби дійової армії і кортіло якомога скоротити цю випадкову зустріч* (Іван Ле); *Вольовий, пронозливий, бідовий, він міг піти на що завгодно ради свого підрозділу* (О. Гончар); *Невдалий вояж міг зіпсувати його репутацію пронозливого комівояжера, крім того, з кожної вдало збутої партії він мав пристойний процент* (А. Михайленко); // Який виражає спритність (про очі, погляд і т. ін.). *Дебела постать, кругле, як діжа, обличчя, тільки змарніле вельми, пронозливі очі, які не викликали довіри в тих, хто чинив дізнання* (Ю. Мушкетик).

ПРОНО́ЗЛИВІСТЬ, вості *і* вості, *ж., розм.* Абстр. ім. до **проно́зливий.** *Знатні дами з властивою їм пронозливістю і нахабством домагалися чинів і постачальницьких постів для своїх чоловіків* (С. Добровольський); *Як буде насправді, ніхто не може знати наперед, навіть сам Ібрагім, попри його пронозливість і меткість розуму* (П. Загребельний); *Журналісти на Вавилоні* [планеті], *хоч і поступалися в пронозливості своїм земним колегам, теж були не в тім'я биті* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОНО́ЗЛИВО, *розм.* Присл. до **проно́зливий.** *Слідчий пронозливо допитувався про обставини аварії* (із журн.).

ПРОНО́ЗУВАТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **проно́зливий.** *Розумний та пронозуватий о. Сава якось зумів з дияконів вийти на попа на маленьку парафію* (І. Нечуй-Левицький); *Він не полюбляв партнера, бо той .. був .. улазливий і пронозуватий* (О. Ільченко); *Їздові довго міркували, чому іноземки так цікавляться їхнім куховаром, пронозуватим і сутулим, як сільський дячок* (О. Гончар); *Увесь час він сидів мовчки, погладжуючи свої чепурно закручені темні вуса або чистенько виголене підборіддя та блискаючи своїми пронозуватими очима* (Б. Грінченко); *Пронозуваті очі проймали Романенка наскрізь. І не було в них ні страху, ні покаяння* (Микита Чернявський).

ПРОНО́ЗУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Абстр. ім. до **проно́зуватий.** *Пронозуватість співрозмовника вражала студента* (із журн.).

ПРОНО́ЗУВАТО, *розм.* Присл. до **проно́зуватий.** — *І нас, і автора телефонограми треба відразу віддати під суд. — Що?! І автора телефонограми?! — це найбільше вразило Хворостенка, і він пронозувато, з підозрою промацав обличчя Туровця. — Ти зовсім з глузду з'їхав?* (М. Стельмах).

ПРОНОМІНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Перехід слів якоїнебудь іншої частини мови в займенники. *Завдяки процесам прономіналізації, характерним для всіх слов'янських мов, займенники як клас слів мають навіть тенденцію до розширення за рахунок слів, належних до інших іменних частин мови* (з наук. літ.); *В українській мові прономіналізація числівників найчастіше спостерігається в усталених зворотах: один одному, один другому та ін.* (з навч. літ.).

ПРОНОМІНАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е, *лінгв.* Який прономіналізувався. *Прономіналізовані іменники втрачають конкретне іменникове значення і набувають вказівного змісту* (з наук.-попул. літ.); *Прономіналізовані слова один, другий відрізняються від числівників тим, що виражають не конкретну кількість предметів чи порядок їх при лічбі, а узагальнено вказують на якихось осіб чи предмети* (з навч. літ.).

ПРОНОМІНАЛІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док., лінгв.* Переходити у займенник (про слово іншої частини мови). *В українській мові з прикметників найчастіше прономіналізується слово цілий (уживається в значенні "весь")* (з наук. літ.); *Прономіналізуватися можуть окремі слова з інших частин мови, що входять до складу займенникових фразеологічних зрощень* (з навч. літ.).

ПРОНО́НС, у, *ч.* Особливості вимови звуків французької мови. *Вони* [буржуазні жінки] *до мене підходили дико й страсно. Їм, мабуть, набридли оті руді жевжики, що їх оточували, бо вони вміли тільки піднімати хустки та говорити французьким прононсом* (В. Сосюра); *Французький прононс був у нього непоганий* (Ю. Смолич); *Оленка достатньо юна, щоб опанувати мову, "всотавши" особливості французького прононсу, і за рік-півтора втягнутися в повноцінне життя на новому місці* (М. Кідрук);

// *ірон.* Вимова іншомовних звуків зі збереженням певних особливостей французької артикуляції. *Мсьє Шарль, дізнавшись, як його пошили в дурні, розгнівався не тільки на четвертий клас, а й на всю Охтирську гімназію і раз у раз вигукував з французьким прононсом "больван!" — одне з небагатьох слів свого убогого російського лексикону* (Б. Антоненко-Давидович); *Лютченка звали Федір Семенович, але дружина .. перейменувала його на Федра, вимовляючи це ім'я з особливим французьким прононсом* (Ю. Мокрієв).

ПРОНО́С, у, *ч.* Те саме, що **поно́с**[1]. *Сам правитель канцелярії відбувся жахливим проносом, після чого позеленів і виглядав на похороні найскорботнішим із присутніх* (Валерій Шевчук); *Терті яблука допоможуть у розладі шлунка, проносах* (М. Дочинець); *Лікар спитав мадярського санітара унтерофіцера, чи не було в кадета Біглера блювоти і проносу* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); * Образно. — *Словесний пронос в тебе регулярний, більше нічого* (В. Єшкілєв).

ПРОНО́СИТИ, но́шу, но́сиш, *недок.*, **ПРОНЕСТИ́,** су́, се́ш; *мин. ч.* проні́с, несла́, ло́; *док.* 1. *кого, що.* Нести повз кого-, що-небудь, уздовж чогось, у полі зору когось і т. ін. *Робітники проносили мішки з зерном, провезли сівалку до майстерні, мабуть, щось ремонтувати* (В. Владко); *За перначами хорунжі й бунчукові проносили військові прапори* (Д. Білий); *Двоє* [робітників] *пронесли на залізнім коромислі тяжке цебро і зникли* (І. Микитенко); *Вони домовилися, що Григорій Сидорович хутко пронесе хлопчика повз трибуну, вийде з колони й чекатиме.., щоб передати невістці сина* (Ю. Яновський); * Образно. *Пісню на стрільбище легко пронесли бійці* (П. Дорошко); // Таємно від кого-небудь уносити кудись або виносити звідкись якийсь предмет. — *Ходім до мене; у мене є добра горілка, аж із вольної крадькома від об'їздчиків* [об'їждчиків] *проніс* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Дочка ж Трасицької мала той самий клопіт розшуковувати Олежика, а відтак у коло її зору потрапляло й більше, вона теж завважувала Вальку з клунками, і ці клунки ставало все важче проносити непомітно* (Валерій Шевчук); // *також у сполуч. зі сл.* с л а в а, *перен.* Прославляти кого-, що-небудь. — *Ви маєте пронести славу нашої пісні... До дітороддя* [дітонародження] *є мільйони, а велика співачка Соломія Крушельницька — одна, — наголосив Михайло Павлик* (із журн.).

2. *що, перен.* Зберігати що-небудь довгий час у пам'яті, не забувати когось. *Я через ночі без сну Твій незраджений образ проношу* (А. Малишко); *Образ коханий проніс я крізь кров...* (В. Сосюра); *Це історичне видовище вже ніколи не зітреться з її пам'яті; вона пронесе спогад про нього крізь усі злигодні життя* (Ю. Винничук); *Я пронесу твій світлий образ через роки і століття, які ще проживу на цім світі, бо таке кохання, як наше, не підвладне часові* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *що, перен.* Бути вірним певним принципам, ідеям і т. ін. *Ми хочемо від усього серця побажати, щоб свою дружбу ви пронесли через усе життя* (В. Нестайко); *Венеція не дарма отримала, зберегла і пронесла крізь століття свою репутацію ідеального міста для закоханих і прекрасного місця для витончених естетів* (з наук.-попул. літ.).

4. *тільки док., кого, що.* Нести (у 1 знач.) певний час або на якусь відстань. *Вони щодень ішли на верховину Рубати буки, граби і соснину. Затим несли колоди до потоку, Такі важкі, що іншим і пів кроку Не пронести* (П. Воронько); // *також зі сл.* г о л о в а, *перен.* Зберегти життя, залишитися живим. *Він тихо-тихесенько журився, жалівся Максимові, що от проніс свою голову через .. війну, .. через полон і німецьку армію, через партизанщину, але .. далі, мабуть, не витримає вже. Далі вже він загине* (І. Багряний).

5. *кого, що.* Швидко переміщати на кому-, чому-небудь когось, щось кудись. *Вітром пронесіть мене, мої коні застояні, за ліса* [ліси], *за ріки...* (С. Васильченко); *Конику, не зраджуй ти, пронеси його горою, над ровами, над рікою, — не впади із висоти* (І. Гончаренко); // Силою нести за собою кого-, що-небудь (про вітер, течію води і т. ін.). *Та вже ті тарани не робили ніякої шкоди монголам: течія проносила їх поуз монгольських становищ* (І. Франко); *Рівний несильний вітрець проносив легенькі хмаринки* (В. Собко); *Лонгрен, діставши вільною рукою люльку, закурив, і вітер проніс дим крізь тин у кущ, який ріс із зовнішнього боку городу* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *Сила течії й попутний вітер швидко пронесли бриг далі, і кораблі, що стояли на якорі, за хвилину зникли з очей* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); * Образно. *Лише за прохідною, крізь яку його так і проніс людський потік, Іван збагнув, що в нього ще є час* (В. Кучер); // *безос. З гуком шумним проносило кригу* (П. Грабовський); *Вибухової хвилі не пронесло, вона наростала з новою силою* (В. Кучер); *Наступного дня бурю пронесло, і втишене море засвітилося сонцем* (О. Гончар).

6. *що і без дод.* Не зачіпати, не торкатися кого-небудь, обминати когось (про біду, лихо і т. ін.). — *Та ти куди?! Назад мені! — Вдова зіщулилась на дні* [схованки] *— І серцем вибухи лічила..: — Чи пронесе? Чи пронесе?* (М. Стельмах); — *Летить* [міна]! *— вигукував він, а сам уже лежав, припавши до землі, як осінній лист .. — Пронеси!* (О. Гончар); *Хлопці переглянулися. Пронесло! Було б гірше, значно гірше, коли б вартовий помітив, що вони звільнилися від пут і колодок* (В. Малик); *Зітхнув з полегшенням. Пронесло. Але це були ще не всі пригоди на цю ніч* (А. Санченко).

7. *що.* Поширювати, передавати (вісті, чутки і т. ін.). *Така, як ти, колись лілея На Іордані процвіла і воплотила, пронесла Святеє слово над землею* (Т. Шевченко); // *безос. По мовчазних обличчях вітерцем пронесло усміх* (Микита Чернявський).

8. *безос.* Унаслідок захворювання кишківника виходити назовні (про неперетравлену їжу). *Нагло захворів просто на вулиці якийсь хлопчак, він впав у корчах на землю — його вирвало й пронесло* (Валерій Шевчук); *На розі Червоноармійської, біля собору, де цигикали і фальшивили на органах, його пронесло .. та так, що він не міг сісти* (О. Ульяненко).

◊ **(1) Проне́сти в се́рці** *кого, що* — не забути кого-, що-небудь, зберегти пам'ять про когось, щось у найскладніших обставинах. *Через фронти в серці Людмилу, як мрію, проніс, а тепер біля самого, сказать би, порога — в першій-ліпшій спідниці заплутатись?* (А. Головко); *— Ми, як прапор любові й надії, Батьківщину в серцях пронесемо, виростаючи незламні і горді, і на віки залишимося її вірними синами* (з газ.).

ПРОНОСИ́ТИ *див.* **проно́шувати.**

ПРОНО́СИТИСЯ, но́шуся, но́сишся, *недок.*, **ПРОНЕСТИ́СЯ,** есу́ся, есе́шся; *мин. ч.* проні́сся, несла́ся, ло́ся; *док.* 1. З великою швидкістю пересуватися де-небудь, повз когось, щось, над кимсь, чимсь і т. ін.; нестися. *Десь за муром одна по одній проносяться постаті бігунів* (І. Кочерга); *По дорозі проносяться вантажні машини* (А. Головко); *В небі з гуркотом-свистом проносяться то трійками, то парами наші винищувачі* (Є. Доломан); *Поряд них пронеслися в танці Валька Вовк і Яринка, але Ніна не помітила їх* (В. Собко); *Просто над вершником пронеслися сизі голуби, жорстко, зі свистом, розбиваючи повітря* (Ю. Логвин).

2. *тільки 3 ос.* З великою швидкістю мчати, переміщатися (про вітер, бурю і т. ін.); нестися. *Вздовж Дніпра, назустріч течії, проносився несамовитий шквал* (С. Журахович); *Над степами півдня .. проносились страхітливі чорні бурі* (О. Гончар); *Степами проносились вихори, ніби нізвідки мчали, піднімаючи сухе листя та пил, і в нікуди зникали* (В. Чемерис); *Над містом швидко пронеслася і вщухла грозова злива* (С. Чорнобривець); *Гроза пронеслася, і на північному сході вже з'явився шматок чистого неба* (В. Собко); * Образно. *Не минуло й чотирьох десятиріч, як по всій Європі пронеслися життєдайні бурі революції 1848 року, що остаточно скасували рештки феодалізму та кріпацтва* (Б. Антоненко-Давидович); // *тільки 3 ос.* Про уявний рух навколишніх предметів, повз які рухається хто-, що-небудь. *Чути, як за ілюмінатором проноситься вода* (Ю. Яновський); *Далекосхідна тайга проноситься під літаком тисячами кучерявих сопок* (О. Довженко).

3. *тільки 3 ос.* На мить з'являтися (про думки, спогади і т. ін.). *У голові Петру блискавично проноситься думка, яка збурює його кров і засвічує очі гострим блиском* (М. Чабанівський); *Коктейль думок проноситься, змішується в голові Таумі* (В. Лис); *Неясні думки, або краще мовити, шматочки якихсь думок пронеслися в голові, як метеори, але вони все ж таки залишили свій ясний слід* (Л. Яновська); *Жахливі думки про зіпсовану репутацію пронеслися тоді в голові благородного ідальго* (А. Любка); // На мить поновлюватися в пам'яті, свідомості, уяві (про раніше бачене, чуте і т. ін.). *Їй не спалося, .. перед нею проносилося все те, що вона бачила по шляху* (Панас Мирний); *Перед ним постає його праця в археологічному музеї та геологічній дослідній станції. В уяві пронеслись тисячі різних задубілих слимаків, фосфоритів, хвилясті згини фарбистого ґрунту* (Олесь Досвітній); * Образно. *Проноситься переді мною темна історія цивілізації, і бредуть негоди, і віки, і сам час* (М. Хвильовий).

4. *тільки 3 ос., тільки док., перен.* Док. до **нести́ся** 3. *Не побрались, Розійшлися, мов не знались. А тим часом дорогії Літа тії молодії Марне пронеслись* (Т. Шевченко); *Прощай усе, що пронеслось-полинуло нестримною повіддю!* (О. Гуреїв); *На білих конях пронеслися роки, Забризкали водою з-під копит — І десь далеко дзвонять їхні кроки, І крешуть іскри із камінних плит* (В. Симоненко); *Ми були невідомо де, ми не знаємо нічого, як це сталося, куди нас закинуло, як пронісся час, цілі роки, десятки літ...* (Ю. Бедзик); *Журливо мліли очі сумовиті, і борошно, мов біла кров, лилось... Це все було в двадцятому столітті, що грозами над нами пронеслось* (Л. Костенко).

5. *тільки 3 ос.* Миттю розноситися, розходитися луною, доходити до слуху багатьох (про звуки). *Оскаре! Щит твій мідяний Воює нині з громом; В повітрі гук його сумний Проноситься над домом* (П. Грабовський); *Проносяться різні мотиви, і якось тужно від них стає* (Г. Хоткевич); *Нестямний крик пронісся над пасікою і помчався у ліс* (Панас Мирний); *У вранішній тиші над селом пронісся звук горна сільського пастуха* (М. Томчаній); *За спиною Нечипоренка немов пронеслося якесь велике зітхання, прошумів зал* (П. Загребельний); // *безос. Тим часом пронеслося поміж купою: "Кармелюк! Кармелюк!"* (Марко Вовчок); — *Піхота піднялась! — пронеслось, як блискавка, від бійця до бійця* (О. Гончар).

6. *тільки 3 ос., перев. док.* Швидко поширюватися, ставати широко відомим (про чутки, вісті і т. ін.). *Пронеслася .. чутка: піщан оддали генералові!* (Панас Мирний); *Швидко, як вихор, по містечку пронеслася чутка, що з степу наступає якась армія* (Л. Дмитерко); *Страшна звістка пронеслась по селу, вибігла в поле й котилася від ниви до ниви* (М. Томчаній); *Тривожна звістка пронеслась по всіх печерах* (Н. Забіла); // *безос. Не знать, звідки і ким пронеслося, що в Павла у хаті недобре...* (Марко Вовчок).

ПРОНОСИ́ТИСЯ *див.* **проно́шуватися.**

ПРОНОСНИ́Й, а́, е́. Який прискорює спорожнення кишківника. *Дядя Володя .. за столом уганяв мене в краску коментарями щодо закріпного чи, навпаки, проносного ефекту страви* (О. Забужко); *Греки спостерігали проносний ефект у кіз після поїдання чемериці* (з наук. літ.); *Проносна дія морської капусти пов'язана зі здатністю її набухати та, збільшуючись в об'ємі, подразнювати рецептори слизової оболонки кишківника* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **проносне́,** но́го, *с.* Лікарський засіб, що застосовують у медицині та ветеринарії для прискорення спорожнення кишківника. *Судновласники усіх тих суден, що чекали на рейді своєї черги, мали бажати Бізнесмену Альбертовичу сплутати снодійне з проносним чи й випити обидві таблетки одночасно* (А. Санченко); *Сироп ревеню використовують як легке проносне переважно в педіатрії* (з навч. літ.).

△ **Проносні́ за́соби** *див.* **за́сіб.**

ПРОНО́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проноси́ти** і **проноси́тися.** *Проношена у багатьох боях козацька шабля.*

2. *у знач. прикм.* Який проносився, став малопридатним для користування (про взуття, одяг і т. ін.); старий (у 4 знач.). — *Де мені до того? — казав Іван, дрижачи від холоду в легкій, проношеній і мазею* [маззю] *зачорненій полотнянці* (І. Франко); *Ледве купи тримається* [піджак], *такий він проношений та проштопаний* (Ірина Вільде); *Терешко саме взувався, і Коропов побачив в його руках суху проношену онучу* (В. Земляк).

ПРОНО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОНОСИ́ТИ,** ношу́, но́сиш, *док.*, *що.* 1. Одягати що-небудь час від часу. [П л а т о н Г а в р и л о в и ч:] *Я тобі вишивану сорочку справлю. Намиста, дукачі у мене єсть, будеш проношувати* (С. Васильченко); *Як зачуєш, ненько, Що я тут прилежу, То дай моїй подруженьці Проносить одежу* (з думи).

2. *тільки док.* Поносити (у 1–6 знач.) певний час. *Сімнадцять літ проносив чоботи козак, латка лягала на латку, а поверх тих — ще латка з шевра, хрому, юхти* (Ю. Мушкетик); — *Я десять років проносив шаблю при боці і муштрував солдатів, може, я не зовсім зграбний біля святкового столу?* (Ю. Андрухович); * Образно. *Гинули* [пушкарі], *правда, часом від якихось таємних куль, що не знати звідки вилітали нараз з-за смерек, але все ж при певного роду обережності можна було проносити своє пушкарське достоїнство таки досить довгий час* (Г. Хоткевич).

ПРОНО́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОНОСИ́ТИСЯ,** ношу́ся, но́сишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Ставати малопридатним для користування після тривалого або неакуратного носіння (про одяг, взуття і т. ін.). *Дешеве взуття довго не проноситься, швидко втратить презентабельний вигляд* (з газ.).

2. *тільки док.* Носитися (у 1–3 знач.) певний час. *Проносився з бутербродом цілісінький день і приніс у портфелі додому* (із журн.).

ПРОНУ́ДИ́ТИ, у́джу, у́диш, *док.*, *розм.* Понудити (у 2 знач.) певний час. *Так вона ще годів кілько пронудила світом — вилежала, викачалась на полу* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОНУ́ДИ́ТИСЯ, у́джу́ся, у́дишся, *док.* Понудитися певний час. *Пронудившись деякий час, Василь ліг під куренем на призьбі й скоро заснув* (А. Кащенко); — *Увесь день пронудилася сама, — як не сказилася!.. Всі вікна видивилась, виглядаючи вас...* (С. Васильченко); *Спасокукоцький пронудився усі п'ять уроків* (В. Нестайко).

ПРОНУДЬГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Понудьгувати певний час. *Кілька вечорів пронудьгував Віктор на лаві в парку, чекаючи на інженера, та так і не дочекався* (М. Дашкієв); *Пригадав Козельця — вайлуватого, некмітливого кроля, в чийому товаристві йому довелося пронудьгувати п'ять присипаних снігом днів* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

ПРОНУМЕРА́Т *див.* **пренумера́нт.**

ПРОНУМЕРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пронумерува́ти.** *Сторінки в щоденнику пронумеровані — спробуй видери!* (Н. Бічуя); *Кожен експонат пронумерований, опис кожного занесено в товстий зошит із написом "Спостереження"* (І. Роздобудько); // **пронумеро́вано,** *безос. пред.* — *Одержуєте від мене оцю звичайну чекову книжечку з талончиками. Все як слід, — пронумеровано, припечатано, з підписами. У нас усе по-справжньому* (В. Владко); *Тепер листів було суттєво менше і кожен з них — пронумеровано* (Ю. Іздрик).

ПРОНУМЕРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОНУМЕРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Нумерувати кого-, що-небудь. *Він пронумеровує щоденник, куди зараз дещо занотовує майже щогодинно* (О. Ульяненко); *Він розділив листки на дві частини, акуратно пронумерував сторінки. Дістав другий конверт, заклеїв і надписав адресу* (Ю. Покальчук); *Законсервовану кров пронумерують і на дротяному візку відкотять до холодильника, в лютий час вливатимуть у чиєсь розпластане тіло* (Є. Пашковський); *Перед стартом популярної гонки молодих біатлоністів пронумерували і додатково проінструктували* (з газ.).

2. *тільки док.* Понумерувати певний час. *Пронумерувавши цілий день папки з документами, ми так і не спромоглися закінчити роботу* (з газ.).

ПРОНУМЕРУВА́ТИ *див.* **пронумеро́вувати.**

ПРОНЮ́ХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пронюхати.** *Запах трюфеля може бути пронюханий навченими свинками через метровий шар ґрунту* (із журн.); // **пронюхано,** *безос. пред.* *Треба ж було зробити таку капітальну дурницю — піти на ті вечорниці... Бути не може, щоб не пронюхано, хто там був* (М. Коцюбинський).

ПРОНЮ́ХАТИ *див.* **пронюхувати.**

ПРОНЮ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пронюхувати.** *Якість мороженої риби інспектори перевіряють пронюхуванням зябер, вирізаючи їх і розморожуючи у теплій воді* (з навч. літ.); *Найбільше я не любив говорити про свою "справу", бо завжди боявся кадебістських пронюхувань* (В. Рубан).

ПРОНЮ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОНЮ́ХАТИ,** аю, аєш, *док., що і без прям. дод.* 1. Нюхаючи кожну річ окремо, відчувати її запах. *Тренований пес обов'язково пронюхував речі полонених* (з мемуарної літ.).

2. *перен., розм.* Дізнаватися про що-небудь, вивідувати щось. — *Треба перевірити Яська, — вставив я своє слово. — Може, він Борисом засланий до нас, щоб пронюхувати* (М. Чабанівський); *Весь день я бродив містом, наче болісно щось передчуваючи, наче пронюхуючи щось, що було сховане від мене* (Любко Дереш); *Пронюхали в селі, Що Солопій горох посіяв на ріллі* (П. Гулак-Артемовський); — *Я для вас кращого хочу. Моє діло таке: не сьогодні-завтра про мене можуть пронюхати* (М. Стельмах); *Повстанці встигли пронюхати про смерть генерала Д. і відійшли на заздалегідь приготовлені позиції* (К. Москалець).

ПРОНЯ́ВКАТИ, аю, аєш. Док. до **ня́вкати.** — *Слава вам і спасіння на небі, що ви не такі, — сказав отець Єремія, неначе кіт пронявкав* (І. Нечуй-Левицький); — *Вали* [геть] *звідси, чуєш? — голосно пронявкала Риба-Сонце* [Ирина]. — *Да! Вали! — каркнула одна з її подруг* (Любко Дереш).

ПРОНЯВЧА́ТИ, чу́, чи́ш. Док. до **нявча́ти.** — *Бу-ба-бу! Бу-бу-у-у! — сказав мій напарник і тицьнув ковбасою на кота. Мацератор ще раз пронявчав щось на свій захист* (М. Кідрук); — *О-о, та ми ще й досі не спимо, — тихо пронявчав кіт. — Ну що ж, зачекаємо тут* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); *Почав* [Сьомко] *про щось догадуватись. Та ще часом, — таке ж хитре! — примружить одне око, закладе руки в кишені й тонесенько пронявчить: — А я зна-а-ю!* (В. Винниченко).

ПРОНЯ́НЬЧИТИ, чу, чиш, *док., кого.* Поняньчити певний час. *Проняньчила тітка сусідську дівчинку близько року й пішла прибиральницею до попа* (із журн.).

ПРОНЯ́НЬЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., з ким.* Поняньчитися певний час. *Подруга проняньчилася з нею* [Зоряною] *два дні. Поїла чаєм, годувала з ложечки* (Дара Корній); *Проняньчилася бабуся кілька років з онуками, а тепер зібралася нарешті відпочити біля моря* (із журн.).

ПРООБІ́ДАТИ, аю, аєш, *док., що, розм., рідко.* Пропустити, утратити щось обідаючи. *У шкільній їдальні так і прообідали хлопці театральну виставу* (з газ.).

ПРОО́БРАЗ, у, *ч.* 1. Зразок, взірець кого-, чого-небудь; прототип (у 3 знач.). *Воістину моя мати — втілений прообраз тієї надзвичайної Марії, що стоїть на гранях невідомих віків. Моя мати — наївність, тиха жура і добрість безмежна* (М. Хвильовий); *Для цього існують і сади людські, цей прообраз раю не за кількістю плодів на поживу, а як місце приязного спілкування людей, рослин і звірів, їх повного взаєморозуміння* (Г. Пагутяк); // Первісний зразок чого-небудь. *Можливо* [у поезії В. Стуса], *це друга половина душі з відомого платонівського міфу. Треба повертатися до першовитоків себе, щоб пригадати-упізнати свій правдивий образ, звірившись із прообразом* (К. Москалець); *Прообраз Дня українки створили в Івано-Франківську силами слова та пісні* (з газ.); * Образно. *Воно* [сонце] *кружляє в зеніті вогненним колом, прообразом тієї вогняної сковороди, на яку оце викинуто їх і з якої немає рятунку* (І. Багряний).

2. *літ.* Особа, яка служить авторові оригіналом для створення літературного персонажа; прототип (у 1 знач.). *Прообразом героя мого твору буде Макар Мазай* (О. Донченко); *Українці Хабаровського краю, Зеленого Клину, стали прообразами героїв роману "Тигролови"* (О. Шугай); // Відтворення художніми, мовними, інтонаційно-мелодійними і т. ін. засобами образу кого-, чого-небудь. *Народнопоетичні прообрази у творчості М. Леонтовича відтворюють багатовимірність духовного світу геніального українського композитора* (з навч. літ.).

ПРОО́ЙКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Поойкати певний час. *Кілька хвилин проойкала бабуся над хворим онуком та й викликала лікаря* (із журн.).

ПРООЛІ́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прооліїти.** *Під стелею смутний, ніби з проолієного паперу ліхтар, а на долівці купа ручних гранат* (У. Самчук); *Стійкий духмяний запах олії тримається десятиліттями в приміщенні музейної олійні ще й через те, що глибоко проолієні і стіл, і лавиці, бічні стояки одвірків, навіть фрагменти дерев'яних стін* (із журн.).

ПРООЛІЇ́ТИ *див.* **прооліювати.**

ПРООЛІЇ́ТИСЯ *див.* **прооліюватися.**

ПРООЛІ́ФЕНИЙ *див.* **прооліфлений.**

ПРООЛІ́ФИТИ *див.* **прооліфлювати.**

ПРООЛІ́ФЛЕНИЙ, *рідко* **ПРООЛІ́ФЕНИЙ,** а, е. Дієпр. пас. до **прооліфити.** *Паркан виявився добротно прооліфленим та пофарбованим* (з газ.); *Продається тумба старовинна, прооліфена* (з мови реклами); // **прооліфлено,** *рідко* **прооліфено,** *безос. пред. Дерево має бути оброблено фунгіцидами, а потім прооліфлено* (із журн.).

ПРООЛІ́ФЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прооліфити.** *Виконуємо шпателювання та прооліфлення дерев'яних поверхонь* (з мови реклами).

ПРООЛІ́ФЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прооліфлювати.** *Повторне прооліфлювання оштукатурених стін, раніше пофарбованих поверхонь, а також дерев'яних виробів роблять оліфою або ґрунтовками на основі оліфи* (з навч. літ.).

ПРООЛІ́ФЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРООЛІ́ФИТИ,** флю, фиш, *док.*, *що.* Покривати оліфою яку-небудь поверхню (звичайно дерев'яну). *Для зменшення витрати фарби деревину, що фарбується, рекомендовано прооліфлювати* (з навч. літ.); *Відшліфував* [Іван] *дубину, прооліфив. Сухе, вив'ялене аж дзвенить дерево. І радіація його не візьме...* (В. Яворівський).

ПРООЛІ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРООЛІ́ЇТИ,** їю, їїш, *док.*, *що.* Просочувати, насичувати, промазувати що-небудь олією. *Металеві опори лав для відпочинку фарбують у чорний колір, деревину сидінь і спинок прооліюють і вкривають безбарвним лаком* (з навч. літ.); [У горницях] .. *справжніх вікон не було, а тільки дірки, котрі на ніч засувалися дощечками. В тій теміні челядники раз по раз розбивали лоби й врешті купили на три копійки по три аркуші паперу, прооліїли його та повставляли замість дощечок* (Ю. Мушкетик).

ПРООЛІ́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПРООЛІ́ЇТИСЯ,** їться, *док.* 1. Просочуватися, насичуватися олією. *На транспортері папір прооліївся досить швидко* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прооліювати.** *На меблевому комбінаті деревина прооліюється виробниками додатково* (з газ.).

ПРООПЕРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прооперува́ти.** *Незабаром греків мали здати на берег, був намір лишити в Піреї й свого, щойно прооперованого пацієнта на доліковування, але Ягнич відмовився навідріз* (О. Гончар); *Розтин показав, що прооперований Зеленовичем орган був у порядку* (Є. Кононенко); *Жінок із Василькова перевели в іншу палату. Обох. На ліжку однієї тепер лежить прооперована бібліотекарка з Яготина* (Люко Дашвар); // **прооперо́вано,** *безос. пред. У клініці було успішно прооперовано кількох поранених* (з газ.); // *у знач. ім.* **прооперо́ваний,** ного, *ч.;* **прооперо́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого прооперували. *Тільки з'явилася* [Іветта] *в клініці, посипалося: хворого з четвертої* [палати] *лихоманить, прооперованому з третьої кров для переливання не підходить, фізрозчин скінчився, чергова медсестра захворіла, аптека не поповнена...* (Люко Дашвар).

ПРООПЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого.* Док. до **оперува́ти** 1. *Схопило біля силосу так, що літаком довелося відправляти небораку в область — того ж дня й прооперували* (О. Гончар); *Коли добрався* [Петро], *нарешті, до лікарні, Василя вже прооперували* (П. Загребельний); *Я давно вже не був удома, .. відпустки ще не мав, ось прооперую Степана, виходжу його, усе покину й поїду* (В. Шкляр); *Дарина просто в лісі прооперувала пораненого, повиймавши з його тіла московське смертоносне залізо* (М. Андрусяк).

ПРОО́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проора́ти.** — *Знаєш, що таке кордон? Це така собі смуга землі, проорана й заволочена, оплетена, переплетена колючим дротом* (О. Гончар); *Од Сиваша до бур'янів по білому, ніби вкритому сугою, березі тягнувся широкий, проораний тисячами людських і кінських ніг слід* (Ю. Мушкетик); *Ця схожість не одразу впадала у вічі, вона ніби сиділа, захована десь далеко у рисах її вже проораного ледь помітними зморщечками обличчя* (В. Лис); // **про́орано,** *безос. пред. Смугу посередині прокосів проорано не менше 4 м завширшки* (із журн.); *"Ніченька, Боже ж мій, місячно, зоряно — Видно, хоч голки збирай". — В пісні. А в небі — смугу проорано З краю у край* (П. Воронько).

ПРООРА́ТИ *див.* **прооорювати.**

ПРОО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прооорювати.** *Цього року одноразове проорювання піщаного ґрунту здійснювали лише під жито* (із журн.); *Проорювання борозен є одним із важливих заходів безпеки для запобігання пожежі під час збору врожаю* (з газ.).

ПРОО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРООРА́ТИ,** рю́, ре́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Прокладати борозну при оранці. — *Гонів хай буде й чотири, щоб ґрунт лиш до плуга придатний, — Бачив би сам ти, які я проорюю борозни рівні* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Давні борозни позаростали, нову проорати чи зуміємо, ходячи коло поверненого реманенту та волів, не знаючи, що для чого призначене і з якого боку волів запрягати* (В. Голобородько); // *перен.* Утворювати сліди, смуги і т. ін. чим-небудь твердим на м'якому. *Амангельди ліг на сніп і поплазував до воріт. Він проорював слід, за ним сунулись Ілля і Тастан* (О. Десняк); *Хлопець з переляку подався назад, посунувся, проорюючи в косі борозну, не мав часу й сили підвестися на ноги* (П. Загребельний); *Біловерхий з обдимленою трубою теплохід проорював річкову гладінь, вода срібно обтікала леміш бортів* (Є. Пашковський); *П'яти торохтіли з одного східця на другий. Гошка проорав ними по піску* (Григорій Тютюнник).

2. *що.* Поорати (у 2 знач.) у багатьох місцях. *Пожежники змогли швидко проорати захисні рови, аби полум'я не поширювалось* (з газ.); // *перен.* Укривати зморшками (обличчя, лоб і т. ін.). *О всемогутній, в тебе на чолі хто проорав цю тріщину глибоку?* (П. Мовчан); *Його обличчя кольору дубової кори проорали дивні зібгані зморшки* (Л. Денисенко); *Багатоденна втома, пов'язана з постійною загрозою зараження, проорала зморшки на його багровому чолі* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

3. *тільки док.* Поорати (у 3 знач.) певний час. *До світанку проорав тракторист кілька гектарів поля* (із журн.).

ПРООТАМАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* Поотаманувати (у 2 знач.) певний час. *У класі шостому проотаманував Оверко над хлопчаками десь з пів року* (із журн.).

ПРОО́ХАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Док. до **о́хати.** *Замовник від задоволення проохав і побіг до каси* (із журн.).

2. Поохати певний час. *Простогнали, проохали втікачі цілісіньку ніч* (із журн.).

ПРОО́ХКАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Док. до **о́хкати.** *Жінка пробідкалася, проохкала попутницям, що скоро на пенсію, а зарплата мала* (з газ.).

2. Поохкати певний час. *Проохкавши кілька хвилин біля зламаного трактора, ремонтники взялися до роботи* (із журн.).

ПРОПАГА́НДА, и, *ж.* 1. Поширення і постійне, глибоке та детальне роз'яснення яких-небудь ідей, поглядів, знань і т. ін. *Не любити таку творчість* [фольклор] — *неможливо. Присвячувати себе її дослідженню і пропаганді — почесний обов'язок і одночасно велика відповідальність* (М. Рильський); — *Професійна орієнтація — це .. великий комплекс робіт. І починається все .. з пропаганди професій* (Г. Усач); *Останні 10 років граф займається пропагандою здачі донорської крові* (С. Пиркало); // Діяльність політичного або релігійного характеру з метою впливу на людей. *Єремія привітав їх* [єзуїтів] *привітно, але побалакав з ними холодно й заборонив їм заходжуватись коло католицької пропаганди в Лубенщині* (І. Нечуй-Левицький); — *Він* [парторг], *маючи на руках певні сигнали про вашу націоналістичну пропаганду, тільки приспішив розвиток подій* (Р. Федорів); *Ще зовсім недавно фашизм сприймався як щось далеке, нереальне, як наполовину породження пропаганди* (П. Загребельний).

2. Система засобів масового поширення ідей, поглядів і т. ін. *Радянська пропаганда протягом пів століття стверджувала, що жертви Катині — це жертви фашизму, ніяк не хотіла признаватися за свої власні фашистські жертви* (Є. Гуцало); *Чапай худий і зосереджений, на нас він уваги майже не звертає, сидить собі, нога на ногу, читає якусь партійну пропаганду* (С. Жадан); *ЗМІ повинні бути не елементом пропаганди, а елементами отримання об'єктивної, різнобічної, широкої інформації про те, що робиться в суспільстві* (з газ.); // *у сполуч. зі сл.* б ю р о, в і д д і л *і т. ін.* Складник назви певних відділів державних і громадських установ. *За хвилину з'явився завідувач відділу агітації і пропаганди Гурін* (С. Журахович); *Юркові все це відомо просто за службовим обов'язком: секретар обкому з агітації та пропаганди* (М. Руденко); *Центр протипожежної пропаганди Головного управління Державної протипожежної охорони МВС України.*

ПРОПАГАНДИ́СТ, а, *ч.* Особа, що займається пропагандою. *На фронті поручик Шурабуря став активним пропагандистом і представником українських вояцьких мас* (Б. Антоненко-Давидович); *Великих боїв сотня уникає, щоб зберегти людей. Рейдуємо по селах, охороняємо пропагандистів під час виступів* (М. Андрусяк); // Те саме, що **популяриза́тор.** *Богдан Лепкий — поет і новеліст, драматург і романіст, публіцист і критик, збирач народної творчості, .. невтомний пропагандист творчості Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Михайла Коцюбинського* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПАГАНДИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пропаганди́ст.** *Таня Вас щиро вітає. Вона вже сто разів перечитала Ваші вірші, а особливо "Золотий бумеранг". Розуміється, слухачам. Вона найбільша Ваша пропагандистка* (У. Самчук).

ПРОПАГАНДИ́СТСЬКИ. Присл. до **пропаганди́стський.** *Преса продовжує приділяти увагу соціальним питанням, у тому числі й будівництву житла, але при цьому так само пропагандистськи, замінюючи висвітлення реальної картини життя популяризаторськими вивертами* (з публіц. літ.).

ПРОПАГАНДИ́СТСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пропаганди́ст.** *Протистоячи двом тоталітарним системам, підпілля ОУН та УПА в роки війни розгорнули власну пропагандистську та видавничу мережу, налагодили масовий випуск друкованих видань, розпочали підготовку пропагандистських кадрів* (з навч. літ.); // Властивий пропагандистові. *Може, буде зроблено Борисом Миколайовичем бодай якийсь пропагандистський жест на адресу Києва — як ото вчинив колись Іван Васильович на адресу Новгорода?* (Є. Гуцало).

2. Прикм. до **пропага́нда.** — *Ми вам подаруємо життя. Тільки після одужання ви повинні відмовитися від пропагандистської роботи і щоденно з'являтися на реєстрацію* (М. Стельмах); *Це був, так би мовити, пропагандистський бік справи. А насправді ніяких успіхів у мене на заводі не було* (П. Загребельний); // Властивий пропаганді. *Через мої руки проходила не тільки пропагандистська публіцистика, але й багато організаційних документів* (М. Андрусяк).

ПРОПАГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропагува́ти.** *Черкас жив одноосібно, бо жодна жива істота, як він стверджував, не змогла б звузити свої життєві функції лише до служіння цим, власне, мертвим символам пропагованої такими диваками, як він, цивілізації* (П. Загребельний); *Цікавою й новаторською видається пропагована автором думка про поширення явища вторинної номінації на займенникову сферу* (з наук. літ.); // **пропаго́вано,** *безос. пред. У телепередачах "Живе слово", "Культура української мови", радіопередачах "Слово про слово", "Слово рідне, мово рідна..." було пропаговано, культивовано українську літературну мову* (із журн.).

ПРОПАГУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропагува́ти.** — *Десь ще в Біблії є, що страждання дає очищення. Звісно, я далекий від пропагування релігійних догм, але щось в цьому є* (Ю. Покальчук); *Здатність анекдоту до пропагування певних ідей свідомо використовували й використовують із пропагандистською метою ідеологи та менеджери різних рівнів* (з наук. літ.); *З-поміж основних ознак українського футуризму дослідники виділяють абсолютизацію руху, пропагування урбанізму, заперечення надбань минулого, схвалення індустріалізації і планетарного світогляду* (з навч. літ.).

ПРОПАГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що.* Поширювати та роз'яснювати які-небудь ідеї, погляди, знання за допомогою пропаганди. *Поезію треба і любити, і поважати. І пропагувати теж* (М. Рильський); — *Добре було б, щоб ви і ваші друзі взялися пропагувати все, що є гарного, розумного в нашій літературі* (М. Олійник); — *Нам потрібні будуть люди, які пропагують культурні і громадянські здобутки слов'янства в Європі* (Р. Андріяшик); *Культ гігієни, який пропагує реклама, має не лише на меті турботу про здоров'я, але й комерційний успіх і вимагає повного відсторонення від зовнішнього бруду життя* (Г. Пагутяк).

ПРОПАГУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **пропагува́ти.** *Він* [Памво Беринда] *був одним із перших зачинателів української поезії. Жаль, що його наукова і поетична спадщина ще мало відома українцям і як належить не вивчається і не пропагується* (М. Василенко); *За царату в багатьох книжках "Просвіти", хоча й у непрямій формі, пропагувалися демократичні ідеї права націй на самовизначення, вільного розвитку особистості, справедливої оплати найманої праці, заперечення мілітаризму і т. ін.* (з наук. літ.); *У системі ринкових відносин реклама не існує сама по собі, а є невіддільним елементом цих відносин і потужним важелем, за допомогою якого пропагується той чи інший товар (послуги)* (з навч. літ.).

ПРО́ПАД, у, *ч, розм.* 1. Те саме, що **пропада́ння.** *Для козаків оті яри, болота, води ніби дім рідний, а для шляхетської кінної їзди пропад і загибель, ні просунутись, ні пересунутись, ні розігнатись, ні погнатись* (П. Загребельний).

2. Те саме, що **пропа́жа** 1. — *Зацікавленість Мертенса пропадом коронки в цієї князівночки підтверджує деякі чутки про ніжні почування його величності до цієї особи* (В. Винниченко).

ПРОПАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропада́ти.** *Нерідко трапляються випадки тимчасового пропадання чи повної відсутності електроенергії, тому доцільно встановити пристрій або систему безперебійного живлення* (із журн.); *Зв'язок з екіпажем пропав одночасно з пропаданням літака з радарів* (з газ.).

ПРОПАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОПА́СТИ,** паду́, паде́ш; *мин. ч.* пропа́в, а́ла, ло; *док.* 1. Загублюватися, утрачатися через недбалість, недогляд, крадіж і т. ін. *Книжки дорогою пропали, а лист прийшов дуже пізно* (Леся Українка); *Якщо ж йому* [дідові] *відмовляють, то починають у хаті речі пропадати, хворіє і гине худоба, а то й трапляється пожежа* (В. Лис); *Павло зліз із печі і став зазирати то під стіл, то під піл, то попід лави. — Чого шукаєш?.. — Чоботи десь пропали* (Григорій Тютюнник); *У першої красуні нашого класу Ритки Скрипаль, про яку я вже згадував, пропав золотий ланцюжок із золотим же кулоном у вигляді сердечка* (В. Нестайко); // *перев. недок., у сполуч. із запереч. част.* н е. Не зникати, бути весь час у наявності. *Добро не пропадає, а зло умирає* (присл'я); *Не пропадає ніщо без останку: всі речі, розпавшись, Тільки вертаються знов до запасів матерії вічних* (М. Зеров); *Коштували таблетки дорого й тому кожна таблетка була на обліку: видавали їх щодня точно за кількістю курчат і пильно стежили, щоб жодна не пропадала марно* (Н. Забіла).

2. Бути відсутнім якийсь час. *Він* [Чіпка] *дедалі робився усе смутніший та смутніший, став часто пропадати на цілу ніч...* (Панас Мирний); *Мати увійшла в хату, гримнула: — Шатаєшся там, шибенику, пропадаєш цілими днями, ось я тобі віника всучу* (М. Чабанівський); *Мобільний зв'язок то пропадав, то знову з'являвся* (А. Дністровий); *Почалось усе з того, що в хостелі, де ми ночували вже третю ніч, пропало світло* (М. Кідрук); // Іти куди-небудь, вирушати звідкись, не повертаючись назад. *Кладільник Петро зник з Махнівки, подавальники десь пропали* (І. Нечуй-Левицький); *Напередодні свят налагодив* [Остап] *косу, харчів торбу та й пропав з дому* (А. Головко); *Мама з бабою часто плакали, тато все рідше приходив додому, а навесні взагалі пропав* (Г. Тарасюк); // *тільки недок.* Перебувати де-небудь, бути в когось якийсь час або час від часу. *Ми довго в морі пропадали, Прийшли в Дар'ю, на якор* [якір] *стали* (Т. Шевченко); *Хоча б раз запитала* [жінка], *де це я вечорами пропадаю, і то легше було б мені на серці!* (Ірина Вільде); *Цілими днями він пропадав на ловах, а повертався все одно без здобичі* (Ю. Винничук); *Лопес місяцями пропадав у далеких експедиціях* (О. Авраменко).

3. Зникати з поля зору, робитися невидимим; щезати (у 2 знач.). *Вгорі кружляв хижокрилий половик, піднімався високо, бив крилами, закручував щораз менші круги й пропадав у хмарах* (Н. Кобринська); *Стежка лагідно здіймалася вгору і пропадала місцями в густих лопухах* (М. Коцюбинський); *У неї росла така кукурудза, що вершник пропадав у ній з конем, лише суцвіття ходить і шумить, а качани, як повні комори...* (Б. Харчук); *Поїзд рвонувся після третього дзвінка й пропав на далеких рейках* (Ю. Яновський); // Стікаючи куди-небудь, зникати з поля зору (про воду). *Потік губився в розщелині, гейби пропадав під землю* (М. Дочинець); *То пропаде вода між камінням і вурчить десь в глибині, то знов вискочить, засміється* (Г. Хоткевич); // Танучи, зникати (про сніг). *Де ще дуже в холодку зостався сніжочок, так і той усе потроху пропадав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *У вас холоди, а у нас нині відлига, мокро страх, слизько, сніг пропадає* (М. Коцюбинський).

4. Зовсім затихати, робитися нечутним (про звуки). *Звізди падали на землю, ліс скаменів, а десь з-під землі добувалися скажені голоси і зараз пропадали* (В. Стефаник); *Отаман сміється лукаво, пропадає в тумані той сміх...* (В. Сосюра); *Гомін бою затихав, віддаляючись за Данелевські горби, огортався синьою млою, пропадав* (Григорій Тютюнник); *Колонки глючили, звук весь час пропадав, потім з'являвся знову, потім знову зникав* (С. Жадан); *Голос бабусі ставав слабким і раптом зовсім пропав* (Дара Корній).

5. Безповоротно втрачатися. [Старшина первий:] *Купили хріну, треба з'їсти; плачте, очі, хоч повилазьте: бачили, що куповали* [купували]; *грошам не пропадать!* (Т. Шевченко); *Левадиха бідкалась: — Пропадає, пропадає, людоньки, праця!* (Р. Андріяшик); *Що з воза впало, то вже пропало* (прислів'я); [Храпко *(сам):*] *Якби уважив на сльози* [молодиці] *— пропали б мої 200 рублів з процентом, а то грошики дома будуть* (Панас Мирний); // Зникати, утрачатися внаслідок хвороби, старіння і т. ін. (про силу, здоров'я тощо). *По-старому возив Матвій залізні цебра у ливарні, але з кожним тижнем почував, що сила пропадає* (Мирослав Ірчан); *Блискучі карі очі наче погасли, лице постарілось, рум'янець пропав* (І. Нечуй-Левицький); *Був я трохи спочив на селі літом — та як вернувся додому та вскочив одразу у всякий клопіт та працю, так здоров'я й пропало* (М. Коцюбинський); // Утрачати свіжість, привабливість. *Бачив я, .. Як ту вродницю* [вродливицю] *побідну Лихо заїдало. Й молоде та пишне тіло Дарма пропадало* (Я. Щоголів); *— Хіба ж усі хороші йдуть за паничів..? .. Буде хороша, як тая квітка, а таки йде за хлібороба; і у полі з ним робить, і дома порається, і краса її не пропала* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Зникати, псуватися під впливом чого-небудь (про сон, апетит, спокій, гарний настрій і т. ін.). *Хай горять, я палю їх свідомо, і з трояндами цими нехай пропадають сумніви, утома й марних сліз непотрібний одчай* (В. Сосюра); *Той спокій, що надійшов був після відрядження на село й сцени з педагогами, — пропав* (Б. Антоненко-Давидович); *— Через ваше доручення у мене пропав апетит* (Р. Андріяшик); *Уклавшись під дашком на копиці, я закопався в духмяне сіно глибше. Тільки сон зовсім пропав* (А. Кокотюха); // Утрачати спокій, захопившись, перейнявшись чим-небудь. *— З малих літ, ще як перший "Фордзон" в'їхав у село, отоді я пропав, дівчата. Якби не той перший трактор, давно вже був би десь завгаром* (О. Гончар); // Переставати виділятися (про материнське молоко). *— Ти не журись, бо од журби молоко в грудях пропадає* (Грицько Григоренко); *Ощенилася породиста сучка Гарецького, але в неї пропало молоко* (П. Кочура); *У Светки молоко пропало. Зчорніла вся* (К. Мотрич).

6. Гинути (звичайно передчасно) від нещасного випадку, унаслідок убивства, умирати від хвороби, катувань і т. ін. (про людей та інші живі істоти). *Пан, вернувшись, занедужав. Стогне, пропадає* (Т. Шевченко); *Батько ж піднімався важко, статкувати не вмів, та й не велося йому, двічі від моровиці пропадала худоба, двічі горів* (Ю. Мушкетик); *— Не тямлю собі і не знаю, як я опинивсь у холодній .. і там трохи не пропав, не ївши, не пивши* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Конецпольський:] *Та ти ж пропадеш! Такий молодий, хоробрий, у тебе жінка, і син, кажеш, є маленький. Саво, мені тебе жалко. Пожалуй сім'ю свою!* (М. Костомаров); *Сидимо в діда в курені, а мати бідкається: — Пропали бідні курчатка... Потопляться...* (Є. Кравченко); // Псуватися, засихати, в'янути або зовсім гинути від надлишку чи нестачі вологи, внаслідок захворювання, від шкідників і т. ін. (про рослини). *Далі у дворі повз будинки в'яне ріденька травиця та чубок .. деревців пропадає* (Марко Вовчок); *Дерево в корі швидко пропадає: черва його точить* (В. Гжицький); *За все літо ні краплини дощу не впало на потріскану землю. Посохло все на полях, пропав урожай* (К. Гриб); *— Тоді були великі сніги, — згадує батько. — А тепер морози на голу землю. Пропаде озимина* (Л. Костенко); // Гинути унаслідок перезрівання (про злакові культури, плоди фруктових дерев, ягідних кущів і т. ін.). [Хоменко:] *Пропаде просо! Перестигне і потече як вода* (З. Мороз); *— Тут* [у лісі] *ніщо не сміє пропасти! Ні лісковий горіх, ні малина, ні гриб...* (М. Томчаній); // Ставати непридатним для вжитку, використання. *Йому більше вже хотілося хмар і дощу, ніж сонця. Чорт бери сіно, нехай пропадає!..* (М. Коцюбинський); *— Набрав* [Вихтір] *повні міхи води і давай грати... Ну, думали* [хлопці], *пропала гармошка. А він висушив її, почаклував над нею, пошептав, помацав — і знову заспівала в його руках* (Григорій Тютюнник); // *перев. недок.* Залишатися без використання. *Він замислюється про цю силу* [води], *що од якоїсь там палеозойської ери і до цього часу пропадає не використана* (М. Трублаїні); *— Спите тут, не вишукуєте. Стільки морської трави пропадає по узбережжю, а в них худоба дохне!* (О. Гончар).

7. Перебувати або опинятися в скрутному чи безвихідному становищі, яке загрожує катастрофою, загибеллю і т. ін. *— Люди добрі, — благала Соломія, стоячи на колінах, — змилуйтеся, прийміть нас до хати... Ви ж бачите — пропадаємо* (М. Коцюбинський); *От-от бугай настигне; от-от простромить рогом наскрізь Максимову спину... Аж ось і тин від генеральського двору — нікуди бігти... пропав Максим!..* (Панас Мирний); *І вже робітник наближається до нього, впевнено відбирає револьвер з закляклої руки. Пропав! В ораторових очах порожнеча* (О. Довженко); // *тільки док., у сполуч. із запереч. част.* н е. Зуміти добре влаштуватися в житті, досягти бажаної мети і т. ін. *В кого він тільки вдався такий? В кого ж, як не в батька .. Цей не пропаде на світі* (М. Стельмах); // Унаслідок життєвих обставин або через безвілля морально опускатися, переставати дотримуватися загальноприйнятих норм у поведінці, діяльності і т. ін. *— А що, Нечипоре?.. Хіба хочеш так пропасти, як і батько твій? Так пропадай же собі як знаєш, а я знаю, що поки я жива, так не дам тобі волі шлятися та п'янствувати* (Г. Квітка-Основ'яненко); [П а л а ж к а:] *От хоч возьми Хвеньку: зовсім з пуття збилася; так і пропаде!* (Панас Мирний); *— Пропав чоловік!.. Ніколи ж такого не було, а це на тобі. — Де він так набрався?* (Григорій Тютюнник); // Томитися, страждати, мучитися в неволі, тюрмі і т. ін. *— Єсть у мене брат єдиний У неволі вражій! У Криму десь пропадає* (Т. Шевченко); *— Який же козак з того, хто кинув у біді товариша? Кинув його, як собаку, пропадати на чужині? — гукнув Тарас, звертаючись до запорожців* (О. Довженко); *— Пропадаю я на галерах, а надії на те, що викуплять з цієї неволі агарянської, немає* (С. Тельнюк); [А н д р і й:] *Ні, я не можу розрізнитися з тобою, нехай умру в ярмі, пропаду у кормизі, а тебе не покину!..* (М. Кропивницький); // Знемагати від нудьги, журби (перев. викликаної самотністю або нецікавим чи обтяжливим оточенням). *— Чи так, чи інак, а ми не дамо вам пропадати з нудьги; ми витягнемо ваших дам з затвору, .. заведемо танці, .. пікніки, — говорив другий молодий офіцер Погожаєв* (І. Нечуй-Левицький); *— Коли б не Божий чоловік, то довелось би з нудьги пропасти між плаксивим бабством. Той, спасибі йому, розважить таки інколи душу козацькою піснею та й на Божий мир дивиться по-людськи* (П. Куліш); *По весіллі Гнат став наче спокійнішим. Він чув, що йому треба рятуватись, щоб не пропасти з туги, що ввесь його рятунок у праці* (М. Коцюбинський); // Будучи загарбаним, поневоленим, занепадати. *Як розбитий човен безталанний Серед жовтих пісків погибає, Так чудовий сей край богоданний У неволі в чужих пропадає* (Леся Українка).

8. *перев. недок.* Жити нужденно, надголодь, терпіти нестатки, злидні; злидарювати. *Мужики без землі пропадають, А дворяни ще й раді тому, Що дешевше вони наймають Мужиків на роботу свою* (з народної пісні); // Знемагати в наймах, від підневільної праці і т. ін. *— Живуть* [люди], *ходять собі, на Божий світ дивляться, а я отут над чужою роботою пропадаю* (Марко Вовчок); *А не схочеш, мамо, встати, Так одна сиротці річ: В чередничках пропадати Літо й осінь, день і ніч* (Я. Щоголів).

9. Зводитися нанівець (про працю, зусилля і т. ін.). *— Голодна* [земля] *не хоче родити. А що вродила, все забрав пан. — Пропада твоя праця... А на той рік знов ідеш до пана, сам себе дуриш...* (М. Коцюбинський); *Коли нині власне ті дві громадки шанують його* [М. Драгоманова] *працю, то се знак, що та праця не пропала марно* (І. Франко); *Поглядають усі на Чорногору — чи не суне звідти несподіваною хмарою, чи не пропала робота цілого дня* (Г. Хоткевич); // *у сполуч. зі сл.* д а р о м *і запереч. част.* н е. Приносити кому-небудь користь. *— Ні, ні, дядьку Мусію, нема про це що й казати!.. Тяжкі уроки даром не пропадають* (А. Головко); *Ці думки, мрії і роздуми не пропадали для хлопця даром* (І. Сенченко); *— Навчання в школі не пропало даром, — продовжував він, не спускаючи очей з обрію, який почав потроху світлішати* (О. Чорногуз); // Минати марно, без користі для кого-небудь, не приносити комусь задоволення (про час). *Літа мої молодії Марно пропадають, Очі плачуть, чорні брови Од вітру линяють... Нащо ж мені краса моя, Коли нема долі?* (Т. Шевченко); *— Вся ж зима з довгими ночами пропадала задарма. Звечора було як заляжеш спати, то аж боки заболять до ранку* (Г. Коцюба); *— Коли вже не поїхали на сьогодні нікуди, пропав у вас вечір, так нехай пропадає до кінця* (Г. Хоткевич); // Не здійснюватися, не вдаватися з яких-небудь причин (про план, задум і т. ін.). *Зараз такий йде дощ, як з відра. Гримить. Невже пропало гуляння?* (М. Коцюбинський); *Коли померло четверо дітей, він якось зів'яв. У нього пропали всі плани* (В. Підмогильний); *Взяти рів тепер було — "раз плюнути". А от Корнюху згребти, — ще хто зна. Добре, як до рукопашної дійде, а як зарані втечуть? Пропала вся справа* (А. Головко).

10. *тільки недок., за ким, розм.* Кохаючи, побиватися за ким-небудь. *— Я його од першого разу покохала. Вже я з того весілля за ним пропадаю* (Марко Вовчок); *Не одного вона любила вже, та ні за одним не пропадала так, як за Зіньком* (Б. Грінченко); *Він її щиро полюбив. Пропадав за нею. Бачив її перед собою день і ніч, її очі, її чорні брови, її червоний цвіт, чув її сміх і тратив розум* (О. Кобилянська); // Маючи ідеал, пориватися, прагнути до нього. *Як на злість, усе їй подобалося в того смішного дивака: і його ріст (сама маленька, пропадала за чоловіками високого росту), і його засмагле .. обличчя* (Ірина Вільде).

11. *розм., рідко.* Бути більше не потрібним. *Як сніг упаде, то й пастух пропаде; як сніг розтане, то й пастух устане* (прислів'я).

◇ **[Або́ (чи, хоч)] пан або́ (чи, хоч) пропа́в** *див.* **пан; Бе́звісти зни́кнути (пропа́сти)** *див.* **зника́ти; Бода́й (неха́й) вони́ [всі] послизну́ть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] послизли (пропа́ли)!>** *див.* **посли́знути; (1) Бода́й (щоб, хай, неха́й) ти (він, вона́, воно́** *і т. ін.)* **пропа́в (пропа́ла, пропа́ло, пропаде́** *і т. ін.), лайл.:* а) уживається як проклін на адресу кого-, чого-небудь. *— Жук укусив. Мережаний жук, щоб він пропав!* (Панас Мирний); *— Оце завіз мене в Западинці, бодай вони пропали! — кричала Кайдашиха на весь яр. — Трохи в'язів не скрутила* (І. Нечуй-Левицький); *Назустріч мені з шумливого, різношерстого натовпу вирівається квоктання якоїсь старої пані. А щоб ти пропала, довготелеса відьмо!..* (П. Колесник); б) *(тільки зі сл.* в о н о *)* уживається як вираз, що передає досаду, гнів з приводу чого-небудь. *— Якого біса мені тут сидіти! — здивувався Бульба, звертаючись до Товкача. — Щоб я став гречкосієм, пічкуром. Доглядати вівці та свині та з жінкою бабитися! А хай воно пропаде* (О. Довженко); *— Оце підйомні пів тисячі відроблю, і нехай воно пропаде саме вутле* (Є. Пашковський); **Все пропа́ло** *див.* **весь[1]; Де на́ше (ва́ше, його́** *і т. ін.)* **не пропада́ло** *(рідше* **не пропада́є)** *див.* **наш; Зника́ти (щеза́ти, пропада́ти** *і т. ін.)* **/ зни́кнути (щє́знути, пропа́сти** *і т. ін.)* **без слі́ду** *див.* **зника́ти; [І] слід пропа́в (запа́в, запа́вся) / пропада́є** *див.* **слід[1]; Не все [ще] пропа́ло** *див.* **весь[1]; Пиши́ [все] пропа́ло** *див.* **писа́ти;**

(2) Пропада́ти / пропа́сти з оче́й — переставати бути видимим, ідучи звідкись, непомітно залишаючи яке-небудь місце. *Нараз* [Яків Сова] *завернув за ріг й пропав з очей* (М. Лазорський); *У день оголошення заяви префектури Коттар остаточно пропав з очей* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); **(3) Пропада́ти / пропа́сти на пні** — не бути зібраним (про овочі, плоди і т. ін.). [Р у д и й:] *Бачте, літечко Боже іде, дар Божий у полі на пні пропадає, худоби самопас ходять по царині та ревуть — нема кому їх ні заганяти, ні що діяти, щонайліпших ґаздів, щонаймоторніших парубків загнано у тюрми!* (І. Франко); *Пішли дощі, і морква вся пропала на пні* (із журн.); **(4) Пропада́ти / пропа́сти про́падом** — терпіти страшні нестатки, злидні; жити тяжко, нужденно. — *Плакала я, плакала, гірко горювала, п'ять літ пропадом пропадала* (Грицько Григоренко); **(5) Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́** *і т. ін.)* **про́падом** *(рідше* **пра́хом)** **<Неха́й (хай,** *заст.* **най) пропаде́ / пропада́є про́падом** *(рідше* **пра́хом)>** — уживається для вираження крайнього незадоволення, великого обурення ким-, чим-небудь або розпачу. *Кров з тебе гнатимуть* [пани], *а не горілку .. Кому черево наросте аж вище носа, а тобі жили тягтиме, пропади воно прахом* (М. Коцюбинський); — *То вже як що кому, люди добрі. Багачеві Великдень оцей — радість, а хирлякові бідному — клопіт один, нехай пропадом пропаде* (П. Козланюк); — *Х-хох!* — *зітхнув диякон і погасив недогарок.* — *А пропади ти пропадом! Отак і вдома, хоч цілий вечір рота не роззявляй... Ох-хо-хох...* (Василь Шевчук); — *Отак воно, ні сам не гам, ні комусь не дам. Най пропадом пропадає...* (І. Нижник); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **крізь (у) зе́млю провали́вся (запа́вся, пішо́в** *і т. ін.)* **<Як пропа́в крізь зе́млю>** *див.* **прова́люватися.**

ПРО́ПАДОМ, *присл.:* ◊ **Бода́й про́падом пішло́** *див.* **піти́; Неха́й (хай) за ним (за не́ю, за ва́ми** *і т. ін.)* **земля́ про́падом** *див.* **земля́; Пропада́ти / пропа́сти про́падом** *див.* **пропада́ти; Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́** *і т. ін.)* **про́падом** *(рідше* **пра́хом)** **<Неха́й (хай,** *заст.* **най) пропаде́ / пропада́є про́падом** *(рідше* **пра́хом)>** *див.* **пропада́ти.**

ПРОПА́ЖА, і, *ж.* 1. Зникнення (звичайно таємниче) кого-, чого-небудь. *В оборі сталася пропажа: зник копчений свинячий кендюх* (О. Ковінька); *Все одно факт пропажі головного краєзнавця Ойкумени неймовірно тривожив пана отамана Каправку* (Г. Тарасюк); *У серці жевріла надія, що вона виявить пропажу зошита та повернеться за ним чи бодай зателефонує* (Дара Корній).

2. Той, хто пропав, зник, або те, що пропало, зникло. *Тут якраз ішла бабуся — Аж не віриться самій: — Бий же мене сила вража, Об'явилася пропажа: Це ж озвався козлик мій!* (Д. Білоус); — *Забирай капшук, складай докупи всі лахи, бо нікуди я не піду, поки пропажа не знайдеться* (Є. Гуцало); *За мить пропажа знайшлася в жіночій скрині* (Ю. Винничук).

ПРОПАЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропазува́ти.** *Пропазована вручну дошка; //* **пропазо́вано,** *безос. пред. Металевий виріб пропазовано.*

ПРОПАЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОПАЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Пазувати *(див.* **пазува́ти**[1]) усе або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Пропазувати фрезою дошку.*

ПРОПАЗУВА́ТИ *див.* **пропазо́вувати.**

ПРОПА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пропали́ти.** *Стіл був покритий шматком червоної матерії з багатьма чорнильними плямами, подекуди пропаленої то сірником, то цигаркою* (Л. Дмитерко); *Шию його обвивала чорна хустина, а через плече був перекинутий складений удвоє, пропалений реактивами захисний лабораторний халат* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Земля була простріляна, пропалена, поорана снарядами і бомбами, всіяна осколками* (С. Журахович); *Весело, впевнено озирали хлопці муровану свою цитадель на пропалених сонцем херсонських горбах* (О. Гончар); **//** **пропа́лено,** *безос. пред. На циферблаті час ганяє люто стріли .. Пропалено й папір. І чорним струмом з дірки гарячий порох б'є* (П. Мовчан); *Пропалено попелом чорні ажурні колготки* (О. Забужко).

2. *у знач. прикм.* Який зазнав дії вогню, чогось розпеченого або їдкого. *Коло .. повалених стін стояв дід, без шапки, з пропаленою сорочкою, і мовчав. Вітер несміло, боязко гравсь його сивим чубом* (В. Винниченко); *Вона вчить, як залатати пропалену шинелю* (М. Хвильовий); — *Господи!* — *жахнулася вона, вгледівши пропалену ковдру.* — *А це що таке?* (А. Дімаров).

ПРОПА́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пропа́сти.** *Про пропалий міх із кукурудзою перестали говорити* (О. Кобилянська); *Вона знайшла всі пропалі персні й сережки. Згадала, як ховала їх із шухляди комода подалі в глибині одежної шафи* (Є. Кононенко); *Її думки ледь винувато поплелися в бік пропалого Карла-Йозефа* (Ю. Андрухович); *Північний цвинтар; .. запах пропалого листя, безсмертного тліну* (К. Москалець); *Вона почала розказувати йому про гірку свою долю, покивуючи при цьому головою, про старість-не-радість і про пропалу свою силу* (Валерій Шевчук); **//** *у знач. ім.* **пропа́ле,** лого, *с.* Те саме, що **пропа́жа** 2. *Все пропало, — а пропале Ніщо в пісні й споминати* (І. Франко); **//** *у знач. ім.* **пропа́лий,** лого, *ч.;* **пропа́ла,** лої, *ж.* Той (та), хто пропав (у 2 знач.). *Щире прохання усіх, хто бачив пропалого чи знає місце його перебування, негайно повідомити райвідділ міліції* (Любко Дереш).

◊ **Бе́звісти зни́клий (пропа́лий)** *див.* **зни́клий.**

ПРОПА́ЛИНА, и, *ж.* Діра, пропалена чим-небудь. *Ганна Сильвестрівна винесла з хижки і струснула надворі шкіряний фартух, в багатьох місцях поцяткований чорними пропалинами* (І. Сенченко); *У деяких місцях* [пергаменту] *були помітні невеличкі пропалини, сліди брудних пальців та воскові плями* (В. Єшкілєв); * Образно. *Вранці знову через пропалину в обрії вигулькне сонце, приголубить увесь світ своїм теплом і омиє його росою* (А. Михайленко).

ПРОПАЛИ́ТИ *див.* **пропа́лювати.**

ПРОПАЛИ́ТИСЯ *див.* **пропа́люватися.**

ПРОПА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропа́лювати.** *Основним показником захисних властивостей одягу для зварювальника є стійкість до пропалювання* (з наук.-попул. літ.); *Корпус білоруської дуди виробляли пропалюванням металевим прутом, так само пропалювали отвори* (з навч. літ.); * Образно. *Наукова праця .. полягає в постійному зглибленні явища, в своєрідному пропалюванні його розумовим струменем* (В. Підмогильний).

ПРОПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОПАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *що.* Палячи *(див.* **пали́ти**[1] 1), робити діру, отвір. *Двері були відчинені, тож не довелося пропалювати в них лазером отвір* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Новий спосіб дезінфекції речей обкурюванням геть суперечить конституції, бо в одязі пропалюють дірки* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); — *Знаєте, .. я сьогодні в меланхолійному настрої: мені моя покоївка пропалила краще моє плаття!* (Г. Хоткевич); *Всієї енергії кваркових батарей не вистачило б, щоб пропалити хоч скількись там пристойний отвір* (М. Дашкієв).

2. *що.* Палячи *(див.* **пали́ти**[1] 3), висушуючи, знищувати (рослинність). *Уздовж річища Кальміусу серпневе сонце пропалює степові трави — полин, типчак, чебрець* (з газ.).

3. *що і без прям. дод.* Час від часу протоплювати де-небудь або щось. *Увійшовши до хати, він насамперед оглянув печі і наказав Марині у сльотаві дні пропалювати час до часу в кімнатах* (Ірина Вільде); *Мама вперше пропалює грубку, щоб сохнули сирі стіни* (Є. Пашковський); — *Як є чим пропалити взимі, то менше їсти хочеться* (В. Стефаник).

4. *що, розм.* Палячи *(див.* **пали́ти**[1] 6), піддаючи дії вогню, надавати міцності якому-небудь предметові. *Нарешті, необачно й те: Вдихати дух у форму. Не пропаливши на огні її як треба, в норму* (В. Самійленко).

5. *перев. недок., кого, що, перен.* Пронизувати, викликаючи відчуття болю. *Лютий біль Пропалює до кості тіло...* (І. Франко); *Нам одразу аж жарко стає на морозі, бо відчувається, як .. пропалює нас карим оченям Настусин незмиренний осуд* (О. Гончар); *Його погляд пропалює мені шию та спину* (Л. Денисенко); // Охоплювати (про почуття кохання, вдячності і т. ін.). *Така — моя любов: горить собі тихенько І, не палаючи, пропалює всю грудь* (А. Кримський).

ПРОПА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРОПАЛИ́ТИСЯ,** а́литься, *док.* 1. Руйнуватися під дією вогню; прогоряти. *Рукавиці для зварника мають бути міцними й досить еластичними, не пропалюватися при влученні іскор, не змінювати своїх властивостей за температури до -25 °С* (з навч. літ.); *Щоб делікатна тканина не пропалилася, її прасують з вивороту, ледь торкаючись праскою* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пропа́лювати** 1–4. *Дірочки на картоні пропалюються за секунди лазерним випромінюванням* (з наук.-попул. літ.); *При застосуванні біологічного методу для виявлення в рослинному матеріалі грибної інфекції пінцет пропалюється на вогні спиртівки* (з навч. літ.).

ПРОПА́М'ЯТНИЙ, а, е, *книжн.* Який заслуговує на довге зберігання в пам'яті; незабутній. *Царі й народи всього свiта* [світу]! *Терпеливо ми вже довгі літа Зносили всяких кривд чимало, Та врешті нам терпцю не стало: І ось ми до всіх вас шлемо Своє пропам'ятне письмо* (І. Франко); *Програмовий вірш "Каменярі" своєю високою ідеєю зачинав пропам'ятну "епоху каменярів" у галицькій літературі* (Уляна Кравченко); *Наступного дня після отої пропам'ятної їхньої розмови Марія зайшла була й до церкви* (Валерій Шевчук).

ПРОПА́Н, у, *ч., хім.* Безбарвний горючий газ, органічна сполука, що являє собою насичений вуглеводень. *Природні горючі гази складаються з метану, етану, пропану, бутану, пари легких рідких вуглеводів та різних домішок* (з наук.-попул. літ.); *Пропан застосовують як паливо для двигунів внутрішнього згоряння* (з навч. літ.); *У підвалі були запаси палива для генератора. Був пропан для власних потреб лабораторії* (М. Кідрук).

ПРОПА́Н-БУТА́Н, у, *ч., хім.* Побутовий газ, який становить собою суміш пропану з бутаном. *На відміну від метану — природного газу, пропан-бутан — синтетичний, його отримують під час перероблення нафти* (з наук.-попул. літ.); *Я подався на кухоньку. Розпалив газ, поставив чайник. Балон із пропан-бутаном був невеликим, і ним уже не користувалися з тієї зими* (О. Ульяненко).

ПРОПА́Н-БУТА́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пропа́н-бута́н.** *На теперішній момент вигідніше опалювати внутрішні приміщення пропан-бутановою сумішшю, ніж природним газом, електрикою або рідким чи твердим паливом* (з наук. літ.).

ПРОПА́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пропа́н.** *Молекула флавоноїду складається з двох фенільних залишків, з'єднаних пропановою ланкою* (з навч. літ.); // Який працює на пропані. *Для одержання холоду використовують пропанову холодильну установку продуктивністю 147 млн кДж/год* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПАНО́Л, у, *ч., хім.* Те саме, що **Пропі́ловий спирт** *(див.* **спирт).** *Пропанол є побічним продуктом синтезу метанолу* (з наук.-попул. літ.); *У промисловості пропанол отримують переважно сірчанокислотною або прямою гідратацією пропілену* (з навч. літ.).

ПРОПАНО́ЛОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пропано́л.** *Клен татарський містить пропаноловий та оцтовий альдегіди, спирти (етанол, пропанол) та легкі вуглеводні* (з навч. літ.); *У рідини для зняття лаку, як правило, різкий, злегка бензиновий (пропаноловий) запах* (із журн.).

ПРОПА́НТ, у, *ч.* Матеріал у формі гранул, який застосовують у нафтовидобувній промисловості. *Пропант використовують для свердловин різних глибин і тисків, зокрема для закріплення додаткових тріщин у пласті* (з наук.-техн. літ.); *Зазвичай пропант виглядає як піщинки фракцією від 0,5 до 1,2 мм* (з навч. літ.).

ПРОПА́НТОВИЙ, а, е. Прикм. до **пропа́нт.** *На глибині понад 3500 м та в умовах високих температур на забої часто стикаються з проблемою утворення пропантових або піщаних пробок* (з наук. літ.); // Який виробляє пропант. *Щомісяця пропантове підприємство випускає понад 100 000 тонн пропанту* (з газ.).

ПРОПАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Попанувати певний час. *Жив* [Нума] *здоров і без лихих припадків, Літ прожив більш як вісім десятків, З того сорок три пропанувавши, Вмер жонатий, одну доню мавши* (І. Франко); — *Обрали мене* [старостою] *та одразу ж: давай, пан, яйки* [яйця], *масло, хліб та пшеницю і всяку пашницю. Еге, думаю, тут пропануєш* (Ю. Збанацький).

ПРОПА́НЬКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., з ким і без дод., розм.* Попанькатися певний час. *Пропанькався батько з дітьми до вечора, геть про роботу забув* (із журн.); *Приїхав ото я з острова Переекзаменовки .. Витяг човна на берег .. До обіду пропанькався, але всі дірки заново зашпаклював і просмолив добряче* (В. Нестайко).

ПРОПАРАДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **парадува́ти** 1. — *Інспектори їдуть? — озлоблено говорили в полках учасники каховських атак. — Що ж, підемо пропарадуємо перед ними. Хай бачать, чого нам коштувала тут Каховка* (О. Гончар); *Пожежники, спортсмени, медики, музиканти пропарадували центром міста на честь Дня Тернополя* (з газ.).

2. *розм.* Парадувати (у 1 знач.) певний час. *Готуючись до свята, малеча пропарадувала цілісінький ранок по майдану* (із журн.).

ПРОПАРАФІНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропарафінува́ти.** *Вода на пропарафінованому папері не розтікається, а стоїть круглою краплиною, бо молекули води сильніше притягаються одна до одної, ніж до такої поверхні* (з навч. літ.); // **пропарафіно́вано,** *безос. пред. Якщо саджанці винограду було пропарафіновано або на них накладено чохли з поліетиленової плівки, підгортати землю навколо них не треба* (із журн.).

ПРОПАРАФІНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **парафінува́ти.** *Якщо у в'язальній машинці виникає тугий хід каретки, рекомендують пропарафінувати пряжу та перевірити правильність вибору її лінійної щільності* (з навч. літ.).

ПРОПА́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пропа́рити.** *Пропарені паром овочі зберігають свої корисні властивості* (із журн.); // **пропа́рено,** *безос. пред. Родзинки для куті, як завжди, заздалегідь пропарено* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **па́рений** 2, 3. *Верби навесні — немов човни. Лаком і смолою трохи пахнуть, і самі прокурені, пропарені, мов діжки торішні* (В. Стус); *Пропарений рис має свої переваги: при обробленні парою до 80 % вітамінів і мінералів, що містяться в висівковій оболонці, переходить в зерно рису* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПА́РИТИ *див.* **пропа́рювати.**

ПРОПА́РИТИСЯ *див.* **пропа́рюватися.**

ПРОПА́РКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **пропа́рювання.** *На пропарку однієї автоцистерни потрібно від трьох до шести годин залежно від габаритів та ступеня забруднення резервуара* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПА́РНИК, а, *ч.* Те саме, що **пропа́рювач.** *Пропарник безперервної дії містить приймальну камеру, відділення для переміщення і пропарювання зерна та вивідний пристрій* (з наук.-техн. літ.).

ПРОПАРУБКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Попарубкувати певний час. *Ця дівчина не погодилася стати йому за дружину, тому він і пропарубкував усе своє життя* (із журн.).

ПРОПА́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для пропарювання чого-небудь. *Пресований чай спочатку обробляють у пропарювальних камерах, формують на гідравлічних пресах, потім висушують до вологості не більше 11 %* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропа́рювати.** *Щоб зменшити втрати деревини від грибкових пошкоджень під час зберігання та транспортування, використовують метод пропарювання* (з наук. літ.); *Кип'ятіння, пропарювання харчових продуктів перед уживанням — одна з умов профілактики ботулізму* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОПА́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* Те саме, що **па́рити**[1]. *Четвертуйте жовті кабачки і зелені цукіні.., стоячи викладайте в літрові банки, двічі пропарюйте окропом, а тоді заливайте окропом-маринадом* (М. Матіос); *Воші лазили нашими зголодженими тілами, як мурашва. Одежу пропарювали, але то допомагало мало* (М. Андрусяк); *Перед тим, як відшкребти рибину від луски, її мусиш пів хвилини пропарити в окропі* (С. Андрухович).

ПРОПА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОПА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Піддаватися дії пари для очищення, розм'якшення і т. ін. *Піч як піч, лишень туди я саджав не горшки, а себе .. Тіло прогрівалося й пропарювалося так, що ставало наче з воску зліплене. Легке й податливе* (М. Дочинець); *У зварену кукурудзяну кашу додають масло, накривають щільно кришкою каструлю, щоб дати страві пропаритися й набрати смаку* (із журн.).

2. *тільки док.* Попаритися певний час. *Пропаритися з друзями весь вечір, отримати професійний масаж, напитися духмяного чаю — мрія, мабуть, кожного любителя лазні* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **пропа́рювати.** *Під час хімічного очищення тканина піддається волого-тепловому обробленню, пропарюється парою, прасується* (з наук.-техн. літ.).

ПРОПА́РЮВАЧ, а, *ч.* Пристрій для пропарювання чого-небудь. *Пропарювач поліпшує технологічні властивості зерна круп'яних культур та підвищує споживчі властивості готового продукту* (з наук.-техн. літ.).

ПРОПАСИНКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Док. до **пасинкува́ти.** *Не забудьте пропасинкувати томати, вони цього потребують саме в червні* (із журн.).

2. Попасинкувати певний час. *Дід пропасинкував у саду виноград весь ранок* (з газ.).

ПРОПАСІЧНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Попасічникувати певний час. *Наш дід Микола дуже любив мед, тому й пропасічникував майже все своє доросле життя* (із журн.).

ПРОПАСНА́, но́ї, *ж., заст.* Безодня, прірва, провалля. *Которії* [котрі] *праведнії душі — становіться одесну* [одесную]! *Которії грішні, недостойні — западіте в пропасну* (Б. Грінченко); *Вже звуки пісні чарівної із Раю дальнього пливуть, аж ось, сягнувши з пропасної, їм демон перерізав путь* (М. Драй-Хмара, пер. з тв. М. Лермонтова).

ПРОПА́СНИЙ, а, е. Прикм. до **пропа́сниця.** *Розчин хлористоводневої кислоти застосовують при довготривалій діареї, нестримному блюванні, довготривалому пропасному стані* (з наук. літ.); * Образно. *Тоненькі воскові свічечки жовтенькі палали якимсь полум'ям пропасним* (Марко Вовчок).

ПРОПАСНИ́Й, а́, е́, *заст., рідко.* Прикм. до **пропасна́.** *Ішов* [Іван] *власне зі своїм тягарем понад краєм безмірно глибокого та пропасного яру* (І. Франко).

ПРОПА́СНИЦЯ, і, *ж.* Гостра інфекційна хвороба, що супроводжується виснажливими приступами гарячки; малярія. *Виснажена вночі пропасницею, мати спала* (Б. Антоненко-Давидович); *Та й хвороби в селі мають зовсім інші назви, ніж у лікарів. Тут: малярія, золотуха, туберкульоз, а в селі: пропасниця, болячка, сухоти...* (М. Циба); *Північно-східний вітер приносив до Кубані простудні захворювання і ревматизм, південно-західний — пропасницю* (Д. Білий); // Хворобливий стан, при якому людину кидає то в жар, то в холод; лихоманка. *З-під густих насуплених брів люто блимали невеличкі зеленкуваті очі, жовті зуби глухо клацали в пропасниці* (О. Донченко); *Гнида зі страхом копав сам скарб, копав з пропасницею. Що, як знов кого нечистий нанесе?* (У. Самчук); *Вся дрижала* [стара] *в пропасниці, і від того вода лилась за сорочку, на худі, виснажені груди* (І. Цюпа).

△ **(1) Геморагі́чна пропа́сниця** — група вірусних захворювань, що супроводжуються підшкірними та внутрішніми крововиливами на тлі гарячкового стану. *Клінічний аналіз крові при геморагічній пропасниці у більшості випадків виявляє спочатку лейкопенію, потім тромбоцитопенію* (з наук.-попул. літ.); *Під час укусів комарів вірус геморагічної пропасниці може потрапляти в організм людей і тварин, де він здатний розмножуватися й призводити до хвороби* (з навч. літ.); **(2) Жо́вта пропа́сниця** — гостра інфекційна хвороба, поширена в країнах із жарким кліматом. *1901 р. було доведено, що жовту пропасницю спричиняє вірус, який переносять двокрилі кровосисні комахи — комарі* (з навч. літ.); — *Я бував у місцях, де пече, як у гарячій смолі, де люди так і падали від жовтої пропасниці, а земля ходила хвилями від землетрусів* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона); **(3) Москі́тна пропа́сниця** — інфекційне захворювання, яке передають москіти. *Такі інфекційні захворювання, як малярія, кліщовий поворотний тиф, москітна пропасниця, часто трапляються в мандрівників, що повертаються з Північної Африки* (з навч. літ.); **(4) Пере́мі́жна пропа́сниця** — те саме, що **маляри́я.** *При переміжній пропасниці в людини й тварини спостерігають рецидивні підвищення температури з регулярними або нерегулярними інтервалами після відносно безгарячкового періоду* (з наук. літ.); — *Хоч клімат цього плоскогір'я й здоровий, проте в березні й квітні люди хворіють на переміжну пропасницю* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); **(5) Сінна́ пропа́сниця** *(розм.* **лихома́нка)** — те саме, що **Сінна́ гаря́чка** *(див.* **гаря́чка).** *Полінози, або сінна пропасниця, — виснажливе сезонне захворювання, що виражається в появі нежитю, чханні, сльозотечі* (з наук. літ.); *Занурення обличчя в квіти троянд може дати небажані наслідки, їх пилок спричиняє сінну астму, або сінну пропасницю* (із журн.); **(6) Тропі́чна пропа́сниця** *(розм.* **лихома́нка)** — важка форма малярії, для якої характерне нерегулярне чергування нападів. *Тропічна пропасниця поширена в місцях із тропічним та субтропічним кліматом по всьому світу, переважно в міських та приміських районах* (з наук.-попул. літ.); *Останнім часом він так схуд і зблід, ніби переніс тиф або щонайменше тропічну пропасницю. І як це він забув!* (І. Білик).

◊ **Лежа́ти в пропа́сниці (в скарлати́ні, в гри́пі** *і т. ін.)* *див.* **лежа́ти; (7) Пропа́сниця (тря́сця, лихома́нка) тру́сить (трясе́, ті́пає, б'є** *і т. ін.) кого* — хтось страждає на напад пропасниці або перебуває у стані, коли людину кидає то в жар, то в холод. *Холодний піт покрив усе моє тіло, морозна пропасниця била і телепала мене* (І. Франко); *Повернувшись надвечір з винограднику, Маріора почула, що її тіпає пропасниця* (М. Коцюбинський); *Його часто трусила лихоманка, а він казав, що та хвороба має вийти з нього разом з потом* (О. Донченко); [Є г о р І в а н о в и ч:] *Хати горять, а людей трясця трусить* (Ю. Яновський); *Софію трусила пропасниця* (А. Шиян); **Труси́тися (ті́патися, тремті́ти** *і т. ін.)* **як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **у пропа́сниці** *див.* **труси́тися.**

ПРОПА́СТИ *див.* **пропада́ти.**

ПРО́ПАСТЬ, і *і* и, *ж., діал.* 1. Безодня. *Ліворуч гірської дороги, котрою він йшов, зіяла поросла лісом пропасть, праворуч тяглася скалиста лісова гора* (О. Кобилянська); *Побачив* [чернець] *перед собою пропасть, глибочезну прірву поміж двома світами. Ті два світи, ніби міст золотий, віра Христова лучила* (Б. Лепкий); *Він аж тепер почуває цілу пропасть своєї самоти, свого сирітства* (І. Франко).

2. *перен.* Прірва (у 2 знач.). *Можна було здогадуватися, що на цьому ґрунті* [пляшка горілки] *в них із Загатою виникла якась пропасть* (Р. Андріяшик).

ПРОПА́ХАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **пропаха́ти.** *На Секлету повіяло гарячим духом літнього дня, пропаханим васильками та м'ятою* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Рівний сніг пухнавіє — ще свіжий, Ще пропаханий холодом неба. От і двір мій* (В. Свідзинський).

ПРОПАХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОПА́ХНУТИ, ПРОПА́ХТИ,** хну, хнеш; *мин. ч.* пропа́хнув, нула, ло *і* пропа́х, ла, ло; *док., чим.* Насичуватися якимсь запахом. *Руки його пахли бензином. Бензином пропахали і хусточки, які мати клала Олегові в кишеню* (В. Петльований); *Пропахнув* [батько] *медом та вощиною* (А. Головко); *Вони піднялись на широку веранду, що вся пропахла яблуками і сонцем* (Ю. Збанацький); * Образно. *Як ти густо, краю милий, полином віків пропах* (Д. Білоус).

ПРОПАХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОПА́ХНУТИСЯ, ПРОПА́ХТИСЯ,** хнуся, хнешся; *мин. ч.* пропа́хнувся, па́хнулася, лося *і* пропа́хся, па́хлася, лося; *док., чим.* Те саме, що **пропаха́ти.** *Усе небо, і повітря, й усі алеї .. пропахались наскрізь тим солодким духом* (І. Нечуй-Левицький); *З цим богобійним різником, що наскрізь пропахся овечим лоєм, старий хаджі вічно мав справи* (М. Коцюбинський); *Оброблення тушки сіллю не зробить її менш слизькою, а від застосування тканинних рукавичок руки можуть пропахнутися рибою* (із журн.); * Образно. — *Годі вам усе з панами та з панами. Чи бач, як панами пропахалися!* (Панас Мирний).

ПРОПА́ХКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **па́хкати.** *Почався сезон полювання — десь у лісі пропахкали гучні постріли* (із журн.).

2. *чим.* Попахкати певний час. *Дід пропахкав люлькою весь ранок.*

ПРОПА́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пропа́хнути, пропа́хти.** *Неголений, стомлений, геть пропахлий тютюном, був Гапій трохи схожий на Киселя* (І. Муратов); *Двері прочинились, і Кирило Сидоренко зайшов у тиху, теплу, якимись травами, ромашкою і ладаном пропахлу кімнату баби Анастасії* (В. Собко); *Те безбереге небо степове, пропахле полином і чебрецями, .. мене малого вчило* (В. Стус); *Усю дорогу ми дедалі більше скидали із себе свій високогірний селянський, пропахлий димом, сиром і кізяком одяг* (Ю. Андрухович).

ПРОПА́ХНУТИ *див.* **пропаха́ти.**

ПРОПА́ХНУТИСЯ *див.* **пропаха́тися.**

ПРОПА́ХТИ *див.* **пропаха́ти.**

ПРОПА́ХТИСЯ *див.* **пропаха́тися.**

ПРОПАХТИ́ТИ *див.* **пропа́хчувати.**

ПРОПАХТИ́ТИСЯ *див.* **пропа́хчуватися.**

ПРОПАХТІ́ТИ, хчу́, хти́ш, *док., чим.* Те саме, що **пропа́хнути.** *Черга біля каси довгим хвостом закручувалася у три ряди, запорошений вокзал пропахтів махорчаним і іншими димами, при стінах на клунках і валізках дрімали пасажири...* (Д. Гуменна); *Паркану чи бодай чогось подібного на тин-огорожу обійстя не мало — зусібіч вільний простір, що пропахтів чебрецем* (В. Чемерис).

ПРОПАХТІ́ТИСЯ, хчу́ся, хти́шся, *док., чим.* Те саме, що **пропахті́ти.** *Пече сонце. Душно. Ніби сам пропахтівся* [Вітя] *квітками. Здається, не піт — пахучі краплі дрібною росою виступають на лиці й на чолі* (С. Васильченко); *Їхали* [чумаки], *їхали.., мокли під дощами, смажилися на сонці, годували своєю кров'ю комарів, їли чумацьку кашу, черствий хліб, цибулю, сало та часник, самі пропахтілися тим часником та дьогтем* (В. Малик).

ПРОПА́ХЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропахти́ти.** *Він лежав із забинтованою головою на твердому лікарняному ліжку в палаті, пропахченій хлороформом, валер'янкою* (Я. Гримайло); *Повернувся додому Свирид огрубілий, змужнілий, пропахчений пороховим димом, курявою далеких доріг* (А. Дімаров); *На його* [степового кургану] *вершині день і ніч гули степові вітри, пропахчені гірким полином і пилом далеких країв* (В. Чемерис); // **пропа́хчено,** *безос. пред. На пасіці в діда Миколи все було пропахчено вощиною та духмяними травами* (із журн.).

ПРОПА́ХЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОПАХТИ́ТИ,** хчу́, хти́ш, *док., кого, що чим.* Насичувати що-небудь пахощами, просочувати запахом чогось. *Багато тварин вхід до своїх нір пропахчують своїм запахом, щоб ніхто із непроханих гостей до них не завітав* (з наук.-попул. літ.); *Останній штрих перед виходом із дому — пропахтити себе парфумами: зап'ястя, шию, волосся* (із журн.); *Якщо сало пропахтити соломою, від такої закуски за вуха не відтягнеш* (з газ.).

ПРОПА́ХЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОПАХТИ́ТИСЯ,** хчу́ся, хти́шся, *док., чим.* Насичуватися пахощами, просякати запахом чого-небудь. *Він пропахчується дикими запахами полів і проймається сонячним настроєм* (Л. Смілянський); *Він надибує галявинку й починає згортати листя, .. і скоро вже весь пропахчується гіркуватим духом* (Є. Гуцало); *Шашлик готують на мангалі не довше 15 хвилин. Головне, щоб димком добре пропахтився* (із журн.).

ПРОПА́ЩИЙ, а, е. 1. Який зник невідомо куди, довго не з'являвся де-небудь. *Скільки-то панів не пережило її* [волю], — *померло! Зате багато кріпаків, пропащих та померших* [померлих], *знову найшлося, ожило!* (Панас Мирний); // Безповоротно втрачений. *Коркуд .. складав вірші, його рука вміла тримати тільки перо, а не меч — чоловік для влади пропащий навіки* (П. Загребельний); — *На віолончелі граю вдень, а на скрипці вечорами, себто немовби плачу, ридаю за пропащим талантом* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); // Який перестав звучати (про голос); зірваний. *Пропащим від перепою, а може і від простуди (що малоймовірно), голосом він спитав Семена Полікарповича: — Що, зміну мені привезли?* (В. Земляк).

2. Який потрапив у безвихідне становище; близький до загибелі. — *Та в вас жінки, та в вас же купа дітей! Борони Боже якої напасті! Та тоді ж ми пропащі з дітьми* (І. Нечуй-Левицький); [О л е н а *(ридаючи):*] *Милий мене покидає!.. Пропаща я, пропаща!* (М. Кропивницький); // Який морально опустився, занапастив себе. — *Бачте, люди, що зробила з мене наука? З пропащого, нечесного — вона зробила мене чесним, годним на добро чоловіком* (М. Коцюбинський); *Про сусід* [сусідів] *і казати нічого, завжди з докором дивляться на Остапа — пропащий, мовляв, чоловік* (К. Гордієнко); *Побачила я, що .. таки погублять мене москвичі і зроблять проституткою, зараженою і пропащою* (В. Барка); — *Прошу вас, благаю: забудьте про мене. Я не гідна вашого кохання. Я розпусна, пропаща* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *у знач. ім.* **пропа́щий,** щого, *ч.;* **пропа́ща,** щої, *ж.* Той (та), хто морально опустився, занапастив себе. — *Намогоричився? — кажу. — Які такі в тебе торжества? .. Куди ж ти подінешся, пропащий?* (С. Добровольський); *Вона здавалася врівноваженою і тихою, трохи печальною і ледь настороженою. Не зовсім леді, але й на пропащу не схожа* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

3. Який минає без користі для кого-небудь (про час). *Не сумуй, що врода Опадає з личка.., А журись, що марно Гине сила краща. Що минає хмарно Молодість пропаща* (П. Грабовський); *Проклинав* [Ригор] *пропаще життя, а його слухали й не перебивали* (Ю. Яновський); *Мучив її пропащий для праці, навпіл розколотий день* (Олекса Ізарський); // Даремно затрачений (про зусилля). — *Це бунт так званої пропащої сили... Народжувався у муках тяжкої безвиході й заводив у безвихідь...* (М. Стельмах); *Він мені віддав на збереження свою працю з лінгвістики, і я щиро жалкую, що така сила — пропаща* (Р. Іваничук).

◊ **Іти́ / піти́ на пропа́ще** *див.* **іти́; Пропа́ща (ма́рна) спра́ва <Пропа́ще (ма́рне) ді́ло>** *див.* **спра́ва**[1].

ПРОПА́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропа́ювати** 1. *Припої і флюси використовують для пропаювання скручених жил проводів у розподільних коробках* (з навч. літ.).

ПРОПА́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОПАЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* 1. Скріплювати що-небудь способом паяння. *Для покращення контактів електричних дротів усі з'єднання після скручування можна ще пропаювати, це гарантує надійність їх використання* (із журн.); *Конус писачка можна обгорнути товстим жорстким дротом, пропаяти конструкцію і прикріпити дріт до ручки* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки док.* Паяти певний час. *Батько пропаяв дроти цілий вечір.*

ПРОПА́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРОПАЯ́ТИСЯ,** я́ється, *док.* 1. Скріплюватися способом паяння. *Стики суміжних рулонних листів пропаялися за допомогою спеціальних нагрівальних пристроїв* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пропа́ювати** 1. *Кінці багатодротяних жил (кільця, штирі) повинні пропаюватися, штирьові кінці можуть опресовуватися штифтовими наконечниками* (з наук.-техн. літ.); *Різні за довжиною жили на кінці скручування відкушуються кусачками, потім зварюються або пропаюються* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПА́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропая́ти.** *Мідні теплові трубки радіатора покриті шаром нікелю, а також пропаяні біля основи та в місцях кріплення алюмінієвих пластин* (з наук.-техн. літ.); // **пропа́яно,** *безос. пред. Для зменшення опору та збільшення експлуатаційної надійності контактні групи роз'ємів у подовжувачі пропаяно* (із журн.).

ПРОПАЯ́ТИ *див.* **пропа́ювати.**

ПРОПАЯ́ТИСЯ *див.* **пропа́юватися.**

ПРОПЕДЕ́ВТИКА, и, *ж., книжн.* Вступ до курсу будь-якої науки; підготовчий вступний курс, викладений у стислій і доступній формі. *На вашім місці я б узяв тему, котра б примусила мене оглянуться на європейську наукову літературу. Це перва умова корисної пропедевтики для молодого ученого* (М. Драгоманов); *Алгебра з тригонометрією, історія церкви та філософська пропедевтика, три іноземні мови .. — ото й було все Флегонтове знання життя* (Ю. Смолич); *Танцювальна пропедевтика охоплює початковий етап хореографічної підготовки* (з навч. літ.).

ПРОПЕДЕВТИ́ЧНИЙ, а, е, *книжн.* Прикм. до **пропеде́втика.** *У Львівській митрополичій семінарії латинського обряду перший пропедевтичний рік призначений для розпізнання свого покликання* (з наук. літ.); *У підручнику з пропедевтичної педіатрії викладено принципи організації лікувально-профілактичної допомоги дітям, стислу історію розвитку педіатрії, характеристику періодів дитячого віку, анатомо-фізіологічні особливості органів та систем у дітей різних вікових груп* (з навч. літ.).

△ **Пропедевти́чний курс** *див.* **курс.**

ПРОПЕДЕВТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Властивість за знач. **пропедевти́чний.** *В основу розроблення словникових диктантів покладено принципи, що забезпечують систематичність в опануванні мовним матеріалом, перспективність та пропедевтичність* (з наук. літ.).

ПРОПЕДЕВТИ́ЧНО, *книжн.* Присл. до **пропедевти́чний.** *Навчальний курс "Іноземна мова за професійним спрямуванням" пропедевтично знайомить студентів 1–2 курсів із майбутньою професійною діяльністю* (з наук. літ.); *Навчальна мета уроків з мистецтва в 2 класі — пропедевтично ознайомлювати учнів із видами візуальних мистецтв, головними засобами виразності в них тощо* (з навч. літ.).

ПРОПЕКТИ́ *див.* **пропіка́ти.**

ПРОПЕКТИ́СЯ *див.* **пропіка́тися.**

ПРОПЕЛЕ́НТ *див.* **пропеле́нти.**

ПРОПЕЛЕ́НТИ, ів, *мн. (одн.* **пропеле́нт,** у, *ч.).* Інертні хімічні речовини, які забезпечують надлишковий тиск в аерозольному балоні та витіснення його вмісту. *Вуглеводневий пропелент є екологічно чистим* (з наук.-техн. літ.); *Пропеленти використовують у побутовій хімії та парфумерній промисловості* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПЕЛЕ́НТНИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пропеле́нти.** *Під дією тиску рідина з контейнера підіймається по трубці в потік пропелентного газу* (з наук.-техн. літ.).

ПРОПЕ́ЛЕР, а, *ч.* Пристрій, який складається з кількох зігнутих лопатей і приводить у рух мотор літака, глісера і т. ін. *Задеренчав пропелер, і моноплан, знявшися вгору, зробив над юрбою красиву дугу* (О. Донченко); *Ракетоплан, залишаючись на тій самій висоті, повільно полетів на північ, куди тяг його гелікоптерний пропелер* (В. Владко); *День і ніч, тижні й місяці вітер крутить літачкового пропелера на дитячому майданчику* (А. Михайленко); // *у знач. присл.* **пропе́лером.** У вигляді зігнутих лопатей. *Почеплений набік білий ковпак молодив Розвору. І коли б не сивуваті вуса, що пропелером випиналися перед маленьким рудим обличчям, йому можна було б дати ніяк не більше сорока п'яти замість справжніх п'ятдесяти з гаком* (С. Добровольський).

ПРОПЕ́ЛЕРНИЙ, а, е. Стос. до пропелера. *Пропелерна зона гвинта міститься на кінцях лопатей* (з наук.-попул. літ.); *Створення гіперзвукової крилатої ракети можна порівняти з переходом від пропелерної авіації до реактивних літаків* (з газ.); // Який має пропелер як робочу частину. *Пропелерний двигун під час роботи генерує радіовипромінювання, яке поширюється в навколишнє середовище* (з наук. літ.); *Пропелерний літак із поршневими двигунами має межу швидкості, оскільки не в змозі подолати звуковий бар'єр* (з навч. літ.); // Який заводиться пропелером. *Основним обладнанням ГЕС є п'ять пропелерних турбін із похилою віссю* (з газ.).

ПРОПЕМЗО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **пропемзува́ти.** *Пропемзована замша;* // **пропемзо́вано,** *безос. пред. Камінь відшліфовано та пропемзовано.*

ПРОПЕМЗО́ВУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **пропемзо́вувати.** *Як абразивний матеріал у будівництві застосовують пемзові блоки для пропемзовування виробів із дерева та шкіри* (з навч. літ.).

ПРОПЕМЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОПЕМЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* Пемзувати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Після першого проклеювання полотно просушують, а потім ретельно пропемзовують* (з наук.-попул. літ.); *Якщо на поверхні для фарбування є якісь нерівності, її слід прошпаклювати, пропемзувати й тільки після цього ґрунтувати* (з навч. літ.).

ПРОПЕМЗО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОПЕМЗУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док., спец.* 1. Ставати рівним, гладким унаслідок пемзування. *Дерево стане блискучим і гладким, коли воно пропемзується шматком пемзи з додаванням свинячого сала* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пропемзо́вувати.** *Призначена для лакування шкіра кладеться на гладку дошку і на лицьовій стороні пропемзовується, доки не перестане бути шорсткою* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПЕМЗУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **пропемзува́ти.** *Пропемзуванням обробляють дерево, м'які камені та метали* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПЕМЗУВА́ТИ *див.* **пропемзо́вувати.**

ПРОПЕМЗУВА́ТИСЯ *див.* **пропемзо́вуватися.**

ПРОПЕ́Н, у, *ч., хім.* Те саме, що **пропіле́н.** *Пропен застосовують у виробництві моторного палива, пластмас, каучуків тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПЕ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пропе́н.** *Будова евгенолу має бензольний цикл, пропеновий фрагмент, гідроксильну групу* (з наук. літ.).

ПРОПЕ́РТИ, пру́, пре́ш, *фам.* 1. Док. до **пе́рти** 1. *Пропер* [Юрчик] *до Криворівні* (Г. Хоткевич).

2. *кого, що.* Док. до **пе́рти** 3. *В дверях церкви зчинилася справжня утарчка.., і тепер кожна партія поспішала проперти свого обранця в осавульський бокун* [відгороджене місце] (Ю. Мушкетик); *Проперла сусідка мішок борошна.*

ПРОПЕ́РТИСЯ, пру́ся, пре́шся, *фам.* Док. до **пе́ртися** 1; пролізти (у 1 знач.), протиснутися. *Яка тіснота, а він таки проперся, — он бач, спереду стоїть* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОПЕ́РЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проперчи́ти.** *За легендою, бастурму готували кочівники Чингісхана, кладучи проперчений шматок м'яса під сідло* (із журн.); * Образно. *Посолив я, як ото мені і радили. Добре поперчив і добре й гірчицею помастив. Надрукували мій фейлетон. Як почали ж тоді проперчені персонажі та мене самого гіркими словами пропарювати* (О. Ковінька); // **пропе́рчено,** *безос. пред. Ковбасу добре проперчено, просолено* (з газ.).

ПРОПЕРЧИ́ТИ *див.* **пропе́рчувати.**

ПРОПЕРЧИ́ТИСЯ *див.* **пропе́рчуватися.**

ПРОПЕ́РЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОПЕРЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док., кого, що.* Ретельно, досить добре перчити. *Засолюючи сало, люблю його завжди проперчувати* (із журн.); *Любителі гострого можуть проперчити деякі шари салату* (з газ.); — *Читай далі, синку. Читай! Їй-бо, славно! То як ти там Лисицю проперчив?* (В. Речмедін).

ПРОПЕ́РЧУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОПЕРЧИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Насичуватися перцем (звичайно про страву). *Через два дні шинка нарешті почала просолюватися та проперчуватися* (із журн.); *В оливковій олії риба краще проперчилася* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пропе́рчувати.** *Надрізи на м'ясі для часнику й трав проперчуються та просолюються* (із журн.).

ПРОПЕЧА́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропеча́тати.** *Зілов розписався в великій прошнурованій і пропечатаній книзі* (Ю. Смолич); — *Та в тебе на обличчі не влада, а всі гуляння та походеньки пропечатані!* (М. Стельмах); // **пропеча́тано,** *безос. пред. Ні, значить, і він то лише для них був "цар і бог". Не наривався ні на кого, а, бач, нарвався... І в газеті здорово пропечатано* (А. Головко); *Хустина Марії Заньковецької, подарована Льву Толстому. А що на ній пропечатано, записано що на хустині?* (І. Драч).

ПРОПЕЧА́ТАТИ *див.* **пропеча́тувати.**

ПРОПЕЧА́ТАТИСЯ *див.* **пропеча́туватися.**

ПРОПЕЧА́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропеча́тувати** і **пропеча́туватися.** *Для щоденника практики студента обов'язковим є пропечатування сторінок із календарним графіком видів робіт та відзивом керівника від установи круглою печаткою* (з наук. літ.); *Пропечатування директора школи за корупційну схему позитивного наслідку не мало* (із журн.); *Утягувати дітей у пропечатування політичних цінностей у їхніх головах без усвідомлення історичного контексту є злочином* (з газ.).

ПРОПЕЧА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОПЕЧА́ТАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Ставити печатку на чому-небудь. *1556 р. Ян Пшерембський відмовився пропечатувати проїзні листи для королеви Бони, оскільки був противником її від'їзду з країни* (з наук.-попул. літ.); *Поліція вимагає за два тижні скопіювати й передати документацію за три роки, підписати й пропечатати кожен аркуш* (з газ.).

2. *кого, що і без прям. дод., перен., розм.* Розміщувати в друкованому виданні. — *Винахід хоч і кустарний, одначе толк принесе. Це, дивись, знов у газеті твого чоловіка пропечатають. Дмитро тоді лусне із завидків* (М. Стельмах); *Рік-другий ще пошумують* [приятелі], *стягнуться на кооператив, гад буду, коли газета не пропечатає їхні мармизи; принаймні чесніші від тих, котрі махлюють вагонами* (Є. Пашковський); // Піддавати кого-небудь гострій критиці у пресі. — *Когось же та повинна вона критикувати — на всіх похвал не вистачить. А ти не хвилюйся, звикай. Тобі що? Вперше пропечатали, а мене кожного року* (Ю. Збанацький); [Павлик *(захекавшись)*:] *Дядьку Ониську! .. Бігом на ферму, бо вас там уже лають. Кажуть: і штраф буде, і в газеті пропечатають!* (О. Коломієць).

3. *що, полігр.* Те саме, що **відбива́ти** 13. *Стара друкарська машинка не пропечатала деякі літери* (з мемуарної літ.); // Відтворювати графічні знаки, зображення на папері і т. ін. матеріалі, щільно притискаючи до нього вкриту фарбою, відлиту або вигравірувану модель, форму. *Щодо гравіювання стверджують, що колись використовували матрицю для візерунків на тканині: нанесли левкас, пропечатали матрицею — і вийшов візерунок* (із журн.).

4. *що, перен.* Те саме, що **відбива́ти** 14. *Життя пропечатує свої сліди в материнських очах, закарбовує важкий досвід у найменшій зморщці на її обличчі* (із журн.); *Веселий сміх пропечатав легку вдачу дівчини* (з мемуарної літ.).

ПРОПЕЧА́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОПЕЧА́ТАТИСЯ,** ається, *док., на чому, у чому, рідко.* 1. Те саме, що **відбива́тися** 5, 8. *Доріжка до хати була світло-брунатна від брикетного попелу, яким посипали її взимку. Попіл розмоклий і в ньому пропечатувалося кілька слідів: гумові чоботи й жіночі закаблучки* (Валерій Шевчук); *Злочинець, використовуючи доступну йому печатку, наносить відбиток таким чином, щоб її номер не пропечатався* (з наук.-попул. літ.); *На обличчі людей пропечаталися біль та страждання* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пропеча́тувати.** *Після заповнення щоденник виробничої практики студента підписується та пропечатується керівником підприємства, установи, організації* (з навч. літ.); *Акт здачі-приймання робіт підписувався та пропечатувався одразу в момент передачі товару* (з газ.).

ПРОПЕ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пропекти́.** *На бронзових підносах — пропечені до рожевого поросята із спіралями закручених хвостиків* (Р. Андріяшик); *Камені були зойком пропеченої сонцем землі* (П. Загребельний); *Той самосад, пропечений у вимащеному медом горщику, був міцний* (І. Нижник); *Ганна, одягнена в синій, у багатьох місцях пропечений кислотами халат, рухалася в лабораторії швидко і вправно* (В. Собко); // **пропе́чено,** *безос. пред. Чудова хлібопіч! Хліб, булочки, багети, кекс — усе смачно й добре пропечено* (з мови реклами).

2. *у знач. прикм., розм.* Який має великий досвід у проведенні незаконних, ризикованих і т. ін. справ. — *Сьогодні вночі розклади трошки вже інші. Тобі не здається..? Троє вбитих. Один за одним, відразу. Не місцева жителька, беззахисна баба чи дівка. Озброєні мужики, досвідчені бандити, пропечені кримінальники* (А. Кокотюха); *Як і кожен пропечений авантюрист, він був просто у захваті від легеньких пригод, які, здавалося б, мали стосунок до нього, але зовсім віддалено* (О. Ульяненко).

ПРОПЕ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і якість за знач. **пропе́чений** 1. *Шампури на мангалі розташовано на двох рівнях у прорізах на стінках, що дозволяє краще контролювати пропеченість м'яса* (з мови реклами).

ПРОПИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропива́ти** 1 і **пропива́тися.** *Я цього "пропивання" премії за "Тигролови" ніколи не забуду* (І. Багряний); *Я не хочу бачити ваші обличчя, дивитися, як ви ходите, їсте, сваритися через алкоголізм вітчима та його пропивання грошей* (А. Дністровий).

ПРОПИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОПИ́ТИ,** п'ю́, п'є́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Витрачати на розпивання алкогольних напоїв усе або багато чого-небудь (гроші, майно і т. ін.). — *Емігранти .. золото марнували в шаленствах, його пропивали й програвали в карти* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); [Г а й д а м а к а:] *Далебі, дав би карбованця, якби був не пропив учора!* (Т. Шевченко); *Пропила я з кумами всі гроші, що заробила, а далі почала пропивати одежу в скрині* (І. Нечуй-Левицький); — *Так хто ж не знає Котигреба? .. Сам ферму з кумами та сватами пропив, а на циганів звернув* (А. Михайленко); // *кого, що, перен.* Утрачати, губити внаслідок надмірного вживання алкогольних напоїв. — *Випити можна, я не перечу, але ж ви не знаєте міри, ви себе пропиваєте, своє сумління, свою честь* (Р. Андріяшик); *До чого ж ти, Ганно, дійшла..? Ще ніби недавно поряд з Вутанькою у церкві на хорах співала, чисте сопрано було, а тепер, мабуть, і голос пропила, охрипла від куркульських смердючих самогонів...* (О. Гончар).

2. *кого.* За старовинним звичаєм — завершувати сватання розпиванням алкогольних напоїв. *З'являється* [на сцені] *п'яна Лимериха — гуляє з багатієм Шкандибенком, дочку Наталю продає — пропиває* (І. Пільгук); *Одплакали скрипки, одбубоніли бубни. Три дні тебе, три ночі вітчим твій пропивав. Закінчилось весілля* (Л. Костенко); *Бабуся .. розповіла, що Марину засватав якийсь багач з сусіднього села і що вже горівкою пропили* (Б. Лепкий); *Її іще нерозквітла молодість в думках соромливо горнулася до бідного Мирона Величка, який жив на поденщині з косовиці і замолоту, а пропили її за дукача Плачинду* (М. Стельмах).

3. *тільки док., що.* Попити (у 2 знач.) певний час із лікувальною метою. *Хворий скаржиться, що має ангіну, сім днів пропив антибіотики, сироп від кашлю. Не допомогло* (із журн.).

◊ **(1) Пропива́ти / пропи́ти го́лову (ро́зум)** — шкодити собі або справі, уживаючи багато алкогольних напоїв. *Пий, та розуму не пропивай* (приказка); — *А в цілому, а в середнім — Голови не пропива* [Лиходід]! *Хоч колгосп не був переднім, Та і заднім не бува* (С. Олійник); [М и к и т а:] *Тітко, чи нема у вас чарки горілки?* [М о р о з и х а:] *Та в тебе й так хмелю того повно в голові.* [М и к и т а *(сів за стіл)*:] *Не бійтесь, я розуму не проп'ю* (М. Кропивницький); — *І не живий, і не мертвий: пропив свій розум пан Віргінський* (Н. Околітенко).

ПРОПИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОПИ́ТИСЯ,** п'ю́ся, п'є́шся, *док.* 1. Повністю або частково витрачатися на розпивання алкогольних напоїв. [Д р е й с і г е р:] *Егеж, пара блазнів, шибеників, лежебоків, волоцюг. Там день у день в шинку стримлять та до останнього пфеніга пропиваються* (Леся Українка); — *Наш з вами земляк .. з сільського буфету й не вилазив. Пропився, бідолаха, вщент. Оце вчора поїхав* (В. Логвиненко); — *Мене цікавить одне: де ти шлявся? Чому в такому вигляді? Дрантя. Пропився? Все до копійки?* (О. Бердник); *Вийшов комендант і почав кричати на мене, чого я в такому вигляді і де я пропився?* (Ю. Логвин).

2. *тільки недок.* Пас. до **пропива́ти** 1. *Гроші зараз же пропивалися, проїдалися* (Панас Мирний); — *Я запросив вас до "Атласу". Для львів'ян — це місце, де вирішуються сумнівного сенсу політичні баталії, пропиваються маєтки* (Р. Андріяшик).

ПРОПИ́Л, у, *ч., спец.* Щілина, що утворюється при розпилюванні чого-небудь; проріз (у 1 знач.). *Дискові пилки мають тонкий корпус, який суттєво зменшує пропил і скорочує кількість відходів* (з наук.-техн. літ.).

ПРОПИ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропили́ти.** *Якось ми у своєму дранті До причалу папуші несли, І потоком густої смоли Обливав нас пропилений піт* (П. Воронько); *Кинувся до мене малий Юрко і, поданий десятком дужих рук мені на коня, припав до мого пропиленого жупана* (П. Загребельний); *Напарник чомусь затримав увагу на порожній пропиленій пляшці з-під пива* (О. Ульяненко); // **пропи́лено,** *безос. пред. Старі речі на горищі пропилено порохом.*

ПРОПИЛИ́ТИ *див.* **пропи́лювати**[1].

ПРОПИЛИ́ТИСЯ *див.* **пропи́люватися**[1].

ПРОПИЛОСО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *що, розм.* Док. до **пилосо́сити.** *Намагаюся хоч трохи їй* [дружині] *допомогти. З'їздив на ринок. Пропилососив квартиру* (Л. Костенко); *Бездротовий пилосос, призначений для сухого та вологого прибирання, допоможе оперативно пропилососити й водночас промити підлогу* (з мови документів).

ПРОПИ́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для пропилювання *(див.* **пропи́лювання**[2]*). Пропилювання та точіння шляпок, робочих та знімних валиків здійснюють на точильних та пропилювальних машинах, які встановлюють в окремому ізольованому приміщенні* (з наук.-техн. літ.).

ПРОПИ́ЛЮВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **пропи́лювати**[1]. *Укривайте вуличні меблі на осінньо-зимовий період або на час довгої відсутності спеціальними водостійкими чохлами. Це надійний захист від дощу та пропилювання* (з мови реклами).

ПРОПИ́ЛЮВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **пропи́лювати**[2] 1. *Опорна плита з алюмінію збільшує точність пропилювання електричним лобзиком* (з наук.-попул. літ.); *Циркулярна пила має зручне регулювання глибини пропилювання й може нахилятися вбік у межах 0–45° для виконання акуратних косих пропилів* (із журн.).

ПРОПИ́ЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.*, **ПРОПИЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док., кого, що.* Покривати шаром пилу, просочувати пилом. *Пропилити костюм.*

ПРОПИ́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.*, **ПРОПИЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* 1. Пиляючи, прорізувати пилою наскрізь або до певної межі. — *Що робить Варивода?* — *Пропилює двері в капітанську каюту* (М. Трублаїні); *Павло .. почав усвердлювати його* [брусок] *в мілку вибоїну, що її пропиляв колись за багато тижнів праці* (Р. Іваничук).

2. *тільки док.* Попиляти (у 2 знач.) певний час. *Пропиляти дрова з ранку до вечора.*

3. *тільки док., перен., жарг.* Док. до **пиля́ти** 4. *Гоцик пропиляв 17 кілометрів, що відділяли його від Гранади* (Люко Дашвар).

ПРОПИ́ЛЮВАТИСЯ[1], ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОПИЛИ́ТИСЯ,** лю́ся, ли́шся, *док.* Покриватися шаром пилу, просочуватися пилом. *Щоб меблі не пропилювалися, поки господар не вдома, бажано накрити їх спеціальними чохлами, а вікна затемнити шторами* (із журн.); *Якщо речі зі штучного хутра пропилилися, набули неохайного вигляду, їх оновлюють у домашніх умовах за допомогою мильного розчину або лимонного соку* (з мови реклами).

ПРОПИ́ЛЮВАТИСЯ[2], юється, *недок.* Пас. до **пропи́лювати**[2] 1. *У титульній частині трубки пропилювалася поличка з дірочкою, туди насипалася сірка* (О. Бердник); *Стовбури, які будуть пропилюватися наскрізь, рекомендують класти на підпірки* (із журн.).

ПРОПИ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропиля́ти.** *Алі обдивився череп з усіх боків і побачив на потилиці рівно пропиляну щілинку* (Ю. Логвин); *Нагадалась хата: там на горищі .. столітній ящик з прадідівськими інструментами..; а на споді приховувались кавалок замазки, врізний замок.., швайка з пропиляним вістрям* (Є. Пашковський); // **пропи́ляно,** *безос. пред. Для створення розрідження над дифузором холостого ходу в нижній частині дросельної заслінки пропиляно прямокутний отвір розміром 2 мм²* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПИЛЯ́ТИ *див.* **пропи́лювати**[2].

ПРО́ПИС, у, *ч.* 1. Навчальний посібник зі зразками каліграфічного письма; тексти таких зразків. *Писати він і сам трохи привчився: купив собі пропис у городі та й навчився* (Б. Грінченко); *На кожній його* [зошита] *сторінці на початку рядка стояла велика літера і поряд маленька.., це був пропис, зразок, з них треба було переписувати* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. *у знач. присл.* **про́писом.** Зображуючи назву числа словами, а не цифрами. — *Я вже пишу. Ваше ім'я — Льоня. Прізвище — Куценко. Сума внеску — п'ять годин. Прописом — п'ять годин. Будь ласка, підпишіться* (В. Владко); *Усі касові документи перевіряють із формального боку: чи заповнені всі реквізити, чи є всі підписи, штампи, печатки, відповідність указаних у документах сум цифрами й прописом* (з навч. літ.).

3. *перен.* Те саме, що **Прописна́ (а́збучна) і́стина** *(див.* **і́стина).** *Автор смикає свого героя за ниточку, і все робиться так, як належить за банальними прописами* (С. Жураховичч); // *розм.* Рецепт (у 1 знач.), рекомендація (у 2 знач.). *Від мене забирав* [вівчар] *у долину сухі гриби, шкури.., зілля, .. настоянки з прописами, як і від чого їх заживати* (М. Дочинець); // Те саме, що **зако́н** 4. — *Є речі, варті страдництва.* — *Абстрактно — так. Скажімо, в літературі, в повчаннях різних, прописах...* (Василь Шевчук).

4. *жив.* Перша стадія роботи художника — нанесення пензлем основних елементів зображення. *Мазки і прописи щіточок Галини дуже красиві, тонкі. Загальне враження — начебто художниця намагається зібрати до орнаменту .. все, що є найкращого в садах, по квітниках України* (І. Волошин); *Пропис виконують не лише олією, а й темперними фарбами, але потім покривають роботу лаком* (з навч. літ.).

ПРОПИ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прописа́ти** 1–4. *Я .. точно знаю, що десь там, на глибокому сході України, теж є містечко під назвою Щастя, один мій знайомий навіть прописаний там* (Н. Сняданко); — *Розподіл прибутків у кожному бізнес-плані прописаний бути мусить! Щоби потім конфліктів не виникало* (І. Андрусяк); *Тракторист обернувся геть туди десь, звідки чорніли прописані й проталі сліди саней та тракторів* (Іван Ле); — *Отож, лежіть і мовчіть. Вам прописаний постільний режим!..* (В. Владко); // **пропи́сано,** *безос. пред.* [Степан Демидович:] *А! у тій книзі, що дав Іван, прописано про Мольєра, що він читав свої твори куховарці* (В. Самійленко); — *Спрей було прописано чотирьом пацієнтам.., і жоден із них не звернувся зі скаргами на алергію* (Н. Сняданко).

ПРОПИСА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **прописа́ти** 2. *Метою створення Міжнародної асоціації повітряного транспорту 1919 року було прописання правил для безпечних, регулярних і рентабельних повітряних перевезень людей і вантажів* (із журн.).

ПРОПИСА́ТИ *див.* **пропи́сувати.**

ПРОПИСА́ТИСЯ *див.* **пропи́суватися.**

ПРОПИ́СКА, и, *ж.* 1. Офіційна реєстрація за місцем проживання (в СРСР); оформлення документів на проживання. — *Цибулько Володимир Петрович, 1950 року народження. Місце народження — Коломия. Місце прописки — Львів, вулиця Князя Мстислава, 6 .. Так?* (Ю. Винничук); *Якщо прописка вважається однією з підстав для отримання житла або роботи, то вона порушує особисті немайнові права громадян* (з навч. літ.); // Відмітка в паспорті або іншому документі про офіційну реєстрацію за місцем проживання. *Він.., взявши від Соньки її паспорта, записав серію, номер, прописку та інші дані* (В. Кучер); *На паспорті* [Сергія] *нема київської прописки. Але зате серед папірців є квитанція про сплату за електроенергію в Києві* (В. Петльований); *Санич узяв Віку за плече.., заліз до внутрішньої кишені її косухи і витяг паспорт. Подивився на прописку* (С. Жадан).

2. *жив.* Те саме, що **про́пис** 4. *У церкві святого Іоанна Предтечі у Керчі фрески виконано мінеральними фарбами по сирій штукатурці з подальшими пастозними прописками темперою по підсохлій поверхні* (з наук. літ.).

(1) Limі́тна пропи́ска, *іст.* — право на проживання у столиці чи іншому великому місті в обмін на непрестижну, низькооплачувану роботу. *З часом лімітну прописку міняли на постійну, але — в тому самому гуртожитку* (А. Кокотюха).

ПРОПИСНИ́Й, á, é. Який відповідає зразкам каліграфічного письма (про літери); скорописний. *Спочатку Іван писав друкованими* [літерами], *не хотів визнавати прописних* (Ю. Збанацький).

◊ **Прописнá (áзбучна) íстина** *див.* **íстина.**

ПРОПИ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прописувати.** *При прописуванні або виписуванні населення для поточного обліку міграції заповнюють аркуші прибуття й вибуття та талони статистичного обліку до них* (із журн.); *Я отримую їх* [повідомлення] *зранку й серед ночі, вдома і в дорозі.., але я розумію, наскільки для неї це важливо — прописування недоговореного* (С. Жадан); *Використання схваленої Всесвітньою організацією охорони здоров'я назви лікарського засобу або активного інгредієнта дає змогу уникнути помилок при прописуванні ліків* (з навч. літ.); *Портрети та історичні сцени в жанрі китайського народного мистецтва гунбі відрізняються ретельністю прописування деталей* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОПИСА́ТИ,** ишý, и́шеш, *док.* 1. *кого і без прям. дод.* Офіційно реєструвати чиєсь місце проживання (в СРСР). *Домовою книгою цікавилась* [квартальна], *і хоч по-сусідському, проте попередила Ягора: або прописуйте свою квартирантку, або...* (О. Гончар); *— Я вже став волоцюгою. На роботу не беруть без прописки, не прописують без працевлаштування* (М. Андрусяк).

2. *кого, що і без прям. дод., розм.* Повідомляти про щось письмово або в засобах масової інформації. — *Надішлеш мені писемце* [лист], *як одужаєш. В цьому селі я живу, в Улянівці. Ярині Гармаш прописувати будеш* (А. Шиян); — *Тебе добудишся! Менше б по вулиці тинявся. Ось ми пропишемо Федотові, як ти тут розпарубкувався* (Григорій Тютюнник); — *Привіз оце я вам, Павле Івановичу, кореспондента. Хоче в газету вас прописать і портрета помістить* (Ю. Мушкетик); // *кого, перен.* Те саме, що **пропечáтувати** 2. *Один говорить: — Це ж конфуз. За це ще нас пропишуть* (Д. Білоус).

3. *що.* Залишати слід на чому-небудь. *Тимко відвів руку Елдара, і вона шкрябнула ножем по грубці, прописала слід* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Лазутчики клишоного обступали Ліня. Та ось він крутнувся на одній нозі веретеном, і палиця чорно прописала у воздусі* [повітрі] *коло* (М. Дочинець).

4. *що.* Рекомендувати (звичайно хворому) методи лікування, ліки і т. ін.; приписувати (у 6 знач.). *Прописує* [лікар] *на словах методи лікування* (Ю. Збанацький); — *Нині ще діє постільний режим. — Ви його завжди так злісно порушуєте? — Дивлячись, хто його прописує* (А. Кокотюха); *Наш малий вже потребує корекції зору. Йому вже лікар прописав окуляри* (Л. Костенко); // *розм.* Диктувати кому-небудь норми поведінки, установлювати для когось міру покарання і т. ін. *Козацьке життя свавільне прописувало йому всі норми поводження* (Іван Ле); *Тадик ніс відповідальність за військовий порядок — прописував, кому скільки дати шомполів* (Григорій Тютюнник); *На тому указі Скоропадський прописав, якому полку куди йти* (Ю. Мушкетик).

5. *що, жив.* Наносити пензлем основні елементи зображення. *Підмальовок дасть можливість розмістити основні кольори, на яких ви будете прописувати основні елементи* (із журн.); *На картині "Невідома з трояндою" Дмитро Левицький прописав розкішну сукню пані, її зачіску, мережива, ґудзики та стрічки* (з навч. літ.); // Те саме, що **ви́писувати** 4, 6. *Складали ми* [фарбу] *її з кіновари, камеді і перепаленого цукру .. Цим прописували заголовні буквиці, що аж яріли на білому полі книги* (М. Дочинець); *Сідаю за прозу, в кількох місцях прописую сцени, роблю їх динамічнішими, додаю дещицю деталей до портретів персонажів* (А. Дністровий).

6. *тільки док., що, перен., розм.* Провчити кого-небудь, помститися комусь (звичайно вживається як погроза). — *А я в тебе на м'якому місці пропишу свою грамоту, щоб знав, як з батьком зчіплюватися* (О. Бердник).

7. *перев. док., що, заст.* Заносити, записувати, включати кого-, що-небудь у документ, список і т. ін.; приписувати (у 3 знач.). *Голова прописав йому в білеті його бійку* (П. Куліш); — *Я тут залишу місце, а ви вже всіх акторів (за абеткою) пропишіть самі* (Остап Вишня); — *Якщо не дасте нам коней, — різко сказав, — пропишу затримку в книзі* (Валерій Шевчук).

8. *тільки док., що і без прям. дод.* Пописати (у 6 знач.) певний час. *Ну, вже ранок. Усю ніч прописав. Треба хоч годинку заснути* (В. Винниченко).

◊ **(1) Прописáти íжицю** *кому, заст.* — зробити суворе зауваження, вилаяти, відшмагати. *Треба б йому іжицю прописать* (Номис).

ПРОПИ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОПИСА́ТИСЯ,** ишýся, и́шешся, *док.* 1. Офіційно реєструватися за місцем проживання (в СРСР). *Нелька й пояснює, що, мовляв, є ж норми, якщо площа дозволяє, то чоловік мусить прописуватися до дружини* (В. Шкляр); *В адресному бюро він поки що одержував стереотипні відповіді: нема, не прибула, не прописалась* (Л. Дмитерко).

2. *тільки недок.* Пас. до **прописувати** 2, 4–6. *У тексті "Статуту про державний устрій, права і вільності УНР" народ визнається джерелом влади, прописуються права громадян України* (з наук. літ.); *У разі, якщо застуда протікає важко, прописуються антибіотики* (із журн.); *Усі світлі місця картини прописувалися Ель Греко свіжими білилами, він не застосовував жодного розчинника чи води* (з навч. літ.); *Колись осудливим було ставлення до мініспідниць та прозорих кофтинок. За них прописувалися догани та позбавляли преміальних* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПИ́ТИ *див.* **пропивáти.**

ПРОПИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пропи́ти.** *Батько .. розповів йому про свій родовід, .. як він починав з нуля, аби викупити свій родовий маєток і повернути статус — пропитий, програний у карти* (М. Гримич); // **пропи́то,** *безос. пред. Що пропито, в тім не ходити* (приказка); *Не озирайся — вже нема народу. Була в'язниця, а тепер корчма. А може, це і є ота свобода, Коли усе пропито задарма* (П. Гірник).

2. Який пропився (у 1 знач.). *Була то зграя найманців з різних станів — від шляхових розбійників до пропитих шляхтичів* (Р. Іваничук); // Властивий п'яниці, характерний для нього (про обличчя, очі і т. ін.). *В кімнату швидко вскочив рослий чоловік років тридцяти з тінями пропитої вроди на брезклому обличчі* (М. Стельмах); *Очі селянина, пропиті, вибляклі, раптом зустрічаються з поглядом Корвата* (В. Єшкілєв).

3. *у знач. прикм.* Хриплий від пияцтва (про голос). — *Щось негайне? — Так, негайне, — промовив Сиволап хрипким, пропитим і прокуреним голосом* (Д. Ткач); — *Стій! Руки вгору! — прохрипів пропитий бас, ховаючись за променем світла* (Р. Федорів).

ПРОПИ́ТИСЯ *див.* **пропивáтися.**

ПРОПИ́ТОК, тку, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **ї́жа.** *Пропитку немає* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОПИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОПХА́ТИ,** а́ю, а́єш, **ПРОПХНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Пхаючи (у 1 знач.), просувати, переміщати куди-небудь, через що-небудь. *Позаяк штопора ми не мали, корки доводилося пропихати всередину* [фляшок] (К. Москалець); *Діти намучили. Донька ще нічого .. А син — тупак. Двічі пропихав його в інститут* (Б. Харчук); *Мельник пхав у неї* [кормушку] *оберемок якогось шмаття — подушку й кілька тонких ковдр... Насилу пропхав: — На... Оце спатимеш...* (І. Багряний); *Нагинаючись, поміг* [Ріпак] *пропхнути вагонетку до шлюзу* (А. Хорунжий); *— Якби ти, — сказав батько Бурдику, — пішов по економічній лінії, я б тебе скрізь пропхнув!* (В. Діброва); *Влада, щоб пропхати свої партії до парламенту, на виборчу кампанію "стриже" гроші з бюджетних установ* (А. Дністровий).

ПРОПИХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОПХА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, **ПРОПХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., розм.* 1. Пхаючись (у 1 знач.), поштовхами, перемагаючи опір або долаючи перешкоди, проходити, пробиратися куди-небудь між кимсь, чимсь, крізь щось і т. ін.; проштовхуватися. *Комендант постерунку поліції почав пропихатися до вікна* (Я. Галан); *Прохід був досить тісний, але я вже пропихався боком у нього* (М. Андрусяк); *Насилу я пропхався поміж молодицями й дядьками* (І. Нечуй-Левицький); *Хлопчик пропхнувся між батьками, поклав руки на материну й батькову долоні, не зводячи з мене звіркуватих оченят* (А. Хорунжий); *Поки я пропхався до класу, всі місця були зайняті* (А. Дімаров); *Літо .. даремно хлюпало веслами на мілководді: човен не пропхнувся вперед ні на крок* (Р. Федорів); // *безос. При собі треба було завжди мати рибацьку жилку. Її складалося вісімкою і пропихалося крізь дірку* (Т. Прохасько).

2. *тільки недок.* Пас. до **пропиха́ти.** *Трохи змочена нитка легше пропихається до вушка голки* (із журн.).

◊ **(1) [І] перепели́ці ні́куди пропха́тися,** *зі сл.* густий, буйний — про надзвичайну тісняву де-небудь, гущину чого-небудь. *Біля нього простирався жовтий і синій лубин* [люпин], *.. боками буйний та густий, що й перепилиці* [перепелиці] *нікуди пропхатися* (Л. Мартович).

ПРОПИ́ХКАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **пи́хкати.** *Він ще щось хотів пропихкати, але йому, мабуть, не вистачило повітря, і він, повернувшись спиною до робітників, пішов геть* (Гео Шкурупій); *Машина, кілька раз* [разів] *пропихкавши востаннє і кілька разів крутнувши маховиком, стала* (О. Слісаренко).

2. *розм.* Пройти, проїхати пихкаючи. *Ховаючись за шматки темряви, коліями квапливо пропихкав паровоз* (П. Загребельний).

3. Попихкати певний час. *1543 року іспанець Бласко де Голль побудував примітивний пароплав, який, пропихкавши три години, подолав 6 миль* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПИХТІ́ТИ, хчу́, хти́ш, *док.* 1. Док. до **пихті́ти;** пропихкати. *На музичних уроках для дихальних вправ використовують уявні предмети та дії: пропонують дитині понюхати квітку, пропихтіти, як паровоз, подихати, як собачка* (із журн.); *Чорний задрипаний лімузин пропихтів мимо розчинених воріт* (В. Земляк).

2. *перен., розм.* Пихтіти (у 2 знач.) певний час. *Рука з ножицями зіскакує, і все: паперова сніжинка, над якою ти пропихтів пів години, безнадійно зіпсована* (із журн.).

ПРОПИЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **пища́ти.** *Пронизливо й тонко пропищав птах, і знову тиша* (К. Гриб); *— Ти змерзла? — обернувся він до білявої панійки, що йшла з ним під руку. Пані та щось пропищала* (Панас Мирний); *Половину* [винагороди] *він лишив у себе, решту віддав братам. Борис невдоволено щось пропищав* (О. Ульяненко); *Двері знову пропищали пронизливо, закашлявся старий* (Ю. Збанацький).

2. Попищати певний час. *Голодне кошеня жалібно пропищало з пів дня* (із журн.).

ПРОПИЯ́КА, *рідко* **ПРОПІЯ́КА,** и, *ч. і ж., зневажл.* Той (та), хто спився (спилася); п'яниця, пияка. *Що пропіяка не дума — усе скаже* (приказка); *Не тільки вся рота ненавиділа Потапова, навіть інші офіцери не любили бувати в його товаристві, і тільки що не є найгірші пропияки випивали з ним разом* (О. Іваненко); *Сідалковський за банальний комплімент на свою адресу віддає якомусь пропияці останнього карбованця* (О. Чорногуз).

ПРОПИЯ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., розм.* 1. *що.* Пиячачи, утратити що-небудь, зашкодити собі; пропити (у 1 знач.). *Пропиячив* [чоловік] *двісті баксів наступного ж дня* (Л. Денисенко).

2. Попиячити певний час. *Він недавно цілу ніч пропиячив з цим панком у його домі й мусив розгадувати дурнуваті загадки, якими господар сипав, мов з міха* (Р. Іваничук); *Я можу пропиячити цілу ніч, і по мені ніхто нічого не помітить, особливо коли я в гуморі* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПРОПІА́РИТИ, рю, риш, *кого, що і без прям. дод., розм.* Док. до **піа́рити.** *Слід завжди знаходити час для того, щоб трішки себе пропіарити. Не завадить регулярно звітуватися про те, що вам вдалося досягти в роботі, над чим працюєте нині та які у вас плани на подальшу роботу* (з навч. літ.); *Промомоделі на виставці володіють усіма навичками того, як ефективно й грамотно пропіарити рекламований продукт* (із журн.).

ПРОПІА́РИТИСЯ, рюся, ришся, *розм.* Док. до **піа́ритися.** *Представники провладної партії вбачали в закликах опозиції до персонального голосування лише політичні мотиви та намагання зайвий раз пропіаритися перед телекамерами* (із журн.); *Голова сільради зібрався пропіаритися на солодких подарунках дітям* (з газ.).

ПРОПІ́Й, *ч.* 1. *род.* по́ю, *розм.* Те саме, що **пропива́ння.** *Побраталися* [хлопці] *— й таємна крадіжка, .. нічні пропої накраденого стали їх товариською роботою...* (Панас Мирний); *Наступає пропій. Степан бере чарку й припиває до гостей по черзі* (Б.-І. Антонич).

2. *род.* по́я, *заст.* П'яниця. *— Ой, пропою, пропою, Пропала я з тобою!* (П. Чубинський).

(1) На пропі́й — для розпивання алкогольних напоїв. *— Поділимо гроші, — каже Маріанна. — Всім по п'ятдесят, а четвертак на пропій і службові витрати* (Ю. Винничук).

ПРОПІ́ЙКА, и, *ж., розм., рідко.* Пропій (у 1 знач.). *Нічна пропійка.*

ПРОПІ́ЙНИЙ, а, е, *розм., заст.* Прикм. до **пропі́й.** *Дбайливо підмальовані повії Полюють на пропійних моряків* (І. Качуровський); *Пропійні гроші.*

ПРОПІ́ЙЦЯ, і, *ч. і ж., рідко.* Те саме, що **п'яни́ця;** пропій (у 2 знач.). *Пропійця, пропійця! пропила мати дочку на солодкім медочку* (Сл. Б. Грінченка); *Шотландський поет Роберт Бернс мав образ поета-гуляки, безшабашного пропійці, готового волочитися за кожною спідницею* (із журн.).

ПРОПІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропіка́ти** 1–3 і **пропіка́тися.** *Усередині караїмських пиріжків роблять дірочки для виходу пару та кращого пропікання м'яса* (із журн.); *У країнах Стародавнього Сходу (Єгипті, Аравії, Ефіопії) самородне золото очищали пропіканням і переплавленням протягом п'яти діб разом із оловом* (з наук.-попул. літ.); *Під час пробою у твердих діелектриках відбувається пропікання отвору з утворенням продуктів руйнування матеріалу* (з навч. літ.).

ПРОПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОПЕКТИ́,** ечу́, ече́ш; *мин. ч.* пропі́к, пекла́, ло́; *наказ. сп.* пропечи́; *док.* 1. *що.* Гарно випікати, доводити до повної готовності. *Останні 10–15 хвилин хліб пропікають у формі без кришки, щоб утворилася хрустка скоринка* (із журн.); *Гриль підходить для шматка м'яса великого розміру, який слід добре пропекти* (з газ.); * Образно. *Рум'янець наскрізь пропік яблуко. Навіть усередині було воно червонувате* (О. Донченко).

2. *що.* Сильно, глибоко прогрівати. — *Я пропікав вістря ножа у полум'ї, та боюся, що занеслась інфекція, коли відрізав пуповину* (Р. Андріяшик); *Коли я пропікав у залізній бочці одежу від вошей, на тілогрійці .. вигорів арештантський номер* (М. Дочинець); *Спека літнього полудня вже пропекла його* [повітря], *і воно наче тремтіло від стриманої жаги й спраги* (Ю. Смолич); // Сильно прогріваючи, дошкуляти спекою. *Воно* [сонце] *наскрізь пропікало тіло, висушувало кістки й добиралось до самого серця* (І. Муратов); // *безос. Без білого капелюха і не показуйся, бо голову пропече* (Леся Українка).

3. *що.* Робити отвір вогнем, променем, чим-небудь розпеченим і т. ін. *Вогняні бризки* [вибуху] *спалахували на їхній* [пацюків] *щетині, пропікаючи шкури до живого м'яса* (Ю. Винничук); *Стрімка очеретяна блискавка пропекла більмуватий екран* (Є. Пашковський).

4. *кого і без прям. дод., у сполуч. зі сл.* о ч и м а, п о г л я д о м, *перен.* Дивитися на кого-небудь гостро, проникливо, з осудом і т. ін. *Офіцер рвучко скидає окуляри, пропікаючи Оксану гострими зеленими очима* (В. Кучер); — *Собори душ своїх бережіть, друзі... Собори душ! — і, пропікши Єльку поглядом зірких оченят, подався* [учитель] *подрібцем далі* (О. Гончар); *Ніколи не сварився* [полковник], *не гримав — пропече поглядом пияка, й того немає* (Ю. Мушкетик); // Пронизуючи когонебудь, викликати якісь почуття (про погляд, очі). *Пропікав той погляд до найпотаємнішого лона душі* (О. Ільченко); *Улянині очі докором пропікають його мозок* (Р. Іваничук); *Дівчина повільно піднялася .. Погляд широко розкритих очей пропікав солдатів* (Д. Білий); *На мене зиркнули, аж пропекли темні, кольору переспілої сливи очі* (В. Лис).

5. *кого, що і без прям. дод., перен.* Викликати різкі відчуття болю, жару і т. ін. — *Хто ви? — хоче* [Данило] *ворухнутися, та його одразу пропікає біль* (М. Стельмах); // Вражати, сильно діяти. *Сльози, як горох, так і капають на руки, на сорочку, пропікають, палять серце* (Б. Левін); *Слова баби Досі пропекли Василька вогнем* (А. Турчинська); *Ще насниться І до кісток раптово пропече Подяка, що, немов мала синиця, Нечутно вам сідає на плече* (В. Коротич); // Пронизувати, проймати (про холод, мороз і т. ін.). *Вітер з моря шмагав його і шмагав, пропікаючи до кісток* (В. Кучер); *Взимку їх* [халупи] *наскрізь пропікали морози, і навіть плита .. не рятувала* (В. Чемерис); *Накинувши на плечі кожушка, вийшов* [Тимко] *з куреня. Зараз же його пропік мороз і сніговим віхтем стер з лиця сон* (Григорій Тютюнник); *Данило відчув, як противний холод пропік його* (М. Стельмах); // Раптово, різко діяти на кого-небудь, пронизуючи всю істоту (про почуття, думки і т. ін.). *Тимур заціпенів, немов влитий у бетон. Сумніви пропікали його наскрізь* (М. Кідрук); *І враз інший, ще страшніший здогад пропік їй мозок. А що, коли Костянтин не з баламутства залишив їх?* (Ю. Мушкетик); *Він відчув над собою космічну насмішку. Ця насмішка пропекла його до самої глибини* (Любко Дереш); *Так пломінь заздрощів мене пропік, Що як, бувало, бачу радість в кому, Ти б в мене бачив зеленавість щік* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); // *безос. Мене нудить, аж вивертає, але вже не так пече, не пропікає наскрізь* (Г. Тарасюк); *Осколком гострим пропекло Комсоргові плече* (П. Дорошко).

6. *кого, розм., рідко.* Дошкуляти, допікати. [Г е р а с и м:] *От бач, я таки тебе пропік, що й утікати збираєшся* (Панас Мирний).

◊ **О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]>** *див.* **о́ко**[1]; **(1) Пропіка́ти / пропекти́ до живо́го** *кого і без прям. дод.* — глибоко зачіпати кого-небудь, вражаючи чимсь; дошкуляти кому-небудь (перев. про слова). *Жінка .. дивилась .. хворобливо пильно, ніби аж пропікаючи до живого своїми чорними — галчиного крила — очима* (Є. Гуцало); *У мене весь час було таке відчуття, наче мене б'ють по щоках... Що ж тоді казати про юні душі, до рук яких попаде страшний оцей рукопис, коли й мене, смаленого вовка, пропекло до живого!* (А. Дімаров); **(2) Пропіка́ти / пропекти́ до се́рця** — глибоко вражати, зворушувати і т. ін. *Це все було, не може бути й мови!.. І вогких уст сердите надування, І усміх, що до серця пропікав, І досить легкодумне розставання* (М. Рильський).

ПРОПІКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПРОПЕКТИ́СЯ,** ече́ться, *док.* 1. Гарно випікатися, доводитися до готовності; випікатися. *Хліб, який містить лише житнє борошно, погано підходить на дріжджах і часто не пропікається як слід* (із журн.); *Збризніть* [рибу] *оливковим маслом — і на гриль (середній, такий, щоб риба встигла пропектися всередині і не згоріти ззовні)* (С. Пиркало); * Образно. *Він справді не схуд, а ніби пропікся у вогні роботи* (В. Собко).

2. *тільки недок.* Пас. до **пропіка́ти** 1. *Робляться* [пироги з потрібкою] *з учиненого пшеничного тіста.., вміщуються досить тісно на залізному листі, щоб у печі знизу й згори пропікалися вогнем* (П. Загребельний).

ПРОПІ́Л, у, *ч., хім.* Одновалентний залишок — радикал пропану. *Бутил, метил, етил, пропіл та ін. є алкілами* (з наук.-попул. літ.); *Додавання пропілу до реакційної суміші змінює характер реакції* (з навч. літ.).

ПРОПІЛАМІ́Н *див.* **пропіламіни.**

ПРОПІЛАМІ́НИ, ів, *мн. (одн.* **пропіламі́н,** у, *ч.), хім.* Безбарвні леткі речовини зі специфічним запахом амінів. *На основі пропіламінів виробляють охолоджувальні рідини для холодильної промисловості* (з наук.-попул. літ.); *Пропіламін дуже легко займається, при пожежі виділяє токсичні пари* (з навч. літ.).

ПРОПІЛАМІ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пропіламі́ни.** *Водний пропіламіновий розчин має слабокисле середовище* (з наук. літ.).

ПРОПІЛЕ́Ї, їв, *мн., архт., іст.* Парадний, архітектурно оздоблений вхід у місто, до архітектурного ансамблю; брама. *У грецькому містобудуванні чимала кількість колонад різного призначення — портики храмів, пропілеї тощо — гармонійно пов'язували будівлі з навколишнім простором* (з наук. літ.); *Я був у римськім Колізеї, Я бачив рештки древніх стін, І стадіон, і пропілеї У білім мармурі Афін* (Л. Дмитерко); *Орік зробив останній ривок й опинився біля пропілеїв — входу з колонами, де знаходилась купіль з водою для очищення* (В. Чемерис).

ПРОПІЛЕ́Н, у, *ч., хім.* Ненасичений вуглеводень — безбарвний горючий газ зі слабким запахом, який утворюється при нафтопереробленні та використовується в техніці. *Пропілен використовують для синтезу поліпропілену, гліцерину та інших видів хімічної сировини, моторних палив* (з наук.-попул. літ.); *Пропілен є складовою газів крекінгу нафти* (з навч. літ.).

ПРОПІЛЕНГЛІКО́ЛЕВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пропіленгліко́ль.** *Пропіленгліколевий теплоносій для систем опалення — безпечний засіб на основі пропіленгліколю й комплексу унікальних антикорозійних і бактерицидних присадок* (з мови реклами).

ПРОПІЛЕНГЛІКО́ЛЬ, ю, *ч., хім.* Органічна сполука — безбарвна в'язка гігроскопічна солодкувата на смак рідина без запаху, яку використовують у фармакології та косметології як розчинник. *Складні ефіри пропіленгліколю та саліцилової кислоти чинять протилихоманкову, протизапальну й аналгетичну дію* (з наук.-попул. літ.); *Рідина для електронних сигарет містить нікотин, дистильовану воду, гліцерин та пропіленгліколь* (із журн.).

ПРОПІЛЕ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пропіле́н.** *Газовий пальник для зварювання працює на пропіленовому газі та пропані* (з наук.-техн. літ.).

ПРОПІЛІ́Т, у, *ч., геол.* Метасоматична гірська порода зеленого кольору, утворена з хлориту, альбіту, кальциту, піриту і кварцу. *Із пропілітами пов'язують виникнення родовищ руд поліметалів, золота та срібла* (з наук.-попул. літ.); *Пропіліту властива розсіяна вкрапленість піриту* (з навч. літ.).

ПРОПІЛІТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., геол.* Процес метасоматичного перетворення вулканічних гірських порід в умовах малих і середніх глибин. *Процеси пропілітизації нерідко пов'язані із зонами гідротермальної зміни порід, що супроводжують утворення сульфідних руд* (з наук. літ.); *Пропілітизація супроводжується виділенням піриту* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПІЛІ́ТОВИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **пропілі́т.** *Пропілітовий мінеральний ансамбль.*

ПРОПІ́ЛОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пропі́л.** *Пропіловий ефір оцтової кислоти належить до найбільш поширеного класу органічних розчинників — складних ефірів* (з навч. літ.).

△ **Пропіловий спирт** *див.* **спирт.**

ПРОПІ́Н, у, *ч., хім.* Те саме, що **метилацетиле́н.** *Пропін погано розчиняється у воді* (з наук.-попул. літ.); *У промисловості пропін отримують при гідролізі карбіду магнію і як побічний продукт при виробництві ацетилену* (з навч. літ.).

ПРОПІНАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *іст.* Стос. до пропінації. *Початково пропінаційне право мало характер обов'язку селян споживати пиво та горілку лише в шинку, розташованому в їхньому селі* (з наук.-попул. літ.); *У Центральній Україні пропінаційний примус було ліквідовано відразу на початку Хмельниччини в 1648 р.* (з навч. літ.).

ПРОПІНА́ЦІЯ, ї, *ж., іст.* 1. Виключне право на виготовлення та продаж спиртних напоїв. *Право пропінації в Галичині було скасоване лише 1875 р.* (з наук.-попул. літ.); *На кінець XVIII ст. на правобережних і західноукраїнських землях право пропінації належало лише шляхті* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **ко́рчма́** 1. *От і моя лиха воля минула помалу. Против коршми стрітив Лейбину Анницю .. У пропінації приповів старому Дувидові за того жида, що не хотів устати* (Ю. Федькович); *Пів години пізніше вирушило коло вісімнадцять* [вісімнадцятьох] *мужчин і кілька* [кількох] *жінок із пропінації (шинку) і звернулися на широкий гостинець, що вів до самої залізничної станції* (О. Кобилянська); *Міська пропінація зробила їм* [хлопам] *небачений подарунок на свята: літр — 66 центів. Їсти за ці гроші — не наїсися, зате нап'єшся так, що не тільки про голод забудеш, але й імені свого не пригадаєш* (С. Андрухович).

ПРОПІ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пропі́н.** *Пропінову кислоту та її похідні застосовують у виробництві гербіцидів, лікарських та ароматичних речовин, розчинників, поверхнево-активних речовин* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПІОФЕНО́Н, у, *ч., хім.* Безбарвна органічна сполука класу ароматичних кетонів, яку використовують у парфумерії як фіксатор запаху. *Пропіофенон добре розчинний в етанолі, ефірі, бензолі, погано — у воді* (з наук. літ.); *При високій концентрації пропіофенон використовують як вишневий ароматизатор, а при низькій — як кавуновий* (з навч. літ.).

ПРОПІТНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пропітні́ти.** *Широченна, дебела спина з пропітнілими лопатками (все пріють пан президент!) масивно і кругло, як лантух із мокрим піском, випинається над спинкою фотеля* (В. Винниченко); *Зупиняємося на березі степової річки, десь неподалік Бердянська .. Перемо пропітнілі, прибиті сірою степовою пилюгою сорочки, штани, шкарпетки та онучі* (Є. Доломан); *— Нема чого тут чекати! — кричав сержант у пропітнілій куртці* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ПРОПІТНІ́ТИ, íю, íєш. Док. до **пітні́ти** 1, 2; пропотіти. *Під час лихоманки не варто змушувати себе пропітніти. Це міф, що таке потрібно для зменшення температури. Насправді перегрів організму — те, що потрібно вірусу!* (з наук.-попул. літ.); *Сорочка та штанці на дитині після футболу пропітніли наскрізь* (із журн.); *Для приготування сиров'яленого філе загортаємо його у плівку і відправляємо трохи пропітніти, як кажуть іспанці, у спеціальну теплу камеру* (з газ.).

ПРОПІЯ́КА *див.* **пропия́ка.**

ПРОПЛА́В, у, *ч., спец.* Те саме, що **проплавля́ння** і **пропла́влювання.** *Система завантаження шихти в електропіч має забезпечувати максимальний проплав суміші* (з наук.-техн. літ.).

ПРОПЛА́ВАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Док. до **пла́вати** 1. *А скільки вже проплавало гусей там, де втонув злощасний Одіссей!* (Л. Костенко).

2. Поплавати певний час. *Голова колгоспу тільки недавно демобілізувався із військово-морського флоту, проплававши по морях і океанах понад десять літ* (Ю. Смолич); *Він розумівся на морських справах не більше за першого-ліпшого кока, який значну частину свого життя проплавав у морі* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРОПЛА́ВИТИ *див.* **пропла́влювати.**

ПРОПЛА́ВИТИСЯ *див.* **пропла́влюватися.**

ПРОПЛА́ВКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **пропла́влення** і **пропла́влювання.** *Для надавання залізорудним грудкам міцності, необхідної для зберігання, їх транспортують до доменних печей і піддають проплавці* (з наук.-техн. літ.).

ПРОПЛА́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пропла́вити.** *Коли процес формоутворення зварювальної ванни є несталим, визначають час, протягом якого основний метал буде проплавлений до розмірів, що відповідають технічним вимогам* (з наук.-техн. літ.); // **пропла́влено,** *безос. пред. Фахівці комбінату "Азовсталь" правильно зупинили доменні печі: спочатку було проплавлено всю шихту, потім печі завантажено коксом і ще раз проплавлено* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який проплавився. *Пластичні проплавлені породи горизонтально видавлюються у різні боки по найбільш відкритих шляхах — площинах сколювання* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПЛА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропла́вити** і **пропла́витися.** *Для запобігання тріщиноутворенню листових деталей із термічно зміцнених алюмінієвих сплавів глибина проплавлення не повинна перевищувати 50 % товщини листової заготівки* (з наук. літ.); *Базальтові виливи відбуваються з великих тріщин або отворів, які утворюються при проплавленні порід у зоні магматичного вогнища* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПЛА́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропла́влювати** і **пропла́влюватися.** *Нагрівання та проплавлювання шихти здійснюють в інертній атмосфері* (з наук.-техн. літ.); *Для зварювання під флюсом характерне глибоке проплавлювання основного металу* (з навч. літ.).

ПРОПЛА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідше* **ПРОПЛАВЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОПЛА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* пропла́влять; *док., що.* Частково або повністю плавити *(див.* **пла́вити**[1]) що-небудь. *Електронно-променеве зварювання дає змогу проплавлювати метал великої товщини* (з наук.-попул. літ.); *Завдяки незначній щільності речовини розплавлена магма переміщується догори, проплавляючи товщі, що залягають вище* (з навч. літ.); *Авіаційне паливо проплавило лід — і уламки катастрофи пішли на дно океану* (з газ.); * Образно. *Я бачив, як перегорає на вугіль висококалорійна ненависть педагогів, як проплавлюють бетон підліткові комплекси* (Ю. Іздрик).

ПРОПЛА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *рідше* **ПРОПЛАВЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.,* **ПРОПЛА́ВИТИСЯ,** иться; *мн.* пропла́вляться; *док.* 1. Частково або повністю плавитися. *У праці аналізується руйнування дрібних метеороїдів, які проплавилися наскрізь і перетворилися на рідку краплю* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пропла́влювати, проплавля́ти.** *Стики на покрівлі з полімерних мембран проплавлюються спеціальним зварювальним апаратом, що подає під напором потік гарячого повітря* (з наук.-техн. літ.); *При товщині металу понад 6 мм зварювання вертикальних швів виконують два зварювальники, при цьому в нижній частині стику пальником проплавляється наскрізний отвір* (з навч. літ.).

ПРОПЛАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проплавля́ти** і **проплавля́тися.** *Після вигорання вуглецю з деревного вугілля на колосниковій решітці залишається попіл. У випадку проплавляння золи утворюється шлак* (з наук. літ.); *Завдяки зварювальним силовим генераторам змінного струму можна виконувати широкий діапазон завдань: від делікатного зварювання металу завтовшки 0,3 мм — до глибокого проплавляння необроблених поверхонь у важкодоступних місцях* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПЛАВЛЯ́ТИ *див.* **пропла́влювати.**

ПРОПЛАВЛЯ́ТИСЯ *див.* **пропла́влюватися.**

ПРОПЛАЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. Док. до **плазува́ти.** *Двічі йому зустрічалися розгалуження, і щоразу мандрівник обирав той хід, яким раніше проплазувала тварина* (В. Владко); *І враз упав утікач. Схопився та й знов упав. І тоді швидко, як міг, проплазував ще кроків кілька до берега і зсунувся з кручі просто у воду, в лепеху* (А. Головко).

2. Поплазувати (у 1 знач.) певний час. *Щоб вдати з себе якусь горбату, низькорослу потвору, Кропивницький позв'язував собі ноги мотузками і так проплазував по сцені аж цілих п'ять дій* (Л. Старицька-Черняхівська).

ПРОПЛА́КАТИ *див.* **пропла́кувати.**

ПРОПЛА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОПЛА́КАТИ,** а́чу, а́чеш, *док.* 1. *тільки док.* Поплакати певний час. *Допізна дівчина проплакала, і крізь міцний сон не стихало серце боліти* (Л. Яновська); *Мотря вибігла з хати, забилась під повітку й там проплакала до ранку* (П. Панч); *Весь перехід по морю Маріана проплакала, зачинившись у каюті англійського пакетбота* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); * Образно. *Хмарна ніч проплаче аж до ранку Дощем рясним невтішних сліз...* (Олександр Олесь).

2. *перев. недок., що і без прям. дод.* Плакати довго й часто. *Кожна пташка пару має, Та й той хробак, що в землі, лиш я бідна, нещаслива, Проплакую свої дні* (з народної пісні); *В пишнім будуарі, обвішанім коврами й дзеркалами та наповненім пахощами, проплакувала* [пані Олімпія] *дні й ночі* (І. Франко).

ПРОПЛА́ТА, и, *ж., офіц.-діл., фін.* Проплачені кошти. *Затримка проплати за контрактом може призвести до фінансових санкцій* (з навч. літ.); *Рівень проплати за спожитий газ, електроенергію, воду влітку різко скоротився і є найнижчим за останні роки* (із журн.).

ПРОПЛАТИ́ТИ *див.* **пропла́чувати.**

ПРОПЛА́ЧЕНИЙ, а, е. 1. *офіц.-діл., фін.* Дієпр. пас. до **проплати́ти.** *Проплачений рахунок-фактура повинен бути збережений у бухгалтерській документації* (з навч. літ.); *Рекламна пауза.., екран горить порожняком, і чиїсь грошики вилітають в трубу, поки спливає проплачений ефірний час* (О. Забужко); *Він не приховує своєї гордості за проплачений наперед студентський готель* (Н. Сняданко); // **пропла́чено,** *безос. пред. Вона .. повідомила, що за комунальні послуги проплачено на пів року наперед, і показала, в якій шухляді лежать квитанції* (Г. Вдовиченко).

2. *перен.* Те саме, що **підку́плений.** *Якщо прокурор проплачений, він зробить усе, щоб замість статті Кримінального кодексу справу перекваліфікували на адміністративне правопорушення* (із журн.).

ПРОПЛА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропла́чувати.** *Проплачування замовлень через електронні платіжні системи значно спрощує процес обліку* (з наук.-попул. літ.); *Аферисти пробували використовувати фальшиві пластикові картки для отримання грошей у банкоматах, а також для проплачування в банках* (з газ.).

ПРОПЛА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОПЛАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., що.* 1. *офіц.-діл., фін.* Оплачувати (у 1 знач.) згідно з договором, рахунком і т. ін. у визначені ними терміни. *Підрядник повинен проплачувати рахунки за використані матеріали протягом десяти робочих днів з моменту їх отримання* (з мови документів); *Казначейство міста не проплачує садочку кошти за виконані ремонтні роботи* (з газ.); — *Ми позичили в тебе твої гроші, потрібно було терміново проплатити рахунки* (С. Жадан).

2. *перен.* Віддавати гроші за щось нечесне, протизаконне. *Земельної реформи бояться ті, хто проплачує мітинги* (із журн.); *Депутат спростував чутки про те, що він проплатив власні вибори до районної ради* (з газ.).

ПРОПЛА́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **пропла́чувати.** *Рахунки за консультаційні послуги проплачуються щомісяця відповідно до умов контракту* (з мови документів); *Реклама на вулицях та в засобах масової інформації проплачується за власні кошти партії з членських внесків та пожертвувань* (із журн.).

ПРОПЛЕ́НТАТИСЯ, аюся, аєшся, *розм.* Док. до **пле́нтатися** 1. *Деколи .. проплентається жид на біді, пробіжить який-небудь Сірко з реп'яхами в хвості.., виткне голову з рову свиня, важко зітхне, хрюкне і знов захаваєтьсь, і знову все стихне, знову засне* (В. Винниченко).

ПРОПЛЕСТИ́ *див.* **проплітА́ти.**

ПРОПЛЕ́ТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проплести́** 1. *Щоб розсунути на личаках проплетені смуги для просиляння вільних кінців, використовували плоский гачок на дерев'яному держалні — швайку* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Молоді зарості не піддавалися сокирі, вигиналися під ударами, а земля, проплетена корінням, цупко трималася* (М. Томчаній); // **пропле́тено,** *безос. пред. Мотузочкою у два прути проплітаємо стільки ж рядків, скільки проплетено біля основи стінок кошика* (з навч. літ.).

ПРОПЛИ́В, у, *ч., рідко.* Те саме, що **проплива́ння.** *В елліністичний період тактичний прийом проплиknown полягав у тому, щоб на повній швидкості проплисти вздовж ворожого борту, при цьому веслярі корабля, що атакує, за командою втягували весла* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПЛИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проплива́ти.** *Під час пропливання від Тронкетто до П'яццале Рома Респондент зауважив, що Венеція зовсім не цікаве місто* (Ю. Андрухович); *В орієнтовних навчальних нормативах оцінюється виконання плавальних вправ: техніка, відстань, пропливання дистанції з урахуванням часу* (з навч. літ.).

ПРОПЛИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОПЛИВТИ́,** иву́, иве́ш; *мин. ч.* пропли́в, ивла́, ло́; **ПРОПЛИСТИ́,** иву́, иве́ш; *мин. ч.* пропли́в, ила́, ло́; *док.* 1. Пливучи, переміщатися в якому-небудь напрямку, десь, повз когось, щось і т. ін. *Пропливають, сповнені плодами, На Херсон, на Київ кораблі* (М. Нагнибіда); *Інколи по річці Кубань пропливали байдаки, з яких чорноморці стежили за ворожим берегом* (Д. Білий); *Страх міцно полонив Сахно, .. цей чудернацький вартовий так незвичайно запобіг її замірові проплисти тунелем* (Ю. Смолич); *Човен проплив під залізничним мостом, наблизився до Китаєва* (Ю. Хорунжий); // *перен.* Плавно рухатися в повітрі. *Над водою пропливало легеньке білосніжне павутиння* (Ю. Збанацький); *В стороні від тракту пропливали сірі розірвані хмари* (Б. Левін); *Раптом м'яч, відбитий нашим захистом, дивно проплив у повітрі через усе поле* (Ю. Яновський); *Кран-жучок повів довгим хоботом, сіпнув один раз, другий, і раптом ящик з деревом проплив у повітрі* (С. Журахович); // *перен.* Здійснювати плавні танцювальні рухи, проходити плавною, граціозною ходою, повільно, плавно проїжджати і т. ін. *Часом, граціозно схиляючись під тягою повних води відер, павою пропливала струнка дівчина* (М. Рильський); *На Фібі було так приємно дивитись, коли вона все пропливала й пропливала в мене перед очима у своєму синьому пальтечку* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); *Прикриваючи парою страви вид, м'який і білий.., вона проплила од порога до столу, мов літня хмара* (М. Коцюбинський); *Дочка велично й мовчки пропливла повз матір, пройшла у двері, які відчинив перед нею полковник* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); // *перен.* Переміщатися на чому-небудь, що плавно рухається. *Вона* [Віта] *повільно пропливала перед ним, сидячи в своїй кабіні* (В. Собко); *Шостий раз уже пропливав я на мостику степового корабля по золотому хлібному полю* (С. Олійник); // *перен.* Про уявний рух предметів, повз які хто-, що-небудь плавно рухається. *За вікнами вагонів пропливали будинки, велетенські щогли електролінії високої напруги, вічнозелені високі сосни* (І. Цюпа); *Старовинна Феодосія, місто Боже, пропливала за ілюмінатором каюти* (А. Санченко); *Під крилом літака мій Чернігів проплив* (О. Ющенко); // *перен.* Виникати, проходити в пам'яті, свідомості (про думки, спогади, образи і т. ін.). *Він сидів на лаві біля столу, і перед ним востаннє пропливало все, що було в минулому* (П. Кочура); *Він десь читав, що в людини, коли вона помирає, перед очима за одну хвилину пропливає всеньке її життя* (В. Шкляр); *В голові у нього .. проплив образ Сусанни, як вона слухає оповідання сина* (М. Коцюбинський); // *перен.* Зливаючись воєдино, розноситися, поширюватися навкруги (про звуки). *Оркестр грав в шпаркому темпі, і звуки його якось надто швидко пропливали вулицею* (Ю. Смолич); *Раптом звідкилясь* [звідкілясь] *збоку поважно й густо загув дзвін, важка хвиля звуків помалу й переливаючись, як довга смуга оксамиту, проплила над головою* (В. Винниченко); // *тільки недок., рідко.* Те саме, що **протіка́ти** 1. *А річка пропливала на очах, і кожна хвиля вабила до себе* (В. Стус); *Славетні ріки пропливають нині через приватні посілості* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. *що.* Пливучи, залишати що-небудь позаду, минати щось. *З стогоном так і плачем ми вузьку пропливали протоку — Скілла-бо там по один бік, по другий — божиста Харібда* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); — *Заклятий острів перед нами, І ми його не минемо, Не пропливем нігде човнами, А на йому* [ньому] *пропадемо* (І. Котляревський); *Пропливши Нікополь, спостерігав, яке враження справляють різні обрубки плаву: пеньки у воді, колоди тощо* (О. Довженко); *Князь у Трубецьк, до Всеволода, не заїздив — проплив його вночі з надією, що ранком, на сніданок, прибуде в Новгород-Сіверський, до Ігоря* (В. Малик); // Долати що-небудь уплав, перепливати щось із краю в край. *На стільці я їду по Сахарі, Пелікана з палички стріляю, Поринаю в піну Ніагари, Океан на трісці пропливаю* (М. Рильський); *Ти пливеш. Здіймаєш бризки. Пропливаєш кілька разів уздовж і впоперек цього озерця* (І. Карпа); *Я Волгу — від верхів'я до низин — проплив, узнав її у гордій славі* (І. Гончаренко).

3. Долати плавом якусь відстань. *Тарас устигав роздягтися першим. Він так-сяк нав'язує на голову одежу і .. пропливає метрів з десять* (І. Багмут); — *Траплялося, кит пропливав тисячу миль із гарпуном у боці* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Влітку, під час спортивних змагань, Гейко проплив дванадцять миль* (Д. Ткач); *Утікач проплив метрів шістсот. Переслідувати його ніхто не збирався* (М. Андрусяк); *Він .. міг цілі дві хвилини залишатися під водою та ще й проплисти за цей час ярдів п'ятдесят за течією* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

4. *тільки док.* Попливти певний час. *Вони* [крижні] *то пірнають у воду, то, пропливши трохи, ховають голови під крила, наче збираються спати* (М. Стельмах); *Пропливши трошки вперед за течією, він повернув до крутого берега, вирівнявся, пошукав ногами дно* (А. Кокотюха).

5. *перен.* Проходити, минати (про час). *Дні течуть, немов ріка, І рік за роком пропливає* (М. Рильський); *Здається, все шкільне життя пропливало мимо Олега, нічим його не зачіпаючи, нічим не хвилюючи* (О. Донченко); *Питається вітер натомлено: ти хто? І час пропливає, і вічність сплива* (І. Андрусяк); *Багато віків пропливе, доки Половеччина нарешті стане Донеччиною, і донеччанин Володимир Сосюра напише..: "Донеччино моя, моя ти батьківщино, тобі любов моя і всі мої чуття"* (В. Чемерис).

ПРОПЛИВА́ЮЧИЙ, а, е. Який пропливає (у 1 знач.). *Одеські акваланґісти зустріли Міленіум на дні моря у товаристві пропливаючих риб* (Л. Костенко); — *Я .. дивився на цю споруду,* — *Марков киває на екран із пропливаючим лінкором* (В. Єшкілєв); *Цілими годинами вона лежала на мохові, вдивляючись у пропливаючі над нею хмари* (Я. Галан); — *Я теж був там на екскурсії. Археологічні розкопки й інше... Так? ..* — *Правильно,* — *тихо промовив Джон-Ей, дивлячись вниз на пропливаючу землю,* — *це місто називалося Цвітоград* (О. Бердник); *З тамбурового вікна дивишся на пропливаючі станційні будівлі, вокзал за всіма ознаками ще австрійський, прикрашений прапорами й корогвами* (Ю. Андрухович).

ПРОПЛИВТИ́ *див.* **проплива́ти.**

ПРОПЛИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Док. до **плига́ти** 1. *Запропонуйте дитині проплигати, як жабка, або понявкати, як кішка. Так можна тренувати її здатність до імітації, допомагати вивчати своє тіло та його функції* (із журн.).

2. Поплигати певний час. *Нічною добою Скоїлось диво — З сирівцю пиво! От я й оклигав! А то б проплигав По пеклу довгенько...* (П. Гулак-Артемовський).

ПРОПЛИ́НУТИ, ну, неш, *док.* Те саме, що **проплисти́** 1, 5. *По тихих водах Дунаю, мов лебідь, проплинув пароxід* [пароплав] (М. Коцюбинський); *Стільки віддалений острів від берега, скільки проплине З вітром попутним іззаду за день корабель крутобокий* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Стомленій людині Так любо стрінуть затишний куточок, Прозорий погляд милого спокою, Де часом перемінною юрбою Проплине хмарок сріблотканий дим* (М. Рильський); *Сірко їхав .. по слідах у траві, там неначе проплинула річка, нахиливши типчаки, ковили* (Ю. Мушкетик); *Промине, проплине, Наче лист по воді, Все, що в дні молоді Так боліло мене* (І. Франко).

ПРОПЛИСТИ́ *див.* **пропливáти.**

ПРОПЛІОПІТÉК, а, *ч., палеонт.* Спільний предок людини та людиноподібних мавп; викопна людиноподібна мавпа. *За будовою коронок зубів проплiопітек близький до парапітека* (з наук. літ.); *Пропліопітек є одним із предків гібонів, а також вихідною формою для дріопітеків і пліопітеків* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПЛІ́СНЯ́ВІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **проплі́сня́віти.** *Пропліснявілі продукти можуть містити небезпечні для здоров'я людини токсичні сполуки, що викликають отруєння, алергічні реакції тощо* (з газ.).

ПРОПЛІ́СНЯ́ВІТИ, іє, *док.* Запліснявіти наскрізь. *Щоб жолуді не пропліснявіли, їх обробляють хімікатами з розрахунку 2 кг препарату на 1 т жолудів* (з наук.-попул. літ.); *Гіпсокартон уже пропліснявів, не витримали випробування й нові шпалери. Усе через застарілі труби системи опалення* (із журн.).

ПРОПЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проплітáти.** *Килими оздоблюють залежно від техніки проплітання ниток на вертикальній нитяній основі* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПЛІТА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ПРОПЛЕСТИ́,** етý, етéш; *мин. ч.* проплів, лелá, лó; *наказ. сп.* проплетú; *док., що, чим і без дод.* 1. Плетучи щось, увивати нитку, стеблину і т. ін. у щось. *Для закріплення отриманого зображення нитки необхідно проплітати через ряди, а потім обрізати* (з навч. літ.); *Для створення браслета з бісеру необхідно спочатку закріпити нитки та сплести 0,5 см звичайною косичкою, проплівши її контрастними намистинами* (з газ.).

2. *тільки док.* Поплести (у 2 знач.) певний час. *Цілий ранок проплела дівчина вінок, загадуючи ім'я судженого* (із журн.).

ПРОПЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **проплювáти.** *Заля* [зала] *з низьким склепінням, з вогкими стінами, з нечистою й гнилою, пропльованою підлогою була повна кухонного чаду, тютюнового диму* (В. Домонтович).

ПРОПЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *док., кого, що, розм.* 1. Забруднити, суцільно покриваючи плювками; обплювати (у 1 знач.). *Полюбила діда старого з бородою. Твоя борода — то сіни і хату мести, Моє личенько — хоч перед пани вести; Твою бороду проплюють, прохаркають, Моє личенько — цілують, обнімають* (з народної пісні).

2. *перен.* Те саме, що **заплювáти** 2. *Не будь солодкий, бо проглинуть, не будь гіркий — бо проплюють* (приказка).

ПРОПО́ВЗАТИ, аю, аєш, *док.* Поповзати певний час. *Малюк проповзав годину по підлозі.*

ПРОПОВЗА́ТИ, áю, áєш, *рідко* **ПРОПО́ВЗУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПРОПОВЗТИ́,** зý, зéш, *док.* 1. Переміщатися повзком де-небудь, по поверхні чогось і т. ін. (про комах, плазунів); повзти. *Тиша така лежала повсюди, що чутно було шурхіт змії, яка проповзає по каменю* (П. Загребельний); *Я у відчаї хапаюся за хвоста якоїсь гігантської ящірки, що проповзала поблизу* (В. Нестайко); *Вона побачила, як на траві біля своєї оселі, важко здригаючись, проповз на підігнутих ніжках джміль* (М. Стельмах); // *перен.* Повільно рухатися де-небудь, переміщатися через щось і т. ін. (про засоби пересування). *Селом проповзали обози, ішли військові частини* (В. Козаченко); *Його кидало в розпечену пащу безлюдного міста з тисячами іномарок, що повільно проповзали від одного боку життя до іншого* (О. Ульяненко); *Танки важкі проповзли край окопу* (С. Крижанівський); *Корабель проповз у гирло річки і ліг своїм понівеченим днищем на біле піщане дно* (Ю. Логвин); // *перен.* Повільно просуватися над ким-, чим-небудь (про хмари, туман і т. ін.). *Покоротшали тіні дерев, над ними, погойдуючись, проповзали обважнілі хмари* (М. Стельмах); *Не одна ще біла хмарка проповзе над верхом кичери, не один раз нагріється під сонцем і знов охолоне камінь коло потоку* (Г. Хоткевич); *Сіра пелена імли .. проповзла за ніч з Інгульця у степ* (Р. Іваничук); // *перен.* Повільно виникати, проходити у пам'яті, свідомості (про думки, спогади, образи і т. ін.). *Іванці раптом проповзає у мозок думка, що він не любить її і взагалі нікого не любить* (С. Процюк); *Перед очима Довбуша проповзли ті ночі темні, коли, ховаючися від усіх, прокрадаючися, ішов до відлюдних, самому йому відомих печер* (Г. Хоткевич); // *перев. док., перен.* Повільно поширюватися (про чутки, новини і т. ін.). *Почались арешти; проповзла по місту чутка про контрреволюційний націоналізм між адигейцями* (В. Барка); // *перев. недок., перен.* Ледь помітно звиватися (про стежку, річку і т. ін.). *Він* [бук] *лежав, мов невеличкий вал .. Стежка обминала сього поваленого велетня і проповзувала аж туди, де кінчився його пень* (І. Франко); // *перен.* Зливаючись воєдино, розноситися, повільно поширюватися навкруги (про звуки). *З-за дверей проповзло шипіння.* [М о к і й *(глухо):*] *Улю!.. Можна вас хоч тепер... поцілувати?* (М. Куліш).

2. Повзком пересуватися, переміщатися в якому-небудь напрямку, десь, повз когось, щось і т. ін. (про людей). *Проповзаючи обіч Пітерса, швидко позирнув* [Генрі] *на нього. — Привіт, Томе, — мовив він* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Він лежав на животі, підглядував, стріляв, відтак проповзував у ярок, щоб там наново набити карабін* (І. Франко, пер. з тв. Е. Золя); *Телефоніст, тримаючись рукою за провід, проповз назад до села шукати обрив* (М. Трублаїні); *Обидва сапери .. непомітно проповзли між кущами, ризиковано добираючись до берегової опори* (Іван Ле); // *тільки док.* Повзком подолати якусь відстань. *Сахно.., перечікуючи і припадаючи до землі, проповзла .. метрів із п'ятнадцять* (Ю. Смолич); *Десять кроків, які оддiляли його від яблуні, він проповз на животі* (І. Сенченко); *— Якої кари заслуговує ця жінка? — Страти на смерть, — глухим голосом відповіли мушкетери. Міледі несамовито закричала й проповзла навколішках кілька кроків до своїх суддів* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

3. *перен.* Крадькома, непомітно проникати, потрапляти куди-небудь. *Ми з друзями пролазили в місцевий буфет, маючи по сімнадцять років і називаючись кур'єрами, проповзали в тоді ще доволі пристойну постпартійну, головне дешеву, їдальню* (С. Жадан); *Креве підійшов до готелю. Портьє стояв на вулиці до його* [нього] *задом. Мов кішка, проповз повз його* [нього] (М. Йогансен).

4. *перев. док., перен.* З'являючись, повільно охоплювати, пронизувати тіло, поширюватися в якійсь його частині (про фізичні відчуття). *Він побачив, як з гори спускаються дві постаті .. Анарх* [анархіст] *відчув, як йому щось неприємне й гостре проповзло по спині* (М. Хвильовий); *Слизький острах проповз мені поза шкірою — я був безсилий перед цим чоловіком* (Валерій Шевчук); *При виді* [вигляді] *колеса по Вадимовій спині проповз неприємний холодок* (В. Хрущак); // З'являтися на обличчі, губах, в очах і т. ін. *Командуючий поморщився, по високому чолі проповзла хмурість* (Григорій Тютюнник); *Обличчя кошового лишалося відкритим, простакуватим, трохи ніби подивованим. Затим по ньому проповзла хмарка недовіри* (Ю. Мушкетик).

5. *перен.* Повільно проходити, минати (про час). *Ніч проповзає крізь віти дерев Холодним туманом в вітрі...* (В. Стус); *Я .. мусив укласти своє життя так, щоб сей час пролетів, а не проповз, і щоб з мене була якась користь* (Г. Пагутяк); *Почалося нестерпне чекання. Повільно проповзла хвилина, але ніщо не сколихувало лискучої поверхні* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

6. *тільки док.* Поповзати певний час. *Максим проповз іще трохи й знову заліг під кущем* (І. Багряний); *Ісідор .. скрикнув від нестерпного болю. Проповз на колінах трохи* (О. Бердник).

ПРОПОВЗТИ́ *див.* **проповза́ти.**

ПРОПО́ВЗУВАТИ *див.* **проповза́ти.**

ПРОПОВІДА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **проповіда́ти.** *Павло .. з'явив Слово Своє в проповіданні* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Нараз зупинився* [патер Гаудентій] *перед Чимчикевичем. — Так се ви кажете, що не маєте права допустити мене до проповідання в вашій церкві?* (І. Франко); *Шевченкова поетична мова за напруженістю звертання до світу — пророча мова; за тоном проповідання "правди і науки" — апостольська; за мірою сповідності, "самовикладання" — молитовна* (І. Дзюба).

ПРОПОВІДА́ТИ *див.* **пропові́дувати.**

ПРОПОВІ́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **про́повідь.** *Одна з перших проповідних праць святого Єпифанія Кіпрського щодо суті християнської віри називалася "Якір віри"* (з наук.-попул. літ.); *Літературні твори, що виникали впродовж XVII–XVIII ст., поділяються на писання релігійно-морального й наукового характеру, полемічні, проповідні, віршові, драматичні й повістеві* (з навч. літ.); *Проповідне слово націлене на майбутнє, а тому перекреслює теперішнє* (із журн.).

ПРОПОВІ́ДНИК, а, *ч.* 1. *рел.* Той, хто проповідує, поширює яке-небудь віровчення. *В XII в. звісні митрополит Клим, Кирило єпископ Турівський..; в XIII в. Симон і Полікарп, автори печорських житій, Серапіон проповідник* (М. Грушевський); *Острог став місцем, звідки вийшло чимало вчених, дипломатів, поетів і проповідників* (З. Тулуб); *В Індії можна було не тільки прочитати про великих сподвижників та героїв, але й зустріти живих проповідників істини в сучасності* (О. Бердник); // Той, хто виголошує проповідь (у 1 знач.); церковний оратор. *Серед тих чорних хмар* [проповіді], *як білий невинний голуб, здіймалась у височінь огрядна постать натхненного проповідника* (М. Коцюбинський); *Він, що чув колись гарячого проповідника Савонаролу, почав викривати багаті монастирі, багатіїв, що жили зі страшної праці селян* (О. Іваненко); *Проповідник відступився від табернакулума* [табернакля], *мовби звільняючи місце* (П. Загребельний).

2. *перен.* Той, хто проповідує, пропагує які-небудь погляди, ідеї і т. ін. *Я йшов не сам — мене вела космічна релігія, проповідником якої був Альберт Ейнштейн* (М. Руденко); *Повів* [Омар] *очима на проповідників священних воєн — зло струснуло ним* (Р. Іваничук); *Перші .. проповідники "штучного інтелекту" самі, либонь, не знали як слід, куди йдуть і на що сподіваються* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПРОПОВІ́ДНИЦТВО, а, *с.* Заняття, діяльність проповідника. *Виростає потреба проповідництва, навчання народу народною мовою* (І. Франко); *Проповідництво — справа публічна, вона так чи інакше передбачає присутність публіки* (С. Жадан); *Церкви він не любив, хоча й схвалював її ідеї, проте сам мав нахил до проповідництва та поширення знань* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПРОПОВІ́ДНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до проповідника і проповідництва. *Ті* [староруські] *поучення мають переважно не проповідницьке, а чисто літературне значення* (І. Франко); — *Проповідницька діяльність! Подорожі у невідомі далекі краї! Ось що манило вас!* (Ірина Вільде); *У тематичному, а частково й у художньому відношенні поезія XVI ст. пов'язана з проповідницькою і агіографічною літературою Київської Русі* (В. Русанівський); // Як у проповідників. *Проводилися* [заняття у "Школі екстрасенсів"] .. *тільки з .. тими, хто .. мав привабливу зовнішність, добре поставлений проповідницький голос, умів працювати з людьми і прагнув публічності* (Г. Тарасюк); // У якому проводять проповідь (у 1 знач.). — *Я був молодим, повним надій і ентузіазму, ми переїхали у .. Ґетсбі в Іллінойсі, і я відкрив там проповідницький центр* (Любко Дереш).

ПРОПОВІ́ДНИЦЯ[1], і, *ж.* Жін. до **пропові́дник.** *Саме того дня, як писар збирав до себе свій конгрес, в село прийшла штундівська проповідниця, якась немолода вже дівка* (І. Нечуй-Левицький); — *Як учителька індійської школи та проповідниця серед індійських жінок ви будете для мене неоціненною помічницею* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *І Дейзі, і Ґетсбі раптом перестали цікавити мене, а їхнє місце посіла ця охайна, міцна, обмежена особа, проповідниця всеосяжного скептицизму* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда).

ПРОПОВІ́ДНИЦЯ[2], і, *ж.* Те саме, що **амво́н.** *Кілька вояків боязко підступили до сходів проповідниці* (Мирослав Ірчан); — *І міграб* [ніша, в якій лежить Коран] *буде з білого мармору, і проповідниця* (О. Назарук); — *Світ ся валить, любенькі, — ще нині ж таки кричав би святець з проповідниці* (П. Козланюк).

ПРОПОВІ́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропові́дувати.** *Поправді кажу вам: де тільки ця Євангелія проповідувана буде в цілому світі, на пам'ятку її буде сказане й те, що зробила вона!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Нема нічого більше нам чужого й неприйнятного, як проповідувана Достоєвським ідея страждання, що ним і тільки начебто ним "очищається" людина* (М. Рильський); *Учення, проповідуване істинним учителем Буддою, не може бути не істинним* (з рел.-церк. літ.); // **пропові́дувано,** *безос. пред. Видавець* [Євангелія] *вправді наводить.., що слов'янам у ті часи* [XII ст.] *проповідувано Слово Боже чужою мовою* (І. Франко).

ПРОПОВІ́ДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропові́дувати.** *Мисль свою вигострювали* [київські спудеї], *як меч, .. в сподіванні слави і добра від високої справи проповідування Слова Божого* (П. Загребельний); — *Чи не проповідував пак вам Радюк яких-небудь дуже високих сьогочасних ідей?* — *спитав Кованько в Ольги, зачіпаючи Радюка.* — *Ні, я не чула ніякого проповідування,* — *одказала Ольга й засміялась* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОПОВІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПРОПОВІДА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.* 1. *рел.* Виголошувати проповідь (у 1 знач.). *— Без вищого дозволу я не можу допустити священника іншого обряду проповідати в моїй церкві* (І. Франко); *— Завтра проповідуватиму в час Великодньої відправи* (Р. Іваничук); *В тих школах, де я вчився, голоси в усіх священників, як тільки почне проповідувати, ставали такі улесливі, такі єлейні — слухати гидко* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); // *що і без прям. дод.* Давати настанови релігійно-повчального змісту. *— Бог буде гніватись на вас, коли ви що лихе подумаєте за свого барина, — проповідував він* [піп] *трохи не щонеділі у церкві* (Панас Мирний); *Василь Петрів проповідував сьогодні у церкві про потребу згідливого життя між чоловіками і жінками* (О. Маковей); *— Єгиптяни першими почали проповідувати вчення про невмирущість душі людської, — відповідає Геродот* (О. Бердник); *— Тії панотчики, що проповідують терпливість і всепрощення, самі палають жагою помсти дужче, ніж будь-хто* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *що і без прям. дод., перен., розм.* Те саме, що **повча́ти** 1. *— Гостей не всіх одбудеш хлібом-сіллю, — проповідував Ясь. — Деяких треба вміти привітати розумним словом, салоновим тоном* (І. Нечуй-Левицький); *Театр ще не був відкритий, а йому готували повну обструкцію. Те саме в ті дні проповідував на уроках Закону Божого .. і законоучитель* (Б. Левін).

2. *що, за що і без дод., перен.* Поширювати, пропагувати які-небудь вчення, ідеї і т. ін.; виступати поборником чогонебудь. *Його* [Теокріта] *ув'язнено за те, що він .. проповідував думки грецьких філософів* (Леся Українка); [Б а т ь к о:] *Ось піду я зараз вулицями, під церкви піду, де тільки є люди, агітувати й проповідувати за вільну нашу Україну* (М. Куліш); *Святий Марко, проповідуючи вчення Христове, повертався якось із Аквілеї до Риму* (Ю. Андрухович); // *розм.* Поширювати чутки, розповідати про що-небудь. *— А що, товаришу!.. по усьому селу будеш проповідувати, як Денис Лискотун хотів лавку обікрасти* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Жартувать добре в родині, а нащо ж тато проповідує се мужикам* (М. Коцюбинський); *Тої ночі піймано в козацькому таборі польських емісарів .. Вони проповідували, що завтра поляки, певно, добудуть козаків, а тоді нікому не буде пощади* (А. Чайковський).

ПРОПОВІ́ДУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Пас. до **проповідувати.** *Уявлення і образи народних повір'їв проповідувались з амвонів серед українців ще у XVIII ст. неосвіченим духовенством* (І. Франко).

2. Те саме, що **говори́тися** 2. *Коли ж про Христа проповідується, що воскрес Він із мертвих, як же дехто між вами говорять, що немає воскресення мертвих?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Старі вже ославили їх* [школи], *.. де проповідувалося, що Бога немає і старшини не треба* (Панас Мирний).

ПРО́ПОВІДЬ, і, *ж.* 1. Промова релігійно-повчального змісту, яку виголошують у храмі під час богослужіння. *О. Василь докінчив проповідь і правив далі богослуження* [богослужіння] (О. Маковей); *— Одного дядька, що "не любив випити", піп налякав на проповіді, що він на тім світі питиме смолу* (І. Багряний); *Імам прочитав молитву, виголосив проповідь* (Р. Іваничук); *На своїх проповідях любив* [рабин] *часто повторювати: — Бог нас має в своїй опіці, але тільки він знає, що є для людини найліпше* (Ю. Винничук).

2. Церковний літературно-ораторський жанр урочистого або повчального характеру. *Селяни на зиму наймають і беруть до своєї хати .. писаря спеціяльно* [спеціально] *на те, щоб переписував для них старі книги — співаники, збірки проповідей і поучень, старих повістей і притч* (І. Франко); *У Київській Русі старослов'янська мова обслуговувала потреби християнської релігії (літургія, обряди, проповіді, житія тощо), давньоруська функціонувала у світських колах* (з наук. літ.).

3. Те саме, що **проповіду́вання.** *Проповідь християнства серед населення, яке сповідує іншу віру, називається євангелізацією* (з навч. літ.); *Ми живемо в країні, де найтяжчим злочином вважається проповідь расової вищості* (О. Донченко); *Оті відвідини — це нудні теревені з майбутнім тестем, доброчесні проповіді потенціальної тещі, ритуальна гра в ненависний покер* (М. Дашкієв).

4. *перен., уроч.* Публічний виступ на яку-небудь тему. *У Марійну гарячу проповідь вклинялися десятки нових голосів. Наче прорвало нетривку греблю, що стримувала бурхливий словесний струмінь* (І. Кириленко); *Ринкові проповіді Адама Сміта, на думку марксистів, можна відкинути геть — важливо те, що мірилом вартості він зробив кількість витраченої праці* (М. Руденко).

◊ **Чита́ти / прочита́ти про́повідь (ле́кції, ле́кцію)** *див.* **чита́ти.**

ПРОПО́ЄЦЬ, о́йця, *ч.* Те саме, що **пропі́йця;** п'яниця. *Пропоєць вибив двері до будинку пенсіонера, забрав його гроші й утік* (з газ.).

ПРОПОЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що, заст.* Звернувшись із позовом до суду, витратити певні кошти на судовий процес; просудити. *Десятина та, може, варта сто* [ста] *карбованців, а я й пропозиваю сто* (Сл. Б. Грінченка); *Зять добре знав, що як теща одпише на його жінку поле, то після її смерті підніметься тяганина й колотнеча, бо Петро позиватиметься з ним, і йому довелось би багацько грошей пропозивать і, може, й поле втратить* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОПОЗИЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Стос. до пропозиції (у 1 знач.). *Основні розділи науково-дослідної роботи присвячують вичерпному викладенню результатів власних досліджень; вони можуть мати теоретичний, аналітичний, діагностичний, пропозиційний характер* (з наук. літ.).

2. *лінгв., лог.* Прикм. до **пропози́ція** 2. *Речення мають один і той самий пропозиційний зміст тоді, коли вони мають ті самі умови істинності* (з наук. літ.); *Предикат, який перебуває в основі пропозиційної структури, несе на собі сліди структури конкретної мови* (з навч. літ.).

3. *екон.* Стос. до пропозиції (у 3 знач.). *Цього року книжка "Війна, що змінила Рондо" потрапила до світового пропозиційного каталогу дитячих видань, який виходить раз у два роки* (з газ.).

△ **Пропозиційна змінна** *див.* **змі́нний; Пропозиційна фо́рма** *див.* **фо́рма; Пропозиційна фо́рмула** *див.* **фо́рмула.**

ПРОПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Те, що пропонують чиїй-небудь увазі, виносять на обговорення, розгляд і т. ін. *Матрос Самійленко зняв безкозирку. — Товариші! Є пропозиція, щоб солдатку .. Олену Деркач до президії обрати!* (О. Ковінька); *— Ставлю на голосування. Чули? Є пропозиція обрати Петра старостою гуртка. Так, одноголосно* (В. Петльований); *Тривала дискусія видалася Маріці марною тратою часу .. Вона бачила, що Івашкову пропозицію буде схвалено. І справді — її прийняли одностайно* (О. Авраменко); // Порада, вказівка щодо того, як діяти, що робити і т. ін. *Після виступу Олесь Васильович розмовляв з учнями, і цей хлопчик засипав письменника запитаннями й пропозиціями щодо продовження оповідання* (О. Донченко); *Глуху стіну підірвали вибухівкою, щоб можна було зблизька побачити дах четвертого блока. Це була пропозиція Самойленка* (А. Михайленко);

// Те, що пропонують кому-небудь замість чогось або на вибір як угоду, умову і т. ін. *Хоч як домагався староста, але батько Семенів не поступався йому своїм клином, незважаючи ні на які вигідні пропозиції* (Л. Смілянський); *Степанюк .. запропонував йому долю в бізнесі за умови, що Вадим залишиться у нього назавжди. Пропозиція була заманливою* (В. Хрущак).

2. *лінгв., лог.* Об'єктивний зміст висловлювання, семантична модель відображення позамовної дійсності; семантико-прагматичні компоненти висловлювання, які правдиві завжди, навіть якщо висловлювання є хибним. *Проста пропозиція завжди позначається простим знаком А або В* (з наук. літ.); *Пропозиція має бути розповідною і протиставлятися наказовому, питальному та будь-якому іншому судженню, оцінка істинності чи хибності яких неможлива* (з наук.-попул. літ.); *У вітчизняному мовознавстві традиційно пропозицію визначають як синтаксичну одиницю мови, відрізок мовлення, що виражає закінчену думку* (з навч. літ.).

3. *екон.* Сукупність усіх видів товару на ринку або в окремому сегменті ринку. *Пропозиція характеризує можливість і бажання продавця (виробника) пропонувати свої товари для реалізації на ринку за певними цінами* (з навч. літ.); *Співробітники відділу з закупівлі кораблів та озброєння вже встановили свої комп'ютери, під'єдналися до мережі й почали вивчати наявні на ринку пропозиції* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Торгівля пресою в усіх поїздах була привілеєм спілки глухонімих. Вони швидко проходили вагонами, викладаючи на кожному столику весь пакет пропозиції* (Т. Прохасько).

Кни́га скарг [і пропози́цій] *див.* **книга.**

△ **(1) Раціоналіза́торська пропози́ція** — пропозиція, що є новою та корисною для підприємства, якому вона подана, і передбачає створення або зміну конструкції виробів, технології виробництва та застосовуваної техніки або складу матеріалів. *Об'єктами права інтелектуальної власності є твори науки, літератури й мистецтва, винаходи, моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, знаки для товарів і послуг, результати науково-дослідних робіт та інші здобутки інтелектуальної праці* (з навч. літ.); *Автор раціоналізаторської пропозиції має право на добросовісне заохочення від юридичної особи, якій ця пропозиція подана* (з мови документів); **(2) Те́ндерна пропози́ція (офе́рта)** — поданий претендентом комплект документів для участі в торгах. *Терміни подачі та розгляду тендерних пропозицій, годину й місце розкриття конвертів, а також дату торгів визначає тендерний комітет* (з навч. літ.); *Тендерна оферта має відповідати вимогам, визначеним у тендерній документації* (з мови документів).

ПРОПО́ЛЕНИЙ, ПРОПО́ЛОТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прополо́ти.** *Буряки чисті, старанно прополоті* (Остап Вишня); *Хвилювався пшеничний океан. І не було в тому океані ані синіх волошок, ані осоту, бо не буває цієї капості у прополотій пшениці* (О. Донченко); *Сад за огорожею вражав чистотою незвичайною. Все тут було скопане, прополене, висмикане, полите, підв'язане* (І. Сенченко); *Через повалені тини і буйну зелень городів, ніким не прополену, здичавілу, помчав* [Ждан] *прямо до своєї груші, що одна тут зараз височіла* (В. Малик); // **пропо́лено, пропо́лото,** *безос. пред.* [К а л о н і к а:] *І гарнесенько, Клянуся Зевсом, весь бур'ян прополото* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

ПРО́ПО́ЛІС, у, *ч.* Клейка зеленкувато-жовта або бура гірка на смак речовина, яку виділяють бджоли і яка має антимікробні та лікувальні властивості; бджолиний клей. *В церкві пахне холодом, розігрітим воском, свіжовичиненими кожухами і прополісом* (М. Стельмах); *Груба воскова свічка, зсукана вдвоє, з гострим запахом прополісу і з сірником коло неї, лежала на відстані руки від ліжка* (М. Матіос); *У багатьох місцевостях настояний на спирту прополіс, розведений водою, використовували для полоскання горла при ангіні* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПОЛІ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прополі́скувати.** *Він згадав. Фарингіт, нав'язливий сухий біль у горлянці, шавлія, .. заварена у білому бідончику, марля для проціджування, .. пекуче прополіскування з обов'язковим і контрольованим булькотінням* (В. Єшкілєв).

ПРОПОЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОПОЛОСКА́ТИ,** лощу́, ло́щеш, *док., що і без прям. дод.* Полощучи у воді, остаточно звільняти від мила, інших мийних засобів, залишків бруду і т. ін. *Виправу білизну для відбілювання заливають розчином нашатирного спирту та перекису водню на 20 хвилин. Після цього її двічі прополіскують у проточній воді* (із журн.); *Незадовго до батькової смерті наснилось матері, що білила полотно. Простелила його над річкою, глянула — а воно ж чорне .. Ще і ще раз прополоскала — не сходить чорнота* (І. Нижник); *Я .. знайшов рис, прополоскав і зварив на ньому гарний суп* (Любко Дереш); // Промивати (рот, зуби, горло), полощучи водою або якою-небудь рідиною. *Спочатку морщачись, смакує горілку Шкапонд, потім прополіскує нею рот і вже згодом вихиляє* (М. Стельмах); *Дістав* [чоловік] .. *невеличку баклажку.., зробив ковток. Але не проковтнув, а здійснив кілька характерних рухів щоками, прополіскуючи хворий зуб* (І. Роздобудько); *Після бурі стало холоднувато, але спрага мучила людей і худобу. Не було чим навіть прополоскати горло, в якому так лоскотало від піску* (З. Тулуб).

◇ **(1) Прополі́скувати / прополоска́ти о́чі** — умиватися. — *Стій, куди розігнався? Встигнеш очі прополоскати* (О. Ковінька); **(2) Прополоска́ти / прополі́скувати го́рло** *чим* — випити (перев. алкогольні напої). *Оттак і день до вечора прокуликають* [молодиці], *як свято; а як будень та робота, що нема часу, то тільки полуднуючи та підвечіркуючи, і то не багато, — аби, знаєте, горло прополоскати, шоб смачніше з'їлось* (А. Свидницький); [С т е п а н Д е м и д о в и ч:] *Гапко! Не забудь положити .. в повозку сальця й ковбаску. Та принеси нам чого-небудь горло прополоскати* (В. Самійленко); *Іван прополіскував горло горілкою і знов, як та качка, жбурляв вареники в пельку та глитав похапцем* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОПОЛІ́СКУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОПОЛОСКА́ТИСЯ,** ло́щеться, *док.* 1. Промиватися водою або іншою рідиною. *За рахунок унікальної структури спеціальна ганчірка для прибирання бездоганно вбирає забруднення, легко прополіскується, не залишає розводів на поверхнях* (з мови реклами); *У режимі швидкого прання пральний порошок не встигне розчинитися, а речі добре прополоскатися* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прополі́скувати.** *Найбільш бентежив мене чогось його хрипкий, верескливий голос, який міг свідчити, що горлянка промовця протягом багатьох років прополіскувалась горілкою* (Б. Антоненко-Давидович); *Ротова порожнина має прополіскуватися водою після вживання фруктів, вина та ягід для видалення кислоти, яка псує зубну емаль* (із журн.).

ПРО́ПО́ЛІСНИЙ, а, е. Те саме, що **про́по́лісовий.** *Хтось прислав Миколі брошурку про лікування прополісом, знову я пишу матері, щоб прислала мені прополісного масла, описую спосіб приготування* (В. Рубан); *З прополісу виготовляють спиртові настої та емульсії, прополісне молоко, прополісне вершкове масло, прополісний ефірний екстракт тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПРО́ПО́ЛІСОВИЙ, а, е. Прикм. до **про́по́ліс.** *Прополісову настоянку застосовують для поліпшення апетиту, сну, заспокоєння нервової системи, загального підвищення тонусу організму* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПО́ЛКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **пропо́лювання.** *Почалася гарячкова прополка .. бурякової плантації* (Ю. Збанацький); — *Тьотю Христино, а ми скоро закінчимо прополку. Сосонки зітхнуть привільніше. Правда?* (О. Бердник); *Він сідає на обтесану підвалину і гладить рукою клеймований стовбур .. Цю березу з он тою вільхою заробив у лісництві на прополці посадки* (М. Стельмах).

ПРОПОЛО́СКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прополоска́ти.** *Чуб, добре прополосканий дніпровською водою, а нині підрізаний над чолом і поза вухами, лежав темною пухкою копицею на крупній довгастій голові* (В. Малик); * У порівн. *На гарячих, немов у синьці прополосканих, білках* [очей] *аж розтікаються цятки брехні* (М. Стельмах); // **прополо́скано,** *безос. пред. Рушники добре прополоскано від порошку, оскільки його випари можуть подразнювати дихальні шляхи* (із журн.).

ПРОПОЛОСКА́ТИ *див.* **прополі́скувати.**

ПРОПОЛОСКА́ТИСЯ *див.* **прополі́скуватися.**

ПРОПОЛО́ТИ *див.* **пропо́лювати.**

ПРОПО́ЛОТИЙ *див.* **пропо́лений.**

ПРОПО́ЛЬСЬКИ. Присл. до **пропо́льський.** *У 1990-ті рр. головним генератором українсько-польського зближення була польська та пропольськи налаштована еміграція у Франції, яка об'єдналася навколо часопису "Культура"* (з наук. літ.).

ПРОПО́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Який спрямований на підтримку всього польського (мови, культури, урядової політики і т. ін.). *Зал заплескав: Головацький користувався високою популярністю серед руських учених, Вагилевича ж недолюблювали за його пропольські аспірації* [прагнення] (Р. Іваничук); *Запорожці вороже зустрічали спроби поширення польсько-шляхетських порядків, пропольських прагнень козацької старшини, привілеїв* (з наук. літ.); *На початку гетьманування П. Дорошенко, як і всі гетьмани Правобережної України, проводив пропольський курс* (з навч. літ.).

ПРОПО́ЛЬСЬКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість і стан за знач. **пропо́льський.** *У 1432 р. через пропольськість Зигмунта Кейстутовича до князя Свидригайла перейшли сини Семена Гольшанського та князь Дмитро Сангушко, які до того були в королівському таборі* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПО́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до прополювання, пов'язаний із ним. *Трудові пісні — бурлацькі, покосні, прополювальні, жниві, молотильні — супроводжували різні види праці* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для прополювання. *Прополювальний культиватор призначений для підготування ґрунту перед посівом різних культур* (з газ.); *Прополювальний ніж дозволяє легко справлятися з прополюванням у важкодоступних місцях клумб і квітників* (з мови реклами).

ПРОПО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропо́лювати.** *Прополювання картоплі й турнепсу, поливання в парниках редиски й огірків, посаджених для начальства, — діло не важке* (Б. Антоненко-Давидович); *Колишній військовий льотчик Сіробаба веде хімічне прополювання ланів* (О. Гончар).

ПРОПО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОПОЛО́ТИ,** полю́, по́леш, *док., що і без прям. дод.* Очищати (звичайно посіви) від бур'янів, вириваючи їх руками, стинаючи сапою, механізмами або обробляючи хімікатами; полоти. *Бачу, як мати .. підгортає, як прополює, прочищає цибулю-сіянку* (Є. Гуцало); *Топчи, милий, доріженьку, а я свою прополю* (П. Чубинський); *Нас погнали .. прополоти смугу землі .. від бур'янів* (М. Андрусяк); *Рости, гойдайся, жито, З тобою добре жити, Тобі я трошки пособлю — Навкруг волошки прополю* (М. Стельмах).

ПРОПОЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* 1. *що, розм.* Утратити що-небудь унаслідок або в процесі полювання. *Вам дома й кажуть: — Горжетка? Чорнобурка?! Одна була лисичача* [лисича] *капелюха, та й ту прополював. І хто ті рушниці вигадав?!* (Остап Вишня).

2. *кого, що, на кого — що.* Пополювати певний час. *Цілий той вечір Каландріно прополював на кажанів, поки не впіймав-таки одного в пастку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОПО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **пропо́лювати.** *Уперше малина прополюється у травні, коли найбільші пагони сягають 50–70 см* (з навч. літ.); *Сходи цибулі повинні регулярно поливатися й прополюватися* (із журн.).

ПРОПОНЕДІ́ЛКУВАТИ, ую, уєш, *док.* Попонеділкувати певний час. *Пропонеділкувала я вже сім понеділків* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОПОНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропонува́ти.** *Раптом пам'ять його запрацювала так швидко, як працювала тільки тоді, коли він розумів: пропонований ним товар не замовлять* (А. Михайленко); *Всі пропоновані туристські маршрути .. пролягли не поруч, а десь на чималій відстані від Фюрстенберга* (О. Шугай); *Пропонований читачеві роман мав щастя зажити скандальної репутації задовго до виходу в світ* (О. Забужко); // **пропоно́вано,** *безос. пред. На голову гуртка пропоновано знову Шеремету* (У. Самчук); *Залежно від того, кому призначалося послання, пропоновано підкоритися, або ж обіцяно мир, або ж вимога миру* (П. Загребельний).

ПРОПОНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропонува́ти** і **пропонува́тися.** *Оптимальну структуру випуску продукції вирішують такі чинники, як гранична корисність продуктів, витрати виробництва, ціна, попит і пропонування* (з навч. літ.).

ПРОПОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що, з інфін. і без дод.* 1. Виявляти бажання, готовність допомогти кому-небудь або віддати кого-, що-небудь у чиєсь розпорядження. — *Ніколи ніхто так до мене не ставився. Всі в першу чергу пропонували мені ліжко* (Ю. Яновський); — *Хенде хох* [Руки вгору], — *сказав сержант ще раз таким тоном, наче пропонував землякові закурити* (О. Гончар); *Поїзд мирно постукує і гойдається, провідниця пропонує чай і каву .. супутникам* (С. Андрухович); // Виявляти бажання, готовність продати, збути що-небудь. — *Купіть яєчка,* — *Катерина вдруге пропонувала свій продукт* (С. Чорнобривець); *Захлинаючись словами, вони* [агенти] *з нахабністю ярмаркового фокусника пропонували товари своєї фірми* (Ірина Вільде); *Скрізь сновигали хлопчаки, спокушаючи верескливими голосами охочих до напоїв. Вони пропонували бананове вино, .. пиво з бананів і медову воду* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Висловлювати кому-небудь якусь пропозицію, якесь побажання з наміром залучити до чогось, запросити до участі в чомусь. *Після невеликої гостини вершники знову зібралися в дорогу. — Ще раз пропоную: їдьте з нами, — заговорив капітан* (Григорій Тютюнник); *Не питає господар багаття пришельця, який з'явиться з нічної темряви, .. про те, звідки прямує той, а пропонує погрітися і спочити біля благословенного тепла* (О. Бердник); — *Пропоную завтра пройтися по дорогих бутиках і блошиних ринках. Погоджуєтеся?* (Г. Вдовиченко).

3. Ставити, давати що-небудь на розгляд, вибір комусь. *Гості вигукують ім'я маляті, кожен по-своєму. Кореянка говорить: — Назвемо його Кім. Гольд, мисливець, приятель Глушака, пропонує друге красиве ім'я: — Назвемо його Дерсу* (О. Довженко); *Мати подавала і йому наповнену миску, і він, не забуваючи орудувати ложкою, починав пропонувати батькові політичні теми* (Р. Андріяшик); // Висловлювати свою думку з якогось приводу. *Він заторохкотів кулаками по дикті* [дикту].., *кинув: — Пропоную обрати голову й секретаря* (Б. Антоненко-Давидович); *— Головою комітету пропоную обрати товариша Ковалева* (М. Чабанівський); // Рекомендувати чию-небудь кандидатуру. *— Я пропоную свого викладача історії, однак леді Брігід рішуче не погоджується. Хоче й далі навчати вас цій науці* (О. Авраменко); *— Ану, Родріго, встроміть руку до жилетної кишені і витягніть звідти потрібного нам генерала .. — Слухаюсь .. Пропоную генерала Валдоміро Морейру* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // Вимагати виконання чого-небудь. *Три дні я удавав із себе хворого, міркуючи над долею. Першого дня мене добре попобили, пропонуючи встати і взятися до роботи* (Ю. Яновський); *— Я вдруге і востаннє пропоную вам здатися, — промовив Мігель Хуанес, чітко вимовляючи кожне слово. — Підкреслюю: востаннє!* (В. Владко).

4. Радити комусь, як діяти, застерігати від чого-небудь. *Полонені розповідали, що німецьке командування вже видало спеціальний наказ, в якому пропонувало офіцерам і солдатам бути обережними навіть уночі* (В. Кучер); *— Пропоную вашій веселій Оксанці завжди дбати про те, щоб ніхто не сумував і щоб усі всміхалися* (О. Іваненко); *Другого дня її* [Герду] *одягли з голови до ніг у оксамит та шовк і пропонували залишитися в палаці* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

(1) Пропонува́ти / запропонува́ти свої́ по́слуги *кому* — виявляти бажання, готовність допомогти кому-небудь у чомусь. *За вікном туман і морок так згустилися, що на вулицях з'явилися факельники, пропонуючи свої послуги — бігти наперед екіпажів і освітлювати дорогу* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Машиніст, довідавшись, що ми солдати-втікачі і тепер хочемо якось добратися до Берліна, запропонував свої послуги* (П. Колесник); **(2) Пропонува́ти / запропонува́ти тост** *за кого — що* — проголошувати коротке застільне побажання з пропозицією випити на честь кого-, чого-небудь, у зв'язку із чим-небудь і т. ін. *— Я пропоную тост за славний рід Реттіганів! — виголошує мер, підносячи чарку з бурштиновим напоєм* (Ю. Бедзик); *Я підніс чарку і запропонував тост за те, щоб усі чотири молодиці, дідові дочки, виховали б на щастя людям своїх дітей* (Ю. Смолич).

◊ **(3) Пропонува́ти / запропонува́ти ру́ку [і се́рце]** *кому* — просити кого-небудь стати його дружиною. *Стаха мала хлопців більше, ніж пальців на обох руках, а проте ніхто з них не пропонував їй свою руку* (Ірина Вільде); *Без кінця, без кінця Пропонує руку. А що любить — ні слівця, Про любов — ні звуку* (О. Підсуха); *Тільки після війни він одшукав медичну сестру з Воронежа, чорняву Любу, і запропонував їй руку і серце* (М. Чабанівський); *Я три роки обходжував свою майбутню половину, поки наважився запропонувати руку і серце* (В. Дрозд).

ПРОПОНУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **пропонува́ти.** *Нині в "Сан-Сусі" пропонувалися круасани з корицею та абрикосовим джемом* (А. Кокотюха); *Нова міра покарання, що пропонувалася в клопотанні, мала лише рекомендаційний характер* (О. Авраменко); *Рудольф погано чує промову, але розуміє, що пропонується мирно й позитивно вирішити обидві справи: і війну прийняти, і оповістити свободу Сонячної машини* (В. Винниченко); *Корону пропонується в обмін на обіцянку ерцгерцога оженитися на доччі Скоропадського* (В. Еллан-Блакитний).

ПРОПО́РАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Попоратися (у 2 знач.) певний час. *Скільки кілометрів пройшла кожна з трудівниць з одного кінця поля в інший, скільки відмахала сапкою під палючим сонцем улітку, скільки холодних годин пропоралася в багнюці восени, щоб урятувати врожай!* (із журн.).

ПРОПО́РЕНИЙ, ПРОПО́РОТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропоро́ти**[1]. *Пасєков зазирнув під крило* [машини]: *скат був пропоротий, барабан розбитий вщент* (Л. Первомайський); *Із пропоротого боку потвори викотився колобком голос шевця* (Е. Андієвська); // **пропо́рено, пропо́рото,** *безос. пред. Гвинтом було пошкоджено корпус авіаносця, а днище пропорено на кілька метрів* (із журн.).

ПРОПОРОЖНЮВА́ТИ, ю́є, *недок., розм., рідко.* Порожнювати певний час. *Усе літо хата пропорожнювала без господарів.*

ПРОПОРО́ТИ[1] *див.* **пропо́рювати**[1].

ПРОПОРО́ТИ[2] *див.* **пропо́рювати**[2].

ПРОПО́РОТИЙ *див.* **пропо́рений.**

ПРОПОРО́ТИСЯ *див.* **пропо́рюватися.**

ПРОПОРЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який має правильне співвідношення пропорцій чого-небудь; співрозмірний. *Пропорційної форми красива чоловіча голова в профіль просто приємно вражала* (Іван Ле); *Риси обличчя бездоганно симетричні і пропорційні, але бракувало їм життя* (Ирина Вільде); *Він дивився на мене спокійно й уважно .. Коротеньке темне волосся облягало пропорційну голову* (Ю. Покальчук); *Рови вулиць, хоч і химерно звивисті, розтинали цю масу домів на досить пропорційні скиби* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. Який ґрунтується на дотриманні пропорцій, правильного співвідношення між чим-небудь. *Імпортозаміщення наповнює внутрішній ринок товарами вітчизняного виробництва, забезпечуючи пропорційне зростання сукупного попиту та сукупної пропозиції* (з наук. літ.); *Пропорційне представництво жінок у соціальних системах є важливим для тривалого успіху людства* (з наук.-попул. літ.).

3. *мат.* Такий, при якому збільшення або зменшення однієї величини спричиняє збільшення або зменшення іншої у стільки ж разів. *Пропорції та пропорційні величини використовують із давніх-давен. Ці поняття трапляються вже в давньоєгипетських папірусах* (з навч. літ.); // *у знач. присудка, чому. Розчинність водню в металах і сплавах пропорційна кореню квадратному з парціального тиску водню в газовій фазі* (з наук. літ.); *Вироблення ентропії пропорційне квадрату швидкості деформації, поділеної на температуру* (з навч. літ.).

△ **(1) Обе́рнено пропорці́йний** *(заст.* **пропорціона́льний)** *чому, мат.* — такий, при якому збільшення (зменшення) однієї величини зумовлює зменшення (збільшення) іншої у стільки ж разів. *Висота підняття рідини в капілярі обернено пропорціональна його радіусу* (з наук.-попул. літ.); *Прискорення, якого набуває тіло внаслідок дії сили, обернено пропорційне масі тіла* (з навч. літ.); **Пропорці́йна ви́борча систе́ма** *див.* **систе́ма; Пропорці́йний ци́ркуль** *див.* **ци́ркуль; Пропорці́йні величи́ни** *див.* **величина́; (2) Пря́мо пропорці́йний** *(заст.* **пропорціона́льний)** *чому, мат.* — такий, при якому збільшення (зменшення) однієї величини зумовлює збільшення (зменшення) іншої у стільки ж разів. *В ієрархічній системі оплата праці прямо пропорційна привабливості й легкості роботи* (з наук.-попул. літ.); *Кінцева швидкість ракети прямо пропорціональна швидкості витікання газів із ракети* (з навч. літ.).

ПРОПОРЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **пропорці́йний.** *Порушена пропорційність руки, пальці нагадували не людські органи — в них було щось від щупалець* (М. Руденко); *Давні книги переписувались уставом — високим, урочистим письмом, що передбачало пропорційність кожного знака* (з наук.-попул. літ.); *Пропорційність між окремими частинами* [оповідань Панаса Мирного], *заокругленість цілого, легкість структури допомагають тому, що читач легко й без напруження вбирає в себе те, що подає йому автор* (С. Єфремов); *Коефіцієнт пропорційності залежить не тільки від природи та стану рідини, а й від природи та стану того середовища, з яким межує поверхня рідини* (з навч. літ.).

ПРОПОРЦІ́ЙНО. Присл. до **пропорці́йний.** *Другий* [юнак] *поруч* [з першим] *був значно нижчий, пропорційно, як дівчина, складений, червонощокий мамин синок, неначе гнався за своїм високим приятелем і не смів випереджати* (Іван Ле); *Акціонери корпорації мають переважне право підписки на нові акції пропорційно сумі акцій, якими вони володіють, та за умови оплати їх готівкою* (з навч. літ.).

ПРОПОРЦІОНА́ЛЬНИЙ, а, е, *заст.* Пропорційний. *Гармонія пропорціональних форм завжди привертає увагу* (із журн.); *Загальне, рівне, безпосереднє, тайне й пропорціональне виборче право є ніби найкращий, найвірніший спосіб вияву волі народу* (В. Винниченко); *Коли побачимо прекрасну форму, витонченість і вишуканість образів, не пропорціональні глибині змісту, — значить, не все гаразд* (В. Еллан-Блакитний); *Кількість розчинених у воді органічних речовин пропорціональна інтенсивності їх міграції із порід* (з наук. літ.).

△ **Обе́рнено пропорці́йний** (*рідко* **пропорціона́льний**) *див.* **пропорці́йний; Пря́мо пропорці́йний** (*рідко* **пропорціона́льний**) *див.* **пропорці́йний.**

ПРОПОРЦІОНА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., заст.* Абстр. ім. до **пропорціона́льний.** *Давньоримська архітектура та її декор прагнули до математично строгої симетрії, пропорціональності* (з наук.-попул. літ.); *Комплексний розвиток має місце, коли зберігається пропорціональність між природними ресурсами та добувними галузями* (з навч. літ.).

ПРОПОРЦІОНА́ЛЬНО, *заст.* Присл. до **пропорціона́льний.** *Це ж була дійсно "нормальна", "здорова" людина: всі члени були пропорціонально розвинені, ні хвороби, ні всякі там бацили не мали на нього .. впливу* (Г. Хоткевич); *Війт бере ключ до себе і два рази на тиждень має обов'язок видавати кожному господареві певне число літрів сировиці, пропорціонально до того, скільки штук худоби начислила у нього конскрипція* (І. Франко).

ПРОПО́РЦІЯ, ї, *ж.* 1. Співвідношення частин цілого між собою. — *Красота — то наше суб'єктивне почування певних форм, пропорцій, звуків, кольорів, таке саме суб'єктивне, як любов, гнів, погорда* (І. Франко); *Можна було оглянути* [у музеї] *відтяті людські голови з Амазонії — справжні .. Препаровані, тобто зменшені до величини кулака, проте зі збереженням усіх рис і пропорцій* (Ю. Андрухович); // Кількісне співвідношення між складовими чого-небудь. *Андрій просив для себе спеціальної заварки, куди входили в різних пропорціях усі ці спеції та трошки справжнього чаю* (М. Трублаїні); *Ми тоді зробили величезне відкриття: із селітри .. та з дерев'яного вугілля можна отримати порох. Товкли те й інше, перемішували в певних пропорціях, додавали трохи сірки і запалювали* (О. Бердник); *Найпростіша газова бомба складається з пляшки з газом і повітрям, що змішані в певній пропорції* (С. Жадан); // Розмірність частин тіла людини. *Тонкий, рівний, як у грецьких статуй, ніс був дуже в пропорції з довгеньким лицем* (І. Нечуй-Левицький); *Все було прекрасне в цій дівчині: і лінії бездоганної чистоти личка, і пропорція тіла, і гармонія барв* (Ірина Вільде); *Жінка спала на .. чорному хутрі, яке підсвічувало її .. красиве тіло бездоганних пропорцій* (Г. Колісник).

2. У мистецтві (літературі, архітектурі і т. ін.) — розмірне співвідношення частин твору; один із основних засобів композиції. *Яка застиглість і суворість форм! Яка завершеність пропорцій, норм! Поема, вирізьблена із граніту* (М. Драй-Хмара); *Церква росла як з води. На вигляд — просто картинка. Вона має невеликі розміри, але форми її та пропорції надзвичайно витончені* (В. Чемерис); *Протягом XIV ст. у продукції луцьких гончарів зберігаються найкращі здобутки гончарства домонгольської доби, що простежуються в пропорції та зовнішньому оформленні виробів* (з наук. літ.); *Маньєризму властиві екзальтація та гіперболізм, суб'єктивізм, ускладненість, деформація пропорцій* (з наук.-попул. літ.).

3. *мат.* Рівність двох відношень. *Пропорцію в математиці записують так:* $a : b = c : d$ (з навч. літ.); *Дерева утворювали ідеальний за геометричними пропорціями овал, а між ними суцільним килимом натягнувся яскраво-зелений сухий мох* (Н. Сняданко).

ПРОПО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропо́рювати**[1]. *Пропорювання тканини по швах.*

ПРОПО́РЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.*, **ПРОПОРО́ТИ,** порю́, по́реш, *док., кого, що.* Пороти (*див.* **поро́ти**[1] 1, 2) чим-небудь гострим. *Жорстокий мисливець* [на картинці] *величезним ножакою пропорював груди волохатому чорному ведмедеві* (П. Загребельний); *Він раптом схопив шаблю, пропоров гострим лезом задню стінку юрти і вискочив у ніч* (В. Малик); *Коли вибухнула друга граната, він почув, як два осколки пропороли брезент* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПРОПО́РЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.*, **ПРОПОРО́ТИ,** порю́, по́реш, *док., кого і без прям. дод., розм.* 1. Пороти (*див.* **поро́ти**[2] 1) різками. *Раз тільки пропороли мене за серйозну провину* (з мемуарної літ.).

2. *тільки док.* Попороти (*див.* **попоро́ти**[2]) певний час. *Пропоров господар віслюка з часину — і вперта тварина зрушила з місця* (із журн.).

ПРОПО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПРОПОРО́ТИСЯ,** по́реться, *док.* 1. Ставати, виявлятися пропореним. *Легкий надувний човен легко пропорюється об підводне каміння — і людина одразу потрапляє у воду* (з навч. літ.); *За кілька кілометрів до міста в нашому автобусі пропоролися відразу два колеса* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **пропо́рювати**[1]. *Зимова гума пропорюється дрібним камінням на дорозі, яке для літніх шин може бути непомітним* (із журн.).

ПРОПО́СТИ́ТИ, по́щу, по́стиш, *док., розм.* Попостити певний час. *В суботу постять* [ченці], *а пропостивши день, вечором* [увечері] *їдять молоко та яйця* (І. Франко); *Третього дня, піддавшись паніці, я не пішов до шинку і пропостив сорок вісім годин* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРОПОТІВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **пропотіва́ти.** *Випивши чаю з ромашки та липи, варто вкутатися теплою ковдрою. У міру пропотівання слід змінювати білизну на суху* (із журн.); *При артропатії відбувається пропотівання рідини в порожнину суглоба й в м'які тканини, що оточують його, через що обсяг суглоба значно збільшується* (з навч. літ.).

ПРОПОТІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОПОТІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. Покриватися рясним потом. *Сучасна термобілизна не дає людині пропотівати та промерзати* (з мови реклами); *При температурі й лихоманці напийтеся гарячого чаю з сушеного листя і ягід ожини, закутайтеся, щоб пропотіти* (М. Дочинець).

2. *тільки 3 ос.* Просякати, насичуватися потом. *Якщо у вас під час походу немає термобілизни, яка відводить вологу, і ваша спідня білизна пропотіла, то перед ночівлею слід обов'язково переодягнутися в сухий одяг* (із журн.).

3. *тільки док.* Попотіти певний час. *Пропотіти кілька годин на тиждень у спортивному залі має стати для сучасної людини не стільки модною забаганкою, скільки природною потребою* (з газ.).

4. *тільки недок., вет., мед.* Проходити, проникати крізь стінки судин у вигляді випоту. *Якщо у хворих на гострий тромбофлебіт кінцівок підвищується капілярний тиск, плазма крові пропотіває в міжклітинний простір, розвивається агрегація* (з наук. літ.); *Ексудат — багата на білок рідина, що пропотіває з дрібних кровоносних судин при запаленні* (з навч. літ.).

ПРОПОТІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пропоті́ти.** *Перед сірооким стояв бородатий дядько в чорній пропотілій до останньої нитки сорочці, яка вибивалася з-під потертої жилетки* (Ю. Збанацький); *Поміж солдатськими пропотілими спинами ритмічно пливла піднята палатка* (О. Гончар); *Мені .. треба було подивитися на себе в дзеркало .. Шкіряна куртка.., пропотілий батник, класичні джинси і кросівки* (О. Ульяненко).

ПРОПОТІ́ТИ *див.* **пропотіва́ти.**

ПРОПОФО́Л, у, *ч., фарм.* Синтетичний лікарський препарат, що застосовують внутрішньовенно як засіб для загальної анестезії короткої дії зі швидким настанням ефекту. *Оскільки пропофол знижує внутрішньочерепний тиск, сповільнює мозковий кровотік та знижує потребу мозку в кисні й глюкозі, його застосування є безпечним при нейрохірургічних операціях* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПРАСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропрасува́ти.** *На ділянку опіку накладіть стерильну пов'язку (стерильний бинт або пропрасовану тканину)* (з навч. літ.); // **пропрасо́вано,** *безос. пред. Обробляємо праскою спинку медичного халата, місця між ґудзиками. Перевіряємо, чи все якісно пропрасовано* (із журн.).

ПРОПРАСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОПРАСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Прасуючи, добре розгладжувати, вирівнювати. *Після кожного прання бажано пропрасовувати одяг із принтом без пару* (із журн.); *Хоч старенька бідкалася, що не встигла пропрасувати гофрований комірець його сорочки, хлопчик .. мав напрочуд гарний, чепурний вигляд* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. *тільки док.* Попрасувати певний час. *Витримавши скатертину кілька хвилин у крохмальному розчині, розтягніть її на рівній поверхні до повного висихання та трохи пропрасуйте для закріплення результату* (з газ.).

ПРОПРАСО́ВУВАТИСЯ, о́вується, *недок.*, **ПРОПРАСУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Добре розгладжуватися під праскою. *Оскільки лляні серветки та скатертини важко пропрасовуються, у виробництві частіше використовують змішану тканину — льон із синтетикою або з бавовною* (із журн.); *Уже після першого застосування кондиціонера для білизни рушники стали м'якшими, а простирадла легше пропрасувались* (з мови реклами).

2. *тільки недок.* Пас. до **пропрасо́вувати.** *Одяг кухаря повинен регулярно проходити дезінфекцію і пропрасовуватися після прання гарячою праскою* (з мови документів).

ПРОПРАСУВА́ТИ *див.* **пропрасо́вувати.**

ПРОПРАСУВА́ТИСЯ *див.* **пропрасо́вуватися.**

ПРОПРА́ТИ, перу́, пере́ш, *док.* 1. *що.* Ретельно випрати. *Микола Амосов згадував, як його мати-акушерка наказувала вагітним жінкам перед пологами добре випрати білизну* (із журн.); *Південні корейці боялися заразитися коронавірусом через гроші, тому пропрали та спалили в мікрохвильових печах банкнот на суму 2,26 мільярда доларів* (з газ.).

2. *що.* Попрати *(див.* **попра́ти**[1]) злегка, освіживши тканину, одяг і т. ін. *Після тривалого зберігання у шафі теплі речі слід лише злегка пропрати, щоб позбутися неприємного запаху* (із журн.).

3. Попрати *(див.* **попра́ти**[1]) певний час. *Пропрала на річці аж до вечора* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОПРАЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.* Попрацювати певний час. *Гурій Андріянович склав текст, а Опара, що довгі роки пропрацював у малярному цеху, оформив табличку* (І. Сенченко); *За кілька хвилин Валерій стомився так, начебто пропрацював цілий день* (І. Росоховатський); *Пропрацювавши два роки у редакції районної газети, я приїхав до Києва вступати на заочне відділення факультету журналістики* (В. Дрозд).

ПРОПРЕЗИДЕ́НТСЬКИЙ, а, е. Який підтримує президента країни, його політику, діє в його інтересах. *Пропрезидентські сили, які сьогодні* [2002 рік] *ставлять понад усе власні економічні інтереси, домоглися того, що у Верховній Раді фракція комуністів зменшилася наполовину* (Д. Павличко); — *В пропрезидентській фракції народ не надто привчений до демократії, а більше вимуштруваний в кращих традиціях постсовкової чиновницької солідарності* (М. Гримич).

ПРОПРЕ́ТОР, а, *ч.* У Стародавньому Римі — намісник преторської провінції в останніх роках Римської республіки. *Пропретор здійснював вищу юридичну, адміністративну, військову владу в провінціях Стародавнього Риму* (з наук.-попул. літ.); *Пропреторів обирали із преторів, які закінчили річний термін служби* (з навч. літ.).

ПРОПРЕ́ТОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пропре́тор.** *231 року до н. е. Корсику та Сардинію було проголошено пропреторськими провінціями* (з наук.-попул. літ.); *У 63 році до н. е. Помпей надав Марку Емілію Скавру пропреторські повноваження в Сирії і командування двома легіонами* (з навч. літ.).

ПРОПРІА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *муз., рел.-церк.* Прикм. до **про́прій.** *Хоча пропріальними можуть бути піснеспіви та меси, на практиці термін "пропрій" частіше відносять тільки до меси* (з рел.-церк. літ.).

2. *лінгв.* Який є власним ім'ям. *Статтю присвячено етимологізації деяких загальних імен, пропріальний етимон яких так чи так пов'язаний з античністю* (з наук. літ.); *Словник невідмінюваних в українській мові іменників складається з двох частин: перша охоплює апелятивну лексику, а друга — приклади пропріальної лексики (індивідуальні географічні найменування)* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПРІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОПРІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. Пріючи (у 3 знач.), доходити до готової кондиції (про їжу). *Їжа в горщику не просто вариться — вона готується, пропріваючи, як на пару, тому має неповторний смак* (із журн.); *Обсмаживши стейк по півтори хвилини з обох боків, загорніть його у фольгу: пропрівши, м'ясо стане соковитішим* (з газ.); // *тільки 3 ос.* Пріючи, набувати певних властивостей; запарюватися (у 1 знач.). *У старі часи на полиці протопленої лазні залишали настої з цілющих трав, щоб вони там добре пропрівали* (із журн.); *Якщо гній, внесений восени в ґрунт, свіжий, то за зимові місяці він добре пропріє й до весни наситить його корисними мікроелементами* (з наук.-попул. літ.).

2. Пріючи (у 1 знач.), псуватися від вологи й тепла. *Відразу після посадки можна покласти шар мульчі завтовшки 5 см, щоб коріння саджанця не проприрівало* (з газ.); *Дошки пляжного пірса подекуди пропріли, а огорожі проіржавіли* (із журн.).

3. Пріючи (у 2 знач.), укриватися потом від пари; пропотівати (у 1 знач.). *На базі відпочинку завжди можна комфортно відіспатися та пропріти в сауні* (з мови реклами).

4. *розм.* Псуватися під дією поту. *Сорочка пропріла.*

ПРОПРІЄТА́РНИЙ, а, е, *екон.* Те саме, що **вла́сницький** 2. *Придбавши пропрієтарне програмне забезпечення, користувач отримує лише обмежене право застосовувати його* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПРІЄТА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., екон.* Властивість за знач. **пропрієта́рний.** *Пропрієтарність файлової системи вказує на те, що виробник відеореєстраторів робить усе можливе заради індивідуальності свого продукту* (з наук. літ.).

ПРО́ПРІЙ, ю, *ч., муз., рел.-церк.* Розділ католицької меси, текст якого змінюється протягом року залежно від церковного свята. *У відповідних місцях ординарія є вказівки, де в богослужінні необхідно виконати ту чи ту частину пропрію* (з рел.-церк. літ.); *24 грудня месу вранці служать за чином Адвента, пропрій цієї меси зображує близькість настання свята Різдва* (із журн.).

ПРОПРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **пропрі́ти.** *Йону тягло до пропрілих стін, під низькі склепіння льохів* (О. Ульяненко); *Комірець сорочки наскрізь пропрілий, але випраний і теж запрасований* (Л. Дмитерко).

ПРОПРІОРЕЦЕ́ПТОР, а, *ч., фізл.* Рецептор із групи механорецепторів, який розташований у скелетних м'язах, сухожилках, зв'язках і дає інформацію про положення різних частин тіла відносно одна одної. *Пропріорецептори містяться у м'язах, зв'язках, суглобових сумках* (з наук. літ.); *Без сигналів від пропріорецепторів людина не могла б виконувати координовані рухи із заплющеними очима* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПРІОРЕЦЕ́ПТОРНИЙ, а, е, *фізл.* Прикм. до **пропріорецептор.** *До пропріорецепторних нервових закінчень належать нервово-м'язові та нервово-сухожильні веретена, які містяться в черевцях м'язів або їхніх сухожиллях* (з навч. літ.).

ПРОПРІОРЕЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж., фізл.* М'язові відчуття положення частин власного тіла у просторі; кінестезія. *Пропріорецепція охоплює ті відчуття, які дають живій істоті змогу сприймати тіло відповідно до його положення, розташування й переміщення в просторі й часі* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПРІОЦЕ́ПТОР, а, *ч., фізл.* Те саме, що **пропріорецептор.** *Пропріоцептори, розташовані у тканинах м'язово-суглобового апарату, сприймають їх розтягування та скорочення* (з наук. літ.); *Сигнали від пропріоцепторів надходять у головний мозок і дають інформацію про стан м'язів, суглобів та сухожиль* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПРІОЦЕ́ПТОРНИЙ, а, е, *фізл.* Прикм. до **пропріоце́птор.** *Пропріоцепторні відчуття дають інформацію про рух і положення організму в просторі* (з навч. літ.).

ПРОПРІОЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж., фізл.* Те саме, що **пропріореце́пція.** *Порушення пропріоцепції може впливати на рухові навички та баланс тіла* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПРІ́ТИ *див.* **пропріва́ти.**

ПРОПРЯ́СТИ, яду́, яде́ш, *док.* Попрясти (*див.* **попря́сти**[1] 3) певний час. *У Чистий понеділок збиралися хлопці і, тримаючи в руках рогачі та кочерги, кричали, підходячи до кожного будинку: "Ми Масляницю прокатали, святі вечори програли, ми Різдвяний піст пропряли!"* (з наук.-попул. літ.).

ПРОПТО́З, у, *ч., вет., мед.* Те саме, що **екзофта́льм.** *Проптоз у собак і кішок найчастіше спричинюється тупою травмою, наприклад, збиттям автомобілем, бійкою з іншою твариною* (з наук.-попул. літ.); *Проптоз призводить до набряку та лімфоїдної інфільтрації тканин очниці* (з навч. літ.).

ПРОПУ́ДИТИ, у́джу, у́диш, *док., кого, що, діал.* Те саме, що **попу́дити**[1] 1. *Вітер дощ пропудить* (П. Чубинський); *Панував* [син короля Угорського] *років зо два.., доки не пропудили єго* [його] *геть* (І. Франко).

ПРОПУЛЬСИ́ВНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для приведення об'єкта в рух за допомогою штовхальної сили. *Пропульсивна установка забезпечує рух судна та керування ним* (з наук.-техн. літ.); // Спрямований уперед. *Імовірно, деякі теріодонти мали пропульсивні рухи в плечовій кістці, типові для пересування ссавців* (з наук.-попул. літ.); // Властивий рухові вперед. *Заспокоювач хитавиці на судні призначений для зменшення її амплітуди, поліпшення пропульсивних якостей і збільшення швидкості судна при русі переднім ходом до фронту хвилі* (з наук.-техн. літ.); // Те саме, що **кваплі́вий** 2. *При пропульсивній ході в людей похилого віку центр ваги міститься спереду тулуба, спостерігається кваплівість руху дрібними кроками* (з наук. літ.); // Те саме, що **мото́рний**[3]. *У моториці шлунка має значення його пропульсивна перистальтика, що створює високий тиск у надчеревному відділі* (з навч. літ.).

△ **Пропульси́вна си́ла** *див.* **си́ла.**

ПРОПУЛЬСИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **пропульси́вний.** *Зміна пропульсивності судна відбувається за рахунок керування лопатями* (з наук.-техн. літ.); *Виділено ефективні вправи для розвитку в спортсменів таких специфічних здібностей плавця: стійкості, ритмічності, опорності та пропульсивності* (з навч. літ.); *Пропульсивність водного велосипеда забезпечується потужним колінчастим механізмом та пропелером* (з наук.-попул. літ.); *За даними резонансної стимуляції відзначали асинхронну діяльність відділів травного тракту з низькоамплітудною реєстрацією пропульсивності тонкої кишки* (з наук. літ.).

ПРОПУ́ЛЬСІЯ, ї, *ж., мед.* Нездоланне прискорення руху хворого вперед під час ходіння або після легкого поштовху. *Пропульсія спостерігається при паркінсонізмі* (з наук. літ.); *При пропульсії хворий не в змозі швидко розслабляти або приводити в стан скорочення м'язи, необхідні для руху* (з навч. літ.).

ПРОПУРХНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.* Пролетіти, пронестися пурхаючи. *Вітерець пропурхне, ніби ще прикаже: "Слухай! слухай! хутко, хутко! тут! там!" — і пропаде* (Марко Вовчок); *Пропурхне вивірка, пробіжать олені, І хмарки випливуть, як човни смолені* (І. Качуровський).

ПРО́ПУСК, у, *ч.* 1. Дія за знач. **пропусти́ти, пропуска́ти.** — *Пане господарю! — каже* [Петро]. — *І ви, шановна громадо! Просить паволоцький Шрам пропуску через табор* [табір] (П. Куліш); *Все було готове для пропуску поїздів* (М. Трублаїні); *Пропуск суден на ньому* [Дніпрогесі] *забирає всього лиш кілька хвилин* (О. Шугай); *Він знає, що це зайвий сором, зайвий дотик до роз'ятреної рани пониження, а проте пробує. Пониження сидіти і чекати, поки увільниться крапелька енергії й дасть пропуск його токові* (В. Винниченко); // Відсутність кого-небудь унаслідок неявки. *Слово бере староста курсу і каже всім, скільки у Бурдика пропусків* (В. Діброва).

2. Відсутність кого-, чого-небудь унаслідок проминання (*див.* **промина́ння**[1]). *Мамині думки десь витають далеко, а пальці самі працюють, пересувають каретку, знаходять потрібну літеру й ніколи не зроблять пропуску* (В. Близнець); // Незаповнене місце в тексті. *Між куплетами .. пропуски потрібні* (Леся Українка); *То був стандартний папірець з друкарським надруком, з великими пропусками, а потім ті пропуски хтось записав чорнилом* (І. Багряний).

3. *розм.* Те саме, що **пере́пустка.** *Дорош постукав у будочку на прохідній. Віконце відчинилося, і звідти висунулася кучмата голова. — Пропуск є? — суворо запитала вона... Дорош зам'явся: він не мав дозволу на в'їзд* (Григорій Тютюнник); *Вартовий за вікном на терасі зупинив когось вигуком, питаючи пропуск* (О. Гончар); *Чергова .. знайшла моє ім'я у списку й видала мені тимчасовий пропуск* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОПУСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пропуска́ти.** *Три тисячі чоловік повинні за десять хвилин увійти в цирк крізь одні-єдині .. двері. Решта десять дверей, спеціально пристосованих для пропускання великих юрб народу, — замкнені* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Охоронці біля воріт були зайняті пропусканням на територію кемпінгу легкового автомобіля* (І. Карпа); *До загального забору води не включають воду, яка подається через гідровузли для виготовлення електроенергії, шлюзування суден, пропускання риби* (з наук. літ.); *Вам усім впало в око.., що шибки у нас дуже розмаїті. Не важко зрозуміти тепер, що колір скла, тобто пропускання одних та ізолювання інших променів сонячного спектра, для кожного хворого у нас інший, відповідно до його недуги* (Ю. Смолич); *Пропусканням хлору крізь холодний розчин лугу одержують розчин, який містить хлорид і гіпохлорит* (з навч. літ.); *Дитячі виїзди з татом за місто, шкільні осінні поїздки в ліс, пропускання школи через приїзди в гори, таємні відвідини Львова... Пізніше я довідався про інші речі* (Т. Прохасько); *Пропускання в давнім записі чи то поодиноких слів, чи цілих речень або рядків треба вважати дуже великою хибою реконструкції* (І. Франко).

△ **Сму́га пропуска́ння** *див.* **сму́га.**

ПРОПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОПУСТИ́ТИ,** ущу́, у́стиш, *док.* 1. *кого, що, чого і без прям. дод.* Давати кому-небудь дорогу, прохід кудись, давати комусь, чомусь можливість обганяти, обходити себе. *Мотря не пропускала Мелашки через сіни* (І. Нечуй-Левицький); *В останній момент Андрій стримався, з усією галантністю пропускаючи перед собою даму* (А. Кокотюха); *— Йди, моя ластівко! — І пропустив* [старий] *її в двері* (Марко Вовчок); *Професор відчинив одні з дверей, пропустив мене вперед* (І. Росоховатський); // Дозволяти кому-небудь пройти, проїхати кудись. *Хтось намагався прорватися в мерію. Але патруль не пропускав* (Ю. Бедзик); *Пропускний пункт явно не квапиться виконувати своє пряме призначення, себто — пропускати* (О. Ірванець); *Хоч і пропустила перша охорона, та друга охорона знову перевіряла усіх, хто їде до хана* (А. Хижняк); *Провідник, не глянувши на квитки, пропустив нас до вагона* (Р. Андріяшик); // *перев. недок.* Оглядаючи кого-, що-небудь або виявляючи пошану до когось і т. ін., ставати осторонь. *— Передо мною проходять війська — товариші мої. Я пропускаю їх, як командуючий, хоч я й не генерал, звичайно, і не маршал — простий сержант Іван Орлюк...* (О. Довженко); *Стоячи збоку в ніші, Сагайда пропускав роту, оглядав, чи все взято* (О. Гончар); // Створювати умови для проходження, проїзду через, повз і т. ін. що-небудь. *Того дня пропускали через пороги шість барок і чотири плоти* (О. Стороженко); *До воріт юрбою збігалися чоловіки, жінки й діти. Ворота розчинилися, пропускаючи провідників каравану* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Міст на ній* [річці] *розводять, щоб пропустити баржі* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); // *тільки недок.* Контролювати проходження, проїзд кого-, чого-небудь. *Біля мосту закіптюжений з ніг до голови боєць пропускав машини. Заткнувши за ремінь пілотку, мокрими, брудними від поту пальцями перелистував пошарпані на ганчірки документи* (Григорій Тютюнник); // Не перешкоджати просуванню, не затримувати (звичайно противника). *Через Дон не пропускала* [сторожа] *Половецьких горопах* (І. Франко); *Командири нам пояснили, що винищувачі зустрінуть ворожі літаки подалі, в тилу, що вони навмисне пропускають їх углиб, аби потім не випустити жодного* (А. Дімаров); *— Хлопці, ми їх* [ворогів] *пропустимо. Там їх обстріляють... А коли вони тікатимуть, ми перепинимо їх* (М. Трублаїні); *Перед ними була єдина і непохитна мета: не пропустити фашистів на висоту* (В. Кучер); // Давати дозвіл на друк, постановку і т. ін. *Либонь цар повелів: белетристику пропускати без зупинки* (Панас Мирний); *Лист* [у таборі] *мусив адресуватися одній особі, інакше цензор його не пропускав* (М. Андрусяк); *Гоголь сидів у кімнаті сам. Ще й ще раз переглядав написане. Нестор мав рацію: цього цензура нізащо не пропустить* (О. Полторацький); *Цензор Єлагін .. в одній географічній статті не пропустив місце, де говорилося, що в Сибіру їздять на собаках* (Є. Гуцало); // *у сполуч. із запереч. част.* н е, *перен., розм.* Користуватися нагодою для залицяння до кого-небудь. *Кому яке діло, що панич унадився гуляти, — хай гуляє! Параска собі не пропускає панича* (Панас Мирний); *Відколи овдовіла Катря, зразу й став чіпати її Юхим. Ніколи не пропустить* (А. Головко).

2. *що, чого.* Не затримувати проходження, проникнення крізь себе (води, світла і т. ін.). *Навіть шуму не пропускали* [завіси] *з вулиці* (Г. Хоткевич); *У них .. нова палатка, апельсиново-оранжева, що пропускала всередину м'яке, радісне світло* (В. Близнець); *Скляна стіна не пропускала звуків* (В. Єшкілєв); *Густе листя не пропустить води* (О. Донченко).

3. *що.* Піддавати що-небудь обробленню (санітарному, дезінфекційному і т. ін.). — *Оце ж, мамо, просо в нас з головнею .. В одній книжці вичитав: таке просо на вогнику легкому пропустити добре. — На вогнику? Луска відскочить* (М. Стельмах); // Піддавати що-небудь переробці, подрібнюючи, розмелюючи і т. ін. *Пропускаємо* [коржі] *через тісторубку для локшини або ж нарізаємо стружку ножем, склавши смужки одна на одну* (М. Матіос); *Листки подорожнику великого пропустити через м'ясорубку, змішати з медом у співвідношенні 1:1. Приймати по 1 столовій ложці тричі на день як протизапальний засіб* (з наук.-попул. літ.); // *перев. недок.* Мати можливість одночасно або за певний проміжок часу перевозити, обслуговувати, вміщати якусь кількість кого-, чого-небудь. *Апарат слідства не пропускає всієї маси ув'язнених, не впорується* [впорюється] *з колосальним навантаженням* (І. Багряний); *— А скільки вхідних і вихідних паперів пропускає за рік казенна палата?* (І. Пільгук); *Біля переправи весь берег запруджений людьми, худобою, возами. Вузька смужка наплавного мосту не встигає пропускати всіх, що підходять сюди* (О. Гончар); // *кого, перен.* Зобов'язувати кого-небудь пройти курс навчання, лікування і т. ін. *Не огляне хворого* [лікар], *поки не пропустить його крізь усі можливі прилади. Звичайно, без аналізів немає діагностики* (Г. Усач).

4. *що.* Давати можливість пройти, проникнути через що-небудь (про електричний струм, газ і т. ін.). — *Перед рефлектором можна поставити щит з матеріалу, який зовсім не пропускає хвилі* (В. Владко); — *Я хочу, .. щоб ми .. мали певність, що цього року вчасно збудуємо гребінку* [греблю] *і пропустимо через неї воду* (Г. Коцюба); // Просмикувати, просувати крізь що-небудь. — *Вони* [ковзани] *робляться так: .. вистругуєш з нього* [бруска деревини] *копаничку, робиш східчик для каблука, а низом рівненько пропускаєш дріт, чим товщий, тим краще* (М. Стельмах); *Рибалка перевіряв перемета, пропускаючи крізь пальці чорну дротину* (Валерій Шевчук); *Учителька взяла якусь срібну кульку з полиці і пропустила її в кільце* (О. Іваненко); *Тепер лишалось приборкати пардуса .. В ловчого було кільце. Він пропустив у нього край ремінної швори й підтяг кільце до нашийника* (І. Білик); // Примушувати пройти наскрізь, проганяти через щось. *Я пропустив альпеншток крізь дві дірки, зроблені під ранцем у плечах куртки, й завдяки цьому моя постать стала схожою на літеру "Т"* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

5. *що, чого.* Не з'являтися куди-небудь з якихось причин, не відвідувати чогось. *Вона так багато пропускала* [занять], *що .. ні з ким не встигла потоваришувати* (О. Іваненко); *Жора .. часто пропускав тренування, а одного разу навіть не прийшов на матч* (В. Нестайко); *Іванків батько ніколи не пропускає базарних днів* (Ю. Логвин); *Дядя Ваня декілька разів пропустив репетиції* (Ю. Яновський); // Не бувати де-небудь, не робити чогось певний відрізок часу. *Учасникам Вітчизняної війни, які пропустили кілька років* [навчання], *ніколи і вгору глянути, у них немає ні дня, ні ночі, треба надолужувати час* (Ю. Яновський); *Дня немає, щоб пропустив* [Артем], *не побіг* [у кузню] *хоч на часину* (А. Головко); // Не відвідуючи уроків, лекцій і т. ін., не засвоювати чого-небудь, не оволодівати чимсь. *Якось не випадає кидати занятія* [заняття] *в самий критичний для хлопця час, коли йому прийшлось стільки пропустити і трудно буде доганяти інших* (Леся Українка); — *Чи з отарою вже розщитався* [розрахувався]? — *Ні, до Покрови строк. — Ой, як же це прикро! Це ж він скільки вже пропустив! — Що зробиш! Найнявся — продався. Ну, та нічого, наздожене. Він у мене такий!* (А. Головко); // *у сполуч. із дієсл.* б о я т и с я, п о б о я т и с я *і т. ін., а також із запереч. част.* н е. Уважно прислухатися, дивитися, намагаючись почути, побачити кого-, що-небудь, зрозуміти щось, зустрітися з кимсь, побувати десь і т. ін. *Рая .. не пропускала настороженого пильного погляду красивої пані* (Люко Дашвар); *Мишуня сидів осторонь і не одводив очей від Івана Чудина. Стільки вугілля за хвилину! Він боявся пропустити хоч би один рух бригадирової руки* (Ю. Яновський); *Крізь ті окуляри він напружено вдивляється у бік воріт, боїться когось пропустити* (В. Шкляр); *Старий Тарас .. дивився на сина з юрби і не пропустив жодного його руху* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); // Розповідаючи, пишучи, читаючи і т. ін., навмисне або мимоволі випускати що-небудь, не відтворювати чогось. *Вона збивалась — то говорила не те, що хотіла, то пропускала таке ж важливе, що неодмінно треба було сказати* (А. Головко); — *Наші люди задіяли супутник. Пропускаю технічні подробиці, вони вам не потрібні* (А. Кокотюха); — *Питай, що тобі цікаво, а я буду одповідати, бо інакше якраз можу пропустити щось* (М. Коцюбинський); *Коли хто не любить лірики, може пропустити це місце і читати рядків на двадцять нижче* (О. Донченко); // Залишати що-небудь поза увагою; обминати. *Батько міцно стиснув йому руку і глухо, з свистом переднього зуба, сказав: — Дивись й не пропускай нічого. Старайся, щоб тебе ніхто не помітив* (М. Коцюбинський); *У нас ще й приказок багато є, казок народних, легенд. Усе записуємо, нічого не пропускаємо* (В. Кучер); *Сайрес Сміт, нічого не пропускаючи, перелічив усі загадкові події, що трапились на острові* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Як це можна було пропустити таке видовисько: ялинку вже вносили у клас* (О. Іваненко); // *також з інфін., кого, що.* Упускати щось, когось, відволікаючись, через неуважність, нерозторопність або через брак часу. *У нього була особлива пристрасть до мультфільмів, і він ніколи не пропускав телевізійну вечірню казку* (Ю. Андрухович); *Це вже третій чи четвертий* [тролейбус], *який я пропускаю, я ніяк не можу сконцентруватись і вирішити, що саме мені потрібно і для чого* (С. Жадан); *Сьогодні по телеку буде "Коломбо". Ми дивимося його всією сім'єю. Жодної серії ще не пропустили* (Ю. Бедзик); *Ірод Великий наказав вигубити вифлеємських немовлят віком до двох років, щоб таким чином не пропустити новонародженого Царя-Месію* (В. Багірова); *Весел він не взяв, й тієї миті, коли, похитнувшись, пропустив ухопитися за чергову палю, дужий удар вітру жбурнув ніс човна від містків у бік океану* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

6. *що.* Робити пропуски (у 2 знач.), інтервали в чому-небудь. *Для вив'язування п'ятки в кожному рядку пропускають другу, третю і дві передостанні петлі. Роблять це, поки не залишиться дванадцять петель у рядку* (із журн.); // Вимовляти швидко, нерозбірливо (про звуки, слова і т. ін.). *Хлопець не вимовляв "р", пропускав у розмові цю літеру взагалі* (О. Ульяненко); *Виділяйте, характеризуйте і позначайте кожний звук у слові. Бажано щоразу слово вимовляти повністю, щоб не пропустити звук* (з навч. літ.); *Під час вимови свистячих і шиплячих звуків голосний, який дитина пропустила, супроводжується придихом або шумом* (із журн.).

7. *що.* Марнувати, гайнувати (час). — *Шкода прямо пропускати кожну хвилину в таку пору. Знаєте що? Ходімо в сад* (М. Івченко); *Не можна пропускати стільки часу надаремно. Він прокинеться вдосвіта і буде дивитися, як сходить сонце* (Любко Дереш); *Подорожуючи з нами, пам'ятай: будь там, де ти є, інакше, як говорив Будда, пропустиш життя* (з мови реклами).

8. *перев. док., що і без прям. дод., розм.* Випивати певну кількість чого-небудь (перев. алкоголю). *Батюшка, волосні завертають до його* [нього] *"чайку" попити та пропустити чарочку-другу* (Панас Мирний); *Раз на тиждень Софрон ішов .. пограти у кості та пропустити склянку коктейлю* (Н. Рибак); — *Спочатку дозвольте дамам замовити обід .. Їм варто підкріпитися. І пропустити по чарочці для розрядки* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Наталка хотіла вже розпрощатися, але я вмовив її пропустити по склянці коньяку разом* (А. Любка); // *рідко.* Марно витрачати (гроші). *В його голові прокинулася думка: піти до Молдови на роботу. Він приносив звідти вже не раз гроші, але пропускав їх, бо кому мав їх остаточно передавати?* (О. Кобилянська); *Не варт йому грошей давати, бо знов пропустить* (Грицько Григоренко).

(1) Пропуска́ти / пропусти́ти гол, *спорт.* — давати можливість м'ячу, шайбі пройти у власні ворота. *Моя команда вигравала і програвала, я забивав і пропускав голи, був нападаючим і воротарем* (В. Лис); *Команда невдало почала матч, пропустивши гол уже на третій хвилині* (із журн.).

◊ **(2) Не пропуска́ти / не пропусти́ти жо́дної спідни́ці** — користуватися нагодою для залицяння до жінок, дівчат. — *То був ще той жевжик. Не пропускав жодної спідниці* (Ю. Винничук); *Цей фертик .. подумки не пропускає жодної спідниці* (О. Авраменко); — *Так воно й було. Жодної спідниці не пропустив у селі — ні самотньої, ні шлюбної* (Г. Тарасюк); **(3) Не пропусти́ти / не пропуска́ти свого́** — зуміти скористатися з чого-небудь у власних інтересах. *Павло з Катрею запросили Барила й Домну на весілля, посадовили на воза до музики. — От клятий Бариляка! І тут свого не пропустить. Таки напросився* (В. Кучер); *Не віриться, щоб нас послали на завдання за такої негоди .. Хай йому чорт, сподіваюся, цього разу ми вже свого не пропустимо* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *У бізнесі важливо не пропускати свого та знаходити спільні інтереси для вигоди обох сторін* (із журн.); **(4) Пропуска́ти / пропусти́ти крізь го́рло** *що* — випиваючи алкогольні напої, витрачати що-небудь (гроші, майно і т. ін.). — *Радше все крізь горло пропущу — і худобу, і господарство, і землю!* (І. Франко); — *В сімдесят п'ятому полку, — озвався один конвоїр, — перед війною якийсь капітан пропустив крізь горло цілу полкову касу* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **(5) Пропуска́ти / пропусти́ти моме́нт (мент, ви́падок** *і т. ін.)* — не використовувати сприятливі для чого-небудь умови, можливості, не скористатися з чогось і т. ін. *Часом Алі пропускав зручний мент і тоді хапався за бік баркаса* (М. Коцюбинський); *Дід приймає їх суворо, не пропускає випадку й тут навчати* (Г. Хоткевич); *Пасербиця була зла й пихата, а пасинок терпіти його* [спиртного] *не міг і не пропускав нагоди це показати* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *Старий* [бандурист] *ніби чекав свого прозріння і боявся поворохнутись, щоб не пропустить тої щасливої миті* (М. Олійник); — *Хто це тебе проводжав? — запитала вчора вранці одна з нянечок і .. додала: — Гарний мужчинка. Не пропусти свого шансу* (І. Роздобудько); **(6) Пропуска́ти / пропусти́ти че́рез свої́ ру́ки** — займатися чиїм-небудь вихованням. — *Ох, Семене, ти мені нагадуєш теж безпритульного... Сеньку Хлюста... От би я тебе разом з ним пропустила через свої руки!..* (Л. Смілянський); **(7) Пропуска́ти (пуска́ти) / пропусти́ти (пусти́ти) повз ву́ха (ми́мо вух, повз слух)** — не реагувати, не звертати уваги на те, що говорять. *Маруняк нібито пускав усе те мимо вух.., але всередині у нього все кипіло й варилося* (Г. Хоткевич); *Петро пропускав повз вуха медоточиві слова. Йому огидний цей невисокий, з невеличким черевцем, білоголовий чоловік* (Д. Бедзик); *Я .. подеколи не надто вникав у зміст її слів, пропускаючи її думку частково повз вуха* (Ю. Покальчук); *Корях пропустив мимо вух вигук опонента, вів далі* (Р. Іваничук); *Філіпп пропустив мимо вух зауваження скіфського посла* (В. Чемерис).

ПРОПУСКА́ТИСЯ, áється, *недок.* Пас. до **пропуска́ти.** *Наука вкраїнська була кріпко заборонена, книжка з Галичини ні в якому разі не пропускалась до нас* (І. Огієнко); *Зразки алкогольних напоїв, увезені на територію України і призначені для показу під час проведення виставок, конкурсів тощо, пропускаються через митну територію України за рішенням митного органу* (з мови документів); *Царські палаци, святилища ставлено завжди так, що попід ними пропускалася або ж ціла річка, або принаймні струмок чи підземне джерело* (П. Загребельний); *Земля перестає виснажуватись тільки тоді, коли через землеробство пропускається 3/5 загальнодержавних коштів* (М. Руденко); *Ресторан "Тин" знаходиться на приватній території, і коли поважні гості заходять сюди, а господар більше нікого не чекає, крізь тин пропускається електричний струм* (А. Кокотюха); *Переважна більшість документів пишеться від імені установи, підприємства, організації (тобто від першої особи множини), займенник "ми" в цій ситуації, як правило, пропускається* (з мови документів); *Між записами дати, назви роботи та її виду в зошитах з математики пропускається одна клітинка* (з навч. літ.); *Психологи говорять: життя пропускається непомітно, і в найбільшій групі ризику — відповідальні, "правильні" люди* (із журн.).

ПРОПУСКНИ́Й, á, é. 1. Пов'язаний з перевіркою і пропуском кого-, чого-небудь. *Федь іде до пропускного пункту облави, діставши з кишені й тримаючи напоготові документи* (Ю. Яновський); *Він* [метрополітен] *завжди приваблював мене своєю дикою апокаліптичністю .. Починаючи від пропускних турнікетів, .. до самих підземних потягів, що вириваються звідкілясь із темряви* (Ю. Андрухович); // Який дає право на вхід, в'їзд кого-, чого-небудь кудись, на прохід, проїзд через щось. *У разі втрати пропускного документа звертайтеся до департаменту безпеки для отримання довідки про втрату* (з мови документів); * Образно. *Міледі мала одне з найнадійніших пропускних свідоцтв: вроду, вельможний вигляд і щедрість, з якою вона роздавала пістолі* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); // Який служить для проходження, проникнення чого-небудь. *Натягло того добра* [кураю] *в пропускні труби, позабивало їх, і вода бурхнула через дамби* (О. Гончар); *Атоми, що влітають у пропускний отвір реакторів, сконцентровуються достатньо для займання* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

2. Який здатний швидко вбирати вологу. *На білім пропускнім папері у жерстяних коробочках лежали бурякові зернята* (М. Івченко).

Пропускна́ спромо́жність *див.* **спромо́жність.**

ПРОПУСКНИ́К, á, *ч.* Пункт пропуску (у 1 знач.). *Закордонний паспорт лежав там само, де й завжди .. Є ще пів години на легкий сніданок у якомусь з поблизьких кафе, а тоді — на пропускник* (О. Ірванець); *У середині 1920-х років народну лазню було замінено на пропускник із роздільними входом та виходом, атрибутами чого стали алюмінієві тази, господарське мило та банний віник* (з наук.-попул. літ.); *Ексклюзивним пропускником України у сфері переміщення алмазів є міжнародний аеропорт "Бориспіль"* (із журн.); // Приймальний покій у лікарні. *Марія Степанівна, медична сестра з пропускника, подзвонила незадовго до дванадцятої: — Привезли хворого* (Ю. Шовкопляс); *При госпіталізації пацієнти заходять у спеціальний бокс із загального коридору відділення через пропускник* (з навч. літ.).

△ **(1) Саніта́рний пропускни́к,** *мед.* — спеціально обладнане або пристосоване приміщення, признач. для санітарного оброблення людей з одночасною дезінфекцією та дезінсекцією одягу та взуття. *Мешканець Славутича, який працював на станції, мусив по дорозі на роботу кілька разів переодягнутися, пройшовши санітарний пропускник. Так само — дорогою назад* (із журн.).

ПРОПУСТИ́ТИ *див.* **пропуска́ти.**

ПРОПУ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пропусти́ти.** *Ніхто досі .. не переступив ромашкового бар'єру, так наче він був вищий за кам'яний, так наче струм був по цих квітках пропущений* (О. Гончар); *Крім мішків з баластом, .. його тримав ще й міцний канат, пропущений у велике залізне кільце, вмуроване у бруківку* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *З університету нарешті надіслали програму за другий курс, включаючи й пропущену зимову сесію* (О. Шугай); *Митько написав одну сторінку. Поперекреслювані слова й речення, пропущені коми... І назви твору немає* (Г. Усач); *На її .. мобільнику було вже чотирнадцять повідомлень про пропущені дзвінки* (В. Лис); *Кожен пропущений рік несе в сучасному і готує на майбутнє лихі біди й наближає нас до страшних потрясінь* (О. Іваненко); // **пропу́щено,** *безос. пред. В кожному з цих свинцевих грузил є отвір, і крізь нього пропущено залізну штангу, що виступає з обох боків на шість футів* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); *До науки він був не дуже кмітливий, а тут переїзд на нове місце, нова гімназія, нові вимоги, багато пропущено часу* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. ім.* **пропу́щене,** ного, *с.* Те, чого хто-небудь не засвоїв, чим не оволодів, не виконав через невідвідування уроків, лекцій, певної роботи і т. ін. *Люда вже зовсім видужала і тепер наздоганяє пропущене. В цьому році вона закінчує школу* (М. Трублаїні); *Педагоги оточили його увагою і працювали з ним під час канікул, щоб він наздогнав пропущене* (І. Багмут).

ПРОПХА́ТИ *див.* **пропиха́ти.**

ПРОПХА́ТИСЯ *див.* **пропиха́тися.**

ПРОПХНУ́ТИ *див.* **пропиха́ти.**

ПРОПХНУ́ТИСЯ *див.* **пропиха́тися.**

ПРОП'Я́НСТВУВАТИ, ую, уєш, *док., розм., рідко.* Поп'янствувати певний час. *Гості розійшлися, а господар проп'янствував на самоті до самого ранку* (із журн.).

ПРОРАДЯ́НСЬКИ, *присл.* Присл. до **прорадя́нський.** *У 1978 р. у Сомалі була спроба державного перевороту силами прорадянськи налаштованих армійських офіцерів* (з наук.-попул. літ.).

ПРОРАДЯ́НСЬКИЙ, а, е. Який підтримує політику СРСР, виконував волю або поділяв погляди його керівних кіл. *У суспільстві назріває .. протистояння цивілізацій. І чомусь різко визначився конфлікт по лінії Схід — Захід .. Схід зображається червоним і прорадянським, Захід — націоналістичним і антиросійським* (Л. Костенко); *Для боротьби з поширенням націоналістичних ідей у літературі в 1927 р. було створено прорадянську організацію ВУСПП — Всеукраїнську спілку пролетарських письменників* (з наук.-попул. літ.).

ПРОРА́ЗЛИВИЙ, а, е, *діал.* Те саме, що **пера́зливий.** *Проразливий нелюдський крик видав Михайло Жолтурка з себе, став проклинати своїх докторів* (С. Ковалів); *Все волосся стануло їй дубом, і вона скричала проразливим голосом* (О. Кобилянська); *З червоного комина бухає дим і розлягається проразливий свист* (І. Франко).

ПРОРА́ЗЛИВО, *діал.* Присл. до **прора́зливий.** *Враз під плотом так щось проразливо зареготалось — я аж весь остиг!* (І. Франко); *Вискочив* [кіт] *аж на полицю між тарелі і миски і м'явкотів* [нявчав] *проразливо* (С. Ковалів); *"У Проскурові погром", — проразливо стогнало в апараті* (Я. Качура).

ПРОРА́ЛЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **прора́лити.** *У XIX ст. на Київщині проралений упоперек скиб ґрунт повторно орали, але вже вздовж скиб, після чого рілля кілька днів влягалася* (з наук.-попул. літ.); // **прора́лено,** *безос. пред. Поле вчасно проралено.*

ПРОРА́ЛИТИ *див.* **прора́лювати.**

ПРОРА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОРА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що і без прям. дод., діал.* Ралити все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Навесні між рядами суниці селяни проралюють борозни й обробляють їх розчином для боротьби зі шкідниками* (із журн.); *Після поливу можна проралити землю, прибрати бур'яни* (з газ.).

ПРОРА́Н, у, *ч.* 1. Протока, утворена при розмиванні берега річки, озера і т. ін. *Котиться лоскіт по виї* [шиї] *знайомий, Розчинившись глибоко в Дніпровім прорані* (П. Мовчан).

2. *гідр.* Вузький прохід, залишений у греблі до повного перекриття річки. *Цей проран виконаний з метою заповнення русла каналу водою річки* (з наук.-попул. літ.).

3. Розмив у земляних спорудах при переливанні через них води. *Початковою фазою гідродинамічної аварії є прорив греблі, який являє собою процес утворення прорану й некерованого потоку води водосховища з верхнього б'єфу через проран в нижній б'єф* (з навч. літ.).

ПРОРАСИ́СТСЬКИЙ, а, е. Який є прибічником, прихильником расистів, підтримує їх політику. *Сучасне американське суспільство не поділяє ідеї білого расизму, проголошуючи толерантність, але досі зберігається протиборство прорасистських організацій та афроамериканського руху* (з наук. літ.).

ПРОРАХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прорахува́ти** 1, 3. *Реальний, збалансований, ретельно прорахований, вчасно прийнятий парламентом державний бюджет — одна з головних умов стабільності держави* (з газ.); *Кожен із вельмишановних випромінював на політичному телеекрані впевненість і прорахований оптимізм* (С. Процюк); *— Ти хочеш сказати, що наше викриття було підстроєне спеціально? — Так, Рашель. Це був тонко прорахований хід* (О. Авраменко, В. Авраменко); // **прорахо́вано,** *безос. пред. "Чудова вечеря, мамо! Усе прораховано"* (Люко Дашвар).

ПРОРАХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прорахо́вувати** 1, 3 і **прорахо́вуватися** 1, 2. *Спочатку треба зрозуміти, що потрібно для проведення Олімпійських ігор або змагань високого рівня, а вже потім переходити до етапу прораховування бюджету* (з газ.); *Відповідальність науки полягає у прораховуванні наслідків її досліджень* (з наук. літ.); *Основне завдання транспортного логіста полягає в прораховуванні всіх ризиків і перешкод, які можуть виникнути на шляху проходження вантажу* (з навч. літ.).

ПРОРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОРАХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Робити підрахунок, перераховувати що-небудь. *Вадим на якусь мить втратив почуття реальності і .. почав прораховувати, чи зможе він за ці гроші все-таки відкрити фірму* (В. Хрущак); *Ціну* [обручки] .. *визначити — все одно що прорахувати кількість кілометрів до Венери* (О. Ульяненко).

2. *тільки док.* Порахувати (у 2 знач.) певний час. *Декілька хвилин водій прорахував на калькуляторі та нарешті визначився з кількістю необхідного для поїздки палива* (з мемуарної літ.).

3. *що.* Визначати, розраховувати, усвідомлювати шляхом аналізу, умовиводів, зіставлень і т. ін.; вираховувати (у 3 знач.). *Ворог-утікач сам приплив до рук .. Він, капітан Сомов, не таких бачив, усе вміє вираховувати та прораховувати* (А. Кокотюха); *Йому бракувало гнучкості мислення, щоб розробляти хитромудрі плани і прораховувати всі можливі варіанти розвитку подій* (О. Авраменко); *Кожен із нас мусить міркувати над тим, що сталося б, якби не з'явився той чи той тиран, кат, завойовник, і хто, власне, сприяв цьому? Може, саме в такий спосіб люди надалі зможуть прорахувати хід історії?* (О. Шугай); *Їй, видно, подобалося пояснювати й вводити мене в курс справи, а можливо, усе це чинила лише задля того, щоби вивчити мене і потім заздалегідь прорахувати кожен мій крок* (Ю. Винничук).

ПРОРАХО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОРАХУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Помиляючись при підрахунку чого-небудь, передавати кому-небудь зайві гроші. *Дотримуйтеся середньої норми витрати матеріалу, щоб наступного разу не прораховуватися з необхідною кількістю фарби* (із журн.); *Хазяїн, мовляв, прорахувався, гумова подушка коштує тільки два сорок* (Ірина Вільде); *Організатори заходу прорахувалися із кількістю гостей, через що не всім відвідувачам вистачило місць* (з газ.).

2. Помилятися в діях, припущеннях, задумах і т. ін. *Російські ворожі війська вже не раз прораховувалися зі сценаріями наступу на закріплені позиції ЗСУ* (з газ.); *Печі* [заводу] *окупанти висадили так, щоб їх ніхто і ніколи вже не задув. Вони прорахувалися: ще по дорозі до Одеру наш азовський метал полетів їм навздогін* (М. Рудь); *Князь Ігор, ідучи в похід, не помилився і не прорахувався, коли замість себе старшою в Путивлі залишив Ярославну* (О. Чорногуз); *Я трохи прорахувався з вибором тканини, крізь яку легко проглядалися обриси її стрункої фігури* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *тільки недок.* Пас. до **прорахо́вувати** 1. *В Мюнхені живуть Х'ялмарові батьки, і меню гостини прораховується за тиждень вперед* (І. Карпа); *Створювалася стратегія роботи магазину на місяці і квартали: прораховувалися ціни на техніку, .. всілякі системи знижок на ті чи інші товари, акції з розпродажу під свята* (В. Хрущак).

ПРОРАХУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прорахува́ти** 1, 3 і **прорахува́тися** 2. *Для прорахування вартості необхідної вам кількості щебеню та складання комерційної пропозиції звертайтесь до нашого менеджера* (з мови реклами); *Приймання розумних рішень і прорахування ризиків допоможе підвищити прибутки вашого бізнесу* (із журн.); *Додаткові дослідження продемонстрували серйозні інженерні прорахування: спроєктований підводний човен не зможе ні плавати, ні занурюватися під воду* (з наук.-попул. літ.).

ПРОРАХУВА́ТИ *див.* **прорахо́вувати.**

ПРОРАХУВА́ТИСЯ *див.* **прорахо́вуватися.**

ПРОРАХУ́НОК, нку, *ч.* 1. Помилка в діях, припущеннях, задумах і т. ін. *Хлопець проаналізував усі свої дії протягом нічного чергування і ні в чому не знайшов прорахунків* (П. Коломієць); *Як педагог, він цікавився передусім витоками аморальності на шляхах можливих виховних прорахунків* (О. Чорногуз); — *Сьогодні наша невеличка бойова організація показала себе вперше. Значить, діяти мали чітко, злагоджено, без помилок та прорахунків* (А. Кокотюха); // Помилка в обліку, розрахунках (у 1 знач.). *Найменший прорахунок .. в обчисленнях курсу корабля приводить до катастрофічних наслідків* (О. Бердник); *Розрахунки Магеллана, що змусили його взяти курс по Тихому океану на десять градусів північніше, ніж належало, виявились абсолютно хибними. Зате його прорахунки знову призвели до відкриття* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга); *Прорахунки держзамовників як при плануванні, так і при виконанні фінансування програмних заходів з інших джерел, фактично перекладалися на держбюджет* (з наук. літ.).

2. *рідко.* Те саме, що **розраху́нок** 1. *Молодята, які хочуть організувати весілля самостійно, насамперед мають зробити прорахунок бюджету* (із журн.).

ПРОРАЧКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. Док. до **рачкува́ти.** *Литка вмів обійти непильних сільських доглядачів, пролізти на череві там, де не можна було прорачкувати* (Г. Епік); *Він* [Тарзан] *швидко прорачкував і проплив крізь прохід, що вів униз* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. Рачкувати певний час. *Рачкую по темній дорозі, а тим уберіг візницю од злочину .. Готовий був прорачкувати так цілу ніч* (Валерій Шевчук).

ПРОРАЮВА́ТИ, юю, юєш, *док., розм.* Пораювати певний час. *Сім днів і сім ночей прораювали ми в тому готелі* (з мемуарної літ.).

ПРО́РВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прорва́ти** 1–3, 5. — *Від мене не сховаєшся,* — *вишкірив він прокурені зуби, показуючи з-під поли куртки з навмисно прорваної кишені пістолет з глушником* (О. Чорногуз); *Вона* [гребля] .. *прорвана посередині, і через ту прірву тече Руський Потік* (І. Нечуй-Левицький); *Георгій поцілував мертвого, схопив товариша за руку, і вони кинулись у велетенський отвір, що був прорваний вибухом* (О. Бердник); *Вогнем одсікли німецькі підрозділи, які націлилися на прорвану оборону, і примусили відкотитися до лісу* (Є. Доломан); *З правого боку уже були прорвані буряки графа Бобринського, обкопані канавками для жуків* (Т. Осьмачка); // **про́рвано,** *безос. пред. В деяких місцях толь було прорвано чи пробито, і дах світився дірками* (А. Хижняк); *Тривога не полишала їх од тих пір, коли по міському радіо було оголошено (помилково, авжеж, через чиюсь недбалість), що греблю гідростанції прорвано і восьмиметрова хвиля котиться на Лівобережжя* (А. Михайленко); — *Головне зроблено: оборону противника прорвано, і ти, Субедею, закінчиш розпочате — до ночі ввірвешся в місто* (В. Малик).

2. *у знач. прикм.* Який прорвався. *Іван дививсь на чоловіка, і його зляканий погляд не міг чомусь відірватися від чорного великого пальця, що вилазив з прорваного черевика* (П. Колесник).

Як вода́ з про́рваної гре́блі (крізь про́рвану гре́блю) *див.* **вода́.**

ПРОРВА́ТИ *див.* **прорива́ти**[1]**.**

ПРОРВА́ТИСЯ *див.* **прорива́тися**[1]**.**

ПРОРЕАГО́ВАНИЙ, а, е. Який прореагував (у 2 знач.), вступив у хімічну реакцію. *На стадії отримання пресованого порошку пластичних композицій нерідко спостерігається пиловиділення, крім того, у повітря можуть потрапити не повністю прореаговані в попередній стадії мономерні й інші компоненти* (з наук.-техн. літ.).

ПРОРЕАГУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Док. до **реагува́ти** 1. — *Тираж, як звичайно для таких видань, три тисячі?* — *запитливо глянув* [Ляхов] *на відвідувача, але той не прореагував на запитання і мовчки чекав* (Б. Антоненко-Давидович); *Артем устав із-за столу. Ніхто не прореагував на його відхід, всі продовжували палко обговорювати Параджанова* (М. Гримич).

2. Док. до **реагува́ти** 2. *Для дії нейтронного боєзаряду достатньо, щоб прореагувало всього 12 г дейтерієво-тритієвої суміші* (з навч. літ.).

ПРОРЕВІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проревізува́ти.** *Мешканці міста мають пам'ятати, що перед початком експлуатації теплогенераторні, калориферні та газові установки, печі й інші опалювальні прилади мають бути проревізовані та, у разі необхідності, відремонтовані* (із журн.).

ПРОРЕВІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що і без прям. дод.* Док. до **ревізува́ти.** *Велике діло в артілі дійова, роботяща ревізійна комісія. Вона й перевірить, проревізує, і порадить, і врятує од помилок* (Остап Вишня); — *Для вас теж припасли дещо... В Гірничому склад фашистський проревізували* (Микола Чернявський); — *Королівське товариство .. ухвалило .. проревізувати, сер, і вашу наукову роботу .. Старий лікар мовчав. Він звісив голову на груди й тяжко замислився: його проревізувати...* (Ю. Смолич).

ПРОРЕВІ́ТИ, ПРОРЕВТИ́, ву́, ве́ш; *мин. ч.* проревів, ревіла, ло *і* ревла́, ло́, *док.* 1. Видати рев, ревіння (про тварину). *Помалу все кругом стемніло; Хрущ пролетів, немов стріла; В селі корова проревла* (В. Мисик, пер. з тв. Р. Бернса); // Нестямно прокричати (у 2 знач.) від страху, обурення, захоплення і т. ін. — *Тату! тату! — закричав Івась, висовуючи голову у кімнатні двері. — Га? — проревів Яків* (Панас Мирний); — *Не чіпай! Чортова душа! — проревів басом Олійник і кинувся на солдатів* (Ю. Хорунжий); *Сава .. промимрив відреченим голосом, що сьогодні, мовляв, ночувати не буде, бо так складаються обставини. Я прокричала, проревіла, які обставини, а він тільки — із розмаху! — тріснув дверима* (С. Процюк); // *перен.* Видати звуки, що нагадують ревіння тварини. *Увечері стрілянина стихла, а натомість містом проревіло кілька автомобілів* (М. Івченко); *Давно проревів вечірній пароплав, вирушаючи на південь* (М. Хвильовий); *На лавці жінка читала книгу, глянула на Йону, опустила голову; проревли винищувачі* (О. Ульяненко).

2. *розм.* Поревіти певний час. *Плетухи і без її розповідей все зрозуміли, бо чого б це вона вискакувала від Тоськи заплакана? Плетухи багатозначно перезирнулися й, підморгнувши одна одній, вдали із себе байдужих, а вона, запечатавшись у домі, проревла вдосит* [досита] (Валерій Шевчук); *Зняла* [Оксана] *з пальця обручку і кинула Владу під ноги. От і все .. Після того пару ночей проревіла, як дурепа, в подушку* (Дара Корній); *Пів дня я проревіла вдома. Весь цей час мене намагалася втішити Валя* (С. Талан).

ПРОРЕВТИ́ *див.* **проревіти.**

ПРОРЕГОТА́ТИ, очу́, о́чеш, *рідко* **ПРОРЕГОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док., розм.* Пореготати, пореготіти певний час. *Прогулявши цілу ніч між старшими, протанцювавши та прореготавши з панянками, на другий день перед молодим насміхався* [Гриць] *над тими співами, над тими танцями* (Панас Мирний); // Регочучи, проґавити щось. — *Пропала наша нарада: прореготали...* (Остап Вишня); // Прореагувати реготом на що-небудь. *Уміти прореготіти будь-яку біду — наша національна риса* (із журн.).

ПРОРЕДАГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проредагува́ти.** *Чому ти, мамочко, не присилаєш відбиток з колядок своїх? Певне, ти забулася, а се ж треба, щоб вислати давно готові ноти і тільки не до кінця проредаговані, власне, через брак текстів* (Леся Українка); *Ми зовсім не маємо історичних творів окремих і самостійних, а тільки те, що ввійшло в більші історичні збірники чи компіляції, здебільшого сильно проредаговані їх компіляторами* (М. Грушевський); *Проредагований і доопрацьований відповідно до жанрових вимог текст промови О. Довженка потім було надруковано як статтю "Лист на Україну"* (з наук. літ.); // **проредаго́вано,** *безос. пред. Коли доповідь було остаточно написано, проредаговано й гарненько збито в досить товстенький зшиток, Степан Петрович потелефонував Дев'ятому й попрохав побачення з ним* (В. Винниченко); // *у знач. ім.* **проредаговане,** ного, *с.* Те, що хто-небудь проредагував. *Усе проредаговане так і не було опубліковано.*

ПРОРЕДАГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **редагува́ти** 1. *Я написав титри до фільму, їх було до двох десятків. Написавши, я телефоном прочитав їх заступникові комісара, і ми вдвох їх проредагували* (Ю. Яновський); *Леся Українка перекладає німецькою мовою своє оповідання "Голосні струни" для збірника новел українських авторів. Має намір звернутися до О. Кобилянської з проханням проредагувати цей переклад* (з наук. літ.).

ПРОРЕКЛАМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прорекламува́ти.** *Завдяки рекламі споживачі дізнаються більше про представлений товар і в подальшому, під час купівлі, надають перевагу саме прорекламованому раніше товару* (з наук. літ.); // **прорекламо́вано,** *безос. пред. У рамках комплексної програми з підтримки безпритульних тварин за рік 63 тварини прорекламовано в метро та магазинах* (із журн.).

ПРОРЕКЛАМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **рекламува́ти.** *Нен-Сагор розправив м'язи, аж кістки хрумкнули, і почав..: — Я маю сміливість прорекламувати гасло нової медицини* (Ю. Смолич); *Один меблевий комбінат захотів прорекламувати свої страхітливі крісла* (І. Роздобудько); *Найкращий варіант прорекламувати себе як фахівця галузі, у якій ви спеціалізуєтеся, — завести свою колонку чи блог у відомому виданні чи на його сайті* (із журн.).

ПРОРЕКТИ́ *див.* **проріка́ти.**

ПРОРЕ́КТОР, а, *ч.* Заступник ректора вищого навчального закладу. — *Приймали вони вдвох тільки: Криславський і проректор. Проректор — гладкий, в золотих окулярах, із кооператорів сам* (Б. Антоненко-Давидович); *Шульга випросив у проректора університету дозвіл попрацювати в університетській науковій бібліотеці* (П. Загребельний); *Завідувач кафедри .. голосно каже, що про мене високої думки наш проректор із наукової роботи* (А. Дністровий).

ПРОРЕ́КТОРКА, и, *ж.* Жін. до **проре́ктор.** *Проректорка з науково-педагогічної роботи зустрілася з представниками студентства* (із журн.); *Будівля вишу пошкоджена внаслідок ракетних ударів по Харкову навесні. За словами проректорки, частковий ремонт приміщення вже зробили завдяки благодійним внескам і коштам державного бюджету* (з газ.).

ПРОРЕ́КТОРСТВО, а, *с.* Діяльність, посада проректора. *Сорок шість років професор І. І. Залюбовський поєднував своє проректорство із завідуванням кафедрою експериментальної ядерної фізики Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна* (з наук.-попул. літ.).

ПРОРЕ́КТОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **проре́ктор.** *Вони їхали проректорською службовою "волгою" в ресторан* (Дара Корній); *На засіданні вченої ради університету серед порядку денного порушили питання щодо нових призначень на проректорські посади* (з газ.).

ПРОРЕПЕТИ́РУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прорепети́рувати.** *Коли програма досконально перевірена, прорепетирувана з учнями в класі, переходимо до репетиції виступу на сцені* (з наук. літ.); // **прорепети́рувано,** *безос. пред. За дві години майстер-класу з публічних виступів студентами було зроблено безліч вправ, вивчено ряд теоретичних нюансів і прорепетирувано кілька виступів перед публікою* (із журн.).

ПРОРЕПЕТИ́РУВАТИ, ую, уєш, *що і без прям. дод.* Док. до **репети́рувати** 1. — *Разів отак тричі на тиждень як прорепетируєте* [танок], *вивчитесь* (Остап Вишня); *Нюся взяла згорток ролі і вибігла в садочок біля театру, щоб, поки там що, усамітнитись і прорепетирувати пісню* (Ю. Смолич); — *Про бій думатиму я .. — От якби ще все це прорепетирувати* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПРОРЕПЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод., розм.* 1. Док. до **репетува́ти** 1. — *Алярм! — прорепетував вартовий* (Іван Ле); — *Прикличте мені його! Прикличте, бо вмру! — останнє речення дівка-тінь не проказала, а прорепетувала* (Валерій Шевчук); *Софійка ще двічі прорепетувала йому своє і Лесьчине прізвища, поки чоловічок, погойдуючись од сміху, не пояснив: — Та чую вас, чую!* (М. Павленко).

2. Порепетувати певний час. *За ту зрубану гілляку на межі десь із годину сусідки прорепетували під вікнами* (з мемуарної літ.).

ПРОРЕФЕРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прореферува́ти.** *Із часу створення бази даних "Україніка наукова" (1999 р.) українськими вченими досліджувалися пріоритетні напрями розвитку науки шляхом аналізу прореферованих публікацій* (з наук. літ.); // **прореферо́вано,** *безос. пред. Допускається до захисту кваліфікаційна робота, у якій розкрито тему, прореферовано необхідні літературні джерела, проаналізовано відповідні інформаційні та статистичні бази даних, проведено дослідження, сформульовано висновки* (з навч. літ.).

ПРОРЕФЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **реферува́ти**[1]. *До функціональних обов'язків майбутніх інженерів уходять, крім інших, уміння скласти офіційний лист, вести технічну документацію, дати визначення певним поняттям і явищам, уміння прореферувати велику кількість інформативних повідомлень і т. ін.* (з наук. літ.).

ПРОРЕЦЕНЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прорецензува́ти.** *Видання не було навіть прорецензоване, і самобутня творчість Н. Королевої після її смерті понад двадцять років залишалася забутою* (з наук.-попул. літ.); *Навіть після надсилання вашої рецензії до редакції, ви, як і раніше, повинні ставитися до прорецензованої вами статті та будь-яких пов'язаних із нею файлів або даних як до конфіденційних документів* (із журн.); // **прорецензо́вано,** *безос. пред. Усі роботи учасників конкурсу творів-есе з правової тематики прорецензовано фаховими науково-педагогічними працівниками* (з газ.).

ПРОРЕЦЕНЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **рецензува́ти.** — *Я передавав Даньковi мою поему "Вчителька" і просив прорецензувати її* (М. Сиротюк); *Відвідувачів не цікавить, наскільки кваліфіковано ви прорецензуєте їхній рукопис, їм цікаво знати — хто рецензент? Простий смертний чи визнаний авторитет?* (із журн.).

ПРОРЕ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проректи́.** — *Безсмертніш, як ми, завважаєш себе? Покинь сю заблуду, шалений! Час грізний відплати спіткає й тебе, Писанням Святим пророчений* (П. Грабовський); *Я .. велів статечно і спокійно святкувати празники, визначені й пророчені святою церквою* (Валерій Шевчук); // **проре́чено,** *безос. пред. Дон Боско взявся за будівництво храму Марії Помічниці Християн. Саме під таким титулом він бачив її у видінні. Цей храм фактично призначався для майбутніх поколінь, які стануть свідками переслідувань, щоб вони знали, що про ці події було проречено наперед* (із журн.); // *у знач. ім.* **проре́чене,** ного, *с.* Те, що було пораховано, передбачено. *Блаженна ж та, що повірила, бо сповниться проречене їй від Господа!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ПРОРЕ́ЧИСТИЙ, а, е, *заст.* Красномовний. *Був він* [цар] *на язик проречистий, вимовний* (І. Франко); *Проречистих не слухайте благань, Бо красно вміє Кларенс промовляти* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра); *Вони були похмурі, скоса дивилися на решту присутніх і лише з Рідкодубом та Карасем привітно, з проречистими усмішками віталися за руку* (І. Кириленко); *Настала проречиста пауза, в котрій Лоретта боялася заговорити* (Ю. Яновський); *Глянь з високості на сі піраміді! В них кожний камінь — проречистий свідок муки народу твого* (Леся Українка).

ПРОРЕ́ЧИСТО, *заст.* Присл. до **проре́чистий.** *Голос десь озвався проречисто, І я пішов на нього навпростець* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Кожної весни проречисто і марно Ростить* [природа] *новий акант на мармурі колон* (М. Зеров); *Кілька дивовижно порядних чорнильних плям на помості проречисто свідчили про ті стихії, що ще недавно тут бушували* (У. Самчук).

ПРОРЕШЕТИ́ТИ, ечу́, ети́ш, *що, розм.* Док. до **решети́ти** 1. *Мені тоді здавалось, що от-от з хвилини на хвилину зайде опецькуватий фашист із автоматом, виштовхне мене на подвір'я і прорешетить голову* (Ю. Збанацький); *Потрібно прорешетити всі ракетні заводи окупантів, щоб вони припинили випуск смертоносної продукції* (з газ.).

ПРОРЖАВИ́ТИ *див.* **проіржа́вити.**

ПРОРЖАВІ́ЛИЙ *див.* **проіржа́вілий.**

ПРОРЖАВІ́ТИ *див.* **проіржа́віти.**

ПРОРЖА́ВЛЕНИЙ *див.* **проіржа́влений.**

ПРОРЖА́ТИ *див.* **проіржа́ти.**

ПРОРИБА́ЛИТИ, лю, лиш, *док.* 1. Порибалити певний час. *Дід влаштувався лісничим і практично безвилазно багато років прополював і прорибалив у Тростянецьких лісах, щедрих на дичину й озерну рибу* (з газ.).

2. *що, розм.* Витратити на рибальство (про час, життя, вік і т. ін.). — *Не жалкую, що став рибалкою. Коли б можна було ще один або й два віки жити — то й їх би прорибалив* (Ю. Збанацький).

ПРОРИ́В, у, *ч.* 1. Дія за знач. **прорва́ти, прорива́ти**[1] 2–4. — *Хто винен* [що в греблі пробоїна]*? — відповів* [Лагунський] *спокійним тоном. — Мабуть, ніхто. Непереможні обставини. Звичайний прорив води* (Г. Коцюба); *Третій день вони посувались крізь темну похмуру пущу. Лише разів три крізь прориви в деревах на людей і коней впали згори золоті сонячні промені* (Ю. Логвин); *У 1813 р. козаки брали участь у "битві народів" під Лейпцигом. Разом з двома донськими сотнями вони зупинили прорив французької кавалерії, за що сотник Бурсак отримав від прусського короля орден "За заслуги"* (Д. Білий); *Це не пастелі, а сюжетні мікроновели, в яких на локальному матеріалі здійснено прорив до розуміння глибинних, ретельно заретушованих і міфологізованих офіціозною демагогією суспільних процесів* (Б. Харчук); *Ціла "Русалка* [Дністровая]*" — се немов один неясний прорив чуття людського серед загального затупіння* [отупіння] *і одичіння* [здичавіння] (І. Франко); // Місце, де відбулося проривання чогось. *Доріжка різалась у глиб густих шатів, а десь удалечині ясніли легкі прориви білих хмар* (М. Івченко); *Машина, ставши впоперек, перегородила прорив, і вода майже не просочувалася* (О. Сизоненко); // Рушій, збудник чого-небудь. *Його листи .. — це дивна суміш приватної публіцистики, суперечливих щоденникових нотаток і нічим не вмотивованих емоційних проривів у сфери, що межують з метафізичним* (Ю. Андрухович).

2. Наступальна воєнна операція, розрахована на придушення опору противника й роз'єднання його фронту, армії і т. ін. *Ми теж не можемо стримувати наступу. Може статися прорив. З усього виходить — треба обов'язково підняти повстання в самому Києві* (М. Івченко); *Може, тривожні новини? Наступ ворожий? .. Прорив?* (І. Гончаренко); *Червонопогонники безладною гурмою кинулися в прорив уперед. Наткнулися на щільний вогонь* (М. Андрусяк); // Прохід, утворений внаслідок проведення такої операції. *В прорив, який утворила Іванова рота, Вклинився Кадиров...* (І. Нехода); *У прорив* [укріплень противника] *було введено ударні війська 2-го Українського фронту* (О. Гончар); *Резервні сердюцький та стрілецький полки наступали якраз на їхній позиції і затягнули з собою і їх у прорив, що утворився в турецькій обороні* (В. Малик); // Прохід, утворений внаслідок роз'єднання чого-небудь. *Цеп городовиків розірвався, семінаристи ринули в прорив* (Ю. Смолич).

3. *розм.* Порушення графіка роботи, яке призводить до зриву виконання планових завдань. *Як тільки трапляся десь прорив, і район відчував сильну потребу в доброму організаторі, перш за все згадували такого от собі товариша Старкай, переконавшись, що він уже налагодив справу на останньому своєму місці, пропонували йому їхати туди, де були потрібні міцна рука й добра вдумлива голова* (М. Хвильовий); // Стан, що склався внаслідок такого порушення. *Днів десять тому він у складі газетної бригади виїхав з Харкова до Дніпропетровська на ліквідацію прориву у вальцівному цеху металургійного заводу* (В. Підмогильний); *Кінчався січень, а басейн продовжував перебувати в прориві* (О. Гуреїв); *І з збиранням їх* [огірків] *прорив, якщо не виконають плану — платити за них пшеницею* (Ю. Мушкетик); // Недолік, прогалина. *Справді, книжок про школу немає: одна-дві — і все. Ми всі розуміємо, що це — серйозний прорив* (О. Донченко).

4. *перен.* Вихід на новий рівень, етап розвитку в чому-небудь; значне досягнення, відкриття і т. ін. *В Україні зберігся інтелектуальний потенціал, достатній не тільки для поліпшення нинішнього становища, а й для здійснення якісних проривів у різних галузях фундаментальної та прикладної науки, піднесення економіки й соціальної сфери* (з наук.-попул. літ.); // Позитивний результат роботи; успіх (у 1 знач.). *Вона очікувала, що діалоги пілотів стануть проривом у розслідуванні* (М. Кідрук).

5. *вет., мед.* Те саме, що **прорива́ння** 3. *Перфорація абсцесів або прорив стінки кишечника призводять до проникнення інфекції та калових мас у черевну порожнину — розвивається перитоніт* (з наук.-попул. літ.).

(1) На прори́в: а) у наступ з метою вийти з ворожого оточення (ламаючи опір противника). *Йшов партизанський загін на прорив. У чорнім гранатнім диму* (І. Муратов); *Командир .. чомусь зволікав. Чи когось піджидав, чи все ще сподівався, що "бандити" не витримають і таки першими підуть на прорив під кулі* (В. Шкляр); *— Нас послали в атаку, на прорив... Штрафників завжди кидають уперед, коли треба прорвати лінію оборони на важкій ділянці...* (А. Кокотюха); б) на допомогу. *— Чи надовго до нас приїхав товариш із заводу? Чи тільки на прорив, як то кажуть?* (В. Кучер); *Щоб згладити те прикре враження, яке справив на людей Комаров, на прорив кинули капітана Іонова .. Відчувалося, нервів цього чоловіка надовго вистачить* (М. Малиновська).

ПРОРИВА́ННЯ[1], я, *с.* 1. Дія за знач. **прорива́ти**[1] 5. *Під час проривання кукурудзи .. Максим Опанасович побачив чимало порожніх лунок* (І. Волошин); *Перше проривання моркви, петрушки, цибулі, ріпи, буряка, редиски роблять у фазі першого справжнього листка* (із журн.).

2. Дія за знач. **прорива́тися**[1] 2, 3. *Вентиляція картера двигуна не повинна допускати проривання газів у підкапотний простір* (з мови документів); *За кілька годин проривання хащами перекособочений автомобіль з перекособоченими від незвичайної їзди пасажирами опинилися в гостях нечисельного африканського племені* (С. Андрухович).

3. *вет., мед.* Раптове порушення цілості стінки порожнистого органа внаслідок патологічного процесу в ньому. *У кишці інфаркти геморагічні і завжди наражаються на септичний розпад, що призводить до проривання стінки кишки та розвитку перитоніту* (з наук.-попул. літ.); *Проривання ехінококового пухиря з легень найчастіше відбувається в бронхи* (з навч. літ.).

ПРОРИВА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **прорива́ти**[2]. *Гідравлічні відвали заборонено розташовувати поблизу населених пунктів, не захищених від затоплення в разі проривання відвалу* (з навч. літ.).

ПРОРИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОРВА́ТИ,** рву́, рве́ш, *док.* 1. *що.* Пробивати, продавлювати в чому-небудь, що рветься, отвір або дірку; продірявлювати. *Написав* [о. Артемій], *як він на залізній дорозі* [залізниці] *нібито проривав мішки з бакаліями* [бакалією], *точив з мішків риж, родзинки, мигдалі.., як це все він з компанією продавав .. за половину ціни* (І. Нечуй-Левицький); *Цей здоровило, що мало не проривав рукавів піджака опуклостями атлетичних біцепсів, міг би бути шахтарем, вантажником, а може й боцманом* (І. Кулик); *— Куди поліз? .. Не бачиш, що там печатка? Нижче! .. Та не тисни так, а то прорвеш мені папір* (П. Колесник); *Виймаючи пачку* [сигарет], *я мусив встигнути прорвати кишеню і вкинути кастет під підкладку плаща* (Т. Прохасько); * Образно. *Скільки душа прориває тенет! З моря і суші — додому, додому!* (Л. Костенко); // Розривати, розділяти на частини. *Петро взяв* [ящірку] *другою рукою за хвостик і розтягав його. Карби розходились, і можна було .. прорвати посередині цей хвостик рівненько, як ножем* (Л. Мартович); // Проникати крізь що-небудь щільне. *Бій не змовкає, і кров потоками дощу ллється на ліс, прориває листя, стікає на бричку й починає капати на шию і голову Гликерії* (В. Винниченко); // *перен.* Порушувати (звичайно тишу), заповнюючи все довкола (про звуки). *Підкови коней на площі .. вібрують і проривають пустельну тишу* (Ю. Яновський); *Гнітючу тишу проривають то полохливий шурхіт, то раптові схлипи, то хиже гарчання* (Люко Дашвар); *Заглушаючи все довкола, заводський гудок прорвав ранкову тишу* (П. Кочура).

2. *що.* Сильним натиском, напором розмивати, руйнувати що-небудь (звичайно про воду). *Несподівано одразу прориває* [вода] *греблю* (І. Нечуй-Левицький); *Біля крижаного завалу з гірських потоків збирається велика вода, що з величезною силою натискає на завал, знаходить слабке місце, прориває його, і буйні потоки води на шматки розривають крижини* (С. Чорнобривець); *Навесні, коли ріка розливалась, навколо утворювались великі озера, іноді вони проривали дамбу й заливали міські двори* (С. Жадан); *Даремні потуги гатити греблю, коли вода вже прорвала* (А. Головко); // *безос. — Біда, дядьку!.. Греблю прорвало й балку залило водою* (Б. Грінченко); *Сьогодні зранку прорвало понтонний трубопровід* (О. Донченко); // Руйнувати вибухом, висаджувати в повітря. *Дрижать надра землі, колишуть ґрунт, проривають в горах кратери вулканів* (О. Бердник); *Магма прориває земну кору* (М. Матіос); // *перен.* Пробивати, просочувати крізь що-небудь (про хмари, промені світла і т. ін.). *На улиці було темно й вогко, тільки ліхтарі проривали темряву та з деяких будинків падало ясне світло на дорогу* (В. Винниченко); *Тримаючись берега, пройшов марсельський пароплав з військами, надсильно проривавючи густу запону ранкового туману над морем* (Іван Ле); *Сонце прорвало клубки бавовняних хмар, помело легким вітром* (О. Ульяненко); // *також безос., розм.* Відкриватися (про нарив, гнійник, абсцес). *Протягом кількох днів гнояк "дозріває", тобто .. розм'якшується і прориває* (з наук.-попул. літ.); [П у з и р:] *Слава богу, хоч у спині не болить так, як боліло — певно, нарив прорвало всередину, і легше стало* (І. Карпенко-Карий).

3. *що.* Руйнуючи, знищуючи, зламувати опір (звичайно про наступ на противника). *Ми слухати звикли важку канонаду, фронти проривати, іти на простори* (Я. Шпорта); *— Сила їхня в кінноті, яка йде в бій густо, гострим клином і легко прориває лави нашого війська...* (В. Малик); *Вишневецький вдарив на табір раз, але козаки його одбили, вдарив він удруге й втретє, а козаки все його одбивали. Але нарешті він таки прорвав табір* (І. Нечуй-Левицький); *Німецькі війська, перейшовши в наступ, прорвали оборону на ряді фронтів* (В. Чемерис); // Різкими діями порушувати єдність чого-небудь, утворюючи прохід у чомусь. *Бігла* [Зінька], *падаючи, проривавчи кущі, і кричала щось у нестямі* (А. Головко); *Три катери проривають бонові загороди, розчищають прохід у бухту* (Д. Ткач); *Шурка Кукса вже мчав через верболози, проривавчи їх, наче танк* (Валерій Шевчук); *Дівчата розбиваються на два гуртки. Один утворює коло, .. а другий .. намагається прорвати коло* (І. Кочерга); // *перен.* Переборювати, знищувати те, що обмежує чию-небудь свободу, самостійність. *Проривати перешкоди цензури.*

4. *перев. док., безос., кого, перен., розм.* Несподівано висловлювати свої почуття (звичайно після тривалої мовчанки). *І тут її раптом справді прорвало. Вона насувалась на мене, викладаючи всі причини, чому, на її думку, на ділянці її ланки не вродило* (Ю. Смолич); *— Доки ти ходитимеш, зайдо нещасний? Доки ти мені більмом в очах будеш, окаянний? .. — прорвало Явдоху* (І. Цюпа); * У порівн. *Старшину ніби прорвало. Те, чим ділився у запалі, не знайти в жодній книжці* (О. Шугай); // *чим, на що.* Раптово почати сміятися, кричати і т. ін. *Я втрачу Ліду. Стає так паршиво, що несподівано мене прориває на ридання* (А. Дністровий); *Хлопця раптом прорвало сміхом...* (І. Волошин).

5. *що.* Проріджувати просапні культури. *Тося оглянула молоді корінці, дала порядок, на якій віддалі їх проривати, далі пройшла в другий кінець ділянки* (М. Івченко); *Феня з двома причіплювачками порається в соняшниках — прориває* (М. Циба); *Гіршої праці, ніж проривати буряки, важко собі уявити* (С. Пиркало); *Жінка щовесни на вгороді в себе садила кукурудзу. І дуже пильно її доглядала, — бувало, і прорве, і прополе, і землю підпушить, і попасинкує* (Остап Вишня).

◊ **(1) Прорва́ло не́бо,** *безос.* — пішли сильні опади. *Там* [у Бориспільському районі] *прорвало небо і все вимокло на пні* (А. Крижанівський); *Сипав і сипав сніг, начеб небо прорвало* (В. Чемерис); *Прорвало небо, зайшли дощі* (В. Шкляр); **(2) Як прорва́ло,** *безос.* — хто-небудь несподівано почав висловлюватися, говорити (звичайно після тривалої мовчанки). *Як він* [Микола Петрович] *міг розпустити свого язика! Мовчав, мовчав, і як прорвало* (А. Дімаров).

ПРОРИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., що.* 1. Риючи, розгрібаючи (звичайно землю або щонебудь сипке), робити заглибину, ямку, прохід і т. ін. *Кнур проривав на землі правильний квадрат: малий майданчик, на якому моя уява помістила Отару* (Валерій Шевчук); *Побігло* [хлоп'я] *до кутка, прорило в долівці ямку, положило гроші і, заривши, знову сіло коло бочки* (Панас Мирний); *Філіпп велів таємно прорити підкопи під стіни і по них проникнути в місто* (В. Чемерис); *Камера ув'язненої З. П. Пікач знаходиться в підвальному приміщенні, тобто — близько до землі. Отже, вона може прорити тунель...* (І. Роздобудько); // Вибирати ґрунт землерийними механізмами для спорудження чого-небудь. *Не лякав їх* [голубів] *скрепер рядом, Поблизу рухливий кран, Ані те, що земснарядом Проривають котлован* (М. Шеремет); *Щоб судна могли підходити до портів, доводиться проривати в морському дні канали на кілька кілометрів* (П. Загребельний); *Прийшли машини, прорили канали, ставилася насосна станція* (Б. Харчук).

2. *перев. док.* Руйнівною силою води промивати в чомунебудь прохід, заглибину тощо (про річку, струмок і т. ін.). *Рівчак був далеко. Його проривала дощова вода, й з кожним роком він робився глибшим і страшнішим* (В. Підмогильний); *Течійка води весняної прорила червоную глину* (Дніпрова Чайка); *Під час війни дерев'яна обшивка водозливу струхлявіла, і весняні води прорили під містком прірву* (С. Добровольський); *У нас його* [провалля] *звуть ще "стінкою", бо дуже крутосхиле: потоки з Писаревого лісу прорили* (Григір Тютюнник).

ПРОРИВА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОРВА́ТИСЯ,** ву́ся, ве́шся, *док.* 1. Розриваючись від довгого вживання, унаслідок тертя і т. ін., утворювати дірку; продірявлюватися. *Панчохи та шкарпетки цієї фірми довго не проривавться* (з мови реклами); *Гроші сипляться* [сиплються], *аж сяють, Старцю серце звеселяють. "Буде, — Доля обізвалась, — Щоб торбина не прорвалась"* (Л. Глібов); *Голуб лише помітив у кишені професорового піджака дві акуратні скибки чорного хліба, загорнуті в чистий папір. Папір прорвався, і хліб було видно всім* (В. Кучер); *Найкумедніше було те, що на білому екрані посередині була дірка, бо тканина від старості прорвалася* (С. Талан); * Образно. *Важка хмара прорвалась зненацька і холодною купіллю зросила землю* (Ю. Бедзик); // Утворюватися внаслідок розриву (про дірку). *Попала божа копієчка в .. дірочку. Це ще добре, коли проривалась одна дірочка* (М. Стельмах); // Руйнуватися від сильного натиску, напору і т. ін. чого-небудь. *Раптом вершники врізались у стіну щитів, раптом безліч коней пройняли списи, раптом багато вершників полетіло з коней, раптом стіна щитів здригнулась і ніби навіть вгнулась, готова прорватись* (С. Скляренко); * Образно. *Незабаром .. вийшла воля. Все зашуміло кругом, прорвалася гребля людській сподіванці на краще життя* (Панас Мирний); // *перен.* Розсіюватися, розходитися (про туман, хмари і т. ін.). *Снігопад уже припинився, тільки зрідка сіялась легка пороша. Хмари проривалися і розсотувались, ставало світліше* (О. Гуреїв); *Тут якраз із-під сонця смикнув вітерець, На балці хитнувся, прорвався туман, і я Раптом побачив обхилену вербами греблю І клапоть озерного синього, синього плеса* (І. Вирган).

2. Переборюючи, долаючи перешкоди, труднощі, опір і т. ін., проходити, пробиратися куди-небудь. *Голодні полонені, забуваючи про небезпеку, проривалися крізь канчуки і приклади, рвалися назустріч жінкам* (В. Козаченко); *Іноді до шлюзу проривалися змії* (В. Єшкілєв); *Прорвавшись через таку орду* [собак], *невидану навіть у свого тестя о. Хведора, Ясь насилу одчинив сінешні двері* (І. Нечуй-Левицький); *Вони прорвалися скрізь збуджений натовп і стрімголов ускочили на пароплав* (В. Кучер); * Образно. *Таки і в Крим прорвалися дощі, Над морем — хмари* (І. Нехода); // *спорт.* Обігруючи суперників, просуватися до воріт противника. *Футболіст з м'ячем проривався вперед* (В. Нестайко); *Прорвався* [футболіст].. *і вже б'є по воротах снайперським...* (Остап Вишня); *Коли нападаючі з військових раптом прорвалися на штрафний майданчик противника, Ігор на весь голос крикнув: — Бий! Бий! Та бий же!* (І. Багмут); // Навально просуватися, пролітати і т. ін., ламаючи оборону противника (про військову техніку). *До міста проривалися ворожі літаки* (В. Кучер); *Щоночі сапери виповзали з окопів, закладаючи міни там, де могли прорватись ворожі танки* (С. Журахович).

3. *крізь що, через що, між чим, перен.* Із силою долаючи або руйнуючи перешкоди, пробиватися, просочуватися кудинебудь (про потоки води), проникати кудись (про потоки повітря). *Дніпрові хвилі з шумом налітали на зруби, на каміння й тисячами струмочків проривались між ними* (Г. Коцюба); *Крізь щілини під дахом зі свистом проривався вітер, стало холодно* (К. Гриб); *По тому дну весь час гуляють піщані фонтанчики, появляються, зникають невеликі лійки: то проривається з глибокого підземелля вода* (А. Дімаров); *Тонкі струмені вітру проривалися крізь палубу до трюму* (Ю. Логвин); // Проростати, сходити. *Дерева стояли ще голі, але рання молода весна вже побідно ступала з півдня. То там, то тут проривалася зелена трава, і всюди гомоніло птаство* (М. Хвильовий); // *перев. док.* Виливатися сильним струменем (про потік розплавленого металу). *Прорвалась лавина металу — радіють товариші* (Я. Шпорта); *Коли вона* [сталь] *піде, прорветься, над ковшами іскрами згора* [згоряє], *— серце вдарить, серце стрепенеться, як і в того, що кричить "ура"* (М. Рудь); // Проникати крізь що-небудь (про світлові промені, дим і т. ін.). *Знизу світло від багаття проривалось крізь кленове верховіття червоними променями і сполохами золотих іскр* (Ю. Логвин); *Тільки в світляних снопах, що прорвались між листям, танцювала мошкара свій нехитрий, мовчазний танок: вгору і вниз, ніби підкреслюючи даремність всіх поривань людини від землі у височінь* (Н. Королева); *Аркадій бавився з сонячним зайчиком, що стрибав у нього на руках, прорвавшись крізь дикий виноград* (О. Копиленко); *Сонячний промінь прорвався крізь хмари* (Н. Рибак); // Раптово з'являтися між розривами хмар (про сонце, місяць, небо і т. ін.). *Сплило трохи часу, біле нічне світило у небі вибилось майже до свого зеніту, прориваючись крізь нерясне шмаття хмар* (О. Ірванець); *Крізь захмарене небо прорвалася ясна блакить* (К. Гордієнко); *З-за хмари прорвалося золото місяця* (М. Стельмах); *На п'ятий день крізь хмари прорвалось сонце* (Н. Бічуя); // *перен.* Долаючи шумовий бар'єр, доноситися, ставати чутним (про звуки); лунати. *Крізь стукіт і гуркіт молотків проривається якась чудесна мелодія* (О. Іваненко); *Вона все ще лежала з розплющеними очима, прислухаючись до одноманітного гуркоту морського прибою, що проривався крізь глухе бубоніння дощу* (М. Дашкієв); *Крізь шум води, крізь плюскіт хвиль почав прориватися якийсь незвичайний звук: так мов десь далеко-далеко гули літаки* (А. Дімаров); *Крізь звуки оркестру прорвались оплески* (М. Трублаїні); *Біля циганського шатра мерехтіло вогнище .. Чувся циганський лемент, крізь який прорвався голос жіночої пісні* (І. Пільгук); // *безос., перен. Мені було відомо, що товаришка Уляна дуже погано живе із своїм чоловіком, але про товариша Бе вона ніколи зі мною не говорила. — Бідний, бідний товариш Бе, — тільки зрідка проривалось їй, і тоді вона глибоко зітхала* (М. Хвильовий); // *перен.* Перестаючи бути приглушеним, затамованим, звучати на повну силу (про сміх, ридання, плач і т. ін.). *Не соромлячись Кузьми, Терень гірко плакав. Довго стримуване ридання проривалося раптом так несподівано й бурхливо, що спинити його вже не було сил* (А. Шиян); *У слухавці лунає незрозумілий ледь чутний звук, чи вигук подиву, чи то в'їдливий сміх, який ненароком проривається з людини, яка прагне справжні почуття не виказати* (А. Дністровий); *Вона мовчала, щоб слідом за словом не прорвався плач* (Леся Українка); *У відчаї вона сповзла на брудну підлогу перед своїми дверима, і ридання нарешті прорвалися крізь упродовж цілого дня стиснуте спазмами горло* (І. Роздобудько); // Ставати відчутним (про запахи). *Із щілин у палубі проривається бензиновий перегар* (Ю. Бедзик); *Вітер швидко гнав хмари по небі, а тут панували тиша й нерухомість, вогкий дух землі проривався крізь різкий запах стятої трави* (Г. Пагутяк); *За вікном пропливали зарості джунглів, .. верещали дрібні мавпи, птахи лопотіли крилами і до потягу прорвався запах Африки* (С. Андрухович); // Проглядатися, виднітися (про предмети, краєвиди і т. ін.). *А серединою йшли лози. Крізь них подекуди проривалися темні з золотим відблиском озера річки* (М. Івченко).

4. *перен.* Виявлятися якими-небудь зовнішніми ознаками (про риси характеру, поведінки і т. ін.). *Ніяк не може подорослому триматися він. Так і проривається юнацька запальність* (А. Хижняк); *Зауваживши, якими голодними очима Редька дивиться на сирі будматеріали.., бабуся, видно, вирішила, що то у Редьки проривається солідарність трудящих* (І. Карпа); *Та чи ж таки людину не видно?! Невже ото за ціле літо не прорвалося б хоч щось!* (А. Головко); *Тут її роблена серйозність прорвалась, і вона посміхнулася* (В. Гжицький); // *розм.* Утрачаючи душевну рівновагу, не стримувати себе. *Отож не дивуйся, коли часом я не витримую й прориваюся* (М. Коцюбинський); *— Та що таке?! — нарешті прорвався Дем'ян Опанасович* (В. Козаченко); // *розм.* Несподівано або час від часу проявлятися у словах, поведінці, учинках і т. ін. (про злість, досаду, роздратування, різні почуття і т. ін.). *Проривалися сумовиті нотки в листах його додому. А в листах до найближчого друга Корнія Чумака .. проривалися й щирі признання* (А. Головко); *У його голосі проривається тремтіння* (Ю. Бедзик); *— Хлопе! — ревнув пан, і вся накипіла злість прорвалася наверх у його душі. — Ти мені смієш таке говорити!* (І. Франко); *Прорвалося те, що накипіло в ньому .. Доки шуряк їздитиме на його горбі? Ні! Так не буде!* (Я. Гримайло).

5. *тільки недок.* Пас. до **прорива́ти[1]** 1–3, 5. *Оборона противника проривалася повільно і з великими втратами* (з газ.).

ПРОРИ́ВАТИСЯ[2], аюся, аєшся, *недок.*, **ПРОРИ́ТИСЯ,** июся, иєшся, *док.* 1. Риючи, прокладати собі дорогу, проникати кудинебудь. *Міцний зварний перехід між валом і міцним лезом із боровмісної сталі гарантує, що лопата прослужить довго, коли вам доведеться прориватися через твердий ґрунт* (з мови реклами).

2. *тільки недок.* Пас. до **прорива́ти[2].** *На території заказника проривається котлован і прокладаються труби. Наслідками роботи важкої будівельної техніки є знищення частини природного шару заказника* (з газ.).

ПРОРИ́ВКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **прорива́ння[1]** 1. *— Закінчили? — Кукурудзу, Семене Івановичу? Закінчили! — Взавтра на проривку буряків!* (Остап Вишня); *Були .. суботники по проривці кукурудзи, декади ударної здачі молока* (М. Зарудний); *І засіяли густо. Тепер без ручної проривки не обійтись* (М. Циба).

ПРОРИВНИ́Й, á, é. 1. *лінгв.* Такий, при вимові якого відбувається змикання артикуляційних органів мовлення на шляху видихуваного повітря (про звуки мови). *В українській мові переважають щілинні та проривні фонеми при відносно значній кількості африкат* (з наук. літ.); *В словах типу ґрунт, ґанок, ґудзик, ґелґати .. останнім часом не тільки учні, ба й учителі часто не роблять різниці в вимовлянні наведених слів із проривним ґ, а мовлять їх за зразком слів гарно, гроші, гомоніти тощо* (Б. Антоненко-Давидович); // *у знач. ім.* **проривни́й,** нóго, *ч.* Приголосний звук, при вимові якого відбувається змикання артикуляційних органів мовлення на шляху видихуваного повітря. *Мови прибалтійських народів не зазнали принципових якісних змін порівняно з індоєвропейським станом (зберегли кінцеві приголосні, дифтонги, задньоязикові проривні палатального походження тощо)* (з наук. літ.); *За способом творення приголосні поділяються на зімкнені (проривні), щілинні, зімкнено-щілинні, африкати* (з навч. літ.).

2. *розм.* Стос. до прориву (у 3 знач.). *Бригаду .. підсилити ніким, і, очевидно, вона стане проривною ланкою* (В. Собко).

3. *перен.* Стос. до прориву (у 4 знач.). *Проривні відкриття неможливо прогнозувати в принципі, але вони несподівано можуть змінити існуючий техніко-технологічний ландшафт* (з наук. літ.); *Добрий фундаментальний результат часом веде до проривних технологічних ідей, як це сталося, наприклад, з відкритим М. Фарадеєм явищем електромагнітної індукції* (з наук.-попул. літ.); *Нобелівську премію з фізики у 2010 р. було присуджено за проривні експерименти зі створення й дослідження нового фізичного об'єкта — двовимірного кристала графену* (із журн.).

4. *вет., мед.* Стос. до проривання *(див.* **прорива́ння**[1] 2). *Проривна кровотеча у собак може досить швидко призвести до гострого знекровлення* (з навч. літ.); *Благополучно почив* [Фармагей] *у віці сорока п'яти років від проривної виразки* (О. Ульяненко).

ПРОРИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Ридаючи, промовити що-небудь. — *Дядько рушницю, кажеться* [здається], *втопили! .. Папуша .. проридав: — Упусти-и-ив!* (В. Нестайко); *Трохи згодом я почув тихий, здушений схлип і побачив обличчя Тома, залите слізьми. — Клятий боягуз! — проридав він* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); * У порівн. *Я мовчки йшов за Галайдою і лють свою на нього ніс .. І я з холодною журбою сказав, неначе проридав: — Ну, повертайся, Галайда, ми поговоримо з тобою* (В. Сосюра); // *перен.* Видати звуки, подібні до ридання. *Недорізаним звірем вітер Проридає в страшний простор* [простір] (Є. Маланюк); *Оркестр .. проридав перші такти жалібного маршу* (Л. Первомайський).

2. Поридати певний час. *Катерина крутнулася — і до хати. На ліжко впала .. Так до вечора і проридала* (Люко Дашвар).

ПРОРИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОРИ́НУТИ,** ну, неш, *док.* Проходити, ніби занурюючись і виринаючи, прослизати крізь що-небудь, попід чимсь і т. ін. *Наполовину ущерблений місяць, швидко проринаючи крізь хмари, давно скотився вже за подніпровські кручі* (Іван Ле); *Тюха слухняно метнувся до хлопця, вихилився, щоб ухопити своїми чіпкими клешнями, але Сивоок в'юнко проринув у нього попід руками* (П. Загребельний); // *перен.* Виявлятися якими-небудь зовнішніми ознаками (про почуття). *Олександр Васильович потай стежив за Потьомкіним, і в його очах мимоволі проринав острах за людину, що, здається, навмисне хотіла себе заморити надмірною їжею* (С. Добровольський).

ПРОРИ́НКО́ВИЙ, а, е. Спрямований, орієнтований на ринок, ринкові відносини; протилежне а н т и р и н к о в и й. *Проринкові реформи земельних відносин розпочалися з ухвалення Земельного кодексу 1992 року* (із журн.).

ПРОРИ́НУТИ *див.* **прорина́ти.**

ПРОРИПІ́ТИ, плю, пи́ш; *мн.* прорипля́ть; *док.* 1. Пройти, проїхати з рипом *(див.* **рип**[1]**).** *В коридорі рівно й холодно крізь сутінки прорипіли важкі й дражливі кроки, доки їм з приміщення не відповіли м'які неспокійно-дрібні жіночі* (М. Івченко); *Тиша була надзвичайна .. Цього вечора шляхом не прогуркотів і не прорипів жоден віз* (М. Трублаїні); *Благополучно об'їхали* [Сергій і Денис] *склади, прорипіли мимо чорної ріки підвід* (Григорій Тютюнник).

2. *що і без прям. дод., розм.* Док. до **рипі́ти** 2. — *Аполлон тобі зламає хребта, — старечим голосом прорипів Прокл* (І. Білик); *Мені хотілося прорипіти йому в лице, що я ніякий не пацан* (Любко Дереш); *Його голос прорипів, забиваючи клекотіння крапель: "Так, лекція триває"* (О. Ульяненко).

3. Порипіти (у 1 знач.) певний час. *Двері магазину прорипіли весь день, аж під вечір майстер замінив усі механізми кріплення* (із журн.).

ПРО́РИС, у, *ч.* Контурна різьблена лінія. *Контури майбутньої фрески прокреслювалися чим-небудь гострим по свіжій штукатурці (Сивоок згодом писав без прорисів)* (П. Загребельний); *Великі посудини періоду шнурової кераміки найчастіше орнаментовані прокресленими смужками, що утворюють характерні прориси — "ялинку", "трикутник" або групу косих смужок, є й комбінації із цих прорисів* (з наук. літ.).

ПРОРИСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прорисува́ти.** *Акварельні фарби на стелах IV–III ст. до н. е. із зображеннями померлих нанесені прямо на поверхню каменя, ракурси фігур попередньо прорисовані* (з наук. літ.); *Декор зведеного в 1904 році будинку добре прорисований та якісно виконаний* (із журн.); // **прорисо́вано,** *безос. пред. На карті чітко прорисовано розмежувальні лінії.*

ПРОРИСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прорисо́вувати.** *Використання обраної технології наділяє імітаційний проєкт розвинутими графічними можливостями (прорисовування об'єктів у тривимірному просторі) і незалежністю від програмної платформи* (з навч. літ.); *Кольорові контурні пасти використовуються для прорисовування дрібних деталей на бавовняних, шовкових і синтетичних тканинах* (із журн.).

ПРОРИСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОРИСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Рисувати контурне зображення чого-небудь. *Забувши про молоду грекиню, Орікес навколішки заходився прорисовувати усі постаті* (Ю. Хорунжий); *В одній секунді покадрової анімації 24 малюнки. Але прорисовують зазвичай лише ті деталі, які змінюються, а фон малюють тільки один раз* (із журн.); *Вологою підводкою легко прорисувати лінію від внутрішнього кутка ока до зовнішнього, створивши нову форму очей* (з мови реклами).

2. *тільки док.* Порисувати певний час. *Три години учень прорисував, відточуючи свою майстерність зображення натюрмортів* (із журн.).

ПРОРИСО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОРИСУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Чітко, виразно позначатися на рисунку (про лінії, контури і т. ін.). *Після того, як надлишки черні вилучені і починає прорисовуватися візерунок, гравер переходить до іншої ділянки малюнка* (із журн.); // *перен.* Ставати видимим, доступним зорові; вимальовуватися. *Наче з дня на день працював над нею невидимий маляр-різьбяр: почорніли й взялися саєтовим полиском брови, станула з лиця, як сніг по весні, дітвацька пухнявість — прорисувався чисто тобі парсунний лик, хоч на талярах карбуй* (О. Забужко).

2. *тільки недок.* Пас. до **прорисо́вувати** 1. *Залежно від професії, посади, сфери зайнятості і т. ін. замовника підбирається та прорисовується індивідуальний макет проєкту його візитної картки* (з мови документів); *При виготовленні писанки олівцем наноситься візерунок, який прорисовується воском за допомогою писачка* (із журн.).

ПРОРИСУВА́ТИ *див.* **прорисо́вувати.**

ПРОРИСУВА́ТИСЯ *див.* **прорисо́вуватися.**

ПРОРИ́ТИ *див.* **прорива́ти**[2]**.**

ПРОРИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прори́ти.** *Рівчак, проритий глибоко, травою весь поріс...* (Н. Забіла); — *Цей підземний хід з вітальні до арсеналу був проритий ще в часи Третього хрестового походу* (Д. Білий); *Завівши коня в рівчачок, проритий талими та дощовими водами на дні балки, спритно вилетів* [хлопець] *на нього, ніби справжній кавалерист* (Є. Доломан); * Образно. *Болем прорита душа проливає сльози, а очі сухі* (О. Кобилянська); // **прори́то,** *безос. пред. Хід із печери навмисне прорито до замку, аби можна було непомітно підібратися до іншого підземелля* (А. Кокотюха).

ПРОРИ́ТИСЯ *див.* **прорива́тися**[2]**.**

ПРОРИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **прори́ти.** *Будівельниками під час прориття котловану під житловий дім виявлено боєприпаси часів Першої світової війни* (з газ.).

ПРОРИЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. Док. до **рича́ти.** *Встаньте та поставте руки на пояс або спробуйте зобразити лева та проричати. Зміна положення тіла допоможе вам швидко перестати плакати й узяти себе в руки* (із журн.); *— Ну й бестія! — проричав Жолтков, схиляючись над столом* (Л. Старицька-Черняхівська); *— На тобі печать демона! — страшно проричав магараджа* (О. Бердник).

2. Поричати певний час. *Собака проричав усю поїздку.*

ПРОРІ́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проріди́ти.** *Влітку затримав* [голова] *перших жінок, котрі несли виполоті проріджені бурячки. Виявилося — не можна, ті бурячки мали йти на корм колгоспній худобі* (В. Лис); *Вдихає той аромат Федько Сороколіт, і здається йому, що сидить не на танковій броні, а на крилі трактора, якого веде батько, прокладаючи весняну борозну поблизу ще не проріджено́ї лісосмуги* (Є. Доломан); * Образно. *Кулями з тисяч козацьких мушкетів проріджена лава дворянської кінноти на якусь мить припинила свій навальний наступ...* (В. Кожелянко); // **прорі́джено,** *безос. пред. Міська рада організувала очистку берегів річки від побутового сміття, зрізано чагарники, проріджено дерева* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який прорідився, став менш густим, щільним; поріділий. *З-за проріджених дерев замерехтіли жовті цятки світла* (М. Стельмах); * Образно. *Воно* [повітря] *не було таке свіже: проріджене, терпке, дихало з каменю і лилося крізь вікно, як з кам'яного бездженерельного колодязя* (Б. Харчук).

ПРОРІ́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **прорі́джений.** *Економічна оцінка рослинності лугів має враховувати їх флористичний склад, урожайність трав, стан лугу (грудкуватість, проріджeність покриву) тощо* (з наук. літ.); *Поява парші на яблуні може бути пов'язана з різкими заморозками та відлигами, нестачею сонячного світла, поганою проріджeністю крони й великою кількістю вологи* (з наук.-попул. літ.).

ПРОРІ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проріди́ти.** *Прорідження — ключовий етап у процесі вирощування моркви та буряка* (з газ.); *Проріджeння крони сприяє перерозподілу поживних речовин у дерева, покращує освітлення в середині крони, що підвищує врожайність дерева та смакові якості плодів* (з наук.-попул. літ.); *Застосування хімічного проріджeння доцільне з 5-річного віку дерева тільки на тих ділянках саду, де інтенсивність цвітіння достатня для формування надлишкового урожаю* (з мови реклами); *Августина дістала пінцет для проріджeння брів — тоді вона ще доглядала за собою* (І. Роздобудько).

ПРОРІ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прорі́джувати.** *Не всі овочеві культури потребують проріджування. Найчастіше видалення зайвих сходів потрібно дрібнонасіннєвим культурам, адже при посіві великого насіння легше дотримувати схему посадки* (із журн.); *Проріджування пагонів малини роблять упродовж літа й осені. При останньому проріджуванні на погонний метр смуги залишають 2–3 резервні пагони на випадок зимового вимерзання* (із журн.); *З густим і важким волоссям важче впоратися, але існують способи, якими можна скористатися для проріджування волосся, щоб полегшити укладання зачіски* (з мови реклами).

ПРОРІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОРІДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., що.* 1. Видаляти з рядків посіяної культури зайві рослини; проривати (у 5 знач.). *Працювали жінки скрізь: пололи, згодом проріджували дрібний буряк, потім його пізньої осені чистили та завантажували на вантажівки* (С. Талан); *Із появою перших 2–3 листочків проріділь буряк на відстані 3–4 см* (із журн.); // Видаляти зайві кущі, дерева. *— Може, й справді в лісництво найнятися? .. — Молодняк проріджують — треба, щоб добро не пропадало. Продають людям на тини. Законно...* (М. Руденко); *На початку, як перебрався* [Дорошенко], *взявся було за старий сад, його треба було де проріди́ти та викорчувати засохлі дерева, а де й посадити нові, бо старі вже не родили* (В. Чемерис); *Повідомлення про те, що треба найняти лісорубів проріди́ти й почистити хащу, здивувало його* (Г. Пагутяк); *Обрізав малину, трохи її прорідив. За ті роки, що з бабою сиділи її доньки, нікому до города не було діла* (Любко Дереш); // Зрізувати на кущах, кронах дерев зайві пагінці, гілки і т. ін. з метою поліпшення росту та плодоношення рослини. *У дорослих дерев проріджують загущені крони, вирізують поламані, хворі та сухі гілки, а також прикореневу поросль* (з наук. літ.); *Пишно розрослися яблуні.., одна гілка глушила другу, і скільки тут треба докласти праці, щоб зрізати зайве віття, проріди́ти кожне дерево* (О. Донченко); *Не можна обрізати квіткові волоті бузку разом із частиною гілки, якщо ви не плануєте проріди́ти чагарник* (із журн.); // За допомогою хімічного препарату видаляти зайвий цвіт чи зав'язі на фруктових деревах. *Погода сильно впливає на результат хімічного проріджeння: чим краще освітлення саду, тим важче проріди́ти плоди, чим вища температура й вища вологість повітря, тим ефективніше проріджeння* (з мови реклами).

2. Робити менш густим, щільним (про волосся, шерсть і т. ін.). *Проріджувати зачіску найкраще в техніці "рване волосся"* (із журн.); *Ветеринари рекомендують власникам частіше розчісувати своїх собак улітку. Це допомагає проріди́ти густу шерсть вашого улюбленця й вичесати відмерлі волоски* (із журн.).

ПРОРІ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОРІДИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Ставати менш густим, щільним, прозорішим; рідшати. *Разом із тим, як проріджувалося листя у лісах кругом Лісничівки, перед доктором відчинялися дальші виднокруги* (Б. Лепкий); *Туман мряки проріджувався, зате сильніше вибивалося довжезне пасмо імли понад річкою* (А. Крушельницький); *Сосни трохи проріджуються, стежинка в'ється поміж ними* (О. Лисяк).

2. *тільки недок.* Пас. до **прорі́джувати** 1. *Огірочки проріджуються при наявності трьох листків, щоб не було сильної густоти* (із журн.); *Кущі смородини проріджуються для забезпечення кращого доступу до ягід, нормальної вентиляції та проникнення світла* (з навч. літ.).

ПРОРІ́ДЖУВАЧ, а, *ч., с. г.* 1. Машина для проріджування. *Для проріджування овочевих культур використовують механічні й автоматичні проріджувачі, які не тільки формують задану густоту рослин, а також розпушують ґрунт у міжряддях і знищують бур'яни в рядку* (з наук. літ.); *Автоматичні проріджувачі при формуванні густоти посівів моделюють ручну працю, видаляючи рослини тільки на загущених ділянках рядка, за рахунок чого покращується рівномірність розміщення рослин уздовж рядка на 8–20 %* (з навч. літ.); *Привіз Павло проріджувач цукрових буряків для випробування — збіглися з усього поля старі й малі* (М. Іщенко); *Механічний модульний проріджувач зменшує цвітіння дерев різної висоти* (з мови реклами).

2. Хімічний препарат, що використовується для проріджування зав'язі та покращення якості плодів фруктових дерев. *Проріджувачі зав'язі покращують розмір і якість плодів, запобігають передчасному їх опаданню та знижують періодичність плодоношення, сприяючи цвітінню кожен рік* (з навч. літ.).

ПРОРІДИ́ТИ *див.* **прорі́джувати.**

ПРОРІДИ́ТИСЯ *див.* **прорі́джуватися.**

ПРОРІДІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прорідіти.** *Над прорідiлими лісами підіймалась і темно-синіми клаптями розповзалась .. ніч* (М. Стельмах); *Троян у той час перебував на своїй Попівщині, дозброював і доформовував прорiділу бригаду* (У. Самчук).

ПРОРІДІ́ТИ, іє. Док. до **рідіти;** стати менш густим, щільним; порідшати. *Сад, здавалося, не мав кінця. Деколи доводилося достоту продиратися через виноградне галуззя, нарешті гущавина прорiдiла і попереду зблиснула смуга води* (Ю. Винничук); *Вже прорiдiла й черга брехачів, бо бачили, що цареві тяжко вповісти таку небилицю, аби повірив* (М. Андрусяк).

ПРО́РІДЬ, і, *ж., розм.* Місце, де дерева або кущі ростуть дуже рідко. *У проріді малини господарка посадила часник. Це відлякуватиме шкідників* (із журн.); * Образно. *У велетня весь світ на видноті, А карлик вріс у побутову прорідь, І те, що вздрить з вузенького вікна, — Ото й уся для нього далина* (В. Бичко); // Облисіле або з рідким волоссям місце. *Вигляд* [у Бориса Яковенка] *старовіра, в довгому сюртуці, з підстриженим під стріху волоссям з прорiддю на маківці, з довгою чорною бородою* (В. Винниченко).

ПРО́РІЗ, у, *ч.* 1. Різного призначення заглибина в чомунебудь, зроблена різальним інструментом; наскрізний отвір, діра, зроблені гострим предметом. *Посередині ганчірки темнів довгастий проріз* (А. Дімаров); *В казино Єлизавету обожнювали. Вона щиро обдаровувала обслугу, роздаючи жетони направо й наліво, у безмежній кількості кидала їх у проріз на столі для чайових круп'є* (І. Роздобудько); *На правій частині дверей — поштова скринька..; нею давно не користуються: горизонтальний проріз, у який свого часу скидав листоноша листи та газети, та маленький дерев'яний приймач* (Г. Вдовиченко); // *перен.* Просвіт, щілина і т. ін. у чому-небудь. *Спалений бензин, тютюн, гас густою атмосферою стоїть, як вода в озері, в берегах кам'яного міста. Небо бозна-де, десь далеко-далеко над височенними прорізами велетнів-будинків* (В. Винниченко); *Крізь прорізи в хмарах маячив місяць* (С. Скляренко); *Далекі зорі схилялися вінками над лісом, виринали в прорізах віт і огрівали дітей своїм надійним добрим сяйвом...* (М. Стельмах).

2. Розріз в одязі, передбачений фасоном. *Мережила для князя сорочку. Вона вміло витягувала нитки і ними ж обкидувала рукави, обрубець навколо шиї, проріз на грудях* (Б. Лепкий); *Зніяковів* [хлопець] *і заворушився, засунув руку в проріз стихаря, ніби щось шукаючи там* (Б. Антоненко-Давидович); *Із припічка на ліжко стрибнули Петрусь та Антось; вони хотіли показати хрещеному батькові свої перші штани з прорізами* (С. Чорнобривець).

3. Форма, обрис очної або ротової щілини. *Було видно між дівчатами кілька типів зовсім південних, ніби херсонських, з карими очима та чорними бровами, оригінальним, чистим, виразним прорізом уст* (І. Нечуй-Левицький); *До прибулих усміхнувся* [Олексій Федотович] *крізь вузький проріз очей* (В. Речмедін); *Ми навчились ловити у проріз повік На півслові лукавих промовців* (Б. Олійник).

4. Отвір у споруді, признач. для вікон, дверей і т. ін. *У прорізі залізних дверцят злякано вклякла з ліхтариком в руці худенька послушниця* (М. Стельмах); *Кам'яниці виростали переді мною з темряви, як прадавні скелі, кожну тріщину, кожен проріз дверей та вікон, кожну цеглину я бачила різко як ніколи* (С. Андрухович); *У проріз дверей вливло світло ліхтарика* (Г. Вдовиченко); // Вузький отвір певного призначення (в машині, механізмі і т. ін.). *Через проріз броньованого щитка в кулеметі йому добре видно румунські окопи, де сидить свіжий, недавно прибулий, батальйон* (В. Кучер); *Кулемет затрясся, боляче віддавав у груди, та дівчина нічого не відчувала й не бачила, крім вузенького прорізу на прицілі* (М. Олійник).

5. Штучно або природно утворений прохід у чому-небудь, через щось. *Скеля була груба і тверда, видовбування прорізу в ній тривало вже цілий тиждень* (І. Франко); *Розвідники уважно оглядали споруду й земляний вал, що її оточував. Виявилося, він не суцільний, у ньому є проріз для в'їзду підводою чи машиною* (Є. Доломан).

ПРОРІ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прорі́зати.** *Незабаром перед Девідом та незнайомцем виросла сіра висока стіна із бетонних плит. У ній був прорізаний напівкруглий отвір, перегороджений щільними металевими воротами* (П. Коломієць); *Підпливши впритул до густих заростей чакану, побачив* [Міюський] *над самою водою чорну дірку .. Прорізаний повінню вузенький рівчак, звідти перла вода, й весляру довелося щосили пхатися* (Ю. Мушкетик); *Насувалася чорна хмара, прорізана спалахами блискавок* (О. Бердник); *Бачу вузеньку ущелину. Прорізана водою, вона опускається донизу* (А. Дімаров); *Передові загони не могли відступати, бо на них напирали, бичуючи коней на вузькому шляху, прорізаному крізь скелі, нові підрозділи* (Р. Андріяшик); *Молодили* [очі] *його трохи похмуре, прорізане глибокими зморшками обличчя* (С. Журахович); // **прорі́зано,** *безос. пред. Під час операції на спині Романа у тому місці, де знаходяться нирки, було прорізано отвори і вставлено у них пластмасові трубки* (Н. Сняданко); *Надвечір збудувалася подобизна приладдя з фізики... На одному кінці дошки прорізано невеликий круг. Біля другого кінця сполучено... дві планки...* (В. Барка); * У порівн. *Капітан Берестовець .. попрямував на вузеньку смужечку світла, якою немов прорізано було темну стіну присадкуватої будови в кінці вулиці* (Л. Первомайський).

ПРОРІЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прорі́зати** і **прорiза́тися.** *Ножиці для прорізання кишень мають гострі кінці, які чудово входять у тканину й роблять акуратний розріз* (з мови реклами); *Вирощування буряку полягає в його своєчасному прополюванні й обов'язковому прорізанні* (із журн.); *Активне слиновиділення, зниження апетиту, примхливість і занепокоєння, поганий сон — усе це часті супутники прорізання зубів у немовляти* (із журн.).

ПРОРІ́ЗАТИ *див.* **прорі́зувати.**

ПРОРІЗА́ТИ *див.* **прорі́зувати.**

ПРОРІ́ЗАТИСЯ *див.* **прорі́зуватися.**

ПРОРІЗА́ТИСЯ *див.* **прорі́зуватися.**

ПРОРІ́ЗКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **прорі́зування.** *Прорізка скла виконується на автоматичному столі для прямолінійного та фігурного різання* (з мови реклами); *У зв'язку з ущільненням забудови й удосконаленням планувальної структури міста виконавчий комітет міської ради ухвалив створення робочої групи для виконання робіт із прорізки вулиць у м. Бориспол і* (з газ.); *Весняна прорізка черешні має свої переваги: красивий зовнішній вигляд дерева, міцне формування крони й каркаса, простіший догляд і збір урожаю* (із журн.).

2. Те саме, що **про́різ** 1, 2, 4. *Напівпрозорий капелюшок і незмінні рукавички, цього разу світло-коричневі, швидше руді, з прорізками на пальцях. Картинка!* (В. Лис); *Балаклава — головний убір, завдяки якому закривається голова, шия та лоб людини, при цьому залишається невелика прорізка для очей і рота або всього обличчя* (з мови реклами).

3. Отвір у паркані для входу й виходу. *Прорізка виготовляється з того ж матеріалу, що й паркан, завдяки чому відмінно гармонує з усією огорожею* (із журн.).

ПРОРІЗНИ́Й, а́, е́. 1. Який має прорізи (у 1 знач.). *В кутку на круглому столику красується дрібне літургійне срібло: Євангеліє, одягнуте в золочений прорізний орнамент, два високі потири, хрест* (М. Стельмах); // Те саме, що **ажу́рний** 1. *Підбігла княжна Данка, закутавши вид прорізним полотном* (І. Білик).

2. Який утворився внаслідок прорізування. *Усі кишені можна розділити на 3 види: прорізні, непрорізні та накладні* (з навч. літ.).

3. Признач. для прорізування. *Ніж прорізний посилений з сегментним лезом 18 мм застосовується на будівельних майданчиках, складах, у домашній та офісній роботі* (з мови документів).

ПРОРІ́ЗУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прорі́зувати.** *Термічне різання бетону й залізобетону здійснюється за допомогою спеціального пристрою, принцип дії якого полягає в плавленні бетону продуктами згоряння заліза у струмені кисню, що надходить у спалювальну трубу в кількості, достатній для горіння й винесення шлаків із прорізуваної конструкції* (з навч. літ.); *З темного отвору між колесами виринали одна за одною димові хмарки, прорізувані іскрами* (В. Владко); *Голубий імлистий туман стояв над цехами, туман, прорізуваний гострими свічками домен* (П. Загребельний); *Крізь товщу цього кварталу пробивалися міріади вулиць. З одного боку була огорожа з високих мурів з чотирикутними баштами.., а з другого — прорізувана мостами Сена* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Йшов дужий, ані на хвилину не спинюваний гул, прорізуваний верескливими покликами сирен та сигнальними посвистами паровозів* (Г. Коцюба).

ПРОРІ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прорі́зувати** і **прорі́зуватися.** *Інженер знайшов на поверхні човна місце, крізь яке можна пробитися до однієї з кают .. Пилку мусили використати в другу чергу для прорізування отвору такого розміру, в який змогла б пройти людина* (М. Трублаїні); *Тепер для формування густоти насадження застосовують переважно механізоване прорізування сходів культиватором упоперек рядків* (з наук. літ.); *Прорізування нової дороги до мікрорайону Шерстянка в Чернігові здійснюватиметься за кошти державного бюджету* (з газ.); *Прорізування тимчасових зубів є одним із фізіологічних показників загального стану здоров'я дитини, її розвитку та росту* (з навч. літ.).

ПРОРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ПРОРІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОРІ́ЗАТИ,** іжу, іжеш, *док., що.* 1. Ріжучи, робити в чому-небудь наскрізний отвір, діру, утворювати рану і т. ін. *У той мішечок насипала* [королева] *дрібної гречаної крупи і прив'язала до спини принцеси, а потім прорізала в мішечку маленьку дірочку, щоб крупа сипалася на шлях, яким поїде принцеса* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); — *А ви знаєте, яку мені дірку були прорізали? Ого, такий шрам на животі, мо* [може], *на пів аршина* (Ю. Збанацький); // Ріжучи, проорюючи, продавлюючи, порушувати суцільність, монолітність чого-небудь, проходити крізь щось. *Він ішов парадним кроком. Великими чобітьми, як плугами, прорізав замети* (Є. Кравченко); *Умільці малювали на вазах ескізи фігур, обережно прорізуючи їх гострою паличкою на вогкій глині* (В. Чемерис); *У дні війни, у дні боїв минулі, — У незабутній, у тривожний час, — Знамено те не раз прошили кулі, Осколки мін прорізали не раз* (В. Бичко); * Образно. *По-дитячому наївні й радісні очі насмішкувато стежили за нудною одноманітно-густою розмовою славетного, але молодого ще філософа. Інколи в синіх очах загорявся гострий вогник, глибоко прорізував мур, що роз'єднував двох далеких людей* (М. Івченко); *Хто небо наше прорізав Лиходійства кривавим ножем..?* (М. Рильський); // Порушуючи суцільність, монолітність чого-небудь, залишати, утворювати слід, борозну і т. ін. — *Маєш свій гниловід густо прорізати ровами на півтора аршини глибини. Тоді в низини зійде і ґрунтова, і підґрунтова закись* (М. Стельмах); * Образно. *Хлопчик сів на лаву й, почервонівши, мовчав. І бачив Вперед, як стиснулись груди йому, як видавили вони гарячу сльозу, і сльоза та впала на серце, і прорізала великий слід у йому* [ньому] (В. Винниченко); // Розмиваючи ґрунт, утворювати заглибини (про дію води). *На лузі на тім Псьол* [Псел] *навесні гуляє, землю поїть, рівчаки прорізує, ріллі виполіскує* (Остап Вишня); *Якщо товща розчинних порід велика, вода поступово прорізує її, формуючи все нові й нові поверхи печери* (з наук.-попул. літ.); // Рухаючись уперед, розтинати навпіл (хвилю, повітря і т. ін.). *Назустріч нам твердий вітрюга: його ж пропелер проріза* (П. Тичина); *Шлюп повернув градусів на тридцять і швидко пішов, прорізуючи розбурхані хвилі* (С. Добровольський); *Юнак змахнув рукою лапаті сніжинки, що сідали на скроні та вії, й рушив уперед, прорізуючи густу заметіль* (М. Сиротюк); *Сила падіння була така велика, що, пірнувши, Сахно не могла спинитися. Вона каменем прорізала кількаметрову глибочінь і мало не по коліна вгрузла у мулке днище озера* (Ю. Смолич); *Повітря прорізав сполоханий птах* (Г. Епік).

2. Розчищаючи місцевість, прокладати дорогу, вулицю і т. ін. *Псович .. зганяв цілі юрми кріпаків до парку, де вони з ранку до ночі косили трави, прорізували нові стежки, алеї* (В. Гжицький); *Сапери прохід прорізали крізь дріт...* (І. Нехода); *У гранітній підошві плато Поланського хтось прорізав похилий прохід* (В. Єшкілєв); * Образно. *І плуг людський нову проріже путь Там, де батьки зітхали на розпутті* (М. Рильський).

3. Пролягаючи в певному напрямку, перетинати, розділяти що-небудь (про дорогу, вулицю, просіку і т. ін.). *Вузька дорога йшла на гору й прорізувала високе жито до самого лісу* (І. Нечуй-Левицький); *Південний схил яру прорізувала Водяна балка, поділяючи слободу на дві частини — Косогори і Забалку* (С. Добровольський); *Прорізаючи березняк, рейки залізниці виривались на хвилястий простір піщаних кучугур* (В. Козаченко); *Світла просіка прорізала чорну гущавину лісу* (Ю. Яновський); // Утворюючись на шкірі обличчя (на лобі, переніссі і т. ін.), виразно виділятися, виднітися (про зморшки). *Три уперті зморшки прорізують чоло* (М. Бажан); *Той ввігнутий його лоб прорізували над переніссям два лівці: не від думок — від невдоволення* (Б. Харчук); *Високий лоб командира прорізала глибока зморшка* (А. Трипільський); // *перен.* Проходити, проникати крізь що-небудь (про джерело світла). *Свічка прорізає Морок — ледве видко* (П. Грабовський); *Темряву прорізує промінь сонця* (Д. Бузько); *Дуже довго під'їздив автобус. На зупинці зібралося доволі багато людей, всі дивилися, як він прорізує світлом тунель вулиці* (О. Тесленко); *Досвітні огні, переможні, урочі, Прорізали темряву ночі...* (Леся Українка); *Раптом блискавка прорізала темне, в сірих клубах хмар небо* (О. Іваненко); // *перен.* Несподівано виразно, чітко лунати, порушуючи тишу (про звуки). *Розлягався брезкіт* [брязкіт] *на станції, мигтіли і перебігали огні; свистки і сюрчки прорізали чорний простір...* (В. Барка); — *Ні, немає згоди моєї, передумала я! — прорізує тишу жіночий голос* (І. Волошин); *Сирена прорізувала нічну тишу за три-чотири квартали від "Аврори" і ставала все голоснішою* (В. Хрущак); *На схилах і вершинах гір вставали чорні стовпи пороху і диму, навкруг здригнулася земля, повітря прорізав свист і тріск* (С. Скляренко);

// *перен.* Несподівано виникати у свідомості кого-небудь (про думки, почуття і т. ін.). *"Невже він умре?" Ця думка прорізає свідомість Ігоря* (І. Багмут); *Здається, саме тоді Кметь і рішив піти на це темне діло. Саме тоді, здається, така думка майнула в голові, прорізала мозок і сховалась. І зараз, сидячи на ґанку з газетою в руках, Кметь думав про те ж* (М. Хвильовий); *Ця лють увійшла червоною блискавкою, миттєвістю прорізала широкий простір нізвідкіля, ударила в пах, скорчивши тіло ударами сотні голок* (О. Ульяненко); // *безос. Раптом Гордія прорізало здогадкою: — Так це ви тоді писали до мене?* (Є. Кротевич); // *перен.* Пильно вдивляючись, ніби пронизувати кого-, що-небудь очима, поглядом. *Навіть і в погляді визначалася цілковита зміна: щось тверде, суворе — з глибу прорізують усе важкі, хмурі очі...* (Є. Кротевич); *Лізе* [Комар] *на високого ожереда, навшпиньки спинається й прозорливим оком прорізає пітьму* (О. Ковінька); // *перен.* Долати, освоювати що-небудь. *Людина .. осідлала грізні океани, прорізала повітряні простори, заговорила в хмарах і під водою* (Мирослав Ірчан).

4. *рідко.* Те саме, що **вистригáти** 1. *Відьма, котра все запам'ятала, вилізла з-під постелі, тихенько підійшла до сплячого Івана й ножичками прорізала йому волосся навхрест* (В. Королевич).

5. *с.-г.* Проріджувати (про рослини). *Прорізати буряки.*

ПРОРІ́ЗУВАТИСЯ, ується, *рідко* **ПРОРІЗА́ТИСЯ,** áється, *недок.*, **ПРОРІ́ЗАТИСЯ,** іжеться, *док.* 1. З'являтися, проростаючи над поверхнею щелеп, лоба (про зуби, роги). *У нього* [Ростика] *саме прорізались зуби, тож він був ще вередливішим, ніж звичайно, і ніяк не міг заснути* (В. Хрущак); *Цілу ніч кволився, квиснув Лаврик, — ще один зубик прорізувався* (І. Вирган); *Після її слів батюшка подивився на Марійку, начеб у неї з-під хустки щонайменше прорізалися диявольські роги* (М. Стельмах); // Утворюватися, з'являтися на шкірі (про зморшки). *Десь опівночі до палати входить лікарка .. Обличчя її сіре, довкола рота прорізались глибокі борозенки, на шиї тривожно пульсує жилка...* (П. Кочура); // Переривати мовчання, заговорити (про мову, слова і т. ін). *Отець Іов не взяв, цапнув за лікоть Опанаса. І заговорив — мова прорізалася: — Рабе Божий, Опанасе, послужи громаді, і нехай Бог поможе тобі* (Б. Харчук); // З'являтися, проростаючи над поверхнею землі (про паростки рослин). *Сорок і чотири рази перевернув ту землю плуг, сорок і чотири рази пройшов по ній сівач. А з землі щоразу прорізаються не зелені, а червоні стебельця* (Ю. Мушкетик); *Усі будови страшенно погризені часом: плінфи замшілі та розхитані, а усюди на стиках прорізується трава* (М. Кідрук); // *перен.* Проявлятися (про талант, здібності і т. ін.). *— Ого! — весело вигукнув Шугалія. — Так у вас талант, Назаре Миновичу, народна творчість прорізається* (В. Кучер); *У дев'ятому, здається, класі в Максима почали прорізуватися й певні громадські, організаторські та навіть ораторські нахили* (В. Козаченко).

2. *перен.* Ставати видимим, показуватися (про небесні світила). *Враз темніє, і, до цвяшків подібні, Прорізуються зорі мовчазні В осіннім небі* (Л. Первомайський); *Нарешті крізь гущавину прорізалася стежка світла. Нарешті загін вискочив на ріжу* (М. Хвильовий); *Під кінець дня вщух дощ і в синьому повітрі розлилося огненне світло; смугами прорізалося крізь вікна* (В. Барка); *Погляд її* [господині] *блукав десь поверх паркану, де .. прорізавсь у небі тоненький серпик місяця* (Валерій Шевчук); // Виділятися на фоні чого-небудь (про контури предметів). *Вийшовши на горбату середину, він побачив трохи нижче, ближче до другого берега, димок і шатро, що прорізувалося сірим брезентом крізь віття дерев* (Г. Коцюба); *Попереду, немов вдалині, прорізалось зелено-каламутне вікно — то відкрили передню кришку торпедного апарата* (В. Логвиненко); // Виділятися серед інших звуків. *Крізь ніч — плесо чорної безодні, — що пахне сіркою і смалятиною, прорізався повільний дзвін* (Я. Качура); *Крізь шум чоловічих голосів прорізався слабкий і неясний жіночий: — А я так скажу, люди добрі, що нема в тебе, Лисице, ні стида, ні сорому...* (В. Речмедін).

3. Проходити, пролягати, перетинаючи що-небудь (про дорогу, вулицю і т. ін.). *Село Моринці — це по суті величезний суцільний сад, серед якого вулиці прорізуються, мов просіки в густому лісі* (І. Волошин); *Сотні заробітчан висипали на погорблену дорогу, що прорізалася крізь ясно-рудаві глинища, приодягнені в свіжий мох* (В. Барка); // *перен.* Проходити, проникати крізь що-небудь (про світлові промені). *В хліві досить темно, тільки де-не-де крізь малі просвіти прорізується сонячне проміння знадвору* (Леся Українка); *За довгий час путі тільки один раз крізь щільне запинало хмар прорізався світляний меч променя* (І. Волошин); *У великій кімнаті зрозуміли, що Гаврило навмисне впав під дверима, щоб тілом своїм заступити жандармам шлях. — Встань! — кричали жандарми, і крізь щілини в дверях прорізалось ще яскравіше світло електричних ліхтарів* (С. Скляренко).

4. *тільки недок.* Пас. до **прорíзувати, прорізáти.** *Знайдені під час розкопок шкіряні фрагменти засвідчують, що край широкого ременя вирізався з обох боків до необхідних параметрів, після чого в ньому прорізувався отвір для всиляння язичка пряжки* (з наук. літ.); *Популярна різдвяна випічка у вигляді крил ангела готується з тіста, нарізаного невеликими трапеціями. Посередині трапеції прорізається щілина, а потім один або обидва кінці протягуються через неї* (із журн.).

◊ **Зýби проріжуться** *див.* **зуб.**

ПРÓРІЗЬ, і, *ж.* 1. Те саме, що **прóріз** 1–4. *Навіть у буденні дні в каплиці горіла лампада, і віруючі часом заходили сюди, щоб поцілувати ікону й кинути в синеньку скриньку з вузькою прорізю мідяка* (А. Шиян); *У нім* [у кулеметному щиті] *є прорізь для прицілу, і смерть крізь нього нас косила* (В. Сосюра); *Ярополк дивився на неї крізь прорізь ледве стулених повік* (І. Білик); *Місяць, як медова диня, стояв у прорізі вікна* (М. Дочинець); * У порівн. *Олізар сидів на невеличкому услоні* [лаві], *і весло його входило в бійницю, мов у загалерну прорізь* (Валерій Шевчук).

2. *розм.* Те саме, що **прóрість** 2. *Сало з прорізю — так зване генеральське — продукт непромислового характеру, що виробляється переважно в приватному секторі* (з мови реклами).

ПРОРІ́К, рóка, *ч.*, *діал.* Пророк. *Нещасний рік, як умре прорік* (Номис).

ПРОРІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прорікáти.** — *Рийте, рийте, ваші благородія, — глумливо кидав він Дьяконову та іншим. — Тільки чи довго тут будете володіти і княжити? — Дьяконов волів би краще не слухати похмурих його прорікань, бо, як не дивно, але Васька Лобатий .. не раз уже виявлявся правим* (О. Гончар); *Створене в устах народу разом із міфом і сказанням, прислів'я мало значно важливіше й ширше значення, ніж тепер, коли, утративши свій рівний епічний плин, воно опустилося від строгого й безпристрасного прорікання суду та правди до насмішок, осуду* (з наук. літ.).

ПРОРІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОРЕКТИ́,** ечу́, ече́ш; *мин. ч.* проpі́к, рекла́, ло́; *наказ. сп.* проречи́; *док., що і без прям. дод.* 1. За релігійними уявленнями — пророкувати волю Божу або волю богів. *Тихо прорікав панотець, що душі тих, що життя своє положили в боротьбі за віру, "в селеніях горних упокоються* [в селищах вишніх упокояться]" (М. Старицький); [Г е л е н:] *Цар Ономай образив Аполлона, засватавши пророчицю його і не спитавши згоди стріловержця, і бог за те свій гнів йому прорік устами віщими Кассандри* (Леся Українка); *— Як ока, — Бог прорік згори, — шануй свою кохану* (І. Калинець).

2. Передбачати що-небудь. *Невідомі друзі недаремно прорікали: через тиждень Ольгу перевели до іншої камери* (Я. Качура); *Захар завіряє батька: ще прийде кара на панів, розумні голови давно прорікали, хай тільки зладяться люди* (К. Гордієнко); *Він розглянув їхні* [художників] *полотна, подивився на їхні руки, розбивав на порох ті полотна, ганив руки, але прорікав майбутнє: "Праця, хлопці, праця"* (Б. Харчук); * У порівн. *І знов Явтух іде туди, знов чується його твердо-спокійний голос, і знов на якийсь час стихають і плачі, і балачки, — тільки чути, як десь на селі виє голодна собака, мов прорікаючи щось страшне, холодне, тяжке* (В. Винниченко); // *поет.* Урочисто провіщати що-небудь. *Як меч, він* [Т. Г. Шевченко] *слово піднімав, і в сонце правди й волі вірив, і світлу долю прорікав* (І. Гончаренко); *З Канева грізно поглянув Шевченко, Кару нещадну катюгам прорік* (М. Шеремет).

3. *поет.* Урочисто говорити, виголошувати що-небудь. *Змінилось багато В житті і в природі Відтоді, як Гоголь слова ці прорік. Чудовий Дніпро наш При всякій погоді, Хоч старшим він став на цілісінький вік!* (С. Олійник); // *ірон.* Промовляти що-небудь з надмірною патетикою, не допускаючи заперечень. *— Ага, Юхим Кудря, кажете? Пожалуй, вам можна йти. Ідіть, — прорік вояка, опустивши гвинтівку разом із списками* (Іван Ле); *— Вона спалить тебе своїм гнівом, коли ти будеш її мучити, — прорекла урочисто Руфа* (О. Копиленко); *Тоном Галілея, що мовить своє славетне "А вона таки крутиться!" — прорік* [Гриня]: *— Гумор! Гумор, люди, понад усе!* (О. Гончар).

ПРО́РІСТ, росту, *ч.* 1. Те саме, що **пророста́ння.** *Юстина у "Кревняках" Б. Харчука, як і Мар'яна у повісті "Коляда" — невсипущі, діяльні, обидві так само розмовляють подумки з живими і мертвими, а вголос — і з птаством, і з зелом, і з домашньою худобиною, і з насіниною, у якій бачать красу й весняний проріст* (з наук.-попул. літ.).

2. Паростки, молоді пагони, пущені пророслим насінням рослин. *Були між ними з проростом, були* [колоски] *й зовсім трухлі* (Панас Мирний); *Ще синій ліс не взеленів, але квіток проріст уже підняв і розрізнив торішній злеглий лист* (П. Тичина); *Трава уже застелила всю землю, і торішній лист, здиблений молодим проростом, попелясто просвічувався дивовижно крихітними сітчатками* (М. Стельмах); // Поверхня, укрита рослинністю, рослинний покров. *Оці безкраї прорости навіть справжній худобі і добрим орачам підкорювалися не одразу... Ні, час вола та коня на цих полях минув* (І. Цюпа).

ПРО́РІСТЬ, рості *і* рости, *ж.* 1. Густі сходи злакових або взагалі молоді пагони рослин. *На полях давно вже зеленіла буйна проріcть, уже заєць міг сховатися в пшениці* (Я. Качура); *Жадібно всмоктувала земля життєдайне тепло, тяглася до сонця незчисленними голками прорості* (З. Тулуб); *Полин вже проріcть гнав стрілчасту* (М. Бажан); *І трісла біля його колін земля — з неї проткнулася перша проріcть* (Валерій Шевчук); * Образно. *Перерости свою негоду. Увійди у проріcть зеленої надії* (В. Стус).

2. Тонкий прошарок жиру в м'ясі або м'яса в салі. *Наскрізь просвічують під сонцем два білих, з червонястою прорістю кусні сала* (Микола Чернявський); *Є безліч варіацій приготування картоплі з салом у духовці, але смачніше виходить, якщо брати сало з прорістю* (із журн.).

3. Незначний волосяний покров на нижній частині обличчя. *Підборіддя ще не вкрила мужня проріcть волосин, Та його вбивали стріли — довгі вії Тінатін!* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПРОРІ́ХА, и, *ж.* Діра в одязі, тканині і т. ін. *Незвична сидіти без діла, вона й зараз домоглась від Марусі роботи собі: латала свіжі проріхи на Петрусевій ватянці* (А. Головко); *Данило мугиче собі під ніс пісню, шукає та залатує проріхи в волокуші, .. щоб не втекла* [риба], *як що попадеться* (І. Багряний); *Штани на коліні тріснули .. Крізь проріху виднілася рана, з якої сочилася кров* (Є. Доломан); // Розріз в одязі, зроблений відповідно до його крою, фасону. *Довгополий сюртук на ньому ззаду від проріхи до самого коміра розірваний* (І. Карпенко-Карий); *Носив* [дід] *сині, з начосом, галіфе, однобортний військовий кітель, закладав у проріху три пальці, так, щоб видно було золотого ланцюга, що зберігався відтепер лише у родинних спогадах* (О. Ульяненко); // Прорізана або штучно утворена щілина в чому-небудь. *Увійшла висока постать в одежі арабського воїна. Лице було заслонене темним тонким серпанком. Через дві проріхи блищали білки великих очей* (І. Нечуй-Левицький); *Діти вже починали мерзнути. Щоб тепліше було, Чайченко щільно вмостив їх на грубому, в гречечку збитому рядні, а кінці його зав'язав хрест-навхрест .. На санях жваво заворушився, забився великий живий вузол, крізь проріхи його раз по разу висовувались і ховалися повеселілі обличчя малечі* (М. Стельмах); // Отвір у стіні, даху і т. ін. *Вони* [двері] *розчинилися, .. і в темній проріcі заметушилася постать чоловіча* (Панас Мирний); *Закінчивши в одному місці, старий невеликими граблями розчісував світлу латку на темному тлі даху, обережно зсувався на драбину і перебирався до іншої проріхи* (М. Циба).

ПРОРІ́ШКА[1], и, *ж.* Зменш. до **прорі́ха.** *Пазуха трохи розійшлася, і крізь ту невеличку прорішку біліло тіло* (Панас Мирний); *Свиню ви вже в самій сорочці не впасете. Тут уже обов'язково потрібні були штани... Хоч і з прорішкою ззаду, а проте штани, та ще й на одній підтяжці* (Остап Вишня).

ПРОРІ́ШКА[2], и, *ж.* Вид шапки. *Шапки були прорішки, а тепер усе кучми* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОРОБИ́ТИ *див.* **пророби́ти.**

ПРОРО́БКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **проро́блення.** *Абдулла мав їхати на якесь будівництво .. для короткотермінової практики з монтажу і для пробробки своєї дипломної роботи, ув'язуючи її з виробництвом* (Іван Ле); *Замість занять оголошено було загальні інститутські збори для пробробки партійної постанови* (П. Загребельний); *— Знову на проробку? — спалахнув він. — І вони думають, що я піду?* (О. Донченко).

ПРОРО́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пророби́ти** 1–4. *Сучасний чешський* [чеський] *місіонер, що їхав через Київ до печенігів, оповідає про вали, що їх насипав Володимир: в валах сих були пророблені ворота й застави стояли* (М. Грушевський); *Нападаючі хутко розібрали грубку, що топилася з коридору, щоб добратися до нас у пророблений отвір* (О. Бердник); *Мільха ввесь час турбували з фірми. Керівництво жадало звіту за пророблену розвідку* (І. Білик); *— Адміністрація шахт знахабніла і вирішила урізати платню навіть за пророблені вже два тижні* (П. Колесник); // **проро́блено,** *безос. пред. Пану ротмістрові не треба дзвонити біля хвіртки, ось ключ, .. хвіртку пророблено в мурі...* (Л. Старицька-Черняхівська); [В е р е с а й:] *Матеріали до випуску аспірантів у вас уже пророблено?* (І. Микитенко).

ПРОРО́БЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проро́бити, проробля́ти** 1, 2, 4. *Підрозділ саперів відпрацьовує декілька напрямків: пророблення проходів і розмінування мінно-вибухових загороджень, пошук мін за допомогою міношукачів, зняття розтяжок* (з газ.); *Свердлильний верстат призначений для пророблення отворів у дереві, пластику, а також металі та інших матеріалах* (з мови реклами); *Укладаючи план своєї найближчої лекції, він почав проглядати "Fata morgana", вибираючи уривок до пророблення з слухачами* (В. Підмогильний); *Аж тут утрутився Янсон. — Не треба сперечатися. Питання потребує глибшого пророблення* (Я. Качура).

ПРОРО́БЛЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **проро́блювати** 1, 2, 4. *Перший на території нинішньої України механічний пристрій — свердло для пророблювання отворів у камені та дереві — з'явився в людей трипільської культури* (з наук. літ.); *Етапи конструювання (без пророблювання супутніх питань соціального та економічного характеру) такі: формування вимог і вихідних параметрів, вибір або синтез (складання, з'єднування) структури у вигляді окремих блоків, вибір матеріалів* (з навч. літ.).

ПРОРО́БЛЮВАТИ *див.* **проробля́ти.**

ПРОРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* **проробля́тися.**

ПРОРОБЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проробля́ти** 1, 2, 4. *Шнек для мотобура призначений для проробляння отворів і лунок у ґрунті* (з мови реклами); *Уміння говорити іноземною мовою — це навичка, яку можна розвинути лише практикою. І роки читання чи проробляння вправ не дуже з цим допоможуть* (з наук. літ.); *Багато води — довгі балачки, "проробляння" когось, затяті суперечки. Я люблю збори безводні... Коли проходять на самому ентузіазмі* (П. Загребельний).

ПРОРОБЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПРОРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПРОРОБИ́ТИ,** облю́, о́биш; *мн.* проро́блять; *док.* 1. *що.* Робити в чому-небудь отвір, заглибину і т. ін. *Установка алмазного буріння з нахилом підключається до системи водяного охолодження й дозволяє проробляти отвори діаметром до 406 мм* (із журн.); *Я пробив посеред гребельки спуск для лотоків* (І. Нечуй-Левицький); *У своїй кабіні я пробив віконце, щоб розмовляти з пасажирами* (Ю. Яновський); *Він повів її до хліва, тієї частини, де було сіно. Пробили собі нору. Влізли* (В. Лис); // Розмиваючи ґрунт, утворювати заглибини (про дію води). *Степова, не дуже велика, річка крутилася туди й сюди серед рівної площини та й проробила собі якось дві дороги: одну в той бік, де було село, а друга була — сказати б — балка* (Б. Грінченко).

2. *що.* Виконувати, здійснювати що-небудь. *На операції, які він проробляв у примітивних умовах табірних санчастин, відважився б не кожен хірург навіть у клініці* (М. Андрусяк); *Доводилося проробляти карколомні скелелазні трюки на кількаметровій висоті, ризикуючи звалитися прямісінько в холодну воду* (І. Карпа); *Низка вечорів пішла на товариські бесіди, родинні справи, негайні засідання і збори. Були й інші позитивні речі, що їх конче треба було проробити* (Я. Качура); *Шлойма помацав брову й відчув під пальцями шорстку смужечку пластиря, а під нею — шов, короткий і твердий. А він і не пригадував, коли над ним проробили таку операцію* (О. Ірванець); // Вивчати, досліджувати що-небудь; опрацьовувати. *Студенти самі проробляли деякі досліди. Один з них роздягся і попрохав освітлити його радіопромінням* (М. Івченко); *Фактично ж, стосовно реального стану української літератури, неокласики заходжувалися коло тієї роботи, якої ще в ній ніхто не проробив, але яка була необхідною; отже, з цього погляду вони були швидше новаторами, ніж консерваторами* (М. Драй-Хмара); *Кожен з дослідників, яких би поглядів він не тримався, повинен з усією тверезою сумлінністю проробити всі дані, які стосуються висвітлення питання про етнічні зміни, що мали місце на Україні* (В. Домонтович); // Обдумувати, добираючи аргументи. *Чекаючи на австралійський ранок, ми проробляли план Б* (С. Пиркало); *Ми готувалися .. Проробляли різні можливі повороти ситуації* (Любко Дереш).

3. *тільки док.* Поробити (у 3 знач.), попрацювати певний час. *Як до Трійці проробим, На одежу заробим; А ще треба нам робити, Щоб і їсти, щоб і пити* (Я. Щоголів); *Весь вік свій пробив я бухгалтером-ревізором* (В. Дрозд); — *Сорок років я пробив ось тут, поруч Дмитра Івановича. Тепер на пенсії* (М. Василенко); *Я сезон в Москві пробив, щоб їй на лікування заробити* (С. Андрухович).

4. *кого, що, перен., розм.* Піддавати кого-, що-небудь гострій критиці, викривати чиїсь вади, хиби. *Почали, "проробляти"* [Надійку] *на нарадах і засіданнях, .. на неї вже дехто почав спихати й відповідальність за підрив авторитету бригади* (В. Козаченко); *Хлопці спантеличені .. Відразу видно, що нова вчителька їх просто не знає... Побачила б вона, як їх щоразу на кожному зборі "проробляють"!* (Л. Письменна); *В Спілці над моєю головою збираються хмари. А. Хорунжий влаштовує якийсь "круглий стіл", на якому мають "проробляти" мене, Скирду і ще когось* (І. Жиленко); [Л я л я:] *Можете мене на зборах проробити. Від того нічого не зміниться* (В. Собко); *За свій вік я навіть мухи не зачепив мізинцем.., я її* [стару] *без гуркоту-грому пробив* (В. Логвиненко).

5. *що і без прям. дод., розм.* Зазнавати втрат, збитків. — *Інші всюди заробляють, а ти всюди проробляєш, — підвищує голос Марійка. — Бо уперся, мов кілок у тин, і навіть за медом не нагнеться* (М. Стельмах); // Витрачати щонебудь, позбуватися чогось. [М и к о л а:] *Господи, пробив чоловік свою силу на чужих людей, а тепер для себе лиш останочки лишилися* (І. Франко).

ПРОРОБЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *рідко* **ПРОРО́БЛЮВАТИСЯ,** юється, *недок.* Пас. до **проробля́ти, проро́блювати** 1, 2, 4, 5. *Проходи в мінних полях можуть пророблюватися також шляхом розстрілювання знайдених мін зі стрілецької зброї* (з навч. літ.); *Лунки для посадки огірків проробляються строго на певній відстані — це дасть можливість кожному паростку отримувати максимум поживних речовин* (із журн.); *За доби пізньої бронзи фігурки тварин виготовлялися ніби поспіхом, лише в окремих випадках пророблювалися деталі. Можливо, вони призначалися для разового використання* (з наук. літ.); *Я старанно вписувала у .. аркуш ватману зразки відмінювання дієслів, розподіляючи їх* [на групи] *.. Зразком при цьому мені слугував .. аркуш із підручника французької мови, де всі вищеописані речі пророблялися із кожною із відмін французьких дієслів* (Н. Сняданко).

ПРОРОГАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до пророгації. *Домовленість про міжнародну підсудність може бути у вигляді пророгаційного застереження, викладеного у змісті основного договору, або у вигляді окремого документа — додаткової угоди до договору* (з навч. літ.).

△ **Пророгаці́йна уго́да** *див.* **уго́да.**

ПРОРОГА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Відстрочення засідання парламенту за рішенням глави держави (монарха або президента республіки). *Процедура пророгації включає підведення керівником парламенту підсумків його роботи й офіційного оголошення сесії парламенту закритою* (з навч. літ.); *Пророгація — це завершення поточної сесії парламенту за рішенням британського монарха. Колись цей привілей використовували для тиску на парламент, однак нині пророгація стала радше формальною процедурою* (з газ.).

2. *екон.* У міжнародному праві — договірне визнання підсудності. *Пророгація юрисдикції використовується у правовідносинах з іноземним елементом, що дає можливість сторонам, які належать до різних юрисдикцій, уникнути проблем, пов'язаних із визначенням підсудності на підставі загальних правил про підсудність цих юрисдикцій* (з навч. літ.).

ПРОРОЗКОШУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Порозкошувати певний час. *У вихідні ранки можна дозволити собі з пів годинки порозкошувати, просто поніжитись у ліжечку під теплою ковдрою, нікуди не поспішаючи* (з газ.).

ПРОРО́К, а, *ч.* 1. За релігійними уявленнями — проповідник волі Божої. *Господь, любя* [люблячи] *отих людей, Послав на землю їм пророка; Свою любов благовістить! Святую правду возвістить* (Т. Шевченко); *По городах ходив пророк Віщати людям слово Боже* (П. Грабовський); *"Розширю страх мій на землі живих", — як сказано в пророка Даниїла* (Л. Костенко); *Християни молили, прохали Іллю-пророка, щоби громом небесним поразив половців безбожних* (В. Чемерис); * У порівн. *На вулиці стугонять чиїсь повільні кроки .. З жовтуватого місячного настою, мов біблейський пророк, випливає сивоголовий і сивобородий батько Тимофія* (М. Стельмах).

2. *уроч.* Провісник майбутнього. *Шевченкова слава все більше і більше зростала. Це вже був не Кобзар, що виспівує долю рідного народу, а український пророк, що проповідував людям любов, правду та братерство* (Панас Мирний); *Хто угледів в час безщастя Сонце крізь тумани, Той для люду рідним батьком І пророком стане* (Олександр Олесь); *Бачиш — він знов на "Трибуні народів". Славний Міцкевич, борець і пророк!* (М. Рильський); [К у л і ш:] *Лиш той пророк, хто має серце чисте І зла в народ і краплі не несе* (І. Кочерга); * У порівн. *Всі його питали, мов пророка: "Коли ж той день? Чи довго ще ся ніч?"* (Леся Українка); // *ірон.* Той, хто непереконливо, без будь-яких аргументів намагається передбачати що-небудь. — *Ми єдині, хто ще може врятувати світ від страшної загибелі. — Якщо чесно, то в дечому цей щурячий пророк має рацію* (Ю. Винничук).

ПРОРОКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пророкува́ти.** *Й ніхто з нас не певен, чи визволить з пут мене пророкований Бруно* (Ю. Іздрик); * Образно. *Ось заблимав перший ранок, пророкований свободою* (О. Ульяненко); // **пророко́вано,** *безос. пред. Говорили, що по шлюбі їм пророковано незгідливе життя* (І. Франко); — *Дещо знаю. Не турбував би зайво тебе. Пророковано різне... між іншим, цезареву владу Антиноєві...* (Н. Королева).

ПРОРОКОТА́ТИ, кочу́, ко́чеш, **ПРОРОКОТІ́ТИ,** кочу́, коти́ш, *док.* 1. Док. до **рокота́ти, рокоті́ти.** *Не встигли вони* [махновці] *як слід наїстись, пересідлати і нагодувати коней, як раптом над селом пророкотав незвичайний грім* (І. Цюпа); — *Хазяїн — сам не гам і другому не дам, — солодко пророкотав отець Софроній* (В. Речмедін); *Нарешті пророкотів голос слідчого: — З кого першого розпочинати?* (О. Ульяненко).

2. Рокотати, рокотіти певний час. *Пророкотав пару хвилин мотор, а потім знову не заводилося в хлопців старепьке авто* (із журн.).

ПРОРОКОТІ́ТИ *див.* **пророкота́ти.**

ПРОРОКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пророкува́ти** і результат такої дії. *Багато чому навчишся у псалмів! .. Тут є досконалість богословія, пророкування про пришестя Христове у тілі, погрози судом, надія воскресіння* (В. Багірова); — *Чи добрим пророком був я колись, ще тоді, як тебе сватав? Чи справдились же мої пророкування? — Що справдились, то справдились!* (Леся Українка); *Ми лежали, причаївшись, у картоплинні .. й не відали, що пророкування тітки Одарки здійсниться повністю, тільки набагато пізніше* (А. Дімаров); *Пророкування поразки русичів у поході проти Візантії князь сприйняв як чаклунство Антонія* (Г. Тарасюк).

ПРОРОКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, **ПРОРО́ЧИТИ,** чу, чиш, *недок.* 1. *що і без прям. дод.* Проповідувати, провіщати волю Божу. [П р о р о к с а м а р і й с ь к и й:] *Там, на високім місці, ми запалим вогонь святий в свяченому гаю. Там Тірца нам пророкувати буде про нашу Самарію* (Леся Українка); *Пророки Старого Завіту пророчили пришестя народженого від Діви Месії* (з рел.-церк. літ.).

2. *що і без прям. дод.* Передбачати що-небудь; прорікати. *Пророкують: — Не буде з неї* [Тетяни] *добра* (С. Васильченко); *Колядники потішають господиню, пророкують, що її ладо верне з весною і приведе їй аж три дарунки* (Б. Лепкий); *Його вважали за розумного, принципового і чесного юнака і пророкували блискучу кар'єру на військовій службі* (П. Панч); *Дійшли чутки, що батюшка Ігнат навіть пророчив погибель комуністам, комсомольцям та колгоспникам як безбожникам* (С. Талан); // *перев. ірон.* Безпідставно передбачати що-небудь. — *Пам'ятаєте, Олександре Петровичу, як ви пророчили мені, що я помру під парканом? І досі так думаєте?* (П. Панч); *Атаназич тихо стогнав, Микитка мастив опіки і пророчив біди* (В. Єшкілєв); // Угадувати майбутнє чи минуле за допомогою карт, зірок і т. ін.; ворожити. *Пророкував Зогаку звіздочот* [звіздар], *Що буде смерть йому од Ферідуна* (А. Кримський); *Моє життя виявилося не таким уже й довгим, як пророкували мандрівні цигани і вчені астрологи* (Ю. Андрухович).

3. *що.* Бути ознакою, прикметою, передвістям чого-небудь. *Сни були, як і життя, страшні та неодрадні .. Що вони віщують, що пророкують?* (Панас Мирний); *Це тепло, прикріплене тихим дощиком, пророкує сонячні дні* (Олесь Досвітній); *На обличчі, немов розарій у квіту, буяла дика, непідробна радість. Такі веселощі не пророчать нічого доброго* (Любко Дереш).

ПРОРО́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пророни́ти.** *Крізь сумовите висвистування вітру лунало прискорене шкорбання сотень чобіт по горбастому льоду і лише вряди-годи — випадково проронене слово* (С. Добровольський); *Карналь же мав зважувати кожне слово, бо всі його розмови записувалися на магнітофон .. Йшлося про те, щоб не пропала жодна з Карналевих думок, жодне його слово, вимовлене випадково, кинуте мимохідь, проронене, може, недбало* (П. Загребельний); *Радянська влада веліла забути страшні часи голодомору та погрожувала жорсткими заходами за бодай одне ненароком проронене слово* (з газ.).

ПРОРОНИ́ТИ, роню́, ро́ниш, *док., кого, що.* 1. Док. до **рони́ти** 3. *Не варто сердитися на дитину, якщо вона ненароком проронить суп чи розкришить хліб* (із журн.).

2. *у сполуч. зі сл.* с л о в о, з в у к *і т. ін., перен.* Стримано, коротко промовити що-небудь (звичайно після тривалого мовчання). *Катря хіба що коли-не-коли проронить слово, а більше мовчала заглиблена в собі* (А. Головко); *Всі так і вважали — непоганий, знаючий механік, але такий небагатослівний, що звуку зайвого не проронить* (Ю. Збанацький); *Скільки б ударів не отримував Симон від наглядача, він ніколи не проронив жодної скарги чи стогону, не пролив жодної сльозини* (О. Бердник); *Дорогою Нестор загубив валянок. Цілий кілометр біг босоніж. Слова не проронив* (М. Андрусяк).

◊ **(1) Пророни́ти сльозу́** — заплакати, проливаючи сльози. [Н а с т я:] *Як його брали, то аби вам слово сказала, аби одну сльозу проронила, як чесній жінці годиться!* (І. Франко); *Майже весь день Соломія просиділа біля тіла свого чоловіка. Вона не проронила жодної сльози, і лише очі її застигли в німому та безвихідному смутку* (С. Голованівський); *Коли нацистська Німеччина капітулювала, навіть найстійкіші солдати не соромились проронити сльозу щастя* (з газ.).

ПРОРОСІ́ЙСЬКИ. Присл. до **проросі́йський.** — *Активісти одразу помітили проросійськи налаштований натовп, тож запитали міліціонерів, як їм бути в разі нападу* (С. Талан).

ПРОРОСІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Який спрямований на підтримку всього російського (мови, культури, урядової політики, ідеології і т. ін.). — *Хоча цей історик і префект друкарні Ставропігійського інституту гаряче підтримує наш соціальний лад, проте його проросійські симпатії дещо турбують нас...* (Р. Іваничук); *Проросійський натовп швидко збільшувався. Настя пошукала поглядом правоохоронців — їх було не більше десятка* (С. Талан).

ПРОРОСІ́ЙСЬКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість і стан за знач. **проросі́йський.** *Спеціалістами розроблені програми, що допомагають виявити проросійськість блогера* (із журн.).

ПРОРО́СЛИЙ, а, е. 1. *чим.* Дієпр. акт. до **прорости́** 3. *Ввесь цей реманент був пророслий березкою, мишієм, полином і коров'яками* (Т. Осьмачка); *Вітри і сніг схрестились в чорнім полі, Земля у ранах кволиться навкруг. У пиріїм пророслих скибах, на роздоллі, Мов сирота, самотній ржавий плуг* (М. Стельмах).

2. *у знач. прикм.* Який проріс (у 1, 2 знач.). *В погребі пахло діжкою з-під квашених огірків, пророслою картоплею, буряками та капустою* (Л. Первомайський); *Космонавти брали для експерименту в політ проросле зерно пшениці* (М. Слабошпицький); *Довга прозора панчоха .. була заповнена золотистою пророслою цибулею, і зелене міцне пір'я їжачилось навсібіч, пробивши тканину* (Г. Вдовиченко).

ПРОРОСТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пророста́ти.** *Люди .. обожнювали ріку, яка приносила плодючий мул, сонце, що давало тепло для проростання дерев, злаків і квітів, таємничі сили, готові стати на захист усіх цих незбагненних джерел життя* (П. Загребельний); *Пощо мені ці вітрові пориви, І жайворонків спів, і проростання трав?* (М. Зеров); *В пухкій чорноземній ріллі ключилось зерно, засіяне ще вчора, і творилось одвічне чудо — незбагненне таїнство проростання хліба* (І. Цюпа); — *Якщо зерно потрапляє під асфальт, під бетон, то воно всеєдно* [все одно] *знаходить щілинку для проростання* (О. Бердник).

ПРОРОСТА́ТИ, а́є, *недок.,* **ПРОРОСТИ́,** те́, *док.* 1. Пускати паростки (про насіння, бруньки і т. ін.). *Приклякле до землі колосся проростало* (Я. Качура); *Сійся-родися, Колосом розвийся, Засівайся, ниво, Людям на добро! Хай у дні яснії Зерно пророста, Як мої надії, Як мої літа* (В. Симоненко); *Я не можу стримати хвилювання, дивлячись, як проростає брунька, і чуючи, як пахнуть дерева, коли по них проходить молодий, весняний сік* (Валерій Шевчук); — *На теплому сирому ґрунті колосок через день-другий пожене паросток! Пшениця проросте* (М. Циба); *Німці кидають снопи пшениці під колеса автомашин, нівечать, занурюють у болото. Здавалося, хліб загинув, поле знищене... Аж ні! Весною на тих дорогах проросло зерно, заколосилася пшениця, поле ожило, заспівало* (М. Василенко); * Образно. *Розлука за воротями* [воротами] *чигає: У серці суму квітка проростає: Ми носимо самотності тягар* (В. Рубан); // *перен.* Зароджуватися, зростати (перев. про почуття, емоції). *Ти довго вдивляєшся у далекі одинокі вогники, які поборюють чорну тоскноту ночі. І десь із середини проростає твоя спокійна впевненість і тиха медитативна радість* (С. Процюк); *Він* [Франсіско] *урешті заплакав, тихо, але невтримно, ридаючи з болю і теплоти, яка проросла в ньому* (Ю. Покальчук); — *Ти смерті моєї хочеш, вчителько, — бабині очі ожили, в них .. проросла ненависть* (В. Лис).

2. Давати сходи (про рослинність). *Там, де проростає гіркий полин, Гречки поплинуть молоком медовим* (М. Рильський); *Нехворощ — його далекий дитячий праліс, — буйно проростала на погрібнику. З неї мати в'язала віники* (Ю. Мушкетик); *Розлогий пісковий пагорб, на якому досі проростали ріденькі жалюгідні кущики верболозу, раптом зазеленів і забуяв зеленими пагонами* (Ю. Винничук); *На цих горах проросли сині квіти* (М. Гримич); * Образно. *Біля воза й по долині проростав туман* (М. Стельмах); // *крізь що, через що, між чим.* Рости, пробиваючись крізь якісь перешкоди. *Ви бачили, як рута проростає Через гудрон або залізну брилу? Пагінчик! А якенну має силу!* (П. Воронько); *Дідько слухав, як під містом свавільно пружиться, кільчиться паростя* [пружаться, кільчаться паростки], *як проростає воно крізь асфальтово-кам'яну скоринку, горблячи, розламуючи і свердлячи її* (В. Дрозд); [М о н т а н ь я р:] *От перше — голова з плечей впаде і в кошику опиниться низенько, а кров із жил напоїть ту травицю, що проросла між дощок ешафоту* (Леся Українка); *Ісаак .. побачив біля стіни будинку дуба, що невідомо як проріс колись крізь тротуар* (М. Малиновська); // *чим, у що.* Вростати, заглиблюватися (у землю). *А тим часом навкруг, скільки видно, піднімався колючий наїжачений сосняк, міцно проростав корінням у землю і вперто тягся догори, відштовхуючи тугішими гілками слабкіші й чужі* (А. Михайленко).

3. *чим.* Покриватися рослинністю (про якусь територію, місцевість і т. ін.); заростати (у 1 знач.). *Буреломом підносить віти голі і пророста молодняком* (І. Гончаренко); *От мурована церква з високою дзвіницею, давня вже; мур аж зазеленів; мощений цвинтар проріс травою* (Марко Вовчок); *Сніги зійшли, й пригрітий степ за містом проріс одразу зелом* (Василь Шевчук); // Ставати місцем, основою для росту, появи чого-небудь. *Могилки селянські через якийсь рік-два проростали чорною або червоною вишнею чи кучерявою грушею* (М. Стельмах); *Якісь горбки повільно проростали Округлими кущами купини* (Б. Олійник); *Гора, на якій я стояв, ще не проросла травицею* (Г. Пагутяк); * Образно. *З висловом не поспішай — зажди, Щоб вільно думка словом проростала* (Є. Плужник).

4. *на чому і без дод.* Виростати, з'являтися (про кігті, волосся і т. ін.). *Сміявся, радіючи зі страху, який скував пана Ліндера. А в цей час на пальцях магістра проростали темні кігті, а очі вилазили з орбіт і ще дужче наливалися кров'ю* (Ю. Винничук); *Макар вишкірився хижо. На кінцівках проросли пазури* (Люко Дашвар); * Образно. *Віктор Колобко зрозумів, що йому погрожують і що крізь його волосяну конструкцію на голові проростають роги, тому почав предметно думати про розлучення* (В. Кожелянко); // *у чому і без прям. дод.* Збільшуючись у розмірі, проникати крізь тканину, охоплювати все нові ділянки організму (про пухлини). *З якоїсь причини група клітин епітелію раптом починає рости, множитись і проростати в здорову тканину* (Б. Антоненко-Давидович); *Для IV стадії раку товстої кишки характерна велика пухлина, що проросла в навколишні органи, спостерігається утворення метастазів* (з навч. літ.).

ПРОРОСТИ́ *див.* **пророста́ти.**

ПРОРОСТИ́ТИ *див.* **проро́щувати.**

ПРОРОСТКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **проро́сток.** *Насіння омели проростає досить швидко. Проростковий корінець пронизує кору дерева і розростається в широку пластинку* (з навч. літ.).

ПРОРО́СТОК, тка, *ч.* Паросток у початковій стадії свого розвитку з насіння, бруньки і т. ін. *Проростки випускали бруньки, і з них протискалися пелюстки високогірних квітів* (Т. Прохасько); — *З огірками завжди багато мороки. Спершу їх накривай плівкою, потім став їм тепличку, потім піди розбери, де бур'ян, а де проростки* (Любко Дереш).

ПРОРО́ЦТВО, а, *с.* 1. *рел.* У християнстві та інших віровченнях — пророкування, що є виявом Божої волі. *І над ними збувається пророцтво Ісаї, яке промовляє: Почуєте слухом, і не зрозумієте, дивитися будете оком, і не побачите...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); [Співець:] *Ісаї пророцтво не справдилось, — мир не настав, Месія не з'явився* (Леся Українка); *Коли ж збулося пророцтво, зійшов Бог на землю, був розп'ятий, а по воскресінні вознісся на небо* (І. Огієнко); *Далі почнуться пророцтва святої Михальди про залізних птахів у небі, залізні дроти і залізні кораблі...* (Г. Пагутяк); // *заст.* Передречення чийого-небудь майбутнього життя гаданням, ворожінням, різними прикметами і т. ін. *Батько, навпаки, до ворожіння поставився скептично, сказав, що, незалежно від усіляких пророцтв, людина має працювати над собою, не шкодуючи сил* (О. Шугай); — *В бабусиній голові міцно засіло те ворожчине дивне пророцтво. І вона взяла з моєї мами слово, що буде її донька неодмінно Венцеславою* (В. Лис).

2. *рел.* Твір конфесійного змісту, який становить перелік Божих одкровень. *І мимоволі пригадував Сагайдачний текст з пророцтва: "Розподілять ризи моя і про одіж мою кидатимуть жереб"* (З. Тулуб).

3. Передбачення того, що відбудеться, трапиться. *Збувається пророцтво Шевченка: "Врага не буде, супостата, а буде син, і буде мати, і будуть люди на землі"* (М. Рильський); *Миколині пророцтва здійснились. Не минув тиждень, як базари вкрились столами, рундуками, ятками* (В. Гжицький); — *Ти же знаєш пророцтво Нострадамуса! Всюди будуть війни!* (Є. Кононенко).

ПРОРО́ЦЬКИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **проро́чий.** *Від вічних часів була замовчана* [таємниця], *а тепер виявлена, і через пророцькі писання, з наказу вічного Бога, на послух вірі по всіх народах провіщена* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Початок пророцької служби Мойсея, його молодечий запал показані поемою* [І. Франка] *в дуже далекій перспективі* (М. Зеров); *Пророцький дар у тебе* [поета] *лише на те, Щоб іншим край обіцяний вказав ти, А сам не входив у житло святе* (І. Франко).

ПРОРО́ЧЕ, ПРОРО́ЧО. Присл. до **проро́чий.** — *Не зносити тобі, Косте, голови на своїх плечах! — пророче вимовив Колісник і затих* (Панас Мирний); *Ми поважаєм тільки силу І солодко смакуєм гріх. Пророче нас біда косила, Бо слів не шанували їх* [пророків] (В. Багірова); *Дарма що під тяжкими ударами долі Іван Багряний вимушено опинився на чужині (а може, й завдяки цьому), він .. зумів пророчо відчути й осмислити ті важливі, можна вважати, кардинальні проблеми, які мучать нас і донині* (О. Шугай); — *За кілька місяців ви знову опинитеся тут, і то в набагато гіршому стані, — пророче каркає вона* (Ю. Іздрик).

ПРОРО́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проро́чити.** *Велику пошану мали святині, при яких жерці займалися пророченням* (І. Крип'якевич); *І дар пророчення у собі я почув, Коли весь той собор на площі ось загув* (І. Франко).

ПРОРО́ЧИЙ, а, е. 1. Який пророкує що-небудь; віщий (у 1 знач.). *Грай, хлопче, грай! нехай той голос арфи заглушить голоси в моєму серці, ті голоси пророчі, неспокійні...* (Леся Українка); *Чую звістку пророчу — святу і таємну* (М. Зеров); *В храмі нашорошилася тиша, ніби чекаючи пророчих слів* (Н. Королева); *Ой, віщим був її сон, видіння пророче та ще й лиховісне!* (В. Чемерис); // Власт. пророкові. *Тут* [у Новогрудку], *гордий вірш замислюючи потай, З пророчим зором слухає Адам* [Міцкевич] *Палкі промови Зана і Чечота* (М. Рильський); *А шляхта влаштувала мені погром під Берестечком. Що се? Химерний збіг історії чи пророчий дар, який відродився в дівчиську за тисячі літ?* (П. Загребельний).

2. *рел.* Який є зібранням Божих одкровень. *Автори пророчих книг .. покликаються виразно на авторитет самого Бога, щоб додати ваги своїм словам* (Леся Українка); // Який наслідує пророцтво (у 2 знач.). *Пророчий початок Шевченкового "Кавказу" міг виникнути тільки тому, що Шевченко знав міф про титана Прометея* (М. Рильський).

3. Який є ознакою, прикметою того, що буде, що настане. *Місцина, слід сказати, справляла враження своїм настроєм — настроєм радісної покори, відчуття, наче все, що трапляється тут, під цим особливим небом, має вищий, пророчий зміст* (Любко Дереш).

4. Який ґрунтується на глибокому розумінні чого-небудь, на великому досвіді; мудрий, проникливий. *Увесь світ став прислухатися до його* [Т. Г. Шевченка] *мови, а на Вкраїні вірші його приймали як благовісне, пророче слово* (Панас Мирний); *Якщо йдеться про нову морфологію культури, яку запропонував великий іспанський філософ Х. Ортега-і-Гассет, то, власне, розмова про естетику, про її роль і статус у культурі тісно пов'язана з його драматично пророчими роздумами про неминучість "масового суспільства" в XX ст. як сприятливого ґрунту для тоталітарних формувань* (із журн.).

ПРОРО́ЧИТИ *див.* **пророкува́ти.**

ПРОРО́ЧИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **проро́к.** *Була й Анна пророчиця, дочка Фануїлова.., вона дожила до глибокої старости, живши з мужем сім років від свого дівування, удова років вісімдесяти й чотирьох, що не відлучалась від храму, служачи Богові вдень і вночі постами й молитвами* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Пророчиця .. сказала йому перед початком цієї війни: або загине спартанський цар, або ж ворог зрівняє Спарту з землею* (І. Білик); *Десь попід горою тією, в низенькій землянці викопаній пророчиця живе* (О. Ірванець); — *Пророчиця ти наша... — нервово засміялася Марго* (М. Гримич).

ПРОРО́ЧО *див.* **проро́че.**

ПРОРО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проро́стити.** *Полуднали* [діти] *сухарями з пророщеною цибулею* (Є. Пашковський); *Я посмакував горілку й задоволено кивнув: це була справжня "Смирновська", зроблена з пророщеної пшениці* (Л. Кононович); // **проро́щено,** *безос. пред. На території ботанічного саду пророщено жолудь дуба з батьківщини Т. Шевченка* (з газ.).

ПРОРО́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прорости́ти.** *Достатнє зволоження ґрунту, доступ повітря, певна температура та світло — усе це є умовами швидкого і вдалого пророщення насіння* (із журн.).

ПРОРО́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проро́щувати.** *Удома на пророщуваний імбир періодично зазіхає павутинний кліщ* (із журн.).

ПРОРО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проро́щувати** і стан за знач. **проро́щуватися.** *Пророщування насіння допоможе уникнути нерівномірних сходів* (із журн.).

△ **(1) Холо́дне проро́щування насі́ння** — пророщування насіння в лабораторіях в умовах зниження температур. *Широкого застосування в селекційній практиці набув лабораторний метод холодного пророщування насіння, який із успіхом застосовують для оцінювання генотипів і добору холодостійкого вихідного матеріалу* (з наук.-попул. літ.).

ПРОРО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОРОСТИ́ТИ,** ощу́, ости́ш, *док.*, *що.* Створювати сприятливі умови для проростання зерна, бульб і т. ін. *Всі тридцять п'ять учнів удома на підвіконні пророщували квасолини, а через пару тижнів приносили результат у школу* (І. Роздобудько); *І рветься молодий Василь, щоб стати на пень, щоб злитись і прорости та возвеличитись до ясних, білих хмар, до синяви небес, до Божих брам...* (У. Самчук); *Доведеться заново бити сапою лунки і, проростивши кавуняче насіння.., висаджувати його* (Є. Доломан); * Образно. *Тоталіт кинув у його душу мікроскопічне зернятко, його належало пророщувати десятиліттями — бо то зернятко Світової Мудрості* (М. Руденко).

ПРОРО́ЩУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Те саме, що **проростá ти** 1. *Складіть картоплю в ємність, насипте шар вологої тирси або перегною та залиште пророщуватися в темному приміщенні при температурі 15 градусів тепла* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **проро́щувати.** *Промаркуйте губки з насінням, якщо буде пророщуватися насіння різних сортів однієї культури або взагалі різне, наприклад, томатів, перцю і баклажанів* (із журн.).

ПРО́РУБ, у, *ч.* 1. Прохід, прорубаний у чому-небудь (стіні, скелі і т. ін.), між чим-небудь. *І коли в одному місці пороком пробили стіну, то виявилось, що поблизу немає воїв, які б ринули в проруб* (С. Скляренко); // Прохід, проїзд, утворений прорубуванням дерев, кущів і т. ін. *Большевики* [більшовики] *були вже в окопі. З лісу через проруб гатив навмання Грозбецький* (О. Лисяк); *Дерева, виструнчившись, наче віхи, обабіч прорубу, росли так далеко одне від одного, що між ними вільно пройшли б коні, фургони, череда биків* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Те саме, що **ополо́нка.** *Біля прорубів гурт бабів шмаття пере* (І. Кириленко); *Лисиця в прорубі впіймала велику щуку* (В. Королевич); * Образно. *А вікна й двері в бібліотеці — білі проруби, криниці, колодязі* (Олекса Ізарський); * У порівн. *З острахом, ніби в холодний проруб, увійшла я в браму* (Р. Іваничук).

3. *перен.* Просвіт (у 1 знач.), щілина і т. ін. у чому-небудь. *Дуб розміреним плином наближається до хмарини, черкає її вершечком зелених віт, потім виривається в синій проруб чистого неба і поспішає назустріч іншій хмарині* (К. Гриб).

4. Те саме, що **про́різ** 4. *Широкий і приземистий будинок з сірими дерев'яними стінами та чорними прорубами вікон був схожий на великого крука* (С. Чорнобривець); *Вони* [ворота] *важко висіли в прорубі валу* (П. Загребельний); *Пес дрібно трясся на лапах, хитаючись у чорному прорубі* (М. Дочинець).

ПРОРУ́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прорубá ти.** *Усе, що втраплятиме до внутрішньої ринви, за рахунок створеного швидкісним потоком розрідження миттю висмоктуватиметься з неї крізь отой прорубаний отвір* (М. Кідрук); *Вікно було прорубане високо вгорі, трохи не під самою стелею, і виходило на ґанок* (І. Франко); *Ліворуч була кімната хазяїнів, де всі спали; просто з сіней прорубані були двері до кімнати, де лежав хворий* (С. Скляренко); *Сірко сам ступає до ополонки, прорубаної власними руками* (Ю. Мушкетик); *Свіжо прорубана стежка вела до потічка* (І. Білик); * У порівн. *Олеся збочила на вузький лісовий шляшок, неначе прорубаний через молоді рівні сосни* (Леся Українка); // **прору́бано,** *безос. пред. Прорубано масиви скель, і рівна дорога лягла* (Ю. Яновський); *Тепер узлісся одсунулося майже на кілометр, бо піднялася тут густа соснова посадка, через яку прорубано нову дорогу* (В. Нестайко).

ПРОРУБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прорубá ти.** *Зубило канальне (штроборіз) призначене для прорубання каналів у бетонних і цегляних матеріалах* (з мови реклами).

ПРОРУБА́ТИ *див.* **прору́бувати.**

ПРОРУБА́ТИСЯ *див.* **прору́буватися.**

ПРОРУБНИ́Й, á, é. 1. Вигот., зробл. за допомогою прорубування. *У продажу є різні типи спеціальної бордюрної стрічки, яка розмежовує доріжки та квітники. Можна знайти стрічки з кромкою, з прорубним візерунком* (із журн.); *Пакет з прорубною ручкою — один із найпопулярніших типів пакетів, які використовують як рекламні носії* (з мови реклами).

2. Признач. для прорубування. *Прорубний універсальний ніж застосовується при роботі зі шкірою, замшею, тканиною* (з мови реклами).

ПРОРУ́БНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **прору́бувач.** *Прорубник ополонок.*

ПРОРУ́БУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прору́бувати.** *Прорубуваний прохід.*

ПРОРУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прору́бувати.** *У зимовий період, коли крига сковувала ріки, громадським обов'язком було прорубування невеликих ополонок, щоб риба не задихалася від браку повітря* (з навч. літ.); *Свердління отворів і прорубування кори в дереві призводить до зараження інфекціями, унаслідок чого розпочинаються процеси гниття деревини* (з газ.).

ПРОРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОРУБА́ТИ,** áю, áєш, *док.*, *що.* 1. Рубаючи або іншим способом порушувати цілість, суцільність чого-небудь. *Вогнем гартовані, мов ковалі, — Гарматами прорубуємо брами, Щоб знов ходило щастя по землі!* (М. Стельмах); *Козаки йшли з великим завзяттям. В однім місці повелося прорубати мур, зробилася діра, й туди всипалося завзяте козацтво* (А. Чайковський); *Ми спробували прорубати в трюмі переборку, але крізь дошки в нас полетіли кулі* (Ю. Яновський); // Рубаючи, робити в стіні вікно, двері, утворювати в чому-небудь дірку, щілину і т. ін. *Куди вести молоду? .. Доведеться, мабуть, прорубувати в коморі вікно й робити з неї кімнату* (Ю. Мушкетик); *— От, спасибі, шпарку прорубала, хоч побачу промінь у темниці* (Леся Українка); *Між двома опорами хтось прорубав двері* (В. Близнець); *Для того, щоб повітря не застоювалось, батько прорубав невеличкі щілини і припасував до них дощечки* (Ю. Логвин); // Рубаючи, утворювати ополонку в кризі замерзлої водойми. *Узимку навколо острова прорубували сотні ополонок .. Їх замасковували снігом — хай спробує сунутися по льоду ворог!* (В. Чемерис); *Орися усміхнулася, прорубала ополонку і заходилася виполіскувати шмаття* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Шмідт мовчки курив, тому я сторч головою кинувся ще в глибшу ополонку, яку сам і прорубав у кризі нашого недовір'я* (П. Загребельний); // Рубаючи, утворювати заглибину в чому-небудь твердому. *Федорко віддався головно будівничій справі.., кликав німців, поляків, добирав майстрових з-поміж полонених турків. Один з них .. і прорубав у скелі колодязь* (М. Дочинець); // Прокопувати, проривати в чому-небудь траншеї, проходи і т. ін. — *Чотири роки працювали з сином, теж на бульдозері, шахти прорубували* (О. Довженко); *Коли Кузьма Осадчий прорубував свіжу траншею, земля під його бульдозером скреготнула різко, металево* (О. Гончар).

2. Спилюючи дерева, зрубуючи гілля, вирубуючи кущі і т. ін., утворювати прохід, проїзд тощо. *Де вона* [цариця] *проїжджала, порозкопували гори, гатили гаті, греблі; де ліси і гущі — прорубували просіки* (О. Стороженко); — *Там такі нетрі .. Дикий хміль переплів дерева, кущі й бур'яни. Стежку треба прорубувати сокирою чи шаблюкою* (В. Шкляр); — *Дрова діти рубали? Та то ж такі діти, що дайте тільки сокири в руки та накажіть, за один день дорогу в ліс аж до самого району прорубають* (Ю. Збанацький); *Ахмет хутко прорубав отвір і ящіркою пропов .. непевною стежкою вниз крізь чагарник* (М. Гримич); — *Від мого комплексу до верхівки і звідти вниз до Буковеля* [Буковелю] *прорубати просіку* (Люко Дашвар).

◊ **(1) Проруба́ти** *(рідко* **пробú́ти) вікно́** *куди, у що* — забезпечити кому-, чому-небудь доступ до чогось або налагодити зв'язки з кимсь, чимсь. *Як тільки Петро I почав воювати з Турцією* [Туреччиною], *щоб пробити вікно в Європу на Азовськім та Чорнім морі, запорожці стали вірними його слугами: помогли здобути Азов і добивались Очакова* (М. Драгоманов); *Наука прорубала вікно в Космос, ми — на порозі неосяжних можливостей* (О. Бердник); *У цих краях торгуючи давно, грек прорубав у Скіфію вікно* (Л. Костенко).

ПРОРУ́БУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОРУБА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Спилюючи дерева, зрубуючи гілля, вирубуючи кущі і т. ін., пробиратися крізь що-небудь, вибиратися звідкись. *Слова у вас нехай скупі, але я добре бачу, як ви по звіровій* [звіриній] *тропі, в гущавині — крізь хащу в тайзі прорубуєтесь втрьох, де й звір не лишив сліду...* (І. Гончаренко); *Бумблякевич вийняв шаблю і в декількох місцях мусив навіть прорубуватися крізь хащі, безжально відсікаючи виткі батоги* (Ю. Винничук); *Я й домудрувався, Лиш сокиру притащив* [приніс], *З дупла прорубався* (С. Руданський); *З ніг до голови був* [Джемустафа] *у сталевих кольчугах, .. не було видно ніде жодної смужки шкіри, жодної щілини, крізь яку можна б прорубатися мечем* (П. Загребельний).

2. *тільки недок.* Пас. до **прору́бувати.** *Хащі прорубувалися на місці будівництва автостради* (А. Головко).

ПРОРУ́БУВАЧ, а, *ч.* Той, хто прорубує що-небудь. *Про царя Петра I, який в офіційній російській історіографії вважався "хорошим царем", прорубувачем вікна в Європу, Т. Шевченко писав: "Це той "первий", що розпинав Нашу Україну..."* (із журн.); *Прорубувач печер.*

ПРОРУ́ХАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Поруxатися певний час. *Учасники гри, підтримуючи один одного, мають проруxатися на одній нозі певний відрізок часу* (з навч. літ.).

ПРОСА́Д, у, *ч., рідко.* Алея, прохід. *Омелько вже пройшов вишневий просад, як почув галас у хаті* (Ю. Логвин).

ПРОСАДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., що.* Саджати (у 1 знач.) що-небудь певний час. *Маючи намір закінчити роботу сьогодні, садівник просаджав квіти до пізнього вечора* (із журн.).

ПРОСА́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **просади́ти.** *Ресторан більше нагадував красиво оздоблений причал, де знаходилися столики, клумби з квітами та пальмами, просадженими у великі горщики* (з газ.); *Просаджені гроші;* // **проса́джено,** *безос. пред. Уздовж алеї просаджено ряд туй* (з газ.).

ПРОСА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проса́джуватися.** *Високий і міцний фундамент захистить будинок від просаджування* (із журн.).

ПРОСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОСАДИ́ТИ,** аджу́, а́диш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **виса́джувати** 2. *Розсаду суниці з відкритою кореневою системою рекомендується просаджувати восени та навесні й категорично не можна в літній сезон або жарку погоду (понад 23 градуси тепла)* (із журн.); *Спробуйте просадити декілька грядок томатів цього сорту* (з мови реклами).

2. *перев. док., кого, що, розм.* Проколювати кого-, що-небудь чимсь гострим; пробивати, провалювати щось, з силою вдаряючи. — *Геть мені з очей, а то .. просаджу тебе отсим ножем* (І. Франко); — *Танцює* [дід Хома] *так, що аж хата тремтить. Не повірите, така сила, що дошку в підлозі просадив* (Ю. Збанацький); *Просадити в човні браконьєра днище, щоб той піратський човен затонув і браконьєр не мав з чого рибу ловити, дядя Серьожа не має права* (М. Білкун); // *зі сл.* к у л е ю. Прострілювати наскрізь кулею. *Не велике диво просадити кулею чоловікові голову* (П. Куліш).

3. *що, перен., розм.* Програвати (у 2 знач.), марно витрачати (перев. значну кількість грошей). *Вже все одно, прости мені, Боже, чи буде Сава приходити додому, чи ні, .. чи ночами просаджує якісь кримінальні гроші* (С. Процюк); *Кожен із них хотів би стати нормальним боксером, підписати контракт на бої .. і стати зрештою мільйонером, просаджуючи гонорари на ігрових автоматах* (С. Жадан); *Якось прийшов Валер'ян дуже пізно і п'яний, як сатана! .. — Оце керівникові оркестру могорича ставив. Двісті карбованців довелося просадити* (Є. Кравченко); *На стіл з картярами барон Нольде намагався не поглядати: ще потягне, просадиш свою тисячу* (Ю. Смолич).

ПРОСА́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОСАДИ́ТИСЯ,** а́диться, *док.* Опускатися, ставати нижчим із часом або під дією чого-небудь; осаджуватися. *Біля планетарію в місті Дніпро відбувалося зміщення ґрунту на схилі, унаслідок чого будівля почала просаджуватися* (з газ.); *Висота посадки цибулі восени повинна бути втричі більша за розмір цибулини. При цьому слід пам'ятати, що розпушений ґрунт просадиться із часом* (із журн.).

ПРОСАДИ́ТИ *див.* **проса́джувати.**

ПРОСАДИ́ТИСЯ *див.* **проса́джуватися.**

ПРОСА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проса́лити.** *Гвинтівки, які в Західній Європі називались штуцерами, заряджалися способом забивання кулі, обгорнутої в просалений жиром пластир (клаптик тканини) з дула через увесь ствол* (з наук. літ.); *У кінцевих ущільненнях, від яких залежить довговічність насоса, застосовують м'який набивний матеріал — гуму, просалений або просочений графітом конопляний чи бавовняний шнур* (з наук.-техн. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який просалився. *Вони* [пасажири] *зійшли на світанку в Харкові, лишивши по собі зім'яті постелі, просалений аркушик арифметичного паперу, залишки котлет, крихти хліба, а також мотузку* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); * Образно. *В темні, безмісячні ночі, мов нечиста сила, пустирями і бездоріжжям прослизали заскорузлі, просалені до самої душі баришники в голодне місто* (М. Стельмах).

ПРОСА́ЛИТИ *див.* **проса́лювати.**

ПРОСА́ЛИТИСЯ *див.* **проса́люватися.**

ПРОСА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проса́лювати** і **проса́люватися.** *Просалювання комірця сорочки.*

ПРОСА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОСА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Просочувати, змащувати, забруднювати салом або чим-небудь жирним; засалювати. *Просалити рушник.*

ПРОСА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПРОСА́ЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Просочуватися, забруднюватися салом або чим-небудь жирним. *Узимку волосся може дуже просалюватися від носіння шапок, тому мити його потрібно частіше* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **проса́лювати.** *Козацькі сорочки просалювалися, це рятувало морських піхотинців від комарів і холодного вітру* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСАЛЮТУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Док. до **салютува́ти.** *Їх би не здивувало, якби він* [військовий корабель] *зараз всіма своїми гарматами просалютував з тих розливів сонця їхньому настроєві, таємному квітуванню цього нового для них обох почуття* (О. Гончар); *Військові просалютували та заграли на духових інструментах побратимові прощальну мелодію* (з газ.); *— Я пішов, — сказав Логвин і, просалютувавши до них, як це роблять піонери, зник за дверима* (Г. Епік).

ПРОСА́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просапа́ти** 1. *Дерева і кущі були вже политі, стежки дбайливо прометені, земля між квітами на клумбах просапана* (В. Кучер); *За просапаний гектар обіцяв фермер дати центнер соняшникового насіння та мішок цукру* (з газ.); // **проса́пано,** *безос. пред. Сходи вже прорвано й просапано.*

ПРОСА́ПАТИ, аю, аєш. Док. до **са́пати.** — *Ну, Богу дякувати, що я ще застав вас, — просапав він, ставши на місці і злізаючи з коня* (І. Франко).

ПРОСАПА́ТИ *див.* **проса́пувати.**

ПРОСА́ПКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **проса́пування.** *Як походить* [Тоня] *літо в поле, На просапку та в жнива, — Зробиться струнка й граційна, І весела, і жива* (С. Воскрекасенко); *Сьогодні на просапці буряків .. працювало 7 робітниць* (М. Василенко).

ПРОСАПНИ́Й, а́, е́. 1. Який обробляється методом ручного або механізованого просапування. *Гречка вимоглива до попередників. Кращими з них є удобрені озимі зернові, зернобобові, просапні культури (цукрові буряки, картопля, кукурудза)* (із журн.); // *у знач. ім.* **просапні́, ни́х,** *мн.* Сільськогосподарські рослини, які обробляються методом ручного або механізованого просапування. *В одному кінці черідка тракторів тягала дискові борони .. У іншому — дружно кінчали з просапними, а за ними бриніло вже марево* (П. Панч); *Завтра чотири комбайни повинні виїхати на обкоси переджнивних площ, треба спорядити бригаду до Світлограда, а ще ж корми не впорядковано, просапні чекають черги, з водогоном не владнається* (Микита Чернявський); [Корній:] *У зарічанців — шістсот гектарів просапних, як і в нас. Але там усе тракторами обробляють* (О. Коломієць).

2. Признач. для механізованого просапування міжрядь. *Просапний культиватор призначений для обробки міжрядь соняшнику, кукурудзи, картоплі, буряка, овочевих культур у період сходів і зрілої фази розвитку* (з мови реклами).

3. Засіяний культурами, які обробляються методом просапування. *В одному полі можна розміщувати дві й більше культур, якщо вони належать до однієї групи. Наприклад, у просапному полі можна розміщувати картоплю й цукрові буряки* (з навч. літ.).

△ **Просапна́ систе́ма землеро́бства** *див.* **систе́ма.**

ПРОСАПНИ́К, а́, *ч.* Сільськогосподарське ручне або механізоване знаряддя для обробітку просапних культур. *Увесь вирихтувався причіпний інвентар: плуги з передплужниками, сівалки прості й спеціальні, просапники, борони... Пече мороз* (Ю. Яновський); *Пальцевий просапник вириває бур'яни з корінням між рослинами в ряду* (з мови реклами).

ПРОСА́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проса́пувати** 1. *Лише починається просапування баштана, то господарі загодя будують на ньому, в самій середині поля, великий курінь* (Т. Масенко); *Першою роботою, на яку вийшла бабуся, котру, як і мою маму, зарахували в польову ланку, було просапування цукрових буряків* (В. Лис).

ПРОСА́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОСАПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Сапаючи, розпушувати ґрунт вручну або механізованим способом, виполювати бур'яни в міжряддях. *Чекаючи на добрий урожай, люди не покидали поля. Пололи пшениці, шарували буряки, просапували кукурудзу, готували силосні траншеї* (С. Добровольський); *Вчора вона пробувала сапати. Як не старалась, а гостре лезо сапи стинало зелені сходи. До вечора сяк-так просапала грядку, разом з пирієм вирубуючи й картоплю* (М. Зарудний); *Просапала* [Доцька] *осілу землю, намагаючись не зачепити молоді пагони півоній, що вже тягнулися до сонця* (М. Матіос); *Уля примудрилася засадити їхній город, тому необхідно їхати й терміново його просапати* (С. Талан).

2. *тільки док.* Посапати (у 2 знач.) певний час. *8 годин просапала робітниця на буряковому полі* (із журн.).

ПРОСВАРИ́ТИСЯ, арю́ся, а́ришся, *док.* Сваритися певний час. *Ввірвалась бурею Татяна, що пригналась найшвидшим потягом з Регенсбургу, з якою вони просварилися цілу ніч і все за ту саму Віру* (У. Самчук); *— Забудовники самовільно зняли загорожу, переорали весь город. Жовтень з ними просварилася, листопад, грудень, а будівельні роботи продовжуються* (з газ.).

ПРОСВА́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просва́тати.** *Вона* [дочка] *просватана за чигиринського полковника* (Т. Шевченко); *Євмен Скоряк дочки не віддав .. Та й до того, вже ніби як і просватана Христя* (А. Головко); *Але ж саме сьогодні й буде п'ятниця! День "щасливий", бо день шлюбу Магометового, коли дозволено просватаній дівчині вийти в сад у супроводі матері й слуг або батька. Там продасть їй черевички той, кого призначили їй за судженого батьки* (Н. Королева); // *у знач. ім.* **просва́тані,** них, *мн.* Дівчина, яку просватали, і хлопець, за якого вона йде заміж. *Далі дівчата, бачачи, що просватані собі сидять і опріч себе нікого не бачать і нічого, що біля них робиться, не чують, захотіли їх зачепити* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРОСВА́ТАТИ, аю, аєш, *док., кого.* Одержати згоду на одруження в батьків майбутньої нареченої, рідше — нареченого; засватати (у 1 знач.). *Вихваляються* [старости]: *от там і там таку-то за такого просватали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Рятуй же їх боржій, добродію, — каже Сурмач, — бо вже я чув, що гетьман просватав твою дочку в дядька Гвинтовки за свого писаря! — Чорта з два просватає! — гукнув тут, як із бочки, чийсь товстий голос. Гляне Черевань, аж їде Кирило Тур, за ним з десяток товариства верхи* (П. Куліш); *Коли Кульжан минуло тільки п'ять років, її просватали за сина багатого бая, чиї кочовища розташувалися в далекому Семиріччі* (З. Тулуб); *— Ви мене просватали — ви мене й від свекрухи порятуйте!* (М. Павленко).

ПРОСВЕ́РДЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просвердли́ти** 1, 2. *Іржава скриня без бічних стінок, угорі й унизу просвердлена дірками, щоб не чинити повітрю опір* (Б. Антоненко-Давидович); *Найкраще було прокинутись від дотику тоненького промінчика до щоки — пробивався у вічко, просвердлене в ставнях, які неодмінно затуляли на ніч* (Н. Околітенко); *В паркані була просвердлена дірочка для спостереження* (В. Єшкілєв); // **просве́рдлено,** *безос. пред. В березі було просвердлено дірку, встромлено бузинову трубочку, і з неї в глечик капав березовий сік* (О. Донченко); *Потім він дав мені порожній мішок і звелів полізти з ним під гамазей від того місця, де ми стояли, до того, де було просвердлено в підлозі дірки* (І. Кирій).

ПРОСВЕРДЛИ́ТИ *див.* **просве́рдлювати.**

ПРОСВЕРДЛИ́ТИСЯ *див.* **просве́рдлюватися.**

ПРОСВЕ́РДЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просве́рдлювати.** *Кернер застосовують перед просвердлюванням отворів, оскільки під час роботи з металом існує велика ймовірність зісковзування свердла на першому ж оберті* (з навч. літ.).

ПРОСВЕ́РДЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОСВЕРДЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док.* 1. *що.* Свердлити (у 1 знач.) що-небудь глибоко або наскрізь. *Чоловіки закопують товстий модриновий стовп. Міцно утрамбувавши землю, просвердлюють вісім дірок і забивають у них чисто вистругані білі кілки* (М. Сиротюк); *Він просвердлить те дерево, аж поки його вже можна валити* (Г. Хоткевич); *— Просвердлив мій старий рога, всипав усередину трохи маку, а дірочку забив осиковим кілком* (М. Стельмах); *— Навіщо були оті ваші розмови про чорне золото? Ви ж не гірше за мене знаєте, що в тій землі немає ні краплини нафти, навіть якщо просвердлити дірку до самої магми* (М. Кідрук); *У Білій Церкві під храмом Різдва Христового гайдамаки .. сховали три саки грошей з прикметою: в третьому дереві від підвалини просвердлили дірочку, в дірку для знаку пхнули три червінці, забили кілком* (Є. Пашковський); * Образно. *І від того було без міри солодко. Солодко відчувати, як хтось просвердлює серце, а звідти ллється тепла кров, краплина за краплиною спадає на дно криги* (М. Івченко); * У порівн. *Пупс примружив очі і втелющив у співрозмовника довгий пронизливий погляд, мовби збирався просвердлити у його голові дірочку й розгадати, чим той дихає* (Ю. Винничук); // Свердлом, буром тощо утворювати в чому-небудь отвір, діру, свердловину і т. ін. *Бігав* [Павло] *з хлопцями од берези до берези і, просвердлюючи тонкі дірочки в них, пив п'янкий березовий сік* (В. Петльований); *Ігнат і Кирило просвердлили підлогу під одним із засіків і тепер точать пшеницю. Не для себе точать, а для партизан* (Микола Чернявський); *Семен Родіонович цікавився кожною дрібницею, випитував, як Микола брав підбій, як вигортав сажу, скільки шпурів просвердлив* (В. Гжицький); *Просвердлив* [чоловік] *дірку у замку* [сейфа] *неподалік від отвору для ключа* (М. Циба); *За два дні перед початком школи він подарував мені простенький однолезовий розкладний ножик, просвердлив у колодці дірку і засилив шнурок* (Т. Прохасько); // Обробляючи деталь на свердлильному верстаті, утворювати в ній необхідні отвори, заглибини і т. ін. *Доки верстат Стьопи, пущений на самохід, обробляв велику деталь, Таня встигала на своєму просвердлити десяток деталей дрібніших* (О. Донченко).

2. *що.* Ударяючи багаторазово, робити в чому-небудь наскрізний отвір, заглибину, виямку і т. ін. *Механізм удару шуроповерта забезпечує достатню силу, щоб просвердлити камінь і бетон* (з мови реклами).

3. *кого, що, перен.* Дивитися, пронизуючи або проймаючи кого-, що-небудь (перев. про очі). *Дарка бачить, як нерухомі очі Оріховської просвердлюють кожний гурток, а вуха, здається, видовжуються, щоб схопити нитки розмов поодиноких гуртків і зв'язати їх в один вузол* (Ірина Вільде); *Директор метав громи й блискавиці. Тикав пальцем у Віолу, а очі з-під окулярів просвердлювали дівчину наскрізь* (О. Бердник).

◊ **Свердли́ти (просве́рдлювати, прошива́ти** *і т. ін.)* / **просвердли́ти (посвердли́ти, проши́ти** *і т. ін.)* **очи́ма (по́глядом)** *див.* **свердли́ти.**

ПРОСВЕ́РДЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРОСВЕРДЛИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Піддаватися свердлінню. *Міцна сталь просвердлювалась повільно. Свердло швидко нагрівалося і доводилось припиняти роботу, щоб воно остигло* (М. Трублаїні); *Балка з внутрішнього боку стіни відносно легко просвердлилася* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **просве́рдлювати.** *Мідні трубки, наприклад, що за ними полюють усі хлопці села, дістають на самопали. Один кінець заплескується, потім просвердлюється дірочка, потім прикріплюється дротом до дерев'яної ручки — і зброя готова!* (А. Дімаров).

ПРОСВИ́СТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просвиста́ти** 2, 3, 5–8. *Іскриться снігами просвистана даль* (Л. Первомайський); *Вона* [весна] *жила в усьому — в повітрі, наскрізь просвистаному вітрами, що мчали з Дніпра і Голосієвого лісу... в очах... в голосах...* (Ю. Мартич); *Наші дні не просвистані. Не програли ми їх в доміно .. Нам далеко іти! На шляху і граніт, і багно* (С. Пушик).

ПРОСВИСТА́ТИ *див.* **просви́стувати.**

ПРОСВИСТІ́ТИ *див.* **просви́стувати.**

ПРОСВИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОСВИСТА́ТИ,** ищу́, и́щеш, **ПРОСВИСТІ́ТИ,** ищу́, исти́ш, *док.* 1. *тільки док.* Видати свист. *Склавши губи в трубочку, просвистів* [бригадир] *пронизливо, з розпачем* (Г. Коцюба); *Семен довго напружено дивився в той бік, де зник загін. Потім, як завжди, голосно гукнув і просвистів з гори* (Л. Смілянський); *Перед відправленням різко просвистіла* [провідниця] *й, махнувши прапорцем, заскочила до вагона* (С. Жадан); *— Давай, коли буду під пагорбом, я один раз прокричу по-совиному, .. а ти, якщо будеш готовий, тричі просвистиш мені у відповідь* (М. Кідрук).

2. *що.* Відтворювати свистом яку-небудь мелодію; насвистувати (у 1 знач.). *Це Гаррі, він іде сквером додому й весело висвистує* [пісню] .. *Просвиставши перше коліно, він чує ззаду голос .. трошки хрипкий, але приємний. Це співає дівчина* (М. Йогансен); * Образно. *— Цю пісню співатимуть про нас і для нас птахи й хмари, вітер просвистить її мелодію на мільйонах сопілок* (Валерій Шевчук).

3. *тільки док., що і без прям. дод.* Вимовити, сказати що-небудь зі свистом. *— Уже осліпла, не бач? — знову озвався охриплий голос. — Ти, Марино? — просвистала рогожка, додивляючись* (Панас Мирний); *"С-сваха", — просвистіло з-за його зубів — презирливо, глумливо* (Б. Харчук); *Поляскав* [Омелько] *коня по шиї, щось просвистів коневі на вухо* (Ю. Логвин).

4. *тільки док.* Утворити свистячі звуки, швидко рухаючись. *Монгольські стріли просвистіли без шкоди для обложених* (І. Франко); *Просвистіли ситі крижні Над утомленим болотом* (М. Рильський); *Червоним вогнем спалахнуть семафори, Зустрічний просвище — і знову вперед* (Л. Первомайський); *Почулась автоматна черга. Тонко просвистіли в повітрі кулі* (А. Шиян); *Громохко, басовито кашлянули гаубиці — над головами, стинаючи віття, просвистіли осколки ворожих снарядів* (Є. Доломан); // *безос. — Головне — смекалка* [кмітливість], *— повчав Охрім молоде покоління. — Свистить — лягай, просвистіло — вставай* (Григорій Тютюнник).

5. *що.* Зі свистом пронизувати що-небудь. *Була пізня осінь, вітер просвистував наскрізь голий ліс, шуміло й скреготало віття чорних дерев* (О. Донченко).

6. *що, перен., розм.* Нерозважливо, безрозсудно, марно витрачати що-небудь (гроші, життя, молодість і т. ін.). *Іноді мені здається, що я його* [життя] *просвистую в чотири пальці* (М. Матіос); *Процindрив Солопій горох і просвистав, А за горохом в гурт — і жито, і пшеницю!* (П. Гулак-Артемовський); *Недурно ж просвистав* [я] *молодість* (Г. Хоткевич); *— Мені страшенно не щастило в картах .. Просвистів я всі гроші* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

7. *тільки док., перен., розм.* Нічого не робити певний час; пробайдикувати. *Літо просвистав!* (прислів'я); *— Невже щастя в тому, щоб усе життя "просвистати, мов соловей"* (І. Роздобудько).

8. *тільки док., кого, розм.* Свистом виявити своє несхвалення кому-небудь. *Їжака вже возили в колгоспи іншої сільради, так там його просватати не пощастило, там його просвистіли!* (Остап Вишня).

ПРОСВІЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОСВІЖИ́ТИ,** жу́, жи́ш, *док., кого, що.* Давати доступ свіжому повітрю; провітрювати. *Вікна оснащені додатковими механізмами (мікровентиляція та віконний провітрювач), які дозволяють просвіжати приміщення* (з мови реклами); — *Б'ючи ляхів да панів, ви й самі провонялись лядським да панським духом. Нема вам чорноморського вітру, щоб трохи вас просвіжити* (П. Куліш); *Як тільки в повітрі запахне весною, щонайперше, ми мали "просвіжити", як мама каже, провітрити постіль, випрати постільну білизну, рушники, скатертину, віконні завісочки, ковдри, щоб вони подихали вітриком, сонечком, повеселішали* (з мемуарної літ.).

ПРОСВІЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОСВІЖИ́ТИСЯ,** жу́ся, жи́шся, *док.* 1. Ставати чистим (перев. про повітря у приміщенні); провітрюватися. *Після прибирання повітря має просвіжитися, для цього відкрийте повністю всі вікна в кімнатах хоча б на декілька хвилин* (із журн.).

2. Дихати свіжим повітрям для відновлення сил, бадьорості і т. ін. — *Кого я бачу? Приємно! Просвіжаємось...* (В. Барка); *Ті, що засідали, висипали на ґанок гуртом. Усі геть заморені, прокурені, розминалися, як школярі на перерві. І товариш Кисіль з усіма просвіжитись вийшов* (І. Муратов); *Генріх накинув на себе плащ-дощовик і вийшов на веранду просвіжитися* (С. Чорнобривець); *Михайло, похитуючись, зійшов з ґанку, помахав рукою, рушив до воріт. — Нічого... я все знаю... Голова чиста... тільки ноги важкі, як свинцеві... Трохи просвіжуся...* (О. Бердник); // Викликати, створювати відчуття свіжості, прохолоди, занурюючись у воду, обливаючись водою, п'ючи воду і т. ін. [1-й ш а х т а р:] *Умийся, Льошо, — просвіжитися треба. З тебе піт річкою ллє* (Ю. Мокрієв); *Він використав час, поки Лукас мився, щоб перевірити всі двері, чи позамикані, і трохи просвіжитися кількома ковтками мішанини з високої склянки* (П. Загребельний); // *тільки док., розм.* Потрапити в неприємне становище, у халепу (уживається як погроза). — *Щоб було заплачено, чуєш? А то просвіжишся, знаєш де* (В. Барка).

3. *тільки недок.* Пас. до **просвіжа́ти.** *Повітря в кімнаті немовляти завжди повинно бути свіжим. Чим менше кімната, тим частіше вона має просвіжатися* (із журн.).

ПРОСВІЖИ́ТИ *див.* **просвіжа́ти.**

ПРОСВІЖИ́ТИСЯ *див.* **просвіжа́тися.**

ПРОСВІЖІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **просвіжі́ти.** *Почувши домівку, коні заржали. Високим тонким металевим іржанням їм одгукнулась луна в просвіжілім повітрі* (П. Тичина); *Де-не-де прогляне просвіжіле небо, а в глибині заходу, в хаосі хмар усе дужче палахкотить величезна купа вогню, купа сонця* (О. Гончар).

ПРОСВІЖІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Док. до **свіжі́ти.** *Пройшов дощ, повітря одразу просвіжіло.*

2. Стати свіжішим, бадьорішим на вигляд (про людину). *Його очі ніби поголубіли і сяяли променистою радістю, обличчя стало натхненним, він весь просвіжів* (В. Земляк).

ПРО́СВІТ, у, *ч.* 1. Проміжок, який утворюється між близько розташованими предметами; отвір у чому-небудь, щілина між чимсь, крізь яку щось проникає, проглядається і т. ін. *В хліві досить темно, тільки де-не-де крізь малі просвіти прорізується сонячне проміння знадвору* (Леся Українка); *Щось синє майнуло в просвіті між будинками, наче синя блискуча сталь* (О. Донченко); *Крізь вузький просвіт між двома стінами, над глибоким двором, вдалині відкривався краєвид чарівної краси* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // Вільний простір чого-небудь. *Задимлений просвіт кімнати роївся ліниво розкиданими постатями жовнірів* (С. Тудор); *У просвітах тісних завулків відкривався мальовничий краєвид на фортецю* (О. Шугай).

2. Світла смуга, пляма на темному фоні, утворена світловим променем. *Синя хмара загубила свій колір і сірим шматтям зависла над землею. Ніде не було просвіту* (М. Хвильовий); *Глухо Співають півні у хлівах. На сході просвіт* (В. Мисик); *Порив бурі на клапті роздер велетенську обважнілу, наче свинцем налиту, хмару, і на фоні блакитного просвіту постала квадратна постать бійця* (А. Трипільський); *Купчасті хмари, розсунувшись, відкрили просвіт, і крізь нього, мов з тунелю, визирає сонце* (Любко Дереш); * У порівн. *Їхні* [дівчат] *очі сині, наче просвіт Ясного неба між рясним гіллям* (М. Рильський).

3. Природне або утворене при насадженні вільне місце між деревами, кущами в лісі, саду і т. ін. *На зеленім полі клала осінь фарби, павутинням снувала ясно-рожеві смуги, тихим сумом бреніла* [бриніла]. *А коли вставали тумани, густими пучками слалося сонце на землі і в далекім просвіті алеї довго блукала темна постать її* (М. Івченко); *Нарешті з'явилися в кущах просвіти, і Марта побачила галявину, посеред якої над багаттям висів лискучий казан* (Ю. Винничук); *Вершинами дерев уже пронеслися два-три потужні вітряні пориви. Небо у просвітах між деревами здалося майже чорним* (Ю. Андрухович).

4. *перен.* Те саме, що **про́світок** 3. *Знову невсипуща журба захопила її в свої цупкі обіймища .. Ні, немає розгадки, просвіту не видно!* (Панас Мирний); *Душа поривається знайти серед безнадійности якийсь просвіт* (В. Барка); *Його насправді турбувала думка .. про закономірність... несподіваних просвітів у життєвих лябіринтах* [лабіринтах] (Олекса Ізарський).

5. Проріз між одвірками у дверях або між лутками у вікнах. *В просвіті вікна з'являється голова Сусляєва* (І. Кочерга); *З чорного просвіту дверей обсмаженої халупи, як бджоли із сполоханого вулика, висипали вороги і кинулися на Оверка* (К. Гриб); *Зирнув* [Петро] *у просвіт дверей. Видно було двір і в ньому повно людей, що завзято гопцювали. Стукотіли підборами і щось вигукували* (Валерій Шевчук).

6. *фізл.* Прохід між стінками судин, стравоходу і т. ін.; просвіток (у 4 знач.). *Звуження просвіту гортані порушує надходження повітря у дихальні шляхи й легені* (з наук. літ.); *При атеросклерозі на стінках судин з'являються холестеринові відкладення, що звужують просвіт судин. Через це погіршується кровообіг* (з навч. літ.).

7. *техн.* Те саме, що **зазо́р.** *Перетин підземними тепловими мережами трамвайних колій слід виконувати на відстані від стрілок та хрестовин не менш як три метри на просвіт* (з наук.-техн. літ.).

8. *розм.* Кольорова поздовжня смужка на погонах. — *Доки в тебе на плечах загальновійськові погони, а на погонах один просвіт і дві зірочки, ти для мене лейтенант* (П. Загребельний); *Ще в недавньому блискучий гвардійський капітан, якому вже всміхалися двома просвітами майорські погони й офіцерський георгій, опинився він .. у далекому Забайкаллі* (Ю. Мушкетик); *Цивільні запасники, рядові й майори перемішалися, не розпізнані, лиш зблизька на погонах такого ж сіро-зеленого кольору зірки й просвіти. Польові погони* (А. Михайленко).

ПРОСВІ́ТА, и, *ж.* 1. *заст.* Освіта. — *Батько мій не згоджується пускати мене в університет, — сказала Саня .. — Але я таки поставлю на своєму. Я бажаю просвіти й її таки добуду!* (І. Нечуй-Левицький); *Тобі про кохання торочить фіалка Й південні квіти. Мені ж вони шепчуть: мужик безталанний Без хліба й просвіти* (А. Кримський); — *Знаєте що, — зупинився Головацький. — Просвіта повинна стати для народу світанковою зорею .. Тому й назвім наш майбутній альманах — "Зоря"!* (Р. Іваничук); *Він був замислений, але спокійний, оповідав про свої шкільні турботи, про свої заходи коло просвіти селян* (І. Франко); // Поширення знань, культури, виховання. * Образно. *Псалом — просвіта для душ* (В. Багірова).

2. *(з великої літери).* Культурно-освітня громадська організація в Україні, заснована 1868 р. у Львові (нині — Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка). *В лютому 1909 р. у Львові відбувся пам'ятний просвітньо-економічний конгрес, що урядила галицька "Просвіта" з приводу 40-ліття своєї діяльности* (С. Єфремов); *Готуєм, гуртуєм роками І труд починаєм з основи, щоб стала "Просвіта" за камінь, за це́мент в майбутній обнові* (Б.-І. Антонич); *Для того ж і "Просвіта", щоб боротися з народною темрявою та прищеплювати національну свідомість* (Б. Антоненко-Давидович); *Господарники дивились на нього, як на дивака, а однодумці по колишній "Просвіті" закидали, що він вислужується* (М. Стельмах); *У "Просвіту" люди приходять не на один день, це робота на ціле життя, це доля — бути сьогодні просвітянином .. Так, просвітянство — це доля* (П. Мовчан); // Система поглядів, смаків, уподобань, яких дотримувалися члени цієї організації. *Підійшов* [Тригубенко] *ближче до стіни, що на ній оцей задник декорації, мабуть, іще просвітянської. Принаймні стиль просвіти: — романтизовані хатки з рожами під стріхами, з тополями та кучерявими садками* (А. Головко).

ПРОСВІТИ́ТЕЛЬ, я, *ч., книжн.* 1. Прихильник просвітительства (у 1 знач.); просвітник (у 1 знач.). *А що до душі та до серця, — то хай наші просвітителі повчаться у його* [нього — мужика] *і добро так любити, і лихе прощати* (Панас Мирний); *"Скарга Миру" Еразма Роттердамського стала зразком для цілої серії трактатів гуманістів XVI–XVIII ст. про вічний мир: чеського педагога Я. А. Коменського, англійського мислителя В. Пенна, французьких просвітителів Ш. Сен-П'єра і Ж.-Ж. Руссо, німецьких філософів-просвітителів Й. Гердера, І. Канта, Й. Фіхте* (з навч. літ.).

2. Пропагандист прогресивних ідей, знань, культури і т. ін.; просвітник (у 2 знач.). *На високому постаменті стояла княгиня, а обабіч неї на нижчих — з правого боку, .. — перші слов'янські просвітителі Кирило і Мефодій, який тримав рукопис-абетку, з лівого — Андрій Первозваний з патерицею* (В. Нестайко); *Коли епоха і народ прагнуть провідників, світочів .. — вони з'являються .. Як явився Русі з простого отрока пророк і просвітитель преподобний Антоній Печерський!* (Г. Тарасюк).

ПРОСВІТИ́ТЕЛЬКА, и, *ж., книжн.* Жін. до **просвіти́тель** 2. *Папа* [Римський] *славив жорстоку Марію Терезу як просвітительку* (С. Скляренко); *Майже сім років життя (1887–1894) Бориса Грінченка пов'язані з Олексіївкою, що в Перевальському районі на Луганщині, куди запросила його вчителювати відома просвітителька Христина Алчевська* (з навч. літ.).

ПРОСВІТИ́ТЕЛЬСТВО, а, *с., книжн.* 1. Те саме, що **просві́тництво** 1. — *А-а, Вольтер .. Досить уже Росії французького просвітительства та його ідей. Ми вже мали час переконатися в тому, що досить* (Р. Іваничук); *У слов'янських країнах просвітительство стимулювало розвиток системи освіти, секуляризацію культури, державницькі настрої* (з навч. літ.).

2. Діяльність просвітителя; просвітництво (у 2 знач.). *Вузькі власницькі інтереси глушили паростки навіть ліберального просвітительства* (І. Пільгук); — *Я перехворів би, якби ви обмежилися дріб'язковим просвітительством* (Р. Андріяшик); *Коли читаєш у вірші К. Аксакова про Петра I .. — то жахаєшся вкотре від таких методів кривавого просвітителя Росії і задумуєшся — чи такі методи просвітительства для неї єдино можливі і чи немає інших методів, знаних у цивілізованих народів?* (Є. Гуцало).

ПРОСВІТИ́ТЕЛЬСЬКИЙ, а, е, *книжн.* 1. Стос. до просвітительства, пов'язаний з ним. *Просвітительському ідеалові "держави Розуму" в кінці XVIII ст. починає протистояти романтичне ставлення до минулого, що було одним із джерел національної ідеї* (І. Дзюба); *Принципові питання естетики просвітительського реалізму порушував Г. Є. Лессінг у трактаті "Лаокоон, або Про межі малярства та поезії"* (з навч. літ.).

2. Прикм. до **просвіти́тель** 2. *Прибув* [Юрій Федькович] *до Львова у 1872 році .. Прокладали сюди шляхи буковинці й закарпатці, щоб злити воєдино просвітительську діяльність для відродження рідного краю* (І. Пільгук); // Власт. просвітителю. *Ідучи разом із нами додому, заводить* [Шляхтич] *розмову просвітительську в дусі тих давніх розмов, коли ми ще не підлягали його тиранічній ідеї щодо приборкання "рок-н-ролів"* (П. Загребельний).

ПРОСВІТИ́ТИ[1] *див.* **просві́чувати**[1].

ПРОСВІТИ́ТИ[2] *див.* **просвіща́ти**[2].

ПРОСВІТИ́ТИСЯ[1] *див.* **просві́чуватися.**

ПРОСВІТИ́ТИСЯ[2] *див.* **просвіща́тися**[2].

ПРОСВІ́ТЛЕНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **просвіти́ти**[1]. *Зняв* [гуцул] *кресаню, зачерпнув нею води й почав бризкати на дарабу. Другий бив по воді.., підіймаючи дощ бризків* [бризок], *просвітлених сонцем* (Г. Хоткевич); *Темна фігура безшумно майнула, мов тінь, крізь вагонний сутінок, ледве просвітлений від кволого мерехтіння під стелею* (В. Барка); *Клекоче Славута моторами, збиває просвітлену сонцем хвилю* (І. Цюпа); *Матвій заплющує очі — одна й та ж картина перед ним: .. розгублено, ніяково, але вже з просвітленими щастям обличчями ідуть .. з земними пожитками на плечах його сусіди, увесь хутір* (В. Дрозд); // **просві́тлено,** *безос. пред.* * Образно. *Якщо не просвітлено буде твій труд високою ідейністю, то видасться він марудний, утомливий, нікчемний* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм., перен.* Сповнений радості, задоволення і т. ін. *Гурій Степанович Комаренко зайшов у добре знайому їдальню якийсь особливо просвітлений, спокійний* (В. Собко); *Вона стала на стежці перед Гризотою .. просвітлена* (В. Речмедін); *Став* [тато] *спокійний, просвітлений, повний сили й внутрішнього розуміння* (О. Бердник); // Який досяг стану просвітлення *(див.* **просві́тлення**[1]**).** *Просвітлені маги казали, що наш світ не є видатним перехрестям у Геометрії Універсуму* (В. Єшкілєв); // *у знач. ім.* **просві́тлений,** ного, *ч.;* **просві́тлена,** ної, *ж.* Той (та), хто досяг стану просвітлення. *Коли народ починає відчувати себе народом, його спільна думка-душа починає колосальний колообіг, шукаючи втілення в .. Просвітлених, які виголошують беззаперечні істини, визрілі в глибинах* (В. Рубан); *Окрю надзвичайно швидко здобув відданих прихильників у молодіжних колах .. Вбачали* [фани] *в ньому вчителя, просвітленого й гуру* (Ю. Іздрик); *Сидів* [малий] *в одиночній* [камері], *сидів у загальній .. Сидів із замміністра* [заступником міністра] *зв'язку і якимись піратами, з пророками й прокаженими, з буйними та просвітленими* (С. Жадан).

3. *у знач. прикм., перен.* Який просвітлів, виражаючи яке-небудь (звичайно позитивне) почуття (про очі). *Вона* [Харитина], *як і Марина, не кажучи вже про Настусю, просвітленими очима дивилася на Катруху, спокійно почуваючи себе в його присутності* (Микола Чернявський); *Звернула* [Маня] *до нього своє бліде лице, з котрого засіяло тепер двоє прегарних, внутрішньою радістю просвітлених очей* (О. Кобилянська); *Просвітленим очам глибини відкривались, мов простір розпустивсь на сто віків назад: ось предок мій лежить в степу один як палець і поглядом пасе черідку хмар-ягнят...* (П. Мовчан); *Художниця звела на Отаву просвітлені від стримуваного реготу очі* (П. Загребельний).

ПРОСВІ́ТЛЕНИЙ², а, е. Дієпр. пас. до **просвіти́ти².** *О могуття духу людського, просвітленого книжною мудрістю, вознесеного високими істинами!* (П. Загребельний).

ПРОСВІ́ТЛЕНІСТЬ¹, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **просві́тлений¹.** *Оздобами і виступцями, карнизами і щедрою ритмікою віконного рисунку окреслювалася* [церква] *в ранковій просвітленості* (В. Барка); *Над Хрещатиком тремтів прозорий травневий вечір. Перламутрова просвітленість. Безліч святково одягнених людей* (П. Загребельний); *Я не втручався в розмову, не хотів руйнувати просвітленість і смуток від зустрічі з дитинством, що залягло в душу* (А. Михайленко).

ПРОСВІ́ТЛЕНІСТЬ², ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **просві́тлений².** *Справжнє мистецтво повинне вести людину до просвітленості* (О. Довженко).

ПРОСВІ́ТЛЕННЯ¹, я, *с.* Стан за знач. **просвітли́ти¹** і **просвітли́тися.** *За прогнозами синоптиків, вересень буде дощовим. Невелике просвітлення можливе наприкінці місяця* (з газ.); *Антон Никандрович почав писати в бльокноті* [блокноті]: *"...В наших душах є стихія (чи — "сила"), що .. рухається не в просторовому розумінні, а в розумінні вдосконалення, просвітлення, покращання"* (В. Барка); *У хвилини просвітлення Черниш потай узяв її* [гранату] *під стіною в сусіда і заховав під себе* (О. Гончар).

ПРОСВІ́ТЛЕННЯ², я, *с.* Дія за знач. **просвіти́ти².** *Що він там за один, отой Панько, чого насправді прагне? Просвітлення свого народу, волі? Чи слави власної? Ой ці пани та паничі!..* (Василь Шевчук); *Шлях до просвітлення — це наполеглива і каторжна праця щодня, щогодини* (А. Дністровий).

ПРОСВІ́ТЛЕНО. 1. Присл. до **просві́тлений¹** 2. *Де правда — Бог чи той живий потік, Який засіяв землю чудесами?.. Тобі належить витратити вік, Щоб мовити просвітлено: те ж саме! Чи в назвах справа?..* (М. Руденко); *Полуботок довідався, що у Якова народився син, перший його онук (до цього все були дівчатка), й усміхався просвітлено* (Ю. Мушкетик).

2. *у знач. пред.* Про стан радості, задоволення. *Сьогодні болю немає, на серці легко, просвітлено, тільки на синів сердита* [Любов Стефанівна] (Микита Чернявський).

ПРОСВІ́ТЛИЙ, а, е. 1. *перев. у сполуч. зі сл.* г о д и н а, *розм.* Радісний, щасливий, нічим не затьмарений. [А н д р і й *(один)*:] *Важко бути вольним і не мати волі .. А ще тяжче не знати просвітлої години і не бачити краю гіркій праці!..* (М. Кропивницький); [П р и н ц е с а:] *Візьміть моє червоне покривало, не день, не два його я шовком шила, а золотом рубила у неволі, співаючи невільницькі пісні, чекаючи просвітлої години* (Леся Українка).

2. Освітлений (у 2, 3 знач.), посвітлілий. *Лагідний ранок .. вже почав зеленити просвітлий Дніпро, святі мури й смарагдаве* [смарагдове] *море садів, які облавом оточили монастир* (Н. Королева); *В широких переходах університету стоїть рух: ходить, гомонить молодь — хлопці, дівчата .. В їх* [них] *обличчя просвітлі, очі з пильною, ревною думою* (Олена Пчілка); * Образно. *Нам незвично, живши в благодаті, просвітлим сяєвом розкошувати. Бо ми, раби своїх бажань непевних, воюєм проти себе або кревних* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

◊ **Нема́ (нема́є, не було́) [і] про́світку (просві́тлої годи́ни)** *див.* **нема́.**

ПРОСВІТЛИ́ТИ¹ *див.* **просві́тлювати¹.**

ПРОСВІТЛИ́ТИ² *див.* **просві́тлювати².**

ПРОСВІТЛИ́ТИСЯ *див.* **просві́тлюватися.**

ПРОСВІТЛІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **просвітлі́ти.** *Вона встала, зняла з просвітлілого вікна затемнення* (Ю. Яновський); *Марко замріяно дивиться в просвітлілу калюжу* (К. Гриб).

2. *у знач. прикм., перен.* Який просвітлів (у 2 знач.). *Вона якийсь час дивилася мовчки на просвітлілі обличчя юнаків* (П. Колесник); *Поналивав* [Річка] *у гранчаки й, сяючи вже просвітлілими очима, звернувся до товариша: — Я вже й забув, коли ми ось так ділили хліб-сіль* (М. Циба); *Збагнеш, просвітлілий, не зразу: у майбутньому — давні сліди* (В. Стус).

ПРОСВІТЛІ́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **просвітлі́ти.** *При альтерації відзначають ультраструктурні зміни мембран ядерних оболонок і нуклеоплазми, набрякання мітохондрій, просвітління їх матриксу* (з наук. літ.); *Через сльози і терпіння Шлях веде до просвітління* (О. Турянський); *В хвилини просвітління .. пан де Ла-Моль наче освоювався з своїм нещастям* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Нараз немов нагле просвітління спалахнуло в його мізку* (І. Франко); *Люблю я висоту .. Опинишся вгорі — зразу відчуєш полегшення; все похмуре, дріб'язкове, буденне зникає, і в душі настає святкове просвітління* (В. Речмедін); *— Господи! Врятуй онука мого! Спаси надію мою! Захисти народ наш! Дай йому силу духу і просвітління ума!* (В. Малик).

ПРОСВІТЛІ́ТИ, іє, ієш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **світлі́ти** 1. *Просвітліло небо, І зникає мла* (І. Муратов); *На вітрові сад просвітлів і сплеснув раптово листками, немов після довгих дощів прийшов він нарешті до тями* (П. Мовчан); *Темно-синє небо та повитий туманом бурий луг .. раптом здалися зовсім чорними і майже не просвітліли навіть тоді, коли дим зовсім розвіявся* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // *безос. Просвітліло після дощу, і потім зразу земля стала парувати і почало сходити скрізь: все зазеленіло!* (В. Барка); *На сході ледь-ледь просвітліло. Крізь горизонтальні хмари пробивалося .. перше легке мерехтіння* (О. Ірванець); // Зникнути під дією світла (про темряву). *Просвітліла Коло мене темнота* (Л. Первомайський).

2. *перен.* Пройнятися радістю, задоволенням і т. ін. *Надійка так палко на нього глянула, що він умить просвітлів* (В. Підмогильний); *Рамері .. просвітлів: — Мабуть, правда, що хто має чисте серце, тому нічого лякатися темних впливів* (Н. Королева); *Від тієї думки вона нараз просвітліла, сповнилась дивно безжурним настроєм* (Ю. Бедзик); *Була виконана молитва за всіма канонами, .. просвітліли всі від радості й надії* (Ю. Логвин); // *безос. Від .. думок у Юрка просвітліло, і він майже веселий ускочив у тролейбуса* [тролейбус], *який повіз його до вокзалу* (Валерій Шевчук); // *чим.* Виразом обличчя передати стан радості, задоволення і т. ін. *І він той хліб, помазаний пірцем, Поцілував, підняв не для розлуки, Немовби землю рідну взяв на руки І не стемнів, а просвітлів лицем!* (А. Малишко); // Виразити радість, задоволення тощо (про обличчя, очі і т. ін.). *Суворе його обличчя просвітліло від дитячої усмішки* (Ю. Яновський); *Мордкові очі просвітліли...: "Той чоловік був моїм дідом. З нього тече наш галузистий і змогливий рід. Він наш предтеча"* (М. Дочинець); *В дітей, які, обступивши батьків, мовчки прислухалися до малозрозумілої для них розмови, личка теж мимоволі просвітліли* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

3. *перен.* Стати виразним, чітким, ясним (про свідомість, думки і т. ін.). *Нам час не датися на глум: Здіймуться дружні хлопські руки, І просвітліє хлопський ум!* (з народної пісні); *Якби я вмів вам розказати про болі навісні та муки, що .. бродять у моїй душі, — тоді б упали наймiцніші мури, і темний просвітлів би дух, прокинувшись до дії* (М. Драй-Хмара).

◊ **(1) Просвітлíло в голові <Головá просвітлíла>** *у кого і без дод.* — хто-небудь вийшов зі стану непритомності, запаморочення і т. ін. *Звісив з полика ноги, торкнувся вузлуватими пальцями долівки і відчув, як струмок пройшов по тілу холодом. У голові наче просвітліло* (Микола Чернявський); *Твердохліб лежав один у кімнаті і прислухався до самого себе і чув, як стугоніла у скронях кров. В голові просвітліло, коли б тільки не тупий біль у потилиці* (І. Цюпа); *Ранкова прохолода трохи остудила тіло. Просвітліла голова, зникли тупий неприємний біль у потилиці і гіркота в роті* (Ю. Збанацький).

ПРОСВІ́ТЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для просвітлювання. *Просвітлювальний електронний мікроскоп дає можливість одержувати зображення наноструктур у широкому діапазоні електронно-оптичних збільшень* (з наук.-техн. літ.).

ПРОСВІ́ТЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просвітлювати[1].** *Дедалі щільніше над нами залягала вічна ніч, не просвітлювана навіть фосфоричним миготінням моря, таким звичним у тропіках* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По); *Фотони входять у фотодіод крізь тонкошарове просвітлюване вікно, де перетворюються на заряджені частинки — електрон і позитрон* (з навч. літ.).

ПРОСВІ́ТЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **просвітлюваний.** *Для садово-паркової кераміки визначальними показниками є просвітлюваність, атмосферо- й термостійкість* (з навч. літ.).

ПРОСВІ́ТЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просвітлювати[1].** *Мені подобається все таким, яким воно є. Подобається цей підкреслено зосереджений контроль паспортів, їхнє просвітлювання і пильне роздивляння* (Ю. Андрухович); *Пошарове просвітлювання астрономічних об'єктів, відоме з давніх-давен, виявлялося ефективним тільки щодо охололих у чорні карлики зірок та планет* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Я маю стеноз, гастрит хронічний і все ж таки виразку. Але лікарі й досі вагаються .. Обіцяли німці в одному з їхніх шпиталів зробити мені просвітлювання, та кілька днів тому шпиталі їхні евакуювалися з Харкова* (А. Любченко).

ПРОСВІ́ТЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *рідко* **ПРОСВІТЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОСВІТЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док.* 1. *перев. недок., що.* Пронизуючи, заповнюючи світлом, робити що-небудь видимим, прозорішим або освітленим. *Уже не раз пожежа просвітляла Повитий таїною небосхил* (Л. Первомайський); *Прохід просвітлювали дві закурені лампи* (М. Дочинець); * Образно. *Не підозрювала навіть, що кохання просвітлює внутрішнім вогнем її невродливе обличчя й Костикові воно любе саме таким* (Микола Чернявський); // *крізь (через) що і без дод.* Те саме, що **світи́ти** 2; просвічувати *(див.* **просві́чувати[1]** 2). *Сонце, просвітлюючи вже третю днину безнастанно, повисушувало, здавалося, кожний вогкий закуток і затирало сліди непогоди* (О. Кобилянська); *Сонце просвітлювало через вуаль високих тонесеньких хмарок* (Любко Дереш); // *кого, що, розм., рідко.* Робити видимим, просвічуючи променем (перев. рентгенівським). — *Заспорили з одним партійцем. Він каже, що рентгенівські промені не можуть просвітлювати речей далі, як на аршин-два, і не вірить вам* (М. Івченко); *Нема ще в школі таких апаратів, щоб психіку новачка наскрізь просвітлювати, тож тільки й залишається директорові давній класичний спосіб: заглядай у вічі, вловлюй та вгадуй, чим він порадує вас, цей новий прибулець* (О. Гончар).

2. *що і без прям. дод., перен.* Проймати радістю, насолодою (душу, серце і т. ін.). *В Рогатині мала* [Настася] *з дівчатами забаву — шукати свою зорю. Хотілося найяснішої. Щоб просвітлювала всю душу, щоб сміх бризкав з її алмазних променів* (П. Загребельний); *Київ — .. "град Божий" (сяє!), до якого треба підноситися, підтягати себе, і фізично, і духовно.., — Київ вивищує і просвітляє: очищає дух* (О. Забужко); // *безос. Пана сотника просвітлило. Відчував усією душею — у тих писаревих словах був глибший зміст* (Валерій Шевчук).

ПРОСВІ́ТЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.,* **ПРОСВІТЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **просвіща́ти[2].** *Молодь розносила повсюдно вкраїнську ідею .. Розбуджувала волю в одвічно поневоленого люду, просвітлювала його, ширила національну свідомість* (М. Дочинець); *Напевне, він відчував себе рівнею якомусь апостолу, який прийшов просвітлювати, напучувати язичників* (О. Ульяненко); *Чоловік вірний, поштивий, мудрий, але занадто віддалений од справ земних, все намагався* [пресвітер Ларивон] *просвітлити Святим Письмом* (П. Загребельний); *Марта підняла його* [лист] *й роздивлялась, не читаючи вже. Хто ж так благородно вирішив її просвітлити?* (В. Підмогильний).

ПРОСВІ́ТЛЮВАТИСЯ, юється, **ПРОСВІТЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.,* **ПРОСВІТЛИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Ставати світлим, світлішим або прозорішим. *Наділа* [Олена Антонівна] *якісь темні панчохи, що просвітлювалися, крізь які можна було бачити смугляву і пругку шкіру на ногах* (Т. Осьмачка); *Її погляд прикипів до листка на дереві, синюваті пухирці на якому просвітлювалися на сонці* (Н. Сняданко); *Місяць зійшов пізно, і розтрушені, як віхті ромашкового сіна, хмари раптом просвітлилися, задимились, ожили і побігли на захід* (М. Стельмах).

2. *перен.* Ставати просвітлілим, здатним осмислювати, розуміти що-небудь. *Вже хотів був пан отаман хоч пішки йти в той свій любий Гвадалквівір, але його спинило козацтво, свідомість якого просвітлювалась під впливом всезростаючої рев*[олюційної] *ситуації* (Г. Тарасюк); — *Най святою самотою серце очиститься, мовчанням дух просвітлиться!* (Н. Королева); *Хотілося, щоб гумор лікував людину, допоміг побачити .. свої атавістичні глибини, котрі треба почистити, а таким чином — просвітлитися, одужати* (О. Бердник).

3. *тільки недок.* Пас. до **просві́тлювати[1], просвітля́ти.** *Висока полонина над селом помалу просвітлюється тим слабим, червоним світлом, що попереджає схід сонця* (І. Франко); *Юнак .. розмахував погаслою гілкою, сподіваючись, що вогонь знову спалахне, але її зчорнілі відгалуження, роздмухувані вітром, лише просвітлялися червонястим блиском — зловісним і гарячим* (В. Фіялко); *Планета просвітлювалася* [приладами] *наскрізь, і виниклі зображення, які утворювалися завдяки резонансові атомних спінів, можна було .. томографувати* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПРОСВІ́ТЛЮВАЧ, а, *ч.* Пристрій, резервуар і т. ін. для просвітлювання, очищення чого-небудь. *Контактні просвітлювачі є перехідними спорудами від відстійників до фільтрів* (з наук. літ.); *Інфрачервоні просвітлювачі можуть працювати одночасно із традиційними ліхтарями* (з наук.-попул. літ.); *При підвищеній каламутності води передбачено її попереднє відстоювання в ковшах, загатах або спеціальних відстійниках до надходження на контактні просвітлювачі або швидкі фільтри* (з навч. літ.).

ПРОСВІТЛЯ́ТИ *див.* **просві́тлювати**[1].

ПРОСВІТЛЯ́ТИСЯ *див.* **просві́тлюватися.**

ПРОСВІ́ТНИК, а, *ч.* 1. Представник або послідовник просвітництва (у 1 знач.). *Французькі просвітники небачено піднесли культ розуму, але вони ж... і збіднили людину, збіднили самий розум .. Раціоналізм просвітників не задовольняв потреб пояснення реальної історії* (І. Дзюба); *Романтики успадкували від просвітників погляд на природу й людину як на єдине начало* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **просвіти́тель** 2. — *Я .. передніше од усіх вас вистараюсь на просвітника* (І. Нечуй-Левицький); — *Чув, чув, що ти тут зробився народним просвітником* (Б. Грінченко); *Помітний слід залишив на жаб'євських теренах Теофіл Кисілевський .. Невтомний просвітник навчав садівництва, прилучав гуцулів до культури, гостив у себе письменників, художників, науковців...* (М. Андрусяк).

ПРОСВІ́ТНИЦТВО, а, *с.* 1. Інтелектуальний і духовний рух наприкінці XVII — на початку XIX ст. у Європі, що обстоював ідеали гуманізму, розуму, істини, свободи й рівності. *Наприкінці XVIII — на початку XIX ст. у Європі під впливом ідей просвітництва пробудився інтерес до народної творчості, а отже, й до мови* (В. Русанівський); *Основи англійського просвітництва заклав видатний мислитель Джон Локк (1632–1704 рр.), який стверджував, що від народження всі люди створені рівними, а тому мають природні права на життя, свободу, власність* (з навч. літ.).

2. Діяльність просвітника. — *Ми з вами покликані ширити віру й просвітництво в народі, .. а колись вдячний люд згадає наш труд і пам'ятники нам поставить не на землі, а в своїх серцях...* (Р. Іваничук); *Є сенс порівнювати суспільну діяльність Лева Даниловича і Яна Щасного Гербурта .. Обидва підтримували і заохочували просвітництво. Князь Лев відкрив центр переписування книг у монастирі Спаса .. Ян Щасний належав до кола європейських гуманістів і створив друкарню, де видавалась світська література* (Г. Пагутяк).

Філосо́фія просві́тництва *див.* **філосо́фія.**

△ **Вік (епо́ха) Просві́тництва** *див.* **вік.**

ПРОСВІ́ТНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **просві́тник** і **просві́тництво.** — *Що ти читаєш?* — *питаю я.* — *"Роздуми й максими" Вовенарга. Як пише післямова, "займав місце на перехресті різних течій просвітницької думки першої половини XVIII століття"* (Н. Бічуя); *"Енциклопедія, або Тлумачний словник наук, мистецтв і ремесел" Д. Дідро підтримувала принципи, що вносилися в педагогічну науку з позицій просвітницького погляду на формування людини, зокрема й ідею природної рівності її здібностей* (з наук. літ.); *На думку Дж. Віко, "витончені мистецтва" можуть виникнути тільки в просвітницькі часи, коли людина за своїм інтелектуальним рівнем матиме необхідність у задоволенні естетичних потреб* (з навч. літ.); *Вони* [учорашні студенти] *організували нелегальну друкарню, де видавали українські книги й газети суто просвітницького характеру* (А. Кокотюха); *Банзаїв тато, вперше після сьомого класу відвідавши батьківські збори, набрався просвітницького духу і вирішив притулити дитя з Півдня у своїй хаті* (Любко Дереш).

ПРОСВІ́ТНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **просві́тник.** *Із 1996 р. в останній день вересня освітні заклади відзначають День Софії Русової — видатної просвітниці, берегині здобутків і палкої поборниці розвитку української мови й культури, подвижниці розбудови національної системи освіти та виховання* (із журн.).

ПРОСВІ́ТНІЙ, я, є. 1. *заст.* Освітній (у 1 знач.). *Усі наші ходачкові та сірачкові* [сіряччкові] *шляхтичі .. теперечки живцем поховані люде* [люди] *на Україні .. А скільки б з їх* [них] *вийшло б просвітніх діячів для України* (І. Нечуй-Левицький); *Молодий лікар, вірний своїй ідеї, мав розгорнути свою лікарську та просвітню практику* (М. Коцюбинський); *Громада ставила перед собою тільки просвітні завдання: мала чималу бібліотеку, роздавала книжки та газети солдатам* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Стос. до поширення знань, культури, виховання. *Докладно говорячи про справи громад, церкви, просвітніх інституцій, .. ставить* [Петро Яцик] *принципово важливі, глобальні за масштабами проблеми стосунків українства зі світом* (М. Слабошпицький).

ПРО́СВІ́ТОК, тку, *ч.* 1. Те саме, що **про́світ** 1–3, 5. *Біло надворі, а небо чорне, ані зірочки по ньому, ані просвітку, хоч малого* (Григір Тютюнник); *Впізнати обличчя ще було важко, але силует Максима чітко вирізьблювався на сірому просвітку дворища* (Іван Ле); *Сосна. Граніт. Густі тумани. В просвітку між навислих хмар Холодне сонечко прогляне* (М. Шеремет); *На сутінковому просвітку неба темніли дахи і хмари* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *Між деревами засиніли, замерехтіли просвітки* (М. Стельмах); [В'я з е н ь - л и ц а р:] *Ой, що се? Світло згасло! Ніч настала? .. Ой, лихо! Закладають останній просвіток! Живцем ховають!* (Леся Українка).

2. Тимчасове припинення негоди. *Хмари з безпросвітних жовтих марев Затулили сонця блиск, Тож просвітку ждати марно...* (М. Шеремет); *Надвечір третього дня, не витримавши дощової сльоти і вже не сподіваючись на просвіток, виїхали з "Березової дачі" Чирва-Воздвиженський та Дем'ян Опанасович* (В. Козаченко); *Дощ хлющить. Ні просвітку. Мокряччя* (Л. Костенко).

3. *перен.* Тимчасова відрада, радість, короткочасне або часткове полегшення, душевний спокій в одноманітному, безрадісному житті; утіха (у 1 знач.). *Краю не буде неволі; Душу знесилили болі; Годі шукати просвітку...* (П. Грабовський); *Нарешті Микита діждав просвітку: він став господарем коли не своєї, то хоч онуччиної долі* (Л. Яновська); *Використовуючи той незначний просвіток у своєму настрої, заходився* [Джо] *енергійно робити зарядку* (В. Чемерис); // Ледве помітна ознака чого-небудь нового, ліпшого; проблиск (у 2 знач.). *Заходи австрійського правительства* [уряду] *відкрили який просвіток, розбудили надії на кращу будуччину* [будучину] *і енергію змагання, боротьби за кращу долю* (М. Грушевський); *Слухаю простий люд, слухаю простори, в яких живу, страждаю і б'юся, слухаю час свій каламутний — і де ж порятунок. Де просвіток, де будущина?* (П. Загребельний).

4. *фізл.* Те саме, що **про́світ** 6. *Розширення просвітку стравоходу спостерігається при кардіоспазмі, рубцевих змінах, пухлинах та інших процесах, пов'язаних зі зміною прохідності* (з наук. літ.); *Ширина просвітку кровоносних судин зумовлена тонусом судинної мускулатури: ослаблення тонусу призводить до розширення, а його збільшення — до звуження судини* (з навч. літ.).

○ **(1) Без про́сві́тку:** а) *(у знач. прикм.)* без достатньої кількості світла; майже без світла. *Настала чорна без просвітку ніч* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); б) *(у знач. прикм.)* без радості, душевного спокою. *Не без просвітку, оновлений, заглиблений Захар вертався додому* (К. Гордієнко); в) *(у знач. присл.)* без ознак швидкого закінчення. *Війна без просвітку йде* (Марко Вовчок); *Тисячні черги ждуть вістки про хліб, продаваний без карток за комерційну ціну .. Ждання і ждання в черзі — без просвітку* (В. Барка); *Потечуть каламутні дні, без просвітку, сірі, одноманітні* (Д. Бедзик).

◊ **Не дава́ти / не да́ти про́сві́тку** *див.* **дава́ти; Нема́ (нема́є, не було́) [і] про́сві́тку (просві́тлої годи́ни)** *див.* **нема́; Не ма́ти (не зна́ти) про́сві́тку** *див.* **ма́ти**[2].

ПРОСВІ́ТЧАСТИЙ, а, е, *рідко.* Який пропускає крізь себе світло; із просвітами (у 2 знач.); прозорий (у 1 знач.). *Весна йде та йде. Ось вже і небо голубе і чисте, і вода голуба, просвітчаста* (Марко Вовчок); *З-під капота сочився ледь помітний просвітчастий димок* (М. Кідрук); *Виступ Айседори Дункан 1903 р. був сенсаційним: балерина танцювала у вільному просвітчастому платті без корсета з китового вуса* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСВІТЯ́НИН, а, *ч.* Представник або послідовник "Просвіти" *(див.* **просві́та** 2). *На обличчях усіх просвітян .. немов виавровано* [витаврувано]: *— За Україну!* (Б. Антоненко-Давидович); *Високоосвічений священник, батько чотирьох дітей, отець Василь дістав місце при архієпископі Київському, що було водночас і підвищенням, і певним обмеженням в його діяльності як українця-просвітянина* (Ю. Покальчук).

ПРОСВІТЯ́НКА, и, *ж.* Жін. до **просвітя́нин.** *— Вам неодмінно, неодмінно треба виступити, — розважливо додає котрийсь з іншого боку. — Свідома українка, просвітянка, в народних хорах співаєте* (О. Гончар); *— Може вам, пане отамане, молодицю яку знайти на "сайті самотніх душ"? .. Хочете — феміністку, тинейджерку, просвітянку-патріотку .. У вас, пане, вже козирок набакир від вашого затяжного парубкування...* (Г. Тарасюк).

ПРОСВІТЯ́НСТВО, а, *с.* 1. Діяльність просвітянина. *Хіба в аспекті певного часу просвітянство не важило своє на терезах визвольної боротьби українства з російським царатом?* (Б. Антоненко-Давидович); *Боляче було йому побачити, .. що їхній добрий замір відкрити всюди школи зостався тільки заміром .. Наш "добрий" цар збагнув, .. що просвітянство ваше — крамола, зло, яке душити треба* (Василь Шевчук); *У "Просвіту" люди приходять не на один день, це робота на ціле життя, це доля — бути сьогодні просвітянином .. Так, просвітянство — це доля* (П. Мовчан).

2. *перен.* Неглибоке, поверхове ознайомлення кого-небудь з основами якихось знань. *М. Хвильовий в особі М. Зерова знайшов собі .. закономірного й інтелектуально потужного спільника в боротьбі проти просвітянства, кон'юнктурщини, "червоної" халтури, за високу культуру письменства* (М. Драй-Хмара); *Куди не кинь, на що не глянь, із чим не зіткнись, усе чуже Остапові, дратує його, дихає нафталіном і печерним просвітянством* (С. Процюк).

ПРОСВІТЯ́НСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **просвітя́нин.** *Коло Народного дому .. музики грали, дівчата танцювали, а на сцені Народного дому весь просвітянський актив гарячково готувався* (А. Іщук); // Власт. просвітянинові. *Його м'якувата просвітянська душа хоч перед смертю потверділа* (М. Стельмах).

2. Стос. до просвітянства, пов'язаний з ним. *Коцюбинський давно втратив смак до просвітянської роботи, яка завдяки обставинам та людям, що впрягалися до неї, обернулася не на те, чого бажав він* (Л. Смілянський); *Франко високо оцінював факт перепрофілювання Товариства ім. Шевченка у Львові з просвітянського на наукове* (М. Слабошпицький); *— Я боюсь, що ви мою новелу не дочитаєте до кінця. Ви в лабетах просвітянської літератури. І я поважаю. Та кожному свій час* (М. Хвильовий).

3. Стос. до просвіти (у 2 знач.), пов'язаний з нею. *Новий журнал .. вийшов у Празі. Настя дістала його у просвітянській книгарні від Клавдія* (У. Самчук).

ПРОСВІ́ЧЕНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **просвіти́ти**[1]. *Сонце ще тільки здіймалося над небокраєм, і Нова Каховка була вся наскрізь просвічена його червонуватим ранішнім промінням* (С. Журахович); *Водій поливалки набирав з ріки воду. У тому місці .. вода була ясно-сіра, бо там закінчувалася тінь від цистерни і починалася довга смуга, просвічена місяцем* (Т. Прохасько); *Видний на світилі Під час затьмарень став би диск ясний, Просвічений крізь місяцеві щілі* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); * Образно. *Рентгеном самокритики я був просвічений не раз* (П. Тичина); *— Я дозволю собі, бодай коротко, викласти заховану від простого, не просвіченого промінням науки ока суть мудрого винаходу* (М. Сиротюк); // **просві́чено,** *безос. пред. У моєму паспорті не було живого місця — стільки разів його було вдарено штемпелем (а перед тим ще й наскрізь просвічено)* (Ю. Андрухович).

2. *у знач. прикм.* Який просвітився *(див.* **просвіти́тися**[1] 3). *Просвічене море іскриться, Піснями дзвенить далина* (П. Воронько); *І увесь майдан захитав плечима, поплив. І вигойдувалося срібляне просвічене повітря — грала музика* (Б. Харчук).

ПРОСВІ́ЧЕНИЙ[2], а, е. 1. Дієпр. пас. до **просвіти́ти**[2]. *Вона бувала в гостях у священників дуже рідко, .. зналася з матушками трохи більше просвіченими* (І. Нечуй-Левицький); *На голову гетьмана привикли дивитися, як на наймудрішу з усіх, талановиту зроду, наукою просвічену і давнім досвідом життєвим багату* (Б. Лепкий); *Хіба для того закладалися фундаменти шкіл і церков, друкувалися книги, росли бібліотеки, дозрівало нове просвічене науками покоління — щоб усе те разом згоріло у вогні й скупалося в крові?* (Р. Іваничук).

2. *у знач. прикм.* Який просвітився *(див.* **просвіща́тися**[2]). *Вони з Явдохою .. одна сатана, тільки з обличчями, розвернутими врізнобіч, наче Янус, сказав би просвічений дяк Григорій Комарницький* (Валерій Шевчук).

ПРОСВІ́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просві́чувати**[1]. *Яблуня, наскрізь просвічувана сонцем, струміла густим рожевим сяйвом* (Ю. Яновський); *Він майже не бачив обличчя рудого чоловіка, тільки добре бачив його червоні вуха, просвічувані сонцем* (В. Шкляр).

ПРОСВІ́ЧУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **просві́чуваний.** *Декоративні властивості гірських порід характеризуються кольором, текстурою-рисунком, структурою, просвічуваністю й відбивною здатністю після полірування* (з наук.-попул. літ.); *Показники міцності, термостійкості та просвічуваності порцелянових виробів зменшуються зі збільшенням пористості порцеляни* (з навч. літ.).

ПРОСВІ́ЧУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **просві́чувати**[1] 1–4. *Бокові просвічування у стельовому світильнику злегка розсіюють світло на різні сторони* (з мови реклами); *Освітлення X-променями органічних речей, їхнє просвічування, бодай хоч слабке, дає підставу думати, що можна винайти формулу просвічування всяких речей, щоб вони були зовсім прозорі* (М. Івченко); — *Ми взяли на перевірку кожний внутрішній орган, .. не розтинаючи тіла: печінку, нирки, шлунок, різні залози .. Ми вжили для цього просвічування рентгеном, гальванізацію, впорскування, хромоскопію...* (Ю. Смолич); *Лікар говорив із ним серйозним тоном. Всі оті безконечні аналізи, просвічування — все те було, як важкий учорашній сон, про який, здається, й оповісти неможливо* (Валерій Шевчук); // Властивість за знач. **просві́чувати**[1] 5. *Порцелянові вироби мають білий або вершковий колір із характерним просвічуванням на світлі* (із журн.).

ПРОСВІ́ЧУВАННЯ[2], я, *с., рідко.* Дія за знач. **просві́чувати**[2]. *На прикладі цеї* [цієї] *книжки* [В. Чайченка "Григорій Квітка.."] *ми побачимо, як деякі пани просвітителі беруться до просвічування народу і як би дійсно треба було робити таку роботу* (М. Драгоманов); *Виступаючи в своїх дописах проти тих панів і урядників, що дибали на кривду селян при наділюванні їх землею, Кониський рівночасно з цілим запалом кидається до праці над просвічуванням ширших народних мас* (І. Франко); — *Як просвічуванню розуму, так і утриманню всіляких добрих порядків у державі більше всього сприяє учення* (Ю. Мушкетик).

ПРОСВІ́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *рідко* **ПРОСВІЩА́ТИ**, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОСВІТИ́ТИ**, ічу́, і́тиш, *док.* 1. *кого, що.* Пронимати, пронизувати світловими променями (про джерела світла). *Сонце, схиляючись до обрію, просвічувало золотими пасами вершки дерев* (М. Трублаїні); *Сонце просвітило воду і заграло в ній світлими тонами* (Григорій Тютюнник); *Лампадка не могла просвітити пітьму, але з нею було якось затишніше, очі не боліли, і було все видно* (Б. Харчук); *Сонце всевічним вогнем просвітить мурашину тінь на грудочці пагорба* (Є. Пашковський); // Пропускаючи світло крізь предмет, робити його прозорим або доступним для зору якоїсь його частини. *Викладали* [гості] *речі, розворушували, виміряли на міцність — на "розрив", просвічували, піднявши проти вікна, і вивертали, висліджували рубці* (В. Барка); *Скільки потім не просвічували зварене місце, ніякої вади начальник лабораторії не міг найти* (В. Собко); // Робити рентген. — *Аби ж можна було на якомусь рентгені просвітити людську душу...* (М. Стельмах); *Лікарі так і не стали витягати осколків із Степуриних ніг. Просвітили рентгеном, порадились і зійшлися на тому, що краще цього добра не чіпати* (О. Гончар).

2. *перев. недок., крізь що.* Світити, проникаючи крізь що-небудь (про джерела світла). *Сонце .. деколи просвічувало крізь берези* (П. Куліш); *Він закліпав сонними очима. Де-не-де крізь туман ще просвічували вогники, але небо вже сіріло* (П. Панч); *Розкішне оповите ліанами гілля підносилось мало не до хмар, сонячні паруси просвічували крізь густе листя* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *перев. недок., крізь що, між чим, на чому і без дод.* Виднітися в проміжках, щілинах, просвітах тощо між чим-небудь, проглядати крізь що-небудь прозоре і т. ін. (про предмети). *Я підходила зовсім близенько до картини і тоді — переставала її бачити. Передо мною були просто цятки краски, а крізь них просвічували грубі нитки з полотна* (М. Драй-Хмара); *Теодосій стояв перед Данилом у обшмаганій шапці і подертому кафтані, крізь дірки просвічувала кольчуга* (А. Хижняк); *Ти знову в синьому, крізь синє просвічують лілеї рук* (І. Калинець); // *чим.* Проглядаючи крізь що-небудь, приваблювати зір якоюсь зовнішньою яскравою ознакою. *Будівля не була ще вивершена: вона просвічувала червоною цеглою крізь золотисте мереживо риштувань* (Ю. Смолич); *Небо між верховіттям просвічувало клаптями потемнілої блакиті* (Л. Первомайський); *Повела* [Надійка] *очима у бік степу, що просвічував золотистими стернями крізь зелене віття дерев* (Д. Бедзик); // Виділятися кольором на тлі чого-небудь. *Всередині зеленого камінця просвічували сріблясті ниточки* (С. Журахович); *Сила-силенна річечок, струмків, приток і рукавів просвічують голубенькими жилками в замулених травах по всьому Поліссю* (М. Малиновська); *Шлойма побрів схилом праворуч, до сіро-червоних стін п'ятої школи, які просвічували неподалік, за тополями* (О. Ірванець); // Злегка проблискувати, час від часу показуватися з-під чого-небудь. *Оксамитна хвиля ледве просвічувала з-під сміття* (Леся Українка); *З-під її опущених чорних вій просвічували сині рисочки довгастих очей* (Л. Юхвід).

4. *що.* Робити світлим, освітлювати що-небудь. *Світи, світи, місяцю, гей, Ще й ясна зоря, та гей, гей, гей, гей! Просвіщай доріженьку Аж на край села* (з народної пісні); *Коли вони під'їздили до Грякового, вечірня зоря вже погасла, а дорогу їм просвічував місяць* (П. Панч); *Світи, місяць, Ой, да світи, ясний .. Ой, тай просвіти ж ти Милому дорогу* (з народної пісні); * Образно. *Коли сьогодні стоїть питання про місце поета, то скажу: воно посеред бурі. Полум'ям серця просвічувати шляхи в прийдешність — ось наше покликання* (М. Олійник); // Пропускаючи світло через себе, наповнювати ним що-небудь. *Вікна були високі, але вузькі, не просвічували великих кімнат, там завжди панував півморок* (П. Загребельний).

5. *тільки 3 ос., тільки недок.* Мати властивість пропускати світлові промені. *Море .. прозоро просвічувало аж до дна і зверху було веселим, синім* (О. Гончар).

6. *перев. недок., перен.* Проявлятися, відбиваючись на обличчі, в очах або знаходячи своє відображення в листах, творах і т. ін. (про риси характеру людини, її досвід, уподобання, почуття тощо). *Доброта так і просвічує в його одкритому лиці* (М. Коцюбинський); [Р у ф і н:] *Тут уже немає і того талану, що в листах Павла усе-таки просвічує* (Леся Українка); *Між його* [листа] *рядками, що написані хемічним олівцем, просвічують знайомі обличчя людей, краєвиди обріїв і рух подій* (Гео Шкурупій); *Він був уособленням лагідності, доброти.., а весела натура так і просвічувала з усього його обличчя* (Ю. Збанацький); // *чим.* Виражати внутрішній стан, настрій, характер і т. ін. (про очі, посмішку тощо). *Ясні голубі очі просвічують глибокою думою* (В. Кучер); *Розплющив* [поранений] *очі лише на мить. Але погляд, тінь посмішки вже просвічували життям* (В. Козаченко).

7. *тільки* **просві́чувати,** *перен.* З'являтися в думках, у пам'яті, у сні і т. ін. *Мрії про сміле апостольство і мучеництво за віру наповняли його голову і просвічували в його снах* (І. Франко); *Навіть тої ночі, коли невдовзі світанок востаннє осяє твоє лице, воно .. зберігало приховану під високим лобом світлу мисль, яка просвічувала крізь поважність моторошно величної задуми* (М. Бажан); *Часом дрімоту просвічували хиткі, нереальні, як сон, і непрохані видіння .. Шептало* [кінь] *не встигав гаразд втямити їх* (В. Дрозд).

◊ **(1) Просвіти́ло в голові́** *кому, у кого* — хто-небудь раптом додумався до чогось, здогадався про щось. *Мені нараз, мов блискавкою, просвітило в голові й обняло холодом. Ось що, вона, очевидно, знаходилася під впливом .. моєї матері* (О. Кобилянська); **(2) Просві́чувати очи́ма (по́глядом) [на́скрізь]** *кого, що* — пильно, гостро вдивлятися в кого-, що-небудь. *"До чого це він гне?" — пронизливими, з холодним відливом очима просвічує Терентія, і тому на мить здається, що Омелян дивиться крізь нього, мов крізь скло* (М. Стельмах); *Дяк, просвічуючи очима всі ці хати, почав смутно дивуватися: а який це чарівник .. накреслив карту його життя, пустивши блукати світом* (Валерій Шевчук); *Він і раніше полюбляв загубитися в натовпі, спостерігаючи за людьми, просвічуючи поглядом їхні буденні клопоти* (Г. Пагутяк).

ПРОСВІ́ЧУВАТИ² *див.* **просвіща́ти²**.

ПРОСВІ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідко* **ПРОСВІЩА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОСВІТИ́ТИСЯ,** ічу́ся, і́тишся, *док.* 1. Світитися, проникаючи крізь що-небудь (про джерела світла). *Не було ще, певно, й сьомої години вечора, а на все велике село тьмяно просвічувався .. лише одним один вогник* (В. Козаченко); *З щілин вікон і дверей "Агрокурсів" бив густий сизий дим, крізь шибки криваво просвічувалися язики полум'я* (В. Чемерис); *Бува, і в негоду просвітиться сонце* (Яків Баш); // Відсвічуватися чим-небудь, під дією світла набувати якогось відтінку, додаткового забарвлення і т. ін. *Високо над чолом бронзово просвічується попелясте волосся, чорні брови запитально скинуті вгору* (П. Дорошко); *Дмитро провів Мірошниченка аж до розстані, що тьмяно просвічувалася іскорками вогкого піску* (М. Стельмах).

2. *перев. недок.* Виднітися в проміжках, щілинах, просвітах між чим-небудь, проглядати крізь щось прозоре і т. ін. *Коли Ви перестанете вже ходити у вибиваних штанях? .. Невже Ви не почуваєте, що літом просвіщаєтесь на санях?* (М. Семенко); *Ластовиння так багато було на обличчі, на шиї, на лобі, що шкіра лише невеликими острівками просвічувалася рожевими плямами* (О. Копиленко); *Біле пишне тіло так і просвічується крізь тонку шовкову сорочку* (В. Кучер); *Неторкане молоко просвічується крізь товсте зелене скло* (І. Волошин); // Виділятися контуром, обрисом. *Неподалік від башти на відкритому місці просвічувалась фігура юнака* (О. Гончар); *Дорога просвічувалась в імлі не більше ніж на два зрости людини* (В. Фіялко); *Просвітилась у темряві висока, кощава постать, власне, тінь, бо не може мати тіла той, хто позбувся свого "я"* (Валерій Шевчук).

3. Робитися прозорим під дією світла. *Христя почала зливати холодну воду в його жмені, котрі аж просвічувались при сонячному світі* (Панас Мирний); *Ще раз обнишпорив* [Бен] *тумбу і в найдальшому кутку знайшов дві трубочки макаронів. Глянув на них проти сонця — трубочки ясно просвічувались* (В. Близнець); *Над рікою захиталось кустрате гніздо вогню, вихоплюючи з темряви нерівні шматки берега, а вода просвітилася до самого дна* (М. Стельмах); * Образно. *І я, немов шкляний, просвічуюся наскрізь, і дерева довкіл немовби порожнясті* [порожнисті] (П. Мовчан); // Наповнюючись світлом, робитися прозорим або освітленим. *Смерчі снігової пороші, .. просвічуючись на сонці, яскраво блискотіли, як риб'яча луска* (Григорій Тютюнник); *Вологі міхурі у вікнах княжого терему не просвітилися ще сонцем, і вікна більмами глипали на світ* (Б. Лепкий); *Вдарила артилерія з обох боків. Ліс просвітився полум'ям наскрізь* (О. Гончар).

4. *перен.* Те саме, що **просві́чувати¹** 6. *Радість зустрічі просвічувалася з кожної рисочки обличчя обох цих людей* (І. Сенченко); *Воно* [обличчя] *.. наскрізь просвічувалося добротою і ласкою* (В. Минко); *Жах просвічувався із зіниць чорношкірої гості* (В. Лис); *Мені здалось, що вона хутко обтерла краєчком хустки очі, що її бліде обличчя просвітилося теплою хвилею крові* (Л. Старицька-Черняхівська); // Проймаючись радісним, приємним і т. ін. почуттям, виявляти вдячність, задоволення, щастя (про людину); засвічуватися (у 3 знач.). — *Графине, — звернувся я до Броніслави, — .. ці два дні я міркував над засобами, як вивезти вас непомітно звідси. Вона вся просвітилася* (Л. Старицька-Черняхівська).

5. *тільки недок.* Пас. до **просві́чувати¹** 1, 4. *Водяні струмені за вікном .. були жовтуваті — просвічувалися сонцем* (Валерій Шевчук); * Образно. *Маріїна душа просвічується сонцем: ні найменшої порошинки* (Г. Пагутяк).

ПРОСВІЩА́ТИ¹ *див.* **просві́чувати¹**.

ПРОСВІЩА́ТИ², а́ю, а́єш, *рідко* **ПРОСВІ́ЧУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПРОСВІТИ́ТИ,** ічу́, і́тиш, *док., кого.* 1. *чим і без дод.* Збагачуючи кого-небудь знаннями, культурою, досвідом і т. ін., робити його освіченим, культурним, досвідченим. — *І таких треба навчать, як ваша Макуха, і таких треба просвічувать сьогочасними європейськими ідеями* (І. Нечуй-Левицький); *Миша передає мені всякі літературні новинки і просвіщає німецькими книжками по теорії музики* (Леся Українка); *Вони розмовляли й просвіщали один одного, бо ж географ запевняв, що він знаходить багато чого цікавого в бесідах молодого Гранта* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Вона пристала до групи лівих студентів .. Просвітити її взяв на себе завдання Фернандо Кастро* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // Навчати (у 1 знач.) кого-небудь. *Пан міністр Грабовський звелів тепер просвіщати українських дітей тільки польською мовою* (П. Козланюк); *Полюбили діти задумливого лірника .. Хотів би не на вигоні просвіщати малечу, а переступити поріг школи* (І. Пільгук).

2. *ірон.* Повчати (у 1 знач.) кого-небудь; наставляти *(див.* **наставля́ти²**). — *Історична зима, Валер'яне Орестовичу, — обізвався Свирид Яковлевич. — Хворий, ви мене не просвіщайте. Сам знаю — історична! А хто ж історію творить? — насупився. — Люди! Живі люди, а не хворі* (М. Стельмах); — *Або візьми ти вівцю, — просвіщав Данько сестру. — То брехня, що вівця з усіх тварин нібито найдурніша* (О. Гончар); *Ігор Манжара був художником-пейзажистом .. Відвідувачів було обмаль. Приходили здебільшого бабусі, яким однаково де просвіщати своїх безцінних онуків* (Н. Околітенко); *Просвітились! та ще й хочем Других просвітити, Сонце правди показати Сліпим, бачиш, дітям!..* (Т. Шевченко).

ПРОСВІЩА́ТИСЯ¹ *див.* **просві́чуватися.**

ПРОСВІЩА́ТИСЯ², а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОСВІТИ́ТИСЯ,** ічу́ся, і́тишся, *док.* Набуваючи знань, культури, досвіду і т. ін., ставати освіченим, культурним, досвідченим. — *Знаєте, чого ворог хоче? Ваших гір, щоб мати кріпку границю, та ще .. Львова .. Він бачить, що земля Романа й Данила з года в год* [з року в рік] *просвіщається, що свідомість народна росте* (Б. Лепкий); — *А щодо бібліотеки. Мій милий! Йдіть, беріть, просвіщайтесь. Ви перша жива істота, що після смерти мого чоловіка нею зацікавилась* (У. Самчук); — *Я не ворог ні вам, ні тому, щоб робочий люд просвіщався* (Ф. Бурлака); [О л е к с а:] *Молодіж .. хапається до книжки, до науки, хоче просвітитися* (І. Франко); *Вони так собі гадали: вивчимося, просвітимося заради того, аби полегшити життя людству, людям, простолюдинам* (Ю. Хорунжий).

ПРОСВІЩЕ́ННИЙ, а, е, *заст.* Який просвітився *(див.* **просвіти́тися**^{2} 1); освічений *(див.* **осві́чений**^{2}**).** *Ви ще темні, Святим христом* [хрестом] *не просвіщенні, У нас навчіться! .. В нас дери, Дери та дай, І просто в рай, Хоч і рідню всю забери!* (Т. Шевченко); *— Іти в такому вигляді? — торкнувся Тарас пов'язки на голові. — Подумають, що я у тій пустелі потурчився, побусурманився .. — Сміливо йди. Там люди всі розумні та просвіщенні. Тобі вони сподобаються* (Василь Шевчук); *Мазепі недоречно подумалося про те, що і фортеця Батурина має потаємний .. лаз. Хоч, звичайно, такий просвіщенний полководець, як він, перемагатиме і тільки!* (Г. Колісник).

ПРОСВІЩЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж., заст.* Абстр. ім. до **просвіще́нний.** *Рим і Візантія, романські й германські народи .. не могли розвинути у себе ні правдиво свобідного ладу соціяльного* [соціального], *ні справжньої просвіщенности* (М. Грушевський); *Мав* [Богдан Хмельницький] *постійно в гадці ще й своє, затаєне: осяяти й засліпити темнощі московські київським світлом вчености й просвіщенности* (П. Загребельний).

ПРОСЕМІНА́Р, у, *ч.* Форма практичних занять у вищих навчальних закладах, що передують семінару (у 1, 2 знач.). *На просемінарах бакалаври оволодівають навичками самостійної роботи, ознайомлюються із сутністю та змістом наукових досліджень у фаховій галузі* (з навч. літ.); *Просемінар, семінар і спецсемінар в університетах стали популярними формами занять дослідницького типу* (із журн.).

ПРОСЕМІНА́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **просеміна́р.** *Навчальна програма просемінарських занять для студентів перших курсів містить пояснювальну записку, тематичний план, питання для самоконтролю та список рекомендованої літератури* (з навч. літ.).

ПРОСЕПАРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просепарува́ти.** *Із кожних просепарованих 7,7 кг молока одержимо 1 кг вершків і 6,7 кг знежиреного молока* (з навч. літ.); // **просепаро́вано,** *безос. пред. Молокопереробним підприємством було просепаровано 280 кг молока жирністю 3,5 %* (із журн.).

ПРОСЕПАРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **сепарува́ти.** *Щоб знати, скільки молока треба просепарувати для одержання певної кількості вершків необхідної жирності, застосовують спеціальну формулу* (з навч. літ.); *Сировині, яку привозили вранці й увечері, слід було дати лад: зробити аналізи, просепарувати, наносити льоду для зберігання вершків* (з мемуарної літ.).

ПРО́СЕРЕН, у, **ПРО́СЕРЕНЬ,** ю, *ч., діал.* 1. Підсніжник. *У народі пролісок поетично називають проліс, підсніжник, первоцвіт, просерен* (з наук.-попул. літ.); *У 1932–1933 роках був у Башмачці голод. Навесні селяни їли цибулини просеренів, пролісків, а насіння кураю, лободи та перекотиполя мололи на ручних жорнах на борошно і пекли з них "хліб"* (з мемуарної літ.).

2. Крокіс. *В горщечок наклала* [Сивілла] *Відьомських .. всяких трав, Які на Костянтина рвала, І те гніздо, що ремез клав: Васильки, папороть, шевлію* [шавлію], *Петрів батіг і конвалію, Любисток, просерень, чебрець* (І. Котляревський); *На Гуцульщині напар квітів просерену давали замість чаю золотушним дітям, купали новонароджених, "аби були ладні", мили голову, коли боліла, лікували очні захворювання, рани, виразки та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ПРО́СЕРЕНЬ *див.* **про́серен.**

ПРО́СИВЕНЬКИЙ, а, е, *розм.* 1. Пестл. до **про́сивий.** *Просивенька бабуся.*

2. Сивенький (про птахів). *Ой налетіло да три зозуленьки, всі три просивенькі та всі три смутненькі* (Сл. Б. Грінченка).

ПРО́СИВИЙ, а, е, *розм.* Сивуватий, із сивиною. *З хати вийшов господар, кремезний, просивий чоловік з короткою підстриженою шпичакуватою бородою* (Б. Грінченко); *Тихо гомоніли сусідки, журилися, хитали просивими головами* (Л. Юхвід); *— Клянуся.., що я бився з Дон Кіхотом .. То чоловік на зріст високий, на лиці сухорлявий, сам худий і довготелесий, просивий уже* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПРОСИВИНА́, и́, *ж., розм.* Те саме, що **сивина́** 1. *На лікування її прийняв фельдшер — середніх літ чоловік .. з просивиною в пасмах чуба* (Іван Ле); *Його кощава висока статура з .. чорною лискучою чуприною, в якій виднілася ріденька просивина, говорила про свою значливість і невтомність* (М. Василенко).

ПРО́СИВІНЬ, і, *ж., розм.* Те саме, що **просивина́.** *Він дуже постарів, виски й бороду вкрила густа просивінь* (А. Шиян); *Дивився* [Осташко] *на смагле обличчя гусляра, його довгі вуса побила просивінь* (Р. Іваничук).

ПРОСИГНА́ЛИТИ, лю, лиш, *док.* 1. Док. до **сигна́лити.** *Боцман просигналив на кораблі ямайської ескадри, викликаючи шлюпку* (П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні); *Автобус .. тричі просигналив і рушив з двору* (Ю. Збанацький); *Тільки були зібралися обидві* [Ганна Остапівна і Маруся] *сісти за зошити, як за вікном просигналив мотоцикл, почулися знайомі кроки на веранді* (О. Гончар); *Пароплав басовито просигналив, відчалюючи від дебаркадера* (О. Бердник); *Просигналив* [ретранслятор] *пристрою-перехоплювачу про готовність прийняти першу порцію даних* (В. Єшкілєв).

2. *перен.* Те саме, що **просигналізува́ти** 2. *Невдовзі дотепний народ став звати свого партійного вождя, поза очі, звісно, теж Рексом. Відповідні органи просигналили угору* (В. Дрозд).

ПРОСИГНАЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. *що, чим, про що і без дод.* Док. до **сигналізува́ти** 1, 2. *Машини зблизились, і шофер .. просигналізував рукою стрічним* (С. Добровольський); *Матроси .. просигналізували, що в шлюпці лежить непритомний, ледве живий моряк* (В. Кучер); *Крихітний зелений вогник .. блимнув на протилежному боці майданчика. Це помічник просигналізував: "Чисто"* (В. Єшкілєв); *Міноносець пальнув з невеликої гармати і щось просигналізував прапорцями* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); * Образно. *Сонце спалахнуло, нарешті звільнившись від надокучливих хмар, .. і таким чином просигналізувало про всі спокуси й насолоди, які може отримати в цьому місті кожен прибулець* (Г. Пагутяк).

2. *кому і без дод., перен.* Док. до **сигналізува́ти** 3. *Заступник директора станції .. просигналізував куди треба, накатавши на мене донос* (П. Загребельний); *Суми, записані у його блокноті, були гонорарами .. панові Фіалку і панові Маргариткові за доступ до .. інформації. Ті нібито погодилися, але просигналізували Інвесторові* (Н. Сняданко).

ПРОСИ́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проси́діти** 1, 2; проведений у сидінні десь, над чимсь і т. ін. (про відрізок часу). *Пані Грозицька, невважаючи на повних десять літ, просиджених уже на тім кріслі при бюрі* [бюро] *рекомендованих листів, не була ще нічим більше, як тілько .. маніпулянткою* (І. Франко); // **проси́джено,** *безос. пред. — Тут* [у вітальні] *Леся приймала й гостей, і своїх, сільських .. А скільки тут книжок прочитано! Скільки просиджено вечорів!..* (М. Олійник).

2. *у знач. прикм., розм.* Який протерся чи продавився від частого сидіння протягом тривалого часу. — *Сідайте, прошу вас, ось сюди, — показала старенька на просиджене крісло, мабуть, такого віку, як і метушлива бабуся* (О. Копиленко); *Пригадую той один вечір, коли мене вперше навідала моя сусідка Сомерсет .. Я запропонував їй свій просиджений фотель, і вона прийняла пропозицію* (У. Самчук); *Крамничка нагадувала печеру, викладену з фоліантів, маленьких томиків, зовсім тонюсіньких книжечок, в глибині .. на просидженому шкіряному дивані горбився старий занедбаний чоловік* (П. Загребельний).

ПРОСИ́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Стан за знач. **проси́джений** 2. *Покупець може оцінити достовірність пробігу авто навіть за деякими зовнішніми ознаками: потертістю керма, педалей та килимків, просидженістю крісел* (із журн.).

ПРОСИ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проси́джувати.** *Надмірне просиджування перед телевізором, комп'ютером та ігровими приставками призводить до різкого падіння зору в дітей* (з газ.); *У сучасному світі освіта не обмежується просиджуванням годин за партою або на університетських лекціях: є безліч інших можливостей підвищувати кваліфікацію та одержувати нові навички* (із журн.).

ПРОСИ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОСИ́ДІТИ,** джу, диш, *док.* 1. Сидіти (у 1 знач.) де-небудь якийсь час. *Сидять було* [Павло і Варка], *просиджують ніч темну рука з рукою* (Марко Вовчок); *Він міг цілими годинами просиджувати в бур'яні* (А. Іщук); *Дві ночі просиділа вона над ставком, під зеленими вербами* (І. Нечуй-Левицький); *Ковбик показав на своє старе крісло, оббите нещодавно новою шкірою. — Я в ньому більше двадцяти років просидів* (О. Чорногуз); // Проводити якийсь час, сидячи за якою-небудь роботою, займаючись чимсь. *Часто ми просиджували цілі години мовчки над яким-небудь шиттям* (Леся Українка); *Мама .. взимку ночі просиджували за куделею в чужій хаті* (М. Андрусяк); *Яків Сажнєв просидів над своєю доповідною запискою цілий вечір* (Д. Ткач); — *Де працював? Цілий вік просидів, можна сказати, за одним столом. В архіві. До останнього дня. Він тут недалечко, на Солом'янці* (В. Шкляр).

2. Залишатися, перебувати де-небудь якийсь час. *Ще від самого посту учащав до них якийсь-то охвицер* [офіцер], *що увесьденички* [увесь день] *просиджував у них* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тисячі лікарів день у день просиджували біля ліжок хворих* (М. Дашкієв); *Я у Львові у Вашого тата сижу* [сиджу] *оце вже третій день. У Коломиї також тільки просидів* (В. Стефаник); *Оксен поплескав його по блідих щоках, які свідчили про те, що дитина просиділа цілу зиму в хаті* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Ніч, як чорний кудлатий пес, лащилася до підніжжя Володимирської гірки, ховалася в кущах, просиджувала до ранку під деревами* (О. Чорногуз); // *тільки док.* Пробути якийсь час в ув'язненні, в ізоляції. *Вона довгенько просиділа в тюрмі, і замість заслання на північ дозволено їй виїхати за кордон* (М. Коцюбинський); *Одного разу упився* [Григорій] *і побив одного старого.., що той кілька днів по тім помер. За те просидів у криміналі довгий час, однак, коли вийшов на волю, не став ні на волосок ліпший* (О. Кобилянська); *Ми просиділи в таборі кілька місяців, чекаючи розстрілу* (Ю. Яновський); *Настав вересень 1939 року. Радіон не просидів і двох літ, а його половина хати стала пусткою* (Б. Харчук); // *розм.* Навчатися в школі, університеті і т. ін. понад визначений термін, залишаючись на повторний курс. *Любинського .. не випустили з училища, залишивши ще на один рік. Але Грицько, давно звикши просиджувати в кожному класі по два роки, не сумував і не обурювався* (М. Сиротюк); *Василь, просидівши три годи в одному класі, переліз якось у другий і обіцяв там навіки застряти* (Панас Мирний).

3. *що, розм.* Протирати чи продавлювати що-небудь унаслідок частого сидіння протягом тривалого часу. *Як Вільгота не любив гостей у своїй господі, так і сам не просиджував чужих ослонів* (Є. Гуцало); [Я р и н а:] *Ти мені лавки не просидиш. Хоч сидіти — сиди* (Леся Українка).

◊ **Протира́ти (проси́джувати) / протéрти (проси́діти) штани́ (спідни́цю)** *див.* **протира́ти.**

ПРОСИ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* Пас. до **проси́джувати** 3. *Упродовж багатьох десятиліть диван-тахта був пов'язаний з відкидними подушками, які згодом просиджувалися* (із журн.).

ПРОСИ́ДІТИ *див.* **проси́джувати.**

ПРОСИЛАБІЗО́ВАНИЙ, а, е, *літ.* Дієпр. пас. до **просилабізува́ти.** *Просилабізований вірш.*

ПРОСИЛАБІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, літ.* Док. до **силабізува́ти.** *Коли просилабізувати вірш "Послання Словаччині" Я. Неруди, він прозвучить як шестистопний хорей із цезурою після третьої стопи; звідси недалеко до нашого коломийкового розміру* (з наук. літ.).

ПРОСИ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проси́лити.** *Голки з просиленими нитками випускають для хірургічних операцій. Вони стерильні, тому ними можна користуватися без попереднього оброблення* (із журн.); *За поясом* [Лоська] *висів, просилений головою, чималий крижень* (І. Білик); // **проси́лено,** *безос. пред. Жінки і дівчата носять цемент у цебриках, у яких крізь вуха просилено дрючок* (І. Франко); *Співає сніг під саньми, що везуть із міста сувої товарів і в'язки пахучої риби, крізь очі якої просилено цупкий шпагат* (М. Стельмах).

ПРОСИ́ЛИ́ТИ *див.* **проси́лювати.**

ПРОСИ́ЛИ́ТИСЯ *див.* **проси́люватися.**

ПРОСИЛОГІ́ЗМ, у, *ч., лог.* Початковий силогізм, що є підставою для наступного силогізму. *Якщо полісилогізм складається з трьох і більше простих силогізмів, то просилогізмом є лише перший у полісилогізмі простий силогізм* (з навч. літ.).

ПРОСИ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проси́лювати** і **проси́люватися.** *У X ст. вузькогорлі глечики, так звані невеличкі амфори київського типу, нерідко мали маленькі вушка з дірочками для просилювання шнурка або шкіряного паска* (з наук. літ.); *У декоративних намистинах є отвір для просилювання нитки* (з навч. літ.).

ПРОСИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, **ПРОСИЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОСИ́ЛИ́ТИ,** и́лю, и́ли́ш, *док., що.* Просовувати нитку у вушко голки або дратву в дірку, проколену шилом. *Просилити нитку в голку;* * Образно. *Біль, як озлоблений восьминіг.., просиляє свої щупальця у кінцівки, в кожну частину тіла, добирається до мозку* (Г. Тарасюк); // Протягувати (у 3 знач.) крізь що-небудь. *Дядько Митро просилив через сомові зябра гладеньку вербову гілляку. Допоміг хлопцям здійняти її на плечі* (В. Чухліб).

ПРОСИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, **ПРОСИЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.,* **ПРОСИ́ЛИ́ТИСЯ,** и́ли́ться, *док.* 1. Те саме, що **протя́гуватися** 4. *Тканина для вишивання бісером має бути достатньо міцною, щоб витримати нашиті намистинки, і тонкою, щоб без зусиль можна було її проколоти голкою, а переплетення — достатньо тугим, щоб бісер не просилювався на спідній бік* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **проси́лювати, просиля́ти.** *За допомогою лапароскопічного голкотримача накладається перший стібок на латеральний край дефекту очеревини. Потім голка разом з ниткою просиляється через петлю, сформовану на кінці нитки. Петля затягується* (з навч. літ.); *Я знову кинув погляд на бронзову фігуру .. і .. зупинився на ремені .. Замість відомої, добре знаної бляхи, в нього, здається, припасовано офіцерську застібку з вусиками, що просилюються в дірочки* (О. Шугай).

ПРОСИ́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Пристосування (у 2 знач.) для просилювання нитки. *Універсальний просилювач для трьох видів ниток має спеціальні гачки для товстої і тонкої шерстяної нитки, а також металевий дротик для муліне* (із журн.); *Просилювач для ниток — аксесуар, потрібний кожній рукодільниці, бо з ним просилювання нитки для вишивання чи шиття — справа кількох секунд!* (з мови реклами).

ПРОСИЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просиля́ти.** *Нитку закріплюють просилянням через петлю, наперед сформовану на її кінці* (з навч. літ.); *У лівому бічному шві жіночого медичного халата на рівні талії є проріз для просиляння пояса* (із журн.).

ПРОСИЛЯ́ТИ *див.* **проси́лювати.**

ПРОСИЛЯ́ТИСЯ *див.* **проси́люватися.**

ПРОСИ́НА, и, *ж.* Насінина проса. *Якщо для посіву кожного року відбирати найкраще зерно, можна виростити просину завбільшки мало не з горошину* (І. Волошин); *Висипали ми просо на лист, ретельно пересипаючи його в руках, кожну просину оберігаючи: хай і просо, а таки ж спасіння* (з мемуарної літ.).

ПРОСИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просина́тися.** *Фелікс .. то засне, то прокинеться, аж поки йому стало все снитися: і сам сон, і просинання* (Ю. Яновський); *Сумного й неминучого — я знаю попереду багато. Називаю: страхи, хвороби, смерті, спів цикад у рідній пустці, мимовільні зради, і просинання, і зірок принади...* (І. Малкович); *Щоранку, майже синхронно з Маріциним просинанням, на протилежному боці містечкової вулиці починав свою галасливу вісімнадцятигодинну роботу гучномовець, прибитий до чорного стовпа* (М. Матіос).

ПРОСИНА́ТИСЯ *див.* **просипа́тися[1].**

ПРОСИ́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **просини́ти.** *Ще довго сидів Ярослав над озеречком, ноги його зовсім коцюбли в просиненій першими осінніми прихолодками воді, а він уперто не помічав того, ворушив губи в молитві* (П. Загребельний); *До комина-димника* [димаря] *ще й рукав приточили з мішковини. Теж добре глиною просинений* (Ю. Логвин).

2. *у знач. прикм.* Який просинився (у 1 знач.). *Так м'яко місяць висів у пітьмі, просинений дочорна* (В. Стус); *Лікаря вона застала тут же, в коридорі. Він курив біля просиненого вікна і посміхнувся їй* (А. Кокотюха); *Сонце стояло в пів липи, коли Гречин почав свою лектуру. А як звершив — просинена темінь затягла наш притул* (М. Дочинець).

ПРОСИ́НЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **просини́ти.** *Просинення рушників.*

2. Синюватий відтінок у чому-небудь; просинь (у 2 знач.). *Смарагд є прозорим різновидом берилу зеленого, іноді з просиненням* (із журн.).

ПРО́СИНЕЦЬ[1], нцю, *ч.* Те саме, що **про́синь** 2. *Погляд його знов був .. гострий, холодний із просинцем, як заволочена віддихом сталь* (О. Забужко); *Незрушне березове листя відливало просинцем криги* (Є. Пашковський).

ПРО́СИНЕЦЬ[2], нця, *ч., заст.* Січень. *Колись у римлян січень був одинадцятим місяцем, а календарний рік починався з березня. У нас тільки з часом просинець (так іще називають січень) став першим місяцем календарного року* (з газ.).

ПРОСИНИ́ТИ *див.* **проси́нювати.**

ПРОСИНИ́ТИСЯ *див.* **проси́нюватися.**

ПРОСИ́НКА, и, *ж.* Зменш. до **проси́на.** *То були особливі за смаком страви. Бабуся сміялася: секрет у тому, що в горщику (гладишці) полив'яному вару* [варю] *кожну просинку (до каші)).., щоб смачною для вас була* (В. Лис); *Горлянка у тамтого* [Пантагрюеля] *була така широка, що він глимнув* [ковтнув] *би вас, як ту шротинку, і в роті в нього бранець посів би місця не більше, ніж просинка в ослячій пащеці* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Рабле).

ПРОСИ́НОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **проси́на.** *Дай Бог, щоб із кожної просиночки колосок виріс* (із журн.).

ПРО́СИНЬ, і, *ж.* 1. Частина синього простору неба, яку видно в розриві між хмарами, у тумані. *На горизонті затягують просинь Сірі, як рядна, завіси дощів* (М. Шеремет); *Осінні хмари тягнуться за місто. Між них у просині дрібним намистом Виблискують зірки* (М. Василенко); * Образно. *Нехай горить трава по осені, хай чорні димляться поля, та тільки ж та палітра просині, і обрій той, і та земля* (В. Стус); // Синій колір чистого неба. *Мелодія котилася берегом річки, .. грала усмішками на прожилкуватому золотавому місті й завмирала десь у бездонній небесній просині* (Микола Чернявський); *Я люблю рум'яну осінь, Над садами чисту просинь* (М. Стельмах); *Небо, тільки-но починає братися на світанок, спершу сивіє .. Трохи перегодом угадується над степом несмілива тиха просинь* (Григір Тютюнник); *Хмариться над нами просинь* (М. Матіос).

2. Синюватий відтінок. *Він, як усі короткозорі, задумливо мружив проти сонця свої красиві сірі з легенькою просинню очі* (Ю. Збанацький); *Я бачу: білий полик під білим стовбуром, і лежить на подушках Адам, і світить разками зубів, — вони в нього білі з просинню* (В. Близнець); *Насупився Оскольд, гостро блимнув просинню очей з-під темних брів* (Р. Іванченко); *Губи стиснуті міцно, аж просинь обмалювала їх по краях* (Ю. Мушкетик).

ПРОСИ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проси́нювати.** *Просинюваний рушник.*

ПРОСИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОСИНИ́ТИ,** иню́, и́ниш, *док., що.* Повністю, цілком синити. *Просинювати скатертину; Просинити тканину.*

ПРОСИ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРОСИНИ́ТИСЯ,** и́ниться, *док.* 1. Набувати синюватого відтінку. — *А ти на небочко поглянь, як воно ото над полукіпками просинюється* (В. Захарченко); // Те саме, що **підси́нюватися** 1. *Сорочка добре просинилася.*

2. *тільки недок.* Пас. до **проси́нювати.**

ПРО́СИП[1], у, *ч., розм.* Те саме, що **просипа́ння[1].**

○ **(1) Без про́сипу,** *у знач. присл.:* а) *(перев. зі сл.* спати, вилежувати) не пробуджуючись, не встаючи з постелі, постійно перебуваючи в лежачому положенні. *Кволо стогнали поранені, просили не мучити й добити, важка була людська мука, ноги опухали, руки німіли, хотілося спати — безконечно, без просипу* (Ю. Яновський); [Стрепсіад:] *Ой, скільки ж лиха з війн, бодай пропасти їм! .. (Показуючи на сина, що спить поруч). А цей моторний парубок без просипу Вилежує тут нічку* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); б) *(перев. зі сл.* пити, пиячити) постійно, безперервно, не протверезуючись. — *Кирило Іванович .. тікав чимдужче у свою хату, запираючи її на крючок, і пив там без просипу днів три — п'ять, тиждень* (Панас Мирний); *Він виявився п'яницею, та таким, що п'є без просипу* (О. Гончар); *Сліпньов п'є, п'є без просипу, відвідує корчму за корчмою, але ж пам'яти* [пам'яті] *не убити, почуттів не прогнати* (В. Лис).

◇ **Нема́ (нема́є) про́сипу** *див.* **нема́.**

ПРО́СИ́П[2], у, *ч., спец.* Те саме, що **просипа́ння[2].** *Правильне регулювання конвеєрних стрічок дає змогу зменшити до мінімуму просип матеріалів* (з наук.-техн. літ.).

ПРОСИ́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проси́пати.** *Я страшенно перелякалася, знаючи, як то наш тато карає за таку дрібницю, як просипаний ненароком цукор* (Д. Гуменна); *Трава .. б'ється об днище "опеля" й лізе у вікна, і не виїхати б їм із цих хащів, якби не просипаний кимось завчасно гравій* (С. Жадан); // **проси́пано,** *безос. пред. Важливо слідкувати, щоб у столах, шафах і на полицях кухні не було просипано круп, муки, крихт хліба* (із журн.); *Територію дитячого майданчика просипано піском* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який проси́пався. *Серед буйних та хвилястих просторів золотавих пшеничних полів — купка галасливих нестримних юнаків. Це було, мабуть, подібне до зграйки горобців, що шмигнули на купку просипаного зерна* (Ю. Смолич); *На коліях ми збирали просипані з товарних вагонів яскраво-жовті шматочки сірки й влаштовували згодом хімічні багаття* (з мемуарної літ.).

ПРОСИПА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **просипа́тися[1]** 1. * Образно. *Всевладний день шпуйні сніги приборка і пустить сон, як шибку під мороз: на білу віть, розтягнуту, мов шворку, він перениже хуртовинну брость .. І треба пить студеність просипання, і треба бить підбором ясенець* (П. Мовчан).

ПРОСИПА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **просипа́ти[2]** і **просипа́тися[2].** — *Не розсипалося б зерно, не було б роботи вченим людям. А так читай он у довіднику по комбайнах "Нива" і "Колос": "Визначення просипання зерна в польових умовах"* (П. Загребельний); *Перед початком збирання картоплі — "другого хліба" — на всіх площах механізатори скосили бадилля. Це дало змогу прискорити темпи збирання бульб і зменшити їх просипання з комбайнів* (з газ.).

ПРОСИ́ПАТИ *див.* **просипа́ти[2].**

ПРОСИПА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОСПА́ТИ,** плю́, пи́ш; *мн.* прosplя́ть; *док.* 1. *тільки док.* Спати певний час. *На другий день Раїса довідалась, що о. Василь спокійно проспав цілу ніч* (М. Коцюбинський); *Радий і задоволений своїм щастям, він ліг у гарбу і проспав аж до Троянівки* (Григорій Тютюнник); *Одного разу він* [Федір] *проспав цілу добу, тільки на короткий час прокидаючись* (М. Івченко); *Юрко .. зирнув на годинника: проспав добрі дві години* (Валерій Шевчук).

2. Прокидатися пізніше, ніж треба. [В а с и л и н а:] *Добре тобі, що ти можеш удосвіта прокинутись, а я завжди просипаю* (М. Кропивницький); *Задзвонив будильник, якого мама придбала вже давненько, .. вже й ремонтувала двічі, аби син не просипав уранці* (Ю. Покальчук); — *Завтра вранці приготуй коні. Тільки не проспи* (З. Тулуб); *Я спав і вперше не боявся проспати* (І. Роздобудько).

3. *кого, що.* Сплячи, пропускати що-небудь, зустріч із кимсь і т. ін. *Після обіду зараз лягав* [батько] *спочивати.., спав він досхочу й часто просипав вечірній чай* (Панас Мирний); *Стара Денисівна, траплялось, будила Василя, щоб лекцій не просипав* (Я. Гримайло); — *Віктор обурився, що ми .. так самі себе обкрадаємо — просипаємо красні ранки днів, замикаємося по містах* (Олекса Ізарський); *Тут щодня ходить комісіонер до Ялти, та він іде рано, а вертається увечері; сьогодні я його проспала* (Леся Українка); *Це вперше проспала* [Ліда] *череду. Мабуть тому, що прокачалася всю ніч безсонням, задрімала аж на світанку* (Ю. Мушкетик); // *перев. док., розм.* Сплячи, утрачати що-небудь, проґавлювати когось, щось. *Вночі сумуючи, віконце Благає Бога день послать, Щоб засвітило ясне сонце, Щоб дітям щастя не проспать* (Л. Глібов); — *Лісокрадів спіймали? — Коні загнали, а не зловили. — Проспали, трясця вашій матері! — зразу стає неприступним обличчя управителя. — Еге, проспали! Та в них змії, а не коні* (М. Стельмах); *Пружиною перший схопився Порфир, бо душа його не хоче проспати ці росяні блакитні світанки* (О. Гончар); — *Мало не забула розповісти головну новину. — І що ж я проспала?* (С. Талан).

◊ **(1) Не проспа́ти гру́шки (грушо́к) у по́пелі** — не пропустити що-, чого-небудь, використати для себе все, що тільки можна. — *Я .. не дуже приязно поглядаю на хитреньку й задерикувату тіточку, яка ніколи не проспить ні чужої, ні своєї грушки в попелі* (М. Стельмах); *Молодший сержант таки справді не проспав грушок у попелі* (П. Загребельний); **(2) Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне,** *жарт.* — утратити, проґавити щось важливе, потрібне, не скористатися якоюсь можливістю. — *Бачите, проспали Царство Небесне, — сміється чоловік з рушницею. — І сотню свою проспали, і вістових, і коні* (В. Гжицький); — *Спите? Отак і Царство Небесне проспите! Самі встанете чи батіжком підсобити?* (О. Ковінька); *Гайворона розбудив високий зчіплювач вагонів з ліхтарем у руках: — Проспиш усе Царство Небесне. Зараз ось автобус на Косопілля піде* (М. Зарудний).

ПРОСИПА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОСИ́ПАТИ,** плю, плеш; *мн.* проси́плють; *док., що і без прям. дод.* 1. Сиплючи що-небудь, розсипа́ти (у 1 знач.); висипа́ти (у 1 знач.). *Ну що я можу вдіяти з моїми пальцями, які не слухаються мене й, скручуючи цигарку, тремтять і просипають махорку!* (Б. Антоненко-Давидович); *Дем'ян одриває ріжок конверта.., згортає з клаптика "ніжку" і висипає в нього махорку — обережно, щоб не просипати й крихти* (Ю. Смолич); — *Обережніше мені! Ой, просипали! .. Біля воза поралися партизани, вони глибоко засовували руки в бідони, і кожного разу крізь огрубілі пальці стікало зерно* (М. Стельмах); *Муталіб не здивувався б, якби .. одного разу він просипав з чайної ложечки цукор .. й почув од тещі, що їм з Іринкою після такої оказії жити вже ніяк не можна, треба негайно розійтися* (В. Шкляр).

2. *чим.* Сипати певний час. *Якщо відомо, що за добу випаде сніг, виводимо на вулиці автівки із сіллю й протягом ночі просипаємо нею дорогу* (з газ.).

ПРОСИ́ПАТИСЯ *див.* **просипа́тися[3].**

ПРОСИПА́ТИСЯ[1], ПРОСИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОСНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Переставати спати; пробуджуватися від сну; прокида́тися (у 1 знач.). —*Дядиночко, — кажу, — я покохала... — да й не домовила, .. а послі прищулилась до її* [неї], *да так уже й не просиналася до світу* (Ганна Барвінок); *В тихому хуторі вчинилося диво: од сну просипалися люди, виходили з хат здивовані й слухали пісню, що живою силою вривалася з яру на хутір* (С. Васильченко); *Справді, дитина просиналася. Вона помалу розплющила очі й зараз же знову їх заплющила, засліплена денним світлом* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Другого дня Лукина проснулась раненько-раненько* (І. Нечуй-Левицький); *Проснувся* [Андрій] — *була чорнота, ніч, і він знову заплющив очі* (І. Багряний); * Образно. *Зорі соромливо моргали на півночі, немов просипались від сну* (О. Сизоненко); // *перен.* Оживати після спокою, затишшя, сповнюючись звуками, рухом і т. ін. *Горлиці туркотали в ліщині, зозулі неугавно перекликались .. Ліс просипався* (Панас Мирний); *Проснулось місто. Пилу хмари, — Іде торгівля на базарі!* (І. Нехода); *Коли я одного разу запізнюся вернутись, чи проснешся ти хвилями шуму, синій мій саде?* (М. Воробйов); // *перен.* Відроджуватися, пробуджуватися з приходом весни (про природу). *Весна завжди чудова, бо природа просипається від зимового сну, земля вбирається квітами, а на полях зеленіють кучеряві сходи хлібів* (О. Донченко); *Одлетіли давно журавлі У південні країни з журбою, і заснуло зерно у землі, щоб проснутись весною* (В. Сосюра).

2. *перен.* Виходячи із стану спокою, застою і т. ін., ставати активним, діяльним. *Просипайся, півню ґалаґане, кукурікни на весь світ, сповісти, що надходить світанок!* (О. Донченко); *Дивилися мовчки на нас козаки, та ось несподівано й дзвінко один з них звернувсь до пониклих бійців: — Брати! .. Доволі! Наспів вже час нам проснутись!* (В. Сосюра); *— Мстибог? — повторив голос ясний, як скло від наглої стужі. — .. Куди ти? Під копита? Проснись!* (К. Гриневичева).

3. *тільки 3 ос., перен.* Проявлятися, виникати (про думки, почуття, стан і т. ін.). *Неясна заздрість просипається в серці* (О. Донченко); *Незрозуміла тривога почала просипатися в ньому* [панотцеві]: *здається, йому таки треба дати прибульцеві розгрішення, бо це може стати розгрішенням і йому* (Валерій Шевчук); *Часом у душі проснеться давня радість та й та тихне, покрита холодним туманом розсудливості* (Панас Мирний); *Йому перепало чимало шматків та скибок, так що в ньому проснувся був навіть інстинкт господаря: частину тих шкуринок він приховав на чорний день* (Ю. Збанацький); *І Катрен, і Алессандро зрозуміли, що їх штовхають назустріч одне одному людяні, хвилюючі почуття, які неждано проснулися в юнацьких серцях* (О. Бердник).

◊ **[І] ме́ртвий уста́в би з домови́ни (проки́нувся б, просну́вся б** *і т. ін.)* *див.* **ме́ртвий.**

ПРОСИПА́ТИСЯ[2], а́юся, а́єшся, *рідко* **ПРОСИПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ПРОСПА́ТИСЯ,** плю́ся, пи́шся; *мн.* проспля́ться; *док.* 1. Проспавши певний час, протверезуватися (про п'яного). *Троянці з хмелю просипались, Скучали, що не похмелялись* (І. Котляревський); *П'яниця проспиться, а дурень — ніколи* (Номис); *Його понесли до того ж таки Самійла на конюшню. Навіщо? Прочуматися? Похмелитися? Ні, щоб проспався...* (Панас Мирний); *— Іди проспися, — сказала Ольга .. — Ти п'яний, а п'яним тут не місце* (А. Шиян); *— Пане оберлейтенанте, .. щонайбільше за десять хвилин я буду п'яний як чіп .. Я б вас просив, щоб ви мене принаймні три години .. не кликали й не давали жодних розпоряджень, поки я не просплюся* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. Те саме, що **висипля́тися.** *До рання не спали діти. І не одна ніч проминула отак. Удень то одно, то друге просипляється* (О. Кобилянська); [К н я з ь:] *Веди її до гридниці, Гарнишу, Кажи погодувать її й дітей І місце дай, щоб мали де проспатись* (І. Франко); *Кожного гнули до землі недоспані ночі, перевантажені нерви .. — Тобі, командире, слід би проспатись, — казав Булава, який сам ледве рухався. — Ми тут і без тебе впораємось* (У. Самчук); *— Ось що, Тите Назаровичу, — сказав я, оглянувши житло, — лягайте негайно спати, а коли проспитесь, заходьте в школу. У мене до вас серйозна справа* (Ю. Збанацький).

ПРОСИПА́ТИСЯ[3], а́ється, *недок.*, **ПРОСИ́ПАТИСЯ,** плеться; *мн.* проси́плються; *док.* Висипа́тися (у 1 знач.) частково (про все або багато чого-небудь). *З того зерна, що просипається в грязь, можна тисячі торб наповнити і спасти душі* (В. Барка); *З намертво стисненої долоні* [мого товариша] *тоненькою цівкою стікала перетерта на порох земля. І там, де вона просипалася, виростала гостренька пірамідка* (А. Дімаров); *Ішли дівчатка .. Розмахували торбинами з насінням трави — просипалося воно на землю і відразу ж починало смоктати вологу* (Валерій Шевчук); *Думка про тридцять екю, про це прекрасне, дзвінке срібло, що, немовби з неба, просиплеться в її фартух.., — ця думка страшенно її спокушала* (В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана); * Образно. *Не в кожній душі є міра* [терпіння], *дуже часто та душа, неначе драний лантух, туди просипається все — кривди і сльози, пожертви й офіра* (Ю. Мушкетик).

ПРОСИПІ́ТИ, плю́, пи́ш; *мн.* просиплять. Док. до **сипі́ти** 2. *— Хто там? — спитала хрипко Юлька, вона вже, певне, спала. — Це я, Шурка, — просипів він* (Валерій Шевчук); *Наді мною горбилася в чорній вовняній реверенді кістлява постать. "Смерть?" — просипів я спаленими устами* (М. Дочинець).

ПРОСИПЛЯ́ТИСЯ *див.* **просипа́тися**[2].

ПРОСИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просиса́ти** і стан за знач. **просиса́тися.** *Перегатка середньої протоки Дніпра витримала напір води без аварій і просисання* (з мемуарної літ.); *У жаркий літній полудень унаслідок транспірації відбувається пряме просисання розчину води з іонами крізь клітинну стінку кореня рослини* (з навч. літ.).

ПРОСИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОССА́ТИ,** ссу́, ссе́ш, *док., що.* 1. Те саме, що **просмо́ктувати.** *Молимося Господу Богу за душі померлих, хто у війнах погибав, на водах потопав, на огнях погорав, кого люта звірина пожирала й у кого гадь кров просисала* (з рел.-церк. літ.); *Вода проссала загату на річці.*

2. *тільки док.* Те саме, що **посса́ти** 1.

ПРОСИСА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПРОССА́ТИСЯ,** ссе́ться, *док.* Те саме, що **просмо́ктуватися.** *Вода .. вже затопила половину греблі, поняла зелену смугу дерну і просисалась в глиняну смугу* (І. Нечуй-Левицький); *За весь час роботи крізь загату на річці проссалося води дуже мало* (із журн.).

ПРОСИ́ТИ, прошу́ *і тільки* про́шу (етикетна формула "будь ласка", а також як відповідь на подяку за незначну послугу), про́сиш, *недок.* 1. *кого, що і без прям. дод., у кого що, про що, з інфін., зі спол.* щ о б, а б и, *заст. о чім (об чім), діал. о що.* Звертатися з проханням до кого-небудь, домагатися чогось; спонукати кого-небудь зробити, виконати щось. *Губернатор .. став її випитувати, об якій нужді вона його просить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як той явор* [явір] *над водою, Степан похилився .. А Ярина То клене, то просить, То замовкне, подивиться, І знов заголосить* (Т. Шевченко); *Ослабла* [Маруся] *й хиталася на коні. Але о спочинок також не просила* (Г. Хоткевич); *Проси в мене все, що захочеш, Все тобі дам я* (М. Зеров); *— Козаки просять, батьку, щоб ти глянув на них перед смертним часом, — сказав, підлетівши, охриплим голосом Писаренко* (О. Довженко); *Вечорами літні статечні солдати тепер часто просили Шевченка: — Заспівай, братику. Дуже гарні твої пісні* (З. Тулуб); *Начальник санслужби флоту повернув Заброді обидва рапорти, в яких Павло просив послати його на фронт* (В. Кучер); *— Я вас, товаришу командир, хочу про одне діло просити...* (О. Гончар); *Чоловік ще столярує потрохи .. Я коло хати більше. Живемо вже дітьми, внуками. Просимо Бога, аби спокій на землі, аби не повторилися ті лихоліття* (М. Андрусяк); // *з інфін.* Пропонувати кому-небудь робити щось. *Усі вже знали, що Семен просить Мотрю сидіти на віру* (М. Коцюбинський); // *у формі 1 ос. одн., з наказ. сп. іншого дієслова.* Виражає ввічливе, але настійне прохання до кого-небудь зробити щось або не робити чогось. *— Розходьтесь, панове козаченьки, прошу я вас просьбою, не засмутіть гірше мене, молодої!* (Марко Вовчок); *Прошу тебе — не забудь мене* (Ю. Яновський); *— Прошу вас, панотче, прочитайте над ними молитву, — вони всі вірили в Бога. П'ятьох закатованих поховали за хутором* (Д. Білий); // *перен., чого.* Потребувати чого-небудь, відчувати необхідність у чомусь. [В а с и л ь:] *Життя тихе та щасне, розпорядки громадські вільні, .. — он чого тепер життя просе* [просить], *он куди тепер воно гне-верне...* (Панас Мирний); *Що се осінь, що се Рано так прийшла, Коли серце просе* [просить] *Світу та тепла?* (П. Грабовський); *Робочих просять рук зелений простір степу, розмай травневих лук* (І. Гончаренко).

2. *кого, що і без прям. дод., також з інфін.* Запрошувати, кликати куди-небудь. *Не ходи, куди не просили; не бери, чого не положив* (Номис); — *Просимо ж до нас на вечерю. Не погордуй уступити до нашої простацької господи* (П. Куліш); *Індіянин* [індіанин] *хмуриться, але в його очах ще жевріють іскорки надії .. Він просить зайти в дім. Бідна сеньйора так страждає!..* (Ю. Бедзик); // *перев. у сполуч. зі сл.* с т а р о с т а, б о я р и н, с в а т, к у м *і т. ін.* Запрошувати взяти участь у якомусь обряді, святі (перев. весіллі). — *Хочу оженитись, прошу вас за старосту, коли ваша ласка* (Марко Вовчок); *Сотник говорив весело: — Шістдесят весіль — то не що-будь. А тепер як стануть мене усі в куми просити, то, їй-богу, не подолаю того* (А. Чайковський); *Докія і Василь Чоп'як видавали замуж* [заміж] *свою одніську дитину, .. йшли враз із донькою й нареченим, з батьками, нанашками .. і дружбами до пана, щоб просити його на весілля* (О. Кобилянська); — *Прийдеш на весілля? Боярином прошу* (М. Стельмах); // *у формі 1 ос., також у сполуч. зі сл.* л а с к а в о, у к л і н н о, м и л о с т і, п о к і р н о. Уживається як ввічлива форма запрошення або дозволу зробити що-небудь. — *Прошу, частуйтесь! Сестро, кумо! Семене, Гнате! Сідайте, прошу вас, та пожийте, — припрошувала Мотря* (М. Коцюбинський); — *Уклінно прошу покуштувати моєї кулінарії* (О. Донченко); — *Здорова була, Варвара Степанівно! Здрастуй, Олю! Пускайте переночувати. — Милості просимо, — сказала Безугла. — Не які горниці, ну, а місце знайдемо* (А. Головко); *Котляревський писав далі: ".. Дарую на користь оного* [товариства] *40 примірників "Енеїди", яку вслід за сим доставляю; Вас же, милостивий пане, покірно прошу поклопотатися перед товариством прийняти мій малий дар..."* (Б. Левін); — *Хто там? — Козак з Лугу! — З Великого чи Малого? — З Великого!!! — Тоді ласкаво просимо!!! Омелько і малий спішились* (Ю. Логвин).

3. *що і без прям. дод., розм.* Призначати ціну за що-небудь. — *Він просить по тридцять карбованців за шкурку. Чи не взяти нам пару?* (З. Тулуб); — *Завжди на ярмарку знайдеш двох дурнів: один дорого просить, другий дешево дає* (М. Стельмах); *Рече мені той Кирил, кажучи: — Скільки просиш за книгу сю? Речу: — Ніскільки. Й оддав йому ту книгу за так* (І. Білик).

4. *у кого, для кого, розм.* Збирати милостиню; жебракувати. — *То десь Бог покарав мене: нащо було обдурювати всіх, просячи для слабої неньки?* (М. Коцюбинський); *Се не жебрак. От він, як бачив, не просить ні у кого* (Г. Хоткевич).

5. *кого, що, за кого — що.* Клопотатися про кого-, що-небудь, заступатися за когось. — *Ага! Догрався? Тільки не жди й не моли: просить за тебе .. я не піду! Годі!* (В. Винниченко); *Олень знову почав просити за Герду, а сама Герда дивилась на фінку .. зворушливими, повними сліз очима* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

(1) Пора́ди проси́ти (пита́ти, шука́ти *і т. ін.) у кого і без дод.* — звертатися до кого-небудь із проханням, запитанням чи за порадою про щось важливе, значуще. *Три тяжкі неділі Богун з військом У тяжкій облозі бував... Од свого ума білими руками Хмельницькому листа писав, Богун у Хмельницького батьківської поради питав* (з думи); *Дехто крадькома й під кручу "Перунового холму" поради шукати іде, до землянки, що під корінням старезних осокорів ховається — тих, що то ще "варязьким кораблям за притик служили"* (Н. Королева); — *Коли маєш розум, то і на кусень хліба заробиш легко, і родину прогодуєш, і всякий тебе поважає та поради просить* (Дара Корній); **(2) Про́симо (прошу́) до ха́ти** — уживається як ласкаве запрошення завітати в дім, до господи. — *Оце я до вас у гості... Буде де переночувати? — питає становий. — Коли ваша ласка, просимо до хати! — запрохує Чіпка* (Панас Мирний); — *Ти вже, Тарасику мій, господар, а я біля тебе господиня. Будуть до нас добрі люди в гості приходити, а ми їм: просимо до хати!..* (В. Чемерис); — *Прошу до хати! Діти! Показуйте гостям, як живемо. Повтомлювалися, певно, поки доїхали* (Люко Дашвар); * Образно. *Втому — залиште надворі. Усмішку — прошу до хати. Зараз вам злию* [зіллю] *на руки — Та й спочивайте з дороги!* (М. Павленко); **(3) Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одві́дати** — уживається як традиційне запрошення до столу. — *Просимо, добрі люди, хліба-солі одвідати, — запрохував Загнибіда. — Спасибі вам, що не цураєтесь, не забуваєте* (Панас Мирний); [Я н е н к о:] *Добривечір! Здорові будьте, хлопці! Заходьте всі, здорожились, либонь, Та просимо одвідать хліба-солі Й од пороху горлянку промочить* (Л. Старицька-Черняхівська); **(4) Проси́ти (блага́ти) милосе́рдя** *у кого* — просити в когось співчутливого ставлення до себе, помилування. *Йосиф .. просить милосердя у братів і з болем бачить, як потроху одвертаються брати* (Ю. Яновський); *Лавники визнали італійця винним, і був би він стратив голову, якби не жіноча облога Ратуші. Молоді панни й поважні матрони так ревно плакали й благали милосердя, що радники завагалися* (Ю. Винничук); **(5) Проси́ти (блага́ти, моли́ти** *і т. ін.)* **проще́ння** *(заст.* **опроще́ння)** — просити пробачити провину; просити поблажливості до кого-небудь; просити помилування. — *Кілька разів навіть приходила* [жінка] *під мої двері, плакала, просила прощення* (І. Франко); [Л ю б о в и ц ь к а:] *Верніть його зараз, я кинусь перед ним на коліна, я вимолю в нього прощення!* (І. Кочерга); — *А вже як розгнівається козак, опрощення не проси, — .. не такі ми, щоб опрощення давати* (П. Панч); — *Сину мій, за твій злочинний, як ти кажеш, замах не треба ні просити прощення, ані прощати, бо ти робив так не з ворожди, а тому, що хотів, щоб тебе вважали за достойнішого* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **(6) Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну,** *прост.:* а) просити пробачення; пробачатися. [П а л - л а д а:] *Дозвольте просить у вас пардону — від "кавалерів" усіх портів нашої планети* (О. Корнійчук); — *Прошу пардону, Грак, ви ж не послідовні. У вашому мисленні, як сказав би Ховрашкевич, немає логічності* (О. Чорногуз); б) *(у кого)* просити поблажливості, милості. *Перед ними було два шляхи в завтрашній день: або покаятися і просити пардону у великих панів, або раз назавжди піти обраним шляхом* (П. Колесник); **(7) Проси́ти (кли́кати) / запроси́ти (покли́кати) до сто́лу (за стіл)** — запрошувати їсти. — *Прошу до столу.., — м'ячиком вертиться перед підполковником Бараболя* (М. Стельмах); *Катя, найменша з моїх сусідок, .. кличе до столу* (А. Дністровий); *Принесла* [Марійка] *з льоху сметани, нарізала хліба, покликала до столу батька* (М. Івченко); *Гостей запросили до столу. Частували щедро й смачно* (З. Тулуб); **(8) Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити)** — визнаючи, усвідомлюючи власну провину, вибачатися перед ким-небудь за неї. — *Я приїхав просити заздалегідь вибачення за свою Онисію Степанівну* (І. Нечуй-Левицький); *Прошу вибачити, що пишу коротко, бо щось нездужається* (М. Коцюбинський); [Р а б:] *Прибув шляхетний Кай Летіцій, за пізній час він просить пробачення* (Леся Українка); *Він дивився на неї добрими чистими очима і прохав у неї пробачення, що своєю присутністю спричиняє клопіт* (Григір Тютюнник); — *Ви майже дорослий... Ну, що ж, підіть і віддайте цей скарб Марії Гнатівні. Й обов'язково попросіть вибачення* (Н. Бічуя);

(9) Проси́ти сло́ва — зголошуватися на публічний виступ. *Батюк вийшов до столу і, не просячи слова, поза президією просто звернувся до з'їзду* (Б. Антоненко-Давидович); *— Колеги! Прошу слова. Та тихше, я не можу всіх перекричати! — схопився Якобі* (О. Іваненко); *— Просить слова інженер Антоніна Павлівна Майстренко, — повідомила Серафима Іванівна* (Ю. Мокрієв); **(10) Проси́ти сльоза́ми (слі́зно)** — благати кого-небудь про що-небудь, плачучи. *— Вельможна пані! .. Збирайтесь зараз у дорогу, Поїде нас кількох із вами, Просіть слізьми, а ми словами, — То, чень, без письм, без просьб, без всього Комісар пана вам віддасть* (І. Франко); **(11) Проси́ти та перепро́шувати** — дуже просити. *Зося ні разу не була в свекра, не думала його перепрошувати та просити вибачення, а старий Лемішка теж не любив кланятись нікому* (І. Нечуй-Левицький); *Прийшов її чоловік та й почав просити та перепрошувати. "Я, каже, не дам її нікому і пальцем зайняти"* (Леся Українка); **Шука́ти (проси́ти** *і т. ін.)* **су́ду (суда́)** *див.* **шука́ти.**

◊ **(12) Ї́сти не про́сить** — що-небудь комусь не заважає, не завдає турбот. *Нехай лежить: воно їсти не просить* (Номис); *Всі речі, що* [діду Марку] *вірно служили, або акуратно на гвіздках розвішані, або складені на полицях. Он і хомут від коня .. приберіг ("Хай висить, їсти не просить")* (А. Дімаров); *Ліда слухала докори .. і відказувала: — Чого викидатиму, коли та макітра ціла? Хай стоїть, їсти не просить. А тільки борщ у горщику смачніший, ніж у каструлі* (Є. Гуцало); *— Візьміть* [скрипку], *не пошкодуєте, — наполягав безжурний приблуда, хукаючи на закоцюблі, почервонілі пальці. — То дивна істота: серце має, душу має, а їсти не просить* (І. Нижник); **(13) Ка́ші (ї́сти) про́сить (про́сять),** *жарт.* — подертий і потребує лагодження (перев. про взуття). *І чоботи в мене роти порозззявляли, їсти просять* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він дав Дикунові свою стару кирею і майже нові чоботи, бо козакове взуття вже давно просило каші* (С. Добровольський); *Дощ посилювався, густішав. В таку негоду .. дітей би краще не пускати з дому, зокрема тих, у кого взуття каші просить* (Б. Левін); **(14) Проси́ти ка́ри Бо́жої** — вимагати, бажати справедливого покарання. *— Ну, ну, дай спокій, не клени* [Сидора], *— сказали тато до мами, — не годиться просити кари Божої на него* [нього]! (І. Франко); *Вона ж співала, наче голосила, на себе кари Божої просила* (Л. Костенко); **(15) Проси́ти / попроси́ти руки́** *в кого, кого, чиєї* — звертатися до дівчини (жінки) або до її батьків, родичів із проханням дати згоду на шлюб. *— Приходив Іщенко, колишній жених Саші, докоряв дівчині нестійкістю, освідчувався в любові і просив руки* (В. Гжицький); *Нарешті вирішив* [Гарецький] *поїхати до Огієвських освідчитись Любі і просити в батьків її руки* (П. Кочура); *Незабаром Камбіс вирядив пишне посольство до єгипетського фараона .. — просити руки його онуки* (І. Білик); *— А коли б я попросив зараз вашої руки і повів би до себе назавжди?* (Ю. Яновський); *— Боюся, дядьку, — сказав Філіп, — ви хибно зрозуміли мій погляд. Я .. лише набирався сміливості, щоб попросити руки вашої доньки* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(16) Проси́ти (проха́ти) [у Бо́га] сме́рті,** *заст.* — виявляти небажання жити. [В а с и л ь:] *Як навіжений, кидався я перший у січу, прохав у Бога смерті...* (Панас Мирний); *Лжепророки .. падають до ніг Всевишньому й караються жорстоко .. І просять смерті, молячи, щоб гори Попадали й накрили їх живцем* (І. Гнатюк); *Не раз лежу на холодному бетоні, збита на винне яблуко, та й прошу у Бога смерті* (М. Андрусяк); **(17) Проси́ти (проха́ти) Христа́ ра́ди <Проси́ти (проха́ти) ми́лостині (ми́лостиню)>** — жебракувати, старцювати. *Той дідусь був собі зовсім каліка, та ще й німий, і йшов по селам* [селах] *прохати милостині* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Стала* [Явдошка] *по дворах ходити, прохати Христа ради* (Панас Мирний); *На тім мості стоїть дід старий та сивий та просить милостині* (І. Франко); *— Чого він тремтить і чого він хоче? — Він жебрак, — каже мама, — він просить милостиню* (Ю. Смолич); *Обідрані, закутані в рядюжки, не розбереш, де злидні, де злодюжки. Ще й руки тягнуть, просять Христа ради* (Л. Костенко); **(18) Проси́ти у Бо́га ла́ски** — молитися за прощення, благословення і т. ін. *Вона* [Мотря] *впаде навколішки, приникне головою до помосту, — шепче молитву щиру, просить у Бога ласки, одмолює свій гріх — і разом сльози ковтає* (Панас Мирний); **(19) Прошу́ люби́ти й шанува́ти (жа́лувати)** — усталена формула, яка вживається, коли знайомлять кого-небудь із кимось. [К р у т ь:] *Хто він?* [Г р и ц ь:] *Наш земляк. Отож прошу любить і шанувати* (О. Підсуха); *— Як кажуть, прошу любити і жалувати за руським звичаєм: принцеса Марія із всесвітньо відомої історичної німецької династії.., з роду самого Фрідріха Вільгельма, короля прусського!* (В. Чемерис).

ПРОСИ́ТИСЯ, прошу́ся, про́сишся, *недок., розм.* 1. Просити дозволу робити, зробити що-небудь. *Проситься Хима в матері: — Нене, піду я до тітки в гостину* (Марко Вовчок); *Щоп'ятниці бував у нашому селі базар. Несуть мама продавати молоко, прошуся і я з ними* (С. Васильченко); *— Може, мама з Васильком оце зараз десь іде. Проситься на ніч, а її не пускають* (А. Головко); *— Тут товариш Терлецький проситься увійти. Можна?..* (Б. Антоненко-Давидович); *— Чоловік проситься переночувати, — звернулася* [мати] *до батька. — То чого ж, нехай заходять* (І. Кирій); * Образно. *Дужий весняний вітер б'є у високе вікно, .. — проситься до кімнати* (А. Дімаров); *Дверима вітер грюкнув в сінях? Чи, може, проситься погрітись ніч?* (М. Василенко); // Настійно просити, благати про помилування, співчуття, милосердя і т. ін. *Я кричу: "Хто в Бога вірує, рятуйте!" — а вони з обох боків шмагають. Вже я й просився й молився, так тільки й чуєш: "перемініть деркачі" та "дужче бийте!"* (О. Стороженко); *Федькові ввечері вже прочуханка .. Він не плаче, не проситься, не обіцяє, що більше не буде. Насупиться й сидить* (В. Винниченко); *— Перед ким би я стала кланятися і проситися? Ваня загинув, та його шана за мною, і я ту шану не розгублю, не осоромлю* (С. Журахович); *Аж ось і Дідько прилетів. Кий його зразу за бороду, ніж з-за халяви витяг. Проситься Дідько: — Випусти мене, Кию, що загадаєш, те і зроблю* (В. Рубан).

2. *тільки 3 ос., перен.* Бути дуже придатним, потрібним для чого-небудь. *Франко — лірик високої проби, і його ліричні вірші просяться часто в музику* (М. Коцюбинський); *Все навколо просилося під олівець та на полотно, але працювати на ходу було неможливо* (З. Тулуб); *Все, все тоді Сергієві хотілося фільмувати, все так і просилося в кадри!..* (О. Гончар); // Відчувати потребу в чомусь. *— Ех, і грає ж, самі ноги в танець просяться* (М. Стельмах); *Бринить, бринить суха струна — чорнобиль чорноротий. Віджив, засох і тільки звук кружляє, мов насіння, і проситься стебло до рук сопілкою, жалінням* (П. Мовчан); // Шукати собі виходу, виявлення (про почуття, силу, слова і т. ін.). *Проситься силонька наверх, смереки хочеться з коренем вивертати, скали на скали двигати* (Г. Хоткевич); *Чалапкає важкими чобітьми Юхим .. Втома наливає ноги, але чому в серце проситься радість?* (С. Добровольський); *Він сьогодні випив, слова самі просяться на язик* (М. Чабанівський); *Він відчуває долонями тремку шию коня. Він відчуває долонями його доброту, і всередині в ньому самому хлюпається, лоскоче й проситься назовні доброта* (Н. Бічуя).

3. Просити, щоб прийняли куди-небудь. *З того часу усе просилася* [Катря] *у черниці* (Марко Вовчок); *Він просився на вищу службу, але його не прийняли* (І. Нечуй-Левицький); *Увійшли ми з мамою у покої хутірські. Зайшли в багату, простору хату проситися в найми* (О. Ковінька); *За кілька місяців добрався Корінь до Вільних верховинських племен на Карпатах. То там, то тут зупинявся, просився до праці, помагав чи то лісовим бджолярам, чи пастухам або рибалкам* (О. Бердник); *— По гімназії куди просишся: до мене в економію чи у вищі школи? Я вибрав університет* (М. Дочинець).

(1) Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми: а) проситися жити в домі дружини. *Разів кілька до Ганьки приходив* [Сашко] *перепрошувати, у прийми просився... Але вона не прийняла* (Г. Тарасюк); *Живе Текля самотня під горою, і ніхто не загляне в той куток. До неї й прибився Юхим на початку зими, у прийми попросився* (Іван Ле); б) проситися до когось, щоб бути разом або робити разом щонебудь. *Парубок тут же поклав собі рибалчити, і як тільки човник черкнувся об берег, побіг до Омелька прохатися у прийми. — Візьміть же мене на річку* (Л. Яновська); *— Геть, не заважай мені, — гукає Маковей сусідові-зв'язківцеві, що проситься до нього в прийми .. — Може, це я вже останній окоп рию, для історії залишу!* (О. Гончар).

◊ **(2) Аж про́ситься:** а) дуже хочеться зробити щось. *Піднявся* [заєць] *на задніх лапах і стеріг вухами. Саме аж просилося гримнути в нього...* (О. Кобилянська); б) є велика потреба в чому-небудь. *Рік 1848 аж проситься, щоб йому присвятити окремий том* (І. Франко); *Поки Хмельницький рушить вперед, то ляхи зберуть нове військо, а тоді буде трудніше осягти те, що тепер осягти так легко, аж проситься* (А. Чайковський); *Критика Словника 1948 р., широке його обговорення поможуть усунути недоліки і належно поповнити для нового видання. А це нове видання, як то кажуть, аж проситься* (М. Рильський); **Душа́ про́ситься в та́нець (в тано́к)** *див.* **душа́; Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́** *і т. ін.)* / **припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́** *і т. ін.)* **до рук (у ру́ки)** *див.* **плисти́; (3) Проси́тися на язи́к** — дуже хочеться сказати щось. *— Будеш тут контролювати слово, коли прокльони на язик просяться* (Іван Ле); *Я промовляю .. фразу, що так і проситься на язик* (А. Кокотюха); **(4) Проси́тися (проха́тися) на папі́р** — заслуговувати на те, щоб бути записаним, описаним. *До людського горювання Скрізь я прислухався, — Сумний голос безталання На папір прохався* (П. Грабовський); *Просився на папір наріст нежданих і просто свіжих образів і думок, жартів і слівців для щоденника* (Олекса Ізарський); *Оповідання від самого початку пішло легко, як і має йти річ, що вже визріла й сама проситься на папір* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); **Сам (так і) про́ситься (лі́зе) в рот (до ро́та, на губу́)** *див.* **сам.**

ПРОСИХА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **просиха́ти.** *Його затишна кімната — з освітлювальними лампами та підсвітками, з негативами та позитивами, підвішеними на шворці для просихання, — нагадувала вігвам* (О. Шугай); *Сучасні лісосушильні камери забезпечують рівномірність просихання деревини* (з наук.-техн. літ.).

ПРОСИХА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ПРОСО́ХНУТИ, ПРОСО́ХТИ,** хну, хнеш; *мин. ч.* просóх, ла, ло *і* просóхнув, нула, ло; *док.* 1. Ставати сухим, позбуватися вологи; сохнути; просушуватися. *"Створивши світ, подумав Бог Про створення людини, І от узяв та накопав Пудів з чотири глини, .. Зліпив Адама й під тинок Поставив просихати"* (В. Самійленко); *День розцвів, сонце лилося, калюжі меншали, подорожні просихали* (В. Підмогильний); *Упинились таки сльози в Горпини, щоки просохли, хоч і червоніли, одні вії були мокрі* (Панас Мирний); *— Таки встаньте! — ствердив і Матвій Боцюн, в руці якого вже набіло просохло весло* (М. Стельмах); // *безос. Швидше б уже просихало, та можна надворі погуляти, бо сидіти в хаті набридає* (І. Кирій); *Незабаром розтане сніг, вкриються багнюками дороги, не один тиждень чекай, поки просохне* (А. Шиян).

2. Випаровуватися (про воду або іншу рідину); висихати. *Вода не просихала, мабуть, під тоненьким пластом чорнозему була така глина, що не пропускала воду* (І. Франко); *Росичка, що ледь-ледь зволожила землю, почала просихати* (Микола Чернявський); *Боліла йому натомлена нога, піт просихав на чолі, але не мав Володимир сили спуститися .. швидко в долину* (Валерій Шевчук); *Чоловік провів рукою, на якій щойно просох піт скотини, по щоках жінки* (М. Стельмах).

(1) Не просиха́ти — пити непробудно, бути постійно п'яним. *— Було б дивно, коли б він не замерз! .. До того йшлося. — Не розумію, про що ви? — насторожився міліціонер. — Про те, що він уже давно не просихав* (М. Циба); *— Я оце вже тиждень п'ю — не просихаю, от і вирішив посидіти в бібліотеці, може, думаю, протвережуся* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда).

◊ **О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз]** *див.* **о́ко**[1].

ПРОСИЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. Док. до **сича́ти** 1–3. *Його очі прикипіли до нори, де сховалася гадюка, що просичала йому.., а він не зумів тих слів розтлумачити й записав їх на папірусі* (Р. Іваничук); *В небі хрипко просичали, виймаючи душу, швидкісні винищувачі* (О. Тесленко); *Лясь! Дротяна вибивачка просичала в повітрі, мов змія* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *— Батьку! .. Десь взялось циганча і витягло пакунок. Ну, той, брунатний, що із млина... — Тс! — просичав Омелько і поглянув на малого* (Ю. Логвин).

2. *що і без прям. дод., перен.* Промовити сичавим (перев. від злості, роздратування) голосом. *— Мамо! мамо! — просичав* [Сава] *ненависно крізь зуби, затискаючи сильно п'ястуки* (О. Кобилянська); *Спрямувавши промінь Глечикові в обличчя, просичав* [дзвонар] *зловісно: — Я не вірю твоїм клятвам! Мерзотник! Злодій старий! Харцизяка!* (В. Малик); *Мелісса, відштовхнута, просичала у нього за спиною: — Гад! Який же ти гад, Асуро Махарадж!* (Любко Дереш).

ПРОСИ́ЩЕ, а, *с., розм.* Поле, на якому росте або росло просо. *З високими острішкуватими шапками, вони* [копи] *гордовито бовваніли довгою стайкою на просищі, під горою* (Г. Косинка); *— А де просище у вас? — Недалеко за селом .. Проса ще не косили, а пшеницю понад просом комбайном викошено* (Остап Вишня); *Коли були оті озера, гуси, просища? .. Наче за далеччю віків. І нічого цього Оленка не знала. Ні тих гусей, ні просищ, ні озер ніколи вже не побачить* (О. Гончар).

ПРОСІ́В, у, *ч.* 1. *тільки одн.* Те саме, що **просі́вання.** *Передову технологію повітряного струменя застосовано в обладнанні для просіву дрібних сухих частинок розміром до 20 мкм* (з наук.-техн. літ.).

2. Те, що просіяне або просіялося. *Унаслідок просівання вихідний матеріал розділяється на дві фракції: просів (матеріал, що пройшов крізь сітку) і відсів (що затримався на ситі)* (з навч. літ.).

3. Пропущене під час сівби місце; огріх (у 1 знач.). *Пшениця яра стоїть густа, міцна .. Ні просіву, ні галявиночки* (К. Гордієнко).

ПРОСІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просіва́ти.** *Хитне сито, що має форму плоского короба на пружних опорах, установленого похило під кутом 7–14°, використовують переважно для просівання рослинного матеріалу* (з навч. літ.).

ПРОСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПРОСІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПРОСІ́ЯТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *що.* Сіяти (у 6 знач.) що-небудь, очищаючи від домішок. *Мука не біла, жовторуда, — грубе меливо. Його не дуже просіюватимуть* (Б. Харчук); *Руки* [бабусі] *так і мигтіли .. — щось просівали, колотили, збивали, різали, кришили, чистили, ліпили, солили, помішували* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *Мені хотілося рити землю біля кожного пагорба, під кожним деревом .. Я переверну цю багнисту землю, просію її всю крізь пальці, але знайду... Що? Що я хотів відшукати?!* (І. Роздобудько); * Образно. *На плечі сідав дощ. Надокучливий, як мошкара. Небо розвішало дірявий цідилок, а він просіював і просіював літній сум...* (Є. Гуцало); * У порівн. *Обережно, ніби просіваючи золотий пісок, відбирав він матеріал* [для книги] (В. Собко); // *перен.* Відділяти основне, потрібне від зайвого. *Може, ці люди й мають якусь ерудицію, але голови їхні — це решета, крізь які історія просіває разом з половою й справжню пшеницю* (М. Івченко); *Не суди иних* [інших]. *Бо немає справедливого суду. Не просівай добро і зло. Бо людина зла хвилину, а добра — день. І навпаки* (М. Дочинець); *Гортаю стоси газет, заходжу на сайти, читаю інтернет-видання .. — просію, прошеретую, може, й добуду .. який об'єктивний факт* (Л. Костенко).

2. *тільки док.* Сіяти певний час. *Просіяти цілий день.*

ПРОСІВА́ТИСЯ, а́ється, **ПРОСІ́ЮВАТИСЯ,** юється, *недок.*, **ПРОСІ́ЯТИСЯ,** і́ється, *док.* 1. Сіятися (у 3 знач.), проходячи через сито, решето і т. ін.; очищатися від домішок. *Входжу в сіни, — в сінях млин.., борошно сиплеться з-під каміння в довгу шовкову торбу, і тут заразом мелеться і борошно просівається* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *— Так ось чому, зламавши крила, я падав долу і радів... Бо треба всякнути в пилюку, пройти крізь сморід, бруд і хлань, просіятись крізь сито муки краплинами своїх чувань* (П. Мовчан).

2. Сипатися, проходити крізь щілини, отвори і т. ін. *На брудний килимок просіялась жменька солі* (Є. Пашковський).

3. *розм.* Сіятися (у 2 знач.), з'являтися (про вуса, бороду). *Кволим виріс її хлопчик, полохливим: уже на верхній губі просіваються вуса, а й досі проступають сльози, коли машина переїде собаку* (П. Панч); *Допитувався отець, в якого ледь-ледь борідка просіювалася: нащо йому хрест? Одказав* [Яків], *що за хатою хоче встановити, хай стоїть* (В. Лис); *Посуворішало обличчя* [Філона], *густіше просіявся вус, потемніли очі, проте в них буяла все та ж непогамована відвага* (Ю. Мушкетик).

4. *перен.* Сіятися (у 4 знач.), падати на землю (про опади). *Уже біля станції дощ нагло вщух. З неба просівалися ще тільки його залишки* (П. Панч); *Перед самим заходом сонця над Дніпром просіявся дощик* (С. Скляренко); *Лапатий просіявся сніг* (Л. Первомайський).

5. *перен.* Сіятися (у 5 знач.), проникаючи крізь щось прозоре (про світло, проміння і т. ін.). *Крізь тюлеві гардини просіваються косі жовті вечірні промені, лягаючи легесенькою сіткою тіней на стіну* (В. Винниченко); *Над колонами має бути різнокольорове скло, крізь яке просіватиметься сонячне проміння* (Л. Смілянський); *Крізь зашторене зеленим єдвабом вікно просівалося м'яке світло* (В. Шкляр); *Ранішнє сонце .. силиться просіятися крізь .. туман* (В. Лис).

6. *тільки недок.* Пас. до **просіва́ти, просі́ювати.** *Перетирався* [гіпс] *на мармур і просіювався через часте сито. Висівки перетиралися ще раз і знову просіювалися* (М. Дочинець); *Матеріал, який просівається, засипають у бункер, звідки він надходить на обертально-вібраційне сито* (з наук.-техн. літ.).

ПРОСІДА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **просіда́ти** 1. *Методом маршрутного спостереження оцінено явища просідання й підтоплення ґрунту в межах Червоноградського гірничопромислового району Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну* (з наук. літ.); *Дорожній знак "вибоїна" попереджає про ділянку дороги з вибоїнами чи просіданням дорожнього покриття на проїзній частині* (з навч. літ.); *Чого чекати від гривні: зростання чи просідання?* (з газ.).

ПРОСІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОСІ́СТИ,** ся́ду, ся́деш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Осідати (у 2 знач.), опускаючись або прогинаючись. *Під старими бараками просідала земля* (Є. Пашковський); *Новий залізобетонний міст на їхніх очах просів, проломивсь, з гуркотом завалився: вода збила бики* (О. Гончар); *Так і є: заднє колесо просіло аж до осі. Запасного не виявилось* (А. Михайленко); // Входити глибше в землю, у воду і т. ін. *Перший рятувальник уже займав своє місце в човні. Той трохи просів, та рухався досить зграбно* (А. Кокотюха); // Те саме, що **зме́ншуватися** 1. *Після незначного підвищення на початку минулого тижня ближче до вихідних ціни на картоплю знову почали просідати* (з газ.).

2. Осідати (у 3 знач.), опускаючись від слабості, утрати сил і т. ін. *Здоровань простягнув вперед ліву руку, зупинив жінку, зробив якийсь рух — і Валька полетіла до стінки, вдарилась об неї спиною, гикнула та просіла на землю* (А. Кокотюха).

ПРОСІДНИ́Й, а́, е́. Який просідає (у 1 знач.). *Просідні ґрунти містять понад 50 % пилуватих часток, мають високу пористість здебільшого у формі макропор із вертикальною трубчастою будовою, легко розмокають і переходять у пливунний стан* (з наук. літ.).

ПРОСІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **просідни́й.** *Лесові ґрунти поділяють за просідністю на такі, що просідають унаслідок додаткового навантаження від споруд, побудованих на них, і такі, що просідають унаслідок замочування під власною вагою* (з наук. літ.).

ПРО́СІДЬ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **сивина́** 1, 2. *Редько був хоч і з просіддю у вусах, але ще кремезний, з твердими м'язами і молодими очима* (П. Панч); *Їхала старша дружина, а на чолі її витязь. Це був немолодий уже чоловік з темним, засмаглим від сонця й вітрів обличчям, з-під позолоченого його .. шолома вибивався посивілий чуб, .. довгі, ледь у просіді вуса спадали на багряне корзно* (С. Скляренко); *Земля ось-ось отвердне й відмолодне, крізь просідь трав проб'ється молочай* (П. Мовчан).

ПРО́СІК, у, *ч.* 1. *гірн.* Допоміжна горизонтальна підземна виробка, признач. для провітрювання або з'єднання інших виробок у процесі їх проходження. *До виробок, які готують шахтне поле або його ділянки до розроблення, належать, зокрема, квершлаг, просік, скат* (з наук.-попул. літ.).

2. *рідко.* Те саме, що **просі́ка.** *Стоїть та хата серед бору Поміж просіків межових* (П. Воронько); * У порівн. *Часом розривалася сіра хвиля надвоє, і між стінами такої земляної пари простягався осінній степ, як лісовий просік* (Ю. Яновський).

ПРОСІ́КА, и, *ж.* Очищена від дерев смуга землі в лісі, яка є межею ділянки, дорогою і т. ін. *На просіках свіжа бросць росла* (І. Франко); *Ось вони заїхали до пралісу — широка пряма просіка, чорні дерева, місяця не видко за ними...* (Л. Старицька-Черняхівська); *Він завзято орудував сокирою, залишаючи за собою просіку, ніби випалену вогнем* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); * У порівн. *Село Моринці — це по суті .. сад, серед якого вулиці прорізуються, мов просіки* (І. Волошин).

ПРОСІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просіка́ти** 1, 2, 5 і **просіка́тися** 1. *Фірма пропонує друк і виготовлення фотоальбомів з розрізанням внутрішніх аркушів або з просіканням на аркушах розрізів для вставляння фотографій* (з мови реклами); *У шостому класі після екзамену приписується ще сім днів практики на шкільній ділянці .. у формі просікань, підгортань та прибирань* (Любко Дереш); *Слід віддати належне дизайнерам одягу в креативі та просіканні тенденцій сучасної світової моди* (з газ.).

ПРОСІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОСІ́КТИ,** ічу́, іче́ш, *док.* 1. *що.* Ударяючи, пробивати, розсікати що-небудь, робити отвір у чому-небудь (звичайно чимсь гострим або про щось гостре). *Пускав* [гуцул] *смеречину. І летіла вона, дзвенячи, як струна нап'ята, просікаючи корчі по дорозі, і, ударившися внизу, зупинялася* (Г. Хоткевич); *Лінія вогню щільно присунулася до окопів. Осколки співали над головами, просікали у кущах довгі тонкі лінії* (В. Собко); *Молода дружина з берега наздоганяла утеклих рибин, котрі наново просікали благеньку сітку* (Є. Пашковський); *Ширші двері просічіть, Розширіть* [розширте] *віконця, Більше воздуху* [повітря] *впустіть, Більше світла, сонця* (Б. Лепкий); — *Яєць купила, мамо? .. Дозволь я розіб'ю? — Злегка, але поривчасто вдар вістрям ножика, щоб просікти шкаралупу* (Р. Андріяшик); // Сікти (у 1 знач.), прорізуючи простір, хмару і т. ін. (про промінь, прожектор тощо). *Просікає темну безодню горіюча* [палаюча] *іскра* (У. Самчук); *Небо просікла зірниця* (М. Дочинець); *Червоно-синю темряву просік промінь кварцового світла і висвітлив полотнище екрана* (Любко Дереш); * Образно. *Ще не зійшло сонце, а згуки сурми просікли морозяне повітря* (У. Самчук).

2. *що.* Вирубуючи в лісі дерева, кущі, нижні віти, звільняти смугу землі, робити прохід, шлях. *Просікати гущавину сокирою;* * Образно. *Я для геніїв грядущих Поле дикеє орав, Шлях серед хащів найпущих Просікав і протирав* (І. Франко).

3. *кого і без прям. дод.* Сікти (у 2 знач.), убиваючи. *Дехто незрячий не раз Говорить: — Замного* [забагато] *людей, світ тісний всім, мов сак, — Просікли б, вільніше би стало відтак. Вільніше, се так! Та, крім знищення й мук, Не стало б до праці щонайкращих рук* (І. Франко).

4. *кого, що.* Сікти (у 5 знач.), б'ючи, ударяючи (про дощ, вітер, сніг і т. ін.). *Підставив спину вітрові. Кожух міцний, не просіче...* (Василь Шевчук).

5. *кого, що, а також зі спол.* я к, щ о, *жарг.* Розуміти вчинки, дії і т. ін. кого-небудь, дізнаватися, здогадуватися про що-небудь; сікти (у 7 знач.). — *Я ж детектив, Алексе. Це моя професія — щось якось і десь просікати...* (В. Єшкілєв); — *Я вже вас просік: ви хочете, аби колишній опер у приватному порядку розкрутив цю справу* (А. Кокотюха); *Я відразу, з першого погляду просік, що за одна ця сімейка. Кодло відморозків* (О. Ульяненко).

ПРОСІКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПРОСІ́КТИСЯ,** іче́ться, *док.* 1. Сіктися (у 2 знач.), розлазитися (у 5 знач.), розриватися (про стару тканину). *Лляна тканина з часом починає просікатися* (із журн.); // *безос.* — *Залатай в однім місці, то просічеться в другім* (В. Стефаник).

2. *з чого і без дод., перен., рідко.* Те саме, що **пробива́тися** 2; показуватися (у 1 знач.). *Починала просікатись, мов мереживо, перша зелень беріз* (У. Самчук); *Собор просікся з імли* (О. Гончар).

3. *тільки недок.* Пас. до **просіка́ти** 1. *Відповідно до технології виготовлення металевий лист одночасно рівномірно просікається та розтягується* (з наук.-техн. літ.); *У ранніх зрубах вікна були дуже маленькі, волокові; просто просікались наскрізь два сусідніх вінця — ось і вікна* (із журн.).

ПРОСІКА́Ч, а́, *ч.* Інструмент для просікання чого-небудь. *Револьверний просікач призначений для швидкого просікання отворів у шкірі, пластику, картоні, текстилі тощо* (з мови реклами).

ПРОСІ́КТИ *див.* **просіка́ти.**

ПРОСІ́КТИСЯ *див.* **просіка́тися.**

ПРОСІ́Л, со́лу, *ч.* 1. Те саме, що **просо́лювання.** *На лимані не солили риби в бочках на просіл* (І. Нечуй-Левицький); *За хаточкою — хлів, у хліві .. ліворуч — льодовня, у льодовні — шаплики для просолу риби, серед двору на жердях розпанахана риба на сонці висить...* (Остап Вишня).

2. *розм.* Солона риба, м'ясо; страва із солоної риби, м'яса. *Коли не забредеш к Мірошнику бувало, У його* [нього] *є і хліб, і сіль, і сало..; У п'ятницю — просіл, з олією блинці* [млинці] (Є. Гребінка); — *Може, він, або другий хто, їхатиме у місто, — попросю* [попрошу] *просолу купити...* (Панас Мирний); *Тут* [у пристанційній корчомці] *завжди можна було закропити душу пахучою сливовицею, скаженою горілкою, а закусити холодцем із хроном, кручениками, домашнім кендюхом, кров'янкою, просолом* (М. Стельмах); * У порівн. *До мене почав чіплятись череватий римський сенатор. Обличчя — аж синє, розпухле, а в'язи такі червоні, як просіл у різницькій крамниці* (Н. Королева).

3. Якість посолу; ступінь солоності. *Опісторхоз виникає при вживанні сирої, слабого просолу, в'яленої та недостатньо термічно обробленої річкової риби* (з наук.-попул. літ.); *Для отримання оселедця насиченого просолу даємо вистоятися рибці в розсолі протягом тижня* (з навч. літ.).

ПРОСІ́ЛНЕ, ного, *с., діал.* Вид пісного борщу. *Готова страва вся стояла, Спішили всі за стіл сідать .. Просілне з ушками, з грінками І юшка з хляками, з кишками* (І. Котляревський); *В етнографічних та лексикографічних джерелах подано різний опис просілного, яке готували або з м'ясом, або з рибою* (з наук.-попул. літ.); *Просілне варять з м'ясом та коренями моркви й петрушки. Окремо кришать червоний буряк і відварюють у воді з оцтом. Далі обробляють вушка з м'ясом і варять окремо* (із журн.).

ПРОСІ́СТИ *див.* **просіда́ти.**

ПРОСІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просі́кти** 1, 2. *Бренькнула додолу шибка, просічена наскрізь кулями* (Я. Качура); *"Дорогою росли густо липи, молодняк ще, не просічений — затінки звисали густі"* (О. Ульяненко); // **просі́чено,** *безос. пред. Плем'я угра, або югра, .. сидить на півночі за горою, в якій просічено мале віконце, крізь яке ті заклепані люди просять заліза, а за се дають дорогі хутра* (І. Франко).

ПРОСІ́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **просі́кти** і стан за знач. **просі́ктися.** *Від особливостей просічення витяжного листа на спеціальному верстаті залежить необхідна конфігурація зарубки* (з навч. літ.).

2. Отвір, одержаний просіканням чого-небудь. *Широкий вибір решіт для сепаратора із круглим та поздовжнім просіченнями забезпечує гнучку експлуатацію обладнання з різними видами сировини* (з мови реклами).

ПРОСІ́ЧКА, и, *ж.* Зменш. до **просі́ка.** *Туристам пощастило: вони не заблукали в лісі, бо вийшли на просічку* (з газ.).

ПРОСІ́ЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для просіювання чого-небудь. *Ефективність роботи просіювальних машин визначають, зокрема, такі чинники: вологість і твердість зерна, продуктивність сита* (з навч. літ.).

ПРОСІ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просі́ювати.** *Для одержання цукрової пудри просіюваний білий цукор розмелюють на дезінтеграторі* (з навч. літ.).

ПРОСІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просі́ювати.** *Просіювання додає борошну легкості, збагачує його повітрям, розпушує й підсушує* (з навч. літ.).

ПРОСІ́ЮВАТИ *див.* **просіва́ти.**

ПРОСІ́ЮВАТИСЯ *див.* **просіва́тися.**

ПРОСІ́ЮВАЧ, а, *ч.* Ситовий пристрій для просіювання чого-небудь (борошна, зерна і т. ін.). *Промисловий просіювач борошна призначений для аерації, просіювання й подання борошна в тістомісильну машину* (з наук.-техн. літ.); *Просіювачі сипких матеріалів використовують у харчовій, хімічній і фармацевтичній індустрії* (з навч. літ.).

ПРОСІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просі́яти.** *Дарунок мій високий і таємний — Просіяне і вимите зерно* (Я. Щоголів); *Від маминих коржиків, спечених з темної, але просіяної муки, .. не залишилось ані крихти* (Н. Бічуя); *Внесла* [Теофіла] *в хороми дерев'яну балію, наповнила її паруючою водою, всипала жменю солі й жменю просіяної .. сливової золи для прання* (М. Матіос); * Образно. *Щось наче свердлить там небо, наче струже метал, а вниз спадають тільки дрібні, просіяні згуки* (М. Коцюбинський); *Коли просіяні стрільбою ворожі регіменти наближалися впритул, з боків вилітали наші комонники і сікли їх на капусту* (М. Дочинець); // **просі́яно,** *безос. пред. На стежці просіяно жорству і пісок* (В. Барка).

ПРОСІ́ЯННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просі́яти.** *У комплекс санітарних заходів на пляжах загального користування доцільно включити просіяння піску, що дасть змогу збільшити його аерацію та запобігти накопиченню потенційно патогенної флори* (з наук. літ.); *Готуючи Ботанічний сад Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова до літа, ми виконували, зокрема, такі роботи: просушування й просіяння добрива через сито, прибирання й облагороджування території та оранжереї* (з газ.).

ПРОСІЯ́ННЯ, я, *с., уроч.* Дія за знач. **просія́ти.** *Коцюбинський мав свій поворотний пункт — за такий я вважаю той момент, коли 9-літній хлопчик у гарячці, без пам'яти* [пам'яті] *перебуваючи, заговорив раптом на загальне зчудування мужицькою, для родини не звичайною .. мовою .. Це був .. момент просіяння* (С. Єфремов); *Просіяння — ціль, до якої ми йдемо* (з рел.-церк. літ.).

ПРОСІ́ЯТИ *див.* **просіва́ти.**

ПРОСІЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док., уроч.* Те саме, що **прося́яти.** [Т і р ц а:] *Близько день! В новій славі сонце просіяє, згине ніч!* (Леся Українка); *Засміялася* [Богна] *тихо .. Повернулася в'юнким нахилом д'зеркалу* [до дзеркала], *звідки просіяв ярко блиск її упліток під завоєю* [чалмою] (К. Гриневичева); *До них підійшов юнак .. Дівчата за столом аж просіяли, де і сум щез* (Дара Корній); *На виду дідусь просіяв якимсь світом* (П. Куліш); *Мотрі обличчя змінилося нараз. Просіяло* (Б. Лепкий).

ПРОСІ́ЯТИСЯ *див.* **просіва́тися.**

ПРОСКАВУЧА́ТИ, ПРОСКАВЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док., розм.* 1. Док. до **скавуча́ти, скавча́ти.** — *Я тут, господарю, тут! — жалібно проскавчав пес. Скавчання долітало згори. Слідчий .. високо-високо на дубі побачив Шукая* (А. Іллічевський, пер. з тв. Дж. Родарі); *Він .. подумав: а нащо воно йому. Він що, детектив, щоби розшукувати цю малохольну ідіотку по всьому світу? Але якийсь паскудний голос, липкий і обридливий, проскавучав з кутка, що це треба, і ніхто, окрім нього, це не зробить* (О. Ульяненко).

2. Поскавучати, поскавчати певний час. *Цуценя проскавучало трохи й заснуло.*

ПРОСКАВЧА́ТИ *див.* **проскавуча́ти.**

ПРОСКАКА́ТИ *див.* **проска́кувати**[1].

ПРОСКА́КУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **проска́кувати**[1] 1. *Коні підготовлені до зйомки на волі й виконують різноманітні завдання, зокрема й проскакування без вершника в заданому напрямі* (з газ.).

ПРОСКА́КУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **проска́кувати**[2]. *Нерідко спостерігаються випадки проскакування авто на червоне світло* (з газ.); *Процес згоряння суміші у двигуні починається з моменту проскакування іскри між електродами свічки запалювання* (з наук.-техн. літ.); *Проскакування полум'я спричиняє різке зниження тиску газу в мережі* (з навч. літ.).

ПРОСКА́КУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ПРОСКАКА́ТИ,** проскачу́, проска́чеш *і* проскака́ю, проскака́єш; *наказ. сп.* проскачи́ *і* проскака́й; *док.* 1. Пробігати або проїжджати навскач куди-небудь. *Інколи над берегом Пруту проскакував вершник і зникав за крутим поворотом річки* (М. Коцюбинський); *Поміж деревами .. проскакує вихудлий за зиму вухань і зникає в підліску* (М. Стельмах); *Дикі коні-тарпани ще водились в тутешніх степах, табунами проскакували мимо Каховки на водопій...* (О. Гончар); *Інколи на дорозі з'являлися вершники .. Вони з гуркотом проскакували дерев'яний міст, прямуючи до укріплених веж* (О. Бердник); *П'ятеро засідланих коней проскакало без вершників* (О. Довженко); *З переможним криком, вимахуючи мушкетом над головою, Абдул Камак проскакав у відчинені ворота .. і зник у джунглях* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. *що.* Долати навскач певну відстань. *Кінь проскакує 5 км за 20 хвилин, заєць — за 15 хвилин* (з навч. літ.); *Сорок кілометрів проскакав того дня Василь Боженко на чолі свого ескадрону* (С. Скляренко); *Людвік зліз із сідла. Вся шия Інгі* [коня] *була в милі, неначе він проскакав сотню гін* (І. Білик).

3. *тільки док.* Поскакати (у 3 знач.) певний час. *Вони проскакали ще дві години, хоч коні були такі зморені, що, здавалося, от-от пристануть* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПРОСКА́КУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.,* **ПРОСКО́ЧИТИ,** чу, чиш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Швидко проїжджати, проходити, пробігати і т. ін. повз кого-, що-небудь або по чому-небудь, по якійсь місцевості, не зупиняючись. *В цьому пеклі життя, у цьому хаосі фарб, ліній, пахощів, звуків .. проскакував часом, занявши* [зайнявши] *всю вулицю, новий фаетон під білим парасолем* (М. Коцюбинський); *Іван .. звертає на хисткий місток, перекинутий через річку, проскакує його й з острахом схиляється над потерпілим* (П. Колесник); *От проскочила вже перша дараба* (Г. Хоткевич); *Проходом ідуть два ревізори. А в протилежному кінці — ще один .. Проскочити — годі й надіятись!* (А. Дімаров); *Петрана .. метнулась картоплищем, проскочила крізь обтяжене плодами віття яблуні, що низько посхилялось до землі* (М. Малиновська); // Скачучи, минати кого-, що-небудь. *Чути тріск хмизу — і перед його* [ведмедя] *носом проскакує переляканий лось* (В. Гжицький); *Знайома їй кавалькада чвалом проскочила повз неї* (М. Коцюбинський); *Григор, здалеку приглядаючись до неї* [дівчини], *проскочив трохи уперед, далі осадив коней* (Є. Гуцало).

2. Проходити, пробиватися крізь щось, між чим-небудь (про іскри, світло і т. ін.). *На стінах миготіли барвисті веселкові вогні, інколи в чорних віконцях проскакували фіолетові блискавиці* (О. Бердник); *Повітря набирало нечуваної наелектризованості. Потужні розряди проскакували між небом і болотом, блакитні та німі* (Любко Дереш); *Аварія може статись з елементарних причин. То коротке замикання, то проскочила іскра від тертя* (Л. Костенко); // *перен.* Іноді, час від часу з'являтися на якусь мить. *Хоча він був стурбований, роздратований, але і крізь цю роздратованість так і проскакувала ніжність, м'якість та щирість* (В. Винниченко); — *В її очах іноді проскакують такі бісики, що просто страшно стає за життя навколишніх хлопців* (Ю. Яновський); *Люди роблять прикру помилку, зневажливо відмахуючись від минулого. Адже чимало з нього проскакує в сучасному* (Р. Андріяшик); *Тонка смуга теплого ясного променя проскочила в голові — і раптом зникла, зоставивши темну порожнечу* (М. Івченко); *В найглибших потайниках душі старого за останні дні нема, нема та й проскочить іскорка надії* (М. Стельмах).

3. *розм.* Спритно, швидко пробиратися через яку-небудь перешкоду, між чимсь. *Пузанов упевнено проскакував поміж стовбурами, не зачіплюючись, пірнав крізь кущі, і жоден сук, жодна гілляка не хруснули під його чобітьми* (О. Гончар); *Дим вичавлює сльози, пекучим віхтем затикає горло .. — Тримайтесь мене! — проскакую через вогняну запону в дверях* (Є. Доломан); — *Клавесиніст... Проскочив через лінію фронту, коли французькі війська підступили до Бонну* [Бонна] (Р. Іваничук); // Проїжджати, проходити, пропливати куди-небудь, уникаючи небезпеки, минаючи перепони. *Вони вміли проскакувати через облави, то пірнаючи під землю, то ховаючись у німецькому складі, вони були господарями Києва* (Ю. Яновський); *Василь, проскочивши крізь москальський кордон, кинувся прямо у горниці, до панича* (Панас Мирний); *Допомоги все немає. Стало ясно — не доїхали посланці до штабу, не проскочили крізь вороже оточення* (О. Донченко).

◊ **[І] ми́ша не пролі́зе (не проско́чить, не пробіжи́ть** *і т. ін.) див.* **ми́ша; (1) Соба́ці не проско́чити** — такі перепони, що нікому не пройти, не пробратися куди-небудь. *Цілі села оточували москалями, собаці не можна проскочить, а Хома Прядка переодягнеться собі за пана, розляжеться в кареті й гайда .. Пропустять* (В. Винниченко).

ПРОСКАНДУВА́ТИ, ую, уєш, *що і без прям. дод.* Док. до **скандува́ти.** — *На чому спинивсь, о поете? — величаво проскандував він* (О. Полторацький); — *Молодці, зенітники! — вигукує Співак. Взвод Розторгуєва злагоджено проскандував: — Мо-ло-дці! Мо-лод-ці!* (Є. Доломан); *Ібрагім .. проскандував: — Маєш звичай, о суфію, засуджувати вино, заперечувати флейту! Пий вино, будь людиною, облиш цей дурний звичай, о суфію!* (П. Загребельний).

ПРОСКАНО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **проскану́вати.** *Висококваліфіковані фахівці об'єктивно оцінюють стан внутрішніх органів і систем людини на підставі аналізу просканованого томографом матеріалу* (із журн.); *Штрихкод кожного товару може бути просканований у пункті продажу* (з газ.); // **проскано́вано,** *безос. пред.* — *Проскановано Центральне поселення і база Гардік. — Там ще тридцять поселень і чотириста стрижневих копалень .. А ще підземні міста* (В. Єшкілєв).

ПРОСКАНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОСКАНУВА́ТИ,** ую, уєш, *док., кого, що і без прям. дод., спец.* Сканувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь. *Працівник складу одягу має обробляти замовлення, які передає онлайн-магазин, розкладати речі в коробки та просканововувати їх* (з навч. літ.); *Система може просканувати статтю та визначити, чи є в ній частина інформації, що підкріплена сумнівним джерелом* (з наук. літ.); *Тільки МРТ може просканувати весь організм на наявність онкологічних процесів* (з наук.-попул. літ.); — *Скільки часу знадобиться детектору, щоб просканувати ці два мільйони каналів? Якісь там три години сорок хвилин. Дрібниці, погодься* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОСКАНУВА́ТИ *див.* **проскано́вувати.**

ПРОСКА́ЧКА, и, *ж., спорт.* Одне з порушень правил випробувань та змагань рисаків: перехід з рисистого алюру на галоп за умови, що кінь зробив більш як три стрибки. *Незбалансованість енергетичних реакцій, запізнення компенсаторних механізмів регуляції та репарації, які свідчать про розвиток невротичного стану, під час випробувань можуть призводити до нестабільності алюру, проскачок, некерованості надто збудливих тварин* (з наук. літ.); *Через проскачку під час змагань кінь позбавляється призового місця, і власний пожиттєвий рекорд не реєструється, якщо він здобутий у заїзді з проскачкою* (з навч. літ.); *Проскачка визнається в тих випадках, коли кінь або на збої виграє відстань, або на відрізку близько 50 метрів не відстає від інших учасників, або скаче, не підкоряючись наїзникові, близько 100 метрів* (з мови документів).

ПРОСКИ́ГЛИТИ, лю, лиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **скиглити.** *Ванькові.., мабуть, страшно стало, бо хтів кинутись назад, а ноги не несуть, нібито прив'язані. — Діду Кудря, де ви є? — проскиглив він жалібно* (М. Хвильовий); *Патріарх Григорій .. присвятив у своїй книзі аж сорок три сторінки плаксивим візіям про рідне грецьке село в далеких горах і проскиглив примовку "сонечко яснеє"* (Р. Іваничук); *Проскиглила сурма* (М. Бажан); *Вітер загуркотів бляхою покрівлі, шугнув кудись поміж самотні дерева, жалібно проскиглив і вщух...* (Гео Шкурупій); — *Ото спершу наносиш води, нарубаєш дров, прибереш у дворі, а тоді будеш собі космонавтом .. — Та що ви, бабо, — жалібно проскиглив Чайник. — Ну ніколи мені* (В. Нестайко); — *Благаю... Тільки не бийте... — проскиглив з підлоги побитий хлопець, притис до грудей червоні від крові руки* (Люко Дашвар).

2. Поскиглити певний час. *Людині треба зрозуміти, що саме їй може принести гарний настрій, і зробити вибір: чи проскиглити весь цей час самотою, чи поспілкуватися з друзями й відпочити* (з газ.).

ПРОСКІ́К^1, ко́ку, *ч., спец.* 1. Дія за знач. **проскака́ти, проска́кувати^1** 1. *У "Пропалій грамоті" ми проскоки знімали. А позаяк не було такої високої трави, то ми скакали через коноплі. Обидва. Ну і три проскоки, три дублі. Іван дивиться на свого Кімата, тоді на мого Дубліката і каже: — Ти подивись, як коні запилилися!* (з мемуарної літ.).

2. Стрибок (у 1 знач.). *У мазурці для виконання проскоку згинають коліно опорної ноги* (з навч. літ.).

○ **(1) У проскі́к,** *у знач. присл., діал.* — галопом (у 1 знач.), навскач (перев. про коня). *Кінь біжить у проскік* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОСКІ́К^2, ко́ку, *ч.* Дія за знач. **проско́чити, проска́кувати^2** 2. *Під час роботи з газовим пальником проскік полум'я може призвести до загоряння гумових трубок або розташованих поряд предметів і речовин* (з навч. літ.); * Образно. *Вельми прикметний, визначений синтаксисом інтонаційний різнобій "партій" дядька й Славиної: у нього — крізь проскоки еліптичних речень .. — живий .. стихійний плин думки, що стрімко розгортається нам перед очима, у неї — безособова, мервотна* [мертвотна] *правильність граматичної формули* (О. Забужко).

ПРОСКІ́МЛИТИ, лю, лиш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **скімлити** 1, 2. *— Де вам болить? І як вас звати, бо ви лежите під мішком, мені вас не видно..? — Шо, шо? — сіреньким мишачим голоском проскімлила* [Магдалина] (Є. Гуцало); *— Вельми добру річ ти нараяв, — сказав підбадьорливо Сивоок, але Лучук глибше западав у зневіру. — Де там! — проскімлив він. — Нічого не вийде!* (П. Загребельний); *— Я дуже... голодний... голоднісінький, — проскімлив Муфтик* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *// безос. — Дайте хоч закурити, — жалібно проскімлило з-за дверей* (Григорій Тютюнник).

2. Поскімлити певний час. *Проскімлити декілька хвилин.*

ПРОСКОМІ́ДІЙНИЙ, а, е, *рел.-церк.* Стос. до проскомідії. *У світлі "могилянської" літургійної реформи сюжет Благовіщення підсилює проскомідійний чин вирізування частинки просфори на честь Пречистої Діви Марії* (з наук. літ.); *Року 1730-го почаївські василіяни* [василіани] *спровадили собі з Києва .. християнина, і той відлив їм потрібні літери; гравером став у них теж киянин Голота. У новій друкарні найпершими друками були: "Проскомідійний листок" та "Пастирський Лист Єпископа Рудницького". Так розпочалося Почаївське друкарство* (І. Огієнко).

ПРОСКОМІ́ДІЙНИК, а, *ч., рел.-церк.* Те саме, що **жерто́вник** 2. *Біля проскомідійника розміщують ікону Різдва Христового* (з рел.-церк. літ.); *На вулиці Зеленій у Львові освятили наріжний камінь майбутнього храму Зіслання Святого Духа, де зберігатимуться дві великі реліквії львів'ян: престіл і проскомідійник* (з газ.).

ПРОСКОМІ́ДІЯ, ї, *ж., рел.-церк.* Перша частина православної літургії, коли готують хліб і вино для євхаристії. *В Українській Церкві Євангелію читано тільки обличчям до народу, проповідь виголошувалося зараз по Євангелії, царські врата майже не закривалися, проскомідію правлено на 5 проскурках* (І. Огієнко); *Літургія має три частини: проскомідію, літургію проголошених і літургію вірних. Назва проскомідія означає приношення — на згадку про старозаповітний звичай: на празник для поминання приносити хліб і вино як дари в жертву* (В. Барка).

ПРОСКОРО́ДИТИ, джу, диш, *док., кого, що.* 1. Док. до **скоро́дити** 1, 3. *Перше розпушування ґрунту й боротьбу з бур'янами можна розпочати через 7–10 днів після сівби — проскородити ґрунт граблями поперек рядків (якщо не з'явилися сходи)* (з газ.); *— Я розбуркаю стервеника* [ведмедя] *ратищем. Як він вистрибне, то пильнуй і запомагай! — А коли спатиме? — по-дурному спитав я. — Поспиш, як по ребрах ратищем проскородять!* (П. Загребельний); * Образно. *Чобітьми, як ралом, проскородив Він кордони чотирьох держав* (Т. Масенко); *— Завтра вирушаємо .. Чей аж три моря проскородимо, і хто знає, як там буде з харчами...* (Р. Іваничук); *Вої йшли так густо, що могли не тільки бачитись, а й перегукуватися. Так вони проскородили ввесь степ між Данапром* [Дніпром] *і Дунаєм і за місяць повернулися до стану з одним лише бранцем* (І. Білик).

2. *також без дод.* Поскородити певний час. *Проскородив землю цілий день.*

ПРОСКО́ЧИТИ *див.* **проска́кувати**[2].

ПРОСКРЕБТИ́ *див.* **проскріба́ти.**

ПРОСКРЕБТИ́СЯ *див.* **проскріба́тися.**

ПРОСКРЕГОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОСКРЕГОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* 1. Док. до **скрегота́ти, скреготі́ти.** *Господар покрутив саморобний млин; прогуркотіло дерево і проскреготіло камінцями* (В. Барка); *Того дня тільки двічі проскреготіли двері в камеру* (Ю. Збанацький); *Розбігаються* [ворожі солдати] *до танків, зникають в броньованих їхніх нутрощах.., щоб, нестерпним скреготом проскреготівши через село, .. з'явитися на світанні в осіннім .. степу під Каховкою...* (О. Гончар); *Поїзд з'явився несподівано. Прогримкотівши на стрілках і проскреготівши гальмами, поволі підкотив до перону і важко зупинився* (В. Малик); * Образно. *Прониже мене, наче спалах раптового світла, при байдужім прощанні — сліпучий короткий одчай. Ударяючись, думка об думку металом услід проскрегоче: це придумала я, а чи хтось мені так поробив?* (О. Забужко).

2. *що, перен.* Сказати, вимовити що-небудь різким, неприємним голосом. *Аліпій обережно діткнувся рукою кощавого рамена. Людина підвела голову .. — Не-чис-тий!.. Ва-ра! — проскреготав голос, подібний на рипіння осики в хуртовину* (Н. Королева); *Родіон Костецький проскреготів свою промову заіржавілим голосом, і ніхто не посмів ні перебити, ні зупинити його* (Л. Первомайський); *У прозорих очах Дорна пробігло щось схоже на іскорку жаху, і пілот розсміявся хрипко і урочисто. — Ага, боїшся, — проскреготав він* (В. Собко); *"Дурна!" — проскреготав* [Тадеуш] *і, тупнувши ногою, Пішов невірною, турботною ходою* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

3. Поскреготати, поскреготіти певний час. *Проскреготати декілька хвилин.*

ПРОСКРЕГОТІ́ТИ *див.* **проскрегота́ти.**

ПРОСКРЕКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, *недок.,* **ПРОСКРЕКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* 1. Док. до **скрекота́ти, скрекоті́ти.** *Скре-ке-ке! Скре-ке-ке! Що тут сталось? Що таке? Все це сорока проскрекотала так швидко, що в журавлика аж голова замакітрилася* (В. Нестайко); *Небавом вони .. попрямували туди, де, як розповідала жінка, був парк. — Сподіваюсь, що ти все-таки можеш пристойно ходити на повідку, — проскрекотіла вона* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Він* [вертоліт].., *похнюпивши голомозу голову, проскрекотів не лише над паломниками, але й над своїми родичами по службі — відважними бронетранспортерами* (М. Вінграновський).

2. Поскрекотати, поскрекотіти певний час. *Газонокосарка проскрекотала весь ранок.*

ПРОСКРЕКОТІ́ТИ *див.* **проскрекота́ти.**

ПРОСКРИБЕ́НТ, а, *ч., книжн.* Особа, яка підлягає або підлягала проскрипції (у 1, 3 знач.); вигнанець. *У Могилеві мама довідалася від бабуні, що колишній проскрибент-шибайголова опинився при царському дворі та займає дуже впливове становище* (з мемуарної літ.).

ПРОСКРИБО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **проскрибува́ти.** *У другій половині 50-х років в українську літературу повертаються письменники-засланці: Остап Вишня, З. Тулуб, Б. Антоненко-Давидович .. Останній починав свій творчий шлях разом з іншими своїми проскрибованими колегами* (В. Русанівський); *Проскрибованого студента взяв у свій хор відомий український композитор М. Лисенко. З виступів у цьому хорі й почав Г. Хоткевич свій шлях бандуриста-професіонала* (з навч. літ.); // **проскрибо́вано,** *безос. пред. Працю І. Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація?" (1965 р.) було проскрибовано, вона вийшла лише за кордоном, перекладена багатьма мовами* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **проскрибо́ваний,** ного, *ч.* Той, кого проскрибували. *Життя проскрибованого, чужого посеред людей, ненависного, від котрого відвертаються всі, що ще донедавна запевнювали йому свою приязнь, — таке життя всякому швидко надоїсть* (І. Франко).

ПРОСКРИБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що, книжн.* Піддавати проскрипції (у 2, 3 знач.). *Коли йдеться про засудження тоталітарних режимів, автори й оборонці законів підкреслювали, що зовсім не прагнуть "проскрибувати" той чи той період історії. Об'єкт їхнього осуду — цілком конкретні політичні структури, що панували в Україні протягом 1917–1991 рр.* (з наук. літ.); *Звична річ для імперської культурної політики — не тільки переслідувати сучасників (націоналістів, дисидентів), а й проскрибувати геніїв* (із журн.); *Як усі молодомузці* [молодомузівці], *так само і Пачовський сьогодні "вигнаний з раю"; його творчість наші культурні монополісти проскрибували* (П. Карманський).

ПРОСКРИПІ́ТИ, плю́, пи́ш; *мн.* проскрипля́ть; *док.* 1. Док. до **скрипі́ти** 1, 4. *Він перелетів через кімнату, як вітер, і тільки його сап'янці проскрипіли, аж, здавалося, долівка під ногами застогнала .. Що вивело старого гетьмана з рівноваги?* (Б. Лепкий); *Вулицею проскрипіли повз хату дві пари кроків* (І. Вирган); *Вельямінов підвівся й проскрипів високими блискучими чобітьми до дверей та назад* (Ю. Мушкетик); *Сич десь зовсім близько проскрипів на верхів'ї верби* (О. Гончар); *Встань, орачу! Вже Прогули вітри, Проскрипів мороз, Вже пройшла зима!* (І. Франко); * Образно. *Зимовий вечір, .. проскрипівши чобітьми, Шепнув морозам, Щоб .. Ліси вбирали У білий іній* (В. Симоненко).

2. *що, перен., розм.* Сказати, вимовити що-небудь різким, неприємним голосом. — *Барометр впав ще нижче,* — *проскрипів півголосом Джузеппе* (Мирослав Ірчан); *Раптом завила сирена і проскрипіла металевим голосом: — Перший?! Доповідає Третій* (В. Чемерис).

3. Поскрипіти (у 1 знач.) певний час. *Двері проскрипіли всю ніч.*

ПРОСКРИПЦІ́ЙНИЙ, а, е, *книжн.* Прикм. до **проскри́пція.** *Римський історик Аппіан, описуючи проскрипції тріумвірів під час громадянської війни, наводить багато прикладів, коли слуги, раби або вільновідпущеники жертвували своїм життям, щоб урятувати занесеного до проскрипційних списків господаря* (з навч. літ.); *Чайка вчув на правих лавах гомін .. — Ач, проскрипційні списки готують,* — *нахилився до нього Камком* (Д. Бузько); *В Росії нема властиво ніякого .. закону, що гарантував би права преси, а натомість не скасований і досі ославлений проскрипційний указ із 1876 р., яким виключаються з границь Росії всі українські видання, опубліковані за границею* (І. Франко).

ПРОСКРИ́ПЦІЯ, ї, *ж., книжн.* 1. У Стародавньому Римі — публічне засудження й оголошення поза законом осіб, занесених у спеціальний список. *Події 44–43 рр. (убивство Цезаря, другий тріумвірат, цезаріанський терор проти всіх впливових людей республіканської партії, т. зв. проскрипції) застали поета* [Горація] *в Афінах, де він закінчував свою освіту* (М. Зеров).

2. У деяких державах — список (у 1 знач.) із прізвищами публічно засуджених та оголошених поза законом, а також підозрілих осіб. *Щириця .. ходив з гросбухом, вписував у свої проскрипції всіх грішних і праведних* (П. Загребельний).

3. Те саме, що **заборо́на** 1. *Український театр, який постав і виріс під обухом проскрипції і цензури в Росії, виявив рішучий і добродійний в усіх аспектах вплив на розвиток українського театру в Галичині* (І. Франко).

ПРОСКРІБА́ТИ, ПРОШКРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОСКРЕБТИ́, ПРОШКРЕБТИ́,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* проскріб, ребла́, ло́ *і* прошкріб, ребла́, ло́; *док.* 1. *що.* Скребучи, шкребучи, робити в чому-небудь отвір. *Стіни фасаду в замку Літомишль (Чехія, XIV ст.) розписані за складною технікою сграфіто: шари штукатурки, що відрізнялися від основи за кольором, проскрібали до отримання потрібного малюнка* (із журн.); *Розумний пацюк собі тепле гніздо прошкребе* (П. Гірник); *Я не міг заснути й колупав стінку, щоб убити час. Це траплялося так часто, що я майже проскріб дірку в стіні* (з мемуарної літ.); * Образно. *"Фільм буде, Адю." — Він скоса глипає на неї. "Буде," — повторює Дарина з такою непохитною певністю древніх пророчиць у голосі, аж його прошкрібає холодком* (О. Забужко).

2. *тільки док., що і без прям. дод.* Поскребти, пошкребти певний час. *Проскребти підлогу в хаті протягом дня.*

ПРОСКРІБА́ТИСЯ, ПРОШКРІБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОСКРЕБТИ́СЯ, ПРОШКРЕБТИ́СЯ,** бу́ся, бе́шся; *мин. ч.* проскрі́бся, скребла́ся, ло́ся *і* прошкрі́бся, шкребла́ся, ло́ся; *док.* 1. Скребучись, шкребучись, проникати куди-небудь. *Мишка легко проскрібається до кухонної шафи.*

2. *тільки док.* Поскребтися, пошкребтися певний час. *Так ніхто й не забрав кота, який до шостої ранку проскрібся під дверима під'їзду* (з газ.).

ПРО́СКУРА, и, *ж., рел.-церк.* Білий хлібець, печиво особливої форми, що символізує єдність Божественної і людської сутності Ісуса Христа й використовується в православному та католицькому богослужінні для здійснення таїнства євхаристії і поминання під час проскомідії живих та померлих. *Проскура має бути круглою й складатися з двох частин за образом двох природ Ісуса Христа — Божественної і людської* (з рел.-церк. літ.); — *І вас просить моя матушка на чай після служби,* — *сказав о. Артемій до писарші, подаючи їй шматочок проскури* (І. Нечуй-Левицький); *Горпина йшла поруч, роздавала жебракам — кому крашанку, кому — шматок проскури* (З. Тулуб); *У панотцевій господі .. пахло, як у церкві, — воском, і проскурами, й старими книгами* (О. Забужко); *По італійських соборах проскури гарні здаються, бо в тому ж самому тісті Бога явили жреці* [жерці] (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); * У порівн. *Толя — чистенький, ніжний, з щічками, як проскура* (В. Винниченко).

ПРОСКУРИ́ЦЯ, і, *ж., діал.* Проскура. *Яра пшениця — на проскурицю* (Сл. Б. Грінченка).

ПРО́СКУРКА, и, *ж.* Зменш. до **про́скура.** *Вона сиділа у своїй скромній світличці, застеляла стіл скатіркою й заживала проскурку* (М. Коцюбинський); *Він повертався* [із церкви] *щоразу з проскуркою, яку ділив на три рівні частини — собі, дружині і синові Сеньці* (Ф. Бурлака); *У церкві по службі Божій панотець ділить між паствою білі окрушини свячених проскурок* (Г. Тарасюк); *Входили в церкву й виходили тітки з проскурками на долонях* (Є. Пашковський).

ПРОСКУ́РНИК, а, *ч.* Той, хто випікає проскури. *Нараз майнуло у дверях наполохане обличчя брата проскурника. (На рукавах витертої ряси світив білий пил, він готовив саме ціж* [цід] *для розчини...)* (К. Гриневичева); *Устав князя Володимира Святославича (початок XI ст.) звільняє духовенство й церковних людей (ігуменів, ігумень, попів, ченців, дияконів, проскурників та ін.) від світського судочинства, тобто надає їм судовий імунітет* (з наук. літ.).

ПРОСКУ́РНИЦЬКИЙ, а, е. Належний проскурникові або проскурниці. *Онися Степанівна випрохала собі місце проскурниці, таки в Вільшаниці, й вже мала свою проскурницьку частку поля* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОСКЎРНИЦЯ[1], і, *ж.* Жін. до **проскýрник.** — *Наша подільська проскурниця дає мені сливе щодня кошик проскур* (І. Нечуй-Левицький); *Хижа проскурниці Чайки, наряджена місяцем, спала під крилами рясних груш* (К. Гриневичева); *Мабуть, проскурниця невдало замісила тісто* (І. Микитенко).

ПРОСКЎРНИЦЯ[2], і, *ж., рел.-церк.* 1. Приміщення для випікання проскур. *У церковній проскурниці довго чекали на священника* (У. Самчук).

2. Спеціальна посудина для зберігання проскур. *Потир, дискос і проскурниця є літургійним посудом* (із журн.).

ПРО́СКУРНЯ, і, *ж., діал.* Проскурниця (*див.* **проскýрниця**[2] 1). *"Блаженний старець .. спустився з оманеним вниз і наказав йому попрацювати на кухні, проскурні та на інших монастирських роботах, щоб приборкати свої думки". Ця легенда входить до циклу оповідань "Київського патерика"* (І. Франко).

ПРОСКУРНЯ́К, ý, *ч., бот.* Те саме, що **калáчики** 1. *Корені проскурняку дворічного як лікарської рослини заготовляють восени після відмирання надземної частини* (із журн.).

ПРОСКУЧА́ТИ, áю, áєш, *док.* Поскучати (у 1 знач.) певний час. *Єлизаветі Ксаверіївні вже сумно; з гіркістю думає, що от доведеться тут, у дяді, проскучати кілька днів* (Г. Хоткевич).

ПРОСЛАБУВА́ТИ, ýю, ýєш, *док., на що, чим, розм.* Послабувати певний час. *6 літ була* [мати] *паралізована і німа, прослабувавши цілий вік на істерію, і з того вмерла* (Леся Українка); *За вісім місяців життя в казармі, які, вважай, прослабував (останнім часом боліли зуби й очі), він став таким чутливим і тонкосльозим, що соромно було людей* (Василь Шевчук).

ПРОСЛА́ВА, и, *ж.* 1. Те саме, що **прослáвлення.** *Прослава Бога у псалмах є виявом .. вдячності за дар життя у великому Божому світі (І. Дзюба); * Образно. Поодинокі струмки несміливо розпочинають .. голосами тихі весняні мелодії. Невдовзі голоси ці .. зіллються в могутній грімкий хорал — прославу перемоги життя над смертю* (М. Андрусяк).

2. Велика слава (у 1 знач.). — *Чув про твою прославу. — Вона не моя, ваше добродійство. Добута завдяки вашим псам. — Добре кажеш* (М. Дочинець).

◊ **Слáва і прослáва** *див.* **слáва.**

ПРОСЛА́ВИТИ *див.* **прославля́ти.**

ПРОСЛА́ВИТИСЯ *див.* **прославля́тися.**

ПРОСЛА́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прослáвити** 1, 2, 4. [Г а р а л ь д:] *Прославлений за це навіки ти, Що мудрий суд і громадянське право Ти записав у книзі Ярослава І "Руську правду" людям дарував, Щоб мир і труд в народі панував* (І. Кочерга); *Я не заздрю мудрощам мудрих, і не надить мене спокій спокійних на прославленій ними землі...* (М. Коцюбинський); — *Жив тут один ворожбит, міцний чоловік і правдивий, Телем, Еврімія син, віщуванням прославлений вдалим* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Недалеко від рогу вулиці гудів прославлений в околиці "гадюшник"* [гадючник]: *пивна, в якій товклися день і ніч ненависники тверезості* (В. Барка); // **прослáвлено,** *безос. пред. В історичних піснях прославлено особисту мужність Морозенка: "З його* [нього], *молодого, Живцем серце взяли. Взяли його, поставили На Савур-могилу: — Дивись тепер, Морозенку, На свою Вкраїну!"* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Широко відомий, славнозвісний. *Однією рукою він притримував мішок, а в другій держав свій прославлений батіг, видовбане пужално якого було сопілкою* (М. Стельмах); *На мотопаруснику — майбутні мореплавці у робах, все молоді, веселі хлопці-практиканти, що самі цю яхту й збудували, самі й викликались доставити нею на завод прославленого капітана Дорошенка* (О. Гончар); *Свого часу Лукас, як усі американські юнаки, звичайно ж, прочитав прославлений роман Селінджера* (П. Загребельний); *Отут прославлений поет. Йому життя було не мед, — Колінкувати не умів, Писать неправду не хотів* (М. Василенко).

ПРОСЛА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прослáвити.** *Значну увагу Рильський, як і інші поети в час війни, віддав прославленню кращих національних традицій* (С. Крижанівський); — *Стратегічно вони перемогти не могли, .. бо жадали волюнтарно змінити карму світу для власного прославлення або зиску. Це — нонсенс!* (О. Бердник); *Перемога у справі Липовецького йому потрібна була не для прославлення "Трояни", а щоби залишитися собою і щоби знову змогти боротися за самого себе і за своє майбутнє* (В. Хрущак).

ПРОСЛА́ВЛЮВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **прослáвлювати, прославля́ти.** *Христос за своє Слово й Милосердя був шанований і прославлюваний народом як Пророк і Месія* (з рел.-церк. літ.); // **прослáвлювано,** *безос. пред. Свято Щедрого вечора прославлювано величальними піснями — колядками та щедрівками* (з навч. літ.).

ПРОСЛА́ВЛЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **прослáвлювати.** *Гасла й настанови зелотів у перших частинах роману Л. Мосендза "Останній пророк" доведено до фанатичної крайності — категоричного відкидання покори та слухняності, прославлювання чину та боротьби, апофеозу меча, яким треба нищити не тільки ворогів, але й зрадників та запроданців* (з наук. літ.).

ПРОСЛА́ВЛЮВАТИ *див.* **прославля́ти.**

ПРОСЛА́ВЛЮВАТИСЯ *див.* **прославля́тися.**

ПРОСЛАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прославля́ти** 1, 2. *В Україні були давні, з дохристиянських часів, .. традиції сакрального світославлення — славлення родючості землі, сонячної благодаті, неба, місяця, зір, прославляння язичницьких богів* (І. Дзюба).

ПРОСЛАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ПРОСЛА́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ПРОСЛА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* прослáвлять; *док., кого, що.* 1. Славлячи (у 1 знач.), робити славнозвісним, популярним, відомим кого-, що-небудь. — *Не журися, козаче, не прізвище прославляє чоловіка, а чоловік прізвище* (О. Стороженко); *Лиш десь позаду юрби глухо бубонить якийсь аскет..: — Бога треба прославляти... Єдиного і Невидимого, Творця неба і землі, а не язичницького Геліоса* (О. Бердник); *Хтось з його родини таки достойно сяде чи вскочить у гетьманське сідло і навіки прославить рід Варав!* (М. Стельмах); // *чим.* Ставати славнозвісним, популярним, відомим завдяки чомусь. — *Пан полковник .. велів мені за вдову Гордія Чурая турбуватися. Гордій, каже, за нашу волю голову зложив, а дочка його Україну піснями прославляє...* (В. Чемерис); *Сотні тисяч синів України прославили героїчними подвигами свою прекрасну Батьківщину* (П. Панч).

2. Славити (у 2 знач.) кого-, що-небудь (перев. у художньому творі, пісні і т. ін.). *Попереду війська кобзарі грали та у бубни били, а позаду козаченьки пісні молодецькі виспівували, волю прославляли...* (А. Кащенко); — *Коли людина іде на смерть за Вітчизну, то ім'я її потім прославляють у віках* (Ю. Винничук); *Не в стансах прославили* [поети] *милої вроду, А в тихих журливих піснях* (Леся Українка); [Я р о с л а в *(знімає шолом, бере хустку і витирає піт і кров з обличчя):*] *Прославим Бога і святу Софію, Що нам дали побіду в цій війні, І вам спасибі, браття дорогії, Бо стійко Русь ви нині боронили І розгромили орди навісні!* (І. Кочерга); *Прославимо героїв, які своїми подвигами додали краси всьому чесному світові і возвеличили свій народ і, віддавши життя за нього, самі стали безсмертними* (О. Довженко).

3. *перев. док., заст.* Славлячи (у 5 знач.) кого-небудь, співати величальну пісню. [Г о р п и н а *(з чаркою у руці):*] *Куми мої, любі мої! Заспівайте мені, прославте мене, свою куму, Горпину Скавичиху. Нехай я трохи заплачу* (І. Нечуй-Левицький).

4. *ірон., рідко.* Ославлювати (у 1 знач.) кого-, що-небудь. *— Так, значить, Микито Павловичу, слави закортіло? Ну, от я вас і прославляю: хай усі знають, як ви допомагаєте своїм знатним комбайнерам. Хай усім відомо буде, .. як ви вставляєте їм палки в колеса* (Остап Вишня); *Якраз недавно одного мого друга мало-мало що ренегатом не прославили за те, що не всім "столпам"* [стовпам] *новорічні візити поробив* (Леся Українка); *— Досить "загоряти"! — заявив Володя. — Першого ж "загоряльника" так розмалюємо в стінгазеті, що він до нових віників затямить. Ну, хто охочий прославити себе на всю школу?* (Л. Письменна).

ПРОСЛАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ПРОСЛА́ВЛЮВАТИСЯ,**ююся, юєшся, *недок.,* **ПРОСЛА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* просла́вляться; *док.* 1. Славлячись (у 1 знач.) чим-небудь, ставати популярним, відомим і т. ін. *— Козакуйте ж, процвітайте Та й нам слави уділяйте. Козакуйте ж, прославляйтесь, На нас любо оглядайтесь* (П. Куліш); *Сей твір .. прославився як дуже вдатний* (Леся Українка); [П о л і н а:] *В тебе з дитинства талант. Могла би прославитись своїми піснями* (І. Кочерга); *Маститими вважали* [адвокати] *себе самі. Насправді жоден із них нічим особливим за свою кар'єру не прославився та і не міг прославитися, оскільки для цього їм бракувало і знань, і інтелекту* (В. Хрущак).

2. *перев. док., ірон., рідко.* Здобувати недобру славу. *Чи хто Вам пише такі листи, як я? Певне ні, бо я вже прославилась далеко своїми листами, що в них ніколи нема того, що треба* (Леся Українка); *Коли йдеться про вірність і єдність підданих, володар не повинен боятися прославитися жорстоким* (П. Загребельний); *Я не хочу, щоб .. наш час у моїх книгах залишився .. лише із якимись яловими манекенами, які тільки те й спромоглися зробити, що прославитися своїм всепланетарним злодійством, Чорнобилем і цифровим диктофоном під диваном* (М. Матіос).

3. *тільки недок.* Пас. до **прославля́ти, просла́влювати** 1, 2, 4. *Що було найкраще, несла їм цариця у наділ, Кожен нею прославлявся як вершитель славних діл* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Змагалися співами дівчата з парубками. Прославлялася врода, хоробрість у козацьких походах, висловлювалися сподіванки щасливих зустрічей* (І. Пільгук); *Його* [Сірка] *ім'я наводило на ворогів жах, а земляками прославлялось і оспівувалось у думах та піснях* (В. Малик).

ПРО́СЛАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **просла́ти.** *Од дзиґлика ж царя Латина Скрізь прослана була ряднина До самой* [самої] *хвіртки і воріт* (І. Котляревський); *На покуті, на прosланому рушнику, стояв уже розведений водою в мисці мед, на столі — пироги, холодець із тарані* (Л. Яновська); *Списана сторінка нагадувала прозору тканину з фіялкових* [фіалкових] *ниток, ретельно прослану на крейді* (В. Барка); *Савка .. перейшов з лави на кожух, прасланий під шовковицею з наміром передрімати* (В. Чемерис); // **про́слано,** *безос. пред. Долівка* [у церкві], *як сніг, біла, заслана густо пахучою травою і ще й килимець прослано поверх трави, довгий-довгий, що цілою стежкою збігав аж від олтаря та аж до самого порога* (Панас Мирний); *В коридорах та кімнатах прослано вичищені, вибиті, старанно повитрушувані .. килимки* (В. Козаченко).

2. *у знач. прикм.* Який прослався куди-небудь, у якомусь напрямку (про шлях, стежку і т. ін.). *Прослана понад річкою стежка привела до табору.*

ПРОСЛА́ТИ *див.* **простила́ти.**

ПРОСЛА́ТИСЯ *див.* **простила́тися.**

ПРОСЛИЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прослиза́ти.** *Леї в бриджах для верхової їзди знижують прослизання стегон по сідлу й допомагають вершникові сидіти щільніше в сідлі* (з навч. літ.); *Відстань між балясинами повинна виключати прослизання між стовпчиками навіть маленької дитини* (із журн.); * Образно. *Мені належиться тільки туск непроглядний та ще — стрімке прослизання по самому краю речей, перш ніж знов зірватись — з сумною розважністю зливи* (О. Забужко).

ПРОСЛИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОСЛИЗНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.* 1. Легко, не затримуючись, проходити крізь що-небудь або між чимсь, кудись. *Одну щучку ніяк не могла* [Орися] *спіймати .. Рибина .. прослизала, пружно вигинаючи рябе тіло* (Григорій Тютюнник); *Дядя Філя й справді прослизав крізь натовп, як пуголовок між густою осокою* (О. Чорногуз); *І сьогодні цей лист прослизнув через Мотрині пальці і мав впасти на дно скрині, як багато разів перед тим* (Ірина Вільде).

2. Спритно, швидко проходити, проповзати в який-небудь отвір, якусь щілину і т. ін. *Бійці один по одному безшумно прослизали в чорну вирву тилових дверей* (О. Гончар); *Найстрашніший для неї* [білки] *ворог — куниця. Хижа звірина, що й по деревах лазить і в вузеньке дупло прослизне* (О. Копиленко); *Воно* [каченя] *помітило, що дверцята хатинки зіскочили з однієї завіси і так покривилися, що можна прослизнути крізь щілину в кімнату* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); * Образно. *Вже починало сутеніти, сірий туман прослизнув у провулок* (Н. Бічуя); *— Я хочу бути вітром, Каміло, — сказав я. — .. Він проникає в найпотаємніші куточки, він прослизає в найтонші шпарини* (В. Шкляр); // Непомітно, ховаючись, швидко пробиратися куди-небудь, між чимсь. *Колони з західного боку, від Дунаю, підпирали важкий тисячотонний Парламент. Хаєцький, прослизаючи попід стіною, підкрадався до однієї з тих колон* (О. Гончар); *Курбала прослизнув між вагонетками та кріпленням і хутко подався двійчастою колією* (Олесь Досвітній); *Юлина вийшла з хати так, що й не рипнули двері, прослизнула попід стіною, проповзла бур'янами, вискочила на леваду, скрадаючись, рушила попід кущами калини* (С. Скляренко); *Він встигає швиденько прослизнути у свій клас саме тоді, коли .. Коротков підходить до дверей* (В. Собко); // Потай добиратися куди-небудь, долаючи певні перешкоди; прокрадатися. *В темні, безмісячні ночі, мов нечиста сила, пустирями і бездоріжжям прослизали заскорузлі, просалені до самої душі баришники в голодне місто* (М. Стельмах); *Тут було легше прослизнути через фашистську позицію: в житі краще сховатись і фашисти тут не так пильно стежитимуть* (Ю. Збанацький); *Хотілося забратися на дах і вдруге .. Першого разу ми прослизнули туди .. зовсім непомітно, як тіні, за нами ніхто не стежив. Проте від недремного ока, виходить, усе-таки не сховатися* (О. Шугай); // *тільки док., перен., розм.* Пройти, пробратися кудись, не додержуючи правил, поза чергою, незаконно. *— Гей, куди, куди? — раптом закричав Соя до якогось молодика, що хотів прослизнути у віконком без черги* (Д. Ткач); *У анонімності автора* [проєкту] *Дементій Хомич .. побачив намагання прослизнути в архітектуру тихцем, побачив якісь хитрощі* (П. Загребельний).

3. Плавно і швидко пересуваючись по якій-небудь поверхні, проїжджати або пропливати кудись, повз кого-, що-небудь. *Моторки деркочуть по дзеркалу ріки, прослизають байдарки, білі крила вітрил пливуть, як уві сні...* (О. Гончар); *Мов невидимки, прослизнули козацькі чайки повз галеони... Безгучно пройшли в тіні галер* (С. Тельнюк); // Швидко пробігати, проходити і т. ін. *Трава .. щороку інакша, в ній прослизають вужі* (Ю. Андрухович); *Ось прослизнула під ногами маленька в'юнка ящірка* (О. Полторацький); *Всі його* [Миколи Степановича] *товариші, всі .. співробітники .. зараз збочували від нього, як від зачумленого, й намагались швидше прослизнути повз нього* (Б. Антоненко-Давидович).

4. *перен.* З'являтися на якусь мить (про посмішку, думку і т. ін.). *Навіть на цьому зборищі нечестивих змовників кизляр-ага не зрадив своєму узвичаєнню. Тільки ледь помітна посмішка прослизала по його устах — погордлива і поблажлива. Що йому всі ці люди* (П. Загребельний); *Насмішка прослизнула між губами її, наче голуба змійка* (І. Волошин); *Знову ворухнулось лихе, похмуре відчуття заздрості до друга. Прослизнуло чорною гадючкою і полохливо шугнуло в глибінь підсвідомості* (М. Дашкієв).

ПРОСЛИЗНУ́ТИ *див.* **прослиза́ти.**

ПРО́СЛІД, у, *ч., розм.* Те саме, що **слід**[1] 1–3. *Дозори, послані далеко в степ, не виявили ніяких прослідів ворога* (П. Загребельний); *Коні дихтіли* [важко дихали], *в тумані шукаючи прослід* (Є. Пашковський); *Чи ти не бачив нічних смолоскипів у синяві неба, Як вони прослідi довгі вогню по собі залишають..?* (М. Зеров).

ПРОСЛІ́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прослі́ди́ти** 3. *Наш вертеп досі так мало ще прослiджений, так мало зібрано для нього матеріалу, що тут, властиво, ще лише початки* (І. Франко); // **прослі́джено,** *безос. пред. Неолітичні останки викриті також .. в поріччі Прип'яти* [Прип'яті] *й нижнього Тетерева; в великім числі констатовано їх в поріччі Бугу (прослiджено береги між Берестям і Володавою)* (М. Грушевський).

ПРОСЛІ́ДЖУВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **прослі́джувати.** *Основна прикметність уявлення, через яке сучасна наука здатна відповідати дійсності, — це наполегливе встановлювання дійсності в прослiджуваній предметній протиставленості* (з наук. літ.).

ПРОСЛІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок., рідко,* **ПРОСЛІДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., розм.* 1. *що, часто зі сл.* о ч и м а. Слідкуючи (у 1 знач.), дивитися на що-небудь, що переміщується, рухається; простежувати. *Старець прослідив очима барку, поки за скалою не сховалась аж у пристань* (І. Франко).

2. *кого, за ким.* Слідкувати (у 3 знач.) за ким-небудь, щоб викрити, спіймати і т. ін.; стежити. *Пішло по селу тим часом. — Петро Гнатюків у Бога не вірує: з школи прогнали, до віри докопувавсь .. — А прослідить за ним, — почали, — бо з таких усе лихо встає. Цебто забастовки* [страйки] (А. Тесленко); *Вже це безумство, що він* [Рудольф] *сюди прийшов, де його всякий шпиг може пізнати і прослідити до дому або просто .. схопити* (В. Винниченко); [Т о м к о:] *Одному тобі найкраще прослідити Микитюка, бо він не знає тебе* (Мирослав Ірчан); *Два наші хлопці .. прослідили біля опери провокатора, маючи його фотографію* (Д. Гуменна).

3. *що.* Наполегливо вивчаючи, досліджуючи що-небудь, установлювати хід його розвитку, зміни і т. ін. *Бажаючи вибрати для наших дітей книжечку щонайкращих казок різних часів і народів, я зупинився .. на тих, де оповідається про самих звірів .. Відси вони винесуть .. любов до природи і охоту .. чути себе близькими до неї, підглядати, а далі й прослiджувати її великі загадки* (І. Франко); *Звичайно, не легко прослідити, як зароджуються та як розходяться ті твори, які потім чуємо ми з уст народу і вважаємо продуктами колективної творчості* (С. Єфремов); *Батьки мої були як узагалі батьки. Батьків батько був у Лебедині шевцем .. Материн батько був у Груні хліборобом .. Глибшої генеалогії не довелося мені прослідити* (Остап Вишня).

4. *за ким і без дод.* Слідкувати (у 5 знач.), невідступно йдучи за ким-небудь. *За нею ходив ґречний молодець, слідив-прослідив аж до світлоньки* (П. Чубинський); *Одного вечора, коли хлопець вийшов з дому, мати подалась назирцем за ним. Прослідила, як він ховався в склеп, і зазирнула туди крізь віконце* (В. Барка).

ПРОСЛІ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок., розм.* Пас. до **прослі́джувати** 3. *У праці розглядаються умови й порядок надання суспільним відносинам правової форми, прослiджується зв'язок між правовідносинами та предметом правового регулювання* (з наук. літ.); *На території Київської Русі історія бджільництва прослiджується вже в X ст. н. е., коли там процвітало бортництво* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСЛІДИ́ТИ[1] *див.* **прослі́джувати.**

ПРОСЛІДИ́ТИ[2], джу́, ди́ш, *док., що, розм.* Залишити, зробити слід *(див.* **слід**[1] 1); наслідити. *Коло хати слідочок, — ой хто його прослідив? То хлопчина молоденький до дівчини приходив, черевички приносив* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОСЛІДКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прослідкува́ти.** *Шлях становлення герменевтики як напрямку психології прослідкований за динамікою розвитку поняття "розуміння"* (з наук. літ.); // **прослідко́вано,** *безос. пред. У статті досліджено природно-географічні особливості лісів Краснопільського району Сумської області, з'ясовано їх типи і прослідковано їх взаємозв'язок із ґрунтовим покривом та рельєфом місцевості* (з наук. літ.).

ПРОСЛІДКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *за ким — чим, заст. кого, що.* Док. до **слідкува́ти.** *Вона* [господиня] *обвела очима усе подвір'я станції, прослідкувала, як повз будинок пройшов утомленою ходою робітник* (М. Івченко); *Повільним рухом правої руки він одгорнув з лоба мокре волосся. Ольга прослідкувала за цим рухом красивого парубка* (А. Іщук); *— Ваша сестра, віконте, просила подбати про вас, прослідкувати, щоб ви розвіялися* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Як така гарна дівчина зважилася на прогулянку нічним містом? — Розумієте, мій брат влаштувався на роботу барменом .. Я через свою дурість вирішила за ним прослідкувати* (С. Талан); *Як детектив він зобов'язаний був піти за ним назирці й прослідкувати, що той робитиме* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *— Я прослідкував по літописах за сто років твій родовід .. і виявив, що за цей час відбулося дванадцять подібних знамень* [затемнень сонця] *і в ті ж роки .. померло тринадцять Ольговичів...* (В. Малик).

ПРОСЛІ́ДОК, дку, *ч., розм.* Те саме, що **слід**[1] 1–3. *Прослідок по дорозі видко* (Сл. Б. Грінченка); *Зачхав, запирхав трактор з-під повітки.., Пустив димок і дрібно загурчав І, на шляху мережані прослідки Лишаючи, у степ селом помчав* (І. Вирган); *— Стежки нема, а прослідок, як придивишся, знайдеш* (Григір Тютюнник); *Та люта пожежа іще не зовсім загладилась: куди не кинь оком, усюди виден був* [видно було] *по їй* [після неї] *прослідок* (П. Куліш); *Літературні мови східнослов'янських народів пізнього середньовіччя були близькі між собою, оскільки .. мали в своїй основі старослов'янське джерело. Згодом виразні його прослідки зберегла тільки російська мова* (В. Русанівський).

ПРОСЛОВ'Я́НСЬКИЙ, а, е. Який виражає, підтримує ідею єдності слов'ян. *Якщо до Кримської війни панславізм не мав підтримки серед владних кіл, то після неї панславістські ідеї здобувають популярність. У політичних та інтелектуальних колах почали переважати прослов'янські настрої* (з наук. літ.).

ПРОСЛУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док.* Послужити (у 1 знач.) певний час. *В 1895 році мене перенесено на південний берег Криму, де я прослужив до 1897 р.* (М. Коцюбинський); *Чотири роки прослужила Варка "домрою" — так скорочено називала вона свою службу домашньої робітниці* (Ф. Маківчук); *Отам, на тій Юр'ївщині, як називали прості люди цю парафію, він і прослужив у маленькій дерев'яній церкві .. близько тридцяти років* (Б. Антоненко-Давидович); — *Я ж із козаків. Батько ціле життя в Васюринському курені прослужив* (С. Добровольський); — *Будиночок ще справний, не один десяток років прослужить* (І. Жиленко); — *В дитинстві магнітофон не довго прослужив? — Ага* (І. Карпа).

ПРО́СЛУХ, у, *ч., розм.* Звістка про кого-, що-небудь. *Прослух про незапланований концерт відомого оперного співака швидко зібрав біля театру його поклонників* (з газ.); // Розмови, чутки. *Візит Онєгіна чимало Збудив у Ларіних розмов, Сусідство теж до діла встряло, І прослух між людьми пішов* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); *Часто прослухи були своєрідним збором первинної інформації для копного суду, з якої розпочиналося формування певних припущень про невідомі обставини справи* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Ні слу́ху ні про́слуху** *див.* **слух.**

ПРОСЛУ́ХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прослу́хати** 1–3. *Прослухані диски я кидав до свого потріпаного шкіряного рюкзака* (С. Жадан); *Муся прокинулася з приємним відчуттям: у голові лунав прослуханий увечері романс* (І. Роздобудько); // **прослу́хано,** *безос. пред. Другу половину доповіді було прослухано легко: Мицай спотикався рідко* (Олекса Ізарський); // *у знач. ім.* **прослу́хане,** ного, *с.* Те, що хто-небудь прослухав. *З прослуханого розмова переходила на сучасну тему, молодиці згадували різні випадки свавільства окупантів* (Д. Бедзик).

ПРОСЛУ́ХАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прослу́хати** 1, 3, 6. *З 1927 року особи, що відставали в українізації, мусіли платити за навчання .. Тих, що уникали навчання чи після прослухання курсу не могли скласти іспиту, звільняли з праці без права одержувати допомогу на безробіття* (Ю. Шевельов); *Прослухання смартфона можуть здійснювати спеціальні організації, у тому числі й правоохоронні органи* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСЛУ́ХАТИ *див.* **прослухо́вувати.**

ПРОСЛУХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого, що і без прям. дод., заст.* Пильно прислухатися до того, що говориться навколо. *Іще слухає-прослухає* [лях], *чи не судить його де козак альбо* [або] *мужик* (Сл. Б. Грінченка); *Начальство, прийнявши казну, зараз мотнулося прослухати, де хоч мало дешевий хліб, і порозсилало, щоб якомога його накупити* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРОСЛУХО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прослухо́вувати.** *Для ефективного сприйняття матеріалу на слух у студента повинна бути хоч мінімальна зацікавленість у прослуховуваній інформації і, звичайно ж, вона має бути доступною його розумінню* (з наук.-попул. літ.); *Легендарний різдвяний сингл співачки Мераї Кері побив рекорд як найбільш прослуховуваний трек у святкові дні* (з газ.); *Якщо ви вже підозрюєте, що ваш телефон був прослуховуваний, зверніться до фахівців із кібербезпеки* (із журн.).

ПРОСЛУХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прослухо́вувати** 1–3, 5, 6. *Вони поламали мій програвач і, замість того, щоб полагодити його, купили мені апарат для прослуховування лазерних дисків!* (Є. Кононенко); *Пані Ґолда вирішила, що дівчинка теж буде вчитися музики, а коли виявилися у неї ще й вокальні здібності, то завела її на прослуховування до професора консерваторії Яна Распа* (Ю. Винничук); *Прослуховування приємної музики впродовж спортивних кардіотренувань і після них добре впливає на якість відновних процесів і сприяє зниженню ризику виникнення серцево-судинних захворювань* (із журн.); — *Він тепер міняє комунікатор, боїться прослуховування* (В. Єшкілєв).

ПРОСЛУХО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ПРОСЛУ́ХУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПРОСЛУ́ХАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Слухати що-небудь з початку до кінця; вислуховувати кого-небудь з початку до кінця. *Прокинувшись ранком, Василь прослуховував зведення* (І. Цюпа); *Я чесно віддаю касети головлікарю. Але перед тим прослуховую їх* (І. Роздобудько); *Хведір поніс таке, що Хівря, прослухавши, аж перехрестилася* (Панас Мирний); *Ракша зітхнув і почав свою розповідь. Я прослухав уже знайому мені історію* (І. Багмут); // *що.* Проходити курс, розділ навчальної дисципліни, слухаючи лекції. *Молоді люди, що вирішили присвятити себе адвокатській діяльності, прослуховували курс риторики у викладачів-ораторів, спостерігали, як надаються консультації відомими правознавцями, відвідували засідання судів* (з наук.-попул. літ.); — *От як корисно прослухати курс моїх лекцій, — сказав він* (В. Підмогильний); *Я визубрив найменування сотень видів мікроорганізмів, навчився готувати препарати, слухняно розтинав дохлих пацюків, прослухав спецкурс у медичному інституті* (М. Дашкієв).

2. *перев. док., що.* Слухаючи, не сприймати або не чути чого-небудь. — *А що ж то за Маруся? — спитавсь Василь, .. і дух притаїв, і боїться, щоб ні жодного словечка не прослухати, що йому буде Левко розказувати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Сказано, дитина: всі очі були на барвисті малюнки в тексті* [книги], *а слова — щось і почув вичитане батьком, а щось, може, й прослухав* (А. Головко); *Ад'ютант заглибивсь у читання, і воно настільки його захопило, що прослухав дзвінок, яким викликав його великий князь* (Валерій Шевчук).

3. *що.* Вислуховуючи (у 2 знач.), визначати стан кого-, чого-небудь. *Прослуховуючи Степанове серце, вловила-таки* [лікарка] *підозрілий шум і довго тулила до його грудей прохолодну печатку то вище, то нижче* (В. Шкляр); // Перевіряти на слух стан або роботу чого-небудь. — *Прослуховуватимеш ефір, — наказав хлопцеві. — Від рації не відходити! Віднині ти на вахті!* (П. Коломієць); *Я уважно оглянув, перевірив локаторами і прослухав корабель* (І. Росоховатський).

4. *тільки док., що.* Послухати (у 2 знач.) певний час. — *Я дам прослухати тобі один запис* (М. Дашкієв); *Коли ж публіка рівно годину прослухала Василя Орелю, то в перерву рухнула в коридор і навпрост облягла Юрія Корсуня* (Олекса Ізарський); *Розчувши своє ім'я, американець нашорошив вуха. Прослухав дві секунди тиші, після яких Лаура залементувала знову* (М. Кідрук).

5. *кого.* Слухати з метою оцінки, перевірки (артистів, виконавців і т. ін.). *Я приходила прослуховувати її тата на предмет вокальних даних* (О. Забужко); *Вірш Тетяна вивчила в один вечір, і актор другого дня, прослухавши її, сказав, що для початку це зовсім непогано, і все ж до театру не покликав* (Б. Левін).

6. *кого, що.* За допомогою технічних засобів займатися підслуховуванням чиїхось телефонних або звичайних переговорів, радіопередач і т. ін. з метою розвідки, таємного отримання інформації. *Дехто з моїх приятелів має відчуття, що їхні телефони знову прослуховують* (Ю. Андрухович); *— Де ти? — Це ти для тих запитуєш, хто нас прослуховує?* (В. Єшкілєв); *У кабінеті й у вітальні Генрі МакАлістера було таємно встановлено "жучки". Протягом кількох днів Кейт, його батько та ще четверо людей прослуховували розмови сера Генрі й Аліси* (О. Авраменко); *Журналісти зазначають, що за останні 10 років співробітники італійської поліції й розвідки прослухали 30 мільйонів телефонних розмов у рамках різних розслідувань* (з газ.).

ПРОСЛУХО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПРОСЛУ́ХУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.* 1. Бути чутним, чутися. *Він знову нахилився над кадетом Біглером і говорив далі по-угорському: — Серце не прослухується* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *На деяких режимах роботи двигуна іноді прослухується стукіт клапанів, що згодом може то пропадати, то виникати знову* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прослухо́вувати, прослу́хувати** 1, 3–6. *Трохи соромилася вона і платівок Альбано та Роміни Пауер, які завжди, скільки вона себе пам'ятала, займали центральне місце на книжкових поличках маминого помешкання, любовно протиралися від пилюки щосуботи й ритуально прослуховувалися в дні найбільших сімейних урочистостей кілька разів на рік* (Н. Сняданко); *— Не дзвони на мій телефон. Можливо, він прослуховується* (Любко Дереш).

ПРОСЛУ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прослу́хувати** 1–3. *У малому залі Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського відбулося конкурсне прослуховування фортепіанних концертів Людвіга ван Бетховена* (з газ.); *Чи стежать за вами, які ознаки того, що здійснюється прослуховування вашого телефона, і чи можливо цьому запобігти* (із журн.).

ПРОСЛУ́ХУВАТИ *див.* **прослухо́вувати.**

ПРОСЛУ́ХУВАТИСЯ *див.* **прослухо́вуватися.**

ПРОСЛЬОЗИ́ТИСЯ, ожу́ся, ози́шся, *док., розм.* 1. Зворушитися, розхвилюватися і т. ін. до сліз. *Капітан.., кажуть, навіть просльозився від того, що став батьком чудового сина* (В. Земляк); *Розчулена такими щирими подарунками та несподівано щирими словами, Параска просльозилася* (В. Малик); *Від згадки про дочку й Італію чоловік просльозився* (Г. Тарасюк).

2. Покритися сльозами (про очі). *Шавель жалісно скривився, підсліпуваті очі враз просльозились* (М. Малиновська).

ПРОСМА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просма́жити.** *Головне, щоб млинець був тонкий, просмажений і не подертий* (Ю. Логвин); *До п'яти хвилин, залежно від товщини стейка, — і ваше м'ясо добре просмажене* (С. Пиркало); *Запас харчів у них ще був достатній: переважно в'ялена риба та просмажена до сухого свинина* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Нарешті пройшов довгожданий дощ. Усе враз зазеленіло, віджили просмажені посухою хліба, розправили зів'яле листя овочі* (І. Багмут); // **просма́жено,** *безос. пред. Червоний колір індикатора гриля свідчить про те, що продукт добре просмажено* (з мови реклами).

ПРОСМА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просма́жити** 1, 2 і стан за знач. **просма́житися.** *Використовуючи електронний термометр із виносним щупом, ви зможете точно за рецептом приготувати стейк бажаного ступеня просмаження* (з мови реклами).

ПРОСМА́ЖИТИ *див.* **просма́жувати.**

ПРОСМА́ЖИТИСЯ *див.* **просма́жуватися.**

ПРОСМА́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просма́жувати.** *Керамічний гриль — це два керамічні нагрівальні елементи, інфрачервоні промені яких глибоко проникають у просмажуваний продукт* (з мови реклами).

ПРОСМА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просма́жувати** 1, 2 і **просма́жуватися** 1, 2. *У кулінарії розрізняють чотири основних ступені просмажування м'яса: сире, з кров'ю, середньо просмажене, просмажене* (із журн.).

ПРОСМА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОСМА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що.* 1. Смажити довго, до повної готовності. *Істомін як фельдшер суворо стежив, щоб сухарі та крупу добре просмажували, і хворих на борту не було* (З. Тулуб); *Жменю кукурудзяної муки добре просмажити і насипати в кухоль гарячого молока* (М. Дочинець); *Бендерики — це ті ж самі млинці, тільки з сирою начинкою всередині, тому їх потрібно добре просмажити* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен., розм.* Сильно прогрівати, висушувати. *Бабусі в селі вивішують на паркан глиняні горщики, щоб їх добре просмажило сонце чи обдув вітер* (із журн.).

3. *тільки док., також без дод.* Посмажити певний час. *Покладіть качині грудки на пательню шкірою вниз і просмажте хвилин п'ять, поки шкірка не стане хрусткою та золотистою* (з навч. літ.).

ПРОСМА́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОСМА́ЖИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Смажитися довго, до повної готовності. *Розмір дерунів не має бути великим, щоб вони добре просмажувалися всередині і не залишалися сирими* (з навч. літ.); *Деякі вважають за краще, щоб сосиски повністю просмажилися, іншим подобаються соковиті ковбаски, які мають аромат диму* (із журн.).

2. *перен., розм.* Сильно прогріватися, висушуватися. *Ближче до узбережжя Чорного моря земля просмажилася до 36 °С* (з газ.).

3. *тільки док.* Посмажитися певний час. *Коли зерна просмажилися до темних відтінків, потенціал сорту кави розкриється повною мірою* (із журн.).

4. *тільки недок.* Пас. до **просма́жувати** 1, 2. *В автоматі з продажу соняшникового насіння порція насіння висипається у прозору трубочку, де просмажується гарячим повітрям. Коли продукт готовий, сильним потоком повітря знизу він завантажується в паперовий стаканчик* (із журн.).

ПРОСМА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просмали́ти.** *Хвала тобі, моя шинель, Просмалена в бою святому!* (І. Нехода); *За стосами просмалених шпал сиділи солдати* (К. Гриб); *Висушений сонцем та просмалений степовими, а може і не тільки степовими, вітрами, був старий жорсткий, як воляча шкіра, з обличчям коричневим, немов руків'я бувалої шаблі* (Д. Білий).

ПРОСМАЛИ́ТИ *див.* **просма́лювати.**

ПРОСМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОСМАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *що.* Пропалювати що-небудь наскрізь. *Я у грубі запалив, собі штани просмалив* (П. Чубинський); *Лінзою в сонячний день можна запалити сірник або просмалити дірочку на штанях, на картузі чи навіть на дощечці* (Є. Доломан).

2. *кого, що.* Піддавати тривалій дії вогню, диму і т. ін. *Просмалювати тушку качки необхідно дуже обережно, щоб не пошкодити шкіру, а підшкірний жир не розплавився* (з наук.-попул. літ.); *Смалить колій свиню газом з балона. Щоразу знімає ножем шар шкіри й знову добре просмалює* (із журн.); // Обпікати, обвітрювати шкіру кому-небудь, роблячи її смуглою, темною (про сонце, вітер). *Якщо ви просмалили шкіру, потрібно мерщій сховатися від сонця й охолодити її під прохолодним душем чи зробити компрес* (із журн.).

3. *тільки док., що і без прям. дод.* Посмалити (у 3 знач.) певний час. *Якщо недовго просмалити гречку перед варінням, вона виділить гречане масло. Завдяки цьому маслу готова гречка має дуже апетитний аромат* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСМЕ́РДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **просмерді́ти** 1. *Хтось накинув йому на голову просмерджену кінським потом і гноєм гуню* (І. Білик); — *Стрічався я з вашим Едіпом — волохатий, як мавпа, і наскрізь просмерджений часником* (О. Забужко); *Сонце вже пригріло злежані, просмерджені сирою глиною, пусткою і щурами ковдри* (Є. Пашковський).

ПРОСМЕРДІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Який просмердівся, просмердів (у 2 знач.). *Їздові поганяли чимдуж і, випереджаючи один одного, з розгону влітали в пристанційне містечко, як у вогняну просіку, в задимлені, просмерділі хащі* (О. Гончар); *Викублювалися* [вовчата] *в просмерділому ще з літа лігві* (П. Загребельний); *Просмерділий з голови до ніг димом і кінським потом Семен Палій розмовляв з пройдисвітом у французькому жабо, відомим при всіх європейських дворах дипломатом Паткулем, чотирма мовами* (Ю. Мушкетик).

ПРОСМЕРДІ́ТИ, джу́, ди́ш, *док., розм.* 1. *що.* Просочити, наповнити що-небудь неприємним запахом. — *Лежать ваші сорочки цілісінькі й новісінькі в скрині .. Встигнете просмердіти їх потом та вошами обсипати* (З. Тулуб); *Тазик замоченої білизни просмердів ванну* (Є. Пашковський).

2. Те саме, що **просмерді́тися.** — *Напевно всі тутешні поселення просмерділи цими водоростями* (В. Єшкілєв); — *Такого зі мною ще не було — я весь просмердів потом. Жах! Мусить же десь тут бути вода!* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПРОСМЕРДІ́ТИСЯ, джу́ся, ди́шся, *док., розм.* Просочитися, наповнитися, пройнятися неприємним запахом. — *Та біля тебе ж стояти не можна! — обурився Максим. — Вже наскрізь просмердівся горілкою* (Д. Ткач); — *Курите там день і ніч. Ти ж уже просмердівся тютюновим димом* (В. Логвиненко); *У тому підвалі добре, але зранку від мене злегка тхнуло важкою сирістю та цвіллю. Ще кілька таких ночей, і я просмерджуся, як волоцюга* (А. Дністровий).

ПРОСМИКНУ́ТИ *див.* **просми́кувати.**

ПРОСМИКНУ́ТИСЯ *див.* **просми́куватися.**

ПРОСМИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просми́кувати** і **просми́куватися.** *У кожній фігурці є отвір для просмикування шнурка. Граючи зі шнурком, малюк розвиватиме свої тактильні відчуття, тренуватиме логічне та просторове мислення, дрібну моторику рук, посидючість* (із журн.).

ПРОСМИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОСМИКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що.* Смикаючи, просовувати що-небудь у щось, крізь щось. *Голову легіонера захищав шолом, його доповнювали пластини, що прикривали щоки і шию, на маківці римський шолом мав кільце: у нього просмикували ремінь* (з наук.-попул. літ.); *Невеликі лещата дозволяють зафіксувати гачок будь-якого розміру й легко просмикнути в нього волосінь* (з мови реклами); * Образно. *В світлих небесах Вже сонце виграє, виблискує рум'яно І смуги огняні просмикує з туману* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ПРОСМИ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОСМИКНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Просовуватися в що-небудь, крізь щось. *Хлопці .. обережно просмикуються між лободою й буйними колякам, щоб знайти зручне місце* (Л. Мосендз); *У старих, погнилих пнях люблять тут бувати сірі, блискучі, нешкідливі вужики.., що лежать десь на гарячій стежині спіралькою або мінливо просмикуються поміж густим суничником* (У. Самчук); // Пробиваючись крізь що-небудь, проникати, попадати кудись (про світло, сонячні промені і т. ін.). *З світлиці через нещільно причинені віконниці просмикувались довгі смуги світу й падали на тин* (І. Нечуй-Левицький); *Крізь щілини просмикувалися тоненькі промені сонця* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

2. *тільки недок.* Пас. до **просми́кувати.** *Зверху українські шаровари мали очкурню, через яку просмикувався очкур, що стягував їх на талії* (з наук.-попул. літ.); *Тонка плетена нитка використовується для бісероплетіння. Для особливої міцності попередньо просочена воском, легко просмикується в голку* (із журн.).

ПРО́СМІХ, у, *ч., діал.* Усміх. [Баронова-Козино:] *А ви його син?.. Вибачте, не знала. (До Мокія з підлесливим просміхом). Хоч ви похожий на вашого папу* [тата] (М. Куліш).

ПРОСМІХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОСМІХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., діал.* Усміхатися. — *Не сумуй! Я вважаю, що новий день — уже привід просміхнутися* (із журн.).

ПРОСМІХНУ́ТИСЯ *див.* **просміха́тися.**

ПРОСМІ́ШКА, и, *ж., діал.* Насмішка. — *Які ж в тебе очі бистрі до чужого добра! — дивується Григорій. — Гляди, щоб їх не покосило. — Але Марія не зважає на просмішку* (М. Стельмах).

ПРОСМІ́ШНИК, а, *ч., діал.* Насмішник. *Гарно — з мамою піти; в церкві бабуся стоїть; а від просмішників одвернутись, і годі* (В. Барка); *Василина, хоч і знає, що воно й до чого, але посміхається своєму просмішнику* (М. Стельмах).

ПРОСМІ́ШНИЦЯ, і, *ж., діал.* Жін. до **просмі́шник.** *Ще якихось два роки тому він батогом підстьобував Христину, щоб не була такою просмішницею, а тепер вона його петлею зашморгнула, будь ти неладна...* (М. Стельмах).

ПРОСМІЯ́ТИ, ію́, ієш, *док., розм.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **ви́сміяти.** *Якби за годинку перед тим Мася побачила, що хто робить такі штуки, сама просміяла б; а тепер ось як!* (А. Свидницький).

2. *що.* Утратити що-небудь через сміх, сміючись. — *А яка ж є доля тієї дівки, що ся сміяла* [сміялася]*? — Вона свою долю просміяла* (Сл. Б. Грінченка); — *Не пирхай і не смійся, Олегу Сергійовичу. Більшовики дуже довго сміялися і ледь не просміяли кібернетику і комп'ютери* (Ю. Бедзик).

ПРОСМІЯ́ТИСЯ, ію́ся, іє́шся, *док., розм.* 1. Посміятися (у 2 знач.) певний час. *Сміємося. Отак просміялись три дні, а там дивимося — вже й Любеч* (І. Білик).

2. Те саме, що **просмія́ти** 2. *Аж тепер Василеві хлопці зметикували, що подібні ідеї належало б утілювати в життя їм, але — прогледіли, просміялися* (Н. Околітенко).

ПРОСМО́КТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просмокта́ти.** *Принцип дії газоаналізатора ґрунтується на зміні довжини забарвленого стовпчика, отриманого під час реакції індикаторного порошку із забрудненим повітрям, просмоктаним через скляну індикаторну трубку* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСМОКТА́ТИ *див.* **просмо́ктувати.**

ПРОСМОКТА́ТИСЯ *див.* **просмо́ктуватися.**

ПРОСМО́КТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просмо́ктувати** і **просмо́ктуватися.** *Універсальний газосигналізатор призначений для визначення в повітрі сильнодіючих отруйних речовин. Принцип його роботи базується на просмоктуванні повітряно-забірним пристроєм зараженого повітря через індикаторну трубку* (з навч. літ.); *Видалення пилу з повітря може бути здійснено аспіраційним способом, що ґрунтується на просмоктуванні повітря через фільтр* (із журн.).

ПРОСМО́КТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОСМОКТА́ТИ,** мокчу́, мо́кчеш, *док., що.* 1. Просочуючись, утворювати отвір у чому-небудь (про рідину). *Вода раз греблю просмоктала... Ну, що ж! узять би й загатить, Так ні! Мірошник спить та спить* (Л. Глібов); * Образно. *Трудно повірити, щоб можна було щось під тиском заборони 1876 р. робити, а тим часом робота все-таки провадилась, життя просмоктувало греблі репресій і то тут, то там давало незбиті докази невмирущої енергії* (С. Єфремов).

2. Всмоктуючи що-небудь (перев. повітря), проводити через щось. *У верхній частині приладу розміщено вентилятор, який просмоктує повітря повз кульки термометрів зі швидкістю 2 м/сек* (з навч. літ.).

3. Смокчучи (у 1–3 знач.), робити в чому-небудь отвір.

4. *тільки док.* Посмоктати (у 2 знач.) певний час. *Малюк просмоктав груди до ранку* (із журн.).

ПРОСМО́КТУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОСМОКТА́ТИСЯ,** мо́кчеться, *док.* 1. Просочуючись, проникати кудинебудь (про рідину). *Води морські прісніявіють* [стають прісними], *у лоно землі просмоктавшись* (М. Зеров); *В тривозі, щоб вода не просмокталася в ранець, в якому лежали коробки з гамма-глобуліном, закутав* [Федір] *його в піджак* (Ю. Мушкетик).

2. Усмоктуючись, проходити через щось (про повітря). *Фіксатор вставляють у втулку так, щоб кінець фіксатора сковзав по канавці штоку, над якою зазначено обсяг повітря, що просмоктується* (з наук.-техн. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **просмо́ктувати.** *Відпрацьовані гази в колонці викидаються вентилятором по внутрішній трубі назовні, а повітря для горіння просмоктується по зовнішній трубі знадвору* (із журн.).

ПРОСМО́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **просмоли́ти.** *Був він* [човен] .. *латаний-перелатаний, наскрізь просмолений, з розбитими кочетами, набубнявілими веслами* (Л. Дмитерко); *Поміж скелями тягнувся міцний просмолений зверху кабель у металічному панцирі* (В. Владко); *У запасному такелажі бота Жильят знайшов досить великий просмолений брезент з довгими стропками на всіх чотирьох кутах* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // **просмо́лено,** *безос. пред. Цей план, певне, визрівав у нього давно, бо ту скриньку вже було обшито брезентом і просмолено* (М. Дашкієв).

2. *у знач. прикм.* Який просмолився, просякнув смолою, вкрився плямами смоли. *Троє* [вівчарів] *в просмолених полотняних сорочках, у постолах за собою волокли довгі канчуки* (Ю. Мушкетик).

ПРОСМО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просмоли́ти** і стан за знач. **просмоли́тися.** *Особливу увагу звертають на просмолення щілин, носа та корми човна* (із журн.).

ПРОСМОЛИ́ТИ *див.* **просмо́лювати.**

ПРОСМОЛИ́ТИСЯ *див.* **просмо́люватися.**

ПРОСМО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просмо́лювати.** *Просмолюваний канат.*

ПРОСМО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просмо́лювати** і **просмо́люватися.** *Суха перегонка деревини — один із перших процесів хімічної технології. Починаючи з XII ст., її широко використовували для вироблення соснової смоли з метою просмолювання дерев'яних суден і просочення канатів* (з навч. літ.).

ПРОСМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОСМОЛИ́ТИ,** молю́, мо́лиш, *док., що.* Покривати або просочувати смолою; смолити. *Більшу частину свого життя світлогорські хлопчаки проводять на морі .. Вони просмолюють човни, ловлять рибу, чекають повернення батьків з дальнього рейсу* (Н. Бічуя); *Знов захотілось мені Дуб просмолить, приготовить снасті На голубій Шексні* (Л. Забашта); *Я дивився. І все запам'ятовував. Що і як. Як сукати дратву, як просмолити її й заправити в неї волосінь із свинячої щетини* (І. Кирій).

ПРОСМО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ПРОСМОЛИ́ТИСЯ,** мо́литься, *док.* 1. Просякати смолою, вкриватися плямами смоли. *В ялиновому насінні багато смоли. Тіло пташки* [кривоноса] *так просмолюється, що не піддається розкладу* (О. Копиленко); * Образно. — *Кінчай теревені, сідай у човни. Смолою століть просмолились вони* (І. Драч).

2. *тільки недок.* Пас. до **просмо́лювати.** *Не для того вони тії вітрила робили чорними, щоб когось там настрахати. Вадя певен, що вітрила просмолювались для того, щоб вони у вологому тропічному кліматі могли довше служити* (М. Білкун).

ПРОСНІ́ДАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *що, розм.* Утратити що-небудь через сніданок, снідаючи. *Хтось у лісі гукає, Дівка долі шукає. Обізвалася доля Коло синього моря: — Ти свою, дівча, долю В п'ятницю проспівала, В суботу проснідала* (з народної пісні); — *Чого це в тебе така гречка вродила? — Та то, — каже, — я проснідав гречку* (Б. Грінченко).

2. Снідати якийсь час. *Найкращий спосіб почати день і приготуватися до продуктивної праці — просто проснідати із задоволенням, не поспішаючи* (із журн.).

ПРОСНУ́ТИСЯ *див.* **просипа́тися**[1]**.**

ПРО́СО, а, *с.* 1. Злакова культура, із зерен якої одержують пшоно. *Просо вітру боїться, а дощеві кланяється* (прислів'я); *Гарячою зеленою барвою горить на сонці ячмінь, широко стелеться килим ясно-зеленого вівса, а далі .. темніє просо* (М. Коцюбинський); — *Моя батьківщина — на Данелевщині. Пшеничка там родила, житечко, просо* (Григорій Тютюнник); *Просо стояло щільною, непролазною стіною* (Ю. Логвин).

2. Зерно цієї рослини. — *Чіпко, — каже, радіючи, Мотря. — Тепер буде своє жито й своя пшениця, і просо, й ячмінь, і гречка* (Панас Мирний); *Отець Харитін одімкнув комору й видав парубкові вівса, а титар позносив в комору мішки з борошном, з крупами, з просом та квасолею* (І. Нечуй-Левицький); *Сіяти на зерно не тільки пшеницю, а навіть просо вже було пізно* (Є. Доломан).

3. *тільки мн.* **проса́.** Поля, на яких ростуть ці рослини; самі рослини цих полів. *Він* [горобець] *літав у сусіднє село на проса, і такий прилетів повний, круглий та товстенький, як грудка масла* (І. Франко); *Обоє поминули парк і вийшли просто в поле. Тут ще доходили потайні шелести просів, тихі посвисти сухих билин* (М. Івченко); *У чорних просах степу мріють заіржавлені рейки залізниці* (Г. Косинка); *Де-не-де, як квола згадка про закінчене літо, тішать очі нескошені гречки та проса* (Б. Антоненко-Давидович).

Де́рти (дра́ти) крупу́ (про́со, зе́рно́ *і т. ін.) див.* **де́рти.**

△ **(1) Волосоподі́бне про́со** — бур'ян, що засмічує злакові культури. *Основними засмічувачами посівів озимої пшениці в умовах Західної України є однорічні тонконогові (злакові) бур'яни: півняче просо, просо волосоподібне, мишій сизий і зелений, вівсюг звичайний* (з наук. літ.); **(2) Ку́ряче про́со** — бур'ян, що засмічує рис, просапні культури і просо. *Куряче просо поширене по всій Україні, особливо на зрошуваних землях півдня. Засмічує посіви зернових колосових, кукурудзи, рису, буряків, овочевих культур, сади й виноградники* (з наук. літ.); **(3) Пальча́сте про́со** — те саме, що **да́гуса.** *У деяких районах Північної Африки та Індії пальчасте просо є важливою зерновою культурою. З його зерна отримують борошно, крупу й пиво* (з наук.-попул. літ.); *Пальчасте просо є посухостійкою, невимогливою до ґрунту, високоврожайною рослиною* (із журн.).

◊ **Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай** *і т. ін.)* **но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со)** *див.* **су́нути; Су́нути (встромля́ти, всува́ти** *і т. ін.)* **/ суну́ти (встроми́ти, всу́нути** *і т. ін.)* **[свого́] но́са** *(рідко* **[свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)]** *див.* **су́нути.**

ПРОСО́ВАТИ, аю, аєш, *док., перев. що.* Посовати (у 2 знач.) певний час. *Цілий день просовав меблі з місця на місце.*

ПРОСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просо́вувати** і **просо́вуватися.** *Голки мають широкі вушка, дуже зручні для просовування нитки* (з мови реклами); *Всі зрозуміли, що йдеться не про .. помилку Кошарного, а про свідомий злочин, про навмисне замовчування одного проєкту і просування другого* (П. Загребельний); *Визначено горизонтальні й вертикальні методи просовування на ринок нових туристичних продуктів* (з наук. літ.).

ПРОСО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ПРОСУВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОСУ́НУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *що.* Сунути, протягувати що-небудь кудись, крізь щось. — *Кого ви там вихваляєте так? — спитав він, просуваючи голову у двері* (Панас Мирний); *Семенюк .. почав просовувати голку в вушко ґудзика* (В. Винниченко); *Максим сидить на припічку, просовує в піч то ліву, то праву ногу, щоб нагріти* (Є. Гуцало); *Поширивши трохи дірку, Василь просунув у продухвину руки й піднявся на мускулах* (Г. Хоткевич); *Жильят просунув трос у кільце причалу* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *у недок. тільки* **просува́ти,** *що.* Сунучи, переміщати що-небудь вперед. *Я бачу, що мій партнер розпочинає небезпечний рейд. Знімаю пішака і просуваю свого* (П. Колесник); *Він просунув її* [жердину] *ще на кілька сантиметрів далі — до метеорита* (В. Владко); // *що, перен.* Сприяти розвиткові, поступальному рухові і т. ін. — *Ми, німці, люди вчорашнього дня. Щоправда, за останнє сторіччя ми багато зробили, намагаючись просунути вперед свою культуру* (О. Шугай); *В молодості її батько закінчив хімічний факультет університету і тепер вирішив трохи просунути тутешню науку* (О. Авраменко).

3. *у недок. перев.* **просува́ти,** *кого, перен.* Добиватися призначення, обрання на посаду, пропонувати для більш відповідальної роботи, зайняття більш високого становища. *Раніше її як артистку навчав і просував уперед колишній чоловік* (М. Дашкієв); — *Віват! Браво! Ур-ра! Будемо тебе просувати на президента. Завтра ж таки, не відкладаючи, дзенькну Жлобі, аби .. на всіх телеканалах і у всіх газетах пустив чутку про майбутню жінку-президента* (Г. Тарасюк); *Навколо підіймається густий частокіл рук. Зітхаючи, підводить руку і Полікарп Сергієнко, хоча й не встиг він просунути когось із своєї, хай самої далекої, рідні* (М. Стельмах).

4. *у недок. перев.* **просува́ти,** *що, перен.* Упроваджувати в що-небудь, поширювати десь. *Для всіх чайних, які тільки є в районі, постачає ці бездарні копії якийсь халтурник з обласного центру, .. просуває своє ерзац-мистецтво в маси... І ніхто його за халтуру до суду не тягне!* (О. Гончар).

◊ **Ніде (нема́ (нема́є) де, ні́куди,** *заст.* **ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути)** *див.* **встромля́ти.**

ПРОСО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПРОСУВА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОСУ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Сунутися, всовуватися кудись, крізь щось. *У двері просовується якась дивовижна фігура. Щось цибате, в довгій, аж до п'ят, свитині* (Г. Хоткевич); *Бачить Микита, що чиясь рука у випиляний отвір просувається...* (Б. Антоненко-Давидович); *Він підіймає ворота, просовується на подвір'я і, не кваплячись, суне до дровітні своє опасисте тіло* (М. Стельмах); *Заєць вплигнув в темну печеру, а за ним ледве просунулись Улас та Юрко* (І. Нечуй-Левицький); *Шумаков почув, що у шпару, вирізану в дверях для пошти, просунувся лист* (С. Голованівський); // *рідко.* Стирчати з якогось отвору, щілини. *З драної торби .. просовується свердел* (Марко Вовчок).

2. Переміщатися, рухатися в певному напрямку. *Назустріч трапилася підвода, що просувалася попід ліском* (І. Багряний); *Чорні хмари .. просовувалися поволі і збільшували темряву літнього вечора* (Іван Ле); *Артур Пепа опинився у страшенно ранковому приміському потязі, що натужно просувався в бік гір зі швидкістю, мало чим вищою від пішохідної* (Ю. Андрухович); *Фелікс попхнув Волю з дівчинкою у ринву, наказав повзти й не оглядатися. Сам швидко заповз слідом, просунувся за Волею кілька метрів і завмер* (Ю. Яновський); *Фіра вибралася на рівнину, просунулась ще кілька метрів, стала* (М. Олійник); // Рухаючись, переміщаючись, наступати, займати нові позиції (про військо). *Довелося просуватися вперед, ведучи безперервні бої, які не вщухали ні вдень ні вночі* (Є. Доломан); *Героїчні захисники Севастополя .. перейшли одразу в наступ і просунулись на три-чотири кілометри* (В. Кучер); // Із труднощами пробиратися крізь натовп; протовплюватися. *Хлопці живчиками просуваються поміж дорослими й без перестанку кричать дзвінкими, веселими голосами* (В. Винниченко); *Хлопці прийшли до клубу .. Попереду просувався .. Павло* (Г. Епік); *Люди тісніше обступили парубка. Тарас, зрозумівши, що мова йде про загадкову залізницю, просунувся й собі ближче* (О. Іваненко); // Долаючи якісь перепони, перешкоди, пробиратися між чимсь. *Караван поволі просувається через гори й піски, повз буйні зелені оази і пишні міста* (О. Бердник); *Вона між лавами просовується жваво, Як м'ячик котиться, вклоняючись усім, І грає усміхом веселим та легким* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // *перен.* Розвиватися, прогресувати. *Пояснював* [Ходжа Сінан], *як просувається будівництво мечетей Сулейманів і Шахзаде* (П. Загребельний); *Перемовини нашого командування з принцом Павлом просувалися успішно* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *перен.* З'являтися, змінюючи одне одного (про думки, образи і т. ін.). *В його голові миготіли якісь шматки думок, просувалися якісь неясні образи, та він ніяк не міг впіймати їх* (М. Коцюбинський); // *перен.* Линути, ширитися, проникати (про голоси, звуки і т. ін.). *Як од велетенських хвиль, що обсувають пісок і каміння з берега в море, полем просувається шипіння: "Тш! Тш-ш!"* (В. Винниченко); *Крізь шпарину внизу дверей просовувався до кабінету тонкий і гострий меч світла, яке йшло з лікарняного коридору* (І. Роздобудько).

3. *у недок. перев.* **просува́тися,** *перен.* Розвиватися, досягати успіхів у чому-небудь. *Згідно з позитивістськими соціально-політичними концепціями суспільство у своєму розвитку просувається від простого до складного, від нижчого до вищого щабля свого розвитку* (з навч. літ.); // Потрапляти в певне середовище. — *Хазяйнуй, сину, як і батько твій хазяйнував .. — Ні вже, годі! — То, про мене, й просовуйся в пани!* (І. Нечуй-Левицький).

4. *у недок. перев.* **просува́тися,** *перен.* Поширюватися десь. *Садівництво просунулось у віддалені північні райони* (О. Гончар).

◊ **Семими́льними кро́ками йти (просува́тися, ступа́ти** *і т. ін.) див.* **іти́.**

ПРОСОДЕ́МА, и, *жс., лінгв.* 1. Суперсегментна одиниця фонологічної системи мови, за допомогою якої розмежовуються різні за змістом слова. *Елементи інтонації, просодеми — це сила голосу, з якою вимовляються звуки у мовному потоці, висота тону і тембру звуків, темп і ритм мовлення* (з навч. літ.).

2. Мінімальна значуща одиниця акустичних компонентів, що складають інтонацію фрази. *У складній одиниці — інтонемі (у реальному висловленні) — різні види просодем виконують різні комунікативні функції* (з наук. літ.).

ПРОСОДЕ́МНИЙ, а, е. *лінгв.* Стос. до просодеми. *У статті описується структурно-системний принцип будови просодемного простору мови, що відображає єдину цілісність його природи* (з наук. літ.); *Найменшою, елементарною операційною одиницею, що функціонує художньо, учений визначив експресему в конкретному вияві. Вони бувають просодемні, фонемні (фонетичні), грамемні (морфемні, синтаксемні) та ін.* (із журн.).

ПРОСО́ДИКА, и, *ж., лінгв., літ.* Загальна назва фонетичних суперсегментних характеристик мови як на рівні сприйняття (висота тону, гучність, тривалість), так і на фізичному рівні (частота основного тону, інтенсивність, час). *Просодика — важлива складова частина правильної та красивої мови. Саме її сформованість і робить мовлення виразним* (з наук.-попул. літ.); *Просодика та інтонація відіграють важливу роль в організації та оформленні висловлювань, адже просодично-інтонаційні компоненти додають тексту психоемоційне забарвлення* (з навч. літ.).

ПРОСОДИ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв., літ.* Прикм. до **просо́дія.** *З погляду просодичних змін можна вважати, що праслов'янський період, який розпочався утворенням інтонацій на рівні словоформи, привів до розвитку інтонації на рівні парадигми (слова) — новоакутової інтонації* (з навч. літ.).

ПРОСОДІ́ЙНИЙ, а, е, *лінгв., літ.* Стос. до просодії. *Мовна інтонація — це сукупність системно зумовлених просодійних характеристик мови* (з навч. літ.).

ПРОСО́ДІЯ, ї, *ж.* 1. *лінгв.* Система вимови наголошених і ненаголошених, довгих і коротких складів у певній мові. *Навіть великий приятель поетичного хисту Франка Драгоманов часом жалівся, що йому трудно зорієнтуватися в розмірі галицьких віршованих писань ("у вас якась інша просодія")* (М. Зеров); *Наголос у граматиці М. Смотрицького розглянуто у двох із чотирьох виділених розділів граматики — орфографії та просодії* (з наук. літ.).

2. *літ.* Учення про співвідношення складів у вірші; сукупність правил віршування. *Поперед всього я радив би Вам прочитати собі де-небудь у граматиці про просодію і будову вірша* (І. Франко).

ПРОСОКОТА́ТИ, кочу́, ко́чеш, **ПРОСОКОТІ́ТИ,** кочу́, коти́ш. Док. до **сокота́ти, сокоті́ти.** *Вийшовши вранці на ґанок, Василь почув, як просокотала біла курка, попробував голос молодий півник, заґелґотіли гуси* (із журн.); *Раптом Василинка просокотала: — .. Наші дідо князь!! І знаєте, чому? Бо він ніколи не голив свої вуса! Ні жодного разу!* (Г. Колісник); *— Мило на тебе дивитися, — просокотіла Хвенна* (Валерій Шевчук).

ПРОСОКОТІ́ТИ *див.* **просокота́ти.**

ПРОСО́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **просоли́ти.** *Січкар .. впаковував у мішки з зерном кусні добре просоленого сала* (М. Стельмах); *Обідньої пори вирішив Ягнич провідати родичку. Замість просоленої морськими вітрами кепчини-млинця, в якій прибув до Кураївки, надів нового капронового бриля* (О. Гончар); * Образно. *Несподівана туга, боляча, дзвінка, просолена їдким розпачем, ухопила в кліщі серце Романа* (В. Бабляк).

2. *у знач. прикм.* Пригот. солінням (про страву). *На столах страви-страви, так батечку мій!.. там і яєшні, .. і холодцю з раками і з просоленою осятринкою* (Г. Квітка-Основ'яненко); *За цією преславною вечерею було всього: оленяча шинка, скибочки просоленої буженини, копчена сьомга, солодкі вівсяні та ячмінні пудинги, чаю досхочу, віскі вдосталь, кілька пляшок портвейну* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *у знач. прикм.* Який просолився. * Образно. *Збуджені просолені матроси На підбір — красиві, молоді* (М. Гірник).

ПРОСО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просоли́ти** і стан за знач. **просоли́тися.** *Спершу приготуйте соляний розчин для просолення курки. Якщо маєте змогу витримати філе у розчині добу, готуйте його в концентрації 3 %* (з наук.-попул. літ.); *На дренажній сітці дуже зручно обсушувати твердий сир після просолення* (з навч. літ.).

ПРОСОЛИ́ТИ *див.* **просо́лювати.**

ПРОСОЛИ́ТИСЯ *див.* **просо́люватися.**

ПРОСОЛІ́ТИ, іє, *док.* Просякнути сіллю, набратися солі, стати солоним. *Просоліла риба* (Сл. Б. Грінченка); *Плащ-палатка так просоліла, що дощова вода в ній зробилася солонішою, ніж морська* (В. Кучер); *З-під окулярів, по засмаглих повних щоках — білі смужечки висохлого поту. Чепурна русява зачіска теж просоліла* (Микита Чернявський).

ПРОСО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просо́лювати** і **просо́люватися.** *Просолювання — дуже популярний метод консервації риби. З однозначних його плюсів — зручність та досить тривалий термін зберігання зі збереженням смакових якостей продукту* (із журн.).

ПРОСО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОСОЛИ́ТИ,** солю́, со́лиш, *док., що.* Просочувати, насичувати що-небудь сіллю. *Звичайна сіль допоможе рибі зберегти форму. Для цього просолюємо шматки приблизно за 15–20 хвилин до початку термічної обробки* (із журн.); *Холодні хвилі так вимили й просолили його рани за чотири доби, що вони не кровоточать* (О. Довженко).

ПРОСО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОСОЛИ́ТИСЯ,** солю́ся, со́лишся, *док.* 1. Просякатися сіллю, набиратися солі, ставати солоним. *Стало сало просолюватися* (Сл. Б. Грінченка); *Море било й гризло його, як прибережну скелю; він* [Джузеппе] *став шерсткий, як губка, просолився, наче канат* (М. Коцюбинський); *Це дуже швидкий рецепт, огірки просолюються буквально за кілька годин — вдалий варіант для швидкого застілля чи пікніку* (із журн.); *Хамон має добре просолитися в ропі морської солі та визріти й висушитися в спеціальних підвалах із природною вентиляцією* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **просо́лювати.** *Перш ніж потрапити вам на стіл, свіжовиловлені анчоуси витримуються в дерев'яних бочках, потім просолюються* (із журн.).

ПРОСО́ННЯ, я, *с., розм.* Неповне пробудження, стан напівсну (у 1 знач.). *Злякався* [сліпий] *власного голосу і прокинувся з просоння* (О. Турянський); *Карпо Богун з ранкового просоння таки почув калатання дзвонів у селі* (Іван Ле); *Оксана заплакала. Павло вхопив її за плечі й почав злегенька трусити, наче хотів розбудити з якогось важкого й гіркого просоння* (В. Кучер).

ПРОСОПО́ГРАФ, а, *ч.* Фахівець із просопографії. *Просопограф застосовує до людської спільноти той самий метод формалізованого квантитативного аналізу, який бібліограф застосовує для каталогізації книжкового зібрання, археолог чи музейний працівник — до колекції артефактів, джерелознавець — для фіксації збережених копій джерела* (з навч. літ.).

ПРОСОПОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до просопографії. *Під час просопографічного дослідження відповідно до виду джерел залучаються методики й підходи інших спеціальних історичних дисциплін і галузей науки — генеалогії, соціології, біографістики, демографії, статистики тощо* (з наук. літ.); *У статті описано просопографічний портрет земських лікарів, розкрито їхній внесок в організацію боротьби з епідеміями, соціальними хворобами серед населення Бессарабської губернії* (із журн.).

ПРОСОПОГРАФІ́ЧНО. Присл. до **просопографі́чний.** *Приватне листування дає змогу просопографічно дослідити інтелектуальні мережі, до яких була залучена Олена Апанович, її родинні зв'язки й маловідомі біографічні дані* (з наук. літ.).

ПРОСОПОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Спеціальна історична дисципліна, що вивчає біографії історичних осіб, які належали до певної доби чи місцевості, мали спільні політичні, соціальні чи етнічні риси, обіймали певну посаду. *Поняття "просопографія" вперше було вжито 1573 р. у праці Антуана дю Вердьє "Просопографія чи Опис знаменитих особистостей від створення світу зі своїми портретами"* (з наук.-попул. літ.); *Мета просопографії — створення індивідуальних та колективних біографій (наприклад, реконструкція способу життя грецьких рабів, чиї імена відомі за написами про дарування їм свободи)* (із журн.).

ПРОСОПОДІ́БНИЙ, а, е. Подібний до проса, схожий на нього. *У початковий період захворювання слизової оболонки порожнини рота на фоні катаральних змін у ділянці м'якого піднебіння з'являються просоподібні зернисті висипи червоного кольору* (з навч. літ.); *Значною мірою очистити посіви сої від злакових просоподібних бур'янів можна за допомогою боронувань* (із журн.); // *у знач. ім.* **просоподі́бні,** них, *мн.* Група зернових культур, яка включає кукурудзу, просо, сорго, рис. *Просоподібні — це теплолюбні й світлолюбні рослини короткого дня, які мають високу посухостійкість і жаростійкість (крім рису)* (з наук. літ.); *Стебло у просоподібних заповнене пухкою серцевиною, поділене вузлами на міжвузля* (з навч. літ.).

ПРОСОПОПЕ́Я *див.* **прозопопе́я.**

ПРОСОРУ́ШКА, и, *ж.* Машина для перероблення проса на пшоно. *Другого* [двигуна] *доведеться ставити на господарському дворі — качати воду, крутити віялку, просорушку, соломорізку* (Ю. Яновський); *Для отримання пшона високої якості використовувалися жорнові просорушки. У них верхнє жорно металеве чи кам'яне, а нижнє покрите якимись м'якими матеріалами (корком чи шкірою)* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСОТА́ТИСЯ *див.* **просо́туватися.**

ПРОСОТИ́ТИСЯ *див.* **просо́туватися.**

ПРОСО́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОСОТА́ТИСЯ,** а́ється, **ПРОСОТИ́ТИСЯ,** со́титься, *док., розм.* Те саме, що **просо́чуватися²**. *Ледь чутно долітало туркотіння тракторів, ніби звук просотувався крізь темряву* (О. Копиленко); *Ті різні чутки, що просотувались крізь невидимі шпарки тюрми, були розірвані, невиразні* (Л. Смілянський); *В тишу задонської місячної ночі просоталося переливчасте гудіння* (А. Хорунжий); *Доводиться йти по коліна в попелі, клапті сажі осідають на плечах. Може, це сніг, ні, сніг важчий. Усе просоталося димом* (Г. Пагутяк); * У порівн. *Що дужчав дощ, то в швидшому темпі танула піддоглядна публіка, мовби вона просотувалася крізь камінні стіни, змочені дощовими бризками* (В. Барка).

ПРОСО́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **просо́хнути.** *Довгим весняним ключем, як журавлі, пливли по небі хмари, недавно просохлий камінь білів на сонці* (М. Коцюбинський); *— Не чіпайте мене! — роздратовано відповіла Жанна, вже з просохлими очима* (Гео Шкурупій); *За мене лишається помкомвзводу — сержант Орлов. Сам вмощуюся біля свого окопчика на просохле запашне сіно* (Є. Доломан); *Дмитро повертався в село. На його обличчі з слідами просохлого поту .. лежала задума* (М. Стельмах).

ПРОСО́ХНУТИ *див.* **просиха́ти.**

ПРОСО́ХТИ *див.* **просиха́ти.**

ПРОСО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просочи́ти.** *Байдужісінько проходять повз нього чумаки з наймитами своїми — в чорних, навмисне, від нападу нужі, просочених дьогтем сорочках* (О. Ільченко); *Атлантичним океаном щільно зачинена коробочка з діамантом дісталася восени берегів Нігерії. Спеціальний, просочений африканською маззю амбуратікве лак уберіг її від дії солоної морської води й водоростей* (В. Лис); * Образно. *Навкруги панувала важка, просочена місячним промінням тиша* (В. Гжицький); // **просо́чено,** *безос. пред. У вхідні двері двічі стукали. Ні першого, ні другого разу йому не вдавалося визначити, хто це був; .. на заваді стояли захисні плетива, якими було просочено стіни, підлогу та стелю його покоїв* (О. Авраменко).

ПРОСО́ЧЕННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **просочи́ти** і стан за знач. **просочи́тися¹**. *Засіб для просочення дерев'яних поверхонь забезпечує тривалий захист від вологи та грибкових захворювань* (з мови реклами).

ПРОСО́ЧЕННЯ², я, *с.* Дія за знач. **просочи́тися²**. *У разі просочення води в місці різьбового з'єднання труб у водопровідній системі використовують льон як ущільнювач у формі пасма, просоченого спеціальним матеріалом, розведеним натуральною оліфою* (з навч. літ.).

ПРОСОЧИ́ТИ *див.* **просо́чувати.**

ПРОСОЧИ́ТИСЯ¹ *див.* **просо́чуватися¹.**

ПРОСОЧИ́ТИСЯ² *див.* **просо́чуватися².**

ПРОСО́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для просочування (*див.* **просо́чування¹**). *Просочувальний засіб на основі модифікованих рослинних олій з добавкою восків призначається для захисту та догляду за меблями та обшивками стін з масивної деревини всередині приміщення* (з мови реклами).

ПРОСО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просо́чувати.** *Взуття, просочуване водовідштовхувальним аерозолем, надійно захищає ноги від намокання* (з мови реклами).

ПРОСО́ЧУВАННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **просо́чувати** і **просо́чуватися¹**. *Після просочування антипіренами дерев'яних конструкцій, тканин та інших горючих матеріалів має бути складений акт про виконану роботу* (з мови документів).

ПРОСО́ЧУВАННЯ², я, *с.* Дія за знач. **просо́чуватися²**. *— Насип має скріпити разом із заложеними мішками стик шпунта з днищем, має забезпечити перегатку від просочування води через щілинки* (Г. Коцюба); *Пригнічені думкою про темряву, халдейські пастухи зайнялися астрономією. Відкриття самовільно виходять з пор світобудови; оце ніби невимушене просочування науки доходить і до невігласа* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПРОСО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОСОЧИ́ТИ,** сочу́, со́чиш, *док., що.* Наскрізь промочувати, насичувати щось якою-небудь рідиною. *Якось Джок обережно приніс у пащі маленьке зайченятко. Ми забрали його додому і годували теплим молоком, просочуючи ним ганчірку* (С. Андрухович); // Промочувати, насичувати собою (про рідину). *Осінній дощ здавався безмежним. Вода була повсюди — лилася з чорних дерев, хлюпала під ногами, просочувала кожну нитку одягу* (Д. Білий); *Данько біг — і немов стояв серед степу, а степ тікав від нього за обрій. Піт давно просочив його одежу* (М. Йогансен); // Насичувати якимсь запахом, сповнювати димом і т. ін. * Образно. *Як хворий не намагався забутись, викинути з голови спогади, вони просочували мозок, як нудний чад* (С. Добровольський); // *перен.* Сповнювати чим-небудь, поширювати десь. *Десятки телеканалів та онлайн-ресурсів просочили інформаційний простір історією про нашестя кульових блискавок в Україні, хоча ця інформація була вигадана в межах кампанії проти фабрикування й поширення дезінформації* (з газ.).

ПРОСО́ЧУВАТИСЯ[1], ується, *недок.*, **ПРОСОЧИ́ТИСЯ,** со́читься, *док., чим.* 1. Наскрізь просякатися, насичуватися якою-небудь рідиною. *Перев'язали туго рану, і просочився кров'ю бинт...* (В. Сосюра); * Образно. *Сонця як не було, так і немає, зате сіра запона просочується його промінням, мов полотно водою* (Н. Околітенко); // Насичуватися якимсь запахом, сповнюватися димом і т. ін. *Під'їхав возом дядько Олекса .. Він весь просочився духом конюшини, лапаті квітки заплуталися в його старому, пропеченому жнив'яним сонцем одязі* (Є. Гуцало).

2. *тільки недок.* Пас. до **просо́чувати.** *При значній кровотечі тампон із стерильної вати просочується гемостатичною рідиною та накладається на поверхню, що кровоточить* (з навч. літ.).

ПРОСО́ЧУВАТИСЯ[2], ується, *недок.*, **ПРОСОЧИ́ТИСЯ,** со́читься, *док.* 1. Поступово проникаючи крізь що-небудь, витікати, виділятися краплями або тонким струменем (про рідину). *Вода просочується з гір скрізь з ґрунту й стікає по камінцях по вулиці* (І. Нечуй-Левицький); *Уся центральна і задня частини астроплана являють собою величезний склад нового атомного палива, атоміту .. Атоміт надтекучий, він вільно просочується крізь найщільніші фільтри, якими б дрібними не були їхні пори* (В. Владко); *Перев'язку зробив* [поранений] *невміло. Кров швидко просочувалась крізь полотно* (А. Шиян); *Ляля і тьотя Варя витерли його, оббили сукном та цератою, щоб не просочилась в ящик волога* (О. Гончар); // Проникати, проходити через якісь отвори, щілини тощо (про повітря, запахи і т. ін.). *Крізь віконну раму просочувався густий аромат парку* (М. Івченко); *Встановивши, що повітря ніде не просочується, сигнальник став попускати канат* [з водолазом] (М. Трублаїні); *Холодний жовтневий вітер просочується крізь подертий намет і задуває тьмяний вогник* (З. Тулуб); *Здавалося, густий туман от-от просочиться у шпари й огорне їй руки, шию, очі* (І. Карпа); // Пробиваючись крізь що-небудь, проникати, попадати кудись (про світло, звуки і т. ін.). *Звідкись ледве чутно просочується до гомону голосів трошки гунявий, металічний і ніжний голос* (В. Винниченко); *В довколишню тишу з будинку просочується глухий потужний гуркіт* (М. Дашкієв); *Засвітили лампу, її жовтаве світло заповнило кімнату, просочилося .. крізь щілини за ширму* (Я. Гримайло); // *перен.* Доходити, поширюватися, ставати відомим (про чутки, відомості, новини і т. ін.). *Чутки стали просочуватися з палацу до міста* (О. Авраменко); *— Ми хочемо знати, як просочилася таємниця явки до зрадника* (Ю. Яновський); *Інформація просочилася якимись іншими — і дуже небажаними — каналами* (М. Дашкієв); // *перен.* Поступово охоплювати кого-небудь, заволодівати кимсь (про почуття). *Від передчуття гострих нападок, власне, й просочувався в душу Нестора неспокій* (І. Волошин); *— Коли я скажу, що в мене просто більше життєвого досвіду, ви сприймете це як повчання, — у її втомлений голос просочилася гіркота* (В. Лис); // *перен.* Проникати куди-небудь (про думки, ідеї і т. ін.). *В усій країні точиться нещадна битва. Зараза просочилася і в таку високу інституцію, як літературна академія. Продажні елементи висунули кандидатуру генерала Валдоміро Морейри* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

2. *перен.* Непомітно або долаючи якісь перепони, пробиратися, проникати куди-небудь, углиб чогось. *Гарбузи в'ються поміж картоплею, спинаються на вишні, перелазять через тин, вони, прикріпившись чіпкими своїми вусиками, просочуються, пробиваються скрізь, де тільки можуть знайти краплину сонця* (Є. Гуцало); *Міліція з усіх сторін просочувалася в натовп* (Ю. Винничук); *Жодна жива душа не могла просочитися крізь щільне плетиво патрулів* (П. Загребельний).

ПРО́СПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проспа́ти.** *Після добре проспаної ночі подорожні почували себе бадьоро* (П. Козланюк); *Лягаю спати далі, а коли прокидаюся, робота проспана* (С. Пиркало); *Пливе місяць круглолиций. І мир первозданний Одпочив на лоні ночі. Тільки ми, Адаме, .. Не одпочиваєм До самої домовини у проспанім раї* (Т. Шевченко).

ПРОСПА́ТИ *див.* **просипа́ти**[1].

ПРОСПА́ТИСЯ *див.* **просипа́тися**[2].

ПРОСПЕ́КТ[1], у, *ч.* Широка і пряма міська вулиця. *Нове місто — сучасне, з хмарочосами білими, з широченними проспектами (на другий бік і не догукаєшся!), з площами і бульварами* (В. Нестайко); *У Львові була золота осінь. Тіні вже витягнулися, золоте світло косо падало на лавиці проспекту Шевченка* (Любко Дереш); *Проспект вирував, немов вода шуміла, вириваючись з тісної труби з несамовитим напором та лякаючою енергією* (Г. Вдовиченко).

ПРОСПЕ́КТ[2], у, *ч.* 1. Докладний план, короткий зміст наукової праці або певного видання, що готується до друку. *Проспект є розширеним, деталізованим планом наукової праці, що відображає вектори і специфіку дослідження* (з наук. літ.).

2. Рекламна листівка або буклет; довідник з описом того, що рекламується. *Зачинившись у кабінеті, я розкрив пачку іноземних журналів, що тільки-но надійшли. Серед них лежав і проспект нового альманаху, який збирався випускати англійський видавець* (І. Росоховатський); *"Вперед у минуле!" — закликали рекламні проспекти* (О. Ірванець).

ПРОСПЕКТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Спрямований у майбутнє. *При вивченні генетичних гнізд помітні ретроспективний і проспективний погляди на досліджуваний матеріал* (з наук. літ.).

2. Який стосується руху вперед. *У Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого відбувся другий Харківський кримінальний процесуальний полілог "Кримінальний процес: сучасний вимір та проспективні тенденції"* (із журн.).

3. *лінгв.* Стос. до проспекції. *У статті розглядаються епіграфи як проспективні текстотворчі елементи художнього тексту* (з наук. літ.).

ПРОСПЕ́КТНИЙ, а, е. Стос. до проспекту *(див.* **проспе́кт**[2]*). Під час розроблення техніко-технологічних рішень блочно-модульної ферми для утримання великої рогатої худоби використано вимоги чинних вітчизняних і європейських нормативних документів, результати аналітичних досліджень, проспектні матеріали та публікації* (з наук. літ.); *Підручник повинен містити проспектний вступ із частковим повторенням того, що вивчалося в попередньому класі, мету і завдання вивчення навчального предмета* (з навч. літ.).

ПРОСПЕ́КЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Конструктивний текстовий засіб, що містить інформацію, про що буде далі йти мова. *Проспекція є одним із прийомів розгортання тексту, який дає читачеві можливість ясніше уявити собі зв'язок і зумовленість подій та епізодів, характерних ознак, функції тощо* (з навч. літ.).

ПРОСПЕРЕЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док.* Посперечатися (у 1 знач.) певний час. *Одного разу я цілий вечір проспречалася з Трушем і Ганкевичем — за Вас* [Івана Франка] (Леся Українка); *Татари все ще галасували, розбившись на дві групи: одна вимагала їхати вперед, друга впиралась на своєму — треба шукати об'їзд. Так і проспречалися пів дня* (В. Чемерис).

ПРОСПЕ́РИТІ, *невідм., с.* Короткочасний період економічного піднесення в США після Першої світової війни. *Проспериті в США — період із початку 1920-х років до Великої депресії (1929), який відзначався економічним підйомом і споживацькими настроями в суспільстві* (з наук. літ.); *Проспериті розвивалося на основі наукових і технічних досягнень воєнного та довоєнного часів* (із журн.); // *перен.* Тимчасове, ненадійне, сумнівне процвітання, піднесення. *Недовгий період проспериті в державі був затьмарений інфляцією* (з газ.).

ПРОСПИРТО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проспиртува́ти.** *Вводимо препарат, акуратно натискаючи на поршень; швидко виймаємо голку; притискуємо до ділянки уколу проспиртований ватний тампон* (з навч. літ.); *Якась непевність, турбота і неспокій охопили наскрізь проспиртований мозок лейтенанта* (В. Владко); *Навіть блювотні рефлекси уже відсутні у тебе, .. бо твій організм украй проспиртований і не в спромозі відвергати отруту* (С. Процюк).

2. *у знач. прикм.* Який проспиртувався (у 2 знач.). *Та вона ж через цього пияка безпросвітного, через цього виродка проспиртованого забула, коли жінкою була!* (Г. Тарасюк).

ПРОСПИРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОСПИРТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Протирати, просочувати що-небудь спиртом. *Після парової ванночки можна приступати до очищення шкіри. У вас обов'язково повинні бути ватні тампони, руки краще проспиртувати (або використати одноразові рукавички)* (із журн.).

2. *розм.* Багато й регулярно вживаючи алкогольні напої, труїти себе, свій організм спиртом. *Знайомі міліціонери розповіли подробиці однієї післяноворічної смерті. За їх словами, неборака допився до того, що помер. Це ж наскільки потрібно було проспиртувати власний організм!* (з газ.).

ПРОСПИРТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОСПИРТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Просякати, насичуватися спиртом. *Скласти всі промиті сухофрукти й спеції в півлітрову банку, залити коньяком і залишити в холодильнику, щоб добре проспиртувалися, не менш як на одну, а краще на п'ять діб* (із журн.).

2. *розм.* Уживати алкоголь понад міру. *Телевізійний кумир проспиртувався: папараці підловили його п'яним. Очевидно, свята в улюбленого актора з бойовиків удалися* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **проспирто́вувати.** *Помідорні скибочки проспиртовуються 9–10 годин спиртом або горілкою* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСПИРТУВА́ТИ *див.* **проспирто́вувати.**

ПРОСПИРТУВА́ТИСЯ *див.* **проспирто́вуватися.**

ПРОСПІ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проспіва́ти.** *О, ще не всі умерли жалі, Не всі проспівані пісні, Не всі захмарилися далі, — Ще кров кипить, клекоче в шалі* (Олександр Олесь); *Баба сама підпадала під враження проспіваної пісні й, доспівавши останні слова, журно зітхнула* (Б. Антоненко-Давидович); *Шашубай грає на домбрі й співає пісню, присвячену Абаю .. Після кожної проспіваної строфи народний акин щоразу підводиться і низько вклоняється портретові Абая* (Т. Масенко); // **проспі́вано,** *безос. пред. Останню фразу було досить вдало вписано у музичне тло і проспівано напрочуд соковитим тенором* (Ю. Андрухович); *Безліч пісеньок було там проспівано* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

◊ **Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька** *(рідше* **пі́сня)** *див.* **пі́сенька.**

ПРОСПІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Виконати голосом музичний твір або його частину, відтворити голосом музичний звук, музичну фразу. *Проспівав він та й змовк, і тоді ледве схаменулася стара мати і каже: "Кармелю! Де, в кого ти навчився такої пісні?"* (Марко Вовчок); *Тремтливим .. тенорком він проспівав уступ* (Ю. Смолич); *Гофман, за своєю звичкою, проспівав пісню про сумний замок над берегом баварського озера* (Д. Білий); // Співуче вимовити. *Ущипливо дивлячись у вічі парубкові, вона майже проспівала: — Ні, хлопче, я зроблю, як сама схочу* (Г. Хоткевич); *— Їжте на здоров'я самі, — проспівала жінка. — Хлібець ще у нас є, попоїмо пізніше* (С. Голованівський); *— Дивися ж, готуйся, — схилившись над Михайлом, проспівала Ніна. — А я все, що слід, зроблю. До побачення...* (О. Бердник); // *перен.* Створити що-небудь з натхненням. *Картину* ["Звенигора"] *я не зробив, а проспівав* (О. Довженко); *Місто розповзалося на схід, в сторону річки Стрижня і вже давно не нагадувало той грізний, суворий, величний Чернігів, якому проспівали славу давні літописці* (Ю. Мушкетик).

2. *що і без прям. дод.* Видати мелодійні звуки (про співочих та деяких інших птахів). *Синичка проспівала коротеньку пісню і полетіла оббирати галузки і листя від гусені* (В. Гжицький); *Ось проспівав півень за стіною в хліві, за ним другий — десь далі, в сусідів* (К. Гриб); // *перен.* Мелодійно прозвучати. *Сьогодні вранці востаннє проспівав їм крейсерський дзвін* (В. Кучер); *У передпокої мелодійно проспівав дзвінок* (В. Чемерис); // *перен.* Пролетіти, видаючи свистячий звук. *Проспівало кілька стріл, блиснули списи* (Н. Королева); *Пампушка рвонув тятиву, і .. проспівала стріла, і люди зойкнули, охнули* (О. Ільченко); *Позаду пролунало кілька пострілів. Просвистіли кулі* (В. Малик).

3. *що, розм.* Утратити що-небудь співаючи, через співання. *Ти свою долю у неділю проснідала, а в п'ятницю проспівала* (Номис); // Надірвати голос, співаючи надміру. *Ось і ми, побратиме, свої голоси проспівали* (П. Гірник).

4. *що і без прям. дод.* Поспівати *(див.* **поспіва́ти**[1]) певний час. *Хороше було знати, що сьогодні не доведеться нікуди йти, що можна буде в сухому приміщенні проспівати з друзями допізна* (О. Гончар); *Ми ж, усю ніч протанцювавши та проспівавши, міцно заснули* (Ю. Винничук); // *перен.* Жити легко, безтурботно якийсь час. *Дивилася* [свекруха] *розумними очима на свою невістку і думала: — Що зробило тебе такою пташечкою й квіточкою? І чи зумієш отак проспівати, прощебетати цілий вік..?* (Г. Хоткевич).

◊ **Дру́гі пі́вні співа́ють / проспіва́ли** *див.* **пі́вень; Пе́рші пі́вні співа́ють / проспіва́ли (заспіва́ли)** *див.* **пі́вень.**

ПРОСПІВА́ТИСЯ, а́ється, *док.* Бути виконаним, відтвореним співом. *Напишуться книги, проспіваються пісні, створяться картини* (О. Довженко); *Не проспівалися, а якось дивно мовилися слова, сплітаючись у стрій рядків, нечувані якісь слова... Додолу верби гне високі, Горами хвилю підійма...* (Василь Шевчук); *Перший рядок поеми Ігор Святославич, який до того не був помічений у схильності до творчості, наче й не писав, а на одному подихові проспівав. Здається, початок, як і подальший текст, сам собою склався і проспівався, задавши тон усій поемі — як співають пісню, коли душа до неї готова і багне її* (В. Чемерис).

ПРОСПІ́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проспі́вувати.** *Діти повинні впізнати пісню по музичній фразі, проспівуваній усіма разом або індивідуально* (з навч. літ.).

ПРОСПІ́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проспі́вувати.** *Проспівування здійснюють на одному видиху звукової доріжки а-о-у-и-і (один звук плавно переходить в інший)* (з навч. літ.).

ПРОСПІ́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок., що.* Співаючи, виконувати, відтворювати (музичний твір або його частину). *Часом, утомившись, він сідав поруч Насті і проспівував упівголоса деякі фрази* (Леся Українка); *Залюбки проспівував* [Ладо] *собі "Над Прутом у лузі". Простеньке воно, але гарне* (Б. Лепкий); *Після того, як він проспівував якусь пісню двічі-тричі, Солов'йов записував її так, щоб не пропустити динамічних відтінків, темпу й характеру виконання* (І. Шаповал); // Наспівно вимовляти що-небудь. *Поки дід мив миску, малий підбігав до казанів і проспівував: — Дякую за сніданок* (Б. Харчук).

ПРОСПОНСОРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проспонсорува́ти.** *Очікувані доходи від реалізації проспонсорованого проєкту мають відшкодувати вкладені гроші* (з навч. літ.); // **проспонсоро́вано,** *безос. пред. У Львові заснували Центр для вагітних переселенок, будівництво якого проспонсоровано Товариством Червоного Хреста* (із журн.).

ПРОСПОНСОРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **спонсорува́ти.** *Визначено фільми, виробництво й розповсюдження яких проспонсорує держава* (із журн.).

ПРОССА́ТИ *див.* **просиса́ти.**

ПРОССА́ТИСЯ *див.* **просиса́тися.**

ПРОСТА́ВИТИ *див.* **проставля́ти.**

ПРОСТА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проста́вити.** *Під першим рядом сьомого періоду був проставлений ще додатковий ряд, клітинки якого були заповнені умовними номерами* (В. Владко); *На довгому синьому папірці красивим почерком було виведено: "Мандоліна, скрипка, гітара, балалайка" .. А проти кожного інструмента — проставлена цифра* (Є. Кравченко); // **проста́влено,** *безос. пред. У моїх руках був нотатник. Сторінки хапливо списано військовими званнями та прізвищами, проти яких проставлено ті чи ті результати, досягнення* (О. Шугай); *Йдемо коридором, захаращеним велетенськими ящиками, на яких чорною фарбою проставлено тавра* (К. Москалець).

ПРОСТА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проста́вити.** *Право проставлення кваліфікованої електронної печатки на електронних документах надається лише тому працівнику державної установи, який проставляє печатку державної установи на документах на папері* (з мови документів).

ПРОСТАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проставля́ти** і **проставля́тися.** *Найпростішим способом використання документів за кордоном є проставляння апостиля* (із журн.).

ПРОСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* простáвлять; *док., що.* Писати, вписувати і т. ін. (перев. у спеціально залишене або пропущене місце). *Накреслив розташування підземних баз з пальним навколо Лузан. Позначаючи червоним олівцем крапки, він проставляв біля кожної якусь літеру* (М. Трублаїні); *Перша спроба виправдала себе цілком, і я став заготовляти по три-чотири протоколи завчасу, варіюючи лиш окремі слова та відповідно проставляючи дати* (Б. Антоненко-Давидович); *Ще в молоді роки Гартман переконався, що такого роду записники вельми схожі на чекові книжки з підписом власника — той, хто їх знаходить, може тільки проставити суму і спокійнісінько йти собі до банку* (М. Білкун); *Старий Джо обстежив усі ці предмети один за одним, оцінив, проставив вартість кожного крейдою на стіні* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРОСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРОСТА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* простáвляться; *док.* 1. *тільки недок., тільки 3 ос.* Пас. до **проставля́ти.** *Наголос у рукописних старослов'янських текстах не проставлявся, тому кожен народ читав їх на свій манер* (з наук. літ.); *У чисельнику формули проставляються наведені вище техніко-економічні показники у звітному році, а в знаменнику — в базовому* (з навч. літ.); *Нова функція банкінгу для бізнесу дає можливість клієнтам надіслати запит у податкову, щоб завантажити дані для календаря, при цьому термін у "Календарі звітів" проставиться автоматично* (з газ.).

2. *перен., розм.* Пригощати всіх у зв'язку з якоюсь святковою подією, торжеством. *Проставлялися* [колеги] *Данченку в цьому ж барі* (А. Кокотюха).

ПРОСТАГЛАНДИ́Н *див.* **простагланди́ни.**

ПРОСТАГЛАНДИ́НИ, ів, *мн., біол. (одн.* **простагланди́н,** у, *ч.).* Група фізіологічно активних речовин, що виробляються в мізерно малих кількостях клітинами різних тканин людини й більшості тварин. *Простагландини виявляють різноманітну фізіологічну дію: викликають скорочення гладкої мускулатури, впливають на кров'яний тиск, залози внутрішньої секреції, водно-сольовий обмін та ін.* (з наук. літ.); *У мозковій речовині нирки утворюються простагландини. Вони беруть участь у регуляції ниркового й загального кровотоку* (з навч. літ.); *Уперше простагландин був виділений у 1935 році шведським фізіологом Ульфом фон Ойлером зі сперми, тому термін "простагландин" походить від латинської назви передміхурової залози* (із журн.).

ПРОСТА́К, á, *ч.* 1. *розм.* Простодушна, нелукава, трохи наївна людина. *Мара .. уперше уважно розглянув тестя. Тесть, розуміється старий, не нашого покрою, але він, видно, глибоко демократичний і простак* (Б. Антоненко-Давидович); *— Який же простак повірить тобі, що у втікача-невільника чистокровний кінь до його послуг, добра зброя, чудове вбрання та, на додачу, гаманець із динарами й курушами?* (В. Малик); *За довгі роки пройшов перед Сірком людський рід: простаки й хитруни, щирі й підступники, звитяжці й боягузи* (Ю. Мушкетик).

2. *театр.* Амплуа актора, який грає простодушну, нелукаву, трохи наївну людину; актор, який виконує такі ролі. *Амплуа артиста оперети В. Бикова — герой, простак, характерний актор. Голос — драматичний тенор* (з наук.-попул. літ.).

3. *заст.* Простолюдин. *— Леміщковська — дама з великими забагами, хоч і з малим засобом, розуміє звичаї вищого світу. Мені не хочеться, щоб вона назвала нас простаками. Нігде дітись: доведеться бувати в їх* [них] (І. Нечуй-Левицький); *Не дізнав* [Іван] *ані одної з тих прикростей, яких годі устерегтися кождому сільському простакові, котрий попаде на службу в панськім дворі* (І. Франко).

ПРОСТАКУВА́ТИЙ, а, е. 1. Простодушний, нелукавий, трохи наївний. *Опинившись у Каховці, Сердюки раптом виявили неабияку спритність, показавши, що вони не такі вже простакуваті, якими здавалися криничанам раніше* (О. Гончар); *Інколи брала* [Магда] *себе на глум: невже ота жінка з минулого, то також вона, наївна, смішна, простакувата, затуркана...* (Дара Корній); // Розумово обмежений; недалекий. *Я більше слухав, як говорив, бо боявся, аби з мене не виліз занадто вже дурний та простакуватий мужик* (Л. Мартович); *Білограй з тих, у яких девіз — бери од життя все. Вважає всіх простакуватими* (Ю. Мушкетик); // Який виражає простодушність, щирість, наївність. *Він говорив весело, добродушним, простакуватим голосом* (І. Багряний); *Іван читав Хаблаків нарис. Зневажливо посміхався з примітивності одних абзаців, дивувався простакуватій наївності інших, кривився на чужі слова і штучні діалоги* (В. Дрозд); *З-посеред усіх чоловіків на знімку, простакуватих селянських фізіономій, витесаних багатьма поколіннями тяжкого фізичного труда.., він єдиний був по-справжньому вродливий, пекучий красень брюнет* (О. Забужко).

2. Схожий на простака, простолюдина. *Невеличкий, дрібний, хоч дуже правильно збудований, виглядав* [Меншиков] *дивно поміж здоровенними, простакуватими постатями своїх підчинених* [підлеглих] (Б. Лепкий); // Не вишуканий, пересічний. *Колись він був Кирилом Івановичем Самійленком, але .. йому здалося трохи недоречним його простакувате ім'я Кирило, й він тепер називає себе Карлом* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРОСТАКУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **простакува́тий.** *Я вийшов на вулицю, мав би йти звідси світ за очі, переживаючи тяжко свою простакуватість і, може, нікчемність поряд з отими розвеселеними, розіскреними від обдаровань хлопчиками* (П. Загребельний); — *То вже тебе не обходить, де я тримаюся, — відрубав Дзюба, і з його голосу чи не вперше за той короткий час, що Артем знав Якова, зникла простакуватість* (А. Кокотюха).

ПРОСТАКУВА́ТО. Присл. до **простакува́тий** 1. *Ось він переді мною. У вишиваній сорочці, в зеленому капелюсі, простакувато вдоволений, невибагливе спокійний* (Р. Андріяшик); — *Зовсім тиха й плохенька дівчинка. Десь собі в куточку посміхається лукаво, простакувато* (М. Івченко).

ПРОСТА́ТА, и, *ж., фізл.* Непарний орган статевого апарату організму людини і ссавців чоловічої статі. *Простата представлена залозистою та м'язовою тканинами. Залозиста тканина є джерелом формування гормонів та простатичного соку, м'язова тканина відповідає за регулювання просвіту уретри* (з наук. літ.); *Я ще не знав тоді, що от-от знепритомнію, що прийду до тями в лікарні, де пробуду цілий місяць із запаленням легенів і простати* (В. Лис).

ПРОСТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., діал.* Простувати (у 1 знач.). *Товариство На Січ прямувало І мене взяло з собою; І через Балкани Простали ми в Україну Вольними ногами* (Т. Шевченко); *Ще сонце не встигло сісти, як він вже простав з поля* (У. Самчук).

ПРОСТАТИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення простати. *Основною причиною появи простатиту є потрапляння в залозу інфекцій, чому сприяє анатомічна будова простати. Інфекція може потрапити із сечівника, прямої кишки, лімфатичним та гематогенним шляхом* (з наук. літ.); *При простатиті запалені тканини простати змінюють свою структуру, порушуються функції клітин та простати в цілому* (з наук.-попул. літ.); *Простатит має інфекційне походження. Середній вік собак, що хворіють, — близько 9 років* (з навч. літ.); *Потім до чоловіка прийшли інсульт, інфаркт, простатит і хвороба Паркінсона — не варто перераховувати всього* (Є. Кононенко).

ПРОСТАТИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Прикм. до **простати́т.** *Простатичний специфічний антиген є основним специфічним маркером пухлинних захворювань передміхурової залози* (з наук. літ.); *Масаж простати є частиною ректального обстеження, яке зазвичай проводять чоловікам урологи для пошуку вузлів раку передміхурової залози та отримання зразка виділеного простатичного секрету* (з навч. літ.).

ПРОСТА́ЦТВО, а, *с., розм.* 1. Властивість за знач. **проста́цький.** *Не знявши капелюха з голови, міцно потиснув* [канадець] *Олені руку й з першого слова почав нарікати на сільські взаємини, на свою самотність, на простацтво тутешніх людей* (Ірина Вільде); *Як і в поезії, Т. Шевченко часто вдається в листах до української фразеології. Інколи вона служить засобом інтимізації, що межує з удаваним простацтвом, або вже згадуваною "котляревщиною"* (В. Русанівський).

2. *збірн., заст.* Прості, непривілейованого стану люди. *Далі від шляху по різних місцях оселилось простацтво* (М. Зеров); *Люди побачили, що гробовець Сканнадіїв одкритий, а його самого там нема.., простацтво гадало, що то чорти його вкрали* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОСТА́ЦЬКИ *див.* **проста́цько.**

ПРОСТА́ЦЬКИЙ, а, е. 1. *заст.* Власт. простакам (у 3 знач.). — *Просимо ж до нас на вечерю. Не погордуй уступити до нашої простацької господи* (П. Куліш); — *Лукино, не колупай печі, бо до тебе прийшли такі старости, що знають інші звичаї, а не простацькі!* (І. Нечуй-Левицький); — *Обід, пане добродію, як тобі сказати? Був ситий, але простацький. Бракувало йому шику* (Ірина Вільде); *Не звертай на себе уваги простацьким одягом, нестриженим волоссям, скуйовдженою бородою, показною погордою до грошей, спанням на голій землі, одне слово, уникай усього, що йде від пустої честолюбності* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. *розм.* Належний до непривілейованої верстви, непривілейованого класу; простий (у 7 знач.). *Батько непривітно скривився, довідавшись, що син відновлює згадку про колишній простацький рід Химченків* (А. Кримський); *Свічка .. стояла на столі, і при її світлі трохи простацька на вигляд, але дуже охайна, як і все довкола неї, літня жінка плела панчоху* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

3. *розм.* Власт. простій, невихованій людині. *Саня й Надя сміялись без церемонії. Їх смішив простацький грубий тон в розмові Бородавкіної* (І. Нечуй-Левицький); *Ох, балакучість і простацька нав'язливість є направду найганебнішими рисами чоловіка* (С. Процюк); *Коваль здивувався, почувши, що той запорожець, так добре знавши письменну мову, балакає з царицею, як навмисне, зовсім таки простацькою, мужичою, як то кажуть, мовою* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПРОСТА́ЦЬКО, ПРОСТА́ЦЬКИ, *заст., розм.* Присл. до **проста́цький** 1, 3. *От так-таки просто, простацько підслухала, "як покоївка", — корила вона себе в думці* (Леся Українка); *Фільм розповідає про юних героїв, які подорожують до паралельного виміру, щоб зупинити злу чарівницю. Але так простацьки, по-дитячому й занадто романтизовано, що аж нудотно стає* (із журн.).

ПРОСТАЧИ́СЬКО, а, *ч., розм.* Те саме, що **прост́ак** (у 1, 3 знач.). *Хмель .. подумав: "Так, так, вилюднює канівський простачисько, обтирається потроху між славним товариством"* (С. Черкасенко); — *Ви не знаєте, який я простачисько* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПРОСТА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **прост́ак** 1, 3. — *Ми мусимо діяти, пручатися, грати і вигравати, аби не бути маріонетками в руках лялькаря, хоч би ким він був — дияволом чи божевільною простачкою з сусіднього під'їзду...* (І. Роздобудько); — *Ніби родовитий пан, граф чи барон, не дасть їй .. почути, що вона йому нерівня, що він узяв її з ласки, що вона простачка і негідна його!* (І. Франко); [Хуса:] *Ні, се нечувано... Якась рабиня... Наложниця... непевного коліна... Простачка родом...* (Леся Українка).

ПРОСТАЧО́К, чка́, *ч., ірон.* Те саме, що **прост́ак** 1. *О, пан Рінкель знає, з якого боку підійти! О, він, розуміється, не такий простачок, щоб десь лишити якісь документи в таких справах* (В. Винниченко); *Ввели полоненого обера* [офіцера], *який уже встиг трохи оговтатись і прикидався простачком* (В. Кучер); *Порізане бритвою лице перетворювало Шеремета на такого собі міського простачка* (А. Кокотюха).

ПРОСТЕ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просте́жити.** *Професорові Отаві нікуди було податися, кожен його порух був простежений* (П. Загребельний); *Особливо важливими в генезі назривних речень є так звані проміжні випадки, простежені на різних історичних етапах становлення літературної мови* (з наук. літ.); // **просте́жено,** *безос. пред. На основі когнітивного аналізу нової лексики трьох останніх десятиліть було простежено специфіку формування світосприйняття носія англійської мови* (із журн.).

ПРОСТЕ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просте́жити.** *У полі зору дослідника поетики тексту мають бути закономірності сполучуваності лексем, організації речень, витворення внутрішньотекстових одиниць періодів, складних синтаксичних цілих, простеження довжини речення* (з наук. літ.).

ПРОСТЕ́ЖИТИ *див.* **просте́жувати.**

ПРОСТЕ́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просте́жувати.** *Простежуваний регулюючий вплив суспільства на розвиток мови починається з фіксації її на письмі* (В. Русанівський); // **просте́жувано,** *безос. пред. Учений запропонував новий жанр — мовну мозаїку, започаткувавши в часописі відповідну рубрику, у межах якої аналізовано й висвітлювано актуальні питання культури мови, простежувано випадки неправильного наголошення слів і т. ін.* (з наук. літ.).

ПРОСТЕ́ЖУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **просте́жуваний.** *Простежуваність дає змогу визначати шлях продукту від джерела його виникнення до безпосереднього отримувача шляхом фіксування інформації про всі кроки в ланцюгу поставки цього продукту* (з мови документів).

ПРОСТЕ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просте́жувати.** *За декларацією можливо здійснити простежування шляху вантажу аж до моменту його видачі на руки* (із журн.).

ПРОСТЕ́ЖУВАНО. Присл. до **просте́жуваний.** *Старий щезнув так само не простежувано, як і з'явився* (П. Загребельний).

ПРОСТЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОСТЕ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Стежачи за ким-, чим-небудь, виявляти, з'ясовувати щось. *Професор помахав рукою в напрямку блакитного дерев'яного будиночка, звідки, мабуть, простежували кожен його жест* (П. Загребельний); *— Може, ви, голубчику, також простежите, хто в нього ночі просиджує?* (М. Стельмах); *Вороги Джейн не могли бачити, що діялося на пароплаві, й не могли простежити її шлях в океан* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // *за ким-, чим.* Спостерігаючи, перевіряти виконання чого-небудь. *— От що: я там сказав кухареві, щоб підгодовував Настю, а ти простеж за цим* (Б. Антоненко-Давидович); *О шостій годині почали прокидатися хворі. Кожному треба зміряти температуру, простежити, щоб були виконані призначення лікарів* (Ю. Шовкопляс); // *за ким-, чим.* Іти вслід, потай за кимнебудь з метою спостереження або запобігання чомусь. *Першої ж ночі вдалося простежити за Хінчинбруком під час його прогулянки до схованки в кущах* (М. Дашкієв).

2. *що, за ким — чим.* Стежити поглядом за рухом, переміщенням кого-, чого-небудь. *Я з недовірою оглядаю його лисину. Він простежує напрямок мого погляду і нервово посміхається* (Н. Сняданко); *Піхтір поважно повернувся й пішов на своє місце. Галя зацікавленими очима простежила за ним* (С. Васильченко); *Клайд втомленими очима простежив за метеоритом* (В. Владко); *Повз нас пройшла брюнетка. Три пари здивованих очей простежили за нею* (А. Кокотюха).

3. *що.* Досліджувати, вивчати що-небудь, стежачи за його розвитком, рухом, виявляючи характерні риси. *На прикладі усатівсько-городської культури ми простежуємо, як поступово згасає тип культури, який був властивий трипіллю* (В. Домонтович); *Треба було на тому місці, де Мігуель знайшов свої цікаві зразки, пробити кілька шурфів, щоб простежити залягання шарів* (І. Білик); // Стежити за розвитком, зміною, станом чогось. *Він перевіряв гвинти, рахуючи їх швидкими помахами пальців; очима простежував вигнуту дугу контура самоіндукції* (В. Владко); *— Ти простежуєш хід моїх міркувань?* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПРОСТЕ́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Бути помітним, виявлятися. *Нарешті ми знайшли шлях, який ледь помітно простежувався між деревами* (Д. Білий); *Справжній вибух інтересу до народної словесності простежувався на початку XIX ст. в Німеччині* (І. Дзюба); *Новенька, Власта, трималася з Іриною запанібрата. Це простежувалося не так у словах, як в інтонації* (Г. Вдовиченко).

2. Пас. до **просте́жувати** 3. *Дослідження, в якому б простежувалася просвітительська діяльність С. Русової в її багатогранних виявах і в концептуальній єдності, немає* (з наук. літ.).

ПРОСТЕ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **простели́ти.** *Мокрина знімала хліб з воза і клала на простелене на траві рядно* (І. Нечуй-Левицький); *Він подивився їй на чоботи, потім на килим, що був простелений мало не на всю підлогу* (В. Винниченко); *Перед ними уже простелена велика полотняна серветка і розкриті рюкзаки* (П. Колесник); // **просте́лено,** *безос. пред. Від дверей двірця до дверцят карети простелено грубе червоне сукно* (Б. Лепкий).

2. *у знач. прикм.* Який простелився де-небудь або у якомусь напрямку. *Під самою горою простелена узенька смуга огороду* (І. Нечуй-Левицький); *Всюди Перед тобою простір, простелений кругом безмежним* (М. Зеров); *Тут зійшлися всі дороги, простелені з долини іншої річки — Унструт* (О. Шугай).

ПРОСТЕЛИ́ТИ *див.* **простила́ти.**

ПРОСТЕЛИ́ТИСЯ *див.* **простила́тися.**

ПРОСТЕЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **простеля́ти** і **простеля́тися.** *Стабільною загальноукраїнською обрядодією в церкві під час вінчання було простеляння рушника* (з наук. літ.).

ПРОСТЕЛЯ́ТИ *див.* **простила́ти.**

ПРОСТЕЛЯ́ТИСЯ *див.* **простила́тися.**

ПРОСТЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **про́сти́й;** досить простий. *Андрій поклав перед Миколою шмат ватману, на якому було вимальовано вікно: в складеному вигляді, а також подетально. — Дуже простенька, звичайнісінька собі робота* (Ю. Збанацький); *Хлопчик розв'язував дитячі кросворди. Він мав цілу книжечку тих кросвордів, таких простеньких, як насіння соняшнику* (С. Васильченко); *Вона .. старанно розчесала своє волосся, вирішивши залишити його розпущеним, бо вкладати навіть у простеньку зачіску було довгою справою* (О. Авраменко); *Він .. справив простеньке, негучне весілля і став найкращим чинбарем на всю волость* (М. Стельмах); *Суддя був собі простенький старичок, усім доступний, добрий і славився як диво* (Панас Мирний); [Є ф р о с и н а:] *Ат... простенька собі дівчина... зовсім не нам рівня* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОСТЕ́НЬКО. Присл. до **просте́нький.** *Тоньова кімнатка була убрана зовсім простенько* (І. Франко); *Це був чоловік уже літній і зовсім непоказний з себе: невеличкого зросту, мішкуватий, одягнутий надто простенько* (Яків Баш); *Дядько мій був собі от козак, не бідний, ні багатий, і жив собі простенько* (Б. Лепкий); *— Вже вечоріє, отак простенько на шлях і беріть* (О. Іваненко).

ПРОСТЕРЕГТИ́, режу́, реже́ш, *док., кого, що.* 1. Постерегти *(див.* **постерегти́**[1]) певний час. *Весь той час — двадцять і два роки, — що простеріг чужі вівці, не знав Кифір чуття власності* (В. Бабляк); *Що ж до нікчемного моря, то хоч воно в часи Т. Шевченка ще не було доведене до нинішнього жалюгідного стану, але саме так характеризує його поет у багатьох листах: до А. І. Лизогуба від 07.03.1848 р.: "...а може доведеться рік або й другий простерегти нікчемне оте море"* (В. Русанівський).

2. *розм.* Стережучи кого-, що-небудь, упустити, не догледіти. *Простерегти баштан.*

3. Спостерегти, помітити. *Свого часу М. Лисенко сказав про Б. Грінченка: "Обвівши зором Україну з краю в край, простеріг, зрозумів її тяжке, безпомічне становище — і вирішив оддати життя своє на службу їй"* (з навч. літ.); *Допитливим оком сорока вже провела вздовж лісосмуги нашого воза, простерегла Манюню й запам'ятала мене — похиленого на сидінні, в куфайці і картузі подорожнього чоловіка...* (М. Вінграновський).

ПРОСТЕРИЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **простерилізува́ти.** *Простерилізовані банки ставимо на сухий рушник шийкою донизу* (із журн.); *Частина бездомних тварин міста вже простерилізована волонтерами та перебуває під їхнім наглядом* (з газ.); // **простерилізо́вано,** *безос. пред. В автоклаві при температурі 121° С простерилізовано живильні середовища* (з навч. літ.).

ПРОСТЕРИЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що, док.* 1. Док. до **стерилізува́ти.** *Швидко простерилізувати банки для консервації можна за допомогою соди й мікрохвильової пічки* (із журн.); *У нашій клініці можна недорого простерилізувати тварин* (з мови реклами).

2. Стерилізувати (у 1 знач.) певний час. *Скласти* [салат] *в банки, пів години простерилізувати — і знову ж таки подумки подякувати тому, хто це придумав* (М. Матіос).

ПРОСТЕРИЛІЗУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.* 1. Док. до **стерилізува́тися.** *Мій знайомий розлучився з дружиною через те, що вона не була згодною з його рішенням простерилізуватися, аби в такий спосіб не загострювати проблему перенаселеності земної кулі* (Н. Сняданко).

2. Стерилізуватися (у 1 знач.) певний час. *Доведіть воду до кипіння й дайте консервації простерилізуватися 7–8 хвилин* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСТЕ́РТИ *див.* **простира́ти.**

ПРОСТЕ́РТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **просте́рти.** *Згорблена постать старої з простертими перед себе руками, суха й рішуча, здавалась страшною серед безлюддя* (М. Коцюбинський); *Я застиг із простертими руками...* (Б. Антоненко-Давидович); *Його* [Христофора Ничипоровича] *ручка, простерта до чорнильниці, зависла в повітрі* (Б. Харчук); // **просте́рто,** *безос. пред. В організації художнього простору в текстах Валерія Шевчука ключовим є образ неба. В міфології — це найважливіша складова космосу. Небо простерто над усім, воно всевидяче; воно дім усього світу* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який простерся, простягся де-небудь, на чомусь. *Молодий чоловік наблизився до простертого на лаві хлопа* (І. Франко); *Старий .. минає дерево з низько простертими гілками* (В. Барка); *В лагуні вже можна було розгледіти два острівці, .. кожен простертий із заходу на схід* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРОСТЕ́РТИСЯ *див.* **простира́тися.**

ПРОСТЕ́СЕНЬКИЙ, а, е, *розм.* Підсил. до **просте́нький.** *Вона метеором носилася по Одесі, наспівуючи простесенькі англійські народні пісеньки* (В. Чемерис); *Вона прийшла сьогодні в сад простесенькою дівчинкою з ясним волоссям, підібраним червоною хустиною* (В. Домонтович).

ПРОСТЕ́СЕНЬКО, *розм.* Присл. до **просте́сенький.** *Одягнута була дівчина простесенько, на ній не було ніяких прикрас* (із журн.); *І військо загриміло, Як градом, разним* [різним] *оружжсям; Построїлось і полетіло Простесенько к градським стінам* (І. Котляревський).

ПРОСТЕ́ЦЬ[1], тця́, *ч., розм., рідко.* Прямий шлях. *Бійці ходять, обираючи небезпечний простець* (Іван Ле).

ПРОСТЕ́ЦЬ[2], тця́, *ч., розм.* Те саме, що **проста́к** 1, 3. *— Старий простець, неуч! — загримів архієрей на всю церкву* (І. Нечуй-Левицький); *Петро Конашевич, козацьке ім'я Сагайдачний, був муж рідкісної мудрості .. Простець за походженням, по способу жити й звичках залишався простою людиною до самої смерті* (Г. Колісник).

ПРОСТЕ́ЦЬКИЙ, а, е, *розм.* 1. Те саме, що **проста́цький.** *Адмірал Мак-Келлі вже з'явивсь у салоні штабного вагона, .. сяючи назустріч головнокомандувачеві своєю простецькою панібратською усмішкою* (О. Гончар); *Простецьке обличчя рятувальника Серьоги, особливо — ластовиння та кирпатий ніс, зовсім не відповідали накачаному торсу* (А. Кокотюха); *— Ми люди простецькі, нас і просити не треба — самі зайдемо, — осміхнувся, широко ступаючи до передпокою, матрос* (Б. Антоненко-Давидович); *— У цьому парку трапляються такі типи, що з ними краще не зв'язуватись, — зауважив він з .. простецькою австралійською вимовою* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. Те саме, що **про́сти́й** 3, 5, 6. *— Дядьку Юхриме, — з опаскою торкаю парубка за не простецьке, а з мудруватим вирізом галіфе, в кишенях якого вмістилося б по доброму поросяті* (М. Стельмах); *В'язні шанували Василя Івановича, ба навіть любили, називаючи його не інакше як дядя Вася. Та й було за що їм любити цього простецького, незлостивого начальника* (Б. Антоненко-Давидович); *Поки бразильці розчищали простецький плавзасіб від корчів та трави, я попросив Саню сфотографувати мене на тлі затоки* (М. Кідрук).

ПРОСТИ́БІ *див.* **прости́біг.**

ПРОСТИ́БІГ, ПРОСТИ́БІ, *присл., заст.* 1. *у знач. вставн. сл.* Вибачай[те], вибач[те]. [К и л и н а *(дивиться на ниву, де стоїть Мавка):*] *А хто ж то женцем у вас?* [М а т и:] *Та там одна сирітка... (Нишком). Таке воно, простибіг, ні до чого* (Леся Українка); *Залунало ще раз у сутінки обійстя: — Жертвуйте одіж невкритим сиротам Галича! А через хвилину: — Простибіг, дорогі, простибіг!* (К. Гриневичева); *— Не буде з нього людей... — говорив, бувало, старий Кухта. — І в кого воно отаке, простибіг.., неприкаяне вдалося* (А. Іщук).

2. *у знач. ім., невідм., с., діал.* Милостиня. *— На простибіг завше є.., дитина забіжить чужа, — своїх дасть Бог — то вже не вийде без яблучка* (Г. Хоткевич).

◊ **(1) За прости́бі (прости́біг)** — не платячи або не одержуючи грошей за що-небудь; безплатно, задарма. *Одні на бандурах грають, другі співають канти, треті й так, за простибі, людям очі деруть* (Б. Лепкий); *— Де .. поділися нові черевики? — Та я, синку, за простибіг кривому Яцеві дала. Він прийшов босий...* (Віра Вовк); **Спаси́бі і прости́бі (прости́біг)** *див.* **спаси́бі.**

ПРОСТИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОСТИ́ГНУТИ, ПРОСТИ́ГТИ,** ну, неш; *мин. ч.* прости́г, ла, ло *і рідко* прости́гнув, нула, ло; *док.* 1. Те саме, що **сти́гнути**[2] 1. *Вітер віє-повіває, Казаночок простигає* (Я. Щоголів); *Вона .. заявила категоричним тоном, що вечеря простигає* (Г. Хоткевич); *Розпалена за день земля швидко простигала* (З. Тулуб); *Кличе мати вечеряти — галушки простигли* (П. Чубинський); *Уже й кава простигла на столику, уже час би давно й на службу йому йти, а він і не поворухнеться* (В. Винниченко).

2. *перен., розм.* Заспокоюватися після збудження, хвилювання, роздратування. *Він швидко сердився, швидко й одходив й простигав, як звичайно буває з дуже нервовими людьми* (І. Нечуй-Левицький); // Утрачати колишню силу (про почуття). *Не такого мужа, як Радюк, звикла Ольга бачить в своїх мріях, її інститутські мрії про послів і графів давно трохи простигли в звичайному житті, але все-таки вона хотіла буть жінкою чоловіка поважного* (І. Нечуй-Левицький); *Перший запал кохання простиг, прийшов тихіший час* (Б. Грінченко); // Переставати захоплюватися ким-, чим-небудь, ставати байдужим до кого-, чого-небудь. *Меценати з мирського стану — оті Мамоничі, Ходкевичі, Острозькі — ненадовго зберігали в собі запал до культурної діяльности й швидко простигали* (С. Єфремов).

ПРОСТИ́ГЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прости́гнути, простигти** 1. *— Я вже, певно, ні до чого не придатна, — сказала Мокрієвська, похапцем хлепчучи простиглий чай та запихаючи рот паляницею* (І. Нечуй-Левицький); *— Тож і ми рушимо разом з тобою, — сказав Тимошеві Покиван. — Рушимо, рушимо! — передражнив його Пришийкобилихвіст, лигаючи з глечика простиглу вже варенуху* (О. Ільченко).

ПРОСТИ́ГНУТИ *див.* **простига́ти.**

ПРОСТИ́ГТИ *див.* **простига́ти.**

ПРО́СТИ́Й, про́ста́, про́сте́. 1. Елементарний за складом, однорідний; протилежне складний, складений. *— Помирати не страшніш, як народжуватись. Еліксир безсмертя, нам ще невідомий, я певний, надзвичайно простого складу* (В. Підмогильний); *Страви нам подали прості, без приправ, але таке мені найбільше смакувало* (Г. Пагутяк); // Нескладний за будовою, устроєм. *Він* [патефон] *перемагав гармоніста в репертуарі, бо виконував не тільки прості танці, а й "Ріо-Ріту", танго "Дощ іде" та ще багато чого* (М. Циба); *Анатомічна будова марсіян .. була досить проста* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // Первинний, основний, вихідний. *Від пропорцій розподілу валового продукту на його складові частини залежить можливість простого і розширеного відтворення, його темпи та якісні зміни в основоположних факторах виробництва* (з навч. літ.).

2. Неважкий, легкий для розуміння, здійснення, виконання; протилежне складний. *Те, що Сагайді здавалося простим і зрозумілим, для нього було гарячим суцільним клубком почуттів, які важко було розплутати* (О. Гончар); *Маріка всміхнулася й подумала, що насправді немає простих і складних мов, а є рідні та чужоземні* (О. Авраменко); // Примітивний, який не відзначається глибиною змісту й досконалістю форми. *Християнство своєю наукою любові, своєю догматичною закінченістю безумовно було й назовні вище від простої віри* (І. Огієнко); // *у знач. ім.* **про́сте́,** про́сто́го, *с.* Те, що є неважким, легким для розуміння, здійснення, виконання. *— Давай домовимось, що будемо витримувати загальноприйнятий шлях пізнання — від простого до складного* (О. Тесленко).

3. Позбавлений зовнішніх ефектів, вигадливості. *Його проста невеличка річ подобалася усім найбільше, всі закричали: ура-ура!* (Панас Мирний); *Мелодію я тобі проспіваю з дороги. Вона проста, як марш пропелера* (Ю. Яновський); // Буденний, звичайний. *Тепер зрозуміло, що більше не буде того простого життя, яким я жила раніше* (С. Андрухович); // Нерозкішний, скромний, позбавлений надмірностей, зайвих прикрас. *Славний обід у тітки. Простий: борщ з сметаною, вареники з сиром до сметани, чи галушки, але такий смачний, що як згадаєш, то й слину ковтнеш* (М. Коцюбинський); *Ось його хата.., житло просте, як добре слово, й законне, немовби створили його не людські руки, а сама природа* (О. Довженко); *Козаки не любили пишно вбиратися на війну; прості були на них кольчуги й свити* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); // Позбавлений будь-якої манірності, пози; природний. *Все в неї щире, все просте: Шкідливо вічками не блуде* [блудить]*; .. Вдавати іншої не буде* (П. Грабовський); *Чехов і Толстой захоплювалися проникливо простою грою геніальної Заньковецької* (М. Рильський).

4. Який нічим не виділяється серед інших, не має яких-небудь специфічних, визначних особливостей, якостей; звичайний. *"В лісу великому, густому, Непроходимому, пустому Якеєсь дерево росте; На нім кислиці не простії Ростуть — як жар, всі золотії"* (І. Котляревський); *Він пильно дивився на рябувате обличчя Корнієва, просте, невиразне навіть, але все осяяне світлом невеликих розумних карих очей* (Д. Бузько); *Данило чомусь відчув, що перед ним сидить не простий парубчак, а господар землі, майбутнє її* (М. Стельмах); *Навіть зовсім чужі люди, тривалий час живучи разом, переймають одне від одного то якийсь порух, то усмішку, то скинення бровою, то слово якесь або простий вигук* (П. Загребельний); // Не рекомендований, не терміновий, без наперед оголошеної вартості (про лист, посилку, бандероль і т. ін.). *Простим листом є упаковане в конверт текстове повідомлення, за допомогою якого адресати контактують між собою на рівні листування* (з наук.-попул. літ.).

5. Щирий, відвертий (про людину). *Така собі проста Докія Петрівна, з людьми не горда і з дітьми лагідна* (А. Головко); *В розмовах* [о. Вікентій] *простий і довірливий більше, ніж треба в суєті мирській* (М. Стельмах); // Невимушений, безпосередній. *Він* [І. Франко] *був надзвичайно простий у поведінці з людьми* (В. Самійленко); *— Отаку жінку Павлуша знайшов, — аж похлиналася радісним шепотом Дзякунка. — Що розумна, що культурна, а що ще й проста!* (Григір Тютюнник); *Навчання у Празькому інституті не лише збагатило О. Грабця фаховими знаннями, але й надало якоїсь вишуканої елегантності його манерам, хоч загалом був він хлопець простий* (М. Андрусяк); // Звичайний, нічим не примітний. *— Я давно підозрював, що я не простий собі чоловік. Щось у мені завше було таке, що вивищувало над іншими* (Ю. Винничук); // Простодушний, щирий, нелукавий. *Коли він так посміхався, лице ставало якимось іншим, простим* (В. Винниченко); *До кінофабрики я приїхав молодий і простий, як солдат з булавою маршала в ранці* (Ю. Яновський); // Позбавлений двозначності, двоєдушності, прихованого змісту; доступний, дохідливий, зрозумілий (про слова, думки і т. ін.). *На зворотному шляху вперше наша розмова вийшла за межі простого обміну формальними привітаннями* (Д. Білий); *На кожну його пропозицію Джейн мала просту відповідь, що ні за яких умов не дозволить Рокову перебувати з нею на одному кораблі* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

6. Невисокої якості, грубого оброблення. — *Якби була жива моя мати, в мене коровай був би біліший і рушники були б не такі прості* (І. Нечуй-Левицький); *За простим столом, нічим не покритим і залитим чорнилом, .. сидів .. лисий чоловік і щось писав* (Григорій Тютюнник); *Сам* [Селім] *був байдужий до багатства й розкошів, їв простою дерев'яною ложкою, не терпів вишуканих страв, ніжного м'яса, був байдужий і до жінок* (П. Загребельний); // Грубий (про роботу, оброблення і т. ін.). *Просто вхідних дверей стоїть стіл простої роботи, застелений білою скатеркою* (М. Коцюбинський); // Невигадливий, нехитрий. — *А що це таке, — питаю, — лоток? — Ну проста штукенція, труба чи коритце, по якому стікатиме вода* (В. Близнець); *Ані статура діда, ані його одяг — проста вишита сорочка — не вказували, що він вчений або ж якийсь дослідник* (О. Бердник); // *у знач. ім.* **про́ста́,** про́стої, *ж., заст.* Нічим не заправлена горілка. *Пан писар уже давно випив і простої, випив і калганової, не забув смоктонути і перчикової* (Г. Квітка-Основ'яненко).

7. Який належить до непривілейованої верстви, непривілейованого класу. *Неначе в ірій, налетіло З Смілянщини, з Чигирина Просте козацтво, старшина, На певне діло налетіли. Козацьке панство походжає В киреях чорних* (Т. Шевченко); *Віче .. було виразом не так всього громадянства, як його вищих верств, особливо міського боярства. Простий нарід взагалі не мав впливу* (М. Грушевський); *Рід його, Максимів, дебелий і живучий, та все то прості люди, ще не мали в більшості навіть початкової освіти, а душа ж потребує собі рівних, щоб у часи критичні черпати собі силу з їхньої сили, щоб кріпити себе снагою душі іншої* (І. Багряний); *Без імення ніхто між людей не буває — Хто б не родився на світ — родовита людина чи проста, Кожному з них, породивши, батьки надають вже імення* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *у знач. ім.* **про́сті́,** про́сти́х, *мн.* Ті, які належать до непривілейованої верстви, непривілейованого класу. *Кожне поривалося вихопитися з свити та вскочити в панське пальто. Думали не про те, щоб бути хазяїнами, а як би, щоб не бути простими* (Б. Грінченко); *В трюмі один признається, що він не з простих, і цим зізнанням ставить між собою і товаришами стіну* (Ю. Яновський).

8. Належний до трудової частини суспільства, до трудящих. — *Простим людям потрібен мир між народами! Хто ж хоче війни?..* (П. Колесник); *По хідниках потяглися до майдану поважні пани з панями та панійками, а також сила-силенна простого робочого люду* (О. Бердник).

9. *розм.* Рівно спрямований; прямий. *Вони йшли довгою, простою вулицею* (І. Франко); — *Що ніч — дарма: дорога проста, не зіб'юся й поночі* (А. Головко); *Оце так халепа! Проста дорога до замку на зворотному шляху виявилась лабіринтом* (Г. Вдовиченко); // Короткий, близький (про шлях до чого-небудь). *З Бієвець до Семигор була простіша дорога, але Лаврін поїхав назад тим самим шляхом, кудою йшла Мелашка* (І. Нечуй-Левицький); *Дорога була вправді не близька, але Максим обіцяв випровадити товариство простішою лісовою стежкою* (І. Франко); // Рівний станом; стрункий. *Сам* [козак] *молодий, вус чорнявий, на личку хороший. А ще ж бо він, моя мати, простий, як билина* (з народної пісні).

Про́ста́ спра́ва *див.* **спра́ва**[1]**; Про́сти́м звича́єм** *див.* **звича́й; Про́сто́го зва́ння́** *див.* **зва́ння́; Про́сто́го ро́ду** *див.* **рід.**

△ **Звича́йний (про́сти́й) дріб** *див.* **дріб; Про́ста́ буфериза́ція** *див.* **буфериза́ція; Про́сте́ відтво́рення** *див.* **відтво́рення; Про́сте́ ре́чення** *див.* **ре́чення; Про́сте́ това́рне виробни́цтво** *див.* **виробни́цтво; Про́сте́ число́** *див.* **число́; Про́сти́й ве́ксель** *див.* **ве́ксель.**

◊ **Говори́ти (розповіда́ти) про́сти́ми слова́ми** *див.* **говори́ти; (1) Про́сти́й се́рцем** *хто* — хтось відвертий, без хитрощів і лукавства. *Не гнулася моя висока постать, і не тьмарився мій веселий погляд, я простий був і думкою і серцем* (Леся Українка); **Про́сти́й сме́ртний** *див.* **сме́ртний.**

ПРО́СТИ́Й-ПРОСТІ́СІНЬКИЙ, про́ста́-~а, про́сте́-~е, *розм.* Підсил. до **про́сти́й** 1–6. *Вони співали ту пісню, яку старий Чумак чув мільйон разів і не звертав на неї ніколи ніякої уваги. То була проста-простісінька пісня: Ой вербо-вербо, де ти зросла, Що твоє листячко вода знесла...* (І. Багряний); — *Але ж ти проста селянка, — Савка важко зітхає. — Проста-простісінька...* (В. Чемерис).

ПРОСТИЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **простила́ти** і стан за знач. **простила́тися.** *Причиною переважно широтного простилання кліматичних поясів є рельєф материка* (з навч. літ.); *Дрібну соснову кору найчастіше використовують для простилання міжрядь у садових посадках* (із журн.).

ПРОСТИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, **ПРОСТЕЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРОСТЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, **ПРОСЛА́ТИ,** стелю́, сте́леш, *док., що.* Стелити вздовж або по всій поверхні чого-небудь. *Катеринщики простилали долі потріпане ряденце, і... хлопчак стрибав на ньому через власну голову* (Ю. Смолич); *Священник простилає на престолі .. хустину з зображенням Христа* (В. Барка); *Відя притулилась коло димаря, прослала свитину й задрімала* (М. Івченко); [Л і д і я С е м е н і в н а:] *Доріжку від порога до ліжка хай простелять* (З. Мороз); * Образно. *Орися знову їздила в Ірпінь, стомилася й над озером заснула, де по траві верба прослала тінь* (В. Сосюра).

ПРОСТИЛА́ТИСЯ, а́ється, **ПРОСТЕЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ПРОСТЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, **ПРОСЛА́ТИСЯ,** стелю́ся, сте́лешся, *док.* 1. Розстилаючись, укривати собою яку-небудь поверхню. *Килим .. з коридору простилався в кімнату* (Олекса Ізарський); *Драгомирецький побачив: парашут Королевича раптом зів'яв, завис у повітрі, неначе викручена ганчірка, а потім простелився по землі, як шмаття* (Ю. Смолич); *Зів'яле листя м'яко прослалося під ногами* (К. Гордієнко); *Папороть простелилася хрещатими оборками* (М. Дочинець); * Образно. *Здавалось, що тихий присмерк вишив злинялим шовком острів на сталевому морі, що острів простелився на морі, як старий гобелен* (М. Коцюбинський).

2. Займати собою який-небудь широкий простір. *Ось уже близько попереду село, праворуч простеляються до низини городи, за городами — лісок* (Ю. Яновський); *По всіх травниках простеляються перші яскраво-зелені килими молодої трави* (У. Самчук); *Велика Багачка. Навколо неї простелилися безкраї чорноземні поля* (В. Минко); *По той бік річки прослався луг з копицями сіна* (А. Шиян).

3. Стелячись, поширюватися в просторі над поверхнею землі (про дим, туман і т. ін.). *Туман простелявся за ним, не дуже густий, однак непроглядний* (Валерій Шевчук); *Чадить труба біля .. котельні, дим простеляється через паркан* (Є. Пашковський); *На траві роси немає, Дим прослався над селом* (М. Рильський); *Дим-димочок сизий Вгору хмаркою поплив, Простелився низом* (В. Бичко); // *перен.* Поширюватися, охоплювати, оповивати собою що-небудь. *Ніхто не скаже, що ґрунт під українством стоїть тепер міцно і так широко простелився, що захоплює вже всі наші потреби* (С. Єфремов); *Вгорі простелилась пишними оксамитно-синіми крилами ніч* (М. Івченко); *Внизу простелилася сиза прохолода ночі* (О. Гончар).

4. *у сполуч. зі сл.* ш л я х, д о р о г а, с т е ж к а *і т. ін.* Пролягати, тягтися куди-небудь. *З-під гвинта бурлила, як кипіла, вода: синьо-білою полоскою вона простелялась геть удалечінь* (О. Шугай); *Оживуть степи, озера, І не верстовії, А вольнії, широкії Скрізь шляхи святії Простеляться* (Т. Шевченко); *Ой прослалась довга стежка, Стежка не пробита І колючими тернами Аж до краю вкрита* (Б. Грінченко); *Обраний ним шлях простелеться через круті перевали і урвища* (О. Гуреїв).

5. *тільки док., розм.* Лягаючи, простягтися, розкинутися де-небудь, на чомусь. *Сьомка поспішно хитнувся і простелився долічерева, за ним мали зробити це й усі* (Ю. Смолич); *На моху простелився старий, підтоптаний дідько* (В. Дрозд); // *заст.* Кланяючись, упасти долілиць, ниць. *А як діткнулися* [Девкаліон та Пірра] *сходів, — руками вперед простелились На храмовому порозі і з острахом камінь цілують* (М. Зеров); *— Хотів Горешкові прослатись я до ніг, Щоб доню дав мені — чи власною рукою Убив нещасного...* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

6. *тільки недок.* Пас. до **простила́ти, простеля́ти.** *Простеляється золота солома, щоб корова привела здорове теля* (В. Рубан).

◊ **Сте́литься / просте́литься (прослáлася) доро́га (шлях, сте́жка)** *див.* **стели́тися.**

ПРОСТИ́ЛЬ, ю, *ч., архт., іст.* Тип античного храму — як правило, невелика будівля з одним рядом колон на головному фасаді. *Перша споруда храму Юпітера в Стародавньому Римі (509 р. до н. е.) нагадувала формою простиль з трьома рядами колон у портику та колонними галереями по боках* (з наук. літ.); *Простилі будували давні етруски в Італії та греки, пізніше римляни* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСТИ́МИЙ, а, е. Те саме, що **проще́нний.** *Мишко .. складався переважно з гідних співчуття слабостей.., втім, слабостей простимих, надто між друзями* (О. Забужко).

ПРОСТИ́МІСТЬ, мості *і* мости, *ж.* Властивість за знач. **прости́мий.** *Теологічна мораль отців-єзуїтів будується як вчення про закон і про ухилення від нього, про простимість і непростимість цих відхилень* (з наук. літ.).

ПРОСТИ́МО, *у знач. пред.* Про те, що заслуговує прощення. *Тобі, дитині, ще простимо було думати так* (Г. Хоткевич); *— Мамі простимо, — думає Дарина, — все-таки вона цілий вік пропрацювала в музеї, звикла до каталогізованого минулого — впорядкованого й пришпиленого під належними датами, як колекція мертвих метеликів* (О. Забужко); *— Йому простимо було дозволити собі таку розкіш* (О. Мокровольський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПРОСТИМУЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **простимулюва́ти.** *У 2021 році ринок біорозкладного пластику в Україні був простимульований на державному рівні ухваленням закону "Про обмеження обігу поліетиленових пакетів в Україні"* (з газ.); // **простимульо́вано,** *безос. пред. У рамках численних урядових ініціатив зі стимулювання заміщення природного газу альтернативними джерелами енергії та видами палива потенціал розвитку біоенергетики має бути додатково простимульовано* (з мови документів).

ПРОСТИМУЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *кого, що.* Док. до **стимулюва́ти.** *— А що потужніше, ніж людський мозок, може генерувати психічну енергію, що здатна руйнувати матерію в сто разів ефективніше, ніж ядерний вибух?.. — сказав сотник. — Відповідно цю енергію простимулювавши, звичайно* (В. Кожелянко); *Гармонізація стосунків трьох гілок влади, ефективна їх взаємодія посилить дієвість усього державного механізму, а це неодмінно простимулює хвилю соціального оптимізму в сучасному українському суспільстві* (з наук. літ.); *— Наш порядок часткової компенсації створений задля того, щоб простимулювати підприємців не просто до збереження колективів, а й до створення нових робочих місць* (з газ.).

ПРО́СТИНЯ́, про́стині, *ж., рідко.* Те саме, що **простира́дло.** *Зосталася сама мати і почала перестилати маленьку постілоньку: перебила подушку, заслала простинею, покрила коцем* (Панас Мирний); *Мирон швидко озирнувся на стукіт, кинув непокійний погляд на картину, поспішно запнув її простинею* (В. Винниченко); *Укрита простинею, горілиць лежить в постелі Людмила* (А. Головко); *Кожна з жінок у великих вишитих сукняних мішках-бохча мала для себе простині, мило, пахощі* (П. Загребельний).

ПРОСТИРА́ДЛО, *рідше* **ПРОСТИРА́ЛО,** а, *с.* Предмет постільної білизни — довге й широке полотнище, яке стелиться на постіль або використовується при гігієнічних процедурах. *Вітер тріпав розвішані на мотузках між деревами синяві, важкі од вологости, щойно випрані простирала* (В. Домонтович); *Після вечері всі почувалися настільки втомленими, що мріяли лише про сон, а тому дуже зраділи, коли виявили покої з широкими ліжками, застеленими свіжими простирадлами* (Ю. Винничук); *Хвилин за десять хлюпання припинилося, а незабаром з-за перегородки вийшла Джейн, від шиї до п'ят закутана в простирадло* (О. Авраменко); *Лягаючи спати, він помітив, що на ліжку простирала з грубого полотна* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // *перен., розм.* Великий лист паперу. *Війна! Зловісне слово кричить із сторінок газет, з простирал плакатів, з невеличких афішок у трамваях і автобусах* (О. Донченко).

ПРОСТИРА́ДЛОВИЙ, *рідше* **ПРОСТИРА́ЛОВИЙ,** а, е. Прикм. до **простира́дло, простира́ло.** *Розвиток ткацтва дозволяє сьогодні виготовляти льняні тканини як простого (простирадловий льон), так і декоративного (жакардовий льон) ткання* (із журн.); // Признач. для пошиття пристирадла. *Простирадлове напівлляне полотно можна випускати, застосовуючи устаткування й технологічні режими бавовняного виробництва* (з наук.-техн. літ.); // Зробл. із простирадла. *Софійка дістала простирадла. Сашко пов'язав їх між собою морськими вузлами. Коли простирадлова линва уже звисала з балконних перил, Софійка збентежено поглянула на її кінець, що теліпався внизу* (М. Павленко).

ПРОСТИРА́ЛО *див.* **простира́дло.**

ПРОСТИРА́ЛОВИЙ *див.* **простира́дловий.**

ПРОСТИРА́ЛЬЦЕ, я, *с.* Зменш.-пестл. до **простира́ло.** *— Я нічого, мамо, не роблю. Я стою й дивлюсь. Міка сам зачепився ручкою за простиральце* (В. Винниченко).

ПРОСТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОСТЕ́РТИ,** тру́, тре́ш, *док., що.* 1. Простягати, витягати в якому-небудь напрямку (перев. руку). *Горленко, блідий і розгублений, скочив на лаву і закричав, простираючи до шляхти руки: — Панове! .. Це не реєстрове військо, не справжнє козацтво!* (З. Тулуб); *Десятка лежала в тому місці, як її лишили. Вона вже простерла руку, щоби її взяти та сховати до скрині* (Н. Кобринська); *Старий подався наперед і простер до Горобенка руки* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Розпускати, розводити, розпрямляти (крила). *Почав зараз жучок крильці* [крильця] *простирати: "Полечу, піднесуся"* (Сл. Б. Грінченка); *Крук важко простер широкі, як в орла, крила .. і повагом перелетів на сусіднє дерево* (Л. Дмитерко); *Широко простерши крила, птах ширяв по колу* (О. Шугай); // Широко розставляти, розво́дити (руки). *— Пустіть нас, пани-чумаченьки! — проситься Мотря, — будьте ласкаві! — Еге ж! — гукнув чумак, .. а руки простер, щоб переймати* (Марко Вовчок); *Кладка гнеться, де купави, А дівча — уліво, вправо... — Чи обід не втопиш, внуко? — Дід іде, простерши руки* (М. Стельмах); // Широко розкидати на всі боки гілля (про дерево, кущі). *Пішли* [закохані] *на поляну з останньою зеленою травою, над якою молоді дубки простирали гілля* (В. Барка); *Під яблунею, що голубливо простерла своє квітчасте гілля, дитяче коло грає в березоньку* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *рідко.* Те саме, що **поши́рювати** 3. *Після тієї знаменитої події хлопець мимоволі почув себе цілковим господарем не тільки кухні, а й тих дальших кімнат, де ніколи не заходив, простираючи над ними невидиму владу* (В. Підмогильний); *Дідичка простерла свою великодушність до того, що за послугу одного ляхівчанина обдарувала всю ляховецьку громаду* (Г. Хоткевич).

4. *рідко.* Те саме, що **простила́ти.** *Він зараз простер їм на лаву простирало біле* (Сл. Б. Грінченка); *Король добув карту з кишені і на скрині простер. Шукав Білої Церкви* (Б. Лепкий).

ПРОСТИРА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПРОСТЕ́РТИСЯ,** тре́ться, *док.* 1. Займати собою який-небудь широкий простір. *Перед очима простиралося неоглядне море* (С. Жураховича); *Артем ішов запилюженою дорогою. Навколо простирався незнайомий краєвид* (М. Гримич); *Попід лісок простерлася широкотрависта сіножать, повна квітів* (Н. Кобринська); *Простерлося над ним високе небо, дзвеніли жайворонки* (Валерій Шевчук).

2. Простягатися, витягатися в якому-небудь напрямку (перев. про руку). *Сотні рук простерлися до блідих устабашів* [цехмістрів], *перед якими стоять ремісники, понуривши очі у землю* (З. Тулуб); *Раптом руки матері простерлися до гір, вона зробила один несміливий крок, потім другий, третій...* (В. Фіялко).

3. Лежачи, простягатися, розкидатися де-небудь, на чомусь. *Бантромій Щур простерся в куті на тім своїм ослоні, усміхався крізь сон* (С. Ковалів); *Багаття розводять* [троянці], *Стравою потім підживлюють сили; простершися в травах, Ласують давнім вином* (М. Зеров); *Що за ліній краса! Як велично простерлося тіло в сні Аріадни* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

4. *рідко.* Те саме, що **поши́рюватися** 4. *— На тихе вінчання жалоба не простирається* (Ірина Вільде); *Влада Каракорума простирається лише на корінні монгольські землі, а в завойованих .. вона нетривка* (В. Малик); *— Я не вірю, що наша слава простерлася далеко за межі міста, і навряд чи в когось із нас на березі моря прохатимуть автограф* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ПРОСТИРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док., розм.* Стирчати (у 3 знач.) десь певний час. *— Та Дмитро ж, чуйте, проходу не давав дівчині. Якось було посперечалися між собою, то він, чуйте, до самого сходу сонця простирчав під її вікном* (Ірина Вільде); *Ми простирчали у "Зодіаку" ще години три* (А. Кокотюха); *Мені однозначно було комфортно з ними, .. я з радістю простирчав би у цій компанії хоч до ранку* (Любко Дереш).

ПРОСТИ́ТИ *див.* **проща́ти.**

ПРОСТИ́ТИСЯ *див.* **проща́тися.**

ПРОСТИТУЙО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проституюва́ти.** *Система, яку було запроваджено у Швеції 1999 р., передбачає кримінальну відповідальність для сутенерів і клієнтів проституції, але звільняє від відповідальності проституйованих осіб, пропонуючи їм допомогу для виходу з проституції та різні види підтримки* (з наук. літ.); *Проголошення соціології лженаукою, та ще й проституйованою, повторює у вульгарному вигляді аналогічні давні звинувачення генетики й кібернетики* (із журн.).

ПРОСТИТУ́ТКА, и, *ж.* 1. Жінка, яка займається проституцією; повія. *Чистота тут* [на о. Капрі] *ідеальна, народ скромний, трохи суворий у звичаях (на цілому острові нема ні одної проститутки), чесний* (М. Коцюбинський); *Тепер я зрозумів, який це жах! Це ж все одно, як від проститутки кохання пізнати, любити її, обожати й раптом дізнатись, що вона — цинічна байдужа проститутка, ніякого відношення до кохання не має* (В. Винниченко); *Хто повірить, що він у ресторані випадково? Він торгує проститутками, і ніхто навіть не сумнівається, що має справу з проститутками* (Ю. Винничук).

2. *перен., розм.* Продажна, безпринципна, безчесна людина. *Великін ступнув рвучко два кроки до Андрія, а потім передумав, вернувся до столу і розлився бурхливим потоком найобразливіших епітетів. Він називав Андрія й проституткою, й паршивою петлюрівською собакою, й шматтям* (І. Багряний); *Політика — проституція. А я не хочу бути проституткою* (Б. Харчук).

ПРОСТИТУ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Надавання сексуальних послуг за плату. *Катя побачила Гафійку, що її знала й мала до неї справу, бо Гафійка ретельно працювала в комісії з боротьби з проституцією* (Д. Бузько); *Вона писала нудні казенні довідки в якійсь конторі, підробляючи при цьому проституцією* (А. Кокотюха); *Обвинувачена в усьому зізналася. — Циганко, — спитав голова, — ти зізналася в чаклунстві, проституції та вбивстві Феба де Шатопер?* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *перен.* Продажність, безпринципність, безчесність. *— Вас купили? Ви продались, значить? .. Але ж це проституція, громадянине! Інтелектуальна, так би мовити, чи не найогидніша форма проституції!* (Б. Антоненко-Давидович); *— Ти хочеш, щоб я пішов у торгівлю? (найбанальніший, найпоширеніший сюжет) В індустрію розваг? (Артем пописував вірші, клав їх на музику) В політику? (яка вважалась найжахливішою проституцією, найглибшим падінням), — питав він Гелену* (Є. Кононенко).

ПРОСТИТУЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проституюва́ти.** *Сутенерство карається кримінальною відповідальністю в Україні (позбавлення волі строком від 3 до 15 років з (без) конфіскацією майна — залежно від віку втягнутої в проституцію особи: проституювання дітей до 14 років карається найжорсткіше)* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСТИТУЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док.* 1. *тільки недок.* Займатися проституцією. *Способами вчинення таких дій, як утягнення особи в заняття проституцією та примушування її проституювати, є обман, шантаж, використання вразливого стану цієї особи, застосування чи погроза застосування насильства* (з наук. літ.); *Ми бачимо культ проституції в Сицилії. Тут, у храмі Венери Еріцейської, зібрані були рабині, які, як раніше в Коринті та в Азії, проституювали частково з метою збагачення храмів, частково з метою викупу власної свободи* (з наук.-попул. літ.).

2. *кого.* Примушувати займатися проституцією. *На Херсонщині сутенер намагався проституювати неповнолітню* (з газ.).

3. *що, перен.* Робити продажним, безпринципним, безчесним. *Насправді немає принципової різниці між продажним депутатом, який бере гроші в обмін на свій голос, і журналістом чи редактором, який проституює мас-медіа* (із журн.); // Те саме, що **вульгаризува́ти.** — *Уважаю, що слід бойкотувати товари компаній, які проституюють українську культуру й використовують гучні назви для збільшення продажів* (з газ.).

ПРОСТИТУЮВА́ТИСЯ, юююся, юєшся, *недок.* 1. Те саме, що **проституюва́ти** 1. *Актриса зіграла роль матері-одиночки, яка повинна проституюватися, щоб вижити* (з газ.).

2. *перен.* Бути продажним, безпринципним. *Я вирішив, що своїх власних речей я публікувати не зможу — до кінця життя я їх писатиму і декламуватиму близьким людям, — натомість переклади я буду публікувати; буду присутній у літературі — але не буду у ній проституюватися, підлаштовуватись під систему і писати про радянські паровози* (Ю. Андрухович).

3. Пас. до **проституюва́ти.** *У царстві товарів та при цивілізації товарів людина не просто раб товарів, а й сама товар .. Духовні цінності — такі самі товари, так само продаються, купуються і проституюються, бо все призначено для продажу, все має давати зиск* (Є. Гуцало).

ПРОСТІ́Й, то́ю, *ч.* Непередбачена затримка, вимушена перерва в роботі. — *Чіпляй троса, — закричав тракторист, — п'ятий рік без простоїв роблю, а ви мене через якийсь пень, як коня, отут прив'язали!* (І. Муратов); *У разі невиконання замовником своїх зобов'язань підрядник має право вимагати відшкодування завданих збитків, включаючи додаткові витрати, викликані простоєм* (з мови документів).

△ **Час просто́ю** *див.* **час.**

ПРОСТІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **простій.** *Місце перебування працівника в простійний час законодавством не визначено, тому визначається безпосередньо роботодавцем шляхом видання розпорядчого документа (наказу або розпорядження)* (з мови документів).

ПРОСТІ́НКОВИЙ, а, е. Прикм. до **простінок.** *Простінкові бетонні блоки виготовляють із міцного бетону й використовують у будівництві внутрішніх стін* (із журн.).

ПРОСТІ́НОК, нка, *ч.* Частина стіни між прорізами вікон, дверей. *До світлиці притикає скілька бічних кімнат, відділених від неї не дверима, а важкими запонами з дорогих тканок; простінки межи завісами прикрашені малюванням та погруддями філософів* (Леся Українка); *Забилася* [Марта] *за грубку, стала у простінку і заревіла* (Б. Харчук); *У простінках межи двома вікнами притулився старенький, інкрустований під шахівницю, столик з вазою* (Ю. Винничук); // Частина стіни між чим-небудь. *Між порожньою книжковою шафою і канапою у простінку висів телефон* (І. Муратов); *Крізь вузенькі дверці провів* [Саркісян] *старого в кімнатку, відділену від магазину простінком* (В. Барка); *Яринка одірвала стомлені очі від книжки, глянула в простінок поміж дверима та мисником* (В. Козаченко); // *рідко.* Те саме, що **перегоро́дка** 1. *Навшпиньках зайшов* [Боровий] *до свого закутка. За диктовим простінком давно вже спала господарка його кімнати* (Я. Гримайло).

ПРО́СТІР, про́сто́ру, *ч.* 1. *тільки одн., філос.* Одна з основних об'єктивних форм існування матерії, яка характеризується протяжністю й обсягом. *В історії розвитку уявлень про простір це поняття, як і тісно пов'язане з ним поняття часу, пройшло етапи міфопоетичного (релігійно-міфологічного), натурфілософського та науково-філософського осмислення* (з наук. літ.); *Я повертався з пошти околичними вулицями .. Поки дійшов, серце стало на місце, я знову ввійшов у звичну роль людини поза простором і часом* (Р. Андріяшик).

2. Необмежена протяжність (в усіх вимірах, напрямах); тривимірна протяжність над землею. *В безмірній вишині парить орел, і зрідка долітає звідтам, з небесних просторів, спокійний клекіт* (Г. Хоткевич); *Іскрометний морський простір сліпив очі* (О. Донченко); *Джалапіта йшов вулицею, думаючи над тим, чому люди, йдучи, розмахують руками, і прийшов до такого висновку: люди розмахують руками, щоб виміряти простір, щоб утримати рівновагу і щоб робити вентиляцію космосу* (Е. Андієвська).

3. Вільний, великий обшир. *Яка широкість, який простір навкруги, куди глянеш!* (І. Нечуй-Левицький); *Сонце все вище і вище підноситься над землею, і золоті потоки світла, прорвавши на сході греблю ночі, нестримною повінню заливають неосяжні простори* (Б. Антоненко-Давидович); *Дорошенко вбирає поглядом простір лиману. Цей блиск води, її чар, її свіже дихання... Справді, гарно тут* (О. Гончар); *Він окинув оком простір — скрізь була осінь і сіре на смак повітря* (Ю. Винничук); // Площа чого-небудь на земній поверхні; територія. *Хоча ліс великий і займає мало не квадратову милю простору, то проте малий Мирон не боїться в нім* (І. Франко); *І що єднає тебе з Єжевікіним, котрий заходить у чужі кімнати не постукавши, бо вважає себе господарем на всьому просторі — від Карпат до Тихого океану?* (Ю. Андрухович); // Певне місце; проміжок. *Козацька старшина скупчилася серед полків на чималому пустому просторі. Серед того простору стояв стіл, застелений червоним сукном* (Леся Українка); *Ділянка стіни з вигадливим візерунком щезла, і весь простір під сяючою аркою мовби застелило густим білим туманом* (О. Авраменко).

4. *перен.* Відсутність яких-небудь обмежень, перешкод у чомусь; воля. *В мене думки рожеві, юнацькі. Скільки ще попереду простору, скільки ще може бути надалі нового, яскравого* (М. Івченко); — *Що за світла ніч, а на душі темно: нема простору* (М. Хвильовий); *У фахові прагнув* [Храпков] *вийти за межі операційного стола. Хотілося простору в роботі* (Іван Ле); *Я був непосидющий, і хоч наука легко лізла мені в голову, дуже швидко зрозумів, що це не мій шлях. Мені хотілося волі, простору* (В. Малик); // Середовище для чогось. *Дівчина ця — вередлива крутійка, яка сама не тямить, чого їй треба, але це дає великий простір діянню людини із сталим бажанням* (В. Підмогильний); *Він* [І. Котляревський] *пише .. дві п'єси, які дали початок новій українській драматургії: "Наталку Полтавку" і "Москаля-чарівника" (вперше поставлені з великим успіхом 1819 р.). Вони вводили в театр народну українську мову і природну сценічну дію, розгортали простір для відтворення реальних життєвих образів* (І. Дзюба); *Пошуки українським футуризмом свого місця в новому літературному просторі оцінювались як природний шлях, що ним проходило на той час багато українських письменників* (С. Жадан).

Диви́тися в про́стір (в про́сторінь) *див.* **диви́тися;** **(1) Ме́ртвий про́стір** — простір, який не прострілюється фронтальним вогнем. *Та хоч знали бійці .. про мертвий простір поблизу танка, де вже тобі його вогонь не страшний, проте, коли ці сталеві громади з'явились зі степу перед лінією укріплень, не одному з бійців мурашки пробігли по тілу* (О. Гончар); *Коли яничари опинилися в мертвому просторі, кинули непотрібні тепер гармати і схопилися за гаківниці, піщалі та мушкети, а також стали біля кошелів з камінням, щоб разом з піхотою відбивати ворожий приступ* (В. Малик).

△ **(2) Інформаці́йний про́стір:** а) *(інформ.)* сукупність баз і банків даних, технологій їх ведення й використання, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, що функціонують на основі єдиних принципів і за загальними правилами, що забезпечує інформаційну взаємодію користувачів та задоволення їхніх інформаційних потреб. *Основними компонентами інформаційного простору є інформаційні ресурси, засоби інформаційної взаємодії та інформаційна інфраструктура* (з наук. літ.); *Комісія встановила, що інформаційний простір продається керівництвом телебачення чужоземним фірмам для реклами, а прибутки від цього приховуються від державного оподаткування* (О. Шугай); б) сфери в сучасному суспільному житті людини, у яких інформаційні комунікації відіграють провідну роль. *Музика уривається, і знову інформаційний простір кишить новинами* (Л. Костенко); **(3) Компа́ктний про́стір,** *мат.* — тип топологічних просторів, що узагальнює властивості обмеженості та замкнутості. *У загальній топології компактні простори за своїми властивостями нагадують кінцеві множини в теорії множин* (з наук.-попул. літ.); **(4) Метри́чний про́стір,** *мат.* — множина, у якій визначено відстань між будь-якою парою її елементів. *Як довів Гаусс, метричний простір визначає його кількісну або внутрішню геометрію, причому форма поверхні тут часто відіграє другорядну роль* (з навч. літ.); **(5) Нульви́мірний про́стір,** *мат.* — топологічний простір, що має базу з множин одночасно відкритих і замкнутих у ньому. *Будь-які цілком регулярні простори можна отримати як образи нульвимірного простору при досить хороших відображеннях* (з наук. літ.); *Кожен дискретний простір є нульвимірним, однак нульвимірний простір може не мати ізольованих точок* (із журн.); **(6) Операти́вний про́стір:** а) *(військ.)* вільний простір за прорваними лініями оборони супротивника, на якому сторона, що наступає, може розгорнути свої бойові з'єднання. *Нам треба якомога скоріше проскочити горловину прориву, доки німці не оговталися, проскочити і вийти у ворожі тили — на широкий оперативний простір* (Є. Доломан); — *Зайняли кругову оборону, — пояснив Султанов, — до особливого розпорядження. За тиждень диспозиція зміниться, і ми вийдемо на оперативний простір* (П. Загребельний); б) середовище, яке дає можливості для вільного розвитку, дії для кого-, чого-небудь. *Іван .. визволився, вискочив на оперативний простір, врятувався від мари й докорів сумління. Додому, до мами!* (П. Загребельний); *Речі розносили по кімнатах і по коридорах, щоб звільнити у кухні оперативний простір* (В. Нестайко); *Бідність не може дати широкого оперативного простору для різних наших ініціатив — од політики й аж до культури й науки* (М. Слабошпицький); **(7) Топологі́чний про́стір,** *мат.* — множина елементів будь-якої природи, у якій тим чи іншим способом визначено граничні співвідношення. *Типовими топологічними просторами є евклідові простори та їх підпростори, кулі й сфери, графи* (з наук.-попул. літ.); **(8) Чотиривимі́рний про́стір,** *мат.* — абстрактне поняття, утворене шляхом узагальнення правил тривимірного простору. *Алгебраїчно чотиривимірний простір отримано шляхом застосування правил векторів та координатної геометрії до простору з чотирма вимірами* (з наук. літ.).

◊ **Відкрива́ти / відкри́ти про́стір** *див.* **відкрива́ти; Захо́дити / знайти́ про́стір** *див.* **захо́дити.**

ПРОСТІ́СІНЬКИЙ, а, е, *розм.* Дуже простий. *Розмова з Чипаріу якось заспокоїла Сахно. Приємно було відчути, що близько є звичайна, простісінька собі, без усяких таємниць, людина* (Ю. Смолич); *Йому здавалося, що в капітана й голос надто тихий і манери якісь цивільні, немов він не прикордонник, не офіцер, а простісінький собі бухгалтер* (П. Загребельний); *Дівчатко любе, уяви собі, Як до якогось дикого пенька Та прищепили пагін благородний, І вже дає простісінька рослина Прекрасний плід. Оце і є мистецтво* (В. Коптілов, пер. з тв. В. Шекспіра); — *Та простісінька, бач! Не вашого, панського роду, а проста собі стара баба* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРОСТІ́СІНЬКО, *розм.* Присл. до **прості́сінький.** *Всякий незвичайний учинок у тій атмосфері вічного страху й підглядання повинен був викликати запитання — чому? А це останнє простісінько провадило до кваліфікації людини як "неблагонадійної"* (С. Єфремов); *Ні, не так простісінько це було, як йому уявлялося* (С. Журахович); [К у л і ш:] *До могили дійдете, — праворуч звертайте і простісінько ідіть* (С. Голованівський); *Великим скотарським господарствам пампи бракує і пастухів, і старожитньої патріархальності, вони простісінько торгують собі худобою, та й по тому* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРОСТІ́ШАТИ, аю, аєш, *недок.* Ставати простішим. *Нові кредити: що пропонують банки українцям і чому цей ринок простішає* (із журн.).

ПРО́СТО. 1. Присл. до **прости́й** 2–6, 9. *Все здавалося мені так ясно і просто, що аж дивно було — як люди того не розуміють* (Г. Хоткевич); — *Відомості про вас внесені до імміграційної бази даних. Це було просто — зараз у нас такий бедлам, що виявити фальсифікацію абсолютно неможливо* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Сім'я наша заможна була, і на селі нас багатирями вславлено. Але ми жили просто, в пани не пнулися* (Б. Грінченко); *Вони були зодягнені чистенько і просто* (Григорій Тютюнник); *Він .. поводився просто, щиро, натурально, як хуторський дядько* (В. Барка); *Я сказала: "Ідіть просто й просто, повернете праворуч через село..."* (Ю. Яновський); *Жильят обрав фарватер вздовж берега, повз гряду скель; шлях був небезпечний, але вів просто. Він думав лиш про те, щоб обрати якомога коротшу дорогу* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // *у знач. пред. Стало так просто й хороше з цією людиною* (О. Донченко).

2. *у знач. прийм., з род. в.* На протилежному боці чого-небудь, перед кимсь, чимсь; проти, напроти. *У другій кімнаті просто дверей стояло під стіною незастелене ліжко* (Т. Осьмачка); *Просто нього світився номер на будинку* (П. Панч); *Я доброї пів години відсидів над потоком, сердито дивлячись просто себе* (Р. Андріяшик).

3. *у знач. підсил. част.* Уживається для підкреслення значення якого-небудь слова або всього речення. *Марійка, наздоганяючи сани, посковзнулась і шубовснула просто в калюжу* (М. Коцюбинський); *Дома там у нього просто чудеса: цієї весни він сконструював у себе якусь особливу телевізійну антену, таку, що ловила що йому заманеться* (О. Гончар).

4. *у знач. обмеж.-виділ. част.* Тільки, лише. *Ні, треба змінить олівець на перо, так буде міцніше .. Це просто прийом, щоб згадати Дінець і брата, коханого брата* (В. Сосюра); *Таких ножів ніде немає більше, як ці мисливські ножі. Це не просто собі ніж, це зброя, і неабияка* (І. Багряний); *Він умів не просто слухати, а викликати у свого співрозмовника бажання висловити все, що важким тягарем лежало на серці* (З. Тулуб); // Уживається при скороченому або неповному імені. *Маруся одразу стала загальною улюбленицею. Гуцулки її пестили, як малу дитину .. Навіть називали просто "Муха"* (Г. Хоткевич).

[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* **захо́плювати; Сказа́ти про́сто (по́просту) <По́просту сказа́вши>** *див.* **сказа́ти.**

◊ **Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́)** <*рідко* **Під відкри́тим (го́лим) не́бом**> *див.* **не́бо; Тільки (про́сто) так** *див.* **так; Хоч (кра́ще, про́сто) з мо́сту** *(рідко* **з гори́)** **та в во́ду** *див.* **міст; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́** *і т. ін.)* / **зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить** *і т. ін.)* *див.* **гора́.**

ПРОСТОВБИ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., розм.* Постовбичити певний час звичайно безцільно, нічим це займаючись. *Я підвівся і вийшов з ханського намету, ведучи за собою .. Виговського, що з переляку забув присісти і так і простовбичив перед нашими очима упродовж усієї суперечки моєї з ханом* (П. Загребельний); *На автобусній зупинці я простовбичив під дрібненьким дощем хвилин тридцять* (А. Кокотюха); *Я взагалі нікому не подзвонив, простовбичивши біля телефона хвилин двадцять чи десь так, вийшов з будки* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПРОСТОВИ́СНИЙ, а, е. Те саме, що **прямови́сний.** *Демидів нарисував на таблиці дві лінії поземі і три простовисні, поназначував їх буквами і почав пояснити* (О. Маковей); *Вони* [сарни] *переплигували широкі провалля, сковзали по простовисних схилах і чіплялися до ледве помітних вибоїн* (Ю. Смолич).

ПРОСТОВИ́СНО. Присл. до **простови́сний.** *Маєток був невеликим, займав площу всього близько однієї третини десятини землі на самій скелі, що простовисно спускається до моря* (із журн.).

ПРОСТОВОЛО́СИЙ, а, е. З непокритою головою. *Вона їде простоволоса, її зачіска розсипалась, і пишні чорні коси мають на вітрі, спадаючи на плечі* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *— Слухайте ж тепер військового наказу, діти! — сказав кошовий, виступаючи вперед, і надяг шапку, а всі запорожці, скільки їх було, поскидали свої шапки й стояли простоволосі, опустивши очі додолу, як то бувало завжди в козаків, коли збирався промовляти старший* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

◊ **Го́лий, бо́сий і [й] простоволо́сий** *див.* **го́лий.**

ПРОСТОГНА́ТИ, стогну́, сто́гнеш, *док.* 1. Док. до **стогна́ти** 1. *Вона глянула ще раз на Мотрю, поступилася назад, простогнала, сіла мовчки на піл* (Панас Мирний); *Говорив* [Ілія] *розпучливим голосом і, неначеб не було нікого в хаті, кинувся, як перше, на лаву і, заривши лице в старий киптар, .. простогнав із цілої груді* (О. Кобилянська); *Раптом простогнав Василь Максимович — тим довгим, здавленим стогоном, коли сниться щось жахливе* (Ю. Шовкопляс); *Мов чужими руками я встромив ключ у замкову щілину, оковані залізом двері стиха простогнали* (Р. Андріяшик).

2. *що і без прям. дод.* Сказати, вимовити зі стогоном. *—Доле моя, щастя моє! — неначе простогнав Микола, вхопивши Немидору в обнімок, і сам залився сльозами, як мала дитина* (І. Нечуй-Левицький); *Відповідь була незрозумілою. Невідомий щось прохарчав чи простогнав* (Д. Ткач); *— Тоді де ж Люсі? — нічого не розуміючи, простогнав я. — Чому ви говорите загадками?* (О. Бердник).

3. Постогнати (у 1 знач.) певний час. *Три дні старий ще в ранах простогнав, На хвилю не проснувшись із нетями* (І. Франко); *Цілу ніч простогнав юнак на своєму лежаку* (Р. Іваничук).

ПРОСТОДУ́ШНИЙ, а, е. Довірливий, наївний. *Ярослав, простодушний, міцний, як березовий окоренок, трохи загайний у рухах, сміявся на повен свій жовтозубий і зубатий рот* (І. Волошин); *Любочка — наївне, простодушне створіння, смішне і молодесеньке* (С. Процюк); // Який виражає довірливість, наївність. *На простодушних плохих обличчях темно-смуглявих людей був вираз спокою й покірної байдужості* (Н. Королева); *— Зараз вони прокладають крізь гори газопровід. Я чую їхні простодушні вигуки, якими вони вітають наш ешелон* (О. Гончар); *Я відчув, що червонію від простодушної похвали балакучого старшого лейтенанта* (В. Малик); // *у знач. ім.* **простоду́шний,** ного, *ч.;* **простоду́шна,** ної, *ж.* Довірлива, наївна людина. *Баби тут* [у пеклі] *більш не ворожили І простодушних не дурили* (І. Котляревський); *Але де-де, міркував собі Лесь, грубі грошики на будівництво цього відтинку залізної дороги* [залізниці] *не від щедрості панської йшли, таки ж не від неї, що б там простодушні не подейкували* (І. Нижник).

ПРОСТОДУ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **простоду́шний.** *Казахи захопили його, і їх стрункі постаті, і невимушено вільні рухи, і наївна простодушність* (З. Тулуб); *Ще напередодні вночі вони сперечалися, і Фред іронізував, глузуючи над простодушністю Коротуна, над його впертим небажанням оцінити практичні пропозиції Фреда* (В. Владко); *Адель проспівала канцонету досить правильно, з простодушністю свого віку* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПРОСТОДУ́ШНО. Присл. до **простоду́шний.** *Хлопчик всміхнувся простодушно* (Марко Вовчок); *Пізнавала Марійка Благу вість євангельську й простодушно її приймала до серденька: як же не вірити, коли бабуся кажуть?* (Н. Королева); *Була* [Марія] *добра і простодушно вірила в усе добре, хоч у житті не раз доводилося зазнавати прикрих розчарувань* (С. Журахович); *— А я знаю, а я знаю, від чого це! — простодушно сказала Валька. — Це ви, мабуть, знову щиглі один одному били... Еге ж?* (В. Нестайко).

ПРОСТОЛІНІ́ЙНИЙ, а, е. Те саме, що **прямоліні́йний.** *Його товариш був молодий, може 16-літній хлопець, шатен, дуже красивий з лиця, того типу з широкими простолінійними рисами, що у дітей віщує високий ріст* (І. Франко); *Бажаємо, щоб усе було простолінійне, рівне, явне, ясне, зрозуміле, очевидне, наглядне, відкрите, мов на долоні. Навпаки, життя заплітає нас у складний коловорот вражень та подій* (Б.-І. Антонич); *— Я завжди думала, що вуйко Зенко такий богоугодний... єдина простолінійна людина в нашій родині* (Ірина Вільде); *Наміри Бальзака були їй відомі. Були вони простолінійні і надто гострі* (Н. Рибак).

ПРОСТОЛІНІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **простоліні́йний.** *Сітка вулиць — вілли для людей середнього достатку. Ні сліду архітектурної вишуканости, ні сліду розкоші. Скрізь — ґрунтовність будови, простолінійність задуму* (Олекса Ізарський); *Можливо, й справді в ній дрімає немалий талант слідчого, але, на нашу думку, все ліпше пояснити простолінійністю її вдачі* (Валерій Шевчук).

ПРОСТОЛІНІ́ЙНО. Присл. до **простоліні́йний.** *Як поганські біжниці* [божниці] *на розпутті, кожна про себе, з островерхами, — так наївно й простолінійно торчали букви королівської грамоти, змальованої під блакить основи пергамену* (К. Гриневичева); *— Ти, Семене, сказав те, що думав. А думав... по-моєму — надто простолінійно і, коли хочеш, безсердечно* (Іван Ле).

ПРОСТО́ЛЮД, у, *ч., збірн., заст.* Люди, що належать до непривілейованого класу, непривілейованої верстви населення. [С л у ж е б к а:] *Ти все щось говорив там* [у палатах] *за простолюд, обстоював, щоб дати волю всім* (Леся Українка); *Раз у сім-десять років потопи мордували Мукачево. Простолюд і вояцтво зігнали мостити греблю* (М. Дочинець); *Центр міста був захаращений мурашником будиночків простолюду* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ПРОСТОЛЮ́ДДЯ, я, *с., збірн., заст.* Те саме, що **простóлюд.** *По селах та містечках простолюддя з уподобанням глядiло на вертеп та слухало жартів вертепної драми* (І. Франко); *Під розлогим деревом, обвішаним китицями зелені, окружений простолюддям, торчав* [стирчав] *якийсь темнолиций, обгорілий незнаними жарами чоловік у .. лудах паломника* (К. Гриневичева).

ПРОСТО́ЛЮ́ДЕЦЬ, дця, *ч., заст.* Те саме, що **простóлю́дин.** *Пани б'ються, а в простолюдців чуби болять* (Номис); *— Хіба й Хуму возили на віслюкові? — поспитала Кіната. — Хума з царського дому, — пихато мовила Хатіджа, — а султанським дочкам не належить те, що простолюдцям* (П. Загребельний); *Я дивився на Біляшівського іронічно, а він із жалем. Очевидно, той жаль стосувався не мене, а нещасного юного простолюдця, і саме тому не витримав я того змагання поглядами — що мені до його жалю та співчуття?* (Валерій Шевчук).

ПРОСТО́ЛЮ́ДИН, а, *ч., заст.* Людина, яка належить до непривілейованого класу, непривілейованої верстви населення. *Послухайте, як говорить простолюдин середньоукраїнського діалекту .. Він фонетизує слова так, що кожне дальше слово залежить своїми початковими звуками від попереднього* (В. Самійленко); *— Ви ж знаєте, що наприкінці війни перестали зважати, дворянин чи простолюдин. Аби освіта і військова виучка* (Р. Андріяшик); *Вони так собі гадали: вивчимося, просвітимося заради того, аби полегшити життя людству, людям, простолюдинам. А закінчили університет — і кому прислужують?* (Ю. Хорунжий).

ПРОСТО́ЛЮ́ДИНКА, и, *ж., заст.* Жін. до **простóлю́дин.** *Графиня Ловига, простолюдинка, що стала графинею, що мала стільки влади над людьми, надто над чоловіками!* (В. Лис); *Маріка .. полюбляла вдягатися розкішно й вишукано, прикрашати себе коштовностями — щоб одразу було видно, що вона князівна, а не якась простолюдинка* (О. Авраменко).

ПРОСТО́ЛЮ́ДКА, и, *ж., заст.* Жін. до **простóлю́дець.** *Ця скромна й зворушлива краса, одухотворена думкою, — чого не встрінеш у простолюдки, — немов збудила в Жульєні ту сторону його душі, про яку він і сам не здогадувався* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПРОСТОЛЮ́ДНИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **простóлю́дин, простóлюд.** *Вони* [попівські родини] *жили зовсім сільським, простолюдним життям* (І. Франко); *Я .. почав писати що мені диктували козаки. Звісна річ, писав не все, .. обминаючи слова лайливі, загогулисті* [хитромудрі] *та надто простолюдні* (Ю. Мушкетик).

ПРОСТОНАРО́ДДЯ, я, *с., збірн., заст.* Те саме, що **простóлюд.** *Народ, коли буде працювати .. не на панів, не для старшин, а на користь держави. Це буде перший крок до піднесення простонароддя до людської гідності* (А. Чайковський); *Лице неголене, .. убрання сіре, не шовкове й не кольорове. Одне слово, всі ознаки людини з простонароддя, — робітник або зовсім маленький урядовець* (В. Винниченко).

ПРОСТОНАРО́ДНИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **простонарóддя.** *Кониський не має ніякого белетристичного таланту: в його творах найліпші іноді анекдоти цілком узяті з життя, і притому власне простонародного* (М. Драгоманов); *Смішно було, як Віктор сам розшукував недоліки свого перекладу .. Сиві архаїзми він мав за незнані слова з простонародного побуту* (Олекса Ізарський); // Характерний для простого народу, непривілейованих верств населення. *Маргарита Порфирівна, коли сердилася, подумки вдавалася до простонародних слів* (Б. Антоненко-Давидович); *Валіде наперед здогадувалася, як різонуть оті простонародні пісеньки .. витончений слух повелителя* (П. Загребельний).

ПРОСТОНАРО́ДНІСТЬ, ності і ности, *ж., заст.* Властивість за знач. **простонарóдний.** *Перекладами своїми на українську мову з Шекспіра, Байрона і др. розширяє* [П. Куліш] *українську літературу за границі простонародності* (М. Драгоманов).

ПРОСТОНАРО́ДНО, *заст.* Присл. до **простонарóдний.** *Він роздавав листівки перед наметом, бив чоботом об чобіт. У кудлатій шапці, в кожусі й ременях, простонародно дотепний, і не було на всю ту протестну акцію персонажа більш колоритного* (П. Вольвач).

ПРОСТОПА́ДНИЙ, а, е, *заст.* Вертикальний. *Несучися в безоднях і вниз опадаючи, тільця .. Від простопадної лінії осторонь трохи відходять, Так непомітно, що ледве те можна й відхиленням звати* (М. Зеров); *У силі владній Воздвиг звитяжний каменяр Між твердю моря й твердю хмар Стовпи проміння простопадні* (М. Бажан); *Простопадні, націлені вгору, круті скелі тягнуться стіною обабіч річки* (О. Шугай).

ПРОСТОПА́ДНО, *заст.* Присл. до **простопáдний.** *То були виступи гезенка, що в дальшім своїм повищенні підносився не простопадно, а трохи відступав правіше чи лівіше* (Олесь Досвітній); *Стає видно двоє малих віконечок, що в них блимає слабке водянисте світло, а трохи вище видно стовп чорного диму, що зводиться сливе простопадно, просто з нічого, бо білої стріхи на білому тлі поля майже не видно* (У. Самчук).

ПРОСТО́РА, и, *ж., діал.* Простір (у 2, 3 знач.). *Андрій підняв очі. І вони на мить зупинились і кинули далекий погляд кудись у простору, поза стіни, поза хату* (М. Коцюбинський).

ПРОСТОРЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **простóрий** 1; досить просторий. *Софія Петрівна простореньку хату має, так що є де рідних і гостей приймати* (М. Коцюбинський); *Халабуда була просторенька, на підлозі, мала два віконця* (Олесь Досвітній); * Образно. *Щойно я почув ім'я князя і перш ніж мені згадалися ті води, ім'я це немовби змаліло, олюднилося; закуток у моїй пам'яті, куди воно врилося, здався мені простореньким* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПРОСТОРЕ́НЬКО. Присл. до **просторéнький.** *У ресторані досить-таки просторенько, шкіряні дивани, тьмяне світло, музика в стилі 80-х та старе піаніно* (з мови реклами).

ПРОСТО́РИЙ, а, е. 1. Здатний вміщати велику кількість кого-, чого-небудь, не тісний; місткий. *Школа була простора, нова, недавно поставлена* (М. Коцюбинський); *Поволі склала* [Галина] *все в просторий чемодан, не поспішаючи, поїхала на вокзал* (Є. Кротевич); *Головний зал був просторий, з двома рядами колон* (М. Василенко); *Корабель зсередини м'який і просторий, біля штурвалу світяться кольорові кнопки* (С. Андрухович); // Який займає велику площу, розташований на великій площі. *Ми в'їхали на чисте просторе подвір'я* (Б. Антоненко-Давидович); *Вони прийшли до тихої, порослої очеретом заводі, що вся блищала під сонцем, широкої і просторої* (Григорій Тютюнник); *Йшов ливний дощ, його потоки ледве дозволяли розгледіти місто, зведене на просторій терасі, котра спиралася на відноги скелястих гір* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна);

// Широкий (про вулицю, шлях і т. ін.). *О, вона бачила досить! — Весільний шум і блиск просторих чистих вулиць у центрі міста і юрби неробів по панелях усякої години* (А. Головко); *Я ж уже підсвідоме поклав покинути це село й податись у мандрівку далі — мене вабило в золотопроміні сіті просторих доріг* (Валерій Шевчук); // Який не має видимих меж, тягнеться з краю в край; безмежний. — *Іди собі далі, мандрівче, тебе я не знаю, Я в пестощах сонця, для нього живу й процвітаю; І віття своє підіймаю у небо просторе* (М. Зеров); *Десь біля моря, в рідній стороні, В степу просторім бачиться мені: Одна-однісінька тополя вироста У самоті, печальна і проста* (М. Нагнибіда); *Скоро вони опинилися на просторому лузі у дивовижних квітах* (Ю. Винничук); *Безмежне, просторе, мінливе море розкинулось перед форштевнем "Дункана"* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Який нещільно облягає (про одяг). *Стояв той чоловік спиною до дверей, вдягнений був у просторову, непідперезану блузу* (Ю. Шовкопляс); *Тепер такі ченці повелися, що справляють собі ряси просторі, пишні, з тонкого єдвабу* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Ходив до того в таких просторих шароварах, що як би широко не ступив він, ніг зовсім не було знати, і здавалося, чи не вінницький казан суне вулицею* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

2. *перен.* Нічим не обмежений; вільний. *І сьогодні, і завтра, і післязавтра, і довгий, безкраїй ряд днів, сонячних, вільних, просторих* (В. Винниченко); *Змалку він звик до просторів, до просторого життя, серед численних друзів його є прості чабани і вчені-океанологи, степові комбайнери і моряки по всьому світу* (О. Гончар); // Здатний виявляти сильні почуття, співчувати багатьом і т. ін.; широкий. *То-то просторі серця! Там кожному знайдеться місце!* (В. Самійленко); // *рідко.* Дуже об'ємний, широкий (про тему, галузь діяльності і т. ін.). *Ви просите написати .. про нас усіх. Се тема простора* (Леся Українка).

ПРОСТО́РИЩЕ, а, *с., розм.* Збільш. до **про́стір.** *Тільки вітрило єдине здалека Погляд приковує, наче над хвилі Біле крило розпустила лелека, Пестячи ясні просторища милі* (Олена Пчілка); *Безліч речей розмістилося скрізь у просторищах світу, Краю ж йому не знайти, хоч куди б ти думками полинув* (М. Зеров); *Мого несхибного ножа Не з'їсть, не вищербить іржа, Товаришів знайду я вірних — І на просторищах незмірних У краї рідному моїм Ударить грізно судний грім!* (М. Рильський).

ПРОСТОРІ́КА, и, *ч. і ж., розм.* 1. Той, хто говорить багато, часто беззмістовно; базіка. *Він знав, що колиску треба робити з дерева білого, легкого, як сон, і веселого, аби легко й щасливо вигойдувалися в таких колисках воїни, хлібороби, люди тямущі, ловці, прості люди й князі, дурні й генії, просторіки й недоріки* (П. Загребельний).

2. Дурна, некмітлива людина. *Патер Гаудентій не мусив бути таким дурником і просторікою, якого видавав досі із себе* (І. Франко); *Людина, яка пережила приниження, яка виборювала собі волю і право на людське життя, — така людина ніколи не посягне на чуже. Цього не хочуть зрозуміти просторіки при чинах і без них* (М. Андрусяк).

ПРОСТОРІ́КАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **просторі́кати.** [С т р е п с і я д:] *Я очманів з дурного просторікання. Порадь мене, що діяти? Чи в суд тягти Пройдисвітів, чи братись інших способів?* (В. Свідзинський); — *У неї десь є небіж, і вона його любить до нестями. Чи ж не доводилось мені безліч разів вислухувати її просторікання про те чудо?* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПРОСТОРІ́КАТИ *див.* **просторі́кувати.**

ПРОСТОРІ́КУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **просторі́кувати.** *Ернест заповнив ці кімнати своїм просторікуванням, занечистив попелом із цигарок* (І. Франко); *Слухаючи Лобатого, його не зовсім тверезе просторікування, Дьяконов мовби поринав у важку, чадливу* [чадну] *атмосферу денікінських часів* (О. Гончар); *Пан сенатор давав собі волю в просторікуваннях і повчаннях* (П. Загребельний); *Я зробив вигляд, що з усією чемністю та повагою слухаю його просторікування: боїшся ти, любий старче, подумалося мені* (Валерій Шевчук).

ПРОСТОРІ́КУВАТИ, ую, уєш, **ПРОСТОРІ́КАТИ,** аю, аєш, *недок., розм.* Багато, часто беззмістовно говорити. *Де взявсь Будяк, на пригорку розцвівся, Пишається, неначе пан, І просторікать заходився* (Л. Глібов); *Він причепився до нас, мов реп'ях, і з самісінького ранку просторікує про своїх предків, про їхні видатні досягнення* (О. Авраменко); *Не треба давати підстав утішатися тим, хто просторікував, що ти ні на що не спроможний* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПРОСТОРІ́КУВАТИЙ, а, е, *розм.* Який багато, часто беззмістовно говорить. — *О, достославний шейх! .. Вибачай нас, просторікуватих, що ми прийшли так пізно! Але бувальці казали нам.., що це єдиний час, коли тебе можна напевно застати вдома, бо щоночі ти спостерігаєш небо!* (Ю. Логвин); *Скажіть же й ви щиро, читачу, .. може, хочете попрощатися з просторікуватою лепетухою-хазяйкою й повернутися до Жакового кохання?* (В. Підмогильний, пер. з тв. Д. Дідро); // У якому багато зайвого (про розповідь, оповідання і т. ін.); багатослівний. *Сусіда тягне та й тягне своє буденне оповідання .. Та про мене в її просторікуватому оповіданні наче відгомін ішов із далеких .. часів...* (Ганна Барвінок).

ПРОСТОРІ́КУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість за знач. **просторі́куватий.** *У літніх людей, як правило, зменшується здатність до концептуальної діяльності, мова зберігається відносно добре, проте через ослаблення внутрішнього гальмування з'являється просторікуватість* (з наук. літ.).

ПРОСТОРІ́КУВАТО, *розм.* Присл. до **просторі́куватий.** *Чиновник довго й просторікувато розповідав про активну роботу міністерства, направлену на вдосконалення процедури проведення конкурсів* (з газ.).

ПРО́СТОРІНЬ, роні, *ж.* Те саме, що **про́стір** 1–3. *Сонце .. ловить комету. Вона починає обертатися навколо нашого світила по еліпсу, відходячи від Сонця у просторінь і незмінно повертаючись до нього через певні проміжки часу* (В. Владко); *Де-не-де покажеться невеликий дубовий лісок, а дальше тягнеться незміряна оком рівна просторінь одного поля* (Н. Кобринська); *Він* [пароплав] *і сам би давно вже охоче рушив у заводнену, потужну просторінь весняного Дніпра, та він мусить чекати, поки на нього навантажиться саперна рота* (Б. Антоненко-Давидович); *Вони були на самісінькій вершині Кордильєр, відкіль око осягало просторінь у сорок квадратових миль* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

Диви́тися в про́стір (в про́сторінь) *див.* **диви́тися.**

ПРОСТО́РІСТЬ, рості *і* рости, *ж.* Абстр. ім. до **просто́рий.** *Нарешті в кінці затхлого півпідвального ходу вона забрязкотіла ключем і ввела хлопця в якусь просторість, що запахом своїм становила безпосереднє продовження того коридору* (В. Підмогильний); *Коридор був голий-голісінький, окрім порожньої вішалки — геть нічого, далі дві суміжні кімнати також зяяли пусткою, хоча були дуже просторі, але ця просторість ще більше підкреслювала порожнечу* (В. Шкляр); *Ось ви минули царину, минули й млини; вихопились знову на безкраї поля, на безмірну просторість степу* (Панас Мирний).

ПРОСТОРІ́ЧНИЙ, а, е. Власт. просторіччю (у 1 знач.). *Ця змія не була отруйна. Навпаки — зовсім не здатна заподіяти якусь шкоду, за що й дістала просторічну назву “курочка”* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // Який містить елементи просторіччя. *Якщо розмовно-побутова лексика належить до складу літературної мови і не порушує літературної норми, то лексика просторічна перебуває на грані літературного вжитку і часто виходить за межі нормативності* (з навч. літ.); // Який уживається в просторіччі. *Романтична проза тим і відрізняється від реалістичної, що в ній відсутній просторічний елемент* (В. Русанівський).

ПРОСТОРІ́ЧЧЯ, я, *с.* 1. Проста мова; побутове мовлення (на відміну від книжної, літературної мови). *Взаємозбагачення літературних мов не можна плутати з іншим досить поширеним явищем — виникненням змішаного просторіччя, викликаного недостатнім знанням обох взаємодіючих мов* (В. Русанівський); *Віктор Гюго демократизував французьку літературу, ламаючи штучні перепони між різними стилями, мовними шарами, вводячи в писемність простонародний жаргон, просторіччя* (І. Дзюба); *Хапає* [чоловік] *господарську сітку, звану в просторіччі “авоською”, і зникає, не давши нікому отямитись* (В. Чемерис).

2. *лінгв.* Слово, граматична форма, зворот, що не є нормою літературної мови, але вживається в побутовому мовленні, а в художніх творах використовується як стилістичний засіб для надання мові зневажливого, іронічного, жартівливого, грубуватого та ін. відтінку. *Нині в оригінальній художній творчості, у розмовному жанрі естради, у жанрах популярної пісні мова стала “бруднішою” у зв'язку з масовими введеннями в мовну тканину елементів українсько-російського суржику, жаргонів, просторіччя* (з наук. літ.).

ПРОСТОРІ́ШАТИ, ає, *недок.* Ставати просторішим. *Поїзд ходу набирає, просторішає перон* (Н. Забіла); *Він ішов, слухаючи ту старечу скаргу, і відчував, що душа його просторішає й вивищується* (Валерій Шевчук); // *безос. Меншало на березі куренів, просторішало біля води* (О. Гончар).

ПРО́СТО́РО. Присл. до **просто́рий.** [А р с е н *(озираючи кімнату)* :] *О, добре живемо! Просторо* (З. Мороз); *Степ, як дим той, розіслався Просторо, широко* (І. Манжура); *Про жіночу газету мама напише свою думку просторіше* (Леся Українка); *Він просторо й балакуче починає говорити про старовинну запорозьку церкву в Новомосковському* (В. Домонтович); // *у знач. пред. З дитинства він пам'ятає дві шафи: в одній, що належала мамі та йому, було просторо і вільно* (М. Гримич); *Голосно і просторо стало округи, у свіжім гаю пахучім...* (Марко Вовчок); *Мені радісно й просторо. Я задираю голову до захмареного неба і голосно, щоб усі почули, кричу: — Я природа!* (Любко Дереш).

ПРОСТОРО́ВИЙ, а, е. Стос. до простору (у 1, 2 знач.). *Простір за прозорою передньою стіною рубки запалахкотів усіма кольорами райдуги: наш корабель, породження тривимірного матеріального світу, стрілою пронизував чужорідний континуум з п'ятьма просторовими і двома часовими вимірами* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Проблема перенаселення в наших умовах — це, якщо хочете знати, проблема катастрофічна. По-перше, існує суто просторова криза, по-друге — криза продовольча...* (М. Руденко); *Ольго, Ольго, між нами нема просторових відстаней, ти близько й водночас далеко, зате між нами безліч ворогів* (Р. Федорів).

△ **Простор́ова ізоля́ція** *див.* **ізоля́ція; Просторо́ві мисте́цтва** *див.* **мисте́цтво.**

ПРОСТОРО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **просторо́вий.** *Вмить перед ним виник чудесний краєвид. Не якісь там екзотичні тропіки, а панорама оцього лісу, якщо на нього дивитися з малахівської греблі. Але яка просторовість, яка рельєфність!* (М. Дашкієв).

ПРОСТОРО́ВО. Присл. до **просторо́вий.** *Меридіональні природні коридори, просторово обмежені долинами великих річок України, об'єднують водні та заплавні ландшафти — шляхи міграції численних видів рослин і тварин* (з наук.-попул. літ.); *У теоретичних моделях механіки суцільного середовища тіло трактується як просторово розподілена неоднорідна нерівноважна термодинамічна система* (з навч. літ.).

ПРОСТОРО́ВО-ЧАСОВИ́Й, а, е. Стос. до простору й часу. *Всі наші зазирання в .. надра атома, зірок, у глибини генів, у нейрони мозку показують нам лише невичерпні лабіринти структур, безперервне бурління речовини в ритміці просторово-часових процесів* (О. Бердник); *Навіть при максимальному прискоренні ми не зможемо відхилитися від потрапляння в .. просторово-часову аномалію, яка раніше існувала лише в бурхливій уяві фантастів, а зараз раптово стала реальністю* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Серед усіх цих прогностичних міркувань він якось непомітно втратив просторово-часову відповідальність. Туман оточив його, як німців під Сталінградом* (В. Єшкілєв).

△ **Просторо́во-часови́й конти́нуум** *див.* **конти́нуум.**

ПРОСТОСЕРДЕ́ЧНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **простосе́рдий.** *Схилились до молитви вівчарі й люди, що пригнали маржину .. Ласкаво слухало небо простосердечну молитву* (М. Коцюбинський); *Він мені здається наївним, простосердечним, а втім, я можу і помилятися. Це завжди трапляється зо мною* (І. Сенченко); *Свою простосердечну совість Поет одверто викривав; Євгеній незабаром знав Його кохання юну повість* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПРОСТОСЕРДЕ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Властивість за знач. **простосерде́чний.** *Преподобний Павло Препростий жив у IV столітті. Препростим він названий за свою простосердечність і незлобливість* (з рел.-церк. літ.).

ПРОСТОСЕРДЕ́ЧНО, *рідко.* Присл. до **простосерде́чний.** *У 1902 році сербський поет Алекса Шантич поїхав до Женеви, але там “витримав заледве три тижні”; у наївному вірші “Я не можу тут” він простосердечно заявив, що не може переносити чужини* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСТОСЕ́РДИЙ, а, е. Простодушний, довірливий, щирий. *І праведний Господом буде радіти, і буде вдаватись до Нього, і будуть похвалені всі простосерді!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вирушала в невідомий край Смілива людина простосерда І не знала, де подівся Кай, Андерсенівська наївна Герда* (М. Рильський); *— Благородний і простосердий слов'янин, він* [Святослав] *завжди попереджував про свій похід: “Хочу йти на ви”* (О. Довженко).

ПРОСТОСЕ́РДІСТЬ, дості *і* дости, *ж.* Властивість за знач. **простосе́рдий.** *Пані де Реналь легко простила йому його зніяковіння: вона побачила в ньому чарівну простосердість* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПРОСТОСЕ́РДНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **простосе́рдий.** *Нічого не підозрюючи, простосердна Уляна Григорівна точно інформувала гостя про свої достатки, а обачливий ротмістр все мотав на вуса* (С. Добровольський); *Чом не прислухався я до слів простосердного, але мудрого Мартина Пушкаря, полковника полтавського* (П. Загребельний).

ПРОСТОСЕ́РДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Властивість за знач. **простосе́рдний.** *Природна доброта й простосердність Мігеля де Сервантеса надихають його на створення Лицаря сумного образу — Алонсо Кіхано Доброго, а тому роман якоюсь мірою вважають автобіографічним* (із журн.).

ПРОСТОСЕ́РДНО, *рідко.* Присл. до **простосе́рдний.** — *Де зупинились? Я мушу йти на роботу, але хотів би з вами побалакати. — Ніде, — простосердно сказав Тодосій. — Ночуємо в парку* (Р. Андріяшик); *Ніхто не захотів простосердно глянути йому у вічі, а кожен дивився кудись убік. Так, начебто не було його зовсім, а тільки непотрібна тінь, яку треба відвіяти* (Валерій Шевчук).

ПРОСТОСЕ́РДО. Присл. до **простосе́рдий.** — *Ой щаслива ж ти, сестричко, — простосердо зітхали декотрі щиріші і, звичайне, вбогіші дівчата* (О. Забужко); *Капітан ван Тох сопів, витирав хусточкою лисину і .. простосердо кліпав блідо-голубими очима* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ПРОСТОСЕ́РДЯ, я, *с.* Те саме, що **простосе́рдість.** — *Я тільки про те й мрію, щоб ремонтувати. — Це було сказано з таким дитячим простосердям, що директор машинно-тракторної станції широко посміхнувся* (О. Донченко); *В такому винятковому становищі потрібно було мати або справжнє простосердя, або дуже сильну волю* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПРОСТО́ТА, и, *ж., заст.* 1. *збірн.* Простий народ. — *Як мені піти проти закону і порядку, від Бога даного, і у ваш рід благородний віддати свою дитину, рожденую* [народжену] *од простоти і мужичества* [мужицтва]? (Г. Квітка-Основ'яненко); *Щонеділі, щосвята, а часом і серед будня, щоб не одстати од вельможного сусіди, бенкетує тут* [у шинку] *п'яне море темної простоти...* (Панас Мирний); — *Простота тут, первісні ще люди* (І. Франко).

2. Про наївну, простодушну людину. — *Ха, ха, ха! — зареготався Ясь. — Управитель з макітрами! Ха, ха, ха! Ой, простото, простото! Ой, господине моя дорога!* (І. Нечуй-Левицький); *Прискорюючи ходу, Бараболя оминув криницю зі свіжим журавлем, не в силі збагнути, чому не зміг одурити оцю простоту. Хоча не така вона* [Мар'яна] *вже й проста, як здавалось йому* (М. Стельмах).

ПРОСТОТА́, и́, *ж.* 1. Якість і властивість за знач. **про́стий** 2–5. *Простота побаченої конструкції розчарувала і насторожила Майкла Хінчінбрука. Він міг битися об заклад, що бачить далеко не все, а тільки найпростіші процеси, які вимагають громіздкої апаратури і безпосереднього стикання з нижчою обслугою* (М. Дашкієв); — *Оті простенькі сільські байки, як дрібні, тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності* (І. Франко); *Її кімната визначається спартанською простотою: ліжко, стіл і люстро* (Б. Антоненко-Давидович); *Одягнений він був просто, без претензій, але зі смаком. Щоправда, простота його вбрання була оманливою — один лише "скромний" костюм коштував близько тисячі фунтів* (О. Авраменко); *Я був зачарований культурністю, тонкими дотепами і .. особливою простотою майора* (І. Багмут); *Боюсь я, як змій звів був Єву лукавством своїм, щоб так не попсувалися ваші думки і ви не вхилилися від простоти й чистости, що в Христі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Щира сімейна простота і лагідність, щось гранично мирне, цивільне, затишне поєднувалось в характері Гречкуна з холодною військовою рішучістю* (Ю. Бедзик).

2. Прості, невимушені стосунки між людьми. [Д і в ч и н а:] *Я думаю, тільки між дітьми можлива така простота* (Леся Українка); *Вони трималися з ним невимушено, з грубуватою простотою* (Григорій Тютюнник); *В університеті знали його майже всі, він приваблював простотою і відданістю дружбі* (М. Олійник).

◊ **(1) З [серде́чної (душе́вної)] простоти́ [і доброти́]** — через зайву довірливість, наївність. — *Хоч і ми* [мужики] *знаємо, що у царя грошей багато, та так собі з простоти розсуждаємо* [міркуємо], *що і багато є, де йому й дівати* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Іванець .. да щось і блявкнув з простоти* (П. Куліш); — *Ти мені вибач, кхе-кхам, може, я і не той, і не теє щось бовкнув, все те з душевної простоти, воно в мене буває* (В. Близнець); **Свята́ наї́вність (простота́)** *див.* **наї́вність.**

ПРОСТО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просто́ювати.** *Знову депресія. Дослухання до скрипу нічних дверей. Простоювання на вечірніх вокзалах і в сутінкових вікнах* (М. Матіос); *За простоювання порожніх платформ підприємець мусив платити величезні штрафи* (Р. Андріяшик).

ПРОСТО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОСТО́ЯТИ,** о́ю, о́їш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Стояти (у 1 знач.) на одному місці якийсь час. *Мотря зблідла, схудла, благала його через сторожів, простоювала цілими вечорами під вікнами його камери, а з Ільком і не говорила* (В. Винниченко); *Підійдуть хлопці до валки, постають та й годинами мовчки простоюють* (А. Головко); *У вільний від роботи час Володя годинами простоював на носі шхуни, напружено вдивляючися в обрій* (О. Донченко); *Я простояла* [у молитві] *на колінах цілу ніч і тільки тоді підвелась, коли в кімнаті зовсім розвиднілось* (М. Хвильовий); *На автозупинці довелося йому простояти мало не до ночі* (Я. Гримайло); // Стоячи, бути присутнім десь до кінця чого-небудь. *Громада не розходилась цілий день: вигукувала та викрикувала аж до самого вечора... Так і простояли на ногах* (Панас Мирний); *Баба Палажка простояла Службу, запричастилась і повела бабів з церкви* (І. Нечуй-Левицький); // Проводити якийсь час у роботі, що потребує довгого стояння біля чого-небудь. *Недовго Христі прийшлося простояти коло печі* (Панас Мирний); // *тільки док., рідко.* Довго стоячи, простигнути (про їжу). — *Де це дочка так забарилась, вечеря простоїть* (С. Васильченко).

2. Перебувати де-небудь якийсь час, не переміщуючись, не змінюючи місцерозташування. *Дорогою до Красноярська ешелон неодноразово заганяли в тупики, де він довго простоював* (М. Андрусяк); *Добре знаючи територію казарми, — адже без малого пів року батальйон простояв у ній, — Кузнецов і Артем точно визначили, звідки треба буде пробратися до складу* (А. Головко); *Цілісінький місяць простояли ми в тій протоці* (І. Білик).

3. *тільки док.* Проіснувати якийсь час, функціонуючи, зберігаючись. *Галицько-Волинська держава простояла ще довго. Часами доходила значної сили і значіння* (М. Грушевський); *Простояв цей замок трохи більше ста років* (А. Кокотюха); // Не втратити своїх якостей, особливостей, не зіпсуватися, не змінитися протягом якогось часу. — *Є таке яблуко, що до нового червоним і здоровим простоїть, а є, що восени порепається і згниє* (Б. Лепкий); *Деякі дерева так і простояли зеленолистими аж до лютого, нагадуючи якісь генетично видозмінені ялинки* (Н. Сняданко).

4. Не працювати, не функціонувати якийсь час. — *По машинах, — сказав бригадир, — механізми простоюють!* (Ю. Яновський); *Начальники цехів, бригадири, а найбільше — табельниці нервували, гнівались за цю п'ятихвилинну затримку денної зміни. Адже верстати простоюють...* (Є. Доломан); — *Сам знаєш, Петре, нам треба надолужити те, що ми простояли .. І погектарних темпів ми не маємо права знижувати* (Д. Бедзик).

5. *перев. док., що, розм., рідко.* Дуже втомлювати через довге стояння (ноги, коліна). — *Їдьте собі до багачок. — Ні, хоч постій трохи. — Боюсь ноги простояти* (М. Стельмах).

6. *тільки док., що, розм., рідко.* Пошкодити що-небудь, стоячи на ньому, у ньому. *Мій тобі коничок стайні не простоїть, моя тобі зброя кілочка не вломить* (Сл. Б. Грінченка).

◊ **(1) Просто́яти на ва́хті (ва́хту)** — почергувати на якому-небудь посту на судні протягом певного часу. *Якщо ви не втомилися і відчуваєте себе досить бадьорим, то можете простояти на вахті довше* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСТО́ЯТИ *див.* **просто́ювати.**

ПРОСТРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до прострації. *Перебування Корнія і Сніжинки у такому, сказати б, простраційному психологічному стані вмотивоване реалістично; кожен з них по-своєму вражений смертю маленького Леся* (з наук. літ.); * Образно. *На сьогодні кінцевим результатом цього першого зіткнення (а не зустрічі, як чекалося) з Європою став простраційний стан культури* (О. Пахльовська).

ПРОСТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Стан надзвичайної фізичної та нервово-психічної кволості, занепаду сил, байдужості до всього навколишнього, який виникає у людини при тяжких захворюваннях, виснаженні, нервових потрясіннях і т. ін. *Давала себе знати пропасниця, витворюючи стан фізичної й душевної прострації* (І. Багряний); *Поволі виринав я з прострації, поволі відроджувалася і відмолоджувалася моя свідомість* (Ю. Смолич); *Здається, вперше в житті здали нерви, і жінка впала в якусь прострацію, так ніби її оглушило або контузило* (В. Козаченко); *Вона часто пропонувала йому сходити до її знайомого аналітика, щось вирішити з цими депресіями нізвідки і впаданнями в прострацію* (І. Карпа).

ПРОСТРЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **простре́лити** 1. *Олександр якось розповідав, що товариш Клименко, навіть прострелений двома кулями, не покинув поля бою* (М. Стельмах); *Під королем було вбито двоє коней, його мундир був прострелений в кількох місцях* (Ю. Мушкетик); *Метлявся між стогів вогняних Гаврило Латка з рукою простреленою, клаптем сорочки полотняної перев'язаною* (В. Дрозд); * У порівн. *Маринка заглянула в одне вікно, що виходило в садок, і вгляділа Зінька. Корж вийшов з-під її рук подірявлений, неначе кулями прострелений* (Леся Українка); // **простре́лено,** *безос. пред. Казарка була бита на крило, а так більше нічого в неї прострелено не було* (Остап Вишня); *Йому здавалося, що і його прострелено так само, як і церкву* (Т. Осьмачка).

ПРОСТРЕ́ЛИТИ *див.* **простріл́ювати.**

ПРОСТРИБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* 1. Стрибаючи, переміститися в інше місце. *За умовами естафети потрібно прострибати з м'ячем до фішки* (з навч. літ.); *Манджукичу забракло точності в ударі головою — м'яч прострибав впритул зі стійкою* (з газ.).

2. Пострибати (у 2 знач.) якийсь час. *Простривати на скакалці 30 хвилин — секрет стрункості співачки* (з газ.).

ПРОСТРИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОСТРИ́ГТИ,** ижу́, иже́ш, *док., що.* 1. Стрижучи, утворювати вільну смужку, плішинку і т. ін. на чому-небудь. *Старий стоїть коло отари з ґирлиґою, .. в усіх своїх чабанських обладунках: пояс, а на поясі .. ріг баранячий з нафталіном — рани вівцям присипати, і пляшка суміші креоліну з дьогтем — теж для гоєння ран, і, звичайно ж, ножиці, щоб простригати вівцям очі, бо, буває, так позаростають, що й шпичаків не бачать, проколють очі об них* (О. Гончар).

2. *тільки док., також без дод.* Стригти якийсь час. *Заряду в акумуляторній машинці вистачить прострогти дві години* (з мови реклами).

ПРОСТРИ́ГТИ *див.* **простригáти.**

ПРОСТРИ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **простри́гти.** *Якщо основна довжина волосся прострижена якісно, то вкладається воно легко й швидко* (з навч. літ.); // **простри́жено,** *безос. пред. Коли все прострижено, волосся варто добре намочити й просушити феном у різних напрямках, а потім знову перевірити й у разі потреби порівняти* (з навч. літ.).

ПРО́СТРІЛ, у, *ч.* 1. *тільки* **простріл.** Дія за знач. **простре́лити, прострі́лити.** *Під час організації оборони у вузькій долині (ущелині) вогневі засоби варто розміщувати на прилягаючих схилах гір так, щоб забезпечувався простріл перехресним вогнем* (з мови документів); * Образно. *Першої миті навіть було впекло блискавичним прострілом жаху крізь мозок, наче це Лялюська просила в мене прощення, прощалася зі мною назавжди* (О. Забужко); // Прострелене місце. *Перші* [селяни] *відразу впали, вбиті на місці; інші корчилися і стогнали, конаючи, дехто ж, ніби здивований, зупинився, приклавши долоню до прострілу в грудях і опускався на розкришений сніг* (В. Барка); *Крізь борт струменить вода. Моряк на передній лаві кидається затикати пролам чи простріл* (Ю. Мушкетик).

2. *розм.* Сильний біль, що раптово виникає в попереку при захворюванні м'язів і нервів; люмбаго. *Старі повільною вервечкою почали шаркати коридором до їдальні, віталися одне з одним, підстаркуваті кавалери цілували пань у щічки чи нахилялися, скаржачись на прострілі, до їхніх зморшкуватих простягнутих лапок* (І. Роздобудько); *Всі її недуги за минулий рік. Три застуди, чотири розлади шлунка, один флюс, артрит, простріл (вона вважала його за подагру), тяжкий бронхіт з кашлем, початкова стадія астми, якісь плями на руках, запалення середнього вуха* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

3. *спорт.* Сильний, різкий пас у грі (перев. у футболі). *Коли партнери володіють м'ячем, бічні захисники часто йдуть уперед. Їхня швидкість допомагає блискавично здійснити ривок по флангу і зробити простріл до воріт чи дати пас гравцю своєї команди* (з наук.-попул. літ.).

4. *діал.* Сон-трава. *Архангел вирішив здолати її* [нечисть], *кинув стрілу-громовицю і прострелив квітку* [сон-трави] *(до речі, інша її назва — "простріл")* (з легенди); *Для захисту від темних сил при собі носили простріл, також його клали під кут, коли закладали новий будинок, щоб у ньому панував мир* (з наук. літ.).

ПРОСТРІ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прострі́лити** 1. *Я ледве виліз на здоровенного коня. Прострілена ліва нога заважала* (Є. Кравченко); *Звідси можна було розглядіти весь той неосяжний .. простір, на якому земля була прострілена, пропалена, поорана снарядами і бомбами, всіяна осколками* (С. Журахович); *Коли він востаннє обняв і цілував її, запам'ятала його прострілене, роздерте вухо* (Б. Харчук); *З прострілених та подряпаних портретів на стінах на нас пихато поглядали пишні дами та кавалери* (І. Білик); // **прострі́лено,** *безос. пред. У передній машині було прострілено вітрове скло, поранено в ногу шофера і прострілено обидва правих скати* (В. Козаченко).

ПРОСТРІ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прострілити.** *Умовою отримання подарунка є прострілення мішені з певної відстані* (з газ.).

ПРОСТРІ́ЛИТИ *див.* **прострі́лювати.**

ПРОСТРІ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прострі́лювати.** *Все було таке знайоме, близьке їй: і цей білий березовий гайок, що мрів у випаленому полудні, прострілюваний голосами сорок, .. і медовий запах сінокісної галявини перед лісом* (М. Малиновська); *Що таке життя, як не перескоки від завдання до завдання .. Мов короткі перебіжки наскрізь прострілюваною ворогом місцевістю* (П. Загребельний); *Сучасне зло .. уміє замаскуватися навіть на відкритій, здавалося б, повністю прострілюваній громадою місцевості* (О. Чорногуз).

ПРОСТРІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач **прострі́лювати.** *Захисне спорядження, яке убезпечує від прострілювання, має обов'язково проходити балістичну експертизу* (з газ.); *— Прострілювання ви, як навідник, повинні зробити й так. — На око? — Виміряти до метра!* (П. Загребельний).

ПРОСТРІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОСТРЕ́ЛИТИ, ПРОСТРІ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *кого, що.* Стріляючи, пробивати наскрізь. *Коли вона намагається зникнути.., вони блокують виїзд, прострілюють їй живіт* (С. Жадан); *— Нехай мене ще двічі прострелять кулями, аби тільки ти була біля мене!* (А. Кащенко); *Пані де Реналь була поранена не смертельно. Перша куля прострілила її капелюшок; коли вона обернулась, гримнув другий постріл. Куля влучила в плече* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // *що, перен.* Пронизувати що-небудь різкими уривчастими звуками, схожими на постріли. *Напружений Макар і Марта ввійшли до палацу, прострілили його кроками наскрізь, вийшли з протилежного боку прямо на терасу внутрішнього двору* (Люко Дашвар); // *кого, перен.* Дивитися, поглядати на кого-небудь пронизливо, з цікавістю, пристрастю і т. ін. *Льонця ще ніколи не танцювала полонез, вона взагалі ні разу в житті ще не танцювала, та, мабуть, з полегші, що вийшла з-за столу, де її прострілювали хтиві погляди мужчин і ненависні — дам, дівчина стала невагомою* (Р. Іваничук); *Я плив назустріч її очам, як на зустріч з ненажерливим часом .. Їй було однаково, що нас прострілює половина містечка* (О. Ульяненко).

2. *тільки недок., що.* Тримати під обстрілом який-небудь простір, ділянку і т. ін.; обстрілювати. *— Ворог так густо прострілює підходи до лінії своєї оборони, — сказав майор, — що розвідників з цього боку аж ніяк не чекає* (І. Багмут); *Будівництво велося в тому місці, де над водою здіймалася стрімка скеля, з якої зручно було оглядати і прострілювати навколишню місцевість* (В. Чемерис); *Дивно було їхати по відкритій місцевості, котру можна завиграшки прострілювати з будь-якої позиції* (Л. Кононович).

3. *що, перен., розм.* Раптово охоплювати тіло або його частину різким неприємним відчуттям (про ревматичний, невралгічний і т. ін. біль). *Ромко Корій дуже повільно приходив до тями. Він підніс голову (шалений біль прострілив наскрізь шию, віддаючи у груди)* (Любко Дереш); // *безос. Якщо прострілює в ногу, то найчастіше причиною цього є захворювання поперекового відділу хребта* (з навч. літ.).

4. *спорт.* Робити сильний, різкий пас у грі (перев. у футболі). *Півзахисник прострілює з флангу поперек поля перед воротами, нападник прицільно б'є, але воротар схоплює м'яч* (з газ.).

ПРОСТРІ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **прострі́лювати** 2. *Треба було захопити єдиний міст через Десну, що прострілювався з лівого берега* (С. Скляренко); *Перебратися на той бік річки теж неможливо: вона прострілюється аж до пагорба* (Є. Доломан).

ПРОСТРІ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **простріля́ти.** *Снаряди летіли один за одним, ритмічно і методично, .. з квадрата на квадрат, і тоді знову поверталися на квадрат, вже простріляний* (Ю. Смолич); // **прострі́ляно,** *безос. пред. На навчальних тренуваннях зазначену місцевість простріляно, тому група перейша до наступного етапу підготовки* (з газ.).

ПРОСТРІЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.* Постріляти (у 3 знач.) певний час. *Біатлоністи прострілял кілька годин у першій половині дня, а в другій мали можливість прогулятися курортним містечком* (з газ.).

ПРОСТРОМИ́ТИ *див.* **простро́млювати.**

ПРОСТРОМИ́ТИСЯ *див.* **простро́млюватися.**

ПРОСТРО́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **простроми́ти.** *Троє мертвих турків .. В одному так і стриміла в животі піка, натужно простромлена наскрізь* (Іван Ле); *Я взяв простягнутий мені зошиток. Майже посередині він був простромлений наскрізь* (Д. Білий); // **простро́млено,** *безос. пред. В дерев'яній діжечці з льодом .. стояв емалевий бідончик, в бідончику — сметана з жовтками й цукром, крізь ручку бідончика простромлено звичайну качалку* (П. Загребельний).

ПРОСТРО́МЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **простроми́ти** і **простроми́тися.** *В одному із циркових номерів фокусник продемонстрував простромлення ящика з дівчиною, яка залишилася неушкодженою* (з газ.).

ПРОСТРО́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **простро́млювати** і **простро́млюватися.** *Після простромлювання пирога дерев'яною шпажкою ви переконаєтеся, наскільки він пропікся* (із журн.); *Обшуки присадибних ділянок здійснювали простромлюванням землі металевими стрижнями* (з газ.).

ПРОСТРО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОСТРОМИ́ТИ,** ромлю́, ро́миш; *мн.* простро́млять; *док.* 1. *кого, що.* Проколювати наскрізь чим-небудь когось, щось. *Я вже... простромлював серединку* [іграшки], *як зненацька біля мого вуха озвався голос: — Та й гарний же в тебе ніж!* (Б. Грінченко); *Гайдамацька шабля простромила Борухові горло* (Я. Качура); *Уздріла корова над головою пливке, чорне, грімкотливе, понеслася навскач по леваді, рогом днище галери простромила* (В. Дрозд); *Аж затремтів Пелеїд і рукою м'язистою щит свій Зразу вперед одхилив, боячись, що своїм довготінним Списом навиліт простромить Еней його, духом відважний* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * Образно. *Від мільйонного міста лишився, здається, тільки собор, що тяжко простромлював високе блакитне небо темними стрімчаками двох своїх кострубатих веж* (П. Загребельний).

2. *що, розм.* Просовувати щось куди-небудь. *І я дивився. І все запам'ятовував .. Як сукати дратву, як просмолити її й заправити в неї волосінь із свинячої щетини, щоб зручніше простромлювати у проколоту шилом дірочку в чоботі, латаючи його* (І. Кирій); *До кабінету, як щур, у відхилені двері простромив голову прилизаний чоловік* (А. Головко); *Хлопці мають тягти жеребки... Коли наломано* [наломано] *вже сірників і вкинуто в хустку, а ту хустку затиснуто в жменях, лишаючи лише вузьку щілину, щоб простромити пальці й узяти жереб, .. — виявляється, що жеребків уже тягти нікому* (І. Багряний).

◊ **(1) Ку́рці ні́де (нема́ (нема́є) де) голови́ простроми́ти** — дуже тісно, багато кого-небудь. — *Он у Гордія Кошари,ото сім'я. Як сядуть навколо столу обідати — курці немає де голови простромити* (Григір Тютюнник); **(2) Простроми́ти по́глядом (очи́ма)** *кого* — подивитися на кого-небудь дуже неприязно, вороже. *Гаврило не скоро спитав: — Це ти, блазню, промовив? Кажи! Га? От саме тоді один одного простромили вони ненависними очима* (І. Микитенко); *Горбоносий Галабурда .. простромив гострим роз'ятреним поглядом кошового* (С. Добровольський).

ПРОСТРО́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОСТРОМИ́ТИСЯ,** ромлю́ся, ро́мишся; *мн.* простро́мляться; *док.* 1. *розм.* Просовуватися куди-небудь. *Рука мисливця простромлюється при соломі до підрешітка, ловить їх* [пташок] *і одного по одному опускає в торбу* (В. Барка); *Відчинилися двері, і, перегнувшись, простромилася половина Ахмет-бая, Саїдового постійного кур'єра-швейцара* (Іван Ле); * Образно. *Промені сонця, які .. простромлювалися з-за хмар, торкались веснянок на її* [Уляни] *носі* (С. Андрухович).

2. *тільки недок.* Пас. до **простро́млювати.** *Засушені метелики простромлюються голкою та обов'язково підписуються за видами* (з навч. літ.); *Печерні люди створили голку з кістки, більше схожу на шило, яку використовували для пробивання отворів у шкірі, в які потім простромлювалася нитка* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСТРО́ЧЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **прострочи́ти** 1, 2. *Є такі записники, в яких біля палітурки прострочені аркуші, збиті дрібненькими дірочками, щоб зручніше було виривати з такого записника аркуш* (М. Білкун); *Школа була дерев'яна, кулеметними чергами стіни її були прострочені, як решето* (М. Шеремет); // **простро́чено,** *безос. пред. Накладні кишені додають сукні стильності, бо їх прострочено світлими нитками* (із журн.).

ПРОСТРО́ЧЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **простро́чити.** [В о л о с н и й п и с а р:] *А котрий вже місяць у вас пашпорт прострочений?* (М. Кропивницький); *Коли Женя простягнув йому квитки, він схопив їх так, наче то були не театральні прострочені квитки, а лотерейні, на яких випав виграш новенької машини* (В. Нестайко); — *Там, звідки доставили препарат, дали гарантію, що він не прострочений?* (М. Кідрук); // **простро́чено,** *безос. пред. Прапорщики та корнети, у яких фронтові відпустки давно вже прострочено, .. вп'ялися поглядом в невеличку естраду* (Ю. Смолич).

△ **Простро́чена заборго́ваність** *див.* **заборго́ваність.**

ПРОСТРО́ЧЕННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **прострочи́ти.** *Після прострочення пальтової тканини шви обов'язково пропарюють* (з навч. літ.); *Чохли для автомобільних сидінь із гладкої екошкіри декоративні тисненням і простроченням світлими нитками* (з мови реклами).

ПРОСТРО́ЧЕННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **простро́чити.** *Боржник повинен сплатити кредиторові пеню в разі невиконання або неналежного виконання певного зобов'язання, наприклад, прострочення платежу* (з мови документів); *З фармакологічної мережі було вилучено партію медичних препаратів унаслідок їх прострочення* (з газ.).

ПРОСТРО́ЧИТИ *див.* **простро́чувати**[2].

ПРОСТРОЧИ́ТИ *див.* **простро́чувати**[1].

ПРОСТРО́ЧУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **простро́чувати**[1]. *Прострочування шкіри вимагає додаткових налаштувань швейної машинки, зокрема натягу нитки та висоти підняття лапки* (з навч. літ.).

ПРОСТРО́ЧУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **простро́чувати**[2]. *Прострочування щомісячних платежів за позикою негативно впливає на кредитну історію клієнта* (з навч. літ.).

ПРОСТРО́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПРОСТРОЧИ́ТИ,** рочу́, ро́чиш, *док.* 1. *що.* Прошивати строчкою що-небудь, робити строчку на чомусь. *Брала* [мати] *стару парусину чи брезент, складала в кілька разів і прострочувала — виходила підошва* (Р. Самбук).

2. *кого, що і без прям. дод.* Прострілювати, прошивати (у 2 знач.) кого, що-небудь із вогнепальної зброї. *Знову, прострочуючи землю, злобно зафиркали кулі, і підкошене колосся похилилось на плечі непідкошеного* (М. Стельмах); *Солом'яну крівлю кузні прострочує крупнокаліберний кулемет* (О. Гончар); [Ч о р н о б р и в е ц ь:] *Товаришу командире, дозвольте зняти* [кулеметника]. [Ч у м а к:] *Звідси не можна. Прострочить* (І. Микитенко); *Перегукувалися в городі Тетяна Запорожчиха з Мотрею, сапаючи картоплю, поки не прострочило Тетяну кулеметом з ворожого літака* (О. Довженко); * Образно. *Тишу прострочувало рясне капотіння з даху та дерев* (М. Павленко).

3. *тільки док., що і без прям. дод.* Дати чергу з кулемета, автомата. *Насідають гайдамаки, Німці тиснуть з лугу. Прострочили першу чергу, Витратили другу* (Л. Первомайський); * Образно. *Раптом вони* [каплі] *заскакали скрізь — по людях, по конях, по ріллі; прострочили раз, вдруге, згортаючи в груддя пилок, і линув дощ, рясний, веселий, благодатний* (Григорій Тютюнник); // *перен., розм.* Швидко промовити. — *Сорок п'ять доларів, — упевнено прострочила мексиканка* (М. Кідрук).

4. *тільки док.* Построчити (у 1, 2 знач.) певний час. *Хоч працівники майстерні й прострочили увесь робочий день, проте виконати замовлення не встигли* (із журн.); *З полігону долинали звуки вибухів, цілісінький день прострочили кулемети* (з газ.).

ПРОСТРО́ЧУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПРОСТРО́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що і без прям. дод.* Пропускати встановлений строк, термін чого-небудь; протерміновувати. *Якщо виконавець прострочує надання послуги, то за умовами договору замовник може вимагати відшкодування пені* (з мови документів); [П о ш т а р:] *Я вже третій день з го́рода. Поспішаю оце, щоб хоч сьогодня* [сьогодні] *на ніч вернуться, — прострочив трохи* (І. Карпенко-Карий).

ПРОСТРУ́ГАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проструга́ти.** *Профільований брус — масивний брус із цільної колоди, простуганий із чотирьох сторін* (з навч. літ.); // **простру́гано,** *безос. пред. Дерев'яний садовий комплект якісно простругано та прошліфовано* (з навч. літ.).

ПРОСТРУГА́ТИ *див.* **простру́гувати.**

ПРОСТРУ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **простру́гувати.** *Рейсмусовий верстат призначений для простругування заготовок із різних порід деревини в побутових умовах* (з мови реклами).

ПРОСТРУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОСТРУГА́ТИ,** простружу́, простру́жеш *і* простругаю, простругає́ш; *наказ. сп.* простружи́ і простругай́; *док., що.* 1. Стругаючи, вирівнювати, вигладжувати всю поверхню чого-небудь. *Напрям стругання рубанком має обов'язково збігатися з напрямом волокон заготовки, за винятком тих випадків, коли простругують завилькуваті місця* (з навч. літ.); *Неможливо вручну простругати блок тракторного двигуна або станину верстата чи просвердлити й розточити в них отвори* (з наук.-техн. літ.).

2. Виструтувати в чому-небудь смугу, заглиблення. *Спеціальна насадка для стругального мініверстата дозволяє легко простругати шпонковий паз або канавку* (з мови реклами).

3. *тільки док.* Прочистити стругачем (дорогу, стежку і т. ін.). *Невольники простругали доріжку, посипали її піском* (І. Нечуй-Левицький).

ПРОСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. Пересуватися пішки; іти. *Пройшовши кілька гонів, перебрались вони через глибоку балку і з милю простували рідким лісом* (О. Стороженко); *Саша поглядала на батька, а той простував поруч задумливий і мовчазний* (О. Донченко); // Рухатися в певному напрямку; переміщатися, прямуючи куди-небудь. *Загелали дикі гуси, простуючи кудись високо під необмеженим небом* (М. Коцюбинський); *Я обережно підводжусь і простую до канапи* (В. Винниченко); *Горобенко, не чекаючи хазяйської відповіді, простував сам поперед вантажників до покоїв і, шукаючи піаніно, нишпорив очима по кімнатах* (Б. Антоненко-Давидович); *Повертався він часом на світанні і не йшов до хати, а простував до клуні, де було свіже сіно* (А. Шиян); // Іти куди-небудь навпростець, скорочуючи шлях. *Хто простує, той дома не ночує* (Номис); *Простував* [Кола] *через горби й низів'я на Поточчя, понуро думав, мимохідь одчахував гілки* (О. Кундзич); // *перен.* Прагнучи досягти чого-небудь, прямувати, розвиватися, робити певні зусилля в якому-небудь напрямі. *Коли в людини є світла мета і вона простує до неї, то мозолі на ногах не перешкодять* (М. Дашкієв).

2. *що, діал.* Розпростувати, розправляти, випростувати (стан, кінцівки). *Заповнять* [прочани] *обору, падуть, як снопи, на мураву, на приспу, на тік, де хто може, простягаються, простують натомлені кости* [кості]! (І. Франко); *Тільки тоді, як сонце втомлялось і од вершечка слави спускалось униз, тіні помалу і обережно простували скорочені члени, росли і лізли все далі та далі* (М. Коцюбинський); — *Мій приятель .. каже: "Навіть найбільший лікар не береться простувати звихнену руку своїй власній дитині. А чужим навіть зламані ребра складає"* (О. Назарук).

ПРОСТУВА́ТИЙ, а, е, *розм.* Досить простий (у 2–6 знач.). *Простуваті і наївні, його картини обійшли у мистецтві багатьох конкурентів, чиї прізвища значно менш знані, попри схожий естетичний рівень творів* (Н. Сняданко); *Данило лежав у затінку цієї невисокої, простуватої, але з добром і теплотою людських рук створеної будівлі з великих тесаних каменів* (Ю. Покальчук); *Дві речі він відмітив: одежа на ньому* [сусідові] *була простувата й стара, але голос був приємний, поставлений* (Валерій Шевчук); *Марта засміялася з простуватої безпосередності Сергія* (В. Малик); *Мить — і я знову побачив простуватого дядька-чиновника в сірому костюмі* (А. Кокотюха).

ПРОСТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., діал.* Розпростуватися, випрямлятися. *Коли понад вагонами жайворонком збивається в небо пісня, зігнені постаті простуються, кидають коси, серпи і навипередки біжать в бік залізного ешельону* [ешелону] (О. Лисяк); *Буря минула, не наробивши великої шкоди, тільки все, відсвіжене по довгій спеці, зеленілося, простувалося, блищало благодатними краплями дощу* (І. Франко).

ПРОСТУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість за знач. **простува́тий.** *Коли Бомбара казав, що простуватість — родинна риса Блодо, він мав рацію* (В. Єшкілев); *Попри сюжетну простуватість фільм уражав грою акторів та декораціями* (із журн.).

ПРОСТУВА́ТО, *розм.* Присл. до **простува́тий.** — *Ах, Боже мій! — сказала вона простувато* (Валерій Шевчук).

ПРОСТУГОНІ́ТИ, ню́, ни́ш, *док.* 1. Док. до **стугоніти** 1. *Мама знає всі лісові голоси. Чують, щось простугоніло тихо та й завмерло в гущавині* (Л. Письменна); *Як п'яний гультіпака, простугонів грім, а далі швидко побіг — і втік...* (Є. Гуцало).

2. Проїхати або пройти з шумом, гуркотом. *І крамарський віз простугонить, і пан четвернею пробіжить* [по шляху] — *тільки тебе курявою обнесе* (Марко Вовчок); *Різно повбирані, на добрих куркульських конях, вони простугоніли вулицею і помчали левадою навпростець* (О. Кундзич); *Нарешті безкінечний поїзд простугонів, ми підійшли до свого поштового і нас повантажили* (В. Рубан); // Прошуміти, прогуркотіти. *Понад вагоном простугоніли чоботи і брязнули шпори біля самих дверей* (І. Кириленко); *Простугонить міст, при в'їзді на який маєте заплатити встановлене мито спритному в рухах митареві* (О. Гончар).

ПРОСТУ́ДА, и, *ж.* Те саме, що **засту́да.** *Він уважає, що ті приливи були не з простуди і не від погоди.., а скоріше з нервових причин* (Леся Українка); *Хлюпотіла вода під ногами слободян, ніхто вже не думав про хворобу й простуду — всі йшли за Рубаном, щоб допомогти йому врятувати від псування машини* (А. Шиян); *Чи то житейські потрясіння так вплинули на неї, чи далася взнаки звичайна простуда, але голос катастрофічно сів, і про повернення на сцену не було й мови* (Р. Самбук).

ПРОСТУ́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **простуди́ти.** *Повз* [дід Петро] *на кухню, до крові зціплював голі десна* [ясна], *хрипів, знесилений болем у простуджених по окопах ногах* (Є. Пашковський); * Образно. *Клен простягнув могутні віти назустріч сонцю, ніби вигрівав теплі старі кості, простуджені зимовими завірюхами, холодними вітрами* (П. Кочура).

2. *у знач. прикм.* Який простудився. *Чулося тільки стримане покашлювання простуджених людей та шелест соломи* (В. Малик); * У порівн. *Сопуть, як простуджені, коні, поверх них здіймається пара* (Б. Харчук); // Який змінився внаслідок простуди. *Вусате червоне обличчя посміхнулося, і хрипкий, простуджений голос насмішкувато спитав: — Що снилось?* (О. Донченко); *Позаду почувся простуджений хрип чи клекіт* (М. Стельмах); * У порівн. *З вітальні линули хриплі, неначе з простудженого горла, звуки грамофона* (М. Івченко); // *у знач. ім.* **просту́джений,** ного, *ч.*; **просту́джена,** ної, *ж.* Той (та), хто простудився (простудилася). *Їх багато було в ярах, простуджених і хворих, круг огнищ...* (А. Головко); — *Ось побачиш, нічого йому не буде. Нуль цілих, нуль десятих, як казав один простуджений* (Григір Тютюнник).

ПРОСТУ́ДЖЕНО. Присл. до **просту́джений** 2. *Долаючи ревіння вітру, хрипко і простуджено кричав* [міліціонер], *щоб колона підтягнулася* (Григорій Тютюнник); *А десь у горах мокли люди! .. Простуджено кашляли* (Р. Андріяшик); * Образно. *Вдалині біля зарогу простуджено бухикнуло весло* (М. Стельмах).

ПРОСТУ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просту́джувати** і **просту́джуватися.** *Системи вентилювання, кондиціонування повітря та підтримування сталої температури у складських приміщеннях запобігають простуджуванню працівників* (з навч. літ.); *При газовій цементації часто застосовують загартування без повторного нагріву, а безпосередньо з цементаційної печі після простуджування виробів до певної температури* (з наук.-техн. літ.).

ПРОСТУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОСТУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док.* 1. *кого, що.* Спричиняти промоканням, переохолодженням і т. ін. яку-небудь хворобу; застуджувати (у 1 знач.). *Щоб не простуджувати дітей, у сильний мороз прогулянки в садочку скорочуються, збільшується кількість рухливих ігор* (з навч. літ.); *Подоріж мене втомить, а ще може й простудить, та й в самому Каїрі буде трудно врядитись так, як тепер тут* (Леся Українка); *Дівчина в дорозі зіпріла, потім промокла під дрібним, але густим дощем, простудила ноги* (Л. Дмитерко); *Побажала* [Валіде] *щасливої дороги і застерегла служебок, щоб не простудили султанських дітей* (П. Загребельний).

2. *що, рідко.* Робити холодним, студеним; охолоджувати (у 1 знач.). *Маруся набрала з казана в ополоник каші, простудила й подала Жучисі* (О. Кониський); *Пасуть* [хлопці] *і купаються, поки осінь не простудить річку* (Л. Смілянський).

ПРОСТУ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОСТУДИ́ТИСЯ,** уджу́ся, у́дишся, *док.* 1. Захворювати від промокання, переохолодження і т. ін.; застуджуватися. — *Ти не турбуйся дуже! Діти завсіди простуджуються* (В. Винниченко); *Взимку часто простуджувався й кашляв, сестра Зеня примушувала його надягати товсті ручного плетива светри, а йому подобалися вільного крою піджаки і яскраві краватки* (Р. Самбук); *Од малого одібрав листа. Пише, що простудився та й лежав, а тепереньки полегшало* (Панас Мирний); *Десять літ тому назад Терентій Гаврилович .. жив в курені, на дощі і сильно простудився: кашляв, голова боліла, пропасниця била, гірше ніж тепер, так била, що від землі підскакувало все тіло* (І. Карпенко-Карий); *Вже другий день Улянка не була в школі. Дівчинка простудилась, у неї боліло горло, вона кашляла* (О. Донченко).

2. *рідко.* Ставати холодним, студеним; охолоджуватися (у 1 знач.). *Поки так балакали, каша зварилася. Семен кинув в казанок добрий кусок сала і всипав солі до смаку. Ізняли казанок з огня і поставили його у воду, щоб каша простудилася...* (А. Чайковський).

ПРОСТУДИ́ТИ *див.* **простуджувати.**

ПРОСТУДИ́ТИСЯ *див.* **простуджуватися.**

ПРОСТУДІЙО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **простудіюва́ти.** *Правда, стилістика наша поки що дуже ще недостаточно* [недостатньо] *простудійована, але тут бодай вказання і розумний аналіз стилістичної красоти таких класиків нашої прози, як Марко Вовчок, Квітка, Федькович і др., могло би зробити дуже багато для вироблення смаку учеників* (І. Франко); *Ця штука* [книга “Основи світогляду індійських йогів”], *простудійована мною.., спричинилася до суттєвого впорядкування моєї картини світу* (Ю. Андрухович); // **простудійо́вано,** *безос. пред. Коли в XVI–XVII віках в Україні знялася була сильна релігійна полеміка з католиками, уніатами та почасти протестантами, тоді в нас глибоко простудійовано й досліджено всі основи канонічного права* (І. Огієнко).

ПРОСТУДІЮВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **простудіюва́ти.** *Український письменник Василь Доманицький зайнявся спеціально розшуканням і простудіюванням рукописів чи то власноручних Шевченкових, чи то копій, поправлюваних його рукою* (І. Франко).

ПРОСТУДІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *кого, що, книжн.* Док. до **студіюва́ти** 1. *Він згоджується, що не знає мови .. Але те ж відомо всім, що він усе збирається простудіювати трохи вкраїнську мову...* (М. Коцюбинський); *Золя очевидно цікавив нашого письменника* [І. Нечуя-Левицького], *він самостійно звернув на його* [нього] *увагу, простудіював його й визнав його “блискучий талант”* (С. Єфремов); — *Начитана дівчина, нічого не скажеш. Мабуть, простудіювала всю фантастику* (О. Бердник); *Перед тим, як посіяти зерно, Сава ще раз ретельно простудіював усі підручники з агротехніки, довідався, як вирощувати орхідеї і кактуси, хоч йшлося лише про злаки і кормові трави* (Г. Пагутяк).

ПРОСТУ́ДЛИВИЙ, а, е, *розм.* Який легко простуджується. *Простудлива дитина.*

ПРОСТУ́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **просту́да.** *Пристроївся* [Катранник] *і дожидає, мучачись від простудної лихоманки, втоми, поривів такого жагучого і невтримного болю в глибині істоти* (В. Барка); // Який спричиняє простуду. — *Ні, хазяїне, у воду я не полізу. Що мені, здоров'я свого не шкода? Крижана вода простудна* (А. Шиян); *Впали лише перші краплі .. Це не був ураган. Це — простудний .. дощ* (Ю. Мушкетик).

△ **Просту́дна (роди́льна, породі́льна** *і т. ін.)* **гаря́чка** *див.* **гаря́чка.**

ПРОСТУ́КАТИ *див.* **просту́кувати.**

ПРОСТУКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОСТУКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* 1. Док. до **стукота́ти, стукоті́ти.** *Нічний* [сторож], *мабуть, махнув рукою: дзвінке дерев'яне калатайло .. безладно простукотіло* (Дніпрова Чайка); *Прокричить у верхів'ї сойка, простукотить десь дятел в червоній шапочці — і наче вимер світ* (В. Чемерис).

2. Пройти, пробігти, проїхати зі стукотом. *Десь аж за третім лісом зрідка проб'ється стукіт чиєїсь моторки, простукоче й затихне* (О. Гончар); *Простукотівши вниз по сходах, вибіг* [Анатолій] *на вулицю* (Ю. Мушкетик).

ПРОСТУКОТІ́ТИ *див.* **простукота́ти.**

ПРОСТУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просту́кувати** і звуки, утворювані цією дією. *На стінах темніли чисельні подряпини від простукування в пошуках порожнеч* (Д. Білий); *Пальпація і простукування обох нирок нічого певного не могли дати, бо хворий кричав і метався від найменшого дотику лікарських пучок* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРОСТУ́КУВАТИ, кую, куєш, *недок.*, **ПРОСТУ́КАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Постукуючи, перевіряти, досліджувати що-небудь. *Скарб мав бути чи в стінах, чи в стелі .. Часом він покидав жорна і починав обходити стіни, простукуючи кожен шматок — була це надто повільна й забарна робота* (Валерій Шевчук); *Під час руху по льоду тримайте в руці жердину й обережно простукуйте нею лід перед собою: почувши тріск, одразу ж зупиніться, візьміть жердину посередині і, тримаючи її горизонтально, обережно відійдіть назад, не обертаючись* (з навч. літ.); *Сайрес Сміт простукав стіни руків'ям ножа і визначив, що порожнин немає* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // *розм.* Досліджувати стан внутрішніх органів за звуками, утворюваними легким постукуванням медичного молоточка або пальців по тілу; вистукувати. *Обміряли Лавріна Червінку, спеціальними дзеркалами просвітили, де треба, простукали, прослухали і встановили, що серце має він ліворуч од серединної лінії організму, а печінку — праворуч* (Ю. Щербак).

2. *що, кому і без дод., розм.* Передавати кому-небудь щось умовним стуком (перев. про ув'язнених). *Вариводі запропонував* [інженер] *простукати стіни підводного човна, щоб довідатися, чи є в ньому ще хто живий* (М. Трублаїні); *Вона може порадитися з товаришами за стіною, виробити план і здійснити його .. Уявляла, як завтра вона простукає товаришам свою ідею* (Л. Смілянський).

3. *тільки док.* Видати стук. *Пройдуть жінки, пригаслі, сумнолиці, .. Простука поштаря підковане взуття* (М. Бажан); *Каблуки його простукали на ґанку і під вікном — і все затихло* (Б. Левін).

4. *тільки док., чим і без дод.* Пройти, пробігти, проїхати, стукаючи чим-небудь. *Перші з'явились в столову німці. Простукали каблуками подовж столів* (М. Коцюбинський); *Повз рубку гучно простукав підборами розсильний* (Д. Ткач).

5. *тільки док.* Постукати певний час. *Годинник на стіні простукав не один десяток років* (із журн.).

ПРОСТУПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проступа́ти.** *Кора горіха в місці проступання соку буріє і відмирає, на місці некрозів лишаються заглибини-виразки* (з навч. літ.); *Проступання судинної сітки може супроводжуватися відчуттям тяжкості, втоми, болю чи дискомфорту в ногах* (із журн.).

ПРОСТУПА́ТИ, áє, *недок.*, **ПРОСТУПИ́ТИ,** ýпить; *мн.* простýплять; *док.* 1. *крізь що.* З'являтися на поверхні чого-небудь (про воду, піт і т. ін.); виступати (у 6 знач.). *Над болотом стояла мертва тиша; з потривожених купин із сердитим сичанням проступала вода* (Григорій Тютюнник); *На траві лежав шмат бинта, звичайна, трохи бруднувата марля, і кров'яні плями проступали на ній* (Р. Самбук); *На лобі владики білів полотняний завій, на якому вже проступила кров рани* (О. Ільченко); *Крізь скло скафандра було видно, як Ів заплющив очі й на чолі в нього проступили краплини поту* (Н. Околітенко); // Виднітися на поверхні або виступати над поверхнею чого-небудь. *Шийка в неї була тоненька, так що через платтячко проступали хребці* (Григорій Тютюнник); *Галька добілювала причілкову стіну, стіна, паруючи, вочевидь висихала, і крейда проступала крізь вогкість блакитнуватою, небесною білизною* (В. Дрозд); *Морська сіль пощипувала тіло й проступала на шкірі білим інеєм* (І. Роздобудько); // Поступово вкривати поверхню чого-небудь (про плями, рум'янець і т. ін.). *Настуся часто заклiпала очима, на блідих щоках почав проступати рум'янець* (Ю. Збанацький); *На блідому обличчі імператора Іоанна проступили червоні плями, що завжди бувало з ним у хвилини найбільшого збудження* (С. Скляренко); *Івор почервонів, і веснянки на носі проступили ще яскравіше* (В. Малик).

2. *крізь що.* Ставати видимим крізь що-небудь (перев. злегка, частково). *Крізь пелену туману проступали якісь невиразні силуети* (П. Панч); *Коли попереду проступили з темряви будинки селища, вона пішла зовсім повільно* (Ю. Шовкопляс); *Попереду із мли передсвітання раптом проступила, мов на величезному негативі, сива райдуга мосту* (О. Гончар); // *на чому.* Виднітися, вирізнятися на фоні чого-небудь. *Чим більше вдивлялася дівчина* [в малюнок], *тим яскравіше проступала на картоні яскраво-червона грядочка схожих на китайські ліхтарики квітів* (В. Козаченко); *Він не помилився: ледь помітний слід від великого черевика проступав на білій поверхні, наче хтось прогулювався по стелі для приємності чи з якоїсь іншої життєвої потреби* (Ю. Щербак); // Пробиватися крізь щось (про світло, темряву і т. ін.). *Крізь сріблясті розводи на мерзлих шибках проступала ніч* (П. Панч); *Швидко сутеніло. В міру того, як спадала темрява, почали проступати все дужче сполохи заграв у всіх кінцях* (І. Багряний); // *перен.* Поставати в уяві, спогадах. *В її уяві проступає .. обличчя Галинки* (Г. Епік).

3. *перен.* Ставати злегка, частково чутним серед чогось (про голоси, звуки і т. ін.). *З ледве вловної мелодії проступають голоси, прозорі, чисті, як струмочки лісових джерел, легесенькі, як вітрець, що його ані затримати, ані вловити* (Н. Королева); *Почав з темряви проступати, наростати людський притишений гомін* (І. Багряний).

4. *перен.* Виявлятися в рисах, виразі обличчя (про настрій, почуття і т. ін.). *Радість помалу проступає знову, розгладжує покривлені уста, наморщене болючими горбиками чоло, знову вогко проміниться з очей* (В. Винниченко); *Він скинув окуляри, .. разом з окулярами зникла з обличчя суворість, і воно зробилося якимось задушевнішим, м'якшим, навіть приємним, в ньому проступало навіть щось дитяче* (Григорій Тютюнник); *Вдача не завше проступає на лиці* (Г. Пагутяк); *На видовженому красивому обличчі Панкаура проступив вираз болю* (Ю. Бедзик); *За хвилину вираз її обличчя різко змінився. Воно сполотніло. На ньому проступив переляк* (А. Кокотюха); // Виявлятися, бути помітним, відчутним. *Драматизм, внутрішні діалоги, боротьба антагоністичних думок, що ними насичені суто драматургічні речі Лесі Українки, дедалі виразніше проступають і в її ліриці* (М. Рильський); *Мати Дмитра Івановича ніколи не зробила їй нічого поганого, але та неприязнь проступила од самого початку* (Ю. Мушкетик).

ПРОСТУПИ́ТИ[1] *див.* **проступа́ти.**

ПРОСТУПИ́ТИ[2], уплю́, ýпиш; *мн.* простýплять; *док., рідко.* Те саме, що **проступи́тися**[1]. * Образно. [Д е ї ф о б:] *Се чисте горе: брат — пророк, сестра — пророчиця, нема де проступити у власнім домі за віщунством рідних* (Леся Українка).

ПРОСТУПИ́ТИСЯ[1], уплю́ся, ýпишся; *мн.* простýпляться; *док., розм.* Пройти з труднощами; проштовхатися. *По вулицях проступитись було неможливо* (П. Панч); *Обидва поверхи санаторію виповнились меблею* [меблями] *так, що вже й проступитися було в палатах ніде* (Ю. Збанацький).

ПРОСТУПИ́ТИСЯ[2], уплю́ся, ýпишся; *мн.* простýпляться; *док., заст.* Провинитися. [Т е т я н а:] *Не гріши, чоловіче! Хто проступиться, то той виля, як собака в човні* (І. Котляревський); — *Ми проступимось тільки перед людським законом, а не перед своїм серцем* (І. Нечуй-Левицький); — *Вільно вам, панове судді, що бажаєте зі мною вчинити, проступилася я перед людьми, але не перед Богом, і гідна карности людської, але не Божої* (Валерій Шевчук).

ПРОСТУПИ́ТИСЯ[3], ýпиться, ýпимося, ýпитеся, простýпляться, *док., діал.* Розступитися (у 1 знач.). *Грубим голосом гукає* [Іван], *наче віл: — Проступіться! Розтручує людей та й пхається поперед усіх* (Л. Мартович); *Товпа проступилася, і Матій супокійним і важким поступом увійшов до Германової світлиці* (І. Франко).

ПРОСТУ́ПОК, пку, *ч.* Учинок, що порушує які-небудь норми, правила поведінки, загальноприйнятий порядок; провина. *Всі стали віщувати йому лиху долю за його злобні проступки, а найпаче же за те, що підстрелив паламаревого бузька* (С. Ковалів); *Окремі незначні проступки, звичайно, були. Адже всі ми живі люди, до того ж — молоді* (М. Андрусяк); *Товариш бився так, наче збирався покласти мене мертвим, і я вирішив не відступати — надто бо вже серйозним був проступок із його боку* (Любко Дереш).

ПРОСТУ́ПСТВО, а, *с., заст.* Проступок. — *Вставай, серце, та вітай гостей! — тихо сказав Балабуха, неначе обвинувачений в якомусь проступстві* (І. Нечуй-Левицький); *У кримінальному праві часів Гетьманщини (1743 р.) для означення злочину найчастіше вживається назва "проступство"* (з навч. літ.).

ПРОСТУ́ШКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **проста́чка.** [П е ч а р и ц я:] *Ти он знайшов собі простушку та й лижеш їй руки...* (Панас Мирний); *Левін протягом трьох наступних тижнів через гарненьку простушку — генеральську покоївку — дізнався, куди і в який час суддя виїздить у неділю* (А. Кокотюха).

ПРОСТЬО́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **простьоба́ти.** *Він* [халат] *був величезним, занадто теплим, простьобаним, бордово-коричневого кольору, силует "під пасок"* (Л. Денисенко); *Простьобаний звичайними нитками трикотаж утрачає еластичність* (з навч. літ.); // **простьо́бано,** *безос. пред. Пляний наматрацник простьобано абстрактним узором* (з газ.).

ПРОСТЬОБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **простьоба́ти.** *Додаткове простьобання наматрацника гарантує стійкість до розтягування тканини та її деформації* (з мови реклами).

ПРОСТЬОБА́ТИ *див.* **простьо́бувати.**

ПРОСТЬО́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **простьо́бувати.** *Лапку для простьобування можна також використовувати при штопанні та вишиванні* (з навч. літ.).

ПРОСТЬО́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОСТЬОБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Прошивати що-небудь, стьобаючи (*див.* **стьоба́ти**[1]). *Додаткова лапка швейної машинки дозволяє швидко та рівномірно простьобувати необхідні елементи викроєного одягу* (з навч. літ.); * У порівн. *Прокреслив* [ворон] *чорне "кар" розірваним пунктиром, мов нитку простьобав на сизім полотні* (П. Мовчан).

ПРОСТЬО́БУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **простьо́бувати.** *У середині XVI ст. іспанський чоловічий цивільний костюм складався з куртки та штанів, які простьобувалися ватою, пухом, кінським волосом і навіть сіном* (з наук.-попул. літ.); *Утеплені підкладки верхнього одягу спочатку простьобуються* (з навч. літ.).

ПРОСТЯГА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **простяга́ти** та дія і стан за знач. **простяга́тися.** *Швендяння змалку по дворах, простягання Христа ради руки попідвіконню привчали дівчину не до праці, а до біганини* (Панас Мирний).

2. *геол.* Напрямок розташування верств гірських порід. *В умовах розробки морфологічно складних покладів значного простягання дно кар'єра може мати ступінчасту форму* (з навч. літ.).

ПРОСТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОСТЯГТИ́, ПРОСТЯГНУ́ТИ,** стягну́, стя́гнеш; *мин. ч.* простя́г, стягла́, ло́ *і* простягну́в, ну́ла, ло; *док.* 1. *що.* Випрямляючи, витягати в якому-небудь напрямку (руку, ногу і т. ін.), тягтися чимсь до кого-небудь. *Дивились, молились Старі мої. А сердешне* [дитя] *Неначе благає: Випручало рученята Й до їх* [них] *простягає Манюсіньк*і... (Т. Шевченко); *Дід, сидячи на кротовині, простягав ноги, обдаровував спасівчанками, а криволапий, німий його цуцик ласував медовими сливами* (Є. Пашковський); *Максим вертався до присінок і там знову сідав на підлогу, простягти ноги, а син рвучко обіймав його й притискав до себе з усієї сили* (І. Багряний); *Вона простягнула до нього руки* (М. Стельмах); // *у сполуч. зі сл.* р у к у. Подавати при зустрічі, прощанні, знайомстві і т. ін. — *А втім,* — *раптом підводячись і несподівано простягаючи руку, сказав він,* — *дозвольте одрекомендуватися: інженер Сердюк* (М. Хвильовий); — *Здоровенькі були, хлопці!* — *привітався він, простягаючи руку* (В. Малик); *Через силу мій друг на прощання Свою руку до мене простяг* (П. Грабовський); *Коли він зустрів Катю сьогодні, вона привіталася до нього першою, навіть сама простягнула руку* (О. Гуреїв); *Невимушено, щиро простягла* [дівчина] *руку, дивилася в Михайлові очі ясно, по-дитячому:* — *Дуже вдячна вам. Хочу познайомитися* (О. Бердник); // Тримаючи в руці що-небудь, підносити його до когось, подавати комусь. — *Чи не продали б ви мені розсади трошечки?..* — *і простягає* [сусіда] *мені глечичка* (Марко Вовчок); *Сівачі стовплюються навколо казана, простягають миски* (Є. Гуцало); *Мирон витяг з бокової кишені пакета й простягнув Тарасові* (В. Винниченко); *Василь Васильович простягнув свій келишок і посміхнувся Кардашеві* (С. Журахович); // *перен.* Тягтися вітами, верхівкою і т. ін. у якомусь напрямку (про дерева та інші рослини). *Деякі дерева, заспавшися за довгу зиму, ще чорніли проти неба голим гіллям, але верба вже розбуркалася і скрізь простягала до сонця блідо-зелене листячко* (Б. Грінченко); *Він* [Василько] *глянув навкруги: здорові дуби стояли в лісі, мов страховища, і звідусюди простягали до нього цупкі чорні гілки* (М. Коцюбинський); *І були у нього під ногами такі жагучо-зелені трави, а в обличчя простягали віти такі рожеві яблуневі суцвіття, що від подиву у нього перехоплювало дихання* (Р. Іванченко); *Клен простягнув могутні віти назустріч сонцю* (П. Кочура).

2. *що.* Розпускати, розводити в різні боки крила; розпростирати. *Він* [грифон] *простягнув одне за одним крила* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Поранений лелека бродив по подвір'ю, поки одужав, аж доки одного дня не простягнув крила й не полетів услід за своїми* (з газ.); * Образно. *Ніч темна та пахуча простягла чорні крила* (О. Стороженко); // Широко розставляти, розводити руки. *Зина простягає руки, ніби готуючись пливти* (В. Домонтович); *Ця щілина між Шевченковою та сусідньою крутою горою така узька, що ми по шию були неначе закопані в землю. Простягнувши руки, можна достати до боків обох гір* (І. Нечуй-Левицький); *Софта* [духовна особа] *зняв руки й простяг над землею, немов прикликав на неї гнів грізного Аллаха* (М. Коцюбинський); // Широко розкидати над ким-, чим-небудь віти, гілля і т. ін. (про рослини). *Чорні смереки добродушно простягали над ними свої мохнаті лаби, наче благословляли* (М. Коцюбинський); *Гілля простягнула Ільма тінява, гігантська* (М. Зеров); // Розтягуючи що-небудь над кимсь, чимсь, покривати, прикривати його зверху. [Л и с е н к о:] *Злива страшна .. Чую тільки: "та це ж Леся!". Та як не кинуться* [залізничники] *до нас. Один .. ухопив Лесю на руки, а двоє свої піджаки над її головою простягли* (Л. Смілянський).

3. *перев. док., кого, розм.* Примушувати кого-небудь лягти пластом, щоб завдати тілесних ушкоджень, побити. — *Їй-богу,* — *кажу до Левадихи,* — *нарву кропиви, та простягнімо Палажку коло криниці* (І. Нечуй-Левицький); *Один* [учитель], *не можучи витерпіти з його* [учня] *збитками, .. велів ученикам простягти його на лавці і сам власноручно вліпив йому кілька тростинок* (І. Франко).

4. *що, рідко.* Прокладати в якомусь напрямку (дорогу, стежку і т. ін.). * Образно. *Лугами Блакитно простягають* [ріки] *путь* (М. Стельмах); *Він здававсь їй ясним місяцем, що одбився в морі її серця та простяг блискучий шлях до щастя* (М. Коцюбинський).

◊ **Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги** *див.* **витяга́ти; Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́** *і т. ін.*] **ру́ку [допомо́ги]** *див.* **подава́ти**[1]; **(1) Простяга́ти / простягти́ па́зури (па́зурі)** *до кого — чого, рідко на кого — що* — завдавати кому-небудь болю, страждань, намагаючись підкорити собі, своєму впливові і т. ін. — *Сину, бачу, ти Знов сумніву гадюці піддаєшся! Знов пазури на ум твій простяга Той темний дух!* (І. Франко); *Варда Скліра знали добре й у землях Кавказу, до яких давно простягала пазурі Візантія* (С. Скляренко); *Її чиста душа не могла примиритися з мерзотністю тіуна. До неї він простяг свої паскудні пазури, хотів збезчестити* (А. Хижняк); **(2) Простяга́ти / простягти́ (простягну́ти) ка́мінь** *кому* — бути нещадним, суворим у ставленні до кого-небудь. *Не хліба, якого я просив у передмові, а камінь простягли мені, не пораду знайшов я у нього, а суворий нещадний вирок* (О. Довженко); **(3) Простяга́ти / простягти́ (простягну́ти) ру́ку (ру́ки)** *до чого, на що і без дод.:* а) намагатися заволодіти чим-небудь, захопити, привласнити щось. *Рубали* [люди] *ліси, робили землянки, а земля була добра, багата. Потому пани і сюди стали руки простягати, хотіли і тут всім заволодіти* (з легенди); *Зі сходу — татари, та й тут, із заходу, ворогів вистачить. Угорський король руки простягає. Не жити нам спокійно, Дмитрію* (А. Хижняк); б) жебракувати, просити милостиню. — *Знов старцювати?..* — *Ні, не буду, не хочу бачити того Гаврилка, що навчив мене руку простягати* (М. Коцюбинський); — *Подавай тим, хто просить. Хто руку тобі за подаянням простягає* — *вже тим нещасний, навіть як хоче обманути* (В. Лис).

ПРОСТЯГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОСТЯГТИ́СЯ, ПРОСТЯГНУ́ТИСЯ,** ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* простя́гся, ягла́ся, ло́ся *і* простягну́вся, ну́лася, лося; *док.* 1. Випрямляючись, витягатися в якому-небудь напрямку (про руку, ногу і т. ін.). *Мамині очі дивились на неї й руки простягалися — брала її мати до себе й пригортала* (Марко Вовчок); *До неї звідусіль простягались солдатські руки з хлібом, сіном, хтось підніс цукру, кожному хотілося зробити шкапі щось приємне* (Б. Антоненко-Давидович); *До ночов, куди Віста поклала варене м'ясо, простягалось разом багато рук* (С. Скляренко); *Біла рука її мимоволі простягнулася вперед, а очі благально й лячно дивилися на чоловіка* (А. Шиян); // *рідко.* Бути поданим комусь, наближеним до кого-небудь у витягнутій руці. [Є п и с к о п:] *Хто має воду? Дай її сюди (Простягається кілька посудин з водою)* (Леся Українка); *— Дайте мі* [мені] *флоєру* [флояру] .. *Десятки флоєр простягнулися з товпи* (Г. Хоткевич); // *перен.* Тягтися в якомусь напрямку (про дерева, їх віти та інші рослини). *Над дорогою .. чорніє понівечена блискавицею верба. Одна мертва рука її простягається над пагорбом, а друга над долиною* (М. Стельмах); *То там, то сям простяглись до сонця котячі лапки, сухі, бездушні, м'якенькі, немов оксамит* (М. Коцюбинський).

2. Розпускатися, розводитися в різні боки (про крила). *Широко простяглися крила орла;* // *перен.* Широко розкидатися над ким-, чим-небудь (про дерева, їх віти). *Кострубате галуззя, мов чорні ведмежі лаби, простягалось над ними* (М. Коцюбинський); *Над його головою простягалися зелені віти, мов руки в оксамитових рукавах* (П. Панч).

3. Займати собою який-небудь (перев. великий) простір, розташовуватися на якомусь (перев. великому) просторі. *Уже за годину ходу він побачив, що ліс кінчався, а за ним простягався луг* (І. Багряний); *І верби, і тополі, І вітряки на полі, І долом геть собі село Понад водою простяглось* (Т. Шевченко); *Не бував ти у наших краях, Бо відтіль не таким би вернувся! Чув про степ, що ген-ген простягнувся?* (П. Тичина); // *рідко.* Поширюватися на велику відстань, територію. *Ті канапи, крісла, котрими були заставлені світлиці, щоб кутки були непорожні; ті дзеркала поначіплювані, щоб стіни не були голі; те широчезне старинне ліжко, де лягло б десять душ, та ще було б місце, — все те здавалось їй чудним, непотрібним; все те здавалось їй великопанським вередуванням, що розвернулось би на ввесь світ, ладне простягтись на всю землю* (І. Нечуй-Левицький); // Тягтися в якомусь напрямку довгою лінією (про дорогу, стежку, річку і т. ін.); пролягати. *Збігалися* [стежечки], *розходилися, перетинали одна одну навхрест, простягаючись через лісок до людських полів* (І. Нечуй-Левицький); *Кімнати в цьому корпусі були тільки з одного боку, бо вподовж простягався довгий коридор — галерея з вікнами* (Ю. Смолич); *Бачитиму стежки і протопти весняні, що, мов гілля від стовбура, простягатимуться від дороги у всі боки — до сіл, хуторів, до Дніпра та видолинків при ньому* (Григір Тютюнник); *Серцю важко, сльози на очах. І пустий простягсь далеко перед нею шлях* (Є. Гребінка); *Ми садили з ланковою Огірочки над водою. Простягнулися рядки Від села і до ріки* (М. Стельмах); // Розташовуватися в просторі або рухатися довгою низкою. *З-під гори в тумані розіслалась балка, Простяглась по балці з чумаками валка* (Я. Щоголів); *Качки летять на синім небосхилі, Неначе ниткою в повітрі простяглись* (М. Рильський); * Образно. *Між усім тим простягаються в небо разки вогненного намиста — то вогненні стежечки трасуючих куль* (І. Багряний); // Пролягати по землі слідом за ким-, чим-небудь. *Глиняник покотився на середину двору, а за ним простяглася біла стежка* (І. Нечуй-Левицький); // Бути натягненим на якійсь відстані, у якомусь напрямку. *Простяглися дроти на всі гони* (В. Сосюра); * Образно. *Осінь, осінь... Між небом і землею простяглися невидимі струни, і хтось тужливий грав на них* (Г. Хоткевич); // Тягтися в полі зору довгою смугою (про світло, тіні і т. ін.). *Смеркає. Довгі тіні простягаються через майдан* (Леся Українка); *Пасмо сонячного проміння простяглось од вікна на протилежну білу стіну і своїм блиском засліпило очі* (Олесь Досвітній); *Удалині простягся над рікою темний сувій диму* (О. Донченко).

4. *розм.* Лягати або лежати, розпроставшись, витягнувшись або витягнувши руки, ноги. *Глянув* [Гриць] *вниз, та і злякався, Перед ним страшенний змій По дорозі простягався* (Я. Щоголів); *Закотила* [письменниця] *очі під лоба й одноманітно, ритмічно захропла, простягаючись горілиць і випростуючи ноги під ковдрою* (О. Ірванець); *Єремія підмостив під голови жупан і простягся на землі* (І. Нечуй-Левицький); *Лави тут не було. Він вибрав місце під стінкою і простягнувся на нефарбованих смолистих дошках* (З. Тулуб); // *перев. док.* Падати (у 2 знач.) на весь зріст. *Схопивши сіль у .. ринці, вона* [Маринка] *повернулась і, поспішаючись, понесла її Килинці, але, спіткнувшись на півдорозі, махнула рукою і простяглась на долівці* (В. Винниченко); *Данило .. підскочив до двірника і так стукнув його по голові зверху, що той простягся горілиць* (Ю. Смолич); *Хан сторожко приглядався до гарцівників і враз охнув, побачивши, як один сеймен злетів з коня і простягнувся на полі ногами до татарського табору* (Р. Іваничук); // *тільки док., заст.* Померти, загинути. *Простяглися* [русичі] *за землю Руськую. Хилилась І слалась, плачучи, трава* (Т. Шевченко); *Ніхто не двигнувсь, скутий страхом... Хто ж, чи не Ангус часом, хто Простягся долі прахом?* (П. Грабовський).

5. *діал.* Прямувати (у 1 знач.). [П р і с ь к а:] *А ми оце, побазарувавши, простяглися до родичів, та й у ваш хутір заскочили* (В. Самійленко); // *з інфін.* Намірятися щось робити. [О д а р к а:] *Торік, уосени* [восени], *аж тричі простягався* [Микита] *свататись, і тепер тієї ж...* (М. Кропивницький); *Обернулась Марина і простяглася йти* (І. Нечуй-Левицький); *Він простягся наздоганяти Левка Тритуза, але раптом одкинув цю думку* (Г. Епік).

ПРОСТЯ́ГНЕНИЙ, ПРОСТЯ́ГНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **простягти́, простягну́ти.** — *Позвольте, пані, я вам візьму білет .. І говорячи це, я держав усе ще простягнену руку до неї* (О. Кобилянська); *Вперишсь простягнутими ногами в підлогу і розгойдуючись на стільці, Анатолій якусь хвилину в замішанні мовчав* (О. Гуреєв); *Побачивши у дверях старого ветерана, депутат підвівся з місця і рушив до нього з відкритою посмішкою і простягненою рукою* (М. Гримич); *Цокнувши чаркою простягнені нетерплячими рухами чарки Вакула й Карпа, поставив* [Орест] *її край своєї тарілки* (Олесь Досвітній); *Константин не прийняв простягненого вина й не відповів* (Н. Королева); // **простя́гнено, простя́гнуто,** *безос. пред.* *Знову почула Іваниха Галайдиха голос трави .. Думка її знову рушила в синю темінь, у якій простягнено було срібну стежку, ступала по ній неквапно* (Валерій Шевчук); * Образно. *Над пам'яттю простягнуто мости* (В. Коротич).

2. *у знач. прикм.* Який простягся, простягнувся (у 1–4 знач.). *На возі лежав простягнений білий-білесенький його син* (О. Кобилянська); *Музикою сповнена вся ніч. Вона струменить від .. місячного сяєва, що, немов золоті і срібні струни, простягнуте від місяця до .. землі!* (Т. Масенко); *Чую під собою твердий тюремний матрац, бачу своє тіло, простягнене на ліжку* (М. Коцюбинський).

◊ **З простя́гнутою (з простя́гненою) руко́ю** *див.* **рука́.**

ПРОСТЯГНУ́ТИ *див.* **простяга́ти.**

ПРОСТЯ́ГНУТИЙ *див.* **простя́гнений.**

ПРОСТЯГНУ́ТИСЯ *див.* **простяга́тися.**

ПРОСТЯГТИ́ *див.* **простяга́ти.**

ПРОСТЯГТИ́СЯ *див.* **простяга́тися.**

ПРОСТЯ́К, á, *ч., розм.* Те саме, що **проста́к** 1. *Андрій би не знав, що це був день шістнадцятий, так добродушний простяк вартовий його поінформував* (І. Багряний); *Він, здається, був прозірливіший, ніж я сподівався. Або чоловік справді не простяк, яким виглядає* (Р. Андріяшик).

ПРОСТЯКО́М, *присл., розм.* Те саме, що **навпросте́ць.** *Він їхав простяком, а не тим шляхом* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просува́ти** і **просува́тися.** *Костеві доповіли, що під корпусом затонулого судна вже продуто відповідні колодязі для просування сталевих рушників* (Ю. Яновський); *Глибокий сніг і швидке просування знесилювали людей* (Іван Ле); *Дорога бралася в гори .. Замість нормального просування прямо вперед доводилося никати по серпантинах туди й сюди, ті самі дерева, ті самі будинки, ті самі вуличні ліхтарі обходити то знизу, то згори* (П. Загребельний); *Він просидів до ранку, креслячи на звичайному канцелярському папері схеми власного кар'єрного просування* (Люко Дашвар); — *Ви ж знаєте, що сорти мої розраховані, головним чином, для просування на північ* (О. Гончар).

ПРОСУВА́ТИ *див.* **просо́вувати.**

ПРОСУВА́ТИСЯ *див.* **просо́вуватися.**

ПРОСУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОСУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док.* 1. *що, заст.* Витрачати певні кошти, майно і т. ін. на судовий процес. *Дядько судився з банком пять літ, просудив усі статки та зійшов на жебрака* (з мемуарної літ.).

2. *тільки док., розм.* Судити (у 2, 4 знач.) певний час. *Арбітр просудив 5 сезонів у вищій лізі й тільки після цього отримав офіційне запрошення на міжнародний матч* (з газ.).

ПРОСУ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОСУДИ́ТИСЯ,** уджу́ся, у́дишся, *док.* 1. *заст.* Розорятися через судовий процес. *Просудитися з майном.*

2. *тільки док., розм.* Посудитися певний час. *Аж тринадцять років просудився з ними Казанок за свою стару хатинку* (Є. Кротевич); *Навіть незначна дрібниця може зробити двох гуцулів смертельними ворогами. Не раз ціле життя просудяться, знищать себе, свою родину й одна смерть в силі покласти тому край* (У. Самчук).

3. *тільки недок., заст.* Пас. до **просу́джувати** 1. *У судових справах просуджувалися не тільки гроші, а й майно* (з газ.).

ПРОСУДИ́ТИ *див.* **просу́джувати.**

ПРОСУДИ́ТИСЯ *див.* **просу́джуватися.**

ПРОСУМУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *док.* Посумувати певний час. *Вернулась* [Наталка] *мовчки до хати і просумувала до смерку* (І. Цюпа).

ПРОСУМУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *док., що.* Те саме, що **підсумува́ти** 1. *Щоб визначити відхилення концентрацій домішкової речовини, потрібно просумувати балансові рівняння* (з наук. літ.).

ПРОСУ́НЕНИЙ *див.* **просу́нутий.**

ПРОСУ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просу́нути** і **просу́нутися.** *Вправи для розвитку сили м'язів ніг і укріплення зв'язкового апарату гомілкових і колінних суглобів: ходьба випадами, стрибки на одній нозі та на двох ногах із просуненням уперед* (з наук.-попул. літ.); *За час просунення по вузькій і довгій трубі запліднена яйцеклітина розвивається, набуває трофобластичних властивостей і здатності до імплантації* (з навч. літ.); — *Перед лісовою промисловістю всієї країни стоїть невідкладне завдання, яке має нарешті вирішити лісову проблему в принципі. Я маю на увазі просунення ліспромгоспів на Північ* (М. Чабанівський); *Особливості консалтингового продукту визначили специфічність методів його просунення на ринок та вибору комплексу маркетингових комунікацій* (з наук. літ.).

ПРОСУ́НУТИ *див.* **просо́вувати.**

ПРОСУ́НУТИЙ, *рідко* **ПРОСУ́НЕНИЙ,** а, е. 1. Дієпр. пас. до **просу́нути.** *Через тин був перелаз: два товсті низькі кілки були повбивані по обидва боки тину, а на їх* [них] *лежала дощечка, просунута в тин наскрізь* (І. Нечуй-Левицький); *Чай роздавав наглядач, наливаючи його з великого чайника в миски та кухлики, просунені крізь кормушку* (І. Багряний); *Сташинський був надто далеко просунутий службово, заглибоко посвячений у цілком таємне* (М. Матіос); // **просу́нуто, просу́нено,** *безос. пред. Уже наступного ранку, прокинувшись у своїй кімнатці, Джек побачив, що під раму дзеркала просунуто аркуш паперу* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Коли все було готове, у глибину кратеру тунелем просунено широкі трубопроводи* (з наук.-техн. літ.).

2. *перен.* Який просунувся (у 3 знач.). *Господар видавався настільки в ній* [класиці] *просунутим, що дозволяв собі тримати .. поодинокі томи зовсім екзотичних трударів літератури* (Ю. Андрухович).

ПРОСУ́НУТИСЯ *див.* **просо́вуватися.**

ПРОСУРМИ́ТИ, млю́, ми́ш; *мн.* просурмля́ть; *що і без прям. дод.* Док. до **сурми́ти**[1]. *Він не покликав на допомогу, не просурмив у ріг, а лежачи під кущем, пристрасно дякував Богові та хвалив себе за виявлену спритність* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Через хвилину патефон замовк, і зовсім поряд заревіла сирена "швидкої допомоги", звук зміцнів, просурмив під вікнами номеру, подаленів і згас* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); — *Ти, бач, зазіхнув на честь Ярини Подолянки!* — *тоненько просурмив пан Хівря* (О. Ільченко); *Перелетіли вальдшнепи. Просурмили останні журавлі* (М. Рудь); *Сурмач просурмив відбій* (С. Добровольський); *У Коломию ми прийшли, коли вже звернуло за північ .. Однак розпорядок дня не порушувався: Лелюк о шостій просурмив "зорю"* (Є. Доломан).

ПРОСУ́РМЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **просурми́ти.** *Просурмлений сигнал сповіщав, щоб на світанку всі шалаші скинули й вози кожної хоругви рушали згідно з реєстром* (з мемуарної літ.); // **просу́рмлено,** *безос. пред. 17 грудня ворог не показувався, то просурмлено було наказ коней напувати* (з мемуарної літ.).

ПРОСУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **просуши́ти.** *З одного боку ті цигарки ніби були трохи підмочені чимсь масним, а тоді просушені* (І. Багряний); *Вийшов надвір у просушеній одежі й черевиках і довго озирався, поки було видно на вступі до хвіртки утлу материну постать* (Валерій Шевчук); *З п'ятого чи шостого разу просушений мох всмоктав червону іскру і спалахнуло полум'я* (В. Єшкілєв); // **просу́шено,** *безос. пред. Дошку добре просушено та відшліфовано* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який просушився. *Він прикурив.., затягнувся, і кашель глухо обізвався в його просушених і прокурених грудях* (М. Стельмах).

ПРОСУ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просуши́ти** і стан за знач. **просуши́тися.** *Якісне просушення деревини є одним із показників її якості* (з навч. літ.); *Фармацевтична компанія "Дарниця" напередодні свого 90-річчя подарувала Софійському собору інноваційну систему просушення стін для збереження тисячолітніх фресок і мозаїк* (із журн.); *Розташування діодів забезпечує ретельне та рівномірне просушення нігтів з усіх боків* (з мови реклами).

ПРОСУШИ́ТИ *див.* **просу́шувати.**

ПРОСУШИ́ТИСЯ *див.* **просу́шуватися.**

ПРОСУ́ШКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **просу́шування.** *Розшукавши в своєму фотогосподарстві довгу шворку, він протягнув її з кутка в куток і дерев'яними прищепками для білизни почав чіпляти до неї промиту плівку для просушки* (Л. Первомайський); *Завернув* [Тимко] *у свій провулок. Швидко розмотувались перед очима повішені на тинах на просушку шматки полотна* (Григорій Тютюнник); *За тином дядько .. носив з клуні снопи та розставляв їх рядами по городу, по просищу на просушку — їх підтопило дощем* (Ю. Мушкетик); *Пан Джеорджe нараз після просушки пакував їх* [трави] *у полотняні мішечки* (М. Дочинець).

ПРОСУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **просу́шувати** і стан за знач. **просу́шуватися.** *Вони стояли біля берега, а рибалки розтягали на кілках сітки для просушування* (Р. Самбук); *Жінка ставить порожнє відро десь поруч, за дверима, де вже стоїть і швабра з акуратно розправленою для просушування шматою* (О. Ірванець); *Їх* [коноплі] *скошували комбайном, але жінкам доводилося в'язати їх вручну і встановлювати в снопи для просушування* (С. Талан).

ПРОСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОСУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док., що.* Робити що-небудь сухим, позбавляти вологи; висушувати. *Вони витягали колоди й однодеревки* [човни з великої колоди] *з води, однодеревки просушували, колоди розколювали й тесали на дошки* (С. Скляренко); *Розпалені всередині вогнища просушували стіни, наповнювали їх першим теплом* (М. Дочинець); *Кілька* [робітників] *пішло до кухні, де варилося, щоб біля теплої печі ліпше просушити онучі* (Н. Кобринська); *Якщо кукурудзу не просушити і зберігати вологою, то вона втратить схожість, зіпсується...* (Остап Вишня); *Хлопець з розгону стрибнув у воду, проплив кілька кругів. Знову вийшов на берег, намагався викрутити мокре шмаття, щоб хоч трохи просушити* (О. Бердник); // Провітрюванням позбавляти плісняви, вологості і т. ін. *Це вбрання я зберігав як дорогоцінну реліквію, регулярно провітрював його та просушував* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Мели* [жінки], *мили й натирали підлоги, вибивали килими, знімали, протирали картини, дзеркала й люстри, палили у спальнях каміни й просушували перед ними перини та ковдри* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Хату, що так довго пустувала, необхідно було добряче просушити* (Н. Околітенко); // Випаровувати (воду, вологу). *Зранку було ще холодно, але, скоро сонце обігріло трохи повітря і просушило росу, ми, діти, зібралися до забави* (І. Франко).

ПРОСУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОСУШИ́ТИСЯ,** ушу́ся, у́шишся, *док.* 1. Ставати сухим, позбуватися вологи; висушуватися. *Знімали* [рибалки] *сухий невід, навішували мокрий, щоб просушувався* (Панас Мирний); *Добре, хоч мої чоботи просушилися! Я взувся, підхопив валізу...* (І. Роздобудько); // *розм.* Висушувати на собі мокрий одяг. *Він стріпав кілька раз своєю кудрявою* [кучерявою] *головою, і вода потекла з ух і рота та цюрком пустилася з волосся по лиці. Та не було як просушуватись* (Б. Лепкий); *Тривога застала Оленчука босим, біля печі. Забовтаний, виморений далекою ходьбою, він саме сидів, просушуючись біля вогню* (О. Гончар); *Марко думав, що все одно він змокне і з зонтиком і без зонтика, і, мабуть, доведеться забігти до якогось рибалки просушитись* (М. Трублаїні); *Дома знову доведеться переодягатися у що попало, топити піч, щоб просушитися й зігрітись* (Р. Андріяшик).

2. *тільки недок.* Пас. до **просу́шувати.** *Вже тут книжки друкуються у лаврі. Оно пройди під вікнами друкарні, — які листки просушуються гарні* (Л. Костенко); *Ближче до кибиток висять пропахтілі кінським потом різнобарвні повстяні чепраки — просушуються, провітрюються* (В. Чемерис).

ПРОСЦЕ́, *рідко* **ПРІСЦЕ́,** я́, *с.* Пестл. до **про́со.** — *Сестра у полі, поїхали там трошки просця посіяти, так вона догляда* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Б а б у с я:] *А вам, Півнику, просця, Трошки гречки та хлібця?* (Олександр Олесь); *Я курка хоч куди! .. Я не піду за неотесу, який не тямить ні бельмеса в казках. А знай клює просце* (І. Жиленко).

ПРОСЦЕ́НІУМ, у, *ч.* 1. У давньогрецькому театрі — майданчик для гри акторів. *Заслона спадає. Форкіада на просценіумі випростовується колосально, сходить із котурнів, відкидає маску і заслону і виступає в виді Мефістофеля, щоб, коли б того було треба, пояснити штуку епілогом* (І. Франко, пер. з тв. Й.-В. Гете).

2. Передня частина сцени, трохи висунута в зал, що є найближчою до глядачів. *Мей так вільно, невимушено йшла довгим просценіумом, ніби в оцьому переповненому залі нікого не було* (М. Дашкієв); *На просценіумі перед завісою Андрій Козачук біля рації і польових телефонів* (Ю. Мокрієв).

ПРО́СЬБА, и, *ж.* 1. Те саме, що **проха́ння** 1. — *Коли жалуєш дитину, то навчай грозьбою, коли не можна просьбою* (Марко Вовчок); — *От ви й покаялись; проститься вам, бо хто покається, хоч мовчки, хай підведе з просьбою очі до Спасителя, — тоді проститься* (В. Барка); *Святослав останнім часом трохи втихомирив князів — кого просьбами, кого грозьбами* (В. Малик).

2. *заст.* Прохання (у 2 знач.). *Микола .. просив, аби ту картку поправити, або щоби написати просьбу до старости, що то лиш через помилку так картка списана* (Л. Мартович); — *Писав просьби — даремно. Ще рік якось переб'юся, ось один меценат посилає мене до Дикова впорядковувати бібліотеку* (Р. Іваничук).

ПРОСЮРКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОСЮРКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* 1. Док. до **сюркота́ти.** *Просюркотіла крилом качка над головою* (О. Копиленко); *Коник десь просюркоче. Перепілка в хлібах підпадьомкнула і вмовкла* (О. Гончар).

2. Сюркотіти якийсь час. *Коники просюркотали всю ніч, тому день мав бути погожим* (із журн.).

ПРОСЮРКОТІ́ТИ *див.* **просюркота́ти.**

ПРОСЮРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. Док. до **сюрча́ти.** *Зненацька просюрчав свисток, просюрчав так рішуче й вимогливо, як він умів це робити тільки в руках молодшого сержанта міліції* (В. Близнець); *Я добра прокинусь. Рада. Цвіркун просюрчить — і втече. Бо дихає ніч на ладан, А я — тобі на плече* (М. Матіос).

2. Сюрчати якийсь час. *Якісь декілька хвилин квадрокоптер просюрчав над головами, а потім набрав висоту, зник із поля зору й затих* (з газ.).

ПРОСЯКА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **просяка́ти.** *Завдяки просяканню кров'ю темно-червона зона некрозу добре помітна на фоні неураженої тканини* (з наук.-попул. літ.); *За кілька годин до підживлення розсаду добре поливають, це зберігає коріння від опіку та сприяє рівномірному просяканню вологи* (з навч. літ.); *Цей процес просякання ненавистю та самодивуванням знову захоплював її цілком* (Н. Сняданко).

ПРОСЯКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОСЯ́КНУТИ, ПРОСЯ́КТИ,** кну, кнеш, *док.* 1. *перев. крізь що.* Поступово проникаючи крізь що-небудь, витікати, виділятися краплями або тонким струменем (про рідину). *Здавалось, дерев'яна гребля вигнулась під великим тиском води. А вода просякала крізь невеличкі щілини, рвалась на волю, на простори річкові* (М. Томчаній); *Ганна затулила долонями обличчя й довго не віднімала їх: крізь пальці просякали сльози* (Р. Іваничук);

// Проникаючи крізь якісь отвори, щілини і т. ін., потрапляти, попадати куди-небудь. *Яскраві промені прожектора ледве просякали крізь густі гіллячки кущів* (Ю. Смолич); *Вітер просякав у невидимі щілини* (Я. Гримайло); *Широчезними, крутими плечима затуляв* [батько] *світло, що просякало крізь вікно, і здавалося, ось зараз як лиш крок ступить, переверне і триногий стіл, і саму кімнату* (Н. Бічуя); *Просякнув* [туман] *крізь мережу віття на землю, а звідти вже лавиною покотився в доли і дебри* (В. Гжицький).

2. *чим.* Наскрізь насичувати, просочувати чим-небудь. — *О, вода моя так сильна, Що усякого просякне* (І. Франко); * Образно. *Як осіння мжа в поході — жіночі сльози! Холодять серце, нудою просякають душу, роблять життя нестерпним, а світ огидним!* (Н. Королева).

3. *без прям. дод., чим.* Наскрізь насичуватися, сповнюватися, просочуватися чим-небудь. *Застарілий сморід тютюнового диму застоявся так міцно, що не вивітрювався, певне, ніколи. Ним уже назавжди просякли, здається, зелені гардини над дверима та вікном, зелене сукно на столі* (В. Козаченко); *Вони з Льолею оселилися в старому будиночку, що весь просякнув запахами трухлявої деревини* (Ю. Щербак); * Образно. *День просякав спекою, блакить також набрякла спекою* (Є. Гуцало).

4. *чим, перен.* Повністю охоплювати, заполонювати чимось (про думки, почуття і т. ін.). — *Хто може засвідчити ваші твердження? — питає чоловік у костюмі. Аліса напружено мовчить. Хто? І раптом її просякає думка: таксист! Готельний адміністратор! Авжеж!* (І. Роздобудько); // Повністю охоплюватися, заполонюватися чимось. *Не знав* [Никанор] *навіть міри своєму темному, глухому болеві, — просяк ним, як гірким потом* (І. Микитенко); *Сій тиші не належало довірятися, бо в хоромі все з гори до низу просякло оманою* (І. Білик); * Образно. *Стіни дому втікачів просякли страхом бути пійманими, притягнутими на допит* (Є. Пашковський).

ПРОСЯКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОСЯ́КНУТИСЯ, ПРОСЯ́КТИСЯ,** кнуся, кнешся, *док., чим.* 1. Наскрізь насичуватися, просочуватися чим-небудь. *Його одяг завжди був у бездоганному стані, вона його зберігала в старій дерев'яній скрині, аби вони* [речі] *не просякалися запахом в'єтнамської кухні* (М. Гримич); *Потом ремінь щита просякнеться, який захищає Воєві груди, й рука від важкості списа зомліє* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *перен.* Повністю охоплюватися, заполонюватися чимось (про думки, почуття і т. ін.). *Мимоволі, мабуть, через ту мову, через ту інтонацію, з якої дихала степова сила його землі, він просякався довірою до цієї людини* (І. Багряний); *Школярі просякнулися ідеєю допомоги безпритульним тваринам міста, створили групу, до якої можуть долучитися всі небайдужі* (з газ.).

ПРОСЯ́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **просякнути, прося́кти.** *Накривав* [Матвій] *голову брилем, випускав сіру, просяклу потом і сіллю сорочку поверх штанів* (Л. Юхвід); *Там .. повітря, повне барв, просякле медом і стиглими овочами, що все дзвенить і грає пташиним співом* (Н. Королева); *Тихо-тихо на пасіці: не долине сюди ані вітер, просяклий вологим подихом Ворскли, ані гіркі пахощі степового полину* (З. Тулуб); *У селі проживає багато стариків, один в один, кремезних, широкогрудих, наскрізь просяклих морським духом дідуганів* (І. Волошин); *Вогонь помуркує, як старий ледачій кіт, — і все здається просяклим втомою, сонливою легкою знемогою* (Є. Пашковський).

ПРОСЯ́КНЕНИЙ *див.* **прося́кнутий.**

ПРОСЯ́КНЕНІСТЬ, ності *і* ності, ж. Властивість за знач. **прося́кнений.** *Іноді музики ніде не було, і тоді я починав нервувати, ганяючи безпорадну стрілку по всій шкалі настроювання; голоси дикторів і тотальна просякненість ефіру політикою побільшували роздратування і внутрішню напругу* (К. Москалець).

ПРОСЯ́КНЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **прося́кнути, прося́кти.** *Пористі гранули повинні бути досить міцними у звичайному стані та після просякнення азотом, тобто не кришитися й не перетиратися під час транспортування* (з наук. літ.).

ПРОСЯ́КНУТИ *див.* **просяка́ти.**

ПРОСЯ́КНУТИЙ, ПРОСЯ́КНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **прося́кти, прося́кнути.** *Бородатий розпатланий скит, наскрізь просякнений кінським потом, з довгим волоссям, підібраним на лобі вузьким ремінцем, .. розпаливши на ніч вогнище, варив в великих металевих казанах м'ясо та просяну кашу* (В. Домонтович); *Другу ніч уже не спить Оленчук, другу ніч не висихає на ньому важкий, просякнутий сиваською ропою одяг* (О. Гончар); *Запалив* [Варфоломій] *просякнуте лоєм клоччя, яке спалахнуло високим полум'ям й освітило похмурі брилясті стіни* (В. Шкляр).

2. *у знач. прикм.* Який просякнувся. *Ввечері отець служив там, всотуючи неповторні пахощі старого дерева, просякнутого за сторіччя ладаном і сонцем* (Д. Білий); *Всі нудьгували в нашому маленькому містечку, воно завжди було просякнуте атмосферою очікування* (І. Роздобудько); *Народний календар був пов'язаний з природою та з землеробством цілого року, тому всі стародавні свята — це хліборобські обряди, зміст яких був просякнений культом сонця* (з наук.-попул. літ.).

ПРОСЯ́КНУТИСЯ *див.* **просяка́тися.**

ПРОСЯ́КНУТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **прося́кнутий.** *Тотальна просякнутість ґрунтів нафтою створює потенційну небезпеку її потрапляння у водопровідну мережу через прогнилі трубопроводи* (з газ.); *Платоніки додали до гуманістичних поглядів добре осмислену вписаність людини у світове ціле, закцентували просякнутість усієї світобудови єдиним зв'язком* (з наук. літ.); *Праведністю є просякнутість усієї зовнішньої і внутрішньої діяльності людини дієвою любов'ю до Бога, людей і світу* (з рел.-церк. літ.).

ПРОСЯ́КТИ *див.* **просяка́ти.**

ПРОСЯ́КТИСЯ *див.* **просяка́тися.**

ПРОСЯ́НИЙ, а, е. Прикм. до **про́со.** *Мати тільки й бачила, як він овечатам підкладав просяної соломи* (Панас Мирний); *Ярі мінялись ярами, пшеничні стерні переходили у гречані, просяні зливалися із ячмінними* (М. Вінграновський); // Вигот. із зерен проса. — *Пива дай отрокам! — гукнув він комусь коло бочок, і той миттю всунув обом до рук по доброму кухлю просяного пива* (П. Загребельний); *Віддав я їй того просяного коржа, що приніс із Києва, бо нас у плавнях двічі годували кулешем* (І. Білик); // Вигот. із стебел проса. *Олена Левківна підбілювала просяною щіткою в коридорі, потім в учительській* (Є. Гуцало); // Уживається в назвах деяких комах, червів і т. ін. *Просяна жужелиця пошкоджує проростки, молоді пагони, генеративні органи й особливо дозріваюче насіння злаків* (з наук.-попул. літ.); *Профілактичні заходи в боротьбі з просяним комариком передбачають оброблення посівів інсектицидами, а також використання гербіцидів під час підготовки полів до сівби* (з навч. літ.).

ПРОСЯНИ́ЦЯ, і, *ж.* Просяна солома. *Люди почали ворушиться по дворах і городах: випускають із хлівів овечок у кошари та дають їм болотного чи лугового сіна, носять худобі й коням ячницю, пшеничницю, просяницю, підкладають робочим волам, дійним коровам та їздовим коням сіна степового* (з мемуарної літ.).

ПРОСЯ́НКА, и, *ж.* 1. Невеликий співочий птах роду вівсянок. *Дрібно фуркнувши, з-під ноги вилетіла просянка, злякано цитькнула на когось: "цик-цить, цик-цить"* (М. Стельмах).

2. *розм.* Те саме, що **Ку́ряче про́со** *(див.* **про́со).** *Молоді рослини просянки добре їсть рогата худоба на пасовищі та в сіні* (з навч. літ.).

3. Те саме, що **просяни́ця.** *Аби довго не лазити поміж копичками сіна чи просянки в стодолах, гукаємо: — Гей, хто там, виходь!* (Є. Доломан); *Найтяжчими були ночі в темнім хліві на перетрухлій просянці* (Ю. Мушкетик).

ПРОСЯ́ЯНИЙ, а, е. 1. Який просяяв (у 1 знач.). *Провіщалося пізнє гниле літо. Але небеса стояли такі врочисто чисті й просяяні, що вчувалася в їх банях музика* (М. Дочинець).

2. *перен.* Який виражає радість, піднесений настрій і т. ін. (про людину, її обличчя, очі і т. ін.). *Посмішка смиренна, як у слухняних дітей, засвітилася у фізика на обличчі, .. непорушні очі були просяяні, мов кришталь* (В. Барка); *Одержала Маша лист, був він з трикутним штампом польової пошти на конверті. Обрадувана, просяяна, збігши до річки, взялася його читати* (О. Гончар).

ПРОСЯ́ЯННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **прося́яти.** *Вона зустріла нас своєю знайомою усмішкою. Її омиті слізьми очі свідчили про найвище просяяння; перед нею уже відкривалася райська брама* (А. Перепадя, пер. з тв. О. де Бальзака).

ПРОСЯ́ЯТИ, я́ю, я́єш, *док.* 1. Засяяти, пройшовши крізь туман, морок і т. ін. (про світло, промені). *Злива вщухла, сонячні промені просяяли крізь важку хмару, а небо прикрасила веселка* (із журн.); * Образно. *По смерті Ігоревій стала княгинею віща Ольга, яка предтекла по нашій землі, як ранкова звізда сонцю, як зоря світлу денному, і просяяла, як місяць в ночі* (П. Загребельний); // Освітитися променями світла. *Після полуночі хмари розійшлися, зійшов місяць, небо просяяло* (із журн.).

2. *перен.* Набрати радісного, веселого, привітного виразу (про людину, її обличчя, очі). *Він радісно спалахує. Він просяяв. Він радий усе зробити для мене* (В. Домонтович); *Обличчя Петра Степанидовича зраділо просяяло, з-під бороди навіть вистромилась несвіжа, сірувата усмішка* (О. Ірванець); *Чорні її очі блиснули, смагляві щоки зашарілись, енергійне обличчя просяяло і зробилось прекрасне, освітившись внутрішнім світлом великодушного співчуття* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); // Виявитися у виразі обличчя, очей (про почуття, настрій). *На обличчях глядачів просяяло захоплення від карколомних трюків еквілібристів* (з газ.).

3. Сяяти якийсь час. *Зорі просяяли цілісіньку ніч, тому день мав бути сонячним* (з газ.).

ПРОТАВА́ТИ, тає́, *недок.,* **ПРОТА́НУТИ,** не; *мин. ч.* прота́нув, нула, ло *і* прота́в, а́ла, ло; *док.* 1. Танути на певну глибину, утворюючи заглибини, отвори (про сніг, лід). *Кров'ю змокши, протавав сніг* (В. Барка); *Побачивши, що протає на шибах лід, Тарас утратив спокій* (Василь Шевчук); *Під чобітьми протане сніг — знов шуміть голубій весні* (М. Рудь); * Образно. *Коли відвічні мли густі протали, І сонячна вказалася блакить, Понурі хмари сонцем рожевіти стали* (І. Франко); // З'являтися з-під снігу або льоду, що тане. *Дороги в полі вже протанули, проте проїхати ними ще не вдасться* (з газ.); // *безос. То там, то тут протає* (Сл. Б. Грінченка).

2. Відтавати на певну глибину, звільняючись від мерзлоти (про землю, ґрунт). *Земля протанула так, що в деяких місцях ноги грузли по халяви чобіт* (із журн.).

ПРОТА́ВКА, и, *ж., діал.* Таловина. *Уже є протавки на полі* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Ти наче протавка тепер На смутку вечора мого .. А все плекаю, все люблю Красу розірвану твою* (В. Свідзинський).

ПРОТАГОНІ́СТ, а, *ч.* 1. У давньогрецькому театрі — актор, який виконував головні ролі. *Історія протагоністів бере свій початок із Давньої Греції, коли в Афінах зі своїм хором виступив Феспіс* (з наук.-попул. літ.); // *перен.* Особа, діяльність якої має важливе значення в яких-небудь подіях, досягненнях і т. ін. *Лукас міг вважати, що йому пощастило: перед ним не безмовні вітряки, не тупа стіна жорстокого багатства і всевладдя, а їхній живий представник, агент, протагоніст і виконавець, цей нікчемний містер Ор* (П. Загребельний); *Михайло Драгоманов належить до тих протагоністів, чиє ім'я незмінно було на вустах його сучасників, а його літературний спадок і нині цікавить наукову спільноту* (з наук. літ.).

2. Головна дійова особа в художньому творі, фільмі і т. ін. *Протагоніст у фільмі чи комп'ютерній грі не завжди позитивний герой, він може бути наділений негативними рисами* (з навч. літ.).

ПРОТАГОНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **протагоні́ст.** *Протагоністка твору виступає як об'єкт біографічного дискурсу, так і його суб'єкт, який пише книгу, щоб розділити зі своєю героїнею її життєві переживання* (з наук. літ.).

ПРОТАЗА́Н, а, *ч.* Різновид старовинної зброї у вигляді списа з плоским і довгим металевим наконечником, що має два виступи. *Старшина завів їх до великої порожньої зали. Лише під однією стіною стояла довга широка лава, на якій сиділо кілька вартових стрільців з протазанами* (В. Малик); *— Ось побачиш, кардинал обов'язково вирушить у перший же похід із шоломом на голові та протазаном у руці* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПРОТАКТИ́НІЄВИЙ, а, е. Прикм. до **протакти́ній.** *Протактинієві ізотопи можуть бути в радіоактивних рядах радію, актинію та плутонію* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТАКТИ́НІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент з атомним номером 91; світло-сірий метал, який добувають з уранової руди. *При радіоактивному розпаді протактиній перетворюється на актиній* (з наук. літ.); *Протактиній розчиняється в суміші сульфатної та плавикової кислот* (з навч. літ.).

ПРОТА́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прота́нути.** *Земля ж спить, земля замерзла, земля покрита крижаною шкіркою колись проталого снігу* (Валерій Шевчук); *Весна, весна! Приходить! .. Маруся літала по проталих стежечках, весело поплюскуючи гарними своїми чобітками* (Г. Хоткевич).

ПРОТА́ЛИНА, и, *ж.* Місце, де протанув сніг і видно землю. *Зимові присмерки поволі спускалися на засніжену землю, де вже з'явилися перші проталини, принесені передвесняною відлигою* (С. Добровольський); *На сніжних вибоях трясеться авто, Хлюпоче по ямках зчорнілих проталин* (М. Бажан); *Попереду біліло поле, — ба ні, вже рябіло, гостинно чорніючи назустріч мокрими проталинами* (О. Забужко); *Терезка спробувала уявити, як воно там: неозорі пласти білого і тільки де-не-де темні плями проталин* (Любко Дереш); // Місце на річці, озері і т. ін., де протанув лід. *— Я по хмиз зібралася на світанні... у ліс через Рось... Шугонула по шию в проталину, — ледве жива видряпалась...* (І. Волошин); // *розм.* Протале місце на замерзлому склі. *Калитка не вийшов за Євгеном, прохукав у шибці проталину й дивився, що буде далі* (В. Земляк); *Князь Василь довго прохукував замуровану морозом шибку й, коли нарешті продихав у ній синеньку проталину, припав до неї оком* (М. Вінграновський).

ПРОТА́ЛИНКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **прота́лина.** *Володька вигріває губами в склі темного п'ятачка і протирає рукавом чималу проталинку* (Л. Письменна).

ПРОТАМІ́Н, у, *ч., біол.* Низькомолекулярний білок у ядрах сперматозоїдів більшості тварин. *Протаміни містять велику кількість амінокислот аргініну та лізину* (з навч. літ.); *Методом часової діелектричної спектроскопії досліджено просторову структуру протаміну* (із журн.).

ПРОТА́НДРІЯ, ї, *ж., бот.* Більш раннє достигання пиляків порівняно з приймочками маточок у двостатевих квіток; протерандрія. *Тип послідовного гермафродитизму може залежати від погодних умов, наприклад, деяким осоковим у спекотну весну іноді властива протандрія* (з навч. літ.).

ПРОТА́НУТИ *див.* **протава́ти.**

ПРОТАНЦЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протанцюва́ти** 1. *Баяністи разом з духовим оркестром вдарили нарешті старовинного, протанцьованого багатьма поколіннями гопака* (Ю. Збанацький); *Вистава триває півтори години і є своєрідною мозаїкою із історій кохання, протанцьованих, зіграних і навіть проспіваних артистами балету* (із журн.); // **протанцьо́вано,** *безос. пред. Під традиційну інструментальну музику на міських вечорницях упродовж ночі було протанцьовано понад пів сотні народних танців* (із журн.).

ПРОТАНЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протанцьо́вувати.** *Заняття було присвячене вивченню та протанцьовуванню елементарних рухів народного танцю в парах, а також у колі* (з навч. літ.).

ПРОТАНЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОТАНЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Виконувати який-небудь танець. *То була ніч, коли я мусив протанцьовувати всі танці в "Карлтоні"* (Ю. Винничук); [Н е р і с а:] *Либонь жива Неріса переважить камінну Терпсіхору в Мецената, як протанцює перед ним сьогодні танець Танагри!* (Леся Українка); *Ніхто не протанцює, як Дорка, не змалює, як вона* (Ю. Яновський); // Проходити в танці певну відстань або повз когось, щось. *Василь творив свій танець на сонних вуличках не вперше. Коли він протанцьовував коло чиєїсь клуні чи кошари, старі люди не раз прокидались* (О. Довженко); *Повсюдні пахощі — від свічок і кадильниць, що з ними в руках час до часу протанцьовували повз мене перуанки, кореянки, малагасійки, марокканки та філіппінки* (Ю. Андрухович).

2. *тільки док., що і без прям. дод.* Потанцювати (у 1 знач.) певний час. *Він, прогулявши цілу ніч між старшими, протанцювавши та прореготавши з панянками, на другий день перед молодими насміхався над тими співами, над тими танцями* (Панас Мирний); *Вони познайомилися, коли партнер Алли у бальних танцях несподівано виїхав за кордон після того, як протанцював із нею в парі кілька років* (Н. Сняданко).

3. *тільки док., що, розм.* Утратити або проґавити щось через танці. [П а л а ж к а:] *Чому не потанцювати? Танцюй, та тільки* [тільки] *розуму не протанцюй!* (Панас Мирний); — *Гей, до танцю! Всіх обсиплю Грішми, душу протанцюю!* (П. Грабовський).

ПРОТАНЦЮВА́ТИ *див.* **протанцьо́вувати.**

ПРОТАРАБА́НИТИ, ню, ниш, *док., що і без дод., розм.* 1. Док. до **тараба́нити.** *Протарабанив двічі по сухому сукові дятел, і більше ніяких звуків* (Ю. Логвин); — *Хіба ви прийшли сюди, щоб мовчати?* — *роблено лагідно протарабанив двома пальцями по столі психіатр* (М. Матіос); *Я передчував недобре, однак бадьоро протарабанив біографію Тесленка, яку одним оком переглянув учора перед сном* (В. Кава); * Образно. *Гарні кошовому ті вечори, в них пересіяв і власне життя, бачив, де проїхав уповні, а де протарабанив порожняком* (Ю. Мушкетик).

2. Потарабанити (у 1 знач.) певний час. *Цілий вечір музикант протарабанив на фортепіано, проте мало хто з гостей звертав на нього увагу* (з газ.).

ПРОТАРА́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протара́нити.** *Василь Тягниборода побачив, що протаранена галера плаває у воді догори кілем* (С. Тельнюк); *Шхуна їхня була кимось протаранена, замах було вчинено на неї чи що, і довелося рятувати своїх давніх друзів* (Ю. Бедзик); // **протара́нено,** *безос. пред. Оскільки саме ті* [засоби], *що мали захищати планету від метеорного граду, було протаранено, близько ста трильйонів тонн гірських порід по незліченній кількості еліптичних траєкторій упало на Квінту* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПРОТАРА́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протара́нити.** *Причиною протаранення вантажівкою будинку стали технічні несправності автомобіля* (з газ.).

ПРОТАРА́НИТИ *див.* **протара́нювати.**

ПРОТАРА́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протара́нювати.** *До винайдення артилерії морська війна була просто протаранюванням ворожих суден та їх захопленням* (з навч. літ.).

ПРОТАРА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОТАРА́НИТИ,** ню, ниш, *док., що.* Таранячи, пробивати що-небудь. *Підступні коралові рифи протаранювали дно не одного морського судна* (із журн.); *На відео з камер спостереження видно, як автомобіль на швидкості протаранює металевий парапет, який відгороджує тротуар* (з газ.); *Есмінець мчав з тією швидкістю, з якою він .. мчить на підводний човен, який на хвилину визирнув з-під води, щоб протаранити й потопити його* (М. Трублаїні); *Корабель важко розхитувався, задираючи і опускаючи корму, немовби намагаючись протаранити скелі* (В. Владко); *Полуторка на виїзді з воріт розвинула максимальну швидкість, протаранивши ліву стулку, яку ззовні відчайдушно намагалися зачинити наспілі міліціонери* (А. Кокотюха).

ПРОТАСКА́ТИ *див.* **прота́скувати.**

ПРОТАСКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм., рідко.* 1. Те саме, що **пробра́тися.** *Побачив Турн таку проруху, Од злості ввесь осатанів; Здригнувсь, мов випив чепуруху, К своїм на поміч полетів. Як тілько в кріпость протаскався, Тузити зараз і прийнявся, Хто тілько під руку попавсь* (І. Котляревський).

2. Потаскатися певний час. *Наляканий феєрверками пес зірвався з повідка й протаскався вулицями всю ніч* (з газ.).

ПРОТА́СКУВАННЯ, я, *с., розм., рідко.* Дія за знач. **прота́скувати.** *В окремих випадках після протаскування робочих трубопроводів простір між трубами та футляром заповнюють цементним розчином* (з навч. літ.).

ПРОТА́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОТАСКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм., рідко.* 1. Непомітно або оманою впроваджувати що-небудь кудись. *Несправедливо, коли актор, прикриваючись світоглядом автора п'єси, протаскує на сцену власні переконання, підмінює творчий задум драматурга власним досвідом* (з публіц. літ.); // Непомітно таскати, притаскувати (у 2 знач.) що-небудь кудись. — *Туркам, що обложили Азов, довелося перегороджувати річку частоколом, щоб вони порох у фортецю під водою не протаскували...* (А. Санченко); // Незаконним шляхом влаштовувати кого-небудь кудись, незаконно підтримувати чиюсь діяльність. [К і ч у н о в:] *"Пане Марфін, ви звільнені з посади інспектора".* — *"За що?"* — *"За втручання не в свої справи. Ви стільки років протаскуєте цього суб'єкта"* (О. Довженко).

2. *тільки док.* Потаскати певний час. *Кілька років підряд чоловіки протаскали на собі кам'яні брили, щоб звести будинок* (із журн.).

ПРОТАТА́КАТИ, ає, *розм.* Док. до **тата́кати**[2]. *Протатакає кулемет, коротко і рвучко, і замовкне, немов захлинеться власною кулею* (Д. Ткач).

ПРОТВЕРЕ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **протверезúти.** *Той, хто змішує алкоголь і кофеїн, відчуває себе значно бадьоріше й може самонадіяно відчути себе досить протвереженим для того, щоб управляти автомобілем або ж здійснювати інші дії, здатні привести до потенційної небезпеки* (із журн.); *З відлунням тисячних віватів у вухах він знову спить у ліжку короля Франції. Та що за пробудження наступного дня, як швидко зблякли фантастичні мрії, протвережені дійсністю!* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга); *Після вистави всі відчували себе водночас сп'яненими новаторством і майстерністю акторів і протвереженими гіркотою висновків і усвідомлень* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який протверезився; тверезий. *Дмитро протвереженими очима подивився навкруг, хмурячись і ніяковіючи* (М. Стельмах); *На світанку зовсім протвережений Свитка обіпнувся ковдрою й босий побіг через усе село додому до Веризуба повідомити, що з ними сталося* (І. Кирій).

ПРОТВЕРЕ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протверезúти** і стан за знач. **протверезúтися.** *Се протверезження не було для неї* [Маланки] *приємне. Бачачи себе в панськім покої, при горючих лампах і серед купки тих цікавих напівп'яних панів, вона страшенно перелякалася* (І. Франко); *Накладення дисциплінарного стягнення на військовослужбовця, який перебуває у стані сп'яніння, та отримання від нього пояснень проводиться після його протвереження* (з мови документів).

ПРОТВЕРЕ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протвере́жувати** і стан за знач. **протвере́жуватися.** *Лабораторні миші, яким дали кофеїн після прийому алкоголю, не тільки не продемонстрували яких-небудь ознак протвережування, але й почали проявляти підвищений рівень тривоги* (з наук.-попул. літ.); *Велика кількість антиоксидантів значно прискорюють протвережування* (з газ.).

ПРОТВЕРЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОТВЕРЕЗúТИ,** режу́, рези́ш, *док., кого.* Робити тверезим; витверезжувати. *Олена розпорядилася, щоб Мариня зварила свіжої натуральної кави. Пам'ятала, що колись цим способом тітка Ладикова протвережувала свого чоловіка* (Ірина Вільде); *Вода дещо протверезила його, знов налив із пляшки, але навіть запах віскі чомусь здався огидним* (Р. Самбук); *Раптом скрикнула зі сну його дочка, і цей звук кооператора протверезив — він відчув себе в своїй хаті, навіть виразно усвідомив, на якому саме з своїх стільців .. він зараз сидить* (В. Підмогильний); — *Ну й терпуг ти, Наталко! Пиляєш і пиляєш. Замовчи! — з усіх сил гукнув він .. Цей вигук протверезив її. Вона замовкла* (А. Хижняк).

ПРОТВЕРЕ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОТВЕРЕЗúТИСЯ,** режу́ся, рези́шся, *док.* Те саме, що **тверезíти.** *Звичайно або пив* [Яць], *або протвережувався* (І. Франко); — *Я щастям п'яна, така п'яна, що й протвережуватися не хочу* (Б. Лепкий); *Протверезившись, Тимко скаржився, що Писаренки напоїли його силоміць* (Микита Чернявський); *Ні, ви не думайте, не закоханість зробила мене сліпим! Відколи ми розлучились, я міг десять разів протверезитись і прозріти, проте я до сьогоднішнього дня залишаюся при своєму. Це була дівчина, якій рівної я не зустрічав досі* (Ірина Вільде); *Своєю вимогливістю, категоричністю Агнеса мовби сама зруйнувала себе в його очах, змусила протверезитись, прозріти* (О. Гончар).

ПРОТВЕРЕЗúТИ *див.* **протвере́жувати.**

ПРОТВЕРЕЗúТИСЯ *див.* **протвере́жуватися.**

ПРОТВЕРЕЗÍЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **протверезíти.** *Протверезілий Іваницький ходив довкола своєї дружини, що стояла посеред хати на купі лахміття* (П. Колесник); — *Степане, це ти життя мені врятував, — повертаючись до тями, белькотав за спиною в моториста ще не зовсім протверезілий іменинник* (О. Гончар); *Як багато на п'яну голову робимо такого, від чого, протверезілі, паленіємо рум'янцем сорому* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Майор зміряв його враз протверезілим поглядом* (Р. Самбук); *Холодним морозяним вітром спомину війнуло на Петра від постаті лейтенанта Заярного, і він уже протверезілою свідомістю збагнув, хто сидів поряд з ним* (А. Хорунжий).

ПРОТВЕРЕЗÍННЯ, я, *с.* Стан за знач. **протверезíти.** *Охмеління було занадто сильним, і тим болючішим було протверезіння в прямому і переносному розумінні цього слова* (І. Цюпа); *Коли жених подавав ознаки протверезіння, йому доливали у склянку* (В. Дрозд).

ПРОТВЕРЕЗÍТИ, íю, íєш, *док.* 1. Док. до **тверезíти;** отверезіти (у 1 знач.). *Перед домом він* [Горошко] *ніби протверезів і в кімнату зайшов зовсім обережно* (М. Івченко); *Безбородько протверезів, лише вийшовши на веранду* (Ірина Вільде); — *Не бійся, — сказав я Уляні, — нічого йому не буде. На свіжому повітрі протверезіє* (Ю. Винничук); *Поснідати було нічим, і молоді гульвіси, чимало з яких ще не встигли протверезіти, взялися власноруч готувати снідання* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. *перен.* Стати здатним свідомо діяти, міркувати, сприймати що-небудь. *Приголомшене товариство якийсь час сиділо мовчки, протверезівши від такої несподіванки. Дивилися один на одного* (І. Багряний); *Дженні була така незвичайна, така чарівлива, що той, хто з нею спілкувався, міг легко втратити голову. Втратив і я. Але нічого серйозного не було. Я вчасно схаменувся, протверезів, згадав про вікову різницю між нами* (В. Чемерис).

ПРОТВЕРЕЗНИ́Й, á, é. Який протверезує. *Кава збуджує нервову систему та знімає тільки деякі симптоми сп'яніння. Така протверезна дія дуже короткострокова — усього 20–30 хвилин* (з наук.-попул. літ.); — *Хіба не є це досконалістю життя — почути такі протверезні новини тут, у місці безнадії, де здавалося б, нас чекають тільки страждання?* (Любко Дереш).

ПРОТÉ. 1. *спол. протиставний, також у сполуч. зі спол.* а, т а. Виражає протиставний зв'язок між частинами складносурядного речення або однорідними членами простого речення; але, та, однак. *Руки і ноги тремтіли у неї од слабості, проте вона уперто намагалася злізти з ліжка* (С. Васильченко); *Востаннє вони зустрічалися років двадцять тому, проте професорові приємно було про ту зустріч згадати* (М. Трублаїні); *Юрко дивився на батька, проте той тримався так, наче, крім нього та жінки, нікого в хаті й не було* (Є. Гуцало); *Її думки й почуття двоїлися й троїлися безмежно, аж до нестями й огиди, а проте були на світі також не сприйнятливі для неї хвилі сумніву в близьких, підозріння їх у гріховності* (Олекса Ізарський); // Уживається при наявності допустового сполучника в підрядній частині складного речення або при іншому однорідному члені речення у значенні а в с е ж, а в с е - т а к и. *Хоч був тато грізний, а проте дуже нас жалував* (Марко Вовчок); *Хоч до вокзалу було й недалеко, проте я поспішив сісти до авто й поїхати* (Ю. Яновський); — *Справимося! — гудемо хоч і не голосно, проте досить злагоджено* (Є. Доломан).

2. *присл., у знач. вставн. сл.* Незважаючи на це, все ж, все-таки (звичайно всередині речення), однак. *Стіл цей, хоч і завантажений книжками, видавсь, проте, пустинним через відсутність на ньому каламаря* (В. Підмогильний); *Немає сонця — І десь воно, проте, живе і світить: За хмарами пливучими, за снігом, За млою переливною* (М. Рильський); *Молоді запорожці витягли на берег волок, повен величезної риби. Риба билася й підстрибувала, як скажена, не справляючи, проте, на двох старих запорожців, що тут-таки сиділи, належного враження* (О. Довженко).

ПРОТЕА́ЗА *див.* **протеа́зи.**

ПРОТЕА́ЗИ, а́з, *мн. (одн.* **протеа́за,** и, *ж.), біохім.* Ферменти, за участі яких відбувається розпад і синтез пептидних зв'язків у білках і пептидах. *Класифікація протеаз ґрунтується на структурі, механізмах і порядку амінокислотних залишків* (з наук.-попул. літ.); *До протеаз належать пепсин, трипсин та ін.* (з навч. літ.).

ПРОТЕА́ЗНИЙ, а, е, *біохім.* Прикм. до **протеа́зи.** *Із зменшенням інтенсивності обробітку протеазна активність орного шару ґрунту знижується* (з наук. літ.); *Лужна протеазна пудра — це фермент, який гідролізує білково-пептидні зв'язки в лужних умовах* (з навч. літ.).

ПРОТЕА́ЗОВИЙ, а, е, *біохім.* Те саме, що **протеа́зний.** *Протеазовий каскад є послідовністю реакцій, у яких різні протеази послідовно активують одна одну* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТЕГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протегува́ти.** *Стипендії загарбують протеговані сини дуків, місцевих багатирів, що промотують їх скорше, поки ще відберуть* (А. Крушельницький); *Я нічого не мав би проти, щоб кафедру зайняв ти, Якове, але знаю теж, що ні мені, ні тобі вона не належатиме, а протегованому Голуховським Гушалевичу...* (Р. Іваничук); // *у знач. ім.* **протего́ваний,** ного, *ч.;* **протего́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого хто-небудь протегує. *Могутній пан міг звільнити свого протегованого від податку або війська, бо був графом, маркграфом чи іншим урядовцем* (І. Крип'якевич); *Щоб не відпустити з нічим протеговану, куратор порадив її стати полькою* (П. Козланюк).

ПРОТЕГУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протегува́ти.** *Щоб зміцнити мову в країні, крім законів, спрямованих безпосередньо на її підтримку, багато важить протегування державою національної культури* (з наук. літ.); *Протегування монастирів було завжди підтримуване українцями, адже чернецтво було центром освіти та культури* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТЕГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що, кому.* Сприяти кому-, чому-небудь, робити протекцію. *Він був зацікавлений справою, бо арештовано людей, яких він протегував* (У. Самчук); *Він посварився з учителем математики, обвинувативши його в тому, що він протегує самих паничиків* (Ірина Вільде); — *Чекай, чекай, — перервав Антон. — А цей Сокирко знає, що ти протегуватимеш йому?* (Р. Самбук); *Церква завжди протегує моральність, людяність, любов і повагу до ближнього* (з рел.-церк. літ.).

ПРОТЕ́ЄВІ, вих, *мн.* Родина квіткових дводольних рослин, відомих своїми надзвичайними пристосувальними здібностями до різних середовищ існування. *Свою назву протеєві отримали завдяки великій варіативності будови квіток та листя, що уподібнює їх із богом Протеєм, відомим своїми перевтіленнями* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТЕЖЕ́, *невідм., ч. і ж.* Особа, що має чию-небудь протекцію, прихильність або рекомендацію для влаштування своїх справ, кар'єри і т. ін.; узагалі чийсь улюбленець або ставленик. *Він протеже пані суддихи Магульської* (І. Франко); *Особа та зіставалась у надії, що Макар Іванович дасть протеже її місце в своїй канцелярії* (М. Коцюбинський); — *Одна тільки біда — вона глухоніма, а так дуже хороша роботяща дівка! — вихваляв далі свою протеже дядя Вася* (Б. Антоненко-Давидович); — *Цей вискочка, син переробника смердючих водоростей з Тіронії! — Між іншим, протеже вашого покійного чоловіка* (В. Єшкілєв).

ПРОТЕ́З, а, *ч., зах.* **ПРОТЕ́ЗА,** и, *ж.* Спеціальний пристрій, що повністю або частково виконує функції втраченої якої-небудь частини тіла або органа людини чи тварини. *Служки під образами грають у карти .. Одна чиясь рука замінена протезою і оділа в сіру рукавичку* (К. Гриневичева); *У хвіртці стояв .. Павлюк, злегка поскрипуючи протезою, бо нога лишилася в дротяних засіках під Пасіками під час атаки* (І. Керницький); *Поскрипуючи протезом, охоронець пройшовся тунелем, визирнув за ріг* (М. Дашкієв); *Очні протези, які дід купував уже в радянських аптеках, чомусь були неякісними і дуже натирали очницю, а закордонного ока дід не мав змоги придбати: їх тоді у нас просто не було* (М. Матіос); — *Сеньйори, я був би радий вам допомогти, — поважно почав доктор, — але ви ж мусите розуміти, що я не можу за один день вставити зуб, а тим більше зразу два. Мені спочатку потрібно зробити зліпок, виготовити протез, провести примірку...* (М. Кідрук).

ПРОТЕ́ЗА[1] *див.* **проте́з.**

ПРОТЕ́ЗА[2], и, *ж., лінгв.* Поява на початку слова неетимологічного приголосного (у деяких мовах також голосного) звука для полегшення вимови. *Говори української мови мають значні фонетичні розходження, наприклад, у східно- й середньополіських та південно-східних говорах протези властиві лише окремим словам, а в більшості південно-західних це досить поширене явище (возеро, воко, воріх, гозеро, гоко)* (з наук. літ.); *Протеза поруч з іншими фонетичними явищами є однією з найбільш виразних ознак східнополіських говірок Сіверщини* (з наук. літ.).

ПРОТЕ́ЗИС, а, *ч., рел.-церк.* Північна апсида, де готують хліб і вино для євхаристії, а також зберігають священні посудини. *Приблизно з середини XVI ст. лише середня апсида виконує функцію вівтаря, її північна частина стає протезисом, а південна — ризницею* (з рел.-церк. літ.).

ПРОТЕЗИ́СТ, а, *ч.* Фахівець із протезування. *Дядечко Ґіві .. любить фотографувати вдало зроблені ним щелепи (він, як ви здогадуєтесь, був протезистом-стоматологом), а потім розглядати їх з коментарями* (М. Гримич); *Для максимально ефективного лікування хірурги тісно співпрацюють із протезистами, психіатрами, реабілітологами, ортопедами-травматологами* (з навч. літ.).

ПРОТЕЗИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **протези́ст.** *На відкритій лекції для студентів протезистка наголосила, що протез має бути не лише функціональним, тобто повністю замінювати основне призначення втраченого зуба, але й естетичним* (з навч. літ.).

ПРОТЕ́ЗНИЙ, а, е. Прикм. до **проте́з.** *Риплячи протезним черевиком, до кімнати увійшов дядько Антон з Олею* (Ю. Щербак); // Замінений протезом. *Дарина — на загальне здивування — вибігла чоловікові назустріч і, мов ніде нічого, схопила його під ліву, не протезну руку* (Ю. Яновський); *Всі стежили за парадними дверима. Нарешті з них вийшов воєнрук Вітковський. Руки, жива і протезна, по команді струнко, губи урочисто зімкнені, голову тримає високо* (Григір Тютюнник); // Який виготовляє протези. *Обидва вони робітники-деревообробники з Київського протезного заводу, обидва живуть неподалеку один від одного* (Б. Антоненко-Давидович); *Протезні підприємства мають виготовляти продукцію на основі найсучасніших методик з урахуванням новітніх досягнень у матеріалознавстві та цифрових технологіях* (з навч. літ.).

ПРОТЕЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протезува́ти.** *Особи з протезованими клапанами серця становлять особливу категорію пацієнтів, лікування яких потребує постійного нагляду спеціалістів* (з навч. літ.); // **протезо́вано,** *безос. пред. Хворого на катаракту протезовано штучним кришталиком* (з газ.).

ПРОТЕЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протезува́ти.** *Одного разу професор Зінь оголосив про заплановану ним операцію біокібернетичного протезування печінки* (О. Тесленко); *— Мені завтра зуби пилятимуть, — повідомив Більчук, — готуватимуть порожнину рота під тотальне протезування* (Г. Вдовиченко); *Нанотрубки можна згинати багато разів без руйнування, що свідчить про високу еластичність, а також має велике значення для їх можливого використання в протезуванні судин* (з наук. літ.).

ПРОТЕЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що.* Виготовляти або встановлювати протез якого-небудь органа чи частини тіла. *Того дня Костюк протезував клапани Діні Нурусбаєвій .. Їй треба було вшити два клапани — мітральний та аортальний* (Ю. Щербак); *— Тобі треба протезувати всю нижню щелепу, цікаво, а як тобі вдалося зберегти в такому незайманому стані верхню щелепу?* (М. Гримич); *Завдяки сучасним технологіям лікарям удається протезувати навіть тих пацієнтів, чиї історії хвороби не дозволяли цього зробити ще декілька років тому* (з навч. літ.).

ПРОТЕЇ́Д *див.* **протеї́ди.**

ПРОТЕЇ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **протеї́д,** у, *ч.).* Складні білки, утворені з простих білків і речовин небілкової природи. *Під час гідролізу протеїдів, окрім вільних амінокислот, звільняється небілкова частина або продукти її розпаду* (з наук.-попул. літ.); *До речовин небілкової природи, що входять до складу протеїдів, належать вуглеводи, фосфорна кислота, гетероциклічні сполуки, нуклеїнові кислоти* (з навч. літ.).

ПРОТЕЇ́Н *див.* **протеї́ни.**

ПРОТЕЇ́НИ, ів, *мн. (одн.* **протеї́н,** у, *ч.).* Прості білки, що є основою для побудови клітин усіх живих організмів. *Силос і сінаж обліковують у кормових одиницях і перевареному протеїні* (з наук.-попул. літ.); *Завдяки гіпоглікемічному ефекту інсулін стимулює апетит, а його анаболічні властивості активують синтез протеїнів і відкладання глікогену та жирів для створення енергетичних ресурсів* (з навч. літ.); // *фарм.* Препарати, які містять такі білки. *Завдяки багатокомпонентному складу комлексні протеїни можна приймати для поповнення білка під час тривалих перерв між прийомами їжі* (з навч. літ.); *Багато спортсменів вдаються до доповнення свого раціону протеїнами, щоб швидше набрати м'язову масу* (з газ.).

ПРОТЕЇ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **протеї́ни.** *Протеїнову поживність визначають за кількістю та якістю протеїну в кормах* (з навч. літ.); // Стос. до протеїнів. *Незважаючи на вражаючі успіхи новітньої медицини, пов'язані насамперед із молекулярною біологією, генною та протеїновою інженерією, виникають принципово нові епідемічні загрози як наслідок глобальних змін, що відбуваються в сучасному світі* (з наук. літ.); // Який містить протеїни. *Серед спортсменів і людей, які контролюють вагу, особливо популярними є низькокалорійні протеїнові коктейлі* (із журн.).

ПРОТЕЇНО́ЇД *див.* **протеїно́їди.**

ПРОТЕЇНО́ЇДИ, ів, *мн. (одн.* **протеїно́їд,** у, *ч.).* Білки опорних та покривних утворень у тваринних організмах — кісток, хрящів, волосся, шерсті та ін.; склеропротеїни. *В організмі тварин протеїноїди забезпечують механічну міцність органів, захищають від дії зовнішнього середовища, а також утворюють опорні сітчасті структури всередині клітин та їх мембран, впливаючи на мембранну проникність* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТЕЇНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Різновид імунотерапії, що полягає в парентеральному введені білка як неспецифічного стимулятора імунної системи. *Показаннями для протеїнотерапії є хронічні інфекції та інфекційно-алергічні захворювання, виразкова хвороба, трофічні виразки* (з наук.-попул. літ.); *Для протеїнотерапії застосовують кров (власну або донорську), розчин казеїну та інші білкові речовини* (з навч. літ.).

ПРОТЕЇНУРІ́Я, ї, *ж.* Виділення білка із сечею при захворюваннях нирок, інших органів сечостатевої системи, гострих лихоманкових станах, серцево-судинній недостатності та ін.; альбумінурія. *Протеїнурія вагітних характеризується появою після 20 тижнів вагітності значної кількості білка в сечі за відсутності артеріальної гіпертензії, набряків і попереднього враження нирок інфекційним або системним захворюванням* (з навч. літ.); *Серед ранніх і найбільш характерних ознак діабетичного враження нирок є протеїнурія* (з газ.).

ПРОТЕ́Й, я, *ч.* 1. Земноводна тварина родини протеєвих, що живе в підземних водах прісних водойм Європи та Америки. *Найчастіше протеї бувають біло-кремового кольору, однак під дією постійного світла їхнє забарвлення може стати червоно-бурим із синюватими та чорними плямами* (з наук.-попул. літ.); *Протей має маленькі очі, які сховані під складками шкіри* (з навч. літ.); *У відділенні саламандр .. виставлено для огляду японську гігантську саламандру, .. безліч дрібних тритонів, саламандр, аксолотлів, сирен, протеїв тощо* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

2. Рід паличкоподібних неспороносних рухливих бактерій, що належать до нормальної кишкової флори й поширені в забрудненому ґрунті, воді. *Протеї можуть викликати токсикоінфекцію, гнійні захворювання у тварин і людини* (з наук.-попул. літ.); *Найчастіше збудниками інфекційних захворювань у породіль і новонароджених є стафілококи, диплококи, грамнегативні мікроби, зокрема протей та кишкова паличка* (з навч. літ.); *При захворюванні на висипний тиф іноді виявляють, крім вірусу висипного тифу, також і мікроб протей...* (М. Дашкієв).

ПРОТЕ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **проте́й** 2. *Клінічне групування дисбактеріозу кишківника інколи класифікують за бактеріями: стафілококовий, протейний, синьогнійний, кандидомікозний, змішаний* (з наук. літ.).

ПРОТЕЙХИ́ЗМА, ПРОТЕХИ́ЗМА, и, *ж., архт.* Додаткове укріплення античного міста у вигляді передньої оборонної стіни. *Оборонні стіни античних полісів були не просто міцними, а ще мали певну хитрість — протехизму, яка додатково стримувала напади ворога* (з наук.-попул. літ.); *Навкруг гóрода в різні часи з великих брил тесаного каменю побудовано було дві стіни — головна й передня, що називалась протейхизмою, на рогах стіни височіли вежі* (С. Скляренко).

ПРОТЕКТИ́ *див.* **протіка́ти.**

ПРОТЕ́КТОР[1], а, *ч., заст.* Покровитель, захисник (у 1 знач.). *Зробився* [Годієра] *нараз опікуном і протектором поміщиків* (І. Франко); *— Я, моя дружина і донька моя числимо на тебе, Іване Степановичу, як на свою владу і на протектора нашого* (Б. Лепкий); *Їй потрібен протектор, сила, захист, їй потрібен муж, чоловік* (У. Самчук).

ПРОТЕ́КТОР², а, *ч.*, *спец.* 1. Потовщена зовнішня частина пневматичної шини, що захищає від пошкоджень і збільшує зчеплення з поверхнею землі. *Машина прудко йшла на північ, відбиваючи на вологому асфальті перші вранішні закарлючки протекторів* (Микола Чернявський); *З-під твердих гумових шин полетіли іскри, чорний димок звився над рубчастими протекторами, заскреготали гальма, і літак .. непорушно став на землі* (В. Собко); *Вони з Волошиним пройшли ґрунтовою дорогою до бруківки і ще в двох місцях сфотографували відбитки протектора* (Р. Самбук); // Спеціальні заглиблення на підошві взуття, які забезпечують краще зчеплення взуття з поверхнею ґрунту та дорожніх покриттів, а також підошва з такими заглибленнями. *Здоровило, хапнувши аерозолю, від'їжджав підземним асфальтом, ноги його, молотячи важкими протекторами, додавали швидкості шкіряному ковзанню* (Б. Жолдак); *Він одягає нові коричневі туфлі, котрі, мабуть з переляку, купив сьогодні зранку, остерігаючись, що його знайдуть по протекторах підошов, якими наслідив у парку* (А. Дністровий).

2. Захисне покриття в різних технічних пристроях. *Протектор циліндра дверного замка — це пластина, яка за допомогою болтів намертво прикріпляється до замка, формуючи єдину конструкцію* (з наук.-техн. літ.).

3. Лікарський засіб, який захищає організм чи окремий орган або покращує його функції. *Аспірин у малих дозах рекомендують як протектор ішемічної хвороби* (з наук.-попул. літ.); *Екстракт розторопші давно використовують у традиційній медицині для лікування захворювань печінки, а також як її протектор* (з навч. літ.).

ПРОТЕКТОРА́Т, у, *ч.* 1. Форма залежності, за якої одна держава визначає і здійснює зовнішні відносини іншої держави, бере на себе захист її території і фактично ставить під свій контроль її внутрішні справи через свого резидента. *В половині IX століття степова Таврида поволі звільняється від хозар і попадає під протекторат Візантії* (Остап Вишня); *Боротьбу за вплив у Єгипті виграла Велика Британія, скупивши більшість акцій товариства Суецького каналу, що дало британцям змогу встановити в 1914 р. протекторат над єгипетською державою* (з наук.-попул. літ.).

2. Держава, що перебуває в такій залежності від іншої держави. *На початку Другої світової війни англійці почали дуже гарячково вивозити золото не тільки з островів, але й навіть з материкових колоній, з домініонів, протекторатів* (М. Білкун).

3. Покровительство кого-небудь над кимось, чимось. *Під протекторатом місцевих меценатів у громаді розпочато реконструкцію занедбаних пам'яток архітектури та садово-паркового мистецтва* (з газ.).

ПРОТЕ́КТОРНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **проте́ктор²**. *Протекторний рельєф шин є запорукою надійного зчеплення гумового покриття з поверхнею* (з газ.); *Для запобігання корозії прокладених у землі сталевих труб використовують протекторний захист, наприклад, шмат активнішого металу з'єднують дротом з трубою і закопують поряд* (з наук.-попул. літ.); *В умовах проживання людей в екологічно несприятливих регіонах проблема збалансованого харчування та вживання протекторних засобів є особливо актуальною* (з навч. літ.).

ПРОТЕ́КТОРСЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **проте́ктор¹**. *Завдяки своєму тісному союзу з папством, чеський король користувався протекторською владою над пассауським і зальцбурзьким архієпископствами та над аквілейським патріархатом* (з наук. літ.).

ПРОТЕКЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **проте́кція.** *Різні товариства існують у нас ще від 1848 р. .. В товариствах тих і їх органах не раз навіть говориться широко про народ, про його хиби (п'янство, лінивство, темноту і т. д.), говориться раз тоном протекційним, добродійським, то знов гнівним, обуреним або жалібно-плачливим* (І. Франко).

2. Те саме, що **протекціоні́стський.** *Протекційні заходи підвищують довіру вкладників до банківської системи, а превентивні — забезпечують ефективність перших* (з наук.-попул. літ.); *Залежно від мети застосування розрізняють мито фіскальне (збільшення доходів бюджету), протекційне (захист внутрішнього ринку), антидемпінгове (різновид протекційного), преференційне (пільгове)* (з навч. літ.).

ПРОТЕКЦІ́ЙНО. Присл. до **протекці́йний.** *Навіть граф Альфонс, який перед цим і глянути на них не зволив, тепер підійшов до них* [селян], *протекційно усміхаючись* (І. Франко); *Стратегія делегування повноважень для оздоровлення промислових підприємств характерна для протекційно налаштованих до власного бізнесу країн, зокрема держав Євросоюзу, Японії, Китаю* (з наук. літ.).

ПРОТЕКЦІОНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Економічна політика держави, спрямована на захист національної економіки від іноземної конкуренції. *Найчастіше протекціонізм реалізується шляхом уведення великих розмірів мита на певні товари, які ввозяться до країни, а також низки інших заходів* (з наук.-попул. літ.); *Ринкові механізми недостатні для ефективного функціонування агрокомплексу, що потребує протекціонізму, захисту від мінливості ринку та інших ризиків* (з навч. літ.).

2. *розм.* Система протекцій, сприяння кому-небудь при вирішенні якихось справ. *Чи не треба спочатку розвіяти атмосферу літературного протекціонізму, що молодого автора псує?* (М. Зеров); *— Дякую за пораду, сер, — щиро сказав я. — У мене вже виникала така думка, але я боявся, що... ну, що це розціднять як протекціонізм* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОТЕКЦІОНІ́СТ, а, *ч.* Прихильник протекціонізму (у 1 знач.). *Протекціоністи наполягали на ще більшому захисті економіки, завдяки чому країна змогла б задовольнити потреби у продуктах та промислових виробах власними силами* (з наук. літ.).

ПРОТЕКЦІОНІ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до протекціонізму (у 1 знач.) та протекціоністів. *Крах золотого стандарту, нестабільність валютних курсів та впровадження протекціоністської політики багатьма країнами стали суттєвими перешкодами для міжнародного руху капіталів і відповідно для розвитку міжнародних банків* (з наук.-попул. літ.); *У 1932 р. Велика Британія відмовилась від вільної торгівлі та ввела протекціоністські закони, які підвищили конкурентоспроможність продукції, допомогли уникнути значного падіння виробництва й фінансової кризи* (з навч. літ.).

ПРОТЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Заступництво, впливова підтримка, прихильність з боку кого-небудь, що сприяє влаштуванню чиїх-небудь справ, чиїйсь кар'єрі. *Скрізь панує в нас протекція, а не розум і правда. Вищі розумові інтереси занедбано* (І. Нечуй-Левицький); *Давала* [Домніка] *на служби щедрі дари й тішилася у священників великим поважанням і протекцією* (О. Кобилянська); *Галина була досить горда, щоб шукати будь у кого підтримку або протекції* (Б. Антоненко-Давидович).

(1) За проте́кцією *кого, чиєю* — завдяки заступництву, підтримці впливової особи. *За протекцією одного приятеля я мав кімнатку, хоч і не затишну, але окрему, так що, незважаючи на невигоди, був усе-таки влаштований краще за багатьох інших* (О. Афанасьєв-Чужбинський); *Не дочекавшись нічого, затривожена Дарка добилася аж до шкільного куратора з просьбою. За протекцією отця Євлампія* (П. Козланюк).

ПРОТЕЛЕГРАФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кому і без дод.* Док. до **телеграфува́ти.** — *Це я наказав йому вернутися .. Я протелеграфував йому* (Ю. Смолич); *На світанку одинадцятого листопада Сайрес Сміт ще раз спробував протелеграфувати, проте знову не дістав відповіді* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРОТЕЛЕ́НЬКАТИ, аю, аєш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **теле́нькати.** *Коли на древній дзвіниці годинник протеленькає чверть на восьму, коли повстане заокеанське сонце, — вулиці знову прокидаються, і тоді бреде бульваром похила постать старого газетяра* (М. Хвильовий).

ПРОТЕЛЕФОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кому, до кого, заст.* Зателефонувати. — *Ви завжди можете протелефонувати... — Я високо ціню вашу увагу до себе, — сказав Славенко* (В. Підмогильний); *Манометр у камері показав тиск у дві з половиною атмосфери. Тоді лікар протелефонував, щоб зменшили швидкість накачування повітря та почав поволі випускати те повітря, що було в камері* (М. Трублаїні); — *Ну, гаразд, скажи рахівникові, що 1 березня! А в район хай протелефонує, що засідання відбулося, план намічено, до сівби колгосп готовий!* (Остап Вишня); — *Коли ти .. не підеш зразу звідси геть, я негайно протелефоную докторові Гальванеску!* (Ю. Смолич).

ПРОТЕО́ЛІЗ, у, *ч., біохім.* Ферментативний розклад білків на пептиди та амінокислоти, що відіграє важливу роль у засвоєнні білків їжі, у процесі зсідання крові, мобілізації запасних білків насіння при проростанні і т. ін. *Протеоліз завжди відбувається у твердих сирах (це — основа їх визрівання), а також у кисломолочних продуктах, зокрема в кумисі, м'якому сирі та кефірі* (з наук. літ.); *Протеоліз може змінювати властивості білка, зокрема його ферментативну активність і здатність змінюватися з іншими білками* (з навч. літ.).

ПРОТЕОЛІТИ́ЧНИЙ, а, е, *біохім.* Стос. до протеолізу. *Багато протеолітичних бактерій здатні гідролізувати желатин, що використовують для визначення їх протеолітичної активності як таксономічної ознаки* (з наук. літ.); *Зміни в компонентному складі білків можуть бути результатом різноманітних за механізмом протеолітичних процесів* (з наук.-попул. літ.); *Протеолітична активність шлункового соку в недоношених дітей низька, вироблення панкреатичних, кишкових ферментів недостатнє, що ускладнює процеси травлення й всмоктування, сприяє розвитку метеоризму та дисбактеріозу* (з навч. літ.).

△ **Протеоліти́чні ферме́нти** *див.* **ферме́нти.**

ПРОТЕО́М, у, *ч., біохім.* Сукупність усіх білків організму, утворюваних клітинами, тканинами або організмом у певний період. *Якщо геном визначається нуклеотидною послідовністю, то протеом не може бути обмежений сумою послідовностей усіх наявних білків* (з наук.-попул. літ.); *Повне характеризування протеому вимагає дослідження структури білків протеому та функціональної взаємодії між ними* (з навч. літ.).

ПРОТЕО́МІКА, и, *ж.* Галузь молекулярної біології, що займається ідентифікацією та кількісним аналізом білків. *Дані, отримані завдяки досягненням протеоміки, можуть бути корисними для глибшого розуміння природи деяких захворювань і розроблення методів їх лікування* (з наук.-попул. літ.); *Протеоміка як міждисциплінарна галузь, яка досліджує протеом, розвивається дуже стрімко* (з навч. літ.).

ПРОТЕОМІ́ЧНИЙ, а, е, *біохім.* Стос. до протеоміки. *Протеомічні методи використовують для визначення валідності мішеней розроблюваних препаратів, ефективності біомаркерів, а також механізмів дії препарату та його токсичності* (з наук. літ.).

ПРОТЕ́ПОМ, *присл., діал.* Прожогом, стрімголов. *Знесла* [курка] *яйце — є право покричать. А Півневі чого кричати заодно? Та так кричати, Що Господиня, глянувши в вікно, Протепом вибігла із хати* (М. Годованець); *Раптом Назар і Леся протепом кинулися стежкою через город на долину. Я — за ними! Господи, рай який!* (Г. Тарасюк).

ПРОТЕРА́НДРІЯ, ї, *ж., бот.* Те саме, що **прота́ндрія.** *Протерандрія характерна для багатьох гвоздикових, геранієвих, мальвових, складноцвітих* (з навч. літ.).

ПРО́ТЕРЕБ, у, *ч., діал.* 1. Дія за знач. **протереби́ти, протере́блювати.** *У північних районах займанщина здійснювалася завдяки протеребу лісних ділянок, у степових районах — розорюванням цілинних земель* (з наук.-попул. літ.).

2. Місце, розчищене від лісу (дерев, кущів). *Одійшла собі* [Зоня] *на протереб і лягла там у холодку під кущиком* (Леся Українка).

ПРОТЕРЕБИ́ТИ *див.* **протере́блювати.**

ПРОТЕРЕ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОТЕРЕБИ́ТИ,** блю́, би́ш; *мн.* протеребля́ть; *док., що, діал.* Проріджувати рослинність на якому-небудь місці або розчищати якесь місце від лісу (дерев, кущів і т. ін.). [К и л и н а:] *Та я б і цілий ліс продати рада або протеребити, — був би ґрунт, як у людей* (Леся Українка).

ПРОТЕРЛИ́КАТИ, *рідко* **ПРОТИРЛИ́КАТИ,** аю, аєш, *док., що, чим, по чому і без дод., ірон., зневажл.* 1. Док. до **терли́кати, тирли́кати.** *У сусідній квартирі скрипка знову протерликала одноманітний мотив* (з газ.).

2. Терликати певний час. *Заняття в музичній школі подобалися не всім, бо потрібно було протерликати з годину одну й ту ж мелодію* (з газ.).

ПРОТЕРМІНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протермінува́ти.** *Одного разу Олю зупинила на вулиці поліція, перевірили документи, виявили протерміновану візу й депортували* (Н. Сняданко); *Протермінований паспорт вважається недійсним* (з мови документів); // **протерміно́вано,** *безос. пред. Платежі за комунальні послуги протерміновано* (з газ.).

ПРОТЕРМІНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОТЕРМІНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що і без прям. дод.* Те саме, що **простро́чувати**[2]. *Пацієнтам після хірургічних утручань не радять протерміновувати щорічні огляди та лікування* (з навч. літ.); *Пам'ятаю, як сторожко дивилися на мене ізраїльські прикордонниці, .. коли я, протермінувавши на кілька місяців єгипетську візу, пояснював, повертаючись через Ейлат, що я — український письменник, котрий забився в синайську глушину для покращення творчих навичок* (Любко Дереш); *Якщо клієнт протермінував щомісячний платіж, банк має право стягнути пеню за кожен прострочений день* (з газ.).

ПРОТЕРМІНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протермінува́ти.** *Дуже часто основною причиною протермінування ліків є їх надлишкове придбання пацієнтами під впливом реклами, надмірне призначення ліків лікарями та порушення умов зберігання препаратів* (із журн.); *Сімох іноземців та особу без громадянства оштрафували працівники Державної міграційної служби України через протермінування дозволеного строку перебування в Україні* (з газ.).

ПРОТЕРМІНУВА́ТИ *див.* **протерміно́вувати.**

ПРОТЕРОГІ́НІЯ, ї, *ж., бот.* Більш раннє достигання приймочок у двостатевих квіток; протогінія. *Протерогінія є одним із пристосувань рослини до перехресного запилення* (з наук.-попул. літ.); *Протерогінія може бути в подорожнику, кірказону, чемернику та інших рослин* (з навч. літ.).

ПРОТЕРОЗО́Й, ю, *ч.* Геологічний еон, що почався після архею та є верхнім підрозділом докембрію. *Залізорудні поклади, зокрема Криворізький залізорудний басейн, сформувалися в ранньому протерозої* (з наук.-попул. літ.); *Під час протерозою відбулися значні деформації земної кори, з якими пов'язані процеси магматизму й метаморфізму* (з навч. літ.).

ПРОТЕРОЗО́ЙСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **протерозо́й.** *Частиною Східноєвропейської платформи є Український щит з архейських гранітів, гнейсів, протерозойських кварцитів, сланців, пісковиків та ін.* (з наук. літ.); *Геологія стверджує, що слідів людини немає зовсім в найдавніших добах розвитку землі — архейській, протерозойській, палеозойській і мезозойській* (з навч. літ.).

△ **Протерозо́йська е́ра** *див.* **е́ра.**

ПРОТЕ́РПІ́ТИ, е́рплю́, е́рпиш; *мн.* протéрплять; *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Потерпіти (у 2 знач.) певний час. *Протерпіти зубний біль до ранку; Протерпіти небажаних гостей.*

2. *кого, що, рідко.* Те саме, що **ви́терпіти** 1. [П р е д с л а в а:] *О княже! Пане! Як много я за тебе протерпіла Сю ніч!* (І. Франко); *У тебе мати єсть старая, Без сил і в бідності, слабая, То і повинен жить для ней, Одна оставшись без приюту, Яку протерпить муку люту, Таскавшись між чужих людей* (І. Котляревський).

ПРОТЕ́РТИ *див.* **протира́ти.**

ПРОТЕ́РТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проте́рти.** *Внесли лампу, велику, з чисто протертим склом* (О. Гончар); *Вона* [ковбаса] *була протерта чимось на кшталт соняшникової олії* (Л. Денисенко); *— І їсти ми будемо з вами, прапорщику, протертий картопляний суп, а на друге біфштекс* (Р. Самбук); *Приготувати соус: моркву, петрушку, солоний огірок і цибулю настругати і спасерувати на олії. В кінці додати протерті помідори, лавровий лист, перець, можна трохи червоного вина* (М. Дочинець); *Не довго блукала Тодозя по діброві .. Вона верталась додому узькою, ледве протертою стежкою* (І. Нечуй-Левицький); // **проте́рто,** *безос. пред. Ще звечора все було готове до приїзду гостей: розстелено килими, повішено запони, ліжка застелено білосніжними укривалами, розставлено все, що треба, на туалетних столиках, протерто меблі, поставлено у вази квіти* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Побіг з братом Андрійком надвір, а далі в лісок та на поле. А за околицею вже й дорогу свіжу протерто — саме на торг люди їхали* (Олена Пчілка).

2. *у знач. прикм.* Який протерся від тривалого носіння, користування. *Жигало, поставивши в куток рушницю, витяг мовчки папіроси, сів на протерте крісло й довго роздивлявся малюнок орла на коробці* (Г. Косинка); *Вода вже хлюпала в протертих Марининих туфлях* (Л. Дмитерко); *Був він лисуватий, поблажливий, в піджаку з орденськими планками і протертими нарукавниками* (Є. Пашковський); // *розм.* З плішинами, витертий. *Поруч із ним стояла його покірна, з протертими боками шкапина* (М. Стельмах).

◊ **Іти́ (ходи́ти) / піти́ втоóваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ проте́ртою сте́жкою>** *див.* **іти́.**

ПРОТЕ́РТИСЯ *див.* **протира́тися.**

ПРО́ТЕСА, и, *ж., лінгв.* Долучення певного голосного, найчастіше "і", до приголосного, зумовлене не лише притаманною українській мові милозвучністю, але й вимогами віршового розміру. *Протесу "і" П. Тичина використовує в рядку "Ще як руку притулив к серцю ік свому..."* (з наук.-попул. літ.); *Специфікою ідіостилю поета може бути часте вживання протеси, яке полегшує римування, а також керує увагою читача* (з навч. літ.).

ПРОТЕ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протеса́ти.** *Протесані для стропил колоди треба відразу підганяти за довжиною та діаметром* (з навч. літ.); // **проте́сано,** *безос. пред. — Бери сокиру й теши бука з правої сторони. А на ранок, коли буде видно, підеш у той бік, від котрого протесано, і вийдеш на дорогу* (з казки).

ПРОТЕСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протеса́ти.** *При протесанні варто бути обережним: колоду закріплюють на підкладках П-подібними скобами, стежать за тим, щоб сокира не зісковзнула на ногу* (з навч. літ.).

ПРОТЕСА́ТИ *див.* **проті́сувати.**

ПРОТЕ́СТ, у, *ч.* 1. Рішуче заперечення чого-небудь, категорична заява про незгоду з кимсь, чимсь, про небажаність чого-небудь. — *Ти, Марусю, оце сердишся на мене? — спитала підлесливо мати .. — Гм... — тихо сказала Маруся .. Мати знала, що те її "гм" було протестом проти неї, найбільшим виявом гніву її доброї душі* (І. Нечуй-Левицький); *Порушення законності, ясна річ, викликали протести селян, які набирали часом гострих форм* (Д. Бузько); *Звістка про те, що доведеться летіти вантажним літаком, у декого з пасажирів викликала протест* (М. Томчаній); // *також у сполуч. зі сл.* в н у т р і ш н і й, м о в ч а з н и й *і т. ін.* Почуття рішучої незгоди з ким-, чим-небудь, незадоволення кимсь, чимсь. *В серце назавжди ввійшли герої з творів великих художників — одні з героїв стали улюбленими, інші викликали протест* (О. Донченко); *В ньому підіймається страшенний протест проти замаху на його людську честь* (І. Багряний); *Не знаю, чому, але це .. породило в мене якийсь глухий внутрішній протест* (Б. Антоненко-Давидович); // Масове, колективне заперечення чого-небудь, яке виявляється в активних діях (мітингах, страйках, заявах і т. ін.). — *Страйк почався на знак протесту проти .. ув'язнення страйкового комітету* (М. Циба); *По світу хвиля протестів. Мільйони людей виходять на демонстрації* (Л. Костенко).

2. Офіційна заява держави, організації, установи або окремої особи про незгоду з певним рішенням, певною дією і т. ін. іншої держави, установи або особи. *Вечірнє "Полум'я" опублікувало протест двадцяти семи вченихатомників проти використання атомної зброї, заклик не допустити початку нової війни* (М. Дашкієв); *Міністерство закордонних справ дає ноту протесту. Президент терміново повертається з Латинської Америки* (Л. Костенко).

3. *юр.* Письмова вимога офіційних осіб (перев. прокурора) про скасування або заміну незаконних актів, вироку, ухвали чи постанови суду. *Касаційний суд перевіряє за скаргою зацікавлених учасників судового розгляду або за касаційним протестом прокурора правильність вирішення справи судом першої інстанції, якщо його рішення не набрало законної сили* (з навч. літ.).

4. *мор.* Офіційна заява капітана судна про аварію чи пошкодження вантажу внаслідок зіткнення кораблів; акт, складений за цією заявою. *Заява про морський протест повинна містити опис обставин події і заходів, ужитих капітаном для забезпечення цілості довіреного йому майна* (з навч. літ.).

Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст *див.* **заявля́ти.**

△ **(1) Проте́ст ве́кселя,** *фін.* — нотаріально оформлений акт, який підтверджує несплату векселя в певний термін або відмову платника його сплатити. *Протест векселя є ефективним засобом стягнення з боржника належних коштів* (із журн.).

ПРОТЕСТА́НТ, а, *ч.* 1. Особа, що сповідує протестантизм; прихильник протестантизму. *Протестанти — християни, що не тримаються ні греко-, ні римсько-католицької віри* (Леся Українка); *Коли цегельня об'єднувала, то церква мала б роз'єднувати, бо в Сузах жили католики, протестанти, пресвітеріанці, адвентисти і навіть мусульмани* (П. Загребельний); *Церкви й спільноти протестантів національного чи місцевого характеру є в усьому світі, їх поширення триває* (із журн.).

2. Те саме, що **протестува́льник.** [О л і з а р:] *Скрізь, де я не чув, люди малюють його* [Кармелюка] *як борця за волю і правду, як протестанта проти панщини* (С. Васильченко); *Довго-довго згадували люди Самуся — палкого бунтаря, Віщуна і протестанта* (С. Крижанівський); *Протестант і опозиціонер — до всіх влад і режимів! Таке, певно, гірке й незручне призначення мого нинішнього земного перевтілення* (Г. Тарасюк); * Образно. *Люблю цих кузьок, пташок, цих маленьких, несвідомих протестантів проти лицемір'я старшого свого брата — людини* (В. Винниченко).

ПРОТЕСТАНТИ́ЗМ, у, *ч.* Один із трьох (поряд із католицизмом і православ'ям) головних напрямів у християнстві, що оформився у XVI ст. на основі ідеологічної опозиції до католицизму в ході Реформації. *Процес адаптації християнства до потреб громадянського суспільства відбувався в Західній Європі впродовж дуже тривалого часу, що привело до трансформації католицизму й виникнення протестантизму* (з наук. літ.); *Протестантизм приймає також положення Нікейсько-Царгородського Символу віри, проте є певні відмінності в розумінні цих положень порівняно з розумінням Символу віри в православ'ї та католицизмі* (з наук.-попул. літ.); *До основних принципів протестантизму належать спасіння особистою вірою, священство всіх віруючих, виключний авторитет Біблії, також важливе значення мають індивідуальні форми спілкування віруючого з Богом — молитви, покаяння* (з навч. літ.).

ПРОТЕСТА́НТКА, и, *ж.* Жін. до **протеста́нт.** — *Я — протестантка? О ні! Присягаюсь ім'ям Бога, який чує нас: навпаки, я — ревна католичка* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ПРОТЕСТА́НТСТВО, а, *с.* 1. Те саме, що **протестанти́зм.** *Дід був католик, і кажуть, що ніби він одібрав спадок од свого сина, Мільтонового батька, і вигнав його з дому за протестантство* (Леся Українка); — *Епоха Реформації в Європі покликала до життя нечуваний рух розуму, нове мислення, нову мову для висловлення раніше не знаних ідей — європейське протестантство відкрило браму до нової, світської цивілізації* (Р. Іваничук); *Надзвичайно важливим у протестантстві є принцип загального священства, тобто обов'язку всіх віруючих проповідувати й навчати Біблії* (із журн.).

2. *розм.* Виявлення ким-небудь протесту проти когось, чогось. *Кінчав* [школу] — *кращим учнем, живим, ініціативним, з нахилом до протестантства.., що трохи турбувало моїх учителів* (С. Васильченко).

ПРОТЕСТА́НТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **протестанти́зм, протеста́нтство** 1 і **протеста́нт** 1. *У парадному сюртуці, чорному і строгому, він швидше нагадував протестантського проповідника, ніж вчителя* (Б. Левін); *Притаманна протестантській самосвідомості суворість і стриманість виявлялася навіть у найдрібніших деталях сімейного побуту* (Н. Сняданко); — *Тепер я віруюча людина, мамо.* — *І якої ти віри?* — *запитала Вероніка.* — *Християнської,* — *сказав Микита,* — *ми належимо до протестантської течії* (С. Талан); *Усі члени протестантських організацій беруть участь у житті своїх громад і у виборах керівних органів, тобто обирають спеціальних служителів — дияконів, пресвітерів, проповідників, благовісників, пасторів, єпископів* (з навч. літ.).

ПРОТЕСТА́ЦІЯ, ї, *ж., заст.* Протест (у 1, 2 знач.). *Про книги Прокоповича Яворський казав, що від них смердить єзуїтським духом, вдавався він і до протестації проти настановлення псковського єпископа віцепрезидентом синоду, але з того нічого не вийшло* (Ю. Мушкетик); *На протестацію нашу король милостиву дав згоду долучити до посольства (аж триста чоловік!) ще й козацьких депутатів* (П. Загребельний).

ПРОТЕ́СТНИЙ, а, е. Стос. до протесту (у 1, 2 знач.). *Досить рано я збагнув, що рабство є двох ґатунків, як і краса: те, проти якого людина повстає, виробляючи в собі протестну енергію, і те, що людину до себе приноровлює, а відтак ламає* (Валерій Шевчук); *Були шістдесятники. Була студентська революція на граніті. Були протестні акції початку століття* (Л. Костенко); *Тітка Тереза рано втратила чоловіка. Він загинув випадково й по-дурному, що, власне, визначило батькове ставлення до протестних силових акцій будь-якого роду* (А. Кокотюха); // Який виражає протест або пов'язаний з протестом. *Вона .. демонстративно відвертається до випадкового перехожого і питається, котра година, збиваючи весь твій пафос і лишаючи тебе сам на сам зі своїми протестними настроями* (С. Жадан); *Марґо використовувала мене лише як інструмент своєї помсти чоловікові, помсти анонімної, яка має значення як протестний жест лише для неї самої* (А. Дністровий).

ПРОТЕСТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протестува́ти[2].** *Родіон Столяр нерідко брав доньку із собою на аеродром.., де катав на ще не запущених у серію, але уже достатньо протестованих літаках* (М. Кідрук); *Результати перевірки показали, що всі протестовані зразки морозива відповідають вимогам нормативних документів* (з газ.); // **протесто́вано,** *безос. пред. Крем для чутливої шкіри обличчя клінічно протестовано дерматологами* (із журн.).

ПРОТЕСТУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто протестує *(див.* **протестува́ти[1]).** *Поліція здирала українські вивіски під крики протестувальників* (Ю. Винничук); *Протестувальники готують нові плакати з написами: "Мільярдери, ваш час вийшов!"* (Любко Дереш).

ПРОТЕСТУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **протестува́льник.** *Під час заворушень у центрі міста одна протестувальниця отримала поранення та була госпіталізована* (з газ.).

ПРОТЕСТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протестува́ти[1].** *Посилаючи копію листа, написаного Острозьким до єпископів, Рогатинець не радить братству вдаватися в протестування проти унії на сеймиках, бо се не братська справа* (І. Франко); *Десь на Гуманщині* [Уманщині] *дядьки взяли та й зірвали одне кредитове товариство: позабирали свої паї саме напередодні виплати векселів. Звичайно, протестування векселів, ревізія й — закрили за неспроможність...* (Д. Бузько).

ПРОТЕСТУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *недок. і док.* 1. *тільки недок.* Виражати протест проти кого-, чого-небудь, виступати з протестом. — *Ви не маєте права писати на мене жодних протоколів. Я протестую!* (Григір Тютюнник); — *Ти їсти хочеш? Зараз розігрію...* — *Не дуже,* — *слабо протестував Михайло* (О. Бердник); *Дві тисячі демонстрантів, усі протестують, усі вимагають, щоб президент подав у відставку!* (Л. Костенко); * Образно. *Природа довго боролась, шуміла, протестувала і не хотіла скоритись* (М. Коцюбинський);

// *перен.* Бути сповненим рішучої незгоди з ким-, чим-небудь, незадоволення кимсь, чимсь (про свідомість, думки і т. ін.). *Як же можна отак піти, щезнути, попросту сказавши — утекти без сліду? Ні. Вся лемківська вдача протестувала би проти того* (Г. Хоткевич); *В мені просто говорила тоді моя натура, мої здорові інстинкти, які протестували без моєї волі в мені* (В. Винниченко); *Його чутлива нервова вдача протестувала проти ув'язнення в чотирьох стінах* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *що, фін.* Офіційно засвідчувати факт несплати за векселем у встановлений термін; опротестовувати. *Інкасовий індосамент дає повноваження, наприклад, банку без довіреності отримати платіж від вексельного боржника, протестувати вексель, оскаржити в суді дії нотаріуса* (з навч. літ.).

ПРОТЕСТУВА́ТИ², ую, уєш, *кого, що.* Док. до **тестува́ти.** *Я оглянув всі написи, ніде не написано, що вона шкідлива для алергіків, вони не протестували цю воду та не написали жодної перестороги* (Л. Денисенко); *Після встановлення програмного забезпечння комп'ютер потрібно протестувати, перевірити, чи все працює належним чином* (з навч. літ.); *Старшокласників протестували, щоб визначити рівень підготовки й ефективно їх розподілити за підгрупами* (з газ.).

ПРОТЕСТУ́ЮЧИЙ, а, е, *розм.* Який протестує *(див.* **протестува́ти¹).** *"Хіба в Ізраеля Бертуччо, простого тесляра, не більше сили волі, ніж в отих знатних венеціанців?" — казав собі наш протестуючий плебей* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); *Протестуючі підприємці заявили, що не підписували ніяких документів, які б обмежували користування орендованим майном* (з газ.); // *у знач. ім.* **протесту́ючий,** чого, *ч;* **протесту́юча,** чої, *ж.* Той (та), хто протестує; протестувальник, протестувальниця. *Мільйони свідомих воль, мільйони протестуючих, мільйони свідків, які стануть на суді справедливости* (У. Самчук); *Протестуючих просять посунутися, згорнути намети з міркувань безпеки* (Л. Костенко); // Який виражає протест. *Ата знову вибухнула, схопилася, щоб іти геть, щось крикнула гнівне, протестуюче...* (І. Багряний); *Нерчин зробив протестуючий рух* (Н. Рибак).

ПРОТЕТИ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Який функціонує в протезі *(див.* **проте́за²**), є протезою; приставний (у 4 знач.) (про звук). *У говорах на більшості давньоруської території виник протетичний (приставний) в-, що засвідчують пам'ятки, починаючи з XII ст.* (з наук. літ.); *Наявність протетичного г- в українській ономастиці представлена в низці антропонімів, зокрема: Овдій і Говдій, Оверко та Говерко, Овер'ян і Говер'ян, Оксен і Гуксен, Олександр та Голександр, Орина і Горина, Охрім та Гохрім та ін.* (з наук. літ.).

ПРОТЕХИ́ЗМА *див.* **протейхи́зма.**

ПРО́ТИ¹, *прийм.* Уживається з род. і рідко знах. відмінками. Сполучення з прийм. **про́ти** виражають:

Просторові відношення

1. Уживається при позначенні місця, предмета, особи, що знаходиться, міститься, перебуває прямо перед ким-, чим-небудь, на протилежному боці чогось. *Саме проти Черкас, нижче Домонтова, сидів хутором над Дніпром Максим Гримач* (Марко Вовчок); *Вирине раптом .. одеський поїзд, зупиниться, засапавшись, проти невеличкого будинку станції й викине десятків зо три пасажирів* (Б. Антоненко-Давидович); *Проходячи повз садки на Володимирській вулиці проти пам'ятника Хмельницькому, він зайшов і сів на лавочці серед дітей* (У. Самчук); *Хвилину стояли вони один проти одного — неймовірно схожі, немов близнюки: однакового росту, віку, обидва сивобороді і високочолі, різнив їх хіба тільки одяг* (Р. Іваничук); *Натопить бабуся Ярина піч, сяде проти вікна й вишиває* (В. Чухліб); // Біля кого-, чого-небудь. *Вона ні пари з уст. Всі обомліли. Злякались, давай терти хрін, класти проти серця* (Ганна Барвінок); *На новенькій гімназичній шинелі проти коліна зеленіла трав'яна пляма* (М. Коцюбинський); *На зеленій траві вони, тримаючись за руки, сиділи, як малі діти, одне проти одного, закохані й сором'язливі* (С. Чорнобривець); // Поруч із чимсь надрукованим, написаним (у списку, переліку і т. ін.). *У списках семінарії на виплату пенсії за той місяць проти імені Григорія Сковороди зоставалося порожнє місце* (Г. Хоткевич); *Ще хвилина, пів хвилини, мить, і він поставить проти прізвища Розенклевера соковитого мінуса* (Б. Антоненко-Давидович); // *у сполуч. зі сл.* с о н ц е, м і с я ц ь, с в і т л о *і т. ін.* Під променями сонця, місяця, світла і т. ін. *Білою змією в'ється дорога, Черемош сліпить очі проти сонця* (Г. Хоткевич); *З обох боків .. непорушно і понуро стояв ліс, одсвічуючи проти місяця стовбурами дерев* (В. Винниченко); *Водограї, виконавши свою функцію, плавко й дружно перейшли до виконання чисто декоративної ролі. Їхні струмені були тепер скеровані вгору і чудернацькими гірляндами червоно відсвічували проти проміння вечірнього сонця* (Ю. Смолич); *Вони пішли в бік вокзалу, над яким проти світла ворушився рожевий стовп пари* (П. Панч); // На фоні чогось. *Чорні стовбури тополь чорніли проти вогню, ніби викувані з заліза* (І. Нечуй-Левицький); *Олександра сміялась, показуючи рівні зуби, що біліли проти чорного обличчя* (М. Коцюбинський); *Попереду, біля верби, біліла проти місяця струнка дівоча постать* (Василь Шевчук).

2. Уживається при позначенні кого-, чого-небудь, назустріч якому спрямована якась дія. *Проти вітру піском не посиплеш* (прислів'я); *— Чи не бігла проти вас яка собака?* (Г. Квітка-Основ'яненко); [І в а н:] *Куди се ти ходила?* [М о л о д и ц я:] *Оце проти череди ходила за коровою* (С. Васильченко); *Дік Сенд міг налаштувати "Пілігрим" проти бурі, але він не міг наказати вітрові вщухнути, хвилям улягтися, а небу прояснитися* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // У напрямку до когось, чогось. *Дістає* [Іфігенія] *з-за олтаря жертовний ніж, одкидає плащ і заміряється мечем проти серця* (Леся Українка).

Об'єктні відношення

3. Уживається при позначенні кого-небудь, усупереч чиїм інтересам, думці і т. ін. щось робиться, здійснюється. *Ніхто не зважиться накриво слова сказати Олексію Івановичу, а не то, щоб ослухатися його наказу або піти проти нього* (Панас Мирний); *Вона завсіди стояла за Славком проти панотця, хоч би часом навіть була панотцева правда* (Л. Мартович); *— Проти ворогів наші батьки, діди і пращури завжди оружно ставали, станемо і ми* (В. Чемерис); *Четверо і Каракай. П'ятеро проти одного. Вірніше, п'ятеро на одного. Коли вже бути зовсім точним — усі проти одного* (А. Кокотюха); // Уживається при вказівці на що-небудь, усупереч чому щось робиться, здійснюється, виявляється. *— Не допусти, Боже, щоби це колись проти моєї волі сталося* (Б. Лепкий); *Після того, як Оксен одружився проти волі старого і батько вигнав його з хати, Оксен не заглядав до нього у двір* (Григорій Тютюнник); *— Я знаю, тут, на раді, є багато мудрих голів... Але якщо кожне слухатиме тільки себе, спричинимо до лиха. Прошу вас, потримайте ваші думки й поради при собі й не повставайте проти думки громади...* (Ю. Мушкетик); *— Стояти проти зла ще не означає чинити добро. Сьогодні я виступив проти зла, а тоді й сам заподіяв зло* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

4. Уживається при позначенні предмета, явища, особи, для захисту від яких, знищення яких і т. ін. щось роблять, застосовують. *Старий палац був заразом і твердинею проти татарських нападів* (І. Нечуй-Левицький); [Лікар:] *Спокійне, впорядковане життя — найкращий лік проти всяких справжніх і можливих хвороб* (Леся Українка); *З двору крізь одчинене вікно, запнуте марлею проти москітів і комарів, почулося собаче виття* (Б. Антоненко-Давидович); *Городяни безперестанку озброювалися проти злодіїв, проти волоцюг і проти слуг, нерідко — проти вельмож і гугенотів, іноді — проти короля, і тільки проти кардинала та іспанців — ніколи* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

5. Уживається при порівнянні, зіставленні кого-, чого-небудь. *Дметься, як жаба проти вола* (прислів'я); — *Дак ти ж спершу оженись!.. — Коли ж ні одна не приходиться до мене! Одна проти мене дуже висока, а проти другої я дуже довгий* (Б. Грінченко); *Стіл був багатший проти звичайного* (Л. Смілянський); *Спроба монетарними методами вивести країну з гіперінфляції в 1996 р. дала можливість зменшити рівень інфляції до 30–35 % річних проти 180 % у 1995 р.* (з навч. літ.).

6. Уживається при вказуванні на особу, предмет, явище, яких стосується певна дія, стан або на які щось указує. *Кішка вмивається — проти гостя* (Номис); — *Бувайте здорові! — Підняв* [батько] *проти нас шапку та й пішов дорогою* (Марко Вовчок); *На жіночім краї заговорили..: — І таке присниться. Наче проти війни, чи що?* (А. Головко).

Часові відношення

7. Уживається при позначенні часу, періоду, безпосередньо перед яким здійснюється якась дія, виявляється певний стан і т. ін. *Проти дня брехня, проти ночі правда* (Номис); — *Спитай ти, дочко, в батька, чого це він збирається невістку проти ночі на хутір до Козлівни посилати* (Г. Косинка); *Проти весни вона покращала й повеселішала, якось чудно й хороше змінилось її обличчя* (М. Стельмах); *Пилип .. чимдуж погнав звивистими провулками в напрямку Патранської долини. — Куди ти тарабаниш мене проти ночі? — туркочу йому в саме вухо* (П. Запаренко).

○ **Під неді́лю <Про́ти неді́лі>** *див.* **неді́ля.**

◊ **Іти́ про́ти (насу́проти́)** *кого, чого* **<Іти́ всу́переч** *кого, чого, кому, чому*> *див.* **іти́.**

ПРО́ТИ[2], *присл.* Не на підтримку, не на користь кого-, чого-небудь. *Проєкт схвалили 15 членів комісії, 2 висловилися проти й один утримався* (з газ.); // *у знач. пред.* — *Е, буде тяганина!.. — мовив Північенко понуро. — Що ти хотів, Тихоне, як сила отака проти!* (А. Головко); *Йдеться вже про те, чи посилати наших миротворців безпосередньо в Ірак? 80 % населення проти, але хто ж їх почує?* (Л. Костенко); *Щоб утвердити це, треба бути непохитним, нещадним... До всіх, хто проти. Якщо ти проти, значить, і до тебе* (Б. Харчук).

Бу́ти про́ти *див.* **бу́ти.**

◊ **За і про́ти** *див.* **за[2]; Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти** *див.* **зва́жувати; Не ма́ти нічо́го про́ти** *див.* **ма́ти[2]; Ні за ні про́ти** *див.* **за[2].**

ПРОТИ... Префікс, що вживається перев. для творення слів зі значенням протидії чомусь, боротьби з чимось, захисту від небезпеки, загрози, протистояння чому-небудь і т. ін., напр.: протигрибко́вий, протизако́нний, протиприро́дний, протитума́нний.

ПРОТИАВАРІ́ЙНИЙ, а, е. Признач. для запобігання аваріям, аварійним ситуаціям. — *Здається, нічого страшного, крові ніде немає. Її врятувала протиаварійна подушка* (О. Авраменко); *Понад 200 архітектурних пам'яток потребують термінових протиаварійних та консерваційних робіт* (із журн.).

△ **Протиаварі́йна автома́тика** *див.* **автома́тика.**

ПРОТИАЛЕРГІ́ЙНИЙ, а, е. Признач. для лікування алергії, для її профілактики. *Проведено фармакокінетичне та фармакологічне дослідження нової лікарської форми для дерматології та оториноларингології протиалергійної дії* (з наук. літ.); *Лікарі радять обов'язково брати в дорогу протиалергійні ліки, які можуть знадобитися при нестандартній реакції на укуси місцевих комах чи на екзотичні рослини* (з газ.).

△ **Протиалергі́йні за́соби** *див.* **за́сіб.**

ПРОТИАЛКОГО́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування від алкогольної залежності, пияцтва. *Протиалкогольні препарати допомагають подолати пристрасть і неконтрольовану тягу до спиртного, пригнічуючи їх на фізіологічному і психічному рівнях* (з наук.-попул. літ.).

2. Спрямований на боротьбу з пияцтвом і алкоголізмом; антиалкогольний. *Гості — нема що казати — дули несогірше, тільки Пилипів братанич — Славко з Лип'я ані вам не покушав, ані не подивився в той бік, бо належав до протиалкогольного кружка* [гуртка] (І. Керницький); *На початку XX ст. протиалкогольну боротьбу очолили представники світської інтелігенції, котрі в 1909 р. заснували Українське протиалкогольне товариство "Відродження", яке відтоді стало флагманом руху за здоровий спосіб життя* (з наук. літ.).

ПРОТИАНЕМІ́ЧНИЙ, а, е. Признач. для лікування анемії, для її профілактики. *Протианемічні засоби — лікарські речовини, що застосовуються при лікуванні анемії, поділяються на біологічні та хімічні* (з наук.-попул. літ.); *Листя кропиви дводомної застосовують від кровотеч, як протианемічний і полівітамінний засіб* (із журн.).

ПРОТИАРИТМІ́ЧНИЙ, а, е. Признач. для запобігання аритмії, для її лікування. *Основним напрямком досліджень учених України в галузі лікознавства є вивчення фармакології серцево-судинних засобів: гіпотензивних, протиаритмічних, кардіотонічних та інших* (з наук. літ.).

ПРОТИА́ТОМНИЙ, а, е. Признач. для захисту від дії атомної зброї. — *Не так давно деякі будівельні компанії Заходу пропонували індивідуальні протиатомні бункери. Ви знаєте, що з того вийшло* (А. Михайленко); *Протиатомний захист (застарілий термін, тепер послуговуються поняттям "захист від зброї масового ураження") передбачає комплекс заходів, спрямованих на захист військ і населення від дії атомної зброї* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИБАКТЕРІА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для боротьби з бактеріями, для знищення бактерій; антибактеріальний. *Спектр протибактеріальної дії різних сульфаніламідних препаратів дещо відрізняється через їхню здатність пригнічувати також інші ферментні системи* (з наук.-попул. літ.); *При запаленні легень використовують протибактеріальні засоби, дезінтоксикаційні, протизапальні, відхаркувальні, знеболювальні* (з навч. літ.).

ПРОТИБЛЮВО́ТНИЙ, а, е. Признач. для запобігання блювоті, а також для усунення нудоти (у 2 знач.). *Похідні фенотіазину мають широкий спектр дії, що дає змогу використовувати їх як психотропні, протиблювотні, а також як засоби проти гикавки* (з навч. літ.); *Вероніка зробила Неллі Сергіївні протиблювотний укол і дала пігулку снодійного, знаючи, що на кілька годин стане легше і старенька зможе хоч трошки поспати* (С. Талан).

ПРОТИБОЛЬОВИ́Й, á, é. 1. Який послаблює або припиняє біль, больові відчуття; знеболювальний. *Арсенал протибольових лікарських засобів постійно збільшується: синтезовано багато сполук різноманітної хімічної природи, які пригнічують больові відчуття, не викликаючи втрати свідомості* (з наук. літ.); *Протибольові препарати блокують больові синдроми різної локалізації* (з навч. літ.).

2. Стос. до зняття або зменшення болю. *У центральній сірій речовині середнього мозку локалізується протибольовий центр, збудження якого пригнічує больові відчуття* (з навч. літ.).

ПРОТИБО́РСТВО, а, *с., книжн.* Дія за знач. **протибо́рствувати.** *Чого вартий ментор, неспроможний приборкати норовисту ученицю? Протиборство, яке з першого погляду намітилося поміж ними, з часом лиш загострилося* (Н. Околітенко); *Природа, як відомо, порожнеч не любить. Якщо людина знищить вовків, природну нішу цього хижака заповнять вовкособаки... І це буде найгірший сценарій протиборства людини та вовка* (Г. Вдовиченко); *У VIII–IX ст. формується нова художня культура, безпосередньо пов'язана із соціальною верхівкою, що складається в цей час у протиборстві з хозарською експансією* (з наук. літ.).

ПРОТИБО́РСТВУВАТИ, ую, уєш, *недок., книжн.* Боротися проти кого-, чого-небудь, протидіяти комусь, чомусь; боротися одне проти одного. *Два протилежні бажання протиборствували в ній з такою силою, що Варвара махнула на себе рукою* (Л. Первомайський); *Видатний французький вчений Б. Паскаль зазначав: "Безсилій справедливості незмінно будуть протиборствувати, оскільки погані люди ніколи не переведуться на світі, несправедливою силою завжди будуть обурюватися"* (з наук. літ.).

ПРОТИБРОДИ́ЛЬНИЙ, а, е. Який запобігає процесові бродіння, використовується як засіб проти бродильних бактерій. *Креолін — це дезінфікувальний та протибродильний засіб* (з навч. літ.); *При проносі, здутті шлунка та посиленні перистальтики у тварин застосовують протибродильні препарати* (з навч. літ.).

ПРО́ТИВ, *прийм., заст.* Проти *(див.* **про́ти**[1]*).* *Ось вони серед села, против широкої мурованої коршми* (І. Франко); *Кричали* [латинці] *вголос на ввесь рот: "Війна! Війна против Троянців"* (І. Котляревський); *Хоче* [Маруся] *зажмуритись, так очі, против її волі, так і зазирають у Василеві очі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Тепер уже нічого було думати про Лесю Петрові. Хоть він був і значний козак, да не против гетьмана; хоть він був юнак уродливий, да не против Сомка* (П. Куліш); [М и л е в с ь к и й:] *Дівчина в 25 літ найнебезпечніше створіння в світі ..* [О р е с т:] *А се уже против чого? Чи не собі самому ви читаєте мораль, вам воно якраз такі афоризми тепер потрібні!* (Леся Українка); — *Дав Бог мені близнята. Якраз против Спаса* (Т. Шевченко).

ПРОТИВА́ГА, и, *ж.* 1. Важкий предмет, тягар, що застосовується в механізмах, спорудах і т. ін. для врівноваження сили інерції, ваги. *Валерій зліз на стіл, доп'явся до висячої лампи й висипав нишком усі дробинки з противаги* (О. Ільченко); *Міст мав бути нерухомим з правого боку річки Вдячності, а ліва його половина мусила підніматися за допомогою противаг, як ворота в деяких шлюзах* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // *перен.* Те, що протидіє чому-небудь, урівноважує щось. *Чому змушуємо так жорстоко випробовувати себе на стійкість? Героїзм — противага злочинної байдужості? Доки ж вони йтимуть поряд?* (А. Михайленко).

2. *радіо.* Пристрій із проводів, яким заземлюють зовнішні антени. *Радіальний тип противаги складається з безлічі дротів, що проходять радіально від ніжок башти* (з наук.-техн. літ.); *Коли земля має великий опір (пісок, скеля), заземлення замінюється противагою з кількох проводів, протягнутих під антеною* (з навч. літ.).

(1) На *(рідко* **в) протива́гу** *кому, чому:* а) на відміну від кого-, чого-небудь. *На противагу Давидові Феоктистовичу, був Сильвестр Іванович вельми спокійна, тиха людина* (Б. Антоненко-Давидович); *В противагу дуже важкому чорному дереву .. біле дерево навдивовижу легке* (Л. Дмитерко); *В противагу старшому братові Тимошеві, енергійному, розумному і хороброму юнакові, .. Юрась був завжди кволий, млявий, бездіяльний* (В. Малик); *Церква своїм виглядом виходила за межі звичних уявлень — на противагу суворості й аскетизму загнаного в камінь монастиря, малювалася Сивоокові легкою, ловкою, мов писанка, вся в кам'яних візерунках, які годилося б вичаровувати хіба що в дереві* (П. Загребельний); б) для протидії комусь, чомусь. *Село — це традиції, це скарбниця нації, це продовження природного способу життя на противагу звихнутій урбанізації* (Люко Дашвар).

ПРОТИВЕ́НСТВО, а, *с.* 1. *заст.* Протидія. *Навкруги зрушувались підвалини, розв'язувались страшні противенства* (В. Підмогильний); *Для усіх земних справ він уже виробив стійкі і точні абсолюти противенства (а може, почерпнув їх із книг і світосприймання інших); усе, що творилося поза його уявою, його не турбувало* (Р. Андріяшик); // Суперечність. *Бувало, що й гетьман нібито збирався класти свою булаву, якщо між ним і старшинською радою виявлялися надто великі противенства* (Б. Лепкий); — *Кожен знає, що прийде і його черга сіяти на кращій землі; це нівелює антагонізм, згладжує противенства, зближує членів общини* (Ф. Бурлака).

2. *зах., книжн.* Протилежність. *Бачила* [молода жінка] *в нім противенство до свого чоловіка. Цей би лиш наївся, спав та й сварився зі службою. А той на всім розумівся, на все розумну мав раду* (Л. Мартович); *В жилах Льоренса* [Лоуренса] *плила кельтійська* [кельтська] *кров. Його стиль, бурхливий і схвильований, є противенством чистого, стислого, .. расового англійського стилю другого великого повістяра новітньої Англії — Ґолсверти* [Голсуорсі] (Б.-І. Антонич); *Я намугикував собі колядку давню. Любив співати, хоч і знав, що співання є противенством мислення* (П. Загребельний).

(1) У противе́нстві *до кого — чого, книжн.* — на протилежність кому-, чому-небудь. *В противенстві до тяжкої та риторичної мови духовних драм, інтермедії кипіли життям* (І. Франко); *Старанно виголений панок у противенстві до господаря говорить хутко* (Л. Мартович); *Кожна кінцева розв'язка, в противенстві до тимчасового латання, вимагає візи та наполегливої праці, щоб здобути здійснення того, що спочатку видавалось нездійсненною мрією* (М. Слабошпицький).

ПРОТИВИБУХО́ВИЙ, а, е. Признач. для запобігання вибуху або захисту від дії вибуху. *Противибуховий захист будівель та споруд полягає в зменшенні тиску в разі вибуху до безпечного для несучих та огороджувальних будівельних конструкцій рівня, щоб уникнути їх руйнування* (з навч. літ.); *Противибухові пристрої, установлені на системах вентиляції, підлягають постійному контролю за станом працездатності та обслуговуванню не рідше ніж двічі на рік (навесні і восени)* (з мови документів).

ПРОТИ́ВИТИСЯ, влюся, вишся; *мн.* проти́вляться; *недок.* Чинити опір, протидіяти кому-, чому-небудь. *Її рука лежала в його руках, і він тихо гладив її. Вона не противилася* (Панас Мирний); *Оксана згадує в листі до мене, що ти противишся її подорожі до Києва* (Леся Українка); *На весілля Олени запрошено усіх знакомих з околиці. Фельс наставав на те, щоби весілля відбувалось гучне, а вона не противилась тому ані одним словечком* (О. Кобилянська); *— Гордим Господь противиться, — повчально мовила йому Агата* (Василь Шевчук); * Образно. *Голоси над головою були розбитні, звичайні, лиш вітер нізвідки, лиш темний спротив землі, що противиться забудові* (Є. Пашковський).

ПРОТИВІБРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Признач. для запобігання дії вібрації або захисту від дії вібрації. *Для зниження рівня вібраційних коливань під час будівельних робіт застосовують противібраційні елементи* (з наук.-техн. літ.); *Виробник пропонує килим гумовий противібраційний під пральну машину* (з мови реклами).

ПРОТИВІДКОТНИ́Й, а́, е́. Який запобігає відкочуванню, гальмує його. *Кожна транспортна одиниця, що здійснює перевезення небезпечних вантажів, в обов'язковому порядку укомплектовується не менш як одним противідкотним упором на кожний транспортний засіб* (з мови документів).

ПРОТИВІ́РУСНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування вірусних інфекцій або для їх профілактики. *Методами генної інженерії отримано низку корисних для людини препаратів, зокрема інсулін, потрібний для лікування діабету, а також противірусні ліки — інтерферон* (з наук. літ.); *У XX ст. винайдено різноманітні антибактеріальні і противірусні препарати, розроблено способи запобігання багатьом інфекціям* (з навч. літ.).

2. *біол.* Стос. до стійкості організму проти вірусних захворювань. *Кожне перенесене гостре респіраторне захворювання закінчується формуванням противірусного імунітету, зменшуючи ймовірність наступного захворювання* (з наук.-попул. літ.); *Заражаючись вірусом, клітина активує спеціальні механізми противірусного захисту, відбувається перепрограмування клітини* (з навч. літ.).

3. *інформ.* Признач. для виявлення комп'ютерних вірусів. *Користувач персонального комп'ютера повинен стежити, щоб противірусні програми регулярно оновлювалися* (з навч. літ.).

ПРОТИВІ́СПОВИЙ, а, е, **ПРОТИВІСПЯ́НИ́Й,** я́на́, я́не́. 1. Признач. для лікування віспи або для її профілактики. *З метою екстреної профілактики застосовують противіспяний імуноглобулін* (з навч. літ.).

2. Спрямований проти віспи. *Найбільш яскравим прикладом тривалості імунологічної пам'яті є протикоровий та противісповий імунітет* (з наук. літ.).

ПРОТИВІСПЯ́НИ́Й *див.* **противі́сповий.**

ПРОТИВІ́ТРЯНИЙ, а, е. Признач. для захисту від вітру. *Противітряні куртки ефективно захищають від пронизливого вітру* (із журн.); *Захисна сітка від вітру — чудове рішення, якщо немає можливості створити зелені противітряні насадження* (з мови реклами); // Стос. до місця, напрямку і т. ін., протилежного до напрямку вітру. *У разі аварії, пов'язаної з витоком діоксиду сірки, персонал із забрудненої зони повинен швидко евакуюватися у противітряне місце та негайно вжити заходів ізоляції, щоб суворо обмежити вхід і вихід із забрудненої зони стороннім особам* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИВЛА́ДНИЙ, а, е. Спрямований проти влади. *У 1918 році брат Лесі Українки Микола Косач був арештований німецькою окупаційною владою за противладну діяльність* (з наук.-попул. літ.); *У Словаччині на противладні демонстрації з вимогою підвищення зарплати вийшли вчителі середніх шкіл і гімназій, а також вихователі дитячих дошкільних закладів* (з газ.).

ПРОТИ́ВЛЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **проти́витися.** *Царські люди — це маленькі ланки у великому ланцюзі, котрим цар-велетень куди захоче, туди й поверне, без противлення підуть. Козаки не те* (Б. Лепкий); *Дивлячись на неї* [Дарію Олександрівну], *Мирон Данилович буває вражений: така сила противлення недузі і зморі* (В. Барка).

ПРОТИ́ВНИЙ¹, а, е. Дуже неприємний, огидний. *Погода тут, як на злість, бридка, — іде сніг і зараз розтає, вітер противний, мокрий* (Леся Українка); *Балакає пан, і голос в нього страх противний Павлові* (А. Тесленко); *Противний піт заливав очі, а під серцем нудило, і голова йшла обертом* (І. Багряний); *Була ще одна обставина: рипучі двері кабінету. Противний звук різонув Климові вуха* (А. Кокотюха); // *лайл.* Який дратує, сердить кого-небудь. [Т а н я:] *Бач, яке тобі противне хлоп'я! Сам налякав та ще й сміється!* (С. Васильченко); *Зненавидів* [Андрій] *себе за слабодухість, сам собі став противним, нікчемним* (І. Багряний); *— Вони мене так розізлили! — Що вони хотіли взагалі? — Хто їх знає .. Все щось випитували, винюхували, мерзотні такі, противні* (С. Жадан).

ПРОТИ́ВНИЙ², а, е. 1. *перев. книжн.* Який не погоджується з чим-небудь, виступає проти чогось, не сприймає чогось. *Коби хоча зараз міг* [хлопець] *женитися, а то аж за два роки — пані Шумінська з засади була противна такому очікуванню* (Н. Кобринська); *Ухвалили* [звірі] *вислати до царя Соломона післанців* [посланців].., *щоб домагатися по царському закону привернення для них первісної свободи та незалежності від чоловіка. Тілько один Пес був противний тому* (І. Франко); // Який суперечить чому-небудь, спрямований проти когось, чогось, неприйнятний для когось, чогось. *Здається, я ж її не неволив, я ж не согрішив, я ж їй слова противного не промовив* (Ганна Барвінок); *Гетьман дав знак рукою. — Хто з вас противної гадки, панове, — питався, — хай голоситься* (Б. Лепкий); *Дух руйнування був противний його істоті, і з ним він не міг примиритися ні на одну хвилину* (Григорій Тютюнник); // *у знач. ім.* **проти́вне,** ного, *с.* Те, що зовсім не схоже на що-небудь, несумісне з чимсь; протилежне. *І кажу: ходіть за духом, і не вчините пожадливости тіла, бо тіло бажає противного духові, а дух противного тілу, і супротивні вони один одному* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. *розм.* Розташований проти кого-, чого-небудь. *Подивився* [Михалчевський] *на Рось, на скелистий противний берег* (І. Нечуй-Левицький); *Сухе ломаччя весело палало в печі і тріщало. Червоне полум'я .. осявало противну стіну* (М. Коцюбинський); *З противної гори, відділеної від нього лиш невеликою долиною, обзивається голос трембіти* (О. Кобилянська); // Протилежний (про бік, край, кінець і т. ін.). *Подивився* [Івась] *вподовж рову й повернув назад. Та й добре зробив, бо з противного краю Грицько махав на його* [нього] *рукою* (Панас Мирний); *Із противного кінця ярка .. лився той голос — чистий, дзвінкий та мелодійний* (І. Франко); *Досі тільки на один бік бігли люди і худоба, а тепер тією самою вулицею з противного боку надбігла інша череда худоби* (О. Маковей); *Щораз більш стрічається авт* [авто], *возів, пішоходів, що спішаться, і то таки добре поспішають, в бік, противний до того, в який вони їдуть* (О. Лисяк); // Який рухається назустріч кому-, чому-небудь; зустрічний. *З широких присінок, осяяних разючими ліхтарями, прикрашених ясними плакатами й велетенськими написами, вигортались лави за лавами, то розливаючись, то стискаючись під навалою противних течій* (В. Підмогильний);

// *перен.* Який захищає інтереси, протилежні чиїм-небудь, ворожий комусь, чомусь. *Життя — се дві противні сили, Що між собою в бій вступили. Одна з них — велетень-гнобитель, А друга — геній-визволитель* (М. Вороний); *— Ідуть січовики, маєте нагоду, Онисиме, до них пристати. — А то навіщо? Яка честь воякові з одного стану в противний перебігати..?* (Іван Ле).

Проти́вна ха́та *див.* **ха́та.**

○ **У проти́вному (у проти́внім) ра́зі** *див.* **раз**[1].

△ **Проти́вна сторона́** *див.* **сторона́.**

ПРОТИ́ВНИК, а, *ч.* 1. Той, хто вороже, негативно ставиться до кого-, чого-небудь, протидіє комусь, чомусь; супротивник (у 1 знач.). *Противники моїх думок не вгавають і рвуть їх і мене особисто з усіх боків* (М. Драгоманов); *Філіпчук глянув на Бронка поглядом, сповненим такої ненависті, що Бронкові мимохіть спало на думку: цього противника можна тільки недооцінити, але ніколи не переоцінити* (Ірина Вільде); *— Ну, ну, — пробурмотів француз, — не думайте, що я противник свободи й інших прекрасних речей* (П. Загребельний); *Мулат .. підозрював, що д'Аржантон — противник його плану, і, не соромлячись, казав усе, що думав про цього добродія* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

2. *збірн.* Вороже військо, ворожі збройні сили; ворог (у 2 знач.). *Вилися бистрі маленькі срібнокрилі винищувачі, .. облітаючи важку, навантажену динамітом ескадриллю* [ескадрилью] *з усіх боків навколо, охороняючи її від авіяції* [авіації] *противника* (І. Багряний); *Вся галявина .. прострілювалася противником з кулеметів* (О. Гончар); *— Як звечоріє, треба підібрати трофейну зброю і набої, що їх полишив противник на полі бою* (Є. Доломан); *Я оцінив вміння чужих солдатів воювати. Противник вельми достойний* (М. Андрусяк).

3. Той, хто виступає проти іншого в бійці, поєдинку і т. ін. *Звиваючися змією, намацав опришок ніж у ремені. Витяг його тепер і повхнув* [штрикнув] *ним противникові у живіт* (Г. Хоткевич); *Малуша кленовим листом тремтіла, поки Святослав показував синові, як найлегше обезсилити і покласти під ноги противника* (Б. Лепкий); *Сутичка була коротка. Противники чи й устигли тричі схрестити мечі* (І. Білик); // Суперник у спортивному змаганні, грі. *— Грав я у футбола* [футбол]. *Голкіпером був. Противник у нас був серйозний — команда Тимка Квасолі* (О. Донченко); *— Гравець хоче виграти партію, він хоче завдати мат противникові* (В. Владко); *У боксі це називається нокаут. Це коли противник від нищівного влучного удару гепається на землю і лежить догори ратицями, як неживий...* (В. Нестайко).

ПРОТИ́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **проти́вник** 1, 3. *Рахіра вп'ялила свої блискучі очі .. в лице противниці* (О. Кобилянська); *Жукова нахилилась, захопила снігу і кинула у Віктора. Засліплений, він протер хустиною очі й метнувся до противниці* (О. Донченко); *Майор Костюк дістав з папки, яка лежала перед ним, мініатюрне фото красивої дівчини в білому. — Ось ваша Люда... три роки тому — легковажне, пустотливе дівча курортного міста, принципова противниця навчання і будь-якої праці* (В. Петльований).

ПРОТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., заст.* 1. Протилежність. *Великий князь зобов'язався "не держати гніву" за противність своїм думкам і словам, виявлену на Раді кимсь із її членів* (з наук. літ.).

2. Перешкода. *Вагання, нерішучість, слабість волі та розчарowання* [розчарування] *були зовсім недоступні для його* [Івана Гердера] *вдачі .. Всякі противності не то що не знеохочували його, а ще й підбивали до боротьби та до праці* (І. Франко); *— Я велю .. тримати шаблі гострими, а порох сухим, велю орати незаймані степи і звелю карати кожного, хто посміє порушити наші порядки чи противність чинити кошовому* (Р. Іваничук).

ПРОТИ́ВНО[1]. Присл. до **проти́вний**[1]. *Роман захихикав так противно й смішно, що аж малі діти зареготались* (І. Нечуй-Левицький); *Відчуває* [Стадницький], *як по шкірі починає противно розтікатися колючий холод* (М. Стельмах); *Вона вже зовсім оглухла і без апарата не чула нічого. Апарат у неї був якийсь недосконалий, раз у раз чогось противно пронизливо вищав* (В. Нестайко); *Вікно мені застував мужчина похилого віку, який противно облизував пальці, запихаючи в рот цілий палець* (С. Пиркало); // *у знач. пред. Я тепер зовсім здорова, а то була вже так розкисла в Києві, що аж противно було самій на себе дивитись* (Леся Українка); *— А ти ковтнув би сире яйце? — Противно* (О. Донченко).

ПРОТИ́ВНО[2], *присл., діал.* 1. На протилежність кому-, чому-небудь. *Противно до Максима був Іван характером не практик, а ідеаліст* (Ю. Смолич); *Князь Костянтин буцімто погрозив королеві війною і таке йому написав: ".. Ти, королю, хотів унією умоцнити римську церкву, а сталося противно — ослабив"* (Р. Іваничук).

2. *у знач. вставн. сл.* Навпаки. *Не прийшов* [Олекса] *зовсім до давніх сил. Противно, труди далекої дороги, відбутої пішки, гризота і безсонність грозили поновленєм* [поновленням] *його недуги* (І. Франко); *Герман-Євген-Сидор .. не належав до тих бездушних натур, котрі вміють годинами нерухомо на твердих шкільних лавках пересиджувати; а противно, був одним з тих величаво уложених характерів, котрі вимагають іншого проводу й поведення* [поведінки] (О. Кобилянська).

ПРОТИ́ВНО[3], *прийм., з дав. в., книжн.* Проти, всупереч. *Відтворити нерозуміння, а не знищити його — от, противно науці, основна примета мистецтва* (В. Підмогильний); *— Якщо були б ви письменні й знали закони, ніякі лавники й радці не могли б вас покарати без права і противно праву* (З. Тулуб).

ПРОТИГА́З, а, *ч.* Індивідуальний прилад для захисту органів дихання, очей та шкіри обличчя від шкідливої дії отруйних, радіоактивних речовин, бактерій, що знаходяться в повітрі у вигляді пари, газів, аерозолів і т. ін. *Входять троє — в протигазах і в похідній формі* (І. Микитенко); *Крім речового мішка, боєць несе у поході шанцеву лопату, патронташі, набиті учбовими патронами, протигаз і гвинтівку, а влітку ще й скатану ковбасою шинелю* (А. Дімаров); *У південних степах з'явилися павуки-каракурти. Аерозольні хмари стоять над полями, але шкідників і хімія не бере. Люди працюють у протигазах, вже як інопланетяни на своїй землі* (Л. Костенко).

ПРОТИГА́ЗНИЙ, а, е. Те саме, що **протига́зовий.** *Тут рука моя стала відходити, я перестав стежити за ротним. Дістав з протигазної сумки індивідуальний пакет, роздер зубами, став бинтувати поверх мокрого од крові рукава гімнастерки* (А. Дімаров); *На екрані люди в блискучих костюмах, з протигазними масками замість облич* (О. Тесленко); *Я знову закашлявся, протигазна гума тут же стала вологою і обліпила мені обличчя* (А. Кокотюха).

ПРОТИГА́ЗОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **протига́з.** *Протигазова коробка служить для очищення повітря від отруйних та небезпечних речовин* (з навч. літ.).

2. Признач. для захисту від шкідливої дії отруйних, радіоактивних речовин, бактерій, що знаходяться в повітрі у вигляді пари, газів, аерозолів і т. ін. *З обох боків екрана на примістках стоять дві постаті в металічних шапках і з протигазовими машкарами* (В. Винниченко); *Для захисту від газів (парів) використовуються напівмаски та повнолицьові маски з протигазовими фільтрами, які відповідають вимогам стандарту та промарковані залежно від того, від яких газів (парів) вони захищають* (з навч. літ.).

ПРОТИГАНГРЕНО́ЗНИЙ, а, е. Признач. для лікування гангрени, для її профілактики. *Вливши йому* [хворому] *ще раз протигангренозної сироватки і пів літра крові, хірург велів дати оперованому теплого вина й гарячого чаю і довго зогрівати його в ліжку* (О. Довженко); *У тих випадках, коли рана забруднена землею, що містить добрива, гній, необхідно зробити протигангренозне щеплення* (з навч. літ.).

ПРОТИГАРЯЧКО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **жарозни́жувальний.** *Кора верби — протигарячковий, потогінний, протиревматичний і знезаражувальний засіб* (з наук.-попул. літ.); *У домашню аптечку варто покласти протигарячкові й протибольові ліки (парацетамол, ібупрофен), сорбенти, препарати від алергії та перев'язувальні матеріали* (із журн.).

ПРОТИГЕЛЬМІ́НТНИЙ, а, е. Те саме, що **протигли́сний.** *У лікуванні від паразитів, крім протигельмінтних препаратів, застосовуються також вітамінні комплекси, гепатопротектори, антигістамінні препарати, пробіотики та ентеросорбенти* (з наук.-попул. літ.); *Окремі види гельмінтів мають неоднакову чутливість до протигельмінтних речовин, кожний засіб має свій певний спектр дії* (з навч. літ.).

ПРОТИГІСТАМІ́ННИЙ, а, е. Те саме, що **антигістамі́нний.** *Протигістамінні лікарські засоби повністю або частково блокують біологічну дію гістаміну — тканинного аміну з виразною біологічною активністю, якому належить, у першу чергу, провідна роль у генезі алергічних та анафілактичних реакцій* (з наук. літ.).

ПРОТИГЛИ́СНИЙ, а, е. Признач. для боротьби з глистами, для знищення їх. *Протиглисні засоби застосовуються для знищення багатоклітинних організмів, що живуть усередині людського тіла, більш відомих як глисти* (з навч. літ.).

ПРОТИГНИ́ЛЬНИЙ, а, е. Який запобігає процесові гниття, використовується як засіб проти гнильних бактерій. *Чай з листків шавлії має протигнильні властивості й лікує запальні процеси в ниркових мисках* (з наук. літ.); *Брезент — густа лляна, напівлляна або бавовняна тканина, просочена водотривкими і протигнильними речовинами* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИГРАДОВИ́Й, а́, е́. Признач. для захисту від дії граду. *Внаслідок зимових та особливо весняних заморозків більшість українських садівницьких господарств, що не мали протиградових сіток, утратили не тільки майже весь урожай, а подекуди й рослини* (із журн.); *Технологія протиградового захисту екологічно чиста, не завдає шкоди довкіллю й не впливає на кількість опадів* (з газ.).

ПРОТИГРИБКО́ВИЙ, а, е. Признач. для боротьби з грибками (у 3 знач.), для знищення їх. *Календула є чудовим протигрибковим, протизапальним і противірусним засобом* (з навч. літ.); *Нашого пса .. помастили спеціальною протигрибковою рідиною, яка, на думку ветеринара, мала б посприяти зникненню залисин і сверблячих прищиків* (Н. Сняданко); *Протигрибкові препарати досить токсичні, тому їх прийом має контролювати лікар* (із журн.).

ПРОТИГРИПО́ЗНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування грипу, для його профілактики. *Завдяки наявності летких антимікробних речовин — фітонцидів, що діють подібно до антибіотиків, чимало харчових рослин використовують як протизапальні та протигрипозні засоби* (з наук.-попул. літ.); *На жаль, на той час з протигрипозних ліків ми з Яном мали тільки аспірин* (М. Кідрук).

2. Стос. до лікування грипу, запобігання захворюванню. *Остаточно з'ясувалося, що висунута ним теорія протигрипозного імунітету, яка здавалася і стрункою, і досконалою, не витримує найпростіших випробувань* (М. Дашкієв).

ПРОТИГРОМА́ДСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **антигрома́дський.** *У звичаєвому карному селянському неписаному кодексі нешлюбні зв'язки й крадіжки вважали за протиродинні й протигромадські провини* (з наук. літ.); *Журналістські розслідування можуть допомогти притягти впливових людей та організації до відповідальності за свої непорядні, протигромадські дії* (з публіц. літ.).

ПРОТИДЕРЖА́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **антидержа́вний.** *— Можливо, цей індуський знахар є й протидержавний злочинець! Його треба негайно вивести на чисту воду!* (Ю. Смолич); *Конфідент тутешній Кифор Балей ловив кожне його* [Гайдаша] *слово і зважував вчинок: чи не приховано тут протидержавний замисел?* (Р. Федорів); *В своїй компанії ми вели різні протидержавні розмови* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРОТИДЕСА́НТНИЙ, а, е, *військ.* Признач. для боротьби з десантом противника, для захисту від нього. *Основу оборони морського узбережжя складає протидесантна оборона, яка створюється на тих напрямках і ділянках, де можливе висадження морських і повітряних десантів противника* (з мови документів).

ПРОТИДИ́МНИЙ, а, е. Те саме, що **протидимови́й.** *Не допускається встановлювати будь-які пристрої, що перешкоджають нормальному зачиненню протипожежних та протидимних дверей, а також знімати пристрої для їх самозачинення* (з мови документів).

ПРОТИДИМОВИ́Й, а́, е́. Признач. для боротьби з димом, для захисту від нього. *Протидимові фільтри, які входять у комплект військового приладу хімічної розвідки, використовуються при визначенні небезпечних хімічних речовин у димі, ґрунті та сипучих продуктах* (з наук.-попул. літ.); *Протипожежні системи, установки, устаткування приміщень, будівель та споруд (протидимовий захист, пожежна автоматика, протипожежне водопостачання, протипожежні двері тощо) повинні постійно утримуватися в справному робочому стані* (з мови документів).

ПРОТИДИФТЕРІ́ЙНИЙ, а, е. Признач. для лікування дифтерії, для її профілактики. *Основним методом лікування дифтерії є своєчасне введення антитоксичної протидифтерійної сироватки в дозі, що достатня для нейтралізації циркулюючого в крові екзотоксину* (з наук. літ.); *Основним засобом профілактики дифтерії є протидифтерійні щеплення* (з навч. літ.).

ПРОТИДІАРЕ́ЙНИЙ, а, е. Признач. для лікування діареї; протипроносний. *Лікарі рекомендують приймати від проносу протидіарейні препарати, дія яких спрямована на зниження частоти та інтенсивності дефекацій* (з навч. літ.).

ПРОТИДІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до протидії. *Наявність протидійних факторів затрат вказує на необхідність оптимізації динаміки затрат* (з навч. літ.).

ПРОТИДІ́ЮЧИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **протиді́йний.** *У моїй голові швидко снувалися протидіючі уривки думок* (У. Самчук); *Він виходив з тої передумови, що в людині концентроване зерно вічного життя, але воно потрапило у лабіринтне сплетіння карми і протидіючої волі ворожих сил* (О. Бердник).

ПРОТИДІ́Я, ї, *ж.* Дія, що спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй. *Оскільки дія викликає протидію, то чим більше розгортається кампанія ліквідації ворогів народу, тим більше тих ворогів стає* (І. Багряний); *Фізичний закон — дія викликає протидію, а тиск — опір* (Б. Антоненко-Давидович); *Витрати, пов'язані з проведенням протитуберкульозних заходів і наукових досліджень у сфері протидії захворюванню на туберкульоз, фінансуються за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів, фондів соціального страхування, інших джерел, не заборонених законодавством* (з мови документів).

ПРОТИДІ́ЯННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протидіяти.** *Безладдя наше тягнулось. Всі спроби змінити старосту й установити в коридорі якийсь лад незмінно натикались на буйно-веселе, певне в своїй силі протидіяння анархістів* (В. Винниченко); *Обговорено механізми удосконалення взаємодії правоохоронних органів з органами державної влади, місцевого самоврядування з метою протидіяння порушенням та злочинам під час підготовки до місцевих виборів* (з наук. літ.).

ПРОТИДІ́ЯТИ, ію, ієш, *недок.* Спрямовувати дію проти кого-, чого-небудь, діяти всупереч комусь, чомусь. *Безсилі протидіяти законам природи, ми поволі мандрувалися-зсувалися по схилу* (П. Загребельний); *Тільки люди з чистою совістю і святою вірою в свою правоту могли довго й ефективно протидіяти масованому загарбницькому нашестю* (М. Андрусяк); *Результати девальвації й ревальвації залежать від конкретних умов і виявляються через певний часовий проміжок, якщо не протидіють інші фактори* (з навч. літ.); // Спрямовуватися проти іншої дії (про дію). *"Пілігрим" поставили в дрейф. Для цього реї повернули так, щоб різні вітрила штовхали шхуну-бриг у протилежних напрямках і, протидіючи самі собі, утримували судно майже непорушно* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРОТИЕНЦЕФАЛІ́ТНИЙ, а, е. Признач. для захисту від носіїв енцефаліту, від захворювання енцефалітом. *Протиенцефалітний костюм призначений для індивідуального захисту людей від укусів кліщів* (з навч. літ.); *Сироваткові препарати (протиправцева сироватка, протиенцефалітний гамма-глобулін) можуть поєднуватися з уведенням відповідних вакцин* (з навч. літ.).

ПРОТИЕПІДЕМІ́ЧНИЙ, а, е. Признач. для боротьби з епідемією, для запобігання їй. *Необхідність у дезінфекційних засобах і матеріалах визначається обсягом та характером дезінфекційних робіт, що передбачаються на відповідний період часу стосовно до плану протиепідемічних і профілактичних заходів* (з мови документів).

ПРОТИЕРОЗІ́ЙНИЙ, а, е. Признач. для боротьби з ерозією, для запобігання їй. *Розчленований рельєф за відсутності протиерозійних заходів спричиняє розвиток водної ерозії ґрунтів у лісостепових регіонах, посилює процеси деградації ґрунтів* (з наук. літ.); *Земельні ділянки в межах смуг відведення надаються для створення водоохоронних насаджень, берегоукріплювальних та протиерозійних гідротехнічних споруд, будівництва переправ тощо* (з мови документів).

ПРОТИЗАГА́РБНИЦЬКИЙ, а, е. Спрямований проти загарбників, ворожий до них. *Сьогодні більшість великих західних корпорацій мають у своєму розпорядженні систему протизагарбницького захисту від поглинання конкурентами* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИЗАЙМИ́СТИЙ, а, е. Який запобігає процесові займання *(див.* **займа́ння[2]**), використовується як захист проти займання. *Протизаймистий ефект забезпечують за допомогою компонентів, що не дозволяють досягти температури загоряння* (з навч. літ.); *Протизаймистий склад, яким просочують тканину, забезпечує захист від займання, перешкоджає осіданню пилу* (з мови реклами).

ПРОТИЗАКО́ННИЙ, а, е. Який не відповідає закону, суперечить йому; антизаконний. — *Я придумувати протизаконні документи не вмію* (М. Циба); *Було пущено в хід різного роду брудні, протизаконні трюки (підкуп, залякування, репресії і т. д.), а також шахрайські махлювання зі списками виборців* (О. Забужко); — *Мені взагалі від початку ваша ідея не подобалась. Є в ній щось таке... Протизаконне... Це стане дорогим задоволенням...* (І. Роздобудько); *Його вже двічі викликали в Корбейль до прокурора і пригрозили кримінальним покаранням, якщо він не припинить протизаконної лікарської практики* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПРОТИЗАКО́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **протизако́нний.** *Дарку починає лякати ця сітка протизаконності, а водночас вона почуває, що вже факт таємних і небезпечних сходин сам по собі вабить її* (Ірина Вільде); *Журналістові не залишалося нічого, як наполегливо пояснювати представникам охоронної фірми абсолютну протизаконність їхніх вимог* (із журн.).

ПРОТИЗАКО́ННО. Присл. до **протизако́нний.** *Його справою було неухильно виконувати свою службу, і він її виконував, і навряд чи хто скаже, що він .. діяв протизаконно* (О. Гончар); — *Якщо я дію підозріло чи якось протизаконно, то дай сигнал у міліцію* (М. Циба); — *Ви протизаконно і антигуманно захопили мене, викрали, скориставшись моєю довірливістю* (П. Загребельний); // *у знач. пред.* — *Я уповноважений імператором .. затримати вас як активних учасників антидержавного заколоту.* — *Це протизаконно,* — *тихо, але чітко вимовив Калаус* (В. Єшкілєв).

ПРОТИЗАПАЛЬНИ́Й, á, é. 1. Признач. для лікування запалень, для їх профілактики. *Камфора — медичний препарат для стимуляції серцево-судинної діяльності та дихання, а також протизапальний і знезаражувальний засіб* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **протизапальне́,** но́го, *с.* Ліки, признач. для лікування запалень, для їх профілактики. *Якщо ви застосовуєте протизапальне для суглобів разом із ліками для зниження артеріального тиску, проконсультуйтеся з лікарем* (із журн.).

2. Спрямований проти запалень, їх проявів. *Протизапальні й антисептичні властивості мають липа, ромашка, календула, череда, шавлія, бузина, евкаліпт* (з навч. літ.); *Протизапальна дія цибулі може бути корисною для зменшення симптомів певних аутоімунних розладів* (із журн.).

ПРОТИЗАПА́ЛЬНО. Присл. до **протизапальни́й.** *Настоянка свіжого кореня ехінацеї пурпурової гальмує розмноження бактерій, вірусів та грибів, діє протизапально, стимулює опірність організму* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИЗАПЛІ́ДНИЙ, а, е. Признач. для запобігання вагітності; контрацептивний. *Вероніка приймала протизаплідні пігулки* (С. Талан); // *у знач. ім.* **протизаплі́дне,** ного, *с.* Ліки, признач. для запобігання вагітності. *Навіть ідеальне протизаплідне не може гарантувати стовідсотковий захист від небажаної вагітності* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИЗАРА́ЗНИЙ, а, е, *розм.* Який запобігає процесові зараження, використовується як засіб проти зараження; антисептичний. *Мій спосіб застосування протизаразної пов'язки, незважаючи на його нерозробленість, справив дивну переміну в моїх палатах Королівської лікарні* (з мемуарної літ.); *Зеленка — дезінфікувальний, протизаразний медичний препарат* (із журн.); *Протизаразні властивості торфу відомі здавна. Сьогодні в Західній Європі поширені торф'яні купелі, у яких використовують бактерицидні та лікувальні властивості торфу* (із журн.).

ПРОТИЗАСТУ́ДНИЙ, а, е. Який запобігає застудному процесові, використовується як засіб проти застуди. *На відміну від симптоматичних засобів, які приймають епізодично, протизастудні препарати повинні використовуватися суворо за рекомендованою схемою* (з навч. літ.); *В осінній період протизастудні лікарські засоби мають найбільший попит серед населення* (з газ.).

ПРОТИЗЕНІ́ТНИЙ, а, е, *військ.* Признач. для захисту від зенітної артилерії противника. *Протизенітні ракетні комплекси.*

ПРОТИЗЛА́МНИЙ, а, е. Признач. для запобігання зламуванню чого-небудь. *Сучасне протизламне вікно — це поєднання механічної (протизламна фурнітура) та електронної (датчики контролю доступу) систем захисту* (з мови реклами).

ПРОТИЗНО́ШУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для запобігання зношуванню чого-небудь. *Передові технології присадок забезпечують чистоту двигуна і надійний протизношувальний захист у жорстких умовах експлуатації* (з наук.-техн. літ.).

ПРОТИЗСУВНИ́Й, а́, е́, *геол.* Признач. для захисту від зсуву (у 3 знач.), для запобігання йому. *— Дебоскет. Хто це такий?.. Це військовий інженер-підполковник.., який виконував протизсувні роботи на дніпровських схилах і в печерах Лаври Київської в середині XVIII ст., — пояснила Леська* (М. Гримич); *Обґрунтування оптимального рішення щодо протизсувних заходів виконується на основі кількісної оцінки ризику, пов'язаного зі зсувом* (з наук. літ.); *Передбачено фінансування робіт щодо регулювання річок й укріплення берегів у межах міської забудови та для будівництва протизсувних споруд* (із журн.).

ПРОТИІНФЕКЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування інфекції, для запобігання їй. *Частка протиінфекційних препаратів складає близько 20 % від усіх ліків, які використовуються в медицині* (з навч. літ.).

2. *мед.* Стос. до стійкості організму проти інфекційних захворювань. *Основою протиінфекційного імунітету є несприятливість (стійкість) до певних мікроорганізмів та продуктів їх життєдіяльності (токсинів)* (з наук. літ.); *Доведено, що порушення протиінфекційного захисту в новонароджених із перинатальною енцефалопатією є сприятливою основою для розвитку вторинної пневмонії* (з наук. літ.).

ПРОТИІПРИ́ТНИЙ, а, е. Признач. для захисту від отруйної дії іприту. *Повз нього пробігло кілька чоловік у зелених протиіпритних костюмах з ношами* (О. Донченко); *Щоб спинити щораз нові спалахи, німецькі військові команди висаджують сусідні з пожежами будинки .. З побитих вітрин вилазять також вояки, несуть якісь коробочки, будильники. Протиіпритний манекен з оголеної вітрини все те урочисто спостерігає* (Д. Гуменна); *На брезентових стінах* [намету] *— великі плакати, і на плакатах тих зображені якісь чудернацькі костюми, протиіпритні, чи що?* (А. Дімаров).

ПРОТИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протика́ти** і **протика́тися.** *По всій довжині підошви водонепроникних чобіт вставка протектора виконана з твердого матеріалу, який надійно захищає від протикання гострими предметами* (з мови документів).

ПРОТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОТКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що.* Робити отвір, дірку в чому-небудь, тикаючи чим-небудь. *Він протикав дірку у "Бухгалтерських відомостях"* (О. Чорногуз); *Поза увагою озброєних солдатів у селі не зосталися жодна хата, стодола, забудова, жоден кущик, навіть пеньок. Нишпорили скрізь, кожен клапоть землі протикали металевими щупами, обстукували кожну стіну...* (М. Андрусяк); *Взяв* [гість] *у попільничці тліючу свою цигарку й притис, гасячи, неначе хотів і стола проткнути нею* (Іван Ле); *— Твого жиру, Іване, не тільки бджола, а й шершень не проткне* (М. Стельмах); *Проткнувши списом латане крило, застряв у ньому Дон Кіхот Ламанчський* (Л. Костенко); * Образно. *Тільки перші зорі, проткнувши присмеркову каламуть, примусили їх повернутися до свого табору* (З. Тулуб); // *перев. док., кого.* Ранити або вбивати кого-небудь (перев. колючою зброєю). *"Яка в тому різниця, — подумав, — між шляхетними лицарями і п'яними парубками з черні, що в неділю протикають один одного вилами"* (Н. Королева); [О п а р а:] *А отаман молодець, довго не здавався, чоловіка з десяток положив, доки й самого не проткнули* (М. Кропивницький).

◊ **(1) Па́льцем (ки́єм) не проткну́ти (не проткне́ш) <Проткну́ти па́льцем не мо́жна>:** а) дуже тісно. *Кругом народу — проткнути пальцем не можна* (Панас Мирний); б) *(зі словоспол.* т а к и й, щ о) уживається для підкреслення високого ступеня ознаки або вияву чогось; дуже великий. *Тут* [на грядках] *і жито, і картопля, і квасоля — така тіснота, що й києм не проткнеш* (І. Муратов).

ПРОТИКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ПРОТКНУ́ТИСЯ,** не́ться, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **витика́тися**[1] 1. *Довкола болота стояли густі чагарники, .. де-не-де протикався погорблений, оброслий мохом колючий глід* (В. Земляк); *Отут, під хатою, під самою призьбою, росли півники, їхні гострі вістря протикалися одразу після снігу* (Ю. Мушкетик); *Ми частенько ходили за село збирати щавель. Він лише протикається із землі першими несміливими листочками, а ми вже його весь повищипуємо* (С. Талан); *Проткнуться крізь талий сніг перші зелені паростки й потягнуться до сонця, випереджаючи одне одного* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *розм.* Те саме, що **пробива́тися** 2. *Страх набрести на ясирну валку зганяв Марію на бездоріжжя, там тяжче було йти. Колючки протикалися крізь м'які папучі* (Р. Іваничук); *У сизій далині проткнулося сонце* (В. Фіялко); *Вони обережно минули напівтемні сіни, прямуючи на вузьку шабельку електричного світла, що проткнулася у двері навпроти* (Є. Гуцало).

3. *тільки недок.* Пас. до **протика́ти.** *Для приготування французького блакитного сиру спори блакитної цвілі вводяться в молоко штучно. Під час дозрівання сиру його кірка протикається і в отвори шприцами закачується повітря, щоб спори краще розвивалися* (з наук.-попул. літ.); *Для визначення ступеня пошкодження дверей, меблів, стін і т. ін. короїдом дерево протикається гострим предметом. Якщо зробити це вдається легко, а на місці проколу утворюється тріщина і тріски, відновити виріб не вийде* (із журн.).

ПРОТИКА́ШЛЕВИЙ *див.* **протикашльови́й.**

ПРОТИКАШЛЬОВИ́Й, а́, е́, **ПРОТИКА́ШЛЕВИЙ,** а, е. 1. Признач. для лікування кашлю, для його профілактики. *Бабуся готувала своєрідні протикашльові пігулки. Ще сирий полин спресовувала, обмотувала дротиками чи нитками й так зберігала. При кашлі радила брати до рота і смоктати* (В. Лис); *Протикашльові засоби знижують збудливість кашльового центру і пригнічують кашель* (з навч. літ.); *Протикашлевий сироп.*

2. Спрямований проти кашлю. *Бромгексину притаманна слабка протикашльова дія, у великих дозах препарат спричиняє блювання* (з мови документів).

ПРОТИКИСЛО́ТНИЙ, а, е. Який захищає від дії кислоти (у 1, 2 знач.). *Печія виникає, коли відбувається зворотний закид шлункової кислоти у стравохід. Для усунення печії призначають протикислотні ліки* (з наук.-попул. літ.); *Під час роботи з рідкими азотними мінеральними добривами працівників потрібно забезпечувати протигазами. В аварійних ситуаціях необхідно застосовувати протикислотний костюм і кисневий прилад* (з навч. літ.).

ПРОТИКО́ВЗАННЯ, я, *с.* Абстр. ім. до **протиковзни́й.** *Великогабаритні та великовагові транспортні засоби повинні бути укомплектовані комплектом ланцюгів протиковзання (у період з 1 жовтня до 1 квітня)* (з мови документів).

ПРОТИКОВЗНИ́Й, а́, е́. Який запобігає ковзанню. *Забороняється рух транспортних засобів на гусеничному ходу, а також на колесах із шипованими шинами чи ланцюгами проїжджою частиною дорожніх об'єктів, крім випадків застосування індивідуальних протиковзних засобів в умовах ожеледиці чи засніженої проїжджої частини* (з навч. літ.).

ПРОТИКОНВУЛЬСИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який послаблює або припиняє конвульсії, конвульсійні відчуття. *У народній медицині омела широко застосовується як протиконвульсивний засіб при епілепсії, істерії, запамороченні* (з навч. літ.); *При набряку мозку від радіаційного ураження за показаннями вводять протиконвульсивні, знеболювальні та заспокійливі препарати* (з наук. літ.).

2. Спрямований проти конвульсій. *Естрогени та прогестерони змінюють судомний поріг: для прогестерону характерний протиконвульсивний ефект, тоді як зростання рівня естрогену сприяє появі нападів* (з наук. літ.).

ПРОТИКОНСТИТУЦІ́ЙНИЙ, а, е. Те саме, що **антиконституці́йний.** *Уже в лютому 1930 р. в усіх обласних центрах України були створені каральні "трійки". Це були протиконституційні позасудові органи. Такий безконтрольний каральний апарат виносив вироки практично без свідків, без захисту, без ознайомлення з кримінальною справою і навіть без підсудного* (з наук. літ.); *Заборона (або обмеження) права на мирні зібрання громади є протиконституційним діянням* (з навч. літ.).

ПРОТИКОРОЗІ́ЙНИЙ, а, е. Те саме, що **антикорозі́йний.** *Однією з причин низької стійкості водопровідних і теплових мереж у містах є негативний вплив блукаючого струму від електротранспорту і поганий протикорозійний захист труб* (з наук. літ.); *Фізико-механічний Інститут ім. Г. В. Карпенка НАН України (Львів), заснований у 1951 р., є всесвітньо визнаним науковим центром у галузі механіки руйнування та міцності матеріалів, водневого матеріалознавства, фізико-хімічних процесів корозії та протикорозійного захисту металів* (з навч. літ.).

ПРОТИКОРО́СТЯНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування корости, для її профілактики. *Екстракт чемериці використовують як ефективний протикоростяний засіб* (з наук.-попул. літ.).

2. Спрямований проти корости. *Протикоростяну дію виявляє гас, розведений олією у співвідношенні 1:1* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИКОРЧОВИ́Й, а́, е́. Признач. для лікування корчів, для їх профілактики; протисудомний. *Бензонал — це лікарський препарат, який використовують як протикорчовий засіб* (з наук. літ.).

ПРОТИЛАВИ́ННИЙ, а, е. Признач. для запобігання сніжним обвалам і лавинам, для захисту від них. *Погодні умови постійно вносили корективи в роботу протилавинної, дорожньої та рятувальної служб* (із журн.).

ПРОТИЛЕ́ЖНИЙ, а, е. 1. Розташований напроти кого-, чого-небудь. *Орест сідає біля Люби на тому стільці, де стояло пуделко .. Лікар з Олімпіадою Іванівною за столом на протилежному кінці* (Леся Українка); *Перед тим, ніж перебратися на протилежний берег Дніпра, Претич об'їхав табір* (Б. Лепкий); *Це — величезне небесне світило, яке ми зараз бачимо, на жаль, не цілком, а тільки у фазі. Тому воно має вигляд серпа з великими довгими ріжками, повернутими у бік, протилежний Сонцю* (В. Владко); *Він спочатку читав листи, сидячи на канапі, далі перейшов на стілець у протилежний кут кімнати* (Ю. Мушкетик); *Повітря над плесом стало сіруватим. Біля протилежного берега проглядалися чорні стовбури дерев, що стриміли просто з води* (С. Андрухович); // Який розташовується, міститься в іншому кінці чого-небудь. *На півночі, в Скіфії дикій, Має домівку Борей. В протилежному краї, на півдні, В хмарах і буйних дощах царює нестриманий Австер* (М. Зеров); *Кабінет його* [професора] *містився зразу коло парадних дверей, у протилежному кінці до їдальні* (В. Підмогильний); *Вона пішла в бік, зовсім протилежний тому, де стояв печальний і ніжний янгол мармуровий* (І. Багряний); *На майдані, де з одного боку стояла церква, а з другого, протилежного, — школа, було справжнісеньке* [справжнісінькe] *море* (Б. Антоненко-Давидович); *Бій перекинувся в центр міста, загорівся на його протилежних околицях* (В. Кучер); // Спрямований назустріч чому-небудь; зустрічний. *Вітер змінився на зовсім протилежний. Повіяв норд-вест* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *часто у сполуч. зі сл.* ц і л к о м, п р о с т о *і т. ін.* Зовсім не схожий на кого-, що-небудь, несумісний із чимсь. *Селянські погляди на справу панщини просто протилежні поглядам правлячих класів* (І. Франко); *Трипільська культура зникає на території України; її заступає інша культура, нова, значно відмінна від неї і в багатьох відношеннях їй протилежна* (В. Домонтович); *Цей чоловічок у всьому цілком протилежний Іванові Васильовичу* (Ю. Збанацький); // *у знач. ім.* **протиле́жне,** ного, *с.* Те, що зовсім не схоже на що-небудь, несумісне з чимсь. *Мало чого добрала Женя з почутого. Через те, певне, що Друзь сам заплутався: то одне стверджував, то зовсім протилежне* (Ю. Шовкопляс); *А може, краще прикидатися дурником, як це робив Брут, хвалити те, що ненавидиш, говорити протилежне тому, що думаєш? Ні, не можу. За це мені не буде честі* (Р. Іваничук); *Вона так старанно приховувала, що вміє говорити, що часом сама не вірила у протилежне* (М. Матіос).

(1) Пря́мо (діаметра́льно) протиле́жний — зовсім, цілковито протилежний. *Лоріс говорив довго. Він наводив численні приклади з практики будівництва різних тунелів, знайомив присутніх із своїми обчисленнями, прямо протилежними обчисленням Макаренка* (М. Трублаїні); *Він мимоволі думав, що спільного між такими двома діаметрально протилежними людьми, — й не міг дати ради собі* (І. Білик); *— Їхній план від самого початку мені не подобався, він надто ризикований і може призвести до прямо протилежних наслідків, ніж вони розраховують* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Очі крокодила посаджені близько одне до одного у верхній частині голови і дивляться в прямо протилежні напрямки* (М. Кідрук).

ПРОТИЛЕ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *тільки одн.* Властивість за знач. **протиле́жний** 2. *Йому вдалось так просто й яскраво змалювати протилежність інтересів тих, хто дає роботу, і тих, що мусять її брати, що навіть самому ця річ стала яснішою* (М. Коцюбинський); *Наша сучасність повинна була знищити протилежність між містом і селом* (В. Домонтович).

2. *часто у сполуч. зі сл.* ц і л к о в и т а, п о в н а *і т. ін.* Хто-або що-небудь, протилежні іншому за якостями, властивостями, ознаками. *Петро Славчук був повною протилежністю Олегові Харкевичу .. Олег був мало не на цілу голову вищий за свого друга* (С. Голованівський); *Нема активної і пасивної любові. Єсть* [є] *її протилежність — ненависть... Це так ясно й зрозуміло, як день і ніч* (Б. Харчук); *Все на світі має свою протилежність. Коли є повелителі, мають бути і підлеглі* (П. Загребельний); *Це був спокійний і статечний чоловік років сорока, цілковита протилежність імпульсивному Міттельштедтові* (Р. Андріяшик); *Раптом усе припинилося і перемінилося на протилежність — полегшено розійшлися порожні хмарки, які викинули весь свій запас снігу, прояснилося* (Т. Прохасько).

(1) Пряма́ (діаметра́льна) протиле́жність — цілковита, повна протилежність. *Недбай, кремезний, опецькуватий хлопець, .. був прямою протилежністю гостеві* (С. Васильченко); *Майя, дочка Сатіапала, була прямою протилежністю до Агні* (М. Дашкієв); *Автор висунув концепцію про діаметральну протилежність міфології та фольклору. Фольклор, вважав він, є оповіддю зі щасливим кінцем, а міф є трагедією: бог має померти для того, щоб стати справжнім богом* (з наук. літ.).

○ **(2) На протиле́жність,** *у знач. присл., кому, чому, до кого — чого* — на відміну від кого-, чого-небудь, усупереч комусь, чомусь. *Щоголів народився р. 1823 на Слобожанщині .. На протилежність до Сковороди, Україна (Слобожанська) була йому "матір'ю", а Малоросія (Гетьманщина та Запорожжя) могла бути йому тільки "тіткою"* (М. Зеров).

ПРОТИЛЕ́ЖНО. Присл. до **протиле́жний.** *Одне й те ж саме явище два різні юристи можуть витлумачити цілком протилежно* (М. Гримич); *Іонізація — це процес поділу електрично нейтрального атома на дві протилежно заряджені частинки* (з навч. літ.).

ПРОТИЛІТАКО́ВИЙ, а, е, *військ.* Признач. для знешкодження літаків противника, для захисту від них. *Спеціалізовані ЕОМ стали основою потужних обчислювальних комплексів у системах протиракетної і протилітакової оборони* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИМАЛЯРІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування малярії, для профілактики її. *Протималярійними називають лікарські засоби, яким властива пряма згубна дія на збудника малярії — плазмодія* (з навч. літ.).

2. Стос. до лікування малярії, запобігання їй. *Я сказала: ".. У нас є машинно-тракторна станція, потім є меліоративна станція, потім — дослідна станція, потім — протималярійна станція, — якої вам треба?"* (Ю. Яновський); *— Наш фельдшер.., — одрекомендував Олександр Іванович зовсім уже розгублену Таскіру. — Наверстає, значить, протималярійну роботу? Добре!.. — весело сказав Ходжаєв* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРОТИМЕТЕОРИ́ТНИЙ, а, е. Признач. для захисту від метеоритів. *Гнатенко перевіряв роботу радарних протиметеоритних установок. На одному з екранів він помітив світловий сигнал* (О. Бердник); *Житлові куполи заглиблені у ґрунт і споряджені пасивними протиметеоритними екранами* (В. Єшкілєв).

ПРОТИМІКРО́БНИЙ, а, е. 1. Признач. для боротьби з мікробами, для знищення мікробів. *Його кололи стрихніном, адреналіном, протимікробними аутовакцинами. В повітрі палати пахло спиртом, ефіром, камфорою та іншими аптечними пахощами* (Ю. Смолич); *Учені України постійно проводять пошуки нових протимікробних препаратів* (із журн.).

2. Спрямований проти мікробів. *Мінеральні води з високим вмістом бору мають протимікробну дію, зокрема щодо стафілококу* (з наук. літ.); *Широкий спектр протимікробної активності виявляє настоянка бруньок берези білої, тополі чорної та осики звичайної* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИМІ́ННИЙ, а, е, *військ.* Признач. для знешкодження мін *(див.* **міна²)** противника, для захисту від них. *У 2021 р. Україна вперше взяла участь у морських навчаннях НАТО з протимінного захисту, які відбулися в Бельгії* (з навч. літ.); *До складу протимінного угруповання увійшли два кораблі ВМС Італії, а також турецький і британський кораблі* (з газ.).

ПРОТИМОРО́ЗНИЙ, а, е. Признач. для оберігання будівельних сумішей, поверхонь і т. ін. від замерзання. *Протиморозна добавка в будівельні розчини повинна вводитися у вигляді водних розчинів робочої концентрації* (з наук.-техн. літ.); *Протиморозний нетканий матеріал все частіше використовують у сільському господарстві* (із журн.); *Якщо ви не хочете витрачати багато грошей, протиморозне покриття лобового скла автомобіля — гарне рішення* (з мови реклами).

ПРОТИМОСКІ́ТНИЙ, а, е. Признач. для захисту від москітів. *— Пора, пора! Спати! Ще раз повторюю: перед сном у кімнаті .. перевірити протимоскітну запону. Сітку з вікон не знімати* (М. Дашкієв); *Останнім часом у таборі стало неможливо жити.., вже не допомагали ніякі протимоскітні заходи. А ще жахливішим бичем були кліщі та підшкірні блохи* (І. Білик); *Вода .. змила з ніг увесь репелент. Поки шкіра не обсохне, бризкати нову порцію було марною тратою часу і дорогоцінної протимоскітної рідини* (М. Кідрук); *— Я тут приніс вам дещо, — сказав він і підняв з підлоги пакунки. — Це протимоскітна сітка .. А оце англійські газети* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПРОТИНАБРЯКО́ВИЙ, а, е. 1. Який запобігає появі набряків, використовується як засіб проти набряків. *З метою корекції мозкового кровообігу у хворих на мозковий інсульт у разі розвитку набряку головного мозку застосовують протинабрякові препарати* (з наук. літ.); *Як протизапальний, антимікробний, болезаспокійливий та протинабряковий засіб використовують настоянку бруньок тополі чорної, берези бородавчастої та осики звичайної* (з навч. літ.).

2. Спрямований проти набряків, їх проявів. *Сечогінна і протинабрякова дія діуретиків підсилюється на фоні використання замінників кухонної солі* (з наук. літ.).

ПРОТИНАКИПНИ́Й, а́, е́. Признач. для захисту від накипу (у 1 знач.), для запобігання йому. *Фахівці провели техніко-економічне оцінювання протинакипного електрооброблення води* (з наук.-техн. літ.).

ПРОТИНАРКОТИ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **антинаркоти́чний.** *Для різних груп наркотиків розроблено свої протинаркотичні препарати* (з наук.-попул. літ.); *Профілактична протиалкогольна та протинаркотична робота повинна починатися раніше того віку, який виявлений у міжнародних дослідженнях як вік першого вживання* (з навч. літ.).

ПРОТИНАРО́ДНИЙ, а, е. Те саме, що **антинаро́дний.** *Міський виборчий комітет опублікував потім уже відозву, в якій для гарних очей наклеймовано селянський рух як протинародний та непатріотичний* (І. Франко); — *Навіщо ж протинародні думки впинаєш у гарну форму і калічиш її?* (В. Барка).

ПРОТИНАРО́ДНО, *рідко.* Присл. до **протинаро́дний.** *Діяти протинародно.*

ПРОТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОТНУ́ТИ, ПРОТЯ́ТИ,** тну́, тне́ш, *док., кого, що.* Розтинаючи, робити в чому-небудь отвір, наскрізну рану (гострим предметом, кулею і т. ін.). *Кінець* [дошки] .. *має в собі нагострений цвях: протинати горло ховрахові* (В. Барка); *На високому й лискучому кам'яному стовпі стояв викарбуваний з ясного золота сонячний бог Ра, що протинає мечем змія, даючи народитися новому дневі* (І. Білик); *Я сам йому горло зубами протну* (М. Старицький); — *Е, в мене вже шкіра як у вола. Не протнуть!* (І. Багряний); * Образно. *Коротке слово "прощайте" На клаптику папірця. — А ви знаєте, Як отим протинають серця?* (В. Еллан-Блакитний); *Хіба ж забуду я той телефон, дзвінок, що душу всю протяв* (В. Сосюра); // *перен.* Швидким рухом розрізати, розсікати (повітря, воду, простір і т. ін.). *Птаство дзвінкокриле небо протина* (М. Рильський); — *Експрес! Хлопці схоплюються, вдивляються в те чудисько, далеке, мимойдуче, що вогнями з пітьми та залізним двигтінням протинає степ, розруйновує цей тихий .. світ* (О. Гончар); *У присмерку літають ластівки.., Крильми собі дорогу протинають* (Д. Павличко); // *перен.* Перетинати яку-небудь місцевість, перехрещуватися з чимсь, проходити крізь що-небудь (про дорогу, річку і т. ін.). *З лівого і з правого боку протинали ту вуличку дві дороги* (Л. Мартович); *Ми були зачаровані заллятим сонцем краєвидом, який протинала широка сріблясла смуга річки* (Олесь Досвітній); *Тіло греблі протинали два суцільні внутрішні тунелі* (С. Голованівський); // *перен.* Проникати, проходити крізь щось (про світлові промені). *Темряву раз по раз протинали далекі вогняні спалахи* (Д. Ткач); *Перед ним постала Михайлівка в перших променях сонця, що рожевими вістрями протинали сизі хмарки з димарів і верховіття тополь* (С. Журахович); *Світло машин миготіло перед нею, то протинаючи небо, то ковзаючись по ньому* (Б. Харчук); // *перен.* Різко, голосно звучати, порушуючи тишу. *Ніч протинають залпи, крики...* (В. Сосюра); *Зненацька голос яструба чую над собою і свист його тіла, що протинає повітря* (Ю. Винничук); *Тиху ніч протнув довгий і голосний свист* (В. Кучер); *Люди спантеличено мовчали. Нарешті загуслу тишу протнув хитруватий басок: "Губа своє каже, а рука своє робить"* (М. Дочинець); // *перен.* Пильно, прискіпливо, допитливо вдивлятися в кого-, що-небудь. *Стояв* [Челканов] *і протинав по черзі кожного з них своїми гострими маленькими очима, ніби хотів вивернути з них душу* (І. Микитенко); *Вона дивилась на нас своїми блискучими очима, ніби намагалася протяти ними наші погляди, щоб розгадати, хто ми були* (Олесь Досвітній); *Обернувся Данило та й пополотнів: з руки Магурака чорним оком дивився на нього револьвер. — Ти що... Петре?.. — Так товариство рішило, — Магурак протяв Данила рішучим поглядом. — Знаєш сам, за що* (І. Нижник).

ПРОТИНЬКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протинькува́ти.** *Храм розташований у центрі села Тайкури, орієнтований зі сходу на захід, цегляний, протинькований* (із журн.).

ПРОТИНЬКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **тинькува́ти.** *Для утеплення стін зсередини пінополістиролом поверхню очищають та вирівнюють. Цегляні стіни потрібно протинькувати* (з навч. літ.).

ПРОТИНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *док., розм.* Потинятися (у 1 знач.) певний час. *Роман .. в школу не пішов. До обіду він протинявся десь по бур'янах* (С. Васильченко); *В Західній Україні протинявся* [Тадик] *до початку війни* (Григорій Тютюнник); — *Я звик попити молока натщесерце і можу протинятися до вечері* (Р. Андріяшик); *Протинявшись добрий десяток літ поза Україною.., сьогодні він проходить Андріївським узвозом .. зі статечним, блаженним спокоєм домовласника* (О. Забужко).

ПРОТИОБВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для боротьби з обвалами (у 1 знач.), для запобігання їм. *Гуркіт чувся наче зі всіх боків. На протиобвальний тент посипались шматки породи, світло ліхтарів згасло* (В. Єшкілєв); *Установити протиобвальні системи можна як на дах, що тільки будується, так і на готовий* (з мови реклами).

ПРОТИОБЛІ́ДНЮВАЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Який запобігає утворенню льоду на поверхні літака, вертольота, автомобіля і т. ін. *Для забезпечення безпеки польотів та підвищення їх регулярності літальні апарати повинні оснащуватися протиоблінднювальною системою, яка захищає поверхні та агрегати літака* (з наук.-техн. літ.); *Протиобліднювальна рідина для автомобілів.*

ПРОТИОБЛІ́ДНЮВАЧ, а, *ч., техн.* Те саме, що **антиоблі́днювач.** *У сучасних літаків для захисту від обледеніння використовують теплові протиобліднювачі* (із журн.).

ПРОТИОРЕО́ЛЬНИЙ, а, е, *астр., фот.* Признач. для усунення ореолу (у 3, 4 знач.). *Контршар, або протиореольний шар, містить барвник, що поглинає випромінювання в зоні спектральної чутливості емульсійного шару* (з навч. літ.).

ПРОТИОТРУ́ЙНИЙ, а, е. Який припиняє або послаблює дію отрути. *Основна властивість розторопші, яку виявили ще середньовічні вчені та лікарі, — її протиотруйна дія* (з наук.-попул. літ.); *Найефективніший засіб при укусах отруйних змій — це протиотруйні сироватки* (з навч. літ.).

ПРОТИОТРУ́ТА, и, *ж.* 1. Речовина, яка припиняє або послаблює дію отрути. *Він ризикнув дати мені експериментальну протиотруту, синтезовану ним на основі соку надзвичайно рідкісної бальсанійської рослини* (В. Єшкілєв); *"Припарка" подіяла майже одразу: сік кактуса виявився доброю протиотрутою, і потерпілий, позбувшись страху, щасливий з того, що тепер його життя в безпеці, поринув у глибокий, цілющий сон* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. *перен.* Засіб або дія, спрямовані проти чого-небудь шкідливого, негативного, небажаного. *Була в ньому ніби потреба організму, що вимагала якоїсь протиотрути від одноманіття буднів, від стандартних уявлень* (О. Гончар); *Треба заспокоїтися і зосередитися, можливо, Міра знає протиотруту від злодійкуватих вчинків братика* (Л. Денисенко); *З кожним кроком я тільки більше переконувався, що в моєму організмі немає протиотрути, спроможної витіснити з голови слова Притули* (М. Кідрук).

ПРОТИОТРУ́ТНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **протиотру́йний.** *У більшості пацієнтів після укусу гадюки звичайної немає показань для повторного введення протиотрутної сироватки* (з навч. літ.).

ПРОТИПА́ВОДКОВИЙ, а, е. Признач. для боротьби з паводками, повінню, для запобігання їм. *У період весняного паводку 1998 р. на правому березі р. Прип'ять було побудовано протипаводкову дамбу* (з наук. літ.); *Основними меліоративними заходами, що їх здійснюють при гідротехнічній меліорації, є зрошувальні, осушувальні, осушувально-зволожувальні, протиповеневі, протипаводкові, протиселеві та протиерозійні* (з навч. літ.).

ПРОТИПА́НСЬКИЙ, а, е. Спрямований проти панів (у 3, 4 знач.), панства (у 1 знач.). *Григорій Сковорода чітко означив свою протипанську, антиелітарну позицію духовного подвижника, який прагне розбудити приспаний панством люд* (з наук. літ.); *Саме в байці вперше зазвучали протипанські мотиви П. Гулака-Артемовського, а його казка-байка "Пан та Собака" належить до найбільш гострих творів української літератури 20-х років XIX століття* (з навч. літ.).

ПРОТИПАРАЗИ́ТНИЙ, а, е. Признач. для боротьби з паразитами (у 1 знач.), для знищення їх. *Лікарські рослини (особливо гарбузове насіння, полин, гвоздика, пижмо, чорний горіх) відомі як протипаразитні засоби, які не руйнують мікрофлору кишківника та не травмують організм* (із журн.).

ПРОТИПИЛОВИ́Й, а́, е́. Признач. для захисту від пилу. *Протипилові респіратори та захисні маски від пилу, оснащені фільтрами, дозволяють запобігти проникненню під маску дрібних частинок пилу та забруднень* (з мови реклами).

ПРОТИПІХО́ТНИЙ, а, е, *військ.* Признач. для боротьби з піхотою противника, для захисту від неї. *Підривники тягнули за лінію окопів, на нейтральну землю, фугасні заряди, протитанкові і протипіхотні міни* (В. Кучер); *Її* ["лінію Мажино" у Франції, на кордоні з Німеччиною] *будували в 1920–1934 роках, добудовували ще й у 1940 році. Ця система укріплень розтяглася довжиною 380 кілометрів (довгочасні залізобетонні споруди, протитанкові й протипіхотні загородження, фортеці)* (В. Чемерис); *Околиці Льюльяко рясно всіяні протипіхотними мінами, залишеними там з часів аргентинсько-чилійського конфлікту 1978–1982 років* (М. Кідрук).

ПРОТИПОВІ́ТРЯ́НИЙ, а, е, *військ.* Признач. для боротьби з авіацією противника, для захисту від нападу з повітря. *Робітники займали пости протиповітряної оборони* (О. Донченко); *Хлопці опинилися в якомусь подвір'ї, здовбаному протиповітряними ровами* (І. Багряний).

ПРОТИПОЖЕ́ЖНИЙ, а, е. Признач. для боротьби з пожежами, для захисту від них, для запобігання їм. — *Тривога! Бачу пожежу! Стихійна пожежа! Горить заповідник "Надія". Повідомте протипожежній авіації! Поспішіть!* (О. Бердник); *Біля хатки великий щит з вогнегасниками, відрами та іншим протипожежним реманентом* (В. Нестайко); *Кожна домогосподарка мусить пам'ятати про правила протипожежної безпеки. Нічого не коштує так дорого, як зневажання правилами протипожежної безпеки* (С. Жадан).

ПРОТИПО́КАЗ, у, *ч., перев мн.* Те саме, що **протипоказа́ння.** *Бальнеологічний курорт має свої покази та протипокази. Серед протипоказів називають виразкову хворобу шлунку та дванадцятипалої кишки у фазі загострення, гастрити, ускладнення після оперативного втручання, жовчнокам'яну хворобу та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИПОКА́ЗАНИЙ, а, е. Для якого є протипоказання. *Після обіду в будинку відпочинку наступає тиха година. Та вам у ваші п'ятдесят років спати не рекомендується. Вам протипоказані зайві кілограми* (Ю. Мокрієв); — *Щогли такому кораблю абсолютно протипоказані! Це ж елементарно — вони збільшують опір. Отже — щогли геть* (М. Білкун); *Міцні напої йому протипоказані* (П. Загребельний); // **протипока́зано,** *безос. пред.* — *Вам, любий, зараз у готелі з'являтись протипоказано. Вашою персоною зацікавилася поліція* (І. Білик).

ПРОТИПОКАЗА́ННЯ, я, *с.* Стан організму або певна ознака, що свідчить про шкідливість або неможливість застосування яких-небудь ліків, способу лікування і т. ін. *Професійна підготовка або перепідготовка інвалідів здійснюється з урахуванням медичних показань і протипоказань для наступної трудової діяльності* (з навч. літ.); // Ознака чи обставина, наявність якої робить неможливим застосування або виконання чого-небудь. — *Давайте домовимося так: я підніму вашу картку, ще раз передивлюсь діагноз і, якщо не буде жодних протипоказань, спробую провести сеанс гіпнозу* (І. Роздобудько); *Отримати право на керування транспортними засобами відповідної категорії громадянин, який досяг визначеного віку та не має медичних протипоказань, може тільки пройшовши курс навчання за відповідними програмами* (із журн.).

ПРОТИПОСТА́ВИТИ *див.* **протиставля́ти.**

ПРОТИПОСТА́ВИТИСЯ *див.* **протиставля́тися.**

ПРОТИПРА́ВНИЙ, а, е. Який не відповідає, суперечить законодавству, політичним і соціальним правам громадян. *Суд був протиправний, отже, не угодний Богу. Судді це добре знали* (Ю. Мушкетик); — *Та що ви мене допитуєте? .. Я нічого протиправного не робив. Пацан вам щось наплів, а ви... Не маєте права!* (В. Нестайко); — *Він і тепер під арештом? — спитала я. — .. Ні, я його відпустив. Він безневинний і не становить загрози для суспільства .. Він несвідомо пішов на протиправні дії* (В. Шкляр); *Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань* (Конституція України).

ПРОТИПРА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **протипра́вний.** *Неодмінними умовами притягнення до адміністративної відповідальності є протиправність дії (бездіяльність) особи та наявність вини* (з навч. літ.); *Завдання шкоди суспільним відносинам, насамперед — в сфері забезпечення інформаційної безпеки, ставить питання про протиправність проявів інформаційної війни* (із журн.).

ПРОТИПРА́ВНО. Присл. до **протипра́вний.** *Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності* (Конституція України); *Особа, яка протиправно використовує комерційну інформацію, що належить суб'єкту господарювання, зобов'язана відшкодувати завдані йому такими діями збитки відповідно до закону* (з мови документів).

ПРОТИПРАВЦЕ́ВИЙ, а, е. Признач. для лікування правця, для його профілактики. *Літній фельдшер, роботящий та акуратний, зробив багатьом бійцям протиправцеві щеплення* (з мемуарної літ.); *При потраплянні в рану землі або піску, які часто мають у собі мікроби правця, треба негайно звернутися до лікаря для введення протиправцевої сироватки* (з навч. літ.).

ПРОТИПРИГА́РНИЙ, а, е. Признач. для захисту від пригоряння. *Формові та стержневі суміші для ливарних форм складаються з піску, глини, протипригарних і в'яжучих речовин* (з навч. літ.); *Протипригарне покриття каструлі запобігає прилипанню їжі, що готується, до стінок і дна, а також зменшує пригоряння продуктів і полегшує миття каструлі* (із журн.).

ПРОТИПРИРО́ДНЕ *див.* **протиприро́дно.**

ПРОТИПРИРО́ДНИЙ, а, е. Протилежний природному, нормальному, звичайному. *Вадим котирується в нього* [Семена Івановича] *то як "Володимир", то як "Владимир", але тільки ні в якому разі не як "Вадим" (таке ім'я старий досвідчений Пальоха вважає за протиприродне)* (Б. Антоненко-Давидович); *Його мозок легко й радісно розбирався в складних комбінаціях наукових позицій, в складних варіантах людської конституції, в протиприродних викривленнях людського організму* (Ю. Смолич).

ПРОТИПРИРО́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість і властивість за знач. **протиприро́дний.** *Повне знищення будь-чого — нонсенс, протиприродність* (О. Бердник); *Безоглядно-безжальний реванш природи над системою може свідчити про її, системи, протиприродність* (Ю. Андрухович).

ПРОТИПРИРО́ДНО, *рідко* **ПРОТИПРИРО́ДНЕ.** Присл. до **протиприро́дний.** *Ліва рука протиприродно підвернулася під груди, коли він падав, і обличчя зарилося в гальку* (В. Владко); *Стомлена, приголомшена невдачами, які, здавалося, несподівано й протиприродно виникали з її найкращих прагнень та намірів, вона везла в собі .. бурю звихрених думок* (В. Козаченко); *— Хіба ж міг я після такого злодіяння залишатися там? Немислимо і протиприродне там жити* (Б. Левін); *Розколис судна, досі майже непомітний, ішов украй протиприродно: повільними колами, методичними й безжальними* (П. Загребельний); // *у знач. пред. Це ж протиприродно: жити ненавистю, день за днем горіти нею, носити її в собі* (О. Гончар); *— Справжня любов не може загинути, немає такої сили, яка б знищила її, бо це було б протиприродне, бо вона — саме життя. А життя, як відомо, сильніше за смерть, тому й існує людство...* (Є. Доломан); *Бути захланним в поважному віці — протиприродно* (Г. Пагутяк).

ПРОТИПРО́ЛЕЖНЕВИЙ, а, е. Признач. для лікування пролежнів, для запобігання їх появі. *Відділення надає засоби реабілітації та допоміжне медичне обладнання (протипролежневі матраци, ліжка тощо)* (з мови реклами).

ПРОТИПРОМЕНЕ́ВИЙ, а, е. Признач. для захисту від шкідливої дії опромінення. *До найактивніших радіопротекторів належать засоби негіпоксичної дії — сірковмісні сполуки, їхня протипроменева активність залежить від сульфгідрильних груп, які легко вивільняються* (з наук. літ.); *Одним із способів протипроменевого захисту є захист відстанню, тобто забезпечення максимально можливого віддалення персоналу в процесі роботи від джерел випромінювання* (з навч. літ.).

ПРОТИПРОНОСНИ́Й, а́, е́. 1. Признач. для лікування проносу; протидіарейний. *Левко і Ґрем за останню годину ганяли у вбиральню по два рази. Активоване вугілля і навіть протипроносні пігулки не діяли* (М. Кідрук).

2. Стос. до лікування проносу, його профілактики. *В'яжучу, протизапальну та протипроносну дію має подорожник великий* (з навч. літ.).

ПРОТИПУХЛИ́ННИЙ, а, е. Стос. до лікування пухлин, для профілактики їх виникнення; протираковий. *В Українському науково-дослідному інституті фармакології і токсикології АМН України розроблено антидоти, ряд протизапальних і протипухлинних засобів* (з наук. літ.); *Було доведено, що низькі дози радіації суттєво пригнічують систему природного імунітету, зокрема, знижують кількість та активність природних клітин-кілерів, які відповідають за протипухлинний та противірусний імунітет у людини* (з навч. літ.).

ПРОТИРАДІАЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Признач. для захисту від дії радіації. *— У вашого батискафа є протирадіаційний захист? — несподівано запитав Аркадій Пилипович* (І. Росоховатський); *— Сумнівів немає: в печері підвищена радіоактивність .. — Ми поїдемо й завтра туди... Звичайно, хто хоче. В мене у таборі є три протирадіаційні костюми...* (І. Білик).

2. Стос. до захисту від радіації. *Лікар мовчки вибіг із лабораторії й за хвилину повернувся з аптечкою першої протирадіаційної допомоги* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПРОТИРАКЕ́ТА, и, *ж., військ.* Те саме, що **антираке́та.** *Завдяки покращеним характеристикам сучасні системи наведення знищують ракету супротивника прямим зіткненням; водночас протиракета несе невеликий заряд вибухової речовини, який розкидає металеві уламки навколо ракети, збільшуючи ймовірність руйнування* (з газ.).

ПРОТИРАКЕ́ТНИЙ, а, е, *військ.* 1. Стос. до протиракети. *— Дозвольте поцікавитись, .. до якої діяльності ви себе готуєте? До військової? — Умгу... Хочу в училище, в протиракетне. — О-о! Протиракетне! А там, знаєте, які вимоги з математики, з фізики, з хімії? А який свіжий розум потрібен, яка бистрота реакції?* (В. Близнець).

2. Признач. для знешкодження бойових ракет далекого радіуса дії, для захисту від них. *Протиракетна оборона — це система, зброя або технологія, що використовується для виявлення, відстеження, перехоплення і знищення атакувальних ракет* (з наук.-попул. літ.); *Протиракетний захист тісно пов'язаний із протиповітряним, він часто здійснюється одними й тими ж комплексами* (із журн.).

ПРОТИРА́КОВИЙ, а, е. Те саме, що **протипухли́нний.** *Дні, тижні, роки — хто знає, скільки доведеться чекати, доки буде відкрито протираковий препарат і вчені зможуть відновити найскладніші процеси в організмі?* (М. Дашкієв); *З метою систематичного дослідження онкологічної патології, факторів, які її спричинюють, і розроблення методів профілактики в 1933 р. було створено Міжнародний протираковий союз* (з наук. літ.); *Брюссельська капуста містить велику кількість вітамінів А і С і може похвалитися високою концентрацією протиракових сполук* (із журн.).

ПРОТИРА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для протирання чого-небудь. *Паперовий протиральний матеріал виготовляють за допомогою технології сушіння повітрям, яка дозволяє підвищити поглинання рідин матеріалом до 8 раз своєї ваги* (з наук.-техн. літ.); *Для приготування киселів використовують посуд, що не окислюється, інвентар і протиральний апарат* (з навч. літ.); *Із бобових готують пюре, пропускаючи їх гарячими крізь протиральну машину; можна також приготувати запіканку, рулет, котлети* (із журн.).

ПРОТИРА́ЛЬНИК, а, *ч.* Працівник, який протирає що-небудь. *Для забезпечення безпеки гравців і нормального ходу волейбольного матчу залучають протиральників підлоги (по чотири протиральники на кожну половину майданчика)* (з навч. літ.); *Коли комп'ютерів не було, весь обсяг анімації малювався власноруч. Зараз кількох спеціальностей — художника-контурника, заливальника (розфарбовував зображення у визначені кольори), протиральника (протирав аркуш, прибираючи дрібні частинки і крупинки) — вже не існує, а раніше були великі цехи* (із журн.).

ПРОТИРА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **протира́льник.**

ПРОТИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протира́ти.** *Спирт був, безперечно, потрібний для чистки інструменту й протирання рук* (Б. Антоненко-Давидович); *Роздуми над тим, що саме було б доречно і в якій ситуації, становили її основну розвагу під час прибирання. Але під час протирання від пилу книжкових полиць усе це не спрацьовувало* (Н. Сняданко); *Інколи виробники кабачкової ікри відокремлюють плодоніжки у спеціальних пристроях для протирання вже після обсмажування сировини, що псує смак ікри* (із журн.).

ПРОТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОТЕ́РТИ,** тру́, тре́ш, *док., що.* 1. Тручи, робити отвір, дірку в чому-небудь, рану на чомусь. *Їй треба було акуратненько лезом вичищати на папері помилково надруковані літери і вдруковувати правильні. Рука втратила чутливість і замість того, щоб майже непомітно для непрофесійного ока зняти верхній шар паперу, протирала його майже до дірки* (М. Гримич); — *Вони тобі її* [фотокартку] *до дірок пучками протруть* (А. Головко); — *Не дам* [полотна]! *Я пучки до м'яса протерла, поки випряла його* (М. Стельмах); // Продірявлювати, псувати що-небудь, довго користуючись, носячи на собі. — *Всі штани на колінах протер, шукаючи!* (В. Нестайко).

2. Витираючи, робити чистим, сухим. *Молоде лице його почервоніло, очі потускніли, він часто скидав своє пенсне, протирав і знову чіпляв на ніс* (Панас Мирний); *Михайло Товстодум поважно протер сиві вуса* (Г. Епік); *Павло рукавом картатого пальтечка протер шибу* (Є. Пашковський); *Вона .. протерла підлогу, навчившись вправлятися з небаченою дотепер шваброю, схожою на дошку з волохатим шаликом* (Г. Вдовиченко); // Натирати або змащувати чим-небудь. *Жінка оглядає рану, бере руку вітчима, протирає ваткою зі спиртом місце для уколу* (А. Дністровий); [Б у х т а:] *Слухай команду. Палубу .. протерти піском* (О. Корнійчук); *Христина .. протерла чоловікові горілкою розвернену, вже набухлу спину й почала вибирати саморобні шротини* (М. Стельмах); // *тільки недок., рідко.* Те саме, що **потира́ти** 1. *Вона з натугою протирала собі чоло і зітхала глибоко, мов з утоми* (О. Кобилянська); *Іван Іванович протирає руки, йде до радіорупора і ніжно гладить його своєю долонею* (М. Хвильовий).

3. Розтираючи, пропускати крізь що-небудь. *Полонянка трохи прийшла до тями. Самотужки вставала з ліжка, .. ковтала водянисту кашу, бо синьйора Агуеда усе чисто їй протирала крізь сито* (Люко Дашвар); *Для галушок із сиру потрібно пів кілограма сиру протерти крізь сито, додати два яйця, цукор до смаку, ложку розтопленого вершкового масла, сіль і все це старанно вимішати* (з газ.).

4. *діал.* Торувати (шлях, стежку і т. ін.). *Я крутився, як вівця, і, замість іти уже протертою дорогою, сам мусив протирати її* (І. Франко); * Образно. *Він стежки протира для нащадків, — Його діло ніколи не мре!* (П. Грабовський).

◊ **(1) Протира́ти (проси́джувати) / проте́рти (проси́діти) штани́ (спідни́цю),** *зневажл.* — довго й даремно, без діла перебувати де-небудь, створюючи видимість роботи (перев. про навчання в школі або про сидячу роботу). — *Так от що, хлопці! Годі вам сидіти та штани протирати на одному місці, — сміючись, говорив Дмитро Іванович* (І. Шаповал); *Десять років штани протирали в школі* (О. Гончар); *Якщо ви не просто протираєте спідницю (штани) на робочому місці, то вже пригледіли собі симпатичну посаду, на якій врешті зможете реалізувати бодай частину своїх можливостей* (С. Пиркало); — *Я .. гроші отримую тільки за те, що зробила, а не за те, що протерла в офісі штани, віддавши їм шмат свого життя* (І. Карпа); **(2) Протира́ти / проте́рти з пісо́чком** *кого* — суворо критикувати, лаяти кого-небудь; пісочити. — *Ну й дають! — потер руки Товкач. — З пісочком протирають. Критика на ходу* (О. Бердник); *На конференції треба буде протерти з пісочком* [викладача математики], — *зігнувся над столом Будяк* (Ю. Збанацький); **(3) Протира́ти / проте́рти о́чі** — прокидатися, вставати після сну. *За хвилину він, протираючи заспані очі, з щасливим, як у дитини, лицем стояв біля берега* (І. Багмут); — *Даю тобі слово, Тимоше, — озвався він по якійсь хвилі, — що завтра ви ще й очей не протрете, як я вже упораюсь з своїм* [трактором] (Д. Бедзик); *Вночі я почув коло себе тихі скрадливі кроки. Я протер очі і побачив силует коня і пузату тінь цигана з сином за поясом* (Р. Андріяшик).

ПРОТИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОТЕ́РТИСЯ,** тру́ся, тре́шся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Ставати дірявим, псуватися від довгого користування, носіння. *Хіба ж я винен, що підошви чогось аж горять під моїми ногами, каблуки .. подаються врозтіч, а підківки на них протираються, неначе папір?* (М. Стельмах); *Інші килими .. протиралися й блякли, а цей десятиліттями зберігав свій первісний вигляд, оберігаючи цей дім від лихої години* (Є. Кононенко); *Мала* [одежа] *цілком порядний вигляд, тільки на ліктях трохи протерлась* (М. Коцюбинський); — *Сорочки річ тендітна: там подереться, там протреться — і нема її* (З. Тулуб); *Левко побачив затертий кубик Рубика. Деякі секції протерлись так, що було непросто розрізнити колір* (М. Кідрук); // З'являтися на чому-небудь унаслідок тертя, довгого користування, носіння (про дірку). *Восени хазяйка дала шерстяні шкарпетки. Коли протирались дірки, штопав сам* (з мемуарної літ.); *У Іванковому капелюсі протерлася дірка у тому місці, де переважно потрапляв вказівний палець* (Т. Прохасько).

2. Робитися чистим, сухим, зволоженим і т. ін. від обтирання чимось. *Постійно огірком протираюся. Готую салат — і шкірками протруся* (із журн.); *У польових умовах антибактеріальними серветками у вигляді одноразових рушників можна помитися. Звичайною вологою серветкою сильно не протрешся* (з газ.); // Натиратися або змащуватися чим-небудь. — *Від мене не смердить, як від старого пса? .. Хотів протертися одеколоном, однак побоявся, що буде гірше, коли французькі пахощі змішаються із тим, що завелося в грішному людському тілі* (Н. Околітенко).

3. *тільки недок.* Пас. до **протира́ти.** *Колективний гарячий лист від невідомих учителів і учительок з подякою за останнє оповідання, яке .. так зачитувалось, що не можна було вчитати, — протиралося вогкою хустиною і знову читалося* (С. Васильченко); *Трохи соромилася вона і платівок Альбано та Роміни Пауер, які завжди .. любовно протиралися від пилюки щосуботи* (Н. Сняданко); *Він зняв своє пенсне, похукав на скельце й протер брудною хусточкою. Скельця протерлися погано* (І. Білик).

ПРОТИРЕВМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Признач. для лікування ревматизму, для його профілактики. *Нестероїдні протизапальні та протиревматичні препарати зменшують біль та запалення в суглобах, знижуючи вироблення простагландинів* (з наук. літ.); *Листя смородини використовують як протиревматичний засіб* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИРЕВОЛЮЦІ́ЙНИЙ, а, е. Те саме, що **контрреволюці́йний.** *Американське радіо та преса почали вести протиреволюційну кампанію з метою скомпрометувати Фіделя Кастро* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИРІ́ЧНИЙ, а, е, *рідко.* Який містить у собі протиріччя; суперечливий. *Становлення візантійської культури відбувалося за обставин глибоко протирічного ідейного життя ранньої Візантії* (з навч. літ.).

ПРОТИРІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Те саме, що **протирі́ччя.** *Протирічний характер індивідуалізму виявляється в наявності його різних визначень. Ця вихідна протирічність була помічена Е. Фроммом* (з наук. літ.).

ПРОТИРІ́ЧЧЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **супере́чність.** — *Ще мчать десь дипкур'єри з важливими паперами, і дипломати намагаються якось розв'язати, відсунути хоч на деякий час протиріччя, але вся країна вже відчуває початок жахливої війни* (О. Донченко); *Вірно хтось сказав, що найбільші небезпеки і найгостріші протиріччя кожен із нас носить у собі* (О. Гончар); — *Я .. радію, що не став песимістом. Життя важке, сповнене протиріч, але воно й прекрасне* (О. Бердник); *Тиміш рідко говорив сам із собою, був однодумом і не визнавав протиріч, а життя, не підвласне одноплинності й одноманітності, звіряло йому думи* (Б. Харчук).

Дух протирі́ччя *див.* **дух.**

ПРО́ТИРКА, и, *ж.* 1. Пристосування для протирання каналу ствола вогнепальної зброї. *Роман довго порпається в кишені, намацує там металеву масляничту протирку і, обернувшись до стіни, неквапом щось шкребе на ній протиркою, наче цвяхом* (О. Гончар); *Протирка пістолета має вигляд стрижня, кінець якого зігнутий кільцем* (з наук.-попул. літ.).

2. *розм.* Ганчірка для протирання чого-небудь. *Купуючи сонцезахисні окуляри в нашому магазині, ви отримуєте в подарунок футляр і замшеву протирку* (з мови реклами).

ПРОТИРЛИ́КАТИ *див.* **протерли́кати.**

ПРОТИ́РОН, у, *ч., архт., іст.* Поглиблений вхід у стіні у вигляді короткого коридору, що веде з вулиці до дверей античного житлового будинку. *З огляду на симетричне розташування окремих приміщень вхід міг бути в центрі зовнішньої поперечної стіни. Відповідно, він також міг мати форми протирону* (з наук. літ.); *Протирон збільшував замкненість будинку, адже знаходився він у кутку двору й не давав можливості побачити, що робиться всередині, навіть при відчинених зовнішніх дверях* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИ́РУМ, у, *ч., архт., іст.* Те саме, що **проти́рон.** *У XV столітті був побудований протирум у готичному стилі* (із журн.).

ПРОТИСВЕРБІ́ЖНИЙ, а, е. Признач. для лікування свербежу, для його профілактики. *Існує потреба в нових протисвербіжних засобах для місцевого застосування, ефективних при різних типах свербежу* (з наук. літ.); *Сильними протисвербіжними народними засобами є відвари з таких трав, як деревій, звіробій, оман, валеріана. Їх можна змішувати або заварювати окремо* (із журн.).

ПРОТИСВЯЩЕ́ННИЦЬКИЙ, а, е, *рідко.* Спрямований проти священників, духовенства, ворожий їм; антиклерикальний. *Протисвященницькі настрої.*

ПРОТИСЕ́ЛЕВИЙ, а, е. Признач. для захисту від селів. *Будівництво протиселевих гідротехнічних споруд обґрунтовано на селенебезпечних ділянках* (з наук. літ.); *Лісорозведення — це не тільки протиселевий захід, але і створення навколо населеного місця захисного зеленого поясу* (з навч. літ.).

ПРОТИСІЯ́ННЯ, я, *с., астр.* Те саме, що **протися́яння.** *Протисіяння спостерігається на безмісячному небі, але бажано, щоб воно не проєктувалося на смугу Чумацького Шляху* (з наук.-попул. літ.); *Протисіяння зумовлено відбиттям сонячного світла від космічного пилу* (з навч. літ.).

ПРОТИ́СКАТИ *див.* **проти́скувати.**

ПРОТИСКА́ТИ *див.* **проти́скувати.**

ПРОТИ́СКАТИСЯ *див.* **проти́скуватися.**

ПРОТИСКА́ТИСЯ *див.* **проти́скуватися.**

ПРОТИСКЛЕРОТИ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **антисклероти́чний.** *Однією з вимог до протисклеротичних засобів, які застосовують протягом усього життя хворі, є низька токсичність та безпечність у процесі лікування* (з наук. літ.); *Ягоди лохини покращують апетит, зміцнюють стінки судин, чинять протизапальну, жовчогінну, сечогінну та протисклеротичну дії* (з навч. літ.).

ПРОТИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *розм.* **ПРОТИСКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОТИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* проти́снув, нула, ло *і* проти́с, ла, ло; *розм.* **ПРОТИ́СКАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* 1. Тиснучи, із зусиллям проштовхувати, просовувати куди-небудь. *Голова німця вдавлена в сніг. Старшина протискує попід снігом руку* (І. Багмут); — *Поранених вперед! Це була мука — протискувати в прохід поранених з потрощеними кістками* (О. Гончар); — *Ви ж цей торф, пане, знайшли біля Морозенка, а не коло нас, — протиснув голову з-за людських плечей Пилип Таранюк* (М. Стельмах); *Довго тлумлюся, намагаючись протиснути раму у вузьку щілину дверей підвалу* (С. Андрухович); * Образно. *Небо затягувала однорідна попеляста імла, протискаючи сонячні промені у вигляді розсіяного світла, але не пускаючи у верхні шари атмосфери парникове тепло* (М. Кідрук).

2. *перен., розм.* За допомогою морального, психологічного тиску, умовлянь, погроз і т. ін. домагатися чогось; продавлювати (у 3 знач.). *Наталя почала пригадувати, як Щур все зробив для того, щоб вона не поїхала за кордон, як він протискував туди свого помічника, як нашіптував про неї різні мерзоти, як наполягав, що на посаді військового аташе краще виглядає чоловік* (Л. Денисенко); *Намагається* [Родивон] *протиснути й собі слово — бо ще можуть подумати: необізнаний голова на чистопородній скотині* (К. Гордієнко); — *"Закон про королівську владу" не дозволяє обирати наступного короля ще за життя чинного, але в ньому ніде не йдеться про заборону одночасно обирати і короля, і його наступника. Ну, тепер ми точно протиснемо це рішення* (О. Авраменко).

◊ **(1) І доло́ню проти́снути не мо́жна** — дуже тісно. *Й одразу ж пролунало вимогливе: — Ваш білет!.. Ваш білет!.. Ага, ревізори. Як завжди, заходилися ловити "зайців" саме тоді, коли й долоню протиснути не можна. Вгвинчуються в натовп, огризаються* (А. Дімаров).

ПРОТИ́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *розм.* **ПРОТИСКА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОТИ́СНУТИСЯ,** нуся, нешся; *мин. ч.* проти́снувся, нулася, лося *і* проти́сся, и́слася, лося; *розм.* **ПРОТИ́СКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Проштовхуватися, пробиратися куди-небудь із зусиллями, крізь натовп, долаючи перешкоди. — *Пропустіть! пропустіть! — шамотів беззубим ротом дяк, протискуючись поміж народом* (Панас Мирний); — *Скелі, між яких їм треба було протискатися, раз по раз ступаючи з гострого каміння в крижану воду, і справді були дуже тісно розташовані одна до одної* (І. Карпа); *Народ гучно валив улицями; .. ледве можна було пробитися, протискатися поміж рябенькою купою людською* (Марко Вовчок); *Гайдук .. протисся між жіноцтвом і вискочив на подвір'я* (Ю. Логвин); * Образно. *Клекотіла* [річка] *гнівно в своїх тісних берегах і протискалася вниз своїми жовтаво-брудними розбурханими водами* (І. Франко); *Біля самого краю сельви височіли пальми, поміж них де-не-де протискались гевеї, подекуди із зеленої гущі визирали динні та кавові дерева* (М. Кідрук).

2. *тільки недок.* Пас. до **проти́скувати, протиска́ти.** *Двері до помешкань мали вузенькі прорізі, .. у які колись .. протискалися газети й листи* (Ю. Винничук); *Закони повинні не протискуватися зацікавленими в них депутатами, а проходити детальне обговорення* (із журн.).

ПРОТИСНАРЯ́ДНИЙ, а, е, *військ.* Признач. для знешкодження снарядів противника, для захисту від них. *Нові конструктивні форми броні забезпечили кращий протиснарядний захист* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИ́СНЕНИЙ *див.* **проти́снутий.**

ПРОТИ́СНУТИ *див.* **проти́скувати.**

ПРОТИ́СНУТИЙ, ПРОТИ́СНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проти́снути.** *Будова різального вузла дає змогу одночасно з подрібненням сировини виводити з різального комплекту великі тверді частинки (жили, хрящі, скалки кісток), які не можуть бути протиснені крізь малі отвори вихідної решітки* (з наук.-техн. літ.); *Протиснутий між валками зливок стискується і набуває форми листа* (з навч. літ.); *Кожен протиснутий під переможні реляції провладних говорунів "реформний" закон, що погіршує становище тієї чи іншої групи в суспільстві, — це "мінус" до рейтингу в контексті майбутньої парламентської кампанії* (із журн.); // **проти́снуто, проти́снено,** *безос. пред. Закон було протиснуто з порушенням регламенту* (з газ.).

ПРОТИ́СНУТИСЯ *див.* **проти́скуватися.**

ПРОТИСО́НЯЧНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **сонцезахисни́й.** *Коли вона зняла дорогі протисонячні окуляри і сіпнулася мене поцілувати, як давню приятельку, я гонорово витримала дистанцію, відверто натякаючи, що ніколи не пасла з нею свиней* (В. Шкляр); *Монтаж протисонячного козирка для лобового скла автомобіля не викликає ніяких складнощів* (з мови реклами).

2. Який розташований, знаходиться проти сонця, освітлений сонцем. *Протисонячні схили на очах зеленіли, у синьому .. небі закружляли перші лелеки* (У. Самчук).

ПРОТИСПАЗМАТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування спазмів, для їх профілактики. *Протиспазматичні препарати (спазмолітики) — ліки для зняття спазму гладкої мускулатури судин і внутрішніх органів* (з наук.-попул. літ.); *Настій з м'яти використовують у випадку шлунково-кишкових захворювань як знеболювальний і протиспазматичний засіб, проти нудоти, зовнішньо — для ванн* (із журн.).

2. Спрямований проти спазмів, їх появи. *Обліпиха має протипухлинну, протиспазматичну дію, позитивно впливає на нервову систему* (з газ.).

ПРОТИСПА́ЗМОВИЙ, а, е. Те саме, що **протиспазмати́чний.** *Сьогодні популярні комбіновані ліки від кашлю — це препарати, які впливають одразу на кілька аспектів, наприклад: мають противірусну дію, забезпечують ефективний протиспазмовий результат, допомагають із відновленням слизової тощо* (з наук. літ.).

ПРОТИ́СТ *див.* **проти́сти.**

ПРОТИСТА́ВИТИ *див.* **протиставля́ти.**

ПРОТИСТА́ВИТИСЯ *див.* **протиставля́тися.**

ПРОТИСТА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протиста́вити.** *Лише деякі з речовинних іменників мають форму множини (вершки, висівки, дріжджі, дрова, ласощі, макарони, парфуми, помиї та ін.), проте не протиставлену формі однини* (з наук. літ.); *Дослідження ґрунтувались на основних ідеях і методології Платона, тому чуттєвий та інтелектуальний рівні пізнавальної діяльності виявилися механічно протиставленими* (з навч. літ.); // **протиста́влено,** *безос. пред. — І я щасливий, що живу в ту добу й у тій країні, коли й де розум гостро протиставлено всьому кволому, нікчемному, чуттєвому, чим так щедро обдаровує нас природа* (В. Підмогильний); *В поемі* [Лесі Українки] *українську жінку протиставлено московській* (М. Драй-Хмара); *В окремих творах В. Винниченка помітні ознаки неоромантизму (наприклад, у новелі "Момент" різко протиставлено розкіш природи і дисгармонійність світу людського, поезію і прозу життя)* (з наук. літ.).

ПРОТИСТА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протиста́вити** і **протиста́витися.** *Святість, сила, мудрість Бога — безконечні, а тому всяке протиставлення їм є страшна неправда* (В. Барка); *Дехто заперечався. Доводив, що паразити необхідні. Що вони стимулюють здоров'я і ріст творчих форм. Що для поступу необхідні протиставлення різних начал* (О. Бердник).

ПРОТИСТАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протиставля́ти** і **протиставля́тися.** *Протиставляння прекрасного як доброго і Божого та потворного як гріховного і людського широко використовувалось у художньому зображенні біблійних легенд, особливо Страшного суду* (з навч. літ.).

ПРОТИСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОТИСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* протиста́влять; *док. і рідше недок., рідше* **ПРОТИПОСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* протипоста́влять; *док.* 1. *кого, що.* Порівнювати, зіставляти кого-, що-небудь, вказуючи на їх несхожість, різницю, протилежність. *Куліш, знову і знову твердячи, що Котляревський "глузує з наших звичаїв", протиставляє йому в цьому сенсі Квітку, який "перший зрозумів поезію наших народніх* [народних] *звичаїв, яко сем'ї* [сім'ї] *благої, праведно людської"* (І. Дзюба).

2. *кому, чому.* Спрямовувати щось проти кого-, чого-небудь, протидіючи йому. — *Я шукаю .. любові в вас, .. а ви протиставите мені своє майже божевільне недовір'я* (О. Кобилянська); *Треба тим споминам протиставити дійсність* (Б. Лепкий); — *Ось тобі відповідь, доню, на запитання — що може злоба протиставити розумові. Чорний вогонь руйнації проти ясного вогню знання* (О. Бердник); // *у сполуч. зі сл.* с е б е. Вважати себе значнішим, розумнішим, ніж хто-, що-небудь, не погоджуватися з чиїмись думками, поглядами і т. ін. — *Ви невдоволені зробленим. Весь час протиставляєте себе колективові, більшості* (П. Загребельний).

ПРОТИСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.,* **ПРОТИСТА́ВИТИСЯ,** иться; *мн.* протиста́вляться; *док. і рідше недок., рідше* **ПРОТИПОСТА́ВИТИСЯ,** иться; *мн.* протипоста́вляться; *док.* Перебувати в зіставленні з кимось, чимось, що є несхожим, протилежним, іншим. — *Завойовники в науці, добрі наміри яких так часто колись протиставлялися злим намірам завойовників у політиці, сьогодні об'єдналися з останніми і йдуть шляхом, який нікуди не веде* (П. Загребельний); *Марноті життя* [у поезії Т. Шевченка], *хай і в шатах гоноровитого благополуччя, протиставляється душевний спокій, який дає воля серця* (І. Дзюба); *Кохання платонічне, вічне й кохання людське, земне знову протиставляться в одній з найкращих Лесиних поем — "Ізольді Білорукій"* (М. Драй-Хмара); *Щоразу, як ти протиставишся гріхові, як розриваєш мотузки, що в'яжуть тебе з речами чи людьми, щоб злучитися з Ісусом Христом, ти поглиблюєш і поширюєш в собі правдиву свободу* (з рел.-церк. літ.).

ПРОТИСТА́ВНИЙ, а, е. 1. Який полягає в протиставленні. *Я зрозумів, що він і я в цьому сонці, тиші і дні залишаємося особами протиставними. Я бажав мирного оясregistered нення та спокою, отже, до молитви готовий був, а він пробував у сум'ятті, що його насіяв таки я, а може, воно насіялося туди раніше* (Валерій Шевчук); *Відправним пунктом трансформації категорії трагічного для західної культури XX ст. можна вважати формування "трагічного почуття існування", що стало домінуючим і протиставним щодо всіх інших поглядів на життя* (з наук. літ.).

2. *лінгв.* Який з'єднує однорідні члени речення або частини складносурядного речення, пов'язані смисловим зв'язком протиставлення. *Смислові відношення між однорідними членами речення можуть бути єднальними, протиставними, розділовими* (з навч. літ.); *Складносурядним реченням з протиставними відношеннями і зі сполучником але, характерним для літературної мови, у говорах південно-східного наріччя часто відповідають конструкції із сполучниками а, та* (з наук. літ.).

ПРОТИСТА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Прикм. до **протиста́вний.** *Друга половина XX ст. позначилася позицією молодих митців, для яких протиставність попередникам залишається нормою донині, що й відбилося в поняттях "шістдесятники", "сімдесятники", "вісімдесятники"* (з наук. літ.); *Саме життя довело не лише непримиренну різницю, але й протиставність народів московського й українського* (з наук. літ.); *Специфічна сила фольклору і паремійного жанру як його складової частини полягає саме в різноманітті, протиставності, існуванні взаємовиключних тенденцій* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИСТАРИ́ТЕЛЬ, ю, *ч., фіз., хім.* Речовина, яка сповільнює процес старіння каучуку та гуми при їх зберіганні й експлуатації. *Найбільш ефективним для захисту гум від озонного старіння є одночасне використання фізичних та хімічних протистарителів* (з наук. літ.).

ПРОТИ́СТИ, ів, *мн. (одн.* **проти́ст,** а, *ч.), біол.* Спільна назва всіх одноклітинних організмів. *Багато протистів є збудниками хвороб людини (наприклад, малярії). Виявляється, що й сонна хвороба також спричиняється протистом* (з наук.-попул. літ.); *— Дивні біологічні структури під мікроскопом. Ти розумієш — вода, певні розчини, слабкий електричний струм. Виникають структури, схожі на протистів, діляться, поглинають один одного* (О. Бердник).

ПРОТИСТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біології, що вивчає протистів. *Значний розвиток протистологія отримала з розвитком мікроскопічної техніки й методів молекулярної біології та геноміки* (з наук. літ.); *Одним з основоположників протистології та бактеріології був Л. Ценковський* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИСТОЯ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **протистоя́ти.** *Скрізь по світу конфлікти, сутички, протистояння* (Л. Костенко); *Добра людина стоїть мовби поряд, пліч-о-пліч з людьми, зла — навпроти, у постійному протистоянні* (І. Жиленко); *Саме дід Герасим казав колись.., що добро і краса творять у всьому світі, а найперш у природі, протистояння злу, що все у природі злагоджене, узгоджене і відповідає одне одному* (Ю. Покальчук).

2. *астр.* Положення планети, у якому вона спостерігається із Землі в напрямі, протилежному щодо Сонця. *Червона планета Марс .. то наближається до нас під час протистояння, то знову віддаляється кудись на околиці сонячної системи* (О. Гончар).

△ **(1) Вели́ке протистоя́ння,** *астр.* — положення, при якому планети Марс, Юпітер, Сатурн, Нептун та Уран перебувають на найкоротшій відстані від Землі. *Під час великих протистоянь, що повторюються кожні 15–17 років, відстань між Марсом і Землею скорочується приблизно до 56 мільйонів кілометрів* (з наук. літ.).

ПРОТИСТОЯ́ТИ, ою́, ої́ш, *недок., кому, чому.* 1. Бути протилежним до кого-, чого-небудь, суперечити комусь, чомусь. *Я благав його .. забути назавжди своє дурне припущення, яке абсолютно протистоїть тверезому глуздові* (М. Дашкієв); *Наразі, здається, тільки Ю. Шевельовим завважено було, що Україна і Росія протистоять собі навзаєм у Шевченка, як "денний" і "нічний" пейзажі, як погідне, сонячне літо — і ніч "туманів і хуртовин, мряки й примарних вогників, що виринають із тьми, нізвідки, мов очі Сатани"* (О. Забужко).

2. Чинити опір дії, напору кого-, чого-небудь, витримувати напір з боку когось, чогось. *Взяв гору не психоз жаху, а свідомість великого обов'язку. Хтось мусить протистояти ворогові* (І. Багряний); *Літаків було надто багато, Ернан Раміро не міг протистояти нападові цілої ескадрильї* (В. Владко); *Ніжні пісенні дерева, де беруть вони* [тополі] *силу, оту пружинисту міць протистояти вічним вітрам та буранам?* (О. Гончар); * Образно. *Мудрість, яка прийшла до тебе з досвідом прожитих літ, здатна перетворити твої думки на вчинки, що зможуть свідомо протистояти злу* (Г. Пагутяк); // *перен.* Опираючись, протидіючи кому-, чому-небудь, не давати йому можливості перемогти, поширитися, мати вплив на когось, щось і т. ін. *Ямпольський довго не піддавався, пробував протистояти Горбенкові, але нічого з цього не вийшло* (Я. Гримайло); *Битися Максим не вмів і не любив .. Але протистояти насильству вважав за обов'язок* (А. Кокотюха).

ПРОТИСУДО́МНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування судом, для їх профілактики. *Протисудомні ліки допомагають нормалізувати шлях нервових імпульсів по нервових клітинах, що допомагає запобігти судомам або лікувати їх* (з наук. літ.); *В основному протисудомні препарати застосовуються для людей, які страждають на епілепсію* (з навч. літ.).

2. Спрямований проти судом, їх виникнення. *Для припинення судом уводять сульфат магнію, що має протисудомну і седативну дію, надає також сечогінний і гіпотензивний ефект* (з навч. літ.); *Барбаміл .. Дія. Наркотична, снодійна, заспокійлива і протисудомна. Сон наступає швидко, триває 6–8 год* (І. Карпа).

ПРОТИСУПУ́ТНИКОВИЙ, а, е, *військ.* Признач. для знищення космічних апаратів противника, що використовуються з навігаційною та розвідувальною метою, для захисту від них. *Індія успішно провела випробування протисупутникової ракети під назвою "Місія Шакті", збивши супутник на низькій навколоземній орбіті* (із журн.).

ПРОТИСУСПІ́ЛЬНИЙ, а, е. Ворожий суспільству, спрямований проти суспільства, його законів; асоціальний. *— Куди поїдемо? — спитав я. — Нікуди. Покатаємося по колу й повернемося назад, — відповіла Юкі. — Протисуспільний вчинок. Даремна трата бензину, — сказав я* (І. Дзюб, пер. з тв. Х. Муракамі); *Суспільні протиріччя, викликані надмірним перерозподілом праці, ослабнуть, стане менше протисуспільних проявів, зміцниться мораль суспільства, ослабне корупція* (з газ.).

ПРОТИСЯ́ЙВО, а, *с., астр.* Те саме, що **протися́яння.** *У тропічному поясі Землі яскравість зодіакального світла біля горизонту зрівнюється з яскравістю Молочного Шляху. З тієї ж причини виникає і протисяйво в протилежній від Сонця точці неба* (з навч. літ.).

ПРОТИСЯ́ЯННЯ, я, *с., астр.* Світла пляма овальної форми, яка з'являється на нічному небі діаметрально протилежно до Сонця; протисіяння, протисяйво. *Едвард Емерсон Барнард — американський астроном, який у 1883 р. незалежно від інших відкрив протисяяння і після тривалих спостережень цього явища зумів в 1918 р. правильно пояснити його природу* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИТА́НКОВИЙ, а, е, *військ.* Признач. для боротьби з танками противника, для захисту від них. *Сьогодні протитанкові ракетні комплекси стали найбільш ефективним засобом у боротьбі з танками й іншими броньованими цілями на дальностях до 6000 м* (з навч. літ.); *Почалася війна. Чоловіки пішли в армію, а ми протитанкові рови риємо вподовж Дніпра* (О. Гончар); *Андрій скотився в бліндаж і кинувся до полички для гранат. Такі полички він наказав робити на всіх вогневих, і там завжди зберігався запас протитанкових гранат* (П. Загребельний); *Кількома влучними пострілами з протитанкової зброї повстанці змусили потяг завмерти* (М. Андрусяк).

ПРОТИТЕПЛОВИ́Й, а́, е́. Признач. для захисту від впливу високої температури, теплового впливу. *Розроблена математична модель може бути використана під час проєктування засобів індивідуального протитеплового захисту рятувальників, які виконують пожежно-рятувальні, аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи* (з наук. літ.); *Можлива суперечлива ситуація, коли висока теплова навантага від пожежі вимагає використання потужних засобів протитеплового захисту, але їх використання призводить до переохолодження рятувальників та обмерзання амуніції* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТИТЕЧІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до протитечії. *Освітлена вода піднімається через касету доочистки з тонкошаровими елементами, у якій рух доочищеної рідини висхідний, напрямок освітленої води і згущеного осаду протилежний, тобто рух протитечійний* (з наук. літ.); *Вимкніть насос й обережно вийміть трубку за чорну силіконову накладку, а потім приєднайте протитечійний охолоджувач сусла, щоб завершити процес охолодження за стандартною схемою* (з навч. літ.).

ПРОТИТЕЧІ́Я, ї, *ж.* 1. *спец.* Протилежний напрям потоків рідини, газу (у процесі теплообміну або під час хімічних реакцій). *Періодично (раз у 4–10 років) унаслідок атмосферних флуктуацій тепла океанська протитечія прориває́ться далеко на південь і стримує прибережну течію* (з наук. літ.); *Для запобігання перетину профілів температур при послідовному ввімкненні окремих секцій чи теплообмінників завжди слід застосувати протитечію* (з наук. літ.); *Ось, наприклад, острів Аль-Кумр. Він зовсім недалеко від Африки. Та добутися до нього легше від Суматри чи Яви, .. аніж через непевну протоку з її бурхливими течіями та протитечіями!..* (Ю. Логвин).

2. *перен.* Напрям у певній галузі діяльності (політиці, мистецтві, літературі і т. ін.), протилежний до іншої течії (у 8 знач.). *Вплив десталінізації сягнув далеко поза політико-культурні течії та протитечії, у яких рухалися київські інтелектуали* (з наук. літ.).

ПРОТИТИ́СК, у, *ч., фіз.* Тиск, який протидіє іншому тискові (у 2 знач.); протитиснення. *При бурінні свердловин із протитиском на пласт механічна швидкість буріння зменшується в декілька разів* (з наук. літ.); *Відпрацьоване тепло турбін із протитиском може також використовуватися на власні потреби самої теплової електростанції* (з навч. літ.).

ПРОТИТИ́СНЕННЯ, я, *с., фіз.* Те саме, що **протити́ск.** *Спорудження 250-метрових витяжних труб Бурштинської теплоелектростанції вперше у світовій практиці здійснювалося методом протитиснення між залізобетонною оболонкою та цегляним газовідвідним стволом* (із журн.).

ПРОТИТИФО́ЗНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування тифу, для його профілактики. *В той час спалахнула епідемія висипного тифу, і наш спільний друг, академік Писарев, почав роботу над протитифозною вакциною* (М. Дашкієв); *Директор гімназії Олексій Ковбуз .. не повірив, що йому зробили протитифозне щеплення, й попросив письменника Івана Білинкевича, щоб той висмоктав йому отруту; Ковбуз зробив цю саму процедуру приятелеві, й обидва залишилися живі* (Р. Іваничук).

2. Стос. до лікування тифу, запобігання захворюванню. *Для училища було відремонтовано і продезінфіковано приміщення колишнього протитифозного барака, що знаходилося поруч із залізничною станцією* (з навч. літ.).

ПРОТИТІЛА́, тіл, *мн. (одн.* **протиті́ло,** а, *с.), біохім.* Те саме, що **антитіла́.** *Продукування протитіл є переважно функцією клітин плазми в лімфатичних вузлах* (з наук. літ.).

ПРОТИТІ́ЛО *див.* **протитіла́.**

ПРОТИТОРПЕ́ДНИЙ, а, е, *військ.* Признач. для знешкодження торпед противника, для захисту від них. *Використання сучасних систем протиторпедних і протиракетних завад дозволило б значно збільшити стійкість кораблів навіть без значних капіталовкладень та без серйозних змін у конструкції* (з навч. літ.).

ПРОТИТУБЕРКУЛЬО́ЗНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування туберкульозу, для його профілактики. *Важливим завданням пологових закладів є проведення протитуберкульозної вакцинації новонароджених* (з наук. літ.); *Сімейний лікар направив жінку до фтизіатра, там їй призначили протитуберкульозну терапію* (з газ.).

2. Спрямований на боротьбу з туберкульозом. *Перелік протитуберкульозних закладів затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я* (з мови документів).

ПРОТИТУМА́ННИЙ, а, е. Признач. для покращення видимості під час туману, дощу, снігопаду. *Тут ніде було загубитися, довкола панувала пустеля, .. ні будівель, ні людей, ні руху, ні колотнечі, кілька оранжевих протитуманних ліхтарів, бетонний пірс* (П. Загребельний); *Зціпив, стиснув, дивлюся тільки в одну точку, в морок, який чомусь поплив мені назустріч, а з мороку випливли два жовті вогні, схожі на протитуманні фари* (Ю. Мушкетик).

ПРОТИУДА́РНИЙ, а, е. Який захищає від ударів. *В підвалі мріло жовте світло, котре ледве пробивалося через шиби, обклеєні протиударною плівкою* (Л. Кононович); *— От я й думаю, як так вийшло, що цифровий фіксатор розмов прекрасно зберігся, а розташований поряд із ним у такому самому вогнетривкому і протиударному корпусі .. повністю згорів?* (М. Кідрук); *У майбутньому всі мобільні пристрої можуть стати не лише протиударними, але й гнучкими* (із журн.).

ПРОТИУРЯДО́ВИЙ, а, е. Спрямований проти уряду. *— У моїх словах немає нічого протиурядового, — сказав трохи злякано горбун і замовк остаточно* (Валерій Шевчук); *У складі самої Директорії та кабінету міністрів відбулися серйозні зміни, спричинені конфліктом усередини українського політичного руху, що вилився в нелегітимні протиурядові виступи й став на заваді консолідації проводу УНР* (з наук. літ.).

ПРОТИФІЛЬТРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який перешкоджає витоку води крізь ґрунт, пов'язаний із боротьбою проти такого витоку. *Вимоги до конструкції протифільтраційних екранів земляних амбарів для накопичення і зберігання відходів буріння визначаються класом токсичності відходів* (з наук. літ.); *Сучасні протифільтраційні засоби не завжди дають змогу повністю усунути фільтрацію води та ліквідувати її негативні наслідки* (із журн.).

ПРОТИХІМІ́ЧНИЙ, а, е. Признач. для захисту від хімічних отруйних речовин. *Він перебував у місті під час бомбардування, був свідком пожеж, паніки серед цивільного населення в перші хвилини, а потім виняткової організованості і героїчної роботи команд протиповітряної та протихімічної оборони і, нарешті, повітряного бою над містом* (М. Трублаїні); *Індивідуальний протихімічний пакет призначений для надання першої самопомочі при ураженні крапельно-рідкими отруйними речовинами* (з навч. літ.).

ПРОТИХОЛЕ́РНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування холери, для її профілактики. *Бактеріологу та епідеміологу В. Хавкіну світ зобов'язаний введенням у практику протихолерної вакцини, яку він у 1892 році випробував на собі* (з наук.-попул. літ.).

2. Спрямований на боротьбу з холерою, на протидію їй. *На початку 1893 р. спеціальна нарада лікарів і представників повітових управ, зважаючи на набутий досвід, удосконалила губернський протихолерний план. Завдяки ухваленим заходам епідемія, що знову почалася влітку 1893 р., мала вже менші обсяги* (з наук. літ.); *У системі протихолерних заходів значне місце займають лабораторні методи дослідження, основним серед яких є бактеріологічний* (з навч. літ.).

ПРОТИЦИНГО́ТНИЙ, а, е. Стос. до лікування цинги, її профілактики. *4 квітня 1932 року біохімік Чарльз Глен Кінг із США вперше виділив вітамін С з лимонного соку для вивчення протицинготної активності на морських свинках* (з наук.-попул. літ.); *Плоди, листя та кора актинідій здавна включені в реєстр лікарських засобів східної медицини. Багатьма східними народами з лікувальною метою найчастіше використовувались плоди, котрі вважаються ефективним протиглисним та протицинготним засобом* (із журн.).

ПРО́ТИЧКА, и, *ж., розм.* Металевий прутик для чищення люльки. *Налапавши й витягши люльку, довго він довбався в ній протичкою* (Панас Мирний); *Василь пішов шукати брата Петра. Той сидів на призьбі під куренем, сердито колупаючи в своїй люльці залізною протичкою* (А. Кащенко); *Він набиває свою люльку з мідяною протичкою, оздоблену бляшками, з довгим цибухом* (Л. Смілянський).

ПРОТИЧОВНО́ВИ́Й, о́ва́, о́ве́, *військ.* Признач. для знешкодження ворожих підводних човнів, для боротьби з ними. *Протичовнові літаки входять до складу протичовнової авіації військово-морських або повітряних сил країн і становлять один із головних елементів сил оборони* (з наук.-попул. літ.); *У квітні 1992 року особовий склад 316-ї окремої протичовнової авіаційної ескадрильї склав присягу на вірність народу України* (з навч. літ.); *Незабаром штаб зреагував на донесення Жербицького: біля входу в бухту з'явився сірий довгий есмінець у супроводі протичовнових катерів та підводних човнів* (І. Росоховатський).

ПРОТИЧУ́МНИЙ, а, е. 1. Признач. для лікування чуми, для її профілактики. *Одне з найважливіших досягнень Данила Самойловича — те, що він винайшов та практикував протичумне щеплення, що привело до успішних результатів лікування цієї хвороби* (з наук.-попул. літ.); *Протичумний костюм — це комплект спеціального одягу, який одягають для роботи в умовах можливого зараження збудниками особливо небезпечних інфекцій* (з навч. літ.).

2. Стос. до лікування чуми, запобігання захворюванню. *З 1897 року, коли до Індії було послано протичумну експедицію, в складі якої був славнозвісний український вчений Заболотний, ця допомога перетворилася майже на обов'язок* (М. Дашкієв); — *На жаль, .. я нічим таким науці прислужитись не міг, на особливі заслуги перед людством не претендую, хоча в протичумних акціях певну участь брати справді-таки довелось* (О. Гончар).

ПРОТИШО́КОВИЙ, а, е. Признач. для запобігання шоку, для боротьби з його наслідками. *У вагончику, накинувши білий халат, дівчина відчула себе впевненіше. Прокип'ятивши шприц з довжелезною голкою.., зробила своєму першому пацієнтові протишоковий укол* (О. Гончар); *Перша допомога при термічних опіках — це охолодження місця опіку та протишокові заходи* (з навч. літ.).

ПРОТИШУМОВИ́Й, а́, е́. Признач. для захисту від шкідливої дії шуму; антишумовий. *Унаслідок впровадження протишумових заходів (установлення шумоглушителів) знижено шум з 94–108 до 70–71 децибелів, що дозволило збільшити питому вагу тривалості фази підвищеної працездатності в загальному фонді робочого дня (в середньому по ділянці)* (з навч. літ.); *Протишумові навушники з функцією автоматичного регулювання рівня гучності зовнішніх звуків допомагають зосередитися на роботі і спілкуватися з колегами в шумному середовищі* (з мови реклами).

ПРО́ТІЙ, ю, *ч., хім.* Легкий, найбільш поширений у природі ізотоп водню, ядро якого складається з одного протона. *Сірководень миттєво обмінює свій протій на дейтерій* (з наук.-попул. літ.); *Водень має три ізотопи: протій (легкий ізотоп), дейтерій (важкий) і тритій (надважкий)* (із журн.).

ПРОТІ́К, то́ку, *ч.* Те саме, що **прото́ка.** *Вже наші пішоходи минули вузький протік тухольського потоку і вийшли на ясний світ* (І. Франко); *Небо на сході починає біліти — світлішають разом із ним і води протоків та озер, що вночі були темні, як домовина* (А. Кащенко); *Імператор Василь .. стояв .. біля вікна своїх покоїв, підставляючи обличчя, шию, груди свіжому вітерцеві, що повівав з протоків Пропонтиди* (С. Скляренко); *Кісти можуть виникати внаслідок закупорювання протоків будь-яких залоз, змертвіння (некрозу) тканини і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *В останні тижні вагітності печінка зміщується вгору і вправо, трохи збільшується. Відмічається розширення жовчних протоків* (з навч. літ.).

ПРОТІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протіка́ти.** *Слід посилити контроль за двигунами й паливними системами через регулювання подачі пального й мастил, не допускаючи їх протікання* (з навч. літ.); *Втомившись від постійного протікання дахів у вологий сезон і невгамовних популяцій змій і ящірок на стріхах і під ліжком, зітхнув і повернувся* [мрійник] *до своєї Ірландії* (І. Карпа); *Ніщо не сприймається так боляче, як брутальне втручання випадку в стале, рівномірне протікання життя, коли більш-менш знаєш, що буде увечері, що буде завтра чи в недалекому майбутньому* (А. Дністровий).

ПРОТІКА́ТИ, а́є, *недок.,* **ПРОТЕКТИ́,** ече́; *мин. ч.* проті́к, текла́, ло́; *док.* 1. *перев. недок.* Проходити де-небудь, по якійсь місцевості своєю течією. *Ой у полі та криниченька, З неї вода рине... Рине вода, протікає По тихій долині* (з народної пісні); *Коло самого Канева Дніпро протікає двома рукавами, якраз так, як коло Києва* (І. Нечуй-Левицький); *Настали теплі весняні дні. Потік, що протікає вздовж нашого села, зашумів* (М. Томчаній); *Довкола громадилися гори, в долині протікав потічок* (О. Бердник); * Образно. *Життя — безмежна кармазинова ріка, і протікає вона по віках невідомо відкіля і невідомо куди* (М. Хвильовий); *Протікають асфальти з міста — сизі стрічки в широкім полі* (А. Малишко); // Переміщаючись, текти в чомусь (про воду або іншу рідину). *Кожен тип судини має просвіт — порожнистий прохід, по якому протікає кров* (з навч. літ.).

2. Просочуватися, проникати крізь що-небудь, кудись (про воду або іншу рідину). *Мов крізь сито, крізь стелю вода протікала* (Леся Українка); *Треба було хатчину наново пошити; через перестарілу солому, що майже зовсім загнила, протікає добре дощ* (О. Кобилянська); *Крізь .. наскорі* [наскоро] *наложену перев'язку протікала кров* (Б. Лепкий); *Козаки вибили двері і познаходили навіть тих, хто сховався у вежах та на горищі. Кров протекла звідти і навіть через два століття її сліди було ще видно* (Г. Пагутяк); * Образно. *Високими ріками протікало проміння з-за хмар; захоплювало в свою течію темно-зелений сосновник на горбі, оточений сірим парканом* (В. Барка); *Говорила* [Варя] *йому, що коли тільки в їхні стосунки почне протікати холодна вода, кожний вільний робити, що йому завгодно* (Г. Епік).

3. Пропускати крізь себе воду, рідину, вологу. — *На осінь, мамо, треба неодмінно перекрити верх — буде протікать* (С. Васильченко); *Максим стояв байдуже й дивився на свої ноги, на свої подерті бурки, взуті ще вчора в нові-новісінькі калоші (бо старі протікали)* (І. Багряний); *Блищить ріка, метляв вітер чуба, і сонце світить гаряче. А човен довбаний із дуба, такий вовік не протече* (Л. Костенко); // *безос. Коли пригнав* [пастух] *худобу на толоку, перша його річ була оглянути буду та позатикати соломою діри, щоби не протікало* (Л. Мартович); *Десь протікало. Якщо не запобігти лиху, судно через кілька годин піде на дно* (В. Малик).

4. Проходити, минати (про час, період життя і т. ін.). *Так протікали дні .. серед безлюддя, тиші і чистоти* (М. Коцюбинський); *Час протікав тут шалено швидко, догнати його було справді неможливо* (С. Андрухович); *Не жаль мені життя, ні світа, Не жаль, що марно кращі літа У горю* [горі] *й праці протекли* (І. Франко); *Шумлять дуби в степу широкім, Моя тут юність протекла* (Л. Забашта); *Дитинство моє протекло серед книжок* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); // Відбуватися, здійснюватися в часі. *Дальше розмова протікала в такому ж дусі і була така ж нудна, як і сама спека* (М. Хвильовий); *Зазвичай усі її стосунки починалися ейфорійним вибухом, протікали бурхливо й миттєво завершувалися черговою трагедією* (Н. Сняданко); *Розмова увірвалась нагло, і протекла велика пауза* (Ю. Яновський).

ПРО́ТІР, тора, *ч., діал.* Голка без вушка. *Хто хоче собаку з світа згубити, той дасть їй протора з'їсти* (Сл. Б. Грінченка); *Тимко примірявся .. і послав перший протір чорному псові* (Ю. Логвин).

ПРОТІ́С, те́су, *ч.* 1. *спец.* Дія за знач. **протеса́ти, проті́сувати.**

2. *спец.* Протесане місце на чому-небудь, у чомусь.

3. *діал.* Уздовж розпиляний стовбур дерева, колоди. *Поплила пісня під саме небо, — люди рубали протеси, затесували кілля, лупали камінь, як сир* (К. Гриневичева); *По тому, як зв'язані зруби, видно чи хату складав терплячий і вміючий майстер, котрий із окремих протесів склав монолітну стіну, чи недбалий майстер, який поклав зруб як-небудь* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проті́сувати.** *Для протісування дерева використовували спеціальну сокиру (тесак), яка мала широке (30 см) лезо, загострене на один бік* (з наук. літ.); *На півночі Рівненщини бруси виготовляли шляхом протісування двох бокових площин колод, на півдні — протісуючи колоду з чотирьох боків* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОТЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док., що.* 1. Тешучи, виготовляти або вирівнювати що-небудь. *Із зовнішнього боку клітей-зрубів протісували горизонтальні отвори-стрільниці, з яких добре прострілювалися підступи до укріплення* (з наук. літ.); *Стіни поліської хати зводили переважно із соснового лісу, іноді брали осокор, липу чи іншу деревину. Для їх виготовлення колоду розколювали і протісували або різали на тартаках чи спеціальною ручною пилкою* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Вода протесала в гірській породі собі шлях у долину* (із журн.).

2. *тільки док., також без прям. дод.* Потесати (у 2 знач.) певний час. *Протесавши вручну дошку з пів години, ми зрозуміли, що треба шукати якийсь електричний пристрій* (із журн.).

ПРОТІ́ЧНИЙ *див.* **прото́чний.**

ПРОТІ́ЧНІСТЬ *див.* **прото́чність.**

ПРОТІ́ЧОК, чка, *ч., рідко.* Зменш.-пестл. до **проті́к.** — *А це тобі й перехід! — скрикнув Кирило, спускаючись з гори в балку, посеред котрої пробігав невеличкий протічок* (Панас Мирний); *Він ставав посеред гірських протічків і спритно пересаджував Любочку з берега на берег* (Іван Ле).

ПРО́ТКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протка́ти.** *Ніби все гаразд. І проткана блискучими нитками сукня, і волосся, яке довго зачісувала* [Світозара] *перед дзеркалом* (А. Хижняк); *Графиня Ода разом із Журиною вибрала весільні шати для Євпраксії: проткании легким золотом прозорий ромейський плат, накинутий на голову мовби недбало, але вміло й гарно зібраний довкола в м'які брижі, плат увінчано золотим вінцем* (П. Загребельний); *А певно, що дуже багатих козаків дитина, бо така на ньому сорочка .. і пояс коштовний, шовковою ниткою протканий* (Ю. Логвин); * Образно. *Тільки на полуночі були нескінченні ліси та драговиння, а тут протканий тирсою безмежний степ* (І. Білик); // **про́ткано,** *безос. пред. Шматок шовкової тканини (трикутної форми) — один із багатьох, що найкраще зберігся. Шовкову тканину проткано мідяними визолоченими нитками* (з наук. літ.).

ПРОТКА́ТИ, тчу́, тче́ш, *док., що.* 1. Виткати візерунок, малюнок і т. ін. на чому-небудь. *А той невірний — кого закличе і кому повірить біль свій і розпач свій? Крикне слово призиву, а пустка лише розрегочеться луною порожнечі, дихне диханням запустіння, павук протче непрозоро-темну завісу свою* (Г. Хоткевич); * Образно. *Чи ж не проткали ці роки срібними нитками Магдалининих кіс?* (Н. Королева).

2. Виткати, виготовивши способом ткання (килим, тканину і т. ін.). *Щоб гобелен по краях не був рихлим і мав нормальну щільність, потрібно через кожні 2–3 сантиметри роботи проткати дві-три крайні нитки основи* (з навч. літ.).

3. *також без прям. дод.* Поткати (у 2 знач.) певний час. *24 жовтня 1941 року в Луганську був розстріляний за зневагу до колгоспного ладу 36-річний гармаш Федір Сулима з села Павлівщини, який наспівував: "Сидить баба на рядні, заробляє трудодні. Проткала сорок день, заробила трудодень"* (з мемуарної літ.).

ПРОТКНУ́ТИ *див.* **протика́ти.**

ПРОТКНУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проткну́ти.** *Ледь помітно здригнувся проткнутий голкою м'яз. Хрипкий стогін зірвався з уст жінки* (М. Дашкієв); *Арсен .. затіпався од хрипкого старечого реготу. То була газета, проткнута в кількох місцях сизими голками, а з-під неї стримів гострий їжачий писок* (Григір Тютюнник); *Обід був пісний, такий подають тільки наймитам — юшка з плотвицею, закраплена олією, накапаною крізь проткнуту в пробці швайкою дірку* (Ю. Мушкетик); *Будівля була крита оцинкованою бляхою і проткнута трьома вентиляційними трубами* (І. Дзюб, пер. з тв. Х. Муракамі).

ПРОТКНУ́ТИСЯ *див.* **протика́тися.**

ПРОТЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **протлі́ти.** *Я безперешкодно віддався тим заповітним мандрівкам і, може, не повертався б з них ціле життя до цього старовинного протлілого дому, коли б не настав мій смертний час* (В. Земляк); *Кілька тижнів день у день перебував отець Миколай в церковному книгосховиці, де тяжів сопух протлілих книг і рукописів, списаних кириличними, латинськими, а деякі й глаголичними літерами на пергаменті й пожовклому папері. який під дотиком кришився* (Р. Іваничук); *Скільки жив, стільки й нидів торбешником; звук зшивання злидарського полотна переслідував по торбешних дорогах, .. звук неміцної, роздертої на клунок, матерії з напірника, звук тріснутої на спині, протлілої від поту, сорочки* (Є. Пашковський).

ПРОТЛІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Тліючи (у 1 знач.), стати дірявим, зіпсуватися. *Човен протлів;* * Образно. *Коли протліла згага живоднів, ураз попустить серце, ніби напад нагальної недуги, в смертний запад, у феєричні полиски жалів* (В. Стус).

2. *тільки 3 ос.* Тліючи (у 2 знач.), прогоріти. *Прохопився* [Іван] *аж тоді, коли його протверезив біль, — і побачив, що солома, на котрій спав, палає ярким огнем, — що навіть сорочка на нім протліла* (І. Франко).

3. *перен.* Тліти (у 3 знач.) якийсь час. *Життєвим девізом батька було: "Життя потрібно прожити, а не протліти!"* (із журн.).

ПРОТНУ́ТИ *див.* **протина́ти.**

ПРОТО... Перша частина складних слів, що вказує на: 1) первинність, першооснову, давність або попередній етап розвитку чого-небудь, напр.: протоіндí́йський, протоісто́рія, протопла́зма; 2) першість за рангом, найвищий ступінь, напр.: протоієре́й, протодия́кон.

ПРОТОАТМОСФЕ́РА, и, *ж., астр.* Газова оболонка планети до початку певних фізичних, хімічних і біологічних процесів у її надрах і на поверхні, що передували виникненню атмосфери. *Протоатмосфера Землі була подібною до нинішньої атмосфери Венери і складалася переважно з водню, домішок метану та аміаку* (з наук. літ.).

ПРОТОВКТИ́, вчу́, вче́ш, *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **товкти́** 1. *Для приготування картопляних зраз картоплю потрібно відварити в мундирах, трохи остудити, очистити, протовкти або пропустити через м'ясорубку, додати яйце, сіль, борошно* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **проштовха́ти** 1. *Воєвода з Наумом, криті вітровим шумом, Добули з ладівниці набої. Відкусили зубами, протовкли шомполами, Підіймають рушниці обоє* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

3. Потовкти (у 5 знач.) певний час.

ПРО́ТОВП, у, *ч., заст.* Прохід крізь натовп, юрбу. *Лагодивсь .. шукати собі протовпу до кафедри* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОТО́ВПИТИСЯ *див.* **прото́вплюватися.**

ПРОТО́ВПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОТО́ВПИТИСЯ,** плюся, пишся; *мн.* прото́впляться; *док., розм.* Штовхаючись, проходити, пробиратися крізь натовп куди-небудь. *Гаряче дихаючи й поблискуючи очима, протовплювались до веранди три якісь зловісні силуети* (С. Васильченко); *І раптом зала вибухнула шаленим шквалом оплесків. Хтось щось кричав, хтось навпростець протовплювався до того місця, де ще у чарах пісні стояв Тарас...* (Василь Шевчук); *— Ну, кого сьогодні забудуть? — потирав руки Рустем, протовплюючись наперед, бо знав, що без його дотепів султанові й ложка в рот не полізе* (П. Загребельний); *Людей стояло на площі сила-силенна, не можна було протовпитись* (М. Чабанівський); *Вона заглянула в притвір, щоб якось протовпитися в церкву, але там було повно-повнісінько парубків* (В. Малик).

ПРО́ТОВПОМ, *присл., розм.* Проштовхуючись, проштовхавшись. *Мелася й Марковицька протовпом кинулись в гущавину, протислись через стовпище, з великою труднацією промкнулись до столів* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Прибутні води залили береги, поля, села. Вони протовпом мовчки линуть повз пароплав, повз Київ на південь, до моря* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРОТО́ВЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протовкти́.** *У заможних домогосподарствах одними з найпоширеніших інструментів були ковганка і сито, адже середньовічні рецепти вимагали, щоб їжа була дрібно нарізана, протовчена, проціджена і приправлена до і після приготування* (з наук.-попул. літ.); *Завдяки маку (протовченому й запареному) кутя не суха* (із журн.).

ПРОТОГАЛА́КТИКА, и, *ж., астр.* Найперша стадія еволюції галактики — хмара міжзоряного газу на стадії перетворення на галактику. *Процес перетворення хмар газу в протогалактики, а потім у галактики, відбувався досить давно. Вік більшої частини галактик дорівнює віку Всесвіту* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТОГЕ́Н, а, *ч., біол.* Першоджерело, на основі якого сформувався ген. *Протогени можуть бути домінантними або рецесивними, їх наявність буде впливати на прояв ознак у потомства* (з наук. літ.); *Протоген — це ген, який може породжувати нові, інші гени. Він визначає можливі комбінації алелів при наслідуванні* (з навч. літ.); *Заперечувати Божественне начало в людині складно. Навіть цілком розкривши усю формулу ДНК, визначивши для кожної із цих послідовностей свою функцію, учені навряд чи зможуть знайти протоген, тобто першоджерело того, із чого все починалося, і з'ясувати, як, власне, з'явилася людина* (із журн.).

ПРОТОГІ́НІЯ, ї, *ж., бот.* Те саме, що **протерогі́нія.** *Залежно від генотипу сорту та агрометеорологічних умов у фундука спостерігається і протандрія, і протогінія, і гомогамія, тому фази початку і закінчення цвітіння фіксують окремо для жіночих і чоловічих квіток* (з навч. літ.).

ПРОТОГІ́ПУС, а, *ч., палеонт.* Вимерлий трипалий кінь. *У міоценовому періоді в Північній Африці з'явився протогіпус* (з навч. літ.).

ПРОТО́ГРАФ, у, *ч.* Документ, рукопис або машинописний текст, який ліг в основу більш пізніх списків (копій, редакцій і т. ін.). *Вважаємо за можливе віднести до започаткованих св. Серапіоном за підтримки митрополита Кирила справ і створення протографа Архівського хронографа, який, як і "Нестор", став спробою уніфікації всесвітньої та загальноруської історії* (з наук. літ.); *Протограф першого видання "Слова про Ігорів похід" (1800 р.) був утрачений під час війни 1812 р.* (з наук. літ.); *Протографом Ізборника була книга, замовлена болгарським царем Симеоном на початку Х ст.* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТОДЕРЖА́ВА, и, *ж.* Перехідна стадія становлення держави від родоплемінної організації суспільства до найпростішої держави; прототип держави. *Археологи розкопали Зимненське городище, яке було столицею волинської протодержави. А що така протодержава існувала, згадує арабський автор Абуль-Хасан Алі Аль-Масуді (896–956) у своїй книзі "Луки золота й копальні самоцвітів"* (з наук.-попул. літ.); *Історики всього світу сходяться на думці, що протодержава — це величезний прорив у розвитку людства, який виник у результаті природних перетворень та ускладнення структури суспільства* (з навч. літ.); *У Причорномор'ї виникла протодержава готів* (з навч. літ.).

ПРОТОДЕРЖА́ВНИЙ, а, е. Прикм. до **протодержа́ва.** *Значна кількість характерних рис, притаманних судовим системам у соціумах на протодержавному щаблі розвитку (інститут присяги або клятви, ордалії, кровна помста та ін.), на землях сучасної України зберігалася ще впродовж тривалого часу, що ще раз підкреслює наступність державно-правового розвитку на українських теренах* (з наук. літ.); *Протягом VI–VIII ст. союзи слов'янських племен еволюціонували в протодержавні утворення — племінні князівства* (з навч. літ.).

ПРОТОДИЯ́КОН, а, *ч., церк.* Старший диякон. [П у з и р:] *Знаєте, я б на вашім місці з таким чудовим голосом у протодиякони пішов* (І. Карпенко-Карий); *Громовий бас протодиякона гуркотів, відлунюючись у всіх кутках .. храму* (П. Кочура); *В черзі біля ближніх печер нестарий, підперезаний білим шнуром, монах спирався на костура і розказував екскурсоводові, що довгий час після війни тут протодияконом служив* (Є. Пашковський).

ПРОТОДИЯ́КОНСЬКИЙ, а, е, *церк.* Прикм. до **протодия́кон.** *Протодияконське богослужбове облачення православного священника складається зі стихаря, ораря та поручів* (з рел.-церк. літ.); // *розм.* Такий, як у протодиякона. *Цей ледацюга мав протодияконський бас і ніжну душу* (І. Микитенко); *У світлиці дробилися два голоси. Один тоненький, хриплявий, другий рокітливий, протодияконський* (Григорій Тютюнник).

ПРОТОЄРЕ́Й *див.* **протоієре́й.**

ПРОТОЄРЕ́ЙСЬКИЙ *див.* **протоієре́йський.**

ПРОТОЗІ́РКА, и, *ж., астр.* Щільне згущення газово-пилової космічної речовини, що передує її перетворенню на зірку; протозоря. *При стисненні протозірки її зовнішня і внутрішня температури зростають до моменту, коли температура ядра стане достатньою для виникнення реакції термоядерного синтезу. Тільки після цього протозірка стає зіркою* (з наук.-попул. літ.); *Астрономи виявили скупчення протозірок у сузір'ї Стрільця* (із журн.).

ПРОТОЗІРКО́ВИЙ, а, е, *астр.* Прикм. до **протозі́рка;** протозоряний. *На процес формування зірок і зоряних систем впливають багато факторів, у тому числі й магнітне поле, яке часто сприяє "розриву" протозіркової хмари на два, рідше три фрагменти, кожен із яких під дією гравітації стискається у свою протозірку* (з наук. літ.); *Часто при спостереженні за молодими зірками можна помітити так званий протозірковий диск. Він складається з газу, який підживлює зростання зірки, щоб через мільйони років еволюції вона перетворилася на яскравий та великий об'єкт* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТОЗО́А, *невідм., мн., зоол.* Одноклітинні тваринні організми; найпростіші *(див.* **найпрості́ший** 2). *Як компоненти мікро- і мейофауни водних екосистем, протозоа є важливою їжею для мікроскопічних безхребетних, а також мальків риб* (з наук. літ.); *Якщо ми подивимось на такі прості структури, як протозоа або планктон, то помітимо тільки один вид руху: поступально-зворотний, або рух "вперед — назад" маятника чи пружини* (з наук.-попул. літ.); *Протозоа, як правило, мають розмір близько 2–200 мікрометрів; такі форми добре видно у світловий мікроскоп* (з навч. літ.).

ПРОТОЗО́ЙНИЙ, а, е, *зоол.* Стос. до протозоа. *Завдяки своїм мікроскопічним розмірам протозойні організми здатні поширюватися і заселяти не лише різні тканини організму, але й мають можливість надходити у кровоток та лімфоток* (з наук.-попул. літ.); *Токсоплазмоз — це протозойне захворювання з ураженням лімфатичних вузлів, кишок, легень, інших внутрішніх органів, очей, центральної нервової системи* (з навч. літ.).

ПРОТОЗООЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **протистоло́гія.** *Студенти кафедри зоології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка спеціалізуються у двох напрямках: зоології безхребетних тварин (протозоологія, гельмінтологія) і зоології хребетних тварин (іхтіологія, орнітологія)* (із журн.).

ПРОТОЗОРЯ́, і́, *ж., астр.* Те саме, що **протозі́рка.** *Протозорі є потужними джерелами інфрачервоного випромінювання* (з наук.-попул. літ.); *Під час гравітаційного стискання протозоря випромінює практично половину звільненої потенціальної енергії в навколишній простір. Друга її половина іде на нагрівання речовини самої зорі* (з навч. літ.); *У великих хмарах народжуються сотні протозір. Такі системи, об'єднані спільним походженням, утворюють зоряні скупчення й асоціації* (з навч. літ.).

ПРОТОЗО́РЯНИЙ, а, е, *астр.* Прикм. до **протозоря́;** протозірковий. *У більшості випадків протозоряна хмара, у якій іде формування зорі, розбивається на фрагменти так, що утворюється одразу кілька об'єктів* (з наук.-попул. літ.); *Важливим є факт, що як тільки в центральній зоні спочатку однорідної газової кулі утворюється протозоряне ядро зі значно вищою густиною, то прискорення сили тяжіння біля нього збільшується і відповідно зростає швидкість падіння внутрішніх шарів протозорі на її ядро* (з навч. літ.).

ПРОТОІГУ́МЕН, а, *ч., церк.* Старший серед ігуменів. *Першим відомим на сьогодні дослідженням закарпатського автора, у якому розглядається історія краю, є праця Іоаникія Базиловича "Короткий нарис фундації Федора Корятовича", який упродовж 38 років був протоігуменом Мукачівського монастиря* (з наук. літ.); *1743 р. Почаїв став однією з двох резиденцій протоігумена василіан* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТОІГУ́МЕНСЬКИЙ, а, е, *церк.* Прикм. до **протоігу́мен, протоігу́меня.** *Протоігуменський уряд.*

ПРОТОІГУ́МЕНЯ, і, *ж., церк.* Старша серед ігумень. *Відомою постаттю в Україні була Ірина Янович — українська монахиня-василіанка, учителька, протоігуменя монастиря сестер-василіанок у 1974–1982 роках* (з наук.-попул. літ.); *У 2020 р. новою настоятелькою запорізького монастиря було призначено сестру Лукію Мурашко, яка до цього часу була заступницею протоігумені* (з газ.).

ПРОТОІЄРЕ́Й, *розм.* **ПРОТОЄРЕ́Й,** я, *ч., церк.* Священник, ієрей найвищого чину. — *Балабуха чоловік вчений, займе добру парафію, буде благочинним, а може, і протоєреєм* (І. Нечуй-Левицький); *Їхав через Вербівку в школу второкласну, що єсть біля Вербівки в селі одному, .. протоієрей Полієвкт Сохановський* (А. Тесленко); *Зібрати б у великому українському степу священників різних конфесій, протоієреїв та єпископів, ченців та дияконів* (С. Процюк).

△ **(1) Митрофо́рний протоієре́й,** *церк.* — протоієрей, який має право носити митру. *Митра протоієреєм одягається практично на всі урочисті богослужіння, наприклад літургії Передосвячених Дарів, з читанням Євангелія і з Великим славослів'ям, молебні. А ось служити літургію з відкритими Царськими вратами митрофорний протоієрей не має права* (з рел.-церк. літ.).

ПРОТОІЄРЕ́ЙСЬКИЙ, *розм.* **ПРОТОЄРЕ́ЙСЬКИЙ,** а, е, *церк.* Прикм. до **протоієре́й, протоєре́й.** *О. Артемій і руки опустив: протоєрейського хреста йому все-таки не дали* (І. Нечуй-Левицький); *Білому духовенству були доступні такі нагороди: 1) подяка і благословіння єпархіального архієрея; 2) благословіння Св. Синоду; 3) набедреник; 4) скуфія; 5) камилавка; 6) наперсний хрест; 7) протоієрейський сан; 8) ордени; 9) палиця; 10) кабінетний хрест* (з наук. літ.); // Належний протоієреєві, протоєреєві. *Голова о. Ніколая починає хитатись, потім все нижче і нижче опускається на груди. Протоієрейський його хрест зникає під шпакуватою бородою* (У. Самчук); // *розм.* Такий, як у протоієрея, протоєрея. *З цвинтаря виходить статечний протоієрей з поважною сивою бородою. Такі протоієрейські бороди прикрашали колись випускні картки єпархіальних шкіл і семінарій* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРОТОІСТОРИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **протоісто́рія.** *Для протоісторичного періоду характерна наявність окремих писемних даних, однак основним джерелом даних виступають археологічні свідчення* (з наук. літ.); *Класичними прикладами протоісторичних цивілізацій є ацтеки, інки, міссісіпська культура, ранні слов'яни в античних і візантійських документах, Троя, різні античні народи, що згадуються в давньогрецьких і давньоримських джерелах, та ін.* (з навч. літ.); *Розкопки перед будівництвом житла в Сен-Женьє-де-Фонтеді, на півдні Франції, виявили протоісторичне поселення, побудоване в неоліті й заселене в бронзовому віці* (із журн.).

ПРОТОІСТО́РІЯ, ї, *ж.* 1. Перехідний період між доісторичною епохою та епохою писемної історії. *Для сучасної території України І тис. до н. е. належить до передісторії (протоісторії), посідаючи проміжну ланку між доісторією (повна відсутність писемних пам'яток) та історією (власні писемні документи етносу)* (з навч. літ.).

2. Те, що передує певному періоду, явищу, події і т. ін. *Вуглеводневі сполуки — основа живих організмів, вони містяться й у багатьох метеоритах, які падають на Землю, Марс та інші планети ще з періоду протоісторії Сонячної системи* (з наук.-попул. літ.); *Видання книги про Львівську середню спеціалізовану музичну школу-інтернат ім. Соломії Крушельницької — це особлива історична подія для школи, чиє становлення охоплює буремні роки XX століття, а протоісторія сягає XIX століття* (із журн.).

ПРОТО́КА, и, *ж.* 1. Рукав річки; річка або струмок, що з'єднує дві водойми. *Козаки здалеку вгляділи великі, дивовижні острови, що стояли поруч, розбиваючи Дніпро на три протоки* (А. Кащенко); *Широке й довге озеро Морхова з великими багнищами, з трясовинами, вузькими протоками, хащами різаку й оситнягу — це мисливське привілля* (Б. Антоненко-Давидович); *Всі озерця і ставки сполучалися між собою протоками* (Ю. Смолич); * Образно. *В протоках вулиць клекіт сурми чути, В протоках вулиць чути дзвін підків* (Л. Первомайський).

2. Вузька смуга води між двома ділянками суходолу, яка сполучає два моря, два океани або море з океаном. *Хвилі .. оббризкують камінь, Де у протоці тісній проривається море шалене* (М. Зеров); *Ми пустилися з попутним штормом у вузьку протоку, залишаючи за собою оскаженілий океан* (Ю. Яновський); *— Тож раджу вам спробувати щастя в Ібрії, якщо не хочете плисти зі своїм товаром аж у Північне Помор'я. Або ж повертайте назад і прямуйте через Тегинську протоку до Серединного моря* (О. Авраменко).

3. *анат.* Вузька порожнина, канал у живому організмі. *Хоч печінка та підшлункова залоза мають вивідні протоки, вони є залозами з внутрішньою секрецією* (з наук. літ.); *Мінеральні сульфатні води сприяють підсиленню перистальтики жовчовивідних шляхів, поліпшується відтік із жовчного міхура і проток, що допомагає виведенню продуктів запалення* (з навч. літ.).

ПРОТОКО́Л, у, *ч.* 1. Документ, який містить запис усього, про що йшла мова на зборах, засіданні, допиті і т. ін. *Цей начальник над усе любив накази й протоколи, в яких він бачив дзеркало своєї роботи. Він дуже пильнував їх і вимагав, щоб у протоколах неодмінно фіксувалося, хто саме промовив і що* (Б. Антоненко-Давидович); *Слідчий натужно скрипів пером, закінчуючи складати протокол дізнання* (П. Колесник); *— Запиши до протоколу моє прізвище* (Р. Андріяшик); *— У мене реєстр є! Справжній! А протокол зборів підроблений. Там є підписи акціонерів, яких тоді не було* (Люко Дашвар).

2. Документ, який засвідчує певний факт, подію і т. ін. *Почтмейстер* [поштмейстер] *роздер конверт і конфіскував ті нещасні і невинні вирізки* [з газет] *.. Звісно, я зажадав протоколу і буду скаржитися* (М. Коцюбинський); *Кілька разів Саня сама відносила протоколи аналізів до цеху* (Ю. Шовкопляс); *Вранці, годині об 11-й, прийшов дільничний .. Він склав протокол про моє затримання* (Ю. Покальчук).

3. Писемна угода між державами; одна з назв міжнародного договору. *Україна є суверенною стороною 26 багатосторонніх міжнародних договорів та 3 протоколів у галузі охорони довкілля* (з наук. літ.); *Головною метою Кіотського протоколу є стабілізація рівня концентрації парникових газів в атмосфері на рівні, який не допускав би небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему планети* (з навч. літ.).

4. Сукупність правил поведінки, норм та традицій на офіційних і неофіційних зустрічах. *Дипломатичний протокол є складовою дипломатії і формою, яка створює відповідні умови відносин між державами, урядами на основі миру, взаємоповаги, дружби* (з наук.-попул. літ.); *Протокол визначає межі, методи, поведінку й етикет, встановлює правила офіційного та особистого листування, тобто все необхідне кожному учаснику ділового спілкування* (з навч. літ.).

5. *інформ.* Сукупність правил, які задають формати повідомлень і процедури, що дозволяють комп'ютерам і прикладним програмам обмінюватися інформацією. *Сукупність семантичних та синтаксичних правил протоколу визначають поведінку комп'ютерів і програм під час їх взаємодії в мережі* (з наук. літ.); *Завдяки протоколам будь-який хост-отримувач може зрозуміти надіслане йому повідомлення* (з навч. літ.).

△ **(1) Протоко́л передава́ння да́них,** *інформ.* — єдині правила кодування й передавання інформації в мережі зв'язку, які є результатом домовленості розробників комп'ютерних мереж. *Протокол передавання даних — це стандарт, який описує правила взаємодії функціональних блоків при передаванні даних* (з навч. літ.).

ПРОТОКОЛІ́ЗМ, у, *ч., книжн.* Стиль викладу, властивий протоколу. *К. Гордієнко не обмежується самими рамками художньої літератури, а ставить питання далеко ширше — про впливи канцелярщини й протоколізму на живу мову народу, про змагання шаблону й штампу з образністю слова* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРОТОКОЛІ́СТ, а, *ч.* 1. *заст.* Дрібний чиновник, який веде протоколи (у суді, канцелярії і т. ін.). *Йосип Гнатович добре пам'ятав, як поважали товариші по службі нового протоколіста — вчорашнього учня семінарії, віддавали належне його освіченості, вмінню швидко і гарно скласти вихідний папір* (Б. Левін); *У двері встромилися пики головного наглядача й писарчука-протоколіста* (Ю. Хорунжий); *— Протоколісте, чи записали ви всі попередні відповіді обвинуваченого?* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. Той, хто відповідає за дотримання протоколу (у 4 знач.). *Головний протоколіст Президента Ігор Брусило: "У протоколі немає дрібниць, він складається з деталей"* (з газ.).

ПРОТОКОЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **протоколіст** 2. *Як писала наша легендарна українська протоколістка Галина Науменко: "Протокол, як і вся дипломатія, неймовірно консервативний, але існує національний нюанс"* (з газ.).

ПРОТОКО́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до протоколу. *Потім склали присягу два нових сенатори, обрані у світах Периферії. Законність їхнього обрання підтвердив Протокольний комітет, голова якого виступив з розлогим повідомленням* (В. Єшкілєв); *Після урочистого підписання договіру щодо реалізації міжнародної програми сторони погодили перші кроки співпраці під протокольний запис та скоординували дії для започаткування формування проєктів* (з газ.); *Організаційно-протокольне забезпечення візитів вищих посадових осіб іноземних держав в Україну має особливості, пов'язані з протокольним статусом візиту* (з навч. літ.).

2. Власт. протоколу, такий, як у протоколі. *Слово може стояти у фразі на своєму місці, й усю фразу граматично правильно побудовано, але це далеко ще не все, щоб фраза не була сірою, протокольною, а слово — анемічним, образно-безсилим* (Б. Антоненко-Давидович); *Так звані протокольні речення, в яких повинні були записуватися прості сприйняття фактів, завжди містять уже низку передумов, які сягають далеко за рамки лише чуттєвих вражень* (з наук. літ.); * Образно. *— Це був чоловік з маскою на обличчі! — нарешті сказав я сухим, протокольним тоном* (Л. Кононович).

ПРОТОКО́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **протоко́льний** 2. *Реалізм описів у думах іноді доходить до дивовижної точності, майже протокольності* (М. Рильський); *Притаманні грекомовним путівникам для паломників риси, такі як суха протокольність викладу, брак образної мови і вияву почуттів, роздумів, значною мірою були засвоєні й багатьма східнослов'янськими паломниками* (з наук. літ.).

ПРОТОКО́ЛЬНО. Присл. до **протоко́льний** 2. *Я буду підстерігати саме життя, одрізувати од його* [нього] *живі тремтячі скибки, записувати теє протокольно у свій альбом* (Грицько Григоренко); *Тимчасова спеціальна комісія здійснює свою діяльність у формі засідань, які фіксуються протокольно* (з мови документів).

ПРОТОКОЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протоколюва́ти.** *Проведення всіх аудитів має бути протокольованим, а звіти мають містити всі спостереження, зроблені аудиторами, і при необхідності пропозиції запобіжних та коригувальних дій* (з наук. літ.); *Довженків заповіт щодо його поховання в Києві, на березі Дніпра, є заповітом духовним, юридично ніяк не протокольованим; його письмова фіксація засвідчена щоденниковими записами митця і спогадами його друзів* (із журн.); // **протокольо́вано,** *безос. пред.* * Образно. *Я перечитую книгу, Названу дуже неточно — Історією хвороби. Я знаю, що це серйозніше. Я знаю, що це — Історія, Яку не протокольовано* (В. Коротич).

ПРОТОКОЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протоколюва́ти.** *Ніхто так ретельно не присилав протоколів, довідок, резолюцій, як Загоруйко, хоч .. і не прийнято вести широкого протоколювання* (В. Земляк); *Інспекційний орган має досліджувати всі аспекти утримання під вартою: протоколювання фактів затримання, надання затриманим інформації про їхні права і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Конкурсна пропозиція подається обов'язково в опечатаному конверті. Для розкриття конвертів і протоколювання умов кожної конкурсної пропозиції за умов конфіденційності створюється спеціальна комісія* (з мови документів).

ПРОТОКОЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док., що.* Вести, складати протокол (у 1, 2 знач.); заносити що-небудь у протокол. *Тепер я міг би протоколювати це "засідання"* (Д. Бузько); *Протоколюйте та фіксуйте суттєві розбіжності в думках сучасників (якщо такі будуть виявлені під час виступів та обговорення)* (з навч. літ.); *Він.., ткнувши Страхоцькому якийсь папір у руки, взявся за перо, щоб протоколювати розправу* (І. Франко); * Образно. *Письменник не протоколює плин життя героя, а добирає епізоди, які освітлюють, розкривають смисл його життя* (Ю. Смолич).

ПРОТОКОЛЯ́НТ, а, *ч., зах.* Те саме, що **протоколі́ст** 1. *Суддя, очевидно, почав нетерпеливитися. Протоколянт пильно писав щось на карточці* (І. Франко); *Промовець завагався і глянув з усміхом в бік протоколянта* (О. Лисяк).

ПРОТОКОЛЯ́НТКА, и, *ж., зах.* Жін. до **протоколя́нт.**

ПРОТО́МА, и, *ж., архт.* Скульптура із зображенням передньої частини тіла тварини (бика, коня) або людини, яка широко використовувалась як половина капітелі колони в будівлях стародавньої перської архітектури. *Зооморфний посуд існує вже на ранніх етапах Трипілля — це птахоподібні посудини, рогоподібні наліпи-букранії. Протоми биків, овець стають належністю різноманітних чаш і горщиків* (з наук. літ.); *Протома була поширена в скіфів, у народів Малої Азії, Греції, Етрурії, Риму* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТОМИ́ТИ, томлю́, то́миш; *мн.* прото́млять; *док., кого, що.* Потомити певний час. *Протомити до вечора відвідувачів.*

ПРОТОМИ́ТИСЯ, томлю́ся, то́мишся; *мн.* прото́мляться; *док.* Томитися якийсь час. *Довго ще довелось протомитися в тяжкій дорозі, поки нарешті таки вернувсь Ігор додому у свій Новгород-Сіверський* (Б. Грінченко).

ПРОТОМІ́СТО, а, *с.* Прототип міста — велике село або містечко періоду неоліту, а також будь-яке доісторичне поселення. *Історично протомісто як особливий перехідний тип поселення відповідає часу класоутворення та політогенезу, воно виконує широкі функції економічного, політичного, соціального, військового та ідеологічного характеру* (з наук. літ.).

ПРОТОМО́ВА, и, *ж., лінгв.* Те саме, що **прамо́ва.** *У період патріархату розвинувся культ Сонця, відбулося приручення коня, винайдено колесо, сформувалися протомови, що стали основою слов'янських, зокрема й української* (з навч. літ.); *Ученим Канади і США вдалося розробити комп'ютерний алгоритм, який допомагає реконструювати давні протомови* (з газ.).

ПРОТО́Н, а, *ч., фіз.* Стабільна позитивно заряджена елементарна частинка атомного ядра будь-якого хімічного елемента. *Метод ядерного магнітного резонансу заснований на взаємодії протонів із зовнішніми магнітними полями* (з навч. літ.); *— Протон — це ядро водню, і відповідно до цього він має в електронній оболонці лише один електрон* (Н. Рибак); *— Ти не забула, з чого складається атом будь-якої речовини? — Не забула, таточку! .. Ти втовкмачував це мені з дитинства! Позитивне ядро атома складається з нейтронів та протонів. Навколо нього обертаються негативно заряджені електрони* (М. Дашкієв); *— А тепер обробимо ці утворення потужними енергетичними зарядами, — сказав Унар. — Вмикаю рентгенівські установки, електричні поля, прискорювачі протонів...* (І. Росоховатський).

ПРОТОНАУ́КА, и, *ж.* Збірна назва для дисциплін, які існували до розроблення наукового методу і стали згодом науками. *Прикладом протонауки є алхімія, яка пізніше стала хімією, а також астрологія, з якої згодом розвинулася астрономія* (з наук.-попул. літ.); *Первісна (антична) наука ще не поділялася на окремі галузі й мала риси протонауки, що була дуже близькою до філософії* (з навч. літ.).

ПРОТОНАУКО́ВИЙ, а, е. Стос. до протонауки. *Формування й розвиток протонаукових знань у Давній Греції значною мірою залежали від діяльності тих, хто впливав на зміни самих методів мислення, способів підходу до предмета* (з навч. літ.).

ПРОТОНЕ́МА, и, *ж., бот.* Мохи на початковій стадії розвитку, коли вони розвиваються зі спори і мають вигляд ниток. *Підвищення вмісту калію, магнію, кальцію і натрію в біомасі за умов мікрогравітації спостерігали й у дослідах з іншими рослинами, зокрема редисом, пекінською капустою, протонемою мохів* (з наук. літ.); *Після розростання по субстрату протонема утворює бруньки, з яких розвиваються дорослі гаметофіти, а потім відмирає, і таким чином вона служить для вегетативного розмноження мохів* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТОНЕОЛІ́Т, у, *ч., геол.* Пізній мезоліт; перехідний період від давньокам'яного віку (палеоліту) до новокам'яного (неоліту). *За Дж. Меллартом, протонеоліт відповідав X–IX (VIII) тис. до н. е. Саме тоді розпочалася доместикація тварин, а на кінець VIII тис. до н. е. вже існувало землеробство* (з наук.-попул. літ.); *Епоху мезоліту можна вважати доіндоєвропейською, протонеоліту — індоєвропейською, неоліту — протослов'янською, бронзи — праслов'янською, раннього заліза — слов'янською стадіями нашої етногенези* (з навч. літ.).

ПРОТОНЕОЛІТИ́ЧНИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **протонеоліт.** *Неолітизація України відбулася із Балкан через Подунав'я. Сталося це у VII–V тис. до н. е. унаслідок чотирьох потужних хвиль мігрантів — протонеолітичної гребениківської, людності неолітичних культур Кереш, лінійно-стрічкової кераміки, що прийшла в обхід Карпат, та Трипілля* (з наук. літ.).

ПРОТО́ННИЙ, а, е, *фіз.* Прикм. до **прото́н.** *Характерною особливістю високоенергетичного протонного опромінення є те, що, крім малих і порівняно великих пошкоджених ділянок, у твердому тілі утворюються великі розмиті ділянки з малою щільністю дефектів у них* (з наук. літ.); *Інтенсивні імпульсні потоки нейтронів одержують за допомогою протонних прискорювачів* (з навч. літ.).

△ **Прото́нний мікроско́п** *див.* **мікроско́п.**

ПРОТО́НОВИЙ, а, е, *фіз.* Те саме, що **прото́нний.** *Нові значення, отримані завдяки лазерній спектроскопії, виявили, що протоновий радіус є меншим, ніж припускали раніше* (з наук.-попул. літ.); *Несамовитий шум, рев і завивання — фонограма нашої дійсності. Голова тріщить, на Сонці протоновий спалах* (Л. Костенко).

ПРОТО́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. *що.* Пройти певну відстань. *Ізнову за шляхом суворим, Як вірна любов, — далина. Я ще її всю не протопав І всю не об'їздив її* (А. Малишко); *Поплішкує* [тато] *мене по плечу, немов збирається сказати: "Шкода, що стільки протопала, але назад, до станції, підкинемо підводою"* (Р. Андріяшик); *Омелько пустив вірного Буланка тихою ходою. Може, кроків зо двісті протопав кінь трав'янистим звивистим просадом* (Ю. Логвин).

2. Пройти, топаючи. *Бабуся, чути було, почимчикувала з кухні відчиняти, а потім зразу протопала через їдальню* (Олекса Ізарський); *В реанімаційну протопали двоє дебелих лікарів, кинувся* [міністр] *слідом за ними* (Г. Тарасюк).

ПРОТОПЕКТИ́Н *див.* **протопекти́ни.**

ПРОТОПЕКТИ́НИ, ів, *мн. (одн.* **протопекти́н,** у, *ч.), хім.* Одна з основних форм пектинових речовин — нативні рослинні пектини. *Пружності продуктам рослинного походження надає протопектин, який скріплює рослинні клітини* (з навч. літ.); *Під час варіння або запікання овочів протопектини перетворюються на пектини, які є сорбентами* (із журн.).

ПРОТОПИСЬМО́, а́, *с.* Елементи або системи знаків-символів, які використовували для передавання мовної інформації до появи письма. *Протописьмо як оптична мнемонічна система не відтворювало мовлення, а було нагадуванням чи підказкою для особи, яка сприймала повідомлення* (з наук. літ.); *Рудиментами протописьма можна вважати виставлені на вітрині хлібної крамниці хлібо-булочні вироби, підвішений чобіт біля входу у взуттєву майстерню тощо* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТОПИ́ТИ *див.* **прото́плювати.**

ПРОТОПІ́П, по́па, *ч., церк., заст.* Протоієрей. *Убраний в чорний жупан та в вишневий кунтуш, з чорним волоссям, .. Адам Казановський був схожий на київського архімандрита або на протопопа* (І. Нечуй-Левицький); *— Що правда, то правда: тепер у нас на Україні владики й протопопи — люди з високою просвітою* (Леся Українка); *— Хіба ж його брати тут живуть? — Авжеж. Старший є протопопом при Онуфріївській церкві в Острозі. Це отець Дем'ян Наливайко, дуже ревний в благочесті. Це сповідник князя* (А. Чайковський); *Двоє попів з протопопами служили в Успенській церкві заутреню* (Ю. Мушкетик).

ПРОТО́ПКИ, пок, *мн., діал.* Сліди ніг на снігу або промоклій землі. *Протопки на снігу.*

ПРОТОПЛА́ЗМА, и, *ж., біол.* Вміст клітини живого організму; жива речовина, у якій здійснюються всі життєві процеси. *Калій міститься в протоплазмі клітин і забезпечує нормальне засвоєння вуглекислого газу й азоту, регулює процеси дихання, переміщення розчинів солей від коренів до листків, підвищує стійкість рослин до хвороб і несприятливих умов* (з наук. літ.); *Клітина — найпростіша одиниця будови організму, яка складається з протоплазми, ядра та оболонки* (з навч. літ.); * Образно. *О мастаки пристосувати крок! Де треба — рачки, де зручніше — плазом. Посеред ребер, серця білих кроків, фатальна опечатка* [помилка] *протоплазми* (Л. Костенко); * У порівн. *Вагнер застерігав акторів. А це Губріх, грубувато-неотесаний і приступний, мов оголена протоплазма, німак* (Р. Андріяшик).

ПРОТОПЛАЗМАТИ́ЧНИЙ, а, е, *біол.* Те саме, що **протопла́змовий.** *Поглинання біогенних елементів кореневою системою рослин залежить від багатьох факторів, зокрема, вмісту білків, жирних кислот, різних лігандів та окисно-відновної активності протоплазматичних мембран* (з наук. літ.); *Нейрофібрили — це протоплазматичні ниткоподібні утвори в нервових клітинах і їхніх відростках* (з навч. літ.).

ПРОТОПЛА́ЗМОВИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **протопла́зма;** протоплазматичний. *Клітини спірохет складаються з протоплазмового циліндра, аксіальної нитки і зовнішньої оболонки* (з навч. літ.).

ПРОТОПЛАНЕ́ТА, и, *ж., астр.* Первинний конгломерат космічних речовин, тіл, з якого формується планета; прообраз планети. *Веста — другий за величиною астероїд Сонячної системи після Паллади, який належить до класу протопланет, що виникли на ранніх етапах формування Сонячної системи* (із журн.).

ПРОТОПЛАНЕ́ТНИЙ, а, е, *астр.* Прикм. до **протопланéта.** *Протопланетний диск — це сплющена газопилова хмара, що обертається навколо зірки, з якої шляхом згущення в різних її ділянках речовини можуть утворитися планети і менші тіла* (з наук.-попул. літ.); *— Мені здається, що це або система Лімби, або Боллота. Планет земного типу немає ані там, ані там, зате є безліч сміттєвих астероїдів, пилових поясів і протопланетних скупчень* (В. Єшкілєв).

ПРОТОПЛА́СТ, у, *ч., біол.* Вміст рослинної клітини. *Протопласти є матеріалом для соматичної гібридизації* (з наук. літ.); *Протопласт складається із цитоплазми, одного або декількох ядер і пластид — хроматофорів різної форми* (з навч. літ.).

ПРОТО́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протопи́ти.** *І мені веселіше від того, що я бачу людей, бо одному в хаті нудно. Та ще й у поганенько протопленій, уже немає гаразд чим — все топливо за зиму піч проковтнула* (І. Кирій); *Поривчастий вітерець доносив собачий гавкіт і теплий дим з протоплених печей* (М. Циба); // **прото́плено,** *безос. пред. Важко сказати, коли прилітає до новонародженого ангел-заступник, а от чорний ворон не забарився — саме тоді підоспів до комина хати, в якій сьогодні найраніше було протоплено, і примостився на своє улюблене місце погріти старечі кості* (В. Шкляр); *Незважаючи навіть на люті морози в театрі було хорошо* [добре] *протоплено — для вождя дров там чи газу не жаліли назавжди* (Б. Жолдак).

ПРОТО́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прото́плювати.** *У холодну пору року грубу потрібно протоплювати щонайменше двічі на добу. Постійно протоплювана хата краще зберігає тепло* (із журн.).

ПРОТО́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прото́плювати.** *Загалом на рубання потрібної кількості дров для протоплювання груби протягом доби затрачається від 20 до 40 хвилин — залежно від морозу на вулиці* (із журн.).

ПРОТО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОТОПИ́ТИ,** топлю́, то́пиш; *мн.* прото́плять; *док., що і без прям. дод.* Розпалювати і підтримувати вогонь у печі, грубці і т. ін.; топити *(див.* **топи́ти**[1]**).** *— Ідіть, вдово, нам з дочкою поможіть, Дамо взимку вам чим хату протопить* (І. Манжура); *Він жив по-холостяцькому, .. коли протоплював плиту і грів чай, а частіше в нетопленій кімнаті лягав у холодну постіль* (С. Чорнобривець); *— Нічим протопити... А в ліс іти несила вже... Є трохи соломки в клуні — ото й прокурюю, — тихо відповіла стара* (В. Малик); *— Куди вам, городським! Померзнете. Ідіть, ідіть. Ми звикли... Зимою, як грубу не протопити, — що в хаті, що в сараї...* (Люко Дашвар); // Нагрівати приміщення, розпалюючи й підтримуючи вогонь у печі, грубці і т. ін. або включаючи опалювальну систему; опалювати *(див.* **опа́лювати** 1). *Часом і свою спальню треба коли-не-коли протопити* (В. Винниченко); *Ось він, їхній дім — поки що темний, непривітний і, мабуть, холодний, .. ніхто ж, певно, не здогадався протопити його о цій порі* (Б. Левін).

ПРОТОПОРФІРИ́Н, у, *ч., біол.* Органічна речовина класу порфіринів. *Протопорфірин акумулюється в кістковому мозку, червоних кров'яних тільцях та іноді в печінці. Надлишок протопорфірину виділяється печінкою в жовч, після чого він потрапляє в кишківник* (з навч. літ.).

ПРОТОПРЕСВІ́ТЕР, а, *ч., церк.* Сан священика в християнстві, старший над пресвітерами. *"Ну, тепер хоч починай хреститься до образів і за князів, і за архієреїв, і за христолюбиве воїнство! — подумав о. Артемій. — Приніс нечистий оцього листвинського протопресвітера, що висвятився на попа з дяків"* (І. Нечуй-Левицький); *Більш достойним і заслуженим священикам дається звання протоієрея, тобто головного ієрея, або першого священика, а головному серед них — звання протопресвітера* (з рел.-церк. літ.).

ПРОТО́ПТ, у, *ч., розм.* Слід (сліди) від ходіння, де згодом виникає стежка. *Бачитиму стежки і протопти весняні, що, мов гілля від стовбура, простягатимуться від дороги у всі боки – до сіл, хуторів, до Дніпра* (Григір Тютюнник); *Спочатку довелося братися татарськими протоптами — їх проклали татарські сторожові чамбули, а потім козацькими, бо трави були вище людського зросту* (Ю. Мушкетик); *Дорогу мостять за протоптами звірів* (М. Дочинець).

ПРОТО́ПТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **протопта́ти.** *Де ж ти дівся, в Яр глибокий Протоптаний шляху?* (Т. Шевченко); *Остап ішов навпростець, минаючи вузькі, криві стежки, протоптані товаром і пастухами* (М. Коцюбинський); *У густі кущі, вниз вела не дуже помітна стежка, протоптана дикими кабанами до річки* (В. Близнець); *Зненацька стежка влилась у стежину, та — у протоптану дорогу, у свою чергу та перетворилася в асфальтове шосе* (Любко Дереш); * Образно. *Надивився Порфир різних екскурсій, добре знає їхній протоптаний маршрут: від пристані посунуть до Тихої могили, де щоліта товчуться археологи* (О. Гончар); // **прото́птано,** *безос. пред. Данило луками якраз і не радив іти. Тудою після недавнього снігопаду ще й сліду, мабуть, не протоптано* (А. Головко); *За сарай біля гаража техдопомоги на вулиці Володарського протоптано стежку* (В. Петльований).

2. *у знач. прикм., розм.* Який протоптався (у 2 знач.), став дірявим від довгого ходіння. *Ноги, обуті без панчіх у якісь старі та протоптані пантофлі, доповнювали образ о. Нестора* (І. Франко).

◊ **Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ проте́ртою сте́жкою>** *див.* **іти́.**

ПРОТОПТА́ТИ *див.* **прото́птувати.**

ПРОТОПТА́ТИСЯ *див.* **прото́птуватися.**

ПРОТО́ПТЕ́Р, а, *ч.* Риба підкласу дводишних із парним плавальним міхуром, який служить додатковим органом дихання при зниженні вмісту кисню у воді. *Цікаво, що протоптери жили ще 400 мільйонів років тому, тобто з'явилися вони ще задовго перед динозаврами і дожили до нашого часу майже без змін* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТОПТЕ́РУС, а, *ч.* Те саме, що **прото́пте́р.** *На виставці ви зможете побачити скатів, піраній, найстарodавнішу рибу протоптерус, панцирних щук та багато інших екзотичних риб* (з мови реклами).

ПРОТО́ПТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прото́птувати.** * Образно. *У сиву давнину ореол найдостойніших представників Еллади, Риму й Візантії освітлював також стежки на теренах нашої Батьківщини, протоптувані подвижниками всіх часів* (з публіц. літ.); // **прото́птувано,** *безос. пред. Вододіли між ріками були низькі і вузькі, можна було їх переходити, вододілами протоптувано також перші сухопутні дороги* (з наук. літ.); *Монастирі часто були ціллю прощ, до них протоптувано стежки як до одиноких осередків тодішньої духової культури* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТО́ПТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прото́птувати.** *У кожній функціональній зоні двору проєктанти запропонували схему доріжок, які прокладені за найкоротшим маршрутом, щоб запобігти протоптуванню стежок на газоні* (із журн.); *Додатковою особливістю підошви трекінгових черевиків є висока стійкість до стирання та протоптування* (з мови реклами).

ПРОТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОТОПТА́ТИ,** топчу́, то́пчеш, *док.*, *що.* 1. Топчучи, ходячи, прокладати, утворювати (стежку, дорогу, слід і т. ін.). *Не було видко на споришеві жодних слідів, нічиї ноги не протоптували там стежечок* (П. Загребельний); *По зеленій леваді побігла до ставка тоненька стежка, котру вона протоптала ще дівочими ногами, як ходила до ставочка по воду* (І. Нечуй-Левицький); *Ворона протоптала вздовж води справжню мережану стежечку* (О. Донченко); *Цією стежкою зроду-віку не ходили люди. Це звірі протоптали її за тисячоліття* (І. Багряний); // Топчучи, наступаючи ногами, приминати (перев. сніг). *Вони пішли: попереду Ізидор протоптував сніг, за ним мала, а позаду стара Марта* (Г. Пагутяк); *Доброчин прокинувся вдосвіта й вийшов протоптати стежку в незайманому снігу* (І. Білик).

2. *розм.* Довго ходячи, протирати (перев. взуття). *Протоптати килим; Протоптати чоботи.*

◊ **Топта́ти (прото́птувати) / протопта́ти сте́жку (сте́жечку, torі́жку)** *див.* **топта́ти.**

ПРОТО́ПТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОТОПТА́ТИСЯ,** топчу́ся, то́пчешся, *док.* 1. Утворюватися від ходіння, топтання (про стежку, дорогу, слід і т. ін.). * Образно. *І хто знає, куди, в які світи протопталася б моя стежечка, коли б одного разу двоюрідна сестра Ліда .. не привезла додому в Могилів-Подільський дзбанок.., привезений з Гуцульщини* (Р. Федорів).

2. *розм.* Протиратися від довгого носіння (перев. про взуття). *Підошва спортивного взуття має відмінну щільність та еластичність, а також не протоптується під час тривалого носіння* (з мови реклами).

3. *розм.* Топчучись, діставатися кудись. *Він ніколи не запізнювався, аби не протоптуватися на своє місце, як глядач, що пропустив кіножурнал, а тепер шукає свого стільця* (О. Чорногуз).

4. *тільки док., розм.* Потоптатися певний час. *Коли вже розвиднилось, звідкись показався сторож і, протоптавшись поволо на платформі, підійшов і забив у дзвінок* (М. Івченко).

5. *тільки недок.* Пас. до **прото́птувати.** *Щовесни дітлашня бігала туди* [на гору] *рвати горицвіт весняний, рутницю й синяк червоний, і хоч як уперто переорював стежки Кузь Смикайло, що мав поле під Чортовою горою, але вони протоптувалися знов і знов у тих самих місцях, де були споконвіку* (П. Загребельний); * Образно. *В. Сухомлинський наголошував, що із сім'ї протоптується стежка до школи, а вже тоді на життєву дорогу ведуть дітей два розуми, два досвіди, здобуті в сім'ї та школі* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТОРГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОТОРГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що, розм.* Торгуючи, втрачати (гроші, капітал і т. ін.). *Проторгувати купу грошей.*

2. *що і без прям. дод., розм.* Продавати, реалізовувати певний товар. *Можна вивести з цього каталогу крупи, консерви, те, що не потребує зберігання в якихось особливих умовах, і проторговувати окремо* (з газ.); *У процесі роботи також з'ясувалося, що проторговувати харчування на три місяці менш вигідно з погляду економії коштів, ніж на триваліший період* (з газ.).

3. *тільки док.* Поторгувати певний час. *При відносній формі складського права приїжджий купець, проторгувавши в місті один-два тижні, міг їхати із залишками товарів далі, а при абсолютній — не мав права дальшого проїзду і з непроданими товарами мусив повертатися назад* (з наук. літ.).

ПРОТОРГО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОТОРГУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. *розм.* Торгуючи, зазнавати грошових втрат, розорятися. *Старий Гнат щось помітив за сином і, коли той зовсім по-дурному проторгувався на ярмарку, напав на нього* (М. Стельмах); — *Правда, славний товар, щоб для душі поярмаркувати. Але ж і непевний, тут легко проторгуватися, втратити все, нажите раніше* (Є. Гуцало); * Образно. *Проторговуючись до совісті, баришуючи білим світом, зрозумій, що ніколи повністю ми не можемо бути квити* [квит] (В. Стус).

2. *тільки док.* Поторгуватися певний час.

ПРОТОРГУВА́ТИ *див.* **проторго́вувати.**

ПРОТОРГУВА́ТИСЯ *див.* **проторго́вуватися.**

ПРОТОРЕНЕСА́НС, у, *ч.* *(з великої літери).* Період в історії мистецтва (кінець XIII — початок XIV ст.), для якого характерне зростання світських, реалістичних тенденцій, що ґрунтуються на античних традиціях; передував Ренесансу. *Найповніше й найпослідовніше еволюція Відродження проходила в Італії, де чітко вирізняються етапи: так званий Проторенесанс (остання третина XIII — початок XIV століття, період, під час якого з'явилися перші ознаки якісних змін у культурному процесі), та власне Відродження* (з навч. літ.).

ПРОТОРЕНЕСА́НСНИЙ, а, е. Стос. до Проторенесансу. *Унаслідок пожежі в XIV ст. фрески постраждали. Збереглися лише дві. Заново розписана церква-ротонда св. Миколая в с. Горяни на Закарпатті в 1367 році в стилі італійського проторенесансного живопису* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТОРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проторува́ти.** *Уляна поставила на землю дві важкі торби — маршрут проторований і незмінний: стрімголов у Київ до крамнички на Житомирській .. одразу мчати на автостанцію біля "Даринку", щоби встигнути вскочити в автобус на Прилуки* (Люко Дашвар); *До вершини гори Кременець на Закарпатті треба йти 9 км угору буковим пралісом. До вершини проторована стежка* (із журн.); // **проторо́вано,** *безос. пред. Садок, що розкинувся за тильною стіною будинку, густо заріс зелено-сірими бур'янами, серед яких, однак, було проторовано стежку* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

◊ **Уторо́вана** *(рідко* **проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та** *і т. ін.)* **доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний** *(рідко* **проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий** *і т. ін.)* **шлях>** *див.* **доро́га.**

ПРОТОРОХКОТІ́ТИ, кочу́, коти́ш, *док.* 1. *розм.* Торохкотячи, вдарити, проїхати, пролетіти і т. ін. *В сумній самоті відходить Катранник від станції; враз бричка проторохкотіла мимо* (В. Барка); *Мотоцикл проторохкотів гомінкими вулицями міста, вискочив на широку заасфальтовану дорогу і помчав простісінько до лісу* (Л. Письменна); *Якби вона була немовлям, я б проторохкотів перед її носом брязкальцем!* (І. Роздобудько); // *безос. Знову у темряві проторохкотіло підлогою: Кіцмань прогнав з кута в куток якийсь горіх чи щось з Лідиного косметичного арсеналу* (Г. Вдовиченко).

2. *що і без прям. дод., перен., розм.* Торохкотячи, вимовити що-небудь голосно, швидко. *Тітка цю тираду не проказала, а проторохкотіла, ніби дробильна машина, висипаючи з себе жорству слів, розбитих, правда, на короткі речення* (Валерій Шевчук); *Щоб показати, як йому* [пану Циммерману] *байдужі оці чудацькі сотворіння, проторохкотів: — Пане Ліндер! Се не оранжерея — се справжнецька джунґля* [справжнісінькі джунглі] *Бірми!* (Ю. Винничук).

3. Поторохкотіти певний час. *Вчора якась молодиця шукала тут своїх знайомих, проторохкотіла цілу годину* (Ю. Хорунжий).

ПРОТОРОХТІ́ТИ, хчу́, хти́ш, *док.* 1. *розм.* Торохтячи (у 1 знач.), вдарити, проїхати, пролетіти і т. ін. *В'їхали в місто. Хутко проторохтіли улицями* (Марко Вовчок); *За кілька секунд, набираючи швидкості, під вікнами проторохтів мотоцикл* (М. Дашкієв); *Машина рвонула з місця і помчала по Підгірній, .. проторохтіла по брукові центральних вулиць і зупинилась біля вузенького провулка* (В. Малик); *Хто десь в селі проторохтів гарбою. Та й знову тиша тугою бринить* (Л. Костенко); *Було чути, як проторохтів гелікоптер, за ним іще один* (С. Талан).

2. *що і без прям. дод., перен., розм.* Торохтячи (у 2 знач.), вимовити що-небудь голосно, швидко. *— Я не хочу їсти, — ледве чутно промовила Марія .. — Хочеш, хочеш! — .. швидко й бездумно проторохтіла Інна* (Д. Ткач); *— Ме-те-о-ри-ит! — повторив я по складах. І, не збавляючи швидкості, проторохтів бабі Зіні все, що того дня почув у школі від Миколи Павловича, вчителя фізики* (В. Чемерис); *Підбіг кельнер, схожий на циркуль, і проторохтів, що кухня вже не працює, але холодні закуски ще є* (Ю. Винничук).

3. Поторохтіти певний час.

ПРОТОРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, перев. у сполуч. зі сл.* д о р о г а, ш л я х, п у т ь, с т е ж к а. Док. до **торува́ти.** *Цю дорогу проторували слони. Видно, сотні слонів часто ходили сюдою на водопій* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Як на образі вправного різьбяра, на стежі, що він проторував, не лишилося слідів чорної роботи* (В. Підмогильний); *— Шукай. Дивись. Зважуй. Ніхто не проторує тобі шляху в житті* (М. Дашкієв).

ПРОТОСКІ́ФИ, ів, *мн.* Попередники історичних скіфів. *Відома низка зразків озброєння, котрі засвідчують, що принаймні частина скіфів (чи протоскіфів?) могла потрапити до Східної Європи зі сходу* (з наук. літ.).

ПРОТОСКІ́ФСЬКИЙ, а, е. Стос. до протоскіфів. *Спорідненість предметів матеріальної культури та мистецьких знахідок спонукала дослідників раннього залізного віку до думки про масштабну, на межі VIII–VII ст. до н. е., етнічну міграцію племен Центральної Азії до європейських степів, а також про протоскіфську навалу зі Сходу й формування на її основі класичних європейських старожитностей* (з наук. літ.); *Найбільш архаїчні скульптури за своєю морфологією повністю відповідають своїм протоскіфським попередникам* (з навч. літ.).

ПРОТОСЛОВ'Я́НИ, я́н, *мн.* Попередники історичних слов'ян. *Місця розселення алазонів ще недостатньо вивчені. Одна частина дослідників відносить їх до протослов'ян, інша — до скіфських племен* (з наук. літ.); *На середину II тис. до н. е. на теренах України простежується існування трьох великих етнічних утворень. Це протослов'яни, що локалізувалися в лісостеповій Правобережній Україні та на Поліссі, фіно-угри, які займали переважну частину лісостепової Лівобережної України, та індоіранці, котрі заселяли всю степову Україну* (з навч. літ.).

ПРОТОСЛОВ'Я́НСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **праслов'я́нський.** *На злуці рік святилище богині. Такі сади, що важко проминать. Гойдаються на вербах Берегині, протослов'янські родички наяд* (Л. Костенко); *Протослов'янський компонент уявлень наших предків належить до XVII–XVI ст. до н. е.* (з наук. літ.).

ПРОТОСО́НЦЕ, я, *с., астр.* Первинний конгломерат космічної маси, з якої пізніше сформувалося Сонце. *Коли сформувалося протосонце, газопилова хмара довкола нього набула форми диска, у якому, обертаючись і зіштовхуючись між собою, почали утворюватися згустки речовини. У результаті численних зіткнень і гравітаційної взаємодії утворилися планети* (з наук. літ.); *Обчислення показують, що стискування протосонця тривало близько 50 млн років. Для інших протозірок цей час тим менший, чим більша їхня маса* (з навч. літ.).

ПРОТОСО́НЯЧНИЙ, а, е, *астр.* Прикм. до **протосо́нце.** *У процесі формування протосонця та поступового зростання його густини, зростала і його поверхнева температура. Взаємодія протосонячного випромінювання з речовиною диска привела до встановлення певного розподілу температури в диску* (з наук. літ.).

ПРОТОСУСПІ́ЛЬСТВО, а, *с.* Найдавніший тип суспільства. *В основі протосуспільства лежить полювання і збирання як спосіб здобуття засобів існування* (з наук. літ.); *На зміну протосуспільству приходить традиційне або доіндустріальне аграрне суспільство* (з навч. літ.).

ПРОТОТИ́П, *ч.* 1. *род.* а, *літ.* Конкретна особа, факти життя або риси характеру якої покладені в основу образу літературного персонажа; прообраз (у 2 знач.). *— Колись, пам'ятаю, я збирався написати оповідання або й повість, яка мала б називатися "Апостол із Горопах", і прототипом мого героя повинні були стати ви, Северине Петровичу* (Р. Федорів); *— Пам'ятаєш, Розо, ти послужила мені прототипом для повісті? Так ось, ти варта стати героїнею роману* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *Особливість хисту Є. Доломана в тому, що герої, які мають точні ознаки реальних прототипів, вдаються йому краще, ніж збірні образи, народжені вимислом* (з наук. літ.).

2. *род.* у, *спец.* Первісний вигляд, первісна форма якогось органа чи організму, з якого історично розвинулися дальші органи або організми. *Прототип кінцівок хребетних тварин.*

3. *род.* у. Той (те), хто (що) є попередником, взірцем когось або чогось іншого; прообраз (у 1 знач.). *Наша газета — дуже мала фабрика, щоб її брати за прототип* (М. Коцюбинський); *Потрібно було по дорозі зайти в одну фірму, прототипом якої послужила реальна рекламна агенція "Акорд"* (Ю. Іздрик).

ПРОТОТИ́ПНИЙ, а, е. Стос. до прототипу (у 2, 3 знач.). *Американська дослідниця Елеонора Рош довела на численних опитуваннях, що прототипний образ, наприклад, птаха найчастіше пов'язують не з орлом, страусом, пеліканом або якимось іншим благородним представником птахів, а зі звичайними горобцями та вільшанками* (з наук. літ.).

ПРОТОТИ́ПОВИЙ, а, е. Те саме, що **прототи́пний.** *Прототиповий словотвірний суфікс -er- у німецькій мові реалізує значення "інструмент"* (з наук. літ.).

ПРОТОТРО́Ф *див.* **прототро́фи.**

ПРОТОТРО́ФИ, ів, *мн. (одн.* **прототро́ф,** а, *ч.), біол.* Організми, які живляться за рахунок вуглекислоти повітря або карбонатів. *Прототрофи здатні синтезувати складні речовини з обмеженої кількості простих сполук, а отже, розвиватися в мінімально сприятливому середовищі* (з навч. літ.); *До прототрофів належать нітрифікувальні бактерії, сіркобактерії, залізобактерії, водневі бактерії* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТОТРО́ФНИЙ, а, е. Стос. до прототрофів. *Прототрофний штам лізину росте і може відтворюватися незалежно від присутності або відсутності лізину в культуральному середовищі* (з наук. літ.); *Для проведення роботи був використаний прототрофний гаплоїдний штам дріжджів* (з навч. літ.).

ПРОТОУКРАЇ́НЕЦЬ *див.* **протоукраї́нці.**

ПРОТОУКРАЇ́НКА *див.* **протоукраї́нці.**

ПРОТОУКРАЇ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **протоукраї́нці;** праукраїнський. *Науково доведена й підтверджена безсумнівними археологічними матеріалами неперервність розвитку матеріальної культури на протоукраїнських землях простежується від VI ст. н. е., тобто за останні 1500 років* (з наук. літ.); *Світогляд трипільців визначається вченими як світоглядна основа протоукраїнського населення* (з навч. літ.).

ПРОТОУКРАЇ́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **протоукраї́нець,** нця, *ч.;* **протоукраї́нка,** и, *ж.).* Те саме, що **праукраї́нці.** *Київська Русь від самого початку формувалася як рання українська держава. Її державотворчим і об'єднавчим етносом стали південні русини, тобто протоукраїнці* (з наук. літ.); *Крім усного розмовного мовлення, протоукраїнці, як і всі східні слов'яни, творили й використовували фольклор, у якому відбився язичницький світогляд* (з наук. літ.).

ПРОТОФІБРИ́ЛА *див.* **протофібри́ли.**

ПРОТОФІБРИ́ЛИ, и́л, *мн. (одн.* **протофібри́ла,** и, *ж.), біол.* Найтонші білкові нитки, що утворюють фібрили; міофіламенти. *Усередині м'язового волокна впорядковано розміщуються скоротливі протофібрили* (з навч. літ.).

ПРОТОХЛОРОФІ́Л, у, *ч., бот.* Пігмент, що утворюється в рослинах у темряві, а на світлі легко перетворюється на хлорофіл приєднанням двох атомів водню. *Кількість протохлорофілу в листках рослин пшениці сорту Столична в контролі не змінювалася від виходу рослин у трубку до наливу зерна, що свідчить про посухостійкість сорту* (з наук. літ.); *Утворення хлорофілу відбувається у 2 фази: перша фаза — темнова, під час якої утворюється попередник хлорофілу — протохлорофіл, друга — світлова, при якій із протохлорофілу на світлі утворюється хлорофіл* (з навч. літ.).

ПРОТОЦИВІЛІЗАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **протоцивіліза́ція.** *Монументальні споруди Гебеклі-Тепе (Анатолія, X–IX тис. до н. е.) і Норте-Чико (Центральне Перу, IV–III тис. до н. е.) позначені структурним монументалізмом та протоцивілізаційними проявами докерамічних суспільств* (з наук. літ.).

ПРОТОЦИВІЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Суспільство, у якому відбувається становлення основ цивілізації. *Землеробські протоцивілізації Європи, до яких належить і трипільська, існували у VI–IV тис. до н. е. одночасно з протоцивілізаціями Месопотамії, Єгипту, Індії, Китаю і певний час перебували приблизно на однаковому рівні розвитку* (з наук. літ.).

ПРОТО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проточи́ти[1].** *Широкий рот, обрамований короткою борідкою, та ніздрі широкого носа зачорніли, неначе нори, проточені кротами та мишами серед глухої кропиви* (І. Нечуй-Левицький); *З проточених комахами дірочок у корі деяких дерев сочилася запашна смола* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Біла стіна, проточена струмочками вологи, блимнула, ковзнула перед ним* (О. Ульяненко); * У порівн. *Блиснув* [Карпо] *сірими очима, і різкі півкола вій пурхнули вгору, аж торкнувшись широких, з прогалинками, наче проточених чимсь, брів* (М. Стельмах); // **прото́чено,** *безос. пред. На токарному верстаті було проточено чотири заготовки діаметром 40 мм з режимами різання* (з наук.-техн. літ.).

ПРОТО́ЧИНА, и, *ж.* 1. Отвір, проточений, проїдений червами, комахами, гризунами і т. ін. *Килим з проточинами.*

2. Отвір, проточений, промитий водою; місце, у якому вода протікає або протікала звідкись. *В великі дощі в моєму нумері через проточини текла вода* (І. Нечуй-Левицький); *Сотник нахилився, присвітив: унизу, в кам'яній стіні, зачорніла, вимита водою, вузька проточина* (М. Пригара); *Я розчистив джерело, обклав камінням і взявся розгрібати проточину, аби воно не замулювалося. Тепер я мав на дворі свою криницю* (М. Дочинець).

ПРОТОЧИ́ТИ[1] *див.* **прото́чувати.**

ПРОТОЧИ́ТИ[2], точу́, то́чиш, *док.* Поточити *(див.* **поточи́ти[2])** певний час.

ПРОТОЧИ́ТИ[3], точу́, то́чиш, *док., розм.* Точити *(див.* **точи́ти[3])** якийсь час. *Проточити зерно до вечора.*

ПРОТОЧИ́ТИСЯ *див.* **прото́чуватися.**

ПРОТО́ЧКА, и, *ж.* Заглиблення, утворене внаслідок проточування. *На валу поворотної осі переднього моста колісного трактора є проточки під поворотні втулки* (з навч. літ.).

ПРОТО́ЧНИЙ, ПРОТІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який тече, не стоїть (про воду). *Втомиться* [Галя] .. — *все округи мішатись починає ув очах; що дослуха* [дослу́хається] — *наче крізь воду проточну* (Марко Вовчок); — *Він* [рис] *теплої води, скажімо, не любить, йому тільки свіжу, протічну .. давай...* (О. Гончар); [Місто] *було оточене зовнішнім фортечним муром і глибоким ровом, наповненим проточною водою з річки — завжди чистою та свіжою* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Велику цінність у підземного пристанівку* [пристанку] *мала протічна вода. Її безжурне жебоніння нагнало провідникові Євшану зворушливу згадку* (М. Андрусяк); // З текучою, не стоячою водою (про водойму). *Озеро невелике, з півтора кілометра. Воно протічне, на середині — до вісімнадцяти метрів глибини* (Т. Масенко); *Протічні ставки для коропів і форелі* [межували] *з пивничками* (П. Загребельний).

2. *техн.* Який діє завдяки рухові рідини або пари. *Кавоварка нової конструкції використовує в роботі проточний двигун, що дозволяє їй споживати мінімальну кількість енергії* (з мови реклами); // Признач. для протікання рідини, проходження пари. *У процесі експлуатації на проточну частину газотурбінного двигуна діють різноманітні експлуатаційні фактори, під впливом яких відбувається зміна характеристик його основних вузлів* (з навч. літ.).

ПРОТО́ЧНІСТЬ, ПРОТІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прото́чний, проті́чний** 1. *Для поліпшення екологічного стану ставка запропоновано очищення його дна від чорного мулу та забезпечення посилення проточності у водоймі* (з наук. літ.); *Антропогенне забруднення, слабка або відсутня проточність сприяли накопиченню солей і підвищенню рівня мінералізації води практично в усіх міських водоймах* (з наук. літ.); *Село Вилкове називають українською Венецією. Кожна садиба розташована на рукотворному острівці з мулу. Вулиці і провулки складають розгалужену систему каналів, які забезпечують природну проточність води* (із журн.); *Правильно встановлені трубки дистилятора забезпечать протічність охолоджувальної води в напрямку, протилежному течії дистиляту* (з мови реклами).

ПРОТО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прото́чувати** і **прото́чуватися.** *Верстат для проточування гальмівних дисків і барабанів автомобіля дозволяє відновити паралельність площин гальмівних колодок і дисків, барабанів* (з навч. літ.); *Компанія професійно займається токарними роботами, зокрема проточуванням канавок на зовнішніх поверхнях циліндричних заготовок* (з мови реклами).

ПРОТО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОТОЧИ́ТИ,** точу́, то́чиш, *док., що.* 1. Виготовляти, обробляти на токарному верстаті. *Мені випало працювати на фрезерному верстаті. Виготовляв різці, якими проточують дула до гармат і ракетних установок, з вуглецевої сталі* (М. Андрусяк); * Образно. *Голос у містера Ора став ще нечутніший, ніж завжди, та від того не втратив своєї в'їдливості, і Лукас мимоволі подумав, що таким голосом в людині можна проточувати дірки* (П. Загребельний)

2. *тільки 3 ос., перен.* Гризучи, проїдаючи, риючи, робити, точити *(див.* **точи́ти**[1] 4) дірки, отвори в чому-небудь (звичайно про гризунів, хробаків, комах і т. ін.). *Вся та нечисть* [миші] *накинулася на сховища і за короткий час пожерла всі сховані й закопані припаси, прогризаючи навіть грубі колоди, проточуючи їх дірками, наче просверлувавши* (Валерій Шевчук); *Бувало й так, що у його скрипку залазив черв'як і проточував у ній цілі печери* (А. Іллічевський, пер. з тв. Дж. Родарі); *Невеличким свердликом проточив* [черв'як] *дірочку в тілі і уп'явся* (Панас Мирний).

3. *тільки 3 ос., перен.* Поступово руйнувати щось, порушувати цілісність чогось постійним діянням (про воду, вітер і т. ін.). *Під березою, проточуючи сніг, ожив і подав свій голос невидимий струмок* (М. Стельмах); *Склепіння проточили зливи* (Л. Костенко); * Образно. *Злість, наче іржа та в залізі, проточує його серце, сєе, п'є кров з нього* (Панас Мирний).

4. *тільки док., також без дод.* Поточити *(див.* **поточи́ти**[1] 4) певний час. *Майстер проточив заготовку майже пів години, перш ніж вона набула потрібного вигляду* (із журн.).

◊ **Гри́зти (точи́ти,** *рідко* **скребти́) / прогри́зти (проточи́ти) го́лову** *див.* **гри́зти.**

ПРОТО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОТОЧИ́ТИСЯ,** то́читься, *док.* 1. Протікати, проникати крізь що-небудь, у щось (про рідину, вітер і т. ін.). *Сонце остільки до обрію схилилось, що його вже не видно було за очеретом. Лише золоте проміння проточувалось і лягло на синю воду* (М. Хвильовий); *Крізь стелю Золочівського замку проточувалася вода, яка руйнувала підлогу й меблі* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прото́чувати.** *Для монтажу корпусу підшипника внутрішня частина труби попередньо проточується, що дозволяє прибрати дефекти, викликані неякісним виготовленням або деформацією під час зберігання і транспортування* (з наук.-техн. літ.).

ПРОТРА́ВА, и, *ж.* 1. *спец.* Дія за знач. **протрави́ти, протравля́ти, протра́влювати.** *Сірчану кислоту застосовують у металообробній промисловості — для протрави металевих виробів перед їх лудінням, нікелюванням* (з навч. літ.).

2. Хімічна речовина, яку використовують у промисловості для різних потреб. *Виробництво напівпровідникових електронних пристроїв включає етап травлення кремнію в кислотних протравах* (з наук.-попул. літ.); // Хімічний препарат, признач. для кращого закріплення фарби на прядильному волокні, тканинах. *Сполуки хрому використовують як фарби, окиснювачі, дубителі, протрави при фарбуванні* (з наук. літ.); // Їдка речовина, яку використовують у граверній справі. *Залежно від техніки виконання гравюри на металі поділяють на дві групи: з протравою і без неї* (з навч. літ.).

ПРОТРАВИ́ТИ *див.* **протравля́ти.**

ПРОТРА́ВЛЕНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **протрави́ти.** *Після оброблення зразки кремнію були відшліфовані та протравлені для зняття окисного поверхневого шару* (з наук. літ.); *Якщо під мікроскопом розглядати поверхню відполірованого й протравленого в спеціальному кислотному розчині металевого зразка, то можна бачити, що він складається з окремих зерен* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Згорів* [Лисий], *перевівся, спікся на жужелицю, тільки й зоставивши по собі — гіркий смак обиди, вічне почуття обділености, скорбною рисою протравлений рот* (О. Забужко); // **протра́влено,** *безос. пред. Лабораторні дослідження не змогли ідентифікувати речовину, якою було протравлено зерно* (з газ.).

ПРОТРА́ВЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Стан і властивість за знач. **протра́влений.** *При виявленні дефектів зварювального шва поверхня макрошліфа в зоні шва матиме підвищену протравленість* (з наук. літ.); *Підвищена протравленість твердорозчинної складової шару сталі свідчить про насиченість цієї зони легованими елементами* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТРА́ВЛЕННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **протрави́ти.** *Хлорид ртуті застосовують для протравлення насіння, просочення деревини, у фармацевтичній промисловості* (з наук.-попул. літ.); *Кольори тканини темніють від осідання пилу, а також певних фарб і протравлень* (із журн.); *Для протравлення поверхні металу, скла використовують розчини кислот або солей для розчинення поверхневого шару* (з навч. літ.).

ПРОТРА́ВЛЮВАЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для протравлювання. *Протравлювальний стоматологічний гель відмінно підходить для оброблення емалі та дентину* (з мови реклами).

ПРОТРА́ВЛЮВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **протра́влювати.** *Щоб протравлення було рівномірним і в необхідних місцях, протравлювану деталь слід очистити від забруднень та знежирити* (з наук.-попул. літ.); *Спеціальний гель вичавлюють зі шприца та наносять на протравлювану поверхню зуба* (з навч. літ.).

ПРОТРА́ВЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Стан і властивість за знач. **протра́влюваний.** *Зі зменшенням ступеня деформації і зниженням ступеня чистоти металу середній діаметр ділянок перліту збільшується, змінюється їх протравлюваність* (з наук. літ.); *При протравленні металу реактив взаємодіє з різними ділянками поверхні, що приводить до різної міри їх протравлюваності* (з навч. літ.).

ПРОТРА́ВЛЮВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **протра́влювати.** *Сірчана кислота разом із хлоридом натрію створює кисле середовище для протравлювання шкури* (з наук. літ.); *Акватинта заснована на протравлюванні азотною кислотою поверхні металевої пластини з накладеним шаром кислотостійкого ґрунту, у якому голкою продряпано зображення* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТРА́ВЛЮВАТИ *див.* **протравля́ти.**

ПРОТРА́ВЛЮВАЧ, а, *ч.* Робітник, фахівець, що займається протравленням. *У граверній справі протравлювач відповідає за оброблення металевих виробів перед їхнім гравіруванням* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТРА́ВЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **протра́влювач.** *Протравлювачка шкурок.*

ПРОТРАВЛЯ́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **протравля́ти.** *При протравлянні дуже важливо, щоб шар металевого покриття був однорідним, мав усюди однакову товщину та щільність* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ПРОТРА́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ПРОТРАВИ́ТИ,** авлю́, а́виш, *док., що, спец.* 1. Обробляти протравою (у 2 знач.). *Перед фарбуванням автомобільних кузовів їх протравлюють для покращення адгезії фарби та забезпечення тривалості покриття* (з навч. літ.); *Я підмітив, що в сьому пляшуванні* [очищенні шкури від міздрі] *відмінно можуть помогти мурахи, якщо залишити шкуру на день коло мурашника .. Вони ще й протравлять її своїм квасцем* (М. Дочинець).

2. Обробляти хімічним способом для одержання заглиблень або зображення. *Комп'ютерне устаткування вдосконалювалося внаслідок того, що на кремнієвій підкладці протравлювали щораз менші транзистори* (з наук. літ.); *Коли відпо響ровану поверхню залізного метеорита протравити кислотою, на ній проявляється візерунок — смуги, що перетинаються* (з навч. літ.); // Робити малюнок, візерунок, напис їдкою речовиною на тканині, металі і т. ін.; витравлювати *(див.* **витра́влювати**[1] 4). *Лінії малюнка на офорті роблять різцем або голкою на смоляному покритті металевої гравюрної дошки і протравлюють кислотою* (з навч. літ.).

ПРОТРАВНИ́Й, а́, е́. Прикм. до **протра́ва** 2. *Волокнисті матеріали рослинного та тваринного походження фарбують протравними барвниками* (з наук.-попул. літ.); *Солі ацетатів застосовують у протравному фарбуванні, медицині* (з навч. літ.).

ПРОТРА́КТОР, а, *ч.* 1. *мор.* Морський навігаційний прилад, признач. для нанесення на морську карту місцеперебування корабля, яке визначають за двома кутами між трьома орієнтирами. *Через 0° протрактора проходить центральна лінійка, від якої можна в обидва боки прокласти кути від 0° до 180°* (з наук.-попул. літ.).

2. *анат.* Розгинальний м'яз, що тягне вперед; протилежне р е т р а к т о р (у 2 знач.). *Протрактор тягне дистальний відділ кінцівки вперед, ретрактор відтягує його назад* (з наук.-попул. літ.); // М'яз, що підтягує. *Протрактор повік забезпечує відкривання та закривання ока* (з навч. літ.).

ПРОТРА́КЦІЯ, ї, *ж., анат.* Рух органа, кінцівки або частин тіла вперед в одній площині; протилежне р е т р а к ц і я. *Протракція шиї спричиняє додаткове навантаження під час тримання голови у вертикальному положенні* (з наук. літ.); *За допомогою тренажера виконують згинання та розгинання, ретракцію і протракцію верхнього відділу спини* (з навч. літ.).

ПРОТРА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протра́лити.** *Установлені буї допомагали тральщикам протралювати територію без пропусків, не витрачаючи час на повторне проходження вже протраленої зони* (з наук.-попул. літ.); // **протра́лено,** *безос. пред. 2013 р. уперше в історії України було протралено озеро Донузлав* (з газ.).

ПРОТРА́ЛИТИ *див.* **протра́лювати.**

ПРОТРА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОТРА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Те саме, що **тра́лити.** *Рибоохоронною інспекцією виявлено та вилучено кілька браконьєрських сіток, якими протралювали рибу, завдовжки дев'ятсот метрів* (із журн.); *Рятувальники ретельно протралюють дно озера за допомогою багрів у пошуках потонулої людини* (з газ.); *Щойно їх* [матросів] *доправлять на корабель — відразу арештують; бриг оглянуть, знайдуть плями крові, можливо, лагуну протралять* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); * Образно. — *Нарешті, я вас знайшов, — загримів Піддубний, — осьдечки ви. Пів міста протралив, мало в міліцію сигналу не дав* (В. Собко).

ПРОТРА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **протра́лювати.** *Незважаючи на застереження вчених, акваторія Азовського моря безбожно проталювалася браконьєрськими судами із застосуванням усіх типів риболовних тралів* (із журн.); *При знищенні мінних загород спочатку протралюються фарватери, необхідні для плавання кораблів* (з навч. літ.).

ПРОТРАНСКРИБО́ВАНИЙ, а, е, *лінгв.* Дієпр. пас. до **протранскрибува́ти.** *Правильно протранскрибоване власне ім'я говорить про вияв поваги до народу через коректне наслідування оригінального звучання назви* (з наук. літ.); // **протранскрибо́вано,** *безос. пред. Кожну зі словоформ було автоматично протранскрибовано за допомогою спеціальної комп'ютерної програми, розробленої за правилами української фонетичної транскрипції* (з наук. літ.).

ПРОТРАНСКРИБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, лінгв.* Док. до **транскрибува́ти.** *В академічних виданнях бажано залишити авторське написання власних назв, а в популярних — протранскрибувати відповідно до української орфоепії* (з наук. літ.).

ПРОТРА́ТИТИ *див.* **протра́чувати.**

ПРОТРА́ТИТИСЯ *див.* **протра́чуватися.**

ПРОТРА́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **протра́тити.** *Дід із жалем говорив про свою молодість, даремне протрачену в боротьбі за чужу для свого народу справу* (з мемуарної літ.); // **протра́чено,** *безос. пред. Державні кошти протрачено за призначенням* (з газ.).

ПРОТРА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОТРА́ТИТИ,** а́чу, а́тиш, *док., що, розм.* Те саме, що **витрача́ти.** *Мій батько, широка мужицька вдача, потайний алкоголік, що протрачує періодично грубі суми в картах* (Н. Кобринська); *Це мент спочинку, і не треба його даремно протрачувати* (Валерій Шевчук); *Екзамен зближався. Страху-страху!.. Не один* [учень] *останню копійку протратив на свічки та молився по цілих ночах* (А. Свидницький); *Роздражнений народ вибухне завчасно, вибухне без ладу і без певної цілі, протратить силу дарма* (І. Франко).

ПРОТРА́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОТРА́ТИТИСЯ,** а́чуся, а́тишся, *док., розм.* 1. Те саме, що **витрача́тися** 3. *Парламент неабияк прагне провести Олімпіаду у своїй країні, але боїться протратитися й осоромитися* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **протра́чувати.** *Гроші, легко зароблені, протрачуються швидко* (із журн.).

ПРОТРЕМТІ́ТИ, мчу́, мти́ш, *док.* Потремтіти певний час. *Усю ніч протремтіла: собаки чогось так уїдали, а я сама в хаті, так і страшно* (Сл. Б. Грінченка); *Я .. побіг у садок. Там я забився в кущі і протремтів, аж доки не впала темрява* (Валерій Шевчук); *Втомлені і злякані діти вернулися до хатини. Там і протремтіли цілу ніч* (В. Лис).

ПРОТРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.* Потривати, проіснувати, протриматися певний час. *Сього року здоров'я моє держиться ліпше, може, якось протриваю зиму без катастроф* (Леся Українка); *Всесвіт величний, що стільки Літ і віків протривав, на порох колись розпадеться* (М. Зеров); *Мабуть, інквізиція не протривала б від тринадцятого сторіччя аж до вісімнадцятого, якби не була економічно вигідною* (Г. Пагутяк).

ПРОТРИ́МА́ТИ, и́маю, и́маєш, *док., кого, що.* Потримати певний час. *Прийшли есесівці, вишикували нас вздовж огорожі корівника і протримали отак близько години* (В. Козаченко); *Якось Бедаліс надміру розпустив язика, так пан герцог замкнув його в підземеллі і протримав там два тижні на хлібі й воді* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Хвороба протримала Івана Корнійовича дома три місяці* (І. Сенченко); * Образно. *Гетьман протримав у голові цей клопіт трохи не всеньку ніч, так і не позбувся його* (Ю. Мушкетик).

ПРОТРИ́МА́ТИСЯ, и́ма́юся, и́ма́єшся, *док.* Потриматися певний час. *Він запровадив суворий режим, фізкультуру, обливання і отак протримався цілий рік* (В. Підмогильний); *Ми тримались на воді до вечора, протримались й ніч* (Ю. Яновський); — *Ще з годину треба протриматись, — сказав спокійно Прохор після того, як вороги на хвилину припинили скажену стрілянину* (Ю. Збанацький); — *Поки що хворому ніщо не загрожує. Але на чужій крові він довго не протримається* (Ю. Шовкопляс); *Князь мусив захищати свою вотчину, бо інакше довго не протримаєшся на престолі* (В. Чемерис); *Накадити міг лише відвідувач, але чому запах так в'ївся, що протримався аж до ранку?* (А. Кокотюха).

ПРОТРИ́НЬКАТИ *див.* **протри́нькувати.**

ПРОТРИ́НЬКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОТРИ́НЬКАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* Тринькати *(див.* **три́нькати**[1]**)**, витрачати марно, нерозумно (гроші, майно); марнотратити. *Через три дні, коли ми видужали, ми почали обережненько протринькувати свої перші в житті зароблені на мистецтві троячки* (В. Нестайко); *Чоловік кидався на різні афери, поки не протринькав усе придане дружини* (О. Іваненко); — *Слухай, Ривко. Я добре знаю твого чоловіка. Піди протринькай його гроші, то Лейбу відразу кине в піт і він виздоровіє* [одужає] (Ю. Винничук); — *Хтось же повинен тебе покарати. Протринькав час і життя* (Люко Дашвар).

ПРОТРІЄРО́ВАНИЙ, а, е, *с. г.* Дієпр. пас. до **протрієрува́ти.** *Протрієроване жито;* // **протрієро́вано,** *безос. пред. Зерно протрієровано.*

ПРОТРІЄРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, с. г.* Док. до **трієрува́ти.** *Протрієрувати зерно.*

ПРОТРІСКОТА́ТИ, о́че, **ПРОТРІСКОТІ́ТИ,** оти́ть, *док., розм.* 1. Тріскочучи, видати часті, короткі й сухі звуки. *Десь близько протріскотів мотоцикл, і не розбереш — чи то в бік села, чи то в бік лісу* (В. Нестайко); // *безос.* — *Він щось витягнув із кишені і кинув у воду! — повідомив оперативник по рації з машини спостереження. — Що саме? — протріскотіло з динаміка* (А. Кокотюха).

2. Видати звуки, схожі на тріск (про птахів, інших тварин). *При описі самотності ліричного героя В. Денисюк використовує стійкі сполучення слів, які вказують на джерело повідомлення ("Може, сорока на хвості Під зиму звістку протріскоче, І світ зайдеться-зарегоче, Що я вже не на самоті")* (з наук. літ.); // *перен.* Швидко, скоромовкою промовити. *Сусідка протріскотала про новини у дворі, не зупиняючись ні на мить* (із журн.).

ПРОТРІСКОТІ́ТИ *див.* **протріскота́ти.**

ПРОТРІЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док.* 1. Док. до **тріща́ти.** — *А що, синьйорам городянам не до вподоби сільський люд? — задерикувато протріщав Коник-стрибунець з порога своєї нірки* (А. Іллічевський, пер. з тв. Дж. Родарі); *Бог слухає молитву, коли молиться той, хто хворіє на що-небудь душею. Якщо ніхто не зітхне від душі, а молебень протріщить, то молитви про хворого не буде* (з рел.-церк. літ.).

2. *розм.* Потріщати певний час. *Зустрівшись, друзі протріщали більше години за кавою* (із журн.).

ПРОТРОМБІ́Н, у, *ч., біохім.* Білкова речовина в плазмі крові, що в процесі її зсідання перетворюється на фермент тромбін. *Іони кальцію стимулюють перетворення протромбіну на тромбін* (з наук. літ.); *Біосинтез протромбіну відбувається в клітинах печінки й залежить від умісту в організмі вітаміну К* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТРОМБІ́НОВИЙ, а, е, *біохім.* Стос. до протромбіну. *Протромбіновий час є обов'язковим показником при визначенні коагулограми* (з наук.-попул. літ.); *Для розвитку тромбофлебіту характерні передвісники: лабільність пульсу, біль у м'язах гомілки, позитивна проба з манжетою, високий протромбіновий індекс* (з навч. літ.).

ПРОТРУБИ́ТИ, ублю́, у́биш; *мн.* протру́блять; *док., що і без прям. дод.* 1. Док. до **труби́ти** 1–3. *Високо підняли* [музики] *свої труби .. й урочисто протрубили, як на параді* (В. Кучер); *Десь нагорі протрубила сурма* (В. Речмедін); *Протрубив сердито джміль* (П. Кочура); [Я р о с л а в:] *То знов труба тривогу протрубила, І знов на бій я мушу вести рать* (І. Кочерга); *Кий підніс угору рога, що висів у нього біля пояса, і тричі протяжно протрубив* (В. Малик).

2. *перен., розм.* Пропрацювати, прослужити певний час. — *Все думаю: сходив Херсонщину, троє літ протрубив у шахтах, у Кривому Розі, а ви дома на півдесятині злидні посіяли — наче мало ще нам їх і так!..* (Г. Косинка); — *Знаєте той табір? — Трохи знаю, — гірко посміхнувся гість. — П'ять років протрубив там* (М. Сиротюк).

◊ **(1) Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти** *і т. ін.)* **[всі] ву́ха** *кому* — дуже надокучити кому-небудь постійними розмовами про одне й те саме. — *І вже ти протуркала мені уші* [вуха] *тим Максимом! — сказав він* (І. Франко); *Не треба його дратувати. І так протурчали йому вуха всякими вигадками* (А. Головко); — *Та вже бачу, — зітхнула Ольга Павлівна. — Жінки всі вуха мені на буряках протрубили* (В. Кучер); — *Іван вже мені про вас вуха протуркотів* (В. Собко); *Сідаючи до столу, Федір ще раз засоромив Настусю. — Ну, от і повернувся наш Михайло, а то вже вона мені тут вуха прогуділа — коли повернеться, та коли повернеться. Як молодого ждала...* (Ю. Збанацький).

ПРОТРУ́ЄНИЙ, а, е, *с. г.* Дієпр. пас. до **протруї́ти.** *За висіву протруєного насіння в напівсухий ґрунт його енергія проростання та схожість знижуються* (з наук. літ.); *Зморений, пропахлий гіркуватим духом протруєного зерна, він і вночі довго не міг заснути* (В. Шкляр); // **протру́єно,** *безос. пред. Якщо насіння соняшнику протруєно інсектицидним протруйником, можна зменшити густоту висіву на 10 %. Це підвищить компенсаторну здатність кожної рослини* (з наук. літ.); *І щодня, і щоночі в сільраду телефонограми: — Скільки заготовлено? — Скільки протруєно? — Скільки прочищено?* (Остап Вишня).

ПРОТРУ́ЄННЯ, я, *с., с. г.* Дія за знач. **протруї́ти.** *Протруєння насіння здатне скоротити втрату врожаю на 50–65 %* (з наук. літ.); *У сучасному сільському господарстві неможливо отримати великі об'єми якісних врожаїв без протруєння зернових* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТРУЗІ́ЙНИЙ, а, е, *анат.* Стос. до протрузії. *Вчасно призначене медикаментозне лікування сприяє зменшенню об'єму протрузійного та грижового випинання* (з наук.-попул. літ.); *Протрузійний прикус може формуватися на одній із щелеп або відразу на обох* (з навч. літ.).

ПРОТРУ́ЗІЯ, ї, *ж., анат.* Випинання, виступання частини внутрішньої структури організму за межі своєї звичайної позиції. *Протрузія міжхребцевих дисків призводить до грижі хребта з можливими наслідками, такими як параліч та інвалідність* (з наук.-попул. літ.); *Протрузія фронтальних ділянок щелеп характеризується вестибулярним нахилом зубів* (з навч. літ.).

ПРОТРУЇ́ТИ *див.* **протру́ювати.**

ПРОТРУ́ЙНИЙ, а, е, *с. г.* Признач. для протруєння. *Протруйні машини обробляють насіння отрутохімікатами перед сівбою* (з навч. літ.); *У центрі села збудовано протруйний цех зернових* (з газ.).

ПРОТРУ́ЙНИК, а, *ч., с. г.* Хімічна речовина, якою протруюють зерно, насіння; протруювач. *Протруйники поєднують у собі інсектициди, бактерициди та фунгіциди, основна мета яких — знезаразити насіння, захистити його безпосередньо перед посадкою* (з наук.-попул. літ.); *У сільськогосподарських підприємствах для підготовки насіння озимих зернових під урожай поточного року є 1,2 тис. тонн протруйників* (з газ.).

ПРОТРУСИ́ТИ *див.* **протру́шувати.**

ПРОТРУСИ́ТИСЯ, ушу́ся, у́сишся, *док.* 1. *розм.* Док. до **труси́тися** 4. — *Протрусишся у візку аж до Бахчисарая, хворобу твою як рукою зніме, — мовив із сміхом Алмаз Іванов* (Н. Рибак).

2. Потруситися (у 1 знач.) певний час. *Цілий день дід Чорнояр протрусився у лихоманці* (Д. Білий); — *Проїдусь як слід на велосипеді, що нікуди не везе, й на механічному коні. Ось що мені потрібне. Добряче протруситися на механічному коні* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ПРОТРУ́ХЛИЙ, а, е, *розм.* Який протрухнув; трухлявий. *Професор промовляв над бідними айстрами, як крук, що сидів на протрухлій жердці* (В. Барка); *Він з тріском розчинив протрухлі двері* (М. Стельмах); *Потрапила* [жінка] *до помешкання крізь брудні лабіринти коридорів і протрухлих веранд* (Р. Іваничук); *На горище Ігор не схотів видиратися, злякавшись вкрай протрухлих східців* (Н. Околітенко).

ПРОТРУХЛЯ́ВІТИ, іє. Док. до **трухля́віти.** *Одного разу впав старий осокір. Сам упав, бо зістарився, протрухлявів, а вітер на нього дунув — ось уже й лежить на землі* (Є. Гуцало); * Образно. *Імпульс броню не пробив. Душі не торкнувся. А може, її там уже й немає. Може, вона уже протрухлявіла, зогнила...* (Є. Дудар).

ПРОТРУ́ХНУТИ, не; *мин. ч.* протру́х, ла, ло *і* протру́хнув, нула, ло; *розм.* Док. до **тру́хнути.** *Широкий ґанок, складений із нетесаних колод, протрух* (П. Воронько); *Коли ми оце відкопали портфель.., він геть протрух, а з тим, що було в ньому, майже нічого не сталося* (В. Кава); * Образно. *Життя в Глухові пожвавішало. Зате в самому інституті стало ще нудніше. Почувалося, що все тут протрухло, поцвіло* (С. Васильченко).

ПРОТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОТРУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док., що.* 1. Струшуючи, очищати від пилу, сміття і т. ін. *Паливний фільтр не підлягає відновленню: промивати, протрушувати та робити інші маніпуляції з ним суворо заборонено* (з мови реклами); *Дитячий ігровий килимок із пінопласту практичний у використанні: достатньо протрусити та протерти вологою ганчіркою раз на день* (із журн.).

2. *тільки док., також без дод.* Потрусити певний час. *Для скарифікації насіння хвойних його потрібно періодично протрусити в ємності, стінки якої викладені крупнозернистим наждачним папером* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТРУ́ЮВАЛЬНИЙ, а, е, *с. г.* Признач. для протруювання; протруйний. *Для забезпечення рівномірного покриття насіння робочим розчином у процесі протруювання слід ретельно контролювати кількість насіннєвого матеріалу, який проходить через протруювальний агрегат* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТРУ́ЮВАННЯ, я, *с., с. г.* Дія за знач. **протру́ювати.** *Підготовка насіння до сівби включає низку операцій, головними з яких є очищення, калібрування, протруювання, обігрівання, термічне оброблення* (з навч. літ.).

ПРОТРУ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОТРУЇ́ТИ,** ую́, у́їш, *док., що, с. г.* Обробляти (зерно, насіння, признач. для сівби) хімічними речовинами для профілактики грибкових, бактеріальних захворювань. — *Насіння слід зберігати у відповідних умовах, перед сівбою протруювати, заздалегідь перевіривши його на схожість!* (Остап Вишня); *Скільки клопоту коло тої зернини! Галя .. одбирала для посіву дорідне* [зерно], .. *протруювала препаратом, що знешкоджує спори головні* (К. Гордієнко); *Протруївши насіння, агрономи врахували прогноз ураження хворобами та шкідниками, сортові особливості, погодні умови* (з наук. літ.).

ПРОТРУ́ЮВАТИСЯ, юється, *недок., с. г.* Пас. до **протру́ювати.** *Насіння соняшника протруюється високоякісними протруйниками, добривами та фітогормонами для отримання рівних і дружних сходів культури* (з наук.-попул. літ.); *70 % насіння пшениці в Україні протруюється фунгіцидами* (із журн.).

ПРОТРУ́ЮВАЧ, а, *ч., с. г.* Те саме, що **протру́йник.** *Протруювач є хімічним препаратом, який застосовують для захисту від бактерій, хвороб, гнилей і комах* (з навч. літ.); *Протруювач рекомендують до широкого використання в колективних сільгосппідприємствах й у фермерських господарствах із посівними площами до 500 га на сезон* (з мови реклами).

ПРОТРЮ́ХАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Пробігти, трюхаючи. *По .. дорозі протрюхала конячка, запряжена в маленькі санки* (П. Панч); *Кинувся* [хлопець] *підтюпцем, приклавши до грудей руки. Протрюхавши чимало, пішов повільно, відсапуючись* (Є. Гуцало).

2. Потрюхати певний час. *Старий пес радісно протрюхав кілька хвилин навколо подвір'я, показуючи свою радість зустрічі з господарем* (із журн.).

ПРОТРЮХИ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* Те саме, що **протрю́хати.** *Наблизився обоз .. Протрюхикав припнутий до воза, припорошений дорожньою курявою Юрась Хмельницький* (В. Малик); *Коваль .. бачив, як протрюхикав .. молодий батюшка. Але про що ковалю гомоніти з попом? Про залізо?* (Г. Колісник); *Прогуркотів моторчик — повз чоловіка .. протрюхикав на мопеді один з сусідів* (Валерій Шевчук).

ПРОТРЯСТИ́, су́, се́ш, *док.* 1. *що.* Трясучи, очистити від пилу, сміття і т. ін. *Повернувшись із лісу додому, зніміть із себе весь одяг, прийміть душ. Не забудьте оглянути та протрясти одяг, огляньте себе на випадок попадання непоміченого кліща* (із журн.).

2. *що.* Просіяти що-небудь (крізь сито, решето і т. ін.). *Ой сусідко, сусідко, сусідко! Позич мені решітко, решітко: Я си* [собі] *муки протрясу, протрясу, Завтра тобі принесу, принесу!* (з народної пісні).

3. *кого, розм.* Провезти кого-небудь нерівною, тряською дорогою або в тряському автомобілі, екіпажі, на возі і т. ін. *Забаг* [Іван] *іще протрясти панотця до міста* (Л. Мартович); *Дорога настільки погана, що дітям, яких добряче протрясе від дому до школи, нерідко стає погано* (із журн.).

4. *що, розм.* Витратити марно (гроші); протринькати. *У Чернігові аж п'ять кіп протряс* [Халявський], *щоб його не держали та відпустили оженитись* (Г. Квітка-Основ'яненко).

5. *що.* Потрясти (у 2 знач.) певний час. *Вимкнувши плиту, слід перемістити готові макарони з каструлі в друшляк і трохи їх протрясти, зціджуючи рідину* (із журн.).

6. *кого, що, перен.* Потрясти (у 4 знач.) певний час. *Розповідь про воєнні подвиги протрясла аудиторію протягом усієї зустрічі, залишивши в слухачів сильні емоції та незабутні враження* (з газ.); // *безос. Якимось холодком здогаду його було трохи протрясло, коли вона загинула* (О. Забужко).

ПРОТРЯСТИ́СЯ, су́ся, се́шся, *док.* 1. *розм.* Проїхати, трясучись, хитаючись, підскакуючи під час їзди по нерівній дорозі або будучи розхитаним, погано налагодженим і т. ін. (про екіпаж, віз, автомобіль і т. ін.). *Екіпаж .. покотив по Марсовому полю .. Далі побрався вгору.., протрясся по всьому Мон-Рібуде, аж до Девільського узвозу* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Флобера).

2. *розм.* Проїхати нерівною, тряською дорогою або в тряському екіпажі, возі, автомобілі і т. ін. — *Сидиш вдома та нічого не робиш, б'єш байдики, а не потурбувався протрястись хоч до вокзалу мені назустріч* (І. Нечуй-Левицький); // Проїхавшись або пройшовшись, зголодніти. — *От прийду, вечеря буде вже готова та й смакувати буде мені, бо я трохи протрясся* (Л. Мартович).

3. Потрястися (у 1, 2 знач.) певний час. *Драгуни .. поховали своїх мертвих і з піснями помаширували у степ. Весь цей час Чіпка протрясся у своїй схованці* (Д. Білий); *Він багато годин протрясся в автобусі та проспав у незручній позі* (М. Кідрук).

ПРОТРЯХА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **протряха́ти.** *Навесні в міру протряхання ґрунту поле боронують* (з навч. літ.).

ПРОТРЯХА́ТИ, а́є, *недок.,* **ПРОТРЯ́ХНУТИ,** не, *док.* Підсихати (у 1 знач.) (про вологу землю, мокру білизну і т. ін.). *Під хатою в Сухобруса .. можна було кожного дня бачити великі мисники, заставлені образами, на котрих протряхали свіжі фарби* (І. Нечуй-Левицький); *Небо синє і прозоре, як око дитини. Підсонна сторона звільнилася від снігу і протряхає* (У. Самчук); *Вдарило сонце, протряхали шляхи й стежки* (П. Загребельний); *Наступний день випав напрочуд ясний і сухий. Подув свіжий вітер, і земля швидко протряхла* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); // *безос. Просто було йти добре — твердо й місцями майже сухо: протряхло від сонця, вітру й спокою, бо там давно вже ніхто не їздив* (І. Багряний); *В полі протряхло; декотрі горби на околиці обсохли* (В. Барка).

ПРОТРЯ́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **протря́хнути.** — *Зерна багато вже осипається з протряхлих снопів* (Іван Ле); *Василь думав про те, що добре б оце було сісти на гнідого і проїхати по протряхлих полях* (Є. Гуцало); *По зливі й досі не протряхлий шлях* (Л. Костенко).

ПРОТРЯ́ХНУТИ *див.* **протряха́ти.**

ПРОТУБЕРА́НЕЦЬ *див.* **протубера́нці.**

ПРОТУБЕРА́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **протубера́нець,** нця, *ч.), астр.* Світні утворення з розжарених газів, що спостерігаються у вигляді яскравих виступів різноманітної форми на краю сонячного диска; збурення сонячної поверхні. *Форма протуберанців із часом істотно змінюється: іноді їхня довжина сягає 200 000 км, товщина — декількох тисяч кілометрів* (з навч. літ.); *Дорогою "Гермес"* [зореліт] *перетнув хмару розрідженого газу, взяту в протуберанці, які розсіювалися в сонячному вихорі* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); * Образно. *Весь небокрай у бік Сорочинців і Миргорода горів дивним палахкотінням протуберанців* (І. Цюпа).

ПРОТУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док.* Потужити певний час. *Саньку заарештували одразу ж, од немовляти живцем одірвавши, і вона протужила за сином впродовж десяти років* (А. Дімаров); *Климентина Попович писала Іванові Франку: "Не на те я, хлопче-орле, Тебе полюбила, Щоб забута, нелюбима, Весь вік протужила!"* (з наук.-попул. літ.).

ПРОТУ́ПАТИ, аю, аєш, *док.* 1. Тупочучи, пройти, пробігти і т. ін. повз. *Протупали якісь купецькі пари* (В. Винниченко); — *О, чули? Угорі справді щось наче протупало і зникло* (Григір Тютюнник); *Мимо нас протупали лунким опустілим тунелем останні пасажири* (Р. Андріяшик); *Під вікном протупали швидко ноги чиїсь по мерзлій землі* (А. Головко).

2. Потупати (у 1 знач.) певний час. *Корнецвіт підтоптався, ледве не пів століття протупавши біля операційних столів* (І. Волошин).

ПРОТУПОТА́ТИ *див.* **протупоті́ти.**

ПРОТУПОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, **ПРОТУПОТА́ТИ,** очу́, о́чеш, *док.* 1. Те саме, що **проту́пати** 1. *Щось протупотіло повз вікно* (Л. Яновська); *Протупотить роз'їзд по вулиці й стихне* (А. Головко); *Важкі кроки протупотіли за стіною* (Н. Рибак); *Діти облазили увесь сад. Нарешті їхні голоси під вікном стихли і вони протупотіли поруч зі словами: "Ми у вежку"* (Г. Вдовиченко); // *безос. Двоє верхівців промчали шляхом. Протупотіло, завмерло* (О. Гончар).

2. Потупотіти, потупотати (у 1 знач.) певний час. *Завіса. Невдоволені глядачі протупотіли обурено кілька хвилин* (з газ.).

ПРОТУ́РА *див.* **проту́ри.**

ПРОТУ́РИ, у́р, *мн. (одн.* **проту́ра,** и, *ж.), зоол.* Дуже дрібні членистоногі розміром менше міліметра. *Таксономічне багатство протур в Україні можна характеризувати як достатньо високе порівняно з іншими європейськими країнами* (з наук. літ.); *Живуть протури в ґрунті, лісовій підстилці, гнилих стовбурах та пнях, у моху* (з наук.-попул. літ.); *Протури висмоктують рідкий уміст водоростей і грибів* (з навч. літ.).

ПРОТУ́РИТИ, у́рю, у́риш, *док., кого, розм.* Те саме, що **поту́рити** 1. *Трояни, вилазку зробивши, Латинян к чорту протуривши, З Енеєм вкупу ізійшлись* [зійшлись] (І. Котляревський); [Я ц и х а:] *Спросоння ти чи, може, з перепою? Чи довго будеш мене дратувати? Я тебе протурю з хати!* (М. Кропивницький); *Михайлик досі ніколи не бачив* [вистав], *і вже ніяка сила, навіть рідна матінка — не могла його протурити звідти* (О. Ільченко); * Образно. *Бажаю Вам якнайшвидше протурити від себе цю непрохану гостю — хворість* (Панас Мирний).

ПРОТУ́РКАТИ, аю, аєш, *рідко* **ПРОТУРЧА́ТИ,** чу́, чи́ш, *док.* 1. Док. до **ту́ркати, турча́ти** 1. *Протуркав голуб.*

2. Потуркати, потурчати певний час. *Протуркали горлиці все літо на тополях.*

◊ **Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти** *і т. ін.)* **[всі] ву́ха** *див.* **протруби́ти.**

ПРОТУРКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОТУРКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **туркота́ти, туркоті́ти** 1. *На ліву віконницю сів єгипетський голуб і протуркотів своє ласкаве "супруг"* (М. Хвильовий); *А там сизокрилі: — Мир вам! — протуркотали, пурхнули та й позникали* (В. Барка).

2. *розм.* Поїхати, потуркотавши (у 2 знач.). *В лугах озвався деркач, у полях протуркотіла підвода* (М. Стельмах); *Протуркотіло старе колоддя під колесами* (П. Загребельний).

3. *що.* Потуркотати, потуркотіти (у 1 знач.) певний час.

◊ **Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти** *і т. ін.)* **[всі] ву́ха** *див.* **протруби́ти.**

ПРОТУРКОТІ́ТИ *див.* **протуркота́ти.**

ПРОТУРЧА́ТИ *див.* **проту́ркати.**

ПРОТУХА́ТИ, а́є, *недок.,* **ПРОТУ́ХНУТИ,** не, *док.* Те саме, що **ту́хнути**[2]. *Клей ми робили в холодну пору, бо в спеку він протухає* (М. Дочинець); *Він подався на агору, звідки й досі линули часті дзвони, сповіщаючи .. про те, що привезли свіжу рибу й треба поспішати, доки не протухла* (І. Білик); * Образно. [С о к р а т:] *Ну, і дурень ти, справді. Увесь аж протух в забобонах часів допотопних!* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

ПРОТУ́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **проту́хнути.** *Запах протухлої баранини .. декому із комісії ставав надто нудним, і вони без протесту посунули до виходу* (Іван Ле); *Він притьма вертався до кімнати, умисне не зачиняючи дверей, звідки перло протухлими кислими оселедцями* (О. Ульяненко); [Т р і н к у л о:] *Що це таке? Людина чи риба? Мертва чи жива? Риба, бо рибою смердить. Стара, протухла риба, схожа на несвіжу тріску* (М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра).

ПРОТУ́ХЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **проту́хлий.** *Принюхайтеся, ніяких неприємних запахів не повинно бути. Наявність неприємного запаху говорить про протухлість продукту та його явну непридатність до вживання* (із журн.).

ПРОТУ́ХНУТИ *див.* **протуха́ти.**

ПРОТУШКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протушкува́ти.** — *Кенгуру! .. — А їх їдять? — запитав Пенкроф. — Протушковані на тихому вогні, вони смачніші за яку завгодно дичину!* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Морквяні котлети готують із варених або попередньо протушкованих коренеплодів* (з газ.); // **протушко́вано,** *безос. пред. Овочі протушковано з додаванням оливкової олії.*

ПРОТУШКУВА́ТИ, ую, у́єш, *док., що.* 1. Тушкуючи (у 1 знач.), довести до готовності (м'ясо, овочі і т. ін.). *Якщо м'ясо тверде і старе, сповиванці можна протушкувати на парі* (М. Матіос).

2. Потушкувати (у 2 знач.) певний час. *Із бурячиння злийте зайву воду, додайте зелену масу до фаршу та протушкуйте все 5 хвилин* (з газ.).

ПРОТУШКУВА́ТИСЯ, у́ється, *док.* Тушкуючись, дійти до готовності (про м'ясо, овочі і т. ін.). *Голубці повинні добре протушкуватися, тому готувати їх краще в каструлі з товстим дном* (з газ.).

ПРОТЮ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Проїхати, пройти, тюпаючи. — *Дома вже .. випряжи коней та погодуй; хоч не бігли, підтюпцем їхали, а все-таки 20 верстов протюпали* (О. Кониський); *Коли останній вершник на чалому коні протюпав слідом за обозом, Остап раптом сів біля рушниці* (П. Кочура); *Дорога перед очима тягнеться, немов у безконечність, від одного стовпа до другого поки протюпаєш, то, здається, вічність минула* (І. Франко); *Помалу протюпав я до того першого ряду, знайшов свій сьомий номер та й сів* (Б. Грінченко).

2. Потюпати (у 2 знач.) певний час. *Лев тоді дозволяє собі підвестися, протюпати трохи й голосно рикнути, допомагаючи загнати приречену антилопу в коло своїх дружин* (В. Лис).

ПРО́ТЯГ[1], у, *ч.* Різкий струмінь повітря, що продуває приміщення крізь щілини або відчинені двері, вікна і т. ін., розташовані одне проти одного. *Вибігши, Річард кинув двері одчиненими; від протягу світло на постаменті блимає* (Леся Українка); — *Кватирка у вас прочинена. А коли протяг у хаті, коровай неодмінно зісподу буде глевкий!* (Ю. Смолич); *Марченко боявся протягів — у цій вузенькій довгій кімнаті завжди тягло* (Ю. Мушкетик); *Протяг підхопив балерину, і вона, як метелик, пурхнула в пічку, просто до олов'яного солдатика* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // *розм.* Сильний, різкий вітер. *Потоком .. можна було до скал дійти. Саме там .. був протяг найсильніший* (О. Кобилянська); *Спустошеність площі, де протяг по полю асфальтному вивів узори похмурі і чорні, як траурні ленти вінків, — це звихрений попіл паперів, попалених наспіх архівів* (М. Бажан).

ПРО́ТЯГ[2], у, *ч.* 1. Простір (в одному з трьох вимірів — довжині, ширині, висоті), на якому що-небудь розташовується, міститься. *Вже захід шаріє над протягом гаю* (М. Старицький); *Боярин .. поглянув горами, куди на далекий протяг понад потоком вилася між скалами протерта гірська дорога* (І. Франко); — *Для нас .. Стрілка закрита: на всьому своєму протязі — а довжина її більше ста верст — вона простріляється з моря кораблями противника* (О. Гончар); // *рідко.* Плин часу. *Тисячні естетичні правила поставали і щезали в протягу століть* (І. Франко); *Три видання "Енеїди", що вийшли на протягу одного десятиліта* [десятиліття].., *зробили сю книжку епохою не тільки в історії українського письменства, але і в розвою української свідомости* (М. Грушевський); *З протягом часу в нього виростало й зміцнювалось почуття, що не тільки ним, а всіма робітниками мартенівського цеху володіє це високе, натхненне піднесення* (В. Собко).

2. *розм.* Протяжний звук. *Дедалі голоси ті росли-росли, розросталися і зливалися в один тяжкий і сумний протяг* (Панас Мирний); // *у знач. присл.* **про́тягом.** Розтягаючи звуки, плавно, протяжно. *Оцю пісню у нас протягом співають* (Б. Грінченко); [В а с я:] *Ти не так, дядю Мусію, не так. Не о-си-а, а о-с-а, оса... Протягом треба — оссаа...* (М. Куліш).

3. *заст.* Продовження. *Я не читав ще дальшого протягу статті* (М. Драгоманов); *Нова сцена в хаті здалась йому тільки протягом першої в ґанку* (І. Нечуй-Левицький).

○ **(1) З про́тягом,** *у знач. присл.* — протяжно або протягаючи звук. *Одразу видно, що він чоловік не говорючий, бо говоре* [говорить] *мало, помаленьку, з протягом* (І. Нечуй-Левицький); *Він: — Так. Тепер скажи мені, дівчинко, хочеш ще й далі вчитися? Вона: — Хо-о-чу, — так з протягом* (А. Тесленко); *Заклав* [хлопчик] *два пальчики в рот і гучно, з протягом свиснув по-вівчарському* (Григорій Тютюнник); **(2) На про́тязі,** *у знач. прийм., чого, заст.* — протягом чого-небудь. *Це вже вдруге на протязі своєї тринадцятилітньої служби вона мусить через непорозуміння з попом міняти школу* (М. Коцюбинський); *Здавалось, він на протязі всього життя не зазнавав такого напрочуд ясного спокою, як зараз* (О. Гончар).

ПРОТЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протяга́ти**[1] 1–6, 10 і **протяга́тися**[1]. *У дотеперішніх російських революційних виданнях ми регулярно зустрічали .. палкі прояви симпатії до поляків, часте протягання руки до згоди і т. д.* (І. Франко); *Інструмент для протягання кабелю виготовлений з пружинної сталі* (із журн.); *Дослідження властивостей композитів при міжшаровому зрушенні дозволили встановити залежність характеристик матеріалу від основних технологічних параметрів формування: швидкості протягання й температури термообробки* (з наук. літ.).

ПРОТЯГА́ТИ[1], а́ю, а́єш, **ПРОТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ПРОТЯГТИ́, ПРОТЯГНУ́ТИ,** ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* протя́г, ла́, ло́ *і* протягну́в, ну́ла, ло; *док.* 1. *що.* Розтягати що-небудь на певну відстань, тягти в якому-небудь напрямку або вздовж чогось. — *Старі люде оповідають, що тут бусурмани протягали впоперек Дніпра залізні ланцюги, щоб перепиняти та потопляти козацькі байдаки* (А. Кащенко); *У кожному сільці клали жандармський пост, протягали телеграфний дріт* (М. Дочинець); *Дівчата самотужки протягли провід, дістали і відремонтували репродуктор* (Д. Ткач); // Проводити, прокладати на яку-небудь відстань (лінію зв'язку, дорогу і т. ін.). — *КП мені обладнали? .. — Уже закінчують, Степане Івановичу. Зв'язок протягнули. Рація на місці* (Ю. Бедзик).

2. *що.* Те саме, що **простяга́ти** 1. *Раптом він упав на подушки та, протягаючи руки до лікаря, зашепотів: — Дайте чогось, щоб не пекло хвилину, благаю вас* (В. Підмогильний); *Батько протягував засмаглу руку — для потискання* (Л. Денисенко); *Кожух озирнувся. Лаврін стояв, тремтячою рукою протягуючи йому чорний сухар* (Д. Білий); *Передо мною сіра, непрозора порожнеча .. Видається — протягнеш ногу, ступиш і полетиш у прірву темноти* (У. Самчук); *Оскерко й собі протяг руку до Соніної руки в ознаку своєї подяки* (О. Кониський); *Вітька розділив порівну хліб, помідори і мовчки протягнув Петрові* (В. Чемерис).

3. *що.* Тягнучи, просувати щось крізь що-небудь, попід чимсь. *Бере* [Гільзе] *помаленьку нитку з основи і прикладає до вічка в переборі, а син з другого боку чіпляє за нитку дротяним гачком і протягає її крізь вічко* (Леся Українка); *Над верхньою бочкою лежав залізний прут з блоком, через нього й протягували довгий мотузок із запалювачем та грузилом* (В. Чемерис); *Роззувши Кобзу, протягли йому попід руками вірьовку: пан Підпольський, зібравши кінці у ліву руку, подряпався на дуба* (О. Стороженко); * У порівн. *Він заревів тоді, як бугай, коли йому протягують налигач крізь кільце в ніздрях* (М. Матіос).

4. *що і без прям. дод.* Тягнучи чимсь, переміщати що-небудь в якому-небудь напрямку, на якусь відстань. *Вже знову* [Кошова] *біля сівалки. — .. Та протягай далі, я тобі кажу, а то ж двічі краї треба буде обсівати!* (Остап Вишня); *— Думаєш, тобі це так минеться? — сказала вона, коли протягував повз неї своє лантушисько Олексій* (Валерій Шевчук); *Виїхали хлопці на поле з машиною; чи протягли, чи не протягли її разів зо три вздовж поля, як біжить один у село* (Панас Мирний); *Лише після тривалих зусиль їм нарешті вдалося протягти пірогу через бурун на глибину й сісти на неї* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

5. *що, розм.* Продовжувати час тривання чого-небудь, затримувати перебіг чогось. [С і н о н:] *Смерть неминуча... Нащо ж протягати останні сі хвилини під мечем?!* (Леся Українка); *Розжовані кусники* [маторжеників] *всилу втягалися в стравохід. Але всі їдці розминали їх довго на зубах, протягаючи їдження і запиваючи юшкою* (В. Баранов); *Козаччина своєвільна з Павлюком справді рушила в Крим, і се трохи протягло спокій на Україні* (М. Грушевський); *Беллерс підняв ціну надто швидко, а тепер утямив свою помилку й намагається виграти час, аби протягти торг, поки повернеться посильний* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *рідко.* Робити довшим (відстань, предмет і т. ін.). — *Подобаєть* [подобає] *або стіну протягти, або стелю підняти, бо не влізу до вашої вельможності! — сказав Пістряк* (Г. Квітка-Основ'яненко).

6. *що і без прям. дод.* Надавати довгого звучання. *Співала* [Маруся], *протягуючи довгі ноти .. Все вище й вище підіймала руки і спів* (Г. Хоткевич); *— До мене піде* [хлопець], *на шматок хліба заробить, — протягуючи букву "р", сказав сільський багатій Мина Микитей* (К. Гриб); *Протягли своє "ку-ку-рі-ку!" горлаті півні...* (Панас Мирний); *Читав* [поет] *— як писав: то протягне баском, То раптом тоненьким бере голоском* (С. Олійник); // Говорячи, розтягати слова. — *Хвалю, — він, як звичайно, протягував останні склади, наче співав їх* (В. Винниченко); *— Мамо, — обізвалась дівчинка. — Чого, прокляте зілля? — Їс-ти-и, — протягла тая* (Грицько Григоренко); *— Добрий тютюн .. — Еге, — протяг тоненьким тенорком кошовий* (О. Довженко); *— Ой, не сушіть мені голову, — слабенько протягнув Шацький* (А. Кокотюха).

7. *що і без дод., безос.* Відчуватися в повітрі (про вітер, холод і т. ін.). *Тут було зовсім сухо й затишно. Тільки дуже протягало вітром* (В. Винниченко); *Чернець .. невільно відсмикнув руку і вчув, як по розігрітій спині протягло холодом* (Н. Королева); // *тільки док.* Простудити протягом *(див.* **про́тяг**[1]**).** — *Причиніть двері щільніше, щоб пацієнта не протягло...* (Ю. Смолич); — *Сів* [інженер] *біля одчиненого вікна й запалив цигарку. — Ще протягне! Ти відторік став часто простуджуватися* (П. Автомонов); *— Піду провідаю Адама .. — А що з ним? — Десь протягло* (О. Чорногуз).

8. *тільки док., без дод., розм.* Прожити, проіснувати якийсь час (перев. про хвору, стару або бідну людину). *П'ять рублів — гроші: на них би місяців зо два протягти можна, а там потепліє* (Панас Мирний); *Біль відпустив, у вухах стих шалений стукіт серця. А се означало, що курилко ще протягне якийсь день* (Г. Тарасюк); // Пробути, проіснувати довше, ніж планувалося, намічалося і т. ін. — *Оно ж клинописи на глиняних дощечках пережили тисячоліття. Хоч один диск стільки протягне?* (Б. Жолдак); *Степан не прийняв поблажки, а влаштувався в районі інспектором рибнагляду. Щоправда, і там недовго протяг* (В. Шкляр).

9. *перев. док., кого і без прям. дод., розм.* Піддавати критиці, висміювати (у газеті, публічному виступі і т. ін.). *Такий тепер народ пішов заковиристий, що життя нема... Як тільки спотикнувся — так зразу: — А протягніть, будь ласка, в газеті!* (Остап Вишня); — *Вирішив* [Величко] *Силіна протягти в газеті* (П. Автомонов); *Петро Бочковий ходив героєм: адже член редколегії! Учні почали побоюватися його, бо в стінгазету протягне* (П. Запаренко).

10. *що, техн.* Обробляти заготовку протяжкою. *Кольорові метали, сплави різних видів, вироби з титану, а також пластмас та інші неметалеві матеріали протягують у масовому й великосерійному виробництві* (з наук.-техн. літ.); *Заготовку протягли через спеціальний пристрій з калібрувальним отвором, переріз якого менший за її діаметр* (з навч. літ.).

11. *кого, що, перен., розм.* Непримітним способом домагатися затвердження, здійснення чогось, включення, прийняття кого-, чого-небудь у що-небудь, кудись. — *Розкажіть, як ви .. фінансували контрреволюційні видання, що їх протягали Качеровський і Титаренко?* (Б. Антоненко-Давидович); *Мене знову надрукувала "Молода гвардія". Чорновіл уперто друкує мене, протягуючи по віршу або й по два. Такий енергійний хлопчина!* (І. Жиленко); *— Не вірте нікому, .. хто буде казати, що поручника Кощун протягує її батько .. Сама, сама, своїм розумом, волею і енергією робить мілітарну кар'єру панна* (В. Кожелянко); *Якби автор дворушничав, натякав, пробував щось протягти, рецензент швидко загнав би його на слизьке* (І. Дзюба).

12. *що, перен.* Те саме, що **просо́вувати** 4. *Уривок статті з'явився в "Критиці" з приміткою про те, що редакція друкує її, але попереджає читачів, що автор протягує в ній небезпечну інформацію* (з мемуарної літ.); *Монархісти пильно вистежували і давали нещадну відсіч усяким спробам протягти думку про якесь виборче начало* (І. Дзюба).

◊ **Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги** *див.* **витяга́ти; Недо́вго потя́гне (протя́гне)** *див.* **потягну́ти; Тягти́ (тягну́ти, відтяга́ти) / протягти́ (протягну́ти, відтягну́ти) час** *див.* **тягти́.**

ПРОТЯГА́ТИ², а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Потягати *(див.* **потяга́ти²**) певний час. *Убрав* [цар] *усіх попів і ченців у чорне і дав їм у руки чорні свічки, а катам велів гаками протягати через усе місто куклу Мазепи* (Г. Хоткевич); *Протягав Мишко джинси все літо, поки не порвав* (із журн.).

ПРОТЯГА́ТИСЯ¹, а́юся, а́єшся, **ПРОТЯ́ГУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОТЯГТИ́СЯ, ПРОТЯГНУ́ТИСЯ,** ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* протя́гся, тягла́ся, ло́ся *і* протягну́вся, ну́лася, лося; *док.* 1. Тягтися в певному напрямку, розміщуватися рівною лінією, смугою; простягатися (у 3 знач.). *Чорним небом протягувалися .. хмари* (О. Ульяненко); *Височенний паркан .. протягнувся далеко в один і другий бік* (Ю. Горліс-Горський); *З заходу на схід .. протяглися дві довгі лінії залізниць* (К. Гриб); *Збитий з дощок стіл протягнувся через увесь вагон і майже перегородив прохід* (Ю. Іздрик).

2. Те саме, що **простяга́тися** 1. *Микола Платонович дивився на губернатора так, що той мусив кашлянути в кулак тієї руки, яка протягувалася для дружби й союзу* (Валерій Шевчук); [З о з у л я:] *Та скоріше б у мене рука відсохла, ніж протягнулась до чужого* (І. Карпенко-Карий); *Я тихо відхилю двері, а з ліжка протягнуться до мене дві голих руки й гарячий шепіт "нарешті!"* (Г. Хоткевич).

3. *розм.* Лягати або лежати, розпроставшись, витягнувшись або витягнувши руки, ноги; простягатися (у 4 знач.). *Їх високоблагородіє, пан справник, протягсь у повозці та й став своє думати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Змія вже і почула, Що тут її буде смерть; Лягла тільки, протягнулась* (С. Руданський); *Ломиковський знову протягнувся, аж крісло затріщало, і позіхнув від вуха до вуха* (Б. Лепкий); *— О-го-го-го! — протягнувся з насолодою ще один із порадників та позіхнув широко* (К. Гриневичева); // *перев. док.* Видовжуватися, схуднувши (про обличчя). *Він поблідне, зігнеться в дугу; лице, і без того сухе та довгобразе, ще більше протягнеться* (І. Франко); // *перев. док.* Падати (у 2 знач.) на весь зріст; простягатися. *Хтось двічі телефонував на прохідну. Але одного разу вона була у бібліотеці, а другого... так бігла, трохи не протягнулася на сходах* (С. Процюк).

4. Тягнучись, просуватися крізь що-небудь. *Нитка крутиться, протягається* (Н. Кобринська); *Ой червона калинонька крізь пліт протяглася* (з народної пісні).

5. Тривати якийсь час, затримуватися, продовжуватися. *Після важкої ночі, після страшних снів Єремії здалося, що і тепер ще протягується якийсь сон, але вже інший, пишний, радісний* (І. Нечуй-Левицький); *Сукання свічок для церкви тривало звичайно лиш один день, та протягалося при веселій компанії .. не раз до пізньої ночі* (І. Франко); *Моя думка .. така: що б не було, а діло довести до краю. Хай протягнеться ще місяць, два — все одно* (С. Васильченко); *Рада протяглася до пізньої ночі* (І. Білик); // *тільки док.* Пройти, минути (про відрізок часу). *Так протяглося літо і наблизилася осінь* (Л. Яновська); *Кілька років одначе з тим ще протяглося, бо цар не виводив своїх військ з правобічної України: казав наперед перегнати людей звідти на лівий бік* (М. Грушевський); *Минуло небагато хвилин, але для всіх вони протягнулися надто довго* (Н. Рибак); // *тільки док., безос. Батько .. гопцював і сам, але, здається, відаючи, що так довго не протягнеться, адже це не тільки виснажувало її* [матір], *але і його* (Валерій Шевчук).

6. *техн.* Піддаватися обробленню протяжкою. *Оброблювана металева заготовка, протягуючись між верхнім і нижнім роликами витяжного верстата, стає довшою і тоншою* (з наук.-техн. літ.).

7. *тільки недок.* Пас. до **протяга́ти** 1–6, 10. *Іноді в пошані пихата мова, іноді якась наче переривчаста, що протягається на зразок пісні* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *У міру того, як справа реформи протягається, уступки, у разі, якби обставини для бюрократії зложилися нещасливо, мусять бути все більші й більші* (з навч. літ.).

ПРОТЯГА́ТИСЯ², а́юся, а́єшся, *док., розм.* Потягатися *(див.* **потяга́тися²**) певний час. *Протягався зі справами цілий тиждень.*

ПРОТЯ́ГЛИЙ, а, е. 1. Те саме, що **протя́жний.** *Струни інструмента видали протяглий, жалісний голос, немов тихий зойк* (І. Франко); *Джмелі .. довго кружеляли довкола нього з густим протяглим дзвоном* (В. Дрозд); *Світало! Чорний дрізд озвався однією, двома низькими протяглими нотами, а йому завторувала горлиця* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса).

2. Те саме, що **протяжни́й.** *Єдине відчуття .. — якийсь теплий, протяглий .. сум, що завжди навідує, коли за чимось відлетілим тужиш* (Валерій Шевчук).

ПРОТЯ́ГЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість за знач. **протя́глий.** *За Дж. Локком, первинні ідеї (протяглість, форма, число, рух) сприймаються безпосередньо зором* (з наук. літ.); *Протяглість фрази.*

ПРОТЯ́ГЛО. Присл. до **протя́глий.** — *Чи се ти, Анно! — спитала Докія, звертаючися до дівочої постаті .. — Я, — відповіла протягло, зовсім беззвучно і з великим напруженням* (О. Кобилянська); *Десь у затоні голосно й протягло загув пароплавний гудок* (О. Ільченко); *З настанням ранніх сутінків вулиці робилися безлюдні, і тільки вітер протягло й жалібно скиглив вздовж мурів* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); *Федькович розвів багаття і, мружачи від диму очі, протягло зітхнув* (Р. Андріяшик).

ПРОТЯ́ГНЕНИЙ *див.* **протя́гнутий.**

ПРОТЯ́ГНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **протя́гнений.** *Спіноза вважав, що природа — матерія, має два атрибути: протягненість і мислення* (з навч. літ.).

ПРОТЯГНУ́ТИ *див.* **протяга́ти¹.**

ПРОТЯ́ГНУТИЙ, ПРОТЯ́ГНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **протягти́, протягну́ти** 1–7, 9–11. *Селяни кажуть, що шлях перегороджений і між деревами протягнутий колючий дріт* (Д. Білий); *Відносив* [Микольцьо] *її одіж до шафи, держачи в протягнених руках, обережно, буцім якусь скляну посуду* (Л. Мартович); *Нема покаяння без прохально протягнутої руки* (Валерій Шевчук); *Раптом звертаю увагу на три труби і кабель, протягнуті через вікно. — А це що? — Це газ, світло, вода і телефон, — відповідає господар квартири* (С. Пиркало); // **протя́гнуто, протя́гнено,** *безос. пред. У кожного* [хлопця] *до пояса прив'язана мотузка, другий кінець якої протягнуто на горище й закріплено там до крокви морським вузлом* (В. Нестайко); *Оголошення результату голосування протягнено ще повні три години* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який протягся, протягнувся (у 1–6 знач.). *— Як ти смієш таке говорити про царя? — темніє зеленкувата полива на протягнутих щоках* (М. Стельмах).

ПРОТЯГНУ́ТИСЯ *див.* **протяга́тися¹.**

ПРОТЯ́ГНУТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **протя́гнутий.** *Перекладач добирає лексичні еквіваленти, у яких звукові повтори, вокальна протягнутість наголошених складів створюють звучну систему асонансів на [а], [і], [о]* (з наук. літ.).

ПРО́ТЯГОМ, *прийм., з род. в.* Уживається при позначенні часу існування кого-, чого-небудь, тривання якої-небудь дії, якогось процесу і т. ін; упродовж. *Характер дитини, її здібності й нахили складаються тільки після її народження протягом перших років її життя* (В. Підмогильний); *Виявляється, риси обличчя і вдача зберігаються протягом тисячоліть і відтворюються в нащадках* (Г. Пагутяк); *Батько погодився протягом року оплачувати мої рахунки* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда); // Уживається при позначенні певної події, чиєсь діяльності, чийогось існування тощо, одночасно з якими що-небудь відбувається, здійснюється і т. ін. *Протягом усієї війни Федір Іполитович ні на одного підлеглого не підвищив голосу* (Ю. Шовкопляс); *У кожному* [класі] *є свій лідер, свої відмінниці і двієчниці. Звісно, протягом навчання розстановка сил змінюється* (І. Роздобудько).

ПРОТЯГТИ́ *див.* **протяга́ти**[1].

ПРОТЯГТИ́СЯ *див.* **протяга́тися**[1].

ПРОТЯ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **протя́гувати** і **протя́гуватися.** *Виконуємо повний спектр робіт: від підбору та продажу обладнання — до протягування кабельних трас, установлення та підключення акустичних систем* (з мови реклами); *В античних містах Північного Причорномор'я посуд часто розвішували по стінах, про що свідчать навмисно зроблені дірочки для протягування товстої нитки* (з наук. літ.); *Натисніть ліву клавішу мишки в робочому полі вікна, коли вказівник мишки має вигляд руки, та виконайте протягування вправо* (з наук.-попул. літ.); *Протягування звуків значною мірою допоможе учневі уникнути помилок у вимові приголосних звуків з призвуком голосного* (з навч. літ.); *Він був уважний, активний .. Жодної контрреволюційної, підривної діяльности. Жодного протягування буржуазно-націоналістичних концепцій* (С. Андрухович).

ПРОТЯ́ГУВАТИ *див.* **протяга́ти**[1].

ПРОТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **протяга́тися**[1].

ПРОТЯ́ЖКА, и, *ж., техн.* Багаторізцевий інструмент, яким обробляють наскрізні отвори або зовнішні поверхні заготовок, зрізуючи широкі й тонкі шари металу. *Леза різальної ділянки протяжки розміщені одне за другим у напрямку головного руху різання* (з наук.-попул. літ.); *Протяжки, свердла та інші різальні інструменти виготовляють із легованих інструментальних сталей* (з навч. літ.).

ПРОТЯ́ЖЛИВИЙ, а, е, *розм.* 1. Те саме, що **протя́жний.** *Він лежав навзнак, і важке протяжливе хрипіння виривалося з його грудей* (Г. Хоткевич); *Вервольф повернув голову до місяця — і протяжливе виття пронеслося над замком* (Д. Білий); *Одного вечора якраз о цій порі, Додому ідучи по набережжі Сени, Я вчув протяжливий і урочистий спів* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Аполлінера).

2. Те саме, що **протяжни́й.** *Щедрий, протяжливий смак вина розкривається відтінками смажених лісових горіхів і білого шоколаду* (із журн.).

ПРОТЯ́ЖЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Властивість за знач. **протя́жливий.** *Зненацька звістка про атомну бомбу .. З цією бомбою час втратив свою протяжливість у майбутнє, нам лишилося тільки минуле* (П. Загребельний).

ПРОТЯ́ЖЛИВО, *розм.* Присл. до **протя́жливий.** *Дрібний бакалійний крамар .. протяжливо й лагідно гукав: — Горілка, горілка, добрая горілка-а-а!* (О. Довженко); *В село влітає* [автомобіль] *— і за мить сигнал протяжливо сурмить* (І. Гончаренко); *— Петер не накинув оком вертатися? — Як вам сказати? — протяжливо розмірковував учений-сейсмолог* (Р. Андріяшик).

ПРОТЯ́ЖНЕ *див.* **протя́жно.**

ПРОТЯ́ЖНИЙ, а, е. Який звучить довго, плавно (про звук, мелодію і т. ін.); протяглий, тягучий (у 4 знач.). *Маруся грала ноктюрн Шопена. Співучі протяжні тони проймали гаряче, душне повітря* (І. Нечуй-Левицький); *На стінах* [шахти] *наче блиск слюди, з вуглем вагончиків ряди, що простяглись у тьму безсонну, і свист протяжний коногона* (В. Сосюра); *— Це ти, Митрофане? — Я, — почувся протяжний голос* (В. Малик).

ПРОТЯЖНИ́Й, á, é. 1. Який має протяжність (у 2 знач.). *Лінії метрополітену як протяжні водотриви зумовлюють зміну режиму підземних вод і додатково генерують вібраційний вплив* (з наук. літ.); *Місяць оточений надзвичайно розрідженою газовою оболонкою з водню, гелію, неону й аргону, а також протяжною пиловою хмарою* (з навч. літ.).

2. *філос.* Який має протяжність (у 3 знач.). *Чуттєвий світ у неоплатоніків — це єдність ідей розуму, душі та матерії. Цей світ протяжний, тривалий, неістинний* (з наук.-попул. літ.); *Природа зробила так, що й ця наймізерніша малість* [життя] *видається чимось протяжним: одна її крихта — немовлячий вік, друга — дитячий, третя — зрілість, потім — мовби схил од зрілості до старості, врешті — сама старість* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

3. *спец.* Признач. для оброблення протягуванням, волочінням. *Стержневими об'єктами є троси підйомних установок, ліфтів, систем буксирування, довгі кінематичні передачі, колони бурильних труб, протяжні вали* (з наук. літ.).

4. *діал.* Тривалий. *Черв'як сильно завертівся десь під самим серцем і викликав протяжний довгий біль* (Н. Кобринська); *Під тим протяжним та важким поглядом Денискові ставало не по собі* (Є. Гуцало).

△ **Протяжни́й верста́т** *див.* **верста́т.**

ПРОТЯ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість за знач. **протя́жний.** *— Ау-ау-у-у-у! Сила, протяжність виття падала усією вагою тільки на звук "у"* (М. Малиновська).

2. Відстань, зайнята чим-небудь (перев. у довжину); певний простір; протяг *(див.* **про́тяг**[2] 1). *Перше відчуття, коли стоїш між високих, вузьких цегляних берегів, — протяжність* (Любко Дереш); * Образно. *Тепер .. розверзлася перед нею безодня духу, глибша, ніж усі пекла, обіцяні в погрозах згорьованим людям, і протяжність її вже не вниз, а вгору* (П. Загребельний).

3. *філос.* Одна з основних характеристик простору, що виражає його розміри. *Художній світ має певну матеріальну протяжність, яку деякі дослідники називають "націєпростором"* (з наук. літ.); *Одна — на стільки літ! Один, та я не знаю... Зав'язується світ — і ні кінця, ні краю протяжності його* (П. Мовчан).

4. Тривалість чогось (перев. часу). *Минуло небагато часу. Чи, може, багато? Неможливо визначити його протяжність* (О. Бердник); *Відеоролик відкрився. Файл був чималим — протяжністю 44 хв. 23 сек.* (М. Кідрук); *Благаю тебе, Луцилію, робімо так, щоб наше життя, як дорогоцінна річ, оцінювалось не протяжністю, а вагою* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРОТЯ́ЖНО, *рідко* **ПРОТЯ́ЖНЕ.** 1. Присл. до **протя́жний.** *— Пригадуєш собі? Він подумав хвильку. — Не знаю... — сказав протяжне й зачудовано* (О. Кобилянська); *Двері протяжно, тоненько пискнули й одчинились пальців на три* (В. Винниченко); *У глибині Золотої палати протяжне і через те нібито тужно, але однак величально заспівав хор* (С. Скляренко); *Якийсь болотяний птах скрикнув удалині протяжно і жалібно* (О. Донченко); *Затрубили роги, протяжно загули гуслі, жалісливо засвистіли сопілки* (В. Малик).

2. *діал.* Присл. до **протяжни́й** 4. *Дозя вийшла, протяжно і солодко поглянувши на барона* (І. Франко).

ПРОТЯ́ТИ *див.* **протина́ти.**

ПРОТЯ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **протя́ти.** *Над .. опертям світив темно круг із золотої бляхи, протятий трираменним хрестом* (К. Гриневичева); *В .. Равзана на лівому плечі вибито було голову кота, на правому стегні жінка палала на багатті, а на лівому був якийсь біс, протятий гострим ножем* (С. Жадан); // **протя́то,** *безос. пред. Йому протято жили — зовсім нечутно, зовсім без болю, і кров з плине так лагідно* (І. Франко).

ПРОУКРАЇ́НСЬКИ. Присл. до **проукраї́нський.** *Дорогою додому в автобусі вона не раз розмовляла з проукраїнськи настроєними колегами* (С. Талан).

ПРОУКРАЇ́НСЬКИЙ, а, е. Який спрямований на підтримку всього українського (мови, культури, урядової політики і т. ін.). *Пасивно українську мову знає кожен громадянин України, а до її активного знання і практичного вжитку його* [громадянина] *може привернути активна проукраїнська політика нашої держави* (Д. Павличко); *Саме незалежність дала шанс українцям нарешті сформувати свою національну еліту. Свою проукраїнську аристократію* (Г. Тарасюк).

ПРОУКРАЇ́НСЬКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість і стан за знач. **проукраї́нський.** *З 2014 р. кримчани ризикували в умовах, де найменший вияв симпатії до України сприймається як злочин, а проукраїнськість вимагає громадянської мужності* (із журн.); *Г. Чубай писав поезії, які дражнили владу, бо вони були антирадянськими саме через свою проукраїнськість* (з газ.).

ПРОУРЯДО́ВИЙ, а, е. Який діє в інтересах уряду, відображає його позиції. *Телеканал запрошує на дебатну програму партії, які претендують на парламентські мандати й представляють головні політичні сили в країні незалежно від їхньої проурядової чи опозиційної орієнтації* (з газ.).

ПРОУЧА́ТИ *див.* **проу́чувати.**

ПРОУЧИ́ТИ *див.* **проу́чувати.**

ПРОУЧИ́ТИСЯ *див.* **провчи́тися.**

ПРОУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, **ПРОВЧА́ТИ,** *рідко* **ПРОУЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОВЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *рідко* **ПРОУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док.* 1. *розм., кого.* Карати когось, щоб не допустити повторення його проступків, небажаних учинків, дій. *Марко задовольняється тим, що свою жінку, переконану в невірності, провчає канчуком, поки вона не попросила прощення* (І. Франко); *— А ще що питали? — Чи не ми перші почали куркульню проучувати* (М. Стельмах); [О л е к с а:] *Знаєм, що ти за цяцька! Тобі давно місце на шибениці, давно пора б киями проучить!..* (С. Васильченко); *Проклятий дідуган! Його варто було б провчити за такі слова!* (В. Малик).

2. *тільки док., кого.* Повчити (у 2 знач.) певний час. *Провчив дідусь онучок усе літо грати на баяні — та все марно* (із журн.).

ПРОФ... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову **професі́йний,** напр.: профвідбі́р, профвідпу́стка, профзахво́рювання; 2) слову **профспілко́вий,** напр.: профактиві́ст, профзбо́ри, профко́м; 3) слову **профілакти́чний,** напр.: профо́гляд, профоглядо́вий; 4) слову **профільо́ваний,** напр.: профли́ст, профна́стил.

ПРОФА́ЗА, и, *ж., біол.* Перша стадія поділу клітини, під час якої відбувається конденсація парних хромосом та починається формування веретена поділу. *Після профази настає метафаза* (з наук.-попул. літ.); *У профазі відбувається спіралізація ДНК, зникає ядерце та фрагментується ядерна оболонка, хромосоми розміщуються в цитоплазмі* (з навч. літ.).

ПРОФА́ЗНИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **профа́за.** *За стадіями мітозу хромосоми поділяють на профазні, метафазні, анафазні та телофазні* (з навч. літ.); // Стос. до профази. *У профазному періоді хромосоми стають видимими під мікроскопом, а ядро розпадається* (з наук. літ.).

ПРОФА́ЙЛ, у, *ч., інформ.* Те саме, що **про́філь** 4. *Після реєстрації на сайті повідомлення про ваш візит одержують усі колишні однокласники, у тому числі й ті, у чий профайл ви не заглядали* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФА́ЙЛЕР, а, *ч.* 1. *інформ.* Те саме, що **профілюва́льник** 3. *Профайлер пропонує конкретні дані про продуктивність гри та забезпечує процес її оптимізації* (із журн.).

2. Фахівець, який аналізує профіль (у 3 знач.) чого- або кого-небудь. *Кримінальний профайлер вивчає злочини та намагається розгадати психологічні мотивації злочинця* (з наук.-попул. літ.); *У соціальних науках і дослідженнях споживачів профайлери можуть аналізувати поведінку, інтереси й характеристики людей або груп споживачів для рекламних цілей* (з навч. літ.).

ПРОФАКТИ́В, у, *ч.* Скорочення: профспілковий актив (*див.* **акти́в**[1]**).** *Спеціальна комісія для вивчення питань українізації .. обговорювала питання з місцевими партосередками, з шкільними радами, з профактивом робітників освіти, і скрізь, за малим винятком, зустрічала прихильне ставлення до питань українізації* (Д. Білий); *Роботу щодо вивчення можливостей оздоровлення профактиву проведено спільно з Профспілкою державних і муніципальних службовців і працівників органів місцевого самоврядування* (з газ.).

ПРОФАКТИВІ́СТ, а, *ч.* Скорочення: профспілковий активіст. *Учасниками Школи студентського лідера стали студентські профактивісти закладів вищої освіти з різних областей України* (з газ.).

ПРОФАКТИВІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **профактиві́ст.** *У цей важкий час роль наших профактивісток стала надважливою, більшість з них поєднують свої громадські обов'язки з щоденною роботою* (із журн.).

ПРОФАЛЬЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОФАЛЬЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що, техн.* Піддавати фальцюванню. *Щоб зробити хрестик, виконують декілька операцій: профальцьовують пластинку, випилюють контур, напис, гравіюють, роблять вушко* (з наук.-попул. літ.); *На схемі паперової моделі літака лінія, яку необхідно профальцювати (продавити для чіткої лінії згину), позначена штрихпунктиром* (з навч. літ.).

ПРОФАЛЬЦЮВА́ТИ *див.* **профальцьо́вувати.**

ПРОФА́Н, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — той, хто не мав права входити до храму. *Марила... Аж надійшла під браму — не храму, ні, а тільки огорожі, що там стоїть, неначе на сторожі, і заступа́ профанам вхід до храму* (Леся Українка).

2. Особа, не обізнана в якій-небудь галузі, некомпетентна особа. — *Відбудовуючи вам парусника, я не можу бути профаном у цій справі* (Ю. Яновський); *Він був абсолютний профан у складній теорії більярдного грання* (Ю. Смолич); *Профани і невігласи мстилися лише за те, що хтось був розумніший за них* (П. Загребельний); *— Я б неодмінно помітив, що хтось сторонній контролює мої локальні ресурси. Я, звісно, дурень, але не профан* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОФАНА́ТОР, а, *ч., книжн.* Той, хто вдається до профанації. *Ніколи "олімпійців" шлях не зійдеться зі шляхом літературних спекулянтів і профанаторів молодого мистецтва* (М. Хвильовий); *Кожен учений, не графоман і не профанатор, уже замолоду має визначити для себе місію творчої праці, збагнути завдання, які він мусить виконати, аби піднести вище рідну культуру* (з газ.).

ПРОФАНА́ТОРСЬКИЙ, а, е, *книжн.* Прикм. до **профана́тор** і **профа́нація.** *Спроби легітимувати ліру як "жіночий" інструмент мають відверто антинауковий і профанаторський характер* (з наук. літ.); *Москвофільство є цілковитим відступництвом й зрадливістю перед нацією, що маскується в профанаторський патріотизм* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФАНА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Зневажливе, нешанобливе ставлення до чого-небудь загальновизнаного, загальношанованого, неуцьке перекручування, опоганення чогось. *Я глядів на тебе .. Се було моє щастя. Давати в тій хвилі філософічну дефініцію щастя видалося мені профанацією сеї райської хвилі* (І. Франко); *Я досить добре знав цей світ, як і те, що згодом усе поволі перетворюється на профанацію* (І. Роздобудько); *Ми зіграли у віст, всього один робер, та це була чистісінька профанація такої благородної гри* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПРОФА́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **профа́н** 2. — *Я скуштував лиш краплину цього чарівного меду* [кохання до жінки], *але навіть на цьому профанному рівні досліджень я прошу з максимальною серйозністю поставитися до моїх слів* (Любко Дереш).

2. Те саме, що **сві́тський** 1. *Містерія створюється кожного разу заново в стані одержимості завдяки щораз іншій комбінації або пропорції профанного і сакрального* (Г. Пагутяк); *Тільки створивши собі осердя.., можна оддідити сакральне од профанного, побачити їхню відмінність і сущість* (К. Москалець).

ПРОФАНО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **профанува́ти.** *Кроніен хотів якимось профанованим способом заспокоїти старого, але перед ушкодженням демона екзорцист не повинен проявляти швидких почуттів і демонструвати суто людське* (В. Єшкілєв); *Казки мають багато подібних рис із міфами та часто розглядаються як профановані міфи* (з наук.-попул. літ.); // **профано́вано,** *безос. пред. Сакральні знаки та символи профановано масовою культурою споживання* (із журн.).

ПРОФА́НСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **профа́нний** 1. *Тендітні білі пальчики крутили недбало щось схоже, як на мій профанський погляд, на брудну олов'яну медаль із зазубленими краями* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПРОФАНУВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **профанува́ти.** *Кому дорогий ідеал, той мусить тим більше дбати про його чистоту і боронити його від профанування* (Леся Українка); *У нас* [у СРСР] *усі засоби художнього виховання використовуються по суті не для виховання і розвитку публіки, а для її профанування і розтління, бо привчають сприймати як безглузде все, що хоч на дрібку перевищує рутинний "здоровий глузд" обивательський* (І. Дзюба).

ПРОФАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що і без прям. дод., книжн.* Піддавати профанації. — *Пішовши звідси, ви тим самим складете зброю, визнаєте свою неспроможність довести, що Каргат профанує техніку* (Ю. Шовкопляс); *Петричук .. волів здебільшого відмовчуватися в балачках про літературу або ж навмисне профанував бесіду* (С. Процюк); *Спроба відтворення змертвлює й опошлює, профанує сакральне, хоча прагне протилежного* (К. Москалець); *Індуси не полюбляють сенсацій. Вони вміють оберегти прекрасні поняття. Краще змовчати, ніж профанувати* (О. Бердник).

ПРОФАНУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., книжн.* Пас. до **профанува́ти.** *У "Подорожі ученого доктора Леонардо" М. Йогансен піддає іронічному і гротесковому зниженню, крім інших, і міфологічні образи. З використанням мотивів античної міфології у повісті профануються тема стосунків чоловіка й жінки, тема смерті й потойбічного світу* (з наук.-попул. літ.); *Таїнство хрещення не повинне профануватися та перетворюватися на етнографічний обряд, що здійснюється з цілями, які не мають нічого спільного із суттю християнства* (із журн.).

ПРОФАРБО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **профарбо́вувати.** *Для насичення кольору волосяного покриву, кращого профарбовування зразків у фарбувальний розчин як інтенсифікатор вводили бензиловий, етиловий, бутиловий, ізопропіловий спирти* (з наук. літ.).

ПРОФАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОФАРБУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Повністю покривати фарбою поверхню чого-небудь, просочувати щось фарбою наскрізь. *Поступово зменшуючись донизу, гумус профарбовує ґрунт у чорний колір до глибини 45 см* (з наук. літ.); *Спеціальна щіточка профарбує вії від коренів і до самих кінчиків та подарує феноменальний об'єм* (з мови реклами).

2. *тільки док., також без прям. дод.* Пофарбувати (у 2 знач.) певний час. *Профарбувала жінка цілісінький день пряжу, та потрібного кольору не отримала* (із журн.).

ПРОФАРБО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОФАРБУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Ставати повністю пофарбованим, просочуватися фарбою наскрізь. *Колір фарби лягає рівномірно, локони профарбовуються по всій довжині волосся, а шевелюра стає яскравою та блискучою* (з мови реклами); *Хлор допомагає в ситуації, коли біла білизна цілком профарбувалася в колір іншого одягу* (з газ.).

2. Те саме, що **зафарбо́вуватися** 1. *Яйця кладуть у каструлю з лушпинням цибулі так, щоби вони були повністю приховані водою й добре профарбувалися з усіх боків* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **профарбо́вувати.** *Майстер манікюру прикріплює на ділянки нігтів, які не будуть профарбовуватися, спеціальні клейкі стрічки, а після висихання лаку знімає* (із журн.).

ПРОФАРБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **профарбува́ти** і стан за знач. **профарбува́тися.** *Профарбування волокон тканини створює довговічний та яскравий принт* (із журн.); *Губи перед татуюванням не повинні бути сухими чи обвітреними. Це заважає проникненню пігменту та впливає на профарбування* (з мови реклами).

ПРОФАРБУВА́ТИ *див.* **профарбо́вувати.**

ПРОФАРБУВА́ТИСЯ *див.* **профарбо́вуватися.**

ПРОФАШИ́СТ, а, *ч.* Прибічник фашизму, фашистів, той, хто діє в інтересах фашизму. *Майстерня вщент розбита. Якби сюди увірвалися запекліші профашисти, вони б не накоїли такого, як накоїв Христофор Ничипорович — гласний мистецтвознавець і негласний .. агент гестапо* (Б. Харчук).

ПРОФАШИ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **профаши́ст.** *Профашистські елементи на обох континентах теревенили про непідсудність, згідно з існуючими законами, держав за агресивні війни, .. пропонували не судити головних злочинців* (Ю. Смолич); — *Стану я старатися, щоб посадити в крісло солдафона... — Але ж ми стараємося зовсім не ради того! Йдеться про те, щоб перешкодити цьому типу, який скомпрометував себе своїми профашистськими симпатіями* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *6 вересня 1940 року в Румунії був встановлений профашистський націонал-легіонерський режим на чолі з генералом Йоном Антонеску* (з навч. літ.).

ПРОФБЮРО́, *невідм., с.* Скорочення: профспілкове бюро, бюро профспілкової організації. *До кімнати профбюро вона зайшла годині о четвертій* (В. Собко); *Я відповідав за все на світі: за роботу профбюро, за сплату членських внесків, за випуск стінгазет* (П. Загребельний).

ПРОФВІДБІ́Р, бо́ру, *ч.* Скорочення: професійний відбір — відбір працівників на основі професійної орієнтації. *Профвідбір є системою засобів прогностичного оцінювання взаємовідповідності людини й професії на основі порівняння вимог професії з психодіагностичними даними особи* (з наук. літ.); *Недооцінювання профвідбору призводить до того, що на керівні посади інколи призначають осіб, психофізіологічні та соціально-психологічні особливості яких не відповідають вимогам, що висуваються до адміністраторів* (з навч. літ.).

ПРОФВІДПУ́СТКА, и, *ж.* Скорочення: професійна відпустка *(див.* **відпу́стка).** *Улітку 1939 р., коли майже всі співробітники кафедри були у профвідпустці, працюючи над завершенням кандидатських дисертацій, мої колеги чергували біля ліжка нашого тяжко хворого вчителя* (з мемуарної літ.).

ПРОФГІГІЄ́НА, и, *ж.* Скорочення: професійна гігієна — комплекс медико-профілактичних заходів з охорони здоров'я працівників різних професій. *Проведення регулярних медичних оглядів є частиною програми профгігієни підприємства* (з газ.).

ПРОФГІГІЄНІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до профгігієни. *Рекомендований інтервал проведення профгігієнічного огляду — один раз на шість місяців (пацієнтам із поганим індексом гігієни рекомендують раз на три місяці)* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФГРУ́ПА, и, *ж.* Скорочення: профспілкова група. *Для допомоги профгрупоргу профгрупа може обирати зі свого складу відкритим голосуванням заступників профгрупорга за різними напрямками діяльності* (з мови документів).

ПРОФГРУПО́РГ, а, *ч.* Скорочення: профспілковий групорг — організатор профспілкової групи; виборний керівник профспілкової групи. *Профгрупорг за допомогою профспілкових активістів залучає членів профгрупи до активної участі в навчальній, громадській діяльності* (з мови документів).

ПРОФДЕЛЕГА́Т, а, *ч.* Скорочення: профспілковий делегат. *Матеріал для перепису 1926 р. не було надіслано багатьма підприємствами, оскільки заводоуправління відмовлялося звільняти профделегатів у робочий час для проведення опитування робітників* (з мемуарної літ.).

ПРОФДЕЛЕГА́ТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **профделега́т.** *Інтереси членів спілки захищаються слабо, тому слід стежити за тим, щоб не порушувалися постанови профделегатських зборів* (з мемуарної літ.).

ПРОФЕРМЕ́НТ *див.* **проферме́нти.**

ПРОФЕРМЕ́НТИ, ів, *мн. (одн.* **проферме́нт,** у, *ч.), біохім.* Неактивні попередники ферментів. *До проферментів належать протромбін, трипсиноген тощо* (з наук. літ.); *Профермент активізується під впливом інших ферментів або простих хімічних сполук* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФЕРМЕ́НТНИЙ, а, е, *біохім.* Стос. до проферменту. *Розчинення ферментів відбувається у проферментній формі, а перехід в активну форму здійснюється не раніше, ніж вони потраплять до дванадцятипалої кишки* (з наук. літ.).

ПРОФЕСІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **профе́сія.** *Компонентами індивідуального капіталу є інтелект, особистісні риси характеру, здобута освіта та професійна підготовка* (з наук. літ.); // Пов'язаний з певною професією. *Горобенко не чув уже його постійних професійних фраз* (Б. Антоненко-Давидович); — *У тебе що? — Професійна хвороба,* — *чистосердечно признався Карло Іванович. — А-а! Від сидячки. Це гірше, ніж нежить* (О. Чорногуз); *Як завжди, він, Убасєв, і тут не спасував, виявивши неабиякі професійні навички. Закарбував* [на фотографії] *справді живу, невимушену мить* (О. Шугай); // Який об'єднує людей однієї професії або близьких професій. *Савченко .. взяв завод під опіку професійної організації* (М. Стельмах).

2. Прикм. до **професіона́л.** — *Драматург він здібний,* — *відзначила Наталя Никонівна,* — *ця п'єса і для професійного виконання могла би стати в пригоді* (Є. Кононенко); — *Хтось підібрав коди і використав каскади аналогових масок для проникнення до пам'яті позитронного мозку корабля. Дуже професійна робота. Принаймні так вважають наші техніки* (В. Єшкілєв); // Який є професіоналом. *В головних ролях мають .. виступати також пан Фляк і я. Решта — се професійні актори* (Ю. Винничук); *Журналісти й професійні критики та оглядачі модних дійств намагалися вловити, висловити, описати причину отого впливу чорної пантери* (В. Лис); // У якому працюють професіонали. *Експериментальні театри поволі, але невпинно вливаються резервом у роботу академічного професійного театру* (В. Еллан-Блакитний); *Війна. У Тернополі Лесь Курбас засновує із студентів, гімназистів та з акторів професійну трупу, де режисирує й грає* (Остап Вишня).

△ **Професі́йна відпу́стка** *див.* **відпу́стка; Професі́йна спі́лка** *див.* **спі́лка.**

ПРОФЕСІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **професі́йний** 2. *Вона .. поправила макіяж .. Закурює. Власне кажучи, оце і є найвищий прояв професійності, бо в житті вона не курить* (Ю. Іздрик); *Виступи юристів завжди "несмачні". Хоча вони й хизуються своєю "професійністю", проте насправді — це міф* (М. Гримич); *Вона* [Батьківщина] *потребує твого запалу, твоєї професійності, скрупульозності і досвідченості* (А. Любка).

ПРОФЕСІ́ЙНО. Присл. до **професі́йний** 2. — *Ми не спізнимось? — Шофер глянув на неї здивовано. — А на котру годину й куди нам треба? — професійно спокійно запитав він* (В. Собко); *Дам та дівчат у своє оточення Анна добирала вельми професійно* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Новоприбулі надзвичайно професійно перекрили всі підходи до санаторію і взяли під свій контроль весь будинок* (Д. Білий).

ПРОФЕСІ́ЙНО-ТЕХНІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до професійних навичок працівника у сфері матеріально-технічного виробництва. *Інтелектуальний капітал акумулює наукові та професійно-технічні знання персоналу, поєднує інтелектуальну працю та інтелектуальну власність, зберігає таланти і накопичений досвід* (з наук. літ.); // Пов'язаний з професійною підготовкою кваліфікованих робітничих кадрів для різних галузей матеріально-технічного виробництва. *Ми, переважно сільські діти, закачавши рукави, працювали тоді так, ніби нас іще чекали іспити і ніби ми щонайменше мали за спиною професійно-технічне училище* (М. Матіос); *Педагогіка професійно-технічної освіти вивчає та розробляє питання навчання і виховання учнів у ПТУ, технікумах* (з наук. літ.).

ПРОФЕСІОГРА́МА, и, *ж.* Опис особливостей певної професії, а також вимог, що висуваються до спеціаліста, робітника цієї професії. *Основними принципами професіограми є комплексність, цілеспрямованість, особистісний підхід, надійність, диференціація, типізація, перспективність і реальність* (з наук. літ.); *Професіограма може містити список психологічних характеристик, яким мають відповідати представники певної професійної групи* (з навч. літ.).

ПРОФЕСІОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **професіогра́фія.** *Завдяки професіографічній інформації учнівська молодь усвідомлює свої індивідуальні можливості та здібності, зіставляє їх із вимогами конкретної професії* (з наук. літ.).

ПРОФЕСІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Науковий метод, який описує професії і спеціальності з погляду вимог до людини. *Основними науково-методичними засобами, що використовують у професійному відборі, є професіографія і професійна діагностика* (з наук. літ.).

ПРОФЕСІОГРАФУВА́ННЯ, я, *с.* Процес науково-практичного описування професій. *Інформаційне професіографування застосовують у профорієнтаційній та профконсультаційній роботі для формування інтересу до професій* (з наук. літ.); *У результаті професіографування складають професіограми, які включають опис умов праці, прав та обов'язків фахівця, необхідних знань, умінь і навиків, професійно важливих якостей, а також протипоказань за станом здоров'я* (з навч. літ.).

ПРОФЕСІОНА́Л, а, *ч.* Той, хто зробив яке-небудь заняття предметом своєї постійної діяльності, своєю професією. *Дуже талановиті і обдаровані актори працювали нероздільно з неакторами, і часом не розбереш, хто кращий — професіонал чи непрофесіонал* (О. Довженко); *— Ти чудовий пілот, друже .. Кращий з усіх, кого я знаю. Інші, з ким я літав, були просто гарні професіонали* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Марла не стала розповідати .. про все, що вона відчула під водою, на смішній для професіоналів глибині 12 м* (І. Карпа); // *чого.* Добрий фахівець, знавець своєї справи. *Вони бігли, як старі фронтовики, пригнувшись, петляючи, відстрелюючись, повзучи, це були професіонали військової справи* (Ю. Яновський); *Либонь, ці професіонали виживання знайомі з техніками спецслужб по добуванню води в посушливих місцевостях, бо на ранок із взуття воду можна пити, як із глечика* (Любко Дереш); *Великий комбінатор не заперечував, що він — професіонал пера* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПРОФЕСІОНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Оволодіння якою-небудь професією як своїм постійним заняттям; перехід у ряди професіоналів. *Ніхто, мабуть, не заперечить, що живемо у добу спеціалізації і професіоналізації. У кожній ділянці життя скорший і сильніший перемагає, а слабший залишається на друге й третє місце* (М. Слабошпицький); *Оволодіння специфічною технікою та культурою комунікаційної взаємодії — одна з головних проблем професіоналізації державних службовців* (з навч. літ.).

ПРОФЕСІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Оволодіння основами й глибинами якої-небудь професії. *Сільська жінка минулого століття щиро прагнула професіоналізму, а що не досягала його, то мала це за свою біду, а не причину для хизування* (Н. Околітенко); *Підполковник Кулябко зібрав офіцерів та зачитав при всіх слова вдячності, адресовані прем'єр-міністром тому, хто поєднав у собі високий професіоналізм із не менш високим патріотизмом* (А. Кокотюха).

2. *лінгв.* Слово або зворот, властиві мовленню людей певної професії. *Оскільки професіоналізми вживають на позначення певних понять лише у сфері тієї чи тієї професії, ремесла, промислу, вони не завжди відповідають нормам літературної мови* (з наук. літ.); *У циклі "Борислав" І. Франка часто й докладно описано процеси праці ріпників, автор рясно використовує професіоналізми* (з навч. літ.).

ПРОФЕСІОНАЛІЗУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок. і док.* Ставати професіоналом. *Як правило, завжди виходить на добре, коли письменник не професіоналізується завчасно, коли він має й іншу якусь хорошу роботу в житті. Це збагачує його духовно* (М. Рильський); *У боротьбу вступають .. невідомі честолюбні аматорки, які намагаються використати нагоду.., щоб професіоналізуватися в заманливій, хоч і малооплачуваній, сценічній кар'єрі* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПРОФЕСІОНАЛІ́СТ, а, *ч., заст.* Професіонал. *Коло піано в кутку працював худий еврей-тапер, що підвів на Степана, коли той увійшов, байдужі очі професіоналіста, в якого зайняті тільки руки* (В. Підмогильний); *Сенатор .. звернувся до Товариства бізнесменів-професіоналістів з проханням про допомогу коштами для видання* (М. Слабошпицький).

ПРОФЕСІОНА́ЛКА, и, *ж.* Жін. до **професіона́л.** *Вона .. професіоналка, спортсменка, але все одно не кожна б спортсменка отак би кинулася, не задумуючись, у холодну воду* (В. Нестайко); *Це була хороша сестра, майстер своєї справи, вену відшукувала безпомилково і колола безболісно. Професіоналка, не те що чергові медсестри* (В. Рубан).

ПРОФЕСІОНА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **професі́йний.** *Вироблялись* [у Раїси] *однобічні, професіональні інтереси, поза якими вона почувала себе мухою восени* (М. Коцюбинський); *Захар дістав вищу освіту, дістав звання інженера, став кваліфікованим професіональним лісоводом* (Іван Ле); *Шкільний театр зовсім занепадає* [наприкінці XVIII ст.]. *Натомість виникає світський театр .. З'являються і професіональні театри: в Харкові, Полтаві, Одесі, потім Києві* (І. Дзюба).

ПРОФЕСІОНА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **професіона́льний.** *Соціальний педагог повинен підвищувати свій рівень професіональности, вивчаючи та опрацьовуючи нові статті та видання, які можуть покращувати його професіональний рівень* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФЕСІОНА́ЛЬНО. Присл. до **професіона́льний.** *Казав* [лікар] *професіонально точно, одразу ж мовби перекладаючи свої слова для Дмитра Івановича* (Ю. Мушкетик).

ПРОФЕ́СІЯ, ї, *ж.* Рід занять, трудової діяльності, що вимагає певних знань і навичок. *Я можу тільки похвалити тебе, що ти вірно тримаєшся своєї медицини. Кому ж би з того була потіха, якби ти зосталась жінкою без професії?..* (Леся Українка); *З професії Гаврило — швець. Чоботи шиє* (О. Копиленко); *Колеги схилили голови з повагою: Іветта Андріївна Вербицька — взірець. І в професії, і в звичайному житті* (Люко Дашвар); *— Цікаво мені знати, навіщо єпископові млини? Чи не думає він змінити сан єпископа на професію мірошника?* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

(1) Ві́льна профе́сія — фах людини, перев. розумової праці (письменника, художника і т. ін.), що отримує гонорар за свою працю. *— Ти хто? — запитали угорця .. — Я артист, — відповів він. — Людина вільної професії. Живописець!* (О. Гончар); *В душі мама носила недовір'я до таких "вільних професій", як письменство, як мистецтво* (Олекса Ізарський); *Зачіска* [Георгія] *якраз діставала до комірця синього спортивного костюма — отже, він не художник, і не актор, і взагалі не людина вільної професії* (В. Лис).

ПРОФЕ́СОР, а, *ч.* 1. Найвище вчене звання, що надають найбільш кваліфікованим викладачам вищих навчальних закладів і науковим співробітникам наукових установ, які керують науково-дослідною роботою; посада, яку обіймає людина із цим званням. *Коли чоловік* [у Німеччині] *.. дістає звання професора, тоді його жінка зветься не інакше* [інакше], *як: — Фрау професор!* (Остап Вишня); *Я, молодий невіглас, думав, що, як тільки отримаю звання професора, борода з'явиться і життя буде якимось оптимістичнішим* (А. Любка); *На професора за конкурсом обираються особи, які відповідають кваліфікаційним вимогам* (з наук.-попул. літ.); // Особа, яка має це звання, займає цю посаду. *Лікарська робота, як висловився колись у медінституті один професор, — не ремісництво, а мистецтво, творчість, поклик* (Б. Антоненко-Давидович); *Професор історії Володимир Кривов'яз посміхнувся* (Р. Андріяшик); *Мудрі та практичні поради дає професор. Половина студентів записує його слова, а половина — щось про своє думає* (В. Багірова); // *жарт., ірон.* Великий знавець якої-небудь справи. *— Косити тебе не треба вчити, бо ти в цьому професор* (М. Томчаній).

2. *зах.* Учитель. *— Грицю! — сказав батько .. — Видиш оту хату? .. Пам'ятай собі, се школа .. Сюди будеш ходити вчитися .. Справуйся добре, не пустуй, пана професора слухай* (І. Франко).

ПРОФЕ́СОРІВ, рова, рове. Прикм. до **профе́сор.** *Золотоволоса професорова дружина була мені великою загадкою* (М. Івченко); *Ваденін з побільшеною увагою слухав професорову мову* (Г. Коцюба); *Ейрін слухала Ріану і вражалася тому, як химерно переплелися їхні долі — насамперед її та професорова* (О. Авраменко); // Який належить професорові. *Петросов найняв кімнату поряд з професоровою дачею* (О. Донченко); *Підійшла професорова "волга", я сів у машину, і ми поїхали до ставка* (І. Багмут); // *у знач. ім.* **профе́сорова,** рової, *ж., зах.* Дружина професора. — *Але не думайте, дорога пані професорова, .. що він був з тих славних угорських циганів-музикантів, межи котрими стрічається не раз справжніх князів щодо багатства!* (О. Кобилянська); — *Ти захоплюєшся всім, як хлопчисько, — суворо мовила професорова. — Поважності в тобі, Степане Григоровичу, немає* (В. Підмогильний); *Пані професорова була старенька і висохла* (Т. Прохасько).

ПРОФЕ́СОРКА, и, *ж.* 1. Жін. до **профе́сор** 1. *Жодна з професорок-жінок не бажала займатись адміністративними питаннями* (О. Авраменко); *На Подолі Іветту Андріївну Вербицьку знали всі таксисти: щодня викликала автівку до під'їзду, деякі обслуговували професорку місяцями* (Люко Дашвар); *Одного разу я потрапила на збір американських феміністок — студенток та професорок трьох університетів* (Л. Денисенко).

2. *зах.* Учителька. — *Будеш мати добру роботу і свою хату, вчительку, професорку засватаєш* (Б. Харчук); *Двадцять дев'ятого січня 1943 року, в 25-ту річницю трагедії під Крутами, старшокласники Соколівської школи відмовилися від обіду, взявши собі за приклад торішній вчинок їхньої професорки пані Лесі Слободян* (М. Андрусяк).

3. *заст.* Дружина професора. *Пані професорка (чоловік її вже став справжнім професором) надумала урядити в себе журфікси для молоді* (Леся Українка); — *Була б забула вам сказати, що панич пана професора і пані професорки теж приїхали* (О. Кобилянська); *Колись люди не тільки продавали товар, а й виробляли. Вулицями проходжувались професори й професорки; їх шанобливо впізнавали* (Г. Пагутяк).

ПРОФЕ́СОРСТВО, а, *с.* 1. Звання професора; перебування на посаді професора. *Заведіть строго опозиціонну* [опозиційну] *радикальну газету, тоді я кину київське професорство — і до вас у робітники* (М. Драгоманов); — *А ти ж? Чи придбав хоч трохи з свого редакторства та професорства? — Є там трохи зайвих грошенят, — промовив Воздвиженський знехотя якось* (І. Нечуй-Левицький); *Юрій усміхнувся. Це вже не вперше його професорство викликало здивування* (В. Собко); *Подумав Вагилевич, що в Якова немає ніяких підстав для гордині, бо ж за час свого професорства в університеті не написав жодної наукової чи то публіцистичної праці* (Р. Іваничук).

2. *збірн., заст.* Професори. — *Ну, як же ти маєшся? — питала Раїсу Люба .. — Нічого! — одповіла Раїса. — Практикую, маю свій кружок знакомих, більше між професорством* (Олена Пчілка).

ПРОФЕ́СОРСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **профе́сор.** *Сьогодні моя мила професорська родина їде до театру* (М. Івченко); *Скінчивши термін професорського стипендіятства* [стипендіатства] *року 1916-ого, він склав магістерські іспити* (В. Домонтович); *Костомаров мав незабаром дістати професорське звання* (О. Іваненко); // Належний професорові. *В розкішних кімнатах професорського приміщення .. скрізь по кутках були напівмістичні сутінки* (Гео Шкурупій); *Його я бачив тільки раз в житті — у Києві, в професорській квартирі* (М. Рильський); *Ординарець справді трохи ніби аж розгубився, опинившись у загаченому книжками й раритетами професорському кабінеті* (П. Загребельний); // Такий, як у професора; власт. професорові. *Панкратов став у позу оратора, набрав поважного професорського вигляду* (О. Донченко); — *Валерія Йосипівна на обході, — з професорською солідністю сказала санітарка, але очима стрельнула з дівочою легковажністю* (Г. Усач); — *Дітей не заведено брати на дорослі іменини, — професорським тоном сказав Геннадій Максимович* (В. Нестайко).

2. *у знач. ім.* **профе́сорська,** кої, *ж.* Кімната у вищому навчальному закладі, признач. для перебування викладачів між лекціями. *У професорській завжди гамірно: навіть на перервах викладачі не припиняють дискутувати на різні наукові теми* (з газ.).

ПРОФЕ́СОРСЬКО-ВИКЛАДА́ЦЬКИЙ, а, е. Стос. професорів і викладачів вищих навчальних закладів. *Професорсько-викладацький склад кафедри інституту та залучення до викладання окремих тем і курсів фахівців-практиків забезпечують високий рівень лекцій* (з наук. літ.).

ПРОФЕСОРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. *розм.* Бути професором (у 1 знач.), обіймати посаду професора. *Ще будете професорувати, ще й, може, я коли почую Ваші лекції* (Леся Українка); — *Ви думали, що революціонери роблять лише нещасний вигляд і пишуть панночкам вірші? Або професорують і засідають у дворянському зібранні?* (Гео Шкурупій); *Я дивувалася обширності його знань і володінню мовою, йому б професорувати...* (М. Андрусяк).

2. *заст.* Викладати (у 4 знач.), навчати. *Батько Б. Лятошинського професорував у місцевій гімназії, тому син початкову освіту здобував саме там* (з навч. літ.).

ПРОФЕ́СОРША, і, *ж.* 1. *розм.* Дружина професора. — *Я боюся Олександри Антонівни, дружини Пирогова .. — А ви, хлопці, поділіться: один хай говорить із професором, а другий заговорює професоршу!* (О. Іваненко).

2. *прост.* Те саме, що **профе́сорка** 1. — *Пий! — сказала Сіроха. — Бабо Лізо! Я стільки випив цієї гидоти... — .. Пий! Так вона звеліла, професорша* (В. Близнець); *Лікар без досвідченої операційної сестри за скальпель не візьметься. Професорші Вербицькій інструмент подавала* [Ганна Іванівна] (Люко Дашвар).

ПРОФЕСУ́РА, и, *ж.* 1. Посада професора (у 1 знач.). *Ще кінчаючи свою науку в Віденському університеті у відомого вченого професора Ягича, Франко почав готуватися до професури* (М. Коцюбинський); *Незважаючи на свої тридцять років, він мав уже кандидатське звання, і товариші пророкували йому професуру* (С. Добровольський); *Що обіцяв йому навіть блискуче закінчений університет? У щасливому випадку — аспірантура, посада доцента, з роками — професура* (Олекса Ізарський).

2. *збірн.* Професори, люди із цим званням. — *Ну, так давайте, Мефодію Гнатовичу, .. за науку, за змичку професури з студентами!* (М. Івченко); *В обговоренні доповіді Долгіна взяли участь і наукові співробітники, і професура* (Н. Рибак); *Серед української професури в Польщі є люди з світовими іменами* (Р. Андріяшик); *Жіночу половину товариства складали представниці цього ж факультету, які .. ділилися бурхливими враженнями про доцентів та професуру кафедри германістики* (Н. Сняданко).

ПРОФЗАХВО́РЮВАННЯ, я, *с.* Скорочення: професійне захворювання — захворювання, характерне для працівників певної професії; профхвороба. *Використання спеціального одягу дає змогу зменшити кількість травм та профзахворювань* (з наук. літ.); *Вібраційна хвороба посідає з-поміж профзахворювань одне з перших місць* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФЗБО́РИ, ів, *мн.* Скорочення: профспілкові збори. *— Все рівно розписане: .. профком, профзбори, виробнича нарада, змагання, ударництво, але гіршого безладдя в світі важко знайти* (В. Барка).

ПРО́ФІ, *невідм., ч. і ж., розм.* Професіонал у чомусь. *— Чесно кажучи, із мене також профі нікудишній — ну який же я лінгвіст?* (І. Карпа); *На сьогоднішній день я справжній профі у великому бізнесі* (М. Кідрук); *Коли мова йде про розв'язання складних завдань, вона — справжня профі, здатна знайти оптимальні рішення* (з газ.); // Спортсмен-професіонал. *Зрештою, профі з НХЛ також були повержені — трохи згодом* (Ю. Андрухович).

ПРОФІЛА́КТИКА, и, *ж.* 1. Заходи, що запобігають виникненню й поширенню хвороб, сприяють охороні здоров'я. *Лікар .. каже, що конче треба б поїхати* [у Сан-Ремо], *але тут же пояснює, що се, власне, ще не для курації* [лікування], *а для профілактики* (Леся Українка); *Лікареві Нен-Сагорові було вісімдесят три роки. З них шістдесят віддав лікар Нен-Сагор своєму улюбленому фахові — експериментальній профілактиці* (Ю. Смолич); *Містить* [риб'ячий жир] *багато корисних елементів, певний час ним примусово напували усе дитяче населення СРСР в цілях профілактики рахіту* (А. Санченко); *Психіатр — це фаховий лікар, людина, котра вивчає психічні розлади, займається їх лікуванням та профілактикою* (М. Кідрук).

2. *техн.* Сукупність заходів, які запобігають передчасному ламанню, псуванню та спрацюванню машин, механізмів і т. ін., відвертають аварії на виробництві, транспорті тощо. *Трактор пройшов власною ходою шлях відступу за Волгу, коли ніяк було слідкувати за режимом роботи й профілактикою* (Ю. Яновський); *Спочинок буде недовгий, постоять* [комбайни] *деньдва, пройдуть необхідну профілактику та й знову в дорогу* (О. Гончар); *— Протягом останніх десяти днів до третього бункера ніхто не заходив. Все працювало бездоганно, поточна профілактика проводилась автоматично* (О. Тесленко).

3. Запобігання будь-яким негативним чи небажаним явищам. *— Можна виконати план по розкриттю злочинів на рік вперед.., і взагалі — профілактику злочинності ще ніхто не відміняв* (А. Кокотюха).

ПРОФІЛАКТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до профілактики. *Він затримався вчора в Кара-Дар'їнській лікарні, де недостатня профілактична робота й великий процент захворювань на малярію вимагали глибокого обслідування і його особистого втручання* (Б. Антоненко-Давидович); *— Я вже проклав маршрут перельоту і позначив місця профілактичних зупинок* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Іноді Миколу Васильовича викликали у сірий будинок на профілактичні бесіди* (С. Процюк).

△ **Профілакти́чне обслуго́вування** *див.* **обслуго́вування.**

ПРОФІЛАКТИ́ЧНО, *присл.* Для профілактики. *Профілактично очі новонародженого закапують маслиновою олією, фітонциди якої діють бактерицидно* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФІЛАКТО́РІЙ, ю, *ч.* 1. Лікувально-профілактичний заклад санаторного, трудового і т. ін. типів. *— Першим пацієнтом сонячного профілакторію став новонароджений син Гедро — Яма...* (Ю. Смолич); *Трохи вище по берегу .. водна станція металургів .. Стоянки човнів, кафе з музикою, на островах різні заводські турбази, профілакторії...* (О. Гончар); *Підставою для направлення до лікувально-трудового або лікувально-виховного профілакторію громадян, які ухиляються від лікування алкоголізму чи наркоманії або продовжують пиячити після лікування, є систематичне порушення ними громадського порядку або прав інших осіб* (з мови документів).

2. *с. г.* Приміщення для новонароджених тварин (телят, ягнят і т. ін.). *Залежно від кількості корів на фермі профілакторій розбивають на 2, 4, 6 ізольованих секцій з окремими входами, автономною вентиляцією та механізацією* (з наук.-попул. літ.).

3. *техн.* Майстерня, де провадиться профілактичний огляд і ремонт машин, механізмів і т. ін. *До складу профілакторію повинні входити діагностичний пост або діагностична установка* (з наук.-техн. літ.).

ПРОФІЛАКТО́РНИЙ, а, е. Стос. до профілакторію (у 1, 2 знач.). *Університет має окремий профілакторний корпус для студентів та викладачів* (з газ.); *Профілакторний етап вирощування телят триває від народження до 20–25-денного віку* (з навч. літ.).

ПРОФІЛІЗАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до профілізації. *Для інваріантного складника змісту освіти пропонується профілізаційна тематика технічного спрямування* (з наук. літ.); *Тенденції розвитку ринку праці враховано щодо профілізаційної підготовки у співпраці з провідними компаніями — розробниками засобів автоматизації та приладобудування* (з мови документів).

ПРОФІЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Дія за знач. **профілізува́ти.** *Профільне навчання за одним напрямом профілізації здійснюється у спеціалізованих навчальних закладах із визначеним предметом поглибленого вивчення* (з мови документів).

2. Оволодіння тією чи тією професійною діяльністю, пов'язаною з досліджуваною спеціальністю. *За основу теорії профілізації особистості взято аналіз стилю життя, позицій і соціокультурних орієнтацій кожної людини, її індивідуальних реакцій у похилому віці* (з наук. літ.).

ПРОФІЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **профілізува́ти.** *Запровадження оновлених рівнів повної загальної середньої освіти, особливо її останнього профілізованого етапу, вимагає ретельної підготовки змістовної, матеріально-технічної, кадрової та організаційної бази* (з наук. літ.); *У тримісячний термін забезпечити розгляд та погодження профілізованих навчальних планів підготовки лікарів для сфери фізичної культури і спорту на додипломному та післядипломному рівнях* (з мови документів).

2. *спец.* Те саме, що **профільо́ваний.** *Профілізовані листи мають оцинковане або полімерне покриття для захисту від корозії* (з наук.-попул. літ.); *Рукоятка пристрою належним чином профілізована* (із журн.).

ПРОФІЛІЗО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **профілізо́ваний.** *Більшість завдань для самостійного виконання добираємо з метою посилення практичної спрямованості та профілізованості мовної підготовки майбутніх лікарів* (з наук. літ.).

ПРОФІЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що.* Надавати підприємству, виробництву, установі, навчальному закладу або учням, студентам і т. ін. вузького, спеціального профілю (у 3 знач.). *Університет запровадив нові програми, що профілізують здобувачів освіти, допомагаючи їм обирати спеціалізації згідно зі своїми інтересами та цілями* (із журн.); *Потрібно профілізувати навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, забезпечити належну матеріально-технічну базу* (з газ.).

ПРОФІЛІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **профілізува́ти.** *Ми будуємо стандарт старшої профільної школи, де дитина чітко профілізується залежно від того, технічний у неї склад розуму чи гуманітарний* (з газ.).

ПРОФІЛОГРА́МА, и, *ж., техн.* 1. Графічне зображення профілю (у 2, 3 знач.). *З робочої поверхні деталі знімають профілограму поперечного перерізу, на ній вимірюють максимальну глибину каналу і на основі цього розраховують діагностичний показник доцільності ремонту деталі* (з наук. літ.); *Профілограма може вказувати на соціальний статус, звички, інтереси чи інші аспекти особистості чи групи людей* (з навч. літ.).

2. Крива, що характеризує шорсткість поверхні деталей. *Профілограма дає змогу оцінювати характеристики нерівностей поверхонь* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФІЛО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад, яким записують профіль поверхні у формі кривої лінії — профілограми. *Профілограф дає змогу точно вимірювати вертикальні відхилення від середньої лінії — мікронерівності, що знаходяться у межах розкиду по висоті від 0,1 нм до 5000 мкм* (з наук. літ.); // Прилад для реєстрування профілю водного перерізу річок, озер і т. ін. *Глибини вимірюють гідрометричною штангою, лотом і гідрометричним профілографом* (з навч. літ.); // Прилад для реєстрування обрису (контуру) поперечного перерізу рейки. *У шахтах профілограф використовують для автоматичної зйомки та графічного запису повздовжнього профілю рейкової колії* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФІЛОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *техн.* Стос. до профілографії. *Для вивчення слідів на кулі (гільзі) за глибиною (профілем) застосовують профілографічний метод: у профілометрі розміщують кулю, де за допомогою алмазної голки отримують параметри слідів на ній, а потім, використовуючи ці дані, будують профілограми* (з наук. літ.).

ПРОФІЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж., техн.* Метод отримання профілограми за допомогою профілографа, профілометра. *Профілографія морського дна ґрунтується на сейсмоакустичному профілюванні методом відбитих хвиль* (з наук. літ.); *Профілографія у трасології дає можливість одночасно оцінити якісну та кількісну характеристики поверхні слідів* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФІЛО́МЕТР, а, *ч.* Пристрій для вимірювання нерівностей обробленої поверхні металу. *Профілометри застосовують у машинобудуванні для контролю параметрів шорсткості в цехових або лабораторних умовах* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФІЛОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е, *техн.* Стос. до профілометрії та профілометра. *Використовуючи профілометричний спосіб дослідження мікрорельєфу оброблюваної поверхні, отримали дані для оптимізації технології плазмового напилення покриттів* (з наук. літ.).

ПРОФІЛОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., техн.* Метод вимірювання профілю (у 2 знач.) перерізу поверхні в площині, перпендикулярній до неї та орієнтованій у заданому напрямку. *За допомогою профілометрії можна виміряти дві або декілька хорд перетину свердловини, що дає можливість оцінити розміри перерізу та особливості його форми* (з наук.-попул. літ.).

ПРО́ФІЛЬ, ю, *ч.* 1. Обриси обличчя збоку. *Стояв* [титар] *до мене боком, виставляючи свій гострий профіль* (І. Нечуй-Левицький); *На першій скрипці молодий скрипак грає. Стрункий, буйна чуприна, гарно різьблений профіль* (Б. Лепкий); *Її профіль обрамляло темною чадрою пишне, трохи розтріпане волосся* (Б. Антоненко-Давидович); *Я повернув голову й побачив поруч профіль чоловіка, що схилився на парапет* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса); // Узагалі обриси чого-небудь збоку. *Профіль гірського пасма зник у фіалково-рожевих далях* (Н. Королева); *Висока заграва палахкотіла над Севастополем, і її полиски освітлювали горбатий профіль висоти* (В. Кучер); *Видовжені профілі струнких мінаретів біля величавої, приземкуватої мечеті на тлі передсутінкового неба виглядали доволі екзотично* (Ю. Покальчук).

2. *спец.* Вертикальний (поздовжній або поперечний) переріз чого-небудь (дороги, майданчика, деталі, заготовки і т. ін.). *Були* [в проєкті] *і малюнки поперечного геологічного профілю Дніпра з обома берегами по осі майбутньої греблі* (М. Рудь); *Дослідження ґрунтового профілю широко використовують при картографуванні ґрунтів, розробці агротехнічних і меліоративних заходів* (з наук.-попул. літ.); // *мет.* Форма поперечного перерізу прокатного виробу; виріб такої форми. *Волочінням отримують дріт діаметром від 4 до 0,01 мм і менше, калібровані валки, прутки різного профілю* (з навч. літ.); *— Ми втрачаємо майже вісім мільйонів тонн сталі щороку через недосконалість профілів прокату!* (П. Загребельний).

3. Сукупність типових рис чи якостей, притаманних якомусь фаху, господарству, навчальному закладу і т. ін. *З своєї ініціативи ніколи б не видали* [Титаренко з Качеровським] *чужу видавничому профілю філії брошуру Чаянова* (Б. Антоненко-Давидович); *Потреби практичної охорони здоров'я вимагали у 1930-ті рр. створення в Україні спеціалізованого наукового центру клінічно-терапевтичного профілю* (з наук. літ.); // Напрям діяльності, зацікавлень, професійної орієнтації і т. ін. *Хоча в оголошенні йшлося лише про пілотів, до нас звертались і представники інших спеціальностей — здебільшого інженери та техніки різних профілів* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Загальна характеристика, сукупність характерних рис кого-небудь. *Профіль розшукуваного злочинця становить систему відомостей про психологічні та інші ознаки особи, істотних з погляду її виявлення та ідентифікації* (з навч. літ.).

4. *інформ.* Особистий обліковий запис користувача з інформацією про нього; профайл. *Дані з облікового запису користувача розміщуються на окремій сторінці — профілі* (з наук.-попул. літ.); *Типовими елементами профілю є особиста та контактна інформація користувача, хобі та інтереси, професійні дані* (з навч. літ.); *Менше ніж за хвилину на відкритому профілі .. щось пискнуло. Гена відкрив вкладку і побачив нове повідомлення* (М. Кідрук).

Поверта́тися / поверну́тися в про́філь *див.* **поверта́тися[1]; Про́філем стоя́ти (поверта́тися) / ста́ти (поверну́тися)** *див.* **стоя́ти; Широ́кого про́філю** *див.* **широ́кий.**

○ **(1) У про́філь,** *у знач. присл.* — збоку, з бокової сторони. *Йому було видно тільки її обличчя в профіль* (О. Гуреїв); *Вона, хоч сиділи ми одне проти одного, дивилася на мене так, ніби хотіла бачити мене лише в профіль* (М. Білкун); *З великого трираменного дзеркала дивилося на неї троє жінок, дві у профіль і одна в анфас* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

△ **(2) Непо́вний про́філь** — глибина, менша зросту людини (про окоп, траншею і т. ін.). *Неповний профіль траншей характерний для розкриття нагірних або висотних родовищ* (з наук. літ.); **(3) По́вний про́філь** — глибина в повний зріст людини (про окоп, траншею і т. ін.). *Добре бачив* [дзоти] *флотський старшина з своєї засідки в окопі повного профілю* (В. Кучер); *Глибина кожної позиції становила 3–4 км і включала дві або три лінії окопів повного профілю, посилених колючим дротом і фугасами* (з наук. літ.); **(4) У по́вний про́філь** — завглибшки в повний зріст людини (про окоп, траншею і т. ін.). *Траншея, вирита в повний профіль, спускається все нижче* (О. Гончар); *Де вчора проглядалися тільки неглибокі окопчики, тепер сіріла суцільна траншея з кулеметними гніздами, з окопами в повний профіль* (Є. Доломан).

ПРО́ФІЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **про́філь.** *Об'єкт іще тебе не бачить і не підозрює, що йому судилося кимось для тебе стати, — ракурси профільні, у три чверті й навіть зі спини, точніше, з потилиці* (О. Забужко); *Профільна кромка може мати декоративну функцію, усувати нерівності або гострі краї виробу, захищати від подряпин, ударів та інших пошкоджень* (з навч. літ.); *Ви можете змінити свої профільні дані в розділі налаштувань облікового запису* (із журн.); // Який відповідає профілю (у 3 знач.) певної проблеми, дослідження і т. ін. *У межах реформування оборонно-промислового комплексу планують створити профільне міністерство* (із журн.); *Незважаючи на підтримку уряду та профільного комітету Верховної Ради, законопроєкт був провалений парламентом* (з газ.).

2. *техн.* Те саме, що **профілюва́льний.** *Профільний верстат призначений для гнуття холодного і гарячого металу* (з навч. літ.).

ПРО́ФІЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **про́фільний.** *Такі композиційні властивості, як розмір, фронтальність або ж профільність зображень, покликані нести додатковий, неочевидний зміст* (з наук. літ.); *Упровадження 12-річного навчання, профільність старшої школи зумовили зміни стандартизації змісту освіти* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФІЛЬО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **профілюва́ти.** *Складні криволінійні форми та деталі були профільовані поступовим зміщенням металу без руйнування його структури* (з наук.-попул. літ.); // **профільо́вано,** *безос. пред. Стовпчики ґанку дерев'яної церкви XVIII ст. у селі Гукливому профільовано, одвірок має різьблення* (із журн.).

2. *у знач. прикм., спец.* Який має певний профіль (у 2 знач.), форму. *Профільований вал із ґрунту, вийнятого з виїмки і не використаного для чогось, називають кавальєром* (з наук.-попул. літ.); *На північній стіні Іллінської церкви в Чернігові над пілястрою зберігся профільований карниз — явище рідкісне, тому що така форма майже ніде не збереглася в давніх спорудах* (з навч. літ.); *Праворуч профільований шлях уходив між садиб в степовий простір* (Ю. Смолич); *Профільований лист для даху та стін можна застосовувати для оновлення покриттів старих будівель і будівництва нових споруд* (із журн.).

ПРОФІЛЬТРО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **профільтрува́ти.** *Якість води, профільтрованої системою зворотного осмосу, стабільна* (з навч. літ.); // **профільтро́вано,** *безос. пред. У межах протидії нелегальному обороту вогнепальної зброї і вибухівки правоохоронцями вже профільтровано 182 потяги* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який профільтрувався крізь що-небудь. * Образно. *Десь згори, крізь ілюмінатор, проходило жовтозелене світло. То було сонячне проміння, профільтроване крізь не дуже товстий шар води* (М. Трублаїні); *Навіть профільтрований крізь рожеву тканину завіски схід палахкотів, мов пальник сильної кварцової лампи* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПРОФІЛЬТРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОФІЛЬТРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Проціджуючи, фільтруючи (у 1 знач.), очищати (рідину, газ і т. ін.). *Відібрані зразки ґрунтової води об'ємом 1 л ретельно профільтровували* (з наук. літ.); *Вода .. зібралася в кутку біля надвірної стінки. Її можна зібрати, зрештою, її можна профільтрувати, і тоді її можна пити, пити, пити!* (М. Білкун); *Міс Кістемакерс профільтрувала молочко і вилила в басейн із самицями фільтрат, позбавлений сперматозоїдів — прозору, слабо кислотну рідину* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

2. *перен., розм.* Фільтруючи (у 2 знач.), піддавати перевірці, відбору, обговоренню. *Профільтровувати запропоновані ідеї нових виробів, виключаючи ті, які несумісні з ресурсами чи стратегією фірми або просто непривабливі, — один із етапів процесу розроблення інновації* (з навч. літ.); *— Ми в робіткомі і в деяких бригадах проробляли це питання .. А ось днями на виробничій нараді ще профільтруємо його* (Г. Коцюба).

3. *тільки док., також без дод.* Фільтрувати певний час. *Спотикач настоюють протягом двох тижнів, щодня збовтуючи. Після цього його слід профільтрувати кілька разів через тканину чи вату — напій готовий* (з газ.).

ПРОФІЛЬТРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОФІЛЬТРУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Проціджуючись, проходячи крізь фільтр, очищатися (про рідину, газ і т. ін.). *При адсорбції адсорбент переважно знаходиться в нерухомому стані, а газ профільтровується через шар адсорбенту* (з навч. літ.); *Вода у кирниці не встигала профільтруватися і пахла розмоченою травою* (Т. Прохасько).

2. *тільки док.* Фільтруватися певний час. *В експериментах щодо руху вологи, перенесення розчинених речовин зазвичай спостерігають кількість розчину, що профільтрувався через стовпчик за певний проміжок часу* (з наук. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **профільтро́вувати** 1, 2. *Вода, що надходить в колодязь, профільтровується товщею ґрунту* (з наук. літ.); *Кров профільтровується нирками, які відбирають із неї шкідливі та непотрібні речовини* (з наук.-попул. літ.); *Браузер видав користувачам ретельно профільтровані пропагандою новини* (із журн.).

ПРОФІЛЬТРУВА́ТИ *див.* **профільтро́вувати.**

ПРОФІЛЬТРУВА́ТИСЯ *див.* **профільтро́вуватися.**

ПРОФІЛЮВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для профілювання (у 1 знач.); профільний (у 2 знач.), профілюючий (у 2 знач.). *Двосторонній профілювальний верстат поєднує два верстати в одному — для поздовжнього та поперечного профілювання виробів із дерева* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФІЛЮВА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Робітник, майстер із профілювання (у 1 знач.). *Профілювальник третього розряду обробляє зварні ободи коліс вантажних та легкових автомобілів, стояків вікон легкових автомобілів та інших виробів з профілями середньої складності на однотипних спеціальних профілювальних верстатах* (з мови документів).

2. Пристрій, машина, признач. для надання чому-небудь необхідного профілю (у 2 знач.), форми. *Конструкція профілювальника полотна така, що він завжди рухається горизонтально й ніколи не рухається вертикально* (з навч. літ.).

3. *інформ.* Програма, що збирає інформацію про використання програмних і апаратних ресурсів комп'ютера; профайлер (у 1 знач.). *Здебільшого доступ та аналіз інформації профілювальника відбувається з використанням його вебінтерфейсу* (з наук.-попул. літ.); *Для професійних мов програмування існують спеціальні профілювальники, які можуть виявити зокрема й витоки пам'яті* (з навч. літ.).

ПРОФІЛЮВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **профілюва́льник** 1. *Кожна профілювальниця знає та застосовує у своїй роботі основні механічні властивості металів, які обробляє* (із журн.).

ПРОФІЛЮВА́ННЯ, я, *с.* 1. *спец.* Дія за знач. **профілюва́ти** 1. *У результаті профілювання каменю заготовці надають заданого профілю, отримуючи виріб потрібної форми* (з наук.-попул. літ.); // Візерунок, малюнок, вирізаний на якому-небудь твердому матеріалі. *Червонолакова ольвійська кераміка прикрашалася розписом білою або світлобрунатною фарбою, штампами, насічками, додатковим профілюванням, рельєфним орнаментом* (з навч. літ.).

2. Дія за знач. **профілюва́ти** 2. *На початку 1990-х технікум перейшов у підпорядкування Національного банку України й отримав нове профілювання й назву — Львівський технікум банківської справи Національного банку України* (із журн.).

ПРОФІЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док., що.* 1. *спец.* Надавати правильного, потрібного профілю (у 2 знач.) чому-небудь (дорозі, площадці, деталі, заготовці і т. ін.). *Грейдером планують і профілюють земляні насипи, переміщують і розрівнюють ґрунт, дорожньо-будівельні матеріали тощо* (з наук.-попул. літ.); // Надавати певної форми деталі з листового або штабового металу поздовжнім згинанням між валками (роликами). *Розрізняють маркування заводу виробника металу й маркування виробника черепиці — компанії, яка профілює металочерепицю* (з навч. літ.).

2. Надавати чому-небудь певного профілю (у 3 знач.). *Університети повинні мати право вибирати власні пріоритети в навчанні та провадженні наукових досліджень, витрачати ресурси, профілювати свої програми, установлювати свої критерії для прийому професорів і студентів* (з навч. літ.).

ПРОФІЛЮВА́ТИСЯ, ю́ється, *недок.* Пас. до **профілюва́ти.** *Профнастил профілюється з оцинкованої сталі завтовшки 0,70–1,00 мм* (з наук.-техн. літ.); *Під час довоєнної індустріалізації 1930-х рр. українська промисловість профілювалася як вугільно-металургійна основа загальносоюзного військово-промислового комплексу* (з наук. літ.).

ПРОФІЛЮ́ЮЧИЙ, а, е. 1. *спец.* Те саме, що **профілюва́льний.** *Робочу частину профілюючого алмазного різця складає кристал чи полікристал алмазу* (з навч. літ.).

2. Який визначає профіль (у 3 знач.) певного господарства, підприємства, інституту, спеціальності і т. ін. *Поєднання профілюючих галузей рослинництва та тваринництва повинно здійснюватися відповідно до природно-кліматичних умов окремих регіонів* (з наук. літ.); *Професор має очолювати кафедру або напрям наукових досліджень, викладати якийсь профілюючий курс та керувати науковою роботою аспірантів і здобувачів* (з навч. літ.).

ПРОФІНАНСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **профінансува́ти.** *Дефіцит платіжного балансу може бути профінансований за рахунок скорочення офіційних резервів центрального банку* (з навч. літ.); *Фонд соціального страхування просить одразу перераховувати профінансовані лікарняні працівникам* (з газ.); // **профінансо́вано,** *безос. пред. Із проголошенням незалежності України в діяльності Фундації зроблено значний поступ. Так, зокрема, видано й профінансовано понад сотню різних книг українських авторів* (О. Шугай).

ПРОФІНАНСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **фінансува́ти.** *Казна ніби збиралася профінансувати кілька масштабних дослідницьких експедицій, а тут — війна* (А. Кокотюха); *Коваль погодився з планами дружини не без задоволення і пообіцяв усе профінансувати* (В. Хрущак); *Минулого року Міністерство освіти і науки профінансувало молодих учених на рекордну суму — понад 100 млн гривень* (з газ.).

ПРО́ФІТ, у, *ч., книжн.* Користь (у 2 знач.), зиск (у 3 знач.), ви́года. *Навіть якщо врахувати знижку, яку я надавав при закупівлі оптових партій, чистий профіт складав 4800 %* (М. Кідрук); *Зведення будинку — задоволення не з дешевих, тому дуже важливо вкласти гроші ефективно, з найбільшим профітом. Для цього потрібно ретельно вибирати як матеріали для будівництва, так і самих забудовників* (із журн.).

ПРО́ФІТНИЙ, а, е, *книжн.* Прикм. до **про́фіт.** *Зірка європейської режисури .. підступив до драматурга..: "..То є дуже важливо — інтерв'ю для "Театер дер цайт". То є наш профітний шурнал* [журнал] *ф* [в] *театральному світі..."* (О. Ірванець).

ПРОФІТРО́ЛЬ, я, *ч., кул.* Порожнистий виріб із заварного тіста, що заповнюють солодкою (крем, шоколад і т. ін.) або солоною (перев. сир, м'ясо) начинкою. *Солодкі профітролі можна подати як окремий десерт, але можна й до молочного супу, профітролі з м'ясною чи грибною начинкою — до бульйону* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФІТРО́ЛЬНИЙ, а, е, *кул.* Стос. до профітроля. *Найсмачніший профітрольний торт із найніжнішим заварним кремом точно нікого не залишить байдужим* (із журн.); // Признач. для заповнення профітроля. *Профітрольний крем варто повністю охолодити, перш ніж наповнювати ним тістечка* (з газ.).

ПРОФІЦИ́Т, у, *ч., екон., фін.* Позитивне сальдо бюджету; перевищення доходів над видатками; протилежне д е ф і ц и т. *Уряд може використовувати профіцит за непередбачених обставин для дострокових виплат, погашення державного боргу* (з наук.-попул. літ.); *Профіцит бюджету розраховують як різницю між сумарними доходами, включаючи безоплатні надходження, та сумарними видатками* (з навч. літ.); *З усіх планет лише Ютланд, завдяки чотирнадцятирічній торгівлі ендокринолом, мав такий величезний бюджетний профіцит* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОФІЦИ́ТНИЙ, а, е, *екон., фін.* 1. Який викликає профіцит; протилежне д е ф і ц и т н и й. *Профіцитний бюджет характерний для періоду економічного зростання та застосовується як засіб для запобігання економічному буму, за яким неминуче настає економічний спад* (з навч. літ.).

2. Якого є з надлишком, багато, більш ніж потрібно. *Держава може заснувати суверенний фонд, аби акумулювати профіцитні ресурси для виплат наступним поколінням. Такий механізм існує в Об'єднаних Арабських Еміратах* (із журн.).

ПРОФІЦИ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., екон., фін.* Абстр. ім. до **профіци́тний;** протилежне д е ф і ц и т н і с т ь. *Минулий рік став нетиповим для України з погляду економічної ситуації, а також форс-мажорних погодних умов. Проте вітчизняне сільгоспвиробництво зберегло профіцитність* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФІЦИ́ТНО, *екон., фін.* Присл. до **профіци́тний.** *Протягом 2019–2020 рр. університет працював профіцитно, проте, за даними фінансової звітності, через фінансовий збиток його профіцит у 2020 р. зменшився на 21,2 % і склав понад сім мільйонів гривень* (з наук. літ.); *Країни Північної Європи, Німеччина та Японія функціонують прибутково, профіцитно, прирощують капітал* (з навч. літ.).

ПРОФКВИТО́К, тка́, *ч.* Скорочення: профспілковий квиток — квиток члена профспілкової організації. *23 лютого 1938 р. виписано ордер на арешт Г. Хоткевича, звинуваченого в тому, що він нібито є "учасником антирадянської української націоналістичної організації". Водночас з арештом відбувся трус на квартирі письменника: вилучено паспорт, профквиток, конфісковано мисливську рушницю* (з навч. літ.); *Увага! Щоб отримати пільгову путівку на відпочинок цьогоріч, обов'язково потрібно мати профквиток* (з газ.).

ПРОФКО́М, у, *ч.* Скорочення: профспілковий комітет — виборний керівний орган місцевої профспілкової організації. *Профком та місцевком .. підняли були шум, але, гаразд дізнавшись суть справи, ніби вгамувались, і вся справа була захолола* (М. Івченко); *— Мені допомогти треба .. Ти член профкому, попрацюй для суспільства* (В. Собко); *Микола Карпов очолював культмасовий сектор профкому* (М. Дашкієв).

ПРОФКО́МІВСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **профко́м.** *Хоч Жадан ніколи не запізнювався, проте панічно боявся усяких перевірок, рейдів, комісій, пильних контролерів, допитливих профкомівських ревізорів* (Ю. Щербак); *— Комісія була? — Та буцімто... — Наша, профкомівська, чи вже до райвиконкому дійшло?* (В. Діброва).

ПРОФЛИ́СТ, а́, *ч.* Те саме, що **профна́стил.** *Профлист був створений у 1820-х рр. у Великій Британії Генрі Робінсоном Палмером, архітектором та інженером Лондонської докової компанії* (з наук.-попул. літ.); *Профлист використовують у будівництві та інших галузях промисловості* (з навч. літ.).

ПРОФЛИСТОВИ́Й, а́, е́. Зробл. з профлиста. *Профлистові труби застосовують для спорудження вертикальних опор огорож* (із журн.); // Стос. до використання профлиста. *Фірма спеціалізується на профлистових роботах на покрівлях та фасадах* (з мови реклами).

ПРОФНА́СТИЛ, у, *ч.* Скорочення: профільований настил — стіновий або покрівельний матеріал для заборів, стін і дахів. *Профнастил є металічним листом, виготовленим із листової оцинкованої сталі холодною прокаткою* (з наук.-попул. літ.); *Профнастил незамінний для покрівельного покриття, зведення огорож, дахів, облицювання стін та фасадів* (з мови реклами).

ПРОФНА́СТИЛЬНИЙ, а, е. Зробл. з профнастилу. *Профнастильний паркан є суцільним і без проміжків, тому повністю приховує все, що відбувається за ним* (з газ.).

ПРОФНЕПРИДА́ТНИЙ, а, е. Скорочення: професійно непридатний; протилежне п р о ф п р и д а т н и й. *Якщо у психолога недостатньо знань та практики, щоб проаналізувати самостійно інформацію, і він робить висновки не на підставі фактів, він є профнепридатним* (із журн.).

ПРОФНЕПРИДА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Скорочення: професійна непридатність; протилежне п р о ф п р и д а т н і с т ь. *Вигнані за профнепридатністю чиновники звично поповнювали ряди опозиції* (В. Чемерис); *Плацебо не спрацьовувало, та саме в цьому для Зари Тлустої відкривалися нові горизонти автозвинувачень* [самозвинувачень] *у профнепридатності* (Ю. Іздрик).

ПРОФОБ'Є́ДНА́ННЯ, я, *с.* Скорочення: об'єднання профспілкових організацій. *Підприємства, що не входять до профоб'єднань або в яких діють дві чи більше профспілки, реєструються як страхувальники у відповідному відділенні Фонду страхування* (з навч. літ.); *Усеукраїнські національні профоб'єднання проведуть у жовтні форум "Ми запрошуємо прем'єр-міністра на своє зібрання"* (з газ.).

ПРОФО́ГЛЯД, у, *ч., мед.* Скорочення: профілактичний огляд (у 3 знач.). *Всі його відповіді зводилися до незрозумілого бурмотіння: — Звичайний профогляд — кров'яний тиск, пульс, прослухав легені, перевірив реакцію м'язів...* (І. Росоховатський); *Більшість фахівців одностайна в думці: первинний профогляд має проходити саме у школах. А вже звідти дітей за потреби направляти до поліклінік і лікарень* (з газ.).

ПРОФОГЛЯДО́ВИЙ, а, е, *мед.* Стос. до профогляду. *Лікарня проводить профогляди та видає профоглядові медичні довідки відповідно до затвердженого регламенту Міністерства охорони здоров'я України* (з газ.).

ПРОФО́РГ, а, *ч.* Скорочення: профспілковий організатор — виборний керівник профспілкової групи. *Як станеться щось надзвичайне, профорг на будівництві одразу скличе загальні збори* (Б. Антоненко-Давидович); *Охоплений ентузіазмом, з'являється Кочубей, щойно він як профорг був десь у начальства* (О. Гончар); *Прокіп, профорг, перечікував дощ у розваленій лазні за пів кілометра до фінішу, дочекавшись бігунів, вистрибнув у вікно і подолав дистанцію поруч Володимира* (Ю. Мушкетик).

ПРОФО́РГАН, у, *ч.* Скорочення: профспілковий о́рган (у 2, 3 знач.). *Сьогодні збільшилася кількість звернень працівників у профоргани щодо порушень під час звільнення, режиму робочого дня, використання найманої праці й заміни офіційних трудових відносин цивільно-правовими договорами та угодами* (з газ.); *Журналіст Ухудшанський зайшов до купе, розгорнув останній номер свого профоргану і заглибився в читання власної статті* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПРОФОРГАНІЗА́ТОР, а, *ч.* Те саме, що **профо́рг.** *У період між профспілковими зборами первинна профспілкова організація здійснює свої повноваження через обраний нею орган — профком, а в організаціях, де не створюються виборні органи, — через профорганізатора або профспілкового представника* (з наук. літ.).

ПРОФОРГАНІЗАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до профорганізації. *Щоб дати відповіді на всі запитання, надати інформацію під час особистого спілкування, було организовано профорганізаційну зустріч викладачів та студентів із учнями гімназії* (з газ.).

ПРОФОРГАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Скорочення: профспілкова організація — місцева організація профспілки. *— Він і в радіоцентрі працює, і в газеті, і в книгоцентрі, і завідує бібліотекою на факультеті.., і знаходить час для роботи в профорганізації* (В. Барка); *Для створення профорганізації її засновники повинні зібрати збори, на яких вирішити низку питань порядку денного* (з навч. літ.).

ПРОФОРІЄНТАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який стосується профорієнтації, служить її цілям. *Добра профорієнтаційна робота — це велика продуктивність праці, висока якість продукції, стабільність кваліфікованих кадрів* (з наук.-попул. літ.); *Профорієнтаційні заходи відвідали не лише гімназисти, учні ПТУ, а й старшокласники місцевої школи-інтернату* (з газ.).

ПРОФОРІЄНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Скорочення: професійна орієнтація. *Профорієнтація дає змогу зрозуміти, який вид професійної діяльності вам більше підходить, оцінити власні здібності, інтереси, можливості та усвідомлено обрати майбутню професію* (з мови документів).

ПРОФО́РМА, и, *ж.* Зовнішня формальність, видимість. *Сестра, що завідувала пульсом, пробігла пальцями по плеснах, потім до шиї, до скроні. Це, звісно, була тільки проформа* (Ю. Смолич); *Написи шумерською мовою свідчать про те, що це — самостійна розвинена мова, а не якась проформа мови як такої* (з навч. літ.).

○ **(1) Для профо́рми,** *у знач. присл.* — удавано, нещиро; для створення потрібного враження. *Ми тоді якось розпрощалися, взявши для проформи номери телефонів одне одного й пообіцявши "якось там, колись... Скоро"* (І. Карпа); *Сержантові не хотілося тягатися з ними* [волоцюгами] *по морозу аж до Піска, і він в полях біля Ражиць відпустив їх, а для проформи пальнув з карабіна у повітря* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПРОФО́С, а, *ч., іст.* В армії до XIX ст. — солдат або унтерофіцер, що відповідав за чистоту приміщення, нагляд за арештованими, виконання вироків і т. ін. *За відсутності на флоті ката на профоса покладали його обов'язки: він виконував вироки про тілесне покарання, навіть страти* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФОСВІ́ТА, и, *ж.* Скорочення: професійна освіта. *Робота з профорієнтації охоплює такі етапи: профосвіта, діагностування, консультування, трудова спроба, співбесіда* (з навч. літ.); *Здобути робітничу кваліфікацію можна в ліцензованих МОН закладах профосвіти* (із журн.).

ПРОФПІДГОТО́ВКА, и, *ж.* Скорочення: професійна підготовка. *Щорічно близько 800 тис. випускників загальноосвітніх шкіл одержують посвідчення про профпідготовку, яка дає право працевлаштування* (з навч. літ.); *На Донеччині стартував новий напрям профпідготовки з екстреної медицини* (з газ.).

ПРОФПРАЦІВНИ́К, á, *ч.* Скорочення: профспілковий працівник. *З нагоди Дня профспілки нагороджено групу профпрацівників* (з газ.).

ПРОФПРАЦІВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **профпрацівни́к.** *Профспілка залізничників і транспортних будівельників України подбала про забезпечення соціальних гарантій профпрацівниць та активісток* (з газ.).

ПРОФПРИДА́ТНИЙ, а, е. Скорочення: професійно придатний; протилежне п р о ф н е п р и д а т н и й. *У країні достатньо мотивованих та профпридатних пілотів, щоб виграти тривалу затяжну війну* (з газ.).

ПРОФПРИДА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Скорочення: професійна придатність; протилежне п р о ф н е п р и д а т н і с т ь. *Профпридатність — це взаємна відповідність людини і сфери докладання її зусиль* (з наук.-попул. літ.); *Охочих служити за контрактом перевірятимуть на профпридатність* (з газ.).

ПРОФРА́ДА, и, *ж.* Скорочення: профспілкова рада — виборний профспілковий орган. — *Я мушу ще встигнути сьогодні на засідання профради в місті. Професор важко вклонився .. й кинув: — Щасливої вам дороги!* (М. Івченко); *Профради відіграють важливу роль у захисті та покращенні умов праці робітників, а також у сприянні стабільності та гармонії у трудових відносинах* (із журн.).

ПРОФРОБО́ТА, и, *ж.* 1. Скорочення: профспілкова робота. *Бачу, що і сестра, і покоївка, і служниця працюють* [у санаторії] *більше як по 8 годин .. Узагалі з профроботою слабкувато тут. Нічого! Колись і тут буде* (Остап Вишня).

2. Скорочення: профілактична робота. *Метою профроботи з кризовими сім'ями є запобігання погіршенню сімейної ситуації* (з наук.-попул. літ.); *Завдяки постійній профроботі з учнями щодо дотримання правил поводження на дорогах, яку проводять співробітники поліції, удалося скоротити кількість нещасних випадків* (з газ.).

3. Скорочення: професійна робота. *На курсах підвищення кваліфікації освітяни прослухали цикл лекцій про використання сучасних інформаційних технологій у профроботі педагогічного та науково-педагогічного працівника* (із журн.).

ПРОФРУ́Х, у, *ч.* Скорочення: профспілковий рух. — *Що ж ти думаєш читати? — Історію профруху. — А чому не з власного фаху? — Мені це просто накинули* (М. Івченко); *У другій половині 80-х рр. XX ст. в Україні відбувся розпад старої системи організації профруху, утворилися нові об'єднання* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФСПІ́ЛКА, и, *ж.* Скорочення: професійна спілка (*див.* **спілка**). *Хлопець .. надіявся, що для нього зроблять маленький виняток, хоч би за активну участь у революції й бездоганну працю в профспілці* (В. Підмогильний); — *Ну навіщо ці комуністи, ці ячейки* [осередки], *ці профспілки й тисячі інших організацій?* (М. Хвильовий); — *Щоб якось залагодити конфлікт із профспілками, зарплату колективу видали продукцією* (С. Жадан).

ПРОФСПІЛКО́ВИЙ, а, е. Стос. до профспілки. *Марина ще з самого ранку повідомила мене, що сьогодні ввечері на профспілкових зборах розглядатимуть і мою заяву* (Ірина Вільде); *Євграф акуратно склав у шухляду свої профспілкові папери, помережані гарним почерком* (О. Чорногуз); *Віктор Колобко взяв іще одну відпустку, цього разу профспілкову* (В. Кожелянко); *Бендер витяг із зеленого піджака профспілкову книжку і передав Іполитові Матвійовичу* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПРОФСПІЛЧА́НИН, а, *ч., розм.* Член профспілки. — *До мене багато хто заглядає. Профспілчани наші, товариші з дирекції. Всім цікаво, як то Комов після повернення живе* (В. Петльований).

ПРОФСПІЛЧА́НКА, и, *ж., розм.* Жін. до **профспілча́нин.** *Івано-Франківська обласна профспілкова організація працівників культури надала благодійну фінансову допомогу профспілчанкам, чиї діти воюють на фронті в складі ЗСУ* (із журн.).

ПРОФСПІЛЧА́НСЬКИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **профспілко́вий.** *Поволі він набував знайомства .. Його капелюх щораз частіше здіймався на вулиці, відповідаючи на привітання молодих учених, .. профспілчанських діячів і просто осіб обох статей* (В. Підмогильний); *Співробітник профспілчанського органу .. походжав неквапно вздовж поїзда* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

ПРОФТЕХНІ́ЧНИЙ, а, е. Скорочення: професійно-технічний. *Профтехнічна освіта має важливе значення для розвитку економіки та ринку праці, оскільки забезпечує наявність кваліфікованої робочої сили в різних галузях* (з газ.).

ПРОФТЕХОСВІ́ТА, и, *ж.* Скорочення: професійно-технічна освіта. *У розробленні питань педагогіки профтехосвіти фахівці використовують теоретичні дослідження педагогіки загальноосвітньої школи* (з наук. літ.); *У системі профтехосвіти є три види навчання: початкова підготовка робітників, перепідготовка, підвищення кваліфікації* (з навч. літ.).

ПРОФТЕХУЧИ́ЛИЩЕ, а, *с.* Скорочення: професійно-технічне училище. *Він оце іде у восьмий клас, а тоді скаже: "Прощавай, школо!" Він одразу ж піде у профтехучилище. А тоді на завод* (М. Білкун); *Після сварки Соломійка несподівано подала документи у профтехучилище — їй, бачте, забаглося стати кондитером* (В. Лис).

ПРОФТЕХШКО́ЛА, и, *ж., іст.* Скорочення: професійно-технічна школа — навчальний заклад 1920–30-х рр., де навчалися після семирічної школи; профшкола. *1935 р. у Харкові була відкрита перша в Україні профтехшкола для інвалідів із підготовки рахівників* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФУНДА́ЛЬ, і, *ж., гідр.* Глибока частина водних басейнів (перев. озер і ставків), якої не досягають хвильові рухи та вітрове переміщування. *Дно профундалі, як правило, укрите мулом, донної рослинності немає; сильно розвинута флора бактерій та грибків, унаслідок чого в мулах накопичуються гази — метан, водень, сірководень* (з наук.-попул. літ.).

ПРОФУНДА́ЛЬНИЙ, а, е, *гідр.* Стос. до профундалі, пов'язаний із нею. *У профундальній зоні склад бентосу визначається освітленістю та насиченістю води киснем у різні сезони року* (з навч. літ.).

ПРОФУРКОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *розм.* Проїхати, пролетіти, фуркотячи. *На вулиці ще ні людей, ні автомашин, тільки ранковий молоковоз профуркотів повз готель* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Перепел профуркотів у повітрі, ніби важкий осколок* (О. Гончар); *Низько, над самим озерцем, профуркотів табунець чирят, що були наче зв'язані мотузочком* (Ю. Мушкетик).

ПРОФХВОРО́БА, и, *ж.* Скорочення: професійна хвороба; профзахворювання. *Особливістю хронічних профхвороб є поступове збільшення вираженості симптомів захворювання* (з наук.-попул. літ.); *До професійних хвороб належать ті, що виникають унаслідок безпосередньої дії на людину виробничих шкідливих чинників* (з навч. літ.).

ПРОФШКІДЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Скорочення: професійна шкідливість. *Чинники профшкідливості провокують у робітників ливарного, ковальського та інших цехів машинобудівного заводу хронічний бронхіт і хронічне обструктивне захворювання легень* (з наук. літ.); *Робота токаря — змінна, фізичне навантаження — середнє. Профшкідливості: підвищений рівень шуму, металевий пил, пари емульсії та мастила в повітрі* (з мови документів).

ПРОФШКО́ЛА, и, *ж., іст.* Скорочення: професійна школа; профтехшкола. *Кость твердо стояв на одному: він обрав собі за фах агрономію і широко розгортав перспективи: профшкола, вища школа, командировка за кордон... аж тоді праця десь у селі* (С. Васильченко); *Вона закінчила вже 1927 року Київську комерційну профшколу* (В. Підмогильний); *Освіту маю — скінчив т. зв. церковноприходську школу в 1912–14 рр. .. Потім ремісничу профшколу* (І. Багряний).

ПРОХА́ЖКА, ПРОХА́ЗКА, и, *ж., діал.* Прогулянка. *Замість бути напоготові, жандарми пішли на прохазку, щоб не бути свідками й не довелося ліквідувати очікувану бійку* (з мемуарної літ.); *Легка прохажка.*

ПРОХА́ЗКА *див.* **проха́жка.**

ПРОХА́ЛЬНИЙ, а, е. Який виражає прохання або вживається для його вираження. *Він не зводив з неї очей, широких, винуватих, прохальних* (В. Винниченко); *Зненацька Серж чує у собі голос. Прохальний, майже вибачливий, і заразом сповнений смутку* (Ю. Бедзик); *Їй було добре видно прохальний .. погляд сина* (І. Білик).

Проха́льний моле́бень *див.* **моле́бень.**

ПРОХА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **проха́льний.** *У погляді* [бабусі] *прохальність швидко переросла у насторожену цікавість* (В. Лис); *До прохальності вдаються для того, щоб викликати у співрозмовника почуття жалості, співчуття, розбудити в ньому турботу* (з навч. літ.).

ПРОХА́ЛЬНО. Присл. до **проха́льний.** — *Ходімо, Меджі? — прохально подивився він на неї* (В. Владко); *Ясен .. прохально сяйнув на Кия широко розплющеними, довірливими, як у дитини, очима* (В. Малик); — *Мені потрібно з вами зустрітися. Дуже, дуже. — Її бровенята тремтіли прохально і трошки злякано* (Ю. Мушкетик); *Світенко на знак згоди хитнув головою, але прохально — багатозначно кашлянув у кулак* (Ю. Хорунжий).

ПРОХАМА́РКАТИ, аю, аєш, *що, розм.* Док. до **хама́ркати.** *Було молюся уранці і ввечері, то з молитвами і Письмо прохамаркаю* (Сл. Б. Грінченка); *Труну поставили на марах посеред церкви, молоденький, зляканий попик поспішливо, ковтаючи слова, прохамаркав канон на ісход моєї душі* (Ю. Мушкетик).

ПРО́ХАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проха́ти.** *Проханим конем не наробишся* (прислів'я); *Прохані зграєю змовників, що видають себе за конституційний, народний уряд, втелющилися* [окупанти] *на чужу землю і ґвалтують її колесами танків* (Ю. Мушкетик); // **про́хано,** *безос. пред. Її не прохано на сватання. "Мабуть, тим, що я живу на віру", — подумала вона* (М. Коцюбинський); *На другому кінці села зібралися копати криницю, і Ганнусю, як звичайне, прохано* (О. Забужко); // *у знач. ім.* **про́хане,** ного, *с.* Те, що просять, випрошують у кого-небудь. *Польські пани зразу же після Унії починають випрошувати у короля грамоти на порожні землі в Україні — фактично влада була в їх руках, і тому їм не важко було дістати прохане* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм., розм.* Якого доводиться довго просити зробити що-небудь, запрошувати кудись; прошений. *Вона дуже церемонилась і була прохана. Пробуваючи на службі в панів, вона набралась од їх* [них] *чимало пишання* (І. Нечуй-Левицький); *Королі, імператори вельми прохані є, до них не так просто достукатися* (Д. Міщенко); — *Сідай, пригощайся, чим Бог послав, та діток нагодуй, а то якісь вони у вас вельми прохані* (М. Олійник); // *у знач. ім.* **про́ханий,** ного, *ч.;* **про́хана,** ної, *ж.* Той (та), кого просять. *Зайві люди розійшлися; прохані на обід увійшли в млин* (І. Нечуй-Левицький); — *Прочитав би щось, — приставав Микола. — Не ламайся, я не люблю проханих. Ну, давай свою лірику* (І. Цюпа); *Я, не будучи проханим, зразу взявся до сухарів* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

Зва́на (про́шена, про́хана) вече́ря *див.* **вече́ря; Зва́ний (про́шений, про́ханий) обі́д** *див.* **обі́д; Про́шений (про́ханий) гість** *див.* **гість.**

◊ **Про́ханий (про́шений, ласка́вий) хліб (шмато́к)** *див.* **хліб.**

ПРОХА́ННЯ, я, *с.* 1. Увічливе звертання до кого-небудь для домагання чогось, спонукання кого-небудь зробити, виконати щось; просьба. *Він звернувся до парубків з проханням доглянути його коні* (М. Коцюбинський); *Ісідор прислухався. Можна було розібрати окремі вигуки, але переважно це було монотонне прохання: "Господи Ісусе Христе, помилуй мене!"* (О. Бердник); — *У мене невідкладне прохання .. Позичте грошей* (Р. Андріяшик).

2. Письмове клопотання, заява, складена за офіційно встановленою формою. — *Ти прийняв прохання, розглянув..? — Все зроблено, і прохання по змісту й по формі розділено на допустимі й недопустимі, на пильні й такі, що можуть підождати* (Б. Лепкий); *Дарка Діброва успішно склала в місті іспит на вчительку і зразу ж написала десятки прохань в різні округи на посаду* (П. Козланюк); *Я звільнився з ненависної мені роботи, .. подав прохання на отримання міжнародного гранту* (М. Кідрук).

○ **(1) На проха́ння,** *у знач. прийм., кого, чиє* — відповідно до вимоги, побажання або просьби іншої особи. *Маргарита породила йому першого сина.., назвавши на прохання доньки Павлом* (Б. Антоненко-Давидович); *Сестра Моркадес на моє прохання розшукала того моряка й попросила його детально описати зовнішність жінки, якій він передав листа* (О. Авраменко); *Дзвонив він мені на прохання Дейзі — вона запрошує мене до себе на завтра на сніданок* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда).

ПРОХА́ННЯЧКО, а, *с.* Пестл. до **проха́ння** 1. *Ще до вас проханнячко, Шановний Добродію!* (М. Коцюбинський); *Ще раз заглянув у конверт. Порожнеча .. — Ех, люба моя методисточко! Забула... Не виконала скромного проханнячка* (О. Шугай).

ПРОХАРАМА́РКАТИ, аю, аєш, *що, розм.* Док. до **харама́ркати.** — *Що буде, то буде! Коли оживе* [Марко], *буду йому товаришем, а ні — поховаю; усе ж таки хоч яку-небудь молитву прохарамаркаю над грішним* (О. Стороженко); *Коли гості сіли за стіл, господар підняв келих, прохарамаркав подяку гостям за привітання супутниці його життя* (І. Пільгук); *Бурмило щось прохарамаркав, ми не розібрали ані слова* (В. Нестайко).

ПРОХАРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *що і без прям. дод., розм.* Док. до **харча́ти** 1. *Кутузов прохарчав, прошипів йому в лице, відчуваючи, що він не в силі зломити його глумливого безстрашшя* (І. Багряний); *Невідомий щось прохарчав чи простогнав* (Д. Ткач); — *Привіт... це я...* — *прохарчав із трубки захриплий до невпізнання голос компаньйона* (М. Кідрук).

ПРОХАРЧИ́ТИ *див.* **прохарчо́вувати.**

ПРОХАРЧИ́ТИСЯ *див.* **прохарчо́вуватися.**

ПРОХАРЧО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОХАРЧУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *розм.* **ПРОХАРЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док., кого, що.* 1. Те саме, що **прогодо́вувати** 1. *Усіх тих чужих людей треба було якось прохарчовувати, а це з дня на день ставало все тяжче* (з мемуарної літ.); — *Дітки мої!* — *каже тоненьким .. голосом.* — *Чим же мені прохарчити вас, чим зодягти?* (П. Куліш); — *До праці я вже не годен* — *слабі руки* — *і себе не маю чим прохарчувати* (С. Чорнобривець); *Не знати чого, хазяї стояли на тому, що свині мають самі себе прохарчувати* (М. Стельмах).

2. *тільки док.* Похарчувати (у 1 знач.) певний час. [Б о н д а р:] *Треба б нам завтра заколоть і третього ще кабана, бо як харчів не стане на весілля, то на всю Січ ти осоромиш старого Бондаря.* [М а р і я:] *Повірте вже мені: сто душ ввесь тиждень прохарчуєм!* (І. Карпенко-Карий); — *Брат Василів, Андрій, трьох дівок візьме до себе, усіх цілий год прохарчить, усіх одягне, та й не збідніє* (Грицько Григоренко).

ПРОХАРЧО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ПРОХАРЧУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *розм.* **ПРОХАРЧИ́ТИСЯ,** чу́ся, чи́шся, *док.* 1. Те саме, що **прогодо́вуватися.** *Повстанці прохарчовувалися при галицьких бригадах, а Запорізький корпус жив із населення* (з мемуарної літ.); [Є ф р е м:] *Доки діждався суда* — *всю одежу і все збіжжя мусив спродать, щоб прохарчитись; а тепер бачиш який?..* (М. Кропивницький); *Зі школи хлопці біжать додому, .. а йому треба заробити, щоб хоч прохарчуватися як-небудь* (О. Іваненко); — *Не стріляйте в жодну тварину. В нас поки що немає потреби полювати, щоб прохарчуватися* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *тільки док.* Похарчуватися (у 1 знач.) певний час. [Г о т л і б:] *Гей, гей! така дорога річ. (Загортає ложку, а в самого сльози на очах).* [Л у ї з а:] *Ми б за неї місяць прохарчувались* (Леся Українка); — *Якщо в кагаті зоставили картопляний дріб'язок, ми прохарчуємось з місяць* (В. Барка); *Прохарчується* [Данько] *літо по людях, ще й на домашні злидні щось принесе...* (О. Гончар); — *Навіть коли б ми не мали ні корів, ні овець, ні коней, то самою рибою могли б прохарчуватися до весни!* (В. Малик).

ПРОХАРЧУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **прохарчува́ти** і **прохарчува́тися.** *Щодня кухарі різали воли та вівці на прохарчування цієї дикої, але гордовитої шляхетської орди* (І. Нечуй-Левицький); *Старий уже був Грицько Вересай і виходив на люди тільки теплої пори, та й то в базарний день, щоб заробити дещицю на прохарчування* (Ф. Бурлака); *Розстебнувши Грушевичів плащ, я дістав з внутрішньої кишені гроші. Мав кілька марок на прохарчування* (Р. Андріяшик); *Для врятування машини потрібно позназодити придатні для вжитку уламки пароплава, а для власного прохарчування* — *крабів та лангуст* [лангустів] (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Те, чим харчуються; харчі (у 1 знач.), їжа. *Софти* [учні медресе] .. *розбігаються щовесни по всій державі, щоб знайти собі прохарчування, і ведуть боротьбу з лихом* (П. Загребельний).

ПРОХАРЧУВА́ТИ *див.* **прохарчо́вувати.**

ПРОХАРЧУВА́ТИСЯ *див.* **прохарчо́вуватися.**

ПРОХАТА́Р, я́, *ч., діал.* Прохач. *Прийшли прохатарі ті, що на церкву просять.* — *Ну, набери їмківш пшениці* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого, що, чого і без прям. дод.* Те саме, що **проси́ти** 1, 2, 4, 5. *На все, що її прохала мати, .. вона одмовляла:* — *Я хочу Якова бачити!* (Марко Вовчок); *Селяни з лементом прибігли до своїх прохати захисту* (І. Багряний); — *Білі голуби літають .. Був би, думаю, і я голубом, полетів би матері прохати, щоб забрала мене звідси...* (Григорій Тютюнник); *У кожду хату вона вступає. На дівич-вечір дружок збирає; І до Оксені заходить в хату,* — *Теж на весілля її прохати* (Леся Українка); — *Грицьку, братику! Чого це я прийшов до тебе?* — *Кажи.* — *Прийшов прохати в старости* (Панас Мирний); *Було якесь місцеве свято, і вона пішла в горниці до хазяїна прохати за Остапа* (М. Коцюбинський).

Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* **проси́ти.**

◊ **Проси́ти (проха́ти) [у Бо́га] сме́рті** *див.* **проси́ти; Проси́ти (проха́ти) Христа́ ра́ди <Проси́ти (проха́ти) ми́лостині (ми́лостиню)>** *див.* **проси́ти.**

ПРОХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., розм.* Те саме, що **проси́тися.** *Всі діти почали прохатися: "Мамо, ходім-бо додому!"* (Марко Вовчок); *Уставала перед нею чорною хмарою синова зневага, давила, як обценьками, материне серце, прохалася вилитись хоч у гірких докорах* (Панас Мирний); *Із очей на волю сльози не прохались* (Я. Щоголів); *Тяжко, тату, Із своєї хати До турчина поганого В сусіди прохатись* (Т. Шевченко); *Тарас .. пішов до школи прохатися разом і за школяра, і за діда-сторожа* (С. Васильченко).

Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми *див.* **проси́тися.**

◊ **Проси́тися (проха́тися) на папі́р** *див.* **проси́тися.**

ПРОХА́ЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **проха́ч.** *Кміта почвалав ніби старечою ходою, спираючись на прохацький костур* (І. Нечуй-Левицький); *У волинських лірників для співоцького майстра вважалося приниженням ставати на коліна, прохацькі функції виконував тільки кобзарський учень* (з наук. літ.); // Власт. прохачеві. *Стою перед Ле в приниженій, прохацькій позі і боязко питаю:* — *Чи прочитали ви мій рукопис?* (Д. Гуменна).

ПРОХА́Ч, а́, *ч.* 1. Той, хто звертається до кого-небудь, кудись із проханням. *Товклося безліч якихось прохачів під зачиненими кабінетними дверима, всі вони про щось неустанно перемовлялись* (Ю. Андрухович); *Ранком з кур'єрською поштою принесли звичайний поштовий конверт з візиткою наполегливого прохача* (А. Кокотюха); *Прохання приймав секретар Ученого Комітету. Роздивившись документи, він похмуро глянув на прохача* (Ф. Бурлака).

2. *розм.* Те саме, що **жебра́к** 1. *Колумба мовчки розгорнула край фартуха й висипала яблука в торбину прохача* (Н. Королева); *Був* [Рекс] *здоровенний дворовий псяра, гроза жебраків, прохачів та всякого дрібного люду* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона виймає з портмоне монетку і подає її прохачеві* (Ю. Смолич); * У порівн. *Перед ним стояв Розенрох, простягаючи до нього, як прохач, капелюха* (Валерій Шевчук).

ПРОХА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **проха́ч.** — *Якби не панотець, то я, мабуть, й досі б поневірялась в прохачках та тинялась з торбами по монастирях* (І. Нечуй-Левицький); *Вона прибула сюди* [до дитячого будинку] — *не прохачка, а .. мати, приїхала забрати свою дитину* (О. Донченко); *Вона добилась незабаром і до самого того судді. Побачивши таку молоду й здорову прохачку, суддя захотів закинути вудку в її рудку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОХВИ́СЬКАТИ, аю, аєш, *док., що, розм.* Те саме, що **розтри́нькати.** [Г е р в а с і й:] *Поки ту правду знайдеш, то все хазяйство прохвиськаєш і все-таки нічого не доб'єшся* (І. Карпенко-Карий); *Багато з внесених до родовідних книг осіб із козацької старшини не залишили потомства, прохвиськали маєтки або виїхали за межі губернії, зникнувши з місцевих списків дворян* (з наук. літ.).

ПРОХВОРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* Похворіти (у 2 знач.) певний час. *Від грудня 1839 р. до початку лютого 1840-го тяжко прохворів* [Т. Шевченко] *на тиф* (І. Дзюба); *Усього тиждень прохворів, а як у мені все змінилось!* (А. Михайленко); *Покерувати Сніжані так і не вдалося, бо вона прохворіла всі два тижні* (Н. Сняданко).

ПРОХВОРОСТИ́ТИ, рощу́, рости́ш, *кого і без прям. дод., розм.* Док. до **хворости́ти** 2. *Треба простить або прохворостить* (прислів'я); — *Ти йому* [панові] *остив .. І .. він тебе за те й прохворостив* (П. Гулак-Артемовський); — *Коли б ти його* [Кирила Івановича] *.. прохворостив.., так тоді я на тебе і не глянула б* (Б. Лепкий); — *Як прохворощу, то будеш знати! — урядник люто підняв нагайку, махнув нею в повітрі* (М. Стельмах).

ПРОХВО́СТИЦЯ, і, *ж., діал.* Прочуханка. *Пішла біда до Лохвиці, і там дано прохвостиці* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОХИЛИ́ТИ *див.* **прохиля́ти.**

ПРОХИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОХИЛИ́ТИ,** илю́, и́лиш, *док., що і без прям. дод.* 1. Розсувати (рослини, завіси і т. ін.), прокладаючи собі шлях, нахиляючи (рослини, завіси і т. ін.) у протилежні сторони. *Ой в городі бузина, вітер не прохилить* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Дитячий щоденник* [Панаса Мирного] *прохиляє завісу з-над тих стежок, якими нові віяння добиралися до Гадячого й зазирали до чесної господи статечного й акуратного Якова Григоровича Рудченка* (С. Єфремов).

2. Те саме, що **прочиня́ти** 1. *У запорошене вікно автобусика видно, як схована з головою у довгому плащі людина суне ключку дозиметра під колесо. Юрченко прохиляє дверцята: "Скільки набрали?"* (А. Михайленко); *Дід Коцюба мовчки зайшов у хату, потім прохилив двері* (В. Нестайко); — *Де ж твоя риба? — спитала мати, коли Андрій прохилив хвіртку. — Бачу: хлібина на столі, думаю, гості є* (Є. Пашковський).

ПРОХІ́Д, хо́ду, *ч.* 1. Дія за знач. **прохо́дити** 1, 3, 6. *За якусь годину я таки підводжуся: мене чекають.., я мушу йти. Потім цей неймовірно довгий історичний прохід по Львові* [Львову]. *Майорівка, Пагорб Слави* (Ю. Андрухович); *Вихователька робить три останні проходи коридором і може .. припасти вухом до будь-яких дверей* (І. Роздобудько); — *Завтра вранці ви матимете перепустку для проходу в собор вдень і вночі і можете приступати, професоре!* (П. Загребельний); *У Керченській протоці є мілководні фарватери, придатні для проходу лише дрібних суден* (з навч. літ.); *Завдяки одночасному проходу одразу кількох українських клубів до наступної стадії турніру між собою зіграли дві українські команди* (з газ.).

2. Місце, де можна проходити, просуватися, проникати крізь що-небудь, між кимсь, чимсь. *Дим почав клуботатись над припічком, шукав проходу* (Панас Мирний); *Віктор .. пройшов до останнього крісла в проході поміж стільцями* (Олекса Ізарський); *Толян .. вибирається на середину вагона, у прохід* (О. Ірванець); // *анат.* Канал, частина порожнистого органа (у живому організмі). *Зовнішній слуховий прохід відгороджується від середнього вуха барабанною перетинкою* (з наук.-попул. літ.); *Якщо стороннє тіло пішло неглибоко, його можна видалити самостійно, але з носового проходу його витягне тільки лікар* (з навч. літ.).

3. *спец.* Знімання одного шару металу. *При товщині металу 6 мм роблять один прохід, при 9–12 мм — два проходи* (з наук.-попул. літ.).

4. *діал.* Прогулянка. *Поговоривши з гістьми, пан директор .. вийшов на прохід у село* (О. Маковей); *Оля .. була спокійна, якби йшла .. на прохід* (Ю. Горліс-Горський); *Довідавшись.., що арештованих не пускають на прохід, він тут же звелів неодмінно щодня випускати їх на 20 хвилин* (В. Винниченко); *Робили ми чимало проходів, раз заїхали високо на гору Німчич* (Леся Українка).

Загоро́джувати / загороди́ти собо́ю шлях (прохі́д, две́рі *і т. ін.) див.* **загоро́джувати; Нема́ (нема́є) прохо́ду** *див.* **нема́.**

◊ **Не дава́ти / не да́ти прохо́ду** *див.* **дава́ти.**

ПРОХІ́ДКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **прохо́дка** 2. *Антін, по прохідці, пройшов не в їдальню, а просто до себе* (М. Коцюбинський); *Всі шукання були ні до чого, так само і його прохідки вперед та назад попід тремтячими осиками* (Н. Королева); *Надя піде з Валентином на прохідку, вони дійдуть до кінця саду, де густі кущі, тут обіймуться, зіллються в поцілунку* (У. Самчук); *До селища було .. трохи більше семи миль — чимала прохідка вгинистим дерном* (Р. Доценко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ПРОХІДНИ́Й, а́, е́. 1. Який має крізний прохід; крізь який можна проходити кудись. *Кімната хлопчиків була прохідною між кімнатою Курілки і сіньми у двір* (М. Трублаїні); *Вони опинились у прохідних сінях, з яких на двір вибігали пахолки і в які забігали з двору люди* (Ю. Логвин); *Через прохідний під'їзд одної з багатоповерхівок компаньйони вийшли на Привокзальну площу* (В. Єшкілєв); // Признач. для перевірки перепусток, документів тощо тих, хто проходить на підприємство, в установу і т. ін. і виходить звідти. *Знов конторка прохідна, заводські ворота* (В. Сосюра); *Черговий у прохідній будці аж очима кліпнув з подиву, коли пенсіонер показав йому перепустку на сімнадцять осіб* (С. Журахович); // *у знач. ім.* **прохідна́,** но́ї, *ж.* Приміщення, признач. для перевірки перепусток, документів тощо тих, хто проходить на підприємство, в установу і т. ін. і виходить звідти. *Уже смеркло́сь, коли я пройшов через прохідну* (Б. Антоненко-Давидович); *Марта вийшла із прохідної, наглянула його і злякалася* (Б. Харчук); *Марина поклала слухавку, увімкнула сигналізацію, старанно зачинила двері й здала ключ на прохідній* (І. Роздобудько); // *у знач. ім.* **прохідни́й,** но́го, *ч.* Під'їзд у багатоповерховому будинку, через який можна безперешкодно пройти на протилежну сторону вулиці. *В обхід дуже далеко .. А мама просить швидше .. І Валя повернув у прохідний* (В. Нестайко).

2. *зоол.* Який пересувається з одного місця на інше для нересту, зимування, гніздування і т. ін. (про риб і птахів). *Мартин севанський — звичайний зимовий гість і прохідний мігрант в Ізраїлі* (з наук.-попул. літ.); *Значний вплив на формування складу біоти водосховищ мають їхні греблі, які є бар'єрами для багатьох видів прохідних риб до місця відкладання ікри* (з навч. літ.).

3. Доступний для проходу, проїзду, переправи. — *Нема непрохідних водних рубежів, — доводить він товаришеві, — всі вони прохідні* (О. Гончар); *Коли ж море відпливало, до нього* [рогу] *можна було добратися по скелястому, але прохідному перешийку* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

4. *перен.* Який не має суттєвого значення. *В кінці шістдесятих він опинився у складі радянської делегації на міжнародному симпозіумі в Стокгольмі. Захід звичайний, прохідний* (А. Кокотюха); *Його ім'я немає ніякого сенсу згадувати на цих сторінках, тому що герой це прохідний* (Л. Денисенко).

5. *техн.* Який застосовують для поздовжнього обточування деталей (про різець). *Для оброблення зовнішніх поверхонь використовують прохідні різці, які бувають прямі й відігнуті* (з навч. літ.).

6. Який може пройти (у 5 знач.), має шанси на успіх. *Незалежно від того, скільки представників опозиції балотуватиметься на посаду глави держави, на кінцевому етапі всі разом працюватимуть на перемогу найбільш прохідного кандидата* (з газ.); *Прохідна партія.*

Прохідни́й бал *див.* **бал**[2].

△ **Прохідне́ свідо́цтво** *див.* **свідо́цтво; Прохідни́й пішак** *див.* **піша́к.**

◊ **Прохідни́й двір** *див.* **двір**[1].

ПРОХІДНИ́К, á, *ч.* Робітник, який здійснює проходку (у 1 знач.) у шахті. *В Горлівці Іван Реут .. гірничий технікум закінчив, став прохідником* (М. Рудь); *Шахтарів-прохідників, які не сьогодні-завтра з'являться, розселятимуть по хатах за рознарядкою сільради* (Микита Чернявський); *Арешти на донецьких шахтах у моїй свідомості не поєднувались у загальний ланцюг — я не знав, що це був "набір" досвідчених вибійників і прохідників для Воркути* (М. Руденко).

ПРОХІДНИ́ЦЬКИЙ, а, е, *спец.* Стос. до проходки (у 1 знач.). *Робочим місцем прохідника є гірнича виробка, у якій проводять прохідницькі роботи* (з навч. літ.); // Який здійснює проходку. *Довгань став .. бригадиром прохідницької бригади* (Іван Ле); // Признач. для проходки. *Прохідницький комбайн створений для руйнування масиву гірських порід, навантаження гірничої маси до транспортних засобів* (з наук.-попул. літ.); *Під час будівництва станції "Теремки" використовували сучасні прохідницькі комплекси для спорудження тунелів* (з газ.).

△ **Прохідни́цький щит** *див.* **щит.**

ПРОХІДНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прохідни́к.** *На 165 процентів виконала норму виробітку молода прохідниця шахти* (з наук.-попул. літ.).

ПРОХІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість за знач. **прохідни́й** 3, 6. *Зараз, відзначив він, не завадило б запустити дослідницький зонд і перевірити тунель на прохідність* (О. Авраменко); *Практично нульова прохідність гірських стежок підливала масла у вогонь, висмоктуючи з нас останні сили* (М. Кідрук); *Усі кандидати на пост Президента різнилися і за оцінюваним рівнем прохідності, і за радикальністю чи зваженістю позицій* (з публіц. літ.).

2. *фізл.* Здатність пропускати що-небудь (про органи людини або тварини). *Для хворих із порушенням свідомості вживають заходів для підтримання прохідності дихальних шляхів* (з наук. літ.).

3. Здатність транспортних засобів долати перешкоди на шляху і проходити поганими дорогами, бездоріжжям. *Вантажопідйомність, швидкість та прохідність є класифікаційними показниками для вантажних автомобілів* (з навч. літ.).

ПРОХІ́РА, и, *ч. і ж., діал.* Хитра, лукава, підступна людина або тварина; пройдисвіт, пройда. *Прохіра лисиця* (Сл. Б. Грінченка); *Старий прохіра, він завжди вигадував небилиці про сусіда* (із журн.).

ПРОХІ́РНИЙ, а, е, *діал.* Хитрий, лукавий, підступний. *До їх* [них] *підкралася лисиця, извісная* [відома] *прохірна ледащиця* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОХІ́РНО, *діал.* Присл. до **прохі́рний.** *Прохірно відповісти.*

ПРОХІРО́Н, а, *ч., іст. (з великої літери).* Збірник норм цивільного, карного, судового та церковного права, складений у Візантії 879 р. *Основою Ярославової устави постанов служить Прохірон цісаря Василя Македонянина* (з наук. літ.); *Правила Прохірона використовували при заснуванні нових селищ і міст в Україні та Московії за епохи середньовіччя* (з наук.-попул. літ.); *З поширенням християнства православна церква стала використовувати різноманітні норми канонічного права, перш за все візантійського, зокрема Прохірона* (з навч. літ.).

ПРОХІ́РСТВО, а, е, *діал.* Хитрість, лукавство, підступність. *Як заховатися невинній (курці) од прохірства моєї братії (лисиць) лихого здирства* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОХЛИ́ПАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Хлипаючи, проказати, спитати і т. ін. *З урвища, з низу з'явилася мокра безпорадна постать і прохлипала: — Валерія! Валерія!* (П. Загребельний); *— Ти, Льоня, часом не п'яний? — прохлипала Ничипориха* (Люко Дашвар).

2. Похлипати певний час. *Не забрали батьки вчасно дитину з садочка — прохлипала весь вечір, вигляаючи* (із журн.).

ПРОХЛОРИ́Т, у, *ч.* Різновид хлориту, до складу якого входять магній, алюміній, залізо, кремній та їхні оксиди. *Прохлорит трапляється в хлоритових сланцях та жилах альпійського типу в асоціації з гірським кришталем та адуляром* (з наук.-попул. літ.); *Колір прохлориту від зеленого до чорно-зеленого* (з навч. літ.).

ПРОХЛОРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прохлорува́ти.** *У прохлорованій воді виявлено залишковий хлор у кількості 3,44 мг/дм*^{3} (з навч. літ.); // **прохлоро́вано,** *безос. пред. Після очисних робіт резервуар було прохлоровано гіпохлоритом* (із журн.).

ПРОХЛОРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **хлорува́ти** 2. *Найпростіший спосіб зробити воду придатною для пиття — використати пероксид водню чи озон або прохлорувати її* (з наук.-попул. літ.); *Споживачів води просять відкрити водорозбірні крани, щоб прохлорувати та промити водопровідні мережі кожної квартири, будинку, офісу* (з газ.).

ПРОХЛЮ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док.* Похлюпатися певний час. *Учора пів дня діти прохлюпалися в басейні* (з газ.).

ПРОХМЕЛИ́ТИСЯ *див.* **прохмеля́тися.**

ПРОХМЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРОХМЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, *док.* Те саме, що **витвере́жуватися.** *Сагайда, поступово прохмеляючись після міцних .. вражень, нещадно хрущав своїми новими чобітьми по дрібному камінню* (О. Гончар); *Піду до коршомки та й нап'юся; Піду в вишневий сад — прохмелюся* (П. Чубинський); *Навіть прохмелившись та добряче виспавшись, не мав* [Хрисантій] *бажання полишати ложа* (Д. Міщенко).

ПРОХОДЖА́ЛИЙ, *рідко* **ПРОХОЖА́ЛИЙ,** а, е, *розм.* 1. Те саме, що **прохо́жий** 1. [Василина:] *О, а це ж що за почвара сидить під хатою?* [Тиміш:] *Я собі прохожала людина: сів трохи спочити* (С. Васильченко); *Замість звичайної води напуває* [Надька] *зоряною* [чаклунською] *прохожалих вигурівських парубків і навіть парубчат* (О. Гончар).

2. *у знач. ім.* **проходжа́лий, прохожа́лий,** лого, *ч.;* **проходжа́ла, прохожа́ла,** лої, *ж.* Те саме, що **прохо́жий** 2. [Зацвіліховський:] *Що ти за чоловік?* [Чужестранець:] *Я прохожалий* (М. Костомаров); *Кватирочку відчиняють* [діти], *проходжалого питають: "Чи не бачили ви нашої матері?"* (Ганна Барвінок).

ПРОХОДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., розм.* 1. *рідко.* Іти, пересуватися кроками; прохо́дити. *Ось народ повз нас проходжає юрбою* (Я. Щоголів); *Тебе я, земле, всю сходив до краю... І ось тепер серед твоїх степів, Немов по кладовищу, проходжаю* (М. Вороний).

2. Те саме, що **походжа́ти.** *Коли душа її уся порушалася, серденько колотилося.., вона починала ходити та проходжати по луці* (Марко Вовчок); *На вагонах скрізь написи: Україна .. Коло вагонів спокійно проходжають вояки в шоломах* (У. Самчук); *Того вечора в клубі Іван не підійшов до Марії. Ми з нею танцювали, а він навмисне проходжав з якоюсь білявкою і ніби не помічав нас* (А. Хорунжий).

ПРОХОДЖА́ТИСЯ *див.* **прохо́джуватися.**

ПРОХО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прохо́дити.** *Коли, нарешті, експедиція вирушила, дід поїхав попереду, вибираючи зручні для проходження місця* (О. Донченко); *Нахилившись над пеленгатором, вимірював* [штурман] *кути і фіксував секундоміром час проходження "Кайманом" різних точок, позначених ним на карті* (М. Трублаїні); *Увечері за висотою полюса над обрієм, а завтра в полудень за проходженням сонця через меридіан місцевості він легко визначив би координати острова* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); — *Проходження взагалі всіх звукових хвиль супроводжується послідовним стисненням і розрідженням повітря* (В. Владко); *Після проходження електричного імпульсу витки спіралі наближаються один до одного, і "м'яз" скорочується* (М. Дашкієв); *Проходження через Крим торгових шляхів сприяло розповсюдженню керченської нафти, зокрема в містах Київської Русі* (з наук. літ.); *Скреперне навантаження використовують при проходженні виробки в пластах руди, солі* (з навч. літ.); *Друзі .. згадали .. наряди по кухні, інші героїчні епізоди проходження служби в стройбаті* [будівельному батальйоні] *під Жмеринкою* (С. Жадан).

ПРОХО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок., рідко,* **ПРОХОДИ́ТИ,** ходжу́, хо́диш, *док.* 1. *що.* Долати певну відстань, ходячи. *У Карпатах я проходжував щодня пішки по кілька кілометрів, насолоджуючись красою природи навколо* (з мемуарної літ.).

2. *тільки док.* Походи́ти (у 1 знач.) певний час. *Поки ті гроші заробив, Я годів зо два проходив По Чорноморії, по Дону...* (Т. Шевченко); *Попросився* [Оксен] *до Бовдюга за помічника і проходив за сівалкою до самого обіду* (Григорій Тютюнник); *Хочеться .. одягнути шкарпетки різного кольору чи проходити всю зиму в шалику кольору жилетів, у яких ремонтують трамвайну колію* (Н. Сняданко); *Він любив нюхати моє волосся, вплітати соломинки, а потім сміявся, коли помічав, що я з цією солом'яною "прикрасою" проходила весь день* (Л. Денисенко).

3. *що, розм.* Ходячи з певною метою, витрачати (гроші). — *Хай карбованця проходжу, хай два, або й усі п'ять... а земля все-таки моя!* (Панас Мирний).

ПРОХО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ПРОХО́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *розм.* **ПРОХОДЖА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОЙТИ́СЯ,** пройду́ся, про́йдешся, *розм.* **ПРОХОДИ́ТИСЯ,** ходжу́ся, хо́дишся, *док.* 1. Ходити туди й назад, в один і другий бік. *Боривітер .. нервово проходжався відкритою терасою біля дверей кімнати* (О. Бердник); *Внутрішній двір замку був порожній, лише біля брами проходжувався озброєний вартовий* (О. Авраменко); *Суха та замліла після недуги, вона аж світилася і, обпершись на руку покойової Хвеньки, пішла проходитись по господі* (Панас Мирний); *Макар Іванович пройшовся по хаті, затираючи руки* (М. Коцюбинський); // Прогулюватися де-небудь. *Вечером* [увечері] .. *Мотря виходила в сад і проходжувалася стежкою коло частоколу* (Б. Лепкий); *Насолоджуючись останніми тижнями літа, міщани чинно проходжалися поміж старими деревами під музику військового духового оркестру* (Д. Білий); — *Чи не підете проходитись трохи по садку? — спитала Навроцька. — Вечір такий чудовий, а мої панни засиділись* (І. Нечуй-Левицький); — *Пройдімось трохи, і я скажу вам, чого я йшов до вас* (Б. Грінченко); *Однієї спекотної ночі Меріем, яка не могла заснути, встала і вийшла пройтися садом* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // *перев. док.* Ходити кудись, бувати де-небудь із певною метою. *Устань, пройдись по Краю вздовж його та вширшки його, бо тобі його дам!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Чумаченкові замполіт наказав .. самому пройтись по стрілецьких ротах, уважно обстежити здоров'я своїх юних лейтенантиків* (О. Гончар); *Скінчивши звіт, рахівник пройшовся по залі, в коридор виглянув; виніс жінці стілець і наказав нікого з відвідувачів не впускати* (О. Бердник); // *перев. док., також у сполуч. зі сл.* око, погляд *і т. ін., перен.* Обдивлятися, оглядати кого-, що-небудь або проглядати щось. *По їхньому* [хлопців] *ж ряду обережно проходжувалися очі тих дівчат, які танцювали, і тих, кого до танцю не взяли* (Валерій Шевчук); *Він пройшовся по балкону очима, і на його блідому лиці з'явилася усмішка* (С. Чорнобривець); *Костюченко .. повернув обличчя, текучим поглядом пройшовся по лівому флангу, де стояла його команда* (Григорій Тютюнник); *Максим Залізняк, все ще тримаючи щоку на долоні, краєм ока пройшовсь по стариках* (Г. Колісник); *Я сказав, .. що лишилося хіба знайти тихе місце, де б я міг за пару місяців ще раз пройтися по діалогах* (В. Діброва); // *тільки док.* Прокотитися (у 2 знач.) по кому-, чому-небудь. *Льодова вода голками пройшлась по Соломіїному тілу* (М. Коцюбинський); *Майнули* [блиски фар] *вгору на вибоїни й пройшлися променем по будівлях* (І. Багряний); * Образно. *Судорога .. пройшлася по устах цариці, спотворила її тонкогубе обличчя* (М. Стельмах); // *тільки док., перен.* Пронизати когось, щось. *Спогад про мирне життя пройшовся по душі тихим болем* (Григорій Тютюнник); *Думка пройшлася мозком, немов рикошетна куля, й забилась десь у найдальші закапелки свідомості* (О. Ірванець).

2. *перев. док.* По черзі торкатися до яких-небудь предметів легкими рухами. *Сергійович .. тягнеться до Ірки, до обличчя, проходиться вилицями, хапає за вуха, наче знімає з Ірки павуків або павутиння* (Л. Денисенко); *Саїд Алі задумливо пройшовся по клавішах.., неначе розминаючи пальці* (Іван Ле); *Бранець узяв карти, пройшовся по них пальцями* (П. Загребельний).

3. *перев. док., розм.* Піддавати що-небудь якійсь дії. — *Що ви робите?! Чи ви люди чи нелюди?! — заголосила дівчина, коли побачила, як проходжався по парубочому тілі Октав Пігловський* (М. Стельмах); *Він брав кобзу і кілька разів проходився по струнах* (В. Малик); *Щосуботи та щонеділі вона могла .. приготувати щось особливо смачненьке. Порохотягом проходилася по килимах теж нерідко у неділю* (Г. Вдовиченко); *Прибравши на столі, підмела* [Ганна], *переслала постіль, пройшлася мокрою ганчіркою на підлозі* (В. Козаченко).

ПРОХО́ДИТИ, джу, диш, *недок.,* **ПРОЙТИ́,** пройду́, про́йдеш, *док.* 1. Іти, пересуватися кроками; крокувати. *Гетьман головною вулицею проходить. Направо й наліво глядить* (Б. Лепкий); *Одного разу, проходячи коридором лабораторного корпусу, я почув за дверима знайомий голос* (І. Росоховатський); *Єремія .. пройшов через світлицю й навіть не обернувся, не глянув у двері на Тодозю* (І. Нечуй-Левицький); // Пропливати в морі, річці і т. ін. (про риб). *Над гребнями валів чайки кружляють із квилінням. Це значить — рибні косяки проходять в морі синім* (Н. Забіла); *Зграя* [риби] *пройшла. Вода знову стала тихою, дзеркальною* (В. Собко); *Ось унизу в глибині якісь рибки пройшли темними стрілами* (Ю. Логвин); // Їхати, скакати верхи де-небудь. *Війська йшли і йшли в безконечнім кіннім строю, на галопі проходили через вишневі українські села* (О. Гончар); *Пройшов на конях мій полк охоронний, за ним музики з гетьманськими бубнами й трубами* (П. Загребельний); // Рухаючись, ідучи, перебувати де-небудь. *Ми мусимо обійти цілий той шлях, яким проходитиме цезар* (Н. Королева); // Переміщатися де-небудь (про поїзд, літак, пароплав і т. ін. і про людей, які на них перебувають під час руху). *Поїзд проходив перелісками. Надії здалося, що він пішов повільніше* (Л. Смілянський); — *Ми в Драгові, — продовжував лейтенант, — кожної ночі чуємо, як угорі проходять літаки* (С. Скляренко); *Безліч дивних валок пройшло степом за безкінечні часи його існування* (Д. Білий); *Вночі корабель пройде повз острів і назавжди зникне вдалині* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // Пересуватися по чому-небудь (про небесні світила, хмари, промені світла і т. ін.). *Поле чорніє. Проходять хмари, Гаптують небо химерною грою* (М. Рильський); *Мені дуже хотілось побачити фази Землі — адже вона також, як і Місяць, проходить через різні фази* (В. Владко); *Сонце пройшло над ним в багряних хмарах* (І. Микитенко); // Поширюватися в якомусь середовищі (про вітер, тепло, холод, хвилі і т. ін.). *Нівідкіль прохолоди ніякої, тільки що зверху палить, і маленький вітрець не проходить* (Г. Квітка-Основ'яненко); *З гір проходив легкий свіжий вітер* (В. Собко); *Здалеку закружляв вихор, .. вигнутий стовп пилу пройшов шляхом* (Ю. Яновський); *Геть усе сміття сколихнулося.., і хвиля пішла .. Хвиля пройшла, і все вирівнялося, втрамбувалося і вляглося* (Ю. Винничук); // Розноситися, чутися (про звуки). *Лементи жіночі проходили мимо* (В. Барка); *По хаті пройшов шелест. Пани здвигували плечима, хитали журливо головами, шепталися між собою* (Панас Мирний); *Залою пройшла хвиля низького звуку — чи то видихнули одночасно, чи то розгублено перевели подих* (Г. Вдовиченко); // *перен.* Поширюватися серед когось, набувати розголосу (про чутку, відомості і т. ін.). *Ніяка недобра слава не проходила про неї, бо .. добре знали Галочку* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Пройде по ринку яка поголоска, аж жах розбирає* (М. Зеров, пер. з тв. Горація); // *перен.* Охоплювати людину, пронизувати її тіло; проймати (про відчуття холоду, тепла, болю і т. ін.). *Поступово члени мої втрачають напругу, зникає біль, дивна солодка теплінь проходить моїм тілом* (П. Колесник); *Шевченко мовчав. Гострий біль пройшов вогняною голкою крізь серце* (З. Тулуб); *В скіфського володаря по спині пройшов холод* (І. Білик); *Якась крижана хвиля пройшла крізь тіло Теслена* (В. Єшкілєв); // На якийсь час з'являтися, відбиватися на обличчі (про почуття, переживання і т. ін.). *На її зосередженому обличчі заколивався світ і виразно пройшли тіні страждання* (М. Стельмах); // Послідовно відкриватися зору людини, що йде, їде, пливе де-небудь. *Прокурор .. пішов навмання, не розбираючи шляху. Якісь маленькі, густо заплетені диким виноградом будинки проходили повз нього* (В. Собко); // *перен.* З'являючись, пропливати в думках, спогадах, уяві і т. ін. *Довгим ланцюгом проходять у моїй пам'яті роки* (П. Колесник); *Минає молодість у самоті, непривітаній любові. Тінями проходять в уяві три постаті жіночі* (І. Пільгук); // Мати можливість іти, переміщатися де-небудь. *Купи людей усе рідшали .. — усе було вільніш проходити по улицях* (Марко Вовчок); *Де проходив широкоплечий Мокеїч, там уже легко міг протиснутись і сухорлявий, жилавий Цимбал* (О. Гончар); *Той яр так заріс кущами, що не тільки не пройде чоловік, але й собака не пролізе* (І. Нечуй-Левицький); *Геть увесь двір від снігу розчищений, навколо хати доріжка в'ється, і до хвіртки тепер вільно пройти можна* (Люко Дашвар).

2. *перев. недок.* Простягатися, тягтися в якомусь напрямку (про дорогу, канал і т. ін.). *З двору, од кучі, червоний Біг струмок, попід тином проходив на шлях і зливався З мутновеселим потоком, що линув на вигін* (В. Мисик); *В небі високім проходить, безхмарними зримий ночами, Шлях, що за білість свою споконвіку зоветься Молочним* (М. Зеров, пер. з тв. Овідія); *Тин пройшов на аршин поза грушею* (І. Нечуй-Левицький); // *перен.* Бути наявним, простежуватися в чому-небудь, протягом певного часу. *Через увесь її вік молодий проходила брехня, ведучи за собою сльози та горе...* (Панас Мирний).

3. *кого, що і без прям. дод.* Ідучи, минати кого-, що-небудь; ідучи, їдучи і т. ін., залишати позаду, за собою. *Я щодня проходжу повз самотній, закинутий сад* (М. Коцюбинський); *Семен побачив, що надходить Панько й буде попри нього проходити* (Л. Мартович); *Я бачив, що вовк пройде біля нас ніким не зачеплений* (М. Хвильовий); *Андрій пройшов мимо ченця, змірявши його поглядом, повним зневаги й ненависті* (О. Довженко); // Пересуваючись, перетинати певну місцевість із кінця в кінець. *Вкраїну з краю в край проходили з боями...* (В. Сосюра); *Пішки пройшов* [Г. Сковорода] *всю Європу і увесь час мандрував по Вкраїні, навчаючи народ* (І. Огієнко); *Копиток у війну минулу усенну Європу із сокирою пройшов у будівельних військах, мости через річки наводив* (В. Дрозд); // *перен.* Залишатися непоміченим ким-небудь, поза чиєюсь увагою. *Жарт Василів пройшов непоміченим, як самітний промінь у густій мряці* (Г. Хоткевич).

4. Іти в якому-небудь напрямку, до когось, чогось; прямувати. *Громада розступається, старий християнин проходить до диякона* (Леся Українка); *Городами проходжу я до ставу, що ліг в яру, як велетенське скло* (М. Рильський); *Святослав.., не розпитуючи нікого, швидко пройшов сходами на ґанок* (С. Скляренко); // Заходити або потрапляти, прокрадатися і т. ін. куди-небудь. *Проходячи у свою хату, він зупинився біля Христі* (Панас Мирний); *Крадькома пройшов, мов злодій, Він до сина свого пана І почав казати стиха Мову зрадженого хана* (М. Вороний); // Проникати, просочуватися крізь що-небудь кудись. *Звуки проходять крізь стіни, і засуви хатні не можуть їх зупинить* (М. Зеров, пер. з тв. Горація); *Азотна кислота й поташ вступали в реакцію між собою, пройшовши крізь глиняну втулку* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Культури насильно не пересадиш, її треба виплекати на рідному ґрунті, щоби чужі соки пройшли крізь жили рідної землі* (Б. Лепкий); // Просовуватися крізь який-небудь отвір, прохід, підходячи за розміром. *Я склала долоню човником .. і поволі просунула в нору. Вона, моя долоня зі складеними в єдину пучку пальцями, якраз упритул проходила в цей чорний отвір* (В. Шкляр); // *що і без прям. дод.* Пробивати, пронизувати що-небудь (перев. про зброю, кулю і т. ін.). *Пень. Великий такий і дужий, здається. А вдариш у нього палицею — і вона проходить його наскрізь* (Г. Хоткевич); *Твої слова мені, як ніж, що тупо так проходить в горло...* (В. Сосюра); *Куля пройшла поблизу серця* (О. Бердник); *Спис вдарив його лише руків'ям, а вістря пройшло мимо* (Ю. Покальчук).

5. Виявлятися прийнятим, обраним тощо куди-небудь, затвердженим кимсь (перев. внаслідок відбору, голосування, екзаменів і т. ін.). *Невже то правда: що б не голосував Матюха, завжди "одноголосно" проходить?* (А. Головко); [Берест:] *Що ж, Лідо, сьогодні твій проєкт пройшов добре* (О. Корнійчук); *На екзамені до театрального Геннадій не пройшов* (І. Волошин); *Хоча сам він цього разу пройшов за списком, прекрасно розумів обурення мажоритарників і навіть щиро співчував їм* (М. Гримич).

6. *що.* Ідучи, переміщаючись, долати певну відстань. *Дивізія рухалась вельми повільно і проходила за день не більше десяти — дванадцяти кілометрів* (Григорій Тютюнник); *Відстань, яку можна здолати хвилин за десять, ми проходили за годину, а то і дві* (С. Талан); *Пішки хіба ж легко сорок верстов до Сироватки пройти, та ще й з дитиною* (Б. Грінченко); *Голландські кораблі пройшли ще шість сотень миль* (М. Кідрук); // *у сполуч. зі сл.* шлях, путь і т. ін., *перен.* Мати на своєму рахунку певні досягнення, звершення і т. ін. *Закривши обличчя та суть свою, даєш синам силу і міць проходити тяжкі шляхи життя і відкривати двері великої Таємниці* (О. Бердник); *— Я б не зміг жити вічно і очікувати, поки ваша цивілізація пройде шлях від грубого, неотесаного колеса до перших зорепланів* (М. Білкун); *Найкращим другом мені став рояль .. Я пройшов великий шлях: від ненависті, крізь байдужість, до дружнього ставлення до інструмента* (Л. Денисенко).

7. *що, спец.* Виконувати певні роботи в товщі, глибині чого-небудь, просуваючись у певному напрямку. *Проходити свердловини тут було легко, оскільки практично був відсутній газ* (з наук.-попул. літ.); *Іван проходив товсті поклади пісковиків* (М. Рудь); — *Це друга виробка* [шахти]. *Так. Ви вже пройшли розвилку* (Олесь Досвітній).

8. *що і без прям. дод.* Піддавати що-небудь якійсь дії (перев. з поверхні). *На один квадратик тіста викладаємо начинку, іншим накриваємо та заліплюємо краї, проходимо по периметру виделкою* (із журн.); *Дочка .. мерщій за роботу береться. Чи пройшла ряд мережки, чи не пройшла, гляне: мати й собі захиталася на гребені...* (Панас Мирний); // Обробляти на певній ділянці ґрунт (про сільськогосподарські знаряддя, машини). *Давно, давно тут не проходив плуг, Не сіялися зернові ніякі!* (І. Нехода); *Розминувшись, трактори пройшли ще з пів гін* [гону], *поки Онисько Артемович, нарешті, схаменувся: — Що ми, приїхали йому зяб підіймати?* (О. Гончар); *Рало по лону землі борозною глибокою пройде* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія).

9. *що.* Знайомитися з чим-небудь, вивчати щось. *Хлопці проходять нові шкільні науки, читають більш серйозні книжки* (С. Васильченко); *Товариші приносили йому шкільні завдання, пояснювали, що проходили на уроках* (В. Козаченко); *З вугликами на стіні і з прутиком на долівці ми пройшли математику й геометрію* (М. Дочинець); // Закріплювати набуті під час навчання знання на практиці. *Він скаржився, що проходить практику в цілодобовій аптеці коло метро* (С. Жадан); *В Україні пройшов* [майор] *адаптацію на богословських двомісячних курсах у Таращі, після чого його висвятили на священника* (В. Шкляр); *Далекого 1992 року мені пощастило пройти стажування на канадському телебаченні* (із журн.); // *розм.* Прослухувати курс навчання, набувати певних знань, навичок (у школі, інституті і т. ін.). *— Марк отримав із військкомату повістку, .. тож зараз проходить навчання і незабаром буде на Донбасі* (С. Талан); *Разом з кількома дівчатами вона пройшла курси техмінімуму мотористів* (В. Собко); *Іван Григорович пройшов курси гранатометника* (Микита Чернявський).

10. *що.* Пізнавати на власному досвіді, переживати щонебудь, виконувати певну роботу, завдання і т. ін. *Підрозділи наспіх проходили санобробку* (Григорій Тютюнник); *— Я проходив службу під його керівництвом. Служив у нього стажером* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Вертався співець, підіймаючись вгору, до сонця, Муки пекельні пройшовши, здобувши свою Еврідіку* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія); // Зазнавати на собі дії або впливу чого-небудь (про неживі предмети). *Навіть з Алжиру присилають їй сюди чубуки* [винограду], *і вони тут у неї проходять гарт* (О. Гончар); *Репродукції були ще не наклеєні і проходили цензуру в кабінеті завідуючої* (В. Рубан); *Мала* [повість "Хіба ревуть воли..."] *бути надрукована в Києві і вже пройшла цензуру, та через якесь опізнення її захопив маєвий указ 1876 р.* (І. Франко).

11. Іти, минати, певним чином протікати (про час, пору року і т. ін.). *— Проходить день, другий — ніяк його* [сон] *не забуду* (П. Куліш); *Проходили тижні, складались у місяці* (Ю. Яновський); *Пройшов рік, другий, пан Мартин дітей своїх до єзуїтського колегіуму відправив* (Д. Білий); // *безос., із запереч. част. Не проходило й дня, щоб або Христя не завернула до Галі, або Галя не побігла до Христі* (Панас Мирний); *І години не пройшло, як я підписав протокол зібрання* (М. Стельмах); *Не пройшло і місяця, як її піймали на гарячому разом із хлопцем, з яким їй заборонено було бачитися* (Ю. Покальчук); // Наближатися до кінця, закінчуватися. *У коханій розмовоньці швидко ніч проходить, Блідне місяць, гаснуть зорі, І сонечко сходить...* (Леся Українка); *Проходила зима, така важка й кривава, І про весну шумів водою березоль* (В. Сосюра); *Пройшло літо, прийшла осінь, а я з Чаргаром бачилась, здається, тільки два чи три рази* (М. Хвильовий); *Достатку і багатств пройшли злоті літа* (М. Зеров).

12. Відбуватися, здійснюватися, мати місце (про які-небудь події, явища і т. ін.). *Перші дні шкільної науки йшли сяк-так .. Лекції проходили спокійно* (І. Франко); *Сизе небо дихало грозою, що проходила десь* (Григорій Тютюнник); *У центрі міста пройшли народні гуляння* (Л. Костенко); *Співали дівчата напрочуд злагоджено. Просто диво. Концерт пройшов "на ура"* (М. Андрусяк); // Переставати мучити, хвилювати, тривожити кого-небудь; припинятися (про хворобу). *Була ця Наталка хвора на золотуху, у неї не проходили чиряки на скронях і попід вухами* (М. Чабанівський); [Іван:] .. *Там десь у мене було зілля, ще з Капказу* [Кавказу]. *Тілько посмокчи — усяка хвороба пройде* (І. Карпенко-Карий); *У Оксани екзема пройшла, у Дори проходить* (Леся Українка); // *розм.* Минати без поганих, небажаних наслідків; минатися. *Гулянка на босу ногу не проходила марно. В нашу хатину частенько зазирав ангел смерті* (С. Ковалів); *Думка: умиюся холодною водою, розітруся, розімнуся, то воно, може, й пройде... може, таки й поїду* (Панас Мирний); *Аби усе пройшло без збоїв, у Мартиному плані залишався останній крок, четвертий, — знайомство Сашка з полковником Бакланом* (Люко Дашвар).

13. *тільки док.* Спливти по воді під час льодоходу (про кригу). *Скресла крига, пройшла. Шумить Дніпро* (Марко Вовчок).

14. *перев. док., чим, розм.* Просякати чим-небудь. *Вигляд у мене дійсно страшний: зарослий бородою, перев'язка на руці пройшла кров'ю* (Ю. Яновський); * Образно. *Уклала* [Чайчиха] *на гарячу житню постіль малечу, щоб їхні тільця пройшли розімлілим духом пашні* (М. Стельмах).

(1) [Не] прохо́дити / пройти́ за ко́нкурсом — [не] бути зарахованим до навчального закладу, обраним на якусь посаду з-поміж кількох претендентів і т. ін. *Абітурієнт тричі складав вступні іспити до інституту, але не проходив за конкурсом* (з навч. літ.); [О л е н а:] *Ви — професор? Дали кафедру?* [Г а р м а ш:] *Виходить, так. За конкурсом я пройшов першим* (І. Микитенко); *Подав документи на факультет журналістики. Двадцять чоловік на одне місце! Звичайно, не пройшов за конкурсом* (М. Дашкієв); *По закінченні навчання він .. мріяв стати штурманом далекого плавання. Та в училище не потрапив — не пройшов за конкурсом* (О. Чорногуз); **Стіно́ю стоя́ти (йти, прохо́дити** *і т. ін.)* **/ ста́ти (піти́, пройти́** *і т. ін.) див.* **стоя́ти; (2) Швидки́м (ско́рим) ма́ршем пройти́ (діста́тися, ру́шити** *і т. ін.)* — за менший строк, ніж належить, пройти, дістатися і т. ін. *Уся банда мала скорим маршем, верхами дістатися до Косова і вдарити несподівано* (Г. Хоткевич); *Скорим маршем пройшла їзда на свіжих семиградських конях* (Іван Ле); *Ми тихцем подалися далі. Швидким маршем дісталися присілка на березі Черемоша* (М. Андрусяк).

◊ **[Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є** *і т. ін.)* **/ пішо́в (пройшо́в, пробі́г** *і т. ін.)* **по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні** *і т. ін.) див.* **моро́з**[1]**; (3) Да́ром не про́йде** *кому, рідко* — без ускладнень (наслідків) і т. ін. не обійдеться (не минеться і т. ін.). — *Не тепер, а в четвер, хоч через год, тільки вже не пройде тобі даром* (Г. Квітка-Основ'яненко); **Мов з косо́ю пройшла́ смерть** *див.* **смерть; Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є** *і т. ін.)* **/ пішо́в (пройшо́в, пробі́г** *і т. ін.)* **за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою** *і т. ін.) див.* **моро́з**[1]**; Ні (ані́) пройти́, ні (ані́) проі́хати <Ні проі́хати, ні пройти́> <Ні прої́деш, ні про́йдеш>** *див.* **проїжджа́ти**[1]**; (4) Пройти́ [і] Крим і Рим [і мі́дні тру́би],** *ірон.* — побувати всюди, надивитися всього, зазнати всіляких випробувань (перев. стосується осіб з поганою репутацією, низькою культурою поведінки). — *Беремо ж сюди* [в спецшколу] *найтрудніших, тих, що вже пройшли Крим і Рим, — інший і дорослий не бачив такого, що воно вже встигло пережити* (О. Гончар); *Я ж* [мав справу] *з однією, зате із справжньою бестією, яка пройшла Крим і Рим і всі мідні труби. Так що невідомо, кому із нас було важче* (А. Дімаров); *Жодна з* [дівчат] *не запала мені в душу. Та були вони й старші віком. Видно, що пройшли і Крим і Рим і мідні труби* (О. Шугай); **(5) Пройти́ [крізь] вого́нь і во́ду [і мі́дні тру́би]** — зазнати всіляких випробувань, виявитися дуже спритним, мужнім, витривалим. [К о с т ь:] *Страх не люблю отих "глибокорозумних", надто спритних, що пройшли вогонь і воду* (З. Мороз); *Навіть він, Пушкарьов, що пройшов, як говориться, крізь вогонь, воду і мідні труби, не зміг би заробити собі на прожиток* (Ф. Бурлака); **(6) Пройти́ [крізь] чисти́лище** — зазнаючи великих випробувань, позбутися багатьох вад, недоліків. *Як хотіла б вона стати іншою... Але яким зіллям їй змити з себе ганьбу, які чистилища пройти, щоб виринути перед ним оновленою, гідною його кохання* (О. Гончар); *Кінофестиваль "Молодість" поводиться як сформована особистість, що сто разів пройшла крізь чистилища критики, безгрошів'я, злетів і падінь* (із журн.); **(7) Пройти́ (перейти́) крізь си́то й ре́шето** — багато побачивши, зазнавши в житті, здобути великий досвід, набути спритності. *Волосний писар, що вже двадцять і один рік писарює, пройшов крізь сито й решето і знає добре, де чим пахне* (Б. Грінченко); *Він знав, що статечні господарі суворо осуджують оту "відьомську бабу", котра на свому* [своєму] *віку перейшла крізь сито й решето* (В. Речмедін); **(8) Пройти́ (перейти́) / прохо́дити (перехо́дити) че́рез ру́ки** *чиї, кого* — опинитися на певний час у чиємусь розпорядженні, користуванні, побувати під чиїмсь впливом, зазнати чийогось втручання, дії і т. ін. — *Коли читаєш добру книгу, вона .. входить у серце живильним єлеєм, кріпить дух і просвітлює мозок. Таких книг мені немало перейшло через руки* (М. Дочинець); — *Потім, коли у вас будуть гроші, ви викупите перстень, і він, пройшовши через руки лихварів, повернеться до вас очищеним од усіх своїх плям* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *Боденьці зрадило почуття міри, бо ніколи стільки всякої всячини не проходило через його руки* (М. Стельмах); *Через мої руки почали проходити майже всі кандидати до шкіл диверсантів і шпигунів* (В. Малик); **(9) Пройти́ / прохо́дити пе́ред очи́ма (зо́ром):** а) зримо постати в уяві, детально уявитися (про образи, пережиті події і т. ін.). *Липинський так і не зміг заснути. Перед очима пройшло все його життя* (М. Гримич); *Перед очима проходить усе, що сталося. Немов учора...* (Г. Хоткевич); — *Багато в них машинерії, багато, — і перед очима проходить те чуже залізо, що несе тільки смерть* (М. Стельмах); б) бути баченим у реальності. *Якось не помітили, коли почала йти, ішла й пройшла перед очима вся череда* (С. Васильченко); *Кров стигне в жилах, коли перед очима проходять жорстоко-трагічні картини тієї руїни, якої зазнала столиця Мазепи* (Б. Лепкий); *Розстріл проходив перед очима Мирона Даниловича* (В. Барка); **(10) Пройти́ / прохо́дити шко́лу [життя́]** — набути досвіду, змужніти, загартуватися в чомусь. *Ось таку школу пройшов герой нашого твору, доки не обійняв посаду судді у Варшаві* (І. Франко); *Ну, спочатку всі думали, знаєте, як, — блатний хлопчик, по протекції... Батько — заслужений чекіст, ветеран... Ніхто ж не знав, яку я в батька школу пройшов* (О. Забужко); **(11) Пройти́ як дух крізь па́льці** — бути непомітним, невловимим для когось. *Перш усього, він* [Хома Прядка] *був невловимий. Десять літ його ловила поліція — не могла піймати. Військо кликали, засідки робили, — як дух крізь пальці пройде, і нема* (В. Винниченко); **Пролі́зти (пройти́) [і] крізь ву́шко го́лки** *див.* **прола́зити; (12) Прохо́дити / пройти́ повз** *кого, що* — не помічати, не надавати важливого значення. *Господи, коли тільки знайшов я милість в очах Твоїх, не проходь повз Свойого* [Свого] *раба!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Євпраксія .. дивувалася, як могла байдуже проходити повз страждання людські й несправедливості, завдавані меншим світу сього просто в неї перед очима* (П. Загребельний); *Він не хотів і не міг допустити, щоб його студенти так зневажливо і зверхньо ставились до нових шукань в науці, .. він не міг дозволити собі пройти повз* (Н. Рибак); **(13) Прохо́дити / пройти́ черво́ною ни́ткою,** *книжн.* — бути основним, провідним у чому-небудь, наскрізь пронизувати щось. *Ховрашкевич .. згадав розмову у курильні про виведення шапкоподібної тваринки, яка б мала хутро ондатри й форму шапки. Ця думка .. червоною ниткою проходила через усі його роздуми* (О. Чорногуз); *Думка про евристичну роль класичного канону червоною ниткою проходить крізь усю творчість Миколи Зерова* (К. Москалець); *Крим пройшов червоною ниткою крізь українську історію останніх століть* (з наук. літ.); **[Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде)** *див.* **но́мер; Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться** *і т. ін.)* **/ пішла́ (пройшла́, поши́рилася, рознесла́ся, розійшла́ся** *і т. ін.) див.* **чу́тка.**

ПРОХОДИ́ТИ *див.* **прохо́джувати.**

ПРОХО́ДИТИСЯ[1], иться, *недок.* Пас. до **прохо́дити** 3, 6–8. *Нелегко проходиться путь до досягнення великих цілей, але кожен крок важливий на цьому шляху* (з газ.); *Прививбійна частина ствола, що проходиться або поглиблюється, обладнується підвісним або крокуючим помостом* (з мови документів); *Верхній шар ґрунту проходиться плугом, який може вирівнювати та розгладжувати оброблювану поверхню* (із журн.).

ПРОХО́ДИТИСЯ[2] *див.* **прохо́джуватися.**

ПРОХОДИ́ТИСЯ *див.* **прохо́джуватися.**

ПРОХО́ДКА, и, *ж.* 1. *спец.* Дія за знач. **прохо́дити** 7. *При проходці гірничих горизонтальних, похилих виробок, стволів, будівництві тунелів застосовують прохідницький комбайн* (з наук.-попул. літ.); *Він розповідав про роботи на окремих ділянках тунелю.., говорив про швидкість проходки тунелю, про витрачену енергію* (М. Трублаїні); *Пройдено вже ствол і почато проходку головного штрека* (В. Гжицький).

2. *розм.* Те саме, що **прогу́лянка.** *Михайла Андрійовича не було, ходив у проходку* (Марко Вовчок); *На п'ятнадцятій верстві такої проходки треба мати дужі ноги. А може, ще й молодість* (Д. Бузько); *Пішов ото ввечері цар на проходку, коли дивиться, а по городу арештанти гуляють з баришнями* (Б. Антоненко-Давидович); *В проходку ходять, як пави, по центральній вулиці містечка дівчата в рясних стрічках* (О. Гончар).

ПРОХО́ДОМ, *присл., розм.* По дорозі, мимохідь (у 1 знач.). *Тут би вони й стали його розпитувати, чи тут проходом, чи постоєм?* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Там мешкаєте ви гарно?* — *закинув я з потайним порішенням у душі при найближчій відповідній хвилі зайти проходом у затишну вулицю й поглянути на те мешкання, де проживали* (О. Кобилянська); — *Може, вони* [козаки] *в інше місце та тільки проходом пройшли через Князівку?* (А. Головко).

ПРОХОЖА́ЛИЙ *див.* **проходжа́лий.**

ПРОХОЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., заст.* Проходжати. *Які села прохожала* [приблуда] — *Болящих питала, І травами напувала, І всім помагала* (Т. Шевченко); *Турки-яничари свічі у руки брали. Поміж рядів прохожали, Всякого чоловіка осмотряли* [оглядали] (з думи).

ПРОХО́ЖИЙ, а, е. 1. Те саме, що **перехо́жий** 1. *Зчинилася в Семеновій хаті така сварня, що прохожі люди приставали й слухали* (Л. Мартович); *Вказав їм дорогу прохожий богомолець* (К. Гриневичева); *Питає Павло в прохожого чоловіка:* — *Це Троянівка?* (Григорій Тютюнник); *Ми запитали, чи це центр міста, в однієї прохожої бабусі* (Ю. Покальчук).

2. *у знач. ім.* **прохо́жий,** жого, *ч.;* **прохо́жа,** жої, *ж.* Те саме, що **перехо́жий** 2. *Яблуні, груші, черешні .. схилялись над тротуаром, зачіпаючи прохожих за голови* (І. Нечуй-Левицький); *Він .. готовий перейти на другий бік вулиці, як зустрінеться прохожий* (Д. Бузько); *Він одразу помітив вдалині середнього на зріст чоловіка. Прохожий ішов повільно, часом навіть зупинявся* (З. Тулуб); *Надворі сніг. Зима. Побіля тину Прохожі ранні стежку утоптали* (В. Стус).

ПРОХОЛО́ДА, и, *ж.* 1. Свіжість у повітрі, легкий холодок, що освіжає, бадьорить. *Стало темно по садочках. Тихо пил сідає, І село у прохолоді Ніби оживає* (П. Куліш); *Сходило сонце. По застиглих від нічної прохолоди горбах переливалися білим морем гірські тумани* (Г. Хоткевич); *Звідкісь* [звідкись] *тягло туманом і прохолодою* (М. Івченко); *Сонце вже піднялося вище верб, туман розходився, а з ним зникала й ранкова прохолода* (В. Чемерис); *Обережно покружляла* [ластівка] *над ліжком, навіваючи прохолоду на чоло хлоп'яти* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); *Як це приємно — спітнілу Скинуть сорочку — і з ходу Лить на розпарене тіло Відер дзвінку прохолоду!* (М. Гірник); // Прохолодне місце, затінок (у 1 знач.). *Сонце повернуло геть з полудня і страшенно пекло. У садку, в прохолоді — і то було душно-млосно* (Панас Мирний); *Ой, тополі край дороги Кличуть в прохолоду!* (М. Шпак); *Сидячи у прохолоді скель, що виступали з моховитої землі, я спробував обдумати чудо, яке зі мною трапилося* (Любко Дереш).

2. Низька температура чого-небудь (перев. напоїв); прохолодність. *Я спрагнів і тепер тішусь з пінявої прохолоди нарзану. Живе срібло бульбочок осідає на склі* (В. Домонтович); *Вона впевнено увійшла в ранкову прохолоду води і, сильними гребками розтинаючи хвилі, що бігли назустріч, почала віддалятися від берега* (А. Кокотюха).

○ **(1) Для прохоло́ди,** *у знач. присл.* — щоб прохолодитися (у 1 знач.), освіжитися (у 2 знач.). *Найнявши нам кілька фір та захопивши для прохолоди компанії відер два пива, рушив* [отець Кантемир] *із нами* (В. Самійленко); *Бубка* [пес] *піднявся з піску, в якому він собі для прохолоди вигріб яму* (Ю. Логвин); *На травку сіла* [Людмила], *оглянулась — Над нею миттю тінь шатра Для прохолоди розгорнулась* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПРОХОЛОДЖА́ТИ *див.* **прохоло́джувати.**

ПРОХОЛОДЖА́ТИСЯ *див.* **прохоло́джуватися.**

ПРОХОЛО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прохолоди́ти.** *Місяць стояв півколом в осередку неба й наповнював сяйвом світ, мов наливав у темно-блакитну чару сріблястої, прохолодженої води* (Н. Королева); *Кури помітили відхилені сінешні двері, забігли у хату, .. злетіли на стіл і почали клювати щойно прохолоджену мамалиґу* (Ірина Вільде).

ПРОХОЛО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прохолоди́ти** та дія і стан за знач. **прохолоди́тися.** *Коли проходиш повз ці будинки зимою, то бачиш, що там повідчинювані вікна для прохолодження від жари в мешканнях* (Д. Гуменна); *Для прохолодження в літні спекотні дні радимо багато пити (холодні соки, мінеральну воду, напої без цукру), уживати овочі й фрукти (кавуни, полуниці, огірки) і за можливості ходити босими* (із журн.); *Щоб освіжитися в спеку, прийміть контрастний душ. Починайте з гарячої води, а закінчуйте — холодною. Тільки не перестарайтеся з тривалістю прохолодження, щоб потім не лікуватися від застуди* (з газ.).

ПРОХОЛО́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Який утамовує спрагу, прохолоджує (у 1 знач.), освіжає (перев. про напої). *Вони притьмом накрили стіл, рясно позаставлявши його вазами з садовиною, фруктами, джемами та печивом, а також глеками з прохолоджувальними напоями й різного ґатунку вином* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Я зроблю нам мохіто .. Прохолоджувальний коктейль із м'ятою* (С. Пиркало); *Окрім пуншу, для гостей припасено прохолоджувальні напої і пиво.., три пляшки шотландського віскі і дві французького коньяку* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); // Признач. для прохолоджування кого-небудь. *Урятувати від спеки в місті можуть прохолоджувальні станції з кондиціонерами й питною водою* (із журн.).

ПРОХОЛО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прохоло́джувати.** *Прохолоджувані за спеціальною методикою продукти зберігають свої властивості* (з газ.).

ПРОХОЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прохоло́джувати** і **прохоло́джуватися.** *Треба було мати з собою ще великі засоби пливкого, а то й замороженого повітря для прохолоджування жаркої атмосфери пустині; Різдвянський мав .. свій спосіб на те, як перевозити пливке повітря і повітря-лід у зачинених посудинах* (Микола Чернявський); *Прохолоджування і навіть проморожування намоченого насіння томату й огірка протягом 1–2 діб значно підвищує холодостійкість паростків та сходів* (з навч. літ.).

ПРОХОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ПРОХОЛОДЖА́ТИ,** áю, áєш, *недок.*, **ПРОХОЛОДИ́ТИ,** джý, ди́ш, *док.* 1. *кого, що.* Освіжати прохолодою або холодом. *Голова наче у вогні горіла, і вечірній мороз не прохолоджав її* (Панас Мирний); *Василь Григорович тісно пригорнувся гарячою щокою до холодного чавунного стовпа .. Металевий холод цілюще прохолоджував його і заспокоював* (Б. Антоненко-Давидович); *Вітер прохолоджував розпалене обличчя на якусь мить* (В. Кучер); *— Дощ прохолодив нас усіх, — обізвався доктор Роттер* (О. Кобилянська); *Сонце так пекло, що копачі познімали з себе сорочки й підставили спини під слабенький вітерець, щоб прохолодити тіло й зігнати рясний піт з обличчя* (І. Шаповал); // *що.* Робити холодним, холоднішим. *— Гарячий дуже* [суп]! *— сказав, кладучи ложку на тарілку, Олександр Іванович .. — Треба перед обідом, мамо, трохи прохолоджувати страву* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Небо, як звичайно, — серпень його трохи прохолодив, але синій блиск іще сліпить очі* (Ю. Яновський).

2. *кого, що, перен.* Зменшувати, послаблювати силу вияву чиїх-небудь почуттів, поривань; угамовувати (у 1 знач.), отямлювати. *"Я прозвав Вас за Вашу холодність до мене "шпротиком" .. Ви холодний "шпротик" — рибка, що прохолоджує моє міцне, як коньяк, кохання"* (Гео Шкурупій); *— Я .. затис кулаки. "Помщусь, і вас загублю, і сам пропаду!.. Однаково!" — думав я .. І вже холодна ніч не прохолодила мене, а додала тільки зваги... — То ти був у мене в Бобрику?.. — забелькотав Лука* (М. Коцюбинський); *Степан розповів товаришеві, як перше оповідання був написав .. і як великий критик прохолодив його* (В. Підмогильний); [Б л а з е н ь:] *Саме добряча ніч, щоб прохолодити розпусницю* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра); // *безос.* [В а р в а р а:] *Вийдіть! Там вас трохи прохолодить, тоді повернетесь у хату. Але тепер — вийдіть!* (Я. Галан).

3. *що, с. г.* Піддавати охолодженню. *Насіння огірка заготовують зміною температур: 6 годин тримають при 18–20 °С, наступні 18 годин — при 0–2 °С протягом тижня. Насіння цибулі, моркви, петрушки й буряку також прохолоджують для стійкості перед холодами* (з навч. літ.).

ПРОХОЛО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідко* **ПРОХОЛОДЖА́ТИСЯ,** áюся, áєшся, *недок.*, **ПРОХОЛОДИ́ТИСЯ,** джýся, ди́шся, *док.* 1. Освіжатися прохолодою, холодом. *По обіді сиділи в садочку. Прохолоджувалися* (Н. Рибак); *Забрівши далеко від берега, непорушно стоїть* [корова] *серед чистої морської синяви. Спека, мабуть, загнала її туди, і вона стоїть собі, прохолоджується у воді по черево* (О. Гончар); *Заявив* [чоловік], *що його щось заболіла голова, отже, він піде на свіже повітря, трохи прохолодиться* (Г. Хоткевич); *Не зле було б вийти і за місто .. і прохолодитися на зеленій траві* (Валерій Шевчук); // Випивати прохолодного напою. [А н н а *(до Дон Жуана, подаючи лимонаду):*] *Бажаєте прохолодитись, може?* (Леся Українка).

2. *тільки недок., розм.* Проводити час у розвагах, уникати серйозних занять. *Любий Миша!.. Що ж ти тепер робиш, чи в математику затопився, чи по Києві* [Києву] *прохолоджуєшся?* (Леся Українка); *І пішли далі до своїх. Уже ні в кого не сиділи, не прохолоджувалися. І жартів не приймали* (Д. Бузько); *— Та ви ж не в гості, — мовила* [Катерина] *врешті. Чоловіки знітилися. — Ну, звичайно, не просто в гості... Ми люди ділові та зайняті. Нам прохолоджуватися нема коли* (Люко Дашвар).

3. *тільки док., розм.* Те саме, що **простуди́тися.** *Гуляючи весілля, прохолодилася* [Одарка] *та все бухи та й бухи! до самої Пилипівки, а там і преставилася* (Панас Мирний).

4. *тільки недок.* Пас. до **прохоло́джувати, прохолоджа́ти** 1. *В обертовій печі здійснюється остаточна теплова обробка сировинної суміші й утворюється цементний клінкер, що надходить у холодильник і прохолоджується повітрям* (з навч. літ.); *Протягом ночі приміщення прохолоджується кондиціонером завдяки автоматичному перемиканню налаштувань температурного режиму* (з мови реклами).

ПРОХОЛОДИ́ТИ *див.* **прохоло́джувати.**

ПРОХОЛОДИ́ТИСЯ *див.* **прохоло́джуватися.**

ПРОХОЛО́ДНИЙ, а, е. 1. Помірно холодний, свіжий (про вітер, повітря, воду). *Бадьоро війнув подих від прохолодного джерела* (Н. Королева); *Химерні язики полум'я .. легко відривалися від вогнища й зникали в уже прохолодному повітрі* (В. Владко); *Дерева .. тихо шепотіли на прохолодному вітрі* (Ю. Збанацький); *Мені здавалося, що чорні прохолодні води Темзи чекають на мене.., вони хочуть обійняти мене і заспокоїти* (С. Пиркало); // Не жаркий і не холодний (про пору року, день і т. ін.). *Осінь стояла ясна, прохолодна* (С. Васильченко); *— День сьогодні прохолодний. В таку погоду риба добре клює* (З. Тулуб); *Надвечір'я надходило прохолодне* (В. Чемерис); *У прохолодному передсвітанні дрімав сад із розквітлими вишнями* (К. Мотрич); // У (на) якому відчувається свіжість, прохолода (про приміщення, місцевість і т. ін.). *Відчиняються вічнозелені левади, .. шумлять прохолодні гаї, повіває вітерець* (Б. Лепкий); *Озиралася* [Марія], *спускаючись у широку прохолодну долину* (Іван Ле); *Вона* [траса] *вдень аж плющатиме асфальтом, а зараз не по-ранковому прохолодна після ночі* (О. Гончар); *Сидіти в прохолодному залі мені незабаром набридло, тим більше, що у вікно спокусливо заглядало явно весняне сонце* (В. Лис); // Холоднуватий, не теплий на дотик. *Сагайдак .. спробував ягоду. Прохолодна запашна полуниця була ніжна, соковита* (О. Бердник); *Я вистежувала розімлілих на сонці вужів і годинами гралася з ними .. Шкіра плазунів була прохолодна, суха і приємна на дотик* (С. Андрухович); // Який створює відчуття прохолоди (про одяг, тканину і т. ін.). *Ах, як вона любила одягати своє тіло в прохолодні шовки, важкі оксамити, серпанки шифонів!* (Г. Тарасюк); // Який майже не випромінює тепла (про місяць, сонце, зорі та їхнє світло, проміння); холодний (у 3 знач.). *Лугом пливе легенький туманець, снується тиша на прохолодні місячні промені* (М. Олійник); *Він лишиться сам у тихій, сонній редакції (прохолодне вечірнє сонце — у вікна) і заглибиться в солодкий світ творчості* (В. Дрозд); *Вересневе вранішнє сонце — вже скупе, ба, навіть прохолодне — ліниво зігріває золоту корону далеких гір* (М. Матіос).

2. *перен., розм.* Байдужий (про ставлення, погляд і т. ін.); стриманий (у 3 знач.). *Розмови одвертої все одно не виходить, відкрити душі одне одному не можуть, відбуваються ординарними загальниками — атрибутами прохолодної ввічливості* (Микита Чернявський); *Все. Жодної уваги до цієї самовпевненої молодухи .. Значить, прохолодні ввічливі відповіді (при крайній потребі) і до побачення!* (С. Процюк); *Ліда відчиняє, .. в її прохолодних, байдужих очах на якусь мить спалахує вогник зацікавленості, але одразу гасне, і я розумію, що, прийшовши сюди, зробив дурницю* (А. Дністровий); *Стосунки Жульєна з молодим графом де Ла-Молем були прохолодні* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПРОХОЛОДНИ́Й, а́, е́. Який прохолоджує, освіжає (перев. про напої); прохолоджувальний. *Володимир відпив з келиха прохолодної шипучої сити* (В. Малик); *Продавались тут також .. прохолодні напої — кока-кола або ж просто фруктовий сік з льодом* (Ю. Покальчук); — *У Старому місті .. вип'ємо чогось прохолодного. Вип'ємо холоднющого пива* (В. Єшкілєв); // *у знач. ім.* **прохолодне́,** но́го, *с.* Напій, що прохолоджує, освіжає. *У спеку хочеться випити прохолодного.*

ПРОХОЛО́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **прохоло́дний.** *Білий мармур — вдале дизайнерське рішення, адже цей матеріал надає поверхні декору м'якої прохолодності* (з газ.); *Він вчасно зумів відчути недовіру і прохолодність, яка з'явилася між ним та його персоналом* (В. Хрущак); *Дівчина одразу помітила якусь прохолодність Лідії Василівни, яка зазвичай тепло ставилася до неї* (С. Талан).

ПРОХОЛО́ДНО. Присл. до **прохоло́дний.** *Під грушею прохолодно блищав "москвич"* (Григір Тютюнник); *Він знав свого справжнього батька, але ставився до нього вельми прохолодно, хоч і без ворожості* (О. Авраменко); *В салон* [машини] *сідає Іруся.., поводиться скуто, прохолодно, ніби механічно* (А. Дністровий); // *у знач. пред. Хата як квітник. Чисто, ясно, прохолодно* (Ганна Барвінок); *В сінях було темно і прохолодно* (В. Підмогильний); *У лісі темно, прохолодно* (Ю. Покальчук).

ПРО́ХОЛОДЬ, і, *ж., поет., розм.* Те саме, що **прохоло́да** 1. *Війне, повіє світло-ніжна й свіжа .. прохолодь з мостів* (П. Усенко); *Він підвівся з-за стола, підійшов до корчмаря, .. заплатив і вийшов у свіжу прохолодь ранку* (Р. Іваничук); *Президент дивився на його* [моря] *безмежні гони, відчував прохолодь стрічного вітерця* (Ю. Бедзик).

ПРОХОЛО́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прохоло́нути, прохоло́ти.** *Він допив прохололий чай і відставив склянку* (А. Головко); *Дали пайку хліба, насипали на папір з чайну ложку цукру та принесли горнятко прохололого окропу* (Б. Антоненко-Давидович); *Димком припахує прохололе Вечірнє повітря* (П. Дорошко); *Жінки .. залишалися в трохи прохололій кухні давати лад своєму жіночому світові, і звідти долинали їхні голоси* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *О місто! .. Хто зна де розбрелись бажання прохололі* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Аполлінера); * Образно. *На обрії димка, закурена хмара Запоною пада на синь прохололу* (М. Бажан).

ПРОХОЛО́НУТИ, *рідко* **ПРОХОЛО́ТИ,** о́ну, о́неш; *мин. ч.* прохоло́нув, нула, ло *і* прохоло́в, ло́ла, ло. Док. до **холо́нути;** охолонути (у 1, 2 знач.). — *Жане, твій борщ прохолоне...* (М. Коцюбинський); *Бідкалася* [Аксинья], *що перестоїть печеня й прохолонуть пухкі недільні пиріжки* (З. Тулуб); *Бій тривав з самого ранку, вже кілька годин. Гармати не встигали прохолонути* (Л. Смілянський); *В хаті, певно, вранці топилося, та од печі віє зимою, вона давно прохолола* (Т. Масенко); *Дістав* [Тарас] *зі столу склянку й напився чаю. Вже прохолов. Тут швидко все холоне. Камінний склеп...* (Василь Шевчук); *Пробігавшись по садку, трохи прохолола* [Прокоповичка] *й заспокоїлась* (І. Нечуй-Левицький); *З тугою, з болем згадувала Талочка .. дні життя її з Чайкою в Кам'янці. В Одесі він прохолонув до неї* (Д. Бузько); // *безос. Жовтневий день невпинно почав хилитися до вечора й трошки порівняно з теплим днем прохололо* (А. Кокотюха).

◊ **[І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х** *і т. ін.) див.* **слід**[1]; **Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло)** *див.* **се́рце.**

ПРОХОЛО́ТИ *див.* **прохоло́нути.**

ПРОХОПИ́ТИ *див.* **прохо́плювати.**

ПРОХОПИ́ТИСЯ *див.* **прохо́плюватися.**

ПРОХО́ПЛЮВАТИ, ює, *недок.,* **ПРОХОПИ́ТИ,** хо́пить; *мн.* прохо́плять; *док., кого, що, розм.* Пронизувати, проймати (про холод, сирість і т. ін.). *Холодний протяг наскрізь прохоплює одежу* (Ю. Яновський); *Холод прохоплює до кісток* (З. Тулуб); — *При вогні я погріюсь, бо одіж у мене погана. Може, й потепліє трохи тим часом, — щоб холод ранковий Не прохопив мене* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *безос. Зараз він був заклопотаний, щоб матері було м'якше лежати й не прохопило протягом з вікон* (Б. Антоненко-Давидович); // Охоплювати кого-небудь, викликаючи біль, страждання, хвилювання тощо (про відчуття, почуття і т. ін.). *Всі почуття її на мить завмерли, отупіли, щоб по хвилинній заклякловсті прохопити всю її істоту непереносно гострим болем* (З. Тулуб); *Катерина боязко глянула йому* [Степанові] *в очі .. — сині ласкавці виплескувалися на Катерину, теплі й лагідні, і все-таки бентега прохопила її груди* (В. Шкляр).

ПРОХО́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ПРОХОПИ́ТИСЯ,** хоплю́ся, хо́пишся; *мн.* прохо́пляться; *док., розм.* 1. Те саме, що **проговóрюватися** 1. *Тато весь час повертався думками до нас, .. інколи кількома словами прохоплювався про тугу за рідним двором* (Д. Бедзик); *Вона боялась батька, щоб часом чимось не прохопитись і не сказати чого зайвого* (Леся Українка); *Наталя не прохопилася жодним словом докору, але чоловік знав — вона дуже образилась* (І. Волошин); *Іван прохопився в ресторані, що він плакав, коли прощався з Людою. А може, навмисне пробалакався* (В. Дрозд); // Вставляти своє слово, фразу серед загальної розмови, вигуків і т. ін. *Іванов .. заговорив зовсім спокійно, коли, нарешті, стала змога прохопитись крізь загальні вигуки* (Ю. Смолич); *Юрко знову прохопився щось сказати, але під поглядом сірих очей Величка несподівано знітився* (А. Кокотюха).

2. Пробиратися куди-небудь (перев. швидко або непомітно для когось). *Для того, щоб попасти в бойові порядки, треба було прохоплюватись по голому схилові, обернутому до противника* (О. Гончар); *Втрьох не трудно було прохопитися через які хочеш патрулі* (Г. Хоткевич); *В Сашка була тепер тільки одна мета — прохопитись! Прохопитись мимо батька по вузькій стежці* (Ю. Смолич); *За хвилину в хаті творилося щось незвичайне: усі прохопилися в коло, загальне пожвавлення досягло такого рівня, що ніхто вже всидіти не міг* (В. Чемерис); * Образно. *В коротку мить зникли полоси: як огники свічок, що гасить, прохопившись, вихор* (В. Барка).

3. *перен.* З'являтися (у 2 знач.) де-небудь, на фоні чогось. *Крізь щілини між лозинами прохоплювались оранжеві промені передзахідного сонця* (Ю. Логвин); // Часом чутися серед інших звуків. *На тому боці* [річки] *лунала пісня і коли-не-коли прохоплювалися звуки гармонії* (Д. Ткач); *Вона співала для себе, і тому прохоплювалися в співі, в цьому низькому грудному контральто щемливі, розпачливі звуки* (О. Іваненко); *У її голосі вперше прохопились нотки роздратування* (О. Гуреїв); *По телефону в голосі Зої спочатку прохопилася нотка напруження* (Г. Вдовиченко); // Раптово, несподівано вириватися в кого-небудь (про фразу, вигук, запитання). — *Інна теж прискіпується до кожної моєї обмовки, а в самої знай прохоплюються польські слівця* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Останнє запитання в неї прохопилось, можливо, ненароком* (О. Гуреїв); // *безос.* — *Жабі! — жалібно прохопилось у мене, і я жагуче припав устами до її рук* (Олесь Досвітній);

// Раптово, несподівано проявлятися, з'являтися (про стан, почуття і т. ін.). *Незбагненна тривога, яка вряди-годи прохоплювалася досі, тепер осіла на самісіньке дно душі* (Б. Антоненко-Давидович); *Іноді він раптом наче виходить з заціпеніння, в ньому прохоплюється щось хлоп'яче — просте, миле. Захопившись, він говорить гаряче і схвильовано* (М. Дашкієв); *— Планів не бракує, колего, — з сумним усміхом озивається швед, і в голосі його раптом прохоплюється втома змученої нелегким життям людини* (Ю. Бедзик).

4. *рідко.* Те саме, що **прокида́тися** 1. *Я спав, прохоплювався, аби впертися очима в темну тишу, і засинав знову* (М. Дочинець); *П'ятилітній хлопчина прохопився з твердого сну* (С. Ковалів).

◊ **(1) І сло́вом не прохопи́тися** — не видати якої-небудь таємниці, утаїти, не сказати чогось. *Сьогодні він і словом не прохопиться про те, що приїхав додому лише на кілька днів, що в кишені його гімнастерки лежить суворий припис до першого квітня прибути на місце подальшої служби* (П. Гуріненко); *Про Тетянчині одкровення нікому й словом не прохопилася* [Маруся]: *ні чоловікові, ні Стьопі, ні будь-кому* (Люко Дашвар); *Ти запитуєш, .. хто розповів мені про твої задуми, адже ти й словом нікому про них не прохопився. Той розповів, хто знає про все найбільше: людський поголос* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРОХОРІ́ТИ, і́ю, і́єш, **ПРОХОРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., діал.* Прохворіти. *Ця пропасниця як вчепиться, то буває часом в чоловіка два і три роки .. Я два годи прохорував та й мусив кинути службу* (І. Нечуй-Левицький); *Вона* [Олена Теліга] .. *має майже виняткову безстрашність називати речі своїми іменами: " .. завжди роблю для них* [селян] *все, що можна: вчу їх готувати, пишу їм листи, доглядаю, як хтось захворіє. В минулому році завдяки цьому заразилася сама і прохоріла ціле літо, з гарячкою і наривами"* (М. Слабошпицький).

ПРОХОРУВА́ТИ *див.* **прохорі́ти.**

ПРОХРИПІ́ТИ, плю́, пи́ш; *мин. ч.* прохриплят́ь; *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **хрипі́ти.** *Дзвоник прохрипів .. То був знак, що надходить чужий мужчина* (М. Коцюбинський); *Старенький годинник на стіні прохрипів десяту годину* (Ю. Мушкетик); *Тролейбус зупинився, динамік прохрипів: — Кінцева зупинка* (О. Бердник); *Люда зняла телефонну трубку: — Алло! — Попросіть командира, — ледве чутно прохрипів чийсь голос* (М. Трублаїні); *Хвора .. повільно сіла, а тоді вчепилась обома руками в ковдру, прохрипіла щось незрозуміле й упала навзнак мертва* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Того дня десь після обіду всі лежали покотом на палубі. І ніхто з любителів співу не міг прохрипіти й однієї ноти* (Ю. Логвин); *Десь прохрипів гірський ведмедик, потягаючись після сну* (Олесь Досвітній).

2. Похрипіти певний час. *З'їли морозива й прохрипіли цілий день.*

ПРОХРИ́ПЛИЙ, а, е. Із хрипом, хриплий (про голос). *Десь поблизу голосно кричала качка і вторував їй прохриплий голос качура* (Валерій Шевчук); *Лише вряди-годи розпанахає тишу прохриплий голос дешевенького шлягера з транзистора якогось молодика, навіюючи сум і тривогу: куди і з чим ми йдемо?* (В. Скуратівський); *Маємо сухоти, свіжі зморшки, .. прохриплий кашель і тремтіння рук* (А. Дністровий).

ПРОХРИ́ПЛО. Присл. до **прохри́плий.** *— Вже й здороватися не хочеш? — спитав Ромка прохрипло* (Валерій Шевчук).

ПРОХРОМИ́ТИ *див.* **прохро́млювати.**

ПРОХРО́МЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прохроми́ти.** *Двері .. спальні ледь чутно скрипнули, скрикнула "мама!" прохромлена ножем стара доччина лялька* (Г. Тарасюк); *На .. бруківці лежали: здохлий щур; гігантський .. білий арктичний вовк, прохромлений відповідних розмірів дерев'яним мечем; опудало кабана* (Ю. Іздрик); *Її веселощі тьмяніли з дня на день, ніби вкривалися пилом, як крильця в метелика, прохромленого шпилькою* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Західне море завмерло, прохромлене до самого дна безжальними променями юної зірки, яку через мільйони років назвуть Сонцем* (В. Єшкілєв); // **прохро́млено,** *безос. пред. Чабан почав обережно промивати рану. Окрім рани під серцем, стегно козака було наскрізь прохромлено і вся нога тяжко набрякла від гною* (Д. Білий).

ПРОХРО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОХРОМИ́ТИ,** ромлю́, ро́миш; *мн.* прохро́млять; *док., кого, що, розм.* Те саме, що **проко́лювати.** *Моя сулиця наскрізь прохромлювала мішок* (І. Білик); *Половці повзли до руських, а руські до половців — прохаючи рятунку... А отримували швидку смерть. Їх просто прохромлювали списами* (В. Чемерис); *Подекуди його* [морок] *прохромлював промінь світла з невеличкого вікна чи відчинених .. дверей* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *Для чого я на цій землі, під цим небом? Іноді це запитання пекучою глицею прохромлює мені серце, і я шукаю відповіді, шукаю й не знаходжу* (Ю. Мушкетик); *Мина* [бичок] *хоче діда прохромить рогами* (О. Довженко); *Жовнір .. кинувся на Остапа. Козак прохромив гусарові груди* (Д. Білий); *Сонце било в мокру землю, і там, де почепилися краплі дощу, — вони блискали іскрами, немов промені сонця прохромили землю* (Ю. Яновський); *Горобенко подивився пильно Батюкові у вічі, і його погляд прохромив наскрізь опецькувату постать в піджаці* (Б. Антоненко-Давидович); *Біль втрати прохромив мене* (Любко Дереш).

ПРОХРОНОМЕТРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прохронометрува́ти.** *Прохронометрований сценарій;* // **прохронометро́вано,** *безос. пред. Для визначення потреб у кадрових ресурсах охорони здоров'я прохронометровано 44 735 послуг* (з наук. літ.).

ПРОХРОНОМЕТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **хронометрува́ти.** *Щоб визначити потреби власного організму в основних харчових нутрієнтах, необхідно послідовно зареєструвати всі види своєї діяльності за добу й час, витрачений на них, і прохронометрувати найтиповіші три доби (буденні й вихідні)* (з навч. літ.); *Учителям рекомендовано переглянути і прохронометрувати всі матеріали уроку з урахуванням інтерактивного характеру діяльності учнів* (із журн.).

ПРОХРОПІ́ТИ, плю́, пи́ш; *мн.* прохроплят́ь; **ПРОХРОПТИ́,** пу́, пе́ш; *мин. ч.* прохропі́в, хропла́, ло́ *і* прохрі́п, хропла́, ло́; *док.* 1. Док. до **хропі́ти, хропти́.** *На греблі, як вони з'їхали, кінь пішов тихим тюпцем, на містку він настороженo й сполохано прохропів* (М. Івченко); *Несподівано уста його скривилися, очі заблищали, і він прохропів: — Питаю: ти знаєш, що це значить? Тобі — плюнув, вилаявся і пішов, а тут... А совість...* (У. Самчук).

2. *кого, що, розм., рідко.* Хропучи, проспати (у 3 знач.) кого-, що-небудь. *Проспавши Бахчисарай, підлітаєте до Севастополя, крайнього пункту вашої подорожі залізницею... — Вставайте: вже! — Сімферополь? — Севастополь! — А Сімферополь? А Бахчисарай? — Уже й забули! — Шкода! Такі історичні місця! Як же це воно так? — Прохропли!* (Остап Вишня).

3. *розм.* Похропіти, похропти певний час. *Вони дружно прохропіли цілу ніч, не поворухнувшись* (Василь Шевчук); *Борис прохропів цілу ніч, а вранці .. похмурий пішов на роботу* (М. Гримич).

ПРОХРОПТИ́ *див.* **прохропі́ти.**

ПРОХРУСТІ́ТИ, ущу́, усти́ш, *док.* 1. Док. до **хрусті́ти.** *Листочки капусти мають бути соковиті, при натисканні качан має трішки прохрустіти* (із журн.); *Чорний позашляховик м'яко прохрустів гравієм повз католицьку церкву* (із журн.); // *безос. У суглобі прохрустіло* (з газ.).

2. Похрустіти певний час. *Якщо після тривалого сидіння прохрустіти колінними суглобами протягом кількох хвилин, то стане легше* (з газ.).

ПРОХРУЩА́ТИ, щу́, щи́ш, *док.* 1. Док. до **хруща́ти.** *Прохрущав хмиз під ногами.*

2. Похрущати певний час.

ПРОХУ́КАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **проху́кати.** *— Я... — почулося ледь чутне, і безсилі, закляклі пальці впали... — Хто "я"? — вигукнула Христя і крізь прохукане від морозу кружальце у вікні побачила зігнуту жіночу постать, обліплену снігом* (В. Чемерис); * Образно. *Снігом сухим замітає сліди на снігу .. Здається, біжиш, а насправді — вмурований в лід, продмухуєш дучку, лишаєш сліди п'ятипалі... І бачиш крізь вічко, прохукане в просторі тім, як хтось замерзає* (П. Мовчан); * У порівн. *Над місцем, де була їхня криївка, виразно виступила на білім відтала, як прохукане вічко в замерзлій шибі, темна земляна віконина* (О. Забужко); // **проху́кано,** *безос. пред. На замерзлому вікні прохукано вічко.*

ПРОХУ́КАТИ *див.* **проху́кувати.**

ПРОХУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОХУ́КАТИ,** аю, аєш, *док.*, *що, розм.* Хукаючи, утворювати проталину (перев. на замерзлій шибці). *В такі* [зимові] *дні я нікуди не виходив, прохукував на шибці маленьку щілинку й дивився на високі кучугури снігу* (М. Олійник); *Танасиха припала безгубим ротом до крижаної шибки, стала прохукувати в ній вічко, .. але теплий дух не тримався навіть у неї в роті, вічко не протавало* (В. Шкляр); *Їхав* [Артем] *до військкомату трамваєм. Вікна замуровані морозом, намагався прохукати хоч би щілинку — не вийшло* (О. Підсуха); *Я почала хукати на морозяні візерунки, якими було розписане вікно, і, прохукавши вічко, виглянула надвір* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); * Образно. *Холод снігу одступив від нього* [стебельця], *пагінчик мовби створив тут свій мікроклімат, прохукав у снігу оцю дірочку-отвір* (О. Гончар); *Може, й сказав йому щось таке чернігівський полковник, може, й прохукав у душу дірку якимись особливими словами, мовляв, ти ж вже наш, пустив коріння в цю землю* (Ю. Мушкетик).

ПРОХУРКОТА́ТИ, о́че, **ПРОХУРКОТІ́ТИ,** ти́ть, *док.*, *розм.* 1. Док. до **хуркота́ти, хуркоті́ти.** *Звилась з окопів ракета, прохуркотіла над ними, потріскуючи й розсипаючи сліпучі бризки* (В. Кучер); *Над садом прохуркотали горобці.*

2. Хуркотати, хуркотіти якийсь час. *Машини прохуркотіли залізничним переїздом протягом кількох хвилин* (із журн.).

ПРОХУРКОТІ́ТИ *див.* **прохуркота́ти.**

ПРОХУРЧА́ТИ, чу́, чи́ш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **хурча́ти.** *Звук рушничного пострілу прохурчав над водою...* (Олесь Досвітній); *Прохурчало щось — чи то мотоцикл, чи то машина* (В. Нестайко); *Ядра, прохурчавши над головами, впали на загони Бражника...* (В. Чемерис); *З-поміж бур'яну знялася перепілка й важко з посвистом прохурчала в повітрі* (М. Івченко); *Лелеки відпливли на крилах-веслах, качки прохурчали, сойка майнула рябими крильми, зозуля пронеслась. А ластівок скільки!* (Є. Гуцало).

2. *що і без прям. дод.*, *розм.* Сказати голосом, що нагадує хурчання. *Чорняве дівчисько пирснуло, грайливо притуливши кулачок до губів, а потім прохурчало .. типово по-американському: — .. Не переймайся!* (М. Кідрук); // *безос. "Це, напевно, останнє побачення, — прохурчало в мушлі вуха. — Але ти знаєш, що це одна з твоїх фобій: втратити її назавжди"* (О. Ульяненко).

3. Похурчати (у 1 знач.) певний час. *Прохурчати хвилину-другу.*

ПРОЦВИ́НДРИТИ *див.* **процви́ндрювати.**

ПРОЦВИ́НДРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОЦВИ́НДРИТИ,** рю, риш, *док.*, *що, фам.* Процминдрювати. *Так він-то.., чуючи про все, як той* [Тимоха] *п'є, гуляє, гроші процвиндрює, .. старому Макусі й розказав* (Г. Квітка-Основ'яненко); *В борделі .. юний караїм процвиндрював татусеві набутки* (Ю. Андрухович); [С е к л и т а:] *Я знала небіжчика. О, в нього водилася копійчина, якщо не процвиндрили!* (М. Старицький); *Демидів дід мав землю, мав кріпаків. Усе те він процвиндрив, прогуляв у божевільних оргіях* (Б. Грінченко); *Під кінець відпустки у мене заощадилася чимала сума, яку необхідно було якось процвиндрити* (А. Кокотюха); [П о с о л:] *Ви нас було послали до володаря .. з оплатою Дві драхми денно...* [Д і к е о п о л ь:] *Кляті, все процвиндрили!* [П о с о л:] *Було нам важко* (А. Содомора, пер. з тв. Арістофана).

ПРОЦВІ́ЛИЙ[1], а, е. Дієпр. акт. до **процвісти́**[1]. *Укорінені живці, отримані від процвілої рослини, зацвітають того ж року* (із журн.).

△ **Проквітлий (процвілий) хрест** *див.* **хрест.**

ПРОЦВІ́ЛИЙ[2], а, е. Дієпр. акт. до **процвісти́**[2]. *Їй добре відомо, що він умирає в Чернівцях серед порваних перин і процвілих сухарів* (Р. Андріяшик); * Образно. *В буденщині процвілій і прокислій, У поросі неправди і пліток Ви сяєте, як очі блискавок, Передчуття грози буйної — мислі* (М. Рильський).

ПРОЦВІСТИ́[1] *див.* **процвіта́ти**[1].

ПРОЦВІСТИ́[2] *див.* **процвіта́ти**[2].

ПРО́ЦВІТ, у, *ч.* Те саме, що **процвіта́ння.** *Головною ідеєю життя свого народу В. Барвінський вважав збереження української народності, яку слід "оживити, розвинути й до повного процвіту довести"* (з наук. літ.); *У XVI–XVII ст. Річ Посполита переживала період зростання влади та процвіту* (з навч. літ.); *— А як той чоловік, що фортуна його винесла з рідного болота на верхівля* [верхів'я] *слави й процвіту.., та буде собі доброзвичайний, до всякого щедровитий* [щедрий] *і приязний, .. то .. ніхто не буде згадувати, ким він передше був, а всі поважатимуть за те, чим він тепер є* (М. Лукаш і А. Перепадя, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПРОЦВІ́ТАНИЙ, а, е, *поет.* Те саме, що **розцві́чений** 2. *Ой із города із Трапезонта виступала галера, Трьома цвітами процвітана, мальована* (з думи); *Єдина, безліччю свідомостей окремих Ти пізнаєш свою глибокість таємничу І безліччю процвітаних веселок Вибризкуєш над первісною ніччю* (В. Свідзинський); *Блискуче коло дам, .. Всіма веселими процвітане цвітами, Стояло на горбі* (М. Рильський); *Три місяці пробігло, мов кораблі веселі в морі — всіма цвітами процвітані, добрим скарбом переповнені* (П. Тичина); [Б а ш т о в и й:] *З вечірнім вітром прудко як Летить процвітаний байдак, Хоч наладований з верхом Всіляким скарбом і добром!* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПРОЦВІТА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **процвіта́ти**[1] 1. *Пізніх троянд процвітання яскравеє осінь віщує* (Леся Українка); *Вітер вічную пам'ять буйному процвітанню співає. А недавно була весна* (Б. Лепкий); *Індіанці Еквадору, наприклад, курили тютюн, щоби викликати сни, які віщують процвітання садів* (Любко Дереш).

2. *перен.* Стан за знач. **процвіта́ти**[1] 2. *Ясно й сліпому, що коли підприємство набирає нових робітників, то це говорить не про занепад, а навпаки — про його процвітання* (Ірина Вільде); — *Мати-ігуменя .. зреклася суєтності мирського життя та віддала себе процвітанню віри Христової* (Д. Міщенко); *Йому потрібні благополуччя й процвітання українства в його рідній державі. Аби це досяглося, Яцик сприйняв би те як найбільше особисте щастя* (М. Слабошпицький).

ПРОЦВІТА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОЦВІСТИ́,** іту́, іте́ш, *док.* 1. Буйно розцвітати (у 1 знач.); квітнути, цвісти (у 1 знач.). — *Скажи ж мені правду, Зелена діброво, Що найранше* [найраніше] *в світі процвітає: А чи василечки, А чи барвіночок, А чи тая повненькая рожа?* (з народної пісні); *Не сон-трава Вночі процвітає, То дівчина з калиною Плаче, розмовляє* (Т. Шевченко); *Напишу про садок коло хати, .. Про калину, якій процвітати* (П. Гірник); *Між камінних мурів за штахетом Округлих яблунь темний кущ процвів* (М. Зеров); *Щедрі, родючі землі, над якими раз у раз висіла загроза посухи, звеселяться і процвітуть* (М. Рильський); * Образно. *В серці розкішно цвіте-процвітає Злотистая квітка-надія* (Леся Українка); *У шибках процвіте цілий рій цікавих очей — синіх, сірих, карих...* (С. Васильченко); *Історіє! з твоїх важких томів .. Майбутнє дивиться. Поете, припади До джерела пророцтв, сухих анналів: Чимало слів покладено туди, Що процвітуть надалі!* (Є. Плужник); * У порівн. — *Я по правді те минуле розповів! Років п'ять од роду мавши, вже трояндою процвів; Міг, жартуючи, вбивати левів, наче горобців* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); // *перен.* Виділятися яскравою барвою на фоні чого-небудь. *Подаль од ліжка Павлютиха процвітає, червоновида, .. поважна* (Марко Вовчок); *Поважний тезко грецького героя мав сьогодні обличчя квітчастіше, ніж звичайно, бо під лівим оком процвітав у нього величезний синяк* (Б. Грінченко); *В Божого чоловіка довга, до самого пояса борода іще краще процвіла сідинами* (П. Куліш).

2. *перев. недок., перен.* Успішно розвиватися, маючи сприятливі умови для розвитку, розквіту. *Ремесло Хаїма процвітало під справною рукою Невеличкого* (І. Франко); *Хто на Вкраїну прийшов, цей і ворог. А вона оживала, обновлювалася і процвітала новою красою* (Б. Лепкий); *Східна Римська імперія жила. Візантія довго процвітала, славилась* (С. Скляренко); *Жить. Боротись. Знемагати. Підійматись. Далі йти. Щоб могло життя багате Процвісти* (М. Шеремет); // *розм.* Жити щасливо, у достатку, славі і т. ін. — *Козакуйте ж, процвітайте, Та й нам слави уділяйте* (П. Куліш); *Його родина, як і його земля, процвітала. Ірландський селянин став землевласником* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *тільки док.* Поцвісти (у 1 знач.) певний час. *Тюльпани процвіли сім тижнів* (з газ.).

◊ **Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти** *і т. ін.) див.* **розквіта́ти; Як мак цвіте́ (процвіта́є, розцвіта́є** *і т. ін.) див.* **мак.**

ПРОЦВІТА́ТИ[2], а́є, *недок.*, **ПРОЦВІСТИ́,** іте́, *док.* Укриваючи цвіллю, дуже цвісти *(див.* **цвісти́**[2]**).** *Плісњява як початкова стадія розвитку цвілі є різновидом грибів або групою простих мікроскопічних організмів, що процвітають у вологому середовищі* (з навч. літ.); *Цвіль може процвісти будь-де, навіть у холодильнику* (із журн.).

ПРОЦВІТА́ЮЧИЙ, а, е. Який процвітає *(див.* **процвіта́ти**[1] 1, 2). *Про підвищену кислотність ґрунту свідчать процвітаючі хвощ польовий, мати-й-мачуха, подорожник, жовтець повзучий, мокриця* (з навч. літ.); *Перед його очима постав двір Домницьких, передчуття майбутньої руїни й занепаду колись процвітаючого господарства* (Г. Пагутяк); *Він один тримає за міцно стуленими зубами язик, на який, наче рибка на жилку, нанизано всі секрети процвітаючого підприємства* (Любко Дереш).

ПРОЦЕДУ́РА, и, *ж.* 1. Офіційно встановлений чи узвичаєний порядок здійснення, виконання або оформлення чого-небудь. *При вислухуванні підсудних і свідків держався він дуже стримано, питань майже зовсім не задавав, а лише пильнував формального боку процедури* (І. Франко); *Ми не встигли побачити процедури спускання брига на воду* (Ю. Яновський); *Процедура отримання віз в аеропорту не зайняла багато часу* (І. Карпа); *Державний земельний кадастр установлює процедуру визнання факту виникнення або припинення права власності й права користування земельними ділянками* (з навч. літ.); // *розм.* Ряд яких-небудь дій, хід виконання чого-небудь. *Виявилось, уся родина Кузьминих-Караваєвих збирається сьогодні в театр, і Калерія Олександрівна та Мері вже закінчували довгу туалетну процедуру* (Б. Антоненко-Давидович); *По-різному минатиме цей день у людей.., а у Тоні він мине за не зовсім звичайною процедурою: купає з чабанами овець* (О. Гончар); — *Ти не знаєш, нащо ми ведем тебе до фельдкурата? — На сповідь, — байдуже відповів Швейк, — завтра мене вішатимуть. Це завжди так робиться, і таку процедуру називають духовною розрадою* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. Лікувальний захід, перев. призначений лікарем. *Роблять вприскування йодоформу. Се процедура довга* (Леся Українка); — *Все ще болить рука перед негодою?.. Так, так, я обіцяв вам кілька лікувальних процедур, пам'ятаю, пам'ятаю! То що ж — ходімо до кабінету* (М. Дашкієв); *Виразка 12-палої кишки почала дужче боліти, появилася кволість, це, мабуть, від процедур та лікувальної води* (М. Василенко).

3. *інформ.* Підпрограма, що має ім'я й містить список параметрів і може бути викликана різними частинами програми для виконання певної операції. *У мовах програмування розрізняють два види допоміжних алгоритмів: функції користувача та процедури користувача* (з навч. літ.); *Розбиваючи задачу на частини й формуючи відокремлені модулі як процедури та функції, програміст реалізує основні принципи структурного програмування* (з навч. літ.).

ПРОЦЕДУ́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **процеду́ра** 1. — *Президію зборів треба обрати! — гукнув хтось із натовпу. Процедурні справи вирішили порівняно швидко* (А. Головко); *Задум Атанасіо полягав у тому, аби зробити фільм, схожий на поліцейський процедурний детектив, в основі якого лежала б робота .. лікарів* (А. Кокотюха); *Вся діяльність, яка базується на владних повноваженнях тих чи інших органів, має бути підпорядкована чітким процедурним формам, котрі забезпечують законність, доцільність і обґрунтованість їх діяльності* (з мови документів); // Стос. до процедури, пов'язаний з нею. *Рішення з процедурних питань приймаються більшістю голосів депутатів, присутніх на засіданні* (з мови документів); *На Заході діяльність демократичних інститутів давно вже багато в чому є формальною й відповідає процедурній практиці* (із журн.).

2. Прикм. до **процеду́ра** 2. *У процедурному листку медичні сестри в хронологічному порядку зазначають усі види отриманого хворим лікування* (з навч. літ.); // Признач. для виконання процедур. — *Обслідував я вчора Кара-Дар'їнську лікарню. Заходжу в процедурний кабінет* (Б. Антоненко-Давидович); *Пополудні вдалося її переконати молоду асистентку в процедурному покої, щоб та показала останні рентгенівські знімки* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); *Його тільки-но привели з процедурної кімнати після повторного промивання шлунка* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // *у знач. ім.* **процеду́рна,** ної, *ж.* Кабінет для процедур. *Певна частина табличок (ПРОЦЕДУРНА, ЧЕРГОВИЙ ПРОКТОЛОГ, ПРОЗЕКТОРСЬКА) .. вказувала на теперішнє санаторно-оздоровче призначення закладу* (Ю. Андрухович); *Посеред ночі Марту привезли до стаціонару приватної клініки, поклали на кушетку в процедурній .. і обстежили* (Люко Дашвар); // Який виконує процедури. *Відповідно до посадової інструкції процедурна медична сестра повинна робити всі види ін'єкцій і внутрішньовенних крапельних вливань за призначенням лікаря, відстежувати стан пацієнта після введення ліків і здійснювати забір крові для досліджень* (з навч. літ.).

3. *інформ.* Прикм. до **процеду́ра** 3. *Процедурні мови програмування широко використовуються в багатьох галузях, зокрема з науковими обчисленнями та розробкою додатків* (з наук. літ.); *Процедурне програмування — це підхід до написання комп'ютерних програм, що ґрунтується на використанні процедур, функцій і підпрограм* (з навч. літ.).

ПРОЦЕДУ́РНО. Присл. до **процеду́рний** 1, 3. *Юридично й процедурно поняття законодавчої ініціативи не внормоване* (із журн.); *Традиційним є шлях побудови багатовимірних класифікаційних схем, що процедурно реалізується як часткова структурно-функціональна декомпозиція предметної галузі лексикографії* (з наук. літ.).

ПРОЦЕ́НТ, а, *ч.* 1. Те саме, що **відсо́ток** 1. *Проби ґрунту .. Осадчий зберігає так, як лікарі зберігають аналізи крові. Він точно знає, коли і яких добрив земля не отримувала. Знає, скільки загинуло черв'яків та мікробів. У процентах, звичайно* (М. Руденко); *Національний банк України встановлює порядок здійснення операцій з попередніми імпортними депозитами та відносний розмір сум депозитів у процентах до вартості договору (контракту), який не може перевищувати 50 процентів* (з мови документів); *Він затримався вчора в Кара-Дар'їнській лікарні, де недостатня профілактична робота й великий процент захворювань на малярію вимагали .. його особистого втручання* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *В сільській церковці стоїш, мов дитина перед добрим, всемогучим, .. любячим* [люблячим] *вітцем, що ніякого твого діла не помине і кожне добре запише тобі з щедрим процентом, у Нього всі люди рівні* (А. Чайковський); — *Чи не скажеш мені, що цінніше — скарб чи влада? .. — З деякого часу — влада, бо це золотий процент, — просичав цісар* (Р. Андріяшик).

2. *перев. мн.* Те саме, що **відсо́ток** 2. — *От з нашого дома* [дому] *маємо дохід. Час би дещо і в банк покласти, щоб проценти наростали для дочки...* (І. Нечуй-Левицький); — *Ти мій процент знаєш? — Ні, ще не доводилось позичати у вас* (М. Стельмах).

3. *перев. мн.* Винагорода, що нараховується залежно від обороту, доходу; відсоток (у 3 знач.). *Позавчора він їхав цією ж електричкою у місто, .. стояв біля вікна, подумки вираховуючи свої проценти із ще не збутого товару* (А. Михайленко).

Позича́ти / пози́чити під (за, на) відсо́тки (відсо́ток, проце́нти, проце́нт) *див.* **позича́ти.**

◊ **На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто>** *див.* **сто.**

ПРОЦЕ́НТНИЙ, а, е. Стос. до процента, пов'язаний з ним. *Реклама про зниження цін на продукцію (розпродаж) повинна містити відомості про місце, дату початку та закінчення розпродажу, а також процентне співвідношення розміру зниження до попередньої ціни реалізації товару* (з мови документів); *Банковий білет на архіпелазі незмінно оцінюється в один фунт стерлінгів .. Коли англо-нормандці осмислять вигідність процентного банкового білета, він без будь-якого сумніву увійде в їх обіг* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *У фінансовій звітності банку поряд із графою "прибуток" чи "збиток" у балансі насамперед варто звернути увагу на рівень чистих комісійних і процентних доходів та обсяги сформованих резервів* (із журн.).

△ **Проце́нтна по́зика** *див.* **по́зика.**

ПРОЦЕНТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **процентува́ти.** *Вибірковою перевіркою правильності розрахунків за виконані ремонтно-будівельні роботи встановлено низку порушень правил визначення вартості будівництва, зокрема подвійне процентування вартості робіт і завищення розміру кошторисного прибутку* (із журн.).

ПРОЦЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Обчислювати, нараховувати проценти. *Виконавець має право процентувати ремонтні роботи за новими цінами, якщо під час їх проведення дорожчають матеріально-технічні ресурси* (з мови документів).

ПРОЦЕ́С, у, *ч.* 1. Послідовна зміна станів або явищ, яка відбувається закономірним порядком; хід розвитку чого-небудь. *Виноград уже достигав. Цілий день, під палючим серпневим сонцем, поволі ішов таємний процес наливання ягід* (М. Коцюбинський); *В світовий процес творіння Влиймо всі духовні сили. Будьмо, як громові стріли: Дві душі — одно горіння!* (М. Вороний); *Ми з Наталкою пішли додому, і всю дорогу вона мовчала. Якийсь процес відбувався в її маленькій душі* (Ю. Яновський); // Сукупність послідовних дій, засобів, спрямованих на досягнення певного результату. *Кіно вимагає величезної працелюбності і працелюбності не тільки на зйомці, а в усьому .. процесі створення картини* (О. Довженко); *Керівництво безперервно нагадувало, щоб не вели розмови про політику і не забували, що виробничий процес найголовніший* (С. Талан).

2. Перебіг, розвиток хвороби. *Мені в Швейцарії лікарі казали, що мені дуже мало бракує до цілковитого видужання, що вже той процес катаральний, який був, минув* (Леся Українка); — *У печері вогко, холодно, темно, брудно .. Ревматизм у печері та інші запальні процеси. А в хаті світло, сухо, чисто, видно — що ще треба для життя?* (В. Чемерис).

3. Визначений законом порядок діяльності слідчих і судових органів при розслідуванні й розгляді кримінальних, а також інших справ; сам розгляд справи судом. *Розповідав* [Потурайчин] *Славкові докладно цілий свій процес, говорив навіть про сумні наслідки свого засуду* (Л. Мартович); — *На сутяжницьких ділах я мало розуміюся, але знаю, що час обміну землі давно минув. Тому пан і не виграв процесу, коли вперше судився* (М. Стельмах); *Поштарка вручила "блискучому німцеві" судову вимогу дружини про передачу в її розпорядження друкарні і редакційних приміщень .. Підпроваджуючи* [проводжаючи] *Федьковича до ратуші, Нойбауер заспокоював поета, що неодмінно виграє процес* (Р. Андріяшик).

(1) Боло́нський проце́с — процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи для створення європейського наукового й освітнього простору. *Ефективне впровадження передових ідей Болонського процесу повинно відбуватися з урахуванням та збереженням найкращих вітчизняних освітніх надбань і традицій* (з наук. літ.); *Болонський процес був започаткований 19 червня 1999 р. у м. Болонья (Італія) підписанням 29 міністрами освіти від імені своїх урядів документа, що отримав назву "Болонська декларація"* (з наук.-попул. літ.); *Болонський процес в Україні офіційно розпочався 19 травня 2005 р. із підписанням декларації на Бергенській конференції* (із журн.); **(2) Осві́тній проце́с** — система діяльності закладів освіти і науки, спрямована на передання, засвоєння, примноження й використання знань, умінь та інших компетентностей для формування гармонійно розвиненої особистості. *Мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова* (з наук. літ.); *Учасниками освітнього процесу є: здобувачі освіти; педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти; фізичні особи, які провадять освітню діяльність; інші особи, залучені до освітнього процесу в порядку, що встановлюється закладом освіти* (з мови документів); **(3) Перегово́рний (переговí́рний) проце́с** — процес переговорів, спрямований договірними сторонами на досягнення певного результату. *Поведінка й наміри учасників переговорного процесу значною мірою залежать від передумов та обставин, у яких вони відбуваються. За умов співробітництва учасники переговорного процесу створюють "новий продукт", вибудовуючи нові взаємини* (з наук. літ.); *Оптимальним наслідком переговорів є спільне рішення, яке б задовольняло всіх суб'єктів переговірного процесу* (з наук.-попул. літ.).

○ **(4) У проце́сі,** *у знач. прийм., з род. в.* — уживається при вказуванні на умови протікання дії. *У процесі становлення норм літературної мови в галузі лексики, що має народне походження, але здатна термінологізуватися, відбувається певний відсів синонімів* (В. Русанівський); *Залежно від економічної форми, якої набуває майно в процесі здійснення господарської діяльності, майнові цінності належать до основних фондів, оборотних засобів, коштів, товарів* (з мови документів).

△ **(5) Адіаба́тний проце́с,** *фіз.* — термодинамічний процес, який відбувається без теплообміну з навколишнім середовищем і в якому змінюються всі параметри системи — тиск, об'єм, температура. *Адіабатний процес важко отримати на практиці, оскільки в природі немає матеріалів, які б забезпечували тривалу теплову ізоляцію системи* (з наук. літ.); *Термодинамічний процес у загальному випадку охоплює теплообмін, роботу, що здійснюється системою, і зміну внутрішньої енергії. Адіабатний процес через відсутність обміну теплом зводиться до останніх двох* (з наук.-попул. літ.); *Простим прикладом адіабатного процесу є стиснення чи розширення газу в теплоізолювальному циліндрі з теплоізолювальним поршнем: при стисненні температура зростає, при розширенні — спадає* (з навч. літ.); **(6) Гіпергé́нні проце́си,** *геол.* — геохімічні процеси, що відбуваються на земній поверхні та в приповерхневих горизонтах земної кори; протилежне г і п о г е н н і п р о ц е с и. *Стійкість рельєфу є функцією трьох головних чинників: часу, просторової змінності деструктивних базових рельєфоутворюючих процесів та активності дестабілізаційних гіпергенних процесів* (з наук. літ.); **(7) Гіпогé́нні проце́си,** *геол.* — геохімічні процеси, що відбуваються в надрах Землі; протилежне г і п е р г е н н і п р о ц е с и. *Гіпогенні процеси відбуваються в умовах високих тисків, температур і дії гарячих флюїдів (водних розчинів і газів)* (з навч. літ.); **(8) Додрука́рський проце́с,** *полігр.* — процес поліграфічної підготовки, яку виконують перед друком, до перенесення інформації на папір або на інший носій. *Сучасні додрукарські процеси, на відміну від традиційних, орієнтовані на цифрові технології, що дають змогу виключити виконання ручних операцій, скоротити час і витрати матеріалів, а також підвищити їх якість* (з наук.-попул. літ.); *Додрукарський процес передбачає, зокрема, уведення й оброблювання текстової, а також растрової і векторної графічної інформації, її компонування (верстку)* (з навч. літ.); **(9) Компенсато́рний проце́с,** *біол.* — процес перебудови організму внаслідок перенесених захворювань, травматичних ушкоджень і т. ін., що полягає у відновленні, заміщенні чи зміні втрачених або порушених функцій. *Уже сформовані компенсаторні процеси за несприятливих умов (надмірні навантаження, погіршення стану здоров'я при хвороботворних впливах тощо) можуть руйнуватися, оскільки мають відносну, а не абсолютну стійкість* (з наук. літ.); **Криміна́льне прова́дження <Криміна́льний проце́с>** *див.* **прова́дження; (10) Кругови́й проце́с,** *фіз.* — сукупність термодинамічних процесів, унаслідок яких робоче тіло (напр. пара в тепловій машині), пройшовши через низку проміжних станів, повертається в початковий (вихідний) стан. *Система в результаті кругового процесу може як отримувати, так і віддавати теплоту* (з навч. літ.); *Якщо тіло здійснює рівноважний круговий процес, то робота, виконана тілом за один цикл, буде дорівнювати площі циклу* (з навч. літ.); **(11) Ню́рнберзький проце́с,** *юр.* — судовий процес над головними гітлерівськими воєнними злочинцями, що відбувся в Нюрнберзі з 20 листопада 1945 до 1 жовтня 1946 р. у Міжнародному воєнному трибуналі. *Унаслідок Нюрнберзького процесу сформовано комплекс нових правових норм, що встановлюють судовий порядок притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні військових злочинів та злочинів проти людяності* (з наук. літ.); — *Після Нюрнберзького процесу ідеологи наші прибудуть, — ми вам тоді покажемо, яким має бути пекло!* (Остап Вишня); *Нелюдські злочини, скоєні під час війни, вдалося поставити перед лицем людства лише один раз: на Нюрнберзькому процесі. Сучасні локальні війни тривають десятиліттями, і важко сказати, коли вони будуть засуджені* (Г. Пагутяк); **(12) Позити́вний проце́с,** *фіз.* — сукупність операцій, що дають можливість отримати з негативу позитивне зображення. *Позитивний процес складається з друкування (експонування) і хіміко-фотографічного оброблення експонованого матеріалу (фотопаперу, позитивних плівок, діапозитивних пластинок і т. ін.)* (з навч. літ.); **(13) Судови́й проце́с,** *юр.* — сукупність процедур або дій, що здійснюються перед судовим органом для вирішення конфлікту між різними сторонами, які застосовують чинне законодавство. *Перед початком слухання секретар судового засідання або судовий розпорядник з'ясовують явку учасників судового процесу й запрошують їх до зали судового засідання* (з навч. літ.); *Суди повинні ретельно підготовлювати кожну справу до розгляду в судовому засіданні, забезпечувати своєчасну явку всіх учасників судового розгляду і виклик свідків на певний час, правильно організовувати судовий процес* (з мови документів); **(14) Технологі́чний проце́с,** *техн.* — процес оброблення або пероблення матеріалів і виготовлення виробів за суворо встановленою технологією. *Вартість випуску продуктів у кожному технологічному процесі не повинна перевищувати витрати праці* (з наук. літ.); *Стандартизація узаконює впровадження показників і норм якості продукції, технологічних процесів і прийомів та послуг у відповідній галузі виробництва* (з навч. літ.); **У́сність судово́го проце́су** *див.* **у́сність.**

ПРОЦЕ́СИНГ, у, *ч.* 1. *біол.* Об'єднання генів у молекулу РНК до набуття нею функціонально активної форми. *Процесинг антигена клітиною можна порівняти з роботою референта-перекладача, який із великої кількості інформації має відібрати найістотнішу й подати її в належній, легкій для сприйняття формі* (з наук. літ.); *Ученим удалося майже повністю з'ясувати механізми процесингу ендо- та екзогенних антигенів, а це відкриває нові можливості для коригування імунітету* (з наук.-попул. літ.).

2. *фін.* Технологія автоматичного оброблення інформації при здійсненні безготівкових платіжних операцій. *Процесинг банківських карт передбачає оброблення за допомогою спеціального обладнання та програмного забезпечення реквізитів власника картки під час оплати різних товарів чи купівлі послуг* (з наук.-попул. літ.); *Сучасні технології, зокрема процесинг банківських платежів, дають змогу компаніям приймати платежі від клієнтів по всьому світу* (із журн.).

ПРОЦЕ́СИНГОВИЙ, а, е, *фін.* Стос. до процесингу (у 2 знач.), пов'язаний з ним. *"Хмарні" платформи легко інтегруються з вашою фінансовою інфраструктурою, що дає змогу приймати платежі в багатьох валютах без необхідності створювати власну процесингову систему* (з наук.-попул. літ.); *Об'єктами відстеження платіжних систем є платіжні організації, клірингові та процесингові установи, учасники платіжних систем, інші особи, уповноважені надавати окремі види послуг або здійснювати операційні та інші технологічні функції в платіжних системах* (з мови документів).

ПРОЦЕ́СІЯ, ї, *ж.* Урочистий багатолюдний похід (у 3 знач.), перев. пов'язаний із весіллям, святом, похороном і т. ін. *Перед криницею поміст, огорожений перилами, це для церковної процесії, яка виходила сюди святити воду* (Г. Хоткевич); *Погостившись у молодої, весільна процесія рушила до хати молодого, батьки якого жили майже по сусідству* (М. Томчаній); *Подзвонюють дзвоники, розмірено рухається траурна процесія — шлях у неї довгий, всю Скіфію треба об'їхати за сорок днів, щоб вся Скіфія попрощалася з царем* (В. Чемерис); *В Сан-Франциско .. полюбляють всілякі публічні процесії* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); * Образно. *Над містом снувався синій туман, а праворуч у зарослому бур'яном тупику видовжилися сумною чорною процесією старі зіпсовані паровози* (Б. Антоненко-Давидович); *Перед очима в нього проходили цілі процесії років і видив* (П. Загребельний); * У порівн. *Усі йшли, нахиливши голови, безмовно, наче похоронна процесія* (Григорій Тютюнник).

ПРОЦЕ́СОР, а, *ч., інформ.* 1. Головний компонент комп'ютера — пристрій для обробляння інформації, інтерпретації програм і керування процесами в комп'ютерній системі. *Технологія багатоядерних процесорів була побудована навколо ідеї уможливити паралельні обчислення, оскільки це підвищує продуктивність, швидкість та ефективність роботи комп'ютерів* (з наук. літ.); *На материнській платі розташовуються гнізда для підключення центрального процесора, графічної та звукової плат, котролера жорсткого диску, оперативної пам'яті й додаткових периферійних пристроїв* (з наук.-техн. літ.); *Процесор контролює всі параметри своєї роботи: напругу, силу струму, температуру і т. ін., не допускаючи збоїв* (з навч. літ.); *Він дістає з наплічника якусь штуку, щось, без сумніву, пов'язане з вебдизайном, і починає проробляти з нею незрозумілі маніпуляції, час од часу проговорюючи своє сакральне "процесор"* (Любко Дереш); * Образно. *Я системний програміст. У мене в голові добрий процесор* (Л. Костенко).

2. Прикладна комп'ютерна програма для опрацьовування даних певного типу. *На основі машинного перекладу були розроблені системи, що застосовуються в сучасних лінгвістичних процесорах — комп'ютерних програмах для оброблення природномовної інформації* (з наук. літ.); *Процесор бази даних виконує функції системи управління даними, розміщення й пошуку даних у зовнішніх запам'ятовувальних пристроях, забезпечує захист і збереження даних* (з навч. літ.).

3. Програмований логічний пристрій обробляння даних спеціального призначення. *У двигунах автомобілів процесори регулюють оберти валів, витрати пального й температурні режими* (з наук.-техн. літ.); *Процесори широко застосовують для керування домашньою технікою (холодильником, пральною машиною, телевізором і т. ін.)* (з наук.-попул. літ.).

△ **(1) Табли́чний проце́сор** — програмне забезпечення для організації, зберігання й опрацювання даних у табличному форматі. *Табличний процесор дає можливість систематизувати інформацію, узагальнити дані, швидко скласти аналітичний звіт і т. ін.* (з навч. літ.); *Основні можливості табличного процесора — це, зокрема, уведення даних у клітинки електронних таблиць, їх редагування, форматування й обчислення за формулами, побудова діаграм і графіків за даними, що містяться в електронних таблицях* (з навч. літ.); **(2) Текстови́й проце́сор** — програмне забезпечення для створення, редагування та зберігання форматованого тексту у файлах. *Текстові процесори використовують у діловодстві (для створення бланків, договорів тощо), для підготовки різноманітних матеріалів (зокрема, навчальних) і книжок* (з наук.-попул. літ.); *Розрізняють три групи програм підготовки текстових документів: текстові редактори, текстові процесори та видавничі системи* (з навч. літ.); *Щоранку я прокидаюся, вмикаю комп'ютер і йду заварювати чай. Після чаю відкриваю .. один з найпростіших текстових процесорів, що сприяє зосередженій роботі, .. і вирушаю в письмо* (К. Москалець).

ПРОЦЕ́СОРНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **проце́сор** 1. *Метою дослідження є створення динамічно реконфігурованого процесорного ядра як центрального процесора для персональних і високопродуктивних спеціалізованих комп'ютерів* (з наук. літ.); *Продуктивність процесорного ядра мікроконтролера визначають, зокрема, набір регістрів для зберігання проміжних даних, система команд процесора, способи адресації операндів у просторі пам'яті, організація процесів вибірки й виконання команди* (з навч. літ.); // Признач. для процесора. *Універсальний процесорний кулер.*

2. Стос. до процесора (у 2 знач.), пов'язаний з ним. *Для розподілу процесорного часу між застосуваннями використовується спеціалізований процес операційної системи, що розподіляє "кванти" часу між останніми й відповідає за їх вибір з пулу застосувань* (з наук. літ.).

ПРОЦЕСУАЛІ́СТ, а, *ч.* Юрист, фахівець із процесу (у 3 знач.), процесуального права *(див.* **пра́во** 1, 4). *Особливу увагу процесуалістів у контексті теорії доказів привертає дослідження співвіднесеності понять "факт", "фактичні дані", "відомості про факти", "доказова інформація" та "докази"* (з наук. літ.); *Учені-процесуалісти вважають, що саме активна позиція суду, з погляду організації процесу, є гарантією досягнення завдань цивільного судочинства* (з навч. літ.).

ПРОЦЕСУАЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **процесуаліст.** *На думку процесуалістки, посередництво варто розглядати як альтернативний судовому метод розв'язання спорів* (з навч. літ.).

ПРОЦЕСУА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до процесу (у 1, 3 знач.), пов'язаний з ним. *Всякий судовий процес за своїми процесуальними нормами вимагає, щоб підсудний мав оборону* (Ю. Смолич); *Суддя .. повернула голову до Грака: — Ви знаєте, що за неправильні свідчення, відповідно до статті процесуального кодексу... Грак поспішно закивав головою* (О. Чорногуз); * Образно. *Колір в кіно процесуальний, динамічний. Він існує в стані невпинного руху .. Він є .. зорова музика* (О. Довженко).

△ **Циві́льне процесуа́льне пра́во** *див.* **пра́во.**

ПРОЦЕСУА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **процесуа́льний.** *Жити, а не перебувати можна тільки в часовій єдності з дійсністю, у процесуальності* (К. Москалець); *Сашко Х. говорив .. про те, що ідеал досконалості не зреалізований у якомусь золотому вікові, він лежить у історичній процесуальності* (С. Пиркало); *Домінування процесуальности над кристалічною формою надає сонаті динамічності та мобільності, притаманній музиці XX ст.* (з наук. літ.); *У праці досліджено проблеми співвідношення процесуальності й процедурності у кримінальному провадженні* (з наук. літ.).

ПРОЦЕСУВА́ННЯ[1], я, *с., зах.* Дія за знач. **процесува́ти** і **процесува́тися.** *Колишній редактор журналу вдався до процесування колишніх своїх передплатників через адвоката* (з газ.).

ПРОЦЕСУВА́ННЯ[2], я, *с., фін.* Дія за знач. до **процесува́ти**[2]. *Процесинговий центр банку надає послуги з процесування платежів і персоналізації платіжних банківських карток* (з газ.).

ПРОЦЕСУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *недок., кого, що і без прям. дод., зах.* Судити (у 3 знач.). *Мати Золя надумалась процесувати спілку, що використала плани і працю її пок[ійного] мужа, і вимогти від неї відшкодування. Процес пожер значну часть невеличких грошових засобів* (І. Франко).

ПРОЦЕСУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *недок. і док., що, фін.* Здійснювати процесинг (у 2 знач.). *Найскладніше було навчитися процесувати масові транзакції в безпечних зонах. Для цього частину процесів вивезено із процесингових центрів на захід України, а іншу — виведено в цифрову "хмару". НБУ дозволив процесувати поточні рахунки та картки в "хмарі"* (із журн.).

ПРОЦЕСУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., зах.* Судитися (у 1 знач.). *Як процесувався Іван з паном, то пан задумав утопити Івана у Пруті* (з казки); *Мати оповідала дальше: — .. Процеси не устають ні на хвилиночку: пани процесуються з панами, шляхта зі шляхтою, міщане* [міщани] *з церквами, села з селами* (О. Назарук); *— Та демократія — найпідступніший обман, — уже сердився Вагилевич. — Селянин має право скаржитися цісареві на пана, може навіть процесуватися з ним, та ніколи не виграє процесу* (Р. Іваничук).

ПРОЦИГИ́КАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. Док. до **циги́кати.** *— Ми .. познайомилися на репетиції "Платона Кречета" .. Корнійчукова Ліда закохалася в Платона, який процигикав на скрипці якусь там мелодію* (Р. Іваничук).

2. Поцигикати певний час.

ПРОЦИ́НДРЕНИЙ, а, е, *фам.* Дієпр. пас. до **проци́ндрити.** *Мені вже не хотілося розлучатися з Милею, хоч трохи й розчарувався в ньому за оті проциндрені сорок копійок* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Він починав з нуля, аби викупити свій родовий маєток і повернути статус — пропитий, програний у карти, проциндрений його предками* (М. Гримич); // **проци́ндрено,** *безос. пред. Прициндрено багато часу на розмови* (з газ.).

ПРОЦИ́НДРЕННЯ, я, *с., фам.* Дія за знач. **проци́ндрити.** *Проциндрення бюджетних коштів.*

ПРОЦИ́НДРИТИ *див.* **проци́ндрювати.**

ПРОЦИ́НДРЮВАННЯ, я, *с., фам.* Дія за знач. **проци́ндрювати.** *Проциндрювання майна.*

ПРОЦИ́НДРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОЦИ́НДРИТИ,** рю, риш, *док., що, фам.* Безрозсудно витрачати (гроші, майно і т. ін.); розтринькувати, циндрити. — *Хіба йому потрібна така дружина, як я? Йому потрібна доярка, .. а не оранжерейна дівиця, яка стежить за модами і проциндрює свою платню на театральні білети* (С. Добровольський); *Біля Січі годується гибіль* [гибель] *усякого люду, їдуть сюди вони з усієї України, декотрі проциндрюють і те, з чим приїхали, інші наживають статок* (Ю. Мушкетик); *Спочатку її доглядала баба, яка записалася сироті в далекі родички й геть проциндрила все її добро* (Ю. Яновський); *— Тобі, братику, час подумати про власний маєток, якщо вже той, подарований, проциндрив, — сказав Рибалко* (В. Лис); * Образно. *Він чомусь знав, як потрібно чинити .. Ціну виставлено конкретно — життя. А при сконі починаєш цінувати те, що проциндрював довгі роки* (О. Ульяненко).

ПРОЦИТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **процитува́ти.** *"Народився ти для бою. Вір же — все мине. Пам'ятай, що й я з тобою, — не забудь мене. Пам'ятай, що й я ж з тобою, — Не забудь мене" .. Щойно процитований тут вірш* [І. Багряного] .. *взагалі публікується вперше!* (О. Шугай); // **процито́вано,** *безос. пред. Письменникові, з твору якого процитовано на початку дві фрази, слід було написати "виняткову роль", "надзвичайного (виняткового) факту"* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРОЦИТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **цитува́ти.** *Серед "Тюремних сонетів" Франка .. є один, який особливо хочеться процитувати* (М. Рильський); *Дозволь уривки навести, дозволь мені процитувати сердечні милого слова...* (І. Гончаренко); *Ще раз процитую народну мудрість: краще синиця в жмені...* (В. Дрозд); *Розіграші в нашому товаристві не новина, але тут я не зміг моментально зреагувати, .. процитувати чийсь гострий рядок* (В. Лис); *Навряд чи Маріо міг процитувати напам'ять Шекспіра. Хоча б один вірш* (Н. Сняданко).

ПРОЦІ́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проціди́ти.** *Проціджений сік знов кип'ятять, знов цідять* (Дніпрова Чайка); *Білі шахи робили з проціженого хліба та зубного порошку* (І. Багряний); *Обійшовши машину, відчинив* [юнак] *дверцята праворуч. Почулося іронічне, проціджене крізь зуби: — Прошу-с!* (В. Речмедін); * Образно. *Пан учитель малювання зробився схожим на аристократа. Поважні жести, мова — немов проціджена і перемита, новий сурдут* (Василь Шевчук); // **проці́джено,** *безос. пред. Після того, як суміш сухого порошку білої гірчиці з водою буде проціджено, можна обробляти кімнатні рослини від попелиці* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який процідився (у 1 знач.) (перев. через вузький отвір, щілину і т. ін.). *Мелодія пісні нагадала зелений сонячний промінь, проціджений крізь густий лист верховіть у темну, таємничу сутінь лісу* (Ю. Яновський); *До вагона долітає іноді проціджений крізь паровозні гудки й перонний гамір кволий грім і сквапно тане в накуреному, заспаному повітрі* (Б. Антоненко-Давидович); *Маркушевський став посеред кімнати, червонаве світло, проціджене крізь портьєри, забарвило в кривавий колір його точене, смагляве обличчя* (Ю. Бедзик).

ПРОЦІ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **процiди́ти** і **проціди́тися.** *Відомий спосіб виробництва заливної риби на основі желатину передбачає приготування желе: замочування й промивання желатину, унесення його в готовий гарячий бульйон із харчових рибних відходів, додавання солі, спецій та оцту, доведення до кипіння й проціджения* (з навч. літ.).

ПРОЦІ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проціджувати** і **проціджуватися.** *Судитиметься* [амфорі] *стати найвидатнішою знахідкою кургану, що нині всьому світові відомий як Чортомлик... (Збереглися навіть срібні ситечка для проціджування вина)* (В. Чемерис); *Він ставив кип'ятитися воду, споліскував заварник від зужитої заварки, готував чашки, клав ситечко для проціджування чаю* (К. Москалець); *Проціджування стічних вод здійснюється через установлені перед відстійниками решітки й сита, що забезпечує вилучення великих домішок, які можуть засмітити труби й канали* (з навч. літ.).

ПРОЦІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОЦІДИ́ТИ,** іджу́, ідиш, *док., що.* 1. Пропускати, цідити крізь що-небудь для очищення (перев. рідину). — *Беруть йоржів, відварюють. Потім починають їх проціджувати й вичавлювати* (О. Довженко); *Іноді заходив* [Герман] *дивитися, як доять корів, проціджують молоко, як збивають масло* (Г. Пагутяк); *Мати випарює і вишкрібає діжку з-під капусти, крізь марлю з каністри проціджує березовий сік* (Є. Пашковський); *Треба зарані все наготувати, та й доглянути, щоб до ладу було. Звечора цід процідити, до світу учинити, щоб на ранок усе готове було...* (Панас Мирний); *Однесла* [Марійка] *молоко до хати, процідила й поставила одно горнятко молока .. для дитини* (У. Самчук); * Образно. *Я йду до музею історії юнацького руху. Уважно, відділ за відділом проціджую очима, перевертаю в голові сторінки славної історії* (Г. Епік); *Старий співак співав, як пелікан, проціджуючи музику крізь воло* (Л. Костенко); // Пропускати через вузький отвір, щілину і т. ін. *Поривний вітер задирав сніг проти шерсті, куйовдив, вихрив, .. проціджував через віконні щілини в холодні квартири* (Ю. Збанацький); *Молода розгубилась, похнюпилась, жалісно віями закліпала, от-от мало крізь них сльози не процідить* (М. Стельмах); * Образно. — *Нащо мені в інший вік зазирати і відчувать, що на палі сидиш, зір свій проціджувать нащо крізь ґрати?..* (П. Мовчан).

2. *розм.* Повільно, цідячи пити напої (перев. алкогольні). *Мені закортіло процідити скляночку винця* (Любко Дереш).

3. *перен.* Вимовляти повільно, невиразно або знехотя. — *Припізнились, припізнились, пора, хлопці, в ліс, — занепокоєно проціджує* [Гнат] *крізь загущені вуса і бороду неквапні слова* (М. Стельмах); — *Проходь, проходь, — злобно процідив Гопченко, ніби боявся підпустити Коропова до себе* (В. Земляк); *Чіпка добре бачив коня, що оскаженіло летів степом навпростець .. — І пропаде ж гарний кінь! — із жалем процідив Трохим і крикнув на хлопця: — .. Давай мій аркан!* (Д. Білий).

◊ **Ціди́ти (проціджувати) / процідити крізь зу́би** *див.* **цідити.**

ПРОЦІ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОЦІДИ́ТИСЯ,** ідиться, *док.* 1. Проходити, протікати, цідитися крізь що-небудь (перев. про рідину). *Бадьоро потекли ручайки балками, проціджувалися струмочки під торішнє соняшникове коріння* (Іван Ле); *Відро накрив покупець щільно, ні крапля не проціджується* (В. Барка); *Дощ падав спроквола, проціджувався, немов крізь решето, напочатку схожий на мжичку* (О. Ульяненко); * Образно. *Його охопило відчуття, ніби щось дороге й життєво необхідне вислизає йому з рук і проціджується крізь пальці. То було відчуття порожнечі* (І. Білик); // Проникати, проходити куди-небудь (перев. через вузький отвір, щілину і т. ін.). *Обоє* [чоловіків] *курили. Дим сотався кільцями, проціджуючись у відчинене вікно* (Є. Гуцало); *Жовте проміння процідилося в хату і освітило бліде обличчя Андрія* (М. Стельмах); *Вікна халупи своєї завісила вона щільно, щоб і промінчик на вулицю не процідився* (В. Дрозд).

2. *тільки недок.* Пас. до **проціджувати** 1. *Рибний соус .. робиться так: береться багато дрібної рибки, сіль, це все складається в бочку і виставляється на палюче тайське сонце .. Потім проціджується, кип'ятиться і подається до морепродуктів, м'яса та овочів* (С. Пиркало).

ПРОЦІДИ́ТИ *див.* **проціджувати.**

ПРОЦІДИ́ТИСЯ *див.* **проціджуватися.**

ПРОЦІЛО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **проціл**у**ва́ти.** * Образно. *Довгим, нескінченним зигзагом повторяється якесь вориння. Підійдеш до нього — царинка світло-зелена, вся процілована послідніми відгомонами догоряючого неба* (Г. Хоткевич).

ПРОЦІЛО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОЦІЛУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., розм.* 1. *кого, що, рідко.* Цілувати всіх або багатьох, усе або багато чого-небудь чи в багатьох місцях. *Проціловуючи кожну рисочку на тілі дитини, мати не лише виявляє ніжність і любов, а й лікує своїми поцілунками розбите коліно й порізаний пальчик, понижує жар і додає віри у власні сили в будь-яких випробуваннях* (із журн.); * Образно. *Цигарка — це гра, коли проціловуєш єдину розвагу в неволі* (П. Вольвач).

2. *що і без прям. дод.* Цілуючи, порушувати цілісність чого-небудь. *Мати б'є, то не проб'є, а мачуха цілує, то процілує* (приказка); [Я в д о х а:] *Та годі-бо, ще й щоку процілуєте, буде дірка* (М. Кропивницький); * Образно. *На шибці ясніє цятка. Щось гаряче, щось золоте продирає, прогризає в замурованій шибці дірочки, проціловує* (С. Васильченко).

3. *тільки док.* Цілувати якийсь час. *Учора твердо так, без повороту Промовив: ні, суворий до останку. І цілу ніч під бурю і під сло́ту* [сльоту] *Процілував я оп'янілу бранку* (Олег Ольжич).

ПРОЦІЛУВА́ТИ *див.* **проціло́вувати.**

ПРОЦО́КАТИ, аю, аєш, *док., чим, об що, по чому і без дод., розм.* 1. Док. до **цо́кати**[1]. *З гурту невільників назустріч йому виступив Самуїл .. — Х-хане К-кончак! Х-хане К-кончак! — процокав зубами і низько вклонився. — Дозволь слово мовити!* (В. Малик); — *Т... т... танк! — .. процокав дядько Денис, коли гуркіт і тріск віддалилися, як відкочується на край неба грім* (В. Дрозд); *Вже й ноги останнього коня процокали через місток* (Ю. Яновський); *Андрій повів товаришів .. через село в гори .. Вони процокали своїми колодками по кривій брукованій вуличці, минаючи будинки з сонними вікнами* (П. Загребельний); * Образно. *Процокали в серці секунди* (Д. Кремінь).

2. Поцокати певний час. *Процокати язиком протягом декількох секунд.*

ПРОЦОКОТА́ТИ, кочу́, ко́чеш, **ПРОЦОКОТІ́ТИ,** кочу́, коти́ш, *док.* 1. *чим, по чому.* Док. до **цокота́ти, цокоті́ти.** *Жура процокотіла каблучками по східцях* (М. Олійник); *Процокотіли підкови по дністерському мосту* (А. Хижняк).

2. *що, чим і без дод., розм.* Промовити, цокочучи, цокотячи зубами. — *І чого б я ото бігав так довго, простудитися захотів? — Та нічого не буде, я звиклий, — процокотів зубами із-за комина Василько* (І. Цюпа); — *Що трапилося? — процокотів зубами Боря, виглядаючи з-за спини Андрійка* (О. Бердник); — *Я п-погребу, б-бо з-змерз т-трохи, — процокотів я і взяв весло* (В. Нестайко).

ПРОЦОКОТІ́ТИ *див.* **процокота́ти.**

ПРОЧА́НИН, а, *ч.* Те саме, що **пало́мник.** *Я бачила квітку — з Святої землі Побожні прочани до нас занесли* (Дніпрова Чайка); *Почаївський шлях... Скільки хресних походів пройшло цим шляхом, скільки прочан з близьких і далеких сторін кривавили собі ноги об .. каміння!* (Ю. Мельничук); *Упорядкувавши всі свої справи, він .. перебрався за прочанина, що ходив до Гробу Господнього* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * У порівн. *Ідуть дощі, немов прочани, Лягає небо на горби. Така спокійна і незнана Ця осінь видалась тобі* (П. Гірник); *Рибалки.., наче прочани, щодня встають у сутінках і .. добираються до цього дикого місця* (А. Дністровий).

ПРОЧА́НКА, и, *ж.* Жін. до **проча́нин.** *Кругом його* [нього] *стовпились сільські бабки, прочанки* (І. Нечуй-Левицький); *Богомолка .. єлейним голосом розповідає про те, як колись прочанкою була, і до Єрусалиму ходила, і пуп земний там бачила* (Р. Іваничук); — *Одна стара прочанка — Боже, які вони святі та праведні! — .. навчила мене помічної молитви* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * У порівн. *Верба зігнулась, як стара прочанка* (Л. Костенко).

ПРОЧА́НСТВО, а, *с.* Те саме, що **пало́мництво.** *Прочанство має дві форми: внутрішню (духовно-інтелектуальну, метафізичну) — духовний шлях до Бога, пізнання суті вічного — і зовнішню (просторову, фізичну) — рух до Святих місць* (з наук. літ.); *Зі старозавітних часів Єрусалим є головним об'єктом прочанства* (з рел.-церк. літ.); *За словами М. Дочинця, який приїздив у Чернігів, до Сонцепоклонника, великого Михайла Коцюбинського, святі люди освячують собою землю, на якій живуть, і тому кожен, хто себе поважає і відчуває українцем, неодмінно має вибрати час на прочанство до таких місць* (з газ.).

ПРОЧА́НСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **проча́нин.** *Начерк* [“Жебраки” А. Свидницького] *закінчується сценою пізнавання дитини .. Через кілька літ признає* [шляхтянка] *її покалічену серед старців.., а прочанський натовп, дізнавшися про справу, розправляється з старцями найлютішим самосудом* (М. Зеров); // Такий, як у прочанина. [О ф е л і я *(співає):*] *Чи я милого твого Нині б не вгадала? Патериця, бриль прочанський, На ногах сандалі* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. Стос. до прочанства, пов'язаний з ним. *У дослідженні окреслено еволюцію та визначено основні тенденції в розвитку релігійно-культурної прочанської прози в українській літературі від давніх до новітніх часів* (з наук. літ.).

ПРОЧАХА́ТИ¹, áє, *недок.*, **ПРОЧА́ХТИ, ПРОЧА́ХНУТИ,** хне; *мин. ч.* прочах, ла, ло *і* проча́хнув, нула, ло; *док.* 1. *тільки 1 і 2 ос.* Дуже чахнути *(див.* **ча́хнути²** 1), утрачаючи сили, здоров'я; // *перен.* Заспокоюватися, угамовуватися (перев. про сильні почуття). *Гнів у Марка вже почав прочахати, і в цій історії він зараз уже бачив і смішне* (М. Стельмах); *Полум'яний дід довго не міг прочахнути. Він був пристрасний воїн і випивав після бійки добрий глек холодної води* (О. Довженко); *Як мало змінили її ці три роки! Хіба що змужніла, хіба що в очах Віддавна відомий дитячий неспокій, Прихований глибоко, ще не прочах* (Л. Первомайський); *Коли прочахла гаряча радість зустрічі, академісти вдарилися у богословів та філософію. Почався справжній диспут* (Василь Шевчук); // Згасаючи, поступово тьмяніти (про вогонь). *Жарини світяться, але згодом починають прочахати* (із журн.).

2. Дуже чахнути *(див.* **ча́хнути²** 2), утрачаючи вологу, висихаючи (перев. про землю). *Почекавши, поки земля прочахне, подалась* [Настя] *з дитиною в город одвідати Гната* (М. Коцюбинський); *Теплий ґрунт вже глибоко прочах* (В. Мисик); * Образно. — *Ще не встигла прочахнути земля від турецької війни, а тут знову баталії почалися* (І. Пільгук).

ПРОЧАХА́ТИ², áє, *недок.*, **ПРОЧА́ХТИ, ПРОЧА́ХНУТИ,** хне; *мин. ч.* прочах, ла, ло *і* проча́хнув, нула, ло; *док.* 1. Чахнути *(див.* **ча́хнути³**), холонучи (перев. про страву, їжу). *Вона .. кинула з гарячої пательні восково-жовтий, з коричневою хрусткою оторочкою пшоняник на гірку таких же, що прочахали в широкій тарілці* (Є. Доломан); *Валерик сам варить перлову або пшоняну кашу в чавунці, обгортає чавунець ганчіркою, щоб каша не прочахла, і несе батькові у майстерню* (Д. Ткач); — *Чай прочах!* — *сказав Тарас, сьорбнувши з чашки* (Василь Шевчук).

2. Чахкаючи (у 1 знач.), утрачаючи тепло, охолоджуватися (перев. про машини, механізми). *Прочахав під безпросвітним небом “москвич”* (Є. Пашковський); — *Відпихайся веслом!* — *скомандував Діодор.* — *Якось перегребемося через протоку. Бо мотор ще не прочах...* (П. Загребельний); * Образно. *Безшабашний виріс* [Антось], *севастопольська гауптвахта від нього не прочахала* (О. Гончар).

◊ **[І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х** *і т. ін.) див.* **слід¹.**

ПРОЧА́ХЛИЙ¹, а, е. 1. Дієпр. акт. до **проча́хти¹, проча́хнути¹.** *Мені з Ключарем було затишно, спокійно серед людей на вулиці, посеред хат і садків, посеред розтрушеного над селом духу прочахлого зела* (Р. Федорів); * Образно. *Пряде прочахлий жовтень волокно і стеле сиву марлю над лугами* (Д. Луценко).

2. *у знач. прикм., перен.* Який заспокоївся, угамувався (перев. про сильні почуття). *Не помисли, моя ти порадо, Що до тебе я став не таким, Що вже серце прочахле не радо Й милуванням коханим твоїм* (М. Старицький); *Очі в Клави східні, мигдалеві, в них повно смутку, повно ще не прочахлого горя — видно, набачилась страхіть* (О. Гончар).

ПРОЧА́ХЛИЙ², а, е. Дієпр. акт. до **проча́хти², проча́хнути².** *Човгаючи важкими, збряклими* [набряклими] *ногами до ослона коло прочахлої груби, повільно .. долаючи підлогу, бабця пожаліється на електроплитку* (Є. Пашковський).

ПРОЧА́ХНУТИ¹ *див.* **прочаха́ти¹.**

ПРОЧА́ХНУТИ² *див.* **прочаха́ти².**

ПРОЧА́ХТИ¹ *див.* **прочаха́ти¹.**

ПРОЧА́ХТИ² *див.* **прочаха́ти².**

ПРОЧВАЛА́ТИ¹, áю, áєш, *док., розм.* 1. Док. до **чвала́ти¹.** *Спустілим скотним двором мовчазно прочвалало двоє літніх людей — жінка і сутулий чолов'яга* (І. Волошин); *Знову хтось прочвалав, похрускуючи пришерхлим снігом...* (Василь Шевчук); *Бен Сахл відчув велику втому і тремтіння в колінах. Прочвалав у куток лавки* (Ю. Логвин).

2. Чвалати *(див.* **чвала́ти¹**) якийсь час. * Образно. *Могилка обсипалась, увіходила в землю .. Тут лежала його Катерина Сидорівна, з якою прочвалав він 27 років свого життя* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРОЧВАЛА́ТИ², áю, áєш, *док., розм.* 1. Док. до **чвала́ти².** *Печеніги метнулися вбрід до ріки, Але руські полки брід тельмом прочвалали, Печенігів рубали, топтали й прогнали* (І. Франко); *Чув* [Кирило Іванович], *як їздці прочвалали перед ґанок, як відчинили двері, перейшли сіни і увійшли до світлиці, в котрій він сидів* (Б. Лепкий).

2. Чвалати *(див.* **чвала́ти²**) якийсь час, якусь відстань. *Прочвалавши двадцять тисяч кілометрів по різних географічних довготах, спинились кінь з Султаном на тому ж місці, звідки три з половиною роки тому рушили в похід до Тихого океану* (О. Довженко).

ПРОЧВА́РА, и, *ж., заст.* Почвара. — *Я Тибр старий! — ось придивись. Я тут водою управляю, Тобі я вірно помагаю, Я не прочвара, не упир* (І. Котляревський); *Дон Кіхот скинув очима на носяку Лісового джури.., гадаючи, що то, певне, прочвара якась або людина несьогосвітньої породи* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); — *Вибачай, чоловіче, — одрізав січовик, — хоч мені тебе й жаль, а прочварі, Каїнові, руки не подам і побратимом не буду* (О. Стороженко).

ПРОЧЕКА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, на кого — що.* Почекати (у 1 знач.) певний час. [П а ц і є н т:] *Я дві години прочекав у холі* (А. Кокотюха); *Багато років прочекав* [Оноре де Бальзак] *на смерть чоловіка своєї коханої .. і пережив цього чоловіка всього на кілька років* (Н. Сняданко); *Тої ночі він так і не з'явився, хоч Софія Володимирівна прочекала його аж до ранку* (А. Любка).

ПРОЧЕРГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* Почергувати певний час. *Вдома Артьомов пробув цілий тиждень, увесь час прочергував у лікарні біля хворого сина* (С. Чорнобривець); *Микита Єгорович, прочергувавши другу половину ночі, не міг сидіти за кермом свого горбоконика* (М. Чабанівський).

ПРО́ЧЕРК, у, *ч.* 1. Риска, проведена на чому-небудь. *Сивий господар довго вчитувався у ці позначки на землі. Потім його увагу привернули якісь прочерки на зябі край ділянки* (І. Волошин); * Образно. *На тлі золотих прочерків доріг зносилися темні випростані кипариси* (П. Загребельний).

2. Риска в якому-небудь документі, записі, що означає пропуск, відсутність даних. *Як і було домовлено ще перед висадкою, ми заповнили всі поля в анкетах, за винятком громадянства, де поставили прочерк* (О. Авраменко, В. Авраменко); *У графах, які не заповнюються під час складання протоколу, проставляється прочерк* (з мови документів).

ПРОЧЕРКА́ТИ *див.* **проче́ркувати.**

ПРОЧЕРКНУ́ТИ *див.* **проче́ркувати.**

ПРОЧЕ́РКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проче́ркувати.** *Важлива вимога до складання документа — прочеркування вільних рядків* (з навч. літ.).

ПРОЧЕ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОЧЕРКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *рідко* **ПРОЧЕРКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Черка́ючи (у 1, 2 знач.) по чому-небудь, проводити риску, лінію і т. ін., залишати слід. *Характерною особливістю сох, функціонально близьких до рала, є те, що вони не підрізують ґрунт, а борознують його — дряпають і прочеркують* (з наук.-попул. літ.); *Блискавка прочеркнула небо;* * Образно. *І зірка, яка в неї на ріжечку хустини, і ті, якими позастібувана, ніби шептали, прочеркуючи: — Зачекай...* (Б. Харчук).

2. Робити прочерк (у 2 знач.) у якому-небудь документі, записі. *Заповнення первинних документів має забезпечити запобігання несанкціонованим і непомітним виправленням, тому в документах обов'язково прочеркують вільні рядки* (з навч. літ.); *Під час оформлення інвентаризаційного опису незаповнені рядки наприкінці сторінок слід прочеркнути* (із журн.).

ПРОЧЕ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прочеса́ти.** *За два кроки від Надійки підводився з сідла Тиміш, без кепки, з цілою копицею прочесаного вітром, вицвілого на сонці, майже білого волосся* (Д. Бедзик); *Погода видалася чудова. По небу, наче прочесаному щіткою, плило кілька продовгуватих білястих хмар* (І. Дзюб, пер. з тв. Х. Муракамі); *Машина для валяння складається з двох важких рифлених плит, між якими міститься настил із прочесаних волокон, що піддається тертю й високому тиску і звалюється* (з навч. літ.); * Образно. *Узлісся, наскрізь промите дощем та прочесане вітром, гривасто розгойдувалося, ніби голови коней у степу* (В. Дрозд); // **проче́сано,** *безос. пред. У пошуках зниклої людини прочесано територію загальною площею 80 гектарів* (з газ.).

ПРОЧЕСА́ТИ *див.* **прочі́сувати.**

ПРОЧЕСА́ТИСЯ *див.* **прочі́суватися.**

ПРОЧИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОЧНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **прокида́тися** 1. *Івась Удовиченко од сна* [сну] *прочинає, По світлиці поглядає* (з думи); *То вона од сна* [сну] *прочинала* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОЧИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОЧНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., розм., рідко.* 1. Те саме, що **прокида́тися.** *На другий день, ще він не прочинавсь, а тут йому уже й несуть чаю* (П. Куліш); *Собаки брешуть; я прочнувся: Знадвору шемріт доліта...* (П. Грабовський); * Образно. *Любов і ненависть прочнулись* (І. Котляревський).

2. *перев. док.* Приходити до пам'яті; опам'ятовуватися, притомніти. *Упала додолу, непритомна. Прочнулася Маруся в Горпининій хаті на полу* (Б. Грінченко); *Світ пішов кругом... Як прочнулась я — так само: постріли!.. село в огні!..* (П. Тичина); *Він упав додолу, на якусь мить утратив свідомість, бо коли прочнувся, довкруг панував морок і тиша* (І. Білик); *Як .. буря трохи вщухла, дівчина прочнулася з зомління* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОЧИ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прочини́ти.** *Брама була не тільки не замкнена, а навіть трохи прочинена* (М. Старицький); *Крізь злегка прочинені двері чути, як хтось помішує ложечкою в склянці чай* (Ю. Збанацький); *У прочинене вікно влітав шум розбурханих вітром дерев, гілки тріпотіли* (Ю. Винничук); * Образно. *Знову долі непрозоре віко Прочинене — з глибин самі піраньї* (Е. Андієвська); *Пройди крізь сто дверей, устяж прочинених, здолай стонадцять моторошних бід* (В. Стус); // **прочи́нено,** *безос. пред. В просторній* [просторій] *жовтій кімнаті .. на одній стороні двері прочинено* (В. Барка); *Вийшов* [Олізар] *у сіни з грубами по боках — сінешні двері, а були вони на важких залізних шпугах, було прочинено* (Валерій Шевчук).

ПРОЧИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прочини́ти** і **прочини́тися.** *В організації денного сну дітей у груповій кімнаті дитсадка важливим є прочинення кватирки через п'ятнадцять хвилин після того, як засинає остання дитина* (з навч. літ.).

ПРОЧИНИ́ТИ *див.* **прочиня́ти.**

ПРОЧИНИ́ТИСЯ *див.* **прочиня́тися.**

ПРОЧИНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОЧИНИ́ТИ,** иню́, и́ниш, *док., що.* 1. Відчиняти трохи, не зовсім. *Стара їмость входила пару разів, тихо, тихесенько прочиняючи двері* (Г. Хоткевич); *Круть несміливо прочиняє двері, заглядає. Не зразу наважується ввійти* (О. Підсуха); *Поволі, по сантиметрові, Расмус почав прочиняти двері* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *Василько потихеньку відсунув засувець на бокових дверцятах, трошки прочинив їх* (П. Панч); — *Ходіть уже обідати! — покликала огрядна літня куховарка, ледь прочинивши двері кабінету* (Василь Шевчук).

2. *розм.* Те саме, що **розчиня́ти**[1] 1. — *Двері ширшенько прочиняє* [лакей], *щоб не зачепився, буває, пан* (Б. Грінченко); *Лиш домовик давився сміхом, немов звертаючись до дня: — Коли приходить гостре лихо, то двері навстіж прочиняй* (П. Мовчан); *Жінки прочинили в кухні двері навстіж, бо там від печі з короваєм дихала страшенна задуха* (Ю. Смолич); *Широко прочинив* [адвокат] *вікно у спальні, так само — в залі, зробивши протяг* (А. Кокотюха); * Образно. *Ти знову в сни мої заходиш, вельможно мури прочиняєш всі — і золоті, брунатні, карі очі йдуть зовсібіч на мене. І беруть у свій полон* (В. Стус).

ПРОЧИНЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ПРОЧИНИ́ТИСЯ,** чи́ниться, *док.* 1. Відчинятися трохи, не зовсім. *Із часу до часу прочиняються двері ошатненько, вигляне ласкаве, невпокійне обличчя з білою бородою* (Марко Вовчок); *Двері трохи прочиняються* (В. Собко); *Скреготнув ключ у замку, і двері трошки, на вузеньку щілинку, прочинилися* (В. Козаченко); *Трухлява віконниця відчинилась, або, точніше, прочинилась і враз зачинилася знову* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); * Образно. *Я просто спокійна, я відчуваю.., що зараз ворота до вищої правди, можливо, трохи прочинилися* (І. Карпа).

2. *розм.* Те саме, що **розчиня́тися**[1] 1. *Прочиняються двері, і миттю вскакують до теплушки Панько й Микита* (Ю. Яновський); *Двері в школі прочинилися, і звідтіля, товплячись і на ходу одягаючись, висипали на двір школярі* (С. Васильченко); *Перед ними прочинилася тяжка хвіртка з маленьким заґратованим віконцем* (І. Микитенко); *Герцог .. потягнув за сталеве кільце. Двері прочинилися* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *тільки недок.* Пас. до **прочиня́ти.** *Двері риплять, прочиняються протягом; важко зупиняються, розгойдуючись на завісах* (О. Ульяненко).

ПРОЧИ́СТИТИ *див.* **прочища́ти.**

ПРОЧИ́СТИТИСЯ *див.* **прочища́тися.**

ПРОЧИ́СТКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **прочища́ння, прочи́щення.** *Як тільки жильці отелю полягають спати, починається поправка і прочистка водопроводів* (Леся Українка); *Ліщина така, що не пролізти, треба прочистку зробити* (О. Донченко); *По-хазяйському ці люди радилися між собою, як би швидше в лісі зробити прочистку і забезпечити бідноту дровами* (А. Шиян).

2. *перен.* Те саме, що **чи́стка** 2. *Цю ніч буде генеральна інспекція й прочистка. Можливі ексцеси деяких відділів* (В. Винниченко).

ПРОЧИ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прочита́ти.** *Ватажки .. гуртка іноді прибирали собі назви найулюбленіших школярами героїв з прочитаних романів і повістей* (С. Васильченко); *Якось на уроці рідної мови він викликав мене розповісти прочитаний дома твір* (Л. Смілянський); *У кожен прочитаний рядок тендітна дівчина .. вкладала частину своєї доброти* (С. Талан); *— Можу вам прочитати виписку з наказу по армії, який був прочитаний по всіх частинах* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // **прочи́тано,** *безос. пред. "Я все одно допишу цього листа до останніх трьох крапок, бо я переконана, що його все одно буде прочитано"* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **прочи́тане,** ного, *с.* Те, що хто-небудь прочитав. *Любить він читати про якісь пригоди й героїчні вчинки відважних людей, а тоді довго передумує прочитане* (О. Донченко); *Ми губилися серед .. купи розрізнених фактів і вже не знали, чому з прочитаного вірити, а чому — ні* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПРОЧИТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прочита́ти.** *Брус після прочитання не спішив підписувати і заповняти анкету* (Т. Осьмачка); *Солдат шарпнув документ, обдивився з усіх боків, як щось брудне й таке, що зовсім не вимагає прочитання* (Ю. Яновський); *Після прочитання* [повісті] *серед слухачів виникла цікава бесіда* (Д. Бедзик); *— Суду треба порадитися, — оголосив старший лавник. — .. Для прочитання вироку вас закличемо* (Валерій Шевчук); *Святий Павло .. совершав* [творив] *щодень по триста молитов і, щоб не збитися з ліку, клав за пазуху триста камінців, викидаючи по одному після прочитання молитви* (П. Загребельний); *— Ми маємо вченого, який .. працює над прочитанням рунічного письма* (Р. Іваничук).

ПРОЧИТА́ТИ *див.* **прочи́тувати.**

ПРОЧИТА́ТИСЯ *див.* **прочи́туватися.**

ПРОЧИ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прочи́тувати.** *Від першого до останнього тобою написаного рядка всі вони були рівно й дбайливо накреслені, стримані і ясно прочитувані* (М. Бажан); *"Швидкий імпровізований коментар до прочитуваного матеріалу лише збагатить і емоційно підсилить Ваш виступ"* (Ю. Андрухович); // **прочи́тувано,** *безос. пред. Матеріал* [збірки про дітей в українському селі] *збирано на досить тісній території містечка Суботова і сусідніх слобід .. На гуртових сходинах усі такі записки ще раз прочитувано .. і аж тоді заношено* [занесено] *в книгу* (І. Франко); // *у знач. ім.* **прочи́туване,** ного, *с.* Те, що хто-небудь прочитує. *Голосне виразне читання сприяє кращому усвідомленню прочитуваного, посилює виховний та естетичний уплив на слухачів* (з навч. літ.); *Читаючи книжку, можна по-різному уявляти і проживати прочитуване* (із журн.).

ПРОЧИ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прочи́тувати.** *Подаю громаді своїї уваги про деяких писателів "москвофільського" напрямку .. з тим, щоб заохотити інших до пильнішого, уважнішого і критичнішого прочитування їх писань* (І. Франко).

ПРОЧИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОЧИТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що і без прям. дод.* Сприймати що-небудь написане, надруковане, читаючи вголос або про себе. *Демид склав одно, друге коротке слово. Андрій прочитував* (Б. Грінченко); *Пив* [Лукаш] *чарку за чаркою і, прочитуючи останні рядки, майже після кожного речення ронив сльози* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Хо наблизився, глянув на табличку й прочитав: "Школа"* (М. Коцюбинський); *Дістав* [Чубенко] *з кишені маленьку книжечку, .. трохи погортав і, складаючи слово до слова, прочитав записане його рукою* (Ю. Яновський); * Образно. *Він ніколи не казав прямо, але всі присутні легко прочитували прозорі письмена його прихованих натяків* (П. Загребельний); // *що, про що.* Знайомитися з чим-небудь, читаючи. *Він прочитував щодня всі газети, видавані в Галичині, щоб проінформуватися про настрій у краю* (І. Франко); *Я багато писав, прочитував сотні сторінок на день* (Ю. Андрухович); *Так дід колись розказував, Нехай здоров буде! А я за ним. Не знав старий, Що письменні люде* [люди] *Тії речі прочитають* (Т. Шевченко); *Пишу я, брате, вірші на дозвіллі; А ти їх часом тихо прочитай І пригадай — що знаєш, пригадай* (М. Рильський); *Палагнюк узяв факс. Мовчки прочитав* (О. Чорногуз); // *що, про що.* Знайомити когось зі змістом чого-небудь написаного, надрукованого, читаючи вголос. *Він прочитував цілу газету від заголовка аж до оповісток. Та й читальники слухали терпеливо від початку до кінця* (Л. Мартович); *Ось прочитали про вину Жукову... Ось оддали йому щось у руки .. — і Жук вийшов з гімназії* (Панас Мирний); *Взяв* [Криса] *кілька книжок зі столика і поклав перед Ольгою. — Може, прочитати вам що?* (М. Яцків); *Палійчук прочитав приговор* (М. Стельмах).

2. *перев. док., що.* Усно передавати, викладати зміст чого-небудь слухачам. *Року 1895 він* [І. Франко] *блискуче прочитав у Львівському університеті вступну лекцію на тему "Наймичка" Тараса Шевченка* (М. Коцюбинський); [Т е з е й:] *Деметрію, іди зі мною, І ти, Егею, теж. На самоті Я вам свою науку прочитаю* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); // Виголошувати напам'ять, уголос (вірш, молитву і т. ін.). *Вона прочитувала довгі літанії та антифони* [молитви] *(так їй порадила Зоня)* (Леся Українка); *Еней, молитву прочитавши І шапку цупко підв'язавши, В лісную гущу і пішов* (І. Котляревський); *— Ну, годі шматувати вам нерви! Прочитаю вам один вірш веселіший, хоч і написаний він теж в казематі* (З. Тулуб); *— Ти теж помолися на ніч. Прочитай вечірню молитву. — Я знаю тільки "Отче наш". — Тоді повторюй за мною...* (В. Шкляр).

3. *що, кому і без дод., розм.* Виголошувати повчання, догану і т. ін.; вичитувати (у 4 знач.). *Він прочитав мені .. невеличку лекційку про потребу плановості в житті людини* (Ірина Вільде); *Білобровий німчик Макс прочитав мені новий урок: накази можуть виходити не тільки від серця* (І. Білик).

4. *що.* Сприймати значення, зміст яких-небудь умовних позначок, шифрів і т. ін. *Від мене чекають люди чародійства .. Беру долоню і вдивляюся в мереживо ліній, ніби щось прочитую там* (М. Дочинець); *Світла ще досить, щоб можна прочитати ту азбуку з крапок-тире, і Петро її читає вільно, як звичайнісінький текст* (О. Гончар); // *кого, що.* Розкривати, сприймати внутрішній смисл кого-, чого-небудь. *Кожна доба заново прочитує Шевченка. І кожен, хто відчуває себе українцем, потребує осмислити Шевченка для себе* (І. Дзюба); — *Нехай вона й надалі спить. Нехай дивиться свої видіння, ми ж їх будемо прочитувати* (Н. Околітенко); // *перен.* Дізнаватися про чиїсь переживання, почуття (перев. з виразу очей, обличчя і т. ін.). *Вона прочитувала на його обличчі безмежну щирість, і відчай, і страх того, що його слова зрозуміють неправильно* (Ю. Мушкетик); — *Я одразу прочитав і втямив той символ, що загадочно* [загадково] *блиснув тоді в твоїх оченятах* (І. Нечуй-Левицький); — *О, коли б твої очі сягнули В серце моє, — вони б там прочитали тривогу за сина!* (М. Зеров); *Антіной немов прочитав її думку* (Н. Королева); *Аби вона уміла читати здивування, то неодмінно б прочитала солодкий переляк, подив і захоплення, а можливо, ще щось на цьому чистому рожевому, майже жіночому обличчі* (О. Ульяненко).

5. *тільки док., кого, що і без прям. дод.* Почитати (див. **почита́ти**[1] 2) певний час. *Прочитати молитви протягом години.*

◊ **Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) моли́тву** *див.* **чита́ти; Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль)** *див.* **чита́ти; Чита́ти / прочита́ти між (помі́ж) рядка́ми (рядкі́в)** *див.* **чита́ти; Чита́ти / прочита́ти про́повідь (ле́кції, ле́кцію)** *див.* **чита́ти.**

ПРОЧИ́ТУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ПРОЧИТА́ТИСЯ,** а́ється, *док.* 1. Сприйматися під час читання (про що-небудь написане, надруковане). — *Людські невідкладні справи — то тіні Божеських справ, темні знаки письмен, що легко не прочитуються, — мовила цариця* (М. Василенко); *Несподівано добра річ* ["Київ" Г. Логвина]. *Вона прочитається українцями поза межами України, вона вразить їх: українськість Києва, європейськість України* (Олекса Ізарський); *Ворожіння на книжках завжди приносило однозначний ефект: яку сторінку і який рядок, байдуже згори чи знизу, на ній не загадуй, завжди прочитається що-небудь типу "Вже Бог кладе мене, мов скрипку, до футляра"* (Ю. Андрухович).

2. *перен.* Читатися (у 3 знач.), виявляючись у чому-небудь, за якимись ознаками і т. ін. (перев. про почуття, думки). *У Сіркових очах прочитувалася непохитна воля* (Ю. Мушкетик); *На обличчі кожного юнака прочитувалася готовність віддати життя за матір-Україну* (М. Андрусяк); *Вона не припускала, що одного разу фальшиві продуктові картки отоварить сама. Уявляла наслідки, чудово уявляла — руки проти волі затрусилися. Переляк прочитався на обличчі* (А. Кокотюха).

3. *тільки недок.* Пас. до **прочи́тувати** 1–4. *Книга друкована прочитується швидше, аніж електронна: науковими дослідженнями доведено, що швидкість читання електронної версії на 25 % нижча* (з наук.-попул. літ.); *Біда починається, коли поетичне інакомовлення прочитується в політично небажаному, небезпечному для поета сенсі, ставиться йому в провину* (М. Драй-Хмара).

ПРОЧИЩА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прочища́ти.** *Пожежники закінчили інженерні заходи з відкачування води й прочищання стічних дренажних систем* (з газ.).

ПРОЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОЧИ́СТИТИ,** и́щу, и́стиш, *док.* 1. *що.* Звільняти який-небудь отвір, якесь заглиблення тощо від бруду, сміття і т. ін.; чистити (у 1 знач.). *Один з розбійників прочищає пістолет* (С. Васильченко); *Буено прочищає карбюратор і розповідає Матвієві якусь кумедну історію* (І. Білик); *Приніс* [Іван] *води, запалив у печі, прочистивши перед тим димар* (В. Гжицький); *Софія .. полагодила крани на кухні, прочистила каналізацію* (В. Яворівський); * Образно. *Фантастична література добре прочищає старечий мозок — як мандрівка в молодість* (Ю. Смолич); [А в т о л і к:] *Короля нині нема в палаці. Він тільки що зійшов на новий корабель, аби розвіятися й прочистити душу від смутку* (В. Коптілов, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *що.* Звільняючи, розчищаючи від чого-небудь, робити прохідним (шлях, стежку і т. ін.). *З великим зусиллям, прочищаючи та ламаючи віти, доїхав Королевич до невеличкої поляни* (М. Івченко); *Ничипір взявся за лопату і став прочищати стежку, відкидаючи набік сніг* (Н. Рибак); *Онися скопала цілину довгою смужкою, засіяла квітками й звеліла Моссаковському прочистити туди доріжку* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Яка примхлива доля! Вороги своїми руками прочищають йому шлях до влади! Спочатку уруси прибрали Коб'яка.., а тепер поставили перед ним на коліна сильного і гордого Кзу* (В. Малик); // Прополюючи або вирубуючи, звільняти від зайвих рослин; проріджувати. *Приходили з дорослими діти, оглядали, прочищали свої посадки* (О. Іваненко); *Колись за парком пильнували спеціальні господарські служби — збирали сміття, обрізали кущі та гілки, стригли траву, прочищали зарості* (А. Дністровий); * Образно. *Він .. скрупульозно переглядав теми молодших науковців і аспірантів, прочищав їх, немов захаращений молодий ліс* (Ю. Мушкетик); // Звільняти від людей, тварин, засобів транспорту прохід, дорогу кудись. *Загони Вишневецького одчайдушно пробивалися до лісу, ціною сотнів* [сотень] *трупів прочищали відступ усьому війську* (Іван Ле); *Їдуть наші прочани по тих закоулках* [завулках], *аж дивляться, — посеред улиці збились вози у купу. Шрам послав сина прочистити дорогу* (П. Куліш).

3. *тільки док., що.* Чистити якийсь час. *Прочистити сніг надворі протягом години.*

4. *кого, що, перен., розм.* Проводити прочистку (у 2 знач.). — *Сьогодні мають "прочищати" Костянтинівку. Коли можете — врятуйте людей* (М. Стельмах); *Його .. аж до останнього дня чистки не викликали. Прочистили вже всіх .. Микола Степанович лишився один не чищений* (Б. Антоненко-Давидович).

◊ **(1) Прочища́ти / прочи́стити го́рло** — відкашлюватися, прокашлюватися. *У Терезки за спиною хтось кахикнув, наче прочищаючи горло перед тим, як щось сказати* (М. Томчаній); *Від Германової історії мені незатишно. Я прочищаю горло і озиваюсь .. Мій голос на диво здавлений* (Любко Дереш); *Лажечников прочистив коротким покашлюванням несподівано захрипле горло* (Л. Первомайський); **(2) Прочища́ти / прочи́стити о́чі** — допомагати комусь помітити або зрозуміти що-небудь. — *Куди мене завів? — Так ми ж із городів зайшли. Бур'яни — хат не видно. — То, може, тобі очі прочистить? — сердито хекав Кир у спину Йоньці* (Григорій Тютюнник).

ПРОЧИЩА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ПРОЧИ́СТИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати чистим, вільним від чого-небудь. *Випийте кубочок меду, то горло й прочиститься* (Сл. Б. Грінченка); *Сльота припинилася, небо прочистилося, лиш час до часу налітали ще хмари невеличкі* (Л. Мартович); *Мордко .. напоумив мене: — Дай свіжій воді прочиститися, а тоді задобри її* (М. Дочинець); * Образно. *Голова прочищається, і є час на спомини* (Валерій Шевчук); *Історія — це шлях у невідомість. Нівроку, довгий. Вже ж не безконечний. У Людства причащається свідомість. У Людства прочищається кишечник* (О. Ірванець).

2. *тільки недок.* Пас. до **прочища́ти.** *Болото під черевиками .. Переправи в холодній воді. Гнійні рани прочищаються брудними пальцями. Обдерті вояки* (Т. Прохасько).

ПРОЧИ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прочи́стити.** — *Як це могло статись? — роздумував Черниш, неквапом збираючи прочищений пістолет* (О. Гончар); *За прочищений лаз мені обіцяли пожалувати десять срібних* (М. Дочинець); *Попід уликами вилися прочищені стежки* (І. Нечуй-Левицький); *Вони повільно йшли по засипаних снігом, але ретельно прочищених доріжках парку* (Валерій Шевчук); *Перед полуднем широкий, чотирикутний майдан, на якому крутилося дві сотні козаків, був уже прочищений* (О. Маковей); // **прочи́щено,** *безос. пред. В Озерному краї .. загати у підземних річках прочищено* (Ю. Покальчук); *Сердився* [князь], *що не прочищено головної вулиці* (Б. Лепкий).

ПРОЧИ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прочи́стити** і **прочи́ститися.** *Для прочищення каналізації використовують лужні й кислотні хімічні препарати* (з навч. літ.); *Прочищення вулиць і доріг комунальної власності здійснюють силами наявної техніки на території громади* (з газ.); * Образно. *У морозні дні перед обіднею або й вечернею о. Федір підходив інколи до шафи і вихиляв келишок — для прочищення голосу і кращого настрою* (С. Скляренко).

ПРОЧІ́С, чо́су, *ч.*, *спец.* 1. Дія за знач. **прочеса́ти** і **прочі́сувати** і результат цієї дії. *Льняну паклю виготовляють щільним прочосом натурального волокна на кардочесальній машині* (з навч. літ.).

2. *геол.* Вертикальна смуга на залісненому гірському схилі, позбавлена деревної рослинності, вибита лавинами. *Лавинний прочіс завдовжки 1250–1300 метрів мав ширину 80–120 метрів і завершувався конусом виносу з повалених дерев, дрібнозему і брил каміння* (з наук. літ.).

ПРОЧІ́СУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до прочісування, пов'язаний з ним. *Прочісувальні елементи в чесальній машині відділяють короткі волокна, пух та сміттєві домішки, транспортуючи їх до всмоктувального пристрою* (з навч. літ.).

ПРОЧІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прочі́сувати.** *Перукарський гребінець — необхідний інструмент для поділу та прочісування волосся під час стрижки й фарбування, для створення зачіски* (з мови реклами); — *Значить, починаємо діяти, товариші партизани! Моє рішення таке: розгортаймося на прочісування лісу* (Іван Ле); *Валерій з нетерпінням чекав початку операції — прочісування бухти* (В. Єшкілєв).

ПРОЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОЧЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док.*, *що.* 1. Розчісувати в певному напрямі. *Сів* [Кадук], *спершись на лікті, час від часу нагинаючи лобасту голову, прочісуючи її всіма пальцями обох рук* (Д. Бедзик); *Хелена .. підносить руку до свого волосся і починає прочісувати його розчепіреною п'ятірнею* (І. Роздобудько); *Він зупинився перед великим стінним дзеркалом, оглянув себе, поправив чуприну пальцями — ніби солом'яний віхоть граблями прочесав* (М. М. Тарновський); * Образно. *Легкий вітерець зі слабким шелестом прочісував гущавину* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); // Чесанням очищати, вирівнювати, готувати до прядіння (волокно). *Лляну пряжу отримують з рослинних волокон, які після повного висихання розм'якшують, розтирають, прочісують на льоночесальних машинах і фарбують* (з наук.-попул. літ.); *На камвольно-суконних комбінатах (фабриках) прочісують вовну, прядуть її, виготовляють тканини* (з навч. літ.).

2. *перен.* Детально оглядати, обстежувати яку-небудь місцевість, щоб знайти, спіймати когось. *Полковник Пшелуський, аби вислужитись, прочісував села і містечка, вишукував прихильників Довбушевих* (В. Гжицький); *Охоронці боялися нападу партизанів. Ті, що по боках, пильно прочісували очима придорожні зарості, тримаючи автомати напоготові* (М. Андрусяк); *Жовніри обступлять його* [лісок] *з усіх боків, прочешуть, як гарна господиня куделю — до останньої ниточки* (Ю. Мушкетик); — *Шукайте, а без Оксани не повертайтесь! До самої Січі степи прочешіть! Видра казав, що вони на Січ подалися* (В. Чемерис); // *також чим і без дод.* Обстрілювати певну місцевість, ціль і т. ін. *На Житомирському шосе зранену, виснажену колону наших військ і біженців .. перейняли фашистські "юнкерси", закидали бомбами, прочісували кулеметами* (М. Малиновська); *Переслідувачам лінько було спускатися на заболочене дно яру. Вони методично прочесали його довгими автоматними чергами* (М. Андрусяк).

ПРОЧІ́СУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ПРОЧЕСА́ТИСЯ,** е́шеться, *док.* 1. Розчісуватися в певному напрямі. *Пасма волосся добре прочешуться після миття пом'якшувальним шампунем* (з мови реклами).

2. *тільки недок.* Пас. до **прочі́сувати.** *Для кашемірових виробів шерсть монгольських кіз багаторазово прочісується й сортується* (з навч. літ.); *Під час антитерористичної операції прочісувалася територія самовільно захоплених земельних ділянок поблизу селища* (з газ.); * Образно. — *Поріділи, дуже поріділи наші сили. Через які гребінці прочісувалися, через які сита пересівалися. Але ті, що втрималися, — путящі робітнички* (М. Стельмах).

ПРОЧІ́СУВАЧ, а, *ч.* 1. Апарат (у 1 знач.) для прочісування. *На сучасних чесальних машинах установлено живильний бункер підвищеної місткості (до 5 м^3), а також збільшено потужність попереднього прочісувача* (з наук.-техн. літ.).

2. *рідко.* Той, хто прочісує що-небудь. *Він заповзятий прочісувач пляжів і відшукав там чимало дрібничок* (із журн.).

ПРОЧНУ́ТИ *див.* **прочина́ти.**

ПРОЧНУ́ТИСЯ *див.* **прочина́тися.**

ПРОЧО́ВГАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прочо́вгати** 1, 2. *І вицвілий кептар, і прочовгані постоли неначе зрослися з бабусею* (П. Воронько); *З острахом і радістю я підіймаюся прочовганими металевими східцями на другий поверх* (М. Стельмах); // **прочо́вгано,** *безос. пред. Скільки підошв стоптано, прочовгано й протерто?!* (із журн.).

ПРОЧО́ВГАТИ, аю, аєш, *док.*, *розм.* 1. *що.* Човгаючи, протерти підошву, взуття і т. ін.; протоптати (у 2 знач.). — *Кум Денис не того?.. — Хто його зна. Піди — підметки не прочовгаєш* (М. Стельмах).

2. *що.* Зіпсувати тривалим ходінням, танцями. *Прочовгати підлогу.*

3. Пройти човгаючи. *Старий Лейба прочовгав пантофлями з чайником у руці* (Ю. Смолич); *На зайця по чорнотропу дід може прочовгати отак кілометрів п'ятдесят — і хоч би що* (В. Нестайко); *Семен важко підвівся з ліжка, прочовгав до вікна, закурив* (В. Дрозд); * Образно. *По його душі прочовгало стільки підошов, стільки на неї впало злих слів, зневажливих поглядів, презирства, як тільки вона й витримала* (Ю. Мушкетик).

4. Почовгати (у 1 знач.) певний час. *Прочовгати лісом кілька годин.*

ПРОЧУВА́ННЯ, я, *с., діал.* 1. Дія і стан за знач. **прочува́ти** 2. *Стискав у мене серце жах, Грозило щось, мов прочування смерті* (І. Франко); *Більшість не зайнятого цілеспрямованим обдумуванням чи прочуванням часу вона з радістю викидає на думки про те, що скаже друзям, коли ті зустрінуть її в аеропорту* (І. Карпа); *Ніжне моє співання дасть, мов сузір'я рій, вічності прочування* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

2. Те саме, що **прочуття́** 2. *Розмова з Горпиною зробила на гетьмана гнітюче враження. Якесь прикре прочування відозвалось* (А. Чайковський).

ПРОЧУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОЧУ́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що, про що і без дод., розм.* Дізнаватися з чуток. *До неї — прочували ми глухо — залицявсь .. сотник, старий Байдак* (П. Куліш); *Почув служка, що князь прибув, миттю кинувся ворота відчиняти, придивлявся підсліпуватими очима до князя, про якого прочував багато* (А. Хижняк); *Прочули одрадяни, що панич вернувся з далеких країв і буде в Одраді* (Панас Мирний); *Вона прочула про битву .. на мосту, і її серце говорило, що Зінько там* (Леся Українка); [П е т р у ч ч о:] *Прочувши про красу велику, розум, Доброзвичайність і дівочу скромність, Ласкаву вдачу вашої дочки, Наважився оце до вас приїхать* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); // *тільки док., що, заст.* Почути (у 1 знач.). *Катря, прочувши ласкавий голос материн, опам'яталася* (Л. Яновська); — *Або ти віддаєш нам дівчину, або... — і він націлив рушницю прямо в груди інженера. Раптом ми прочули зойк, сповнений відчаю* (Д. Білий).

2. *що, діал.* Передчувати, відчувати (у 3 знач.) що-небудь. *Ішли* [Євгеній і Регіна] *ще хвилину, розмовляючи свобідно, навіть не прочуваючи, що се їх остатня розмова* (І. Франко); *Даремно маршалок заспокоював гостей. Тепер уже всі, не тільки молода, прочували лихо* (В. Гжицький); *В інші думки я поринув, лихе прочуваючи серцем* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Старий неначе прочув мою прикрість* (М. Дочинець).

ПРОЧУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПРОЧУ́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **чу́тися** 1. *Ставали йому перед очима ті каліки-втікачі, прочувались зойки катованого народу...* (А. Чайковський); *Безнадійний, покірний сум, примирення з усім на світі прочувалися в його рівному голосі* (З. Тулуб); *Коли ж прочувся Остапів голос, й усі козацькії голови піднеслися, усі козаки насторожилися* (Марко Вовчок); // Бути помітним, виявлятися, спостерігатися; відчуватися. *Ознаки глухого конфлікту між братами прочуваються ще тоді навіть, коли вони не скінчили були свого літературного співробітництва й не поховали в минулому "братської спілки" — Мирний — Білик* (С. Єфремов); *Крутилися сині корсетки й зелені сукні: всі були поважні й надихнуті, як і музики, а в їхніх рухах прочувалася трохи неприродна завченість* (Валерій Шевчук); // *безос. Не тільки прочувалося, а видно було, що терпіння семінарських бібліотекарів і навіть студентів-германістів добігало до кінця* (Олекса Ізарський).

2. *заст.* Прокидатися. *Уночі прочувається Оксана, усі добре сплять...* (Г. Квітка-Основ'яненко); [М а л а х і й:] *Увійде* [голова], *торкнеться булавою й спита: хто ти, громадянко, що прийшла й заснула?* [Б а б а *(прочулася):*] *Агапія Савчиха я! Підбилася, голубе, — йду в Єрусалим* (М. Куліш); // Опам'ятовуватися, притомніти. [Я к и м:] *Золотницький шаблею мене по голові вдарив... Я впав і більше не пам'ятав нічого .. Прочувся я вже вночі з холоду...* (Б. Грінченко).

ПРОЧУ́МАТИ, аю, аєш, *док., розм.* 1. *кого.* Привести до пам'яті. *Він тримав її* [анкету] *перед очима з таким виглядом, який мають дуже втомлені люди, що візьмуть щось робити і закам'яніють на тім бажанні, аж поки хтось не прочумає* (Т. Осьмачка); — *Тепер, пане дяче, хутенько вдягайся і кивай п'ятами, бо зараз ота бісова нишпорка Гапка сюди примчить. Такі розсудні слова цілком прочумали дяка* (Валерій Шевчук); * Образно. *Генерал прочумав піщан перший. — Тепер уже ви не козаки, — сказав він, зібравши громаду* (Панас Мирний).

2. Те саме, що **прочу́матися.** *Довго ним термосив* [Чаплінський], *поки Оржеховський прочумав. — Що сталося? Чого не даєш спати?* (А. Чайковський); *Я не знаю: чи спав тоді, чи не спав. Не відаю: чи в непам'ять запав, чи привиддя мене відвідало. Не знаю, як усе це зникло, де поділося: отой звір чорний.., отой велетень, але слова його, прочумавши, пам'ятав* (Валерій Шевчук).

ПРОЧУ́МАТИСЯ *див.* **прочу́муватися.**

ПРОЧУ́МУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОЧУ́МАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Приходити до пам'яті. — *Чого це вони говорять, неначе три дні не їли або три дні пили та це тільки що прочумуються на похмілля* (І. Нечуй-Левицький); *Зненацька прочумується* [Купріян] *від гамору і довго не може зрозуміти, що то за гомін* (Григорій Тютюнник); *Родіон .. зачав злегка термосити сплячу пророчицю за барки, гукаючи: — Вставай! Прочумуйся! Під'їжджаємо!* (Г. Тарасюк); *Еней прочумався, проспався І голодранців позбирав* (І. Котляревський); *Повилазили сіроми з земляночки, неначе ті бабаки, і довго протирали очі, поки не прочумались* (О. Стороженко); * Образно. *Матеріали етнографічні пришлю (їх небагато) — дайте тільки хоч трохи прочуматись по хоробі* (М. Коцюбинський).

ПРОЧУ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОЧУ́НЯТИ,** яю, яєш, *док., розм.* Те саме, що **очу́нювати.** *Коли прочунював після того сну, в очах його з'являлися сльози безсилі, він тихо казав: — Найболючіше — отримати рану від ближнього...* (І. Білик); — *Та я б руки під нього підложила, щоб видужав, та вік би весь не спала, за ним би дивилась, аби прочуняв* (Ю. Збанацький); *Жовніри принесли води й поливали Ґалаґанові на голову доти, поки він не прочуняв* (А. Кащенко); *Спав він день і ніч, а потім ще пів дня, а потім, трохи прочунявши, ще одну ніч, аж нарешті розбудив його сердюк, щоб привести до школи на допит* (Валерій Шевчук); *Марія прочуняла з пісну-споминів, заломила руки та й кричала: — Діти мої, сини мої, де ваші кістки білі?* (В. Стефаник); *Те, що справді зі мною було, здалось мені маренням, і я подумав: ось прочуняю і побачу себе в своїй хаті* (І. Муратов); * Образно. *Світ спить у діжці й досі не прочуняв* (Е. Андієвська).

ПРОЧУ́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ПРОЧУ́НЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *док., розм.* Те саме, що **прочу́нювати.** *Коли котрогось із псів кусала змія, то дідо Земко дрібнив плющ і змішував із яйцем. Пес прочунювався за кілька днів* (М. Дочинець); *Мій* [чоловік] *.. уранці прочунюється мінімум годину, з кавою й душем* (О. Забужко); *Тілько прочунявшися зовсім і вдивившися добре перед себе, він пізнав, що лежить під оборогом, заритий усім тілом у сіні* (І. Франко); — *Дядьку, ви стогнете. Прочуняйтесь!* (М. Стельмах); *Не одразу розплющила* [Миловида] *очі й прочунялась .. Хлюпнула водою на себе .. Геть усі жилки збудила* (Д. Міщенко); *Знову в дорозі. Його везуть... Остаточно прочунявся Сава Чалий, відчувши під собою сідло. Надії на легку смерть ніякої* (Г. Колісник).

ПРОЧУ́НЯТИ *див.* **прочу́нювати.**

ПРОЧУ́НЯТИСЯ *див.* **прочу́нюватися.**

ПРОЧУ́ТИ *див.* **прочува́ти.**

ПРОЧУ́ТИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прочу́ти.** *Проєкт триватиме роками, можливо стане довгожителем в ефірі, і вона встигне .. нагадати про існування багатющих покладів книжок, відомих, чи напівзабутих, чи ще не відкритих, не обдуманих та не прочутих багатьма* (Г. Вдовиченко); *Княгиня встала з шумом рясненьких шат: перед нею .. майнув оце ще раз настирливий блиск в оці боярина, та упокорення залило її душу від прочутої вже гри, від рахунку, в який входила її особа* (К. Гриневичева); — *Їй-богу, я вважаю це за саботаж, коли не явно осмислений, то глибоко прочутий вашою психікою* (Т. Осьмачка); *Вона зрозуміла, .. що щось таке непередбачуване, але прочуте, прожите нею, чекало десь недалеко* (О. Ульяненко); // **прочу́то,** *безос. пред. Віктор .. уважно слухав свої власні слова .. Прочуто було втікання з Полтави, наближення безконечної мандрівки світ за очі* (Олекса Ізарський); // *у знач. ім.* **прочу́те,** того, *с.* Те, що хто-небудь прочув. *Самійленко не випускає своїх поезій так, як многі молодші поети, що ллють їх як воду, .. не дбаючи про те, що в них .. менше прочутого і прожитого самим поетом* (І. Франко).

ПРОЧУ́ТИСЯ *див.* **прочува́тися.**

ПРОЧУТИ́ТИСЯ, учу́ся, ути́шся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **проки́нутися** 1. *Спить королівна, прочутилася, За головойку* [головоньку] *вхопилася: — Ой моя доле нищаслива* [нещаслива], *Ой що ж я тепер наробила* (з народної пісні); *Устань, устань, милая, прочутися, На своїй колясочці прокотися* (П. Чубинський).

ПРОЧУТТЯ́, я́, *с., діал.* 1. Дія за знач. **прочу́ти** 2. — *Проблема передбачення, прочуття й передчуття — це щось зовсім немале. Я пробував про це матері розтлумачити* (Валерій Шевчук).

2. Те саме, що **почуття́** 4, 5. *Івоніка зітхнув глибоко й тяжко. В тій хвилині тьохнуло в його болем розритім серці якесь прочуття, мов лихе віщування* (О. Кобилянська); *У криничара два найперші струменти — прочуття і окомір* (М. Дочинець); *Олександра, дивлячись на велике розсміяне обличчя подруги, ще раз пересвідчилася, що прочуття її справжні* (Валерій Шевчук).

ПРОЧУХА́Н, а, *ч., розм.* 1. Покарання побоями. — *Ух!* — *каже* [Тур], *здригнувшись. — Братику, мені не знать що показалось... Проклятий прочухан зачинає кидати мене в трясцю* (П. Куліш); — *Що ж ти мовчиш, як питають? Чи, може, схотів прочухана?..* (М. Зеров); *Стриб сердито свердлив очима Мальву .. Він нічого їй поганого не зробить, не каратиме. Прочуханами прихильності не здобудеш* (Дара Корній); // Бій, пов'язаний з великими втратами. *Табір був укріплений хіба ж так! Мабуть, тут набиралися сил есесівські головорізи, оклигуючи після прочуханів на Східному фронті* (П. Загребельний).

2. *перен.* Сувора догана, дорікання. [А н н а:] *Спізнилась знов! Ну, буде прочухан...* (І. Кочерга); *Після кількох прочуханів за допущені похибки працівники відділу сто разів перевіряли написане, перш ніж поткнутися до грізного начальника* (М. Дашкієв); *Ніби випадково передав* [Кузьмін] *їй того віршика в книзі .. і мовчки пішов з бібліотеки. Кілька днів не заходив — боявся прочухана* (Ю. Збанацький).

Надава́ти прочуха́на (прочуха́нки) *див.* **надава́ти**[1].

◊ **Дава́ти / да́ти прочуха́нки (прочуха́на)** *див.* **дава́ти; Діста́ти / дістава́ти прочуха́на** *див.* **дістава́ти.**

ПРОЧУХА́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **прочуха́н.** *Смутна і невесела ходила по своїй хаті .. конотопська відьма Явдоха Зубиха після прочуханки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мабуть, до лісника він сьогодні не піде .. Мати може прийти раніш, як учора, і тоді буде Петрикові добра прочуханка* (В. Кучер); *Виповнилося марення всього його життя. Навіть братова прочуханка цупкими віжками по голій сідниці не вихолодила Тимну* (І. Білик); *Сиволап вирішив, що Лобанов дізнався про його пиятики. Він втягнув голову в плечі і приготувався до прочуханки* (Д. Ткач); *Лайка спливала з Андерса, мов з гуски вода, і через п'ять хвилин після найбільшої прочуханки він вибігав на вулицю так само веселий, як завше* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

Надава́ти прочуха́на (прочуха́нки) *див.* **надава́ти**[1].

◊ **Дава́ти / да́ти прочуха́нки (прочуха́на)** *див.* **дава́ти.**

ПРОЧУ́ХАТИ, аю, аєш, *кого, що, розм., рідко.* Док. до **чу́хати.** * Образно. — *Може б, так, батьку, прочухати шомполами, та й хай би вже так було. Хлопець бойовий, заслужений, — ще нам придасться, — несміливо одізвався один із суддів* (Ю. Горліс-Горський).

ПРОЧУ́ХАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Прийти до пам'яті; опам'ятатися. — *Треба їх* [старшин] *захопити зненацька, піднести на раді готовеньке, щоб не прочухалися* (З. Тулуб); — *Ну, прочухався?* — *товстунець підморгнув йому, посміхнувся.* — *Добряче врізали ми з тобою вчора!.. Вмивайся та похмелимося, а то душа палає!* (М. Дашкієв); *Можна, звісно, заспокоїтися науковим діагнозом: мовляв, типовий колоніальний синдром, онде Ірландія й за сімдесят літ незалежности від нього не прочухалась, — тільки від самого лиш виставленого діагнозу хворому, на жаль, не легше* (О. Забужко).

2. Почухатися (у 2 знач.) певний час. *Прочухалися весь вечір.*

ПРОЧХА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. Док. до **чха́ти.** *Вулицею прочхала машина темного болотяного кольору* (Люко Дашвар).

2. Почхати певний час. *Якщо навесні у вас з'явилися симптоми сезонної алергії, то без негайного звернення до лікаря ви маєте небезпеку й неприємність прочхати все літо* (з наук.-попул. літ.).

ПРОЧХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *док., розм.* Чхаючи, позбавитися неприємного відчуття в носоглотці. *Понюхав* [маляр] *кабаки, прочхавсь, протер очі полою* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Найгірше було низькорослому бійцеві. Йому особливо часто випадало сьорбати набігаючу хвилю і, прочхавшись, він голосно чортихався* (О. Гончар); * Образно. *Бідкання фермера Грицька з приводу своєї вантажівки давно нікого не дивували..:* — *Поки не прочхається — не поїде! Стати може посеред дороги!* (А. Кокотюха).

ПРОША́ВКАТИ, аю, аєш, *розм.* Док. до **ша́вкати.** — *Здоров, Забіяко!* — *прошавкав беззубим ротом городничий* (Панас Мирний).

ПРОШАВКОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *розм.* Док. до **шавкоті́ти.** — *Ми кудись їдемо,* — *прошавкотів містер Ор, ще уповільнюючи ритм свого мовлення. — Отже, треба їхати туди однозначно, щоб вернутися назад* (П. Загребельний).

ПРОША́К, а́, *ч., діал.* Жебрак (у 1 знач.). *Приходить до неї прошак, просить подати йому, що ласка її, вона йому і дала цибулю* (Сл. Б. Грінченка); *Глумиться* [Яким] *старому й молодому, пакостить прошакові* (С. Ковалів); — *Ніколи без милостині не відійде прошак із мого дому* (О. Назарук); *Краще була б роздала ті гроші прошакам під церквою. Може, випросили б для мене, нещасної, розуму* (М. Матіос).

ПРОША́МКАТИ, аю, аєш, *док., що, розм.* Док. до **ша́мкати.** — *Візьміть з наших напасників добру ціну, — прошамкав по-старечому сивий кобзар* (М. Старицький); — *За зябра, треба було його* [сома] *за зябра, — прошамкав дід Оверко* (О. Донченко); *Старенька бабуся, в котрої винаймала кімнату Віра, вистромила носа в шпарку і прошамкала щось нерозбірливе* (Ю. Хорунжий); * Образно. *В думках про завтра і сьогодні Мінливий шлях пройти за кроком крок Аж поки не прошамкає походню* [похідну пісню] *Життя* (Д. Фальківський).

ПРОШАМКОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОШАМКОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *що, розм.* Док. до **шамкота́ти, шамкоті́ти.** — *Чи ти не знайдеш відра, чоловіче? — здивовано прошамкотіла в мене за плечима старенька* (Ю. Збанацький); *Він схлипував, обнімаючи Василія. Похитав сумовито головою, прошамкотів: — А може, кинеш свою затію, брате?* (О. Бердник); — *Годі малих чіпати, — прошамкотіла молода, але беззуба жінка* (Люко Дашвар).

ПРОШАМКОТІ́ТИ *див.* **прошамкота́ти.**

ПРОШАМОТІ́ТИ, очу́, оти́ш, *розм.* Док. до **шамоті́ти.** *Зарябіла на воді широка стежка, .. прошамотів прибережний верболіз* (В. Козаченко); *Сова прошамотіла на своїх м'яких крилах* (Дніпрова Чайка); — *Наші діди зазнали біди, а наші внуки зазнають муки, — зітхнувши, прошамотіла стара Злиденчиха* (О. Іваненко); — *Зрада! — прошамотів пан із зв'язаною щелепою* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По).

ПРОШАРО́ВАНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **прошарува́ти**[1]. *Торт із пісочних коржів прошарований шоколадним кремом і вкритий тертим шоколадом зверху* (з мемуарної літ.); *Сталева прокладка головки для блока циліндрів двигуна має від двох до п'яти тонких пластин, прошарованих еластомером* (з наук.-техн. літ.); * Образно. *Сперте, прошароване встояними запахами, повітря розповідає носові сумну тяглість холостяцького побуту* (В. Єшкілєв); // **прошаро́вано,** *безос. пред. В полі над дорогою складено* [гній] *в бурти, прикидано і прошаровано землею, як вчить Мусій Завірюха, щоб гній не вивітрювався* (К. Гордієнко).

ПРОШАРО́ВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **прошарува́ти**[2]. *Просо й кукурудза вже були прошаровані* (В. Минко); // **прошаро́вано,** *безос. пред. Цукровий буряк прошаровано на площі понад 80 гектарів* (з газ.).

ПРОШАРО́ВУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **прошаро́вувати**[1]. *Дріжджове тісто середньої густини готують опарним або безопарним способом. Температура тіста, як і масла чи маргарину, що використовують для прошаровування, має бути 20–22 °С* (з навч. літ.); *Технологія протипожежного захисту на сміттєзвалищах передбачає прошаровування сміття метровою "прокладкою" ґрунту* (із журн.).

ПРОШАРО́ВУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **прошаро́вувати**[2]. *Пристосування для прошаровування міжрядь.*

ПРОШАРО́ВУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.*, **ПРОШАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Шаруючи *(див.* **шарува́ти**[1]*)*, перекладати що-небудь шаром, шарами чогось іншого. *Господиня прошаровує коржі бісквіту кремом, ставить їх ненадовго в холодильник, а потім покриває глазур'ю* (з газ.).

ПРОШАРО́ВУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ПРОШАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Дуже шарувати *(див.* **шарува́ти**[2] 1), промиваючи, протираючи, прочищаючи і т. ін. * Образно. *На краю лісу ліворуч ніби хто прошарував віхтем клин неба і воно заясніло молодим ранком* (М. Івченко).

2. *с. г.* Шаруючи *(див.* **шарува́ти**[2] 2), розпушувати міжряддя просапних культур. *Буряків учасно не прошарували й не пропололи* (Остап Вишня); *Сама ж город скопала* [баба], *і засадила, й прошарувала та підгорнула* (Є. Гуцало).

ПРОШАРО́ВУВАТИСЯ[1], ується, *недок.* Пас. до **прошаро́вувати**[1]. *Щорічно держлісгоспи заготовляють близько 100 тонн лісового насіння, понад 50 % якого збирають на об'єктах постійної лісонасіннєвої бази. Перед висіванням воно проходить відповідну підготовку, наприклад, насіння дуба прошаровується піском* (з наук.-попул. літ.); *Прямокутні листи з тонкого тіста для лазаньї прошаровуються різними начинками: м'ясом, грибами, сиром, овочами або морепродуктами* (з навч. літ.).

ПРОШАРО́ВУВАТИСЯ[2], ується, *недок.* Пас. до **прошаро́вувати**[2]. *Прошаровується город навесні.*

ПРО́ШАРОК, рку, *ч.* 1. Шар чого-небудь у чомусь іншому, між шарами чогось іншого. *Я взяв шматину соснової кори .. Кора була шарувата, як печиво. Справжнє тобі шоколадне печиво з білими цукристими прошарками. І на вигляд смачна* (В. Близнець); // *перен.* Однорідна маса як складова частина чого-небудь цілого; шар *(див.* **шар**[1] 3). *Йому легко було переплутати мовні прошарки. Сиві архаїзми він мав за незнані слова з простонародного побуту* (Олекса Ізарський); *Особливо цінним джерелом інформації про індоєвропейців та праслов'ян є топоніми як найдавніший і найстабільніший прошарок лексики* (з наук. літ.).

2. *перен.* Частина суспільного класу, соціальна група, яка чимось вирізняється в межах класу; верства. *Говорить* [Г. Сковорода]: *"А мій жеребій з голяками". Тобто: найбідніші верстви селян має тут на оці Сковорода, найбідніші прошарки трудящих* (П. Тичина); *Після реформи 1861 р. і створення земств кількість доброчинних об'єднань значно зростає. Різні прошарки населення поступово залучаються до благодійного руху* (з наук. літ.); // Група людей, що виділяється із загального середовища за якими-небудь спільними ознаками. *Німецькі відвідувачі літературних читань є цілком особливим прошарком суспільства. Їм притаманна якась чи не протестантська культура слухання — суха зібраність, увага, .. пильна аналітична робота мізків над почутими фразами і словами* (Ю. Андрухович); *"Дасть Бог день — дасть Бог їжу!" — ця дивовижна формула характеризує сенс життя великого прошарку людей* (М. Василенко).

3. *геол.* Тонкий шар якої-небудь гірської породи, ґрунту між шарами іншої породи. *У районах розвитку багаторічної мерзлоти на глибині зустрічаються потужні непроникні прошарки мерзлих порід, які є водотривами* (з навч. літ.); *Мис був високий, увесь білий, місцями білувато-сірий від вапняку і крейдяних мезозойських прошарків* (З. Тулуб).

ПРОШАРУВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **прошарува́ти**[1]. *Після прошарування або прикрашання кремом торт витримують у холоді не менш як три години* (з навч. літ.).

ПРОШАРУВА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **прошарува́ти**[2]. *Культиватор для прошарування картоплі.*

ПРОШАРУВА́ТИ[1] *див.* **прошаро́вувати**[1].

ПРОШАРУВА́ТИ[2] *див.* **прошаро́вувати**[2].

ПРОШАРУДІ́ТИ, джу́, ди́ш, *док.* 1. Док. до **шаруді́ти.** *Минула північ, той час, коли найтихше буває. Навіть миш не прошарудить ніде* (Б. Лепкий); *То, певно, був їжак. Бо щось таки пішло, прошаруділо в хащі* (Л. Костенко); *Босі ноги ледве чутно прошаруділи по долівці* (О. Донченко); *Десь збоку, по піску, легенько прошаруділи чиїсь кроки* (С. Тельнюк); * Образно. *Легеньке пожвавлення прошаруділо поміж нас* (Ю. Смолич).

2. *що, розм.* Те саме, що **прошепотíти.** *Містер Ор протрюхикав поперед японки, прошарудів майже зовсім нечутно: — Міс Суміта, це і є містер Лукас* (П. Загребельний); *Настас .. хрипким від переляку шепотом прошарудів перші-ліпші поганські слова, які годилися від перестріту: цур тобі пек, .. цур тобі, маро людська й звіриняча!..* (І. Білик).

3. Пошарудіти певний час. *Щось прошаруділо всю ніч у коморі.*

ПРОШÁСТАТИ, аю, аєш, *док.* 1. *розм.* Пошастати певний час. *Я прошастав пів дня по аптеках у пошуку потрібних вітамінів* (з газ.).

2. *що, діал.* Протринькати. *Прошаставши замолоду немалий маєток, графиня на старість зробилася скупою* (І. Франко).

ПРОШÁЧКА, и, *ж., діал.* Жін. до **прошáк.** — *Хто там?* — поспитала [Меланка] .. — *Подайте Христа ради!* — *почулось. Меланка й зовсім зраділа: та це ж прошачка ота, .. що вже другий чи третій день по їхньому селу ходить, у кожну хату заглядає* (Є. Гуцало); *До останнього ходила* [Дарина] .. *по селу прошачкою, од хати до хати, бо вже .. голодували* (В. Дрозд).

ПРÓШВА, и, *ж.* 1. Смужка мережива або вишитої тканини, ушита чи признач. для вшивання у виріб із тканини. *Усміхнулась я, глянувши на шовкову блузку з шотландської картатої, синє з червоним, матерії, з дорогими прошвами і стрічками* (Леся Українка); *На чистій скатерці з широкою прошвою стояла велика полив'яна миска з м'ясним борщем* (В. Кучер); * Образно. *Все вишиває прошви подушок* (Л. Костенко); *На побілілій траві ще темніє прошва заячих слідів* (М. Стельмах); * У порівн. *В гаях, як прошва золота, Блищав зів'ялий лист* (М. Рильський); *Я розплющив очі і побачив темні ямки, що тягнулися рівною прошвою. Моя ліва рука, що затискала гранату, лежала поміж двома ямками, і ямки ті курілися* (А. Дімаров).

2. Вузька смужка тканини чи шкіри, ушита в шви одягу (перев. форменого) або взуття. *Лікар Негемія приходив двічі на днину, сідав проти ліжка у чорнім шовковім уборі з прошвами по боках .. і скупими словами .. давав хатним* [хатнім] *доручення* (К. Гриневичева); *Він стояв недалеко, за кілька кроків, у костюмі кольору хакі з темно-синіми прошвами* (О. Гуреїв).

3. Легка натуральна, перев. однотонна, мереживна тканина. *Прошву широко використовують для пошиття легкого жіночого й дитячого літнього одягу (сукні, сарафани, блузи, пишні спідниці, піжами, нічні сорочки), постільної білизни, скатертин* (з навч. літ.).

ПРОШВÉНДЯТИ, яю, яєш, *док., розм.* 1. Док. до **швéндяти.** *Місячи на мостовій грязюку, прошвендяла, ламаючи ряди, інвалідна команда* (Б. Левін).

2. Пошвендяти (у 2 знач.) певний час. *Прошвендяли заробітчани цілий тиждень* (Панас Мирний); — *Де ти знову цілий день прошвендяв?* (Л. Письменна); *Тиждень він прошвендяв, шукаючи певних людей, але не знайшов* (Б. Харчук).

ПРÓШВОВИЙ, а, е. Прикм. до **прóшва.** *Основним видом одягу слов'ян була сорочка із вишивкою чи прошвовим оздобленням горловини, розрізу, рукавів і подолу* (з наук.-попул. літ.).

ПРОШЕЛЕСТÍТИ, лещý, лестúш, *док.* 1. Док. до **шелестíти.** *Прошелестіли дерева* (М. Дашкієв); *Вона ще чула, як поблизу неї хтось крадькома й хутко прошелестів рвучкими кроками* (М. Івченко); *Шофер м'яко загальмував машину, і вона, прошелестівши по піску, спинилась біля воріт застави* (Ю. Збанацький); *На привітання Ходжаєва мати кволо заворушила губами, .. та з її уст прошелестів лише невиразний шепіт* (Б. Антоненко-Давидович); — *Тепер, отче, кажи, де наші .. грамоти на землю під Бутівкою?* — *Не знаю, миряни, не бачив я їх ніколи,* — *прошелестів отець Єлисей так тихо, що його ледве почули* (Ю. Мушкетик); *Гойднувся вітер, і луною прошелестіли слова аж до найвіддаленіших гірських ущелин* (В. Багірова); * Образно. *Над човнами, мов подих ранкового вітерця, прошелестіло загальне схвалення* (В. Малик); *День, повен гусені, прошелестів крильми твердими* (М. Воробйов); * У порівн. — *Ви не сердитесь?* — *Ні,* — *тихо, мов травиця прошелестіла, промовила Галя* (Панас Мирний); // *безос. "Весна,"* — *прошелестіло в пам'яті* (Н. Околітенко).

2. Пошелестіти (у 1 знач.) певний час, час від часу.

ПРОШÉМРАТИ, аю, аєш, *чим і без дод.* Док. до **шéмрати.** *Ступанці прошемрали до вікна, зашелестіли на килимку, скрипнула канапа* (Р. Андріяшик); — *Дайте води.. ви обіцяли...* — *прошемрав Алі* (Ю. Логвин); *Обличчя його перекосилося, і він зі злістю прошемрав:* — *Хто це береться оцінювати мої уроки?* (М. Слабошпицький).

ПРÓШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **просúти.** *Чурек і сакля* — *все твоє; Воно не прошене, не дане* (Т. Шевченко); *На тім представленні був присутній ректор семінарії і деякі каноніки, а також численна світська публіка з міста, звісно, тільки прошена* (І. Франко); — *Гнате, провини в смерті покійників не бачу... Не я ходив до них у гості, а вони до мене .. Коли вже прийшли не прошені, то принаймні б не розливали крові... своєї!* (Г. Колісник); * Образно. *В вінку з огнів, в огні квіток Любов* — *вакханка п'яна* — *Прийшла у тихий мій куток Не прошена й не звана* (М. Рильський); // **прóшено,** *безос. пред.* — *Я ж прийшла в гості, і мене прошено "зостатись, посидіти"* (Леся Українка); *Як тільки вечір настане, уже й сунуть* [хлопці] *до них* [дівчат] *у гості, прошено їх чи не прошено* (В. Шкляр); // *у знач. ім.* **прóшене,** ного, *с.* Те, що хто-небудь просить. *Без вагання й сумніву будьмо невідступні в молитві* — *й одержимо прошене* (з рел.-церк. літ.).

2. *у знач. прикм., розм.* Якого доводиться довго просити зробити що-небудь, запрошувати кудись; проханий (у 2 знач.). — *Сніг затримаєм щитами... Їдь, Михайлику, із нами!* — *Я ж не прошений-таки, Спритно виліз на санки* (М. Стельмах); *Лялька там, під деревом, німа й нежива зробилася, і скільки не заговорювала до неї маленька, ані згуку у відповідь не почула.* — *І нехай!* — *сказала вона.* — *Дуже ти в мене прошена!* (Валерій Шевчук); // *у знач. ім.* **прóшений,** ного, *ч.;* **прóшена,** ної, *ж.* Той (та), кого доводиться довго просити, запрошувати. *Кошовий випив та закусив підсмаженою шинкою, хоч перед від'їздом підживився вдома. Та вирішив віднині й надалі не вдавати прошеного: потяг віз у невідомість, коли наступний раз вдасться перекусити* — *хтозна* (А. Кокотюха).

Звáна (прóшена, прóхана) вечéря *див.* **вечéря; Звáний (прóшений, прóханий) обíд** *див.* **обíд; Прóшений (прóханий) гість** *див.* **гість.**

◊ **Прóханий (прóшений, ласкáвий) хліб (шматóк)** *див.* **хліб.**

ПРОШÉННЯ, я, *с., заст.* Письмове прохання, клопотання. *Написав він прошення, послав мене з ним до предводителя. Пішла я, подала* (Панас Мирний); *Поїхала вона в Київ, взяла прошення .. й пішла в Софійське до владики* (І. Нечуй-Левицький); *Надопекли* [набридли] *знущання, урвався терпець* — *і наважився Саксаганський позивати градоначальника .. І почав Саксаганський строчити скарги та прошення* (Л. Старицька-Черняхівська); *Кинулась до мене вдова, чий свояк вкрав у неї ліс порізаний і вже встиг продати. Мусив повести її до писаря, щоб написав прошення до суду* (Г. Пагутяк).

ПРОШЕПЕЛЯ́ВИТИ, влю, виш; *мн.* прошепеля́влять. Док. до **шепеля́вити.** *— Ай справді, запанів старий чорт! — прошепелявив беззубим ротом Шевчик* (В. Малик); *Підійшла Мірта і прошепелявила у свою щербину: — Хіба ж це чоловічий клопіт — носити їжу? Хто б це вам дозволив?* (М. Руденко); *— Залило дорогу, — прошепелявив ватаг, тримаючи люльку в зубах. — Почекаємо до ранку* (Р. Андріяшик); *— Ворон не мовчить, коли бачить здобич, — прошепелявив він* (М. Дочинець).

ПРОШЕПОТА́ТИ, очу́, о́чеш, **ПРОШЕПОТІ́ТИ,** очу́, оти́ш, *що і без прям. дод.* Док. до **шепота́ти, шепоті́ти.** *— Усе Дніпро шумить! Усе дерева шелестять! — мовить удова і зітхне й прошепоче: — Боже мій..!* (Марко Вовчок); *Я про смерть Юри дізнався вночі .. Ти не помітив мого приходу .. Біля тебе незмінно стояли на варті друзі. Стояли і вночі, чергуючись і виходячи до сусідньої кімнати, щоб відпочити, присісти, прошепотіти один одному слова печальні і важливі* (М. Бажан); *— Женю, — ледве чутно прошепотіла вона* (О. Гончар); *Священник, як прошепотіла за спиною Христини котрась із парафіянок, .. досліджує творчість Павла Флоренського* (Н. Сняданко); * Образно. *Свіжий, але лагідний вітерець доторкнувся до щік, прошепотів щось зрозуміле одному серцю про весну* (В. Речмедін); // *безос. — Стій, — прошепотіло, і перед ним з'явилась постать з рушницею напоготові* (М. Трублаїні); *Зайчик .. пірнув у якісь хащі й упав. — Ми пропали! — прошепотіло поблизу. — Цей звірюка нас поїсть!* (М. Павленко).

ПРОШЕПОТІ́ТИ *див.* **прошепота́ти.**

ПРОШЕПТА́ТИ, епчу́, е́пчеш, *що і без прям. дод.* Док. до **шепта́ти** 1. *— Ах, перша година, а я такий змучений, ледви* [ледве] *живий! — прошептав він* (І. Франко); *"Мир вам!" — прошептали її вуста* (У. Самчук); *Коли я цілився в сарничку, що завмерла в паркій полуденній імлі, нутряний голос прошептав: — Ти не вистрелиш* (М. Дочинець); * Образно. *Може, серце яке лихо Тихо прошептало?* (Т. Шевченко); *Перо сови мені на стіл упало, і стрепенулось дико і зухвало, і прошептало викличне: — Лови! Бери й пиши — пиши пером сови!* (І. Драч).

ПРОШЕРЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що і без прям. дод.* Док. до **шеретува́ти** 1. *Прошеретувати насіння соняшнику;* * Образно. *Гортаю стоси газет, заходжу на сайти, читаю інтернет-видання .. — просію, прошеретую, може, й добуду з того інформаційного мотлоху якийсь об'єктивний факт* (Л. Костенко).

ПРОШЕРЕХТІ́ТИ, хчу́, хти́ш, *чим і без дод., розм.* Док. до **шерехті́ти.** *Перші снаряди зловісно прошерехтіли над нами майже водночас із гулким, розкотистим громом вибухів* (Є. Доломан); *Жінка на сцені .. розгойдувалася під музику .. Вона скинула накидку і прошерехтіла блискавкою на платті* (В. Дрозд).

ПРОШИБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОШИБИ́ТИ,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* проши́б, ла, ло; *док., кого, що, розм.* 1. Шибаючи, робити в чомусь наскрізний отвір, наскрізну рану (перев. гострим предметом, кулею і т. ін.). *Козакам не стало часу витягати списів* [списи], *бо з великого розгону списи прошибали татарські тіла* (А. Чайковський); * Образно. *Погляд його очей.., як меч, прошиб її серце* (Б. Лепкий); // *перен.* Швидко поширюючись у просторі, проходячи крізь щось, насичувати, сповнювати собою (про запахи, звуки і т. ін.). *Новий потрясаючий окрик прошиб похмуру тишу лісу* (О. Кобилянська); // перев. зі сл. п о г л я д о м, о ч и м а, *перен.* Пильно дивитися на кого-, що-небудь, помічаючи, відзначаючи щось (про людину). [А н н а:] *Господи, таких, як мій, то йому ніщо двох у одну жменю. Самим поглядом, здається, наскрізь тебе прошибає, мов розпаленим дротом* (І. Франко); *— То ви вже попрощалися? — спитала дівчина і аж прошибала мене очима з цікавості* (О. Кобилянська).

2. *перен.* Упливати на когось, справляючи певне враження, глибоко зворушуючи; сильно діяти на когось. *Де це він чув уже цей голос, такий самий м'який та владний? Коли прошибла його насталений слух та сама висока нотка жіночого слова?* (К. Гриневичева); // *тільки 3 ос.* Своєю дією, упливом викликати в кого-небудь певні фізичні відчуття (звичайно про вітер, холод і т. ін.). *Вогкість прошибала всякого, аж до самих костей* (Л. Мартович); *Зимний вітер прошибав до кості* (А. Чайковський); // *безос. — Пустіть в хату! — чує вона виразно старий захриплий голос, що її майже з переляку від нього морозом прошибло* (О. Кобилянська); // Пропустити кого-, що-небудь через неуважність, неповороткість і т. ін. *— Павлушко наш ні в чому не прошибе, — гордовито мовив Никифор. — В нього й по роботі порядок і дома, і в машині* (Григір Тютюнник); // *тільки док.* Те саме, що **помили́тися** 2. *— Щодо твоїх думок про городян, скажу тобі одне: прошиб ти. Проживеш більше на білому світі — сам свою помилку побачиш* (Григорій Тютюнник).

3. *перен.* Охоплювати кого-небудь, оволодівати кимось (про почуття, настрій, фізичний стан). *Га-й, га-й! — прочувається їй в душі остерігаючий голос старої циганки.., прошибає її душу гострим жалем* (О. Кобилянська).

ПРОШИБИ́ТИ *див.* **прошиба́ти.**

ПРОШИ́БЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **прошиби́ти.** *Одно його око прошиблене було стрілою* (І. Франко); *"Нараз передо мною залунав сміх .. Я станув прошиблений"* (М. Яцків).

ПРОШИВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Те саме, що **прошивни́й** 2. *Прошивальний верстат застосовують у виробництві прес-форм, штампів, форм для лиття зі сталі* (з навч. літ.).

ПРОШИВА́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Той, хто прошиває (у 1 знач.) що-небудь. *Прошивальник взуття.*

2. *інформ.* Комп'ютерна програма, що дає змогу прошивати (у 5 знач.) електронний пристрій (телефон, планшет, картку і т. ін.). *Прошивальник мобільних телефонів.*

ПРОШИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **прошива́льник** 1. *Чудові люди трудяться в нас на заводі лакофарбових виробів. Серед них робітники фарботерної дільниці, снувальниці, прошивальниці, швачки* (з мемуарної літ.).

ПРОШИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прошива́ти** 1, 4, 5. *Шевський гачок — це основний інструмент для прошивання взуття зі шкіри або шкірозамінника на підошві зі щільних матеріалів* (з навч. літ.); *Канцелярську нитку використовують для діловодства (прошивання документів, архівування тощо)* (із журн.); *Уже первісне суспільство засвоїло чимало ковальських прийомів: сплющення, випалювання, рубання, тиснення, пробивання й прошивання отворів* (з наук.-попул. літ.); *Прошивання телефона — складна технологічна процедура* (з навч. літ.).

ПРОШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ПРОШИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *що.* Шити, зшивати, вишивати що-небудь, протягуючи нитку, дратву і т. ін. наскрізь. *Губи і щоки його пересмикуються, ніби хтось прошиває їх голкою* (З. Тулуб); *Вони шили чоботи .. з високими халявами й закаблуками, прошивали їх золотом і підбивали срібними цвяхами* (С. Скляренко); *Вона засилила грубу вовняну нитку в голку з великим вушком, прошила краї килимка* (Г. Вдовиченко); * Образно. *Разом із важким оксамитом вона ніби прошивала її серце й міцно — назавжди! — пришивала до свого* (І. Роздобудько).

2. *кого, що, перен.* Пробивати, проколювати або прострілювати кого-, що-небудь наскрізь. *Злива, десь уже зовсім близько, зайшов бронетранспортер і прошивав тепер короткими чергами з кулеметів самий ґанок* (О. Гончар); *Така куля* [зі зміщеним центром ваги] *потрапляє тобі, скажімо, у плече і прошиває тебе наскрізь до живота й кишок* (Ю. Андрухович); *Побачивши .. димлячий пістоль у руках полковника, кинувся* [Довбуш] *на того, не давши йому опам'ятатись, і прошив шаблею наскрізь* (В. Гжицький); *Хто ж вони, ті двоє, які прошили кулями її тата й маму?* (Р. Федорів); *Лія .. почала стріляти по німцях, аж доки кулі не закінчилися, а відтак її саму кулі прошили* (Ю. Винничук); * Образно. *Розгойдує її* [шаланду] море, .. *прошиває нею хвилі* (Ю. Яновський); *З ливарень Круппа криця прошила білий світ* (П. Мовчан); // *безос. Огонькова прошило кулею навиліт* (Григорій Тютюнник); // *що.* Швидко, різко розтинати, розсікати (повітря, воду і т. ін.). *Ластівки прошивали блакить, в якій вигравала чорними клубками мошка* (П. Панч); *Прошивають шовк полудня мухи, всіляка комашня...* (О. Ульяненко); *Прозвучала команда на подвір'ї, повітря в кімнаті, де були підпільники, з свистом прошили кулі* (С. Скляренко); // Бути помітним; виднітися. *Сивина вже прошивала лляне волосся* (С. Скляренко); // Сильно, різко звучати, чутися, виділяючись на фоні чого-небудь (про звуки). *У наступні вечори хору Лукина стежила до грані напруженим слухом тільки за цим голосом; він прошивав усі мелодії* (І. Волошин); *Тишу прошив, мов блискавка хмару, рев оленя* (В. Гжицький); // *кого, що і без прям. дод., у сполуч. зі сл.* о ч і, п о г л я д. Пильно, гостро дивитися на кого-, що-небудь. *Очі свердлом так тебе і прошивають* (Марко Вовчок); *Вони раптом завмерли, прошиваючи одна одну пильними й настороженими поглядами* (Валерій Шевчук); *І як він глянув на мене! Наскрізь поглядом прошив* (В. Нестайко); *Силкувались* [вартові] *прошити очима таку сприятливу для пастки й нападу темряву* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. *що, перен.* Проходити, проникати вглиб, усередину крізь товщу чогось. *Студений вітер все прошиває, й хати ніяк не обтопити* [обігріти] (Марко Черемшина); *Те світло не зна ні кордонів, ані заборон .. Важко іде в спочилий від горя Чорнобиль, Як віск, прошиваючи у саркофазі бетон* (Б. Олійник); *Допомогло сонце: промінцями прошило, струсонуло кипучу темінь* (М. Стельмах); // *кого, що.* Проймати, пронизувати кого-, що-небудь, викликаючи гостре фізичне відчуття (про холод, біль і т. ін.). *Мороз і вітер прошивали тіло* (М. Рильський); *На цегельню найнялись обоє, де і я морочився .. Протяг — мов з льодовця* [льодовні], *прошиває кості* (В. Барка); *Він шарпнувся всім тілом, біль прошив його велетенською голкою* (П. Загребельний); // *безос. Болем йому прошило груди — аж задзвеніло в скронях* (Василь Шевчук).

4. *що, спец.* Пробивати отвори в заготовках. *Отвори в молотових поковках не прошивають, якщо їхні діаметри менші за 40 мм* (з навч. літ.); // У теслярській справі — скріплювати що-небудь гвіздками. *Комишитові плити виготовляють з очерету, пресуючи та прошиваючи дротом очеретяні стеблини* (з навч. літ.).

5. *що, інформ.* Налаштовувати операційну систему в програмно керованому електронному пристрої (телефоні, планшеті і т. ін.). *Якщо апарат морально й фізично застаріває, його прошивають заново* (з наук.-техн. літ.); *Прошити роутер можна тільки з мережевого кабелю* (з навч. літ.).

6. *тільки док.* Пошити (у 2 знач.) певний час. *Подруги прошили весь вечір, розмовляючи.*

◊ **(1) Прошива́ти / проши́ти се́рце (ду́шу, мо́зок)** *чиє (чию, чий), кому і без дод.* — раптово вражати, проймати кого-небудь (про гострі, сильні відчуття). *Електричною іскрою прошивають мій мозок слова поета, що родяться з забуття* (Мирослав Ірчан); *Одна блискавиця страшного невиясненого болю, що прошила його душу і потрясла його мозок, — і всі ці світлі примарні замки розвіялись парою* (І. Франко); *Пісня та йому прошила серце Райдужно-солодкою стрілою, І поніс її хлопчина в люди* (М. Рильський); *Враз гостра чорна думка прошила йому* [ханові] *мозок .. Значки були їхні, ординські. А вершники...* (Ю. Мушкетик); **Свердли́ти (просве́рдлювати, прошива́ти** *і т. ін.)* / **просвердли́ти (посвердли́ти, проши́ти** *і т. ін.)* **очи́ма (по́глядом)** *див.* **свердли́ти.**

ПРОШИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ПРОШИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. *розм.* Проникати (у 1 знач.), пролізати (у 1 знач.). *Коли було вже пізно, і двері гуртожитку були закриті, студенти прошивалися до своїх кімнат через вікна друзів з першого поверху* (із журн.); [М а т и:] *Я вночі Сюди прошилась, ніби муха* (Є. Гребінка); *Щілина була вузька, й прошитися через неї було майже ніяк. Жильят побачив, що в кінці її мерехтить світло* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *З-під заметів гриби дахів ледве на світ Божий прошились* (І. Калинець).

2. *тільки недок.* Пас. до **прошива́ти** 1–5. *Установчий документ викладається в письмовій формі, прошивається, пронумеровується й підписується засновниками (учасниками), уповноваженими особами або головою та секретарем загальних зборів (у разі прийняття такого рішення загальними зборами)* (з мови документів); *Для пресових поковок обмежено і максимальний, і мінімальний діаметри отвору, що прошивається* (з навч. літ.); *Модем прошивається один раз на заводі без можливості подальшої зміни в прошивці* (з наук.-техн. літ.).

ПРО́ШИВЕНЬ, вня, *ч.* Інструмент для продавлювання отворів або заглиблень при куванні та штампуванні металу. *На формозміну металу можна активно впливати зміною кутів конусності прошивня* (з навч. літ.).

ПРО́ШИВКА, и, *ж., діал.* Вишитий комір. *Стрілець .. хотів щось казати, але лісовик ухопив єго* [його] *за прошивку та і натис у плай, давши .. ще здоровий кулак у потилицю на дорогу* (Ю. Федькович); *Бувало в неділю як одягне* [Лукин] *білу з широкою прошивкою сорочку, .. то всі дівчата на нього ззираються* (Н. Кобринська).

ПРОШИ́ВКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **прошива́ння, прошиття́.** *Для прошивки кросівок найчастіше використовують капронову нитку завтовшки 0,5–1,0 мм* (з навч. літ.).

2. Те, що прошите. *На сидінні та спинці стільця є декоративна прошивка у формі квадратів* (з мови реклами).

3. *техн.* Спосіб обробляння металів — удавлювання в заготівку інструмента у формі зрізаного конуса (нерідко циліндра) для утворення отворів чи заглиблень. *Прошивка є головною операцією кування для отримання осьових наскрізних порожнин у заготовці витісненням матеріалу (наскрізна прошивка) або заглиблень (ненаскрізна прошивка)* (з навч. літ.).

4. *спец.* Те саме, що **про́шивень.** *Прошивку виготовлено зі спеціальної сталі для продавлювання отворів у твердих матеріалах* (з наук.-техн. літ.).

5. *інформ.* Програмне забезпечення, що керує роботою апаратної частини електронного пристрою. *Комусь ніяк не вдається знайти нової прошивки до телефона* (К. Москалець).

ПРОШИВНИ́Й, а́, е́. 1. Прошитий наскрізним швом. *Негорючий тепло- і звукоізоляційний прошивний мат виготовляють із мінеральної вати на основі гірських порід базальтової групи* (з наук.-техн. літ.); *Робочі прошивні черевики надійно захистять ваші ноги від виробничих забруднень* (з мови реклами).

2. *спец.* Признач. для прошивання. *Довгі пустотілі вироби одержують двобічним видавлюванням, при якому зменшуються довжина прошивного пуансона й тиск приблизно на 20 %* (з наук. літ.); *Прошивні верстати з числовим програмним керуванням дають змогу високоточно обробляти деталі складної конфігурації* (з наук.-техн. літ.).

ПРОШИВНИ́К, а́, *ч., спец.* Те саме, що **про́шивень.** *Прошивники і рівчаки зі складними порожнинами рекомендується змащувати масло-графітовими сумішами або мастилами на основі нафтопродуктів, при цьому робочі місця необхідно оснащувати припливно-витяжною вентиляцією* (з наук.-техн. літ.).

ПРОШИ́ЛИТИ *див.* **проши́лювати.**

ПРОШИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ПРОШИ́ЛИТИ,** и́лю, и́лиш, *док., що.* Проколювати (у 1 знач.) що-небудь чимось гострим (перев. шилом); прошивати (у 1 знач.). *Петро Семенович .. сів на нижньому щаблі по краях учовганих східців, простелив на колінах куртку, мідним дротом став прошилювати цупку матерію* (Є. Пашковський); *Гнат надрізав шкуру на суглобах задніх баранячих ніг, прошилив у них мотузки і підчепив з Даркою баранчика до гілляки на вишні* (М. Малиновська).

ПРОШИПІ́ТИ, плю́, пи́ш; *мн.* прошиплять́; *док.* 1. *що і без прям. дод.* Док. до **шипі́ти** 1, 2. *Стукнули буферні тарілки, над самою землею прошипіло гальмове повітря, і світлі вікна вагонів рушили з місця* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); — *Тсс... — прошипів Данило Якович. Він обережно посувався вперед, тримаючи рушницю напоготові* (В. Владко); *Молодиця з гострою тріскою в руці приступила до мене й прошипіла: — Не бреши. Я виджу, що ти Гербурт* (Г. Пагутяк); *Мовчазний пан .. добряче штурхонув мене ліктем під ребро й прошипів, що я вже й так достатньо показав своє невігластво* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По); * У порівн. *"Зневіра і занепадництво!" — змією з малини прошипить "теоретик школи", що вічно .. когось у чомусь винуватить, хоч сам — смоковиця безплідна* (В. Барка).

2. Пролетіти, проїхати і т. ін. із шипінням. *Бруком тихо прошипіло, м'яко вгинаючись, блискуче авто* (Олесь Досвітній); * У порівн. *За бором постріл. Міна прошипіла гадюкою* (І. Гончаренко).

3. Пошипіти певний час. *Петренко подав команду, і десяток гранат, прошипівши в руках два такти, .. полетіли в яму проходу* (Ю. Горліс-Горський).

ПРОШИ́ТИ *див.* **прошива́ти.**

ПРОШИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проши́ти** 1–5. *В нього також "скиртування" іде: Папки прошиті складає в копиці!* (С. Олійник); *Ярополк набрів у темному дворі на Местишу Варяжка й схопив його за заковраш випускного рукава, прошитого шорсткою срібною ниткою* (І. Білик); *Дехто, падаючи на землю, вже не підводився, прошитий ворожою кулею* (Ю. Бедзик); — *Я ж сама бачила, як лежав він отут перед моїми дверми, ножами наскрізь прошитий* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Ми мандрували лісом, почуваючись там, як у коридорах свого м'якого безмежного палацу, .. прошитого наскрізь золотими колонами проміння* (С. Андрухович); *Фірма пропонує відеокарти, перевірені й прошиті для використання в ігрових приставках* (з мови реклами); * Образно. *Осінь сіра, вся прошита Наскрізь нитями дощів* (В. Бичко); * У порівн. *Мирон Данилович .. зацепенів* [заціпенів] *на місці, ніби громовицею прошитий* (В. Барка); // **проши́то,** *безос. пред. Подають додані до позову копії документів у прошитому вигляді з накладенням на звороті останнього аркуша паперової пломби такого змісту: "Згідно з оригіналом. Прошито та пронумеровано"* (з мови документів).

ПРОШИ́ТИСЯ *див.* **прошива́тися.**

ПРОШИТТЯ́, я́, *с.* Дія за знач. **проши́ти** 1. *Офісні інструменти для прошиття документів.*

ПРОШКАНДИБА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. Пройти шкандибаючи. *Журба прошкандибав до стільця і миттю взув і другий чобіт* (Г. Епік); *Якась маленька постать, важко спираючись на паличку, прошкандибала до хвіртки* (В. Собко); *Ожина розбуркав заціпенілого Чашечку й, штовхаючи носом, змусив прошкандибати кілька метрів до невеличкої коси* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); * Образно. *Йому* [Данькові] *стало моторошно, по колінах прошкандибала млість і налляла халяви холодним оливом* (М. Йогансен); *Прошкандибала осінь по стерні, ввіткнула в степ цурупалля, як милиці* (Л. Костенко).

2. Пошкандибати певний час. *Прошкандибали кілька годин під палючим сонцем.*

ПРОШКО́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *док., розм.* Те саме, що **провини́тися.** — *Сьогодні уранці нахвалялася* [мати]: *тільки ще в чому прошкодишся — розірву* (Панас Мирний); — *Один на суді .. прошкодився так, що через його* [нього] *двох у Сибір заслали* (Б. Грінченко).

ПРОШКРЕБТИ́ *див.* **проскріба́ти.**

ПРОШКРЕБТИ́СЯ *див.* **проскріба́тися.**

ПРОШКРІБА́ТИ *див.* **проскріба́ти.**

ПРОШКРІБА́ТИСЯ *див.* **проскріба́тися.**

ПРОШКРЯ́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прошкря́бати.** *Людське око в прошкрябаному "віконці" дивилося на мене, на Вербеня й на Ключара суворо й докірливо... в оці тому злютувалися водночас і біль, і крик, і страх, і лють* (Р. Федорів); // **прошкря́бано,** *безос. пред. На стінці посудини після її виготовлення було прошкрябано гострим інструментом щось схоже на орнамент* (з газ.).

ПРОШКРЯ́БАТИ *див.* **прошкря́бувати.**

ПРОШКРЯ́БАТИСЯ *див.* **прошкря́буватися.**

ПРОШКРЯ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прошкря́бувати** і **прошкря́буватися.** *Художниця працює з дошкою та левкасом. Її головний прийом — прошкрябування. Він вимагає фізичних зусиль, певної боротьби з матеріалом* (із журн.).

ПРОШКРЯ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОШКРЯ́БАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Шкрябаючи що-небудь, зчищати щось, робити подряпини, дірки на чомусь і т. ін. *Дерев'яною чи пластмасовою паличками можна розрізувати глину, робити дірочку, прошкрябувати візерунок на поверхні* (з навч. літ.); *Зі столу все прибрала* [молодиця], *прошкрябала ножем, промила й витерла насухо та й заходилась розкачувати качалкою тісто в тонкий лист* (Ю. Логвин); * Образно. *Найглибше місце Норвезьких фіордів розташоване в гирлі — там, де в льодовиків не вистачало сили надалі прошкрябувати гірську породу* (з навч. літ.).

2. *тільки док., також без прям. дод.* Пошкрябати (у 2 знач.) певний час. *Один із секретів гри світла-тіней на полотні металу — робота різцями. Майстриня "прошкрябала" метал увесь ранок, наче штрихуючи його, потім полакувала* (із журн.).

ПРОШКРЯ́БУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОШКРЯ́БАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. *розм.* Шкрябаючись, проникати куди-небудь. *Миша прошкрябалась у кімнату;* * Образно. *Я зайшов у бухту з лататтям. Прошкрябався через неї, поміряв веслом — по коліна глибина* (з мемуарної літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прошкря́бувати** 1. *Накреслювався вугільним олівчиком рисунок ікони. Прошкрябувався тонкою голкою. Вуголь* [вугіль] *підбирався губкою, підчищалися помарки. І лише тоді накладався ґрунт під позолоту* (М. Дочинець); *Візерунок на писанці прошкрябується металевим вістрям* (з наук. літ.).

ПРОШКУВА́ННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **прошкува́ти.** *Прошкування второваними стежками.*

ПРОШКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.*, *розм.* Іти навпростець, напрямки. *Вранці пішов* [Коропов] *блукати. Прошкував м'яким житнім вруном* (В. Земляк); — *Нам краще іти каньйоном? — Щоб не важити здоров'ям, то, звичайно, прошкуйте понад річкою* (Р. Андріяшик); * Образно. *Межею.., креслячи невтомною рукою якісь недовідомі письмена, прошкує осінь* (В. Стус); // Прямувати куди-небудь. — *Куди це ви прошкуєте? — спитав Ліпешко дзвінким голосом* (Є. Гуцало); *Прошкуючи до кабінету, .. навіть не привітавшись, кинув* [Тодор Йонович] *на дружину .. байдужий погляд* (Г. Тарасюк).

ПРОШКУТИЛЬГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док.*, *розм.* 1. Пройти шкутильгаючи. *Сахно встигла дуже детально роздивитися на чудного сторожа, поки він, нарешті, прошкутильгав через коридор* (Ю. Смолич); — *Я .. от, дивіться, який став, — і він прошкутильгав, як скривлене колесо* (М. Сиротюк); * Образно. *Пройшло, а вірніш — прошкутильгало, щось із два місяці* (В. Барка).

2. Пошкутильгати певний час. *Прошкутильгати весь день.*

ПРОШЛІФО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прошліфува́ти.** *Пропоновані режими шліфування термобар'єрних покриттів алмазними та ельборовими кругами не знижують якісних характеристик прошліфованого шару* (з наук. літ.); *Поверхня деревини перед лакуванням має бути сухою, прошліфованою й очищеною від пилу* (з навч. літ.); // **прошліфо́вано,** *безос. пред. Ангідритові підлоги прошліфовано й очищено від пилу* (із журн.).

ПРОШЛІФО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прошліфо́вувати.** *Повторне прошліфовування заготівки в поліграфії потрібне, щоб вирівнювати й формувати необхідний фон для нанесення зображення* (з наук.-попул. літ.).

ПРОШЛІФО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОШЛІФУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Шліфуючи, ретельно обробляти, очищати поверхню чого-небудь (металу, дерева, скла і т. ін.). *Фахівці вивчають кристали складної скульптури (кристал у кристалі) і конфігурації методом дефектоскопії: у кристалі прошліфовують мікроскопічні "оглядові віконця", крізь які його обстежують зсередини* (з наук.-попул. літ.); *Поверхню, призначену для шпаклювання, треба ретельно знежирити та прошліфувати* (з навч. літ.).

ПРОШЛІФУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прошліфува́ти.** *Листи для сухого шліфування виключають ризик наскрізного прошліфування лаку* (з наук.-техн. літ.); *Проміжна підкладка є своєрідним демпфером між шліфувальним кругом і тарілкою, завдяки чому знижується ризик прошліфування на кромках* (з навч. літ.).

ПРОШЛІФУВА́ТИ *див.* **прошліфо́вувати.**

ПРОШЛЯ́ПИТИ, плю, пиш; *мн.* прошля́плять; *док.*, *кого, що і без прям. дод., з інфін., розм., рідко.* Не додивитися за ким-, чим-небудь, не врахувати чого-небудь; проґавити. — *Технічне керівництво не виявило доброї оперативності, але .. і ми дещо прошляпили* (Г. Коцюба); *Я спала лише п'ять годин, дві перші пари прошляпила* (С. Процюк); *Все ж одну по-справжньомуварту дівчинку я таки прошляпив* (Ю. Іздрик); *Стояли під причалом в Іллічівському порту.., дизелі не працюють, живлення з берега вимкнули, "Нерпу" інеєм вкрило, як на Полюсі, механіки злити воду прошляпили* (А. Санченко).

ПРОШМИГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.*, *розм.* Однокр. до **прошми́гувати.** *Через деякий час машина прошмигнула під дерев'яною аркою* (А. Шиян); *Женя слухала батька, проте встигала .. погнатися за чорним дроздом, що прошмигнув у кущі* (В. Близнець); *Гавкали собаки, коли-не-коли прошмигне кіт* (Валерій Шевчук); * Образно. *Часом Богдан Петрович кине обережний дотеп — шелесливий* [шелестливий] *смішок прошмигне в класі...* (О. Копиленко); *Взимку лютує надворі мороз, намагається і до хати прошмигнути, розмальовує шибки* (В. Чухліб); // Спритно, швидко пробратися куди-небудь, повз когось, щось. *Обачний Кривоніс прошмигнув потаєнці з полком поміж двома польськими таборами й засів в долинах та ярах між горбами, збоку великого Домінікового табору* (І. Нечуй-Левицький); *Ромку не пустили, а я прошмигнув під руками в продавщиці* (Л. Смілянський); *Коли б же можна було дістати якусь рятівну шапку-невидимку і прошмигнути у свій ванькирчик так, щоб і не помітили* (Я. Гримайло); * Образно. [Г е р м і я:] *Скоріш повірю, що .. Крізь землю можна продовбать віконце І місяць прошмигне туди — до сонця* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); // *перен.* З'явитися на одну мить перед очима (в очах) у кого-небудь; промайнути (у 1 знач.). *І поштар махнув пугою, Натягнув свій кобеняк; Прошмигнули стороною Ліс, долина і байрак* (Я. Щоголів); *На крихітну мить в очах Джейсона прошмигнув сумнів* (М. Кідрук); *Враження було таке, ніби перед очима щось прошмигнуло, а я, задумавшись, нічого не помітив. Однак мимоволі воно закарбувалося на сітківці...* (І. Дзюб, пер. з тв. Х. Муракамі); // *перев.* зі сл. о ч і, п о г л я д, *перен.* Швидко оглянути щось, подивитися (у 1 знач.). *Раптом з-за паркану виринула якась білява .. голова, хитрі сіренькі очі лукаво прошмигнули по двору* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРОШМИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, *розм.* Шмигаючи, проходити, проїжджати і т. ін. куди-небудь, повз кого-, що-небудь; прослизати. *Найчастіше Марта прошмигує там, де стоїть наймолодший із нас, стрункий, підтягнутий, як стеблина, ординарець командира* (О. Гончар); *Зрідка сигналили й прошмигували мимо машини* (П. Автомонов); *Вулички вражали пустельністю, вряди-годи по них прошмигував чернець у довгій рясі* (Ю. Мушкетик); *Повз великі натовпи я прошмигував, наче тінь* (Любко Дереш).

ПРОШМОРГНУ́ТИ *див.* **прошмо́ргувати.**

ПРОШМО́РГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОШМОРГНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.*, *що, розм.* Шморгаючи (у 4 знач.), смикаючи (у 1 знач.), протягати що-небудь крізь отвір. *Прошморгує козак Мамарига свою дротянку-торбу, витягає клини залізні і молот* (з казки); *Прошморгнути нитку в голку.*

ПРОШНУРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прошнурува́ти.** *Причепливо сам у себе приймав* [Яким Іванович] *продукти, вписував до спеціально прошнурованої книги* (Ю. Збанацький); *Карл-Йозеф усе одно вже зараз бачив .. скрупульозне заповнення протоколу в особливому, прошнурованому і скріпленому печаткою журналі* (Ю. Андрухович); * Образно. *Йому залишився просторий будинок з дірчастого каменю і з такою ж огорожею, щільно прошнурованою плющем і китайським лимонником* (М. Дочинець); // **прошнуро́вано,** *безос. пред. Сценарій уже затверджено і, як ведеться, вже "пронумеровано, прошнуровано і скріплено сургучною печаткою"* (О. Довженко); *Журнали прошнуровано й опечатано, з них уже не вирвеш жодної сторінки, і вони правлять за докази на суді* (А. Санченко).

ПРОШНУРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прошнуро́вувати.** *Прошнуровування деталей розвивальної дерев'яної настільної гри "Шнурівка та ґудзик" удосконалює координацію рухів дитини* (із журн.).

ПРОШНУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОШНУРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Шнурувати (у 1 знач.) що-небудь для скріплення, з'єднання. *У діловодстві є покрокова інструкція щодо того, як правильно прошнуровувати й пронумеровувати документи* (із журн.); *Дитяча іграшка "Шнурівка" — це двадцять яскравих фігурок тварин, комах і птахів, а також три різнокольорові шнурки з дерев'яними наконечниками. Ваш малюк повинен прошнурувати фігурки* (з навч. літ.).

ПРОШНУРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **прошнуро́вувати.** *Алфавітна книга учнів (вихованців), журнали групи подовженого дня, книги обліку та видачі свідоцтв про базову загальну середню освіту, атестатів про повну загальну середню освіту прошнуровуються, а сторінки нумеруються* (з мови документів).

ПРОШНУРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прошнурува́ти.** *Після прошнурування документів шнурівку закріплюють паперовою наклейкою на першій та останній сторінках* (із журн.).

ПРОШНУРУВА́ТИ *див.* **прошнуро́вувати.**

ПРОШПАКЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прошпаклюва́ти.** *На прошпакльовані шви між гіпсокартонними листами наклеюють спеціальну стрічку* (з навч. літ.); // **прошпакльо́вано,** *безос. пред. Сонце припікало. На палубі шхуни розтоплювалась смола, що нею було прошпакльовано настил* (М. Трублаїні).

ПРОШПАКЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прошпакльо́вувати.** *Прошпакльовування швів.*

ПРОШПАКЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОШПАКЛЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док.*, *що.* Шпаклюючи, промащувати що-небудь на якійсь поверхні. *Робітники вирівняли стелю гіпсокартоном і ретельно прошпаклювали* (з газ.).

ПРОШПАКЛЬО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **прошпакльо́вувати.** *Дерев'яна поверхня прошпакльовується спеціальною сумішшю* (з газ.).

ПРОШПАКЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прошпаклюва́ти.** *Прошпаклювання кузова автівки.*

ПРОШПАКЛЮВА́ТИ *див.* **прошпакльо́вувати.**

ПРОШПА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прошпа́рити.** *Вагонів уже було не впізнати: сміття повимітано, підлоги вимиті, прошпарені окропом* (О. Гончар); // **прошпа́рено,** *безос. пред. Чорнослив заздалегідь прошпарено кип'ятком.*

ПРОШПА́РИТИ *див.* **прошпа́рювати.**

ПРОШПА́РИТИСЯ *див.* **прошпа́рюватися.**

ПРОШПА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прошпа́рювати.** *Прошпарювання тушок птиці.*

ПРОШПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ПРОШПА́РИТИ,** рю, риш, *док.*, *що.* Обдавати що-небудь парою або окропом для очищення або зм'якшення. *Перед зварюванням баків зливають з них залишки пального, промивають їх гарячою водою, прошпарюють парою та просушують гарячим повітрям* (з мови документів); *Банки для консервування треба вимити з питною содою, прополоскати й прошпарити* (з навч. літ.).

ПРОШПА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ПРОШПА́РИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Піддаватися дії пари або окропу. *Банки й кришки для консервування мають добре прошпаритися* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **прошпа́рювати.** *Гумові іграшки для малечі обов'язково прошпарюються окропом* (з газ.).

ПРОШПЕ́ТИТИСЯ, е́чуся, е́тишся, *док.*, *розм.* Провинитися в чому-небудь, завинити перед кимось. *Чи прошпетився чим Піддубень, чи чим другим неугоден* [неугодний] *став, про те не відомо...* (О. Кониський); — *А вчитель наш розумний пан був, не гордий, та щось прошпетився й загнали його кудись од нас далеко...* (М. Коцюбинський); *Він почав гендлювати кіньми, завів торги і дружбу навіть з перекопськими татарами і тяжко прошпетився перед низовими братчиками-товаришами* (М. Стельмах); — *Здається, я нічим не прошпетився, а ви, пане майор, м'яко кажучи, обійшли мене... Дайте і мені роль у "Полтавці"* (Б. Левін).

ПРОШПИГНУ́ТИ *див.* **прошпи́гувати.**

ПРОШПИГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прошпигува́ти**[1]. *Замовляв Кошарний .. гранчасті шматки баранячого м'яса, засмажені до червоності, прошпиговані прянощами й збризнуті помідорним соком* (П. Загребельний); *У маєтках ще пишнішими стали застілля. Першими подавалися холодні страви: шинка і буженина, прошпиговані часником, потім розносили гаряче* (В. Чемерис); * Образно. *Несподівано цей, завжди прошпигований вітрами і сам йоржистий, неначе вітер, чолов'яга в один чирк вискочив на подвір'я* (М. Стельмах); // **прошпиго́вано,** *безос. пред. Сало прошпиговано часником;* * Образно. *"Англійську мову прошпиговано чужоземними словами над усяку іншу, а проте вона пішла вгору високо"* (П. Куліш).

ПРОШПИГО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОШПИГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Те саме, що **нашпиго́вувати** 1. *Щоб надати запеченій буженині ще більшого аромату, сире м'ясо рекомендують прошпигувати часником і шматочками моркви* (з навч. літ.); * Образно. *Я босоніж лопочу по вогкій прохолодній стежці .. повз червоні вістрячки півонії, що владно прошпиговують розчесане граблями сухотрав'я* (В. Дрозд).

ПРОШПИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОШПИГНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.*, *кого, що, розм.* 1. Шпигаючи, протикати чим-небудь гострим наскрізь. *Йому відразу зробилося так, немовби хто ледовою* [льодовою] *шпилькою прошпигнув його серце* (І. Франко); *Сніг був важким та колючим, а пориви вітру .. перетворили його на сталеві дробинки, що намагались прошпигнути, розсікти, подряпати все на своєму шляху* (М. Кідрук).

2. *перен.* Те саме, що **прони́зувати** 3. *Холодок прошпигує все тіло панотця* (М. Стельмах); *Ішов* [Арсен] *швидко, слух його переслідували весільні пісні, хоч їх ще й не заводили дівчата, прошпигували мозок звуки труб і дуд* (Р. Іваничук).

ПРОШПИГУВА́ТИ[1] *див.* **прошпиго́вувати.**

ПРОШПИГУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *док.*, *за ким — чим, діал. кого, що і без прям. дод.* 1. Док. до **шпигува́ти**[2]. *Дружина найняла приватного детектива, щоб він прошпигував за чоловіком-зрадником і надав їй незаперечні докази його провини* (із журн.); *Оператор безпілотного літального апарата, "прошпигувавши" за слідом ворожої ракети, відстежив позицію пускового комплекса й успішно скоригував вогонь нашої артилерії* (з газ.).

2. Пошпигувати (див. **пошпигува́ти**[2]) певний час. *Сусід прошпигував за хлопцем із годину.*

ПРОШТАМПО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проштампува́ти.** — *А чому мама так берегла цей лист?* — *Юрко байдуже подав Чеканчукові проштампованого конверта з українською маркою* (Є. Кононенко); *Пітер розкрив книжечку. Там, поряд із його фото, проштампованим гербовою печаткою, було написано: "Костиганов Петро Венцелевич. Радник міністра внутрішніх справ"* (В. Єшкілєв); *Гарантійне обслуговування здійснюється за наявності товарного чека (рахунка-фактури) і заповненого, проштампованого (у відповідних полях) гарантійного талона, що входить у комплект виробу* (з мови документів); // **проштампо́вано,** *безос. пред. В епоху перших п'ятирічок оголошувалось забобоном усе, що не було перевірено, пояснено і проштамповано вченими* (М. Дашкієв).

ПРОШТАМПÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОШТАМПУВÁТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Проставляти штамп, штампи (у 2 знач.); штампувати (у 2 знач.). *Тендерну документацію потрібно роздруковувати, прошивати й проштамповувати* (із журн.); *— Гаразд, гаразд, переконали, — буркнув Горовіц і сердито проштампував рапорт* (О. Авраменко); *Вони проштампували паспорти, справили скромне весілля і з вересня почали жити разом* (А. Любка).

ПРОШТАМПУВÁТИ *див.* **проштампóвувати.**

ПРОШТЕМПЕЛЬÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проштемпелювáти.** *Перевірила тричі і поклала на вчительському столі загнутий на полях, проштемпельований аркуш* (Є. Пашковський); *Проштемпельований на митниці чек потрібно відіслати в магазин або у відділ безмитної торгівлі* (із журн.); // **проштемпельóвано,** *безос. пред. Виборчі протоколи проштемпельовано печаткою* (з газ.).

ПРОШТЕМПЕЛЬÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОШТЕМПЕЛЮВÁТИ,** юю, юєш, *док., що.* Проставляти штемпель, штемпелі (у 1 знач.). *Секретарка механічно проштемпельовувала конверти з листами* (з газ.); *Майже всі книги він проштемпелював власним екслібрисом* (Ю. Іздрик); *У День Української Державності на Хмельниччині урочисто проштемпелювали чергову патріотичну марку, випущену в період широкомасштабної війни* (із журн.); * Образно. *Лицеміри й ханжі .. всі людські почуття й поривання ладні занумерувати, проштемпелювати і підшити до відповідної "справи"* (М. Дашкієв).

ПРОШТЕМПЕЛЮВÁТИ *див.* **проштемпельóвувати.**

ПРОШТÓВХАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проштовхáти.** *Колії від проштовханих одна за одною машин замітає снігом буквально за секунду* (з газ.); *Проштовханий популістами закон надає радикально безмежні можливості лісовим браконьєрам красти український ліс, обмежуючись хіба що адміністративними штрафами* (із журн.); // **проштóвхано,** *безос. пред. Кожен контейнер було проштовхано до корми судна* (з газ.).

ПРОШТОВХÁТИ *див.* **проштóвхувати.**

ПРОШТОВХÁТИСЯ *див.* **проштóвхуватися.**

ПРОШТОВХНУ́ТИ *див.* **проштóвхувати.**

ПРОШТÓВХНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проштовхну́ти.** *Від поспіху щось там порушилося в координації м'язів, якийсь м'яз скоротився раніше, якийсь пізніше, шматок ростбіфа був проштовхнутий не в стравохід, а в дихальне горло* (П. Загребельний); *Пенсійний законопроєкт, який відкладає вихід на пенсію на два роки, був проштовхнутий урядом через парламент* (з газ.); * Образно. *— Тут хтось є, — щоб не закричати, Лаура затиснула рота рукою. Спотворені акцентом і проштовхнуті крізь пальці слова злиплися в безформний кавалок* (М. Кідрук); // **проштóвхнуто,** *безос. пред. Українці ледве оговталися від того, як було проштовхнуто закон про розпродаж землі* (з газ.).

ПРОШТОВХНУ́ТИСЯ *див.* **проштóвхуватися.**

ПРОШТÓВХУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для проштовхування чого-небудь. *Проштовхувальний механізм у швейній машинці дає змогу шити рівні рядочки навіть без допомоги рук* (з мови реклами).

ПРОШТÓВХУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проштóвхувати.** *Якщо міркувати об'єктивно, то в кращому випадку проштовхуваний на засіданні варіант законсервує футбол у важкому й безперспективному стані, а в гіршому — приречe його на подальше руйнування* (із журн.).

ПРОШТÓВХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проштóвхувати** і **проштóвхуватися.** *Хитається ритмічно кількоро робітників — процес проштовхування льотки* (Я. Качура); *Методологічно виважений підхід до формування пріоритетних науково-технічних розробок допоможе уникнути необхідності "проштовхування" розробок у виробництво* (з наук. літ.).

ПРОШТÓВХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОШТОВХНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *рідко* **ПРОШТОВХÁТИ,** áю, áєш, *док., кого, що.* 1. Штовхаючи, просувати, переміщати куди-небудь, через що-небудь. *Віддаюсь течії юрби, і поволі мене проштовхують в куточок* (М. Івченко); *Пришиваючи ґудзики, треба було проштовхувати голку крізь товстий шар вати* (Л. Первомайський); *Тепер я міг би вже .. проштовхати собі дорогу на вулицю, щоб найняти першого стрічного дядька одвезти мене до міста* (Б. Антоненко-Давидович); *Штовхнеш одні двері, а другі вже тебе доганяють і по спині луплять. Хороші двері! Проштовхнули нас двері всередину* [лікарні] (В. Нестайко); * Образно. *Говорив він тихо, з натугою проштовхуючи кволі слова* (М. Дочинець); *Максим хотів сказати "прощавай", але не сказав .. Хотів сказати "бувай", але знову не проштовхнув і цього слова крізь горло* (І. Багряний).

2. *перен., розм.* Давати хід (у 11 знач.) кому-, чому-небудь, прискорювати щось. *Посередній архітектор стає керівником майстерні й проштовхує невдалі проєкти, захаращує місто кам'яними виродками* (П. Загребельний); *Нона ненавидить бренди й особливо рекламістів, котрі ті бренди проштовхують у мозок аморфного людського наїву* (І. Карпа); *— Власне ви підкинули йому ідею створити .. серію медальйонів — українських гетьманів. Ну й ви, звісно, проштовхнули його до Спілки* (Р. Федорів); *— У мене повний портфель нових ідей. Чи й устигну їх проштовхати в маси* (В. Чемерис).

ПРОШТÓВХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ПРОШТОВХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *рідко* **ПРОШТОВХÁТИСЯ,** áюся, áєшся, *док.* 1. Просуватися, пробиратися крізь натовп, штовхаючись. *Засунувши руки в кишені френча хлопець проштовхувався між вуличним натовпом* (В. Підмогильний); *Сіверський князь Любиця Пугачич .. вже був почав проштовхуватись до сперечальників, як раптом спинився* (І. Білик); *Залізнякові довелося пустити в хід свої могутні плечі, щоб проштовхатися до дверей* (М. Старицький); *Насилу проштовхнулася вона до чоловіка і зашепотіла* (З. Тулуб); *Він* [натовп] *радісно гудів і хвилювався, всі намагались проштовхнутись уперед, зчинилась тіснява* (С. Жадан); *Інерція натовпу тягла його* [Артема] *вперед, проштовхатися до краю було неможливо* (М. Гримич).

2. *тільки недок.* Пас. до **проштóвхувати.** *Перша основна складова частина системи буріння — бурильна колона, яка проштовхується високим тиском рідини* (з наук. літ.); *Плановість, серійність, уніфікованість і відвертий товарний вигляд рекламованого "літературного продукту", що проштовхується на книжковий ринок як "бренд", — це нові для сучасної вітчизняної культури й літератури явища в умовах комерціалізації суспільства* (з наук. літ.).

(1) Не проштовхну́тися — не пройти (про велике скупчення людей, про тісноту). *На вулицях людно надзвичайно, в крамницях просто не проштовхнутися* (В. Собко); *— Колись іншим разом до тої церкви поїдемо. Коли людей менше буде, бо на Великдень не проштовхнутися* (Люко Дашвар).

ПРОШТÓВХУВАЧ, а, *ч.* 1. Механізм, пристрій для проштовхування чого-небудь. *Проштовхувач насіння для сівалок спрощує роботу подрібнювача* (з мови реклами).

2. *перен., розм.* Той, хто проштовхує (у 2 знач.) кого-, що-небудь. *Староста — це проштовхувач ідей і захисник інтересів села в міській раді* (з газ.).

ПРОШТÓВХУВАЧКА, и, *ж., розм.* Жін. до **проштóвхувач** 2. *Огнівка — це не передмістя, це складова частина Полтави. Я, як активна проштовхувачка рідної Огнівки на місцевих ресурсах, не можу собі дозволити, щоб у вас склалося неправильне про неї уявлення* (з газ.).

ПРОШТО́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проштóпати.** *Ледве купи тримається* [піджак], *такий він проношений та проштопаний* (Ірина Вільде); // **проштóпано,** *безос. пред. Увесь светрик проштопано.*

ПРОШТО́ПАТИ *див.* **проштóпувати.**

ПРОШТО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОШТО́ПАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Штопати все або багато чого-небудь, у багатьох місцях. *Проштопувати шкарпетки.*

2. *тільки док., також без дод.* Поштопати певний час. *Проштопати весь вечір.*

ПРОШТРА́ФИТИСЯ, флюся, фишся; *мн.* проштрáфляться; *док., розм.* Провинитися в чому-небудь, перед кимсь. *Проштрафився — й носа не показує* (прислів'я); *Якби він дав яку притоку до сумніву, скажім, проштрафився би у чому проти гонору рицарського .. Але пан Кшивокольський .. приток до якихось сутичок нікому не давав* (Г. Хоткевич); *Бригадир когось образить, шофер на чомусь проштрафиться — Кузьма горою стане на захист* (Я. Гримайло); *Якщо ти служиш на крейсері і проштрафився, тебе традиційно списують "на міноносці"* (А. Санченко).

ПРОШТРИКНУ́ТИ *див.* **проштри́кувати.**

ПРОШТРИ́КНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проштрикнýти.** *Нещасний, проштрикнутий власною ж зброєю, обливаючись кров'ю, розтягся на землі* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); // **проштри́кнуто,** *безос. пред. Показовим є символізм в описуванні підкупу вождя слов'ян і початку битви: золоті монети для підкупу було вміщено до призначеного для стріл сагайдака, а список мирного договору проштрикнуто вістрям і настромлено на древко списа* (з наук. літ.).

ПРОШТРИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проштри́кувати.** *— Вони не мали спеціальних голок для проштрикування м'яких частин меблів. Тому роздерли їх ножем. У туалеті зірвали плитку, значить, у них не було навіть простих приладів для пошуку порожнин у стінах* (В. Єшкілєв).

ПРОШТРИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОШТРИКНУ́ТИ,** нý, нéш, *док., кого, що.* Штрикаючи (у 1 знач.), проколювати наскрізь кого-, що-небудь. *Стало затягувати льодом .. конячі морди. Коні почали задихатися. Вершники .. руків'ям нагайок проштрикували коням замерзлі ніздрі* (М. Вінграновський); *— Я заколю себе, проштрикну своє серце..! — крикнув з ефектом Павлусь* (І. Нечуй-Левицький); *Лезо легко проштрикнуло шкіру і увійшло глибоко в тіло хижака* (В. Владко); *Дорогувато обійшлося, так зате кинджал! Бика наскрізь проштрикне* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Ловив* [Волин] *на собі погляди людей .. з-за тинів. І ці погляди схожі йому були на велетенські соснові голки, що проштрикували його наскрізь* (Ю. Покальчук); *Здогад впивається голкою в свідомість, проштрикує її...* (Дара Корній); // Завдаючи удари чим-небудь гострим, ранити, убивати. *Гостряком списа проштрикував* [Мамай] *другого* [ворога] (О. Ільченко); *Кожний шляхтич, певно, проштрикнув на своєму віку когось шаблею на поєдинках, як бусел своїм гострим носом штрикає жаби* (І. Нечуй-Левицький); // *також у сполуч. зі сл.* о ч і, п о г л я д *і т. ін., перен.* Пильно дивитися на кого-, що-небудь; пронизувати. *Петро .. очима проштрикує мої чоботи. — У мамині взувся?* (М. Стельмах); *Зиркнув* [господар] *на непроханого гостя проникливо, проштрикнув наскрізь гострими голками зіниць* (Ю. Збанацький); *Холодним поглядом проштрикнула* [Иветта] *Раїну спину* (Люко Дашвар); * Образно. *Теодосієві вже давно хотілося спитати, чи довго вони так стоятимуть, та грізні погляди Куремси, немов голкою, проштрикували Теодосіїв язик* (А. Хижняк).

ПРОШТУКАТУ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **проштукатýрити.** *Перед початком опалювального сезону всі димові труби й стіни на горищах, у яких проходять димові канали, повинні бути проштукатурені та побілені* (з мови документів); // **проштукатýрено,** *безос. пред. Стіни заводського цеху зсередини проштукатурено цементно-піщаним розчином* (із журн.).

ПРОШТУКАТУ́РИТИ, рю, риш, *док., що.* 1. Док. до **штукатýрити.** *Перед фарбуванням або клеєнням шпалер стіни варто проштукатурити* (з газ.).

2. *також без прям. дод.* Поштукатурити певний час. *Проштукатурити пів дня.*

ПРОШУКА́ТИ, áю, áєш, *док., кого, що, чого.* Пошукати певний час. *Прошукав увесь день, а не знайшов* (Сл. Б. Грінченка); *Не прийшла Галька додому ночувати. Допізна прошукала* [Параска] *її по всіх усюдах, думала, може, захворіла раптом чи десь заснула голодна* (І. Кирій); *Він .. усі три дні якісь свічі запалювання для нашої двадцять четвірки .. прошукав* (А. Санченко); *Коли твою душу нудьга наполяже І ти прошукаєш утіхи дарма, Нехай вона з серця ніколи не каже — Що ніби утіхи ніде вже нема* (І. Манжура).

ПРОШУМІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **прошуміти** 1. *Після бурі, над усіма прошумілої, чомусь саме терен тут розрісся, найколючіше деревце нашого краю* (О. Гончар); *Відра подзвонюють над степовою криницею, сонце спиняється в прошумілих кленах* (М. Сингаївський); *Ліс .. мав коротку пам'ять, .. жив біжучою хвилиною, — кожна прошуміла буря змінювала топографію ще вчора навпомацки знаної місцевости, загороджувала прохід упалим деревом, осунутим схилом* (О. Забужко).

ПРОШУМІ́ТИ, млю́, ми́ш; *мн.* прошумля́ть; *док.* 1. Док. до **шуміти**[1] 1. *Горою парку пробіг вітер, і кущ сосен по той бік будинку журно й затишно прошумів* (М. Івченко); *Прошуміла м'яко крилами сова* (М. Драй-Хмара); *Луна його крику покотилась над плесом, полинула в поле, відгомоном прошуміла там* (С. Скляренко); *За спиною Нечипоренка немов пронеслося якесь велике зітхання, прошумів зал: то встали всі присутні* (П. Загребельний); // *безос. В нього того життя жменька! І за якусь хвилину, а може, й менше прошуміло в його голові: як мати вела його до школи, як він мив у потічку ноги* (Б. Харчук).

2. Пройти, проїхати, пролетіти і т. ін. з шумом. *Здоровенна грудка землі прошуміла над його головою* (Панас Мирний); *— Гей, хто там! — почувся голос позаду приятелів, — бережись! Муляр і Вова розступилися. Мимо їх* [них] *прошуміли сани* (С. Васильченко); *Прошумів залізничною колією поїзд* (С. Скляренко); *Посвітліли обрії за придніпрянськими луками, прошуміла зграйка крижнів* (С. Плачинда); * Образно. *Тепер уже й сам я добре усвідомлював, скільки преріжних нещасть прошуміло над нашим краєм* (О. Шугай); // Пройти з дощем, снігом, вітром (про грозу, бурю і т. ін.). *За вікном у мене Хуга прошуміла* (П. Грабовський); *Прошумів* [дощ] *рясний та теплий, щедро скупав, і знову тут світить сонце* (О. Гончар); *Одного разу над табором прошуміла сильна злива* (В. Малик); * Образно. *Будь легка, як вогонь, і весела, і вільна, й щаслива, Прошуми над душею моєю, мов радісна злива* (Л. Первомайський); // *перен.* Пройти, закінчитися, минути (про певний відрізок часу або якусь подію). *Прошумів з'їзд і свята — і ми лишилися при прозі* (М. Коцюбинський); *Прошуміли літа, промчали, мов коні баскі, воронії...* (А. Шиян); *Древній, обкрадений народе! Над тобою прошумів розбій, Та кати не вкрали твою вроду, Не всушили дужий мозок твій* (В. Симоненко); *По деяких хатах жило до восьми родин. Грабіжницька війна, одна з фаз якої прошуміла над ними, .. штовхнула їх у безпросвітні злидні* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // *безос. — Було колись, було... — кивав головою Райко, — всього було... Прошуміло, прогриміло, та й сліду нема...* (С. Васильченко).

3. Пошуміти (у 1 знач.) певний час. *На зборах ми прошуміли дві години, але так нічого й не вирішили* (з газ.).

ПРОШЎТО, *невідм., с.* Італійська шинка, пригот. із в'яленого або вареного свинячого окосту, натертого сіллю й прянощами. *Роззирнувся* [Ілія]: *і поїсти б чогось прихопити. Пляшка грапи, хлібина, шмат прошуто* (Люко Дашвар); *Прошуто продають цілісним шматком м'яса або нарізаним на найтонші скибочки* (з наук.-попул. літ.).

ПРО́ЩА, і, *ж.* 1. *заст.* Богомілля, паломництво. *Іде шляхом молодиця, Мусить бути, з прощі* (Т. Шевченко); *Про далекі-бо прощі звичайно вперед бігла чутка, й по шляху, де така проща проходила, до неї часто приєднувались нові люди* (Н. Королева); *Сюди в дні прощі на богослужби мало не з усього Поділля стікалися люди* (М. Стельмах); *Вони поверталися додому з прощі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Відпущення гріхів, прощення. *За бідного прощу будеш мати* (Сл. Б. Грінченка); *Встань, Боже, у гніві, в обуренні, в прощі, Суддею устань на суді для вістей* (В. Багірова); *Юні, по очі запнуті, монашки прощально й збідовано притуляли до грудей по букетикові синіх айстр, обличчя, не спотворені чаклунством косметики, світились прощею* (Є. Пашковський).

ПРО́ЩАВА, и, *ж., діал.* Простолюд, чернь (у 4 знач.). *Ми були "русинська прощава", голота. Ми знали своє місце і рано звикали до цього* (М. Дочинець).

ПРОЩАВА́ТИ: *у формі наказ. сп.* прощава́й, прощава́йте; *недок., розм.* Те саме, що **проща́ти** 3. — *Прощавайте! — промовив козак. — Прощавайте! — промовила Галя. І пішов козак шляхом у місто* (Марко Вовчок); — *Ну, прощавай, мій краю обітований!.. — Великопольський хотів вимовити це іронічно, але голос його мимохіть затремтів. — Прощавай назавжди!* (М. Дашкієв); — *Прощавайте, люди добрі, прощавайте, діду, — вклонився і скинув шапку Чайченко. — Прощавай, Іване* (М. Стельмах).

ПРОЩА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до прощання. *Покріпившися, засів* [капітан] *писати прощальні листи до жінки і до дітей* (І. Франко); *Підняли якір. Загув третій, прощальний гудок* (М. Трублаїні); *Хтозна-чому Тарасові враз захотілося обнять Грицька, поцілувати й сказати йому якісь слова прощальні* (Василь Шевчук); *З вікон, з дверей будинку замахали руками друзі. Валерій відповів прощальним жестом і сховався в дверцях зорельота* (О. Бердник); // Викликаний, спричинений прощанням. *Машина мчить... Коханий зір в тумані прощальних сліз десь тоне у вітрах* (В. Сосюра); *Прощальна туга стоїть у голубих очах Ягідки* (О. Гончар); // Який відбувається, влаштовується з нагоди від'їзду, розставання. *Пана директора народної школи перенесли на іншу посаду, до іншого міста; отож його товариші й приятелі змовилися справити йому прощальний вечір* (Л. Мартович); *Усі бояри зібралися в хоромі Любомира Вовка на прощальний пир* (І. Білик); *Милостиво дочекався князь повної тиші .. і почав свою прощальну промову* (Д. Білий); // Який відбувається під час прощання з покійником. *Чуприна почав виголошувати над прахом Василя прощальну промову* (О. Довженко); *Похорон відбувся спокійно, окрім християнського прощального казання священника ніхто нічого не виголошував* (Р. Федорів).

2. *перен.* Те саме, що **оста́нній.** *Велике, блискуче сонце сходило з небосхилу й кидало довгі, ясні прощальні промені своїй вірній любці й щирій товаришці — землі* (Н. Кобринська); *Дуби всихають. Та й тоді ще Прощальні пагінки все вище Пускають* (І. Муратов); *Вже зібралися лелеки з усієї околиці, зробили прощальний віраж над лісами і озерами і гурт за гуртом потяглись у вирій* (В. Близнець).

◊ **Надгро́бне (проща́льне) сло́во** *див.* **сло́во.**

ПРОЩА́ЛЬНИК, а, *ч., іст.* Козак, що влаштовував прощальну гулянку перед тим, як іти в ченці. — *Ну, скажи ж мені, пане отамане, — питає Сомко в Кирила Тура, — яким вітром занесло тебе в Київ? .. — Проводжаєм прощальника до Межигорського Спаса* (П. Куліш); *Інші підстаркуваті козаки доживали свого віку в монастирях, а перед тим, якщо мали гроші, то заводили на Січі й по дорозі до "місця смиріння" страшенну гульню. Кого здибає, було, такий "прощальник" на шляху, зараз же частує, а проходячи повз містечка, купує на базарах усілякі гостинці й роздає їх дітям* (А. Кащенко).

ПРОЩА́ЛЬНО. Присл. до **проща́льний.** *Сагайда нагнувся до його впалої колючої щоки, і вони якось особливо по-людському, урочисто й прощально поцілувались* (О. Гончар); *На повороті оглядаюся. Хлопці першої роти прощально махають нам пілотками* (Є. Доломан); *Під Черленою горою ми стали, аби прощально вклонитися Мукачеву, що рябіло в долині, перетяте синьою косою ріки* (М. Дочинець).

ПРОЩА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **проща́тися** 1. *Хазяїн .. при прощанні дав йому аж сто рублів* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Почалося прощання, обнімання, почувся плач, голосіння...* (Панас Мирний); *Олесь згадав зворушливе прощання Ернана Раміро, його теплі, схвильовані слова* (В. Владко); *У Києві наша команда розпалася. Після душевного прощання, щедро окропленого сльозами, невеличкими гуртками роз'їхались у різні боки* (М. Андрусяк); // Слова, які вимовляють перед розлукою, розставанням. *Брус вимовив: — Оленко, до побачення! .. Його ж дружина, здавалося, не чула прощання* (Т. Осьмачка); *В осінню ніч сорок першого року прощання лунали над Дніпром* (О. Довженко); * Образно. *З-над хмар часом прилине Прощання з літом журавлине* (П. Тичина).

2. *перен.* Розставання з чим-небудь. *І от прийшов їх день останній з життям прощання молодим* (В. Сосюра); *Останній день іспитів на закінчення семирічки був і прощанням Захара з школою* (Іван Ле); *Галя нахилилась до тебе, і ви знову почали цілуватися. "Ось так виглядає прощання", — подумав ти* (Ю. Андрухович).

Слова́ проща́ння *див.* **сло́во; Час (хвили́на) проща́ння** *див.* **час.**

○ **(1) На проща́ння** *(рідко* **на розпроща́ння),** *у знач. присл.* — прощаючись; перед розлукою, розставанням. *На розпрощання учителька строго-настрого наказала Масі з хлопками не сходитись* (А. Свидницький); *Тільки як почали дружки розплітать їй косу, як заспівали жалібних пісень на розпрощання з чорною косою, як накрили голову очіпком, Лукина ніби опам'яталась, ніби прокинулась* (І. Нечуй-Левицький); *Він востаннє подивився їй в лице, щоб на прощання сказати якісь бадьорі слова* (Б. Антоненко-Давидович); *Маріка лише встигла поцілувати брата на прощання і коротко домовитися з ним про наступну зустріч* (О. Авраменко); *Ми з ними проводимо кілька веселих годин за розмовами, а потім вирішуємо всі разом на прощання поїздити верхи на конях* (С. Андрухович).

ПРОЩА́ННЯЧКО, а, *с.* Пестл. до **проща́ння.** [С а в к а:] *Почнеться оте вечірнє стояннячко.., а світовеє прощаннячко, то й зовсім задурить воно* [дівча] *собі голову* (С. Васильченко); — *Щоденне зустрічаннячко і прощаннячко. — Мусить бути щоденним, — ще більше хмурніє Сніженко* (М. Стельмах).

ПРОЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПРОСТИ́ТИ,** прощу́, прости́ш, *док.* 1. *що, кому, кого і без дод.* Пробачати *(див.* **пробача́ти**[1]) чию-небудь провину; виявляти поблажливість до когось. *Господь довготерпеливий і багатомилостивий, Він прощає провину та переступ* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Ну, гаразд, прощаю на перший раз. А вдруге — не попадайся* (М. Дашкієв); *Лютував старий за те, що ляховку* [ляхівку] *взяв* [син]; *да вже як Бог дав їм дітей, старий їх простив* (Марко Вовчок); — *Чайко, забудь! — Я забула. — І прости* (К. Гриневичева); *Ганні здалося, ніби в голосі його вже звучить прохання помилувати, простити* (В. Собко).

2. *наказ. сп.* прости́, прості́ть, *у знач. вставн. сл., перев. док.* Уживається при звертанні до кого-небудь як ввічливе попередження про що-небудь, як вибачення за щось сказане або зроблене. *Тепер уже, простіть, яйця старіші, як кури* (Номис); *Були .. і такі, що, простіть, на трьох одні штани, зате з ґудзиками. Чисто тобі голодранець, а теж преться в пани* (О. Кониський); [М и л е в с ь к и й:] *Простіть, Любов Олександрівно, я не люблю мішатись до чужих справ, але на правах приятеля скажу: мені здається, ви занадто раптово увірвали нитку* (Леся Українка).

3. *наказ. сп.* проща́й, проща́йте, *тільки недок.* Прощальний вигук, формула прощання при розлуці, розставанні, а також наприкінці листа. — *Ну, прощай, любий мій. — Вона припадає до мене і знову цілує* (М. Івченко); — *Прощайте. Бажаю вам успіху. Я певний, що ви щиро виконаєте доручення* (Д. Бузько); *Покутський подякував мені за те, що я взяв на себе частину клопотів, і, простягаючи руку, протяжно мовив: "Прощай"* (Р. Андріяшик); // *тільки одн.* Уживається для вираження неминучості втрати, необхідності розлуки з ким-, чим-небудь (з відтінком наслідковості). *Декого з учителів позабирали, позасилали. Гриць ні живий ні мертвий сидів і ждав, що ось прийдуть і до його* [нього] *і тоді... прощай все навіки!* (Панас Мирний).

4. *у знач. ім.* **проща́й,** *невідм., розм.* Те саме, що **проща́ння** 1. *Одриваю шматочок старої газети, що завалялась у кишені, й пишу на коліні: "По дорозі у вічність останнє прощай"* (М. Коцюбинський); *Я на прощай кивнув йому і подумав заспокоєно: "Дійде"* (І. Муратов).

5. *кого, що, діал.* Прощатися з ким-, чим-небудь. *Сумно прощали тухольці свої хати й подвір'я* (І. Франко); — *Нема Наталки... — тихо каже перед себе в ніч Богдан, а його рука розтягає ремінь шолома. Він хреститься і хвилину стоїть непорушне з відкритою головою, прощаючи ту, що відійшла* (О. Лисяк).

(1) Прости́ (прості́ть) / проща́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві, *у знач. вставного сл.* — уживається як усталена форма вибачення за що-небудь (перев. при вживанні в розмові різких, грубих, неприємних або непристойних слів). *Твій жаль .. нагадує дурного — Прости на слові — Павлуся істор'ю* [історію] (І. Франко); — *Скажіть, будь ласка, і простіть на слові, — чим надили, на якеє ремесло спокушали вас (показав на даму й панночку) вони сьогодні там, біля церкви?* (М. Куліш).

◇ **(2) Прости́ Го́споди,** *у знач. вставного сл.* — уживається для вираження пом'якшення різкості, грубості висловлювання, судження і т. ін. — *Подуріли!.. І що вони виробляють?! Як на війні, прости Господи...* (І. Багряний); *Зайшов я до опочивальні, а там не протовпитися. Наче на торговиці, прости Господи* (Г. Пагутяк); — *Рятувати дівча якось треба, а ти верзеш, прости Господи!* (Люко Дашвар); **Хай (неха́й) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасе́)** *див.* **ма́ти**[1].

ПРОЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., рідко* **ПРОСТИ́ТИСЯ,** прощу́ся, прости́шся, *док.* 1. *з ким і без дод., також у сполуч. зі сл.* п о ц і л у н о к, п о г л я д *і т. ін.* При розлуці тиснути один одному руки, говорити слова прощання і т. ін. — *Діти мої! — прощається Іван, — прощайте, соколи мої ясні! Шануйте матір, любітесь* [любіться] *із собою, нікого не кривдіть... прощайте* (Марко Вовчок); [С т ь о п а:] *Дванадцять годин! .. Тисячі закоханих прощаються останнім поцілунком і зустрічаються першим* (О. Корнійчук); — *Ну що, отамане, час прощатися, — сумно сказав Трохим* (Д. Білий); *Венера низько поклонилась І з панотцем своїм простилась* (І. Котляревський); *За левадами на краю села Андрій простився з Іваном* (І. Багряний); * Образно. *Сонце прощається із високого шпиля; зараз зайде і завтра вернеться* (Марко Черемшина); // Віддавати останню шану покійникові перед похованням. *Задзвонили вранці-рано По генераловій душі; Заговорили щось погане, До генерала ідучи Прощатись, люде* [люди] (Т. Шевченко); *Щось було сьогодні принадне, особливе в його землі, мов на обличчі небіжки, з якою жив ціле життя, а тепер мусить прощатись навіки* (М. Коцюбинський); *Все життя боявся* [Циммерман] *мерців, навіть прощаючись з мамою в домовині, не зумів торкнутися своїми губами її захололих уст, а тільки зробив вигляд, ніби цілує, щоб сусіди потім не обмовляли* (Ю. Винничук).

2. *перен.* Залишати надовго або назавжди кого-, що-небудь, розставатися з кимсь, чимсь. *"Так он що, заміж за Андрія! — крутилось із сим тяжким щемлінням у Ілька. — Се, значить, прощайся вже з нею, прощайсь із тими тихими, любими вечорами, з тими милими розмовами"* (В. Винниченко); *В сльозах затриманих, з палкими муками, Вони прощалися з полями, з луками, Навік прощались з краєм рідним* (Л. Костенко); *Повіяв вітр* [вітер] *з руки Енею, Простивсь сердешненький з землею* (І. Котляревський); // Позбавлятися чогонебудь, відмовлятися від чогось надовго або назавжди. *Заморив мене трошки сей Київ, то я трохи й рада б його покинути, але не зовсім, бо тоді, значить, знов прощайся з наукою більш як на пів року* (Леся Українка); [М а р ' я н а:] *Один Бог знає, як мені гірко кидати вас, прощатись із своїм дівуванням!..* (С. Васильченко); *Людство завжди трудно прощається зі своїми помилками* (В. Чемерис).

3. *кому і без дод.* Уважатися пробаченим, дарованим (про чиюсь провину, помилку, негідний учинок). *Коли чоловік пише для себе, виливає своє горе й радощі, то йому легше стає. Чому ж тоді не писати? Тоді і всякі помилки прощаються* (М. Коцюбинський); *Усе прощається, та не все забувається* (Григорій Тютюнник); *Нараз стало легше на душі. Так, немовби він з чимось чи з кимось замирився, немовби і йому простилося все, що лишилося там, позаду* (Б. Антоненко-Давидович).

4. *тільки недок.* Пас. до **проща́ти** 1. *І ото, принесли до Нього розслабленого, що на ложі лежав. І, як побачив Ісус їхню віру, сказав розслабленому: Будь бадьорий, сину! Прощаються тобі гріхи твої!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

◇ **Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом** *див.* **душа́; (1) Проща́тися / розпроща́тися (попроща́тися) з життя́м (з [бі́лим] сві́том)** — умирати, гинути. *І не думайте втікати: кругом драгуни! — Хто не вийде — прощайся з життям! — По списках будуть викликати!* (М. Стельмах); — *Ще дві години тому ти прощався з білим світом, а проте й досі живеш, ще й теревені правиш* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте); *Скрипаленчиха вже давно б із життям розпрощалась, коли б не трималася поки що душа в тілі надією на побачення з сином* (Ю. Збанацький).

ПРОЩЕБЕТА́ТИ, бечу́, бе́чеш, *док.* 1. Док. до **щебета́ти.** *В галуззі дерев.., перепурхуючи з крони на крону або в кружлянні підіймаючись до неба, засвистіли, прощебетали, затьохкали птахи* (П. Воронько); — *Цвірінь! Цвірінь! — прощебетала ластівка і полетіла в зелений ліс* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); — *У мене все добре, — прощебетала Люся. — Сподіваюся, і в тебе теж?* (В. Лис); *Ірен .. прощебетала майже патетичну тираду, ось, мовляв, наш дуже талановитий студент-самородок, живе у гуртожитку, має матеріальні проблеми* (С. Процюк).

2. Пощебетати певний час. — *Що зробило тебе такою пташечкою й квіточкою? І чи зумієш отак проспівати, прощебетати цілий вік — чи зломить тебе життя..?* (Г. Хоткевич); *Мотя почала .. розраджувати й заспокоювати подругу. Прощебетала тоді біля неї чи не увесь вечір* (В. Козаченко).

ПРОЩЕДРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., етн.* 1. Док. до **щедрува́ти.** *Що скажете, люди добрі? Чи справу яку до мене маєте, чи колядувати прийшли? .. Хтось із задніх рядів вигукнув: — Ми ще й прощедруємо!* (Б. Антоненко-Давидович); *Три дужі голоси прощедрували: — Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям — на здоров'я!..* (В. Малик).

2. Пощедрувати певний час. *Цілий вечір прощедрував Микола, тому додому прийшов аж під ранок* (М. Стельмах).

ПРО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прости́ти** 1. — *Ви прощені, і вам дозволено жить у столиці, проте... такий наказ, — розвів руками генерал, — під поліцейським наглядом* (Василь Шевчук); — *Отче наш на небесах, — солодко, як Златоуст, затуркотів прощений громадою Кошута. — Будь милостивий до нас, Господи, Боже наш* (Р. Андріяшик); *Не гнівайтесь на людей. Не судіть їх. Кожен прощений вами додасть вам любові до самого себе* (М. Дочинець); // **про́щено,** *безос. пред. Кожен з нас несе гріх за собою... Чого ж одному прощено, .. а мені нема ні забуття, ні спокути?* (Панас Мирний).

Про́щена (Сиропу́сна) неділя *див.* **неділя.**

ПРОЩЕ́НИК, а, *ч., іст.* У Давній Русі — феодально залежна особа. *Прощеники — це колишні холопи, які отримали "прощення" (свободу) з умовою працювати на церковних землях* (з наук. літ.).

ПРОЩЕ́ННИЙ, а, е. Якого можна простити. *Яновський вкладає у свій перший великий твір і свіжість пізнання, і навіть деяку надмірність та розкиданість, прощенну для юного неофіта, для якого вже відкрилися таїни мистецтва* (М. Бажан); *Коли б ми були наївними молодими людьми, нам ці дурниці були би прощенними, а так...* (М. Матіос); — *Через п'ятнадцять років ваше кохання до мене здаватиметься вам безумством, хоч і прощенним, та все ж безумством...* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПРОЩЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **проще́нний.** *Слова "Належало постраждати Христу" вказують на вільне обрання страждання й на Божественне піклування, але не дають думки про прощенність тих, хто діяв, бо зловмисність нечестивих не була у згоді з Божественною волею* (з рел.-церк. літ.).

ПРОЩЕ́ННО. Присл. до **проще́нний.** * Образно. *Музика! Як обняла талановито, прощенно! Мов попрощалась* (С. Йовенко).

ПРОЩЕ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **прости́ти** 1. *Так написано є, і так потрібно було постраждати Христові, і воскреснути з мертвих дня третього, і щоб у Ймення Його проповідувалось покаяння, і прощення гріхів між народів усіх, від Єрусалиму почавши* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *У мене на очі навернулися сльози. Відчуваю — це загальне прощення коло ліжка хворого. Так, певно, прощають тих, хто зібрався в далеку, безповоротну дорогу* (Ю. Збанацький); — *Прощайте, брати, і простіть. — У відповідь різноголосо загули слова прощення і надії* (Д. Білий).

2. Поблажливість до кого-небудь, скасування кари; амністія, помилування. [П а н і:] *В Морошні все село громадою стоїть другий день на колінах, прощення дожидає* (С. Васильченко); *Уряд оголосив амністію всім засудженим, а тим, хто перебував під судом або слідством, пообіцяв прощення, якщо вони стануть до лав королівського війська* (З. Тулуб); — *Усі триста на астероїді — злочинці, яким прощення немає!* (М. Дашкієв); — *Од вини не втечеш .. — Од вини й не треба тікати. Мусиш спокутувати її, заслужити прощення* (В. Петльований).

Проси́ти (блага́ти, моли́ти *і т. ін.)* **проще́ння** *(заст.* **опроще́ння)** *див.* **проси́ти.**

ПРОЩІ́ЛИНА, и, *ж.* 1. Те саме, що **уще́лина.** *Тут* [у горах Казахстану] *не побачиш води цілими тижнями, а коли нападеш на неї, вона .. проритіми нею вузенькими рівчачками зникає в прощілинах гір...* (Олесь Досвітній).

2. Вузька щілина, тріщина в чому-небудь. *З прощілин між дошками вода сичала прудкими гадюками, забризкуючи чоботи й одежу* (М. Сиротюк); *Невдоволено чвиркнув* [парубок] *крізь прощілину в зубах* (В. Логвиненко); *Двері не піддавалися. Мені довелося потяти бучка і застругати клини, аби встромити в прощілину* (М. Дочинець).

ПРОЩУ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прощу́пати.** *Воно* [зерно] *любить лягти в пухку вологу ріллю, у землю, прочесану боронами, прощупану твоїми руками* (Д. Бедзик); *Гортань є широкою короткою трубкою, що складається з хрящів і м'яких тканин. Вона розташована в передньому відділі шиї та може бути спереду і з боків прощупана через шкіру, особливо в худорлявих людей* (з навч. літ.).

ПРОЩУ́ПАТИ *див.* **прощу́пувати.**

ПРОЩУ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прощу́пувати.** *Такі симптоми, як холодне потовиділення, западання вен або ледь прощупуваний пульс, свідчать про гіповолемію — патологічний стан, який має місце при зменшенні об'єму циркулюючої крові* (з навч. літ.).

ПРОЩУ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прощу́пувати.** *Лімфовузли в нормальному стані невеликі, округлі, у здорової людини при прощупуванні майже не відчуваються* (з навч. літ.); *Щоб зрозуміти, що насправді хоче влада, внісши той чи інший закон, потрібно орієнтуватися на деякі прощупування громадської думки* (з газ.).

ПРОЩУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ПРОЩУ́ПАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Щупаючи, обмацуючи і т. ін., перевіряти, досліджувати, шукати що-небудь. *Вісімнадцятилітній юнак прийшов в університет з паличкою в руці, нею він щоденно прощупував собі шлях до аудиторії* (Д. Бедзик); *Матвій Матвійович прощупав пульс сонного — крізь теплу живу тканину чітко бився струмок* (І. Волошин); *Довго никає* [Хома] *по подвір'ю зі щупом в руках, заглядає в усі закутки, пробує землю. Прощупавши подвір'я і нічого не знайшовши, він нарешті вгамовується* (О. Гончар); *Кімнату оглянули ретельно .. Нічого не знайшовши підозрілого, взялися за одяг. Прощупали кожен рубець, повивертали кишені. Нічого* (О. Сизоненко).

2. *кого, що, перен.* Спостерігаючи, перевіряючи, розпитуючи і т. ін., збирати відомості, складати думку про кого-, що-небудь. [Р о м а н ю к:] *Я їх* [письменника і художника] *вчора довго прощупував...* (О. Корнійчук); *Таємні агенти гестапо розбрелися по селах, одні — прощупувати бодай який-небудь слід до таємничого Тараса, інші — вербувати шпіонів* (Д. Бедзик); — *Здається, представники вашої компанії нещодавно вже прощупували міцність нашої прикордонної охорони?* (П. Загребельний); *Не завадило б прощупати гостя з політичного боку* (В. Близнець).

◊ **Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати,** *рідко* **прощу́пати) ґрунт** *див.* **зондува́ти.**

ПРОЩУ́ПУВАТИСЯ, ується, *недок.* 1. Відчуватися, виявлятися при прощупуванні. — *Тоню, а що це може бути? Малярія? — знепокоєно спитала Марина. — Напевно. Хоч селезінка не прощупується. Покладемо в постіль, дослідимо* (А. Головко); *Хлопчику стало гірше. Підвищилась температура, пульс ледве прощупувався* (О. Копиленко); *Під тільником з лівого боку Ольжина рука відчула слабенькі поштовхи. Пульс теж прощупувався, дуже мляво* (А. Кокотюха).

2. Пас. до **прощу́пувати.** *Ліпома прощупується рукою під шкірою як м'яке утворення з чіткими межами, іноді горбистою поверхнею* (з навч. літ.).

ПРО́ЯВ, у, *ч.* Дія, процес, що робить явним, помітним чий-небудь стан, чиїсь почуття, наміри і т. ін.; вияв. [П а н Д у ш е ч к а:] *Не можна одмовити тому гультяєві, що в його дикій, розбійницькій, хлопській душі бувають і прояви якихось вищих поривань до правди і краси...* (С. Васильченко); *Захоплений успіхами свого вихованця, старший лейтенант не помічав або просто не надавав значення проявам зазнайства і чванькуватості, що останнім часом стали розвиватися в характері Маслюка* (І. Багмут); *Він ішов по життю, цураючись усіх; і ті, хто його добре знав, вважали, що йому навіть якось солодко відлякувати найменший прояв симпатії до себе* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Форма, у яку втілюється, у якій спостерігається що-небудь. *Перед мистецтвом як перед одним із проявів людської творчості прояснюються нові шляхи* (В. Еллан-Блакитний); *Їхня закоханість і була останнім проявом химерного юнацтва на зламі дорослої і байдужої досвідчености* (В. Домонтович); *Айдахська природа надто вже багата різними несподіваними проявами своєї оригінальності, включаючи сюди й фіолетову плісень* (В. Владко).

ПРОЯ́ВА, и, *ч. і ж., розм.* 1. *тільки ж.* Те, що викликає подив; незвичайна подія; диво, оказія. *Повиповзали* [люди] *з хат дивитись на таку появу, і усі ж то позадирали голови і дивляться, як пан Забрьоха, мов птах який заморський, летить попід небесами* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Там і торік хвостата зоря світила, а це знов прояза якась вирискалась... — І я кажу: не перед добром таке на світі коїться* (Панас Мирний); *Що за проява — на дорозі ні душі? Наче хто шлях перетяв повз обсерваторію* (Ю. Яновський).

2. *тільки ж.* Незвичайна на вигляд, страхітлива, фантастична істота; потвора (у 1 знач.). *Раз пішов я на отаву І наткнувся на прояву: Довга-довга і страшенна, Мов гадюка здоровенна, Голова десь за горами, Ноги вперлись між лісами* (Л. Глібов); *Аж гульк! іздалеку летить проява: Велике, довге щось та й чорне-чорне! Дві оці* [два ока], *два кривавих джерела, Із пащі дим ляга на світ імлою* (А. Кримський); *Коваль зробив усе, як радила баба. І от, коли він аж упрів, гасаючи до колодязя й назад, раптом проява на лаві закректіла і руками сплеснула* (Ю. Винничук); *Якщо вершник без голови був істотою земною, з плоті й крові, а не якоюсь потойбічною проявою, Зеб Стамп цілком міг сподіватись побачити його знову* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

3. Той (та), хто своєю поведінкою, вчинками, зовнішністю викликає подив, занепокоєння; дивна, химерна людина. *А меж вами Найшовсь-таки якийсь проява, Якийсь дурний оригінал, Що в морду затопив капрала, Та ще й у церкві* (Т. Шевченко); *Ще не жив, не мріяв, не любив, А вже черево нажив. Що за чудо, за проява..!* (П. Усенко); // Щось незрозуміле, непевне; невідомо хто, невідомо що. — *Що воно за проява стоїть під вікном? Певно, хтось на селі нагло заслаб, та це мене кличуть сповідати* (І. Нечуй-Левицький); [2-й к о з а к:] *Поглянь, Кіндрате, що се за проява.* [1-й к о з а к:] *Це щось непевне; може, шпиг, або що* (В. Самійленко); — *І що воно, гадаю, за проява — дві тіні, млин і місяць на воді* (Л. Костенко).

4. *зневажл., лайл.* Пронозлива, шахраювата людина; пройда. — *Всі зібрались? .. Чи і той же тут проява, Котрий бджоли мої вкрав?* (І. Манжура); — *Це, справді, якась проява, а не штукар! Я почуваю, що вже чогось не люблю цієї нахабної людини, — сказала Галя* (І. Нечуй-Левицький); [С т е х а:] *Ах ти ж анцихрист, проява, ланець, пройдисвіт, чортове ледащо!* (В. Самійленко); — *Самі ви знаєте — проява той Самрось, Що лучче* [краще] *б і повік не зустрічать такої...* (М. Рильський).

5. *тільки ж., заст.* Появ. [Р у ф и м о в и ч:] *Нащадки злочинств .. встають і з домовини і часто з'являються в несподіваній прояві...* (М. Кропивницький); *Культура, справжня культура — соромлива, непомітна, некриклива; вона ховається по тихих місцях і не ґвалтує про себе на ринках. Взять найвищу прояву її — мистецтво* (В. Винниченко); // Явище. *Кожда проява має свої причини й наслідки* (О. Кобилянська).

ПРОЯВИ́ТИ *див.* **проявля́ти.**

ПРОЯВИ́ТИСЯ *див.* **проявля́тися.**

ПРОЯ́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **прояви́ти.** — *Чому раптом проявлена така увага до вашої картини? Адже виставка давно закрита...* (Р. Федорів); *В той же день дослід був проведений вдруге. Платівка була проявлена та закріплена у міцнішому розчині гіпосульфіту* (Н. Рибак); *Сербин по телефону викликав машину. Його супутник у цивільному напихав у Сашин чемодан фотопапір, проявлені й непроявлені плівки, надруковані фотографії* (Л. Первомайський); // **проя́влено,** *безос. пред. На першій літвечірці кожен, цілком природно, хотів себе виявити, і безневинна кафедра стала місцем запеклої словесної боротьби, де проявлено всі можливості спроби переконання — глум, дотеп, знущання* (В. Підмогильний).

ПРОЯ́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **прояви́ти** і **прояви́тися.** *Страшну силу приніс зі собою Юрішко, — і люди відчули то одразу, ще без її проявлення* (Г. Хоткевич); *Хімік вирішив на всяк випадок простежити за проявленням плівки* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПРОЯВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проявля́ти** і **проявля́тися.** *Невід'ємною частиною демократичного суспільства є право на об'єднання громадян у громадські організації, які сприяють вирішенню повсякденних проблем життя, відкривають широкі можливості для проявляння суспільно-політичної ініціативи* (з наук. літ.).

ПРОЯВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ПРОЯВИ́ТИ,** явлю́, я́виш; *мн.* прояв́лять; *док., що.* 1. Виявляти, робити помітними свої якості, властивості, почуття і т. ін. *Ще дитиною проявляв він надзвичайну цікавість, проворність і хитрість* (І. Франко); *Всіляко заохочували* [сторожі], *щоб він читав усе нові і нові їм книжки, і проявляли при цьому значний до них інтерес* (Григорій Тютюнник); *Смольников злегка вклонився, жодним порухом лиця не проявляючи справжніх думок і почуттів* (В. Малик); — *Я очолю Іспанію, а ви... якщо проявите державну мудрість тепер, будете моїм помічником* (О. Бердник); *Л. Стафф зумів відбити у своїх творах визначальні тенденції своєї доби і проявити здатність до постійного розвитку й оновлення власної творчости* (М. Василенко).

2. *фот.* Оброблюючи проявником, робити видимим зображення сфотографованого предмета на плівці, пластинці, папері і т. ін. *Вечорами затемнювалась мала комірчинка в їхній двокімнатній квартирі, запалювався червоний лабораторний ліхтар, і вони вдвох проявляли плівки* (Л. Первомайський); *Після довгого вагання він наважився. Розвів проявник та фіксаж, у абсолютній темряві заклав плівку в бачок, проявляв, промивав та фіксував її* (М. Дашкієв); *Йому пощастило сфотографувати майстра Савчука. Пластинку негайно проявили* (О. Донченко).

(1) Проявля́ти (виявля́ти) / прояви́ти (ви́явити) ініціа́тиву *в чому* — бути ініціатором чого-небудь. *Він навчився бути мудрим: не виявляти жодної ініціативи, нічого не питати* (Г. Пагутяк); *— Звичайно, діти повинні були б спочатку порадитися з нами, — продовжував секретар, — але ж скільки вони проявили ініціативи, енергії, наполегливості!* (Ю. Мокрієв); *— За словами командувача, ви блискавично зорієнтувались у ситуації й виявили ініціативу* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(2) Проявля́ти / прояви́ти себе́** — виявляти свої здібності, можливості, здатність до чого-небудь і т. ін. *Галина ніколи й подумати не могла, наскільки її мати може бути, як тоді казали, просунутою в усіх цих політичних справах. Виходить, вона тривалий час не проявляла себе* (А. Кокотюха); *Дівчата, особливо Маруся, проявили себе досить тямущими в господарстві* (Ірина Вільде); *— Напевне, так прокоментую: фірма-конкурент проявила себе. А ваші люди, навпаки, знову себе не проявили* (В. Єшкілєв); *Вона .. ніколи не бралася спрогнозувати, як проявлять себе ті чи інші люди, якщо розбурхати в них справді сильні емоції* (Н. Сняданко).

ПРОЯВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ПРОЯВИ́ТИСЯ,** я́виться; *мн.* проя́вляться; *док.* 1. Виявлятися, ставати помітним (про якості, властивості, почуття і т. ін.). *Дорожчими ставали Чернишеві його бойові товариші. Це почуття побратимства, мабуть, сповнювало й інших бійців, проявляючись все виразніше і нестримніше, чим менше їх ставало* (О. Гончар); *І Кейт, і Джейн мали високий показник розумового розвитку, але їхній інтелект найяскравіше проявлявся не в точних чи природничих науках, а гуманітарній царині* (О. Авраменко); *Воля* [Божа] *незабаром проявилася, як це звичайно трапляється, способом несподіваним і в несподіваний час* (Н. Королева); *Після виходу з в'язниці він покаявся і пішов служкою в Лавру, де й проявився в нього видатний малярський талант* (Ю. Смолич).

2. *фот.* Ставати видимим звичайно під дією проявника (про зображення на плівці, пластинці, папері і т. ін.). *Плівка є інновацією в стоматологічній діагностиці. Зображення на ній само проявляється, не потребуючи додаткового оснащення* (з мови реклами).

3. *заст.* З'являтися. *Ще жоден гурт парубоцький не проявлявся попід вікнами; тільки місяць зазирав крадькома до хат, мовби виманював дівчат, які прибиралися та чепурилися, щоб хутчій повибігати на рипучий сніг* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); *Давно-давно тому назад в брянських лісах проявився лев* (з казки); *Марина безслідно зникла, пропала.., чи не подалась, бува, на вільні степи, бо де-небудь би проявилася* (Панас Мирний).

4. *тільки недок., фот.* Пас. до **проявля́ти** 2. *У нас твоя плівка проявляється, сканується, перетворюється на круті фото* (з мови реклами).

ПРОЯВНИ́Й, а́, е́. Стос. до проявлення. *Проявний бак призначений для ручної хімічної обробки листових медичних та технічних рентгенівських плівок усіх видів та розмірів* (із журн.); *Контрольний проявний аерозоль використовують після нанесення шпаклівки та ґрунту, щоб оперативно виявити дрібні дефекти на поверхні* (з мови реклами).

ПРОЯ́ВНИК, а, *ч.* 1. Розчин хімічних речовин, що їх використовують у фотографії і кіновиробництві для перетворення прихованого зображення на плівці, пластинці, папері і т. ін. на видиме. *— Я залишив пластинку в проявнику. Ой, горе, мабуть, перепроявив більше, ніж треба...* (О. Донченко); *Бардадим заклав плівку у збільшувач, ввімкнув його — негативне зображення відбилося на фотопапері. Вимкнув і поклав фотопапір у ванночку з проявником* (В. Нестайко).

2. *перен.* Те, що допомагає, сприяє проявлятися (у 1 знач.) кому-, чому-небудь. *— В мистецтві ні від чого не сховатися, воно найнещадніший проявник, з хімічною точністю проявить тебе, хто ти є насправді* (О. Гончар); *Він* [ліс] *нагадує проявник. Перебирає на себе функції твого мозку, залишаючи тобі тільки первинні фундаментальні рефлекси. Мудрість, добро, зло, агресивність, чорнота і благість вилазять у таємничому лісі* (Т. Прохасько).

ПРОЯЗИ́ЧИТИ, чу, чиш, *док., що, заст., розм.* Розголосити. *Проязичили, що в його* [нього] *єсть така книжка* (Сл. Б. Грінченка).

ПРОЯЗИ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., заст., розм.* Проговоритися. *Дійшли якісь поголоски й до самого отця Альберта, і він вирядився одної ночі до жінки, щоб вичитати їй за те, що проязичилась* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРОЯРОВИЗО́ВАНИЙ, а, е, *с. г.* Дієпр. пас. до **прояровизува́ти.** *Ріст прояровизованих рослин прискорюється при теплих температурах* (із журн.).

ПРОЯРОВИЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ПРОЯРОВИЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, с. г.* Те саме, що **яровизува́ти.** *Картоплю прояровизовують саме для того, щоб пробудити від сну бруньки і вони рушили в ріст* (з навч. літ.).

ПРОЯРОВИЗУВА́ТИ *див.* **прояровизо́вувати.**

ПРОЯ́СНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **проясни́ти.** *Перші конституційні вибори до ради державної в 1848 р. були явищем так незвичайним і несподіваним і дали такі несподівані результати, а в своїм перебігу досі ще так мало прояснені* (І. Франко); *— Якщо тобі щось видасться незрозумілим або не до кінця проясненим, запитуй* (В. Єшкілєв); *Хоч весело дивились їхні* [козаків] *очі, прояснені вином, але тяжко замислилися вони* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *За допомогою сатуратора виготовляють насичений і прояснений (очищений від каламуті) вапняний розчин* (з навч. літ.); // **проя́снено,** *безос. пред. У праці М. Ільницького подано найповнішу наукову біографію письменника М. Яцкова: зокрема, розкрито перипетії вітчизняних і закордонних дискусій навколо прижиттєвих публікацій його творів, прояснено обставини роботи в газеті "Рідний край"* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який прояснився. *Он бачиш зорі? — показує* [мати] *мені на вікно, в яке заглядає клапоть проясненого неба* (М. Стельмах); *Так довго тривав цей прояснений день* (П. Мовчан); *Випростовується Антон Никандрович, видавлює долонями воду з чуба і витирає обличчя хусткою. Простує далі, з проясненими думками* (В. Барка); *Нехай же мій малий товариш Волянський стає перед вами в тій проясненій подобі, в якій він живе в моїй душі!* (І. Франко); *Пан Віргінський затих, потім обвів усіх проясненими очима* (Н. Околітенко); *На проясненому обличчі Мишки з'являється ледь помітна посмішка, так посміхаються переможці* (А. Дністровий).

ПРОЯ́СНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **проя́снений** 2. *Прагнув* [Сошенко] *проясненості в душі, відтак і в долі* (Н. Околітенко).

ПРОЯ́СНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проясни́ти** та дія і стан за знач. **проясни́тися, проя́снюватися.** *Я виходив на всяку арену, коли боротьба була потрібна для прояснення справи* (І. Франко); *— Це питання потребує негайного прояснення* (В. Єшкілєв); *Алі відчув не слабість, а дивне полегшення і наче якесь просвітлення, прояснення* (Ю. Логвин); *Находить на мене якесь неймовірне прояснення, тверда упевненість, що днями все вирішиться, усе вляжеться і я розпочну нове життя* (Ю. Винничук); *Знову очима за вікно, де нічого, крім набридлого неповторно чудового краєвиду: мінлива хмарність, прояснення, вітер, велика тінь на сусідньому хребті* (Ю. Андрухович).

ПРОЯСНИ́ТИ *див.* **проя́снювати.**

ПРОЯСНИ́ТИСЯ *див.* **проя́снюватися.**

ПРОЯСНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **проясні́ти.** *Проясніле зранку небо знов захмарилось* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *У спогадах моїх були короткі, дуже короткі прогалини, що їх пізніше, прояснілим уже розумом, я міг віднести лише до тодішнього стану напівнепритомності* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По); *Повернувся він трохи прояснілий, хоч і напружений ще після суду* (Б. Антоненко-Давидович); *Комісарові, видно, одразу полегшало на душі. Рушив ходити по підвалу, схвильований, прояснілий* (О. Гончар); *В очах у Стьопіна, синіх, уже прояснілих, проступали зрадливі сльози* (Ю. Збанацький).

ПРОЯСНІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **проясні́ти.** *Ця книжка дарує роздуми, переоцінки і проясніння* (Т. Прохасько).

ПРОЯСНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Стати світлим, ясним, не похмурим при появі сонця, місяця, зірок або звільняючись від хмар, туману і т. ін. *Краєвид прояснів ще раз перед ніччю під блідо-рожевий посвіт перших зір* (К. Гриневичева); *Дощ шумить без перерви. Небо десь далеко прояснілo, небо синє заграло* (Ю. Яновський); *З одного краю небо наче репнуло. Під тією голубою стрічкою прояснів бір* (І. Білик); // *безос. Вчора звечора насунув з моря туман, .. та й сьогодні, хоч трохи прояснілo, але гір нігде не видко* (Леся Українка); // Стати прозорим (при світлі, сонці). *Виглянуло сонце — озеро вмить прояснілo, радісно посміхнулось до неба* (Т. Масенко); *Надворі швидко світало, вікно прояснілo і світило великими шибками, розвіваючи морок в кімнаті* (А. Дімаров).

2. *перен.* Стати чітким, виразним, логічним (про мислення, думки, плани і т. ін.). *Прояснів його ум, серце збулось химер, А в опівніч саму Олександер умер* (І. Франко); *Валерій і Людмила Миколаївна відчули полегшення, голови їх прояснілu* (І. Росоховатський); // *безос. В степу за селом все думав* [Давид] *про Тихона, і скніло серце за нього. Потім поволі .. прояснілo і в думках. Веселіш уже думав про Тихона* (А. Головко); *— Тепер я знаю! — прояснілo мені. — Я згадав, коли і від кого я вже чув щось подібне* (Ю. Андрухович).

3. *чим і без дод., перен.* Вийти зі стану байдужості, стати радісним, веселим; пожвавитися. *Десь грюкнули двері, залунав молодий сміх... Грубер прояснів: це йшли молоді робітники, які працювали в гуртку* (Д. Бузько); *Сергій ступив крок до Гафії, а вона, вся раптом прояснівши теплою материнською посмішкою, потягнулась йому назустріч* (В. Козаченко); // Стати радісним, незатьмареним, веселим (про очі, обличчя, погляд і т. ін.). *Наче випростався* [батько], *і невеселі його очі якось йому прояснілu* (Марко Вовчок); *Командир полку пильно глянув на Гришку, і раптом його лице прояснілo й радісно усміхнулось* (Б. Антоненко-Давидович); *Похмуре обличчя Святеника трохи прояснілo* (В. Собко).

ПРОЯСНІ́ШАТИ, аю, аєш. Док. до **ясні́шати.** *Тиждень ходив* [Артем] *похмурий і сумний. Думав усе. Потім прояснішав трохи й помалу почав розуміти* (Б. Антоненко-Давидович); *Лице Каргата прояснішало, наче зустріч з головним інженером була для нього давно очікуваною радістю* (Ю. Шовкопляс); // *безос. У голові прояснішало, у горлі боліло, але не так нестерпно і пекуче* (Ю. Логвин).

ПРОЯ́СНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **проя́снювати** і дія і стан за знач. **проя́снюватися.** *— Я бачу в вас .. змагання до поступу, до розвивання своїх думок, прояснювання понять і симпатій* (І. Франко); *У Лондоні була створена інформаційна система для консультування й надання допомоги психотерапевтами в прояснюванні проблем психологічного стану* (І. Андрусяк); *Для прояснювання вичавленого соку його фільтрують* (з навч. літ.).

ПРОЯ́СНЮВАТИ, юю, юєш, **ПРОЯСНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ПРОЯСНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що.* 1. Робити що-небудь світлим, не похмурим. *Дрібоньке* [дрібненьке] *світло, що спадало з одної малої на стіні завішаної лампини, проясняло лише блідо нутро хатини* (О. Кобилянська); *Подекуди крізь гілля прорибається навскіс сріблясте соняшне проміння, .. прояснюючи повітря, зеленаво-сірі стовбури дубів, широке, мокре від роси листя* (У. Самчук); * Образно. *Джордано Бруно, Коперник, .. Фур'є — їх ідеї, їхнє прекрасне, сповнене героїзму життя прояснювало довколишній туман* (П. Колесник).

2. *перен.* Робити легким, доступним для розуміння; з'ясовувати. *Коли Сандра закінчила, батько став розпитувати її, прояснюючи моменти, які вона пропустила або не досить чітко змалювала* (О. Авраменко); *Іній завжди бачимо аж уранці. І не знати, звідки він береться. Чи падає, мов сніг, всю ніч, чи проступає рано, мов роса. Всілякі наукові трактування нічого не прояснять* (Т. Прохасько); // Розкривати суть, зміст чого-небудь. *Далеко не все треба в житті прояснювати й спрямовувати. Багато чого в житті треба стерпіти або й не помітити чи обійти* (Олекса Ізарський); *Шлойма не хотів тягнути, він вирішив одразу й остаточно прояснити ситуацію* (О. Ірванець).

3. *перен.* Робити чітким, виразним, логічним (мислення, думки, свідомість і т. ін.). *Цілоденна робота кріпила мене, силою наливала тіло і прояснювала мислі під чолом, з якого я ледве встигав змахувати чесний піт* (М. Дочинець); *Солодка врівноваженість, підпорядкованість його графіка певній дисципліні прояснювала розум і дозволяла думати вільніше, ясніше* (Любко Дереш); *Мова — гостра ідейна зброя. Мовою можна отруїти свідомість — і піднести її, прояснити, оздоровити* (М. Рильський); *Дихнув легіт, запах незнайомих квітів проник у груди, прояснив свідомість* (О. Бердник).

4. *перен.* Робити радісним, незатьмареним, веселим (обличчя, погляд і т. ін.). *Веселе лице гульвіси, посмішка якого стільки разів прояснювала похмуре обличчя священника, нині було безсиле розвіяти туман* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *— Тебе ж прошу я, пане Турне! Покинь к Лавинії любов І проясни чоло нахмурне* [нахмурене] (І. Котляревський); *Лагідна ухмилка* [усмішка] *прояснила його подобу* (Олесь Досвітній).

5. Робити виразним, видимим що-небудь. *Прояснити контури на малюнку.*

6. Робити прозорим, чистим (вино, сік і т. ін.). *Приготування прозорих бульйонів відрізняється від приготування звичайних тільки тим, що їх прояснюють* (з навч. літ.).

ПРОЯ́СНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ПРОЯСНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ПРОЯСНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док.* 1. Ставати світлим, не похмурим при появі сонця, місяця, зірок або звільняючись від хмар, туману і т. ін. (про небо, обрій і т. ін.). *Емрель помітила, що пітьма прояснюється* (Н. Королева); *— Обрій ніби трохи прояснюється: вітер дужчає, розвіює туман* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Далекі далі — від хмари хмурніли і враз прояснились. Бо їм же сонце з-за хмари звістку давало* (П. Тичина); // *безос. Надворі виднішало та прояснювалось* (І. Нечуй-Левицький); *Цілий тиждень дощило, але в суботу почало прояснятися* (У. Самчук); *Удень трохи прояснялося, затихало, а надвечір з заходу задував вітер, шелестів в черетяних та солом'яних стріхах, жбурляв снігом* (В. Малик); // Ставати виразно, чітко видимим. *На дворищі виднілo, з темряви прояснялись контури ясенів* (С. Васильченко).

2. *перен.* Ставати легким, доступним для розуміння; з'ясовуватися. *Уже за кілька днів для працівників хати-лабораторії прояснялася картина весняного лану: де вимерзло, вимокло, а де буде густо врунитися* (Є. Доломан); *З його плутаного монологу поволі прояснялося, що цим ланцюгом він хоче обгородити могилу матері* (Н. Сняданко); *Тепер усе прояснилося, а тоді ж ще ніхто не знав, чому німці так швидкувалися* [поспішали] *взяти Севастополь саме в ті грудневі дні* (В. Кучер); — *Коли це прочитаєте, для вас багато що проясниться* (Ю. Винничук).

3. *перен.* Ставати чітким, виразним, логічним (про мислення, думки, свідомість і т. ін.). *Щось прояснювалося в його свідомості* (В. Владко); *За столом Льока сидів сиднем. Уподібнився до каменя. Думки його прояснялися дуже поволі* (Олекса Ізарський); *Єремія зирнув на червінці, і його думки прояснились* (І. Нечуй-Левицький); // *безос., перев. у сполуч. зі сл.* в г о л о в і. *Гаряча хвиля б'є до серця, в голові прояснюється. Він не хоче вмирати. Він хоче жити* (М. Коцюбинський); *Холодний .. душ значно освіжив хворого. В голові трохи прояснилося, нестерпний біль у скронях ущух* (С. Добровольський); *Молодиця, усміхаючись, .. поволі наближалася до нього* [Пилипенка], *і мірою її наближення йому дедалі прояснювалося: вона — його смерть* (Е. Андієвська).

4. *чим і без дод., перен.* Виходити зі стану байдужості, ставати радісним, веселим; пожвавлюватися. *Люди серцем прояснялись, в долоні плескали мені* (П. Тичина); *Захар прояснюється, виголене ради врочистого дня лице веселіє* (К. Гордієнко); — *Ану, покуштуй, який він* [мед]! — *Перший сорт, — з ножа з'їв грудочку пасічник, і Сафрон зовсім прояснився, лаючи себе за дурні сумніви* (М. Стельмах); *Світолюб води напився, ясним зором прояснився* (Н. Забіла); // *у сполуч. зі сл.* д у м к и, д у м и *і т. ін.* Ставати приємнішими, веселішими. *Коли не раз сиділа* [пані] *над своєю роботою й укладала .. нитку за ниткою, а з-під її пальців виходили гладенькі червоні листочки й квіти, то й думки її хорошіли й прояснювалися* (Н. Кобринська); *Гарне було місце, дуже мені подобався цей затишок, і тепер, згадуючи його під хмурим північним небом, прояснились мої думи і заграло українське серце* (О. Стороженко); // Ставати радісним, незатьмареним, веселим (про очі, обличчя, погляд і т. ін.). *Орфей натхненно співав серед кола людей. І прояснялися лиця, горіли очі* (О. Бердник); *Олексине обличчя прояснювалось* (Р. Андріяшик); *Зелепуга ще хвилю посидів на колоді зі звішеною головою, але звільна погляд його прояснився* (І. Франко); // *безос., у сполуч. зі сл.* н а д у ш і, в д у ш і. Ставати веселим, радісним (про людину). *В душі Мусія .. враз прояснилося. Догадався: хтось із хлопців кинувся навтьоки* (В. Речмедін); *Поміняли ми музику, гадали, на душі проясниться* (Любко Дереш).

5. *тільки недок.* Пас. до **проясня́ти, проя́снювати** 1, 2, 4, 5. *Деякі вірші* [В. Забіли] *можна притулити до часу, коли авторова певність щодо успішного кінця його любові була вже захитана, заволікалася хмарою меланхолії, але ще прояснювалася надією* (І. Франко); *У XX столітті про зв'язок архетипу й міфу найбільш послідовно веде мову К. Юнг: "Те, що розуміється під "архетипом", прояснюється через його співвідношення з міфом, таємним вченням, казкою"* (з наук. літ.).

◊ **Світ проясни́вся** *див.* **світ**[2].

ПРОЯСНЯ́ТИ *див.* **проя́снювати.**

ПРОЯСНЯ́ТИСЯ *див.* **проя́снюватися.**

ПРОЯЧА́ТИ, чу́, чи́ш. Док. до **яча́ти.** *Житла, мов лункі концертні зали, ходять малярі в чудних беретах, у довічний вирій проячали лебеді на вицвілих веретах* (Ю. Андрухович); *Хтось крикнув між дівчатами істерично. Хтось проячав смертельно: — Сестро!* (С. Тудор); — *Чуєте, пане? — ледве проячав хлопець. — Ви знову ломитесь у двері* (Валерій Шевчук).

ПРУГ, а, *ч.* 1. Край чого-небудь. *Віталій поліз через високий кам'яний мур з битим склом на прузі, що оточував губернаторову резиденцію* (Ю. Смолич); *Кашкети з червоними околишами і гострими пругами носили на початку війни переважно кадровики* (В. Козаченко); — *Вона* [скеля] *стримить точнісінько проти північного пруга гори, — сказав Джон Манглс. — Вільсоне, пильнуй, щоб її обминути* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Поздовжній вузький край, бік якогось предмета; ребро (у 2 знач.). *Тупим пругом шаблі ударив він по руці, і булава, як зрубана галузка, зірвалася на землю* (Іван Ле); *Голову* [кошеня] *підборіддям на пруг обичайки зіперло, пухнастими лапками держиться* (К. Гриб); // Ребро (у 3 знач.) гранчастого предмета. *Сивий, .. крихкий на пругах Граніт кострубатий до пальців липне* (І. Драч); // Верхній край якої-небудь посудини (перев. круглої форми); вінця. *В карафі вино червоніє .. І щедра душа в господині — По пруг наливає мені* (Л. Первомайський).

2. Вузька поздовжня смужка по краю тканини, ременя і т. ін. *Масивні коні, п'яні коні Мотуззя рвали, пруги шлей* (М. Бажан); // Лінія горизонту, обрій. *Мовчати, дрімати, і знов прокидатись, І, поки світання проб'ється на пруг, У себе, неначе в криницю, вглядатись* (Л. Первомайський); *Сонце тільки-но скотилося за пруг, але було ще зовсім видно* (Ю. Мушкетик).

3. Лінія на поверхні шкіри; зморшка, складка. *Юхимові очі забігали гнівно, і на вилицях здулися жилаві пруги* (С. Добровольський); *Рука його тяжка і тверда, долоня широка, кулак вузлуватий з чіткими пругами набряклих жил* (У. Самчук); // Слід на шкірі від удару, рани і т. ін.; рубець, шрам. *Плечі хлопця вкриті були синцями та пругами засохлої крові* (І. Франко); *Біла його сорочка була розірвана, на шиї червонів пруг від волосяного татарського аркана, на якому приведено парубка до штабу* (Іван Ле); *Пруги* [від шрамів] *з часом поблідли, але сліди від них надто потворні, щоб мати бажання розглядати їх при світлі* (М. Матіос); * У порівн. *Рибалка почав чорніти. На чолі, як пруг, набрякла жила* (Л. Дмитерко).

4. Крива лінія, дуга, півколо, смуга на чому-небудь. *Над темними силуетами стогів вияснився .. сталевий пруг молодика* (М. Рудь); *Сонце зменшувалося і зменшувалося. Залишався лише вузький пруг, як серп місяця* (В. Малик).

5. *перев. у сполуч. зі сл.* о с т а н н і й, *перен.* Межа чого-небудь. *Бо пусто, і голо, і чорно довкруг, бо порожньо, чорно і голо — заходь же тепер за останній свій пруг, вогненне душі покотьоло* (В. Стус); *Катеринині сльози, Катеринине горе — все ставало на тім останнім прузі, за котрим уже немає розради, немає прощення* (Ю. Мушкетик).

6. *заст.* Те, саме, що **упру́г** 2. *Вже сонце повернуло на вечірній пруг* (І. Нечуй-Левицький); *Сонце вже сковзнуло з вечірнього пруга, минуло криваво-багряний горизонт, послало вам останній золотий привіт і пішло спать...* (Остап Вишня); *Сонце почало виявляти виразні тенденції перейти до нічного пруга* (І. Багряний).

◊ **Навари́ти ґу́лю (пру́га)** *див.* **нава́рювати; (1) На (у) вечі́рньому (за́хідному) пру́зі (упру́зі)** — на заході, перед заходом (про сонце). *Се вже було під вечір, у вечірньому упрузі* (Ганна Барвінок); *Як же сонечко вже стало На вечірньому упрузі, Стихли сурми, гомін, крики, Тихо стало скрізь у лузі* (Леся Українка); *Кінчився літній день, і сонце на упрузі Вечірньому було* (М. Вороний); *Напередодні його від'їзду, коли сонце вже стояло на вечірньому прузі, я побачила його на прогулянці в саду* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПРУ́ГИ, ів, *мн., заст.* Сарана. *Пруги робили своє: падали на поле хмарою й тоді лиш знімалися, як пожирали злаки, лишали замість злаків убогу й непривітну ріллю* (Д. Міщенко); *Були пруги многі на полянах і понищили ярину* (І. Білик).

ПРУГКИ́Й, á, é. Те саме, що **пру́жний** 1, 3–5. *Десь проходять вітри, десь стоять пругкі сніги* (М. Хвильовий); — *Чому не орете до тридцяти, товаришу Нетереба?* — *запитав Замковий, показуючи пальцем на своїй пругкій рулетці глибину борозни* (Іван Ле); *Шипіла попід руками висока шорстка трава, схожа на болотний різак, суха й пругка* (Ю. Мушкетик); *Зеленіли пругкі ніжинські огірки, щойно вийняті з розсолу* (І. Микитенко); *Вона .. гордилася своїм тілом. Вона його щоденно гартувала й старанно дбала. Мала пругкі м'язи й ніякого зайвого жиру* (І. Дзюб, пер. з тв. Х. Муракамі); *Вона мовчки подивилась на Ремо, ніби вперше бачила його, потім пругким рухом відштовхнула Ремо і рвонулась знову до Ахмета...* (Олесь Досвітній); *Я зовсім не позаздрив ні його далекому кидку, ні його бадьорій, ні навіть пругкій ході спортсмена, якій ми марно намагались наслідувати* (В. Кава); *В груди дмухнув пругкий потік зустрічного вітру* (В. Малик).

ПРУ́ГКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Якість і властивість за знач. **пругки́й.** *Була тут .. навхрест перев'язана білою ниткою пачка... Ольга в руці вже відчула її пругкість і вагу* (П. Дорошко); — *Ця листяна подушка накопичувалася з мільйон років. Подумайте-но, скільки треба було листя, щоб вона стала така м'яка .. Дуглас і собі помацав ногою землю, але не відчув її пругкості* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); *Наближалися правовірні, крутили, м'яли їх* [невільниць], *зважуючи на долоні їх коси, мацали пальцями пругкість перс* (З. Тулуб); — *Дмитре... Дмитре Тимофійовичу,* — *якось несміливо подає руку молодиця, і немає в її пальцях колишньої сили і пругкості* (М. Стельмах).

ПРУ́ГКО. Присл. до **пругки́й.** *Під ногами пругко угинається килим трави, а поряд ласкаво і лагідно хлюпає море* (Д. Ткач); *Сир пругко влігся на дошку* (М. Дочинець); *Насипала в коробку жита Марія й стояла з нею в руках, потім вигнулась пругко, в кіш заглянула* (А. Головко); *Йому хотілося, щоб той марш не кінчався ніколи... Ноги ступають пругко, тіло наснажене бадьорою силою* (О. Гончар); *Попутний вітер пругко надув прямокутні вітрила* (В. Малик).

ПРУД, у, *ч., заст.* Швидка течія води, річки. *Там, де вода прудко йде — ото й пруд* (Сл. Б. Грінченка); *Бистрий пруд води в миг ока поніс дарабу під скалу Сокільської гори і вдарив нею о скалу* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Головний пруд того потоку з людських голів, хусток, шапок та гунь повалив далі, не задержуючися, перетисся крізь хвіртку* (І. Франко).

ПРУДИ́ВУС, ПРУДИ́УС, *рідко* **ПРУДИВУ́С, ПРУДИУ́С,** а, *ч., розм.* Той, хто має довгі, пишні вуса; вусань, крутивус. — *Що за баляндрасник отсей прудиус!* — *каже, сміючись, Сомко* (П. Куліш); *Вона почала вже марити, що тут в Чигирині до неї причепиться якийсь козацький прудиус, закохається в неї, доконечне посватає, і вона виїде з Чигирина вже заміжньою* (І. Нечуй-Левицький); [Т е т я н а *(співає):*] *Цур тобі, прудивусе, Які в тебе сиві вуса* (І. Кочерга); *Увечері хтось уже виспівував і частівки про те, що "наш Мишуня — прудивус, в нього виріс білий вус..!"* (Ю. Яновський); *Спереду, біля самих прудивусів, що складали міську гвардію, стояв у військовій одежі молодий шляхтич* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ПРУДИВУ́С *див.* **пруди́вус.**

ПРУ́ДИТИ, пру́джу, пру́диш, *недок., що, розм., рідко.* Те саме, що **запру́джувати.** — *Куди, хазяїн?* — *А туди,* — *він намотував на ноги ще вогкі онучі.* — *Чуєте: море прудити* (О. Гончар).

ПРУДИ́УС *див.* **пруди́вус.**

ПРУДИУ́С *див.* **пруди́вус.**

ПРУДКЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **прудки́й.** *Руденька, прудкенька, з дерева на дерево стрибає, горішки збирає, на зиму припасає (білка)* (загадка); *Маленька вона була й прудкенька, немов пташка* (Марко Вовчок); *Ти береш у хаті уламок дзеркала.., стаєш на причілку, наставляєш проти сонця — і вже прудкенький сонячний зайчик уродився ген на стовбурі яблуні, перескочив на грушу* (Є. Гуцало).

ПРУДКЕ́НЬКО. Присл. до **прудке́нький.** *Дідусь Ягман прудкенько, нюхливо бігає молодими кругленькими, крихітними оченятками* (В. Винниченко); *Хазяйка прудкенько догнала гостю, гомоніла: — Осінь, клопотів по вуха...* (Є. Гуцало).

ПРУДКИ́Й, á, é. 1. Який має велику швидкість, прискорений темп (про рух, дію і т. ін.); стрімкий. *Від прудкої ходи Остапові зробилося душно* (М. Коцюбинський); *Його повів геройства клич принадний, Берло і меч, і біг прудкий коліс* (М. Зеров); *Попереду чується легкий сміх і гомін з екіпажів; дме ледве помітний вітер від прудкої їзди* (В. Винниченко); // Який здійснюється швидко, раптово. *Вхопивши велику реторту з отруйно-зеленою рідиною, Константин щосили жбурнув її в батька. Однак рух був занадто прудкий і непевний — реторта перелетіла над батьковою головою* (Н. Королева); *Вже над лугами* [каченята]. *Але і там, у прудкім віражі, йшли у парі, рядком* (О. Гончар); // Який дуже швидко рухається, переміщується, летить, тече і т. ін. у просторі. *Візьмеш і коней дванадцять баских, Чистих арабських, як стріли, прудких* (А. Кримський); *Вже сріблятьcя зграйки стругів у прудкій студеній воді* (О. Ільченко); *Княгиня сиділа біля розчиненого в садок віконця й пряла з кужеля мичку. Прудке веретено з череп'яним пряслицем на гузирику сягало майже долівки* (І. Білик); *Двоє прудких гінців рушили в тому ж напрямку, лише іншою стежкою* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Належний тому, хто швидко бігає, літає. *Гришка .. наосліп, на всю силу своїх прудких ніг, побіг попід тинами додому* (Г. Косинка); *Раз у раз чувся над головою посвист прудких качиних крил* (Б. Антоненко-Давидович); *Хоч які прудкі ноги мав той клишоногий, але Гапки таки не наздогнав* (Валерій Шевчук); // *перен.* Який виникає раптово, відразу. *Прудкі несподівані радощі такеньки усіх обхопили, що у голові закрутилося* (Марко Вовчок); // *перен.* Який швидко поширюється, розповсюджується, далеко сягає. *Мого прудкого слова Не затримає темниця, Полетить воно по світі, Наче тая віща птиця* (Леся Українка).

2. *розм.* Який відзначається швидкими, вправними, зграбними рухами (про людей і тварин); меткий, проворний. *Почала* [чайка] *літати вище, падала до води далі від катера, а над матросами кружляла вгорі, прудка і недосяжна* (В. Кучер); *Килигея вже ждали кілька місцевих жителів: похмурі рибалки в зюйдвестках та гарячковитий фронтовик на дерев'янці, жвавий, прудкий, — хвилини не міг встояти на місці* (О. Гончар); *Рипіли сани, форкали і бряжчали збруєю прудкі, веселі коні* (Василь Шевчук); *Охоронець нарешті зміг скрутити руки дівчини, що виявилася занадто прудкою й доволі сильною, та, за наказом Дани В'ячеславівни, виштовхав за двері* (І. Роздобудько); // *також до чого, на що.* Спритний, здібний до чогось. *Любив* [пан Мигуцький], *коли був хлоп здоровий, Прудкий до праці і розмови, До танців, сміхів і пісень* (І. Франко); *Я завсіди був прудкий на всяку постанову та й не гаявся ніколи виконати її* (Л. Мартович); *Меткий, прудкий і на пригоди ласий, Ще юнаком він кинув батьків двір* (М. Зеров);

// Належний кому-небудь меткому, проворному, спритному. *Отаман .. скоса глянув на дрібненького Корчаку з прудкими злодійськими очима* (І. Нечуй-Левицький); *У телеграфістів швидкі руки. Такі самі .. прудкі руки на телефонній станції* (О. Довженко); *На коліна висадила кошик — і з-під прудких її рук посипалося жовте золото кукурудзяних зерням* (М. Матіос); // Схильний до поспіху, нетерплячий (перев. несхвально). *— Не дуже!.. не скачи так! Ач, який прудкий! давай лиш гроші* (Панас Мирний); [Г о л о с є ф р е й т о р а:] *Відчиняй!..* [П а ш а:] *Стривай, який прудкий. Дай одягнутись!* (Л. Дмитерко).

ПРУ́ДКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **прудки́й.** [І ф і г е н і я:] *Завжди Ахіллес Вінці за прудкість брав* (Леся Українка); *Кур'єр з несподіваною для нього прудкістю вилетів з кабінету* (А. Головко); *Бачене тільки додавало прудкості моїм довгим ногам* (М. Андрусяк); *Колись її прудкі ноги змагалися з прудкістю ніг лісової косулі* (М. Матіос); *Усе менша їй плата була, затим що вона усе старіла, слабіла, все більш тратила міць і прудкість* (Марко Вовчок).

ПРУ́ДКО, *присл.* 1. Присл. до **прудки́й.** *Робота йшла прудко* (І. Франко); *Книгарні ломляться од замовленнів* [замовлень]*..; полиці прудко спорожняються* (С. Єфремов); *Прудко бігав Олекса. Ніхто в Печеніжині не міг його догнати* (Г. Хоткевич); *Прудко бігли коні поселянських гінців* (Д. Міщенко); *Еней наш плив хоть дуже прудко, Та вже ж він плавав не деньок* (І. Котляревський); *Прудко біжить та річка .. до самої луки зеленої, — по луці вже тихо і широко розливається* (Марко Вовчок); *Чутка про все це прудко поширилася по депо* (І. Сенченко); [Г о с т р о х в о с т и й:] *Та повертайся, Педоре, так прудко, як я! Насилу волоче ноги!* (І. Нечуй-Левицький); *Кляра прудко склала канапу* (Олекса Ізарський).

2. *рідко.* Скоро, швидко. *День такий .. коротенький, прудко вечір наступав, й у хатці темно робиться* (Марко Вовчок); *Прудко на безвість ідуть наші дні і короткі години* (М. Зеров).

ПРУДКОБІ́ЖНИЙ, а, е, *поет.* Стрімкий (у 2 знач.), швидкий. *Кіньми правує* [діва], *Випереджаючи в гоні шаленім вітри прудкобіжні* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія); *Прудкобіжний кліпер вийшов з бою* (Ю. Яновський); *Сік прудкобіжний своїм кружелянням видовжить руки і губи тобі розімкне, щоб позначити зойком єднання, бо додалось до земного земне* (П. Мовчан).

ПРУДКОБІ́ЖНО, *поет.* Присл. до **прудкобі́жний.** *Так минули прудкобіжно, може, дні, а може, тижні* (Н. Забіла).

ПРУДКОВО́ДИЙ, а, е. Який має прудку течію; бистроводий. *Гей, Удай-річко прудковода!* (І. Манжура); *— Втрачаю свідомість, — сказав Орлюк тривожно й голосно, неначе щоб пробудити, зупинити прудководу річку* (О. Довженко).

ПРУДКОКРИ́ЛИЙ, а, е. Який має прудкі крила; бистрокрилий. *Осипко задуднив у флоєру. Трепетні звуки наздоганяли прудкокрилих бабок-вертух, а далі повільно сягали в синє небо, відлунювали стогоном гір* (І. Пільгук); *Сміх літав, мов прудкокрила ластівка по селу, від танка до танка* (Ю. Бедзик); *Прудкокрилі птахи літали понад самою водою* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Як сарна, ти струнка і мила, .. До тебе думка прудкокрила Летить* (Олександр Олесь).

ПРУДКОКРИ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість за знач. **прудкокри́лий.** * Образно. *Завжди пам'ятайте про прудкокрилість наших днів, аби не витрачати всі свої можливості та мрії на те, що й близько того не варте* (із журн.).

ПРУДКОНО́ГИЙ, а, е. Який має прудкі ноги; бистроногий. *В бору плодились кабани. Ведмідь і сарна прудконога* (Я. Щоголів); *Прудконога Женя вихором влетіла в кімнату* (А. Хижняк); *На пасовиськах табуни його прудконогих коней* (М. Василенко); *Телемах тим часом з своїх уже вийшов покоїв .. Услід йому бігли два пси прудконогі* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПРУДКОНО́ГІСТЬ, гості *і* гости, *ж.* Властивість за знач. **прудконо́гий.** *Вовк — це Прудконогість, Заєць — Зизоокість, Сова — Невсипущість, Лисиця — Вертихвісткість* (Ю. Андрухович); *Припустімо, що якийсь мудрець вирізняється прудконогістю: він випередить усіх власне тому, що прудконогий, а не тому, що мудрий* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ПРУДКОО́КИЙ, а, е, *розм.* Який має жвавий погляд; з прудкими (у 2 знач.) очима; бистроокий. *У великій кімнаті сиділи за столом тітка і прудкоока дівчина з голубим бантом* (Ю. Мушкетик).

ПРУДКОО́КО, *розм.* Присл. до **прудкоо́кий.** *Чом же малим не відгукувався* [Іван] *на той* [мамин] *голос, на той поклик, а втікав уперто ще далі, прудкооко визираючи, куди б шурхнути так, щоб не знайшла ніяка сила* (П. Загребельний).

ПРУДНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., діал.* Кинутися. *Рифка мимоволі скрикнула і пруднулася взад* (І. Франко); *Червоний із завзятку, пруднувся* [війт] *за ящіркою* (Л. Мартович); *Хлопці рвонули до насипу, побігли вздовж і побачили, що в невеликій видолинці протікає потічок. Вони туди із радості пруднулися через місток на другий бік* (з мемуарної літ.).

ПРУДОНІ́ЗМ, у, *ч., політ.* Різновид соціалізму, в основу якого покладено філософські й соціологічні погляди П. Ж. Прудона. *Критикуючи велике капіталістичне виробництво, прудонізм виступав за утвердження дрібнотоварного виробництва, ліквідацію експлуатації створенням виробничих кредитних і споживчих асоціацій, безгрошового товарообміну й мирної ліквідації держави* (з наук. літ.).

ПРУДОНІ́СТ, а, *ч.* Прибічник прудонізму. *Прудоністи, що мали більшість у керівництві Паризької Комуни, намагалися сформувати громадянське суспільство, а не будувати державу в загальновизнаному сенсі* (із журн.).

ПРУДОНІ́СТСЬКИЙ, а, е, *політ.* Прикм. до **прудоні́зм** і **прудоні́ст.** *Прудоністські погляди отримали в XIX ст. поширення у Франції та деяких інших країнах із численною дрібною буржуазією* (з наук. літ.).

ПРУЖЕ́ЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **пружо́к.** *Біля прилісу Яків наздоганяє двох дівчат. Вони .. в простих хустинках і нешироких бідняцьких спідничках, з-під яких виглядають білі пружечки вишитих підтичок* (М. Стельмах); *Попід карими ясними очима було знать маленькі пружечки та блідуваті смужечки* (І. Нечуй-Левицький); *Небо вже густо всіяне зорями, але на заході ще рожевіє тонесенький пружечок біля чорного горизонту* (Є. Доломан).

ПРУЖИ́НА, и, *ж.* 1. Гнучка, пругка металева (перев. із сталі) смужка або спіраль, яка протидіє тискові (розтягу) і часто використовується як деталь механізму. *Дрогодза поворухнувся і, зарипівши пружинами канапи, глухо обізвався* (М. Івченко); *Павло вийняв годинника, послухав його хід, приклавши до вуха. Підкрутив пружину* (В. Кучер); *Кррекк! — раптом дзвінко на весь клас клацає пружина і, вискочивши з коробочки, б'є знизу Стьопу Карафольку, що сидить перед нами* (В. Нестайко); * У порівн. *Жильят враз прокинувся серед ночі, ніби від поштовху пружини* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *перен.* Рушійна сила, причина чого-небудь. *А. Музичка підкреслює момент ностальгії, туги за рідним краєм, що становить одну з головних пружин драматичної поеми* (М. Драй-Хмара); *— То висока політика, і я не знаю таємних пружин, які нею керували...* (В. Малик); *У Євгенові є щось таке, що йому подобається. Пружина, якої, як йому видається, не вистачає в Олега* (Ю. Мушкетик).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **на пружи́нах (на пружи́ні, пружи́ною):** а) легко, швидко. *Ще раз крутнувшись перед дзеркалом, він, мов на пружинах, вийшов з хати* (М. Стельмах); *Він миттю підхопився, ніби пружиною його кинуло до вікна, припав до холодної шибки* (О. Тесленко); *Луганського князя мов пружиною підняло* (І. Білик); *Він підскочив, як на пружинах* (Валерій Шевчук); б) стати високим, надривним (про голос). *Голос пані Бровко підскочив угору, як на пружині* (Ірина Вільде).

ПРУЖИ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пружи́нити** 1. *Розглянуто методи досліджень залишкових напружень та деформацій і величини пружинення при гнутті листових заготовок* (з наук. літ.); *Кут пружинення залежить від товщини матеріалу, форми деталі, відносного радіуса гнуття та кута гнуття* (з навч. літ.).

ПРУЖИ́НИСТИЙ, а, е. 1. Який має здатність пружинити; пругкий, як пружина. *Я був за нього радий, що він їде на бричці, й самому хотілося присісти поруч, бо ще ніколи не сидів на пружинистому сидінні* (М. Томчаній); [А р к а д і й:] *Дістав сім тонн пружинистого дроту. Вантажать* (О. Підсуха); *Володька повільно ішов на лижах, прямуючи до узлісся. Він ішов один. Над блискучим, пружинистим настом легко кружляють поодинокі лапаті сніжинки* (Л. Письменна).

2. Позбавлений різкості, але сильний (про рухи); пружний. *Пружинистою ходою спускається з каменя на камінь, підходить до мосту стрункий чорновусий косар* (І. Волошин); *Військовий повернувся і швидким пружинистим кроком пішов до кабінету Валенса* (В. Собко); *В її пружинистих рухах відчувалося щось нервове і пристрасне* (Григорій Тютюнник).

3. *перен.* Тугий, міцний (про тіло, м'язи). *Його пружинисті ноги, здавалося, скрипіли, як протези* (Л. Дмитерко); *Темп музики наростає, і Чопик уже живе ним. Кожен порух його пружинистого, легкого тіла збігається з ритмом* (Є. Доломан); *Золоті, фіолетові, оливкові кольори вигравали на линові, лусочка дрібненька, непомітна, тіло округле, в'юнке, пружинисте, і незрозуміло, чому цю рибу називають лінивою, коли вона така дужа* (В. Шкляр); // З тугим, гнучким тілом. *Коли ж гармоніст зненацька ударив "козачка", з натовпу на середину кола .. вихором вилетів пружинистий, дивовижно легкий юнак* (О. Гончар); *В останню мить пружинистий Сафар-бей підставив ногу, і втікач з розгону полетів на підлогу* (В. Малик).

ПРУЖИ́НИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пружи́нистий.** *Подушка досить пругка та м'яка завдяки пуховому наповнювачу, що забезпечує потрібну пружинистість* (з мови реклами).

ПРУЖИ́НИСТО. Присл. до **пружи́нистий.** *Кисет, виготовлений із чорної гуми, нагадував плескатий диск. Як тільки Себастьян виймав із нього пальці, отвір пружинисто закривався* (М. Руденко); *Сузанна сильно й пружинисто бере круті східці* (В. Винниченко); *Батько ставить ноги твердо, пружинисто* (М. Слабошпицький).

ПРУЖИ́НИТИ, ню, ниш, *недок.* 1. Прогинатися під дією якої-небудь сили та розпрямлятися, коли ця дія припиняється; чинити опір тискові. *Гепнувши усією вагою, Олекса зломив кілька гілляк, і вони, опершися на кількох нижчих міцніших.., пружинили й не давали хлопцеві упасти* (Г. Хоткевич); *Сам він робив цей важкий номер дуже рідко .. Але робив він його на тирсі. Тирса пружинить, як трамплін* (Д. Ткач); *Теплий пил пружинив під ногами й нам здавалося, що досить розбігтися, розпростерти руки й котроїсь миті ти злетиш над дорогою, над полями* (Р. Федорів); // Напружуватися й розслаблятися (часто ритмічно). *Карпенко ще сидить на місці, але видно, як пружинять його м'язи на шиї* (В. Собко); *Вибирався* [Микола] *на пагорб, ставало легше йти, ноги пружинили в звичному солдатському кроці* (П. Загребельний); // Рухаючись, погойдуватися, як на пружинах. *Ще коли поїзд, м'яко пружинячи, наближався до станції, вона побачила своїх дівчат* (В. Козаченко); *Вона схопилась, пружинячи на ногах, пересікла хату* (Р. Андріяшик).

2. *чим.* Напружуючи, робити міцним, тугим (про м'язи, тіло і т. ін.). *На елеваторі могла вона виносити по трапу аж на саму гору шестипудовий чувал, без відпочинку, не збавляючи кроку, пружинячи сильними литками* (Григорій Тютюнник); *В Дмитра, коли він стрічається з Січкарем, звідкись під колінами береться холодок, і тоді хлопець пружинить ногами, щоб збоку не видно було хвилювання, й натягується увесь* (М. Стельмах); * Образно. *Я радію, бо художній твір, як змагання на спартакіаді, пружинить мої інтелектуальні м'язи* (Б. Антоненко-Давидович).

ПРУЖИ́НИТИСЯ, нюся, нишся, *недок., розм.* Те саме, що **пружи́нити** 1. *Дві довгі дошки перекинуто з борту на берег .. Дошки гнуться, пружиняться під .. ногами* (З. Тулуб); *Під ногами пружинився пухкий килим з густих мохів* (О. Бердник); *Полковник .. вийшов із-за столу, підступив, пружинячись на своїх ногах, до Йосипа* (Б. Харчук).

ПРУЖИ́НКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **пружи́на.** *Вгорі зі стіни виглядала витяжна труба, закрита кришкою .. Фелікс виліз нагору, відхилив кришку (вона була на пружинці)* (Ю. Яновський); *Юнак усміхнувся ширше і витяг з наплічної сумки великий чорний телефон старого зразка — року випуску десь так 1950-го. Ще з тамтих часів, коли дріт між слухавкою і апаратом не скручували у пружинку* (Любко Дереш); — *І ви теж,* — *звернулась вона до Панаса Федоровича,* — *чогось і в вас не хватає, якоїсь пружинки немає. Наче з вас видавили все та й кинули* (М. Івченко); *Головні пружинки в людині й людстві — внутрішні, поховані* (Олекса Ізарський).

2. *перен.* Фігура в танці. *Окремі варіанти болгарських пружинок нагадують ходи гуцульського танцю з вібрацією плечей* (з наук. літ.); *Виводимо ногу вперед на носок з першої позиції й повертаємо її у вихідне положення з одночасним виконанням пружинки* (з навч. літ.).

ПРУЖИ́ННИЙ, а, е. Стос. до пружини. *Вітя лежав під маминим ліжком і, крекчучи від натуги, скручував дротом пружинну сітку* (В. Нестайко); *Скринька являла собою стародавню матроську тавлинку з пружинним замком* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Зробл. на пружинах (перев. про меблі). *В спальні стояла пружинна койка, умивальник, тумба і невеличка гардеробна шафа* (М. Трублаїні); // Який діє за допомогою пружини, пружин. *Пружинний культиватор суцільного оброблення із шириною захвату 1,8 м знаходить своє застосування як на невеликих ділянках, так і на великих угіддях і полях* (з навч. літ.); // Признач. для виготовлення пружин. *Дріт пружинний — сировина для виробництва пружинних механізмів і пристроїв, що використовуються в багатьох галузях* (з навч. літ.).

ПРУЖИ́ННИК, а, *ч.* Той, хто виготовляє пружини. *Пружинник знає та застосовує в діяльності будову пружинонавивальних верстатів різних типів та іншого устаткування з виготовлення й термооброблення пружин* (з мови документів).

ПРУЖИ́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пружи́нник.** *Прибувши до міста, дівчина біля двох років працювала пружинницею на заводі* (з мемуарної літ.).

ПРУЖИ́НЯСТИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **пружи́нистий.** *Затискач металевий пружинястий призначений для перекривання медичних і лабораторних трубок і шлангів із гуми та силікону* (із журн.); *Крізь костюм, здавалось, можна помітити, які в нього пружинясті м'язи, який він міцний* (О. Копиленко); *Він — головний герой цієї історії, персона вельми поважна й респектабельна, .. має світлосірі ящіркові очі, пружинясту ходу* (М. Кідрук).

ПРУЖИ́НЯСТО, *розм., рідко.* Присл. до **пружи́нястий.** *Перший день був такий бадьорий, що не вірилося в труднощі довгої та небезпечної подорожі, і ноги пружинясто, по-молодечому вимірювали перші десятки верстов* (О. Слісаренко); * Образно. *Один світ, втомлений і понурий, стоїть осторонь і дивиться очима обідраних, недоруйнованих хат, а другий .. марширує пружинясто і молодо, б'є в литаври й співає дзвінко* (І. Багряний).

ПРУЖИ́СТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пружи́нистий.** *Яка різниця між цим вигідним літаком з м'якими, пружистими кріслами і тією труською, смердючою теплушкою, де він прихистивсь .. серед густої маси спітнілих людей у шинелях, сіряках і лахах!* (В. Домонтович); *Земля суха й тверда, аж дзвенить, а ялинове галуззя безсоромно пружисте* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Хода професора змінилася, стала пружистою і стрімкою* (І. Росоховатський); *Масно вилискували пружисті м'язи линвоходи* [канатохідця], *мовби він був череп'яний, полив'яний* (О. Ільченко).

ПРУЖИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **пружи́стий.** *Шайба стопорна швидкоз'ємна легко встановлюється на вал. Пружистість шайби дає змогу встановлювати її без застосування інструментів* (з наук. літ.).

ПРУЖИ́СТО, *рідко.* Присл. до **пружи́стий.** *Приталий сніг сідав пружисто, і кожен крок лишавсь на ньому, мов на папері* (Василь Шевчук); *М'язи пружисто гнулися, мов литі з найкращої криці* (У. Самчук).

ПРУ́ЖИТИ, жу, жиш, *недок., що.* Те саме, що **напружу́вати** 1, 2. *Дитина пробуджується. Пружить сповиті ніжки і повертає голівку в боки* (С. Тудор); *Всі чоловіки тепер з цікавістю пружили свою увагу у бік жінки* (Т. Осьмачка); *Геродот здивовано пружив пам'ять, бо не здогадувався, кому нахваляється його друг, а про нещасного метека Гіпербола йому й на думку не спадало* (І. Білик); *Уявити Ладу він зараз не міг, як не пружив мізків* (О. Ульяненко).

ПРУ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *недок.* 1. Те саме, що **напру́жуватися** 1, 2. *Виразно пружаться м'язи й сильно, до болю, потягаюся, ніби бажаю порватися на дві половини* (У. Самчук); *Абу Амар щось йому промовив незрозумілою говіркою, не схожою й на перську, і на ромейську мови. Алі як не пружився, але не зміг і слова запам'ятати* (Ю. Логвин); *Не пружся, коню мій, постій — Серпа розкраю, Іще проллюся в сто потів, А там — сконаю* (В. Стус).

2. Чинити опір тискові; бути пружним. — *Ану, дівко, лови! — і кудлатий жонглер .. жбурив глядачам кілька барвистих опук, які так дивно пружилися в руках* (О. Ільченко); *Знов весна. Знову пружиться крок. Хоч нічого нового під небом* (П. Вольвач); * Образно. *Була* [Марія] *тривожна ще, а десь на самім дні в грудях уже пружилась радість* (А. Головко).

ПРУЖКИ́Й, а́, е́, *розм., рідко.* Те саме, що **пру́жни́й.** *Турок починає куняти.., похитуючись на пружкому сидінні* (Ю. Яновський); *Хоч дощ навколо хлющить, гарна все-таки земля: оцей двір, залитий водою, і мокра, пружка трава, що вже вибила стебла з насінням* (Валерій Шевчук); *Знов блиснули в його пам'яті прекрасні руки, очі, сміхотливі уста .. і всі пружкі, в доладній гармонії сотворені, лінії дівочого стану* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *Вітер, підхоплюючи опале листя, рветься зі сходу — дужий, пружкий на зиму* (О. Ульяненко).

ПРУ́ЖКІСТЬ, кості *і* кости, *ж., розм., рідко.* Властивість і стан за знач. **пружки́й.** *Строк реалізації виробів із тіста 24 год. При більш тривалому зберіганні м'якушка стає сухою, твердою, крихкою, а кірочка втрачає пружкість, стає зморшкуватою* (з навч. літ.).

ПРУ́ЖКО, *розм., рідко.* Присл. до **пружки́й.** *Рибалки .. вміло вивалили рибу з сітки на дно судна. Пружко заплигали в баркасі рибки, аж замиготіло в очах* (Ю. Збанацький); *Ноги мої пружко розбивали сніговий покрив, вивергаючи з-під нього листя* (Валерій Шевчук).

ПРУЖНА́СТИЙ, ПРУЖНЯ́СТИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **пружи́нистий.** *Пружнастий ремінь щільно стиснув стан* (М. Бажан); *На майдані Одеської кінофабрики, де за невисоким парканом дзвенить трамвай і шелестять пружнастими шинами по жорстві шосе автомобілі, виросли старовинні будівлі, що вкривали колись Хортицю* (з мемуарної літ.); *Микола бачив, як вода рожевила пружнясте дівоче тіло* (О. Десняк); *Я його схватив і почув, що то не піп, а дівчина — туга і пружнаста* (Ю. Яновський).

ПРУ́ЖНИ́Й, у́жна́, у́жне́. 1. Який після стискання, згинання, натягання швидко відновлює свою первісну форму. *На полі вже грали у футбол, і тому увага всіх зосередилась на круглому, пружному м'ячі* (В. Собко); *Ляк на хазяїна наганяла .. пружна тятива, змайстрована кмітливим Васею* (О. Ковінька); *Під ногами, як пружна гума, вгинається намитий земснарядами пісок* (С. Журахович); *Підлога коридорів була вистелена пружним килимовим покриттям* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який пружинить, чинить опір тискові. *Чутнішав .. бадьорий шелест, рип пружного снігу під невпинними, короткими натисками* (В. Підмогильний); *Пружний ґрунт, вистелений давньою глицею, майже не держить сліду після верхівця* (Л. Смілянський); *Будьте щасливі, світлі оселі, І Алазанська долина люба, І віти пружні гірського дуба* (О. Ющенко); *Пружні лози хльоскали по обличчю* (О. Бердник).

2. *перев.* **пру́жний,** *спец.* Який має здатність відновлювати свою первісну форму та об'єм після припинення дії якої-небудь сили на нього. *Вогонь полову палить. Пружна сталь З вогню виходить сивим блиском вбрана* (Л. Первомайський); *Шукав Чумак не абичого, а рецепта скла, яке було б легкоплавким і твердим, пружним і прозорим, як роса* (М. Дашкієв); *Під час випробування греблі виявились дві якості хвилеріза: він пружний, як пліт, і міцний, як мур* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Пов'язаний з такою здатністю. *Коли пружина розтягується або стискається, вона накопичує певну кількість енергії у вигляді пружної потенціальної енергії* (з навч. літ.).

3. *перен.* Тугий, міцний (про тіло, м'язи і т. ін.). *Край поля — холодні, горді Бронзово-темні дуби, Роса на собачій морді, Останні пахучі гриби, Дроздів соковите квоктання, Вальдшнепа пружне крило* (М. Рильський); *Рукою пружною Марині він ніжно голову підвів* (В. Сосюра); *Тіло після плавання стало пружним* (Р. Андріяшик); // Із тугим, гнучким тілом, міцними м'язами. *Груня стояла під світлом лампи неначе виточена. Гнучка і пружна, як сарна* (Яків Баш); *Гуртовий — легкий і пружний, як молодий дубок, — ні зігнути його, ні переламати* (Д. Ткач); * Образно. *Глянула* [Марія] *на себе в невеличке люстерко на стіні .. Сміялись очі, і вся була пружна — торкни струни в душі — відразу ж заграє* (І. Цюпа).

4. Позбавлений поривчастості, різкості, але сильний (про рухи). *Добрий плавець, він пружними й одночасно легкими рівними рухами гнав своє тіло в синю далечінь* (Д. Бузько); *Він перевернувся на спину і якусь мить спочивав на хвилі. Потім кількома пружними помахами догнав друзів* (Іван Ле); *Богдан стиснув йому плече й вийшов пружною ходою людини, якій нарешті одлягло від серця* (І. Білик).

5. Який має велику силу тиску, напору, опору; тугий. *Виїхали на гору, за село, і Платонові у груди вдарив пружний весняний вітер* (М. Зарудний); *У ніздрі, у рот, в очі вдарила пружна хвиля повітря. Аж подих перехопило* (В. Нестайко).

△ **Пру́жна́ деформа́ція** *див.* **деформа́ція.**

ПРУ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість і властивість за знач. **пру́жни́й.** *Пружність скрученої ужви мала кидати те каміння з ложки* [пращі] *далеко на монголів* (І. Франко); *Листя на деревах звисало, наче ганчір'я. Воно уже не мало тієї пружності, що влітку, і падало, склеюючись докупи* (Г. Пагутяк); *Нагріваючись, вініл деформується і втрачає свою пружність, будь-який гострий предмет лишає на ньому глибокі сліди, ніби на вершковому маслі* (С. Жадан); *Мацаючи свої біцепси, почував у них втрату колишньої пружності, кволість і неохоту рухатись* (В. Підмогильний); *Дід Стефан видирається на шпиль, тримаючи кепочку в руці, й Лобода знову бачить у рухах його молоду пружність, а в очах карий вогонь* (Микита Чернявський).

ПРУЖНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *недок.* Ставати пружним. — *За літо гілля міцнішає і пружніє* (Ю. Смолич); *А скільки сторожкости в цих снах моїх — ходіннях по линві, що завше обривається, коли їй годилося б натягуватися, пружніти* (В. Стус); *Метелик поволі опустився йому на груди, від чого бикові остаточно забило віддих, а коли він нарешті спромігся віддихнути, то разом із віддихом відчув, як його статура пружніє* (Е. Андієвська); *Ноги ставали міцнішими, пружніли м'язи, і вже не доводилося весь час думати: "Як добре великим і сильним — їх ніхто не штовхає... "* (Н. Бічуя).

ПРУ́ЖНО. Присл. до **пру́жни́й** 1, 3–5. *Гнулися молоді деревця, чіпляючись за збрую і фаетон. Деякі з них потім пружно розпрямляли свої гілочки* (А. Шиян); *Пухкі купини пружно хиталися під ногами* (О. Бердник); *Ми перестрибували з кореня на корінь, .. а поруч, то забігаючи на кілька кроків уперед, то трохи відстаючи, пружно біг великий сріблястий пес* (С. Андрухович); *Серафим якийсь час вивчав "стінку" котловану, потім спритно схопився за корінь, що стирчав із неї, і, обіпершись правою ногою на камінчик, пружно викинув своє тіло нагору* (М. Гримич); *Вологий вітер пружно обвівав обличчя* (Валерій Шевчук).

ПРУЖНЯ́СТИЙ *див.* **пружна́стий.**

ПРУЖО́К, жка́, *ч.* 1. Зменш. до **пруг** 1–4. *Щось привабливе й красиве було в напівзігнутій дужій постаті косаря, в широких помахах його коси, біля пружка якої збиралась роса* (М. Стельмах); *Андрій віддихався й знову припав до відра, цмулив помаліше, надпив до середнього пружка* (Є. Пашковський); *Киплячій воді стало тісно в казані, вона витісняла геть піну, полилась через пружок просто в жар* (Ю. Збанацький); *Пилип показав ліву руку, на середньому пальці білів пружок від персня* (Ю. Мушкетик); *Єва-Лотта вбігла ще в нічній сорочці, з пружками від подушки на щоці* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен); *День догоряв на заході золотавим пружком* (Б.-І. Антонич).

2. *перев. мн.* Риси обличчя. *В покої вбігла друга молодиця .. з тонкими панськими пружками лиця, з червоними, як коралі, губами* (І. Нечуй-Левицький).

3. *діал.* Черешок. *Сей год не буде капусти: черви поїли, — від листя тирчать самі пружки* (Сл. Б. Грінченка).

4. М'ясо яловичини першої категорії, тонкий м'язовий шар. *Лопатку і підлопаткову частину, грудинку, пружок (м'ясо І категорії) використовують для варіння й тушкування дрібними кусками* (з навч. літ.); *М'якоть лопаткової частини і пружка згортають рулетом і перев'язують* (із журн.).

ПРУНЕ́ЛЕВИЙ *див.* **прюне́левий.**

ПРУС[1], а, *ч.* Комаха родини саранових, темно-рудого забарвлення, яка живе в степовій смузі та є шкідником сільськогосподарських рослин. *Надія Володимирівна розповіла дітям, що, коли 1925 року на ланах біля Києва з'явився страшний шкідник прус, налетіли тисячні зграї наших шпаків і знищили пруса* (Остап Вишня); *Дорослі комахи пруса бурувато-сірого кольору; задні крила прозорі, в основній частині рожеві; стегна задніх ніг з внутрішнього боку мають дві чорні плями, гомілки задніх ніг червонуваті* (з наук. літ.); *В умовах України з родини саранових досить поширені сарана італійська, або прус, перелітна, або азіатська, та її підвиди* (з наук.-попул. літ.).

ПРУС[2], а, *ч., заст.* Пруссак. *Стоїте ви (гуцули), безрадні, і дивитеся, як одна за одною переходять ваші полонини в панські руки, як прус рубає ваші одвічні ліси й гонить світами* (Г. Хоткевич); *У нас в селі не раз Михайло Швець Оповідав про пруса й Кеніггрець* (Б. Лепкий); *З появою в Добромилі моравських орлів, Гербуртів, сюди наїхало чимало вірменів, прусів, угорців та євреїв* (Г. Пагутяк).

ПРУСА́К, а́, *ч.* Тарган бурувато-рудого забарвлення, що живе в житлових приміщеннях і пошкоджує харчові продукти, книжки і т. ін., іноді переносить збудників різних захворювань людини. *Прусаки, стоноги снували скрізь по стінах* (Панас Мирний); *Ще гірше — миття в казармі. Цей жахливий бруд, цей неперносний сморід, і воші, і мільйони блощиць та мух, тарганів і прусаків, що не дають ані на мить відпочити* (З. Тулуб); *Це знову був Поділ, брудна кімната, з обірваною шпалерою, роями рудих прусаків* (О. Ульяненко).

ПРУ́СИК, а, *ч.* Те саме, що **прус[1].** *Живляться листям і стеблами рослин саранча, прусик, коник* (із журн.).

ПРУСС *див.* **пру́сси.**

ПРУССА́К *див.* **пруссаки́.**

ПРУССАКИ́, ів, *мн. (одн.* **прусса́к,** а́, *ч.;* **прусса́чка,** и, *ж.).* 1. Німці — жителі або уродженці Пруссії. — *Бідоласі так перепало, .. а ми, прибувши на готовеньке, заберемо його фрау собі? Як хочеш, а це не за правилами!.. — За якими там правилами! — з виразним сумнівом сплюнув рудий щирий пруссак* (О. Ільченко); — *Ви здогадалися, що я австрієць, і тепер намагаєтеся мене розчулити? А що б ви робили, якби я виявився пруссаком?* (Ю. Винничук).

2. *перев. зневажл.* Представники прусської (іноді ширше — німецької) вояччини (часто з несхвальним відтінком). *Вже в Варшаві було повно російського війська, вже пруссаки зайняли собі Познань* (І. Нечуй-Левицький); *На дверях стоїть конвоїр — злий пруссак* (І. Нехода); — *А тебе й досі не комісували? — щиро здивувався старий. — Та ось готуються до війни з пруссаками* (Р. Андріяшик).

ПРУССА́ЦТВО, а, *с., політ., іст.* 1. Реакційний, мілітаристський, поліцейсько-бюрократичний режим, що панував у колишній Прусській державі і в Німецькій імперії. *Ідеологічна надбудова, що виникла на базі високорозвиненого монополістичного капіталізму, обтяженого спадщиною пруссацтва, надавала загарбницьким прагненням німецького імперіалізму суто хижацького, розбійницького характеру* (з наук. літ.).

2. *збірн., перев. зневажл.* Те саме, що **пруссаки́** 2. *20 вересня 1792 р. поблизу селища Вальмі дві армії французів-добровольців здобули перемогу над пруссацтвом і змусили його відступити* (з наук. літ.).

ПРУССА́ЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пруссаки́** і **прусса́цтво.** *Пруссацький оберст* [полковник] *губить лоск і форс* (М. Бажан).

ПРУССА́ЧКА *див.* **пруссаки́.**

ПРУССА́ЧЧИНА, и, *ж., політ., іст.* Те саме, що **прусса́цтво** 1. *У XX ст. пруссаччина як явище, що охоплює "панування й силу", набуло особливого значення. З'явились теорії про прусську місію в боротьбі проти більшовизму та створення особливого типу соціалізму, основаного на традиційних прусських цінностях: дисципліні, обов'язку, підкоренні, служінні національній спільноті* (із журн.).

ПРУ́ССИ, ів, *мн. (одн.* **прусс,** а, *ч.), іст.* Група споріднених із литовцями балтійських племен, що здавна населяли узбережжя Балтійського моря між нижньою течією річок Німану та Вісли, які на початку XIII ст. були підкорені Тевтонським орденом і згодом асимільовані. *Візиготський конунг Теодорік .. наслав кількох маркграфів на землі пруссів, литовців та жмудинів, які здавна визнавали зверхність руського князя* (І. Білик).

ПРУ́ССЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пруссаки́** і Пруссія. — *Чи ви читали, куди вже долітали прусські аеростати?* (І. Нечуй-Левицький); *З прусськими баронами сидів старий професор юридичного факультету* (О. Іваненко); — *Ми їх переможемо. Бо наша тактика гнучкіша, сміливіша, ніж прусська* (О. Гончар); *Його приятель із 41-го піхотного полку написав, що штабне начальство занепокоєне приходом до влади в прусському королівстві Отто Бісмарка* (Р. Андріяшик); // *перев. зневажл.* Власт. пруссакам (у 2 знач.). *Замучить він бідолаху прусською муштрою* (З. Тулуб); — *Єфрейторе, принесіть з машини вечерю.* — *Угу!* — *мугикнув щось нерозбірливе єфрейтор .. і, клацнувши з прусською заповзятливістю каблуками, вийшов з кімнати* (Ю. Бедзик); *Вбрані в мундири есесівців і штурмовиків, у коричневі та чорні сорочки молодики марширували на параді гусячим прусським кроком* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

2. *іст.* Стос. до пруссів. *Пруссии дали ім'я історичній області Пруссії. Говорили нині зниклою прусською мовою* (з наук.-попул. літ.).

ПРУСТИ́Т, у, *ч.* Мінерал підкласу складних сульфідів. *У статті з'ясовано природу аномальної поведінки фізичних властивостей пруститу за швидкої зміни температури* (з наук. літ.); *Прустит утворюється у свинцево-срібних родовищах* (з навч. літ.).

ПРУТ, у́та́, *ч.* 1. Тонка гнучка гілка звичайно без листя. *Вирізав прут, а самого ним б'ють* (прислів'я); *Незнайомець не відповів, продовжуючи цьвохкати прутом* (О. Донченко); — *Що це таке?..* — *питає бувало Чапей школяра, тикаючи черешневим прутом у малюнок* (І. Муратов); *Ілько знайшов міцну тріску і нею виколупав розм'якшену живицю, склав у бересту. А бересту перев'язав смужкою кори, яку він здер із прута верболозу* (Ю. Логвин); * Образно. *Крізь шпарку кухонних дверей, коли б не прокинулась* [Павлина] *серед ночі, пробивався прут світла* (Ірина Вільде); // Довга тонка гілка, якою женуть худобу; хворостина. *Николаїха передала Дзельманові прут, яким пригнала воли* (Марко Черемшина); *Олянка веде корову з телям, а Серьожка допомагає їй — теля прутом підгонить* (А. Головко); — *Позвозить хочу сіно в стіжок ..* — *і замахнувся* [Микита] *прутом на волів* (Василь Шевчук); // Тонка лозина, признач. для тілесного покарання; різка. *Ой, не бий мене, моя матінко, Та березовим прутом* (з народної пісні); *Далі кинувся* [Шакула], .. *виніс за ковнір Андрійка на подвір'я, поклав його і, взявши кілька прутів, що лежали коло нього, почав бити* (М. Коцюбинський); *Розпластали* [Жадігера] *на землі і почали гамселити замашними прутами по чім попало* (В. Малик); // Стебло, тонка гілка дуже гнучкої рослини. — *Мамо, а мені можна там дерева посадити? Хай би знову росла діброва.* — *Садити можна: застромив прута, він і росте собі, гілля розпускає* (К. Гриб); — *Несу діду Кіптілому хворостища вибрані, з сорока кущів по сорок прутів* (П. Загребельний).

2. Тонкий, довгий металевий стрижень. *Дивна кімната, цілком порожня .. Вікно вище, ніж звичайно бувають вікна, й заґратоване тонкими прутами* (В. Винниченко); *Вона взяла до рук важкий залізний прут, завдовжки фута півтора і не менше за пів дюйма діаметром* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Такий стрижень, що є деталлю, складовою частиною якого-небудь механізму, пристрою. *Прут натяжної рами косарки.*

3. *діал.* Міра земельної площі, що дорівнює приблизно гектару; вузький шматок поля. *Покинула* [батька], *бо мусила, бо дома тісно, у батька ще дві дівки .. Всего* [всього] *маєтку — два прути поля та й тота хатчина* (І. Франко).

ПРУ́ТИК, а, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **прут.** *Вони стьобають* [коня] *прутиком. Та кінь не реагує на стьобання, він тільки приплющує очі* (І. Багряний); *Він почав квапливо дертися крутосхилом, ковзаючи по слизькій глині й чіпляючись обома руками за колючі прутики дерези* (І. Білик); *Вода посеред Латориці впала й вивільнила верболози. На прутики начепилося листя й ганчір'я, все це строкато тріпотіло на вітрі* (М. Дочинець); *Стукали під її довгими пальцями, метаючись по сталевих прутиках, блискучі кісточки рахівниці* (А. Шиян); *До одного з ґудзиків .. прикріплювався брелок — клітка з тонкими прутиками, за якими сиділа крихітна пташка* (С. Андрухович); *Прут, прутик поля — вузька нивка* (І. Франко).

2. Вид мережки, що застосовується при підрублюванні рушників, скатертей і т. ін. *Ніхто краще за неї не гаптував у п'яльцях, ніхто рівніше не виводив прутика* (Панас Мирний); *Найбільш поширеними та простими у виконанні техніки вишивки мережки є прутик, настил, стовпчик, гречка, ляхівка, павучок, козлик, жучок тощо* (з наук.-попул. літ.).

3. *розм.* Спиця для в'язання; дротик. *У Христі аж в очах миготіло, голова кругом ходила, дивлячись, як швидко пані мідяним прутиком хапала нитку, в'язала петелечку* (Панас Мирний).

ПРУТИ́НА, и, *ж., розм.* Те саме, що **прут** 1, 2. *Ой пішов дід на подвір'я та взяв за прутину* (П. Чубинський); *Якось вона* [мати] *сказала: "Ходімо до приярку, будемо на прутинах смажити хліб та сосиски"* (Л. Денисенко); *Тихін.., вихопивши із жаровні розпечену прутину, мистецьки пропалював у сопілці дірочки* (М. Олійник).

ПРУТИ́НКА, и, *ж.* 1. *розм.* Зменш.-пестл. до **прути́на.** *Андрій міряє прутинкою товщину стіни* (Ю. Яновський); *Ніколи жодна копійка, жодна прутинка, що належали комусь іншому, не потрапили в руки цього чистого душею республіканця* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. О. Бальзака); *Дуже скоро кожна прутинка арматури складеться в міцну сітку, яка потім сховається за тоннами бетону. Так твориться основа майбутнього будинку* (із журн.).

2. Елемент прутика (у 2 знач.). *Сіточка — це вид мережки, утворений із обкручених прутинок, з'єднаних у шаховому порядку в декілька рядів* (з наук. літ.).

ПРУТКО́ВИЙ, а, е. 1. Який має форму прута (у 2 знач.). *Багатошпиндельні автомати застосовують для обробки пруткового матеріалу діаметром від 20 до 100 мм* (з наук.-попул. літ.).

2. Признач. для виготовлення металевих прутів і виробів із них. *Підприємство реалізує автомат токарно-револьверний одношпиндельний прутковий* (з мови реклами).

3. Вигот. з металевих прутів; який має основу з металевих прутів. *Конвеєр прутковий з частотником для регулювання швидкості призначений для транспортування й сортування різних овочів* (із журн.).

ПРУТНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм., рідко.* Швидко побігти. *Він так прутнув, що тільки курява зосталась* (Сл. Б. Грінченка).

ПРУТО́К, тка́, *ч.* 1. Зменш. до **прут.** *От панотець читати вчить: З прутків вербових укладають Здорові букви на піску* (І. Франко); *Стала пильніш придивляться* [Жучиха] *до чулка, котрий плела.., пучки її стали швидче перебирать прутки* (О. Кониський); *Швидко-шпарко перебирали її пальчики якісь прутки, з-під котрих випливала дірчава стежечка, далі — кружало, далі знову стежечка* (Панас Мирний).

2. Те саме, що **прут.** *Не помічає вона..: величезна брила залізобетону над її головою ледь-ледь тримається на проїденому іржею прутку арматури* (М. Дашкієв); *Ґрати .. так щільно були вбиті в сталеві прутки, в деревину рамки, що здавалося, що вийняти їх звідси неможливо* (Ю. Покальчук); *Найбільше застосування сталевого прутка завоювало машинобудування й будівництво, тому що саме пруток є поширеною заготовкою для деталей різного роду: гвинтів, болтів, шпильок, ресор* (з наук. літ.).

ПРУ́ТТЯ, я, *с.* Збірн. до **прут** 1, 2. *Мав я піч, лежанку, увиту пруттям, мав посуд, якісь припаси їди* (М. Дочинець); — *А мій .. не схотів учитися,* — *з жалем зітхнув Гордій.* — *Скільки я на йому* [ньому] *того пруття побив — до неба тин можна було б загородити!* (Григорій Тютюнник); *Стелила* [ожина] *крадьки .. землею своє довге пруття й показувала ягоди, ще недостиглі* (Л. Мартович); *Все під снігом, все мертве. Оббиті сухі ялиці брязкотять і висвистують пруттям* (У. Самчук); *У підсобці було одним-одне вікно, та й те заґратоване грубим арматурним пруттям* (Л. Кононович); * У порівн. *Свист і шум .. То буря порається, вікові дуби валя, мов пруття!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПРУ́ТЯНИ́Й, пру́тяна́, пру́тяне́. Вигот. з пруття. *Старший* [рибалка] *двигав саки і волоки, молодші несли прутяні кошики, повнісінькі риби* (С. Воробкевич); *Бориславські толоки .. покрилися закопами, що робилися зовсім примітивно, руками, з боків замість цямрини обгороджувалися прутяними кошами* (І. Франко); *Два партизани внесли на прутяних носилках раненого* (Григорій Тютюнник).

ПРУФ, у, *ч.* 1. Технологія чеканки монет і медалей покращеної якості. *Пруф — особлива технологія виготовлення монет із якістю, що перевищує екземпляри масового карбування* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм., невідм.* Виготовлений за цією технологією. *Головною та основною відмітною ознакою монет, карбованих за технологією пруф, є рівне дзеркальне поле й матовий рельєф монети або медалі, що контрастує з ним* (з наук.-попул. літ.); *Перші монети, викарбувані за технологією пруф, з'явилися в Англії* (із журн.).

ПРУЧА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пруча́тися.** *Стражник з жахом пручався, одбивався, а пручання се запалювало людям очі диким, лютим гнівом* (В. Винниченко); *Білою парою вийшов дух з метальового* [металевого] *тіла, з сичанням заклякли швенделі в останнім пручанні та помалу захололи казани* (В. Підмогильний); — *Те, що Русевич мовчить, те, що він одійшов від заводських справ, не подобається мені ще більше, ніж його крик і пручання* (Ю. Шовкопляс); *Години через дві Леся натішиться новими враженнями і без пручання повернеться додому* (Г. Вдовиченко).

ПРУЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* 1. Чинити опір кому-, чому-небудь, відбивати чийсь напад, роблячи різкі рухи. *Сірий* [голуб] *уже .. не дуже пручався, а часом затихав у Любки на грудях і оченята заплющував* (В. Винниченко); *Мене затримали. Я пручався. Мені почали вивертати руки* (В. Домонтович); *Вона пручається, плаче, але поліцаї так цупко тримають за руки, що опиратися більше немає сил* (А. Хижняк); *Раптом її потягло у вир. Вона пручалася, та вир затягував під воду* (В. Багірова); // Лежачи, робити безладні рухи, звиватися в корчах; корчитися, борсатися. *Почав* [пан] *її словами картати, а дитиночка на руках так і пручається — кричить* (Марко Вовчок); *Звернулося* [дитя] *і впало .. Б'є ніжками, дуже пручається і поволеньки синіє* (В. Стефаник); // *перен.* Виявляти протидію зовнішньому фізичному впливу. *Брав* [вітер] *невидимими руками високого журавля і гнув його аж до землі. Журавель пручався, сердито й болісно рипів дерев'яними зубами й не хотів коритися зухвалому вітрові* (Г. Епік); *В глибині парку зараз тиша, в повітрі там чується волога, а тут все горить, шумить, пручається гіллям* (О. Гончар); — *Пручаються* [човни], *ланцюг весь час посмикують, а попливти не можуть* (Василь Шевчук).

2. *перен.* Протидіяти чиїй-небудь волі, чиїмсь бажанням і т. ін.; не підкорятися. *Перелякана Талочка потягла Чайку з зали .. Та він і не пручався, вже розуміючи безглуздя свого протесту* (Д. Бузько); — *Це твоя кімната. Перевозь і родину,* — *мовила Груня.* — *І не пручайся. Так ми з бабусею вирішили* (Яків Баш); *Андрій Степанович.., широко усміхаючись, вихопив з Галининих рук важку валізу, дарма що Галина енергійно пручалася* (Б. Антоненко-Давидович); *Мати .. наказувала синові бігти додому .. Бурдик пручався й доповідав, що письмові завдання він уже зробив* (В. Діброва); // Борючись з яким-небудь почуттям, станом і т. ін., не давати йому оволодіти собою. *Як Василь не пручався, не огинався, як не хмурився — а й він розреготався божевільній веселості товариша* (Панас Мирний); *Не пручався* [Гнат] *від того нового чуття, він залюбки, охоче віддавався йому* (М. Коцюбинський); *За страхом приходить жаль, бере мене в свої обійми й поволі-поволі стискує всього. Я опираюсь, я пручаюсь, щоб вирватись, але жаль робить своє* (І. Кирій).

ПРУЧНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* 1. *розм.* Однокр. до **пруча́тися.** *Мельник пручнувся, звільнив одну руку, хотів підвестися* (Г. Епік); *Шолоха опекло від ніг до голови палаючим вогнем. Він пручнувся усім своїм дужим тілом* (А. Хорунжий); *Він розкинув руки, наче гілля, й обняв Тодорку. Вона пручнулася, мовби та смерека, якби торкнувся її* (Б. Харчук).

2. *діал.* Кинутися, метнутися. *Пручнувся тікать, він за мною* (Сл. Б. Грінченка); *Охоплений нестямним жахом, Степан пручнувся й притулився до стіни, ладний злитися з нею і зникнути геть* (В. Підмогильний).

ПРЮНЕ́ЛЕВИЙ, *заст.* **ПРУНЕ́ЛЕВИЙ,** а, е. Вигот. з прюнелі. *Панночка підняла вгору зараз одну, потім другу ніжку, обуту в делікатні прунелеві черевики* (І. Франко); *Дівчата переглядали свій гардероб і починали носити прюнелеві туфельки* (Л. Костенко).

ПРЮНЕ́ЛЬ, і, *ж.* Тонка цупка бавовняна або шовкова тканина, яку використовують для верху жіночого взуття, оббивки меблів і т. ін. *У складі прюнелі був шовк, що гарантувало особливий блиск формостійкої тканини* (з наук.-попул. літ.); *Прюнель використовувалася в основному для пошиття легкого взуття* (із журн.).

ПРЯ, і, *ж., заст., книжн.* 1. Спір, змагання. *Став Гус перед ними! І окинув нечестивих Орліми очима .. "Чого мене — Чи на прю позвали? Чи дивиться на кайдани?.."* (Т. Шевченко); *Пря з князями набирала не скільки гострого, як потішного вигляду. — Голоси поділилися порівну, — казав старійшина, що правив вічем* (Д. Міщенко).

2. Боротьба, бій, борня. *Дійде гомін до краю землі, бо в Господа пря із народами, Він буде судити кожне тіло і несправедливих віддасть їхньому мечеві, говорить Господь* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Була пря смертна межи імператрицею Євдоксією та сестрою імператора Пульхерією* (І. Білик).

◊ **Іти́ (става́ти, виступа́ти** *і т. ін.)* / **піти́ (ста́ти, ви́ступити** *і т. ін.)* **на прю** *див.* **іти́.**

ПРЯГТИ́[1] *див.* **пря́жити.**

ПРЯГТИ́[2], яжу́, яже́ш, *недок., кого, що, на кого — що, до кого — чого і без дод., діал.* Роздивлятися, придивлятися. *Неначебто прийшла до їх* [них] *масла купувати, а тут на дівку пряжу* (Сл. Б. Грінченка).

ПРЯГТИ́[3], яжу́, яже́ш, *недок., кого, діал.* Запрягати коней. *Слуги ж мої та й вірнії! Пряжіть коні воронії!* (з балади).

ПРЯГТИ́СЯ *див.* **пря́житися.**

ПРЯ́ДЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пря́сти[1]**. *Несіть Господеві й золото, і срібло, і мідь, і сінету* [гіацинт], *і багряницю червлену, удвоє прядену* (Г. Хоткевич); * Образно. *Не дігнати літ, як пташиних зграй; Не вернуть надій, хоч кладись-вмирай... Нитка прядена увірвалася* (П. Грабовський).

2. *у знач. прикм.* Зробл. з прядива. *Ну, вморивсь я в очеретах, Так поїду у гаї. І на чистому закину Сіті прядені мої* (Я. Щоголів).

ПРЯ́ДЕННЯ *див.* **прядіння.**

ПРЯДИ́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **пря́дений** 2. *Сулейман взяв із саней довгасту череп'яну трубку з прядивним ґнотом* (В. Малик); *Я обернувся й відкрито глянув на молоде сонце, що випливало з-поза її плеча. Від того дівочий стан у прядивній льолі медово світився* (М. Дочинець).

ПРЯ́ДИВО, а, *с.* 1. Волокно конопель, льону, бавовни, вовни і т. ін., пригот. для прядіння. *Як повіє завірюха, .. Я сховаю веретенце, Гребінь, прядиво і днище* (Я. Щоголів); *Як заробить* [Мотря] *конопель, — то й добре. Помочить їх, висушить, витіпа: костриця на топливо, волокно на прядиво* (Панас Мирний); *Тіпала* [Наталка] *прядиво, чесала вовну* (С. Добровольський); *Гіпербол подмухав, висмикнув з-за паска жменю прядива, яке разом з кресалом завжди мав при собі* (І. Білик).

2. Те саме, що **пря́жа** 1. *На лавах рядками сидять дівчата, прядуть прядиво* (Л. Старицька-Черняхівська); *Він чує її улюблену пісню в усьому: у воркотінні веретена, в шарудінні скоцюрблених пальців під прядивом* (М. Сиротюк); *Вівці були схожими на хмари, з вовни їхньої виходило таке чарівне прядиво, кращого за яке годі було й шукати* (С. Андрухович); // *перен.* Те, що своїм виглядом нагадує пряжу. *На товстезних стовбурах дубів срібне прядиво, з темних долоньок листя спадають на землю холодні вогненні росинки* (О. Бердник); *Марта підіпхнула під берет прядиво волосся* (Р. Андріяшик); *В кутах висіли довгі прядива павутиння* (Д. Білий).

3. Те саме, що **прядіння** 1. *Настала осінь .. Зінька з Настею та Соломією взялися за прядиво* (І. Нечуй-Левицький); *— Ночі самотні .. мушу висиджувать я. Прядивом я намагалась дрімоту важку розігнати* (М. Зеров); *Вона кинула прядиво, засвітила від печі каганець у полив'яній мисці і знову взялася за прядиво* (Н. Рибак); *Стара засинала за своїм прядивом* (Валерій Шевчук).

Круг пря́дива *див.* **круг[1].**

△ **(1) Мані́льське пря́диво** — міцне волокно, яке виготовляють із листя тропічної рослини — текстильного банана, що росте головним чином на Філіппінських островах. *Манільське прядиво застосовують як матеріал для морських канатів, оскільки воно порівняно слабо руйнується від дії морської води. Також з нього виготовляють мотузки, шпагат, риболовні сіті, мішки та інші вироби* (з наук. літ.); *В останні роки вироби з манільського прядива, щільні, гладкі, жовтуваті, з характерним маслянистим блиском, увійшли в моду, зокрема, використовуються для створення дизайнерських плетених меблів* (із журн.).

ПРЯДИВ'Я́НИЙ, а, е. Прикм. до **пря́диво** 1. *Свирид ще молодий чоловік, довгобразий, білявий, білі його уси гостро опадали униз, мов прядив'яні пасма* (Панас Мирний); *Вона підійшла до нього збоку і намиленим прядив'яним віхтем стала натирати спину* (Григорій Тютюнник); *Агрегат .. виплювував із своєї велетенської пащі неїстівну кострицю, — .. з костричної хурделиці народжувалось .. невеличке прядив'яне джерело* (Є. Гуцало); // Виготов. із прядива. *На вулиці лунко ляснув прядив'яний батіг пастуха, замукала різномаста череда* (М. Стельмах); *— Ой канате, канате, рідний наш брате! Ніде ми тебе не кинемо, скрізь понесемо з собою! Прядив'яний, жалив'яний* [кропив'яний], *ти нам дорожчий, аніж був би кутий із щирого золота* (О. Гончар).

ПРЯДИ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до прядіння (у 1 знач.). *Був я вже й на фабриках прядильних, робітниць вітав* (П. Тичина); *Ви не знаєте, що це таке? Один з інструментів прядильного ремесла* (Ю. Мушкетик); *Єдине, що втішає, цього разу нас кинуть у прядильний цех, де значно менший шум, аніж у ткацькому* (А. Дністровий); // Признач. для вироблення пряжі. *Коли заходило на зиму, починалися вечорниці... Хто при кужелі, а ми з мамою — при візку, як у нашому селі називали прядку. Це прадідівське прядильне обладнання сьогодні можна побачити хіба що в музеях* (Г. Тарасюк); *У 1767 р. Т. Хайс, застосовуючи витяжні валики, створив прядильний верстат, що працював на водяному двигуні (ватерна машина)* (з навч. літ.).

2. Який використовується для прядіння. *Манільський канат — канат, сплетений з волокон тропічної рослини абака — прядильного сорту банана* (А. Санченко).

ПРЯДИ́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який виготовляє пряжу. *Прядильник зайнятий виготовленням пряжі, ліквідує її обриви, змінює бобіни з пряжею, пильнує за обладнанням* (із журн.).

ПРЯДИ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пряди́льник.** *Скоро вона побачила, що при всіх своїх достатках він на одне тільки здатний — нитки перебирати, основу снувати та з прядильницею лаятись* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПРЯДИ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Здатність піддаватися обробленню прядінням. *Важливими технологічними показниками вовни є її довжина, звивистість, міцність, розтяжність, пружність, еластичність, прядильність, колір, блиск, вологість* (з навч. літ.).

ПРЯДИ́ЛЬНЯ, і, *ж., іст.* Фабрика або майстерня, де виготовляють пряжу. *У XV сторіччі Котбус був власністю бранденбурзького курфюрста .. Бельгієць Джемс Коккеріль 1853 року збудував тут першу парову прядильню* (О. Шугай).

ПРЯДІ́ННЯ, *рідко* **ПРЯ́ДЕННЯ,** я, *с.* 1. Дія за знач. **пря́сти[1].** *Марта .. заробляла по-давньому то шиттям, то пряденням* (І. Франко); *Леонардо да Вінчі винайшов маховик для прядіння і мотання шовку* (П. Загребельний); *Сидить* [дівчина], *було, за прядкою і зітхає раз по раз гаряче і палко, згадуючи того, хто їй вовницю до прядіння приносить* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Перші текстильні мануфактури відомі в містах Північної Італії та Нідерландів. Усі операції з виготовлення суконних тканин (очищення, прядіння, ткацтво, фарбування вовни) виконувалися в майстернях або вдома* (з навч. літ.).

2. *рідко.* Те саме, що **пря́жа** 1. *Після відповідної підготовчої обробки прядіння подається на ткацькі верстати* (із журн.).

△ **(1) Гребі́нне прядіння** — система прядіння, при якій волокна прочісують гребенями по черзі з одного й другого боків. *Пряжа гребінного прядіння виробляється із довговолокнистої бавовни, льону, довгої тонкої вовни, відходів натурального шовку* (з навч. літ.).

ПРЯ́ДКА, и, *ж.* 1. Домашній верстат, признач. для ручного прядіння, який приводиться в рух ножним або ручним приводом. *Яка прядка, така й нитка* (прислів'я); *І як би я хотів зараз побачити мою сухеньку, зажурену мамуню, послухати її пісень, рівне гудіння прядки* (М. Івченко); *Олена пряла. Боса нога ганяла колесо прядки* (Григорій Тютюнник); *Біля лампи сиділа за прядкою стара жінка й співала тремтячим, хриплим голосом* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. Те саме, що **па́смо** 1. *А що ті зачіси на голові, то й не списати пером які: .. і заплетена одна прядка, і знов друга прядка розплетена* (Марко Вовчок); *— А я ото посивіла отак, — додала Ольга Семенівна, перебираючи пальцями прядку сивого, як сніг, волосся* (Г. Хоткевич); *Наташа накрутила прядку волосся на палець* (С. Андрухович).

ПРЯ́ДОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пря́дка.** *Мені й дочку таку Бог послав з великої ласки своєї, що до всього здатна, прядочка у єї* [неї] *грає, веретенце шумить і дзижчить* (Ганна Барвінок); *— Сидять мати край віконця, прядочка у їх* [них] *грає, веретенце шумить* (Ю. Яновський); *— Забереш завтра прядочку, я тут її поставлю* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Маска для волосся, збагачена вітамінами, збереже необхідний рівень зволоженості та здоров'я кожної прядочки* (з мови реклами).

ПРЯ́ЖА, і, *ж.* 1. Довга тонка нитка із зсуканих, порівняно коротких волокон (конопель, льону, бавовни, вовни і т. ін.), яку одержують при прядінні. *Веліла мені мати Тонку пряжу прясти* (П. Чубинський); *Ось там приперта до лавиці куделя, веретено пряде, крутиться, клубок з пряжею звивається* (Н. Кобринська); *До сусідів збиралися молодиці на посиденьки, пряли пряжу, .. співали сумних, як зимовий вітер, пісень* (Григорій Тютюнник); *— У Тетяни на цілий гріш накупив полотна і пряжі!* (Ю. Логвин); // Скручені, зсукані нитки, що використовуються для виробництва тканин. *Тітка ж Христя, жвава й балакуча, з осені й до весни пряла людям пряжу і ткала рядна та полотна теж за невелику платню* (І. Кирій); *Він .. міг би ще плавати й плавати, цей огрядний, окатий чолов'яга, з чорними товстими вусами, схожий швидше на корсара, аніж на капітана, що все життя розвозив пряжу, прянощі або фрукти* (П. Загребельний); *Залишивши .. звечора на каміні моток пряжі зі спицями і поставивши тарілку супу, другого дня вранці ви бачили, що тарілка порожня, а замість пряжі — пара виплетених рукавиць* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Те саме, що **прядіння** 1. *— Прочитай, сину, що-небудь вголос, — відірветься мати од пряжі* (М. Стельмах); *Сидить у палаці королівна, сидить над пряжею майже чотириста років підряд* (М. Василенко).

ПРЯ́ЖАНКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **ря́жанка.** *Пряжанка є традиційним молочним продуктом української кухні, що виготовляється з пряженого молока* (із журн.).

ПРЯ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **пря́жити, прягти́**[1]. *Підвечіркуючи, панич убрав аж п'ять мандрик та горщечок масляків, у маслечку та у сметані пряжених* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Геть галушки, з стола печене, Знімайте Божий хліб і сіль, І сало, з яйцями пряжене* (Є. Гребінка); *Атаназар .. почав діставати з мішечка в'ялену баранину, домашні перепічки, сир, кишмиш, урюк, пряжені в солі абрикосові кісточки* (В. Шкляр).

2. *у знач. прикм.* Пригот. пряженням (про страву). [Т е т я н а:] *У мене єсть пряжена ковбаса, печена курка і пляшечка запіканої* (І. Котляревський); *На столі стояло п'ять полив'яних мисок, сповнених галушками і помащеними пряженим салом* (Т. Осьмачка); *Ми їли пряжену яєшню, я запивав її смачним холодним узваром* (А. Дімаров); // *у знач. ім.* **пря́жене,** ного, *с.* Страви, пригот. пряженням. *Пекли коржі й смалили качки, збирали в дорогу смажене й пряжене* (О. Полторацький); *— Одразу все розкажу, при одній тільки умові: щоб на столі було смажене, пряжене і так шматками, бо .. голодний, мов старий вовк* (М. Стельмах).

Па́рене (пря́жене) молоко́ *див.* **молоко́; Пря́жене ма́сло** *див.* **ма́сло.**

ПРЯ́ЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **пря́жити.** *Пряження молока проводять, як правило, за температури 95–99 °С протягом не менше 3 годин* (з наук.-попул. літ.).

2. Те саме, що **пряже́ня.** *— Чи вам молока чи пряження зготувати? — Можна, можна і пряження, і молока* (М. Стельмах); *На столі парувала картопля, сочилися нарізані помідори, жовтіло пряження* (М. Руденко).

ПРЯЖЕ́НЯ, і, *ж.* Яєшня з борошном і молоком. *Недєлін зажадав пряжені, і буфетниця пообіцяла скоренько приготувати* (В. Логвиненко); *— Пряженю, якщо вже про неї стільки мовлено, я сьогодні буду їсти* (Р. Андріяшик); *Безлюдний пляж, дуже жовтий пісок, дуже яскраве і високе небо; готуєш собі пряженю, запиваєш її холодним молоком* (К. Москалець).

ПРЯ́ЖЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пря́жка.** *— А що він подарував тобі, доню? — Подарував синє платтячко, а поясок жовтий, а пряжечка срібна* (С. Васильченко); *Писало вибрали .. бронзове. Та ще у шкірянім капшучку з ремінцем і пряжечкою. Щоб можна було до пояса пристібнути* (Ю. Логвин).

ПРЯ́ЖИТИ, жу, жиш, **ПРЯГТИ́,** яжу́, яже́ш, *недок.* 1. *що.* Готувати їжу з жиром на вогні, на жару без використання води; смажити, жарити. *— Подавай сластьона! — гукнув Пархім на жінку, що їх тут прягла* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Заходився* [Матвій] *пояснювати, як треба пряжити курітку в сметані* (М. Стельмах); *Марія .. саме пряжила яєшню на вечерю* (О. Забужко); // Прожарювати, смажити що-небудь на жаровні, сковороді і т. ін. *Він, за порадою баби Ліди, пряжив просо, розтирав його і годував Машку просяною кашкою, напував чаєм з деревію* (Г. Тарасюк); *Як смачно пряжити насіння соняшнику на сковороді, в мікрохвильовій печі, духовці, із сіллю, на олії: кращі рецепти* (із журн.).

2. *що.* Довго кип'ятити, витримувати на малому жару, вогні (молоко, вершки, сир). *Стала на сковороді прягти молоко* (Сл. Б. Грінченка); *Хіба ж стежка до молочарні, де, до речі, молока не пряжать, саме через возовню простяглася?* (Д. Бузько).

3. *кого, що і без прям. дод.* Дуже палити, обпалювати променями (про сонце). *Сонце вже не пряжило так, як ополудні; тепер воно лило потоки скісного проміння, що надавали дніпровським краєвидам акварельної м'якості* (Є. Гуцало); *Надворі пряжило сонце, камінь і асфальт дихали спекою, в кабінеті стояла суха задуха* (Ю. Мушкетик); // *безос. Пряжило — а він не знімав своєї шкірянки* (О. Ульяненко).

4. *перен.* Піддавати катуванню вогнем (людину). *Вона запевнилася, що її не топитимуть і не пряжитимуть на вогні* (М. Коцюбинський); *— Як тільки що .. не так,... закатую. Живим на вогні пряжитиму* (В. Козаченко).

ПРЯ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, **ПРЯГТИ́СЯ,** яжу́ся, яже́шся, *недок.* 1. Готуватися із жиром на вогні, на жару без використання води; смажитися, жаритися. *Уже кільце ковбаски дебеле На жару і шкварчить і пряжеться!* (Сл. Б. Грінченка); *Не треба кращої од бігоса потрави! Капусту січену до казана кладуть І ставлять на огонь .. М'ясива .. туди домішують. На доброму вогні усе це пряжиться...* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // *безос. Ситник вихвалявся, .. як пеклося, смажилося, пряжилося во славу князя Ярослава* (П. Загребельний).

2. Довго кипіти, витримуватися на малому жару, вогні (про молоко, вершки, сир і т. ін.). *У баби Митрихи горить у печі. У великих горшках .. кипить окріп на стиранку, пряжиться молоко, в ринці смажиться сир* (І. Франко); *До сильних сечогінних засобів належить петрушка городня. 400 г кореня петрушки нарізати, залити молоком та поставити в не надто гарячу піч. Молоко має пряжитися, а не кипіти. Приймати по 1–2 столові ложки щогодини* (з навч. літ.).

3. Перебувати в якому-небудь жаркому місці; грітися на сонці. *Було всі дні На черені Пряжусь та позіхаю* (П. Гулак-Артемовський); *Довго стояв сам мармуровий п'єдестал, порожній, хіба що іноді на ньому сідав якийсь безпритульний і .. пряжився на сонці, як живий пам'ятник епохи...* (І. Багряний); *Михайло Михайлович міг пряжитись на всякому сонці, що давало йому тим більшу насолоду, чим дужче смалило* (Л. Смілянський).

4. Пас. до **пря́жити** 1, 2. *У наш час продукти пряжаться господинями в духових шафах (електричних і газових), але можна використовувати також розжарені камені та гаряче вугілля* (із журн.).

ПРЯ́ЖКА, и, *ж.* Застібка, яка скріплює кінці ременя, пояса і т. ін. *Грицуня допав-таки кухтик і тріснув його паском по шиї. Пряжка вдарила Грицуня по вусі, а там зараз набіг червоний ґудзь* (Л. Мартович); *Головна сила — піхота: каптан із зеленого сукна по коліна.., на ногах панчохи й черевики з мідною пряжкою або важкі чоботи* (Б. Лепкий); *Варвара зняла ремінець, не розстібаючи пряжки, через голову* (Л. Первомайський); *Дівчина хутко розстебнула пряжки запобіжних ременів, що прикріпляли її до гамака, і зіскочила на підлогу* (В. Владко); // Прикраса, оздоба у вигляді такої застібки. *Марина вбралася у своє найкраще вбрання, оздобила своє чорне, шовкове волосся блискучою золотою пряжкою* (А. Кащенко); *— Я накажу пришити малиновий верх до своєї бобрової шапки і пряжку з рубінами* (З. Тулуб); *Плащ принесли Антіною великий, барвисто-узорний, Дуже гарний, дванадцять уздовж його* [нього] *пряжок ясніло* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ПРЯ́ЖКОВИЙ, а, е. Прикм. до **пря́жка.** *У сарматський час відбувся справжній "пряжковий бум". Вироби з рухомим язичком-голкою, кількісно збільшуючись у рази, розповсюджуються на величезних просторах Східної Європи* (з наук. літ.); *Пряжкова застібка дозволяє легко й надійно фіксувати чоботи на нозі, додаючи вам упевненості на кожному кроці* (з мови реклами).

ПРЯ́ЛЯ, і, *ж.* Жінка, яка пряде ручним способом на прядці. *Пастушка відійшла від любих їй отар, І пряля відійшла від вовни й веретена* (М. Зеров); *Слухає онука пряля, в'ється з пальця довга нитка* (Ю. Яновський); *Сидить пряля та й пряде — сніг іде-іде-іде* (Л. Костенко).

ПРЯМЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **прями́й** 1, 2. *— Височенький та пряменький* [капітан], *як стрілочка* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Народилося* [дитя] *таке мале, куценьке, але відразу мало пряменькі ніжки* (Ірина Вільде); *Ну от тепер я, друзі, знов квадрат, Усі кути пряменькі акурат* (з навч. літ.).

ПРЯМЕ́НЬКО. Присл. до **пряме́нький.** *Пряменько витягнувсь* [хлопець] *та й скочив через тин* (Є. Гребінка); *Кудкудахкають* [куріпки], *мов кури, видзьобують зернини, скликаючи решту зграї, пряменько дрібцюють на сніг* (Є. Пашковський); *Почала* [Параска] *їх* [подушки] *складати: спідню — пряменько положила, верхню — навскосяк угору підвела* (Панас Мирний).

ПРЯМЕ́СЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **пряме́нький.** *Виносяться хвоїнки, як стрілочки прямесенькі* (Марко Вовчок); *Побігло* [місто] *прямесенькими вуличками од Дніпра просто в степ* (Остап Вишня); *Якщо хочуть похвалити дівчину, то тут кажуть: прямесенька, як очеретиночка!* (О. Гончар).

ПРЯМЕ́СЕНЬКО. Присл. до **пряме́сенький.** *— Ви, мамо, прямесенько сидіть* (Ганна Барвінок); *І прямесенько з калюж В рай чухрають сотні душ* (В. Симоненко).

ПРЯМИЗНА́, и́, *ж.* 1. Абстр. ім. до **прями́й** 1. *Коли ми кажемо, наприклад, "пряма лінія", то маємо на увазі не якусь чи то пряму, чи то криву, а саме повноту прямизни* (з навч. літ.).

2. Властивість за знач. **прями́й** 1. *Траса, вражаючи прямизною, летить далі й далі через болота, прокладена ніби під лінійку* (О. Гончар); *Коли розглянути найновіші карти, .. то одразу впаде в око надзвичайна прямизна австралійських кордонів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРЯМИ́Й, а́, е́. 1. Рівно витягнутий у якому-небудь напрямку, без вигинів; протилежне к р и в и й. *За столом крісла з високими, прямими спинками* (Б. Лепкий); *Широкі, прямі вулиці вилискують асфальтом* (Остап Вишня); *Шабля була велика, широка, майже пряма* (Ю. Мушкетик); // Який іде, пролягає навпростець, з'єднуючи якісь пункти (про шлях, стежку і т. ін.). *За селом чоловік подався не прямою дорогою, а звивистою, росою обнизаною стежинкою, щоб менш попадатися людям на очі* (М. Стельмах); *Ми поверталися з урочища через піски — я знала пряму стежку звідси до нашого хуторця* (М. Руденко); // Не кучерявий, рівний, без завитків (про волосся). *Він привітно, швидкими веселими очима глянув на неї. Довге пряме волосся його розділилося-розсипалось по обидва боки голови* (П. Дорошко); *Чорне пряме волосся, ще без жодної сивини, впало на високе чоло* (Б. Левін); // Без виступів, горбів, западин і т. ін.; не викривлений; рівний. *Високий стан осів, пряма спина зігнулася в дугу* (Панас Мирний); *Було щось рідне в отому прямому лобі, в тих вузеньких, таких же глибоко впалих очах синових* (М. Івченко); *Бліде обличчя, ніс прямий, і губи розтулені, знекровлені, тонкі* (І. Гончаренко); // З рівним станом; стрункий. *Аж ось увійшла до гостей Череваниха, молодиця свіжа й повновида, пряма, як тополя, — замолоду була дуже хороша* (П. Куліш); *Се був дід дуже старий, білий, а проте .. високий і прямий, як явор* [явір] (Марко Вовчок); *Сам Хаєцький був прямий, як струна* (О. Гончар); // Спрямований точно вперед, без відхилень від основного напряму. *Ми добрих дві хвилини згаяли в очікуванні, поки нарешті надійшла радіограма з наказом прямим курсом вирушати до каналу* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *у знач. ім.* **пряма́,** мо́ї, *ж., мат.* Те саме, що **Пряма́ лі́нія** *(див.* **лі́нія).** *Аналогом точки на площині є пряма у просторі, а прямої на площині — площина у просторі* (з навч. літ.); *Сім місяців тому Венера й Марс були на одній прямій із Сонцем* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

2. Спрямований або розташований по вертикалі, під кутом 90° до чого-небудь; протилежне к о с и й. *Прямий, круглий і чорний стовп туману .. виглядав наче труба велетенського затонулого пароплава* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // У якому використано, застосовано кут у 90°. *Прямий крій зберегли лише деякі види верхнього одягу в західних областях України* (з наук.-попул. літ.); // Який не має нахилу. *Хутко розірвав* [Василь] *конверт, розгорнув листок. Почерк крупний, прямий, чіткий* (О. Бердник).

3. Який безпосередньо поєднує, зв'язує кого-, що-небудь із кимсь, чимсь (про засоби зв'язку, сполучення і т. ін.). *Зі шведської столиці прямого рейсу до Мехіко не було споконвіків* (М. Кідрук); *Роль добрих послуг полягає в тому, що держава, яка їх надає, сприяє початку або відновленню прямих переговорів між сторонами спору* (з навч. літ.); // *розм.* Признач. або розрахований для проїзду пасажира на транспорті без пересадки. *Більше як на тиждень я не маю права переривати подорожі при білеті прямому* (Леся Українка); *Останнім, в самому хвості поїзда, причепили так званий прямий вагон* (О. Гончар).

4. Який безпосередньо стосується кого-, чого-небудь або випливає із чого-небудь, зумовлює щось. *Лінгвіст ударив себе по колінах і почав запевняти, що йому, мужчині в золотому пенсне, є прямий сенс піти до зубного лікаря* (М. Хвильовий); *Був час, коли Сташка витрачала чималі кошти на різні мастила проти ластовиння, але коли зрозуміла, що це не має прямого відношення до її шаленого успіху в чоловіків, занехаяла цю процедуру* (Ірина Вільде); // Який здійснюється без проміжних стадій, етапів. *Іветта глянула на пластикові контейнери. — Четверта негативна? Збережіть. Зробимо пряме переливання...* (Люко Дашвар).

5. Який не викликає сумнівів, заперечень; справжній, очевидний, беззаперечний. *"Так тут пряма користь пана Хмари: ви собі заберіть два покоси од межі, та й годі"* (О. Кониський); // Який проявляється цілком відкрито, звучить недвозначно; явний, неприхований. *Мовчазний шантаж у відділку, прямі погрози, облудні посмішки та диявольська хитрість — таке не можна пробачити* (М. Кідрук); // Який не маскує, не приховує своїх поглядів, почуттів і т. ін. *Якщо рідний брат, Йосип, був його явний, прямий ворог, то полковник Джура був ворогом прихованим, затаєним, але не менш явним і не менш прямим* (Б. Харчук).

6. Якому не властиві хитрість, лицемірство; відвертий, щирий. *Людина щира й пряма, Матвєєв ненавидів безпідставні обіцянки й удавані розради* (З. Тулуб); *Іван був солдатом, мав душу пряму* (І. Нехода); *Любили вівчаря за вдачу пряму, одверту, за спокій нерушимий, за правду* (О. Бердник); // Який виражає правдивість, чесність. *Жовтий блиск від лампи впав на .. фотографію поруч... Прямий, одвертий погляд, мов за душею людини — жодної тіні* (І. Волошин); // Сповнений правдивості, чесності (про думки, почуття і т. ін.). *В нього кожна думка чиста, пряма* (О. Кобилянська); *Є почуття такі прозорі, Що коли б з них відлити зорі, Вони б світились, як небесні, — Такі прямі і дуже чесні Ті почуття* (П. Воронько); // У якому неприховано виражаються думки, почуття. *Діду наш, кремезний запорожче! Що було у тебе найдорожче — Зір орлиний, вуса до лиця, .. Чуле серце і прямі слова* (Т. Масенко).

7. *розм.* Дуже схожий на кого-, що-небудь, надто подібний до когось, чогось. *До неї доноситься їх несамовитий регіт... Ні жалю, ні серця немає!.. Прямі собаки, прости господи!* (Панас Мирний); // Справжній, достеменний. *З ним мати справу — пряма біда.*

8. При якому збільшення (зменшення) одного спричиняє збільшення (зменшення) другого, який перебуває у співвідносній залежності з іншим. *Юпітер випромінює значно більше енергії, ніж отримує від Сонця .. Разів у кілька збільшити його масу — і він би почав світитися. Поміж масою й світністю існує пряма залежність* (М. Руденко).

За [прями́м] призна́ченням *див.* **призна́чення; Пряма́ відповідь** *див.* **відповідь; Пряма́ (діаметра́льна) протиле́жність** *див.* **протиле́жність; Пряме́ влуча́ння (влу́чення, попада́ння)** *див.* **влуча́ння; Прями́й ефір** *див.* **ефір; Прями́й по́їзд (по́тяг)** *див.* **по́їзд; Прями́й про́від** *див.* **про́від; У прямо́му (звича́йному, буква́льному** *і т. ін.)* **розумінні [цьо́го сло́ва] <У прямо́му се́нсі>** *див.* **розумі́ння.**

○ **(2) По прямі́й,** *у знач. присл.:* а) навпростець, найкоротшим шляхом. *Він не йшов, він летів. Між ним і домівкою було всього яких 120 кілометрів "по прямій"* (І. Багряний); *Собаки бігли все далі й далі, однак рухалися вони не по прямій, а по великому колу, відрізаючи антилопам шлях до втечі* (А. Дімаров); *Подумки оцінюю відстань. По прямій, мабуть, трохи менше кілометра* (Любко Дереш); б) без відхилень, затримок, ускладнень і т. ін. *Життя йде не по прямій. Життя рухають суперечності* (з газ.).

△ **(1) Мимобі́жні прямі́,** *мат.* — прямі, які не лежать в одній площині. *Для будь-яких мимобіжних прямих існує єдиний їх спільний перпендикуляр* (з навч. літ.); **Пряма́ ки́шка** *див.* **ки́шка; Пряма́ лі́нія** *див.* **лі́нія; Пряма́ мо́ва** *див.* **мо́ва; Пряма́ наво́дка <Пряме́ наве́дення>** *див.* **наво́дка; Пряма́ при́зма** *див.* **при́зма; Пряма́ хода́** *див.* **хода́; Пряме́ ви́борче пра́во** *див.* **пра́во; Пряме́ дебетува́ння** *див.* **дебетува́ння; Пряме́ зна́чення сло́ва** *див.* **зна́чення; Прями́й відмі́нок** *див.* **відмі́нок; Прями́й дода́ток** *див.* **дода́ток; Прями́й кут** *див.* **кут; Прями́й пода́ток** *див.* **пода́ток; Прями́й поря́док слів** *див.* **поря́док; Прямі́ ви́бори** *див.* **ви́бори; Прямі́ ро́дичі** *див.* **ро́дич.**

◊ **Зійти́ з рі́вної (прямо́ї) доро́ги** *див.* **схо́дити; Пряма́ доро́га (сте́жка, магістра́ль)** *див.* **доро́га.**

ПРЯМИ́ЛО, а, *с.* Механізм для перетворення обертального руху в прямолінійний. *Дуга кола, що проходить через центр інверсії, перетворюється в точно прямолінійний відрізок. Саме ця властивість була використана для побудови першого в історії точного прямила* (з наук. літ.).

ПРЯМІ́СІНЬКИЙ, а, е, *розм.* Дуже прямий. *До самих скирт прямісінька доріжка. У кленах вся* (О. Підсуха); *— Він ізроду був прямісінький, як ми з вами* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *До нашої розповіді цей знаменитий заклад .. має прямісінький стосунок* (О. Чорногуз).

ПРЯМІ́СІНЬКО, *присл., розм.* 1. Дуже прямо (у 1–4 знач.). *— А оце вже шлях прямісінько до твого дідуся, — знову вказав синові Василь Іванович* (Я. Гримайло); *Глядить* [Ягня]: *Аж суне Вовк — такий страшенний та здоровенний. Та так прямісінько й біжить До бідного Ягняти* (Л. Глібов); *Вони .. розважатимуться цілий день, а надвечір Віталиків мотоцикл доставить Тоню прямісінько в табір, до самого її намету* (О. Гончар); *Його покликали на військову службу прямісінько в гренадери* (Ю. Яновський); *Несподівано для всіх з її руки полетів качан з яблука прямісінько в лоб Макарові* (С. Васильченко); *Зненацька Ян повернувся до мене і спробував зазирнути прямісінько в очі* (М. Кідрук); [Химка:] *Вона плеще, що я його обманом переманювала .. Оце каже мені, його жінці?.. прямісінько, не соромившись, у вічі каже!..* (Панас Мирний).

2. *у знач. підсил. част.* Те саме, що **пря́мо** 6. *Кіно показували в хаті-читальні тільки зимою, а літом крутили прямо надворі, в садку. Глядачі розлягалися прямісінько на траві* (Григорій Тютюнник); *Дядько, дивлюся, геть чисто наш. З вусами і навіть у вишитій сорочці. Ну прямісінько тобі, як у нас у селі* (М. Олійник).

ПРЯМІ́СЬКО, *присл., діал.* Прямісінько (у 1 знач.). *Марійка, дізнавшись про стан сина, скривила уста, мов у фізичному болю, і побігла прямісько до своєї приятельки Домніки* (О. Кобилянська); *Цвичок, прискоривши крок, повів Дарусю прямісько в районну поліклініку* (М. Матіос).

ПРЯ́МО, *присл.* 1. Рівно витягнувшись у якому-небудь напрямку, без вигинів. *Дорогу, яка вела прямо, добре висвічували фари* (В. Шкляр); // У прямому напрямку від якогось пункту, якоїсь точки. *Бувало, до сонця повернеш спину, І прямо перед тобою стелеться власна тінь, Милуйся до ночі, якщо не лінь* (В. Симоненко); *Скорботна жінка в чорній хустці, .. склавши руки на колінах, дивиться прямо перед собою* (О. Гончар); // Не звертаючи з прямого шляху, прямої стежки і т. ін., не відхиляючись від основного напрямку. *Ворона прямо літає, та ніколи дома не ночує* (Номис); *Панночка затопила у печі, сама сходила по воду, а йшла по воду, як бабуся її навчила: не прямо до криниці, а вулицями обходила* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Олекса йде прямо до церкви* (Г. Хоткевич); // Не згинаючись, рівно. *Дядько був станом високий, .. ходить прямо і говорить гучно* (Марко Вовчок); *Гей, не гнись, не журись!.. Гей, працюй! Не гуляй! Подавай! Піднімай! Стій-бо прямо, моложаво!* (П. Тичина); // Не повертаючи, не нахиляючи (перев. голови). *Полковник весь час намагався обернутися, але непояснений жах змушував його тримати голову прямо* (О. Ульяненко); // Уперед (у команді, наказі). *Один ішов ззаду, а двоє по боках. Той, що ззаду, командував: — Прямо... — Вліво... — Прямо* (В. Підмогильний); *Пересилюючи вітер, розкотисто, безшабашно пролунала серед ночі команда: — Прямо на море — ма-арш!* (О. Гончар).

2. Під кутом у 90° до чого-небудь; вертикально. *Дим піднімався прямо.*

3. Безпосередньо, без проміжних ланок. *Дорохтей, пирхаючи і обливаючись, напився прямо з бадді* (М. Стельмах); *У потаємне відділення* [рюкзака] *(на той випадок, якщо доведеться валити прямо в аеропорт, не заїжджаючи в хостел) заховав паспорт і роздруківку електронного квитка* (М. Кідрук); // Відразу, негайно. *Прийшли, взяли сіромаху Та й повезли з дому Пройдисвіта, волоцюгу... Прямо до прийому* (Т. Шевченко); *— А Остапові скажи, щоб теж до мене не підходив, а прямо йшов до хлопців* (В. Винниченко); // Якраз, точно, саме. *Метке Грицькове слово влучило прямо її у серце* (Панас Мирний); *Капітан сміливо глянув прямо в очі старому* (О. Полторацький); *Герді знову довелося сісти перепочити. На снігу прямо проти неї стрибнув великий ворон* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Саме в тому, а не в іншому розумінні; буквально. *Дивна думка різонула раптом мізок дивовижним припущенням: "А що, як все те, що він говорить, треба розуміти прямо, буквально?* (В. Підмогильний).

4. Не хитруючи, не лицеміячи; відверто, щиро, чесно. *— От не люблю, мамо, коли ви ото почнете говорити загадками. — Не любиш? Ну, тоді слухай, скажу прямо. Не прогнівайся!.. Де твоя совість, Остапе!* (А. Головко); *Він машинально сьорбав борщ, а сам думав про те, аби йому швидше зустрітися з Катею і прямо, відверто запитати її: хто вона, звідки?* (О. Бердник); *Він ніколи не казав прямо, але всі присутні легко прочитували прозорі письмена його прихованих натяків* (П. Загребельний); *— Дуже вас прошу — не ходіть колами. Прямо скажіть, чому Магда Богданович має право ось так, запросто, говорити з поліцейськими* (А. Кокотюха); // Твердо, упевнено. *Він струснув головою. — Знаю й не боюся! — голосно й погордо відповів. Тепер він прямо й рішуче дивився на отамана, й відвагою палали його глибокі очі* (В. Підмогильний); *Яке це щастя — дім побудувати! Щоб мирні люди в щасті вік жили. І щоб чужі, непрохані солдати У дім оцей ніколи не прийшли. І не прийдуть — говоримо всім прямо* (М. Гірник).

5. Так, що під час збільшення (зменшення) одного відбувається збільшення (зменшення) другого, у співвідносній залежності. *Заробітну плату варто розглядати як основну частину ціни робочої сили, яка має індивідуалізований характер і прямо залежить від трудового внеску найманого працівника* (з навч. літ.).

6. *у знач. підсил. част., розм.* Уживається для підкреслення значення якого-небудь слова або всього речення; просто. *А сам усе на в'язи* [ченців] *поглядаю: от награди́в* [нагородив] *Господь милосердний! Прямо хоч обіддя гни* (Г. Хоткевич); [М а к с и м:] *Звідкіль ви тут узялися, Прісю? Прямо собі не вірю. Може, це сниться?* (С. Васильченко); *Басаковський і не думав про рани. Його прямо розпирала радість, що несподівано став хуторові в пригоді* (Б. Лепкий); *— Задощилося, — міняє кліщуватий тему, — прямо день у день дощі, дощі...* (Г. Косинка); *Ставлять* [жінки] *сметану, сир, вареники й товченики і мед прямо мисками* (О. Довженко); // Зовсім, цілком (як хто-, що-небудь, як у кого-, чого-небудь). *— Я вже такий старий став, що он, бач, зав'язати* [вузол] *зав'язав, а розв'язати вже й руки не туди. Прямо як мій старий Бровко, що вже й не гавка, а тільки гарчить* (Г. Хоткевич); *А ви прямо мов князь: ні підходу до вас, ані приступу* (Остап Вишня); *Салоган .. киває головою на молодицю: — І покращала, і погладшала вона, Демиде, в тебе. Прямо мов писанка* (М. Стельмах).

Пря́мо (діаметра́льно) протиле́жний *див.* **протиле́жний; Пря́мо ска́жемо (ска́жем, сказа́ти)** *див.* **сказа́ти.**

△ **Пря́мо пропорці́йний** *(заст.* **пропорціона́льний)** *див.* **пропорці́йний.**

◊ **Би́ти [пря́мо] в лоб** *див.* **би́ти; Сказа́ти пря́мо** *(рідше* **навпросте́ць)** *див.* **сказа́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́** *і т. ін.)* **/ зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить** *і т. ін.)* *див.* **гора́.**

ПРЯ́МО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **прями́й** у 1 знач., напр.: п р я м о з у́ б и й; у 2 знач., напр.: п р я м о х о д і́ н н я; у 6 знач., напр.: п р я м о д у́ ш н и й.

ПРЯМОВИ́СНИЙ, а, е. Спрямований по вертикалі; вертикальний. *Вечірнє село оживає. Ще стримлять угору прямовисні стовпи диму. Але потроху вони танугь і тануть* (Ю. Яновський); *Дощ лив ще за вікном, але вже не прямовисною стіною води, а скісними прозорими штрихами* (Б. Антоненко-Давидович); *Кришталеве гірське повітря швидко прогрівалось практично прямовисними променями* (М. Кідрук); // Дуже стрімкий, крутий. *Схили гір кучерявилися густою гривою лісу, але подекуди міжгір'я так звужувалося, що перетворювалося на темну й вогку кам'яну щілину проміж двох прямовисних скель* (З. Тулуб); *Вони з'їхали з мосту і, поминувши кам'яну браму, вимурувану над самим урвищем прямовисного берега, попрямували вузькою вулицею вгору* (В. Малик); *Стежина спереду була пустельна. Лише рідденькі чагарі по розпечених прямовисних крутоярах та бліді хмаринки у байдужому довколі* (О. Бердник); *З усіх боків гори були високими, прямовисними і стрімкими* (А. Кокотюха).

△ **Прямови́сна лі́нія** *див.* **лі́нія.**

ПРЯМОВИ́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Абстр. ім. до **прямови́сний.** *Підбіг якийсь чоловік і став поправляти булаву, прикладаючи до неї камінчик на довгому мотузочку. Сергій здогадався: вирівнює прямовисність, аби визначити, коли сонце досягне зеніту* (І. Білик).

2. Властивість за знач. **прямови́сний.** *На голих вапняних скелях можуть пустити коріння тільки деякі рослини, і не завжди через прямовисність скель, але й через постійну ерозію, спричинену вітрами й дощами* (з наук.-попул. літ.).

ПРЯМОВИ́СНО. Присл. до **прямови́сний.** *Здавалося, блискавка злетіла з зеніту і прямовисно ударила в щоглу шхуни* (М. Трублаїні); *Сніжинки падали прямовисно з безмежної висоти* (А. Хорунжий); *Він .. побачив вирубані в скелі сходи. Вони стрімко, майже прямовисно бігли вгору* (Ю. Мушкетик); *Круча прямовисно здіймалася щонайменше на триста футів* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРЯМОДУ́ШНИЙ, а, е. Якому властиві прямота, відсутність лицемірства, хитрості; щирий, відвертий. *З нами разом благородний Богун, прямодушний Кривоніс, безстрашний Нечай* (М. Рильський); *— Шкода мені тебе, брате, — заговорив він співчутливо. — Прямодушний та довірливий ти* (О. Гончар); *Лейтенант не помічав моєї іронії, він був прямодушний* (Р. Федорів); // Характерний для щирої, відвертої людини. *Вона, Варвара Миколаївна, вразила Марію своїм прямодушним розумом, сердечною простотою* (О. Іваненко); // Сповнений відвертості, прямоти. *Обидві пані, мати й молодша сестра, з прямодушною щирістю брали участь в долі Кисилевського* (І. Франко); *Він був смутний, бо бачив, як замість щирих прямодушних відносин панує між людьми система .. недовіри* (В. Самійленко).

ПРЯМОДУ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прямоду́шний.** *Справедливість вимагала визнати, що вона шукала в ньому тільки те, що він у ній, а коли робила це одвертіш, ніж усі інші, то її можна було тільки похвалити за прямодушність* (В. Підмогильний); *І вчителям, і товаришам — всю правду різала в очі. Борис хвалив сестру за прямодушність* (І. Муратов); *У всьому її вигляді неймовірним чином поєдналися сила волі й беззахисність, прямодушність і загадка, великодушність і скромність, трепетне хвилювання та впевненість у собі* (С. Талан).

ПРЯМОДУ́ШНО. Присл. до **прямоду́шний.** [Н а т а л к а:] *Тобі покоряюсь, На все соглашаюсь* [погоджуюсь] *Прямодушно* (І. Котляревський); *— Може, тобі й марципани доводилось пекти? — Ні, — призналася прямодушно дівчина, — не доводилось* (С. Добровольський); *Здивувалась вона начебто справді прямодушно, але він їй не повірив* (В. Хрущак).

ПРЯМОЗУ́БИЙ, а, е. З прямими зубами (про пристрої, інструменти). *Різальна частина комбайна — це триступінчастий прямозубий редуктор з електродвигуном* (з наук. літ.).

ПРЯМОЗУБЧА́СТИЙ, а, е. З прямими зубцями (про пристрої, інструменти); прямозубий. *На фрезерних верстатах обробляють горизонтальні, вертикальні й похилі площини, фасонні поверхні; фрезерують пази і шпонкові канавки, зубці прямозубчастих і гвинтових зубчастих коліс* (з навч. літ.).

ПРЯМОЇ́ЖДЖИЙ, а, е, *нар.-поет.* Прямий (про шлях, дорогу). — *Я їхав, — каже Ілля Муромець, — прямоїжджою дорогою* (з казки).

ПРЯМОКРИ́ЛИЙ, а, е. 1. Який має прямі крила (про комах). *Одна з найпоширеніших прямокрилих комах — коник зелений* (з наук.-попул. літ.); *Довгі хромосоми мають прямокрилі комахи, амфібії* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **прямокри́лі,** лих, *мн.* Ряд комах, які мають гризучі ротові органи, дві пари прямих, добре розвинених крил та є небезпечними шкідниками сільськогосподарських культур і лісових рослин. *У прямокрилих є звуковий апарат, розташований на надкрилах. Органи слуху містяться на гомілках передніх ніг* (з навч. літ.); *Сарана вкривала траву та кущі товстим шаром. Кузен Бенедикт тут же згадав, що тубільці їдять цих прямокрилих* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПРЯМОКУ́ТНИЙ, а, е. Який має прямий кут або прямі кути. *З порога в прямокутному блискучому свічаді він бачив усю свою постать* (В. Підмогильний); *Сонце десь за будинком добивалося до зеніту. У двір падала довжелезна прямокутна тінь, немов величезне темне вітрило* (О. Ірванець); *Він видобув з правої кишені якийсь прямокутний предмет, за розмірами трохи більший від сигаретної пачки* (О. Авраменко).

△ **Прямоку́тний трику́тник** *див.* **трику́тник.**

ПРЯМОКУ́ТНИК, а, *ч.* Чотирикутник, у якого всі кути прямі. *Паралелограм, у якого всі кути прямі, називається прямокутником* (з навч. літ.); *Щоб знайти площу прямокутника, потрібно помножити ширину прямокутника на його довжину* (з навч. літ.); *Кожне слово нагадувало геометричні фігури, ті, які вчив у школі: трикутники, чотирикутники, паралелепіпеди, прямокутники* (Валерій Шевчук); // Предмет, силует і т. ін., який має форму такого чотирикутника. *В однім кінці двоє копачів докінчували копати канаву і зводити кінці її прямокутника* (М. Івченко); *Тарас зупинився біля порогу. Лице невиразно біліло на тлі темного прямокутника дверей* (В. Винниченко); *Я відразу пізнаю молоде обличчя, великий чуб, що звис над прямокутником чола* (В. Домонтович); *Я водив очима по прямокутнику неба між двома рядами багатоповерхівок* (М. Кідрук); // *у знач. присл.* **прямоку́тником.** У формі такого чотирикутника. *В Самойленчихи зараз од гніву стрибали очі, прямокутником вибивалися губи, а кулаки ціпами молотили повітря* (М. Стельмах); *Підібрав* [Богдан] *із підлоги золотисту термоковдру, складену прямокутником* (С. Андрухович).

ПРЯМОКУ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **прямоку́тний.** *Косинцем (дерев'яним або металевим) перевіряють прямокутність деталей і з'єднань* (з навч. літ.).

ПРЯМОКУ́ТНО. Присл. до **прямоку́тний.** *На овиді перед нами височенна гора з прямокутно обірваними стінами* (Ю. Горліс-Горський); *На ній була чорна сукня за модою XVII століття, вузька перетята талія, широка спідниця, глибокий прямокутно вирізаний корсаж* (В. Домонтович).

ПРЯМОЛІНІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який має обриси у формі прямих ліній або розташований по прямій лінії. *Прямолінійні світляні промені, посічені на довгі прямі стрічки, .. згасаючи на нерівностях поверхні граніту, скидалися на скляні пластинки* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *перен.* Який не приховує своїх думок, поглядів; прямий, щирий, відвертий. *— Мені сказали, що ви є відважна й прямолінійна людина* (І. Багряний); *Прямолінійний і наївний, мов та дитина, Петро був різким антиподом Іванці* (М. Чабанівський); *Він вирішив проявити трохи хитрості й удати з себе істоту більш прямолінійну, ніж насправді* (Любко Дереш); // Який відзначається прямотою, щирістю, відвертістю (про характер, вдачу і т. ін.). *Він добре знав Аню — її палку, не завжди врівноважену вдачу, її прямолінійне і жагуче серце, що не схильне прощати і забувати* (С. Голованівський); // Надто категоричний, спрощений. *Якщо твоє добро комусь здається злом — тоді вважати його злочинцем і негідником? Чи не надто прямолінійне рішення?* (О. Бердник).

△ **Прямоліні́йний рух** *див.* **рух.**

ПРЯМОЛІНІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* 1. Абстр. ім. до **прямоліні́йний.** *Рови й рови. З нещадною прямолінійністю лягли вони по стернях ланів, по баштанах, через гречки медові та .. садки* (О. Гончар); *Наявність просвіту між лінійкою та деталлю свідчить про відхилення від прямолінійності* (з навч. літ.); — *Навіщо така прямолінійність? — Давай просто поговоримо* (О. Тесленко).

2. Властивість за знач. **прямоліні́йний.** *Берег скидовий характеризується відносною прямолінійністю берегової лінії* (з наук. літ.); *Орлюк, якому притаманна була .. прямолінійність і запальність навіть у нормальному стані, раптом знавіснів* (О. Довженко); *Гостя вразила прямолінійність господині дому* (Олекса Ізарський).

ПРЯМОЛІНІ́ЙНО. Присл. до **прямоліні́йний.** *Радіохвилі поширюються тільки прямолінійно* (М. Білкун); *Прямолінійно від скали має розлягатися долина не менша ніж два кілометри* (М. Дочинець); *Михай завжди говорив прямолінійно, грубо, голосом, що гудів, наче порожня бочка* (М. Чабанівський); *Професор замовк — суперечити неможливо: те, про що намагаєшся навіть не думати, Степан висловив прямолінійно й різко* (М. Дашкієв); *Вона ніколи не тлумачила прямолінійно біблійні образи, християнські символи* (Н. Королева).

ПРЯМОРО́СЛИЙ, а, е. З прямим стовбуром, стеблом (про рослини). *Відносно пряморослі чагарники, такі як глід, бирючина, терен, тамарикс, відразу після садіння потребують інтенсивного обрізування* (з навч. літ.); // Який росте прямо (про стовбур, пагін). *Для вирощування в умовах Західного Лісостепу України рекомендовано сорти ожини з напівпряморослим або пряморослим типом пагонів* (з наук. літ.).

ПРЯМОРО́СЛІСТЬ, лості *і* лості, *ж.* Властивість за знач. **пряморо́слий.** *Благородна — сорт малини, що характеризується пряморослістю, високою стійкістю до грибкових хвороб, морозостійкістю, високою врожайністю* (з наук. літ.).

ПРЯМОСПИ́ННИЙ, а, е. 1. *розм.* Який має пряму спину. *Господиня вводить молодого поета. Йому назустріч вискакує прямоспинний молодик, схожий на переодягненого жандармського офіцера* (П. Загребельний).

2. З прямою спинкою (у 3 знач.). *У гірських районах Карпат ще й досі зберігаються давні прямоспинні форми одягу — кептар, сердак (петек), що їх одягали поверх сорочки* (з наук. літ.).

ПРЯМОСТО́ВБУРНИЙ, а, е. З прямим, рівним стовбуром. *Мостівничий і ще десятеро міщан .. вергали дуби прямостовбурні, щоб розпиляти їх на колоди та дошки* (Ю. Хорунжий).

ПРЯМОСТОЯ́ЧИЙ, а, е. 1. Який стоїть прямо. *Було ухвалено поділити континент демаркаційною лінією..: захід і центр — ненаситній кролячій ораві, а східне узбережжя — прямостоячим приматам та їхнім вівцям* (М. Кідрук).

2. Уживається у складі деяких ботанічних назв. *Слід було знати сотні рослин (а не лише один якийсь перстач прямостоячий), всі їхні назви і властивості* (Ю. Андрухович).

ПРЯМОТА́, и́, *ж.* 1. Абстр. ім. до **прями́й.** *Основні фізичні параметри німці порівнюють із певними предметами, наприклад, кулею або талером для круглої форми, еталоном прямоти слугує свічка* (з наук. літ.); — *Ви ж самі присогласили мене до прямоти та до щирості* (А. Кримський); *Він спіймав себе на думці, що, напевне, до пекла веде вивернутий розум і тупа прямота* (О. Ульяненко); *Щирість у народній поезії — це не просто відвертість, прямота, а й вища міра совісності* (І. Дзюба).

2. Властивість за знач. **прями́й.** *Звертаємо увагу на головні властивості прямої лінії — рівність, прямоту та її нескінченність* (з навч. літ.); *Прямота Босого сподобалась Кіндрату Дорофійовичу* (В. Логвиненко); *Горує над усім високотонний голос Та ясна прямота допитливих очей* (М. Зеров); *Лорна в цей час дивилася на мене з неприхованою прямотою* (Любко Дереш).

ПРЯМОТЕЧІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до прямотечії. *У сушарках використовують прямотечійний або комбінований рух повітря* (з наук. літ.).

ПРЯМОТЕЧІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ності, *ж., спец.* Абстр. ім. до **прямотечі́йний.** *Основні гідравлічні магістралі виготовлено прямими, що забезпечує прямотечійність робочої рідини та понижує гідравлічний опір* (з наук. літ.).

ПРЯМОТЕЧІ́Я, ї, *ж., спец.* Однаковий напрям потоків рідини, газу (у процесі теплообміну або під час хімічних реакцій). *Середнє значення температурного напору в разі прямотечії менше, ніж у разі протитечії. Через це протитечійний теплообмінник компактніший* (з навч. літ.).

ПРЯМОТО́ЧНИЙ, а, е, *спец.* В основу якого покладено принцип прямотечії. *Літальні апарати з прямоточними двигунами стартують за допомогою спеціальних силових пристроїв (наприклад, катапульт)* (з наук. літ.).

ПРЯМОХОДІ́ННЯ, я, *с.* Властивість, пов'язана з можливістю ходити прямо (перев. про людину). *Прямий хребет — пряме вливання в нього енергії. Вчися прямоходінню, прямостоянню і прямосидінню!* (М. Дочинець); *Особливостями будови, що відрізняють людину від людиноподібних мавп, є надзвичайно великий головний мозок, прямоходіння, особливе розташування волосся на тілі й невеликі ікла* (з навч. літ.); *Дитина спочатку вчиться стояти, а потім ходити на напівзігнутих ногах, поступово пристосовуючись до прямоходіння* (з навч. літ.).

ПРЯМОШАРОВИ́Й, а́, е́, *спец.* Те саме, що **прямошарува́тий.** *Сосна має м'яку, прямошарову, легку й досить міцну деревину, яка добре розколюється* (з навч. літ.).

ПРЯМОШАРУВА́ТИЙ, а, е, *спец.* Із шарами, розміщеними по прямій лінії (про деревину). *Ратище робили з порід прямошаруватого дерева або очерету* (з навч. літ.).

ПРЯМУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **прямува́ти** 1. *Мені хотілося йти покрученою стежиною вічно, здавалося, що це і є радість..: тихе прямування до таємничого притулку дива в супроводі сонячної пісні* (О. Бердник); *Його* [О. П. Довженка] *прямування довело його до правдивих шляхів* (Ю. Яновський).

2. *заст.* Напрям (у 2, 3 знач.). — *Гегель був останній філософ ідеального прямування, — знов почав .. Воздвиженський* (І. Нечуй-Левицький); *Визвольна література того часу реалістично-народницького прямування була, очевидно, тією основою, на якій будував свій світогляд молодий Тобілевич* (С. Єфремов).

ПРЯМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* 1. Пересуватися у просторі, крокуючи; іти, простувати. *Причепурені дівчата купками прямували вулицею* (М. Коцюбинський); *Вони відходять один від одного і прямують берегом, додивляючись до різних слідів* (М. Стельмах); *Через хвилину вони вже прямували стежкою, що вела до перевалу* (П. Загребельний); *Білинкевич прямує попереду* (Ю. Андрухович); // Переміщатися (іти, їхати, пливти і т. ін.) куди-небудь у якомусь напрямку. *Товариство На Січ прямувало І мене взяло з собою* (Т. Шевченко); *Милевський прямує до лікаря* (Леся Українка); *В тінях ліхтарів ми пробиваємось глухими вулицями й прямуємо до пристані* (М. Івченко); *Лежить .. хлопець на гарбі горілиць і співає-співає, а коні самі знають дорогу, прямують до села* (І. Цюпа); * Образно. *За п'ять літ комісар при старостві, а за десять літ староста — оце перші кроки, котрі він назначив собі. А там, далі, — обставини покажуть, куди прямувати* (І. Франко); *Жити — то означає мати якусь мету і прямувати до неї* (О. Бердник);

// Рухатися до кого-, чого-небудь прямо, скорочуючи шлях. *Перед світом вертало дві повозки, прямували навпростець до Ґудзевого хутора* (Панас Мирний); *Охляп на гнідому конику просто стернею до нас прямував Косован* (І. Муратов); *Лишався єдиний вихід: прямувати навпростець, надибати перше-ліпше село і там розпитати про дорогу на станцію* (О. Гуреїв); // Просуватися слідом за ким-небудь. *Гляну в вікно, аж через двір простує до хати Хаброня, а за Хабронею прямує кума Мотря* (І. Нечуй-Левицький); // Іти, бігти, їхати, орієнтуючись на що-небудь. *Ось біжать з поля сполохані люди, прямуючи на чорну хмару диму* (М. Коцюбинський); *— Не знаю куди* [йти] *— кругом болото. — Прямуйте на голос* (С. Васильченко); *Вийшов за село, глянув — у млині світиться. Я на те світло й прямую* (Григорій Тютюнник); // *перен.* Прагнучи досягти чого-небудь, наближатися до чогось, робити певні зусилля, кроки в цьому напрямку. *Не вдоволявся* [І. Мазепа] *станом свого теперішнього посідання, а невтомно прямував до об'єднання всіх українських земель* (Б. Лепкий); *Де знайти побратимів, щоб прямувати до високої мети, до якої лежить давно наболіла душа?* (І. Пільгук); // *перен.* Поширюватися в якомусь напрямку, наближатися кудись. *Голоси прямували по коридору й у передпокій. Ага, значить, Бржонковські вже йдуть!* (Ю. Смолич); *Кроки прямують до хати, в двері якої грюкав вартовий* (І. Багмут); *З моря суцільною стіною насувалася дощова пелена. Ця стіна прямувала сюди* (А. Хижняк); // *перен.* Спрямовуватися, звертатися до кого-, чого-небудь (про думки). *Його думка прямувала проз двір панії Високої та до Масюкового хутора* (І. Нечуй-Левицький); *Думки тітки Оксани прямують до того ж самого. Не може вона змиритись з неправдою в чоловіковій душі* (Ю. Мушкетик).

2. Пролягати, простягатися в якомусь напрямку. *Погодилися на тому, що я здеруся на скелі, роздивлюся, куди прямує стежка* (М. Трублаїні); *Від озера до парку прямував уже наполовину готовий вузенький канал* (Ю. Смолич).

ПРЯМУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок., рідко.* Те саме, що **прямува́ти** 1. — *За дорогу не турбуйся. До пекла навпростець прямуйся Пішком* (І. Котляревський).

ПРЯМЦЕ́М, *присл., розм.* 1. Навпростець, напрямки. *Постояли* [сусіди] *трохи і пішли — прямцем поміж руїни* (В. Барка); *У шапці білій та пухнастій іде з усміхненим лицем сам Дід Мороз, немов у казці, по нашій вулиці прямцем* (Н. Забіла); // Прямо, якраз. *— Знала, куди падати, твоя каменюка .. — Прямцем отаманові на голову* (В. Чемерис).

2. Рівно, прямо, випроставшись. *Не втерпів* [Антосьо], *щоб не порадуватись: став прямцем і почав підскакувать* (А. Свидницький); *Двері тихо відхилилися, і поріг переступила знайома постать. Хлопці, наче по команді, стали прямцем* (М. Сиротюк).

◊ **[Як (мов, ні́би** *і т. ін.)*] **у праве́ць (прямце́м, правце́м** *і т. ін.)* **поста́вило (хто поста́вив)** *див.* **поста́вити**[1].

ПРЯМЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок., розм.* Те саме, що **прямува́ти** 1. *Зимою раз, підпивши, Ніччю з коршми прямцював* [п'яниця] (І. Франко); *Їхали, куди кому довелось: хто прямцював у город, хто на Польських Фільварках остававсь* (А. Свидницький); *Згадав я свої блукання по пеклу, .. згадав тиху і мудру задуму вечорів під вербою на березі Ховхлі і наказав вітрові прямцювати середульшим шляхом* (В. Дрозд).

ПРЯ́НИЙ, а, е. 1. У коренях, листках чи плодах якого містяться ароматичні або пекучі на смак речовини (про рослини). *А що б знадобилося кому з пиття чи пряного зілля, то я сказав посилати на мій двір і там все видавати* (П. Загребельний); *Це був дивний, незвичайний обід: на перше — гостра пряна гвоздика, на друге — жасмин, на третє — солодка медунка* (В. Нестайко).

2. Пригот. або зробл. з використанням прянощів. *То був подрібнений пряний оселедець, присипаний цибулькою* (А. Кокотюха); *Він .. з'їв ще одну невеличку бокату рибинку в пряному соусі з білим вином* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // *у знач. ім.* **пря́не,** ного, *с.* Те, що містить прянощі. *Голова, яка почала сортувати інформацію, .. здавалася мені баняком, в якому змішали солодке і квасне, солене і пряне* (М. Матіос).

3. Різкий, але приємний (про запах, смак і т. ін.). *Розтираючи чоботом недокурка, я раптом відчув пряні пахощі дубової кори* (П. Колесник); *Від квітів ішов задушливий пряний запах* (О. Бердник); *Ми сиділи мовчки, час від часу хіба викурюючи по пахучій ультраважкій індонезійській сигареті .. Кориця і гвоздика. Масний, пряний смак* (І. Карпа); *— Улун має пряний аромат з нотками сушених яблук* (Любко Дереш); // Просякнутий різкими, але приємними запахами. *Повітря було пряне від невідомих пахощів* (З. Тулуб); *Стіни її дому ставали прозорі, і крізь них вона могла дивитися на повні квітів і пряного духу луги* (Валерій Шевчук).

ПРЯ́НИК, а, *ч.* Солодке печиво, перев. у формі товстого коржика, пригот. на меду, патоці або цукровому сиропі з доданням прянощів. *На ярмарку такі великі пряники продають: риби золотоперi, коні такі здорові-здорові — хоч їж, хоч верхи сідай* (Б. Грінченко); *— Мама мені бубликів привезла і дала солодкий пряник, смачний-смачний пряник* (А. Шиян); *Дівчата й хлопці .. дарували всім прочанам храму сезамові пряники з медом* (І. Білик); * У порівн. *Довго не забудуть* [мандрівники] *того хліба, вітром обвіяного, що хрумав на зубах, як пряник* (С. Васильченко).

◊ **Полі́тика батога́ і пря́ника** *див.* **полі́тика.**

ПРЯ́НИКОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пря́ник.** *Використання в пряниковому тісті патоки й меду затримує черствіння виробів* (з навч. літ.); // У якому виготовляють пряники. *На Полтавщині в XIX ст. пряники виготовляли як пряникові цехи, так і окремі господині* (з газ.).

2. Випечений із тіста для пряників. *Дихала жаром велика піч, щохвилини викидаючи із себе блискучі пряникові фігурки людей, звірят, пташок* (І. Жиленко).

ПРЯ́НИСТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пря́ний** 3. *Пароплав ішов по Дніпру вниз. Пружний вітерець дихав йому назустріч прісною свіжістю великих вод, тонким прянистим духом далеких степів* (О. Гончар).

ПРЯ́НИЧНИЙ, а, е. Те саме, що **пря́никовий.** * Образно. *Пряничне й цукрове, це містечко навіть улітку мало запах різдвяного яблучного пирога* (І. Роздобудько).

ПРЯ́НИЧНИК, а, *ч.* Той, хто пече або продає пряники. *У давнину знамениті пряничники склад тіста тримали в таємниці* (з навч. літ.).

ПРЯ́НИЧНИЦЯ, і, *ж.* 1. Жін. до **пря́ничник.** *За спеціальною рецептурою майстри-тістоміси готують тісто, з якого пряничниці потім формують пряники* (з наук.-попул. літ.).

2. Знаряддя для виготовлення пряників. *Є в музеї дерев'яний плуг, кілька ночов, колекція пряничниць — дерев'яних дощок і валків з вирізаними на них візерунками для виготовлення домашніх пряників* (з наук. літ.).

ПРЯ́НИЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **пря́ник.** *Уляна промочила смажні його уста водою. — Мій голубоньку! Ось же твій пряничок. На!* (Панас Мирний); [М а р т а:] *Вдачу твою мати знають, то й на ласощі розживуться: і прянички, й калачі будуть* (С. Васильченко); *Арій Федорович дивився на Панчішку, і так йому хотілося запитати: "А скажіть, ви часом не їсте пряничків з ваніллю та суничок з молочком, Георгію Валеріановичу?"* (О. Чорногуз).

ПРЯ́НІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Якість і властивість за знач. **пря́ний.** *Запашний чорний перець надає будь-якій страві певної гостроти, пряності, поліпшуючи її смакові якості* (з газ.).

2. *перев. мн.* Те саме, що **пря́нощі.** *Збитень готували так: розводили на воді або слабкому пиві мед, рідше патоку, додавали різні пряності — лавровий лист, перець, гвоздику, імбир та ін. і кип'ятили* (з навч. літ.).

ПРЯ́НО. Присл. до **пря́ний** 3. *Вона дуже любила ці прогулянки, виходила далеко в степ, .. де пряно пахне чебрець і ще якась невідома степова трава* (В. Собко); *Гостро й пряно пахтіли чорнобривці* (Н. Забіла); *Сонце посилало на землю якесь особливе тепло, від якого трава пряно дихала* (Валерій Шевчук).

ПРЯ́НОЩІ, ів, *мн.* Рослини, у коренях, листках чи плодах яких містяться ароматичні або пекучі на смак речовини. *Стояла задуха. Аромати курильниць, мазь із запахом квітів і заморських прянощів — усе змішалося* (П. Загребельний); *До носа мого долетів незвичний аромат .. Пахло пряженим маслом і хлібом, а ще — якимись прянощами: жасмином, сандалом* (Любко Дереш); // Продукти рослинного походження, які додають у невеликих кількостях до харчових продуктів для надання їм приємного запаху й смаку. *Першою стравою було чорне пиво, варене з медом і прянощами, до грінок* (М. Старицький); *За десять хвилин вони вже сиділи біля Стенового шатра і їли смажену яловичину, щедро нашпиговану прянощами* (О. Авраменко).

ПРЯ́СЕЛЬЦЕ, ПРЯ́СЛИЦЕ, я, *с.* Те саме, що **пря́сло**[1]. *Мати .. зав'язала в убрус кілька пряслиць — доведеться ж Малуші десь працювати, а що вона знає, крім того, як прясти й ткати* (С. Скляренко); *Славився Вручий своїми пряслицями, бо ніде в іншому місці їх не виробляли* (А. Хижняк); *Коли князь увійшов, Ясновида випустила веретено додолу, й череп'яне пряселльце розкололось навпіл* (І. Білик).

ПРЯ́СЛИЦЕ *див.* **пря́сельце.**

ПРЯ́СЛО[1], а, *с.* Металеве, глиняне, шиферне, скляне і т. ін. кільце, що надягають на веретено для надання йому ваги. *Наречений, чорнявий Мірчо, Веретенце скував Бояні, Дарував золоте їй прясло* (Л. Первомайський); *З цього* [рожевого] *каменю робили прясла та веретена, .. різні невеличкі обереги для дітей* (Ю. Логвин).

ПРЯ́СЛО[2], а, *с., діал.* 1. Частина огорожі. *Порипує вітер — деревами, старими хлівчинами, воряками* [огорожами], *висвистує в пряслах та мерзлому гіллі* (Григір Тютюнник).

2. Частина якоїсь споруди. *Якщо перше прясло хвилеріза знесе шквалом, то воно розтрощить і друге, ще не закріплене як слід, і, отже, уламки розчавлять Жильята* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Опора мосту. *Під ними міст хитаєсь* [хитається], *І хвиля прясла рве* (І. Франко).

ПРЯ́СТИ[1], праду́, праде́ш, *недок., що і без прям. дод.* Скручуючи волокна коноплі, льону і т. ін., робити безперервну тонку нитку, пряжу. — *Там пряжу прядуть та тчуть, там — одежу всяку шиють* (Панас Мирний); *Гелена сидить на низькому різьбленому стільці і пряде пурпурну вовну на золотій кужілці* (Леся Українка); *Прядуть на прядках молодиці й дівчата, баби на веретенах* (А. Головко); *Бабуся дала їй в руки веретено і показала, як прясти вовну* (М. Білкун); * Образно. *Під піччю настирливо пряде свою металеву пряжу завзятий цвіркун, задоволений з тепла, що надихали його присутні* (Н. Королева); // *на що.* Виготовляти пряжу для якоїсь тканини. *Тут жінка забажа льону, щоб на сорочки прясти* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Чи довго твоя небога ростиме та на хустки прястиме?* (Ганна Барвінок); *Нимидора вже складала в скриню придане, вже пряла на рушники й готувала хустки* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(1) На оста́нню пря́сти** — бути близьким до смерті, умирати. *Хто на ліженьку конає, На останню вже пряде, В Бозі й той надію має, До Благого в руці йде* (П. Куліш); *Дивиться* [Губрій], *аж його дочка поблідла, мов рутонька в'яла: зомліла, мов на останню пряде* (Ганна Барвінок); **(2) Пря́сти на тонку́ (на тонке́):** а) бути тяжко хворим; бути при смерті. *Не забув* [Клим] *про хвору Соломію. Вже ні за що не береться, на тонке пряде* (М. Рудь); *Царські круки воліли на власні очі пересвідчитись, що гетьман пряде на тонке, що нічого він вже вдіяти не може* (Ю. Мушкетик); б) ставати непридатним для використання. — *У тебе вже кофта на тонку пряде* (із журн.); в) наближатися до краху. *З його розповідей я зрозумів, що це колишній куркуль, який, бачачи, що діло з приватним землеволодінням на тонку пряде, завчасно переїхав до колишнього повітового міста* (Б. Антоненко-Давидович); **(3) Пря́сти ни́тку** — одноманітно, надокучливо говорити про те саме. — *Розв'язували в класі задачку, — вперто пряла свою нитку математичка. — .. Безумовно, вдома ніхто не розв'язав, почали морочитися з нею в класі* (Ю. Збанацький); **(4) То́нко пря́сти** — робити що-небудь не так, як слід, нерозумно, необдумано. — *Тонко ж ти прядеш, голубе, коли на позичені гроші такі коні купуєш* (М. Коцюбинський).

ПРЯ́СТИ[2], праду́, праде́ш, *недок., чим.* Ворушити, перебирати (вухами, ногами, лапами і т. ін.). *Он глянь — перекинувсь* [жук], *ногами пряде. Але якось виплив і став на тверде* (П. Тичина); *Муха вже гріється на сонечку, ще млява, неповоротка, але вже пряде лапками, гладить ними себе по черевцю* (О. Копиленко); *Злякані коні нервово пряли вухами, прислухаючись до вовчих голосів* (З. Тулуб); *Кобила Муська на ходу пряла вухами — не любила вона крику* (В. Нестайко).

◊ **(1) Пря́сти / запря́сти очи́ма** — швидко оглядати кого-, що-небудь або раз у раз поглядати на кого-, що-небудь, швидко переводячи погляд. *Інспектор підходить до неї та очима так і пряде по ній* (С. Васильченко); *Помічник став у дверях і швидко пряв очима по вишикуваних шерегах на рівні рук, пильно слідкуючи за тими руками* (І. Багряний); *Панночка за склом запряла очима, мовляв, подивіться, що він собі дозволяє* (Р. Андріяшик).

ПРЯ́СТИСЯ, праде́ться, *недок.* 1. Скручуватися на прядці, на веретені (про нитку, пряжу). *Стара Маруся сідала прясти, Лукина брала веретено в руки, а мичка не пряласъ, нитка не вилася...* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *І знічев'я Роберт задивився На роботу того павука. Він дививсь, як там пряласъ помалу Тая нитка тендітна, тонка* (Леся Українка); *Дощ у смузі світла перед машинами прявся густою скісною стіною* (О. Гончар); *Коні біжать неквапно, кучер мугиче щось... Думки ж прядуться далі. І все чогось сумні, мінорні* (Василь Шевчук).

2. *безос., розм.* Удаватися кому-небудь (про прядіння). *Чогось мені не прядеться, чогось мені нитка рветься* (прислів'я); *Як кому на добро кладеться, то й на скіпку прядеться* (Ганна Барвінок).

ПРЯ́ТАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **пря́тати.** *Вечеря скінчилася. Які старші пастухи закурили люльки, сидять .. Молодші беруться до прятання* (Г. Хоткевич); *Я бралася за голку, за варення, за прятання, за молитвеники — за тото бралася я, але за ніякі питання та ідеї* (О. Кобилянська); *З дідом входить зовсім нова атмосфера в хату: атмосфера ладнання, прятання, майстрування* (Віра Вовк).

ПРЯ́ТАТИ, пря́чу, пря́чеш *і* пря́таю, пря́таєш, *недок., діал.* 1. Прибирати (у 1 знач.). *Осипова стелила постіль і прятала в світлиці* (І. Франко); *У хаті підбілювали та прятали, чекалося на гостя* (В. Стефаник); *Жінки і варять самі, і прятають в хаті, і шиють, і бавлять діти, і вчаться — все нараз!* (О. Кобилянська); *Вертається* [котрась із жінок] *до хати прятати, замітати* (Г. Пагутяк).

2. *кого, що.* Ховати *(див.* **хова́ти**[1] 1, 4). *Він і до мене носив те письмо і просив перечитувати. Плакав і тулив його до губ, прятав на грудях* (М. Дочинець); *Все молоко, всю сметану, і сир, і масло, яке прятала місяцями, вона віддала йому вчора* (М. Матіос); *— А коли, — кажу, — Онуфрія прятали? — Передучора тиждень минув, — кажуть неня* (Ю. Федькович).

ПРЯ́ХА, и, *ж.* Те саме, що **пря́ля.** *Добра пряха й на скіпку напряде* (прислів'я); *"Дочка у мене одиначка, хазяйка добра, пряха, швачка"* (І. Котляревський); *Гризельда була добра господиня: вона наглядала за домовим господарством, обсадила свої покої робітницями, швачками, пряхами та ткалями* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Зірка-пряха вділить срібне волоконце, будем гаптувати оксамитну тінь* (Леся Українка).

ПРЯ́ХИ, прях, *мн., етн., заст.* Те саме, що **по́пряхи.** *Вечорниці починаються восени й тривають аж до початку весняної праці на полі. Дівчата збираються в якусь хату "на пряхи"* (з наук.-попул. літ.).

ПСА́ЛІЇ, ів *і* ій, *мн. (одн.* **пса́лій,** я, *ч. і* **пса́лія,** ї, *ж.), заст.* Пара стрижнів чи пластин, що їх прикріплювали до кінців вудил. *На поселенні Кам'янка знайдено прадавній кістяний дископодібний псалій (деталь кінської вузди в бойовому спорядженні)* (з наук. літ.); *З різних центрів Давньої Русі до ключових пунктів потрапляли речі, що датуються X–XI ст. Знайдені бронзові та срібні нашивні бляшки, стержнева псалія з інкрустацією* (з наук. літ.); *Серед кістяних деталей кінської вузди чільне місце посідали псалії. Їх виготовляли з особливою ретельністю та нерідко оздоблювали пишним орнаментом* (з навч. літ.).

ПСА́ЛІЙ *див.* **пса́лії.**

ПСА́ЛІЯ *див.* **пса́лії.**

ПСАЛМО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **псало́мний.** *Грішні мої думки, .. Божі помисли нам невідомі, і невідомо, що Він благословляє щиріше: брязкіт зброї і поклик до бою з ворогами чи псалмовий спів во славу Його* (Ю. Мушкетик); *У виборі псалмових текстів для концертів із рукописного комплекту Михайлівського монастиря помічені основні тенденції, характерні для європейської церковної музики* (з наук. літ.).

ПСАЛМО́ДІЙНИЙ, а, е. Прикм. до **псалмо́дія.** *Псалмодійний речитатив за допомогою різних музичних засобів точно й вишукано відбиває всі особливості інтонування літургійного слова* (з наук. літ.).

ПСАЛМО́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Спосіб співання псалмів, а також тип мелодії, характерний для них. *Український церковний статут визначає псалмодію як "спів короткий, із тихим гласом, спокійний і повільний, без особливих зусиль"* (з наук. літ.).

2. Музичний твір на текст псалмів. *Шевченківською премією відзначено псалмодію "Монологи віків" для мішаного хору й сольних інструментів, автором якої є відомий український композитор Віктор Степурко* (з газ.).

ПСАЛМОСПІ́В, у, *ч.* Спів псалмів. *Псалмоспів дає нам одне з найвеличніших благ — любов, винаходить спільний спів, замість розбрату, він єднає і зводить людей в єдиний тріумф* (В. Багірова); *Благодушність і псалмоспів приборкують раптовий гнів* (з рел.-церк. літ.).

ПСАЛМОСПІ́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Той, хто співає псалми. *Характерно, що в сатиричному циклі "Царі" .. він* [Т. Шевченко] *звертається до образу біблійного Давида — тут Давид уже не псалмоспівець, а неситий блудодій* (І. Дзюба); *Псалмоспівець, усіма покинутий, шукає втіхи в молитві* (В. Багірова).

ПСАЛО́М, лма́, *ч.* 1. Духовна пісня, молитва, що є частиною Псалтиря. *Помолюся I воспою* [оспіваю] *Твої блага чистим серцем. Псалмом тихим, новим* (Т. Шевченко); *Старий дяк став у головах коло ставника і охриплим голосом вичитував псалми* (Панас Мирний); *Дід нишком покаяний псалом шепотів* (Б. Лепкий); *Омелько, ставши на криласі, заспівав разом із іншими співаками псалом сто сороковий: "Визволи мене, Господи, від лихих людей!.."* (О. Ільченко); *— Давидові псалми указують, що людині всіма талантами належить Бога славити...* (Н. Околітенко); // Музичний твір для солістів, хору, органа, оркестру на такий текст. *Написано псалом у тричастинній репризній формі, що випливає із музичних закономірностей* (з наук. літ.).

2. *перен.* Захоплена хвала кому-, чому-небудь; гімн. *Новий псалом живого слова: В ньому не неприязнь стара, А світло лагоди, любові, Братерства, волі і добра* (М. Старицький); *Чужі мені ці ідоли надуті, І пса́лми їм складатиму не я, Бо не втонула в пошлій каламуті І не заснула молодість моя* (В. Симоненко).

ПСАЛО́МНИЙ, а, е. Прикм. до **псало́м.** *Екзорцист раптом побачив об'явлення: родину Фарі і малого Брендона за вечірнім євангельським навчанням і Книгу Псаломну на колінах в малого* (В. Єшкілєв); *Тривкіше за псаломну мову постав суворий краєвид* (В. Стус, пер. з тв. Р. М. Рільке).

ПСАЛО́МНИК, а, *ч.* Служитель у церкві, що допомагає священникові під час богослужіння; дяк, причетник. *Потім показалися псаломник і священник, і нас вишикували належним чином* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *На початку XIX ст. церковний причт складали священник, псаломник і паламар. Пізніше — лише священник і псаломник* (з наук. літ.).

ПСАЛО́МЩИК, а, *ч.* Те саме, що **псало́мник.** [Грицько:] *Вони у нас за псаломщика у церкві та й учителюють* (Панас Мирний); *— Чого це ви так довго загаялись у псаломщика? — питала вона в паничів. — Вчили півчу співать українські хорові пісні* (І. Нечуй-Левицький); *Священник править молебень. Замість півчих співав псаломщик* (А. Шиян).

ПСАЛТИ́Р, я́, *ч.* 1. *(з великої літери).* Одна з біблійних книг Старого Завіту, що складається зі 150 псалмів; Книга Псалмів. *В неділю, Або в яке свято, Бере* [Максим] *святий Псалтир в руки Та й іде читати У садочок* (Т. Шевченко); *Дід інколи, розкривши товстого, пожовклого від часу Псалтиря, .. перечитував уголос незрозуміле Грицеві писання* (Ю. Збанацький); *Відомо, що Шевченко з дитинства знав Псалтир майже напам'ять* (І. Дзюба); // Така книга як підручник для навчання грамоти. *Два годи вчив* [Пістряк] *Часловець, півчварта года сидів над Псалтирем* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Нам досить і тієї науки, яка була при Ярославі Мудрому: церковна азбука, Часослов і Псалтир* (М. Стельмах); *Як же можна вчити і як учитися при такому безладі? Тут хіба що Закон Божий вчать по тім самім Псалтирю, Часослову та Євангелію* (П. Загребельний).

2. Давньогрецький і давньоєврейський багатострунний музичний інструмент. *Псалтир — це струнний щипковий інструмент із плоским корпусом у формі трапеції або трикутника, на якому грають пальцями або плектром* (з навч. літ.).

Чита́ти Псалти́р *див.* **чита́ти.**

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **з кни́жки (по Псалтирю) чита́ти (вичи́тувати)** *див.* **чита́ти.**

ПСАЛТИ́РЧИК, а, *ч.* Зменш. до **псалти́р.** *Коли й розглядала охоче Євпраксія щось з мініатюр, то лиш те, що написане було в її маленькому псалтирчику* (П. Загребельний).

ПСА́ЛЬМА, и, *ж.* Покладений на музику псалом; вокальний твір перев. духовного змісту. *Панотець тихенько собі сидить та думає або молитви шепче, а то псальми співає — так хороше, Господи* (Марко Вовчок); [С п і в е ц ь:] *Чи знаєш ти, чия се в мене арфа?.. Либонь ще сам Давид грав на сій арфі, співаючи на Божу славу псальми!* (Леся Українка); *У напівтемній церкві .. люди співали псальми, молячи Бога, щоб допоміг здолати ворога, щоб врятував їхніх синів від кулі на полі ратному* (П. Кочура); *Старець співав жалісливим голосом псальму* (Ю. Мушкетик).

ПСАМІ́Т *див.* **псаміти.**

ПСАМІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **псамі́т,** у, *ч.), геол.* Дрібноуламкові осадові породи. *Алевроліт, який залягає нижче, глинистий, має крупноалевритову структуру із зернами дрібного псаміту* (з наук. літ.); *Пухкі різновиди псамітів називають пісками, зцементовані — пісковиками* (з навч. літ.).

ПСАМІ́ТОВИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **псаміти.** *Лише в поодиноких випадках досліджені псамітові породи представлені кварцовими різнозернистими пісковиками* (з наук. літ.).

ПСАМОФІ́Л *див.* **псамофіли.**

ПСАМОФІ́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **псамофі́л,** а, *ч.).* Тварини, що пристосувалися до життя в піску або на його поверхні. *Псамофіли здатні швидко рухатися (бігати, стрибати, літати), зариватись у пісок, пересуватися в ньому* (з наук. літ.); *До псамофілів належить піщана блоха, жуки-чорнотілки, сірий варан, тонкопалий ховрах, деякі тушканчики та ін.* (з навч. літ.).

ПСАМОФІ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **псамофіли.** *У деяких псамофільних форм жуків кігтики дуже маленькі, щетинкоподібні* (з наук. літ.); *Риби псамофільного угруповання відкладають ікру на пісок або на підмите коріння рослин, що звисає над піском* (з навч. літ.).

2. Який складається з піску або містить багато піску; піщаний. *На пологих пагорбах села збереглися залишки псамофільного степу* (з наук. літ.).

ПСАМОФІ́Т *див.* **псамофіти.**

ПСАМОФІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **псамофі́т,** а, *ч.).* Рослини, що пристосувалися до життя на пісках. *Псамофіти трапляються не лише в пустелях, але й у регіонах із помірним кліматом* (з навч. літ.); *Представниками псамофітів є цмин піщаний, перстач піщаний, саксаул та ін.* (з навч. літ.).

ПСАМОФІ́ТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **псамофіти.** *Територія Канівського природного заповідника майже вся вкрита грабовим лісом, хоча в ньому також є грабові, дубово-грабові, дубові, вербово-тополеві ліси, чагарникова, псамофітна та лучна рослинність* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **псамофільний** 2. *Порівняно з іншими дніпровськими островами, на Муромці значно менше сухих псамофітних лук* (з наук. літ.).

ПСАР, я́, *ч., заст.* Людина, що доглядала за мисливськими собаками і брала участь у полюванні. *Троянці, в роги затрубивши, Пустили гончих в чагарі, Кругом болото обступивши, Бичами ляскали псарі* (І. Котляревський); *Псарі ріжуть м'ясо на шматочки й годують .. псів* (І. Нечуй-Левицький); *Двоє псарів ледве здержували пса на ремінних мотузах* (М. Дочинець); // Уживається як лайливе слово. — *Попи, ті діло знають! Гадюками залазять в душу, нівечать, беруть її на прив'язь... Псарі цареві!..* (Василь Шевчук).

ПСА́РНИЙ, а, е. Прикм. до **пса́рня.** *Гості пішли на псарний двір, де більше п'яти сотень гончаків і хортів жили в гаразді й теплі* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна).

ПСА́РНЯ, і, *ж.* Приміщення для мисливських собак. *Уласові дали невелику хатинку на задвірку, де були збудовані стайні, та псарні, та свинюшники* (І. Нечуй-Левицький); *Поруч нього біг чудовий хорт, гідний королівської псарні* (О. Авраменко, В. Авраменко); * У порівн. *На базарі як на базарі — гризня, мов у псарні* (Г. Тарасюк).

ПСЕ́ВДО, а, *с.* Те саме, що **псевдоні́м.** *Ні, цей тип теж не Жгут — таких прізвищ не буває. Псевдо. Це псевдо* (І. Багряний); — *Я поет. Мартин Кара. Гарно? Це моє псевдо* (Ю. Винничук); *Повстанський загал знав кожну сотню за псевдом її командира* (М. Андрусяк).

ПСЕВДО... Перша частина складних слів, що означає: "несправжній", "вигаданий", "удаваний", напр.: п с е в д о г е р о ї́ ч н и й, п с е в д о к у л ь т у́ р а, п с е в д о м и с т е́ ц т в о, п с е в д о н а у к о́ в е ц ь.

ПСЕВДОАРТРО́З, у, *ч., вет., мед.* Рухоме з'єднання частин трубчастої кістки, патологічно зміненої внаслідок перелому або з інших причин; несправжній суглоб. *Уроджений псевдоартроз кісток гомілки супроводжується її вкороченням і деформацією* (з наук. літ.).

ПСЕВДОБАЗИ́ЛІ́КА, и, *ж., архт.* 1. П'ятинефна споруда, де три середні нефи мають однакову висоту й ширину, а крайні — нижчі — дають змогу освітлювати середній простір зробленими вгорі прорізами. *Готична церква Святого Лаврентія в Роттердамі — середньовічна п'ятинефна псевдобазиліка* (з наук.-попул. літ.).

2. Тринефна споруда, у якій немає вікон для освітлення середнього нефу. *Церква має оригінальну композицію: це тринавна псевдобазиліка з фасадом, що має багатий архітектурний декор* (з наук. літ.).

ПСЕВДОБОРОТЬБА́, и́, *ж.* Несправжня, удавана боротьба. — *На цю псевдоборотьбу з філоксерою ми, мов у бочку Данаїд, кидаємо гроші, силу, час...* (М. Коцюбинський).

ПСЕВДОВЕ́КТОР, а, *ч., мат.* Вектор, компоненти якого під час інверсії системи координат не змінюють свого знака; аксіальний вектор, осьовий вектор. *Векторний добуток двох справжніх векторів є псевдовектором* (з навч. літ.); *Залежно від поведінки під час інверсії розрізняють два типи векторів — справжні вектори і псевдовектори* (з навч. літ.).

ПСЕВДОВЕ́КТОРНИЙ, а, е, *мат.* Прикм. до **псевдове́ктор.** *Кутова швидкість — це псевдовекторна величина* (з навч. літ.).

ПСЕВДОВІДКРИТТЯ́, я́, *с.* Несправжнє відкриття — таке, що має лише зовнішні ознаки відкриття. *Псевдовідкриття завжди уможливлюються в моменти, коли загальноприйняті поняття, назви й дефініції старіють, .. каламутніють від неправильного вжитку й набирають невизначеності аж до повної втрати сенсу* (Ю. Іздрик).

ПСЕВДОВІТРА́Ж, а́, *ч.* Розписний декор на склі; несправжній вітраж. *Р. Грималюк виокремлює дві групи вітражних засклень Львова початку XX ст.: класичні вітражі (виконані технологією спайки вікна) і псевдовітражі (поліхромний розпис шиб емалями та монохромне декорування)* (з наук. літ.); *Основна відмінність псевдовітража від класичного вітража полягає в тому, що перший виготовляють нанесенням малюнка на цілісний лист скла, а другий складається з десятків окремих скелець* (із журн.).

ПСЕВДОВІТРА́ЖНИЙ, а, е. Стос. до псевдовітража. *Вітражними роблять полички і дверцята меблів для ванни. Також можна знайти в магазинах вітражні та псевдовітражні аксесуари для ванних кімнат* (з наук. літ.).

ПСЕВДОВЧЕ́НИЙ, а, е. Який має лише зовнішні ознаки вчености. *Яка бездарна псевдовчена каста!* (М. Терещенко); *Відтворюючи голос Шпаківського і пародіюючи його псевдовчену фразеологію, молодий чоловік спитав: — Які явища ми називаємо смішними?* (І. Волошин); // *у знач. ім.* **псевдовче́ний,** ного, *ч.;* **псевдовче́на,** ної, *ж.* Той (та), хто не є справжнім ученим (ученою). — *Ви добре знаєте цього затятого шовініста, він не тільки вас шельмував, мене теж називав псевдовченим* (Р. Іваничук); — *Що таке професор Черкас? Це тільки ланка в довгому ланцюзі псевдовчених* (П. Загребельний); — *Освіжити треба насамперед наш заклад — від отаких псевдовчених* (О. Чорногуз).

ПСЕВДОВЧЕ́НІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **псевдовче́ний.** *І. Нечуєві-Левицькому не імпонувала псевдовченість "академіста" Балабухи, його приземлені, суто меркантильні інтереси, його байдужість до парафіян* (з наук. літ.).

ПСЕВДОВЧЕ́ННЯ, я, *с.* Те, що видають за вчення (у 2 знач.), але насправді не є ним. *Століття, що починалося* [починалося] *фанатизмом, розщепленням ядра, схибленим потрактуванням підсвідомого, .. виказує намарність своїх псевдовчень винятковою покинутістю і самотою* (Є. Пашковський).

ПСЕВДОГАЛЮЦИНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Галюцинація, за якої немає чіткої ясності помилково сприйманого об'єкта, а галюцинаторний образ проєктується всередину тіла хворого; хибна, несправжня галюцинація. *Псевдогалюцинації супроводжують здебільшого ендогенні психічні захворювання. Вони характеризуються відсутністю зовнішньої проєкції галюцинаторного образу (голос, що хворий чує в голові "внутрішнім вухом", або образ, який бачить "внутрішнім оком")* (з навч. літ.); *Се ж і є перевтома, звичайна перевтома від думок .. Звідси і різні псевдогалюцинації* (Леся Українка).

ПСЕВДОГА́МІЯ, ї, *ж., біол.* 1. Те саме, що **псевдомі́ксис.** *Псевдогамія характерна для багатьох грибів* (з навч. літ.).

2. У деяких покритонасінних рослин — утворення зародка в насінні без запліднення з обов'язковою стимуляцією пилковою трубкою. *У деяких рослин можливе явище псевдогамії, коли насіння виходить із зародком, утвореним із незаплідненої яйцеклітини* (з наук.-попул. літ.).

3. Те саме, що **гіногене́з.** *Гіногенез (псевдогамія) — випадок партеногенезу, коли розвиток яйцеклітини стимулюється проникненням до неї сперматозоїдів, однак при цьому не відбувається запліднення* (з наук. літ.).

ПСЕВДОГА́МНИЙ, а, е, *біол.* Для якого характерна псевдогамія. *Найцінніша особливість псевдогамних рослин — значна перевага диплоїдних рослин материнського типу* (з наук. літ.).

ПСЕВДОГЕРО́ЇКА, и, *ж.* Несправжня героїка, показна героїка. *Небезпечні тенденції псевдогероїки, відвертого театрального пафосу й бажання сподобатися, а по суті — вислужитися перед очільниками мистецтва, керівництвом творчих спілок продовжували невпинний, як з'ясувалося згодом, розвиток* (з наук. літ.).

ПСЕВДОГЕРОЇ́НЯ, і, *ж.* Жін. до **псевдогеро́й.** — *Мене навіть зробили повіреним у любовних справах Манфреда. Розповіли про його конфузний роман з російською аристократкою. А ти ж знаєш, як мене вабить тема псевдогероїв та псевдогероїнь* (Л. Денисенко).

ПСЕВДОГЕРОЇ́ЧНИЙ, а, е. Який видають за героїчний, але насправді не є таким. *Творчість Т. Шевченка сприяла очищенню історії від псевдогероїчних міфів, великодержавницьких фальсифікацій* (з наук. літ.).

ПСЕВДОГЕРОЇ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **псевдогероі́чний.** *Радянсько-імперська структура, яка, здавалося, буде існувати вічно, несподівано стає улюбленим об'єктом сміху, що виявляє її тимчасовість, псевдогероїчність і непотрібність* (з наук. літ.).

ПСЕВДОГЕРО́Й, я, *ч.* Несправжній герой, той, хто виявляє показне геройство. *"Але ж ти розумів, що дід твій не був псевдогероєм і не носив чуже прізвище?"* (Л. Денисенко).

ПСЕВДОГЕРО́ЙСТВО, а, *ч.* Несправжнє, удаване геройство. *Підлітки потрапляють у небезпечні компанії через залякування, псевдоромантику і псевдогеройство* (з навч. літ.).

ПСЕВДОГО́ЛОС, у, *ч., спец.* Голосові звуки, що утворюються під час проходження повітря через щілину між стінками стравоходу. *Робота над формуванням псевдоголосу (стравохідного голосу) після операції на гортані відбувається в умовах спеціалізованого медичного центру або клініки* (з навч. літ.).

ПСЕВДОГОЛОСОВИ́Й, а́, е́, *спец.:* △ **Псевдоголосова́ щілі́на** *див.* **щілі́на.**

ПСЕВДОГО́ТИКА, и, *ж.* Архітектурний напрям XVIII–XIX ст., що відроджував форми та конструктивні особливості середньовічної готики; неоготика. *Представником псевдоготики в Україні був архітектор В. Городецький* (з навч. літ.); *Кам'яна Соборно-Миколаївська церква мала великий купол, шпилясту дзвіницю у стилі псевдоготики. Вона була центральним і найбагатшим храмом Черкас* (з газ.).

ПСЕВДОГОТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **псевдого́тика.** *У псевдоготичному стилі споруджували альтанки, каплиці, вілли, католицькі та протестантські церкви, громадські будівлі тощо* (з навч. літ.).

ПСЕВДОГРА́ФІКА, и, *ж., інформ.* Побудова графічних зображень на екрані дисплею або принтері з текстових літер або літер "графічного набору"; символьна графіка. *Верхня частина кодової таблиці від 128 до 255 містить літери західноєвропейських мов, символи псевдографіки, декілька математичних та фінансових символів* (з наук. літ.).

ПСЕВДОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *інформ.* Прикм. до **псевдогра́фіка.** *За допомогою псевдографічних символів можна отримати нескладний малюнок, схожий на всім відомий "японський кросворд", а також різні таблиці* (з навч. літ.).

ПСЕВДОГРОМА́ДСЬКИЙ, а, е. Який має лише зовнішні ознаки громадського (у 1, 4 знач.), але насправді не є таким. *Проєкт будівництва, активно підтримуваний владою, за інформацією жителів міста, уже пройшов псевдогромадські слухання* (з газ.); *Упродовж 70-річного панування комуністичного режиму в Україні відбулася руйнація підвалин самоорганізації української громадськості, закладених у XIX — на початку XX ст. Натомість вони були підмінені системою псевдогромадських об'єднань* (з наук. літ.).

ПСЕВДОГРОМАДЯ́НСЬКИЙ, а, е. Який має лише зовнішні ознаки громадянського, але насправді не є таким. *Руйнівна дія корупції виявляється в падінні престижу й авторитету влади, руйнуванні моральних основ суспільства, небезпеці розвитку псевдогромадянських соціальних відносин* (з наук. літ.).

ПСЕВДОДЕМОКРА́Т, а, *ч.* Той, хто видає себе за демократа, але насправді не є ним. *В кожній фразі, в кожному розділі я старанно визначаю, яку частину інтелігенції, який табір, яку течію маю на увазі, і залишаю шляхті те, що шляхетське, а псевдодемократам те, що псевдодемократичне* (І. Франко); *Його промова ставала все більш енергійною, запальною .. — Ми все розподілимо наново! Нам не потрібні прозахідні запроданці і всі ці псевдодемократи, що ведуть країну до прірви!* (І. Роздобудько).

ПСЕВДОДЕМОКРАТИ́ЧНИЙ, а, е. Який лише схожий на демократичний, але насправді не є таким. *Вірили* [люди] *в ілюзорні плакати політизованої історії. Навіть наприкінці двадцятого віку гралися в псевдодемократичні цяцьки* (О. Бердник).

ПСЕВДОДЕМОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* Несправжня, удавана демократія. *Псевдодемократія розв'язала руки і можливості всім українофобським, русифікаторським силам* (І. Дзюба); *У 1918 році панацеєю для України не стала ані мітингова псевдодемократія, ані "сильна рука" без справжньої суспільної підтримки* (із журн.).

ПСЕВДОДЕМОКРА́ТКА, и, *ж.* Жін. до **псевдодемокра́т.** *Відома псевдодемократка.*

ПСЕВДОДЕРЖА́ВА, и, *ж.* Несправжня держава — така, що має тільки зовнішні, формальні ознаки державності. *Вже й селяни утворюють власні уряди. Проголошуючи республіками села та хутори і вимагаючи від усіх, незалежно від політичного забарвлення, встановлювати з їхніми псевдодержавами мало не дипломатичні зносини* (А. Кокотюха).

ПСЕВДОДЕРЖА́ВНИЙ, а, е. Прикм. до **псевдодержа́ва.** — *Псевдодержавні утворення довго існувати не можуть, тож не боріться з нами, а чимшвидше подавайте руку згоди* (Р. Іваничук).

ПСЕВДОДЕРЖА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Несправжня державність. *Конструктори української радянської псевдодержавності були переважно росіянами* (з наук. літ.).

ПСЕВДОЕЛІ́ТА, и, *ж.* Про людей, які видають себе за еліту, але насправді не є такими; несправжня еліта. *Звір посміхнеться недоумкуватості своїх ворогів і відкладе яйця у роззявлені інтелекти продажних псевдоеліт, не спроможних на чин Воїна* (В. Єшкілєв); *Якщо в суспільстві немає справжньої еліти, то її місце посідає псевдоеліта. Вона і стає гальмом на шляху до соціального прогресу* (із журн.).

ПСЕВДОЕЛІ́ТНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **псевдоелі́та.** *В українській політиці домінують "тіньові структури" — кулуарні форми узгодження дій елітними та псевдоелітними групами* (з наук. літ.).

2. Який видають за елітний, який має лише зовнішні ознаки елітного, але насправді не є таким. *Місцеві жителі збували псевдоелітний алкоголь власникам торгових точок і в установи громадського харчування* (з газ.).

ПСЕВДОЕОЗИНОФІ́Л *див.* **псевдоеозинофіли.**

ПСЕВДОЕОЗИНОФІ́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **псевдоеозинофі́л,** а, *ч.), біол.* Різновид білих кров'яних клітин (гранулоцитів), що наявні в крові птахів та деяких ссавців (кролика, морської свинки і т. ін.). *До гранулоцитів належать базофіли, еозинофіли та псевдоеозинофіли* (з наук. літ.); *Псевдоеозинофіли у птахів за чисельністю поступаються лише лімфоцитам* (з наук. літ.).

ПСЕВДОЕОЗИНОФІ́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **псевдоеозинофі́ли.** *У товстому кишечнику інфікованої птиці виявлено набряк, скупчення еритроцитів, інфільтрацію псевдоеозинофільними клітинами* (з наук. літ.).

ПСЕВДОЕСТЕ́ТИКА, и, *ж.* Несправжня, удавана естетика. *В. Стус у листі до друга дитинства В. Дідківського із присмаком іронії відгукнувся на виставу за п'єсою О. Корнійчука "Над Дніпром". Поет не сприймав твору, який достоту був заангажований псевдоестетикою соцреалізму* (з наук. літ.).

ПСЕВДОЕСТЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **псевдоесте́тика.** — *Вчися дивитися на природу, на твори людської штуки, але дивитися власними очима, не крізь окуляри ніяких псевдоестетичних формул* (І. Франко).

ПСЕВДОЗНАННЯ́, я́, *с.* Те, що видають за знання, але насправді не є таким; несправжнє знання. *Сміючись, починаю здирати з себе химерне лахміття віків — дорослу душу, дорослі почуття, доросле псевдознання* (О. Бердник).

ПСЕВДОЗУ́ХІЇ, ій, *мн. (одн.* **псевдозу́хія,** ї, *ж.), палеонт.* Ряд викопних (перев. наземних) хижих рептилій надряду текодонтів тріасового періоду. *Псевдозухії були невеликих розмірів і нагадували ящірок, вели наземний спосіб життя* (з навч. літ.).

ПСЕВДОЗУ́ХІЯ *див.* **псевдозу́хії.**

ПСЕВДОІДЕО́ЛОГ, а, *ч.* Той, хто видає себе за ідеолога або претендує на звання ідеолога, але не відповідає вимогам до нього. *Псевдоідеологи найбільше звертаються до категорії "світський" в усьому, що стосується державного устрою, освіти, культури й навіть історії* (з наук. літ.).

ПСЕВДОІДЕОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до псевдоідеології, псевдоідеологів. *Ідеали свободи та демократії в українському суспільстві стали засобом політичних спекуляцій, псевдоідеологічних протистоянь і маніпуляцій суспільною свідомістю* (з наук. літ.); *Найактивніший молодіжний контингент потрапляє до лав псевдоідеологічних крайніх партій* (з газ.).

ПСЕВДОІДЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Погляди, які видають за якусь ідеологію, але такі, що не відповідають вимогам до неї. *Марксизм-ленінізм — провідна псевдоідеологія робітничого класу в країнах тоталітарного соціалізму* (з наук. літ.).

ПСЕВДОІНТЕЛІГЕ́НТ, а, *ч.* Той, хто видає себе за інтелігента, але насправді не є ним. *На першому плані повісті В. Винниченка "На той бік" — історія ловеласа та псевдоінтелігента, який, приховуючи власну аморальність, веде свою ненадійну нарацію* (з наук. літ.).

ПСЕВДОІНТЕЛІГЕ́НТКА, и, *ж.* Жін. до **псевдоінтеліге́нт.** *Типова псевдоінтелігентка.*

ПСЕВДОІНТЕЛІГЕ́НТНИЙ, а, е. Прикм. до **псевдоінтеліге́нт.** *Маскулінність Михайла та інших чоловічих персонажів збірки "Рутенці" І. Франко подає як девіантну, адже вона була поширеною в галицькому псевдоінтелігентному середовищі внаслідок засвоєння спотворених ідеалів та уявлень про сутність "справжнього інтелігента"* (з наук. літ.); // Який є псевдоінтелігентом. *У виставі було багато персонажів другого плану: спекулянти, режисер-халтурник, перекупники, ринкові злодюжки, псевдоінтелігентні міщани* (з наук. літ.).

ПСЕВДОІНТЕЛІГЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Несправжня, удавана інтелігентність. *Період панування охлократії може бути надто довгим і обтяжливим. На поверхню піднімається псевдоінтелігентність, псевдонаука, псевдокультура* (з наук. літ.).

ПСЕВДОІСТОРИ́ЗМ, у, *ч.* Несправжній, удаваний історизм (у 1, 2 знач.). *Спільною для Я. Гашека та Ф. Кафки була їхня негація традиційної літератури як такої, що деградує, відтворюючи дійсність із позицій помпезного псевдоісторизму та позитивістського академізму* (з наук. літ.); *У творах образотворчого мистецтва кінця 90-х рр. XX ст. нерідко спостерігається наявність грубого еклектизму, натуралізму, псевдоісторизму та відкритого епігонства* (з наук. літ.).

ПСЕВДОІСТОРИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **псевдоістори́зм** і **псевдоісто́рія.** *Шульзі вже не судилося побачити ті варварські іржаві гаки, передбачлива стамбульська адміністрація акуратно поспилювала їх, і тепер ця історична вежа стала вежею псевдоісторичною, як стає псевдоісторичним майже все довкола нас* (П. Загребельний).

ПСЕВДОІСТО́РІЯ, ї, *ж.* Несправжня, вигадана, підроблена історія. — *Правдива еволюція та історія зупинена давно, замість них твориться псевдоеволюція і псевдоісторія* (О. Бердник); *До сього часу не може оправдатися перед високим трибуналом псевдоісторії, але сплів йому народ вічнозелений вінок — вінок для Байди* (І. Калинець).

ПСЕВДОКЛА́СИК, а, *ч.* Прихильник, послідовник псевдокласицизму; автор псевдокласичних творів. *Мабуть, не варто шкодувати за тиражами деяких псевдокласиків, які у своїх писаннях коливалися разом із лінією партії, угадуючи завтрашню кон'юнктуру, — від їхніх книжок і досі вгинаються бібліотечні полиці, проте торкається їх подеколи лише рука історика літератури* (з наук. літ.).

ПСЕВДОКЛАСИЦИ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у літературі та мистецтві XVIII–XIX ст., суть якого полягала в наслідуванні давніх класичних зразків, а характерними ознаками були неприродність і пишномовність. *Думка, що псевдокласицизм зродив найперше карикатурну поезію хуторну, — не зовсім правдива* (І. Франко); *В українській літературі перших десятиліть XIX ст. відбувається рух від травестійної експлуатації чи травестійного подолання псевдокласицизму до пошуку нового стилю* (І. Дзюба).

ПСЕВДОКЛАСИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **псевдокласици́зм.** *В Академії Брюллова вважали людиною передовою, яка рішуче виступала проти псевдокласичного напрямку в живописі* (З. Тулуб); — *Напрямок, який я назвав би класицистичним, уже відживає свій вік. Власне, ви своєю поезією зруйнували його до решти, відмовившись від пишномовності й псевдокласичної образності* (Р. Іваничук); // Створений у стилі псевдокласицизму. *Під тим* [французьким] *впливом постає в Польщі й псевдокласична в французькім смаку драма* (І. Франко).

ПСЕВДОКО́Д, у, *ч., інформ.* Неформальний вербальний опис коду комп'ютерної програми чи алгоритму. *Алгоритми описують і простою людською мовою, і за допомогою псевдокоду, розробленого так, щоб його зрозумів кожен, хто має мінімальний досвід програмування* (з навч. літ.).

ПСЕВДОКО́ДОВИЙ, а, е, *інформ.* Прикм. до **псевдоко́д.** *Псевдокодове програмування.*

ПСЕВДОКСЕРОФІ́Т *див.* **псевдоксерофі́ти.**

ПСЕВДОКСЕРОФІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **псевдоксерофі́т,** а, *ч.).* Рослини, які не мають структурних пристосувань до життя в посушливих районах, але живуть і розмножуються в умовах посухи завдяки короткому вегетаційному періоду; несправжні ксерофіти. *До псевдоксерофітів належать ефемери (однолітники) та ефемероїди (багатолітники)* (з навч. літ.).

ПСЕВДОКУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Те, що видають за культуру (у 1 знач.), але насправді не є нею. — *Ми надто поринули в споглядання, в псевдокультуру, і наші м'язи перетворилися на кисіль, мозок розм'як* (О. Бердник).

ПСЕВДОКУЛЬТУ́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **псевдокульту́ра.** *Творчий прорив у генетичне минуле народу змете, як павутину, все їхнє* [заборонювачів] *псевдокультурне сміття* (О. Бердник); *Потоки псевдокультурних цінностей, маніпуляція свідомістю, пропаганда бездіяльності, культу розваг, побудованих на інстинктах виживання, руйнують українське суспільство, його соціальне здоров'я* (з наук. літ.).

2. Який видає себе за культурного (у 2 знач.), але насправді не є таким. *Х. Алчевська згадує слова свого батька з приводу нещирості цивілізації великих міст та псевдокультурного громадянства* (з наук. літ.); — *Мрію про те, щоб до нашої культури культурно ставилися наші псевдокультурні діячі культури* (з газ.).

ПСЕВДОКУЛЬТУ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Несправжня, удавана культурність. *По широкій автостраді хвацько в'їжджали до рідного села на власних авто "аргонавти", .. хизувалися перед рідними та знайомими своєю псевдокультурністю, зверхністю* (О. Бердник).

ПСЕВДОЛІТЕРАТУ́РА, и, *ж.* Література, позбавлена художньо-естетичних цінностей; паралітература. *Твори Є. Плужника ввійшли в українську літературу як противага псевдолітературі соціалістичного реалізму* (з навч. літ.).

ПСЕВДОЛІТЕРАТУ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **псевдолітерату́ра.** *Він подзвонив, щойно отримавши листа, й пообіцяв дуже детально відповісти на нього. А потім прислав якісь псевдолітературні спогади про маму — героїню визвольної боротьби* (Н. Сняданко).

ПСЕВДОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Хвороблива схильність до вимислу, вигадування історій про якісь події, пригоди, зустрічі і т. ін., перев. для підкреслення власної значущості у своєму оточенні. *Псевдологія в спілкуванні — це схильність людини до брехні задля привернення до себе уваги. Виявляється зазвичай ще з дитячих років* (з наук. літ.); // Вигадка, обман. *Видатний мовознавець Я. Рудницький писав: "...всі пояснення назви "Україна", що в'яжуть її генезу безпосередньо з дієсловом "краяти" — ненаукові, це типові псевдології"* (з наук. літ.).

ПСЕВДОМАЛАХІ́Т, у, *ч.* Мінерал, схожий на малахіт (перев. фосфат міді темно-зеленого кольору). *Псевдомалахіт часто використовують як замінник натурального малахіту* (з наук. літ.).

ПСЕВДОМИСТЕ́ЦТВО, а, *с.* Несправжнє мистецтво, мистецька халтура. *Потрібно протистояти масовому впливу псевдомистецтва, кітчу, дилетантизму, які заполонили сучасне життя* (з наук. літ.).

ПСЕВДОМИСТЕ́ЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **псевдомисте́цтво.** *Вивчення декоративно-прикладного мистецтва сприяє формуванню здорових естетичних смаків, виробляє в учнів своєрідний імунітет проти псевдомистецьких течій, підробок під народне мистецтво* (з наук. літ.).

ПСЕВДОМІ́КСИС, у, *ч., біол.* Особливий тип процесу розмноження в нижчих рослин, при якому відбувається злиття двох вегетативних клітин, морфологічно не диференційованих за ознакою статі; псевдогамія. *Термін "псевдоміксис" увів у науковий обіг німецький біолог Г. Вінклер* (з наук. літ.).

ПСЕВДОМОНА́ДА *див.* **псевдомона́ди.**

ПСЕВДОМОНА́ДИ, а́д, *мн. (одн.* **псевдомона́да,** и, *ж.), біол.* Бактерії у формі прямих чи злегка вигнутих паличок із полярно розташованими джгутиками. *Псевдомонади є найпоширенішими організмами, які населяють воду, ґрунт, ризосферу та інші природні об'єкти* (з наук. літ.).

ПСЕВДОМОРА́ЛЬ, і, *ж.* Те, що видають за мораль, але насправді не є нею. *Обурюватися природними речами може тільки морально звихнута свинюка або рафіновані соромітники, які, керуючись своєю псевдомораллю, не дивляться на зміст, а розлючено кидаються на окремі слова* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПСЕВДОМОРА́ЛЬНИЙ, а, е. Який лише видається моральним, але насправді не є таким. *У духовному й культурному середовищі масово поширюються псевдокультурні та псевдоморальні цінності* (з наук. літ.).

ПСЕВДОМОРФІЗМ, у, *ч.* Властивість мінералів набувати форми, що не відповідає їхній внутрішній структурі. *Найчастіше псевдоморфізм відбувається у процесі заміни органічної речовини на неорганічну (опал, халцедон або кальцит)* (з навч. літ.).

ПСЕВДОМОРФО́ЗА, и, *жс.* 1. Мінеральне утворення, зовнішня форма якого не відповідає його внутрішній структурі. *Псевдоморфози ("хибні форми") — це досить-таки дивовижне явище, за якого одне мінеральне тіло, з точним дотриманням усіх зовнішніх ознак, буде заміщене іншим за хімічним складом утворенням* (з навч. літ.).

2. *філос.* За О. Шпенглером — запозичення однією культурою форм, символів, мови іншої. *Псевдоморфоза змусила примітивну російську душу виражати себе спочатку в чужих формах пізнього бароко, потім — у формах Просвітництва, а пізніше — у формах XIX ст.* (з наук. літ.).

ПСЕВДОНАРО́ДНИЙ, а, е. Який видають за народний, який має лише зовнішні ознаки народного, але насправді не є таким. *Ми не відкинемо нічого, лише додамо свого, уникнувши солодкавості, котра йде від псевдонародних традицій* (Г. Пагутяк); *Останнім часом досить рясно почали з'являтися книжки з народною (нерідко псевдонародною) мудрістю, афоризмами, порадами* (В. Лис).

ПСЕВДОНАРО́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *жс.* Абстр. ім. до **псевдонаро́дний.** *Викриваючи псевдонародність, Т. Шевченко у віршах "Саул", "Умре муж велій", "Якось-то йдучи уночі", "Бували войни й військовії чвари" не шкодує міцних слів і народних порівнянь* (В. Русанівський).

ПСЕВДОНАУ́КА, и, *жс.* Те, що видають за науку, але насправді не є нею. *Вічний Сфінкс — які загадки чуються в його байдужій посмішці? Яким шляхом іти? Фізіологія? Психологія? Парапсихологія? Я перебирав багато розділів наук і псевдонаук* (О. Бердник); *Певну роль у розвитку астрономії зіграла астрологія — псевдонаука, яка за положенням світил на небі, зокрема планет, намагалася прогнозувати долю окремої людини чи цілої держави в майбутньому* (з навч. літ.).

ПСЕВДОНАУКО́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Той, хто видає себе за науковця, але насправді не є ним. *У псевдонауковця мова (пере)насичена наукоподібними словосполученнями й висловами (зазвичай у форматі "безліч тексту й обмаль думок"), до того ж нерідко складна для сприйняття* (з наук. літ.).

ПСЕВДОНАУКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **псевдонау́ка.** *Я давно перестав брати участь у нудних здебільшого псевдонаукових конференціях* (А. Дністровий); *— Послухай, мені обридла ця псевдонаукова маячня. Мені раптово прояснилося в голові, брате. Всі ці дослідження — марна трата життя* (Любко Дереш); *Історія доколумбових цивілізацій Південної Америки зовсім не така, якою її змальовують у підручниках. Більшість істориків ігнорують подібні ідеї, вважаючи їх псевдонауковими* (М. Кідрук).

ПСЕВДОНАУКО́ВИЦЯ, і, *жс.* Жін. до **псевдонауко́вець.** *"Коронавірус створили в американських лабораторіях" — фейк від псевдонауковиці* (з газ.).

ПСЕВДОНАУКО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *жс.* Властивість за знач. **псевдонауко́вий.** *Як комунізмові, так і фашизмові властиві ненависть до інакомислячих та інородців, тотальний контроль над джерелами інформації, .. безсоромна пропагандистська брехня, нездійсненна мета й псевдонауковість, .. державні бандитизм і тероризм* (М. Андрусяк).

ПСЕВДОНАУКО́ВО. Присл. до **псевдонауко́вий.** *Ховрашкевич намагався переконати Стратона Стратоновича, що "Фіндіпошу" потрібні не інтелект шепеонів* [шапкоподібних ондатр], *а добротне хутро. Та Стратон Стратонович наполягав на своєму, бо вважав, що це псевдонауково* (О. Чорногуз).

ПСЕВДОНІ́ЖКА *див.* **псевдоні́жки.**

ПСЕВДОНІ́ЖКИ, жок, *мн. (одн.* **псевдоні́жка,** и, *жс.), біол.* Те саме, що **псевдопо́дії.** *У гусені грудні сегменти мають три пари коротеньких членистих ніжок, черевце несе не більше п'яти пар псевдоніжок* (з навч. літ.); * Образно. *Я готова до втрати будь-якої хвилини, але не завжди готова до своєї реакції на втрату. І це соромно. Це гнітить. Це обриває псевдоніжки моїй свободі* (І. Карпа).

ПСЕВДОНІ́М, а, *ч.* 1. Прибране ім'я, прізвище або авторський знак, який використовує письменник, журналіст, актор і т. ін. замість власного прізвища. *В 1874 році надруковано перші вірші Франка, підписані псевдонімом Джеджалик* (М. Коцюбинський); *— Але скажіть мені, коли це не секрет, навіщо ви псевдонім прибрали?* (В. Підмогильний); *— Так як же буде ваша... ваш псевдонім?.. — якщо це так потрібно, то нехай буде не "Капустян", а "Капустянський"* (Б. Антоненко-Давидович); *Усі, включно з Левіним, користувалися псевдонімами й кликали один одного несправжніми іменами, навіть коли були самі* (А. Кокотюха).

2. *заст.* Людина, що виступає під прибраним іменем, прізвищем.

ПСЕВДОНІ́МІКА, и, *жс., лінгв.* Розділ антропоніміки, що вивчає псевдоніми. *Наука про псевдоніми, яку називають псевдонімікою, має яскраво виражений міждисциплінарний характер: вона наближена і до лінгвістики, і до літературознавства* (з наук. літ.).

ПСЕВДОНІМІКО́Н, у, *ч., лінгв.* Словник або реєстр псевдонімів, наявних у якійсь мові чи характерних для окремих територій або періодів. *Заслуговує на увагу питання про криптоніми у псевдоніміконі діячів української культури* (з наук. літ.).

ПСЕВДОНІМІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до псевдоніміки. *Псевдонімічні дослідження.*

ПСЕВДОНІМІ́Я, ї, *жс., лінгв.* Сукупність псевдонімів якоїсь мови чи окремих територій, часових періодів і т. ін. *Дослідження української політичної псевдонімії XX ст. дало підстави стверджувати, що причиною надання псевдоніма була потреба сховатися ("замаскуватися") за ним* (з наук. літ.).

ПСЕВДОНІ́МНИЙ, а, е. Прикм. до **псевдоні́м.** *Псевдонімна форма прикриття авторства стає досить популярною в епоху Відродження* (з наук. літ.); // Підписаний псевдонімом. *Рукопис Царського належить до іншої групи. Від першої групи вона відрізняється особливо тим, що містить в собі псевдонімні твори Вишенського і його пізніші писання* (І. Франко).

ПСЕВДОНІ́МНІСТЬ, ності *і* ности, *жс.* Абстр. ім. до **псевдоні́мний.** *Діяльність письменників-полемістів і є одним із перших "гострих" етапів у відстоюванні української культури та народності. Саме в цей період зароджується анонімність та псевдонімність творів українських письменників* (з наук. літ.).

ПСЕВДОНІ́МНО. Присл. до **псевдоні́мний.** *Потій рідко відслонював своє авторське обличчя, писав і публікував здебільшого анонімно або псевдонімно* (М. Грушевський); *— Я ж нікому не кажу, що в "Рідний край" дописую анонімно. — Анонімно? — Псевдонімно* (А. Кокотюха).

ПСЕВДОПАТРІО́Т, а, *ч.* Несправжній, удаваний патріот. — *Ілюзії — це бравада ваших псевдопатріотів, що називають авантюристами тих, які в голоді й холоді йдуть до своєї уярмленої вітчизни, а зустрічаються з байдужістю її розбещених синів...* (Р. Іваничук).

ПСЕВДОПАТРІОТИ́ЗМ, у, *ч.* Несправжній, удаваний патріотизм. *Цілком природний патріотизм баронеси, яка бажає добра своїй землі й своєму народові, у І. Лажечникова обертається на псевдопатріотизм* (Є. Гуцало).

ПСЕВДОПАТРІОТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **псевдопатріо́т** і **псевдопатріоти́зм.** *Якими ідіотськими, напевно, виглядали в її* [бабці] *очах псевдопатріотичні страждання радистки Кет і вся .. чухня* [дурня], *яка валила в телеефірі з ранку до вечора* (Н. Сняданко).

ПСЕВДОПАТРІОТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **псевдопатріоти́чний.** *Науковці мають усунути розходження у визначенні ролі окремих історичних постатей, які брали участь в українських визвольних змаганнях 1917–1921 рр., установити межу їхнього дійсного значення і псевдопатріотичності у вітчизняному державотворенні* (з наук. літ.).

ПСЕВДОПАТРІО́ТКА, и, *ж.* Жін. до **псевдопатріо́т.** *У романі "Останній новик" змальовано баронесу Зегевольд, яка постає начебто і "псевдопатріоткою", і "псевдодипломаткою"* (Є. Гуцало).

ПСЕВДОПО́ДІЇ, ій, *мн. (одн.* **псевдопо́дія,** ї, *ж.), біол.* Тимчасові випини цитоплазми в деяких одноклітинних організмів та в окремих клітин багатоклітинних організмів, що виконують функції пересування й захоплювання їжі; псевдоніжки. *У водоростей і грибів зовнішній шар клітини — щільна клітинна стінка, яка унеможливлює утворення несправжніх ніжок (псевдоподій)* (з навч. літ.); *Рухаються найпростіші за допомогою виростів цитоплазми — псевдоподій або джгутиків і війок* (з навч. літ.).

ПСЕВДОПО́ДІЯ *див.* **псевдопо́дії.**

ПСЕВДОПРИСЯ́ГА, и, *ж.* Те саме, що **кривоприся́га;** лжеприсяга. *Усякі присяги, а особливо псевдоприсяги, коли людина свідомо неправдиво присягається, не Богоугодні, неприйнятні* (з рел.-церк. літ.).

ПСЕВДОРЕВОЛЮЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який має видимість революційного, але насправді не є таким. *Вона бліднішала, бачачи страшні наслідки патріотичних вигуків і псевдореволюційної фразеології патетичних промов* (Гео Шкурупій).

ПСЕВДОРЕВОЛЮЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **псевдореволюці́йний.** *Складні політичні хитання, анархістське бунтарство, яке дехто з молодих митців сприймав як революційність, спричинювали складні, драматичні колізії в долі окремих митців, які далеко не одразу збагнули і критично оцінили псевдореволюційність сюрреалізму* (з навч. літ.).

ПСЕВДОРЕВОЛЮ́ЦІЯ, ї, *ж.* Несправжня, удавана революція. *Отакі виродки, .. печальні обрубки великої європейської псевдореволюції, вони в принципі всюди однакові — що тут, що у нас, і тих і тих свого часу боляче травмували історіями про психоделію й ойкумену* (С. Жадан).

ПСЕВДОРЕЛІГІ́ЙНИЙ, а, е. Який нагадує релігійний або видає себе за релігійного, але насправді не є таким. *Божевільне політичне марення або псевдорелігійна лихоманка повинні бути подолані, бо інакше всі наші "будівництва", "перебудови", "прогреси" та "еволюції" чи "спасіння" — виявляться міражем і самомістифікацією* (О. Бердник).

ПСЕВДОРЕЛІГІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Несправжня, удавана релігійність. *Псевдорелігійність — це по суті відсутність релігійності, адже передбачає дотримання норм і правил та лише зовнішніх формальних вимог релігії без заглиблення в її смисл* (з наук. літ.); — *Ми зараз відчуваємо той зворотний шлях, коли на зміну гіпертрофованому атеїзму прийшла гіпертрофована псевдорелігійність* (з газ.).

ПСЕВДОРЕЛІ́ГІЯ, ї, *ж.* Те, що схоже на релігію (у 1 знач.), але насправді не є нею. — *А ви впевнені, що всі ці псевдорелігії направду самобутні? — рухливе обличчя намісниці виразило недовіру* (В. Єшкілєв); *Критики вважають марксизм-ленінізм догматичною тоталітарною ідеологією, квазірелігією, або псевдорелігією, секулярною релігією, культом, міфологією* (з навч. літ.).

ПСЕВДОРЕМІНІСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж., мед.* Вид парамнезії — заміщення провалів пам'яті інформацією і реальними фактами із життя хворого, але суттєво зміщеними в часі. *При псевдоремінісценціях спотворюються спогади про час чи місце реальних подій* (з навч. літ.).

ПСЕВДОРЕФО́РМА, и, *ж.* Реформа, що практично нічого не змінює; формальна, позірна реформа. *Потужним джерелом перехідної ренти для вітчизняного держапарату є ініціювання псевдореформ або імітація реформаторської діяльності* (з наук. літ.).

ПСЕВДОРОМАНТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Романтизм XIX ст. на відміну від романтизму середньовічної літератури та мистецтва. *Для створення враження величі, натхненності та правдивості офіційне мистецтво найчастіше зверталося до класичних зразків художньої культури. Саме так виникали й розвивалися псевдоромантизм, варіація пізнього класицизму — ампір та ін.* (з навч. літ.).

2. Те, що видають за романтизм (у 2, 3 знач.) або здається романтизмом, але насправді не є ним. *Спростовуючи псевдоромантизм війни, Ю. Зойфер піддає сатиричній критиці ідею пробудження патріотизму, яку використовувала фашистська ідеологія для маніпулювання населенням* (з наук. літ.).

ПСЕВДОРОМА́НТИК, а, *ч.* Прихильник, послідовник псевдоромантизму; автор псевдоромантичних творів. *"Благословенні будьте, клубні кінотеатри", — кажу я, наслідуючи роблену патетику псевдоромантиків* (Валерій Шевчук).

ПСЕВДОРОМА́НТИКА, и, *ж.* Удавана, несправжня романтика, яка має лише зовнішні ознаки справжньої романтики. *Маляр і графік з Візена .. увічнював штучний водоспад і бік річного корита від Віденмаєрштрасе — золоті гірлянди гілля на камінні, на мурові. Справжня тобі псевдоромантика* (Олекса Ізарський); — *Вітю, ти правий тільки в тому, що хочеш знайти своє місце в житті. Та шукаєш ти його не там, де слід. Ти — даруй! — ще по-дитячому тягнешся до псевдоромантики* (М. Дашкієв).

ПСЕВДОРОМАНТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **псевдоромантѝзм** і **псевдорома́нтика.** *Патетичний, псевдоромантичний стиль, вироблений передусім О. Гончаром й О. Довженком, виявився надто м'яким і фальшивим, тому непридатним не тільки в сенсі літературного мімезису, а й в інтелектуальному плані* (з навч. літ.); // Створений у стилі псевдоромантизму. *Існує група творів Словацького, які можна назвати псевдоромантичними* (Д. Павличко).

2. Який не є справжнім романтиком. *Виконавець схожий на відомого соліста. Такий самий псевдоромантичний і співає занудно* (з газ.).

ПСЕВДОРОСІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Який видають за російський, який має ознаки російського, але насправді не є таким. *Весь Ярославський вокзал з його псевдоросійськими гребінцями і геральдичними курочками легко може вміститись у великому буфеті-ресторані Рязанського вокзалу* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

Псевдоросійський стиль *див.* **стиль**[1].

ПСЕВДОСВІ́ДОК, дка, *ч.* Той, хто дає неправдиві або фальшиві свідчення; кривосвідок, лжесвідок. *Активіст стверджує, що на суді були присутні псевдосвідки, а рапорти силовиків — фальшиві* (з газ.).

ПСЕВДОСВІ́ДЧЕННЯ, я, *с.* Неправдиве або фальшиве свідчення; кривосвідчення, лжесвідчення. *Начальник і його підлеглі провокаційним шляхом, із застосуванням фізичних засобів впливу примушували заарештованих давати проти себе псевдосвідчення про причетність до контрреволюційних формувань* (з наук. літ.).

ПСЕВДОСВІ́ДЧИТИ, чу, чиш, *недок.* Те саме, що **кривосві́дчити;** лжесвідчити. *Він* [Петро Валькевич] *не тільки псевдосвідчив, що чолобитна була підроблена, .. а й нібито на власні очі бачив у гетьмана листи від Орлика й навіть від Карла* (Ю. Мушкетик).

ПСЕВДОСКАЛЯ́Р, а, *ч., мат., фіз.* Величина, яка, на відміну від скаляра, під час заміни напряму координатних осей на протилежні також міняє знак на протилежний. *Змішаний добуток трьох векторів — це так званий псевдоскаляр, оскільки змішаний добуток залежить від орієнтації простору* (з навч. літ.).

ПСЕВДОСКАЛЯ́РНИЙ, а, е, *мат., фіз.* Прикм. до **псевдоскаля́р.** *Псевдоскалярний добуток двох ненульових векторів дорівнює добутку їхніх модулів на синус кута обертання (проти годинникової стрілки) від одного з них до іншого* (з навч. літ.).

ПСЕВДОСКОРПІО́Н, а, *ч.* Безхребетна тварина класу павукоподібних, яка зовні схожа на скорпіона, але на відміну від нього має широке черевце без хвостової голки. *Кузен Бенедикт не зміг би відрізнити дощового черв'яка від лікарської п'явки, щипавки від морського жолудя, домашнього павука від псевдоскорпіона* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ПСЕВДОСО́Н, сну́, *ч.* Стан організму, що схожий на сон, але не є ним; несправжній сон. *Під час Степанового виступу метр морщився, вивільнившись із псевдосну* (С. Процюк); *За допомогою гіпнозу людину занурюють у дрімоту або псевдосон* (із журн.).

ПСЕВДОСОЦІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Несправжній, уявний або удаваний соціалізм. *Чи я мушу терпіти, щоб ця квазідемократія нищила мене не згірш, як той псевдосоціалізм?!* (Л. Костенко).

ПСЕВДОСОЦІАЛІ́СТ, а, *ч.* Несправжній, удаваний соціаліст. *Ентузіастів Мазепи атакували псевдосоціалісти і такі ж комуністи* (В. Скуратівський).

ПСЕВДОСОЦІАЛІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **псевдосоціалі́зм** і **псевдосоціалі́ст.** *Тут і тільки тут, у цьому псевдосоціалістичному світогляді, слід шукати причини основних політичних помилок Центральної Ради* (Р. Іванченко).

ПСЕВДОСОЦІАЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **псевдосоціалі́ст.** *Відома активістка-псевдосоціалістка.*

ПСЕВДОСФЕ́РА, и, *ж., мат.* Поверхня сталої від'ємної кривини, що утворюється обертанням трактриси навколо асимптоти. *Псевдосфера суттєво відрізняється від сфери, яка не має ні вершин, ні ребер. Натомість псевдосфера має ребро. Вона ніби складається з двох склеєних половинок* (з наук.-попул. літ.).

ПСЕВДОСФЕРИ́ЧНИЙ, а, е, *мат.* Прикм. до **псевдосфе́ра.** *Псевдосферичні антени дають змогу створювати резонансний зв'язок з електромагнітним полем Землі* (з наук. літ.).

ПСЕВДОТЕОРЕ́ТИК, а, *ч.* Той, хто видає себе за теоретика, але насправді не є ним. *Чимало людей не здатні використовувати знання належним чином. Інакше всі давно усвідомлювали б безглуздість більшості положень псевдотеоретиків, що видають себе за представників якоїсь наднауки* (з навч. літ.).

ПСЕВДОТЕОРЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до псевдотеорії, пов'язаний із нею. *А ось питання: в ім'я чого марксизм-ленінізм підмінюється кон'юнктурною брехнею або псевдотеоретичним суєслів'ям?* (І. Дзюба).

ПСЕВДОТЕО́РІЯ, ї, *ж.* Сукупність поглядів, які видають за теорію, але не відповідають вимогам до неї. *У наш час з'являється багато псевдотеорій, які претендують на науковість. Це наукоподібні концепції, за допомогою яких автори пояснюють будову світу або історію людства* (з навч. літ.).

ПСЕВДОТРАДИЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який схожий на традиційний, але насправді не є таким. *М. Йогансен боровся як проти псевдотрадиційної поезії, так і проти її прозаїзації* (з наук. літ.).

ПСЕВДОТРАДИ́ЦІЯ, ї, *ж.* Те, що схоже на традицію, але насправді не є нею. *Треба відрізняти справді народні традиції від тих псевдотрадицій, які вигадували в офіційних кабінетах і нав'язували народу, принижуючи його справжню культуру* (з наук. літ.).

ПСЕВДОТСУ́ГА, и, *ж.* Вічнозелене хвойне дерево родини соснових, схоже на тсугу. *У Канаді поширені тсуги, псевдотсуги й туї, які утворюють тайгові та хвойно-широколистяні ліси* (з навч. літ.); *Насіння дерев із товстішою шкіркою (псевдотсуга, модрина) поглинає більше вологи, ніж із тонкою (сосна, ялина)* (з навч. літ.).

ПСЕВДОТУБЕРКУЛЬО́З, у, *ч., вет., мед.* Гостре інфекційне захворювання, характерними ознаками якого є різноманітність клінічних проявів, циклічний перебіг, інтоксикація, ураження шлунково-кишкового тракту та суглобів кінцівок. *Збудник псевдотуберкульозу здатний зберігатися в ґрунті від 7 до 11 місяців, але концентрація мікробної популяції значно зменшується, а бактерії втрачають плазміду вірулентності* (з наук. літ.); *До збудника псевдотуберкульозу переважно чутливі тварини. Основними його носіями та джерелом зараження є мишоподібні гризуни* (з навч. літ.).

ПСЕВДОТУБЕРКУЛЬО́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Прикм. до **псевдотуберкульо́з.** *Етіологія та патогенез хвороби Крона до кінця не з'ясовані. Припускають роль вірусів, псевдотуберкульозних та інших бактерій* (з навч. літ.).

ПСЕВДОУКРАЇ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Який удає із себе українця, але насправді не є ним. *Рідних псевдоукраїнця не знайшли, але ідентифікували його особу. Пацієнтом лікарні виявився російський окупант, якого пораненим залишили на полі бою* (з газ.); // Який є українцем лише за походженням. *У вірші "Українець" (1892) Б. Грінченка сатирично змальовано образ псевдоукраїнця, який свою національність підтверджує тим, що "хвалить сало й галушки"* (з наук. літ.).

ПСЕВДОУКРАЇ́НКА, и, *ж.* Жін. до **псевдоукраї́нець.**

ПСЕВДОУКРАЇ́НСЬКИЙ, а, е. Який видають за український або який удає із себе українського, але насправді не є таким. *І як ці люди, ці митці підсовєтські* [радянські], *ще можуть проростати цвітом творчости крізь псевдоукраїнський попіл, зберегти свою українську субстанцію* (Д. Гуменна).

ПСЕВДОФОЛЬКЛО́Р, у, *ч.* Підробка, імітація під фольклор, фольклорні твори. *Добра половина опублікованого в фольклористичних записах радянських часів — це псевдофольклор, творений од імені самого народу за соціальним замовленням ідеологів* (М. Слабошпицький).

ПСЕВДОФОЛЬКЛО́РНИЙ, а, е. Прикм. до **псевдофолькло́р.** *На становлення англійського романтизму вплинула елегійна поезія .. та псевдофольклорні "Пісні Оссіана" Джеймса Макферсона* (І. Дзюба).

ПСЕФО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із псефології. *Для перевірки емпіричних теорій та гіпотез псефологи вдаються до найрізноманітніших джерел: документів, неструктурованих опитувань і спостережень учасників, сукупних статистичних даних за результатами виборів, переписів і т. ін.* (з навч. літ.).

ПСЕФОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ політології, наука, що вивчає вибори та поведінку виборців під час голосування. *Слово "псефологія" походить від грецького "псеф" — маленький камінь, який виборці давніх Афін опускали до скриньок для голосування* (з наук. літ.); *Як синонім псефології іноді вживають термін "електоральна політологія"* (з наук. літ.).

ПСИЛОМЕЛА́Н, у, *ч.* Мінерал чорного або сіро-чорного кольору з металевим блиском; водний оксид мангану непостійного складу. *До марганцевих руд належить піролюзит, манганіт, псиломелан та ін.* (з навч. літ.).

ПСИЛО́Т, а, *ч.* Рослина родини псилотових. *Псилот росте у тропіках і субтропіках* (з навч. літ.).

ПСИЛО́ТОВІ, вих, *мн.* Родина рослин відділу папоротеподібних, представники якої не мають коріння та справжнього листя. *Псилотові споріднені з папоротями і хвощами* (з наук.-попул. літ.).

ПСИЛОТОПОДІ́БНИЙ, а, е. 1. Подібний до псилотів. *Псилотоподібні рослини.*

2. *у знач. ім.* **псилотоподі́бні,** них, *мн.* Відділ вищих спорових рослин примітивної будови, що нараховує близько 20 видів. *Із псилотоподібних дотепер збереглося лише два роди* (з навч. літ.); *Розмноження спорами характерне й для нижчих рослин (водоростей), і для грибів, і для вищих спорових рослин (мохоподібних, плауноподібних, хвощів, псилотоподібних, папоротеподібних)* (з навч. літ.).

ПСИЛОТОФІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **псилотофі́т,** а, *ч.).* Те саме, що **псилотоподі́бні.** *Псилотофіти побудовані дуже просто, за своєю структурою подібні до риніофітів* (з навч. літ.).

ПСИЛОФІ́Т *див.* **псилофі́ти.**

ПСИЛОФІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **псилофі́т,** а, *ч.), палеонт.* Те саме, що **риніофі́ти.** *За своєю будовою псилофіти найбільш схожі на бурі водорості. Росли у зволожених місцях або в маленьких, мілководних водоймах* (з наук.-попул. літ.); *Від псилофітів походять вищі спорові судинні рослини — плауни, хвощі, папороті* (з навч. літ.).

ПСИЛОФІ́ТОВИЙ, а, е, *палеонт.* 1. Прикм. до **псилофі́ти.** *За ордовицького періоду в прибережних частинах поширилась псилофітова флора, з'явились перші мохи та плаунові* (з наук. літ.); *Псилофітові рослини мали підземні органи, пов'язані з міцелієм* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **псилофі́тові,** вих, *мн.* Відділ давніх вищих судинних рослин. *Коренева система в псилофітових не розвинута, її функції зазвичай виконує підземне стебло (кореневище), яке має ризоїди — волоски, що слугують для прикріплення в ґрунті та всмоктування вологи* (з навч. літ.).

ПСИЛОЦИБІ́Н, у, *ч.* Алкалоїд, психотропна речовина, що міститься в деяких видах грибів. *До психодислептиків належать речовини рослинного або синтетичного походження, такі як мескалін, псилоцибін, препарати індійських конопель (план, марихуана, гашиш), алкалоїди опію тощо* (з навч. літ.); *Він вирощував у себе вдома священні мексиканські гриби роду Строфарія, які нібито містять у собі психотропну речовину псилоцибін* (Любко Дереш).

ПСИЛОЦИБІ́НОВИЙ, а, е. Який містить псилоцибін. *Оскільки наслідки вживання червоних мухоморів, як і псилоцибінових грибів, абсолютно непередбачувані, виникла легенда, що деяких "обраних" гриб "любить" і дарує їм незабутній трансцедентальний досвід, а "знехтувані" потім довго потерпають від сильних болів у животі та блювання* (з наук. літ.); // Спричинений псилоцибіном. *Псилоцибіновий синдром подібний до проявів шизофренії* (з наук. літ.); // Пов'язаний із вивченням псилоцибіну. *Вони започатковують Гарвардський псилоцибіновий проєкт, акцентуючи увагу на вивченні різних психологічних ефектів від застосування псилоцибіну та інших галюциногенів* (М. Кідрук).

ПСИЛОЦИ́Н, у, *ч.* Психотропна речовина, що разом із псилоцибіном міститься в деяких видах грибів. *Псилоцибін і псилоцин — галюциногени й психотропні речовини, що порушують діяльність кори головного мозку* (з навч. літ.).

ПСИ́НА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **соба́ка** 1. *Ну цить же, собако, цить!.. Ну, стій же спокійно, не шамочись, поки скинуть з тебе ланцюг... а тепер гайда. Куди ж ти, куди? Ха-ха! От дурна псина* (М. Коцюбинський); *Худюча, довга, як драбина, псина заливалась дрібно та дзвінко* (Ю. Збанацький); *Стара була настільки скупою, що не годувала псину* (О. Ульяненко); // Уживається як лайливе слово. — *Не підходь!.. Уб'ю!.. На гамуз псину поб'ю, щоб і на світі не смердів!..* (Б. Грінченко).

2. Запах собаки, собачої шерсті. *Настя поривчасто пригорнула її* [вівчарку] *і, беззвучно ридаючи, припала до вогкої кудлатої шерсті, що пахла псиною і полином* (З. Тулуб); *З-під лави йде важкий дух псини* (П. Панч); *Коли Сергій переступив поріг, на нього війнуло псиною від недавно вичинених собачих шкур* (Григорій Тютюнник).

3. Собаче м'ясо. *Люди часів Київської Русі їли багато м'яса, зокрема дикого: і яловичину, і конину, баранину, свинину, псину, котів і вужів, і птицю, і рибу* (з навч. літ.).

ПСИ́НИЙ, а, е, *розм.* Прикм. до **пси́на** 1; псячий. *Вже відомо, що у пса і потомство буде псине* (С. Скляренко); — *Вовчиця стерлася в пам'яті, — сказав він, — а дух її псиний чую...* (Микита Чернявський).

ПСИ́СЬКО, а, *ч., розм.* Збільш. до **пес.** *Здох давно колись у мого діда по матері Матвія Пацишина великий, як теля, красивий псисько, від старості здох неборака* (І. Нижник); *Надворі бігали два здоровезні пациська, спущені з ланца* (Г. Пагутяк); *Несподівано невідь-звідки, мовби виткався з повітря, вискочив великий псисько* (С. Андрухович).

ПСИТАКО́З, у, *ч., вет., мед.* Те саме, що **орніто́з.** *До хламідійних інфекцій належать трахома, орнітоз (пситакоз), респіраторний та урогенітальний хламідіоз* (з навч. літ.).

ПСИТАКОЗА́ВР, а, *ч., палеонт.* Викопний рослиноїдний динозавр ряду птахотазових мезозойської ери довжиною 1–1,5 метра, який пересувався на двох лапах. *Передні беззубі щелепи пситакозавра нагадують дзьоб папуги* (з наук. літ.); *Пситакозавр, знайдений у Монголії, мав чудернацькі жорсткі ниткові утворення на хвості, які нагадували волосся* (з наук.-попул. літ.).

ПСИТАКО́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Прикм. до **пситако́з.** *Пситакозна пневмонія чутлива до лікування антибіотиками тетрациклінової групи* (з навч. літ.).

ПСИХ, а, *ч., фам.* Психічно неврівноважена чи психічнохвора людина. — *Знаю.., що фреску знищено... знищив її якийсь псих* (Р. Федорів); *Я псих, я невропат, у якого зірвалися нерви* (Л. Костенко); *Психопати рідко схожі на психів. Вони соціально адекватніші від невротиків* (Ю. Іздрик); — *Слухай, чувак, тут такі люди зібралися, психи натуральні, тобі не здається?* (Любко Дереш); // Уживається як лайливе слово. — *Псих ненормальний! Псих!* (А. Кокотюха); — *Псих!* — *кидає Еклі.* — *Їй-богу, псих!* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПСИХАСТЕ́НІК, а, *ч.* Хворий на психастенію. *Психастеніки не люблять перебувати в центрі уваги. Почувають себе добре лише в компанії схожих на себе людей* (з навч. літ.); *Психастеніки завжди й у всьому сумніваються, їм важко прийняти будь-яке рішення, але якщо воно й прийняте, знову виникають тривожні побоювання щодо його правильності та можливості виконання* (з навч. літ.).

ПСИХАСТЕНІ́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **психасте́нік.** *Нічим не примітна жінка виявилася психастенічкою* (з газ.).

ПСИХАСТЕНІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **психастені́я** і **психасте́нік.** *До сенситивного типу близький психастенічний. Це нерішучі, тривожні, недовірливі підлітки* (з наук. літ.); *Розвиток емоційності згладжує психастенічні риси* (з наук. літ.).

ПСИХАСТЕНІ́Я, ї, *ж.* Психічний розлад, що характеризується нерішучістю людини, невпевненістю її у власних силах; одна з форм неврозів. *Хворі на психастенію звертаються за медичною допомогою найчастіше у віці 18–35 років* (з наук. літ.); *Психастенія трапляється переважно в людей розумової праці* (з навч. літ.).

ПСИХІА́ТР, а, *ч.* Лікар, фахівець у галузі психіатрії. *Ходжаєв знову всміхнувся.* — *Я не психіатр, я хірург і не беруся лікувати психічні хвороби* (Б. Антоненко-Давидович); — *Я вже казала тобі, дідусю, що мрію стати лікарем-психіатром* (О. Бердник); — *Серед шизофреніків інтелектуалів хоч гать гати. Моя ж мама психіатр. Вона мені такого понарозказувала!* (Ю. Винничук); *Гарсія перебував під охороною в медичному ізоляторі. Психіатр діагностував у нього виснаження нервової системи* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПСИХІАТРИ́ЧКА, и, *ж., розм.* Психіатрична лікарня; психушка. *Поета все ж заарештували прямо на пероні, зняли з поїзда, хоч і не поставили під стінку — його відправили в психіатричку* (В. Чемерис); *Це була сумнозвісна психіатричка, через яку пройшов не один десяток інакодумців* (А. Кокотюха); *Треба знайти мого лікаря, зараз він, здається, очолює центральну психіатричку* (І. Роздобудько).

ПСИХІАТРИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **психіатрі́я.** *Захід звичайний, прохідний, Чирву послали туди, можна сказати, випадково, саме через малу значимість даної події в контексті розвитку світової психіатричної думки* (А. Кокотюха); // Признач. для лікування психічних хвороб. *Маруся Митею дуже непокоїлась. Справді, від перевантаження той нервово захворів, навіть був у психіатричній лікарні* (О. Іваненко); — *Майкла треба рятувати: ще тиждень-два таких рандеву з привидом, і бідолаха переселиться до психіатричної клініки* (В. Чемерис); // Признач. для виявлення психічних розладів. — *Що каже психіатрична експертиза щодо стану підозрюваного Воронова?* — *звернулася суддя до прокурора* (М. Матіос); *Під час вступу до коледжу її піддали ґрунтовній психіатричній експертизі, яка не виявила жодних відхилень від норми* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПСИХІАТРІ́Я, ї, *ж.* 1. Галузь медицини, що вивчає психічні хвороби, причини їх виникнення, методи лікування таких хвороб та запобігання їм. *Геннадій не схотів бути хірургом, та ще й онкологом: він обрав психіатрію. Його вабили темні тайники хворого мозку, нерозвідані висоти вищої нервової системи* (І. Волошин); *Лікар-психіатр Павло Чирва міг стати кандидатом, а потім і доктором медичних наук .. Його статті з психіатрії публікували спеціальні журнали, статті мали резонанс* (А. Кокотюха); // Навчальна дисципліна (також книжка, підручник), що викладає зміст цієї галузі медицини. *Удосконалення процесу викладання клінічних дисциплін, зокрема психіатрії, привертає увагу фахівців уже багато років* (з наук. літ.).

2. *розм.* Медичний заклад або відділення для лікування людей із психічними розладами. *Дехто з очевидців* [катастрофи] *потрапив до психіатрії* (Л. Костенко); *Він був жилавий, крикливий і нікого не боявся, бо мав довідку з психіатрії. Він там перебував на обліку* (Ю. Андрухович).

ПСИ́ХІКА, и, *ж.* Функція головного мозку, його здатність відображати об'єктивну дійсність. *Психіка є властивістю розвиненої нервової системи* (з навч. літ.); *Душа — загляньте до будь-яких спецдовідників — це поняття, що іноді вживається як синонім терміна психіка* (В. Чемерис); // Вияв цієї здатності в конкретної особистості; душевна організація людини. *Я знаю, що твій нервовий стан залежить на більшу половину від моральних причин, але ж психіка психікою, а фізика фізикою* (Леся Українка); *Лікар, як ніхто інший, має змогу бачити людину розкритою перед ним і в усіх тонкощах плутаної людської психіки* (Ю. Смолич); *Недарма пишуть, що психіка сучасної дитини іноді виявляється складнішою за психіку дорослих* (О. Гончар); *Враження, що ми ходимо по якомусь хижому колу, яке поступово затягує нас у пастку, тяжко пригнічувало психіку* (Д. Білий).

ПСИХІ́ЧКА, и, *ж.* 1. *фам.* Жін. до **псих.** *Найбільше я ненавиділа школу, там мене обзивали ненормальною, "психічкою", коровою, слабоумною і шизофренічкою* (М. Гримич).

2. *розм.* Психіатрична лікарня; психушка, психіатричка. *А в шістдесяті барвисті українські вишиванки знову заявили про себе на вулицях древнього Києва та інших міст України. І їх знову цькували сексотами, знову виловлювали: мордували по таборах мордовських та психічках* (М. Ткач).

ПСИХІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пси́хіка.** *Наші розумові засоби підлягають .. психічним законам .. асоціації образів і ідей* (І. Франко); *Я дозволяю собі думати, що колись вся "матерія", поглинута людиною, перетвориться її мозком у єдину енергію — психічну* (О. Бердник); // Пов'язаний із внутрішнім світом людини, її настроєм, почуттями і т. ін.; душевний. *Чи відомий вам такий психічний стан, коли за один рідний згук, один образ рідний ладен буваєш заплатити роками життя?..* (М. Коцюбинський); *Серце знемагало, воно було не пристосоване для таких небувалих психічних навантажень* (О. Бердник); *Після всіх неприємних звісток і психічного виснаження генерал відчув різкий приплив бадьорості* (В. Шкляр); // Пов'язаний із порушенням психіки. *Обидві тітки .. примічали в неї деякі прикмети психічного неладу* (І. Нечуй-Левицький); *Радість творчого успіху була жорстоко подавлена страховинним двопідвальним фейлетоном .. Це була справжня психічна травма* (О. Довженко); — *У неї був спадковий психічний розлад* (І. Роздобудько).

2. *у знач. ім.* **психі́чне,** ного, *с.* Те саме, що **пси́хіка.** *Психічне і фізіологічне підпорядковані тому самому принципові — рефлекторному* (з навч. літ.).

3. *розм.* Неврівноважений, нервовий або психічнохворий. — *Він трохи психічний з тією мовою, — відповів студент, — а чоловік з нього добрячий* (В. Підмогильний); — *Я тепер психічна, мене в клітці треба тримати і таблетками годувати* (В. Єшкілєв); // *у знач. ім.* **психі́чний,** ного, *ч.;* **психі́чна,** ної, *ж.* Хтось неврівноважений, нервовий або психічнохворий. *Люди дивилися на мене як на психічну* (з газ.).

Психі́чна організа́ція <Психі́чний склад> *див.* **організа́ція; Психі́чні хворо́би** *див.* **хворо́ба.**

△ **Психі́чна ата́ка** *див.* **ата́ка; Психі́чний онані́зм** *див.* **онані́зм.**

ПСИХІ́ЧНО. Присл. до **психі́чний** 1. *Поступ змінив наш побут, додав нам вигод, витончив нас психічно, але суті людської він не порушив* (В. Підмогильний); — *Неля в нас істеричка. Вона не зовсім психічно здорова. Ми приховуємо це, але воно так...* (Ірина Вільде); — *За цим дивіться, просто феномен якийсь. Фізично, психічно все в нормі, навіть розвинений, але вдача...* (О. Гончар); *Я відчула, що на мене психічно давлять* (Любко Дереш).

ПСИХІЧНОХВО́РИЙ, а, е. 1. Який має хвору психіку. *От що сказав мені видатний психіатр: до виживання психічнохворий індивід має більше шансів, аніж тонко розвинений* (Б. Жолдак); *Святі покинули це сонячне п'ятдесятитисячне містечко, .. залишили тут кілька сотень психічнохворих співгромадян* (С. Жадан).

2. *у знач. ім.* **психічнохво́рий,** рого, *ч.;* **психічнохво́ра,** рої, *ж.* Той (та), хто має хвору психіку. *Хоч він був медиком, психічнохворі завжди справляли на нього гнітюче враження* (Л. Дмитерко); *Відновити у психічнохворого віру у власний розум і розважність — це означало посіяти в ньому цілковиту довіру до нас* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); *Жінка днями лежала в ліжку з хустиною на голові та вдавала психічнохвору* (з газ.).

ПСИХЛІКА́РНЯ, і, *ж., розм.* Скорочення: психіатрична лікарня. *Оскільки радянська влада порушувала права людини, запроторюючи до психушок людей нормальних, тепер у нашій демократичній країні навіть хвору людину до психлікарні не візьмуть без дозволу її близьких* (Л. Костенко); *"Якби я таке сказав у себе в інституті, — з солодкою зловтіхою подумав Артур, — мене повезли б прямісінько до психлікарні"* (Г. Пагутяк); — *Артуре, — озвалася Бренда, дивлячись на Гаральда з жалістю й відразою. — Це параноя. Його місце в психлікарні, серед божевільних* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПСИХО... Перша частина складних слів, що відповідає словам **пси́хіка** та **психі́чний** у 1 знач., напр.: п с и х о г е н е́ з, п с и х о г і г і є́ н а, п с и х о т е р а п е в т и́ ч н и й.

ПСИХОАКТИ́ВНИЙ, а, е. Який впливає на психіку, психічні процеси. *У дозах 1,5–4 мг/кг використовується* [кетамін] *як потужна психоактивна речовина* (А. Кокотюха); *Персонал потай від пацієнтів уводив їм різні психоактивні препарати* (Ю. Іздрик).

ПСИХОАНА́ЛІЗ, у, *ч.* 1. Філософське вчення З. Фрейда про людину, її психіку, а також метод психотерапії невротичних розладів. *Помітним кроком уперед у психологічній науці став психоаналіз австрійця Зигмунда Фрейда, який зосередив увагу на позасвідомих основах нашої душі* (з навч. літ.); *Мене зовсім не цікавить психоаналіз, я хочу бути мистецтвознавцем* (Н. Сняданко); // Навчальна дисципліна, що викладає основи цього вчення. *Навчальна дисципліна "Психоаналіз" буде корисна майбутнім психологам, які прагнуть засвоїти психоаналіз як науку, спосіб пізнання себе, інших та метод психотерапії* (з навч. літ.); *Жодний посібник з психоаналізу, народної медицини, жодний підручник з білої і чорної магії не містив такі витончені інструкції із залякування страхом, як її незіпсований великою книжною мудрістю розум* (Г. Тарасюк).

2. У психіатрії, психології, соціології та мистецтві — напрямок, представники якого намагаються пояснити психічні прояви людини, а також усього суспільства підсвідомими біологічними потягами та інстинктами. *Існували в давнину цілі школи психоаналізу, аскетизму, містичного самозаглиблення, зв'язку з космічними енергіями* (О. Бердник); // Глибинний аналіз, дослідження психології, поведінки, внутрішніх мотивів якоїсь особи або осіб (у мистецтві, літературі і т. ін.). *Майстерність Стендаля у здійсненні психоаналізу людини випереджає його добу і є надбанням літератури першої половини XX століття* (з навч. літ.).

ПСИХОАНАЛІ́ТИК, а, *ч.* Фахівець із психоаналізу. *Ми її знайшли психоаналітика, який допомагав їй позбутися усіх її фобій* (Є. Кононенко); *Теобальд — син відомого у Німеччині психоаналітика професора Полуботка-Свищенка, який створив унікальний метод лікування депресії* (Н. Сняданко); *Трохи знайомий з модними працями Фрейда, він згадав, що визначний психоаналітик переконував звертати особливу увагу на описки, обмовки і збіги* (М. Гримич).

ПСИХОАНАЛІТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **психоана́ліз** і **психоаналі́тик.** *Засновником психоаналітичної теорії є австрійський учений Зигмунд Фройд* (з наук. літ.); *Геній Фройда, а за ним і численних інших психоаналітичних течій, зовсім не випадково використав у своєму аналізі людини структуру саме грецької міфології* (Ю. Покальчук); *Опис дитячих травм і образ — то помічний ключ літературознавцям психоаналітичного підходу* (І. Карпа); *Золоте материнське серце! Блискуча інтуїція! Надзвичайні психоаналітичні, психологічні й психіатричні навички!* (М. Гримич).

ПСИХОГЕНЕ́З, у, *ч.* Виникнення і розвиток у людини психічного життя (почуттів, волі, мислення, мови). *Психогенез переходить у вищу стадію — ноогенез, на якій зароджується і розвивається єдиний дух цивілізації* (з навч. літ.); // Походження, причина чого-небудь, пов'язаного із психікою людини (перев. психічного розладу, захворювання). *Розуміння самого лише психогенезу захворювання недостатньо для успішної психотерапії* (з навч. літ.).

ПСИХОГЕНЕ́ЗА, и, *ж.* Те саме, що **психогене́з.** *Археологічні матеріали можуть бути чи не найплідніщими для вибудови пракоренів етнічної психогенези* (з наук. літ.); *Проблема психогенези агресивності й деструктивності в молодіжних субкультурах має високу значущість та продовжує залишатися актуальним напрямком дослідження* (з наук. літ.).

ПСИХОГЕ́НЕ́ЗИС, у, *ч.* Те саме, що **психогене́з.** *Перші фази розвитку психосоматичної медицини були осяяні ідеєю психогенезису, на тлі якої була сформована концепція про психосоматичні захворювання* (з наук. літ.).

ПСИХОГЕНЕ́ТИК, а, *ч.* Фахівець із психогенетики. *Після багатомісячної боротьби з наслідками радіації вченим-психогенетикам пощастило повернути до життя всіх членів екіпажу космокрейсера "Любов"* (О. Бердник).

ПСИХОГЕНЕ́ТИКА, и, *ж.* Наука на межі психології та генетики, що вивчає роль спадковості й середовища у формуванні психологічних і психофізіологічних властивостей людини. *Основою виникнення психогенетики була еволюційна теорія Ч. Дарвіна* (з навч. літ.); *Основними поняттями психогенетики є генотип, середовище і спадковість* (з навч. літ.); // Навчальна дисципліна, що викладає основи цієї науки. *У зарубіжній літературі психогенетику як наукову дисципліну позначають терміном "генетика поведінки", що охоплює дослідження поведінки тварин і людини* (з навч. літ.).

ПСИХОГЕНЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психогенетики і психогенезу. *Представники психогенетичної теорії трактують психічний розвиток як повністю спонтанний процес, не залежний ані від біологічного, ані від соціального* (з навч. літ.); *Ми несемо у своїх надрах психогенетичну інформацію наших Прабатьків-Титанів, наших Небесних Батьків* (О. Бердник).

ПСИХОГЕНІ́Я, ї, *ж.* Розлад психіки, що виникає під впливом короткочасних або довготривалих психічних травм. *Специфічна психогенія, що зумовлена дефектом слуху, є фактором, який знижує компенсаторні можливості та провокує рецидиви захворювання* (з наук. літ.); *У жінок психогенії трапляються вдвічі частіше, ніж у чоловіків* (з навч. літ.).

ПСИХОГЕ́ННИЙ, а, е. 1. Який виникає внаслідок впливу психіки, зумовлений психічними причинами. *До кінця XIX ст. сформувалося ставлення до неврозів як до психогенних захворювань* (з наук. літ.); *Якщо час від часу не проводити планових корекцій, клони з психогенними мутаціями втрачають ментальну стабільність* (В. Єшкілєв).

2. Те саме, що **психоакти́вний.** *Хворим на хронічний коліт із порушеннями нервової системи призначають седативні та психогенні препарати* (з наук. літ.).

ПСИХОГІГІЄ́НА, и, *ж.* Розділ медицини, який вивчає вплив довкілля на психічне здоров'я людини, а також розробляє заходи для його збереження, зміцнення та попередження виникнення психозів. *Специфічною особливістю психогігієни є її тісний зв'язок із клінічною (медичною) психологією* (з навч. літ.); // Навчальна дисципліна, що викладає основи цієї науки. *Психогігієна як навчальна дисципліна має важливе значення для студентів-психологів, оскільки одним із напрямків роботи практичного психолога є сприяння збереженню психічного здоров'я та благополуччя людини* (з навч. літ.); // Заходи, спрямовані на збереження та зміцнення психічного здоров'я людини, а також попередження виникнення психозів. *Розвиток психічних розладів дуже тісно пов'язаний із фізичним станом організму. Тому заходи їх профілактики збігаються із загальними завданнями психогігієни і психопрофілактики* (з наук. літ.).

ПСИХОГІГІЄНІ́СТ, а, *ч.* Лікар, фахівець із психогігієни. *Зусилля психогігієністів спрямовані на попередження психічних захворювань* (з навч. літ.).

ПСИХОГІГІЄНІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психогігієни. *У системі психогігієнічних знань виділяють окремо вікову психогігієну: дитинства, юнацтва, зрілого віку, людей похилого віку* (з навч. літ.); *Дотримання психогігієнічних вимог є обов'язковим у всіх сферах і на всіх етапах медичної допомоги* (з навч. літ.).

ПСИХОГРА́МА, и, *ж.* Графічне зображення результатів дослідження психічної діяльності індивіда за допомогою низки тестів. *Психограми дають змогу наочно порівнювати результати дослідження різних осіб* (з навч. літ.); // Частина професіограми, у якій подано опис психологічної характеристики професійної діяльності, сукупності індивідуально-психологічних і психофізіологічних властивостей та якостей особистості, що є важливими для її фаху. *Завдяки психограмі можна визначити, чи відповідають комунікаційні здібності людини обраній професії* (з навч. літ.).

ПСИХОГРА́ФІКА, и, *ж.* Те саме, що **психогра́фія.** *Психографіка — це кількісне дослідження життєвого стилю і демографічних характеристик споживача* (з наук. літ.); *Різноманітність платформ вражає вже сьогодні: це і спеціальні пристрої, і програми, і інтернет-провайдери, і навіть соціальні мережі, які в майбутньому можуть скласти значну конкуренцію контент-провайдерам завдяки глибокому знанню психографіки користувачів* (із журн.).

ПСИХОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психографіки, психографії. *Психографічний аналіз дає змогу оцінити дійсні бажання та потреби аудиторії* (з наук. літ.); *Поступаючись рівнем інформативності фактологічним складникам, власне автобіографії, художні візії поетичних творів оприявнюють психографічні реалії внутрішнього буття автора* (з наук. літ.).

ПСИХОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Галузь науки, яка використовує здобутки психології та демографії для вивчення споживачів, а також метод дослідження цільової аудиторії. *Психографічне сегментування ґрунтується на психографії, тобто науці, яка вивчає споживача з погляду його психологічного складу (роль у суспільному житті, рід діяльності, життєві позиції, інтереси, думки та спосіб життя)* (з навч. літ.); // Характерні психологічні особливості представників якихось цільових аудиторій. *Дослідження з вивчення брендів, споживчої поведінки та психографії споживачів дають змогу створювати нові продукти, приймати антикризові рішення тощо* (із журн.).

2. *літ.* Висвітлення внутрішнього світу митця на основі аналізу листів, щоденників, свідчень сучасників і т. ін. *С. Процюк наголошує, що психографія — це психічна історія душі, психічна біографія особистості, і для її написання треба мати певні знання з психоаналізу* (з наук. літ.).

ПСИХОДЕ́ЛІК *див.* **психоде́ліки.**

ПСИХОДЕ́ЛІКА, и, *ж.* Те саме, що **психоделі́я.** *Наша остання розмова десь на роздоріжжі під останню ж таки сигарету виявлялась, як правило, суцільною психоделікою* (Ю. Андрухович); *Керуючись своїми протестантськими емоціями та концепціями, майстри психоделіки вдаються до ґвалту власної свідомості* (К. Москалець).

ПСИХОДЕ́ЛІКИ, ів, *мн. (одн.* **психоде́лік,** у, *ч.).* Психоактивні речовини, що впливають на емоційний стан та психічні процеси людини; галюциногени. *Психоделіки мають надзвичайну здатність створювати швидкі та тривалі зміни у структурі та функціях нейронів, покращуючи психічний стан пацієнтів навіть після одноразового прийому* (з наук. літ.); *Психоделіки, на відміну від наркотиків, не токсичні, не спричиняють залежності та фундаментальних симптомів абстиненції* (з наук. літ.); *Я не заживав жодних психоделіків* (К. Москалець).

ПСИХОДЕЛІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психоделіків і психоделії. *Хлопці почали проповідувати споживання психоделічних грибів посеред прибічників культури хіпі* (М. Кідрук); // Зробл. під впливом психоделіків або який спричиняє подібний ефект. *Двоє солдафонів розвалилися на дерматиновому коричневому диванчику .. й частково на столі, де закипав і грівся великий рожевий пластмасовий термосчайник із геть психоделічними картинками* (І. Карпа); *Він жив у Франції, .. писав психоделічну музику та працював диджеєм у закритому клубі* (Л. Денисенко).

ПСИХОДЕЛІ́Я, ї, *ж.* 1. Змінений стан свідомості, пов'язаний перев. з уживанням деяких видів психоактивних речовин; фантасмагорія. *Хто може до решти зрозуміти цю витончену гру психологічного парадоксу, .. ці найхимерніші нюанси, через які ми дружимо, толеруємо, симпатизуємо, загалом усю цю звихнуту психоделію наших стосунків?* (С. Процюк).

2. Напрям у мистецтві (перев. у музиці), що виник унаслідок поширення психоделіків, характерною ознакою якого є вплив на психоемоційний стан людини. *Ще один елемент, який психоделія принесла в музику, — це здатність довго й одноманітно розвивати якусь одну тему, на якій замкнувся від екстазу автор* (з наук. літ.); *Музика гурту "Вій" поєднує психоделію з ритмами та мелодикою слов'янського, зокрема українського, язичництва* (з газ.).

ПСИХОДИНА́МІКА, и, *ж.* 1. Один із найважливіших аспектів психоаналітичної теорії, що вивчає питання, пов'язані з динамічними аспектами психіки. *Основна увага психодинаміки спрямована на вивчення взаємозумовлених впливів різних мотивів, з'ясування сутності психічних процесів, розвитку, прогресу, регресу й фіксації психічної діяльності* (з наук. літ.).

2. Динаміка (у 3 знач.) психіки. *Кризу дорослішання може переживати значна частина людей незалежно від індивідуальної психодинаміки* (з наук. літ.); *Рослинний світ сукупно утворює тіло Смарагдового Дракона, Зеленого Змія, прекрасного монстра хижості, котрий паразитує на світлі Сонця, енергетиці планети, праху покійних, психодинаміці мислячих істот* (О. Бердник).

ПСИХОДИНАМІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психодинаміки, пов'язаний із нею. *Згідно з психодинамічними постулатами, людина не народжується особистістю: генотип є ґрунтом, на основі якого у взаємодії із соціальним середовищем формується особистість* (з навч. літ.); *Під психодинамічною терапією розуміють різні форми терапії, що ґрунтуються на основних положеннях психоаналізу* (з навч. літ.).

ПСИХОДИСЛЕ́ПТИК *див.* **психодисле́птики.**

ПСИХОДИСЛЕ́ПТИКИ, ів, *мн. (одн.* **психодисле́птик,** у, *ч.).* Те саме, що **психоде́ліки.** *До психодислептиків належать речовини рослинного або синтетичного походження* (з навч. літ.); *Назву "психодислептик" використовують у медицині, коли говорять про речовини, які спричиняють галюцинації* (з газ.).

ПСИХОДИСЛЕПТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психодислептиків, пов'язаний із ними. *Здатність спричиняти психодислептичний ефект у різних речовин виражена неоднаково* (з навч. літ.).

ПСИХОДІАГНО́СТИКА, и, *ж.* Скорочення: психологічна діагностика — галузь психології, що розробляє теорію, принципи, інструменти оцінювання та вимірювання індивідуально-психологічних особливостей особистості. *Історія сучасної психодіагностики починається з першої чверті XIX ст., тобто з початку так званого клінічного періоду в розвитку психологічних знань* (з навч. літ.); // Навчальна дисципліна, що викладає основи цієї науки. *Дослідження проблем методики викладання психодіагностики пов'язане з пошуком найефективніших методів навчання* (з наук. літ.); // Визначення психічних особливостей і нахилів людини. *Спеціаліст, який здійснює психодіагностику, психокорекцію, психопрофілактику, несе певну юридичну та моральну відповідальність за наслідки цієї роботи* (з навч. літ.).

ПСИХОДІАГНОСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психодіагностики, пов'язаний із нею. *Науково-дослідний та психодіагностичний центр здійснює постійну дослідницьку роботу з різних напрямів прикладної психології, насамперед актуальних проблем навчання й виховання* (з навч. літ.).

ПСИХОДРА́МА, и, *ж.* 1. Скорочення: психологічна драма. *В історії літератури монодраму ототожнювали з драматичним монологом, поемою, ліричною драмою, п'єсою з одним актором, психодрамою тощо* (з наук. літ.); *Вона згадала .. сцену з Йолантою і Матвієм. Подумала, що її кінець таким і має бути. Психодрама, яка завжди з тобою* (Любко Дереш).

2. Метод групової психотерапії, що полягає в імпровізованому відтворенні драматичних ситуацій і випадків, у яких розкриваються позиції, мотиви й конфлікти осіб-учасників. *Першим методом групової психотерапії була психодрама, тобто драматична імпровізація, яку використовували для вивчення внутрішнього світу кожного учасника групи, його особистісних проблем, мрій та страхів* (з навч. літ.).

ПСИХОДРАМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психодрами. *У Києві триває виставка картин із психодраматичними сюжетами* (з газ.); *Робота в психодраматичній групі допоможе розв'язати конфлікт із близькими чи позбутися важких переживань, спричинених ним, перебороти образу або почуття провини* (з наук. літ.).

ПСИХОЕМОЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до психіки та емоцій, пов'язаний із ними. *Головним чинником нападів мігрені є психоемоційні перевантаження (стрес)* (з навч. літ.); *Науково доведено: якщо вже жінка говорить, то на всі свої психоемоційні потужності* (Л. Костенко).

ПСИХОЕНЕРГЕ́ТИКА, и, *ж.* Психічна енергетика кого-, чого-небудь. *Психічні перевантаження, яких зазнає вчитель щодня у своїй роботі, руйнують його особистість, виснажують психоенергетику* (з навч. літ.); *Промінь Сонця напоює все живе: енергія флори, енергія нафти, вугілля, психоенергетика людства — все від Сонця* (О. Бердник).

ПСИХОЕНЕРГЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психоенергії та психоенергетики. — *Дозвольте,* — *нетерпляче перебив Гук,* — *адже голод, або піст, .. використовували часто для певних духовних цілей: це робили мудреці ..* — *Правда ваша. Вони інтуїтивно відчували силу такого утримання, його психоенергетичні можливості...* (О. Бердник).

ПСИХОЕНЕ́РГІЯ, ї, *ж.* Специфічний вид енергії, що є носієм інформації та її значущості; психічна енергія. *Сигом перегнав психоенергію з випромінювача на очі. Хоч це й шкодило йому, але могло найефективніше вплинути на Олега* (І. Росоховатський); *Індійський учений продемонстрував Реріху свою оранжерею, де відбувалися досліди. Попросив спостерігати за квіткою, на яку він зосередив психоенергію пригнічення* (О. Бердник).

ПСИХО́З, у, *ч.* 1. Хворобливий стан психіки, пов'язаний із розладом діяльності головного мозку. *Хворі на психоз можуть бути небезпечними для себе та інших, тому потребують госпіталізації* (з наук. літ.); *Як свідчить практика, інтелект, що перевершує людський на порядок і більше, вкрай нестійкий і стовідсотково схильний до психозів* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Відхилення від норми в психіці якоїсь людини. *Намагаються* [адвокати] *.. посиланням на психоз підоборонного* [підзахисного] *рятувати всіх убивць під сонцем* (І. Кулик); *Вікторів реактивний психоз поволі переходив у стан відреченої* [відчуженої] *прострації* (С. Процюк).

2. Стан, зумовлений впливом на психіку яких-небудь подій, явищ, що спричиняють страх, нервозність і т. ін. *Охоплені психозом оточення, вони кидались на всі боки й, кленучи долю, брели, ледве тягнучи ноги* (О. Довженко); *Велика річ — людська віра, вона може створити психоз жаху, і вона ж може створити зворушливу ілюзію нечуваного чуда* (І. Багряний); *Психоз жорстокої розправи передався і старості, — він теж, навіть мимо своєї волі, затис кулаки, готовий кинутися на поклик* (Д. Бедзик); // *перен., розм.* Надмірне захоплення ким-, чим-небудь. *Ах, що се за проклята яма сей город, і чого нас туди тягне? Се просто якийсь психоз і більш нічого* (Леся Українка); *Футбол став одним з масових психозів двадцятого століття. Футбольні ворота — для багатьох найбільша святиня* (П. Загребельний); *Тим часом мілітарний психоз Василь-Васильовича прогресував. Він коротко обстригся, почав відтискатися від підлоги, .. купив собі у прапорщика стару камуфляжну куртку і новенький офіцерський шкіряний пояс* (В. Кожелянко).

△ **(1) Маніака́льно-депреси́вний психо́з** — психічний розлад, під час якого періодично виникають депресивні або маніакальні напади. *Для маніакально-депресивного психозу не властивий розвиток виражених змін особистості або негативних симптомів, як при шизофренії* (з наук.-попул. літ.); *Манія є симптомом маніакальної фази маніакально-депресивного психозу* (з навч. літ.); *У мене маніакально-депресивний психоз, нав'язливі ідеї і галюцинації, я чую голоси і до того ж багато п'ю* (С. Пиркало).

ПСИХО́ЗНИЙ, а, е. Прикм. до **психо́з.** *Щоб запобігти появі судом і психозного стану, хворому призначають снодійні та седативні препарати* (з навч. літ.); // Хворий на психоз або який має ознаки психозу. *Ті депресивні і психозні родини, які випоминали одна одній за дане, взяте, вкрадене, .. знищене, прогаяне і пропите, йому обридли* (Р. Андріяшик); *— В мене погані передчуття. Мені здається, наше місцезнаходження викрите, — повідомляє Фіона лоцманові Залізної річки. — Синдром психозного підпільника Хо Дідая* (В. Єшкілєв).

ПСИХОКІНЕ́З, у, *ч.* Здатність людини впливати на різні об'єкти силою думки. *Сформульований висновок про роль гравітації в психокінезі був важливим і несподіваним* (з наук. літ.); *— А мені здається... мені здається, друзі, я навіть озеро під горою бачив! .. Такої сили психокінезу я ще не зустрічав! Лорна, у тебе великі здібності!* (Любко Дереш).

ПСИХОКІНЕ́ТИКА, и, *ж.* Розділ парапсихології, що вивчає методи впливу на ситуації, фізичні об'єкти і т. ін. за допомогою підсвідомості. *Школа парапсихології і психокінетики.*

ПСИХОКІНЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психокінетики та психокінезу. *У психокінетичних дослідженнях думка є різновидом інформаційно активної сили* (з наук. літ.).

ПСИХОКОРЕКЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до психокорекції. *З використанням даних про індивідуальні особливості особистості сучасного курсанта можна проводити цілеспрямовану ефективну виховну й психокорекційну роботу* (з наук. літ.); *Релігія має великий психотерапевтичний і психокорекційний потенціал та є важливим складником, а подекуди й підґрунтям культури* (з навч. літ.).

ПСИХОКОРЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Корекція психічної діяльності. *Психокорекція — один з основних напрямів роботи практичного психолога* (з навч. літ.); *Його почуття гумору явно потребує психокорекції* (Ю. Іздрик).

ПСИХОКУ́ЛЬТ, у, *ч.* Різновид сект, організованих у формі психологічних курсів або семінарів, головною метою яких є влада і гроші для керівництва. *Як і тоталітарні секти, психокульти активно використовують сучасні напрацювання у сфері реклами й маркетингу, дуже активні в інтернеті, соціальних мережах, активно залучають людей за допомогою різних форм персонального контакту* (з наук. літ.).

ПСИХОКУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Психологічна культура кого-, чого-небудь. *Психокультура особистості не може розвиватися поза суспільством, а відтак — поза психокультурою суспільства* (з наук. літ.); *Носіями психокультури можуть бути різні суб'єкти: особистість, група (вікова, професійна тощо), етнос, соціум загалом* (з наук. літ.).

ПСИХОКУЛЬТУ́РНИЙ, а, е. Стос. до психокультури. *Можна припустити, що у формуванні базових психокультурних матриць, підвалин етноспільнот первинними були інформаційні потоки, створені алогічним, ірраціональним, неопосередкованим способом сприйняття світу* (з наук. літ.); *Зовнішні політичні і психокультурні сучасні та історичні впливи позначаються на свідомості, настановах, ментальності українців* (з наук. літ.).

ПСИХОЛАМАРКІ́ЗМ, у, *ч.* Один із напрямів неоламаркізму, представники якого вважають, що основним джерелом еволюції є свідомі вольові акти організму, а також його тканин і клітин. *Психоламаркізм ґрунтується на твердженні, що все живе має психіку. Відповідно еволюція розглядається як ускладнення психічної діяльності* (з навч. літ.).

ПСИХОЛАМАРКІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник психоламаркізму. *Психоламаркісти рішуче відкидають значення середовища в еволюції органічного світу* (з навч. літ.).

ПСИХОЛІНГВІ́СТ, а, *ч.* Фахівець із психолінгвістики. *Психолінгвісти довели, що навчальна інформація стає надбанням студента лише в процесі мислення* (з наук. літ.); *Німецький психолінгвіст К. Бюллер у 1934 р. запропонував поняття "символічного поля" (тобто семантичного) як сукупності відображених мовою явищ навколишнього світу* (з наук. літ.).

ПСИХОЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Розділ мовознавства, що вивчає взаємозв'язки мови й мислення, вплив мови на психічний розвиток людини, психологічну зумовленість мовних явищ. *Психолінгвістика сформувалася до середини XX ст. на перетині психології та мовознавства* (з наук. літ.); *І. Франко заклав основи теорії комунікації, соціо- та психолінгвістики, студії з яких лише тепер, через майже сто років, розгортаються в Україні* (з наук. літ.); *Очевидно, перш ніж оволодіти системою мови, дитина будує декілька проміжних знакових систем. Цього погляду дотримується сучасна психолінгвістика* (В. Русанівський); // Навчальна дисципліна, що викладає основи цієї науки. *Психолінгвістика — це сучасна дисципліна, завдяки якій ми поволі наближаємось до повного розуміння складності людської мови* (з публіц. літ.).

ПСИХОЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **психолінгвістика.** *Вивчення процесів набуття мовних навичок — відносно новий напрямок психолінгвістичних студій* (з наук. літ.); *У 1979 році в львівському університеті вийшла чудова книжечка "Словник асоціативних норм української мови", наслідок психолінгвістичного експерименту, проведеного над студентами* (Г. Пагутяк).

ПСИХОЛІНГВІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **психолінгвіст.** *Ще в 50-х рр. XX ст. американська психолінгвістка Джин Берко переконливо показала, що діти не просто імітують те, що вони чують, а створюють гіпотези щодо мови й перевіряють їх* (з навч. літ.).

ПСИХО́ЛОГ, а, *ч.* 1. Фахівець із психології. — *Щоб бути психологом, треба знати анатомію й фізіологію нервової системи* (О. Донченко); *Хтось із психологів писав, що особливо прагнуть мати собак люди, які почуваються катастрофічне самотніми* (М. Слабошпицький); *Мені було цікаво самій із собою, що, як свідчать психологи, вказує на достатній розвиток інтелекту* (В. Шкляр); — *Моя мама дуже просто переконує людей. Вона психологом працює* (А. Кокотюха).

2. Той, хто тонко розуміється на психології людей (особливостях їх душевного складу, характеру, поведінки і т. ін.). — *Я .. вловлюю фальш у вашому тоні. — О, то ви неабиякий психолог! Напевно ви "чудово" визнаєтесь* [знаєтесь] *на жіночих душах...* (Ірина Вільде); *Ні, жінки таки кращі психологи, ніж оті товстошкурі мужчини* (О. Гончар); *Він належав до тих людей, що вважають себе глибокими психологами і розбираються в людських душах не гірше, ніж у бухгалтерських відомостях* (О. Чорногуз); *Кажучи по-сучасному, Слєпньов був досить добрим психологом. Власне, до цього його зобов'язувала небезпечна таємна служба* (В. Лис).

ПСИХОЛОГІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **психологізува́ння.** — *"Рожеві" романи — це таке чтиво, що не потребує ані багатства мови, ані стилю, ані бодай якоїсь там психологізації* (В. Чемерис); *В українській літературі зламу XIX–XX століть, із зародженням та розвитком модернізму, спостерігається психологізація літератури, що спричинила пильну увагу митців слова до залучення нових способів зображення життя* (з наук. літ.).

ПСИХОЛОГІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Поглиблене зображення психічних явищ, душевних переживань; глибокий психологічний аналіз. *Велика увага письменника* [В. Винниченка] *до абстрактної лексики — це не просто прагнення всебічно розбудувати лексику української літературної мови. Проглядає тут і суто творча підоснова: глибокий психологізм, притаманний переважній більшості його творів* (В. Русанівський); *З погляду внутрішньої краси та психологізму його жіночі портрети вона вважала за неперевершені* (О. Шугай); *Критики переважно дорікали йому за те, що в книгах замало приватності, психологізму, деталей* (Н. Сняданко).

2. Філософська концепція, згідно з якою психологія має лежати в основі інших дисциплін (логіки, метафізики і т. ін.). *Проблема психологізму в XIX ст. постала на тлі складних процесів розмежування філософії з окремими гуманітарними науками, насамперед — із психологією* (з наук. літ.); *Спробу обґрунтування філософії, її значущості через спирання на психологію як науку про факти Е. Гуссерль називає психологізмом* (з навч. літ.).

ПСИХОЛОГІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **психологізува́ти.** *Справжні чоловіки існують лише у масових фільмах, де вони примітивні, спрощені, одноманітні, ніякі. У так званому високому мистецтві фігурують винятково психологізовані комплексанти* [закомплексовані особи] (Є. Кононенко); *Василь Стус також чутливий до суворої краси північного краю, уміє зігріти мерзлоту теплим поглядом і словом. Його пейзаж переважно психологізований* (з наук. літ.); // **психологізо́вано,** *безос. пред. Як і в "Перехресних стежках" Івана Франка, єврей у тексті І. Вільде вже не втілює безлике абсолютне зло, його образ психологізовано й доволі детально розкрито* (з наук.-попул. літ.); *Пейзаж і портрет метафоризовано й психологізовано* (з наук. літ.).

ПСИХОЛОГІЗО́ВАНО. Присл. до **психологізо́ваний.** *В. Яворівський психологізовано, з емоційним драматичним надривом передає картину загибелі Санька в романі "А тепер — іди"* (з наук. літ.).

ПСИХОЛОГІЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **психологізува́ти.** *Жека не зводила з Боки закоханих очей і своїм поглядом заохочувала його до дальшого психологізування* (Ю. Збанацький); *Роман О. Гулько "Посаг" збагачений елементами психологізування думок і вчинків як Гальшки Острозької, так і інших персонажів* (з наук. літ.).

ПСИХОЛОГІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док.* 1. *кого, що.* Робити психологічно, емоційно глибшим; наповнювати психологізмом. *І. Нечуй-Левицький показав вади Вишневецького в динаміці, частково психологізуючи мотивацію дій персонажа* (з наук. літ.); *За допомогою танцю комунікація присутніх у хаті активізується. Обмежений простір хати допомагає М. Яцкову психологізувати героїв* (з наук. літ.); *Високий Ренесанс значно поглибив і психологізував відображення людини* (з навч. літ.); // *перен., що.* Персоніфікувати, уособлювати. *Над побіленими .. штахетами задихалися від спеки акації (хай редактор пробачить мені такий песимістичний пейзаж — подаю його через сприймання свого героя, я десь читав, що пейзаж треба психологізувати)* (В. Дрозд).

2. *кого, перен.* Впливати, готувати психологічно до чогонебудь. — *Пропоную укомплектувати екіпаж виключно з одинаків, психологізувати їх для виконання суворо визначеного завдання* (О. Бердник).

ПСИХОЛОГІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник психологізму. *Талановитий майстер слова, видатний психологіст Микола Хвильовий не оминав болючих проблем свого часу* (з навч. літ.); *Згідно з Е. Гуссерлем, психологісти вважають джерелом усвідомлення логічних законів психічні факти* (з наук. літ.).

ПСИХОЛОГІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **психологі́зм** 2 і **психологі́ст.** *Психолінгвістика розвинулася на основі різних напрямків психологістичного мовознавства* (з наук. літ.); *У кінці XX ст. починається відродження психологістичних ідей* (з наук. літ.).

ПСИХОЛОГІ́СТСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **психологісти́чний.** *Розвиток емпіричної психології має тісний зв'язок із формуванням психологістських настанов, проте й філософська психологія також може набувати психологістського характеру, коли тяжіє до гілозоїзму, панпсихізму або емпіричної метафізики* (з наук. літ.).

ПСИХОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до психології (у 1 знач.). *Термін "маніпуляція" в науковий дискурс був уведений психологічною наукою* (з наук. літ.); *Професор тим часом сів за стіл у своєму кабінеті. Брошурку із психологічними тестами відкрив* (Люко Дашвар); *На всіх рівнях обговорювали не лише традиційні економічні, а й психологічні, лінгвістичні, .. екзистенційні та провокаційні питання* (Є. Кононенко); *Популярні психологічні посібники не радять часто повертатися подумки до розмов та ситуацій, у яких особливо гостро проявилася ваша невпевненість у собі та приховані комплекси* (Н. Сняданко).

2. Пов'язаний із психічною діяльністю людини. *Досі я згадую про сього хлопчину як про невияснений для мене психологічний феномен* (І. Франко); *Мати прекрасно враховувала тонкі психологічні особливості складної натури сина* (О. Донченко); — *Коли людина змінюється душевно, коли настає психологічний перелом, це не може не позначитись на поведінці* (І. Росоховатський); // Який бере в основу знання психології людини, її внутрішнього світу. *Переходячи на свій філософський тон, Іван Антонович запитав уже цілком серйозно: — Скажи, ти замислювався над своїм вчинком? Робив ти йому тактичний і психологічний розбір?* (О. Гончар); // Метою якого є вплив на чиюсь психіку. — *Чого ж дядя Костя в школу приперся? — Теж психологічний хід. Так боржники дужче нервують* (А. Кокотюха); *Вони говорили по черзі, сподіваючись, очевидно, на ефективність психологічної атаки* (М. Матіос).

3. Побудований на глибокому змалюванні психології персонажів (про літературний твір, фільм і т. ін.). *Заспокоївся* [Балевич] *тільки на тому, що се драма не побутова, а психологічна* (Леся Українка); *Мене цікавили не так подійні історії, як історії людських душ, отже, це проза повною мірою психологічна* (Валерій Шевчук); *Чим далі я занурююсь у розповідь, тим більше переконуюсь, що роман має бути психологічний, а не історичний чи містичний* (Г. Пагутяк).

Психологі́чна па́уза *див.* **па́уза; Психологі́чний ана́ліз** *див.* **ана́ліз.**

△ **Психологі́чна експерти́за** *див.* **експерти́за; Психологі́чний бар'є́р** *див.* **бар'є́р.**

ПСИХОЛОГІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Абстр. ім. до **психологі́чний** 3. — *Неперевершено! Справді неперевершено! — волав на одній ноті видавець .. — Та ні! Ви насамперед зверніть увагу на психологічність! Психологічність же тут яка!* (Е. Андієвська).

ПСИХОЛОГІ́ЧНО. Присл. до **психологі́чний.** *Ми повстали, а вони імітують. Може, й ці помаранчеві прапори, і стрічки, й шалики лише продукт політтехнологій, психологічно вивірений дизайн* (Л. Костенко); *Більшовицькі кати безперервно опрацьовували змордованих побоями людей ще й психологічно* (М. Андрусяк); *Творчість Лесі Українки у другому періоді розвивається в двох напрямках: по-перше, вона збагачується новими екзотичними сюжетами..; по-друге, вона психологічно поглиблюється* (М. Драй-Хмара).

ПСИХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука про закономірності, розвиток і форми психічної діяльності живих істот. *Добрий чоловічисько той доктор, жаль тільки, що психології ані крихіточки не знає* (І. Франко); — *Є щось загадкове і незрозуміле в цій людині. Як він може бути водночас іноді занадто принциповим, а іноді просто безпорадним, як дитина .. Але це вже із світу психології* (Григорій Тютюнник); *Із його математичним складом розуму, з обширними знаннями в астрології, медицині, психології та соціології він був цінним кадром* (Любко Дереш); // Навчальна дисципліна (також книжка, підручник), що викладає зміст цієї науки. *Вечір .. збіг неспокійно, бо хоч і читав свою психологію, а проте частенько одривався* (М. Коцюбинський); *Після такої заяви батько витяг із шафи підручник психології і прочитав розділ "Психологія юнацтва"* (Григорій Тютюнник); *Дівчинка з неї таки й грамотна, колись студіювала психологію, їм викладали* (О. Забужко).

2. Душевний склад, психіка, особливості характеру, темпераменту і т. ін. кого-небудь. *О, якби-то баронеса могла читати Софії в серці — вона б жахнулася. Але баронеса не знає нічого, та їй і не цікава психологія її компаньйонки* (Леся Українка); *Леонід Миколайович запитав, чи можна ці книжки позичити на три тижні. Тоді Віктор дозволив собі уточнити психологію свого гостя: — Обидві? Обидві одноразово?!* (Олекса Ізарський); // Сукупність психічних особливостей, властивостей соціальної, національної і т. ін. групи людей (класу, прошарку тощо). *Вся психологія українська зовсім інша, ніж московська* (Г. Хоткевич); — *Селянську психологію я добре знаю* (М. Стельмах); // *розм.* Сукупність питань, роздумів, які стосуються моралі, поведінки людей, людських переживань і т. ін. [Горлов:] *Ти мою вдачу знаєш. Я в психологіях не розуміюсь* (О. Корнійчук).

3. Сукупність психічних процесів, зумовлених якоюсь діяльністю, станом і т. ін. — *Зрозумійте психологію старості, юначе* (Ю. Яновський); *"Адже справжнє — завжди бур'ян", — колись пророче занурився у темні глибини психології егоїстичного таланту поет Вишенський* (С. Процюк); *Історія знає приклади, коли так звані дивні люди досягали неабияких успіхів у науці. А про психологію творчості взагалі годі й казати!* (І. Роздобудько).

△ **(1) Когніти́вна психоло́гія** — розділ психології, який вивчає когнітивні процеси людської психіки. *У когнітивній психології 80-х років минулого століття почалися дослідження специфіки особливостей типів мислення різних вікових, етнічних, мовних і культурних груп* (з наук. літ.); *З погляду когнітивної психології, конфлікт — це зіткнення ідей, бажань, цілей, цінностей, тобто феноменів свідомості* (з навч. літ.); **(2) Порівня́льна психоло́гія** — галузь психологічної науки про закономірності походження та розвитку психіки тварин і людей, про спільне й відмінне в їхній психічній діяльності. *Для порівняльної психології метод спілкування з тваринами (насамперед з антропоїдами, дельфінами) за допомогою вербального мовлення, жестів, графічних символів тощо є особливо значущим* (з навч. літ.).

ПСИХОМЕ́ТРИКА, и, *ж.* Те саме, що **психоме́трія.** *Психометрика стихійно розвивалася в донауковий період як спроба віщувати долю людини* (з навч. літ.); *Методологічною основою психодіагностики називають психометрику* (з навч. літ.).

ПСИХОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психометрії, психометрики. *Для оцінки психоемоційного стану хворих використали психометричний метод — госпітальну шкалу тривоги й депресії* (з наук. літ.); *Ф. Котлер та співавтори наводять яскраві приклади виробництва й позиціонування продукції з урахуванням психометричних чинників* (з навч. літ.).

ПСИХОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Галузь психології, пов'язана з теорією та практикою вимірювання психічних явищ. *На основі визначення психометрії як галузі психології, що має справу з мінливими факторами, до неї можна зарахувати весь спектр психологічних вимірювань — від психофізичних до особистісних* (з навч. літ.); // Навчальна дисципліна, що викладає зміст цієї науки. *У США психометрію викладають на рівні бакалаврату, магістратури й докторантури* (з навч. літ.); // Методи, засоби вивчення психічних особливостей людини. *Крім традиційних анкет, інтерв'ю та ситуативних завдань, слід використовувати і спеціальні тести якостей особистості — психометрію* (з наук. літ.).

ПСИХОМОТО́РИКА, и, *ж.* Сукупність свідомо регульованих рухових дій. *Психомоторика людини забезпечує розвиток певних аспектів сенсорики, перцепції, мислення, уяви, емоцій, почуттів, волі, мотивації, свідомості, підсвідомості тощо, а значить і психіки загалом* (з наук. літ.).

ПСИХОМОТО́РНИЙ, а, е. Стос. до психомоторики. *У цитогенетичній лабораторії досліджують каріотип дитини з мікроцефалією, вадою серця та відставанням у психомоторному розвитку* (з навч. літ.); *Цикадні ритми сну, перервані безсонням, годинні пояси, магнітні поля, земне тяжіння, психомоторне збудження — бенкет для її* [Серафими] *уяви й мізків* (О. Ульяненко).

△ **Психомото́рні це́нтри** *див.* **центр.**

ПСИХОНЕВРО́З, у, *ч.* Захворювання центральної нервової системи без органічних уражень. *Спровокувати психоневроз можуть великі розумові або фізичні навантаження* (з наук.-попул. літ.); *З. Фрейд виділяв три типи психоневрозу: істерична конверсія, істеричний страх (фобія) і невроз нав'язливих станів* (з навч. літ.).

ПСИХОНЕВРО́ЛОГ, а, *ч.* Лікар, фахівець із психоневрології. *Новонароджені, що перенесли асфіксію, мають перебувати під диспансерним наглядом дитячих психоневрологів* (з навч. літ.).

ПСИХОНЕВРОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психоневрології та психоневрозів. *Основними показаннями для призначення нейролептиків є тяжка психоневрологічна патологія* (з навч. літ.); // Признач. для профілактики й лікування психоневрозів. *Той дивакуватий, але непересічний бородатий парубок, як виявилось, перебував на обліку в психоневрологічному диспансері...* (Є. Кононенко).

ПСИХОНЕВРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Галузь медичної науки, що вивчає психоневрози. *Психотерапія тісно пов'язана з психіатрією, психоневрологією та медичною психологією* (з навч. літ.).

2. *розм.* Психоневрологічне відділення або психоневрологічний диспансер. *Мера Тернополя забрали в психоневрологію прямо з ефіру* (з газ.).

ПСИХОНЕВРОПАТО́ЛОГ, а, *ч.* Лікар, фахівець із психоневропатології. *Влада самовільно ув'язнила В. Барку, оголосила божевільним, та, на щастя, молодий лікар-психоневропатолог не підтвердила діагнозу* (з навч. літ.).

ПСИХОНЕВРОПАТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психоневропатології. *Психоневропатологічні дослідження.*

ПСИХОНЕВРОПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медичної науки, яка вивчає питання психоневрології і психопатології. *Особливістю французької психології стало те, що вона відокремилася від психоневропатології* (з навч. літ.).

ПСИХОНЕВРО́ТИК, а, *ч.* Людина, хвора на психоневроз. *До "важких" відносять дітей: з фізичними й психологічними вадами; хворобливих і тих, які страждають на розлади нервової системи (психоневротики), педагогічно занедбаних та ін.* (з навч. літ.).

ПСИХОНЕВРОТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психоневрозів, пов'язаний із ними. *Самонавіювання використовують у разі наявності помірно виражених психоневротичних симптомів (порушення сну, високої тривожності, емоційного напруження, зниження настрою)* (з наук. літ.).

ПСИХОНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Однокр. до **психува́ти.** *Скільки я повинен бачити як капітан! .. І коли хтось з моїх хлопців психоне і нагрубить, правила порушить — я за всіх відповідаю* (М. Білкун); *Вона психонула, почала жбурляти під ноги тарілки* (А. Кокотюха); *Гроші знайти — пів справи. Як Сердюкові все подати, щоби не психонув, .. допоміг чи хоча би не заважав?* (Люко Дашвар).

ПСИХОПА́Т, а, *ч.* Людина з психічним розладом, ненормальністю психіки. *Геннадій не схотів бути хірургом... Його вабили темні тайники хворого мозку, .. подразнювала його цікавість і чудодійна сила гіпнозу; він шукав також розваг у дивацтвах психопатів* (І. Волошин); *Шизоїдні психопати здатні на все, а найпаче щодо найближчих (бо їх найбільше ненавидять)* (С. Процюк); *Йти додому до якогось невідомого чоловіка було неприємно, до того ж, як застерігав Дмитро, — небезпечно. А якщо він шизофренік чи психопат?* (І. Роздобудько); // *лайл.* Неврівноважена людина, слова, думки, учинки якої оцінюють як ненормальні. *Міліціонер провів його поглядом, пхикнув: — Психопат якийсь!* (М. Дашкієв); [С л і д ч и й:] *Я не чую! Оглух! Знять наручники з Камо? Ви при розумі? Слухайте! Ви! Психопат!* (О. Левада).

ПСИХОПАТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психопата і психопатії. *Мама у 24-ому листі описувала припадки батькових ревнощів, доходило до психопатичної маячні* (С. Процюк); *У перманентно повторюваній цікавості до повсякденного життя геніїв, яка особливо гостро проявляється в часи суспільної смути.., є щось і справді хворобливе, психопатичне* (М. Матіос); // Власт. психопату. *Тодозя своєю жіночою вродою та почуванням вгадала, що в князя була і справді вдача незвичайно палка, нервова, навіть психопатична, не здатна до поміркування* (І. Нечуй-Левицький).

ПСИХОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Психічний розлад, ненормальність психіки. *Голос серця .. вам за психопатію здається... Не стану ж думать, як ви назвете Мої пісні, що випливли із серця!* (А. Кримський); *Психопатія тваринам не притаманна. Все ж, як не крути, вона — наслідок вищої психічної активності* (Ю. Іздрик).

ПСИХОПА́ТКА, и, *ж.* Жін. до **психопа́т.** *Настуся була зроду істерична й трохи психопатка* (І. Нечуй-Левицький); *Коли вона щовечора лежатиме отак, уткнувшись носом у подушку, то і справжньою психопаткою стати недовго* (В. Собко); *Психічно вона була здорова. На думку одних людей. З погляду інших — психопатка* (О. Ульяненко).

ПСИХОПАТО́ЛОГ, а, *ч.* Лікар, фахівець із психопатології. *Для психопатолога важливо відчути та осмислити все, що відбувається в людській душі* (з наук. літ.).

ПСИХОПАТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психопатології. *Тривалий час у світі переважала психопатологічна концепція, згідно з якою самогубство розглядали як прояв і наслідок психічного розладу особистості* (з наук. літ.); *Транквілізатори мають універсальний вплив на різноманітні психопатологічні прояви невротичного характеру* (з навч. літ.).

ПСИХОПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ психіатрії, який вивчає психічні розлади або захворювання. *Психопатологія — наука суто медична, розділ психіатрії, вона оперує переважно клінічними поняттями* (з навч. літ.); *Мусив* [Юрій Олександрович] *розв'язати справу, де саме, на якій полиці серед наукових книжок примістити свій новий набуток. І прогорнув йому місцину серед трактатів з психопатології* (В. Підмогильний); // Навчальна дисципліна, яка викладає зміст цієї науки. *Лабораторні заняття з психопатології проводять позааудиторно, у реабілітаційних центрах, клінічних лікарнях, психоневрологічних диспансерах* (з наук. літ.).

2. Психічна патологія, розлад психіки. *Нейролептики ефективні у хворих із тяжкою психопатологією (шизофренія, маніакально-депресивний психоз і т. ін.)* (з навч. літ.); *Господар, лікар-невропатолог, наголошував на психопатології і спадкових факторах* (Б. Антоненко-Давидович); *Гламур явно не любить українську, тільки що вміє чемно це приховати. Для нас вона робить виняток, ми їй симпатичні, але за великим рахунком це психопатологія* (Л. Костенко).

ПСИХОПРОФІЛА́КТИКА, и, *ж.* Галузь психіатрії, що розробляє та впроваджує в практику заходи для попередження психічних захворювань, а також сприяє реабілітації психічнохворих. *Наукова психогігієна та психопрофілактика сформувалися в кінці XVIII ст., коли утвердилася психіатрія як сучасна та самостійна галузь наукових знань* (з навч. літ.); // Профілактика психічних розладів або захворювань. *Професійне вигоряння — проблема XXI ст., яку варто вирішувати, адже воно має негативний вплив на людину, її діяльність і самопочуття. Тому важливою є психопрофілактика й подолання цього синдрому* (з наук. літ.).

ПСИХОПРОФІЛАКТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психопрофілактики. *Виконання психопрофілактичних заходів потребує наявності в лікаря будь-якого профілю, крім загальної професійної підготовки, спеціальних знань у галузі клінічної (медичної) психології, психіатрії і психотерапії* (з навч. літ.); *Будь-яка психопрофілактична і просвітницька робота з учнями має бути по можливості замаскованою та цікавою* (з навч. літ.).

ПСИХОСЕКСУА́ЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний із формуванням та реалізацією сексуального потягу людини. — *За це я тебе і люблю. — Навіть так? А я гадала, що це всього лиш задоволення психосексуальних потреб* (М. Білкун).

ПСИХОСОМА́ТИК, а, *ч.* 1. Лікар, фахівець із психосоматики. *Деякі психосоматики, наприклад Ф. Дунбар, вважали, що особливості нозології та патогенезу хвороби визначає структура особистості, зокрема її характер* (з наук. літ.).

2. Людина із психосоматичними розладами, симптомами. *Статистичні дослідження свідчать, що частота психосоматичних захворювань коливається від 15 до 60 % від загальної чисельності населення, а кількість психосоматиків серед пацієнтів лікарень становить 38–42 %* (з наук. літ.).

ПСИХОСОМА́ТИКА, и, *ж.* 1. Розділ психології та медицини, який вивчає вплив психологічних чинників на виникнення й перебіг соматичних хвороб. *У 40–50-х рр. XX ст. голова Американської спілки психіатрів А. Маєр формулює необхідність синтетичного підходу до особистості хворого, що сприяло зростанню кількості досліджень у галузі психосоматики* (з наук. літ.); *Одночасно з новими знаннями, здобутими в галузі психології, психіатрії та психосоматики, прийшли нові уявлення про закономірності розвитку психіки й особистості загалом* (із журн.).

2. Психосоматичне захворювання або його симптоми. *Приблизно 20 % учасників масової катастрофи мають ті чи інші порушення, пов'язані з психосоматикою* (з навч. літ.); *Якщо дійсно маніакально-депресивний психоз, .. то це не психосоматика, це штука органічна, як і шизофренія* (О. Забужко); *Невротика іноді й справді можна сплутати із психопатом: у них подібна психосоматика* (Ю. Іздрик).

ПСИХОСОМАТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який виникає під впливом негативних психічних чинників (про захворювання, хворобу, розлад і т. ін.). *До психосоматичних захворювань відносять шкірні (нейродерматити), рухової системи (біль у спині, артрит), серцево-судинної системи (гіпертонія, мігрень, аритмія), розлади системи травлення (виразки, коліти) тощо* (з навч. літ.); *Біль — психосоматичний, самонавіяний. Рентгенолог сказав, що в поліклініку Дмитро Іванович може більше не приходити* (Ю. Мушкетик); *Учені довели, що стреси є причиною великої кількості різних психосоматичних розладів* (з газ.).

2. Стос. до психосоматики (у 1 знач.), вивчення, профілактики та лікування таких захворювань. *Психосоматичний підхід поєднує досягнення психології та медицини, що дозволяє цілісно проводити дослідження та лікування хворих* (з наук. літ.).

ПСИХОСОЦІА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до поведінки та діяльності людей у суспільстві. *Дитина з дошкільного віку стверджує свою абсолютну психосоціальну компетентність* (з навч. літ.); // Спрямований на адаптацію особи в суспільстві. *Головними складниками професіоналізму в практичній психосоціальній роботі є власний життєвий досвід психотерапевта, його професійна інтуїція* (з навч. літ.).

2. Стос. до психосоціології, пов'язаний із нею. *Психосоціальні дослідження відомого психолога Е. Еріксона щодо розвитку особистості довели, що людина впродовж життя проходить декілька універсальних стадій, кожна з яких супроводжується віковою кризою* (з наук. літ.); *Ще однією впливовою психосоціальною теорією є біхевіоризм* (з навч. літ.).

ПСИХОСОЦІО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із психосоціології. *С. Сигеле, італійський психосоціолог і криміналіст, досліджував злочини, які стаються в умовах великого скупчення людей* (з наук. літ.).

ПСИХОСОЦІОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психосоціології. *Психосоціологічний погляд на зло не враховує натурального зла, такого як катаклізми, стихійні лиха, смерть і незаслужені страждання* (з наук. літ.).

ПСИХОСОЦІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Напрям у соціології, представники якого розглядають психіку людини як основну, визначальну силу суспільного розвитку. *Представники психосоціології намагаються суспільні явища пояснити психологічними категоріями, впливом свідомості та психологічних відносин між індивідами* (з навч. літ.).

ПСИХОСТИМУЛЮВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до психостимулювання, пов'язаний із ним. *Кофеїн має помірну психостимулювальну дію* (з навч. літ.); *Глютамінова кислота — помірний психостимулювальний засіб, що додає енергії* (з газ.).

ПСИХОСТИМУЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Стимулювання психічних та фізичних процесів в організмі; психостимуляція. *Психотерапію і психостимулювання раніше не вважали важливими елементами забезпечення морально-психологічної готовності військовослужбовців* (з наук. літ.); *Методи і способи психостимулювання бійців мають бути різноманітними* (з навч. літ.).

ПСИХОСТИМУЛЯ́ТОР *див.* **психостимуля́тори.**

ПСИХОСТИМУЛЯ́ТОРИ, ів, *мн. (одн.* **психостимуля́тор,** а, *ч.).* Лікарські препарати чи речовини, що тимчасово підвищують розумову та фізичну активність, працездатність, а деякі з них мають ще й галюциногенні властивості. *До групи психостимуляторів належать загальнодоступні засоби (чай, кава, тютюн), а також заборонені наркотичні речовини (амфетаміни, кокаїн)* (з навч. літ.); *Поєднання кокаїну з героїном породжує найнебезпечніший наркотик у світі. У цих речовин неоднаковий принцип дії (героїн — це опіат, кокаїн — психостимулятор), але вони не послаблюють, а навпаки — підсилюють один одного* (М. Кідрук).

ПСИХОСТИМУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Стимуляція психічних та фізичних процесів в організмі. *Найпоширенішими факторами, що сприяють розвитку або погіршенню манії, є недотримання лікування, недосипання, надмірна психостимуляція, уживання алкоголю та наркотиків* (з наук. літ.); *Поряд із фітотерапією ефективним засобом психостимуляції, нормалізації поведінкової активності є ароматерапія* (з навч. літ.).

ПСИХОТЕРАПЕ́ВТ, а, *ч.* Лікар, фахівець із психотерапії. *Ефективність психотерапії, безумовно, залежить від психотерапевта — його професійних знань, умінь, навичок, особистісних якостей* (з навч. літ.); *Вплив токсичної матері, на переконання психотерапевта, зруйнував цілісність особистості Евиного брата* (Н. Сняданко); *— З кожної ситуації є вихід .. А хочеш, психотерапевта хорошого знайду?* (Г. Вдовиченко).

ПСИХОТЕРАПЕВТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до психотерапії. *З історико-культурної позиції в психотерапевтичних школах і течіях виділяють дві основні групи: релігійно-магічну й емпірично-наукову* (з наук. літ.); *Психологи дають рекомендації, як вести щоденник, щоб він мав психотерапевтичний ефект і для того, хто пише, і для того, хто все це одного дня читатиме* (Є. Кононенко).

2. Прикм. до **психотерапе́вт.** *Із психотерапевтичної практики відомо, що очікування приємних подій сприяє їх появі, а очікування чогось украй неприємного підштовхує людину до нелегких випробувань* (з навч. літ.); *Коли Енжі повернеться з лікарні, вона не пам'ятатиме, що писала вам. Сподіваюся, що це було останнє психотерапевтичне обстеження...* (І. Роздобудько); *Тривожними дзвіночками про те, що ваша дитина потребує психотерапевтичної допомоги, є нервові тики, неврози, страхи, загальна тривожність* (з газ.).

ПСИХОТЕРАПЕ́ВТКА, и, *ж.* Жін. до **психотерапе́вт.** *Евине тіло, на думку психотерапевтки, було наочною демонстрацією її емоційних проблем* (Н. Сняданко).

ПСИХОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* 1. Лікування психічних, психосоматичних розладів у людини за допомогою словесного та несловесного впливу. *Відомі широкі можливості застосування навіювання, зокрема гіпнозу, у медичних цілях, у психотерапії* (з навч. літ.); *Писання — це різновид психотерапії, ти просто переселяєш на папір власні проблеми, таким чином позбуваючись їх* (Ю. Іздрик); *Ще довго розпитував (у вухах пропущений Гергієв) розгубленого пацієнта про особливості його сприйняття навколишнього світу, подумки складав схеми сеансів психотерапії* (Люко Дашвар).

2. Галузь медицини та психології, що вивчає механізми, способи і прийоми професійного надання психологічної допомоги. *Психотерапія є порівняно молодою дисципліною, що досі перебуває у процесі становлення. Це зумовлює деякі розбіжності у визначенні її як науки, розмежуванні її завдань і суміжних із нею галузей (психології, психіатрії)* (з навч. літ.).

ПСИХОТЕ́ХНІК, а, *ч.* Фахівець із психотехніки. *Світове визнання здобули праці українських психотехніків та психогігієністів — Ф. Р. Дунаєвського, Ю. М. Сиркова, С. Л. Рубінштейна, М. М. Мандрика* (з навч. літ.); *Сучасні психотехніки стверджують, що ті, хто послуговується жаргонізмами, швидше старіють і частіше хворіють* (з навч. літ.).

ПСИХОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* 1. Галузь психології, що була популярною на початку XX ст. і вирішувала практичні питання, пов'язані з психологією праці, професійною орієнтацією та профвідбором. *На 30-ті роки XX ст. припадає пік розвитку соціально-психологічних досліджень у прикладних галузях, особливо в педології і психотехніці* (з навч. літ.); *— Мета будівництва — доцільно організувати відпочинок, працю, все життя людини в приміщенні, передбачивши всі вимоги гігієни, психотехніки* (Д. Бузько); // Внутрішня техніка (вольові зусилля, уява, увага і т. ін.) людини якоїсь професії. *Найважче розкрити рух думки на сцені. Це вершина майстерности психотехніки актора* (з наук. літ.).

2. Техніка (у 3 знач.) психологічного впливу на кого-небудь. *Вибір психологом методології, психотехніки тощо значною мірою впливає на ефективність психотерапії* (з навч. літ.).

ПСИХОТЕХНІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психотехніки. *Психотехнічний період тривав до середини 30-х років XX ст. Із середини 30-х і до початку 50-х років дослідження в галузі фізіології та психології праці не виходили за межі лабораторій і їх не застосовували на виробництві* (з навч. літ.); *Психотехнічні ігри та вправи можуть суттєво допомогти учнівській молоді сформувати особистісні якості* (з наук. літ.).

ПСИХОТИ́П, у, *ч.* З погляду психології — сукупність рис характеру людини певного типу. *Моя поезія натякнула їй на таємниці власного естетичного психотипу?* (С. Процюк); *Психотип Агамова В. М. характеризується яскраво вираженим сангвінічним модусом темпераменту, життєлюбністю і вітальною впертістю* (В. Єшкілєв); *Коли в дев'ятому класі ми вивчали типажі і психотипи, пані Вчителька назвала Озу "дамою з камеліями"* (І. Роздобудько).

ПСИХОТИ́ПНИЙ, а, е. Прикм. до **психоти́п.** *Більшість літературознавців об'єднує Лавріна з його дружиною Мелашкою в абстрактну психотипну групу, ураховуючи їхні теплі стосунки, схожий тип темпераменту та часту появу разом у творі* (з наук. літ.); *Для кваліфікації польської ментальності традиційно окреслювані такі психотипні ознаки, як шляхетність, гордовитість (гоноровість), волелюбство, заповзятість, підвищена чемність та ін.* (з наук. літ.).

ПСИХОТИ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **психо́зний.** *Як і будь-який психотичний стан, шизофренію необхідно розглядати не лише під кутом зору психіатрії, а й із соціального погляду* (з навч. літ.); *Влітку 89-го це* [політика] *вже стало тотальним захопленням, дещо психотичним, однак неминучим* (Ю. Андрухович); *Майже всі оператори потім дивачіли* [робилися дивакуватими]. *Ставали агресивними, психотичними створіннями* (Любко Дереш).

ПСИХОТРЕ́НІНГ, у, *ч.* Тренування, метою якого є досягнення та підтримка певного психологічного стану особистості. *Психотренінг спрямований на розвиток різних сфер психіки: уваги, пам'яті, емоцій, уяви і є способом пізнання власних можливостей та здібностей* (з навч. літ.).

ПСИХОТРЕ́НІНГОВИЙ, а, е. Прикм. до **психотре́нінг.** *Великий обсяг завдань, що стоїть перед службою психологічного забезпечення, може бути ефективно реалізований саме за допомогою системного використання сучасних психотренінгових методів* (з навч. літ.); // Признач. для психотренінгу. *У процесі професійної психологічної підготовки правоохоронців важливо забезпечити функціонування психотренінгових комплексів* (з наук. літ.).

ПСИХОТРО́П *див.* **психотро́пи.**

ПСИХОТРО́ПИ, ів, *мн. (одн.* **психотро́п,** у, *ч.).* Препарати, які мають психотропну дію. *Повз тебе проходили шизофреніки та параноїки, яким психотропи поволі донищили глузд* (С. Процюк); *Він .. вводить піддослідним психотропи, споглядає ремісію, наказує медсестрам розпитувати про страхи* (Є. Пашковський).

ПСИХОТРО́ПНИЙ, а, е. Який впливає на психічні функції організму людини. *Початок 50-х років XX ст. ознаменувався найбільшим відкриттям у психофармакології — упровадженням у медичну практику психотропних лікарських засобів* (з навч. літ.); *До дітей застосовували сильнодіючі психотропні препарати, наприклад, аміназин та інші, які призводять до психічного відставання у розвитку* (Г. Пагутяк); *В крові Леґраса не знайдено ні надлишку алкоголю, ні слідів психотропних чи наркотичних речовин* (М. Кідрук); // *у знач. ім.* **психотро́пні,** них, *мн.* Те саме, що **психотро́пи.** *Його пронизувало єдине бажання — втекти, забарикадуватися на кухні і витягнути свою швидку допомогу, себто аптечку із психотропними* (С. Процюк).

ПСИХОФАРМАКО́ЛОГ, а, *ч.* Лікар, фахівець із психофармакології. *Для надання медико-психологічної допомоги військовослужбовцям, які брали участь у бойових діях, сформовано спеціалізовану групу, до складу якої, крім психолога, входили психофізіологи, психіатр і лікар-психофармаколог* (з наук. літ.).

ПСИХОФАРМАКОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психофармакології. *Найбільш вивченим сьогодні є психофармакологічний підхід до лікування неврозів і розладів особистості* (з наук. літ.); // Спричинений деякими фармакологічними препаратами (про психічні розлади, стани). *Найтяжчим наслідком тривалого (1,5–2 роки) застосування похідних фенотіазину є різні психічні порушення: психофармакологічна енцефалопатія, зниження інтелекту, емоційна нестійкість, спалахи тривожного збудження* (з навч. літ.).

ПСИХОФАРМАКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь фармакології і медицини, яка вивчає вплив лікарських засобів на психічну діяльність людини, а також проблеми використання лікарських засобів для лікування психозів та інших психічних захворювань. *Учення про медіатори сприяло створенню лікарських засобів, які діють у ділянці синапсів, що стало підґрунтям для формування психофармакології* (з навч. літ.); *— Остання чарка на довгу дорогу! — я потягся за коньяком і непомітно вкинув таблетку в Янову чарку. За кілька хвилин я міг пересвідчитися, яких великих успіхів досягла в наш час психофармакологія* (І. Росоховатський).

ПСИХОФІ́ЗИК, а, *ч.* Фахівець із психофізики. — *Олексію Тихоновичу, скоро приїде Михайлова, мені будуть потрібні психофізики для перевірки її телекінетичних здібностей* (М. Дашкієв).

ПСИХОФІ́ЗИКА, и, *ж.* 1. Галузь психології, що вивчає кількісні відношення між інтенсивністю фізичного подразника й силою відчуття. *Психофізика Г. Т. Фехнера виникла з конкретного наукового завдання — знайти емпіричну й точно визначену функцію залежності між станами свідомості й фізичними процесами* (з наук. літ.).

2. Взаємодія, взаємозв'язок психічних і фізичних процесів, зумовлених чим-небудь. *Один з основних елементів акторської психофізики — уява — залишається сьогодні найменш вивченим* (з наук. літ.); — *Я люблю музику й люблю працювати з нею: вона впливає на психофізику глядача* (із журн.).

ПСИХОФІЗИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психофізики. *У США понад сто наукових інститутів і центрів проводять фундаментальні дослідження в галузі психофізичних явищ* (з наук. літ.); *Я проводив дні й ночі в роздумах, проводив ряд психофізичних експериментів, досліджував, ніби палеонтолог, генетичні товщі нашого ембріонального минулого* (О. Бердник); — *Так, сумніву немає: механізм психофізичної орієнтації пов'язаний з нижчими шарами кори головного мозку* (М. Дашкієв).

ПСИХОФІЗІО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із психофізіології. *Психофізіологам добре відомо, що діяльність людини значною мірою визначається домінантою — стійким осередком підвищеної збудливості в корі й підкірці головного мозку* (з навч. літ.).

ПСИХОФІЗІОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психофізіології. *Провідну роль у вивченні здібностей відіграє психофізіологічний напрям досліджень* (з наук. літ.); *Не хочу лякати Вас, Тату і Мамо, але мій психофізіологічний стан, самі розумієте, весь час у напрузі* (О. Шугай).

ПСИХОФІЗІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Галузь науки на перетині психології та фізіології, що вивчає фізіологічні основи психічної діяльності й поведінки людини. *Практична психофізіологія використовує такі методи, що дозволяють реєструвати й досліджувати фізіологічні реакції організму* (з навч. літ.); // Навчальна дисципліна, що викладає зміст цієї науки. *Після освоєння курсу "Психофізіологія" здобувачі зможуть на практиці використовувати теоретичні й практичні знання під час аналізу психологічних даних та в науково-дослідницькій роботі* (з навч. літ.).

2. Сукупність психічних і фізіологічних процесів, властивостей, особливостей і т. ін. *Не можна перебільшувати чи, навпаки, применшувати значення як психофізіології людини, так і її соціальної психології, а також ролі соціальних впливів, моди* (з навч. літ.).

ПСИХОХІРУРГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психохірургії. *Історія психіатрії знає безліч прикладів, коли в лікуванні психічних захворювань застосовували жорстокі, іноді смертоносні засоби. Прикладом може слугувати психохірургічна операція — лоботомія, що дає дуже важкі ускладнення* (з навч. літ.); *Сьогодні психохірургічні операції майже не проводять* (з газ.).

ПСИХОХІРУРГІ́Я, ї, *ж.* Розділ нейрохірургії, що вивчає психічні розлади та їх лікування за допомогою операцій на мозку. *Психохірургія поки що зосереджена на пошуках нових методів лікування* (з навч. літ.); // Лікування психічних розладів хірургічними методами. *Психохірургію та інші методи лікування, що призводять до незворотних наслідків, ніколи не можна застосовувати до пацієнтів, котрих примусово утримують у психіатричних закладах* (з наук. літ.); *Говорять про все. Про дно морів і океанів, про революцію в біології, .. про потребу ввести до конституції положення про право людини на довколишнє середовище, що передбачатиме і біологічні права, наприклад, свободу від генетичних маніпуляцій і психохірургії* (П. Загребельний).

ПСИХРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання температури й відносної вологості повітря. *Досить точно відносну вологість повітря вимірюють за допомогою психрометра — приладу, що складається з двох однакових термометрів, один із яких обмотаний вологою легкою тканиною (ситцем або марлею)* (з навч. літ.).

ПСИХРОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до психрометрії. *За допомогою психрометричних таблиць визначають конкретні значення відносної вологості повітря* (з навч. літ.); *Психрометричний метод найпоширеніший при технологічному контролі вологості газів* (з навч. літ.).

ПСИХРОМЕТРІ́Я, ї, *ж.* Методика вимірювання температури та вологості повітря. *Методами дослідження вологості повітря є психрометрія і гігрометрія* (з навч. літ.).

ПСИХРОФІ́Л *див.* **психрофіли.**

ПСИХРОФІ́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **психрофіл,** а, *ч.).* Холодолюбні мікроорганізми, здатні витримувати низькі температури. *Психрофіли живуть у постійно холодних умовах, наприклад, у глибинах океану або глибоких водоймах, де коливання температури дуже незначні* (з навч. літ.).

ПСИХРОФІ́ЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **психрофіли.** *Психрофільні мікроорганізми є мешканцями холодних джерел, глибоких озер та океанів* (з навч. літ.); *З усіх мікроорганізмів найчутливішими до дії радіоактивного випромінювання є грамнегативні бактерії та психрофільні форми* (з навч. літ.).

ПСИХРОФІ́Т *див.* **психрофіти.**

ПСИХРОФІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **психрофіт,** а, *ч.).* Рослини вологих і холодних районів високих широт та високогір'їв, пристосовані до тривалої зими. *До психрофітів належать деякі водорості, лишайники та рослини тундри* (з навч. літ.).

ПСИХРОФІ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **психрофіти.** *У лучній рослинності, яка загалом досить багата й різноманітна, майже не представлений психрофітний та галофітний ряд* (з наук. літ.).

ПСИХУВА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **психува́ти.** *Лежав і думав про нього — невідому мені істоту, котра чомусь жила в моїй квартирі (чи й досі живе) і дуже потерпала від моєї дратівливості, психування* (В. Чемерис).

ПСИХУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* Утрачати психічну рівновагу; нервувати. — *Усе в тебе ще буде, не психуй ти так* (А. Кокотюха); *Я психував від того, що набрав собі цього тижня так багато змін (хотів наступного трохи звільнитися) і не міг взяти ситуацію у свої руки* (Любко Дереш); *Харцизяки психували і шарпались* (М. Кідрук).

ПСИХУ́ШКА, и, *ж., розм.* Психіатрична лікарня. *Вона десь зникла. Кажуть, хтось її обдурив, одібрав квартиру, підробивши документи, й продав, а її упекли чи то у психушку, чи в будинок для перестарілих* (Л. Костенко); *Треба вдавати із себе покірного, щоб вирватися із психушки. І я заходився старанно симулювати, що ліки, транквілізатори кляті, якими мене накачували, почали на мене діяти позитивно* (В. Чемерис).

ПСИ́ЦЯ, і, *ж., діал.* Самиця пса; сука (у 1 знач.). *Майже бігла* [Явдоха] *вулицею і жоден пес на неї не гавкнув, .. а псиці не гавкали також* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Залишив розум матір полонену, Й завалувала псицею вона, Свою судьбу жаліючи шалену* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ПСИШЕ́, *невідм., с.* Різновид дзеркал у рамі, які можна повертати під будь-яким кутом. *Псише часто використовують у магазинах одягу та взуття, ювелірних крамницях, косметичних салонах* (із журн.); *Шарнірне кріплення псише до рами дозволяє змінювати кут нахилу та дивитися на себе в різних ракурсах* (з мови реклами).

ПСИ́ЩЕ, а, *ч.* Збільш. до **пес** 1. *Час від часу вони* [гончаки] *щулять вуха, здригаються уві сні й розплющують збентежені чимось очі, а наш четвертий, моругий, невиразної породи псище, навіть дзявкнув чогось здуру* (Б. Антоненко-Давидович); *Мене раптом уздрів величезний псище, який саме вискочив на рівне. Першим моїм порухом було тікати* (Валерій Шевчук); *Подивився козак собі під руку, там вже біля мушкета лежить чорний псище, ніби мушкет сторожує* (В. Лис).

ПСО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **пся́чий.** *Щоразу, коли хтось проходив повз будинок, величезна псова голова визирала з-під воріт* (з газ.); // Признач. для пса. *Я осьдечки снопик полину гіркого над шляхом наламав, у псовій будці ним вистелив* (В. Дрозд).

ПСОРІА́З, у, *ч., вет., мед.* Хронічне захворювання шкіри людини і тварин, що проявляється у висипанні плям, вкритих тонкими сріблясто-білими лусочками, і пов'язане з порушенням функцій нервової та ендокринної систем. *Місцеві засоби, як правило, застосовуються при легких формах псоріазу, фототерапія — при помірних ураженнях, імуносупресивні й імуномодулювальні препарати — у важких випадках* (з наук. літ.); *Діагноз псоріазу зазвичай базується на зовнішньому вигляді шкіри, при цьому характерними ознаками шкіри є лускаті, еритематозні бляшки, папули або ділянки шкіри, які можуть боліти та свербіти* (з наук.-попул. літ.); *Тваринам, хворим на псоріаз, призначають кортикостероїдні креми та мазі, завдяки яким можна швидко досягти ремісії* (з навч. літ.).

ПСОРІА́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Те саме, що **псоріати́чний.** *Алергічні висипи спричиняють свербіж, унаслідок розчісування шкірного покриву відбувається його постійне травмування, що може спровокувати розвиток патологічного процесу — появи псоріазних бляшок, що лущаться* (з наук.-попул. літ.); *Переважна більшість препаратів для зовнішнього застосування, які зменшують псоріазні висипи, мають у своєму складі кортикостероїди* (з навч. літ.); *Основною причиною псоріазного ураження суглобів є сильні або тривалі стреси, психологічні травми* (з газ.).

ПСОРІАТИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до псоріазу; псоріазний. *Лікувальні креми та мазі, що застосовують безпосередньо на псоріатичних бляшках, допомагають зменшити запалення, зняти нагромаджені луски та очистити уражену шкіру* (з наук.-попул. літ.); *На появу псоріатичних уражень шкіри безпосередньо впливає порушення бар'єрної функції шкіри, її інфікування, контактування з агресивними хімічними засобами* (з навч. літ.).

ПСОРОПТО́З, у, *ч., вет.* Шкірне захворювання тварин, спричинене кліщами, що зумовлює шкірний свербіж, випадіння шерсті та загальне виснаження великої рогатої худоби, коней, кролів і т. ін. *Найчастіше псороптозом тварини хворіють взимку та рано навесні, коли в них щільний волосяний покрив, а вологість повітря висока* (з наук.-попул. літ.).

ПСТРУГ, а, *ч.* Те саме, що **форе́ль.** *Пстругів викохують не в струмовинні, А в чистій охолодженій воді, Що живиться джерелами зі скелі... (Пстругами називають тут форелі)* (М. Рильський); *Форель, чи, як її називають гуцули, пструги, — риба переважно гірських річок. Удень, коли сонце стоїть в зеніті, пструги дрімають, забившись у корчі, під каміння, а вранці, увечері шугають супроти потоку, шукаючи їжу* (М. Олійник); *З акацієвою острогою пішов я до ріки. З бережка одразу втямив їх — перлово-жовтих, укоханих пстругів* (М. Дочинець).

ПСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **псува́ти** та дія і стан за знач. **псува́тися.** — *Якась невдача? — тихо запитала мама, коли бурхлива Санина діяльність по перекиданню і псуванню речей трохи стишилася* (В. Собко); *Медом можна вберегти від псування будь-які продукти* (М. Дочинець); *Найчастіше промислове сільське господарство є основним фактором псування води та навколишнього середовища* (з навч. літ.); — *Та хіба ви не знаєте, що псування зубів — це найгостріша проблема, яка стоїть перед сучасним людством?!* (М. Дашкієв); *Аномальна спека чи надзвичайно низькі температури можуть бути причиною псування в людей настрою та змін їхньої поведінки* (з навч. літ.).

ПСУВА́ТИ, псую́, псує́ш, *недок.* 1. *що і без прям. дод.* Робити непридатним для користування, вживання, споживання і т. ін.; пошкоджувати. — *Відчини-бо, Меласю, — скрикнув знов Михайло, — нехай я дверей не псую! І знов потрушує дверима* (Марко Вовчок); *Хлор вбиває не лише людей та тварин, а також нищить рослинність, псує металеві речі* (М. Трублаїні); — *Ні двигуна, ні паровика чи молотарки собі ж ніхто не візьме, а псувати ж для чого, краще ж громадою користуватися будемо* (А. Головко); *Татари весь час рискали по степу, тривожили з боків, запалювали трави, псували живу воду мертвечиною* (Г. Колісник); // Витрачати даремно, марно; переводити. *Пронюхала Мишва, що вже нема Котів, Та швидше до мішків — І почала хазяйнувати, — Не стільки їсти, як псувати* (Л. Глібов); — *Та не хапайтеся... Не псуйте куль* (І. Багряний); // Різко порушувати нормальний стан, порядок, нормальну форму чого-небудь. *Старий віл борозни не псує* (Номис); — *Спитай ввесь світ, Яка Зозуленька? Всі скажуть: птиця славна, Живе собі, як панна, Гуляє у садку, нічого не псує* (Є. Гребінка); [В о д я н и к:] *Навесні він* [Той, що греблі рве] *нуртує, грає, рве, зриває з озера вінок розкішний, .. псує мої рівненькі береги* (Леся Українка); — *Громадянко! Навіщо ви дозволяєте дитині псувати зелень?* (Остап Вишня); // Піддаючи дії чи впливу води, сонця, вітру і т. ін., пошкоджувати або порушувати що-небудь. *На пісках же сльота не псує так доріг. Хіба що місцями змиває пісок та лишає водяні калабані* (Л. Мартович); // Завдавати шкоди здоров'ю, нервовій системі, пошкоджувати зір, зуби і т. ін. — *Аби ми весь час лише псували легені нікотином, Андрійчику, мене б як лікаря все вдовольнило* (А. Кокотюха); *Писання від руки — це акт смирення, справжня праця, важка і невдячна, бо доводиться потім розшифровувати записи, псувати очі* (Г. Пагутяк); *Лікарі стверджують, що ця машина згубно впливає на здоров'я: псує зір, навіть опромінює* (А. Дністровий).

2. *перев. кому що.* Робити нестійким, мінливим, поганим (настрій, характер, людські взаємини і т. ін.). *Гра, оперта на визискуванні положення противника, псує характер, робить його безоглядним і марнотратним, бо виграні гроші майже не числяться* (І. Франко); *Ігор не дуже втішився дарунком, хоч і не відкидав його. Не хотів псувати синові радості з перемоги* (Б. Лепкий); *Коли не словом, то поглядом завжди спиняла* [Тодоська Микитівна] *широкий розмах свого нерозважливого чоловіка й тим псувала йому настрій* (Б. Антоненко-Давидович); *Я вмію дратувати людей, я вмію псувати навіть найпіднесеніші настрої* (С. Андрухович);

// Заважати, перешкоджати, завдавати прикрощів кому-небудь або самому собі в чомусь. *Почала* [Палажка] *вмовляти чоловіка, щоб він плюнув на п'яні голови та й не псував собі марне життя щасливого* (Ганна Барвінок); *Захотілось* [Трьомсину] *в чеснім полі Пошукати щастя-долі, Злому Змієві не дати Діла правого псувати* (І. Манжура); *— Ви направду не розумієте, що сестра ваша забирає вас усіх тільки тому, щоб разом з вами забрати все, що є в хаті? А по-друге, вона не хоче псувати собі репутацію* (Ірина Вільде); // *що і без дод.* Порушувати нормальний хід якого-небудь процесу, розвиток якоїсь дії. *Ватя почала сердитись на Антосю і трохи не скрикнула: та перестань-бо, не перебаранчай мені співати! Ти мені псуєш пісню* (І. Нечуй-Левицький); *— У процесі роботи довірена людина установи мусить увесь час бачити, як режисер провадить ідею сценарію. Коли він псує — відібрати від нього .. і передати іншому режисерові* (Ю. Яновський); *Наталка бавилась, як мала .. Псувала іноді полювання, але нітрохи тим не журилась* (І. Багряний); // *кого, що.* Робити непривабливим, негарним, неприємним (чийсь зовнішній вигляд). *Смертельна блідість пробивалася крізь рівну засмагу, але це не псувало її* [Насті] (З. Тулуб); *З світлиці, якось боком, видибує лелека, його гордовиту осанку псує вниз опущене крило* (М. Стельмах); *Щирий, зичливий погляд, відкрите лице чистої, нічим не заплямованої юності. І навіть вусики його не псують* (О. Гончар); *Його загалом красиве обличчя псували презирливо викривлені тонкі губи й непропорційно малий рот* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *що.* Своєю наявністю порушувати загальний вигляд чого-небудь, робити непривабливим для ока. *Псувала* [халупка] *своїм видом панський в'їзд* (Є. Кротевич); *— Щоправда, — замітив гетьман, — двері трохи заширокі, особливо горішні, і це псує архітектуру, але цілість обдумана як слід* (Б. Лепкий); *Усе свідчило про широкий і успішний розмах роботи, лиш напівзведена залізнична водокачка біля станції псувала загальну картину довершеності будівництва* (Б. Антоненко-Давидович); *Літню форму* [Мартинюка] *псував суконний кашкет, але він подорожував переважно не на голові, а в руці свого хазяїна* (Л. Дмитерко).

3. *кого, що, перен.* Негативно впливати на кого-небудь, прищеплювати погані звички, нахили і т. ін. *Лихий доброго псує* (приказка); *— Хазяйнуй, доглядай усього, а найперва* [найперша] *річ — не псуй мені людей* (Марко Вовчок); [М и х а й л о:] *Матюшу рано пускать на сцену: це псує дітей* (І. Карпенко-Карий); *Скільки є матерів, що отак по-дурному люблять своїх дітей, псують їх, завдають їм непоправної шкоди* (І. Багмут); *Ох, ці економії і міста! Як вони псують селянську тиху душу, як рано вони опускають темну завісу над дівочим життям* (М. Стельмах).

◊ **(1) Псува́ти / зіпсува́ти обі́дню** *кому і без дод.* — заважати, шкодити кому-небудь у якійсь справі. *Віктор, невільно, відчув, як тяжко Марлена звільнювалася від світу своєї книжки, як поява його псувала їй обідню* (Олекса Ізарський); *Тадей Станіславович торкнувся рукою плеча Левченка: — Зіпсував обідню старий доносцик. І чарки по-людськи не допив* (М. Стельмах); **(2) Псува́ти / попсува́ти (зіпсува́ти) кров** *кому:* а) *(зі сл.* с о б і) нервувати, дратуватися. *Всі ці причепки редактора я передбачив, але мені від того не легше і мушу псувати собі кров* (М. Коцюбинський); *Там* [у степах] *кожний знає, що скільки не хапайся, а все тобі буде небо, та степ, та могили. І тому чоловік собі їде, не псуючи крові хапливістю, і, нарешті, приїжджає туди, куди йому треба* (В. Винниченко); *Жодна критика і жодна похвала не псує мені кров. Бо я не полюю за нею* (М. Матіос); б) *(кому)* завдавати кому-небудь багато неприємностей, клопоту; примушувати нервувати, дратувати когось. *Вона суперечила йому у всьому, і чим більше уваги і грошей отримувала від нього, тим більше вона псувала кров колишньому майору* (О. Ульяненко); *Характером своїм свавільна Орина немало попсувала крові батькам* (М. Стельмах); **(3) Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів):** а) *(кому, чиї і без дод.)* дратувати, непокоїти, виводити із спокійного, урівноваженого стану кого-небудь. *Люба мамочко!.. Хоч літературна робота, каже він* [п. Дерижанов], *і псує нерви, та не настільки, як шарваркове життя в великому місті* (Леся Українка); *— Прошу тебе, жінко, — йди! Заберися, не тріпай мої нерви!* (А. Кокотюха); *Зовсім ще нібито молодий, а послухаєш, що про нього розповідають у Харкові, — чимало нервів перепсує він тут усім* (Ю. Шовкопляс); *— Моєму наступникові не заздрю — ви ще попсуєте йому нерви...* (О. Авраменко); б) *(перев. зі сл.* с о б і) хвилюватися, роздратовуватися, збуджуватися. *Маму поцілуй за її поцілунок і попроси, щоб не застуджувалась та не псувала собі нервів* (М. Коцюбинський); *Чи варто псувати собі через нього нерви?* (О. Донченко); *Майор рипів зубами. Може, від зайвого хмелю, а може, від нервового тремтіння, що йшло, як мороз, поза шкірою. То знайоме йому, відколи він попсував собі нерви на тій роботі...* (І. Багряний); *Їй кортіло скоріше піти до себе — Марта жила неподалік — і щось вирішити зі своєю знахідкою, яка вже достатньо попсувала нерви за сьогодні* (І. Роздобудько).

ПСУВА́ТИСЯ, псуюся, псуєшся, *недок.* 1. *тільки 3 ос.* Робитися непридатним для користування, вживання, споживання і т. ін.; пошкоджуватися. *Всюди з невідомої причини в найкритичнішу мить псувалися телефони, а гармати відмовлялися стріляти* (В. Владко); *Авто псувалося неймовірно часто. Кожні п'ять-шість кілометрів Валя зупиняла машину, виходила і починала щось лагодити в моторі* (В. Собко); *Хороший будівельний матеріал, а лежить під двором у дядька, псується* (П. Колесник); *Кубометри цегли, критої руберойдом, поступово псувалися без уваги* (Любко Дереш); // Утрачати нормальний вигляд, стан, нормальну форму. *Щоб стіни не псувались од дощу, їх мажуть зверху олією, од чого ялинові стіни мають колір червонуватий* (І. Нечуй-Левицький); *Вода в Сиваші поступово прибувала, броди псувалися, але переправа ще була можлива* (Ю. Яновський); *Гарне взуття звідти було справді гарним — легким, зручним, красивим, ніде не тисло, не промокало, не псувалося від вологи* (О. Авраменко); // Ставати поганим, слабким, пошкоджуватися (про здоров'я, нерви, зір, зуби і т. ін.). *Щось мені здоров'я трохи псується, дуже груди болять і кашляю багато* (М. Коцюбинський); *— Ненавиджу цукерки! Від них зуби болять і псуються* (А. Кокотюха); *— Ти мене що, погано чуєш? У тебе псується слух?* (Л. Денисенко); // Погіршуватися, ставати холодною, дощовою (про погоду). *Погода у нас починає псуватися* (М. Коцюбинський); *Псувалась погода, падав дощ, шугав терпкий вітер* (У. Самчук); *Погода не псувалася, не було дощу та вітру, не гримів грім і не розтинала небо блискавка* (А. Кокотюха); // Відходити від норми (про мову). *У першу чергу я хочу поговорити про фонетичну красу нашої мови, про те, чим вона псується, та нагадати ті засоби, які має жива народна мова, щоб додержувати тієї краси* (В. Самійленко).

2. *тільки 3 ос.* Робитися неприємним, поганим (про настрій, характер, людські взаємини і т. ін.); погіршуватися. *Взагалі я з Гриневецьким .. часто спорюся, мало що не сварюся, але наші товариські відносини від того не псуються* (Леся Українка); *В мене почав псуватися характер. Я зробився нервовим і надміру вразливим* (О. Довженко); *— Мені здалося, що вона змінилася до мене.., і я так засмутилася, що наші взаємини псуються* (О. Іваненко); *Згадується багато недоброго, від цього настрій псується* (А. Дністровий).

3. *перен.* Підпадаючи під негативний вплив, набувати поганих рис, звичок, нахилів; розбещуватися. — *Псуються люди... благочестія* [благочестя] *меншає...* (О. Кониський); [К о р ж:] *Бач, до чого дожились славні козацькі діти! Псується, псується козачество* [козацтво] (С. Васильченко); *Хлопець псується, став ще гірше ліниви*й (О. Кобилянська); — *Де зараз тих добрих людей шукати? Псується молодь тепер* (М. Стельмах).

4. *тільки недок.* Пас. до **псува́ти.** — *Я не люблю скоромишущу моду, яка так люба дівчатам. Мене то дивує. Навіщо їм парфуми, коли мають чисту шкіру, ясні очі, своє волосся, яке парфумами так швидко псується?* (О. Бердник).

ПСЮ́ГА, и, *ч. і рідше ж.* Збільш. до **пес.** *Альоша рвонувся в захопленні до цього хороброго псюги* (І. Микитенко); *Кіт наїживсь, кіт навскач, Псюга — доганяти* (С. Олійник); *Якийсь рудий псюга зі жмаками недолинялої шерсті на ребрах кинувся з гавкотом на вершників* (Ю. Логвин); *Шовк ночі, чорний її креп розвіюється над принишклими домівками; псюги виють на круглий місяць; перші дні осені, немилосердно теплої* (О. Ульяненко).

ПСЮ́КА, и, *ч. і рідше ж.* Збільш. до **пес.** *Хто схоче .. вдарити псюку, знайде дрюка* (Номис); *Біля комори зашарпався здоровенний, гнідої масті псюка* (У. Самчук); *Дві велетенські псюки здалеку відчули, що хтось непрошений у дворі; лементнули і поплигали до хвіртки* (В. Барка); *Лежу я за кущиком у долинці, а пес на горбочку сидить. Ніч — ні темна, ні світла, я ту псюку ледве бачу* (Ю. Мушкетик).

ПСЮ́РА, и, *ч. і рідше ж.* Збільш. до **пес.** *Марко загримав котелком об бильця, сполохано озираючись навколо, чи не стрибне псюра з будки* (Григорій Тютюнник); *Не встигли рипнути ворота, як під ноги кинувся худий патлатий псюра* (Василь Шевчук); *Здавалося, всі псюри, які тільки є на світі, залементували, почувши своїми писками чужу людину* (Ю. Хорунжий); *Тут зграя псюр бігає. Злих, голодних. Можуть і покусати* (В. Єшкілєв).

ПСЯВІ́РА, и, *ч. і ж., діал.* Уживається як лайливе слово щодо кого-небудь. *Соломія Гаврикова стояла позад мого Юхима, задрімала, псявіра, та й притулила свічку до Юхимової кухвайки* [куфайки]: *геть спина так і зотліла!..* (М. Кропивницький); — *Вогню, хлопці! Покажемо йому, псявірі, на цім світі пекло!* — *гукнув страшний в своїй люті Вернигора* (Я. Качура); — *Хапай його! Хапай псявіру!* — *ревнув Спихальський, бачачи, що полковник вислизає з рук* (В. Малик).

ПСЯ́КА, и, *ч. і рідше ж.* Зневажл. до **пес.** *Не жди дяки від приблудної псяки!* (прислів'я).

ПСЯКУВА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **псякува́ти.** — *Од вас слід було б сподіватись радше добрих порад, аніж такого псякування* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПСЯКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що і без прям. дод., діал.* Те саме, що **пся́чити.** *Всяка шельма псякує* (Сл. Б. Грінченка).

ПСЯ́РА, и, *ч. і рідше ж.* Те саме, що **псю́ра.** *Це був здоровезний дворовий псяра, гроза жебраків, прохачів і всякого дрібного люду* (Б. Антоненко-Давидович); *Відігнавши псяру на пристойну відстань, клубок різко спинився, і перед нашими очима постав нахрапистий пузатий котяра* (М. Кідрук).

ПСЯ́ТИНА, и, *ж.* Те саме, що **псúна** 2, 3. *У приміщеннях вокзалу всюди пахтіло мокрим, якоюсь такою бездомною псятиною* (Ю. Андрухович); *Дарія Олександрівна .. варила псятину, що бридко несмачною виявилась! Та голод став дужчий, ніж відраза до погані* (В. Барка).

ПСЯ́ЧИЙ, а, е. Прикм. до **пес** 1. *Найліпшим приписом мав бути широкий пояс, вив'язаний із псячої куделі* (Ю. Винничук); *Собайло* [собака] *сидів і ошелешено кліпав своїми псячими очицями* (Л. Кононович); *Коли долоня Луки вже майже торкнулася псячої голови, той раптом гаркнув і з неймовірною силою стрибнув Луці на груди* (С. Андрухович).

ПСЯ́ЧИТИ, чу, чиш, *недок., кого, що, на кого — що, діал.* Лаяти, ганьбити. *Як приїде чоловік, то вона так псячить чоловіка* (Сл. Б. Грінченка); *О. Антоній .. став Гриця, як то кажуть, псячити. — Ти сякий-такий, маєш мені присягнути від горівки, розумієш!* (Л. Мартович); *Десь він там у тому Сибірі* [Сибіру] *всіляких дуже думок набрався і все на багатих псячив* (У. Самчук); *Роман я таки дочитав, хоча потому ще довго ходив набурмосений і на чому світ стоїть псячив і цабанив клятих іспанців усіма лайливими словами* (М. Кідрук).

ПСЯЮ́ХА, и, *ч. і ж., діал.* Уживається як лайливе слово щодо кого-небудь. –*Ти, стара псяюхо, чого тут примостилась! — забубонів він стиха й штурхнув Галецьку під бік кулаком так, що в неї й дух забило* (І. Нечуй-Левицький); [М у с і й:] *Постривай же ти, псяюхо, Наклепаю тобі вуха!* (М. Кропивницький); — *Ви чого?* — *А ось ми покажемо чого! Зараз, псяюхо, дізнаєшся! Зараз! — аж шкварчить чийсь злобою перегрітий голос* (М. Стельмах); — *Та бийте, бийте їх, псяюх, чого ви тікаєте, мов зайці* (Р. Іваничук).

ПТА́СТВО, а, *с.* Збірн. до **птах** 1. *Потечуть Веселі ріки, а озера Кругом гаями поростуть, Веселим птаством оживуть* (Т. Шевченко); *В небі летіли гуси з далекого краю, а ще вище довгими ключами пливли журавлі з журавлицями, а нижче летіли і крутились чорногузи, качки і багато різного дрібного птаства* (О. Довженко); *Літня серпнева днина палахкотіла на все поле квітками, світило сонце, голубіли небеса, щебетало птаство, сюрчали коники* (В. Шкляр); *Заливалися солов'ї, виспівувало інше маленьке птаство, яке причаїлося на садових деревах, що ростуть під моїм будинком* (Л. Денисенко); * У порівн. *Вісті розліталися, мов налякане птаство* (П. Загребельний).

ПТАХ, а, *ч.* 1. Теплокровна хребетна тварина з тілом, покритим пір'ям і пухом, двома ногами, крилами та дзьобом. *Земля, вода, рослини, птахи, небо і хмари з їх кольорами — все це тут призначене творити і роздавати щедро дари вдоволення* (У. Самчук); *Ось уже й Маковія, середина серпня, перші птахи вже лаштуються відлітати у вирій* (Л. Костенко); *Мовчки вирвав він перо Птахові з хвоста й, за шапку Гостроверху застромивши, Далі він собі подався* (Леся Українка, пер. з тв. Г. Гейне); * У порівн. *Спів ллється, ось він гучнішає, наростає, дівчата співають самозабутньо, як птахи!* (О. Гончар); // *перев. з означ., перен.* Те, що нагадує цю істоту зовнішнім виглядом або якимись якостями (про літак, хмару і т. ін.). *Моряк — хазяїн трамбака й шхуни, він же й капітан цих парусних птахів* (Ю. Яновський); *У високому холодному небі забринів, загув, гостро спалахнув на сонці дивовижний металевий птах. Майже всі дітлахи .. помчали вслід за літаком* (А. Дімаров).

2. *перен., розм.* Про людину, яка відзначається чимсь незвичайним, особливим (перев. щодо свого суспільного становища, значення і т. ін.). — *Еге! Так он вона який птах!* — *скрикнув Цупченко* (Б. Грінченко); *Цей на вигляд простий дядько зовсім не по-селянському вів розмову. Петро навіть примружив на нього одне око: — Еге, та це, видно, птах із далекого краю...* (Д. Бузько); — *Коли такий птах, — міркував я про себе, — покинув дома печене й варене та подався в чужі землі по щастя, то чого ж мені мати сумнів!* (І. Муратов).

Перелі́тати / перелеті́ти пти́цею (мов пти́ця, пта́хом, стріло́ю *і т. ін.)* *див.* **перелі́тати**[1]; **(1) Стале́вий (стальни́й) птах (пти́ця),** *поет.* — літальний апарат, літак. *Сталевих птиць у грізній високості я чую рев...* (В. Сосюра); *Літак був уже далеко. Та гуркотіння не вщухало. Скидалося на те, що сталевий птах кружляє над хмарами, не знаючи, куди податися* (М. Дашкієв).

△ **(2) Ви́водкові пта́хи́** — група птахів, у яких пташенята вилуплюються з відкритими очима та густим пухом і здатні відразу або незабаром після виходу з яйця самостійно пересуватися. *Пташенята виводкових птахів здатні харчуватися самостійно, проте тривалий час потребують обігріву батьками та захисту від ворогів* (з наук.-попул. літ.); *Виводкові птахи, представники яких досить різні, є водоплавними або живуть на землі* (з навч. літ.); **(3) Ра́йські пта́хи́ (пти́ці)** — родина птахів ряду горобцеподібних, самці яких мають яскраве й різнобарвне оперення. *Більшість райських птахів живуть у тропічних лісах, вологих джунглях, заболоченій місцевості, хмарних лісах* (з навч. літ.); *В тому гаю — вода свіжа, артезіани б'ють, чорні лебеді по ставках плавають, райські птиці співають у віттях дерев!..* (О. Гончар); **(4) Співо́чі пта́хи́** — підряд птахів ряду горобцеподібних. *Синички, щиглики та інші наші співочі птахи рятують од черви наші садки* (Остап Вишня); *Ледве сонячне проміння рожевим сяйвом загорялося, всі вже рушили в дорогу: ніколи ще, здавалось їм, солов'ї та інші птахи співочі так любо не щебетали, як того ранку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **(5) Стра́усові пта́хи́** — підряд птахів, які не можуть літати. *Характерною ознакою страусових є те, що в них розвинулися тільки два пальці* (з наук.-попул. літ.); *У страусових птахів недорозвинені крила, проте добре розвинені ноги* (з навч. літ.).

◊ **Би́тися, як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **птах у клітці** *див.* **би́тися; (6) Важли́вий (ва́жний, вели́кий** *і т. ін.)* **птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка** *і т. ін.)* **пти́ця>** — людина, яка займає високе становище в суспільстві й має владу, вагу, великий вплив. *Колись він* [голова] *був унтером і забрав у голову, що він дуже великий птах* (П. Куліш); *— Де ж, ми великий пан — кадильницю за попом треба нести, а ми — не робітниця, не наймичка, ми — важна птиця — паламарка!* (Панас Мирний); *Язик* [полонений], *що привів він разом з товаришами, виявився важливою птицею* (Н. Рибак); *Люди знають, який то важний птах був землемір* (С. Чорнобривець); *Йонька зрозумів, що бородань не проста птиця і що від нього тепер залежить, відпустять Йоньку чи ні* (Григорій Тютюнник); *Якщо і вам трапляється десь на шосе "хорх", знищуйте його, не цікавлячись тим, хто в ньому їде. В ста випадках зі ста ви знищите якого-небудь надзвичайно важливого фашистського птаха* (П. Загребельний); **(7) Ві́льний птах <Ві́льна пта́ха (пта́шка, пти́ця)>:** а) людина, незалежна у своїх учинках, поведінці. *— Тобі що? Ти вільний птах, знявся й полетів, а мені треба виконувать завдання і рішать питання* (П. Загребельний); *— Він не такий, як і ми. Він лише боржник. Відробить своє і вільний птах — лети, куди хочеш!* (Ю. Логвин); б) людина, не зв'язана шлюбом. *— Ти одружений? Діти в тебе є? — Я вільна птиця. А що?* (Л. Первомайський); *— Нема в мене чоловіка... І не було!.. Я — дівчина .. Вільна птаха* (І. Рябокляч); **(8) Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка)** — людина іншого кола, іншої суспільної ваги. *У дверях будинку показалась господиня .. Зараз було видно, що се не нашого пера пташка. Не та в неї хода, .. не та й постать, да й українська одежа якось їй не припадала* (П. Куліш); *— Забив: як ведмедя жолудь! — засокотів Кудлатий. — Зразу видно: не нашого пір'я птах!* (О. Ільченко); **(9) Перелі́тний птах <Перелі́тна пта́ха (пти́ця)>** — людина, яка не затримується довго на одному місці. *— Така "перелітна птаха", якою я була і мусила бути по умовах нашої сцени, могла заробляти тільки "перельотами"* (Леся Українка); *— Ну, а я, що я, — продовжував Марко. — Птиця перелітна, яка шукає пристановища і хоч якої-небудь поживи, щоб не здохнути* (І. Цюпа); **(10) Пі́зній птах <Пі́зня пти́ця>** — людина, яка пізно прибуває куди-небудь або пізно розпочинає якусь роботу. *До оселі заходить невідомий чолов'яга, високий, кривоносий, і одразу розтягує в посмішці повні уста... — До вас можна пізньому птаху?* (М. Стельмах); **(11) Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту)** — людина, яка займає значне становище в суспільстві і має владу, вагу, великий вплив у якомусь колективі. *— Там серед послів сьогодні якийсь птах високого польоту завітав до нас у коло, — згадав Шаула, виходячи на майдан* (Іван Ле); **(12) Птах (пти́ця) не на́шого польо́ту** — той, хто не належить до певного кола. *І тут же раду давав Павлові щодо Людмили — плюнути й ногою розітерти. "Раз те, що не нашого польоту птиця, та й нарешті — не в цьому щастя"* (А. Головко); **(13) Ра́нній птах <Ра́ння пти́ця (пта́шка)>:** а) людина, яка рано прибуває куди-небудь або рано розпочинає працювати. *— Ну, та й рання ж птиця оця молода матушка .. будить нас до півночі, — не дала вволю виспатись* (І. Нечуй-Левицький); *— Не думала я, що ви такий ранній птах, — сказала Густя* (І. Франко); *Іван Максимович у нас із ранніх пташок* (Василь Шевчук); б) невитримана, нетерпляча людина, дії якої не завжди продумані. *— І не гарячкуй, Іване Артемовичу, бо опечешся. Ти ранній птах, а я стріляна птиця* (М. Стельмах); **(14) Си́ній птах <Си́ня пти́ця>** — те, що втілює для кого-небудь найзаповітніші мрії, прагнення. *— Ти надто близько, щоб мені насниться, Ти надто поруч, щоб в мій сон прийти. І нашого кохання синя птиця Збентежено співає з висоти* (А. Малишко); *Своїм сумним виглядом псує* [небо] *настрій багатьом людям .. Людям, що поспішають за щастям. Людям, що полюють на синього птаха* (Л. Денисенко); **(15) Стрі́ляний (обстрі́ляний) птах (пти́ця)** — досвідчена, бувала людина, яка багато дечого бачила, зазнала. *— Не всі ж "чительники"* [читачі] *такі "обстріляні птахи" в літературі всякої школи, як я, то, може, іншому й книжка випадає з рук* (Леся Українка); *Сулима — то, казано, обережний птах. Стріляний. А ось Павлюк — запальний* (В. Чемерис); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **підстре́лений (підстрі́лений) со́кіл (птах)** *див.* **со́кіл**[1].

ПТА́ХА, и, *ж., розм.* Те саме, що **птах.** *Налякалась хижа птаха — підлетіла вище даху!* (Н. Забіла); *Смугаста птаха, вся з жовтих та чорних пер, сяяла рудим чубом, сидячи на сучку осики, а дзьоба мала довгого й тонкого* (Є. Гуцало); *Дерева зашуміли, загули, сполохано скрикнула якась птаха* (Ю. Винничук); * У порівн. *Я летів би, як птаха, так сили злетіти нема* (А. Малишко).

◊ **Ві́льний птах <Ві́льна пта́ха (пта́шка, пти́ця)>** *див.* **птах; Перелі́тний птах <Перелі́тна пта́ха (пти́ця)>** *див.* **птах.**

ПТАХА́Р, я́, *с.* Працівник, що доглядає за птахами. *Після радикальної операції я рік чи й більше не працював .. Ще через якийсь там рік .. був скотарем, птахарем, свинарем, сторожем, влітку здебільшого їздовим — це вважалося престижним* (В. Чемерис); *Останніми роками українські птахарі відмічають нетипові гніздування припутня — на балконах, підвіконнях, карнизах багатоповерхівок* (з газ.).

ПТАХА́РКА, и, *ж.* Жін. до **птаха́р.** *Птахарка баба Вустя, глядячи курей, котора* [котра] *з яйцем, раптом заспівала* (Остап Вишня); *Коли приїздив* [Рацпроп] *з колгоспу й заводив мову про свої справи, то чомусь завжди говорив про .. "телятниць", "свинарок", "птахарок", "доярок"* (П. Загребельний).

ПТАХА́РНЯ, і, *ж.* Те саме, що **пташа́рня.** *За ставом, на птахарні, заспівав півень* (В. Минко); *Гриня не був би Гринею, якби він, виїхавши в степ, не завернув ще й на птахарню, а там, тільки вилізши з кабіни фургона і ступивши в біле куряче царство, він уже ошелешує дівчат-пташниць* (О. Гончар); *Господарство .. мало десятків зо два коней .. та кілька машин і тракторів, свиноферму і невелике стадо дійних корів з телятником та ще птахарню* (В. Чемерис).

ПТАХА́РСТВО, а, *с.* Те саме, що **птахівни́цтво.** *За виробництвом бройлерного м'яса птахарство випереджає всі інші галузі тваринництва* (із журн.); *Деякі країни, наприклад Данія й Нідерланди, інтенсифікують сільськогосподарське виробництво, розвиваючи поряд із молочним тваринництвом і птахарство* (з газ.).

ПТАХА́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до птахарів і птахарства. *Сучасні птахарські господарства мають застосовувати новітні технології, які не завдають шкоди навколишньому середовищу* (з газ.).

ПТАХІВНИ́К, а́, *ч.* Фахівець із птахівництва. *Брат-птахівник не доглядить, що в курнику продрали куниці дірку* (Н. Королева); — *Будь ласка, будь ласка, — відповів завідувач, — ми завжди раді нашій зміні — молодим птахівникам* (Н. Забіла).

ПТАХІВНИ́ЦТВО, а, *с.* 1. Галузь тваринництва, яка займається розведенням та вдосконаленням порід свійської птиці для виробництва яєць, м'яса, пуху, пера. *Однією з найбільш актуальних проблем птахівництва в Україні є виробництво високоякісних та збалансованих кормів, які забезпечують повноцінний розвиток свійської птиці на всіх етапах її розвитку* (з наук. літ.); *Птахівництво є скороспілою галуззю тваринництва, оскільки за короткий час дає високоякісну продукцію — дорослу птицю, молодняк птиці, інкубаційні та харчові яйця, продукти забою та переробки, пух, пір'я, послід* (з наук.-попул. літ.); — *В табун завжди треба збирати птиць з однаковим пір'ям. Це кажу вам я, спеціаліст курівництва й птахівництва взагалі* (П. Загребельний).

2. Підприємство, господарство, яке розводить свійську птицю. *Продукція приватних фермерських птахівництв проходить усі етапи лабораторного контролю й отримує відповідні знаки якості* (з наук.-попул. літ.).

ПТАХІВНИ́ЦЬКИЙ, а, е. Стос. до птахівництва і птахівника. *Птахівницькі господарства дотримуються особливих технологій ветеринарного захисту, зокрема санації повітря пташників з метою профілактики бактеріозів* (з наук.-попул. літ.); *Тваринницькі й птахівницькі ферми розміщують за межами прибережних зон водойм* (з навч. літ.).

ПТАХІВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **птахівни́к.** *Птахівниці брали курчат і вкладали їм у дзьобики зелені блискучі кульки* (Н. Забіла); *Стара Деркачиха — знатна птахівниця .. — сиділа тут-таки в залі* (С. Журахович); *Коли Галя підійшла до ферми, птахівниця вже закінчувала годувати гусенят* (К. Гриб).

ПТАХІВНИ́ЧИЙ, а, е. Те саме, що **птахівни́цький.** *Чимало сільгосппідприємств стали переходити від здійснення повних циклів виробництва тваринницької та птахівничої продукції до виконання окремих стадій цих циклів* (з наук.-попул. літ.); *Дуже часто птахівничі підприємства є джерелом забруднення екосистеми* (з навч. літ.); *Стару дуже турбували птахівничі справи, і вона з нетерплячкою стежила за будівництвом нового приміщення* (С. Добровольський).

ПТАХ-ЛІ́РА, ~а-~и, *ч.* Те саме, що **лірохві́ст.** *Птах-ліра живе в дощових лісах Австралії та Тасманії, вирізняється з-поміж інших птахів особливою формою довгого хвоста, що нагадує ліру* (з навч. літ.).

ПТАХО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **птах** (у 1 знач.), напр.: п т а х о з н а́ в е ц ь, п т а х о ї́ д, п т а х о п е р е р о́ б н и й, п т а х о п о д і́ б н и й, п т а х о п р о д у́ к т.

ПТАХОКОМБІНА́Т, у, *ч.* Промислове підприємство, на якому обробляють і переробляють м'ясо свійської птиці та яйця. *Сосни починалися зразу за муром, яким був обгороджений птахокомбінат* (К. Москалець); *До кожної партії птахів, що надійшла на птахокомбінат, має бути ветеринарне свідоцтво та інші документи, видані на місці її відвантаження* (з навч. літ.).

ПТАХОЛО́В, а, *ч.* Той, хто ловить птахів (перев. на продаж). *Ось він спокійно і впевнено йде мені назустріч, веселий птахолов. Іван Калина* (О. Копиленко); *Птахолови потягли причандалля до шкільної садиби* (В. Барка).

ПТАХОЛО́ВСТВО, а, *с.* Ловля птахів (перев. співочих) як промисел. *Птахоловство має регулюватися державною політикою та екологічними службами* (з навч. літ.).

ПТАХОПЕРЕРО́БНИЙ, а, е. Який займається переробленням продукції свійської птиці (м'яса, яєць, пір'я, пуху і т. ін.). *Сучасні підприємства птахопереробної промисловості — це сучасні технологічні комплекси та високопродуктивні лінії перероблення птиці з найсучаснішим обладнанням і високими вимогами до стандартів гігієни* (з наук.-попул. літ.); *Субпродукти птахопереробної промисловості використовують у виробництві кормів для домашніх тварин* (з навч. літ.).

ПТАХОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий на птаха, подібний до птаха. *Для зооморфних мотивів посуду раннього Трипілля характерними є птахоподібні ємності та рогоподібні наліпи-букранії* (з наук. літ.); *Китайські вчені знайшли скелет величезного птахоподібного динозавра, який за розмірами не поступався хижому тиранозавру* (з наук.-попул. літ.).

ПТАХОПРОДУ́КТ *див.* **птахопроду́кти.**

ПТАХОПРОДУ́КТИ, ів, *мн. (одн.* **птахопроду́кт,** у, *ч.).* Продукти птахівництва (у 1 знач.). *Заборона імпорту й транзиту свійських і диких птахів та птахопродуктів з країн, де виявлено пташиний грип, є головним принципом боротьби з цим інфекційним захворюванням* (з навч. літ.); *Джерелом збудника вірусного гепатиту каченят можуть бути також інфіковані птахопродукти й сировина* (з мови документів).

ПТАХОРАДГО́СП, у, *ч., іст.* Радгосп у СРСР, основним спрямуванням якого було птахівництво. *Тривалий час племінне птахівництво України розвивалося завдяки птахорадгоспам* (з наук. літ.).

ПТАХОТА́ЗОВІ, вих, *мн., палеонт.* Ряд рослиноїдних динозаврів, які мали птахоподібну будову таза. *За більш ніж 134 млн років еволюції птахотазові поширилися по всій земній кулі та утворили багато таксонів* (з наук.-попул. літ.).

ПТАХОФА́БРИКА, и, *ж.* Підприємство, що спеціалізується на розведенні й вирощуванні домашньої птиці та виробництві продуктів птахівництва. *На сучасних птахофабриках молодняк виводять в інкубаторах, що дає змогу уникнути сезонності розмноження птиці* (з наук.-попул. літ.); *При порівняно незначних затратах праці й кормів птахофабрики за короткий час дають високоякісну продукцію* (з навч. літ.).

ПТАХОФЕ́РМА, и, *ж.* Господарство, яке займається розведенням свійської птиці. *У нас є багато колгоспів, що мають од птахоферм великі прибутки, вони виконують м'ясопоставки птицею* (Остап Вишня); *— Після закінчення семирічки я спочатку працював на птахофермі* (В. Собко); *Угомонились гуси білі на птахофермі край села* (І. Гончаренко); // Приміщення для птахів у такому господарстві. *— Там уже танки їхні ревуть. Куди ж від них рятуватись? Сюди, в степ, на птахоферму* (О. Гончар).

ПТАША́, а́ти, *с.* Те саме, що **пташеня́.** *Він обкрутився на одній ніжці, ляснув себе по стегнах з радісним писком пташати* (М. Коцюбинський); *Ідеш, а на землі ніде ногою ступити: гнізда, яйця, голенькі пташата плутаються в траві, одні вже вбираються в пух, а ті лише вилуплюються, пробиваються дзьобиками з шкаралупки до цього світу* (О. Гончар); *Тепер жайворонки менше співають, ніж навесні .. А тепер, як пташат уже висиджено, не до співів, бо треба харч добувати, сім'ю прокормити* (М. Малиновська); *На тому місці знов стою, Де крадене з гнізда пташа Ховав у пазуху свою* (Д. Павличко); * У порівн. *Вона тулилася до мого плеча, наче злякане пташа* (В. Лис).

◊ **Жовтоpо́те пташеня́ (пташа́)** *див.* **пташеня́.**

ПТАША́РНЯ, і, *ж.* Приміщення, будівля для розведення й утримання свійської птиці; територія з такими приміщеннями, будівлями; пташиний двір, птахарня. *Решту молодиць старий Коваль послав на поміч дояркам — мазати білою глиною корівники, свинарню, пташарню й обидві комори* (В. Кучер); *Вони дійшли до пташарні, від якої в'юнилася стежка до неширокої річки, де вже білими і сірими острівцями плавали качки* (М. Стельмах); *Пташарня — на іншому дворі, там стояли й конюшня, і хлів, у якому відпоювали молоком молодих телят* (Ю. Мушкетик); * Образно. *— Нас там* [у монастирі] *таких-от* [молоденьких] *багато, ціла пташарня* (Грицько Григоренко).

ПТАША́ТКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **пташа́.** *Птах пташаткам в тихім кутку Гніздечко звиває, Пухом стелить, зерном кормить, До сну їм співає* (Уляна Кравченко); *Я спіймав мале пташатко і до гнізда його поклав* (В. Сосюра); *Відчини, моє пташатко, ротенятко жовтодзьобе: ось тобі мачинка маку і росинка із роси* (І. Калинець); * У порівн. *У відчинене вікно раптом залетіла маленька біляста хмарка тополиного пуху .. Узяв він її на долоню, як ніжне пташатко, і посміхнувся* (І. Цюпа).

ПТАША́ЧИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пташи́ний.** *Часом зупинявся* [пташок], *схиляв головку і знов підносив її наглим, пташачим рухом або перехилював її набік* (І. Франко); *Про ноги він не дбав. Були вони у нього, як два приправлені патики. Тонкі, чорні, .. більше подібні до пташачих нігтів, ніж до ніг людини* (Б. Лепкий); *Голосить-радіє пташача громада! Лиш круки дзюбаті .. не радіють* (Дніпрова Чайка); *В селі обізвалася сопілка, її обіймав дівочий голос, обоє полинули гаєм і збудили пташачий хор* (М. Яцків); *— Я не знав, що ви граєте, — защебетав пташачим голосом Кость* (Л. Яновська).

ПТАШЕНЯ́, я́ти, *с.* 1. Маля птаха (у 1 знач.). *Пташки саме щебечуть в гаю Та годують свої пташенята* (П. Грабовський); *Носять їжу своїм дітям лише співочі птахи та сороки, ворони, галки, горлиці. Бо їхні пташенята родяться зовсім безпомічні, голі, часом і сліпі* (О. Копиленко); *Прилетіли ластівки і заходилися годувати пташенят* (Григір Тютюнник); *У деяких гніздах були пташенята, в інших по парі яєць* (І. Білик); * У порівн. *Доня до неї притулилася, як пташеня в бурю, і все не перестає тремтіти* (В. Барка).

2. *перен., жарт.* або *ірон.* Зменш. до **птах** 2. *Мовив* [Крейцберг], *нахабно посміхаючись: — Моє гарне пташеня, колись ти відмовила мені в побаченні. Може, сьогодні знайдеш годинку?* (Р. Самбук).

◊ **(1) Жовтоpо́те пташеня́ (пташа́)** — молода, недосвідчена людина. *Не могла зрозуміти, як отакі жовтороті пташенята наважуються суперечити самому Ковалеві, не рахуючись з його славою й авторитетом* (В. Собко); *— Призначають у середню школу пташа жовтороте, а потім беруться за голови, — бурмотів він сам до себе, походжаючи по кабінету* (Ю. Збанацький); *Полюбуйся на цього майбутнього доктора наук, котрому забракло сил впоратися з жовторотим пташеням* (Ю. Бедзик).

ПТАШЕНЯ́ТКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **пташеня́.** *Пташенятко мале у гніздечку пищить, — На квиління його — зараз мати летить* (А. Кримський); *— Ми влаштовуємо цілою школою День птахів. В цей день по садках, по лісах та по парках ми всією школою розвішуємо на деревах шпаківні, щоб там гніздилися перелітні птахи і виводили пташеняток* (Остап Вишня); *Давно повилітали пташенятка з гнізд. Вилиняли і знову вкрилися новим пір'ям їхні батьки й матері* (О. Копиленко); * У порівн. *— Доню, — Настя не втрималася, обняла Іванну за плечі, пригорнула до себе, як пташенятко, — я скучаю за тобою* (С. Талан).

ПТА́ШЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пта́шка** 1. *Написала* [Оришка] *вишневих пташечок, що цілуються, а кругом усього яйця та й підписала слова* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Сонце заходить, гори чорніють. Пташечка тихне, поле німіє* (Т. Шевченко); *Мала пташечка, невеличка, По доріженьці скаче* (П. Чубинський); *Це було гніздечко польового щеврика, світло-бурої пташечки з коротким хвостиком і коротесеньким дзьобиком, що живиться малесенькими жучками і комашнею* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Дивилася* [бабця] *розумними очима на свою невістку і думала: — Що зробило тебе такою пташечкою й квіточкою?* (Г. Хоткевич); * У порівн. *Земля усміхалася, синє небо усміхалося, і женчики були веселі: дівчата щебетали, мов ті пташечки, хлопці весело гомоніли* (Т. Бордуляк); // Пестливе звертання перев. до дівчини, жінки. [С т е х а *(падає коло Галі замлілої):*] *Ох, моя пташечко! Чи я ж знала, що так станеться* (Т. Шевченко); *— А що, пташечко, — питає в мене бабуся, — при молодій панії давненько служиш?* (Марко Вовчок); *— Оце по вас, моя голубонько, прийшла! Ідіте, моя пташечко!* (Олена Пчілка).

ПТА́ШИЙ, а, е, *діал.* Пташиний. *Пташий гамір несеться з усіх садів* (У. Самчук).

ПТАШИ́НА, и, *ж.* 1. *пестл.* Птах, перев. невеликий. *Стріпувалася захована між листям дерев, наїжена, змокла пташина* (О. Кобилянська); *Якась нічна пташина прoквилила десь далеко* (О. Ільченко); *Дятел постукує, якась пташина зимова цівкає, ще більш відтінюючи глибоку первісну тишу навкруги* (О. Гончар); *Зрідка з-під латаття вигулькували красноперки, над верболозом спурхували пташини, а над самою крутизною сіріло порожнє кубло очеретянки* (Є. Пашковський); * У порівн. *Співала* [Маруся] *цілими днями, як пташина* (Г. Хоткевич).

2. *збірн.* Птахи, птиця, птаство. *Все на світі мовчить, звірина і пташина* (М. Зеров); — *Живемо колгоспом — дай Боже всякому!.. Маємо і свиняток, і коров'яток, і пташини всякої* (В. Бабляк); — *Маємо дома .. і коней, і скоту, і свиней, і овець, і різної пташини достатньо!* (В. Малик).

ПТАШИ́НИЙ, а, е. Прикм. до **птах** 1 і **пта́ха.** *Краса в лісі влітку, скільки пташиного дзвону-передзвону! Та всі голоси — і зяблика, і вівсянки, і зеленушки, і навіть одуда — заглушувало кування зозулі* (О. Донченко); *Іноді в повітрі шуміли пташині крила: то пролітав ворон* (Григорій Тютюнник); *Піски білі, ніким не ходжені, тільки слід пташиних лапок лежить уздовж берегів візерунками* (О. Гончар); *Виспівували сонні півні, а вже з самого досвітку тиша змінювалася таким пташиним щебетом, ніби то виспівувало саме небо* (П. Загребельний); *Трощив* [китаєць Ходя] *листя з дерев, особливо з липи й шовковиці, жував коріння, кору, жолуді, їв слимаків, пташині яйця, часто пасся в траві* (В. Шкляр); // Який складається з птахів. *Люблю блискучий день, коли земля цвіте, Пташиний хор співає* (М. Рильський); — *Коли бусел-коханець прилетів на луг, його великим колом оточило пташине товариство* (М. Стельмах); *Вона й собі задирає голову й проводжає очима пташиний клин* (В. Лис); *Я став і поглядом через ручай Пройшов туди, де хаща несходима Стояла в щебеті пташиних зграй* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); // Признач., обладнаний для птахів. *Ген за штахетами на пташиному дворі — райдужна карусель з індиків, цесарок та павичів* (А. Головко); *У пташиних будиночках, розвішаних у парках і скверах, можуть оселитися білки* (з газ.); // Такий, як у птаха; який нагадує чим-небудь птаха. — *Ще не знаєш, де саме Зейнаб, а вже кричиш, — сказала Сальтане́ так само спокійно, чудним, якимсь пташиним голосом* (Леся Українка); *Легкими пташиними стрибками, переплигуючи з борозни на борозну, .. полем бігла Наталка* (С. Журахович); *Вона чітко бачила, як на її різкий окрик зігнута вутла спина наймита конвульсивно вирівнюється, як від удару, і в полохких пташиних очах зблискують вовчі вогники* (Г. Тарасюк).

Пташи́ний база́р (ри́нок) *див.* **база́р; Пташи́ний я́рмарок** *див.* **я́рмарок.**

△ **Пташи́ний грип** *див.* **грип.**

◊ **З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту)** *див.* **висота́; На пташи́них права́х** *див.* **пра́во; Пташи́не молоко́** *див.* **молоко́; Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (нема́є, не вистача́є, браку́є** *і т. ін.)* *див.* **нема́.**

ПТАШИ́НКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пташи́на.** *А на сусідній вишні розливався соловейко. І де воно в такої маленької пташинки стільки енергії, вогню та сили в голові бралося?* (В. Винниченко); *Звідси виднілося все місто, мов на долоні, і все небо, де не було ні хмаринки, ні пташинки — аж до того берега моря* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); * Образно. *Під тобою — безмежна земля, над тобою — безкрає небо .. І ти серед цього безмежжя — маленька пташинка, вільна, але часто беззахисна* (В. Малик); * У порівн. *Вони* [дівчата] *були мов пташинки в клітці* (А. Хижняк).

ПТАШИ́НОЧКА, и, *ж.* Пестл. до **пташи́нка.** *Саме лиш сонце, та в блакиті ота пташиночка* (П. Тичина); * У порівн. *І в цьому днів круговороті, де все минати поспіша, як та пташиночка на дроті, спочине стомлена душа* (Л. Костенко).

ПТА́ШКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **пта́ха.** *Всяка пташка своє гніздо знає* (Номис); *Пташки співали і свистали усюди по гаю так голосно да гарно, що все кругом неначе усміхалось* (П. Куліш); *Пташки щебечуть, що чоловік аж сам себе не чує, зелені ліси ялинові позацвітали та припорошили шовкові трави, мов золотим маком* (Ю. Федькович); *Коли сонечко світить, трава зеленіє, пташки щебечуть — зовсім по-іншому дивишся на світ* (Г. Пагутяк); * У порівн. *Поспішаючи до школи, щебечуть діти, як пташки* (В. Сосюра); // *збірн.* Птахи, птаство. [К о б з а р:] *І звірина спить у лісі, пташка — в діброві, рослина — у полі...* (Панас Мирний); *Артем Сидорович навчив Данила любити землю і травинку, воду і пташку* (О. Копиленко); // Пестливе звертання, називання до дитини, дівчини, жінки. — *Бабусенько! Скажи мені, де я? — В Лебедині, моя пташко, Не вставай: ти хвора* (Т. Шевченко); [Х в е д о с к а:] *Як ти сказав мені біля воріт?* [Р о м а н:] *Пташко моя!* (М. Кропивницький); *Відчинивши хвіртку до свого двору, Георге розводить руки і ловить свою чорняву пташку, що летить до нього, не відчуваючи землі* (М. Чабанівський); — *Ще раз прошу вибачення, моя королево .. Ти не гніваєшся, ласкава пташко?* (В. Лис).

2. *перен., розм., ірон.* Те саме, що **птах** 2. — *Та оце, мабуть, чи не сама Наталія Андріївна! "Побачу, що то за пташку Марко впіймав", — думаю* (С. Васильченко); *Тоня мені каже: я швидко розкушу, що він за пташка. Ці спортсмени завжди на долоні* (Ю. Покальчук); — *Нехай ще приготують чай з ромом і все це пришлють сюди. Але не кажіть, для кого. Взагалі нікому нічичирк, що тут у нас за пташка* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

3. *розм.* Позначка на папері у вигляді двох рисок, що утворюють гострий кут, звернений донизу. *Схвильований і червоний з напруги .. Кривенко твердим, як цвях, олівцем карбував пташки над прізвищами тих, що вже явилися* (І. Микитенко); *Відтіснила* [Оля] *Кароліну, хутенько поставила пташку в іншому списку і подала рудоволосій жінці полотняну торбу з програмою Форуму та якимись брошурами* (Г. Вдовиченко).

◊ **(1) Бо́жа пта́шка** — той, хто не відчуває труднощів життя, вільний від них; безтурботна людина. *Такою зросла ця, так би мовити, Божа пташка під .. батьківськими крилами* (Іван Ле); *"Ой ти ж Божа пташко, — думає Іпат Петрович. — Який же ти по-дитячому наївний"* (Микита Чернявський); **Ві́льний птах <Ві́льна пта́ха (пта́шка, пти́ця)>** *див.* **птах; Залі́тна** *(заст., рідко* **зальо́тна) пти́ця (пта́шка)** *див.* **пти́ця; Му́хи (пта́шки,** *рідко* **му́ху, пта́шку** *і т. ін.)* **не зобі́дить (не скри́вдить, не змо́же зобі́дити** *і т. ін.)* *див.* **зобиджа́ти; Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан>** *див.* **пти́ця; Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка)** *див.* **птах; Па́сти ластів'я́т (пташо́к)** *див.* **па́сти[1]; Ра́нній птах <Ра́ння пти́ця (пта́шка)>** *див.* **птах.**

ПТА́ШНИК[1], а, *ч.* 1. Те саме, що **птаха́р.** *Пташники природного парку годують диких качок і лебедів* (з газ.).

2. *рідко.* Те саме, що **птахоло́в.** *Давно вже виміняв старий садівник цю пташку у захожого пташника. Соловей же й справді був вельми цінний своїм сильним голосом* (Н. Королева).

ПТА́ШНИ́К[2], пта́шника́, *ч.* Приміщення, будівля для утримання свійської птиці (курей, гусей, індиків, качок і т. ін.). *Вам стане ясно, який був прекрасний ранок, як мелодійно мукали корови, як чарівливо співали півні і ґелґотали гуси на колгоспному пташнику, який ранковий прозорий туман стояв на Дніпрі* (О. Донченко); *Велике артільне дворище .. вимальовувалося одразу ж за річкою на околиці села, на протилежному пагорбі, — конюшні, корівники, пташники, кузня* (І. Волошин); *Жили вони* [кури] *у затишному пташнику під полом* (Ю. Збанацький); *Вона* [хвіртка] *вела на господарський двір. Там — корівник, свинарник, пташник* (Ю. Мушкетик); *В Філаретовім пташнику витягує шию, тріпоче крильми і голосисте* [голосисто] *кукурікає півень* (В. Дрозд).

ПТА́ШНИЦЯ[1], і, *ж.* Жін. до **пта́шник[1]**. *На засіданні* [правління] *були .. і пташниці, і конюхи, і бригадири, і просто рядові члени колгоспу* (Григорій Тютюнник); *На найбільшій картині пташина ферма, білі кури та гуси розбрелися по згірку, посеред них красується весела дівчина — пташниця в білому халаті* (О. Гончар); *Дочка пташниці, школярка, бігла з хворостиною в руках від обгородженого металевою сіткою дворища до півня* (В. Дрозд).

ПТА́ШНИЦЯ[2], і, *ж., рідко.* Те саме, що **пта́шни́к[2]**. *Раннього недільного ранку, — ще в княжому дворі тільки курей випустили з пташниць, а вівчарі виманювали з кошар баранів із великими мідними дзвонами на шиях, — повернувся князь Годой* (І. Білик).

ПТАШНЯ́, і, *ж., розм.* Збірн. до **птах** 1; птаство. *Там, у гущавині молодого гілля, ціла орда усякої пташні завелася: чижі, кропив'янки розсипають своє цьомкання, горлиці туркочуть журливу пісню* (Панас Мирний); *В гаю пташня загомоніла, готуючись до зустрічі сонця* (Д. Бузько); *Дика пташня висвистувала, цвірінчала, щебетала* (С. Добровольський); *Вони процокали своїми колодками по кривій брукованій вуличці, минаючи будинки з сонними вікнами і довгі високі сараї, де зітхала худоба і злякано ворушилася пташня, зачувши якісь дивні звуки на нічній вулиці.* (П. Загребельний); * У порівн. *На вулиці стояв гомін.., молодь шуміла, як пташня в ранішньому лісі* (О. Кундзич).

ПТАШО́К, шка́, *ч., розм.* Зменш. до **птах.** *Летів пташок понад воду, Летів і над гаєм* (з народної пісні); *Стара .. не пізнавала Марусі — так розвеселився та розщебетався її пташок. Та й сама Маруся не могла зрозуміти — чого це їй так весело* (Г. Хоткевич); *Вітаюся звіддаля з іншим раннім пташком — сивим бороданем* (Любко Дереш).

ПТЕРАНОДО́Н *див.* **птеранодо́ни.**

ПТЕРАНОДО́НИ, ів, *мн. (одн.* **птеранодо́н**, а, *ч.), палеонт.* Викопні велетенські хижі рептилії з підряду птеродактилів із величезною головою, беззубим дзьобом і масивним потиличним гребенем. *Розмах крил найбільших птеранодонів досягав близько 7 метрів* (з наук.-попул. літ.); *Птеранодони жили протягом пізнього крейдяного періоду в Північній Америці* (з навч. літ.).

ПТЕРОДА́КТИЛІ, ів, *мн. (одн.* **птерода́ктиль**, я, *ч.), палеонт.* Ряд викопних хижих рептилій надряду птерозаврів мезозойської ери, які мали подовжений легкий череп, дрібні зуби та міцні широкі крила. *Птеродактилі — перші види птерозаврів, досліджені та описані науковцями й ідентифіковані як літаючі рептилії* (з наук.-попул. літ.); *Імовірно, значну частину раціону птеродактиля складали безхребетні* (з навч. літ.).

ПТЕРОДА́КТИЛЬ *див.* **птерода́ктилі.**

ПТЕРОЗА́ВР *див.* **птероза́othври.**

ПТЕРОЗА́ВРИ, ів, *мн. (одн.* **птероза́вр**, а, *ч.), палеонт.* Надряд викопних хижих рептилій підкласу архозаврів мезозойської ери, які вміли літати; літаючі ящери. *Аналіз будови кисті птерозавра говорить про те, що вона мала розвинену хапальну функцію — допомагала рептилії вправно пересуватися по гілках дерев та брати їжу* (з наук.-попул. літ.); *Кістки птерозаврів були порожніми та заповнені повітрям, як і кістки птахів* (з навч. літ.).

ПТЕРО́МА, и, *ж., архт.* Те саме, що **птеро́н.** *Спочатку птерома відігравала власне практичне значення, створюючи навіс над колонами для захисту від спеки* (з навч. літ.).

ПТЕРО́Н, а, *ч., архт.* Зовнішня колонада навколо споруди, яка переважно використовувалася для оточення з чотирьох боків давньогрецьких храмів. *Птерон відігравав основну роль у формуванні образного ладу споруди, символізуючи демократизм давньогрецького суспільства завдяки однаковим колонам і відстані між ними, а своїм масштабом підкреслював велич вільної людини, її прагнення до героїчних звершень* (з наук. літ.).

ПТИФУ́Р, а, *ч.* Дрібне печиво або тістечко, пригот. із перев. бісквітного, пісочного тіста. *Сьогодні птифури особливо актуальні в кондитерській справі, адже їх подають на фуршетах, ланчах, з коктейлями, а також із чаєм, кавою, морозивом та іншими десертами* (з навч. літ.); *Дуже часто птифури входять до складу асорті, де є декілька цих виробів, що різняться оформленням, кремами та начинками* (із журн.).

ПТИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Те саме, що **птах.** *Добра птиця свого гнізда не каляє* (Номис); *Денис мовчки підняв у руці забиту птицю* (Григорій Тютюнник); — *Вона* [птиця] *теж людину чує, знає, хто її скривдить, а хто ні...* (О. Гончар); *Золотоковці .. чеканили на тонких стінах ковшів і чаш зображення птиць, риб і звірів* (П. Загребельний); *Що ти за птиця така, що в ім'я тебе — і проти тебе — запущено весь апарат розвідки?!* (М. Дашкієв); * У порівн. *Хвилі, обмиваючи берег острова, різали навскоси, як птиця крилом* (Іван Ле).

2. *збірн.* Птахи, птаство. *Рано вставай на зорі: Скоро із вирію птиця зав'ється, — Диво побачиш вгорі* (Я. Щоголів); *Спокійно гніздилася і плодилась там різна птиця* (М. Трублаїні); *На торговиці не було ні коней, ні худоби, ні птиці, базарувальники перемовлялися майже пошепки* (В. Шкляр); // Биті птахи як продукт харчування. *У хаті і у кімнаті жінки порались, то діжу наставляли, .. то локшину кришили, то птицю патрали* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Розстеляли на траві служебки скатерки з холодною бараниною, печеною птицею, солодощами* (П. Загребельний); *Веселий вогник протяв потемок лігва, затанцював у наших очах. Ми пекли птицю, крутячи її на вертільці, й усміхалися одне до одного* (М. Дочинець).

Переліта́ти / перелеті́ти пти́цею (мов пти́ця, пта́хом, стріло́ю *і т. ін.) див.* **переліта́ти[1]; Стале́вий (стальни́й) птах (пти́ця)** *див.* **птах.**

△ **Ра́йські пта́хи́ (пти́ці)** *див.* **птах.**

◇ **Важли́вий (ва́жний, вели́кий** *і т. ін.)* **птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка** *і т. ін.)* **пти́ця>** *див.* **птах; Ві́льний птах <Ві́льна пта́ха (пта́шка, пти́ця)>** *див.* **птах; (1) Залі́тна** *(заст., рідко* **зальо́тна) пти́ця (пта́шка)** — нетутешня, прибула звідкись людина. — *Кого ж свататимемо? — Варку Линівну.. — Еге, це заїжджа, пташка залітна!* (Марко Вовчок); **(2) Зальо́тна пти́ця,** *рідко* — людина, яка любить зальоти, залицяння, кокетування. *Дочка була зальотна птиця І ззаду, спереду — кругом* (І. Котляревський); **(3) Зна́тна пти́ця,** *ірон.* — заможна людина, поважна особа. *З усіх боків дівчата так і пострілювали поглядами на цю знатну, в картатому костюмі, птицю, що не вміла навіть сидіти до ладу на траві* (О. Гончар); **(4) Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан>** — незначна особа, яка не має впливу і з якою можна не рахуватися. *Сиділа у печі хороша Паляниця; На господиню стала гомоніть: — А щоб їй так і сяк! І докіль тут сидіть? У очі вилаю, бо невелика птиця!..* (Л. Глібов); *І мали* [візниці] *думку прокотити заїжджого барина* [пана] *на славу, та староста охолоджував: не дуже лиш гнатимеш коней: невелика цяця їде* (Панас Мирний); — *Кочубей птичка невеличка, високо літає, низько сідає* (Б. Лепкий); — *Як ви насмілились вийти з табору?!.. — Не галасуйте, пане майстре, невелика птиця!* (Ю. Яновський); — *Черевиків таки вона не діждеться, невелика пані, — пообіцяв Мирон* (М. Стельмах); *Секретарка розводить руками: "Немає міністра". — "То ми взавтра прийдемо. Невеликі пани". — "Та хоч би й великі були... У відпустці міністр"* (В. Большак); — *Я ж вас зустрічав. — Невелика цяця, і сам би знайшов, — відповів невдоволено батько* (А. Дімаров); — *Невелике цабе! — посміхнувся полісмен. — Забирайся геть! — верескнув ошелешений бармен, насуваючись на полісмена* (А. Крижанівський);

(5) Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці — однакові у чому-небудь. *Поміщик та піп були одного гніздечка птиці* (прислів'я); — *От і небіж! — сказав він* [Ігор]. — *Куди дядьки, туди й він. Так і слід. Усі ми одного гнізда птиці* (Б. Лепкий); **Перелі́тний птах <Перелі́тна пта́ха (пти́ця)>** *див.* **птах; Пі́зній птах <Пі́зня пти́ця>** *див.* **птах; Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту)** *див.* **птах; Птах (пти́ця) не на́шого польо́ту** *див.* **птах; Ра́нній птах <Ра́ння пти́ця (пта́шка)>** *див.* **птах; (6) Рідка́ пти́ця** — той, хто зустрічається, трапляється і т. ін. нечасто. *Ворожили Ядзі старе дівоцтво, бо в теперішних часах шляхтич з яким-таким маєтком — то рідка птиця і, певне, не схотів би брати панничку з невеличким і непевним маєтком* (Н. Кобринська); **Си́ній птах <Си́ня пти́ця>** *див.* **птах; Стрі́ляний (обстрі́ляний) птах (пти́ця)** *див.* **птах; (7) Що за пти́ця?:** а) хто такий; яка людина. *Що за птиця той Синельников, не міг знати Тарловський, але осідлав коня і — пан чи пропав — виїхав зі своєї Воскресенівки до Кременчука* (Р. Іваничук); — *Тісно в тебе. А де друкарня? — В льоху через дорогу. — Що за птиця цей літератор?* (Р. Андріяшик); б) уживається для вираження зневаги, приниження і т. ін. кого-небудь. — *Цить, капосне! Либонь не знає... Ще й огризається, щеня! Що ти за птиця!? Ти — Ягня!* (Л. Глібов).

ПТИ́ЧИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пташи́ний.** *Садки не оголошувались птичим щебетанням* (Панас Мирний); *В його ногах неначе була якась сила, що давала їм легкість птичих крил* (І. Нечуй-Левицький); *Кругом виднілося пір'я і птичий послід* (С. Васильченко); *Гнат знову пірнув під воду, й тільки що його голова зникла під водою, як пролунав постріл і птича зграя вихором закрутилась угору* (А. Кащенко); *Під осінь усі вовки переходять на птичий і звірячий молодняк* (М. Вінграновський).

◊ **Тільки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (нема́є, не вистача́є, браку́є** *і т. ін.)* *див.* **нема́.**

ПТИ́ЧКА, и, *ж., розм.* 1. Зменш.-пестл. до **пти́ця** 1. *Кожна птичка своїм носиком живе* (прислів'я); *На набухлих, мокрих вітах голих дерев з весняним, особливим писком пурхали якісь птички з довгими хвостами* (В. Винниченко); *Раптом біля мого вікна сіла якась птичка й заспівала* (М. Хвильовий); *Настуня дивилася на те все і завидувала кождій птичці, що може летіти, куди хоче* (О. Назарук); * Образно. *Гандзя рибка, Гандзя птичка, Гандзя цяця-молодичка* (з народної пісні); * У порівн. *Еней в біді, як птичка в клітці; Запутався, мов рибка в сіті* (І. Котляревський).

2. Те саме, що **пта́шка** 3. *Френк Коллінз поставив птичку біля прізвища професора* (Н. Рибак); *Він .. приносив каталоги, в яких червоними і синіми птичками відзначав розшукувані видання* (В. Барка).

◊ **Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан>** *див.* **пти́ця.**

ПТИ́ЧНИК, а, *ч., заст., рідко.* Пташник *(див.* **пта́шни́к**[2]). *На подвір'ї стояли рядами .. стайня, льодовня, птичники і якісь невеличкі не то хатки, не то повітки, обмазані білою глиною* (І. Нечуй-Левицький).

ПТИ́ЧНИЦЯ, і, *ж., заст., рідко.* Пташниця *(див.* **пта́шниця**[1]). *І чому він не вмер малим? Нащо та добра подруга матерня, птичниця, після смерті її взяла його до себе, вигодувала, виростила?* (Панас Мирний); *Василина оддала батькові гроші і розказала, що посесор хоче найняти її за птичницю або й горничну* (І. Нечуй-Левицький); — *Мене вчить* [розмовляти українською] *Маруся. А ще раніш — птичниця наша, баба Северина* (Н. Королева).

ПТОМАЇ́Н *див.* **птомаї́ни.**

ПТОМАЇ́НИ, ів, *мн. (одн.* **птомаї́н,** у, *ч.).* Органічні (перев. отруйні) речовини, що утворюються в результаті життєдіяльності гнильних мікроорганізмів із продуктів розпаду тваринних білків. *Деякі птомаїни знайдені у вільному стані в грибах, пивних дріжджах, вищих рослинах* (з навч. літ.); *Птомаїн надає продуктам неприємного запаху та смаку, що може викликати в людини почуття огиди й навіть спричинити харчові отруєння* (із журн.).

ПТУ, *невідм., с., іст.* Скорочення: професійно-технічне училище. *З одного села ми з ним, разом до Києва приїхали, його рідний дядько взяв нас на завод, ми ПТУ закінчили перед тим* (Є. Гуцало); *Як жити далі, я не знав. Звісно, відповідь була й на це: іти на роботу — в колгосп, чи на цукроварню в сусіднє містечко, чи в ПТУ вчитись на муляра* (Л. Кононович).

ПУАНСО́Н, а, *ч.* 1. *техн.* Робоча частина (звичайно металевий стрижень) деяких штампів та ін. інструментів, що безпосередньо тисне на матеріал, який обробляють або досліджують. *Під час штампування пуансон уходить у заглиблення другої частини штампа — матриці* (з наук.-попул. літ.); *Пуансони для холодних процесів виготовляють із високоміцних сталей підвищеної прожарюваності, а для гарячих — із зносостійких сталей підвищеної міцності при температурах деформування* (з навч. літ.).

2. *полігр.* Сталевий штамп із рельєфним дзеркальним зображенням літери, цифри, знака. *На ковані вироби нерідко наносили орнаменти карбуванням за допомогою сталевих пуансонів, на робочому кінці яких був візерунок* (з наук.-попул. літ.); *Пуансон виконаний зі сталевого бруска з рельєфним зображенням букви або знака та слугує для видавлювання зображення під час виготовлення шрифтових матриць* (з навч. літ.).

3. Умовна позначка на географічних картах. *На карті погоди в місці розташування станції є відповідні пуансони, біля яких вказано їхні індекси, а навколо нанесено значення метеорологічних елементів* (з навч. літ.).

ПУАНСО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **пуансо́н** 1, 2. *Недоліком пресів пуансонного типу є неможливість пресування рослинної сировини з малим вмістом олії* (з наук.-техн. літ.); *Підвіски, що кріпилися до головного убору, мають вигляд спіралі, виготовленої з тонкого дроту, або бронзових блях, гладких чи прикрашених пуансонними елементами* (з навч. літ.); // Вигот. за допомогою пуансона. *Одяг гуна і збруя його коня були розшиті бляшками з пуансонним орнаментом та інкрустовані альмандинами* (з наук.-попул. літ.).

ПУАНСОНОТРИМА́Ч, а́, *ч., техн.* Пристрій для фіксування, утримування в робочому положенні пуансона (у 1 знач.). *У верхній частині пуансонотримача в радіальних отворах, які розміщені напроти центральної частини важелів, установлені формувальні пуансони* (з наук.-техн. літ.).

ПУАНСУВА́ННЯ, я, *с., техн.* Обробляння матеріалів пуансоном (у 1 знач.). *Техніка пуансування набула особливого поширення в епоху Ренесансу* (з наук.-попул. літ.).

ПУА́НТ *див.* **пуа́нти.**

ПУА́НТИ, ів, *мн. (одн.* **пуа́нт,** а, *ч.)* Спеціальні жіночі балетні туфлі з твердими носками. *Вона впевнено пройшла по палубі .. Навіть пробігла трохи на пуантах і похвалила гладеньку палубу* (Ю. Яновський); *Дівчина, що стрибає в воду з трисажневої вежі, викликає не менше подиву, як балерина з її вишуканими пуантами й крицевим носком* (В. Домонтович); * Образно. *Неділя вербна... На пуантах Вербових котиків весна...* (А. Мойсієнко); * У порівн. *Хижак повільно присів, виструнчився, немов встав на пуанти* (Г. Вдовиченко).

Та́нець на пуа́нтах *див.* **та́не́ць.**

ПУАНТИЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *мист.* Напрям у західноєвропейському живописі кінця XIX — початку XX ст., що відзначався особливою технікою — накладанням фарб мазками у вигляді крапок або вузьких смужок; неоімпресіонізм. *Техніка пуантилізму ґрунтується на сприйнятті кольорів, адже завдяки оптичному злиттю й адитивному змішуванню кольорів окремі кольорові точки перетворюються на обриси предметів* (з наук.-попул. літ.); *Типовим для пуантилізму є строго геометрична та нерідко орнаментальна композиція полотна* (з навч. літ.).

2. *муз.* Те саме, що **пунктуалі́зм** 2. *Пуантилізм приніс у музику розірваність музичної тканини, розпорошеність її по регістрах, складність ритміки й тактових розмірів, велику кількість пауз* (з навч. літ.).

ПУАНТИЛІ́СТ, а, *ч.* Прибічник, послідовник пуантилізму. *Хтось плями легко розкладав Рукою дивного стиліста, І колір синій розсипав Пензель лубка — пуантиліста* (М. Семенко); *Пікселі на екрані комп'ютера схожі на крапки на картині пуантиліста* (з наук.-попул. літ.); *Пуантилісти вдавалися до нетрадиційних форм і засобів звуковидобування, таким як поворот віолончелі в сторону або хлопання по деці* (з наук.-попул. літ.).

ПУАНТИЛІСТИ́ЧНИЙ, а, е, *мист., муз.* Стос. до пуантилістів, пуантилізму. *Пуантилістичне полотно складається з маленьких регулярних мазків пензля чистими кольорами, а загальне кольорове враження постає лише в очах того, хто споглядає картину з певної відстані* (з наук.-попул. літ.); *У пуантилістичних "П'яти п'єсах по Давиду Тюдору" С. Буссотті перша п'єса являє собою тридцять секунд мовчання, а третя — сорок п'ять* (з навч. літ.).

ПУАНТИЛІСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., мист., муз.* Властивість за знач. **пуантилісти́чний.** *Пуантилістичність дозволяє художникові втілити гру світлотіні та кольору, короткими насиченими штрихами промоделювати простір у пейзажному мотиві* (з наук. літ.); *Головним постулатом художньої виразності М. Рославця є пуантилістичність музичного письма* (з наук.-попул. літ.).

ПУАНТИЛІСТИ́ЧНО, *мист., муз.* Присл. до **пуантилісти́чний.** *Завдяки особливій манері художник не намагається вловити реалістичний моментальний зріз реальності, а прагне пуантилістично зобразити продуману композицію* (з наук.-попул. літ.); *У багатьох фільмах музичний супровід звучить пуантилістично, символізуючи мінливість долі героїв, життєві колізії, складні внутрішні стани людей* (з навч. літ.).

ПУАНТИЛІ́СТСЬКИЙ, а, е, *мист., муз.* Те саме, що **пуантилісти́чний.** *Пуантилістські техніки відходять від принципів класичного імпресіонізму, завдяки адитивному змішанню кольорів фарби виявляють більшу яскравість, однак при змішуванні відтінків на палітрі вони стають темнішими й майже неминуче перетворюються на "брудні фарби"* (з наук.-попул. літ.); *У пуантилістських творах спостерігається відмова від створення виразної художньої реальності, натомість музикант орієнтує особистість на споглядання власного внутрішнього світу* (з навч. літ.).

ПУБЕРТА́Т, у, *ч., фізл.* Процес досягнення організмом анатомічного, фізіологічного та психічного розвитку, необхідного для розмноження. *Від того, як підліток проходить пубертат, залежить його подальше репродуктивне, сексуальне, психічне та соціальне здоров'я, розвиток особистості та побудова міжособистісних стосунків* (з наук.-попул. літ.); *Зміни в пубертаті впливають не лише на репродуктивну функцію, а й на психічний та соціальний розвиток дитини* (з навч. літ.); *Велике місто скорочує пубертат, надаючи більші можливості, свободу в одержанні інформації, задоволенні різних інтересів, у виборі форм здобуття освіти, дозвілля, спілкування, друзів* (із журн.).

ПУБЕРТА́ТНИЙ, а, е, *фізл.* Стос. до пубертату. *Тренування в пубертатному віці зумовлює підвищення функціональних можливостей дихання, якості регуляції, зростання здатності легеневої та альвеолярної вентиляції* (з наук. літ.); *Пубертатні зміни передбачають розвиток вторинних статевих ознак у хлопчиків і дівчаток* (з навч. літ.).

△ **Пуберта́тний пері́од** *див.* **пері́од.**

ПУ́БЛІКА, и, *ж.* 1. Люди, що перебувають де-небудь як глядачі, слухачі, відвідувачі. *Повний-повнісенький* [повний-повнісінький] *публіки театр ім. Франка. Коло театру теж чималий натовп* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли ж публіка рівно годину прослухала Василя Орелю, то в перерву рухнула в коридор* (Олекса Ізарський); *Деколи ми змушені таку виставу розтягнути на кілька днів, бо публіка ніяк не може погодитися, що вона триває лише дві години* (Ю. Винничук); // Певні кола глядачів, читачів і т. ін. — *Де є та публіка, що могла б читати і відчути мої поезії?* (І. Франко); *Розпалена жагою публіка на дев'ять десятих складалася з таких, котрі жодного разу в операх не бували, більше того, — жодної опери не чули* (Ю. Андрухович).

2. *розм.* Люди, народ, товариство. *От перед нею неначе майнули якісь вулиці з розкішними палацами. На їх* [них] *снує багато публіки, убраної, веселої* (І. Нечуй-Левицький); *Але сумирний тепер Казятин* [Козятин]. *Публіка, ще за старою звичкою, тисneться й поспішає коло виходу на перон, але власне, спішити нема чого* (Б. Антоненко-Давидович); *Публіка розступилася, авто поволі підкотило до парадного входу* (В. Шкляр); // *жарт., зневажл.* Непевні, підозрілі люди. — *З ними* [босячнею] *треба бути насторожі... То така публіка, що на ходу підметки рве...* (О. Гончар); *З колегами по роботі спілкуюся мало, бо публіка там рідкісна: якщо не алкоголік, то злодій або збоченець якийсь* (М. Андрусяк).

Улю́бленець пу́бліки *див.* **улю́бленець.**

◊ **Гра на пу́бліку** *див.* **гра; Гра́ти на пу́бліку** *див.* **гра́ти.**

ПУБЛІ́КА, и, *діал.* 1. *ж.* Ганьба, сором. [К а т р я:] *Ні, ні! Як таке їй і сказати! Вона б швидче на себе руки зняла, ніж пішла б на публіку!* (М. Старицький); — *Жінка до мене: "Ти сякий, ти такий, .. ти лайдаку, ти пияку", ну — паплюжить. Публіка на все село* (Л. Мартович).

2. *ч. і ж.* Особа поганої поведінки. — *Я казала, що Семен чоловік, А Семен публіка, ще й негіда* [негідник] *на весь світ!* (П. Чубинський).

◊ **Виставля́ти / ви́ставити на публі́ку** *див.* **виставля́ти; На публі́ку сі́сти** *див.* **сіда́ти.**

ПУБЛІКА́ТОР, а, *ч.* Фізична або юридична особа, що публікує що-небудь. *Майже всі незавершені вірші П. Тичини після його смерті друкувалися лише за наявними автографами, тобто за найавторитетнішим джерелом тексту. Проблем композиційних щодо віршів для публікаторів фактично не існувало* (з наук. літ.); *Вагомий внесок у справу збереження, вивчення й популяризації української літературної спадщини зробили публікатори давніх творів, перекладених сучасною українською мовою* (з навч. літ.).

ПУБЛІКА́ТОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **публіка́тор.** *Архівісти опрацьовують матеріали, створюють науково-довідкову базу документів, здійснюють їх облік та контроль використання, займаються публікаторською роботою* (з навч. літ.).

ПУБЛІКАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до публікації. *Останніми роками публікаційна активність науково-педагогічних і наукових працівників є важливим складником оцінювання університетів і наукових установ та формування відповідних рейтингів* (з наук.-попул. літ.).

ПУБЛІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Те саме, що **публікува́ння.** *Доведеться потім перечитати інтерв'ю перед публікацією, бо можуть переплутати прізвища, професійну термінологію, — а винним виявиться завліт* (Н. Бічуя); *Я попросту не міг собі дати ради з усіма тими найдрібнішими пунктами встановлених режимом вимог до оформлення, каталогізації та публікації текстів* (Т. Прохасько).

2. Те, що надруковано, видано, доведено до загального відома через друк, радіомовлення, телебачення, інтернет. *— Я не раз думав про вашу долю, читаючи ваші публікації. — Таки читали їх? — Треба ж стежити за пресою* (М. Стельмах); *В щорічнику одного західнонімецького університету з'явилась публікація про Софію. Автор публікації професор Оссендорфер посилається на нікому не відомі документи, які, мовляв, є в розпорядженні* (П. Загребельний); *— Я ніде не зустрічав жодної публікації під таким ім'ям. Ніде...* (Ю. Винничук); *На роботі по закінченні інституту, у війську, з війська повертаюся вже з кількома вдалими публікаціями. Вже мене знають як поета* (Ю. Андрухович); // Оголошення про що-небудь, надруковане десь. *У Петербурзі вийшла публікація про видання з нового року місячника "Вільна Україна"* (М. Коцюбинський); *— Ви хочете дати публікацію про втрату документів? — сухо запитав директор* (Ю. Мокрієв).

ПУБЛІКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **публікува́ти.** *Деякі рукописи* [Лесі Українки], *певно, є в Хуторської, з якою Леся приятелювала, перебуваючи в Єгипті. Сам же Квітка має кілька рукописних речей, ще ніде не публікованих* (М. Драй-Хмара); *Не відмовився я і від спокуси, позбувшись сотні-другої розділових знаків, додати десяток-другий нових рядків, .. віршованих і раніше не публікованих* (Ю. Іздрик); // **публіко́вано,** *безос. пред. Зібрані в документації тексти публіковано мовою оригіналу* (з наук. літ.).

ПУБЛІКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **публікува́ти.** *Збирання і публікування текстів апокрифічних оповідань почалося майже рівночасно з почином новочасної науки* (І. Франко); *Розумієш, він переставив мені перспективу. Це означає, що я повірив у реальність публікування* (Ю. Андрухович).

ПУБЛІКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що.* Друкувати, видавати який-небудь твір, текст або праці якого-небудь автора. *— Коли редакція збирається публікувати решту надісланих Кулішем віршів?* (М. Сиротюк); *Письменник — це той, кого, по-перше, публікують, а по-друге, читають* (М. Кідрук).

ПУБЛІКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* 1. *тільки 3 ос.* Виходити друком, видаватися. *Про роботи Юрія Крайнєва, які мали величезне оборонне значення, в спеціальних журналах публікувалося дуже мало матеріалів* (В. Собко); *До нього часто приходили з такими журналами, там публікувалися статті про роботу, подібну тій, яку провадили вони, він сам привчив своїх молодших колег до цього* (Ю. Мушкетик); *Щоденник — для фіксації думок і вражень — провадить, либонь, кожен письменник, тільки за життя подібні речі публікуються вкрай рідко* (О. Забужко).

2. *розм.* Уміщувати в якому-небудь виданні свій твір, оголошення і т. ін. *Гриць з моторошним подивом згадав, що це ж вона цитує фразу з вірша поета, який ще ніде не публікувався* (О. Бердник); *Авторитетом у своїй галузі він лишився, публікувався, діставав гонорари, виїздив на конгреси* (А. Кокотюха).

3. Пас. до **публікува́ти.** *Хоч історичні повісті трилогії Б. Лепкого послідовно відтворюють хронологію подій, кожна з них має самостійне значення, тому й публікувалася автором окремо* (з наук.-попул. літ.); *Опуси української композиторки Вікторії Польової виконувалися на сучасних музичних фестивалях у багатьох країнах, публікувалися відомим швейцарським музичним видавництвом* (із журн.).

ПУБЛІЦИ́СТ, а, *ч.* Автор публіцистичних творів. *Я думаю, нема тяжчої та маруднішої роботи, як робота українського галицького публіциста, і приступатись до неї треба з міцною головою та твердою вдачею* (Леся Українка); *Учений, публіцист, громадський діяч не мають тої сили слова, якою володіє талант. Їх слова навчають, — його слова палають і запалюють серця* (Л. Старицька-Черняхівська); *— Наше покоління, а також наступні будуть вдячні тільки тим митцям і публіцистам, які зуміють правдиво відбити в своїх творах наше життя, — сказав Городовський* (В. Підмогильний).

ПУБЛІЦИ́СТИКА, и, *ж.* Жанр літератури, що висвітлює актуальні проблеми сучасності; сукупність літературних творів цього жанру. *Наша література ще в такому стані, що не кожний одділ* [відділ] *її заповнено однаково. Найбільш розвинена поезія і белетристика та публіцистика* (В. Самійленко); *Куліш, одгукуючись своїми поезіями на "злоби дня", занадто мало відділяв серед того, що його обходило, належне до поезії і належне до публіцистики, і тим обнижував художню вимовність своїх поетичних збірників* (М. Зеров); *Він закопався в книжки, читав усе, що потрапляло до рук: художню літературу, критику, публіцистику* (П. Колесник); *— І сам пишеш? — Пробую. — Поезію чи прозу? — Публіцистику. Статті, нариси* (М. Сиротюк); *Молодий поет, видно, забувши останню строфу, знову заговорив прозою, близькою до публіцистики* (О. Ірванець); // Твердження, судження, що не мають наукового підґрунтя, не підтверджені фактами. *Мажорну новелу, можна сказати, кінчено. Звичайно, я й зараз бачу незадоволені обличчя (мовляв все добре, та от багато публіцистики), але й тепер, на жаль, нічим не можу допомогти* (М. Хвильовий).

ПУБЛІЦИСТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **публіци́стика.** *У нас знайдуться людці, котрі, прочитавши мої уваги і прочитавши ті вірші, які я ставлю найвище в поетичнім скарбі Лесі Українки, скажуть: "Е, знаємо! Йому подобається все тенденційне та публіцистичне, але се ще зовсім не промовляє за поетичною вартістю тих творів"* (І. Франко); *Коли нація досягає самоусвідомлення самої себе, у неї з'являється потреба виразити свій внутрішній світ: історію, уподобання, культурні набутки. Цьому завданню служить література — художня, публіцистична, наукова, зокрема історико-етнографічна* (В. Русанівський); // Власт. публіцисту і публіцистиці. *Тепер більш ніж коли жалію, що нема в мене публіцистичного талану* (Леся Українка); *Се був чоловік* [Іван Вишенський] *з незвичайним талантом публіцистичним, з огненним словом пророка, що палить своїм словом серця людські* (М. Грушевський).

Публіцисти́чна літерату́ра *див.* **літерату́ра.**

ПУБЛІЦИСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **публіцисти́чний.** *Публіцистичність виявляється не в утвердженні існуючих порядків, а в сумнівах щодо їх правомірності* (В. Русанівський); *Здається, ніби автора охопила втома, поступово він починає відступати від психологічної манери живописання, надаючи перевагу дещо стереотипній публіцистичності* (з наук.-попул. літ.).

ПУБЛІЦИСТИ́ЧНО. Присл. до **публіцисти́чний.** *Ми взагалі в своїй діяльності публіцистично не кермуємося ненавистю ні до кого* (І. Франко); *Письменник суворо, часом навіть публіцистично загострено веде оповідь про людину, чий духовний досвід видався йому значним* (з наук.-попул. літ.).

ПУБЛІЦИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **публіци́ст.** *Кладе собі метою* [Наталія Кобринська] *розворушити наше жіноцтво, працює не тільки на полі белетристики, але робиться також публіцисткою і піонеркою жіночого руху у нас, організує жіноче товариство* (І. Франко).

ПУБЛІЦИ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **публіци́ст.** *Композитор Л. Ревуцький залишив багату творчу та публіцистську спадщину, популярну й до нашого часу, яка є золотим фондом, класикою XX століття* (з наук.-попул. літ.); *Надзвичайно цінною є перекладацька, наукова, видавнича, публіцистська діяльність Б. Лепкого, у якій він убачав національно-політичну та культурну місію* (з навч. літ.).

ПУБЛІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який відбувається в присутності публіки, людей; прилюдний (у 1 знач.). *День публічної кари опришків у Станіславі був наче святом для шляхти. Поз'їздилося їх з усієї околиці* (Г. Хоткевич); *— Мене було призначено офіціальним опонентом дисертанта. Як опонент я не заперечував проти того, щоб дисертацію було винесено на публічний захист* (П. Загребельний); *Для неї було дуже важливо, щоб під час репетиції в залі сиділи люди. Як пояснила мені вчителька, саме такий метод має поступово позбавити дітей та юнаків страху перед глядачами та публічними виступами* (А. Кокотюха).

2. Признач. для відвідування, користування широкими верствами населення; громадський (у 3 знач.). *Я запитував у декого з членів комітету, що відає нашою публічною книгарнею, чи не взявся б склад при книгарні розповсюджувати Ваше* [оповідання] *"Дорогою ціною"?..* (Панас Мирний); *Коли бачимося з Орядином у театрі, на концертах або інших публічних місцях, тоді зачаюємося на себе посполу* (О. Кобилянська); *Вчора покликали мене до публічного шпиталю .. На білому ліжку найшов я свого найближчого приятеля в безвихідній недузі* (Мирослав Ірчан); *Його* [Коттара] *зустрічали в усіх публічних місцях. З перших весняних днів його найчастіше можна було бачити на пляжі, де він з видимою утіхою пірнав і плавав* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

3. *рідко.* Стос. до пу́бліки (у 2 знач.). *Головний виділ міста Львова визначив із-поміж себе комісію безпеки та публічного порядку* (І. Франко); [С е р ж а н т:] *Я попереджаю. Це заколочує публічний спокій.* [Д ж о н:] *"Публічний спокій". Чи й учора ваші солдати били нас ради публічного спокою?* (Мирослав Ірчан).

Буди́нок (дім) розпу́сти <Публі́чний (розпу́сний) дім> *див.* **буди́нок; Грома́дська (публі́чна) ду́мка** *(зах.* **опі́нія)** *див.* **ду́мка; Публі́чна бібліоте́ка** *див.* **бібліоте́ка; Публі́чне мі́сце** *див.* **мі́сце; Публі́чний торг (про́даж)** *див.* **торг**[1]**.**

△ **Публі́чна інформа́ція** *див.* **інформа́ція.**

ПУБЛІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **публі́чний.** *Він .. мав привабливу зовнішність, добре поставлений проповідницький голос, умів працювати з людьми і прагнув публічності* (Г. Тарасюк); *Я .. нікому про свої цілительські здібності не говорив. Щось у моїй натурі опиралося тому, аби робити свій дар товаром. У жодному разі я не шукав публічності* (Любко Дереш); *Публічність, відкритість, застосування системи тендерних закупівель — основоположні принципи великих компаній будь-яких розвинених країн* (з газ.).

ПУБЛІ́ЧНО. Присл. до **публі́чний** 1. *То була смілива думка, і професор не наважувався висловити її публічно доти, поки йому не пощастить перевірити своє припущення* (В. Владко); *Універсал прочитано публічно, щоб справу тую уморить навічно* (Л. Костенко); *Різник, не соромлячись, публічно побивався з приводу того, що не має кому передати бізнес* (М. Гримич).

ПУ́ГА, и, *ж.* Батіг із довгими переплетеними ремінцями й коротким держаком. *Милого друга мила й пуга* (Номис); *Грицько нову мазницю почепив, пугу сплів з новим ремінцем, пужално з береста вирізав* (Ганна Барвінок); *Івась не перечив. Знав — такий порядок. Узяв свитку, пугу і пішов до череди* (В. Малик); *За чередою підбігає, виляскуючи пугою, громадський пастушок-підліток* (Р. Іваничук); * У порівн. *Ніколи ще серце його не билось так гостро; мов пугою різонула його думка, що він матір свою викинув* (В. Підмогильний).

ПУГА́, и́, *ж., діал.* Пу́гач. *Пуга десь у лісі сумно голосить* (Ю. Федькович).

ПУ́ГАЛО, а, *с., розм.* Те саме, що **опу́дало.** *Він порозставляв по всьому баштану пугала на пружних патиках, які од вітру то нахиляються, то випростуються, а птахам здається, що то похитуються живі істоти* (Є. Доломан); * У порівн. [Д р а н к о:] *А ви чого там маячите, як пугало?* [К у к с а:] *Та сказали діти, що десь пожежа!* (М. Кропивницький); // *перен.* Той (те), хто (що) лякає кого-небудь, викликає страх. *Тепер не пугалом добру навчать, Нам треба іншого бажать — Живого слова правди і просвіти* (Л. Глібов); *Інцидент, звичайно, сяк-так полагодили, але лікарка так і залишилась пугалом для дітей* (І. Багряний); // Уживається як лайливе слово. *— Та на такій тачці ти й до смерті його* [пана] *не доженеш, ти, пугало вороняче!* (Ю. Винничук).

ПУГА́Р, я́, *ч., діал.* Келих, кубок. *Любов Федорівна принесла з пивниці кріпкого угорського вина і налила три великі срібні пугарі* (Б. Лепкий); *Непочатий пугар вина стояв біля нього на дерев'яній таці, а на глиняній тарілі лежали овочі* (Н. Королева); *Щоб трохи заспокоїтись, Кость Іванович навстоячки вихилив пугар бессарабського мерло* [вина] (М. Стельмах); *Дерев'яний пугар, що його старий підносив до губ, затремтів у руці* (Р. Іваничук); *Пилип заспокоївся й попросив горілки. Корчмар приніс повний пугар* (Ю. Мушкетик).

ПУГА́РИЧОК, чка, *ч., діал.* Те саме, що **пуга́рчик.** *— Ех, винця би пугаричок.., — звіряється перед ким-небудь Янко* (П. Козланюк).

ПУГА́РЧИК, а, *ч., діал.* Зменш.-пестл. до **пуга́р.** *Йосип, коли шинкарка принесла горілки, не забув підійти з пляшкою і налити трунку в Ясів пугарчик* (Р. Іваничук); *Виймав* [нотар] *з шуфляди аркуш паперу, загострений олівець, піднімав пугарчик, казав "дай, Боже", дивлячись просто в очі, випивав, відкушував дрібку перцю* (Т. Прохасько).

ПУ́ГАТИ, ає, *недок.* Кричати (про пугача, сича і т. ін.). *І пугач пуга, і сова З-під стріхи в поле вилітає, А жаби крякають, гудуть* (Т. Шевченко); *На даху комашиної хати по ночах пугав сич* (С. Чорнобривець); *Небо спохмурніло, сова пугала на дощ* (Ю. Мушкетик); *Пугачі злітаються на найвище дерево у краї і починають тужливо пугати. І пугають вони так до світанку* (Валерій Шевчук).

ПУ́ГАЧ, а, *ч.* Хижий нічний птах ряду совоподібних, який живиться дрібними гризунами. *Тихо! Сумно! Тільки часом В пущі пугач закричить* (Л. Боровиковський); *Перегукуються пугачі, якась звірина з хащів блимає жаским плавленим золотом червоних очей* (Є. Гуцало); *Качки біля тазика задерли голови, а пугач лупав очицями із повітки, трясучи гнутим, як кіготь, дзьобом* (Є. Пашковський); * У порівн. *Став Михайло Петрович сивий, мов пугач, з-під острішкуватих брів важко падав на зал погляд великих і жорстких очей* (Р. Іваничук).

ПУГА́Ч, á, *ч.* Іграшковий пістолет, що стріляє пробками або пістонами. *Нахилявся* [дядько-крамар] *до нас з-за прилавка, мружив лукаве око: — Що, хлопці, по пугачі прийшли?* (А. Дімаров); *Наступного дня олов'яний пугач був мій, я стріляв з нього сірчаними пробками, і дворові хлопці поштиво ходили за мною* (Р. Самбук); // *ірон.* Вогнепальна зброя (перев. поганої якості). — *Подумаєш, ведмідь! Я, як був молодий, з пугачем на ведмедя ходив* (М. Трублаїні); *Якби він дав мені замість цього мисливсько-шпигунського пугача "парабелума" чи бодай австрійського "ґлока", то я почувався б іще спокійніше* (В. Шкляр).

ПУГАЧЕ́НЬКО, а, *с., нар.-поет.* Пестл. до **пу́гач.** *Ой, не пугай, пугаченьку, В зеленому байраченьку!* (з думи); *Он коло хати мальви мальовничі, — У них краса і тайна світова! — Цвітуть мені і в новому сторіччі, Хоч пугаченько в лузі не вгава* (А. Мойсієнко).

ПУГАЧЕНЯ́, я́ти, *с.* Пташа пу́гача. *Робітники, які транспортували ялинку, помітили серед гілок принишкле пугаченя* (з газ.).

ПУГА́ЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пу́гач.** *Квилить пугачик жалібно над дахом* (М. Рильський).

ПУГИ́КАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пуги́кати** і звуки, утворювані цією дією. *Дослухалася* [Северина] *до поривчастого вітру та гучного шелесту лісу за стінами, пугикання сов та далекого вовчого виття* (М. Матіос); *Вигуки провідника нагадували суміш пронизливого свисту та совиного пугикання* (М. Кідрук).

ПУГИ́КАТИ, ає, *недок., розм.* Те саме, що **пугу́кати.** *Про всяк випадок Сироватка перехрестив місце, звідки пугикав сич* (Ю. Мушкетик); *З оборогу пахло свіжоскладене сіно. Із трепети зрідка пугикала сова* (М. Матіос).

ПУГНУ́ТИ, нý, нéш, *док., кого і без прям. дод., розм., рідко.* Те саме, що **пужну́ти.** *Прийнявся Півень жито розгрібать .. Недовго довелось клювати, Бо вийшов Господар із хати, Гостей непроханих пугнув* (Л. Глібов); *Прийдеш до редакції, принесеш що-небудь, редакторові незручно буде зразу пугнути. І скаже редактор секретареві: — Пустіть! .. Надрукуємо!* (Остап Вишня); — *Ох, і пугнув же я їх! "Геть!", кажу, а бомба без капсуля* (О. Довженко).

ПУ́ГОЛОВОК, вка, *ч.* Личинка безхвостих земноводних, що живе у воді, має зябра та хвіст і не має кінцівок. — *Це вже не риба ловиться, а якісь жаби та пуголовки* (І. Нечуй-Левицький); *Якби побачить хвилі ті, що зеленаво блискотіли, де пуголовки у воді, нагрітій сонечком, чорніли...* (В. Сосюра); *Ледве-ледве струмилася вода, в прозорій глибині весело метушилися рибки й пуголовки* (О. Бердник); *Схиливши голову вниз, вона помітила в прозорій воді зграйку веселих пуголовків, які гралися на сонці* (С. Талан).

ПУ́ГУ, ПУ́ГУ-ПУ́ГУ, *виг.* 1. Звуконаслідування, що передає крик пугача або сича. *Озвалася сова: Пугу! Пугу!* (Б. Лепкий); *Пугу... пугу... Зверещав на сосні пугач, зареготав глумливо* (Б.-І. Антонич).

2. Уживається як присудок за знач. **пугу́кати.** *Ой злетів пугач да й на могилоньку, Да як пугу, дак пугу* (П. Чубинський); *У долині ворон кряче, сич в гаю — пугу!* (В. Сосюра).

3. *у знач. ім., невідм., с.* Те саме, що **пугу́кання.** *Кругом по гаю щебечуть солов'ї, аж луна розлягається; деколи й пугач скаже своє смутне "пугу!"* (П. Куліш).

4. Умовне привітання у запорізьких козаків. *Дотанцював* [козак] *аж до брами, Крикнув: — Пугу! пугу! Привітайте, святі ченці, Товариша з Лугу!* (Т. Шевченко); — *Пугу, пугу! — гукнув Іван по-запорозькому звичаю, ще здалеку* (А. Кащенко); *За звичкою Кривоніс гукнув: — Пугу, пугу! Але на козацьке привітання ніхто не відповів* (П. Панч); — *Пугу! Пугу!.. — Ага... То озиваються наші. Підемо далі* (І. Пільгук).

ПУГУ́КАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пугу́кати** і звуки, утворювані цією дією. *У таборі стояла така тиша, неначе й самого табору не було тут; тільки пирхання коней та далеке пугукання вартових іноді порушали ту тишу* (А. Кащенко); *Почулося пугукання. Архімандрит Тарловський схопився з лежанки. То міг був застогнати й сич, .. але чуйне вухо старого вловило в цьому пугуканні щось інше* (Р. Іваничук); *Здалеку долинає ледь чутне пугукання, певно, сови вилетіли на полювання* (В. Лис).

ПУГУ́КАТИ, ає, *недок., розм.* Кричати "пугу, пугу-пугу". *Золоте дзвеніння бджіл, спілі груші, сіно в покосах, деркач снує свою пісню, і пугукає край лугу пугач уночі* (П. Загребельний); *На вежах вряди-годи, ніби спросоння, пугукали вартові; користаючи з нагоди, відсиплялися козаки по куренях, гомоніли* (Р. Іваничук).

ПУГУ́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **пугу́кати.** — *Щось як замаха крилами над головою та пугукне, так у мене і затрусились жижки, .. роздивився, аж то пугач схопився з верби* (О. Стороженко); *Навіть миш* [миша] *не прошарудить ніде. Тільки десь далеко пугукнула сова. "Угу! Угу!"* (Б. Лепкий); *З гущавини пугукнула сова, за нею друга* (Ю. Винничук); *Раптом зовсім близько хтось пугукнув по-козацькому* (О. Ільченко).

ПУ́ГУ-ПУ́ГУ *див.* **пу́гу.**

ПУГУ́ТЬКАЛО, ПОГУ́ТЬКАЛО, а, *ч. і с., діал.* Пу́гач. *Якесь пугутькало зловіще на старезній липі кричало: "Пігі-пігі.." (Б. Лепкий); Янко пугукнув, наче сова. З яблуні йому хтось відповів, ніби справжнє погутькало* (М. Трублаїні); *Отож ми .. піймали в лісі пугутькало і випустили в клубі під час лекції* (В. Нестайко).

ПУД[1], а, *ч.* 1. В Україні, а також у Росії та Білорусі до запровадження метричної системи мір — міра ваги, що дорівнює 40 фунтам (близько 16,4 кг). *Круто повернувся* [Турн] *і камінь пудів в п'ять підняв* (І. Котляревський); — *Шабля в Палія у п'ять пуд — така важка* (Д. Мордовець); *У їх* [них] *у сінях висіло велике сало — пудів зо два* (Б. Грінченко); *Останні пуди заробленого борошна й свої маленькі червінці він віддав учителеві й витрачав на книжки та папір* (В. Підмогильний); *Важко було на око вгадати його* [сазана] *бодай приблизну вагу — може, пудів півтора, а може, і більше...* (В. Шкляр).

2. *розм.* Велика кількість чого-небудь; щось дуже важке. — *Що за диво! Відразу немов десь пудами пригнало ту кип'ячку, так і чути, що з усіх боків преться і тисneться до ями* (І. Франко); *Дали* [Сергієві] *на ознайомлення пуд сценаріїв, дали час на роздуми* (О. Гончар); *Поки був малим, бачив, як вона після роботи ще й дома перепирала цілі пуди чужої білизни, щоб підробити якусь копійчину* (П. Загребельний).

◊ **[Не оди́н (до́брий)] пуд** *(рідше* **ла́нтух)** **со́лі з'ї́сти** *див.* **з'їда́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пуд ваги́ ски́нути [з се́бе]** *див.* **скида́ти.**

ПУД², у, *ч., діал.* Страх. *Покликали вечеряти — страва в рот не йде... Так мені якось недобре, такий пуд стиснув коло серця — ойой!* (І. Керницький).

◊ **Дава́ти / да́ти пу́ду** *див.* **дава́ти; Наганя́ти / нагна́ти пу́ду** *див.* **наганя́ти.**

ПУДЕ́ЛКО, а, *с., діал.* Зменш.-пестл. до **пу́дло.** — *А що зробиш з твоїми метеликами? — Буду їх у пуделку держати* (О. Кобилянська); *Швидкий, нерозрахований скок* [мангусти] *звалив золотий флакон, а той, падаючи, перекинув пуделко з рум'янами* (Н. Королева); *На маленькому столику з пуделком пудри, флаконами одеколону та парфумів і ще якимось туалетним дріб'язком стояло велике дзеркало* (Б. Антоненко-Давидович); *Серед саморобних ялинкових прикрас я знайшов металеве пуделко від львівської ще не розчинної кави* (Т. Прохасько).

ПУ́ДЕЛЬ, я, *ч.* 1. Порода декоративних собак з довгою кучерявою шерстю. *Ще в XVI ст. пуделів використовували для полювання, проте згодом ці собаки поступово перетворилися в кімнатно-декоративних* (з наук.-попул. літ.); *У пуделів чудовий характер, вони легко піддаються дресируванню та йдуть на контакт з іншими домашніми тваринами, люблять бавитися з дітьми* (з газ.).

2. Собака цієї породи. *Сайгор погладив пуделя по кучерявій левиній гриві й сказав: — Гарний пес. Чудова порода для дресировки* (М. Хвильовий); *Назустріч мені вибіг кудлатий пудель з рожевим бантом під шиєю і привітно завихляв хвостиком* (Ю. Винничук); *Шпалери в кімнатах були під колір меблів, скрізь — пухнасті килими, дзеркала, запах дорогих парфумів, та ще й назустріч вискочив крихітний абрикосовий пудель...* (І. Роздобудько); * У порівн. *Віктор, і здивований, і зацікавлений дійством, біжить за ним* [господарем] *слідом. Як песик, як пудель* (Олекса Ізарський).

ПУ́ДИК, а, *ч.* Пестл. до **пуд¹**. — *Горішки-то добре родять у п'ять років один раз. Що мішок, то й три пудики...* (О. Донченко); — *Ну, ця* [яблуня] *вже одна пудиків тридцять дасть* (У. Самчук); *Жита кому пудик позичити — позичить* [Кирюха]. *Не погребує й підсобити* (О. Ковінька); — *А що, не заробили за вік і ми, і батьки наші цих п'ять пудів? — Та воно так, а може, й не так... — Чого не так?! Візьмеш свої пудики на плечі, як миленький* (М. Стельмах).

ПУ́ДИНГ, у, *ч., кул.* Запіканка з сиру, м'яса, крупів і т. ін. з доданням яєць, молока, прянощів. *Замість куті був якийсь особливий пудинг.., обложений букетами фіалок* (Леся Українка); *Після м'яса з овочами подали десерт — пиріг і пудинг із вершками та смородиновим варенням* (С. Пиркало); *Дуже вузьку думку висловлює привілейована стать, заявляючи, що жіноцтву лишається тільки пекти пудинги, плести панчохи, грати на роялі та вишивати сумочки* (П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте).

ПУ́ДИНГОВИЙ, а, е. Прикм. до **пу́динг.** *Пудинговий сирник можна прикрашати свіжими ягодами та фруктами, листям м'яти, вершковим кремом чи шоколадом* (із журн.); *Відвідувачі кав'ярні віддають перевагу пудинговим десертам і бісквітним тістечкам* (з газ.).

ПУ́ДИТИ¹, джу, диш, *недок., кого, що.* 1. *діал.* Гнати. *Молоде гудь, та в двір пудь, а старе хвали, та з двора веди* (Сл. Б. Грінченка).

2. *діал.* Лякати. *Перехрестився Мотичка, оглянувся. — Чули-сьмо* [чули ми] *переддосвіта стріляють на Голодівці. Може, погадав я собі, лише пудять людей оті, з лісу, а вони...* (І. Нижник); — *Нас, малих, пудили полігоном, пане лейтенанте* (В. Яворівський).

3. *розм.* Те саме, що **мочи́тися.** *Він* [олень] .. *значно помудрішав і, як часом здавалося Семену, вже міг би і заговорити. Вапно зі стелі не лизав, під себе не пудив* (І. Роздобудько); *Ониська, коли нажереться самогону, пудить вночі на чистеньку постіль* (С. Талан).

ПУ́ДИТИ², джу, диш, *недок., заст.* Брати, купувати і т. ін. пуд чого-небудь. — *Тільки в нас хліба, що на полиці... — І я не про що ж думаю... та що ж ти вдієш, коли не вродило... Доведеться пудити... Візьми в жида пуд та й поклади карбованця з сороківкою...* (М. Коцюбинський).

ПУДЛІНГО́ВАНИЙ, а, е, *мет.* Дієпр. пас. до **пудлінгува́ти.** *Пудлінгований метал.*

ПУ́ДЛІНГОВИЙ, а, е, *мет.* Стос. до пудлінгування. *Пудлінгове залізо добре зварюється, пластичне, містить мало фосфору й сірки, неметалічних включень* (з навч. літ.); // Признач. для пудлінгування. *На виході з пудлінгової печі отримують тістоподібну залізну крицю, яку проковують на молоті й направляють на плющення* (з навч. літ.).

ПУДЛІНГУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який здійснює пудлінгування. *Пудлінгувальники працювали в тяжких умовах, перемішуючи залізним ломом розпечений розплав* (з наук.-попул. літ.); *За 12-годинну зміну пудлінгувальник міг виконувати до 9 плавок* (з навч. літ.).

ПУДЛІНГУВА́ННЯ, я, *с., мет.* Металургійний процес перетворення чавуну в м'яке маловуглецеве залізо. *Пудлінгування є застарілим способом переробки чавуну у зварне залізо шляхом розплавлення в особливих полуменевих печах, нині витіснений досконалішими способами перетворення чавуну в сталь* (з наук.-попул. літ.); *У XIX ст. застосування пудлінгування забезпечило кількісну та якісну першість англійського металу* (з навч. літ.).

ПУДЛІНГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., що, мет.* Піддавати пудлінгуванню. *До виникнення конверторного й мартенівського способів виробництва сталі чавун пудлінгували* (з навч. літ.).

ПУДЛІНГУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., мет.* Пас. до **пудлінгува́ти.** *Чавун, який пудлінгується, дає тістоподібну масу заліза* (з навч. літ.).

ПУ́ДЛО, а, *с., діал.* Коробка або футляр. *Антося нема, тільки скрипка його на кілочку висить. Не мав, неборак, пудла, то возив її в хустині* (А. Свидницький); *Дівчина залишає квартиру, несучи пудло з фанери в руці. У пудлі .. капелюшок з золотим бантом* (Ірина Вільде); *Кухар приволік велике картонове пудло і заходився пакувати консерви, слоїки та всяку всячину* (Ю. Винничук).

ПУ́ДНИЙ, а, е, *діал.* Страшний, страхітливий. — *Пудний він* [Юрко] *мені... Бою си* [боюся] (Г. Хоткевич); *Далеко за хатою, під виноградником залаяв пудний дворовий пес* (К. Гриневичева).

ПУ́ДНО, *діал.* Присл. до **пу́дний.** — *Їмостечку, любі! Там старі їмость такі лю-юті-і, що аж пудно си дивити* [дивитися] (Г. Хоткевич); // *у знач. пред. Чи хтось ключ підібрав та ходить у його хату їсти, чи якась змія виплодилася в хаті? Що то може бути? Йому стало від того пудно* (з казки).

ПУДО́ВИЙ, а, е. 1. Який важить один пуд *(див.* **пуд¹** 1). *Фрося поставила кошик на коліна, він видався їй дуже важким, мов лежав у ньому не звичайнісінький наган, а пудова гиря* (Р. Самбук); *Це був чи не пудовий короп — наче вилитий з червоної міді* (В. Шкляр).

2. *розм.* Дуже важкий. *Чоботи стали пудові — в них повно води* (О. Гончар).

ПУДОВИ́К, á, *ч., заст.* 1. Гиря вагою один пуд *(див.* **пуд**[1]*).* — *Знаєш, колись, у шекспірівські часи, злочинцям до ноги на короткому ланцюгу пудовика приковували і на базари пускали милостиню збирати* (В. Собко); *У братів Сави й Федора Гурських була одна дуже цікава вправа, яку вони виконували на подив і радість односельців. Взявши в руку пудовик зі спеціальною ручкою, вони легко по черзі перекидали його через хату Федора* (з мемуарної літ.).

2. Мішок, який уміщує один пуд чого-небудь сипкого. —*Де твій солод або батько не дав нічого? —Дать-то дав, — відповідає мужик, — та невдачливий я. Коли проходив млиновою дамбою, спіткнувся, і весь солод з пудовика висипався у воду* (з казки).

ПУ́ДРА, и, *ж.* Дрібний і м'який, перев. пахучий, порошок, що наноситься на шкіру як гігієнічний або косметичний засіб. *Присів* [Карпо Петрович] *біля жінки, мало не задихнувшись од солодкого запаху пудри з її лиця* (М. Коцюбинський); *На лице поклала* [Любов Прохорівна] *зайвий шар пухкої пудри, щоб блідість свою на неї звернути* (Іван Ле); *Вона прискіпливо оглянула в дзеркальце свої помальовані губи і взялася пудрити симпатичний носик французькою компактною пудрою* (П. Загребельний); *Зі старомодного, проте все ще елегантного ридикюля, випадали різноманітні предмети: паперові носовички, .. помада, булавки, фотографія сина, французькі парфуми, червоний записничок, дзеркальце з пудрою, пінцет, копійки, жетони на метро...* (М. Гримич); * У порівн. *Покритий весь дрібним, як пудра, м'яким порохом .. цей шлях, з сірим запорошеним бур'яном з боків, здається схожим на старого, змученого, знесиленого життям чоловіка* (В. Винниченко); // *іст.* Порошок з крохмалю або інших речовин, яким обсипали волосся та перуки. *Злякано вбігає* [Ліза] *в широких шовках, .. пишне волосся її поблискує брильянтовою пудрою* (М. Стельмах); *Пишні перуки в пудрі, блискучі черевики, мережані ковніри, французькі вина* (Ю. Мушкетик); // Косметичний засіб для висвітлювання, матування і т. ін. волосся або укладання зачіски. *Висвітлювальну пудру та окиснювач варто підбирати за типом та структурою волосся, надаючи перевагу менш агресивним засобам* (із журн.); *Укладку короткої зачіски можна завершити пудрою, щоб надати волоссю об'єму та зафіксувати його* (з газ.); *З пудрою ваше волосся завжди виглядатиме природним, а зачіска годинами триматиме форму та об'єм* (з мови реклами).

△ **(1) Цукро́ва пу́дра,** *кул.* — дрібно перемелений цукровий пісок. *Цукрову пудру використовують для виготовлення різноманітних глазурей, зефіру, безе та інших солодощів* (з навч. літ.); *Кожна гілочка на деревах була біла, наче .. обсипано кожну цукровою пудрою* (Ю. Яновський); *Він колись поведе її до пекарні, де мелють мигдаль на борошно, додаючи трохи зерен гіркого мигдалю, лиють* [ллють] *в тісто трояндову воду, сиплять* [сиплють] *цукрову пудру, а потім, коли тісто вистоїться, ліплять з нього фігурки й припікають, щоб тісто зарум'янилося* (Г. Пагутяк).

ПУ́ДРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пу́дрити.** *На репетиціях коридорами театру ходили загримовані актори в пудрених перуках* (з газ.).

ПУ́ДРЕНИЦЯ, і, *ж.* Вмістище для пудри. *Вона діловито вийняла з маленької сумочки носову хустинку й пудреницю* (В. Владко); — *Виявилося, що .. до ланцюжка жіноча пудрениця причеплена, котру баришні в сумочках носять, щоб, посеред вулиці зупинившись, красу наводити* (Григорій Тютюнник); — *Ми ще повернемося. Правда? — промовила вона і подумала, що він щось передчуває а чи здогадується, й покосилася на свій ридикюль, взяла його, дістала помаду, вийняла пудреницю* (Б. Харчук); *Подивилась* [Френні] *у дзеркальце пудрениці й швидким легеньким рухом витерла чоло хустинкою* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Дж. Селінджера).

ПУ́ДРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пу́дрити** і **пу́дритися.** *Кисті для пудрення потрібно обробляти спеціальними розчинами одразу після завершення макіяжу* (з газ.).

◊ **(1) Пу́дрення (запу́дрювання) мізків (мо́зку),** *розм.* — обдурювання, уведення в оману кого-небудь. *Ніколи пудрення мізків не було корисним для людей, адже це лише викликає недовіру та втому від постійних обіцянок* (з газ.).

ПУДРЕ́Т, у, *ч.* Органічне добриво з висушених і подрібнених у порошок фекальних мас. *Пудрет із курячого посліду можна безпосередньо вносити в ґрунт або ж приготувати рідкі підкормки* (із журн.).

ПУ́ДРИТИ, рю, риш, *недок., кого, що.* Наносити пудру на кого-, що-небудь. *Ви скидаєте капелюха перед свічадом, підсмикуєте виски, пудрите носа, пригладжуєте спідницю* (Остап Вишня); *Досі Галина ніколи не фарбувала губ і не пудрила обличчя* (Б. Антоненко-Давидович); *Дорогою вона ще довго щось підтягувала і защіпала, пудрила носа і зачісувалася* (Н. Сняданко); *Перед виходом ведучих на сцену візажисти та стилісти ще раз їх пудрять і поправляють зачіски* (з газ.).

◊ **(1) Пу́дрити (запу́дрювати) / запу́дрити мі́зки (мо́зок)** *кому, розм.* — говорити неправду, уводити в оману кого-небудь. *Амадіс — майстер запудрювати мізки простим смертним, він дуже ефектний у ролі жерця Мітри і має унікальний дар переконання* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Щось мені підказує, мій слов'янський брате, що ти пудриш мені мізки* (М. Кідрук); *Дорогою до театру в таксі ми трохи цілувалися. Спочатку вона комизилася — мовляв, губна помада, те, се, але я швидко запудрив їй мізки, і вона здалася* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); *Знаменитий німецький письменник XIX століття Ернст Теодор Амадей Гофман у своїй блискучій новелі "Крихітка Цахес" створив образ брехливого, підступного карлика Цахеса, який так запудрив людям вищого світу мозок, що вони повірили у його геніальність* (з навч. літ.).

ПУ́ДРИТИСЯ, рюся, ришся, *недок.* Наносити на свою шкіру пудру. *Пані в покоях — пудриться коло дзеркала, фарбується...* (С. Васильченко); *Ні, каже Дарка, вона не буде пудритися, бо вона провалилася б крізь землю, якби, боронь боже, дізналися, що вона набілена* (Ірина Вільде); *Було якось чудно і лоскотне* [лоскотно] *відчувати ніжні дотики гримера, який щось тобі на лиці мазав, розтирав, ще й пудрив (а я ж думав, що тільки жінки пудряться!)* (В. Нестайко).

ПУ́ДРОВИЙ, а, е. Стос. до пудри. *Багато жінок надає перевагу парфумам зі складним пудровим ароматом і квітковими нотами* (з газ.); // Який кольором, запахом і т. ін. нагадує пудру. *Пудровий колір в одязі поєднують з іншими стриманими відтінками бежевого, рожевого, лавандового* (із журн.); *Більшість пудрових парфумів нагадують аромат пудри завдяки нотам ірису, півонії, певних сортів троянди, нічної фіалки, тому такі композиції огортають ніжністю, вишуканістю та безтурботною легкістю* (із журн.).

ПУЕРА́РІЯ, ї, *ж., бот.* Багаторічна теплолюбна витка рослина родини бобових, що культивується як кормова та декоративна. *Батьківщиною пуерарії є тропічні широти* (з наук.-попул. літ.).

ПУЕРПЕРА́ЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Який стосується післяпологового періоду. *Пуерперальний мастит є поширеним запальним захворюванням молочної залози у жінок, яке може супроводжуватись інфекцією* (з наук.-попул. літ.); *Пуерперальний період починається одразу після пологів і триває 6–8 тижнів* (з навч. літ.).

ПУЕРТОРИКА́НЕЦЬ *див.* **пуерторика́нці.**

ПУЕРТОРИКА́НКА *див.* **пуерторика́нці.**

ПУЕ́РТО-РИКА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пуерторика́нці** і Пуерто-Рико. *Туризм є важливим компонентом пуерто-риканської економіки, майже третина всіх подорожей припадає на круїзні лайнери* (з наук.-попул. літ.); *Пуерто-риканське населення послуговується двома державними мовами — іспанською та англійською* (з навч. літ.).

ПУЕРТОРИКА́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **пуерторика́нець,** нця, *ч.;* **пуерторика́нка,** и, *ж.).* Населення Пуерто-Рико. *Значна частина пуерториканців сповідує католицизм* (з навч. літ.); *Відомий пуерториканець Рікі Мартін нагороджений музичною премією Греммі* (з газ.).

ПУЖА́К, а́, *ч., діал.* Пужално. *Левко люто вишарпнув батога, об коліно поломив пужак на дрібні цурпалки* (М. Стельмах).

ПУЖА́ЛКО, а, *с., діал.* Пужално. *То кийок мережаний поламає* [Василь], *то пужалко цяцьковане закине, то м'яч украде* (Панас Мирний).

ПУ́ЖАЛНО, а, *с.* Рукоятка батога, пуги. *Кайдаш .. побіг за волами, спиняв їх, бив пужалном по мордах, але важкі воли не могли здержати воза* (І. Нечуй-Левицький); *Візник .. цмокав на шкапину і бив її пужалном по сухих ребрах, та це помагало небагато* (М. Коцюбинський); *Дядько поправив пужалном отосу, що зсунулась на голоблі, скрутив із газетного паперу товстелезну цигарку й весело стьобнув шкапу* (Б. Антоненко-Давидович); *Сонька діставала по литках лозиною, Ванька частували паском, а Миколу, зважаючи на його старший вік, шмагали вишневим пужалном* (А. Дімаров).

ПУЖА́Р, у, *ч., діал.* Пожар. — *Я запалю клуню, народ побіжить на пужар, а ви тим часом виведете коні* (Б. Грінченко); — *Пужар!.. Горю!.. тушіть!..* (В. Чемерис).

ПУЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого і без прям. дод., розм., рідко.* Те саме, що **ляка́ти.** — *Іди в село. Але не пужай людей і маму,* — *в'яло попросив Павло* (М. Матіос); *На нагрітій сонцем брилі можна було побачити ящірку чи й гада — і баба пужала нас, дітей, тим каменем* (М. Дочинець); // Те саме, що **поло́хати.** *В очереті — дичина. Плодиться, нема кому пужати* (І. Микитенко).

ПУ́ЖКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пу́га.** *Від чого більш жаль візьме? Чи від батькових скубок, або хоч і пужки, чи від материного голублення?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Став* [Антон] *на воза, ще й пужкою прицвьохнув. Коні й помчали, самі себе випереджаючи* (В. Дрозд).

ПУЖЛИ́ВИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **лякли́вий.** *Наказував йому батько суворо: "Як з гори з'їжджаєш, коней за оброть веди, бо молоді й пужливі"* (В. Дрозд).

ПУ́ЖНИК, у, *ч.* Трав'яниста рослина родини хрестоцвітих з білими квітками та прямостоячим стеблом. *У народній медицині настій пужнику застосовують як сечогінний засіб, а також для лікування ревматизму* (з навч. літ.); *Пужник росте переважно на родючих ґрунтах, що можуть містити пісок і вапно* (з газ.).

ПУЖНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого і без прям. дод., розм., рідко.* Однокр. до **пужа́ти.** *Він не вірив ніяким шепотам та наговорам; .. ніколи не покличе ніякої баби, а яка й сама прийде, то так пужне, що та мерщій навтікача* (Дніпрова Чайка); *На курінь сіла сорока .. Дядько Семен пужнув її* (О. Копиленко); [Л о г в и н:] *Думай собі. Пам'ятаєш, як ще ми малими пасли телят біля великого шляху і проїздив якийсь пан, зупинився він, зліз з каляси* [коляси] *і почав до нас балакати, та ще й по-нашому, а ми від нього як пужнули, мов вівці від вовка?..* (М. Кропивницький); *Десь над Россю противник пужнув у небо ракетами, аж повиднішало в окопі* (О. Гончар); *Розгнівався я, пужнув котяру так, що він ледве ноги виніс* (В. Нестайко).

ПУЗА́Н *див.* **пуза́нь.**

ПУЗАНЕ́ЦЬ, нця́, *ч., розм.* Зменш.-пестл. до **пуза́нь, пуза́н.** — *Головбух пузанець? Пузанець. Теж на вітамінах черевце відпустив* (О. Гончар); *Коли мужицькі діти, підштовхуючи одне одного, наближались, лейтенант .. хапав найменшенького забрудненого вчорашньою і сьогоднішньою кашею пузанця, волік за собою* (В. Бабляк); * Образно. *А ось .. визирає з-під кущика шапочка бура, — грибок-пузанець стоїть* (А. Тесленко).

ПУЗАНО́К, нка́, *ч.* Промислова риба родини оселедцевих з коротким тілом і відвислим черевцем. *Із риб, які розмножуються у річках, а нагулюються в опріснених водах Чорного та Азовського морів, у лиманах та гирлах річок, до Червоної книги України, крім занесених, варто було б додати пузанка чорноморсько-азовського* (з наук. літ.); *Пузанок поширений у Каспійському, Азовському та Чорному морях* (з навч. літ.).

ПУЗА́НЧИК, а, *ч., розм.* Зменш.-пестл. до **пуза́н, пуза́нь.** — *Ходи здоров, пузанчику! — Бувай, Тимоше! — відмовив Покиван* (О. Ільченко); *Старий батько Сидить коло хати Та вчить внука-пузанчика Чолом оддавати* (Т. Шевченко); — *Ось тобі жучок, на пришпильку,* — *подав їй висушену зелену "оленку" малий пузанчик* (Н. Королева).

ПУЗА́НЬ, я́, **ПУЗА́Н,** а́, *ч., розм.* Чоловік з великим животом. — *Виходить до мене пузань у шлафроці з люлькою в зубах* (І. Нечуй-Левицький); *Дільничний, вусатий пузань у форменій сорочці з погонами старшого лейтенанта, взяв під козирок* (А. Кокотюха); // Угодована дитина. *Семерко дітей .. заводили на всі голоси, навіть малий пузан-хлопчик верещав Бог зна од чого* (Дніпрова Чайка); [Д у д а р:] *Прокидаюсь, що таке? Гудок .. Виходжу надвір, а то Малоштанів хлопчисько, отакий пузань, на дудку свистить* (І. Микитенко).

ПУЗА́ТЕНЬКИЙ, а, е, *розм.* Досить пузатий. — *Ти б, Кирюша, зостався обідати, — каже йому його столоначальник, пузатенький, лисенький старичок* (Панас Мирний); *Кругленький, ледь пузатенький молодик з ранніми залисинами, у спортивному костюмі з лампасами неохоче встає з канапи* (В. Яворівський); *Спочатку з'явилась пузатенька з вибагливим візерунком пляшечка з бурштиновою рідиною. Потім велика чарка* (П. Колесник); *Відсунувши на кінчик столу книги, поставила* [мати] *на їхнє місце полумисок молодої картоплі, рутвяно-зелені огірки, запашне домашнє масло, пузатеньку сулійку з вишнево-червоним трунком* (Микита Чернявський).

ПУЗА́ТИЙ, а, е, *розм.* 1. З великим животом; товстий. *Яких тільки там не було* [панів]? *Товсті і високі, низькі і пузаті, кругловиді і довгобразі, чорняві і біляві, молоді та жваві, а часом і такі старі, що ледве ноги волочили* (Панас Мирний); *Молодий хлопець сидів охляп на низенькій пузатій конячині* (О. Копиленко); *Батько її — старий, пузатий Кротир — ходив і підливав гостям вина, щоб дужче лунала пісня, щоб веселіше було людям* (С. Скляренко); *Травмований набув певного шарму, старанно плекаючи й підтримуючи навколо себе цю дивну ауру — сорокарічного пузатого жінколюба* (С. Жадан).

2. *перен.* Низький і широкий, з опуклими, випнутими боками (про предмети). *Щоб спекти хліба, була здоровенна з пузатим комином піч, яка починалась від дверей і займала мало не всю стіну* (В. Винниченко); *На столі вже пузатий чайник пирхає, що аж покришка бряжчить* (О. Донченко); *Їхній власний винахід .. блукає десь по довгих канцеляріях, відлежується в пузатих теках* (О. Гончар); *— Ну, ну, студент, ти обережно, — розстібаючи пузатого антрацитового портфеля, порадив прокурор* (П. Загребельний); * Образно. *Місяць пузатий, вітер крилатий, ніч — п'янке вино* (Б.-І. Антонич).

ПУЗА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість за знач. **пуза́тий.** *Люди намагаються боротися з ожирінням і пузатістю дієтами, проте результат також залежить від регулярних фізичних тренувань* (із журн.); *У добу класицизму криволінійність в інтер'єрі змінюється прямими лініями, декоративні елементи розміщуються симетрично, у меблях з'являються прямі нитки й зникає пузатість* (з наук.-попул. літ.); *Причиною пузатості огірків та погіршення їх смакових властивостей є недотримання найпростіших агротехнічних правил* (з газ.).

ПУЗДЕ́РКО, а, *с., заст.* Те саме, що **погрібе́ць** 2. *Мені треба випити ці ліки, що їх заготовлено виключно для мене, адже це пуздерко, проблукавши по різних руках, все-таки повернулося* (Валерій Шевчук).

ПУЗИ́Р, я́, *ч.* 1. Кулька, наповнена повітрям або газом, що виникає в рідині або рідкій масі чого-небудь. *Мама не слухала — пускала крізь зуби пузирі й щось неіснуюче загрібала рукою* (Ю. Яновський); *Берег тут грузький, мул, як чорна кваша, станеш ногою — буль-буль! — пішли пузирі, глибше грузнеш — більше болотних пузирів, лоскочуть тобі коліна* (В. Близнець); * Образно. *На очах хлопчака лопнув пузир з авторитетом Філіпчука, і всередині цього пузиря не виявилося нічого* (Ирина Вільде); * У порівн. *Піхтар хапає себе за носа; щоки його надуваються, як пузирі, червоніють* (С. Васильченко); // *розм.* Те саме, що **пухи́р.** *Він, як і всі, заливався од поту, на сонці нудився й горів, бо він, як і всі, на руках од роботи криваві носив пузирі* (В. Сосюра); *Рука заніміла від утоми. На долоні схопилися пузирі* (В. Малик); // *перен., жарт.* Мала дитина. *Там, біля потоку, діти юрмилися різнокольоровими комахами. Були вони різні на зріст, від трилітніх пузирів до довгоногих .. десятиліток* (В. Собко).

2. *у знач. присл.* **пузире́м.** Формою нагадуючи таку кульку. *Стежка гаряча, стежка суха, аж біла, і ноги виляскують по землі, і вітер пузирем надуває сорочку* (В. Близнець); *Завелика фуфайка, що, підперезана навіть не командирським — солдатським ременем, пузирем сиділа на ній* (А. Дімаров); *Помчав* [козак] *з кручі, аж сорочка позад нього здулася пузирем і лопотіла* (В. Чемерис).

3. *рідко.* Те саме, що **міху́р** 1. *Манесенькі підсліпуваті вікна, затягнені пузирем, такі брудні, що майже зовсім не пропускали світла* (З. Тулуб); *Арсенові здалося, що в малесенькому віконечку, затягнутому прозорим баранячим пузирем, майнула неясна тінь* (В. Малик).

4. Гумовий або прогумований мішок, який наповнюють водою або льодом і використовують при лікувальних процедурах. *Пузир із льодом тимчасово кладуть на живіт для зменшення кровотечі при різних станах, наприклад, після пологів або виразковій хворобі* (з навч. літ.).

5. *жарг.* Пляшка міцного алкогольного напою. *— Я, каже, коли вип'ю, ну, там перший пузир, вже боюсь кудись виходити* (С. Жадан).

ПУЗИ́РИ́СТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пузи́рча́стий.** *Сховала* [Елміра] *свою пузиристу суміш у коробку від вівсяних пластівців, узяла ту коробку в руки й вийшла з дому* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

ПУЗИ́РИ́ТИСЯ, и́риться, *недок.* 1. Укриватися пузирями; здуватися від пузирів (у 1 знач.). *У горняткові пузирився куліш* (І. Кириленко); *В прозорих пляшках пузирився проти сонця янтарний грушевий напій* (В. Малик); *Вогонь продовжував весело облизувати метал, ягоди шумували, булькали, пузирилися і піднімалися* (Ю. Винничук); *Поверхня води в кількох метрах від берега почала пузиритися і булькотіти* (А. Кокотюха).

2. Надуватися, розпрямлятися від вітру, повітря. *Куртка на Джо пузирилася, з виляском лопотіла за спиною* (В. Чемерис); // Обвисати, збиратися складками (про тканину). *Михайлове вбрання, зразок повоєнного індивідуального пошиву, пузирилося латками, грало у такт ході* (В. Дрозд); *Чоботи на розмір більші, штани теж мішком висіли, пузирячись на колінах* (А. Кокотюха).

ПУЗИ́РЧА́СТИЙ, а, е. Укритий пузирями або з пузирями (у 1 знач.) всередині. *Через цей бурхливий вир мусила перепливти русалочка .. Ще треба було проминути великий шматок, вкритий гарячим пузирчастим мулом* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ПУЗИ́РЧА́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пузи́рча́стий.** *Оцинкована зовнішня поверхня контргайки повинна мати суцільне цинкове покриття без плям, пузирчастості та включень окисних плівок* (з навч. літ.); *Правильна підготовка поверхні автомобіля до фарбування запобігає пузирчастості та відколюванню фарби в майбутньому* (із журн.).

ПУЗИ́РЧИК, а, *ч.* Зменш. до **пузи́р.** *Усі діти люблять пускати мильні пузирчики, спостерігаючи, як вони падають* (із журн.); *Характерною ознакою вітряної віспи є поява на тілі висипань у вигляді пузирчиків, заповнених прозорою рідиною* (з навч. літ.).

ПУ́ЗО, а, *с., розм.* Великий, товстий живіт. *— А той хазяїн, що був передніше, мабуть дуже любив полову й сирі гарбузи та сам їв, а нам тільки показував. Тим-то в нього й таке пузо було виросло, що насилу було носить: отаке достоту, як у тієї старої льохи* (І. Нечуй-Левицький); *Хівря .. не терпіла того Ігнася з великим пузом і маленьким, сіреньким личком* (Грицько Григоренко); // *фам.* Живіт узагалі. *У коридорі Карпо Хведорович тяг на пузі здоровенного барабана* (Б. Антоненко-Давидович); *— В нашого брата мозолів густо, а в пузі пусто!* (П. Панч); *Я з товаришем стягнув шляхетного пана на землю, здер з нього штани, поклав голим пузом на мурашник, а з другого боку гарненько всипав березової каші...* (В. Малик).

◊ **(1) Від (од) пу́за:** а) *(зі сл.* ї с т и, г о д у в а т и, н а г у л я т и с я *і т. ін.)* до повного задоволення, досхочу. *Іван старався* [рубати дрова й допомагати поварові] *з усіх сил, тим більше, що годували од пуза: скільки живе, не їв Іван стільки м'яса та сала* (А. Дімаров); *— От понаїдались кавунів! Що називається, од пуза. Далі їсти вже нема змоги — нікуди* (В. Нестайко); *Був, правда, один козак, котрий ні не грав у карти, ні не їв, що зоветься, від пуза* (Г. Колісник); б) Достатньою мірою, удосталь. *— Ну чого ж це ти такий сумний? Дружок твій жениться, нагулявся ти на весіллі від пуза* (Є. Гуцало); *Наїстися, виспатися, вилежатися, поледарювати од пуза — ну, житуха!* (П. Загребельний); *У південному Генічеську моря, сонця, бичків, камбали, помідорів, черешні — від пуза* (Люко Дашвар); **Задуши́ти [в пу́зі] комара́** *див.* **заду́шувати; Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти** *і т. ін.)* **/ наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти** *і т. ін.)* **че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду** *і т. ін.)* *див.* **наїда́ти.**

ПУЗЦЕ́, я́, *с.* Зменш.-пестл. до **пу́зо.** *Бекас — невеличкий болотяний птах, сіренький, з біленьким на пузці пір'ячком* (Остап Вишня); *У траві стрибали жабенята, билися холодними рильцями об голі литки і перекидалися голічерева, показуючи червоненькі пузця* (Григір Тютюнник); *Сергій присмоктується до важкої череп'яної чашки, довго сопе в неї, і пузце його росте на очах* (А. Дімаров).

ПУК[1], а, *ч.* Те саме, що **пучо́к** 1, 2. *Він купив у кіоску, своїм звичаєм, пук газет і, відійшовши, завмер з несподіванки* (В. Підмогильний); *— От, скажімо, йдеш ти в лісі по стежині. А попереду бачиш стару бабусю. І несе вона тяжкий пук хмизу* (О. Бердник); *В одного* [хлопця] *через плече лук і два пуки чорних коротеньких стріл, у другого — важезна ґудзувата палиця* (П. Загребельний); * Образно. *Пук сонячних стріл випорснув з-за крайнеба* (Ю. Яновський); * У порівн. *В балці хутір визирав зеленим дахом із червоного, як величезний пук калини, вишневого садка* (А. Головко).

ПУК[2], **ПУК-ПУ́К,** *виг.* 1. Звуконаслідування, що передає короткий, уривчастий звук від падіння чогось, тріскання, пострілу і т. ін. *З темряви до трійці уже спішив міцний незворушний чоловік. На ходу діставав зброю. Пук!* (Люко Дашвар).

2. Уживається як присудок за знач. **пу́кати.** *По той бік лісу, де стояла піхота, самопали — пук! пук! — перше зрідка, а далі раз по раз* (П. Куліш); *Олекса підійшов до Мар'янки з пукалкою в руках, націлився добренько та в лоб Мар'янці тільки — пук!* (Остап Вишня).

3. *у знач. ім., невідм., с.* Те саме, що **пу́кання.** *Перед самим порогом під приглушене "пук-пук" чоловічки почали кумедно сіпатись і падати* (Г. Тарасюк); *Вадим морщиться, але по-дружньому: цим разом він почув мій пук і дає мені зрозуміти, що в товаристві серйозних людей такий запах не толерується* (О. Забужко).

ПУ́КАВКА, ПУ́КАЛКА, и, *ж., розм.* 1. Трубочка, виготовлена перев. з порожнистого стебла рослини, яку використовують для гри, стріляючи через неї крупою, ягодами чи іншими дрібними предметами. *Дві худенькі ручки притискають до грудей пукалку з бузини* (М. Коцюбинський); *Золотий ранок, ясне сонце, буйні бур'яни, де ми майструємо будку, .. пукавки, луки...* (С. Васильченко); *Стріляв* [Олекса]! *Та ще й як стріляв. Починалося, як і у всіх майбутніх мисливців, з бузинової пукалки* (Остап Вишня); *За клунею — хащі бузини, .. з якої можна легко зробити цікаву пукавку...* (Б. Антоненко-Давидович); // *зневажл.* Вогнепальна зброя (перев. поганої якості). *Влучко не любив рушниць і глузливо звав їх пукавками, додаючи, що вони на полюванні тільки полохають дичину, а на війні виявляють вояків ворогам* (А. Кащенко); *— Оце бачиш пукавку? — труснув Панас заржавілою рушницею* (Григорій Тютюнник); *— Нинішній міномет — це не колишня ротна пукалка* (Є. Доломан); *Козакові випало стати заряджаючим, хоч він і не знав, що це таке, і поглядав на гарматку боязко й недовірливо. Ну що може така пукалка!* (П. Загребельний).

2. *заст.* Хлопавка. *Округ ялинки танцювали, гацали та гралися діти..; вони рвали золоті пукавки й виймали звідти ціле убрання з різнобарвного тонкого паперу* (Грицько Григоренко).

ПУ́КАЛКА *див.* **пу́кавка.**

ПУ́КАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пу́кати.** *Злочинець тільки залякував усіх пуканням з пістолета, який, як виявилося, був травматичним* (з газ.); *— Не розумію, навіщо йому працювати вночі для того, аби верзти казна-що з приводу погоди або пукання. Кожен може цим займатися* (Л. Денисенко).

ПУКА́СТИЙ *див.* **пука́тий.**

ПУ́КАТИ, аю, аєш, *недок.,* **ПУ́КНУТИ,** *рідко* **ПУ́КТИ,** кну, кнеш, *док.* 1. *діал.* Лопатися, тріскатися. *В тяжкій розпуці він хопився за голову, немов боячись, щоб вона не пукла від надмірного болю, від натовпу страшних думок* (І. Франко); *Озимина зеленіла пишно, і пупчики на деревах пукали* (О. Кобилянська); *Тіло вкривали боляки* [болячки] *великі і пекучі, що набиралися, пукали, гнили, гоїлися і знов набирали* (Б. Лепкий); * Образно. *І чого ти, серце моє, тремтиш як листок на вітрі? І чому ти, серце моє, не пукнеш?* (В. Стефаник).

2. *діал.* Стукати. *Кричить баба, репетує, Пукає в вікно* (С. Руданський); *— Запукай в двері. — Чекайте, — кажу, — чого би я мав пукати до чужого гробівця? Та же то не хата. — Пукай і не переч* (Ю. Винничук); *Ой піду я під віконце, пукну* (Сл. Б. Грінченка).

3. *розм.* Стріляти з чого-небудь (перев. з вогнепальної зброї). *Тепер було чути, як ріденько пукають січовицькі карабіни, і Тиса гейби ковтала ті несмілі звуки* (М. Дочинець); *Чи там пукне з пістоля, а ми вже думаємо: з пушок палять, і вже вбито кого-небудь* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Як послиниш, було, клоччя та зробиш з того клоччя кульку, — тугу-тугу! — та як пукнеш, було, так кулька та вище від берестка летить!* (Остап Вишня); // Те саме, що **ляска́ти** 1. *Гукали на Івана од хати, але він того не слухав, збирав малини, пукав з листочків* (М. Коцюбинський).

4. *дит., розм.* Випускаючи гази з кишківника, видавати характерні звуки. *Вскочила мамуся: — Господи, що тут у вас? — Толька пукає!* (А. Дімаров); *Сонька крехчучи, як стара бабця, зробила смішний різкий рух, розпрямила ніжки, пукнула і втнулася чолом у м'який рушник* (Г. Вдовиченко).

(1) Пу́кати від сміху — дуже сміятися. *Співаночок таких вимудрує* [Яків], *що пукати від сміху* (Г. Хоткевич).

ПУКА́ТИЙ, ПУКА́СТИЙ, а, е, *розм.* 1. Те саме, що **опу́клий** 1. *Виходять звідти два з пукатими мішками* (В. Барка); *Вузький міст пролягав через Рейн. Пукаті понтони насилу втримували на собі тонкий настил* (П. Загребельний); *Красувалася різноколірна овочева їжа, смачно пахло від чогось схожого на картоплю, стояли пукаті пляшки з невідомими напоями* (Ю. Бедзик).

2. Те саме, що **вирячкува́тий.** *Дивилася одним оком пукаста камбала* (М. Трублаїні); *Козаки з прихованим недовір'ям дивилися на огрядного пана з сталевими пукатими очима* (З. Тулуб); *Вода була близько. В ній плавало сміття, стриміли жаби, розчепірившии лапки і вирячивши в небо пукаті холодні очі* (Григір Тютюнник).

ПУ́КНУТИ *див.* **пу́кати.**

ПУК-ПУ́К *див.* **пук**[2].

ПУ́КТИ *див.* **пу́кати.**

ПУЛ, у, *ч.* 1. *екон.* Одна з форм монополій, об'єднання учасників ринку, прибуток і витрати якого надходять до загального фонду й розподіляються за заздалегідь установленою пропорцією. *Учасники пулу самі встановлюють правила та квоти, за якими в подальшому розподіляється прибуток* (з навч. літ.).

2. *спорт.* Один із видів більярду, гра різнокольоровими кулями на спеціально обладнаному столі. *Комплект куль для гри в пул розділений на групи, у першій кулі мають біле забарвлення з кольоровою смугою, у другій — повністю кольорові* (з навч. літ.).

3. *інформ.* Набір готових до використання об'єктів. *Коли системі потрібен новий об'єкт, він запрошується з пулу, а після використання не знищується, а повертається назад* (з наук.-техн. літ.); *Пул призначений для зберігання готових до використання об'єктів* (з навч. літ.).

ПУ́ЛЕЧКА, и, *ж., фам.* Пестл. до **пу́лька** 1. — *Може, хто пулечку зіб'є або .. пуншу вип'є? — спитався Колесник* (Панас Мирний); *Писарював я у волості. У неділю, після трудів тижневих, ходив до церкви, а після обідні у панотця Гервасія пили по чарці... Увечері звичайно пулечка, а там і спати* (О. Слісаренко); *Варвара Дормидонтівна "пулечку" полюбляла, іноді навіть казала, що та гра в її родині була фамільною* (В. Козаченко).

ПУЛО́ВЕР, а, *ч.* Трикотажний светр без коміра. *Перекладачка, дівчина у жовтому пуловері, .. переклала, що сказав Румлер* (Н. Рибак); *Чоловік був у білій сорочці, поверх якої темнів пуловер* (П. Загребельний); — *Це тобі, Раєчко. Тут усе, що необхідно на перші дні. Білизна, колготки, джинси, кілька светриків, пуловерів* (Люко Дашвар).

ПУЛОРО́З, у, *ч., вет.* Інфекційне захворювання птахів, здебільшого молодняку курей та індиків, спричинюване сальмонелами. *Кури й індики дуже вразливі до пулорозу, найчастіше масово хворіють курчата віком до трьох тижнів* (з наук. літ.); *Хвора на пулороз птиця важко дихає, малорухлива, зі скуйовдженим пір'ям, у неї пронос білими фекаліями* (з навч. літ.).

ПУЛЬВЕРИЗА́ТОР, а, *ч.* Прилад для розпилювання рідини або порошку струменем повітря. *Городовський .. добув із шафи пульверизатор і, блідий, розхристаний, ходив по кімнаті, бризкаючи по всіх кутках сосновим екстрактом* (В. Підмогильний); *Обережно вийняв* [художник] *пробку, вставив у флакон пульверизатор і почав оббризкувати ліжко, канапу* (В. Гжицький); *Галя узброїлася* [озброїлася] *пульверизатором і дула з пляшечки фарбу на розгорнутий листок паперу, по якому було розкладено трафарети: лебеді й дерева* (Валерій Шевчук); *Перший дощ після спеки. Мерехтить в повітрі, такий дрібний, без крапель, наче небесний садівник вирішив поприскати землю з пульверизатора* (І. Роздобудько).

ПУЛЬВЕРИЗА́ТОРНИЙ, а, е. Стос. до пульверизатора. *Щоб рівномірно розподілити рідкі добрива по листю рослин, краще використати пульверизаторний обприскувач* (з газ.).

ПУЛЬВЕРИЗА́ТОРНИК, а, *ч.* Робітник, який здійснює пульверизацію. *Фарбувальні роботи маляр-пульверизаторник повинен проводити в спецодязі, респіраторі, захисних окулярах* (з навч. літ.).

ПУЛЬВЕРИЗА́ТОРНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пульвериза́торник.** *Пульверизаторниця дофарбувала авто, після чого розпочала працювати з трафаретами* (з газ.).

ПУЛЬВЕРИЗАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до пульверизації. *Робітники, задіяні на пульверизаційному фарбуванні із застосуванням нітрофарб, нітроемалей, а також на роботах з асфальтовими лаками, мають суворо дотримуватися правил техніки безпеки* (з навч. літ.).

ПУЛЬВЕРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Розпиляння рідини або порошку пульверизатором. *Фармакологічні розчини використовують для промивання, полоскання, спринцювання, змазування, тампонування, компресів, пульверизації, інгаляції та інших процедур* (з навч. літ.).

ПУЛЬВЕРИЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пульверизува́ти.** *Контактувати з рослинами, пульверизованими інсектицидами, небезпечно для здоров'я через ризик виникнення алергійних реакцій* (з газ.).

ПУЛЬВЕРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Робити пульверизацію чого-небудь. *Сергій майже нікуди не виходив і часто пульверизував кімнату* (В. Винниченко); *Доглядати за кімнатним гібіскусом дуже просто — достатньо періодично пульверизувати рослину теплою водою. Це також запобігатиме появі кліщів* (з наук.-попул. літ.).

ПУ́ЛЬКА, и, *ж.* 1. Партія гри в карти (у преферанс та деякі інші ігри). *Увечері грали втрьох пульку* (С. Васильченко); *Микола Миколайович, Анемподист і великий аматор преферансу, наш повітовий поліцейський ісправник Слатін саме сідали на веранді за ломберний столик, щоб почати пульку* (Б. Антоненко-Давидович); *Інтелектуальний рівень був дуже низький. Кіно, театр мініятюр* [мініатюр], *для студентів — карти, пулька в преферанс, пиво* (В. Домонтович).

2. *спорт.* Партія гри у футбол, ватерполо і т. ін. з вибуванням команди, що програла, з розіграшу. *На стартовому етапі матчів на виліт команди-переможниці своїх пульок мають перевагу власного поля* (із журн.); *У пульці взяли участь 20 футбольних команд, які були розділені на шість підгруп* (з газ.).

ПУЛЬКА́ТИЙ, а, е, *діал.* 1. Опуклий. *Фрузя .. наткнулась у глоті на круглолицю Ганку. Була се товста, червонолиця, пульката дівка зі здоровими руками* (І. Франко); *До світла засяяла ідеально лиса голова — кругла, пульката, з повними щоками* (Ю. Винничук).

2. Вирячкуватий. *Виринає з-поміж звалищ чорний кіт і, вп'яливши свої пулькаті очі в коні, плаксиво занявкав* (Марко Черемшина); *Перше цуценя нагадувало гусінь найбільше: воно було довге і худе, в світлому напівпрозорому пушку, з пулькатими очима і довгим рухливим носиком* (С. Андрухович).

ПУ́ЛЬКЕ, *невідм., ч.* Мексиканський національний алкогольний напій із солодкого соку агави. *Надибали* [ацтеки] *посеред плато таке-от неподобство, що сягало ледь не до небес і яке ніхто з них не міг не те що побудувати, а навіть вигадати .. чи то насправді, чи уві сні, чи після порядної порції пульке* (М. Кідрук); *Пульке має молочно-білий колір, в'язку консистенцію та кислуватий дріжджовий післясмак* (з навч. літ.).

ПУ́ЛЬМАН, а, *ч.* Великий пасажирський або товарний залізничний вагон. *Городовський швидко взувся, взяв напопашки піджака й тихо вийшов у довгий коридор м'якого пульмана, освітлений матовими лампами попід стелею* (В. Підмогильний); *Коли потяг рушив, я зауважив, що в порожнім товарнім пульмані, крім нас чотирьох.., нікого не було* (Олесь Досвітній); *В середині поїзда причеплено кілька клясних* [класних] *вагонів зеленого кольору. Це пульмани для офіцерів та вищого командування* (Гео Шкурупій); *Вася дочекався ночі, в мороці підкрався до товарняка, заліз у пульман з вугіллям. Там і заснув. Незчувся, коли й рушили* (О. Бердник).

ПУ́ЛЬМАНІВСЬКИЙ, а, е. Який є пульманом. *Вже не в холодній теплушці, а в справжньому пульманівському вагоні, теплому, затишному, їхав він* (Ю. Збанацький); *Вдень завантажували пульманівські вагони бухтами кольорового дроту, сталевими листами, мідними пластинками та іншими дорогоцінними матеріалами* (Є. Доломан).

ПУЛЬМОНО́ЛОГ, а, *ч.* Лікар, фахівець із пульмонології. *Спостереження в пульмонолога особливо необхідне пацієнтам, які перехворіли на коронавірусну інфекцію, а також алергікам та людям із групи ризику* (з навч. літ.).

ПУЛЬМОНОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пульмонології. *Лікування пульмонологічних захворювань передбачає медикаментозну терапію, виконання комплексних дихальних вправ і гімнастик, кисневу терапію, фізіотерапію та інші методи* (з навч. літ.).

ПУЛЬМОНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медицини, що вивчає будову, функції та захворювання трахеї, бронхів, легень і плеври, а також розробляє методи профілактики та лікування легеневих захворювань. *Однією з важливих проблем сучасної пульмонології є профілактика та лікування рецидивного бронхіту, ускладнень після вірусних захворювань* (з наук. літ.); *У пульмонології для оперативного втручання й дослідження уражених клітин легень перспективним є застосування наноголок* (із журн.); // Медичний заклад або відділення, у якому лікують захворювання трахеї, бронхів, легень і плеври. *Під час пандемії коронавірусу пульмонології були переповнені, часто не вистачало місць у інфекційних відділеннях* (з газ.).

ПУ́ЛЬПА, и, *ж.* 1. *анат.* М'яка рихла сполучна тканина, пронизана нервовими закінченнями, лімфатичними й кровоносними судинами, що заповнює порожнину зуба. *Кровообіг та іннервація пульпи здійснюються завдяки зубним артеріолам і венулам, нервовим відгалуженням відповідних артерій і нервів щелеп* (з наук.-попул. літ.); *Пульпа є біологічним бар'єром, що перешкоджає проникненню мікроорганізмів із каріозної порожнини через канал кореня за межі зуба в періодонт* (з навч. літ.); // М'якуш селезінки. *Пульпа складає до 20 відсотків усієї селезінки* (з навч. літ.).

2. *техн.* Суміш твердих частинок з рідиною (перев. ґрунту, корисних копалин з водою). *Обезводнювання зернистих матеріалів, що містяться в пульпі, здійснюють у спеціальній машині* (з наук. літ.); *В трубах з шумом неслася невидима пульпа; інколи, гуркочучи, котився камінь, інколи щось усередині злобно дряпалось об залізо* (С. Журахович).

ПУЛЬПЕКТОМІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Видалення пульпи з верхньої камери зуба та коренів. *Раннє виявлення карієсу допомагає в подальшому зберегти зуб та уникнути пульпектомії* (з наук. літ.); *Удосконалено методику лікування собак із гнійними пульпітами за допомогою пульпектомії* (з наук.-попул. літ.); *Після пульпектомії зуб очищають, дезінфікують та пломбують, тому може знадобитися декілька візитів до стоматолога* (з навч. літ.).

ПУЛЬПІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення пульпи зуба. *Основною причиною пульпіту найчастіше є недостатня гігієна ротової порожнини, а також травми, тріщини чи неякісне стоматологічне лікування* (з наук.-попул. літ.); *При гнійному пульпіті у тварини болить зуб, через що вона не приймає корм або обережно пережовує його на одному боці щелеп* (з навч. літ.); — *Нижній кутній зуб... пульпіт,* — *швидко оголосив вирок дантист* (М. Кідрук).

ПУ́ЛЬПОВИЙ, а, е. 1. *анат.* Стос. до пульпи (у 1 знач.). *Пульпові отвори здійснюють регуляцію живлення зуба, а також сприйняття різних подразнень, зокрема й больових* (з наук.-попул. літ.); *Шар пульпових клітин містить численні клітини, головними з яких є фібробласти* (з навч. літ.).

2. *техн.* Стос. до пульпи (у 2 знач.). *Пульпові сполуки використовують при збагаченні корисних копалин, у гідромеханізації, при гідравлічному транспортуванні, для гасіння пожеж* (з навч. літ.).

ПУЛЬПОВІ́Д, во́ду, *ч., техн.* Трубопровід для перекачування пульпи (у 2 знач.) при провадженні земляних, гірничих та ін. робіт способом гідромеханізації. *Підйом на поверхню гідросуміші по вертикальному пульповоду у стволі шахти здійснюють за допомогою вуглесоса* (з навч. літ.).

ПУЛЬПОПРОВІ́Д, во́ду, *ч., техн.* Те саме, що **пульповід.** *Комплекс гідротехнічних споруд для підйому та зберігання відвальних відходів складається з дамби, пульпопроводів, водоприймальних колодязів та водоспускного колектора, пристроїв для очищення стічних вод* (з наук.-попул. літ.); *Пульпопроводами можна транспортувати подрібнене вугілля, руди металів, фосфорити, вапняк* (з навч. літ.).

ПУЛЬС, у, *ч.* 1. Поштовхоподібні коливання стінок кровоносних судин, спричинені викиданням крові з серця при кожному його скороченні. *Поправляюсь потрохи, серце і печінка стали меншими, пульс добрий, краще їм* (М. Коцюбинський); *Петро сидить і чекає, чекає, слухає дзвін у вухах,* — *то біжить час, і ритм його відбиває пульс у скронях...* (І. Багряний); *Він підняв руку, і не одразу все ж намацав ще тонкий, як ниточка, ледве відчутний пульс* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли видряпувалися на вершину і лічили пульс, то в декого він доходив навіть до 160 ударів на хвилину* (П. Загребельний); // Місце (у людини звичайно над зап'ястком), де особливо помітні ці коливання. *Лікар мудру руку Покладе на пульс дитині І в бурханні хорих жил Бачить нам усім незримий Поєдинок невловимий Поміж смертю та життям* (М. Рильський); *Лікарка вхопила свого хворого за руку, мацала пульс...* (С. Чорнобривець); *Інна одразу присіла біля нього, взяла пульс, оглянула всього з ніг до голови, обстежила прихапцем, але уважно: серйозних травм нібито нема, обличчя, правда, розмальоване, як після бійки, на ребрах кілька синяків* (О. Гончар).

2. *чого, який, перен.* Ритм, темп розвитку, перебігу чогонебудь (перев. стосовно життя, епохи і т. ін.). *Я ніколи не відчуваю так пульсу життя, як на тих болотах і озерах* (Б. Антоненко-Давидович); *Іноді автор настільки відчуває пульс доби, що йому вдається висловити те, про що вже здогадувалося, але не знаходило зрозумілих слів ціле суспільство* (А. Санченко).

Слу́хати пульс *див.* **слу́хати.**

△ **(1) Пульс до́брого напо́внення,** *мед.* — нормальний, не ослаблений пульс. — *Тепер усе гаразд: .. пульс задовільний, доброго наповнення* (Б. Антоненко-Давидович); **(2) Ниткоподі́бний (ниткува́тий, нитча́стий) пульс,** *мед.* — частий, ледве відчутний пульс. *Якщо не усунути причини перегрівання, настає тепловий удар: хворий непритомніє, падає, обличчя стає блідим, синюшним, шкіра холоднішає, вкривається потом, пульс ниткоподібний* (з наук.-попул. літ.); *Стан хворого на гострий панкреатит тяжкий. Пульс спочатку рідкий, потім частий, ниткуватий. Артеріальний тиск зменшується, температура — субфібрильна, іноді висока. При пальпації — різкий біль у верхній половині живота* (з навч. літ.); *Він дихає, але його пульс слабкий і нитчастий* (із журн.).

◊ **Відчува́ти / відчу́ти пульс епо́хи** *див.* **відчува́ти; Трима́ти ру́ку на пу́льсі** *див.* **трима́ти.**

ПУЛЬСА́Р, а, *ч., астр.* Космічний об'єкт, радіовипромінювання якого має характер коротких періодичних імпульсів з періодом від 3,75 до 0,03 секунди. *Завдяки змінній інтенсивності випромінювання та наявності паралактичних зміщень за спостереженнями пульсарів можна визначити орбіту Землі з високою точністю* (з наук. літ.); *Існування нейтронних зір було передбачене теоретично ще 1932 р. Відкрито їх у формі пульсарів тільки 1967 р.* (з навч. літ.); *Чутливі антени ловлять таємничу, нерозшифровану мову пульсарів* (О. Гончар).

ПУЛЬСА́ТОР, а, *ч.* 1. Прилад, який виробляє рівномірні імпульси електричного струму. *Електронні пульсатори перетворюють електричний струм в імпульси, тому їх використовують в електроніці для створення цифрових сигналів та регулювання потужності* (з наук. літ.).

2. Прилад, машина, що працює поштовхами, з рівномірними перервами. *Одним з елементів, що забезпечують працездатність та ефективність установок доїння, є пульсатор, який працює в двотактному синхронному режимі* (з наук.-попул. літ.).

ПУЛЬСАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **пульса́ція.** *Пульсаційний тен виготовлений із блискучої нержавіючої сталі, стійкий до накипу* (з мови реклами).

ПУЛЬСА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Ритмічні розширення кровоносних судин, спричинювані хвилеподібним рухом крові внаслідок скорочень серцевих м'язів. *Він відчув, як спина взялася холодним потом; десь глибоко в грудях ротмістра він почув пульсацію крови* (М. Йогансен); *Жінка застогнала. Під пучками Олександра Івановича ритмічно запульсувала пуповина. "Є пульсація! Дитина жива!"* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли пульсація пуповини зникає, новонародженого відділяють від матері, перерізаючи пуповину* (з навч. літ.).

2. *спец.* Періодична зміна якої-небудь фізичної характеристики об'єкта, явища (розміру, форми, тиску і т. ін.). *Період пульсації зорі є тим більший, чим менша середня густина зорі* (з навч. літ.); *Всесвіт пульсував, і в такт з оцією пульсацією то згасали, то знову спалахували незліченні галактики, народжувалися й гинули цивілізації* (М. Дашкієв); *Крізь покриття виднілися блискучі агрегати, відчувалася пульсація потужних пристроїв* (О. Бердник).

ПУЛЬСІВНИ́Й, а́, е́. Який пульсує. *Додатковим симптомом отиту може бути пульсівний головний біль* (з газ.).

△ **Пульсу́юча (пульсівна́) зі́рка (зоря́)** *див.* **зі́рка.**

ПУЛЬСОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **пульс** 1. *Різниця між максимальним і мінімальним тиском крові називається пульсовим тиском, а середня арифметична цих двох показників — середнім динамічним тиском* (з навч. літ.).

ПУЛЬСОКСИ́МЕТР, а, *ч.* Медичний контрольно-діагностичний прилад для неінвазивного вимірювання рівня сатурації капілярної крові киснем. *Пульсоксиметр зручний у користуванні: велика біла "прищіпка" чіпляється пацієнтові на палець, і на маленькому екрані з'являється відповідний показник* (з газ.).

ПУЛЬСОКСИМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., мед.* Неінвазивний метод визначення ступеня насичення крові киснем за допомогою пульсоксиметра. *Існує чимало патологій, що супроводжуються гіпоксією, тому такі стани потребують проведення пульсоксиметрії* (з навч. літ.).

ПУЛЬСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пульсува́ти.** *Лише слабкий віддих, краплина внутрішнього тепла і ледь вгадуване пульсування серця були єдиними ознаками того, що життя ще тримається у цій нерухомій .. подобі людини* (В. Козаченко); *Ярка поклала свою долоню на його .. і відчула холод його руки, пульсування синьої жилки і надію на те, що він починає їй довіряти* (Ю. Винничук); — *Є рух, є океан, є це його невщухаюче пульсування...* (О. Гончар); *В постійнім пульсуванні сонця .. є відповідь на всі питання про час, про рух, про дозрівання* (П. Мовчан).

ПУЛЬСУВА́ТИ, у́є, *недок.* 1. Ритмічно розширюватися і скорочуватися (про серце, кровоносні судини). *Руки його були гарячі, жили пульсували, як у тифозного* (Л. Яновська); *Рут дуже бліда .. На шиї пульсує блакитна жила* (С. Андрухович); // Ритмічно рухатися по кровоносних судинах (про кров). *Кров, що у жилах пульсує, є не що інше, як сума малих найдрібніших кровинок* (М. Зеров); *Професор бачив, як у синіх жилках на обличчі хлопчика швидко пульсувала кров* (М. Трублаїні); *Чув* [Кость], *як стукотить в його грудях серце. Кров гаряче пульсувала в мозку* (О. Донченко); *Гаряча кров неспокійно пульсує в скронях, і по руках, по ногах розливається якесь злопідступне безсилля* (Б. Харчук); * Образно. *Славко прислухався до її мови, і знову невідступно в його свідомості роїлася, пульсувала палюча думка: вона неземна, вона зовсім не те, чим здається отут, перед ним* (О. Бердник); // Відчувати ритмічне неприємне або больове биття, сіпання і т. ін. у певній частині тіла або органі. *Лежав* [в'язень] *горілиць на верхніх нарах і .. прислухався, як нижче лівого вуха щось ниє, сіпає, пульсує, гострим болем проникає до самого серця* (В. Малик); *Біль у потилиці пульсував з шаленою швидкістю...* (Ю. Винничук); *Лежу на ліжку й відчуваю, як у голові неприємно пульсує біль* (А. Дністровий); *Колюча щетина .. дратувала — змокала.., обмерзала, і шкіра під нею пульсувала від болю* (Люко Дашвар).

2. Рівномірними поштовхами коливатися, переміщуватися (про воду в морі, річці і т. ін.). *На спуску, як через ворота, несподівано засиніло широке темне море .. Вкрите маленькими хвильками, воно ніби дрижало, ворушилось, пульсувало* (І. Нечуй-Левицький); — *Пульсують* [арики], *дзюркочуть день і ніч, розносячи в різних напрямках справді життєдайну вологу* (О. Гончар); *За кілька кроків від дверей у басейні з зеленого замшілого каміння пульсував водограй, струмені то підскакували, то присідали, виповнюючи тишу мелодійним передзвоном* (Ю. Винничук).

3. Безперервно, ритмічно змінювати розмір, форму, тиск, яскравість і т. ін. *Високо в небі спалахнула зірка, світло її пульсувало не повільніше биття мого серця* (Ю. Винничук).

ПУЛЬСУ́ЮЧИЙ, а, е. 1. Який пульсує; пульсівний. *Намацав* [старшина] *гарячу пульсуючу ранку і міцно затиснув її, щоб не сходити кров'ю* (О. Гончар); *Криваво димляче й пульсуюче серце найдужче запам'яталося Лаврінові з того бою* (Ю. Мушкетик); *Попри дощ і пульсуючий біль у передпліччі він ладен був тут і заснути, на цих жорстких дошках* (О. Мокровольський, пер. з тв. Р. Адамса); * Образно. *Мати збирає в поділ квасолю .. Руки ще молоді, але вже заковані в ланцюжки жилок, які струменять пульсуючою блакиттю* (Є. Гуцало).

2. Нестійкий; такий, що періодично змінюється. *Кожен камінець, який до того вилучав рівне і спокійне слабке сяйво, тепер видавав яскраві пульсуючі хвилі блакитнуватого світла* (В. Владко).

△ **Пульсу́юча (пульсівна́) зі́рка (зоря́)** *див.* **зі́рка; Пульсу́ючий струм** *див.* **струм.**

ПУЛЬТ, а, *ч.* 1. Підставка для нот, книжок у формі похилої рамки, дошки (перев. на високій ніжці або на столику). *Прокурор підвівся з свого сидіння і сперся кулаками об дощечку пульта* (І. Франко); *— Слухайте, пане професоре! — сказала* [Аглая-Феліцитас]. *І, спираючи голову на руки коло пульта з нотами, почала* [оповідати] (О. Кобилянська); *І так ясно .. побачив* [Константин] *перед очима .. склепіння кляшторної книгозбірні, дубові полиці, пульти, темні, витерті й вишліфовані часом, важкі стільці* (Н. Королева); *Диригент ставав за пульт у незмінному фраку, постукував паличкою* (П. Загребельний).

2. Пристрій, на якому зосереджено устаткування для контролю над різними об'єктами і керування ними. *Дивно: пульт — не ввімкнено і лаборанта немає* (М. Дашкієв); *Він владним рухом показав на пульт радіостанції* (О. Бердник); *Рашель спрямувала пульт убік люка й натиснула кнопку* (О. Авраменко, В. Авраменко).

△ **(1) Пульт керува́ння** (*рідше* **управлі́ння)** — пристрій для керування роботою об'єктів і процесів та контролю їх правильного функціонування, який може мати блок набору інформації, сигнальний блок і т. ін. *Я знала, що в разі потреби за пульт керування могли б сісти і Сокіл, і Ван Лун* (В. Владко); *Барвицький пройшов дві перехідні камери, які теж герметично закрилися за ним, і ввійшов у рубку, де був пульт керування* (О. Бердник); *Зверху тієї тарілки була ще одна, менша, всередині вона була освітлена і зовсім прозора. Двоє чоловіків сиділо у ній біля пультів управління* (Ю. Винничук).

ПУЛЬТОВИ́Й, а́, е́. 1. Прикм. до **пульт.** *Пультова опора кріпилася двома великими гвинтами до основи* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **пультова́,** во́ї, *ж.* Спеціальне приміщення з апаратурою для керування. *Пультова виявилась величезною залою, дуже схожою на пультові атомних електростанцій* (О. Тесленко).

ПУЛЯ́РДА, и, *ж., заст.* Пулярка. *Відгодовані жирні пулярди важко переносили спеку, усі сиділи в холодку під вишнею* (із журн.); *На вечерю подавали смажену пулярду* (з газ.).

ПУЛЯ́РДКА, и, *ж., заст.* Те саме, що **пуля́рда.** *Гостям подали пулярдку з індійськими спеціями, які додавали страві пікантності* (із журн.).

ПУЛЯ́РЕС, а, *ч., діал.* Гаманець. *Кажеш солоно собі платити за кавалок лави з ліжником, що переспався у тебе подорожній. А цей подорожній — сліпець, він душі твоєї не розгляне, він розгляне лише свій пулярес* (Г. Хоткевич); *Він педантично їх* [гроші] *перерахував, заховав у пулярес* (Ю. Винничук); *Я починаю шукати пулярес, ніяк не можу пригадати, куди ж його поділа* (С. Андрухович).

ПУЛЯ́РКА, и, *ж.* Молода вихолощена відгодована курка. *Пулярки малорухливі, для них не потрібно робити високу огорожу* (із журн.); // М'ясо цього птаха. *Із пулярки легко приготувати котлети, додаючи у фарш сухарі* (з газ.); // Страва з м'яса цього птаха. *Курча, каплун, пулярка істотно відрізняються за смаком* (з газ.).

ПУЛЯ́РЧИК, а, *ч., діал.* Зменш. до **пуля́рес.** *— На тобі пулярчик. Даш* [даси] *його татові, і тато забере собі гроші* (з казки).

ПУЛЯ́ТИ, ПАЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., діал.* Стріляти. *Це Васильок на Микитиному човні розвів таку канонаду. — І куди він паляє там? Я ж певен, що то все в повітря!* (Б. Антоненко-Давидович); *— Стануть пуляти по вашому кублу, то й моє обійстя димом піде* (Є. Доломан); *Чорноморці за запорозьким звичаєм пуляли з рушниць і пістолів* (Д. Білий).

ПУ́МА, и, *ж.* Великий хижий ссавець родини котячих, який живе в лісах Америки; кугуар. *— Тут уночі пума блукала, то я й заліз у кабіну* (І. Білик); *Величезна пума була затиснута в такій маленькій залізній клітці, що не могла й повернутися* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); * У порівн. *Ганкаур, серед сум'яття й темряви, пумою стрибнув у хащі* (Ю. Бедзик).

ПУНАЛУА́, *невідм., с.* 1. Другий ступінь розвитку сім'ї, зафіксований у гавайців у XIX ст., коли не можуть бути в подружньому зв'язку не лише батьки та діти, а й брати та сестри. *У пуналуа Г. Морган знайшов ту саму форму відносин, яка породила ірокезьку систему спорідненості* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який не може бути в шлюбному зв'язку з кровними родичами. *Коли було заборонено шлюбні зв'язки між членами одного родового шару спорідненої групи, виникла родина пуналуа* (з навч. літ.).

ПУНАЛУА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пуналуа (у 1 знач.). *Пуналуальна сім'я являє собою форму шлюбних стосунків, за якої шлюбними партнерами є група сестер з одного роду та група братів з іншого роду* (з наук.-попул. літ.).

ПУ́НДИК, а, *ч.* 1. Різновид печива або пиріжків; пончик (у 1 знач.). *Латин по царському звичаю Енею дари одрядив: .. Горіхів київських смажених, Полтавських пундиків пряжених І гусячих п'ять кіп яєць* (І. Котляревський); *Сьогодні ввечері він питиме в кума самогон-первак і їстиме кумасеві пундики* (Б. Антоненко-Давидович); *Льока й Христя влітали в золоту кімнату й весело підмітали гімназійні пундики на тарілці посеред столу* (Олекса Ізарський).

2. *перев. мн., розм.* Смачна їжа, ласощі. *— Ото великі пани понаїздили в Вільшаницю! Як забагатієте, тоді будете їсти пундики* (І. Нечуй-Левицький); *— Чого вам треба? — Нам треба, щоб ви той, щоб ви по совісті робили. Ви он другим даєте всякі пундики, а нам оселедці та оселедці... Який же тут порядок?* (В. Винниченко); *Попід стінами столи, завалені горою всяких пундиків і заставлені всяким питвом у баклагах, штофах, куманцях* (Ю. Логвин).

ПУ́НДИКОВИЙ, а, е, *заст.* Звиклий до смаколиків. *Пундикова дитина, не хоче хліба їсти, а все давай паляниці* (Сл. Б. Грінченка).

ПУНІ́ЄЦЬ *див.* **пуні́йці.**

ПУНІ́ЙСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **пуні́йці.** *Ганнон, побоючись за своє життя, наказує пунійському гарнізону здати місто. Проте Ганнону це не допомогло, уже на пунійській частині Сицилії його звинуватили в здачі міста без бою* (з наук.-попул. літ.).

ПУНІ́ЙЦІ, ів, *мн. (одн.* **пуні́єць,** і́йця, *ч.), іст.* У Стародавньому Римі — населення Фінікії та міст Північної Африки, заснованих у IX ст. до н. е. фінікійцями. *У краї Лібійськім Діє* [вісник] *по слову володаря, і залишають пунійці Давню свою неподатливість* (М. Зеров); *Пунійці переважали римлян кількісно, проте поступалися в кінноті та підготовленості* (з наук. літ.).

ПУНІКАЛАГІ́Н, у, *ч., хім.* Антиоксидант високої активності, який використовують для лікування низки хвороб (Альцгеймера, Паркінсона і т. ін.). *Пунікалагін сповільнює прогрес низки хвороб, пов'язаних з ідіопатичним синдромом, лікуючи запалення в головному мозку* (з наук.-попул. літ.); *Пунікалагін у відкритій формі міститься в гранаті, зеленому чаї, червоному вині і т. ін.* (з навч. літ.).

ПУНІ́ЧНИЙ, а, е, *іст.* Стос. до пунійців, пов'язаний з пунійцями. *Пунічні досягнення в техніці включають розвиток технології виготовлення незабарвленого скла й використання озерного вапняку для поліпшення чистоти розплавленого заліза* (з наук.-попул. літ.); // *(з великої літери).* Назва війн між Стародавнім Римом і Карфагеном за панування над Західним Середземномор'ям. *Директор сидів, схиливши голову набік, і болісно морщився — .. для нього було мукою слухати, як п'ятикласник безбожно плутає Ахілла з Есхілом, а першу Пунічну війну з Троянською* (В. Близнець); *Війна тривала в три етапи (відповідно І, ІІ і ІІІ Пунічні війни), закінчилась остаточною поразкою Карфагену й забезпечила Римові панування в Середземному морі* (з навч. літ.); *Воєначальник древності карфагенець Ганнібал, який неодноразово перемагав римські армії протягом Пунічної війни (ІІІ ст. до н. е.), успіхом зобов'язаний не тільки собі як талановитому полководцю, але багато в чому шпигунам і наглядачам* (із журн.); // Зробл., створений пунійцями. *Давньоримські майстри живопису винайшли спосіб створення так званого пунічного воску, який мав білий колір, був твердішим за звичайний віск, мав набагато вищу температуру плавлення та став основою воскових фарб* (з наук.-попул. літ.).

△ **Пуні́чне письмо́** *див.* **письмо́.**

ПУНКТ, у, *ч.* 1. Певне місце у просторі, на земній поверхні. *Кавалькада виїхала на найвищий пункт дороги* (М. Коцюбинський); — *Ви обрали Калькутту, пане Паганелю, за відправний пункт ваших подорожей на суходолі?* — *спитав Гленарван* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Відомі випадки, коли з одного конкретного пункту земної поверхні виміряли сферичні координати, а з другого — відстань до супутника* (з наук. літ.); // Місце, що має певне призначення, використовується з якою-небудь метою, є кінцевою точкою якогось маршруту і т. ін. *Кінцевий пункт його мандрів — Лолин, куди запрошено його на літо* (П. Колесник); *Перші успіхи білу армію чекали вже на світанку 28 січня, коли було організовано опорний пункт для майбутніх битв* (В. Чемерис); // Місце, заселене людьми (місто, село і т. ін.). *Я волів особисто відвідати кілька пунктів, де найдовше гадала перебувати делегація* (І. Кулик); // Місце, приміщення, спеціально пристосоване, обладнане для якоїнебудь роботи, заняття і т. ін. [М а г і с т е р:] *Мушу я зібрать громаду нашу, щоб зараз про гандльові* [торгові] *пункти врадить* (Леся Українка); *Я наладував торбу хлібом і з демонстративно піднятою головою пройшов через пропускний пункт* (Р. Андріяшик); *Держикрай просив того назвати, де найближчий пункт для миття машин* (П. Загребельний); *Із Station Станіслава нас перевезли на пересильний пункт до Львова* (М. Андрусяк).

2. Окремий розділ офіційного документа або частина тексту, що звичайно позначається цифрою або буквою. *По Україні пройшла чутка про пункти гетьманської умови з царем* (І. Нечуй-Левицький); *В нижчеподаній статті я, звичайно, не охоплюю всіх проблем розвитку української мови, обмежуюсь лише кількома вузькими, як мені здається, пунктами* (М. Рильський); — *Хтось дуже безсердечний писав оцей контракт...* — *Ти про шостий пункт говориш? То чого тобі журитися, Мар'яне? Коли помреш, ніхто за тебе не буде відробляти* (М. Стельмах); *У договорі про союз Нормандії з Францією є пункт, згідно з яким Нормандія залишає за собою право виходу зі складу королівства у разі незадовільного управління об'єднаною державою* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Певне місце в доповіді, виступі, розмові і т. ін. *Пишу похапцем, в Чернігові, закиданий всякими справами, тому не маю змоги зупинитися на тих пунктах, на яких не можу згодитися з Вами* (М. Коцюбинський).

3. *який.* Певний окремий момент у розвитку чого-небудь. *Північ. Ще нема його, а тим часом біль, мука дійшли до найвищого пункту* (Г. Хоткевич); *Близько дев'ятої години, коли розшуки майора дійшли кульмінаційного пункту, Швейк зліз із нар і визнав за необхідне збудити майора* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

4. Питання, подія, предмет і т. ін., на яких зосереджені чиїнебудь думки, чиясь увага. — *Які ви щасливі,* — *обізвалась Тетяна Степанівна,* — *маєте таку славну наймичку. Пані Наталя зраділа, що знайшла хоч один ясний пункт серед тих страшних подій, на якому можна спочити* (М. Коцюбинський); *Мене ще чекали на бізнес-ланчі. Але можна було вже викреслювати цей пункт як наразі невиконаний* (Г. Вдовиченко).

5. *полігр.* Одиниця виміру, за допомогою якої визначають розмір шрифтів, пробільних матеріалів і т. ін. (дорівнює приблизно 0,4 мм). *Грубою помилкою при виготовленні візуальних матеріалів є використання шрифтів розміром 12 пунктів, що є найпоширенішим у друкуванні різних текстів* (з наук.-попул. літ.); *Літери в три пункти напівжирного петиту (як відхилення від норми) потрібно використовувати для виділення підзаголовків у малоформатній книжечці* (з навч. літ.).

6. Індекс (у 2 знач.) вартості (акцій, облігацій і т. ін.). *Він раптом почав купляти оберемками явно безнадійні акції, і вже через годину вони підстрибували на кілька пунктів* (М. Білкун).

(1) Диспе́тчерський пункт — місце зосередження інформації про роботу транспорту, зв'язку, виробництва, будівельних робіт, водо- й енергопостачання і т. ін. *Мовчали диспетчерські пункти на супутнику Доріані, радіосітка і телебачення планети передавали музику, спортивні новини* (О. Бердник); **(2) Збі́рний пункт** — місце збирання кого-, чого-небудь. *Тут, на квітковому острові, був збірний пункт емігрантів* (І. Муратов); *Ми прямували на збірний пункт в Сату-Маре* (Р. Андріяшик); **(3) Кореспонде́нтський пункт** — структурний підрозділ редакції (газети, телерадіоорганізації і т. ін.), що приймає й консультує відвідувачів, розглядає скарги дописувачів і т. ін.; місце перебування власних кореспондентів газети. *Телерадіоорганізації мають право у встановленому законодавством України порядку відкривати кореспондентські пункти на території України та за її межами* (з мови документів); **(4) Насе́лений пункт** — територіально обмежене тимчасове або постійне людське поселення з постійними мешканцями, житловою, господарською та іншою забудовою, виїзди та в'їзди до якого позначені знаками. *Перед тим, як увійти в село чи будь-який населений пункт, Довбуш завжди висилав розвідку* (В. Гжицький); — *Скажіть мені, прошу: скількох німців розстріляли чи повісили наші війська, коли вступили у ваш населений пункт?* (М. Дашкієв); *В горах майже не було населених пунктів* (О. Гончар); **(5) Обмі́нний пункт валю́т** — структурна одиниця, яка відкривається банком, фінансовою установою та функціонує в спеціально обладнаному приміщенні для здійснення валютно-обмінних операцій. *Організація роботи обмінних пунктів валюти, що є структурними одиницями комерційних банків, які виконали необхідні умови для їх відкриття й мають відповідні пункти валютної ліцензії, здійснюється з метою забезпечення валютного обслуговування фізичних осіб* (з мови документів); **По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (поя́снювати, розтлума́чувати** *і т. ін.)* *див.* **розповіда́ти; (6) Пункт (мі́сце) призна́чення** — наперед визначений пункт, місце, куди має прибути хто-небудь або бути прислане щонебудь. *Напівголодна дивізія все ж таки рухалася до свого місця призначення і вже була від нього не так далеко, як в дорозі її наздогнав наказ, в якому зобов'язувалося змінити напрямок* (Григорій Тютюнник); *Викликала* [Марла] *таксі по телефону, повідомила пункт призначення* (І. Карпа); — *Мужчинам завжди треба робити гак, щоб підійти до Вашого столу, а потім — уже на місце призначення* (С. Андрухович).

△ **(7) Кома́ндний пункт,** *військ.* — відповідно обладнане приміщення, місце, з якого керують боєм. *Крім вогневої Брянського, тут розмістився командний пункт батальйону з усім своїм штабом* (О. Гончар); *Тепер командний пункт — у звичайній хаті, над якою гойдається оголене віття старезних в'язів* (Є. Доломан); **(8) Обгі́нний пункт,** *зал.* — роздільний пункт на двоколійних лініях, який дає змогу обганяти поїзди і за необхідності переводити поїзд із головної колії на іншу. *На обгінних пунктах передбачено посадку й висадку пасажирів* (з навч. літ.); *На залізницях України станом на 2017 рік був єдиний обгінний пункт — Сосонка Південно-Західної залізниці* (з газ.); **(9) Спостере́жний пункт,** *військ.* — спеціально підготовлене й обладнане місце для ведення спостережень за ким-, чим-небудь. *Поки встановили гармати, телефоністи провели лінію до спостережного пункту на передовій* (А. Головко); [О р л и к:] *На цьому місці вириєм окопчик і спостережний обладнаєм пункт* (О. Левада); *Пройшовши лівим берегом річки Вдячності, колоністи піднялися на плоскогір'я і влаштували спостережний пункт біля того краю, який вів із північного заходу на південний схід* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

◊ **Вихідна́ то́чка <Вихідни́й пункт>** *див.* **то́чка; (10) По (на) всіх пу́нктах** — цілком, повністю. *Я пів ночі проплакала після тієї сперечки. Не тому однак, щоб я почувалась ображеною або "побитою по всіх пунктах"* (Леся Українка); *Поволі-поволі, але на всіх пунктах станіславівська дячиха одержала верх* (Г. Хоткевич); *— Все, що підлеглим належить, — дайте. Все, що належить з них, — візьміть. Бо я в свою чергу вимагатиму з вас немилосердно по всіх пунктах* (О. Гончар).

ПУНКТБО́Л, а, *ч.* Снаряд для тренувань у формі щільного м'яча, прикріпленого до стелі чи горизонтальної стійки тонким міцним шнурком. *У боксі розвитку швидкості в ударах і захистах та своєчасним контратакам із випередженням сприяють вправи з м'ячем на гумках, пневматичною грушею, а також вправи з пунктболом* (з навч. літ.).

ПУ́НКТИК, а, *ч.* 1. Зменш. до **пункт** 1, 2. *До кінцевого пунктика рота добралася пізно вночі* (з публіц. літ.); *Нольде .. сам виробляв оту Інструкцію, .. обсмоктував кожний пунктик її* (В. Винниченко); *Був у заповіті один пунктик, прийняти який свавільна графиня Руффенштауфен не могла. Вона пожбурила геть заповіт, потім підняла й порвала* (В. Лис).

2. *жарт.* Те саме, що **пункт** 4. [М а р и н а П е т р і в н а:] *Ти й досі не віриш, що я можу цікавитися твоїми справами.* [Б е з к о р о в а й н и й:] *Це моя манія недовір'я. Мій пунктик* (І. Муратов); *— Не вважайте, ніби в мене якийсь пунктик стосовно кольору волосся й очей — просто я здавна мріяв зустріти на своєму життєвому шляху гарненьку синьооку білявку* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Взагалі, історія — мій пунктик. На жаль, на це немає грошей, скільки треба, тому багато що з мальтійської минувшини ще не досліджено* (І. Роздобудько).

ПУНКТИ́Р, у, *ч.* 1. Переривчаста лінія, утворена крапками або короткими рисками. *Щоденник обривався. На доданій карті пунктиром був позначений шлях до Чорної паді* (О. Донченко); *— Ви, мабуть, уже здогадалися, чому ми обрали такий довгий, на перший погляд, шлях від Землі до Венери, чому ми летимо не по прямій лінії, .. а вздовж довгого пів еліпса, який позначений тут пунктиром* (В. Владко); *Виблискує, крутячись, мідь коліщаток, І стрічка в хвилястій пливе течії, Нотуючи чітко пунктири свої, Нової депеші тривожний початок* (М. Бажан); *З тонких, ледве помітних ліній і пунктирів на папері в'язалися контури дивовижного літака* (В. Собко); // Що-небудь розташоване переривчастою лінією; те, що створює враження переривчастої лінії. *Молочний пас обняв небесну шир, І Чаші видко золотий пунктир* (М. Зеров); *Він задумливо гортав книгу, помережану пунктиром арабської в'язі* (С. Тельнюк); *Вгорі над трасою — два ряди матово-білих світильників, які далі ставали світловим пунктиром, а ще далі — світловою ниткою* (В. Близнець); *Кидала* [панночка] *на дорогу прижухлі ягоди, які для чогось зривала, і цей пунктир порічок ніби вів його до чогось невідомого* (Н. Околітенко); *Праворуч білів пунктиром ряд однакових котеджів, ліворуч простягався піщаний берег* (Ю. Іздрик).

2. *у знач. присл.* **пункти́ром.** Коротко, стисло. *Стаття Н. Крутікової, гадаю, буде поштовхом для написання цілого ряду розвідок, теми яких лише пунктиром намічені в ній* (М. Рильський); *Навіть цей, пунктиром накреслений образ української літератури XX століття, свідчить, що ми не були такі вже безплідні, ніколи не були мертві, ніколи не засинали й не засихали на корені* (О. Шугай); *Леся Українка в остаточній версії викреслила, означивши війну "лілеї й троянд" тільки пунктиром, непрямими натяками, — з розрахунку на вирозумілого* [розумного] *читача* (О. Забужко).

ПУНКТИ́РНИЙ, а, е. 1. Накреслений пунктиром. *Бачите шлях нашого астроплана? Він помічений пунктирною лінією і з'єднується з орбітою Венери* (В. Владко); *Засяде* [Стефка] *писати сценарій. Він має бути ненав'язливим, пунктирним, але з обов'язковим закадровим текстом, із гарною непафосною музикою* (І. Роздобудько); // Схожий на пунктир; який створює враження пунктиру. *Коли постать жінки зникла за пунктирною лінією ліхтарів, Тарас озирнувся й знову сів на якусь лаву* (В. Винниченко); *Довгими пунктирними лініями світляні точки окреслили вулиці Нової Каховки* (С. Журахович).

2. *спец.* Який відбувається або діє по переривчастій лінії. *Нова модель сівалки давала змогу виконати пунктирну сівбу овочевих* (із журн.).

ПУНКТИ́РНІСТЬ, ності *і* ности, ж. Абстр. ім. до **пункти́рний.** *Мисль дуже часто — це .. сумніви, вагання, непевність, схематичність, пунктирність, відсутність викінченості* (О. Бердник); *Мене тяжко вразили мої незліченні недогляди: порушення ритму розповіді, пунктирність деяких оповідань, наївна простакуватість, прямолінійні деталі, асиметричність композицій і т. п.* (Григір Тютюнник); *Біографія в Родера відзначалась пунктирністю, яка зазвичай натякає на темні справи* (В. Єшкілєв); *Художники-імпресіоністи відійшли від лінійної техніки письма, перейшовши на штрихові мазки (пунктирність зображення)* (з навч. літ.).

ПУНКТИ́РНО. Присл. до **пункти́рний.** *То ракети. І вогників смуга Полетіла у небо і безмовна й пунктирно ясна* (В. Сосюра); *Сонячне проміння креслило бантини та перекладини на горищі — пунктирно* (В. Дрозд); *Тут я лише пунктирно прокреслю головну думку* (М. Руденко).

ПУНКТИРО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **пунктирува́ти.** *Пунктирована лінія.*

ПУНКТИРУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для пунктирування. *Мармурник повторює у твердому матеріалі за допомогою пунктирувальної машини оригінальні скульптурні твори (скульптурний першотвір)* (з наук.-попул. літ.).

ПУНКТИРУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **пунктирува́ти.** *Для ввімкнення чи вимкнення пунктирування ліній на граніті, полотні і т. ін. необхідно викликати відповідні команди в комп'ютерному забезпеченні, що активізує необхідний шаблон* (з наук.-попул. літ.).

ПУНКТИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, спец.* Креслити, намічати пунктиром. *Великі кістки можна пунктирувати на шкірі для чіткого розпізнавання під час лікування ультразвуком* (з навч. літ.).

ПУНКТОГРА́МА, и, *ж., лінгв.* Закономірне вживання розділового знака, вид і місце якого відповідає правилу пунктуації; пунктуаційне правило. *Кількість пунктограм визначається пунктуаційними правилами, що ґрунтуються на знаннях із синтаксису* (з наук. літ.).

ПУНКТУАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *біол.* Концепція еволюції, за якою вона реалізується через рідкісні й швидкі стрибки в невеликих популяціях протягом одного чи декількох поколінь. *Автори пунктуалізму протиставляють свій погляд уявленням Ч. Дарвіна про поступовість еволюції шляхом дрібних змін і вважають перекривчасту рівновагу достатньою підставою для заперечення всієї синтетичної теорії* (з наук.-попул. літ.).

2. *муз.* Метод музичної композиції, який ґрунтується на ізольованому звучанні (поодинокі звуки, інтервальні структури і т. ін.), розділеному паузами; пуантилізм (у 2 знач.). *Найбільшого поширення пунктуалізм у музиці набув у середині XX ст.* (з навч. літ.).

3. *мист.* Те саме, що **пуантилі́зм** 1. *Дизайн української орнаментики в контексті етнографічного розвитку етнічних прикордонних регіонів України еволюціонував за принципами градуалізму та пунктуалізму* (з наук. літ.).

ПУНКТУАЛІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник пунктуалізму. *Пунктуалісти вважають основними механізмами прискореного видоутворення процеси генетичних революцій* (з наук. літ.); *Справжнім творцем смислових пауз у музиці був пунктуаліст А. Веберн* (з наук.-попул. літ.).

ПУНКТУАЛІСТИ́ЧНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до пунктуалізму (у 1 знач.), пунктуаліста. *Хоча пунктуалістична концепція загалом не витримала критики, дискусії з її прихильниками у 70–80-ті рр. XX ст. сприяли розвитку уявлень про різноманіття форм і темпів видоутворення* (з наук. літ.).

ПУНКТУАЛІ́СТСЬКИЙ, а, е, *біол.* Те саме, що **пунктуалісти́чний.** *Значна частина дослідників уважають, що неправильним є основне положення пунктуалістської гіпотези перекривчатої рівноваги про те, що це єдина (або різко переважна) форма еволюції, адже цьому суперечать численні дані щодо сучасних та викопних форм* (з навч. літ.).

ПУНКТУА́ЛЬНИЙ, а, е. Дуже точний, акуратний. *Поспішним кроком подалася* [Целя] *до пошти, боячись, щоб і так уже не зустріли її понурі погляди і закиди пунктуальної, як машина, пані Грозицької* (І. Франко); *На сани сіли всі, вся комуна. Сів і Гордієнко — "пунктуальна педантичність"* (М. Хвильовий); *Старий фельдшер, людина досить акуратна й пунктуальна, .. чудово грав на гітарі* (Б. Антоненко-Давидович); *Увійшов розсильний з текою — старий німець, худющий-прехудющий, завжди мовчазний, завжди пунктуальний* (Б. Харчук).

ПУНКТУА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пунктуа́льний.** *Служба поштова більше, може, ніж яка-будь інша.., вимагає строгої пунктуальності і уваги* (І. Франко); *Він встиг у свій кабінет рівно без однієї хвилини, заглянув у приймальню бургомістра, засвідчив свою пунктуальність і підніс секретарці квіти* (Б. Харчук); *Трактирник .. продемонстрував ще й надзвичайну пунктуальність — він розбудив нас рівно о дванадцятій* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ПУНКТУА́ЛЬНО. Присл. до **пунктуа́льний.** *Двадцять найкращих літ життя провів* [Калинович] *в одній темній канцелярії, на одним дерев'янім кріслі, над рахунковими книгами, живучи з дня на день правильно і пунктуально* (І. Франко); *— О, Тося! Що це ви тут? — Поволі й пунктуально, ніби один з селекційних коренів, він оглянув її, і якась лукава посмішка пробігла йому по обличчю* (М. Івченко); *Начальник поліції .. конфіденціально натякнув йому, що .. панові Проценку треба бути обачним і пунктуально виконати цей наказ* (Д. Бедзик); *Жульєн був надто вірний тому, що він називав своїм обов'язком, і пунктуально виконував те, що сам собі приписав* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ПУНКТУАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **пунктуа́ція.** *Пунктуаційні правила для автора — не закон, він розставляє чи просто ігнорує розділові знаки відповідно до логіки свого тексту* (з наук. літ.); *Правки у тексті були незначні, здебільшого пунктуаційні* (Г. Вдовиченко).

ПУНКТУА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Система правил уживання на письмі розділових знаків. *Я збивався на якісь неприродні словосполучення, створював абзаци в невластивих місцях, а про пунктуацію вже годі й говорити — крапки і коми немов би хтось надиктовував згори* (Ю. Іздрик); *Юліан Йосипович вирішував, що у поезії граматика (чи пунктуація? морока з цими філологічними тонкощами) може бути довільною* (Н. Сняданко).

ПУНКТУ́РА, и, *ж., вет., мед.* Метод, у якому лікування пов'язане із впливом на біологічно активні точки тіла. *Ультразвукова пунктура — відносно новий напрям в ультразвуковій терапії. Він передбачає дію сфокусованими ультразвуковими хвилями на біологічно активні точки або точки акупунктури* (з наук. літ.); *Ударно-хвильову пунктуру застосовують у комплексній терапії хворих кістково-м'язової системи та сполучних тканин* (з навч. літ.).

ПУНКТУ́РНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до пунктури. *Пунктурні дії дають змогу підвищувати або знижувати тонус як симпатичного, так і парасимпатичного відділів вегетативної нервової системи* (з наук. літ.); *Головна ідея пунктурного омолодження — збереження молодості обличчя, пружності, еластичності всіх трьох шарів лицьової тканини* (з наук.-попул. літ.).

ПУНКТУ́РНО, *вет., мед.* Присл. до **пунту́рний.** *Для зняття подразнень шкіри після операції часто використовують ультразвукові промені пунктурно* (із журн.).

ПУНКЦІ́ЙНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до пункції. *Пункційна біопсія печінки виконується через невеликий прокол у черевній стінці* (з навч. літ.).

ПУНКЦІ́ЙНО, *вет., мед.* Присл. до **пункці́йний.** *Діагностику щитоподібної залози можна робити пункційно* (з навч. літ.).

ПУ́НКЦІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Прокол стінки порожнини, судини, тканини тіла людини або тварини з діагностичною або лікувальною метою. *Лікувальні пункції застосовують для витягнення з порожнини патологічного вмісту* (з наук.-попул. літ.); *У разі підозри на остеомієліт новонародженим та дітям грудного віку роблять пункцію суглоба з метою підтвердження діагнозу та евакуації гною* (з навч. літ.); *Я запитав його, чому це його тягали на пункцію. Він .. пояснив: — У Казані кожен лікар може брати на аналіз спинний мозок, це в них за дурничку* (В. Рубан).

ПУ́НОЧКА, и, *ж.* Невеликий птах родини вівсянкових, поширений у Північній Америці та на півночі Євразії. *Доросла пуночка в позашлюбному оперенні подібна до дорослого самця, але має більшу кількість бурого кольору на голові, спині та боках вола* (з наук.-попул. літ.); *Комахоїдні птахи, зокрема дрозди, мухоловки, синиці, славки, пуночки, збирають корм у кронах дерев і лісовій підстилці* (з навч. літ.).

ПУНСО́Н, а, *ч., полігр., техн.* Те саме, що **пуансо́н.** *Нарешті купив собі пунсон, щоб можна поробити дірочки в корсеті й довести його до ладу* (із журн.); *Карбування монет було відновлено в Києві за князя Володимира Ольгердовича. При виготовленні шрифту потрібно було виготовити пунсони — загартовані залізні стрижні, якими вибивали заглиблені елементи зображень і літер у металевих штемпелях* (з наук.-попул. літ.); *Друкарів переслідували, тому Іван Федоров разом із Петром Мстиславцем, узявши жінку й дітей, деякі друкарські речі, пунсони й гравюри, переїхав до Литви* (з наук.-попул. літ.); *Великі населені пункти на картах передають контуром з основними планувальними проїздами. Більшість населених пунктів показують пунсонами* (з навч. літ.).

ПУНТОНЕ́, *невідм., с., архт.* Прототип бастіону, який споруджувався у формі п'ятигранної оборонної вежі (у 1 знач.). *Для захисту від артилерії первинний замок в Ужгороді було оточено новими мурованими укріпленнями з бастіонами на рогах і пунтоне на північно-східному схилі пагорба* (з наук. літ.).

ПУНШ, у, *ч.* Напій із рому, коньяку, вина і т. ін. із цукром, водою, лимонним соком і т. ін., який подають до столу підігрітим. *У карти грають* [офіцери], *люльки смокчуть, пунш п'ють* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Шинкарка принесла два бокали гарячого пуншу* (Р. Іваничук); *До бутербродів подавали пунш* (Валерій Шевчук); *Окрім пуншу, для гостей припасено прохолоджувальні напої і пиво — два невеличкі барильця, три пляшки шотландського віскі і дві французького коньяку* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПУ́НШЕВИЙ, а, е. Прикм. до **пунш.** *На полицях були розставлені сидр напівсухий, сидр напівсолодкий яблучний, сидр пуншевий виноградний, різні сорти вина і т. ін.* (з газ.); // Пригот. із додаванням пуншу. *Не так давно були популярні пуншева й абрикосова карамелі, її різновиди з грушевим і яблучним смаком* (із журн.); // Признач. для пуншу. *Вона побачила пуншеву вазу із золотими рибками .. і вигукнула: — Таж акваріум цілий! Що ті люди плещуть?! — Люба моя Маргарето, — зауважив прадідусь, .. — це ж не акваріум, а пуншева ваза!* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Крюса).

ПУП, а, *ч.* Маленька ямка (у немовлят випуклість (у 2 знач.)), що утворилася на місці відпадіння пуповини. *Зосередження йогів на власному пупі комічне* (В. Підмогильний); *Скидали* [пастушки] *штани і несли їх над головою, по пуп у воді бредучи до своєї худоби* (Т. Осьмачка); *Ніхто тої дитини не видів, чи не каліка... де то таке чути, щоби чоловік пуп дитині рубав* (М. Матіос).

◊ **Ви́ще се́бе (своє́ї голови́, пу́па) не ско́чиш (не підско́чиш)** *див.* **ско́чити; Надрива́ти / надірва́ти пу́па (пуп)** *див.* **надрива́ти; (1) Пуп землі,** *ірон.:* а) про людину, яка вважає себе центром усього, найважливішою серед усіх. — *Та тільки вдумайся, що він меле! Це ж якесь марення. Я... я пуп землі!..* (С. Добровольський); *Син Глібів загордився, вважає, що він зі своїм Рюриком — пуп землі Руської* (В. Малик); б) центр, основа всього. *Чимало цікавого є у Вашингтоні. Загалом столиця вражає надмірною бундючністю. Це місто державних чиновників, які твердо переконані, що саме тут пуп землі, що саме вони вершать сучасне й майбутнє людства* (Л. Дмитерко); **(2) Пуп розв'я́жеться** *кому, у кого і без дод.:* а) хто-небудь надірветься від важкої праці. — *Змахни піт, Іоне, а то очі виїсть... — Без звички не те, що очі виїсть, а й пуп може розв'язатися* (М. Чабанівський); *Пнеться, пнеться, поки пуп розв'яжеться, а тоді до соцзабезу: допоможіть, на громадській роботі калікою став* (Микита Чернявський); б) уживається як погроза кому-небудь. *Тут тобі й пуп розв'яжеться* (Номис); — *Не кричи, бо ще пуп розв'яжеться, — спокійно мовив Кизим. — Коли ти такий хоробрий, то перший і хапай мене!* (В. Чемерис); **(3) Пуп тріщи́ть** *у кого:* а) про людину, яка дуже напружується, надривається. *Сам бачив, як Явдоха цілий мішок опеньків за плечима несла, аж пуп тріщав!* (С. Талан); б) про людину, яка переживає складний період, великі труднощі. *Вимагала держава хліба — йшов хліб, м'ясо було потрібне — і м'ясо давали олбинці... Тріщали пупи в багатеньких, їм Прокоша ніякого спуску не давав* (Ю. Збанацький); **Регота́ти на пу́па** *див.* **регота́ти; Рі́зати пуп (пу́па)** *див.* **рі́зати; Тря́сця йому́ (тобі́, її́** *і т. ін.)* **в печінки́ (в печі́нку, в пуп, в бік** *і т. ін.) див.* **тря́сця; [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)*] **на живі́т (на пуп)** *див.* **живі́т; (4) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **на пуп,** *зі сл.* к р и ч а т и, р е п е т у в а т и — дуже голосно, надривно. *Все море зараз спузирило, Водою мов в ключі забило, Еней тут крикнув як на пуп* (І. Котляревський); — *Суперечка була така пекуча, що Ривка навіть не зважала на своє укохане "дитю"* [дитя], *що кричало мов на пуп і намагалося їй вилізти на коліна...* (М. Старицький); — *Затулило тобі! — гукав Авдій. — Чого репетуєш як на пуп? Що там такого, питаюся тебе!* (Б. Лепкий); *Хлопець ріс крикливий... Як приходив час годування — кричав як на пуп* (Григорій Тютюнник); **(5) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пуп (пупе́ць,** *діал.* **буз) [той],** *зі сл.* с и н і й, п о с и н і л и й *і т. ін.* — значною мірою, дуже. *Заглянула* [Горпина] *в світлицю, де, як пуп синій, лежав Яків і спав мертвим сном, і повернула в кухню* (Панас Мирний); *Пошила Мотря сорочку, випрала й наділа. Товсте полотно синіло, неначе буз* (І. Нечуй-Левицький); — *Глянь же, вороже, він синій, мов пупець, зовсім знемігся* (М. Сиротюк); *Навіщо він узяв із собою отакого худопахолка! Посиніло од крижаної, мов пуп* (Г. Колісник).

ПУПЕ́ЦЬ, пця́, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **пуп.** *Покоївка рвонула на собі куценький, до пупця, топик* (Г. Тарасюк); *Відкриттям стало те, що в моду саме входить оголення животів з пупцями, але на той час цим прийомом користувалися лише дівчата з добре тренованими і засмаглими черевними м'язами* (Ю. Андрухович); *Віконечко .. завжди десь у районі пупця, так що платник не зможе побачити касирку, якщо не зігнеться в низькому поклоні* (Н. Сняданко).

2. Нижня м'язова частина шлунка у птахів; пташиний шлунок узагалі. *Птахи мають пупець, оточений чотирма м'язовими стрічками, здатними обертати та розтирати їжу, пересуваючи її з одної частини другого шлунка до іншої* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **пуп (пупе́ць,** *діал.* **буз) [той]** *див.* **пуп.**

ПУПІНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., ел.* Підвищення дальності передавання телеграфних і телефонних повідомлень у лініях зв'язку за допомогою штучного збільшення їхньої індуктивності. *З метою пупінізації в кабельних лініях зв'язку застосовують ящики з котушками індуктивності* (з навч. літ.).

ПУПІНІЗО́ВАНИЙ, а, е, *ел.* Дієпр. пас. до **пупінізува́ти.** *Пупінізовані кабелі зв'язку використовують у густонаселених районах* (із журн.).

ПУПІНІЗУВА́ННЯ, я, *с., ел.* Дія за знач. **пупінізува́ти.** *Пупінізування кабелю.*

ПУПІНІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, ел.* Здійснювати пупінізацію. *Для забезпечення зв'язку при значному віддаленні необхідно або пупінізувати кабелі, або через певну відстань підсилювати сигнал спеціальними приладами* (з навч. літ.).

ПУ́ПІНОК, нка, *ч., діал.* Пуп'янок. *Настала весна .. По садах попристроювалися .. деревинки в дрібні тверді пупінки* (О. Кобилянська); *Личко біле, як сніг, з таким відтінком, як у першого пупінка рози, а таке лагідне, як у його матері, що все боїться за нього* (О. Назарук); * Образно. *Що з нього* [Мирона] *буде? Який цвіт розів'ється з того пупінка?* (І. Франко).

ПУПКО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пупо́к** 1. *Вхідними воротами для інфекції найчастіше є пупкова ранка* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для лікування пупка. *Пупковий катетер для обмінного переливання крові та введення інфузійних розчинів новонародженим дітям мають застосовувати лише досвідчені фахівці* (з навч. літ.).

2. *біол.* Прикм. до **пупо́к** 3. *Пупкове розмноження.*

ПУПКУВА́ННЯ, я, *с., біол.* Спосіб нестатевого розмноження деяких безхребетних тварин через розвиток нового організму з пупка (у 3 знач.). *Утворені через пупкування нові особини відокремлюються від материнського організму або ж залишаються з'єднаними з ним, у результаті чого виникають колонії* (з наук.-попул. літ.); *Для кишковопорожнинних характерне нестатеве (пупкування) і статеве розмноження, часто з чергуванням поколінь* (з навч. літ.).

ПУПКУВА́ТИСЯ, ується, *недок., біол.* Розмножуватися пупкуванням. *Велике соматичне ядро інфузорій ділиться через перешнурування, іноді пупкується. Під час статевого розмноження (кон'югації) воно руйнується й знову виникає з малого соматичного ядра* (з наук. літ.).

ПУПОВИ́НА, и, *ж.* У плацентарних тварин і людини — шнуроподібний утвір, через який з організму матері в зародок надходять поживні речовини. *Жінка застогнала. Під пучками Олександра Івановича ритмічно запульсувала пуповина* (Б. Антоненко-Давидович); *На лузі під стогом і сина породила* [Олеся]; *підпливаючи кров'ю, перегризла пуповину* (М. Стельмах); *Він* [Петро Ілліч] *перерізав пуповину, зав'язав як міг, загорнув немовля у свою сорочку і тримав його на руках* (Б. Харчук); *Кинулася* [Магда] *до дитини, з черевця якої тягнулася довга неперев'язана пуповина зі зморщеною здутою кулькою на кінці* (Г. Вдовиченко); * Образно. *Я вирвав із серця всі принади світу, пішов у пустелю. Там я розірвав живу пуповину, що в'язала мене з людьми* (О. Бердник); * У порівн. *Від будки пуповиною тягнеться кабель, — він єднає трактор з течією води в Росі* (І. Волошин).

◊ **Обрива́ти / обірва́ти з пупови́ною** *див.* **обрива́ти**[1].

ПУПОВИ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **пупови́на.** *Особливого догляду пуповинний залишок не потребує, тому що в нормі він підсихає та відпадає самостійно* (з навч. літ.); *Протягом першого тижня слід перевіряти стан пупка теляти принаймні один раз на день, доки пуповинний канатик не загоїться й не відсохне* (із журн.); // Стос. до пуповини. *Пуповинну кров збирають, оскільки вона містить стовбурові клітини, які можна використовувати для лікування кровотворних і генетичних розладів, таких як рак, і зберігають у кріосховищах* (із журн.).

ПУПОВИ́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **пупови́на.** *Сама й обродиниться* [жінка]: *серпом перетне пуповиння, а соломиною пупа зав'яже, та й — будь здорова, дитино* (А. Головко); *Купати дітей з невідпалим пуповинням можна й треба* (з навч. літ.); * Образно. *Для кожного з нас рідний край, мала батьківщина — це те місце, де, як здавна кажуть у народі, зарите наше пуповиння* (із журн.); * У порівн. — *Дурні ми, дурні! Прив'язалися до своєї латки, мов до пуповиння* (І. Цюпа).

ПУПО́К, пка́, *ч.* 1. Зменш. до **пуп.** *Зігнувшись, він почав приставляти в різних місцях живота дерев'яну пащу гінекологічного стетоскопа і трохи вище від випнутого пупка почув приглушене калатання дитячого серця* (Б. Антоненко-Давидович); *Марія родила опецькуватого хлопчиська, який верещав на цілу хату. Прикликали бабу Улиту, і та зав'язала новонародженому пупок* (У. Самчук); *З відстані двох кроків відображення у дзеркалі виглядало симпатичнішим: великі груди, м'які округлі плечі, акуратний пупок* (М. Кідрук).

2. Те саме, що **пупе́ць** 2. — *Голодно й холодно. Мати й давай красти всячину: сальця було вкраде, мені дасть, пупок або печінку з печеної вутки...* (Панас Мирний); *Принесла* [господиня] *в чавуні окропу, стала парити, скубти їх* [курей]. *Моторно вительбушувала кишки, вирізала жовч з печінки, вичищала пупки* (М. Малиновська); *Він любив вареники з вишнями, гречаники з салом і ковбасою, смажені в маслі курячі пупки, вишнівку і прозоре французьке вино* (Ю. Мушкетик).

3. *біол.* Зародок нового організму, що утворюється при нестатевому розмноженні на поверхні тіла деяких безхребетних тварин. *При пупкуванні на тілі гідри утворюється невелике випинання, що поступово збільшується, — пупок, який перетворюється врешті-решт у молоду гідру* (з наук.-попул. літ.).

ПУПОПОДІ́БНИЙ, а, е. Який нагадує пуп. *Сьогодні в більшості великих пологових закладів пупоподібний залишок видаляють хірургічним способом* (з навч. літ.); *Тигровий опеньок має пупоподібне заглиблення в центрі шапинки та дрібні коричневі лусочки* (з наук.-попул. літ.).

ПУПОРІ́ЗКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **повиту́ха.** *Пішла* [Мотря] *до сусіди, старої баби-пупорізки, що жила недалеко від їх дворища* (Панас Мирний); [Іван Тарасович:] *От якби в тебе було яке-небудь ремество: чи вчителька, чи акушерка...* [Ліна:] *Тьотю, ви чуєте? Татко хотів би, щоб я була пупорізкою!* (Я. Мамонтов); *Ворон скрушно зворухнув крилами, коли недосвідчена пупорізка Танасиха закопувала при межі пуповину — вона не прикопала її (земля була мерзла), а пригребла, як та курка* (В. Шкляр).

ПУПС, а, *ч.* 1. Іграшка у вигляді малюка; лялька-голяк. *Тягнучи за ноги ляльку, Ірця принесла рожевоголового пупса* (В. Домонтович); *Вона .. мовила тихо: "А я хочу весілля. З пупсом на машині. Це красиво"* (А. Кокотюха); *Її чесні блакитні очі на мить скляніють, як у целулоїдного пупса* (О. Забужко).

2. *перен.* Симпатичний малюк. *Поки вона на хвильку відволіклася, її улюблений пупс скинув пошитий для нього одяг і вбрався в лахи, підібрані йому іншою дівчинкою* (Л. Денисенко); // Хлопець, молодий чоловік, схожий на дитину. — *Друзі називають мене персиком, — доволі голосно муркотів у вухо дівчини здоровенний пупс у бейсболці* (І. Роздобудько).

ПУ́ПСИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пупс.** *На нещодавно відкритій фабриці сформували лінію з випуску пластикових пупсиків* (з газ.); — *О горе! Все — ... йду геть! Я йду світ за очі з нашими дорогими пупсиками!* (Ю. Винничук); // Пестливе називання когось (перев. при звертанні чи розповіді). — *Це справжні канделябри? .. — Пупсику, — Віта певернулася до Антона і напнула губки, — давай купимо й поставимо на комин* (А. Кокотюха); — *Мій пупсик* [хлопець], *як ти знаєш, працює в турфірмі, якось допоможе* (І. Роздобудько); — *Пупсику! Я хочу ковдру! — цокотить зубами .. юнка* (Люко Дашвар).

ПУ́ПЧИК, а, *ч.* 1. Зменш.-пестл. до **пупо́к.** *Алебастрова, з очима кольору небесної блакиті лялька, коли її легенько потиснути пупчика, соромливо пищала* (Я. Качура); *Лара одягала Ельчину сукню в горошок, .. Юлька, яка на той час ще не була Джулією, .. футболку, що ледь прикривала пупчик* (І. Роздобудько); *Особливістю французьких домашніх ресторанів є наявність кавового апарату та вінтажних меблів в інтер'єрі, а також страви з телячих нирок або курячих пупчиків у меню* (із журн.); // Те, що схоже на пуп. *Долоні гладили готовий струмент, звикалися, призвичаювалися до відполірованих пупчиків і щербинок на держаках, руків'ях і колодочках* (М. Дочинець).

2. *діал.* Пуп'янок. — *Поберіться навесні.., будуть уже лілеї виганяти білі стрункі пупчики вгору* (О. Кобилянська).

3. *діал.* Зав'язь. *Рясно цвів терен того маю. Біла кипінь заглушувала стару пивницю, в якій я прятався від світу. Цвіт облетить, бризнуть зелені пупчики, за літо стужавіють і запаляться, під осінь почорніють, а далі посивіють так, гейби туман ліг на ягоду* (М. Дочинець).

ПУ́П'ЯНОК, нка, *ч.* 1. Зародок квітки, листка або пагона рослини; брунька. *Маленька фіалка мала два пуп'янки й молодий зав'язок насіння* (Н. Кобринська); *На ранній весні, коли вже дерево зеленими горобчаками* [горобчиками] *обсіли пуп'янки, Маріку вивели на двір* (С. Васильченко); *Сад увесь залило сонцем, дерева розімліли в нім і пахтіли молодим глеєм пуп'янків* (М. Івченко); *Рослинки не тільки високо випнулись над срібними зірками нарцисів, але, незважаючи на ранню пору, викинули вже й пуп'янки* (Н. Королева); *Як гусінь стає метеликом, пуп'янок — квіткою* (О. Бердник); * Образно. *Юність людини, юність творця, і не зелений пуп'янок, а соковитий духмяний плід, найвища гордість природи* (М. Дашкієв); * У порівн. *На смаглявому обличчі біліє кілька ямок — сліди вітряної віспи, припухлі рожеві уста напіврозкриті, мов пуп'янок* (М. Стельмах); // *перен.* Про людину юного, молодого віку. *Молода, кажуть, все буває гарна; гарний пуп'янок між зеленим листом, але краща квітка, як розгорне свій увесь розкішний лист* (І. Нечуй-Левицький); *Ярославова Миловидка, пуп'янок ще, а вже чужих молодців зманює* (Д. Міщенко); *Маленький рожевий пуп'янок* [Алінка] *тягнув до нього* [Василя] *свої рученята й із замилуванням зазирав у душу* (Дара Корній).

2. *розм.* Молодий огірок. — *Чи пам'ятаєте, як ви з нашим Васильком влізли у город та нарвали повнісінькі пазушки огірків-пуп'янків з огудинням, та ще й принесли нашій матері ніби гостинця?* (І. Нечуй-Левицький); *Погулявши коло бджіл і наївшись огіркових пуп'янків, натрапив я на моркву* (О. Довженко); *Огірки-пуп'янки за одну теплу ніч ставали завбільшки з шкалик* (М. Рудь).

◊ **(1) З пу́п'янка (з пу́п'яночка)** — від народження. *З пуп'яночка сирота, Захарко поневірявся по наймах* (А. Кримський); *Я люблю порати худібку, небіжчик тато з пуп'янка привчили до згребла й до щітки* (Р. Федорів); — *Я завжди голодний, як вовк. Залишиться де в кого хліб, я і його вимінюю на сигарети, але мені й того мало. Такий я вже з пуп'янка* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПУ́П'ЯНОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **пу́п'янок.** *Усякі квітки розкручували свої пуп'яночки, розгортували листочки* (І. Нечуй-Левицький); *На вікні в горщику розцвітала нова квітка. Тільки зараз Кіра помітила пуп'яночок* (О. Копиленко); *Маленький рожевий пуп'яночок, пахучу квіточку, тепле сонечко, яке чи не з першого дня радо всім посміхалося, нарекли Мар'янкою* (Дара Корній); *Якось вирвала* [Федорка] *жовтий, старий огірок, а з ним і пуп'яночок малюсінький та зелений-зелений* (А. Головко); * У порівн. — *От сьогодні я бачив одну землячку. Дівчатко — як пуп'яночок* (Н. Королева).

◊ **З пу́п'янка (з пу́п'яночка)** *див.* **пу́п'янок.**

ПУРА́НА, и, *ж.* Анонімний санскритський текст релігійно-дидактичного змісту, що містить міфологічні сюжети про створення, руйнування та оновлення світу, положення про релігійні звичаї та обряди. *Д[обродій] Барац приводить .. оповідання з Талмуда, та ми можемо вказати на не менше подібне оповідання в одній з індійських пуран* (І. Франко); *Пурани містять генеалогічні дерева знаменитих родів, легенди, міфи, описи святих місць* (з наук.-попул. літ.).

ПУРГА́, и́, *ж.* 1. Сильний вітер зі снігом; завірюха (у 1 знач.), хуртовина (у 1 знач.). *Не жаль вам тих, що сміло гинуть по дорозі Від пург і бур скажених і сліпих* (Олександр Олесь); *Десь на Переяславщині вже сіють, а тут налетіла після одлиги така пурга, що ні дальніх сопок не видно, ні близьких парників мого радгоспу* (Б. Антоненко-Давидович); *Сніговище почало потроху втихати, пурга втрачала силу* (В. Чемерис); *Якщо сувора пурга захопила вас зненацька — не лякайтесь, ваш верхній одяг можна швидко ущільнити* (С. Пиркало).

2. *перен., жарг.* Нісенітниця, дурниці (у 1 знач.); безглуздя. — *Наскільки я зрозумів, ти тягнеш, що плану у вас ніякого не було.* — *Ні фіга, окрім пурги, в головах, капітан, у нас не віялося* (О. Ульяненко).

◊ **(1) Гна́ти (гони́ти) пургу́,** *жарг.:* а) говорити, писати нісенітниці, дурниці, що-небудь абсурдне. — *Ну і куди далі? В сільське господарство?* — *Женеш ти пургу, мужик. Звалимо звідси куди-небудь до Криму .. Там тепло, фрукти і море* (А. Кокотюха); б) уводити в оману кого-небудь. — *Та шо ти гониш пургу, стара підошво,* — *таким був мій вступ,* — *я краще знаю, як угробилась Лілі, бо це ж єдина смерть, яку я по-справжньому оплакував* (Ю. Іздрик).

ПУРГЕ́Н, у, *ч., фарм.* Поширений у минулому лікарський препарат, застосовний як проносний засіб, який на сьогодні заборонено через виявлену канцерогенність та інші побічні ефекти. *Причиною зняття пургену з виробництва став його небезпечний склад, основним компонентом якого є фенолфталеїн* (з наук. літ.); *Знаючи, що я і при доброму здоров'ї не відрізню анальгін від пургену, вона рівним академічним почерком люб'язно попідписувала кожну упаковку з пігулками* (М. Кідрук).

ПУРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Прагнення, іноді показне, до чистоти й суворості звичаїв, культури, стилю і т. ін. — *Скільки культурних іпостасей поєдналося в твоїй бабусі!* — *захоплено вигукнув .. Костик,* — *тут і прадавній український магічний матріархат! І православний пуризм! І ранньокомуністична відданість великій справі, і маскулінна здатність пожертвувати родиною заради справи життя!* (Є. Кононенко); *Неокласичний пуризм, що вимагав і шукань, і кваліфікованої техніки, дуже скоро засвоївся у психології широкого середовища як поновна санкція на самообмежування* (з наук. літ.).

2. Крайній вияв турботи про чистоту літературної мови, орієнтування на послідовне встановлення й дотримання суворих літературних норм (у 1 знач.), оберігання мови від впливу іншомовних запозичень, очищення її від нелітературних явищ (діалектизмів, просторічних слів і т. ін.). *Жоден на світі народ не опікувався стільки своєю мовою, скільки араби, але й вони зложили приказку: "Зрозумілий барбаризм* [варваризм] *краще, ніж незрозумілий пуризм"* (А. Кримський); *Наші літературні редактори .. з перебільшеним пуризмом виганяють слова, які виходять за межі їх — часом не дуже багатих — лексичних реєстрів* (М. Рильський); *Здоровий, нормальний пуризм конче потрібний для, як я вже сказав, — життя, існування і розвитку мови* (Ю. Шевельов).

ПУРИ́Н *див.* **пури́ни.**

ПУРИ́НИ, ів, *мн. (одн.* **пури́н,** у, *ч.), біохім.* Складні органічні азотовмісні сполуки циклової будови, що трапляються у тваринному, інколи рослинному організмах як продукт обміну речовин. *Недопустимі при подагрі рибна ікра, какао і шоколад. Багаті на пурини також тваринні жири, бобові, цвітна капуста, щавель, малина, журавлина* (з наук.-попул. літ.); *За своїми фармакологічними властивостями пурини допомагають засвоювати вітаміни й мікро- та макроелементи, стабілізують і підтримують обмін речовин* (з навч. літ.).

ПУРИ́НОВИЙ, а, е, *біохім.* Прикм. до **пури́ни.** *До пуринових основ належать сполуки природного походження, які входять до складу нуклеїнових кислот, нуклеотидів і деяких коензимів тваринних, рослинних тканин і мікроорганізмів* (з наук. літ.).

ПУРИ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник пуризму. *Зразок поета-естета маємо в особі Миколи Вороного.., що найбільше кохається в формі поезії: це жрець краси, пурист художнього слова* (С. Єфремов); *Може бути надзвичайно загострений, перебільшений пуризм, так як це було, скажімо, у чеській мові в XVII ст. — коли один пурист пропонував викинути слово "око" через те, що воно йому нагадувало німецьке слово "ауге" і замінити його новотвором "віделкіне", утвореним від слова "видіти"* (Ю. Шевельов); *Є пуристи, які гадають, що в них немає жодної плямки "комуністичної зарази", на практиці ведуть боротьбу з нею, щоправда, не зауважуючи, що борються більшовицькими методами* (з наук. літ.).

ПУРИСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до пуризму, пов'язаний з ним. *Для Молотова, Мао Цзедуна чи Пол Пота "класові вороги" були не чим іншим, ніж простим матеріалом пуристичного проєкту творення безкласового суспільства* (з наук.-попул. літ.); *Пуристичні тенденції набувають специфічних рис не лише в різних мовах, а й вирізняються певними особливостями в межах однієї мови протягом певних періодів її розвитку* (з наук. літ.).

ПУРИСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **пуристи́чний.** *Попри свою пуристичність, ці письменники* [О. Кониський, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний] *майже ніколи не пробують перекладати російських слів, зв'язаних з тодішньою дійсністю, а вживають їх прямо.., а також уживають неминучих чужомовних, західноєвропейського походження слів* (В. Чапленко).

ПУРИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **пури́ст.** *Переконавшись, що тітка направду не розуміє, що означає слово "шкрабіка", дукиня надумала показати, що вона ерудитка, а не тільки пуристка, а заодно позбиткуватися з тітки, як вона щойно позбиткувалася з пані Камбремер* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПУРИ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пури́зм** і **пури́ст.** *В Африці кінця XX ст. доведені до відчаю особи та групи поверталися до пуристської версії ісламу, повстаючи проти держав, які душать громадян усіма формами несправедливості, корупції та порушень прав людини* (з публіц. літ.); *Пуристські тенденції в іспанській літературі призвели до того, що фактично були відсутні твори, в яких би відбивалося народне мовлення епохи Середньовіччя та раннього Ренесансу* (з наук. літ.); *Помірний пуристський підхід до вживання іншомовних слів позитивно впливає на розвиток мовно-літературних норм* (з наук.-попул. літ.).

ПУРИТА́НИН, а, *ч.* 1. Послідовник пуританізму (у 1 знач.). *Часто я думала .. про ту полеміку. Думала і тоді, коли писала свою драму про скульптора серед пуритан в диких пущах перших американських колоній* (Леся Українка); *Я гадаю, мали рацію всі оті клерикальні .. пуритани та іже з ними, — що сама ідея ікони чи храмової скульптури профанує Божество* (О. Забужко); *Через урядові репресії багато пуритан були змушені переселитися в континентальну Європу, а також у Північну Америку* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Суворий ревнитель чистоти звичаїв, високої моральності і т. ін. *Батько був пуританином у дотриманні обряду заручин, що трохи дивувало окремих наших родичів* (із журн.).

ПУРИТАНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. В Англії та Шотландії XVI–XVII ст. — течія протестантизму, релігійно-політичний рух, спрямований проти абсолютизму й англіканської церкви. — *Тільки в Англії, батьківщині пуританізму та інших єресей, і можлива поява такого шахрая і єретика* (З. Тулуб); // Переконання, погляди, поведінка пуританина (у 1 знач.). *Ставши намісником, він береться при помочі меча й тюрми реформувати обичаї, зовсім так, як того бажали ревні не по розуму фанатики пуританізму* (І. Франко).

2. *перен.* Суворе (часто надмірно) дотримування чистоти звичаїв, високої моральності і т. ін. — *Наші пані .. свій пуританізм посувають задалеко. Хотіли би, щоб усе складалося по їх гадці, так як вони собі в пасьянсах повикладають* (Б. Лепкий); *Батько у мене був суворих патріархальних правил; тоді я ще припускав, що у нашій державі можна розбагатіти — та будь-де — лише чесною працею та власним розумом, тому батьків пуританізм тяжів наді мною, давив мене* (О. Ульяненко).

ПУРИТА́НКА, и, *ж.* Жін. до **пурита́нин.** *Образи матері Річарда Едіти та небожа його Деві виникли під впливом двох картонів Вандейка* [ван Дейка], *на одному з яких намальовано стару пуританку* (М. Драй-Хмара).

ПУРИТА́НСТВО, а, *с.* Те саме, що **пуритані́зм.** *Коли наслідком побіди пуританства 1642 р. в цілій Англії були замкнені всі театри, то члени театральних труп, полишені без заробітку, покористувалися тою обставиною, що лялькові вистави не були заборонені* (І. Франко); *Релігійне пуританство так само шкідливе, як і твердолобий атеїзм* (М. Руденко); *Моє вдаване пуританство і моя щира жертва фортуні успіху багатьом видасться переборщенням захланности, але на виправдання, я мусів би пригадати, що мій характер формувався атмосферою, законами, практикою і культурою заперечення самого принципу характеру* (У. Самчук).

ПУРИТА́НСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пурита́нин.** [Р і ч а р д:] *Пуританська шия не вміла гнутися по-католицьки* (Леся Українка); — *Просто чудово! — крізь зуби прошипіла злобна Марла. Її саму злив цей бозна-звідки взятий пуританський настрій* (І. Карпа).

2. Прикм. до **пуритані́зм** і **пурита́нство.** *Сповнені численних цитат із Біблії та прикладів з церковної історії пуританські прокламації, спрямовані проти офіційної церкви, її богослужіння, обрядів, ієрархів, підривали репутацію англіканських священників* (з наук. літ.); *Ярмарковий узвіз був такий пуританський, такий добромисний, що, здавалося, за височайшим* [найвищим] *повелінням усі художники Києва малювали тільки натюрморти* (А. Михайленко); *Пуританський підхід до релігії відлякує молодь і відштовхує людей від віри* (Н. Сняданко).

ПУРИФІКА́ТОР, а, *ч.* 1. *техн.* Сепаратор для очищення речовин із незначною кількістю твердих домішок та наявністю води. *Паливо, що пройшло грубе очищення в пурифікаторі, або неочищене без води підводиться по розподільнику до нижньої частини барабана* (з наук.-техн. літ.).

2. *рел.-церк.* У римо-католицькій та деяких протестантських церквах — білий рушничок (у 1 знач.), яким витирають євхаристичний посуд після його очищення, уст і рук священника. *Перед літургією пурифікатор згортають уздовж на 3–4 частини і кладуть поверх чаші так, щоб із двох боків звисали однакові кінці, які постійно вирівнюють після витирання* (з рел.-церк. літ.); *Після закінчення причастя пастор попросив пурифікатор* (із журн.).

ПУРИФІКАЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Стос. до пурифікації (у 1 знач.). *Міфосемантика водної стихії допомогла авторам розкрити зміст складних структур індивідуально-психологічних, соціально-суспільних та пурифікаційних аспектів моделювання художнього простору* (з наук. літ.).

2. *рел.-церк.* Стос. до пурифікації (у 3 знач.). *Пурифікаційний символ.*

ПУРИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Очищення чого-небудь. *Як поглинач ґрунт завжди вбирає атмосферні гази, у тому числі і промислові токсичні газові викиди, беручи участь у пурифікації біосфери* (з наук. літ.).

2. *техн.* Сепарування, при якому від палива відокремлюються бруд та вода. *Перед пурифікацією барабан сепаратора заповнюють водою, нагрітою до температури очищуваного палива* (з навч. літ.).

3. *рел.-церк.* У римо-католицькій церкві — очищення, звільнення від гріхів. *До пурифікації вірянин має пройти низку процедур, із-поміж яких вагомими є дотримання усіх приписів посту, читання молитов та ін.* (з рел.-церк. літ.).

ПУ́РКА, и, *ж., с. г.* Спеціальні терези для визначення маси певного об'єму зерна. *Конструкція всіх пурок здебільшого однакова, але відрізняються вони головно лише матеріалом і точністю виконання окремих деталей і збирання* (з наук.-попул. літ.).

ПУРНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., розм.* Те саме, що **пірна́ти.** *Поплавець, не встигши добре й стати, Пурнає в воду...* (М. Рильський); *Чирка .. пурнала, вихоплювалася з води, смикалася на всі сторони, але летіти не могла: мій шріт перебив їй крила* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *А навколо в золоту порохню вечора пурнав густий монастирський ліс з білими будинками, золотими хрестами, з тихим вечірнім дзвоном* (М. Івченко).

ПУРНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., розм.* Однокр. до **пурна́ти.** *Христя кинулась .. у воду, пурнула з головою у синю хвилю, виринає...* (Панас Мирний); *Щастя небогу навіки покинуло: В прірву, чи що, їй пурнуть?* (П. Грабовський); *Я спиняюсь і зопалу, не цілячись, стріляю. Чирка пурнула й зникла. Де вона?* (Б. Антоненко-Давидович); *Ми простяглися* [в затишку] .. *І, випивши по чарці по малій, Пурнули стиха в свіжий сон ясний* (М. Рильський); * Образно. *Пурнуло сонце в морок сивий...* (Є. Плужник).

ПУ́РПУР, у, *ч.* 1. Фарбувальна речовина червоно-фіолетового кольору, яку добували в давні часи із залоз морського молюска. *В термах оргія. Горять Чертоги пурпуром і златом, Куряться амфори* (Т. Шевченко); *Мишенята Розташувались в заможному домі, де килими пишні Пурпуром ясним горіли по ложах слонової кості* (М. Зеров); *Не знаю, де та фарба була брана, з яких молюсків пурпур той розцвів* (Л. Костенко); * У порівн. *Пурпуром сонце на сході горить* (І. Франко); *Поля, де колос клониться тяжкий, Сади в плодах, мов пурпур огняний, .. — Це наше все, і це відстоїм ми* (М. Рильський); *На білім кленовім тлі червоніє барбарис. А від нього, як одсвітами, легким пурпуром повились стьожки вгору* (М. Івченко).

2. Стародавня дорога тканина, пофарбована цією речовиною, а також одяг та інші речі з цієї тканини. [Е г і с т:] *Вона не важиться ступать на пурпур, бо тямить, що не личить се рабині* (Леся Українка); *Від воскових свічок, від тлустих, одягнених у пурпур і золото пастирів Ілоні робилося ніяково* (О. Ульяненко); *На перших лавах помосту вже розсілося чимало шанованих людей, убраних у горностай, оксамит і пурпур* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

3. Темно-червоний або яскраво-червоний колір з фіолетовим відтінком; багрянець. *Завтра цвіт рясний троянди скине вповиття* [сповиття] *своє, Пурпуру пелюсток ніжних .. Вже не буде крить надалі під замкнутим пуп'янком!* (М. Зеров); *Пригляньтеся осені. Скільки тут відтінків основного кольору, скільки барвних півтонів, ніжних нюансів від літньої жовтости збіжжя аж до кривавого пурпуру* (Б.-І. Антонич); *Уявіть собі: прозорий росяний ранок; на сході тільки-тільки розливається пурпур* (В. Барка).

ПУ́РПУРА, и, *ж.* 1. *мед.* Висип у вигляді численних дрібних крововиливів на шкірі та слизових оболонках. *Пурпура може виявлятися в синцях, що складаються з дрібніших точок, які групуються в певній ділянці, але можуть формуватися як одна більша пляма* (з навч. літ.).

2. *зах.* Те саме, що **пу́рпур.** *Все в ньому подобалось захопленим громадянам: і його обличчя, і те, що не був голений, як усі римляни, а мав бороду. І що замість імператорської пурпури мав на собі звичайний білий, "філософський", плащ* (Н. Королева); *Аж ось, глянь, тим ясним шляхом звільна барка надпливає, бризка золото й пурпура з-під весел і з-під руля* (І. Франко); *Чуйкевич глянув на свою дружину. Змінилася, зів'яла. Де ж тая гордість королівська, пурпура уст, сяєво очей, від котрого ясно ставало в хаті?* (Б. Лепкий).

ПУРПУРИ́Н, у, *ч., хім.* Органічний червоний барвник, що витягується з коренів марени. *Установлено, що при окисненні алізарину перекисом мангану у присутності сульфатної кислоти утворюється пурпурин чорного кольору* (з наук. літ.); *Ювелір Карл Фаберже відмовився від сировини, що робив імператорський скляний завод, і використовував лише пурпурин власного виробництва* (з наук.-попул. літ.); *Пурпурин може мати різні відтінки залежно від домішок* (із журн.).

ПУРПУРИ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **пурпури́н.** *На основі формули калійного свинцю європейці отримали перші зразки пурпуринового скла* (з наук.-попул. літ.).

ПУРПУ́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пу́рпур** 1. — *Так це ж проста пурпурна олива, роду олив, загону гребінчастозябрових, класу черевоногих, типу молюсків* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Пофарбований пурпуром (у 1 знач.) (про тканину, одяг та інші речі). *Гелена сидить на низькому різьбленому стільці і пряде пурпурну вовну на золотій кужілці* (Леся Українка); *Входить батько Еней, за ним товариство троянське, І на простелених тканях пурпурних місця обіймають* (М. Зеров); *Вісон — дуже коштовна біла чи пурпурна матерія. Була в широкому вжитку в Древньому Римі та Древній Греції* (Люко Дашвар).

2. Який має колір пурпуру (у 3 знач.); багряний. *Пурпурні метелики пурхали, стріпуючи золотий пилок із крилець* (Т. Бордуляк); *Непомітно надійшов ранок, залив пурпурним сяйвом ліс* (М. Шеремет); *Сонця пурпурна кров золотом буя* (С. Йовенко); *Знамена були пурпурного кольору, рідше червоного з голубим, а синьо-жовтої барви не було геть* (Л. Кононович); *Триває постійно тут червень: черлені вітри і червінні* [червневі] *дощі і спека, багряна до крові, у тріщинах мурів — пурпурні плющі і мох* (Ю. Іздрик).

ПУРПУ́РНО. Присл. до **пурпу́рний** 2. *Я обернувся на металево-скляний дзвін, щоб побачити, як сипляться додолу брязкальця і шкельця, різноманітне медичне причандалля.., як набрякають пурпурно бинти* (Ю. Іздрик); *Пам'ятаю, в дитинстві свято для мене асоціювалося завжди з бляшаною баночкою нестерпно прекрасних дизайном консервів із крабами і скляною баночкою з пурпурно мерехтливими ядерцями червоної ікри* (з газ.); * Образно. *Будень зафарбим пурпурно* (В. Еллан-Блакитний).

ПУРПУРО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **пурпу́рний.** *Дім аргоського царя Агамемнона в Мікенах пишно заквітчаний знадвору, стежка від дверей до брами вистелена пурпуровою тканиною* (Леся Українка); *Він проказав молитву по-грецьки, єпископи зняли з Ярослава пурпуровий хітон* (П. Загребельний); *Він відстебнув золоту пряжку на правому плечі Філіпа, що скріплювала його пурпуровий плащ* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Серед пурпурової пожежі заходило сонце за снігову шапку Хребти-гори* (І. Франко); *Сонце зафарбовує навколишній світ у пурпуровий колір* (Дара Корній).

ПУРПУРО́ВО. Присл. до **пурпуро́вий.** *Пурпурово сіяла вечірня заграва* (М. Рильський); *Просто перед моїм носом запишалася червонолика ягідка, за нею вигулькнули ще — одна, дві, три, чотири, а за ними... а за ними пурпурово мінилися, посміхалися, виглядали і ховалися цілі розсипи цілющої ягоди* (А. Крижанівський).

ПУРХ, *виг.* 1. Звуконаслідування, яке передає шум від крил птаха при швидкому, прудкому злітанні. *Чоловік зрадів, біжить у хату та до Марусі: — Голубко моя! А вона — пурх — і вилетіла голубкою в вікно* (з казки); *Коли це пурх! і з дерева злинула голубка* (І. Нечуй-Левицький); *Раптом — пурх! — щось важке, як куля, з писком вискочило з-під ніг Остапових* (М. Коцюбинський).

2. Уживається як присудок за знач. **пу́рхати** і **пу́рхнути.** *Якась пташка прилетіла і сіла передо мною на шляху .. Я до неї ловити, — вона пурх!* (Ганна Барвінок); *Раптом із кватирки великим білим мотилем щось пурх! І просто на стіл клапоть паперу* (Д. Бузько); *Стоїть машина, і вже дверці відчинені, і вже дамочка туди — пурх!* (П. Загребельний); *Слово, як горобець, — пурх і вже не спіймаєш* (Г. Пагутяк).

ПУ́РХАВКА *див.* **по́рхавка.**

ПУ́РХАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пу́рхати.** *Голуби неначе раділи і на радощах грали в небі веселим пурханням* (І. Нечуй-Левицький); *Шульга пам'ятав .. жінок, їхнє сяяння, їхню летючість, пурхання, мало не ангельськість* (П. Загребельний); * Образно. *В пурханні блискавок висвічувалася кам'яна постіль, де покотом лежали і не ворушилися дітлашня та жіноцтво, вихоплювалися їхні заплетені вінками коси та чубчики* (М. Вінграновський).

ПУ́РХАТИ, аю, аєш, *недок.* Легко, прудко перелітати з місця на місце (про пташок, комах і т. ін.). *Черкаючи крильцями, пурхали в гілках пташенята...* (Марко Вовчок); *Веселий метелик .. пурхав у пахощах пишних квіток* (Я. Щоголів); *Дві пташки, пурхаючи з гілки на гілку, подивлялись на нас і несподівано зливались в обіймах* (В. Винниченко); *Від мене кидались геть веселі коники, пурхали подалі прозорокрилі бабки, стрімголов стрибали з берега в воду жаби* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *З гори на гору, з поточка в поточок — пурха коломийка, така легенька, прозора, що чуєш, як од неї за плечима тріпають крильця...* (М. Коцюбинський); *Радість у грудях пурхає, як горобець* (О. Донченко); // *перен.* Легко, швидко, граціозно пересуватися, перебігати з місця на місце. *Витанцьовували Мотря і Хівря, пурхала Фрузя у прозорій сукні* (Ю. Винничук); *Вона пурхала поміж гостей із щасливим обличчям* (І. Роздобудько); *На Ізабеллі чобітне життя ніяк не позначалося, вона пурхала* (Л. Денисенко); // *перен., ірон.* З легкістю міняти своє місцеперебування, змінювати місце роботи і т. ін. *Він пурхав з посади на посаду, як зозуля з гнізда в гніздо* (Ю. Мокрієв); *Вона безтурботно пурхала по світу, й гадки не маючи про тіні на її шляху, про безмовний лет годин* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По).

ПУ́РХНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **пу́рхати.** *Перепелиця пурхнула перед самою Харитею і, тріпочучи короткими крилами, ледве перенесла на кілька ступнів своє тяжке, сите тіло* (М. Коцюбинський); *Пискнула пташка, сіла на гірку, повертіла довгим, як перо, хвостиком і пурхнула* (В. Винниченко); *Раптом плиска зметнула крильцями, з пискотом пурхнула в кущі* (Ю. Мушкетик); *Спалахнула* [Мотря], *закрилась руками і пурхнула од мене, як птах* (С. Васильченко); *Тепер уже Талочка, як у Жмеринці, пурхнула з вагона, як пір'ячко* (Д. Бузько); * Образно. *Діденкова шабля легко, немов ластівка, пурхнула вгору* (Я. Качура); *Усмішка пурхнула з-під вуса й зникла в піні бороди* (Н. Королева).

ПУСК, у, *ч.* Дія за знач. **пусти́ти, пуска́ти** 4, 5. *Усі святково одяглися на перший пуск жатки, якою керував наш дядько Петро* (з публіц. літ.); *Він пам'ятав пуск першого трамвая у Києві* (В. Дрозд); *Перший* [командир] *дає відбій на автономний пуск ракети* (О. Бердник); // Клавіша, кнопка, важіль і т. ін., натиснення на які зумовлює виконання такої дії. *Наближається* [дівчина Она] *до столу, клацає на пуск магнітофона* (О. Ірванець); // *у знач. виг.* Уживається як наказ виконати таку дію. *— Ціль у радіусі дії, — констатував Ворушинський і додав: — Пуск!* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Увага — пуск! Ввімкнула* [Женя] *шнур у розетку. Пилосос загарчав* (В. Близнець); *— Готові? — Готові, — відгукнулися п'ятеро членів екіпажу. — Дванадцять годин сім хвилин. На старт! Пуск!* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПУСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пуска́ти.** *Почалося їхнє навчання, але не граматики й арифметики, а пускання в ціль стріл* (В. Чемерис); *Солазер, запроєктований як фотономет, що працює на сонячній енергії, було перетворено на дзеркальце для пускання світляних зайчиків* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Пускання крові не тільки слабо лікує хвороби, а ще й може поважно зашкодити* (С. Андрухович).

ПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ПУСТИ́ТИ,** пущу́, пу́стиш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Переставати тримати в руках, затримувати руками кого-, що-небудь, не втримувати в руках. *Мани собаку, а з рук не пускай кияку* (Номис); *Мотря держала в руці курку й не хотіла її пускати* (І. Нечуй-Левицький); *Три жебраки не пускали з рук своєї здобичі, виривали Гренгуара в інших* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *— Хіба й справді не сестра я? — Ні, моє кохання. Моє серце! — Боже ж ти мій! Чому я не знала? Була б тебе не любила І не цілувала... Ой, ой! сором! Геть од мене! Пусти мене!* (Т. Шевченко); — *Пустіть мене, чуєте! Рвучко смикнувшись, він вискочив із сюртука, який залишився в руках старого* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Розслаблюючи, розтуляючи руки, пальці, переставати стискати їх або щось у них. *— Перснів скільки! — скрикнув* [парубок]. *Я стулила руку в кулак — не пускаю, а він усилковується відняти* (Панас Мирний); [Л и ц а р:] *Ой, лихо! дубнуть, мліють руки!.. (Пускає руки й скочується з гори в діл)* (Леся Українка);

// Робити менш натягненим; ослаблювати, відпускати. *Під розпогодженим небом, Віжки пускаючи, мчить панотець на колесах покірних* (М. Зеров); *Вершники з'їхались, поговорили про віщось, і один з них, вийнявши лука, натяг і пустив тетиву* [тятиву] (М. Старицький); *Пустивши поводи, їдуть* [карателі] *повільною ступою* (О. Гончар); *Пан розреготався і реготав довго, пустивши віжки так, що вони волочилися по землі* (Н. Околітенко); *Рікард пустив коня чвалом, наскільки це дозволяла йому лісиста місцевість* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *часто із запереч.* Давати можливість, дозволяти кому-небудь іти, їхати кудись, звідкись. *Він береться за шапку. Схопила* [Варка] *його за рукав, — не пускає з хати* (Марко Вовчок); *Одна колона поривається на захід, а її не пускає та, що поривається на схід* (І. Багряний); *Люда не хотіла пускати Шульгу самого, але він заповзявся: тільки сам, жінки хай ждуть його в джипі* (П. Загребельний); *Слідчий не пускає на заслання мене* (А. Кокотюха); // *куди, з інфін.* Дозволяти, давати можливість робити що-небудь, іти кудись з певною метою і т. ін. *В село до дівчат-ровесниць мати лиш рідко коли пускає* (О. Кобилянська); — *Ось бачиш — це він, а круг нього злі люди, що не пускають його до тебе* (В. Малик); — *Так от слухайте, пане бароне, коли ви мені зараз же не пустите до телефону Фріду, я вас уб'ю* (В. Винниченко); *Цариця наша добріша стала. Розчинила вона двері підводної хати Та й пустила русалочок на луг погуляти* (В. Симоненко); // *також у сполуч. зі сл.* н а в о л ю, н а с в о б о д у. Переставати затримувати когось, звільняючи з ув'язнення, з-під арешту і т. ін. *Коли .. її ніхто не чіпав, не бив, .. а так пускав на волю, тоді вона любила блукати по бур'янах* (Панас Мирний); — *Що порадите робити з Рибкою? Зараз пускати на волю його не хочеться* (А. Кокотюха); [С л у ж е б к а:] *Ну, де ти тут? Виходь! Принесла страву!* [Л и ц а р - в'я з е н ь:] *Ох, не до страви вже! Пусти на волю!* (Леся Українка); *Силу забрали .. невільників з наших сторін і пустили на свободу* (М. Грушевський); — *А я якраз почуваю себе ніби той, що його на волю пустили* (Б. Лепкий); // *із запереч. част.* Перешкоджати кому-небудь у здійсненні чогось, затримувати десь (про предмети, явища, стихію, хворобу і т. ін.). *Рада б душа в рай, та гріхи не пускають* (Номис); *Пишу до Вас, лежачи в ліжку: застуда вже третій місяць не пускає мене звідти* (М. Коцюбинський); *Не можу ноги витягнути, не пускає трясовина* (Г. Вдовиченко).

2. *кого і без прям. дод., до кого — чого, у що, куди, з інфін.* Давати можливість, дозволяти кому-небудь увійти, в'їхати, проникнути кудись; впускати. — *Скажи, серце, Гаврилові, щоб більше не одмикав дверей і нікого не пускав сюди* (І. Нечуй-Левицький); — *Алло, Шуберт! Я в малому кабінеті. Зайнятий. Нікого не пускати* (Ю. Бедзик); *Прибувай до мене, щоб вороги спали, То я тебе пущу, щоби мати не знала* (П. Чубинський); *Хоч Борис десь вартував комори, його до кімнати пустили як звичайного гостя* (В. Підмогильний); * Образно. *Дзвенить розмова і парує чай, Віддайся їм і в серце не пускай Щемливих забобонів* (М. Зеров); // Поселяти, поміщати у себе кого-небудь, давати комусь притулок, дозволяти жити в себе. — *Бачите, ніч, а вночі незнайомих людей до хати не пускають* (Б. Лепкий); *Калашник погрожував йому, лаяв сусіду за те, що той пускав Терешка до себе ночувати* (Г. Епік); — *Мені дуже потрібна кімната, а тут є одна вільна, тільки туди .. не пускають* (Б. Антоненко-Давидович); — *Ходім, сину, .. Коли пустять в хату; А не пустять, то й надворі Будем ночувати* (Т. Шевченко); // Давати кому-небудь дорогу, прохід кудись; давати комусь, чомусь можливість обганяти, обходити себе; пропускати. *У першій кімнаті сидів старий у темній рясі .. — Ось до вас прийшли, — каже йому молодиця, пускаючи мене у двері* (Марко Вовчок); — *А ми вирішили тікати на батьківщину — сюди, у Великий степ. Росіяни тоді нікого не пускали через Урал. Треба було переправитись темної ночі* (З. Тулуб); *Порозсвигалися* [порозсувалися] *дяки, пустили Харка на покуть* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Щоб не зароситися, Борис пустив паню Міхонську передом, а сам ішов позад неї* (І. Франко); // *перев. док.* Дати можливість, дозвіл бути десь надрукованим, обнародуваним, поставленим на сцені (перев. про цензуру). *Щось багато в сім році лаштується збірників, та чи багато пустить цензура* (В. Самійленко); *Журнал дається важко. Те — недолуге, інше — не пустить цензор... Скільки тих перешкод!* (Василь Шевчук); // *перев. із запереч.* Давати можливість чому-небудь проникати кудись, крізь щось (про предмети, явища природи і т. ін.). *Людей не чуть, вітру нема (він тут рідко буває, гори не пускають)* (Леся Українка); *Літак затримався, десь у Прибалтиці нібито гроза не пускала* (О. Гончар); — *Остапе-е!.. Оста-апе-е!.. Голос її прозгучав глухо, стіна ворожого очерету не пустила його далеко, забрала в себе, ковтнула* (М. Коцюбинський); *Вимиті вікна заблищали шибками і пустили в хату цілі снопи сонячного світла* (Григорій Тютюнник); // Давати можливість, дозволяти кому-небудь підходити до кого-, чого-небудь, брати участь у чомусь, займати певне місце, посаду і т. ін.; допускати. *Копають день, копають два, На третій насилу Докопалися до муру Та трохи спочили. Поставили караули. Ісправник* [справник] *аж просить, Щоб нікого не пускали* (Т. Шевченко); — *А щоб була доладна рада, — Старий Пацюк кричить, — .. Пускать на раду всіх хвостатих, А куцих не пускать* (Л. Глібов); *Я ще довго спостерігав за хутором, але не бачив ніде ні лялечки — чи більшовики так застрашили людей своїми ревізіями, чи дощ не пускав хуторян надвір* (Василь Шевчук); — *А що будемо робити? — спитав титар, обертаючись до дідів. — А то будемо робити, що не пустимо того Балабухи на парафію, от що! — сказали діди* (І. Нечуй-Левицький).

3. *кого, що і без прям. дод.* Спрямовувати, посилати, відправляти куди-небудь з певною метою; примушувати іти, їхати, бігти, летіти кудись. *Колись Боян, співець потужний, Дзвонив у струни золоті, Мов соколів десяток дружний Пускав з-під хмар на лебеді* (П. Куліш); — *А ти, брате Василю, дбай за мої хлопці* [моїх хлопців]. *Не пускай їх у мішку по дощеві ходити* (В. Стефаник); — *Пускай їх, Чумаченко, пускай орлів. Штурмуйте, товариші, на славу! Всім видам... "Славу"* [орден]. *Бійці запевнили хором, що постараються* (О. Гончар); *Він* [корабель] *буквально випатраний зсередини — з нього забрали все, що тільки могли забрати, й залишили хіба що каркас, який не пустили на переплавку* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Наказувати мучити, убивати кого-небудь; посилати когось на муки, на смерть; спричиняти чиюсь смерть. *Не багато Ковченко по долині Черкень погуляв, — Самих найстарших п'ятсот чоловік рицарів під меч пускав* (з думи); *Оксана була красива і принадна, і вони* [гестапівці] *в першу мить не знали, що з нею робити. Пускати одразу на тортури чи натішитись .. її тілом* (В. Кучер); *Наші справжні патріоти, прості селяни, які не вміли продавати, не вміли пускати на смерть сім'ю таких же трудяг, як і вони, сховали в іншому селі родину Миколи Новодіда* (з мемуарної літ.);

// *перен.* Спрямовувати на якесь заняття, роботу і т. ін. *У них в селі є пару таких, як оцей Ігор. .. Пускати такого на заробітки самого не варто: може зле скінчитись* (Н. Околітенко); — *Он у мене синок Василь... Вирощу його... мою милу дитину, моє паненятко... вигодую, вивчу... у пани пущу... Паном зроблю...* (Панас Мирний); — *Пустимо* [хлопця] *в науку, — сказав* [ланковий] (Ю. Яновський); // *ким.* Змушувати кого-небудь стати кимсь, вести певний спосіб життя. — *А я вже думав одружитись, І веселитися, і жить, Людей і Господа хвалить... А довелося... Накупили І краму й пива наварили, Не довелося тілько пить. Старої пані бахур сивий Окрав той крам. Розлив те пиво, Пустив* [наречену] *покриткою...* (Т. Шевченко); // Випускати, виганяти на пасовище (коней, худобу), звільняти від упряжі. *Він ставив підводу в тінь, за ліщинник, кобилу путав і пускав пастися* (В. Дрозд); — *Ми пустили коні на леваду, А самі ввійшли в тісне подвір'я* (І. Франко); *Вони стриножили потомлених коней і пустили пастися, тоді розіклали багаття й почали парити в'ялену лосятину* (І. Білик).

4. *кого, що і без прям. дод.* Примушувати або давати можливість рухатися певним чином, з певною швидкістю. *Козаки .. пускають із копита коні, кидаються у Дунай, перепливають його* (М. Коцюбинський); — *Старенький гуцул .. пускає свою дарабу побіч нашої* (Г. Хоткевич); — *Хіба ви не знаєте, товариші, що поїзд на ширшій колії тримається стійкіше? Пускай, гони на повну швидкість...* (О. Гончар); *Добираємось до ямки. Грицько коней дужче пустив, щоб разом вихопитись з ямки* (Панас Мирний); *Він увімкнув мотор і пустив циклонетку* [автомобіль] .. *додому* (Ю. Смолич); // Давати можливість вільно рухатися за течією, вітром і т. ін. *Хотілося .. вхопитися за волосся руками і дерти, по вітру пускати* (Г. Хоткевич); — .. *Вечір нині любий, тихий, таємничий. — А який вечір? — здивувався юнак. — А купальський. Дівчата й хлопці гулятимуть, віночки на воду пускатимуть* (О. Бердник); *Старі зілля зв'язали в снопок, щоб пустити за водою напровесні* (Ганна Барвінок); * Образно. *Я ж пущу свою пригоду Геть на тую бистру воду* (Леся Українка); *Він не налягатиме на весла, а пустить човен за течією, і вода сама донесе їх додому* (В. Шкляр); // Давати можливість занурюватись у воду під дією власної ваги або насильно топити у воді. *Ми брали горщик, повний каміння й принади, і пускали на мотузці на дно. Лиш поплавок лишався зверху* (М. Коцюбинський); *Там берег, мати і жона... Забудь про них, матросе! Пускай співучий лот до дна, Минай мілини й коси* (М. Рильський); *Пудів двадцять нав'язали їй на шию, на руки і на ноги, та, відчепивши від вірьовок, так її й пустили у воду...* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Спрямовувати дію якого-небудь предмета у якомусь напрямку. *Молот пускаймо повище, Биймо, поки гаряче!* (П. Грабовський); *Гей, товариство веселе, женім корабель на простори, Весла легкі раз у раз в темну пускаймо глибінь* (М. Зеров); *Пускає* [Данило] *пальці в краєчок шибки* (М. Стельмах); // Спрямовувати на виконання певної роботи (машину, механізм). — *Якось і сама економія вправиться: завтра пускають всі свої жатки, а ще чотири на станції вивантажують* (А. Головко); *Слідом за культиватором пускають борони* (з наук. літ.); *Краще б, ніж тут стояти, піти гуртом на панське поле, пустить по ньому плуг* (М. Коцюбинський); *До міста близько. Скоро це буде міська зона, мають пустити тролейбус* (Ю. Винничук); // Давати можливість поширюватися в певному напрямку, випускати, спрямовувати кудись (воду, вогонь і т. ін.). *Чорний пожар по землі пускає* [Гза] (Панас Мирний); *Старий Пташинський уважно й заклопотано пускав краплі ліків в чарку з водою* (М. Івченко); *Він збив манометр і ударив залізом по боці* [паровика]. *Потому пустив пару в свисток* (М. Коцюбинський); *Десять днів рили канал, щоб пустити воду новим річищем* (О. Донченко); *Гліцерин смачно затягнеться, пустить дим кільцями* (О. Ульяненко); // *що, чим.* З силою кидати, жбурляти щось. *Подивлюсь хоч на її віконце, коли спить. І груддям пускав у город, чи не почує...* (Ганна Барвінок); *Княгинина рука не хибила — пускала рогатину влучно* (А. Хижняк); *Шибонула* [дівчинка] *в його* [нього] *опукою, хлопець похопив та пустив до неї* (Марко Вовчок); *Маркові хотілось схопити камінь і пустити ним у лису голову* (І. Микитенко); // *у сполуч. зі сл.* к у л я, с т р і л а *і т. ін., що, чим.* Стріляти з вогнепальної зброї або іншого пристрою. — *Треба лаштувать гармату й пускати останню бомбу* (І. Нечуй-Левицький); *Натягував .. лука Королевич Юрась і пускав стрілу в табун кіз* (М. Івченко); *Тугар Вовк, стоячи в щілині, пустив у нього* [ведмедя] *другою стрілою* (І. Франко); *Ледве встигли сховатися* [хлопці] *від автоматної черги, яку пустили гітлерівці, почувши голоси серед руїн* (Ю. Яновський); * Образно. *Веселка розмаїта Пустила стріли з-поза хмар* (А. Малишко); // *у сполуч. зі сл.* с л о в о, ф р а з а *і т. ін., перен.* Промовляти, писати і т. ін. *Кожне слово .. пускав* [отець Григорій], *ніби каплями узвару душу кропив* (Б. Лепкий); *Вночі моя уява ожива, .. Приходять ордами незлічені слова. Стискаю їх, мов скарби, у долоні, Пускаю рівними рядами на папір* (С. Крижанівський); *Донька при згадці про йменя Константина хвилювалась, плакала, але немов кам'яніла й не пускала й слова з уст* (Н. Королева); *Щоб дітям веселіш було, Пущу я загадку прехитру* (Л. Глібов); *Зненацька звалилось на бійців грізне попередження: — Танки праворуч! Першим пустив його Козаков* (О. Гончар); // *перен.* Публікувати, робити надбанням громадськості, читачів. *Раю вам не пускати їх* [байки] *тепер до друку, а повагом передивиться їх* (Панас Мирний); *Він довго думав: пускати кореспонденцію в номер чи не пускати* (Л. Первомайський); *Видавайте сей каталог, де хочете, під якою хочете фірмою, ми в те не мішаємось, бо на Україні і так пустимо* [книжки] *якось* (Леся Українка).

5. *що.* Приводити в дію, рух; змушувати працювати (машину, механізм, промислове підприємство). *Осіннього вечора зібралась комуна пускати млин* (М. Куліш); *Механік за стіною пускає апарата. Апарат деренчить і шумить* (Ю. Яновський); — *Пустили паровики на роботу* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Андрій не покидав надії, що ось-ось .. наїдуть пани, усе полагодять і пустять фабрику* (М. Коцюбинський); // Вмикати електричний струм, певні пристрої для надання руху машині, механізму і т. ін. *В клуб електрику пускали, І зійшлося пів села* (С. Воскрекасенко); *Шофер Серьога пустив швидкість, і ми шарпнули вперед* (Ю. Яновський).

6. *що, у сполуч. з ім., що означають дію або стан.* Піддавати якій-небудь дії, використовувати певним чином, з певною метою. *Капітали, які він пускав у оборот, робилися чимраз більші* (І. Франко); *Хіба ж уявити було прадідам, що він порухом руки пускатиме в дію сили фантастичні, ламатиме небо пекельним гуркотом двигунів..!* (О. Гончар); // *на (під) що.* Використовувати для чого-небудь. *Справді, був він невдачливий: .. пустив поле під сіно, сіно подешевшало* (Грицько Григоренко); — *Так, Черneччину ми пустимо під соняшники, — перевів свої думки Оксен на господарські клопоти* (Григорій Тютюнник); *Я взяв папку, і вона здалася мені такою важкою, наче там був не папір, а чавун. — Гаразд. А як на кафедрі дізнаються, що я пустив цю крамолу в обіг?.. Студентам же роти не зав'яжеш* (А. Дімаров).

7. *кого, що, розм.* Продавати або збувати іншим способом. *До нього* [діда] *регулярно щороку зіходилася гуцулія* [зіходилися гуцули] *довідуватися: чи сіно дешево пускати, чи худобу* (Г. Хоткевич); *Рідного куреня мого давно нема. І городець материн дядько мій якось пустив у чужі руки* (Ганна Барвінок); // Витрачати (гроші). — *Отак заробляючи кождого дня, того ж дня пускаю все зароблене, не дбаючи про завтра* (І. Франко); *Довелося усі зароблені гроші пустити на ремонт хати, бо ж десь притулитися треба* (із журн.).

8. *що.* Давати росток, корінь і т. ін. (про рослину). *Дерево не пускає коріння вглиб, бо камінь, а розкидає коріння навкруги, обхоплює ним, мов гадюками, камінь* (М. Коцюбинський); *Ломака стояла суха, хоч підпалюй, і вперто не хотіла пускати коріння* (А. Дімаров); *Згадав: є старі дерева, що зверху коріння пускають* (М. Малиновська); *Палиця прийнялася, пустила паростки, покрилася листям, розцвіла і, подивися, які дала плоди!* (Ю. Винничук); * Образно. *З радістю прислухається Ївга, як уже пускає в її серце паросток почуття помсти* (Л. Яновська).

9. *що.* Видавати які-небудь звуки (говорячи, співаючи і т. ін.) певним чином. *Пана Адама збудили, і він пускав у столовій басові нотки* (М. Коцюбинський); *Ой, піду я в лужочок, Гей, пущу стиха голосок. Пущу стиха голосок, Чи не почує мій дружок* (з народної пісні); *В тиші загалакали голоси .. Чоловічий голос щось буркотить та буркотить, і жіночий озветься словом та й пустить срібний сміх на дорогу* (М. Стельмах).

10. *що.* Виділяти, випускати, розбризкувати, випромінювати і т. ін. з себе що-небудь. *Фалькенбавм, бесідуючи з ним, пускав "із нервозності" просто йому в лице дрібненькі, як мак, крапельки слини* (Л. Мартович); *Самовар пускає вгору кучеряву стьожку пари* (Н. Рибак); *Сказавши, аромат пустила* [Венера]: *Васильки, м'яту і амбре* [амбру], *На хмарі в Пафос покотила* (І. Котляревський).

11. *що, розм.* Давати можливість чому-небудь лягати, стелитися, розкидатися, спадати по чомусь, на чомусь певним чином. — *Ой не стій, вербо, над водою, Не пускай гілля по Дунаю* (Ганна Барвінок); *Я його бачив. Ось сидить за сніданком, зап'яв широкі груди і пуска по серветці м'яку білу бороду* (М. Коцюбинський); *Хутко підхопилась, зодягла довгу білу сорочку із сріблистої паволоки з великим вирізом на грудях. Розплела косу й пустила волосся хвилями по спині* (Р. Іванченко); // Опускати, похиляти що-небудь донизу; звішувати. *Він стоїть біля мене, узявся однією рукою за бік, а другу пустив поволі* (Панас Мирний); *Уймився* [Іван] *обома руками за колик, пустив голову межи руки* (Л. Мартович); *Чоловік безсило пустив руку і, важко дихаючи, поширеними, божевільно-напруженими очима водив по гурту* (В. Винниченко); // Шиючи одяг, лишати запас у швах, додавати тканини на виріст. *Щовесни, як шиє мати штани старшому* [синові], *то на цілу долоню довші пускає холоші* (А. Головко); // Надавати якогось кольору, відтінку чому-небудь, наносити візерунок на щось. — *Пустимо по стінах і склепіннях фресковий розпис, щоб замінити дорогі заморські мармури* (П. Загребельний); *До Великодня бабуся завжди пускала якісь чудернацькі квіти побіля печі, які нагадували жар-птицю* (з мемуарної літ.).

12. *що.* Утрачати, ронити (листя, пір'я і т. ін.). *Явір пускає листя на воду* (Л. Первомайський); *Ой летіла зозулечка понад море в гай Та й пустила синє пірце у тихий Дунай* (Ю. Федькович).

13. *рідко.* Розчинятися, розтавати. *Надбіг* [Лис Микита] *до калюжі, скочив у воду, щоб обмитися з фарби, — де тобі! Фарба олійна, через ніч у теплі засохла добре, не пускає* (І. Франко); *Напровесні от-от річка Горинь пустить!* (Ганна Барвінок).

14. *що, діал.* Надсилати поштою (листи, гроші і т. ін.). — *Та давай уже, молодице, я твій лист по почті* [пошті] *пущу* (Марко Вовчок); *Моя мати та пустила письмо до мене та й прислала грошей на Великдень* (В. Стефаник).

Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю *див.* **випуска́ти; Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)]** *див.* **зако́чувати; (1) Пуска́ти в же́бри** — перетворювати на жебраків. — *Не треба нам радців! Годі! — Щоб до в'язниці тягали, як нашого цехмістра! — Здирствами в жебри пускали!* (З. Тулуб); **(2) Пуска́ти вітри́,** *прост.* — псувати повітря, випустивши шлункові гази. — *Ми, хлопче, досвідчені, старі горобці, нас на м'якині не проведеш. Говорити легко — ти спробуй перти плуга! Так прудко, як оце ти мовив, можна лише вітри пускати, а не природу загнуздати* (О. Бердник); *Старший фельдкурат пускав вітри, гикав і голосно позіхав* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **(3) Пуска́ти / пусти́ти до прича́стя** *кого* — причащати кого-небудь (про священнослужителя). *Після сповіді пускають до причастя* (з рел.-церк. літ.); — *Неси ж, — каже* [піп], — *то* [жито] *назад Та спожий на щастя. А я тебе взавтра й так Пущу до причастя...* (С. Руданський); **(4) Пуска́ти / пусти́ти на світ** — народжувати (у 1 знач.); давати життя (у 1 знач.). [К а т е р и н а П е т р і в н а:] *От люди народжують, а мені здається, що всі вони* [діти] *мої, що то я їх на світ пускаю* (З. Мороз); — *Я не знаю, коли і як загинули батьки Сироти, але шкодую, що вони встигли пустити на світ таке ніщо* (П. Загребельний); **(5) Пуска́ти / пусти́ти па́росток (па́рость):** а) починати рости. *Буряк зазеленів, розправив кущ, виложив по землі широкий лист, пустив молоді паростки* (К. Гордієнко); *А навесні гілочка несподівано пустила паростки, і рік по року виросла чудесна верба* (О. Іваненко); б) *перен.* проникати у свідомість, серце і т. ін. — *Це не означає, що я злегковажив вашими порадами-думками, навпаки, вони тепер якнайміцніше прищепилися і вже ростуть, пускають свіжі парості* (Я. Качура); *Павуки в банці почали з'їдати одне одного, але ідея нової, оновленої країни вже пустила паростки в мені самій, і я захворіла нею* (Г. Тарасюк); **(6) Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н** *і т. ін.)* — викликати залізничну катастрофу. *Ґудзенки року 17-ого палили економії, розбирали кам'яниці, нищили міста, потяги пускали під укіс, тягли рейки з колій в багна* (В. Домонтович); *Народні месники знищували фашистів та їхніх прислужників, пускали під укіс ворожі ешелони* (К. Гриб); *У травні підпільники пустили під укіс ешелони з літаками та машинами* (В. Козаченко); **(7) Пуска́ти / пусти́ти в пові́тря** — нищити, руйнувати вибуховим пристроєм, міною і т. ін. — *З кожної роти нашого батальйону зголоситься декілька простих солдатів під командою десятника пустити у повітря панцирний поїзд ворога* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); **(8) Пуска́ти (сі́яти) / пусти́ти [недо́бру] сла́ву (недо́брі ві́сті)** — наговорювати що-небудь негативне на когось. *Пустили* [одрадяни] *про Марину з Килиною недобрі вісті* (Панас Мирний); **(9) Пуска́ти язи́к як вороти́ло** — розповсюджувати брехні, чутки. *Міг би* [парубок], *щоправда, взяти якусь і свою, сільську, з господаркою і фамілією, але вже як Бог дав... Аби язик по селу не пускала як воротило та не мольфарила* [чаклувала] (М. Матіос).

◊ **(10) [Аж] сли́ну пуска́ти / пусти́ти** — хто-небудь має сильне бажання придбати щось, оволодіти чим-небудь і т. ін. *Браконьєри з мосту аж слину пускають, що стільки під ними пропливає весняного живого добра, а вихапувати не маєш права* (О. Гончар); — *Ти не забудь: побільше різних квітів .. Тітка Магда повинна пустити слину. Чим більшим буде букет, тим більше ти на ньому заробиш* (М. Дочинець); **Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ** *див.* **випуска́ти; Закида́ти (пуска́ти) / заки́нути (пусти́ти) гадю́чку** *див.* **закида́ти²; (11) [І] на по́ріг не пуска́ти / не пусти́ти** *кого* — забороняти кому-небудь приходити кудись, не хотіти бачити когось. *Він устиг попрощатися й з Цуром, і зі своїм домовиком, і всіма тими, що стережуть хату, й вогонь у печі, й кочерги з рогачами, й теплий дух людський узимку, й не пускають на поріг навів, і вовкулак, і перевертнів* (І. Білик); — *Я б і на поріг її* [Марину] *не пустив* (Панас Мирний); — *Колись нас сюди й на поріг не пустили б, а тепер тут, бачу, й закурити можна* (О. Гончар); **Крути́ти (пуска́ти) фільм (кінокарти́ну, кіно́)** *див.* **крути́ти; (12) На о́чі не пуска́ти / не пусти́ти** — не дозволяти з'являтися, приходити комусь куди-небудь, до когось; не хотіти бачити кого-небудь. *Господи, як вже сварилась пані на Горпину! І на очі її не пускала тижнів ізо* [зо] *два* (Марко Вовчок); *Пішли — коваль, Цигуля, Невкипілий і ще душ кілька. Але князь і на очі до себе не пустив* (А. Головко); **Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти** *і т. ін.)* **/ напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти** *і т. ін.)* **тума́ну [в о́чі (у ві́чі)]** *див.* **напуска́ти; Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст** *див.* **випуска́ти; Плести́ (пуска́ти) інтри́гу (інтри́ги)** *див.* **плести́; Пропуска́ти (пуска́ти) / пропусти́ти (пусти́ти) повз ву́ха (мі́мо вух, повз слух)** *див.* **пропуска́ти; (13) Пуска́ти (випуска́ти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди** — обнародувати які-небудь твори, документи, публікуючи, друкуючи їх. *Випускаю оце в люде* [люди] *другого "Кобзаря" свого* (Т. Шевченко); *А вже ж коли пускати у люди "Повію", то треба, щоб вона була не згірше тих перших двох частин, що вже побачили світа* [світ] (Панас Мирний); — *Що ж ви, Давиденку, гадаєте робити з цим папірцем? .. — Може, переписати б у кількох примірниках та пустити в люди? Циков заперечив* (Д. Бедзик); **(14) Пуска́ти з ву́ха у ву́хо** — не дуже прислухатися до сказаного. *Це Невмій, бува, й прослуха, Та пускає з вуха в вухо* (М. Стельмах); **(15) Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) пі́вника (пі́вня)** — видавати фальшиві звуки під час співу чи декламації. — *Брехня! — скрикнув Михайлик, аж півника пустив своїм хлоп'ячим басом* (О. Ільченко); *Його вихолощений голосок пустив хрипкого дитячого півника* (Ю. Смолич); *Один соліст у хорі торгівців зірвався і пустив "півня"* (М. Ю. Тарновський); **(16) Пуска́ти ми́ляну ба́ньку,** *діал.* — вигадувати нісенітниці. — *Майстер він говорити казки, Миляну пускать баньку* (І. Франко); **(17) Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стрі́ли, стрілу́)** *кому і без дод.* — говорити щось дошкульне, неприємне або робити ущипливе зауваження кому-небудь. *Інколи ж його просто ґедз нападав — і тоді він ставав нестерпучим, пускав Раїсі шпильки, глузував з її екзальтації* (М. Коцюбинський); *Тритузному тільки й лишається, що час від часу пускати .. стріли своїх сарказмів* (О. Гончар); *Христина пустила шпильку Бородавкіній. Бородавкіна втямила це. Її брови насупились, і між ними мигнули легенькі зморшки* (І. Нечуй-Левицький); *Вона перемогла себе, щоб не підпустити шпильки о. Нестерові* (І. Франко); *Є нагода пустити стрілу в бік нестримного оптимізму Первоцвіта і твердокам'яної певності Дубова* (М. Ю. Тарновський); — *То то була оса? — аж сплеснула руками Ніна .. — А ти думала кобра ? — задоволено підпустив шпильку Котя* (М. Білкун); **(18) Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)]** *кому, на кого* — кокетувати, загравати з ким-небудь або привертати до себе увагу, грайливо поглядати на когось. *Як стрінеться де-небудь з Мариною, то знай пуска їй бісики очима* (Панас Мирний); *Сиджу я під образами .. очима на Тетяну спідлоба ґедзики пускаю. А вона червоніє і не знає, чи сміятися, чи ніяковіти* (М. Стельмах); *А то сама* [Тонька] *присіла на колесі біля нього, бісики очима пускала* (О. Гончар); **(19) Пуска́ти / пусти́ти бу́льки́ (бу́льбашки):** а) випускати пухирці слини (перев. про дитину). *Збилися куми з ліку, коли несли найменшого хрестити, нарекли наздогад Степаном, і лише потім виявилось, що інший Степан уже лежить у колисці, .. пускаючи бульбашки* (О. Гончар); б) тонути або гинути, захлинаючись. — *Він* [кіт] *такий мій, як і твій! — відповів Павло. — Але твій уже бульки з моря пускає, а мій ще бігає...* (В. Кучер); *Вже й очі вирячив бідаха наш Максим, Уже й бульки пуска* (М. Рильський); в) утрачати останні сили, надії, можливості; наближатися до знищення, загибелі, руйнації. *Вже так довоювались* [супротивники], *що останні бульки пускають* (М. Стельмах); **(20) Пуска́ти / пусти́ти в непа́м'ять** — забувати кого-, щонебудь, не згадувати про когось, щось. *Може, вони бояться мене, то скажи їм, що даю їм своє рицарське слово, що їм нічого не буде. Я пущу все в непам'ять* (Г. Хоткевич); *Пустили люди в непам'ять його справжнє прізвище де Грімальді, і всі дражнили його месер Ерміно Скупердяга* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **(21) Пуска́ти / пусти́ти в о́біг** *що* — віддавати для загального користування. *Кінець кінцем нас обох посадили за те, що пускали в обіг крадені банкноти* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Я взяв папку, і вона здалася мені такою важкою, наче там був не папір, а чавун. — Гаразд. А як на кафедрі дізнаються, що я пустив цю крамолу в обіг?.. Студентам же роти не зав'яжеш...* (А. Дімаров); **(22) Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку)** *кому* — уводити в оману кого-небудь. — *Кому ви дим пускаєте в очі? Хіба в цьому — в благополучній загальній цифрі — і є всі найзаповітніші інтереси району?* (І. Рябокляч); *Який ще пил йому* [Ступачеві] *пустить в очі Бондаренко? І хто він зрештою: упертий фантазер чи замаскований ворог?* (М. Стельмах); **(23) Пуска́ти / пусти́ти в розхі́д (в розхо́д)** *кого, розм., рідко* — розстрілювати, знищувати кого-небудь. — *Не заривайся. А коли візьмеш* [Жмеринку] — *менше пускай в розхід* [полонених]. *Це не завжди досягає мети* (О. Довженко); — *Будете чинити опір — пустимо в розход!* (А. Шиян); **(24) Пуска́ти (си́пати) / пусти́ти ві́ци (віц),** *діал.* — жартувати, дотепно висловлюватися. *Ксьондз сипав віци і чхав од табаки* (М. Коцюбинський); *Сріблюк одповідав дуже охоче, весело, пускаючи віци* (В. Винниченко); *Я .. не хотів тебе прогнівити, лиш пустити віц* (В. Стефаник); **(25) Пуска́ти / пусти́ти в ста́рці** *кого* — доводити до зубожіння, злиднів. — *Вороги хотять* [хочуть] *зіпхнути тебе з гетьманства, а нас усіх, твою рідню, твоїх дітей пустити в старці* (М. Лазорський); **(26) Пуска́ти / пусти́ти в хід** — застосовувати, використовувати що-небудь. *Протягом години мінометникам кілька разів доводилося пускати в хід гранати, іти врукопаш* (О. Гончар); *Кілька ударів ножем розпушили землю. Рубін вигорнув її на себе і знову пустив у хід ніж* (І. Сенченко); **(27) Пуска́ти / пусти́ти ґрунт з-під ніг,** *рідко* — переставати бути впливовим, позбуватися того, на чому тримається становище в суспільстві. *Промінь згас над рідним краєм; А ми, скільки кожен зміг, У провалля себе пхаєм. Грунт пускаємо з-під ніг* (П. Грабовський);

(28) Пуска́ти / пусти́ти дур [у го́лову (в ті́м'я)] *кому, на кого* — затьмарювати чию-небудь свідомість, запаморочувати когось. *Амату з Турном я з'єднаю І сим Енея укараю, Латину ж в тім'я дур пущу* (І. Котляревський); *Ось бач, який я гольтіпака, Який пустив на себе дур! Блуджу по світу, мов бурлака* (С. Писаревський); **(29) Пуска́ти / пусти́ти ду́шу на поку́ту** — залишати кого-небудь живим; помилувати когось. [Ігнат:] *Ой простіть мене, батечки!.. Не буду! Простіть!...* [Павло:] *Чорт!* [Ігнат:] *Ой пустіть душу на покуту!..* (М. Костомаров); **(30) Пуска́ти / пусти́ти з душе́ю** *кого* — не вбивати, залишати кого-небудь живим. [Пан Душечка:] *Так і так, розказує, здибав мене в лісі Кармелюк, пограбував до ниточки, тільки що пустив із душею* (С. Васильченко); **(31) Пуска́ти / пусти́ти despite коріння (ко́рінь)** *в що, в чому:* а) закріплюватися, приживатися, обживатися де-небудь. *В селі вони швидко роззналися, старого Мошка випроводили і почали роздивлятися та коріння пускати* (І. Франко); *Батько, колишній український січовий стрілець, одружився й пустив коріння в Східній Україні* (М. Андрусяк); *Там ви пустили корінь, бо там ваша Василина .. до колиски клала та й співала вашим дітям* (І. Чендей); *Уявіть тих, хто залишив своє чисте, молоде, чудове місто, яким пишався, у якому вже пустив коріння, народжував дітей* (Ю. Щербак); б) ставати постійним; надійно, міцно утверджуватися. *Розлад у Сніжковій сім'ї все глибше пускав коріння своє* (К. Гордієнко); *Християнство було офіційною релігією у Болгарії, Моравії, Чехії, Польщі, Сербії, Германії. Воно утвердилось раніше на сході — у Вірменії, Грузії, Абхазії, пускало корені в Угорщині і в скандинавських державах* (Р. Іванченко); *Ідея не задовольняється тим, що існує зараз, ні, вона прагне пустити коріння глибше, переконати вас, що вона вічна* (В. Підмогильний); **(32) Пуска́ти (напуска́ти) / пусти́ти (напусти́ти) ману́ [у ві́чі]** — обдурювати, змушувати вірити в що-небудь нереальне. — *Ходімо разом, — гукають перші. — Куди? — Та до пана ж. Волі правити. — Ідіть, коли його* [пана] *самого вже правцем поставило, — хтось одказав. Душ з п'ять зареготало. — Та то ману тільки пускають. Знаємо ми, — твердили перші* (Панас Мирний); — *Привезли якогось свого слідувателя* [слідчого] *з Мойсинець і хочуть слідство наводити на те вбивство. Ману пускають* (Іван Ле); — *Пороблено, пороблено! — гомоніли батуринці. — Хтось напустив ману на нашого курінного* (Ю. Мушкетик); *О, Господи, кого ж тільки покохала його дочка?! Не інакше, як ману напустив на дівчину, відьмак!* (В. Чемерис); **(33) Пуска́ти / пусти́ти на ві́тер** *що:* а) *(зі сл.* гроші, майно *і т. ін.)* легковажно, марно, без користі витрачати. [Герміона:] *Ти свій заробіток пускаєш так на вітер* (Леся Українка); *Як тільки свято — в нього* [Більграйфа] *повно гостей, оперету розігрують, як у Відні, де він, бувши молодим, гроші на вітер пускав* (І. Муратов); — *Це ж треба уже зовсім розуму позбутися, щоб узяти та власною рукою пустити на вітер усе своє добро, загорьоване довгою, тяжкою працею...* (Д. Бузько); б) *(зі сл.* слова*)* обіцяти що-небудь нереальне; даремно говорити про щось. — *Гідротехнік Ковалів запевняє, .. що на Очеретянці уже цього року буде ставок довжиною п'ять кілометрів... А Ковалів — людина обережна, він не буде пускати слів на вітер* (М. Чабанівський); *Все-таки справа письменника друкуватись, а не пускати слова на вітер* (С. Голованівський); в) *(зі сл.* слава*)* не берегти, не примножувати, не оцінювати належним чином. *Ярославову славу на вітер пускає* [Всеслав] (Панас Мирний); **(34) Пуска́ти / пусти́ти на во́лю Бо́жу** *кого* — не затримувати кого-небудь, відпускати. *Вася Багіров ніколи не вдавався до ганебної для гвардійця втечі, а бився хоч один проти десятьох, поки його не скидали з коня і пускали на волю Божу* (О. Гончар); **(35) Пуска́ти / пусти́ти на дно (під шум, під лід** *і т. ін.)* *кого* — топити кого-небудь. *Не йди, доню, за його* [нього] *заміж! Лучче* [краще] *б я тебе під шум пустила, ніж мала отак видавати!* (І. Нечуй-Левицький); *Не боїмось ми банд злотопогонних, — уже не мало їх пустили ми під лід...* (В. Сосюра); **(36) Пуска́ти / пусти́ти на порі́г** *кого* — дозволяти приходити кому-небудь кудись. — *Хіба що постоїш на порозі палацу, та й то чи то пустять на поріг* (М. Лазорський); **(37) Пуска́ти / пусти́ти на самопли́в** — не надавати належної уваги керівництву чим-небудь, плануванню чогось. *Госпрозрахунок стає дійовим, якщо його не пустити на самоплив* (з наук. літ.); *Вона прямо вказала головну причину становища, що склалося: до зимівлі худоби в більшості господарств серйозно не готувалися, важливу справу пустили на самоплив* (із журн.); **(38) Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд)** *перев. на кого — що* — задивлятися на кого-, щонебудь, кудись, виявляючи зацікавленість, інтерес. *Робиш що, а очі .. пускаєш в далечінь тривожну* (А. Головко); *Він любощів співець. Овідій ніжний, він пускає погляди по обрію врозгін* (Г. Кочур); **(39) Пуска́ти / пусти́ти по ко́лу** *що:* а) частувати присутніх по черзі чим-небудь (перев. алкогольними напоями). *Колись, ще до війни, Філарет .. пускав грудку цукрової голови по колу. Але хіба встежиш за всіма: один — раз куснув, інший — двічі встиг, третій притримав за губою та знову до цукру* (В. Дрозд); *Не раз збиралися князі на примирення, говорили один одному солодкі словеса, бенкетували дні і ночі. браталися, пускали чашу міцного вина по колу* (В. Чемерис); *Вони пускають по колу першу каву, потім другу, передають горнята з рук в руки, потім передають шматки білого хліба* (С. Жадан); — *А все-таки оковита краще, — поважно заперечив козак Семен. Він налив горілки в окований сріблом ріг, пустив по колу* (О. Бердник); *Один із близнюків вийняв пляшку із руки Тихого, зробив добренний ковток, передав своєму братові. Той так само ковтнув і пустив пляшку по колу* (А. Кокотюха); б) розповсюджувати серед широкого кола людей. *Де гарантія, що переляканий студент не однесе його* [рукопис] *в деканат, замість того, щоб пустити читати по колу* (А. Дімаров); *Десь хвилин за сорок по колу пустили пачку фотографій з тільки що зробленим груповим знімком* (із журн.); **(40) Пуска́ти / пусти́ти по сві́ту (по ми́ру)** *кого:* а) *(перев. ким)* завдаючи кому-небудь страждань, горя, змушувати його ставати кимсь, вести певний спосіб життя (перев. про дівчат, жінок). *А що тих бідних покриток Пустив по світу з байстрюками! Отже й нічого! — А жонатий І має двоє діточок, Як ангеляточок* (Т. Шевченко); *Ти мене знівечив, прогнав з своєї хати, з рідного краю, пустив по світу волоцюгою* (І. Нечуй-Левицький); б) доводити до зубожіння, злиднів. [Молодиця:] *Голова, бодай вона йому* [чоловікові] *луснула, як наробила мені отакого клопоту! Сам без вісті забіг, а мене з малими діточками по миру пускає* (Панас Мирний); *Йому байдуже, що .. і хазяйство пограбують, і старцями по світу пустять* (Григорій Тютюнник); **(41) Пуска́ти / пусти́ти сла́ву** *(рідко* **у сла́ву)** *на (про) кого* — поширювати чутки, звістки, які знеславлюють, порочать кого-небудь. *Її взяла пані на легшу роботу, та на більші муки, бо якої слави не пускають по селу про тих дівчат, що роблять на панськім дворі* (М. Стельмах); *Хто пустив погану славу на багатирку Шрамченкову дочку? У кого ж язик довший, як не в Максима!* (Панас Мирний);

(42) Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки, сльо́зину *і т. ін.)* **з оче́й:** а) нещиро, удавано плакати. *Венера, облизня піймавши, Слізки пустила із очей* (І. Котляревський); б) жалітися кому-небудь, викликаючи до себе співчуття. *Сусідка вирішила всю провину покласти на Христю, тому побігла до сільського старости пустити сльозину, подати свою версію вирубування кущів* (з газ.); **(43) Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (сльо́зи):** а) плакати (у 1 знач.); ридати. *Компаньйонка баронеси підпирала сидячого Швейка і також пускала сльози* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); — *Ніхто краще, ніж мати, не знає здібностей своєї дитини, — пустила сльозу Аглая Семизарівна* (Б. Левін); б) жалітися кому-небудь, викликаючи до себе співчуття. *Та сльозу пустив Невмій: — Я не вмію працювати, Це говорить навіть тато* (М. Стельмах); — *Про що це тобі Яцуба там наливав? За дочку все? Мабуть, і сльозу пустив?* (О. Гончар); **(44) Пуска́ти / пусти́ти тума́н (туману́) [у ві́чі]** *кому* — навмисне заплутувати, перебільшувати, перебріхувати що-небудь. *Андрій знав, що вони лише ради нього пускають туману, до начальства ж вони про цей випадок не донесуть* (І. Багряний); — *Не доберу я толку в твоїх речах, — каже Петро. — Що за охота тобі мене морочити? То заговоривши буцім щиро, то знов туман у вічі пустиш* (П. Куліш); [Б а б у с я:] *Та вони* [ворожбити] *вже слово такеє знають. Туману пустили і здиміли.* [Х л о п ' я:] *А як туман пускають?* (Леся Українка); — *Тут щось таки добре наплутано. Видно, він пустив туману не тільки мені, а й вам* (М. Стельмах); **(45) Пуска́ти / пусти́ти у́смішку (у́сміх, по́смішку)** — усміхатися (у 1 знач.), виявляти певні почуття (перев. утіхи, задоволення і т. ін.). *Пускав* [посадник] *попід пишним усом усміх задоволення* (П. Загребельний); *Терентій .. пустив у клешні вус* [вусів] *лукаву посмішку: іч, як хитромудро викручується пан* (М. Стельмах); **(46) Пуска́ти / пусти́ти ша́пку по кру́гу (по ко́лу)** — збирати гроші з усіх присутніх (у давнину за звичаєм — підставляючи шапку). *Люди вже пускають шапку по колу та збирають кошти на жменю цементу, аби відремонтувати фасад будинку* (з газ.); *За вантажницьким звичаєм, пустили портовики шапку по кругу і на зібрані гроші підкупили капітана англійського судна* (О. Гончар); — *Купіть картину! Ради Бога, купіть картину! Спустіть куртину і шапку по колу пустіть!..* (О. Забужко); **(47) Пусти́ти жука́** *кому, про що і без дод.* — зробити або наговорити що-небудь неприємне. — *Він може нам нашкодити, — міркую голосно. — Не зможе. Я йому такого жука пущу, що ураз заціпить* (Я. Качура); *Коли Красноярузький пустив жука про биття, Георгіані .. ладен був учинити над доцентом власноручну розправу за наклепи й поругання органів ревзаконності* (І. Багряний); **(48) Пусти́ти [з] ди́мом ([з] вогне́м, з ві́тром і ди́мом)** — знищити вогнем; спалити. [С т а с ь:] *Він* [Кармелюк] *ще, кажуть, нахвалявся перепороть різками всю комісію і димом пустити всі їх папери* (С. Васильченко); *Многі церкви попалили варяги, многі монастирі й села пустили з вогнем* (І. Білик); *Дорош обкульгав згарище .. і зняв кашкет. "Невже самі люди, що це творили, пустили з вітром і димом?"* (Григорій Тютюнник); *Тільки й чуєш вранці, що там вбитого знайшли, там хату з димом пустили* (Г. Пагутяк); **(49) Пусти́ти (з то́рбою) з торба́ми [по сві́ту]** *кого і без дод.* — залишити без майна, довести до зубожіння, злиднів. *То була хлопська п'явка — не дай Господи! Кілько людей той чоловік з торбами пустив!..* (І. Франко); *Ярина лячно глянула на Олексу. — В печінках сидять різні податки, — єритувався* [іритувався], *— подимне, попасне, ралець, або індукта, евекта, скоро пустять з торбами по світу. Я мушу якось тікати від податків, від набору* [в російські війська] (М. Лазорський); *Знайшлися люди, які переконали мене зайнятися бізнесом, але потім пустили по світу з торбою* (з газ.); **(50) Пусти́ти під укі́с** *що* — довести до занепаду. — *Ось куди Мусій Завірюха із Павлюком гнуть! Хоче перевести добро! Пустити артіль під укіс!* (К. Гордієнко); *Якщо пустили під укіс самого Ягоду, то чи ж дивно, що й Васька могли б "розпорошити"!* (Б. Антоненко-Давидович); **(51) Пусти́ти / пуска́ти в ді́ло (в рух)** — застосувати, використати що-небудь. *Марина .. казала: — Бач, якби не я, то ви б і не догадалися горіле* [борошно] *в діло пустити! А тепер як літа діждемо, назад добрим вернемо* (Панас Мирний); *Слідчий пустив у діло свої кулаки...* (І. Багряний); *Дід Левенець відмірював квадратовий метр, на тому метрі зрізали всі колосочки, виминали з них зерно, зважували його, тоді пускали в діло арифметику — і ставало відомо, скільки буде центнерів з гектара* (П. Загребельний); **(52) Пусти́ти / пуска́ти черво́ного пі́вня** *кому* — підпалити що-небудь, ви́кликати пожежу з метою розплати, помсти. *Я згадав наш вираз по селах — "пустити червоного півня". Смуги страшенно були похожі на хвіст червоного півня, тільки вітром розкуйовджений* (В. Винниченко); — *Хай-но тільки зачепить* [пан], *ми йому покажемо, що таке Дике Поле та сіверські козаки! — Червоного півня пустимо* (З. Тулуб); *Сокало мотався по селах, пильнуючи, щоб не лишилося в полях і клаптика хліба неспаленого.. "Німців ждете? Для ворога запасаєтесь?!" — кричав, скаженіючи, .. і пускав червоного півня під стріхи гамазеїв та стаєнь* (А. Дімаров); **(53) Пусти́ти (розві́яти) за ві́тром:** а) *(зі сл.* г р о ш і, ц і н н о с т і *і т. ін.)* марно витратити (перев. легковажно). *Павлюк із Завірюхою.. воліли б ті здобутки розвіяти за вітром* (К. Гордієнко); *Вони знають усе про власний родовід, привілеї, якщо, звісно, вберегли родове гніздо, а не програли в карти чи не пустили за вітром нездарним господарюванням* (Г. Пагутяк); б) не доглянути, не зберегти кого-, що-небудь. — *Хвалився* [старий] *якось: "Ось привезуть курчат, збережеш усіх, поки не виростуть, баян тобі восени забезпечений. А пустиш за вітром, начувайся..."* (С. Добровольський); в) знищити вогнем; спалити. *Андрій нахилився старому до вуха, спитав таємниче: — А що якби і їх* [уланів] *отак? Щоб і їхні фільварки пустити за вітром?* (Д. Бедзик); **(54) Пусти́ти ряст топта́ти** *кого* — подарувати життя кому-небудь, помилувати когось. *І меч піднятий опустив* [Еней]; .. *І Турна ряст топтать пустив* (І. Котляревський); **(55) Пусти́ти собі ку́лю в лоб (в ло́ба, в го́лову, в скро́ню)** — застрелитися, вбити себе з вогнепальної зброї. *Скорін пустив собі кулю в лоб. Сам, з власної і непримушеної волі* (Б. Лепкий); *Я, поки й віку, не збагну, як Ничипір Безхлібний міг у тридцять шостому році пустити собі кулю в скроню!* (Н. Тихий); *В бурхливому каятті він ладен був пустити собі кулю в лоб* (Ю. Бедзик); *Хем пустив собі кулю в лоб* (Л. Денисенко); **(56) Пусти́ти (спусти́ти)** / *рідше* **пуска́ти (спуска́ти) ю́шку (кров, криви́цю, мазку́) [з но́са]** *кому, рідко з кого* — дуже побити кого-небудь, звичайно до крові, ран, або вбити когось. — *Я йому спустив кулаками чимало мазки* (І. Нечуй-Левицький); — *Що, — каже, — пожив по-людському, одмінив кров? От нехай пущу йому кров з носа, тоді побачу, яка вона в нього тепер* (М. Коцюбинський); — *Як тебе, Левку, скалічили. — Не плач.. Пустили пани з мене юшку, ну та ще будем з них робити м'ясо*

(М. Стельмах); *"Насамперед треба йому пару разів затопити в пику, — думав поручик, — потім пущу йому юшку з носа, відірву вуха, а далі — побачимо"* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Не раз пускав* [Остряниця] .. *шляхетську кровицю* (з думи); *— Покиньмо кров врагам пускати. Пора нам відсіль уплітати, — Низ Евріалові сказав* (І. Котляревський); **Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати** *і т. ін.)* / **розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити** *і т. ін.)* **чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́>** *див.* **розпуска́ти.**

ПУСКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ПУСТИ́ТИСЯ,** пущу́ся, пу́стишся, *док.* 1. *часто у сполуч. зі сл.* в д о р о г у, в м а н д р и *і т. ін.* Вирушати куди-небудь. *Прощай, мій покою, пускаюсь у море!* (Є. Гребінка); *В дорогу треба було пускатися підвечір, щоби до дня доїхати Янівського лісу* (А. Чайковський); *— А гетьман? Як же йому пускатися в похід, коли він недужий? Хай залишається тут з усім військом, що має під рукою* (Б. Лепкий); *Коли робота скінчилася і люде* [люди] *пустилися в дорогу додому, почула Параня в собі нагло якусь охлялість* (Т. Бордуляк); *Перекусивши зморщеними сливами, я пустився далі* (Р. Андріяшик); // Починати швидко йти, бігти, плисти в певному напрямку або певним чином. *Немов на вид гадюки, На вид його* [Пілата] *урозтіч все пускалось — Раби, прислуга...* (І. Франко); *— І-го-гоо-го-гіі!.. — дико, не своїм голосом, мов орда, заревли всі парубки, пускаючись з гори бігцем навперейми дівчатам* (М. Коцюбинський); *Володя Дениско захлинався раптовою радістю, яка перехоплювала подих, і, підстрибнувши та крикнувши щось нескладне й дике, пускався бігти* (О. Сизоненко); *Виляв* [Турн], *хитрив і увивався, І тілько к Тибру що добрався, То в воду стриб, — пустився вплав* (І. Котляревський); *Він стис кулаки і пустився бігти .. Матрос влетів у кімнату й кинувся до своєї скриньки* (І. Микитенко); *Він пішов на вокзал і, пустившись за конвоєм, затримав і його своїм криком* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *у сполуч. з інфін., у що, розм.* Починати робити щонебудь. *Приходячи до Зоськи, перейнятий літературними інтересами, що прилипають до письменника, як смола, він мимоволі пускався розповідати про розмови, про зустріч й справи* (В. Підмогильний); *— Отак він іде, отак, отак! — Схопившись, хлопець з кумедним вихилясом пускається зображувати перекособочену під вагою портфеля постать* (О. Гончар); *Інтерв'юерка затинається, трошки збентежившись тим, куди заніс її потік власних слів, і зараз же пускається виправдовуватись* (О. Забужко); *І забив він три поклони, І перехрестився, І в далекую дорогу Знов іти пустився* (С. Руданський); // *у що, на що, у сполуч. з ім., що означають дію.* Здійснювати щось; удаватися, звертатися до чого-небудь. *Навроцький бачив, що непереливки. "Треба пускатись на дипломатичні хитрощі; нічого не поможе", — подумав старий* (І. Нечуй-Левицький); *Видельчин батько і Василь Довбуш постановили твердо — раз назавше відбити у хлопців охоту пускатися на такі авантюри* (Г. Хоткевич); *За мурами гестапо, наодинці з Вітою Вагнер ніколи не пускався у розмови про слідство чи допити* (Б. Харчук); *Василь уже з повагою дивиться на мене .. І я пускаюся на ще більші хвастощі* (А. Дімаров); *Стефа пустилася на радощах у танок довкола багаття, заливаючись сміхом і вимахуючи ручками* (І. Андрусяк).

3. *розм.* Починати падати, литися (перев. про опади). *Пускався дощ. Лупотів по криші* [даху], *ніби сто бубнів в Ковалівці грало* (Б. Лепкий); *Почав пускатися легенький дощик* (В. Чемерис); *Як тільки моїм пташенятам час вилітати з гнізда, пускається град і вибиває їх до одного* (В. Рубан); *Пішли гуляти хмари, важкі, ковтуністі. Тоді пустились дощі, теплі, рясні* (М. Івченко); *Мирон Данилович нагорнув могилку; тим часом пустився сніг* (В. Барка); // Текти, сочитися (про сльози, кров і т. ін.). *— Моя душа розсипана по отих преріях, що вкриті снігами. Отам, де двадцять літ корчував я пеньки, аж кров з-під кігтів пускалась* (Мирослав Ірчан); *Дівчатам кров пускалася носом, заливала лице* (М. Андрусяк); *Удар повторився, кров пустилася Іванові з рота* (І. Франко); *Я чую, що дідові пустилася по зморщенім лиці слеза* [сльоза] (В. Стефаник).

4. *розм.* Починати рости, проростати (про рослини). *З липового зруба молоді паросточки пустились, вигналась високо береза* (Марко Вовчок); * Образно. *Дивні заморські яблуні, кримські груші повимерзали, повсихали, замість їх* [них] *пустилися .. дички!* (Панас Мирний).

5. *кого, чого, розм.* Залишати, кидати кого-, що-небудь. *Для приятеля нового не пускайся старого* (прислів'я); *Не пускаючись дерева, він спробував осунути пласт землі ногою* (Ю. Іздрик); *Чимало по світу брести Мені, пустившись свого ґанку* (П. Грабовський); *На хвилинку шквал наче притих, — Ласточкін навіть пустився підлоги, якої тримався* (Ю. Смолич).

6. *на що, у що і без дод., розм.* Забувати правила поведінки, моральні засади і т. ін. *Мотря задумана ходе* [ходить], .. *то була нечупарна, а то і зовсім пустилася* (Панас Мирний).

7. *тільки недок.* Пас. до **пуска́ти.** *У залі гомін, сміх, перекликались З стола к столу знайомі, наче град. Летіли жарти, дотепи пускались* (І. Франко); *Змій все далі й далі в'ється в небо, стає менший та менший. — Телеграму давай! Пускається телеграма. Біленький папірчик начіплюється на нитку й підсовується трошки вгору. Вітер підхоплює — і пішла телеграма* (В. Винниченко); *Починається двобій. Змієва сестра цілить Котигорошкові в спину. Натягується лук дужче, дужче... пускається стріла* (А. Шиян); *Памфлети .. були все-таки стримані, радше глузливі, ніж злостиві, .. стріли пускались, щоб роздратувати, а не поцілити на смерть* (П. Таращук, пер. з тв. С. Цвейга).

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.)* / **ви́рушити (ру́шити, пусти́тися** *і т. ін.)* **у путь (у доро́гу)** *див.* **вируша́ти; Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки** *і т. ін.)* *див.* **іти́; Пуска́тися / пусти́тися на хи́трість** *див.* **хи́трість; (1) Пуска́тися / пусти́тися руко́ю (рука́ми)** — переставати триматися за кого-, що-небудь. *З останніх сил натужиться хлопець, уже пальці аж розмикаються — ось-ось випустить чересло .. Артем пустився рукою* (А. Головко); *Як тільки вихилив Панько голову понад браму, в ту ж мить пустився руками й зіскочив на землю, як кіт* (Л. Мартович); *Щойно він пустився руками краю люка, як ляда важко гупнула в нього над головою* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); **Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі>** *див.* **удава́тися.**

◊ **Дух спусти́ти** <*заст.* **Пусти́тися ду́ху>** *див.* **спуска́ти; Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси** *див.* **схо́дити; Перейти́ (піти́, пусти́тися) на**

легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* **перехо́дити; (2) Пуска́тися / пусти́тися бе́рега:** а) занедбуючи себе, порушувати загальноприйнятні норми моралі, суспільної поведінки. *Володю не цікавлять події в інтернаті й труднощі Ліди. Йому видно одне: вона мало буває вдома. Він розбещується, пускається берега* (з газ.); *Чіпка — наче таке собі діло вигадав — кожнісінький день гуля та гуля... Зовсім пустився берега...* (Панас Мирний); *Пустивсь, як кажуть, Богорський берега, запив, зненавидів усе і вся, що прагне знань і тягнеться до науки* (Василь Шевчук); *Старший син Періандра Афіноген зовсім пустився берега, навіть удома з'являвся лише врядигоди, бо днював і ночував по тих святилищах, які готувалися до храмових торжеств* (І. Білик); б) утрачати спокій, холоднокровність, рівновагу від хвилювання, страху, сорому і т. ін. *Люди пустились берега й у нестямі раптом осміліли, в одчайдушних запитаннях намагалися розгорнути всю свою безмежну трагедію* (І. Багряний); *Сантименти заполонили цієї ночі мою думку, і я пустився берега* (Б. Антоненко-Давидович); *— Нічого я не знаю, — мовив Тарас спокійно. І тим ще більше підлив в огонь олії. — Недолюд, виродок! — пустився зовсім берега пан генерал. — Згною в тюрмі* (Василь Шевчук); в) робити що-небудь по-своєму, відповідно до власного бажання, розуміння, уподобання. *Ми спробували його спочатку натяками вговорити. Але він уже пустився берега і нікого не слухав* (В. Козаченко); *Наступного ранку я на службу не пішов, тож відповідно не вбрався у діловий костюм, а одягнув джинси, куртку.., пішов швендяти містом і, засвідчуючи, що геть пустився берега, випив дві пляшки пива* (В. Кожелянко); **(3) Пуска́тися / пусти́тися в леда́що** — почати робити вчинки, що викликають загальний осуд; уникати праці, вести себе безпутно, легковажно. *Батьки, які синів не вчили, .. Кипіли в нефті* [нафті] *в казанах; Що через їх синки в ледащо Пустилися, пішли в нінащо* (І. Котляревський); **(4) Пуска́тися / пусти́тися (уда́ритися) в ма́ндри** — почати мандрувати (у 1, 2 знач.). *— Мені нужда, що вона в мандри вдарилась?* (Панас Мирний); *Скільки людей .. з-під Коломиї і Хуста змушені були кинути свої рідні Карпати і пуститися в мандри світ за очі, далеко за океан, шукаючи кращої долі* (І. Цюпа); **(5) Пусти́тися / пуска́тися на свої́ кри́ла** — почати самостійно жити, турбуватися про себе. *Вони, ті, хто виріс у Радянській Україні й пустився на свої крила в роки, коли цей Радянський Союз руйнувався, наводять на думку, що в їхньому випадку йдеться про втрачене покоління в пострадянській Україні* (з наук.-попул. літ.); **(6) Пусти́тися** / *рідше* **пуска́тися в забрі́д,** *ірон.* — не стриматися у виявленні своїх почуттів, настрою і т. ін. *Там* [в гаремі] *зроду жеврів любов, І як порою запалає, То з толку хоч кого збиває, Се і Знеможенко дознав: Ет, як мудривсь, стерігся, штився, А все-таки в забрід пустився* (М. Макаровський); **Спуска́тися (пуска́тися, йти** *і т. ін.)* / **спусти́тися (пусти́тися, піти́** *і т. ін.)* **на дно** *див.* **спуска́тися.**

ПУСКА́Ч, а́, *ч.* Пристрій для пуску машини, механізму. *Тут надсадно ревнув пускач дизеля й, розсовуючи маскувальні гілки, з капоніра виповз несподіваний трофейний бетеер* [бронетранспортер] (Б. Жолдак); *Магнітний пускач має три силові нормально розімкнуті контакти та декілька допоміжних* (з навч. літ.).

ПУСКОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **пуск.** *Допоміжний котел потрібний лише в пусковий період, але внаслідок модернізації устаткування цеху та збільшення обсягу виробництва аміаку такого котла недостатньо для забезпечення агрегату парою* (з наук.-техн. літ.); // Який готують до пуску. *Якщо проєкт будівництва об'єкта розподілений на пускові комплекси, за рішенням замовника останні можуть вводитися в експлуатацію окремо* (з мови документів); // Признач. для пуску, його регулювання. *Фінал роману визрів, проступивши до деталей; сидить тепер у голові бомбою, в якій запущено пусковий механізм* (Г. Вдовиченко); *Іноді трапляється, що пусковий механізм з усіма його шістьма операціями не спрацьовує* (М. Кідрук); *— Сто шістдесят, — розмірено повідомляв Лікар, перекрикуючи виття генератора, який почав уже давати пусковий струм на реактор* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема).

ПУСКОНАЛА́ГОДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до налагоджування для пуску механізмів, електричного устаткування і т. ін. *Пусконалагоджувальні роботи є ключовим етапом введення змонтованого обладнання в безпечну експлуатацію* (з наук.-техн. літ.).

ПУ́СТА *див.* **пу́шта.**

ПУСТЕ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пусте́ля** 1. *Після мінералогічної колекції взялися* [Вернер та Шевченко] *за ботанічну і якомога краще пильнували рослини, висаджені в горщики, як зразки рідкісних представників пустельної зони* (З. Тулуб); *Якось чудно, немов серед пустельних пісків дощ, виступали на зморщеному, синьо-жовтому жіночому обличчю дрібненькі сльози* (Б. Антоненко-Давидович); *Пустельна рівнина пропливала під ракетопланом* (В. Владко); *Він знав шлях на північ, незнайомий білим, — навпростець через пустельне плато, де були джерела, про існування яких мисливці й мандрівники навіть не здогадувались* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Власт. пустелі. *За новим замком, за шанцями-фортецями, шуміли пустельні вітри* (Іван Ле); *Поривчастий пустельний вітер хрустів навколо нас піщинками* (М. Кідрук); *Незважаючи на свій пустельний ландшафт і той факт, що в спеку тут пісок прогрівається до сімдесяти градусів, а іноді трапляються справжні піщані бурі, Олешківські піски можуть похизуватися справжніми березовими гаями* (з наук.-попул. літ.); // Який живе або росте в пустелі. *Вже за три дні переходу до Басри на караван налетіла зграя пустельних грабіжників* (О. Бердник); *Кущі колючі та земля, порепана від спеки. І тільки линув віддаля орлів пустельних клекіт* (Н. Забіла); *Для екскурсії верхи на верблюдах по Сахарі в готелі нам видали національний одяг пустельних кочівників, а також куфії* (із журн.).

2. Безлюдний або малолюдний; порожній (про певний простір). *Дике і пустельне місце! І нащо цей рів здався коло такої високої кам'яної стіни? Від татарви лихої? від злодіїв, розбишак лютих?* (Панас Мирний); *Через вулицю блимав огонь і млявим світлом освітлював пустельний заулок* (М. Хвильовий); *Хутірська вулиця пустельна. На білому снігу — темні тіні від хат* (Григорій Тютюнник).

ПУСТЕ́ЛЬНИК, а, *ч.* 1. Чернець, що оселився у відлюдному місці й відмовився від спілкування з людьми; самітник; аскет. *— Недалеко відсіля спасається пустельник; велику силу має він у Господа — усякий гріх одмолить, хоч якого грішника на путь істинний наведе* (О. Стороженко); *Моя мама була дуже богомільна й любила слухать, як я було взимку вечорами читаю життя святих пустельників* (І. Нечуй-Левицький); *Ось яка воля в гетьмана України! Кинути те все: маєтки, почесті, булаву і йти до якогось скита, до пустельника, що між камінням ютиться* (Б. Лепкий); *Цей пустельник, що мав славу святого, впродовж цілого року чекав на відвідини духовної особи й тепер не давав собі відпочинку* (Н. Королева); * У порівн. *По довгих мандрах перейшли на Зміїну. Тут окремо, як пустельник, жив старий удегеєць* (І. Багряний).

2. *перен.* Людина, що живе самотньо, віддалено від людей, від їхніх турбот. *Може, він тільки уявив себе пустельником, може, насправді він і далі продовжує лишатись нікчемним гвинтиком .. в отому потворному механізмі війни* (Ю. Бедзик); *Останнім часом не щодня доводилось розмовляти з людиною. Відчував себе самотнім пустельником, якого доля прирекла на танталові кари* (І. Білик); *Ви так і не стали справжнім пустельником! Ніколи не затуляли свого серця від світу!..* (Ю. Винничук); * Образно. *Павук-сивак, пустельник новий, пряде вже для тенет основи* (М. Драй-Хмара).

ПУСТЕ́ЛЬНИЦТВО, а, *с.* Життя пустельника. *В іншім часі з нього був би, може, славний вояка.., але в ту пору була мода на пустельництво, то й він пішов до Тебаїди спасати душу* (І. Франко); *Олекса так здивовано глянув, і погляд той був таким ясним покажчиком далекості, усамітнення, пустельництва якогось, що Єлені стало ясно — де вже там пробитися через ту пустелю й дістатися до свого справжнього давнього Олекси* (Г. Хоткевич); *Гайдученко помітив зміну в своєму бесідникові і подумав, що цей чоловік, певно, багато пережив і передумав і дійшов до хоробливого розладу з суспільством, що й привело його до пустельництва* (О. Слісаренко).

ПУСТЕ́ЛЬНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до пустельника і пустельництва. — *Прийшовши до себе, я поволікся до пристані і постановив собі покинути зовсім пустельницьке життя* (І. Франко); *Свята просфора — хліб пустельницький* (Н. Королева).

ПУСТЕ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пусте́льник.** — *Я не пустельниця, я дерево в пралісі, і душа моя — не піщина з берега Мертвого моря, а планета у великому сузір'ї* (Р. Іваничук).

ПУСТЕ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **пусте́льний** 2. *Чайка не йшов, а летів на свій далекий Лук'янівський закуток, не помічаючи на крилах своїх мрій дальньої дороги та нашорошеної пустельности вулиць* (Д. Бузько); *Степ вражав своєю неосяжною, скорботною пустельністю й бідною рослинністю* (З. Тулуб); *Вчора, коли вони вперше вибігли до Дніпра, Козака вразила пустельність, якась мовби покинутість ріки* (П. Загребельний); *Кругом пустельність, запущеність, йшла весна, але вона мовби обминула цей куточок* (Ю. Мушкетик).

ПУСТЕ́ЛЬНО. Присл. до **пусте́льний.** *Кроки по коридору звучали глухо й пустельно* (М. Хвильовий); *Освітлене заходом, воно* [небо] *було й зараз від краю до краю пустельно чистим* (О. Гончар); // *у знач. пред. Тихо було в квартирі, сумно, пустельно* (І. Рябокляч); *На душі було так холодно й так пустельно, як в осінньому полі* (Є. Доломан); *Довкола пустельно й смутно. Мертві бурі скелі скидалися на сиріт* (І. Білик).

ПУСТЕ́ЛЯ, і, *ж.* 1. Великий (перев. посушливий) простір з бідною рослинністю або позбавлений рослинності. *Велика .. площа в околиці Мемфіса; на заході вона переходить у справжню пустелю, піскувату, повиту сухим маревом, тремтячим від спеки* (Леся Українка); *Звернули вліво й сміло зоставили за собою село, людей, живі істоти. Попереду — невідомість, пустелі, скали, дикі звірі* (Г. Хоткевич); *Ми разом будемо змагатися і йти, .. Серед пустелі сад насаджувать зелений* (М. Рильський); *Він видерся на прибережні скелі і опинився на плато, що залягло, скільки сягало око. То була гола, кам'яниста пустеля* (М. Дашкієв); *Раптово, як це властиво австралійській природі, виникла пустеля* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *перен.* Великий, безмежний простір чого-небудь, позбавлений ознак життя. *Тепер ми знову над морем і знову наші очі бродять по синій пустелі* (М. Коцюбинський); *Пишний храм краси в пустелю повернувся та й розвалився з часом* (М. Івченко); *Стелилася на всі боки одноманітна біла пустеля* (О. Гуреїв); *Одинокому .. ніщо не миле, його не радують ні квіти, ні спів пташок, ні ранковий схід, і весь білий світ для нього — суцільна сіра пустеля* (Б. Левін).

2. Відлюдне місце, ненаселена або малонаселена місцевість. *Як живо у мою ти вкарбував уяву Смутного вигнання пустелю неласкаву, Похмурий неба схил, нетанучі сніги І коротко теплом розцвічені луги* (М. Зеров); — *Мешканці кинулися в газосховища, в підвали, в льохи. Але було вже пізно. За добу місто стало пустелею* (О. Донченко); *В тайзі була пустеля щодо людей, — на сотні кілометрів не було ніякого житла* (І. Багряний).

△ **Зо́ни пусте́ль** *див.* **зо́на.**

◇ **Го́лос (глас) вола́ючого (вопію́щого) в пусте́лі** (*рідко* **в пусти́ні**) *див.* **го́лос.**

ПУСТЕ́НЬКИЙ, а, е, *розм.* Досить пустий. *Часто його самотню постать можна побачити на пустенькій і темній вулиці селища* (Ю. Шовкопляс); *Перший раз він прочитав той лист і навіть осміхнувся, неначе він прочитав якусь пустеньку бумагу* (І. Нечуй-Левицький); *Він уже встиг переконатися, що Неля не пустенька чепурушка, вона .. чимало знає* (Ю. Мушкетик).

ПУСТИ́ЗНА, и, *ж., рідко.* Безлюдна, ненаселена місцевість. *Полігонна пустеля, піщані бархани, що тягнуться аж до крайнеба.., пустизна, царство ящірок* (О. Гончар); // Великий, безмежний простір чого-небудь, позбавлений ознак життя. *Пустизна цих вод — моторошна. Шум — і німота* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПУСТИ́Й, а́, е́. 1. Нічим не наповнений, порожній (у 1 знач.) (про вмістище). *Пустого міха не надуть, коли пораз* [раз по раз] *дірки йдуть* (Номис); *Павло сидів за столом, сумно дивлячись на пусті миски* (Григір Тютюнник); *Під ногами валяються пусті пляшки* (Дара Корній); // Без меблів, речей і т. ін. (про приміщення). *Чого тоті* [ті] *козаки хочуть, чого шукають? Її стодоли пусті, комора без дверей, порожня, хата — гола* (В. Стефаник); *Повіяло осіннім холодом по пустих світлицях гетьманського двора на Гончарівці* (Б. Лепкий); *Пуста квартира... Все пограбовано... Сумна лише чорнильниця одна .. стоїть в кутку...* (В. Сосюра); *Вони стояли на порозі пустого будинку* (О. Ульяненко); // Безлюдний, ненаселений або малолюдний. *Смутний і невеселий сидів пан судденко, Дем'ян Омелянович Халявський, у своїм хуторі, у пустій хаті, відціль повиганяв усіх з серця* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Піду в край пустий, де й плуг не оре* (П. Чубинський); *Вийшла* [Катря] *на головну, Миколаївську, вулицю. І зразу ж наче провалилася з тиші й сутінів пустого майдану в інший, одмінний світ гулящої метушні* (А. Головко); *Мовчки він пішов пустою сільською вулицею* (Григорій Тютюнник); // Ніким, нічим не зайнятий; вільний. *Я бачив дивний сон. Немов передо мною Безмірна та пуста і дика площина* (І. Франко); *Крім стола, в кабінеті було кілька стільців, шафа з паперами, пуста етажерка, на якій стояв глиняний глечик з водою* (Григорій Тютюнник); — *Міністри... Гей, ви, міністри! — гукає боєць на пусті місця палати, ніби там уже справді стояли перед ним міністри* (О. Гончар); *Піднімаюся, впізнаю (з деяким запізненням) пусте поле* (Любко Дереш); // *розм.* Пригот. без м'яса, жирів і т. ін.; пісний. *Дим густий, борщ пустий, м'ясо вгору, пір'я вниз* (Номис); // *перен.* Позбавлений виразу (про очі, погляд). — *Коли королеві скучно, що він має робити? — запитує Михай і стромляє в обличчя маршала свої пусті водянисті очі* (М. Чабанівський); *Віктор бачив, як його друзі й знайомі відверталися від нього, відводили від нього напрочуд байдужі, цілком пусті погляди* (Олекса Ізарський).

2. Який має всередині порожнину; порожній, порожнистий. *Ти наче яблуко рум'яне, але всередині пусте* (В. Сосюра); *Друга шишка — красива, широка, але геть пуста, без горіхів, тут же гепнула поряд* (І. Карпа); *У нього* [спрута] *немає кісток, у нього немає крові, у нього немає тіла. Він драглистий. Всередині він пустий. Він всього лише оболонка* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

3. *перен.* Позбавлений змісту, убогий змістом; беззмістовний, порожній. *Не марної слави, не сміху пустого, Я сліз буду в світі шукати* (Леся Українка); *— Оце тобі, Антоне, книжка, — казав Василь Іванович, оддаючи йому задачника. — Не пуста яка-небудь — пользовита* [корисна] *книжка!* (С. Васильченко); *Так він розстався з Оленкою. Пустим, спустошеним після цього стало його життя* (О. Гончар); // Який не має значення, несуттєвий. *Кажу ж вам, що за кожне слово пусте, яке скажуть люди, дадуть вони відповідь судного дня!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ментор із ник уже десь, пустих нахвалянь намоловши* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

4. *перен.* Несерйозний, духовно обмежений, легковажний (про людину). *Знав він, що вдова не пуста, не гуляча* [гулляща] *людина, але дуже любить начіплювати на себе .. намиста, дукачі та шовкові хустки* (І. Нечуй-Левицький); *Вона несерйозна, пуста, легковажна; в усіх людей є якісь вищі інтереси — у того наука, книжки, скляночки.., а в неї — нічого, ніяких інтересів* (В. Винниченко); *Тільки пуста, бездушна людина змогла б діяти так, не даючи ради своїм вчинкам* (Іван Ле).

5. *у знач. ім.* **пусте́,** то́го, *с.* Те, що не має істотного значення, не заслуговує уваги; щось поверхове, беззмістовне. *Тогді-то* [тоді-то] *в пеклі вечорниці Лучились, бачиш, як на те, Були дівки та молодиці І там робили не пусте: У ворона собі іграли, Весільних пісеньок співали* (І. Котляревський); *— А як мене люди засміють..? — Таж ви не повія яка, вибачайте на слові, адже вам не пусте в голові, не розпуста* (М. Коцюбинський); *— Покинь пусте думати, — хочеш, поїдем на річку* (В. Підмогильний).

6. *у знач. пред.* **пусте́.** Не варто уваги або зусиль; дрібниця. *— Се не пусте, — Сказав Явтух Рябку: — оце тебе за те По жижках, бра Рябко, так гарно пошмагали, Що Пан із Панею сю цілу ніч не спали* (П. Гулак-Артемовський); [П а р а с к а:] *Гірким життям научилось моє серце почувати недолю.* [І в а н:] *Пустеє, Параско..; мало чого матері не присниться за сина, коли в неї тільки й думок, що він* (С. Васильченко); *Михайло володів польською мовою, як уроджений поляк, тож йому пусте було базікати з шляхтичем* (Олесь Досвітній); *Ніж був зовсім іржавий, аж чорний, але то пусте* (І. Багряний); // Уживається як вигук у знач. "дрібниця!", "дарма!", "дурниця!". *— Навіщо вони* [книжки] *вам здалися? — спитав становий. — Іноді справитись треба, — кажу я. — Пусте! — рішуче одказав становий* (Панас Мирний); *Ніна Олександрівна тривожно подивилась на Олександра Івановича і .. пошепки промовила: — Це, здається, щось недобре віщує... — Пусте! — сказав Олександр Іванович* (Б. Антоненко-Давидович); *— Пробачте. У вас тепер можуть бути неприємності. — Пусте* (В. Шкляр); *— Недаремно ж тебе позаочі іноді Мавкою кличуть, — прошепотів юнак. — Пусте! Аби не відьмою* (С. Талан).

△ **Поро́жня (пуста́, ме́ртва) поро́да** *див.* **поро́да.**

◊ **З го́лими (поро́жніми, пусти́ми) рука́ми** *див.* **рука́; На поро́жньому (пусто́му, го́лому) мі́сці** *див.* **мі́сце; Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне)** *див.* **перелива́ти; Поро́жнє (пусте́) мі́сце** *див.* **мі́сце; Поро́жній (пусти́й) гамане́ць** *див.* **гамане́ць; Поро́жня (легка́, пуста́) кише́ня (кали́тка)** *див.* **кише́ня; Поро́жня (пуста́) голова́** *див.* **голова́; Пуста́ ціка́вість** *див.* **ціка́вість; Пусти́й ві́тер** *див.* **ві́тер; Пусти́й лоб** *див.* **лоб; Пусти́й но́мер** *див.* **но́мер; Пусти́й (поро́жній) звук** *див.* **звук; Пусті́ (ма́рні) слова́ (фра́зи)** *див.* **сло́во.**

ПУСТИ́Й-ПУСТІ́СІНЬКИЙ, ~а-~а, ~е-~е, *розм.* Зовсім пустий. *Школа пуста-пустісінька, тільки луна коридорами йде, а надворі серпень місяць* (з газ.).

ПУСТИ́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пусти́ня** 1. *Синява морська зникла за сипучими барханами, за молочаями та будяками, що тільки й ростуть в цих пустинних місцях* (О. Гончар); *Попереду мчав Овлур. Він добре знав ці місця — горбовисті, безводні, пустинні* (В. Малик); *У колісниці та через пустинні краї Їде Господь. Славте Його всенародно!* (В. Багірова); // Власт. пустині. *Ґрунт — пісок або суглинок, місцями масний і родючий, місцями пісний.., пустинний* (У. Самчук); *Враз чується хода у тишині пустинній* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); *У пермський період (285–240 млн років тому) відбулися різкі кліматичні зміни. На значних територіях суші встановився аридний, пустинний клімат, а в інших — холодний гумідний* (з навч. літ.).

2. Безлюдний або малолюдний; порожній (у 1 знач.). *Коли сонце заходить, ватаг виносить з стаї трембіту і трубить побідно на всі пустинні гори, що день скінчився миром* (М. Коцюбинський); *Він підвівся, вийшов навшпиньки до передпокою, забрав пальто й пішов довгими пустинними вулицями по місту, що спало вдосвіта під олов'яним небом* (В. Підмогильний); *Злочинець якраз переходив через пустинний сквер* (О. Бердник); *Жоден пасажир не зійшов на вузенький пустинний перон* (П. Загребельний).

3. *заст.* Пустельницький. *Вже сам його* [І. Вишенського] *вихід на пустинне життя і потім його недовгий побут на Русі були вчинки, що доказували його життєву незалежність* (І. Франко).

ПУСТИ́ННИК, а, *ч.* Те саме, що **пусте́льник.** *— Бачив я раз, як Кирило Тур, молячись серед ночі Богу, обливавсь гарячими сльозами, і нехай би пустинник зніс таку молитву до Бога, як сей гульвіса!* (П. Куліш); *У печері в самім вході згорблений сидить пустинник і письмо раз в раз читає і сльозами полива* (І. Франко); *По дорозі, "біля вітрових скель" Анастасія зійде на берег, щоб поклонитись святому старчикові, пустинникові Хрисантові* (Н. Королева).

ПУСТИ́ННИЦТВО, а, *с.* Життя пустинника; пустельництво. *— Не подумайте, що я хвалю тих, а гуджу сих, я хочу лишень сказати, що нинішнє пустинництво не вимагає такого лісникування та умертвіння плоті, як давніше, але це не означає, що теперішні спасенники ледачі* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса).

ПУСТИ́ННИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пусти́нник;** пустельницький. *І благословив отець ігумен брата Ісакія на "подвиг мовчальний", на життя пустинницьке, в удолі зеленому, що аж до Дніпра-Славути розливається* (Н. Королева).

ПУСТИ́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **пусти́нник.** *В мент смерті своєї, як саме брама вічності відчинялась для Анастасії, попрохала собі у Господа пустинниця, щоб тіло її й надалі незнане в пустині улюбленій лишилось* (Н. Королева).

ПУСТИ́ННО. Присл. до **пусти́нний** 2. *З ранку до вечора і з вечора до світанку висіли на щоглах козаки і вдивлялися в далечінь .. Але море синіло пустинно* (З. Тулуб); // *у знач. пред. Як люблю я по лісі блукати .. Самота́ вкруг, а все ж не пустинно* (І. Франко); *На роздоріжжі було пустинно* (В. Малик).

ПУСТИ́ННЯ, я, *с., рідко.* 1. Те саме, що **запусті́ння.** *Після звільнення села батько заглянув на обійстя вуйка, скрізь пустиння: напівзруйновані хлів, льох, хата без вікон* (з мемуарної літ.).

2. Пустир, пустка (у 3 знач.). — *Жили ми тоді не тут, де тепер живемо, а там у ярку, нижче замчища. Де тепер все те і ділося, що було там колись? Тепер пустиння, яр та й годі* (Панас Мирний); * Образно. — *Дак я скажу, щоб мале і старе знало: мудрість у тім, щоб зуміти вижити в пустинні земному, куди нас висіяно невідомо ким і невідомо нащо* (В. Дрозд).

ПУ́СТИНЬ, і, *ж.* 1. *заст.* Відлюдне місце, де жив пустельник. *Начитався піп удовий, Як святії жили, Як то вони по пустинях Господа молили...* (С. Руданський); // Великий простір чого-небудь, позбавлений ознак життя. *Нудні сірі дощі полоскали соснівську пустинь, від чого зводило зуби, а душа стискалась, як жовтий .. листок* (О. Ульяненко).

2. Невеликий монастир у відлюдній місцевості. *Збагнув Григорій, що їде на край держави у Святогорську* [Святогірську] *пустинь, де десять літ на нього жде Лаврентій — козак Мамай у рясі* (Василь Шевчук); *Наша фактично чотирьохкімнатна пустота* [пуста квартира] *на краю Голосіївського лісу, на горі над Китаєвою пустинню .. — просто дар* (І. Карпа); *Пустині зазвичай виникали на основі скитів* (з наук.-попул. літ.).

ПУСТИ́НЯ, і, *ж.* 1. Те саме, що **пусте́ля.** *Вузенька стежка, ледве помітна, як слід дикого звіра, щезала часом серед кам'яної пустині або ховалась під виступом скелі* (М. Коцюбинський); *За мить набіг новий подув з пустині* (Н. Королева); *Сутеніло. Вітер не вщухав .. Страшні бувають хамсини, великі бурі в пустині* (М. Василенко); *Підійти до берега десь, де нікого немає, де зовсім порожньо, тихо... Вгорі небо, а навкруги — ніч, пустиня* (В. Підмогильний); * У порівн. — *Я тільки байдужості боюся, бо вона — як пустиня. — Як пустиня, кажеш? — повторила Мотря. — Так тоді знай, що ти байдужий для мене, — поміж нами пустиня* (Б. Лепкий).

2. *заст.* Запустіння. *На усю садибу їх .. пала пустиня* (Марко Вовчок); *Не стало хазяїна в оселі, і почала панувать за його слідом пустиня* (І. Нечуй-Левицький).

3. *діал.* Пустир. *Було воно* [віконце] *над землею і виходило на пустиню, засмічену, колючим бур'яном зарослу* (С. Васильченко).

◊ **Го́лос (глас) вола́ючого (вопію́щого) в пусте́лі** *(рідко* **в пусти́ні)** *див.* **го́лос.**

ПУСТИ́Р, я́, *ч.* Незабудоване, запущене місце. *Понаховстували* [позагнуздували] *коні й поїхали полями й пустирями, здалеку оминаючи села* (Б. Лепкий); *На пустирі, де стояли з минулого року ожереди соломи, тепер з розкритих канав жовтіли свіжі шари глини* (М. Івченко); *Передмістя кінчилось. Ліхтарі знов зникли; замість будинків стали тягнутись пустирі і довгі, безкраї тини* (В. Винниченко); *Я брів разом із Хіппі на цвинтар — той, що був за містом. Дорога туди пролягала через пустир та неродючі пригірські городи* (Любко Дереш).

ПУСТИРИ́ЩЕ, а, *с., розм.* Збільш. до **пусти́р.** — *У тебе ж мати яка трудівниця. В неї на таких пустирищах виноград росте, де ні в кого не ріс* (О. Гончар); *За селом, яке має стати згодом містечком, на пустирищі, серед полів дзеленчить газово-нагнітальна станція* (Б. Харчук); *Неслись* [танки] *піщаним пустирищем до невеличкого ліска* (Ю. Бедзик); *Там далі знову пустирище, жодного будинку* (О. Ульяненко).

ПУСТИ́РНИК, у, *ч.* Те саме, що **Соба́ча кропива́** *(див.* **кропива́).** *П'ятнадцять крапель глоду, п'ятнадцять пустирнику: щось тиск почав турбувати...* (М. Павленко); *І я йду на роботу, і в мене в роті цей присмак, уже не сліз, а пустирнику, який я почала пити по вечорах* (Любко Дереш); *Лікарські рослини садіть густо, щоб ні один квадратний метр не "гуляв". Ущільнювачами можуть бути собача кропива (пустирник), буквиця, шавлія, лопух, калина, шипшина, лимонник, витка квасоля* (з наук.-попул. літ.).

ПУСТИ́ТИ *див.* **пуска́ти.**

ПУСТИ́ТИСЯ *див.* **пуска́тися.**

ПУ́СТИЩЕ, а, *с.* Незаселена, необроблена ділянка землі, що заросла травою, кущами. *Хлопець зібрався і їде великими пустищами* (А. Калин); *Розсотується потроху ярмарок, оголяються каховські майдани та прикаховські пустищапіски...* (О. Гончар); *Тоді я почав пригадувати, чи нічого більше не зникло, і раптом згадав, що зовсім недавно пропав здичавілий пес, який поселився на пустищі* (Ю. Винничук).

ПУСТІ́Й, я́, *ч., діал.* Пустун. *Шмідель з Якимом стали з цебриками в руках, дивилися, як пустії вивалили двері і втікали з криком надвір* (С. Ковалів).

ПУСТІ́ЙКА, и, *ж., діал.* Жін. до **пусті́й.** *Вона сховалася від мене... Моя мавка — моя мрія — пустійка... жартунка, пустунка...* (О. Турянський).

ПУСТІ́СІНЬКИЙ, а, е, *розм.* Зовсім пустий (у 1–4 знач.). *Насупроти столу .. притулився піл з чотирьох тоненьких драничок, таких хистких .. Та на їх і не лежало нічого — пустісінькі та голісенькі* [голісінькі], *як і та гола та дебела жердка, що висіла в кутку над полом* (Панас Мирний); *Прийшов* [Хома], *аж хата пустісінька, і духа* [духу] *нікого нема, і кілочком заткнута* (Г. Квітка-Основ'яненко); *У пустісінькій кімнаті, опертий об стіл, на якім лежала жменя скромних провіянтів* [провіантів] *задля обіду, стояв якийсь незнайомий мені, поважний добродій* (К. Гриневичева); *Оті прямії колоски Зовсім пустісінькі, ростуть на ниві даром* (Є. Гребінка).

ПУСТІ́СІНЬКО, *розм.* Присл. до **пусті́сінький.** *Новорічним ранком місто виглядало пустісінько* (з газ.); // *у знач. пред. У самих шинках пустісінько; шинкар дріма собі на лаві, бо нікогісінько* (Г. Квітка-Основ'яненко); *"Та тут пустісінько, .. сам пісок та пустир"* (І. Франко).

ПУСТІ́ТИ, іє, *недок.* Ставати пустим (у 1–3 знач.); порожніти. *Поле їх рік в рік гіршіє* [гіршає], *пустіє, Хоч орють і полють не гірше від всіх* (І. Франко); *Двір помалу пустів. Лишились тільки обрані — Прокіп, Гуща й Мажуга* (М. Коцюбинський); *Пустіє, безлюдніє вулиця — вулиця Вільної Академії* (О. Гончар); *Базар пустіє. Баба йде остання* (П. Вольвач); *Місця пустіють за столом: Не всі з шляхів приходять гості* (М. Стельмах); * Образно. *Життя моє з дня на день пустіло і глухло, і не було мені нічого одрадного для душі* (Панас Мирний); // *безос. Спорожнилась Ганнина скриня. Пустіє і в коморі, і на дворі* (І. Нечуй-Левицький); *Гомін, а за ним і музики стихають, на майдані пустіє* (С. Васильченко).

ПУСТІ́ШАТИ, ає, *недок.* Ставати пустим або пустішим *(див.* **пусти́й** 1–3). *Пам'ятаю, як драматично пустішав* [у 1990 році] *Єлисеєвський гастроном* (Ю. Андрухович); *Зливали* [діти] *йому* [собаці] *все, що самі не хотіли. Таким чином і мама бачила, що в дітей порожні тарілки — значить, діти не голодні, і в Діка чаша не пустішала* (І. Карпа); *Приблизно за місяць до мого звільнення з тюрми пішли значні групи людей на заслання. Тюрма пустішала* (з мемуарної літ.).

ПУ́СТКА, и, *ж.* 1. Спустілий будинок; житло, залишене мешканцями. *Минули літа, а село Не перемінилось. Тільки пустка на край села Набік похилилась* (Т. Шевченко); *Якраз на край села, на белебні, стояла собі осторонь чиясь сирітська пустка: необмазана, невкрита* (Панас Мирний); *Середина пустки. Лави. Стіл на трьох ногах. Піч наполовину розвалена* (І. Карпенко-Карий); * Образно. *Хату — чорною марою, Серце — пусткою страшною, Трупом — брата із сестрою Залишили вороги* (М. Рильський); *Дім без ужитку — пустка, а пустка виплоджує щось вороже людині* (Р. Андріяшик).

2. Незаселена, необроблена ділянка землі; пустище. *Ні квітів, ні дерев, ні огорожі... І серед пустки, наче на сторожі, Стоїть гробниця* (Леся Українка); *Три роки тому, коли молодий лікар Постоловський приїхав сюди працювати, цей двір являв собою сумну, зарослу бур'янами пустку* (Б. Антоненко-Давидович); *Віднесли ми Владека на пустку, де вже чимало було нашого брата-емігранта закопано, і виріс між тих горбків ще один у голому полі* (І. Муратов); * У порівн. *Листочки з вітриком, жартуючи, шептались: — .. Що б тут було без нас? Краса якая? — Бур'ян та осока; Була б долинонька, неначе пустка тая, А подивись, тепер вона яка!* (Л. Глібов).

3. Нічим не заповнений простір; безлюдне місце, безлюдна місцевість. *Пустка така, що вітер по хаті гонить* (прислів'я); *Оглянувся* [Калинович] *довкола і, завваживши цілковиту пустку в кімнаті, перелякався ще дужче* (І. Франко); *Ворони стрясали зжурено чорне своє пір'я, а над полями розстелилася цілковита пустка* (О. Кобилянська); *Взагалі ж навколо була пустка. Лише вони, колона смертників, бігли серед тієї пустки, бігли по мертвому, вбитому в землю, втоптаному геть у болото місту* (І. Багряний); *Уночі свічка розплавленого золота мерехтіла в течії Дніпра, то догоряла церква. А на ранок була пустка. Стара Чортомлицька Січа щезла з лика земного* (Г. Колісник); * Образно. *Тут пустка, навкруги пустка. Є люди, але ані однісінької живої душі* (Л. Мартович); // Стан запустіння, занепаду. *Хоч не зруйнована — руїна ся будова, З усіх кутків тут пустка вигляда* (Леся Українка); *Я завернув в наш дім... Яка у ньому пустка панувала!* (Л. Первомайський); // *перен.* Стан душевної спустошеності; почуття самотності. *Нудьга гнітить... Недуже серце скніє — Німа, холодна пустка у душі...* (М. Вороний); *Він бадьорив себе всякими словами, навертав розум на найповажніші свої завдання, але не міг заглушити щеміння душі й заповнити пустки* (В. Підмогильний); *Дівчина не цікавилася нічим. Сіла мовчки на подушки, дивилася перед собою, прислухалася до пустки, яка розчахнула її душу навпіл і посіяла в ній безнадію* (О. Бердник); *Сором розтоптано, життя розтоптано, пустка запанувала довкола, разпачливіша за смерть* (П. Загребельний).

Лежа́ти пу́сткою *див.* **лежа́ти; Стоя́ти пу́сткою (як пу́стка)** *див.* **стоя́ти.**

◊ **Па́хне (віє, тя́гне, віддає** *і т. ін.)* **пу́сткою** *див.* **па́хнути.**

ПУ́СТО. 1. *пред.* Нікого, нічого немає де-небудь. *Не замісиш густо, як у коморі пусто* (приказка); — *Згадай, який прийшов до мене, Що ні сорочки не було; І постолів чорт мав у тебе, В кишені ж пусто, аж гуло* (І. Котляревський); *Тихий вечір, сонце низенько, на селі пусто — ще люди з роботи не повернулися* (Марко Вовчок); *В покоях було пусто. Навіть служба їх не пильнувала* (Б. Лепкий); *Куди не глянеш тихо, пусто, тільки вітер тихенько шелестить та грається листям* (В. Винниченко); *Навкруги — пусто. Тільки місяць ллє зелений світ з пронизаного зеніту* (М. Хвильовий); // Є незайняті місця. *Гей, поки в наших рядах ще не пусто, Бий в барабан до борні!* (П. Грабовський); // Про відчуття внутрішньої пустоти, самотності. *В голові й у серці в нього було зовсім пусто* (І. Франко); — *Пусто в грудях, Марино. Сеня приходить ночами, випиває всю...* (Микита Чернявський); *Холодно в дружини на душі, пусто. Сльози підступають до горла* (Ю. Мушкетик).

2. *присл., розм.* Марно, безглуздо, без толку. *На панщині робить* [Хведір], *а свої дні дома й так, — ідуть пусто* (Ганна Барвінок); *Нерозмовний був старий, але пусто ніколи не говорив* (Г. Хоткевич); *"Шанувати її треба, щоб не марніла пусто... Буду, коли візьму за себе", — дивившсь* [Дмитро] *на зосереджене нахмурене обличчя дівчини* (М. Стельмах).

◊ **(1) Щоб (бода́й) тобі (йому́, вам** *і т. ін.)* **[було́] пу́сто! <Хай тобі (йому́, вам** *і т. ін.)* **[бу́де] пу́сто!>** — уживається при вираженні невдоволення кимнебудь, злості, досади на когось і т. ін. *А бодай їм, божевільним, Сім раз на день пусто!* (І. Манжура); — *Матерія гарна, а пошита — мішок мішком. Проклята швачка, щоб їй пусто!* (Леся Українка); — *Бач, обжерся і чужі городи прийшов толочити, щоб тобі пусто було* (М. Стельмах); *В сусідів на воротах Шустий. М'яча він Білику дає, і той — бодай же йому пусто! — прямісінько в дев'ятку б'є* (І. Андрусяк).

ПУСТО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **пусти́й** у 1 знач., напр.: п у с т о п о р о́ ж н і й; у 2 знач., напр.: п у с т о т і́ л і с т ь; у 3 знач., напр.: п у с т о с л о́ в и т и.

ПУСТОБРЕ́Х, а, *ч., зневажл.* Брехун, базіка. *Є ж таки пустобрехи на світі: не зна нічогісінько, темний, як ніч на Купалу, а почне плескати язиком — академік та й годі* (І. Муратов); — *Вам, пустобрехам, нам'яти б хвоста!* (М. Чабанівський); — *То ви мені, паньматко, не довіряєте? Я ж не джиґун безсовісний, не пустобрех...* (Василь Шевчук).

ПУСТОВЛИ́ВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пустотли́вий.** *Мачуха не любила найбільше Тараса за його пустовливу вдачу* (з мемуарної літ.); *Пісню вважали старосвітські письменники наші або богопротивною, або пустовливою й нікчемною річчю* (П. Куліш); * Образно. *Подихнув пустовливий вітрець, той віщун світання, побудив пташки, дерева, збудив і нічну тишу від солодкої дрімоти* (М. Коцюбинський).

ПУСТОВЩИ́НА, и, *ж., розм.* Те саме, що **пу́стище.** *Мали притулок* [партизани] *серед суворих сосен і тополь Фрисландії. Пустизни й пустовщини були їхньою тимчасовою домівкою* (П. Загребельний); *Є чутка — Вишневецький наступа. Грабує край, лишає пустовщину. Яка його неправедна тропа — щоб наступать на власну батьківщину!* (Л. Костенко); [Ф о р к і а д а:] *Не рік, не два гуляло пустовщиною Міжгір'я, що лежить од Спарти к півночі* (М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПУСТОГОЛО́ВИЙ, а, е, *зневажл.* Дурний, нетямущий. — *Полаяти б їх треба, — порадив Бовдюг, — от вони й повискакують. Не люблять пустоголові пани доброї лайки* (О. Довженко); *Поруч з професором Гессеном не міг він не почувати себе пустоголовим юнаком, дитиною* (Олекса Ізарський); *Було безлюдно, самі лиш пустоголові грубезні голуби, обліпивши карниз, поглипували на дітей* (Н. Бічуя); *Місіс Клементс ніколи не подобалась мені. Вона була нікчемна, пустоголова, затуркана жінка* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза); // *у знач. ім.* **пустоголо́вий,** вого, *ч.;* **пустоголо́ва,** вої, *ж.* Той (та), хто нічого не тямить. * У порівн. — *Ви стійте тут, нікуди... — Так я нікуди звідси і не збираюся йти, — відповів таксист і тепер точно дивився на мене, наче на пустоголового* (А. Кокотюха).

ПУСТОГОЛО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., зневажл.* Властивість за знач. **пустоголо́вий.** *Хуррем .. норовила відірватися від гурту, коли він набридав їй своєю пустоголовістю, відвойовувала для себе кожну вільну хвилинку, витрачаючи її на збагачення свого розуму* (П. Загребельний).

ПУСТОДЗВІ́Н, во́на, *ч., розм.* Той, хто багато говорить беззмістовно; базіка; пустомеля. — *Хіба це чоловік? Такого лобуряки, баламута, .. пустодзвона, .. брехуна, .. залицяльника і спідничника увесь грішний світ не бачив. Він скоро з мене Варвару-великомученицю зробить* (М. Стельмах); *З мужем її не зв'язувала ніяка прихильність. Егоїст, пустодзвін і нікчема, ловець орденів і почестей, він прагнув лише дістати дворянський титул, а також успадкувати її частку з величезного батькового маєтку* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ПУСТОДЗВО́НИТИ, ню, ниш, *недок., розм.* Багато говорити про щось позбавлене змісту, несуттєве, пусте. *Потрібно не пустодзвонити, а сприяти взаємопорозумінню людей* (з газ.).

ПУСТОДЗВО́ННИЙ, а, е, *розм.* Позбавлений змісту, убогий змістом; пустий. *Калиновський випередив пустодзвонну відповідь коронного гетьмана, він хотів ділової розмови з ханом* (Р. Іваничук).

ПУСТОДЗВО́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Властивість за знач. **пустодзво́нний.** — *Усе, навіть любов, тепер переплетено з політикою. — Хоча воно й пустодзвонність, але страшна твоя казка, — задумався Магазаник* (М. Стельмах).

ПУСТОДО́МОК, мка, *ч., розм.* Людина, що не має свого господарства. *Не так давно й сусіди наші стали пустодомками* (з публіц. літ.).

ПУСТОЗЕ́РНИЙ, а, е. У якому немає зерна; не заповнений зерном. *Якщо пустозерні сім'янки зосереджені в центрі кошика соняшника — це свідчить про нестачу в ґрунті води, коли в різних місцях кошика — про ннеповне запилення квіток бджолами* (з наук. літ.).

ПУСТОЗЕ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Відсутність зерна в культурних рослин. *За сильного ураження рисове поле набуває жовтувато-білого, а потім сірувато-білого кольору через розвиток на уражених рослинах сапрофітних грибів. Може спостерігатися пустозерність волоті рису* (з навч. літ.); *У польових умовах частина квіток соняшника залишається незапліднeною, що призводить до пустозерності та зниження врожаю насіння* (із журн.).

ПУСТОКО́ЛОС, у, *ч., збірн.* Колоски, які не дають урожай. *Ось поле відкрасувалося ... Чи не буде пустоколос?* (К. Гордієнко); — *Під час Голодомору забирали урожай, скрізь шукали. В нас залишилось мішок пустоколосу, забрали, а нас кинули на голодну смерть* (з мемуарної літ.).

ПУСТОКОЛО́СИЙ, а, е. Позбавлений зерна в колосі; порожній (у 2 знач.). *При сильному заселенні попелицями злакові культури можуть повністю або частково стати пустоколосими через пошкодження перед колосінням* (з наук.-попул. літ.); *Жовта мозаїка ячменю передається грибами, що живуть у ґрунті. Уражені листки передчасно опадають, у рослин недорозвинена коренева система, вони часто пустоколосі, достигають пізно* (з навч. літ.).

ПУСТОКОЛО́СІСТЬ, сості *і* сости, *ж.* Властивість і якість за знач. **пустоколо́сий.** *Фузаріоз може спричиняти пустоколосість пшениці та ячменю* (з наук.-попул. літ.); *Внесення гербіцидів для захисту зернових пізніше рекомендованих строків може викликати пустоколосість* (з навч. літ.).

ПУСТОМЕ́ЛЬСТВО, а, *с., розм.* Балаканина пустомелі; пустомолотство. — *Де ви, там і гарно, панно Марійко .. — Не люблю пустомельства. — А яким же чином я вас переконати можу, що це не пустомельство?* (Б. Лепкий); — *І ви хочете, щоб я все життя гибів біля ваших перекалічених тракторів, поки ви десь займатиметесь пустомельством?* (П. Загребельний); *Ти відчував, що скотився до пустомельства, адже слово має вагу, котра, на жаль, зле відчутна людині* (С. Процюк).

ПУСТОМЕ́ЛЯ, і, *ч. і ж., розм.* Людина, яка говорить багато і беззмістовно; базіка. *Сказав* [Турн]: — *О, стара пустомеля!.. І ти тхором мене зовеш! І небилиці вимишляєш, Народ лукаво ввесь лякаєш, На мене ж чортзна-що плетеш* (І. Котляревський); — *Що ж там дивного! Та він звичайнісінький балакун і пустомеля* (М. Івченко); [Ф р о с я:] *Пустомеля ти, Костю! Пустомеля і фантазер...* (Ю. Мокрієв).

ПУСТОМО́ЛКА, и, *ж., розм.* Жінка, яка говорить багато і беззмістовно. *Були там* [у пеклі] *чесні пустомолки, Що знали весь святий закон* (І. Котляревський).

ПУСТОМОЛО́Т, а, *ч., розм.* Людина, яка говорить багато і беззмістовно; базіка. *Крутенька вдача у професора. І не любить він пустомолотів і ледарів* (Ю. Шовкопляс); — *Втішився, пустомолот! — Чого це я пустомолот? — А чого видумав таке? — Хіба я винен, що в тебе язик чорний? — Це ми сьогодні їли парені чорниці, — і в усіх, навіть у тата, почорніли язики* (М. Стельмах); *Розвелася ціла порода пустомолотів, закутих в панцир інструкцій, .. з якими треба вміти воювати, і Лукія — воює!* (О. Гончар).

ПУСТОМОЛО́ТСТВО, а, *с., розм.* Беззмістовні розмови, пусті слова, фрази. — *Мене не для пустомолотства в міськраду селищанами послано* (О. Гончар); *І жоден з дипломатів, ниткоплут, Не мав де показать своє пустомолотство* (Л. Костенко).

ПУСТО́ПАШ[1], і, *ж., рідко.* Незасіяна, необроблена земля: переліг, цілина. — *Пустопаш там була, коли я прибув сюди .. Так і звалась "Неужиток"* (І. Франко).

ПУСТО́ПАШ[2], *присл., розм.* Без пастуха; самопас *(див.* **самопа́с[2]**). *Отоді ж вони коней пустопаш попускали* (з думи); *В полі вже тільки стерні жовтіли та рябіли гуси, а де-де й худобина ходила пустопаш* (А. Свидницький); *Похолодніли ранки й вечори, Пустопаш скот ходив уже лугами* (І. Вирган); *Бувало й так, що розумна худоба, понапасавшися за день досита, верталася на ніч додому пустопаш* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. — *Оце ж ти: нікого над собою не визнаєш, пішов і пішов по життю пустопаш... А була б на тебе, хлопче, міцна рука, вміла б приструнчити* (О. Гончар).

ПУСТОПЛЯ́С, а, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **неро́ба.** *Хай .. білоручки та пустопляси риються в своїм нутрі і всяку думку гірш онучки розскубують* (І. Франко); *Щоб вернутися до життя як творення, Шевченко мусив звертатися до своїх катів з проханнями, в яких сучасний цинічний пустопляс-краснобай ловить його на "каятті", що, одначе, не віднімає величі Шевченкові й не додає благородства пустоплясові-краснобаю* (І. Дзюба).

ПУСТОПОРО́ЖНІЙ, я, є, *розм.* 1. Безлюдний або малолюдний. — *Щоб козакам позбутися таких доброзичливих сусідів, хай нас кудись переселять в одне місце, щоб окремо від панів. Хай дадуть пустопорожні землі від Дніпра до Перекопу* (С. Добровольський); *Давно Росія зазіхала на родючі землі січовиків .. Козацькі землі швиденько були оголошені "пустопорожніми"* (В. Чемерис).

2. Нічим не наповнений, пустий (у 1 знач.). *Під кінець лютого на пустопорожні столи і полиці склепу потрапила невелика партія німецького краму* (Олекса Ізарський).

3. *перен.* Позбавлений змісту, убогий змістом, беззмістовний. — *З інформації ми знаємо про них тільки погане, а як ми можемо перевірити, чи це відповідає дійсності, чи це пустопорожній наклеп?* (Б. Антоненко-Давидович); *І от довгоочікуваний бал у повному розпалі! Господи, скільки манірності і пустопорожньої пишноти..!* (П. Колесник); *Нарада .. була коротка, стисла й ділова. Тут звикли шанувати час і не терпіти пустопорожнього базікання* (М. Дашкієв).

4. *перен.* Нічим не забезпечений, неоплачуваний; даремний (у 1 знач.). *З дядьком Арсеном, з тіткою Галькою можна було балакати про що завгодно — про пустопорожній трудодень, злигоди, переселення, заробітки, а не лише про піднесення* (Б. Харчук).

5. *перен.* Несерйозний, духовно обмежений, легковажний (про людину). *— Хлопець не пустопорожній, — жвавішає Заболотний. — Деякі його міркування, безперечно, варті уваги* (О. Гончар); *Він ніколи не був пустопорожнім мрійником. Він був людиною дії, рішучою і наполегливою* (В. Малик); *Якщо тягти з одруженням, Іветта подумає, що він пустопорожнє базікало, а не людина слова* (Люко Дашвар).

ПУСТОПОРО́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Властивість за знач. **пустопоро́жній** 3–5. *Підлеглі .. вихователі дуже скоро зрозуміли, що директор важить мало, знущалися над поглядами вченого старця, який на півстоліття випередив свій час, і спільно, варварською зграєю своєю доводили пустопорожність його сподівань* (О. Іваненко); *Тараса Петровича так розлютило дідове базікання, що він аж пляшку відклав і руки звільнив, бо збирався пояснити дідові пустопорожність його планів не тільки словами* (Люко Дашвар); *Визнав* [хлопець] *свою пустопорожність, несамостійність, невизначеність, нездатність покохати і ще багато всяких патетичних "не"* (І. Карпа).

ПУ́СТО-ПУСТІ́СІНЬКО, *пред.* Підсил. до **пу́сто** 1. *Білів сиротливо льодок поміж кущиків лепехи, поміж рогози, а на тому льодку було пусто-пустісінько* (Є. Гуцало); *На .. небі, де сонце ходить, пусто-пустісінько, наче на землі після саранчі або татарської орди* (В. Дрозд).

ПУСТОСЛІ́ВНИЙ, а, е. Позбавлений змісту, убогий змістом; неправдивий. *Заступник міського голови роздає пустослівні обіцянки навколишнім громадам, яких пропонують приєднати до міста* (з газ.).

ПУСТОСЛІ́В'Я, я, *с.* Беззмістовні розмови, беззмістовне розумування; базікання. *Вона підняла руку, уриваючи потік його* [царевича] *пустослів'я* (П. Загребельний); *Тарас гранітний дивиться суворо: — А ви гартуйте ваші голоси! Не пустослів'ям, пишним та барвистим, не скаргами, не белькотом надій, не криком, не переспівом на місці, а заспівом в дорозі нелегкій* (Л. Костенко).

ПУСТОСЛО́В, а, *ч., розм.* Те саме, що **пустоме́ля.** *Волів, того жадав, А де ж воно? І досі сниться? У жмені — чорні пера ґав, А прагнув золота жар-птиці?.. Ні, не зневіра, і не сум, І не блюзнірство пустослова — Моїх невимовлених дум І мрій уявність вибухова* (І. Муратов); *— Кого це так розжалоблює мій пустослов? — смутніла тітка Христина. — Голову повітвиконкому, — відповів дядько Стратон* (М. Стельмах).

ПУСТОСЛО́ВИТИ, влю, виш; *мн.* пустосло́влять; *недок.* Говорити дрібниці, нісенітницю; теревенити. *— Годі вам пустословити! — гарикнув на них Хуржик. — Завели пустомелі! Трохи відпочили — тепер вози мазати!* (В. Малик).

ПУСТО́ТА, и, *ж., заст.* Пустощі. *— А на вулиці що я забула? Іграшки та пустота, та, гляди, станеться, хоч і не зо мною, хоч і аби з ким, яка причина* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ПУСТОТА́, и́, *ж.* 1. Якість і властивість за знач. **пусти́й** 1–4. *Під шумними фразами ми відчули цілковиту пустоту серця та брак усяких переконань* (І. Франко); *— Пікнік, бал, маскарад .. Невже ви не почуваєте всеї* [всієї] *пустоти, всеї нікчемності такого низького, недостойного розумної людини існування?* (Г. Хоткевич); *Я йшов нікуди. Без мислі, з тупою пустотою, з важкою вагою на своїх погорблених плечах* (М. Хвильовий); *Він зупинився, вражений пустотою зустрічі* (О. Ульяненко); // Відсутність людей де-небудь. *Кругом бори та болота, Туман, туман і пустота. Людей не чуть, не знать і сліду Людської страшної ноги* (Т. Шевченко).

2. *перев. мн.* **пусто́ти,** о́т. Нічим не заповнений простір; порожнеча (у 1 знач.). *Твій розум не збагне того світового простору, твої очі не проглянуть його пустоти, твоя думка не досягне його краю* (Панас Мирний); *Незчисленні майстри спеціальними машинами заливали розтопленою сумішшю каменю й металу стіни розширених і випростаних коридорів .. Разом з тим заповнювались всі отвори та пустоти над підземним містом* (М. Дашкієв); * Образно. *Вони кожен по-своєму, кожен від себе зуміли непомітно для мене заповнити всі пустоти, засипати всякі яри, через які я не міг перебратися до людей* (М. Білкун).

3. *спец.* Порожнина всередині чого-небудь суцільного. *Фактично елементарні частки, з яких складаються атоми й молекули тіла, знаходяться одна від одної на величезних відстанях: між ними такі ж простори пустоти, як між планетами* (О. Бердник); *Карстові пустоти проходять через усе місто Миколаїв* (з газ.).

△ **Торріче́ллієва порожне́ча (пустота́)** *див.* **порожне́ча.**

ПУСТОТІ́ЛИЙ, а, е. Який має всередині пустоту, порожнину; порожнистий. *На другий день до фундаменту прийшли нові люди, почали виводити на ньому стіни з готових пустотілих шлакоблоків* (В. Минко); *Пустотілі стебла у злакових називають соломинами* (з наук.-попул. літ.); *Пустотілий керамічний блок — це порівняно новий матеріал, який впевнено займає свої позиції на ринку будматеріалів* (з навч. літ.).

ПУСТОТІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість за знач. **пустоті́лий.** *Завдяки своїй пустотілості керамічний блок добре тримає тепло й не потребує додаткового утеплення, тим самим економить кошти на утеплення фасаду* (з навч. літ.).

ПУСТОТЛИ́ВИЙ, а, е. 1. Який любить пустувати, схильний до пустощів; грайливий (у 1 знач.). *Бачачи, що пустотлива дівчина вдруге не сповнила наказу, піднялася вона з свого місця і пішла сама до стодоли по потрібну драбину* (О. Кобилянська); *Вмить передо мною промайнули щасливі дні нашого з моєю маленькою дружиною раювання: ліс, річка, моріжок і нас двоє, пустотливих, звабливих* (Олесь Досвітній); *Роман був, як ніколи, веселий і часом, немов школяр, пустотливий* (І. Багряний); * Образно. *Сонце кинуло в Дніпро золоту мережку і милується з неї, пустотливе* (Б. Антоненко-Давидович); *Гудуть серед трави тигристі джмелі, радісно заливається жавір у небі, шепчуть про щось своє трави і квіти, бринить пустотливий потік* (О. Бердник); // Який свідчить про бажання пустувати, виражає схильність до пустощів. *Петрусь грає. А перед очима вічно рум'яне, свіже обличчя Неллі і пустотливі гарні очі* (Мирослав Ірчан); *У волошкових очах Фіннели спалахнули пустотливі вогники* (О. Авраменко); *Його* [Кахи] *обличчя якось промінилося, в оченятах блищав пустотливий вираз, а на засмаглих розчервонілих щічках були маленькі ямочки* (С. Талан); // Пов'язаний із пустощами. *Тося тепер явно глузувала з нього й стримувала себе, щоб не розреготатись, тим часом як очі її і все обличчя взялося веселим пустотливим сміхом* (М. Івченко); *О, скільки пустотливих там було жартів, Яких хотілося й тобі, і їй разом!* (М. Зеров).

2. Легковажно-жартівливий, невимушений. *Мовби ведемо якусь веселу пустотливу гру, окреслили довкола себе магічне жартівливе коло, в якому нам дуже хороше і в яке не впускаємо нікого, навіть Любу* (Ю. Мушкетик); *Володіючи безмежною фантазією і тонким почуттям гумору, Якоб Мартін Стрід створює в пустотливих віршах дивовижний світ героїв, яких дуже люблять діти та їхні батьки* (з наук.-попул. літ.).

ПУСТОТЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **пустотли́вий.** *Діти найбільш боялися батька, і погроза сказати йому була звичайно таким аргументом, проти якого не встоювала навіть непогамована дитяча пустотливість* (С. Єфремов); *За чаєм розмова якось сама собою пішла на жарти й легковажну пустотливість* (М. Івченко); *Українська незалежність була старшою на два роки від маленької Софійки Чорнокрил, котра щойно випадково розбила тарілку і була насварена мамою за непотрібну пустотливість* (С. Процюк); // Те саме, що **пу́стощі.** *Осип відчув у руці панни приємну теплоту, а в її очах читав розважальну жіночу пустотливість* (І. Пільгук).

ПУСТОТЛИ́ВО. Присл. до **пустотли́вий.** *Сестри засміялися, пустотливо зиркаючи на Бумблякевича* (Ю. Винничук); *Зненацька Ейрін пустотливо всміхнулася* (О. Авраменко); *На пласкому, як стіл, великому камені сиділа Люба. Звісила з нього ноги, теліпала безтурботно й пустотливо* (Люко Дашвар); * Образно. *Легкий вітер з моря пустотливо тріпав блискучі чорні кучері* [Маріанни] (О. Бердник); *Річечка дзюркотіла на крем'янистих перекатах, пустотливо вигиналася то в один, то в другий бік* (П. Загребельний).

ПУСТО́ТНИЙ, а, е, *спец.* Який має пустоту́ (у 2, 3 знач.), пустоти. *Пароутворення досягло критичної точки, коли той самий власний позитивний "пустотний" коефіцієнт і призвів до неконтрольованого утворення пари в активній зоні.., внаслідок чого потужність реактора у сотні разів перевищила проєктну* (Г. Тарасюк).

ПУСТОЦВІ́Т, у, *ч.* 1. Цвіт, який не дає плодів. *З двох тисяч вирощених щеп я відібрав лише сорок благородних. Повикидав дармоїдів, таких, що дають пустоцвіт, бояться морозу, хвороб* (К. Гордієнко); *— Не бачу я зав'язі, один пустоцвіт* (Ю. Мушкетик); * Образно. *А без дітей на біса той шлюб? Так, пустоцвіт...* (М. Циба); * У порівн. *— Бач, як малеча знікчемніла. Виросло-то без батьків, як пустоцвіт, і пошани для старших не має* (Б. Лепкий).

2. *перен.* Про людину, яка не приносить користі суспільству, не виправдовує покладених на неї надій. *Без роботи над собою дуже легко стати пустоцвітом і одцвісти безповоротно* (П. Тичина); *Бездарний, але пронозливий, не дуже розумний, але хитрий, як лис, — цей учений пустоцвіт настійно мостив підмурок для вченої кар'єри своєї* (І. Волошин); *Митець, одірваний від краю рідного й свого народу — суть пустоцвіт, суть річка без джерела чи без коріння дерево!..* (Василь Шевчук).

ПУ́СТОШ, і, *ж., рідко.* Те саме, що **пу́стище.** *Андрій побрів через пустош до сараїв, потоплених між бур'яни: самі руїни з потрухлими дошками в плісні* [плісняві] (В. Барка); *Уже уїзди* [повіти] *Чигиринський, Канівський, Черкаський, обезлюдівши, нагадують дрімучу пустош* (Г. Колісник); *Він сам не відав, безпорадно дивлячись у пустош за вікном, чому світ такий чудний і віддалений* (О. Ульяненко).

ПУСТО́ШЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **пусто́шити** і стан за знач. **пусто́шитися.** [К о з а к 4:] *А чого ще більше й треба. І так уже кінець, загибель всім. Хоче цар Вкраїну нашу в лабіринт та пустошення привести* (Л. Старицька-Черняхівська); *Усі були з мішками і здавалися бездоганно пластичними, просто-таки досконалими у своєму планомірному пустошенні дачних ділянок* (Ю. Андрухович).

ПУСТОШИРО́КИЙ, а, е, *поет.* Широкий і пустий, безлюдний. *Стоїть могила свіжа при дорозі. Будяк. Стерня. Пустоширокий степ* (Л. Костенко).

ПУСТО́ШИТИ, шу, шиш, *недок., що, рідко.* Те саме, що **спусто́шувати** 1, 2. *Чується крик з Вавилону, і велике пониження з краю халдеїв, бо пустошить Господь Вавилона* [Вавилон] *і галас великий приглушує в ньому, і шумлять їхні хвилі, як води великі, і розлягається гуркіт їхнього голосу...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *І кажуть наші ватажки: "Що ж це ми тут сидимо, а наш рідний край пустошать татари"* (Г. Хоткевич); *Ворог жорстоко пустошить їхню землю, захоплюючи люд у неволю, а в князів — розлад* (В. Чемерис); *Зоня і Юзя цілими ранками то ходили по луках.., то пустошили рожеві й жасминові кущики в садку* (Леся Українка).

ПУСТО́ШИТИСЯ, шиться, *недок., рідко.* 1. Те саме, що **спусто́шуватися** 1, 2. *Одрадяни .. пустошилися: тини осувалися — нічим їх городити, хати старіли-кривилися — нічим полагодити* (Панас Мирний); [Г о с т і:] *Пустошиться земля ..* [Я н е н к о:] *Кидають усі своє.* [Д о р о ш е н к о:] *Бо бачать наш нелад всі* (Л. Старицька-Черняхівська).

2. Пас. до **пусто́шити.** *Ми — за світло, за мир! Ми не можем терпіти, щоб пустошився світ паліями війни* (Н. Забіла); *Руками жовнірів неодноразово пустошився Кунів Кременецького повіту, особливо у другій половині 1660-х рр.* (з наук. літ.).

ПУ́СТОЩІ, ів, *мн.* Учинок, учинки заради розваги, веселощів; витівка, витівки. *Цілий вечір вони реготались з тих пустощів, які встругнули гусари на місті* (І. Нечуй-Левицький); *Монгола тішили дитячі пустощі, і він, блискаючи білими зубами, повертав назад голову* (В. Малик); *Повитрішкуються баби на мої пустощі, янголятко, кажуть, бавиться* (В. Дрозд); * Образно. *Перед тим як заснути, він довго і якось так лагідно позіхав, ніби прощаючи світу всі його пустощі* (О. Довженко); // Легковажний учинок, вартий осуду; щось несерйозне. *Коли не вкраде* [бурсак] *ножичка, чорнильниці, то піддрочує товариство на пустощі, на сваволю* (Панас Мирний); [Т и м і ш:] *У нас, тітко, немає того, як буває в інших, щоб пустощі заводили або плескали непотрібне* (С. Васильченко); *Ніна Олександрівна відчуває, що свекруха не любить її, не схвалює вибір сина і на всі оті невістчині малюнки, мольберт, палітру, пензлі й тюбики з фарбами дивиться косо, як на дурні пустощі* (Б. Антоненко-Давидович); *— Ваш банк не постраждає. Тільки-но операція успішно пройде, ми з вами забудемо про наші маленькі пустощі* (А. Кокотюха); // *розм.* Несерйозний, короткочасний любовний зв'язок або залицяння. *Ті любощі-пустощі. Втішная молодь. Вино, що рубінами грає* (А. Кримський); *Всі ці п'ять років, як не зважати на швидкоплинні пустощі-залицяння, Карнавченко був вірний Прісі* (І. Сенченко); *Вириваючись із залізних Кочубеєвих обіймів, Ольга весь час сміється, таке враження, що їй до душі оці пустощі* (О. Гончар).

ПУСТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пустува́ти**[1]. *Сей Корраді знаменитий на всю гімназію своїм пустуванням* (Леся Українка); *Тося .. замахнулась стеблиною і вдарила по голові доглядача, але той схопив бур'янину й викинув. І зразу ж у Тосі Якось відпала охота до пустування* (М. Івченко); *Смачний сніданок, веселе пустування дітей, мила усмішка красуні-княгині, грайливі зблиски сонця — все це настроювало на мирний лад* (В. Малик); *Вовченята були готові до пустування та безцільного веселого бігу* (Г. Вдовиченко).

ПУСТУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш, *недок.* Розважаючись, бавитися, гратися (перев. про дітей). *Сидить Іван на припічку Та й попелом грає; Його сестра .. промовляє: "Івасику-брате! Годі з тебе пустувати, Пора розум мати!"* (С. Руданський); — *Росли ми вкупі, як брат з сестрою, вкупі бігали, пустували, гуляли...* (М. Старицький); *Кілька разів йому казали: — Не пустуй, Матвійку, бо в мами головка болить! Матвійко й вухом не веде* (С. Васильченко); *Бігли* [хлопчаки] *обабіч вулиці, пустували, сміялися, підбігали аж до рядів і враз від самого тільки Несторенкового погляду розсипались врозтіч* (Б. Антоненко-Давидович); * У порівн. *Скрипить перо, ніби пустує, коливаючись у руці й мотаючи білою егреткою* [прикрасою] (Н. Королева); // Поводитися легковажно, нерозважливо. *Хазяїни старшого брата дивилися на його* [нього] *за тим тільки, щоб бачити, чи справний він, чи не пустує* (Марко Вовчок); *Галя реготала, пустувала, вимагала їхати все далі й далі... Сергій не впізнавав коханої* (М. Дашкієв); *Віктор — пустував: не заважав сніжним хмаркам обліплювати обличчя Галини Федорівни і наспівував — смішив даму і також сорокарічного патріярха* [патріарха] (Олекса Ізарський).

ПУСТУВА́ТИ[2], у́є, *недок.* Бути пустим, ніким, нічим не зайнятим. *Монастир пустував* (І. Нечуй-Левицький); *На рівні очей виднілося кругле вічко, а під ним — подовгаста рамка, в яку вставляли картку з прізвищем мешканця, зараз вона пустувала* (Ю. Винничук); *Верхня полиця, де переважно тримають словники та енциклопедії, взагалі пустувала* (Любко Дереш); *Мансарда з гостьовою кімнатою рідко пустувала* (Г. Вдовиченко); // Бути, залишатися необробленим (про поле, ґрунт і т. ін.). *Вони* [кріпаки] *бачили, як один за другим панські маєтки занепадали, великі степи неорані, несіяні пустували...* (Панас Мирний); *Мов у вуликах загуло. — Зруйнували москалі наш край гірш татарви. — Пустує земля, бо нема її кому обробити* (Б. Лепкий); *Вдома жилося нудно — господарство занепало, поле пустувало* (Ю. Збанацький).

ПУ́СТУЛА, и, *ж., вет., мед.* Пухирець із гноєм на шкірі; гноячок. *Пустули на собачих і котячих лапах легко пошкоджуються, на місці їх висихання утворюються кірки* (з наук.-попул. літ.); *Залежно від локалізації розрізняють поверхневі та глибокі пустули* (з навч. літ.).

ПУСТУЛЬО́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до пустули; гноячковий. *Генералізований кільцеподібний пустульозний псоріаз виявляється у формі висипу з характерними бляшками з периферичними пустулами й лусочками* (з навч. літ.).

ПУСТУ́Н, а́, *ч.* Той, хто любить пустувати, схильний до пустощів. — *Прийде на тебе школа! — було кричить наймичка, розсердившись на пустуна-хлопця* (І. Нечуй-Левицький); *Бунтар, потроху ще воркочучи, вгамовувався, аж поки якийсь пустун не зривався й не піднімав нового бешкету, щоб заспівати десь на високих нотах* (М. Івченко); *Сміється дідусь, коли пустун-внук запихає його бороду в його ж таки вухо* (М. Білкун); * Образно. *Так і дивляться вони* [хатки] *переляканими очима-віконцями на кручу, так і присіли до землі, щоб часом пустун-вітер не звіяв їх униз...* (М. Коцюбинський); // Легковажна, нерозважлива людина. *Дружба снилась нам коротким сном своїм! Коротким: бо була аж надто романтична В химерних розумах байдужних пустунів* (П. Куліш); *Поважний директор бентежно ступив крок уперед, щоб глянути, який це пустун наважився так зухвало зіпсувати урочисту частину обідні* (Б. Антоненко-Давидович).

ПУСТУНЕ́ЦЬ, нця́, *ч.* Зменш.-пестл. до **пусту́н.** *Матері терпляче зносили їх заповзяті гуцкання, лише зрідка котрась з олениць лускала пустунця поза вуха, щоб не задуже жадібно прикушував дійки* (Р. Федорів); * Образно. *На місці колись квітучої долини утворилося велике озеро, і пустунець Морян* [дощовий вітер] *ганяв ним хвильки-гребінці* (Дара Корній).

ПУСТУ́НКА, и, *ж.* Жін. до **пусту́н.** *Осип замахнувся флоєрою на зухвалу пустунку. Але флоєра випала з рук. Дівчина підняла її* (І. Пільгук); *Він намагався пригадати сестру, ту давню пустунку Ксанту* (І. Білик); *Пелагея була вдовою, чотири роки тому її чоловік потонув під час льодоходу на Стиру, була бездітною, всю свою нерозтрачену ніжність віддавала маленькій пустунці Ядзі* (В. Лис); *Всі стежки зачарувала ця пустунка дорога, щоб од неї не ступала ні на крок моя нога* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ПУСТУ́НЧИК, а, *ч.* Те саме, що **пустуне́ць.** — *Нема чого йти додому, — думав пустунчик, — отець, напевно, уб'є на смерть* (С. Ковалів); *Ми з Митьком під пахви витягли Василя на сухе. — Догрався? — мовив Митько, схрестивши на грудях руки. — Пустунчик!* (М. Стельмах); *Зашелестіло щось у кущах сержини* [жоржини], *зупинилося біля материної ноги. Вкололо. Ах ти, пустунчик! Їжак* (О. Бердник); * У порівн. *Думки, як діти-пустунчики, заметушилися, застрибали, навіюючи згадки про дитинство, про юність, походи з князем до Дону і Волги, до Чорного моря і Дунаю* (Б. Лепкий).

ПУСТУ́ХА, и, *ж.* Те саме, що **пусту́нка.** *Воєвода говорив, дивлячись тільки собі під ноги. Здавалося, що мислі ці прийшли йому давно, та розгубив він їх і зараз старанно визбирує, як скарана пустуха намисто* (Іван Ле); *Стоїть Марина біля марлевої завіски на дверях, посміхається й подумки погрожує пустухам* (Микита Чернявський); * Образно. *Інколи вгорі пробігала білочка .. Герман* [собака] *спинявся і до хрипоти гавкав на малу лісову пустуху* (Ю. Збанацький).

ПУСТЮ́ГА, и, *ч. і ж., діал.* Пустяга. *Несосвітенний пустюга.*

ПУСТЯ́ГА, и, *ч. і ж., діал.* Ледача людина. *У творі Ганни Арсенич-Баран "Муська" діалектні слова демонструють національний колорит і входять до різних лексико-граматичних класів, зокрема іменників: посаг — придане, цера — колір обличчя, пустяга — ледацюга ("кричав на Богдана, що той привів у його дім пустягу")* (з наук. літ.); — *Гроші мені родичі не дають, бо кажуть, що я пустяга* (з газ.).

ПУТА́НА, и, *ж.* Елітна повія. — *Я просто професійна путана, — сказала вона так голосно, що гамірна компанія притихла* (В. Шкляр); *Він поїхав до заміського готелю і замовив до номера елітну путану* (В. Єшкілєв).

ПУТА́СУ, *невідм., ж.* Рід риб родини тріскових. *До роду путасу належать два види: путасу північна й путасу південна* (з наук. літ.); *Харчується путасу планктонними рачками й пелагічними мальками риб — світляних анчоусів, оселедця, тріски та інших видів* (з наук.-попул. літ.).

ПУ́ТАТИ, аю, аєш, *недок., кого, що.* 1. Стягувати, обкручувати, обв'язувати путами (у 1, 2 знач.). — *Одних* [тварин] *він путає за ноги, іншим накладає ярма на шию* (І. Франко); *Не путаючи, пускає* [Дмитро] *коні в гущавінь, а сам лягає під дубом* (М. Стельмах); *Терка вхопила мене за стан, залящала в вухо: — Треба путати коней!* (М. Дочинець); *Григорій так усім ошарашений, ані слова ще промовити не встиг, а вже з княжого Ростиславового наказу в'яжуть йому руки, путають ноги* (Н. Королева); *Перед розправою путали людям не тільки руки, а навіть і ноги* (І. Багряний).

2. *розм.* Те саме, що **плу́тати** 1–7. *Металися* [Марусяк з Бідочуковим] *зі сторони в сторону, лізли в непрохідимі зарослі, путали сліди, шукали якої ями...* (Г. Хоткевич); *Хай він там між тими людьми дає собі якось раду, а я вже старий для того, щоб путати себе, щоб привчатися до чогось нового...* (Ю. Мушкетик); *Ніхто не казав учителеві, як він має стилізувати питання, ніхто його шкільної праці не путав усякими "вільно й не вільно"* (Б. Лепкий); *Побіг* [Карпо Петрович] *підтюпцем до дитини, а шашка йому заважала, била та путала ноги* (М. Коцюбинський).

ПУ́ТАТИСЯ, аюся, аєшся, *недок., розм.* Те саме, що **плу́татися.** *Жне Харитя, але якось недобре їде робота. Довге стебло путається, великий серп не слухається в маленькій руці* (М. Коцюбинський); *Потім прийшов той письменник, Алекс Рілл. Як і кожного дня, запізнився, майже забіг до операційної, путаючись у довгих полах стерильного вбрання...* (О. Тесленко); [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Ні, я не хочу путатись у це діло* (М. Кропивницький); *Мислі його .. зразу рвалися і путались* (І. Франко); *Вона не знає нічого... Нараз в її голові починає знов путатися. Хто винен? — питає сама себе* (О. Кобилянська); *Він голосно і дзвінко почав говорити. Спершу путався в словах (хоча не соромився цього), запинався, але чим далі, то більше і більше розходився* (В. Винниченко); *Григорій довго путався в незв'язних фразах і нарешті рішив, що йому все-таки тут кур'єром веселіш, ніж десь "на задрипанках"* (М. Хвильовий).

ПУ́ТЕРА, и, *ж., діал.* Дерев'яна посудина для виготовлення овечого сиру. *Путерою на Рахівщині називають дерев'яну посудину для виготовлення сиру. За формою це щось середнє між відром та бочкою* (з наук.-попул. літ.).

ПУТЕ́РЯ, і, *ж., діал.* Сила, міць. *Про силу Юрчика ходили цілі легенди поміж гуцулами.., і кожний мав яку-таку путерю у ручках, але з Юрчиком ніхто би ся не відважив* [не відважився] (Г. Хоткевич); *— Дома, бач, так ти нездолящий, путері в тебе немає!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ПУТИ́ВКА, и, *ж.* 1. Осінній сорт яблуні. *Росли там дві яблуні, одна антонівка, а друга путивка...* (Остап Вишня); *Путивка — староукраїнський сорт яблунь народної селекції. Дуже морозостійкий, посухостійкий, невибагливий до ґрунтів, з рясним плодоношенням* (з наук. літ.); *Молоді дерева плодоносять періодично, дорослі — більш регулярно. Врожаї путивки 200–300 кг з дерева не є рідкістю* (із журн.).

2. Плід цього дерева. *Путивка має округло-конічну форму, світло-зелений колір, а при достиганні — світло-жовтий із рум'янцем на сонячній стороні* (з наук.-попул. літ.).

ПУТИ́ВОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пути́вка.** *Паріс, Пріамове дитятко, Путивочку Венері дав* (І. Котляревський); [К а р п о:] *А я таки найкращих путивочок вам приніс. Покуштуйте-бо!* (Олена Пчілка).

ПУТИ́НА[1]**,** и, *ж.* Період, сезон промислового лову риби; лов риби в цей період. *— Цей острівець досі був зовсім безлюдний. Рибалки приїжджали сюди на цілий риболовецький сезон чи на якусь путину просто з континенту* (Іван Ле); *О, час путини весняної, коли вертаються човни, пропахлі теплою ікрою і кріпким духом свіжини* (І. Муратов); *Лососева путина — це інтенсивний вилов риби лососевих порід протягом літа й початку осені, коли лосось із моря заходить на нерест у річки* (з наук.-попул. літ.).

ПУТИ́НА[2]**,** и, *ж., діал.* Посудина для молока або для виготовлення овечого сиру. *Молоко в путині жовкне і гусне* (М. Коцюбинський); *Молоко несуть до стаї у спеціальних дерев'яних відрах і там зливають у велику путину: в ній міститься весь одноразовий удій* (Г. Хоткевич).

ПУТИ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **пути́на**[1]**.** *Промисел аргентинського кальмара має путинний характер і в основному триває з грудня–лютого по травень–червень* (з наук. літ.); *Майданчики для приймання риби, особливо в путинний час, необхідно щодня очищати й дезінфікувати двопроцентним розчином хлорного вапна й промивати чистою водою* (з мови документів).

ПУТІ́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Польова, лісова, ґрунтова дорога між невеликими населеними пунктами. *Іду, аж подивлюсь перед себе: сидять на дорозі аж дванадцять вовків... Сидять рядком по путівцю, наче ждуть мене* (Ганна Барвінок); *Гарно .. йти шляхом битим та путівцями, що втопилися у хвилястому житі, колосистому...* (Д. Бузько); *Тепер уж не буде сіл поблизу путівця, Будуть лиш дніпрові кручі та тихий гомін хвилі з берегом за кручами* (Григір Тютюнник).

ПУТІ́ВКА, и, *ж.* 1. Офіційне посвідчення, що видається особі, яку направляють куди-небудь (на роботу, відпочинок, навчання і т. ін.). *Він мав на місяць путівку в Сочі до будинку відпочинку* (В. Підмогильний); *У його боковій кишені лежала путівка на першу лекцію* (В. Кучер); *Гена .. згадав піонерський табір, куди йому була путівка торік, чудове місце на березі моря* (О. Гончар); *Мені дуже повезло. Маю путівку в обсерваторію Казахської Академії наук* (О. Бердник).

2. *спец.* Листок, на якому записується маршрут і завдання для водіїв транспорту. *Водій запхнув путівку до бічної кишені піджака і заніс ногу на приступку молоковоза* (Є. Пашковський).

◊ **(1) Путівка в життя́** — те, що відкриває кому-, чомунебудь дорогу до чогось, дає можливість зайняти певне становище в суспільстві. *Я вас завжди любитиму, бо ви мені дали путівку в шахтарське життя* (Ю. Яновський); *Вона .. вірна тому, хто виписав їй путівку в життя* (А. Кокотюха).

ПУТІВНИ́К, á, *ч.* Довідник, що містить відомості, які допомагають орієнтуватися в певному місці, під час подорожі і т. ін. *Федір Карпович ще раз порівняв очима ілюстрацію в путівнику з виглядом загадкової брили й сказав: — Це таки і є той Камінь Довбуша, що його ми мали сьогодні оглянути* (Б. Антоненко-Давидович); *Підійшов* [Петру] *до служниці, яка стояла з музейним путівником у руках* (М. Чабанівський); *Кведлінбурґ обов'язково варто було побачити за першої ж нагоди. Бо він, висловлюючись невигадливою мовою путівників, справжня перлина* (Ю. Андрухович); *У польському путівнику 1919 року написано, що в коридорі монастиря висіли портрети Гербуртів* (Г. Пагутяк); // *перен.* Те, що допомагає орієнтуватися в чомунебудь, полегшує щось. *Узявши за путівник пісні та притчі Біблії, .. археологи знайшли найбільші міста Стародавнього Сходу* (І. Білик); *Те, що освітлює свічка, — все, що я бачу .. Свічка освітлює лише невеличку плямку — це і є .. мій путівник* (Ю. Покальчук); *Життя — це подорож, а ідея — путівник. Немає путівника — і все зупиняється* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ПУ́ТНІЙ, я, є, *розм.* Який має певні позитивні якості. *— Мені здається, що панна, коли вона хоч трохи путня, таки зугарна й погадати, подумати головою і пожити серцем* (І. Нечуй-Левицький); *Були між ними, на думку Рудикову, хороші, путні хлопці — на зріст, на силу, на вдачу, та й на вроду* (Г. Косинка); *— Отаке щастя привалило до рук. Хоч би кому путньому, а то потворі* (О. Бердник); // *часто у сполуч. зі сл.* щ о с ь, щ о - н е б у д ь. Вартий уваги, доречний, розумний і т. ін. *— Ти ніколи путнього слова не скажеш! До тебе з ласкою, а ти — з серцем!* (Панас Мирний); *— Мені хочеться щось робити, .. щось путнє, якесь діло, гідне людини, а не раби* (Б. Лепкий); *Малярі тупцюють, важно хмурять брови, наче бозна-що путнє роблять* (Б. Антоненко-Давидович); *Бумблякевич спробував дізнатися у людей, що товпилися в коридорі, де кабінет бургомістра, але це виявилося марною справою, ніхто нічого путнього не міг повідомити* (Ю. Винничук);

// *у знач. ім.* **пу́тнє**, нього, *с.* Те, що варте уваги, доречне, розумне і т. ін. — *Знаєш, що я тобі скажу? — І вже!.. Путнього не скажеш, прилипнувши до баби* (П. Куліш); // Придатний для чого-небудь, доброї якості. *Приведено її малою до дядька Максима та дядини Софії, і з того часу працює вона, не спочиваючи.., а проте до цього часу і скрині немає у неї напоготові, не було й путньої одежі й досі* (Л. Яновська); *Тут тільки збагнув, яку зробив дурницю. В нього не тільки путньої зброї не було при собі, а й сірників* (І. Багряний); — *Немає путньої свічки, чи що? — сказав він мовби аж утішно, глянувши на розхитану тінь від стовпа, яка коливалася разом з вогником* (І. Білик).

◊ **Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва** *див.* **ва́ртий.**

ПУ́ТНЬО. Присл. до **пу́тній.** — *Ні хіміки, ні металурги не можуть путньо сказати, з чого зроблена ця гемонська штука* (М. Білкун); *Я відчув таке піднесення, особливо коли досить путньо пройшов одне коло, що навіть на вальс міг одважитись...* (В. Кава).

ПУ́ТНЯ, і, *ж., діал.* Діжка, цебро або відро. *По кутах ватарника стоїть посуд: путні на молоко, бодні з гуслянкою, жентицею — загалом усе те, що вживається щоденно* (Г. Хоткевич); *Челядь з кухні недоїджену страву згортає до путні* (Б. Лепкий); — *Піду я по воду, витягну путню з криниці, зирк — а на дні щось блищить...* (І. Муратов); // *чого.* Кількість чого-небудь, що вміщується в такій посудині. *Іван .. приніс із поблизького потоку путню води, відлляв князя і дав йому напитися* (І. Франко).

ПУ́ТО, а, *с.* *(мн.* **пу́та,** пут). 1. Ремінь, мотузка, ланцюг, якими стягують ноги якої-небудь тварини, щоб обмежити свободу її пересування (перев. під час випасу). *Ой коні мої червонії, зеленії пута* (П. Чубинський); *Коні пішли ступою, форкаючи іноді від куряви, залізне путо стиха побрязкувало* (М. Коцюбинський); *Як він* [бугай] *опинився на волі, не знаю, бо його без пут і на крок не пускали* (І. Муратов); *Спритно підбирає* [Іван] *повіддя і замахується мотузяним путом, мов нагаєм* (П. Колесник); *На руці у нього щось поблискує — шмат якогось ланцюга. То кінське металеве путо, а сам він — колгоспний конюх, пасе коней неподалік* (О. Гончар).

2. *перев. мн.* Кайдани, ремені, мотуззя, якими зв'язують руки та ноги людини, щоб позбавити її свободи рухів. *Невольники Побрязкали путом Понад шляхом* (Т. Шевченко); *Пута до крові роздирають руки й ноги* (З. Тулуб); *Недовго йому від милої серцю вітчизни Бути далеко, — й залізні його вже не втримають пута* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *чого і без дод., перен.* Те, що зв'язує, сковує, позбавляє свободи людину, суспільство і т. ін. *Чи ж ось це не той піст, що Я* [Бог] *вибрав його: розв'язати кайдани безбожности, пута ярма розв'язати й пустити на волю утиснених, і всяке ярмо розірвати?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Совість пов'язує всіх людей воєдино не рабськими путами, а вищим смислом* (П. Загребельний); *Якби він був трохи проникливішим, то давно вже відчув би, які нетривкі й невивірені пута зв'язують цих людей, якими непевними і колючими шпильками скріплена їхня так звана сім'я* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

3. Нижня частина ноги коня між щіткою та копитом. *У зарубіжній практиці в першу добу після народження лошати враховують кут нахилу його пута до лінії підлоги* (з навч. літ.).

◊ **Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти** *і т. ін.)* **пу́та** *див.* **лама́ти; Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́)** *див.* **рва́ти; Розі́рвані пу́та (ланцюги́)** *див.* **розі́рваний; Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)]** *див.* **скида́ти.**

ПУТОВИ́Й, а́, е́. Стос. до пута (у 1, 3 знач.). *При кастрації жеребців використовують спосіб їх повалу із застосуванням розбірних путових ременів з кільцями* (із журн.); *На путову ділянку тазової кінцівки того боку, на який кладуть тварину, накладають ремінь з кільцем* (з наук. літ.).

△ **Путова́ кі́стка** *див.* **кі́стка; Путови́й сугло́б** *див.* **сугло́б.**

ПУ́ТРЯ, і, *ж.* Страва з ячної крупи й солодкого квасу. *Тут їли .. На закуску куліш і кашу, Лемішку, зубці, путрю, квашу* (І. Котляревський); *Домка, шмигнувши вслід за вчителем, внесла на таці лемішку в кленовій тарілці, путрю, корж медовий з маком* (Б. Левін); *Це Хотина відпоювала його узваром з кислиць, це вона тричі кропила його свяченою водою, це вона годувала риб'ячою юшкою та путрею* (Ю. Мушкетик).

ПУ́ТТІ, *невідм., с. і ч., мист.* Зображення хлопчика з крилами, що зустрічається в мистецтві ренесансу й бароко. *Над нами гіпсовий настінний путті десятих років дме в позолочений ріжок* (Ю. Андрухович); *Він знав щічки Пінзелевих дерев'яних путті, .. знав кожне пошкодження, завдане дерев'яним скульптурам шашелем* (С. Андрухович).

ПУТТЯ́, я́, *с.* 1. *розм.* Добрі наслідки чого-небудь; щасливі, сприятливі обставини для кого-, чого-небудь; користь від когось, чогось. *Та й сину мій, одинчику, Та гарне твоє життя! Та не слухав отця, неньки, Та таке в тобі пуття* (П. Чубинський); [Р о м а н:] *Ви, пане писарю, згорда дивитеся на мужика..; а коли б ви балакали з ним, як з рівнею, було б пуття* (М. Кропивницький); *Боюсь людей, що проживуть як гості все життя .. Живе метелик теж, однак яке у тім пуття, Яка любов-краса, коли веселими руками Не твориш світу доброго навкруг* (М. Стельмах); — *Усіх дядьків на Соболівці половили, оце тільки ми, непотріб, і зостались. Одне без ноги, друге без руки, а третє і з ногами, і з руками, а пуття ніякого нема...* (Є. Гуцало).

2. *заст.* Путь, дорога. *Пливуть* [троянці] — *аж вітри забурчали І закрутили не шутя* [не на жарт], *Завили різно, засвистали, Нема Енеєві пуття!* (І. Котляревський); *В утомі з довгого пуття .. Сюди, вандрівче* [вандрівнику], *ти пристань!* (І. Франко).

○ **(1) Без пуття́,** *у знач. присл.:* а) даремно, марно. [Г н а т:] *Пропав зрадник! Так пропаде і Сава без пуття, без слави, так пропадуть всі зрадники свого народу!..* (І. Карпенко-Карий); *Його хлопці дражнили "мамалиґою" за те, що він усе поволеньки та спокійненько робив, нікуди не хапався і без пуття не сердився* (В. Винниченко); *Навіщо мучусь я і скнію без пуття?* (М. Рильський); б) *(рідко)* безладно, не так, як звичайно, як слід, як годиться. *Завили пси, схарапудились коні. Птаство літає без пуття...* (Н. Королева); *Під кашкетом сторч, скуйовджено і без пуття вихрилося препаскудне руде волосся* (Ю. Смолич); **(2) До путтю́,** *у знач. присл.* — добре, як слід, достеменно. *Молодиця не вміла до пуття спекти хліб та паляниці* (І. Нечуй-Левицький); *Ясно було, що на такому маленькому аркушику нічого не можна написати до пуття* (І. Багряний); — *Том і його товариші завжди допоможуть тобі впоратися з вітрилами. Ти їм тільки поясни до пуття, що та як робити* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

◊ **Дово́дити / довести́ до путтю́** *див.* **дово́дити; Дохо́дити / дійти́ до путтю́** *див.* **дохо́дити; Збива́ти (зво́дити) / зби́ти (звести́) з путтю́** *див.* **збива́ти; Збива́тися / зби́тися з доро́ги (з путі́, зі шля́ху, з путтю́** *і т. ін.)* *див.* **збива́тися; З кру́га (з путтю́) спи́тися** *див.* **спива́тися; Приво́дити / привести́ до ла́ду (до поря́дку, до путтю́** *і т. ін.)* *див.* **приво́дити.**

ПУТЧ, у, *ч.* Збройний виступ групи змовників з метою вчинити державний переворот, а також спроба такого перевороту. *18 липня* [1936 р.] *Німеччина разом з Італією організували фашистський путч в Іспанії* (Н. Рибак); — *Ви неправильно вживаєте слова. Ми не заколотники, а революціонери, і готуємо не путч, а народне повстання* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Смурний, сірий день, який асоціюється з 19 серпня 1991 року, коли був т. зв. "путч"* (К. Москалець).

ПУТЧИ́ЗМ, у, *ч.* Політика, що спирається на путчі, путчистів. *Книга К. Малапарте "Техніка державного перевороту" — сатира на гітлерівський путчизм — була спалена в Німеччині в 1933 р.* (із журн.).

ПУТЧИ́СТ, а, *ч.* Учасник путчу, прихильник путчизму. *Хтось із дотепних телевізійників усе давав у ефір "Танець маленьких лебедів" — незабутню фонограму тих днів, і крупним планом пальці путчиста, які чи то вибивали ритм, чи тряслися* (Л. Костенко).

ПУТЧИ́СТКА, и, *ч.* Жін. до **путчи́ст.** *У Німеччині путчистці заборонили вхід до бундестагу* (з газ.).

ПУТЧИ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **путч, путчи́ст, путчи́зм.** *І. Франко дає нарис історії польської революційної еміграції після повстання 1830–1831 рр. і визначає місце в ній великого польського поета і громадського діяча Адама Міцкевича. Він підтримує його негативне ставлення до путчистської тактики організації окремих заколотів проти прусської, австрійської та російської монархій* (з наук. літ.).

ПУТЬ, і, *ж., заст.* я́, *ч.* 1. Смуга землі, признач. для ходіння, їзди; шлях, дорога. — *Про земські, бач, Діла зібрались* [пани] *рахувати: Мости де ставить, путь вести* (Панас Мирний); *Наближалися два піші, їм до міста путь ляга, — Я пильніше придивився: жінка, з нею йде слуга* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); // Лінія, траєкторія у просторі, по якій що-небудь пересувається. *Оповідає* [пісня] *про путь місяцеву .. І через що зимове поспішає до хвиль Океану Сонце* (М. Зеров); *Земля ходить круг Сонця, планети творять свою путь* (В. Винниченко); *Місяць стояв над гігантським дубом і байдуже продовжував свою гігантську путь* (М. Хвильовий); // Залізнична або трамвайна колія, рейки. *Я оглянувся назад і побачив старого в пальто з оксамитовим комірцем. Він .. пересік трамвайну путь* (М. Йогансен).

2. Місце, яким можна пройти, проїхати, по якому хто-небудь іде, їде, щось пересувається; дорога, шлях. *Міліціонер спиняє Рух машин — дає їм* [дітям] *путь* (І. Нехода); *Ми залишилися з Ксенею самотні серед грізного громаддя Гімалайських гір. І досі та путь здається мені нереальністю, сновидінням... Ущелина ставала дедалі вужчою* (О. Бердник); // Відстань, яку хто-небудь пройшов, проїхав або яку треба пройти, проїхати комусь. *Я йду без жалю — так було треба. Яка прекрасна моя дорога... остання коротка путь...* (М. Коцюбинський); *Тоня, щоб скоротити свою путь, вирішує брести через лиман навпростець* (О. Гончар); *Від Києва до Смоленська було сім поприщ путі* (І. Білик); // *перен.* Доступ до кого-, чого-небудь, можливість досягти чогось. *Ромеї .. ждуть, поки піде на низ тиверське ополчення й відкриє їм путь для грабунку в сіверських волостях* (Д. Міщенко).

3. Напрямок руху куди-небудь, до певного місця, звідкілясь. *Ввесь флот неначе поспішивсь; Мавки бо стали човни пхати, Путем найлуччим* [найкращим] *направляти* (І. Котляревський); [Р о м а н:] *Були б виїхали назустріч, та не знали, звідки твоя путь, з якої сторони* (М. Куліш); — *Хто ви? І куди путь держите? — спитав старший* (В. Малик); // Заздалегідь накреслений, визначений напрямок руху; маршрут, курс. *На піску Калуги Для мандрівок зоряних путі Креслив, повний мудрої напруги, Ціолковський в віщій глухоті!..* (М. Рильський); — *Це авто спеціально для чужинців, що оглядають околиці. Путь його — невеличке місто Павіа, де є старовинна церква* (Ю. Яновський); // *перен.* Спосіб здійснення чого-небудь. *Яким мечем махає, такою путтю й погибає* (Номис); // *перен.* Напрямок діяльності, розвитку кого-, чого-небудь. *Блаженні, хто держить свідоцтва Його* [Бога], *хто шукає Його всім серцем, і хто кривди не робить, хто ходить путями Його!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Я став вибиватися на власну творчу путь, звільняючись від впливів Васильченка й Винниченка, помножених на російського Достоєвського* (Б. Антоненко-Давидович).

4. Процес пересування пішки, верхи або за допомогою транспортних засобів; подорож. *Із хмари місяць показався, І од землі туман піднявся, Все віщовало* [віщувало] *добрий путь* (І. Котляревський); *В подорож я до Афін, до учених Афін вирушаю, Хай від любові та путь визволить душу мою* (М. Зеров); *Чумаки, ладнаючись у путь, завертали свої мажі до Сухої балки* (Д. Білий); *Гленарван і Джон Мангле, перше ніж вести товаришів у небезпечну путь, пішли в розвідку* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

5. *заст.* Путтям. *Далі, як і Ївга підросла, та побачила* [Горпина], *що з неї великий і добрий путь буде, то й її стала порядку вчити* (Г. Квітка-Основ'яненко).

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.)* **/ ви́рушити (ру́шити, пусти́тися** *і т. ін.)* **у путь (у доро́гу)** *див.* **вируша́ти; Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу)** *див.* **збира́ти; На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) /** *рідко* **поверта́ти (поверта́тися)** *див.* **поверта́ти[1]; Спрямо́вувати / спрямува́ти [свої́] кро́ки ([свою́] путь)** *див.* **спрямо́вувати.**

◇ **Бода́й путь-доро́ги не ста́ло** *див.* **става́ти; Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну** *(рідше* **на ві́рний шлях)** *див.* **виво́дити[1]; Ви́рушити в оста́нню путь** *див.* **вируша́ти; Відрі́зані шляхи́** *(рідко* **путі́) <Відрі́заний шлях** *(рідко* **путь)>** *див.* **шлях; Відхо́дити (ла́годитися) / віді́йти́ на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу)** *див.* **відхо́дити; Доро́га (путь) ляга́є / лягла́** *див.* **доро́га; Збива́ти / зби́ти з путі́ і́стини (і́стинної, Госпо́дньої** *і т. ін.)* *див.* **збива́ти; Збива́тися / зби́тися з доро́ги (з путі́, зі шля́ху, з путтю́** *і т. ін.)* *див.* **збива́тися; Змили́ти шлях (сте́жку, путь** *і т. ін.)* *див.* **змилювати[2]; Іти́ в дале́ку доро́гу (путь)** *див.* **іти́; На путі́ стоя́ти / става́ти** *див.* **стоя́ти; Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати** *і т. ін.)* **/ наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти** *і т. ін.)* **на до́бру (пра́ведну, ві́рну** *і т. ін.)* **доро́гу (сте́жку, путь** *і т. ін.)* **(на до́брий (пра́ведний, ві́рний** *і т. ін.)* **шлях)** *див.* **наставля́ти[2]; Пра́вити путь** *див.* **пра́вити[1]; Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу)** *див.* **прово́дити; Проклада́ти (пробива́ти, торува́ти** *і т. ін.)* **/ прокла́сти (проби́ти) [собі́] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь)** *див.* **проклада́ти; Розчи́стити шлях (путь)** *див.* **розчища́ти; Стоя́ти на путі́ / ста́ти на путь грі́шників (зло́го)** *див.* **стоя́ти; Хай [тобі́, вам** *і т. ін.*] **легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься** *див.* **доро́га; Штовха́ти на злу путь** *див.* **штовха́ти.**

ПУТЯ́ЩЕ, *розм.* Присл. до **путя́щий.** *Сміючись, пишався кожен: "Тільки я стріляв путяще!" Дружньо, мило жартували, коні йшли напризволяще* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ПУТЯ́ЩИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пу́тній.** *Всі радили Мотрі йти до Семена. Він чоловік добрий, путящий, має своє поле, свою хату* (М. Коцюбинський); *Ну де тепер порядочній* [порядній] *баришні жениха путящого найти!* (Б. Антоненко-Давидович); *Жив чоловік і — нема. А який гармоніст путящий! Чи хрестини, чи весілля, чи так яке гуляння, то вже без Петруся не обійдеться* (Григорій Тютюнник); *Мені неохота пасувати перед Губою, та ще й при свідку, але щось путяще відповісти не можу* (Є. Доломан); *— Робота путяща? — Нічого. Подобається* (О. Бердник); *Наскладали дещицю за літо, ідемо на ярмарок. Нема на наші гроші путящого коня* (О. Гончар).

ПУФ, а, *ч.* 1. М'який низький табурет. *— Ну, от тепер сідайте тут, — і вона показала йому місце біля своїх ніг. Він притягнув низенький пуф і сів* (Г. Хоткевич); *Підвелася* [Ванда] *з м'якого пуфа, відійшла до вікна* (І. Роздобудько); *Адміністратор розчахнула двері .. Мармурові стільниці умивальників, позолочена сантехніка, дзеркала на всю стінку, шкіряні пуфи* (Люко Дашвар).

2. *тільки мн., заст.* Буфи. *— Була мода на криноліни, потім на пуфи, потім на капелюшики з пташками* (І. Франко).

ПУ́ФИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пуф** 1. *Він швидкими кроками мережить кімнату з кутка в куток, обминаючи пуфики, недоладно розставлені по кімнаті* (Н. Рибак); *На пуфиках, .. випростовуючи спини, сиділо кілька військових і один цивільний* (П. Загребельний); *Йонта привіз м'яке крісло й пуфик* (Валерій Шевчук); *Дружина вмостилася на пуфику перед трюмо і почала розчісувати волосся* (А. Кокотюха).

ПУХ, у, *ч.* 1. Дрібне, ніжне пір'я на тілі птаха. *Снігу, ой снігу якого!.. Наче тут паслися гуси уранці, Скублись, кричали І пух свій розкидали білий* (Олександр Олесь); *Ідеш, а на землі ніде ногою ступити: гнізда, яйця, голенькі пташата плутаються в траві, одні вже вбираються в пух, а ті лише вилуплюються* (О. Гончар); *По всьому ґанку літав білий пух — розпорота подушка валялася неподалік* (Д. Білий); * У порівн. *Осінь на землю тихенько спускається .. Пухом тумани із крил її падають, Стеляться в вільних степах* (М. Рильський); // Перина, подушка, ковдра і т. ін., набита таким пір'ям. *— Його там смачненько годували й напували і спати .. клали під одягала золототкані, на м'якенькому пуху* (Марко Вовчок); // *перен.* Те, що легкістю, м'якістю схоже на таке пір'я (перев. про сніг, хмари). *З черемх убрання лебедине Часами ронить срібний пух* (М. Старицький); *Зацвіли сади. Рясним сніговим пухом укрилися вишні, розпускаються рожеві пелюстки яблуневого цвіту* (М. Івченко); *Роман Денисюк не спить. Він заснув би тут, в цьому білому сніжному пухові, що видмами замів весь невиразний нічний простір, що майоріє перед ним* (О. Лисяк).

2. Тонкі, короткі, м'які волоски на тілі тварин; підшерстя під довшою, товщою шерстю; ніжна, м'яка шерсть у деяких тварин. *— Ми й стригли її. Сіра така коза, з ніжним пухом...* (О. Донченко); *Марія Еммануїлівна поправила на плечах стареньку сіру хустку з козячого пуху* (А. Хорунжий); // Тонке, коротке волосся на обличчі, шиї людини. *Молоде лице його, оторочене русявим пухом, то хмуриться, то проясняється* (Панас Мирний); *Дід Кияшко, маленький, круглолиций, весь обтиканий білим колючим пухом чоловічок, привітно глянув на мене* (Ю. Збанацький); *Здорові, рум'яні їхні лиця укривав ніжний пух, що не знав іще бритви* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

3. Тонкі, ніжні волоски на насінні рослин, на поверхні стебла або листя. *Часом очеретяний початок, зачеплений Соломією, лопався й обсипав її білим пухом, мов снігом* (М. Коцюбинський); [В г у р т і:] *— Сніг, сніг! — Який сніг, то, либонь, пух із дерева!* (С. Васильченко); *Над Києвом літав тополиний пух. Він означав кінець райдужної пори цвітіння* (Л. Дмитерко); *Кульбабин пух снігом закружляв над старим Львовом* (Ю. Андрухович).

4. *діал.* Пухівка (у 1 знач.). *Гірко й ніжно пахне пух зелений* (М. Рильський); * У порівн. *За селом, на широкому полі, ледве піднімалась зелена, як пух, кукурудза* (І. Нечуй-Левицький).

△ **(1) Баво́вня́ний пух** — короткі, грубі волокна, що залишаються на насінні бавовнику після відділення основного волокна. *Бавовняний пух використовують для виготовлення вати, прокладочних, ізоляційних матеріалів, фільтрів та ін.* (з публіц. літ.).

◊ **(2) В пух і прах:** а) вщент, остаточно, зовсім. *Впали аж дві іскри до бодні з динамітом — як же ж не мали її рознести в пух і прах?* (І. Керницький); б) дуже, сильно. *Розчервонівшись, немилосердно кубляючи вже не дуже й пишну кучму, "головний" когось розносив у пух і прах по телефону* (Ю. Збанацький); **(3) Не з за́ячого пу́ху** — небоязкий, хоробрий, сміливий. *— Ну, от що. Ти мене не лякай. Я не з заячого пуху* (Григорій Тютюнник); **(4) Ні пу́ху ні пера́** — усталена форма побажання удачі, успіху в якійсь справі. *Берестовський поліз у кабіну. — Ні пуху вам, ні пера, — побажала йому Варвара* (Л. Первомайський); *— Ні пуху тобі ні пера! — сказав Гриць навздогін Саві* (О. Бердник); *— Побажай мені удачі. — Ні пуху ні пера тобі, Сашко* (О. Авраменко, В. Авраменко); **Ри́б'ячим пу́хом підби́тий** *див.* **підби́тий; Ри́льце (ри́ло) в пушку́ (в пуху́, в пу́хові)** *див.* **ри́льце; (5) Тільки пух полети́ть** — безжалісно, немилосердно. *Діставши прочухана від Гриценка, він крикнув йому: — Обшарпанець ти, і батько в тебе тільки Крути-Гаврило, а мій начальник, кишне твого старого чорта з роботи, тільки пух полетить* (І. Сенченко); **[Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перо́м, пухке́нькою, легка́)** *див.* **земля́.**

ПУХА́: ◊ **Доби́ти до пухи́** *див.* **добива́ти.**

ПУХИ́Р, я́, *ч.* 1. Наповнений рідиною кулястий виступ на поверхні шкіри або слизових оболонок, що виникає при опіках, потертості та при деяких захворюваннях. *Парубок показав долоні. Вони були такі порепані та в пухирях* (А. Тесленко); *Кропива немилосердно жалила руки, і вони взялися пекучими пухирями* (О. Донченко); *Одежа на них пообгоріла, взуття попеклося, на руках знялися пухирі* (В. Кучер); *Від комариних укусів тіло взялося пухирями, як у обскубаної курки* (К. Гриб); *Ліза взялася до роботи з великим ентузіазмом, але вистачило її ненадовго — на обох долоньках скоро з незвички вискочили дуже болючі пухирі* (І. Андрусяк); * Образно. *Розмашистим кроком хлопець виходить на околицю Дрогобича. Капелюх на потилиці, .. вузькі, з пухирями на колінах, штани, босий* (П. Колесник).

2. Те саме, що **пузи́р** 1. *Серед озера — плеса, де скидаються щуки, "як ночви", де пускають пухирі золотаві карасі* (Остап Вишня); *Казан запарував, на воді бульбилась темноіржава піна. З одного боку заплигали прозорі гарячі пухирі* (Ю. Збанацький); *Смола булькала і стріляла чорними пухирями* (В. Дрозд); * У порівн. *Дирижабль сплив угору, як великий білий пухир* (М. Трублаїні).

3. Те саме, що **міху́р** 1. *Ливар, схилившись над столом варстату* [верстата] *в хаті коло вікна, затягненого бичачим пухирем, виробляв фібули, згинаючи й карбуючи бронзовий, залізний або золотий дріт* (В. Домонтович); *Він мовчки розшморгнув жовту, з свинячого пухиря калитку* (М. Стельмах); *Він саме лікувався від каменів у жовчному пухирі на невеличкому курорті* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ПУХИРЕ́ЦЬ, рця́, *ч.* Зменш.-пестл. до **пухи́р.** *При основі великого пальця, там, де червоніє натертий руків'ям ракетки басаман, справді вже проступає пухирець* (О. Забужко); *Рут дуже бліда, навколо очей — темні кола, на шкірі якісь дивні пухирці* (С. Андрухович); *Тішиться дитина — Забавка чудна: Надимає з мила Пухирці вона* (Дніпрова Чайка); *Чоловік, одвернувшись од берега, став дивитися на зелений, прошитий білими смугами пухирців, пінистий слід від гвинта* (В. Собко); *Яєчня береться пухирцями, тремтить, мов у пропасниці, напівзадушена арканами цибулі* (Ю. Винничук).

ПУХИ́РИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **пухи́рчик.** *Віспяні висипи рожевого кольору швидко перетворюються в папули, а через 2–3 дні — в пухирики, оточені зоною гіперемії* (з наук.-попул. літ.); *Він нараз побачив себе посеред безлічі дрібнесеньких водяних пухириків, що якось живо, мов тривожно, тремтіли в повітрі* (І. Франко).

ПУХИРИ́СТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пухи́рчастий.** *Прискакало мале жабеня, пузце біле, спина пухириста, сумно глянуло мені в очі і сховалось під призьбу* (В. Близнець); *Папір пухиристий — це пакувальний матеріал, бульбашки якого утворюються з перфорованого крафт-паперу* (із журн.).

ПУХИ́РИТИСЯ, риться, *недок.* Укриватися пухирями (у 2 знач.); надиматися пухирями. *Незабаром ніздрювата яєчня пухирилась на чорній, з колесо завбільшки, пательні* (М. Стельмах); *Дощ .. припускав так дружно, що піняві калюжі серед дороги аж танцювали, аж підплигували та пухирились бульками* (Ю. Збанацький); *Андрій вдихнув запах сироватки і житньої муки, побачив одсвіти полум'я на челюстях печі, змиту підлогу, пухке зійшле тісто, що пухирилось у довбаних ночвах* (Є. Пашковський).

ПУХИ́РНИК, у, *ч.* Комахоїдна трав'яниста водяна рослина родини пухирникових, що має на листі пухирці, якими вловлює і перетравлює дрібних комах. *Суцвіття пухирнику — китиця із 2–6 квітів, що виступає над поверхнею води* (з наук.-попул. літ.).

ПУХИРНИКО́ВІ, вих, *мн.* Родина комахоїдних рослин, що мають своєрідні органи у вигляді пухирців для вловлювання дрібних комах. *Пухирникові — це багаторічні та однорічні наземні, рідше епіфітні рослини з черговим або зібраним у розетки листям, що ростуть у воді, на болотах, у вологих місцях* (з наук.-попул. літ.); *Пухирникові включають 3 роди і більше 180 видів рослин. Вони поширені по всій земній кулі* (із журн.).

ПУХИРОНО́ГІ, гих, *мн.* Ряд комах з довгим вузьким тілом, на лапках у яких між двома кігтиками міститься присосок у вигляді пухирця. *Пухироногі мають тіло довжиною 0,5–2, зрідка до 5 мм* (з наук. літ.); *Пухироногі живуть на рослинах, під опалим листям, у ґрунті. Більшість із них рослиноїдні, живляться соками рослин; деякі — хижаки, живляться яйцями та личинками рослиноїдних пухироногих, кліщів та інших дрібних комах* (з наук.-попул. літ.).

ПУХИРОПЛІ́ДНИК, а, *ч.* Рід декоративних листопадних кущів родини розових. *Пухироплідник є досить великим і розлогим багатостовбурним кущем із пухнастими щитоподібними суцвіттями, колір яких залежить від сорту* (з наук.-попул. літ.); *Пухироплідник — настільки популярна рослина, що вже багато років займає провідні позиції в групі листопадних чагарників, призначених для озеленення садів та міських територій* (із журн.).

ПУХИРОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий формою на пухир (у 1, 2 знач.). *Передній кінець тіла гострика містить пухироподібне розширення, в якому знаходиться ротовий отвір, оточений трьома губами* (з наук.-попул. літ.); *Кіста яєчника — одне з найпоширеніших захворювань, що вражають цей орган. Кіста є обмеженою стінками пухироподібною порожниною, заповненою рідиною* (з навч. літ.).

ПУХИРЦЕ́ВИЙ, а, е. Стос. до пухирця. *Оперізувальний лишай є інфекційним захворюванням, що характеризується появою пухирцевих висипань на шкірі однієї ділянки тіла, які з'являються з одного боку і не виходять за серединну лінію тіла. Звідси і назва захворювання* (з навч. літ.).

ПУХИРЦЕПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий формою на пухирець. *Папула кропив'янки може червоніти, а потім перетворитися в щільний пухирцеподібний елемент* (з навч. літ.).

ПУХИ́РЧАСТИЙ, а, е. Із поверхнею, схожою на пухирі (у 1, 2 знач.), пухирці. *На ніч взявся морозець. Під ногами .. дзвінко зойкали кружечки пухирчастого березневого льодку* (М. Стельмах); *Господар .. біг підтюпцем на город, а прибігав з пучечком кропу, петрушки і свіжими пухирчастими огірками* (М. Гримич); *Потім з'явились осадкові породи, льодовики, що вкрили цю пухирчасту, губчасту аморфну скелю* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); // Який супроводжується появою пухирів, пухирців на шкірі та слизових оболонках, на поверхні рослини (про хвороби). *Пухирчаста сажка вражає всі органи рослини, крім коріння: листя, стебла, міжвузля, качани, волоть, повітряні корені. Проявляється хвороба у вигляді пухирчастих здуттів різної форми й величини — від невеликих до 15 см і більше в діаметрі* (з наук. літ.); // Який має схожість з пухирями, пухирцями. *Замість кігтів або копит ці лапи* [потвори] *були споряджені віялами гнучких пухирчастих відростків* (В. Єшкілєв).

ПУХИ́РЧАТИЙ, а, е. Те саме, що **пухи́рчастий.** *Пухирчата поверхня снігу неначе злегка парувала гінкими пасмами поземки* (Іван Ле); *Кирик підсунув ближче до себе високий гранований кухоль з пивом, здмухнув гребінь білосніжної пухирчатої піни, але пити передумав* (М. Малиновська).

ПУХИРЧА́ТКА, и, *ж., вет., мед.* Шкірна хвороба, яка супроводжується появою пухирів, пухирців. *Пухирчатка виникає внаслідок порушень функцій імунної системи й характеризується виникненням пухирців на зовні здоровому шкірному покриві та слизових оболонках (у роті, на стравоході та інших органах), які швидко поширюються та можуть зливатися* (з наук.-попул. літ.); *Листоподібна пухирчатка у кішок діагностується нечасто, однак при цьому вважається однією з найчастіших аутоімунних патологій* (з наук.-попул. літ.); *— Діагноз уже відомий. Тітка моєї подруги хвора на пухирчатку* (О. Донченко).

ПУХИ́РЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **пухи́р** 1, 2. *— Цього року, мабуть, розквітне* [кактус], *— перехопив мій погляд директор. — Ондечки жовтий пухирчик, бачиш? Може, пуп'янок. Як ти гадаєш?* (Г. Усач); * У порівн. *Окремі росинки тьмяно поблискують срібними пухирчиками* (О. Донченко).

ПУХІ́ВКА, и, *ж.* 1. Багаторічна водяно-болотяна трав'яниста рослина родини осокових, плоди якої вкриті довгим шовковистим пухом. *Він озирнувся і трохи віддалік поміж розкішної пухівки помітив гладесенький пеньок. Чудово! Він сидітиме на ньому, спочине* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Пухівка налічує 27 видів, її представники поширені переважно в холодних та помірних регіонах Північної півкулі* (з наук. літ.); *Квіти пухівки мають вигляд пучка м'яких волокон, схожих на пташиний пух або вату* (із журн.).

2. Те саме, що **га́га.** *Основні райони проживання пухівки — арктичне, субарктичне й північне помірне узбережжя Канади, Європи і Східного Сибіру* (з наук. літ.); *Пухівка — велика за розмірами качка з міцною статурою, короткою шиєю, великою головою і дзьобом клиноподібної форми* (із журн.).

ПУ́ХКАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пу́хкати** і звуки, утворювані цією дією. *Трясовина випростувалась слідом за ним з тихим пуханням* (І. Багмут); *Запахи маринованих грибів і варення, побрязкування столових приборів, .. пухкання корків шампанського* (І. Роздобудько).

ПУ́ХКАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* Те саме, що **пи́хкати.** *Мірно дихали уві сні дівчата, посапувала, пухкаючи, пані Павучиха* (Валерій Шевчук); *Вона тільки без угаву тріщала, витрушувала з яскравих пакунків манаття, на ходу запихаючи до соковитих червоних губ довгу темну сигарету, пухкала димом разом зі словами* (О. Ульяненко); *Селянські фіри одна за одною зникли за байраком, де розривались австрійські снаряди і пухкав на колії наш панцерник* (Б. Антоненко-Давидович); *На плиті кипить важезний казан, з-під кришки його сердито пухкає каша* (В. Близнець).

ПУХКЕ́НИК, а, *ч.* Вид солодкого печива, смаженого на олії або смальці. *Пухкеник дістав назву за свою консистенцію — дуже пухку й легку. Характерний для кухонь Поділля, Черкащини, Київщини, південної Волині, Дніпропетровщини* (з наук.-попул. літ.).

ПУХКЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **пухки́й.** *Земля пухкенька, під ногами хрустить м'якеньке бадилля* (С. Васильченко); — *Маєте. Оце й усе, що є, — винесла вона ще раз окрайок пухкенького хліба* (Олесь Досвітній); *Петрик махає дідові на прощання пухкенькою ручкою* (Микита Чернявський); *Джоді .. пухкенька кароока пшеничноволоса жіночка* (І. Карпа); *Ніжний, ніжний, з м'якенькою блискучою шерсткою, жеребчик чорненький... Такий тендітний, з кучерявеньким хвостом, з пухкенькою гривкою...* (Остап Вишня).

◊ **[Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перо́м, пухке́нькою, легка́)** *див.* **земля́.**

ПУХКЕ́НЬКО. Присл. до **пухке́нький.** *Подушку перебила* [Марія] *пухкенько — поклала в голову, застелила рядном* (А. Головко).

ПУХКИ́Й, а́, е́. 1. Такий, часточки якого не прилягають щільно одна до одної; розсипчастий. *Надворі жваво падав пухкими пластівнями перший сніг* (Б. Антоненко-Давидович); *Він нахиляється. Бере грудочку землі. Розтирає між пальців. Чорнозем. Масний, пухкий чорнозем...* (С. Журахович); *Він .. легко збігав з пагорків, нечутно ступав по пухкому шарові багатолітньої глиці* (П. Загребельний); // Добре розораний, м'який (про ґрунт). *На дослідній полі .. пололи молоді буйні рослини, прочищали і здряпували ранній весняний пар, пухкий, як великодні папушники* (М. Івченко); *Улянка добре скопала город, розбила на грядки. Пухкою землею притрушувала біле насіння квасолі та гарбузів* (О. Донченко); *Невтомні трактори снували впоперек масного й пухкого поля, як човники на ткацькому верстаті* (Ю. Яновський); // М'який, легкий для споживання (перев. про вироби з тіста). — *Ввечері я вечерю зварю... Уже таких м'яких та пухких галушок зварю, що губами можна буде їсти...* (Панас Мирний); *Взялися до їжі: смаженої картоплі з малосольними огірками, холодного курячого борщу на вершкові та на жовтках, пухких пирогів з усякою начинкою та сметани* (Григір Тютюнник); *Ревека розламала корж надвоє, довго дивилась на пухке, жовтаве від соди тісто* (Р. Андріяшик).

2. Досить повний, з округлими м'якими формами, рисами (про людину, її обличчя, тіло). *Її чималі брови чорніли, як шовк, а чорні очі горіли на білім, пухкім лиці* (І. Нечуй-Левицький); *Я схиляю в уклоні голову й цілую пухку руку* (В. Домонтович); *Зазирнув академік Береговий, побачив Ганнусю, цмокнув пухкими губами, підморгнув Михайлові* (О. Бердник).

3. М'який на дотик. *На почорнілих від старості покрівлях — зелені пухкі плями моху* (В. Винниченко); *Галина лежала на ліжку, вкрившись пухкою ковдрою* (М. Зарудний); *Вовна була добре виварена в гречаному лузі, біла та пухка, веретено заспокійливо хурчало між пальцями* (І. Білик).

△ **Пухкі́ поро́ди** *див.* **поро́да.**

ПУ́ХКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість і стан за знач. **пухки́й.** *Попри пухкість своєї фігури, рухалась вона навдивовижу жваво і граційно, мов юна дівчина* (О. Авраменко).

ПУХКІ́ШАТИ, аю, аєш, *недок.* Ставати пухким, пухкішим. *Крига де-не-де вже починала помітно пухкішати* (О. Ільченко); *Мох на купинах пухкішає, спалахує соковитою зеленню* (Є. Пашковський); *Хоч Таня й намагалася схуднути, але продовжувала пухкішати та набирати вагу* (із журн.).

ПУ́ХКО. Присл. до **пухки́й.** *Дорога починала стелитися м'яко й пухко, і від того пропадав тупіт ніг* (Валерій Шевчук); // *у знач. пред. Ромеї не знають ні трави, ні соломи на підстилку. За перським звичаєм, стосують до того добре висушений кінський же гній. Пухко, тепло, запахущо!* (П. Загребельний).

ПУХЛЕНИ́НА, и, *ж., діал.* Пухлина. *Мамі гірше.., слаба на пухленину* (Марко Вовчок); *І диво дивне! Де лише прилипла Чудовна масть до тіла, там щезала Гадюча пухленина і синець* (І. Франко).

ПУХЛЕ́НЬКИЙ, а, е. Пестл. до **пу́хлий** 2. *Випадково здибалася йому на очі пухленька студенточка ташкентського вишу, Любочка Марковська* (Іван Ле); *Мар'янка .. тягла до яблуньки свої маленькі, пухленькі ручки* (І. Цюпа); *Помічник начальника штабу підсунув йому дві пухленькі папки* (Є. Доломан).

ПУ́ХЛИЙ, а, е. 1. Який опух, набряк (від хвороби, побоїв і т. ін.). *Хату спалено, а старого Демида нещадно побито. Не жити вже Демидові на білому світі, бо ж такий він синій та пухлий, і так нестерпно болять руки-ноги, й болить голова* (О. Довженко); *Всі ноги були пухлі, але особливо жахливо виглядали підошви. Мало того що вони попухли, вони ще збрижились, і в тих збрижах, в заглибинах зморщок, позакипала кров* (І. Багряний); *Свенельдові дружинники, пухлі від голоду або висхлі до кісток, мляво зносили оружжя й складали його купами коло брами* (І. Білик).

2. Досить повний, з округлими м'якими формами, рисами (про людину, її обличчя, тіло); пухкий. *Пані вкотила, як на колесах; пухла така, ніби на дріжджах зійшла* (Марко Вовчок); *Я відразу пізнаю молоде обличчя, великий чуб, що звис над прямокутником чола, по-юнацькому ще пухлі уста* (В. Домонтович); *Ліна Леонардівна .. забігала по кімнаті, вимахуючи коротенькими пухлими ручками* (В. Козаченко); *Хлопця розібрала цікавість, він виліз на тумбу, став навшпиньки і, притиснувши своє пухле рум'яне лице до решітки, вигукнув: — Мамо! Я теж хочу подивитись* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // *розм.* Товстий, роздутий (про книжку, гаманець і т. ін.). *Ніколи Чумак не барився з відповіддю. Уже за кілька днів Павло одержував від нього пухлого листа* (А. Головко); *Шевчук присунув до себе пухлу папку з документами, почав неквапно їх переглядати* (М. Дашкієв); *Цариця поклала на стіл перед ним пухлий гаманець із грішми* (М. Василенко); // М'який, легкий для споживання (перев. про вироби з тіста). *Дід згадав про горілку, а чорт зараз і частує і на закуску тягне із сумки печену качку і пшеничний пухлий буханець* (О. Стороженко).

◊ **Ні за пу́хлу (пу́хлого, ца́пову) ду́шу** *див.* **душа́.**

ПУХЛИ́НА, и, *ж.* 1. Болюче припухле місце, здуття на шкірі людини або тварини. *Біль улягся* [улігся], *І пухлина з руки зійшла помалу* (І. Франко); *Підкотив* [молодик] *холошу й заголив опухле коліно. Я торкнувся пухлини, і він зойкнув від болю* (І. Росоховатський); *Кілька днів процедур дали сподівані наслідки. Пухлина спала, хоч біль ніяк не проходив* (М. Олійник); — *Вона була горбатенькою, а над бровою випнулась якась пухлина* (Є. Кононенко); // Припухле місце біля очей. *Він Насуплено димить сигарою своєю, Сховавши між поморщених пухлин Очиці, заяложені блуднею* (М. Бажан); *Її важко було впізнати. Під очима великі мішкоподібні пухлини невизначеного кольору, шкіра на обличчі неприродно блищала, хоча мала сіруватий відтінок* (С. Талан).

2. *вет., мед.* Розрощення тканин, новоутворення в організмі людини або тварини. *Олександр Іванович уважно помацав велику внутрішню пухлину і похмурився* (Б. Антоненко-Давидович); *І Сашко, й Богдан, і навіть Петро захоплено стежили, як Люка почала лікувати пухлину на нозі мисливського собаки Данила Яковича* (В. Владко); *Їй вдалося істотно вповільнити розвиток хвороби, потім — зупинити зростання пухлини й поширення метастазів* (О. Авраменко); *Вони залишили йому томограму мозку, на якій пухлина була безсумнівною* (Т. Прохасько).

△ **(1) Доброя́кісна пухли́на,** *вет., мед.* — новоутворення, що характеризується повільним неінвазивним ростом, наявністю капсули, відсутністю або мінімальним загальним впливом на організм. *Доброякісна пухлина повільно зростає, не проникаючи в прилеглі органи й тканини, не метастазуючи* (з навч. літ.); — *А в мене міома. То — не рак. Доброякісна пухлина. Оперуватимуть завтра* (Люко Дашвар); **(2) Злоя́кісна пухли́на,** *вет., мед.* — новоутворення, що характеризується швидким інвазивним ростом, значним негативним впливом на організм. *Злоякісна пухлина має здатність проростати в інші органи й тканини, а також давати метастази по всьому організму* (з навч. літ.); *Молодий учений переборює всі труднощі, невтомно працює.., твердо вірячи, що врешті-решт здобуде перемогу над однією з найстрашніших хвороб — злоякісними пухлинами* (М. Дашкієв); *Нам не загрожують інфаркти та інсульти, злоякісні пухлини та синдроми імунодефіциту* (О. Тесленко).

ПУХЛИ́НКА, и, *ж.* Зменш. до **пухли́на** 1. *Піщана мошка різниться від москітів тим, що ти не чуєш її, поки вона не вкусить. А там, де вкусила, з'являється пухлинка завбільшки з дрібну горошину* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Лице обважніло, й під гострими, пильними очима назавжди оселилися синюваті пухлинки* (Микита Чернявський).

ПУХЛИ́ННИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до пухлини (у 2 знач.). *Пухлина з'являється в організмі в результаті перетворення нормальних клітин в пухлинні, у яких порушується регуляція процесів поділу* (з навч. літ.); *Температура зростає, біль принімів, дякувати долі, мозок, одурілий від муки, відмовиться фіксувати пухлинну печію, коли градуси зашкалять за сорок* (Є. Пашковський).

ПУХЛИНОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий на пухлину; який нагадує пухлину. *Вузол щитоподібної залози — це пухлиноподібний утвір у залозі, який діагностується шляхом пальпування або при ультразвуковому дослідженні* (з наук. літ.); *Характерною ознакою ботріомікозу є пухлиноподібне розростання сполучної тканини* (з навч. літ.).

ПУ́ХЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **пу́хлий.** *Лазер допомагає позбутися пухлості колінного суглоба за допомогою пучка світлових променів* (з наук.-попул. літ.); *Крем для догляду за губами покращує стан шкіри губів, надає їм дитячої пухлості та яскравості* (з мови реклами).

ПУХЛЯ́ВИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **пу́хлий** 2. *Дитячі ще уста, пухляві і капризні, І ніс кирпатенький, і брови трохи різні, І кожна рисочка дівочого лиця — мені знайоме все і рідне без кінця* (І. Качуровський); *Г. Житецький, заважкий для своєї молодої постаті, трохи нагадує обличчям свого величавого батька; рухливий, трохи пухлявий* (із журн.).

ПУХЛЯ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм.* Властивість за знач. **пухля́вий.** *Далеко не всі батьки визнають, що у їх дитинки є проблема із зайвою вагою. Вони виправдовують зайву вагу "милою дитячою пухлявістю"* (з наук.-попул. літ.); *Ця сукня підкреслює розкішні форми дівчини, її пухлявість* (із журн.).

ПУХЛЯ́ТИНА, и, *ж., діал.* Пухлина. *На станції четверо немічних людей заліплювали подорожником вавки з пухлятиною* (Є. Пашковський); — *А що це у вас? Флюс?* — *спитала, приглядаючись до мене, Леся.* — *І пухлятина ось під правим оком.* — *Я призналася, що у мене ще й досі болить зуб* (із журн.).

ПУХНА́ВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **пухна́стий.** *Туркочуть над головою голуби, пливе хмарин пухнаве клоччя* (В. Сосюра); *Пухнавий килим теж пробував розв'язати мені язика: як я не засну, то можу любісінько прийти сюди босоніж* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ПУХНА́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., рідко.* Властивість за знач. **пухна́вий.** *За мастю та ознаками пухнавості кози чорної пухової породи однорідні* (з навч. літ.); *Чим обробити волосся, щоб воно не пушилось? Обов'язково застосовуйте пом'якшувальні та зволожувальні маски для волосся. Регулярні процедури сприяють накопиченню поживних речовин у волоссі, які усувають пухнавість* (із журн.).

ПУХНА́СТЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **пухна́стий.** *Валентина Миколаївна .. нагадувала пухнастеньку, теплу, золотаву заклопотану бджілку* (О. Копиленко); *Із очеретів або лепехи випливала якась качка, а за нею .. пухнастенький, наче гілка вербового цвіту, виводок* (М. Стельмах); — *Мій же день народження в січні?* — *Авжеж,* — *наче сама дивувалася мама.* — *Холодно було. Ти ж лежав у такій пухнастенькій сірій шубці...* (В. Нестайко); *А Людочка... Пухнастенька блондиночка з щирими-щирими блакитними очима...* (М. Дашкієв); *Личко кругле, у них в роду таких пухнастеньких не було* (В. Лис).

ПУХНА́СТИЙ, а, е. 1. Укритий м'яким, густим пухом (у 1, 2 знач.), м'якою, густою шерстю (про тварин). — *Помилуйтеся, які красунчики!* — *захоплено казав Бутаков, зупинившись над жовтенькими пухнастими пташенятами з блискучими чорними дзьобами.* — *Це лебедятка* (З. Тулуб); *Озирнувся — стоїть на кручі велика пухнаста лисиця з розумними, але зовсім не хитрими очима, а поруч неї — лисеня* (Григір Тютюнник); *Шерстка у киці — пухнаста, довга — пух, та й годі!* (В. Багірова); // Який має м'який густий ворс (про тканини, хутра, килими і т. ін.). *Чи то від принадних думок, чи від пухнастої ведмежої кошми жарко стає Магомет-Гіреєві* (Н. Рибак); *Охрім ішов тихими коридорами, по чистих пухнастих килимах, що заглушували кроки* (В. Кучер); *Дівчина була в чорній шерстяній сукні, простоволоса, з білою пухнастою хусткою на плечах* (Я. Гримайло); *Посеред кімнати стояло широке ліжко, вкрите пухнастим темно-червоним покривалом* (О. Авраменко); // Укритий пухом, пушком або пишний (про квіти, листя, плоди і т. ін.). *На березі ворушилися пухнасті руді мітелки очерету* (О. Донченко); *Коли Константин почав розв'язувати .. вузлик, з нього посипались на пухнастий мох запашні медові коржики — "лекерле"* (Н. Королева); *Чудно воно продиратися човном між гіллям верб, що рясно вкрите пухнастими білими котиками* (Б. Антоненко-Давидович);

// *бот.* Уживається в назвах деяких рослин. *Дуб пухнастий — кущ або дерево висотою від 5 до 10 метрів. Молоді гілки рослини червонуватого кольору, густо сіро-повстисті, а старі гілки голі* (з наук. літ.); // Схожий на пух легкістю або білим кольором. *Густіше сніг, легкий, пухнастий, волохатий, лягає, стелеться до ніг* (І. Гончаренко); *На блакитному небі нерухомо біліють пухнасті хмарки* (А. Хижняк); *Надворі посипав рясний, пухнастий, схожий на гусінь, сніжок* (Р. Андріяшик).

2. М'який, густий, пишний (про шерсть, волосся і т. ін.). *Людмила од несподіванки навіть здригнулась .. А очі — темно-сині, трохи завжди примружені від короткозорості, майже прикрили довгі, пухнасті вії* (А. Головко); *Маленька білочка за деякий час вкрилася м'якою пухнастою шерсткою* (О. Іваненко); *З-за вух повибивалися симпатичні пухнасті кучерики, які так дратували Наташу, а на очі впало хвилясте пасмо* (С. Андрухович); // *розм.* З довгими, густими віями (про очі). *З дзеркала на Макса дивляться глибокі, як два тунелі, пухнасті темно-сірі очі* (В. Винниченко); *Я їй постійно заздрила — цій крихітній дівчині з пухнастими заспаними очима й припухлими губами* (Ю. Яновський).

3. *рідко.* Те саме, що **пухки́й** 1. *Вона роззявляє рота .. Пухнасте й тепле борошно сиплеться на язик, забиває горло* (О. Донченко); *Василина сіла поруч сина і розв'язала вузлик з пухнастими й засмаглими пиріжками* (І. Волошин); *Йшла* [дівчинка] *по білій, пухнастій від куряви дорозі* (Валерій Шевчук).

4. *рідко.* Те саме, що **пу́хлий** 2. *Вони сміялися, пухнасті рученята Іще невпевнено простягши* (М. Бажан); *Ще й досі, після короткої, але тяжкої розмови з Марковим, пашіли його пухнасті щоки, а руки самі по собі стискалися у кулаки* (М. Стельмах).

ПУХНА́СТИК, а, *ч., розм.* Пухнаста, покрита пухом тварина. *Божка котика принесла. Пухнастик сіро-димчастого кольору, вершечок вуха відкушений* (Г. Вдовиченко).

ПУХНА́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пухна́стий.** *Всіх вабили моя* [кота] *пухнастість, чорна масть і великі, золотого кольору очі, які раптом, коли я почув запах і побачив мишей та пацюків у клітках, стали зеленими* (І. Багмут); *Дік обчухрував собі всю пухнастість лап між реп'яхами* (І. Карпа); *Сніг був напрочуд легким, аж жаль було рушити цю іскристу пухнастість* (Г. Пагутяк).

ПУХНА́СТО. Присл. до **пухна́стий.** *Цей чубчик-вінець .. сяє на голові* [журавля] *пухнасто, розвихрено, мовби жмуток сонячного проміння.* (О. Гончар); *Коли вітер починав бавитись ними* [косами] *і вони пухнасто пестили мої щоки, спину, шию і плечі, тільки тоді я починала заспокоюватись* (С. Андрухович); *Сніг величезним білим капелюхом лежав на даху, пухнасто облямував підвіконня* (В. Нестайко).

ПУХНА́ТЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **пухна́тий.** — *Із яєчок знову вилуплювалися пташенятка-курчатка, жовтенькі та пухнатенькі* (Остап Вишня); *Сластьоночки плачуть, Пухнатенькі, рум'яненькі, Самі у рот скачуть* (Л. Глібов).

ПУХНА́ТИЙ, а, е. Те саме, що **пухна́стий.** *Овечки жують сінце, Поруч і малята Тісно збилися в кільце Біле та пухнате* (П. Воронько); *Маріанна зіскочила з сидіння і побігла вниз по широких зеленкуватих сходах, покритих м'яким пухнатим килимом* (О. Бердник); *Вже квітень місяць був надворі, а .. ні пухнатого лінивого "сону", ні пахущої милої фіалки ще не видко було* (Грицько Григоренко); *Хлопець торкає рукою пухнате віття туйки* (О. Гончар); *Верхами сосон шум іде розлогий І хмарою пухнатою темнить Високий день і осяйну блакить* (М. Зеров); *Сніг пухнатий, Наче вата, Жаль по ньому і ступати — Білий, чистий сніг* (Г. Бойко); *Очі строго спущені до шитва, облямовані пухнатим темним мереживом вій* (В. Винниченко); *Гарні пироги вдалися, пухнаті* (Сл. Б. Грінченка); *Губи були безперечно цікаві: хоч і пухнаті, але ж із чітким примхливим малюнком, дуже жваві й рухливі* (Д. Бузько).

ПУХНА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість і стан за знач. **пухна́тий.** *Але "дивовижний каштановий колір, що надає волоссю ніжність і пухнатість" .. несподівано пофарбував голову і вуса Іполита Матвійовича у фарби сонячного спектра* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова); *Фірма пропонує гель для усунення пухнатості волосся й формування локонів* (з мови реклами); *Пані індійська бізнесменка, любителька національних страв, кілька разів переписувала рецепт і навіть один раз асистувала йому на кухні, проте так і не освоїла секрет "пухнатості" дерунів* (М. Гримич).

ПУ́ХНУТИ, *рідко* **ПУ́ХТИ,** хну, хнеш; *мин. ч.* пу́хнув, нула, ло *і* пух, пу́хла, ло; *недок.* 1. Ставати ненормально, хворобливо пухлим (через хворобу, удар, від голоду і т. ін.); опухати. *Дивлюсь, почервонів середній пальчик у дитини, став пухти* (Ганна Барвінок); *Нога пухла далі й боліла* (І. Багряний); *Сонце немилосердно пекло в непокриті голови .. Пухнув язик. Пісочило в очах. Важчали ноги* (Р. Іванченко); *Вона витерла краєчком плаття розпанахану Іванову губу, що на очах пухла* (В. Лис); // Надуватися, набрякати від напруження (про жили, кровоносні судини). *Латочка намагається заглушити всіх, кричить тоненьким тенором, на шиї страшними п'явками пухнуть жили* (Григорій Тютюнник).

2. *розм.* Ставати повним, товстим. [К і н д р а т:] *Походив би* [Павло] *щодня під землю, схуд би, і серце було б здорове. Телефон губить начальників, пухнуть вони від нього* (О. Корнійчук); *Люди .. знемагали від ненависті і знемагали від розкошів; пухли з голоду і пухли з надміру їжі* (М. Матіос).

3. *перен.* Збільшуватися в об'ємі. *Багато разів приходив сюди Марусяк ізсипати свою здобич і з немалим задоволенням помічав, що бордюг* [мішок] *пухне* (Г. Хоткевич); *Сонце зайшло в хмару з оранжевими смугами, і довго оранжеве чудисько пухло на заході, то темніючи, то раптом світячись наскрізь* (Ю. Яновський).

◊ **[Аж] ву́ха пу́хнуть / попу́хли** *див.* **ву́хо; Голова́ пу́хне (розпуха́є, ре́пається** *і т. ін.) див.* **голова́.**

ПУХО́ВИЙ, о́ва́, о́ве́. 1. Прикм. до **пух.** *Є такі види пухоїдів, котрі тримаються біля самої шкіри й здатні так швидко бігати між пухових волокон і пір'їн, що їх важко зловити* (з наук.-попул. літ.); *У птахів помірних широт частка пухового пір'я та пуху в оперенні вища, ніж у тропічних* (з навч. літ.); // Укритий пухом. *Коли звернуло під осінь і в усіх головках подостигали купки вовнистого насіння, тоді кождий подув вітру розганяв мільйони тих пухових зерняток на всі боки* (І. Франко); // Зробл. з пуху (у 1, 2 знач.). *Віра часом лягала на своїй канапі, .. накидала на себе пухову білу хустку* (Я. Гримайло); *Вона залишилася на усі три тижні нашої мандрівки по спекотних країнах Південної Америки у темному брючному костюмі і з пуховою білою шаллю на плечах* (В. Дрозд); // Набитий пухом (у 1 знач.). *Слала, слала красна дівка білу постіль пухову* (П. Чубинський); *Шаукен усе ще не підводилася з ліжка, все залишалася в своїй кімнаті на цілій кучугурі пухових подушок* (З. Тулуб); *Тоді всі побачили, що це справжня принцеса, якщо вона крізь двадцять матраців і двадцять пухових перин відчула горошину!* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. Схожий на пух легкістю або пухнастістю; який нагадує пух. *Літак пронизав пухову хмаринку і полинув над голубими неоглядними просторами землі* (І. Волошин); *М'яко падав сніг пуховий* (В. Іванович); *Настає весна, і на лузі — з білої пухової заметілі! — народжується тільки одна кульбаба і тільки одна або дві-три тополинки* (В. Близнець); *По стежці пливла посічена зелень, одчахнуте гілля летіло з пуховою легкістю* (Є. Пашковський).

3. Який має м'яку, густу, довгу шерсть з великою кількістю пуху (про породи кіз, кролів і т. ін.). *Порода білих пухових кіз почала створюватися в гірських районах Північного Кавказу, починаючи з 1967 року* (з наук. літ.).

ПУХОВИ́К, а́, *ч.* 1. Перина, набита пухом (у 1 знач.). *Хто в світі не знавав Напасти? Якби знаття, де впасти — То б пуховик послав* (Л. Боровиковський); *В чистій світлиці на високих пуховиках солодко спала Мірта, закинувши пухку рожеву руку за голову* (М. Івченко); *Матрац на ліжку видався йому після верстата царським пуховиком* (В. Підмогильний); *Кіндрат з обмороженими вухами, з розпухлими пальцями на обох ногах лежав на м'якому пуховику в батьківській хаті* (А. Іщук).

2. Тепла зимова куртка, пальто, підкладка яких зроблена з пуху (у 1, 2 знач.). *Поки її знайомі доношували легкі пуховики, Люся, три роки перебиваючись з хліба на воду, купила норкову шубу* (І. Роздобудько); — *Ми з чоловіком як організатори координуємо програму,* — *показала на лисого молодика в пуховику* (Люко Дашвар).

ПУХОВИ́ЦЯ, і, *ж., заст.* Пуховик (у 1 знач.). *Хазяїн теплу пуховицю на ліжко стеле нетверде* (М. Терещенко); * Образно. *Стомився день, Облишив косовицю, Дмухнув на сонце, Заморочив ліс, Узяв на плечі Хмару-пуховицю Та й рушив спати На небесний віз...* (І. Вирган).

ПУХОВИЧО́К, чка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **пухови́к** 2. *Я міряю дизайнерський пуховичок за триста баксів* (І. Карпа); — *А що це ти... не по сезону?* — *спитала Тома, бо Майка пріла в розстібнутому пуховичку, під ним футболка аж змокла* (Люко Дашвар).

ПУХОВІДОКРЕ́МЛЮВАЧ, а, *ч.* 1. Машина для відокремлення бавовняного пуху від насіння. *Із насіння бавовнику, що механічно розрізають лезом, пух знімають за допомогою циліндра зі щіткою та витягують пневматичним способом* (з наук.-техн. літ.).

2. Машина для видалення волосків із продуктів лущення вівса. *Пуховідокремлювач використовують у лущильних відділеннях крупозаводів* (з наук.-попул. літ.).

ПУХОЇ́Д *див.* **пухоїди.**

ПУХОЇ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **пухоїд,** а, *ч.).* Дрібні комахи родини волосоїдових, що паразитують на птахах і ссавцях, живлячись пухом і волоссям. *Незважаючи на зовнішню подібність, воші та пухоїди відрізняються способом харчування: перші живляться кров'ю, другі — пір'ям і волоссям* (з наук.-попул. літ.); *Пухоїди паразитують на птахах (близько 2440 видів пухоїдів) і ссавцях (60 видів)* (із журн.).

ПУХООЧИСНИ́Й, а́, е́. Признач. для очищення бавовняних тканин від пуху, волокон. *Пухоочисна камера.*

ПУХОЦВІ́Т, у, *ч.* Трав'яниста рослина родини злакових із високим стеблом і дрібними колосками, оточеними довгими волосинками. *Пухоцвіт росте головним чином по долинах річок, де часто утворює великі зарості* (з наук.-попул. літ.).

ПУ́ХТИ *див.* **пу́хнути.**

ПУХТІ́Й, я́, *ч., розм.* Товстий, неповороткий чоловік. *Головний герой фільму пухтій Нік, незважаючи на свою погану фізичну форму, вирішує виступати на ринзі* (з газ.).

ПУЦОЛА́Н, у, *ч.* Пористий світлий попеловий вулканічний туф, що застосовується як додаток для виготовлення цементу. *Пуцолан — це компонент на основі вулканічного попелу, пемзи й гірських порід, здатний надавати бетону та штукатурці унікальних властивостей* (з наук. літ.); *Використання пуцолану як активного компонента — зовсім не нова технологія. Ще в Стародавньому Римі та Візантії ця добавка застосовувалася при будівництві акведуків, лазень, пірсів і ровів для водовідведення* (з наук.-попул. літ.).

ПУЦОЛА́НОВИЙ, а, е. Стос. до пуцолану. *Пуцолановий цемент має підвищену водо- і сульфатостійкість* (із журн.).

ПУЦУВА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **пцува́ти.** *Молоді українці, створюючи компанію з виробництва сублімованої їжі для туристів, керувалися бажанням дати людям більше часу на споглядання краєвидів та накопичування емоцій, а не на пуцування брудного казанка* (із журн.).

ПУЦУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що, діал.* Чистити. *Морщили* [опришки] *собі нові постоли, пуцували бартки .. — словом, хотіли затьмити всіх і все* (Г. Хоткевич); *Мицьо у тій формі і днював, і ночував, щоранку пуцуючи на глянц чоботи, ґудзики і медалі* (Ю. Винничук); *Атмосферу тогодення чудово передає пісня, що побутувала тоді в галицьких селах: "В понеділок рано дзвони задзвонили, Українські хлопці овес молотили: Одної ціпами, другі машинами, А треті в кошарах коні пуцували"* (М. Андрусяк).

ПУЦЬ, *виг., розм.* Уживається як присудок за знач. **пу́цьнути.** *Пило біля ставка дурне Вороненя .. Дивлюсь — воно угору полетіло Да й пуць на шию барану* (Є. Гребінка); *Антін оглядається і несподівано пуць у траву! та й присів* (І. Нечуй-Левицький); [М а р и н а:] *Вчора прийшов* [Лаврін], *я пуць йому в ноги: і сякий, і такий, і довічно за тебе Бога молитиму, відкаснись від мене, бо загину!..* (М. Кропивницький).

ПУ́ЦЬВІРІНОК, нка, *ч.* 1. Безпере пташеня. *Схопивши черв'яка, зникала* [пташка] *з ним десь у хащі, де в затишному кубельці чекали жовтопухі пуцьвірінки* (О. Донченко); *Вони зовсім охляли з голоду .. У пташиних гніздах шукали яєць, а знаходили голих пуцьвірінків, що самі їм назустріч витягували тоненькі шийки і широко роззявляли жовті дзьобики* (В. Малик).

2. *розм.* Маленька дитина. — *Не встигла я на якусь часинку одвернутися до куми, а він почав з дітьми пиріжки з квасолею ліпити .. Взявся, щоб потішити своїх пуцьвірінків* (М. Стельмах); — *Петрику, я вже погодувала Сашка. Ти не хочеш пуцьвірінка нашого потримати на руках?* (В. Чемерис); — *Я пам'ятаю, коли ось таким пуцьвірінком був Муталіб* (В. Шкляр); — *Подумати лише, минуло вже вісім років, відколи цей пуцьвірінок з'явився на світ!* — сказав *тато* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

ПУ́ЦЬВІРОК, рка, *ч.* Те саме, що **пу́цьвірінок.** *Я подивився на кущ, де не вгавали пуцьвірки* (В. Винниченко); — *Ви чого, пуцьвірки, повитріщалися?* — *гримнув жартівливо на своїх дрібних нащадків.* — *Ану, знайомтеся!* (Микита Чернявський).

ПУ́ЦЬНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Раптово впасти; бухнутися. *Старий сухорлявий турок.., ніби підкошений, пуцьнув на землю й про щось благав, киваючи головою на жінок та дітей* (С. Добровольський); *Сиділо* [дитя] *на лежанці з прабабою, намагалося пуцьнути на долівку, але стара тримала його за сорочечку* (Ю. Мушкетик).

ПУ́ЧЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **пу́чка.** — *Се ваша панночка, — промовляє до нас пані. — Цілуйте її в ручку. Панночка чи глянула на нас, чи ні, простягла дві пучечки поцілувати* (Марко Вовчок); *Свариться* [Марійка] *пучечкою під топчан: — А що ти вкрала мою суконьку? Нащо вкрала?* (С. Васильченко); *Чорнобривцю, цвіту папороті, терличу та усього по пучечці всипала* [бабуся] *в кашник та й пристановила до вогню* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Гатило натиснув перстень указівним пальцем з одного боку, камінчик одтуливсь, і на долоню висипалася пучечка білого пороху* (І. Білик).

ПУЧЕ́ЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **пучо́к.** *Щось тверде й холодне, мов гадюка, залоскотало її по литках; то був хвіст, довгий, твердий, з волохатим пучечком на кінці* (М. Коцюбинський); *На жердках під кам'яною брилою висіли пучечки сушених трав, корінців, поморщених на галузках сухих ягідок* (Н. Королева); *Кароліна повернула голову туди, де за пучечками гостроверхого дикого ірису, ближче до води, жовтів килимок із кульчастих квіток* (Г. Вдовиченко); *На карафі з водою грає пучечок зеленого світла* (І. Микитенко); *Надходили ночі з лілово-малахітовим сяєвом. Його пучечки сіялися в морозяній імлі* (М. Дочинець); *Старечі зморшки його на щоках розгладжуються від тієї усмішки, а біля очей на скронях збираються у променисті пучечки* (В. Нестайко); *Біля воріт базару стояв хлопчина з трьома пучечками блакитних незабудок* (О. Бердник).

ПУЧИ́НА, и, *ж.* 1. Водяна глибінь, морська безодня. *Капітан Горн упав у пучину розбурханого океану і чудом урятувався на торпедованім, напівзатопленім катері* (Іван Ле); *То потопав його баркас, то виринав на високому гребені хвилі, щоб знову провалитися потім у водяну пучину* (А. Шиян); *Навколо Вадима все тріщить, ламається, шансів на спасіння у нього майже немає, тож він навіть не знає, тішитися йому через те, що його, як його товаришів, досі не поглинула темна пучина, чи шкодувати за цим* (В. Хрущак); // Глибока драговина на болоті. *Іноді для того, щоб витягнути одну людину з пучини, потрібно не менше трьох осіб на суші, оскільки сила засмоктування в болота дуже велика* (з наук.-попул. літ.); // *перев. поет.* Безмежний, бездонний простір. *Несуть чужі люди динаміт .. Ідуть вони звіриними стежками, то з'являючись з темних нетрів тайги, то зникаючи в зеленій пучині* (О. Довженко); [Ч е р н е ц ь:] *В незвідану міжзоряну пучину вночі сьогодні ти не полетиш .. Хто діла земні розплутати для себе неспроможний, не може той тягнутись до небес* (О. Левада).

2. Нерівномірне підняття ґрунту на поверхні дороги внаслідок промерзання. *Унаслідок збільшення об'єму глинистого, мулистого і дрібнозернистого піщаного ґрунту при замерзанні води, що просочує його, утворюються пучини* (з наук. літ.).

3. *перен.* Зосередження, скупчення чого-небудь (перев. неприємного). *Занурившись у пучину страху достатньо глибоко, вона раптом ясно пригадала, коли човгаючі звуки в темряві перелякали її вперше* (А. Кокотюха); *Останній прощальний погляд — і двері зачинилися за мною, пучина розлуки розверзлася між нами — образ Лори Ферлі вже тієї хвилини став пам'яттю минулого* (О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза).

ПУЧИ́ННИЙ, а, е. Стос. до пучини (у 1, 2 знач.). *Пучинна область найбільших морських глибин характеризується повним спокоєм води, постійною температурою та абсолютною темрявою* (з наук. літ.); *При виправленні колії на пучинах на шпали вкладають пучинні дерев'яні підкладки* (з навч. літ.).

ПУ́ЧКА, и, *ж.* 1. Кінчик пальця руки. *У дитини заболить пучка, а у матері серце* (Номис); *Вілліс задумливо дивився в вікно і тер нервово пучку об пучку* (Олесь Досвітній); — *Як не працюю?! — ображено перепитав хлопець. — Та погляньте: всі пучки стер об вашу силікатну цеглу!* (М. Дашкієв); *Поліцай, який прогулювався, недбалим жестом поманив мене до себе. Простягнувши руку, він потер пучками великого і вказівного пальця. — Документи?* (Р. Андріяшик); // *рідко.* Палець на руці взагалі. *І зняв* [парубок] *мою каблучку з пучки, а свою мені надів* (Ганна Барвінок); — *Так ото вона та сама ордівська Настя? — показують на неї пучками якісь чужі жінки* (С. Васильченко).

2. Три пальці руки (великий, вказівний і середній), складені кінчиками разом. *На партах повно дітвори .. Посхилялися всі над зошитами, у кожного в пучці, замазаній в чорнило, цупко ручка — виводить старанно кожну літеру* (А. Головко); *Усі хрестилися, тицяючи складеними пучкою пальцями правої руки в чоло, в живіт, в праве й ліве плече* (П. Загребельний); * У порівн. *Про Якова вона не змогла згадати без того, щоб пекуча туга не скрутила, мов у пучці, її серця* (Панас Мирний).

3. Така кількість чого-небудь (перев. сипкого), яку можна взяти трьома (рідше — двома) складеними пальцями руки; щіпка. *Подоставали з торбинок хто окрайок хліба й пучку солі, хто шматок сала або в'ялену тарань з цибулею і почали мовчки їсти* (Д. Мордовець); *Він одірвав шматочок газетного паперу, взяв пучку махорки* (А. Шиян); *Перехрест нахилився й, вже бачачи, як од зграї відокремилася довга сіра тінь, вхопив пучку висушеного тілом пороху* (Ю. Мушкетик).

◊ **[І] па́льцем (пу́чкою) не доторка́тися (не дото́ркуватися) / не доторкну́тися** *див.* **доторка́тися; [І] па́льцем** (*рідше* **пу́чкою) не торкну́ти (не зачепи́ти, не ткну́ти)** *див.* **торка́ти; Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти>** *див.* **чу́ти; Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти** *і т. ін.)* / *рідше* **обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти** *і т. ін.)* **круг (навко́ло, довко́ла** *і т. ін.)* **па́льця (пу́чки)** *див.* **обво́дити; Ру́чками та пу́чками <З ру́чок та з пу́чок>** *див.* **ру́чка; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **па́лець (перст, пу́чка)** *див.* **па́лець.**

ПУЧКОВИ́Й, а́, е́. Стос. до пучка. *Від сили світла, характеру освітлення — розсіяного чи пучкового — залежить сприйняття того чи іншого об'єкта* (з навч. літ.); *Кластерний (пучковий) головний біль є найчастішим із вегетативних болів голови* (з навч. літ.); // Який має вигляд пучка. *Для стебла однодольних рослин характерний пучковий тип будови* (з навч. літ.); *Існує багато сортів огірків із жіночим типом цвітіння й пучковим розташуванням зав'язей* (із журн.).

ПУЧКОЗЯ́БРОВІ, вих, *мн.* Ряд костистих риб, що мають зябра у вигляді пучків (напр., голка-риба, морський коник). *Тіло пучкозябрових покрите кістковими щитками або голе* (з наук. літ.); *Пучкозяброві є морськими рибами переважно теплих вод* (із журн.).

ПУЧКУВА́ТИЙ, а, е. Який росте пучками. *Лещиця пучкувата росте у світлих соснових та мішаних лісах на піщаних ґрунтах* (з наук.-попул. літ.); // Який має вигляд пучка. *Пір'я страусів значно відрізняється від пір'я інших птахів і має пучкуватий, волосоподібний вигляд* (з наук.-попул. літ.); *Сонце вже сховалося за житнім обрієм, тепер посилало догори пучкувате, туге проміння* (Є. Гуцало); *Серед представників дощових черв'яків наявне поєднання пучкуватого типу розміщення м'язових волокон у передній частині тіла з перистим розташуванням поздовжніх м'язів за пояском* (з наук. літ.).

ПУ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., фіз.* Ділянка стоячої хвилі, де амплітуда коливань найбільша. *Стояча хвиля може закінчуватися у вузлі (мінімальна амплітуда) або в пучності (максимальна амплітуда)* (з навч. літ.).

ПУЧНЯ́ВІТИ, іє, *недок., діал.* Набрякати. *Я так люблю рідну матінку-землю, як любить її пшеничне зерно, що пучнявіє в ній* (П. Козланюк); *Вже входила весна у літо, обтрушувала з себе біле маїння, скрадлива зав'язь пучнявіла між листям яблунь й визирала на світ тугими голівками* (Р. Іваничук); *Я відчула, як у горлі починає пучнявіти істерична куля, .. хвороба слабосилих шляхтянок* (С. Андрухович); *Пухкеньке личко .. пучнявіло, як губка, й збігало масним потом* (С. Тудор).

ПУЧО́К, чка́, *ч.* 1. В'язка тонких однорідних предметів. *Опинились вони в довгій, низькій норі, в якій не було нічого, крім рядів замкнених дверей з обох боків .. та одного чоловіка з пучком ключів за поясом* (В. Винниченко); *Над ґанком висіли важкі кетяги пов'язаної в пучки калини* (М. Стельмах); *— Ось так, як я переламав поодинці стріли з пучка, так і вас поодинці здолають вороги. — І збагнули скіфи мудрість свого царя, бо що ж тут не збагнути* (В. Чемерис); *Чаплиних білих пер пучок на шапці квітне, — За кожне не один заплачено дукат* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // Однорідні предмети, скручені, зібрані в жмуток. *Я нариваю цілі пучки цвіту яблуні, повні руки, і несу в хату* (М. Коцюбинський); *Край степовий! Ой та вітер дикий, рвучкий! Як ударить — телефонні струни рве, крутить в пучки!* (П. Тичина); *Онде гойдається на хвилях пучок морської трави* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Листя, трава, волосся і т. ін., що росте з одного місця, розходячись у різні боки. *Тиснулося бадилля .. якогось високостеблого зілля з пучками здорових жовтих квіток на вершку* (І. Франко); *Приятель мій, сопучи, хапав руками пучки очерету, підтягаючи вперед човна* (Олесь Досвітній); *Коли дід скинув перед ним капловуху лисячу шапку, на голові йому засвітився пучок ріденького сивого волосся* (І. Білик).

3. Сукупність чого-небудь, що розходиться з однієї точки, з одного джерела. *Сонце, наче діжа, котилося аж по землі, розстилаючи навкруги пучки щирозлотого проміння* (Панас Мирний); *Коли встали тумани, густими пучками слалося сонце на землі* (М. Івченко); *Пучки ультракоротких хвиль такої високої інтенсивності, що на своєму шляху буквально розривали фізичний вакуум* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. Група м'язових, нервових та ін. тканин, волокон, розташованих у вигляді довгастих скупчень, шнурів. *Обличчя* [у Корчагіна] *довге, ледь повісповане, зліплене з пучків м'язів та кісток* (Ю. Збанацький); *Цього року він не піде служити, в нього — вегетоциркуляторна дистонія по гіпертонічному типу, синусова тахікардія зі зміщенням електричної вісі* [осі] *серця ліворуч, блокада правої ніжки пучка Гіса і ще щось* (О. Тесленко); *Пучок колагенових волокон, оточений шаром фіброцитів, називається сухожильним пучком* (з навч. літ.).

5. *розм.* Те саме, що **букéт** 1. *Копронідос держав у руці здоровий пучок півонії, нарцисів та тюльпанів* (І. Нечуй-Левицький); *Проходять по доріжці з пучками пролісків дві дівчини* (М. Івченко); *Входить Іван. У руках пакунки з кондитерської і пучок квітів* (І. Микитенко).

ПУШБО́Л, у, *ч.* Командна спортивна гра на трав'яному полі з великим м'ячем, який треба проштовхнути у ворота суперників. *Грають у пушбол величезним м'ячем (діаметр м'яча від 1,5 м до 1,8 м, вага 22,67 кг)* (з наук.-попул. літ.); *Команди для гри в пушбол складаються з 11 гравців (9 польових гравців та 2 воротарі)* (із журн.).

ПУШБО́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до пушболу. *Пушбольний матч складається з двох таймів і перерви на відпочинок. Мета гри полягає в тому, щоб домогтися переможного рахунку, набравши якнайбільше очок* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для пушболу. *Пушбольний м'яч виготовляють зі шкіри або парусини* (із журн.).

ПУ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пуши́ти** 1, 2 і стан за знач. **пуши́тися.** *Спеціальні компоненти, що входять до складу відновлювальної маски, знижують пушення й ламкість кінчиків волосся* (із журн.); *З метою покращення стану ґрунту перед сівбою треба проводити його глибоке пушення* (із журн.).

ПУШЕ́ЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **пушо́к.** *Пропонуємо неймовірно ніжне полотно з гребінного мериносу з шовком і крапелькою кашеміру, кашемір дає ледь помітний пушечок, шовк — неймовірну фактуру й легкий блиск* (з мови реклами).

ПУШИ́НА, и, *ж.* Те саме, що **пуши́нка.** *Невеличка пушина на рукаві заставила скинути його* [сюртук], *повісити на гвіздкові* (Панас Мирний); *Із неба Сніжина Додолу злетіла — Маленька пушина, Холодна і біла* (П. Воронько); *Довкола валявся порудій пух, і від невнастанного мушиного руху пушини здіймалися, як живі, й починали кружляти в повітрі* (Валерій Шевчук).

ПУШИ́НКА, и, *ж.* Окрема волокнина пуху, дрібна часточка пуху (у 1–3 знач.). *По подвір'ї розтеклись гуси; гусенята коливають з ноги на ногу, наче вітер моріжком гонить жовті пушинки* (М. Коцюбинський); *Ніна проводжала його до дверей, оббирала ледь помітні ниточки та пушинки на спині піджака* (О. Бердник); *Під ногами приємно рипить сніг, легкі білі пушинки плавно лягають на наш одяг* (А. Дністровий); *Васильки! Вам далеко до пушинок її лиця. Воно — свіженьке, ви — припали пилом* (А. Кримський); *Біла пушинка .. несе на своїй парасольці маленьке стигле зернятко* (О. Донченко); *Нечутно кружляли білі пушинки з осокорів* (В. Чемерис); * У порівн. *То пушинкою летить* [Варя], *то, немовби на цимбалах, підківками цокотить* (І. Гончаренко).

ПУШИ́СТИЙ, а, е. Те саме, що **пухна́стий.** *Сплигнув з лежанки ситий кіт і пушистим хвостом став лащитись біля її ніг* (А. Шиян); *Біла світлиця, пушисті на полу килими, щоб м'ягко* [м'яко] *було ступати, в печі огонь* (Б. Лепкий); *Панчішка, знай собі, плететься, така пушиста та м'яка!* (Н. Забіла); *Небо зовсім весняне, хмарки білі, пушисті, а сніг видно тільки на верхів'ях Яйли* (Леся Українка); *Пушистий іній угинає сосни, а груба верства снігу застелила білу стежку* (О. Кобилянська); *Старший* [каменяр] *з сірою пушистою бородою саме розколочував у діжці цемент і голосно та смаковито виспівував* (М. Івченко); *Він бачив її темні, з іскринками, очі, пушисті коси, чув її дзвінкий голос* (В. Малик).

ПУШИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **пуши́стий.** *Текстуровані нитки мають високу розтяжність та об'ємність; вони характеризуються також пушистістю, м'якістю, пружністю* (з наук.-попул. літ.); *Деякі види аспарагусу можуть за своєю пушистістю та красою посперечатися зі справжньою ялинкою* (із журн.); *Рекламні ролики косметики для волосся найчастіше зображують дівчат з ідеально гладким волоссям. А от в реальності багато хто з нас має справу з пушистістю локонів, які складно приборкати* (із журн.).

ПУШИ́ТИ, пушу́, пу́шиш, *недок.* 1. *що.* Робити пухнастим, пухким. *Вкриває* [сніг] *діл, дерева пушить, дахи будівель устеля* (І. Гончаренко).

2. *що.* Легкими ударами розворушувати що-небудь, робити м'яким, пухким, пишним; збивати. *Він вибрав собі бажану постіль і почав пушити* (Олесь Досвітній); // Розпушувати (ґрунт). *Не можна було без кінця пушити суху землю, яка перетворювалась на гарячий порох* (О. Донченко); *Для того, щоб ваш улюблений сад виглядав доглянуто й охайно, вам обов'язково будуть потрібні граблі. Ними можна пушити землю, а також прибирати різне сміття* (із журн.).

3. *кого, заст.* Робити пухким, повним (людину). *Покойові кажуть, що Марину панське око пушить, бо чогось на неї дуже пан задивляється* (Панас Мирний).

ПУШИ́ТИСЯ, пу́шиться, *недок.* 1. Бути, ставати пухнастим, пухким; укриватися пухом. *Труда мовчить і пильно, важко, невідривно дивиться в дитяче лице з величезними очима, над якими сьогодні хвилясто, виразно пушиться загониста зачіска* (В. Винниченко).

2. Пас. до **пуши́ти** 1, 2. *Після кожного поливу пророщених бобових ґрунт повинен пушитися, а також має проводитися прополювання* (із журн.).

ПУШІ́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **пу́шення.** *Спрей проти пушіння волосся термозахисний: кондиціонує, розгладжує, живить, зміцнює, покращує структуру волосся* (з мови документів); *Після висаджування у відкритий ґрунт догляд за айстрами полягає у проріджуванні, пушінні та підживленні* (з навч. літ.).

ПУ́ШКА, и, *ж.* 1. *заст.* Те саме, що **гарма́та.** *Дванадцять пар пушок вперед себе одіслав* [Хмельницький], *А ще сам з города Чигрина рушав* (з думи); *Розказували старі люди, що як задумав Потьомкін зігнать запорожців, то вислав генерала з військом на Шпиль-гору і давай палити з холостих пушок у Кучугури* (А. Кащенко); *— Отут торік дядько з Капулівки пушку стару знайшов — із берега вистромилась, запорозька ще вона, кажуть* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *заст.* Те саме, що **рушни́ця.** *Дванадцять пушкарських душ чекають на його розказ, летять на його свист, з пушками, при усєкі* [різній] *зброї* (Г. Хоткевич); *Звеліли* [жандарми] *зганяти до сільської управи лісорубів, бокорашів* [плотарів], *чабанів. І люди йшли, а що поробиш, коли над головою стоїть жандарм із своєю пушкою...* (С. Скляренко); *— Мене на нашому хуторі ніхто не поборе. Та й з пушки бабахкаю без промаху, — поплескав він по прикладу рушницю* (О. Чорногуз); *— Чувак, глянь! У нього пушка .. — Незграбний мексиканець тримав перед нами стареньку двоствольну дубельтівку* (М. Кідрук).

3. *жарг.* Будь-яка ручна вогнепальна зброя. *— У них "пушка", — зовсім тихо сказав Будка, думаючи, що ми не почуємо. Але в мене такі вуха... — Справжня? — стурбовано прошепотів "чувак". — Макарова...* (В. Нестайко); *Я незворушно стояв біля платформи, тримаючи руки в кишенях, ближче до підв'язки з "пушкою", а всередині все тремтіло* (М. Гримич).

4. *діал.* Металева банка, коробка. *Входить Хоростіль, з клунком на плечах, у полотнянім плащі і брилі, через плечі перевішена пушка ботанічна* (І. Франко); *Подорожні, натомившись, сіли на березі перекусити, повиймали з наплічників пушки з консервами* (Ю. Винничук); *Я трохи затрималась на кухні, готуючи каву: не поспішаючи, смажила кавові зернятка, перемелювала їх, засипала до пушки в машинці* (С. Андрухович).

5. *діал.* Пучка, дрібка. *— Нате вам це зілля, киньте пушку до окропу та й дайте* [хворому] *на ніч напитися* (Л. Мартович); *— Як треба буде вакуюватися* [евакуюватися], *не встигнете й пушку соли взяти, так може бути...* (М. Матіос).

○ **(1) Як з пу́шки,** *у знач. присл.* — неодмінно, точно. *Ваш циклічний графік виконається, як з пушки!* (Остап Вишня); *— От побачиш, коли куплю тобі нові черевики .. — В тебе черевики, як з пушки, будуть* (М. Стельмах); *— Мене вдома о пів на п'яту як із пушки чекають* (Ю. Щербак).

◊ **Бра́ти / взя́ти на пу́шку (на понт)** *див.* **бра́ти.**

ПУШКА́Р, я́, *ч.* 1. *іст.* Майстер, який виготовляв і обслуговував гармати; гармаш. *— Ти не знаєш, де Сидір живе?.. — Не знаю!.. — одказав Лушня .. — Тут є в вас на пивниці пушкарі, мабуть, вони знають...* (Панас Мирний); *Про кожну штуку вмів сказати* [Босаковський], *який її шабельник або пушкар робив і де, і коли, і скільки вона тепер коштує* (Б. Лепкий).

2. *заст., розм.* Артилерист, гарматник. *Були тут страшнії гармати, Од вистрілу дрижали хати, А пушкарі то клались ниць* (І. Котляревський); *Покликне Сомко на своїх козаків: — До шику! До лави! Пушкарі, риштуйте гармати!* (П. Куліш); *— Знайте, що я перший пушкар між козацтвом, а ти будеш перший лучник, а ти — перший на шаблі* (А. Чайковський); *Черниш бачив, як заметушилися артилеристи .. Одна з мін вибухнула поблизу пушкарів* (О. Гончар).

3. *діал.* Озброєний сільський поліцай. *Старий балакав ненастанно, від зубів давно вже перебіг на колишні порядки в горах, на опришків, на пушкарів, що мали гонити за ними* (І. Франко); *Кралевич не помічав, що бесіда набирає небезпечного характеру, що тут може бути поліція — оті пушкарі* (Г. Хоткевич); *Народ, підстьобуваний нагайками пушкарів, утворював півколо і далі не поступався* (Р. Іваничук).

ПУШКА́РНЯ, і, *ж., іст.* Арсенал для зберігання й обслуговування артилерії, зброї, запасів пороху та ядер. *Чи тут же була Січ? Чи не помилилися вони? Де ж рідні курені? Де славні паланка, пушкарня, скарбниця?* (А. Кащенко); *З боків до дзвіниці тулилися різні будівлі-комори, військова канцелярія, хати старшин, пушкарня* (В. Чемерис).

ПУШКА́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пушка́р.** *— Кращих зброярів, ніж в Амстердамі, ніде немає. А діло пушкарське ніхто досконаліше, ніж рудознавці з Бірмінгама* [Бірмінгема], *не відає* (Н. Рибак); *Нужда перемінить закони! Квачі, помела, макогони В пушкарське відомство пішли* (І. Котляревський); *Виїхав галопом на коні кремезний чоловік з довгим смоляним волоссям, що вибивалося з-під крисані, — був то пушкарський отаман* (Р. Іваничук).

ПУШНЯ́К, у́, *ч.* Трав'яниста рослина родини айстрових із прямим стеблом, густо вкритим волосками. *Пушняк налічує за різними джерелами від 200 до 400 видів. Деякі види пушняку вирощуються як декоративні рослини* (з наук. літ.); *Пушняк — це трав'янисті однорічники, дворічники, багаторічники або напівчагарники, що нагадують багаторічні айстри* (із журн.).

ПУШО́К, *ч.* 1. *род.* шку́. Зменш.-пестл. до **пух** 1–3. *З-під воріт .. вилізла стара гуска, а за нею викотились маленькі гусенята в темно-жовтуватому пушку* (А. Шиян); *Перше цуценя нагадувало гусінь найбільше: воно було довге і худе, в світлому напівпрозорому пушку, з пулькатими очима і довгим рухливим носиком* (С. Андрухович); *Дивилась* [мати] *на ясні оченята дитинки, на темний пушок волоссячка, що пробивався на голівці...* (Н. Королева); *Над верхньою губою у нього рясно висіявся темний пушок* (В. Малик); *Як молодим пушком зазеленіє липа, До тебе, лагідний нащадку Арістіппа, До тебе я з'явлюсь, у твій славетний дім* (М. Зеров); *Летів з осокорів білий пушок* (П. Дорошко); * У порівн. *Сніг пушком по слободі* (П. Воронько).

2. *род.* шка́. Жмуток м'яких пухнастих волокон, яким пудрять, пудряться. *Найперше ухопила* [Екбаль] *пушок з пудрою і швидко-швидко забілила носа* (Леся Українка).

◊ **Ри́льце (ри́ло) в пушку́ (в пуху́, в пу́хові)** *див.* **ри́льце.**

ПУ́ШТА, *діал.* **ПУ́СТА,** и, *ж.* Безлісі степові простори на Середньодунайській низовині в Угорщині. *— То пан Янош не вміє по-німецьки? — запитав комівояжер .. — Ані словечка не вміє! — промовив пан З. — Та куди йому! Виріс на пустах, пасучи коні!* (І. Франко); *— Ви питали, скільки я мав землі в пушті? — проказав, сівши до столу, Цайлик* (С. Скляренко); *Хто це, хто за чередою Глибоко зітха? То дружина проводжає В пушту пастуха* (Ю. Гойда); *Їдучи з невеликим почтом до короля Бели, князь Михайло Всеволодович несподівано для себе і своїх супутників зустрів у пушті — угорському степу — половців* (В. Малик).

ПУШТУ́, *невідм., ж.* Індоєвропейська мова, що належить до східноіранської підгрупи й побутує в Афганістані та Пакистані; одна з двох (поряд із дарі) офіційних мов Афганістану. *Бачив я очі, як сонячні повені. Чув я пушту і дарі; Танки, куди ж це ви, піснею ковані, На світанковій зорі?* (Д. Павличко); *Мова у всіх пуштунських племен одна — пушту, що нараховує близько 20 племінних діалектів. За указом афганського монарха Захір-шаха від 1936 року мова пушту одержала статус другої державної (нарівні з фарсі-дарі)* (із журн.).

ПУШТУ́Н *див.* **пушту́ни.**

ПУШТУ́НИ, ів, *мн. (одн.* **пушту́н,** а, *ч.;* **пушту́нка,** и, *ж.).* Народ, який перев. проживає на території Афганістану й Пакистану; представники цього народу. *Таджицький поет і мовознавець Бозор Собір мене запевняв, що таджик, іранець, осетин, курд чи пуштун чудово розуміють одні одних без перекладача* (І. Білик); *Чи творили зло ті мусульмани, таджики й афшари, узбеки й пуштуни, дравіди й туркмени, коли всі як один стали із нами на боротьбу?* (Л. Кононович); *Традиційно в пуштунів діють норми Корану та пуштунський кодекс поведінки "пуштун-валі", що існує вже кілька століть* (з наук. літ.).

ПУШТУ́НКА *див.* **пушту́ни.**

ПУШТУ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **пушту́** і **пушту́ни.** *Пуштунська народність становить понад 45 % населення Афганістану та є домінуючою етнічною групою* (з наук. літ.).

ПУ́ЩА, і, *ж.* Великий, густий, дрімучий ліс. *Пущі такі кругом села були, що не продерешся, пальця не просунеш* (О. Стороженко); *По Печерській горі росла тоді скрізь дика пуща. Дорога через ту пущу була дуже трудна* (П. Куліш); *Заглиблювалися* [Сивоок і дід] *на кілька день в притаєний світ тисячолітньої пущі* (П. Загребельний); *Мілетський грек, що в Ольвії осів, в житті не бачив ще таких лісів. Бори, діброви, несходимі пущі. Очима світять сови невсипущі* (Л. Костенко); // *перен.* Глушина, відлюдне місце. *Ясь підвівся і почав прощатись. Дами заворушились і просили навідуватись до їх* [них] *в їх сільську пущу* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Вогонь у печі не згасне, тепло, червоно блиматимуть серед снігової пущі віконця хатини, пахкий дим витиметься над бовдуром* (В. Дрозд).

ПУ́ЩАННЯ, я, *с., заст.* Те саме, що **пу́щення.** *На саме пущання, що на піст, вона йому і каже: — Піди лишень, Нечипоре, до служби* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Пан маршалок сам особисто заходив до мене в тій справі. Просив не продавати його паперів і не робити йому екзекуції до пущання, а в Великім пості він усе заплатить* (І. Франко).

ПУ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пусти́ти.** *Пущений з спіральної залізної палички, пропелер плавко пролетів половину зали, викликаючи захоплення глядачів-школярів* (Б. Антоненко-Давидович); *Вона зникла з його темного вікна, як маленька срібна рибка, пущена в каламутну воду* (О. Ульяненко); *Пущений на волю старець радісно закульгав* (Я. Качура); *Побувавши в одному* [кінофільмі], *він устиг ще на останній сеанс другого, причому помітив, що виходячи після закінчення фільму до фоє з достатньою швидкістю, можна ще оглянути всю публіку, яка має бути зараз пущена на останній сеанс* (В. Підмогильний); *Однієї з весен справді почалася будова, дерево, камінь і метал возили до підніжжя спеціально збудованим і пущеним від колії через ліс залізничним відгалуженням* (Ю. Андрухович); *Четвертим пущеним каменем Василиск розтрощив ту колоду* (В. Єшкілєв); *Зазначте, що помилково вона* [повість] *пущена тільки за одним моїм підписом* (Панас Мирний); *Містечко се було зруйноване дощенту, спалене й пущене на вітер* (Д. Мордовець); *Перед дверима стояла Віра. .. Очі широко розкриті, страшно блискучі, ненормальні. Руки пущені вздовж тіла* (В. Винниченко); *Забуто всі спірки та сварки, .. навіть прощено замахи на покалічення та пущену кров* (Ю. Смолич); // **пу́щено,** *безос. пред. Він навіть їздив у город, хотів одвідати Зінька в тюрмі, ходив до слідчого, прохав, — не пущено* (Б. Грінченко); *Вона переказала через потайного посланця, що готова скоритися його волі під такою умовою, що сестру буде пущено живою-здоровою і про се ніхто ніколи не знатиме* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *— Всі засоби переправи негайно було пущено вниз по воді* (Ю. Яновський); *За Сірка пересипано дві башти й поставлено дві нові, пущено в рів воду та прорубано кільканадцять нових бійниць для гармат* (Ю. Мушкетик); *Стоїш ти й досі в мене перед очима, добра душе Товкачу, у твоїй веселій поставі, з твоєю стриженою головою, що тільки ззаду пущено патли* (П. Куліш); *— Може доб'юся до панича, скажу йому: що це на нас таку напасть пущено?* (Панас Мирний).

ПУЩЕ́НИК, а, ч., *іст.* Той, хто вийшов на волю з кріпосного стану. *Назва "пущеник", на думку істориків, сформувалася внаслідок прощення сюзереном боргів холопу, із подальшим відпущенням останнього на свободу* (з наук. літ.).

ПУ́ЩЕННЯ, я, *с., заст.* Останній тиждень уживання скоромної їжі перед Великим постом. *Параска почала бодню з салом на петрівчане пущення, а на Петра вже зосталось тільки пів бодні!* (І. Нечуй-Левицький); *Уже Петрове пущення минуло, а ані губ в лісі, ані ягід, ні черешень не було* (І. Франко); *Заслабла Оксана перед пущенням, та так заслабла, що трохи Богові й душу не віддала* (Л. Яновська); *Взяла* [Марійка] *найбільший горнець, який лише був у неї в хаті і в якім на пущення варила завсіди капусту зі свининою* (О. Кобилянська).

ПУ́ЩИК, а, *ч., діал.* Сич (у 1 знач.). *Стогнуть пугачі, регочуть сови, уїдливо хававкають пущики* (Леся Українка); *Майнув м'яким летом пущик* (Н. Королева); * У порівн. *Продає тут маківники якась огрядна молодиця .. Непривітна. Напустила брови, як пущик* (Марко Вовчок).

ПФА́ЛЬЦ, а, *ч.* 1. У середньовіччі — схожа на замок із палацом резиденція правителя в південно-західній Німеччині. *Пфальци розташовувалися приблизно за 30 кілометрів один від одного (відстань одноденного переїзду на конях) і являли собою комплекс із замку, в якому знаходилися палац, капели, стайні та інші споруди* (з наук.-попул. літ.).

2. Область, якою управляв пфальцграф. *Пфальцграфи отримали юрисдикцію над пфальцами (зазвичай у прикордонних областях) із фактично необмеженими повноваженнями* (з навч. літ.).

ПФАЛЬЦГРА́Ф, а, *ч.* У середньовіччі — граф, який управляв пфальцом (у 2 знач.) за відсутності монарха. *Пфальцграф Фрідріх скаржився, що за велінням короля у нього відібрано бенефіцій, який він одержав од Герсфельдського абатства* (П. Загребельний); *У Східно-Франкському королівстві та Священній Римській імперії пфальцграф представляв у герцогствах інтереси короля (імператора)* (з наук. літ.).

ПФЕ́НІГ, а, *ч., іст.* У Німеччині до 2002 р. — розмінна монета, що становила одну соту частину марки. [К а с и р Н е й м а н *(одлічує гроші):*] *Зостається 16 грошей* [грошів] *срібних, 2 пфеніги* (Леся Українка); *Кестенбавм .. до пфеніга віддав усі гроші* (В. Винниченко); *За тиждень було створено добровільне товариство на захист північноморських лебедів, посипалися пожертви на утримання птахів, найбідніші посилали кілька своїх марок чи пфенігів* (П. Загребельний); *Пфеніг — розмінна монета, що перебувала в обігу від часів Карла Великого аж до запровадження євро як готівкової валюти в Німеччині в 2002 р.* (з наук.-попул. літ.).

ПХА́ННЯ́, пха́ння́, *с.* Дія за знач. **пха́ти** і **пха́тися.** *У пханні в автобус студенти досягли неабиякого вміння — інакше встигнути на лекції з гуртожитку було неможливо* (з газ.); *Римочка, пихата й ненависна, з її постійним пханням у старости й сандружинниці, .. розглядала, чергуючи, вимащені чорнилом пальці дітлашні й відсилала "мити руки з милом"* (О. Забужко); *Дев'ять років для пса .. — час достатній, аби втомитися від цього нікчемного валандання хвостом і вічного пхання носа у кожну краплину сечі* (Любко Дереш); *Пхання пальців до рота — неодмінне й улюблене заняття майже всіх малюків* (із журн.).

ПХА́ТИ, пха́ю, пха́єш, *недок., кого, що.* 1. Штовхати кого-, що-небудь рукою, ногою або якимсь предметом. *Не пхайте його, він і сам упаде* (Номис); *Її* [Віру Павлівну] *штовхали, пхали, обертали то в один, то в другий бік, аж поки дужою хвилею її не винесло кудись.., де стало вільніше* (Б. Антоненко-Давидович); *Він, склавши докупи свої грубі лаписька, з такою силою пхав мене в груди, що я одлітав геть* (Л. Кононович); // Штовхаючи, примушувати пересуватися в певному напрямку; підштовхувати. *В кабінеті Мертенс пхає графа Елленберга в фотель і велить розповідати точно, докладно, з усіма деталями* (В. Винниченко); *Його ведуть на ґанок, до офіцера. Поліцаї беруть його за лікті і пхають на східці* (Григорій Тютюнник); *По рейках, що тяглись уздовж літака, парубок у картатій сорочці повільно пхав візок, на якому стояв кіноапарат* (В. Нестайко); // *перен., розм.* Примушувати, спонукати робити що-небудь, іти кудись, підбивати на щось. *Напала на мене туга ревная, .. вона мене пхала кудись пріч, далі, далеко...* (Марко Вовчок); *Злидні, обов'язки перед родиною, потреба в злиденному тому шматкові пхали* [Коцюбинського] *в службове ярмо* (С. Єфремов); *Для Вікторії є новиною, що батько пожертвував творчою реалізацією заради достатку в родині. Хто його пхав із наукового сектору?* (Є. Кононенко); // *перен., розм.* Допомагати кому-небудь досягти чогось, призначати кудись. — *Не тебе пхають на престол, а мене* (О. Авраменко); *Комендантом військового поїзда штаб призначив офіцера запасу доктора Мраза. На такі дурні пости завжди пхали офіцерів запасу* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *розм.* Засовувати що-небудь кудись; запихати. *Хоч ти не раз, Грицько, кислиці в пельку пхав, Та твій Рябко од їх* [них] *оскоми не чував* (П. Гулак-Артемовський); *На голос команди повискакувало з дворів ще кілька уланів. Пришпорюючи коня, кожен з них пхав за пазуху добуті гостинці* (Д. Бедзик); *Сірники в Миколи Івановича не загорялися, димілися й гасли, і він пхав їх під денце коробки* (О. Ірванець); // *перен.* Уміщувати що-небудь кудись понад міру; втискувати. *Не добре було б, коли б 3-й т.* [том] *був меншим од попередніх двох, я цього боюся і пхаю в нього цілих шість новел* (М. Коцюбинський); // Те саме, що **ти́кати** 5. *На Котигорошка накинулися журналістки. Його знімали телекамери, під ніс пхали диктофони* (В. Кожелянко); *Вони проходять вузькою критою вулицею, заповненою вуличними торгівцями. Торговий люд пхає в обличчя їм намиста, парфуми і мазі у пласких бляшанках, арабські хустки-арафатки, кольорові шмати* (В. Єшкілєв).

◊ **[Аж] із го́рла лі́зе** *(грубо* **пре, пре́ться)** **<[Аж] го́рлом пха́є>** *див.* **лі́зти; Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай** *і т. ін.)* **но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со)** *див.* **су́нути; (1) Пха́ти вік (біду́, життя́)** — жити погано, бідувати. *Так свій вік пхає, як з моста та в воду* (Номис); *Він дійсно вернув назад до Галичини, .. пхав з дня на день нужденне життя, давнє щастя утекло* (С. Ковалів); *Вдова-мати з дочкою зараз пхають біду заробітками в пральні солдатської білизни* (П. Козланюк); *Що тут вдієш, будемо хоч і в тісноті, але якось пхати біду* (Г. Пагутяк).

ПХА́ТИСЯ, пха́юся, пха́єшся, *недок.* 1. Штовхати кого-небудь, штовхати один одного, штовхатися. *Жінки, як гадюки, вилися кругом його* [нього], *пхаючись та не даючи одна одній Колісника цілувати* (Панас Мирний); — *Одчепіться, бо й я вмію пхатися, — кричала Мотря несамовито й тягла до себе мотовило* (І. Нечуй-Левицький); [С е р е д а:] *Тільки не пхатись. Ти знаєш, що я цього не терплю ..* [Ж у р а в е л ь:] *Посунься і займи своє місце* (І. Микитенко); // Штовхаючи інших, проходити, пробиратися кудись. *Лишень закінчив панотець Боже Слово, а церква заметушилася. Став мир до дверей пхатись, стали люди виходити* (Марко Черемшина); *Степан почав гидливо проштовхуватись крізь натовп, пхаючись навмання, незважаючи на протести* (В. Підмогильний); *В двері пхалися ще нові й витискали передніх усе ближче й ближче до остовпілого пана* (Б. Антоненко-Давидович); *В автобус пхається така собі проста, мила, щиросерда дівчина* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера).

2. *розм.* Проникати всередину чого-небудь, залізати кудись. *Гілки волоських горіхів пхались в гущавину з кропиви та будяків* (І. Нечуй-Левицький); *Наступив тихий пахучий вечір. Зелень і квіти пхалися до келії* (Б. Лепкий); [В е д м і д ь:] *Кажи негайно, признавайся, А коли ні, то в торбу пхайся* (Олександр Олесь); *Світло його* [місяця] *зазирало в одну Куреневу діру, а в другу пхалися ніч і зорі* (Григір Тютюнник); // *фам.* Заходити, проходити, залазити кудись (перев. нахабно). *Не пхайся, де тебе не треба* (Номис); — *А може я краще сам зараз піду та й подивлюсь?! — не вгавав Карпо. — І що ти робитимеш? Без Миколи нема чого туди пхатись* (Ю. Логвин); *Вона дратувала мене цілий вечір. Тим, як вона пхалася всюди зі своєю дорогезною фотокамерою, як вона кружляла у розкішній сукні, наче королева балу* (Любко Дереш); // *перен.* Настирливо, усіма способами добиватися чого-небудь, намагатися зробити щось, стати кимсь. — *Я не пхаюся до тебе в друзі* (С. Чорнобривець); *Нині ніхто нікому не вірить, скрізь правлять заїжджі урядовці, свої спритники теж пхаються в пани* (Ю. Мушкетик); *Ні-ні, я таки неможлива людина. Всюди пхаюся, всім надокучаю* (Ю. Винничук); *Хтось там пхався із тостом і щось несусвітне казав, і кружляли бокали, неначе годинники з боєм...* (О. Забужко).

3. *фам.* Пересуватися, іти, їхати кудись. *Цекул, Пренестський коваленко, В Латію з військом такоже* [також] *пхавсь* (І. Котляревський); *Телеграфіст Середа, упрілий і сердитий, пхався по вулиці* (П. Панч); — *Ти що, збираєшся в такому стані пхатися через все місто?* (С. Жадан); *Завтра субота і не треба зранку пхатися на лекції* (А. Дністровий).

ПХЕ, *виг.* Уживається при вираженні зневаги, презирства і т. ін. — *Сто злотих? Пхе!.. На сто злотих Лейба тепер не хоче й дивитись!* (А. Кащенко); *Та й які з них солдати?! Пхе!* (І. Багряний); *Пхе, який банальний сьогодні конфлікт* (В. Чемерис); — *Ось і маєте, пане Бенедикт, гарну нагоду вивчити досить цікавий вид рачків! — Пхе! — зневажливо кинув ентомолог* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // *у знач. ім., невідм., зневажл.* Хтось (щось), не вартий (не варте) уваги, доброго слова. *Бач, яке пхе! і ні приступу до його* [нього] (Сл. Б. Грінченка).

ПХЕ́КАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* Вигукувати, вимовляти "пхе", виражаючи зневагу, презирство і т. ін. [Я в д о х а:] *Не хочеш за Гупаленка, так Демид Семенович ..* [В а с и л и н а:] *Пхе!.. Сільський учитель!* [Я в д о х а:] *А ти хто? Не пхекай краще!* (І. Карпенко-Карий); *Коли ми щось клянчили чи лізли на голову, Наталя Петрівна пхекала: — Ну так, знайшли собі подружку!* (І. Карпа).

ПХЕ́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **пхе́кати.** *— Мені дядя посвідку незаможницьку дасть, правда? — поспитала вона Мусія. — А дядя в тюрму піде, по-твоєму? — відповів не в тон Швачка. Студентка пхекнула* (Г. Косинка); *Торн пхекнув: — Літтл? Він здатний тільки на те, щоб складати брехливі прогнози погоди!* (М. Дашкієв); *— Хе, — зневажливо пхекнув Митька. — Що — дерево! На дерево всякий дурень вилізе!* (В. Нестайко).

ПХИ́КАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пхи́кати** і звуки, утворювані цією дією. *Коли жінки де замішались .. Та пхикання ще додадуть; Прощайсь навік тоді з порядком* (І. Котляревський); *— Як тільки не перестане, то .. його самого покину дома, — каже дід, котрому вже видко обридло пхикання та реви Івасеві* (Панас Мирний); *Він удає дитяче пхикання, дитячий плач натурально до найвищої міри. Його лице плаче, от-от зaридає, заллється дитячим плачем, а очі сміються* (І. Нечуй-Левицький); *Потроху немовляче пхикання притихло й зовсім припинилося* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ПХИ́КАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. Тихо плакати, видаючи своєрідні плаксиві звуки. *Дивились, молились Старі мої. А сердешне* [дитя] *Неначе благає: Випручало рученята .. і замовкло, Неначе не плаче, Тільки пхика* (Т. Шевченко); *— Спати хочеться, мамо, дуже, — пхикаю я* (С. Васильченко); *Степан упізнав Костя Рижикова, того Костя, який багато років тому стояв разом з ним у кабінеті директора школи і, хоча його ніхто ні в чому не обвинувачував, пхикав: — Я більше не бу-у-ду...* (М. Дашкієв); *Я схлипував, скімлив, пхикав і ридав, але нічого не міг з собою вдіяти* (М. Кідрук).

2. *розм.* Те саме, що **пхе́кати.** *— Я їв картоплю, — гордо каже Віктор .. — Пх! — презирливо пхикає Поль. — Теж мені сніданок!* (О. Іваненко); *— Купимо фату. Так вийдеш чи ні? — Пхи! — Чого ти пхикаєш? Кажи зразу* (О. Чорногуз).

ПХИ́КНУТИ, ну, неш, *док.* Однокр. до **пхи́кати.** *Дитина ще тільки пхикнути збирається, а мати вже на сторожі* (І. Сенченко); *— Щось з Йосипом? З ними обома?.. Чи з Євгеном? Чого ж ти мучиш? — Тодорка пхикнула. — Не з ними* (Б. Харчук); *— Шануйся, Ждане, удостоєний ти високої честі... — Наймита, — пхикнув Ждан і повів довгою шиєю* (Ю. Мушкетик); *І хоч нянька лише ковзнула поглядом по незнайомці, раптом пхикнула в кулак, бо таке дурне в голову стукнуло — що панянка на гумову ляльку чимось скидається...* (Люко Дашвар).

ПХИ́НЬКАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* Те саме, що **пхи́кати** 1. *Бейбі червоніє легко-легко, починає пхинькати і жаліється, що з неї сміються* (Мирослав Ірчан); *Одного разу Вітя закапризував, не хотів їсти сметану. Хоч як бабуся вмовляла його, він тільки зціплював зуби, пхинькав і заперечно мотав головою* (В. Нестайко); *Хлопченя смикало й смикало його за штани, воно вже пхинькало* (Валерій Шевчук); *Наприкінці дороги син пані Вебер став пхинькати, що стомився, і Белізер мусив узяти його на руки* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ПХИ́НЬКНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **пхи́нькати.** *Він став на порозі, з чорнилом на лобі й на пальцях, і кисло пхинькнув: — Задачі не можу рішити* (М. Коцюбинський); *Пхинькнуло дитинча, та Варка не чула того* (М. Олійник).

ПХНУ́ТИ, пхну, пхнеш, *недок. і док., кого, що.* Однокр. до **пха́ти.** *А ті, що їх шикують так І пхнуть багнетом в спину, — Це лиш додаток до собак, Привчених "брать" людину* (І. Багряний); *Пхнув вікно я: гість північний, Крук днедавній, крук одвічний, З-за віконниці вліта* (П. Грабовський); *Мартин пхнув човен і сам скочив у нього* (К. Гриб); *І збита цими словами геть з усіх своїх свідомих і підсвідомих наставлень, які пхнули її на розмову, Олена Антонівна промовила так, неначе взяла на себе непотрібну, нерозумну і страшно заплутану і тяжку вину: — Я вас не розумію...* (Т. Осьмачка); *Демид сам був дома, як хлопець пхнув йому в руки конверт і одним скоком уже вибіг з сіней* (Б. Грінченко); *Він приніс папірця, якого я недбало пхнула під матрац* (М. Андрусяк).

ПХНУ́ТИСЯ, пхну́ся, пхне́шся, *недок. і док.* Однокр. до **пха́тися** 1, 2. *У дверцях* [вагона] *сталася жахлива тиснява із криками, і чудова черга вмить обернулась на безладну, розлючену юрбу, що безоглядно пхнулася вперед* (В. Підмогильний); *Мене відразу ж утягує у вир і викидає на трибуну, на світло, де я пхнуся вгору, давлячи чиїсь кросівки й наплічники* (Ю. Винничук); *Микоша пхнувся носиком у його теплі щоки* (О. Полторацький); *В комірчину прослизнув чорний пес. І зразу пхнувся мордою у пахвину козакові* (Ю. Логвин).

ПХУ, *виг.* 1. Звуконаслідування, що передає звук при пхуканні. *— Пху! — аж плюнув з серця запорожець* (П. Куліш); *— Пху... — аж сплюнув Баюрак, скидаючи з себе наглий напад страху* (Г. Хоткевич); [П р о н а ш к а:] *Пху!.. Гіркота ж яка* (І. Микитенко); *Закладеш таку кульку у трубку од ручки, потім той кінець, де кулька сидить, затиснеш в губах, потім прицілишся і — пху! — щосили у трубку* (А. Дімаров).

2. Уживається при вираженні зневаги, презирства, досади, обурення і т. ін. *— Та й коноводи ж які були! Хоменко, отаман, дак той раз за одну ніч сам вивів п'ятеро коней!.. Ото люди!.. А тепер що? Пху!..* (Б. Грінченко); *— Такого батька син — і пішов дубка красти! Пху!..* (Г. Хоткевич).

3. *розм.* Уживається як присудок за знач. **плюва́ти;** тьху. *Я спересердя — пху їй у вічі!* (І. Нечуй-Левицький).

ПХУ́КАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пху́кати.** *Коли туристи почали підніматися на гору, з усіх сторін почулося важке пхукання* (із журн.).

ПХУ́КАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* Те саме, що **ху́кати.** *Заходився* [пес] *навколо мене кружляти і кривуляти, нюхати, пхекати, пхукати* (М. Вінграновський); *Яковлєв зняв з голови величезну шапку з хутра чорних лисиць, пересипав туди з кишені заздалегідь написані ярлики, поклав шапку на столик. Пхукав у пишні вуса, неначе по важкій роботі* (Ю. Мушкетик).

ПХУ́КНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **пху́кати.** *Дівчата всі — так ніби ото бджоли, коли на них димом пхукнути...* (Остап Вишня); *Маринка подивилася на батькові порожні руки, обшукала кишені, розчаровано пхукнула губенятами, проте потяглася до нього на пальчиках, і він був змушений пригнутися, щоб поцілувати доньку* (Ю. Мушкетик); *— Плюньте на нього, плюньте! — зашепотіла Олізарові пані Павучиха .. Олізар напружився і хотів зібрати слину. Але в роті було сухо. Тоді він пхукнув, аби тільки виконати обряд* (Валерій Шевчук).

ПЧИХ, *виг.* 1. Звуконаслідування, що передає звук при чханні. *— Пчих — пчих — пчих! — Не в силах зупинитися, вона вискочила з кімнати* (із журн.).

2. *у знач. ім.* Те саме, що **пчи́хання.** *На всякий пчих не наздоровкаєшся* (Номис); *Колись, кажуть, від пчихання люди вмирали. Та й тепер ще не раз кленуть жартуючи: "Бодай ти* [тобі] *поганий або тісний пчих був!"* (І. Франко).

ПЧИ́ХАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пчи́хати.** *Цуценя з мокрим від пчихання писком, пірнаючи в хвилі пилюки, пливло нам назустріч* (Є. Пашковський).

ПЧИ́ХАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* Те саме, що **чха́ти** 1. *Магера почав усіх жінок частувати своєю табакою .. Як непривичні* [незвичні], *вони всі так гірко почали пчихати, що аж поплакалися* (О. Маковей); *Я їм руками, бо вмію їсти ножем і виделкою. І голосно пчихаю, не прикриваючи рота долонею* (С. Андрухович); *Почала й моя лампа пчихати* (І. Франко); *Раптом колимага глохне* [глухне] .. *Штовхаємо, машина кілька разів ліниво пчихає, але заводиться* (А. Дністровий).

ПЧИ́ХНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **пчи́хати.** *Як межи двоїмо* [двома] *такими голуб'ятами, як наш Ежен та й Таня, а вибухне нагло велика любов, то як одно пчихне, то друге собі ніс обтирає* (І. Франко); *Я справді кілька разів пчихнув і скористався хустинкою* (Ю. Винничук); *Затхлий запах старих книг і пилу змусив мене кілька разів пчихнути* (А. Дністровий).

ПЧІ́ЛКА, и, *ж., діал.* Зменш.-пестл. до **пчола́.** *Я загляну у садочок; Там гудуть собі пчілки, .. Виробляють стільники* (П. Грабовський); [Іудейський пророк:] *Так говорив Господь: в Єрусалимі поставив я святиню серед люду, щоб, як до улика, до однієї матки, збираються пчілки, так ви б збирались до мене в храм єдиний* (Леся Українка); *Могила бур'яном поросла, й бджоли не гудуть біля дупла, тільки пчілка іноді пролетить* (М. Хвильовий).

ПЧОЛА́, и́, *ж., діал.* Бджола. — *Ти на пчіл поглянь: є робучії, Але й трутні є Неминучії* (С. Руданський); *Запашні цвіти круг мене і трава висока, мотилі літають, пчоли жужжать* [дзижчать] *по цвітах* (І. Франко); *Колись тут вівсик вівсика кликав, а нині жито, що вуж не перелізе. А сіножать, а худоба, а пчола!..* (Б. Лепкий); — *Як укусить пчола, стисни те місце, потім відпусти, не три, не розтирай* (В. Лис).

ПЧОЛЯ́ЧИЙ, а, е, *діал.* Стос. до пчоли. *Часто траплялося, що пчолячий віск був підмішаний смердючим земним воском із Борислава* (І. Франко).

ПШЕНИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Рослина родини злакових, із зерна якої виробляють біле борошно, крупи та інші продукти. *Надійшли жнива, достигла Василева пшениця — така гарна, колос у колосі* (Марко Вовчок); — *Пшеницю будем жать, як золото, снопи класти* (Г. Косинка); *Земля парує, стебла пшениці соками наповнюються* (В. Багірова); — *Мені душа болить. Твоє поле з моїм межує. На моєму пшениця, на твоєму — хащі* (Люко Дашвар); * У порівн. *Стигнуть зорі, як пшениця* (П. Тичина).

2. *тільки одн.* Зерна цієї рослини. *Я бачив, як пшеницю мили: То щонайкращеє зерно У воду тільки плись, якраз пішло на дно, Полова ж, навісна, пливе собі по хвилі* (Є. Гребінка); — *Мир з тобою, Геленіон! — ласкаво всміхнулася матрона, зав'язуючи мішечок із пшеницею* (Н. Королева); *Опівночі на критому току горять жовті ліхтарі, освітлюючи купи зсипаної тут пшениці* (Є. Гуцало); // Борошно з зерна цієї рослини. *Яка пшениця, така й паляниця* (Номис).

3. *тільки мн.* **пшениці,** ів. Поля, на яких ростуть ці рослини; самі рослини цих полів. *Вільгельм ходив по ланах. Перший лан — золоті пшениці* (М. Івченко); *Тут і там жовтіли вже жита, золотились пшениці, стигли ячмені* (В. Гжицький); *На безкраї пшениці несподівано налетів шалений вихор* (І. Білик).

△ **(1) Гілля́ста пшени́ця,** *с. г.* — сорт пшениці з великим колосом, який у середній і нижній частині розвивається в колос-гілку з 7–9 дочірніми колосками. *Вона згадала про свої мрії, про небачені врожаї буряку, про багаторічну гіллясту пшеницю...* (М. Дашкієв); *Бабуся зібрала в себе на городі аж два снопи гіллястої пшениці* (Ю. Збанацький); *Я всю війну мріяв знайти на бруствері окопу серед дикого пирію стебельце гіллястої пшениці* (П. Загребельний); **(2) Двозе́рна пшени́ця,** *с. г.* — вид диких і культурних пшениць, у кожному колоску яких, здебільшого 5-квітковому, розвиваються 2 зернини; двозернянка; полба. *Двозерна пшениця невибаглива до ґрунтів, посухостійка, добре переносить весняні приморозки, не вилягає, стійка до іржі* (з наук.-попул. літ.); *Коні ж їх білий жували ячмінь і пшеницю двозерну* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); **(3) Тверда́ пшени́ця,** *с. г.* — сорт пшениці, що має зерно найвищої якості. *Тверда пшениця містить 27 % сирої клейковини, що приблизно на 3 % вище, ніж у звичайної пшениці* (з наук. літ.); *Тверда пшениця відома особливою твердістю зерна, високим рівнем вмісту білка, насиченим жовтим кольором, приємним запахом, а також прекрасними хлібопекарними властивостями* (з наук.-попул. літ.).

ПШЕНИ́ЧЕНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **пшени́ця.** *Ой у полі край дороги Пшениченька яра, Там молода дівчинонька Пшениченьку жала* (з народної пісні); *Найбільше любила Донія літо-літечко красне, як дозрівала пшениченька на батьковій ниві і шелестіла золотими, вусатими колосками, повними тугих зерен* (В. Чемерис); — *Як тільки що почнеш співати, Не хочеться* [Півневі] *й пшениченьки клювати* (Л. Глібов); *Зашумлять жита, пшениченьки, Довговусі ячмені* (П. Дорошко).

ПШЕНИЧИ́НА, и, *ж.* Стеблина або зернина пшениці. *У людей пшениці — як гай, а в нас — самий вівсюг, і пшеничини не вздриш* (Сл. Б. Грінченка); *Ватаг щось гукнув до Мурах, .. промовив: — Поспішаємо ми завжди, бо в нас повно роботи під землею і на землі: гнізда будувати, землю викочувати нагору, пшеничину тягти аж з-під Куреня сюди, в Курінь...* (Григір Тютюнник).

ПШЕНИ́ЧИЩЕ, а, *с.* Поле, на якому росла пшениця, з якого зібрано пшеницю. *Сіли* [дівчата] *під копами й почали уставки вишивати, а корови на пшеничищі паслись* (А. Головко).

ПШЕНИ́ЧКА, и, *ж.* 1. Пестл. до **пшени́ця.** *Ниви .. аж яснiють золотавою пшеничкою і ячменем, срібним колоссям жита* (Н. Кобринська); — *Моя батьківщина — на Данелевщині. Пшеничка там родила, житечко, просо* (Григорій Тютюнник); *Заробив Яшко три пуди з фунтами: жита, ячменю, проса. Фунтів з десять і пшенички капнуло* (А. Головко); *Виходить, потрібно цілих п'ять років, аби пшеничка з оцього клумака стала відчутним надбанням для хліборобів* (Є. Доломан).

2. *розм.* Те саме, що **кукуру́дза** (перев. про качани кукурудзи). *За ті три дні її і не пізнати: запали очі, .. нечесане волосся у клоччя збилось і аж пожовкло, як гич у пшенички* (Панас Мирний); *Олександр Іванович пригадав, як любив колись у дитинстві гризти качани вареної кукурудзи, чи "пшенички", як звали її на Полтавщині* (Б. Антоненко-Давидович); *На високих стеблах кукурудзи, поміж довгим листям, заховалася смачна пшеничка* (С. Журахович).

3. Рід узору для вишивання. — *Чи ви ж роздивились по шитках?.. се ляхівка, а се пшеничка* (Ганна Барвінок); [Гапка:] *Лавро, я хмеликом знамено вишиваю... Чи, може, пшеничкою краще було б?* (Ю. Яновський).

ПШЕНИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **пшени́ця.** *Полючи на городі в багатого мужика, вона не хотіла брати грошей, а прохала одсипати пшеничним зерном, щоб мати гарний ґатунок пшениці* (М. Коцюбинський); *Сніп пшеничний, важкий і пахучий, пливе в повітрі* (Ю. Яновський); *Дві жрекині приклякли. Кладуть на розіслану мережану хустку, що накриває золото пшеничної соломи, прикрашений чотирма свічками вінок з зеленої ялини* (Н. Королева); *Наливайся в повен голос, Мов пшеничний колос, Мрій моїх велика сила, Ніжність моя мила* (А. Малишко); // Засіяний пшеницею, укритий рослинами пшениці. *Через буйні пшеничнії загони Йшли ми* (І. Франко); *Пшеничні й бурякові плантації лишилися позаду* (Ю. Смолич); *Пшеничне поле золотиться стиглим колоссям, вітерець жене хвилі* (С. Талан).

2. Вигот. із зерна пшениці. *Ах, хліб, справжній, пшеничний, м'який хліб...* (В. Еллан-Блакитний); *Вельми йому смакували козацькі страви — холодці та ковбаси, вареники та ковбики, гречані та пшеничні галушки* (Ю. Мушкетик); *Богдан Гатило, вклонившись, поставив горня меду й полумисок пшеничної куті* (І. Білик); *Як ніколи старалася Уляна, змішуючи борошно пшеничне та гречане* (Ю. Логвин); // *перен.* Пухкий, м'який, білий, як хліб із пшениці. *Обличчя в неї русяве, біле, пшеничне, й голос м'який та співучий* (М. Івченко).

3. Який кольором нагадує стиглий колос пшениці (перев. про волосся); золотистий. *Якоїсь години було досить, щоб дівчина запримітила і розкішний пшеничний чуб Романів, і його стрункий стан, і всю його спокійну голубооку красу!* (В. Малик); *Жінка мала дві геть чисто скандинавські пшеничні коси* (І. Карпа).

◊ **З межи́сіткою та в пшени́чний ряд** *див.* **межи́сітка.**

ПШЕНИ́ЧНИК, а, *ч., розм.* Хліб, спечений із пшеничного борошна. *Тепер ось .. і хліб, і до хліба — сала шматочок, вареника якого там, по неділях пшеничника...* (У. Самчук); *Хлопак заходився лупати присмажений пшеничник* (І. Білик); *Село Пшеничники розташоване в лісостеповій зоні на Черкащині, у Канівському районі. Корінні краєзнавці пов'язують назву села з співзвучністю: пшеничник — білий пшеничний хліб* (з газ.).

ПШЕНИ́ЧНИЦЯ, і, *ж.* Пшенична солома. *Дієтологи рекомендують включати пшеничницю в загальний змішаний раціон корови, яка годує теля* (із журн.).

ПШИК, *виг.* 1. Звуконаслідування, що означає шипіння води, пари на чомусь розжареному, гарячому. *Пан узяв шматочок заліза, що залишився, розпік його до білого жару й кинув у воду, воно й зашипіло: п-ш-ш-ш-ш-ик!* (з казки); // *у знач. ім.* Те саме, що **пши́кання.** * У порівн. *Ледве він рушився з місця, брязнуло вікно в його канцелярії — коротко, різко, мов здоровий пшик гарячого заліза, киненого в воду* (І. Франко).

2. *розм.* Уживається як присудок за знач. **пши́кати.** *Ледачий з їх* [них] *москаль та й миршавий козак! Чи трапиться стрілять... — пшик порох на пановці* [панівці]!.. *Уже й злякалися!* (П. Гулак-Артемовський); *Зінаїда Антонівна .. із сумочки маленьку штучку таку дістала — вроді* [на зразок] *флакончика — та на Івана — пшик!* (В. Лис).

3. *у знач. ім.* **пшик,** у, *ч., зневажл.* Ніщо, дурниця, щонебудь, зведене нінащо, нанівець. [С т а р ш и н а:] *Купили хріну, треба з'їсти .. А то думають, думають, ні вголос, ні мовчки; а ляхи догадаються — от тобі й пшик!* (Т. Шевченко); — *Так багато чекали від пікніка, а вийшло, пробачте на слові, пшик* (М. Хвильовий); *Із зарозумілості завжди виходить самий пшик або щось гірше* (Н. Королева); *Сідав* [Іван] *писати — горів, серце його радісно стискалося .. А тут з великого замаху вийшов пшик* (П. Колесник).

◊ **Вели́кий крик за мали́й пшик** *див.* **крик**[1]; **Зроби́ти з лемеша́ шва́йку (пшик)** *див.* **зроби́ти.**

ПШИ́КАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **пши́кати.** *Робота турбінного агрегата супроводжується неголосним рівномірним звуком високого тону. Насторожити водія повинні зміни звуку: поява незвичного тихого шелесту, тривалого писку чи вищання, скреготіння, стукоту в турбіні, пшикання чи шипіння* (із журн.); *Постійне носіння масок, пшикання антисептиком і соціальна дистанція — вже стали невід'ємною частиною життя кожного з нас під час пандемії коронавірусу* (з газ.).

ПШИ́КАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* 1. Те саме, що **пи́хкати.** [П а в л о:] *А що, згадали рогатого, от він і вскочив у люльку та й почав пшикать!..* (М. Кропивницький); *Купка якась будинків манісіньких, якісь поміж тими будиночками стежечки, на будиночках на тих якісь пуцьвіріночки димком пшикають...* (Остап Вишня); *Паровоз, наче сердячись, пшикав клубами густої пари* (В. Чемерис).

2. Те саме, що **пи́рскати** 4. *Крилаті мурахи літали кухнею, а мама ганяла за ними, пшикала на комах "Рейдом"* [хімічним засобом для знищення шкідливих комах] (В. Єшкілєв).

ПШІ́НКА, и, *ж.* 1. Багаторічна трав'яниста рослина родини жовтцевих із жовтими блискучими квітками. *Все частіше траплялися анемони, жовтими вогниками цвіла пшінка* (Г. Усач); *На ніч і в дощову погоду квітки пшінки закриваються, щоб зберегти тепло й захистити пилок від вологи* (з наук.-попул. літ.).

2. *діал.* Кукурудза. *Вона вийшла на борозну і неначе поплила між пшінкою, між картоплею та маком* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчата почали розповідати, як вони садили свою пшінку* (І. Волошин); *Сьогодні Юрко поспішав у степ. Він уже пробував кукурудзу ламати — її тут називають пшінкою* (Н. Бічуя).

ПШІНЦЕ́, ПШОНЦЕ́, я́, *с.* Пестл. до **пшоно́.** *Молодиці було стоять, слухають, а інша собі плесне, дивлячись на мене: — Мати Божа! Яке мале, а вже нужду знає... і винесе шматок хліба або пшінця жменю* (Д. Мордовець); *Я .. згадала, що в мене й пшінця вже мало на кашу, та й пшінця набрала, та за тим клопотом і забула оддати* (І. Нечуй-Левицький); — *А пшінце розкипіло та й добреньке* (Григорій Тютюнник); *Юшку варити не важко. Трохи пшонця, трохи лаврового листу, трохи перцю та ось цю рибу — юшка готова* (Ю. Збанацький).

ПШОНИ́НА, и, *ж.* Одна зернина пшона. *Вага зростала на плечах: ніби кожна пшонина робилася залізною, непереможно тягла вниз, і лузга ставала — як цегла, ломила плечі* (В. Барка); *Голуби визбирували пшонини в снігу* (Є. Пашковський).

ПШОНИ́НКА, и, *ж.* Пестл. до **пшони́на.** *Мишка в кухлику щербатім Варить кашку мишенятам .. Всі по ложечці вхопили — Ні пшонинки не лишили!* (Л. Первомайський); *Кутя стікала йому по обличчю, заляпала пенсне, пшонинки позастрягали у пишних вусах, які вже не стриміли догори так гордовито* (С. Андрухович).

ПШОНО́, а́, *с.* Крупи, виготовлені з проса; просо, очищене від лузги. *Сало, люлька, кремінь, криця, Казанок, мішок пшона, В балці став, в ярку криниця — Ось худоба чабана!* (Я. Щоголів); *Дав Олексій Єлені грошей, сказав піти до Надвірної й купити трохи муки й трохи пшона* (Г. Хоткевич); *Валя в клуні товче пшоно в ступі* (С. Васильченко); *Іван Семенович усипав нарешті пшона, помішав його, засмажив салом* (М. Івченко); *Чумаки клали до його ніг торби з борошном, пшоном і сіллю, тютюн* (Д. Білий).

◊ **Потовкти́ на пшоно́** *див.* **потовкти́.**

ПШОНЦЕ́ *див.* **пшінце́.**

ПШОНЯ́НИЙ, а, е. Прикм. до **пшоно́.** *Страву варили* [чумаки] *одну — традиційний чумацький куліш з гречаної або пшоняної крупи і засмажували салом або олією* (В. Малик); // Пригот., зварений із пшона, з пшоном. *Каша тобі пшоняна так і плава у масличку* [маслечку] (Г. Квітка-Основ'яненко); *Табір прокидався. Варили пшоняну кашу, кульбачили коні, справно збиралися в десятки й сотні* (Б. Лепкий); *Ліна розім'яла пшоняний концентрат, висипала в окріп* (О. Бердник).

ПШОНЯ́НИК, а, *ч.* Оладок із розтертого пшона. *Вона, привітавшись, кинула з гарячої пательні восково-жовтий, з коричневою хрусткою оторочкою пшоняник на гірку таких же, що прочахали в широкій тарілці* (Є. Доломан); *Зіна простягла руку, щоб узяти пшоняник* (П. Загребельний).

ПЮПІ́ТР, а, *ч.* Підставка для нот або книжок, паперів у вигляді похилої рамки або дошки. *З протилежного боку .. стояв у самім куті, в тіні, високий пюпітр прокурора* (І. Франко); *Оркестранти хутко розсілися в блакитній мушлі; побриніли, почиргикали, погуділи, аж ось сутулувата чорна постать стала перед ними і сухенько постукала по пюпітру* (В. Барка); *Уже мигочуть жовто над пюпітром Товсті свічки, розгойдувані вітром, І аж під стелю, до лунких склепінь, Зметнулась гостра диригентська тінь* (М. Бажан); *Муся розгорнула перед ним сувій з нотами, поставила на пюпітр* (І. Роздобудько).

ПЮРЕ́, *невідм., с.* 1. Перетерті або розім'яті харчові продукти (овочі, фрукти, ягоди, риба і т. ін.). *Гоцик власноруч розім'яв варену картоплю на пюре, залив юшкою з гуляшу, відніс Марічці в номер* (Люко Дашвар); *Зазвичай під терміном "пюре" розуміють не тільки саме по собі пюрирування, а й підготовку цієї маси до їжі, перетворення на самостійну страву. Тому пюре в сенсі страви (гарніру) включає, поряд з власне товченою масою, також різні олії, жири, яйця, молоко, бульйони та пряні добавки (з наук.-попул. літ.);* // Сухий порошок промислового виготовлення для подальшого розведення водою та приготування страви. *У пакунках переважно міститься кілька кілограмів круп, борошно, сухий порошок картопляного пюре, крохмаль, господарче мило, розчинна кава* (Н. Сняданко).

2. Страва з таких продуктів. *— Ну, що ми, хлопці, будемо сьогодні обідати? — спитала вона. — Очевидно, котлети й пюре з сметаною, — поспішно відповів Дмитрій* (М. Хвильовий); *Старшина роти наказує взяти казанки і веде нас пустельними вуличками до похідної кухні. — Що дають? — Нібито горохове пюре* (Є. Доломан); *Дениско одкрив один термос, налив собі у чашку бульйону, витяг курячу ніжку, з другого термоса наклав на тарілку картопляне пюре* (В. Нестайко); *Пані Гаубенштокова .. хвалить моє рибне пюре* (С. Андрухович).

ПЮРЕПОДІ́БНИЙ, а, е. Подібний до пюре. *Слід пам'ятати, що пюреподібна їжа не може надовго замінити звичайну. У раціоні має бути й тверда їжа, яка також потрібна не тільки нашим зубам, а й кишківнику* (з навч. літ.); *Пюреподібна консистенція сублімованого томатного супу-пюре має виразний овочевий аромат, характерну для томатів кислинку й апетитний колір* (із журн.); *У товстостінну каструльку або сотейник викладаємо ягоди смородини, додаємо цукор та яєчні жовтки. Розмелюємо всі інгредієнти за допомогою блендера в пюреподібну масу* (із журн.).

ПЮРИ́РУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **пюри́рувати.** *Як приготувати пюрирований суп із кабачків: пошук по інгредієнтах, поради, відгуки, покрокові фото* (із журн.).

ПЮРИ́РУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **пюри́рувати.** *Для пюрирування відмінно підходить так званий занурювальний блендер, який чудово подрібнює підготовлену їжу* (з мови реклами).

ПЮРИ́РУВАТИ, ую, уєш, *недок., що.* Перетворювати в пюре. *Коли гарбуз стане м'яким, його слід блендером пюрирувати разом із вершками та бульйоном. Готове пюре підігріти на сковороді* (із журн.); *У кухонному комбайні можна готувати на парі, пюрирувати, підігрівати, стерилізувати та подрібнювати* (з мови реклами).

П'Я, *невідм., ж.* Грошова розмінна одиниця М'янми. *П'я випускаються з 1869 р.* (з наук. літ.); *На сьогодні в обігу знаходяться монети номіналом 50, 25, 10, 5 і 1 п'я* (з наук.-попул. літ.).

П'Я́ВИЦЯ[1], і, *ж.* Жук зеленувато-синього кольору родини листоїдових — шкідник сільськогосподарських рослин. *Тіло п'явиці трохи витягнуте, має довжину близько 4–5 мм і ширину до 1,6–2 мм* (з наук. літ.); *Дорослі жуки, а потім їх личинки, вигризаючи поздовжні смужки на листі, сильно ушкоджують сходи ячменю, вівса, твердих і м'яких пшениць* (із журн.).

П'Я́ВИЦЯ[2], і, *ж., розм.* Те саме, що **п'я́вка.** *Поселили мене в сінях при самій аптеці. Я .. добував п'явиць, мив баночки, нарізав папір на порошки, розносив готові ліки замовцям* (М. Дочинець); *— Що сталось Тауці? — спитав Паганель. — Чи не вчепились, бува, в неї ненажерливі аргентинські п'явиці?* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

П'Я́ВКА, и, *ж.* 1. Прісноводна тварина типу кільчастих червів, більшість видів якої живиться кров'ю тварин, до тіла яких вона присмоктується. *Там он п'явка плазає* [плазує], *а он риба гра* (Панас Мирний); *У воді жваво метушилися золотаві карасики, блискали полірованими каштановими панцирами водяні жуки, ліниво в'юнилися товсті, ситі п'явки* (О. Бердник); *Тримаючи одежу вузлом на голові, Юхим з великою огидою зайшов у прикордонне болітце, боячись п'явок* (М. Малиновська); * У порівн. *Голова його і борода були голені, а чорні вуса, мов п'явки, підковою охоплювали міцно стулений рот* (В. Малик); // *мн.* Вид таких тварин, що використовуються в медицині для відсмоктування крові. *— Хірурга! Скоро до гетьмана хірурга, хай негайно іде з п'явками і банками!* (Б. Лепкий); *Лікар, якого привіз Нестор, захопив з собою і баночку з п'явками* (Ірина Вільде); *Якось тяжко захворіла моя мама. Я поставила їй п'явки* (М. Андрусяк); // *перен., розм.* Слід від удару палкою, батогом і т. ін. *По білому тілу від стегна до литки стікають сині п'явки .. ударів* (Григорій Тютюнник).

2. *перен.* Про жадібну й жорстоку людину, яка живе за рахунок інших. *Заклинав* [батько], *щоб Петро ніколи не перевівся на ту громадську п'явку, як бувають здебільшого писарі* (Дніпрова Чайка); *— Чого ти тікаєш з села, коли мужик починає скаржитись, говорити про страшні злидні, про здирство, чинене різними п'явками людськими?* (П. Колесник); *Я змикитив сказати портовим п'явкам-митникам, що мій батько в Багдаді продає те, що гублять інші* (Ю. Логвин).

◊ **Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) [п'я́вкою (як п'я́вка)] в се́рце** *див.* **впива́тися**[1]; **Реп'яхо́м (як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **реп'я́х (п'я́вка, [ше́вська] смола́), смоло́ю) [до кожу́ха (до штані́в, у соба́чий хвіст** *і т. ін.)]* *див.* **реп'я́х; (1) [Тоді́,] як п'я́вка кри́кне** — невідомо коли, ніколи. *Уже місяць учні ходять до школи по камінню і колодах. Дорогу, яку зруйнували дощі й повінь, відремонтують тоді, як п'явка крикне?* (з газ.);

(2) Як (мов, ніби *і т. ін.)* **п'я́вка [за] се́рце (ко́ло се́рця) ссе** — кому-небудь дуже погано. *За серце — мов п'явки ссуть, у грудях глухо і сухо, та жарко* (Панас Мирний); *І давить щось понуре та студене. І в серці пусто, наче п'явка ссе* (І. Франко); — *Погано, брат, у голові мені стало після горілки... Наче хто піску насипав туди... І коло серця нудить... Ссе, як п'явка...* (В. Винниченко).

П'Я́ВКОВИЙ, а, е. Прикм. до **п'я́вка** 1. *П'явковий секрет має протизапальну, бактерицидну дію. За один сеанс п'явка вприскує в організм до 100 різних біологічно активних речовин, які визначають ефективність гірудотерапії* (з наук.-попул. літ.).

П'Я́ВОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **п'я́вка** 1. — *Сорочка на спині лопнула, кров бризкає, молоде тіло чорними п'явочками взялося* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Спочатку він пітнів, пригладжував їжакувате волосся, опускав додолу очі, сірі п'явочки на білому, як стіна, обличчі* (О. Ульяненко); * У порівн. *Відростив* [Тиміш] *вусики і обкарнав їх так, що вони тільки .. п'явочкою красуються під носом* (Я. Гримайло).

П'ЯВУ́ШНИК, а, *ч.* Молюск, який живе у стоячих прісних водоймах. *Тимко вже знає, .. на яку наживку та чи інша риба ласіша — на черв'яка, на тісто, на горох, на п'явушника* (В. Чухліб); *На нижній стороні голови п'явушника міститься рот, а на бічних сторонах — два чутливі щупальця, біля їхньої основи знаходяться очі* (з навч. літ.).

П'ЯДА́К, а́, *ч.* Те саме, що **п'яду́н.** *Шкідниками сосни є чорна гусениця, пильщик, п'ядак* (із журн.).

П'Я́ДИЧ, а, *ч.* Те саме, що **плау́н.** *Регіна увесь час збирала зелений п'ядич і сплітала його в фантастичні вінки* (І. Франко); *Улітку в п'ядичів на прямостоячих пагонах розвиваються спороносні колоски зі спорами* (з навч. літ.).

П'Я́ДИЧЕВИЙ, а, е. Прикм. до **п'я́дич.** *У медицині застосовують п'ядичеві спори, відомі під назвою лікоподій* (із журн.).

П'ЯДУ́Н, а́, *ч.* 1. Невеликий метелик родини п'ядунів — шкідник дерев, гусінь якого пересувається, вигинаючи середню частину тіла вгору, начебто міряє простір п'ядями. *У гусениць п'ядунів черевні ноги розвинені тільки на шостому й останньому сегментах черевця, із чим пов'язана своєрідна "хода" з петлеподібним згинанням тіла* (з навч. літ.); *П'ядун трапляється повсюдно. Пошкоджує листяні лісові й плодові породи, віддаючи перевагу дубу* (із журн.).

2. *тільки мн.* **п'ядуни́,** ів. Родина нічних метеликів ряду лускокрилих. *П'ядуни є друга за кількістю видів родина метеликів після совок (понад 25 000 видів)* (з наук. літ.).

П'ЯДЬ, і, *ж.* Давня східнослов'янська міра довжини, що дорівнювала відстані між кінцями розтягнутих великого і вказівного пальців; чверть аршина. *Кілька хвилин .. вони дивилися один на одного, стоячи на відстані двох п'ядей* (М. Ю. Тарновський); — *Та в нас недавно велетень такий був, що... що...* — *Знаю,* — *кивнув Кельбас,* — *земля дрижала. Та у вас, як хто на п'ядь вищий, то вже велетень* (Ю. Винничук); — *Не бачу ніяких укусів,* — *провадив він, повертаючи Феліма на всі боки й пильно досліджуючи кожну п'ядь його шкіри* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); // Невелика, незначна частина простору. — *Ніч, мовби вороняче крило, за п'ядь нічого не видно* (М. Матіос); *Звідусіль ішли до мене люди, сповнені завзять,* — *Вкрило військо доли й гори, поля й лугу кожну п'ядь* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

◊ **(1) Ні на п'ядь,** *зі сл.* н е в і д с т у п а т и, н е в і д х о д и т и *і т. ін.:* а) нікуди, ні на крок. *Від матері ні на п'ядь і ні з ким вже нігде не водилась* [Оксана] *і не зналась* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ті троє крутилися кожен на своєму місці і ні на п'ядь не сходили кудись* (Ю. Логвин); б) нітрохи, ніскільки. *При Ібрагімові він ні на п'ядь не підвищився по службі, хоч виконував її ретельно* (Р. Іваничук); **(2) П'ядь за п'я́ддю** — поступово, потроху, у певній послідовності (з дієсловами руху, пересування). *Тисяча людей має перетягати колону п'ядь за п'яддю далі й вище. Довго й уперто* (П. Загребельний); *Гарби хилиталися на копцях та рогачках, часом перекидалися, сунули помалу, п'ядь за п'яддю* (Ю. Мушкетик); *Він повз під тим дротом з ножицями, вряди-годи лягав на спину і розрізав дріт. Так само стриг він і тернове віття, п'ядь за п'яддю пробиваючись угору* (В. Чемерис).

П'Я́ЛО, а, *с., іст.* Чинбарський пристрій перев. круглої форми для розвішування і висушування шкір. *Оброблення шкіри виконували на гарбунку (вістря коси, забите в лаві), зістругуючи бокові затвердіння на ній. Потім шкіру вкладали в п'яло та білили* (з наук.-попул. літ.).

П'Я́ЛЬЦІ, ів, **П'Я́ЛЬЦЯ,** лець, *мн.* Пристрій перев. круглої форми для рукоділля у вигляді рамки, на якій закріплюється розтягнута тканина. *Купи мені, моя мати, .. мальовані п'яльця, Щоб вишити козаченьку червоні рукавця* (П. Чубинський); *Ніхто краще за неї не гаптував у п'яльцях, ніхто рівніше не виводив прутика* (Панас Мирний); *На веранді сиділа за п'яльцями й вишивала серветку поважна пані* (Р. Іваничук); *Вона сіла за високі п'яльці й заходилася вишивати* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

П'Я́ЛЬЦЯ *див.* **п'я́льці.**

П'ЯНЕ́НЬКИЙ, а, е, *розм.* 1. Трохи п'яний. *Іде додому уночі П'яненький сотник, а йдучи, Собі веселий розмовляє* (Т. Шевченко); *Батько були трошки п'яненькі (не зовсім п'яні) й спіткнулись* (Грицько Григоренко); *Вертався з чайної п'яненький Бурмило* (В. Нестайко); — *Е-е, ти ж зовсім п'яненький!* — *засміялася вона* (І. Роздобудько); // *у знач. ім.* **п'яне́нький,** кого, *ч.;* **п'яне́нька,** кої, *ж.* Той (та), хто трохи п'яний. *Треба стежити, щоб наша мова, думки або вчинки не турбували інших людей. П'яненьких також* (Любко Дереш); — *Я теж з задоволенням читаю рубрику про п'яненьких та їхні бешкети* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Який свідчить про стан сп'яніння. *Час від часу вуйко .. показував на мисочку і п'яненьким голосом промовляв:* — *Боже, яке міщанство! Яке міщанство!..* — *і струшував туди попіл* (Любко Дереш).

2. Який викликає сп'яніння; досить п'янкий. — *Мед таки п'яненький. Я стала така весела од цього меду, що отут незабаром заспіваю на ввесь Київ,* — *говорила весела тітка* (І. Нечуй-Левицький).

П'Я́НИЙ, а, е. 1. Який перебуває у стані сп'яніння; нетверезий. *Раз П'яний Хрім схотів Переплигнути рів! Упав, і хоть не вбився, А все — калікою протверезився* (Л. Боровиковський); *Отой Антін, що онде п'яний викрикує на толоці, був все якийсь нещасливий. Все йшло йому з рук, а нішо в руки* (В. Стефаник); *Коло неї увесь час крутився п'яний земський лікар* (М. Івченко); *Коли я п'яний, то, дивлячись на інших, гадаю, ніби п'яні всі вони* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **п'я́ний,** ного, *ч.;* **п'я́на,** ної, *ж.* Той (та), хто перебуває у стані сп'яніння. *П'яний — як дурний* (прислів'я); — *Що за диво в тім, Що в Василя все погоріло, А в тебе ногу ізломило! Погано п'яному і поночі, й з вогнем!* (Л. Глібов); — *Що п'яному дивуватись,* — *втомлено одказав Остап.* — *Ого, п'яному! Що в тверезого на умі, те у п'яного на язиці,* — *не вгавав Гулька* (М. Ю. Тарновський); // *перен.* Який перебуває у стані, схожому на сп'яніння. *Я від туги зробивсь п'яний, хитаюсь* (Ганна Барвінок); — *Я щастям п'яна, така п'яна, що й протвережуватися не хочу* (Б. Лепкий); *Дівчина, від щастя й туги п'яна, Виглядає хлопця край села* (Л. Дмитерко).

2. Який буває у сп'янілої, нетверезої людини або людини, що перебуває у стані, схожому на сп'яніння. *Вона була вже п'яненька, і п'яні сльози текли по жалібно скривленому зморщеному обличчі* (М. Коцюбинський); *Круг столів сиділи п'яні, спітнілі, червоні лиця; смерділо потом, чобітьми, махоркою* (В. Винниченко); *За стіною .. розлягся хрипкий, п'яний голос її Митька* (Б. Антоненко-Давидович); *П'яними від щастя очима Микола глянув у Надине обличчя* (Д. Ткач); // Який свідчить про стан сп'яніння (перев. багатьох людей). *Уже йому докучило слухати п'яне верзякання* (П. Куліш); *Урочистий спів дивно лунав серед п'яних викриків, гармидеру та брязкоту* (Леся Українка); *Після куті і вечері в незвично чистій і добре провітреній казармі не було ані п'яних пісень, ані лайки* (З. Тулуб); // Пов'язаний з надмірним уживанням спиртних напоїв. *Говорилось стисло в ньому* [дописі] *про життя в глухій Обухівці .. Про п'янство голови й про п'яний розгул* (А. Головко); *Сотні свічок яскраво освічували простору залу, де все крутилося у п'яному безладі: деінде гойдалися розхристані мундири і літали оксамитові рукава жупанів* (Д. Білий).

3. Який викликає сп'яніння; хмільний, п'янкий. *Гультяї, свавольники, дармоїди, вони* [шляхтичі] *іноді зраджували пана, перебігали до другого, котрий більше викочував їм п'яного трунку* (Панас Мирний); *Він почував, як прокидається в ньому давній митець-музикант, і якась дитяча радість, як п'яне зілля, .. полоскала серце* (Іван Ле); *Наливалися хмільними соками безкраї виноградники, щоб згодом заграти пінистими, п'яними молодими винами...* (М. Матіос); // *перен.* Який викликає стан, схожий на сп'яніння. *По землі розливалось тепло і наливало Василинину душу молодими першими любощами, як п'яними пахощами васильків та м'яти* (І. Нечуй-Левицький); *Хотілося зірвати дубовий листок, положити його на чоло і вбирати п'яний міцний дубовий запах* (М. Хвильовий).

Під п'я́ну ру́ку (руч) *див.* **рука́; П'я́ний (п'янки́й) хліб** *див.* **хліб.**

◊ **З п'я́них оче́й** *див.* **о́ко**[1]**; (1) П'я́ний як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **квач (хлющ, чіп)** — дуже п'яний. *Звівся нараз із долівки високий, білявий хлопчина й став проти Максима, похитуючись, — п'яний як чіп* (І. Багряний); *Коли це опівночі з'являється* [Валер'ян]... *П'яний як квач* (Є. Кравченко); *Двічі на тиждень, у суботу і в неділю, Насінник приходив на службу п'яний як хлющ* (Ю. Збанацький); *П'яний як чіп Богорський дригався, борсався й ревів, як недорізаний* (І. Андрусяк); **П'я́ний як ніч** *див.* **ніч; (2) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **п'я́ний:** а) хто-небудь перебуває у стані напівсвідомості, запаморочення. [М а р у с я:] *Чи ти знаєш, Марто, що я сеї ночі й очей не закривала? З самого досвітку ходжу та плутаюсь, як п'яна* (С. Васильченко); *Мчить Андрій, мов п'яний, у посвисті куль, у шабельному блиску* (О. Довженко); *Голос у Сергія вривався, губи порепались, очі затуманило, мов п'яному* (І. Білик); б) *(зі сл.* і т и, х и л и т и с я, х и т а т и с я *і т. ін.)* у різні боки, сторони. *Писав* [Йосип] — *куди краще від самого дяка, у того літери, мов п'яні, то сюди, то туди порозхилялися* (Панас Мирний); *Люди йдуть, хитаючись, як п'яні, — упоєні радістю, утомлені екстазом* (М. Грушевський); *Ідуть колонами, хитаючись, як п'яні, німецькі загони* (О. Довженко).

П'ЯНИ́ТИ, и́ть, *недок., кого, що і без прям. дод.* Викликати, спричинювати стан сп'яніння. *Запах алкоголю Мотрю п'янить. Вона стерпіти його не може* (Б. Лепкий); *Вино швидко п'янить нас, і ми веселими очима оглядаємо залу й невідомо з чого починаємо сміятись* (М. Івченко); *Найбільші .. мудреці із людської отари Втікають, щоб себе п'янити день у день* (М. Зеров); // *перен.* Викликати стан, схожий на сп'яніння; запаморочувати. *Дух від сіна пішов такий, що п'янить, обпоює якимось чаром* (Г. Хоткевич); *Рожеві ранки, янтарні надвечір'я, ясні тихі ночі п'янили так, що можна було забути не тільки про Корсунь і Царгород, але й про цілий світ* (Б. Лепкий); *Мене п'янить запах квітів, присипляють шелести трав* (Р. Андріяшик); // *перен.* Збуджувати, викликати захоплення. *Радість п'янила душу, і хотілось кричать, плакать, обніматись, хотілось співати так, щоб лунав голос далеко, далеко...* (С. Васильченко); *Воля до перемоги п'янить. Можна захмеліти від душевного піднесення* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

П'ЯНИ́ЦТВО, а, *с., рідко.* Пияцтво. — *Он панич каже, що він через ваше п'яництво сидить часом голодний, що як так далі буде, то він і з кватирі* [квартири] *зійде* (Панас Мирний); *П'яництво й алкоголізм залишаються основною умовою, що створює підвищений ризик травматизму, загибелі, виникнення пожеж* (з газ.).

П'ЯНИ́ЦЬКИЙ, а, е, *заст.* Пов'язаний з надмірним уживанням спиртних напоїв. *Попенко розказує про своїх знайомих бурсаків: про їх завзяття, про п'яницькі бенкети* (Панас Мирний); *П'яницькі пісні лунали над селом* (О. Донченко); // Який буває у п'яниці. *Крізь грюкання та вищання долітав до нас голос п'яницький* (Ганна Барвінок); *Звертаючи своє п'яницьке лице до начальника, він промовив: — Тут сталося щось недобре!* (І. Франко).

П'ЯНИ́ЦЯ, і, *ч. і ж.* Той (та), хто п'є багато спиртних напоїв, постійно напивається; алкоголік. *Не обманюйте себе: ні розпусники, ні ідоляни, ні перелюбники, ні блудодійники, ні мужоложники, ні злодії, ні користолюбці, ні п'яниці, ні злоріки, ні хижаки — Царства Божого не вспадкують вони!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Батькові і матері слухняний* [Наум], *старшим себе покірний, .. горілки не впивавсь і п'яниць не терпів* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Певно, він був у житті крайній мізантроп і одчайдушний п'яниця. Принаймні за це говорили червоний довгий ніс і брезклий з саркастичними зморшками вид* (Б. Антоненко-Давидович); — *Треба сказати, що кого-кого, а п'яниць моя бабуня мала за останніх людей* (Ю. Винничук); *Двоє п'яниць .. йшли, обійнявшись, вже нічого не розуміючи, не спроможні вимовити ані слова, ледве пересуваючи ногами* (С. Андрухович).

(1) Гірки́й (гірка́) п'яни́ця (п'яни́ченька) — той (та), хто багато споживає алкогольних напоїв, пиячить. *Став чоловік гірким п'яницею* (Ганна Барвінок); *Писар, здається, нічого собі, добродушний дідок, п'яниченька тільки гіркий: ніс червоний, як буряк* (С. Васильченко); *Пили та все примовляли з примовками та приказками, адже просто так п'ють лише гіркі п'яниці, щоби швидше захмеліти* (В. Чемерис); **(2) Прегірки́й (прегірка́) п'яни́ця** — той (та), хто дуже багато п'є, пиячить; алкоголік. *Був собі колись якийсь-то циган, та такий же то прегіркий п'яниця, що й не приведи Господи! Чи є у його* [нього] *яка копійчина, так і несе її у шинк, чи яка жупанина — він і її туди ж пре!* (П. Куліш).

П'ЯНИ́ЧЕНЬКА, и, *ч. і ж., зневажл.* Те саме, що **п'яни́ця.** *Мала мати одну дочку Та й купала у медочку .. Щастя-долі не вгадала, За п'яниченьку оддала* (з народної пісні).

Гірки́й (гірка́) п'яни́ця (п'яни́ченька) *див.* **п'яни́ця.**

П'ЯНИ́ЧКА, и, *ч. і ж., зневажл.* Те саме, що **п'яни́ця.** *Сусіда був не статечний чоловік, а так собі ледаченький, та ще й п'яничка трошки* (В. Самійленко); *Батько Варин, Трохим Климентович, був .. тихенький п'яничка* (М. Хвильовий); *Тамарка заскочила на подвір'я старої п'янички баби Нюсі* (Люко Дашвар).

П'ЯНІ́ТИ, ію, ієш, *недок.* Ставати п'яним. *Гості п'яніли все дужче* (Р. Іваничук); *Вони мовчали, говорили, варили каву, дуже багато пили і кілька разів п'яніли* (Т. Прохасько); // *перен.* Приходити у стан, схожий на сп'яніння. *Народ п'янів од запаху крові, хрипіння смерті, порохового диму* (М. Коцюбинський); *Навесні свіжа рілля має свій чудодійний запах, від якого селянин п'яніє* (М. Томчаній); *Зголоднілі люди п'яніли від їжі, і незабаром, коли досхочу наїлися, завели розмови, а потім і співи* (В. Малик); // *перен.* Збуджуватися, відчувати піднесеність, захоплення. *Мотря .. п'яніла від гетьманських слів* (Б. Лепкий); *Людина, як раніш, од власних сил п'яніє; Нестримна, як була у давню давнину* (М. Зеров); *П'яніли дівчата, на нього поглянувши, хоч він і не дивився на них* (О. Ільченко); — *Видовища! Видовища!* — *гримить невдоволена юрба, п'яніючи від екстазу чекання* (О. Бердник).

П'ЯНІ́ШАТИ, аю, аєш, *недок.* Ставати п'яним або п'янішим. *Корват якось відразу п'янішає* (В. Єшкілєв).

П'Я́НКА, и, *ж., розм.* Гулянка, вечеря, обід і т. ін. із надмірним уживанням спиртних напоїв; пиятика. — *Б'янко, поїдемо на п'янку,* — *зробила вона гру слів і всміхнулась* (М. Хвильовий); — *Я не повірю, щоб людина з радощів пила. Завжди єсть щось трагічне в п'янці* (Д. Бузько); — *Ми будемо суворо боротися проти всякого хуліганства, картярства, п'янок* (І. Микитенко).

П'ЯНКИ́Й, á, é. Який п'янить, викликає стан сп'яніння. *Під сонцем Криму, під сліпучим оком, П'янке вино біжить* (М. Зеров); *Волхв подав Дарині келих із п'янким трунком, Дарина випила і почала співати* (В. Рубан); *Я .. нишком готував у себе в кімнаті такий п'янкий напій, як настоянку з локриці* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // *перен.* Який викликає стан, схожий на сп'яніння. *П'янкі випари конвалії, дикої м'яти, васильків, полину та чебрецю змішувалися в якийсь дивний букет пахощів, що паморочив голову* (С. Добровольський); *В голові приємно шуміло від чистого, п'янкого повітря* (І. Багряний); *Бігав* [Павло] *з хлопцями од берези до берези і, просвердлюючи тонкі дірочки в них, пив п'янкий березовий сік* (В. Петльований); // *перен.* Який збуджує, викликає піднесеність, захоплення. *Весна! Час п'янких сподівань і надій, Усе, про що мріємо,* — *здійсниться, буде!* (І. Нехода); *Андрій, ведений самим лише п'янким захватом, кидався туди, куди б ніколи не насмілився розважний і розумний, і самим скаженим своїм натиском чинив такі дива, що не могли начудуватися й бувалі козаки* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

П'я́ний (п'янки́й) хліб *див.* **хліб.**

П'Я́НКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість і стан за знач. **п'янки́й.** *Через нього* [загальне сп'яніння] *на ласку ворогів здавалися найхоробріші, найвойовничіші племена; воно .. підпорядковувало чужій владі найзавзятіших, .. своєю п'янкістю воно долало тих, кого не брав меч* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Млість і весняна п'янкість лісу дурманили Стаха* (М. Стельмах); *Сьогодні знаю, що .. томління духу, спокушеного мирськими принадами.., минає і своєю вічно непогамованою жадобою, ситістю й п'янкістю залишає чорні сліди* (Ю. Мушкетик).

П'Я́НКО. Присл. до **п'янки́й.** *Щоб було п'янко ввечері та свіжо на ранок, треба пити добре вино! А про нього ми знаємо все* (з мови реклами); *На шляху п'янко пахли медом розквітлі липи* (К. Гриб); *Десь у гущавині п'янко виспівувала сопілка* (Ю. Мушкетик); // *у знач. пред. Було так п'янко і солодко, коли вона горнулася, а її великі, блискучі карі очі променювали* [променилися] *чарами і насолодою* (У. Самчук).

П'ЯНКУВА́ТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **п'янува́тий.** *П'янкуватий був чоловік; як нап'ється, так і кричить: "О, у мене три сини, як три тузи; я на синів, як на тузів надіюсь! То й прозвали його Тритузом, а по ньому й село Тритузним"* (з легенди); *Цвіли акації* — *ніжні, білі* — *й розливали в повітрі п'янкуватий пах* (С. Черкасенко); // Який буває в трохи п'яної людини. *Даша дивилась на його тонке, але зараз пройняте п'янкуватою тупістю обличчя зі змішаним почуттям жалю, образи й гніву* (С. Журахович); *Упав* [Юхрим] *на сніг, застогнав, підвівся, п'янкуватими очима посоловіло глянув на нас* (М. Стельмах).

П'ЯНКУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Стан за знач. **п'янкува́тий.** *Мабуть, у Німеччині не знайдеться того, хто не побуває на ярмарку бодай один раз, не відчує власної причетності до цих веселощів без меж, п'янкуватості від гарячого глінтвейну* (із журн.); *Домашній дифузійний ароматизатор наповнить вашу оселю п'янкуватістю тропічних фруктів та квітів* (з мови реклами).

П'ЯНКУВА́ТО, *розм.* Присл. до **п'янкува́тий.** [Ю р к е в и ч *(сам):*] *Тихий вечір, м'яка канапа, а там, за відчиненим вікном, догоряє зоря, пливуть голубі поля, летять золоті іскри і так п'янкувато пахне ароматним березовим димом* (І. Кочерга).

П'ЯНЛИ́ВИЙ, а, е. Те саме, що **п'янки́й.** — *Закупаю весь мед, бо добрий вельми і п'янливий* (П. Загребельний); *Акація .. під вечір густо, солодко запахла, і парка, п'янлива млость, як перед дощем, розливаючись, потяглася понад землею* (О. Гончар); *Легіт розхлюпував довкола п'янливий запах кропу* (І. Нижник).

П'ЯНЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Стан за знач. **п'янли́вий.** *Будь благословенна, отча земле, ти подарувала нам життя, .. ясний розум, світлі почуття... І п'янливість рідного євшану, знаду заворожено-духмяну* (Д. Білоус).

П'ЯНЛИ́ВО. Присл. до **п'янли́вий.** *Фредегар сходив п'янливо з поля* — *не дивився нікуди, важкого, як сам, коня, скупаного в гарячій росі, віддавав чурі* (К. Гриневичева); *П'янливо пахнуть канупер, м'ята і лісова трава* (В. Кучер); *П'янливо духмяніла сосна, шорстко шелестів перевантаженими листом вітами дуб* (Микита Чернявський).

П'Я́НО. Присл. до **п'я́ний.** *Марусяк думав чи робив вид, що думає, п'яно уставившися остеклівшими* [осклянілими] *очима у ватру* (Г. Хоткевич); — *Гм!..* — *ліниво, п'яно дивлячись на спійманих, крутив Серьожка вуса* (В. Винниченко); *Оксен п'яно похитувався* (Р. Андріяшик); *Вдалині по звертистій металевій лінії маячив ранковий човен: рибалка й ятері. І не знати, хто сіяв, хто просіяв голубий порох під кручі. І не знати, відкіля так п'яно пахли береги* (М. Хвильовий); // *у знач. пред. Ой, прийшли ж до міста отамани .. Було дико, весело і п'яно* (В. Сосюра).

◊ **Со́лодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хо́роше похо́дити** *див.* **з'їда́ти.**

П'Я́НСТВО, а, *с., розм.* Те саме, що **пия́цтво.** *Поступаймо доброчесно, не в гульні та п'янстві, не в перелюбі та розпусті, не в сварні та заздрощах* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Розумна, поважна й хазяйновита, вона* [Ганна] *мала дуже великий вплив на гетьмана Богдана, вивела при його дворі гулянки та п'янство і була доброю господинею в домі* (І. Нечуй-Левицький); *Були часи, коли він зовсім не пив, як же вхопився вже до п'янства, то пропадав з дому на дватри тижні* (Л. Мартович).

П'Я́НСТВУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Те саме, що **пия́чити.** — *Чоловік він добрий, богобоящий, не гордий; часом вряди-годи вип'є з нами по чарці, але не п'янствує, не тиняється по корчмах* (І. Нечуй-Левицький); — *Щодня гуляє* [Матюха], *п'янствує, а стрінеш п'яного — обмини третьою вулицею, бо так наганом і розмахує* (А. Головко); *Двоє пастухів привіталися зі мною і спитали, де батько. Я сказав, що батько пішов п'янствувати* (К. Москалець).

П'ЯНУВА́ТИЙ, а, е, *розм.* Трохи п'яний. *Цей липовий представник кондитерського фаху був виразно п'януватий, а під оком у нього красувався задавнений уже синець, підмащений фарбою* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *На його обличчі вираз безтурботного вдоволення. П'янувата посмішка ніби говорить: "Тепло на світі, мир на землі, а на столі горілка. Чого ж іще треба?"* (С. Журахович); *Грянуло недружне, п'янувате вітання: — Слава! — Сла-сла-слава-а-а!* (І. Білик); *Із сусідньої койки невдовзі почувся п'януватий хрип* (Є. Кононенко).

П'ЯНУВА́ТО, *розм.* Присл. до **п'янува́тий.** *За його спиною ніби пролунав хрипкий зловісний сміх. Чорна розпатлана істота, п'янувато хитаючись, летіла просто на нього* (А. Дімаров); — *Знайдеться мастило, щоб змастити двері? — запитав його цей дивний чоловік. — Завтра змащу. З дому принесу. — Зробіть це, щоб мені не було соромно за вас перед новим директором. — Добре, добре, — п'янувато кліпав сторож* (М. Дочинець).

П'ЯНЧУ́ГА, и, *ч. і ж., зневажл.* 1. Те саме, що **п'яни́ця.** — *Не думайте, що я от таким п'янчугою був і колись, як тепер* (М. Івченко); *В Гальки первий чоловік п'янчуга був* (В. Дрозд).

2. Уживається як лайливе слово. *Владко із затисненими кулаками кинувся на нього, почав щосили бити його в обличчя, в підборіддя й груди та викрикувати переривчастим приглушеним голосом: — Собако! П'янчуго! Ось тобі! Ось тобі!.. Щоб ти знав, як жартувати!..* (І. Франко).

П'ЯНЬ, і, *ж., зневажл.* 1. *збірн.* П'яниці, алкоголіки. — *Тут іще пошукати треба того, хто б на комуняк отак робив! .. А хто до них біжить? П'янь та голота* (А. Кокотюха); *Втрапив на гетьманство тільки тоді, коли виповнилося йому шістдесят. Тож ніколи йому мастити стосунки з Малим військом, ніколи улещувати самому всю оту п'янь і рвань* (Г. Колісник).

2. Про п'яну людину. *Вчора ця п'янь сіла за кермо і в'їхала у дитячий майданчик. Яке покарання потрібно зробити, щоб вони боялися сідати п'яними за кермо?* (із журн.); *П'янь за кермом атакувала стовп. Під час спілкування з водієм транспортного засобу інспектори виявили в нього ознаки алкогольного сп'яніння* (з газ.).

○ **(1) По п'я́ні,** *у знач. присл., рідко* — у стані сп'яніння. *В них по п'яні сварка* (Ю. Андрухович); *Мені зараз по п'яні й не холодно, але й не настільки тепло, щоб гуляти до ранку...* (С. Пиркало).

П'ЯНЮ́ГА, и, *ч. і ж., зневажл.* 1. Те саме, що **п'яни́ця.** [О д а р к а:] *А мій же п'янюга де, кажи, де?* [Г о р п и н а:] *Господь з тобою, Одарко! Я твого чоловіка ніколи .. в моїй хаті не бачила!* (М. Кропивницький); [К о п и с т к а:] *Бувало всього. Бувало й нап'єшся отак та прителіпаєшся додому без розуму. Прокинешся вранці .. То вона: "Що, п'янюго, голова болить?"* (М. Куліш); — *Випити нема чого. Ніде ні крапелиночки. — Це ти, клятий п'янюго, все вижлуктив!* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. Уживається як лайливе слово. — *Побудив нас усіх, віслюче такий, п'янюго, настиро!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

П'ЯНЮ́ЧЕ *див.* **п'янючо.**

П'ЯНЮ́ЧИЙ, а, е, *розм.* 1. Підсил. до **п'янки́й.** *Смакує вино Боризесові. Ліпше воно за кобиляче молоко, дужче за п'янючий напій з диких сливок-жерделів* (Н. Королева); *І ллється аромат гарячий, наркотичний З п'янючих туберoз, розкішних орхідей* (А. Кримський); *Станиця потопала в молочній паводі цвіту й млосно зітхала в п'янючому запаху яблунь* (С. Добровольський); *Які є слова, Які в у людства слова! Здається, почуєш — Піде обертом голова. Отакі є п'янючі слова* (І. Муратов).

2. Дуже п'яний. *Я тоді заледве відбив її у Василя Гриджукового, йому 25 років, і якби він не був таким п'янючим, то фігу із маком я би викусив, а не проводжав Наталочку* (С. Процюк); *П'янючий Дефіцит* [хлопець] *повільно насуплює брови, втуплюється в нас, ніби хоче переконатися, чи ми справжні, кілька хвилин зосереджено розглядає* (А. Дністровий).

П'ЯНЮ́ЧО, П'ЯНЮ́ЧЕ, *розм.* Присл. до **п'яню́чий.** *В ухах досі ще п'янюче-лунко Дзвін копит і скреготи землі...* (Олег Ольжич); *Пригадалась ізнов мені пісня предавня "Сизий голуб водицю з криниченьки п'є..." Це п'янючо запахло тополями травня Кам'яне, асфальтоване місто моє* (І. Муратов); *Солодко і п'янюче пахне пожовклий лозняк, крізь який ми плазом пробираємось, щоб через його сплетені віти глянути на той бік Дніпра, на парки Києва* (М. Бажан).

П'Я́СНИЙ, а, е. Те саме, що **п'ястко́вий.** *Бандаж стабілізує п'ясний суглоб і перший суглоб великого пальця* (з мови реклами).

П'Я́СТИ́, ПНУ́ТИ, пну, пнеш; *мин. ч.* п'яв, п'я́ла́, п'я́ло́ *і* пнув, пну́ла, ло; *наказ. сп.* пни; *недок., кого, що.* Напружуючи, надимаючи, виставляти що-небудь наперед; випинати. *Актор накульгував на ліву ногу, як це робив і негоціант, скалив то одне око, то друге, ніби його сліпило сонце, підборіддя пнув далеко наперед* (Б. Левін); * Образно. *Вітрила груди пнуть, до сонця весла грають* (П. Тичина).

(1) О́чі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)]: а) широко розкривати, витріщати очі. *Еней з ягою розглядали Всі дива там, які були, Роти свої пороззявляли І очі на лоби п'яли* (І. Котляревський); б) напружено або дуже пильно дивитись на кого,-що-небудь, вдивлятися в когось, щось. *Надворі темно — хоч око виколи, аж у мене сльози з очей ллються, а я одно їх пну та пну у шибку* (Панас Мирний); — *Чого ти туди пнеш очі? — кричали ті. — Я хочу надивитись на Модри Камень* (О. Гончар); *В президії сидітиме* [Марта]!.. *Тисяча душ очі на неї пнутиме* (І. Рябокляч).

П'Я́СТИ́СЯ, ПНУ́ТИСЯ, пну́ся, пне́шся; *мин. ч.* п'я́вся, п'я́ла́ся, п'я́ло́ся *і* пну́вся, пну́лася, лося; *наказ. сп.* пни́ся; *недок.* 1. Забиратися, лізти, просуватися нагору, все вище й вище. *Пнеться, як жаба на купину* (Номис); *Веселі, червоні, вітають* [діти] *мене; .. пнуться на вікно нетерплячі, коли той дощ ущухне* (Марко Вовчок); *Тимко весело підморгував хутірським дівчатам, що, розпалені цікавістю, п'ялися на тини* (Григорій Тютюнник); *За тією горою та лежить гарна-прегарна долина, і тим вона любіша, чим тяжче було на гору п'ястися і з гори вниз зіходити* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Чіпляючись за що-небудь, обвиваючись навколо чогось, підніматися все вище й вище (про рослини). *Галузка винограду, що пнулася по стіні, спустилась на замкнене вікно* (Н. Кобринська); *На низу темним кущем стояли верби, а на гору п'явся густий терен* (П. Панч); *Пнеться* [квасоля] *по патиках, зазираючи яскравими своїми квітучими оченятами прямісінько в твою душу* (Є. Гуцало);

// В'ючись по схилах гори, горба і т. ін., підніматися дедалі вище (про дорогу, стежку і т. ін.). *Неподалік моря, на півгорі* [горбі], *куди гадючкою п'ялася .. стежка, мерехтіло .. зелене світло* (Дніпрова Чайка); *Шосе .. розкидало свої смолисті петлі по перелісках, пнулося до сонця на круглих горбах* (П. Загребельний); // Тягтися вгору, підніматися над чим-небудь. *З димарів хат сизими кудлатими пасмами пнувся догори дим і вгорі безслідно танув* (І. Кириленко); *Собор темнів за чавунною брамою між деревами, п'явся угору шпилями* (М. Малиновська); *Похмуро пнеться до сірого неба вершина Комо...* (Ю. Бедзик); *Все, саджене ще колись руками Якимихи попід вікнами хати і самосійне, п'ялося вгору, до усміхненого літнього неба* (В. Дрозд); // Іти, просуватися, намагаючись проникнути, добратися куди-небудь, досягти чогось. *Спати він не міг. Увесь час йому здавалось, що хтось ходить за теремом, .. хтось вночі пнеться до його двору* (С. Скляренко); *Вільних місць у клубі скільки хочеш, а кожний пнеться в куток до дверей* (І. Муратов); *Віндафрена з Дар'яваушем борюкалися, пнучись до єдиного меча, що впав на підлогу* (І. Білик).

2. Напружуватися, намагаючись зробити щось. *Прокопович кинувся до драбини й почав її піднімати. Драбина була важка .. Він пнувся, пнувся та й кинув її в траву* (І. Нечуй-Левицький); *Він ухопивсь руками за кригу й зо всієї сили пнувся, щоб його не знесло* (В. Винниченко); *Андрій пнувся з усієї сили, смикав за кути, за колеса, а вагончик .. не рухався з місця* (С. Чорнобривець); // Видаватися, виступати над поверхнею чогось; випинатися, напинатися. *Він не впізнав тихої тайгової річечки. Темні зморшки пнулися на ній тугими смугами* (О. Донченко); *Ех, Гамалія, Гамалія, гордий та вільний. Чого ж твої плечі згорбились, а голова похилилась? Чого між мотуззям пнуться козацькі жили?* (Григорій Тютюнник); // *також у сполуч. зі сл.* з о с т а н н і х с и л, з у с і х с и л *і т. ін., перен.* Усіма силами намагатися, прагнути зробити що-небудь, досягти чогось. *Молодиця п'ялася скільки могла, .. хитрувала так, щоб заразом два діла робити, .. а проте раніш десятої години вечора не могла скористуватися тією волею, якою Берчиха наділяла своїх наймичок* (Л. Яновська); *Рідні з усіх сил пнуться, щоб дістати щось хороше, і посилають у табір матерям, сестрам, бабусям одяг і харчі* (А. Хижняк); *Чому б не вірити в щасливішу, ніж була досі, долю і не пнутися з останніх сил?* (Д. Міщенко); — *Тю на нього, на навіженого! Пнеться перед городником та перед майстрами, може помітять та похвалять!* (Ю. Логвин).

3. *куди, до кого — чого, з інфін., із спол.* щ о б *і без дод., перен., розм.* Домагатися, добиватися чого-небудь, намагатися стати кимсь, якимсь, увійти до якогось середовища, товариства, зрівнятися з ким-небудь. *Не пнись бути найвищим, а вчись бути корисним* (приказка); *Син Яків не з тих, хто пнеться до влади. Навіщо вона йому?* (Б. Антоненко-Давидович); *Пан Бродій день і ніч марив про пост регентського комісара, .. щосили п'явся на цей пост* (С. Скляренко); *Куди їм, якимсь українським сотникам, п'ястися до Яна Замойського .. Не всякий шляхтич навіть і визначного роду може рівнятися з ним* (Іван Ле); — *Я в старшини не пнуся...* (Є. Доломан).

(1) П'я́сти́ся (пну́тися) навшпи́ньки — підніматися навшпиньки. *Маруся п'ялася навшпиньки скільки було сили, але нічого не могла побачити: в повітрі миготіли шапки, підлітаючи вгору, руки...* (Г. Хоткевич); *Вона пнеться навшпиньки, розправляє плечі, розставляє руки* (А. Хижняк).

◊ **(2) До хмар пну́тися** — чванитися, хизуватися, виявляти погорду перед ким-небудь. [С т о р ч а к:] *До хмар Горновий і Яшка пнуться* (М. Зарудний); **(3) Зі шку́ри (шкі́ри) пну́тися** — усіма силами намагатися, прагнути зробити що-небудь, досягти чогось. — *В мене таке враження, що він вирішив всю війну відсидітись в таборі, — сказав Лагутін .. — З шкури пнеться, аби тільки місця тут не втратити* (О. Гончар); — *Ми, можна сказати, зі шкіри пнемося, мізки наші аж киплять, так ми хочемо тобі допомогти. А воно бачиш як: нема чого розказати* (А. Кокотюха); *Зразковий чоловік, відданий і добрий батько, він пнувся зі шкури, надривався, нічим не гребував, аби тільки влаштувати благо сім'ї і поставити на ноги дітей* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); **Става́ти (п'ясти́ся, лі́зти** *і т. ін.)* **на коту́рни** *див.* **става́ти.**

П'Я́СТКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **п'я́сток.** *Зап'ястя утворено вісьмома кісточками, розташованими в два ряди. Від них відходять п'ять п'ясткових кісток, що утворюють основу кисті* (з навч. літ.).

П'Я́СТОК, тка, *ч.* У людини і наземних хребетних тварин — середня частина скелета кисті або передньої кінцівки. *П'ясток утворюють п'ять коротких трубчастих кісток кисті, що відходять у вигляді променів від зап'ястя* (з наук.-попул. літ.); // Кисть руки; долоня з пальцями. *У голові козака все запаморочилося. З останніх сил він заціди в п'ястком у напівзітлілу голову. Рука провалилася у щось хрумке і студенисте* (Д. Білий).

П'ЯСТУ́К, а́, *ч., діал.* Кулак (у 1 знач.). *Вона з цілою своєю силою вдарила його п'ястуком в рам'я* (О. Кобилянська); *Чує* [Іван], *як п'ястуки скорчилися нервово — аж нігті впилися в тіло, чує, як зуби заскреготали* (А. Крушельницький); *Він надибав старого ченця, який сидів над прірвою біля отвору печери і гаряче молився, б'ючи себе п'ястуком у запалі кощаві груди* (О. Бердник); *Князь .. говорив, уникаючи зустрічатися поглядами, а через те й не бачив, як міняється обличчя лицаря, як пальці його стислися в п'ястуки* (Ю. Винничук).

П'ЯСТЬ, і *і* и, *ж.* 1. Те саме, що **п'я́сток.** *Ледве помітне стискання їх* [пальців] *відразу почало ширитись, проникаючи в п'ясть, у цілу руку* (В. Підмогильний); *Стара відчула, що руки знову можуть їй служити .. Розминала їх з натугою, аж рипіли їй кісточки й хрускали, піт обмивав її з ніг до голови, але вже рухала п'ястями й пальцями* (Валерій Шевчук); *Оксана .. помітила, що стискує у п'ясті жмут пахучого любистку* (Д. Білий).

2. *діал.* Те саме, що **кула́к.** *Вдарила страшенная поява Його в грудь п'ястю. Від удару того Спинилось серце* (І. Франко).

П'ЯТА́, и́, *ж.* 1. Задня частина ступні. *Турн злобно сильною п'ятою На труп Палланта настоптав* (І. Котляревський); *Володя спочивать не хоче, все йде та йде .. Ноженята в густім пилу. Кругом пече, а особливо в босі п'яти...* (В. Сосюра); *Капітан, заклавши руки за спину, перехитувався з п'яти на носок* (А. Кокотюха); // Частина панчохи, шкарпетки, взуття, яка закриває цю частину ступні. *Ледве встигла* [панна] *проколивати повз них на резинових п'ятах, а вже Мартині щоки залляв густий рум'янець* (М. Коцюбинський); *Княгиня проноситься попри мене.., з-під довгої спідниці стирчать велетенські лабеги* [лапи] *в сірих шкарпетках, протертих на п'ятах* (С. Андрухович); *У світлі автомобільних фар .. побачила те, на що дотепер ніколи не звертала уваги: фірмові знаки на п'ятах взуття мали флюоресціювальне покриття* (Г. Вдовиченко).

2. Опорна частина чого-небудь, іноді місце з'єднання з чимсь. *Край п'яти тієї скелі розсипались, мов курчата круг квочки, малесенькі селянські й міщанські хатки* (М. Старицький); *Склепали гострими кінцями докупи дві звичайні коси, приладнали кілька грузил, а до п'ят коси прив'язали по вірьовці* (О. Донченко); *П'ята арки (зводу) є частиною арки або склепіння, що примикає до опори моста й служить для передачі опорної реакції* (з наук.-попул. літ.).

◊ **[Аж] під п'я́ти пече́** *див.* **пекти́; (1) [Аж] по [са́мі] п'я́ти <[Аж] до [са́мих] п'ят>** — дуже довгий. *У двері просовується якась дивовижна фігура. Щось цибате, в довгій, аж до п'ят, свитині невиразного якогось кольору* (Г. Хоткевич); — *Дозволь мені, мати, Дівчину узяти, Що у неї русі коси Аж по самі п'яти* (Л. Дмитерко); *У темному кутку дівча сидить. Коса довга. Аж до п'ят* (Люко Дашвар); **Аж п'я́ти губи́ти** *див.* **губи́ти; [Аж] у п'я́ти б'є** *див.* **би́ти; (2) Ахілле́сова п'ята́** *кого, чого, чия і без дод., книжн.* — дошкульне місце, вразлива сторона кого-, чого-небудь. *Вона хотіла як слід розглядіти Каргата, вгадати його настрій.., відчути його тим особливим жіночим почуттям, що швидко знаходить ахіллесову п'яту в найнеприступнішій людині* (Ю. Шовкопляс); *Якщо ми знайдемо свою ахіллесову п'яту, якщо ми перетворимо її у свою міць, .. то, безумовно, знайдемо ключ до розв'язання багатьох наших проблем* (М. Слабошпицький); **Від ма́ківки до п'ят** *див.* **ма́ківка; Врі́зати (підрі́зати) п'я́ти** *див.* **урі́зувати[1]; Гна́тися (іти́, ходи́ти** *і т. ін.*) **по п'я́тах** *див.* **гна́тися; Дух у п'я́ти заліз (ввійшо́в)** *див.* **дух; Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється** *і т. ін.*) **/ втекла́ (опусти́лася, схова́лася** *і т. ін.*) **<Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)>** *див.* **душа́; Заганя́ти / загна́ти ду́шу в п'я́ти** *див.* **заганя́ти[1]; [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах** *і т. ін.*) **похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не)** *див.* **похоло́нути; Куса́ти за п'я́ти** *див.* **куса́ти; Лиза́ти халя́ву (п'я́ти, п'я́тки, чо́боти, череви́ки** *і т. ін.*) *див.* **лиза́ти; Лоскота́ти п'я́ти** *див.* **лоскота́ти; Ма́зати (масти́ти, нама́зувати** *і т. ін.*) **/ нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти** *і т. ін.*) **[са́лом (сма́льцем)] п'я́ти** (*рідше* **п'я́тки)** *див.* **ма́зати; Мигну́ти (мелькну́ти) п'я́тами** *див.* **мигну́ти; Накива́ти** (*рідше* **закива́ти) / кива́ти п'я́тами** *див.* **накива́ти; Насіда́ти на п'я́ти (на ши́ю)** *див.* **насіда́ти; Наступа́ти /** *рідше* **наступи́ти на хвіст (на хвоста́, на п'я́ти)** *див.* **наступа́ти; Но́ги (п'я́ти) сверблять** *див.* **нога́; Но́ги (п'я́ти, сту́пні) прикипа́ють (прироста́ють) / прикипі́ли (прирослі́) до землі́ (до ка́меня, до мі́сця** *і т. ін.*) *див.* **нога́; Пекти́ п'я́ти** *див.* **пекти́; (3) Під п'ято́ю** *у кого, чиєю, зі сл.* б у т и, с и д і т и, п е р е б у в а т и *і т. ін.*: а) у залежності від кого-небудь. *Його батько був офіцером кірасирів, оженився вигідно, маєтку не змарнував, тому що майже з-під шлюбного вінця, залишивши військову службу, опинився під п'ятою жінки* (І. Франко); *Був же* [Степан] *такий тихий та боязкий, вічно під п'ятою у своєї Соломії сидів, а це бач як вирвався наперед* (В. Кучер); б) під гнітом, утиском кого-небудь. *Листи.., хоч і з великим запізненням, але все ж одержували їх, а от ті, чий край був під п'ятою окупантів, гірко зітхали* (В. Кучер); — *Знову опиняться слов'янські роди під гунською п'ятою!* (В. Малик); **Пока́зувати / показа́ти п'я́ти (п'я́тки)** *див.* **пока́зувати; Се́рце впа́ло до п'ят <Се́рце опини́лося в п'я́тах>** *див.* **се́рце.**

П'ЯТА́К, а́, *ч., розм.* 1. Монета або грошова сума у п'ять копійок. *Ще в школі, Таки в учителя-дяка, Гарненько вкраду п'ятака .. та й куплю Паперу аркуш* (Т. Шевченко); *Дід брав за літо по п'ятаку од вівці* (Панас Мирний); *Офіціантка дає здачі, демонстративно кладе на стіл кілька п'ятаків* (В. Петльований); — *Два на один тариф,* — *сказав Стороженко, подаючи кондукторові два великі п'ятаки* (В. Нестайко); *Аби вибратися звідси, треба сісти на метро. Для цього потрібен хоча б п'ятак* (А. Кокотюха); * Образно. *Приберіть геть всі п'ятаки мідних правд. Залиште тільки чисте золото правди* (О. Довженко).

2. *перен., рідко.* Те саме, що **п'ятачо́к** 2. *Камери на п'ятаку прогулянки мінялися, і в третій черзі Юрко раптом угледів сутулого Свербивуса* (П. Козланюк); — *Відомо, звичайно, що на початку бою ти відчуватимеш, як тобі і твоїм людям тісно, задушливо на п'ятаку* (О. Гончар); *В небо піднялися вежі сизого диму. На п'ятаки сирої землі падали іскри* (М. Дочинець).

3. Те саме, що **п'ятачо́к** 3. *Дядько Микола одразу дістає вепра кінчиком батога: — Ти чого, безпардоннику, вичухуєш сало? Це для того тебе годуємо, як герцога? Безпардонник кувікнув, відскочив убік і здивовано задер на дядька рожевого п'ятака* (М. Стельмах); *Свині довгі, як дині, ліниво гризли одне одному вуха, чухалися об загін, задирали п'ятаки* (О. Ульяненко).

◊ **Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув** *і т. ін.*), **на́че (нена́че** *і т. ін.*) **п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув** *і т. ін.*) *див.* **гля́нути; (1) За п'ята́к (за п'ятака́) <За зла́маний п'ята́к>** — задешево, майже задарма. *Вчинків його славних люди не зазнали. Другів* [друзів] *мав, що раді б за п'ятак продати* (П. Грабовський); *Одні невмиті, .. босі й голі на смерть ідуть за п'ятака* (В. Сосюра); — *Такі порядки пішли, що все можна купити за гроші. — У кого гроші, той і хороший, а у кого торба драна, той без жупана. — Купують за п'ятака і наших сестер...* (І. Пільгук); **Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день]** *див.* **ва́ртий; Па́ра п'ята́к** *див.* **па́ра[1]; Розмі́нювати / розміня́ти честь на п'ятаки́** *див.* **розмі́нювати; Ціна́ п'ята́к** *див.* **ціна́.**

П'ЯТАКО́ВИЙ, а, е, *розм.* Який коштує п'ятак. *Старшій дружці дала* [Зубиха] *пару свічечок п'ятакових до вінця* (Г. Квітка-Основ'яненко); // Схожий на п'ятак. *П'ятаковий клапан для відбійного молотка служить для оптимального розподілу повітря, що надходить із пневматичного компресора* (з наук.-техн. літ.).

П'ЯТАЧКО́ВИЙ, а, е, *розм.* Стос. до п'ятачка (у 1, 2 знач.). — *Він і говорить: "А що, якби ми заграли у двадцять одно по п'ять крейцерів?" Ну, й почали дутися у це п'ятачкове двадцять одно* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Ніщо він, по-вашому, цей п'ятачковий острівець в порівнянні з морем чорноземів з маслянисто-чорними ріками розгаслих на цілу зиму та осінь шляхів* (О. Гончар); // Схожий на п'ятачок (у 1 знач.). *Песик, підсмикнувши куцого п'ятачкового хвоста, наполохано скавучав* (В. Дрозд); *П'ятачковий розпилювач для форсунок дизеля* (з мови реклами).

П'ЯТАЧО́К, чка́, *ч., розм.* 1. Пестл. до **п'ята́к** 1. — *А я таки і на пошті питаю: "Може, ще хоч з п'ятачок треба доплатити?"* (Ганна Барвінок); *Роззираючися довкола, він побачив на долівці маленьку монету, п'ятачок* (І. Франко); *Я .. почав брати від кожного глядача п'ятачок* (Ю. Винничук).

2. *перен.* Невеликий майданчик, обмежений простір. *Я вперше порадив йому бути обережним: цей п'ятачок, цей виступчик не такий уже й неприступний — він добре помітний знизу, надто коли тут є людина* (Н. Околітенко); *Мене як магнітом знову приводить туди само, на той самий міський п'ятачок, у кнайпу* (О. Забужко); *Я дивилася на високий кам'яний мур Притулку, на п'ятачок подвір'я з жовтою травою, куди ніколи не діставалися сонячні промені* (І. Роздобудько).

3. Кругле рило у тварин (перев. у свині). *Кішка робить вигляд, що збирається вчепитися у псячий п'ятачок, в останню мить різко повертає вбік* (О. Чорногуз); *Поспішив нестримний Хода* [порося] *вперед та вперед, бо його рожевий п'ятачок вловив чудовий кислий, такий смачний запах вівсяних висівок* (Ю. Логвин); // Про порося, свиню. *Сюртівський "гуртожиток для п'ятачків", який є власністю сільськогосподарського товариства "Промінь", являє собою племінний завод* (з газ.); *Продаю в'єтнамських п'ятачків. Ціна договірна* (з мови реклами).

П'ЯТДЕСЯ́Т, ти́ *і* тьóх, *числ. кільк.* Назва числа 50 та його цифрового позначення. *Число п'ятдесят складається з п'яти десятків* (з навч. літ.); // Кількість із 50 одиниць. *Звелів Олекса ставити кошару й дбати сіна на п'ятдесят овець* (Г. Хоткевич); *Він* [коваль] *повинен постачати впродовж року п'ятдесят підків* (Н. Королева); *Погляди п'ятдесяти тисяч людей були спрямовані в море* (І. Білик); — *Геном людини розшифровували п'ятдесят років* (В. Єшкілєв); // Уживається в складі багатозначного або дробового числа. *Усі сто п'ятдесят поверхів хмарочоса пронизував найскладніший лабіринт каналізаційних та вентиляційних труб* (М. Дашкієв); *Ярчик Волшебник дійшов до сторінки двадцять восьмої, але брошура мала їх аж п'ятдесят дві, і йому хотілося знати, що буде далі і чим це все закінчиться* (Ю. Андрухович); // Разом із попереднім словом означає приблизну кількість із п'ятдесяти одиниць. *До вечора ми проїхали верст п'ятдесят і, коли почало сутеніти, зупинилися в тихому селі Тишківка* (В. Шкляр).

П'ЯТДЕСЯ́ТИЙ, а, е. Числівник порядковий, який відповідає кількісному числівнику **п'ятдеся́т.** *Від адмірала заслужив окремої подяки старшина сигнальників Разуєв .. Це у нього вже п'ятдесята подяка* (В. Логвиненко); *Епіцентр моєї розповіді — 38-поверховий готель "Вестін Гарбор Кестл", Південна вежа якого посідає п'ятдесяте місце у списку найвищих будівель Торонто* (Ю. Андрухович); — *А які координати Туфолдської затоки? — попитав Гленарван. — Сто п'ятдесятий градус довготи, — відповів Паганель* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Одержуваний від поділу на п'ятдесят рівних частин. — *Задурманений п'яниця .. жодного разу не випив і п'ятдесятої частини тих спиртних напоїв, якими ти його поїв* (О. Мокровольський, пер. з тв. Ч. Діккенса).

П'ЯТДЕСЯТИЛІ́ТНІЙ, я, є. Те саме, що **п'ятдесятирі́чний.** *Для товариства "Просвіта" написав я в 1898 р., в році п'ятдесятилітнього ювілею скасування панщини в Галичині, популярну, але наскрізь наукову історію панщини* (І. Франко); *У чудовому, оббитому червоним оксамитом кріслі сиділа вельмиповажна пані Гонделор'є, п'ятдесятилітня жінка* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

П'ЯТДЕСЯТИЛІ́ТТЯ, я, *с.* Те саме, що **п'ятдесятирі́ччя.** *Перемога Еллади, яка поступалася Перській імперії за територією в 50, а за населенням — у 20 разів, спричинила найвищий злет у всіх царинах життя. Саме тому період 480–431 рр. до н. е. називають "золотим п'ятдесятиліттям"* (з навч. літ.); *Олесь Гончар .. виступив на своєму п'ятдесятилітті перед переповненою залою із запальним словом: про червоних коней літератури, на яких годі накинути партійні хомути!* (А. Дімаров); *Ювілейного вечора не було на п'ятдесятиліття* (О. Забужко).

П'ЯТДЕСЯТИРІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який триває, здійснюється, виконується протягом п'ятдесяти років. *Він познайомив мене з головними дослідженнями своєї п'ятдесятирічної праці* (Д. Білий); *Аналіз динаміки середньорічних температур повітря території проведення досліджень показує, що за п'ятдесятирічний період спостережень середня температура повітря чітко зростає* (з наук. літ.).

2. Віком п'ятдесят років, який існує п'ятдесят років. *Голос його* [батька] *лагідний навдивовижу, як оця погідна голуба днина, і чується у ньому дрож, чується душевне хвилювання, що охопило п'ятдесятирічного сіяча* (І. Нижник); *П'ятдесятирічному чоловікові важко довго гніватися на дружину, якій ледве минуло двадцять три роки...* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

3. Який стосується річниці чого-небудь, що відбулося або почалося п'ятдесят років тому. *П'ятдесятирічний ювілей відсвяткував Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж* (з газ.).

П'ЯТДЕСЯТИРІ́ЧЧЯ, я, *с.* 1. Проміжок, період часу, що дорівнює п'ятдесяти рокам. *П'ятдесятиріччя минуло з того дня, коли був покладений і освячений наріжний камінь в основу будови храму* (з газ.).

2. Річниця події, що сталася п'ятдесят років тому. — *Не забудь поздоровити її з п'ятдесятиріччям* (М. Дашкієв); — *Він на бенкеті з нагоди п'ятдесятиріччя пані Руси* (О. Сенюк, пер. з тв. А. Ліндгрен).

П'ЯТДЕСЯ́ТКА, и, *ж., розм.* 1. Назва числа 50 і його цифрового позначення. *На дверях нової квартири ми з братом похапцем намалювали криву п'ятдесятку* (із журн.).

2. П'ятдесят років. *Чоловік уже в літах був — Перебіг за п'ятдесятку* (І. Франко); *Пані .. несподівано легким черком, як на її п'ятдесятку, всіла в сідло* (Н. Королева); *Був земляк огрядним чолов'ягою, вже, мабуть, за п'ятдесятку* (П. Загребельний).

3. Монета або купюра вартістю в п'ятдесят грошових одиниць. *Коли на пропозицію одного з гостей пані Іванська стала збирати жертви на будову театру, вуйко Дорко кинув на тацю новісіньку п'ятдесятку* (О. Маковей); — *Добре, тьоть Хоно, зараз я віддам вам ту п'ятдесятку* (О. Ірванець); *Я скручую традиційну доларову трубочку. Тільки-от не з сотки, а з п'ятдесятки* (І. Карпа).

П'ЯТДЕСЯ́ТНИК, а, *ч.* Послідовник п'ятдесятництва. *На сьогодні, за різними джерелами, кількість п'ятдесятників у світі сягає від 450 до 600 млн, що за чисельністю є другою християнською та першою протестантською конфесією* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТДЕСЯ́ТНИЦТВО, а, *ч.* Протестантська течія у християнстві, що виникла наприкінці XIX — на початку XX ст. як реакція на формалізацію духовного життя в протестантизмі. *Головна особливість п'ятдесятництва — догмат про хрещення Святим Духом, узятий із новозавітного сюжету про Його сходження на апостолів Ісуса Христа в день П'ятидесятниці. Хрещення Святим Духом відновлює порушений первородним гріхом зв'язок людини із живим Богом через набуття нею його Духа* (з наук. літ.); *П'ятдесятництво ґрунтується на висхідних принципах протестантизму (спасіння однією вірою, божественність лише Святого Письма, загальне священство віруючих)* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТДЕСЯ́ТНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до п'ятдесятників і п'ятдесятництва. *У 1921 р. розпочався організований п'ятдесятницький рух у Радянській Україні. Він пов'язаний з приїздом в Одесу з Америки євангеліста І. Ю. Воронаєва, що свого часу змушений був залишити Росію, рятуючись від переслідувань з боку царського уряду* (з наук. літ.); *Джерела п'ятдесятницького руху в Україні відносяться до часів, коли в середовищі ортодоксального православ'я почалися духовні пошуки євангельського типу як віровчення, так і практики богослужіння* (із журн.).

П'ЯТДЕСЯ́ТНИЦЯ, і, *ж.* 1. *(з великої літери).* Те саме, що **п'ятидеся́тниця** 1. *Коли ж почався день П'ятдесятниці, всі вони* [апостоли] *однодушно знаходилися вкупі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Було свято .. П'ятдесятниці* (П. Загребельний).

2. Жін. до **п'ятдеся́тник.** *Жінки-п'ятдесятниці носять спідниці, тому що вони суворо дотримуються уривка з Біблії, в якому йдеться про те, що їм не можна носити той самий одяг, що й чоловіки* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТЕРИ́К, á, *ч.* 1. Старовинна східнослов'янська міра, що містить п'ять яких-небудь одиниць.

2. *розм.* П'ять якихось предметів або предмет, що складається з п'яти однакових частин. *Він нікому нічого не позичає, але й сам не знає, що таке позички, бо має все своє: плуга-п'ятерика, млинка, воза і все інше, необхідне до зарізу навіть у найменшому господарстві* (В. Земляк); *Хор дружно починав пісню, і від дужих чоловічих голосів наша невеличка гасова лампа-п'ятерик, що висіла над столом під сволоком, починала блимати* (І. Кирій); // П'ятеро коней в одній запряжці. *Тоді чоловік весело співає, як п'ятериком поганяє* (Номис).

П'ЯТЕРИКО́ВИЙ, а, е. Який містить у собі п'ятерик (у 1 знач.) чого-небудь. *Це все прекрасні, справні експонати... Сінешній засув, решето, підситок, .. П'ятерикова лампа, серп, мазниця* (І. Вирган).

П'ЯТЕРИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **п'ятірня́.** *П'ятерицею він одкидає волосся, що широкими пасмами спадає йому на високе ясне чоло філософа* (В. Домонтович); *Я згадав, як підлабузницьки він тоді, в годину мого процвітання, простягав до мене руку, приказуючи: "Чи дозволите?", і як демонстративно зверхньо тицьнув мені зараз ту саму пухку п'ятерицю* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

П'ЯТЕРНЯ́ *див.* **п'ятірня́.**

П'Я́ТЕРО, тьóх, *числ. кільк., збірн.* П'ять (уживається з іменниками чоловічого і середнього роду, що означають назви істот і предметів, з іменниками, що вживаються у множині й можуть мати одиничне значення, а також з особовими займенниками у множині). *Возний сам, червоний, ніби квітка, Деньків по п'ятеро кружляє у тебе* (Є. Гребінка); *У них дома зосталося п'ятеро дітей, з яких найстаршій, Меланці, чотирнадцятий рік* (В. Винниченко); *До іспитової зали впускали по п'ятеро, і Степан, дивуючись, слухав відповіді своїх чотирьох попередників* (В. Підмогильний); *Мали ми пару коней, четверо-п'ятеро овечок* (М. Матіос).

П'ЯТИ... Перша частина складних слів, що означає: 1) який має п'ять однакових ознак, п'ять однакових предметів і т. ін., напр.: п'ятигра́нник, п'ятижи́льний, п'ятиколі́сний; 2) який складається з п'яти частин або є мірою у п'ять одиниць, напр.: п'ятибо́рство, п'ятикілометро́вий, п'ятипудо́вий і т. ін.

П'ЯТИАЛТИ́ННИЙ, ного, *ч., іст.* Розмовна назва старовинної російської монети 15 коп. *Назва "п'ятиалтинний" походить від номіналу монети в алтинах* (з наук. літ.); *Регулярний випуск п'ятиалтинного розпочався в 1764 р. зі срібла 750 проби* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИА́ТОМНИЙ, а, е. Який має п'ять атомів. *Ксиліт — п'ятиатомний спирт у формі білого кристалічного порошку* (з наук. літ.).

П'ЯТИБА́ЛЬНИЙ, а, е. Який має, містить п'ять балів (*див.* **бал**[2]), оцінюється в п'ять балів. *Вони* [учителі] *знають все і тому легко виявляють, чого не знають учні. І позначають це цифрами п'ятибальної системи* (В. Нестайко); *На найбільшому острові Гавайського архіпелагу вивергається вулкан Кілауеа, його жителі відчули п'ятибальний землетрус* (з газ.).

П'ЯТИБА́НЕВИЙ, а, е. Те саме, що **п'ятиба́нний.** *Від стародавнього села Низкиничі залишилась лише п'ятибанева Успенська церква, побудована в XVII ст. Адамом Кисілем* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИБА́ННИЙ, а, е. Який має п'ять бань (*див.* **ба́ня**[2] 1). *П'ятибанна будова* [собор Святого Марка], *прикрашена різноманітними колонадами, вкритими дивною мозаїкою, статуями роботи знаменитих скульпторів і зодчих, справляла враження монолітності* (І. Пільгук).

П'ЯТИБА́РВНИЙ, а, е. Який має у своєму забарвленні п'ять барв; складений із п'яти частин різних барв; п'ятиколірний. *Принтер оснащений п'ятибарвною системою друку, яка забезпечує чіткий та насичений колір зображень і тексту* (з мови реклами).

П'ЯТИБІ́ЧНИЙ, а, е. Який має п'ять боків. *В основі фортеці Кодак був квадрат, зовнішня сторона якого становила 112,5 м. По периметру квадрата був насипаний та обкладений дерном потужний вал, який створював на кожному наріжнику п'ятибічний, висунутий вперед бастіон* (з наук. літ.).

П'ЯТИБО́РЕЦЬ, рця, *ч.* Спортсмен, який займається п'ятиборством; пентатлоніст. *Львівський п'ятиборець здобув "срібло" на чемпіонаті Європи* (з газ.).

П'ЯТИБО́РКА, и, *ж.* Жін. до **п'ятибо́рець.** *Бельгійська п'ятиборка установила світовий рекорд на чемпіонаті світу* (з газ.).

П'ЯТИБО́РСТВО, а, *с.* Спортивне багатоборство, в якому учасники змагаються в п'яти дисциплінах. *Тена виграла п'ятиборство на останніх Ноланських іграх* (В. Єшкілєв); *Античне п'ятиборство (біг, метання списа, метання диска, стрибок і боротьба) вважається попередником нинішнього* (з наук.-попул. літ.).

(1) Суча́сне п'ятибо́рство — олімпійський вид спорту, який охоплює змагання зі стрільби, фехтування, кінного спорту, плавання й бігу (кросу). *Сучасне п'ятиборство вигадав П'єр де Кубертен. До програми олімпійських ігор воно входить з 1912 р.* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИВАЛЕ́НТНИЙ, а, е, *хім.* Який може сполучатися з п'ятьма атомами водню або іншого одновалентного елемента, а також заміщати стільки ж його атомів. *Напишіть формули сполук фосфору з оксигеном, якщо фосфор в одній із них тривалентний, а в іншій — п'ятивалентний* (з навч. літ.).

П'ЯТИВЕ́РСТКА, и, *ж., іст.* Географічна карта, що має масштаб п'ять верст у дюймі. *Командири і Кошовий схиляються над картою-п'ятиверсткою* (М. Стельмах).

П'ЯТИВЕ́РСТНИЙ, а, е. 1. Довжиною в п'ять верст. *Почала річка чахнути і скоро пересохла, а долина її з сотень верст перетворилася на п'ятиверстну* (із журн.).

2. *іст.* Який має масштаб п'ять верст у дюймі. *Опублікований 1919 р. проєкт переходу від карт верстових масштабів до карт метричних масштабів передбачав, що карта масштабу 1:300 000 повинна замінити собою п'ятиверстну й десятиверстну спеціальні карти* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИВЕРСТО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **п'ятиве́рстний.** *Михайло заблукав на цьому шматку землі, п'ятиверстовий шлях до селища перетворився на нескінченне кружляння в заметілі* (із журн.).

П'ЯТИВЕ́РХИЙ, а, е. Який має п'ять верхів (у 3 знач.). *Церква Спаса Преображення — православний храм у Києві на Подолі — була збудована 1669 р. Архітектурно це був дев'ятидільний п'ятиверхий храм* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИВИ́МІРНИЙ, а, е, *мат.* Який має п'ять вимірів (у 2 знач.). *З метою визначення стійкості хаотичних коливань запропоновано методи аналізу нелінійних систем, які мають три- та п'ятивимірний фазовий простір* (з наук. літ.).

П'ЯТИВИ́МІРНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., мат.* Властивість і стан за знач. **п'ятиви́мірний.** *П'ятивимірність ландшафту — це функціонування в ньому п'яти усоблених і в той же час тісно пов'язаних парадинамічних субсистем* (з навч. літ.).

П'ЯТИВІДСО́ТКО́ВИЙ, а, е. 1. Який становить п'ять відсотків чого-небудь. *Чотири партії впевнено долають п'ятивідсотковий бар'єр на виборах до Ради* (з газ.).

2. *хім.* Який містить п'ять відсотків якої-небудь речовини. *Коли кущі смородини вражені борошнистою росою, обприскайте їх фітоспорином або розчином вмісту одного аптечного флакончика п'ятивідсоткового йоду в десяти літрах води* (із журн.).

П'ЯТИВІ́РШ, а, *ч., літ.* Вірш або строфа з п'яти рядків. *П'ятивірш традиційно римується наступним чином: перший, третій і четвертий вірші римуються між собою, а другий — з п'ятим* (з навч. літ.); *Японський п'ятивірш називається "танка" (дослівно "коротка пісня")* (із журн.).

П'ЯТИВІРШОВИ́Й, á, é. Стос. до п'ятивірша. *З'являється в перший рік війни п'ятивіршовий цикл А. Малишка "Україно моя", наповнений болісною тривогою за її долю та вірою в незнищенність її краси й народу* (з наук. літ.).

П'ЯТИГОДИ́ННИЙ, а, е. Який триває п'ять годин або розрахований на такий термін. *За досить короткий термін козаками були збудовані незвичні як на той час споруди бліндажного типу, що витримували понад п'ятигодинний гарматний обстріл* (з наук. літ.); *Українські рок-гурти зіграли п'ятигодинний концерт у Харкові* (з газ.).

П'ЯТИГОЛО́ВИЙ, а, е. 1. Який має п'ять голів (у 1 знач.). *Звий перетворився на п'ятиголового орла і знявся у повітря* (В. Рубан); *Цей конструктор зібрав у собі велику кількість рідкісних фігурок, у тому числі й незвичайного п'ятиголового дракона* (з мови реклами).

2. *рідко.* Те саме, що **п'ятиба́нний.** *Рідко, може, єсть на Вкраїні добра людина, щоб іззжила вік, та не була в Києві. А вже хто був, то знає братство на Подолі, знає ту високу з дзиґарками* [дзиґариками] *дзвіницю, муровану кругом ограду, ту п'ятиголову, пишно, з переднього лиця, розмальовану церкву* (П. Куліш); *Однокупольний п'ятиголовий храм має форму хреста, у кутах якого розташовані декоративні вежі на масивних стовпах* (з газ.).

П'ЯТИГРА́ННИЙ, а, е. Який має п'ять граней *(див.* **грань**[1] 2). *У п'ятигранний барабан "бульдога" Ніяк не влазив погнутий набій* (М. Бажан); *Зупинилася валка перед п'ятигранною вежею, що височіла над гнилою водою Сиваша* (Р. Іваничук).

П'ЯТИГРА́ННИК, а, *ч.* Геометричне тіло, яке має п'ять граней *(див.* **грань**[1] 2). *П'ятигранник (правильний симплекс у чотиривимірному просторі) має п'ять вершин, десять ребер, десять трикутних двовимірних граней і п'ять тетраедральних граней* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИГРИ́ВНЕВИЙ, а, е. 1. Який дорівнює п'яти гривням; номіналом у п'ять гривень. *Дмитро витягнув синій п'ятигривневий папірець із зображенням Богдана Хмельницького, дав крамарці* (В. Кожелянко).

2. Який коштує п'ять гривень. *У крамниці "Все по 5 гривень" ми знайшли продукцію, ціна якої відповідає вивісці. Незважаючи на привабливу рекламу про продаж п'ятигривневих товарів, на полицях можна знайти й набагато дорожчі речі* (з газ.).

П'ЯТИДЕ́НКА, и, *ж., розм.* Проміжок часу у п'ять днів. *Наступної п'ятиденки в область піде нове зведення* (С. Журахович); *Районна газета ледве встигала за нестримною фантазією сосонського голови. Були .. суботники по проривці кукурудзи, декади ударної здачі молока, п'ятиденки по вивозці гною і заготівлі яєць* (М. Зарудний); — *Ти не думай, що з вишки так просто стрибнути, — додав Василь. — Якщо хочеш, давай на тій п'ятиденці підемо. Тільки прихопи сорок копійок* (А. Дімаров); // П'ятиденний робочий тиждень. *7 березня 1967 року в СРСР була запроваджена п'ятиденка з 8-годинним робочим днем* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИДЕ́ННИЙ, а, е. Який триває п'ять днів або розрахований на такий термін. — *Так, я був у Астаматія, але тільки тому, що такий наказ вашої ясновельможності — всім новоприбулим, а особливо запорожцям, у п'ятиденний строк особисто з'являтися до наказного гетьмана або немирівського полковника* (В. Малик); *Президент України, обраний на позачергових виборах, складає присягу у п'ятиденний строк після офіційного оголошення результатів виборів* (Конституція України).

П'ЯТИДЕСЯ́ТНИК, а, *ч.* 1. *іст.* У стрілецькому або козачому війську — командир підрозділу, що складається із п'ятдесяти чоловік. — *Був серед козачої варти п'ятидесятник Євтропій Бродников* (М. Сиротюк).

2. Те саме, що **п'ятдеся́тник.** *П'ятидесятники особливого значення надають хрещенню Святим Духом, коли Його сила сходить на відродженого віруючого* (з наук. літ.); *П'ятидесятники вірять, що Біблія є єдиним і закінченим Словом Божим* (із журн.).

П'ЯТИДЕСЯ́ТНИЦТВО, а, *с.* Те саме, що **п'ятдеся́тництво.** *Засновником п'ятидесятництва був Чарльз Пархем (1873—1929), який, читаючи "Діяння і Послання апостола Павла", порівнював неміч свого власного служіння із силою, відбитою в цій книзі* (з наук. літ.).

П'ЯТИДЕСЯ́ТНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **п'ятидеся́тник** 2 і **п'ятидеся́тництво.** *Хрещення в більшості п'ятидесятницьких громад відбувається в ім'я Отця, Сина і Святого Духа* (з наук. літ.); *1920 р. на Волині виникають перші організовані громади, а 1924 р. у Кременці проведено перший з'їзд християн Святої П'ятидесятниці, на якому сформовано союз п'ятидесятницьких громад на чолі з Іваном Герасимовичем* (із журн.).

П'ЯТИДЕ́СЯ́ТНИЦЯ, і, *ж.* 1. *(з великої літери).* Християнське свято, яке відбувається в сьому неділю після Великодня і присвячене сходженню Святого Духа на апостолів на п'ятдесятий день після воскресіння Христа. *Була неділя, двадцять третя седмиця по П'ятидесятниці, Івана Милостивого* (Ю. Мушкетик); *Апостол Петро, сповнений Духа Святого, промовив проповідь, завдяки якій покаялося близько трьох тисяч юдеїв, що прийшли на свято П'ятидесятниці до Єрусалиму. Таким чином у Єрусалимі утворилася багатотисячна Церква Ісуса Христа, тому цей день уважають днем народження новозавітної Церкви Божої* (з рел.-церк. літ.).

2. Жін. до **п'ятидеся́тник** 2. *У Херсоні на базі місцевої церкви жінки-п'ятидесятниці щомісяця влаштовують подорож сторінками Біблії, вивчаючи життєві принципи жінок* (з газ.).

П'ЯТИЖИ́ЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Який складається з п'яти жил, має п'ять жил *(див.* **жи́ла**[1] 4). *Силовий п'ятижильний пожежобезпечний кабель для прокладання в приміщеннях* (з мови реклами).

П'ЯТИЗІРКО́ВИЙ, а, е. 1. Із п'ятьма зірками (у 3 знач.) — відзнаками, що засвідчують якість чого-небудь; найвищого класу. *Очам не вірю, краса неземна, п'ятизірковий ресторан* (О. Забужко); *Надвечір у окрему палату приватної клініки, більше схожу на люкс п'ятизіркового готелю, обережно увійшов поважний чоловік пані* (Люко Дашвар); *П'ятизіркові готелі — це об'єкти, які пропонують своїм гостям найвищий рівень розкоші завдяки персоналізованому обслуговуванню, широкому спектру вигод і чудовому розміщенню* (з наук.-попул. літ.).

2. Який має найвище генеральське звання — про генерала армії США, що носить відзнаку — п'ять зірок. *Найвище військове звання п'ятизірковий генерал армії в Сухопутних військах США є аналогічним званню фельдмаршала чи маршала в інших країнах* (із журн.).

П'ЯТИЗІРКО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **п'ятизірко́вий** 1. *Виявляється, п'ятизірковість готелю на курортах Середземного та Егейського морів не є обов'язковою запорукою безумовної якості послуг* (із журн.); *Львівське відділення Антимонопольного комітету надіслало "Гранд Готелю" рекомендацію забрати з фасаду згадку про п'ятизірковість готелю* (з газ.).

П'ЯТИЗЛО́ТНИК, а, *ч., іст., розм.* Монета часів Російської імперії вартістю в 75 копійок. *Піп виймав гроші з карнавки. Побачивши межи мідяками срібний п'ятизлотник, він немало здивувався* (М. Коцюбинський); *У першій половині XIX ст. у Київській губернії популярними були монети, карбовані для Царства Польського. Часто зустрічалися й підробки, у тому числі фальшиві польські п'ятизлотники* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИЗНА́ЧНИЙ, а, е. 1. Який складається з п'яти знаків певної системи числення. *Зняв* [Шульга] *телефонну трубку і набрав спокійно п'ятизначний номер* (Н. Рибак); *Темпи інфляції вимірюються чи то чотири-, чи вже п'ятизначним відсотком за рік* (О. Забужко).

2. Який передає п'ять значень, має п'ять значень. *При новому проєктуванні для організації руху поїздів під час капітального ремонту однієї колії перегону встановлюється додатковий щогловий п'ятизначний вхідний світлофор* (з мови документів).

П'Я́ТИЙ, а, е. Числівник порядковий, який відповідає кількісному числівнику **п'ять.** *Так дбає, як пес про п'яту ногу* (приказка); *Уже третій, і четвертий, І п'ятий минає Немалий рік, а Степана Немає, немає* (Т. Шевченко); *Він долав поверх за поверхом і десь між п'ятим та шостим зупинився трохи перепочити* (Ю. Андрухович); // Одержуваний від поділу на п'ять рівних частин. *Так, я сноб! Так, п'ята частина моєї квартири віддана гардеробній!* (М. Гримич); // Уживається як частина складених порядкових числівників. *Облягали думки про те, що з недавньої пори мені пішов двадцять п'ятий* (Р. Андріяшик); // Нумерований цифрою 5 (автобус, трамвай і т. ін.). *П'ятим тролейбусом ми їдемо на залізничний вокзал* (А. Дністровий); // *у знач. ім.* **п'я́та,** тої, *ж.* Година, що настає після четвертої. — *Поставила обід розігрівати... Тепер пів на п'яту, скоро мої прийдуть...* (В. Петльований); — *О п'ятій, кажете? У Ботанічному саду?* (В. Нестайко).

Повітряний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.)* **океа́н** *див.* **океа́н; Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг** *і т. ін.)* *див.* **потрі́бно.**

△ **П'я́та респу́бліка** *див.* **респу́бліка.**

◊ **Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́** *(рідше* **як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за** *і т. ін.)* *див.* **нога́; П'я́та коло́на** *див.* **коло́на; П'я́те ко́лесо до во́за (у во́зі, біля во́за** *і т. ін.)* *див.* **ко́лесо; (1) П'я́те че́рез craftsman десяте:** а) не все підряд, дещо; поверхово, вибірково. *І знов .. силкувався Якимко постерегти тяму тієї чудної для українця мови, і знов він постерегав тільки п'яте через десяте!* (І. Нечуй-Левицький); *Дідусь змахнув рукавом сльози, віддав онукові книгу: — На читай, тільки не так — п'яте через десяте, а все мені, жодної титли не минай...* (К. Гриб); *Під час свого перебування на Гернсеї Ріберолъ, який скінчив свої дні в Бразилії, п'яте через десяте записував у свій особистий нотатник факти щоденного життя* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); б) не повністю, плутано. *Касій п'яте через десяте розповів йому правду* (І. Микитенко); *Захлинаючись Володько п'яте через десяте оповідає, що то за страшне те коровисько і скільки то воно його попомучить* (У. Самчук); в) зовсім мало, трохи. *Почав* [Плужник] *розпитувати: давно з колгоспу?.. Що там?.. Аж засмутився, що студент знає тільки п'яте через десяте, і то з листів* (Я. Гримайло); *Адріян його розумів п'яте через десяте, бо той ще й сипав незвичними примовками, раз у раз втуляючи недолуге слівце* (О. Забужко); г) поспіхом, похапцем. *Поснідавши п'яте через десяте, Микола одягнувся, вхопив ранець з книжками і вибіг з хати* (В. Гжицький); **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **п'я́те ко́лесо до во́за (у во́зі)** *див.* **ко́лесо.**

П'ЯТИКІЛОГРАМО́ВИЙ, а, е. Який має вагу п'ять кілограмів. *Здорову заздрість викликає монументальний п'ятикілограмовий фоліант "Великі майстри мексиканського народного мистецтва"* (з газ.).

П'ЯТИКІЛОМЕТРІ́ВКА, и, *ж., розм.* Відстань у п'ять кілометрів. *П'ятикілометрівка — ідеальна дистанція як для бігунів-початківців, так і для колишніх спортсменів, які хочуть повернутись у форму* (із журн.).

П'ЯТИКІЛОМЕТРО́ВИЙ, а, е. Протяжністю п'ять кілометрів. *П'ятикілометровий відтинок автостради відмічений яскраво-жовтими знаками з чорними написами: "Зона ураження. Зупинка заборонена"* (М. Дашкієв); *П'ятикілометрова пробіжка подовжує життя на пів години* (з газ.).

П'ЯТИКІМНА́ТНИЙ, а, е. Який складається з п'яти кімнат. *На Юр'ївщині отець Йосип не розжився, а той п'ятикімнатний будинок з садком і городом дістався йому як посаг разом з парафією* (Б. Антоненко-Давидович); *Наступного візиту він переконав Марселлу, що під готичним дахом можна обладнати п'ятикімнатне помешкання* (Р. Андріяшик); *Ми жили в елітному будинку в центрі міста, у великій п'ятикімнатній квартирі, гарній і зручній* (Н. Сняданко).

П'ЯТИКІНЦЕ́ВИЙ, а, е. Який має п'ять кінців *(див.* **кіне́ць**[1] 1). *Знаком ордена є п'ятикінцевий хрест із роздвоєними хрестами білої емалі, накладений на тонкий лавровий вінок, вписаний у коло* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИКЛА́СНИЙ, а, е. 1. Який має п'ять класів (у 3 знач.); розрахований на п'ять класів, п'ять років навчання (про навчальний заклад). *У той час як полтавську "Просвіту" очолював Панас Мирний, і збудували в селі Заїчинці .. двоповерхову світлу й просторy школу, не школу — а палац! Хоча планувалася вона .. як п'ятикласна школа, потім у ній почала вміщуватися семикласна, а згодом і десятирічка* (В. Чемерис); *Чотириста років веде свій літопис навчальний заклад, який нині іменується Волинським технікумом Київського Національного університету харчових технологій. Спершу це був три-, а потім п'ятикласний колегіум* (з газ.).

2. В обсязі п'яти класів (у 3 знач.). *Коли Григору Тютюннику було 22 роки, він мав лише п'ятикласну освіту, але багато читав* (із журн.).

П'ЯТИКЛА́СНИК, а, *ч.* Учень п'ятого класу. *Острів Смалений .. вони відвідали ще пуцьвірінками-п'ятикласниками під час однієї з екскурсій, що їх любить організовувати незмінний їхній біолог Василь Карпович* (О. Гончар); *Сонька зібрала набагато більше колосків, аніж кожен із нас, п'ятикласників* (А. Дімаров); *Найвірніший шлях до сцени, звичайно, консерваторія. Але у консерваторію п'ятикласників не беруть* (В. Нестайко).

П'ЯТИКЛА́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **п'ятикла́сник.** *Чи він не такий, як Радіон? А хлопець п'ятикласник, і вона п'ятикласниця. Він писав їй на уроках писульки, розмальовані серцем, яке пробите стрілами* (Б. Харчук).

П'ЯТИКНИ́ЖЖЯ, я, *с. (з великої літери).* Назва перших п'яти книг Старого Завіту; Тора. *Євреї замкнулися у синагозі. Не ждучи, читали П'ятикнижжя...* (Г. Колісник); *Мабуть, чи не більше єврейство цікавило Франка як історика і як філософа (П'ятикнижжя, себто Мойсеєві книги Старого Заповіту, так звану "Тору, одержану з небес", він відносив до "залізного капіталу загальнолюдської духовности")* (О. Забужко).

П'ЯТИКО́ЛІРНИЙ, а, е. Який має у своєму забарвленні п'ять кольорів; складений із п'яти частин різного кольору; п'ятибарвний. *Оригінальний п'ятиколірний ліжник із Карпат стане справжньою окрасою вашого помешкання* (з мови реклами).

П'ЯТИКОЛІ́СНИЙ, а, е. З п'ятьма колесами, на п'яти колесах. *Пропонуємо до уваги унікальну іграшку — машинку з дистанційним управлінням. Цей п'ятиколісний автомобіль подарує дітям багато радості та веселощів* (з мови реклами).

П'ЯТИКОЛЬОРО́ВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **п'яти-ко́лірний.** *У Китаї фенікс вважається імператором птахів і сонячним символом. Він п'ятикольоровий, що символізує п'ять чеснот* (із журн.).

П'ЯТИКОМПОНЕ́НТНИЙ, а, е. Який складається з п'яти компонентів. *П'ятикомпонентний набір посуду з нержавіючої сталі з відкидними ручками й мірною шкалою в каструлях призначений для використання в кемпінгах* (з газ.); *Унікальний п'ятикомпонентний мінералізатор містить п'ять природних мінералів: турмалін, кремінь, кальцит, корал, жадеїт. Він призначений для насичення знесоленої води корисними мінералами* (з мови реклами).

П'ЯТИКОПІЙЧА́НИЙ, а, е. Вартістю в п'ять копійок. *У жовтні 2019 р. в Україні п'ятикопійчані монети були виведені з грошового обігу* (з наук.-попул. літ.); // Який коштує п'ять копійок. *Над людиною тільки раз у житті, коли вона умирала, тремтів вогник шагової чи п'ятикопійчаної свічечки* (М. Стельмах); *Я й досі зберігаю п'ятикопійчаний альбом для малювання, де вклеєні мої публікації з підписом редактора, який благословив у журналістику* (із журн.).

П'ЯТИКО́РПУСНИЙ, а, е. Який має п'ять корпусів (у 2 знач.); складений із п'яти корпусів. *По той бік дороги, на торішній кукурудзяній плантації, красунь степів трактор "С-80" тягне за собою два п'ятикорпусних плуги* (П. Автомонов); *П'ятикорпусна випарна установка була розроблена в середині 70-х років XX ст. і відповідала умовам роботи цукрових заводів на той час* (з наук. літ.).

П'ЯТИКРА́ТНЕ *див.* **п'ятикра́тно.**

П'ЯТИКРА́ТНИЙ, а, е. Те саме, що **п'ятиразо́вий.** *Едмунд хвильку прицілився й стрілив. Ревнули гори п'ятикратним відгомоном від вистрілу* (І. Франко); *З тихої долини гримнув у небо п'ятикратний салют, побіг голосною луною в ущелинах* (В. Кучер); *Українська гімнастка Поліна Астахова була п'ятикратною чемпіонкою Олімпійських ігор зі спортивної гімнастики* (з наук.-попул. літ.); *Актор Робін Вільямс — володар премії "Оскар" і п'ятикратний лауреат премії "Золотий глобус"* (із журн.); // Збільшений у п'ять разів. *Податок на частину площ земельних ділянок, наданих підприємствам, установам і організаціям (за винятком сільськогосподарських угідь), що перевищують норми відведення, справляється у п'ятикратному розмірі* (з навч. літ.).

П'ЯТИКРА́ТНО, *рідко* **П'ЯТИКРАТНЕ.** Присл. до **п'ятикра́тний.** *Стрімка і мов застигла в безконечній самоті і мовчанні стояла .. свята гора Мойсея.., мов білий п'ятикратне загнутий .. серпанок, правдиво найдорожчий з серпанків на землі* (О. Назарук); *— Покажи мені ще раз останню фазу гонитви. У п'ятикратне сповільненому темпі* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *Швидкість, що п'ятикратно перевищує швидкість звуку, часто називають гіперзвуковою* (з навч. літ.); *Організація Об'єднаних Націй говорить про те, що населення світу п'ятикратно збільшиться до 2300 року* (із журн.).

П'ЯТИКУ́ПОЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **п'ятиба́нний.** *Головними ознаками візантійського стилю в архітектурі були хрестоподібне планування (так званий грецький хрест) і п'ятикупольна система будівель* (з наук. літ.); *Видубицький монастир набув сучасного вигляду у XVIII столітті, коли п'ятикупольний Георгіївський собор, трапезна і дзвіниця були збудовані у стилі українського бароко* (із журн.).

П'ЯТИКУ́ТНИЙ, а, е. Який має п'ять кутів. *Так і просиділи* [Югина й Дмитро], *аж поки не піднялось високо в небі п'ятикутне сузір'я Візничого...* (М. Стельмах); *На ковдрі перед ліжком були розкладені великі кістяні літери незрозумілої абетки, викладені у вигляді п'ятикутної зірки* (Д. Білий).

П'ЯТИКУ́ТНИК, а, ч. Геометрична фігура, ламана гранична лінія якої утворює п'ять кутів. *В світлі ліхтаря блиснули її* [десантниці] *капральські лички і п'ятикутник гвардійського значка* (В. Єшкілєв); *Плоскогір'я.., що формою нагадувало неправильний п'ятикутник із периметром близько чотирьох миль, було захищене від будь-якого нападу* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

П'ЯТИЛЕМІ́ШНИЙ, а, е. Який має п'ять лемешів (у 1 знач.). *П'ятилемішний плуг замінив собою рало, яке слугувало йому прототипом, а потім став витісняти і звичайний плуг* (з наук. літ.).

П'ЯТИЛИ́СНИК, у, ч. Те саме, що **перста́ч.** *У п'ятилиснику п'ять пелюсток — від блідо- до яскраво-жовтого кольору, рідше темно-червонуватого, червонувато-оранжевого або білого кольору* (з наук.-попул. літ.); *Молоде листя більшості декоративних сортів п'ятилиснику зелене, потім набуває сріблястого відтінку завдяки опушенню* (із журн.).

П'ЯТИЛИ́СТИЙ, а, е. Те саме, що **п'ятилистко́вий.** *Білоконюшенник п'ятилистий — вид трав'янистих рослин з родини бобових, поширений у Тунісі, Алжирі, південній частині Європи (від Португалії до України), Західній Азії* (з навч. літ.).

П'ЯТИЛИСТКО́ВИЙ, а, е. Який складається з п'яти листків *(див.* **листо́к**[1]*). Дикий виноград п'ятилистковий має листки, що складаються з 5 лопатей, зрідка 4, рідше 3 або 7, середня лопать найбільша — до 15 см завдовжки та до 6 см завширшки, кінцеві лопаті найменші* (з наук. літ.).

П'ЯТИЛІ́ТКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **п'ятирі́чка.** *Зацвіли знов сади, знов загриміли солов'ї, а дзвону не стало. П'ятилітка. Металу треба. Індустріалізація* (У. Самчук); *Наприкінці березня була оприлюднена "Експортна стратегія України" від Мінекономрозвитку. Документ визначає розвиток торгівлі України зі світом на п'ятилітку* (з газ.); *І приснився мені син нашого вчителя, Славко — білоголовий кучерявий панич. Учився він разом із нами, селюками, колись у містечковій п'ятилітці, з нами ж і товаришував* (С. Васильченко).

2. Те саме, що **п'ятилі́ток.** *На лаві повсідалися всі дев'ятеро його душ, між них і Марійка — п'ятилітка, яку найдужче він любив* (Валерій Шевчук); *У дворічному віці довжина сома звичайного досягає близько 50–60 см. Пізніше темп росту сповільнюється. Так, довжина тіла п'ятиліток понад 95 см, а семиліток — понад 120 см* (із журн.).

П'ЯТИЛІ́ТНІЙ, я, є. Те саме, що **п'ятирі́чний.** *Цимбалюк перший з-поміж старшокласників заговорив з Грабовським, сколихнув, розбудив Павлову душу після п'ятилітнього бурсацького нидіння* (М. Сиротюк); *Зосталась бабуся Настя з п'ятилітньою Галею, як на льоду. Ні тобі сили, ні хліба, ні грошей на прожиток* (П. Козланюк); *Натовп дригнув, метнувся й... розійшовся. П'ятилітній Гарянюк притиснув до батька свою голову й завмер від страху* (Б. Антоненко-Давидович); *Мирон обстежував сінокісні угіддя, шукав таких, де немає п'ятилітнього корчакуватого старнику, об який можна поламати коси* (Микита Чернявський); *Тіпнувсь Лесь. О, так, він одразу згадав ту п'ятилітньої давності розмову* (І. Нижник).

П'ЯТИЛІ́ТОК, тка, *ч., розм.* Людина, тварина, рослина віком у п'ять років. *На колінах у нього сидів хлопчик-п'ятиліток, тулячись до вітця і з ляком позираючи на чужих людей перед хатою* (І. Франко); *Винуватці тої катастрофи — два хлопчики літ семи-восьми та п'ятиліток-дівчинка — наче не чули сердитого материного поклику* (М. Коцюбинський); *На ослонах край високих свіч тулився .. п'ятиліток Данило* (К. Гриневичева); *Для яблуні сорту "флоріна" характерна висока врожайність — п'ятиліток приносить 5–10 кілограмів плодів, десятиліток — до 60–70 кілограмів* (із журн.).

П'ЯТИЛІ́ТТЯ, я, *с.* Те саме, що **п'ятирі́ччя.** *Мабуть, це був курс, який він розтягав не на семестр, а на ціле п'ятиліття* (І. Франко); *Розпочату на батьківщині наукову роботу з проблем мовознавства Іван Огієнко продовжив в еміграції. Протягом п'ятиліття вчений працював над нарисами з історії української мови* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИЛОПАТЕ́ВИЙ, а, е. 1. *техн.* Який має п'ять лопатей навколо спільної основи, спільного центру. *П'ятилопатевий повітряний гвинт, розроблений українськими фахівцями, створений для використання із двигуном АІ-450Т* (із журн.).

2. *бот.* Схожий формою на такі п'ять лопатей. *Віночок тютюну довший від чашечки у 2–3 рази, густо вкритий волосками, білий з рожевим або червоним відтінком, п'ятилопатевий* (з наук. літ.).

П'ЯТИМЕТРО́ВИЙ, а, е. Який дорівнює п'яти метрам; завдовжки (заввишки, завширшки) п'ять метрів. *Уздовж стін бігли височенні п'ятиметрові стелажі, вщерть заставлені ящиками* (Ю. Винничук); *Фізичних сил швидко прибувало: він .. до вихідка, відділеного від великої кімнати вузьким п'ятиметровим коридором, добирався самотужки, хай і держачись за стіни* (О. Забужко); *На фасаді Тернопільської школи-ліцею № 6 імені Назарія Яремчука створили п'ятиметровий мурал із портретом цього співака* (з газ.).

П'ЯТИМІ́СНИЙ, а, е. Який має п'ять місць. *Дізнатися більше про модельний ряд п'ятимісних автомобілів можна в спеціалізованих автосалонах* (із журн.); *П'ятимісні надувні човни — найкращий варіант для відпочинку на воді великою компанією, сплавів і туристичних походів* (з мови реклами).

П'ЯТИМІ́СЯЧНИЙ, а, е. 1. Який відбувається, триває протягом п'яти місяців, розрахований на такий термін. *Після п'ятимісячного добровільного ув'язнення у клініці .. Таня підходила до Степана, усміхаючись, простягаючи обидві руки* (М. Дашкієв); *"Дункан" знову прибув сюди після п'ятимісячної подорожі* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Віком п'ять місяців. *В Одеському зоопарку з'явився п'ятимісячний леопард* (з газ.); *П'ятимісячна дитина може почати проявляти інтерес до твердої їжі: з цікавістю дивитися, як їдять батьки, брати їжу зі столу* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИМО́ВНИЙ, а, е. Який використовує п'ять мов. *Ніхто з літописців не наважився .. записати на шкірі телячій, ягнячій а чи й ослячій про те, що літа тисяча шістдесят восьмого князь Всеволод, "п'ятимовне чудо", улюблений син Ярослава, .. по смерті своєї першої дружини візьме собі в жони не принцесу, не сестру імператорську, не доньку королівську, князівську чи бодай боярську, а просту переяславську дівчину* (П. Загребельний); // Який пишеться, видається, укладається і т. ін. п'ятьма мовами. *Сайт Центру міжнародної освіти Національного технічного університету "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" невдовзі буде п'ятимовний, щоб полегшити пошук інформації потенційним іноземним студентам вишу* (з мови документів); *Увазі маленьких читачів та їхніх батьків пропонується "Дитячий п'ятимовний ілюстрований словник". Придбавши це видання, ви одержуєте одразу п'ять дитячих словників під однією палітуркою* (з газ.).

П'ЯТИ́НА, и, *ж.* 1. *іст.* Один із п'яти адміністративних районів, на які була поділена Новгородська земля в кінці XV ст. *У Новгороді вже зібралась сила-силенна людей з полунощних* [північних] *земель, на Волхові похитувались лодії з усіх п'ятин новгородської землі* (С. Скляренко); *Після смерті Синєуса старий Рюрик, нарешті, став єдиним волостелем* [володарем] *усіх новгородських п'ятин* (Р. Іванченко).

2. *заст.* П'ята частина чого-небудь. *Нехай учинить фараон, і нехай призначить урядників над краєм, і нехай за сім літ достатку збирає п'ятину врожаю єгипетської землі* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

П'ЯТИНЕ́ФНИЙ, а, е, *архт.* Який має п'ять нефів, із п'ятьма нефами. *Благовіщенський собор нагадував споруди часів розвитку Київської держави XI ст.: п'ятинефний план, великі розміри, багатство оформлення, певні риси живопису і, можливо, багатоповерхове завершення* (з навч. літ.); *Був це величний п'ятинефний храм, оточений двома рядами відкритих галерей* (У. Самчук).

П'ЯТИНЕ́ФНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., архт.* Властивість за знач. **п'ятине́фний.** *Дослідниця вносить суттєві корективи до вже традиційних уявлень про Полоцьку Софію (зокрема, ставить під сумнів п'ятинефність собору і долучення його до базилікового типу храмів)* (з наук. літ.).

П'ЯТИПА́ЛИЙ, а, е. 1. Який має п'ять пальців на кінцівці. *Кінцівки плазунів (як і у всіх наземних хребетних) п'ятипалі (у деяких групах спостерігається редукція пальців або всієї кінцівки)* (з наук.-попул. літ.); // Який має п'ять кінців, які своїм виглядом, формою нагадують п'ять пальців. *Від кам'яниці панської, що на горі, в бік Мерлі іде алея, тіниста, липова. Біля альтанки вона розщеплюється і п'ятипалим віялом збігає ледь не до ставу* (Василь Шевчук); *Блискавиці гострі, як гнів, трипалі, п'ятипалі, колючо-гіллясті розтинали хмари, мережили старе небо* (П. Загребельний).

2. Уживається в складі деяких назв тварин. *П'ятипалий свистун — джунглева жаба — одне з найбільших земноводних Південної Америки* (з навч. літ.); *Панголін п'ятипалий — один із видів панголінів, який згадується в китайській літературі на початку династії Сун, 960–1279 рр. н. е.* (із журн.).

П'ЯТИПІ́ЛЛЯ, я, *с., с. г.* Система обробітку орної землі з розподілом посівної площі на п'ять полів, кожне з яких засівають по черзі різними культурами. *Протягом 1906–1914 років відбулися позитивні зміни в землеробстві України: активізувалося застосування сільськогосподарських машин, дерев'яні плуги замінено залізними, запроваджено чотири- і п'ятипілля* (з наук. літ.).

П'ЯТИПІ́ЛЬНИЙ, а, е, *с. г.* Стос. до п'ятипілля. *Високу врожайність зернових культур (6,35 т/га) забезпечила п'ятипільна сівозміна: горох — пшениця озима — соняшник — ячмінь ярий — кукурудза на зерно* (з наук. літ.).

П'ЯТИПОВЕРХО́ВИЙ, а, е. Який має п'ять поверхів. *Парк розпочинався за кілька кварталів від п'ятиповерхової хрущовки* (О. Ірванець); *— Нас що, оселили в різних місцях? — Ні, в одному. В гарному п'ятиповерховому корпусі* (О. Авраменко); *Фірма "Тартар" купила в міськради ділянку на околиці й за кілька місяців звела п'ятиповерхову кам'яницю, де розташувалася штаб-квартира з усіма її підрозділами* (Л. Кононович).

П'ЯТИПРОЦЕ́НТНИЙ, а, е. 1. Який становить п'ять процентів чого-небудь. *— При ньому знайшли ті трипроцентні облігації. Звісна річ, це було у Франції. У нас його ніколи б не заарештували. А про п'ятипроцентні він геть усе заперечував* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *П'ятипроцентний бар'єр подолали партії-фаворити Луцька* (з газ.).

2. *хім.* Який містить п'ять процентів якої-небудь речовини. *Знезараження скляного посуду, металевих бочок, забруднених фосфор-хлорорганічними пестицидами, проводять п'ятипроцентним розчином кальцинованої соди* (з навч. літ.); *— Чи відомо тобі, що паличка Коха — збудник туберкульозу, — яка лишається живою в п'ятипроцентному розчині карболки протягом доби, може бути зруйнована випарами звичайного часнику в триста разів швидше?..* (М. Дашкієв).

П'ЯТИПУДО́ВИЙ, а, е. Який має вагу п'ять пудів. *Вони.., зігнувшись від п'ятипудової ваги, що лежала їм на плечах, підіймались східцями до вагонів і через мить повертались назад з порожніми лантухами* (В. Підмогильний); *Біля свинарника нас зустрічає гундосим рохканням п'ятипудова льоха* (В. Нестайко).

П'ЯТИРАЗО́ВИЙ, а, е. 1. Здійснюваний, повторюваний п'ять разів; п'ятикратний. *Під час загінного випасу великої рогатої худоби рекомендовано п'ятиразове сінокісно-пасовищне використання невипасених у першому циклі загонів* (з наук.-попул. літ.).

2. Який досяг чого-небудь, став ким-небудь п'ять разів; п'ятикратний. *Тернополянин Тарас Радь — п'ятиразовий призер Кубка світу з лижних перегонів та біатлону* (з газ.); // Який здійснюється п'ять разів у певний період, проміжок часу, термін і т. ін. (про систему організації праці, роботи і т. ін.). *У морозні дні бажано дотримуватися п'ятиразового прийому їжі: 3 основні прийоми та 2 проміжні перекуси* (із журн.); // Збільшений у п'ять разів. *Випускники університету можуть отримати одноразову грошову адресну допомогу в п'ятиразовому розмірі прожиткового мінімуму, установленого на 1 січня календарного року* (із журн.).

П'ЯТИРАЗО́ВО. Присл. до **п'ятиразо́вий.** *Цифрова рентгенографія дозволяє п'ятиразово зменшити променеве навантаження на організм людини* (з наук.-попул. літ.); *Згідно з планом імунізації птицю п'ятиразово піддають вакцинації проти інфекційного бронхіту курей* (з навч. літ.).

П'ЯТИРІ́ЧКА, и, *ж.* 1. *іст.* П'ятирічний план розвитку народного господарства колишнього СРСР і деяких інших соціалістичних країн, а також період, охоплюваний цим планом. *— Нині інженери Петров і Каргат розробляють низку заходів, які дозволять нам ліквідувати відставання заводу від темпів п'ятирічки* (Ю. Шовкопляс); *— Хіба сподівалися, що на другому році першої післявоєнної п'ятирічки снідатимемо отаким хлібом, — зім'яв у товстих пучках маленький шматочок глевтяка Степан Григорович* (Микита Чернявський); *Все в цьому будинку .. витримано в суворих, трохи аж непривітних тонах ще тридцятих років — років перших п'ятирічок: суворі барви, суворі меблі* (П. Загребельний).

2. *розм.* Те саме, що **п'ятиріччя** 1. *— Ми плануємо років за три завершити спорудження першого зразка* [укриття], *— знову почав доктор План. — Додайте ще два роки, які підуть на його випробування. Всього лиш .. за п'ятирічку ви матимете сховище від усіх майбутніх катаклізмів* (А. Михайленко); *Якось під час чергових відвідин цієї пари я наткнулася в кухонній шухляді на зошит із написом "План сімейного життя на наступну п'ятирічку"* (М. Матіос).

3. *іст.* Неповна середня школа в колишньому СРСР, у якій навчалися п'ять років. *У нас було чотири вчителі у школі. Тоді була тільки п'ятирічка; вже потім стала семирічка* (з мемуарної літ.); *Історія школи села Березівки Чернівецької області починається з церковно-приходської, побудованої в другій половині XIX ст. Потім вона була школою тільки для дівчаток, початковою, п'ятирічкою, семирічкою, дев'ятирічкою, а нині це одинадцятирічка* (із журн.).

П'ЯТИРІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який відбувається, триває п'ять років. *Зима розпочалася. Перша зима у Львові після п'ятирічної перерви* (К. Москалець); *Лівінгстон повернувся до гирла Замбезі, звідти вирушив до Занзібара й 20 липня 1864 року, після п'ятирічної відсутності, прибув до Лондона* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); // Розрахований на п'ять років. *Я розгорнув свій путівник і вийняв з нього карту п'ятирічного будівництва* (Ю. Смолич); *Чи мали будівники комунізму моральне право гаяти час на якусь там дурню, .. якщо чекали виконання і перевиконання п'ятирічні плани?!* (Г. Тарасюк).

2. Віком у п'ять років. *Антоніна бігла за своїм п'ятирічним онуком Василиком* (О. Довженко); *З-за комина висунув голі ноги п'ятирічний Орко* (І. Нижник); *Серед учти була й Гатилова жона Єрка разом з п'ятирічною донькою* (І. Білик); *А надмогутньому Зевсові владар мужів Агамемнон В жертву гладкого бика заколов, п'ятирічного віком* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

3. Пов'язаний з річницею події, що сталася п'ять років тому. *Хай у наш п'ятирічний ювілей вам легенько гикнеться!* (Остап Вишня); *Я згадала своє інтерв'ю п'ятирічної (чи більше) давнини з тим диваком, що розповідав .. різні небилиці про свої дослідження часу і простору* (І. Роздобудько); *До портфеля було прикуто срібну візитну картку з загнутим кутом і довжелезним курсивом, з якого можна було дізнатися, що Єгор Скумбрієвич вже встиг відсвяткувати п'ятирічний ювілей служби в "Геркулесі"* (М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова).

П'ЯТИРІ́ЧЧЯ, я, *с.* 1. Проміжок, період часу, що дорівнює п'яти рокам. *Книга "Гетьман Іван Мазепа. Перше п'ятиріччя правління" розповідає про життя й діяльність одного з найвидатніших гетьманів України* (із журн.).

2. Річниця події, що сталася п'ять років тому. *"18 березня 1926 р., — писав митрополит Липківський до архієпископа Теодоровича в Америку, — на п'ятиріччі існування Харківської парафії архієпископ Олександер якось висловився необережно про утиски з боку влади, і його 1 квітня 1926 р. заарештовано"* (з навч. літ.); *Єдина на Тернопільщині обсерваторія відзначила своє п'ятиріччя* (з газ.).

3. *іст.* Те саме, що **п'ятирі́чка** 1. *Завдання розвитку кормової групи культур були безпосередньо скеровані на вирішення основної сільськогосподарської проблеми у другу п'ятирічку — розвитку тваринництва* (з наук. літ.).

П'ЯТИРУБЛЕ́ВИЙ, а, е. Який дорівнює п'яти рублям; номіналом в п'ять рублів. *П'ятирублева банкнота.*

П'ЯТИРЯДКО́ВИЙ, а, е. 1. Який утворює, відтворює, обробляє і т. ін. п'ять рядків одночасно. *П'ятирядковий кольоровий дисплей та функціональна клавіатура створюють можливості більш простого керування пристроєм* (із журн.); *У виробництві давно вже перейшли із п'ятирядкового способу посіву на дворядковий* (із журн.).

2. *літ.* Який складається з п'яти рядків. *Оригінальним гумористичним малим літературним жанром є лімерик — п'ятирядковий вірш-небилиця комічного змісту* (з навч. літ.).

△ **П'ятирядко́ва строфа́** *див.* **строфа́.**

П'ЯТИСО́ТЕННИЙ, а, е. 1. Який складається з п'яти сотень кого-, чого-небудь. *Раптом бачать: мчиться навстріч п'ятисотенний загін. Хтіли кинутись араби з ними в бій зо всіх сторін — Таріел спинив їх: "Стійте!" — їм гукнувши навздогін* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі); *Головними тактичними підрозділами кінноти Війська Запорозького Низового були тисячні команди, які очолювали військові старшини. Кожна з цих команд поділялася на дві п'ятисотенні команди, очолювані полковниками* (з наук. літ.).

2. Вартістю в п'ятсот гривень, карбованців чи інших грошових одиниць. *З 25 квітня 2023 р. в обігу з'явилася нова п'ятисотенна купюра* (із журн.).

П'ЯТИСО́ТИЙ, а, е. Числівник порядковий, який відповідає кількісному числівнику **п'ятсо́т.** *Черга звивалася гігантською анакондою. Я записався п'ятисотим (почесним!) прихильником тарані і побіг до прилавка стежити за порядком* (А. Крижанівський); // Нумерований цифрою 500. *"П'ятисотий" портландцемент має всі необхідні сертифікати і випускається з дотриманням прийнятих стандартів* (з мови реклами); *У Харкові "п'ятисотий" "мерседес" скоїв аварію та зник* (з газ.).

П'ЯТИСО́ТКА, и, *ж., розм.* 1. Грошовий знак вартістю в п'ятсот грошових одиниць. *Жабі пригадала, що у неї є ще прихованих за шкіркою ридикюля двадцять царських п'ятисоток* (Олесь Досвітній); *Бабця .. охкає, бідкається і запевняє добросердну продавчиню, що віддала останню нерозмінну п'ятисотку* (І. Роздобудько).

2. Дистанція в п'ятсот метрів на спортивних змаганнях. *Після закінчення змагань веслувальниця зізналася, що п'ятисотка їй дається краще, ніж двохсотметрівка* (з газ.).

3. Скорочена назва топографічного плану в масштабі 1:500. *П'ятисотка — найбільш затребуваний документ клієнтами геодезичних служб. Так називають класичні топографічну зйомку та план, виконані в масштабі 1:500* (із журн.); *Популярність саме цього варіанту документації цілком обґрунтована: пятисотки вимагають при подачі документів у більшість державних інстанцій та правлінь, діяльність яких так чи інакше пов'язані із землеустроєм, проєктною чи будівельною діяльністю* (із журн.).

П'ЯТИСОТЛІ́ТНІЙ, я, є. Те саме, що **п'ятисотрі́чний.** *Вчений-історик, сягнувши п'ятисотлітнього віку, напише з великим старанням велику книгу* (О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По); *В Лісоводах експедиція також оглянула знаменитий палац шляхтичів Раціборовських-Журовських та п'ятисотлітній дуб перед ним* (із журн.).

П'ЯТИСОТЛІ́ТТЯ, я, *с.* Те саме, що **п'ятисотрі́ччя.** *Поява троянди "Христофор Колумб" була приурочена до п'ятисотліття його подорожі до Америки* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИСОТРІ́ЧНИЙ, а, е. Який існує п'ятсот років, віком у п'ятсот років. *Пятисотрічний дуб росте в Харкові в саду ім. Тараса Шевченка* (з газ.); // Який відбувається, триває п'ятсот років. *Із 27 р. до н. е. в історії Стародавнього Риму почався п'ятисотрічний період Римської імперії* (з навч. літ.).

П'ЯТИСОТРІ́ЧЧЯ, я, *с.* 1. Проміжок, період часу, що дорівнює п'ятистам рокам. *Синагога була побудована 1515 р., а до її п'ятисотріччя пережила капітальну реконструкцію* (з газ.).

2. Річниця події, що сталася п'ятсот років тому. *У 1992 році п'ятисотріччя історичної подорожі Христофора Колумба до Америки було відзначено в США випуском трьох пам'ятних монет* (із журн.).

П'ЯТИСТО́ПНИЙ, а, е, *літ.* Який складається з п'яти стоп (про віршовий розмір, рядок). *Надзвичайною пружністю і динамічністю відзначається і ритміко-інтонаційний малюнок Бажанової поеми. П'ятистопний ямб змінюється амфібрахієм, амфібрахій анапестом* (з наук. літ.); *Олександр Прокоф'єв .. дав хороший переклад писаної класичними п'ятистопними ямбами драми "Руфін і Прісцилла"* [Лесі Українки] (М. Рильський).

П'ЯТИСТРУ́ННИЙ, а, е. Який має п'ять струн. *Цікавий різновид басолі можна зустріти на Закарпатті. Це п'ятиструнний інструмент, на якому грають щипком плектра або ударяють по струнах спеціальною паличкою — бильцем, відбиваючи ритмічний малюнок музики* (із журн.).

П'ЯТИТИ́СЯЧНИЙ, а, е. 1. Порядковий числівник, який відповідає кількісному числівнику **п'ять ти́сяч.** *Чарівна панянка виявилася ювілейною, п'ятитисячною відвідувачкою Рівненського зоопарку* (з газ.).

2. Який складається з п'яти тисяч, налічує п'ять тисяч кого-, чого-небудь. — *Одеський замок не могло колись взяти п'ятитисячне військо...* (Р. Іваничук); *Воєвода Муромець мав слушність: вирішили йти до Порогів п'ятитисячним полком, щоб остерегтись від будь-яких несподіванок* (І. Білик).

3. Вартістю в п'ять тисяч грошових одиниць. *Я заявив, що сам добровільно іду з посади головного редактора і не треба мене підштовхувати анонімками. І взагалі, за мною жінки ще чередою ходять, і без жодних п'ятитисячних інвестицій з мого боку...* (В. Дрозд); *Навіть піджак за п'ять тисяч доларів не підмагав. — .. Ти в ньому як чабан, — сказала я.., коли та нап'ялила на себе п'ятитисячний піджак* (І. Карпа).

П'ЯТИТО́МНИЙ, а, е. Який складається з п'яти томів. *Вчора Тарас знову перегортав складену Маркевичем п'ятитомну "Історію України"* (О. Іваненко); *Український вчений-етнограф Володимир Шухевич провів етнографічні експедиції на Гуцульщину, наслідком яких стала його монументальна п'ятитомна монографія "Гуцульщина"* (з наук. літ.).

П'ЯТИТО́МНИК, а, *ч.* Зібрання творів у п'яти томах. *Вийшов друком п'ятитомник відомого українського письменника й журналіста з Луганщини Івана Низового* (із журн.).

П'ЯТИТО́НКА, и, *ж., розм.* Вантажна автомашина вантажопідіймальністю в п'ять тонн. *По хвилі виповзло з мряки й підійшло величезне американське вантажне авто з халабудою. Американська п'ятитонка* (І. Багряний); *П'ятитонки й легкові Заїхали у двір* (А. Малишко); *Вантажники-п'ятитонки ревіли на шляху, обкидаючи пилом стерні, інвалідових дітей, інваліда і бригадира* (Б. Харчук).

П'ЯТИТО́ННИЙ, а, е. 1. Який важить п'ять тонн. *Палац Долмабахче в Стамбулі вражає розкішшю своїх інтер'єрів навіть досвідчених туристів. Тут і кришталеві сходи, і п'ятитонна люстра з богемського скла, яку подарувала королева Вікторія, і колекція картин Айвазовського, які художник виконав на замовлення султана, і багато іншого* (з наук.-попул. літ.); *Мешканець Тернопільщини створив п'ятитонний позашляховик* (з газ.).

2. Який має вантажопідіймальність у п'ять тонн. *Ідуть машини п'ятитонні, Мов караван, серед пісків* (Я. Шпорта); *У 1950 р. на Львівському заводі автонавантажувачів розпочалося серійне виробництво машин вантажопідіймальністю 3 та 5 тонн. У 1985–1986 роках основною моделлю була п'ятитонна машина* (з наук.-попул. літ.).

П'ЯТИХВИЛИ́НКА, и, *ж., розм.* 1. Коротка виробнича нарада. *Він побачив її ще кілька місяців тому вперше на п'ятихвилинці, яку він проводив щоранку, точно о дев'ятій, у себе в кабінеті в лікарні* (Н. Рибак); *П'ятихвилинки значно активізували співробітників — саме під час цих коротких нарад перевірялися результати паралельних експериментів, спільними зусиллями знаходилися вірні розв'язання, дуже часто висловлювалися найцікавіші думки* (М. Дашкієв); *Чекали, що він збере всіх на нараду або хоча б на п'ятихвилинку, щоб за великим директорським столом поглянути одне одному у вічі* (М. Гримич).

2. Фотокартка, виготовлена в дуже короткий строк. *Перевів погляд* [Сідалковський] *знов на свій дитячий знімок, що його зробив приїжджий фотограф на базарі у Вапнярці і через кілька хвилин уже вручив матері. Без виписки, без квитанції, без чекання й нервів. І непогано вийшла. Хоч і п'ятихвилинка* (О. Чорногуз); // Майстерня, де виготовляють такі фотокартки. *Вони зайшли в невеличку фотографію-п'ятихвилинку* (О. Донченко).

3. Страва, приготовлена дуже швидко (про варення, соління і т. ін.). *Варення-п'ятихвилинка — різновид варення із часом варіння 5 хвилин. На відміну від джему, форма ягід зберігається, вони не розварюються* (з наук.-попул. літ.); *Печиво "п'ятихвилинка" — це смачний і простий кондитерський виріб, який готується дуже швидко й легко* (із журн.).

П'ЯТИХВИЛИ́ННИЙ, а, е. Який відбувається, триває п'ять хвилин, розрахований на п'ять хвилин. *Залишається тобі єдиний непевний шанс: вірити в тимчасову затримку руху поїздів у зв'язку з п'ятихвилинним попереджувальним страйком і бігти, бігти, що є сили гнати* (Ю. Андрухович); *Після п'ятихвилинних переговорів між містером Сауербері й членами ради ухвалено було, що Олівер того ж вечора переходить до нього на "випробування"* (М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Діккенса); // *перен., розм.* Дуже короткий. *Деякі шанувальники актриси вже схрестили пальці в надії, що стосунки пари триватимуть довше, ніж стандартний п'ятихвилинний голлівудський роман* (із журн.).

П'ЯТИЦИФРОВИ́Й, á, é, *мат.* Те саме, що **п'ятизна́чний.** *Найменше п'ятицифрове число — 10 000* (з навч. літ.); *Гумове взуття спортивного призначення позначається артикулами за системою, прийнятою для шкіряного спортивного взуття (п'ятицифровий артикул)* (з мови документів); *У сучасних умовах із впровадженням високотехнологічного устаткування для сортування пошти досить використати п'ятицифровий код* (із журн.).

П'ЯТИЧЛЕ́ННИЙ, а, е. Який складається з п'яти частин, елементів, членів. *Тривалий час історія номадів розглядалася через призму догматичної п'ятичленної формаційної схеми розвитку людства* (з наук. літ.); *У родини фіалкових квіти з п'ятичленною чашечкою і з п'ятьма вільними пелюстками* (із журн.).

П'ЯТИШАРО́ВИЙ, а, е. Який має п'ять шарів. *П'ятишаровий гофрокартон складається по черзі з двох гофрованих (ще їх називають хвилястими) шарів і трьох рівних* (із журн.).

П'ЯТИЯ́РУСНИЙ, а, е. Який має п'ять ярусів. *У Михайлівській церкві зберігся іконостас XVIII століття — дерев'яний, п'ятиярусний, різьблений, позолочений* (з наук.-попул. літ.).

П'Я́ТІНКА, и, *ж.* Пестл. до **п'я́тниця.** [С т е п а н и д а:] *Захотілось їй сукати ниток проти п'ятінки!..* (М. Кропивницький); *Чи, може, я Тобі не догодила, Що і в неділю дещицю робила, — Не кожну п'ятінку постом постила* (П. Куліш).

П'ЯТІ́РКА, и, *ж.* 1. Назва цифри і числа 5. *Крейдою було виписано два стовпчики цифр, .. один стовпчик складався з трійок, а другий — з п'ятірок, залежно від того, скільки коштувала мірка зерна* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // *розм.* Назва того чи іншого виду транспорту, нумерованого цифрою 5 (автобус, трамвай і т. ін.). *"П'ятірка" прямує від залізничного вокзалу Павлоград-1 до селища шахтобудівників* (з газ.).

2. Найвища шкільна оцінка (за п'ятибальною системою ряду країн), що означає "відмінно". *За перший місяць уже й висунувся* [Павлуша] *в число перших по балах: п'ятірки, четвірки* (А. Головко); *Замість подарунка я ніс матері "п'ятірку", яку не так легко було добути в Никанора Івановича Клевцова* (Б. Антоненко-Давидович); *У нього й зошити такі: ні плямочки нема! І всі в п'ятірках сторінки, — я бачила сама* (Н. Забіла); *— Катю! За твою імпровізацію на уроці літератури тобі слід поставити п'ятірку* (О. Бердник).

3. *розм.* Грошовий знак або сума в п'ять гривень, карбованців (рідше інших грошових одиниць). *Середнім, туго налитим жиром пальцем, ніби граючись, ловко викидав* [Січкар] *з заяложеної калитки золоті п'ятірки чи срібні карбованці* (М. Стельмах); *— П'ятірка з п'ятьма нулями... — Що? — не зорієнтувався Липинський. — Що чув. — Георгій збагнув, що йдеться про суму за вихід з фракції* (М. Гримич); *— Мамо, стій. А давай і справді ті заколки повернемо. Ти до п'ятірки трохи докладеш і купиш собі щось гарне* (Люко Дашвар); *Що було робити у такій ситуації? .. Витягнути п'ятірку і покласти їй на тацю?..* (Г. Вдовиченко).

4. *розм.* Група з п'яти чоловік, тварин, предметів і т. ін. *Тарас дав знак п'яній п'ятірці запорожців* (О. Довженко); *П'ятірка сивих плотарів Сиділа в тінях яворів* (А. Малишко); *Він .. належав до тієї п'ятірки вельмож, що мали право не падати перед царем у порох, а цілувати в плече* (І. Білик).

5. Гральна карта, що має п'ять очок. *У мене козирний хрестовий туз і хрестова дама, можна ризикнути .. — Я — "п'ятірку", — каже Кефір, .. ходить і виграє* (А. Дністровий).

П'ЯТІ́РКО, *невідм., числ. кільк., збірн., розм.* Те саме, що **п'я́теро.** [Х и м к а:] *Після батька ми зосталися невеличкими; а нас було п'ятірко* (Панас Мирний); *Через плече Свиридові почепили торбу, куди вліз кусень хліба, дві цибулини, сіль, п'ятірко варених картоплин* (Ю. Яновський); *Ген за річкою на галявину вийшли табунцем дикі кози. Так, дикі кози. П'ятірко їх* (І. Багряний).

П'ЯТІРНИ́Й, а́, е́, *розм.* 1. Який складається з п'яти однакових або подібних одиниць. *О гроно п'ятірне нездоланних співців, крізь бурю й сніг гримить твій переможний спів, що розбиває лід одчаю і зневіри* (М. Драй-Хмара); *Таджики дають Павелкові кінець лопати. Він тримається за неї, ззаду його підштовхують, і п'ятірним ланцюжком вони видираються по зледенілій стежці вгору* (Л. Первомайський); *Їх іще називають "п'ятірним гроном" — означення із сонета Драй-Хмари "Лебеді", в якому вельми прозоро вгадувалися п'ятеро друзів-поетів, котрі опинились у трагічних умовах радянських часів* (К. Москалець).

2. Збільшений уп'ятеро; уп'ятеро більший. *Використання нових елементів дозволило комп'ютерам працювати з п'ятірною швидкодією* (із журн.).

П'ЯТІРНЯ́, *рідко* **П'ЯТЕРНЯ́,** і, *ж., розм.* Долоня руки з пальцями; кисть руки. *Афонька неодмінно засуне брудну п'ятерню під шапку й довго шкребе там у зарослому покошланому волоссі* (Б. Антоненко-Давидович); *Ззаду на плече Харкевича лягла важка п'ятірня* (С. Голованівський); *Він перекинув гаманець з правої руки в ліву, затиснув у п'ятірні* (В. Малик); *Йосип .. причесав п'ятернею чорний чуб* (Б. Харчук).

П'Я́ТКА[1], и, *ж.* 1. Те саме, що **п'ята́** 1. *Махне* [Еней] *мечем — врагів десятки Лежать, повиставлявши п'ятки* (І. Котляревський); *Босоніж ішла ж* [Світлана]... *Нили п'ятки опухлі... Терпіла* (І. Нехода); *Під ногами зашурхотіла галька. Віта скинула туфлі, п'ятки швидко звикли до прохолоди пляжного килима* (А. Кокотюха); *— Поговоримо? Ти вчора так швидко дременула, тільки п'ятки замиготіли, — весело продовжує хлопець* (Дара Корній); *Черевик на товстій підошві прогнутий всередині, з наближеним до п'ятки закаблуком, цілком нагадував тріснуте кінське копито* (Н. Королева); *Талоччину одну панчішку ми взагалі чомусь не знайшли, і татко натягнув їй на ногу свою шерстяну шкарпетку. П'ятка від шкарпетки припала Талочці кудись під коліно, але ми вирішили, що то не біда* (Л. Письменна).

2. Нижній кінець, задній бік, кінець, опорна частина чого-небудь, іноді місце з'єднання з чимсь. *Він пхнув одні двері, котрі з грюком розчинилися до п'ятки, далі другі і одним махом упхнув Проценка і Рубця у невеличку хатину* (Панас Мирний); *— Хіба це плуг? Це сльози, а не плуг: лемеша нема, п'ятка протерлася, чепіги поламалися* (М. Стельмах); *Чоловік зняв широченну долоню з п'ятки коси* (Ю. Логвин).

◊ **Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється** *і т. ін.)* / **втекла́ (опусти́лася, схова́лася** *і т. ін.)* <**Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)**> *див.* **душа́; Лиза́ти халя́ву (п'я́ти, п'я́тки, чо́боти, череви́ки** *і т. ін.)* *див.* **лиза́ти; Ма́зати (масти́ти, нама́зувати** *і т. ін.)* / **нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти** *і т. ін.)* **[са́лом (сма́льцем)] п'я́ти** *(рідше* **п'я́тки)** *див.* **ма́зати; Пока́зувати / показа́ти п'я́ти (п'я́тки)** *див.* **пока́зувати.**

П'Я́ТКА[2], и, *ж.* 1. *діал.* П'ятірка. *— Маємо п'ятку. Якби видавати по гульденові щодня, стало би на п'ять днів* (А. Крушельницький); *— Куди ви діли ті царські п'ятки та десятки, що назбирали за своє життя?...* (Т. Осьмачка); *Що мають діяти ті материнські дві п'ятки пальчиків роботящих, де мають подітися? В полі роботи ніякої* (С. Ковалів).

2. *заст.* Купка з п'яти снопів, складених у певному порядку на полі, в городі. *— Люблю дивиться, як поле вкриється довгими стайками полукіпків, .. п'ятками* (І. Нечуй-Левицький).

П'ЯТКОВИ́Й, а́, е́. Прикм. до **п'я́тка[1].** *П'яткова кістка є найбільшою кісткою стопи, вона розташовується під надп'ятковою кісткою* (з навч. літ.).

П'ЯТНА́ДЦЯТЕРО, тьо́х, *числ. кільк., збірн.* П'ятнадцять (уживається з іменниками чоловічого і середнього роду, що означають назви істот і предметів, з іменниками, що вживаються у множині й можуть мати одиничне значення, а також з особовими займенниками у множині). *Максим Іванович одрядив до Чортової долини п'ятнадцятеро учнів старших класів* (О. Бердник); *Марія тягнулася в гурті таких самих, як і вона, молодиць, дівчат і хлопчаків. П'ятнадцятеро їх* (Б. Харчук).

П'ЯТНА́ДЦЯТИ... Перша частина складних слів, що означає: який має п'ятнадцять однакових одиниць, предметів, ознак і т. ін., який є мірою в п'ятнадцять одиниць, напр.: п'ятнадцятиаркуше́вий, п'ятнадцятигоди́нний, п'ятнадцятигра́дусний, п'ятнадцятиліття, п'ятнадцятимі́сний, п'ятнадцятиповерхо́вий.

П'ЯТНА́ДЦЯТИЙ, а, е. Числівник порядковий, який відповідає кількісному числівнику **п'ятна́дцять.** *Діло зладилось. Згодилися молотити за п'ятнадцяту коробку* (Ганна Барвінок); *П'ятнадцятої весни Галя скінчила свою науку в дівочій школі при одному монастирі* (С. Васильченко); *Ой, гарно ж іти широким полем — ланами розлогими верству, другу, п'яту, п'ятнадцяту* (Д. Бузько); *Євгенові йшов п'ятнадцятий, а Йосип сидів у гімназії переростком* (Б. Харчук).

П'ЯТНАДЦЯТИЛІ́ТНІЙ, я, є. Те саме, що **п'ятнадцятирі́чний.** *Дозорець .. прибіг до суддів, тягнучи за руку свою доньку, п'ятнадцятилітню Емерль* (Н. Королева); *Їх було в хаті п'ятеро: три пропахлі морозом чоловіки, Савина сестра Феодосія та її п'ятнадцятилітній син* (В. Малик); *Ольга Федорівна несподівано підхоплює, згадавши шефів фільм п'ятнадцятилітньої давнини, той, яким він стартував у велику журналістику: еге ж, еге, було таке, показували по телевізору* (О. Забужко).

П'ЯТНАДЦЯТИЛІ́ТТЯ, я, *с.* Те саме, що **п'ятнадцятирі́ччя.** *Переповнювало Айдара відчуття, що його п'ятнадцятиліття — це вже початок, бо ось незабаром, ще трішки — і почнеться інше життя, справжнє, доросле...* (Ю. Покальчук).

П'ЯТНАДЦЯТИРІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який триває п'ятнадцять років. *Іван Петрович дізнавався про разючі епізоди з переслідувань журналіста-сатирика та п'ятнадцятирічного його ув'язнення у Шліссельбурзькій фортеці* (І. Пільгук).

2. Віком п'ятнадцять років, який існує п'ятнадцять років. *Його доводи, доводи п'ятнадцятирічного пацана, видалися нам усім логічними і беззаперечними* (А. Кокотюха); *Лідія .. попросила лише передати слухавку старшій доньці, п'ятнадцятирічній Орисі* (Г. Вдовиченко).

П'ЯТНАДЦЯТИРІ́ЧЧЯ, я, *с.* 1. Строк, період у п'ятнадцять років. *Події, описані в романі, охоплюють значний проміжок часу — фактично від початку війни й до середини п'ятдесятих років, тобто приблизно п'ятнадцятиріччя* (з наук. літ.).

2. Річниця події, що сталася п'ятнадцять років тому. *Всеукраїнський благодійний фонд "Джерело Дніпра", заснований родиною меценатів Матициних, відзначив п'ятнадцятиріччя діяльності* (з газ.).

П'ЯТНА́ДЦЯТЬ, ти *і* тьо́х, *числ. кільк.* Назва числа 15 та його цифрового позначення. *На три діляться числа, у яких сума цифр ділиться на три. П'ятнадцять ділиться на три й дає в результаті п'ять* (з навч. літ.); // *чого.* Кількість із 15 одиниць. *От крісла місцевої продукції. Солідність роботи.., без сумніву, була понад всяку конкуренцію: вже висиділо на них п'ять поколінь і ще п'ятнадцять висидить* (Г. Хоткевич); — *Оголошується перерва на п'ятнадцять хвилин* (М. Івченко); *Старшій царівні сповнилось п'ятнадцять років* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

П'ЯТНИ́К, á, *ч., рідко.* 1. Дверний гак. *Що було хлопці роблять?!.. Уночі ворота з п'ятників іздіймуть та й занесуть* (Ганна Барвінок).

2. *зал.* Центральна опора між рамою вантажного вагона і візком, біля якої він може повертатися. *П'ятник забезпечує можливість повороту візка вантажного вагона під час проходження кривих ділянок колії* (з наук.-попул. літ.).

П'Я́ТНИЦЯ, і, *ж.* Назва п'ятого (після неділі) дня тижня. *У п'ятницю перед Клечальною у Червоної знайшлося теля* (М. Івченко); *Знайшовши біржу, Степан дізнався, що вона функціонує для одвідувачів тільки середами й п'ятницями* (В. Підмогильний); *Щонеділі вона бувала в костьолі, сповідалася часто, .. а по п'ятницях тримала "сухий" піст* (Н. Королева); *Тимко відкриває двері і каже голосно: — Здрастуйте! — З п'ятницею будьте здорові, — підпрягається й собі Марко* (Григорій Тютюнник); // *перев. мн.* Збори, вечори, заходи і т. ін., що регулярно відбуваються де-небудь, у когось у цей день тижня. *Знайшовши біржу, Степан дізнався, що вона функціонує для одвідувачів тільки середами й п'ятницями* (В. Підмогильний); *На одну з п'ятниць* [у Гребінки] *завітали ще нові знайомі — офіцер Момбеллі з своїм приятелем* (О. Іваненко); *Дівчата збиралися чітко по середах і п'ятницях у закладі Рашида* (І. Карпа).

(1) Вели́ка (Страсна́) п'я́тниця, *церк.* — п'ятниця перед Великоднем. *В Велику п'ятницю Палажка повела прочан на Поділ* (І. Нечуй-Левицький); *Я заплакав і знову подумав про Христа. Страсна п'ятниця* (О. Ульяненко).

◊ **Криви́тися / скриви́тися як середа́ на п'я́тницю** *див.* **криви́тися; Сім п'я́тниць (неді́ль) на ти́ждень** *див.* **сім.**

П'Я́ТНИЧНИЙ, а, е. Стос. до п'ятниці; який відбувається в п'ятницю. — *Як четвер? Я ж учора читав п'ятничну молитву* (В. Еллан-Блакитний); *Ми продиралися крізь юрму напівп'яних п'ятничних відпочивальників* (С. Пиркало).

П'ЯТНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кого, що, діал.* Плямувати. *Не п'ятнуймо доброї слави цілої верстви народу!* (І. Франко); — *Не хочу його п'ятнувати, аби потім моїх костей не проклинав* (Л. Мартович); *Він записав у метричних книгах не "Марія", як просили куми, а .. ім'я "Йосафата", яким звичайно п'ятнував байстрюків* (Ірина Вільде).

П'ЯТО́К, тка́, *ч., розм.* Пять однакових предметів. *Здається, що від ночі минуло не п'яток годин, а щонайменше тиждень* (В. Дрозд); *Мені на харківський поїзд, до полустанка Костянтинів, а там ще п'яток кілометрів пішки — і вдома* (А. Михайленко); *Я вилущив з неї* [шишки] *п'яток горішків і ласо зжував — першу трапезу сього дня* (М. Дочинець).

П'ЯТСО́Т, п'ятисо́т, *числ. кільк.* Назва числа 500 та його цифрового позначення. *У числі п'ятсот є п'ять одиниць третього розряду (сотень) і немає одиниць другого (десятків) і першого (одиниць) розрядів* (з навч. літ.); // *кого, чого.* Кількість із 500 одиниць. *Вже буде літ п'ятсот тому: На край шотландський вільний Війною йшов король Едвард* (Леся Українка); *У торговиці душ п'ятсот зібралося гайдамаків* (Г. Хоткевич); *Він .. заїхав до шопи й продав першій борошняній крамарці пуд борошна. Крамарка спокійно й байдуже одлічила п'ятсот "лимонів" і передала їх* (М. Івченко); *Він прекрасно розумів, що .. за один день не можна переіспитувати всіх п'ятсот командированих до вишу* (В. Підмогильний).

П'ЯТЬ, ти́ *і* тьо́х, *числ. кільк.* 1. Назва числа 5 та його цифрового позначення. *Кожний з них* [папірців] *має якесь число — один чи п'ять, чи вісім, чи двадцять два* (У. Самчук); *Темноликий і незворушний Больбот спитав у слідчого, чи бачить він проти кожного прізвища цифру п'ять? Що це означає?* (Ю. Хорунжий); *Дамочка .. довірливо зашепотіла: — У нього п'ять — улюблене число* (О. Ульяненко); // *кого, чого.* Кількість із 5 одиниць. *Гордій Раденко п'ятьох років зоставсь од батька* (Б. Грінченко); *В нову хату привів* [Данило] *молоду дружину, чорнооку Наталку, і викохали вони п'ять синів, як п'ять орлів* (М. Стельмах); *Він заговорив масно-рясно, в п'яти реченнях охарактеризував сучасний момент, двічі торкався усіх сторін світу й закінчив тим, що варто почекати з контрактом* (Р. Андріяшик); *Команда "Пілігрима" складалася з п'яти матросів і новачка* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *у знач. ім.* Те саме, що **п'яті́рка** 2. *І сьогодні два Миколи Невеселі вийшли з школи. Стали хлопці міркувать: — Як одержати нам п'ять?* (Г. Бойко); *До шостого класу старостою в нас була Нінка Лагода, у неї "п'ять" стояло навіть зі співу, хоча співала таким рипучим голосом — вуха скручувалися трубочкою* (А. Кокотюха).

3. *у знач. ім., фам.* Рука людини (при рукостисканні); п'ятірня. — *Ідіть, ідіть, ідіть і під самісіньку Борисівку прийдете... Ясно?! — Ну от, тепер ясно! Дай п'ять!!. Привіт дружині й дітям!* (І. Багряний); — *Ну, давай п'ять, — Шумаков потиснув йому руку* (С. Голованівський); — *Ну, Юро, на тобі .. п'ять, — кладе* [Марія] *у мою руку маленьку долоню* (Є. Доломан).

◊ **Без п'яти́ хвили́н** *див.* **хвили́на; Вста́вити / вставля́ти [і] свої́ (свої́х) п'ять копі́йок** *див.* **вставля́ти**[1]**; Ні в дві ні в три (в п'ять)** *див.* **два; (1) Ні в п'ять ні в де́в'ять (в де́сять),** *зі сл.* стати, стояти *і т. ін.* — знітившись, розгубитися. *Доктор стояв, як то кажуть, ні в п'ять ні в дев'ять* (І. Франко); *Пани регочуть, мужики поставали, ні в п'ять ні в десять. Вони поспускали голови і не знають, що діяти* (В. Стефаник); **Ні шість ні п'ять** *див.* **шість; У міх (у п'ять лантухів) не вбере́ш** *див.* **вбира́ти**[1]**; (2) Як свої́ (свої́х) п'ять па́льців,** *зі сл.* вивчити, знати *і т. ін.* — дуже добре, досконало. *Провідника не треба було, бо Отаманенко й цей ліс знав як своїх п'ять пальців* (Ю. Горліс-Горський); *Санаторці .. недовго тут жили, а норов кожного як свої п'ять пальців вивчили* (Ю. Збанацький); *Король у вільні хвилини любив гуляти садом і знав його як свої п'ять пальців* (Ю. Винничук).

ПОКАЖЧИК СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

АВТОМА́ТИКА
автома́тика
△ Протиаварі́йна автома́тика *див.* автома́тика (1)
А́ВТОРСЬКИЙ
а́вторський
А́вторський примі́рник *див.* примі́рник (1)
АД'ЄКТИ́ВНИЙ
ад'єкти́вний
△ Ад'єкти́вний при́судок *див.* при́судок (1)
АДІАБА́ТНИЙ
адіаба́тний
△ Адіаба́тний проце́с *див.* проце́с (5)
А́ЗБУЧНИЙ
а́збучна
◊ Прописна́ (а́збучна) і́стина *див.* і́стина (4)
АКТИНІ́ЧНИЙ
актині́чні
△ Актині́чні про́мені *див.* про́мінь (1)
АНА́ЛІЗ
ана́ліз
△ Пробі́рний ана́ліз *див.* ана́ліз (12)
Психологі́чний ана́ліз *див.* ана́ліз (1)
АНА́ФЕМА
ана́фему
Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему *див.* проголо́шувати (1)
АНТИВІ́РУСНИЙ
антиві́русна
△ Антиві́русна програ́ма *див.* програ́ма (2)
АНТРО́ПНИЙ
антро́пний
△ Антро́пний при́нцип *див.* при́нцип (3)
АПАРА́Т
апара́т
△ Проєкці́йний апара́т *див.* апара́т (6)
АРИФМЕТИ́ЧНИЙ
арифмети́чна
△ Арифмети́чна прогре́сія *див.* прогре́сія (1)
АРІА́ДНИН
аріа́днина
◊ Аріа́днина (провідна́) ни́тка *див.* ни́тка (3)
АРШИ́Н
арши́н
◊ Мі́ряти / примі́ряти на свій арши́н (свое́ю мі́ркою, на свою́ мі́рку *і т. ін.)* <Мі́ряти по собі> *див.* мі́ряти (7)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* арши́н (па́лицю, багне́т) проковтну́в *див.* проковтну́ти (4)
АСИМІЛЯ́ЦІЯ
асиміля́ція
△ Прогреси́вна асиміля́ція *див.* асиміля́ція (1)
АТА́КА
ата́ка
△ Психі́чна ата́ка *див.* ата́ка (2)
АУКЦІО́Н
аукціо́ну
Продава́ти / прода́ти з аукціо́ну *див.* продава́ти (1)
АХІЛЛЕ́СОВИЙ
ахілле́сова
◊ Ахілле́сова п'ята́ *див.* п'ята́ (2)
БАВО́ВНЯ́НИЙ
бавовня́ний
△ Баво́вня́ний пух *див.* пух (1)
БАГА́ТО
бага́то
Приділя́ти / приділи́ти ува́гу (бага́то ува́ги) *див.* приділя́ти (1)
БАГА́ТСТВО
бага́тства
Приро́дні бага́тства (запа́си, ресу́рси *і т. ін.)* *див.* бага́тство (1)
БАГНЕ́Т
багне́т
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* арши́н (па́лицю, багне́т) проковтну́в *див.* проковтну́ти (4)
багне́ти
Прийма́ти (іти́) / прийня́ти (піти́) на багне́ти *див.* прийма́ти (1)
БАЗА́Р
база́р
Пташи́ний база́р (ри́нок) *див.* база́р (2)
БАЗА́РНИЙ
база́рний
◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)
БАЛ[2]
бал
Прохідни́й бал *див.* бал[2] (3)
БАНК[2]
банк
△ Банк програ́м *див.* банк[2] (3)
БАНК[3]
банк
Промета́ти банк *див.* промета́ти (1)
БА́НЬКА[2]
ба́ньку
◊ Пуска́ти ми́ляну ба́ньку *див.* пуска́ти (16)
БАР'Є́Р
бар'є́р
△ Психологі́чний бар'є́р *див.* бар'є́р (6)
БАТІ́Г
батога́
◊ Полі́тика батога́ і пря́ника *див.* полі́тика (12)
БА́ТЬКО
ба́тька
◊ Рі́дного ба́тька прода́сть *див.* продава́ти (8)
ба́тько
Нази́ваний (нарече́ний, при́браний) ба́тько *див.* ба́тько (2)
БЕ́ЗВІСТИ
бе́звісти
◊ Бе́звісти зни́клий (пропа́лий) *див.* зни́клий (1)
◊ Бе́звісти зни́кнути (пропа́сти) *див.* зника́ти (1)
БЕЗО́ДНЯ
безо́дні
◊ Привести́ на край безо́дні *див.* приво́дити (5)
безо́дню
◊ Заво́дити / завести́ у безо́дню (у прі́рву) *див.* заво́дити[1] (4)
◊ Штовха́ти в прі́рву (в безо́дню) *див.* штовха́ти
БЕ́РЕГ
бе́рега
◊ Пристава́ти / приста́ти до бе́рега *див.* пристава́ти (8)
◊ Пуска́тися / пусти́тися бе́рега *див.* пуска́тися (2)
БЕРЕ́ЗОВИЙ
бере́зової
◊ Да́ти [бере́зової] припа́рки *див.* дава́ти (126)
бере́зовою
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми) *див.* частува́ти
БЕ́СТІЯ
бе́стія
◊ Продувна́ бе́стія *див.* бе́стія (1)
БИК[1]
бика́
◊ Приступа́ти / приступи́ти до бика́ (до бичка́) *див.* приступа́ти (1)

БИ́ТИ
б'є
◊ [Аж] у п'я́ти б'є *див.* би́ти (14)
Б'є / проби́ла (вда́рила) пі́вніч *див.* пі́вніч[1] (1)
◊ Пропа́сниця (тря́сця, лихома́нка) тру́сить (трясе́, ті́пає, б'є *і т. ін.*) *див.* пропа́сниця (7)
би́ти
◊ Би́ти [пря́мо] в лоб *див.* би́ти (40)
БИ́ТИЙ
би́та
◊ Уторо́вана (*рі́дко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.*) доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний (*рі́дко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.*) шлях> *див.* доро́га (19)
би́тий
◊ Уторо́вана (*рі́дко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.*) доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний (*рі́дко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.*) шлях> *див.* доро́га (19)
би́тій
◊ [Хоч] грім би поби́в (прибив) [наві́ки] на би́тій доро́зі *див.* грім (6)
БИ́ТИСЯ
би́тися
◊ Би́тися, як (мов, ні́би *і т. ін.*) птах у клі́тці *див.* би́тися (6)
БИЧО́К[1]
бичка́
◊ Приступа́ти / приступи́ти до бика́ (до бичка́) *див.* приступа́ти (1)
БІБЛІОТЕ́КА
бібліоте́ка
Публі́чна бібліоте́ка *див.* бібліоте́ка (2)
БІГ[2]
бо́га
◊ Проси́ти (проха́ти) [у Бо́га] сме́рті *див.* проси́ти (16)
◊ Проси́ти у Бо́га ла́ски *див.* проси́ти (18)
бо́гом
Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.*) *див.* присяга́тися (1)
бо́же
◊ Не доведи́ (не приведи́) Бо́же (Бог, Го́споди, Госпо́дь) *див.* дово́дити (17)
Прийми́, Бо́же (Го́споди), мою́ ду́шу (мене́) [до Се́бе] *див.* прийма́ти (17)
БІ́ГАТИ
бі́гає
◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (7)
бі́гають
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

БІ́ГТИ
бі́гти
Припусти́ти бі́гти (бігце́м) *див.* припуска́ти[2] (1)
БІГЦЕ́М
бігце́м
Припусти́ти бі́гти (бігце́м) *див.* припуска́ти[2] (1)
БІДА́[1]
біда́
◊ Біда́ (го́ре) гне (пригина́є) / пригне́ [до [са́мої] землі́] *див.* біда́[1] (1)
◊ Біда́ обсі́ла (осі́ла, присі́ла *і т. ін.*) *див.* біда́[1] (2)
◊ Біда́ прити́сла (прити́снула) *див.* біда́[1] (3)
◊ Біда́ (скру́та, на́пасть *і т. ін.*) принесла́ *див.* біда́[1] (4)
біди́
Приво́дити / привести́ до біди́ (на біду́) *див.* приво́дити (2)
біду́
Приво́дити / привести́ до біди́ (на біду́) *див.* приво́дити (2)
◊ Пха́ти вік (біду́, життя́) *див.* пха́ти (1)
БІЙ
бій
◊ Прийма́ти / прийня́ти бій *див.* прийма́ти (21)
БІК
бік
Приверта́ти / приверну́ти на свій бік *див.* приверта́ти (2)
◊ Тря́сця йому́ (тобі́, їй *і т. ін.*) в печі́нки́ (в печі́нку, в пуп, в бік *і т. ін.*) *див.* тря́сця
бо́ки
◊ На всі бо́ки присту́пний *див.* присту́пний (1)
БІ́ЛИЙ
бі́лим
◊ Проща́тися / розпроща́тися (попроща́тися) з життя́м (з [бі́лим] сві́том) *див.* проща́тися (1)
БІОЛОГІ́ЧНИЙ
біологі́чних
△ Прони́кність біологі́чних мембра́н *див.* прони́кність (1)
БІРЖОВИ́Й
біржови́й
△ Біржови́й прибу́ток *див.* прибу́ток (1)
БІ́СИК
бі́сики
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти (18)
БІ́СІВ
бі́сова
◊ Бі́сова (прокля́та, соба́ча *і т. ін.*) душа́ *див.* душа́ (8)
БІ́СОВИЙ
бі́сова
◊ Бі́сова (прокля́та, соба́ча *і т. ін.*) душа́ *див.* душа́ (8)
БЛАГА́ТИ
блага́ти
Проси́ти (блага́ти) милосе́рдя *див.* проси́ти (4)

Проси́ти (блага́ти, моли́ти *і т. ін.*) проще́ння (*заст.* опроще́ння) *див.* проси́ти (5)
Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* проси́ти (6)
БЛИ́ЗЬКО
бли́зько
◊ Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [свого́] се́рця (до [своє́ї] душі́) (*рі́дко* в се́рце, в ду́шу) *див.* бра́ти (129)
БЛИ́СНУТИ
бли́снула
◊ Ду́мка майну́ла (сяйну́ла, бли́снула, пробі́гла *і т. ін.*) [в голові́] *див.* ду́мка (10)
БЛУ́ДНИЙ[1]
блу́дна
◊ Заблу́кана (блу́дна, приблу́дна) вівця́ *див.* вівця́ (6)
БОГ
бог
◊ Бог (Госпо́дь) несе́ / прині́с *див.* бог (4)
◊ Бог (Госпо́дь) приві́в *див.* бог (5)
◊ Бог (Госпо́дь) прийня́в (приня́в, прибра́в) [ду́шу] [до Се́бе] *див.* бог (6)
◊ Не доведи́ (не приведи́) Бо́же (Бог, Го́споди, Госпо́дь) *див.* дово́дити (17)
бо́га
◊ Проси́ти (проха́ти) [у Бо́га] сме́рті *див.* проси́ти (16)
◊ Проси́ти у Бо́га ла́ски *див.* проси́ти (18)
бо́гом
Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.*) *див.* присяга́тися (1)
бо́же
◊ Не доведи́ (не приведи́) Бо́же (Бог, Го́споди, Госпо́дь) *див.* дово́дити (17)
Прийми́, Бо́же (Го́споди) мою́ ду́шу (мене́) [до Се́бе] *див.* прийма́ти (17)
БО́ЖИЙ
бо́жа
Бо́жа (Госпо́дня, Пречи́ста) Ма́ти (Ма́тір) *див.* ма́ти[1] (1)
◊ Бо́жа пта́шка *див.* пта́шка (1)
◊ Хай (неха́й) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасе́) *див.* ма́ти[1] (12)
бо́жий
◊ Приво́дити / привести́ на світ [Бо́жий] *див.* приво́дити (8)
◊ Про́мисел Бо́жий *див.* про́мисел (3)
бо́жого
◊ Віне́ць творі́ння (Бо́жого створі́ння, приро́ди *і т. ін.*) *див.* віне́ць (2)
бо́жої
◊ Проси́ти ка́ри Бо́жої *див.* проси́ти (14)
бо́жу
◊ Відхо́дити (ла́годитися) / віді́йти́ на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу) *див.* відхо́дити (9)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на во́лю Бо́жу *див.* пуска́ти (34)

БОЙОВИ́Й
бойови́й
Бойови́й (вогневи́й) припа́с *див.* припа́с[1] (1)
бойову́
◇ Проби́ти бойову́ триво́гу *див.* пробива́ти (4)
БОКОВИ́Й
бокови́й
△ Латера́льний (бокови́й) при́голосний *див.* при́голосний (6)
БОЛО́НСЬКИЙ
боло́нський
Боло́нський проце́с *див.* проце́с (1)
БОЛЯ́ЧКА
боля́чки
◇ Хоч до ра́ни (до боля́чки, до зубі́в *і т. ін.)* клади́ (приклада́й, притуля́й *і т. ін.)* / приклади́ (притули́) *див.* кла́сти (26)
БОРОНИ́ТИ[1]
боро́нить
◇ Хай (неха́й) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасе́) *див.* ма́ти[1] (12)
БО́РТНИЙ
бо́ртний
Бо́ртний про́мисел *див.* про́мисел (1)
БО́СИЙ
бо́сий
◇ Го́лий, бо́сий і [й] простоволо́сий *див.* го́лий (2)
БРАКУВА́ТИ[1]
бракýє
◇ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (нема́є, не вистача́є, бракýє *і т. ін.)* *див.* нема́ (70)
БРА́ТИ
бере́
Бере́ / взяла́ (прийшла́) хіть *див.* хіть
◇ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.)* / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.)* [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)
беру́ть
◇ Дрижаки́ пробира́ють (беру́ть, хапа́ють *і т. ін.)* / пробра́ли (взяли́, вхопи́ли *і т. ін.)* *див.* дрижаки́ (1)
бра́ти
Бра́ти / взя́ти в при́мітку *див.* бра́ти (4)
◇ Бра́ти / взя́ти на му́шку (на при́ціл) *див.* бра́ти (92)
◇ Бра́ти / взя́ти на пу́шку (на понт) *див.* бра́ти (95)
Бра́ти / взя́ти при́дане *див.* бра́ти (27)
Бра́ти / взя́ти приз *див.* бра́ти (28)
◇ Бра́ти / взя́ти (прийня́ти) на [свої́] пле́чі *див.* бра́ти (108)
◇ Бра́ти / взя́ти при́клад *див.* бра́ти (109)
◇ Бра́ти / взя́ти пробо́єм *див.* бра́ти (110)
Бра́ти / взя́ти про́бу *див.* бра́ти (29)
◇ Бра́ти / взя́ти шту́рмом (при́ступом) *див.* бра́ти (122)
◇ Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [свого́] се́рця (до [своє́ї] душі́) *(рі́дко* в се́рце, в ду́шу) *див.* бра́ти (129)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) ва́нну *див.* бра́ти (41)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в комі́рне *див.* бра́ти (42)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в при́йми *див.* бра́ти (43)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) за дити́ну *див.* бра́ти (44)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) на комі́сію *див.* бра́ти (45)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) опроще́ння *див.* бра́ти (46)
◇ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)
Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́ячні (пові́тря́ні) ва́нни *див.* бра́ти (47)
◇ Бра́ти *(рі́дко* прийма́ти) / взя́ти *(рі́дко* прийня́ти) гріх на [свою́] ду́шу (на се́бе) *див.* бра́ти (131)
◇ Бра́ти *(рі́дко* прийма́ти) / взя́ти *(рі́дко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
Бра́ти (ста́вити) на про́бу *див.* бра́ти (51)
◇ Зако́н бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) <У зако́н уступа́ти / уступи́ти> *див.* бра́ти (138)
БРА́ТНІЙ
бра́тню
◇ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
БУДИ́НОК
буди́нок
Буди́нок (дім) розпу́сти <Публі́чний (розпу́сний) дім> *див.* буди́нок (1)
БУ́ДЬ-ЯКИ́Й
бу́дь-яко́ї
Без [бу́дь-яко́ї (найме́ншої, ніяко́ї *і т. ін.)*] причи́ни *див.* причи́на (1)
БУЗ
буз
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пуп (пупе́ць, *діал.* буз) [той] *див.* пуп (5)
БУК
бу́ка
◇ Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й *(заст.* ані при́ступ) *див.* підступа́ти (1)
БУКВА́ЛЬНИЙ
буква́льному
У прямо́му (звича́йному, буква́льному *і т. ін.)* розумі́нні [цього́ сло́ва] <У прямо́му се́нсі> *див.* розумі́ння
БУЛАВА́
булаву́
Прийма́ти / прийня́ти коро́ну (булаву́) *див.* прийма́ти (7)
БУ́ЛЬБАШКА
бу́льбашки
◇ Пуска́ти / пусти́ти бу́льки́ (бу́льбашки) *див.* пуска́ти (19)
БУ́ЛЬКА
бу́льки́
◇ Пуска́ти / пусти́ти бу́льки́ (бу́льбашки) *див.* пуска́ти (19)
БУ́ТИ
був
◇ Щоб я був про́клятий *див.* я[2]
бу́де
◇ [Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перо́м, пухке́нькою, легка́) *див.* земля́ (32)
◇ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* [було́] пу́сто! <Хай тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* [бу́де] пу́сто!> *див.* пу́сто (1)
бу́ду
◇ Прокля́тий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.)* син бу́ду (будь я) *див.* син
будь
◇ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)
◇ Прокля́тий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.)* син бу́ду (будь я) *див.* син
бу́дьте
◇ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)
було́
◇ Нема́ (нема́є, не було́) [і] про́світку (просві́тлої годи́ни) *див.* нема́ (46)
◇ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* [було́] пу́сто! <Хай тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* [бу́де] пу́сто!> *див.* пу́сто (1)
бу́ти
◇ Бу́ти в примі́ту (в при́мітку) *див.* бу́ти (55)
◇ Бу́ти на прикме́ті (на примі́ті) *див.* бу́ти (71)
Бу́ти (перебува́ти) / пробу́ти під слі́дством *(заст.* в слі́дстві) *див.* бу́ти (21)
Бу́ти про́ти *див.* бу́ти (23)
◇ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.)* на пові́дку (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі *і т. ін.)* *див.* іти́ (58)
Ста́ти / става́ти (бу́ти) у [вели́кій] приго́ді *див.* става́ти
БУФЕРИЗА́ЦІЯ
буфериза́ція
△ Про́ста́ буфериза́ція *див.* буфериза́ція (2)
ВАГА́[1]
ваги́
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пуд ваги́ ски́нути [з се́бе] *див.* скида́ти
ВАЖКИ́Й
важка́
△ Важка́ промисло́вість (інду́стрія) *див.* промисло́вість (1)
важко́го
Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)
ВАЖЛИ́ВИЙ
важли́ва
◇ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах (6)
важли́вий
◇ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах (6)

ВА́ЖНИЙ

ва́жна

◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах (6)

ва́жний

◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах (6)

ВАЛИ́ТИ[1]

вали́ти

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, покла́да́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (3)

ВАЛОВИ́Й[1]

валова́

△ Валова́ проду́кція *див.* проду́кція (1)

валови́й

△ Валови́й вну́трішній проду́кт *див.* проду́кт (2)

△ Валови́й націона́льний проду́кт *див.* проду́кт (3)

△ Валови́й прибу́ток *див.* прибу́ток (2)

△ Валови́й суспі́льний проду́кт *див.* проду́кт (4)

ВАЛЮ́ТА

валю́т

Обмі́нний пункт валю́т *див.* пункт (5)

ВА́ННА

ва́нни

Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (пові́тряні) ва́нни *див.* бра́ти (47)

ва́нну

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) ва́нну *див.* бра́ти (41)

ВАРТ[1]

варт

◊ Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва *див.* ва́ртий (3)

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

ВА́РТИЙ

ва́ртий

◊ Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва *див.* ва́ртий (3)

◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

ВА́ХТА[1]

ва́хті

◊ Просто́яти на ва́хті (ва́хту) *див.* просто́ювати (1)

ва́хту

◊ Просто́яти на ва́хті (ва́хту) *див.* просто́ювати (1)

ВАШ

ва́ше

◊ Де на́ше (ва́ше, його́ *і т. ін.)* не пропада́ло *(рідше* не пропада́є) *див.* наш (1)

ВБРА́ТИ[1]

вбере́ш

◊ У мі́х (у п'ять лантухі́в) не вбере́ш *див.* вбира́ти[1] (4)

ВВЕСЬ

все

◊ Все пропа́ло *див.* весь[1] (13)

◊ Не все [ще] пропа́ло *див.* весь[1] (18)

◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти (3)

◊ Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне *див.* просипа́ти[1] (2)

всі

◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)

◊ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати (1)

◊ На всі бо́ки присту́пний *див.* присту́пний (1)

◊ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти (1)

◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, протýркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти (1)

всім

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти (1)

всіх

◊ По (на) всіх пу́нктах *див.* пункт (10)

ВВІБРА́ТИ

вбере́ш

◊ У мі́х (у п'ять лантухі́в) не вбере́ш *див.* вбира́ти[1] (4)

ВВІЙТИ́

ввійти́

◊ Вхо́дити (прихо́дити) / ввійти́ (прийти́) в но́рму *див.* вхо́дити (24)

ввійшо́в

◊ Дух у п'я́ти залі́з (ввійшо́в) *див.* дух (12)

ВГАМО́ВУВАТИСЯ

вгамо́вуються

◊ При́страсті вгамо́вуються (влягáються, вщуха́ють *і т. ін.)* / вгамува́лися (уляглúся, ущу́хли *і т. ін.)* *див.* при́страсть (2)

ВГАМУВА́ТИСЯ

вгамува́лися

◊ При́страсті вгамо́вуються (влягáються, вщуха́ють *і т. ін.)* / вгамува́лися (уляглúся, ущу́хли *і т. ін.)* *див.* при́страсть (2)

ВДА́РИТИ

вда́рив

◊ Грім би тебе́ (його́, її *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)

вда́рила

Б'є / проби́ла (вда́рила) пі́вніч *див.* пі́вніч[1] (1)

ВЕ́КСЕЛЬ

ве́ксель

△ Про́сти́й ве́ксель *див.* ве́ксель (1)

ве́кселя

△ Проте́ст ве́кселя *див.* проте́ст (1)

ВЕЛИ́КИЙ

вели́ка

◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах (6)

Вели́ка (Страсна́) п'я́тниця *див.* п'я́тниця (1)

вели́ке

△ Вели́ке протистоя́ння *див.* протистоя́ння (1)

вели́кий

◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах (6)

◊ Вели́кий крик за мали́й пшик *див.* крик[1] (1)

вели́кій

Ста́ти / става́ти (бу́ти) у [вели́кій] приго́ді *див.* става́ти

ВЕЛИЧИНА́

величи́ни

△ Пропорці́йні величи́ни *див.* величина́ (5)

ВЕНТИЛЯ́ЦІЯ

вентиля́ція

△ Припливна́ вентиля́ція *див.* вентиля́ція (4)

ВЕРНУ́ТИ[2]

верну́ти

◊ Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми *див.* поверта́ти[1] (5)

ВЕРСТА́Т

верста́т

△ Протяжни́й верста́т *див.* верста́т (5)

ВЕСТИ́

вести́

Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)

ВЕСЬ[1]

весь

◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

все

◊ Все пропа́ло *див.* весь[1] (13)

◊ Не все [ще] пропа́ло *див.* весь[1] (18)

◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти (3)

◊ Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне *див.* просипа́ти[1] (2)

всі

◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)

◊ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати (1)

◊ На всі бо́ки присту́пний *див.* присту́пний (1)

◊ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти (1)

◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти (1)

всім

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти (1)

всіх

◊ По (на) всіх пу́нктах *див.* пункт (10)

ВЕЧЕ́РЯ
вече́ря
Зва́на (про́шена, про́хана) вече́ря *див.* вече́ря (1)
ВЕЧІ́РНІЙ
вечі́рньому
◊ На (у) вечі́рньому (за́хідному) пру́зі (упру́зі) *див.* пруг (1)
ВЗАЄ́МНІСТЬ
взає́мности
△ При́нцип взає́мності (взає́мности) *див.* при́нцип (4)
взає́мності
△ При́нцип взає́мності (взає́мности) *див.* при́нцип (4)
ВЗІРЕ́ЦЬ
взіре́ць
Ста́вити за (у) при́клад (за взіре́ць, взірце́м) *див.* ста́вити
взірце́м
Ста́вити за (у) при́клад (за взіре́ць, взірце́м) *див.* ста́вити
ВЗЯ́ТИ
взяв
◊ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.*) / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.*) [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)
взяла́
Бере́ / взяла́ (прийшла́) хіть *див.* хіть
взяли́
◊ Дрижаки́ пробира́ють (беру́ть, хапа́ють *і т. ін.*) / пробра́ли (взяли́, вхопи́ли *і т. ін.*) *див.* дрижаки́ (1)
взя́ти
Бра́ти / взя́ти в при́мітку *див.* бра́ти (4)
◊ Бра́ти / взя́ти на му́шку (на при́ціл) *див.* бра́ти (92)
◊ Бра́ти / взя́ти на пу́шку (на понт) *див.* бра́ти (95)
Бра́ти / взя́ти при́дане *див.* бра́ти (27)
Бра́ти / взя́ти приз *див.* бра́ти (28)
◊ Бра́ти / взя́ти (прийня́ти) на [свої́] пле́чі *див.* бра́ти (108)
◊ Бра́ти / взя́ти при́клад *див.* бра́ти (109)
◊ Бра́ти / взя́ти пробо́єм *див.* бра́ти (110)
Бра́ти / взя́ти про́бу *див.* бра́ти (29)
◊ Бра́ти / взя́ти шту́рмом (при́ступом) *див.* бра́ти (122)
◊ Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [свого́] се́рця (до [своє́ї] душі́) (*рідко* в се́рце, в ду́шу) *див.* бра́ти (129)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) ва́нну *див.* бра́ти (41)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в комі́рне *див.* бра́ти (42)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в при́йми *див.* бра́ти (43)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) за дити́ну *див.* бра́ти (44)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) на комі́сію *див.* бра́ти (45)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) опрощення *див.* бра́ти (46)
◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)
◊ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) гріх на [свою́] ду́шу (на се́бе) *див.* бра́ти (131)
◊ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
◊ Взя́ти на прима́нку *див.* узя́ти
◊ Зако́н бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) <У зако́н уступа́ти / уступи́ти> *див.* бра́ти (138)
ВИ
вам
◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)
◊ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [було́] пу́сто! <Хай тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [бу́де] пу́сто!> *див.* пу́сто (1)
ва́ми
◊ Неха́й (хай) за ним (за не́ю, за ва́ми *і т. ін.*) земля́ про́падом *див.* земля́ (26)
вас
◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́ (25)
ви
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.*) [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)
ВИБАЧА́ТИ
вибача́й
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (пода́руй, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)
вибача́йте
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)
ВИ́БАЧЕННЯ
ви́бачення
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти (8)
ВИ́БАЧИТИ
ви́бач
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)
ви́бачити
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти (8)
ви́бачте
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)
ВИ́БОРИ
ви́бори
△ Прямі́ ви́бори *див.* ви́бори (5)
ВИ́БОРЧИЙ
ви́борча
△ Пропорці́йна ви́борча систе́ма *див.* систе́ма
ви́борче
△ Пря́ме ви́борче пра́во *див.* пра́во (26)
ВИ́ВЕСТИ
ви́вести
◊ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну (*рідше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)
ВИВО́ДИТИ[1]
виво́дити
◊ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну (*рідше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)
ВИ́ВОДКОВИЙ
ви́водкові
△ Ви́водкові птахи́ *див.* птах (2)
ВИД[1]
вид
△ Вид на прожива́ння *див.* вид[1] (1)
ВИДАВНИ́ЧИЙ
видавни́ча
△ Видавни́ча проду́кція *див.* проду́кція (2)
ВИ́ДЕРЖАТИ
ви́держати
Держа́ти / ви́держати (проде́ржати) коректу́ру *див.* держа́ти (1)
ВИЗНАВА́ТИ
визнава́ти
◊ Визнава́ти (признава́ти) / ви́знати (призна́ти) ра́цію *див.* визнава́ти (1)
ВИ́ЗНАТИ
ви́знати
◊ Визнава́ти (признава́ти) / ви́знати (призна́ти) ра́цію *див.* визнава́ти (1)
ВИ́ЙТИ
ви́йде
◊ [Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде) *див.* но́мер (6)
ви́йти
Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.*) стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)
ВИ́КЛИК
ви́клик
◊ Прийма́ти / прийня́ти ви́клик *див.* прийма́ти (22)
ВИ́КЛИКАТИ
ви́кликати
Виклика́ти / ви́кликати на про́від (до дро́ту) *див.* виклика́ти (2)

ВИКЛИКА́ТИ
виклика́ти
Виклика́ти / ви́кликати на про́від (до дро́ту) *див.* виклика́ти (2)
ВИКОНА́ВЧИЙ
викона́вче
△ Викона́вче прова́дження *див.* прова́дження (1)
ВИЛИВА́ТИ
вилива́ти
◊ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні] сльози *див.* ли́ти (2)
ВИ́ЛИТИ
ви́лити
◊ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні] сльози *див.* ли́ти (2)
ВИ́МІНЯТИ
ви́міняти
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)
ВИМІ́РЮВАЛЬНИЙ
вимі́рювальні
△ Цифрові́ вимі́рювальні при́лади *див.* при́лад (4)
вимі́рювального
△ Ціна́ по́ділки [вимі́рювального при́ладу] *див.* ціна́
ВИ́МУШЕНИЙ
ви́мушений
Ви́мушений прогу́л *див.* прогу́л (1)
ВИНА́
вини́
Спокýтування вини́ (прови́ни) *див.* спокýтування
винý
◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) винý на се́бе *див.* бра́ти (127)
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, покла́да́ти, склада́ти, *рі́дше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рі́дше* спе́рти) винý (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
◊ Загла́джувати / загла́дити [свою́] прови́ну (винý) *див.* загла́джувати (1)
Спокýтувати / спокýтати [свою́] винý (прови́ну, [свій] гріх) *див.* спокýтувати
ВИ́НЕСТИ
ви́нести
◊ Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд *див.* оголо́шувати (2)
ВИНО́СИТИ
вино́сити
◊ Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд *див.* оголо́шувати (2)
ВИ́ПАДОК
ви́падок
◊ Пропуска́ти / пропусти́ти моме́нт (мент, ви́падок *і т. ін.) див.* пропуска́ти (5)
ВИПРО́БУВАННЯ
випро́бування
Прийма́льні випро́бування *див.* випро́бування (1)

ВИПУСКА́ТИ
випуска́ти
◊ Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ *див.* випуска́ти (10)
Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю *див.* випуска́ти (5)
◊ Пуска́ти (випуска́ти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди *див.* пуска́ти (13)
ВИ́ПУСТИТИ
ви́пустити
◊ Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ *див.* випуска́ти (10)
Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю *див.* випуска́ти (5)
◊ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст *див.* випуска́ти (18)
◊ Пуска́ти (випуска́ти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди *див.* пуска́ти (13)
ВИРОБНИ́ЦТВО
виробни́цтво
△ Про́сте́ това́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (6)
ВИ́РОК
ви́рок
△ Склада́ти / скла́сти ви́рок (при́суд) *див.* склада́ти
ВИРУША́ТИ
вируша́ти
Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.)* / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.)* у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)
ВИ́РУШИТИ
ви́рушити
Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.)* / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.)* у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)
◊ Ви́рушити в оста́нню путь *див.* вируша́ти (2)
ВИРЯДЖА́ТИ
виряджа́ти
Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти (1)
ВИ́РЯДИТИ
ви́рядити
Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти (1)
ВИСИХА́ТИ
висиха́ють
◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1] (86)
ВИ́СІТИ
ви́сіти
◊ Ви́сіти на телефо́ні (на дро́ті, на про́воді) *див.* ви́сіти (4)
ВИ́СЛІВ
ви́слів
Пробачте / пробача́йте за гру́бий ви́слів *див.* пробача́ти[1] (1)
ви́слови
Прибира́ти / прибра́ти слова́ (ви́слови, порівня́ння *і т. ін.) див.* прибира́ти (5)
ВИ́СНОВОК
ви́сновку
◊ Дохо́дити (прихо́дити) / дійти́ (прийти́) [до] ви́сновку (ду́мки) *див.* дохо́дити (8)

ВИСО́КИЙ
висо́кого
◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах (11)
висо́кої
◊ Висо́кої про́би *див.* про́ба (3)
ВИСОТА́
висоти́
◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)
ВИ́СТАВИТИ
ви́ставити
◊ Виставля́ти / ви́ставити на публі́ку *див.* виставля́ти (5)
ВИСТАВЛЯ́ТИ
виставля́ти
◊ Виставля́ти / ви́ставити на публі́ку *див.* виставля́ти (5)
ВИСТАЧА́ТИ
вистача́є
◊ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (нема́є, не вистача́є, браку́є *і т. ін.) див.* нема́ (70)
ВИСТУПА́ТИ
виступа́ти
◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.)* / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.)* на прю *див.* іти́ (133)
ВИ́СТУПИТИ
ви́ступити
◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.)* / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.)* на прю *див.* іти́ (133)
ВИ́ТВІР
ви́твір
Ви́твір приро́ди *див.* ви́твір (1)
ВИ́ТРІШКИ
ви́трішки
◊ Продава́ти (купува́ти, справля́ти, лови́ти) ви́трішки *див.* продава́ти (4)
ВИТЯГА́ТИ
витяга́ти
◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги *див.* витяга́ти (7)
ВИ́ТЯГНУТИ
ви́тягнути
◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги *див.* витяга́ти (7)
ВИ́ТЯГТИ
ви́тягти
◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги *див.* витяга́ти (7)
ВИТЯ́ГУВАТИ
витя́гувати
◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги *див.* витяга́ти (7)
ВИХІДНИ́Й
вихідна́
◊ Вихідна́ то́чка <Вихідни́й пункт> *див.* то́чка

вихідни́й
◊ Вихідна́ то́чка <Вихідни́й пункт> *див.* то́чка

ВИХО́ДИТИ
вихо́дити
Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)

ВИ́ЧИТАТИ
ви́читати
◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) моли́тву *див.* чита́ти
◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти

ВИЧИ́ТУВАТИ
вичи́тувати
◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) моли́тву *див.* чита́ти
◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* з кни́жки (по Псалтирю́) чита́ти (вичи́тувати) *див.* чита́ти

ВИ́ЯВИТИ
ви́явити
Проявля́ти (виявля́ти) / прояви́ти (ви́явити) ініціати́ву *див.* проявля́ти (1)

ВИЯВЛЯ́ТИ
виявля́ти
Проявля́ти (виявля́ти) / прояви́ти (ви́явити) ініціати́ву *див.* проявля́ти (1)

ВІВТА́Р
вівта́р
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)

ВІВЦЯ́
вівця́
◊ Заблу́кана (блу́дна, приблу́дна) вівця́ *див.* вівця́ (6)

ВІДБІ́Р
відбі́р
△ Приро́дний відбі́р (до́бір) *див.* відбі́р (1)

ВІДВІ́Т
одві́ту
◊ Ні одві́ту, ні приві́ту <Ні приві́ту, ні одві́ту> *див.* відві́т (2)

ВІДГАНЯ́ТИ
відганя́ти
◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)

ВІДДАВА́ТИ
віддава́ти
○ Віддава́ти / відда́ти приві́т (приві́тання) *див.* віддава́ти (19)
Віддава́ти (прино́сити) / відда́ти (принести́) в же́ртву *див.* віддава́ти (16)
віддає́
◊ Па́хне (віє, тя́гне, віддає́ *і т. ін.)* пу́сткою *див.* па́хнути (3)

ВІДДА́ТИ
відда́ти
○ Віддава́ти / відда́ти приві́т (приві́тання) *див.* віддава́ти (19)
Віддава́ти (прино́сити) / відда́ти (принести́) в же́ртву *див.* віддава́ти (16)

ВІ́ДДИХ
ві́ддих
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.)* *див.* тамува́ти

ВІД'Є́МНИЙ
від'є́мний
△ Від'є́мний при́ріст насе́лення *див.* при́ріст (1)

ВІДІГНА́ТИ
відігна́ти
◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)

ВІДІЙТИ́
відійти́
◊ Відхо́дити (ла́годитися) / відійти́ на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу) *див.* відхо́дити (9)

ВІД'ЇДА́ТИ
від'їда́ти
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, нaже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.)* *див.* наїда́ти (1)

ВІД'Ї́СТИ
від'ї́сти
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, нaже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.)* *див.* наїда́ти (1)

ВІДКРИВА́ТИ
відкрива́ти
◊ Відкрива́ти / відкри́ти про́стір *див.* відкрива́ти (9)

ВІДКРИ́ТИ
відкри́ти
◊ Відкрива́ти / відкри́ти про́стір *див.* відкрива́ти (9)

ВІДКРИ́ТИЙ
відкри́тим
◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо (5)

ВІДЛА́ГОДЖЕННЯ
відла́годження
△ Відла́годження програ́ми *див.* відла́годження (1)

ВІДМІ́НОК
відмі́нок
△ Прями́й відмі́нок *див.* відмі́нок (8)

ВІДНО́СНІСТЬ
відно́сности
△ При́нцип відно́сності (відно́сности) *див.* при́нцип (5)
відно́сності
△ При́нцип відно́сності (відно́сности) *див.* при́нцип (5)

ВІДО́МИЙ
відо́ма
○ Відо́ма (ви́дима, звісна, пе́вна, приро́дна, ясна́) річ *див.* річ[1]

ВІДПОВІДА́ЛЬНІСТЬ
відповіда́льності
Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності *див.* притяга́ти (1)

ВІДПОВІДА́ТИ
відповіда́ти
Відповіда́ти [своє́му] призна́ченню *див.* відповіда́ти (1)

ВІ́ДПОВІДЬ
ві́дповідь
Пряма́ ві́дповідь *див.* ві́дповідь (1)

ВІДПУ́СТКА
відпу́стка
△ Професі́йна відпу́стка *див.* відпу́стка (3)

ВІДРІ́ЗАНИЙ
відрі́заний
◊ Відрі́зані шляхи́ (*рідко* путі́) <Відрі́заний шлях (*рідко* путь)> *див.* шлях
відрі́зані
◊ Відрі́зані шляхи́ (*рідко* путі́) <Відрі́заний шлях (*рідко* путь)> *див.* шлях

ВІДСО́ТОК
відсо́тків
◊ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто

ВІДСПІ́ВАНИЙ
відспі́вана
◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька (*рідше* пі́сня) *див.* пі́сенька (1)

ВІДТВО́РЕННЯ
відтво́рення
△ Відтво́рення приро́дних ресу́рсів *див.* відтво́рення (1)
△ Про́сте́ відтво́рення *див.* відтво́рення (2)

ВІДХІДНИ́Й[1]
відхідни́й
△ Відхідни́й (відхо́жий) про́мисел *див.* про́мисел (2)

ВІДХО́ДИТИ
відхо́дити
◊ Відхо́дити (ла́годитися) / відійти́ на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу) *див.* відхо́дити (9)

ВІДХО́ЖИЙ
відхо́жий
△ Відхідни́й (відхо́жий) про́мисел *див.* про́мисел (2)

ВІДЧУВА́ТИ
відчува́ти
◊ Відчува́ти / відчу́ти пульс епо́хи *див.* відчува́ти (5)
Відчува́ти (чу́ти) / відчу́ти [за собо́ю] прови́ну *див.* відчува́ти (4)
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти

ВІДЧУ́ТИ
відчу́ти
◊ Відчува́ти / відчу́ти пульс епо́хи *див.* відчува́ти (5)

Відчувáти (чýти) / відчýти [за собóю] провúну *див.* відчувáти (4)

ВІЗ

вóза

◊ Потрíбний (потрíбен) як собáці п'ята ногá *(рíдше* як дрýгий хвіст, як торíшній сніг, як п'яте кóлесо до вóза *і т. ін.) див.* ногá (33)

◊ П'яте кóлесо до вóза (у вóзі, біля вóза *і т. ін.) див.* кóлесо (8)

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* п'яте кóлесо до вóза (у вóзі) *див.* кóлесо (9)

вóзі

◊ П'яте кóлесо до вóза (у вóзі, біля вóза *і т. ін.) див.* кóлесо (8)

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* п'яте кóлесо до вóза (у вóзі) *див.* кóлесо (9)

ВІ́ЗА

вíза

Проїзнá (транзúтна) вíза *див.* вíза (5)

ВІК

вік

△ Вік (епóха) Просвíтництва *див.* вік (12)

◊ Вкоротúти (збáвити, прикоротúти) / вкорóчувати (збавляти, прикорóчувати) вíку (вік, життя) *див.* укорóчувати

◊ Пхáти вік (бíду, життя) *див.* пхáти (1)

вíком

У пристóйнім (пристóйному) вíці <Пристóйного вíку> <Пристóйний вíком> *див.* вік (7)

вíку

◊ Вкоротúти (збáвити, прикоротúти) / вкорóчувати (збавляти, прикорóчувати) вíку (вік, життя) *див.* укорóчувати

У пристóйнім (пристóйному) вíці <Пристóйного вíку> <Пристóйний вíком> *див.* вік (7)

вíці

У пристóйнім (пристóйному) вíці <Пристóйного вíку> <Пристóйний вíком> *див.* вік (7)

ВІКНÓ

вікнó

◊ Прорубáти *(рíдко* пробúти) вікнó *див.* прорýбувати (1)

ВІ́ЛЬНИЙ

вíльна

Вíльна профéсія *див.* профéсія (1)

◊ Вíльний птах <Вíльна птáха (пташка, птúця)> *див.* птах (7)

вíльний

◊ Вíльний птах <Вíльна птáха (пташка, птúця)> *див.* птах (7)

вíльного

△ Прискóрення вíльного падíння *див.* прискóрення (1)

ВІН

він

◊ Бодáй (щоб, хай, нехáй) ти (він, вонá, вонó *і т. ін.)* пропáв (пропáла, пропáло, пропадé *і т. ін.) див.* пропадáти (1)

◊ Будь він (ти, вонá *і т. ін.)* [трúчі] прóклятий (прóклят, прóклята) <Бýдьте [ви] [трúчі] прóкляті> *див.* бýти (35)

◊ Пропадú / пропадáй ти (він, вонá *і т. ін.)* прóпадом *(рíдше* прáхом) <Нехáй (хай, *заст.* най) пропадé / пропадáє прóпадом *(рíдше* прáхом)> *див.* пропадáти (5)

йогó

◊ Грім би тебé (йогó, її *і т. ін.)* вдáрив (побúв, прибúв, лýснув ясéнний) *див.* грім (2)

◊ Де нáше (вáше, йогó *і т. ін.)* не пропадáло *(рíдше* не пропадáє) *див.* наш (1)

йомý

◊ Трясця йомý (тобí, їй *і т. ін.)* в печíнки (в печíнку, в пуп, в бік *і т. ін. див.* трясця

◊ Щоб (бодáй) тобí (йомý, вам *і т. ін.)* [булó] пýсто! <Хай тобí (йомý, вам *і т. ін.)* [бýде] пýсто!> *див.* пýсто (1)

◊ Щоб тобí (йомý, їй *і т. ін.)* провалúтися *див.* провáлюватися (5)

ним

◊ Нехáй (хай) за ним (за нéю, за вáми *і т. ін.)* земля прóпадом *див.* земля (26)

ВІНÉЦЬ

вінéць

◊ Вінéць творíння (Бóжого створíння, привóди *і т. ін.) див.* вінéць (2)

ВІ́РА[1]

вíру

Приймáти / прийняти на вíру *див.* приймáти (8)

ВІ́РНИЙ

вíрний

◊ Вивóдити / вúвести на путь прáведну *(рíдше* на вíрний шлях) *див.* вивóдити[1] (11)

◊ Наставляти (направляти, напýчувати, спрямóвувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напутúти, спрямувáти *і т. ін.)* на дóбру (прáведну, вíрну *і т. ін.)* дорóгу (стéжку, путь *і т. ін.)* (на дóбрий (прáведний, вíрний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставляти[2] (1)

вíрну

◊ Наставляти (направляти, напýчувати, спрямóвувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напутúти, спрямувáти *і т. ін.)* на дóбру (прáведну, вíрну *і т. ін.)* дорóгу (стéжку, путь *і т. ін.)* (на дóбрий (прáведний, вíрний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставляти[2] (1)

ВІ́РНІСТЬ

вíрність

Присягáти / присягнýти (присягтú) на вíрність *див.* присягáти (1)

ВІСТЬ

вíсті

Пускáти (сíяти) / пустúти [недóбру] слáву (недóбрі вíсті) *див.* пускáти (8)

ВІТÁННЯ

вітáння

Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привíт, поклíн *і т. ін.) див.* слáти[1]

ВІ́ТЕР

вíтер

◊ Пускáти / пустúти на вíтер *див.* пускáти (33)

◊ Пустúй вíтер *див.* вíтер (19)

вітрáми

◊ Якúм вíтром (якúми вітрáми) [принеслó (занеслó)]? <Які вітрú принеслú (занеслú)?> *див.* вíтер (21)

вітрú

Пускáти вітрú *див.* пускáти (2)

◊ Якúм вíтром (якúми вітрáми) [принеслó (занеслó)]? <Які вітрú принеслú (занеслú)?> *див.* вíтер (21)

вíтром

◊ Пустúти [з] дúмом ([з] вогнéм, з вíтром і дúмом) *див.* пускáти (48)

◊ Пустúти (розвíяти) за вíтром *див.* пускáти (53)

◊ Якúм вíтром (якúми вітрáми) [принеслó (занеслó)]? <Які вітрú принеслú (занеслú)?> *див.* вíтер (21)

ВІТРИ́ЛО[1]

вітрúл

Прибавляти / прибáвити вітрúл *див.* прибавляти (1)

ВІЦ

віц

◊ Пускáти (сúпати) / пустúти віци (віц) *див.* пускáти (24)

віци

◊ Пускáти (сúпати) / пустúти віци (віц) *див.* пускáти (24)

ВІ́ЧІ

вíчі

◊ Напускáти (пускáти, підпускáти *і т. ін.)* / напустúти (пустúти, підпустúти *і т. ін.)* тумáну [в óчі (у вíчі)] *див.* напускáти (2)

◊ Пускáти (напускáти) / пустúти (напустúти) мáну [у вíчі] *див.* пускáти (32)

◊ Пускáти / пустúти тумáн (тумáну) [у вíчі] *див.* пускáти (44)

óка

◊ Припадáти / припáсти до óка *див.* припадáти (9)

óко

◊ Мáти пристрíляне óко *див.* мáти[2] (83)

◊ Прикúнути / прикидáти óком [на óко] *див.* прикидáти[3] (2)

◊ Пускáти / пустúти óко (пóгляд) *див.* пускáти (38)

óком

◊ І óком не проглянути *див.* проглядáти (1)

◊ Прикúнути / прикидáти óком [на óко] *див.* прикидáти[3] (2)

◊ Примíритися (примíряти) / примірятися (приміряти) óком (очúма) *див.* примірятися (1)

◊ Прицíлюватися / прицíлитися óком *див.* прицíлюватися (1)

◊ Проймáти / пройняти óком (очúма, зóром, пóглядом) *див.* проймáти (5)

◊ Промíрювати (проміряти) / проміряти очúма (óком, пóглядом, пóглядами) *див.* промíрювати (1)

◊ Пускáти (посилáти) / пустúти бíсики (ґéдзики) [очúма (óком)] *див.* пускáти (18)

очéй

◊ З п'я́них очéй *див.* óко[1] (39)

Прибирáти / прибрáти з (з-пéред) очéй *див.* прибирáти (2)

◊ Пропадáти / пропáсти з очéй *див.* пропадáти (2)

◊ Пускáти / пусти́ти сльозу́ (слíзку, слíзки, сльóзину *і т. ін.)* з очéй *див.* пускáти (42)

очи́ма

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

◊ Прикипáти (прилипáти) / прикипíти (прили́пнути) очи́ма (пóглядом, зóром) *див.* прикипáти (1)

◊ Примíритися (примíряти) / примíря́тися (примíря́ти) óком (очи́ма) *див.* примíря́тися (1)

◊ Припáсти очи́ма (зóром, пóглядом) *див.* припадáти (10)

◊ Приростáти / прирости́ очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* приростáти (1)

◊ Провóдити / провести́ очи́ма (пóглядом) *див.* провóдити (9)

◊ Проїдáти / проїсти пóглядом (очи́ма) *див.* проїдáти (1)

◊ Проймáти / пройня́ти óком (очи́ма, зóром, пóглядом) *див.* проймáти (5)

◊ Пройти́ / прохóдити пéред очи́ма (зóром) *див.* прохóдити (9)

◊ Промáцувати / промáцати очи́ма (пóглядом) *див.* промáцувати (1)

◊ Промíрювати (промíря́ти) / промíряти очи́ма (óком, пóглядом, пóглядами) *див.* промíрювати (1)

◊ Просвíчувати очи́ма (пóглядом) [нáскрізь] *див.* просвíчувати[1] (2)

◊ Простромúти пóглядом (очи́ма) *див.* простромлювати (2)

◊ Пря́сти / запря́сти очи́ма *див.* пря́сти[2] (1)

◊ Пускáти (посилáти) / пусти́ти бíсики (гéдзики) [очи́ма (óком)] *див.* пускáти (18)

◊ Свердли́ти (просвéрдлювати, прошивáти *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, проши́ти *і т. ін.)* очи́ма (пóглядом) *див.* свердли́ти

óчі

Закóчувати (запускáти, пускáти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) óчі [під лоб (під лóба)] *див.* закóчувати (1)

◊ На óчі не пускáти / не пусти́ти *див.* пускáти (12)

◊ Напускáти (пускáти, підпускáти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тумáну [в óчі (у вíчі)] *див.* напускáти (2)

◊ Óчі не висихáють (не просихáють) [від сліз] *див.* óко[1] (86)

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

Óчі п'я́сти́ (пну́ти) [на лоб (на лóба)] *див.* п'я́сти́ (1)

◊ Прикóвувати / прикувáти [до сéбе] óчі (зір) *див.* прикóвувати (2)

◊ Притягáти (притя́гувати) [до сéбе] óчі (пóгляд, зір *і т. ін.) див.* притягáти (3)

◊ Проглéдіти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] óчі *див.* проглéдіти (1)

◊ Продивля́ти / продиви́ти óчі *див.* продивля́ти (1)

◊ Продирáти / продéрти óчі *див.* продирáти (1)

◊ Промивáти / проми́ти óчі *див.* промивáти (2)

◊ Прополíскувати / прополоскáти óчі *див.* прополíскувати (1)

◊ Протирáти / протéрти óчі *див.* протирáти (3)

◊ Прочищáти / прочи́стити óчі *див.* прочищáти (2)

◊ Псóві óчі продавáти / продáти *див.* продавáти (7)

◊ Пускáти / пусти́ти в óчі дим (пил, пилю́ку) *див.* пускáти (22)

ВÍЧНИЙ

вíчна

◊ Вíчне пристанóвище *чиє, кого* <Вíчна при́стань *чия, кого*> *див.* пристанóвище (1)

вíчне

◊ Вíчне пристанóвище *чиє, кого* <Вíчна при́стань *чия, кого*> *див.* пристанóвище (1)

ВÍЯТИ

вíє

◊ Пáхне (вíє, тя́гне, віддáє *і т. ін.)* пу́сткою *див.* пáхнути (3)

ВКИ́НУТИ

вки́нути

◊ Всипати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за пáзуху) *див.* всипáти[1] (3)

ВКОРОТИ́ТИ

вкороти́ти

◊ Вкороти́ти (збáвити, прикороти́ти) / вкорóчувати (збавля́ти, прикорóчувати) вíку (вік, життя́) *див.* укорóчувати

ВКОРÓЧУВАТИ

вкорóчувати

◊ Вкороти́ти (збáвити, прикороти́ти) / вкорóчувати (збавля́ти, прикорóчувати) вíку (вік, життя́) *див.* укорóчувати

ВКРУТИ́ТИ[1]

вкрути́ти

◊ Скрути́ти (обламáти, вкрути́ти, притéрти) / скру́чувати (облáмувати, вкру́чувати, притирáти, прáвити) рóги *див.* скру́чувати

ВКРУ́ЧУВАТИ[1]

вкру́чувати

◊ Скрути́ти (обламáти, вкрути́ти, притéрти) / скру́чувати (облáмувати, вкру́чувати, притирáти, прáвити) рóги *див.* скру́чувати

ВЛÁСНИЙ

влáсна

Влáсна (особи́ста, привáтна) спрáва *див.* спрáва[1]

ВЛÁСНІСТЬ

влáсність

△ Привáтна влáсність *див.* влáсність (4)

ВЛÍЗТИ

влíзла

◊ Ду́мка (гáдка) западáє (лíзе, прихóдить *і т. ін.)* / запáла (влíзла, прийшлá *і т. ін.)* [в гóлову (до голови́)] *див.* ду́мка (6)

ВЛУЧÁННЯ

влучáння

Пря́мé влучáння (влу́чення, попадáння) *див.* влучáння (1)

ВЛУ́ЧЕННЯ

влу́чення

Пря́мé влучáння (влу́чення, попадáння) *див.* влучáння (1)

ВЛЯГÁТИСЯ

влягáються

◊ При́страсті вгамóвуються (влягáються, вщухáють *і т. ін.)* / вгамувáлися (уляглúся, ущу́хли *і т. ін.) див.* при́страсть (2)

ВМОЧИ́ТИ[2]

вмочи́ти

◊ Гу́би вмочи́ти (промочи́ти) / мочи́ти (промóчувати) *див.* умочáти[1]

ВНУ́ТРІШНІЙ

вну́трішній

△ Валови́й вну́трішній проду́кт *див.* проду́кт (2)

ВОВК

вовк

◊ [І] вовк не пролíзе *див.* вовк (6)

ВОГНЕВИ́Й

вогневи́й

Бойови́й (вогневи́й) припáс *див.* припáс[1] (1)

ВОГÓНЬ

вогнéм

◊ Пусти́ти [з] ди́мом ([з] вогнéм, з вíтром і ди́мом) *див.* пускáти (48)

вогню́

◊ Прикладáти (підкладáти) / приклáсти (підклáсти) вогню́ (огню́) до печéного (до жáру) *див.* прикладáти (4)

вогóнь

◊ Приймáти / прийня́ти [на сéбе] удáр *(рíдше* вогóнь) *див.* приймáти (20)

◊ Пройти́ [крізь] вогóнь і вóду [і мíдні трýби] *див.* прохóдити (5)

◊ Прометéїв вогóнь *див.* вогóнь (20)

ВОДÁ

водá

Промислóва водá *див.* водá (17)

Як водá з прóрваної грéблі (крізь прóрвану грéблю) *див.* водá (25)

води́

◊ Немá (немáє) проми́тої води́ *див.* немá (58)

△ Придóнні вóди *див.* водá (40)

вóду

◊ [І] за холóдну вóду не приймáтися / не прийня́тися *див.* приймáтися (1)

◊ Пройти́ [крізь] вогóнь і вóду [і мíдні трýби] *див.* прохóдити (5)

◊ Хоч (крáще, прóсто) з мóсту *(рíдко* з гори́) та в вóду *див.* міст (6)

ВОЛА́ННЯ
вола́ння
◊ Кри́ки (вола́ння) [на] про́бі *див.* крик[1] (4)
ВОЛА́ЮЧИЙ
вола́ючого
◊ Го́лос (глас) вола́ючого (вопію́щого) в пусте́лі *(рідко* в пусти́ні) *див.* го́лос (9)
ВОЛОСОПОДІ́БНИЙ
волосоподі́бне
△ Волосоподі́бне про́со *див.* про́со (1)
ВОЛО́ССЯ
воло́сся
◊ Притяга́ти (притя́гувати) / притягти́ (притягну́ти) за ву́ха (за воло́сся) *див.* притяга́ти (5)
ВО́ЛЯ
во́лю
Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю *див.* випуска́ти (5)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на во́лю Бо́жу *див.* пуска́ти (34)
ВОНА́
вона́
◊ Бода́й (щоб, хай, неха́й) ти (він, вона́, воно́ *і т. ін.)* пропа́в (пропа́ла, пропа́ло, пропаде́ *і т. ін.) див.* пропада́ти (1)
◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)
◊ Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́ *і т. ін.)* про́падом *(рідше* пра́хом) <Неха́й (хай, *заст.* най) пропаде́ / пропада́є про́падом *(рідше* пра́хом)> *див.* пропада́ти (5)
ї́ї
◊ Грім би тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)
їй
◊ Тря́сця йому́ (тобі, їй *і т. ін.)* в печі́нки (в печі́нку, в пуп, в бік *і т. ін.) див.* тря́сця
◊ Щоб тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)* провали́тися *див.* прова́люватися (5)
не́ю
◊ Неха́й (хай) за ним (за не́ю, за ва́ми *і т. ін.)* земля́ про́падом *див.* земля́ (26)
ВОНИ́
вона́
◊ Бода́й (щоб, хай, неха́й) ти (він, вона́, воно́ *і т. ін.)* пропа́в (пропа́ла, пропа́ло, пропаде́ *і т. ін.) див.* пропада́ти (1)
вони́
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
ВОНО́
воно́
◊ Бода́й (щоб, хай, неха́й) ти (він, вона́, воно́ *і т. ін.)* пропа́в (пропа́ла, пропа́ло, пропаде́ *і т. ін.) див.* пропада́ти (1)

ВОПІЮ́ЩИЙ
вопію́щого
◊ Го́лос (глас) вола́ючого (вопію́щого) в пусте́лі *(рідко* в пусти́ні) *див.* го́лос (9)
ВОРОНИ́Й
вороні́х
◊ Проїха́тися на вороних *див.* проїжджа́тися[1] (1)
◊ Прокоти́ти на вороних *див.* прокóчувати (1)
ВОРОТИ́ЛО
вороти́ло
Пуска́ти язи́к як вороти́ло *див.* пуска́ти (9)
ВПА́СТИ[1]
впа́ло
◊ Се́рце впа́ло до п'ят <Се́рце опини́лося в п'я́тах> *див.* се́рце
ВПА́СТИ[2]
впа́ла
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)
ВПЕРЕ́Д
впере́д
◊ Зазира́ти (загляда́ти) / зазирну́ти (загля́нути) в майбу́тнє (у прийде́шнє, впере́д *і т. ін.) див.* зазира́ти (1)
ВПИВА́ТИСЯ[1]
впива́тися
◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) [п'я́вкою (як п'я́вка)] в се́рце *див.* впива́тися[1] (2)
ВПИ́ТИСЯ[1]
впи́тися
◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) [п'я́вкою (як п'я́вка)] в се́рце *див.* впива́тися[1] (2)
ВПОДО́БА
вподо́би
◊ Прийти́ся / прихо́дитися до смаку́ (до вподо́би) *див.* прихо́дитися (6)
ВП'ЯСТИ́СЯ
вп'ясти́ся
◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) [п'я́вкою (як п'я́вка)] в се́рце *див.* впива́тися[1] (2)
ВРА́ЖЕНИЙ[2]
вра́жений
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* гро́мом вра́жений (приби́тий, приглу́шений, *рідко* пришиб́лений) *див.* ура́жений[1]
ВРА́ЖИЙ
вра́жа
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
ВРІ́ЗАТИ[2]
врі́зати
◊ Врі́зати (підрі́зати) п'я́ти *див.* урі́зувати[1]

◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.)* / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати
ВРОЖА́Й
врожа́ю
△ Прибáвка врожа́ю *див.* прибáвка (1)
ВСЕ[1]
весь
◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
все
◊ Все пропа́ло *див.* весь[1] (13)
◊ Не все [ще] пропа́ло *див.* весь[1] (18)
◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти (3)
◊ Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне *див.* просипа́ти[1] (2)
всі
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
◊ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати (1)
◊ На всі бо́ки присту́пний *див.* присту́пний (1)
◊ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто
◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти (1)
◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти (1)
всім
◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти (1)
всіх
◊ По (на) всіх пу́нктах *див.* пункт (10)
ВСЕРЙО́З
всерйо́з
◊ Сприйма́ти *(рідко* прийма́ти) / сприйня́ти *(рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти
ВСИ́ПАТИ[1]
вси́пати
◊ Вси́пати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)
ВСТА́ВИТИ[1]
вста́вити
◊ Вста́вити / вставля́ти [і] свої́ (свої́х) п'ять копі́йок *див.* вставля́ти[1] (4)
ВСТАВЛЯ́ТИ[1]
вставля́ти
◊ Вста́вити / вставля́ти [і] свої́ (свої́х) п'ять копі́йок *див.* вставля́ти[1] (4)
ВСТРОМИ́ТИ
встроми́ти
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рідко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути

ВСТРОМЛЯ́ТИ

встромля́ти

◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рідко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути

ВСТУПА́ТИ[1]

вступа́ти

Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т. ін.)* / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.)* на престо́л (на трон) *див.* вступа́ти[1] (5)

ВСТУПИ́ТИ[1]

вступи́ти

Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т. ін.)* / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.)* на престо́л (на трон) *див.* вступа́ти[1] (5)

ВСТУПНИ́Й

вступни́й

△ Сигна́льний *(заст.* вступни́й) примі́рник *див.* примі́рник (2)

ВСУВА́ТИ

всува́ти

◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рідко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути

ВСУ́НУТИ

всу́нути

◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рідко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути

ВСУ́ПЕРЕЧ

всу́переч

◊ Іти́ про́ти (насу́проти) *кого, чого* <Іти́ всу́переч *кого, чого, кому, чому*> *див.* іти́ (127)

ВСЯ

весь

◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

все

◊ Все пропа́ло *див.* весь[1] (13)

◊ Не все [ще] пропа́ло *див.* весь[1] (18)

◊ Пиши́ [все] пропа́ло *див.* писа́ти (3)

◊ Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне *див.* просипа́ти[1] (2)

всі

◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)

◊ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати (1)

◊ На всі бо́ки присту́пний *див.* присту́пний (1)

◊ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти (1)

◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти (1)

всім

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти (1)

всіх

◊ По (на) всіх пу́нктах *див.* пункт (10)

ВСЯ́КИЙ

вся́ку

◊ Про вся́ку приго́ду *див.* приго́да (2)

ВТЕКТИ́

втекла́

◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.)* / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.)* <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

ВТОРО́ВАНИЙ

второ́ваними

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ проте́ртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)

ВУ́ГОЛ

вугла́

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] з-за ро́гу *(діал.* з-за вугла́) [мішко́м] приби́тий (приши́блений, *рідко вульг.* нама́заний) *див.* приби́тий (3)

ВУЖ

вуж

◊ [І] вуж не пролі́зе <[І] вужу́ не пролі́зти> *див.* вуж (2)

вужу́

◊ [І] вуж не пролі́зе <[І] вужу́ не пролі́зти> *див.* вуж (2)

ВУСТА́

вуст

◊ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст *див.* випуска́ти (18)

Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти (3)

ВУ́ХО

вух

◊ Пропуска́ти (пуска́ти) / пропусти́ти (пусти́ти) повз ву́ха (ми́мо вух, повз слух) *див.* пропуска́ти (7)

ву́ха

◊ [Аж] ву́ха пу́хнуть / попу́хли *див.* ву́хо (7)

◊ Притяга́ти (притя́гувати) / притягти́ (притягну́ти) за ву́ха (за воло́сся) *див.* притяга́ти (5)

◊ Пропуска́ти (пуска́ти) / пропусти́ти (пусти́ти) повз ву́ха (ми́мо вух, повз слух) *див.* пропуска́ти (7)

◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти (1)

◊ Пуска́ти з ву́ха у ву́хо *див.* пуска́ти (14)

ву́хо

◊ Прихиля́ти / прихили́ти [своє́] ву́хо *(рідко* у́хо) *див.* прихиля́ти (3)

◊ Пуска́ти з ву́ха у ву́хо *див.* пуска́ти (14)

ВУ́ШКО

ву́шко

◊ Пролі́зти (пройти́) [і] крізь ву́шко го́лки *див.* прола́зити (2)

ВХО́ДИТИ

вхо́дити

◊ Вхо́дити (прихо́дити) / ввійти́ (прийти́) в но́рму *див.* вхо́дити (24)

ВХОПИ́ТИ

вхопи́ли

◊ Дрижаки́ пробира́ють (беру́ть, хапа́ють *і т. ін.)* / пробра́ли (взяли́, вхопи́ли *і т. ін.)* *див.* дрижаки́ (1)

ВЧО́РА

вчо́ра

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* сього́дні (вчо́ра, що́йно *і т. ін.)* приве́зений *див.* приве́зений (1)

ВЩУХА́ТИ

вщуха́ють

◊ При́страсті вгамо́вуються (вляга́ються, вщуха́ють *і т. ін.)* / вгамува́лися (улягли́ся, ущу́хли *і т. ін.)* *див.* при́страсть (2)

ГАД

га́да

◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.)* [на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.)*] *див.* пригріва́ти (1)

ГА́ДИНА

га́дину

◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.)* [на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.)*] *див.* пригріва́ти (1)

ГА́ДКА

га́дка

◊ Ду́мка (га́дка) запада́є (лі́зе, прихо́дить *і т. ін.)* / запа́ла (влі́зла, прийшла́ *і т. ін.)* [в го́лову (до голови́)] *див.* ду́мка (6)

ГАДЮ́КА

гадю́ку

◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.)* [на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.)*] *див.* пригріва́ти (1)

ГАДЮ́ЧКА

гадю́чку

◊ Закида́ти (пуска́ти) / заки́нути (пусти́ти) гадю́чку *див.* закида́ти[2] (3)

ГАЗ[1]

газ

◊ Надава́ти (дава́ти, прибавля́ти) / нада́ти (да́ти, приба́вити) га́зу <Натиска́ти / нати́снути на газ> *див.* надава́ти[2] (7)

△ Приро́дний газ *див.* газ[1] (9)

га́зу

◊ Надава́ти (дава́ти, прибавля́ти) / нада́ти (да́ти, приба́вити) га́зу <Натиска́ти / нати́снути на газ> *див.* надава́ти[2] (7)

ГАМАНЕ́ЦЬ

гамане́ць

◊ Поро́жній (пусти́й) гамане́ць *див.* гамане́ць (2)

ГАНЕ́БНИЙ
гане́бного
◊ Прикува́ти (прип'я́ти, прип'ясти́, припну́ти) до гане́бного стовпа́ *див.* прико́вувати (4)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* прику́тий (приби́тий) до гане́бного стовпа́ (на позо́рищі) *див.* прику́тий (1)
ГАРЯ́ЧИЙ
гаря́ча
△ Гаря́ча прока́тка *див.* прока́тка (1)
гаря́чим
◊ [Аж] [як (мов, ніби *і т. ін.)*] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обсипа́ти (осипа́ти) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)
гаря́чого
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску *див.* хто[1]
ГАРЯ́ЧКА
гаря́чка
△ Просту́дна (роди́льна, породі́льна *і т. ін.)* гаря́чка *див.* гаря́чка (2)
ГВИНТІ́ВКА
гвинті́вку
Скида́ти / ски́нути гвинті́вку *(рідше* рушни́цю) на прицíл *див.* скида́ти
ГВІЗДО́К
гвіздко́м
◊ Як гвіздко́м (цвя́хом) приби́ти *див.* прибива́ти (1)
ГЕМОРАГІ́ЧНИЙ
геморагі́чна
△ Геморагі́чна пропа́сниця *див.* пропа́сниця (1)
ГЕНЕРА́ЛЬНИЙ
генера́льний
Генера́льний прокуро́р *див.* прокуро́р (1)
ГЕНЕТИ́ЧНО
генети́чно
△ Генети́чно модифіко́ваний проду́кт *див.* проду́кт (5)
ГЕОМЕТРИ́ЧНИЙ
геометри́чна
△ Геометри́чна прогре́сія *див.* прогре́сія (2)
ГІЛЛЯ́СТИЙ
гілля́ста
△ Гілля́ста пшени́ця *див.* пшени́ця (1)
ГІПЕРГЕ́ННИЙ
гіперге́нні
△ Гіперге́нні проце́си *див.* проце́с (6)
ГІРКИ́Й
гірка́
Гірки́й (гірка́) п'яни́ця (п'яни́ченька) *див.* п'яни́ця (1)
гірки́й
Гірки́й (гірка́) п'яни́ця (п'яни́ченька) *див.* п'яни́ця (1)
ГІСТЬ
гість
Про́шений (про́ханий) гість *див.* гість (1)
ГЛАС
глас
◊ Го́лос (глас) вола́ючого (вопію́щого) в пусте́лі *(рідко* в пусти́ні) *див.* го́лос (9)

ГЛУЗД
глу́зду
◊ Не прибра́ти глу́зду (ро́зуму, умá) *див.* прибира́ти (8)
ГЛУХИ́Й
глухи́й
△ Глухи́й при́голосний *див.* при́голосний (1)
ГЛЯ́НУТИ
гля́нув
◊ Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.)* на́че (нена́че *і т. ін.)* п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув *і т. ін.) див.* гля́нути (1)
ГНА́ТИ
гна́ти
◊ Гна́ти (гони́ти) пургу́ *див.* пурга́ (1)
◊ Гна́ти (прова́дити) / погна́ти (провести́) химе́ри (хи́мороди) *див.* гна́ти (3)
ГНА́ТИСЯ
гна́тися
◊ Гна́тися (іти́, ходи́ти *і т. ін.)* по п'я́тах *див.* гна́тися (2)
ГНІЗДЕ́ЧКО
гнізде́чка
◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця (5)
ГНІЗДО́
гнізда́
◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця (5)
ГНУ́ТИ
гне
◊ Біда́ (го́ре) гне (пригина́є) / пригне́ [до [са́мої] землі] *див.* біда́[1] (1)
ГОВОРИ́ТИ
говори́ти
Говори́ти (промовля́ти) уста́ми *див.* говори́ти (2)
◊ Говори́ти (розповіда́ти) про́сти́ми слова́ми *див.* говори́ти (7)
ГОДИ́НА[1]
годи́на
◊ Лиха́ годи́на несе́ / занесла́ (принесла́, приволокла́ *і т. ін.) див.* годи́на[1] (16)
◊ Проби́ла годи́на *див.* годи́на[1] (24)
годи́ни
◊ Нема́ (нема́є, не було́) [і] про́світку (просві́тлої годи́ни) *див.* нема́ (46)
ГОЛ
гол
Пропуска́ти / пропусти́ти гол *див.* пропуска́ти (1)
ГО́ЛИЙ
го́ла
Го́ла приро́да *див.* приро́да (1)
го́лий
◊ Го́лий, бо́сий і [й] простоволо́сий *див.* го́лий (2)
го́лим
◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо (5)
го́лими
◊ З го́лими (поро́жніми, пусти́ми) рука́ми *див.* рука́

го́лого
◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо (5)
го́лому
◊ На поро́жньому (пусто́му, го́лому) мі́сці *див.* мі́сце (16)
ГО́ЛКА
го́лки
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
◊ Проліз́ти (пройти́) [і] крізь ву́шко го́лки *див.* прола́зити (2)
го́лкою
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
ГОЛОВА́
голова́
◊ Голова́ пу́хне (розпуха́є, ре́пається *і т. ін.) див.* голова́ (21)
◊ Поро́жня (пуста́) голова́ *див.* голова́ (40)
◊ Просвітлі́ло в голові́ <Голова́ просвітлі́ла> *див.* просвітлі́ти (1)
голови́
◊ Ви́ще се́бе (своє́ї голови́, пу́па) не ско́чиш (не підско́чиш) *див.* ско́чити
◊ Ду́мка (га́дка) запада́є (лі́зе, прихо́дить *і т. ін.)* / запа́ла (влі́зла, прийшла́ *і т. ін.)* [в го́лову (до голови́)] *див.* ду́мка (6)
◊ Ку́рці ні́де (нема́ (нема́є) де) голови́ простроми́ти *див.* простро́млювати (1)
◊ Не ма́ти де (куди́, до ко́го) го́лову (голови́) прихили́ти <Нема́ до ко́го прихили́тися> *див.* ма́ти[2] (118)
◊ Ума́ (ро́зуму, голови́ *і т. ін.)* не приклáсти (не приложи́ти, *рідко* не зібра́ти) *див.* приклада́ти (7)
голові́
◊ Ду́мка майну́ла (сяйну́ла, бли́снула, пробі́гла *і т. ін.)* [в голові́] *див.* ду́мка (10)
◊ Прикида́ти / прики́нути [собі] в голові́ (в ду́мках, ду́мкою *і т. ін.) див.* прикида́ти[3] (1)
◊ Просвіти́ло в голові́ *див.* просві́чувати[1] (1)
◊ Просвітлі́ло в голові́ <Голова́ просвітлі́ла> *див.* просвітлі́ти (1)
го́лову
◊ Гри́зти (точи́ти, *рідко* скребти́) / прогри́зти (проточи́ти) го́лову *див.* гри́зти (2)
◊ Ду́мка (га́дка) запада́є (лі́зе, прихо́дить *і т. ін.)* / запа́ла (влі́зла, прийшла́ *і т. ін.)* [в го́лову (до голови́)] *див.* ду́мка (6)
◊ [І] в го́лову (в ду́мку) не прихо́дить / не при́йде *див.* прихо́дити (6)
◊ Не ма́ти де (куди́, до ко́го) го́лову (голови́) прихили́ти <Нема́ до ко́го прихили́тися> *див.* ма́ти[2] (118)

◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)
◊ Прийти́ / прихо́дити в го́лову (на ро́зум, на ум *і т. ін.*) *див.* прихо́дити (8)
Прикрива́ти / прикри́ти го́лову *див.* прикрива́ти (1)
◊ Приткну́ти го́лову (себе́) *див.* притика́ти (1)
◊ Прихили́ти (*рідше* приклони́ти) [свою́] го́лову *див.* прихиля́ти (1)
◊ Прова́лювати / провали́ти го́лову *див.* прова́лювати (1)
◊ Пропива́ти / пропи́ти го́лову (ро́зум) *див.* пропива́ти (1)
◊ Пуска́ти / пусти́ти дур [у го́лову (в тім'я)] *див.* пуска́ти (28)
◊ Пусти́ти собі ку́лю в лоб (в ло́ба, в го́лову, в скро́ню) *див.* пуска́ти (55)

ГО́ЛОС
го́лос
◊ Го́лос (глас) вола́ючого (вопію́щого) в пусте́лі (*рідко* в пусти́ні) *див.* го́лос (9)

ГОЛУБИ́Й
голуби́й
Повітряний (п'ятий, голуби́й *і т. ін.*) океа́н *див.* океа́н (1)

ГОНИ́ТИ
гони́ти
◊ Гна́ти (гони́ти) пургу́ *див.* пурга́ (1)

ГОРА́
гора́
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)
гори́
◊ Хоч (кра́ще, про́сто) з мо́сту (*рідко* з гори́) та в во́ду *див.* міст (6)

ГОРБА́ТИЙ
горба́того
◊ Притуля́ти / притули́ти горба́того до стіни́ *див.* притуля́ти (1)

ГО́РЕ
го́ре
◊ Біда́ (го́ре) гне (пригина́є) / пригне́ [до [са́мої] землі] *див.* біда́[1] (1)
го́рем
◊ Уби́тий (приби́тий) го́рем *див.* уби́тий[1]

ГОРІ́ЛКА[1]
горі́лки
◊ Припада́ти до горі́лки (до ча́рки, до пля́шки *і т. ін.*) *див.* припада́ти (6)

ГО́РЛО
го́рла
◊ [Аж] із го́рла лі́зе (*грубо* пре, пре́ться) <[Аж] го́рлом пха́є> *див.* лі́зти (2)
◊ Пристава́ти / приста́ти (приступи́ти) з [го́стрим] ноже́м до го́рла *див.* пристава́ти (10)
го́рло
◊ Промочи́ти / промо́чувати го́рло (горта́нь) *див.* промо́чувати (1)
◊ Прополоска́ти / прополі́скувати го́рло *див.* прополі́скувати (2)
◊ Пропуска́ти / пропусти́ти крізь го́рло *див.* пропуска́ти (4)
◊ Прочища́ти / прочи́стити го́рло *див.* прочища́ти (1)
го́рлом
◊ [Аж] із го́рла лі́зе (*грубо* пре, пре́ться) <[Аж] го́рлом пха́є> *див.* лі́зти (2)

ГОРНУ́ТИСЯ
го́рнеться
◊ Се́рце приверта́ється (го́рнеться, пригорта́ється, хи́литься, схиля́ється *і т. ін.*) / приверну́лося (пригорну́лося, схили́лося *і т. ін.*) *див.* се́рце

ГОРО́Д
горо́д
◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.*) / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.*) [свого́] но́са (*рідко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути

ГОРТА́НЬ
горта́нь
◊ Промочи́ти / промо́чувати го́рло (горта́нь) *див.* промо́чувати (1)

ГОРЩО́К
горшки́
◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.*) / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.*) [свого́] но́са (*рідко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути

ГОСПО́ДНІЙ
госпо́дньої
◊ Збива́ти / зби́ти з путі́ і́стини (і́стинної, Госпо́дньої *і т. ін.*) *див.* збива́ти (9)
госпо́дня
Бо́жа (Госпо́дня, Пречи́ста) Ма́ти (Ма́тір) *див.* ма́ти[1] (1)

ГОСПО́ДЬ
го́споди
◊ Не доведи́ (не приведи́) Бо́же (Бог, Го́споди, Госпо́дь) *див.* дово́дити (17)
Прийми́, Бо́же (Го́споди) мою́ ду́шу (мене́) [до Се́бе] *див.* прийма́ти (17)
◊ Прости́ Го́споди *див.* проща́ти (2)
госпо́дь
◊ Бог (Госпо́дь) несе́ / прині́с *див.* бог (4)
◊ Бог (Госпо́дь) привів *див.* бог (5)
◊ Бог (Госпо́дь) прийня́в (приня́в, прибра́в) [ду́шу] [до Се́бе] *див.* бог (6)
◊ Не доведи́ (не приведи́) Бо́же (Бог, Го́споди, Госпо́дь) *див.* дово́дити (17)

ГО́СТРИЙ
го́стрим
◊ Пристава́ти / приста́ти (приступи́ти) з [го́стрим] ноже́м до го́рла *див.* пристава́ти (10)

ГОТО́ВИЙ
гото́вий
◊ Гото́вий з'ї́сти (проковтну́ти) без со́лі <З'їв би (проковтну́в би) без со́лі> *див.* гото́вий (2)
◊ Ла́дний (ла́ден, гото́вий) [три́чі] провали́тися крізь зе́млю *див.* ла́дний[2] (1)

ГРА
гра
◊ Гра на пу́бліку *див.* гра (10)
◊ Гра приро́ди *див.* гра (11)

ГРА́ТИ
гра́ти
◊ Гра́ти на пу́бліку *див.* гра́ти (22)
Гра́ти (співа́ти, приспі́вувати *і т. ін.*) до та́нцю (до та́нців) *див.* гра́ти (9)

ГРЕБІ́ННИЙ
гребі́нне
△ Гребі́нне прядіння *див.* прядіння (1)

ГРЕ́БЛЯ
гре́блі
Як вода́ з про́рваної гре́блі (крізь про́рвану гре́блю) *див.* вода́ (25)
гре́блю
Як вода́ з про́рваної гре́блі (крізь про́рвану гре́блю) *див.* вода́ (25)

ГРИ́ЗТИ
гри́зти
◊ Гри́зти (точи́ти, *рідко* скребти́) / прогри́зти (проточи́ти) го́лову *див.* гри́зти (2)

ГРИП
грип
△ Пташи́ний грип *див.* грип (1)

ГРІМ
грім
◊ Грім би тебе́ (його́, її *і т. ін.*) вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)
◊ Хай (неха́й) грім поб'є́ (уб'є́, приб'є́ *і т. ін.*) *див.* грім (4)
◊ [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій доро́зі *див.* грім (6)
◊ Щоб грім поби́в (приби́в, уби́в *і т. ін.*) *див.* грім (7)
гро́мом
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) гро́мом вра́жений (приби́тий, приглу́шений, *рідко* пришибле́ний) *див.* ура́жений[1]
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) гро́мом приби́ло (уда́рило) *див.* прибива́ти (2)

ГРІХ
гріх
◊ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) гріх на [свою́] ду́шу (на се́бе) *див.* бра́ти (131)
Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (прови́ну, [свій] гріх) *див.* споку́тувати
гріха́
◊ Дово́дити (приво́дити, призво́дити) / довести́ (привести́, призвести́) до гріха́ *див.* дово́дити (16)

ГРІШ
гроша́
◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)

ГРІ́ШНИЙ
грі́шне
Прикри́ти [грі́шне] ті́ло *див.* прикрива́ти (2)

ГРІ́ШНИК
грі́шників
◊ Стоя́ти на путі́ / ста́ти на путь грі́шників (зло́го) *див.* стоя́ти

ГРОМА́ДСЬКИЙ
грома́дська
Грома́дська (публі́чна) ду́мка (*зах.* опі́нія) *див.* ду́мка (1)

ГРУ́БИЙ
гру́бий
Пробáчте / пробачáйте за грýбий ви́слів *див.* пробачáти[1] (1)
ГРУ́ДИ
грудьми́
◊ Пробити [грудьми́] дорóгу *див.* пробивáти (5)
гру́дях
◊ [І (аж)] в (на) душí (на сéрці, у грýдях, у п'я́тах *і т. ін.)* похолóло (похолóнуло, похолóне) *див.* похолóнути (1)
◊ Пригріти / пригрівáти гадю́ку (гáдину, гáда, змію́ *і т. ін.)* [на грýдях (у пáзусі, за пáзухою *і т. ін.)*] *див.* пригрівáти (1)
ГРУ́ПА
гру́па
Грýпа продóвженого дня *див.* грýпа (3)
ГРУ́ШКА
гру́шки
◊ Не проспáти грýшки (грушóк) у пóпелі *див.* просипáти[1] (1)
грушо́к
◊ Не проспáти грýшки (грушóк) у пóпелі *див.* просипáти[1] (1)
ГУБА́[1]
губа́ми
◊ Припадáти / припáсти губáми *див.* припадáти (8)
Притуля́тися / притули́тися губáми *див.* притуля́тися (1)
губа́х
Програвáти на губáх (язикóм) *див.* пригравáти (1)
гу́би
◊ Грýби вмочи́ти (промочи́ти) / мочи́ти (промóчувати) *див.* умочáти[1]
◊ Примкнýти рот (грýби, губý) *див.* примикáти (1)
губу́
◊ Примкнýти рот (грýби, губý) *див.* примикáти (1)
◊ Сам (так і) прóситься (лíзе) в рот (до рóта, на губý) *див.* сам
ГУБИ́ТИ
губи́ти
◊ Аж п'я́ти губи́ти *див.* губи́ти (2)
ГУРТ[1]
гу́рту
Приставáти / пристáти до гýрту (товари́ства, компáнії *і т. ін.)* *див.* приставáти (2)
ҐВАЛТ
ґвалт
◊ На ґвалт ([на] прóбі) *див.* ґвалт (1)
◊ Хоч [ґвалт (караýл, прóбі, кри́ком *і т. ін.)*] кричи́ *див.* кричáти (3)
ҐЕ́ДЗИК
ґе́дзики
◊ Пускáти (посилáти) / пусти́ти бíсики (ґéдзики) [очи́ма (óком)] *див.* пускáти (18)
ҐРУНТ
ґрунт
◊ Зондувáти / позондувáти (прозондувáти, промáцати, *рідко* прощýпати) ґрунт *див.* зондувáти (1)
◊ Пускáти / пусти́ти ґрунт з-під ніг *див.* пускáти (27)

ҐУ́ЛЯ
ґу́лю
◊ Навари́ти ґýлю (прýга) *див.* навáрювати (1)
ДАВА́ТИ
дава́ти
Давáти / дáти [на] при́дане *див.* давáти (4)
Давáти / дáти при́від *див.* давáти (10)
◊ Давáти / дáти прикури́ти *див.* давáти (90)
Давáти / дáти притýлок *див.* давáти (11)
◊ Давáти / дáти прочухáнки (прочухáна) *див.* давáти (91)
◊ Давáти / дáти пýду *див.* давáти (92)
Давáти (складáти *і т. ін.)* / дáти (склáсти, зложи́ти *і т. ін.)* присягу *див.* давáти (18)
◊ Надавáти (давáти, прибавля́ти) / надáти (дáти, прибáвити) гáзу <Натискáти / нати́снути на газ> *див.* надавáти[2] (7)
◊ Не давáти / не дáти прóдиху *див.* давáти (177)
◊ Не давáти / не дáти прóмаху *див.* давáти (178)
◊ Не давáти / не дáти прóсвітку *див.* давáти (179)
◊ Не давáти / не дáти прохóду *див.* давáти (180)
Не давáти притóки *див.* давáти (36)
◊ Подавáти (давáти, простягáти) / подáти (дáти, простягти́) [брáтню, помíчну́ *і т. ін.*] рýку [допомóги] *див.* подавáти[1] (10)
ДАЛЕ́КИЙ
дале́кий
Далéкий причíл *див.* причíл (1)
дале́кого
Пóїзд (пóтяг) далéкого признáчення (сполýчення) *див.* пóїзд (5)
дале́ку
◊ Ітú в далéку дорóгу (путь) *див.* ітú (59)
ДА́ЛІ
да́лі
Провáдити дáлі *див.* провóдити (1)
ДА́НІ
да́них
△ Протокóл передавáння дáних *див.* протокóл (1)
ДАР
дар
Дар (дари́) прирóди *див.* дар (1)
○ Прино́сити / принести́ в дар *див.* прино́сити (3)
дари́
Дар (дари́) прирóди *див.* дар (1)
ДА́РОМ
да́ром
◊ Дáром не прóйде *див.* прохóдити (3)
ДАРУВА́ТИ
дару́й
Вибачáй (дарýй, пробачáй) / ви́бач (подарýй, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дарýйте, пробачáйте) / ви́бачте (подарýйте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)

дару́йте
Вибачáй (дарýй, пробачáй) / ви́бач (подарýй, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дарýйте, пробачáйте) / ви́бачте (подарýйте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)
ДА́ТИ
дав
◊ Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.)* нáче (ненáче *і т. ін.)* п'ятакá дав (подарувáв, ки́нув *і т. ін.)* *див.* гля́нути (1)
дала́
Прирóда далá *що* <Прирóда наділи́ла (обдарувáла, одарувáла *і т. ін.) чим*> <Прирóда не пошкодувáла *чого*> *див.* прирóда (4)
да́ти
Давáти / дáти [на] при́дане *див.* давáти (4)
Давáти / дáти при́від *див.* давáти (10)
◊ Давáти / дáти прикури́ти *див.* давáти (90)
Давáти / дáти притýлок *див.* давáти (11)
◊ Давáти / дáти прочухáнки (прочухáна) *див.* давáти (91)
◊ Давáти / дáти пýду *див.* давáти (92)
Давáти (складáти *і т. ін.)* / дáти (склáсти, зложи́ти *і т. ін.)* присягу *див.* давáти (18)
◊ Дáти [берéзової] припáрки *див.* давáти (126)
Дáти принáду *див.* давáти (30)
Дáти принýку *див.* давáти (31)
◊ Надавáти (давáти, прибавля́ти) / надáти (дáти, прибáвити) гáзу <Натискáти / нати́снути на газ> *див.* надавáти[2] (7)
◊ Не давáти / не дáти прóдиху *див.* давáти (177)
◊ Не давáти / не дáти прóмаху *див.* давáти (178)
◊ Не давáти / не дáти прóсвітку *див.* давáти (179)
◊ Не давáти / не дáти прохóду *див.* давáти (180)
◊ Подавáти (давáти, простягáти) / подáти (дáти, простягти́) [брáтню, помíчну́ *і т. ін.*] рýку [допомóги] *див.* подавáти[1] (10)
ДВА
дві
◊ Ні в дві ні в три (в п'ять) *див.* два (3)
◊ У дві при́горщі не захóпиш *див.* захóплювати (3)
ДВЕ́РІ
две́рі
Загорóджувати / загороди́ти собóю шлях (прохíд, двéрі *і т. ін.)* *див.* загорóджувати (1)
ДВИГУ́Н
двигу́н
Приглуши́ти / приглýшувати двигýн (мотóр) *див.* приглýшувати (1)
ДВІ
дві
◊ Ні в дві ні в три (в п'ять) *див.* два (3)
◊ У дві при́горщі не захóпиш *див.* захóплювати (3)

ДВІР[1]
двір
◊ Прохідни́й двір *див.* двір[1] (9)
ДВОЗЕ́РНИЙ
двозе́рна
△ Двозе́рна пшени́ця *див.* пшени́ця (2)
ДЕ[1]
де
◊ Де на́ше (ва́ше, його́ *і т. ін.)* не пропада́ло *(рідше* не пропада́є) *див.* наш (1)
◊ Де прийдеться *див.* прихо́дитися (3)
○ Де припа́ло *див.* припада́ти (3)
◊ Ку́рці ніде (нема́ (нема́є) де) голови́ простроми́ти *див.* простро́млювати (1)
◊ Не ма́ти де (куди́, до ко́го) го́лову (голови́) прихили́ти <Нема́ до ко́го прихили́тися> *див.* ма́ти[2] (118)
◊ Ніде (нема́ (нема́є) де, нікуди, *заст.* нігде) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
ДЕБЕТУВА́ННЯ
дебетува́ння
△ Пряме́ дебетува́ння *див.* дебетува́ння (1)
ДЕ́В'ЯТЬ
де́в'ять
◊ Ні в п'ять ні в де́в'ять (в де́сять) *див.* п'ять (1)
ДЕНТА́ЛЬНИЙ
дента́льний
△ Зубни́й (дента́льний) при́голосний *див.* при́голосний (5)
ДЕНЬ
день
◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копійки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)
дня
Гру́па продо́вженого дня *див.* гру́па (3)
ДЕРЖА́ТИ
держа́ти
Держа́ти / ви́держати (проде́ржати) коректу́ру *див.* держа́ти (1)
◊ Трима́ти (держа́ти) на при́в'язі (на припо́ні) *див.* трима́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці) *див.* трима́ти
ДЕРЖА́ТИСЯ
держа́тися
Держа́тися / доде́ржати прися́ги *див.* держа́тися (1)
ДЕ́РТИ
де́рти
Де́рти (дра́ти) крупу́ (про́со, зе́рно́ *і т. ін.) див.* де́рти (2)
ДЕСЯ́ТИЙ
десяте
◊ П'я́те че́рез деся́те *див.* п'я́тий (1)
ДЕ́СЯТЬ
де́сять
◊ Ні в п'ять ні в де́в'ять (в де́сять) *див.* п'ять (1)

ДЕТЕ́КТОРНИЙ
дете́кторний
△ Дете́кторний прийма́ч *див.* прийма́ч (1)
ДЕФОРМА́ЦІЯ
деформа́ція
△ Пру́жна́ деформа́ція *див.* деформа́ція (2)
ДЗВІНКИ́Й
дзвінки́й
△ Дзвінки́й при́голосний *див.* при́голосний (2)
ДИВИ́ТИСЯ
диви́тися
Диви́тися в про́стір (в про́сторінь) *див.* диви́тися (1)
ДИ́ВО
ди́во
◊ Ди́во (чу́до) приро́ди *див.* ди́во (4)
ДИГЕНЕТИ́ЧНИЙ
дигенети́чні
△ Дигенети́чні при́сисні *див.* при́сисні (1)
ДИКТАТУ́РА
диктату́ра
Диктату́ра пролетаріа́ту *див.* диктату́ра (1)
ДИМ
дим
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти (22)
ди́мом
◊ Пусти́ти [з] ди́мом ([з] вогне́м, з ві́тром і ди́мом) *див.* пуска́ти (48)
ДИСПЕ́ТЧЕРСЬКИЙ
диспе́тчерський
Диспе́тчерський пункт *див.* пункт (1)
ДИТИ́НА
дити́на
◊ Дитя́ (дити́на, син) приро́ди *див.* дитя́ (1)
дити́ну
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) за дити́ну *див.* бра́ти (44)
ДИТЯ́
дитя́
◊ Дитя́ (дити́на, син) приро́ди *див.* дитя́ (1)
ДИ́ХАННЯ
ди́хання
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ДИЯ́ВОЛ
дия́волу
◊ Продава́ти (запро́дувати, запродава́ти) / прода́ти (запро́да́ти) ду́шу [дия́волу (чо́рту, ді́дькові *і т. ін.)*] *див.* продава́ти (3)
ДІАМЕТРА́ЛЬНИЙ
діаметра́льна
Пряма́ (діаметра́льна) протиле́жність *див.* протиле́жність (1)
ДІАМЕТРА́ЛЬНО
діаметра́льно
Пря́мо (діаметра́льно) протиле́жний *див.* протиле́жний (1)

ДІ́ДЬКО
ді́дько
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
ді́дькові
◊ Продава́ти (запро́дувати, запродава́ти) / прода́ти (запро́да́ти) ду́шу [дия́волу (чо́рту, ді́дькові *і т. ін.)*] *див.* продава́ти (3)
ДІЄСЛІ́ВНИЙ
дієслі́вний
△ Дієслі́вний скла́дений при́судок *див.* при́судок (2)
ДІЙМА́ТИ
діймає
◊ Ка́шель пройма́є (дійма́є, *заст.* дойма́є) / пройня́в (дійня́в, *заст.* дойня́в) *див.* ка́шель (2)
ДІЙНЯ́ТИ
дійня́в
◊ Ка́шель пройма́є (дійма́є, *заст.* дойма́є) / пройня́в (дійня́в, *заст.* дойня́в) *див.* ка́шель (2)
ДІЙТИ́
дійти́
◊ Дохо́дити / дійти́ до пуття́ *див.* дохо́дити (13)
◊ Дохо́дити (прихо́дити) / дійти́ (прийти́) [до] ви́сновку (ду́мки) *див.* дохо́дити (8)
ДІ́ЛО
ді́ла
◊ Як (коли́) прихо́диться / прийшло́ся до чо́го (до ді́ла) *див.* прихо́дитися (10)
ді́ло
◊ Пропа́ща (ма́рна) спра́ва <Пропа́ще (ма́рне) ді́ло> *див.* спра́ва[1]
◊ Пусти́ти / пуска́ти в ді́ло (в рух) *див.* пуска́ти (51)
ДІЛЯ́НКА
діля́нка
Присади́бна діля́нка *див.* діля́нка (1)
ДІМ
дім
Буди́нок (дім) розпу́сти <Публі́чний (розпу́сний) дім> *див.* буди́нок (1)
ДІСТАВА́ТИ
дістава́ти
◊ Діста́ти / дістава́ти прочуха́на *див.* дістава́ти (7)
ДІСТА́ТИ
діста́ти
◊ Діста́ти / дістава́ти прочуха́на *див.* дістава́ти (7)
ДІСТА́ТИСЯ
діста́тися
Швидки́м (ско́рим) ма́ршем пройти́ (діста́тися, ру́шити *і т. ін.) див.* прохо́дити (2)
ДІ́Я
ді́ю
Прибо́дити / привести́ в ді́ю (в рух) *див.* прибо́дити (1)

ДНО
дно

◊ Пуска́ти / пусти́ти на дно (під шум, під лід *і т. ін.*) *див.* пуска́ти (35)

◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.*) / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.*) на дно *див.* спуска́тися

ДОБИ́ТИ
доби́ти

◊ Доби́ти до пухи́ *див.* добива́ти (2)

ДО́БІР
до́бір

△ Приро́дний відбі́р (до́бір) *див.* відбі́р (1)

ДО́БРИЙ
до́бре

◊ Замо́вити (заки́нути) [до́бре (прихи́льне)] сло́во (слівце́, слове́чко) *див.* замовля́ти (2)

до́брий

◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.*) / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.*) на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.*) доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.*) (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.*) шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)

◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд (*рі́дше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'ї́дати (9)

до́брого

◊ Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва *див.* ва́ртий (3)

△ Пульс до́брого напо́внення *див.* пульс (1)

до́бру

◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.*) / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.*) на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.*) доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.*) (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.*) шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)

ДОБРОТА́
доброти́

◊ З [серде́чної (душе́вної)] простоти́ [і доброти́] *див.* простота́ (1)

ДОБРОЯ́КІСНИЙ
доброя́кісна

△ Доброя́кісна пухли́на *див.* пухли́на (1)

ДОБУВНИ́Й
добувна́

△ Добувна́ промисло́вість *див.* промисло́вість (2)

ДОВЕСТИ́
доведи́

◊ Не доведи́ (не приведи́) Бо́же (Бог, Го́споди, Госпо́дь) *див.* дово́дити (17)

довести́

◊ Дово́дити / довести́ до путтся́ *див.* дово́дити (10)

◊ Дово́дити (приво́дити, призво́дити) / довести́ (привести́, призвести́) до гріха́ *див.* дово́дити (16)

ДОВІ́ЛЬНИЙ
дові́льна

△ Дові́льна програ́ма *див.* програ́ма (3)

ДОВКО́ЛА
довко́ла

◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.*) / *рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.*) круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.*) па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)

ДОВО́ДИТИ
дово́дити

◊ Дово́дити / довести́ до путтся́ *див.* дово́дити (10)

◊ Дово́дити (приво́дити, призво́дити) / довести́ (привести́, призвести́) до гріха́ *див.* дово́дити (16)

ДОДА́ТОК
дода́ток

△ Прями́й дода́ток *див.* дода́ток (3)

ДОДЕ́РЖАТИ
доде́ржати

Держа́тися / доде́ржати прися́ги *див.* держа́тися (1)

ДОДРУКА́РСЬКИЙ
додрука́рський

△ Додрука́рський проце́с *див.* проце́с (8)

ДОЙМА́ТИ
дойма́є

◊ Ка́шель пройма́є (дійма́є, *заст.* дойма́є) / пройня́в (дійня́в, *заст.* дойня́в) *див.* ка́шель (2)

ДОЛО́НЯ
доло́ню

◊ І доло́ню проти́снути не мо́жна *див.* проти́скувати (1)

ДО́ЛЯ[1]
до́ля

◊ До́ля привела́ (завела́) / приво́дила (заво́дила) *див.* до́ля[1] (2)

◊ До́ля (приро́да) обділи́ла (скри́вдила) *див.* до́ля[1] (3)

◊ До́ля (форту́на) прирекла́ *див.* до́ля[1] (4)

ДОМОВИ́НА
домови́ни

◊ [І] ме́ртвий уста́в би з домови́ни (прокинувся б, просну́вся б *і т. ін.*) *див.* ме́ртвий (1)

ДОПАДА́ТИСЯ
допада́тися

◊ Набра́тися (наї́стися, налига́тися *і т. ін.*) як (мов, ні́би *і т. ін.*) Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.*) ми́ла <Припада́ти (допада́тися), як (мов, ні́би *і т. ін.*) Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.*) до ми́ла> *див.* набира́тися (14)

ДОПОМО́ГА
допомо́ги

◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)

ДОРІ́ЖЕНЬКА
дорі́женьку

◊ Прилива́ти / прили́ти доро́гу (дорі́женьку) *див.* прилива́ти (1)

ДОРІ́ЖКА
дорі́жку

◊ Топта́ти (прото́птувати) / протопта́ти сте́жку (сте́жечку, дорі́жку) *див.* топта́ти

ДОРО́ГА
доро́га

◊ Доро́га (путь)ляга́є / лягла́ *див.* доро́га (6)

◊ Пряма́ доро́га (сте́жка, магістра́ль) *див.* доро́га (16)

◊ Сте́литься / просте́литься (прослалася) доро́га (шлях, сте́жка) *див.* стели́тися

◊ Уторо́вана (*рі́дко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.*) доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний (*рі́дко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.*) шлях> *див.* доро́га (19)

◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] ле́гка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)

доро́ги

◊ Бода́й путь-доро́ги не ста́ло *див.* става́ти

◊ Збива́тися / зби́тися з доро́ги (з путі́, зі шля́ху, з путтся́ *і т. ін.*) *див.* збива́тися (4)

◊ Зійти́ з рі́вної (прямо́ї) доро́ги *див.* схо́дити

◊ Прибира́ти / прибра́ти з доро́ги (шля́ху) *див.* прибира́ти (10)

доро́гу

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.*) / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.*) у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)

◊ Відхо́дити (ла́годитися) / віді́йти́ на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу) *див.* відхо́дити (9)

Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти (1)

◊ Іти́ в дале́ку доро́гу (путь) *див.* іти́ (59)

◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.*) / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.*) на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.*) доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.*) (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.*) шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)

◊ Прилива́ти / прили́ти доро́гу (дорі́женьку) *див.* прилива́ти (1)

◊ Пробива́ти / проби́ти собі́ доро́гу *див.* пробива́ти (3)

◊ Проби́ти [грудьми́] доро́гу *див.* пробива́ти (5)

◊ Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу) *див.* прово́дити (5)

◊ Проклада́ти (пробива́ти) / прокла́сти (проби́ти) доро́гу (шлях, сте́жку *і т. ін.*) до се́рця *див.* проклада́ти (1)

◊ Проклада́ти (пробива́ти, торува́ти *і т. ін.*) / прокла́сти (проби́ти) [собі́] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь) *див.* проклада́ти (2)

доро́зі

◊ [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій доро́зі *див.* грім (6)

ДОСПІВАНИЙ
доспівана
◊ Проспівана (доспівана, відспівана, скінчена) пісенька *(рідше* пісня) *див.* пісенька (1)
ДОТОРКА́ТИСЯ
доторка́тися
◊ [І] па́льцем (пу́чкою) не доторка́тися (не дото́ркуватися) / не доторкну́тися *див.* доторка́тися (2)
ДОТОРКНУ́ТИСЯ
доторкну́тися
◊ [І] па́льцем (пу́чкою) не доторка́тися (не дото́ркуватися) / не доторкну́тися *див.* доторка́тися (2)
ДОТО́РКУВАТИСЯ
дото́ркуватися
◊ [І] па́льцем (пу́чкою) не доторка́тися (не дото́ркуватися) / не доторкну́тися *див.* доторка́тися (2)
ДОХІ́Д
дохі́д
△ Чи́стий націона́льний проду́кт (дохі́д) *див.* проду́кт (9)
ДОХО́ДИТИ
дохо́дити
◊ Дохо́дити / дійти́ до пуття́ *див.* дохо́дити (13)
◊ Дохо́дити (прихо́дити) / дійти́ (прийти́) [до] ви́сновку (ду́мки) *див.* дохо́дити (8)
ДРА́ТИ
дра́ти
Де́рти (дра́ти) крупу́ (про́со, зе́рно́ *і т. ін.) див.* де́рти (2)
ДРИЖАКИ́
дрижаки́
◊ Дрижаки́ пробира́ють (беру́ть, хапа́ють *і т. ін.)* / пробра́ли (взялй, вхопи́ли *і т. ін.) див.* дрижаки́ (1)
◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробігли (пішли́) [по спи́ні (по шкірі, по тілу *і т. ін.)*] *див.* дрижаки́ (2)
ДРИЖА́ЧИЙ
дрижа́чий
△ Дрижа́чий при́голосний *див.* при́голосний (3)
ДРІБ
дріб
△ Звича́йний (про́сти́й) дріб *див.* дріб (2)
ДРІБНИ́Й
дрібна́
◊ Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця (4)
дрібні́
◊ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні] сльо́зи *див.* ли́ти (2)
ДРІЖ
дріж
◊ Дрож (дріж) пробира́є (пройма́є, пробива́є *і т. ін.)* / пробра́в (пробра́ла, пройня́в, пройняла́, проби́в, проби́ла *і т. ін.) див.* дрож (1)
◊ Дрож (дріж) пробіга́є / пробі́г (пробі́гла) по спи́ні (по ті́лу, по́за спи́ною *і т. ін.) див.* дрож (2)

ДРІМО́ТА
дрімо́ту
◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)
ДРІТ
дро́ті
◊ Ви́сіти на телефо́ні (на дро́ті, на про́воді) *див.* ви́сіти (4)
дро́ту
Виклика́ти / ви́кликати на про́від (до дро́ту) *див.* виклика́ти (2)
ДРОЖ
дрож
◊ Дрож (дріж) пробира́є (пройма́є, пробива́є *і т. ін.)* / пробра́в (пробра́ла, пройня́в, пройняла́, проби́в, проби́ла *і т. ін.) див.* дрож (1)
◊ Дрож (дріж) пробіга́є / пробі́г (пробі́гла) по спи́ні (по ті́лу, по́за спи́ною *і т. ін.) див.* дрож (2)
ДРУГ
друг
Щи́рий друг (това́риш, при́ятель) *див.* друг (2)
ДРУ́ГИЙ
дру́гий
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ *(рі́дше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.) див.* нога́ (33)
дру́гі
◊ Дру́гі пі́вні співа́ють / проспіва́ли *див.* пі́вень (5)
дру́гого
◊ До дру́гого прише́стя <[І] до пото́пу, *часто зі сл.* мирового, всесвітнього> *див.* прише́стя (1)
ДРУ́ЖБА[1]
дру́жба
Щи́ра дру́жба (прихи́льність) *див.* дру́жба[1] (1)
ДУБ
дуб
△ Ко́рко́вий (про́бковий) дуб *див.* дуб (3)
ДУ́ЖЕ
ду́же
◊ Ду́же прие́мно *див.* прие́мно (1)
ДУ́МКА
ду́мка
Грома́дська (публі́чна) ду́мка *(зах.* опі́нія) *див.* ду́мка (1)
◊ Ду́мка (га́дка) запада́є (лі́зе, прихо́дить *і т. ін.)* / запа́ла (влі́зла, прийшла́ *і т. ін.)* [в го́лову (до голови́)] *див.* ду́мка (6)
◊ Ду́мка майну́ла (сяйну́ла, бли́снула, пробі́гла *і т. ін.)* [в голові] *див.* ду́мка (10)
Приче́плива (причі́плива) ду́мка (іде́я) *див.* ду́мка (3)
думка́х
◊ Прикида́ти / прики́нути [собі] в голові (в думка́х, ду́мкою *і т. ін.) див.* прикида́ти[3] (1)

ду́мки
◊ Дохо́дити (прихо́дити) / дійти́ (прийти́) [до] ви́сновку (ду́мки) *див.* дохо́дити (8)
Припуска́ти / припусти́ти ду́мку <Припуска́тися / припусти́тися ду́мки> *див.* припуска́ти[1] (1)
Пристава́ти / приста́ти до ду́мки (на ду́мку, *рі́дше* на сло́во *і т. ін.) див.* пристава́ти (3)
ду́мкою
◊ Прикида́ти / прики́нути [собі] в голові (в думка́х, ду́мкою *і т. ін.) див.* прикида́ти[3] (1)
ду́мку
◊ [І] в го́лову (в ду́мку) не прихо́дить / не при́йде *див.* прихо́дити (6)
◊ Іти́ / прийти́ на ду́мку *див.* іти́ (124)
Припуска́ти / припусти́ти ду́мку <Припуска́тися / припусти́тися ду́мки> *див.* припуска́ти[1] (1)
Пристава́ти / приста́ти до ду́мки (на ду́мку, *рі́дше* на сло́во *і т. ін.) див.* пристава́ти (3)
ДУР
дур
◊ Пуска́ти / пусти́ти дур [у го́лову (в ті́м'я)] *див.* пуска́ти (28)
ДУ́РЕНЬ
ду́рень
◊ Набра́тися (наї́стися, налига́тися *і т. ін.)* як (мов, ні́би *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* ми́ла <Припада́ти (допада́тися), як (мов, ні́би *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* до ми́ла> *див.* набира́тися (14)
ДУРНИ́Й
дурни́й
◊ Набра́тися (наї́стися, налига́тися *і т. ін.)* як (мов, ні́би *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* ми́ла <Припада́ти (допада́тися), як (мов, ні́би *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* до ми́ла> *див.* набира́тися (14)
ДУ́РНИК
ду́рником
◊ Прикида́тися / прики́нутися ду́рником *див.* прикида́тися[1] (1)
ДУХ
дух
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
Дух протирі́ччя *див.* дух (1)
◊ Дух спусти́ти <*заст.* Пусти́тися ду́ху> *див.* спуска́ти
◊ Дух у п'я́ти залі́з (ввійшо́в) *див.* дух (12)
Прі́лий за́пах (дух) *див.* за́пах (1)
◊ Пройти́ як дух крізь па́льці *див.* прохо́дити (11)
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рі́дше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ду́ху
◊ Дух спусти́ти <*заст.* Пусти́тися ду́ху> *див.* спуска́ти

ДУШ

душ

Прийма́ти / прийня́ти душ *див.* прийма́ти (4)

ДУША́

душа́

◊ Бі́сова (прокля́та, соба́ча *і т. ін.*) душа́ *див.* душа́ (8)

◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.*) / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.*) <Душа́ [аж] у п'ятах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

◊ Душа́ не прийма́є *див.* душа́ (28)

◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.*) *див.* душа́ (31)

◊ Душа́ прокида́ється / проки́нулася *див.* душа́ (36)

◊ Душа́ про́ситься в та́нець (в тано́к) *див.* душа́ (37)

◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)

◊ Душа́ (*рідко* ду́шка) приста́ла *див.* душа́ (39)

душе́ю

◊ Душе́ю (се́рцем) приста́ти *див.* пристава́ти (7)

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти (1)

◊ Пуска́ти / пусти́ти з душе́ю *див.* пуска́ти (30)

душі́

◊ Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [свого́] се́рця (до [своє́ї] душі́) (*рідко* в се́рце, в ду́шу) *див.* бра́ти (129)

◊ Задзвони́ти (продзвони́ти) по душі́ *див.* задзвони́ти (1)

◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін.*) похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див.* похоло́нути (1)

◊ Припа́сти (прийти́ся, приста́ти, *рідко* прилягти́) / припада́ти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́) *див.* припада́ти (11)

◊ Пройма́ти / пройня́ти се́рце (ду́шу) <Пройма́ти / пройня́ти аж до [са́мого] се́рця (до [са́мої] душі́)> *див.* пройма́ти (6)

ду́шу

◊ Бог (Госпо́дь) прийня́в (приня́в, прибра́в) [ду́шу] [до Себе́] *див.* бог (6)

◊ Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [свого́] се́рця (до [своє́ї] душі́) (*рідко* в се́рце, в ду́шу) *див.* бра́ти (129)

◊ Бра́ти (*рідко* прийма́ти) / взя́ти (*рідко* прийня́ти) гріх на [свою́] ду́шу (на се́бе) *див.* бра́ти (131)

◊ Заганя́ти / загна́ти ду́шу в п'я́ти *див.* заганя́ти[1] (5)

◊ Ні за пу́хлу (пу́хлого, ця́пову) ду́шу *див.* душа́ (67)

Прийми́, Бо́же (Го́споди), мою́ ду́шу (мене́) [до Се́бе] *див.* прийма́ти (17)

◊ Прийня́ти в се́рце (в ду́шу) *див.* прийма́ти (30)

◊ Продава́ти (запро́дувати, запродава́ти) / прода́ти (запрода́ти) ду́шу [дия́волу (чо́рту, дідькові *і т. ін.*)] *див.* продава́ти (3)

◊ Пройма́ти / пройня́ти се́рце (ду́шу) <Пройма́ти / пройня́ти аж до [са́мого] се́рця (до [са́мої] душі́)> *див.* пройма́ти (6)

◊ Прокква́сити ду́шу *див.* проква́шувати (1)

◊ Прошива́ти / прошити се́рце (ду́шу, мо́зок) *див.* прошива́ти (1)

◊ Пуска́ти / пусти́ти ду́шу на поку́ту *див.* пуска́ти (29)

ДУШЕ́ВНИЙ

душе́вної

◊ З [серде́чної (душе́вної)] простоти́ [і доброти́] *див.* простота́ (1)

ДУ́ШКА

ду́шка

◊ Душа́ (*рідко* ду́шка) приста́ла *див.* душа́ (39)

ЕКЗА́МЕН

екза́мен

Прийма́ти / прийня́ти і́спит (за́лік, екза́мен) *див.* прийма́ти (5)

ЕКСПЕРТИ́ЗА

експерти́за

△ Психологі́чна експерти́за *див.* експерти́за (6)

ЕЛЕКТРОВА́КУУМНИЙ

електрова́куумні

△ Електрова́куумні при́лади *див.* при́лад (3)

ЕЛЕКТРОЩИТОВИ́Й

електрощитове́

Електрощитове́ приміщення *див.* приміщення (1)

ЕНЕРГЕТИ́ЧНИЙ

енергети́чна

△ Енергети́чна промисло́вість *див.* промисло́вість (3)

ЕПО́ХА

епо́ха

△ Вік (епо́ха) Просві́тництва *див.* вік (12)

епо́хи

◊ Відчува́ти / відчу́ти пульс епо́хи *див.* відчува́ти (5)

Е́РА

е́ра

△ Протерозо́йська е́ра *див.* е́ра (7)

ЕСТАФЕ́ТА

естафе́ту

◊ Прийня́ти (перейня́ти) / прийма́ти (перейма́ти) естафе́ту *див.* прийма́ти (28)

ЕТА́П

ета́п

◊ Пере́йдений (про́йдений) ета́п *див.* ета́п (1)

ЕФІ́Р

ефі́р

Прями́й ефі́р *див.* ефі́р (1)

ЕШЕЛО́Н

ешело́н

Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.*) *див.* пуска́ти (6)

ЖА́ЛУВАТИ

жа́лувати

◊ Прошу́ люби́ти й шанува́ти (жа́лувати) *див.* проси́ти (19)

ЖАЛЬ[1]

жа́лем

◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.*) *див.* душа́ (31)

жаль

◊ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.*) / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.*) [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)

ЖАР

жа́ром

◊ [Аж] [як (мов, ні́би *і т. ін.*)] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

жа́ру

◊ Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру) *див.* приклада́ти (4)

ЖАРТ

жа́рти

Па́нські при́мхи (жа́рти, забага́нки *і т. ін.*) *див.* при́мха (2)

ЖАХ

жа́хом

◊ Жа́хом пройма́є (пройма́ло, пройма́ла *і т. ін.*) / пройняло́ (пройня́в, пройняла́ *і т. ін.*) *див.* пройма́ти (1)

ЖЕ́БРИ

же́бри

Пуска́ти в же́бри *див.* пуска́ти (1)

ЖЕ́РТВА

же́ртву

Віддава́ти (прино́сити) / відда́ти (принести́) в же́ртву *див.* віддава́ти (16)

ЖИВЕ́ЦЬ

живця́

◊ Пройма́ти до [са́мого] живця́ *див.* пройма́ти (3)

ЖИВИ́Й

жива́

△ Жива́ приро́да *див.* приро́да (5)

живо́го

◊ Пропіка́ти / пропекти́ до живо́го *див.* пропіка́ти (1)

ЖИВІ́Т

живі́т

◊ Живі́т присо́х до спи́ни (до хребта́) *див.* живі́т (1)

◊ Притя́гує / притягло́ живі́т (живота́) до спи́ни <Підвело́ живі́т (живота́)> *див.* притяга́ти (7)

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] на живі́т (на пуп) *див.* живі́т (2)

живота́

◊ Притя́гує / притягло́ живі́т (живота́) до спи́ни <Підвело́ живі́т (живота́)> *див.* притяга́ти (7)

ЖИТТЯ́

життя́

◊ Вкороти́ти (зба́вити, прикороти́ти) / вкоро́чувати (збавля́ти, прикоро́чувати) ві́ку (вік, життя́) *див.* укоро́чувати

◊ Прийти́ / прихо́дити на (у) світ (в життя́) *див.* прихо́дити (11)

◊ Прикликáти / приклúкати до життя́ *див.* прикликáти (1)
◊ Прово́дити / провестú в життя́ ідéю (прúнцип, план *і т. ін.)* *див.* прово́дити (6)
◊ Продавáти / продáти життя́ *див.* продавáти (5)
◊ Пройтú / прохо́дити школу [життя́] *див.* прохо́дити (10)
◊ Путі́вка в життя́ *див.* путі́вка (1)
◊ Пхáти вік (бідý, життя́) *див.* пхáти (1)
життя́м
◊ Заплатúти (*рідко* приплатúти) життя́м *див.* заплатúти (2)
◊ Прощáтися / розпрощáтися (попрощáтися) з життя́м (з [бі́лим] світом) *див.* прощáтися (1)
ЖО́ВТИЙ
жо́вта
△ Жо́вта пропáсниця *див.* пропáсниця (2)
ЖОВТОРО́ТИЙ
жовторо́те
◊ Жовторо́те пташеня́ (пташá) *див.* пташеня́ (1)
ЖО́ДЕН
жо́дних
◊ [Немá (немáє)] нія́ких (жо́дних) проблéм *див.* немá (57)
жо́дної
◊ Не пропускáти / не пропустúти жо́дної спідни́ці *див.* пропускáти (2)
ЖО́ДНИЙ
жо́дних
◊ [Немá (немáє)] нія́ких (жо́дних) проблéм *див.* немá (57)
жо́дної
◊ Не пропускáти / не пропустúти жо́дної спідни́ці *див.* пропускáти (2)
ЖУК
жукá
◊ Пустúти жукá *див.* пускáти (47)
ЗА[2]
за
◊ За і прóти *див.* за[2] (1)
◊ Звáжити / звáжувати [всі] за і [всі] прóти *див.* звáжувати (1)
◊ Ні за ні прóти *див.* за[2] (2)
ЗАБАГА́НКА
забагáнки
Пáнські прúмхи (жáрти, забагáнки *і т. ін.)* *див.* прúмха (2)
ЗАБЕЗПЕ́ЧЕННЯ
забезпéчення
△ Прогрáмне забезпéчення *див.* забезпéчення (7)
ЗАБІ́ГАТИ
забі́гали
◊ [Аж] мурáшки (комáшки) бі́гають (пробігáють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішлú *і т. ін.)* по спúні (по ті́лу, за плечúма, за спúною, пóза спúною *і т. ін.)* <По плечáх полі́зла мурашня́> *див.* мурáшки (1)
ЗАБЛАГА́ТИ
заблагáти
Просúти (благáти) / попросúти (заблагáти) пардóну *див.* просúти (6)
ЗАБЛУ́КАНИЙ
заблýкана
◊ Заблýкана (блýдна, приблýдна) вівця́ *див.* вівця́ (6)
ЗАБОРГО́ВАНІСТЬ
заборгóваність
△ Простро́чена заборгóваність *див.* заборгóваність (5)
ЗАБРА́ТИ
забрáла
◊ [Сирá] земля́ (могúла) узялá (забрáла, прийнялá *і т. ін.)* *див.* земля́ (30)
◊ Смерть узялá (забрáла, прибрáла) *див.* смерть
ЗАБРІ́Д
забрі́д
◊ Пустúтися / *рідше* пускáтися в забрі́д *див.* пускáтися (6)
ЗАВДАВА́ТИ
завдавáти
Завдавáти (робúти) / завдáти (зробúти) прúкрість *див.* завдавáти (9)
ЗАВДА́ННЯ
завдáння
△ Проéктне завдáння *див.* завдáння (2)
ЗАВДА́ТИ
завдáти
Завдавáти (робúти) / завдáти (зробúти) прúкрість *див.* завдавáти (9)
ЗАВЕСТИ́
завелá
◊ Дóля привелá (завелá) / привóдила (завóдила) *див.* дóля[1] (2)
завестú
◊ Завóдити / завестú у безóдню (у прі́рву) *див.* завóдити[1] (4)
ЗАВО́ДИТИ[1]
завóдила
◊ Дóля привелá (завелá) / привóдила (завóдила) *див.* дóля[1] (2)
завóдити
◊ Завóдити / завестú у безóдню (у прі́рву) *див.* завóдити[1] (4)
ЗАГАНЯ́ТИ[1]
заганя́ти
◊ Заганя́ти / загнáти дýшу в п’я́ти *див.* заганя́ти[1] (5)
ЗАГЛА́ДЖУВАТИ
заглáджувати
◊ Заглáджувати / заглáдити [своЮ] провúну (винý) *див.* заглáджувати (1)
ЗАГЛА́ДИТИ
заглáдити
◊ Заглáджувати / заглáдити [своЮ] провúну (винý) *див.* заглáджувати (1)
ЗАГЛЯДА́ТИ
заглядáти
◊ Зазирáти (заглядáти) / зазирнýти (загля́нути) в майбýтнє (у прийдéшнє, вперéд *і т. ін.)* *див.* зазирáти (1)
ЗАГЛЯ́НУТИ
загля́нути
◊ Зазирáти (заглядáти) / зазирнýти (загля́нути) в майбýтнє (у прийдéшнє, вперéд *і т. ін.)* *див.* зазирáти (1)
ЗАГНА́ТИ
загнáти
◊ Заганя́ти / загнáти дýшу в п’я́ти *див.* заганя́ти[1] (5)
ЗАГОВОРИ́ТИ
заговорúла
◊ Заговорúла (прокúнулася) сóвість *див.* сóвість
заговорúло
◊ Заговорúло (прокúнулось) сумлі́ння *див.* сумлі́ння
ЗАГОРО́ДЖУВАТИ
загорóджувати
Загорóджувати / загородúти собóю шлях (прохі́д, двéрі *і т. ін.)* *див.* загорóджувати (1)
ЗАГОРОДИ́ТИ
загородúти
Загорóджувати / загородúти собóю шлях (прохі́д, двéрі *і т. ін.)* *див.* загорóджувати (1)
ЗАГУСТИ́
загýв
◊ [І] слід захолóнув (захолóв, застúг, загýв, прохолóнув, прохолóв, прочáх *і т. ін.)* *див.* слід[1]
ЗАДЗВОНИ́ТИ
задзвонúти
◊ Задзвонúти (продзвонúти) по душі́ *див.* задзвонúти (1)
ЗАДУШИ́ТИ
задушúти
◊ Задушúти [в пýзі] комарá *див.* задýшувати (1)
ЗАЗИРА́ТИ
зазирáти
◊ Зазирáти (заглядáти) / зазирнýти (загля́нути) в майбýтнє (у прийдéшнє, вперéд *і т. ін.)* *див.* зазирáти (1)
ЗАЗИРНУ́ТИ
зазирнýти
◊ Зазирáти (заглядáти) / зазирнýти (загля́нути) в майбýтнє (у прийдéшнє, вперéд *і т. ін.)* *див.* зазирáти (1)
ЗАЙТИ́
зайтú
◊ Захóдити / зайтú у прúязнь *див.* захóдити (11)
На причі́лок ітú (захóдити) / пітú (зайтú) *див.* ітú (41)
ЗАКИВА́ТИ
закивáти
◊ Накивáти (*рідше* закивáти) / кивáти п’я́тами *див.* накивáти (1)
ЗАКИДА́ТИ[2]
закидáти
◊ Закидáти (пускáти) / закúнути (пустúти) гадю́чку *див.* закидáти[2] (3)
ЗАКИ́НУТИ
закúнути
◊ Закидáти (пускáти) / закúнути (пустúти) гадю́чку *див.* закидáти[2] (3)
◊ Замóвити (закúнути) [дóбре (прихúльне)] слóво (слівцé, словéчко) *див.* замовля́ти (2)
ЗАКО́Н
закóн
◊ Закóн брáти (приймáти) / взя́ти (прийня́ти) <У закóн уступáти / уступúти> *див.* брáти (138)

ЗАКОТИ́ТИ
закоти́ти
Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)
ЗАКО́ЧУВАТИ
зако́чувати
Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)
ЗАКРИВА́ТИ
закрива́ти
◊ Закрива́ти (прикрива́ти) / закри́ти (прикри́ти) ла́вочку *див.* закрива́ти (6)
ЗАКРИ́ТИ
закри́ти
◊ Закрива́ти (прикрива́ти) / закри́ти (прикри́ти) ла́вочку *див.* закрива́ти (6)
ЗАЛИШКО́ВИЙ
залишко́вий
Залишко́вий при́нцип [фінансува́ння] *див.* при́нцип (1)
ЗАЛІ́ЗТИ
залі́з
◊ Дух у п'я́ти залі́з (ввійшо́в) *див.* дух (12)
ЗА́ЛІК
за́лік
Прийма́ти / прийня́ти і́спит (за́лік, екза́мен) *див.* прийма́ти (5)
ЗАЛІ́ТНИЙ
залі́тна
◊ Залі́тна *(заст., рідко* зальо́тна) пти́ця (пта́шка) *див.* пти́ця (1)
ЗАЛЬО́ТНИЙ
зальо́тна
◊ Залі́тна *(заст., рідко* зальо́тна) пти́ця (пта́шка) *див.* пти́ця (1)
◊ Зальо́тна пти́ця *див.* пти́ця (2)
ЗАЛЯГА́ТИ
заляга́є
◊ Лежи́ть (ляга́є, заляга́є) / лягла́ (залягла́) прі́рва *див.* прі́рва (1)
ЗАЛЯГТИ́
залягла́
◊ Лежи́ть (ляга́є, заляга́є) / лягла́ (залягла́) прі́рва *див.* прі́рва (1)
ЗАМІ́РНИЙ
замі́рний
△ Замі́рний при́стрій *див.* при́стрій (1)
ЗАМО́ВИТИ
замо́вити
◊ Замо́вити (заки́нути) [до́бре (прихи́льне)] сло́во (слівце́, слове́чко) *див.* замовля́ти (2)
ЗАНЕСТИ́
занесла́
◊ Лиха́ годи́на несе́ / занесла́ (принесла́, приволокла́ *і т. ін.) див.* годи́на[1] (16)
занесли́
◊ Яки́м ві́тром (яки́ми вітра́ми) [принесло́ (занесло́)]? <Які́ вітри́ принесли́ (занесли́)?> *див.* ві́тер (21)
занесло́
◊ Яки́м ві́тром (яки́ми вітра́ми) [принесло́ (занесло́)]? <Які́ вітри́ принесли́ (занесли́)?> *див.* ві́тер (21)

ЗАПАДА́ТИ
запада́є
◊ Ду́мка (га́дка) запада́є (лі́зе, прихо́дить *і т. ін.)* / запа́ла (влі́зла, прийшла́ *і т. ін.)* [в го́лову (до голови́)] *див.* ду́мка (6)
ЗАПАМ'ЯТО́ВУВАЛЬНИЙ
запам'ято́вувальний
△ Запам'ято́вувальний при́стрій *див.* при́стрій (2)
ЗАПА́С
запа́си
Приро́дні бага́тства (запа́си, ресу́рси *і т. ін.) див.* бага́тство (1)
ЗАПА́СТИ[1]
запа́в
◊ [І] слід пропа́в (запа́в, запа́вся) / пропада́є *див.* слід[1]
запа́ла
◊ Ду́мка (га́дка) запада́є (лі́зе, прихо́дить *і т. ін.)* / запа́ла (влі́зла, прийшла́ *і т. ін.)* [в го́лову (до голови́)] *див.* ду́мка (6)
ЗАПА́СТИСЯ[1]
запа́вся
◊ [І] слід пропа́в (запа́в, запа́вся) / пропада́є *див.* слід[1]
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* крізь (у) зе́млю провали́вся (запа́вся, пішо́в *і т. ін.)* <Як пропа́в крізь зе́млю> *див.* прова́люватися (6)
запа́стися
◊ Щоб [крізь зе́млю] провали́тися (запа́стися) *див.* прова́люватися (4)
ЗА́ПАХ
за́пах
Прі́лий за́пах (дух) *див.* за́пах (1)
ЗАПЛАТИ́ТИ
заплати́ти
◊ Заплати́ти *(рідко* приплати́ти) життя́м *див.* заплати́ти (2)
ЗАПРОДАВА́ТИ
запродава́ти
◊ Продава́ти (запро́дувати, запродава́ти) / прода́ти (запро́да́ти) ду́шу [дия́волу (чо́рту, ді́дькові *і т. ін.)*] *див.* продава́ти (3)
ЗАПРО́ДА́ТИ
запро́да́ти
◊ Продава́ти (запро́дувати, запродава́ти) / прода́ти (запро́да́ти) ду́шу [дия́волу (чо́рту, ді́дькові *і т. ін.)*] *див.* продава́ти (3)
ЗАПРО́ДУВАТИ
запро́дувати
◊ Продава́ти (запро́дувати, запродава́ти) / прода́ти (запро́да́ти) ду́шу [дия́волу (чо́рту, ді́дькові *і т. ін.)*] *див.* продава́ти (3)
ЗАПРОПОНУВА́ТИ
запропонува́ти
◊ Пропонува́ти / запропонува́ти ру́ку [і се́рце] *див.* пропонува́ти (3)
Пропонува́ти / запропонува́ти свої́ по́слуги *див.* пропонува́ти (1)
Пропонува́ти / запропонува́ти тост *див.* пропонува́ти (2)

ЗАПРОСИ́ТИ[1]
запроси́ти
Проси́ти (кли́кати) / запроси́ти (покли́кати) до сто́лу (за стіл) *див.* проси́ти (7)
ЗАПРЯ́СТИ[2]
запря́сти
◊ Пря́сти / запря́сти очи́ма *див.* пря́сти[2] (1)
ЗАПУ́ДРИТИ
запу́дрити
◊ Пу́дрити (запу́дрювати) / запу́дрити мі́зки (мо́зок) *див.* пу́дрити (1)
ЗАПУ́ДРЮВАННЯ
запу́дрювання
◊ Пу́дрення (запу́дрювання) мі́зків (мо́зку) *див.* пу́дрення (1)
ЗАПУ́ДРЮВАТИ
запу́дрювати
◊ Пу́дрити (запу́дрювати) / запу́дрити мі́зки (мо́зок) *див.* пу́дрити (1)
ЗАПУСКА́ТИ[1]
запуска́ти
Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)
ЗАПУСТИ́ТИ[1]
запусти́ти
Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)
ЗАРЯ́ДЖЕНИЙ
заря́джених
△ Приско́рювач заря́джених части́нок *див.* приско́рювач (1)
ЗАРЯ́ДНИЙ
заря́дний
△ Заря́дний при́стрій *див.* при́стрій (3)
ЗАСИЛА́ТИ
засила́ти
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)
ЗА́СІБ
за́соби
△ Проносні́ за́соби *див.* за́сіб (13)
△ Протиалергі́йні за́соби *див.* за́сіб (14)
ЗАСІДА́ТЕЛЬ
засіда́тель
△ Прися́жний засіда́тель *див.* засіда́тель (2)
ЗАСЛА́ТИ[1]
засла́ти
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)
ЗАСПІВА́ТИ
заспіва́ли
◊ Пе́рші пі́вні співа́ють / проспіва́ли (заспіва́ли) *див.* пі́вень (8)
ЗАСТИ́ГНУТИ
засти́г
◊ [І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х *і т. ін.) див.* слід[1]

ЗАСТИ́ГТИ[1]
засти́г
◊ [І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х *і т. ін.) див.* слід[1]
ЗАТАЇ́ТИ
затаї́ти
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ЗАТАМО́ВУВАТИ
затамо́вувати
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін. /* затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ЗАТАМУВА́ТИ
затамува́ти
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ЗАТА́ЮВАТИ
зата́ювати
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ЗАТЯГНУ́ТИ
затягну́ти
◊ Проковтну́ти (затягти́, затягну́ти, проглину́ти) язи́к (язика́) *див.* проковтну́ти (1)
ЗАТЯГТИ́
затягти́
◊ Проковтну́ти (затягти́, затягну́ти, проглину́ти) язи́к (язика́) *див.* проковтну́ти (1)
ЗА́ХІДНИЙ
за́хідному
◊ На (у) вечі́рньому (за́хідному) пру́зі (упру́зі) *див.* пруг (1)
ЗАХО́ДИТИ
захо́дити
◊ Захо́дити / зайти́ у при́язнь *див.* захо́дити (11)
На причі́лок іти́ (захо́дити) / піти́ (зайти́) *див.* іти́ (41)
ЗАХОЛО́НУТИ
захоло́в
◊ [І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х *і т. ін.) див.* слід[1]
захоло́нув
◊ [І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х *і т. ін.) див.* слід[1]
ЗАХОЛО́ТИ
захоло́в
◊ [І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х *і т. ін.) див.* слід[1]
ЗАХОПИ́ТИ
захопи́ло
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
захо́пиш
◊ У дві при́горщі не захо́пиш *див.* захо́плювати (3)
ЗАХО́ПЛЮВАТИ
захо́плює
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
ЗАЧАЇ́ТИ
зачаї́ти
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ЗАЧЕПИ́ТИ[1]
зачепи́ти
◊ [Ї] па́льцем *(рідше* пу́чкою) не торкну́ти (не зачепи́ти, не ткну́ти) *див.* торка́ти
ЗА́ШМОРГ
за́шморзі
◊ Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці) *див.* трима́ти
ЗА́ЩІПКА
за́щіпці
◊ Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці) *див.* трима́ти
ЗАЯВИ́ТИ
заяви́ти
Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст *див.* заявля́ти (3)
ЗАЯВЛЯ́ТИ
заявля́ти
Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст *див.* заявля́ти (3)
ЗА́ЯЧИЙ
за́ячого
◊ Не з за́ячого пу́ху *див.* пух (3)
ЗБА́ВИТИ
зба́вити
◊ Вкороти́ти (зба́вити, прикороти́ти) / вкоро́чувати (збавля́ти, прикоро́чувати) ві́ку (вік, життя́) *див.* укоро́чувати
ЗБАВЛЯ́ТИ
збавля́ти
◊ Вкороти́ти (зба́вити, прикороти́ти) / вкоро́чувати (збавля́ти, прикоро́чувати) ві́ку (вік, життя́) *див.* укоро́чувати
ЗБИВА́ТИ
збива́ти
◊ Збива́ти / зби́ти з путі́ і́стини (і́стинної, Госпо́дньої *і т. ін.) див.* збива́ти (9)
◊ Збива́ти (зво́дити) / зби́ти (звести́) з путтяа́ *див.* збива́ти (15)
ЗБИВА́ТИСЯ
збива́тися
◊ Збива́тися / зби́тися з доро́ги (з путі́, зі шля́ху, з путтяа́ *і т. ін.) див.* збива́тися (4)
ЗБИРА́ТИ
збира́ти
Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти (1)
ЗБИ́ТИ
зби́ти
◊ Збива́ти / зби́ти з путі́ і́стини (і́стинної, Госпо́дньої *і т. ін.) див.* збива́ти (9)
◊ Збива́ти (зво́дити) / зби́ти (звести́) з путтяа́ *див.* збива́ти (15)
ЗБИ́ТИСЯ
зби́тися
◊ Збива́тися / зби́тися з доро́ги (з путі́, зі шля́ху, з путтяа́ *і т. ін.) див.* збива́тися (4)
ЗБІ́РНИЙ
збі́рний
Збі́рний пункт *див.* пункт (2)
ЗБУ́ДЖУВАТИ
збу́джувати
Розпа́лювати (збу́джувати) / розпали́ти (збуди́ти) при́страсті *див.* розпа́лювати
ЗБУДИ́ТИ
збуди́ти
Розпа́лювати (збу́джувати) / розпали́ти (збуди́ти) при́страсті *див.* розпа́лювати
ЗВА́ЖИТИ[2]
зва́жити
◊ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати (1)
ЗВА́ЖУВАТИ
зва́жувати
◊ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати (1)
ЗВАЛИ́ТИ
звали́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, покла́дати, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
ЗВАЛИ́ТИСЯ
звали́лася
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)
ЗВА́ЛЮВАТИ
зва́лювати
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, покла́дати, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
ЗВА́ЛЮВАТИСЯ[1]
зва́люється
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)
ЗВА́НИЙ
зва́на
Зва́на (про́шена, про́хана) вече́ря *див.* вече́ря (1)

зва́ний
Зва́ний (про́шений, про́ханий) обі́д *див.* обі́д (1)
ЗВАННЯ́
звання́
Про́сто́го звання́ *див.* звання́ (1)
ЗВЕРНУ́ТИ
зверну́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (3)
ЗВЕРТА́ТИ
зверта́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (провину́) *див.* вали́ти[1] (3)
ЗВЕСТИ́
звести́
◊ Збива́ти (зво́дити) / зби́ти (звести́) з пуття́ *див.* збива́ти (15)
◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)
ЗВИ́ЧАЙ
зви́чаєм
Прости́м зви́чаєм *див.* зви́чай (3)
ЗВИЧА́Й
звича́єм
Прости́м зви́чаєм *див.* зви́чай (3)
ЗВИЧА́ЙНИЙ
звича́йний
△ Звича́йний (про́сти́й) дріб *див.* дріб (2)
звича́йному
У прямо́му (звича́йному, буква́льному *і т. ін.*) розумі́нні [цього́ сло́ва] <У прямо́му се́нсі> *див.* розумі́ння
ЗВІР[1]
звíра
◊ Розбу́джувати (пробу́джувати) / розбуди́ти (пробуди́ти) звíра *див.* розбу́джувати
ЗВІ́СНИЙ
зві́сна
○ Відо́ма (ви́ди́ма, зві́сна, пе́вна, приро́дна, я́сна́) річ *див.* річ[1]
ЗВО́ДИТИ
зво́дити
◊ Збива́ти (зво́дити) / зби́ти (звести́) з пуття́ *див.* збива́ти (15)
◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)
ЗВУК
звук
◊ Пусти́й (поро́жній) звук *див.* звук (8)
ЗГО́ДА
зго́ди
◊ Прихо́дити / прийти́ до зго́ди *див.* прихо́дити (13)
ЗДА́ТНІСТЬ
зда́тність
Провізна́ спромо́жність (зда́тність) *див.* спромо́жність
ЗДОРО́В'Я
здоро́в'я
◊ Прихо́дити / прийти́ до здоро́в'я *див.* прихо́дити (14)
ЗДРА́СТУВАТИ
здра́стуйте
Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.*) *див.* потрі́бно (1)
ЗЕМЛЕРО́БСТВО
землеро́бства
△ Просапна́ систе́ма землеро́бства *див.* систе́ма
ЗЕМЛЯ́
земле́ю
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) земле́ю (пи́лом) припа́сти / припада́ти *див.* припада́ти (14)
землі́
◊ Бі́да́ (го́ре) гне (пригина́є) / пригне́ [до [са́мої] землі́] *див.* біда́[1] (1)
◊ Но́ги (п'я́ти, сту́пні) прикипа́ють (прироста́ють) / прикипі́ли (прирослі́) до землі́ (до ка́меня, до мі́сця *і т. ін.*) *див.* нога́ (29)
◊ Пригну́ти / пригина́ти до землі́ *див.* пригина́ти (1)
◊ Прикипі́ти до землі́ *див.* прикипа́ти (2)
◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо (5)
◊ Пуп землі́ *див.* пуп (1)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) до землі́ приби́тий *див.* приби́тий (2)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) прирі́с до землі́ *див.* прироста́ти (4)
зе́млю
◊ Ла́дний (ла́ден, гото́вий) [три́чі] провали́тися крізь зе́млю *див.* ла́дний[2] (1)
◊ Ма́ло крізь зе́млю не провали́вся <Ма́ло крізь зе́млю провали́тися> *див.* прова́люватися (1)
Прикраша́ти (прикра́шувати) / прикра́сити зе́млю *див.* прикраша́ти (1)
◊ Хоч крізь зе́млю прова́люйся / провали́ся *див.* прова́люватися (2)
◊ Щоб [крізь зе́млю] провали́тися (запа́стися) *див.* прова́люватися (4)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) крізь (у) зе́млю провали́вся (запа́вся, пішо́в *і т. ін.*) <Як пропа́в крізь зе́млю> *див.* прова́люватися (6)
земля́
◊ Земля́ не прийма́є *див.* земля́ (20)
◊ Мов (немо́в, на́че, нена́че *і т. ін.*) земля́ проглину́ла *див.* земля́ (24)
◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́ (25)
◊ Неха́й (хай) за ним (за не́ю, за ва́ми *і т. ін.*) земля́ про́падом *див.* земля́ (26)
◊ Неха́й (хай) мене́ [свята́] земля́ при́йме *див.* земля́ (27)
[Сира́] земля́ [до се́бе] прибра́ла (прибере́) *див.* земля́ (5)
◊ [Сира́] земля́ (моги́ла) узяла́ (забра́ла, прийняла́ *і т. ін.*) *див.* земля́ (30)
◊ Хай мене́ земля́ проглине́ *див.* земля́ (31)
◊ [Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перо́м, пухке́нькою, легка́) *див.* земля́ (32)
ЗЕ́РНО́
зе́рно́
Де́рти (дра́ти) крупу́ (про́со, зе́рно́ *і т. ін.*) *див.* де́рти (2)
ЗИ́РКНУТИ
зи́ркнув
◊ Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.*) на́че (нена́че *і т. ін.*) п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув *і т. ін.*) *див.* гля́нути (1)
ЗІБРА́ТИ
зібра́ти
Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти (1)
ЗІЙТИ́[1]
зійти́
◊ Зійти́ з рі́вної (прямо́ї) доро́ги *див.* схо́дити
◊ Зійти́ (пі́ти, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
зійшла́
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)
ЗІ́МКНЕНИЙ
зі́мкнений
△ Зі́мкнений при́голосний *див.* при́голосний (4)
ЗІ́МКНУТИЙ
зі́мкнений
△ Зі́мкнений при́голосний *див.* при́голосний (4)
ЗІПСУВА́ТИ
зіпсува́ти
◊ Псува́ти / зіпсува́ти обі́дню *див.* псува́ти (1)
◊ Псува́ти / попсува́ти (зіпсува́ти) кров *див.* псува́ти (2)
ЗІР
зір
◊ По́гляд (зір) прикипа́є / прикипі́в *див.* по́гляд (11)
◊ Прико́вувати / прикува́ти [до се́бе] о́чі (зір) *див.* прико́вувати (2)
◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) *див.* притяга́ти (3)
зо́ром
◊ Прикипа́ти (прилипа́ти) / прикипі́ти (прили́пнути) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти (1)
◊ Припа́сти очи́ма (зо́ром, по́глядом) *див.* припада́ти (10)
◊ Прироста́ти / прирости́ очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* прироста́ти (1)
◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти (5)
◊ Пройти́ / прохо́дити пе́ред очи́ма (зо́ром) *див.* прохо́дити (9)

ЗІ́РКА
зі́рка
Провідна́ зоря́ (зі́рка) *див.* зоря́ (3)
△ Пульсу́юча (пульсівна́) зі́рка (зоря́) *див.* зі́рка (9)
З'ЇСТИ
з'їв
◇ Гото́вий з'ї́сти (проковтну́ти) без со́лі <З'їв би (проковтну́в би) без со́лі> *див.* гото́вий (2)
з'ї́сти
◇ Гото́вий з'ї́сти (проковтну́ти) без со́лі <З'їв би (проковтну́в би) без со́лі> *див.* гото́вий (2)
◇ Зу́би з'ї́сти (прої́сти) *див.* з'їда́ти (6)
◇ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рі́дше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)
◇ Со́лодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хо́роше похо́дити *див.* з'їда́ти (10)
ЗЛА́МАНИЙ
зла́маний
◇ За п'ята́к (за п'ятака́) <За зла́маний п'ята́к> *див.* п'ята́к (1)
ЗЛАМА́ТИ
зламá́ти
◇ Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти *і т. ін.)* пу́та *див.* лама́ти (7)
◇ Лама́ти (прола́мувати, розбива́ти *і т. ін.)* / злама́ти (пролама́ти, розби́ти *і т. ін.)* лід (кри́гу) *див.* лама́ти (9)
◇ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрізá́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)
ЗЛА́МУВАТИ
зла́мувати
◇ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підріза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)
ЗЛИ́ДНІ
зли́дні
◇ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рі́дко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)
◇ Прикри́ти зли́дні *див.* прикрива́ти (3)
ЗЛИЙ
зло́го
◇ Стоя́ти на путі́ / ста́ти на путь грі́шників (зло́го) *див.* стоя́ти
злу
◇ Штовха́ти на злу путь *див.* штовха́ти
ЗЛОВИ́ТИ
злови́ти
◇ Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) пі́вника (пі́вня) *див.* пуска́ти (15)
ЗЛОЖИ́ТИ
зложи́ти
Дава́ти (склада́ти *і т. ін.)* / да́ти (скла́сти, зложи́ти *і т. ін.)* прися́гу *див.* дава́ти (18)
ЗЛОЯ́КІСНИЙ
злоя́кісна
△ Злоя́кісна пухли́на *див.* пухли́на (2)

ЗМА́ЗАТИ
зма́зати
◇ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.)* / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рі́дше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)
ЗМИЛИ́ТИ
змили́ти
◇ Змили́ти шлях (сте́жку, путь *і т. ін.)* *див.* змилю́вати[2] (1)
ЗМІ́ННИЙ
змі́нна
△ Пропозиці́йна змі́нна *див.* змі́нний (2)
ЗМІСТ
змі́ст
Обду́мувати (проду́мувати) / обду́мати (проду́мати) ко́жне сло́во (змі́ст ко́жного сло́ва) *див.* обду́мувати (1)
ЗМІЯ́
змію́
◇ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.)* [на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.)*] *див.* пригріва́ти (1)
ЗМОГТИ́[2]
змо́же
◇ Му́хи (пта́шки, *рі́дко* му́ху, пта́шку *і т. ін.)* не зоби́дить (не скри́вдить, не змо́же зоби́дити *і т. ін.)* *див.* зобиджа́ти (1)
ЗМОКА́ТИ
змока́ти
◇ Промока́ти (змока́ти) / промо́кнути (змо́кнути) до ни́тки (до ни́точки, до соро́чки, до [са́мих] сорочо́к, до [са́мих] кісто́к) *див.* промока́ти[1] (1)
ЗМО́КНУТИ
змо́кнути
◇ Промока́ти (змока́ти) / промо́кнути (змо́кнути) до ни́тки (до ни́точки, до соро́чки, до [са́мих] сорочо́к, до [са́мих] кісто́к) *див.* промока́ти[1] (1)
ЗНАЙТИ́
знайти́
◇ Знахо́дити / знайти́ про́стір *див.* знахо́дити (8)
◇ Знахо́дити / знайти́ [собі́ (тобі́)] приту́лок (пристано́вище, при́хисток *і т. ін.)* *див.* знахо́дити (11)
ЗНАМЕ́ННИК
знаме́нника
◇ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)
ЗНА́ТИ
зна́ти
◇ Не ма́ти (не зна́ти) про́світку *див.* ма́ти[2] (125)
ЗНА́ТНИЙ
зна́тна
◇ Зна́тна пти́ця *див.* пти́ця (3)
ЗНАХО́ДИТИ
знахо́дити
◇ Знахо́дити / знайти́ про́стір *див.* знахо́дити (8)

◇ Знахо́дити / знайти́ [собі́ (тобі́)] приту́лок (пристано́вище, при́хисток *і т. ін.)* *див.* знахо́дити (11)
ЗНАХО́ДИТИСЯ
знахо́дитися
Знахо́дитися в приту́зі *див.* знахо́дитися (1)
ЗНА́ЧЕННЯ
зна́чення
△ Пря́ме́ зна́чення сло́ва *див.* зна́чення (3)
ЗНИКА́ТИ
зника́ти
◇ Зника́ти (щеза́ти, пропада́ти *і т. ін.)* / зни́кнути (ще́знути, пропа́сти *і т. ін.)* без слі́ду *див.* зника́ти (6)
ЗНИ́КЛИЙ
зни́клий
◇ Бе́звісти зни́клий (пропа́лий) *див.* зни́клий (1)
ЗНИ́КНУТИ
зни́кнути
◇ Бе́звісти зни́кнути (пропа́сти) *див.* зника́ти (1)
◇ Зника́ти (щеза́ти, пропада́ти *і т. ін.)* / зни́кнути (ще́знути, пропа́сти *і т. ін.)* без слі́ду *див.* зника́ти (6)
ЗНІМА́ТИ
зніма́ти
Зніма́ти / зня́ти про́бу *див.* зніма́ти (5)
ЗНІМА́ТИСЯ
зніма́тися
Зніма́тися / зня́тися з прича́лу (з прича́лів, з я́коря) *див.* зніма́тися (1)
ЗНЯ́ТИ
зня́ти
Зніма́ти / зня́ти про́бу *див.* зніма́ти (5)
ЗНЯ́ТИСЯ
зня́тися
Зніма́тися / зня́тися з прича́лу (з прича́лів, з я́коря) *див.* зніма́тися (1)
ЗОБА́ЧЕННЯ
зоба́чення
○ До [ско́рого, швидко́го, прие́много *і т. ін.*] поба́чення *(діал.* зоба́чення) *див.* поба́чення (1)
ЗОБИ́ДИТИ
зоби́дити
◇ Му́хи (пта́шки, *рі́дко* му́ху, пта́шку *і т. ін.)* не зоби́дить (не скри́вдить, не змо́же зоби́дити *і т. ін.)* *див.* зобиджа́ти (1)
зоби́дить
◇ Му́хи (пта́шки, *рі́дко* му́ху, пта́шку *і т. ін.)* не зоби́дить (не скри́вдить, не змо́же зоби́дити *і т. ін.)* *див.* зобиджа́ти (1)
ЗО́НА
зо́на
△ Приро́дна зо́на (смý́га) *див.* зо́на (16)
зо́ни
△ Зо́ни пусте́ль *див.* зо́на (14)
ЗОНДУВА́ТИ
зондува́ти
◇ Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати, *рі́дко* прощу́пати) грунт *див.* зондува́ти (1)

ЗОРЯ́
зоря́
Провідна́ зоря́ (зірка) *див.* зоря́ (3)
△ Пульсу́юча (пульсівна́) зірка (зоря́) *див.* зірка (9)
ЗРОБИ́ТИ
зроби́ти
Завдава́ти (роби́ти) / завда́ти (зроби́ти) при́крість *див.* завдава́ти (9)
◊ Зроби́ти з лемеша́ шва́йку (пшик) *див.* зроби́ти (12)
Зроби́ти / роби́ти про́мах (про́махи) *див.* зроби́ти (5)
◊ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити (10)
Роби́ти / зроби́ти про́бу *див.* роби́ти
Роби́ти (справля́ти) / зроби́ти (спра́вити) прие́мність *див.* роби́ти
ЗСУВА́ТИСЯ
зсува́ється
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)
ЗСУ́НУТИСЯ
зсу́нулася
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)
ЗУБ
зуб
Про́бувати / спро́бувати на зуб (на зу́ба, на зу́би, на зуба́х) *див.* про́бувати (1)
зу́ба
Про́бувати / спро́бувати на зуб (на зу́ба, на зу́би, на зуба́х) *див.* про́бувати (1)
зуба́ми
◊ Приде́ржати / приде́ржувати язи́к ([свого́] язика́) [за зуба́ми] *див.* приде́ржувати (1)
◊ Притри́мати язи́к (язика́) [за зуба́ми] *див.* притри́мувати (1)
◊ Продзвони́ти зуба́ми *див.* продзво́нювати (1)
◊ Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці) *див.* трима́ти
зуба́х
Про́бувати / спро́бувати на зуб (на зу́ба, на зу́би, на зуба́х) *див.* про́бувати (1)
зу́би
◊ Зу́би з'ї́сти (прої́сти) *див.* з'їда́ти (6)
◊ Зу́би прорі́жуться *див.* зуб (7)
◊ Прикуси́ти зу́би *див.* прику́шувати (1)
Про́бувати / спро́бувати на зуб (на зу́ба, на зу́би, на зуба́х) *див.* про́бувати (1)
◊ Продава́ти зу́би *див.* продава́ти (6)
зубі́в
◊ Хоч до ра́ни (до болячки, до зубі́в *і т. ін.)* кладі́ (прикладі́й, притулі́й *і т. ін.)* / приклади́ (притули́) *див.* кла́сти (26)

ЗУ́БИ
зуб
Про́бувати / спро́бувати на зуб (на зу́ба, на зу́би, на зуба́х) *див.* про́бувати (1)
зу́ба
Про́бувати / спро́бувати на зуб (на зу́ба, на зу́би, на зуба́х) *див.* про́бувати (1)
зуба́ми
◊ Приде́ржати / приде́ржувати язи́к ([свого́] язика́) [за зуба́ми] *див.* приде́ржувати (1)
◊ Притри́мати язи́к (язика́) [за зуба́ми] *див.* притри́мувати (1)
◊ Продзвони́ти зуба́ми *див.* продзво́нювати (1)
◊ Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці) *див.* трима́ти
зуба́х
Про́бувати / спро́бувати на зуб (на зу́ба, на зу́би, на зуба́х) *див.* про́бувати (1)
зу́би
◊ Зу́би з'ї́сти (прої́сти) *див.* з'їда́ти (6)
◊ Зу́би прорі́жуться *див.* зуб (7)
◊ Прикуси́ти зу́би *див.* прику́шувати (1)
Про́бувати / спро́бувати на зуб (на зу́ба, на зу́би, на зуба́х) *див.* про́бувати (1)
◊ Продава́ти зу́би *див.* продава́ти (6)
зубі́в
◊ Хоч до ра́ни (до боля́чки, до зубі́в *і т. ін.)* кладі́ (прикладі́й, притулі́й *і т. ін.)* / приклади́ (притули́) *див.* кла́сти (26)
ЗУБНИ́Й
зубни́й
△ Зубни́й (дента́льний) при́голосний *див.* при́голосний (5)
ЗУПИНИ́ТИСЯ
зупини́тися
Стоя́ти (сиді́ти) / ста́ти (ста́нути, зупини́тися *і т. ін.)* як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до мі́сця, до стовпа́ *і т. ін.*] *див.* стоя́ти
ЗУСТРІ́НУТИ
зустрі́нути
◊ Прийма́ти (зустріча́ти) / прийня́ти (зустрі́ти, зустрі́нути) з [розкри́тими] обі́ймами *див.* прийма́ти (19)
ЗУСТРІ́ТИ
зустрі́ти
◊ Прийма́ти (зустріча́ти) / прийня́ти (зустрі́ти, зустрі́нути) з [розкри́тими] обі́ймами *див.* прийма́ти (19)
ЗУ́СТРІЧ
зу́стріч
Холо́дне прийняття́ <Холо́дна зу́стріч> <Холо́дний прийо́м> *див.* прийняття́ (1)
ЗУСТРІЧА́ТИ
зустріча́ти
◊ Прийма́ти (зустріча́ти) / прийня́ти (зустрі́ти, зустрі́нути) з [розкри́тими] обі́ймами *див.* прийма́ти (19)
І́ГРИ
гра
◊ Гра на пу́бліку *див.* гра (10)
◊ Гра приро́ди *див.* гра (11)

ІДЕ́Я
іде́ю
◊ Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план *і т. ін.) див.* прово́дити (6)
іде́я
Приче́плива (причі́плива) ду́мка (іде́я) *див.* ду́мка (3)
І́ЖИЦЯ
і́жицю
◊ Прописа́ти і́жицю *див.* пропи́сувати (1)
ІЗОЛЯ́ЦІЯ
ізоля́ція
△ Просторо́ва ізоля́ція *див.* ізоля́ція (1)
ІЗОМЕТРИ́ЧНИЙ
ізометри́чна
△ Ізометри́чна прое́кція *див.* прое́кція² (1)
ІМЕННИ́Й
іменна́
△ Іменна́ части́на при́судка *див.* части́на
іменни́й
△ Іменни́й [скла́дений] при́судок *див.* при́судок (3)
ІМУНІТЕ́Т
імуніте́т
△ Приро́джений імуніте́т *див.* імуніте́т (5)
ІМ'Я́
ім'я́
При́бране ім'я́ (пі́звище, пі́звисько) *див.* ім'я́ (4)
ІНДУ́СТРІЯ
інду́стрія
△ Важка́ промисло́вість (інду́стрія) *див.* промисло́вість (1)
△ Легка́ промисло́вість (інду́стрія) *див.* промисло́вість (4)
ІНІЦІАТИ́ВА
ініціати́ву
Проявля́ти (виявля́ти) / прояви́ти (ви́явити) ініціати́ву *див.* проявля́ти (1)
ІНТЕЛЕКТУАЛІ́ЗМ
інтелектуалі́зм
△ Приміти́вний інтелектуалі́зм *див.* інтелектуалі́зм (3)
ІНТЕЛІГЕ́НТ
інтеліге́нт
Уро́джений (приро́джений) інтеліге́нт *див.* інтеліге́нт (1)
ІНТЕЛІГЕ́НТНІСТЬ
інтеліге́нтність
Уро́джена (приро́джена) інтеліге́нтність *див.* інтеліге́нтність (1)
ІНТЕРНАЦІОНАЛІ́ЗМ
інтернаціоналі́зм
Пролета́рський інтернаціоналі́зм *див.* інтернаціоналі́зм (1)
ІНТЕРФЕ́ЙС
інтерфе́йс
△ Програ́мний інтерфе́йс *див.* інтерфе́йс (2)
ІНТРИ́ГА
інтри́ги
◊ Плести́ (пуска́ти) інтри́гу (інтри́ги) *див.* плести́ (8)

інтри́гу
◊ Плести́ (пуска́ти) інтри́гу (інтри́ги) *див.* плести́ (8)
ІНФОРМАЦІ́ЙНИЙ
інформаці́йна
△ Інформаці́йний проду́кт <Інформаці́йна проду́кція> *див.* проду́кт (6)
інформаці́йний
△ Інформаці́йний проду́кт <Інформаці́йна проду́кція> *див.* проду́кт (6)
△ Інформаці́йний про́стір *див.* про́стір (2)
ІНФОРМА́ЦІЯ
інформа́ція
△ Публі́чна інформа́ція *див.* інформа́ція (3)
ІНФРАЧЕРВО́НИЙ
інфрачерво́не
△ Інфрачерво́ні про́мені <Інфрачерво́не промі́ння> *див.* про́мінь (2)
інфрачерво́ні
△ Інфрачерво́ні про́мені <Інфрачерво́не промі́ння> *див.* про́мінь (2)
І́НШИЙ
і́ншого
Прибережи́ (прибережі́ть) до і́ншого ра́зу (на по́тім) *див.* прибеpiга́ти (1)
І́СПИТ
і́спит
Прийма́ти / прийня́ти і́спит (за́лік, екза́мен) *див.* прийма́ти (5)
І́СТИНА
і́стина
◊ Прописна́ (а́збучна) і́стина *див.* і́стина (4)
і́стини
◊ Збива́ти / зби́ти з путі́ і́стини (і́стинної, Госпо́дньої *і т. ін.)* *див.* збива́ти (9)
І́СТИННИЙ
і́стинної
◊ Збива́ти / зби́ти з путі́ і́стини (і́стинної, Госпо́дньої *і т. ін.)* *див.* збива́ти (9)
ІСТО́РІЯ
істо́рія
Природни́ча істо́рія *див.* істо́рія (2)
ІТИ́
іде́
◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (5)
◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (7)
іти́
◊ Гна́тися (іти́, ходи́ти *і т. ін.)* по п'я́тах *див.* гна́тися (2)
◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
◊ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.)* на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі *і т. ін.)* *див.* іти́ (58)
◊ Іти́ в дале́ку доро́гу (путь) *див.* іти́ (59)
◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)
○ Іти́ / піти́ на мир (на прими́рення) *див.* іти́ (43)
◊ Іти́ / піти́ на пропа́ще *див.* іти́ (106)
◊ Іти́ / прийти́ на ду́мку *див.* іти́ (124)
◊ Іти́ (прихо́дити) з мече́м *див.* іти́ (125)
◊ Іти́ (прихо́дити) / прийти́ з пови́нною *див.* іти́ (126)
◊ Іти́ про́ти (насу́проти́) *кого, чого* <Іти́ всу́переч *кого, чого, кому, чому*> *див.* іти́ (127)
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.)* *див.* іти́ (32)
◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.)* / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.)* на прю *див.* іти́ (133)
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ протéртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)
На при́зов (до при́зову) іти́ *див.* іти́ (39)
На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́> *див.* іти́ (40)
На причі́лок іти́ (захо́дити) / піти́ (зайти́) *див.* іти́ (41)
◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)
Прийма́ти (іти́) / прийня́ти (піти́) на багне́ти *див.* прийма́ти (1)
Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти (1)
Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися
◊ У тро́пі (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.)* / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.)* *див.* іти́ (155)
Ходи́ти (іти́) / піти́ до прича́стя *див.* ходи́ти
ЇСТИ
ї́сти
◊ Ї́сти не про́сить *див.* проси́ти (12)
◊ Ка́ші (ї́сти) про́сить (про́сять) *див.* проси́ти (13)
ї́сть
◊ Ще на при́пічку ка́шу ї́сть *див.* ї́сти (24)
ЙТИ
йде́
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, пощи́рилася, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.)* *див.* чу́тка
йти
◊ Семими́льними кро́ками йти (просува́тися, ступа́ти *і т. ін.)* *див.* іти́ (154)
◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.)* / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.)* на дно *див.* спуска́тися
Стіно́ю стоя́ти (йти, прохо́дити *і т. ін.)* / ста́ти (піти́, пройти́ *і т. ін.)* *див.* стоя́ти
КАЙДА́НИ
кайда́ни
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
КАЛИ́ТКА
кали́тка
◊ Поро́жня (легка́, пуста́) кише́ня (кали́тка) *див.* кише́ня (8)
КА́МІНЬ
ка́меня
◊ Но́ги (п'я́ти, сту́пні) прикипа́ють (прироста́ють) / прикипі́ли (приросли́) до землі́ (до ка́меня, до мі́сця *і т. ін.)* *див.* нога́ (29)
ка́мінь
◊ Про́бний (спро́бний) ка́мінь *див.* ка́мінь (17)
◊ Простяга́ти / простягти́ (простягну́ти) ка́мінь *див.* простяга́ти (2)
КАПІТА́Л
капіта́л
△ Продукти́вний капіта́л *див.* капіта́л (10)
КА́РА
ка́ри
◊ Проси́ти ка́ри Бо́жої *див.* проси́ти (14)
ка́ру
◊ Прийма́ти / прийня́ти ка́ру *див.* прийма́ти (24)
КАРАУ́Л
карау́л
◊ Хоч [ґвалт (карау́л, про́бі, кри́ком *і т. ін.)*] кричи́ *див.* крича́ти (3)
КАРБО́ВАНЕЦЬ
карбо́ванця
◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)
КА́ША
ка́шею
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми) *див.* частува́ти
ка́ші
◊ Ка́ші (ї́сти) про́сить (про́сять) *див.* проси́ти (13)
ка́шу
◊ Ще на при́пічку ка́шу ї́сть *див.* ї́сти (24)
КА́ШЕЛЬ
ка́шель
◊ Ка́шель пройма́є (дійма́є, *заст.* дойма́є) / пройня́в (дійня́в, *заст.* дойня́в) *див.* ка́шель (2)
КАШКЕ́Т
кашке́та
Приклада́ти / прикла́сти ру́ку до кашке́та (ша́пки, картуза́ *і т. ін.)* *див.* приклада́ти (2)
КВАЧ
квач
◊ П'я́ний як (мов, ні́би *і т. ін.)* квач (хлющ, чіп) *див.* п'я́ний (1)

КВИТÓК

квитóк

Пробивáти / пробúти квитóк *див.* пробивáти (1)

КВІТ

квíтом

◊ Пúшним цвíтом (квíтом) розквітáти (цвістú, процвітáти *і т. ін.)* / розквíтнути (процвíсти́) *див.* розквітáти

КВÍТКА

квіткú

◊ Пришивáти (пришпúлювати) / пришúти (пришпилúти) квіткú (квíтку, лáтку) *див.* пришивáти (2)

квíтку

◊ Пришивáти (пришпúлювати) / пришúти (пришпилúти) квіткú (квíтку, лáтку) *див.* пришивáти (2)

КЕРУВÁННЯ

керувáння

△ Пульт керувáння *(рідше* управлíння) *див.* пульт (1)

КИВÁТИ

кивáти

◊ Накивáти *(рідше* закивáти) / кивáти п'ятами *див.* накивáти (1)

КÚДАТИ

кúдати

◊ Кúдати (скидáти) / кúнути (скúнути) в прíрву *див.* кúдати (36)

КÚДАТИСЯ

кúдатися

На прúступ ітú (кúдатися) / пітú (кúнутися) <Прúступом ітú / пітú> *див.* ітú (40)

Припадáти (кúдатися, пáдати *і т. ін.)* до ніг *див.* припадáти (1)

КИЙ[1]

кúєм

◊ Пáльцем (кúєм) не проткнýти (не проткнéш) <Проткнýти пáльцем не мóжна> *див.* протикáти (1)

киями

◊ Частувáти (пригощáти) / почастувáти (пригостúти) берéзовою кáшею (кия́ми) *див.* частувáти

КÚНУТИ

кúнув

◊ Гля́нув (подивúвся, зúркнув *і т. ін.)* нáче (ненáче *і т. ін.)* п'ятакá дав (подарувáв, кúнув *і т. ін.) див.* гля́нути (1)

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* хто кúнув (понасипáв) гарячого прúску *див.* хто[1]

кúнути

◊ Всúпати (кúнути, вкúнути *і т. ін.)* прúску за очкýр (за пáзуху) *див.* всипáти[1] (3)

◊ Кúдати (скидáти) / кúнути (скúнути) в прíрву *див.* кúдати (36)

◊ Нíде (немá (немáє) де, нíкуди, *заст.* нíгде) [й] гóлки (гóлкою, пáльця, пáльцем, шúлом) встромúти (просýнути, штрикнýти, ткнýти, кúнути) *див.* встромля́ти (3)

КÚНУТИСЯ

кúнутися

На прúступ ітú (кúдатися) / пітú (кúнутися) <Прúступом ітú / пітú> *див.* ітú (40)

КИПІ́ТИ

кипля́ть

◊ Прúстрасті спалáхують (розпáлюються, кипля́ть *і т. ін.) див.* прúстрасть (3)

КИСЛÚЦЯ

кислúць

◊ Прóбувати кислúць *див.* прóбувати (3)

КИШÉНЯ

кишéня

◊ Порóжня (легкá, пустá) кишéня (калúтка) *див.* кишéня (8)

КÚШКА

кúшка

△ Прямá кúшка *див.* кúшка (5)

КІНÉЦЬ[1]

кінéць

◊ Прихóдить (настає) / прийшóв (настáв) край (кінéць) *див.* край[1] (16)

кінця́

Привóдити / привестú до кінця́ *див.* привóдити (3)

КІНÓ

кінó

◊ Крутúти (пускáти) фільм (кінокартúну, кінó) *див.* крутúти (15)

КІНОКАРТÚНА

кінокартúну

◊ Крутúти (пускáти) фільм (кінокартúну, кінó) *див.* крутúти (15)

КІНЬ

коня́

Припустúти коня́ *див.* припускáти[2] (2)

КÍСТКА

кíстка

△ Променéва кíстка *див.* кíстка (6)

△ Путовá кíстка *див.* кíстка (7)

кістóк

◊ Морóз (хóлод) пробирáється / пробрáвся до тíла (до [сáмих] кістóк, за плéчі *і т. ін.) див.* морóз[1] (12)

Промерзáти / промéрзти до [сáмих] кістóк *див.* промерзáти (1)

Промéрзлий до [сáмих] кістóк *див.* промéрзлий (1)

◊ Промокáти (змокáти) / промóкнути (змóкнути) до нúтки (до нúточки, до сорóчки, до [сáмих] сорочóк, до [сáмих] кістóк) *див.* промокáти[1] (1)

◊ Промóклий до кістóк (до кісточóк, до нúтки, до нúточки) *див.* промóклий (1)

Промочúти / промóчувати до нúтки (до кістóк, до сорóчки, до тíла, до рубця́, до рýбчика) *див.* промóчувати (2)

◊ Пронúзувати (пробирáти, проймáти *і т. ін.)* / пронизáти (пробрáти, пройня́ти *і т. ін.)* до [самúх] кістóк *див.* пронúзувати (1)

КÍСТОЧКА

кісточóк

◊ Промóклий до кістóк (до кісточóк, до нúтки, до нúточки) *див.* промóклий (1)

КІТ

кіт

◊ [Чóрна] кíшка пробíгла <[Чóрний] кіт пробíг> помíж (між) *див.* кíшка (3)

КÍШКА

кíшка

◊ [Чóрна] кíшка пробíгла <[Чóрний] кіт пробíг> помíж (між) *див.* кíшка (3)

КЛÁСТИ

кладú

◊ Хоч до рáни (до болячки, до зубíв *і т. ін.)* кладú (прикладáй, притуля́й *і т. ін.)* / прикладú (притулú) *див.* клáсти (26)

клáсти

◊ Клáсти (нестú, принóсити, складáти *і т. ін.)* / поклáсти (принестú, склáсти *і т. ін.)* на вівтáр (на олтáр) *див.* клáсти (13)

КЛÁСТИСЯ

клáстися

◊ Клáстися в провúну *див.* клáстися (3)

КЛÚКАТИ

клúкати

Просúти (клúкати) / запросúти (поклúкати) до стóлу (за стіл) *див.* просúти (7)

КЛÍТКА

клíтці

◊ Бúтися, як (мов, нíби *і т. ін.)* птах у клíтці *див.* бúтися (6)

КЛЮ́НУТИ

клю́нути

◊ Клю́нути на примáнку *див.* клю́нути (2)

КЛЯ́СТИ́СЯ

кля́сти́ся

Присягáтися (кля́сти́ся, присягáти) / присягнýтися (покля́сти́ся, присягнýти, присягтú) Бóгом (Христóм, Христóм-Бóгом, хрестóм *і т. ін.) див.* присягáтися (1)

КЛЯ́ТВА

кля́тва

◊ Смéртна присяга (кля́тва) *див.* прися́га (1)

КНÚГА

кнúга

Кнúга скарг [і пропозúцій] *див.* кнúга (4)

КНÚЖКА

кнúжки

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* з кнúжки (по Псалтирю́) читáти (вичúтувати) *див.* читáти

КОБÚЛА

кобúлі

◊ Пришúй кобúлі хвіст *див.* пришивáти (3)

КОГНІТÚВНИЙ

когнітúвна

△ Когнітúвна психолóгія *див.* психолóгія (1)

КОД

код

△ Початкóвий (прогрáмний) код *див.* код (4)

КÓЖЕН

кóжне

Обдýмувати (продýмувати) / обдýмати (продýмати) кóжне слóво (зміст кóжного слóва) *див.* обдýмувати (1)

ко́жного
Обду́мувати (проду́мувати) / обду́мати (проду́мати) ко́жне сло́во (зміст ко́жного сло́ва) *див.* обду́мувати (1)
Присі́куватися до ко́жного сло́ва *див.* присі́куватися (1)

КО́ЖНИЙ
ко́жне
Обду́мувати (проду́мувати) / обду́мати (проду́мати) ко́жне сло́во (зміст ко́жного сло́ва) *див.* обду́мувати (1)
ко́жного
Обду́мувати (проду́мувати) / обду́мати (проду́мати) ко́жне сло́во (зміст ко́жного сло́ва) *див.* обду́мувати (1)
Присі́куватися до ко́жного сло́ва *див.* присі́куватися (1)

КОЖУ́Х
кожу́ха
◊ Реп'ядо́м (як (мов, ні́би *і т. ін.*) реп'я́х (п'я́вка, [ше́вська] смола́), смоло́ю) [до кожу́ха (до штані́в, у соба́чий хвіст *і т. ін.*)] *див.* реп'я́х

КО́ЛЕСО
ко́лесо
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ (*рі́дше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.*) *див.* нога́ (33)
◊ П'я́те ко́лесо до во́за (у во́зі, бі́ля во́за *і т. ін.*) *див.* ко́лесо (8)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) п'я́те ко́лесо до во́за (у во́зі) *див.* ко́лесо (9)

КОЛИ́[1]
коли́
◊ Як (коли́) прихо́диться / прийшло́ся до чо́го (до ді́ла) *див.* прихо́дитися (10)

КО́ЛО[1]
ко́лу
◊ Пуска́ти / пусти́ти по ко́лу *див.* пуска́ти (39)
◊ Пуска́ти / пусти́ти ша́пку по кру́гу (по ко́лу) *див.* пуска́ти (46)

КОЛО́НА
коло́на
◊ П'я́та коло́на *див.* коло́на (3)

КОМА́НДНИЙ
кома́ндний
△ Кома́ндний пункт *див.* пункт (7)

КОМА́НДУВАННЯ
кома́ндування
Прийма́ти / прийня́ти кома́ндування *див.* прийма́ти (6)

КОМА́Р
комара́
◊ Задуши́ти [в пу́зі] комара́ *див.* заду́шувати (1)
◊ Придави́ти (придуши́ти) комара́ (кома́рика) *див.* прида́влювати (1)

КОМА́РИК
кома́рика
◊ Придави́ти (придуши́ти) комара́ (кома́рика) *див.* прида́влювати (1)

КОМА́ШКА
кома́шки
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По пле́ча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

КОМІ́РНИЙ
комі́рне
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в комі́рне *див.* бра́ти (42)

КОМІ́СІЯ
комі́сію
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) на комі́сію *див.* бра́ти (45)

КОМПА́КТНИЙ
компа́ктний
△ Компа́ктний про́стір *див.* про́стір (3)

КОМПА́НІЯ
компа́нії
Пристава́ти / приста́ти до гу́рту (товари́ства, компа́нії *і т. ін.*) *див.* пристава́ти (2)

КОМПЕНСАТО́РНИЙ
компенсато́рний
△ Компенсато́рний проце́с *див.* проце́с (9)

КО́НКУРС
ко́нкурсом
[Не] прохо́дити / пройти́ за ко́нкурсом *див.* прохо́дити (1)

КОНСТРУ́КЦІЯ
констру́кції
△ Прие́днувальні констру́кції *див.* констру́кція (2)

КОНТИ́НУУМ
конти́нуум
△ Просторо́во-часови́й конти́нуум *див.* конти́нуум (1)

КОНТРО́ЛЬНО-ВИМІ́РЮВАЛЬНИЙ
контро́льно-вимі́рювальні
Контро́льно-вимі́рювальні при́лади *див.* при́лад (1)

КОПІ́ЙКА
копі́йки
◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)
копі́йок
◊ Вста́вити / вставля́ти [і] свої́ (свої́х) п'ять копі́йок *див.* вставля́ти[1] (4)

КОРЕКТУ́РА
коректу́ру
Держа́ти / ви́держати (продéржати) коректу́ру *див.* держа́ти (1)

КОРЕСПОНДЕ́НТСЬКИЙ
кореспонде́нтський
Кореспонде́нтський пункт *див.* пункт (3)

КОРІ́ННЯ
корі́ння
◊ Пуска́ти / пусти́ти корі́ння (ко́рінь) *див.* пуска́ти (31)

КО́РІНЬ
ко́рінь
◊ Пуска́ти / пусти́ти корі́ння (ко́рінь) *див.* пуска́ти (31)

КО́РКО́ВИЙ
ко́рко́вий
△ Ко́рко́вий (про́бковий) дуб *див.* дуб (3)

КО́РОК
ко́рка
◊ Наступа́ти / наступи́ти на про́бку (на ко́рок, на ко́рка) *див.* наступа́ти (5)
ко́рок
◊ Наступа́ти / наступи́ти на про́бку (на ко́рок, на ко́рка) *див.* наступа́ти (5)

КОРО́ЛЬ
коро́ль
Некороно́ваний коро́ль (мона́рх, принц *і т. ін.*) *див.* коро́ль (1)

КОРО́НА[1]
коро́ну
Прийма́ти / прийня́ти коро́ну (булаву́) *див.* прийма́ти (7)

КОРО́ТКИЙ
коро́тка
△ Коро́тка (нечле́нна) фо́рма прикме́тника *див.* фо́рма

КОСА́[2]
косо́ю
◊ Мов з косо́ю пройшла́ смерть *див.* смерть

КОСМІ́ЧНИЙ
космі́чне
△ Космі́чні про́мені <Космі́чне промі́ння> *див.* про́мінь (3)
космі́чні
△ Космі́чні про́мені <Космі́чне промі́ння> *див.* про́мінь (3)

КОТУ́РНИ
коту́рни
◊ Става́ти (п'ясти́ся, лі́зти *і т. ін.*) на коту́рни *див.* става́ти

КРАЙ[1]
край
◊ На краю́ (на край) прі́рви *див.* край[1] (12)
◊ Привести́ на край безо́дні *див.* приво́дити (5)
◊ Прихо́дить (настає́) / прийшо́в (наста́в) край (кіне́ць) *див.* край[1] (16)
краю́
◊ На краю́ (на край) прі́рви *див.* край[1] (12)

КРА́ЩЕ
кра́ще
◊ Хоч (кра́ще, про́сто) з мо́сту (*рі́дко* з гори́) та в во́ду *див.* міст (6)

КРИВА́ВИЙ
крива́вий
◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.*)] піт *див.* ли́ти (7)

КРИВИ́ТИСЯ
криви́тися
◊ Криви́тися / скриви́тися як середа́ на п'я́тницю *див.* криви́тися (1)

КРИ́ГА
кри́гу
◊ Лама́ти (проламу́вати, розбива́ти *і т. ін.*) / злама́ти (пролама́ти, розби́ти *і т. ін.*) лід (кри́гу) *див.* лама́ти (9)

КРИК[1]

крик

◊ Вели́кий крик за мали́й пшик *див.* крик[1] (1)

кри́ки

◊ Кри́ки (вола́ння) [на] про́бі *див.* крик[1] (4)

кри́ком

◊ Хоч [ґвалт (карау́л, про́бі, кри́ком *і т. ін.)*] кричи́ *див.* крича́ти (3)

КРИ́КНУТИ

кри́кне

◊ [Тоді́,] як п'я́вка кри́кне *див.* п'я́вка (1)

КРИЛО́

кри́ла

◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрізá́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)

◊ Прибо́ркати / прибо́ркувати кри́ла *див.* прибо́ркувати (1)

◊ Пусти́тися / пуска́тися на свої́ кри́ла *див.* пуска́тися (5)

крилі́

◊ Соро́ка на хвості́ (на крилі́) принесла́ *див.* соро́ка

КРИ́ЛЬЦЕ́

кри́льця

◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрізá́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)

КРИМІНА́ЛЬНИЙ

криміна́льне

△ Криміна́льне прова́дження <Криміна́льний проце́с> *див.* прова́дження (2)

криміна́льний

△ Криміна́льне прова́дження <Криміна́льний проце́с> *див.* прова́дження (2)

КРИЧА́ТИ

кричи́

◊ Хоч [ґвалт (карау́л, про́бі, кри́ком *і т. ін.)*] кричи́ *див.* крича́ти (3)

КРІ́ВЦЯ

крі́вця

◊ Кров *(рі́дко* крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.)* / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.) див.* кров (19)

КРОВ

кров

◊ Кров *(рі́дко* крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.)* / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.) див.* кров (19)

◊ Ли́ти (пролива́ти, розлива́ти) / проли́ти (розли́ти) кров *див.* ли́ти (8)

◊ Псува́ти / попсува́ти (зіпсува́ти) кров *див.* псува́ти (2)

◊ Пусти́ти (спусти́ти) / *рі́дше* пуска́ти (спуска́ти) ю́шку (кров, крови́цю, мазку́) [з но́са] *див.* пуска́ти (56)

кро́ви

Принце́са кро́ві (кро́ви) *див.* принце́са (1)

Принц кро́ві (кро́ви) *див.* принц (1)

Припли́в *(рі́дко* прили́в) кро́ві (кро́ви) *див.* припли́в (1)

кро́ві

△ Прилиття́ кро́ві *див.* прилиття́ (1)

Принце́са кро́ві (кро́ви) *див.* принце́са (1)

Принц кро́ві (кро́ви) *див.* принц (1)

Припли́в *(рі́дко* прили́в) кро́ві (кро́ви) *див.* припли́в (1)

◊ Прокля́ття (проклі́н) кро́ві *див.* прокля́ття (1)

КРОВИ́ЦЯ

крови́цю

◊ Пусти́ти (спусти́ти) / *рі́дше* пуска́ти (спуска́ти) ю́шку (кров, крови́цю, мазку́) [з но́са] *див.* пуска́ти (56)

КРОК

крок

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.)* / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.)* крок (кро́ки, *рі́дше* кро́ку, хо́ду, ходи́, хід) *див.* приско́рювати (1)

△ Приставни́й крок *див.* крок (7)

кро́ками

◊ Семими́льними кро́ками йти (просува́тися, ступа́ти *і т. ін.) див.* іти́ (154)

кро́ки

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.)* / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.)* крок (кро́ки, *рі́дше* кро́ку, хо́ду, ходи́, хід) *див.* приско́рювати (1)

Спрямо́вувати / спрямува́ти [свої́] кро́ки ([свою́] путь) *див.* спрямо́вувати

кро́ку

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.)* / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.)* крок (кро́ки, *рі́дше* кро́ку, хо́ду, ходи́, хід) *див.* приско́рювати (1)

КРОКОДИ́ЛІВ

крокоди́лові

◊ Ли́ти (пролива́ти) крокоди́лячі *(рі́дше* крокоди́лові) сльо́зи *див.* ли́ти (6)

КРОКОДИ́ЛЯЧИЙ

крокоди́лячі

◊ Ли́ти (пролива́ти) крокоди́лячі *(рі́дше* крокоди́лові) сльо́зи *див.* ли́ти (6)

КРУГ[1]

круг

Круг пря́дива *див.* круг[1] (2)

△ Присто́вбурний круг *див.* круг[1] (5)

кру́га

◊ З кру́га (з путтязнах) спи́тися *див.* спива́тися

кру́гу

◊ Пуска́ти / пусти́ти ша́пку по кру́гу (по ко́лу) *див.* пуска́ти (46)

КРУГОВИ́Й

кругови́й

△ Кругови́й проце́с *див.* проце́с (10)

КРУПА́

крупу́

Де́рти (дра́ти) крупу́ (про́со, зе́рно́ *і т. ін.) див.* де́рти (2)

КРУТИ́ТИ

крути́ти

◊ Крути́ти (пуска́ти) фі́льм (кінокарти́ну, кіно́) *див.* крути́ти (15)

КРЮЧО́К

крючо́к

Прика́зний крючо́к *див.* крючо́к (1)

КУДИ́

куди́

◊ Куди́ при́йдеться *див.* прихо́дитися (5)

◊ Не ма́ти де (куди́, до ко́го) го́лову (голови́) прихили́ти <Нема́ до ко́го прихили́тися> *див.* ма́ти[2] (118)

КУ́ЛЯ[1]

ку́лю

◊ Пусти́ти собі́ ку́лю в лоб (в ло́ба, в го́лову, в скро́ню) *див.* пуска́ти (55)

КУПИ́ЛО

купи́ло

◊ Купи́ло притупи́ло *див.* купи́ло (1)

КУПИ́ТИ

купи́в

◊ За що купи́в, за те [й] прода́в *див.* купува́ти (1)

ку́пить

◊ Ку́пить і прода́сть *див.* купува́ти (2)

КУПУВА́ТИ

купува́ти

◊ Продава́ти (купува́ти, справля́ти, лови́ти) ві́тряшки *див.* продава́ти (4)

КУ́РКА

ку́рці

◊ Ку́рці ні́де (нема́ (нема́є) де) голови́ простроми́ти *див.* простро́млювати (1)

КУРС

курс

△ Пропедевти́чний курс *див.* курс (6)

КУ́РЯЧИЙ

ку́ряче

△ Ку́ряче про́со *див.* про́со (2)

КУСА́ТИ

куса́ти

◊ Куса́ти за п'я́ти *див.* куса́ти (3)

КУТ

кут

△ Прями́й кут *див.* кут (6)

КУЧЕРЯ́ВИЙ

кучеря́ва

◊ Кучеря́ва фра́за (промо́ва) *див.* фра́за

КУЩИ́СТІСТЬ

кущи́стість

△ Продукти́вна кущи́стість *див.* кущи́стість (2)

ЛА́ВА[2]

лав

Прийма́ти / прийня́ти до лав *див.* прийма́ти (3)

ЛА́ВОЧКА[2]
ла́вочку
◊ Закрива́ти (прикрива́ти) / закри́ти (прикри́ти) ла́вочку *див.* закрива́ти (6)
ЛА́ГОДИТИСЯ
ла́годитися
◊ Відхо́дити (ла́годитися) / відійти́ на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу) *див.* відхо́дити (9)
ЛАД
ла́ду
◊ Ні до ла́ду ні до прикла́ду *див.* лад (14)
◊ Приво́дити / привести́ до ла́ду́ (до поря́дку, до пуття́ *і т. ін.)* *див.* приво́дити (6)
ЛА́ДЕН
ла́ден
◊ Ла́дний (ла́ден, гото́вий) [три́чі] провали́тися крізь зе́млю *див.* ла́дний[2] (1)
ЛА́ДНИЙ[2]
ла́дний
◊ Ла́дний (ла́ден, гото́вий) [три́чі] провали́тися крізь зе́млю *див.* ла́дний[2] (1)
ЛА́ЗЕРНИЙ
ла́зерний
△ Ла́зерний при́нтер *див.* при́нтер (1)
ЛА́МАНИЙ
ла́маного
◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)
ЛАМА́ТИ
лама́ти
◊ Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти *і т. ін.)* пу́та *див.* лама́ти (7)
◊ Лама́ти (proláмувати, розбива́ти *і т. ін.)* / злама́ти (пролама́ти, розби́ти *і т. ін.)* лід (кри́гу) *див.* лама́ти (9)
ЛАНДША́ФТ
ландша́фт
△ Приро́дний ландша́фт *див.* ландша́фт (1)
ЛА́НТУХ
ла́нтух
◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рі́дше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)
лантухі́в
◊ У мі́х (у п'ять лантухі́в) не вбере́ш *див.* вбира́ти[1] (4)
ЛАНЦЮ́Г
ланцюга́
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну) *див.* соба́ка
ланцюги́
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
◊ Розі́рвані пу́та (ланцюги́) *див.* розі́рваний
ЛА́СКА[1]
ла́ски
◊ Проси́ти у Бо́га ла́ски *див.* проси́ти (18)

ЛАСКА́ВИЙ
ласка́вий
◊ Про́ханий (про́шений, ласка́вий) хліб (шмато́к) *див.* хліб
ЛАСТІВ'Я́
ласті́в'я́т
◊ Па́сти ласті́в'я́т (пташо́к) *див.* па́сти[1] (2)
ЛАТЕРА́ЛЬНИЙ
латера́льний
△ Латера́льний (бокови́й) при́голосний *див.* при́голосний (6)
ЛА́ТКА
ла́тку
◊ Приста́вити (приліпи́ти, прилата́ти *і т. ін.)* ла́тку *див.* приставля́ти (1)
◊ Пришива́ти (пришпи́лювати) / приши́ти (пришпили́ти) квітки́ (кві́тку, ла́тку) *див.* пришива́ти (2)
ЛАТКИ́
ла́тку
◊ Приста́вити (приліпи́ти, прилата́ти *і т. ін.)* ла́тку *див.* приставля́ти (1)
◊ Пришива́ти (пришпи́лювати) / приши́ти (пришпили́ти) квітки́ (кві́тку, ла́тку) *див.* пришива́ти (2)
ЛЕГКИ́Й
легка́
△ Легка́ промисло́вість (інду́стрія) *див.* промисло́вість (4)
◊ Поро́жня (легка́, пуста́) кише́ня (кали́тка) *див.* кише́ня (8)
◊ [Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перо́м, пухке́нькою, легка́) *див.* земля́ (32)
◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)
легки́й
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)
легкі́
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)
ЛЕДА́ЩО
леда́що
◊ Пуска́тися / пусти́тися в леда́що *див.* пуска́тися (3)
ЛЕЖА́ТИ
лежа́ти
◊ Лежа́ти в пропа́сниці (в скарлати́ні, в гри́пі *і т. ін.)* *див.* лежа́ти (15)
Лежа́ти пу́сткою *див.* лежа́ти (6)
лежи́ть
◊ Лежи́ть (ляга́є, заляга́є) / лягла́ (залягла́) прі́рва *див.* прі́рва (1)
ЛЕ́КЦІЯ
ле́кції
◊ Чита́ти / прочита́ти про́повідь (ле́кції, ле́кцію) *див.* чита́ти
ле́кцію
◊ Чита́ти / прочита́ти про́повідь (ле́кції, ле́кцію) *див.* чита́ти
ЛЕМІ́Ш
лемеша́
◊ Зроби́ти з лемеша́ шва́йку (пшик) *див.* зроби́ти (12)

ЛЕТ
ле́ту
◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)
◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах (11)
ЛЕТІ́ТИ
леті́ти
◊ Леті́ти / полеті́ти шкере́бе́рть (у прі́рву) *див.* леті́ти (3)
ЛИЗА́ТИ
лиза́ти
◊ Лиза́ти халя́ву (п'я́ти, п'я́тки, чо́боти, череви́ки *і т. ін.)* *див.* лиза́ти (3)
ЛИ́ПНУТИ[1]
ли́пнути
◊ Ли́пнути (прилипа́ти) / прили́пнути до рук *див.* ли́пнути[1] (1)
ЛИ́ТИ
ли́ти
◊ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрі́бні] сльо́зи *див.* ли́ти (2)
◊ Ли́ти (пролива́ти) крокоди́лячі *(рі́дше* крокоди́лові) сльо́зи *див.* ли́ти (6)
◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.)*] піт *див.* ли́ти (7)
◊ Ли́ти (пролива́ти, розлива́ти) / проли́ти (розли́ти) кров *див.* ли́ти (8)
ЛИ́ТИСЯ
ллє́ться
◊ Кров *(рі́дко* крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.)* / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.)* *див.* кров (19)
ЛИ́ТКА
литки́
◊ Смали́ти (присма́лювати) халя́вки (ли́тки́) *див.* смали́ти
ЛИХИ́Й[1]
лиха́
◊ Лиха́ годи́на несе́ / занесла́ (принесла́, приволокла́ *і т. ін.)* *див.* годи́на[1] (16)
лихи́й
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
ЛИ́ХО[1]
ли́ха
◊ Ли́ха прикупи́вши *див.* прикупо́вувати (1)
ли́хо
◊ Ли́хо несе́ / принесло́ *див.* ли́хо[1] (6)
ЛИХОМА́НКА
лихома́нка
◊ Пропа́сниця (тря́сця, лихома́нка) тру́сить (тря́се́, ті́пає, б'є *і т. ін.)* *див.* пропа́сниця (7)
△ Сі́нна пропа́сниця *(розм.* лихома́нка) *див.* пропа́сниця (5)
△ Тропі́чна пропа́сниця *(розм.* лихома́нка) *див.* пропа́сниця (6)
ЛИЦЕ́
лиця́
Прийти́ся до лиця́ *див.* прихо́дитися (1)

◇ Пристава́ти / приста́ти до лиця́ *див.* пристава́ти (9)

ЛІД

лід

◇ Лама́ти (прола́мувати, розбива́ти *і т. ін.)* / злама́ти (пролама́ти, розби́ти *і т. ін.)* лід (кри́гу) *див.* лама́ти (9)

◇ Пуска́ти / пусти́ти на дно (під шум, під лід *і т. ін.) див.* пуска́ти (35)

ЛІ́ЖКО

лі́жка

◇ Прикува́ти / прико́вувати до лі́жка *див.* прико́вувати (3)

ЛІ́ЗТИ

лі́зе

◇ [Аж] із го́рла лі́зе *(грубо* пре, пре́ться) <[Аж] го́рлом пха́є> *див.* лі́зти (2)

◇ Ду́мка (га́дка) западає (лі́зе, прихо́дить *і т. ін.)* / запа́ла (влі́зла, прийшла́ *і т. ін.)* [в го́лову (до голови́)] *див.* ду́мка (6)

◇ Сам (так і) про́ситься (лі́зе) в рот (до ро́та, на губу́) *див.* сам

лі́зти

◇ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)

◇ Става́ти (п'ястися, лі́зти *і т. ін.)* на коту́рни *див.* става́ти

лі́зуть

◇ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

ЛІМІ́ТНИЙ

ліміт́на

Ліміт́на пропи́ска *див.* пропи́ска (1)

ЛІ́НІЯ

лі́нію

◇ Прово́дити / провести́ лі́нію *див.* прово́дити (7)

лі́нія

△ Прича́льна лі́нія *див.* лі́нія (14)

△ Пряма́ лі́нія *див.* лі́нія (15)

△ Прямови́сна лі́нія *див.* лі́нія (16)

ЛІТ[1]

ле́ту

◇ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)

◇ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах (11)

ЛІТА́

літа́

◇ Прихо́дити / прийти́ в літа́ *див.* прихо́дити (12)

ЛІТЕРАТУ́РА

літерату́ра

Приго́дницька літерату́ра *див.* літерату́ра (8)

Публіцисти́чна літерату́ра *див.* літерату́ра (9)

ЛОБ

лоб

◇ Би́ти [пря́мо] в лоб *див.* би́ти (40)

Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)

О́чі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)] *див.* п'ясти́ (1)

◇ Пусти́й лоб *див.* лоб (12)

◇ Пусти́ти собі ку́лю в лоб (в ло́ба, в го́лову, в скро́ню) *див.* пуска́ти (55)

ло́ба

Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)

О́чі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)] *див.* п'ясти́ (1)

◇ Пусти́ти собі ку́лю в лоб (в ло́ба, в го́лову, в скро́ню) *див.* пуска́ти (55)

ЛОВИ́ТИ

лови́ти

◇ Продава́ти (купува́ти, справля́ти, лови́ти) ви́трішки *див.* продава́ти (4)

◇ Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) пі́вника (пі́вня) *див.* пуска́ти (15)

ЛО́ЖЕ[1]

ло́же

◇ Прокру́стове ло́же *див.* ло́же[1] (2)

ЛО́НО

ло́на

◇ Прийма́ти / прийня́ти до ло́на (в ло́но) *див.* прийма́ти (23)

ло́ні

<На ло́ні (на ло́но) приро́ди> <На приро́ді> *див.* ло́но (1)

ло́но

<На ло́ні (на ло́но) приро́ди> <На приро́ді> *див.* ло́но (1)

◇ Прийма́ти / прийня́ти до ло́на (в ло́но) *див.* прийма́ти (23)

ЛОСКОТА́ТИ

лоскота́ти

◇ Лоскота́ти п'я́ти *див.* лоскота́ти (4)

ЛУ́СНУТИ

лу́снув

◇ Грім би тебе́ (його́, її *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, прибив, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)

◇ Щоб я провали́вся (скази́вся, лу́снув *і т. ін.) див.* я[2]

ЛЮБИ́ТИ

люби́ти

◇ Прошу́ люби́ти й шанува́ти (жа́лувати) *див.* проси́ти (19)

ЛЮ́ДИ

люде́й

◇ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)

лю́ди

◇ Пуска́ти (випуска́ти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди *див.* пуска́ти (13)

ЛЯГА́ТИ

ляга́є

◇ Доро́га (путь) ляга́є / лягла́ *див.* доро́га (6)

◇ Лежи́ть (ляга́є, заляга́є) / лягла́ (залягла́) при́рва *див.* при́рва (1)

ЛЯГТИ́

лягла́

◇ Доро́га (путь) ляга́є / лягла́ *див.* доро́га (6)

◇ Лежи́ть (ляга́є, заляга́є) / лягла́ (залягла́) при́рва *див.* при́рва (1)

МАГІСТРА́ЛЬ

магістра́ль

◇ Пряма́ доро́га (сте́жка, магістра́ль) *див.* доро́га (16)

МА́ЗАТИ

ма́зати

◇ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.)* / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)

МАЗКА́

мазку́

◇ Пусти́ти (спусти́ти) / *рідше* пуска́ти (спуска́ти) ю́шку (кров, крови́цю, мазку́) [з но́са] *див.* пуска́ти (56)

МАЙБУ́ТНІЙ

майбу́тнє

◇ Зазира́ти (загляда́ти) / зазирну́ти (загля́нути) в майбу́тнє (у прийде́шнє, впере́д *і т ін.) див.* зазира́ти (1)

МАЙНУ́ТИ

майну́ла

◇ Ду́мка майну́ла (сяйну́ла, бли́снула, пробі́гла *і т. ін.)* [в голові́] *див.* ду́мка (10)

МАК

мак

◇ Як мак цвіте́ (процвіта́є, розцвіта́є *і т. ін.) див.* мак (7)

МА́КІВКА

ма́ківки

◇ Від ма́ківки до п'ят *див.* ма́ківка (1)

МАЛИ́Й

мали́й

◇ Вели́кий крик за мали́й пшик *див.* крик[1] (1)

МА́ЛО

ма́ло

◇ Ма́ло крізь зе́млю не провали́вся <Ма́ло крізь зе́млю провали́тися> *див.* прова́люватися (1)

МАНА́

ману́

◇ Пуска́ти (напуска́ти) / пусти́ти (напусти́ти) ману́ [у ві́чі] *див.* пуска́ти (32)

МА́НДРИ

ма́ндри

◇ Пуска́тися / пусти́тися (уда́ритися) в ма́ндри *див.* пуска́тися (4)

МАНІАКА́ЛЬНО-ДЕПРЕСИ́ВНИЙ

маніака́льно-депреси́вний

△ Маніака́льно-депреси́вний психо́з *див.* психо́з (1)

МАНІ́ЛЬСЬКИЙ

мані́льське

△ Мані́льське пря́диво *див.* пря́диво (1)

МА́РНИЙ[1]

ма́рна

◇ Пропа́ща (ма́рна) спра́ва <Пропа́ще (ма́рне) ді́ло> *див.* спра́ва[1]

ма́рне

◇ Пропа́ща (ма́рна) спра́ва <Пропа́ще (ма́рне) ді́ло> *див.* спра́ва[1]

ма́рні

◇ Пусті́ (ма́рні) слова́ (фра́зи) *див.* сло́во

МАРТИ́Н[2]
марти́н
◊ Набрáтися (наї́стися, налигáтися *і т. ін.)*, як (мов, нíби *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* ми́ла <Припадáти (допадáтися), як (мов, нíби *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* до ми́ла> *див.* набирáтися (14)
МАРШ[1]
мáршем
Швидки́м (скóрим) мáршем пройти́ (дістáтися, ру́шити *і т. ін.) див.* прохóдити (2)
МÁСЛО
мáсло
Пря́жене мáсло *див.* мáсло (1)
МАСТИ́ТИ
масти́ти
◊ Мáзати (масти́ти, намáзувати *і т. ін.)* / намáзати (змáзати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [сáлом (смáльцем)] п'я́ти *(рíдше* п'я́тки) *див.* мáзати (2)
МÁТИ[1]
мáти
Бóжа (Госпóдня, Пречи́ста) Мáти (Мáтір) *див.* мáти[1] (1)
Назвáна (наречéна, при́брана) мáти *див.* мáти[1] (4)
◊ Хай (нехáй) Мáти Бóжа ми́лує (прощáє, борóнить) / поми́лує (спасé) *див.* мáти[1] (12)
мáтір
Бóжа (Госпóдня, Пречи́ста) Мáти (Мáтір) *див.* мáти[1] (1)
МÁТИ[2]
мáти
Мáти приéмність *див.* мáти[2] (17)
◊ Мáти пристрíляне óко *див.* мáти[2] (83)
◊ Мáти [собí] на прикмéті (на примíті) *див.* мáти[2] (100)
◊ Не мáти де (кудú, до кóго) гóлову (голови́) прихили́ти <Немá до кóго прихили́тися> *див.* мáти[2] (118)
◊ Не мáти (не знáти) прóсвітку *див.* мáти[2] (125)
◊ Не мáти нíчого прóти *див.* мáти[2] (129)
◊ Не мáти чим хребтá (хребéт, тíло *і т. ін.)* прикри́ти *див* мáти[2] (137)
МÁТІР
мáти
Бóжа (Госпóдня, Пречи́ста) Мáти (Мáтір) *див.* мáти[1] (1)
мáтір
Бóжа (Госпóдня, Пречи́ста) Мáти (Мáтір) *див.* мáти[1] (1)
МАШИ́НА
маши́на
△ Самонавчáльна маши́на (систéма) <Самонавчáльний при́стрій> *див.* маши́на (13)
МАЯЧÓК
маячóк
△ Прóблисковий маячóк *див.* маячóк (1)
МЕЖÁ
межá
Межá (мéжі) пристóйності *див.* межá (1)
мéжі
Межá (мéжі) пристóйності *див.* межá (1)
межу́
◊ Провóдити / провести́ межу́ *див.* провóдити (8)
МЕЖИ́СІТКА
межи́сіткою
◊ З межи́сіткою та в пшени́чний ряд *див.* межи́сітка (1)
МЕЛЬКНУ́ТИ
мелькну́ти
◊ Мигну́ти (мелькну́ти) п'я́тами *див.* мигну́ти (2)
МЕМБРÁНА
мембрáн
△ Прони́кність біологíчних мембрáн *див.* прони́кність (1)
МЕНТ[1]
мент
◊ Пропускáти / пропусти́ти момéнт (мент, ви́падок *і т. ін.) див.* пропускáти (5)
МÉРТВИЙ
мéртва
△ Мéртва прирóда *див.* прирóда (6)
△ Порóжня (пустá, мéртва) порóда *див.* порóда (8)
мéртвий
◊ [І] мéртвий устáв би з домови́ни (проки́нувся б, проснýвся б *і т. ін.) див.* мéртвий (1)
Мéртвий прóстір *див.* прóстір (1)
МЕТРИ́ЧНИЙ[1]
метри́чний
△ Метри́чний прóстір *див.* прóстір (4)
МЕЧ
мечéм
◊ Іти́ (прихóдити) з мечéм *див.* іти́ (125)
МИГНУ́ТИ
мигну́ти
◊ Мигну́ти (мелькну́ти) п'я́тами *див.* мигну́ти (2)
МИ́ЛО[1]
ми́ла
◊ Набрáтися (наї́стися, налигáтися *і т. ін.)*, як (мов, нíби *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* ми́ла <Припадáти (допадáтися), як (мов, нíби *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* до ми́ла> *див.* набирáтися (14)
ми́ло
◊ Мíняти / помíняти (промíняти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на швáйку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* мíняти (2)
МИЛОСÉРДЯ
милосéрдя
Проси́ти (благáти) милосéрдя *див.* проси́ти (4)
МИ́ЛОСТИНЯ
ми́лостині
◊ Проси́ти (прохáти) Христá рáди <Проси́ти (прохáти) ми́лостині (ми́лостиню)> *див.* проси́ти (17)
ми́лостиню
◊ Проси́ти (прохáти) Христá рáди <Проси́ти (прохáти) ми́лостині (ми́лостиню)> *див.* проси́ти (17)
МИ́ЛУВАТИ
ми́лує
◊ Хай (нехáй) Мáти Бóжа ми́лує (прощáє, борóнить) / поми́лує (спасé) *див.* мáти[1] (12)
МИ́ЛЯНИЙ
ми́ляну
◊ Пускáти ми́ляну бáньку *див.* пускáти (16)
МИМОБІ́ЖНИЙ
мимобíжні
△ Мимобíжні прямí *див.* прями́й (2)
МИНÁТИ
минáти
Не минáти (не проминáти) / не мину́ти (не промину́ти) нагóди *див.* минáти (2)
МИНУ́ТИ
мину́ти
Не минáти (не проминáти) / не мину́ти (не промину́ти) нагóди *див.* минáти (2)
МИР[1]
мир
○ Іти́ / піти́ на мир (на прими́рення) *див.* іти́ (43)
Приставáти / пристáти на мир (угóду, умóви *і т. ін.) див.* приставáти (5)
МИР[2]
ми́ру
◊ Пускáти / пусти́ти по свíту (по ми́ру) *див.* пускáти (40)
МИ́СКА
ми́ску
◊ Продáтися за ми́ску сочеви́ці *див.* продавáтися (1)
МИСТÉЦТВО
мистéцтва
△ Просторóві мистéцтва *див.* мистéцтво (7)
мистéцтво
△ Прикладнé мистéцтво *див.* мистéцтво (6)
МИТРОФÓРНИЙ
митрофóрний
△ Митрофóрний протоієрéй *див.* протоієрéй (1)
МИ́ША
ми́ша
◊ [І] ми́ша не пролíзе (не проскóчить, не пробíжить *і т. ін.) див.* ми́ша (6)
△ Прометéєва ми́ша *див.* ми́ша (3)
◊ Щоб і ми́ша не пролíзла *див.* ми́ша (7)
МІ́ДНИЙ
мíдні
◊ Пройти́ [і] Крим і Рим [і мíдні тру́би] *див.* прохóдити (4)
◊ Пройти́ [крізь] вогóнь і вóду [і мíдні тру́би] *див.* прохóдити (5)
мíдного
◊ Не вáртий (не варт) [і] [лáманого] грошá (карбóванця, [щербáтої] копíйки, шагá, шéляга, [мíдного] п'ятакá) [в базáрний день] *див.* вáртий (5)
МІ́ЗОК
мíзки
◊ Промивáти / проми́ти мíзки (мóзок, мóзки) *див.* промивáти (1)

◊ Пýдрити (запýдрювати) / запýдрити мізки (мóзок) *див.* пýдрити (1)
мізків
◊ Пýдрення (запýдрювання) мізків (мóзку) *див.* пýдрення (1)
МІЙ
мою
Прийми́, Бóже (Гóсподи), мою дýшу (менé) [до Сéбе] *див.* приймáти (17)
МІКРОСКÓП
мікроскóп
△ Протóнний мікроскóп *див.* мікроскóп (3)
МІ́НІМУМ
мі́німум
△ Прожиткóвий мі́німум *див.* мі́німум (3)
МІНЯ́ТИ
міня́ти
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на швáйку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)
МІ́РКА
мі́ркою
◊ Мі́ряти / примі́ряти на свій арши́н (своє́ю мі́ркою, на свою мі́рку *і т. ін.)* <Мі́ряти по собі́> *див.* мі́ряти (7)
мі́рку
◊ Мі́ряти / примі́ряти на свій арши́н (своє́ю мі́ркою, на свою мі́рку *і т. ін.)* <Мі́ряти по собі́> *див.* мі́ряти (7)
МІ́РЯТИ
мі́ряти
◊ Мі́ряти / примі́ряти на свій арши́н (своє́ю мі́ркою, на свою мі́рку *і т. ін.)* <Мі́ряти по собі́> *див.* мі́ряти (7)
МІСТ
мости́
◊ Навóдити / навести́ (проклáсти) мости́ *див.* навóдити (8)
мóсту
◊ Хоч (крáще, прóсто) з мóсту *(рідко* з гори́) та в вóду *див.* міст (6)
МІСТÓК
містóк
◊ Перекидáти (прокладáти) / перекі́нути (проклáсти) містóк *див.* перекидáти[2] (2)
◊ Прóліг містóк *див.* містóк (4)
МІ́СЦЕ
мі́сце
Мі́сце проживáння *див.* мі́сце (4)
◊ Порóжнє (пустé) мі́сце *див.* мі́сце (25)
◊ Посідáти / посі́сти чі́льне (почéсне, провіднé *і т. ін.)* мі́сце *див.* посідáти[1] (4)
Публі́чне мі́сце *див.* мі́сце (5)
Пункт (мі́сце) признáчення *див.* пункт (6)
мі́сці
◊ На порóжньому (пустóму, гóлому) мі́сці *див.* мі́сце (16)
◊ Прикипі́ти / прикипáти на мі́сці (до мі́сця) *див.* прикипáти (3)
мі́сця
◊ Мі́сця [собі́] не прибрáти *див.* прибирáти (7)
◊ Нóги (п'я́ти, стýпні) прикипáють (приростáють) / прикипі́ли (прирослú) до землі́ (до кáменя, до мі́сця *і т. ін.) див.* ногá (29)
Прибирáти / прибрáти до мі́сця *див.* прибирáти (1)
◊ Прикипі́ти / прикипáти на мі́сці (до мі́сця) *див.* прикипáти (3)
Стоя́ти (сиді́ти) / стáти (стáнути, зупини́тися *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* прикýтий (прикýта, прикóваний, прикóвана) [до мі́сця, до стовпá *і т. ін.*] *див.* стоя́ти
МІХ[1]
міх
◊ У міх (у п'ять лантухі́в) не вберéш *див.* вбирáти[1] (4)
МІШÓК
мішкóм
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] з-за рóгу *(діал.* з-за вуглá) [мішкóм] приби́тий (приши́блений, *рідко вульг.* намáханий) *див.* приби́тий (3)
МÓВА
мóва
△ Прямá мóва *див.* мóва (20)
мóви
◊ До мóви прихóдити / прийти́ *див.* прихóдити (5)
мóву
Приставáти / пристáти на мóву *див.* приставáти (6)
МОГИ́ЛА
моги́ла
◊ [Сирá] земля́ (моги́ла) узялá (забрáла, прийнялá *і т. ін.) див.* земля́ (30)
моги́лою
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* моги́лою [тебé] придáвить *див.* придáвлювати (2)
МОДИФІКÓВАНИЙ
модифікóваний
△ Генети́чно модифікóваний продýкт *див.* продýкт (5)
МÓЖНА
мóжна
◊ І долóню проти́снути не мóжна *див.* проти́скувати (1)
◊ Пáльцем (ки́єм) не проткнýти (не проткнéш) <Проткнýти пáльцем не мóжна> *див.* протикáти (1)
◊ [Що] [й] язи́к (язикá) проковтнéш (мóжна проковтнýти) *див.* проковтнýти (3)
МÓЗОК
мі́зки
◊ Промивáти / проми́ти мі́зки (мóзок, мóзки) *див.* промивáти (1)
◊ Пýдрити (запýдрювати) / запýдрити мі́зки (мóзок) *див.* пýдрити (1)
мі́зків
◊ Пýдрення (запýдрювання) мі́зків (мóзку) *див.* пýдрення (1)
мóзки
◊ Промивáти / проми́ти мі́зки (мóзок, мóзки) *див.* промивáти (1)
мóзку
◊ Пýдрення (запýдрювання) мі́зків (мóзку) *див.* пýдрення (1)
мóзок
◊ Промивáти / проми́ти мі́зки (мóзок, мóзки) *див.* промивáти (1)
△ Промі́жний мóзок *див.* мóзок (4)
◊ Прошивáти / проши́ти сéрце (дýшу, мóзок) *див.* прошивáти (1)
◊ Пýдрити (запýдрювати) / запýдрити мі́зки (мóзок) *див.* пýдрити (1)
МОЛÉБЕНЬ
молéбень
Прохáльний молéбень *див.* молéбень (2)
МОЛИ́ТВА
моли́тву
◊ Читáти (вичи́тувати) / прочитáти (ви́читати) моли́тву *див.* читáти
МОЛИ́ТИ
моли́ти
Проси́ти (благáти, моли́ти *і т. ін.)* прощéння *(заст.* опрощéння) *див.* проси́ти (5)
МОЛОКÓ
молокá
◊ Ті́льки (хібá, хібá що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молокá немá (немáє, не вистачáє, бракýє *і т. ін.) див.* немá (70)
молокó
Пáрене (пря́жене) молокó *див.* молокó (5)
◊ Пташи́не молокó *див.* молокó (11)
МОМÉНТ
момéнт
◊ Пропускáти / пропусти́ти момéнт (мент, ви́падок *і т. ін.) див.* пропускáти (5)
МОНÁРХ
монáрх
Некоронóваний корóль (монáрх, принц *і т. ін.) див.* корóль (1)
МОНЕТИЗÁЦІЯ
монетизáція
Монетизáція проéкту *див.* монетизáція (1)
МОНОГЕНЕТИ́ЧНИЙ
моногенети́чні
△ Моногенети́чні при́сисні *див.* при́сисні (2)
МОНОПÓЛЬНИЙ
монопóльний
△ Монопóльний прибýток *див.* прибýток (3)
МОРÁЛЬ
морáль
◊ Читáти (вичи́тувати) / прочитáти (ви́читати) нотáції (нотáцію, морáль) *див.* читáти
МÓРДА
мóрду
◊ Наїдáти (від'їдáти, нажирáти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, нажéрти, понаїдáти *і т. ін.)* чéрево (пýзо, пи́ку, мóрду *і т. ін.) див.* наїдáти (1)
МОРÓЗ[1]
морóз
◊ [Аж] морóз (морóзéць) іде́ (прохóдить, пробігáє *і т. ін.)* / пішóв (пройшóв, пробі́г *і т. ін.)* пóза шкі́рою (пóза спи́ною, по спи́ні *і т. ін.) див.* морóз[1] (5)

◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.) див.* моро́з[1] (6)

◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.) див.* моро́з[1] (7)

◊ Моро́з пробіга́є / пробі́г *див.* моро́з[1] (9)

◊ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі *і т. ін.) див.* моро́з[1] (12)

моро́зом

◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.) див.* поде́рти (1)

◊ Моро́зом пройма́є (пройма́ло) / пройняло́ (про́йме) *див.* пройма́ти (2)

◊ Притягло́ моро́зом (морозце́м) *див.* притяга́ти (6)

МОРО́ЗЕ́ЦЬ[1]

моро́зе́ць

◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.) див.* моро́з[1] (5)

моро́зце́м

◊ Притягло́ моро́зом (моро́зце́м) *див.* притяга́ти (6)

МОСКІ́ТНИЙ

москі́тна

△ Москі́тна пропа́сниця *див.* пропа́сниця (3)

МОТОВИ́ЛО

мотови́ло

◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)

МОТО́Р

мото́р

Приглуши́ти / приглу́шувати двигу́н (мото́р) *див.* приглу́шувати (1)

МОЧИ́ТИ

мочи́ти

◊ Гу́би вмочи́ти (промочи́ти) / мочи́ти (промо́чувати) *див.* умоча́ти[1]

МУЗЕ́Й

музе́й

Музе́й приро́ди *див.* музе́й (2)

МУР

му́ру

◊ Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки *(рі́дко* до му́ру) *див.* ста́вити

МУРА́ШКА

мура́шки

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

МУРА́ШКИ

мура́шки

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

МУРАШНЯ́

мурашня́

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

МУ́СИТИ

му́шу

Призна́тися (признаю́ся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див.* признава́тися (1)

МУ́ХА

му́хи

◊ Му́хи (пта́шки, *рі́дко* му́ху, пта́шку *і т. ін.)* не зоби́дить (не скри́вдить, не змо́же зоби́дити *і т. ін.) див.* зобиджа́ти (1)

му́ху

◊ Му́хи (пта́шки, *рі́дко* му́ху, пта́шку *і т. ін.)* не зоби́дить (не скри́вдить, не змо́же зоби́дити *і т. ін.) див.* зобиджа́ти (1)

МУ́ШКА[2]

му́шку

◊ Бра́ти / взя́ти на му́шку (на при́ціл) *див.* бра́ти (92)

му́шці

◊ Трима́ти на му́шці (на прице́лі) *див.* трима́ти

М'ЯКИ́Й

м'яки́й

△ М'яки́й при́голосний *див.* при́голосний (7)

НАБА́ВИТИ

наба́вити

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.)* / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.)* крок (кро́ки, *рі́дше* кро́ку, хо́ду, ходи́, хід) *див.* приско́рювати (1)

НАБАВЛЯ́ТИ

набавля́ти

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.)* / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.)* крок (кро́ки, *рі́дше* кро́ку, хо́ду, ходи́, хід) *див.* приско́рювати (1)

НАБРА́ТИСЯ

набра́тися

◊ Набра́тися (наї́стися, налига́тися *і т. ін.)* як (мов, ні́би *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* ми́ла <Припада́ти (допада́тися) як (мов, ні́би *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* до ми́ла> *див.* набира́тися (14)

НАВАРИ́ТИ

навари́ти

◊ Навари́ти ґу́лю (пру́га) *див.* нава́рювати (1)

НАВЕ́ДЕННЯ

наве́дення

△ Пряма́ наво́дка <Пряме́ наве́дення> *див.* наво́дка (1)

НАВЕСТИ́

навести́

Наво́дити / навести́ при́клад *див.* наво́дити (3)

Наво́дити / навести́ при́ціл *див.* наво́дити (4)

◊ Наво́дити / навести́ (прокла́сти) мости́ *див.* наво́дити (8)

◊ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити (10)

НАВІ́КИ

наві́ки

◊ [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій доро́зі *див.* грім (6)

НАВІ́ЩО

наві́що

Наві́що і прові́що *див.* наві́що (1)

НАВКО́ЛО

навко́ло

◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.)* / *рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.)* круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.)* па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)

НАВО́ДИТИ

наво́дити

Наво́дити / навести́ при́клад *див.* наво́дити (3)

Наво́дити / навести́ при́ціл *див.* наво́дити (4)

◊ Наво́дити / навести́ (прокла́сти) мости́ *див.* наво́дити (8)

◊ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити (10)

НАВО́ДКА

наво́дка

△ Пряма́ наво́дка <Пряме́ наве́дення> *див.* наво́дка (1)

НАВПРИ́СЯДКИ

навпри́сядки

Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.) див.* іти́ (32)

НАВПРОСТЕ́ЦЬ

навпросте́ць

◊ Сказа́ти пря́мо *(рі́дше* навпросте́ць) *див.* сказа́ти

НАВСПРА́ВЖКИ
навспра́вжки
◊ Сприйма́ти *(рідко* прийма́ти) / сприйня́ти *(рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти

НАВЧА́ННЯ
навча́ння
Програмо́ване навча́ння *див.* навча́ння (2)

НАВШПИ́НЬКИ
навшпи́ньки
П'ясти́ся (пну́тися) навшпи́ньки *див.* п'ясти́ся (1)

НАГАНЯ́ТИ
наганя́ти
◊ Наганя́ти / нагна́ти пу́ду *див.* наганя́ти (4)

НА́ГЛИЙ
на́гла
◊ Щоб тебе́ на́гла смерть приби́ла *див.* смерть

НАГНА́ТИ
нагна́ти
◊ Наганя́ти / нагна́ти пу́ду *див.* наганя́ти (4)

НАГО́ДА
наго́ди
Не мина́ти (не промина́ти) / не мину́ти (не промину́ти) наго́ди *див.* мина́ти (2)

НАДАВА́ТИ[1]
надава́ти
Надава́ти прочуха́на (прочуха́нки) *див.* надава́ти[1] (3)

НАДАВА́ТИ[2]
надава́ти
◊ Надава́ти (дава́ти, прибавля́ти) / нада́ти (да́ти, приба́вити) га́зу <Натиска́ти / нати́снути на газ> *див.* надава́ти[2] (7)

НАДА́ТИ[1]
нада́ти
◊ Надава́ти (дава́ти, прибавля́ти) / нада́ти (да́ти, приба́вити) га́зу <Натиска́ти / нати́снути на газ> *див.* надава́ти[2] (7)

НАДГРО́БНИЙ
надгро́бне
◊ Надгро́бне (проща́льне) сло́во *див.* сло́во

НАДДАВА́ТИ
наддава́ти
Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.)* / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, нadда́ти *і т. ін.)* крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ході́, хід) *див.* приско́рювати (1)

НАДДА́ТИ
нaдда́ти
Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.)* / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, нadда́ти *і т. ін.)* крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ході́, хід) *див.* приско́рювати (1)

НАДІЛИ́ТИ
наділи́ла
Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.) чим*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да (4)

НАДІРВА́ТИ
надірва́ти
◊ Надрива́ти / надірва́ти пу́па (пуп) *див.* надрива́ти (1)

НАДРИВА́ТИ
надрива́ти
◊ Надрива́ти / надірва́ти пу́па (пуп) *див.* надрива́ти (1)

НАЖЕ́РТИ
наже́рти
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наїда́ти (1)

НАЖИ́ВКА
нажи́вку
◊ Проковтну́ти нажи́вку *див.* проковтну́ти (2)

НАЖИРА́ТИ
нажира́ти
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наїда́ти (1)

НА́ЗВА
на́зву
Прибира́ти / прибра́ти на́зву *див.* прибира́ти (4)

НАЗВА́НИЙ
назва́на
Назва́на (нарече́на, при́брана) ма́ти *див.* ма́ти[1] (4)
назва́ний
Назва́ний (нарече́ний, при́браний) ба́тько *див.* ба́тько (2)

НАЇ́ВНІСТЬ
наї́вність
◊ Свята́ наї́вність (простота́) *див.* наї́вність (1)

НАЇДА́ТИ
наїда́ти
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наїда́ти (1)

НАЇ́СТИ
наї́сти
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / наї́сти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наїда́ти (1)

НАЇ́СТИСЯ
наї́стися
◊ Набра́тися (наї́стися, налига́тися *і т. ін.)* як (мов, ні́би *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* ми́ла <Припада́ти (допада́тися), як (мов, ні́би *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* до ми́ла> *див.* набира́тися (14)

НАЙМЕ́НШИЙ
найме́ншої
Без [бу́дь-якої (найме́ншої, ніякої *і т. ін.)*] причи́ни *див.* причи́на (1)

НА́ЙМИ
на́йми
Прийма́ти / прийня́ти в на́йми *див.* прийма́ти (2)

НАЙТИ́[2]
найшо́в
◊ Сон налягає (нахо́дить, прихо́дить *і т. ін.)* / налі́г (найшо́в, прийшо́в *і т. ін.) див.* сон[1]

НАКИВА́ТИ
накива́ти
◊ Накива́ти *(рідше* закива́ти) / кива́ти п'я́тами *див.* накива́ти (1)

НАЛИГА́ТИСЯ
налига́тися
◊ Набра́тися (наї́стися, налига́тися *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* ми́ла <Припада́ти (допада́тися), як (мов, ні́би *і т. ін.)* Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.)* до ми́ла> *див.* набира́тися (14)

НАЛЯГА́ТИ
налягає
◊ Сон налягає (нахо́дить, прихо́дить *і т. ін.)* / налі́г (найшо́в, прийшо́в *і т. ін.) див.* сон[1]

НАЛЯГТИ́
налі́г
◊ Сон налягає (нахо́дить, прихо́дить *і т. ін.)* / налі́г (найшо́в, прийшо́в *і т. ін.) див.* сон[1]

НАМА́ЗАТИ
нама́зати
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.)* / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)

НАМА́ЗУВАТИ
нама́зувати
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.)* / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)

НАМАСТИ́ТИ
намасти́ти
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.)* / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)

НАМА́ХАНИЙ
нама́ханий
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] з-за ро́гу *(діал.* з-за вугла́) [мішко́м] приби́тий (приши́блений, *рідко вульг.* нама́ханий) *див.* приби́тий (3)

НА́ПАСТЬ
на́пасть
◊ Біда́ (скру́та, на́пасть *і т. ін.)* принесла́ *див.* біда́[1] (4)

НАПЛИВА́ТИ
напливає
При́смерки спуска́ються (насува́ються, наплива́ють *і т. ін.)* <При́смерк спуска́ється (насува́ється, напливає *і т. ін.)*> *див.* при́смерки (1)

напливáють
Прúсмерки спускáються (насувáються, напливáють *і т. ін.)* <Прúсмерк спускáється (насувáється, напливáє *і т. ін.)*> *див.* прúсмерки (1)
НАПО́ВНЕННЯ
напо́внення
△ Пульс до́брого напо́внення *див.* пульс (1)
НАПРА́ВИТИ
напрáвити
◇ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напутúти, спрямувáти *і т. ін.)* на до́бру (прáведну, вíрну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (прáведний, вíрний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
НАПРАВЛЯ́ТИ
направля́ти
◇ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напутúти, спрямувáти *і т. ін.)* на до́бру (прáведну, вíрну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (прáведний, вíрний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
НАПУСКА́ТИ
напускáти
◇ Напускáти (пускáти, підпускáти *і т. ін.)* / напустúти (пустúти, підпустúти *і т. ін.)* тумáну [в о́чі (у вíчі)] *див.* напускáти (2)
НАПУСТИ́ТИ
напустúти
◇ Напускáти (пускáти, підпускáти *і т. ін.)* / напустúти (пустúти, підпустúти *і т. ін.)* тумáну [в о́чі (у вíчі)] *див.* напускáти (2)
НАПУТИ́ТИ
напутúти
◇ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напутúти, спрямувáти *і т. ін.)* на до́бру (прáведну, вíрну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (прáведний, вíрний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
НАПУ́ЧУВАТИ
напу́чувати
◇ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напутúти, спрямувáти *і т. ін.)* на до́бру (прáведну, вíрну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (прáведний, вíрний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
НАРЕЧЕ́НИЙ[2]
нарече́на
Назвáна (нарече́на, прúбрана) мáти *див.* мáти[1] (4)
нарече́ний
Назвáний (нарече́ний, прúбраний) бáтько *див.* бáтько (2)
НАСЕ́ЛЕНИЙ
насе́лений
Насе́лений пункт *див.* пункт (4)
НАСЕ́ЛЕННЯ
насе́лення
△ Від'є́мний прúріст насе́лення *див.* прúріст (1)
НАСІДА́ТИ
насідáти
◇ Насідáти на п'я́ти (на шúю) *див.* насідáти (1)
НАСІ́ННЯ
насíння
△ Холо́дне проро́щування насíння *див.* проро́щування (1)
НА́СКРІЗЬ
нáскрізь
◇ Просвíчувати очúма (по́глядом) [нáскрізь] *див.* просвíчувати[1] (2)
НАСТАВА́ТИ[1]
настає́
◇ Прихо́дить (настає́) / прийшо́в (настáв) край (кíне́ць) *див.* край[1] (16)
НАСТА́ВИТИ[2]
настáвити
◇ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напутúти, спрямувáти *і т. ін.)* на до́бру (прáведну, вíрну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (прáведний, вíрний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
НАСТАВЛЯ́ТИ[2]
наставля́ти
◇ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / настáвити (напрáвити, напутúти, спрямувáти *і т. ін.)* на до́бру (прáведну, вíрну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (прáведний, вíрний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
НАСТА́ТИ
настáв
◇ Настáв (прийшо́в, ударив *і т. ін.)* час *див.* час
◇ Прихо́дить (настає́) / прийшо́в (настáв) край (кíне́ць) *див.* край[1] (16)
НАСТУПА́ТИ
наступáти
◇ Наступáти / наступúти на про́бку (на ко́рок, на ко́рка) *див.* наступáти (5)
◇ Наступáти / *рíдше* наступúти на хвіст (на хвостá, на п'я́ти) *див.* наступáти (6)
НАСТУПИ́ТИ
наступúти
◇ Наступáти / наступúти на про́бку (на ко́рок, на ко́рка) *див.* наступáти (5)
◇ Наступáти / *рíдше* наступúти на хвіст (на хвостá, на п'я́ти) *див.* наступáти (6)
НАСУВА́ТИСЯ
насувáється
Прúсмерки спускáються (насувáються, напливáють *і т. ін.)* <Прúсмерк спускáється (насувáється, напливáє *і т. ін.)*> *див.* прúсмерки (1)
насувáються
Прúсмерки спускáються (насувáються, напливáють *і т. ін.)* <Прúсмерк спускáється (насувáється, напливáє *і т. ін.)*> *див.* прúсмерки (1)
НАСУ́ПРОТИ́
насу́проти́
◇ Ітú про́ти (насу́проти́) *кого, чого* <Ітú всу́переч *кого, чого, кому, чому*> *див.* ітú (127)
НАТИСКА́ТИ
натискáти
◇ Надавáти (давáти, прибавля́ти) / надáти (дáти, прибáвити) гáзу <Натискáти / натúснути на газ> *див.* надавáти[2] (7)
НАТИ́СНУТИ
натúснути
◇ Надавáти (давáти, прибавля́ти) / надáти (дáти, прибáвити) гáзу <Натискáти / натúснути на газ> *див.* надавáти[2] (7)
НАТУРА́ЛЬНИЙ
натурáльний
△ Натурáльний проду́кт *див.* проду́кт (7)
НАУ́КА
наýки
△ Прикладні наýки *див.* наýка (3)
△ Природнúчі наýки *див.* наýка (4)
НА́ФТО́ВИЙ
нáфто́ва
△ Нáфто́ва промисло́вість *див.* промисло́вість (5)
НАФТОПЕРЕРО́БНИЙ
нафтоперероб́на
△ Нафтопереро́бна промисло́вість *див.* промисло́вість (6)
НАХИЛИ́ТИ
нахилúти
◇ Рáдий (рад, рáда) [би] не́бо (не́ба, со́нце, світ) прихилúти (нахилúти) *див.* рáдий
НАХО́ДИТИ[2]
нахо́дить
Причúна нахо́дить *див.* причúна (3)
◇ Сон налягáє (нахо́дить, прихо́дить *і т. ін.)* / налíг (найшо́в, прийшо́в *і т. ін.)* *див.* сон[1]
НАЦІОНА́ЛЬНИЙ
націонáльний
△ Валовúй націонáльний проду́кт *див.* проду́кт (3)
△ Націонáльний проду́кт *див.* проду́кт (8)
△ Чúстий націонáльний проду́кт (дохíд) *див.* проду́кт (9)
НАШ
нáше
◇ Де нáше (вáше, його́ *і т. ін.)* не пропадáло *(рíдше* не пропадáє) *див.* наш (1)
нáшого
◇ [Нáшого] по́лку прибуло́ *див.* прибувáти (1)
◇ Не нáшого перá (пíр'я) птах (птáшка) *див.* птах (8)
◇ Птах (птúця) не нáшого польо́ту *див.* птах (12)
НЕБЕ́СНИЙ
небе́сне
◇ Проспáти [все] Цáрство Небе́сне *див.* просипáти[1] (2)

НЕ́БО

не́ба

◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо (5)

◊ Ра́дий (рад, ра́да) [би] не́бо (не́ба, со́нце, світ) прихили́ти (нахили́ти) *див.* ра́дий

не́бо

◊ Прорва́ло не́бо *див.* прорива́ти[1] (1)

◊ Ра́дий (рад, ра́да) [би] не́бо (не́ба, со́нце, світ) прихили́ти (нахили́ти) *див.* ра́дий

не́бом

◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо (5)

НЕВЕЛИ́КИЙ

невели́ка

◊ Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця (4)

невели́ке

◊ Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця (4)

невели́кий

◊ Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця (4)

НЕВИСО́КИЙ

невисо́кої

◊ Низько́ї (невисо́кої) про́би *див.* про́ба (4)

НЕДІ́ЛЯ

неді́лі

○ Під неді́лю <Про́ти неді́лі> *див.* неді́ля (11)

неді́ль

◊ Сім п’я́тниць (неді́ль) на ти́ждень *див.* сім

неді́лю

○ Під неді́лю <Про́ти неді́лі> *див.* неді́ля (11)

неді́ля

Провідна́ неді́ля *див.* неді́ля (6)

Про́щена (Сиропу́сна) неді́ля *див.* неді́ля (7)

НЕДО́БРИЙ

недо́брі

Пуска́ти (сі́яти) / пусти́ти [недо́бру] сла́ву (недо́брі ві́сті) *див.* пуска́ти (8)

недо́бру

Пуска́ти (сі́яти) / пусти́ти [недо́бру] сла́ву (недо́брі ві́сті) *див.* пуска́ти (8)

НЕДО́ВГО

недо́вго

◊ Недо́вго потя́гне (протя́гне) *див.* потягну́ти (2)

НЕЖИВИ́Й

нежива́

△ Нежива́ приро́да *див.* приро́да (7)

НЕЙРОЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ

нейролінгвісти́чне

△ Нейролінгвісти́чне програмува́ння *див.* програмува́ння (1)

НЕКОРОНО́ВАНИЙ

некороно́ваний

Некороно́ваний коро́ль (мона́рх, принц *і т. ін.*) *див.* коро́ль (1)

НЕМА́

нема́

◊ Ку́рці ні́де (нема́ (нема́є) де) голови́ простроми́ти *див.* простро́млювати (1)

◊ Нема́ (нема́є, не було́) [і] про́світку (просві́тлої годи́ни) *див.* нема́ (46)

◊ [Нема́ (нема́є)] ніяки́х (жо́дних) пробле́м *див.* нема́ (57)

◊ Нема́ (нема́є) проми́тої води́ *див.* нема́ (58)

◊ Нема́ (нема́є) про́сипу *див.* нема́ (59)

Нема́ (нема́є) прохо́ду *див.* нема́ (11)

◊ Не ма́ти де (куди́, до ко́го) го́лову (голови́) прихили́ти <Нема́ до ко́го прихили́тися> *див.* ма́ти[2] (118)

◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

◊ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (нема́є, не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) *див.* нема́ (70)

НЕМА́Є

нема́є

◊ Ку́рці ні́де (нема́ (нема́є) де) голови́ простроми́ти *див.* простро́млювати (1)

◊ Нема́ (нема́є, не було́) [і] про́світку (просві́тлої годи́ни) *див.* нема́ (46)

◊ [Нема́ (нема́є)] ніяки́х (жо́дних) пробле́м *див.* нема́ (57)

◊ Нема́ (нема́є) проми́тої води́ *див.* нема́ (58)

◊ Нема́ (нема́є) про́сипу *див.* нема́ (59)

Нема́ (нема́є) прохо́ду *див.* нема́ (11)

◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

◊ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (нема́є, не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) *див.* нема́ (70)

НЕПА́М’ЯТЬ

непа́м’ять

◊ Пуска́ти / пусти́ти в непа́м’ять *див.* пуска́ти (20)

НЕПО́ВНИЙ

непо́вне

◊ Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне) *див.* перелива́ти (2)

непо́вний

△ Непо́вний про́філь *див.* про́філь (2)

НЕРВ

не́рви

◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти (3)

не́рвів

◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти (3)

НЕРОЗПОДІ́ЛЕНИЙ

нерозподі́лений

△ Нерозподі́лений прибу́ток *див.* прибу́ток (4)

НЕСТИ́

несе́

◊ Бог (Госпо́дь) несе́ / прині́с *див.* бог (4)

◊ Лиха́ годи́на несе́ / занесла́ (принесла́, приволокла́ *і т. ін.*) *див.* годи́на[1] (16)

◊ Ли́хо несе́ / принесло́ *див.* ли́хо[1] (6)

◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.*) несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ (*зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт

нести́

◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.*) / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.*) на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)

несу́ть

◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.*) несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ (*зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт

НЕЧИ́СТИЙ

нечи́ста

◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.*) несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ (*зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт

нечи́стий

◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.*) несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ (*зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт

НЕЧЛЕ́ННИЙ

нечле́нна

△ Коро́тка (нечле́нна) фо́рма прикме́тника *див.* фо́рма

НИЗЬКИ́Й

низько́ї

◊ Низько́ї (невисо́кої) про́би *див.* про́ба (4)

НИ́ТКА

ни́тка

◊ Аріа́днина (провідна́) ни́тка *див.* ни́тка (3)

ни́тки

◊ Програ́тися до ни́тки (до цу́рки) *див.* програва́тися (1)

◊ Промока́ти (змока́ти) / промо́кнути (змо́кнути) до ни́тки (до ни́точки, до соро́чки, до [са́мих] сорочо́к, до [са́мих] кісто́к) *див.* промока́ти[1] (1)

◊ Промо́клий до кісто́к (до кісточо́к, до ни́тки, до ни́точки) *див.* промо́клий (1)

Промочи́ти / промо́чувати до ни́тки (до кісто́к, до соро́чки, до ті́ла, до рубця́, до ру́бчика) *див.* промо́чувати (2)

ни́ткою
◊ Прохо́дити / пройти́ черво́ною ни́ткою *див.* прохо́дити (13)
ни́тку
◊ Пря́сти ни́тку *див.* пря́сти[1] (3)
НИТКОПОДІ́БНИЙ
ниткоподі́бний
△ Ниткоподі́бний (ниткува́тий, нитча́стий) пульс *див.* пульс (2)
НИТКУВА́ТИЙ
ниткува́тий
△ Ниткоподі́бний (ниткува́тий, нитча́стий) пульс *див.* пульс (2)
НИ́ТОЧКА
ни́точки
◊ Промока́ти (змока́ти) / промо́кнути (змо́кнути) до ни́тки (до ни́точки, до соро́чки, до [са́мих] сорочо́к, до [са́мих] кісто́к) *див.* промока́ти[1] (1)
◊ Промо́клий до кісто́к (до кісточо́к, до ни́тки, до ни́точки) *див.* промо́клий (1)
НИТЧА́СТИЙ
нитча́стий
△ Ниткоподі́бний (ниткува́тий, нитча́стий) пульс *див.* пульс (2)
НІ́ГОТЬ
ні́гтя
◊ До ні́гтя прити́снути *див.* притиска́ти (1)
НІ́ДЕ
ні́де
◊ Ку́рці ні́де (нема́ (нема́є) де) голови́ простроми́ти *див.* простро́млювати (1)
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
НІЖ[1]
ноже́м
◊ Пристава́ти / приста́ти (приступи́ти) з [го́стрим] ноже́м до го́рла *див.* пристава́ти (10)
НІ́КУДИ
ні́куди
◊ [І] перепели́ці ні́куди пропха́тися *див.* пропиха́тися (1)
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
НІС
ніс
◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рі́дко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути
но́са
◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.)* но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути
◊ Прите́рти но́са *див.* притира́ти (1)
◊ Пусти́ти (спусти́ти) / *рі́дше* пуска́ти (спуска́ти) ю́шку (кров, крови́цю, мазку́) [з но́са] *див.* пуска́ти (56)

◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рі́дко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути
НІЧ
ніч
◊ П'я́ний як ніч *див.* ніч (16)
НІЧО́ГО
нічо́го
◊ Не ма́ти нічо́го про́ти *див.* ма́ти[2] (129)
НІЯ́КИЙ
нія́ких
◊ [Нема́ (нема́є)] нія́ких (жо́дних) пробле́м *див.* нема́ (57)
нія́кої
Без [бу́дь-яко́ї (найме́ншої, нія́кої *і т. ін.)*] причи́ни *див.* причи́на (1)
НОГА́
ніг
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти
Припада́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.)* до ніг *див.* припада́ти (1)
◊ Пуска́ти / пусти́ти ґрунт з-під ніг *див.* пуска́ти (27)
нога́
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ *(рі́дше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.) див.* нога́ (33)
Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.) див.* потрі́бно (1)
нога́ми
◊ Пробі́гла соба́ка по́між нога́ми *див.* соба́ка
но́ги
◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги *див.* витяга́ти (7)
◊ Но́ги (п'я́ти) сверблять *див.* нога́ (28)
◊ Но́ги (п'я́ти, сту́пні) прикипа́ють (прироста́ють) / прикипі́ли (приросли́) до землі́ (до ка́меня, до мі́сця *і т. ін.) див.* нога́ (29)
◊ Прида́ти ході́ в но́ги *див.* придава́ти (1)
но́гу
Припада́ти на но́гу *див.* припада́ти (2)
НО́МЕР
но́мер
Пробле́ма но́мер оди́н *див.* пробле́ма (1)
◊ Пусти́й но́мер *див.* но́мер (5)
◊ [Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде) *див.* но́мер (6)
НО́РМА
но́рма
△ Но́рма прибу́тку *див.* но́рма (6)
но́рму
◊ Вхо́дити (прихо́дити) / ввійти́ (прийти́) в но́рму *див.* вхо́дити (24)
НО́РОВ
но́рову
◊ Прийти́ся до се́рця *(рі́дше* по но́рову) *див.* прихо́дитися (8)

НОСИ́ТИ
но́сить
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
НОТА́ЦІЯ[1]
нота́ції
◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти
нота́цію
◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти
НУЛЬВИ́МІРНИЙ
нульви́мірний
△ Нульви́мірний про́стір *див.* про́стір (5)
НЮ́РНБЕРЗЬКИЙ
ню́рнберзький
△ Ню́рнберзький проце́с *див.* проце́с (11)
ОБВЕСТИ́
обвести́
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.)* / *рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.)* круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.)* па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)
ОБВИНУВА́ЧЕННЯ
обвинува́чення
△ Прива́тне обвинува́чення *див.* обвинува́чення (1)
ОБВО́ДИТИ
обво́дити
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.)* / *рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.)* круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.)* па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)
ОБГІ́ННИЙ
обгі́нний
△ Обгі́нний пункт *див.* пункт (8)
ОБДАРУВА́ТИ
обдарува́ла
Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.) чим*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да (4)
ОБДІЛИ́ТИ
обділи́ла
◊ До́ля (приро́да) обділи́ла (скри́вдила) *див.* до́ля[1] (3)
ОБДУ́МАТИ
обду́мати
Обду́мувати (проду́мувати) / обду́мати (проду́мати) ко́жне сло́во (зміст ко́жного сло́ва) *див.* обду́мувати (1)
ОБДУ́МУВАТИ
обду́мувати
Обду́мувати (проду́мувати) / обду́мати (проду́мати) ко́жне сло́во (зміст ко́жного сло́ва) *див.* обду́мувати (1)

ОБЕ́РНЕНО
обе́рнено
△ Обе́рнено пропорці́йний *(заст.* пропорціона́льний) *див.* пропорці́йний (1)

ОБЕРНУ́ТИ
оберну́ти
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.) / рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.)* круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.)* па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)

ОБЕРТА́ТИ
оберта́ти
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.) / рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.)* круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.)* па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)

ОБ'Є́КТНО-ОРІЄНТО́ВАНИЙ
об'є́ктно-орієнто́ване
△ Об'є́ктно-орієнто́ване програмува́ння *див.* програмува́ння (2)

О́БІГ
о́біг
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́біг *див.* пуска́ти (21)

ОБІ́Д
обі́д
Зва́ний (про́шений, про́ханий) обі́д *див.* обі́д (1)

ОБІ́ДНЯ
обі́дню
◊ Псува́ти / зіпсува́ти обі́дню *див.* псува́ти (1)

ОБІ́ЙМИ
обі́ймами
◊ Пригійма́ти (зустріча́ти) / прийня́ти (зустрі́ти, зустрі́нути) з [розкри́тими] обі́ймами *див.* прийма́ти (19)

ОБІРВА́ТИ
обірва́ти
◊ Обрива́ти / обірва́ти з пупови́ною *див.* обрива́ти[1] (3)

ОБІЦЯ́НКА
обіця́нки
Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (сподіва́нки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.) див.* переве́ршувати (1)

ОБКРУТИ́ТИ
обкрути́ти
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін) / рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.)* круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.)* па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)

ОБКРУ́ЧУВАТИ
обкру́чувати
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.) / рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.)* круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.)* па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)

ОБЛАМА́ТИ
обламА́ти
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, притé рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати

ОБЛА́МУВАТИ[1]
обла́мувати
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, притé рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати

ОБМІ́ННИЙ
обмі́нний
Обмі́нний пункт валю́т *див.* пункт (5)

О́БРАЗ[1]
о́браз
Прийма́ти / прийня́ти о́браз *див.* прийма́ти (10)

ОБРИВА́ТИ[1]
обрива́ти
◊ Обрива́ти / обірва́ти з пупови́ною *див.* обрива́ти[1] (3)

ОБРО́БНИЙ
обро́бна
△ Обро́бна промисло́вість *див.* промисло́вість (7)

ОБСИ́ПАТИ
обси́пати
◊ [Аж] [як (мов, ні́би *і т. ін.)*] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (осипати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

ОБСИПА́ТИ
обсипа́ти
◊ [Аж] [як (мов, ні́би *і т. ін.)*] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

ОБСІДА́ТИ
обсіда́ють
◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рі́дко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)

ОБСІ́СТИ
обсі́ла
◊ Біда́ обсі́ла (осі́ла, присі́ла *і т. ін.) див.* біда́[1] (2)
обсі́ли
◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рі́дко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)

ОБСЛУГО́ВУВАННЯ
обслуго́вування
△ Профілакти́чне обслуго́вування *див.* обслуго́вування (1)

ОБСТРІ́ЛЯНИЙ
обстрі́ляний
◊ Стрі́ляний (обстрі́ляний) птах (пти́ця) *див.* птах (15)

ОВЕ́ЧКА
ове́чкою
◊ Прикида́тися / прики́нутися ове́чкою (ягня́м, ягня́тком) *див.* прикида́тися[1] (2)

ОГОЛОСИ́ТИ
оголоси́ти
◊ Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд *див.* оголо́шувати (2)
Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему *див.* проголо́шувати (1)

ОГОЛО́ШУВАТИ
оголо́шувати
◊ Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд *див.* оголо́шувати (2)
Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему *див.* проголо́шувати (1)

ОГО́НЬ
огню́
◊ Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру) *див.* приклада́ти (4)

ОГОРНУ́ТИ
огорну́в
◊ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.)* / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.)* [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)

ОГОРНУ́ТИСЯ
огорну́лася
◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.) див.* душа́ (31)

ОГОРТА́ТИ
огорта́є
◊ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.)* / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.)* [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)

ОГОРТА́ТИСЯ
огорта́ється
◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.) див.* душа́ (31)

ОДАРУВА́ТИ
одарува́ла
Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.) чим*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да (4)

ОДВІ́ДАТИ
одві́дати
Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одві́дати *див.* проси́ти (3)

ОДЕ́Н
одни́м
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
одного́
◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знамéнника *див.* зво́дити (22)
◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця (5)

ОДИ́Н
оди́н
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд (*рі́дше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'ї́дати (9)
Пробле́ма но́мер оди́н *див.* пробле́ма (1)

одни́м
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
одного́
◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)
◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця (5)
ОДНА́
оди́н
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд (*рідше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)
Пробле́ма но́мер оди́н *див.* пробле́ма (1)
одни́м
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
одного́
◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)
◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця (5)
ОДНЕ́
оди́н
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд (*рідше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)
Пробле́ма но́мер оди́н *див.* пробле́ма (1)
одни́м
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
одного́
◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)
◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця (5)
ОДНІ́
оди́н
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд (*рідше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)
Пробле́ма но́мер оди́н *див.* пробле́ма (1)
одни́м
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
одного́
◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)
◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця (5)
ОДНО́
оди́н
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд (*рідше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)
Пробле́ма но́мер оди́н *див.* пробле́ма (1)
одни́м
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
одного́
◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)
◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця (5)
ОКЕА́Н
океа́н
Пові́тряний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.*) океа́н *див.* океа́н (1)
О́КО[1]
ві́чі
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.*) / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.*) тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◊ Пуска́ти (напуска́ти) / пусти́ти (напусти́ти) ману́ [у ві́чі] *див.* пуска́ти (32)
◊ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну) [у ві́чі] *див.* пуска́ти (44)
о́ка
◊ Припада́ти / припа́сти до о́ка *див.* припада́ти (9)
о́ко
◊ Ма́ти пристрі́ляне о́ко *див.* ма́ти[2] (83)
◊ Прики́нути / прикида́ти о́ком [на о́ко] *див.* прикида́ти[3] (2)
◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти (38)
о́ком
◊ І о́ком не прогля́нути *див.* прогляда́ти (1)
◊ Прики́нути / прикида́ти о́ком [на о́ко] *див.* прикида́ти[3] (2)
◊ Примі́ритися (примі́ряти) / примі́рятися (приміря́ти) о́ком (очи́ма) *див.* примі́рятися (1)
◊ Приці́люватися / приці́литися о́ком *див.* приці́люватися (1)
◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти (5)
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати (1)
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти (18)
оче́й
◊ З п'я́них оче́й *див.* о́ко[1] (39)
Прибира́ти / прибра́ти з (з-пе́ред) оче́й *див.* прибира́ти (2)
◊ Пропада́ти / пропа́сти з оче́й *див.* пропада́ти (2)
◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки, сльо́зину *і т. ін.*) з оче́й *див.* пуска́ти (42)
очи́ма
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
◊ Прикипа́ти (прилипа́ти) / прикипі́ти (прили́пнути) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти (1)
◊ Примі́ритися (примі́ряти) / примі́рятися (приміря́ти) о́ком (очи́ма) *див.* примі́рятися (1)
◊ Припа́сти очи́ма (зо́ром, по́глядом) *див.* припада́ти (10)
◊ Прироста́ти / прирости́ очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* прироста́ти (1)
◊ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити (9)
◊ Проїда́ти / проїсти по́глядом (очи́ма) *див.* проїда́ти (1)
◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти (5)
◊ Пройти́ / прохо́дити пе́ред очи́ма (зо́ром) *див.* прохо́дити (9)
◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати (1)
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати (1)
◊ Просві́чувати очи́ма (по́глядом) [на́скрізь] *див.* просві́чувати[1] (2)
◊ Простроми́ти по́глядом (очи́ма) *див.* простро́млювати (2)
◊ Пря́сти / запря́сти очи́ма *див.* пря́сти[2] (1)
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти (18)
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прошива́ти *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, проши́ти *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
о́чі
Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)
◊ На о́чі не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти (12)
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.*) / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.*) тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1] (86)
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
О́чі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)] *див.* п'ясти́ (1)
◊ Прико́вувати / прикува́ти [до се́бе] о́чі (зір) *див.* прико́вувати (2)
◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) *див.* притяга́ти (3)
◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти (1)
◊ Продивля́ти / продиви́ти о́чі *див.* продивля́ти (1)
◊ Продира́ти / проде́рти о́чі *див.* продира́ти (1)
◊ Промива́ти / проми́ти о́чі *див.* промива́ти (2)
◊ Прополі́скувати / прополоска́ти о́чі *див.* прополі́скувати (1)
◊ Протира́ти / проте́рти о́чі *див.* протира́ти (3)
◊ Прочища́ти / прочи́стити о́чі *див.* прочища́ти (2)
◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти (7)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти (22)

ОЛИ́ВКОВИЙ
оли́вкова
△ Оли́вкова (прова́нська) олі́я *див.* олі́я (3)
ОЛІ́Я
олі́я
△ Оли́вкова (прова́нська) олі́я *див.* олі́я (3)
ОЛТА́Р
олта́р
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)
ОНАНІ́ЗМ
онані́зм
△ Психі́чний онані́зм *див.* онані́зм (1)
ОПА́СТИ[2]
опа́ли
◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)
ОПЕРАТИ́ВНИЙ
операти́вний
△ Операти́вний про́стір *див.* про́стір (6)
ОПИНИ́ТИСЯ
опини́лося
◊ Се́рце впа́ло до п'ят <Се́рце опини́лося в п'я́тах> *див.* се́рце
опини́тися
◊ Опини́тися / опиня́тися над прі́рвою *див.* опиня́тися (2)
ОПИНЯ́ТИСЯ
опиня́тися
◊ Опини́тися / опиня́тися над прі́рвою *див.* опиня́тися (2)
ОПІ́НІЯ
опі́нія
Грома́дська (публі́чна) ду́мка *(зах.* опі́нія) *див.* ду́мка (1)
ОПЛА́ТА
опла́та
△ Прогреси́вна опла́та *див.* опла́та (3)
ОПРОЩЕ́ННЯ[2]
опроще́ння
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) опроще́ння *див.* бра́ти (46)
Проси́ти (блага́ти, моли́ти *і т. ін.)* проще́ння *(заст.* опроще́ння) *див.* проси́ти (5)
ОПУСКА́ТИСЯ
опуска́ється
◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.)* / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.)* <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)
ОПУСТИ́ТИСЯ
опусти́лася
◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.)* / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.)* <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)
ОРГАНІЗА́ЦІЯ
організа́ція
Психі́чна організа́ція <Психі́чний склад> *див.* організа́ція (3)
ОСВІ́ТНІЙ
осві́тній
Осві́тній проце́с *див.* проце́с (2)
ОСИ́ПАТИ
оси́пати
◊ [Аж] [як (мов, ні́би *і т. ін.)*] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)
ОСИПА́ТИ
осипа́ти
◊ [Аж] [як (мов, ні́би *і т. ін.)*] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)
ОСІ́СТИ
осі́ла
◊ Біда́ обсі́ла (осі́ла, присі́ла *і т. ін.)* *див.* біда́[1] (2)
осі́ли
◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)
ОСО́БА
осо́ба
Прива́тна осо́ба *див.* осо́ба (5)
ОСОБИ́СТИЙ
особи́ста
Вла́сна (особи́ста, прива́тна) спра́ва *див.* спра́ва[1]
ОСТА́ННІЙ
оста́ннє
◊ Оста́ннє пристано́вище *див.* пристано́вище (2)
оста́нній
◊ Посила́ти оста́нній приві́т *див.* посила́ти (9)
◊ Прийня́ти оста́нній по́дих *див.* прийма́ти (31)
оста́нню
◊ Ви́рушити в оста́нню путь *див.* вируша́ти (2)
◊ Відхо́дити (ла́годитися) / віді́йти́ на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу) *див.* відхо́дити (9)
◊ На оста́нню пря́сти *див.* пря́сти[1] (1)
◊ Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу) *див.* прово́дити (5)
ОФЕ́РТА
офе́рта
△ Те́ндерна пропози́ція (офе́рта) *див.* пропози́ція (2)
ОХОЛО́НУТИ
охоло́ло
◊ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце
ОХОПИ́ТИ
охопи́в
◊ Ціга́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.)* *див.* піт (7)
ОХО́ПЛЮВАТИ
охо́плює
◊ Ціга́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.)* *див.* піт (7)
О́ЧІ
ві́чі
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◊ Пуска́ти (напуска́ти) / пусти́ти (напусти́ти) ману́ [у ві́чі] *див.* пуска́ти (32)
◊ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну) [у ві́чі] *див.* пуска́ти (44)
о́ка
◊ Припада́ти / припа́сти до о́ка *див.* припада́ти (9)
о́ко
◊ Ма́ти пристрі́ляне о́ко *див.* ма́ти[2] (83)
◊ Прики́нути / прикида́ти о́ком [на о́ко] *див.* прикида́ти[3] (2)
◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти (38)
о́ком
◊ І о́ком не прогля́нути *див.* проглядати (1)
◊ Прики́нути / прикида́ти о́ком [на о́ко] *див.* прикида́ти[3] (2)
◊ Примі́ритися (примі́ряти) / приміря́тися (приміря́ти) о́ком (очи́ма) *див.* приміря́тися (1)
◊ Приці́люватися / приці́литися о́ком *див.* приці́люватися (1)
◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти (5)
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / проміря́ти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати (1)
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти (18)
оче́й
◊ З п'я́них оче́й *див.* о́ко[1] (39)
Прибира́ти / прибра́ти з (з-пе́ред) оче́й *див.* прибира́ти (2)
◊ Пропада́ти / пропа́сти з оче́й *див.* пропада́ти (2)
◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки, сльо́зину *і т. ін.)* з оче́й *див.* пуска́ти (42)
очи́ма
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
◊ Прикипа́ти (прилипа́ти) / прикипі́ти (прили́пнути) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти (1)
◊ Примі́ритися (примі́ряти) / приміря́тися (приміря́ти) о́ком (очи́ма) *див.* приміря́тися (1)
◊ Припа́сти очи́ма (зо́ром, по́глядом) *див.* припада́ти (10)
◊ Прироста́ти / прирости́ очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.)* *див.* прироста́ти (1)
◊ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити (9)
◊ Проїда́ти / проїсти́ по́глядом (очи́ма) *див.* проїда́ти (1)
◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти (5)

◊ Пройти́ / прохо́дити пе́ред очи́ма (зо́ром) *див.* прохо́дити (9)
◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати (1)
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / проміря́ти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати (1)
◊ Просві́чувати очи́ма (по́глядом) [на́скрізь] *див.* просві́чувати[1] (2)
◊ Простроми́ти по́глядом (очи́ма) *див.* простро́млювати (2)
◊ Пря́сти / запря́сти очи́ма *див.* прясти[2] (1)
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти (18)
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прошива́ти *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, прошити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

о́чі

Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)
◊ На о́чі не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти (12)
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1] (86)
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
О́чі п'я́сти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)] *див.* п'я́сти́ (1)
◊ Прико́вувати / прикува́ти [до се́бе] о́чі (зір) *див.* прико́вувати (2)
◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* притяга́ти (3)
◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти (1)
◊ Продивля́ти / продиви́ти о́чі *див.* продивля́ти (1)
◊ Продира́ти / проде́рти о́чі *див.* продира́ти (1)
◊ Промива́ти / проми́ти о́чі *див.* промива́ти (2)
◊ Прополі́скувати / прополоска́ти о́чі *див.* прополі́скувати (1)
◊ Протира́ти / проте́рти о́чі *див.* протира́ти (3)
◊ Прочища́ти / прочи́стити о́чі *див.* прочища́ти (2)
◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти (7)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти (22)

ОЧКУ́Р

очку́р

◊ Всипати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)

ПА́ДАТИ

па́дає

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)

па́дати

Припада́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.)* до ніг *див.* припада́ти (1)

ПАДІ́ННЯ

паді́ння

△ Приско́рення ві́льного паді́ння *див.* приско́рення (1)

ПА́ЗУР

па́зури

◊ Простяга́ти / простягти́ па́зури (па́зурі) *див.* простяга́ти (1)

па́зурі

◊ Простяга́ти / простягти́ па́зури (па́зурі) *див.* простяга́ти (1)

ПА́ЗУХА

па́зусі

◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.)* [на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.)*] *див.* пригріва́ти (1)

па́зухою

◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.)* [на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.)*] *див.* пригріва́ти (1)

па́зуху

◊ Всипати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)

ПА́ЛЕЦЬ

па́лець

Приклáсти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти (3)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* па́лець (перст, пу́чка) *див.* па́лець (12)

па́льцем

◊ [І] па́льцем (пу́чкою) не доторка́тися (не дото́ркуватися) / не доторкну́тися *див.* доторка́тися (2)
◊ [І] па́льцем *(рі́дше* пу́чкою) не торкну́ти (не зачепи́ти, не ткну́ти) *див.* торка́ти
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
◊ Па́льцем (кі́єм) не проткну́ти (не проткне́ш) <Проткну́ти па́льцем не мо́жна> *див.* протика́ти (1)

па́льці

Приклáсти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти (3)
◊ Пройти́ як дух крізь па́льці *див.* прохо́дити (11)

па́льців

◊ Як свої́ (свої́х) п'ять па́льців *див.* п'ять (2)

па́льця

◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.)* / *рі́дше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.)* круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.)* па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)
Приклада́ти / прикла́сти па́льця *див.* приклада́ти (1)

ПА́ЛИЦЯ

па́лиці

◊ Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й *(заст.* ані при́ступ) *див.* підступа́ти (1)

па́лицю

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* арши́н (па́лицю, багне́т) проковтну́в *див.* проковтну́ти (4)

ПАЛЬЧА́СТИЙ

пальча́сте

△ Пальча́сте про́со *див.* про́со (3)

ПА́М'ЯТКА

па́м'ятка

Па́м'ятка приро́ди *див.* па́м'ятка (2)

ПА́М'ЯТОК

па́м'ятку

◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті *(розм.* до па́м'ятку, *розм.* до по́мки, до тя́ми, *розм.* до тя́мку *і т. ін.) див.* прихо́дити (10)

ПА́М'ЯТЬ

па́м'яті

◊ Приво́дити / привести́ до па́м'яті (до тя́ми, до прито́мності *і т. ін.) див.* приво́дити (7)
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті *(розм.* до па́м'ятку, *розм.* до по́мки, до тя́ми, *розм.* до тя́мку *і т. ін.) див.* прихо́дити (10)
◊ Присвя́чений па́м'яті *див.* присвя́чений (1)
Прова́л па́м'яті *див.* прова́л (1)

ПАН

пан

◊ [Або́ (чи, хоч)] пан або́ (чи, хоч) пропа́в *див.* пан (2)
◊ Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця (4)

ПА́НІ

па́ні

◊ Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця (4)

ПА́НСЬКИЙ

па́нська

Па́нська при́мха *див.* при́мха (1)

па́нські

Па́нські при́мхи (жа́рти, забага́нки *і т. ін.) див.* при́мха (2)

ПАПІ́Р

папі́р

Промока́льний папі́р *див.* папі́р (3)
◊ Проси́тися (проха́тися) на папі́р *див.* проси́тися (4)

ПА́РА[1]
па́ра
◊ Па́ра п'ята́к *див.* па́ра[1] (12)
па́ри
◊ Прийти́ся до па́ри *див.* прихо́дитися (7)
па́рі
Прожи́ти в па́рі *див.* прожива́ти (1)
ПА́РА[2]
па́ри
◊ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст *див.* випуска́ти (18)
ПАРА́Д
пара́д
Прийма́ти пара́д *(заст.* пара́ду) *див.* пара́д (2)
пара́ду
Прийма́ти пара́д *(заст.* пара́ду) *див.* пара́д (2)
ПАРА́ДА
пара́д
Прийма́ти пара́д *(заст.* пара́ду) *див.* пара́д (2)
пара́ду
Прийма́ти пара́д *(заст.* пара́ду) *див.* пара́д (2)
ПАРАЛЕ́ЛЬ
парале́ль
◊ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити (10)
ПАРА́ЛІЧ
пара́ліч
△ Прогреси́вний пара́ліч *див.* пара́ліч (2)
ПАРАФІЯ́ЛЬНИЙ
парафія́льна
Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́ *і т. ін.)* шко́ла *див.* шко́ла
ПАРДО́Н
пардо́ну
Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* проси́ти (6)
ПА́РЕНИЙ
па́рене
Па́рене (пря́жене) молоко́ *див.* молоко́ (5)
ПАРК
парк
△ Промисло́вий парк *див.* парк (4)
ПА́РОСТОК
па́росток
Пуска́ти / пусти́ти па́росток (па́рость) *див.* пуска́ти (5)
ПА́РОСТЬ
па́рость
Пуска́ти / пусти́ти па́росток (па́рость) *див.* пуска́ти (5)
ПА́СТИ[1]
па́сти
◊ Па́сти ластів'я́т (пташо́к) *див.* па́сти[1] (2)
ПА́УЗА
па́уза
Психологі́чна па́уза *див.* па́уза (1)

ПА́ХНУТИ
па́хне
◊ Па́хне (ві́є, тя́гне, віддає́ *і т. ін.)* пу́сткою *див.* па́хнути (3)
ПЕ́ВНИЙ
пе́вна
○ Відо́ма (ви́ди́ма, зві́сна, пе́вна, приро́дна, я́сна́) річ *див.* річ[1]
ПЕ́ВНІСТЬ
пе́вності
Прихо́дити / прийти́ до перекона́ння (до пе́вності) *див.* прихо́дити (2)
ПЕКТИ́
пекти́
◊ Пекти́ п'я́ти *див.* пекти́ (9)
пече́
◊ [Аж] під п'я́ти пече́ *див.* пекти́ (2)
ПЕЛЕНА́[1]
пелені́
◊ Принести́ в пелені́ (у припо́лі) *див.* прино́сити (4)
ПЕНЬ
пні
◊ Пропада́ти / пропа́сти на пні *див.* пропада́ти (3)
ПЕРЕБУВА́ТИ[1]
перебува́ти
Бу́ти (перебува́ти) / пробу́ти під слі́дством *(заст.* в слі́дстві) *див.* бу́ти (21)
ПЕРЕВЕ́РШИТИ
переве́ршити
Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (сподіванки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.) див.* переве́ршувати (1)
ПЕРЕВЕ́РШУВАТИ
переве́ршувати
Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (сподіванки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.) див.* переве́ршувати (1)
ПЕРЕВЕСТИ́СЯ
перевести́ся
◊ Зійти́ (пі́ти, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
ПЕРЕВОРО́Т
переворо́т
△ Промисло́ва революція <Промисло́вий переворо́т> *див.* революція
ПЕРЕГОВІ́РНИЙ
перегові́рний
Перегово́рний (перегові́рний) проце́с *див.* проце́с (3)
ПЕРЕГОВО́РИ
перегово́ри
Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)
ПЕРЕГОВО́РНИЙ
перегово́рний
Перегово́рний (перегові́рний) проце́с *див.* проце́с (3)
ПЕРЕДАВА́ННЯ
передава́ння
△ Протоко́л передава́ння да́них *див.* протоко́л (1)

ПЕРЕДАВА́ТИ[1]
передава́ти
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.) див.* сла́ти[1]
ПЕРЕДА́ТИ
переда́ти
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.) див.* сла́ти[1]
ПЕРЕ́ЙДЕНИЙ
пере́йдений
◊ Пере́йдений (про́йдений) ета́п *див.* ета́п (1)
ПЕРЕЙМА́ТИ
перейма́ти
◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)
◊ Прийня́ти (перейня́ти) / прийма́ти (перейма́ти) естафе́ту *див.* прийма́ти (28)
ПЕРЕЙНЯ́ТИ
перейня́ти
◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)
◊ Прийня́ти (перейня́ти) / прийма́ти (перейма́ти) естафе́ту *див.* прийма́ти (28)
ПЕРЕЙТИ́
перейти́
◊ Перейти́ (пі́ти, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)
◊ Пройти́ (перейти́) крізь си́то й ре́шето *див.* прохо́дити (7)
◊ Пройти́ (перейти́) / прохо́дити (перехо́дити) че́рез ру́ки *див.* прохо́дити (8)
ПЕРЕКАЗА́ТИ
переказа́ти
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.) див.* сла́ти[1]
ПЕРЕКА́ЗУВАТИ
перека́зувати
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.) див.* сла́ти[1]
ПЕРЕКИДА́ТИ[2]
перекида́ти
◊ Перекида́ти (проклада́ти) / переки́нути (прокла́сти) місто́к *див.* перекида́ти[2] (2)
ПЕРЕКИ́НУТИ
переки́нути
◊ Перекида́ти (проклада́ти) / переки́нути (прокла́сти) місто́к *див.* перекида́ти[2] (2)
ПЕРЕКОНА́ННЯ
перекона́ння
Прихо́дити / прийти́ до перекона́ння (до пе́вності) *див.* прихо́дити (2)

ПЕРЕЛЕТІ́ТИ
перелеті́ти
Перелітáти / перелетíти птúцею (мов птúця, птáхом, стрілóю *і т. ін.) див.* перелітáти[1] (1)

ПЕРЕЛИВÁТИ
переливáти
◊ Переливáти з пустóго [та] в порóжнє (з порóжнього в непóвне) *див.* переливáти (2)

ПЕРЕЛІТÁТИ[1]
перелітáти
Перелітáти / перелетíти птúцею (мов птúця, птáхом, стрілóю *і т. ін.) див.* перелітáти[1] (1)

ПЕРЕЛІ́ТНИЙ
перелíтна
◊ Перелíтний птах <Перелíтна птáха (птúця)> *див.* птах (9)
перелíтний
◊ Перелíтний птах <Перелíтна птáха (птúця)> *див.* птах (9)

ПЕРЕМІ́ЖНИЙ
перемíжна
△ Перемíжна пропáсниця *див.* пропáсниця (4)

ПЕРЕМÓВА
перемóви
Вестú (провóдити) / провестú перегóвори (перемóви, перемóвини) *див.* вестú (9)

ПЕРЕМÓВИНИ
перемóвини
Вестú (провóдити) / провестú перегóвори (перемóви, перемóвини) *див.* вестú (9)

ПЕРЕПЕЛИ́ЦЯ
перепелúці
◊ [І] перепелúці нíкуди пропхáтися *див.* пропихáтися (1)

ПЕРЕПЛИСТИ́
переплистú
Анí проїхати, анí переплистú *див.* проїжджáти[1] (1)

ПЕРЕПРÓШУВАТИ[1]
перепрóшувати
Просúти та перепрóшувати *див.* просúти (11)

ПЕРЕПСУВÁТИ
перепсувáти
◊ Псувáти (тріпáти, шáрпати) / перепсувáти (попсувáти) нéрви ([чимáло] нéрвів) *див.* псувáти (3)

ПЕРЕХÓДИТИ
перехóдити
◊ Пройтú (перейтú) / прохóдити (перехóдити) чéрез рýки *див.* прохóдити (8)

ПЕРЕХОПИ́ТИ
перехопúло
[Аж (прóсто)] дух (пóдих) захóплює (перехóплює) / захопúло (перехопúло) *див.* захóплювати (1)

ПЕРЕХÓПЛЮВАТИ
перехóплює
[Аж (прóсто)] дух (пóдих) захóплює (перехóплює) / захопúло (перехопúло) *див.* захóплювати (1)

ПЕРІ́ОД
перíод
△ Пубертáтний перíод *див.* перíод (26)

ПЕРÓ
перá
◊ Не нáшого перá (пíр'я) птах (птáшка) *див.* птах (8)
◊ Ні пýху ні перá *див.* пух (4)
◊ Прóба *(рíдше* спрóба) перá *див.* прóба (5)
◊ Прóбувати / спрóбувати перó (перá) *див.* прóбувати (4)
перó
◊ Прóбувати / спрóбувати перó (перá) *див.* прóбувати (4)
перóм
◊ [Хай (нехáй)] землé [бýде] пýхом (перóм, пухкéнькою, легкá) *див.* землé (32)

ПЕРСТ
перст
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* пáлець (перст, пýчка) *див.* пáлець (12)

ПÉРТИ
пре
◊ [Аж] із гóрла лíзе *(грубо* пре, прéться) <[Аж] гóрлом пхáє> *див.* лíзти (2)

ПÉРТИСЯ
прéться
◊ [Аж] із гóрла лíзе *(грубо* пре, прéться) <[Аж] гóрлом пхáє> *див.* лíзти (2)

ПÉРШИЙ
пéрші
◊ Пéрші півнí співáють / проспівáли (заспівáли) *див.* пíвень (8)
пéршого
○ З пéршого рáзу (прúступу) *див.* раз[1]
◊ Пéршого прúзову *див.* прúзов (1)

ПЕС
пес
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* собáка (пес), спýщений з прúв'язі (з ланцюгá, з припóну) *див.* собáка
пси
◊ Зійтú (пітú, перевестúся, пустúтися) / схóдити (ітú, пускáтися) на пси *див.* схóдити
псóві
◊ Псóві óчі продавáти / продáти *див.* продавáти (7)

ПÉСЬКИЙ
пéський
◊ Проклéтий (пéський, чóртів *і т. ін.)* син бýду (будь я) *див.* син

ПЕЧÁТКА
печáтку
Стáвити (прикладáти) / постáвити (приклáсти, поприкладáти) печáтку (печáть) *див.* стáвити

ПЕЧÁТЬ
печáть
Стáвити (прикладáти) / постáвити (приклáсти, поприкладáти) печáтку (печáть) *див.* стáвити

ПЕЧÉНИЙ
печéного
◊ Прикладáти (підкладáти) / приклáсти (підклáсти) вогнíю (огнíю) до печéного (до жáру) *див.* прикладáти (4)

ПЕЧІ́НКА
печíнкú
◊ Трéсця йомý (тобí, їй *і т. ін.)* в печíнкú (в печíнку, в пуп, в бік *і т. ін.) див.* трéсця
печíнку
◊ Трéсця йомý (тобí, їй *і т. ін.)* в печíнкú (в печíнку, в пуп, в бік *і т. ін.) див.* трéсця
печінóк
◊ Пробирáти / пробрáти до печінóк *див.* пробирáти (1)

ПИ́КА
пúку
◊ Наїдáти (від'їдáти, нажирáти *і т. ін.)* / наїсти (від'їсти, нажéрти, понаїдáти *і т. ін.)* чéрево (пýзо, пúку, мóрду *і т. ін.) див.* наїдáти (1)

ПИЛ
пил
△ Промисловий пил *див.* пил (2)
◊ Пускáти / пустúти в óчі дим (пил, пилю́ку) *див.* пускáти (22)
пúлом
◊ Пúлом (пилю́кою, пóрохом, пилкóм *і т. ін.)* припадáти / припáсти *див.* припадáти (5)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* землéю (пúлом) припáсти / припадáти *див.* припадáти (14)

ПИЛÓК
пилкóм
◊ Пúлом (пилю́кою, пóрохом, пилкóм *і т. ін.)* припадáти / припáсти *див.* припадáти (5)

ПИ́ЛЬНІСТЬ
пúльність
Присипляти *(рíдше* усипляти) / приспáти *(рíдше* усипúти) пúльність (увáгу) *див.* присипляти (1)

ПИЛЮ́КА
пилю́кою
◊ Пúлом (пилю́кою, пóрохом, пилкóм *і т. ін.)* припадáти / припáсти *див.* припадáти (5)
пилю́ку
◊ Пускáти / пустúти в óчі дим (пил, пилю́ку) *див.* пускáти (22)

ПИСÁТИ
пишú
◊ Пишú [все] пропáло *див.* писáти (3)

ПИСЬМÓ
письмó
△ Пунíчне письмó *див.* письмó (11)

ПИТÁТИ
питáти
Порáди просúти (питáти, шукáти *і т. ін.) див.* просúти (1)

ПИ́ШНИЙ
пúшним
◊ Пúшним цвíтом (квíтом) розквітáти (цвістú, процвітáти *і т. ін.)* / розквíтнути (процвістú) *див.* розквітáти

ПІ́ВЕНЬ
півнí
◊ Дрýгі півнí співáють / проспівáли *див.* пíвень (5)
◊ Пéрші півнí співáють / проспівáли (заспівáли) *див.* пíвень (8)

півня

◊ Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) півника (півня) *див.* пуска́ти (15)

◊ Пусти́ти / пуска́ти черво́ного півня *див.* пуска́ти (52)

ПІВНИК[1]

півника

◊ Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) півника (півня) *див.* пуска́ти (15)

ПІВНІЧ[1]

північ

Б'є / проби́ла (вда́рила) північ *див.* північ[1] (1)

Проби́ти / пробива́ти північ *див.* пробива́ти (2)

ПІДБИ́ТИЙ

підби́тий

◊ Ри́б'ячим пу́хом підби́тий *див.* підби́тий (2)

ПІДВЕСТИ́

підвело́

◊ Притя́гує / притягло́ живіт (живота́) до спи́ни <Підвело́ живіт (живота́)> *див.* притяга́ти (7)

ПІДІЙТИ́

підійти́

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ПІДІТНУ́ТИ

підітну́ти

◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрiза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)

ПІДКЛАДА́ТИ

підклада́ти

◊ Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру) *див.* приклада́ти (4)

ПІДКЛА́СТИ

підкла́сти

◊ Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру) *див.* приклада́ти (4)

ПІДЛА́ЗИТИ

підла́зити

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ПІДЛІ́ЗТИ

підлі́зти

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ПІДНЕБІ́ННЯ

піднебі́ння

◊ Язи́к [як (мов, ніби *і т. ін.)*] приріс (приста́в, присо́х) до піднебі́ння (у ро́ті) *див.* язи́к

ПІДНІМА́ТИСЯ

підніма́тися

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ПІДНЯ́ТИСЯ

підня́тися

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ПІДПУСКА́ТИ

підпуска́ти

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стріли, стрілу́) *див.* пуска́ти (17)

ПІДПУСТИ́ТИ

підпусти́ти

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стріли, стрілу́) *див.* пуска́ти (17)

ПІДРІ́ЗАТИ

підрі́зати

◊ Врі́зати (підрі́зати) п'я́ти *див.* урі́зувати[1]

◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрiза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)

ПІДРІЗА́ТИ

підріза́ти

◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрiза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див* підрі́зувати (1)

ПІДРІ́ЗУВАТИ

підрі́зувати

◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрiза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)

ПІДРЯ́ДНИЙ[2]

підря́дне

△ Підря́дне ре́чення причи́ни *див.* ре́чення

ПІДСКО́ЧИТИ

підско́чиш

◊ Ви́ще се́бе (своє́ї голови́, пу́па) не ско́чиш (не підско́чиш) *див.* ско́чити

ПІДСТРЕ́ЛЕНИЙ

підстре́лений

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підстре́лений (підстрі́лений) со́кіл (птах) *див.* со́кіл[1]

ПІДСТРІ́ЛЕНИЙ

підстрі́лений

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підстре́лений (підстрі́лений) со́кіл (птах) *див.* со́кіл[1]

ПІДСТУПА́ТИ

підступа́й

◊ Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й *(заст.* ані при́ступ) *див.* підступа́ти (1)

ПІДТИНА́ТИ

підтина́ти

◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрiза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)

ПІДТЯ́ТИ

підтя́ти

◊ Підрі́зати (підтя́ти, підітну́ти, притя́ти, злама́ти *і т. ін.)* / підрі́зувати (підрiза́ти, підтина́ти, зла́мувати *і т. ін.)* кри́ла (кри́льця) *див.* підрі́зувати (1)

ПІДХО́ДИТИ

підхо́дити

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

підхо́дь

◊ [Хоч] і не приступа́йся (не приступа́й, не підхо́дь *і т. ін.)* <Ані приступи́ти> *див.* приступа́тися (1)

ПІ́ЗНІЙ

пі́зній

◊ Пі́зній птах <Пі́зня пти́ця> *див.* птах (10)

пі́зня

◊ Пі́зній птах <Пі́зня пти́ця> *див.* птах (10)

ПІЛО́ТНИЙ

піло́тний

Піло́тний прое́кт *див.* прое́кт (1)

ПІР'Я

пір'я

◊ Не на́шого пера́ (пір'я) птах (пта́шка) *див.* птах (8)

ПІ́СЕНЬКА

пі́сенька

◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рі́дше* пі́сня) *див.* пі́сенька (1)

ПІ́СНЯ

пі́сня

◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рі́дше* пі́сня) *див.* пі́сенька (1)

ПІСО́ЧОК

пісо́чком

◊ Протира́ти / протé́рти з пісо́чком *див.* протира́ти (2)

ПІТ

піт

◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.)*] піт *див.* ли́ти (7)

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.) див.* піт (7)

ПІТИ́

піти́

◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити

◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)

○ Іти́ / піти́ на мир (на прими́рення) *див.* іти́ (43)

◊ Іти́ / піти́ на пропа́ще *див.* іти́ (106)

Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́нець (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.) див.* іти́ (32)

◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.)* / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.)* на прю *див.* іти́ (133)

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ проте́ртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)

На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́> *див.* іти́ (40)

На причі́лок іти́ (захо́дити) / піти́ (зайти́) *див.* іти́ (41)

◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)

Прийма́ти (іти́) / прийня́ти (піти́) на багне́ти *див.* прийма́ти (1)

Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти (1)

◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.)* / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.)* на дно *див.* спуска́тися

Сті́ною стоя́ти (йти, прохо́дити *і т. ін.)* / ста́ти (піти́, пройти́ *і т. ін.) див.* стоя́ти

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

◊ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.)* / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.) див.* іти́ (155)

Ходи́ти (іти́) / піти́ до прича́стя *див.* ходи́ти

пішла́

◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, поши́рилася, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.) див.* чу́тка

пішли́

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) біга́ють (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.)*] *див.* дрижаки́ (2)

пішло́

◊ Бода́й про́падом пішло́ *див.* піти́ (12)

◊ Пішло́ в при́рву *див.* піти́ (42)

пішо́в

◊ [Аж] моро́з (морозе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.) див.* моро́з[1] (5)

◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.) див.* моро́з[1] (7)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* крізь (у) зе́млю провали́вся (запа́вся, пішо́в *і т. ін.)* <Як пропа́в крізь зе́млю> *див.* прова́люватися (6)

ПІША́К

піша́к

△ Прохідни́й піша́к *див.* піша́к (1)

ПЛА́ВНИЙ

пла́вний

△ Пла́вний при́голосний *див.* при́голосний (8)

ПЛАН[1]

план

◊ Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план *і т. ін.) див.* прово́дити (6)

ПЛА́НКА

пла́нка

△ Прицільна пла́нка *див.* пла́нка (2)

ПЛЕСТИ́

плести́

◊ Плести́ (пуска́ти) інтри́гу (інтри́ги) *див.* плести́ (8)

ПЛЕЧЕ́

плеча́х

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) біга́ють (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

плече́й

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)

плечи́ма

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) біга́ють (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.) див.* моро́з[1] (7)

пле́чі

◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.) див.* моро́з[1] (6)

◊ Бра́ти / взя́ти (прийня́ти) на [свої́] пле́чі *див.* бра́ти (108)

◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.) див.* поде́рти (1)

◊ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі *і т. ін.) див.* моро́з[1] (12)

пліч

◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.) див.* гора́ (3)

ПЛИВТИ́

пливти́

◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)

ПЛИСТИ́

плисти́

◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)

ПЛІД

пло́ду

◊ Ні ро́ду ні пло́ду (ні припло́ду) *див.* рід

ПЛЯ́ШКА

пля́шки

◊ Припада́ти до горі́лки (до ча́рки, до пля́шки *і т. ін.) див.* припада́ти (6)

ПНУ́ТИ

пну́ти

О́чі п'я́сти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)] *див.* п'я́сти́ (1)

ПНУ́ТИСЯ

пну́тися

◊ До хмар пну́тися *див.* п'я́сти́ся (2)

◊ Зі шку́ри (шкі́ри) пну́тися *див.* п'я́сти́ся (3)

П'я́сти́ся (пну́тися) навшпи́ньки *див.* п'я́сти́ся (1)

ПОБА́ЧЕННЯ

поба́чення

○ До [ско́рого, шви́дкого, прие́много *і т. ін.*] поба́чення *(діал.* зоба́чення) *див.* поба́чення (1)

Признача́ти / призна́чити поба́чення *див.* признача́ти (1)

ПОБИ́ТИ

поб'є́

◊ Хай (неха́й) грім поб'є́ (уб'є́, приб'є́ *і т. ін.) див.* грім (4)

поби́в

◊ Грім би тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, прибив, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)

◊ [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій доро́зі *див.* грім (6)
◊ Щоб грім поби́в (приби́в, уби́в *і т. ін.)* *див.* грім (7)

поби́ли

Прокльо́ни поби́ли *див.* проклі́н (1)

ПОБІ́ГТИ

побі́гли

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́ча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

ПОВА́ЖНО

пова́жно

◊ Сприйма́ти *(рі́дко* прийма́ти) / сприйня́ти *(рі́дко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рі́дше* навспра́вжки, *рі́дко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти

ПОВЕРНУ́ТИ

поверну́ти

На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рі́дко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
◊ Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми *див.* поверта́ти[1] (5)

ПОВЕРНУ́ТИСЯ

поверну́тися

На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рі́дко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
Поверта́тися / поверну́тися в про́філь *див.* поверта́тися[1] (1)
Про́філем стоя́ти (поверта́тися) / ста́ти (поверну́тися) *див.* стоя́ти

ПОВЕРТА́ТИ[1]

поверта́ти

На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рі́дко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)

ПОВЕРТА́ТИСЯ[1]

поверта́тися

На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рі́дко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
Поверта́тися / поверну́тися в про́філь *див.* поверта́тися[1] (1)
Про́філем стоя́ти (поверта́тися) / ста́ти (поверну́тися) *див.* стоя́ти

ПОВЗ

повз

◊ Прохо́дити / пройти́ повз *див.* прохо́дити (12)

ПОВИ́ННИЙ

пови́нною

◊ Іти́ (прихо́дити) / прийти́ з пови́нною *див.* іти́ (126)

пови́нну

Принести́ пови́нну *див.* прино́сити (1)

ПО́ВІД[1]

по́воді

◊ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.)* на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі *і т. ін.)* *див.* іти́ (58)

ПОВІ́РЕНИЙ

пові́рений

△ Прися́жний пові́рений *див.* пові́рений (2)

ПОВІ́ТРЯ

пові́тря

Пуска́ти / пусти́ти в пові́тря *див.* пуска́ти (7)

ПОВІ́ТРЯ́НИЙ

пові́тряний

Пові́тряний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.)* океа́н *див.* океа́н (1)

пові́тря́ні

Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (пові́тря́ні) ва́нни *див.* бра́ти (47)

ПО́ВНИЙ

по́вний

△ По́вний про́філь *див.* про́філь (3)
△ У по́вний про́філь *див.* про́філь (4)

по́вній

○ По по́вній [програ́мі] *див.* програ́ма (1)

ПОВОДО́К

повідку́

◊ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.)* на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі *і т. ін.)* *див.* іти́ (58)

ПО́ГЛЯД

по́гляд

◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
◊ По́гляд (зір) прикипа́є / прикипі́в *див.* по́гляд (11)
◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* *див.* притяга́ти (3)
◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти (38)

по́глядами

◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати (1)

по́глядом

◊ Прикипа́ти (прилипа́ти) / прикипі́ти (прили́пнути) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти (1)
◊ Припа́сти очи́ма (зо́ром, по́глядом) *див.* припада́ти (10)
◊ Прироста́ти / прирости́ очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.)* *див.* прироста́ти (1)
◊ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити (9)
◊ Проїда́ти / проїсти по́глядом (очи́ма) *див.* проїда́ти (1)
◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти (5)
◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати (1)
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати (1)
◊ Простроми́ти по́глядом (очи́ма) *див.* простро́млювати (2)

◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прошива́ти *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, проши́ти *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ПОГНА́ТИ

погна́ти

◊ Гна́ти (прова́дити) / погна́ти (провести́) химе́ри (хи́мороди) *див.* гна́ти (3)

ПОГО́ДА

пого́ди

Прогно́з пого́ди *див.* прогно́з (1)

ПОДАВА́ТИ[1]

подава́ти

Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст *див.* заявля́ти (3)
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
◊ Подава́ти / пода́ти при́клад *див.* подава́ти[1] (13)

ПОДАРУВА́ТИ

подарува́в

◊ Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.)* на́че (нена́че *і т. ін.)* п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув *і т. ін.)* *див.* гля́нути (1)

подару́й

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

подару́йте

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, проба́ч) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

ПОДА́ТИ

пода́ти

Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст *див.* заявля́ти (3)
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
◊ Подава́ти / пода́ти при́клад *див.* подава́ти[1] (13)

ПОДА́ТОК

пода́ток

△ Прями́й пода́ток *див.* пода́ток (7)

ПОДЕ́РТИ

поде́р

◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (6)

поде́рло

◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.)* *див.* поде́рти (1)

ПОДИВИ́ТИСЯ

подиви́вся

◊ Гля́нув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.)*, на́че (нена́че *і т. ін.)* п'ятака́ дав (подарува́в, ки́нув *і т. ін.)* *див.* гля́нути (1)

ПОДИРА́ТИ
подира́є
◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.) див.* моро́з[1] (6)
ПО́ДИХ
по́дих
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
◊ Прийня́ти оста́нній по́дих *див.* прийма́ти (31)
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.)* / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.)* по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.) див.* тамува́ти
ПО́ДІЛКА
по́ділки
△ Ціна́ по́ділки [вимі́рювального при́ладу] *див.* ціна́
ПОДО́ВЖЕНИЙ
подо́вжений
△ Подо́вжений при́голосний *див.* при́голосний (9)
ПОДРА́ТИ
подра́в
◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.) див.* моро́з[1] (6)
подра́ло
◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шкі́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.) див.* поде́рти (1)
ПО́ЗИКА
по́зика
△ Проце́нтна по́зика *див.* по́зика (4)
ПОЗИТИ́ВНИЙ[1]
позити́вний
△ Позити́вний проце́с *див.* проце́с (12)
ПОЗИЧА́ТИ
позича́ти
Позича́ти / пози́чити під (за, на) відсо́тки (відсо́ток, проце́нти, проце́нт) *див.* позича́ти (1)
ПОЗИ́ЧИТИ
пози́чити
Позича́ти / пози́чити під (за, на) відсо́тки (відсо́ток, проце́нти, проце́нт) *див.* позича́ти (1)
ПОЗОНДУВА́ТИ
позондува́ти
◊ Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати, *рідко* прощу́пати) ґрунт *див.* зондува́ти (1)
ПОЗО́РИЩЕ
позо́рищі
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (приби́тий) до ганебного стовпа́ (на позо́рищі) *див.* прику́тий (1)
ПОЇ́ЗД
пої́зд
Пої́зд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* пої́зд (5)
Пря́мий пої́зд (по́тяг) *див.* пої́зд (7)
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с пої́зд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.) див.* пуска́ти (6)

ПОКАЗА́ТИ
показа́ти
◊ Пока́зувати / показа́ти при́клад *див.* пока́зувати (20)
◊ Пока́зувати / показа́ти п'я́ти (п'я́тки) *див.* пока́зувати (21)
ПОКА́ЗУВАТИ
пока́зувати
◊ Пока́зувати / показа́ти при́клад *див.* пока́зувати (20)
◊ Пока́зувати / показа́ти п'я́ти (п'я́тки) *див.* пока́зувати (21)
ПОКІ́Й
пока́й
Прийма́льний *(рідко* прийо́мний) покі́й *див.* покі́й (1)
ПОКЛАДА́ТИ
поклада́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
ПОКЛА́СТИ[1]
покла́сти
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на ві́вта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)
Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти (3)
ПОКЛА́СТИ[2]
покла́сти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
Покла́сти при́мус *див.* поклада́ти (3)
ПОКЛИ́КАТИ
покли́кати
Притяга́ти / притягну́ти (притягти́, покли́кати) до відповіда́льності *див.* притяга́ти (1)
Проси́ти (кли́кати) / запроси́ти (покли́кати) до сто́лу (за стіл) *див.* проси́ти (7)
ПОКЛІ́Н
поклі́н
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.) див.* сла́ти[1]
ПОКЛЯ́СТИ́СЯ
покля́сти́ся
Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.) див.* присяга́тися (1)
ПОКОРОТИ́ТИ
покороти́ти
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.)* / укоро́чувати (прикорочати) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати

ПОКУ́ТА
поку́ту
◊ Пуска́ти / пусти́ти ду́шу на поку́ту *див.* пуска́ти (29)
ПОЛАМА́ТИ
полама́ти
◊ Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти *і т. ін.)* пу́та *див.* лама́ти (7)
ПОЛЕТІ́ТИ
полети́ть
◊ Ті́льки пух полети́ть *див.* пух (5)
полеті́ти
◊ Леті́ти / полеті́ти шкере́бе́рть (у прі́рву) *див.* леті́ти (3)
ПОЛИ́ТИСЯ
полила́ся
◊ Кров *(рідко* крі́вця) [рі́ками] лле́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.)* / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.) див.* кров (19)
ПОЛІ́ЗТИ
полі́зла
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробі́гають, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
полі́зли
◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробі́гають, лі́зуть *і т. ін.)* / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.)* по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.)* <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)
полі́зти
◊ Іти́ (лі́зти) / піти́ (полі́зти) пробо́єм (на пробі́й) *див.* іти́ (67)
ПОЛІ́Т
польо́ту
◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)
◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах (11)
◊ Птах (пти́ця) не на́шого польо́ту *див.* птах (12)
ПОЛІ́ТИКА
полі́тика
◊ Полі́тика батога́ і пря́ника *див.* полі́тика (12)
ПОЛК
по́лку
◊ [На́шого] по́лку прибуло́ *див.* прибува́ти (1)
ПОЛОЖИ́ТИ
положи́ти
◊ Положи́ти при́мус *див.* положи́ти (4)
ПОМАСТИ́ТИ
помасти́ти
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.)* / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)

ПОМИ́ЛУВАТИ
поми́лує
◊ Хай (неха́й) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасе́) *див.* ма́ти[1] (12)
ПОМІНЯ́ТИ
поміня́ти
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)
ПОМІЧНИ́Й
помічну́
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
ПО́МКА
по́мки
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті *(розм.* до па́м'ятку, *розм.* до по́мки, до тя́ми, *розм.* до тя́мку *і т. ін.) див.* прихо́дити (10)
ПОМ'Я́КШЕНИЙ
пом'я́кшений
△ Пом'я́кшений при́голосний *див.* при́голосний (10)
ПОНАЇДА́ТИ
понаїда́ти
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / на́їсти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.) див.* наїда́ти (1)
ПОНАСИПА́ТИ
понасипа́в
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску *див.* хто[1]
ПОНЕСТИ́
понесла́
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
поні́с
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
ПОНТ
понт
◊ Бра́ти / взя́ти на пу́шку (на понт) *див.* бра́ти (95)
ПОПАДА́ННЯ
попада́ння
Пряме́ влуча́ння (влу́чення, попада́ння) *див.* влуча́ння (1)
ПО́ПІЛ
по́пелі
◊ Не проспа́ти гру́шки (грушо́к) у по́пелі *див.* просипа́ти[1] (1)
по́пелом
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)
по́піл
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)
ПОПРИВО́ДИТИ
поприво́дити
Попривóдити до прися́ги *див.* попривóдити (1)
ПОПРИКЛАДА́ТИ
поприклада́ти
Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити
ПОПРО́БУВАТИ
попро́бувати
◊ Спро́бувати (попро́бувати) / про́бувати ща́стя (уда́чі) *див.* спро́бувати
ПОПРОСИ́ТИ
попроси́ти
Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* проси́ти (6)
◊ Проси́ти / попроси́ти руки́ *див.* проси́ти (15)
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти (8)
ПОПРОСИ́ТИСЯ
попроси́тися
Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми *див.* проси́тися (1)
ПО́ПРОСТУ
по́просту
Сказа́ти про́сто (по́просту) <По́просту сказа́вши> *див.* сказа́ти
ПОПРОХА́ТИ
попроха́ти
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти (8)
ПОПРОЩА́ТИСЯ
попроща́лася
◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)
попроща́тися
◊ Проща́тися / розпроща́тися (попроща́тися) з життя́м (з [бі́лим] сві́том) *див.* проща́тися (1)
ПОПСУВА́ТИ
попсува́ти
◊ Псува́ти / попсува́ти (зіпсува́ти) кров *див.* псува́ти (2)
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти (3)
ПОПУЛЯ́ЦІЯ
популя́ція
△ Приро́дна популя́ція *див.* популя́ція (2)
ПОПУ́ХНУТИ
попу́хли
◊ [Аж] ву́ха пу́хнуть / попу́хли *див.* ву́хо (7)
ПОРА́
пора́
Прийшла́ пора́ *див.* пора́ (4)
ПОРА́ДА
пора́ди
Пора́ди проси́ти (пита́ти, шука́ти *і т. ін.) див.* проси́ти (1)
ПОРВА́ТИ[1]
порва́ти
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
ПОРІВНЯ́ЛЬНИЙ
порівня́льна
△ Порівня́льна психоло́гія *див.* психоло́гія (2)
ПОРІВНЯ́ННЯ[1]
порівня́ння
Прибира́ти / прибра́ти слова́ (ви́слови, порівня́ння *і т. ін.) див.* прибира́ти (5)
ПОРІ́Г
порі́г
◊ [І] на порі́г не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти (11)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на порі́г *див.* пуска́ти (36)
ПОРО́ДА
поро́да
△ Поро́жня (пуста́, ме́ртва) поро́да *див.* поро́да (8)
поро́ди
△ Пухкі́ поро́ди *див.* поро́да (9)
ПОРОДІ́ЛЬНИЙ
породі́льна
△ Просту́дна (роди́льна, породі́льна *і т. ін.)* гаря́чка *див.* гаря́чка (2)
ПОРОЖНЕ́ЧА
порожне́ча
△ Торрі́че́ллієва порожне́ча (пустота́) *див.* порожне́ча (1)
ПОРО́ЖНІЙ
поро́жнє
◊ Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне) *див.* перелива́ти (2)
◊ Поро́жнє (пусте́) мі́сце *див.* мі́сце (25)
поро́жній
◊ Поро́жній (пусти́й) гамане́ць *див.* гамане́ць (2)
◊ Пусти́й (поро́жній) звук *див.* звук (8)
поро́жніми
◊ З го́лими (поро́жніми, пусти́ми) рука́ми *див.* рука́
поро́жнього
◊ Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне) *див.* перелива́ти (2)
поро́жньому
◊ На поро́жньому (пусто́му, го́лому) мі́сці *див.* мі́сце (16)
поро́жня
◊ Поро́жня (легка́, пуста́) кише́ня (кали́тка) *див.* кише́ня (8)
◊ Поро́жня (пуста́) голова́ *див.* голова́ (40)
△ Поро́жня (пуста́, ме́ртва) поро́да *див.* поро́да (8)
ПО́РОХ[1]
по́рохом
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.)* припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти (5)

ПОРЯ́ДОК
поря́дку
◊ Приво́дити / привести́ до ла́ду (до порядку, до пуття́ *і т. ін.) див.* приво́дити (6)
поря́док
Приво́дити / привести́ себе́ в поря́док *див.* приво́дити (4)
△ Прями́й поря́док слів *див.* поря́док (15)
ПОСВЕРДЛИ́ТИ
посвердли́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прошива́ти *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, проши́ти *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПО́СВІДКА
по́свідка
△ По́свідка на прожива́ння *див.* по́свідка (2)
△ Призивна́ по́свідка *див.* по́свідка (3)
ПОСИЛА́ТИ
посила́ти
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старостів (сватів, за рушника́ми, *заст.* людей) *див.* засила́ти (1)
◊ Посила́ти оста́нній приві́т *див.* посила́ти (9)
Посила́ти / посла́ти прокльо́ни (проклі́н) *див.* посила́ти (6)
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ге́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти (18)
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.) див.* сла́ти[1]
ПОСИ́ПАТИ
поси́пати
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (прися́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)
ПОСИПА́ТИ
посипа́ти
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (прися́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)
ПОСІДА́ТИ[1]
посіда́ти
◊ Посіда́ти / посі́сти чі́льне (поче́сне, провідне́ *і т. ін.)* мі́сце *див.* посіда́ти[1] (4)
посіда́ють
◊ Злидні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)
ПОСІ́СТИ[1]
посі́ли
◊ Злидні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)
посі́сти
◊ Посіда́ти / посі́сти чі́льне (поче́сне, провідне́ *і т. ін.)* мі́сце *див.* посіда́ти[1] (4)

ПОСЛА́ТИ[1]
посла́ти
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старостів (сватів, за рушника́ми, *заст.* людей) *див.* засила́ти (1)
Посила́ти / посла́ти прокльо́ни (проклі́н) *див.* посила́ти (6)
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.) див.* сла́ти[1]
ПОСЛИ́ЗНУТИ
посли́зли
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
посли́знуть
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
ПОСЛИ́ЗТИ
посли́зли
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
посли́знуть
◊ Бода́й (неха́й) вони́ [всі] посли́знуть (пропаду́ть)! <Бода́й (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропа́ли)!> *див.* посли́знути (1)
ПО́СЛУГА
по́слуги
Пропонува́ти / запропонува́ти свої́ по́слуги *див.* пропонува́ти (1)
ПО́СМІШКА
по́смішку
◊ Пуска́ти / пусти́ти у́смішку (у́сміх, по́смішку) *див.* пуска́ти (45)
ПОСО́ЛЬСЬКИЙ
посо́льський
△ Посо́льський прика́з *див.* прика́з (1)
ПОСТ[1]
пост
Прийма́ти / прийня́ти пост *див.* прийма́ти (11)
ПОСТА́ВИТИ[1]
поста́вив
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.)* поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)
поста́вило
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.)* поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)
поста́вити
Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити
◊ Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки (*рідко* до му́ру) *див.* ста́вити
ПОСТЕЛИ́ТИСЯ
посте́литься
◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)

ПОТЕКТИ́
потекла́
◊ Кров (*рідко* крі́вця) [рі́ками] лле́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.)* / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.) див.* кров (19)
ПОТИКА́ТИ
потика́й
◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.)* но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути
ПОТІ́К
поті́к
Поті́к слів (че́мностей, привіта́нь *і т. ін.) див.* поті́к (2)
ПО́ТІМ
по́тім
Прибережи́ (прибережі́ть) до і́ншого ра́зу (на по́тім) *див.* прибері́гати (1)
ПОТОВКТИ́
потовкти́
◊ Потовкти́ на пшоно́ *див.* потовкти́ (1)
ПОТО́П
пото́пу
◊ До дру́гого прише́стя <[І] до пото́пу, *часто зі сл.* мирово́го, всесві́тнього> *див.* прише́стя (1)
ПОТРІ́БЕН
потрі́бен
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ (*рідше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.) див.* нога́ (33)
ПОТРІ́БНИЙ
потрі́бний
◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ (*рідше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.) див.* нога́ (33)
ПОТРІ́БНО
потрі́бно
Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.) див.* потрі́бно (1)
ПОТУРА́ТИ
потура́ти
Потура́ти при́мхам *див.* потура́ти (1)
ПО́ТЯГ[2]
по́тяг
По́їзд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* по́їзд (5)
Прями́й по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (7)
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.) див.* пуска́ти (6)
ПОТЯГНУ́ТИ
потя́гне
◊ Недо́вго потя́гне (протя́гне) *див.* потягну́ти (2)
ПОТЯГТИ́
потя́гне
◊ Недо́вго потя́гне (протя́гне) *див.* потягну́ти (2)
ПОХОДИ́ТИ
походи́ти
◊ Со́лодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хоро́ше походи́ти *див.* з'їда́ти (10)

ПОХОЛО́НУТИ
похоло́не
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін.)* похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див.* похоло́нути (1)
похоло́нуло
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін.)* похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див.* похоло́нути (1)
ПОХОЛО́ТИ
похоло́ло
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін.)* похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див.* похоло́нути (1)
похоло́не
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін.)* похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див.* похоло́нути (1)
ПОЧАСТУВА́ТИ
почастува́ти
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми) *див.* частува́ти
ПОЧАТКО́ВИЙ
початко́вий
△ Початко́вий (програ́мний) код *див.* код (4)
ПОЧЕ́СНИЙ
поче́сне
◊ Посіда́ти / посі́сти чі́льне (поче́сне, провідне́ *і т. ін.)* мі́сце *див.* посіда́ти[1] (4)
ПОЧУВА́ТИ
почува́ти
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти
ПОША́НА
поша́ною
Пройма́тися / пройня́тися поша́ною *див.* пройма́тися (1)
ПОШИ́РИТИ
поши́рити
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін.)* / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.)* чу́тку (чу́тки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти
ПОШИ́РИТИСЯ
поши́рилася
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (прой́шла́, поши́рилася, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.)* *див.* чу́тка
ПОШИ́РЮВАТИ
поши́рювати
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін.)* / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.)* чу́тку (чу́тки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти
ПОШКОДУВА́ТИ
пошкодува́ла
Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.)* *чим*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да (4)
ПО́ЯС
по́яс
Приро́дний по́яс *див.* по́яс (3)
ПОЯ́СНЮВАТИ
поя́снювати
По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (поя́снювати, розтлума́чувати *і т. ін.)* *див.* розповіда́ти
ПРА́ВДА
пра́вді
Призна́тися (признаю́ся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див.* признава́тися (1)
ПРА́ВЕДНИЙ
пра́ведний
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.)* на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
пра́ведних
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рі́дко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
пра́ведну
◊ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну (*рі́дше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)
На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рі́дко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.)* на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
ПРАВЕ́ЦЬ
праве́ць
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.)* поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)
правце́м
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.)* поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)
ПРА́ВИЛО
пра́вила
Пра́вила присто́йності *див.* пра́вило (4)
ПРА́ВИЛЬНИЙ
пра́вильна
△ Пра́вильна при́зма *див.* при́зма (1)
ПРА́ВИТИ[1]
пра́вити
◊ Пра́вити путь *див.* пра́вити[1] (2)
ПРА́ВИТИ[3]
пра́вити
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати
ПРА́ВО
права́х
◊ На пташи́них права́х *див.* пра́во (35)
пра́во
△ Прецеде́нтне пра́во *див.* пра́во (23)
△ Прива́тне пра́во *див.* пра́во (24)
△ Приро́дне пра́во *див.* пра́во (25)
△ Пряме́ ви́борче пра́во *див.* пра́во (26)
△ Циві́льне процесуа́льне пра́во *див.* пра́во (31)
ПРАХ
прах
◊ В пух і прах *див.* пух (2)
пра́хом
◊ Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́ *і т. ін.)* про́падом (*рі́дше* пра́хом) <Неха́й (хай, *заст.* най) пропаде́ / пропада́є про́падом (*рі́дше* пра́хом)> *див.* пропада́ти (5)
ПРА́ЦЯ
пра́ці
Продукти́вність пра́ці *див.* продукти́вність (1)
пра́цю
Привла́снювати / привла́снити пра́цю *див.* привла́снювати (1)
◊ Приклада́ти / прикла́сти (приложи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки *і т. ін.)* *див.* приклада́ти (5)
пра́ця
Примусо́ва пра́ця (робо́та) <Примусо́ві робо́ти> *див.* пра́ця (5)
ПРЕГІРКИ́Й
прегірка́
Прегірки́й (прегірка́) п'яни́ця *див.* п'яни́ця (2)
прегірки́й
Прегірки́й (прегірка́) п'яни́ця *див.* п'яни́ця (2)
ПРЕСТО́Л
престо́л
Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т. ін.)* / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.)* на престо́л (на трон) *див.* вступа́ти[1] (5)
ПРЕЦЕДЕ́НТНИЙ
прецеде́нтне
△ Прецеде́нтне пра́во *див.* пра́во (23)
ПРЕЦИЗІ́ЙНИЙ
прецизі́йні
△ Прецизі́йні спла́ви *див.* сплав[1]
ПРЕЧИ́СТИЙ
пречи́ста
Бо́жа (Госпо́дня, Пречи́ста) Ма́ти (Ма́тір) *див.* ма́ти[1] (1)
ПРЕЧУ́ДО
пречу́до
○ На пречу́до *див.* пречу́до (1)
ПРИБА́ВИТИ
приба́вити
◊ Надава́ти (дава́ти, прибавля́ти) / нада́ти (да́ти, приба́вити) га́зу <Натиска́ти / нати́снути на газ> *див.* надава́ти[2] (7)
Прибавля́ти / приба́вити вітри́л *див.* прибавля́ти (1)
Прибавля́ти / приба́вити в ті́лі *див.* прибавля́ти (2)
Прибавля́ти / приба́вити ро́сту *див.* прибавля́ти (3)
Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.)* / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.)* крок (кро́ки, *рі́дше* кро́ку, ходу́, ході́, хід) *див.* приско́рювати (1)

ПРИБА́ВКА

приба́вка

△ Приба́вка врожа́ю *див.* приба́вка (1)

ПРИБАВЛЯ́ТИ

прибавля́ти

◊ Надава́ти (дава́ти, прибавля́ти) / нада́ти (да́ти, приба́вити) га́зу <Натиска́ти / нати́снути на газ> *див.* надава́ти[2] (7)

Прибавля́ти / приба́вити вітри́л *див.* прибавля́ти (1)

Прибавля́ти / приба́вити в тілі *див.* прибавля́ти (2)

Прибавля́ти / приба́вити ро́сту *див.* прибавля́ти (3)

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.)* / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.)* крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ході́, хід) *див.* приско́рювати (1)

ПРИБЕРЕГТИ́

прибережи́

Прибережи́ (прибережі́ть) до іншого ра́зу (на по́тім) *див.* прибері́гати (1)

прибережі́ть

Прибережи́ (прибережі́ть) до іншого ра́зу (на по́тім) *див.* прибері́гати (1)

ПРИБИРА́ТИ

прибира́ти

Прибира́ти / прибра́ти до мі́сця *див.* прибира́ти (1)

◊ Прибира́ти / прибра́ти до [свої́х] рук *див.* прибира́ти (9)

◊ Прибира́ти / прибра́ти з доро́ги (шля́ху) *див.* прибира́ти (10)

Прибира́ти / прибра́ти з (з-пе́ред) оче́й *див.* прибира́ти (2)

Прибира́ти / прибра́ти зі сто́лу (на столі́) *див.* прибира́ти (3)

Прибира́ти / прибра́ти на́зву *див.* прибира́ти (4)

◊ Прибира́ти / прибра́ти себе́ до рук *див.* прибира́ти (11)

Прибира́ти / прибра́ти слова́ (ви́слови, порівня́ння *і т. ін.) див.* прибира́ти (5)

Прибира́ти / прибра́ти спо́сіб (спо́собу) *див.* прибира́ти (6)

ПРИБИ́ТИ

приб'є́

◊ Хай (неха́й) грім поб'є́ (уб'є́, приб'є́ *і т. ін.) див.* грім (4)

приби́в

◊ Грім би тебе́ (його́, її́ *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)

◊ [Хоч] грім би поби́в (приби́в) [наві́ки] на би́тій доро́зі *див.* грім (6)

◊ Щоб грім поби́в (приби́в, уби́в *і т. ін.) див.* грім (7)

приби́ла

◊ Щоб тебе́ на́гла смерть приби́ла *див.* смерть

приби́ло

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* гро́мом приби́ло (уда́рило) *див.* прибива́ти (2)

приби́ти

◊ Як гвіздко́м (цвя́хом) приби́ти *див.* прибива́ти (1)

ПРИБИ́ТИЙ

приби́тий

◊ Приби́тий [ще] на цвіту́ *див.* приби́тий (1)

◊ Уби́тий (приби́тий) го́рем *див.* уби́тий[1]

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* гро́мом вра́жений (приби́тий, приглу́шений, *рідко* приши́блений) *див.* ура́жений[1]

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* до землі́ приби́тий *див.* приби́тий (2)

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] з-за ро́гу *(діал.* з-за вугла́) [мішко́м] приби́тий (приши́блений, *рідко вульг.* нама́ханий) *див.* приби́тий (3)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (приби́тий) до гане́бного стовпа́ (на позо́рищі) *див.* прику́тий (1)

ПРИБІГА́ТИ

прибіга́ти

◊ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.)* / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.) див.* іти́ (155)

ПРИБІ́ГТИ

прибі́гти

◊ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.)* / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.) див.* іти́ (155)

ПРИБЛУ́ДНИЙ

приблу́дна

◊ Заблу́кана (блу́дна, приблу́дна) вівця́ *див.* вівця́ (6)

ПРИБО́РКАТИ

прибо́ркати

◊ Прибо́ркати / прибо́ркувати кри́ла *див.* прибо́ркувати (1)

ПРИБО́РКУВАТИ

прибо́ркувати

◊ Прибо́ркати / прибо́ркувати кри́ла *див.* прибо́ркувати (1)

ПРИ́БРАНИЙ

при́брана

Назва́на (нарече́на, при́брана) ма́ти *див.* ма́ти[1] (4)

при́бране

При́бране ім'я́ (прі́звище, прі́звисько) *див.* ім'я́ (4)

при́браний

Назва́ний (нарече́ний, при́браний) ба́тько *див.* ба́тько (2)

ПРИБРА́ТИ

прибере́

[Сира́] земля́ [до се́бе] прибра́ла (прибере́) *див.* земля́ (5)

прибра́в

◊ Бог (Госпо́дь) прийня́в (приня́в, прибра́в) [ду́шу] [до Се́бе] *див.* бог (6)

прибра́ла

[Сира́] земля́ [до се́бе] прибра́ла (прибере́) *див.* земля́ (5)

◊ Смерть узяла́ (забра́ла, прибра́ла) *див.* смерть

прибра́ти

◊ Мі́сця [собі́] не прибра́ти *див.* прибира́ти (7)

◊ Не прибра́ти глу́зду (ро́зуму, ума́) *див.* прибира́ти (8)

Прибира́ти / прибра́ти до мі́сця *див.* прибира́ти (1)

◊ Прибира́ти / прибра́ти до [свої́х] рук *див.* прибира́ти (9)

◊ Прибира́ти / прибра́ти з доро́ги (шля́ху) *див.* прибира́ти (10)

Прибира́ти / прибра́ти з (з-пе́ред) оче́й *див.* прибира́ти (2)

Прибира́ти / прибра́ти зі сто́лу (на столі́) *див.* прибира́ти (3)

Прибира́ти / прибра́ти на́зву *див.* прибира́ти (4)

◊ Прибира́ти / прибра́ти себе́ до рук *див.* прибира́ти (11)

Прибира́ти / прибра́ти слова́ (ви́слови, порівня́ння *і т. ін.) див.* прибира́ти (5)

Прибира́ти / прибра́ти спо́сіб (спо́собу) *див.* прибира́ти (6)

ПРИБУ́ТИ[1]

прибуло́

◊ [На́шого] по́лку прибуло́ *див.* прибува́ти (1)

ПРИБУ́ТОК

прибу́тку

△ Но́рма прибу́тку *див.* но́рма (6)

прибу́ток

△ Біржови́й прибу́ток *див.* прибу́ток (1)

△ Валови́й прибу́ток *див.* прибу́ток (2)

△ Монопо́льний прибу́ток *див.* прибу́ток (3)

△ Нерозподі́лений прибу́ток *див.* прибу́ток (4)

△ Чи́стий прибу́ток *див.* прибу́ток (5)

ПРИВА́Л

прива́лі

На прива́лі *див.* прива́л (1)

ПРИВАЛИ́ТИ

привали́ло

◊ Ща́стя привали́ло *див.* ща́стя

ПРИВА́ТНИЙ

прива́тна

Вла́сна (особи́ста, прива́тна) спра́ва *див.* спра́ва[1]

△ Прива́тна вла́сність *див.* вла́сність (4)

Прива́тна осо́ба *див.* осо́ба (5)

прива́тне

△ Прива́тне обвинува́чення *див.* обвинува́чення (1)

△ Прива́тне пра́во *див.* пра́во (24)

прива́тним

Прива́тним спо́собом *див.* спо́сіб

ПРИВЕ́ЗЕНИЙ

приве́зений

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* сього́дні (вчо́ра, що́йно *і т. ін.)* приве́зений *див.* приве́зений (1)

ПРИВЕРНУ́ТИ

приверну́ти

◊ Приверну́ти / приверта́ти се́рце *див.* приверта́ти (4)

Приверта́ти / приверну́ти до се́бе симпа́тію (симпа́тії) *див.* приверта́ти (1)

Приверта́ти / приверну́ти на свій бік *див.* приверта́ти (2)

Приверта́ти (притяга́ти, притя́гувати, прив'я́зувати) / приверну́ти (притягну́ти, прив'яза́ти) [до се́бе] ува́гу *див.* приверта́ти (3)

ПРИВЕРНУ́ТИСЯ
привернýлося
◊ Сéрце привертáється (гóрнеться, пригортáється, хúлиться, схиляється *і т. ін)* / привернýлося (пригорнýлося, схилúлося *і т. ін.) див.* сéрце
ПРИВЕРТА́ТИ
привертáти
◊ Привернýти / привертáти сéрце *див.* привертáти (4)
Привертáти / привернýти до сéбе симпáтію (симпáтії) *див.* привертáти (1)
Привертáти / привернýти на свій бік *див.* привертáти (2)
Привертáти (притягáти, притя́гувати, прив'я́зувати) / привернýти (притягнýти, прив'язáти) [до сéбе] увáгу *див.* привертáти (3)
ПРИВЕРТА́ТИСЯ
привертáється
◊ Сéрце привертáється (гóрнеться, пригортáється, хúлиться, схиляється *і т. ін.)* / привернýлося (пригорнýлося, схилúлося *і т. ін.) див.* сéрце
ПРИВЕСТИ́
приведи́
◊ Не доведú (не приведú) Бóже (Бог, Гóсподи, Госпóдь) *див.* довóдити (17)
привелá
◊ Дóля привелá (завелá) / привóдила (завóдила) *див.* дóля[1] (2)
привести́
◊ Довóдити (привóдити, призвóдити) / довестú (привестú, призвестú) до гріхá *див.* довóдити (16)
◊ Звóдити (привóдити) / звестú (привестú) до спíльного (одногó) знамéнника *див.* звóдити (22)
◊ Повернýти (вернýти, привестú) до тя́ми *див.* повертáти[1] (5)
◊ Привестú на край безóдні *див.* привóдити (5)
Привóдити / привестú в дíю (в рух) *див.* привóдити (1)
Привóдити / привестú до бідú (на бідý) *див.* привóдити (2)
Привóдити / привестú до кінця́ *див.* привóдити (3)
◊ Привóдити / привестú до лáду (до поря́дку, до путтá *і т. ін.) див.* привóдити (6)
◊ Привóдити / привестú до пáм'яті (до тя́ми, до притóмності *і т. ін.) див.* привóдити (7)
◊ Привóдити / привестú на світ [Бóжий] *див.* привóдити (8)
Привóдити / привестú себé в поря́док *див.* привóдити (4)
привíв
◊ Бог (Госпóдь) привíв *див.* бог (5)
ПРИВИКА́ТИ
привикáти
Не привикáти *див.* привикáти (1)
ПРИ́ВІД[1]
при́від
Давáти / дáти прúвід *див.* давáти (10)
при́водом
○ За прúкладом < *діал.* За прúводом> *див.* прúклад[1] (2)
○ Під прúводом *див.* прúвід[1] (2)
при́воду
○ З прúводу *див.* прúвід[1] (1)
ПРИВІ́ЛЛЯ
привíллі
На привíллі *див.* привíлля (1)
ПРИВІ́Т
привíт
○ Віддавáти / віддáти привíт (привітáння) *див.* віддавáти (19)
◊ Посилáти остáнній привíт *див.* посилáти (9)
Слáти (посилáти, передавáти, перекáзувати, присилáти) / послáти (передáти, переказáти, прислáти) вітáння (привíт, поклíн *і т. ін.) див.* слáти[1]
привíтом
○ З привíтом *див.* привíт (1)
привíту
◊ Ні одвíту, ні привíту <Ні привíту, ні одвíту> *див.* відвíт (2)
◊ Ні привíту, ні совíту *див.* привíт (2)
Слóво (словá) привíту *див.* слóво
ПРИВІТА́ННЯ
привітáння
○ Віддавáти / віддáти привíт (привітáння) *див.* віддавáти (19)
Складáти / склáсти привітáння (салю́т) *див.* складáти
привітáнь
Потíк слів (чéмностей, привітáнь *і т. ін.) див.* потíк (2)
ПРИВЛА́СНИТИ
привлáснити
Привлáснювати / привлáснити прáцю *див.* привлáснювати (1)
ПРИВЛА́СНЮВАТИ
привлáснювати
Привлáснювати / привлáснити прáцю *див.* привлáснювати (1)
ПРИВО́ДИТИ
привóдила
◊ Дóля привелá (завелá) / привóдила (завóдила) *див.* дóля[1] (2)
привóдити
◊ Довóдити (привóдити, призвóдити) / довестú (привестú, призвестú) до гріхá *див.* довóдити (16)
◊ Звóдити (привóдити) / звестú (привестú) до спíльного (одногó) знамéнника *див.* звóдити (22)
Привóдити / привестú в дíю (в рух) *див.* привóдити (1)
Привóдити / привестú до бідú (на бідý) *див.* привóдити (2)
Привóдити / привестú до кінця́ *див.* привóдити (3)
◊ Привóдити / привестú до лáду (до поря́дку, до путтá *і т. ін.) див.* привóдити (6)
◊ Привóдити / привестú до пáм'яті (до тя́ми, до притóмності *і т. ін.) див.* привóдити (7)
◊ Привóдити / привестú на світ [Бóжий] *див.* привóдити (8)
Привóдити / привестú себé в поря́док *див.* привóдити (4)
ПРИВОЛІКТИ́
приволоклá
◊ Лихá годúна несé / занеслá (принеслá, приволоклá *і т. ін.) див.* годúна[1] (16)
ПРИВОЛОКТИ́
приволоклá
◊ Лихá годúна несé / занеслá (принеслá, приволоклá *і т. ін.) див.* годúна[1] (16)
ПРИВОРО́ЖЕНИЙ
приворóжений
Як (мов, нíби *і т. ін.)* приворóжений *див.* приворóжений (1)
ПРИВОРОЖИ́ТИ
приворожúти
Приворóжувати / приворожúти до сéбе *див.* приворóжувати (1)
ПРИВОРО́ЖУВАТИ
приворóжувати
Приворóжувати / приворожúти до сéбе *див.* приворóжувати (1)
ПРИВ'Я́ЗАНИЙ
прив'я́заний
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* прив'я́заний (приклéєний) *див.* прив'я́заний (1)
ПРИВ'ЯЗА́ТИ
прив'язáти
Привертáти (притягáти, притя́гувати, прив'я́зувати) / привернýти (притягнýти, прив'язáти) [до сéбе] увáгу *див.* привертáти (3)
ПРИВ'ЯЗНИ́Й
прив'язнé
△ Прив'язнé утрúмання *див.* утрúмання[2]
ПРИВ'Я́ЗУВАТИ
прив'я́зувати
Привертáти (притягáти, притя́гувати, прив'я́зувати) / привернýти (притягнýти, прив'язáти) [до сéбе] увáгу *див.* привертáти (3)
ПРИ́В'ЯЗЬ
при́в'язі
◊ Ітú (бýти, ходúти *і т. ін.)* на повíдку (на пóводі, на припóні, на прúв'язі *і т. ін.) див.* ітú (58)
◊ Тримáти (держáти) на прúв'язі (на припóні) *див.* тримáти
◊ Тримáти (держáти) язúк (язикá) за зубáми (на прúв'язі, на припóні, на зáшморзі, на зáщіпці) *див.* тримáти
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* на прúв'язі *див.* прúв'язь (1)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* собáка (пес), спýщений з прúв'язі (з ланцюгá, з припóну) *див.* собáка
ПРИГИНА́ТИ
пригинáє
◊ Бідá (гóре) гне (пригинáє) / пригнé [до [сáмої] землí] *див.* бідá[1] (1)
пригинáти
◊ Пригнýти / пригинáти до землí *див.* пригинáти (1)
ПРИГЛУ́ШЕНИЙ
приглýшений
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* грóмом врáжений (прибúтий, приглýшений, *рідко* пришúблений) *див.* урáжений[1]

ПРИГЛУШИ́ТИ
приглуши́ти
Приглуши́ти / приглу́шувати двигу́н (мото́р) *див.* приглу́шувати (1)
ПРИГЛУ́ШУВАТИ
приглу́шувати
Приглуши́ти / приглу́шувати двигу́н (мото́р) *див.* приглу́шувати (1)
ПРИГНУ́ТИ
пригне́
◊ Біда́ (го́ре) гне (пригина́є) / пригне́ [до [са́мої] землі] *див.* біда́[1] (1)
пригну́ти
◊ Пригну́ти / пригина́ти до землі *див.* пригина́ти (1)
ПРИГО́ДА
приго́д
◊ Шука́ч приго́д *див.* шука́ч
приго́ді
Ста́ти / става́ти (бу́ти) у [вели́кій] приго́ді *див.* става́ти
○ У приго́ді *див.* приго́да (1)
приго́ду
◊ Про вся́ку приго́ду *див.* приго́да (2)
ПРИГО́ДНИЦЬКИЙ
приго́дницька
Приго́дницька літерату́ра *див.* літерату́ра (8)
ПРИ́ГОЛОСНИЙ
при́голосний
△ Глухи́й при́голосний *див.* при́голосний (1)
△ Дзвінки́й при́голосний *див.* при́голосний (2)
△ Дрижа́чий при́голосний *див.* при́голосний (3)
△ Зі́мкнений при́голосний *див.* при́голосний (4)
△ Зубни́й (дента́льний) при́голосний *див.* при́голосний (5)
△ Латера́льний (бокови́й) при́голосний *див.* при́голосний (6)
△ М'яки́й при́голосний *див.* при́голосний (7)
△ Пла́вний при́голосний *див.* при́голосний (8)
△ Подо́вжений при́голосний *див.* при́голосний (9)
△ Пом'я́кшений при́голосний *див.* при́голосний (10)
△ Середньоязико́вий при́голосний *див.* при́голосний (11)
△ Соно́рний при́голосний *див.* при́голосний (12)
△ Тверди́й при́голосний *див.* при́голосний (13)
△ Фарингáльний при́голосний *див.* при́голосний (14)
△ Шипля́чий при́голосний *див.* при́голосний (15)
△ Шу́мний при́голосний *див.* при́голосний (16)
ПРИГОРНУ́ТИ
пригорну́ти
Пригорта́ти / пригорну́ти до се́рця (до се́рде́нька, *рідко* к се́рцю) *див.* пригорта́ти (1)
ПРИГОРНУ́ТИСЯ
пригорну́лося
◊ Се́рце приверта́ється (го́рнеться, пригорта́ється, хи́литься, схиля́ється *і т. ін.)* / привернýлося (пригорну́лося, схили́лося *і т. ін.) див.* се́рце
пригорну́тися
Пригорта́тися / пригорну́тися до се́рця (до се́рде́нька, *рідко* к се́рцю) *див.* пригорта́тися (1)
ПРИГОРТА́ТИ
пригорта́ти
Пригорта́ти / пригорну́ти до се́рця (до се́рде́нька, *рідко* к се́рцю) *див.* пригорта́ти (1)
ПРИГОРТА́ТИСЯ
пригорта́ється
◊ Се́рце приверта́ється (го́рнеться, пригорта́ється, хи́литься, схиля́ється *і т. ін.)* / приверну́лося (пригорну́лося, схили́лося *і т. ін.) див.* се́рце
пригорта́тися
Пригорта́тися / пригорну́тися до се́рця (до се́рде́нька, *рідко* к се́рцю) *див.* пригорта́тися (1)
ПРИ́ГОРЩ
при́горщі
◊ У дві при́горщі не захо́пиш *див.* захо́плювати (3)
ПРИ́ГОРЩА
при́горщі
◊ У дві при́горщі не захо́пиш *див.* захо́плювати (3)
ПРИГОСТИ́ТИ
пригости́ти
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми) *див.* частува́ти
ПРИГОЩА́ТИ
пригоща́ти
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (кия́ми) *див.* частува́ти
ПРИГРАВА́ТИ
пригрaва́ти
Пригрaва́ти на губа́х (язико́м) *див.* пригрaва́ти (1)
ПРИГРІВА́ТИ
пригріва́ти
◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.)* [на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.)*] *див.* пригріва́ти (1)
ПРИГРІ́ТИ
пригрі́ти
◊ Пригрі́ти / пригріва́ти гадю́ку (га́дину, га́да, змію́ *і т. ін.)* [на гру́дях (у па́зусі, за па́зухою *і т. ін.)*] *див.* пригріва́ти (1)
ПРИДАВИ́ТИ
придави́ти
◊ Придави́ти (придуши́ти) комара́ (кома́рика) *див.* прида́влювати (1)
прида́вить
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* моги́лою [тебе́] прида́вить *див.* прида́влювати (2)
ПРИ́ДАНЕ
при́дане
Бра́ти / взя́ти при́дане *див.* бра́ти (27)
Дава́ти / да́ти [на] при́дане *див.* дава́ти (4)
ПРИДА́ТИ
прида́ти
◊ Прида́ти ході́ в но́ги *див.* придава́ти (1)
ПРИДА́ЧА
прида́чу
○ На *(рідше* у) прида́чу *див.* прида́ча (1)
ПРИДЕ́РЖАТИ
приде́ржати
◊ Приде́ржати / приде́ржувати язи́к ([свого́] язика́) [за зуба́ми] *див.* приде́ржувати (1)
ПРИДЕ́РЖУВАТИ
приде́ржувати
◊ Приде́ржати / приде́ржувати язи́к ([свого́] язика́) [за зуба́ми] *див.* приде́ржувати (1)
ПРИДІЛИ́ТИ
приділи́ти
Приділя́ти / приділи́ти ува́гу (бага́то ува́ги) *див.* приділя́ти (1)
ПРИДІЛЯ́ТИ
приділя́ти
Приділя́ти / приділи́ти ува́гу (бага́то ува́ги) *див.* приділя́ти (1)
ПРИДО́ННИЙ
придо́нні
△ Придо́нні во́ди *див.* вода́ (40)
ПРИДУШИ́ТИ
придуши́ти
◊ Придави́ти (придуши́ти) комара́ (кома́рика) *див.* прида́влювати (1)
ПРИЄ́ДНА́ННЯ
приє́дна́ння
△ Реа́кція приє́дна́ння *див.* реа́кція
ПРИЄ́ДНУВАЛЬНИЙ
приє́днувальні
△ Приє́днувальні констру́кції *див.* констру́кція (2)
ПРИЄ́ДНУВАТИСЯ
приє́днуватися
Приє́днуватися до слів *див.* приє́днуватися (1)
ПРИЄ́МНИЙ
приє́мних
Приє́мних снів! *див.* сон[1]
приє́много
○ До [ско́рого, швидко́го, приє́много *і т. ін.*] поба́чення *(діал.* зоба́чення) *див.* поба́чення (1)
ПРИЄ́МНІСТЬ
приє́мність
Ма́ти приє́мність *див.* ма́ти[2] (17)
Роби́ти (справля́ти) / зроби́ти (спра́вити) приє́мність *див.* роби́ти
приє́мністю
○ З приє́мністю <Не без приє́мності (приє́мности)> *див.* приє́мність (1)
приє́мности
○ З приє́мністю <Не без приє́мності (приє́мности)> *див.* приє́мність (1)
приє́мності
○ З приє́мністю <Не без приє́мності (приє́мности)> *див.* приє́мність (1)

ПРИЄ́МНО
приє́мно
◊ Ду́же приє́мно *див.* приє́мно (1)
ПРИ́ЖМУР
при́жмуром
○ З при́жмуром *див.* при́жмур (1)
ПРИЗ
приз
Бра́ти / взя́ти приз *див.* бра́ти (28)
ПРИЗВЕСТИ́
призвести́
◊ Дово́дити (приво́дити, призво́дити) / довести́ (привести́, призвести́) до гріха́ *див.* дово́дити (16)
ПРИЗВО́ДИТИ
призво́дити
◊ Дово́дити (приво́дити, призво́дити) / довести́ (привести́, призвести́) до гріха́ *див.* дово́дити (16)
ПРИЗИВНИ́Й
призивна́
△ Призивна́ по́свідка *див.* по́свідка (3)
ПРИ́ЗМА
при́зма
△ Пра́вильна при́зма *див.* при́зма (1)
△ Пряма́ при́зма *див.* при́зма (2)
при́зму
◊ Крізь (че́рез) при́зму *див.* при́зма (3)
ПРИЗНАВА́ТИ
признава́ти
◊ Визнава́ти (признава́ти) / ви́знати (призна́ти) ра́цію *див.* визнава́ти (1)
ПРИЗНАВА́ТИСЯ
признаю́ся
Призна́тися (признаю́ся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див.* признава́тися (1)
ПРИЗНА́ТИ
призна́ти
◊ Визнава́ти (признава́ти) / ви́знати (призна́ти) ра́цію *див.* визнава́ти (1)
ПРИЗНА́ТИСЯ
призна́тися
Призна́тися (признаю́ся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див.* признава́тися (1)
призна́юся
Призна́тися (призна́юся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див.* признава́тися (1)
ПРИЗНАЧА́ТИ
признача́ти
Признача́ти / призна́чити поба́чення *див.* признача́ти (1)
ПРИЗНА́ЧЕННЯ
призна́ченню
Відповіда́ти [своє́му] призна́ченню *див.* відповіда́ти (1)
призна́чення
По́їзд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* по́їзд (5)
Пункт (мі́сце) призна́чення *див.* пункт (6)
призна́ченням
За [прями́м] призна́ченням *див.* призна́чення (1)
ПРИЗНА́ЧИТИ
призна́чити
Признача́ти / призна́чити поба́чення *див.* признача́ти (1)
ПРИ́ЗОВ
при́зов
На при́зов (до при́зову) іти́ *див.* іти́ (39)
при́зову
На при́зов (до при́зову) іти́ *див.* іти́ (39)
◊ Пе́ршого при́зову *див.* при́зов (1)
ПРИЙДЕ́ШНІЙ
прийде́шнє
◊ Зазира́ти (загляда́ти) / зазирну́ти (загля́нути) в майбу́тнє (у прийде́шнє, впере́д *і т. ін.) див.* зазира́ти (1)
ПРИЙМА́К
приймаки́
Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти (1)
ПРИЙМА́ЛЬНИЙ
прийма́льний
Прийма́льний *(рідко* прийо́мний) покі́й *див.* покі́й (1)
прийма́льні
Прийма́льні випро́бування *див.* випро́бування (1)
ПРИЙМА́ТИ
прийма́є
◊ Душа́ не прийма́є *див.* душа́ (28)
◊ Земля́ не прийма́є *див.* земля́ (20)
◊ Се́рце не прийма́є *див.* се́рце
прийма́ти
◊ Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [сво́го] се́рця (до [своє́ї] душі́) *(рідко* в се́рце, в ду́шу) *див.* бра́ти (129)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) ва́нну *див.* бра́ти (41)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в комі́рне *див.* бра́ти (42)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в при́йми *див.* бра́ти (43)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) за дити́ну *див.* бра́ти (44)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) на комі́сію *див.* бра́ти (45)
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) опроще́ння *див.* бра́ти (46)
◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)
Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (повітря́ні) ва́нни *див.* бра́ти (47)
◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) гріх на [свою́] ду́шу (на се́бе) *див.* бра́ти (131)
◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
◊ Зако́н бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) <У зако́н уступа́ти / уступи́ти> *див.* бра́ти (138)
◊ Прийма́ти (зустріча́ти) / прийня́ти (зустрі́ти, зустрі́нути) з [розкри́тими] обі́ймами *див.* прийма́ти (19)
Прийма́ти (іти́) / прийня́ти (піти́) на багне́ти *див.* прийма́ти (1)
Прийма́ти пара́д *(заст.* пара́ду) *див.* пара́д (2)
◊ Прийма́ти / прийня́ти бій *див.* прийма́ти (21)
◊ Прийма́ти / прийня́ти ви́клик *див.* прийма́ти (22)
Прийма́ти / прийня́ти в на́йми *див.* прийма́ти (2)
Прийма́ти / прийня́ти до лав *див.* прийма́ти (3)
◊ Прийма́ти / прийня́ти до ло́на (в ло́но) *див.* прийма́ти (23)
Прийма́ти / прийня́ти душ *див.* прийма́ти (4)
Прийма́ти / прийня́ти і́спит (за́лік, екза́мен) *див.* прийма́ти (5)
◊ Прийма́ти / прийня́ти ка́ру *див.* прийма́ти (24)
Прийма́ти / прийня́ти кома́ндування *див.* прийма́ти (6)
Прийма́ти / прийня́ти коро́ну (булаву́) *див.* прийма́ти (7)
Прийма́ти / прийня́ти на ві́ру *див.* прийма́ти (8)
◊ Прийма́ти / прийня́ти на се́бе *див.* прийма́ти (25)
◊ Прийма́ти / прийня́ти [на се́бе] уда́р *(рідше* во́гонь) *див.* прийма́ти (20)
Прийма́ти / прийня́ти на страх *див.* прийма́ти (9)
Прийма́ти / прийня́ти о́браз *див.* прийма́ти (10)
Прийма́ти / прийня́ти пост *див.* прийма́ти (11)
Прийма́ти / прийня́ти прися́гу *див.* прийма́ти (12)
Прийма́ти / прийня́ти прича́стя *див.* прийма́ти (13)
Прийма́ти / прийня́ти ра́ду *див.* прийма́ти (14)
Прийма́ти / прийня́ти рі́шення *див.* прийма́ти (15)
◊ Прийма́ти / прийня́ти се́рцем (до се́рця, се́рденьком) *див.* прийма́ти (26)
◊ Прийма́ти / прийня́ти смерть *див.* прийма́ти (27)
Прийма́ти / прийня́ти спра́ви *див.* прийма́ти (16)
◊ Прийня́ти (перейня́ти) / прийма́ти (перейма́ти) естафе́ту *див.* прийма́ти (28)
Прийня́ти / прийма́ти в спа́док *див.* прийма́ти (18)
◊ Прийня́ти / прийма́ти старості́в *див.* прийма́ти (29)
◊ Сприйма́ти *(рідко* прийма́ти) / сприйня́ти *(рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти
ПРИЙМА́ТИСЯ
прийма́тися
◊ [І] за холо́дну во́ду не прийма́тися / не прийня́тися *див.* прийма́тися (1)
ПРИЙМА́Ч
прийма́ч
△ Дете́кторний прийма́ч *див.* прийма́ч (1)
ПРИ́ЙМИ
при́ймах
У при́ймах *див.* при́йми (1)
при́йми
Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в при́йми *див.* бра́ти (43)

Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти (1)

Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми *див.* проси́тися (1)

ПРИЙМИ́ТИ

при́йме

◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́ (25)

◊ Неха́й (хай) мене́ [свята́] земля́ при́йме *див.* земля́ (27)

Прийми́, Бо́же (Го́споди), мою́ ду́шу (мене́) [до Се́бе] *див.* прийма́ти (17)

прийня́в

◊ Бог (Госпо́дь) прийня́в (приня́в, прибра́в) [ду́шу] [до Себе́] *див.* бог (6)

прийняла́

◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́ (25)

◊ [Сира́] земля́ (моги́ла) узяла́ (забра́ла, прийняла́ *і т. ін.)* *див.* земля́ (30)

ПРИЙНЯ́ТИ

при́йме

◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́ (25)

◊ Неха́й (хай) мене́ [свята́] земля́ при́йме *див.* земля́ (27)

Прийми́, Бо́же (Го́споди), мою́ ду́шу (мене́) [до Се́бе] *див.* прийма́ти (17)

прийня́в

◊ Бог (Госпо́дь) прийня́в (приня́в, прибра́в) [ду́шу] [до Себе́] *див.* бог (6)

прийняла́

◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́ (25)

◊ [Сира́] земля́ (моги́ла) узяла́ (забра́ла, прийняла́ *і т. ін.)* *див.* земля́ (30)

прийня́ти

◊ Бра́ти / взя́ти (прийня́ти) на [свої́] пле́чі *див.* бра́ти (108)

◊ Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [свого́] се́рця (до [своє́ї] душі́) (*рі́дко* в се́рце, в ду́шу) *див.* бра́ти (129)

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) ва́нну *див.* бра́ти (41)

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в комі́рне *див.* бра́ти (42)

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) в при́йми *див.* бра́ти (43)

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) за дити́ну *див.* бра́ти (44)

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) на комі́сію *див.* бра́ти (45)

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) опроще́ння *див.* бра́ти (46)

◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)

Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (пові́тряні) ва́нни *див.* бра́ти (47)

◊ Бра́ти (*рі́дко* прийма́ти) / взя́ти (*рі́дко* прийня́ти) гріх на [свою́] ду́шу (на се́бе) *див.* бра́ти (131)

◊ Бра́ти (*рі́дко* прийма́ти) / взя́ти (*рі́дко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)

◊ Зако́н бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) <У зако́н уступа́ти / уступи́ти> *див.* бра́ти (138)

◊ Прийма́ти (зустріча́ти) / прийня́ти (зустрі́ти, зустрі́нути) з [розкри́тими] обі́ймами *див.* прийма́ти (19)

Прийма́ти (іти́) / прийня́ти (піти́) на багне́ти *див.* прийма́ти (1)

◊ Прийма́ти / прийня́ти бій *див.* прийма́ти (21)

◊ Прийма́ти / прийня́ти ви́клик *див.* прийма́ти (22)

Прийма́ти / прийня́ти в на́йми *див.* прийма́ти (2)

Прийма́ти / прийня́ти до лав *див.* прийма́ти (3)

◊ Прийма́ти / прийня́ти до ло́на (в ло́но) *див.* прийма́ти (23)

Прийма́ти / прийня́ти душ *див.* прийма́ти (4)

Прийма́ти / прийня́ти і́спит (за́лік, екза́мен) *див.* прийма́ти (5)

◊ Прийма́ти / прийня́ти ка́ру *див.* прийма́ти (24)

Прийма́ти / прийня́ти кома́ндування *див.* прийма́ти (6)

Прийма́ти / прийня́ти коро́ну (булаву́) *див.* прийма́ти (7)

Прийма́ти / прийня́ти на ві́ру *див.* прийма́ти (8)

◊ Прийма́ти / прийня́ти на се́бе *див.* прийма́ти (25)

◊ Прийма́ти / прийня́ти [на се́бе] уда́р (*рі́дше* вого́нь) *див.* прийма́ти (20)

Прийма́ти / прийня́ти на страх *див.* прийма́ти (9)

Прийма́ти / прийня́ти о́браз *див.* прийма́ти (10)

Прийма́ти / прийня́ти пост *див.* прийма́ти (11)

Прийма́ти / прийня́ти прися́гу *див.* прийма́ти (12)

Прийма́ти / прийня́ти прича́стя *див.* прийма́ти (13)

Прийма́ти / прийня́ти ра́ду *див.* прийма́ти (14)

Прийма́ти / прийня́ти рі́шення *див.* прийма́ти (15)

◊ Прийма́ти / прийня́ти се́рцем (до се́рця, се́рденьком) *див.* прийма́ти (26)

◊ Прийма́ти / прийня́ти смерть *див.* прийма́ти (27)

Прийма́ти / прийня́ти спра́ви *див.* прийма́ти (16)

◊ Прийня́ти в се́рце (в ду́шу) *див.* прийма́ти (30)

◊ Прийня́ти оста́нній по́дих *див.* прийма́ти (31)

◊ Прийня́ти (перейня́ти) / прийма́ти (перейма́ти) естафе́ту *див.* прийма́ти (28)

Прийня́ти / прийма́ти в спа́док *див.* прийма́ти (18)

◊ Прийня́ти / прийма́ти старості́в *див.* прийма́ти (29)

◊ Сприйма́ти (*рі́дко* прийма́ти) / сприйня́ти (*рі́дко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рі́дше* навспра́вжки, *рі́дко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти

ПРИЙНЯ́ТИСЯ

прийня́тися

◊ [І] за холо́дну во́ду не прийма́тися / не прийня́тися *див.* прийма́тися (1)

ПРИЙНЯТТЯ́

прийняття́

Холо́дне прийняття́ <Холо́дна зу́стріч> <Холо́дний прийо́м> *див.* прийняття́ (1)

ПРИЙО́М

прийо́м

Техні́чний прийо́м *див.* прийо́м (1)

Холо́дне прийняття́ <Холо́дна зу́стріч> <Холо́дний прийо́м> *див.* прийняття́ (1)

ПРИЙО́МНИЙ

прийо́мний

Прийма́льний (*рі́дко* прийо́мний) покі́й *див.* покі́й (1)

ПРИЙТИ́

при́йде

◊ [І] в го́лову (в ду́мку) не прихо́дить / не при́йде *див.* прихо́дити (6)

Прихо́дить / прийшла́ (при́йде) че́рга *див.* прихо́дити (3)

◊ Прихо́дить (прихо́дила) / прийшла́ (при́йде) смерть *див.* прихо́дити (16)

прийти́

Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т. ін.)* / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.)* на престо́л (на трон) *див.* вступа́ти[1] (5)

◊ Вхо́дити (прихо́дити) / ввійти́ (прийти́) в но́рму *див.* вхо́дити (24)

◊ До мо́ви прихо́дити / прийти́ *див.* прихо́дити (5)

◊ Дохо́дити (прихо́дити) / дійти́ (прийти́) [до] ви́сновку (ду́мки) *див.* дохо́дити (8)

◊ Іти́ / прийти́ на ду́мку *див.* іти́ (124)

◊ Іти́ (прихо́дити) / прийти́ з пови́нною *див.* іти́ (126)

◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)

Прийти́ в розо́р *див.* прихо́дити (1)

◊ Прийти́ до сло́ва *див.* прихо́дити (7)

◊ Прийти́ / прихо́дити в го́лову (на ро́зум, на ум *і т. ін.)* *див.* прихо́дити (8)

◊ Прийти́ / прихо́дити в (до) се́бе *див.* прихо́дити (9)

◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті (*розм.* до па́м'ятку, *розм.* до по́мки, до тя́ми, *розм.* до тя́мку *і т. ін.)* *див.* прихо́дити (10)

◊ Прийти́ / прихо́дити на (у) світ (в життя́) *див.* прихо́дити (11)

◊ Прихо́дити / прийти́ в літа́ *див.* прихо́дити (12)

◊ Прихо́дити / прийти́ до зго́ди *див.* прихо́дити (13)

◊ Прихо́дити / прийти́ до здоро́в'я *див.* прихо́дити (14)

Прихо́дити / прийти́ до перекона́ння (до пе́вності) *див.* прихо́дити (2)

◊ Прихо́дити / прийти́ до ро́зуму *див.* прихо́дити (15)

◊ Става́ти (прихо́дити) / ста́ти (прийти́) на шлях *див.* става́ти

У ста́рість прихо́дити / прийти́ *див.* прихо́дити (4)
◊ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.)* / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.) див.* іти́ (155)
прийшла́
Бере́ / взяла́ (прийшла́) хіть *див.* хіть
◊ Ду́мка (га́дка) западає (лі́зе, прихо́дить *і т. ін.)* / запа́ла (влі́зла, прийшла́ *і т. ін.)* [в го́лову (до голови́)] *див.* ду́мка (6)
Прийшла́ пора́ *див.* пора́ (4)
Прихо́дить / прийшла́ (при́йде) че́рга *див.* прихо́дити (3)
◊ Прихо́дить (прихо́дила) / прийшла́ (при́йде) смерть *див.* прихо́дити (16)
прийшо́в
◊ Наста́в (прийшо́в, уда́рив *і т. ін.)* час *див.* час
◊ Прихо́дить (настає́) / прийшо́в (наста́в) край (кіне́ць) *див.* край[1] (16)
◊ Сон налягає (нахо́дить, прихо́дить *і т. ін.)* / налі́г (найшо́в, прийшо́в *і т. ін.) див.* сон[1]
ПРИЙТИ́СЯ
при́йдеться
◊ Де при́йдеться *див.* прихо́дитися (3)
◊ Куди́ при́йдеться *див.* прихо́дитися (5)
◊ Як при́йдеться *див.* прихо́дитися (11)
Як прийшло́сь (при́йдеться, припаде́ *і т. ін.)* до скру́ту *див.* прихо́дитися (2)
прийти́ся
Прийти́ся до лиця́ *див.* прихо́дитися (1)
◊ Прийти́ся до па́ри *див.* прихо́дитися (7)
◊ Прийти́ся до се́рця *(рідше* по но́рову) *див.* прихо́дитися (8)
◊ Прийти́ся / прихо́дитися до смаку́ (до вподо́би) *див.* прихо́дитися (6)
◊ Припа́сти (прийти́ся, приста́ти, *рідко* прилягти́) / припада́ти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́) *див.* припада́ти (11)
◊ Со́лоно прихо́дитися / прийти́ся *див.* прихо́дитися (9)
прийшло́сь
Як прийшло́сь (при́йдеться, припаде́ *і т. ін.)* до скру́ту *див.* прихо́дитися (2)
прийшло́ся
◊ До сло́ва прийшло́ся *див.* прихо́дитися (4)
◊ Як (коли́) прихо́диться / прийшло́ся до чо́го (до ді́ла) *див.* прихо́дитися (10)
ПРИКА́З
прика́з
△ Посо́льський прика́з *див.* прика́з (1)
ПРИКА́ЗНИЙ
прика́зний
Прика́зний крючо́к *див.* крючо́к (1)
ПРИКИДА́ТИ[3]
прикида́ти
◊ Прикида́ти / прики́нути [собі́] в голові́ (в думка́х, ду́мкою *і т. ін.) див.* прикида́ти[3] (1)
◊ Прики́нути / прикида́ти о́ком [на о́ко] *див.* прикида́ти[3] (2)

ПРИКИДА́ТИСЯ[1]
прикида́тися
◊ Прикида́тися / прики́нутися ду́рником *див.* прикида́тися[1] (1)
◊ Прикида́тися / прики́нутися ове́чкою (ягня́м, ягня́тком) *див.* прикида́тися[1] (2)
ПРИКИ́НУТИ[2]
прики́нути
◊ Прикида́ти / прики́нути [собі́] в голові́ (в думка́х, ду́мкою *і т. ін.) див.* прикида́ти[3] (1)
◊ Прики́нути / прикида́ти о́ком [на о́ко] *див.* прикида́ти[3] (2)
ПРИКИ́НУТИСЯ[1]
прики́нутися
◊ Прикида́тися / прики́нутися ду́рником *див.* прикида́тися[1] (1)
◊ Прикида́тися / прики́нутися ове́чкою (ягня́м, ягня́тком) *див.* прикида́тися[1] (2)
ПРИКИПА́ТИ
прикипа́є
◊ По́гляд (зір) прикипа́є / прикипі́в *див.* по́гляд (11)
прикипа́ти
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
◊ Прикипа́ти (прилипа́ти) / прикипі́ти (прили́пнути) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти (1)
◊ Прикипі́ти / прикипа́ти на мі́сці (до мі́сця) *див.* прикипа́ти (3)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прикипа́ти / прикипі́ти *див.* прикипа́ти (5)
прикипа́ють
◊ Но́ги (п'я́ти, сту́пні) прикипа́ють (прироста́ють) / прикипі́ли (прирослі́) до землі́ (до ка́меня, до мі́сця *і т. ін.) див.* нога́ (29)
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
ПРИКИПІ́ТИ
прикипі́в
◊ По́гляд (зір) прикипа́є / прикипі́в *див.* по́гляд (11)
прикипі́ли
◊ Но́ги (п'я́ти, сту́пні) прикипа́ють (прироста́ють) / прикипі́ли (прирослі́) до землі́ (до ка́меня, до мі́сця *і т. ін.) див.* нога́ (29)
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
прикипі́ти
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)

◊ Прикипа́ти (прилипа́ти) / прикипі́ти (прили́пнути) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти (1)
◊ Прикипі́ти до землі́ *див.* прикипа́ти (2)
◊ Прикипі́ти / прикипа́ти на мі́сці (до мі́сця) *див.* прикипа́ти (3)
◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти (1)
◊ [Так і] прикипі́ти до се́рця *див.* прикипа́ти (4)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прикипа́ти / прикипі́ти *див.* прикипа́ти (5)
ПРИ́КІЛ
при́колі
На при́колі *див.* при́кіл (1)
◊ Ста́ти на при́колі *див.* istава́ти
◊ Стоя́ти (бу́ти) на при́колі *див.* стоя́ти
◊ Трима́ти на при́колі *див.* трима́ти
◊ Як на при́колі *див.* при́кіл (2)
ПРИ́КЛАД[1]
при́клад
◊ Бра́ти / взя́ти при́клад *див.* бра́ти (109)
Наво́дити / навести́ при́клад *див.* наво́дити (3)
◊ Подава́ти / пода́ти при́клад *див.* подава́ти[1] (13)
◊ Пока́зувати / показа́ти при́клад *див.* пока́зувати (20)
Ста́вити за (у) при́клад (за взіре́ць, взірце́м) *див.* ста́вити
при́кладом
○ За при́кладом < *діал.* За при́водом> *див.* при́клад[1] (2)
при́кладу
○ Для при́кладу *див.* при́клад[1] (1)
ПРИ́КЛАД[2]
при́кладу
○ До при́кладу *див.* при́клад[2] (1)
◊ Ні до ла́ду ні до прикла́ду *див.* лад (14)
ПРИКЛАДА́ТИ
приклада́й
◊ Хоч до ра́ни (до боля́чки, до зубі́в *і т. ін.)* клади́ (приклада́й, притуля́й *і т. ін.)* / приклади́ (притули́) *див.* кла́сти (26)
приклада́ти
◊ Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру) *див.* приклада́ти (4)
Приклада́ти / прикла́сти па́льця *див.* приклада́ти (1)
◊ Приклада́ти / прикла́сти (прикла́сти (прило́жи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки *і т. ін.) див.* приклада́ти (5)
Приклада́ти / прикла́сти ру́ку до кашке́та (ша́пки, картуза́ *і т. ін.) див.* приклада́ти (2)
Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити
ПРИКЛАДА́ТИСЯ
приклада́тися
Приклада́тися / прикла́стися (приложи́тися) до ча́рки (пля́шки, фля́ги *і т. ін.) див.* приклада́тися (1)

ПРИКЛАДНИ́Й
прикладне́
△ Прикладне́ мисте́цтво *див.* мисте́цтво (6)
прикладні́
△ Прикладні́ нау́ки *див.* нау́ка (3)
ПРИКЛА́СТИ
приклади́
◊ Хоч до ра́ни (до болячки, до зубів *і т. ін.)* клади́ (приклада́й, притуля́й *і т. ін.)* / приклади́ (притули́) *див.* кла́сти (26)
прикла́сти
◊ Приклада́ти (підклада́ти) / прикла́сти (підкла́сти) вогню́ (огню́) до пече́ного (до жа́ру) *див.* приклада́ти (4)
Приклада́ти / прикла́сти па́льця *див.* приклада́ти (1)
◊ Приклада́ти / прикла́сти (приложи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки *і т. ін.) див.* приклада́ти (5)
Приклада́ти / прикла́сти ру́ку до кашке́та (ша́пки, картуза́ *і т. ін.) див* приклада́ти (2)
Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти (3)
◊ Прикла́сти (приложи́ти) ро́зум *див.* приклада́ти (6)
Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити
◊ Ума́ (ро́зуму, голови́ *і т. ін.)* не прикла́сти (не приложи́ти, *рідко* не зібра́ти) *див.* приклада́ти (7)
ПРИКЛА́СТИСЯ
прикла́стися
Приклада́тися / прикла́стися (приложи́тися) до ча́рки (пля́шки, фля́ги *і т. ін.) див.* приклада́тися (1)
ПРИКЛЕ́ЄНИЙ
прикле́єний
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прив'я́заний (прикле́єний) *див.* прив'я́заний (1)
ПРИКЛИ́КАТИ
прикли́кати
◊ Прикли́ка́ти / прикли́кати до життя́ *див.* прикли́ка́ти (1)
ПРИКЛИКА́ТИ
прикли́ка́ти
◊ Прикли́ка́ти / прикли́кати до життя́ *див.* прикли́ка́ти (1)
ПРИКЛОНИ́ТИ
приклони́ти
◊ Прихили́ти *(рідше* приклони́ти) [свою́] го́лову *див.* прихиля́ти (1)
ПРИКМЕ́ТА
прикме́ті
◊ Бу́ти на прикме́ті (на приміті) *див.* бу́ти (71)
◊ Ма́ти [собі] на прикме́ті (на приміті) *див.* ма́ти² (100)
ПРИКМЕ́ТНИК
прикме́тника
△ Коро́тка (нечле́нна) фо́рма прикме́тника *див.* фо́рма
△ Чле́нна фо́рма прикме́тника *див.* фо́рма

ПРИКО́В
прико́ві
На прико́ві *див.* прико́в (1)
ПРИКО́ВАНИЙ
прико́вана
Стоя́ти (сиді́ти) / ста́ти (ста́нути, зупини́тися *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до мі́сця, до стовпа́ *і т. ін.*] *див.* стоя́ти
прико́ваний
Стоя́ти (сиді́ти) / ста́ти (ста́нути, зупини́тися *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до мі́сця, до стовпа́ *і т. ін.*] *див.* стоя́ти
ПРИКО́ВУВАТИ
прико́вувати
◊ Прико́вувати / прикува́ти [до се́бе] о́чі (зір) *див.* прико́вувати (2)
◊ Прикува́ти / прико́вувати до лі́жка *див.* прико́вувати (3)
ПРИКОРДО́ННИЙ
прикордо́нна
Прикордо́нна сму́га *див.* сму́га
ПРИКОРОТА́ТИ
прикорота́ти
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.)* / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати
ПРИКОРОТИ́ТИ
прикороти́ти
◊ Вкороти́ти (зба́вити, прикороти́ти) / вкоро́чувати (збавля́ти, прикоро́чувати) ві́ку (вік, життя́) *див.* укоро́чувати
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.)* / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати
ПРИКОРОЧА́ТИ
прикороча́ти
◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.)* / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати
ПРИКОРО́ЧУВАТИ
прикоро́чувати
◊ Вкороти́ти (зба́вити, прикороти́ти) / вкоро́чувати (збавля́ти, прикоро́чувати) ві́ку (вік, життя́) *див.* укоро́чувати
ПРИКРА́СА
прикра́си
Для прикра́си <На прикра́су> *див.* прикра́са (1)
Яли́нкові прикра́си *див.* прикра́са (2)
прикра́су
Для прикра́си <На прикра́су> *див.* прикра́са (1)
ПРИКРА́СИТИ
прикра́сити
Прикраша́ти (прикра́шувати) / прикра́сити зе́млю *див.* прикраша́ти (1)
ПРИКРАША́ТИ
прикраша́ти
Прикраша́ти (прикра́шувати) / прикра́сити зе́млю *див.* прикраша́ти (1)

ПРИКРА́ШУВАТИ
прикра́шувати
Прикраша́ти (прикра́шувати) / прикра́сити зе́млю *див.* прикраша́ти (1)
ПРИКРИВА́ТИ
прикрива́ти
◊ Закрива́ти (прикрива́ти) / закри́ти (прикри́ти) ла́вочку *див.* закрива́ти (6)
Прикрива́ти / прикри́ти го́лову *див.* прикрива́ти (1)
ПРИ́КРИЙ
при́крого
Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)
ПРИКРИ́ТИ
прикри́ти
◊ Закрива́ти (прикрива́ти) / закри́ти (прикри́ти) ла́вочку *див.* закрива́ти (6)
◊ Не ма́ти чим хребта́ (хребе́т, ті́ло *і т. ін.)* прикри́ти *див.* ма́ти² (137)
Прикрива́ти / прикри́ти го́лову *див.* прикрива́ти (1)
Прикри́ти [грі́шне] ті́ло *див.* прикрива́ти (2)
◊ Прикри́ти злидні *див.* прикрива́ти (3)
ПРИКРІПНИ́Й
прикріпни́й
Прикріпни́й тало́н *див.* тало́н
ПРИ́КРІСТЬ
при́крість
Завдава́ти (роби́ти) / завда́ти (зроби́ти) при́крість *див.* завдава́ти (9)
при́крістю
○ З при́крістю *див.* при́крість (1)
ПРИКУВА́ТИ
прикува́в
Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прикува́в (прикува́ла, прикува́ли) *див.* прико́вувати (1)
прикува́ла
Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прикува́в (прикува́ла, прикува́ли) *див.* прико́вувати (1)
прикува́ли
Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прикува́в (прикува́ла, прикува́ли) *див.* прико́вувати (1)
прикува́ти
◊ Прико́вувати / прикува́ти [до се́бе] о́чі (зір) *див.* прико́вувати (2)
◊ Прикува́ти / прико́вувати до лі́жка *див.* прико́вувати (3)
◊ Прикува́ти (прип'я́ти, прип'ясти́, припну́ти) до ганебного стовпа́ *див.* прико́вувати (4)
ПРИКУПИ́ТИ
прикупи́вши
◊ Ли́ха прикупи́вши *див.* прикупо́вувати (1)
ПРИКУРИ́ТИ
прикури́ти
◊ Дава́ти / да́ти прикури́ти *див.* дава́ти (90)
ПРИКУСИ́ТИ
прикуси́ти
◊ Прикуси́ти зу́би *див.* прику́шувати (1)

◊ Прику́шувати / прикуси́ти язика́ (язи́к, язичка́, язичо́к) *див.* прику́шувати (2)

ПРИКУ́СКА[1]

прику́ску

◊ На прику́ску *див.* прику́ска[1] (1)

ПРИКУ́ТИЙ

прику́та

Стоя́ти (сиді́ти) / ста́ти (ста́нути, зупини́тися *і т. ін.)*, як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до мі́сця, до стовпа́ *і т. ін.*] *див.* стоя́ти

прику́тий

Стоя́ти (сиді́ти) / ста́ти (ста́нути, зупини́тися *і т. ін.)*, як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до мі́сця, до стовпа́ *і т. ін.*] *див.* стоя́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (приби́тий) до ганебного стовпа́ (на позо́рищі) *див.* прику́тий (1)

ПРИКУ́ШУВАТИ

прику́шувати

◊ Прику́шувати / прикуси́ти язика́ (язи́к, язичка́, язичо́к) *див.* прику́шувати (2)

ПРИЛА́ВОК

прила́вках

На прила́вку (прила́вках) *див.* прила́вок (1)

прила́вку

На прила́вку (прила́вках) *див.* прила́вок (1)

ПРИ́ЛАД

при́лади

△ Електрова́куумні при́лади *див.* при́лад (3)

Контро́льно-вимі́рювальні при́лади *див.* при́лад (1)

При́лади спостере́ження *див.* при́лад (2)

△ Цифрові́ вимі́рювальні при́лади *див.* при́лад (4)

при́ладу

△ Ціна́ по́ділки [вимі́рювального при́ладу] *див.* ціна́

ПРИЛАТА́ТИ

прилата́ти

◊ Ні приши́ти, ні прилата́ти *див.* пришива́ти (1)

◊ Приста́вити (прилі́пити, прилата́ти *і т. ін.)* ла́тку *див.* приставля́ти (1)

ПРИЛИ́В

прили́в

Припли́в *(рідко* прили́в) кро́ві (кро́ви) *див.* припли́в (1)

ПРИЛИВА́ТИ

прилива́ти

◊ Прилива́ти / прили́ти доро́гу (дорі́женьку) *див.* прилива́ти (1)

ПРИЛИПА́ТИ

прилипа́ти

◊ Ли́пнути (прилипа́ти) / прили́пнути до рук *див.* ли́пнути[1] (1)

◊ Прикипа́ти (прилипа́ти) / прикипі́ти (прили́пнути) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти (1)

ПРИЛИ́ПНУТИ

прили́пнути

◊ Ли́пнути (прилипа́ти) / прили́пнути до рук *див.* ли́пнути[1] (1)

◊ Прикипа́ти (прилипа́ти) / прикипі́ти (прили́пнути) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти (1)

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усі́єю] душе́ю) *див.* прилипа́ти (1)

ПРИЛИ́ТИ

прили́ти

◊ Прилива́ти / прили́ти доро́гу (дорі́женьку) *див.* прилива́ти (1)

ПРИЛИТТЯ́

прилиття́

△ Прилиття́ кро́ві *див.* прилиття́ (1)

ПРИЛІПИ́ТИ

прилі́пити

◊ Приста́вити (прилі́пити, прилата́ти *і т. ін.)* ла́тку *див.* приставля́ти (1)

ПРИЛОЖИ́ТИ

приложи́ти

◊ Приклада́ти / прикла́сти (приложи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки *і т. ін.) див.* приклада́ти (5)

◊ Прикла́сти (приложи́ти) ро́зум *див.* приклада́ти (6)

◊ Приложи́ти ру́ку *див.* приложи́ти (1)

ПРИЛОЖИ́ТИСЯ

приложи́тися

Приклада́тися / прикла́стися (приложи́тися) до ча́рки (пля́шки, фля́ги *і т. ін.) див.* приклада́тися (1)

ПРИЛЯГА́ТИ

прилягати

Аж (так і) прилягати / прилягти́ [з ре́готу] *див.* прилягати (1)

ПРИЛЯГТИ́

прилягти́

Аж (так і) прилягати / прилягти́ [з ре́готу] *див.* прилягати (1)

◊ Прилягти́ [ці́лим] се́рцем *див.* прилягати (2)

◊ Припа́сти (прийти́ся, приста́ти, *рідко* прилягти́) / припада́ти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́) *див.* припада́ти (11)

ПРИМА́ЗАТИСЯ

прима́затися

◊ Прима́зуватися / прима́затися до сла́ви *див.* прима́зуватися (1)

ПРИМА́ЗУВАТИСЯ

прима́зуватися

◊ Прима́зуватися / прима́затися до сла́ви *див.* прима́зуватися (1)

ПРИМА́НКА

прима́нку

◊ Взя́ти на прима́нку *див.* узя́ти

◊ Клю́нути на прима́нку *див.* клю́нути (2)

ПРИМА́ННИЙ

прима́нні

Прима́нні росли́ни *див.* росли́на

ПРИМЕ́РЗНУТИ

приме́рз

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* приме́рз (приме́рзла, приме́рзло, приме́рзли) *див.* примерза́ти (1)

приме́рзла

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* приме́рз (приме́рзла, приме́рзло, приме́рзли) *див.* примерза́ти (1)

приме́рзли

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* приме́рз (приме́рзла, приме́рзло, приме́рзли) *див.* примерза́ти (1)

приме́рзло

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* приме́рз (приме́рзла, приме́рзло, приме́рзли) *див.* примерза́ти (1)

ПРИМЕ́РЗТИ

приме́рз

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* приме́рз (приме́рзла, приме́рзло, приме́рзли) *див.* примерза́ти (1)

приме́рзла

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* приме́рз (приме́рзла, приме́рзло, приме́рзли) *див.* примерза́ти (1)

приме́рзли

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* приме́рз (приме́рзла, приме́рзло, приме́рзли) *див.* примерза́ти (1)

приме́рзло

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* приме́рз (приме́рзла, приме́рзло, приме́рзли) *див.* примерза́ти (1)

ПРИМИ́РЕННЯ

прими́рення

○ Іти́ / піти́ на мир (на прими́рення) *див.* іти́ (43)

ПРИМІ́РИТИСЯ

примі́ритися

◊ Примі́ритися (примі́ряти) / примі́рятися (примі́ря́ти) о́ком (очи́ма) *див.* примі́ря́тися (1)

ПРИМІ́РНИК

примі́рник

А́вторський примі́рник *див.* примі́рник (1)

△ Сигна́льний *(заст.* вступни́й) примі́рник *див.* примі́рник (2)

ПРИМІ́РЯТИ

примі́ряти

◊ Мі́ряти / примі́ряти на свій арши́н (своє́ю мі́ркою, на свою́ мі́рку *і т. ін.)* <Мі́ряти по собі> *див.* мі́ряти (7)

◊ Примі́ритися (примі́ряти) / примі́рятися (примі́ря́ти) о́ком (очи́ма) *див.* примі́ря́тися (1)

ПРИМІРЯ́ТИ

приміря́ти

◊ Примі́ритися (примі́ряти) / примі́рятися (примі́ря́ти) о́ком (очи́ма) *див.* примі́ря́тися (1)

ПРИМІРЯ́ТИСЯ

приміря́тися

◊ Примі́ритися (примі́ряти) / примі́рятися (примі́ря́ти) о́ком (очи́ма) *див.* примі́ря́тися (1)

ПРИМІ́ТА

примі́ті

◊ Бу́ти на прикме́ті (на примі́ті) *див.* бу́ти (71)

◊ Ма́ти [собі] на прикме́ті (на примі́ті) *див.* ма́ти[2] (100)

примíту
◊ Бу́ти в примíту (в при́мітку) *див.* бу́ти (55)
ПРИМІТИ́ВНИЙ
примітúвний
△ Примітúвний інтелектуалíзм *див.* інтелектуалíзм (3)
ПРИ́МІТКА
при́мітку
Бра́ти / взя́ти в при́мітку *див.* бра́ти (4)
◊ Бу́ти в примíту (в при́мітку) *див.* бу́ти (55)
ПРИМІ́ЩЕННЯ
примíщення
Електрощитове́ примíщення *див.* примíщення (1)
ПРИМКНУ́ТИ
примкну́ти
◊ Примкну́ти рот (гу́би, губу́) *див.* примика́ти (1)
ПРИМОРО́ЖЕНИЙ
приморо́жений
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) приморо́жений *див.* приморо́жений (1)
ПРИ́МОРОЗКИ
при́морозки
◊ При́морозки торкну́лися *див.* при́морозки (1)
ПРИ́МОРОЗОК
при́морозки
◊ При́морозки торкну́лися *див.* при́морозки (1)
ПРИ́МУС[1]
при́мус
Покла́сти при́мус *див.* поклада́ти (3)
◊ Положи́ти при́мус *див.* положи́ти (4)
при́мусу
○ З при́мусу *див.* при́мус[1] (1)
ПРИМУСО́ВИЙ
примусо́ва
Примусо́ва пра́ця (робо́та) <Примусо́ві робо́ти> *див.* пра́ця (5)
примусо́ві
Примусо́ва пра́ця (робо́та) <Примусо́ві робо́ти> *див.* пра́ця (5)
ПРИ́МХА
при́мха
Па́нська при́мха *див.* при́мха (1)
при́мхам
Потура́ти при́мхам *див.* потура́ти (1)
при́мхи
Па́нські при́мхи (жа́рти, забага́нки *і т. ін.*) *див.* при́мха (2)
ПРИМ'Я́ТИ
прим'я́ти
◊ Прим'я́ти під се́бе *див.* примина́ти (1)
ПРИНА́ДА
прина́ду
Да́ти прина́ду *див.* дава́ти (30)
ПРИНЕСТИ́
принесла́
◊ Біда́ (скру́та, на́пасть *і т. ін.*) принесла́ *див.* біда́[1] (4)
◊ Лиха́ годи́на несе́ / занесла́ (принесла́, приволокла́ *і т. ін.*) *див.* годи́на[1] (16)
◊ Соро́ка на хвості́ (на крилі́) принесла́ *див.* соро́ка
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.*) несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ (*зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
принесли́
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.*) несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ (*зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
◊ Яки́м ві́тром (яки́ми вітра́ми) [принесло́ (занесло́)]? <Які́ вітри́ принесли́ (занесли́)?> *див.* ві́тер (21)
принесло́
◊ Ли́хо несе́ / принесло́ *див.* ли́хо[1] (6)
◊ Яки́м ві́тром (яки́ми вітра́ми) [принесло́ (занесло́)]? <Які́ вітри́ принесли́ (занесли́)?> *див.* ві́тер (21)
принести́
Віддава́ти (прино́сити) / відда́ти (принести́) в же́ртву *див.* віддава́ти (16)
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.*) / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.*) на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)
◊ Принести́ в пелені́ (у припо́лі) *див.* прино́сити (4)
Принести́ пови́нну *див.* прино́сити (1)
○ Прино́сити / принести́ в дар *див.* прино́сити (3)
Прино́сити / принести́ ща́стя *див.* прино́сити (2)
прині́с
◊ Бог (Госпо́дь) несе́ / прині́с *див.* бог (4)
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.*) несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ (*зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
ПРИНО́СИТИ
прино́сити
Віддава́ти (прино́сити) / відда́ти (принести́) в же́ртву *див.* віддава́ти (16)
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.*) / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.*) на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)
○ Прино́сити / принести́ в дар *див.* прино́сити (3)
Прино́сити / принести́ ща́стя *див.* прино́сити (2)
ПРИ́НТЕР
при́нтер
△ Ла́зерний при́нтер *див.* при́нтер (1)
△ Струми́нний при́нтер *див.* при́нтер (2)
ПРИНУ́КА
прину́ку
Да́ти прину́ку *див.* дава́ти (31)
ПРИНЦ
принц
Некороно́ваний коро́ль (мона́рх, принц *і т. ін.*) *див.* коро́ль (1)
Принц кро́ві (кро́ви) *див.* принц (1)
ПРИНЦЕ́СА
принце́са
Принце́са кро́ві (кро́ви) *див.* принце́са (1)
ПРИ́НЦИП
при́нцип
△ Антро́пний при́нцип *див.* при́нцип (3)
Залишко́вий при́нцип [фінансува́ння] *див.* при́нцип (1)
△ При́нцип взає́мності (взає́мности) *див.* при́нцип (4)
△ При́нцип відно́сності (відно́сности) *див.* при́нцип (5)
◊ Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план *і т. ін.*) *див.* прово́дити (6)
при́нципі
○ У при́нципі *див.* при́нцип (2)
ПРИНЯ́ТИ
при́йме
◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́ (25)
◊ Неха́й (хай) мене́ [свята́] земля́ при́йме *див.* земля́ (27)
прийми́
Прийми́, Бо́же (Го́споди), мою́ ду́шу (мене́) [до Се́бе] *див.* прийма́ти (17)
приня́в
◊ Бог (Госпо́дь) прийня́в (приня́в, прибра́в) [ду́шу] [до Себе́] *див.* бог (6)
ПРИПАДА́ТИ
припада́ти
◊ Набра́тися (наї́стися, налига́тися *і т. ін.*), як (мов, ніби *і т. ін.*) Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.*) ми́ла <Припада́ти (допада́тися), як (мов, ніби *і т. ін.*) Марти́н (дурни́й, ду́рень *і т. ін.*) до ми́ла> *див.* набира́тися (14)
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.*) припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти (5)
◊ Припада́ти до горі́лки (до ча́рки, до пля́шки *і т. ін.*) *див.* припада́ти (6)
◊ Припада́ти до слі́ду *див.* припада́ти (7)
Припада́ти (ки́датися, па́дати *і т. ін.*) до ніг *див.* припада́ти (1)
Припада́ти на но́гу *див.* припада́ти (2)
◊ Припада́ти / припа́сти губа́ми *див.* припада́ти (8)
◊ Припада́ти / припа́сти до о́ка *див.* припада́ти (9)
◊ Припа́сти (прийти́ся, приста́ти, *рідко* прилягти́) / припада́ти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́) *див.* припада́ти (11)
◊ Припа́сти / припада́ти до смаку́ *див.* припада́ти (12)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) земле́ю (пи́лом) припа́сти / припада́ти *див.* припада́ти (14)

припада́ють
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)

ПРИПА́РКА
припа́рки
◊ Да́ти [бере́зової] припа́рки *див.* дава́ти (126)

ПРИПА́С[1]
припа́с
Бойови́й (вогневи́й) припа́с *див.* припа́с[1] (1)

ПРИПА́СТИ
припаде́
Як прийшло́сь (при́йдеться, припаде́ *і т. ін.)* до скру́ту *див.* прихо́дитися (2)
припа́ли
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
припа́ло
○ Де припа́ло *див.* припада́ти (3)
○ Як припа́ло *див.* припада́ти (4)
припа́сти
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
◊ Пи́лом (пилю́кою, по́рохом, пилко́м *і т. ін.)* припада́ти / припа́сти *див.* припада́ти (5)
◊ Припада́ти / припа́сти губа́ми *див.* припада́ти (8)
◊ Припада́ти / припа́сти до о́ка *див.* припада́ти (9)
◊ Припа́сти очи́ма (зо́ром, по́глядом) *див.* припада́ти (10)
◊ Припа́сти (прийти́ся, приста́ти, *рідко* прилягти́) / припада́ти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́) *див.* припада́ти (11)
◊ Припа́сти / припада́ти до смаку́ *див.* припада́ти (12)
◊ Припа́сти се́рцем *див.* припада́ти (13)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* земле́ю (пи́лом) припа́сти / припада́ти *див.* припада́ти (14)

ПРИПЕ́РТИ
припе́рти
◊ Припира́ти / припе́рти на слизьке́ *див.* припира́ти (1)
◊ Притиска́ти (припира́ти) / прити́снути (припе́рти) до стіни́ (до сті́нки) *див.* притиска́ти (2)

ПРИПЕ́РТИЙ
припе́рта
◊ Припе́ртий (припе́рта, припе́рте) на слизьке́ *див.* припе́ртий (2)
◊ Припе́ртий (припе́рта, припе́рті) до стіни́ *див.* припе́ртий (1)
припе́рте
◊ Припе́ртий (припе́рта, припе́рте) на слизьке́ *див.* припе́ртий (2)
припе́ртий
◊ Припе́ртий (припе́рта, припе́рте) на слизьке́ *див.* припе́ртий (2)
◊ Припе́ртий (припе́рта, припе́рті) до стіни́ *див.* припе́ртий (1)
припе́рті
◊ Припе́ртий (припе́рта, припе́рті) до стіни́ *див.* припе́ртий (1)

ПРИПЕРЧИ́ТИ
приперчи́ти
◊ Припе́рчувати / приперчи́ти се́рце *див.* припе́рчувати (1)

ПРИПЕ́РЧУВАТИ
припе́рчувати
◊ Припе́рчувати / приперчи́ти се́рце *див.* припе́рчувати (1)

ПРИПИРА́ТИ
припира́ти
◊ Припира́ти / припе́рти на слизьке́ *див.* припира́ти (1)
◊ Притиска́ти (припира́ти) / прити́снути (припе́рти) до стіни́ (до сті́нки) *див.* притиска́ти (2)

ПРИПИСНИ́Й
приписні́
Приписні́ селя́ни *див.* селяни́н

ПРИПІ́Л
припо́лі
◊ Принести́ в пелені́ (у припо́лі) *див.* прино́сити (4)

ПРИПІ́Н
припі́н
◊ На припі́н узя́ти *див.* узя́ти
припо́ні
◊ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.)* на повідку́ (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі *і т. ін.) див.* іти́ (58)
◊ Трима́ти (держа́ти) на при́в'язі (на припо́ні) *див.* трима́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці) *див.* трима́ти
припо́ну
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну) *див.* соба́ка

ПРИ́ПІЧОК
при́пічку
◊ Ще на при́пічку ка́шу ї́сть *див.* ї́сти (24)

ПРИПЛАТИ́ТИ
приплати́ти
◊ Заплати́ти (*рідко* приплати́ти) життя́м *див.* заплати́ти (2)

ПРИПЛИ́В
припли́в
Припли́в (*рідко* прили́в) кро́ві (кро́ви) *див.* припли́в (1)
Черво́ний припли́в *див.* припли́в (2)
припли́ви
△ Сизигі́йські припли́ви *див.* припли́в (3)

ПРИПЛИВНИ́Й
припливна́
△ Припливна́ вентиля́ція *див.* вентиля́ція (4)
припливні́
△ Припливні́ си́ли *див.* си́ла

ПРИПЛИВТИ́
припливти́
◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)

ПРИПЛИСТИ́
приплисти́
◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)

ПРИПЛІ́Д
припло́ду
◊ Ні ро́ду ні пло́ду (ні припло́ду) *див.* рід

ПРИПНУ́ТИ
припну́ти
◊ Прикува́ти (прип'я́ти, прип'ясти́, припну́ти) до гане́бного стовпа́ *див.* прико́вувати (4)
◊ Припну́ти (прип'я́ти, прип'ясти́) язика́ *див.* припина́ти (1)

ПРИПО́НА
припо́ні
◊ Трима́ти (держа́ти) на при́в'язі (на припо́ні) *див.* трима́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці) *див.* трима́ти

ПРИПРА́ВА
припра́ву
На припра́ву *див.* припра́ва (1)

ПРИПУСКА́ТИ[1]
припуска́ти
Припуска́ти / припусти́ти ду́мку <Припуска́тися / припусти́тися ду́мки> *див.* припуска́ти[1] (1)

ПРИПУСКА́ТИСЯ[1]
припуска́тися
Припуска́ти / припусти́ти ду́мку <Припуска́тися / припусти́тися ду́мки> *див.* припуска́ти[1] (1)

ПРИПУСТИ́ТИ[1]
припусти́ти
Припуска́ти / припусти́ти ду́мку <Припуска́тися / припусти́тися ду́мки> *див.* припуска́ти[1] (1)

ПРИПУСТИ́ТИ[2]
припусти́ти
Припусти́ти бі́гти (бігце́м) *див.* припуска́ти[2] (1)
Припусти́ти коня́ *див.* припуска́ти[2] (2)

ПРИПУСТИ́ТИСЯ[1]
припусти́тися
Припуска́ти / припусти́ти ду́мку <Припуска́тися / припусти́тися ду́мки> *див.* припуска́ти[1] (1)

ПРИПУ́ХЛИЙ
припу́хлий
Як (мов, ні́би *і т. ін.)* припу́хлий *див.* припу́хлий (1)

ПРИПУ́ЩЕННЯ
припу́щення
Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (спо́діванки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.) див.* переве́ршувати (1)

ПРИП'ЯСТИ́
прип'ясти́
◊ Прикува́ти (прип'я́ти, прип'ясти́, припну́ти) до ганебного стовпа́ *див.* прико́вувати (4)
◊ Припну́ти (прип'я́ти, прип'ясти́) язика́ *див.* припина́ти (1)
ПРИП'Я́ТИ
прип'я́ти
◊ Прикува́ти (прип'я́ти, прип'ясти́, припну́ти) до ганебного стовпа́ *див.* прико́вувати (4)
◊ Припну́ти (прип'я́ти, прип'ясти́) язика́ *див.* припина́ти (1)
ПРИП'Я́ТИЙ
прип'я́та
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* прип'я́тий (прип'я́та, прип'я́ті) *див.* прип'я́тий (1)
прип'я́тий
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* прип'я́тий (прип'я́та, прип'я́ті) *див.* прип'я́тий (1)
прип'я́ті
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* прип'я́тий (прип'я́та, прип'я́ті) *див.* прип'я́тий (1)
ПРИРЕКТИ́
прирекла́
◊ До́ля (форту́на) прирекла́ *див.* до́ля[1] (4)
ПРИ́РІСТ
при́ріст
△ Від'ємний при́ріст насе́лення *див.* при́ріст (1)
ПРИРО́ДА
приро́да
Го́ла приро́да *див.* приро́да (1)
◊ До́ля (приро́да) обділи́ла (скри́вдила) *див.* до́ля[1] (3)
△ Жива́ приро́да *див.* приро́да (5)
△ Ме́ртва приро́да *див.* приро́да (6)
△ Нежива́ приро́да *див.* приро́да (7)
Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.) чим*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да (4)
приро́ди
Ви́твір приро́ди *див.* ви́твір (1)
◊ Віне́ць творі́ння (Бо́жого створі́ння, приро́ди *і т. ін.) див.* віне́ць (2)
◊ Гра приро́ди *див.* гра (11)
Дар (дари́) приро́ди *див.* дар (1)
◊ Ди́во (чу́до) приро́ди *див.* ди́во (4)
◊ Дитя́ (дити́на, син) приро́ди *див.* дитя́ (1)
З (від, од) приро́ди *див.* приро́да (3)
Музе́й приро́ди *див.* музе́й (2)
<На ло́ні (на ло́но) приро́ди> <На приро́ді> *див.* ло́но (1)
Па́м'ятка приро́ди *див.* па́м'ятка (2)
Приро́дні я́вища <Я́вища приро́ди> *див.* я́вище
Проду́кт приро́ди *див.* проду́кт (1)
Храм приро́ди *див.* храм
приро́ді
<На ло́ні (на ло́но) приро́ди> <На приро́ді> *див.* ло́но (1)
приро́дою
За [своє́ю] приро́дою *див.* приро́да (2)

ПРИРО́ДЖЕНИЙ
приро́джена
Уро́джена (приро́джена) інтеліге́нтність *див.* інтеліге́нтність (1)
приро́джений
△ Приро́джений імуніте́т *див.* імуніте́т (5)
Уро́джений (приро́джений) інтеліге́нт *див.* інтеліге́нт (1)
ПРИРО́ДНИЙ
приро́дна
○ Відо́ма (ви́ди́ма, звісна, пе́вна, приро́дна, я́сна́) річ *див.* річ[1]
△ Приро́дна зо́на (сму́га) *див.* зо́на (16)
△ Приро́дна популя́ція *див.* популя́ція (2)
Приро́дна смерть *див.* смерть
приро́дне
△ Приро́дне пра́во *див.* пра́во (25)
приро́дний
△ Приро́дний відбі́р (до́бір) *див.* відбі́р (1)
△ Приро́дний газ *див.* газ[1] (9)
△ Приро́дний ландша́фт *див.* ландша́фт (1)
Приро́дний по́яс *див.* по́яс (3)
Приро́дний ро́зум *див.* ро́зум
приро́дних
△ Відтво́рення приро́дних ресу́рсів *див.* відтво́рення (1)
приро́дні
Приро́дні бага́тства (запа́си, ресу́рси *і т. ін.) див.* бага́тство (1)
Приро́дні умо́ви *див.* умо́ва
Приро́дні я́вища <Я́вища приро́ди> *див.* я́вище
ПРИРОДНИ́ЧИЙ
природни́ча
Природни́ча істо́рія *див.* істо́рія (2)
природни́чі
△ Природни́чі нау́ки *див.* нау́ка (4)
ПРИРОСТА́ТИ
прироста́ти
◊ Прироста́ти / прирости́ очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* прироста́ти (1)
◊ Прироста́ти / прирости́ се́рцем (душе́ю) *див.* прироста́ти (2)
прироста́ють
◊ Но́ги (п'я́ти, сту́пні) прикипа́ють (прироста́ють) / прикипі́ли (приросли́) до землі́ (до ка́меня, до мі́сця *і т. ін.) див.* нога́ (29)
ПРИРОСТИ́
прирі́с
◊ Язи́к [як (мов, ніби *і т. ін.)*] прирі́с (приста́в, присо́х) до піднебі́ння (у ро́ті) *див.* язи́к
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* прирі́с до землі́ *див.* прироста́ти (4)
приросли́
◊ Но́ги (п'я́ти, сту́пні) прикипа́ють (прироста́ють) / прикипі́ли (приросли́) до землі́ (до ка́меня, до мі́сця *і т ін.) див.* нога́ (29)
прирости́
◊ Прироста́ти / прирости́ очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* прироста́ти (1)

◊ Прироста́ти / прирости́ се́рцем (душе́ю) *див.* прироста́ти (2)
◊ Прирости́ до се́рця *див.* прироста́ти (3)
ПРИСАДИ́БНИЙ
присади́бна
Присади́бна ділянка *див.* ділянка (1)
ПРИСВЯ́ЧЕНИЙ
присвя́чений
◊ Присвя́чений па́м'яті *див.* присвя́чений (1)
ПРИСИЛА́ТИ
присила́ти
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* людей) *див.* засила́ти (1)
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, переказу́вати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, поклі́н *і т. ін.) див.* сла́ти[1]
ПРИСИ́ПАТИ
приси́пати
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)
ПРИСИПА́ТИ[1]
присипа́ти
◊ Посипа́ти (присипа́ти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипа́ти (1)
ПРИСИПЛЯ́ТИ
присипля́ти
Присипля́ти *(рідше* усипля́ти) / приспа́ти *(рідше* усипи́ти) пи́льність (ува́гу) *див.* присипля́ти (1)
ПРИ́СИСНІ
при́сисні
△ Дигенети́чні при́сисні *див.* при́сисні (1)
△ Моногенети́чні при́сисні *див.* при́сисні (2)
ПРИ́СІД
при́сід
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
при́сідом
○ За одни́м при́сідом <За (оди́н) при́сід> *див.* при́сід (1)
ПРИСІ́КУВАТИСЯ
присі́куватися
Присі́куватися до ко́жного сло́ва *див.* присі́куватися (1)
ПРИСІ́СТИ
присі́ла
◊ Біда́ обсі́ла (осі́ла, присі́ла *і т. ін.) див.* біда́[1] (2)
присі́ли
◊ Злидні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)
присі́сти
◊ Присі́сти фа́лди *див.* присіда́ти (1)

ПРИСК

при́ском

◇ [Аж] [як (мов, ніби *і т. ін.*)] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (осипати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

при́ску

◇ Вси́пати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.*) при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)

◇ Як (мов, ніби *і т. ін.*) хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску *див.* хто[1]

ПРИСКІ́К

приско́ком

○ З приско́ком *див.* прискі́к (1)

ПРИСКО́РЕННЯ

приско́рення

△ Приско́рення ві́льного паді́ння *див.* приско́рення (1)

ПРИСКО́РИТИ

приско́рити

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.*) / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.*) крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ходи́, хід) *див.* приско́рювати (1)

ПРИСКО́РЮВАТИ

приско́рювати

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.*) / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.*) крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ходи́, хід) *див.* приско́рювати (1)

ПРИСКО́РЮВАЧ

приско́рювач

△ Приско́рювач заря́джених части́нок *див.* приско́рювач (1)

ПРИСЛА́ТИ

присла́ти

◇ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старостів (сватів, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)

Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, покло́н *і т. ін.*) *див.* сла́ти[1]

ПРИСЛІ́В'Я

прислі́в'ями

◇ Си́пати прислі́в'ями *див.* си́пати

ПРИ́СЛУХ

при́слух

Ста́ти на при́слух *див.* става́ти

ПРИ́СМАК

при́смак

Пр́існий смак (при́смак) *див.* смак

ПРИСМА́ЛЮВАТИ

присма́лювати

◇ Смали́ти (присма́лювати) халя́вки (ли́тки́) *див.* смали́ти

ПРИ́СМЕРК

при́смерк

При́смерки спуска́ються (насува́ються, наплива́ють *і т. ін.*) <При́смерк спуска́ється (насува́ється, наплива́є *і т. ін.*)> *див.* при́смерки (1)

при́смерку

○ У при́смерку <У при́смерках> *див.* при́смерки (2)

ПРИ́СМЕРКИ

при́смерках

○ У при́смерку <У при́смерках> *див.* при́смерки (2)

при́смерки

При́смерки спуска́ються (насува́ються, наплива́ють *і т. ін.*) <При́смерк спуска́ється (насува́ється, наплива́є *і т. ін.*)> *див.* при́смерки (1)

ПРИСМО́КТ

присмо́ктом

○ Із присмо́ктом *див.* присмо́кт (1)

ПРИ́СМУТОК

при́смутку

○ У сму́тку <У при́смутку> *див.* сму́ток

ПРИСНИ́ТИСЯ

присни́вся

Присни́вся сон *див.* сон[1]

присни́лося

◇ І [в сні] не сни́ться (не сни́лося) / не присни́ться (не присни́лося) *див.* сни́тися

присни́ться

◇ І [в сні] не сни́ться (не сни́лося) / не присни́ться (не присни́лося) *див.* сни́тися

ПРИ́СОК

при́ском

◇ [Аж] [як (мов, ніби *і т. ін.*)] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (осипати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

при́ску

◇ Вси́пати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.*) при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)

◇ Як (мов, ніби *і т. ін.*) хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску *див.* хто[1]

ПРИСОЛО́ДЖУВАТИ

присоло́джувати

◇ Присоло́джувати / присолоди́ти язика́ *див.* присоло́джувати (1)

ПРИСОЛОДИ́ТИ

присолоди́ти

◇ Присоло́джувати / присолоди́ти язика́ *див.* присоло́джувати (1)

ПРИСО́ХНУТИ

присо́х

◇ Живі́т присо́х до спи́ни (до хребта́) *див.* живі́т (1)

◇ Язи́к [як (мов, ніби *і т. ін.*)] прирі́с (приста́в, присо́х) до піднебі́ння (у ро́ті) *див.* язи́к

присо́хне

◇ Присо́хне, як на соба́ці *див.* присиха́ти (1)

присо́хнути

◇ Присо́хнути на язиці *див.* присиха́ти (2)

ПРИСО́ХТИ

присо́х

◇ Живі́т присо́х до спи́ни (до хребта́) *див.* живі́т (1)

◇ Язи́к [як (мов, ніби *і т. ін.*)] прирі́с (приста́в, присо́х) до піднебі́ння (у ро́ті) *див.* язи́к

присо́хне

◇ Присо́хне, як на соба́ці *див.* присиха́ти (1)

ПРИСПА́ТИ

приспа́ти

Присипля́ти (*рідше* усипля́ти) / приспа́ти (*рідше* усипи́ти) пи́льність (ува́гу) *див.* присипля́ти (1)

ПРИСПІ́ВУВАТИ

приспі́вувати

Гра́ти (співа́ти, приспі́вувати *і т. ін.*) до та́нцю (до та́нців) *див.* гра́ти (9)

ПРИСПІ́ТИ

приспі́в

◇ Приспі́в час *див.* час

ПРИСПІША́ТИ

приспіша́ти

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.*) / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.*) крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ходи́, хід) *див.* приско́рювати (1)

ПРИСПІШИ́ТИ

приспіши́ти

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.*) / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.*) крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ходи́, хід) *див.* приско́рювати (1)

ПРИСПІ́ШУВАТИ

приспі́шувати

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.*) / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.*) крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ходи́, хід) *див.* приско́рювати (1)

ПРИ́СТАВ

при́став

Станови́й при́став *див.* при́став (1)

Судови́й при́став *див.* при́став (2)

ПРИСТАВА́ТИ

пристава́в

Сон не пристає́ (не пристава́в) *див.* сон[1]

пристава́ти

Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти (1)

◇ Пристава́ти / приста́ти до бе́рега *див.* пристава́ти (8)

Пристава́ти / приста́ти до гу́рту (товари́ства, компа́нії *і т. ін.*) *див.* пристава́ти (2)

Пристава́ти / приста́ти до ду́мки (на ду́мку, *рідше* на сло́во *і т. ін.*) *див.* пристава́ти (3)

◇ Пристава́ти / приста́ти до лиця́ *див.* пристава́ти (9)

Пристава́ти / приста́ти до розмо́ви (на розмо́ву) *див.* пристава́ти (4)
Пристава́ти / приста́ти на мир (уго́ду, умо́ви *і т. ін.)* *див.* пристава́ти (5)
Пристава́ти / приста́ти на мо́ву *див.* пристава́ти (6)
◊ Пристава́ти / приста́ти (приступи́ти) з [го́стрим] ноже́м до го́рла *див.* пристава́ти (10)
пристає́
Сон не пристає́ (не пристава́в) *див.* сон[1]
ПРИСТА́ВИТИ
приста́вити
◊ Приста́вити (приліпи́ти, прилата́ти *і т. ін.)* ла́тку *див.* приставля́ти (1)
◊ Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки *(рідко* до му́ру) *див.* ста́вити
ПРИСТАВЛЯ́ТИ
приставля́ти
◊ Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки *(рідко* до му́ру) *див.* ста́вити
ПРИСТАВНИ́Й
приставни́й
△ Приставни́й крок *див.* крок (7)
ПРИСТАНО́ВИЩЕ
пристано́вища
Шука́ти пристано́вища (приту́лку, при́хистку *і т. ін.)* *див.* шука́ти
пристано́вище
◊ Ві́чне пристано́вище *чиє, кого* <Ві́чна при́стань *чия, кого*> *див.* пристано́вище (1)
◊ Знахо́дити / знайти́ [собі́ (тобі́)] приту́лок (пристано́вище, при́хисток *і т. ін.)* *див.* знахо́дити (11)
◊ Оста́ннє пристано́вище *див.* пристано́вище (2)
ПРИ́СТАНЬ
при́стань
◊ Ві́чне пристано́вище *чиє, кого* <Ві́чна при́стань *чия, кого*> *див.* пристано́вище (1)
ПРИСТА́ТИ
приста́в
◊ Язи́к [як (мов, ні́би *і т. ін.)*] приріс (приста́в, присо́х) до піднебі́ння (у ро́ті) *див.* язи́к
приста́ла
◊ Душа́ *(рідко* ду́шка) приста́ла *див.* душа́ (39)
приста́ти
◊ Душе́ю (се́рцем) приста́ти *див.* пристава́ти (7)
◊ Припа́сти (прийти́ся, приста́ти, *рідко* прилягти́) / припада́ти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́) *див.* припада́ти (11)
Пристава́ти (іти́) / приста́ти (піти́) в при́йми (у приймаки́) *див.* пристава́ти (1)
◊ Пристава́ти / приста́ти до бе́рега *див.* пристава́ти (8)
Пристава́ти / приста́ти до гу́рту (товари́ства, компа́нії *і т. ін.)* *див.* пристава́ти (2)
Пристава́ти / приста́ти до ду́мки (на ду́мку, *рідше* на сло́во *і т. ін.)* *див.* пристава́ти (3)
◊ Пристава́ти / приста́ти до лиця́ *див.* пристава́ти (9)
Пристава́ти / приста́ти до розмо́ви (на розмо́ву) *див.* пристава́ти (4)
Пристава́ти / приста́ти на мир (уго́ду, умо́ви *і т. ін.)* *див.* пристава́ти (5)
Пристава́ти / приста́ти на мо́ву *див.* пристава́ти (6)
◊ Пристава́ти / приста́ти (приступи́ти) з [го́стрим] ноже́м до го́рла *див.* пристава́ти (10)
ПРИСТО́ВБУРНИЙ
присто́вбурна
△ Присто́вбурна сму́га *див.* сму́га
присто́вбурний
△ Присто́вбурний круг *див.* круг[1] (5)
ПРИСТО́ЙНИЙ
присто́йний
У присто́йнім (присто́йному) ві́ці <Присто́йного ві́ку> <Присто́йний ві́ком> *див.* вік (7)
присто́йнім
У присто́йнім (присто́йному) ві́ці <Присто́йного ві́ку> <Присто́йний ві́ком> *див.* вік (7)
присто́йного
У присто́йнім (присто́йному) ві́ці <Присто́йного ві́ку> <Присто́йний ві́ком> *див.* вік (7)
присто́йному
У присто́йнім (присто́йному) ві́ці <Присто́йного ві́ку> <Присто́йний ві́ком> *див.* вік (7)
ПРИСТО́ЙНІСТЬ
присто́йності
Межа́ (ме́жі) присто́йності *див.* межа́ (1)
Пра́вила присто́йності *див.* пра́вило (4)
ПРИ́СТРАСТЬ
при́страсті
◊ При́страсті вгамо́вуються (вляга́ються, вщуха́ють *і т. ін.)* / вгамува́лися (уляга́лися, ущу́хли *і т. ін.)* *див.* при́страсть (2)
◊ При́страсті спала́хують (розпа́люються, кипля́ть *і т. ін.)* *див.* при́страсть (3)
Розпа́лювати (збу́джувати) / розпали́ти (збуди́ти) при́страсті *див.* розпа́лювати
при́страстю
○ З при́страстю *див.* при́страсть (1)
ПРИ́СТРИБ
при́стрибом
○ Із при́стрибом *див.* при́стриб (1)
ПРИ́СТРІЙ
при́стрій
△ Замі́рний при́стрій *див.* при́стрій (1)
△ Запам'ято́вувальний при́стрій *див.* при́стрій (2)
△ Заря́дний при́стрій *див.* при́стрій (3)
△ Самонавча́льна маши́на (систе́ма) <Самонавча́льний при́стрій> *див.* маши́на (13)
ПРИСТРІ́ЛЯНИЙ
пристрі́ляне
◊ Ма́ти пристрі́ляне о́ко *див.* ма́ти[2] (83)
ПРИ́СТУП
при́ступ
◊ Без па́лиці (без бу́ка) і не підступа́й *(заст.* ані́ при́ступ) *див.* підступа́ти (1)
На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́> *див.* іти́ (40)
На при́ступ труби́ти *див.* труби́ти
при́ступом
◊ Бра́ти / взя́ти шту́рмом (при́ступом) *див.* бра́ти (122)
На при́ступ іти́ (ки́датися) / піти́ (ки́нутися) <При́ступом іти́ / піти́> *див.* іти́ (40)
при́ступу
○ З пе́ршого ра́зу (при́ступу) *див.* раз[1]
◊ Ні (ані́) при́ступу *див.* при́ступ (1)
ПРИСТУПА́ТИ
приступа́є
Сон не приступа́є *див.* сон[1]
приступа́й
◊ [Хоч] і не приступа́йся (не приступа́й, не підхо́дь *і т. ін.)* <Ані́ приступи́ти> *див.* приступа́тися (1)
приступа́ти
◊ Приступа́ти / приступи́ти до бика́ (до бичка́) *див.* приступа́ти (1)
ПРИСТУПА́ТИСЯ
приступа́йся
◊ [Хоч] і не приступа́йся (не приступа́й, не підхо́дь *і т. ін.)* <Ані́ приступи́ти> *див.* приступа́тися (1)
ПРИСТУПИ́ТИ
приступи́ти
◊ Пристава́ти / приста́ти (приступи́ти) з [го́стрим] ноже́м до го́рла *див.* пристава́ти (10)
◊ Приступа́ти / приступи́ти до бика́ (до бичка́) *див.* приступа́ти (1)
◊ [Хоч] і не приступа́йся (не приступа́й, не підхо́дь *і т. ін.)* <Ані́ приступи́ти> *див.* приступа́тися (1)
ПРИСТУ́ПНИЙ
присту́пний
◊ На всі бо́ки присту́пний *див.* присту́пний (1)
ПРИ́СУД
при́суд
◊ Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд *див.* оголо́шувати (2)
△ Склада́ти / скла́сти ви́рок (при́суд) *див.* склада́ти
при́суду
То́ном [суво́рого] при́суду *див.* тон
ПРИСУДИ́ТИ
присуди́ти
Присуди́ти на хрест *див.* хрест
ПРИСУДКО́ВИЙ
присудко́ве
△ Присудко́ве сло́во *див.* сло́во
ПРИ́СУДОК
при́судка
△ Іменна́ части́на при́судка *див.* части́на
при́судок
△ Ад'єкти́вний при́судок *див.* при́судок (1)

△ Дієслі́вний скла́дений при́судок *див.* при́судок (2)

△ Іменни́й [скла́дений] при́судок *див.* при́судок (3)

ПРИСУ́ТНІСТЬ

прису́тності

У прису́тності *див.* прису́тність (1)

ПРИСЯ́ГА

прися́га

◊ Сме́ртна прися́га (кля́тва) *див.* прися́га (1)

прися́ги

Держа́тися / доде́ржати прися́ги *див.* держа́тися (1)

Поприво́дити до прися́ги *див.* поприво́дити (1)

прися́гу

Дава́ти (склада́ти *і т. ін.*) / да́ти (скла́сти, зложи́ти *і т. ін.*) прися́гу *див.* дава́ти (18)

Прийма́ти / прийня́ти прися́гу *див.* прийма́ти (12)

Става́ти / ста́ти під прися́гу *див.* става́ти

ПРИСЯГА́ТИ

присяга́ти

Присяга́ти / присягну́ти (присягти́) на ві́рність *див.* присяга́ти (1)

Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.*) *див.* присяга́тися (1)

ПРИСЯГА́ТИСЯ

присяга́тися

Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.*) *див.* присяга́тися (1)

Присяга́тися / присягну́тися собі́ *див.* присяга́тися (2)

ПРИСЯГНУ́ТИ

присягну́ти

Присяга́ти / присягну́ти (присягти́) на ві́рність *див.* присяга́ти (1)

Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.*) *див.* присяга́тися (1)

ПРИСЯГНУ́ТИСЯ

присягну́тися

Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.*) *див.* присяга́тися (1)

Присяга́тися / присягну́тися собі́ *див.* присяга́тися (2)

ПРИСЯГТИ́

присягти́

Присяга́ти / присягну́ти (присягти́) на ві́рність *див.* присяга́ти (1)

Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.*) *див.* присяга́тися (1)

ПРИ́СЯДКА

при́сядки

○ У при́сядку (при́сядки) *див.* при́сядка (1)

при́сядку

○ У при́сядку (при́сядки) *див.* при́сядка (1)

ПРИСЯ́ЖНИЙ

прися́жний

△ Прися́жний засіда́тель *див.* засіда́тель (2)

△ Прися́жний пові́рений *див.* пові́рений (2)

△ Прися́жний суддя́ *див.* суддя́

прися́жних

△ Суд прися́жних *див.* суд

ПРИТАЇ́ТИ

притаї́ти

◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.*) / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рідше* притаї́ти *і т. ін.*) по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.*) *див.* тамува́ти

ПРИТАСКА́ТИ

притаска́ли

◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.*) несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ (*зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт

ПРИТЕКТИ́

притекти́

◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.*) / приплившти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.*) до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)

ПРИТЕ́РТИ

прите́рти

◊ Прите́рти но́са *див.* притира́ти (1)

◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати

ПРИТИРА́ТИ

притира́ти

◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати

ПРИ́ТИСК

при́тиском

◊ З при́тиском *див.* при́тиск (1)

ПРИТИСКА́ТИ

притиска́ти

◊ Притиска́ти (припира́ти) / прити́снути (припе́рти) до стіни́ (до сті́нки) *див.* притиска́ти (2)

◊ Притиска́ти / прити́снути до се́рця *див.* притиска́ти (3)

ПРИТИ́СНУТИ

прити́сла

◊ Біда́ прити́сла (прити́снула) *див.* біда́[1] (3)

прити́снула

◊ Біда́ прити́сла (прити́снула) *див.* біда́[1] (3)

прити́снути

◊ До ні́гтя прити́снути *див.* притиска́ти (1)

◊ Притиска́ти (припира́ти) / прити́снути (припе́рти) до стіни́ (до сті́нки) *див.* притиска́ти (2)

◊ Притиска́ти / прити́снути до се́рця *див.* притиска́ти (3)

ПРИТИ́ЧИНА

прити́чина

◊ Яка́ [така́] (оце́ так, от так, що за) прити́чина! *див.* прити́чина (1)

ПРИТИ́ШИТИ

прити́шити

Прити́шувати (сти́шувати, сповільнювати *і т. ін.*) / прити́шити (сти́шити, сповільнити *і т. ін.*) хід (*рідко* хо́ду) *див.* прити́шувати (1)

ПРИТИ́ШУВАТИ

прити́шувати

Прити́шувати (сти́шувати, сповільнювати *і т. ін.*) / прити́шити (сти́шити, сповільнити *і т. ін.*) хід (*рідко* хо́ду) *див.* прити́шувати (1)

ПРИТКНУ́ТИ

приткну́ти

◊ Приткну́ти го́лову (себе́) *див.* притика́ти (1)

ПРИТО́КА

прито́ки

Не дава́ти прито́ки *див.* дава́ти (36)

ПРИТО́МНІСТЬ

прито́мність

Утра́чати / утра́тити свідо́мість (прито́мність) *див.* утрача́ти

прито́мності

◊ Приво́дити / привести́ до па́м'яті (до тя́ми, до прито́мності *і т. ін.*) *див.* приво́дити (7)

ПРИТРИ́МАТИ

притри́мати

◊ Притри́мати язи́к (язика́) [за зуба́ми] *див.* притри́мувати (1)

ПРИТУ́ГА

приту́зі

Знахо́дитися в приту́зі *див.* знахо́дитися (1)

ПРИТУЛИ́ТИ

притули́

◊ Хоч до ра́ни (до боля́чки, до зубі́в *і т. ін.*) клади́ (приклада́й, притуля́й *і т. ін.*) / приклади́ (притули́) *див.* кла́сти (26)

притули́ти

◊ Притуля́ти / притули́ти горба́того до стіни́ *див.* притуля́ти (1)

ПРИТУЛИ́ТИСЯ

притули́тися

Притуля́тися / притули́тися губа́ми *див.* притуля́тися (1)

ПРИТУ́ЛОК

приту́лку

Шука́ти пристано́вища (приту́лку, при́хистку *і т. ін.*) *див.* шука́ти

приту́лок

Дава́ти / да́ти приту́лок *див.* дава́ти (11)

◊ Знахо́дити / знайти́ [собі́ (тобі́)] приту́лок (пристано́вище, при́хисток *і т. ін.*) *див.* знахо́дити (11)

Приту́лок розпу́сти *див.* приту́лок (1)

ПРИТУЛЯ́ТИ

притуляй

◊ Хоч до рáни (до болячки, до зубів *і т. ін.)* кладú (прикладáй, притуляй *і т. ін.)* / приклади (притули) *див.* класти (26)

притуляти

◊ Притуляти / притулити горбáтого до стіни́ *див.* притуляти (1)

ПРИТУЛЯ́ТИСЯ

притулятися

Притулятися / притулитися губами *див.* притулятися (1)

ПРИТУПИ́ТИ

притупи́ло

◊ Купи́ло притупи́ло *див.* купи́ло (1)

ПРИ́ТЧА

при́тча

◊ При́тча во язи́цех (язи́ціх) *див.* при́тча (2)

Що за при́тча! *див.* при́тча (1)

ПРИТЯГА́ННЯ

притягáння

Центр притягáння *див.* центр

ПРИТЯГА́ТИ

притягáти

Привертáти (притягáти, притягувати, прив'язувати) / привернýти (притягнýти, прив'язáти) [до сéбе] увáгу *див.* привертáти (3)

Притягáти / притягнýти, притягти до сýду *див.* притягáти (2)

Притягáти / притягнýти (притягти, поклúкати) до відповідáльності *див.* притягáти (1)

◊ Притягáти (притягувати) [до сéбе] очі (пóгляд, зір *і т. ін.) див.* притягáти (3)

◊ Притягáти (притягувати) / притягнýти (притягти) сéрце до сéбе *див.* притягáти (4)

◊ Притягáти (притягувати) / притягти (притягнýти) за вýха (за волóсся) *див.* притягáти (5)

ПРИТЯГНУ́ТИ

притягло́

◊ Притягло́ морóзом (морóзцéм) *див.* притягáти (6)

◊ Притягує / притягло́ живіт (животá) до спи́ни <Підвелó живіт (животá)> *див.* притягáти (7)

притягнýти

Привертáти (притягáти, притягувати, прив'язувати) / привернýти (притягнýти, прив'язáти) [до сéбе] увáгу *див.* привертáти (3)

Притягáти / притягнýти, притягти до сýду *див.* притягáти (2)

Притягáти / притягнýти (притягти, поклúкати) до відповідáльності *див.* притягáти (1)

◊ Притягáти (притягувати) / притягнýти (притягти) сéрце до сéбе *див.* притягáти (4)

◊ Притягáти (притягувати) / притягти (притягнýти) за вýха (за волóсся) *див.* притягáти (5)

ПРИТЯГТИ́

притягло́

◊ Притягло́ морóзом (морóзцéм) *див.* притягáти (6)

◊ Притягує / притягло́ живіт (животá) до спи́ни <Підвелó живіт (животá)> *див.* притягáти (7)

притягти́

Притягáти / притягнýти, притягти до сýду *див.* притягáти (2)

Притягáти / притягнýти (притягти, поклúкати) до відповідáльності *див.* притягáти (1)

◊ Притягáти (притягувати) / притягнýти (притягти) сéрце до сéбе *див.* притягáти (4)

◊ Притягáти (притягувати) / притягти (притягнýти) за вýха (за волóсся) *див.* притягáти (5)

ПРИТЯ́ГУВАТИ

притягувати

Привертáти (притягáти, притягувати, прив'язувати) / привернýти (притягнýти, прив'язáти) [до сéбе] увáгу *див.* привертáти (3)

◊ Притягáти (притягувати) [до сéбе] очі (пóгляд, зір *і т. ін.) див.* притягáти (3)

◊ Притягáти (притягувати) / притягнýти (притягти) сéрце до сéбе *див.* притягáти (4)

◊ Притягáти (притягувати) / притягти (притягнýти) за вýха (за волóсся) *див.* притягáти (5)

притягує

◊ Притягує / притягло́ живіт (животá) до спи́ни <Підвелó живіт (животá)> *див.* притягáти (7)

ПРИТЯ́ТИ

притяти

◊ Підрíзати (підтяти, підітнýти, притяти, зламáти *і т. ін.)* / підрíзувати (підрізáти, підтинáти, злáмувати *і т. ін.)* крúла (крúльця) *див.* підрíзувати (1)

◊ Притяти язи́к (язикá) *див.* притинáти (1)

ПРИФЕ́РМЕРСЬКИЙ

прифéрмерська

△ Прифéрмерська сівозміна *див.* сівозміна

ПРИФРОНТОВИ́Й

прифронтовá

Прифронтовá смýга *див.* смýга

ПРИХИЛИ́ТИ

прихили́ти

◊ Не мáти де (кудú, до кóго) гóлову (головú) прихили́ти <Немá до кóго прихили́тися> *див.* мáти[2] (118)

◊ Прихили́ти *(рідше* приклони́ти) [своЮ] гóлову *див.* прихиляти (1)

◊ Прихиляти / прихили́ти до сéбе сéрце (серця) *див.* прихиляти (2)

◊ Прихиляти / прихили́ти [своє] вýхо *(рідко* ýхо) *див.* прихиляти (3)

◊ Рáдий (рад, рáда) [би] нéбо (нéба, сóнце, світ) прихили́ти (нахили́ти) *див.* рáдий

ПРИХИЛИ́ТИСЯ

прихили́тися

◊ Не мáти де (кудú, до кóго) гóлову (головú) прихили́ти <Немá до кóго прихили́тися> *див.* мáти[2] (118)

ПРИХИ́ЛЬНИЙ

прихи́льне

◊ Замóвити (закúнути) [дóбре (прихи́льне)] слóво (слівцé, словéчко) *див.* замовляти (2)

ПРИХИ́ЛЬНІСТЬ

прихи́льність

Щúра дрýжба (прихи́льність) *див.* дрýжба[1] (1)

ПРИХИЛЯ́ТИ

прихиляти

◊ Прихиляти / прихили́ти до сéбе сéрце (серця) *див.* прихиляти (2)

◊ Прихиляти / прихили́ти [своє] вýхо *(рідко* ýхо) *див.* прихиляти (3)

ПРИ́ХИСТОК

при́хистку

Шукáти пристанóвища (притýлку, при́хистку *і т. ін.) див.* шукáти

при́хисток

◊ Знахóдити / знайти́ [собі (тобі)] притýлок (пристанóвище, при́хисток *і т. ін.) див.* знахóдити (11)

ПРИХІ́Д

прихóду

З сáмого прихóду *див.* прихід (1)

ПРИХО́ДИТИ

прихóдила

◊ Прихóдить (прихóдила) / прийшлá (прийде) смерть *див.* прихóдити (16)

прихóдити

Вступáти (прихóдити, сідáти *і т. ін.)* / вступи́ти (прийти́, сíсти *і т. ін.)* на престóл (на трон) *див.* вступáти[1] (5)

◊ Вхóдити (прихóдити) / ввійти́ (прийти́) в нóрму *див.* вхóдити (24)

◊ До мóви прихóдити / прийти́ *див.* прихóдити (5)

◊ Дохóдити (прихóдити) / дійти́ (прийти́) [до] вúсновку (дýмки) *див.* дохóдити (8)

◊ Іти́ (прихóдити) з мечéм *див.* іти́ (125)

◊ Іти́ (прихóдити) / прийти́ з повúнною *див.* іти́ (126)

◊ Прийти́ / прихóдити в гóлову (на рóзум, на ум *і т. ін.) див.* прихóдити (8)

◊ Прийти́ / прихóдити в (до) сéбе *див.* прихóдити (9)

◊ Прийти́ / прихóдити до пáм'яті *(розм.* до пáм'ятку, *розм.* до пóмки, до тями, *розм.* до тямку *і т. ін.) див.* прихóдити (10)

◊ Прийти́ / прихóдити на (у) світ (в життя) *див.* прихóдити (11)

◊ Прихóдити / прийти́ в літá *див.* прихóдити (12)

◊ Прихóдити / прийти́ до згóди *див.* прихóдити (13)

◊ Прихóдити / прийти́ до здорóв'я *див.* прихóдити (14)

Прихóдити / прийти́ до переконáння (до пéвності) *див.* прихóдити (2)

◊ Прихóдити / прийти́ до рóзуму *див.* прихóдити (15)

◊ Става́ти (прихо́дити) / ста́ти (прийти́) на шлях *див.* става́ти
У ста́рість прихо́дити / прийти́ *див.* прихо́дити (4)
прихо́дить
◊ Ду́мка (га́дка) западає (лі́зе, прихо́дить *і т. ін.)* / запа́ла (влі́зла, прийшла́ *і т. ін.)* [в го́лову (до голови́)] *див.* ду́мка (6)
◊ [І] в го́лову (в ду́мку) не прихо́дить / не при́йде *див.* прихо́дити (6)
◊ Прихо́дить (настає́) / прийшо́в (наста́в) край (кіне́ць) *див.* край[1] (16)
Прихо́дить / прийшла́ (при́йде) че́рга *див.* прихо́дити (3)
◊ Прихо́дить (прихо́дила) / прийшла́ (при́йде) смерть *див.* прихо́дити (16)
◊ Сон налягає (нахо́дить, прихо́дить *і т. ін.)* / налі́г (найшо́в, прийшо́в *і т. ін.) див.* сон[1]
ПРИХО́ДИТИСЯ
прихо́дитися
◊ Прийти́ся / прихо́дитися до смаку́ (до вподо́би) *див.* прихо́дитися (6)
◊ Припа́сти (прийти́ся, приста́ти, *рідко* прилягти́) / припада́ти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́) *див.* припада́ти (11)
◊ Со́лоно прихо́дитися / прийти́ся *див.* прихо́дитися (9)
прихо́диться
◊ Як (коли́) прихо́диться / прийшло́ся до чо́го (до ді́ла) *див.* прихо́дитися (10)
ПРИХОДСЬКИЙ
приходська́
Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́ *і т. ін.)* шко́ла *див.* шко́ла
приходське́
Приходське́ учи́лище *див.* учи́лище
ПРИЦВЯХО́ВАНИЙ
прицвяхо́ваний
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прицвяхо́ваний *див.* прицвяхо́ваний (1)
ПРИЦІ́Л
прицíл
◊ Бра́ти / взя́ти на му́шку (на прицíл) *див.* бра́ти (92)
Дале́кий прицíл *див.* прицíл (1)
Наво́дити / навести́ прицíл *див.* наво́дити (4)
Скида́ти / ски́нути гвинті́вку *(рідше* рушни́цю) на прицíл *див.* скида́ти
прицíлі
◊ Трима́ти на му́шці (на прицíлі) *див.* трима́ти
У прицíлі *див.* прицíл (3)
прицíлом
З прицíлом *див.* прицíл (2)
ПРИЦІ́ЛИТИСЯ
прицíлитися
◊ Прицíлюватися / прицíлитися о́ком *див.* прицíлюватися (1)
◊ Ці́литися / прицíлитися в то́чку *див.* ці́литися
ПРИЦІ́ЛЬНИЙ
прицíльна
△ Прицíльна пла́нка *див.* пла́нка (2)

ПРИЦІ́ЛЮВАТИСЯ
прицíлюватися
◊ Прицíлюватися / прицíлитися о́ком *див.* прицíлюватися (1)
ПРИЧА́Л
прича́лах
На прича́лі (прича́лах) [бу́ти (стоя́ти *і т. ін.)*] *див.* прича́л (1)
прича́лі
На прича́лі (прича́лах) [бу́ти (стоя́ти *і т. ін.)*] *див.* прича́л (1)
прича́лів
Зніма́тися / зня́тися з прича́лу (з прича́лів, з я́коря) *див.* зніма́тися (1)
прича́лу
Зніма́тися / зня́тися з прича́лу (з прича́лів, з я́коря) *див.* зніма́тися (1)
ПРИЧА́ЛЬНИЙ
прича́льна
△ Прича́льна лі́нія *див.* лі́нія (14)
ПРИЧАРО́ВАНИЙ
причаро́ваний
Як (мов, ні́би *і т. ін.)* причаро́ваний *див.* причаро́ваний (1)
ПРИЧАРУВА́ТИ
причарува́в
Як (мов, ні́би *і т. ін.)* причарува́в *див.* причаро́вувати (1)
ПРИЧА́СТЯ
прича́стя
Прийма́ти / прийня́ти прича́стя *див.* прийма́ти (13)
Пуска́ти / пусти́ти до прича́стя *див.* пуска́ти (3)
Ходи́ти (іти́) / піти́ до прича́стя *див.* ходи́ти
ПРИЧЕ́ПА[1]
приче́пою
◊ Чіпля́тися приче́пою *див.* чіпля́тися
ПРИЧЕ́ПЛЕНИЙ
приче́плено
◊ Соро́чин хвіст приче́плено *див.* хвіст
ПРИЧЕ́ПЛИВИЙ
приче́плива
Приче́плива (причі́плива) ду́мка (ідея́) *див.* ду́мка (3)
ПРИЧИ́НА
причи́на
Причи́на нахо́дить *див.* причи́на (3)
причи́ни
Без [бу́дь-якої (найме́ншої, ніякої *і т. ін.)*] причи́ни *див.* причи́на (1)
З причи́ни *якої (чого)* <Чере́з причи́ну *яку*> *див.* причи́на (2)
△ Підря́дне ре́чення причи́ни *див.* ре́чення
причи́ною
Става́тися / ста́тися причи́ною *див.* става́тися
причи́ну
З причи́ни *якої (чого)* <Чере́з причи́ну *яку*> *див.* причи́на (2)
ПРИЧІ́ЛОК
причі́лку
На причі́лку (сиді́ти, стоя́ти *і т. ін.) див.* причі́лок (1)
причі́лок
На причі́лок іти́ (захо́дити) / піти́ (зайти́) *див.* іти́ (41)

ПРИ́ЧІП
при́чепі
На при́чепі *див.* при́чіп (2)
приче́пом
З приче́пом *див.* при́чіп (1)
ПРИЧІ́ПЛИВИЙ
причі́плива
Приче́плива (причі́плива) ду́мка (ідея́) *див.* ду́мка (3)
ПРИ́ШВА
при́шви
◊ Приши́ти [свою́] при́шву (при́шви) *див.* пришива́ти (4)
при́шву
◊ Приши́ти [свою́] при́шву (при́шви) *див.* пришива́ти (4)
ПРИ́ШВИ
при́шви
◊ Приши́ти [свою́] при́шву (при́шви) *див.* пришива́ти (4)
при́шву
◊ Приши́ти [свою́] при́шву (при́шви) *див.* пришива́ти (4)
ПРИШЕ́СТЯ
прише́стя
◊ До дру́гого прише́стя <[І] до пото́пу, *часто зі сл.* мирового, всесвітнього> *див.* прише́стя (1)
ПРИШИ́БЛЕНИЙ
приши́блений
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* гро́мом вра́жений (приби́тий, приглу́шений, *рідко* приши́блений) *див.* ура́жений[1]
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] з-за ро́гу *(діал.* з-за вугла́) [мішко́м] приби́тий (приши́блений, *рідко вульг.* нама́ханий) *див.* приби́тий (3)
Як (мов, ні́би *і т. ін.)* приши́блений *див.* приши́блений (1)
ПРИШИВА́ТИ
пришива́ти
◊ Пришива́ти (пришпи́лювати) / приши́ти (пришпили́ти) квітки́ (кві́тку, ла́тку) *див.* пришива́ти (2)
ПРИШИ́ТИ
приши́й
◊ Приши́й кобилі хвіст *див.* пришива́ти (3)
приши́ти
◊ Ні приши́ти, ні прилата́ти *див.* пришива́ти (1)
◊ Пришива́ти (пришпи́лювати) / приши́ти (пришпили́ти) квітки́ (кві́тку, ла́тку) *див.* пришива́ти (2)
◊ Приши́ти [свою́] при́шву (при́шви) *див.* пришива́ти (4)
◊ Ши́ти / приши́ти спра́ву *див.* ши́ти
ПРИШИ́ТИЙ
приши́тий
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* приши́тий *див.* приши́тий (1)
ПРИШПИЛИ́ТИ
пришпили́ти
◊ Пришива́ти (пришпи́лювати) / приши́ти (пришпили́ти) квітки́ (кві́тку, ла́тку) *див.* пришива́ти (2)

ПРИШПИ́ЛЮВАТИ
пришпи́лювати
◊ Пришивáти (пришпи́лювати) / пришити (пришпилити) квітки́ (квітку, лáтку) *див.* пришивáти (2)
ПРИЩЕМИ́ТИ
прищеми́ти
◊ Прищеми́ти (прищикну́ти) хвіст (хвостá) *див.* прищемля́ти (1)
ПРИЩИКНУ́ТИ
прищикну́ти
◊ Прищеми́ти (прищикну́ти) хвіст (хвостá) *див.* прищемля́ти (1)
◊ Прищикну́ти язикá (язичкá) *див.* прищи́кувати (1)
ПРИ́ЩУР
при́щуром
○ З при́щуром *див.* при́щур (1)
ПРИ́ЯЗНЬ
при́язнь
◊ Захóдити / зайти́ у при́язнь *див.* захóдити (11)
ПРИ́ЯТЕЛЬ
при́ятель
Щи́рий друг (тови́риш, при́ятель) *див.* друг (2)
ПРІ́ЗВИСЬКО
прі́звисько
При́бране ім'я́ (прі́звище, прі́звисько) *див.* ім'я́ (4)
ПРІ́ЗВИЩЕ
прі́звище
При́бране ім'я́ (прі́звище, прі́звисько) *див.* ім'я́ (4)
прі́звищем
Під прі́звищем *кого, чиїм* <Під чужи́м прі́звищем> *див.* прі́звище (1)
ПРІ́ЛИЙ
прі́лий
Прі́лий зáпах (дух) *див.* зáпах (1)
ПРІ́РВА
прі́рва
◊ Лежи́ть (лягáє, залягáє) / ляглá (залягла́) прі́рва *див.* прі́рва (1)
прі́рви
◊ На краю́ (на край) прі́рви *див.* край[1] (12)
прі́рвою
◊ Опини́тися / опиня́тися над прі́рвою *див.* опиня́тися (2)
прі́рву
◊ Завóдити / завести́ у безóдню (у прі́рву) *див.* завóдити[1] (4)
◊ Ки́дати (скидáти) / ки́нути (ски́нути) в прі́рву *див.* ки́дати (36)
◊ Летíти / полетíти шкерéбéрть (у прі́рву) *див.* летíти (3)
◊ Пішлó в прі́рву *див.* піти́ (42)
◊ Штовхáти в прі́рву (в безóдню) *див.* штовхáти
◊ Як у прі́рву *див.* прі́рва (2)
ПРІ́СНИЙ
прі́сний
Прі́сний смак (при́смак) *див.* смак
ПРІЧ[1]
пріч
◊ Не пріч *див.* пріч[1] (1)

ПРÓБА
прóба
◊ Прóба *(рідше* спрóба) перá *див.* прóба (5)
△ Ювелíрна прóба *див.* прóба (2)
прóби
◊ Висóкої прóби *див.* прóба (3)
Для прóби <На прóбу> *див.* прóба (1)
◊ Низькóї (невисóкої) прóби *див.* прóба (4)
прóбу
Брáти / взя́ти прóбу *див.* брáти (29)
Брáти (стáвити) на прóбу *див.* брáти (51)
Для прóби <На прóбу> *див.* прóба (1)
Знімáти / зня́ти прóбу *див.* знімáти (5)
Роби́ти / зроби́ти прóбу *див.* роби́ти
ПРОБАЧÁТИ[1]
пробачáй
Вибачáй (дару́й, пробачáй) / ви́бач (подару́й, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дару́йте, пробачáйте) / ви́бачте (подару́йте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)
пробачáйте
Вибачáй (дару́й, пробачáй) / ви́бач (подару́й, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дару́йте, пробачáйте) / ви́бачте (подару́йте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)
Пробáчте / пробачáйте за гру́бий ви́слів *див.* пробачáти[1] (1)
ПРОБÁЧЕННЯ
пробáчення
Проси́ти (прохáти) / попроси́ти (попрохáти) ви́бачення (пробáчення, ви́бачити, пробáчити) *див.* проси́ти (8)
Складáти / склáсти пробáчення *див.* складáти
ПРОБÁЧИТИ
пробáч
Вибачáй (дару́й, пробачáй) / ви́бач (подару́й, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дару́йте, пробачáйте) / ви́бачте (подару́йте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)
пробáчити
Проси́ти (прохáти) / попроси́ти (попрохáти) ви́бачення (пробáчення, ви́бачити, пробáчити) *див.* проси́ти (8)
пробáчте
Вибачáй (дару́й, пробачáй) / ви́бач (подару́й, пробáч) на [цьóму (цім)] слóві <Вибачáйте (дару́йте, пробачáйте) / ви́бачте (подару́йте, пробáчте) на [цьóму (цім)] слóві> *див.* вибачáти (1)
Пробáчте / пробачáйте за гру́бий ви́слів *див.* пробачáти[1] (1)
ПРОБИВÁТИ
пробивáє
◊ Дрож (дріж) пробирáє (проймáє, пробивáє *і т. ін.)* / пробрáв (пробрáла, пройня́в, пройнялá, проби́в, проби́ла *і т. ін.)* *див.* дрож (1)
пробивáти
Пробивáти / проби́ти квитóк *див.* пробивáти (1)
◊ Пробивáти / проби́ти собі дорóгу *див.* пробивáти (3)

Проби́ти / пробивáти північ *див.* пробивáти (2)
◊ Проби́ти / пробивáти стіну́ *див.* пробивáти (7)
◊ Прокладáти (пробивáти) / проклáсти (проби́ти) дорóгу (шлях, стéжку *і т. ін.)* до сéрця *див.* прокладáти (1)
◊ Прокладáти (пробивáти, торувáти *і т. ін.)* / проклáсти (проби́ти) [собі] шлях (шляхи́, дорóгу, стéжку, путь) *див.* прокладáти (2)
ПРОБИРÁТИ
пробирáє
◊ [Аж] морóз подирáє (пробирáє) / подéр (подрáв, пробрáв) по спи́ні (по шкíрі, за плéчі *і т. ін.)* *див.* морóз[1] (6)
◊ Дрож (дріж) пробирáє (проймáє, пробивáє *і т. ін.)* / пробрáв (пробрáла, пройня́в, пройнялá, проби́в, проби́ла *і т. ін.)* *див.* дрож (1)
◊ Цигáнський (холóдний) піт проймáє (охóплює, пробирáє *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробрáв *і т. ін.)* *див.* піт (7)
пробирáти
◊ Пробирáти / пробрáти до печінóк *див.* пробирáти (1)
◊ Проймáти (пробирáти) сльозóю (до сліз) *див.* проймáти (4)
◊ Прони́зувати (пробирáти, проймáти *і т. ін.)* / пронизáти (пробрáти, пройня́ти *і т. ін.)* до [сами́х] кістóк *див.* прони́зувати (1)
пробирáють
◊ Дрижаки́ пробирáють (беру́ть, хапáють *і т. ін.)* / пробрáли (взяли́, вхопи́ли *і т. ін.)* *див.* дрижаки́ (1)
ПРОБИРÁТИСЯ
пробирáється
◊ Морóз (хóлод) пробирáється / пробрáвся до тíла (до [сáмих] кістóк, за плéчі *і т. ін.)* *див.* морóз[1] (12)
ПРОБИ́ТИ
проби́в
◊ Дрож (дріж) пробирáє (проймáє, пробивáє *і т. ін.)* / пробрáв (пробрáла, пройня́в, пройнялá, проби́в, проби́ла *і т. ін.)* *див.* дрож (1)
◊ Час проби́в *див.* час
проби́ла
Б'є / проби́ла (вдáрила) північ *див.* північ[1] (1)
◊ Дрож (дріж) пробирáє (проймáє, пробивáє *і т. ін.)* / пробрáв (пробрáла, пройня́в, пройнялá, проби́в, проби́ла *і т. ін.)* *див.* дрож (1)
◊ Проби́ла годи́на *див.* годи́на[1] (24)
проби́ти
Пробивáти / проби́ти квитóк *див.* пробивáти (1)
◊ Пробивáти / проби́ти собі дорóгу *див.* пробивáти (3)
◊ Проби́ти бойову́ тривóгу *див.* пробивáти (4)
◊ Проби́ти [грудьми́] дорóгу *див.* пробивáти (5)
Проби́ти / пробивáти північ *див.* пробивáти (2)
◊ Проби́ти / пробивáти стіну́ *див.* пробивáти (7)
◊ Проби́ти сльозóю *див.* пробивáти (6)

◊ Прокладáти (пробивáти) / проклáсти (пробúти) дорóгу (шлях, стéжку *і т. ін.)* до сéрця *див.* прокладáти (1)
◊ Прокладáти (пробивáти, торувáти *і т. ін.)* / проклáсти (пробúти) [собі] шлях (шляхú, дорóгу, стéжку, путь) *див.* прокладáти (2)
◊ Прорубáти *(рідко* пробúти) вікнó *див.* прорýбувати (1)

ПРО́БІ
прóбі
◊ Крúки (волáння) [на] прóбі *див.* крик[1] (4)
◊ На ґвалт ([на] прóбі) *див.* ґвалт (1)
◊ Хоч [ґвалт (караýл, прóбі, крúком *і т. ін.)*] кричú *див.* кричáти (3)

ПРОБІГА́ТИ
пробігáє
◊ [Аж] морóз (морóзéць) ідé (прохóдить, пробігáє *і т. ін.)* / пішóв (пройшóв, пробíг *і т. ін.)* пóза шкíрою (пóза спúною, по спúні *і т. ін.) див.* морóз[1] (5)
◊ Дрож (дріж) пробігáє / пробíг (пробíгла) по спúні (по тíлу, пóза спúною *і т. ін.) див.* дрож (2)
◊ Морóз ідé (хóдить, бігає, прохóдить, пробігáє *і т ін.)* / пішóв (пройшóв, пробíг *і т. ін.)* за (пóза) спúною (по спúні, за плечúма, пóза шкíрою, пóза шкýрою *і т. ін.) див.* морóз[1] (7)
◊ Морóз пробігáє / пробíг *див.* морóз[1] (9)
пробігáють
◊ [Аж] мурáшки (комáшки) бігають (пробігáють, лíзуть *і т. ін.)* / побíгли (пробíгли, забíгали, полíзли, пішлú *і т. ін.)* по спúні (по тíлу, за плечúма, за спúною, пóза спúною *і т. ін.)* <По плéчáх полíзла мурашнá> *див.* мурáшки (1)
◊ Дрижакú пробігáють (хóдять) / пробíгли (пішлú) [по спúні (по шкíрі, по тíлу *і т. ін.)*] *див.* дрижакú (2)

ПРОБІ́ГТИ
пробíг
◊ [Аж] морóз (морóзéць) ідé (прохóдить, пробігáє *і т. ін.)* / пішóв (пройшóв, пробíг *і т. ін.)* пóза шкíрою (пóза спúною, по спúні *і т. ін.) див.* морóз[1] (5)
◊ Дрож (дріж) пробігáє / пробíг (пробíгла) по спúні (по тíлу, пóза спúною *і т. ін.) див.* дрож (2)
◊ Морóз ідé (хóдить, бігає, прохóдить, пробігáє *і т. ін.)* / пішóв (пройшóв, пробíг *і т. ін.)* за (пóза) спúною (по спúні, за плечúма, пóза шкíрою, пóза шкýрою *і т. ін.) див.* морóз[1] (7)
◊ Морóз пробігáє / пробíг *див.* морóз[1] (9)
◊ [Чóрна] кíшка пробíгла <[Чóрний] кіт пробíг> помíж (мíж) *див.* кíшка (3)
пробíгла
◊ Дрож (дріж) пробігáє / пробíг (пробíгла) по спúні (по тíлу, пóза спúною *і т. ін.) див.* дрож (2)
◊ Дýмка майнýла (сяйнýла, блúснула, пробíгла *і т. ін.)* [в головí] *див.* дýмка (10)
◊ Пробíгла собáка пóміж ногáми *див.* собáка
◊ [Чóрна] кíшка пробíгла <[Чóрний] кіт пробíг> помíж (мíж) *див.* кíшка (3)
пробíгли
◊ [Аж] мурáшки (комáшки) бігають (пробігáють, лíзуть *і т. ін.)* / побíгли (пробíгли, забíгали, полíзли, пішлú *і т. ін.)* по спúні (по тíлу, за плечúма, за спúною, пóза спúною *і т. ін.)* <По плéчáх полíзла мурашнá> *див.* мурáшки (1)
◊ Дрижакú пробігáють (хóдять) / пробíгли (пішлú) [по спúні (по шкíрі, по тíлу *і т. ін.)*] *див.* дрижакú (2)
пробіжúть
◊ [І] мúша не пролíзе (не проскóчить, не пробіжúть *і т. ін.) див.* мúша (6)

ПРОБІ́Й
пробíй
◊ Ітú (лíзти) / пітú (полíзти) пробóєм (на пробíй) *див.* ітú (67)
пробóєм
◊ Брáти / взя́ти пробóєм *див.* брáти (110)
◊ Ітú (лíзти) / пітú (полíзти) пробóєм (на пробíй) *див.* ітú (67)

ПРОБІ́РНИЙ
пробíрний
△ Пробíрний аналíз *див.* аналíз (12)

ПРО́БКА
прóбка
◊ Як прóбка *див.* прóбка (1)
прóбку
◊ Наступáти / наступúти на прóбку (на кóрок, на кóрка) *див.* наступáти (5)

ПРО́БКОВИЙ
прóбковий
△ Коркóвий (прóбковий) дуб *див.* дуб (3)

ПРОБЛЕ́МА
проблéм
◊ [Немá (немáє)] ніякúх (жóдних) проблéм *див.* немá (57)
проблéма
Проблéма нóмер одúн *див.* проблéма (1)

ПРО́БЛИСКО́ВИЙ
прóблискóвий
△ Прóблискóвий маячóк *див.* маячóк (1)

ПРО́БНИЙ
прóбний
◊ Прóбний (спрóбний) кáмінь *див.* кáмінь (17)

ПРОБРА́ТИ
пробрáв
◊ [Аж] морóз подирáє (пробирáє) / подéр (подрáв, пробрáв) по спúні (по шкíрі, за плéчі *і т. ін.) див.* морóз[1] (6)
◊ Дрож (дріж) пробирáє (проймáє, пробивáє *і т. ін.)* / пробрáв (пробрáла, пройня́в, пройнялá, пробúв, пробúла *і т. ін.) див.* дрож (1)
◊ Цигáнський (холóдний) піт проймáє (охóплює, пробирáє *і т. ін.)* / пройня́в (охопúв, пробрáв *і т. ін.) див.* піт (7)
пробрáла
◊ Дрож (дріж) пробирáє (проймáє, пробивáє *і т. ін.)* / пробрáв (пробрáла, пройня́в, пройнялá, пробúв, пробúла *і т. ін.) див.* дрож (1)
пробрáли
◊ Дрижакú пробирáють (берýть, хапáють *і т. ін.)* / пробрáли (взялú, вхопúли *і т. ін.) див.* дрижакú (1)
пробрáти
◊ Пробирáти / пробрáти до печінóк *див.* пробирáти (1)
◊ Пронúзувати (пробирáти, проймáти *і т. ін.)* / пронизáти (пробрáти, прóйняти *і т. ін.)* до [самúх] кістóк *див.* пронúзувати (1)

ПРОБРА́ТИСЯ
пробрáвся
◊ Морóз (хóлод) пробирáється / пробрáвся до тíла (до [сáмих] кістóк, за плéчі *і т. ін.) див.* морóз[1] (12)

ПРО́БУВАТИ
прóбувати
◊ Прóбувати кислúць *див.* прóбувати (3)
Прóбувати / спрóбувати на зуб (на зýба, на зýби, на зубáх) *див.* прóбувати (1)
Прóбувати / спрóбувати на язúк *див.* прóбувати (2)
◊ Прóбувати / спрóбувати перó (перá) *див.* прóбувати (4)
◊ Прóбувати / спрóбувати [свої] сúли *(рідше* себé) *див.* прóбувати (5)
◊ Спрóбувати (попрóбувати) / прóбувати щáстя (удáчі) *див.* спрóбувати

ПРОБУ́ДЖУВАТИ
пробýджувати
◊ Розбýджувати (пробýджувати) / розбудúти (пробудúти) звíра *див.* розбýджувати

ПРОБУ́ДЖУВАТИСЯ
пробýджуватися
Пробýджуватися (прокидáтися) / пробудúтися (прокúнутися) від сну *див.* пробýджуватися (1)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* від (од, зі) сну прокúнутися (пробудúтися) / прокидáтися (пробýджуватися) *див.* прокидáтися (1)

ПРОБУДИ́ТИ
пробудúти
◊ Розбýджувати (пробýджувати) / розбудúти (пробудúти) звíра *див.* розбýджувати

ПРОБУДИ́ТИСЯ
пробудúтися
Пробýджуватися (прокидáтися) / пробудúтися (прокúнутися) від сну *див.* пробýджуватися (1)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* від (од, зі) сну прокúнутися (пробудúтися) / прокидáтися (пробýджуватися) *див.* прокидáтися (1)

ПРОБУ́ТИ
пробýти
Бýти (перебувáти) / пробýти під слíдством *(заст.* в слíдстві) *див.* бýти (21)

ПРОВА́ДЖЕННЯ
прова́дження
△ Викона́вче прова́дження *див.* прова́дження (1)
△ Криміна́льне прова́дження <Криміна́льний проце́с> *див.* прова́дження (2)
△ Позовне́ прова́дження *див.* прова́дження (3)
ПРОВА́ДИТИ
прова́дити
◇ Гна́ти (прова́дити) / погна́ти (провести́) химе́ри (хи́мороди) *див.* гна́ти (3)
Прова́дити да́лі *див.* прово́дити (1)
Прова́дити розмо́ву *див.* прово́дити (2)
Прова́дити своє́ *див.* прово́дити (3)
ПРОВА́ДИТИСЯ
прова́диться
◇ [Річ] прово́диться (прова́диться) про *див.* прово́дитися (1)
ПРОВА́Л
прова́л
Прова́л па́м'яті *див.* прова́л (1)
ПРОВАЛИ́ТИ[1]
провали́ти
◇ Прова́лювати / провали́ти го́лову *див.* прова́лювати (1)
ПРОВАЛИ́ТИСЯ
провали́вся
◇ Ма́ло крізь зе́млю не провали́вся <Ма́ло крізь зе́млю провали́тися> *див.* прова́люватися (1)
◇ Щоб я провали́вся (скази́вся, лу́снув *і т. ін.*) *див.* я[2]
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) крізь (у) зе́млю провали́вся (запа́вся, пішо́в *і т. ін.*) <Як пропа́в крізь зе́млю> *див.* прова́люватися (6)
провали́ся
◇ Хоч крізь зе́млю прова́люйся / провали́ся *див.* прова́люватися (2)
◇ Хоч провали́ся *див.* прова́люватися (3)
провали́тися
◇ Ла́дний (ла́ден, гото́вий) [три́чі] провали́тися крізь зе́млю *див.* ла́дний[2] (1)
◇ Ма́ло крізь зе́млю не провали́вся <Ма́ло крізь зе́млю провали́тися> *див.* прова́люватися (1)
◇ Щоб [крізь зе́млю] провали́тися (запа́стися) *див.* прова́люватися (4)
◇ Щоб тобі́ (йому́, їй *і т. ін.*) провали́тися *див.* прова́люватися (5)
ПРОВА́ЛЮВАТИ
прова́лювати
◇ Прова́лювати / провали́ти го́лову *див.* прова́лювати (1)
ПРОВА́ЛЮВАТИСЯ
прова́люйся
◇ Хоч крізь зе́млю прова́люйся / провали́ся *див.* прова́люватися (2)
ПРОВАЛЯ́ТИ
проваля́ти
◇ Проваля́ти ду́рня *див.* проваля́ти (1)
ПРОВА́НСЬКИЙ
прова́нська
△ Олі́вкова (прова́нська) олі́я *див.* олі́я (3)

ПРОВЕСТИ́
провести́
Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)
◇ Гна́ти (прова́дити) / погна́ти (провести́) химе́ри (химоро́ди) *див.* гна́ти (3)
◇ Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу) *див.* прово́дити (5)
◇ Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план *і т. ін.*) *див.* прово́дити (6)
◇ Прово́дити / провести́ лі́нію *див.* прово́дити (7)
◇ Прово́дити / провести́ межу́ *див.* прово́дити (8)
◇ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити (9)
Прово́дити / провести́ час *див.* прово́дити (4)
◇ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити (10)
ПРОВИ́НА
прови́ни
Споку́тування вини́ (прови́ни) *див.* споку́тування
прови́ну
◇ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
Відчува́ти (чу́ти) / відчу́ти [за собо́ю] прови́ну *див.* відчува́ти (4)
◇ Загла́джувати / загла́дити [свою́] прови́ну (вину́) *див.* загла́джувати (1)
◇ Кла́стися в прови́ну *див.* кла́стися (3)
Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (прови́ну, [свій] гріх) *див.* споку́тувати
ПРОВИ́С
прови́сі
На прови́сі *див.* прови́с (1)
ПРОВИСА́ННЯ
провиса́ння
△ Стріла́ провиса́ння *див.* стріла́
ПРО́ВІД
про́від
Виклика́ти / ви́кликати на про́від (до дро́ту) *див.* виклика́ти (2)
Прями́й про́від *див.* про́від (1)
про́воді
◇ Ви́сіти на телефо́ні (на дро́ті, на про́воді) *див.* ви́сіти (4)
про́водом
○ У су́проводі <Під про́водом> *див.* су́провід
ПРОВІДНИ́Й[1]
провідна́
◇ Аріа́днина (провідна́) ни́тка *див.* ни́тка (3)
Провідна́ зоря́ (зі́рка) *див.* зоря́ (3)
провідне́
◇ Посіда́ти / посі́сти чі́льне (поче́сне, провідне́ *і т. ін.*) мі́сце *див.* посіда́ти[1] (4)

провідни́й
△ Провідни́й спеціалі́ст *див.* спеціалі́ст
ПРОВІДНИ́Й[2]
провідна́
Провідна́ неді́ля *див.* неді́ля (6)
провідни́й
Провідни́й ти́ждень *див.* ти́ждень
ПРОВІ́ДНІСТЬ
прові́дність
△ Уніпол́ярна провідність *див.* провідність (1)
ПРОВІЗНИ́Й
провізна́
Провізна́ спромо́жність (зда́тність) *див.* спромо́жність
ПРОВІЗОРИ́ЧНИЙ
провізори́чний
Провізори́чний учи́тель *див.* учи́тель
ПРОВІЗО́РНИЙ
провізо́рний
△ Провізо́рний шов *див.* провізо́рний (1)
ПРОВІ́ЩО
прові́що
Наві́що і прові́що *див.* наві́що (1)
ПРОВОДЖА́ТИ
проводжа́ти
◇ Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу) *див.* прово́дити (5)
ПРОВО́ДИТИ
прово́дити
Вести́ (прово́дити) / провести́ перегово́ри (перемо́ви, перемо́вини) *див.* вести́ (9)
◇ Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу) *див.* прово́дити (5)
◇ Прово́дити / провести́ в життя́ іде́ю (при́нцип, план *і т. ін.*) *див.* прово́дити (6)
◇ Прово́дити / провести́ лі́нію *див.* прово́дити (7)
◇ Прово́дити / провести́ межу́ *див.* прово́дити (8)
◇ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити (9)
Прово́дити / провести́ час *див.* прово́дити (4)
◇ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити (10)
ПРОВО́ДИТИСЯ
прово́диться
◇ [Річ] прово́диться (прова́диться) про *див.* прово́дитися (1)
ПРОВОЛО́К
проволо́ком
○ З проволо́ком *див.* проволо́к (1)
ПРОВО́РНИЙ
прово́рний
◇ Прово́рний (швидки́й) на язи́к *див.* прово́рний (1)
ПРОГАНЯ́ТИ
проганя́ти
◇ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.*) / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.*) сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)

Проганя́ти / прогна́ти крізь стрій *див.* проганя́ти (1)
ПРОГИ́Н
проги́ну
△ Стріла́ проги́ну *див.* стріла́
ПРОГЛЕ́ДІТИ
прогле́діти
◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти (1)
ПРОГЛИНУ́ТИ
проглине́
◊ Хай мене́ земля́ проглине́ *див.* земля́ (31)
проглину́ла
◊ Мов (немо́в, на́че, нена́че *і т. ін.)* земля́ проглину́ла *див.* земля́ (24)
проглину́ти
◊ Проковтну́ти (затягти́, затягну́ти, проглину́ти) язи́к (язика́) *див.* проковтну́ти (1)
ПРОГЛЯ́ДІТИ
прогля́діти
◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти (1)
ПРОГЛЯ́НУТИ
прогля́нути
◊ І о́ком не прогля́нути *див.* проглядА́ти (1)
ПРОГНА́ТИ
прогна́ти
◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)
Проганя́ти / прогна́ти крізь стрій *див.* проганя́ти (1)
ПРОГНІ́ВАТИСЯ
прогні́вайся
◊ Не прогні́вайся (прогні́вайтесь) *див.* прогнівля́тися (1)
прогні́вайтесь
◊ Не прогні́вайся (прогні́вайтесь) *див.* прогнівля́тися (1)
ПРОГНО́З
прогно́з
Прогно́з пого́ди *див.* прогно́з (1)
ПРОГОЛОСИ́ТИ[2]
проголоси́ти
Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему *див.* проголо́шувати (1)
ПРОГОЛО́ШУВАТИ
проголо́шувати
Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему *див.* проголо́шувати (1)
ПРОГРА́МА
програ́м
△ Банк програ́м *див.* банк[2] (3)
програ́ма
△ Антиві́русна програ́ма *див.* програ́ма (2)
△ Довільна програ́ма *див.* програ́ма (3)
програ́ми
△ Відла́годження програ́ми *див.* відла́годження (1)
програ́мі
○ По по́вній [програ́мі] *див.* програ́ма (1)

ПРОГРА́МНИЙ
програ́мне
△ Програ́мне забезпе́чення *див.* забезпе́чення (7)
програ́мний
△ Початко́вий (програ́мний) код *див.* код (4)
△ Програ́мний інтерфе́йс *див.* інтерфе́йс (2)
ПРОГРАМО́ВАНИЙ
програмо́ване
Програмо́ване навча́ння *див.* навча́ння (2)
ПРОГРАМУВА́ННЯ
програмува́ння
△ Нейролінгвісти́чне програмува́ння *див.* програмува́ння (1)
△ Об'є́ктно-орієнто́ване програмува́ння *див.* програмува́ння (2)
ПРОГРА́ТИСЯ
програ́тися
◊ Програ́тися до ни́тки (до цу́рки) *див.* програва́тися (1)
ПРО́ГРАШ[1]
про́гpaші
○ У про́грaші *див.* про́граш[1] (1)
ПРОГРЕСИ́ВНИЙ
прогреси́вна
△ Прогреси́вна асиміля́ція *див.* асиміля́ція (1)
△ Прогреси́вна опла́та *див.* опла́та (3)
прогреси́вний
△ Прогреси́вний пара́ліч *див.* пара́ліч (2)
ПРОГРЕ́СІЯ
прогре́сія
△ Арифмети́чна прогре́сія *див.* прогре́сія (1)
△ Геометри́чна прогре́сія *див.* прогре́сія (2)
△ Спадна́ прогре́сія *див.* прогре́сія (3)
ПРОГРИ́ЗТИ
прогри́зти
◊ Гри́зти (точи́ти, *рідко* скребти́) / прогри́зти (проточи́ти) го́лову *див.* гри́зти (2)
ПРОГУ́Л
прогу́л
Ви́мушений прогу́л *див.* прогу́л (1)
ПРОДАВА́ТИ
продава́ти
◊ За сочеви́чну ю́шку продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти (2)
◊ Продава́ти (запро́дувати, запродава́ти) / прода́ти (запро́да́ти) ду́шу [дия́волу (чо́рту, ді́дькові *і т. ін.)*] *див.* продава́ти (3)
◊ Продава́ти зу́би *див.* продава́ти (6)
◊ Продава́ти (купува́ти, справля́ти, лови́ти) ви́трішки *див.* продава́ти (4)
◊ Продава́ти / прода́ти життя́ *див.* продава́ти (5)
Продава́ти / прода́ти з аукціо́ну *див.* продава́ти (1)
◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти (7)
ПРО́ДАЖ
про́даж
○ На про́даж *див.* про́даж (1)
Публі́чний торг (про́даж) *див.* торг[1]

○ У про́даж *див.* про́даж (2)
ПРОДА́ЖНИЙ
прода́жна
◊ Прода́жна шку́ра *див.* шку́ра
ПРОДА́ТИ
прода́в
◊ За що купи́в, за те [й] прода́в *див.* купува́ти (1)
прода́сть
◊ Ку́пить і прода́сть *див.* купува́ти (2)
◊ Рі́дного ба́тька прода́сть *див.* продава́ти (8)
прода́ти
◊ За сочеви́чну ю́шку продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти (2)
◊ Продава́ти (запро́дувати, запродава́ти) / прода́ти (запро́да́ти) ду́шу [дия́волу (чо́рту, ді́дькові *і т. ін.)*] *див.* продава́ти (3)
◊ Продава́ти / прода́ти життя́ *див.* продава́ти (5)
Продава́ти / прода́ти з аукціо́ну *див.* продава́ти (1)
◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти (7)
ПРОДА́ТИСЯ
прода́тися
◊ Прода́тися за ми́ску сочеви́ці *див.* продава́тися (1)
ПРОДЕ́РЖАТИ
проде́ржати
Держа́ти / ви́держати (проде́ржати) коректу́ру *див.* держа́ти (1)
ПРОДЕ́РТИ
проде́рло
◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.)* *див.* поде́рти (1)
проде́рти
◊ Продира́ти / проде́рти о́чі *див.* продира́ти (1)
ПРОДЗВОНИ́ТИ
продзвони́ти
◊ Задзвони́ти (продзвони́ти) по душі́ *див.* задзвони́ти (1)
◊ Продзвони́ти зуба́ми *див.* продзво́нювати (1)
ПРОДИВИ́ТИ
продиви́ти
◊ Продивля́ти / продиви́ти о́чі *див.* продивля́ти (1)
ПРОДИВИ́ТИСЯ
продиви́тися
◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти (1)
ПРОДИВЛЯ́ТИ
продивля́ти
◊ Продивля́ти / продиви́ти о́чі *див.* продивля́ти (1)
ПРОДИ́ВО
проди́во
○ На проди́во *див.* проди́во (1)
ПРОДИРА́ТИ
продира́ти
◊ Продира́ти / проде́рти о́чі *див.* продира́ти (1)

ПРО́ДИХ[2]
про́дихy
○ Без про́дихy *див.* про́дих[2] (1)
◊ Не дава́ти / не да́ти про́дихy *див.* дава́ти (177)
ПРОДИХНУ́ТИ
продихне́ш
◊ Не продихну́ти (не продихне́ш) *див.* продихну́ти (1)
продихну́ти
◊ Не продихну́ти (не продихне́ш) *див.* продихну́ти (1)
ПРО́ДІЛ[1]
про́діл
У (на) про́діл (про́діль) *див.* про́діл[1] (1)
ПРО́ДІЛЬ
про́діль
У (на) про́діл (про́діль) *див.* про́діл[1] (1)
ПРОДО́ВЖЕНИЙ
продо́вженого
Гру́па продо́вженого дня *див.* гру́па (3)
ПРОДРА́ТИ
продра́ло
◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шкі́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за плечі́ *і т. ін.*) *див.* поде́рти (1)
ПРОДУВНИ́Й
продувна́
◊ Продувна́ бе́стія *див.* бе́стія (1)
ПРОДУ́КТ
проду́кт
△ Валови́й вну́трішній проду́кт *див.* проду́кт (2)
△ Валови́й націона́льний проду́кт *див.* проду́кт (3)
△ Валови́й суспі́льний проду́кт *див.* проду́кт (4)
△ Генети́чно модифіко́ваний проду́кт *див.* проду́кт (5)
△ Інформаці́йний проду́кт <Інформаці́йна проду́кція> *див.* проду́кт (6)
△ Натура́льний проду́кт *див.* проду́кт (7)
△ Націона́льний проду́кт *див.* проду́кт (8)
Проду́кт приро́ди *див.* проду́кт (1)
△ Чи́стий націона́льний проду́кт (дохі́д) *див.* проду́кт (9)
ПРОДУКТИ́ВНИЙ
продукти́вна
△ Продукти́вна кущи́стість *див.* кущи́стість (2)
△ Продукти́вна то́вща *див.* то́вща
продукти́вний
△ Продукти́вний капіта́л *див.* капіта́л (10)
продукти́вні
△ Продукти́вні си́ли *див.* си́ла
ПРОДУКТИ́ВНІСТЬ
продукти́вність
Продукти́вність пра́ці *див.* продукти́вність (1)
ПРОДУ́КЦІЯ
проду́кція
△ Валова́ проду́кція *див.* проду́кція (1)
△ Видавни́ча проду́кція *див.* проду́кція (2)
△ Інформаці́йний проду́кт <Інформаці́йна проду́кція> *див.* проду́кт (6)

ПРОДУ́МАТИ
проду́мати
Обду́мувати (проду́мувати) / обду́мати (проду́мати) ко́жне сло́во (зміст ко́жного сло́ва) *див.* обду́мувати (1)
ПРОДУ́МУВАТИ
проду́мувати
Обду́мувати (проду́мувати) / обду́мати (проду́мати) ко́жне сло́во (зміст ко́жного сло́ва) *див.* обду́мувати (1)
ПРОЄ́КТ
проє́кту
Монетиза́ція проє́кту *див.* монетиза́ція (1)
ПРОЄ́КТНИЙ
проє́ктне
△ Проє́ктне завда́ння *див.* завда́ння (2)
ПРОЄКЦІ́ЙНИЙ
проєкці́йний
△ Проєкці́йний апара́т *див.* апара́т (6)
ПРОЄ́КЦІЯ[2]
проє́кція
△ Ізометри́чна проє́кція *див.* проє́кція[2] (1)
ПРОЖИВА́ННЯ
прожива́ння
△ Вид на прожива́ння *див.* вид[1] (1)
Мі́сце прожива́ння *див.* мі́сце (4)
△ По́свідка на прожива́ння *див.* по́свідка (2)
ПРОЖИ́ТИ
прожи́ти
Прожи́ти в па́рі *див.* прожива́ти (1)
◊ Прожи́ти на сві́ті *див.* прожива́ти (2)
ПРОЖИТКО́ВИЙ
прожитко́вий
△ Прожитко́вий мі́німум *див.* мі́німум (3)
ПРОЖИ́ТОК
прожи́ток
На прожи́ток *див.* прожи́ток (1)
ПРОЖИТТЯ́
прожиття́
На прожиття́ *див.* прожиття́ (1)
ПРОЗОНДУВА́ТИ
прозондува́ти
◊ Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати, *рі́дко* прощу́пати) ґрунт *див.* зондува́ти (1)
ПРОЇДА́ТИ
проїда́ти
◊ Проїда́ти / прої́сти по́глядом (очи́ма) *див.* проїда́ти (1)
ПРОЇ́ЖДЖИЙ
прої́жджа
Прої́жджа части́на *див.* части́на
ПРОЇЗНИ́Й
проїзна́
Проїзна́ (транзи́тна) ві́за *див.* ві́за (5)
ПРОЇ́СТИ
прої́сти
◊ Зу́би з'ї́сти (прої́сти) *див.* з'їда́ти (6)
◊ Проїда́ти / прої́сти по́глядом (очи́ма) *див.* проїда́ти (1)
ПРОЇ́ХАТИ
прої́деш
◊ Ні (ані́) пройти́, ні (ані́) прої́хати <Ні прої́хати, ні пройти́> <Ні прої́деш, ні про́йдеш> *див.* проїжджа́ти[1] (2)
прої́хати
Ані́ прої́хати, ані́ перепливти́ *див.* проїжджа́ти[1] (1)
◊ Ні (ані́) пройти́, ні (ані́) прої́хати <Ні прої́хати, ні пройти́> <Ні прої́деш, ні про́йдеш> *див.* проїжджа́ти[1] (2)
ПРОЇ́ХАТИСЯ
прої́хатися
◊ Прої́хатися на ворони́х *див.* проїжджа́тися[1] (1)
ПРО́ЙДЕНИЙ
про́йдений
◊ Пере́йдений (про́йдений) ета́п *див.* ета́п (1)
ПРОЙМА́ТИ
пройма́є
◊ Дрож (дріж) пробира́є (пройма́є, пробива́є *і т. ін.*) / пробра́в (пробра́ла, пройня́в, пройняла́, проби́в, проби́ла *і т. ін.*) *див.* дрож (1)
◊ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.*) / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.*) [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)
◊ Жа́хом пройма́є (пройма́ло, пройма́ла *і т. ін.*) / пройняло́ (пройня́в, пройняла́ *і т. ін.*) *див.* пройма́ти (1)
◊ Ка́шель пройма́є (дійма́є, *заст.* дойма́є) / пройня́в (дійня́в, *заст.* дойня́в) *див.* ка́шель (2)
◊ Моро́зом пройма́є (пройма́ло) / пройняло́ (про́йме) *див.* пройма́ти (2)
◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.*) / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.*) *див.* піт (7)
пройма́ла
◊ Жа́хом пройма́є (пройма́ло, пройма́ла *і т. ін.*) / пройняло́ (пройня́в, пройняла́ *і т. ін.*) *див.* пройма́ти (1)
пройма́ли
◊ Сльо́зи пройма́ють (пройма́ли) / пройняли́ *див.* сльоза́
пройма́ло
◊ Жа́хом пройма́є (пройма́ло, пройма́ла *і т. ін.*) / пройняло́ (пройня́в, пройняла́ *і т. ін.*) *див.* пройма́ти (1)
◊ Моро́зом пройма́є (пройма́ло) / пройняло́ (про́йме) *див.* пройма́ти (2)
пройма́ти
◊ Пройма́ти до [са́мого] живця́ *див.* пройма́ти (3)
◊ Пройма́ти (пробира́ти) сльозо́ю (до сліз) *див.* пройма́ти (4)
◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти (5)
◊ Пройма́ти / пройня́ти се́рце (ду́шу) <Пройма́ти / пройня́ти аж до [са́мого] се́рця (до [са́мої] душі́)> *див.* пройма́ти (6)
◊ Пронізувати (пробира́ти, пройма́ти *і т. ін.*) / прониза́ти (пробра́ти, пройня́ти *і т. ін.*) до [сами́х] кісто́к *див.* прони́зувати (1)
пройма́ють
◊ Сльо́зи пройма́ють (пройма́ли) / пройняли́ *див.* сльоза́
ПРОЙМА́ТИСЯ
пройма́ється
◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.*) *див.* душа́ (31)

◊ Се́рце пройма́ється (пройма́лося) / пройняло́ся *див.* се́рце
пройма́лося
◊ Се́рце пройма́ється (пройма́лося) / пройняло́ся *див.* се́рце
пройма́тися
Пройма́тися / пройня́тися поша́ною *див.* пройма́тися (1)

ПРОЙНЯ́ТИ
про́йме
◊ Аж сльоза́ про́йме *див.* сльоза́
◊ Моро́зом пройма́є (пройма́ло) / пройняло́ (про́йме) *див.* пройма́ти (2)
пройня́в
◊ Дрож (дріж) пробира́є (пройма́є, пробива́є *і т. ін.*) / пробра́в (пробра́ла, пройня́в, пройняла́, проби́в, проби́ла *і т. ін.*) *див.* дрож (1)
◊ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.*) / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.*) [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)
◊ Жа́хом пройма́є (пройма́ло, пройма́ла *і т. ін.*) / пройняло́ (пройня́в, пройняла́ *і т. ін.*) *див.* пройма́ти (1)
◊ Ка́шель пройма́є (дійма́є, *заст.* дойма́є) / пройня́в (дійня́в, *заст.* дойня́в) *див.* ка́шель (2)
◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.*) / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.*) *див.* піт (7)
пройняла́
◊ Дрож (дріж) пробира́є (пройма́є, пробива́є *і т. ін.*) / пробра́в (пробра́ла, пройня́в, пройняла́, проби́в, проби́ла *і т. ін.*) *див.* дрож (1)
◊ Жа́хом пройма́є (пройма́ло, пройма́ла *і т. ін.*) / пройняло́ (пройня́в, пройняла́ *і т. ін.*) *див.* пройма́ти (1)
пройняли́
◊ Сльо́зи пройма́ють (пройма́ли) / пройняли́ *див.* сльоза́
пройняло́
◊ Жа́хом пройма́є (пройма́ло, пройма́ла *і т. ін.*) / пройняло́ (пройня́в, пройняла́ *і т. ін.*) *див.* пройма́ти (1)
◊ Моро́зом пройма́є (пройма́ло) / пройняло́ (про́йме) *див.* пройма́ти (2)
пройня́ти
◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти (5)
◊ Пройма́ти / пройня́ти се́рце (ду́шу) <Пройма́ти / пройня́ти аж до [са́мого] се́рця (до [са́мої] душі́)> *див.* пройма́ти (6)
◊ Прони́зувати (пробира́ти, пройма́ти *і т. ін.*) / прониза́ти (пробра́ти, пройня́ти *і т. ін.*) до [сами́х] кісто́к *див.* прони́зувати (1)

ПРОЙНЯ́ТИСЯ
пройняла́ся
◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.*) *див.* душа́ (31)
пройняло́ся
◊ Се́рце пройма́ється (пройма́лося) / пройняло́ся *див.* се́рце
пройня́тися
Пройма́тися / пройня́тися поша́ною *див.* пройма́тися (1)

ПРОЙТИ́
про́йде
◊ Да́ром не про́йде *див.* прохо́дити (3)
◊ [Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде) *див.* но́мер (6)
про́йдеш
◊ Ні (ані́) пройти́, ні (ані́) проі́хати <Ні проі́хати, ні пройти́> <Ні проі́деш, ні про́йдеш> *див.* проїжджа́ти[1] (2)
пройти́
[Не] прохо́дити / пройти́ за ко́нкурсом *див.* прохо́дити (1)
◊ Ні (ані́) пройти́, ні (ані́) проі́хати <Ні проі́хати, ні пройти́> <Ні проі́деш, ні про́йдеш> *див.* проїжджа́ти[1] (2)
◊ Пройти́ [і] Крим і Рим [і мі́дні тру́би] *див.* прохо́дити (4)
◊ Пройти́ [крізь] вого́нь і во́ду [і мі́дні тру́би] *див.* прохо́дити (5)
◊ Пройти́ [крізь] чисти́лище *див.* прохо́дити (6)
◊ Пройти́ (перейти́) крізь си́то й ре́шето *див.* прохо́дити (7)
◊ Пройти́ (перейти́) / прохо́дити (перехо́дити) че́рез ру́ки *див.* прохо́дити (8)
◊ Пройти́ / прохо́дити пе́ред очи́ма (зо́ром) *див* прохо́дити (9)
◊ Пройти́ / прохо́дити шко́лу [життя́] *див.* прохо́дити (10)
◊ Пройти́ як дух крізь па́льці *див.* прохо́дити (11)
◊ Проли́зти (пройти́) [і] крізь ву́шко го́лки *див.* прола́зити (2)
◊ Прохо́дити / пройти́ повз *див.* прохо́дити (12)
◊ Прохо́дити / пройти́ черво́ною ни́ткою *див.* прохо́дити (13)
Стіно́ю стоя́ти (йти, прохо́дити *і т. ін.*) / ста́ти (піти́, пройти́ *і т. ін.*) *див.* стоя́ти
Швидки́м (ско́рим) ма́ршем пройти́ (діста́тися, ру́шити *і т. ін.*) *див.* прохо́дити (2)
пройшла́
◊ Мов з косо́ю пройшла́ смерть *див.* смерть
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.*) / пішла́ (пройшла́, пошири́лася, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.*) *див.* чу́тка
пройшо́в
◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (5)
◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (7)

ПРОКА́ТКА
прока́тка
△ Гаря́ча прока́тка *див.* прока́тка (1)
△ Холо́дна прока́тка *див.* прока́тка (2)

ПРОКВА́СИТИ
проква́сити
◊ Проква́сити ду́шу *див.* проква́шувати (1)

ПРОКВІ́ТЛИЙ
прокві́тлий
△ Прокві́тлий (процві́лий) хрест *див.* хрест

ПРОКИДА́ТИСЯ
прокида́ється
◊ Душа́ прокида́ється / проки́нулася *див.* душа́ (36)
◊ Прокида́ється / проки́нулося се́рце *див.* се́рце
прокида́тися
Пробу́джуватися (прокида́тися) / пробуди́тися (проки́нутися) від сну *див.* пробу́джуватися (1)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) від (од, зі) сну проки́нутися (пробуди́тися) / прокида́тися (пробу́джуватися) *див.* прокида́тися (1)

ПРОКИ́НУТИСЯ
проки́нувся
◊ [І] ме́ртвий уста́в би з домови́ни (проки́нувся б, просну́вся б *і т. ін.*) *див.* ме́ртвий (1)
проки́нулася
◊ Душа́ прокида́ється / проки́нулася *див.* душа́ (36)
◊ Заговори́ла (проки́нулася) со́вість *див.* со́вість
проки́нулось
◊ Заговори́ло (проки́нулось) сумлі́ння *див.* сумлі́ння
проки́нулося
◊ Прокида́ється / проки́нулося се́рце *див.* се́рце
проки́нутися
Пробу́джуватися (прокида́тися) / пробуди́тися (проки́нутися) від сну *див.* пробу́джуватися (1)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) від (од, зі) сну проки́нутися (пробуди́тися) / прокида́тися (пробу́джуватися) *див.* прокида́тися (1)

ПРОКЛАДА́ТИ
проклада́ти
◊ Перекида́ти (проклада́ти) / переки́нути (прокла́сти) місто́к *див.* перекида́ти[2] (2)
◊ Проклада́ти (пробива́ти) / прокла́сти (проби́ти) доро́гу (шлях, сте́жку *і т. ін.*) до се́рця *див.* проклада́ти (1)
◊ Проклада́ти (пробива́ти, торува́ти *і т. ін.*) / прокла́сти (проби́ти) [собі́] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь) *див.* проклада́ти (2)

ПРОКЛА́СТИ
прокла́сти
◊ Наво́дити / навести́ (прокла́сти) мости́ *див.* наво́дити (8)
◊ Перекида́ти (проклада́ти) / переки́нути (прокла́сти) місто́к *див.* перекида́ти[2] (2)
◊ Проклада́ти (пробива́ти) / прокла́сти (проби́ти) доро́гу (шлях, сте́жку *і т. ін.*) до се́рця *див.* проклада́ти (1)
◊ Проклада́ти (пробива́ти, торува́ти *і т. ін.*) / прокла́сти (проби́ти) [собі́] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь) *див.* проклада́ти (2)

ПРОКЛІ́Н
проклі́н
Посила́ти / посла́ти проклько́ни (проклі́н) *див.* посила́ти (6)
◊ Прокля́ття (проклі́н) кро́ві *див.* прокля́ття (1)
проклько́нами
◊ Си́пати проклько́ни (проклько́нами) *див.* си́пати
проклько́ни
Посила́ти / посла́ти проклько́ни (проклі́н) *див.* посила́ти (6)
Проклько́ни поби́ли *див.* проклі́н (1)
◊ Си́пати проклько́ни (проклько́нами) *див.* си́пати
Сла́ти проклько́ни (прокля́ття) *див.* сла́ти[1]
ПРОКЛЬО́Н
проклько́нами
◊ Си́пати проклько́ни (проклько́нами) *див.* си́пати
проклько́ни
Посила́ти / посла́ти проклько́ни (проклі́н) *див.* посила́ти (6)
Проклько́ни поби́ли *див.* проклі́н (1)
◊ Си́пати проклько́ни (проклько́нами) *див.* си́пати
Сла́ти проклько́ни (прокля́ття) *див.* сла́ти[1]
ПРО́КЛЯТИЙ
про́клята
◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)
про́клятий
◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)
◊ Щоб я був про́клятий *див.* я[2]
◊ Як про́клятий *див.* про́клятий (1)
про́кляті
◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)
ПРОКЛЯ́ТИЙ
прокля́та
◊ Бі́сова (прокля́та, соба́ча *і т. ін.)* душа́ *див.* душа́ (8)
прокля́тий
◊ Прокля́тий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.)* син бу́ду (будь я) *див.* син
ПРОКЛЯ́ТТЯ
прокля́ття
◊ Прокля́ття (проклі́н) кро́ві *див.* прокля́ття (1)
Сла́ти проклько́ни (прокля́ття) *див.* сла́ти[1]
прокля́ттями
◊ Розкида́тися прокля́ттями *див.* розкида́тися[1]
ПРОКОВТНУ́ТИ
проковтне́ш
◊ [Що] [й] язи́к (язика́) проковтне́ш (мо́жна проковтну́ти) *див.* проковтну́ти (3)
проковтну́в
◊ Гото́вий з'ї́сти (проковтну́ти) без со́лі <З'їв би (проковтну́в би) без со́лі> *див.* гото́вий (2)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* арши́н (па́лицю, багне́т) проковтну́в *див.* проковтну́ти (4)
проковтну́ти
◊ Гото́вий з'ї́сти (проковтну́ти) без со́лі <З'їв би (проковтну́в би) без со́лі> *див.* гото́вий (2)
◊ Проковтну́ти (затягти́, затягну́ти, проглину́ти) язи́к (язика́) *див.* проковтну́ти (1)
◊ Проковтну́ти нажи́вку *див.* проковтну́ти (2)
◊ [Що] [й] язи́к (язика́) проковтне́ш (мо́жна проковтну́ти) *див.* проковтну́ти (3)
ПРОКОТИ́ТИ
прокоти́ти
◊ Прокоти́ти на вороня́х *див.* проко́чувати (1)
ПРОКРИЧА́ТИ
прокрича́ти
◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти (1)
ПРОКРУ́СТІВ
прокру́стове
◊ Прокру́стове ло́же *див.* ло́же[1] (2)
ПРОКУРО́Р
прокуро́р
Генера́льний прокуро́р *див.* прокуро́р (1)
ПРОЛА́ЗИТИ
прола́зити
◊ Прола́зити / проліз́ти в шпа́рку *див.* прола́зити (1)
ПРОЛАМА́ТИ
пролама́ти
◊ Лама́ти (прола́мувати, розбива́ти *і т. ін.)* / злама́ти (пролама́ти, розби́ти *і т. ін.)* лід (кри́гу) *див.* лама́ти (9)
ПРОЛА́МУВАТИ
прола́мувати
◊ Лама́ти (прола́мувати, розбива́ти *і т. ін.)* / злама́ти (пролама́ти, розби́ти *і т. ін.)* лід (кри́гу) *див.* лама́ти (9)
ПРОЛЕТАРІА́Т
пролетаріа́ту
Диктату́ра пролетаріа́ту *див.* диктату́ра (1)
ПРОЛЕТА́РСЬКИЙ
пролета́рська
Соціалісти́чна (пролета́рська) револю́ція *див.* револю́ція
пролета́рський
Пролета́рський інтернаціоналі́зм *див.* інтернаціоналі́зм (1)
ПРОЛИВА́ТИ
пролива́ти
◊ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні́] сльо́зи *див.* ли́ти (2)
◊ Ли́ти (пролива́ти) крокоди́лячі *(рідше* крокоди́лові) сльо́зи *див.* ли́ти (6)
◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.)*] піт *див.* ли́ти (7)
◊ Ли́ти (пролива́ти, розлива́ти) / проли́ти (розли́ти) кров *див.* ли́ти (8)
◊ Пролива́ти / проли́ти сві́тло *див.* пролива́ти (1)
ПРОЛИВА́ТИСЯ
пролива́ється
◊ Кров *(рідко* крі́вця) [рі́ками] лле́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.)* / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.)* *див.* кров (19)
ПРОЛИ́ТИ
проли́ти
◊ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні́] сльо́зи *див.* ли́ти (2)
◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.)*] піт *див.* ли́ти (7)
◊ Ли́ти (пролива́ти, розлива́ти) / проли́ти (розли́ти) кров *див.* ли́ти (8)
◊ Пролива́ти / проли́ти сві́тло *див.* пролива́ти (1)
ПРОЛИ́ТИСЯ
пролила́ся
◊ Кров *(рідко* крі́вця) [рі́ками] лле́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.)* / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.)* *див.* кров (19)
пролили́ся
◊ Сльо́зи пролили́ся *див.* сльоза́
ПРОЛІ́ЗТИ
проліз́е
◊ [І] вовк не проліз́е *див.* вовк (6)
◊ [І] вуж не проліз́е <[І] вужу́ не проліз́ти> *див.* вуж (2)
◊ [І] ми́ша не проліз́е (не проско́чить, не пробіжи́ть *і т. ін.)* *див.* ми́ша (6)
проліз́ла
◊ Щоб і ми́ша не проліз́ла *див.* ми́ша (7)
проліз́ти
◊ [І] вуж не проліз́е <[І] вужу́ не проліз́ти> *див.* вуж (2)
◊ Прола́зити / проліз́ти в шпа́рку *див.* прола́зити (1)
◊ Проліз́ти (пройти́) [і] крізь ву́шко го́лки *див.* прола́зити (2)
ПРОЛІ́Т[1]
прольо́ті
У прольо́ті *див.* прolі́т[1] (1)
ПРОЛЯГТИ́
проліѓ
◊ Проліѓ місто́к *див.* місто́к (4)
ПРОМА́ЗАТИ
прома́зати
◊ Прома́зати спра́ву *див.* прома́зувати (1)
ПРО́МАХ
про́мах
Зроби́ти / роби́ти про́мах (про́махи) *див.* зроби́ти (5)
○ Не про́мах *див.* про́мах (2)
про́махи
Зроби́ти / роби́ти про́мах (про́махи) *див.* зроби́ти (5)
про́маху
○ Без про́маху (без прома́шки) *див.* про́мах (1)
◊ Не дава́ти / не да́ти про́маху *див.* дава́ти (178)
ПРОМА́ЦАТИ
прома́цати
◊ Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати, *рідко* прощу́пати) грунт *див.* зондува́ти (1)

◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати (1)
ПРОМА́ЦУВАТИ
прома́цувати
◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати (1)
ПРОМА́ШКА
прома́шки
○ Без про́маху (без прома́шки) *див.* про́мах (1)
ПРОМЕНЕ́ВИЙ
променéва
△ Променéва кі́стка *див.* кі́стка (6)
△ Променéва терапі́я *див.* терапі́я
△ Променéва хворо́ба *див.* хворо́ба
ПРОМЕРЗА́ТИ
промерза́ти
Промерза́ти / промéрзти до [са́мих] кісто́к *див.* промерза́ти (1)
ПРОМÉРЗЛИЙ
промéрзлий
Промéрзлий до [са́мих] кісто́к *див.* промéрзлий (1)
ПРОМÉРЗТИ
промéрзти
Промерза́ти / промéрзти до [са́мих] кісто́к *див.* промерза́ти (1)
ПРОМЕТА́ТИ
промета́ти
Промета́ти банк *див.* промета́ти (1)
ПРОМЕТЕ́ЇВ
прометéєва
△ Прометéєва ми́ша *див.* ми́ша (3)
прометéїв
◊ Прометéїв вого́нь *див.* вого́нь (20)
ПРОМИВА́ТИ
промива́ти
◊ Промива́ти / проми́ти мі́зки (мо́зок, мо́зки) *див.* промива́ти (1)
◊ Промива́ти / проми́ти о́чі *див.* промива́ти (2)
ПРОМИНА́ТИ[1]
промина́ти
Не мина́ти (не промина́ти) / не мину́ти (не промину́ти) наго́ди *див.* мина́ти (2)
ПРОМИНУ́ТИ
промину́ти
Не мина́ти (не промина́ти) / не мину́ти (не промину́ти) наго́ди *див.* мина́ти (2)
ПРО́МИСЕЛ
про́мисел
Бо́ртний про́мисел *див.* про́мисел (1)
△ Відхідни́й (відхо́жий) про́мисел *див.* про́мисел (2)
◊ Про́мисел Бо́жий *див.* про́мисел (3)
ПРОМИСЛО́ВИЙ
промисло́ва
Промисло́ва вода́ *див.* вода́ (17)
△ Промисло́ва револю́ція <Промисло́вий переворо́т> *див.* револю́ція
промисло́вий
△ Промисло́ва револю́ція <Промисло́вий переворо́т> *див.* револю́ція
△ Промисло́вий парк *див.* парк (4)
△ Промисло́вий пил *див.* пил (2)
△ Промисло́вий тра́нспорт *див.* тра́нспорт
△ Промисло́вий холоди́льник *див.* холоди́льник
ПРОМИСЛО́ВІСТЬ
промисло́вість
△ Важка́ промисло́вість (інду́стрія) *див.* промисло́вість (1)
△ Добувна́ промисло́вість *див.* промисло́вість (2)
△ Енергети́чна промисло́вість *див.* промисло́вість (3)
△ Легка́ промисло́вість (інду́стрія) *див.* промисло́вість (4)
△ На́фтова промисло́вість *див.* промисло́вість (5)
△ Нафтоперéро́бна промисло́вість *див.* промисло́вість (6)
△ Обро́бна промисло́вість *див.* промисло́вість (7)
ПРОМИ́ТИ
проми́ти
◊ Промива́ти / проми́ти мі́зки (мо́зок, мо́зки) *див.* промива́ти (1)
◊ Промива́ти / проми́ти о́чі *див.* промива́ти (2)
ПРОМИ́ТИЙ
проми́тої
◊ Нема́ (нема́є) проми́тої води́ *див.* нема́ (58)
ПРОМІ́ЖНИЙ
промі́жни́й
△ Промі́жни́й мо́зок *див.* мо́зок (4)
ПРОМІ́ННЯ
промі́ння
△ Інфрачерво́ні про́мені <Інфрачерво́не промі́ння> *див.* про́мінь (2)
△ Космі́чні про́мені <Космі́чне промі́ння> *див.* про́мінь (3)
△ Рентге́нівські про́мені <Рентге́нівське промі́ння> *див.* про́мінь (4)
Сві́тло (ся́йво, промі́ння *і т. ін.)* і ті́ні *див.* сві́тло[1]
△ Ультрафіоле́тові про́мені <Ультрафіоле́тове промі́ння> *див.* про́мінь (5)
ПРО́МІНЬ
про́мені
△ Актині́чні про́мені *див.* про́мінь (1)
△ Інфрачерво́ні про́мені <Інфрачерво́не промі́ння> *див.* про́мінь (2)
△ Космі́чні про́мені <Космі́чне промі́ння> *див.* про́мінь (3)
△ Рентге́нівські про́мені <Рентге́нівське промі́ння> *див.* про́мінь (4)
△ Ультрафіоле́тові про́мені <Ультрафіоле́тове промі́ння> *див.* про́мінь (5)
про́менів
△ Хід про́менів *див.* хід
ПРОМІНЯ́ТИ
проміня́ти
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)
ПРОМІ́РЮВАТИ
промі́рювати
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати (1)
ПРОМІ́РЯТИ
промі́ряти
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати (1)
◊ Промі́ряти [свій] шлях *див.* промі́рювати (2)
ПРОМІРЯ́ТИ
проміря́ти
◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати (1)
ПРОМО́ВА
промо́ва
◊ Кучеря́ва фра́за (промо́ва) *див.* фра́за
Тро́нне сло́во <Тро́нна промо́ва> *див.* сло́во
ПРОМО́ВИТИ
промо́вити
Не промовля́ти / не промо́вити [і] сло́ва (слове́чка, слівця́) *див.* промовля́ти (1)
Промовля́ти / промо́вити до се́бе *див.* промовля́ти (2)
Промовля́ти / промо́вити до се́рця *див.* промовля́ти (3)
ПРОМОВЛЯ́ТИ
промовля́ти
Говори́ти (промовля́ти) уста́ми *див.* говори́ти (2)
Не промовля́ти / не промо́вити [і] сло́ва (слове́чка, слівця́) *див.* промовля́ти (1)
Промовля́ти / промо́вити до се́бе *див.* промовля́ти (2)
Промовля́ти / промо́вити до се́рця *див.* промовля́ти (3)
ПРОМО́ВЧА́ННЯ
промо́вча́нням
За промо́вча́нням *див.* промо́вча́ння (1)
ПРОМОКА́ЛЬНИЙ
промока́льний
Промока́льний папі́р *див.* папі́р (3)
ПРОМОКА́ТИ[1]
промока́ти
◊ Промока́ти (змока́ти) / промо́кнути (змо́кнути) до ни́тки (до ни́точки, до соро́чки, до [са́мих] сорочо́к, до [са́мих] кісто́к) *див.* промока́ти[1] (1)
ПРОМО́КЛИЙ
промо́клий
◊ Промо́клий до кісто́к (до кісточо́к, до ни́тки, до ни́точки) *див.* промо́клий (1)
ПРОМО́КНУТИ
промо́кнути
◊ Промока́ти (змока́ти) / промо́кнути (змо́кнути) до ни́тки (до ни́точки, до соро́чки, до [са́мих] сорочо́к, до [са́мих] кісто́к) *див.* промока́ти[1] (1)
ПРОМОЧИ́ТИ
промочи́ти
◊ Гу́би вмочи́ти (промочи́ти) / мочи́ти (промо́чувати) *див.* умоча́ти[1]
◊ Промочи́ти / промо́чувати го́рло (горта́нь) *див.* промо́чувати (1)
Промочи́ти / промо́чувати до ни́тки (до кісто́к, до соро́чки, до ті́ла, до рубця́, до ру́бчика) *див.* промо́чувати (2)

ПРОМÓЧУВАТИ
промóчувати
◊ Гýби вмочи́ти (промочи́ти) / мочи́ти (промóчувати) *див.* умочáти[1]
◊ Промочи́ти / промóчувати гóрло (гортáнь) *див.* промóчувати (1)
Промочи́ти / промóчувати до ни́тки (до кістóк, до сорóчки, до тíла, до рубця́, до рýбчика) *див.* промóчувати (2)
ПРОНЕСТИ́
пронéсти
◊ Пронéсти в сéрці *див.* пронóсити (1)
ПРОНИЗÁТИ
пронизáти
◊ Прони́зувати (пробирáти, проймáти *і т. ін.*) / пронизáти (пробрáти, пройня́ти *і т. ін.*) до [сами́х] кістóк *див.* прони́зувати (1)
ПРОНИ́ЗУВАТИ
прони́зувати
◊ Прони́зувати (пробирáти, проймáти *і т. ін.*) / пронизáти (пробрáти, пройня́ти *і т. ін.*) до [сами́х] кістóк *див.* прони́зувати (1)
ПРОНИКÁЛЬНИЙ
проникáльна
△ Проникáльна (*рідко* проникáюча) радіáція *див.* радіáція
ПРОНИКÁЮЧИЙ
проникáюча
△ Проникáльна (*рідко* проникáюча) радіáція *див.* радіáція
ПРОНИ́КНІСТЬ
прони́кність
△ Прони́кність біологíчних мембрáн *див.* прони́кність (1)
ПРОНОСНИ́Й
проноснí
△ Проноснí зáсоби *див.* зáсіб (13)
ПРОПАДÁТИ
пропадáє
◊ Де нáше (вáше, йогó *і т. ін.*) не пропадáло (*рідше* не пропадáє) *див.* наш (1)
◊ [І] слід пропáв (запáв, запáвся) / пропадáє *див.* слід[1]
◊ Пропади́ / пропадáй ти (він, вонá *і т. ін.*) прóпадом (*рідше* прáхом) <Нехáй (хай, *заст.* най) пропадé / пропадáє прóпадом (*рідше* прáхом)> *див.* пропадáти (5)
пропадáй
◊ Пропади́ / пропадáй ти (він, вонá *і т. ін.*) прóпадом (*рідше* прáхом) <Нехáй (хай, *заст.* най) пропадé / пропадáє прóпадом (*рідше* прáхом)> *див.* пропадáти (5)
пропадáло
◊ Де нáше (вáше, йогó *і т. ін.*) не пропадáло (*рідше* не пропадáє) *див.* наш (1)
пропадáти
◊ Зникáти (щезáти, пропадáти *і т. ін.*) / зни́кнути (щéзнути, пропáсти *і т. ін.*) без слíду *див.* зникáти (6)
◊ Пропадáти / пропáсти з очéй *див.* пропадáти (2)
◊ Пропадáти / пропáсти на пні *див.* пропадáти (3)
◊ Пропадáти / пропáсти прóпадом *див.* пропадáти (4)
ПРÓПАДОМ
прóпадом
◊ Бодáй прóпадом пішлó *див.* піти́ (12)
◊ Нехáй (хай) за ним (за нéю, за вáми *і т. ін.*) земля́ прóпадом *див.* земля́ (26)
◊ Пропадáти / пропáсти прóпадом *див.* пропадáти (4)
◊ Пропади́ / пропадáй ти (він, вонá *і т. ін.*) прóпадом (*рідше* прáхом) <Нехáй (хай, *заст.* най) пропадé / пропадáє прóпадом (*рідше* прáхом)> *див.* пропадáти (5)
ПРОПÁЛИЙ
пропáлий
◊ Бéзвісти зни́клий (пропáлий) *див.* зни́клий (1)
ПРОПÁСНИЦЯ
пропáсниці
◊ Лежáти в пропáсниці (в скарлати́ні, в гри́пі *і т. ін.*) *див.* лежáти (15)
◊ Труси́тися (тíпатися, тремтíти *і т. ін.*) як (мов, нíби *і т. ін.*) у пропáсниці *див.* труси́тися
пропáсниця
△ Геморагíчна пропáсниця *див.* пропáсниця (1)
△ Жóвта пропáсниця *див.* пропáсниця (2)
△ Москíтна пропáсниця *див.* пропáсниця (3)
△ Перемíжна пропáсниця *див.* пропáсниця (4)
◊ Пропáсниця (тря́сця, лихомáнка) трýсить (трясé, тíпає, б'є *і т. ін.*) *див.* пропáсниця (7)
△ Сіннá пропáсниця (*розм.* лихомáнка) *див.* пропáсниця (5)
△ Тропíчна пропáсниця (*розм.* лихомáнка) *див.* пропáсниця (6)
ПРОПÁСТИ
пропáв
◊ [Абó (чи, хоч)] пан абó (чи, хоч) пропáв *див.* пан (2)
◊ Бодáй (щоб, хай, нехáй) ти (він, вонá, вонó *і т. ін.*) пропáв (пропáла, пропáло, пропадé *і т. ін.*) *див.* пропадáти (1)
◊ [І] слід пропáв (запáв, запáвся) / пропадáє *див.* слід[1]
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.*) крізь (у) зéмлю провали́вся (запáвся, пішóв *і т. ін.*) <Як пропáв крізь зéмлю> *див.* провáлюватися (6)
пропадé
◊ Бодáй (щоб, хай, нехáй) ти (він, вонá, вонó *і т. ін.*) пропáв (пропáла, пропáло, пропадé *і т. ін.*) *див.* пропадáти (1)
◊ Пропади́ / пропадáй ти (він, вонá *і т. ін.*) прóпадом (*рідше* прáхом) <Нехáй (хай, *заст.* най) пропадé / пропадáє прóпадом (*рідше* прáхом)> *див.* пропадáти (5)
пропади́
◊ Пропади́ / пропадáй ти (він, вонá *і т. ін.*) прóпадом (*рідше* прáхом) <Нехáй (хай, *заст.* най) пропадé / пропадáє прóпадом (*рідше* прáхом)> *див.* пропадáти (5)
пропадýть
◊ Бодáй (нехáй) вони́ [всі] посли́знуть (пропадýть)! <Бодáй (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропáли)!> *див.* посли́знути (1)
пропáла
◊ Бодáй (щоб, хай, нехáй) ти (він, вонá, вонó *і т. ін.*) пропáв (пропáла, пропáло, пропадé *і т. ін.*) *див.* пропадáти (1)
пропáли
◊ Бодáй (нехáй) вони́ [всі] посли́знуть (пропадýть)! <Бодáй (щоб) вони́ (ви) [всі] посли́зли (пропáли)!> *див.* посли́знути (1)
пропáло
◊ Бодáй (щоб, хай, нехáй) ти (він, вонá, вонó *і т. ін.*) пропáв (пропáла, пропáло, пропадé *і т. ін.*) *див.* пропадáти (1)
◊ Все пропáло *див.* весь[1] (13)
◊ Не все [ще] пропáло *див.* весь[1] (18)
◊ Пиши́ [все] пропáло *див.* писáти (3)
пропáсти
◊ Бéзвісти зни́кнути (пропáсти) *див.* зникáти (1)
◊ Зникáти (щезáти, пропадáти *і т. ін.*) / зни́кнути (щéзнути, пропáсти *і т. ін.*) без слíду *див.* зникáти (6)
◊ Пропадáти / пропáсти з очéй *див.* пропадáти (2)
◊ Пропадáти / пропáсти на пні *див.* пропадáти (3)
◊ Пропадáти / пропáсти прóпадом *див.* пропадáти (4)
ПРОПÁЩИЙ
пропáща
◊ Пропáща (мáрна) спрáва <Пропáще (мáрне) дíло> *див.* спрáва[1]
пропáще
◊ Іти́ / піти́ на пропáще *див.* іти́ (106)
◊ Пропáща (мáрна) спрáва <Пропáще (мáрне) дíло> *див.* спрáва[1]
ПРОПЕДЕВТИ́ЧНИЙ
пропедевти́чний
△ Пропедевти́чний курс *див.* курс (6)
ПРОПЕКТИ́
пропекти́
◊ Пропікáти / пропекти́ до живóго *див.* пропікáти (1)
◊ Пропікáти / пропекти́ до сéрця *див.* пропікáти (2)
пропíк
◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)
ПРОПИВÁТИ
пропивáти
◊ Пропивáти / пропи́ти гóлову (рóзум) *див.* пропивáти (1)

ПРОПИСА́ТИ
прописа́ти
◊ Прописа́ти іжицю *див.* пропи́сувати (1)
ПРОПИ́СКА
пропи́ска
Лімі́тна пропи́ска *див.* пропи́ска (1)
ПРОПИСНИ́Й
прописна́
◊ Прописна́ (а́збучна) і́стина *див.* і́стина (4)
ПРОПИ́ТИ
пропи́ти
◊ Пропива́ти / пропи́ти го́лову (ро́зум) *див.* пропива́ти (1)
ПРОПІ́Й
пропі́й
На пропі́й *див.* пропі́й (1)
ПРОПІКА́ТИ
пропіка́є
◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)
пропіка́ти
◊ Пропіка́ти / пропекти́ до живо́го *див.* пропіка́ти (1)
◊ Пропіка́ти / пропекти́ до се́рця *див.* пропіка́ти (2)
ПРОПІ́ЛОВИЙ
пропі́ловий
△ Пропі́ловий спирт *див.* спирт
ПРО́ПОВІДЬ
про́повідь
◊ Чита́ти / прочита́ти про́повідь (ле́кції, ле́кцію) *див.* чита́ти
ПРОПОЗИЦІ́ЙНИЙ
пропозиці́йна
△ Пропозиці́йна змі́нна *див.* змі́нний (2)
△ Пропозиці́йна фо́рма *див.* фо́рма
△ Пропозиці́йна фо́рмула *див.* фо́рмула
ПРОПОЗИ́ЦІЯ
пропози́цій
Кни́га скарг [і пропози́цій] *див.* кни́га (4)
пропози́ція
△ Раціоналіза́торська пропози́ція *див.* пропози́ція (1)
△ Те́ндерна пропози́ція (офе́рта) *див.* пропози́ція (2)
ПРОПОЛІ́СКУВАТИ
прополі́скувати
◊ Прополі́скувати / прополоска́ти о́чі *див.* прополі́скувати (1)
◊ Прополоска́ти / прополі́скувати го́рло *див.* прополі́скувати (2)
ПРОПОЛОСКА́ТИ
прополоска́ти
◊ Прополі́скувати / прополоска́ти о́чі *див.* прополі́скувати (1)
◊ Прополоска́ти / прополі́скувати го́рло *див.* прополі́скувати (2)
ПРОПОНУВА́ТИ
пропонува́ти
◊ Пропонува́ти / запропонува́ти ру́ку [і се́рце] *див.* пропонува́ти (3)
Пропонува́ти / запропонува́ти свої по́слуги *див.* пропонува́ти (1)
Пропонува́ти / запропонува́ти тост *див.* пропонува́ти (2)
ПРОПОРЦІ́ЙНИЙ
пропорці́йна
△ Пропорці́йна ви́борча систе́ма *див.* систе́ма
пропорці́йний
△ Обе́рнено пропорці́йний *(заст.* пропорціона́льний) *див.* пропорці́йний (1)
△ Пропорці́йний ци́ркуль *див.* ци́ркуль
△ Пря́мо пропорці́йний *(заст.* пропорціона́льний) *див.* пропорці́йний (2)
пропорці́йні
△ Пропорці́йні величи́ни *див.* величина́ (5)
ПРОПОРЦІОНА́ЛЬНИЙ
пропорціона́льний
△ Обе́рнено пропорці́йний *(заст.* пропорціона́льний) *див.* пропорці́йний (1)
△ Пря́мо пропорці́йний *(заст.* пропорціона́льний) *див.* пропорці́йний (2)
ПРОПУЛЬСИ́ВНИЙ
пропульси́вна
△ Пропульси́вна си́ла *див.* си́ла
ПРОПУСКА́ННЯ
пропуска́ння
△ Сму́га пропуска́ння *див.* сму́га
ПРОПУСКА́ТИ
пропуска́ти
◊ Не пропуска́ти / не пропусти́ти жо́дної спідни́ці *див.* пропуска́ти (2)
◊ Не пропусти́ти / не пропуска́ти свого́ *див.* пропуска́ти (3)
Пропуска́ти / пропусти́ти гол *див.* пропуска́ти (1)
◊ Пропуска́ти / пропусти́ти крізь го́рло *див.* пропуска́ти (4)
◊ Пропуска́ти / пропусти́ти моме́нт (мент, ви́падок *і т. ін.) див.* пропуска́ти (5)
◊ Пропуска́ти / пропусти́ти че́рез свої ру́ки *див.* пропуска́ти (6)
◊ Пропуска́ти (пуска́ти) / пропусти́ти (пусти́ти) повз ву́ха (ми́мо вух, повз слух) *див.* пропуска́ти (7)
ПРОПУСКНИ́Й
пропускна́
Пропускна́ спромо́жність *див.* спромо́жність
ПРОПУСКНИ́К
пропускни́к
△ Саніта́рний пропускни́к *див.* пропускни́к (1)
ПРОПУСТИ́ТИ
пропусти́ти
◊ Не пропуска́ти / не пропусти́ти жо́дної спідни́ці *див.* пропуска́ти (2)
◊ Не пропусти́ти / не пропуска́ти свого́ *див.* пропуска́ти (3)
Пропуска́ти / пропусти́ти гол *див.* пропуска́ти (1)
◊ Пропуска́ти / пропусти́ти крізь го́рло *див.* пропуска́ти (4)
◊ Пропуска́ти / пропусти́ти моме́нт (мент, ви́падок *і т. ін.) див.* пропуска́ти (5)
◊ Пропуска́ти / пропусти́ти че́рез свої ру́ки *див.* пропуска́ти (6)
◊ Пропуска́ти (пуска́ти) / пропусти́ти (пусти́ти) повз ву́ха (ми́мо вух, повз слух) *див.* пропуска́ти (7)
ПРОПХА́ТИСЯ
пропха́тися
◊ [І] перепели́ці ні́куди пропха́тися *див.* пропиха́тися (1)
ПРО́РВАНИЙ
про́рваної
Як вода́ з про́рваної гре́блі (крізь про́рвану гре́блю) *див.* вода́ (25)
про́рвану
Як вода́ з про́рваної гре́блі (крізь про́рвану гре́блю) *див.* вода́ (25)
ПРОРВА́ТИ
прорва́ло
◊ Прорва́ло не́бо *див.* прорива́ти[1] (1)
◊ Як прорва́ло *див.* прорива́ти[1] (2)
ПРОРИ́В
прори́в
На прори́в *див.* прори́в (1)
ПРОРІ́ЗАТИСЯ
прорі́жуться
◊ Зу́би прорі́жуться *див.* зуб (7)
ПРОРОГАЦІ́ЙНИЙ
пророгаці́йна
△ Пророгаці́йна уго́да *див.* уго́да
ПРОРОНИ́ТИ
пророни́ти
◊ Пророни́ти сльозу́ *див.* пророни́ти (1)
ПРОРО́ЩУВАННЯ
проро́щування
△ Холо́дне проро́щування насі́ння *див.* проро́щування (1)
ПРОРУБА́ТИ
проруба́ти
◊ Прорува́ти *(рі́дко* проби́ти) вікно́ *див.* прору́бувати (1)
ПРОСАПНИ́Й
просапна́
△ Просапна́ систе́ма землеро́бства *див.* систе́ма
ПРОСВЕРДЛИ́ТИ
просвердли́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прошива́ти *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, проши́ти *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПРОСВЕ́РДЛЮВАТИ
просве́рдлювати
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прошива́ти *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, проши́ти *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПРОСВІТИ́ТИ[1]
просвіти́ло
◊ Просвіти́ло в голові́ *див.* просвічува́ти[1] (1)
ПРОСВІ́ТЛИЙ
просві́тлої
◊ Нема́ (нема́є, не було́) [і] про́світку (просві́тлої годи́ни) *див.* нема́ (46)

ПРОСВІТЛІ́ТИ

просвітлíла

◊ Просвітлíло в головí <Голова́ просвітлíла> *див.* просвітлíти (1)

просвітлíло

◊ Просвітлíло в головí <Голова́ просвітлíла> *див.* просвітлíти (1)

ПРОСВІ́ТНИЦТВО

просві́тництва

△ Вік (епо́ха) Просві́тництва *див.* вік (12)

Філосо́фія просві́тництва *див.* філосо́фія

ПРО́СВІ́ТОК

про́світку

○ Без про́світку *див.* про́сві́ток (1)

◊ Не дава́ти / не да́ти про́світку *див.* дава́ти (179)

◊ Нема́ (нема́є, не було́) [і] про́світку (просві́тлої годи́ни) *див.* нема́ (46)

◊ Не ма́ти (не зна́ти) про́світку *див.* ма́ти[2] (125)

ПРОСВІ́ЧУВАТИ[1]

просві́чувати

◊ Просві́чувати очи́ма (по́глядом) [на́скрізь] *див.* просві́чувати[1] (2)

ПРОСИ́ДЖУВАТИ

проси́джувати

◊ Протира́ти (проси́джувати) / проте́рти (проси́діти) штани́ (спідни́цю) *див.* протира́ти (1)

ПРОСИ́ДІТИ

проси́діти

◊ Протира́ти (проси́джувати) / проте́рти (проси́діти) штани́ (спідни́цю) *див.* протира́ти (1)

ПРО́СИП[1]

про́сипу

○ Без про́сипу *див.* про́сип[1] (1)

◊ Нема́ (нема́є) про́сипу *див.* нема́ (59)

ПРОСИ́ТИ

про́симо

Про́симо (прошу́) до ха́ти *див.* проси́ти (2)

Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одвíдати *див.* проси́ти (3)

проси́ти

Пора́ди проси́ти (пита́ти, шука́ти *і т. ін.) див.* проси́ти (1)

Проси́ти (блага́ти) милосе́рдя *див.* проси́ти (4)

Проси́ти (блага́ти, моли́ти *і т. ін.)* проще́ння *(заст.* опроще́ння) *див.* проси́ти (5)

Проси́ти (блага́ти) / попроси́ти (заблага́ти) пардо́ну *див.* проси́ти (6)

◊ Проси́ти ка́ри Бо́жої *див.* проси́ти (14)

Проси́ти (кли́кати) / запроси́ти (покли́кати) до сто́лу (за стіл) *див.* проси́ти (7)

◊ Проси́ти / попроси́ти руки́ *див.* проси́ти (15)

Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти (8)

◊ Проси́ти (проха́ти) [у Бо́га] сме́рті *див.* проси́ти (16)

◊ Проси́ти (проха́ти) Христа́ ра́ди <Проси́ти (проха́ти) ми́лостині (ми́лостиню)> *див.* проси́ти (17)

Проси́ти сло́ва *див.* проси́ти (9)

Проси́ти сльоза́ми (слі́зно) *див.* проси́ти (10)

Проси́ти та перепро́шувати *див.* проси́ти (11)

◊ Проси́ти у Бо́га ла́ски *див.* проси́ти (18)

Шука́ти (проси́ти *і т. ін.)* су́ду (суда́) *див.* шука́ти

про́сить

◊ Ї́сти не про́сить *див.* проси́ти (12)

◊ Ка́ші (ї́сти) про́сить (про́сять) *див.* проси́ти (13)

про́сять

◊ Ка́ші (ї́сти) про́сить (про́сять) *див.* проси́ти (13)

прошу́

Про́симо (прошу́) до ха́ти *див.* проси́ти (2)

◊ Прошу́ люби́ти й шанува́ти (жа́лувати) *див.* проси́ти (19)

ПРОСИ́ТИСЯ

проси́тися

◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)

◊ Проси́тися на язи́к *див.* проси́тися (3)

◊ Проси́тися (проха́тися) на папір *див.* проси́тися (4)

Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми *див.* проси́тися (1)

про́ситься

◊ Аж про́ситься *див.* проси́тися (2)

◊ Душа́ про́ситься в та́нець (в тано́к) *див.* душа́ (37)

◊ Сам (так і) про́ситься (лі́зе) в рот (до ро́та, на губу́) *див.* сам

ПРОСИХА́ТИ

просиха́ти

Не просиха́ти *див.* просиха́ти (1)

просиха́ють

◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1] (86)

ПРОСКІ́К[1]

проскі́к

○ У проскі́к *див.* проскі́к[1] (1)

ПРОСКО́ЧИТИ

проско́чити

◊ Соба́ці не проско́чити *див.* проска́кувати[2] (1)

проско́чить

◊ [І] ми́ша не проли́зе (не проско́чить, не пробі́жи́ть *і т. ін.) див.* ми́ша (6)

ПРОСЛА́ВА

просла́ва

◊ Сла́ва і просла́ва *див.* сла́ва

ПРОСЛА́ТИСЯ

просла́лася

◊ Сте́литься / просте́литься (просла́лася) доро́га (шлях, сте́жка) *див.* стели́тися

ПРО́СЛУХ

про́слуху

◊ Ні слу́ху ні про́слуху *див.* слух

ПРОСНУ́ТИСЯ

просну́вся

◊ [І] ме́ртвий уста́в би з домови́ни (проки́нувся б, просну́вся б *і т. ін.) див.* ме́ртвий (1)

ПРО́СО

про́са

◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.)* но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути

про́со

△ Волосоподі́бне про́со *див.* про́со (1)

Де́рти (дра́ти) крупу́ (про́со, зе́рно́ *і т. ін.) див.* де́рти (2)

△ Ку́ряче про́со *див.* про́со (2)

◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.)* но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути

△ Пальча́сте про́со *див.* про́со (3)

◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рі́дко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути

ПРОСПА́ТИ

проспа́ти

◊ Не проспа́ти гру́шки (грушо́к) у по́пелі *див.* просипа́ти[1] (1)

◊ Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне *див.* просипа́ти[1] (2)

ПРОСПІ́ВАНИЙ

проспі́вана

◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рі́дше* пі́сня) *див.* пі́сенька (1)

ПРОСПІВА́ТИ

проспіва́ли

◊ Дру́гі півні́ співа́ють / проспіва́ли *див.* пі́вень (5)

◊ Пе́рші півні́ співа́ють / проспіва́ли (заспіва́ли) *див.* пі́вень (8)

ПРОСТЕЛИ́ТИСЯ

просте́литься

◊ Сте́литься / просте́литься (просла́лася) доро́га (шлях, сте́жка) *див.* стели́тися

ПРОСТИ́БІ

прости́бі

◊ За прости́бі (прости́біг) *див.* прости́біг (1)

◊ Спаси́бі і прости́бі (прости́біг) *див.* спаси́бі

ПРОСТИ́БІГ

прости́біг

◊ За прости́бі (прости́біг) *див.* прости́біг (1)

◊ Спаси́бі і прости́бі (прости́біг) *див.* спаси́бі

ПРО́СТИЙ

про́ста́

△ Про́ста́ буферизáція *див.* буфериза́ція (2)

Про́ста́ спра́ва *див.* спра́ва[1]

про́сте́

△ Про́сте́ відтво́рення *див.* відтво́рення (2)

△ Про́сте́ ре́чення *див.* ре́чення

△ Про́сте́ това́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (6)

△ Про́сте́ число́ *див.* число́

про́сти́й
△ Звича́йний (про́сти́й) дріб *див.* дріб (2)
△ Про́сти́й ве́ксель *див.* ве́ксель (1)
◊ Про́сти́й се́рцем *див.* про́сти́й (1)
◊ Про́сти́й сме́ртний *див.* сме́ртний
про́сти́м
Про́сти́м зви́чаєм *див.* зви́чай (3)
про́сти́ми
◊ Говори́ти (розповіда́ти) про́сти́ми слова́ми *див.* говори́ти (7)
про́сто́го
Про́сто́го звання́ *див.* звання́ (1)
Про́сто́го ро́ду *див.* рід
ПРОСТИ́ТИ
прости́
◊ Прости́ Го́споди *див.* проща́ти (2)
Прости́ (прості́ть) / проща́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві *див.* проща́ти (1)
прості́ть
Прости́ (прості́ть) / проща́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві *див.* проща́ти (1)
ПРОСТІ́Й
простою
△ Час просто́ю *див.* час
ПРО́СТІР
про́стір
◊ Відкрива́ти / відкри́ти про́стір *див.* відкрива́ти (9)
Диви́тися в про́стір (в про́сторінь) *див.* диви́тися (1)
◊ Знахо́дити / знайти́ про́стір *див.* знахо́дити (8)
△ Інформаці́йний про́стір *див.* про́стір (2)
△ Компа́ктний про́стір *див.* про́стір (3)
Ме́ртвий про́стір *див.* про́стір (1)
△ Метри́чний про́стір *див.* про́стір (4)
△ Нульвимі́рний про́стір *див.* про́стір (5)
△ Операти́вний про́стір *див.* про́стір (6)
△ Топологі́чний про́стір *див.* про́стір (7)
△ Чотиривимі́рний про́стір *див.* про́стір (8)
ПРО́СТО
про́сто
[Аж (про́сто)] дух (по́дих) захо́плює (перехо́плює) / захопи́ло (перехопи́ло) *див.* захо́плювати (1)
◊ Про́сто [го́лого] не́ба (на землі́) <*рідко* Під відкри́тим (го́лим) не́бом> *див.* не́бо (5)
Сказа́ти про́сто (по́просту) <По́просту сказа́вши> *див.* сказа́ти
◊ Ті́льки (про́сто) так *див.* так
◊ Хоч (кра́ще, про́сто) з мо́сту (*рідко* з гори́) та в во́ду *див.* міст (6)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)
ПРОСТОВОЛО́СИЙ
простоволо́сий
◊ Го́лий, бо́сий і [й] простоволо́сий *див.* го́лий (2)
ПРО́СТОРІНЬ
про́сторінь
Диви́тися в про́стір (в про́сторінь) *див.* диви́тися (1)
ПРОСТОРО́ВИЙ
просторо́ва
△ Просторо́ва ізоля́ція *див.* ізоля́ція (1)
просторо́ві
△ Просторо́ві мисте́цтва *див.* мисте́цтво (7)
ПРОСТОРО́ВО-ЧАСОВИ́Й
просторо́во-часови́й
△ Просторо́во-часови́й конти́нуум *див.* конти́нуум (1)
ПРОСТОТА́
простота́
◊ Свята́ наї́вність (простота́) *див.* наї́вність (1)
простоти́
◊ З [серде́чної (душе́вної)] простоти́ [і доброти́] *див.* простота́ (1)
ПРОСТО́ЯТИ
просто́яти
◊ Просто́яти на ва́хті (ва́хту) *див.* просто́ювати (1)
ПРОСТРОМИ́ТИ
простроми́ти
◊ Ку́рці ні́де (нема́ (нема́є) де) голови́ простроми́ти *див.* простро́млювати (1)
◊ Простроми́ти по́глядом (очи́ма) *див.* простро́млювати (2)
ПРОСТРО́ЧЕНИЙ[2]
простро́чена
△ Простро́чена заборго́ваність *див.* заборго́ваність (5)
ПРОСТУ́ДНИЙ
просту́дна
△ Просту́дна (роди́льна, породі́льна *і т. ін.*) гаря́чка *див.* гаря́чка (2)
ПРОСТЯГА́ТИ
простяга́ти
◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги *див.* витяга́ти (7)
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помічну́ *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
◊ Простяга́ти / простягти́ па́зури (па́зурі) *див.* простяга́ти (1)
◊ Простяга́ти / простягти́ (простягну́ти) ка́мінь *див.* простяга́ти (2)
◊ Простяга́ти / простягти́ (простягну́ти) ру́ку (ру́ки) *див.* простяга́ти (3)
ПРОСТЯ́ГНЕНИЙ
простя́гненою
◊ З простя́гнутою (простя́гненою, до́вгою) руко́ю *див.* рука́
ПРОСТЯГНУ́ТИ
простягну́ти
◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги *див.* витяга́ти (7)
◊ Простяга́ти / простягти́ (простягну́ти) ка́мінь *див.* простяга́ти (2)
◊ Простяга́ти / простягти́ (простягну́ти) ру́ку (ру́ки) *див.* простяга́ти (3)
ПРОСТЯ́ГНУТИЙ
простя́гнутою
◊ З простя́гнутою (простя́гненою, до́вгою) руко́ю *див.* рука́
ПРОСТЯГТИ́
простягти́
◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги *див.* витяга́ти (7)
◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)
◊ Простяга́ти / простягти́ па́зури (па́зурі) *див.* простяга́ти (1)
◊ Простяга́ти / простягти́ (простягну́ти) ка́мінь *див.* простяга́ти (2)
◊ Простяга́ти / простягти́ (простягну́ти) ру́ку (ру́ки) *див.* простяга́ти (3)
ПРОСУВА́ТИСЯ
просува́тися
◊ Семими́льними кро́ками йти (просува́тися, ступа́ти *і т. ін.*) *див.* іти́ (154)
ПРОСУ́НУТИ
просу́нути
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
ПРОТЕ́КЦІЯ
проте́кцією
За проте́кцією *див.* проте́кція (1)
ПРОТЕОЛІТИ́ЧНИЙ
протеоліти́чні
△ Протеоліти́чні ферме́нти *див.* ферме́нти
ПРОТЕРОЗО́ЙСЬКИЙ
протерозо́йська
△ Протерозо́йська е́ра *див.* е́ра (7)
ПРОТЕ́РТИ
проте́рти
◊ Протира́ти (проси́джувати) / проте́рти (проси́діти) штани́ (спідни́цю) *див.* протира́ти (1)
◊ Протира́ти / проте́рти з пісо́чком *див.* протира́ти (2)
◊ Протира́ти / проте́рти о́чі *див.* протира́ти (3)
ПРОТЕ́РТИЙ
проте́ртою
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ проте́ртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)
ПРОТЕ́СТ
проте́ст
Заявля́ти (подава́ти) / заяви́ти (пода́ти) проте́ст *див.* заявля́ти (3)
△ Проте́ст ве́кселя *див.* проте́ст (1)
ПРО́ТИ[1]
про́ти
◊ Іти́ про́ти (насу́проти́) *кого, чого* <Іти́ всу́переч *кого, чого, кому, чому*> *див.* іти́ (127)
○ Під неді́лю <Про́ти неді́лі> *див.* неді́ля (11)

ПРО́ТИ[2]
про́ти
Бу́ти про́ти *див.* бу́ти (23)
◊ За і про́ти *див.* за[2] (1)
◊ Зва́жити / зва́жувати [всі] за і [всі] про́ти *див.* зва́жувати (1)
◊ Не ма́ти ніч́ого про́ти *див.* ма́ти[2] (129)
◊ Ні за ні про́ти *див.* за[2] (2)
ПРОТИАВАРІ́ЙНИЙ
протиаварі́йна
△ Протиаварі́йна автома́тика *див.* автома́тика (1)
ПРОТИАЛЕРГІ́ЙНИЙ
протиалергі́йні
△ Протиалергі́йні за́соби *див.* за́сіб (14)
ПРОТИВА́ГА
протива́гу
На *(рідко* в) протива́гу *див.* протива́га (1)
ПРОТИВЕ́НСТВО
противе́нстві
У противе́нстві *див.* противе́нство (1)
ПРОТИ́ВНИЙ[2]
проти́вна
△ Проти́вна сторона́ *див.* сторона́
Проти́вна ха́та *див.* ха́та
проти́внім
○ У проти́вному (у проти́внім) ра́зі *див.* раз[1]
проти́вному
○ У проти́вному (у проти́внім) ра́зі *див.* раз[1]
ПРОТИЛЕ́ЖНИЙ
протиле́жний
Пря́мо (діаметра́льно) протиле́жний *див.* протиле́жний (1)
ПРОТИЛЕ́ЖНІСТЬ
протиле́жність
○ На протиле́жність *див.* протиле́жність (2)
Пряма́ (діаметра́льна) протиле́жність *див.* протиле́жність (1)
ПРОТИРА́ТИ
протира́ти
◊ Протира́ти (проси́джувати) / протерти (проси́діти) штани́ (спідни́цю) *див.* протира́ти (1)
◊ Протира́ти / проте́рти з пісо́чком *див.* протира́ти (2)
◊ Протира́ти / проте́рти о́чі *див.* протира́ти (3)
ПРОТИРІ́ЧЧЯ
протирі́ччя
Дух протирі́ччя *див.* дух (1)
ПРОТИ́СНУТИ
проти́снути
◊ І доло́ню проти́снути не мо́жна *див.* проти́скувати (1)
ПРОТИСТОЯ́ННЯ
протистоя́ння
△ Вели́ке протистоя́ння *див.* протистоя́ння (1)
ПРОТКНУ́ТИ
проткне́ш
◊ Па́льцем (кі́єм) не проткну́ти (не проткне́ш) <Проткну́ти па́льцем не мо́жна> *див.* протика́ти (1)
проткну́ти
◊ Па́льцем (кі́єм) не проткну́ти (не проткне́ш) <Проткну́ти па́льцем не мо́жна> *див.* протика́ти (1)
ПРОТОІЄРЕ́Й
протоієре́й
△ Митрофо́рний протоієре́й *див.* протоієре́й (1)
ПРОТОКО́Л
протоко́л
△ Протоко́л передава́ння да́них *див.* протоко́л (1)
ПРОТО́ННИЙ
прото́нний
△ Прото́нний мікроско́п *див.* мікроско́п (3)
ПРОТО́ПТАНИЙ
прото́птаними
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ проте́ртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)
ПРОТОПТА́ТИ
протопта́ти
◊ Топта́ти (прото́птувати) / протопта́ти сте́жку (сте́жечку, дорі́жку) *див.* топта́ти
ПРОТО́ПТУВАТИ
прото́птувати
◊ Топта́ти (прото́птувати) / протопта́ти сте́жку (сте́жечку, дорі́жку) *див.* топта́ти
ПРОТОРО́ВАНИЙ
проторо́вана
◊ Уторо́вана *(рідко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.)* доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний *(рідко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.)* шлях> *див.* доро́га (19)
проторо́ваний
◊ Уторо́вана *(рідко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.)* доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний *(рідко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.)* шлях> *див.* доро́га (19)
ПРОТОЧИ́ТИ[1]
проточи́ти
◊ Гри́зти (точи́ти, *рідко* скребти́) / прогри́зти (проточи́ти) го́лову *див.* гри́зти (2)
ПРОТРУБИ́ТИ
протруби́ти
◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти (1)
ПРОТУ́РКАТИ
проту́ркати
◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти (1)
ПРОТУРКОТІ́ТИ
протуркоті́ти
◊ Протруби́ти (протуркоті́ти, проту́ркати, прокрича́ти *і т. ін.)* [всі] ву́ха *див.* протруби́ти (1)
ПРО́ТЯГ[2]
про́тягом
○ З про́тягом *див.* про́тяг[2] (1)
про́тязі
○ На про́тязі *див.* про́тяг[2] (2)
ПРОТЯГНУ́ТИ
протя́гне
◊ Недо́вго потя́гне (протя́гне) *див.* потягну́ти (2)
протягну́ти
◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги *див.* витяга́ти (7)
◊ Тягти́ (тягну́ти, відтяга́ти) / протягти́ (протягну́ти, відтягну́ти) час *див.* тягти́
ПРОТЯГТИ́
протя́гне
◊ Недо́вго потя́гне (протя́гне) *див.* потягну́ти (2)
протягти́
◊ Тягти́ (тягну́ти, відтяга́ти) / протягти́ (протягну́ти, відтягну́ти) час *див.* тягти́
ПРОТЯ́ГУВАТИ
протя́гувати
◊ Ви́тягти (ви́тягнути, простягти́, простягну́ти, протягну́ти) / витяга́ти (витя́гувати, простяга́ти, протя́гувати) но́ги *див.* витяга́ти (7)
ПРОТЯЖНИ́Й
протяжни́й
△ Протяжни́й верста́т *див.* верста́т (5)
ПРОФЕСІ́ЙНИЙ
професі́йна
△ Професі́йна відпу́стка *див.* відпу́стка (3)
△ Професі́йна спі́лка *див.* спі́лка
ПРОФЕ́СІЯ
профе́сія
Ві́льна профе́сія *див.* профе́сія (1)
ПРОФІЛАКТИ́ЧНИЙ
профілакти́чне
△ Профілакти́чне обслуго́вування *див.* обслуго́вування (1)
ПРО́ФІЛЬ
про́філем
Про́філем стоя́ти (поверта́тися) / ста́ти (поверну́тися) *див.* стоя́ти
про́філь
△ Непо́вний про́філь *див.* про́філь (2)
Поверта́тися / поверну́тися в про́філь *див.* поверта́тися[1] (1)
△ По́вний про́філь *див.* про́філь (3)
△ У по́вний про́філь *див.* про́філь (4)
○ У про́філь *див.* про́філь (1)
про́філю
Широ́кого про́філю *див.* широ́кий
ПРОФО́РМА
профо́рми
○ Для профо́рми *див.* профо́рма (1)
ПРОХА́ЛЬНИЙ
проха́льний
Проха́льний моле́бень *див.* моле́бень (2)
ПРО́ХАНИЙ
про́хана
Зва́на (про́шена, про́хана) вече́ря *див.* вече́ря (1)
про́ханий
Зва́ний (про́шений, про́ханий) обі́д *див.* обі́д (1)
◊ Про́ханий (про́шений, ласка́вий) хліб (шмато́к) *див.* хліб
Про́шений (про́ханий) гість *див.* гість (1)

ПРОХА́ННЯ
проха́ння
○ На проха́ння *див.* проха́ння (1)
ПРОХА́ТИ
проха́ти
Проси́ти (проха́ти) / попроси́ти (попроха́ти) ви́бачення (проба́чення, ви́бачити, проба́чити) *див.* проси́ти (8)
◊ Проси́ти (проха́ти) [у Бо́га] сме́рті *див.* проси́ти (16)
◊ Проси́ти (проха́ти) Христа́ ра́ди <Проси́ти (проха́ти) ми́лостині (ми́лостиню)> *див.* проси́ти (17)
ПРОХА́ТИСЯ
проха́тися
◊ Проси́тися (проха́тися) на папі́р *див.* проси́тися (4)
Проси́тися (проха́тися) / попроси́тися в при́йми *див.* проси́тися (1)
ПРОХІ́Д
прохі́д
Загоро́джувати / загороди́ти собо́ю шлях (прохі́д, две́рі *і т. ін.) див.* загоро́джувати (1)
прохо́ду
◊ Не дава́ти / не да́ти прохо́ду *див.* дава́ти (180)
Нема́ (нема́є) прохо́ду *див.* нема́ (11)
ПРОХІДНИ́Й
прохідне́
△ Прохідне́ свідо́цтво *див.* свідо́цтво
прохідни́й
Прохідни́й бал *див.* бал[2] (3)
◊ Прохідни́й двір *див.* двір[1] (9)
△ Прохідни́й піша́к *див.* піша́к (1)
ПРОХІДНИ́ЦЬКИЙ
прохідни́цький
△ Прохідни́цький щит *див.* щит
ПРОХО́ДИТИ
прохо́дити
[Не] прохо́дити / пройти́ за ко́нкурсом *див.* прохо́дити (1)
◊ Пройти́ (перейти́) / прохо́дити (перехо́дити) че́рез ру́ки *див.* прохо́дити (8)
◊ Пройти́ / прохо́дити пе́ред очи́ма (зо́ром) *див.* прохо́дити (9)
◊ Пройти́ / прохо́дити шко́лу [життя́] *див.* прохо́дити (10)
◊ Прохо́дити / пройти́ повз *див.* прохо́дити (12)
◊ Прохо́дити / пройти́ черво́ною ни́ткою *див.* прохо́дити (13)
Стіно́ю стоя́ти (йти, прохо́дити *і т. ін.) /* ста́ти (піти́, пройти́ *і т. ін.) див.* стоя́ти
прохо́дить
◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.) /* пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.) див.* моро́з[1] (5)
◊ Моро́з іде́ (хо́дить, біга́є, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.) /* пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.) див.* моро́з[1] (7)

ПРОХОЛО́ДА
прохоло́ди
○ Для прохоло́ди *див.* прохоло́да (1)
ПРОХОЛО́НУТИ
прохоло́в
◊ [І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х *і т. ін.) див.* слід[1]
прохоло́ло
◊ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце
прохоло́нув
◊ [І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х *і т. ін.) див.* слід[1]
ПРОХОЛО́ТИ
прохоло́в
◊ [І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х *і т. ін.) див.* слід[1]
прохоло́ло
◊ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце
ПРОХОПИ́ТИСЯ
прохопи́тися
◊ І сло́вом не прохопи́тися *див.* прохо́плюватися (1)
ПРОЦВІ́ЛИЙ[1]
процві́лий
△ Проквітлий (процві́лий) хрест *див.* хрест
ПРОЦВІСТИ́[1]
процвісти́
◊ Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти *і т. ін.) /* розкві́тнути (процвісти́) *див.* розквіта́ти
ПРОЦВІТА́ТИ[1]
процвіта́є
◊ Як мак цві́те (процвіта́є, розцвіта́є *і т. ін.) див.* мак (7)
процвіта́ти
◊ Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти *і т. ін.) /* розкві́тнути (процвісти́) *див.* розквіта́ти
ПРОЦЕ́НТ
проце́нт
Позича́ти / пози́чити під (за, на) відсо́тки (відсо́ток, проце́нти, проце́нт) *див.* позича́ти (1)
проце́нти
Позича́ти / пози́чити під (за, на) відсо́тки (відсо́ток, проце́нти, проце́нт) *див.* позича́ти (1)
проце́нтів
◊ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто
ПРОЦЕ́НТНИЙ
проце́нтна
△ Проце́нтна по́зика *див.* по́зика (4)
ПРОЦЕ́С
проце́с
△ Адіаба́тний проце́с *див.* проце́с (5)
Боло́нський проце́с *див.* проце́с (1)
△ Додрука́рський проце́с *див.* проце́с (8)
△ Компенсато́рний проце́с *див.* проце́с (9)
△ Криміна́льне прова́дження <Криміна́льний проце́с> *див.* прова́дження (2)

△ Кругови́й проце́с *див.* проце́с (10)
△ Ню́рнберзький проце́с *див.* проце́с (11)
Осві́тній проце́с *див.* проце́с (2)
Перегово́рний (переговірний) проце́с *див.* проце́с (3)
△ Позити́вний проце́с *див.* проце́с (12)
△ Судови́й проце́с *див.* проце́с (13)
△ Технологі́чний проце́с *див.* проце́с (14)
проце́си
△ Гіпергéнні проце́си *див.* проце́с (6)
△ Гіпогéнні проце́си *див.* проце́с (7)
проце́сі
○ У проце́сі *див.* проце́с (4)
проце́су
△ У́сність судово́го проце́су *див.* у́сність
ПРОЦЕ́СОР
проце́сор
△ Табли́чний проце́сор *див.* проце́сор (1)
△ Текстови́й проце́сор *див.* проце́сор (2)
ПРОЦЕСУА́ЛЬНИЙ
процесуа́льне
△ Циві́льне процесуа́льне пра́во *див.* пра́во (31)
ПРОЦІ́ДЖУВАТИ
проці́джувати
◊ Ціди́ти (проці́джувати) / проціди́ти крізь зу́би *див.* ціди́ти
ПРОЦІДИ́ТИ
проціди́ти
◊ Ціди́ти (проці́джувати) / проціди́ти крізь зу́би *див.* ціди́ти
ПРОЧА́ХНУТИ[2]
проча́х
◊ [І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х *і т. ін.) див.* слід[1]
ПРОЧА́ХТИ[2]
проча́х
◊ [І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х *і т. ін.) див.* слід[1]
ПРОЧИ́СТИТИ
прочи́стити
◊ Прочища́ти / прочи́стити го́рло *див.* прочища́ти (1)
◊ Прочища́ти / прочи́стити о́чі *див.* прочища́ти (2)
ПРОЧИТА́ТИ
прочита́ти
◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) моли́тву *див.* чита́ти
◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти
◊ Чита́ти / прочита́ти між (помі́ж) рядка́ми (рядкі́в) *див.* чита́ти
◊ Чита́ти / прочита́ти про́повідь (ле́кції, ле́кцію) *див.* чита́ти
ПРОЧИЩА́ТИ
прочища́ти
◊ Прочища́ти / прочи́стити го́рло *див.* прочища́ти (1)
◊ Прочища́ти / прочи́стити о́чі *див.* прочища́ти (2)

ПРОЧУХА́Н
прочуха́на
◊ Дава́ти / да́ти прочуха́нки (прочуха́на) *див.* дава́ти (91)
◊ Діста́ти / дістава́ти прочуха́на *див.* дістава́ти (7)
Надава́ти прочуха́на (прочуха́нки) *див.* надава́ти[1] (3)
ПРОЧУХА́НКА
прочуха́нки
◊ Дава́ти / да́ти прочуха́нки (прочуха́на) *див.* дава́ти (91)
Надава́ти прочуха́на (прочуха́нки) *див.* надава́ти[1] (3)
ПРО́ШЕНИЙ
про́шена
Зва́на (про́шена, про́хана) вечéря *див.* вечéря (1)
про́шений
Зва́ний (про́шений, про́ханий) обі́д *див.* обі́д (1)
◊ Про́ханий (про́шений, ласка́вий) хліб (шмато́к) *див.* хліб
Про́шений (про́ханий) гість *див.* гість (1)
ПРОШИВА́ТИ
прошива́ти
◊ Прошива́ти / проши́ти сéрце (ду́шу, мо́зок) *див.* прошива́ти (1)
◊ Свердли́ти (просвéрдлювати, прошива́ти *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, проши́ти *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПРОШИ́ТИ
проши́ти
◊ Прошива́ти / проши́ти сéрце (ду́шу, мо́зок) *див.* прошива́ти (1)
◊ Свердли́ти (просвéрдлювати, прошива́ти *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, проши́ти *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
ПРОШТОВХНУ́ТИСЯ
проштовхну́тися
Не проштовхну́тися *див.* проштóвхуватися (1)
ПРОЩА́ЛЬНИЙ
проща́льне
◊ Надгро́бне (проща́льне) сло́во *див.* сло́во
ПРОЩА́ННЯ
проща́ння
○ На проща́ння *(рі́дко* на розпроща́ння) *див.* проща́ння (1)
Слова́ проща́ння *див.* сло́во
Час (хвили́на) проща́ння *див.* час
ПРОЩА́ТИ
проща́є
◊ Хай (нехáй) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасé) *див.* ма́ти[1] (12)
проща́йте
Прости́ (прості́ть) / проща́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві *див.* проща́ти (1)
ПРОЩА́ТИСЯ
проща́ється
◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)
проща́тися
◊ Проща́тися / розпроща́тися (попроща́тися) з життя́м (з [бі́лим] сві́том) *див.* проща́тися (1)
ПРО́ЩЕНИЙ
про́щена
Про́щена (Сиропу́сна) неді́ля *див.* неді́ля (7)
ПРОЩÉННЯ
прощéння
Проси́ти (блага́ти, моли́ти *і т. ін.)* прощéння *(заст.* опрощéння) *див.* проси́ти (5)
ПРОЩУ́ПАТИ
прощу́пати
◊ Зондува́ти / позондува́ти (прозондува́ти, прома́цати, *рі́дко* прощу́пати) ґрунт *див.* зондува́ти (1)
ПРОЯВИ́ТИ
прояви́ти
Проявля́ти (виявля́ти) / прояви́ти (ви́явити) ініціати́ву *див.* проявля́ти (1)
Проявля́ти / прояви́ти себé *див.* проявля́ти (2)
ПРОЯВЛЯ́ТИ
проявля́ти
Проявля́ти (виявля́ти) / прояви́ти (ви́явити) ініціати́ву *див.* проявля́ти (1)
Проявля́ти / прояви́ти себé *див.* проявля́ти (2)
ПРУГ
пру́га
◊ Навари́ти ґу́лю (пру́га) *див.* нава́рювати (1)
пру́зі
◊ На (у) вечі́рньому (за́хідному) пру́зі (упру́зі) *див.* пруг (1)
ПРУЖИ́НА
пружи́нах
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* на пружи́нах (на пружи́ні, пружи́ною) *див.* пружи́на (1)
пружи́ні
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* на пружи́нах (на пружи́ні, пружи́ною) *див.* пружи́на (1)
пружи́ною
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* на пружи́нах (на пружи́ні, пружи́ною) *див.* пружи́на (1)
ПРУ́ЖНИЙ
пру́жна́
△ Пру́жна́ деформа́ція *див.* деформа́ція (2)
ПРЯ
прю
◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.)* / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.)* на прю *див.* іти́ (133)
ПРЯ́ДИВО
пря́дива
Круг пря́дива *див.* круг[1] (2)
пря́диво
△ Мані́льське пря́диво *див.* пря́диво (1)
ПРЯДІ́ННЯ
пряді́ння
△ Гребі́нне пряді́ння *див.* пряді́ння (1)
ПРЯ́ЖЕНИЙ
пря́жене
Па́рене (пря́жене) молоко́ *див.* молоко́ (5)
Пря́жене ма́сло *див.* ма́сло (1)
ПРЯМИ́Й
пряма́
Пряма́ ві́дповідь *див.* ві́дповідь (1)
Пряма́ (діаметра́льна) протилéжність *див.* протилéжність (1)
◊ Пряма́ доро́га (стéжка, магістра́ль) *див.* доро́га (16)
△ Пряма́ ки́шка *див.* ки́шка (5)
△ Пряма́ лі́нія *див.* лі́нія (15)
△ Пряма́ мо́ва *див.* мо́ва (20)
△ Пряма́ наво́дка <Прямé навéдення> *див.* наво́дка (1)
△ Пряма́ при́зма *див.* при́зма (2)
△ Пряма́ хода́ *див.* хода́
прямé
△ Пряма́ наво́дка <Прямé навéдення> *див.* наво́дка (1)
△ Прямé ви́борче пра́во *див.* пра́во (26)
Прямé влуча́ння (влу́чення, попада́ння) *див.* влуча́ння (1)
△ Прямé дебетува́ння *див.* дебетува́ння (1)
△ Прямé зна́чення сло́ва *див.* зна́чення (3)
прями́й
△ Прями́й відмі́нок *див.* відмі́нок (8)
△ Прями́й дода́ток *див.* дода́ток (3)
Прями́й ефі́р *див.* ефі́р (1)
△ Прями́й кут *див.* кут (6)
△ Прями́й пода́ток *див.* пода́ток (7)
Прями́й по́їзд (по́тяг) *див.* по́їзд (7)
△ Прями́й поря́док слів *див.* поря́док (15)
Прями́й про́від *див.* про́від (1)
прями́м
За [прями́м] призна́ченням *див.* призна́чення (1)
прямі́
△ Мимобі́жні прямі́ *див.* прями́й (2)
△ Прямі́ ви́бори *див.* ви́бори (5)
Прямі́ ро́дичі *див.* ро́дич
прямі́й
○ По прямі́й *див.* прями́й (1)
прямо́ї
◊ Зійти́ з рі́вної (прямо́ї) доро́ги *див.* схо́дити
прямо́му
У прямо́му (звича́йному, буква́льному *і т. ін.)* розумі́нні [цьо́го сло́ва] <У прямо́му сéнсі> *див.* розумі́ння
ПРЯ́МО
пря́мо
◊ Би́ти [пря́мо] в лоб *див.* би́ти (40)
Пря́мо (діаметра́льно) протилéжний *див.* протилéжний (1)
△ Пря́мо пропорці́йний *(заст.* пропорціона́льний) *див.* пропорці́йний (2)
Пря́мо ска́жемо (ска́жем, сказа́ти) *див.* сказа́ти
◊ Сказа́ти пря́мо *(рі́дше* навпростéць) *див.* сказа́ти
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пря́мо (про́сто) гора́ з плечéй (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.)* / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.)* *див.* гора́ (3)

ПРЯМОВИ́СНИЙ

прямови́сна

△ Прямови́сна лі́нія *див.* лі́нія (16)

ПРЯМОКУ́ТНИЙ

прямоку́тний

△ Прямоку́тний трику́тник *див.* трику́тник

ПРЯМОЛІНІ́ЙНИЙ

прямоліні́йний

△ Прямоліні́йний рух *див.* рух

ПРЯМЦЕ́М

прямце́м

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.)* поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)

ПРЯ́НИК

пря́ника

◊ Полі́тика батога́ і пря́ника *див.* полі́тика (12)

ПРЯ́СТИ[1]

пря́сти

◊ На оста́нню пря́сти *див.* пря́сти[1] (1)

◊ Пря́сти на тонку́ (на тонке́) *див.* пря́сти[1] (2)

◊ Пря́сти ни́тку *див.* пря́сти[1] (3)

◊ То́нко пря́сти *див.* пря́сти[1] (4)

ПРЯ́СТИ[2]

пря́сти

◊ Пря́сти / запря́сти очи́ма *див.* пря́сти[2] (1)

ПСАЛТИ́Р

псалти́р

Чита́ти Псалти́р *див.* чита́ти

псалтирю́

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* з кни́жки (по Псалтирю́) чита́ти (вичи́тувати) *див.* чита́ти

ПСЕВДОГОЛОСОВИ́Й

псевдоголосова́

△ Псевдоголосова́ щіли́на *див.* щіли́на

ПСЕВДОРОСІ́ЙСЬКИЙ

псевдоросі́йський

Псевдоросі́йський стиль *див.* стиль[1]

ПСИХІ́ЧНИЙ

психі́чна

△ Психі́чна ата́ка *див.* ата́ка (2)

Психі́чна організа́ція <Психі́чний склад> *див.* організа́ція (3)

психі́чний

Психі́чна організа́ція <Психі́чний склад> *див.* організа́ція (3)

△ Психі́чний онані́зм *див.* онані́зм (1)

психі́чні

Психі́чні хворо́би *див.* хворо́ба

ПСИХО́З

психо́з

△ Маніака́льно-депреси́вний психо́з *див.* психо́з (1)

ПСИХОЛОГІ́ЧНИЙ

психологі́чна

△ Психологі́чна експерти́за *див.* експерти́за (6)

Психологі́чна па́уза *див.* па́уза (1)

психологі́чний

Психологі́чний ана́ліз *див.* ана́ліз (1)

△ Психологі́чний бар'є́р *див.* бар'є́р (6)

ПСИХОЛО́ГІЯ

психоло́гія

△ Когніти́вна психоло́гія *див.* психоло́гія (1)

△ Порівня́льна психоло́гія *див.* психоло́гія (2)

ПСИХОМОТО́РНИЙ

психомото́рні

△ Психомото́рні це́нтри *див.* центр

ПСУВА́ТИ

псува́ти

◊ Псува́ти / зіпсува́ти обі́дню *див.* псува́ти (1)

◊ Псува́ти / попсува́ти (зіпсува́ти) кров *див.* псува́ти (2)

◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти (3)

ПТАХ

птах

◊ Би́тися, як (мов, ніби *і т. ін.)* птах у клі́тці *див.* би́тися (6)

◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах (6)

◊ Ві́льний птах <Ві́льна пта́ха (пта́шка, пти́ця)> *див.* птах (7)

◊ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) *див.* птах (8)

◊ Перелі́тний птах <Перелі́тна пта́ха (пти́ця)> *див.* птах (9)

◊ Пі́зній птах <Пі́зня пти́ця> *див.* птах (10)

◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах (11)

◊ Птах (пти́ця) не на́шого польо́ту *див.* птах (12)

◊ Ра́нній птах <Ра́ння пти́ця (пта́шка)> *див.* птах (13)

◊ Си́ній птах <Си́ня пти́ця> *див.* птах (14)

Стале́вий (стальни́й) птах (пти́ця) *див.* птах (1)

◊ Стрі́ляний (обстрі́ляний) птах (пти́ця) *див.* птах (15)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* підстре́лений (підстрі́лений) со́кіл (птах) *див.* со́кіл[1]

птахи́

△ Ви́водкові птахи́ *див.* птах (2)

△ Ра́йські птахи́ (пти́ці) *див.* птах (3)

△ Співо́чі птахи́ *див.* птах (4)

△ Стра́усові птахи́ *див.* птах (5)

пта́хом

Перелі́тати / перелеті́ти пти́цею (мов пти́ця, пта́хом, стріло́ю *і т. ін.)* *див.* перелі́тати[1] (1)

ПТА́ХА

пта́ха

◊ Ві́льний птах <Ві́льна пта́ха (пта́шка, пти́ця)> *див.* птах (7)

◊ Перелі́тний птах <Перелі́тна пта́ха (пти́ця)> *див.* птах (9)

ПТАША́

пташа́

◊ Жовторо́те пташеня́ (пташа́) *див.* пташеня́ (1)

ПТАШЕНЯ́

пташеня́

◊ Жовторо́те пташеня́ (пташа́) *див.* пташеня́ (1)

ПТАШИ́НИЙ

пташи́не

◊ Пташи́не молоко́ *див.* молоко́ (11)

пташи́ний

Пташи́ний база́р (ри́нок) *див.* база́р (2)

△ Пташи́ний грип *див.* грип (1)

Пташи́ний я́рмарок *див.* я́рмарок

пташи́них

◊ На пташи́них права́х *див.* пра́во (35)

пташи́ного

◊ З висоти́ пташи́ного ле́ту (польо́ту) *див.* висота́ (5)

◊ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (нема́є, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* *див.* нема́ (70)

ПТА́ШКА

пта́шка

◊ Бо́жа пта́шка *див.* пта́шка (1)

◊ Ві́льний птах <Ві́льна пта́ха (пта́шка, пти́ця)> *див.* птах (7)

◊ Залі́тна *(заст., рідко* зальо́тна) пти́ця (пта́шка) *див.* пти́ця (1)

◊ Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця (4)

◊ Не на́шого пера́ (пі́р'я) птах (пта́шка) *див.* птах (8)

◊ Ра́нній птах <Ра́ння пти́ця (пта́шка)> *див.* птах (13)

пта́шки

◊ Му́хи (пта́шки, *рідко* му́ху, пта́шку *і т. ін.)* не зоби́дить (не скри́вдить, не змо́же зоби́дити *і т. ін.)* *див.* зобиджа́ти (1)

пта́шку

◊ Му́хи (пта́шки, *рідко* му́ху, пта́шку *і т. ін.)* не зоби́дить (не скри́вдить, не змо́же зоби́дити *і т. ін.)* *див.* зобиджа́ти (1)

пташо́к

◊ Па́сти ласті́в'ят (пташо́к) *див.* па́сти[1] (2)

ПТИ́ЦЯ

пти́цею

Перелі́тати / перелеті́ти пти́цею (мов пти́ця, пта́хом, стріло́ю *і т. ін.)* *див.* перелі́тати[1] (1)

пти́ці

◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця (5)

△ Ра́йські птахи́ (пти́ці) *див.* птах (3)

пти́ця

◊ Важли́вий (ва́жний, вели́кий *і т. ін.)* птах <Важли́ва (ва́жна, вели́ка *і т. ін.)* пти́ця> *див.* птах (6)

◊ Ві́льний птах <Ві́льна пта́ха (пта́шка, пти́ця)> *див.* птах (7)

◊ Залі́тна *(заст., рідко* зальо́тна) пти́ця (пта́шка) *див.* пти́ця (1)

◊ Зальо́тна пти́ця *див.* пти́ця (2)

◊ Зна́тна пти́ця *див.* пти́ця (3)

◊ Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця (4)

Перелі́тати / перелеті́ти пти́цею (мов пти́ця, пта́хом, стріло́ю *і т. ін.)* *див.* перелі́тати[1] (1)

◊ Перелі́тний птах <Перелі́тна пта́ха (пти́ця)> *див.* птах (9)

◊ Пізній птах <Пізня пти́ця> *див.* птах (10)
◊ Птах (пти́ця) висо́кого ле́ту (польо́ту) *див.* птах (11)
◊ Птах (пти́ця) не на́шого польо́ту *див.* птах (12)
◊ Ра́нній птах <Ра́ння пти́ця (пта́шка)> *див.* птах (13)
◊ Рідка́ пти́ця *див.* пти́ця (6)
◊ Си́ній птах <Си́ня пти́ця> *див.* птах (14)
Стале́вий (стальни́й) птах (пти́ця) *див.* птах (1)
◊ Стріляний (обстріляний) птах (пти́ця) *див.* птах (15)
◊ Що за пти́ця? *див.* пти́ця (7)
ПТИ́ЧИЙ
пти́чого
◊ Тільки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (немає, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* *див.* нема́ (70)
ПТИ́ЧКА
пти́чка
◊ Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця (4)
ПУА́НТ
пуа́нтах
Та́нець на пуа́нтах *див.* та́не́ць
ПУА́НТИ
пуа́нтах
Та́нець на пуа́нтах *див.* та́не́ць
ПУБЕРТА́ТНИЙ
пуберта́тний
△ Пуберта́тний період *див.* період (26)
ПУ́БЛІКА
пу́бліки
Улю́бленець пу́бліки *див.* улю́бленець
пу́бліку
◊ Гра на пу́бліку *див.* гра (10)
◊ Гра́ти на пу́бліку *див.* гра́ти (22)
ПУБЛІ́КА
публі́ку
◊ Виставля́ти / ви́ставити на публі́ку *див.* виставля́ти (5)
◊ На публі́ку сі́сти *див.* сіда́ти
ПУБЛІЦИСТИ́ЧНИЙ
публіцисти́чна
Публіцисти́чна літерату́ра *див.* літерату́ра (9)
ПУБЛІ́ЧНИЙ
публі́чна
Грома́дська (публі́чна) ду́мка (*зах.* опі́нія) *див.* ду́мка (1)
Публі́чна бібліоте́ка *див.* бібліоте́ка (2)
△ Публі́чна інформа́ція *див.* інформа́ція (3)
публі́чне
Публі́чне мі́сце *див.* мі́сце (5)
публі́чний
Буди́нок (дім) розпу́сти <Публі́чний (розпу́сний) дім> *див.* буди́нок (1)
Публі́чний торг (про́даж) *див.* торг[1]
ПУД[1]
пуд
◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд (*рі́дше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пуд ваги́ ски́нути [з се́бе] *див.* скида́ти
ПУД[2]
пу́ду
◊ Дава́ти / да́ти пу́ду *див.* дава́ти (92)
◊ Наганя́ти / нагна́ти пу́ду *див.* наганя́ти (4)
ПУ́ДРА
пу́дра
△ Цукро́ва пу́дра *див.* пу́дра (1)
ПУ́ДРЕННЯ
пу́дрення
◊ Пу́дрення (запу́дрювання) мі́зків (мо́зку) *див.* пу́дрення (1)
ПУ́ДРИТИ
пу́дрити
◊ Пу́дрити (запу́дрювати) / запу́дрити мі́зки (мо́зок) *див.* пу́дрити (1)
ПУ́ЗО
пу́за
◊ Від (од) пу́за *див.* пу́зо (1)
пу́зі
◊ Задуши́ти [в пу́зі] комара́ *див.* заду́шувати (1)
пу́зо
◊ Наїда́ти (від'їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / на́їсти (від'ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.)* *див.* наїда́ти (1)
ПУ́КАТИ
пу́кати
Пу́кати від сміху *див.* пу́кати (1)
ПУЛЬС
пульс
◊ Відчува́ти / відчу́ти пульс епо́хи *див.* відчува́ти (5)
△ Ниткоподі́бний (ниткува́тий, нитча́стий) пульс *див.* пульс (2)
△ Пульс до́брого напо́внення *див.* пульс (1)
Слу́хати пульс *див.* слу́хати
пу́льсі
◊ Трима́ти ру́ку на пу́льсі *див.* трима́ти
ПУЛЬСІВНИ́Й
пульсівна́
△ Пульсу́юча (пульсівна́) зі́рка (зоря́) *див.* зі́рка (9)
ПУЛЬСУ́ЮЧИЙ
пульсу́юча
△ Пульсу́юча (пульсівна́) зі́рка (зоря́) *див.* зі́рка (9)
пульсу́ючий
△ Пульсу́ючий струм *див.* струм
ПУЛЬТ
пульт
△ Пульт керува́ння (*рі́дше* управлі́ння) *див.* пульт (1)
ПУНІ́ЧНИЙ
пуні́чне
△ Пуні́чне письмо́ *див.* письмо́ (11)
ПУНКТ
пункт
◊ Вихідна́ то́чка <Вихідни́й пункт> *див.* то́чка
Диспе́тчерський пункт *див.* пункт (1)
Збі́рний пункт *див.* пункт (2)
△ Кома́ндний пункт *див.* пункт (7)
Кореспонде́нтський пункт *див.* пункт (3)
Насе́лений пункт *див.* пункт (4)
△ Обгі́нний пункт *див.* пункт (8)
Обмі́нний пункт валю́т *див.* пункт (5)
По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (пояснювати, розтлума́чувати *і т. ін.)* *див.* розповіда́ти
Пункт (мі́сце) призна́чення *див.* пункт (6)
△ Спостере́жний пункт *див.* пункт (9)
пу́нктах
◊ По (на) всіх пу́нктах *див.* пункт (10)
По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (пояснювати, розтлума́чувати *і т. ін.)* *див.* розповіда́ти
пу́нктом
По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (пояснювати, розтлума́чувати *і т. ін.)* *див.* розповіда́ти
ПУП
пуп
◊ Надрива́ти / надірва́ти пу́па (пуп) *див.* надрива́ти (1)
◊ Пуп землі́ *див.* пуп (1)
◊ Пуп розв'я́жеться *див.* пуп (2)
◊ Пуп трі́щить *див.* пуп (3)
◊ Рі́зати пуп (пу́па) *див.* рі́зати
◊ Тря́сця йому́ (тобі́, їй *і т. ін.)* в печінки́ (в печі́нку, в пуп, в бік *і т. ін.)* *див.* тря́сця
◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] на живі́т (на пуп) *див.* живі́т (2)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* на пуп *див.* пуп (4)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пуп (пупе́ць, *діал.* буз) [той] *див.* пуп (5)
пу́па
◊ Ви́ще се́бе (своє́ї голови́, пу́па) не ско́чиш (не підско́чиш) *див.* ско́чити
◊ Надрива́ти / надірва́ти пу́па (пуп) *див.* надрива́ти (1)
◊ Регота́ти на пу́па *див.* регота́ти
◊ Рі́зати пуп (пу́па) *див.* рі́зати
ПУПЕ́ЦЬ
пупе́ць
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пуп (пупе́ць, *діал.* буз) [той] *див.* пуп (5)
ПУПОВИ́НА
пупови́ною
◊ Обрива́ти / обірва́ти з пупови́ною *див.* обрива́ти[1] (3)
ПУ́П'ЯНОК
пу́п'янка
◊ З пу́п'янка (з пу́п'яночка) *див.* пу́п'янок (1)
ПУ́П'ЯНОЧОК
пу́п'яночка
◊ З пу́п'янка (з пу́п'яночка) *див.* пу́п'янок (1)
ПУРГА́
пургу́
◊ Гна́ти (гони́ти) пургу́ *див.* пурга́ (1)
ПУСКА́ТИ
пуска́ти
◊ [Аж] сли́ну пуска́ти / пусти́ти *див.* пуска́ти (10)
◊ Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ *див.* випуска́ти (10)
Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю *див.* випуска́ти (5)
◊ Закида́ти (пуска́ти) / заки́нути (пусти́ти) гадю́чку *див.* закида́ти[2] (3)

Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)
◊ [І] на по́ріг не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти (11)
◊ Крути́ти (пуска́ти) фільм (кінокарти́ну, кіно́) *див.* крути́ти (15)
◊ На о́чі не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти (12)
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.*) / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.*) тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◊ Плести́ (пуска́ти) інтри́гу (інтри́ги) *див.* плести́ (8)
◊ Пропуска́ти (пуска́ти) / пропусти́ти (пусти́ти) повз ву́ха (ми́мо вух, повз слух) *див.* пропуска́ти (7)
Пуска́ти в же́бри *див.* пуска́ти (1)
◊ Пуска́ти (випуска́ти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди *див.* пуска́ти (13)
Пуска́ти вітри́ *див.* пуска́ти (2)
◊ Пуска́ти з ву́ха у ву́хо *див.* пуска́ти (14)
◊ Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) пі́вника (пі́вня) *див.* пуска́ти (15)
◊ Пуска́ти ми́ляну ба́ньку *див.* пуска́ти (16)
◊ Пуска́ти (напуска́ти) / пусти́ти (напусти́ти) ману́ [у ві́чі] *див.* пуска́ти (32)
◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стріли, стрілу́) *див.* пуска́ти (17)
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ге́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти (18)
◊ Пуска́ти / пусти́ти бу́лькú (бу́льбашки) *див.* пуска́ти (19)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в непа́м’ять *див.* пуска́ти (20)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́біг *див.* пуска́ти (21)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти (22)
Пуска́ти / пусти́ти в пові́тря *див.* пуска́ти (7)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в розхі́д (в розхо́д) *див.* пуска́ти (23)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в старці́ *див.* пуска́ти (25)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в хід *див.* пуска́ти (26)
◊ Пуска́ти / пусти́ти ґрунт з-під ніг *див.* пуска́ти (27)
Пуска́ти / пусти́ти до прича́стя *див.* пуска́ти (3)
◊ Пуска́ти / пусти́ти дур [у го́лову (в ті́м’я)] *див.* пуска́ти (28)
◊ Пуска́ти / пусти́ти ду́шу на поку́ту *див.* пуска́ти (29)
◊ Пуска́ти / пусти́ти з душе́ю *див.* пуска́ти (30)
◊ Пуска́ти / пусти́ти корі́ння (ко́рінь) *див.* пуска́ти (31)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на ві́тер *див.* пуска́ти (33)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на во́лю Бо́жу *див.* пуска́ти (34)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на дно (під шум, під лід *і т. ін.*) *див.* пуска́ти (35)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на по́ріг *див.* пуска́ти (36)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на самопли́в *див.* пуска́ти (37)
Пуска́ти / пусти́ти на світ *див.* пуска́ти (4)
◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти (38)
Пуска́ти / пусти́ти па́росток (па́рость) *див.* пуска́ти (5)
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с поїзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.*) *див.* пуска́ти (6)
◊ Пуска́ти / пусти́ти по ко́лу *див.* пуска́ти (39)
◊ Пуска́ти / пусти́ти по сві́ту (по ми́ру) *див.* пуска́ти (40)
◊ Пуска́ти / пусти́ти сла́ву (*рідко* у сла́ву) *див.* пуска́ти (41)
◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки, сльо́зину *і т. ін.*) з оче́й *див.* пуска́ти (42)
◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (сльо́зи) *див.* пуска́ти (43)
◊ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну) [у ві́чі] *див.* пуска́ти (44)
◊ Пуска́ти / пусти́ти у́смішку (у́сміх, по́смішку) *див.* пуска́ти (45)
◊ Пуска́ти / пусти́ти ша́пку по кру́гу (по ко́лу) *див.* пуска́ти (46)
◊ Пуска́ти (си́пати) / пусти́ти ві́ци (віц) *див.* пуска́ти (24)
Пуска́ти (сі́яти) / пусти́ти [недо́бру] сла́ву (недо́брі ві́сті) *див.* пуска́ти (8)
Пуска́ти язи́к як вороти́ло *див.* пуска́ти (9)
◊ Пусти́ти / пуска́ти в ді́ло (в рух) *див.* пуска́ти (51)
◊ Пусти́ти / пуска́ти черво́ного пі́вня *див.* пуска́ти (52)
◊ Пусти́ти (спусти́ти) / *рідше* пуска́ти (спуска́ти) ю́шку (кров, крови́цю, мазку́) [з но́са] *див.* пуска́ти (56)
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, пошир́ювати *і т. ін.*) / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.*) чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти

ПУСКА́ТИСЯ

пуска́тися

Виру́ша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.*) / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.*) у путь (у доро́гу) *див.* виру́ша́ти (1)
◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.*) *див.* іти́ (32)
◊ Пуска́тися / пусти́тися бе́рега *див.* пуска́тися (2)
◊ Пуска́тися / пусти́тися в леда́що *див.* пуска́тися (3)
Пуска́тися / пусти́тися на хи́трість *див.* хи́трість
Пуска́тися / пусти́тися руко́ю (рука́ми) *див.* пуска́тися (1)
◊ Пуска́тися / пусти́тися (уда́ритися) в ма́ндри *див.* пуска́тися (4)
◊ Пусти́тися / пуска́тися на свої́ кри́ла *див.* пуска́тися (5)
◊ Пусти́тися / *рідше* пуска́тися в забрі́д *див.* пуска́тися (6)
◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.*) / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.*) на дно *див.* спуска́тися
Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ПУСТЕ́ЛЯ

пусте́лі

◊ Го́лос (глас) вола́ючого (вопію́щого) в пусте́лі (*рідко* в пусти́ні) *див.* го́лос (9)

пусте́ль

△ Зо́ни пусте́ль *див.* зо́на (14)

ПУСТИ́Й

пуста́

◊ Поро́жня (легка́, пуста́) кише́ня (кали́тка) *див.* кише́ня (8)
◊ Поро́жня (пуста́) голова́ *див.* голова́ (40)
△ Поро́жня (пуста́, ме́ртва) поро́да *див.* поро́да (8)
◊ Пуста́ ціка́вість *див.* ціка́вість

пусте́

◊ Поро́жнє (пусте́) мі́сце *див.* мі́сце (25)

пусти́й

◊ Поро́жній (пусти́й) гамане́ць *див.* гамане́ць (2)
◊ Пусти́й ві́тер *див.* ві́тер (19)
◊ Пусти́й лоб *див.* лоб (12)
◊ Пусти́й но́мер *див.* но́мер (5)
◊ Пусти́й (поро́жній) звук *див.* звук (8)

пусти́ми

◊ З го́лими (поро́жніми, пусти́ми) рука́ми *див.* рука́

пусті́

◊ Пусті́ (ма́рні) слова́ (фра́зи) *див.* сло́во

пусто́го

◊ Перелива́ти з пусто́го [та] в поро́жнє (з поро́жнього в непо́вне) *див.* перелива́ти (2)

пусто́му

◊ На поро́жньому (пусто́му, го́лому) мі́сці *див.* мі́сце (16)

ПУСТИ́НЯ

пусти́ні

◊ Го́лос (глас) вола́ючого (вопію́щого) в пусте́лі (*рідко* в пусти́ні) *див.* го́лос (9)

ПУСТИ́ТИ

пусти́ти

◊ [Аж] сли́ну пуска́ти / пусти́ти *див.* пуска́ти (10)
◊ Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ *див.* випуска́ти (10)
Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) на во́лю *див.* випуска́ти (5)
◊ Закида́ти (пуска́ти) / заки́нути (пусти́ти) гадю́чку *див.* закида́ти[2] (3)
Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)

◊ [І] на поріг не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти (11)
◊ На о́чі не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти (12)
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.*) / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.*) тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◊ Не ви́пустити (не пусти́ти) [ні (ані́, і)] па́ри з вуст *див.* випуска́ти (18)
◊ Пропуска́ти (пуска́ти) / пропусти́ти (пусти́ти) повз ву́ха (ми́мо вух, повз слух) *див.* пропуска́ти (7)
◊ Пуска́ти (випуска́ти) / пусти́ти (ви́пустити) в (на) лю́ди *див.* пуска́ти (13)
◊ Пуска́ти (лови́ти) / пусти́ти (злови́ти) півника (пі́вня) *див.* пуска́ти (15)
◊ Пуска́ти (напуска́ти) / пусти́ти (напусти́ти) ману́ [у ві́чі] *див.* пуска́ти (32)
◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стріли, стрілу́) *див.* пуска́ти (17)
◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ге́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти (18)
◊ Пуска́ти / пусти́ти бу́льки́ (бу́льбашки) *див.* пуска́ти (19)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в непа́м'ять *див.* пуска́ти (20)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́біг *див.* пуска́ти (21)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти (22)
Пуска́ти / пусти́ти в пові́тря *див.* пуска́ти (7)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в розхі́д (в розхо́д) *див.* пуска́ти (23)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в ста́рці *див.* пуска́ти (25)
◊ Пуска́ти / пусти́ти в хід *див.* пуска́ти (26)
◊ Пуска́ти / пусти́ти ґрунт з-під ніг *див.* пуска́ти (27)
Пуска́ти / пусти́ти до прича́стя *див.* пуска́ти (3)
◊ Пуска́ти / пусти́ти дур [у го́лову (в ті́м'я)] *див.* пуска́ти (28)
◊ Пуска́ти / пусти́ти ду́шу на поку́ту *див.* пуска́ти (29)
◊ Пуска́ти / пусти́ти з душе́ю *див.* пуска́ти (30)
◊ Пуска́ти / пусти́ти корі́ння (ко́рінь) *див.* пуска́ти (31)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на ві́тер *див.* пуска́ти (33)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на во́лю Бо́жу *див.* пуска́ти (34)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на дно (під шум, під лід *і т. ін.*) *див.* пуска́ти (35)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на по́ріг *див.* пуска́ти (36)
◊ Пуска́ти / пусти́ти на самопли́в *див.* пуска́ти (37)
Пуска́ти / пусти́ти на світ *див.* пуска́ти (4)
◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти (38)
Пуска́ти / пусти́ти па́росток (па́рость) *див.* пуска́ти (5)
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с пої́зд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.*) *див.* пуска́ти (6)
◊ Пуска́ти / пусти́ти по ко́лу *див.* пуска́ти (39)
◊ Пуска́ти / пусти́ти по сві́ту (по ми́ру) *див.* пуска́ти (40)
◊ Пуска́ти / пусти́ти сла́ву (*рідко* у сла́ву) *див.* пуска́ти (41)
◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки, сльо́зину *і т. ін.*) з оче́й *див.* пуска́ти (42)
◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (сльо́зи) *див.* пуска́ти (43)
◊ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну) [у ві́чі] *див.* пуска́ти (44)
◊ Пуска́ти / пусти́ти у́смі́шку (у́смі́х, по́смішку) *див.* пуска́ти (45)
◊ Пуска́ти / пусти́ти ша́пку по кру́гу (по ко́лу) *див.* пуска́ти (46)
◊ Пуска́ти (си́пати) / пусти́ти ві́ци (віц) *див.* пуска́ти (24)
Пуска́ти (сі́яти) / пусти́ти [недо́бру] сла́ву (недо́брі ві́сті) *див.* пуска́ти (8)
◊ Пусти́ти жука́ *див.* пуска́ти (47)
◊ Пусти́ти [з] ди́мом ([з] вогне́м, з ві́тром і ди́мом) *див.* пуска́ти (48)
◊ Пусти́ти (з то́рбою) з торба́ми [по сві́ту] *див.* пуска́ти (49)
◊ Пусти́ти під укі́с *див.* пуска́ти (50)
◊ Пусти́ти / пуска́ти в ді́ло (в рух) *див.* пуска́ти (51)
◊ Пусти́ти / пуска́ти черво́ного пі́вня *див.* пуска́ти (52)
◊ Пусти́ти (розві́яти) за ві́тром *див.* пуска́ти (53)
◊ Пусти́ти ряст топта́ти *див.* пуска́ти (54)
◊ Пусти́ти собі ку́лю в лоб (в ло́ба, в го́лову, в скро́ню) *див.* пуска́ти (55)
◊ Пусти́ти (спусти́ти) / *рідше* пуска́ти (спуска́ти) ю́шку (кров, крови́цю, мазку́) [з но́са] *див.* пуска́ти (56)
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін.*) / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.*) чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти

ПУСТИ́ТИСЯ

пусти́тися

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.*) / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.*) у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)
◊ Дух спусти́ти <*заст.* Пусти́тися ду́ху> *див.* спуска́ти
◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.*) *див.* іти́ (32)
◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)
◊ Пуска́тися / пусти́тися бе́рега *див.* пуска́тися (2)
◊ Пуска́тися / пусти́тися в леда́що *див.* пуска́тися (3)
Пуска́тися / пусти́тися на хи́трість *див.* хи́трість
Пуска́тися / пусти́тися руко́ю (рука́ми) *див.* пуска́тися (1)
◊ Пуска́тися / пусти́тися (уда́ритися) в ма́ндри *див.* пуска́тися (4)
◊ Пусти́тися / пуска́тися на свої́ кри́ла *див.* пуска́тися (5)
◊ Пусти́тися / *рідше* пуска́тися в забрі́д *див.* пуска́тися (6)
◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.*) / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.*) на дно *див.* спуска́тися
Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ПУ́СТКА

пу́стка

Стоя́ти пу́сткою (як пу́стка) *див.* стоя́ти

пу́сткою

Лежа́ти пу́сткою *див.* лежа́ти (6)
◊ Па́хне (ві́є, тя́гне, віддає́ *і т. ін.*) пу́сткою *див.* па́хнути (3)
Стоя́ти пу́сткою (як пу́стка) *див.* стоя́ти

ПУ́СТО

пу́сто

◊ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [було́] пу́сто! <Хай тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [бу́де] пу́сто!> *див.* пу́сто (1)

ПУСТОТА́

пустота́

△ Торрічéллієва порожне́ча (пустота́) *див.* порожне́ча (1)

ПУТІ́ВКА

путі́вка

◊ Путі́вка в життя́ *див.* путі́вка (1)

ПУ́ТНІЙ

пу́тнього

◊ Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва *див.* ва́ртий (3)

ПУ́ТО

пу́та

◊ Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти *і т. ін.*) пу́та *див.* лама́ти (7)
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
◊ Розі́рвані пу́та (ланцюги́) *див.* розі́рваний
◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти

ПУТОВИ́Й

путова́

△ Путова́ кі́стка *див.* кі́стка (7)

путови́й

△ Путови́й сугло́б *див.* сугло́б

ПУТТЯ́

путтяя́

○ Без путтяя́ *див.* путтяя́ (1)
◊ Дово́дити / довести́ до путтяя́ *див.* дово́дити (10)
○ До путтяя́ *див.* путтяя́ (2)
◊ Дохо́дити / дійти́ до путтяя́ *див.* дохо́дити (13)
◊ Збива́ти (зво́дити) / зби́ти (звести́) з путтяя́ *див.* збива́ти (15)
◊ Збива́тися / зби́тися з доро́ги (з путі́, зі шля́ху, з путтяя́ *і т. ін.*) *див.* збива́тися (4)

◊ З кру́га (з путтяя́) спи́тися *див.* спива́тися

◊ Прив́одити / привести́ до ла́ду́ (до поря́дку, до путтяя́ *і т. ін.) див.* прив́одити (6)

ПУТЬ

путі́

◊ Відрізані шляхи́ *(рідко* путі) <Відрізаний шлях *(рідко* путь)> *див.* шлях

◊ Збива́ти / збити з путі істини (істинної, Госпо́дньої *і т. ін.) див.* збива́ти (9)

◊ Збива́тися / зби́тися з доро́ги (з путі, зі шля́ху, з путтяя́ *і т. ін.) див.* збива́тися (4)

◊ На путі стоя́ти / става́ти *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти на путі / ста́ти на путь грішників (зло́го) *див.* стоя́ти

путь

◊ Бода́й путь-доро́ги не ста́ло *див.* става́ти

◊ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну *(рідше* на вірний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.)* / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.)* у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)

◊ Ви́рушити в оста́нню путь *див.* вируша́ти (2)

◊ Відрізані шляхи́ *(рідко* путі) <Відрізаний шлях *(рідко* путь)> *див.* шлях

◊ Відхо́дити (ла́годитися) / відійти́ на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу) *див.* відхо́дити (9)

◊ Доро́га (путь)ляга́є / лягла́ *див.* доро́га (6)

Збира́ти (виряджа́ти) / зібра́ти (ви́рядити) в путь (в доро́гу) *див.* збира́ти (1)

◊ Змили́ти шлях (сте́жку, путь *і т. ін.) див.* зми́лювати[2] (1)

◊ Іти́ в дале́ку доро́гу (путь) *див.* іти́ (59)

На путь пра́ведну (пра́ведних) поверну́ти (поверну́тися) / *рідко* поверта́ти (поверта́тися) *див.* поверта́ти[1] (1)

◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.)* на до́бру (пра́ведну, вірну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, вірний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)

◊ Пра́вити путь *див.* пра́вити[1] (2)

◊ Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу) *див.* прово́дити (5)

◊ Проклада́ти (пробива́ти, торува́ти *і т. ін.)* / прокла́сти (проби́ти) [собі] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь) *див.* проклада́ти (2)

◊ Розчи́стити шлях (путь) *див.* розчища́ти

Спрямо́вувати / спрямува́ти [свої] кро́ки ([свою] путь) *див.* спрямо́вувати

◊ Стоя́ти на путі / ста́ти на путь грішників (зло́го) *див.* стоя́ти

◊ Хай [тобі, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)

◊ Штовха́ти на злу путь *див.* штовха́ти

ПУХ

пух

△ Бавовня́ний пух *див.* пух (1)

◊ В пух і прах *див.* пух (2)

◊ Тільки пух полети́ть *див.* пух (5)

пу́хові

◊ Ри́льце (ри́ло) в пушку́ (в пуху́, в пу́хові) *див.* ри́льце

пу́хом

◊ Ри́б’ячим пу́хом підби́тий *див.* підби́тий (2)

◊ [Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перо́м, пухке́нькою, легка́) *див.* земля́ (32)

пу́ху

◊ Не з за́ячого пу́ху *див.* пух (3)

◊ Ні пу́ху ні пера́ *див.* пух (4)

◊ Ри́льце (ри́ло) в пушку́ (в пуху́, в пу́хові) *див.* ри́льце

ПУХА́

пухи́

◊ Доби́ти до пухи́ *див.* добива́ти (2)

ПУХКЕ́НЬКИЙ

пухке́нькою

◊ [Хай (неха́й)] земля́ [бу́де] пу́хом (перо́м, пухке́нькою, легка́) *див.* земля́ (32)

ПУХКИЙ

пухкі́

△ Пухкі поро́ди *див.* поро́да (9)

ПУ́ХЛИЙ

пу́хлого

◊ Ні за пу́хлу (пу́хлого, ца́пову) ду́шу *див.* душа́ (67)

пу́хлу

◊ Ні за пу́хлу (пу́хлого, ца́пову) ду́шу *див.* душа́ (67)

ПУХЛИ́НА

пухли́на

△ Доброя́кісна пухли́на *див.* пухли́на (1)

△ Злоя́кісна пухли́на *див.* пухли́на (2)

ПУ́ХНУТИ

пу́хне

◊ Голова́ пу́хне (розпуха́є, ре́пається *і т. ін.) див.* голова́ (21)

пу́хнуть

◊ [Аж] ву́ха пу́хнуть / попу́хли *див.* ву́хо (7)

ПУ́ХТИ

пу́хне

◊ Голова́ пу́хне (розпуха́є, ре́пається *і т. ін.) див.* голова́ (21)

пу́хнуть

◊ [Аж] ву́ха пу́хнуть / попу́хли *див.* ву́хо (7)

ПУ́ЧКА

пу́чка

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* па́лець (перст, пу́чка) *див.* па́лець (12)

пу́чками

◊ Ру́чками та пу́чками <З ру́чок та з пу́чок> *див.* ру́чка

пу́чки

◊ Обвести́ (обкрути́ти, оберну́ти *і т. ін.)* / *рідше* обво́дити (обкру́чувати, оберта́ти *і т. ін.)* круг (навко́ло, довко́ла *і т. ін.)* па́льця (пу́чки) *див.* обво́дити (2)

пу́чкою

◊ [І] па́льцем (пу́чкою) не доторка́тися (не дото́ркуватися) / не доторкну́тися *див.* доторка́тися (2)

◊ [І] па́льцем *(рідше* пу́чкою) не торкну́ти (не зачепи́ти, не ткну́ти) *див.* торка́ти

пу́чок

◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти

◊ Ру́чками та пу́чками <З ру́чок та з пу́чок> *див.* ру́чка

ПУ́ШКА

пу́шки

○ Як з пу́шки *див.* пу́шка (1)

пу́шку

◊ Бра́ти / взя́ти на пу́шку (на понт) *див.* бра́ти (95)

ПУШО́К

пушку́

◊ Ри́льце (ри́ло) в пушку́ (в пуху́, в пу́хові) *див.* ри́льце

ПХА́ТИ

пха́є

◊ [Аж] із го́рла лізе *(грубо* пре, пре́ться) <[Аж] го́рлом пха́є> *див.* лізти (2)

пхай

◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.)* но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути

пха́ти

◊ Пха́ти вік (біду́, життя́) *див.* пха́ти (1)

ПШЕНИ́ЦЯ

пшени́ця

△ Гілля́ста пшени́ця *див.* пшени́ця (1)

△ Двозе́рна пшени́ця *див.* пшени́ця (2)

△ Тверда́ пшени́ця *див.* пшени́ця (3)

ПШЕНИ́ЧНИЙ

пшени́чний

◊ З межи́сіткою та в пшени́чний ряд *див.* межи́сітка (1)

ПШИК

пшик

◊ Вели́кий крик за мали́й пшик *див.* крик[1] (1)

◊ Зроби́ти з лемеша́ шва́йку (пшик) *див.* зроби́ти (12)

ПШОНО́

пшоно́

◊ Потовкти́ на пшоно́ *див.* потовкти́ (1)

П’Я́ВКА

п’я́вка

◊ Вплива́тися / впи́тися (вп’ясти́ся) [п’я́вкою (як п’я́вка)] в се́рце *див.* впива́тися[1] (2)

◊ Реп’ахо́м (як (мов, ніби *і т. ін.)* реп’я́х (п’я́вка, [ше́вська] смола́), смоло́ю) [до кожу́ха (до шта́нів, у соба́чий хвіст *і т. ін.)*] *див.* реп’я́х

◊ [Тоді́,] як п’я́вка кри́кне *див.* п’я́вка (1)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* п’я́вка [за] се́рце (ко́ло се́рця) ссе *див.* п’я́вка (2)

п’я́вкою

◊ Впива́тися / впи́тися (вп’ясти́ся) [п’я́вкою (як п’я́вка)] в се́рце *див.* впива́тися[1] (2)

П'ЯДЬ
п'я́ддю
◇ П'ядь за п'я́ддю *див.* п'ядь (2)
п'ядь
◇ Ні на п'ядь *див.* п'ядь (1)
◇ П'ядь за п'я́ддю *див.* п'ядь (2)
П'Я́НИЙ
п'я́ний
П'я́ний (п'янки́й) хліб *див.* хліб
◇ П'я́ний як (мов, ні́би *і т. ін.)* квач (хлющ, чіп) *див.* п'я́ний (1)
◇ П'я́ний як ніч *див.* ніч (16)
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* п'я́ний *див.* п'я́ний (2)
п'я́них
◇ З п'я́них очéй *див.* óко[1] (39)
п'я́ну
Під п'я́ну рýку (руч) *див.* рукá
П'ЯНИ́ЦЯ
п'яни́ця
Гірки́й (гіркá) п'яни́ця (п'яни́ченька) *див.* п'яни́ця (1)
Прегірки́й (прегіркá) п'яни́ця *див.* п'яни́ця (2)
П'ЯНИ́ЧЕНЬКА
п'яни́ченька
Гірки́й (гіркá) п'яни́ця (п'яни́ченька) *див.* п'яни́ця (1)
П'ЯНКИ́Й
п'янки́й
П'я́ний (п'янки́й) хліб *див.* хліб
П'Я́НО
п'я́но
◇ Сóлодко з'їсти, п'я́но спи́ти, хóроше походи́ти *див.* з'їдáти (10)
П'ЯНЬ
п'я́ні
○ По п'я́ні *див.* п'янь (1)
П'ЯСТИ́
п'ясти́
Óчі п'ясти́ (пнýти) [на лоб (на лóба)] *див.* п'ясти́ (1)
П'ЯСТИ́СЯ
п'ясти́ся
П'ясти́ся (пнýтися) навшпи́ньки *див.* п'ясти́ся (1)
◇ Ставáти (п'ясти́ся, лíзти *і т. ін.)* на котýрни *див.* ставáти
П'ЯТÁ
п'ят
◇ [Аж] по [сáмі] п'я́ти <[Аж] до [сáмих] п'ят> *див.* п'ятá (1)
◇ Від мáківки до п'ят *див.* мáківка (1)
◇ Сéрце впáло до п'ят <Сéрце опини́лося в п'я́тах> *див.* сéрце
п'ятá
◇ Ахіллéсова п'ятá *див.* п'ятá (2)
п'я́тами
◇ Мигнýти (мелькнýти) п'я́тами *див.* мигнýти (2)
◇ Накивáти *(рідше* закивáти) / кивáти п'я́тами *див.* накивáти (1)
п'я́тах
◇ Гнáтися (іти́, ходи́ти *і т. ін.)* по п'я́тах *див.* гнáтися (2)
◇ Душá в п'я́ти (п'я́тки) тікáє (опускáється, ховáється *і т. ін.)* / втеклá (опусти́лася, сховáлася *і т. ін.)* <Душá [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душá (22)
◇ [І (аж)] в (на) душí (на сéрці, у грýдях, у п'я́тах *і т. ін.)* похолóло (похолóнуло, похолóне) *див.* похолóнути (1)
◇ Сéрце впáло до п'ят <Сéрце опини́лося в п'я́тах> *див.* сéрце
п'я́ти
◇ [Аж] під п'я́ти печé *див.* пекти́ (2)
◇ [Аж] по [сáмі] п'я́ти <[Аж] до [сáмих] п'ят> *див.* п'ятá (1)
◇ Аж п'я́ти губи́ти *див.* губи́ти (2)
◇ [Аж] у п'я́ти б'є *див.* би́ти (14)
◇ Врíзати (підрíзати) п'я́ти *див.* урíзувати[1]
◇ Дух у п'я́ти заліз (ввійшóв) *див.* дух (12)
◇ Душá в п'я́ти (п'я́тки) тікáє (опускáється, ховáється *і т. ін.)* / втеклá (опусти́лася, сховáлася *і т. ін.)* <Душá [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душá (22)
◇ Заганя́ти / загнáти дýшу в п'я́ти *див.* заганя́ти[1] (5)
◇ Кусáти за п'я́ти *див.* кусáти (3)
◇ Лизáти халя́ву (п'я́ти, п'я́тки, чóботи, череви́ки *і т. ін.)* *див.* лизáти (3)
◇ Лоскотáти п'я́ти *див.* лоскотáти (4)
◇ Мáзати (масти́ти, намáзувати *і т. ін.)* / намáзати (змáзати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [сáлом (смáльцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* мáзати (2)
◇ Насідáти на п'я́ти (на ши́ю) *див.* насідáти (1)
◇ Наступáти / *рідше* наступи́ти на хвіст (на хвостá, на п'я́ти) *див.* наступáти (6)
◇ Нóги (п'я́ти) сверблять *див.* ногá (28)
◇ Нóги (п'я́ти, стýпні) прикипáють (приростáють) / прикипíли (прирослú) до землí (до кáменя, до мíсця *і т. ін.)* *див.* ногá (29)
◇ Пекти́ п'я́ти *див.* пекти́ (9)
◇ Покáзувати / показáти п'я́ти (п'я́тки) *див.* покáзувати (21)
п'ятóю
◇ Під п'ятóю *див.* п'ятá (3)
П'ЯТÁК
п'ятáк
◇ За п'ятáк (за п'ятакá) <За злáманий п'ятáк> *див.* п'ятáк (1)
◇ Пáра п'ятáк *див.* пáра[1] (12)
◇ Цінá п'ятáк *див.* цінá
п'ятакá
◇ Глянув (подиви́вся, зи́ркнув *і т. ін.),* нáче (ненáче *і т. ін.)* п'ятакá дав (подарувáв, ки́нув *і т. ін.)* *див.* глянути (1)
◇ За п'ятáк (за п'ятакá) <За злáманий п'ятáк> *див.* п'ятáк (1)
◇ Не вáртий (не варт) [і] [лáманого] грошá (карбóванця, [щербáтої] копíйки, шагá, шéляга, [мíдного] п'ятакá) [в базáрний день] *див.* вáртий (5)
п'ятаки́
◇ Розмíнювати / розміня́ти честь на п'ятаки́ *див.* розмíнювати
П'ЯТИБÓРСТВО
п'ятибóрство
Сучáсне п'ятибóрство *див.* п'ятибóрство (1)
П'Я́ТИЙ
п'я́та
◇ Потрíбний (потрíбен), як собáці п'я́та ногá *(рідше* як дрýгий хвіст, як торíшній сніг, як п'я́те кóлесо до вóза *і т. ін.)* *див.* ногá (33)
Потрíбно, як собáці п'я́та ногá (як собáці здрáстуйте, як торíшній сніг *і т. ін.)* *див.* потрíбно (1)
◇ П'я́та колóна *див.* колóна (3)
△ П'я́та респýбліка *див.* респýбліка
п'я́те
◇ Потрíбний (потрíбен), як собáці п'я́та ногá *(рідше* як дрýгий хвіст, як торíшній сніг, як п'я́те кóлесо до вóза *і т. ін.)* *див.* ногá (33)
◇ П'я́те кóлесо до вóза (у вóзі, біля вóза *і т. ін.)* *див.* кóлесо (8)
◇ П'я́те чéрез деся́те *див.* п'я́тий (1)
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* п'я́те кóлесо до вóза (у вóзі) *див.* кóлесо (9)
п'я́тий
Повíтряний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.)* океáн *див.* океáн (1)
П'ЯТИРЯДКÓВИЙ
п'ятирядкóва
△ П'ятирядкóва строфá *див.* строфá
П'Я́ТКА[1]
п'я́тках
◇ Душá в п'я́ти (п'я́тки) тікáє (опускáється, ховáється *і т. ін.)* / втеклá (опусти́лася, сховáлася *і т. ін.)* <Душá [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душá (22)
п'я́тки
◇ Душá в п'я́ти (п'я́тки) тікáє (опускáється, ховáється *і т. ін.)* / втеклá (опусти́лася, сховáлася *і т. ін.)* <Душá [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душá (22)
◇ Лизáти халя́ву (п'я́ти, п'я́тки, чóботи, череви́ки *і т. ін.)* *див.* лизáти (3)
◇ Мáзати (масти́ти, намáзувати *і т. ін.)* / намáзати (змáзати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [сáлом (смáльцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* мáзати (2)
◇ Покáзувати / показáти п'я́ти (п'я́тки) *див.* покáзувати (21)
П'Я́ТНИЦЯ
п'я́тниць
◇ Сім п'я́тниць (недíль) на ти́ждень *див.* сім
п'я́тницю
◇ Криви́тися / скриви́тися як середá на п'я́тницю *див.* криви́тися (1)
п'я́тниця
Вели́ка (Страснá) п'я́тниця *див.* п'я́тниця (1)
П'ЯТЬ
п'яти́
◇ Без п'яти́ хвили́н *див.* хвили́на
п'ять
◇ Встáвити / вставля́ти [і] свої́ (своїх) п'ять копíйок *див.* вставля́ти[1] (4)
◇ Ні в дві ні в три (в п'ять) *див.* два (3)
◇ Ні в п'ять ні в дéв'ять (в дéсять) *див.* п'ять (1)
◇ Ні шість ні п'ять *див.* шість
◇ У міх (у п'ять лантухíв) не вберéш *див.* вбирáти[1] (4)

◊ Як свої́ (своїх) п'ять па́льців *див.* п'ять (2)

РАД[1]

рад

◊ Ра́дий (рад, ра́да) [би] не́бо (не́ба, со́нце, світ) прихили́ти (нахили́ти) *див.* ра́дий

ра́да

◊ Ра́дий (рад, ра́да) [би] не́бо (не́ба, со́нце, світ) прихили́ти (нахили́ти) *див.* ра́дий

РА́ДА

ра́ду

Прийма́ти / прийня́ти ра́ду *див.* прийма́ти (14)

РА́ДИ

ра́ди

◊ Проси́ти (проха́ти) Христа́ ра́ди <Проси́ти (проха́ти) ми́лостині (ми́лостиню)> *див.* проси́ти (17)

РА́ДИЙ

ра́да

◊ Ра́дий (рад, ра́да) [би] не́бо (не́ба, со́нце, світ) прихили́ти (нахили́ти) *див.* ра́дий

ра́дий

◊ Ра́дий (рад, ра́да) [би] не́бо (не́ба, со́нце, світ) прихили́ти (нахили́ти) *див.* ра́дий

РАДІА́ЦІЯ

радіа́ція

△ Проника́льна (*рідко* проника́юча) радіа́ція *див.* радіа́ція

РАЗ[1]

ра́зі

○ У проти́вному (у проти́внім) ра́зі *див.* раз[1]

ра́зу

○ З пе́ршого ра́зу (при́ступу) *див.* раз[1]

Прибережи́ (прибережі́ть) до і́ншого ра́зу (на пото́м) *див.* приберіга́ти (1)

РА́ЙСЬКИЙ

ра́йські

△ Ра́йські птахи́ (пти́ці) *див.* птах (3)

РА́НА

ра́ни

◊ Хоч до ра́ни (до боля́чки, до зубі́в *і т. ін.*) клади́ (приклада́й, притуля́й *і т. ін.*) / приклади́ (притули́) *див.* кла́сти (26)

РА́ННІЙ

ра́нній

◊ Ра́нній птах <Ра́ння пти́ця (пта́шка)> *див.* птах (13)

ра́ння

◊ Ра́нній птах <Ра́ння пти́ця (пта́шка)> *див.* птах (13)

РАЦІОНАЛІЗА́ТОРСЬКИЙ

раціоналіза́торська

△ Раціоналіза́торська пропози́ція *див.* пропози́ція (1)

РА́ЦІЯ[2]

ра́цію

◊ Визнава́ти (признава́ти) / ви́знати (призна́ти) ра́цію *див.* визнава́ти (1)

РВА́ТИ

рва́ти

◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти

РЕА́КЦІЯ

реа́кція

△ Реа́кція прие́днання *див.* реа́кція

РЕВОЛЮ́ЦІЯ

революція

△ Промисло́ва револю́ція <Промисло́вий переворо́т> *див.* револю́ція

Соціалісти́чна (пролета́рська) револю́ція *див.* револю́ція

РЕ́ГІТ

ре́готу

Аж (так і) приляга́ти / прилягти́ [з ре́готу] *див.* приляга́ти (1)

РЕГОТА́ТИ

регота́ти

◊ Регота́ти на пу́па *див.* регота́ти

РЕНТГЕ́НІВСЬКИЙ

рентге́нівське

△ Рентге́нівські про́мені <Рентге́нівське промі́ння> *див.* про́мінь (4)

рентге́нівські

△ Рентге́нівські про́мені <Рентге́нівське промі́ння> *див.* про́мінь (4)

РЕ́ПАТИСЯ

ре́пається

◊ Голова́ пу́хне (розпуха́є, ре́пається *і т. ін.*) *див.* голова́ (21)

РЕП'Я́Х

реп'я́х

◊ Реп'ячо́м (як (мов, ні́би *і т. ін.*) реп'я́х (п'я́вка, [ше́вська] смола́), смоло́ю) [до кожу́ха (до шта́нів, у соба́чий хвіст *і т. ін.*)] *див.* реп'я́х

реп'ячо́м

◊ Реп'ячо́м (як (мов, ні́би *і т. ін.*) реп'я́х (п'я́вка, [ше́вська] смола́), смоло́ю) [до кожу́ха (до шта́нів, у соба́чий хвіст *і т. ін.*)] *див.* реп'я́х

РЕСПУ́БЛІКА

респу́бліка

△ П'я́та респу́бліка *див.* респу́бліка

РЕСУ́РС

ресу́рси

Приро́дні бага́тства (запа́си, ресу́рси *і т. ін.*) *див.* бага́тство (1)

ресу́рсів

△ Відтво́рення приро́дних ресу́рсів *див.* відтво́рення (1)

РЕ́ЧЕННЯ

ре́чення

△ Підря́дне ре́чення причи́ни *див.* ре́чення

△ Про́сте́ ре́чення *див.* ре́чення

РЕ́ШЕТО

ре́шето

◊ Пройти́ (перейти́) крізь си́то й ре́шето *див.* прохо́дити (7)

РИ́Б'ЯЧИЙ

ри́б'ячим

◊ Ри́б'ячим пу́хом підби́тий *див.* підби́тий (2)

РИ́ЛО

ри́ло

◊ Ри́льце (ри́ло) в пушку́ (в пуху́, в пу́хові) *див.* ри́льце

РИ́ЛЬЦЕ

ри́льце

◊ Ри́льце (ри́ло) в пушку́ (в пуху́, в пу́хові) *див.* ри́льце

РИ́НОК

ри́нок

Пташи́ний база́р (ри́нок) *див.* база́р (2)

РІ́ВНИЙ

рі́вної

◊ Зійти́ з рі́вної (прямо́ї) доро́ги *див.* схо́дити

РІГ

ро́ги

◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати

ро́гу

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] з-за ро́гу (*діал.* з-за вугла́) [мішко́м] приби́тий (приши́блений, *рідко вульг.* нама́ханий) *див.* приби́тий (3)

РІД

ро́ду

◊ Ні ро́ду ні пло́ду (ні припло́ду) *див.* рід

Про́сто́го ро́ду *див.* рід

РІДКИ́Й

рідка́

◊ Рідка́ пти́ця *див.* пти́ця (6)

РІ́ДНИЙ

рі́дного

◊ Рі́дного ба́тька прода́сть *див.* продава́ти (8)

РІ́ЗАТИ

рі́зати

◊ Рі́зати пуп (пу́па) *див.* рі́зати

РІКА́

рі́ками

◊ Кров (*рідко* крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.*) / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.*) *див.* кров (19)

РІСТ

ро́сту

Прибавля́ти / приба́вити ро́сту *див.* прибавля́ти (3)

РІЧ[1]

річ

○ Відо́ма (ви́ди́ма, звісна, пе́вна, приро́дна, ясна́) річ *див.* річ[1]

РІЧ[2]

річ

◊ [Річ] прово́диться (прова́диться) про *див.* прово́дитися (1)

РІ́ШЕННЯ

рі́шення

Прийма́ти / прийня́ти рі́шення *див.* прийма́ти (15)

РОБИ́ТИ

роби́ти

Завдава́ти (роби́ти) / завда́ти (зроби́ти) прикрі́сть *див.* завдава́ти (9)

Зроби́ти / роби́ти про́мах (про́махи) *див.* зроби́ти (5)

◊ Прово́дити (роби́ти, наво́дити) / провести́ (зроби́ти, навести́) парале́ль *див.* прово́дити (10)

Роби́ти / зроби́ти про́бу *див.* роби́ти

Роби́ти (справля́ти) / зроби́ти (спра́вити) прие́мність *див.* роби́ти

РОБО́ТА
робо́та
Примусо́ва пра́ця (робо́та) <Примусо́ві робо́ти> *див.* пра́ця (5)
робо́ти
Примусо́ва пра́ця (робо́та) <Примусо́ві робо́ти> *див.* пра́ця (5)
РОДИ́ЛЬНИЙ
роди́льна
△ Просту́дна (роди́льна, породі́льна *і т. ін.)* гаря́чка *див.* гаря́чка (2)
РО́ДИЧ
ро́дичі
Прямі́ ро́дичі *див.* ро́дич
РОЗБИВА́ТИ
розбива́ти
◊ Лама́ти (проло́мувати, розбива́ти *і т. ін.)* / злама́ти (пролама́ти, розби́ти *і т. ін.)* лід (кри́гу) *див.* лама́ти (9)
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
РОЗБИ́ТИ
розби́ти
◊ Лама́ти (проло́мувати, розбива́ти *і т. ін.)* / злама́ти (пролама́ти, розби́ти *і т. ін.)* лід (кри́гу) *див.* лама́ти (9)
◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти
РОЗБУ́ДЖУВАТИ
розбу́джувати
◊ Розбу́джувати (пробу́джувати) / розбуди́ти (пробуди́ти) звіра *див.* розбу́джувати
РОЗБУДИ́ТИ
розбуди́ти
◊ Розбу́джувати (пробу́джувати) / розбуди́ти (пробуди́ти) звіра *див.* розбу́джувати
РОЗВІ́ЯТИ
розві́яти
◊ Пусти́ти (розві́яти) за ві́тром *див.* пуска́ти (53)
РОЗВ'ЯЗА́ТИСЯ
розв'я́жеться
◊ Пуп розв'я́жеться *див.* пуп (2)
РОЗГАНЯ́ТИ
розганя́ти
◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)
РОЗІГНА́ТИ
розігна́ти
◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.)* / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.)* сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)
РОЗІЙТИ́СЯ
розійшла́ся
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, пошири́лася, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.)* *див.* чу́тка

РОЗІ́РВАНИЙ
розі́рвані
◊ Розі́рвані пу́та (ланцюги́) *див.* розі́рваний
РОЗКВІТА́ТИ
розквіта́ти
◊ Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти *і т. ін.)* / розкві́тнути (процвісти́) *див.* розквіта́ти
РОЗКВІ́ТНУТИ
розкві́тнути
◊ Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти *і т. ін.)* / розкві́тнути (процвісти́) *див.* розквіта́ти
РОЗКИДА́ТИСЯ[1]
розкида́тися
◊ Розкида́тися прокля́ттями *див.* розкида́тися[1]
РОЗКРИ́ТИЙ
розкри́тими
◊ Прийма́ти (зустріча́ти) / прийня́ти (зустрі́ти, зустрі́нути) з [розкри́тими] обі́ймами *див.* прийма́ти (19)
РОЗЛАМА́ТИ
розлама́ти
◊ Лама́ти / полама́ти (злама́ти, розлама́ти *і т. ін.)* пу́та *див.* лама́ти (7)
РОЗЛИВА́ТИ
розлива́ти
◊ Ли́ти (пролива́ти, розлива́ти) / проли́ти (розли́ти) кров *див.* ли́ти (8)
РОЗЛИВА́ТИСЯ
розлива́ється
◊ Кров *(рідко* кріо́вця) [рі́ками] лле́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.)* / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.)* *див.* кров (19)
РОЗЛИ́ТИ
розли́ти
◊ Ли́ти (пролива́ти, розлива́ти) / проли́ти (розли́ти) кров *див.* ли́ти (8)
РОЗЛИ́ТИСЯ
розлила́ся
◊ Кров *(рідко* кріо́вця) [рі́ками] лле́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.)* / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.)* *див.* кров (19)
РОЗЛУЧА́ТИСЯ
розлуча́ється
◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)
РОЗЛУЧИ́ТИСЯ
розлучи́лася
◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)
РОЗМІ́НЮВАТИ
розмі́нювати
◊ Розмі́нювати / розміня́ти честь на п'ятаки́ *див.* розмі́нювати
РОЗМІНЯ́ТИ
розміня́ти
◊ Розмі́нювати / розміня́ти честь на п'ятаки́ *див.* розмі́нювати
РОЗМО́ВА
розмо́ви
Пристава́ти / приста́ти до розмо́ви (на розмо́ву) *див.* пристава́ти (4)

розмо́ву
Пристава́ти / приста́ти до розмо́ви (на розмо́ву) *див.* пристава́ти (4)
Прова́дити розмо́ву *див.* прово́дити (2)
РОЗНЕСТИ́СЯ
рознесла́ся
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, пошири́лася, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.)* *див.* чу́тка
РОЗНОСИ́ТИ
розноси́в
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
розноси́ла
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
РОЗНО́СИТИСЯ
розно́ситься
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, пошири́лася, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.)* *див.* чу́тка
РОЗО́Р
розо́р
Прийти́ в розо́р *див.* прихо́дити (1)
РОЗПАЛИ́ТИ
розпали́ти
Розпа́лювати (збу́джувати) / розпали́ти (збуди́ти) при́страсті *див.* розпа́лювати
РОЗПА́ЛЮВАТИ
розпа́лювати
Розпа́лювати (збу́джувати) / розпали́ти (збуди́ти) при́страсті *див.* розпа́лювати
РОЗПА́ЛЮВАТИСЯ
розпа́люються
◊ При́страсті спала́хують (розпа́люються, киплять *і т. ін.)* *див.* при́страсть (3)
РОЗПОВІДА́ТИ
розповіда́ти
◊ Говори́ти (розповіда́ти) про́сти́ми слова́ми *див.* говори́ти (7)
По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (поя́снювати, розтлума́чувати *і т. ін.)* *див.* розповіда́ти
РОЗПРОЩА́ННЯ
розпроща́ння
○ На проща́ння *(рідко* на розпроща́ння) *див.* проща́ння (1)
РОЗПРОЩА́ТИСЯ
розпроща́тися
◊ Проща́тися / розпроща́тися (попроща́тися) з життя́м (з [бі́лим] сві́том) *див.* проща́тися (1)

РОЗПУСКА́ТИ

розпуска́ти

◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін.)* / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.)* чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти

РОЗПУ́СНИЙ

розпу́сний

Буди́нок (дім) розпу́сти <Публі́чний (розпу́сний) дім> *див.* буди́нок (1)

РОЗПУ́СТА

розпу́сти

Буди́нок (дім) розпу́сти <Публі́чний (розпу́сний) дім> *див.* буди́нок (1)

Приту́лок розпу́сти *див.* приту́лок (1)

РОЗПУСТИ́ТИ

розпусти́ти

◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін.)* / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.)* чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти

РОЗПУХА́ТИ

розпуха́є

◊ Голова́ пу́хне (розпуха́є, ре́пається *і т. ін.)* *див.* голова́ (21)

РОЗРИВА́ТИ[1]

розрива́ти

◊ Рва́ти (розрива́ти, розбива́ти) / порва́ти (розби́ти) кайда́ни (пу́та, ланцюги́) *див.* рва́ти

РОЗТЛУМА́ЧУВАТИ

розтлума́чувати

По пу́нктах (пункт за пу́нктом) розповіда́ти (поясню́вати, розтлума́чувати *і т. ін.)* *див.* розповіда́ти

РО́ЗУМ

ро́зум

◊ Прийти́ / прихо́дити в го́лову (на ро́зум, на ум *і т. ін.)* *див.* прихо́дити (8)

◊ Прикла́сти (приложи́ти) ро́зум *див.* прикла́да́ти (6)

Приро́дний ро́зум *див.* ро́зум

◊ Пропива́ти / пропи́ти го́лову (ро́зум) *див.* пропива́ти (1)

ро́зуму

◊ Не прибра́ти глу́зду (ро́зуму, ума́) *див.* прибира́ти (8)

◊ Прихо́дити / прийти́ до ро́зуму *див.* прихо́дити (15)

◊ Ума́ (ро́зуму, голови́ *і т. ін.)* не прикла́сти (не приложи́ти, *рідко* не зібра́ти) *див.* прикла́да́ти (7)

РОЗУМІ́ННЯ

розумі́нні

У прямо́му (звича́йному, буква́льному *і т. ін.)* розумі́нні [цього́ сло́ва] <У прямо́му се́нсі> *див.* розумі́ння

РОЗХІ́Д

розхі́д

◊ Пуска́ти / пусти́ти в розхі́д (в розхо́д) *див.* пуска́ти (23)

РОЗХО́Д

розхо́д

◊ Пуска́ти / пусти́ти в розхі́д (в розхо́д) *див.* пуска́ти (23)

РОЗХО́ДИТИСЯ

розхо́диться

◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, поши́рилася, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.)* *див.* чу́тка

РОЗЦВІТА́ТИ

розцвіта́є

◊ Як мак цвіте́ (процвіта́є, розцвіта́є *і т. ін.)* *див.* мак (7)

РОЗЧИ́СТИТИ

розчи́стити

◊ Розчи́стити шлях (путь) *див.* розчища́ти

РОСЛИ́НА

росли́ни

Прима́нні росли́ни *див.* росли́на

РОТ

рот

◊ Примкну́ти рот (гу́би, губу́) *див.* примика́ти (1)

◊ Сам (так і) про́ситься (лі́зе) в рот (до ро́та, на губу́) *див.* сам

ро́та

◊ Сам (так і) про́ситься (лі́зе) в рот (до ро́та, на губу́) *див.* сам

ро́ті

◊ Язи́к [як (мов, ні́би *і т. ін.)*] приріс (приста́в, присо́х) до піднебі́ння (у ро́ті) *див.* язи́к

РУБЕ́ЦЬ

рубця́

Промочи́ти / промо́чувати до ни́тки (до кісто́к, до соро́чки, до ті́ла, до рубця́, до ру́бчика) *див.* промо́чувати (2)

РУ́БЧИК[1]

ру́бчика

Промочи́ти / промо́чувати до ни́тки (до кісто́к, до соро́чки, до ті́ла, до рубця́, до ру́бчика) *див.* промо́чувати (2)

РУКА́

рук

◊ Ли́пнути (прилипа́ти) / прили́пнути до рук *див.* ли́пнути[1] (1)

◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти

◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)

◊ Прибира́ти / прибра́ти до [свої́х] рук *див.* прибира́ти (9)

◊ Прибира́ти / прибра́ти себе́ до рук *див.* прибира́ти (11)

рука́ми

◊ З го́лими (поро́жніми, пусти́ми) рука́ми *див.* рука́

Пуска́тися / пусти́тися руко́ю (рука́ми) *див.* пуска́тися (1)

ру́ки

◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.)* / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.)* до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)

◊ Приклада́ти / прикла́сти (приложи́ти) си́лу (пра́цю, ру́ки *і т. ін.)* *див.* приклада́ти (5)

◊ Пройти́ (перейти́) / прохо́дити (перехо́дити) че́рез ру́ки *див.* прохо́дити (8)

◊ Пропуска́ти / пропусти́ти че́рез свої́ ру́ки *див.* пропуска́ти (6)

◊ Простяга́ти / простягти́ (простягну́ти) ру́ку (ру́ки) *див.* простяга́ти (3)

руки́

◊ Проси́ти / попроси́ти руки́ *див.* проси́ти (15)

руко́ю

◊ З простя́гнутою (простя́гненою, до́вгою) руко́ю *див.* рука́

Пуска́тися / пусти́тися руко́ю (рука́ми) *див.* пуска́тися (1)

ру́ку

Під п'я́ну ру́ку (руч) *див.* рука́

◊ Подава́ти (дава́ти, простяга́ти) / пода́ти (да́ти, простягти́) [бра́тню, помі́чну *і т. ін.*] ру́ку [допомо́ги] *див.* подава́ти[1] (10)

Приклада́ти / прикла́сти ру́ку до кашке́та (ша́пки, картуза́ *і т. ін.)* *див.* приклада́ти (2)

◊ Приложи́ти ру́ку *див.* приложи́ти (1)

◊ Пропонува́ти / запропонува́ти ру́ку [і се́рце] *див.* пропонува́ти (3)

◊ Простяга́ти / простягти́ (простягну́ти) ру́ку (ру́ки) *див.* простяга́ти (3)

◊ Трима́ти ру́ку на пу́льсі *див.* трима́ти

РУХ

рух

Приво́дити / привести́ в ді́ю (в рух) *див.* приво́дити (1)

△ Прямоліні́йний рух *див.* рух

◊ Пусти́ти / пуска́ти в ді́ло (в рух) *див.* пуска́ти (51)

РУЧ

руч

Під п'я́ну ру́ку (руч) *див.* рука́

РУ́ЧКА

ру́чками

◊ Ру́чками та пу́чками <З ру́чок та з пу́чок> *див.* ру́чка

ру́чок

◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти

◊ Ру́чками та пу́чками <З ру́чок та з пу́чок> *див.* ру́чка

РУША́ТИ

руша́ти

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.)* / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.)* у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)

РУ́ШИТИ[2]

ру́шити

Вируша́ти (руша́ти, пуска́тися *і т. ін.)* / ви́рушити (ру́шити, пусти́тися *і т. ін.)* у путь (у доро́гу) *див.* вируша́ти (1)

Швидки́м (ско́рим) ма́ршем пройти́ (діста́тися, ру́шити *і т. ін.)* *див.* прохо́дити (2)

РУШНИ́К

рушника́ми

◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (свати́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)

РУШНИ́ЦЯ

рушни́цю

Скида́ти / ски́нути гвинті́вку (*рі́дше* рушни́цю) на причі́л *див.* скида́ти

РЯД
ряд
◊ З межи́сіткою та в пшени́чний ряд *див.* межи́сітка (1)
РЯДО́К
рядка́ми
◊ Чита́ти / прочита́ти між (помі́ж) рядка́ми (рядкі́в) *див.* чита́ти
рядкі́в
◊ Чита́ти / прочита́ти між (помі́ж) рядка́ми (рядкі́в) *див.* чита́ти
РЯСТ
ряст
◊ Пусти́ти ряст топта́ти *див.* пуска́ти (54)
СА́ЛО
са́лом
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.)* / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.)* [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рідше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)
САЛЮ́Т
салю́т
Склада́ти / скла́сти привіта́ння (салю́т) *див.* склада́ти
САМ
сам
◊ Сам (так і) про́ситься (лі́зе) в рот (до ро́та, на губу́) *див.* сам
са́мих
◊ [Аж] по [са́мі] п'я́ти <[Аж] до [са́мих] п'ят> *див.* п'ята́ (1)
◊ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (12)
са́мі
◊ [Аж] по [са́мі] п'я́ти <[Аж] до [са́мих] п'ят> *див.* п'ята́ (1)
СА́МИЙ
са́мих
Промерза́ти / проме́рзти до [са́мих] кісто́к *див.* промерза́ти (1)
Проме́рзлий до [са́мих] кісто́к *див.* проме́рзлий (1)
◊ Промока́ти (змока́ти) / промо́кнути (змо́кнути) до ни́тки (до ни́точки, до соро́чки, до [са́мих] сорочо́к, до [са́мих] кісто́к) *див.* промока́ти[1] (1)
са́мого
З са́мого прихо́ду *див.* прихі́д (1)
◊ Пройма́ти до [са́мого] живця́ *див.* пройма́ти (3)
◊ Пройма́ти / пройня́ти се́рце (ду́шу) <Пройма́ти / пройня́ти аж до [са́мого] се́рця (до [са́мої] душі́)> *див.* пройма́ти (6)
са́мої
◊ Біда́ (го́ре) гне (пригина́є) / пригне́ [до [са́мої] землі́] *див.* біда́[1] (1)
◊ Пройма́ти / пройня́ти се́рце (ду́шу) <Пройма́ти / пройня́ти аж до [са́мого] се́рця (до [са́мої] душі́)> *див.* пройма́ти (6)
САМИ́Й
са́мих
◊ [Аж] по [са́мі] п'я́ти <[Аж] до [са́мих] п'ят> *див.* п'ята́ (1)
◊ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (12)
са́мі
◊ [Аж] по [са́мі] п'я́ти <[Аж] до [са́мих] п'ят> *див.* п'ята́ (1)
САМОНАВЧА́ЛЬНИЙ
самонавча́льна
△ Самонавча́льна маши́на (систе́ма) <Самонавча́льний при́стрій> *див.* маши́на (13)
самонавча́льний
△ Самонавча́льна маши́на (систе́ма) <Самонавча́льний при́стрій> *див.* маши́на (13)
САМОПЛИ́В
самопли́в
◊ Пуска́ти / пусти́ти на самопли́в *див.* пуска́ти (37)
САНІТА́РНИЙ
саніта́рний
△ Саніта́рний пропускни́к *див.* пропускни́к (1)
СВЕРБІ́ТИ
свербля́ть
◊ Но́ги (п'я́ти) свербля́ть *див.* нога́ (28)
СВЕРДЛИ́ТИ
свердли́ти
◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, прошива́ти *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, проши́ти *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти
СВІДО́МІСТЬ
свідо́мість
Утра́чати / утра́тити свідо́мість (прито́мність) *див.* утрача́ти
СВІДО́ЦТВО
свідо́цтво
△ Прохідне́ свідо́цтво *див.* свідо́цтво
СВІЙ
свій
◊ Мі́ряти / примі́ряти на свій арши́н (своє́ю мі́ркою, на свою́ мі́рку *і т. ін.)* <Мі́ряти по собі́> *див.* мі́ряти (7)
Приверта́ти / приверну́ти на свій бік *див.* приверта́ти (2)
◊ Промі́ряти [свій] шлях *див.* промі́рювати (2)
Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (провину́, [свій] гріх) *див.* споку́тувати
◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рідко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути
свого́
◊ Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [свого́] се́рця (до [своє́ї] душі́) *(рідко* в се́рце, в ду́шу) *див.* бра́ти (129)
◊ Не пропусти́ти / не пропуска́ти свого́ *див.* пропуска́ти (3)
◊ Приде́ржати / приде́ржувати язи́к ([свого́] язика́) [за зуба́ми] *див.* приде́ржувати (1)
◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рідко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути
своє́
◊ Прихиля́ти / прихили́ти [своє́] ву́хо *(рідко* у́хо) *див.* прихиля́ти (3)
Прова́дити своє́ *див.* прово́дити (3)
своє́ї
◊ Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [свого́] се́рця (до [своє́ї] душі́) *(рідко* в се́рце, в ду́шу) *див.* бра́ти (129)
своє́му
Відповіда́ти [своє́му] призна́ченню *див.* відповіда́ти (1)
своє́ю
За [своє́ю] приро́дою *див.* приро́да (2)
◊ Мі́ряти / примі́ряти на свій арши́н (своє́ю мі́ркою, на свою́ мі́рку *і т. ін.)* <Мі́ряти по собі́> *див.* мі́ряти (7)
свої́
◊ Бра́ти / взя́ти (прийня́ти) на [свої́] пле́чі *див.* бра́ти (108)
◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
◊ Вста́вити / вставля́ти [і] свої́ (свої́х) п'ять копі́йок *див.* вставля́ти[1] (4)
◊ Про́бувати / спро́бувати [свої́] си́ли *(рідше* себе́) *див.* про́бувати (5)
Пропонува́ти / запропонува́ти свої́ по́слуги *див.* пропонува́ти (1)
◊ Пропуска́ти / пропусти́ти че́рез свої́ ру́ки *див.* пропуска́ти (6)
◊ Пусти́тися / пуска́тися на свої́ кри́ла *див.* пуска́тися (5)
Спрямо́вувати / спрямува́ти [свої́] кро́ки ([свою́] путь) *див.* спрямо́вувати
◊ Як свої́ (свої́х) п'ять па́льців *див.* п'ять (2)
свої́х
◊ Вста́вити / вставля́ти [і] свої́ (свої́х) п'ять копі́йок *див.* вставля́ти[1] (4)
◊ Прибира́ти / прибра́ти до [свої́х] рук *див.* прибира́ти (9)
◊ Як свої́ (свої́х) п'ять па́льців *див.* п'ять (2)
свою́
◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) гріх на [свою́] ду́шу (на се́бе) *див.* бра́ти (131)
◊ Загла́джувати / загла́дити [свою́] провину́ (вину́) *див.* загла́джувати (1)
◊ Мі́ряти / примі́ряти на свій арши́н (своє́ю мі́ркою, на свою́ мі́рку *і т. ін.)* <Мі́ряти по собі́> *див.* мі́ряти (7)
◊ Прихили́ти *(рідше* приклони́ти) [свою́] го́лову *див.* прихиля́ти (1)
◊ Приши́ти [свою́] при́шву (при́шви) *див.* пришива́ти (4)
Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (провину́, [свій] гріх) *див.* споку́тувати
Спрямо́вувати / спрямува́ти [свої́] кро́ки ([свою́] путь) *див.* спрямо́вувати
СВІТ[2]
світ
◊ Випуска́ти (пуска́ти) / ви́пустити (пусти́ти) в світ *див.* випуска́ти (10)

◊ Прив́одити / привест́и на світ [Бо́жий] *див.* прив́одити (8)
◊ Прийт́и / прих́одити на (у) світ (в життя́) *див.* прих́одити (11)
Пусќати / пуст́ити на світ *див.* пусќати (4)
◊ Ра́дий (рад, ра́да) [би] не́бо (не́ба, со́нце, світ) прихил́ити (нахил́ити) *див.* ра́дий
світі
◊ Прож́ити на світі *див.* прожив́ати (2)
світом
◊ Проща́тися / розпроща́тися (попроща́тися) з життя́м (з [білим] світом) *див.* проща́тися (1)
світу
◊ Пусќати / пуст́ити по світу (по ми́ру) *див.* пусќати (40)
◊ Пуст́ити (з то́рбою) з торба́ми [по світу] *див.* пусќати (49)

СВІТЛО[1]
світло
◊ Пролив́ати / прол́ити світло *див.* пролив́ати (1)
Світло (ся́йво, проміння *і т. ін.)* і тіні *див.* світло[1]

СВЯТ
свята́
◊ Неха́й (хай) мене́ [свята́] земля́ при́йме *див.* земля́ (27)
◊ Свята́ наївність (простота́) *див.* наївність (1)

СВЯТИ́Й
свята́
◊ Неха́й (хай) мене́ [свята́] земля́ при́йме *див.* земля́ (27)
◊ Свята́ наївність (простота́) *див.* наївність (1)

СЕБЕ́
се́бе
◊ Бог (Госпо́дь) прийня́в (приня́в, прибра́в) [ду́шу] [до Себе́] *див.* бог (6)
◊ Бра́ти (прийма́ти, перейма́ти) / взя́ти (прийня́ти, перейня́ти) вину́ на се́бе *див.* бра́ти (127)
◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) гріх на [свою́] ду́шу (на се́бе) *див.* бра́ти (131)
◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
Приверта́ти / приверну́ти до се́бе симпа́тію (симпа́тії) *див.* приверта́ти (1)
Приверта́ти (притяга́ти, притя́гувати, прив'я́зувати) / приверну́ти (притягну́ти, прив'яза́ти) [до се́бе] ува́гу *див.* приверта́ти (3)
Приворо́жувати / приворожи́ти до се́бе *див.* приворо́жувати (1)
◊ Прийма́ти / прийня́ти на се́бе *див.* прийма́ти (25)
◊ Прийма́ти / прийня́ти [на се́бе] уда́р *(рідше* вого́нь) *див.* прийма́ти (20)
Прийми́, Бо́же (Го́споди), мою́ ду́шу (мене́) [до Себе́] *див.* прийма́ти (17)
◊ Прийти́ / прихо́дити в (до) се́бе *див.* прихо́дити (9)
◊ Прико́вувати / прикува́ти [до се́бе] о́чі (зір) *див.* прико́вувати (2)
◊ Прим'я́ти під се́бе *див.* примина́ти (1)
◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* притяга́ти (3)
◊ Притяга́ти (притя́гувати) / притягну́ти (притягти́) се́рце до се́бе *див.* притяга́ти (4)
◊ Прихиля́ти / прихили́ти до се́бе се́рце (серця́) *див.* прихиля́ти (2)
Промовля́ти / промо́вити до се́бе *див.* промовля́ти (2)
[Сира́] земля́ [до се́бе] прибра́ла (прибере́) *див.* земля́ (5)
◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пуд ваги́ ски́нути [з се́бе] *див.* скида́ти
себе́
◊ Прибира́ти / прибра́ти себе́ до рук *див.* прибира́ти (11)
Прив́одити / привест́и себе́ в поря́док *див.* прив́одити (4)
◊ Приткну́ти го́лову (себе́) *див.* притика́ти (1)
◊ Про́бувати / спро́бувати [свої́] си́ли *(рідше* себе́) *див.* про́бувати (5)
Проявля́ти / прояви́ти себе́ *див.* проявля́ти (2)
собі́
◊ Знахо́дити / знайти́ [собі́ (тобі́)] приту́лок (пристано́вище, при́хисток *і т. ін.) див.* знахо́дити (11)
◊ Ма́ти [собі́] на прикме́ті (на приміті) *див.* ма́ти[2] (100)
◊ Мі́сця [собі́] не прибра́ти *див.* прибира́ти (7)
◊ Прикида́ти / прики́нути [собі́] в голові́ (в дума́х, ду́мкою *і т. ін.) див.* прикида́ти[3] (1)
Присяга́тися / присягну́тися собі́ *див.* присяга́тися (2)
◊ Пробива́ти / проби́ти собі́ доро́гу *див.* пробива́ти (3)
◊ Проклада́ти (пробива́ти, торува́ти *і т. ін.)* / прокла́сти (проби́ти) [собі́] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь) *див.* проклада́ти (2)
◊ Пусти́ти собі́ ку́лю в лоб (в ло́ба, в го́лову, в скро́ню) *див.* пуска́ти (55)
собо́ю
Відчува́ти (чу́ти) / відчу́ти [за собо́ю] прови́ну *див.* відчува́ти (4)
Загоро́джувати / загороди́ти собо́ю шлях (прохі́д, две́рі *і т. ін.) див.* загоро́джувати (1)

СЕЛЯ́НИ
селя́ни
Приписні́ селя́ни *див.* селяни́н

СЕЛЯНИ́Н
селя́ни
Приписні́ селя́ни *див.* селяни́н

СЕМИМИ́ЛЬНИЙ
семими́льними
◊ Семими́льними кро́ками йти (просува́тися, ступа́ти *і т. ін.) див.* іти́ (154)

СЕНС
се́нсі
У прямо́му (звича́йному, буква́льному *і т. ін.)* розумі́нні [цього́ сло́ва] <У прямо́му се́нсі> *див.* розумі́ння

СЕ́РДЕНЬКО
серде́нька
Пригорта́ти / пригорну́ти до се́рця (до серде́нька, *рідко* к се́рцю) *див.* пригорта́ти (1)
Пригорта́тися / пригорну́тися до се́рця (до се́рде́нька, *рідко* к се́рцю) *див.* пригорта́тися (1)
се́рденьком
◊ Прийма́ти / прийня́ти се́рцем (до се́рця, се́рденьком) *див.* прийма́ти (26)

СЕРДЕ́ЧНИЙ
серде́чної
◊ З [серде́чної (душе́вної)] просто́ти [і доброти́] *див.* простота́ (1)

СЕРЕДА́
середа́
◊ Криви́тися / скриви́тися як середа́ на п'я́тницю *див.* криви́тися (1)

СЕРЕДНЬОЯЗИКО́ВИЙ
середньоязико́вий
△ Середньоязико́вий при́голосний *див.* при́голосний (11)

СЕРЙО́ЗНО
серйо́зно
◊ Сприйма́ти *(рідко* прийма́ти) / сприйня́ти *(рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти

СЕ́РЦЕ
се́рце
◊ Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [свого́] се́рця (до [своє́ї] душі́) *(рідко* в се́рце, в ду́шу) *див.* бра́ти (129)
◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) [п'я́вкою (як п'я́вка)] в се́рце *див.* впива́тися[1] (2)
◊ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.)* / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.)* [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)
◊ Приверну́ти / приверта́ти се́рце *див.* приверта́ти (4)
◊ Прийня́ти в се́рце (в ду́шу) *див.* прийма́ти (30)
◊ Припе́рчувати / приперчи́ти се́рце *див.* припе́рчувати (1)
◊ Притяга́ти (притя́гувати) / притягну́ти (притягти́) се́рце до се́бе *див.* притяга́ти (4)
◊ Прихиля́ти / прихили́ти до се́бе се́рце (серця́) *див.* прихиля́ти (2)
◊ Пройма́ти / пройня́ти се́рце (ду́шу) <Пройма́ти / пройня́ти аж до [са́мого] се́рця (до [са́мої] душі́)> *див.* пройма́ти (6)
◊ Прокида́ється / проки́нулося се́рце *див.* се́рце
◊ Пропонува́ти / запропонува́ти ру́ку [і се́рце] *див.* пропонува́ти (3)
◊ Прошива́ти / проши́ти се́рце (ду́шу, мо́зок) *див.* прошива́ти (1)
◊ Се́рце впа́ло до п'ят <Се́рце опини́лося в п'я́тах> *див.* се́рце
◊ Се́рце не прийма́є *див.* се́рце

◊ Се́рце привертáється (гóрнеться, пригортáється, хи́литься, схиля́ється *і т. ін.)* / приверну́лося (пригорну́лося, схили́лося *і т. ін.) див.* се́рце
◊ Се́рце проймáється (проймáлося) / пройняло́ся *див.* се́рце
◊ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* п'я́вка [за] се́рце (ко́ло се́рця) ссе *див.* п'я́вка (2)

се́рцем
◊ Душе́ю (се́рцем) пристáти *див.* приставáти (7)
◊ Приймáти / прийня́ти се́рцем (до се́рця, се́рденьком) *див.* приймáти (26)
◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіе́ю] душе́ю) *див.* прилипáти (1)
◊ Прилягти́ [ці́лим] се́рцем *див.* прилягáти (2)
◊ Припáсти се́рцем *див.* припадáти (13)
◊ Про́сти́й се́рцем *див.* про́сти́й (1)

се́рці
◊ [І (аж)] в (на) душі́ (на се́рці, у гру́дях, у п'я́тах *і т. ін.)* похоло́ло (похоло́нуло, похоло́не) *див.* похоло́нути (1)
◊ Пронести́ в се́рці *див.* проно́сити (1)

се́рцю
Пригортáти / пригорну́ти до се́рця (до се́рде́нька, *рідко* к се́рцю) *див.* пригортáти (1)
Пригортáтися / пригорну́тися до се́рця (до се́рде́нька, *рідко* к се́рцю) *див.* пригортáтися (1)

се́рця
◊ Брáти (приймáти) / взя́ти (прийня́ти) [бли́зько] до [свого́] се́рця (до [своє́ї] душі́) (*рідко* в се́рце, в ду́шу) *див.* брáти (129)
Пригортáти / пригорну́ти до се́рця (до се́рде́нька, *рідко* к се́рцю) *див.* пригортáти (1)
Пригортáтися / пригорну́тися до се́рця (до се́рде́нька, *рідко* к се́рцю) *див.* пригортáтися (1)
◊ Приймáти / прийня́ти се́рцем (до се́рця, се́рденьком) *див.* приймáти (26)
◊ Прийти́ся до се́рця *(рідше* по но́рову) *див.* прихо́дитися (8)
◊ Припáсти (прийти́ся, пристáти, *рідко* прилягти́) / припадáти (прихо́дитися) до се́рця (до душі́) *див.* припадáти (11)
◊ Прирости́ до се́рця *див.* приростáти (3)
◊ Притискáти / прити́снути до се́рця *див.* притискáти (3)
◊ Прихиля́ти / прихили́ти до се́бе се́рце (се́рця́) *див.* прихиля́ти (2)
◊ Проймáти / пройня́ти се́рце (ду́шу) <Проймáти / пройня́ти аж до [сáмого] се́рця (до [сáмої] душі́)> *див.* проймáти (6)
◊ Прокладáти (пробивáти) / проклáсти (проби́ти) доро́гу (шлях, сте́жку *і т. ін.)* до се́рця *див.* прокладáти (1)
Промовля́ти / промо́вити до се́рця *див.* промовля́ти (3)
◊ Пропікáти / пропекти́ до се́рця *див.* пропікáти (2)
◊ [Так і] прикипі́ти до се́рця *див.* прикипáти (4)
◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* п'я́вка [за] се́рце (ко́ло се́рця) ссе *див.* п'я́вка (2)

серця́
◊ Прихиля́ти / прихили́ти до се́бе се́рце (серця́) *див.* прихиля́ти (2)

СИГНА́ЛЬНИЙ
сигнáльний
△ Сигнáльний *(заст.* вступни́й) примі́рник *див.* примі́рник (2)

СИДІ́ТИ
сиді́ти
На причі́лку (сиді́ти, стоя́ти *і т. ін.) див.* причі́лок (1)
Стоя́ти (сиді́ти) / стáти (стáнути, зупини́тися *і т. ін.),* як (мов, ніби *і т. ін.)* прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до мі́сця, до стовпá *і т. ін.*] *див.* стоя́ти

СИЗИГІ́ЙСЬКИЙ
сизигі́йські
△ Сизигі́йські припли́ви *див.* припли́в (3)

СИ́ЛА
си́ла
△ Пропульси́вна си́ла *див.* си́ла
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (врáжа) си́ла несе́ (но́сить) / понеслá (принеслá, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаскáли)> *див.* чорт

си́ли
△ Припливні́ си́ли *див.* си́ла
◊ Про́бувати / спро́бувати [свої́] си́ли *(рідше* себе́) *див.* про́бувати (5)
△ Продукти́вні си́ли *див.* си́ла

си́лу
◊ Прикладáти / приклáсти (приложи́ти) си́лу (прáцю, ру́ки *і т. ін.) див.* прикладáти (5)

СИМПА́ТІЯ
симпáтії
Привертáти / приверну́ти до се́бе симпáтію (симпáтії) *див.* привертáти (1)
симпáтію
Привертáти / приверну́ти до се́бе симпáтію (симпáтії) *див.* привертáти (1)

СИН
син
◊ Дитя́ (дити́на, син) приро́ди *див.* дитя́ (1)
◊ Прокля́тий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.)* син бу́ду (будь я) *див.* син

СИ́НІЙ
си́ній
◊ Си́ній птах <Си́ня пти́ця> *див.* птах (14)
си́ня
◊ Си́ній птах <Си́ня пти́ця> *див.* птах (14)

СИ́ПАТИ
си́пати
◊ Посипáти (присипáти) / поси́пати (приси́пати) го́лову по́пелом <*рідше* Си́пати по́піл на го́лову> *див.* посипáти (1)
◊ Пускáти (си́пати) / пусти́ти ві́ци (віц) *див.* пускáти (24)
◊ Си́пати прислі́в'ями *див.* си́пати
◊ Си́пати прокльо́ни (прокльо́нами) *див.* си́пати

СИРИ́Й
сирá
[Сирá] земля́ [до се́бе] прибрáла (прибере́) *див.* земля́ (5)
◊ [Сирá] земля́ (моги́ла) узялá (забрáла, прийнялá *і т. ін.) див.* земля́ (30)

СИРОПУ́СНИЙ
сиропу́сна
Про́щена (Сиропу́сна) неді́ля *див.* неді́ля (7)

СИСТЕ́МА
систе́ма
△ Пропорці́йна ви́борча систе́ма *див.* систе́ма
△ Просапнá систе́ма землеро́бства *див.* систе́ма
△ Самонавчáльна маши́на (систе́ма) <Самонавчáльний при́стрій> *див.* маши́на (13)

СИ́ТО[1]
си́то
◊ Пройти́ (перейти́) крізь си́то й ре́шето *див.* прохо́дити (7)

СІВОЗМІ́НА
сівозмі́на
△ Прифе́рмерська сівозмі́на *див.* сівозмі́на

СІДА́ТИ
сідáти
Вступáти (прихо́дити, сідáти *і т. ін.)* / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.)* на престо́л (на трон) *див.* вступáти[1] (5)

СІЛЬ
со́лі
◊ Гото́вий з'ї́сти (проковтну́ти) без со́лі <З'їв би (проковтну́в би) без со́лі> *див.* гото́вий (2)
◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рідше* лáнтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їдáти (9)
Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одвідати *див.* проси́ти (3)

СІМ
сім
◊ Сім п'я́тниць (неді́ль) на ти́ждень *див.* сім

СІННИ́Й[1]
сіннá
△ Сіннá пропáсниця *(розм.* лихомáнка) *див.* пропáсниця (5)

СІ́СТИ
сі́сти
Вступáти (прихо́дити, сідáти *і т. ін.)* / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.)* на престо́л (на трон) *див.* вступáти[1] (5)
◊ На публі́ку сі́сти *див.* сідáти

СІ́ЯТИ
сі́яти
Пускáти (сі́яти) / пусти́ти [недо́бру] слáву (недо́брі ві́сті) *див.* пускáти (8)

СКАЗА́ТИ
скáжем
Пря́мо скáжемо (скáжем, сказáти) *див.* сказáти
скáжемо
Пря́мо скáжемо (скáжем, сказáти) *див.* сказáти

сказа́вши
Сказа́ти про́сто (по́просту) <По́просту сказа́вши> *див.* сказа́ти
сказа́ти
Пря́мо ска́жемо (ска́жем, сказа́ти) *див.* сказа́ти
Сказа́ти про́сто (по́просту) <По́просту сказа́вши> *див.* сказа́ти
◊ Сказа́ти пря́мо *(рідше* навпросте́ць) *див.* сказа́ти
СКАЗИ́ТИСЯ
сказúвся
◊ Щоб я провалúвся (сказúвся, лу́снув *і т. ін.) див.* я[2]
СКА́РГА
скарг
Кни́га скарг [і пропози́цій] *див.* кни́га (4)
СКАРЛАТИ́НА
скарлати́ні
◊ Лежа́ти в пропа́сниці (в скарлати́ні, в гри́пі *і т. ін.) див.* лежа́ти (15)
СКИДА́ТИ
скида́ти
◊ Ки́дати (скида́ти) / ки́нути (ски́нути) в прі́рву *див.* ки́дати (36)
Скида́ти / ски́нути гвинті́вку *(рідше* рушни́цю) на прицíл *див.* скида́ти
◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти
СКИ́НУТИ
ски́нути
◊ Ки́дати (скида́ти) / ки́нути (ски́нути) в прі́рву *див.* ки́дати (36)
Скида́ти / ски́нути гвинті́вку *(рідше* рушни́цю) на прицíл *див.* скида́ти
◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* пуд ваги́ ски́нути [з се́бе] *див.* скида́ти
СКІ́НЧЕНИЙ
скі́нчена
◊ Проспі́вана (доспі́вана, відспі́вана, скі́нчена) пі́сенька *(рідше* пі́сня) *див.* пі́сенька (1)
СКЛАД[2]
склад
Психі́чна організа́ція <Психі́чний склад> *див.* організа́ція (3)
СКЛАДА́ТИ
склада́ти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, покла́да́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
Дава́ти (склада́ти *і т. ін.)* / да́ти (скла́сти, зложи́ти *і т. ін.)* при́сягу *див.* дава́ти (18)
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)
△ Склада́ти / скла́сти ви́рок (при́суд) *див.* склада́ти
Склада́ти / скла́сти приві́та́ння (салю́т) *див.* склада́ти
Склада́ти / скла́сти проба́чення *див.* склада́ти
СКЛА́ДЕНИЙ
скла́дений
△ Дієслі́вний скла́дений при́судок *див.* при́судок (2)
△ Іменни́й [скла́дений] при́судок *див.* при́судок (3)
СКЛА́СТИ
скла́сти
◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, покла́да́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)
Дава́ти (склада́ти *і т. ін.)* / да́ти (скла́сти, зложи́ти *і т. ін.)* при́сягу *див.* дава́ти (18)
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)
△ Склада́ти / скла́сти ви́рок (при́суд) *див.* склада́ти
Склада́ти / скла́сти приві́та́ння (салю́т) *див.* склада́ти
Склада́ти / скла́сти проба́чення *див.* склада́ти
СКО́РИЙ
ско́рим
Швидки́м (ско́рим) ма́ршем пройти́ (діста́тися, ру́шити *і т. ін.) див.* прохо́дити (2)
ско́рого
○ До [ско́рого, швидко́го, прие́много *і т. ін.*] поба́чення *(діал.* зоба́чення) *див.* поба́чення (1)
СКО́ЧИТИ
ско́чиш
◊ Ви́ще се́бе (свое́ї голови́, пу́па) не ско́чиш (не підско́чиш) *див.* ско́чити
СКРЕБТИ́
скребти́
◊ Гри́зти (точи́ти, *рідко* скребти́) / прогри́зти (проточи́ти) го́лову *див.* гри́зти (2)
СКРИ́ВДИТИ
скри́вдила
◊ До́ля (приро́да) обділи́ла (скри́вдила) *див.* до́ля[1] (3)
скри́вдить
◊ Му́хи (пта́шки, *рідко* му́ху, пта́шку *і т. ін.)* не зоби́дить (не скри́вдить, не змо́же зоби́дити *і т. ін.) див.* зоби́джа́ти (1)
СКРИВИ́ТИСЯ
скриви́тися
◊ Криви́тися / скриви́тися як середа́ на п'я́тницю *див.* криви́тися (1)
СКРО́НЯ
скро́ню
◊ Пусти́ти собі ку́лю в лоб (в ло́ба, в го́лову, в скро́ню) *див.* пуска́ти (55)
СКРУТ[1]
скру́ту
Як прийшло́сь (при́йдеться, припаде́ *і т. ін.)* до скру́ту *див.* прихо́дитися (2)
СКРУ́ТА
скру́та
◊ Біда́ (скру́та, на́пасть *і т. ін.)* принесла́ *див.* біда́[1] (4)
скру́ти
Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)
СКРУТИ́ТИ
скрути́ти
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати
СКРУТНИ́Й
скрутно́го
Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.)* стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)
СКРУ́ЧУВАТИ
скру́чувати
◊ Скрути́ти (облама́ти, вкрути́ти, прите́рти) / скру́чувати (обла́мувати, вкру́чувати, притира́ти, пра́вити) ро́ги *див.* скру́чувати
СЛА́ВА
сла́ва
◊ Сла́ва і просла́ва *див.* сла́ва
сла́ви
◊ Прима́зуватися / прима́затися до сла́ви *див.* прима́зуватися (1)
сла́ву
◊ Пуска́ти / пусти́ти сла́ву *(рідко* у сла́ву) *див.* пуска́ти (41)
Пуска́ти (сі́яти) / пусти́ти [недо́бру] сла́ву (недо́брі ві́сті) *див.* пуска́ти (8)
СЛА́ТИ[1]
сла́ти
◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)
Сла́ти (посила́ти, передава́ти, перека́зувати, присила́ти) / посла́ти (переда́ти, переказа́ти, присла́ти) віта́ння (приві́т, покло́н *і т. ін.) див.* сла́ти[1]
Сла́ти прокльо́ни (прокля́ття) *див.* сла́ти[1]
СЛИЗЬКИ́Й
слизьке́
◊ Припе́ртий (припе́рта, припе́рте) на слизьке́ *див.* припе́ртий (2)
◊ Припира́ти / припе́рти на слизьке́ *див.* припира́ти (1)
СЛИ́НА
сли́ну
◊ [Аж] сли́ну пуска́ти / пусти́ти *див.* пуска́ти (10)
СЛІВЦЕ́
слівце́
◊ Замо́вити (заки́нути) [до́бре (прихи́льне)] сло́во (слівце́, слове́чко) *див.* замовля́ти (2)
слівця́
Не промовля́ти / не промо́вити [і] сло́ва (слове́чка, слівця́) *див.* промовля́ти (1)
СЛІД[1]
слід
◊ [І] слід захоло́нув (захоло́в, засти́г, загу́в, прохоло́нув, прохоло́в, проча́х *і т. ін.) див.* слід[1]
◊ [І] слід пропа́в (запа́в, запа́вся) / пропада́є *див.* слід[1]

слі́ду
◊ Зника́ти (щеза́ти, пропада́ти *і т. ін.*) / зни́кнути (ще́знути, пропа́сти *і т. ін.*) без слі́ду *див.* зника́ти (6)
◊ Припада́ти до слі́ду *див.* припада́ти (7)
СЛІ́ДСТВО
слі́дстві
Бу́ти (перебува́ти) / пробу́ти під слі́дством *(заст.* в слі́дстві) *див.* бу́ти (21)
слі́дством
Бу́ти (перебува́ти) / пробу́ти під слі́дством *(заст.* в слі́дстві) *див.* бу́ти (21)
СЛІ́ЗКА
слі́зки
◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки, сльо́зину *і т. ін.*) з оче́й *див.* пуска́ти (42)
слі́зку
◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки, сльо́зину *і т. ін.*) з оче́й *див.* пуска́ти (42)
СЛІ́ЗНО
слі́зно
Проси́ти сльоза́ми (слі́зно) *див.* проси́ти (10)
СЛОВЕ́ЧКО
слове́чка
Не промовля́ти / не промо́вити [і] сло́ва (слове́чка, слівця́) *див.* промовля́ти (1)
слове́чко
◊ Замо́вити (заки́нути) [до́бре (прихи́льне)] сло́во (слівце́, слове́чко) *див.* замовля́ти (2)
СЛО́ВО
слів
Поті́к слів (че́мностей, привіта́нь *і т. ін.*) *див.* поті́к (2)
Прие́днуватися до слів *див.* прие́днуватися (1)
△ Прями́й поря́док слів *див.* поря́док (15)
сло́ва
◊ До сло́ва прийшло́ся *див.* прихо́дитися (4)
◊ Не ва́ртий (не варт) до́брого (пу́тнього) сло́ва *див.* ва́ртий (3)
Не промовля́ти / не промо́вити [і] сло́ва (слове́чка, слівця́) *див.* промовля́ти (1)
Обду́мувати (проду́мувати) / обду́мати (проду́мати) ко́жне сло́во (зміст ко́жного сло́ва) *див.* обду́мувати (1)
◊ Прийти́ до сло́ва *див.* прихо́дити (7)
Присі́куватися до ко́жного сло́ва *див.* присі́куватися (1)
Проси́ти сло́ва *див.* проси́ти (9)
△ Пряме́ зна́чення сло́ва *див.* зна́чення (3)
У прямо́му (звича́йному, буква́льному *і т. ін.*) розумі́нні [цього́ сло́ва] <У прямо́му се́нсі> *див.* розумі́ння
слова́
Прибира́ти / прибра́ти слова́ (ви́слови, порівня́ння *і т. ін.*) *див.* прибира́ти (5)
◊ Пусті́ (ма́рні) слова́ (фра́зи) *див.* сло́во
Слова́ проща́ння *див.* сло́во
Сло́во (слова́) приві́ту *див.* сло́во
слова́ми
◊ Говори́ти (розповіда́ти) про́сти́ми слова́ми *див.* говори́ти (7)
сло́ві
Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, пробач) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (ці́м)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)
Прості́ (прості́ть) / проща́йте на [цьо́му (ці́м)] сло́ві *див.* проща́ти (1)
сло́во
◊ Замо́вити (заки́нути) [до́бре (прихи́льне)] сло́во (слівце́, слове́чко) *див.* замовля́ти (2)
◊ Надгро́бне (проща́льне) сло́во *див.* сло́во
Обду́мувати (проду́мувати) / обду́мати (проду́мати) ко́жне сло́во (зміст ко́жного сло́ва) *див.* обду́мувати (1)
Пристава́ти / приста́ти до ду́мки (на ду́мку, *рі́дше* на сло́во *і т. ін.*) *див.* пристава́ти (3)
△ Присудко́ве сло́во *див.* сло́во
Сло́во (слова́) приві́ту *див.* сло́во
Тро́нне сло́во <Тро́нна промо́ва> *див.* сло́во
сло́вом
◊ І сло́вом не прохопи́тися *див.* прохо́плюватися (1)
СЛУХ
слух
◊ Пропуска́ти (пуска́ти) / пропусти́ти (пусти́ти) повз ву́ха (ми́мо вух, повз слух) *див.* пропуска́ти (7)
слу́ху
◊ Ні слу́ху ні про́слуху *див.* слух
СЛУ́ХАТИ
слу́хати
Слу́хати пульс *див.* слу́хати
СЛЬОЗА́
сліз
◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1] (86)
◊ Пройма́ти (пробира́ти) сльозо́ю (до сліз) *див.* пройма́ти (4)
сльоза́
◊ Аж сльоза́ про́йме *див.* сльоза́
сльоза́ми
Проси́ти сльоза́ми (слі́зно) *див.* проси́ти (10)
сльо́зи
◊ Ли́ти (вилива́ти, пролива́ти) / ви́лити (проли́ти) [дрібні́] сльо́зи *див.* ли́ти (2)
◊ Ли́ти (пролива́ти) крокоди́лячі *(рі́дше* крокоди́лові) сльо́зи *див.* ли́ти (6)
◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (сльо́зи) *див.* пуска́ти (43)
◊ Сльо́зи пройма́ють (пройма́ли) / пройняли́ *див.* сльоза́
◊ Сльо́зи пролили́ся *див.* сльоза́
сльозо́ю
◊ Проби́ти сльозо́ю *див.* пробива́ти (6)
◊ Пройма́ти (пробира́ти) сльозо́ю (до сліз) *див.* пройма́ти (4)
сльозу́
◊ Пророни́ти сльозу́ *див.* пророни́ти (1)
◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки, сльо́зину *і т. ін.*) з оче́й *див.* пуска́ти (42)
◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (сльо́зи) *див.* пуска́ти (43)
СМАК
смак
Прі́сний смак (при́смак) *див.* смак
смаку́
◊ Прийти́ся / прихо́дитися до смаку́ (до вподо́би) *див.* прихо́дитися (6)
◊ Припа́сти / припада́ти до смаку́ *див.* припада́ти (12)
СМА́ЛЕЦЬ
сма́льцем
◊ Ма́зати (масти́ти, нама́зувати *і т. ін.*) / нама́зати (зма́зати, намасти́ти, помасти́ти *і т. ін.*) [са́лом (сма́льцем)] п'я́ти *(рі́дше* п'я́тки) *див.* ма́зати (2)
СМАЛИ́ТИ
смали́ти
◊ Смали́ти (присма́лювати) халя́вки (ли́тки́) *див.* смали́ти
СМЕ́РТНИЙ
сме́ртна
◊ Сме́ртна прися́га (кля́тва) *див.* прися́га (1)
сме́ртний
◊ Про́сти́й сме́ртний *див.* сме́ртний
СМЕРТЬ
сме́рті
◊ Проси́ти (проха́ти) [у Бо́га] сме́рті *див.* проси́ти (16)
смерть
◊ Мов з косо́ю пройшла́ смерть *див.* смерть
◊ Прийма́ти / прийня́ти смерть *див.* прийма́ти (27)
Приро́дна смерть *див.* смерть
◊ Прихо́дить (прихо́дила) / прийшла́ (при́йде) смерть *див.* прихо́дити (16)
◊ Смерть узяла́ (забра́ла, прибра́ла) *див.* смерть
◊ Щоб тебе́ на́гла смерть приби́ла *див.* смерть
СМІХ
ymі́ху
Пу́кати від смі́ху *див.* пу́кати (1)
СМОЛА́
смола́
◊ Реп'ахо́м (як (мов, ні́би *і т. ін.*) реп'я́х (п'я́вка, [ше́вська] смола́), смоло́ю) [до кожу́ха (до штанів, у соба́чий хвіст *і т. ін.*)] *див.* реп'я́х
смоло́ю
◊ Реп'ахо́м (як (мов, ні́би *і т. ін.*) реп'я́х (п'я́вка, [ше́вська] смола́), смоло́ю) [до кожу́ха (до штанів, у соба́чий хвіст *і т. ін.*)] *див.* реп'я́х
СМУ́ГА
смуга
Прикордо́нна сму́га *див.* сму́га
△ Приро́дна зо́на (сму́га) *див.* зо́на (16)
△ Присто́вбурна сму́га *див.* сму́га
Прифронтова́ сму́га *див.* сму́га
△ Сму́га пропуска́ння *див.* сму́га
СМУ́ТОК
сму́тком
◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.*) *див.* душа́ (31)

сму́тку

○ У сму́тку <У при́смутку> *див.* сму́ток

СНИ́ТИСЯ

сни́лося

◊ І [в сні] не сни́ться (не сни́лося) / не присни́ться (не присни́лося) *див.* сни́тися

сни́ться

◊ І [в сні] не сни́ться (не сни́лося) / не присни́ться (не присни́лося) *див.* сни́тися

СНІГ

сніг

◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ (*рідше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.*) *див.* нога́ (33)

Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.*) *див.* потрі́бно (1)

СОБА́КА

соба́ка

◊ Пробі́гла соба́ка по́між нога́ми *див.* соба́ка

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну) *див.* соба́ка

соба́ці

◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ (*рідше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.*) *див.* нога́ (33)

Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.*) *див.* потрі́бно (1)

◊ Присо́хне, як на соба́ці *див.* присиха́ти (1)

◊ Соба́ці не проско́чити *див.* проска́кувати[2] (1)

СОБА́ЧИЙ

соба́ча

◊ Бі́сова (прокля́та, соба́ча *і т. ін.*) душа́ *див.* душа́ (8)

соба́чий

◊ Реп'ячо́м (як (мов, ні́би *і т. ін.*) реп'я́х (п'я́вка, [ше́вська] смола́), смоло́ю) [до кожу́ха (до штані́в, у соба́чий хвіст *і т. ін.*)] *див.* реп'я́х

СОБІ́

собі́

◊ Мі́ряти / примі́ряти на свій арши́н (свое́ю мі́ркою, на свою́ мі́рку *і т. ін.*) <Мі́ряти по собі́> *див.* мі́ряти (7)

СО́ВІСТЬ

со́вість

◊ Заговори́ла (проки́нулася) со́вість *див.* со́вість

СОВІ́Т

сові́ту

◊ Ні приві́ту, ні сові́ту *див.* приві́т (2)

СО́КІЛ[1]

со́кіл

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) підстре́лений (підстрі́лений) со́кіл (птах) *див.* со́кіл[1]

СО́ЛОДКО

со́лодко

◊ Со́лодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хоро́ше походи́ти *див.* з'їда́ти (10)

СОЛО́НИЙ

соло́ний

◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.*)] піт *див.* ли́ти (7)

СО́ЛОНО

со́лоно

◊ Со́лоно прихо́дитися / прийти́ся *див.* прихо́дитися (9)

СОН[1]

сні

◊ І [в сні] не сни́ться (не сни́лося) / не присни́ться (не присни́лося) *див.* сни́тися

снів

Прие́мних снів! *див.* сон[1]

сну

Пробу́джуватися (прокида́тися) / пробуди́тися (проки́нутися) від сну *див.* пробу́джуватися (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) від (од, зі) сну проки́нутися (пробуди́тися) / прокида́тися (пробу́джуватися) *див.* прокида́тися (1)

сон

◊ Відганя́ти (проганя́ти, розганя́ти *і т. ін.*) / відігна́ти (прогна́ти, розігна́ти *і т. ін.*) сон (дрімо́ту) *див.* відганя́ти (1)

Присни́вся сон *див.* сон[1]

◊ Сон наляга́є (нахо́дить, прихо́дить *і т. ін.*) / налі́г (найшо́в, прийшо́в *і т. ін.*) *див.* сон[1]

Сон не пристає́ (не пристава́в) *див.* сон[1]

Сон не приступа́є *див.* сон[1]

СОНО́РНИЙ

соно́рний

△ Соно́рний при́голосний *див.* при́голосний (12)

СО́НЦЕ

со́нце

◊ Ра́дий (рад, ра́да) [би] не́бо (не́ба, со́нце, світ) прихили́ти (нахили́ти) *див.* ра́дий

СО́НЯЧНИЙ

со́нячні

Бра́ти (прийма́ти) / прийня́ти со́нячні (пові́тря́ні) ва́нни *див.* бра́ти (47)

СОРО́КА

соро́ка

◊ Соро́ка на хвості́ (на крилі́) принесла́ *див.* соро́ка

СОРО́ЧКА

соро́чки

◊ Промока́ти (змока́ти) / промо́кнути (змо́кнути) до ни́тки (до ни́точки, до соро́чки, до [са́мих] сорочо́к, до [са́мих] кісто́к) *див.* промока́ти[1] (1)

Промочи́ти / промо́чувати до ни́тки (до кісто́к, до соро́чки, до ті́ла, до рубця́, до ру́бчика) *див.* промо́чувати (2)

сорочо́к

◊ Промока́ти (змока́ти) / промо́кнути (змо́кнути) до ни́тки (до ни́точки, до соро́чки, до [са́мих] сорочо́к, до [са́мих] кісто́к) *див.* промока́ти[1] (1)

СОЦІАЛІСТИ́ЧНИЙ

соціалісти́чна

Соціалісти́чна (пролета́рська) революція *див.* революція

СОЧЕВИ́ЦЯ

сочеви́ці

◊ Прода́тися за ми́ску сочеви́ці *див.* продава́тися (1)

СОЧЕВИ́ЧНИЙ

сочеви́чну

◊ За сочеви́чну ю́шку продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти (2)

СПАДНИ́Й

спадна́

△ Спадна́ прогре́сія *див.* прогре́сія (3)

СПА́ДОК[1]

спа́док

Прийня́ти / прийма́ти в спа́док *див.* прийма́ти (18)

СПАЛА́ХУВАТИ

спала́хують

◊ При́страсті спала́хують (розпа́люються, киплять *і т. ін.*) *див.* при́страсть (3)

СПАСИ́БІ

спаси́бі

◊ Спаси́бі і прости́бі (прости́біг) *див.* спаси́бі

СПА́СТИ[1]

спа́ла

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)

СПАСТИ́

спасе́

◊ Хай (неха́й) Ма́ти Бо́жа ми́лує (проща́є, боро́нить) / поми́лує (спасе́) *див.* ма́ти[1] (12)

СПЕ́РТИ

спе́рти

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)

СПЕЦІАЛІ́СТ

спеціалі́ст

△ Провідни́й спеціалі́ст *див.* спеціалі́ст

СПИ́НА

спи́ни

◊ Живі́т присо́х до спи́ни (до хребта́) *див.* живі́т (1)

◊ Притя́гує / притягло́ живі́т (живота́) до спи́ни <Підвело́ живі́т (живота́)> *див.* притяга́ти (7)

спи́ні

◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (5)

◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (6)

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.*)] *див.* дрижаки́ (2)

◊ Дрож (дріж) пробіга́є / пробі́г (пробі́гла) по спи́ні (по ті́лу, по́за спи́ною *і т. ін.*) *див.* дрож (2)

◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (7)

◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за плечі́ *і т. ін.*) *див.* поде́рти (1)

спи́ною

◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (5)

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По плеча́х полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◊ Дрож (дріж) пробіга́є / пробі́г (пробі́гла) по спи́ні (по ті́лу, по́за спи́ною *і т. ін.*) *див.* дрож (2)

◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (7)

спи́ну

◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за плечі́ *і т. ін.*) *див.* поде́рти (1)

СПИРА́ТИ

спира́ти

◊ Вали́ти (зва́лювати, зверта́ти, поклада́ти, склада́ти, *рідше* спира́ти) / звали́ти (зверну́ти, покла́сти, скла́сти, *рідше* спе́рти) вину́ (прови́ну) *див.* вали́ти[1] (3)

СПИРТ

спирт

△ Пропі́ловий спирт *див.* спирт

СПИ́ТИ

спи́ти

◊ Со́лодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хоро́ше походи́ти *див.* з'їда́ти (10)

СПИ́ТИСЯ

спи́тися

◊ З кру́га (з путтяі́) спи́тися *див.* спива́тися

СПІВА́ТИ

співа́ти

Гра́ти (співа́ти, приспі́вувати *і т. ін.*) до та́нцю (до та́нців) *див.* гра́ти (9)

співа́ють

◊ Дру́гі пі́вні співа́ють / проспіва́ли *див.* пі́вень (5)

◊ Пе́рші пі́вні співа́ють / проспіва́ли (заспіва́ли) *див.* пі́вень (8)

СПІВО́ЧИЙ

співо́чі

△ Співо́чі пта́хи́ *див.* птах (4)

СПІДНИ́ЦЯ

спідни́ці

◊ Не пропуска́ти / не пропусти́ти жо́дної спідни́ці *див.* пропуска́ти (2)

спідни́цю

◊ Протира́ти (проси́джувати) / проте́рти (проси́діти) штани́ (спідни́цю) *див.* протира́ти (1)

СПІ́ЛКА

спі́лка

△ Професі́йна спі́лка *див.* спі́лка

СПІ́ЛЬНИЙ

спі́льного

◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)

СПЛАВ[1]

спла́ви

△ Прецизі́йні спла́ви *див.* сплав[1]

СПОВІ́ЛЬНИТИ

спові́льнити

Прити́шувати (сти́шувати, спові́льнювати *і т. ін.*) / прити́шити (сти́шити, спові́льнити *і т. ін.*) хід (*рідко* хо́ду) *див.* прити́шувати (1)

СПОВІ́ЛЬНЮВАТИ

спові́льнювати

Прити́шувати (сти́шувати, спові́льнювати *і т. ін.*) / прити́шити (сти́шити, спові́льнити *і т. ін.*) хід (*рідко* хо́ду) *див.* прити́шувати (1)

СПОДІ́ВАНКА

сподіва́нки

Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (сподіва́нки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.*) *див.* переве́ршувати (1)

СПОДІВА́ННЯ

сподіва́ння

Переве́ршувати / переве́ршити [всі] сподіва́ння (сподіва́нки, припу́щення, обіця́нки *і т. ін.*) *див.* переве́ршувати (1)

СПОКУ́ТАТИ

споку́тати

Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (прови́ну, [свій] гріх) *див.* споку́тувати

СПОКУ́ТУВАННЯ

споку́тування

Споку́тування вини́ (прови́ни) *див.* споку́тування

СПОКУ́ТУВАТИ

споку́тувати

Споку́тувати / споку́тати [свою́] вину́ (прови́ну, [свій] гріх) *див.* споку́тувати

СПОЛУ́ЧЕННЯ

сполу́чення

Пої́зд (по́тяг) дале́кого призна́чення (сполу́чення) *див.* пої́зд (5)

СПО́СІБ

спо́сіб

Прибира́ти / прибра́ти спо́сіб (спо́собу) *див.* прибира́ти (6)

спо́собом

Прива́тним спо́собом *див.* спо́сіб

спо́собу

Прибира́ти / прибра́ти спо́сіб (спо́собу) *див.* прибира́ти (6)

СПОСТЕРЕ́ЖЕННЯ

спостере́ження

Прила́ди спостере́ження *див.* при́лад (2)

СПОСТЕРЕ́ЖНИЙ

спостере́жний

△ Спостере́жний пункт *див.* пункт (9)

СПРА́ВА[1]

спра́ва

Вла́сна (особи́ста, прива́тна) спра́ва *див.* спра́ва[1]

◊ Пропа́ща (ма́рна) спра́ва <Пропа́ще (ма́рне) ді́ло> *див.* спра́ва[1]

Проста́ спра́ва *див.* спра́ва[1]

спра́ви

Прийма́ти / прийня́ти спра́ви *див.* прийма́ти (16)

спра́ву

◊ Прома́зати спра́ву *див.* прома́зувати (1)

◊ Ши́ти / приши́ти спра́ву *див.* ши́ти

СПРА́ВИТИ

спра́вити

Роби́ти (справля́ти) / зроби́ти (спра́вити) прие́мність *див.* роби́ти

СПРАВЛЯ́ТИ

справля́ти

◊ Продава́ти (купува́ти, справля́ти, лови́ти) ви́трішки *див.* продава́ти (4)

Роби́ти (справля́ти) / зроби́ти (спра́вити) прие́мність *див.* роби́ти

СПРИЙМА́ТИ

сприйма́ти

◊ Сприйма́ти (*рідко* прийма́ти) / сприйня́ти (*рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти

СПРИЙНЯ́ТИ

сприйня́ти

◊ Сприйма́ти (*рідко* прийма́ти) / сприйня́ти (*рідко* прийня́ти) серйо́зно (пова́жно, *рідше* навспра́вжки, *рідко* всерйо́з) *див.* сприйма́ти

СПРО́БА

спро́ба

◊ Про́ба (*рідше* спро́ба) пера́ *див.* про́ба (5)

СПРО́БНИЙ

спро́бний

◊ Про́бний (спро́бний) ка́мінь *див.* ка́мінь (17)

СПРО́БУВАТИ

спро́бувати

Про́бувати / спро́бувати на зуб (на зу́ба, на зу́би, на зуба́х) *див.* про́бувати (1)

Про́бувати / спро́бувати на язи́к *див.* про́бувати (2)

◊ Про́бувати / спро́бувати перо́ (пера́) *див.* про́бувати (4)

◊ Про́бувати / спро́бувати [свої́] си́ли (*рідше* себе́) *див.* про́бувати (5)

◊ Спро́бувати (попро́бувати) / про́бувати ща́стя (уда́чі) *див.* спро́бувати

СПРОМО́ЖНІСТЬ

спромо́жність

Провізна́ спромо́жність (зда́тність) *див.* спромо́жність

Пропускна́ спромо́жність *див.* спромо́жність

СПРЯМО́ВУВАТИ

спрямо́вувати

◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.*) / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.*) на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.*) доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.*) (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.*) шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)

Спрямо́вувати / спрямува́ти [свої́] кро́ки ([свою́] путь) *див.* спрямо́вувати

СПРЯМУВА́ТИ

спрямува́ти

◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.*) / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.*) на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.*) доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.*) (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.*) шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)

Спрямо́вувати / спрямува́ти [свої́] кро́ки ([свою́] путь) *див.* спрямо́вувати

СПУСКА́ТИ

спуска́ти

◊ Пусти́ти (спусти́ти) / *рідше* пуска́ти (спуска́ти) ю́шку (кров, крови́цю, мазку́) [з но́са] *див.* пуска́ти (56)

СПУСКА́ТИСЯ

спуска́ється

При́смерки спуска́ються (насува́ються, наплива́ють *і т. ін.*) <При́смерк спуска́ється (насува́ється, наплива́є *і т. ін.*)> *див.* при́смерки (1)

спуска́тися

◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.*) / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.*) на дно *див.* спуска́тися

спуска́ються

При́смерки спуска́ються (насува́ються, наплива́ють *і т. ін.*) <При́смерк спуска́ється (насува́ється, наплива́є *і т. ін.*)> *див.* при́смерки (1)

СПУСТИ́ТИ

спусти́ти

◊ Дух спусти́ти <*заст.* Пусти́тися ду́ху> *див.* спуска́ти

◊ Пусти́ти (спусти́ти) / *рідше* пуска́ти (спуска́ти) ю́шку (кров, крови́цю, мазку́) [з но́са] *див.* пуска́ти (56)

СПУСТИ́ТИСЯ

спусти́тися

◊ Спуска́тися (пуска́тися, йти *і т. ін.*) / спусти́тися (пусти́тися, піти́ *і т. ін.*) на дно *див.* спуска́тися

СПУ́ЩЕНИЙ

спу́щений

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) соба́ка (пес), спу́щений з при́в'язі (з ланцюга́, з припо́ну) *див.* соба́ка

ССА́ТИ

ссе

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) п'я́вка [за] се́рце (ко́ло се́рця) ссе *див.* п'я́вка (2)

СТАВА́ТИ

става́ти

◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.*) / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.*) на прю *див.* іти́ (133)

◊ На путі́ стоя́ти / става́ти *див.* стоя́ти

◊ Става́ти (прихо́дити) / ста́ти (прийти́) на шлях *див.* става́ти

◊ Става́ти (п'ясти́ся, лі́зти *і т. ін.*) на коту́рни *див.* става́ти

Става́ти / ста́ти під прися́гу *див.* става́ти

Ста́ти / става́ти (бу́ти) у [вели́кій] при́годі *див.* става́ти

СТАВА́ТИСЯ

става́тися

Става́тися / ста́тися причи́ною *див.* става́тися

СТА́ВИТИ

ста́вити

Бра́ти (ста́вити) на про́бу *див.* бра́ти (51)

Ста́вити за (у) при́клад (за взіре́ць, взірце́м) *див.* ста́вити

Ста́вити (приклада́ти) / поста́вити (прикла́сти, поприклада́ти) печа́тку (печа́ть) *див.* ста́вити

◊ Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки (*рідко* до му́ру) *див.* ста́вити

СТАЛЕ́ВИЙ

стале́вий

Стале́вий (стальни́й) птах (пти́ця) *див.* птах (1)

СТАЛЬНИ́Й

стальни́й

Стале́вий (стальни́й) птах (пти́ця) *див.* птах (1)

СТАН[3]

ста́ну

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.*) стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)

СТАНОВИ́Й[1]

станови́й

Станови́й при́став *див.* при́став (1)

СТАНОВИ́ТИ[1]

станови́ти

◊ Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки (*рідко* до му́ру) *див.* ста́вити

СТАНО́ВИЩЕ[1]

стано́вища

Вихо́дити / ви́йти з важко́го (при́крого, скрутно́го *і т. ін.*) стано́вища (ста́ну) <Вихо́дити / ви́йти зі скру́ти> *див.* вихо́дити (6)

СТА́НУТИ[2]

ста́нути

Стоя́ти (сиді́ти) / ста́ти (ста́нути, зупини́тися *і т. ін.*), як (мов, ні́би *і т. ін.*) прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до мі́сця, до стовпа́ *і т. ін.*] *див.* стоя́ти

СТА́РЕЦЬ

старці́

◊ Пуска́ти / пусти́ти в старці́ *див.* пуска́ти (25)

СТА́РІСТЬ

ста́рість

У ста́рість прихо́дити / прийти́ *див.* прихо́дити (4)

СТА́РОСТА

старості́в

◊ Засила́ти (присила́ти, посила́ти, сла́ти) / засла́ти (присла́ти, посла́ти) старості́в (сваті́в, за рушника́ми, *заст.* люде́й) *див.* засила́ти (1)

◊ Прийня́ти / прийма́ти старості́в *див.* прийма́ти (29)

СТА́ТИ

ста́ло

◊ Бода́й путь-доро́ги не ста́ло *див.* става́ти

ста́ти

◊ Іти́ (става́ти, виступа́ти *і т. ін.*) / піти́ (ста́ти, ви́ступити *і т. ін.*) на прю *див.* іти́ (133)

◊ Става́ти (прихо́дити) / ста́ти (прийти́) на шлях *див.* става́ти

Става́ти / ста́ти під прися́гу *див.* става́ти

◊ Ста́ти на при́колі *див.* става́ти

Ста́ти на при́слух *див.* става́ти

Ста́ти / става́ти (бу́ти) у [вели́кій] при́годі *див.* става́ти

Стоя́ти (сиді́ти) / ста́ти (ста́нути, зупини́тися *і т. ін.*), як (мов, ні́би *і т. ін.*) прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до мі́сця, до стовпа́ *і т. ін.*] *див.* стоя́ти

СТА́ТИСЯ

ста́тися

Става́тися / ста́тися причи́ною *див.* става́тися

СТВОРІ́ННЯ

створі́ння

◊ Віне́ць творі́ння (Бо́жого створі́ння, приро́ди *і т. ін.*) *див.* віне́ць (2)

СТЕ́ЖЕЧКА

сте́жечку

◊ Топта́ти (прото́птувати) / протопта́ти сте́жку (сте́жечку, growі́жку) *див.* топта́ти

СТЕ́ЖКА

сте́жка

◊ Пряма́ доро́га (сте́жка, магістра́ль) *див.* доро́га (16)

◊ Сте́литься / просте́литься (простла́лася) доро́га (шлях, сте́жка) *див.* стели́тися

◊ Уторо́вана (*рідко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.*) доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний (*рідко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.*) шлях> *див.* доро́га (19)

стежка́ми

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ проте́ртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)

сте́жкою

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ проте́ртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)

сте́жку

◊ Змили́ти шлях (сте́жку, путь *і т. ін.*) *див.* зми́лювати[2] (1)

◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.)* на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
◊ Проклада́ти (пробива́ти) / прокла́сти (проби́ти) доро́гу (шлях, сте́жку *і т. ін.)* до се́рця *див.* проклада́ти (1)
◊ Проклада́ти (пробива́ти, торува́ти *і т. ін.)* / прокла́сти (проби́ти) [собі] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь) *див.* проклада́ти (2)
◊ Топта́ти (прото́птувати) / протопта́ти сте́жку (сте́жечку, до́ріжку) *див.* топта́ти

СТЕЛИ́ТИСЯ
сте́литься
◊ Сте́литься / просте́литься (просла́лася) доро́га (шлях, сте́жка) *див.* стели́тися
◊ Хай [тобі, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)

СТИ́ГНУТИ[2]
сти́гне
◊ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце

СТИЛЬ[1]
стиль
Псевдоросі́йський стиль *див.* стиль[1]

СТИ́ШИТИ
сти́шити
Прити́шувати (сти́шувати, спові́льнювати *і т. ін.)* / прити́шити (сти́шити, спові́льнити *і т. ін.)* хід *(рідко* хо́ду) *див.* прити́шувати (1)

СТИ́ШУВАТИ
сти́шувати
Прити́шувати (сти́шувати, спові́льнювати *і т. ін.)* / прити́шити (сти́шити, спові́льнити *і т. ін.)* хід *(рідко* хо́ду) *див.* прити́шувати (1)

СТІЛ[1]
стіл
Проси́ти (кли́кати) / запроси́ти (покли́кати) до сто́лу (за стіл) *див.* проси́ти (7)
столі́
Прибира́ти / прибра́ти зі сто́лу (на столі́) *див.* прибира́ти (3)
сто́лу
Прибира́ти / прибра́ти зі сто́лу (на столі́) *див.* прибира́ти (3)
Проси́ти (кли́кати) / запроси́ти (покли́кати) до сто́лу (за стіл) *див.* проси́ти (7)

СТІНА́
стіни́
◊ Притиска́ти (припира́ти) / прити́снути (припе́рти) до стіни́ (до стінки) *див.* притиска́ти (2)
◊ Притуля́ти / притули́ти горба́того до стіни́ *див.* притуля́ти (1)
стіно́ю
Стіно́ю стоя́ти (йти, прохо́дити *і т. ін.)* / ста́ти (піти́, пройти́ *і т. ін.) див.* стоя́ти
стіну́
◊ Проби́ти / пробива́ти стіну́ *див.* пробива́ти (7)

СТІ́НКА
сті́нки
◊ Притиска́ти (припира́ти) / прити́снути (припе́рти) до стіни́ (до сті́нки) *див.* притиска́ти (2)
◊ Ста́вити (станови́ти, приставля́ти) / поста́вити (приста́вити) до сті́нки *(рідко* до му́ру) *див.* ста́вити

СТО
сто
◊ На [всі] сто відсо́тків (проце́нтів) <На всі сто> *див.* сто

СТОВП
стовпа́
◊ Прикува́ти (прип'я́ти, прип'ясти́, припну́ти) до гане́бного стовпа́ *див.* прико́вувати (4)
Стоя́ти (сиді́ти) / ста́ти (ста́нути, зупини́тися *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до мі́сця, до стовпа́ *і т. ін.*] *див.* стоя́ти
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (приби́тий) до гане́бного стовпа́ (на позо́рищі) *див.* прику́тий (1)

СТОРОНА́
сторона́
△ Проти́вна сторона́ *див.* сторона́

СТОЯ́ТИ
стоя́ти
На прича́лі (прича́лах) [бу́ти (стоя́ти *і т. ін.)*] *див.* прича́л (1)
На причі́лку (сиді́ти, стоя́ти *і т. ін.) див.* причі́лок (1)
◊ На путі́ стоя́ти / става́ти *див.* стоя́ти
Про́філем стоя́ти (поверта́тися) / ста́ти (поверну́тися) *див.* стоя́ти
Стіно́ю стоя́ти (йти, прохо́дити *і т. ін.)* / ста́ти (піти́, пройти́ *і т. ін.) див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти (бу́ти) на при́колі *див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти на путі́ / ста́ти на путь грі́шників (зло́го) *див.* стоя́ти
Стоя́ти пу́сткою (як пу́стка) *див.* стоя́ти
Стоя́ти (сиді́ти) / ста́ти (ста́нути, зупини́тися *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* прику́тий (прику́та, прико́ваний, прико́вана) [до мі́сця, до стовпа́ *і т. ін.*] *див.* стоя́ти

СТРАСНИ́Й
страсна́
Вели́ка (Страсна́) п'я́тниця *див.* п'я́тниця (1)

СТРА́УСОВИЙ
стра́усові
△ Стра́усові птахи́ *див.* птах (5)

СТРАХ[1]
страх
Прийма́ти / прийня́ти на страх *див.* прийма́ти (9)

СТРІЙ[1]
стрій
Проганя́ти / прогна́ти крізь стрій *див.* проганя́ти (1)

СТРІЛА́
стріла́
△ Стріла́ провиса́ння *див.* стріла́
△ Стріла́ прогину *див.* стріла́
стрі́ли
◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стрі́ли, стрілу́) *див.* пуска́ти (17)
стріло́ю
Перелі́тати / перелеті́ти пти́цею (мов пти́ця, пта́хом, стріло́ю *і т. ін.) див.* перелі́тати[1] (1)
стрілу́
◊ Пуска́ти (підпуска́ти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стрі́ли, стрілу́) *див.* пуска́ти (17)

СТРІ́ЛЯНИЙ
стрі́ляний
◊ Стрі́ляний (обстрі́ляний) птах (пти́ця) *див.* птах (15)

СТРОФА́
строфа́
△ П'ятирядко́ва строфа́ *див.* строфа́

СТРУМ
струм
△ Пульсу́ючий струм *див.* струм

СТРУМИ́ННИЙ
струми́нний
△ Струми́нний при́нтер *див.* при́нтер (2)

СТУПА́ТИ
ступа́ти
◊ Семими́льними кро́ками йти (просува́тися, ступа́ти *і т. ін.) див.* іти́ (154)
◊ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.)* / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.) див.* іти́ (155)

СТУПНЯ́
сту́пні
◊ Но́ги (п'я́ти, сту́пні) прикипа́ють (приростаю́ть) / прикипі́ли (приросли́) до землі́ (до ка́меня, до мі́сця *і т. ін.) див.* нога́ (29)

СУВО́РИЙ
суво́рого
То́ном [суво́рого] при́суду *див.* тон

СУГЛО́Б
сугло́б
△ Путови́й сугло́б *див.* сугло́б

СУД
суд
△ Суд прися́жних *див.* суд
суда́
Шука́ти (проси́ти *і т. ін.)* су́ду (суда́) *див.* шука́ти
су́ду
Притяга́ти / притягну́ти, притягти́ до су́ду *див.* притяга́ти (2)
Шука́ти (проси́ти *і т. ін.)* су́ду (суда́) *див.* шука́ти

СУДДЯ́
суддя́
△ Прися́жний суддя́ *див.* суддя́

СУДОВИ́Й
судови́й
Судови́й при́став *див.* при́став (2)
△ Судови́й проце́с *див.* проце́с (13)
судово́го
△ У́сність судово́го проце́су *див.* у́сність

СУМЛІ́ННЯ
сумлі́ння
◊ Заговори́ло (проки́нулось) сумлі́ння *див.* сумлі́ння
СУ́НУТИ
су́нути
◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.*) / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.*) [свого́] но́са *(рі́дко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути
сунь
◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.*) но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути
СУ́ПРОВІД
су́проводі
○ У су́проводі <Під про́водом> *див.* су́провід
СУСПІ́ЛЬНИЙ
суспі́льний
△ Валови́й суспі́льний проду́кт *див.* проду́кт (4)
СУЧА́СНИЙ
суча́сне
Суча́сне п'ятибо́рство *див.* п'ятибо́рство (1)
СХИЛИ́ТИСЯ
схили́лося
◊ Се́рце приверта́ється (го́рнеться, пригорта́ється, хи́литься, схиля́ється *і т. ін.*) / приверну́лося (пригорну́лося, схили́лося *і т. ін.*) *див.* се́рце
СХИЛЯ́ТИСЯ
схиля́ється
◊ Се́рце приверта́ється (го́рнеться, пригорта́ється, хи́литься, схиля́ється *і т. ін.*) / приверну́лося (пригорну́лося, схили́лося *і т. ін.*) *див.* се́рце
СХОВА́ТИСЯ
схова́лася
◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.*) / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.*) <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)
СХО́ДИТИ
схо́дити
◊ Зійти́ (піти́, перевести́ся, пусти́тися) / схо́дити (іти́, пуска́тися) на пси *див.* схо́дити
схо́дить
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пря́мо (про́сто) гора́ з плече́й (з пліч) звали́лася (спа́ла, впа́ла, зсу́нулася, зійшла́ *і т. ін.*) / зва́люється (па́дає, зсува́ється, схо́дить *і т. ін.*) *див.* гора́ (3)
СЬОГО́ДНІ
сього́дні
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) сього́дні (вчо́ра, що́йно *і т. ін.*) приве́зений *див.* приве́зений (1)
СЬО́МИЙ
сьо́мий
◊ Ли́ти (пролива́ти) / проли́ти [крива́вий (соло́ний, сьо́мий *і т. ін.*)] піт *див.* ли́ти (7)
СЯ́ЙВО
ся́йво
Сві́тло (ся́йво, промі́ння *і т. ін.*) і ті́ні *див.* сві́тло[1]
СЯЙНУ́ТИ
сяйну́ла
◊ Ду́мка майну́ла (сяйну́ла, бли́снула, пробі́гла *і т. ін.*) [в голові́] *див.* ду́мка (10)
ТА[1]
те
◊ За що купи́в, за те [й] прода́в *див.* купува́ти (1)
той
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пуп (пупе́ць, *діал.* буз) [той] *див.* пуп (5)
ТАБЛИ́ЧНИЙ
табли́чний
△ Табли́чний проце́сор *див.* проце́сор (1)
ТАЇ́ТИ
таї́ти
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.*) / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рі́дше* притаї́ти *і т. ін.*) по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.*) *див.* тамува́ти
ТАК
так
Аж (так і) приляга́ти / прилягти́ [з ре́готу] *див.* приляга́ти (1)
◊ [Так і] прикипі́ти до се́рця *див.* прикипа́ти (4)
◊ Ті́льки (про́сто) так *див.* так
◊ Яка́ [така́] (оце́ так, от так, що за) прити́чина! *див.* прити́чина (1)
така́
◊ Яка́ [така́] (оце́ так, от так, що за) прити́чина! *див.* прити́чина (1)
ТАЛО́Н
тало́н
Прикрі́пний тало́н *див.* тало́н
ТАМУВА́ТИ
тамува́ти
◊ Тамува́ти (таї́ти, зата́ювати, затамо́вувати *і т. ін.*) / затамува́ти (затаї́ти, зачаї́ти, *рі́дше* притаї́ти *і т. ін.*) по́дих (ди́хання, ві́ддих, дух *і т. ін.*) *див.* тамува́ти
ТА́НЕ́ЦЬ
та́нець
◊ Душа́ про́ситься в та́нець (в тано́к) *див.* душа́ (37)
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.*) *див.* іти́ (32)
Та́нець на пуа́нтах *див.* та́не́ць
та́нців
Гра́ти (співа́ти, приспі́вувати *і т. ін.*) до та́нцю (до та́нців) *див.* гра́ти (9)
та́нцю
Гра́ти (співа́ти, приспі́вувати *і т. ін.*) до та́нцю (до та́нців) *див.* гра́ти (9)
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.*) *див.* іти́ (32)
ТАНО́К
тано́к
◊ Душа́ про́ситься в та́нець (в тано́к) *див.* душа́ (37)
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.*) *див.* іти́ (32)
ТАНО́ЧОК
тано́чок
Іти́ (пуска́тися) / піти́ (пусти́тися) в та́не́ць (в тано́к, в тано́чок, до та́нцю, навпри́сядки *і т. ін.*) *див.* іти́ (32)
ТВЕРДИ́Й
тверда́
△ Тверда́ пшени́ця *див.* пшени́ця (3)
тверди́й
△ Тверди́й при́голосний *див.* при́голосний (13)
ТВОРІ́ННЯ
творі́ння
◊ Віне́ць творі́ння (Бо́жого створі́ння, приро́ди *і т. ін.*) *див.* віне́ць (2)
ТЕ
те
◊ За що купи́в, за те [й] прода́в *див.* купува́ти (1)
той
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) пуп (пупе́ць, *діал.* буз) [той] *див.* пуп (5)
ТЕКСТОВИ́Й
текстови́й
△ Текстови́й проце́сор *див.* проце́сор (2)
ТЕКТИ́
текти́
◊ Пливти́ (плисти́, іти́, проси́тися, текти́ *і т. ін.*) / припливти́ (приплисти́, прийти́, притекти́ *і т. ін.*) до рук (у ру́ки) *див.* плисти́ (2)
тече́
◊ Кров *(рі́дко* крі́вця) [рі́ками] ллє́ться (тече́, розлива́ється, пролива́ється *і т. ін.*) / полила́ся (потекла́, розлила́ся, пролила́ся *і т. ін.*) *див.* кров (19)
ТЕЛЕФО́Н
телефо́ні
◊ Ви́сіти на телефо́ні (на дро́ті, на про́воді) *див.* ви́сіти (4)
ТЕ́НДЕРНИЙ
те́ндерна
△ Те́ндерна пропози́ція (офе́рта) *див.* пропози́ція (2)
ТЕРАПІ́Я
терапі́я
△ Промене́ва терапі́я *див.* терапі́я
ТЕХНІ́ЧНИЙ
техні́чний
Техні́чний прийо́м *див.* прийо́м (1)
ТЕХНОЛОГІ́ЧНИЙ
технологі́чний
△ Технологі́чний проце́с *див.* проце́с (14)
ТИ
тебе́
◊ Грім би тебе́ (його́, її́ *і т. ін.*) вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім (2)
◊ Неха́й (хай, бода́й) тебе́ (вас) земля́ не при́йме <Бода́й (щоб) тебе́ земля́ не прийняла́> *див.* земля́ (25)
◊ Щоб тебе́ на́гла смерть приби́ла *див.* смерть

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) моги́лою [тебе́] прида́вить *див.* прида́влювати (2)

ти

◊ Бода́й (щоб, хай, неха́й) ти (він, вона́, воно́ *і т. ін.*) пропа́в (пропа́ла, пропа́ло, пропаде́ *і т. ін.*) *див.* пропада́ти (1)

◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.*) [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)

◊ Пропади́ / пропада́й ти (він, вона́ *і т. ін.*) про́падом (*рідше* пра́хом) <Неха́й (хай, *заст.* най) пропаде́ / пропада́є про́падом (*рідше* пра́хом)> *див.* пропада́ти (5)

тобі́

◊ Знахо́дити / знайти́ [собі́ (тобі́)] приту́лок (пристано́вище, при́хисток *і т. ін.*) *див.* знахо́дити (11)

◊ Тря́сця йому́ (тобі́, їй *і т. ін.*) в печінки́ (в печі́нку, в пуп, в бік *і т. ін.*) *див.* тря́сця

◊ Хай [тобі́, вам *і т. ін.*] легка́ (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)

◊ Щоб (бода́й) тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [було́] пу́сто! <Хай тобі́ (йому́, вам *і т. ін.*) [бу́де] пу́сто!> *див.* пу́сто (1)

◊ Щоб тобі́ (йому́, їй *і т. ін.*) провали́тися *див.* прова́люватися (5)

ТИ́ЖДЕНЬ

ти́ждень

Провідни́й ти́ждень *див.* ти́ждень

◊ Сім п'я́тниць (неді́ль) на ти́ждень *див.* сім

ТИ́КАТИ[1]

ти́кай

◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.*) но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути

ТІ

те

◊ За що купи́в, за те [й] прода́в *див.* купува́ти (1)

той

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) пуп (пупе́ць, *діал.* буз) [той] *див.* пуп (5)

ТІ́Ї

те

◊ За що купи́в, за те [й] прода́в *див.* купува́ти (1)

той

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) пуп (пупе́ць, *діал.* буз) [той] *див.* пуп (5)

ТІКА́ТИ

тіка́є

◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.*) / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.*) <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

ТІ́ЛО

ті́ла

◊ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (12)

Промочи́ти / промо́чувати до ни́тки (до кісто́к, до соро́чки, до ті́ла, до рубця́, до ру́бчика) *див.* промо́чувати (2)

ті́лі

Прибавля́ти / приба́вити в ті́лі *див.* прибавля́ти (2)

ті́ло

◊ Не ма́ти чим хребта́ (хребе́т, ті́ло *і т. ін.*) прикри́ти *див.* ма́ти[2] (137)

Прикри́ти [грі́шне] ті́ло *див.* прикрива́ти (2)

ті́лом

◊ Душа́ проща́ється (розлуча́ється) / попроща́лася (розлучи́лася) з ті́лом *див.* душа́ (38)

ті́лу

◊ [Аж] мура́шки (кома́шки) бі́гають (пробіга́ють, лі́зуть *і т. ін.*) / побі́гли (пробі́гли, забі́гали, полі́зли, пішли́ *і т. ін.*) по спи́ні (по ті́лу, за плечи́ма, за спи́ною, по́за спи́ною *і т. ін.*) <По пле́чах полі́зла мурашня́> *див.* мура́шки (1)

◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.*)] *див.* дрижаки́ (2)

◊ Дрож (дріж) пробіга́є / пробі́г (пробі́гла) по спи́ні (по ті́лу, по́за спи́ною *і т. ін.*) *див.* дрож (2)

ТІ́ЛЬКИ

ті́льки

◊ Ті́льки (про́сто) так *див.* так

◊ Ті́льки пух полети́ть *див.* пух (5)

◊ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (нема́є, не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) *див.* нема́ (70)

ТІ́М'Я

ті́м'я

◊ Пуска́ти / пусти́ти дур [у го́лову (в ті́м'я)] *див.* пуска́ти (28)

ТІНЬ

ті́ні

Сві́тло (ся́йво, промі́ння *і т. ін.*) і ті́ні *див.* сві́тло[1]

ТІ́ПАТИ

ті́пає

◊ Пропа́сниця (тря́сця, лихома́нка) тру́сить (трясе́, ті́пає, б'є *і т. ін.*) *див.* пропа́сниця (7)

ТІ́ПАТИСЯ

ті́патися

◊ Труси́тися (ті́патися, тремті́ти *і т. ін.*) як (мов, ніби *і т. ін.*) у пропа́сниці *див.* труси́тися

ТКНУ́ТИ

ткну́ти

◊ [І] па́льцем (*рідше* пу́чкою) не торкну́ти (не зачепи́ти, не ткну́ти) *див.* торка́ти

◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

ТОВАРИ́СТВО

товари́ства

Пристава́ти / приста́ти до гу́рту (товари́ства, компа́нії *і т. ін.*) *див.* пристава́ти (2)

ТОВА́РИШ

това́риш

Щи́рий друг (това́риш, при́ятель) *див.* друг (2)

ТОВА́РНИЙ

това́рне

△ Про́сте́ това́рне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (6)

ТО́ВЩА

то́вща

△ Продукти́вна то́вща *див.* то́вща

ТОДІ́

тоді́

◊ [Тоді́,] як п'я́вка кри́кне *див.* п'я́вка (1)

ТОЙ

те

◊ За що купи́в, за те [й] прода́в *див.* купува́ти (1)

той

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) пуп (пупе́ць, *діал.* буз) [той] *див.* пуп (5)

ТОН

то́ном

То́ном [суво́рого] при́суду *див.* тон

ТОНКИ́Й

тонке́

◊ Прясти на тонку́ (на тонке́) *див.* прясти[1] (2)

тонку́

◊ Прясти на тонку́ (на тонке́) *див.* прясти[1] (2)

ТО́НКО

то́нко

◊ То́нко пря́сти *див.* пря́сти[1] (4)

ТОПОЛОГІ́ЧНИЙ

топологі́чний

△ Топологі́чний про́стір *див.* про́стір (7)

ТОПТА́ТИ

топта́ти

◊ Пусти́ти ряст топта́ти *див.* пуска́ти (54)

◊ Топта́ти (прото́птувати) / протопта́ти сте́жку (сте́жечку, margin ді́жку) *див.* топта́ти

ТО́РБА

торба́ми

◊ Пусти́ти (з то́рбою) з торба́ми [по сві́ту] *див.* пуска́ти (49)

то́рбою

◊ Пусти́ти (з то́рбою) з торба́ми [по сві́ту] *див.* пуска́ти (49)

ТОРГ[1]

торг

Публі́чний торг (про́даж) *див.* торг[1]

ТОРІ́ШНІЙ

торі́шній

◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ (*рідше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.*) *див.* нога́ (33)

Потрі́бно, як соба́ці п'я́та нога́ (як соба́ці здра́стуйте, як торі́шній сніг *і т. ін.*) *див.* потрі́бно (1)

ТОРКНУ́ТИ
торкну́ти
◊ [І] па́льцем *(рідше* пу́чкою) не торкну́ти (не зачепи́ти, не ткну́ти) *див.* торка́ти
ТОРКНУ́ТИСЯ
торкну́лися
◊ При́морозки торкну́лися *див.* при́морозки (1)
ТОРРІЧЕ́ЛЛІЄВИЙ
Торрічéллієва
△ Торрічéллієва порожне́ча (пустота́) *див.* порожне́ча (1)
ТОРУВА́ТИ
торува́ти
◊ Проклада́ти (пробива́ти, торува́ти *і т. ін.)* / прокла́сти (пробити) [собі] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь) *див.* проклада́ти (2)
ТОСТ[2]
тост
Пропонува́ти / запропонува́ти тост *див.* пропонува́ти (2)
ТОЧИ́ТИ[1]
точи́ти
◊ Гри́зти (точи́ти, *рідко* скребти́) / прогри́зти (проточи́ти) го́лову *див.* гри́зти (2)
ТО́ЧКА
то́чка
◊ Вихідна́ то́чка <Вихідни́й пункт> *див.* то́чка
то́чку
◊ Ці́литися / прици́литися в то́чку *див.* ці́литися
ТРАНЗИ́ТНИЙ
транзи́тна
Проїзна́ (транзи́тна) ві́за *див.* ві́за (5)
ТРА́НСПОРТ
тра́нспорт
△ Промисло́вий тра́нспорт *див.* тра́нспорт
ТРЕ́БА[1]
тре́ба
Призна́тися (признаю́ся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див.* признава́тися (1)
ТРЕМТІ́ТИ
тремті́ти
◊ Труси́тися (ті́патися, тремті́ти *і т. ін.)* як (мов, ні́би *і т. ін.)* у пропа́сниці *див.* труси́тися
ТРИ
три
◊ Ні в дві ні в три (в п'ять) *див.* два (3)
ТРИВО́ГА
триво́гу
◊ Пробити бойову́ триво́гу *див.* пробива́ти (4)
ТРИКУ́ТНИК
трику́тник
△ Прямоку́тний трику́тник *див.* трику́тник
ТРИМА́ТИ
трима́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) на при́в'язі (на припо́ні) *див.* трима́ти
◊ Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці) *див.* трима́ти
◊ Трима́ти на му́шці (на прицілі) *див.* трима́ти
◊ Трима́ти на при́колі *див.* трима́ти
◊ Трима́ти ру́ку на пу́льсі *див.* трима́ти
ТРИ́ЧІ
три́чі
◊ Будь він (ти, вона́ *і т. ін.)* [три́чі] про́клятий (про́клят, про́клята) <Бу́дьте [ви] [три́чі] про́кляті> *див.* бу́ти (35)
◊ Ла́дний (ла́ден, гото́вий) [три́чі] провали́тися крізь зе́млю *див.* ла́дний[2] (1)
ТРІПА́ТИ
тріпа́ти
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти (3)
ТРІЩА́ТИ
тріщи́ть
◊ Пуп тріщи́ть *див.* пуп (3)
ТРОН
трон
Вступа́ти (прихо́дити, сіда́ти *і т. ін.)* / вступи́ти (прийти́, сі́сти *і т. ін.)* на престо́л (на трон) *див.* вступа́ти[1] (5)
ТРО́ННИЙ
тро́нна
Тро́нне сло́во <Тро́нна промо́ва> *див.* сло́во
тро́нне
Тро́нне сло́во <Тро́нна промо́ва> *див.* сло́во
ТРОПА́
тропі́
◊ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.)* / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.)* *див.* іти́ (155)
тропо́ю
◊ У тропі́ (тропо́ю) іти́ (ступа́ти, прибіга́ти *і т. ін.)* / піти́ (прийти́, прибі́гти *і т. ін.)* *див.* іти́ (155)
ТРОПІ́ЧНИЙ[1]
тропі́чна
△ Тропі́чна пропа́сниця *(розм.* лихома́нка) *див.* пропа́сниця (6)
ТРУБА́
тру́би
◊ Пройти́ [і] Крим і Рим [і мі́дні тру́би] *див.* прохо́дити (4)
◊ Пройти́ [крізь] вого́нь і во́ду [і мі́дні тру́би] *див.* прохо́дити (5)
ТРУБИ́ТИ
труби́ти
На при́ступ труби́ти *див.* труби́ти
ТРУСИ́ТИ
тру́сить
◊ Пропа́сниця (тря́сця, лихома́нка) тру́сить (трясе́, ті́пає, б'є *і т. ін.)* *див.* пропа́сниця (7)
ТРУСИ́ТИСЯ
труси́тися
◊ Труси́тися (ті́патися, тремті́ти *і т. ін.)* як (мов, ні́би *і т. ін.)* у пропа́сниці *див.* труси́тися
ТРЯСТИ́
трясе́
◊ Пропа́сниця (тря́сця, лихома́нка) тру́сить (трясе́, ті́пає, б'є *і т. ін.)* *див.* пропа́сниця (7)
ТРЯ́СЦЯ
тря́сця
◊ Пропа́сниця (тря́сця, лихома́нка) тру́сить (трясе́, ті́пає, б'є *і т. ін.)* *див.* пропа́сниця (7)
◊ Тря́сця йому́ (тобі́, їй *і т. ін.)* в печі́нки (в печі́нку, в пуп, в бік *і т. ін.)* *див.* тря́сця
ТУ́ГА
ту́гою
◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.)* *див.* душа́ (31)
ТУМА́Н[1]
тума́н
◊ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну́) [у ві́чі] *див.* пуска́ти (44)
тума́ну́
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◊ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну́) [у ві́чі] *див.* пуска́ти (44)
ТЯГА́Р
тяга́р
◊ Бра́ти *(рідко* прийма́ти) / взя́ти *(рідко* прийня́ти) на се́бе (на свої́ пле́чі) [весь] тяга́р *див.* бра́ти (130)
ТЯГНУ́ТИ
тя́гне
◊ Па́хне (ві́є, тя́гне, віддає́ *і т. ін.)* пу́сткою *див.* па́хнути (3)
тягну́ти
◊ Тягти́ (тягну́ти, відтяга́ти) / протягти́ (протягну́ти, відтягну́ти) час *див.* тягти́
ТЯГТИ́
тя́гне
◊ Па́хне (ві́є, тя́гне, віддає́ *і т. ін.)* пу́сткою *див.* па́хнути (3)
тягти́
◊ Тягти́ (тягну́ти, відтяга́ти) / протягти́ (протягну́ти, відтягну́ти) час *див.* тягти́
ТЯ́МА
тя́ми
◊ Поверну́ти (верну́ти, привести́) до тя́ми *див.* поверта́ти[1] (5)
◊ Приво́дити / привести́ до па́м'яті (до тя́ми, до прито́мності *і т. ін.)* *див.* приво́дити (7)
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті *(розм.* до па́м'ятку, *розм.* до по́мки, до тя́ми, *розм.* до тя́мку *і т. ін.)* *див.* прихо́дити (10)
ТЯ́МОК
тя́мку
◊ Прийти́ / прихо́дити до па́м'яті *(розм.* до па́м'ятку, *розм.* до по́мки, до тя́ми, *розм.* до тя́мку *і т. ін.)* *див.* прихо́дити (10)

УБИ́ТИ[1``]
уб'є́
◇ Хай (неха́й) грім поб'є́ (уб'є́, приб'є́ *і т. ін.) див.* грім (4)
уби́в
◇ Щоб грім поби́в (прибив, уби́в *і т. ін.) див.* грім (7)
УБИ́ТИЙ[1]
уби́тий
◇ Уби́тий (приби́тий) го́рем *див.* уби́тий[1]
УВА́ГА[1]
ува́ги
Приділя́ти / приділи́ти ува́гу (бага́то ува́ги) *див.* приділя́ти (1)
ува́гу
Приверта́ти (притяга́ти, притя́гувати, прив'я́зувати) / приверну́ти (притягну́ти, прив'яза́ти) [до се́бе] ува́гу *див.* приверта́ти (3)
Приділя́ти / приділи́ти ува́гу (бага́то ува́ги) *див.* приділя́ти (1)
Присипля́ти *(рідше* усипля́ти) / приспа́ти *(рідше* усипи́ти) пи́льність (ува́гу) *див.* присипля́ти (1)
УГО́ДА
уго́да
△ Пророгаці́йна уго́да *див.* уго́да
уго́ду
Пристава́ти / приста́ти на мир (уго́ду, умо́ви *і т. ін.) див.* пристава́ти (5)
УДАВА́ТИСЯ
удава́тися
Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися
УДА́Р
уда́р
◇ Прийма́ти / прийня́ти [на се́бе] уда́р *(рідше* вого́нь) *див.* прийма́ти (20)
УДА́РИТИ
уда́рив
◇ Наста́в (прийшо́в, уда́рив *і т. ін.)* час *див.* час
уда́рило
◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* гро́мом приби́ло (уда́рило) *див.* прибива́ти (2)
УДА́РИТИСЯ
уда́ритися
◇ Пуска́тися / пусти́тися (уда́ритися) в ма́ндри *див.* пуска́тися (4)
УДА́ТИСЯ
уда́тися
Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися
УДА́ЧА
уда́чі
◇ Спро́бувати (попро́бувати) / про́бувати ща́стя (уда́чі) *див.* спро́бувати

УЗЯ́ТИ
узяла́
◇ [Сира́] земля́ (моги́ла) узяла́ (забра́ла, прийняла́ *і т. ін.) див.* земля́ (30)
◇ Смерть узяла́ (забра́ла, прибра́ла) *див.* смерть
узя́ти
◇ На припі́н узя́ти *див.* узя́ти
УЗЯ́ТИСЯ
узя́тися
Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися
УКІ́С[2]
укі́с
Пуска́ти / пусти́ти під укі́с по́їзд (по́тяг, ешело́н *і т. ін.) див.* пуска́ти (6)
◇ Пусти́ти під укі́с *див.* пуска́ти (50)
УКОРОТИ́ТИ
укороти́ти
◇ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.)* / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати
УКОРО́ЧУВАТИ
укоро́чувати
◇ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.)* / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати
УЛЬТРАФІОЛЕ́ТОВИЙ
ультрафіоле́тове
△ Ультрафіоле́тові про́мені <Ультрафіоле́тове промі́ння> *див.* про́мінь (5)
ультрафіоле́тові
△ Ультрафіоле́тові про́мені <Ультрафіоле́тове промі́ння> *див.* про́мінь (5)
УЛЮ́БЛЕНЕЦЬ
улю́бленець
Улю́бленець пу́бліки *див.* улю́бленець
УЛЯГТИ́СЯ
улягли́ся
◇ При́страсті вгамо́вуються (влягáються, вщуха́ють *і т. ін.)* / вгамува́лися (улягли́ся, ущу́хли *і т. ін.) див.* при́страсть (2)
УМ
ум
◇ Прийти́ / прихо́дити в го́лову (на ро́зум, на ум *і т. ін.) див.* прихо́дити (8)
ума́
◇ Не прибра́ти глу́зду (ро́зуму, ума́) *див.* прибира́ти (8)
◇ Ума́ (ро́зуму, голови́ *і т. ін.)* не прикла́сти (не приложи́ти, *рідко* не зібра́ти) *див.* приклада́ти (7)
УМО́ВА
умо́ви
Приро́дні умо́ви *див.* умо́ва
Пристава́ти / приста́ти на мир (уго́ду, умо́ви *і т. ін.) див.* пристава́ти (5)
УНІПОЛЯ́РНИЙ
уніполя́рна
△ Уніполя́рна провідні́сть *див.* провідні́сть (1)

УПРАВЛІ́ННЯ
управлі́ння
△ Пульт керува́ння *(рідше* управлі́ння) *див.* пульт (1)
УПРУ́Г
упру́зі
◇ На (у) вечі́рньому (за́хідному) пру́зі (упру́зі) *див.* пруг (1)
УРО́ДЖЕНИЙ
уро́джена
Уро́джена (приро́джена) інтеліге́нтність *див.* інтеліге́нтність (1)
уро́джений
Уро́джений (приро́джений) інтеліге́нт *див.* інтеліге́нт (1)
УСЕ́[1]
усіє́ю
◇ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усіє́ю] душе́ю) *див.* прилипа́ти (1)
УСИПИ́ТИ
усипи́ти
Присипля́ти *(рідше* усипля́ти) / приспа́ти *(рідше* усипи́ти) пи́льність (ува́гу) *див.* присипля́ти (1)
УСИПЛЯ́ТИ[1]
усипля́ти
Присипля́ти *(рідше* усипля́ти) / приспа́ти *(рідше* усипи́ти) пи́льність (ува́гу) *див.* присипля́ти (1)
У́СМІХ
у́сміх
◇ Пуска́ти / пусти́ти у́смішку (у́сміх, по́смішку) *див.* пуска́ти (45)
У́СМІШКА
у́смішку
◇ Пуска́ти / пусти́ти у́смішку (у́сміх, по́смішку) *див.* пуска́ти (45)
У́СНІСТЬ
у́сність
△ У́сність судово́го проце́су *див.* у́сність
УСТА́
уст
Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти (3)
уста́
Прикла́сти до уст (вуст) па́лець (па́льці) <Покла́сти па́лець (па́льці) на уста́> *див.* приклада́ти (3)
уста́ми
Говори́ти (промовля́ти) уста́ми *див.* говори́ти (2)
УСТА́ТИ
уста́в
◇ [І] ме́ртвий уста́в би з домови́ни (прокину́вся б, просну́вся б *і т. ін.) див.* ме́ртвий (1)
УСТУПА́ТИ[2]
уступа́ти
◇ Зако́н бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) <У зако́н уступа́ти / уступи́ти> *див.* бра́ти (138)
УСТУПИ́ТИ[2]
уступи́ти
◇ Зако́н бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) <У зако́н уступа́ти / уступи́ти> *див.* бра́ти (138)

УСЯ́

усі́єю

◊ Прили́пнути (прикипі́ти) [всім] се́рцем ([усі́єю] душе́ю) *див.* прилипа́ти (1)

УТЕ́РТИЙ

уте́рта

◊ Уторо́вана *(рідко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.)* доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний *(рідко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.)* шлях> *див.* доро́га (19)

уте́ртий

◊ Уторо́вана *(рідко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.)* доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний *(рідко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.)* шлях> *див.* доро́га (19)

УТО́ПТАНИЙ[1]

уто́птана

◊ Уторо́вана *(рідко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.)* доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний *(рідко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.)* шлях> *див.* доро́га (19)

уто́птаний

◊ Уторо́вана *(рідко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.)* доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний *(рідко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.)* шлях> *див.* доро́га (19)

УТОРО́ВАНИЙ

уторо́вана

◊ Уторо́вана *(рідко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.)* доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний *(рідко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.)* шлях> *див.* доро́га (19)

уторо́ваний

◊ Уторо́вана *(рідко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.)* доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний *(рідко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.)* шлях> *див.* доро́га (19)

УТРА́ТИТИ

утра́тити

Утра́чати / утра́тити свідо́мість (притómність) *див.* утрача́ти

УТРАЧА́ТИ

утра́чати

Утра́чати / утра́тити свідо́мість (притómність) *див.* утрача́ти

УТРИ́МАННЯ[2]

утри́мання

△ Прив'язне́ утри́мання *див.* утри́мання[2]

У́ХО

у́хо

◊ Прихиля́ти / прихили́ти [своє́] ву́хо *(рідко* у́хо) *див.* прихиля́ти (3)

УЧИ́ЛИЩЕ

учи́лище

Приходське́ учи́лище *див.* учи́лище

УЧИ́ТЕЛЬ

учи́тель

Провізори́чний учи́тель *див.* учи́тель

УЩУ́ХНУТИ

ущу́хли

◊ При́страсті вгамо́вуються (вляга́ються, вщуха́ють *і т. ін.)* / вгамува́лися (улягли́ся, ущу́хли *і т. ін.)* *див.* при́страсть (2)

ФА́ЛДА

фа́лди

◊ Присі́сти фа́лди *див.* присіда́ти (1)

ФАРИНГА́ЛЬНИЙ

фаринга́льний

△ Фаринга́льний при́голосний *див.* при́голосний (14)

ФЕРМЕ́НТ

ферме́нти

△ Протеоліти́чні ферме́нти *див.* ферме́нти

ФЕРМЕ́НТИ

ферме́нти

△ Протеоліти́чні ферме́нти *див.* ферме́нти

ФІЛОСО́ФІЯ

філосо́фія

Філосо́фія просві́тництва *див.* філосо́фія

ФІЛЬМ

фільм

◊ Крути́ти (пуска́ти) фільм (кінокарти́ну, кіно́) *див.* крути́ти (15)

ФІНАНСУВА́ННЯ

фінансува́ння

Залишко́вий при́нцип [фінансува́ння] *див.* при́нцип (1)

ФЛЯ́ГА

фля́ги

Приклада́тися / прикла́стися (приложи́тися) до ча́рки (пля́шки, фля́ги *і т. ін.)* *див.* приклада́тися (1)

ФО́РМА

фо́рма

△ Коро́тка (нечле́нна) фо́рма прикме́тника *див.* фо́рма

△ Пропозиці́йна фо́рма *див.* фо́рма

△ Чле́нна фо́рма прикме́тника *див.* фо́рма

ФО́РМУЛА

фо́рмула

△ Пропозиці́йна фо́рмула *див.* фо́рмула

ФОРТУ́НА

форту́на

◊ До́ля (форту́на) прирекла́ *див.* до́ля[1] (4)

ФРА́ЗА

фра́за

◊ Кучеря́ва фра́за (промо́ва) *див.* фра́за

фра́зи

◊ Пусті́ (ма́рні) слова́ (фра́зи) *див.* сло́во

ХАЛЯ́ВА

халя́ву

◊ Лиза́ти халя́ву (п'я́ти, п'я́тки, чо́боти, череви́ки *і т. ін.)* *див.* лиза́ти (3)

ХАПА́ТИ[1]

хапа́ють

◊ Дрижаки́ пробира́ють (беру́ть, хапа́ють *і т. ін.)* / пробра́ли (взяли́, вхопи́ли *і т. ін.)* *див.* дрижаки́ (1)

ХА́ТА

ха́та

Проти́вна ха́та *див.* ха́та

ха́ти

Про́симо (прошу́) до ха́ти *див.* проси́ти (2)

ХВИЛИ́НА

хвили́н

◊ Без п'яти́ хвили́н *див.* хвили́на

хвили́на

Час (хвили́на) проща́ння *див.* час

ХВІСТ

хвіст

◊ Наступа́ти / *рідше* наступи́ти на хвіст (на хвоста́, на п'я́ти) *див.* наступа́ти (6)

◊ Потрі́бний (потрі́бен), як соба́ці п'я́та нога́ *(рідше* як дру́гий хвіст, як торі́шній сніг, як п'я́те ко́лесо до во́за *і т. ін.)* *див.* нога́ (33)

◊ Приши́й кобі́лі хвіст *див.* пришива́ти (3)

◊ Прищеми́ти (прищикну́ти) хвіст (хвоста́) *див.* прищемля́ти (1)

◊ Реп'ярхо́м (як (мов, ні́би *і т. ін.)* реп'я́х (п'я́вка, [ше́вська] смола́), смоло́ю) [до кожу́ха (до штані́в, у соба́чий хвіст *і т. ін.)*] *див.* реп'я́х

◊ Соро́чин хвіст приче́плено *див.* хвіст

хвоста́

◊ Наступа́ти / *рідше* наступи́ти на хвіст (на хвоста́, на п'я́ти) *див.* наступа́ти (6)

◊ Прищеми́ти (прищикну́ти) хвіст (хвоста́) *див.* прищемля́ти (1)

хвості́

◊ Соро́ка на хвості́ (на крилі́) принесла́ *див.* соро́ка

ХВОРО́БА

хворо́ба

△ Промене́ва хворо́ба *див.* хворо́ба

хворо́би

Психі́чні хворо́би *див.* хворо́ба

ХИЛИ́ТИСЯ

хи́литься

◊ Се́рце приверта́ється (го́рнеться, пригорта́ється, хи́литься, схиля́ється *і т. ін.)* / приверну́лося (пригорну́лося, схили́лося *і т. ін.)* *див.* се́рце

ХИМЕ́РА

химе́ри

◊ Гна́ти (прова́дити) / погна́ти (провести́) химе́ри (хи́мороди) *див.* гна́ти (3)

ХИ́МОРОДА

хи́мороди

◊ Гна́ти (прова́дити) / погна́ти (провести́) химе́ри (хи́мороди) *див.* гна́ти (3)

ХИ́ТРІСТЬ

хи́трість

Пуска́тися / пусти́тися на хи́трість *див.* хи́трість

ХИ́ТРОЩІ

хи́трощами

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

хи́трощі

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

хи́трощів

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ХИТРУВА́ННЯ

хитрува́ння

Удава́тися / уда́тися до хи́трощів (до хитрува́ння) <Підхо́дити (підла́зити) / підійти́ (підлі́зти) з хи́трощами> <Пуска́тися (іти́, підніма́тися) / пусти́тися (піти́, підня́тися, узя́тися) на хи́трощі> *див.* удава́тися

ХІБА́[1]

хіба́

◊ Ті́льки (хіба́, хіба́ що, лиш) пташи́ного (пти́чого) молока́ нема́ (нема́є, не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) *див.* нема́ (70)

ХІД

хід

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.*) / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.*) крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ході́, хід) *див.* приско́рювати (1)

Прити́шувати (сти́шувати, спові́льнювати *і т. ін.*) / прити́шити (сти́шити, спові́льнити *і т. ін.*) хід *(рідко* хо́ду) *див.* прити́шувати (1)

◊ Пуска́ти / пусти́ти в хід *див.* пуска́ти (26)

△ Хід про́менів *див.* хід

ході́

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.*) / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.*) крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ході́, хід) *див.* приско́рювати (1)

хо́ду

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.*) / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.*) крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ході́, хід) *див.* приско́рювати (1)

Прити́шувати (сти́шувати, спові́льнювати *і т. ін.*) / прити́шити (сти́шити, спові́льнити *і т. ін.*) хід *(рідко* хо́ду) *див.* прити́шувати (1)

ХІТЬ

хіть

Бере́ / взяла́ (прийшла́) хіть *див.* хіть

ХЛІБ

хліб

◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)

◊ Про́ханий (про́шений, ласка́вий) хліб (шмато́к) *див.* хліб

П'я́ний (п'янки́й) хліб *див.* хліб

хліба́

◊ Перейти́ (піти́, пусти́тися) на легки́й хліб (на легкі́ хліба́) *див.* перехо́дити (5)

Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одві́дати *див.* проси́ти (3)

ХЛІБ-СІ́ЛЬ

хлі́ба-со́лі

Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одві́дати *див.* проси́ти (3)

ХЛЮЩ

хлющ

◊ П'я́ний як (мов, ні́би *і т. ін.*) квач (хлющ, чіп) *див.* п'я́ний (1)

ХМА́РА

хмар

◊ До хмар пну́тися *див.* п'я́сти́ся (2)

ХОВА́ТИСЯ[1]

хова́ється

◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.*) / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.*) <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

ХОДА́

хода́

△ Пряма́ хода́ *див.* хода́

ході́

◊ Прида́ти ході́ в но́ги *див.* придава́ти (1)

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.*) / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.*) крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ході́, хід) *див.* приско́рювати (1)

хо́ду

Приско́рювати (прибавля́ти, приспі́шувати, приспіша́ти, набавля́ти, наддава́ти *і т. ін.*) / приско́рити (приба́вити, приспіши́ти, наба́вити, надда́ти *і т. ін.*) крок (кро́ки, *рідше* кро́ку, хо́ду, ході́, хід) *див.* приско́рювати (1)

Прити́шувати (сти́шувати, спові́льнювати *і т. ін.*) / прити́шити (сти́шити, спові́льнити *і т. ін.*) хід *(рідко* хо́ду) *див.* прити́шувати (1)

ХОДИ́ТИ

ходи́ти

◊ Гна́тися (іти́, ходи́ти *і т. ін.*) по п'я́тах *див.* гна́тися (2)

◊ Іти́ (бу́ти, ходи́ти *і т. ін.*) на пові́дку (на по́воді, на припо́ні, на при́в'язі *і т. ін.*) *див.* іти́ (58)

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ второ́ваними (прото́птаними) стежка́ми <Піти́ проте́ртою сте́жкою> *див.* іти́ (137)

Ходи́ти (іти́) / піти́ до прича́стя *див.* ходи́ти

хо́дить

◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.*) / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.*) за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (7)

хо́дять

◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.*)] *див.* дрижаки́ (2)

ХО́ЛОД

хо́лод

◊ Моро́з (хо́лод) пробира́ється / пробра́вся до ті́ла (до [са́мих] кісто́к, за пле́чі *і т. ін.*) *див.* моро́з[1] (12)

ХОЛОДИ́ЛЬНИК

холоди́льник

△ Промисло́вий холоди́льник *див.* холоди́льник

ХОЛО́ДНИЙ

холо́дна

△ Холо́дна прока́тка *див.* прока́тка (2)

Холо́дне прийняття́ <Холо́дна зу́стріч> <Холо́дний прийо́м> *див.* прийняття́ (1)

холо́дне

Холо́дне прийняття́ <Холо́дна зу́стріч> <Холо́дний прийо́м> *див.* прийняття́ (1)

△ Холо́дне проро́щування насі́ння *див.* проро́щування (1)

холо́дний

Холо́дне прийняття́ <Холо́дна зу́стріч> <Холо́дний прийо́м> *див.* прийняття́ (1)

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.*) / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.*) *див.* піт (7)

холо́дну

◊ [І] за холо́дну во́ду не прийма́тися / не прийня́тися *див.* прийма́тися (1)

ХОЛО́НУТИ

холо́не

◊ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце

ХО́РОШЕ

хо́роше

◊ Со́лодко з'ї́сти, п'я́но спи́ти, хо́роше походи́ти *див.* з'їда́ти (10)

ХРАМ

храм

Храм приро́ди *див.* храм

ХРЕБЕ́Т

хребе́т

◊ Не ма́ти чим хребта́ (хребе́т, ті́ло *і т. ін.*) прикри́ти *див.* ма́ти[2] (137)

хребта́

◊ Живі́т присо́х до спи́ни (до хребта́) *див.* живі́т (1)

◊ Не ма́ти чим хребта́ (хребе́т, ті́ло *і т. ін.*) прикри́ти *див.* ма́ти[2] (137)

ХРЕСТ

хрест

Присуди́ти на хрест *див.* хрест

△ Прокві́тлий (процві́лий) хрест *див.* хрест

хресто́м

Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.) див.* присяга́тися (1)

ХРИСТО́С

христа́

◊ Проси́ти (проха́ти) Христа́ ра́ди <Проси́ти (проха́ти) ми́лостині (ми́лостиню)> *див.* проси́ти (17)

христо́м

Присяга́тися (кля́сти́ся, присяга́ти) / присягну́тися (покля́сти́ся, присягну́ти, присягти́) Бо́гом (Христо́м, Христо́м-Бо́гом, хресто́м *і т. ін.) див.* присяга́тися (1)

ХТО[1]

хто

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] у праве́ць (прямце́м, правце́м *і т. ін.)* поста́вило (хто поста́вив) *див.* поста́вити[1] (25)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* хто ки́нув (понасипа́в) гаря́чого при́ску *див.* хто[1]

ЦАБЕ́

цабе́

◊ Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця (4)

ЦА́ПІВ

ца́пову

◊ Ні за пу́хлу (пу́хлого, ца́пову) ду́шу *див.* душа́ (67)

ЦА́РСТВО

ца́рство

◊ Проспа́ти [все] Ца́рство Небе́сне *див.* просипа́ти[1] (2)

ЦВІСТИ́[1]

цвісти́

◊ Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти *і т. ін.)* / розкві́тнути (процвісти́) *див.* розквіта́ти

цвіте́

◊ Як мак цвіте́ (процвіта́є, розцвіта́є *і т. ін.) див.* мак (7)

ЦВІТ[1]

цві́том

◊ Пи́шним цві́том (кві́том) розквіта́ти (цвісти́, процвіта́ти *і т. ін.)* / розкві́тнути (процвісти́) *див.* розквіта́ти

цвіту́

◊ Прибити́й [ще] на цвіту́ *див.* прибити́й (1)

ЦВЯХ

цвя́хом

◊ Як гвіздко́м (цвя́хом) приби́ти *див.* прибива́ти (1)

ЦЕ[2]

цей

◊ [Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде) *див.* но́мер (6)

цім

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, пробач́) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Прости́ (прості́ть) / проща́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві *див.* проща́ти (1)

цього́

У прямо́му (звича́йному, буква́льному *і т. ін.)* розумі́нні [цього́ сло́ва] <У прямо́му се́нсі> *див.* розумі́ння

цьо́му

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, пробач́) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Прости́ (прості́ть) / проща́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві *див.* проща́ти (1)

ЦЕЙ

цей

◊ [Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде) *див.* но́мер (6)

цім

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, пробач́) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Прости́ (прості́ть) / проща́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві *див.* проща́ти (1)

цього́

У прямо́му (звича́йному, буква́льному *і т. ін.)* розумі́нні [цього́ сло́ва] <У прямо́му се́нсі> *див.* розумі́ння

цьо́му

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, пробач́) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Прости́ (прості́ть) / проща́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві *див.* проща́ти (1)

ЦЕНТР

центр

Центр притяга́ння *див.* центр

це́нтри

△ Психомото́рні це́нтри *див.* центр

ЦЕРКО́ВНИЙ

церко́вна

Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́ *і т. ін.)* шко́ла *див.* шко́ла

ЦЕРКОВНОПАРАФІЯ́ЛЬНИЙ

церковнопарафія́льна

Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́ *і т. ін.)* шко́ла *див.* шко́ла

ЦЕРКОВНОПРИХОДСЬКИ́Й

церковноприходська́

Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́ *і т. ін.)* шко́ла *див.* шко́ла

ЦИВІ́ЛЬНИЙ

циві́льне

△ Циві́льне процесуа́льне пра́во *див.* пра́во (31)

ЦИГА́НСЬКИЙ

цига́нський

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.) див.* піт (7)

ЦИ́РКУЛЬ

ци́ркуль

△ Пропорці́йний ци́ркуль *див.* ци́ркуль

ЦИФРОВИ́Й

цифрові́

△ Цифрові́ вимі́рювальні при́лади *див.* при́лад (4)

ЦІДИ́ТИ

ціди́ти

◊ Ціди́ти (проці́джувати) / проціди́ти крізь зу́би *див.* ціди́ти

ЦІКА́ВІСТЬ

ціка́вість

◊ Пуста́ ціка́вість *див.* ціка́вість

ЦІ́ЛИЙ

ці́лим

◊ Приля́гти́ [ці́лим] се́рцем *див.* приляга́ти (2)

ЦІ́ЛИТИСЯ

ці́литися

◊ Ці́литися / прице́литися в то́чку *див.* ці́литися

ЦІНА́

ціна́

△ Ціна́ по́ділки [вимі́рювального при́ладу] *див.* ціна́

◊ Ціна́ п'ята́к *див.* ціна́

ЦУКРО́ВИЙ

цукро́ва

△ Цукро́ва пу́дра *див.* пу́дра (1)

ЦУ́РКА

цу́рки

◊ Програ́тися до ни́тки (до цу́рки) *див.* програва́тися (1)

ЦЯ

цей

◊ [Цей] но́мер не про́йде (не ви́йде) *див.* но́мер (6)

цім

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, пробач́) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Прости́ (прості́ть) / проща́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві *див.* проща́ти (1)

цього́

У прямо́му (звича́йному, буква́льному *і т. ін.)* розумі́нні [цього́ сло́ва] <У прямо́му се́нсі> *див.* розумі́ння

цьо́му

Вибача́й (дару́й, пробача́й) / ви́бач (подару́й, пробач́) на [цьо́му (цім)] сло́ві <Вибача́йте (дару́йте, пробача́йте) / ви́бачте (подару́йте, проба́чте) на [цьо́му (цім)] сло́ві> *див.* вибача́ти (1)

Прости́ (прості́ть) / проща́йте на [цьо́му (цім)] сло́ві *див.* проща́ти (1)

ЦЯ́ЦЯ

ця́ця

◊ Невели́ка пти́ця (пти́чка, па́ні, ця́ця) <Дрібна́ пта́шка> <Невели́ке цабе́> <Невели́кий пан> *див.* пти́ця (4)

ЧА́РКА

ча́рки

Приклада́тися / прикла́стися (приложи́тися) до ча́рки (пля́шки, фля́ги *і т. ін.) див.* приклада́тися (1)

◊ Припада́ти до горі́лки (до ча́рки, до пля́шки *і т. ін.) див.* припада́ти (6)

ЧАС
час
◊ Наста́в (прийшо́в, уда́рив *і т. ін.)* час *див.* час
◊ Приспі́в час *див.* час
Прово́дити / провести́ час *див.* прово́дити (4)
◊ Тягти́ (тягну́ти, відтяга́ти) / протягти́ (протягну́ти, відтягну́ти) час *див.* тягти́
◊ Час проби́в *див.* час
△ Час просто́ю *див.* час
Час (хвили́на) проща́ння *див.* час
ЧАСТИ́НА
части́на
△ Іменна́ части́на при́судка *див.* части́на
Прої́жджа части́на *див.* части́на
ЧАСТИ́НКА
части́нок
△ Приско́рювач заря́джених части́нок *див.* приско́рювач (1)
ЧАСТУВА́ТИ
частува́ти
◊ Частува́ти (пригоща́ти) / почастува́ти (пригости́ти) бере́зовою ка́шею (ки́ями) *див.* частува́ти
ЧЕ́МНІСТЬ
че́мностей
Потíк слів (че́мностей, привіта́нь *і т. ін.)* *див.* потíк (2)
ЧЕРВО́НИЙ
черво́ний
Черво́ний припли́в *див.* припли́в (2)
черво́ного
◊ Пусти́ти / пуска́ти черво́ного пі́вня *див.* пуска́ти (52)
черво́ною
◊ Прохо́дити / пройти́ черво́ною ни́ткою *див.* прохо́дити (13)
ЧЕ́РГА
че́рга
Прихо́дить / прийшла́ (при́йде) че́рга *див.* прихо́дити (3)
ЧЕРЕВИ́К
черевики
◊ Лиза́ти халя́ву (п’я́ти, п’я́тки, чо́боти, череви́ки *і т. ін.)* *див.* лиза́ти (3)
ЧЕРЕВИ́КИ
череви́ки
◊ Лиза́ти халя́ву (п’я́ти, п’я́тки, чо́боти, череви́ки *і т. ін.)* *див.* лиза́ти (3)
ЧЕ́РЕВО
че́рево
◊ Наїда́ти (від’їда́ти, нажира́ти *і т. ін.)* / наї́сти (від’ї́сти, наже́рти, понаїда́ти *і т. ін.)* че́рево (пу́зо, пи́ку, мо́рду *і т. ін.)* *див.* наїда́ти (1)
ЧЕ́СНО
че́сно
Призна́тися (признаю́ся) по пра́вді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) призна́тися> *див.* признава́тися (1)
ЧЕСТЬ
честь
◊ Розмі́нювати / розміня́ти честь на п’ятаки́ *див.* розмі́нювати

ЧИМА́ЛО
чима́ло
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти (3)
ЧИСЛО́
число́
△ Про́сте́ число́ *див.* число́
ЧИ́СТИЙ
чи́стий
△ Чи́стий націона́льний проду́кт (дохі́д) *див.* проду́кт (9)
△ Чи́стий прибу́ток *див.* прибу́ток (5)
ЧИСТИ́ЛИЩЕ
чисти́лище
◊ Пройти́ [крізь] чисти́лище *див.* прохо́дити (6)
ЧИТА́ТИ
чита́ти
◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) моли́тву *див.* чита́ти
◊ Чита́ти (вичи́тувати) / прочита́ти (ви́читати) нота́ції (нота́цію, мора́ль) *див.* чита́ти
◊ Чита́ти / прочита́ти між (помі́ж) рядка́ми (рядкі́в) *див.* чита́ти
◊ Чита́ти / прочита́ти про́повідь (ле́кції, ле́кцію) *див.* чита́ти
Чита́ти Псалти́р *див.* чита́ти
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* з кни́жки (по Псалтирю́) чита́ти (вичи́тувати) *див.* чита́ти
ЧІ́ЛЬНИЙ
чі́льне
◊ Посіда́ти / посі́сти чі́льне (поче́сне, провідне́ *і т. ін.)* мі́сце *див.* посіда́ти[1] (4)
ЧІП[1]
чіп
◊ П’я́ний як (мов, ні́би *і т. ін.)* квач (хлющ, чіп) *див.* п’я́ний (1)
ЧІПЛЯ́ТИСЯ
чіпля́тися
◊ Чіпля́тися приче́пою *див.* чіпля́тися
ЧЛЕ́ННИЙ
чле́нна
△ Чле́нна фо́рма прикме́тника *див.* фо́рма
ЧО́БІТ
чо́боти
◊ Лиза́ти халя́ву (п’я́ти, п’я́тки, чо́боти, череви́ки *і т. ін.)* *див.* лиза́ти (3)
ЧО́БОТИ
чо́боти
◊ Лиза́ти халя́ву (п’я́ти, п’я́тки, чо́боти, череви́ки *і т. ін.)* *див.* лиза́ти (3)
ЧОГО́
чо́го
◊ Як (коли́) прихо́диться / прийшло́ся до чо́го (до ді́ла) *див.* прихо́дитися (10)
ЧО́РНИЙ
чо́рна
◊ [Чо́рна] кі́шка пробі́гла <[Чо́рний] кіт пробі́г> помі́ж (між) *див.* кі́шка (3)
чо́рний
◊ [Чо́рна] кі́шка пробі́гла <[Чо́рний] кіт пробі́г> помі́ж (між) *див.* кі́шка (3)

ЧОРТ
чорт
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
чорти́
◊ Чорт (ді́дько, нечи́стий, лихи́й *і т. ін.)* несе́ (но́сить) / поні́с (прині́с, розноси́в) <Нечи́ста (вра́жа) си́ла несе́ (но́сить) / понесла́ (принесла́, розноси́ла)> <Чорти́ несу́ть / принесли́ *(зневажл.* притаска́ли)> *див.* чорт
чо́рту
◊ Продава́ти (запро́дувати, запродава́ти) / прода́ти (запро́да́ти) ду́шу [дия́волу (чо́рту, ді́лькові *і т. ін.)*] *див.* продава́ти (3)
ЧО́РТІВ
чо́ртів
◊ Прокля́тий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.)* син бу́ду (будь я) *див.* син
ЧОТИРИВИ́МІРНИЙ
чотирииви́мірний
△ Чотириви́мірний про́стір *див.* про́стір (8)
ЧУ́ДО
чу́до
◊ Ди́во (чу́до) приро́ди *див.* ди́во (4)
ЧУЖИ́Й
чуже́
◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.)* но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути
◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рі́дко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути
чужи́й
◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рі́дко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути
чужи́м
Під прі́звищем *кого, чиї́м* <Під чужи́м прі́звищем> *див.* прі́звище (1)
чужі́
◊ Су́нути (встромля́ти, всува́ти *і т. ін.)* / суну́ти (встроми́ти, всу́нути *і т. ін.)* [свого́] но́са *(рі́дко* [свій] ніс) [в чужі́ горшки́ (в чужи́й горо́д, в чуже́ про́со)] *див.* су́нути
чужо́го
◊ Не сунь (не ти́кай, не потика́й, не пхай *і т. ін.)* но́са до чужо́го про́са (у чуже́ про́со) *див.* су́нути
ЧУ́ТИ
чу́ти
Відчува́ти (чу́ти) / відчу́ти [за собо́ю] провину́ *див.* відчува́ти (4)
◊ Не чу́ти (не відчува́ти, не почува́ти) ні рук ні ніг ([і] рук і ніг) <Ні ру́чок, ні пу́чок не чу́ти> *див.* чу́ти

ЧУ́ТКА
чу́тка
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, поши́рилася, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.)* *див.* чу́тка
чутки́
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін.)* / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.)* чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти
чу́тку
◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін.)* / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.)* чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти
ШАГ
шага́
◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)
ШАНУВА́ТИ
шанува́ти
◊ Прошу́ люби́ти й шанува́ти (жа́лувати) *див.* проси́ти (19)
ША́ПКА
ша́пки
Приклада́ти / прикла́сти ру́ку до кашке́та (ша́пки, картуза́ *і т. ін.)* *див.* приклада́ти (2)
ша́пку
◊ Пуска́ти / пусти́ти ша́пку по кру́гу (по ко́лу) *див.* пуска́ти (46)
ША́РПАТИ
ша́рпати
◊ Псува́ти (тріпа́ти, ша́рпати) / перепсува́ти (попсува́ти) не́рви ([чима́ло] не́рвів) *див.* псува́ти (3)
ШВА́ЙКА
шва́йку
◊ Зроби́ти з лемешá шва́йку (пшик) *див.* зроби́ти (12)
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)
ШВИДКИ́Й
швидки́й
◊ Прово́рний (швидки́й) на язи́к *див.* прово́рний (1)
швидки́м
Швидки́м (ско́рим) ма́ршем пройти́ (діста́тися, ру́шити *і т. ін.)* *див.* прохо́дити (2)
швидко́го
○ До [ско́рого, швидко́го, прие́много *і т. ін.*] поба́чення *(діал.* зоба́чення) *див.* поба́чення (1)
ШЕ́ВСЬКИЙ
ше́вська
◊ Реп'яхо́м (як (мов, ні́би *і т. ін.)* реп'я́х (п'я́вка, [ше́вська] смола́), смоло́ю) [до кожу́ха (до штані́в, у соба́чий хвіст *і т. ін.)*] *див.* реп'я́х

ШЕ́ЛЯГ
ше́ляга
◊ Не ва́ртий (не варт) [і] [ла́маного] гроша́ (карбо́ванця, [щерба́тої] копі́йки, шага́, ше́ляга, [мі́дного] п'ятака́) [в база́рний день] *див.* ва́ртий (5)
ШИ́ЛО
ши́ло
◊ Міня́ти / поміня́ти (проміня́ти, ви́міняти *і т. ін.)* ши́ло на шва́йку (на ми́ло, на мотови́ло) *див.* міня́ти (2)
ши́лом
◊ Ні́де (нема́ (нема́є) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, па́льця, па́льцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)
ШИПЛЯ́ЧИЙ
шипля́чий
△ Шипля́чий при́голосний *див.* при́голосний (15)
ШИ́РИТИСЯ
ши́риться
◊ Чу́тка йде́ (ши́риться, розно́ситься, розхо́диться *і т. ін.)* / пішла́ (пройшла́, поши́рилася, рознесла́ся, розійшла́ся *і т. ін.)* *див.* чу́тка
ШИРО́КИЙ
широ́кого
Широ́кого про́філю *див.* широ́кий
ШИ́ТИ
ши́ти
◊ Ши́ти / приши́ти спра́ву *див.* ши́ти
ШИ́Я
ши́ї
◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти
ши́ю
◊ Насіда́ти на п'я́ти (на ши́ю) *див.* насіда́ти (1)
ШІСТЬ
шість
◊ Ні шість ні п'ять *див.* шість
ШКЕРЕ́БЕ́РТЬ
шкере́бе́рть
◊ Леті́ти / полеті́ти шкере́бе́рть (у прі́рву) *див.* леті́ти (3)
ШКІ́РА
шкі́ри
◊ Зі шку́ри (шкі́ри) пну́тися *див.* п'я́стися (3)
шкі́рі
◊ [Аж] моро́з подира́є (пробира́є) / поде́р (подра́в, пробра́в) по спи́ні (по шкі́рі, за пле́чі *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (6)
◊ Дрижаки́ пробіга́ють (хо́дять) / пробі́гли (пішли́) [по спи́ні (по шкі́рі, по ті́лу *і т. ін.)*] *див.* дрижаки́ (2)
шкі́рою
◊ [Аж] моро́з (моро́зе́ць) іде́ (прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* по́за шкі́рою (по́за спи́ною, по спи́ні *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (5)
◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (7)

ШКО́ЛА
шко́ла
Церковнопарафія́льна (парафія́льна, приходська́, церко́вна, церковноприходська́ *і т. ін.)* шко́ла *див.* шко́ла
шко́лу
◊ Пройти́ / прохо́дити шко́лу [життя́] *див.* прохо́дити (10)
ШКУ́РА
шку́ра
◊ Прода́жна шку́ра *див.* шку́ра
шку́ри
◊ Зі шку́ри (шкі́ри) пну́тися *див.* п'я́стися (3)
шку́рі
◊ Моро́зом подра́ло (поде́рло, продра́ло, проде́рло) по шку́рі (спи́ну, по спи́ні, по́за пле́чі *і т. ін.)* *див.* поде́рти (1)
шку́рою
◊ Моро́з іде́ (хо́дить, бі́гає, прохо́дить, пробіга́є *і т. ін.)* / пішо́в (пройшо́в, пробі́г *і т. ін.)* за (по́за) спи́ною (по спи́ні, за плечи́ма, по́за шкі́рою, по́за шку́рою *і т. ін.)* *див.* моро́з[1] (7)
ШЛЯХ
шлях
◊ Виво́дити / ви́вести на путь пра́ведну *(рі́дше* на ві́рний шлях) *див.* виво́дити[1] (11)
◊ Відрі́зані шляхи́ *(рі́дко* путі́) <Відрі́заний шлях *(рі́дко* путь)> *див.* шлях
Загоро́джувати / загороди́ти собо́ю шлях (прохі́д, две́рі *і т. ін.)* *див.* загоро́джувати (1)
◊ Змили́ти шлях (сте́жку, путь *і т. ін.)* *див.* зми́лювати[2] (1)
◊ Наставля́ти (направля́ти, напу́чувати, спрямо́вувати *і т. ін.)* / наста́вити (напра́вити, напути́ти, спрямува́ти *і т. ін.)* на до́бру (пра́ведну, ві́рну *і т. ін.)* доро́гу (сте́жку, путь *і т. ін.)* (на до́брий (пра́ведний, ві́рний *і т. ін.)* шлях) *див.* наставля́ти[2] (1)
◊ Проклада́ти (пробива́ти) / прокла́сти (проби́ти) доро́гу (шлях, сте́жку *і т. ін.)* до се́рця *див.* проклада́ти (1)
◊ Проклада́ти (пробива́ти, торува́ти *і т. ін.)* / прокла́сти (проби́ти) [собі́] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь) *див.* проклада́ти (2)
◊ Промі́ряти [свій] шлях *див.* промі́рювати (2)
◊ Розчи́стити шлях (путь) *див.* розчища́ти
◊ Става́ти (прихо́дити) / ста́ти (прийти́) на шлях *див.* става́ти
◊ Сте́литься / просте́литься (просла́лася) доро́га (шлях, сте́жка) *див.* стели́тися
◊ Уторо́вана *(рі́дко* проторо́вана, уте́рта, уто́птана, би́та *і т. ін.)* доро́га (сте́жка) <Уторо́ваний *(рі́дко* проторо́ваний, уте́ртий, уто́птаний, би́тий *і т. ін.)* шлях> *див.* доро́га (19)
шляхи́
◊ Відрі́зані шляхи́ *(рі́дко* путі́) <Відрі́заний шлях *(рі́дко* путь)> *див.* шлях

◊ Прокладáти (пробивáти, торувáти *і т. ін.)* / прокласти (пробити) [собі] шлях (шляхи́, доро́гу, сте́жку, путь) *див.* прокладáти (2)

шля́ху

◊ Збивáтися / зби́тися з доро́ги (з путі́, зі шля́ху, з путтЯ́ *і т. ін.) див.* збивáтися (4)

◊ Прибирáти / прибрáти з доро́ги (шля́ху) *див.* прибирáти (10)

ШМАТО́К

шмато́к

◊ Про́ханий (про́шений, ласкáвий) хліб (шмато́к) *див.* хліб

ШОВ

шов

△ Провізо́рний шов *див.* провізо́рний (1)

ШПА́РКА

шпа́рку

◊ Пролáзити / проліза в шпáрку *див.* пролáзити (1)

ШПИ́ЛЬКА

шпильки́

◊ Пускáти (підпускáти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стріли, стрілу́) *див.* пускáти (17)

шпи́льку

◊ Пускáти (підпускáти) / пусти́ти (підпусти́ти) шпильки́ (шпи́льку, стріли, стрілу́) *див.* пускáти (17)

ШТАНИ́

штани́

◊ Протирáти (проси́джувати) / протéрти (проси́діти) штани́ (спідни́цю) *див.* протирáти (1)

штанів

◊ Реп'ахо́м (як (мов, ніби *і т. ін.)* реп'я́х (п'я́вка, [шéвська] смолá), смоло́ю) [до кожу́ха (до штанів, у собáчий хвіст *і т. ін.)*] *див.* реп'я́х

ШТОВХА́ТИ

штовхáти

◊ Штовхáти в прі́рву (в безо́дню) *див.* штовхáти

◊ Штовхáти на злу путь *див.* штовхáти

ШТРИКНУ́ТИ

штрикну́ти

◊ Ні́де (немá (немáє) де, ні́куди, *заст.* ні́где) [й] го́лки (го́лкою, пáльця, пáльцем, ши́лом) встроми́ти (просу́нути, штрикну́ти, ткну́ти, ки́нути) *див.* встромля́ти (3)

ШТУРМ

шту́рмом

◊ Брáти / взя́ти шту́рмом (при́ступом) *див.* брáти (122)

ШУКА́ТИ

шукáти

Порáди проси́ти (питáти, шукáти *і т. ін.) див.* проси́ти (1)

Шукáти пристано́вища (приту́лку, при́хистку *і т. ін.) див.* шукáти

Шукáти (проси́ти *і т. ін.)* су́ду (судá) *див.* шукáти

ШУКА́Ч

шукáч

◊ Шукáч приго́д *див.* шукáч

ШУМ[2]

шум

◊ Пускáти / пусти́ти на дно (під шум, під лід *і т. ін.) див.* пускáти (35)

ШУ́МНИЙ[1]

шу́мний

△ Шу́мний при́голосний *див.* при́голосний (16)

ЩАСЛИ́ВИЙ

щасли́ва

◊ Хай [тобі, вам *і т. ін.*] легкá (щасли́ва) доро́га (путь) сте́литься / посте́литься *див.* доро́га (20)

ЩА́СТЯ

щáстя

Прино́сити / принести́ щáстя *див.* прино́сити (2)

◊ Спро́бувати (попро́бувати) / про́бувати щáстя (удáчі) *див.* спро́бувати

◊ Щáстя привали́ло *див.* щáстя

ЩЕ

ще

◊ Приби́тий [ще] на цвіту́ *див.* приби́тий (1)

ЩЕЗА́ТИ

щезáти

◊ Зникáти (щезáти, пропадáти *і т. ін.)* / зни́кнути (ще́знути, пропáсти *і т. ін.)* без слі́ду *див.* зникáти (6)

ЩЕ́ЗНУТИ

ще́знути

◊ Зникáти (щезáти, пропадáти *і т. ін.)* / зни́кнути (ще́знути, пропáсти *і т. ін.)* без слі́ду *див.* зникáти (6)

ЩЕРБА́ТИЙ

щербáтої

◊ Не вáртий (не варт) [і] [лáманого] грошá (карбо́ванця, [щербáтої] копі́йки, шагá, ше́ляга, [мі́дного] п'ятакá) [в базáрний день] *див.* вáртий (5)

ЩИ́РИЙ

щи́ра

Щи́ра дру́жба (прихи́льність) *див.* дру́жба[1] (1)

щи́рий

Щи́рий друг (товáриш, при́ятель) *див.* друг (2)

ЩИ́РІСТЬ

щи́рості

Признáтися (признаю́ся) по прáвді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) признáтися> *див.* признавáтися (1)

ЩИ́РО

щи́ро

Признáтися (признаю́ся) по прáвді (по щи́рості, щи́ро, че́сно *і т. ін.)* <Му́шу (тре́ба) признáтися> *див.* признавáтися (1)

ЩИТ

щит

△ Прохідни́цький щит *див.* щит

ЩІЛИ́НА

щіли́на

△ Псевдоголосовá щіли́на *див.* щіли́на

ЩО[1]

чим

◊ Не мáти чим хребтá (хребе́т, ті́ло *і т. ін.)* прикри́ти *див.* мáти[2] (137)

що

◊ Що за пти́ця? *див.* пти́ця (7)

◊ [Що] [й] язи́к (язикá) проковтне́ш (мо́жна проковтну́ти) *див.* проковтну́ти (3)

ЩО́ЙНО

що́йно

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* сього́дні (вчо́ра, що́йно *і т. ін.)* приве́зений *див.* приве́зений (1)

ЮВЕЛІ́РНИЙ

ювелі́рна

△ Ювелі́рна про́ба *див.* про́ба (2)

Ю́ШКА

ю́шку

◊ За сочеви́чну ю́шку продавáти / продáти *див.* продавáти (2)

◊ Пусти́ти (спусти́ти) / *рі́дше* пускáти (спускáти) ю́шку (кров, крови́цю, мазку́) [з но́са] *див.* пускáти (56)

Я[2]

мене́

◊ Нехáй (хай) мене́ [святá] земля́ при́йме *див.* земля́ (27)

◊ Хай мене́ земля́ проглине́ *див.* земля́ (31)

я

◊ Прокля́тий (пе́ський, чо́ртів *і т. ін.)* син бу́ду (будь я) *див.* син

◊ Щоб я був про́клятий *див.* я[2]

◊ Щоб я провали́вся (скази́вся, лу́снув *і т. ін.) див.* я[2]

Я́ВИЩЕ

я́вища

Приро́дні я́вища <Я́вища приро́ди> *див.* я́вище

ЯГНЯ́

ягня́м

◊ Прикидáтися / прики́нутися ове́чкою (ягня́м, ягня́тком) *див.* прикидáтися[1] (2)

ЯГНЯ́ТКО

ягня́тком

◊ Прикидáтися / прики́нутися ове́чкою (ягня́м, ягня́тком) *див.* прикидáтися[1] (2)

ЯЗИ́К

язи́к

◊ Приде́ржати / приде́ржувати язи́к ([свого́] язикá) [за зубáми] *див.* приде́ржувати (1)

◊ Прику́шувати / прикуси́ти язикá (язи́к, язичкá, язичо́к) *див.* прику́шувати (2)

◊ Притри́мати язи́к (язикá) [за зубáми] *див.* притри́мувати (1)

◊ Притя́ти язи́к (язикá) *див.* притинáти (1)

Про́бувати / спро́бувати на язи́к *див.* про́бувати (2)

◊ Прово́рний (швидки́й) на язи́к *див.* прово́рний (1)

◊ Проковтну́ти (затягти́, затягну́ти, проглину́ти) язи́к (язикá) *див.* проковтну́ти (1)

◊ Проси́тися на язи́к *див.* проси́тися (3)

Пускáти язи́к як вороти́ло *див.* пускáти (9)

◊ Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці) *див.* трима́ти

◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.)* / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати

◊ [Що] [й] язи́к (язика́) проковтне́ш (мо́жна проковтну́ти) *див.* проковтну́ти (3)

◊ Язи́к [як (мов, ні́би *і т. ін.)*] приріс (приста́в, присо́х) до піднебі́ння (у ро́ті) *див.* язи́к

язика́

◊ Приде́ржати / приде́ржувати язи́к ([свого́] язика́) [за зуба́ми] *див.* приде́ржувати (1)

◊ Прику́шувати / прикуси́ти язика́ (язи́к, язичка́, язичо́к) *див.* прику́шувати (2)

◊ Припну́ти (прип'я́ти, прип'ясти́) язика́ *див.* припина́ти (1)

◊ Присоло́джувати / присолоди́ти язика́ *див.* присоло́джувати (1)

◊ Притри́мати язи́к (язика́) [за зуба́ми] *див.* притри́мувати (1)

◊ Притя́ти язи́к (язика́) *див.* притина́ти (1)

◊ Прищикну́ти язика́ (язичка́) *див.* прищи́кувати (1)

◊ Проковтну́ти (затягти́, затягну́ти, проглину́ти) язи́к (язика́) *див.* проковтну́ти (1)

◊ Трима́ти (держа́ти) язи́к (язика́) за зуба́ми (на при́в'язі, на припо́ні, на за́шморзі, на за́щіпці) *див.* трима́ти

◊ Укороти́ти (прикороти́ти, прикорота́ти, покороти́ти, врі́зати *і т. ін.)* / укоро́чувати (прикороча́ти) язика́ (язи́к) *див.* укоро́чувати

◊ [Що] [й] язи́к (язика́) проковтне́ш (мо́жна проковтну́ти) *див.* проковтну́ти (3)

язико́м

Пригра́вати на губа́х (язико́м) *див.* пригра́вати (1)

язиці́

◊ Присо́хнути на язиці́ *див.* присиха́ти (2)

ЯЗИЧО́К

язичка́

◊ Прику́шувати / прикуси́ти язика́ (язи́к, язичка́, язичо́к) *див.* прику́шувати (2)

◊ Прищикну́ти язика́ (язичка́) *див.* прищи́кувати (1)

язичо́к

◊ Прику́шувати / прикуси́ти язика́ (язи́к, язичка́, язичо́к) *див.* прику́шувати (2)

ЯКИ́Й

яка́

◊ Яка́ [така́] (оце́ так, от так, що за) прити́чина! *див.* прити́чина (1)

яки́м

◊ Яки́м ві́тром (яки́ми вітра́ми) [принесло́ (занесло́)]? <Які́ вітри́ принесли́ (занесли́)?> *див.* ві́тер (21)

яки́ми

◊ Яки́м ві́тром (яки́ми вітра́ми) [принесло́ (занесло́)]? <Які́ вітри́ принесли́ (занесли́)?> *див.* ві́тер (21)

які́

◊ Яки́м ві́тром (яки́ми вітра́ми) [принесло́ (занесло́)]? <Які́ вітри́ принесли́ (занесли́)?> *див.* ві́тер (21)

Я́КІР

я́коря

Зніма́тися / зня́тися з прича́лу (з прича́лів, з я́коря) *див.* зніма́тися (1)

ЯЛИ́НКО́ВИЙ

яли́нко́ві

Яли́нко́ві прикра́си *див.* прикра́са (2)

Я́РМАРОК

я́рмарок

Пташи́ний я́рмарок *див.* я́рмарок

ЯРМО́

ярмо́

◊ Скида́ти / ски́нути ярмо́ (пу́та) [з се́бе (з ши́ї, з пліч)] *див.* скида́ти

ЯСА́

ясу́

◊ Розпуска́ти (пуска́ти, поши́рювати *і т. ін.)* / розпусти́ти (пусти́ти, поши́рити *і т. ін.)* чу́тку (чутки́) <Пуска́ти / пусти́ти ясу́> *див.* розпуска́ти

ЯСЕ́ННИЙ[2]

ясе́нний

◊ Грім би тебе́ (його́, її *і т. ін.)* вда́рив (поби́в, приби́в, лу́снув ясе́нний) *див.* грім

СПИСОК РЕЄСТРОВИХ СЛІВ

ПРЕ́ФІКС
ПРЕФІ́КС
ПРЕФІКСА́ЛЬНИЙ
ПРЕФІКСА́ЛЬНО-СУФІКСА́ЛЬНИЙ
ПРЕФІКСА́ЦІЯ
ПРЕ́ФІКСНИЙ
ПРЕФІКСО́ВАНИЙ
ПРЕФІКСО́ЇД
ПРЕФІКСО́ЇДНИЙ
ПРЕФОРМА́ЦІЯ
ПРЕФОРМІ́ЗМ
ПРЕФОРМІ́СТ
ПРЕФОРМІ́СТСЬКИЙ
ПРЕФОРМО́ВАНИЙ
ПРЕФОРМУВА́ННЯ
ПРЕФОРМУВА́ТИ
ПРЕФОРМУВА́ТИСЯ
ПРЕФРОНТА́ЛЬНИЙ
ПРЕХИ́ТРИЙ
ПРЕХИ́ТРО
ПРЕХО́РОШЕ
ПРЕХОРО́ШЕНЬКИЙ
ПРЕХОРОШЕ́НЬКО
ПРЕХОРО́ШИЙ
ПРЕЦЕДЕ́НТ
ПРЕЦЕДЕ́НТНИЙ
ПРЕЦЕДЕ́НТНО
ПРЕЦЕСІ́ЙНИЙ
ПРЕЦЕ́СІЯ
ПРЕЦИЗІ́ЙНИЙ
ПРЕЦИЗІ́ЙНІСТЬ
ПРЕЦИЗІ́ЙНО
ПРЕЦИ́ЗІЯ
ПРЕЦИПІТА́Т
ПРЕЦИПІТА́ТОР
ПРЕЦИПІТА́ЦІЯ
ПРЕЦИПІТИ́Н
ПРЕЦИПІТИ́НОВИЙ
ПРЕЦІКА́ВИЙ
ПРЕЦІКА́ВО
ПРЕ́ЦІ́НЬ
ПРЕЦІО́ЗНИЙ
ПРЕЦІО́ЗНІСТЬ
ПРЕЦІО́ЗНО
ПРЕЧИ́СТИЙ
ПРЕЧИ́СТО
ПРЕЧО́РНИЙ
ПРЕЧО́РНО
ПРЕЧУВА́ННЯ
ПРЕЧУВА́ТИ
ПРЕЧУДЕ́СНИЙ
ПРЕЧУДЕ́СНО
ПРЕЧУ́ДНИЙ
ПРЕЧУДНИ́Й
ПРЕЧУ́ДНО[1]
ПРЕЧУ́ДНО[2]
ПРЕЧУ́ДО
ПРЕЧУДО́ВИЙ
ПРЕЧУДО́ВНИЙ
ПРЕЧУДО́ВНО
ПРЕЧУДО́ВО
ПРЕЧУТТЯ́
ПРЕЩАСЛИ́ВИЙ
ПРЕЩАСЛИ́ВО
ПРЕЩЕ́ДРИЙ
ПРЕЩЕ́ДРО
ПРЕЩИ́РИЙ
ПРЕЩИ́РО
ПРИ
ПРИ...
ПРИАЗО́ВСЬКИЙ
ПРИАНА́ЛЬНИЙ
ПРИА́ХКУВАТИ
ПРИБА́ВИТИ *див.* прибавля́ти
ПРИБА́ВИТИСЯ *див.* прибавля́тися[1]
ПРИБА́ВКА
ПРИБА́ВЛЕНИЙ
ПРИБА́ВЛЕННЯ
ПРИБАВЛЯ́ННЯ
ПРИБАВЛЯ́ТИ
ПРИБАВЛЯ́ТИСЯ[1]
ПРИБАВЛЯ́ТИСЯ[2]
ПРИБАДЬО́РИ́ТИСЯ
ПРИБА́ЛКОВИЙ
ПРИБА́ЛОК
ПРИБА́ЛТИ
ПРИБАЛТІ́ЄЦЬ *див.* прибалті́йці
ПРИБАЛТІ́ЙКА *див.* прибалті́йці
ПРИБАЛТІ́ЙСЬКИЙ
ПРИБАЛТІ́ЙЦІ
ПРИБАМБА́С
ПРИБАСУВА́ТИ
ПРИБЕРЕГТИ́ *див.* приберіга́ти
ПРИБЕРЕ́ЖЕНИЙ
ПРИБЕРЕ́ЖЖЯ
ПРИБЕРЕ́ЖНИЙ
ПРИБЕРЕ́ЖНИК
ПРИБЕРЕ́ЖНИЦЯ
ПРИБЕРІГА́ННЯ
ПРИБЕРІГА́ТИ
ПРИБИВА́ННЯ
ПРИБИВА́ТИ
ПРИБИВА́ТИСЯ
ПРИБИВНИ́Й
ПРИБИНТО́ВАНИЙ
ПРИБИНТО́ВУВАННЯ
ПРИБИНТО́ВУВАТИ
ПРИБИНТУВА́ТИ *див.* прибинто́вувати
ПРИБИРА́ЛЬНИЙ
ПРИБИРА́ЛЬНИК
ПРИБИРА́ЛЬНИЦЯ
ПРИБИРА́ННЯ
ПРИБИРА́ННЯЧКО
ПРИБИРА́ТИ
ПРИБИРА́ТИСЯ
ПРИБИ́ТИ *див.* прибива́ти
ПРИБИ́ТИЙ
ПРИБИ́ТИСЯ *див.* прибива́тися
ПРИБИ́ТІСТЬ
ПРИБИ́ТО
ПРИБИ́ТОК
ПРИБИЧО́ВАНИЙ
ПРИБИЧО́ВУВАННЯ
ПРИБИЧО́ВУВАТИ
ПРИБИЧУВА́ТИ *див.* прибичо́вувати
ПРИБІГА́ТИ
ПРИБІ́ГТИ *див.* прибіга́ти
ПРИБІ́ДНЕНИЙ
ПРИБІ́ДНЕННЯ
ПРИБІ́ДНЕНО
ПРИБІДНИ́ТИ *див.* прибі́днювати
ПРИБІДНИ́ТИСЯ *див.* прибі́днюватися
ПРИБІ́ДНЮВАННЯ
ПРИБІ́ДНЮВАТИ
ПРИБІ́ДНЮВАТИСЯ
ПРИБІДНЯ́ТИ *див.* прибі́днювати
ПРИБІДНЯ́ТИСЯ *див.* прибі́днюватися
ПРИБІ́Й
ПРИБІ́ЙНИЙ
ПРИБІЛИ́ТИ *див.* прибі́лювати

ПРИБІЛЬША́ТИ *див.* прибі́льшувати
ПРИБІЛЬША́ТИСЯ *див.* прибі́льшуватися
ПРИБІ́ЛЬШЕНИЙ
ПРИБІ́ЛЬШЕННЯ
ПРИБІ́ЛЬШЕНО
ПРИБІ́ЛЬШИТИ *див.* прибі́льшувати
ПРИБІ́ЛЬШИТИСЯ *див.* прибі́льшуватися
ПРИБІ́ЛЬШУВАННЯ
ПРИБІ́ЛЬШУВАТИ
ПРИБІ́ЛЬШУВАТИСЯ
ПРИБІ́ЛЮВАТИ
ПРИБІ́Р *див.* прибо́ри
ПРИБІ́ЧНИЙ
ПРИБІЧНИ́Й
ПРИБІ́ЧНИК
ПРИБІ́ЧНИЦЯ
ПРИБЛИЖА́ТИ *див.* набли́жувати
ПРИБЛИЖА́ТИСЯ *див.* прибли́жуватися
ПРИБЛИ́ЖЕНИЙ
ПРИБЛИ́ЖЕННЯ
ПРИБЛИ́ЖУВАТИ
ПРИБЛИ́ЖУВАТИСЯ
ПРИБЛИ́ЗИТИ *див.* прибли́жувати
ПРИБЛИ́ЗИТИСЯ *див.* прибли́жуватися
ПРИБЛИ́ЗНИЙ
ПРИБЛИ́ЗНІСТЬ
ПРИБЛИ́ЗНО
ПРИБЛІ́ДНУТИ
ПРИБЛУ́ДА
ПРИБЛУДИ́ТИ
ПРИБЛУДИ́ТИСЯ
ПРИБЛУ́ДНИЙ
ПРИБЛУ́ДОНЬКА
ПРИБЛУ́ДЬКО
ПРИБЛУКА́ТИ
ПРИБЛУКА́ТИСЯ
ПРИБЛЯ́КЛИЙ
ПРИБЛЯ́КНУТИ
ПРИБО́ЄЦЬ
ПРИБО́Й
ПРИБОЛІ́ЛИЙ
ПРИБОЛІ́ТИ
ПРИБОЛО́ТНИЙ
ПРИБО́Р
ПРИБО́РИ
ПРИБО́РКАНИЙ
ПРИБО́РКАННЯ
ПРИБО́РКАТИ *див.* прибо́ркувати
ПРИБО́РКУВАННЯ
ПРИБО́РКУВАТИ
ПРИБО́РКУВАЧ
ПРИБО́РКУВАЧКА
ПРИБРА́МНИЙ
ПРИ́БРАНИЙ
ПРИ́БРАНІСТЬ
ПРИБРА́ТИ *див.* прибира́ти
ПРИБРА́ТИСЯ *див.* прибира́тися
ПРИБРЕСТИ́
ПРИБРЕ́ХАНИЙ
ПРИБРЕХА́ТИ *див.* прибрі́хувати
ПРИБРІ́ВКОВИЙ
ПРИБРІ́ХУВАННЯ
ПРИБРІ́ХУВАТИ
ПРИБРО́ВКОВИЙ *див.* прибрі́вковий
ПРИБРЬО́ХАТИ
ПРИБУВА́ННЯ
ПРИБУВА́ТИ
ПРИБУВА́ЮЧИЙ
ПРИБУДИНКО́ВИЙ
ПРИБУДІ́ВКА
ПРИБУДІ́ВОК
ПРИБУДО́ВА
ПРИБУДО́ВАНИЙ
ПРИБУДО́ВКА
ПРИБУДО́ВУВАННЯ
ПРИБУДО́ВУВАТИ
ПРИБУДО́ВУВАТИСЯ
ПРИБУДУВА́ННЯ
ПРИБУДУВА́ТИ *див.* прибудо́вувати
ПРИБУДУВА́ТИСЯ *див.* прибудо́вуватися
ПРИБУКСИРО́ВАНИЙ
ПРИБУКСИРО́ВУВАТИ
ПРИБУКСИРУВА́ТИ *див.* прибуксиро́вувати
ПРИБУ́ЛЕЦЬ
ПРИБУ́ЛИЙ
ПРИБУ́ЛИЦЯ
ПРИБУ́ТИ[1] *див.* прибува́ти
ПРИБУ́ТИ[2]
ПРИБУТКО́ВИЙ
ПРИБУТКО́ВІСТЬ
ПРИБУТКО́ВО
ПРИБУТКУВА́ННЯ
ПРИБУТКУВА́ТИ
ПРИБУТКУВА́ТИСЯ
ПРИБУТНИ́Й
ПРИБУ́ТНІЙ
ПРИБУ́ТОК
ПРИБУТТЯ́
ПРИВА́БА
ПРИВА́БИТИ *див.* прива́блювати
ПРИВА́БЛЕНИЙ
ПРИВА́БЛЕННЯ
ПРИВА́БЛИВИЙ
ПРИВА́БЛИВІСТЬ
ПРИВА́БЛИВО
ПРИВА́БЛЮВАНИЙ
ПРИВА́БЛЮВАННЯ
ПРИВА́БЛЮВАТИ
ПРИВА́БЛЮВАТИСЯ
ПРИВА́БНИЙ
ПРИВА́БНІСТЬ
ПРИВА́БНО
ПРИВА́ДА
ПРИВА́Л
ПРИВА́ЛЕНИЙ
ПРИВА́ЛЕННЯ
ПРИВАЛИ́ТИ *див.* прива́лювати
ПРИВАЛИ́ТИСЯ *див.* прива́люватися
ПРИВА́ЛЮВАННЯ
ПРИВА́ЛЮВАТИ
ПРИВА́ЛЮВАТИСЯ
ПРИВА́Р
ПРИВА́РЕНИЙ
ПРИВАРИ́ТИ *див.* прива́рювати
ПРИВАРИ́ТИСЯ *див.* прива́рюватися
ПРИВА́РКО́ВИЙ
ПРИВАРНИ́Й
ПРИ́ВА́РОК
ПРИВА́РЮВАЛЬНИЙ
ПРИВА́РЮВАНИЙ
ПРИВА́РЮВАННЯ
ПРИВА́РЮВАТИ
ПРИВА́РЮВАТИСЯ
ПРИВА́Т
ПРИВА́ТА
ПРИВА́Т-ДОЦЕ́НТ
ПРИВА́Т-ДОЦЕ́НТСЬКИЙ
ПРИВАТИЗАЦІ́ЙНИЙ
ПРИВАТИЗА́ЦІЯ
ПРИВАТИЗО́ВАНИЙ
ПРИВАТИЗО́ВУВАНИЙ
ПРИВАТИЗО́ВУВАННЯ
ПРИВАТИЗО́ВУВАТИ
ПРИВАТИЗО́ВУВАТИСЯ
ПРИВАТИЗУВА́ННЯ
ПРИВАТИЗУВА́ТИ *див.* приватизо́вувати
ПРИВАТИЗУВА́ТИСЯ *див.* приватизо́вуватися
ПРИВА́ТНИЙ
ПРИВА́ТНИК
ПРИВА́ТНИЦЬКИЙ
ПРИВА́ТНИЦЯ
ПРИВА́ТНІСТЬ
ПРИВА́ТНО
ПРИВАТНО...
ПРИВАТНОВЛА́СНИЦЬКИЙ
ПРИВАТНОГОСПОДА́РСЬКИЙ
ПРИВАТНОГОСПОДА́РЧИЙ
ПРИВАТНОПІДПРИЄ́МНИЦЬКИЙ
ПРИВАТНОПРАВОВИ́Й
ПРИВЕ́ДЕНИЙ
ПРИВЕ́ДЕННЯ
ПРИВЕ́ЗЕНИЙ
ПРИВЕ́ЗЕННЯ
ПРИВЕЗТИ́ *див.* приво́зити
ПРИВЕРЕ́ДА[1]
ПРИВЕРЕ́ДА[2] *див.* привере́ди

ПРИВЕРЕ́ДИ
ПРИВЕРЗТИ́СЯ
ПРИВЕ́РНЕНИЙ *див.* приве́рнутий
ПРИВЕ́РНЕННЯ
ПРИВЕРНУ́ТИ *див.* привертáти
ПРИВЕ́РНУТИЙ
ПРИВЕРНУ́ТИСЯ *див.* привертáтися
ПРИВЕРТА́ННЯ
ПРИВЕРТА́ТИ
ПРИВЕРТА́ТИСЯ
ПРИВЕРТІ́ТИ *див.* привíрчувати
ПРИВЕРШИ́ННИЙ
ПРИВЕСЛУВА́ТИ
ПРИВЕСТИ́ *див.* привóдити
ПРИВЕСТИ́СЯ
ПРИВИВА́ТИ
ПРИ́ВИД
ПРИВИ́ДДЯ
ПРИВИДЖА́ТИСЯ *див.* приви́джуватися
ПРИВИ́ДЖЕННЯ
ПРИВИ́ДЖУВАТИСЯ
ПРИВИ́ДІТИСЯ *див.* приви́джуватися
ПРИ́ВИДОВИЙ
ПРИВИЖА́ТИСЯ *див.* приви́джуватися
ПРИВИКА́ННЯ
ПРИВИКА́ТИ
ПРИВИКА́ТИСЯ
ПРИВИ́КЛИЙ
ПРИВИ́КНУТИ *див.* привикáти
ПРИВИ́КНУТИСЯ *див.* привикáтися
ПРИВИ́КТИ *див.* привикáти
ПРИВИ́КТИСЯ *див.* привикáтися
ПРИВИ́ТИ *див.* прививáти
ПРИВИ́ТИЙ
ПРИВИ́ЧКА
ПРИВИ́ЧНИЙ
ПРИВИ́ЧНІСТЬ
ПРИВИ́ЧНО
ПРИВІВТА́РНИЙ
ПРИ́ВІД[1]
ПРИ́ВІД[2]
ПРИВІ́Д
ПРИВІ́ДЕЦЬ
ПРИВІДНИ́Й
ПРИВІ́ДЦЯ
ПРИВІ́З
ПРИВІЗНИ́Й
ПРИВІКО́ННИЙ
ПРИВІЛЕ́ЄВИЙ
ПРИВІЛЕ́Й
ПРИВІЛЕ́ЙНИЙ
ПРИВІЛЕЙО́ВАНИЙ
ПРИВІЛЕЙО́ВАНІСТЬ
ПРИВІ́ЛЛЯ
ПРИВІ́ЛЬНЕ *див.* привíльно
ПРИВІ́ЛЬНИЙ
ПРИВІ́ЛЬНІСТЬ
ПРИВІ́ЛЬНО
ПРИВІ́РЧУВАТИ
ПРИВІ́СИТИ *див.* привíшувати
ПРИВІ́СКА
ПРИВІСНИ́Й
ПРИВІ́Т
ПРИВІТА́ЛЬНИЙ
ПРИВІТА́ЛЬНІСТЬ
ПРИВІТА́ЛЬНО
ПРИВІТА́ННЯ
ПРИВІТА́ННЯЧКО
ПРИВІТА́ТИ
ПРИВІТА́ТИСЯ
ПРИВІ́ТИК
ПРИВІ́ТЛИВИЙ
ПРИВІ́ТЛИВІСТЬ
ПРИВІ́ТЛИВО
ПРИВІ́ТНЕНЬКИЙ
ПРИВІ́ТНЕНЬКО
ПРИВІ́ТНИЙ
ПРИВІ́ТНІСТЬ
ПРИВІ́ТНО
ПРИВІ́ШЕНИЙ
ПРИВІ́ШЕННЯ
ПРИВІ́ШУВАННЯ
ПРИВІ́ШУВАТИ
ПРИВІ́ШУВАТИСЯ
ПРИВІ́ЮВАТИ
ПРИВІ́ЯНИЙ
ПРИВІ́ЯТИ *див.* привíювати
ПРИВІ́ЯТИСЯ
ПРИВЛА́СНЕНИЙ
ПРИВЛА́СНЕННЯ
ПРИВЛА́СНИК
ПРИВЛА́СНИТИ *див.* привлáснювати
ПРИВЛА́СНИЦЯ
ПРИВЛА́СНЮВАЛЬНИЙ
ПРИВЛА́СНЮВАННЯ
ПРИВЛА́СНЮВАТИ
ПРИВЛА́СНЮВАТИСЯ
ПРИВЛА́СНЮВАЧ
ПРИВЛА́СНЮВАЧКА
ПРИВЛАСТИ́ТИ
ПРИВНЕ́СЕНИЙ
ПРИВНЕ́СЕННЯ
ПРИВНЕСТИ́ *див.* привнóсити
ПРИВНО́СИТИ
ПРИВНО́СИТИСЯ
ПРИ́ВОД
ПРИВО́ДЕЦЬ *див.* привíдець
ПРИВО́ДЖЕННЯ
ПРИВО́ДИТИ
ПРИВО́ДИТИСЯ
ПРИВО́ДНЕННЯ
ПРИВОДНИ́Й
ПРИВОДНИ́ТИ *див.* привóднювати
ПРИВОДНИ́ТИСЯ *див.* привóднюватися
ПРИВО́ДНЮВАННЯ
ПРИВО́ДНЮВАТИ
ПРИВО́ДНЮВАТИСЯ
ПРИВОДОДІ́ЛЬНИЙ
ПРИВО́ДЦЯ *див.* привíдця
ПРИВО́ЗИТИ
ПРИВОЗНИ́Й
ПРИВОКЗА́ЛЬНИЙ
ПРИВОЛІКА́ТИ
ПРИВОЛІКА́ТИСЯ
ПРИВОЛІКТИ́ *див.* приволікáти
ПРИВОЛІКТИ́СЯ *див.* приволікáтися
ПРИВОЛОКТИ́ *див.* приволікáти
ПРИВОЛОКТИ́СЯ *див.* приволікáтися
ПРИВОЛО́ЧЕНИЙ[1]
ПРИВОЛО́ЧЕНИЙ[2]
ПРИВОЛОЧИ́ТИ
ПРИВОЛОЧИ́ТИСЯ
ПРИВОРІ́Т *див.* приворóт
ПРИВОРІ́ТНИЙ
ПРИВОРО́ЖЕНИЙ
ПРИВОРОЖИ́ТИ *див.* приворóжувати
ПРИВОРОЖИ́ТИСЯ *див.* приворóжуватися
ПРИВОРОЖІ́ННЯ
ПРИВОРО́ЖЛИВИЙ
ПРИВОРО́ЖЛИВІСТЬ
ПРИВОРО́ЖЛИВО
ПРИВОРО́ЖУВАНИЙ
ПРИВОРО́ЖУВАННЯ
ПРИВОРО́ЖУВАТИ
ПРИВОРО́ЖУВАТИСЯ
ПРИВОРО́Т
ПРИ́ВОРОТЕНЬ
ПРИВОРО́ТНИЙ
ПРИВСЕЛЮ́ДНИЙ
ПРИВСЕЛЮ́ДНІСТЬ
ПРИВСЕЛЮ́ДНО
ПРИВУ́ШНИЙ
ПРИВХІДНИ́Й
ПРИВЧА́ННЯ
ПРИВЧА́ТИ
ПРИВЧА́ТИСЯ
ПРИ́ВЧЕНИЙ
ПРИВЧИ́ТИ *див.* привчáти
ПРИВЧИ́ТИСЯ *див.* привчáтися
ПРИВ'ЯДА́ННЯ
ПРИВ'ЯДА́ТИ
ПРИВ'ЯДА́ЮЧИЙ
ПРИВ'Я́ЗАНИЙ
ПРИВ'Я́ЗАНІСТЬ
ПРИВ'ЯЗА́ННЯ
ПРИВ'ЯЗА́ТИ *див.* прив'я́зувати
ПРИВ'ЯЗА́ТИСЯ *див.* прив'я́зуватися
ПРИВ'Я́ЗКА
ПРИВ'Я́ЗЛИВИЙ
ПРИВ'Я́ЗЛИВІСТЬ
ПРИВ'Я́ЗЛИВО

ПРИВ'ЯЗНИ́Й
ПРИВ'Я́ЗНУТИ
ПРИ́В'ЯЗОК
ПРИВ'Я́ЗУВАНИЙ
ПРИВ'Я́ЗУВАННЯ
ПРИВ'Я́ЗУВАТИ
ПРИВ'Я́ЗУВАТИСЯ
ПРИ́В'ЯЗЬ
ПРИВ'Я́ЛЕНИЙ
ПРИВ'Я́ЛЕНІСТЬ
ПРИВ'Я́ЛИЙ
ПРИВ'ЯЛИ́ТИ *див.* прив'я́лювати
ПРИВ'ЯЛИ́ТИСЯ *див.* прив'я́люватися
ПРИВ'Я́ЛІСТЬ
ПРИВ'Я́ЛЮВАННЯ
ПРИВ'Я́ЛЮВАТИ
ПРИВ'Я́ЛЮВАТИСЯ
ПРИВ'Я́НУТИ *див.* прив'яда́ти
ПРИГА́ДАНИЙ
ПРИГАДА́ТИ *див.* прига́дувати
ПРИГАДА́ТИСЯ *див.* прига́дуватися
ПРИГА́ДКА
ПРИГА́ДУВАНИЙ
ПРИГА́ДУВАННЯ
ПРИГА́ДУВАТИ
ПРИГА́ДУВАТИСЯ
ПРИГАЛЬМО́ВАНИЙ
ПРИГАЛЬМО́ВАНІСТЬ
ПРИГАЛЬМО́ВАНО
ПРИГАЛЬМО́ВУВАННЯ
ПРИГАЛЬМО́ВУВАТИ
ПРИГАЛЬМО́ВУВАТИСЯ
ПРИГАЛЬМУВА́ННЯ
ПРИГАЛЬМУВА́ТИ *див.* пригальмо́вувати
ПРИГАЛЬМУВА́ТИСЯ *див.* пригальмо́вуватися
ПРИГАМО́ВАНИЙ
ПРИГАМО́ВАНО
ПРИГАМО́ВУВАТИ
ПРИГАМО́ВУВАТИСЯ
ПРИГАМУВА́ТИ *див.* пригамо́вувати
ПРИГАМУВА́ТИСЯ *див.* пригамо́вуватися
ПРИГАНЯ́ЛЬНИЙ
ПРИГАНЯ́ННЯ[1]
ПРИГАНЯ́ННЯ[2]
ПРИГАНЯ́ТИ[1]
ПРИГАНЯ́ТИ[2]
ПРИ́ГАР
ПРИГА́Р
ПРИГА́РА
ПРИГАРА́ЖНИЙ
ПРИГА́РКИ
ПРИГА́РОК[1] *див.* пригáрки
ПРИГА́РОК[2]
ПРИГА́РОЧОК
ПРИГАРЦЮВА́ТИ
ПРИГАРЯЧИ́ТИ
ПРИГАСА́ННЯ
ПРИГАСА́ТИ
ПРИГАСИ́ТИ *див.* пригáшувати
ПРИГА́СЛИЙ
ПРИГА́СНУТИ *див.* пригасáти
ПРИГА́ТА
ПРИГАТИ́ТИ *див.* пригáчувати
ПРИГА́ЧУВАТИ
ПРИГАША́ТИ *див.* пригáшувати
ПРИГА́ШЕНИЙ
ПРИГА́ШЕННЯ
ПРИГА́ШУВАННЯ
ПРИГА́ШУВАТИ
ПРИГВИНТИ́ТИ *див.* пригви́нчувати
ПРИГВИНТИ́ТИСЯ *див.* пригви́нчуватися
ПРИГВИ́НЧЕНИЙ
ПРИГВИ́НЧУВАННЯ
ПРИГВИ́НЧУВАТИ
ПРИГВИ́НЧУВАТИСЯ
ПРИГВОЗДИ́ТИ
ПРИГИНА́ННЯ
ПРИГИНА́ТИ
ПРИГИНА́ТИСЯ
ПРИ́ГИНЦЕМ
ПРИ́ГИНЦІ
ПРИГИ́РЛОВИЙ
ПРИГІ́ДНИЙ
ПРИГІ́Н[1]
ПРИГІ́Н[2]
ПРИГІ́НКА
ПРИГІ́ННИЙ[1]
ПРИГІ́ННИЙ[2]
ПРИГІ́НЧИЙ
ПРИ́ГІР
ПРИГІ́РКЛИЙ
ПРИГІ́РКЛІСТЬ
ПРИГІ́РКЛО
ПРИГІ́РКНУТИ
ПРИ́ГІРОК
ПРИГІ́РСЬКИЙ
ПРИ́ГІРЩ
ПРИГЛА́ДЖЕНИЙ
ПРИГЛА́ДЖЕНІСТЬ
ПРИГЛА́ДЖУВАННЯ
ПРИГЛА́ДЖУВАТИ
ПРИГЛА́ДЖУВАТИСЯ
ПРИГЛА́ДИТИ *див.* приглáджувати
ПРИГЛА́ДИТИСЯ *див.* приглáджуватися
ПРИГЛЕ́ДІТИ *див.* приглядáти
ПРИГЛЕ́ДІТИСЯ *див.* приглядáтися
ПРИ́ГЛУХИЙ
ПРИГЛУ́ХЛИЙ
ПРИГЛУ́ХНУТИ
ПРИ́ГЛУ́ХУВАТИЙ
ПРИ́ГЛУ́ХУВАТІСТЬ
ПРИГЛУША́ТИ *див.* приглу́шувати
ПРИГЛУША́ТИСЯ *див.* приглу́шуватися
ПРИГЛУ́ШЕНИЙ
ПРИГЛУ́ШЕННЯ
ПРИГЛУ́ШЕНО
ПРИГЛУШИ́ТИ *див.* приглу́шувати
ПРИГЛУШИ́ТИСЯ *див.* приглу́шуватися
ПРИГЛУ́ШУВАНИЙ
ПРИГЛУ́ШУВАННЯ
ПРИГЛУ́ШУВАТИ
ПРИГЛУ́ШУВАТИСЯ
ПРИ́ГЛЯД
ПРИГЛЯДА́ТИ
ПРИГЛЯДА́ТИСЯ
ПРИГЛЯ́ДІТИ *див.* приглядáти
ПРИГЛЯ́ДІТИСЯ *див.* приглядáтися
ПРИГЛЯ́НУТИ *див.* приглядáти
ПРИГЛЯ́НУТИЙ
ПРИГЛЯ́НУТИСЯ *див.* приглядáтися
ПРИ́ГНАНИЙ[1]
ПРИ́ГНАНИЙ[2]
ПРИГНА́ТИ[1] *див.* приганя́ти[1]
ПРИГНА́ТИ[2] *див.* приганя́ти[2]
ПРИГНА́ТИСЯ
ПРИГНИВА́ННЯ
ПРИГНИВА́ТИ
ПРИГНИ́ЛИЙ
ПРИГНИ́ЛІСТЬ
ПРИГНИ́СТИ́ *див.* пригнивáти
ПРИГНИ́ТИ *див.* пригнивáти
ПРИГНІЗДИ́ТИСЯ
ПРИГНІТА́ТИ *див.* пригні́чувати
ПРИГНІТА́ТИСЯ *див.* пригні́чуватися
ПРИГНІТИ́ТИ *див.* пригні́чувати
ПРИГНІТИ́ТИСЯ *див.* пригні́чуватися
ПРИГНІ́ЧЕНИЙ
ПРИГНІ́ЧЕНІСТЬ
ПРИГНІ́ЧЕННЯ
ПРИГНІ́ЧЕНО
ПРИГНІ́ЧУВАНИЙ
ПРИГНІ́ЧУВАНІСТЬ
ПРИГНІ́ЧУВАННЯ
ПРИГНІ́ЧУВАТИ
ПРИГНІ́ЧУВАТИСЯ
ПРИГНІ́ЧУВАЧ
ПРИГНОБИ́ТИ *див.* пригно́блювати
ПРИГНО́БЛЕНИЙ
ПРИГНО́БЛЕНІСТЬ
ПРИГНО́БЛЕННЯ
ПРИГНО́БЛЕНО
ПРИГНО́БЛЮВАНИЙ
ПРИГНО́БЛЮВАННЯ
ПРИГНО́БЛЮВАТИ
ПРИГНО́БЛЮВАТИСЯ
ПРИГНО́БЛЮВАЧ
ПРИГНО́БЛЮВАЧКА

ПРИГНО́БЛЮЮЧЕ
ПРИГНО́БЛЮЮЧИЙ
ПРИГНУЗДА́ТИ
ПРИГНУ́ТИ *див.* пригина́ти
ПРИГНУ́ТИЙ
ПРИГНУ́ТИСЯ *див.* пригина́тися
ПРИГОВІ́Р
ПРИГОВІ́РКА
ПРИ́ГОВОР
ПРИГОВО́РЕНИЙ
ПРИГОВОРИ́ТИ
ПРИГОВО́РКА *див.* приговірка
ПРИГОВО́РЮВАННЯ
ПРИГОВО́РЮВАТИ
ПРИГО́ДА
ПРИГОДЖА́ТИ
ПРИГОДИ́ТИ *див.* пригоджа́ти
ПРИГОДИ́ТИСЯ
ПРИГО́ДНИК
ПРИГО́ДНИЦТВО
ПРИГО́ДНИЦЬКИЙ
ПРИГО́ДНИЦЯ
ПРИГОДО́ВУВАТИ
ПРИГО́ДОНЬКА
ПРИГО́ДОЧКА
ПРИГОДУВА́ТИ *див.* пригодо́вувати
ПРИГО́ЄНИЙ
ПРИГО́ЄННЯ
ПРИГО́Ж *див.* приго́жий
ПРИГО́ЖЕ
ПРИГО́ЖИЙ
ПРИГО́ЖІСТЬ
ПРИГО́ЇТИ *див.* приго́ювати
ПРИГО́ЇТИСЯ *див.* приго́юватися
ПРИГОЙДА́ТИ *див.* приго́йдувати
ПРИГОЙДА́ТИСЯ *див.* приго́йдуватися
ПРИГО́ЙДУВАТИ
ПРИГО́ЙДУВАТИСЯ
ПРИГОЛІ́В'Я
ПРИ́ГОЛО́ВАЧ
ПРИГОЛО́ВЧИК
ПРИГОЛО́В'Я *див.* приголів'я
ПРИГОЛОДНІ́ЛИЙ
ПРИГОЛОДНІ́ТИ
ПРИГОЛО́МШЕНИЙ
ПРИГОЛО́МШЕНІСТЬ
ПРИГОЛО́МШЕННЯ
ПРИГОЛО́МШЕНО
ПРИГОЛО́МШИТИ *див.* приголо́мшувати
ПРИГОЛО́МШЛИВИЙ
ПРИГОЛО́МШЛИВІСТЬ
ПРИГОЛО́МШЛИВО
ПРИГОЛО́МШУВАННЯ
ПРИГОЛО́МШУВАТИ
ПРИГОЛО́МШУЮЧЕ
ПРИГОЛО́МШУЮЧИЙ
ПРИ́ГОЛОСНИЙ
ПРИГОЛУ́БИТИ *див.* приголу́блювати
ПРИГОЛУ́БИТИСЯ *див.* приголу́блюватися
ПРИГОЛУ́БЛЕНИЙ
ПРИГОЛУ́БЛИВИЙ
ПРИГОЛУ́БЛИВО
ПРИГОЛУ́БЛЮВАТИ
ПРИГОЛУ́БЛЮВАТИСЯ
ПРИГО́Н[1]
ПРИГО́Н[2]
ПРИГО́НИТИ[1] *див.* приганя́ти[1]
ПРИГО́НИТИ[2] *див.* приганя́ти[2]
ПРИГО́НИЧ
ПРИГО́НКА
ПРИГО́ННИЙ
ПРИ́ГОРА
ПРИГОРА́ННЯ
ПРИГОРА́ТИ *див.* пригоря́ти
ПРИ́ГОРБОК
ПРИГОРІ́ЛИЙ
ПРИГОРІ́ЛІСТЬ
ПРИГОРІ́ТИ *див.* пригоря́ти
ПРИГО́РНЕНИЙ *див.* приго́рнутий
ПРИГОРНУ́ТИ *див.* пригорта́ти
ПРИГО́РНУТИЙ
ПРИГОРНУ́ТИСЯ *див.* пригорта́тися
ПРИ́ГОРОД
ПРИГОРО́ДЖЕНИЙ
ПРИГОРО́ДЖЕННЯ
ПРИГОРО́ДЖУВАННЯ
ПРИГОРО́ДЖУВАТИ
ПРИГОРОДИ́ТИ *див.* пригоро́джувати
ПРИГОРО́ДНІЙ
ПРИГО́РОК *див.* при́гірок
ПРИГОРТА́ННЯ
ПРИГОРТА́ТИ
ПРИГОРТА́ТИСЯ
ПРИ́ГОРШНЯ
ПРИ́ГОРЩ *див.* при́горща
ПРИ́ГОРЩА
ПРИГОРЯ́ННЯ
ПРИГОРЯ́ТИ
ПРИГОСТИ́ТИ *див.* пригоща́ти
ПРИГОСТИ́ТИСЯ *див.* пригоща́тися
ПРИГОТО́ВАНИЙ
ПРИГОТО́ВИТИ *див.* приготовля́ти
ПРИГОТО́ВИТИСЯ *див.* приготовля́тися
ПРИГОТО́ВЛЕНИЙ
ПРИГОТО́ВЛЕННЯ
ПРИГОТО́ВЛЮВАТИ *див.* приготовля́ти
ПРИГОТО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* приготовля́тися
ПРИГОТОВЛЯ́ННЯ
ПРИГОТОВЛЯ́ТИ
ПРИГОТОВЛЯ́ТИСЯ
ПРИГОТУВА́ННЯ
ПРИГОТУВА́ТИ *див.* приготовля́ти
ПРИГОТУВА́ТИСЯ *див.* приготовля́тися
ПРИГОЩА́ННЯ
ПРИГОЩА́ТИ
ПРИГОЩА́ТИСЯ
ПРИГО́ЩЕНИЙ
ПРИГО́ЩЕННЯ
ПРИГО́ЩУВАННЯ
ПРИГО́ЩУВАТИ *див.* пригоща́ти
ПРИГО́ЩУВАТИСЯ *див.* пригоща́тися
ПРИГО́ЮВАННЯ
ПРИГО́ЮВАТИ
ПРИГО́ЮВАТИСЯ
ПРИ́ГРА
ПРИГРАВА́ННЯ
ПРИГРАВА́ТИ
ПРИ́ГРАВКА
ПРИГРАНИ́ЧНИЙ
ПРИГРАНИ́ЧЧЯ
ПРИГРА́ТИ *див.* пригрáва́ти
ПРИГРЕ́БИЦЯ
ПРИГРЕБТИ́ *див.* пригріба́ти
ПРИГРЕБТИ́СЯ *див.* пригріба́тися
ПРИ́ГРИВ
ПРИГРИВА́ТИ
ПРИГРИ́МНУТИ
ПРИГРІБА́ТИ
ПРИГРІБА́ТИСЯ
ПРИ́ГРІВ
ПРИГРІВА́ННЯ
ПРИГРІВА́ТИ
ПРИГРІВА́ТИСЯ
ПРИГРІ́ТИ *див.* пригріва́ти
ПРИГРІ́ТИЙ
ПРИГРІ́ТИСЯ *див.* пригріва́тися
ПРИГРО́ЖУВАТИ
ПРИГРОЗИ́ТИ *див.* пригро́жувати
ПРИГУ́БИТИ *див.* пригу́блювати
ПРИГУ́БИТИСЯ *див.* пригу́блюватися
ПРИГУ́БЛЕНИЙ
ПРИГУ́БЛЕННЯ
ПРИГУ́БЛЮВАННЯ
ПРИГУ́БЛЮВАТИ
ПРИГУ́БЛЮВАТИСЯ
ПРИГУ́КУВАТИ
ПРИГУ́ЛЮВАТИ
ПРИГУ́ЛЯНИЙ
ПРИГУЛЯ́ТИ *див.* пригу́лювати
ПРИҐРУНТОВИ́Й
ПРИДАВА́ННЯ
ПРИДАВА́ТИ
ПРИДАВА́ТИСЯ
ПРИДАВИ́ТИ *див.* прида́влювати
ПРИДА́ВЛЕНИЙ
ПРИДА́ВЛЕНІСТЬ
ПРИДА́ВЛЕННЯ

ПРИДА́ВЛЕНО
ПРИДА́ВЛЮВАНИЙ
ПРИДА́ВЛЮВАННЯ
ПРИДА́ВЛЮВАТИ
ПРИДА́ВЛЮВАТИСЯ
ПРИДА́НЕ
ПРИДА́НИ
ПРИ́ДАНИЙ
ПРИДА́НКА *див.* приданки́
ПРИДАНКИ́
ПРИДА́ННЯ
ПРИДА́ТИ *див.* придава́ти
ПРИДА́ТИСЯ *див.* придава́тися
ПРИДА́ТКОВИЙ
ПРИДА́ТНИЙ
ПРИДА́ТНІСТЬ
ПРИДА́ТОК
ПРИДА́ЧА
ПРИДБАВА́ННЯ
ПРИДБАВА́ТИ
ПРИДБАВА́ТИСЯ
ПРИ́ДБАНИЙ
ПРИДБА́ННЯ
ПРИДБА́ТИ *див.* придбава́ти
ПРИДВЕ́РНИЙ
ПРИДВЕ́РНИК
ПРИДВІ́РНИЙ
ПРИДВО́РНИЙ
ПРИДЕ́РЖАНИЙ
ПРИДЕ́РЖАННЯ
ПРИДЕ́РЖАТИ *див.* приде́ржувати
ПРИДЕ́РЖАТИСЯ *див.* приде́ржуватися
ПРИДЕ́РЖУВАННЯ
ПРИДЕ́РЖУВАТИ
ПРИДЕ́РЖУВАТИСЯ
ПРИДЕ́РТИСЯ *див.* придира́тися
ПРИДИ́БАТИ
ПРИДИБА́ШКА
ПРИДИБЕ́НЦІЯ
ПРИДИБУЛЯ́ТИ
ПРИДИВИ́ТИСЯ *див.* придивля́тися
ПРИДИВЛЯ́ННЯ
ПРИДИВЛЯ́ТИСЯ
ПРИДИМІ́ТИ
ПРИДИРА́ТИСЯ
ПРИДИ́РЛИВИЙ
ПРИДИ́РЛИВІСТЬ
ПРИДИ́РЛИВО
ПРИ́ДИХ
ПРИДИХА́ЛЬНИЙ
ПРИДИХА́ННЯ
ПРИДИХА́ТИ
ПРИДИХО́ВИЙ
ПРИДИХО́ВО
ПРИДІЄСЛІ́ВНИЙ
ПРИДІ́Л
ПРИДІ́ЛЕНИЙ
ПРИДІ́ЛЕННЯ
ПРИДІЛИ́ТИ *див.* приділя́ти
ПРИДІЛЯ́ТИ
ПРИДІЛЯ́ТИСЯ
ПРИДНІПРО́ВЕЦЬ *див.* придніпро́вці
ПРИДНІПРО́ВКА *див.* придніпро́вці
ПРИДНІПРО́ВСЬКИЙ
ПРИДНІПРО́ВЦІ
ПРИДНІПРЯ́НЕЦЬ *див.* придніпря́нці
ПРИДНІПРЯ́НКА *див.* придніпря́нці
ПРИДНІПРЯ́НСЬКИЙ
ПРИДНІПРЯ́НЦІ
ПРИДНІСТРО́ВЕЦЬ *див.* придністро́вці
ПРИДНІСТРО́ВКА *див.* придністро́вці
ПРИДНІСТРО́ВСЬКИЙ
ПРИДНІСТРО́ВЦІ
ПРИДО́БА
ПРИДО́БНИЙ
ПРИДО́БНО
ПРИДОБРИ́ТИСЯ *див.* придо́брюватися
ПРИДО́БРЮВАТИСЯ
ПРИДОБРЯ́ТИСЯ *див.* придо́брюватися
ПРИДОЛИ́НА
ПРИДОЛИ́ННИЙ
ПРИДОЛИ́НОК
ПРИДО́ННИЙ
ПРИДОНСЬКИ́Й
ПРИДОРО́ЖНІЙ
ПРИДО́ХЛИЙ
ПРИДРА́ТИСЯ *див.* придира́тися
ПРИДРІМА́ТИ *див.* придрі́мувати
ПРИДРІМНУ́ТИ
ПРИДРІ́МУВАТИ
ПРИДРУКО́ВУВАТИ
ПРИДРУКУВА́ТИ *див.* придруко́вувати
ПРИДУ́МАНИЙ
ПРИДУ́МАТИ *див.* приду́мувати
ПРИДУ́МАТИСЯ *див.* приду́муватися
ПРИДУ́МУВАННЯ
ПРИДУ́МУВАТИ
ПРИДУ́МУВАТИСЯ
ПРИДУНА́ЙСЬКИЙ
ПРИДУРИ́ТИСЯ *див.* приду́рюватися
ПРИДУ́РКУВАТИЙ
ПРИДУ́РКУВАТІСТЬ
ПРИДУ́РКУВАТО
ПРИДУ́РОК
ПРИДУ́РЮВАННЯ
ПРИДУ́РЮВАТИСЯ
ПРИДУ́ТИ
ПРИДУ́ХА
ПРИДУ́ШЕНИЙ
ПРИДУ́ШЕННЯ
ПРИДУ́ШЕНО
ПРИДУШИ́ТИ *див.* приду́шувати
ПРИДУШИ́ТИСЯ *див.* приду́шуватися
ПРИДУ́ШУВАННЯ
ПРИДУ́ШУВАТИ
ПРИДУ́ШУВАТИСЯ
ПРИЄ́ДНАНИЙ
ПРИЄ́ДНА́ННЯ
ПРИЄДНА́ТИ *див.* приє́днувати
ПРИЄДНА́ТИСЯ *див.* приє́днуватися
ПРИЄ́ДНУВАЛЬНИЙ
ПРИЄ́ДНУВАНИЙ
ПРИЄ́ДНУВАННЯ
ПРИЄ́ДНУВАТИ
ПРИЄ́ДНУВАТИСЯ
ПРИЄ́МНИЙ
ПРИЄ́МНІСТЬ
ПРИЄ́МНО
ПРИЖА́РЮВАТИ
ПРИЖА́РЮВАТИСЯ
ПРИЖА́ТИ *див.* прижима́ти
ПРИЖА́ТИЙ
ПРИЖИ́ВАНІСТЬ
ПРИЖИВА́ННЯ
ПРИЖИВА́ТИ
ПРИЖИВА́ТИСЯ
ПРИЖИВИ́ТИ *див.* приживля́ти
ПРИЖИВИ́ТИСЯ *див.* приживля́тися
ПРИЖИ́ВЛЕНИЙ
ПРИЖИ́ВЛЕННЯ
ПРИЖИ́ВЛЮВАНІСТЬ
ПРИЖИ́ВЛЮВАННЯ
ПРИЖИ́ВЛЮВАТИ *див.* приживля́ти
ПРИЖИ́ВЛЮВАТИСЯ *див.* приживля́тися
ПРИЖИВЛЯ́ННЯ
ПРИЖИВЛЯ́ТИ
ПРИЖИВЛЯ́ТИСЯ
ПРИЖИ́ЛИЙ
ПРИЖИ́ЛУВАТИ
ПРИЖИМА́ТИ
ПРИЖИ́ТИ *див.* прижива́ти
ПРИЖИ́ТИЙ
ПРИЖИ́ТИСЯ *див.* прижива́тися
ПРИЖИТТЄ́ВИЙ
ПРИ́ЖМУР
ПРИЖМУ́РЕНИЙ
ПРИЖМУ́РЕНО
ПРИ́ЖМУРЕЦЬ
ПРИЖМУ́РИТИ *див.* прижму́рювати
ПРИЖМУ́РИТИСЯ *див.* прижму́рюватися
ПРИЖМУ́РЮВАТИ
ПРИЖМУ́РЮВАТИСЯ
ПРИЖОВКА́ТИ
ПРИЖО́ВКЛИЙ
ПРИЖО́ВКНУТИ *див.* прижовка́ти
ПРИЖО́ВКТИ *див.* прижовка́ти
ПРИЗ

ПРИЗАБІ́ЙНИЙ
ПРИЗАБУВА́ТИ
ПРИЗАБУВА́ТИСЯ
ПРИЗАБУ́ТИ *див.* призабува́ти
ПРИЗАБУ́ТИЙ
ПРИЗАБУ́ТИСЯ *див.* призабува́тися
ПРИЗАПА́СИТИ
ПРИЗАПАСТИ́ *див.* призапа́сити
ПРИЗАПЛА́ВНИЙ
ПРИЗАХІ́ДНИЙ
ПРИЗБИ́РАНИЙ
ПРИЗБИРА́ННЯ
ПРИЗБИРА́ТИ *див.* призби́рувати
ПРИЗБИРА́ТИСЯ *див.* призби́руватися
ПРИЗБИ́РУВАННЯ
ПРИЗБИ́РУВАТИ
ПРИЗБИ́РУВАТИСЯ
ПРИЗБИ́РУВАЧ
ПРИЗБИ́РУВАЧКА
ПРИ́ЗВА
ПРИ́ЗВАНИЙ
ПРИЗВА́ННЯ
ПРИЗВА́ТИ *див.* призива́ти
ПРИЗВА́ТИСЯ *див.* призива́тися
ПРИЗВЕ́ДЕНИЙ
ПРИЗВЕСТИ́ *див.* призво́дити
ПРИ́ЗВИ
ПРИЗВИЧА́ЄНИЙ
ПРИЗВИЧА́ЄННЯ
ПРИЗВИЧА́ЇТИ *див.* призвича́ювати
ПРИЗВИЧА́ЇТИСЯ *див.* призвича́юватися
ПРИЗВИЧА́ЮВАННЯ
ПРИЗВИЧА́ЮВАТИ
ПРИЗВИЧА́ЮВАТИСЯ
ПРИЗВИ́ЧИТИ *див.* призвича́ювати
ПРИЗВИ́ЧИТИСЯ *див.* призвича́юватися
ПРИ́ЗВІД
ПРИЗВІ́ДЕЦЬ
ПРИЗВІ́ДИЦЯ
ПРИЗВІ́ДНИК
ПРИЗВІ́ДНИЦЯ
ПРИЗВІ́ДЦЯ
ПРИ́ЗВІЛ
ПРИЗВІ́ЛЛЯ
ПРИЗВІ́ЛЬНИЙ
ПРИЗВІ́СЛИВИЙ
ПРИЗВІСТИ́ТИ *див.* призвіща́ти
ПРИ́ЗВІСТКА
ПРИЗВІЩА́ТИ
ПРИЗВО́ДИТИ
ПРИЗВОЛЕ́ННЯ
ПРИЗВО́ЛИТИ *див.* призволя́ти
ПРИЗВО́ЛИТИСЯ *див.* призволя́тися
ПРИЗВОЛЯ́ТИ
ПРИЗВОЛЯ́ТИСЯ
ПРИ́ЗВУК
ПРИЗЕ́МИСТИЙ
ПРИЗЕ́МКУВАТИЙ
ПРИЗЕ́МКУВАТІСТЬ
ПРИЗЕ́МКУВАТО
ПРИЗЕ́МЛЕНИЙ
ПРИЗЕ́МЛЕНІСТЬ
ПРИЗЕ́МЛЕННЯ
ПРИЗЕ́МЛЕНО
ПРИЗЕМЛИ́ТИ *див.* призе́млювати
ПРИЗЕМЛИ́ТИСЯ *див.* призе́млюватися
ПРИЗЕ́МЛЮВАННЯ
ПРИЗЕ́МЛЮВАТИ
ПРИЗЕ́МЛЮВАТИСЯ
ПРИЗЕМЛЯ́ТИ *див.* призе́млювати
ПРИЗЕМЛЯ́ТИСЯ *див.* призе́млюватися
ПРИЗЕ́МНИЙ
ПРИЗЕМНИ́Й
ПРИЗЕ́МОК
ПРИЗЕ́Р
ПРИЗЕ́РКА
ПРИЗЕ́РСТВО
ПРИЗЕ́РСЬКИЙ
ПРИЗИВА́ННЯ
ПРИЗИВА́ТИ
ПРИЗИВА́ТИСЯ
ПРИЗИВНИ́Й
ПРИЗИ́ВНІСТЬ
ПРИЗИРА́ТИСЯ
ПРИ́ЗМА
ПРИЗМАБО́РД
ПРИЗМАТИ́ЧНИЙ
ПРИЗМАТО́ЇД
ПРИЗМАТРО́Н
ПРИ́ЗМОВИЙ
ПРИЗНАВА́ТИ
ПРИЗНАВА́ТИСЯ
ПРИЗНА́КА
ПРИ́ЗНАНИЙ
ПРИЗНА́ННЯ
ПРИЗНА́ТИ *див.* признава́ти
ПРИЗНА́ТИСЯ *див.* признава́тися
ПРИЗНАЧА́ННЯ
ПРИЗНАЧА́ТИ
ПРИЗНАЧА́ТИСЯ
ПРИЗНА́ЧЕНЕЦЬ
ПРИЗНА́ЧЕНИЙ
ПРИЗНА́ЧЕНІСТЬ
ПРИЗНА́ЧЕНКА
ПРИЗНА́ЧЕННЯ
ПРИЗНА́ЧИ́ТИ *див.* признача́ти
ПРИЗНА́ЧУВАНИЙ
ПРИЗНА́ЧУВАТИ *див.* признача́ти
ПРИ́ЗОВ
ПРИЗОВИ́Й
ПРИЗО́ВНИ́Й
ПРИЗО́ВНИ́К
ПРИЗО́ВНИ́ЦЬКИЙ
ПРИЗО́ВНИ́ЦЯ
ПРИ́ЗРА
ПРИ́ЗРИЙ
ПРИ́ЗРО
ПРИЗУПИ́НЕНИЙ
ПРИЗУПИ́НЕННЯ
ПРИЗУПИНИ́ТИ *див.* призупиня́ти
ПРИЗУПИНИ́ТИСЯ *див.* призупиня́тися
ПРИЗУПИНЯ́ТИ
ПРИЗУПИНЯ́ТИСЯ
ПРИ́ЗЬБА
ПРИ́ЗЬБОЧКА
ПРИЗЬБЯНИ́Й
ПРИЇДА́ТИСЯ
ПРИЇЖДЖА́ТИ
ПРИЇ́ЖДЖИЙ
ПРИЇ́ЗД
ПРИЇЗДИ́ТИ *див.* приїжджа́ти
ПРИЇ́СТИСЯ *див.* приїда́тися
ПРИЇ́ХАТИ *див.* приїжджа́ти
ПРИЙДЕ́ШНІЙ
ПРИЙДЕ́ШНІСТЬ
ПРИ́ЙМА
ПРИЙМА́К
ПРИЙМА́ЛЬНИЙ
ПРИЙМА́ЛЬНИК
ПРИЙМА́ЛЬНИК-ЗДАВА́Ч
ПРИЙМА́ЛЬНИЦЯ
ПРИЙМА́ЛЬНО-ЗДАВА́ЛЬНИЙ
ПРИЙМА́ЛЬНЯ
ПРИЙМА́ННЯ
ПРИЙМА́ТИ
ПРИЙМА́ТИСЯ
ПРИЙМА́ЦЬКИЙ
ПРИЙМА́Ч
ПРИЙМАЧЕ́НЬКО
ПРИЙМАЧИ́СЬКО
ПРИЙМАЧИ́ЩЕ
ПРИЙМА́ЧКА
ПРИЙМЕ́ННИК
ПРИЙМЕННИКО́ВИЙ
ПРИ́ЙМИ
ПРИ́ЙМИТ
ПРИЙМИ́ТИ *див.* прийма́ти
ПРИЙМИ́ТИСЯ *див.* прийма́тися
ПРИ́ЙМИЧ
ПРИ́ЙМОЧКА
ПРИЙНЯ́ТИ *див.* прийма́ти
ПРИ́ЙНЯТИЙ
ПРИЙНЯ́ТИСЯ *див.* прийма́тися
ПРИЙНЯ́ТНИЙ
ПРИЙНЯ́ТНІСТЬ
ПРИЙНЯ́ТНО
ПРИЙНЯТТЯ́
ПРИЙО́М
ПРИЙО́МНИЙ

ПРИЙОМОЗДАВА́ЛЬНИЙ
ПРИЙОМОЗДАВА́ЛЬНИК
ПРИЙТИ́ *див.* прихо́дити
ПРИЙТИ́СЯ *див.* прихо́дитися
ПРИ́ЙШЛИЙ
ПРИ́ЙШЛІСТЬ
ПРИКА́ЖЧИК
ПРИКА́ЖЧИКІВ
ПРИКАЖЧИКІ́ВНА
ПРИКАЖЧИКУВА́ТИ
ПРИКА́ЖЧИЦЬКИЙ
ПРИКА́ЖЧИЦЯ
ПРИКА́З
ПРИКАЗА́ННЯ
ПРИКАЗА́ТИ *див.* прика́зувати
ПРИ́КАЗКА
ПРИКАЗКО́ВИЙ
ПРИКА́ЗНИЙ
ПРИКА́ЗУВАННЯ
ПРИКА́ЗУВАТИ
ПРИКАЛА́БОК
ПРИКАЛА́БОЧОК
ПРИКАНА́ЛЬНИЙ
ПРИКАРПА́ТЕЦЬ *див.* прикарпа́тці
ПРИКАРПА́ТКА *див.* прикарпа́тці
ПРИКАРПА́ТСЬКИЙ
ПРИКАРПА́ТЦІ
ПРИКАСПІ́ЙСЬКИЙ
ПРИКА́ТАНИЙ
ПРИКАТА́ТИ *див.* прико́чувати[2]
ПРИКАХИ́КУВАТИ
ПРИКАЧА́ТИ
ПРИ́КВЕЛ
ПРИКВІТКО́ВИ́Й
ПРИ́КВІ́ТНИЧОК
ПРИ́КВІТОК
ПРИКВО́КТУВАТИ
ПРИКЕ́ВКУВАТИ
ПРИКИ́Д
ПРИКИ́ДАНИЙ
ПРИКИДА́ННЯ[1]
ПРИКИДА́ННЯ[2]
ПРИКИ́ДАТИ *див.* прикида́ти[1]
ПРИКИДА́ТИ[1]
ПРИКИДА́ТИ[2]
ПРИКИДА́ТИ[3]
ПРИКИДА́ТИСЯ[1]
ПРИКИДА́ТИСЯ[2]
ПРИКИ́НУТИ[1] *див.* прикида́ти[2]
ПРИКИ́НУТИ[2] *див.* прикида́ти[3]
ПРИКИ́НУТИЙ[1]
ПРИКИ́НУТИЙ[2]
ПРИКИ́НУТИСЯ[1] *див.* прикида́тися[1]
ПРИКИ́НУТИСЯ[2] *див.* прикида́тися[2]
ПРИКИПА́ННЯ
ПРИКИПА́ТИ
ПРИКИПІ́ЛИЙ
ПРИКИПІ́ТИ *див.* прикипа́ти

ПРИКИСА́ТИ
ПРИКИ́СЛИЙ
ПРИКИ́СНУТИ *див.* прикиса́ти
ПРИ́КІЛ
ПРИ́КІЛОК
ПРИКІНЦЕ́ВИЙ
ПРИКІНЦЕ́ВО
ПРИКІ́НЧИ́ТИ *див.* прикі́нчувати
ПРИКІ́НЧУВАТИ
ПРИ́КЛАД[1]
ПРИ́КЛАД[2]
ПРИКЛА́Д
ПРИКЛАДА́ННЯ
ПРИКЛАДА́ТИ
ПРИКЛАДА́ТИСЯ
ПРИКЛА́ДЕНИЙ
ПРИКЛА́ДЕННЯ
ПРИ́КЛАДКА
ПРИ́КЛАДНИЙ
ПРИКЛАДНИ́Й
ПРИКЛАДНИ́К
ПРИ́КЛАДНО
ПРИКЛА́ДОК
ПРИКЛА́СТИ *див.* приклада́ти
ПРИКЛА́СТИСЯ *див.* приклада́тися
ПРИКЛА́ЦУВАТИ
ПРИКЛЕ́ЄНИЙ
ПРИКЛЕ́ЇТИ *див.* прикле́ювати
ПРИКЛЕ́ЇТИСЯ *див.* прикле́юватися
ПРИКЛЕ́ПАНИЙ
ПРИКЛЕПА́ТИ *див.* прикле́пувати
ПРИКЛЕПА́ТИСЯ *див.* прикле́пуватися
ПРИКЛЕ́ПУВАННЯ
ПРИКЛЕ́ПУВАТИ
ПРИКЛЕ́ПУВАТИСЯ
ПРИКЛЕ́ЮВАННЯ
ПРИКЛЕ́ЮВАТИ
ПРИКЛЕ́ЮВАТИСЯ
ПРИКЛИ́КАНИЙ
ПРИКЛИ́КА́ННЯ
ПРИКЛИ́КАТИ *див.* приклика́ти
ПРИКЛИКА́ТИ
ПРИКЛИКА́ТИСЯ
ПРИКЛИ́КУВАТИ *див.* приклика́ти
ПРИКЛОНИ́ТИ *див.* приклоня́ти
ПРИКЛОНИ́ТИСЯ *див.* приклоня́тися
ПРИКЛОНЯ́ТИ
ПРИКЛОНЯ́ТИСЯ
ПРИКЛЮЧА́ТИСЯ
ПРИКЛЮЧИ́ТИСЯ *див.* приключа́тися
ПРИ́КЛЮЧКА
ПРИКЛЯКА́ТИ
ПРИКЛЯ́КЛИЙ
ПРИКЛЯ́КНУТИ *див.* приклякáти
ПРИКЛЯ́КТИ *див.* приклякáти
ПРИКМЕ́ТА
ПРИКМЕ́ТИТИ *див.* прикме́чувати

ПРИКМЕ́ТНИЙ
ПРИКМЕ́ТНИК
ПРИКМЕТНИКО́ВИЙ
ПРИКМЕ́ТНО
ПРИКМЕ́ЧУВАТИ
ПРИКМІ́ТИТИ *див.* прикме́чувати
ПРИКМІ́ТНИЙ
ПРИКМІЧА́ТИ *див.* прикме́чувати
ПРИКО́В
ПРИКО́ВАНИЙ
ПРИКО́ВАНІСТЬ
ПРИКО́ВУВАННЯ
ПРИКО́ВУВАТИ
ПРИКО́ВУВАТИСЯ
ПРИКО́Л
ПРИКО́ЛЕНИЙ
ПРИ́КОЛЕНЬ
ПРИКОЛИ́САНИЙ
ПРИКОЛИСА́ТИ *див.* приколи́сувати
ПРИКОЛИ́СУВАННЯ
ПРИКОЛИ́СУВАТИ
ПРИКОЛИ́ХАНИЙ
ПРИКОЛИХА́ТИ *див.* приколи́хувати
ПРИКОЛИ́ХУВАННЯ
ПРИКОЛИ́ХУВАТИ
ПРИКОЛІ́ЙНИЙ
ПРИКО́ЛКА
ПРИКОЛО́ТИ *див.* прико́лювати
ПРИКО́ЛОТИЙ *див.* прико́лений
ПРИ́КОЛОТОК
ПРИКО́ЛЬНИЙ
ПРИКО́ЛЬНІСТЬ
ПРИКО́ЛЬНО
ПРИКО́ЛЮВАННЯ
ПРИКО́ЛЮВАТИ
ПРИКО́ЛЮВАТИСЯ
ПРИКОМАНДИРО́ВАНИЙ
ПРИКОМАНДИРО́ВУВАННЯ
ПРИКОМАНДИРО́ВУВАТИ
ПРИКОМАНДИРО́ВУВАТИСЯ
ПРИКОМАНДИРУВА́ННЯ
ПРИКОМАНДИРУВА́ТИ *див.* прикомандиро́вувати
ПРИКОМАНДИРУВА́ТИСЯ *див.* прикомандиро́вуватися
ПРИКОМІ́РОК
ПРИКОМПАРАТИ́ВНИЙ
ПРИКОНЕ́ЧЧЯ
ПРИКО́ПАНИЙ
ПРИКОПА́ТИ *див.* прико́пувати
ПРИКОПА́ТИСЯ *див.* прико́пуватися
ПРИКОПТИ́ТИ
ПРИКО́ПУВАННЯ
ПРИКО́ПУВАТИ
ПРИКО́ПУВАТИСЯ
ПРИКО́ПЧЕНИЙ
ПРОКО́ПЧУВАТИ
ПРИКОРДО́ННИЙ

ПРИКОРДО́ННИК
ПРИКОРДО́ННИЦЯ
ПРИКОРДО́ННЯ
ПРИКОРЕНЕ́ВИЙ
ПРИКОРЕ́НОК
ПРИ́КОРЕНЬ
ПРИКОРІ́ННЯ
ПРИКО́РМ
ПРИКОРМИ́ТИ *див.* прико́рмлювати
ПРИКО́РМЛЕНИЙ
ПРИКО́РМЛЮВАННЯ
ПРИКО́РМЛЮВАТИ
ПРИКОРОТА́ТИ *див.* прикоро́чувати
ПРИКОРОТИ́ТИ *див.* прикоро́чувати
ПРИКОРОЧА́ТИ *див.* прикоро́чувати
ПРИКОРО́ЧУВАТИ
ПРИКОРТІ́ТИ
ПРИКО́СЬКАТИ *див.* прико́ськувати
ПРИКО́СЬКУВАТИ
ПРИКОТИ́ТИ *див.* прико́чувати[1]
ПРИКОТИ́ТИСЯ *див.* прико́чуватися[1]
ПРИКОТКО́ВАНИЙ
ПРИКОТКО́ВУВАННЯ
ПРИКОТКО́ВУВАТИ
ПРИКОТКУВА́ННЯ
ПРИКОТКУВА́ТИ *див.* прикотко́вувати
ПРИКО́ЧЕНИЙ[1]
ПРИКО́ЧЕНИЙ[2]
ПРИКОЧО́ВУВАТИ
ПРИКО́ЧУВАННЯ
ПРИКО́ЧУВАТИ[1]
ПРИКО́ЧУВАТИ[2]
ПРИКОЧУВА́ТИ *див.* прикочо́вувати
ПРИКО́ЧУВАТИСЯ[1]
ПРИКО́ЧУВАТИСЯ[2]
ПРИКРАДА́ТИСЯ
ПРИКРА́СА
ПРИКРА́СИ́ТИ *див.* прикраша́ти
ПРИКРА́СИ́ТИСЯ *див.* прикраша́тися
ПРИКРА́СТИСЯ *див.* прикрада́тися
ПРИКРАША́ЛЬНИЙ
ПРИКРАША́ННЯ
ПРИКРАША́ТЕЛЬ
ПРИКРАША́ТЕЛЬСТВО
ПРИКРАША́ТИ
ПРИКРАША́ТИСЯ
ПРИКРА́ШЕНИЙ
ПРИКРА́ШЕННЯ
ПРИКРА́ШУВАННЯ
ПРИКРА́ШУВАТИ *див.* прикраша́ти
ПРИКРА́ШУВАТИСЯ *див.* прикраша́тися
ПРИКРА́ШУВАЧ
ПРИКРА́ШУВАЧКА
ПРИКРИВА́ЛЬНИЙ
ПРИКРИ́ВАНИЙ
ПРИКРИВА́ННЯ
ПРИКРИВА́ТИ
ПРИКРИВА́ТИСЯ
ПРИ́КРИЙ
ПРИКРИ́КНУТИ
ПРИКРИ́КУВАТИ
ПРИКРИ́ТИ *див.* прикрива́ти
ПРИКРИ́ТИЙ
ПРИКРИ́ТИСЯ *див.* прикрива́тися
ПРИКРИ́ТІСТЬ
ПРИКРИТТЯ́
ПРИКРІПИ́ТИ *див.* прикрі́плювати
ПРИКРІПИ́ТИСЯ *див.* прикрі́плюватися
ПРИКРІ́ПЛЕНИЙ
ПРИКРІ́ПЛЕННЯ
ПРИКРІ́ПЛЮВАННЯ
ПРИКРІ́ПЛЮВАТИ
ПРИКРІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПРИКРІПЛЯ́ТИ *див.* прикрі́плювати
ПРИКРІПЛЯ́ТИСЯ *див.* прикрі́плюватися
ПРИКРІПНИ́Й
ПРИ́КРІСТЬ
ПРИ́КРО
ПРИКРОПИ́ТИ *див.* прикропля́ти
ПРИКРО́ПЛЕНИЙ
ПРИКРОПЛЯ́ТИ
ПРИ́КРОЩІ
ПРИКРУТИ́ТИ *див.* прикру́чувати
ПРИКРУТИ́ТИСЯ *див.* прикру́чуватися
ПРИКРУ́ЧЕНИЙ
ПРИКРУ́ЧУВАННЯ
ПРИКРУ́ЧУВАТИ
ПРИКРУ́ЧУВАТИСЯ
ПРИКУВА́ТИ *див.* прико́вувати
ПРИКУВА́ТИСЯ *див.* прико́вуватися
ПРИКУЛЬГА́ТИ
ПРИКУ́ЛЬГУВАТИ
ПРИ́КУП
ПРИКУПА́ННЯ
ПРИКУПА́ТИ *див.* прикупо́вувати
ПРИКУПА́ТИСЯ *див.* прикупо́вуватися
ПРИКУПИ́ТИ *див.* прикупо́вувати
ПРИКУПИ́ТИСЯ *див.* прикупо́вуватися
ПРИКУ́ПЛЕНИЙ
ПРИКУПЛЯ́ННЯ
ПРИКУПЛЯ́ТИ *див.* прикупо́вувати
ПРИКУПЛЯ́ТИСЯ *див.* прикупо́вуватися
ПРИКУПО́ВУВАННЯ
ПРИКУПО́ВУВАТИ
ПРИКУПО́ВУВАТИСЯ
ПРИКУ́РЕНИЙ[1]
ПРИКУ́РЕНИЙ[2]
ПРИКУРИ́ТИ *див.* прику́рювати
ПРИКУРИ́ТИСЯ[1] *див.* прику́рюватися[1]
ПРИКУРИ́ТИСЯ[2] *див.* прику́рюватися[2]
ПРИКУ́РЮВАННЯ
ПРИКУ́РЮВАТИ
ПРИКУ́РЮВАТИСЯ[1]
ПРИКУ́РЮВАТИСЯ[2]
ПРИКУ́РЮВАЧ
ПРИ́КУС
ПРИКУСИ́ТИ *див.* прику́шувати
ПРИКУ́СКА[1]
ПРИКУ́СКА[2]
ПРИКУ́ТИ *див.* прико́вувати
ПРИКУ́ТИЙ
ПРИКУ́ТИСЯ *див.* прико́вуватися
ПРИ́КУТОК
ПРИКУ́ШЕНИЙ
ПРИКУ́ШУВАННЯ
ПРИКУ́ШУВАТИ
ПРИКУ́ШУВАТИСЯ
ПРИ́ЛАВКОВИЙ
ПРИЛА́ВКОВИЙ
ПРИ́ЛАВОК
ПРИЛА́ВОК
ПРИЛА́ГОДЖЕНИЙ
ПРИЛА́ГОДЖЕННЯ
ПРИЛА́ГОДЖУВАННЯ
ПРИЛА́ГОДЖУВАТИ
ПРИЛА́ГОДЖУВАТИСЯ
ПРИЛА́ГОДИТИ *див.* прила́годжувати
ПРИЛА́ГОДИТИСЯ *див.* прила́годжуватися
ПРИ́ЛАД
ПРИЛА́ДДЯ
ПРИЛА́ДЖЕНИЙ
ПРИЛА́ДЖЕННЯ
ПРИЛА́ДЖУВАННЯ
ПРИЛА́ДЖУВАТИ
ПРИЛА́ДЖУВАТИСЯ
ПРИЛА́ДИТИ *див.* прила́джувати
ПРИЛА́ДИТИСЯ *див.* прила́джуватися
ПРИЛА́ДНАНИЙ
ПРИЛАДНА́ННЯ
ПРИЛАДНА́ТИ *див.* приладно́вувати
ПРИЛАДНА́ТИСЯ *див.* приладно́вуватися
ПРИ́ЛАДНИЙ[1]
ПРИ́ЛАДНИЙ[2]
ПРИЛАДНО́ВУВАННЯ
ПРИЛАДНО́ВУВАТИ
ПРИЛАДНО́ВУВАТИСЯ
ПРИЛА́ДНУВАННЯ
ПРИЛА́ДНУВАТИ *див.* приладно́вувати
ПРИЛА́ДНУВАТИСЯ *див.* приладно́вуватися
ПРИЛАДОБУДІВНИ́Й
ПРИЛАДОБУДІВНИ́К
ПРИЛАДОБУДУВА́ННЯ
ПРИ́ЛАДОВИЙ
ПРИЛА́ЗИТИ
ПРИЛА́СКАНИЙ
ПРИЛАСКА́ТИ *див.* прила́скувати

ПРИЛА́СКУВАННЯ
ПРИЛА́СКУВАТИ
ПРИЛА́СТИТИ *див.* прила́щувати
ПРИЛА́СТИТИСЯ *див.* прила́щуватися
ПРИЛАТА́ТИ *див.* прила́тувати
ПРИЛА́ТУВАННЯ
ПРИЛА́ТУВАТИ
ПРИЛА́ТУВАТИСЯ
ПРИЛАШТО́ВАНИЙ
ПРИЛАШТО́ВУВАННЯ
ПРИЛАШТО́ВУВАТИ
ПРИЛАШТО́ВУВАТИСЯ
ПРИЛАШТУВА́ННЯ
ПРИЛАШТУВА́ТИ *див.* прилашто́вувати
ПРИЛАШТУВА́ТИСЯ *див.* прилашто́вуватися
ПРИЛА́ЩЕНИЙ
ПРИЛА́ЩИТИ *див.* прила́щувати
ПРИЛА́ЩИТИСЯ *див.* прила́щуватися
ПРИЛА́ЩУВАННЯ
ПРИЛА́ЩУВАТИ
ПРИЛА́ЩУВАТИСЯ
ПРИЛЕ́ГЛИЙ[1]
ПРИЛЕ́ГЛИЙ[2]
ПРИЛЕ́ГЛІСТЬ[1]
ПРИЛЕ́ГЛІСТЬ[2]
ПРИЛЕ́ЖНИЙ
ПРИЛЕ́ЖНІСТЬ
ПРИЛЕ́СТИ́ТИСЯ *див.* приле́щуватися
ПРИЛЕТІ́ТИ *див.* приліта́ти
ПРИЛЕЩА́ТИСЯ *див.* приле́щуватися
ПРИЛЕ́ЩУВАТИСЯ
ПРИЛИ́В
ПРИЛИВА́ННЯ
ПРИЛИВА́ТИ
ПРИЛИВНИ́Й
ПРИЛИГА́ННЯ
ПРИЛИГА́ТИ
ПРИЛИ́ЗАНИЙ
ПРИЛИ́ЗАНІСТЬ
ПРИЛИЗА́ТИ *див.* прили́зувати
ПРИЛИЗА́ТИСЯ[1] *див.* прили́зуватися[1]
ПРИЛИЗА́ТИСЯ[2] *див.* прили́зуватися[2]
ПРИЛИ́ЗУВАННЯ[1]
ПРИЛИ́ЗУВАННЯ[2]
ПРИЛИ́ЗУВАТИ
ПРИЛИ́ЗУВАТИСЯ[1]
ПРИЛИ́ЗУВАТИСЯ[2]
ПРИЛИ́НУТИ
ПРИЛИПА́ННЯ
ПРИЛИПА́ТИ
ПРИЛИПА́ТИСЯ
ПРИЛИ́ПЛИВИЙ
ПРИЛИ́ПЛИЙ
ПРИЛИ́ПНУТИ *див.* прилипа́ти
ПРИЛИ́ПЧАСТИЙ
ПРИЛИ́ПЧАСТІСТЬ
ПРИ́ЛИСТОК
ПРИЛИ́ТИ *див.* прилива́ти
ПРИЛИ́ТИЙ
ПРИЛИТТЯ́
ПРИЛІЗА́ТИ *див.* прила́зити
ПРИЛІ́ЗТИ *див.* прила́зити
ПРИЛІПИ́ТИ *див.* приліплювати
ПРИЛІПИ́ТИСЯ *див.* приліплюватися
ПРИЛІ́ПЛЕНИЙ
ПРИЛІ́ПЛЮВАННЯ
ПРИЛІ́ПЛЮВАТИ
ПРИЛІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПРИ́ЛІС
ПРИЛІ́СНИЙ
ПРИЛІСОВИ́Й
ПРИ́ЛІСОК
ПРИЛІ́Т
ПРИЛІТА́ТИ
ПРИЛІ́ТНИ́Й
ПРИЛІ́ЧЕНИЙ
ПРИЛІЧИ́ТИ *див.* прилі́чувати
ПРИЛІ́ЧУВАННЯ
ПРИЛІ́ЧУВАТИ
ПРИЛОВИ́ТИ
ПРИЛО́ВЛЕНИЙ
ПРИЛОВЧА́ТИСЯ
ПРИЛОВЧИ́ТИСЯ *див.* приловча́тися
ПРИЛОЖИ́ТИ
ПРИЛОЖИ́ТИСЯ
ПРИЛОПОТІ́ТИ
ПРИЛУ́КА
ПРИЛУЧА́ННЯ
ПРИЛУЧА́ТИ
ПРИЛУЧА́ТИСЯ
ПРИЛУ́ЧЕНИЙ
ПРИЛУ́ЧЕННЯ
ПРИЛУЧИ́ТИ *див.* прилуча́ти
ПРИЛУЧИ́ТИСЯ *див.* прилуча́тися
ПРИЛЬОДОВИКО́ВИЙ
ПРИЛЮБИ́ТИ *див.* прилюбля́ти
ПРИЛЮБИ́ТИСЯ *див.* прилюбля́тися
ПРИЛЮБЛЯ́ТИ
ПРИЛЮБЛЯ́ТИСЯ
ПРИЛЮ́БНИЙ
ПРИЛЮ́БНІСТЬ
ПРИЛЮ́ДНЕ *див.* прилю́дно
ПРИЛЮ́ДНИЙ
ПРИЛЮ́ДНІСТЬ
ПРИЛЮ́ДНО
ПРИЛЮТО́ВАНИЙ
ПРИЛЮТО́ВУВАННЯ
ПРИЛЮТО́ВУВАТИ
ПРИЛЮТО́ВУВАТИСЯ
ПРИЛЮТУВА́ННЯ
ПРИЛЮТУВА́ТИ *див.* прилюто́вувати
ПРИЛЮТУВА́ТИСЯ *див.* прилюто́вуватися
ПРИЛЯГА́ННЯ
ПРИЛЯГА́ТИ
ПРИЛЯГТИ́ *див.* приляга́ти
ПРИЛЯКА́ТИ *див.* приля́кувати
ПРИЛЯ́КУВАТИ
ПРИЛЯ́ПАНИЙ
ПРИЛЯ́ПАТИ[1]
ПРИЛЯ́ПАТИ[2] *див.* приля́пувати[2]
ПРИЛЯ́ПАТИСЯ *див.* приля́пуватися
ПРИЛЯ́ПУВАННЯ[1]
ПРИЛЯ́ПУВАННЯ[2]
ПРИЛЯ́ПУВАТИ[1]
ПРИЛЯ́ПУВАТИ[2]
ПРИЛЯ́ПУВАТИСЯ
ПРИЛЯ́СКУВАННЯ
ПРИЛЯ́СКУВАТИ
ПРИ́МА
ПРИ́МА-БАЛЕРИ́НА
ПРИМАДО́ННА
ПРИМА́ЗАНИЙ
ПРИМА́ЗАННЯ
ПРИМА́ЗАТИ *див.* прима́зувати
ПРИМА́ЗАТИСЯ *див.* прима́зуватися
ПРИМА́ЗУВАННЯ
ПРИМА́ЗУВАТИ
ПРИМА́ЗУВАТИСЯ
ПРИМАЙСТРО́ВАНИЙ
ПРИМАЙСТРО́ВУВАННЯ
ПРИМАЙСТРО́ВУВАТИ
ПРИМАЙСТРО́ВУВАТИСЯ
ПРИМАЙСТРУВА́ННЯ
ПРИМАЙСТРУВА́ТИ *див.* примайстро́вувати
ПРИМАЛЬО́ВАНИЙ
ПРИМАЛЬО́ВУВАННЯ
ПРИМАЛЬО́ВУВАТИ
ПРИМАЛЬО́ВУВАТИСЯ
ПРИМАЛЮВА́ННЯ
ПРИМАЛЮВА́ТИ *див.* примальо́вувати
ПРИМАЛЮВА́ТИСЯ *див.* примальо́вуватися
ПРИМА́НА
ПРИМАНДРУВА́ТИ
ПРИМА́НЕНИЙ
ПРИМАНИ́ТИ *див.* прима́нювати
ПРИМАНИ́ТИСЯ *див.* прима́нюватися
ПРИМА́НКА
ПРИМА́НЛИВИЙ
ПРИМА́НЛИВІСТЬ
ПРИМА́НЛИВО
ПРИМА́ННИЙ
ПРИМА́НЧИВИЙ
ПРИМА́НЮВАННЯ
ПРИМА́НЮВАТИ
ПРИМА́НЮВАТИСЯ
ПРИМАНЯ́ЧИ́ТИСЯ
ПРИМА́РА
ПРИМА́РИТИСЯ *див.* прима́рюватися

ПРИМА́РНИЙ
ПРИМАРНІ́ЛИЙ
ПРИМАРНІ́ЛІСТЬ
ПРИМАРНІ́ННЯ
ПРИМА́РНІСТЬ
ПРИМАРНІ́ТИ
ПРИМА́РНО
ПРИМА́РЮВАТИСЯ
ПРИ́МАС
ПРИМАСКО́ВАНИЙ
ПРИМАСКО́ВУВАННЯ
ПРИМАСКО́ВУВАТИ
ПРИМАСКО́ВУВАТИСЯ
ПРИМАСКУВА́ННЯ
ПРИМАСКУВА́ТИ *див.* примаско́вувати
ПРИМАСКУВА́ТИСЯ *див.* примаско́вуватися
ПРИМАСТИ́ТИ *див.* прима́щувати
ПРИМАСТИ́ТИСЯ *див.* прима́щуватися
ПРИ́МАСТКА
ПРИМА́Т[1]
ПРИМА́Т[2] *див.* прима́ти
ПРИМА́ТИ
ПРИМА́ТНИЙ[1]
ПРИМА́ТНИЙ[2]
ПРИМА́ТНИК
ПРИМА́ТНІСТЬ[1]
ПРИМА́ТНІСТЬ[2]
ПРИМАТО́ЛОГ
ПРИМАТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПРИМАТОЛО́ГІЯ
ПРИМА́ЩЕНИЙ
ПРИМА́ЩУВАННЯ
ПРИМА́ЩУВАТИ
ПРИМА́ЩУВАТИСЯ
ПРИМЕЖО́ВАНИЙ
ПРИМЕЖОВИ́Й
ПРИМЕЖО́ВУВАННЯ
ПРИМЕЖО́ВУВАТИ
ПРИМЕЖО́ВУВАТИСЯ
ПРИМЕЖУВА́ННЯ
ПРИМЕЖУВА́ТИ *див.* примежо́вувати
ПРИМЕ́НШЕНИЙ
ПРИМЕ́НШЕННЯ
ПРИМЕ́НШИТИ *див.* приме́ншувати
ПРИМЕ́НШИТИСЯ *див.* приме́ншуватися
ПРИМЕ́НШУВАННЯ
ПРИМЕ́НШУВАТИ
ПРИМЕ́НШУВАТИСЯ
ПРИМЕРЕ́ЖЕНИЙ
ПРИМЕРЕ́ЖИТИ *див.* примере́жувати
ПРИМЕРЕ́ЖУВАННЯ
ПРИМЕРЕ́ЖУВАТИ
ПРИМЕРЗА́ННЯ
ПРИМЕРЗА́ТИ
ПРИМЕ́РЗЛИЙ
ПРИМЕ́РЗНУТИ *див.* примерза́ти
ПРИМЕ́РЗТИ *див.* примерза́ти
ПРИМЕРКА́ННЯ
ПРИМЕРКА́ТИ
ПРИМЕ́РКЛИЙ
ПРИМЕ́РКЛІСТЬ
ПРИМЕ́РКНУТИ *див.* примерка́ти
ПРИМЕ́РКТИ *див.* примерка́ти
ПРИМЕ́РЛИЙ
ПРИМЕ́РТИ *див.* примира́ти
ПРИМЕРХА́ННЯ
ПРИМЕРХА́ТИ
ПРИМЕ́РХЛИЙ
ПРИМЕ́РХНУТИ *див.* примерха́ти
ПРИМЕ́РХТИ *див.* примерха́ти
ПРИМЕСТИ́ *див.* примі́та́ти
ПРИМЕ́ТАНИЙ
ПРИМЕТА́ТИ *див.* приме́тувати
ПРИМЕ́ТЕНИЙ
ПРИМЕ́ТУВАННЯ
ПРИМЕ́ТУВАТИ
ПРИМИКА́ННЯ
ПРИМИКА́ТИ
ПРИМИКА́ТИСЯ
ПРИМИ́ЛЕНИЙ
ПРИМИ́ЛЕННЯ
ПРИМИЛИ́ТИСЯ *див.* прими́люватися
ПРИМИ́ЛЮВАННЯ
ПРИМИ́ЛЮВАТИСЯ
ПРИМИЛЯ́ТИСЯ *див.* прими́люватися
ПРИМИНА́ННЯ
ПРИМИНА́ТИ
ПРИМИНА́ТИСЯ
ПРИМИРА́ТИ
ПРИМИРЕ́НЕЦЬ
ПРИМИ́РЕНИЙ
ПРИМИ́РЕНІСТЬ
ПРИМИРЕ́ННИЙ
ПРИМИРЕ́ННІСТЬ
ПРИМИРЕ́ННО
ПРИМИ́РЕННЯ
ПРИМИ́РЕНО
ПРИМИРЕ́НСТВО
ПРИМИРЕ́НСЬКИЙ
ПРИМИРИ́ТЕЛЬ
ПРИМИРИ́ТЕЛЬКА
ПРИМИРИ́ТИ *див.* примиря́ти
ПРИМИРИ́ТИСЯ *див.* примиря́тися
ПРИМИ́РЛИВИЙ
ПРИМИ́РЛИВІСТЬ
ПРИМИ́РЛИВО
ПРИМИ́РНИЙ
ПРИМИ́РНИК
ПРИМИ́РНИЦЯ
ПРИМИ́РНО
ПРИМИ́РЮВАТИ *див.* примиря́ти
ПРИМИ́РЮВАТИСЯ *див.* примиря́тися
ПРИМИ́РЮВАЧ
ПРИМИ́РЮВАЧКА
ПРИМИ́Р'Я
ПРИМИРЯ́ТИ
ПРИМИРЯ́ТИСЯ
ПРИМИ́СЛЕНИЙ
ПРИМИ́СЛЕННЯ
ПРИМИ́СЛИТИ *див.* прими́слювати
ПРИМИ́СЛЮВАННЯ
ПРИМИ́СЛЮВАТИ
ПРИМІ́ВКА
ПРИМІНИ́ТИСЯ
ПРИМІ́Р
ПРИМІ́РИТИ *див.* приміря́ти
ПРИМІ́РИТИСЯ *див.* приміря́тися
ПРИМІ́РКА
ПРИМІ́РНИК
ПРИМІ́РОМ
ПРИМІ́РОЧНА
ПРИМІ́РЮВАЛЬНИЙ
ПРИМІ́РЮВАННЯ
ПРИМІ́РЮВАТИ *див.* приміря́ти
ПРИМІ́РЮВАТИСЯ *див.* приміря́тися
ПРИМІ́РЯНИЙ
ПРИМІРЯ́ННЯ
ПРИМІ́РЯТИ *див.* приміря́ти
ПРИМІРЯ́ТИ
ПРИМІ́РЯТИСЯ *див.* приміря́тися
ПРИМІРЯ́ТИСЯ
ПРИМІ́СТ
ПРИМІСТИ́ТИ *див.* приміща́ти
ПРИМІСТИ́ТИСЯ *див.* приміща́тися
ПРИ́МІСТКА
ПРИМІ́СЬКИЙ
ПРИМІ́СЯЧЕННЯ
ПРИМІ́СЯЧИТИСЯ
ПРИМІ́ТА
ПРИМІТА́ТИ
ПРИМІ́ТИ
ПРИМІТИ́В
ПРИМІТИВІЗА́ТОР
ПРИМІТИВІЗА́ЦІЯ
ПРИМІТИВІ́ЗМ
ПРИМІТИВІЗО́ВАНИЙ
ПРИМІТИВІЗУВА́ННЯ
ПРИМІТИВІЗУВА́ТИ
ПРИМІТИВІЗУВА́ТИСЯ
ПРИМІТИВІ́СТ
ПРИМІТИВІ́СТКА
ПРИМІТИ́ВНИЙ
ПРИМІТИ́ВНІСТЬ
ПРИМІТИ́ВНО
ПРИМІ́ТИТИ *див.* приміча́ти
ПРИ́МІТКА
ПРИМІ́ТКА
ПРИМІ́ТЛИВИЙ
ПРИМІ́ТЛИВІСТЬ
ПРИМІ́ТЛИВО

ПРИМІ́ТНЕ *див.* приміт́но
ПРИМІ́ТНИЙ
ПРИМІ́ТНІСТЬ
ПРИМІ́ТНО
ПРИМІЧА́ТИ
ПРИМІ́ЧЕНИЙ
ПРИ́МІЧКА
ПРИМІ́ШАНИЙ
ПРИМІША́ТИ *див.* примі́шувати
ПРИМІША́ТИСЯ *див.* примі́шуватися
ПРИ́МІШКА
ПРИМІ́ШУВАННЯ
ПРИМІ́ШУВАТИ
ПРИМІ́ШУВАТИСЯ
ПРИМІЩА́ТИ
ПРИМІЩА́ТИСЯ
ПРИМІ́ЩЕНИЙ
ПРИМІ́ЩЕННЯ
ПРИМІ́ЩУВАТИ *див.* приміща́ти
ПРИМІ́ЩУВАТИСЯ *див.* приміща́тися
ПРИ́МКНЕНИЙ
ПРИМКНУ́ТИ *див.* примика́ти
ПРИ́МКНУТИЙ *див.* при́мкнений
ПРИМКНУ́ТИСЯ *див.* примика́тися
ПРИМЛІВА́ТИ
ПРИМЛІ́ЛИЙ
ПРИМЛІ́ТИ *див.* примліва́ти
ПРИМНО́ЖЕНИЙ
ПРИМНО́ЖЕННЯ
ПРИМНО́ЖИТИ *див.* примно́жувати
ПРИМНО́ЖИТИСЯ *див.* примно́жуватися
ПРИМНО́ЖУВАННЯ
ПРИМНО́ЖУВАТИ
ПРИМНО́ЖУВАТИСЯ
ПРИМНО́ЖУВАЧ
ПРИМНО́ЖУВАЧКА
ПРИМО́ВА
ПРИМО́ВИТИ *див.* примовля́ти
ПРИМО́ВИТИСЯ *див.* примовля́тися
ПРИ́МО́ВКА
ПРИМОВКА́ТИ
ПРИМО́ВКЛИЙ
ПРИМО́ВКНУТИ *див.* примовка́ти
ПРИМО́ВЛЕННЯ
ПРИМОВЛЯ́ННЯ
ПРИМОВЛЯ́ТИ
ПРИМОВЛЯ́ТИСЯ
ПРИМО́ВЧАТИ *див.* примо́вчувати
ПРИМО́ВЧУВАННЯ
ПРИМО́ВЧУВАТИ
ПРИМОГТИ́
ПРИМОГТИ́СЯ
ПРИМОКА́ТИ
ПРИМО́КЛИЙ
ПРИМО́КНУТИ *див.* примока́ти
ПРИМОНТО́ВАНИЙ
ПРИМОНТО́ВУВАННЯ
ПРИМОНТО́ВУВАТИ
ПРИМОНТУВА́ТИ *див.* примонто́вувати
ПРИМОРГНУ́ТИ
ПРИМО́РГУВАТИ
ПРИМО́РЕНИЙ
ПРИМО́РЕЦЬ
ПРИМОРИ́ТИ
ПРИМОРИ́ТИСЯ
ПРИМОРО́ЖЕНИЙ
ПРИМОРО́ЖЕННЯ
ПРИМОРО́ЖУВАННЯ
ПРИМОРО́ЖУВАТИ
ПРИМОРО́ЖУВАТИСЯ
ПРИМОРО́ЗИТИ *див.* приморо́жувати
ПРИМОРО́ЗИТИСЯ *див.* приморо́жуватися
ПРИ́МОРОЗКИ
ПРИ́МОРОЗОК *див.* при́морозки
ПРИ́МОРОЗЬ
ПРИМО́РОК
ПРИМО́РСЬКИЙ
ПРИМО́Р'Я
ПРИМОСТИ́ТИ *див.* примо́щувати
ПРИМОСТИ́ТИСЯ *див.* примо́щуватися
ПРИ́МО́СТКА *див.* при́містка
ПРИМО́ТАНИЙ
ПРИМОТА́ТИ *див.* примо́тувати
ПРИМО́ТУВАННЯ
ПРИМО́ТУВАТИ
ПРИМОЦО́ВАНИЙ
ПРИМОЦО́ВУВАННЯ
ПРИМОЦО́ВУВАТИ
ПРИМОЦУВА́ТИ *див.* примоцо́вувати
ПРИМО́ЧЕНИЙ
ПРИМОЧИ́ТИ *див.* примо́чувати
ПРИМО́ЧКА
ПРИМО́ЧУВАННЯ
ПРИМО́ЧУВАТИ
ПРИМО́ЩЕНИЙ
ПРИМО́ЩУВАТИ
ПРИМО́ЩУВАТИСЯ
ПРИМРІ́ТИСЯ
ПРИМРІ́ЯТИСЯ *див.* примрі́тися
ПРИМРУ́ЖЕНИЙ
ПРИМРУ́ЖЕНІСТЬ
ПРИМРУ́ЖЕННЯ
ПРИМРУ́ЖЕНО
ПРИМРУ́ЖИТИ *див.* примру́жувати
ПРИМРУ́ЖИТИСЯ *див.* примру́жуватися
ПРИМРУ́ЖУВАННЯ
ПРИМРУ́ЖУВАТИ
ПРИМРУ́ЖУВАТИСЯ
ПРИМУДРИ́ТИСЯ *див.* примудря́тися
ПРИМУДРО́ВАНИЙ
ПРИМУДРУВА́ТИ
ПРИМУДРЯ́ТИСЯ
ПРИ́МУЛА
ПРИМУ́ЛЕНИЙ
ПРИМУ́ЛИТИ
ПРИМУРО́ВАНИЙ
ПРИМУРО́ВУВАТИ
ПРИ́МУРОК
ПРИМУРУВА́ТИ *див.* примуро́вувати
ПРИ́МУС[1]
ПРИ́МУС[2]
ПРИМУ́СИТИ *див.* приму́шувати
ПРИ́МУСНИЙ
ПРИМУСО́ВИЙ
ПРИМУСО́ВІСТЬ
ПРИМУСО́ВО
ПРИ́МУСОМ
ПРИМУТНІ́ЛИЙ
ПРИМУТНІ́ТИ
ПРИМУ́ЧЕНИЙ
ПРИМУ́ЧЕННЯ
ПРИМУ́ЧИТИ *див.* приму́чувати
ПРИМУ́ЧИТИСЯ *див.* приму́чуватися
ПРИМУ́ЧУВАННЯ
ПРИМУ́ЧУВАТИ
ПРИМУ́ЧУВАТИСЯ
ПРИМУ́ШЕНИЙ
ПРИМУ́ШЕННЯ
ПРИМУ́ШЕНО
ПРИМУ́ШУВАННЯ
ПРИМУ́ШУВАТИ
ПРИ́МХА
ПРИ́МХАТИ
ПРИМХЛИ́ВИЙ
ПРИМХЛИ́ВІСТЬ
ПРИМХЛИ́ВО
ПРИМХУВА́ТИЙ
ПРИМХУВА́ТІСТЬ
ПРИМЧА́ТИ
ПРИМЧА́ТИСЯ
ПРИМ'Я́ТИ *див.* примина́ти
ПРИМ'Я́ТИЙ
ПРИМ'Я́ТИНА
ПРИМ'Я́ТИСЯ *див.* примина́тися
ПРИМ'Я́ТІСТЬ
ПРИМ'Я́ТО
ПРИНАГІ́ДНЕ *див.* принагі́дно
ПРИНАГІ́ДНИЙ
ПРИНАГІ́ДНО
ПРИНА́ГЛИТИ *див.* прина́глювати
ПРИНА́ГЛЮВАТИ
ПРИНА́ДА
ПРИНА́ДЖЕНИЙ
ПРИНА́ДЖЕННЯ
ПРИНА́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПРИНА́ДЖУВАННЯ
ПРИНА́ДЖУВАТИ
ПРИНА́ДИТИ *див.* прина́джувати
ПРИНА́ДКА

ПРИНА́ДЛИВИЙ
ПРИНА́ДЛИВІСТЬ
ПРИНА́ДЛИВО
ПРИНА́ДНИЙ
ПРИНА́ДНІСТЬ
ПРИНА́ДНО
ПРИНА́ДОНЬКА
ПРИНА́ЙМІ *див.* прина́ймні
ПРИНА́ЙМНІ
ПРИНАЙТО́ВИТИ *див.* принайто́влювати
ПРИНАЙТО́ВЛЕНИЙ
ПРИНАЙТО́ВЛЮВАТИ
ПРИНАЛЕ́ЖНИЙ
ПРИНАЛЕ́ЖНІСТЬ
ПРИНАРО́ДНЕ *див.* принаро́дно
ПРИНАРО́ДНИЙ
ПРИНАРО́ДНО
ПРИНАСІ́ННИК
ПРИНАТУ́РИТИ *див.* принату́рювати
ПРИНАТУ́РИТИСЯ *див.* принату́рюватися
ПРИНАТУ́РЮВАТИ
ПРИНАТУ́РЮВАТИСЯ
ПРИ́НДА
ПРИ́НДИТИСЯ
ПРИНЕВО́ЛЕНИЙ
ПРИНЕВО́ЛЕННЯ
ПРИНЕВО́ЛИТИ *див.* принево́лювати
ПРИНЕВО́ЛЮВАНИЙ
ПРИНЕВО́ЛЮВАННЯ
ПРИНЕВО́ЛЮВАТИ
ПРИНЕ́СЕНИЙ
ПРИНЕ́СЕННЯ
ПРИНЕСТИ́ *див.* прино́сити
ПРИНЕСТИ́СЯ *див.* прино́ситися
ПРИНИЖА́ТИ *див.* прини́жувати
ПРИНИЖА́ТИСЯ *див.* прини́жуватися
ПРИНИ́ЖЕНИЙ
ПРИНИ́ЖЕНІСТЬ
ПРИНИ́ЖЕННЯ
ПРИНИ́ЖЕНО
ПРИНИ́ЖУВАНИЙ
ПРИНИ́ЖУВАННЯ
ПРИНИ́ЖУВАТИ
ПРИНИ́ЖУВАТИСЯ
ПРИНИ́ЗИТИ *див.* прини́жувати
ПРИНИ́ЗИТИСЯ *див.* прини́жуватися
ПРИНИ́ЗЛИВИЙ
ПРИНИ́ЗЛИВІСТЬ
ПРИНИ́ЗЛИВО
ПРИНИ́КАТИ *див.* прини́кувати
ПРИНИКА́ТИ
ПРИНИ́КНУТИ *див.* приника́ти
ПРИНИ́КУВАТИ
ПРИНИ́ШКЛИЙ
ПРИНИ́ШКЛІСТЬ
ПРИНИ́ШКЛО
ПРИНИ́ШКНУТИ
ПРИНОРОВИ́ТИ *див.* приноро́влювати
ПРИНОРОВИ́ТИСЯ *див.* приноро́влюватися
ПРИНОРО́ВЛЕНИЙ
ПРИНОРО́ВЛЕННЯ
ПРИНОРО́ВЛЮВАННЯ
ПРИНОРО́ВЛЮВАТИ
ПРИНОРО́ВЛЮВАТИСЯ
ПРИНО́С
ПРИНО́СИНИ
ПРИНО́СИТИ
ПРИНОСИ́ТИ
ПРИНО́СИТИСЯ
ПРИНОСИ́ТИСЯ
ПРИНОСОВИ́Й
ПРИНОТО́ВУВАТИ
ПРИНОТУВА́ТИ *див.* приното́вувати
ПРИНОША́ТИ
ПРИНО́ШЕНИЙ
ПРИНО́ШЕННЯ
ПРИНТ
ПРИ́НТЕР
ПРИ́НТЕРНИЙ
ПРИНТО́ВАНИЙ
ПРИ́НТОВИЙ
ПРИНТСКРИ́Н
ПРИНТУВА́ННЯ
ПРИНТУВА́ТИ
ПРИНТУВА́ТИСЯ
ПРИНУ́КА
ПРИНУКА́ТИ *див.* прину́кувати
ПРИНУ́КУВАТИ
ПРИНЦ
ПРИ́НЦЕПС
ПРИНЦЕ́СА
ПРИ́НЦИП
ПРИНЦИПА́Л
ПРИНЦИПА́Т
ПРИНЦИПО́ВИЙ
ПРИНЦИПО́ВІСТЬ
ПРИНЦИПО́ВО
ПРИНЦ-КОНСО́РТ
ПРИНЮ́ХАТИСЯ *див.* принюхуватися
ПРИНЮ́ХУВАТИСЯ
ПРИНЯ́ТИ *див.* прийма́ти
ПРИ́НЯТИЙ
ПРИНЯ́ТИСЯ *див.* прийма́тися
ПРИОБІ́ЦЮВАТИ
ПРИОБІ́ЦЯНИЙ
ПРИОБІЦЯ́ТИ *див.* приобі́цювати
ПРИОДЯ́ГНЕНИЙ
ПРИОДЯГНУ́ТИ
ПРИОДЯГНУ́ТИСЯ
ПРИОДЯГТИ́ *див.* приодягну́ти
ПРИОДЯГТИ́СЯ *див.* приодягну́тися
ПРИОЗДО́БИТИ *див.* приоздо́блювати
ПРИОЗДО́БИТИСЯ *див.* приоздо́блюватися
ПРИОЗДО́БЛЕНИЙ
ПРИОЗДО́БЛЕННЯ
ПРИОЗДО́БЛЮВАННЯ
ПРИОЗДО́БЛЮВАТИ
ПРИОЗДО́БЛЮВАТИСЯ
ПРИОЗДОБЛЯ́ТИ *див.* приоздо́блювати
ПРИОЗДОБЛЯ́ТИСЯ *див.* приоздо́блюватися
ПРИОЗЕ́РНИЙ
ПРИОЗЕ́Р'Я
ПРИОКЕА́НСЬКИЙ
ПРИО́РАНИЙ
ПРИОРА́ННЯ
ПРИОРА́ТИ *див.* прио́рювати
ПРИОРА́ТИСЯ *див.* прио́рюватися
ПРИО́РЮВАНИЙ
ПРИО́РЮВАННЯ
ПРИО́РЮВАТИ
ПРИО́РЮВАТИСЯ
ПРИОСТАВА́ТИ
ПРИОСТА́ТИ *див.* приостава́ти
ПРИОСТРО́ЖИТИ *див.* приостро́жувати
ПРИОСТРО́ЖУВАТИ
ПРИОХО́ТИТИ *див.* приохо́чувати
ПРИОХО́ТИТИСЯ *див.* приохо́чуватися
ПРИОХО́ЧЕНИЙ
ПРИОХО́ЧЕННЯ
ПРИОХО́ЧУВАТИ
ПРИОХО́ЧУВАТИСЯ
ПРИПАДА́ННЯ
ПРИПАДА́ТИ
ПРИПАДКО́ВЕ *див.* припадко́во
ПРИПА́ДКОВИЙ
ПРИПАДКО́ВИЙ
ПРИПАДКО́ВІСТЬ
ПРИПАДКО́ВО
ПРИПА́ДКОМ
ПРИПА́ДЛИВИЙ
ПРИПА́ДОК[1]
ПРИПА́ДОК[2]
ПРИПА́ДОЧНИЙ
ПРИ́ПАДЬ
ПРИПАЗО́ВАНИЙ
ПРИПАЗО́ВУВАННЯ
ПРИПАЗО́ВУВАТИ
ПРИПАЗУВА́ННЯ
ПРИПАЗУВА́ТИ *див.* припазо́вувати
ПРИПА́Й
ПРИПА́ЙНИЙ
ПРИПА́ЛЕНИЙ
ПРИПА́ЛИЙ
ПРИПАЛИ́ТИ *див.* припа́лювати
ПРИПАЛИ́ТИСЯ *див.* припа́люватися
ПРИПА́ЛЮВАННЯ

ПРИПА́ЛЮВАТИ
ПРИПА́ЛЮВАТИСЯ
ПРИПА́РИТИ *див.* припа́рювати
ПРИПА́РКА
ПРИПАРКО́ВАНИЙ
ПРИПА́РКОВИЙ[1]
ПРИПА́РКОВИЙ[2]
ПРИПАРКО́ВУВАТИ
ПРИПАРКО́ВУВАТИСЯ
ПРИПАРКУВА́ТИ *див.* припарко́вувати
ПРИПАРКУВА́ТИСЯ *див.* припарко́вуватися
ПРИПАРНИКО́ВИЙ
ПРИПА́РЮВАННЯ
ПРИПА́РЮВАТИ
ПРИПА́С[1]
ПРИПА́С[2]
ПРИПАСА́ТИ[1]
ПРИПАСА́ТИ[2]
ПРИПА́СЕНИЙ
ПРИПА́СІЧНИЙ
ПРИПАСО́ВАНИЙ
ПРИПАСО́ВУВАННЯ
ПРИПАСО́ВУВАТИ
ПРИПАСО́ВУВАТИСЯ
ПРИПА́СТИ *див.* припада́ти
ПРИПАСТИ́[1] *див.* припаса́ти[1]
ПРИПАСТИ́[2] *див.* припаса́ти[2]
ПРИПАСУВА́ЛЬНИЙ
ПРИПАСУВА́ННЯ
ПРИПАСУВА́ТИ *див.* припасо́вувати
ПРИПАСУВА́ТИСЯ *див.* припасо́вуватися
ПРИ́ПАХ
ПРИПАХА́ТИ
ПРИПА́ЮВАННЯ
ПРИПА́ЮВАТИ
ПРИПА́ЮВАТИСЯ
ПРИПА́ЯНИЙ
ПРИПАЯ́ТИ *див.* припа́ювати
ПРИПАЯ́ТИСЯ *див.* припа́юватися
ПРИПЕКТИ́ *див.* припіка́ти
ПРИПЕКТИ́СЯ *див.* припіка́тися
ПРИПЕРЕЗА́ТИ *див.* приперізувати
ПРИПЕРІ́ЗУВАТИ
ПРИПЕ́РТИ *див.* припира́ти
ПРИПЕ́РТИЙ
ПРИПЕ́РТИСЯ *див.* припира́тися
ПРИПЕ́РЧЕНИЙ
ПРИПЕ́РЧЕНО
ПРИПЕРЧИ́ТИ *див.* припе́рчувати
ПРИПЕ́РЧУВАТИ
ПРИПЕЧА́ТАНИЙ
ПРИПЕЧА́ТАТИ *див.* припеча́тувати
ПРИПЕЧА́ТУВАТИ
ПРИПЕ́ЧЕНИЙ
ПРИПИВА́ТИ
ПРИПИ́Л
ПРИПИ́ЛЕНИЙ
ПРИПИЛИ́ТИ
ПРИПИЛИ́ТИСЯ
ПРИПИЛЬНО́ВУВАТИ
ПРИПИЛЬНУВА́ТИ *див.* припильно́вувати
ПРИПИ́ЛЮВАТИ
ПРИПИ́ЛЯНИЙ
ПРИПИЛЯ́ТИ *див.* припи́лювати
ПРИПИНА́ТИ
ПРИПИНА́ТИСЯ
ПРИПИ́НЕНИЙ
ПРИПИ́НЕННЯ
ПРИПИНИ́ТИ *див.* припиня́ти
ПРИПИНИ́ТИСЯ *див.* припиня́тися
ПРИПИНЯ́ТИ
ПРИПИНЯ́ТИСЯ
ПРИПИРА́ТИ
ПРИПИРА́ТИСЯ
ПРИ́ПИС[1]
ПРИ́ПИС[2]
ПРИПИ́САНИЙ
ПРИПИСА́ННЯ
ПРИПИСА́ТИ *див.* припи́сувати
ПРИПИСА́ТИСЯ *див.* припи́суватися
ПРИПИ́СКА
ПРИ́ПИСНИЙ
ПРИПИСНИ́Й
ПРИПИСНИ́К
ПРИПИСО́ВИЙ[1]
ПРИПИСО́ВИЙ[2]
ПРИПИСО́ВО
ПРИПИ́СУВАНИЙ
ПРИПИ́СУВАННЯ
ПРИПИ́СУВАТИ
ПРИПИ́СУВАТИСЯ
ПРИПИТА́ТИСЯ *див.* припи́туватися
ПРИПИ́ТЛИВИЙ
ПРИПИ́ТУВАТИСЯ
ПРИПІ́ЗНЕНИЙ
ПРИПІ́ЗНЕННЯ
ПРИПІЗНИ́ТИ
ПРИПІЗНИ́ТИСЯ *див.* припі́знюватися
ПРИПІЗНІ́ЛИЙ
ПРИПІ́ЗНЮВАТИСЯ
ПРИПІ́Й
ПРИПІ́ЙНИЙ
ПРИ́ПІК
ПРИПІКА́ЛЬНИЙ
ПРИПІКА́ННЯ
ПРИПІКА́ТИ
ПРИПІКА́ТИСЯ
ПРИПІ́Л
ПРИПІМНУ́ТИ
ПРИПІ́Н
ПРИ́ПІЧКА
ПРИ́ПІЧОК
ПРИ́ПЛАВ
ПРИПЛА́ВИТИ *див.* приплавля́ти
ПРИПЛА́ВЛЕНИЙ
ПРИПЛАВЛЯ́ТИ
ПРИПЛА́КАНИЙ
ПРИПЛА́КАТИ *див.* припла́кувати
ПРИПЛА́КУВАННЯ
ПРИПЛА́КУВАТИ
ПРИПЛАНЕ́ТНИЙ
ПРИПЛА́ТА
ПРИПЛАТИ́ТИ *див.* припла́чувати
ПРИПЛАТИ́ТИСЯ *див.* припла́чуватися
ПРИПЛА́ЧЕНИЙ
ПРИПЛА́ЧУВАННЯ
ПРИПЛА́ЧУВАТИ
ПРИПЛА́ЧУВАТИСЯ
ПРИПЛЕ́НТАТИ
ПРИПЛЕ́НТАТИСЯ
ПРИПЛЕ́НТАЧ
ПРИПЛЕ́НТАЧКА
ПРИПЛЕ́СКАНИЙ
ПРИПЛЕСКА́ТИ *див.* приплé́скувати
ПРИПЛЕ́СКУВАННЯ
ПРИПЛЕ́СКУВАТИ
ПРИПЛЕСНУ́ТИ
ПРИПЛЕ́СНУТИЙ
ПРИПЛЕСТИ́ *див.* приплíта́ти
ПРИПЛЕСТИ́СЯ[1] *див.* приплíта́тися[1]
ПРИПЛЕСТИ́СЯ[2] *див.* приплíта́тися[2]
ПРИПЛЕ́ТЕНИЙ
ПРИПЛЕ́ТЕННЯ
ПРИПЛИ́В
ПРИПЛИВА́ТИ
ПРИПЛИВНИ́Й
ПРИПЛИВОТВІ́РНИЙ
ПРИПЛИВТИ́ *див.* припливá́ти
ПРИПЛИГА́ТИ *див.* припли́гувати
ПРИПЛИГНУ́ТИ
ПРИПЛИ́ГУВАТИ
ПРИПЛИ́НУТИ
ПРИПЛИСТИ́ *див.* припливá́ти
ПРИПЛІ́Д
ПРИПЛІ́ДОК
ПРИПЛІ́СКУВАННЯ *див.* припле́скування
ПРИПЛІ́СКУВАТИ *див.* припле́скувати
ПРИПЛІТА́ННЯ
ПРИПЛІТА́ТИ
ПРИПЛІТА́ТИСЯ[1]
ПРИПЛІТА́ТИСЯ[2]
ПРИПЛІ́ЧНИК
ПРИПЛІ́ЧНИЦЯ
ПРИПЛУ́ТАНИЙ
ПРИПЛУ́ТАТИ *див.* приплу́тувати
ПРИПЛУ́ТАТИСЯ *див.* приплу́туватися
ПРИПЛУ́ТУВАТИ
ПРИПЛУ́ТУВАТИСЯ

ПРИПЛЮ́СКЛИЙ
ПРИПЛЮ́СКНУТИ
ПРИПЛЮ́СНУТИ *див.* приплю́щувати[1]
ПРИПЛЮ́СНУТИЙ
ПРИПЛЮ́СНУТІСТЬ
ПРИПЛЮСО́ВАНИЙ
ПРИПЛЮСО́ВУВАТИ
ПРИПЛЮСО́ВУВАТИСЯ
ПРИПЛЮСУВА́ТИ *див.* приплюсо́вувати
ПРИПЛЮ́ЩЕНИЙ[1]
ПРИПЛЮ́ЩЕНИЙ[2]
ПРИПЛЮ́ЩЕНІСТЬ[1]
ПРИПЛЮ́ЩЕНІСТЬ[2]
ПРИПЛЮ́ЩИТИ[1] *див.* приплю́щувати[1]
ПРИПЛЮ́ЩИТИ[2] *див.* приплю́щувати[2]
ПРИПЛЮ́ЩИТИСЯ *див.* приплю́щуватися[2]
ПРИПЛЮ́ЩУВАННЯ[1]
ПРИПЛЮ́ЩУВАННЯ[2]
ПРИПЛЮ́ЩУВАТИ[1]
ПРИПЛЮ́ЩУВАТИ[2]
ПРИПЛЮ́ЩУВАТИСЯ[1]
ПРИПЛЮ́ЩУВАТИСЯ[2]
ПРИПЛЯ́МКУВАТИ
ПРИПНУ́ТИ *див.* припина́ти
ПРИПНУ́ТИЙ
ПРИПНУ́ТИСЯ *див.* припина́тися
ПРИПОВЕРХНЕ́ВИЙ
ПРИПОВЗА́ТИ
ПРИПОВЗТИ́ *див.* приповза́ти
ПРИПОВІДА́ТИ
ПРИПОВІДА́ТИСЯ
ПРИПОВІ́ДКА
ПРИПОВІ́ДУВАТИ *див.* приповіда́ти
ПРИПОВІСТИ́ *див.* приповіда́ти
ПРИПОВІСТИ́СЯ *див.* приповіда́тися
ПРИПОВІ́СТКА
ПРИ́ПОВІСТЬ
ПРИПОДО́БИТИСЯ *див.* приподо́блюватися
ПРИПОДО́БЛЮВАТИСЯ
ПРИПОДОБЛЯ́ТИСЯ *див.* приподо́блюватися
ПРИПОЖА́ЛУВАТИ
ПРИПОЗИ́ЧИТИ
ПРИ́ПОЛА
ПРИПО́ЛЮСНИЙ
ПРИПОЛЯ́РНИЙ
ПРИПОМИНА́ТИ
ПРИПОМ'ЯНУ́ТИ *див.* припомина́ти
ПРИПО́НА
ПРИПОРО́ШЕНИЙ
ПРИПОРО́ШЕННЯ
ПРИПОРОШИ́ТИ *див.* припоро́шувати
ПРИПОРОШИ́ТИСЯ *див.* припоро́шуватися
ПРИПОРОШІ́ЛИЙ
ПРИПОРО́ШУВАННЯ
ПРИПОРО́ШУВАТИ
ПРИПОРО́ШУВАТИСЯ
ПРИПОРТО́ВИЙ
ПРИПОРУ́КА
ПРИПОРУЧА́ТИ
ПРИПОРУ́ЧЕНИЙ
ПРИПОРУ́ЧЕННЯ
ПРИПОРУЧИ́ТИ *див.* припоруча́ти
ПРИПОСІВНИ́Й
ПРИПОЧИВА́ТИ
ПРИПОЧИ́ВОК
ПРИПОЧИ́ТИ *див.* припочива́ти
ПРИПРА́ВА
ПРИПРА́ВИТИ[1] *див.* приправля́ти[1]
ПРИПРА́ВИТИ[2] *див.* приправля́ти[2]
ПРИПРА́ВЛЕНИЙ
ПРИПРАВЛЯ́ТИ[1]
ПРИПРАВЛЯ́ТИ[2]
ПРИПРАЖА́ТИ
ПРИПРА́ЖЕНИЙ
ПРИПРА́ЖИТИ *див.* приправжа́ти
ПРИПРАСО́ВУВАННЯ
ПРИПРАСО́ВУВАТИ
ПРИПРАСУВА́ТИ *див.* припрасо́вувати
ПРИПРАЦЬО́ВАНИЙ
ПРИПРАЦЬО́ВАНІСТЬ
ПРИПРАЦЬО́ВУВАННЯ
ПРИПРАЦЬО́ВУВАТИСЯ
ПРИПРАЦЮВА́ННЯ
ПРИПРАЦЮВА́ТИ
ПРИПРАЦЮВА́ТИСЯ *див.* припрацьо́вуватися
ПРИПРЕСО́ВУВАТИ
ПРИПРЕСУВА́ННЯ
ПРИПРЕСУВА́ТИ *див.* припресо́вувати
ПРИПРОВА́ДЖЕНИЙ
ПРИПРОВА́ДЖЕННЯ
ПРИПРОВА́ДЖУВАНИЙ
ПРИПРОВА́ДЖУВАТИ
ПРИПРОВА́ДЖУВАТИСЯ
ПРИПРОВА́ДИТИ *див.* припрова́джувати
ПРИПРО́СИНИ
ПРИПРОСИ́ТИ *див.* припро́шувати
ПРИПРОСИ́ТИСЯ *див.* припро́шуватися
ПРИПРО́ХУВАТИ *див.* припро́шувати
ПРИПРОША́ТИ *див.* припро́шувати
ПРИПРО́ШЕНИЙ
ПРИПРО́ШЕННЯ
ПРИПРО́ШУВАНИЙ
ПРИПРО́ШУВАННЯ
ПРИПРО́ШУВАТИ
ПРИПРО́ШУВАТИСЯ
ПРИ́ПРЯГ
ПРИПРЯГА́ННЯ
ПРИПРЯГА́ТИ
ПРИПРЯГА́ТИСЯ
ПРИПРЯГТИ́ *див.* припряга́ти
ПРИПРЯГТИ́СЯ *див.* припряга́тися
ПРИПРЯДА́ТИ
ПРИПРЯ́ДЕНИЙ
ПРИПРЯ́ЖЕНИЙ[1]
ПРИПРЯ́ЖЕНИЙ[2]
ПРИПРЯ́ЖЕННЯ
ПРИПРЯ́ЖИТИ
ПРИПРЯЖНИ́Й
ПРИПРЯ́СТИ *див.* припряда́ти
ПРИПУ́ДИТИ[1]
ПРИПУ́ДИТИ[2]
ПРИПУ́ДРЕНИЙ
ПРИПУ́ДРИТИ *див.* припу́дрювати
ПРИПУ́ДРИТИСЯ *див.* припу́дрюватися
ПРИПУ́ДРЮВАНИЙ
ПРИПУ́ДРЮВАННЯ
ПРИПУ́ДРЮВАТИ
ПРИПУ́ДРЮВАТИСЯ
ПРИ́ПУСК
ПРИПУСКА́ННЯ[1]
ПРИПУСКА́ННЯ[2]
ПРИПУСКА́ТИ[1]
ПРИПУСКА́ТИ[2]
ПРИПУСКА́ТИСЯ[1]
ПРИПУСКА́ТИСЯ[2]
ПРИПУСТИ́МИЙ
ПРИПУСТИ́МІСТЬ
ПРИПУСТИ́ТИ[1] *див.* припуска́ти[1]
ПРИПУСТИ́ТИ[2] *див.* припуска́ти[2]
ПРИПУСТИ́ТИСЯ[1] *див.* припуска́тися[1]
ПРИПУСТИ́ТИСЯ[2] *див.* припуска́тися[2]
ПРИ́ПУТЕНЬ
ПРИПУХА́ННЯ
ПРИПУХА́ТИ[1]
ПРИПУХА́ТИ[2]
ПРИПУ́ХЛИЙ
ПРИПУ́ХЛІСТЬ
ПРИПУ́ХНУТИ *див.* припуха́ти[1]
ПРИПУ́ШЕНИЙ
ПРИПУШИ́ТИ *див.* припу́шувати
ПРИПУ́ШУВАТИ
ПРИПУ́ЩЕНИЙ[1]
ПРИПУ́ЩЕНИЙ[2]
ПРИПУ́ЩЕННЯ
ПРИПХА́ТИ
ПРИПХА́ТИСЯ
ПРИП'ЯСТИ́ *див.* припина́ти
ПРИП'ЯСТИ́СЯ *див.* припина́тися
ПРИП'Я́ТИ *див.* припина́ти
ПРИП'Я́ТИЙ
ПРИП'Я́ТИСЯ *див.* припина́тися
ПРИРА́ДИТИ
ПРИРАХО́ВАНИЙ
ПРИРАХО́ВУВАННЯ
ПРИРАХО́ВУВАТИ

ПРИРАХУВА́ННЯ
ПРИРАХУВА́ТИ *див.* прирахо́вувати
ПРИРА́ЯТИ
ПРИРЕВНУВА́ТИ
ПРИРЕ́ЙКОВИЙ
ПРИРЕКТИ́ *див.* прирі́ка́ти
ПРИРЕ́ЧЕНИЙ
ПРИРЕ́ЧЕНІСТЬ
ПРИРЕ́ЧЕННЯ
ПРИРЕ́ЧЕНО
ПРИРЖАВІ́ЛИЙ
ПРИРЖАВІ́ТИ
ПРИРИХТО́ВАНИЙ
ПРИРИХТО́ВУВАТИ
ПРИРИХТУВА́ТИ *див.* пририхто́вувати
ПРИРІ́ВНЮВАНИЙ
ПРИРІ́ВНЮВАННЯ
ПРИРІ́ВНЮВАТИ
ПРИРІ́ВНЮВАТИСЯ
ПРИРІ́ВНЯНИЙ
ПРИРІВНЯ́ННЯ
ПРИРІВНЯ́ТИ *див.* прирі́внювати
ПРИРІВНЯ́ТИСЯ *див.* прирі́внюватися
ПРИРІ́З
ПРИРІ́ЗАНИЙ
ПРИРІ́ЗАННЯ
ПРИРІ́ЗАТИ *див.* прирі́зувати
ПРИРІ́ЗКА
ПРИРІЗНИ́Й
ПРИРІ́ЗОК
ПРИРІ́ЗУВАННЯ
ПРИРІ́ЗУВАТИ
ПРИРІКА́ТИ
ПРИРІКА́ТИСЯ
ПРИ́РІСТ
ПРИРІЧКОВИ́Й
ПРИРІЧНИ́Й
ПРИРІ́ЧЧЯ
ПРИРОБИ́ТИ *див.* приробля́ти
ПРИРОБІ́ТОК
ПРИРО́БЛЕНИЙ
ПРИРО́БЛЕННЯ
ПРИРО́БЛЮВАННЯ
ПРИРО́БЛЮВАТИ *див.* приробля́ти
ПРИРОБЛЯ́ТИ
ПРИРОБЛЯ́ТИСЯ
ПРИРО́ДА
ПРИРО́ДЖЕНИЙ
ПРИРО́ДЖЕНІСТЬ
ПРИРО́ДЖІННЯ
ПРИРОДИ́ТИ
ПРИРО́ДНИЙ
ПРИРО́ДНИК
ПРИРО́ДНИЦЯ
ПРИРОДНИ́ЧИЙ
ПРИРОДНИ́ЧНИК
ПРИРОДНИ́ЧНИЦЯ
ПРИРОДНИ́ЧО-НАУКО́ВИЙ
ПРИРО́ДНІСТЬ
ПРИРО́ДНО
ПРИРО́ДНО-...
ПРИРОДНОМО́ВНИЙ
ПРИРОДО...
ПРИРОДОВІДПОВІ́ДНИЙ
ПРИРОДОВІДПОВІ́ДНІСТЬ
ПРИРОДОДОСЛІ́ДНИК
ПРИРОДОДОСЛІ́ДНИЦЯ
ПРИРОДОЄ́МНИЙ
ПРИРОДОЄ́МНІСТЬ
ПРИРОДОЗАХИСНИ́Й
ПРИРОДОЗА́ХИСТ
ПРИРОДОЗНА́ВЕЦЬ
ПРИРОДОЗНА́ВИЦЯ
ПРИРОДОЗНА́ВСТВО
ПРИРОДОЗНА́ВЧИЙ
ПРИРОДОКОРИСТУВА́ЛЬНИЙ
ПРИРОДОКОРИСТУВА́ННЯ
ПРИРОДОКОРИ́СТУВА́Ч
ПРИРОДОЛЮ́Б
ПРИРОДОЛЮ́БЕЦЬ
ПРИРОДОЛЮ́БКА
ПРИРОДОМІСТКИ́Й
ПРИРОДОМІ́СТКІСТЬ
ПРИРОДОМО́ВНИЙ
ПРИРО́ДОНЬКА
ПРИРОДООХОРО́НЕЦЬ
ПРИРОДООХОРО́ННИЙ
ПРИРОДООХОРО́ННИЦЯ
ПРИРОДОПИ́СНИЙ
ПРИРОДОРУЙНІВНИ́Й
ПРИРОЖДЕ́ННИЙ
ПРИРОЗУМІ́ЛИЙ
ПРИРОЗУМІ́ТИ
ПРИРОСИ́ТИ
ПРИРО́СЛИЙ
ПРИРОСТА́ННЯ
ПРИРОСТА́ТИ
ПРИРОСТИ́ *див.* прироста́ти
ПРИРОСТИ́ТИ *див.* приро́щувати
ПРИ́РОСТОК[1]
ПРИ́РОСТОК[2]
ПРИ́РОСТОК[3]
ПРИРОТОВИ́Й
ПРИРО́ШЕНИЙ
ПРИРО́ЩЕНИЙ
ПРИРО́ЩЕННЯ
ПРИРО́ЩУВАННЯ
ПРИРО́ЩУВАТИ
ПРИРУ́Б
ПРИРУ́БАНИЙ
ПРИРУБА́ТИ *див.* приру́бувати
ПРИРУБИ́ТИСЯ
ПРИРУБІ́ЖНИЙ
ПРИРУ́БУВАННЯ
ПРИРУ́БУВАТИ
ПРИРУДІ́ЛИЙ
ПРИРУДІ́ТИ
ПРИРУЛИ́ТИ *див.* приру́лювати
ПРИРУ́ЛЮВАТИ
ПРИРУСЛОВИ́Й
ПРИРУЧА́ННЯ
ПРИРУЧА́ТИ
ПРИРУЧА́ТИСЯ
ПРИРУ́ЧЕНИЙ
ПРИРУ́ЧЕНІСТЬ
ПРИРУ́ЧЕННЯ
ПРИРУЧИ́ТИ *див.* прируча́ти
ПРИРУЧИ́ТИСЯ *див.* прируча́тися
ПРИ́РЯД
ПРИРЯДЖА́ТИ
ПРИРЯДЖА́ТИСЯ
ПРИРЯ́ДЖЕНИЙ
ПРИРЯДИ́ТИ *див.* приряджа́ти
ПРИРЯДИ́ТИСЯ *див.* приряджа́тися
ПРИСА́ДА
ПРИСА́ДЖЕНИЙ
ПРИСА́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПРИСА́ДЖУВАННЯ
ПРИСА́ДЖУВАТИ
ПРИСА́ДЖУВАТИСЯ
ПРИСАДИ́БНИЙ
ПРИСА́ДИСТИЙ
ПРИСАДИ́ТИ *див.* приса́джувати
ПРИСА́ДКА
ПРИСА́ДКОВИЙ
ПРИСА́ДКУВАТИЙ
ПРИСА́ДКУВАТІСТЬ
ПРИСАДНИ́Й
ПРИ́САДОК
ПРИСАЛАБО́НИТИСЯ
ПРИСАПА́ТИ *див.* приса́пувати
ПРИСА́ПУВАТИ
ПРИСВА́ТАНИЙ
ПРИСВА́ТАТИ *див.* присва́тувати
ПРИСВА́ТАТИСЯ *див.* присва́туватися
ПРИСВА́ТУВАТИ
ПРИСВА́ТУВАТИСЯ
ПРИСВЕРДЛОВИ́ННИЙ
ПРИСВИ́СНУТИ *див.* присви́стувати
ПРИ́СВИСТ
ПРИСВИ́СТУВАТИ
ПРИСВІДУВА́ТИ
ПРИСВІ́ДЧИТИ *див.* присві́дчувати
ПРИСВІ́ДЧИТИСЯ *див.* присві́дчуватися
ПРИСВІ́ДЧУВАТИ
ПРИСВІ́ДЧУВАТИСЯ
ПРИСВІ́ЙНИЙ
ПРИСВІ́ЙНІСТЬ
ПРИСВІТИ́ТИ *див.* присві́чувати
ПРИ́СВІТКА
ПРИ́СВІТОК
ПРИСВІ́ЧЕНИЙ

ПРИСВІ́ЧУВАННЯ
ПРИСВІ́ЧУВАТИ
ПРИСВО́ЄНИЙ
ПРИСВО́ЄННЯ
ПРИСВО́ЇТИ *див.* присво́ювати
ПРИСВО́ЇТИСЯ *див.* присво́юватися
ПРИСВО́ЮВАННЯ
ПРИСВО́ЮВАТИ
ПРИСВО́ЮВАТИСЯ
ПРИСВО́ЮВАЧ
ПРИСВО́ЮВАЧКА
ПРИ́СВЯТ
ПРИСВЯ́ТА
ПРИСВЯТИ́ТИ *див.* присвя́чувати
ПРИСВЯТИ́ТИСЯ *див.* присвя́чуватися
ПРИСВЯ́ТНИ́Й
ПРИ́СВЯТОК
ПРИСВЯ́ЧЕНИЙ
ПРИСВЯ́ЧЕННЯ
ПРИСВЯ́ЧУВАННЯ
ПРИСВЯ́ЧУВАТИ
ПРИСВЯ́ЧУВАТИСЯ
ПРИСЕ́РБИТИСЯ
ПРИСИ́ВІЛИЙ
ПРИСИ́ВІТИ
ПРИСИЛА́ННЯ
ПРИСИЛА́ТИ
ПРИСИЛА́ТИСЯ
ПРИСИЛА́Ч
ПРИСИ́ЛЕНИЙ
ПРИСИ́ЛИТИ[1] *див.* присиля́ти
ПРИСИ́ЛИТИ[2]
ПРИСИ́ЛКА
ПРИСИ́ЛУВАНИЙ
ПРИСИ́ЛУВАННЯ
ПРИСИ́ЛУВАТИ
ПРИСИЛЯ́ТИ
ПРИСИ́ПАНИЙ
ПРИСИ́ПАНИК
ПРИСИПА́ННЯ[1]
ПРИСИПА́ННЯ[2]
ПРИСИ́ПАТИ *див.* присипа́ти[1]
ПРИСИПА́ТИ[1]
ПРИСИПА́ТИ[2] *див.* присипля́ти
ПРИСИ́ПАТИСЯ *див.* присипа́тися
ПРИСИПА́ТИСЯ
ПРИ́СИ́ПКА
ПРИСИПЛЯ́ННЯ
ПРИСИПЛЯ́ТИ
ПРИСИПНИ́Й[1]
ПРИСИПНИ́Й[2]
ПРИСИСА́ННЯ
ПРИСИСА́ТИ
ПРИСИСА́ТИСЯ
ПРИ́СИСЕНЬ *див.* при́сисні
ПРИСИСНИ́Й
ПРИ́СИСНІ
ПРИСИХА́ТИ
ПРИСІ́В
ПРИСІВА́ННЯ
ПРИСІВА́ТИ
ПРИСІ́ВОК
ПРИ́СІД
ПРИСІДА́ННЯ
ПРИСІДА́ТИ
ПРИ́СІДКА[1]
ПРИ́СІДКА[2]
ПРИСІДЛА́ТИ *див.* присі́длувати
ПРИСІ́ДЛУВАТИ
ПРИСІ́Й-БО *див.* присі́й-бо́гу
ПРИСІ́Й-БО́ГУ
ПРИСІ́КАННЯ
ПРИСІКА́ННЯ
ПРИСІКА́ТИ
ПРИСІ́КАТИСЯ *див.* присі́куватися
ПРИСІКТИ́ *див.* присіка́ти
ПРИСІ́КУВАННЯ
ПРИСІ́КУВАТИСЯ
ПРИСІ́ЛИЙ
ПРИСІ́ЛОК
ПРИСІ́ЛОЧОК
ПРИ́СІНЕЦЬ *див.* при́сінці
ПРИ́СІНЕЧКИ
ПРИ́СІНЕЧОК *див.* при́сінечки
ПРИСІНЕ́ШНИЙ
ПРИСІНЕ́ШНЯ
ПРИ́СІНКИ
ПРИ́СІНКОВИЙ
ПРИ́СІНОК *див.* при́сінки
ПРИ́СІНЦІ
ПРИСІ́ПАТИСЯ
ПРИСІ́СТИ *див.* присіда́ти
ПРИСІ́СТИСЯ
ПРИСІ́ШОК
ПРИСІ́ЮВАТИ *див.* присіва́ти
ПРИСІ́ЯНИЙ
ПРИСІ́ЯТИ *див.* присіва́ти
ПРИСК *див.* при́сок
ПРИ́СКАВКА
ПРИСКАКА́ТИ *див.* приска́кувати[1]
ПРИ́СКАКОМ
ПРИСКА́КУВАТИ[1]
ПРИСКА́КУВАТИ[2]
ПРИСКА́ЛЕНИЙ
ПРИСКА́ЛИТИ *див.* приска́лювати
ПРИСКА́ЛИТИСЯ *див.* приска́люватися
ПРИ́СКАЛКА
ПРИ́СКАЛОК
ПРИСКА́ЛЮВАТИ
ПРИСКА́ЛЮВАТИСЯ
ПРИ́СКАНЕЦЬ
ПРИСКА́РЖИТИ *див.* приска́ржувати
ПРИСКА́РЖУВАТИ
ПРИ́СКАТИ
ПРИ́СКАТИСЯ
ПРИСКІ́К
ПРИСКІПА́ННЯ
ПРИСКІ́ПАТИСЯ *див.* прискі́пуватися
ПРИСКІПА́ТИСЯ *див.* прискі́пуватися
ПРИСКІ́ПЛИВИЙ
ПРИСКІ́ПЛИВІСТЬ
ПРИСКІ́ПЛИВО
ПРИСКІ́ПУВАННЯ
ПРИСКІ́ПУВАТИСЯ
ПРИСКО́КОМ
ПРИСКО́РЕНИЙ
ПРИСКО́РЕНІСТЬ
ПРИСКО́РЕННЯ
ПРИСКО́РЕНО
ПРИСКО́РИТИ *див.* приско́рювати
ПРИСКО́РИТИСЯ *див.* приско́рюватися
ПРИСКО́РЮВАЛЬНИЙ
ПРИСКО́РЮВАНИЙ
ПРИСКО́РЮВАННЯ
ПРИСКО́РЮВАТИ
ПРИСКО́РЮВАТИСЯ
ПРИСКО́РЮВАЧ
ПРИСКО́ЧИТИ *див.* приска́кувати[2]
ПРИСКРИ́НОК
ПРИСКРО́ННИЙ
ПРИСКУ́БУВАТИ
ПРИСКУ́ЧИТИ
ПРИСЛА́БНУТИ
ПРИ́СЛАНИЙ
ПРИСЛА́ННЯ
ПРИСЛА́ТИ *див.* присила́ти
ПРИСЛА́ТИСЯ *див.* присила́тися
ПРИСЛИ́НИТИ *див.* присли́нювати
ПРИСЛИ́НЮВАТИ
ПРИСЛІ́ВНИК
ПРИСЛІВНИКО́ВИЙ
ПРИСЛІ́В'Я
ПРИСЛІ́ДЖУВАТИ
ПРИСЛІДИ́ТИ *див.* прислі́джувати
ПРИСЛІДКУВА́ТИ *див.* прислі́джувати
ПРИСЛІ́ПУВАТИЙ
ПРИСЛІ́ПУВАТІСТЬ
ПРИСЛІ́ПУВАТО
ПРИСЛО́Н
ПРИСЛО́НА
ПРИСЛО́НЕНИЙ[1]
ПРИСЛО́НЕНИЙ[2]
ПРИСЛОНИ́ТИ[1] *див.* присло́нювати
ПРИСЛОНИ́ТИ[2] *див.* прислоня́ти[2]
ПРИСЛОНИ́ТИСЯ *див.* прислоня́тися
ПРИСЛО́НЮВАТИ
ПРИСЛОНЯ́ТИ[1] *див.* присло́нювати
ПРИСЛОНЯ́ТИ[2]
ПРИСЛОНЯ́ТИСЯ
ПРИСЛУ́ГА
ПРИСЛУГО́ВУВАННЯ
ПРИСЛУГО́ВУВАТИ

ПРИСЛУ́ГУВАТИ *див.* прислуго́вувати
ПРИСЛУЖИ́ТИ *див.* прислуго́вувати
ПРИСЛУЖИ́ТИСЯ *див.* прислу́жуватися
ПРИСЛУ́ЖЛИВИЙ
ПРИСЛУ́ЖЛИВІСТЬ
ПРИСЛУ́ЖЛИВО
ПРИСЛУ́ЖНИК
ПРИСЛУ́ЖНИЦТВО
ПРИСЛУ́ЖНИЦЬКИЙ
ПРИСЛУ́ЖНИЦЯ
ПРИСЛУ́ЖУВАННЯ
ПРИСЛУ́ЖУВАТИ *див.* прислуго́вувати
ПРИСЛУ́ЖУВАТИСЯ
ПРИ́СЛУХ
ПРИСЛУХА́ННЯ
ПРИСЛУХА́ТИ
ПРИСЛУ́ХАТИСЯ *див.* прислуха́тися
ПРИСЛУХА́ТИСЯ
ПРИСЛУХО́ВУВАННЯ
ПРИСЛУХО́ВУВАТИСЯ *див.* прислуха́тися
ПРИСЛУ́ХУВАННЯ
ПРИСЛУ́ХУВАТИСЯ *див.* прислуха́тися
ПРИСМАГА́ТИ
ПРИСМА́ГЛИЙ
ПРИСМА́ГНУТИ *див.* присмага́ти
ПРИСМА́ЖЕНИЙ
ПРИСМА́ЖИТИ *див.* присма́жувати
ПРИСМА́ЖИТИСЯ *див.* присма́жуватися
ПРИ́СМАЖКА
ПРИСМА́ЖУВАННЯ
ПРИСМА́ЖУВАТИ
ПРИСМА́ЖУВАТИСЯ
ПРИ́СМАК
ПРИСМА́КА
ПРИСМА́КОВИЙ
ПРИСМАКО́ВУВАТИ
ПРИСМАКУВА́ТИ *див.* присмако́вувати
ПРИСМА́ЛЕНИЙ
ПРИСМА́ЛЕННЯ
ПРИСМАЛИ́ТИ *див.* присма́лювати
ПРИСМАЛИ́ТИСЯ *див.* присма́люватися
ПРИСМА́ЛЮВАННЯ
ПРИСМА́ЛЮВАТИ
ПРИСМА́ЛЮВАТИСЯ
ПРИСМА́ЧЕНИЙ
ПРИСМА́ЧЕННЯ
ПРИСМАЧИ́ТИ *див.* присма́чувати
ПРИСМА́ЧУВАННЯ
ПРИСМА́ЧУВАТИ
ПРИСМЕ́РДЖУВАТИ
ПРИ́СМЕРК *див.* при́смерки
ПРИ́СМЕРКИ
ПРИСМЕРКО́ВИЙ
ПРИ́СМЕРКОМ
ПРИСМЕ́РТНИЙ
ПРИСМЕ́РТНО
ПРИ́СМИКОМ
ПРИСМИ́РЕНИЙ
ПРИСМИ́РЕННЯ
ПРИСМИРИ́ТИ *див.* присмиря́ти
ПРИСМИРІ́ЛИЙ
ПРИСМИРІ́ТИ
ПРИСМИРНІ́ЛИЙ
ПРИСМИРНІ́ЛО
ПРИСМИРНІ́ТИ
ПРИСМИРНІ́ШАТИ
ПРИСМИРЯ́ННЯ
ПРИСМИРЯ́ТИ
ПРИСМІ́ХУВАТИСЯ
ПРИ́СМІШКА
ПРИСМО́КТ
ПРИСМО́КТАНИЙ
ПРИСМОКТА́ННЯ
ПРИСМОКТА́ТИ *див.* присмо́ктувати
ПРИСМОКТА́ТИСЯ *див.* присмо́ктуватися
ПРИСМО́КТУВАЛЬНИЙ
ПРИСМО́КТУВАНИЙ
ПРИСМО́КТУВАННЯ
ПРИСМО́КТУВАТИ
ПРИСМО́КТУВАТИСЯ
ПРИСМО́КТУВАЧ
ПРИСМО́ЛЕНИЙ
ПРИСМО́ЛЕННЯ
ПРИСМОЛИ́ТИ *див.* присмо́лювати
ПРИСМОЛИ́ТИСЯ *див.* присмо́люватися
ПРИСМО́ЛЮВАННЯ
ПРИСМО́ЛЮВАТИ
ПРИСМО́ЛЮВАТИСЯ
ПРИСМУТИ́ТИ *див.* присму́чувати
ПРИ́СМУТОК
ПРИСМУ́ЧЕНИЙ
ПРИСМУ́ЧЕНІСТЬ
ПРИСМУ́ЧЕНО
ПРИСМУ́ЧУВАТИ
ПРИСМУ́ЧУВАТИСЯ
ПРИСНИ́ТИСЯ
ПРИ́СНО
ПРИ́СНУТИ
ПРИСО́ВУВАТИ *див.* присува́ти
ПРИСО́ВУВАТИСЯ *див.* присува́тися
ПРИСОГЛАСИ́ТИ *див.* присоглаша́ти
ПРИСОГЛАША́ТИ
ПРИ́СОК
ПРИСО́ЛЕНИЙ
ПРИСО́ЛЕНІСТЬ
ПРИСОЛИ́ТИ *див.* присо́лювати
ПРИСОЛО́ДЖЕНИЙ
ПРИСОЛО́ДЖЕНІСТЬ
ПРИСОЛО́ДЖУВАТИ
ПРИСОЛОДИ́ТИ *див.* присоло́джувати
ПРИСО́ЛЮВАТИ
ПРИСОРО́МИТИ *див.* присоро́млювати
ПРИСОРО́МИТИСЯ *див.* присоро́млюватися
ПРИСОРО́МЛЕНИЙ
ПРИСОРО́МЛЕНО
ПРИСОРО́МЛЮВАТИ
ПРИСОРО́МЛЮВАТИСЯ
ПРИСО́С
ПРИСО́СКОВИЙ
ПРИСОСНИ́Й
ПРИСО́СОК
ПРИСОТА́ТИСЯ
ПРИ́СОХ
ПРИСО́ХЛИЙ
ПРИСО́ХЛІСТЬ
ПРИСО́ХНУТИ *див.* присиха́ти
ПРИСО́ХТИ *див.* присиха́ти
ПРИСОЧИ́ТИ
ПРИ́СПА[1]
ПРИ́СПА[2]
ПРИ́СПАНИЙ
ПРИ́СПАНКА
ПРИСПА́ННЯ
ПРИСПА́ТИ *див.* присипля́ти
ПРИСПА́ТИЙ *див.* при́спаний
ПРИ́СПІВ
ПРИСПІВА́ТИ[1]
ПРИСПІВА́ТИ[2] *див.* приспі́вувати
ПРИ́СПІВКА
ПРИ́СПІВОК
ПРИСПІ́ВУВАННЯ
ПРИСПІ́ВУВАТИ
ПРИСПІ́НУТИ *див.* приспіва́ти[1]
ПРИСПІ́ТИ *див.* приспіва́ти[1]
ПРИСПІ́ЧИТИ
ПРИСПІША́ТИ *див.* приспі́шувати
ПРИСПІ́ШЕНИЙ
ПРИСПІ́ШЕНО
ПРИСПІШИ́ТИ *див.* приспі́шувати
ПРИСПІ́ШНИК
ПРИСПІ́ШУВАТИ
ПРИСПО́РЕННЯ
ПРИСПОРИ́ТИ *див.* приспо́рювати
ПРИСПО́РЮВАННЯ
ПРИСПО́РЮВАТИ
ПРИСПОРЯ́ННЯ
ПРИСПОРЯ́ТИ *див.* приспо́рювати
ПРИ́СПОЧКА
ПРИСПУСКА́ТИ
ПРИСПУСКА́ТИСЯ
ПРИСПУСТИ́ТИ *див.* приспуска́ти
ПРИСПУСТИ́ТИСЯ *див.* приспуска́тися

ПРИСПУ́ЩЕНИЙ
ПРИСПУ́ЩЕННЯ
ПРИССА́ТИ *див.* присиса́ти
ПРИССА́ТИСЯ *див.* присиса́тися
ПРИ́СТАВ
ПРИСТАВА́ННЯ
ПРИСТАВА́ТИ
ПРИСТА́ВИТИ *див.* приставля́ти
ПРИСТА́ВИТИСЯ *див.* приставля́тися
ПРИСТА́ВКА
ПРИСТА́ВКОВИЙ
ПРИСТАВКО́ВИЙ
ПРИСТА́ВЛЕНИЙ
ПРИСТА́ВЛЕННЯ
ПРИСТАВЛЯ́ННЯ
ПРИСТАВЛЯ́ТИ
ПРИСТАВЛЯ́ТИСЯ
ПРИСТАВНИ́Й
ПРИСТА́ВНИК
ПРИ́СТАЙ
ПРИСТА́ЙНИЙ
ПРИСТА́ЙНІСТЬ
ПРИСТА́ЛИЙ
ПРИСТА́НИЩЕ
ПРИСТА́ННЯ
ПРИСТАНО́ВИСЬКО
ПРИСТАНОВИ́ТИ *див.* пристановля́ти
ПРИСТАНОВИ́ТИСЯ
ПРИСТАНО́ВИЩЕ
ПРИСТАНО́ВЛЕНИЙ
ПРИСТАНОВЛЯ́ТИ
ПРИСТА́НОК
ПРИ́СТАНСЬКИЙ
ПРИСТА́НУТИ
ПРИСТАНЦІ́ЙНИЙ
ПРИ́СТАНЬ
ПРИСТАРА́ТИ[1]
ПРИСТАРА́ТИ[2]
ПРИ́СТАРИЙ
ПРИСТА́РИТИ *див.* приста́рювати
ПРИСТА́РІЛИЙ
ПРИСТА́РІТИ
ПРИСТА́РІТИСЯ
ПРИСТА́РКУВАТИЙ
ПРИСТА́РЮВАТИ
ПРИСТА́ТИ *див.* пристава́ти
ПРИСТЕБНУ́ТИ[1] *див.* пристіба́ти
ПРИСТЕБНУ́ТИ[2] *див.* пристьо́бувати[1]
ПРИСТЕ́БНУТИЙ
ПРИСТЕБНУ́ТИСЯ *див.* пристіба́тися
ПРИСТЕПОВИ́Й
ПРИСТЕРЕГТИ́ *див.* пристеріга́ти
ПРИСТЕРІГА́ННЯ
ПРИСТЕРІГА́ТИ
ПРИСТИГА́ТИ
ПРИСТИ́ГЛИЙ
ПРИСТИ́ГНУТИ *див.* пристига́ти
ПРИСТИ́ГТИ *див.* пристига́ти
ПРИСТИ́ДЖЕНИЙ
ПРИСТИ́ДЖУВАТИ
ПРИСТИДИ́ТИ *див.* прости́джувати
ПРИСТИКО́ВАНИЙ
ПРИСТИКО́ВУВАННЯ
ПРИСТИКО́ВУВАТИ
ПРИСТИКО́ВУВАТИСЯ
ПРИСТИКУВА́ТИ *див.* пристико́вувати
ПРИСТИКУВА́ТИСЯ *див.* пристико́вуватися
ПРИСТИПО́МА
ПРИСТІБА́ННЯ
ПРИСТІБА́ТИ
ПРИСТІБА́ТИСЯ
ПРИСТІБНИ́Й
ПРИСТІБНУ́ТИ *див.* пристебну́ти[1]
ПРИСТІ́БНУТИЙ
ПРИСТІБНУ́ТИСЯ *див.* пристіба́тися
ПРИСТІ́НКОВИЙ
ПРИСТІ́ННИЙ
ПРИ́СТІНОК
ПРИСТО́ВБУРНИЙ
ПРИСТО́ЙНИЙ
ПРИСТО́ЙНІСТЬ
ПРИСТО́ЙНО
ПРИСТОСО́ВАНЕЦЬ
ПРИСТОСО́ВАНИЙ
ПРИСТОСО́ВАНІСТЬ
ПРИСТОСО́ВАНКА
ПРИСТОСО́ВНИЙ
ПРИСТОСО́ВНИЦТВО
ПРИСТОСО́ВНИЦЬКИЙ
ПРИСТОСО́ВНІСТЬ
ПРИСТОСО́ВУВАНИЙ
ПРИСТОСО́ВУВАНІСТЬ
ПРИСТОСО́ВУВАННЯ
ПРИСТОСО́ВУВАТИ
ПРИСТОСО́ВУВАТИСЯ
ПРИСТОСУВА́ЛЬНИЙ
ПРИСТОСУВА́НЕЦЬ
ПРИСТОСУВА́НКА
ПРИСТОСУВА́ННЯ
ПРИСТОСУВА́НСТВО
ПРИСТОСУВА́ТИ *див.* пристосо́вувати
ПРИСТОСУВА́ТИСЯ *див.* пристосо́вуватися
ПРИСТО́ЮВАТИ
ПРИСТО́ЯТИ *див.* присто́ювати
ПРИСТОЯ́ЧИЙ
ПРИСТРАМИ́ТИ
ПРИ́СТРАСНИЙ
ПРИ́СТРАСНІСТЬ
ПРИ́СТРАСНО
ПРИСТРАСТИ́ТИ *див.* пристра́щувати
ПРИСТРАСТИ́ТИСЯ *див.* пристра́щуватися
ПРИ́СТРАСТЬ
ПРИСТРАХА́ТИ
ПРИСТРА́ШЕНИЙ
ПРИСТРАШИ́ТИ *див.* пристраха́ти
ПРИСТРА́ШКА
ПРИСТРАЩА́ТИ *див.* пристра́щувати
ПРИСТРАЩА́ТИСЯ *див.* пристра́щуватися
ПРИСТРА́ЩУВАТИ
ПРИСТРА́ЩУВАТИСЯ
ПРИСТРЕ́ЛЕНИЙ
ПРИСТРЕ́ЛИТИ *див.* пристрі́лювати[1]
ПРИ́СТРИБ
ПРИСТРИБА́ТИ *див.* пристри́бувати[1]
ПРИСТРИБНУ́ТИ *див.* пристри́бувати[2]
ПРИ́СТРИБОМ
ПРИСТРИ́БУВАННЯ
ПРИСТРИ́БУВАТИ[1]
ПРИСТРИ́БУВАТИ[2]
ПРИСТРИГА́ННЯ
ПРИСТРИГА́ТИ
ПРИСТРИ́ГТИ *див.* пристрига́ти
ПРИСТРИ́ЖЕНИЙ
ПРИ́СТРІЙ
ПРИ́СТРІЛ
ПРИСТРІ́ЛИТИ *див.* пристрі́лювати[1]
ПРИСТРІ́ЛКА
ПРИСТРІ́ЛЮВАННЯ
ПРИСТРІ́ЛЮВАТИ[1]
ПРИСТРІ́ЛЮВАТИ[2]
ПРИСТРІ́ЛЮВАТИСЯ
ПРИСТРІ́ЛЯНИЙ
ПРИСТРІЛЯ́ТИ *див.* пристрі́лювати[2]
ПРИСТРІЛЯ́ТИСЯ *див.* пристрі́люватися
ПРИСТРІ́Т
ПРИСТРІ́ТИ *див.* пристрі́тити
ПРИСТРІ́ТИТИ
ПРИСТРІ́ТНИЙ
ПРИСТРІ́ТНИК
ПРИСТРІ́ЧЕНИЙ
ПРИСТРО́ЄНИЙ
ПРИСТРО́ЇТИ *див.* пристро́ювати
ПРИСТРО́ЇТИСЯ *див.* пристро́юватися
ПРИСТРОМИ́ТИ *див.* пристро́млювати
ПРИСТРО́МЛЮВАТИ
ПРИСТРО́ЧЕНИЙ
ПРИСТРОЧИ́ТИ *див.* пристро́чувати
ПРИСТРО́ЧУВАНИЙ
ПРИСТРО́ЧУВАННЯ
ПРИСТРО́ЧУВАТИ
ПРИСТРО́ЮВАНИЙ
ПРИСТРО́ЮВАТИ
ПРИСТРО́ЮВАТИСЯ
ПРИСТРУ́ГАНИЙ
ПРИСТРУГА́ТИ *див.* приструґувати
ПРИСТРУ́ГУВАННЯ
ПРИСТРУ́ГУВАТИ
ПРИСТРУ́НИТИ *див.* пристру́нчувати

ПРИСТРУ́ННИК
ПРИ́СТРУНОК
ПРИСТРУ́НЧИТИ *див.* пристру́нчувати
ПРИСТРУ́НЧУВАТИ
ПРИСТРУ́НЮВАТИ *див.* пристру́нчувати
ПРИ́СТУК
ПРИСТУ́КНУТИ *див.* присту́кувати
ПРИСТУ́КУВАННЯ
ПРИСТУ́КУВАТИ
ПРИ́СТУП
ПРИСТУПА́ТИ
ПРИСТУПА́ТИСЯ
ПРИ́СТУПЕНЬ
ПРИ́СТУПЕЦЬ
ПРИСТУПИ́ТИ *див.* приступа́ти
ПРИСТУПИ́ТИСЯ *див.* приступа́тися
ПРИ́СТУПКА
ПРИСТУ́ПНИЙ
ПРИСТУ́ПНІСТЬ
ПРИСТУ́ПНО
ПРИСТУПОПОДІ́БНИЙ
ПРИ́СТУПОЧКА
ПРИСТЬО́БАНИЙ
ПРИСТЬОБА́ТИ *див.* пристьо́бувати[1]
ПРИСТЬО́БУВАННЯ[1]
ПРИСТЬО́БУВАННЯ[2]
ПРИСТЬО́БУВАТИ[1]
ПРИСТЬО́БУВАТИ[2] *див.* пристіба́ти
ПРИСТЬО́БУВАТИСЯ *див.* пристіба́тися
ПРИСТЯЖА́ННЯ
ПРИСТЯ́ЖИТИ *див.* пристяза́ти
ПРИСТЯ́ЖКА
ПРИСТЯЖНИ́Й
ПРИСТЯЗА́ТИ
ПРИСУВА́ТИ
ПРИСУВА́ТИСЯ
ПРИ́СУД
ПРИСУ́ДЖЕНИЙ
ПРИСУ́ДЖЕННЯ
ПРИСУ́ДЖУВАНИЙ
ПРИСУ́ДЖУВАННЯ
ПРИСУ́ДЖУВАТИ
ПРИСУ́ДЖУВАТИСЯ
ПРИСУДИ́ТИ *див.* прису́джувати
ПРИСУДКО́ВИЙ
ПРИСУДКО́ВІСТЬ
ПРИ́СУДОК
ПРИСУКА́ЛЬНИК
ПРИСУКА́ЛЬНИЦЯ
ПРИСУКА́ТИ *див.* прису́кувати
ПРИСУКА́ТИСЯ *див.* прису́куватися
ПРИСУ́КУВАННЯ
ПРИСУ́КУВАТИ
ПРИСУ́КУВАТИСЯ
ПРИСУ́НЕНИЙ *див.* прису́нутий
ПРИСУ́НУТИ *див.* присува́ти
ПРИСУ́НУТИЙ
ПРИСУ́НУТИСЯ *див.* присува́тися
ПРИСУПО́НИТИ
ПРИСУРГА́НИТИСЯ
ПРИСУСІ́ДЖУВАТИ
ПРИСУСІ́ДЖУВАТИСЯ
ПРИСУСІ́ДИТИ *див.* присусі́джувати
ПРИСУСІ́ДИТИСЯ *див.* присусі́джуватися
ПРИСУ́ТНІЙ
ПРИСУ́ТНІСТЬ
ПРИСУ́ТСТВІЄ
ПРИСУТЯ́ЖИТИ
ПРИСУ́ЧЕННЯ
ПРИСУ́ШЕНИЙ
ПРИСУШИ́ТИ *див.* прису́шувати
ПРИСУШИ́ТИСЯ *див.* прису́шуватися
ПРИСУ́ШУВАННЯ
ПРИСУ́ШУВАТИ
ПРИСУ́ШУВАТИСЯ
ПРИСХНУ́ТИ *див.* присиха́ти
ПРИ́СЬОРБ
ПРИСЬОРБНУ́ТИ
ПРИСЬО́РБУВАННЯ
ПРИСЬО́РБУВАТИ
ПРИСЯ́ГА
ПРИСЯГА́ННЯ
ПРИСЯГА́ТИ
ПРИСЯГА́ТИСЯ
ПРИСЯГНУ́ТИ *див.* присяга́ти
ПРИСЯГНУ́ТИСЯ *див.* присяга́тися
ПРИСЯГТИ́ *див.* присяга́ти
ПРИСЯГТИ́СЯ *див.* присяга́тися
ПРИ́СЯДКА
ПРИ́СЯДОМ
ПРИСЯ́ЖНИЙ
ПРИСЯ́Й-БО *див.* прися́й-бо́гу
ПРИСЯ́Й-БО́ГУ
ПРИСЯ́СТО-БО́ЖЕ
ПРИТА́ЄНИЙ
ПРИТА́ЄНО
ПРИТАЇ́ТИ *див.* прита́ювати
ПРИТАЇ́ТИСЯ *див.* прита́юватися
ПРИТАКНУ́ТИ
ПРИТАКОВИ́ТИ
ПРИТАКОВИ́ТИСЯ
ПРИТА́КУВАННЯ
ПРИТА́КУВАТИ
ПРИТА́ЛЕНИЙ
ПРИТА́ЛИТИ *див.* прита́лювати
ПРИТА́ЛЮВАТИ
ПРИТАМА́ННИЙ
ПРИТАМА́ННІСТЬ
ПРИТАМА́ННО
ПРИ́ТАМНИЙ
ПРИТАМО́ВАНИЙ
ПРИТАМО́ВАНО
ПРИТАМО́ВУВАТИ
ПРИТАМО́ВУВАТИСЯ
ПРИТАМУВА́ТИ *див.* притамо́вувати
ПРИТАМУВА́ТИСЯ *див.* притамо́вуватися
ПРИ́ТАНЦЕМ
ПРИТАНЦЬО́ВУВАННЯ
ПРИТАНЦЬО́ВУВАТИ
ПРИТАРАБА́НЕНИЙ
ПРИТАРАБА́НИТИ *див.* притараба́нювати
ПРИТАРАБА́НИТИСЯ *див.* притараба́нюватися
ПРИТАРАБА́НЮВАТИ
ПРИТАРАБА́НЮВАТИСЯ
ПРИТАРГА́НИТИ
ПРИТАРГА́НИТИСЯ
ПРИТАСКА́ТИ *див.* прита́скувати
ПРИТАСКА́ТИСЯ *див.* прита́скуватися
ПРИТА́СКУВАТИ
ПРИТА́СКУВАТИСЯ
ПРИТА́ЮВАНИЙ
ПРИТА́ЮВАННЯ
ПРИТА́ЮВАТИ
ПРИТА́ЮВАТИСЯ
ПРИТВО́Р
ПРИТЕКТИ́ *див.* притіка́ти
ПРИТЕЛЕ́ПАТИ
ПРИТЕЛЕ́ПКУВАТИЙ
ПРИТЕЛІПА́ТИ
ПРИТЕЛІПА́ТИСЯ
ПРИТЕЛІ́ШИТИСЯ *див.* прителі́шуватися
ПРИТЕЛІ́ШУВАТИСЯ
ПРИТЕЛЮ́ЩИТИ
ПРИТЕЛЮ́ЩИТИСЯ
ПРИ́ТЕМКОМ
ПРИТЕ́МНЕНИЙ
ПРИТЕМНИ́ТИ *див.* прите́мнювати
ПРИТЕМНИ́ТИСЯ *див.* прите́мнюватися
ПРИТЕМНІ́ЛИЙ
ПРИТЕМНІ́ТИ
ПРИТЕ́МНЮВАТИ
ПРИТЕ́МНЮВАТИСЯ
ПРИТЕМНЯ́ТИ *див.* прите́мнювати
ПРИТЕМНЯ́ТИСЯ *див.* прите́мнюватися
ПРИТЕ́РПІТИСЯ *див.* прите́рплюватися
ПРИТЕ́РПЛЮВАТИСЯ
ПРИТЕ́РТИ *див.* притира́ти
ПРИТЕ́РТИЙ
ПРИТЕ́РТИСЯ *див.* притира́тися
ПРИТЕ́САНИЙ
ПРИТЕСА́ННЯ
ПРИТЕСА́ТИ *див.* приті́сувати
ПРИ́ТИК
ПРИТИ́КА

ПРИТИКА́ТИ
ПРИТИКА́ТИСЯ
ПРИТИ́Н
ПРИТИНА́ТИ
ПРИТИ́Р
ПРИТИРА́ЛЬНИЙ
ПРИТИРА́ННЯ
ПРИТИРА́ТИ
ПРИТИРА́ТИСЯ
ПРИТИ́РИТИ
ПРИТИ́РИТИСЯ
ПРИТИ́РКА
ПРИ́ТИСК
ПРИТИСКА́ННЯ
ПРИТИСКА́ТИ
ПРИТИСКА́ТИСЯ
ПРИТИСКА́Ч
ПРИТИСКНИ́Й
ПРИТИ́СКУВАЛЬНИЙ
ПРИТИ́СКУВАННЯ
ПРИТИ́СКУВАТИ *див.* притиска́ти
ПРИТИ́СКУВАТИСЯ *див.* притиска́тися
ПРИТИ́СНЕНИЙ
ПРИТИ́СНУТИ *див.* притиска́ти
ПРИТИ́СНУТИЙ *див.* прити́снений
ПРИТИ́СНУ́ТИСЯ *див.* притиска́тися
ПРИТИХА́ТИ
ПРИТИ́ХЛИЙ
ПРИТИ́ХЛО
ПРИТИ́ХНУТИ *див.* притиха́ти
ПРИТИ́ЧИНА
ПРИТИ́ЧКА
ПРИТИ́ШЕНИЙ
ПРИТИ́ШЕННЯ
ПРИТИ́ШЕНО
ПРИТИ́ШИТИ *див.* прити́шувати
ПРИТИ́ШИТИСЯ *див.* прити́шуватися
ПРИТИ́ШУВАТИ
ПРИТИ́ШУВАТИСЯ
ПРИТІКА́ТИ
ПРИТІ́М
ПРИТІ́НЕНИЙ
ПРИТІ́НЕННЯ
ПРИТІНИ́ТИ *див.* прitі́нювати
ПРИТІНИ́ТИСЯ *див.* приті́нюватися
ПРИ́ТІНОК
ПРИТІ́НЮВАТИ
ПРИТІ́НЮВАТИСЯ
ПРИТІНЯ́ТИ *див.* приті́нювати
ПРИТІНЯ́ТИСЯ *див.* приті́нюватися
ПРИТІ́СНЕННЯ
ПРИТІСНИ́ТИ *див.* притісня́ти
ПРИТІСНЯ́ТИ
ПРИТІ́СУВАННЯ
ПРИТІ́СУВАТИ
ПРИТКНУ́ТИ *див.* притика́ти
ПРИТКНУ́ТИЙ
ПРИТКНУ́ТИСЯ *див.* притика́тися
ПРИТЛУМИ́ТИ *див.* притлу́млювати
ПРИТЛУ́МЛЕНИЙ
ПРИТЛУ́МЛЕННЯ
ПРИТЛУ́МЛЮВАННЯ
ПРИТЛУ́МЛЮВАТИ
ПРИТЛУМЛЯ́ТИ *див.* притлу́млювати
ПРИТОВКМА́ЧИТИ *див.* притовкма́чувати
ПРИТОВКМА́ЧУВАТИ
ПРИТОВКТИ́ *див.* прито́вкувати
ПРИТО́ВКУВАННЯ
ПРИТО́ВКУВАТИ
ПРИТО́ВПИТИСЯ
ПРИТО́ВЧЕНИЙ
ПРИТО́КА
ПРИТО́КМИТИ
ПРИТОЛО́ЧЕНИЙ
ПРИТОЛОЧИ́ТИ *див.* притоло́чувати
ПРИТОЛО́ЧУВАТИ
ПРИТО́МА
ПРИТОМИ́ТИ *див.* прито́млювати
ПРИТОМИ́ТИСЯ *див.* прито́млюватися
ПРИТО́МЛЕНИЙ
ПРИТО́МЛЕНІСТЬ
ПРИТО́МЛЕНО
ПРИТО́МЛЮВАТИ
ПРИТО́МЛЮВАТИСЯ
ПРИТОМЛЯ́ТИ *див.* прито́млювати
ПРИТОМЛЯ́ТИСЯ *див.* прито́млюватися
ПРИТО́МНИЙ
ПРИТО́МНІСТЬ
ПРИТО́МНІТИ
ПРИТО́МНО
ПРИТО́МУ
ПРИТО́Н
ПРИТО́П
ПРИТО́ПАТИ
ПРИТОПИ́ТИ *див.* прито́плювати
ПРИТО́ПЛЕНИЙ
ПРИТО́ПЛЮВАТИ
ПРИТО́ПЛЮВАТИСЯ
ПРИТО́ПНУТИ
ПРИТО́ПТАНИЙ
ПРИТОПТА́ТИ *див.* прито́птувати
ПРИТОПТА́ТИСЯ *див.* прито́птуватися
ПРИТО́ПТУВАННЯ
ПРИТО́ПТУВАТИ
ПРИТО́ПТУВАТИСЯ
ПРИТО́ПУВАННЯ
ПРИТО́ПУВАТИ
ПРИТОРГО́ВУВАННЯ
ПРИТОРГО́ВУВАТИ
ПРИТОРГО́ВУВАТИСЯ
ПРИТОРГУВА́ТИ *див.* приторго́вувати
ПРИТОРГУВА́ТИСЯ *див.* приторго́вуватися
ПРИ́ТОРК
ПРИТОРКА́ТИСЯ
ПРИТОРКНУ́ТИСЯ *див.* приторка́тися
ПРИТО́РКУВАТИСЯ *див.* приторка́тися
ПРИТОРО́ЧЕНИЙ
ПРИТОРОЧИ́ТИ *див.* приторо́чувати
ПРИТОРО́ЧУВАТИ
ПРИТОРЦЬО́ВАНИЙ
ПРИТОРЦЬО́ВУВАННЯ
ПРИТОРЦЬО́ВУВАТИ
ПРИТОРЦЬО́ВУВАТИСЯ
ПРИТОРЦЮВА́ННЯ
ПРИТОРЦЮВА́ТИ *див.* приторцьо́вувати
ПРИТО́ЧЕНИЙ
ПРИТОЧИ́ТИ *див.* прито́чувати
ПРИТО́ЧУВАННЯ
ПРИТО́ЧУВАТИ
ПРИТО́ЧУВАТИСЯ
ПРИТРА́ПИТИСЯ *див.* притрапля́тися
ПРИТРАПЛЯ́ТИСЯ
ПРИТРИ́МАНИЙ
ПРИТРИ́МАТИ *див.* притри́мувати
ПРИТРИ́МАТИСЯ *див.* притри́муватися
ПРИТРИ́МУВАНИЙ
ПРИТРИ́МУВАННЯ
ПРИТРИ́МУВАТИ
ПРИТРИ́МУВАТИСЯ
ПРИТРУСИ́ТИ *див.* притру́шувати
ПРИТРУСИ́ТИСЯ *див.* притру́шуватися
ПРИТРУ́ХЛИЙ
ПРИТРУ́ХНУТИ
ПРИТРУ́ХТИ *див.* притру́хнути
ПРИТРУ́ШЕНИЙ
ПРИТРУ́ШУВАТИ
ПРИТРУ́ШУВАТИСЯ
ПРИТРЮ́ХАТИ
ПРИТРЮХИ́КАТИ
ПРИТРЯСТИ́СЯ
ПРИТРЯХА́ТИ
ПРИТРЯ́ХНУТИ *див.* притряха́ти
ПРИТУ́ГА
ПРИТУЖА́ВІТИ
ПРИТУ́ЖИНА
ПРИТУЖИ́ТИ *див.* приту́жувати
ПРИТУ́ЖНИЙ
ПРИТУ́ЖУВАТИ
ПРИ́ТУЛ
ПРИТУ́ЛА
ПРИТУ́ЛЕНИЙ
ПРИТУ́ЛИСЬКО
ПРИТУЛИ́ТИ *див.* притуля́ти
ПРИТУЛИ́ТИСЯ *див.* притуля́тися
ПРИТУ́ЛОК
ПРИТУ́ЛОЧОК

ПРИТУ́ЛЬНИЙ
ПРИТУ́ЛЬНО
ПРИТУ́ЛЮВАТИ *див.* притуля́ти
ПРИТУ́ЛЮВАТИСЯ *див.* притуля́тися
ПРИТУЛЯ́ТИ
ПРИТУЛЯ́ТИСЯ
ПРИТУМА́НЕНИЙ
ПРИТУМА́НИТИ *див.* притума́нювати
ПРИТУМА́НЮВАТИ
ПРИТУ́П
ПРИТУ́ПАТИ
ПРИТУПИ́ТИ *див.* притупля́ти
ПРИТУПИ́ТИСЯ *див.* притупля́тися
ПРИТУ́ПЛЕНИЙ
ПРИТУ́ПЛЕНІСТЬ
ПРИТУ́ПЛЕННЯ
ПРИТУ́ПЛЕНО
ПРИТУ́ПЛЮВАННЯ
ПРИТУ́ПЛЮВАТИ *див.* притупля́ти
ПРИТУ́ПЛЮВАТИСЯ *див.* притупля́тися
ПРИТУПЛЯ́ННЯ
ПРИТУПЛЯ́ТИ
ПРИТУПЛЯ́ТИСЯ
ПРИТУ́ПНУТИ
ПРИТУПОТІ́ТИ
ПРИТУ́ПУВАННЯ
ПРИТУ́ПУВАТИ
ПРИТУПЦЬО́ВУВАТИ
ПРИТУХА́ННЯ[1]
ПРИТУХА́ННЯ[2]
ПРИТУХА́ТИ[1]
ПРИТУХА́ТИ[2]
ПРИТУ́ХЛИЙ[1]
ПРИТУ́ХЛИЙ[2]
ПРИТУ́ХНУТИ[1] *див.* притуха́ти[1]
ПРИТУ́ХНУТИ[2] *див.* притуха́ти[2]
ПРИТУ́ШЕНИЙ
ПРИТУШИ́ТИ *див.* приту́шувати
ПРИТУШКО́ВАНИЙ
ПРИТУШКО́ВУВАТИ
ПРИТУШКУВА́ТИ *див.* притушко́вувати
ПРИТУ́ШУВАТИ
ПРИТХНУ́ТИСЯ
ПРИ́ТЧА
ПРИ́ТЧЕВИЙ
ПРИ́ТЧЕВІСТЬ
ПРИ́ТЬМА́
ПРИТЬМА́РЕНИЙ
ПРИТЬМА́РЕНО
ПРИТЬМА́РИТИ *див.* притьма́рювати
ПРИТЬМА́РИТИСЯ *див.* притьма́рюватися
ПРИТЬМА́РЮВАТИ
ПРИТЬМА́РЮВАТИСЯ
ПРИТЬМИ́ТИ
ПРИТЬМИ́ТИСЯ
ПРИ́ТЬМО́М
ПРИТЬО́ПАТИ
ПРИТЬО́ПАТИСЯ
ПРИТЮ́ПАТИ
ПРИТЯГА́ЛЬНИЙ
ПРИТЯГА́ЛЬНІСТЬ
ПРИТЯГА́ЛЬНО
ПРИТЯГА́ННЯ
ПРИТЯГА́ТИ
ПРИТЯГА́ТИСЯ
ПРИТЯ́ГНЕНИЙ
ПРИТЯ́ГНЕНІСТЬ
ПРИТЯ́ГНЕННЯ
ПРИТЯГНУ́ТИ *див.* притяга́ти
ПРИТЯ́ГНУТИЙ *див.* притя́гнений
ПРИТЯГНУ́ТИСЯ *див.* притяга́тися
ПРИТЯ́ГНУТІСТЬ
ПРИТЯГТИ́ *див.* притяга́ти
ПРИТЯГТИ́СЯ *див.* притяга́тися
ПРИТЯ́ГУВАННЯ
ПРИТЯ́ГУВАТИ *див.* притяга́ти
ПРИТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* притяга́тися
ПРИТЯЖНИ́Й
ПРИТЯ́ЖНІСТЬ
ПРИТЯ́ТИ *див.* притина́ти
ПРИТЯ́ТИЙ
ПРИУРО́ЧЕНИЙ
ПРИУРО́ЧЕНІСТЬ
ПРИУРО́ЧЕННЯ
ПРИУРО́ЧИТИ *див.* приуро́чувати
ПРИУРО́ЧУВАННЯ
ПРИУРО́ЧУВАТИ
ПРИУРО́ЧУВАТИСЯ
ПРИУ́ЧЕНИЙ *див.* при́вчений
ПРИУЧИ́ТИ *див.* привча́ти
ПРИУЧИ́ТИСЯ *див.* привча́тися
ПРИУ́ЧУВАННЯ
ПРИУ́ЧУВАТИ *див.* привча́ти
ПРИУ́ЧУВАТИСЯ див. привча́тися
ПРИФАБРИ́ЧНИЙ
ПРИФЕ́РМЕРСЬКИЙ
ПРИФЕ́РМСЬКИЙ
ПРИФРАНТИ́ТИСЯ
ПРИФРОНТОВИ́Й
ПРИФУГО́ВАНИЙ
ПРИФУГО́ВУВАННЯ
ПРИФУГО́ВУВАТИ
ПРИФУГО́ВУВАТИСЯ
ПРИФУГУВА́ННЯ
ПРИФУГУВА́ТИ *див.* прифуго́вувати
ПРИ́ХАПКОМ
ПРИ́ХАПЦЕМ
ПРИ́ХАПЦІ
ПРИ́ХАТИ
ПРИХА́ТНІЙ
ПРИХА́ТНЯ
ПРИ́ХАТОК
ПРИХАХУ́ЛИТИ *див.* прихаху́лювати
ПРИХАХУ́ЛИТИСЯ *див.* прихаху́люватися
ПРИХАХУ́ЛЮВАТИ
ПРИХАХУ́ЛЮВАТИСЯ
ПРИХВА́ЛЕНИЙ
ПРИХВА́ЛЕННЯ
ПРИХВАЛИ́ТИ *див.* прихва́лювати
ПРИХВА́ЛЮВАННЯ
ПРИХВА́ЛЮВАТИ
ПРИХВАЛЯ́ТИ *див.* прихва́лювати
ПРИХВАТИЗА́ТОР
ПРИХВАТИЗА́ТОРКА
ПРИХВАТИЗА́ЦІЯ
ПРИХВАТИЗО́ВАНИЙ
ПРИХВАТИЗО́ВУВАТИ
ПРИХВАТИЗУВА́ТИ *див.* прихватизо́вувати
ПРИХВАТИ́ТИ *див.* прихва́чувати
ПРИ́ХВАТКОМ
ПРИХВА́ЧЕНИЙ
ПРИХВА́ЧУВАТИ
ПРИХВОРІ́ТИ
ПРИ́ХВОСТЕНЬ
ПРИХЕ́КНУТИ
ПРИХЕ́КУВАТИ
ПРИХИ́ЛЕНИЙ
ПРИХИ́ЛЕННЯ
ПРИХИ́ЛЕЦЬ
ПРИХИЛИ́ТИ *див.* прихиля́ти
ПРИХИЛИ́ТИСЯ *див.* прихиля́тися
ПРИХИ́ЛИЩЕ
ПРИХИ́ЛЬНИЙ
ПРИХИ́ЛЬНИК
ПРИХИ́ЛЬНИЦЯ
ПРИХИ́ЛЬНІСТЬ
ПРИХИ́ЛЬНО
ПРИХИЛЯ́ННЯ
ПРИХИЛЯ́ТИ
ПРИХИЛЯ́ТИСЯ
ПРИХИСТИ́ТИ *див.* прихища́ти
ПРИХИСТИ́ТИСЯ *див.* прихища́тися
ПРИ́ХИСТОК
ПРИХИТРИ́ТИСЯ *див.* прихитря́тися
ПРИХИТРУВА́ТИ
ПРИХИ́ТРЮВАТИСЯ *див.* прихитря́тися
ПРИХИТРЯ́ТИСЯ
ПРИХИ́ТУВАТИ
ПРИХИЩА́ТИ
ПРИХИЩА́ТИСЯ
ПРИХІ́Д
ПРИХІ́ДЕЦЬ
ПРИХІ́ДЬКО
ПРИ́ХКАТИ
ПРИХЛИ́НУТИ
ПРИХЛИ́ПУВАННЯ
ПРИХЛИ́ПУВАТИ
ПРИХЛЮ́ПНУТИ *див.* прихлю́пувати

ПРИХЛЮ́ПУВАТИ
ПРИХЛЯ́ПАТИ
ПРИХМА́РЕНИЙ
ПРИХМА́РИТИ *див.* прихма́рювати
ПРИХМА́РИТИСЯ *див.* прихма́рюватися
ПРИХМА́РНИЙ
ПРИ́ХМАРНО
ПРИХМА́РЮВАТИ
ПРИХМА́РЮВАТИСЯ
ПРИ́ХНУТИ
ПРИХО́ВАНИЙ
ПРИХО́ВАНІСТЬ
ПРИХОВА́ННЯ
ПРИХО́ВАНО
ПРИХОВАНОХО́БОТНИК
ПРИХОВАНОЩЕ́ЛЕПНІ
ПРИХОВА́ТИ *див.* прихо́вувати
ПРИХОВА́ТИСЯ *див.* прихо́вуватися
ПРИХО́ВУВАНИЙ
ПРИХО́ВУВАННЯ
ПРИХО́ВУВАТИ
ПРИХО́ВУВАТИСЯ
ПРИХО́ВУВАЧ
ПРИХО́ВУВАЧКА
ПРИХО́Д
ПРИХО́ДЕНЬ
ПРИХО́ДЕЦЬ *див.* прихі́дець
ПРИХОДЖА́ТИ
ПРИХО́ДИТИ
ПРИХО́ДИТИСЯ
ПРИХО́ДСТВО
ПРИХОДСЬКИ́Й
ПРИХО́ДЬКО *див.* прихі́дько
ПРИХОЖА́НИН
ПРИХОЖА́НКА
ПРИХОЖА́ТИ *див.* прихожда́ти
ПРИХОЖДА́ТИ
ПРИХО́ЖИЙ
ПРИХОПИ́ТИ *див.* прихо́плювати
ПРИХО́ПЛЕНИЙ
ПРИХО́ПЛЮВАТИ
ПРИХО́ПЛЮВАТИСЯ
ПРИХОРО́НЕНИЙ
ПРИХОРОНИ́ТИ *див.* прихоро́нювати
ПРИХОРО́НЮВАТИ
ПРИХОРО́ШЕНИЙ
ПРИХОРОШИ́ТИ *див.* прихоро́шувати
ПРИХОРОШИ́ТИСЯ *див.* прихоро́шуватися
ПРИХОРО́ШУВАННЯ
ПРИХОРО́ШУВАТИ
ПРИХОРО́ШУВАТИСЯ
ПРИ́ХРИП
ПРИХРИПА́ТИ
ПРИХРИ́ПЛИЙ
ПРИХРИ́ПНУТИ *див.* прихрипа́ти
ПРИЦВИ́НТАРНИЙ
ПРИЦВИ́НТАРНИК
ПРИЦВІ́ЛИЙ
ПРИЦВІСТИ́ *див.* прицвіта́ти
ПРИЦВІТА́ТИ
ПРИ́ЦВІТОК
ПРИЦВЯХО́ВАНИЙ
ПРИЦВЯХО́ВУВАТИ
ПРИЦВЯХО́ВУВАТИСЯ
ПРИЦВЯХУВА́ТИ *див.* прицвяхо́вувати
ПРИЦЕМЕНТО́ВАНИЙ
ПРИЦЕМЕНТО́ВУВАТИ
ПРИЦЕМЕНТУВА́ТИ *див.* прицементо́вувати
ПРИЦИ́ТЬКАТИ *див.* прици́тькувати
ПРИЦИ́ТЬКНУТИ
ПРИЦИ́ТЬКУВАННЯ
ПРИЦИ́ТЬКУВАТИ
ПРИЦІ́Л
ПРИЦІ́ЛЕНИЙ
ПРИЦІ́ЛЕННЯ
ПРИЦІ́ЛИТИ *див.* прицілювати
ПРИЦІ́ЛИТИСЯ *див.* прицілюватися
ПРИЦІ́ЛЬНИЙ
ПРИЦІ́ЛЬНО
ПРИЦІ́ЛЮВАННЯ
ПРИЦІ́ЛЮВАТИ
ПРИЦІ́ЛЮВАТИСЯ
ПРИЦІЛЯ́ТИ *див.* прицілювати
ПРИЦІЛЯ́ТИСЯ *див.* прицілюватися
ПРИЦІНИ́ТИСЯ *див.* приці́нюватися
ПРИЦІ́НЮВАННЯ
ПРИЦІ́НЮВАТИСЯ
ПРИЦІНЯ́ТИСЯ *див.* приці́нюватися
ПРИЦМА́К
ПРИЦМА́КУВАННЯ
ПРИЦМА́КУВАТИ
ПРИЦМО́К
ПРИЦМО́КНУТИ
ПРИЦМО́КУВАННЯ
ПРИЦМО́КУВАТИ
ПРИЦУ́ПИТИ
ПРИЦУ́ПЛЕНИЙ
ПРИЦУ́ЦУВАТИЙ
ПРИЦЬКО́ВАНИЙ
ПРИЦЬКУВА́ТИ
ПРИЦЮ́ЦЬКУВАТИЙ
ПРИЦЯ́ПАНИЙ
ПРИЦЯ́ПАТИ
ПРИ́ЧА
ПРИЧАВИ́ТИ *див.* прича́влювати
ПРИЧА́ВЛЕНИЙ
ПРИЧА́ВЛЕННЯ
ПРИЧА́ВЛЕНО
ПРИЧА́ВЛЮВАННЯ
ПРИЧА́ВЛЮВАТИ
ПРИЧА́ВЛЮВАТИСЯ
ПРИЧА́ДІЛИЙ
ПРИЧА́ДІТИ
ПРИЧА́ЄНИЙ
ПРИЧА́ЄНІСТЬ
ПРИЧА́ЄНО
ПРИЧАЇ́ТИ *див.* прича́ювати
ПРИЧАЇ́ТИСЯ *див.* прича́юватися
ПРИЧАКЛО́ВАНИЙ
ПРИЧАКЛО́ВУВАННЯ
ПРИЧАКЛО́ВУВАТИ
ПРИЧАКЛУВА́ННЯ
ПРИЧАКЛУВА́ТИ *див.* причакло́вувати
ПРИЧА́КНУТИ
ПРИЧА́Л
ПРИЧАЛА́ПАТИ
ПРИЧА́ЛЕНИЙ
ПРИЧА́ЛЕННЯ
ПРИЧА́ЛИТИ *див.* прича́лювати
ПРИЧА́ЛИТИСЯ *див.* прича́люватися
ПРИЧА́ЛЬНИЙ
ПРИЧА́ЛЮВАННЯ
ПРИЧА́ЛЮВАТИ
ПРИЧА́ЛЮВАТИСЯ
ПРИЧАНДА́Л *див.* причанда́ли
ПРИЧАНДА́ЛИ
ПРИЧАНДА́ЛЛЯ
ПРИЧА́ПАТИ
ПРИЧАРО́ВАНИЙ
ПРИЧАРО́ВАНО
ПРИЧАРО́ВУВАННЯ
ПРИЧАРО́ВУВАТИ
ПРИЧАРО́ВУВАТИСЯ
ПРИЧАРУВА́ННЯ
ПРИЧАРУВА́ТИ *див.* причаро́вувати
ПРИЧАРУВА́ТИСЯ *див.* причаро́вуватися
ПРИЧА́СНИЙ
ПРИЧА́СНИК
ПРИЧА́СНИЦЯ
ПРИЧАСТИ́ТИ *див.* причаща́ти
ПРИЧАСТИ́ТИСЯ *див.* причаща́тися
ПРИЧА́СТЯ
ПРИЧАХА́ТИ
ПРИЧА́ХНУТИ *див.* причаха́ти
ПРИЧАЩА́ННЯ
ПРИЧАЩА́ТИ
ПРИЧАЩА́ТИСЯ
ПРИЧА́ЮВАТИ
ПРИЧА́ЮВАТИСЯ
ПРИЧВАЛА́ТИ[1]
ПРИЧВАЛА́ТИ[2]
ПРИЧЕ́ПА[1]
ПРИЧЕ́ПА[2]
ПРИЧЕ́ПА[3]
ПРИЧЕПЕ́НДА
ПРИЧЕПИ́ТИ *див.* причі́плювати
ПРИЧЕПИ́ТИСЯ *див.* причі́плюватися
ПРИ́ЧЕПКА *див.* при́чіпка

ПРИЧЕ́ПЛЕНИЙ
ПРИЧЕ́ПЛЕННЯ
ПРИЧЕ́ПЛИВИЙ
ПРИЧЕ́ПЛИВІСТЬ
ПРИЧЕ́ПЛИВО
ПРИЧЕ́ПОВІ
ПРИЧЕПУ́РЕНИЙ
ПРИЧЕПУ́РЕННЯ
ПРИЧЕПУРИ́ТИ *див.* причепу́рювати
ПРИЧЕПУРИ́ТИСЯ *див.* причепу́рюватися
ПРИЧЕПУ́РЮВАННЯ
ПРИЧЕПУ́РЮВАТИ
ПРИЧЕПУ́РЮВАТИСЯ
ПРИЧЕ́РСТВІЛИЙ
ПРИЧЕ́РСТВІЛІСТЬ
ПРИЧЕ́РСТВІТИ
ПРИЧЕ́САНИЙ
ПРИЧЕСА́ННЯ
ПРИЧЕСА́ТИ *див.* причі́сувати
ПРИЧЕСА́ТИСЯ *див.* причі́суватися
ПРИ́ЧЕТ
ПРИЧЕ́ТНИЙ
ПРИЧЕ́ТНИК
ПРИЧЕ́ТНІСТЬ
ПРИЧИМЧИКУВА́ТИ
ПРИЧИ́НА
ПРИЧИ́НЕНИЙ[1]
ПРИЧИ́НЕНИЙ[2]
ПРИЧИ́НЕННЯ[1]
ПРИЧИ́НЕННЯ[2]
ПРИЧИ́НЕЦЬ
ПРИЧИНИ́ТИ[1] *див.* причиня́ти[1]
ПРИЧИНИ́ТИ[2] *див.* причиня́ти[2]
ПРИЧИНИ́ТИ[3] *див.* причиня́ти[3]
ПРИЧИНИ́ТИСЯ[1] *див.* причиня́тися[1]
ПРИЧИНИ́ТИСЯ[2] *див.* причиня́тися[2]
ПРИЧИ́НКА
ПРИЧИ́ННИЙ[1]
ПРИЧИ́ННИЙ[2]
ПРИЧИ́ННІСТЬ
ПРИЧИ́ННО[1]
ПРИЧИ́ННО[2]
ПРИЧИ́ННО-НАСЛІДКО́ВИЙ
ПРИЧИНО́ВИЙ
ПРИЧИНО́ВІСТЬ
ПРИЧИНО́ВО
ПРИЧИНО́ВО-НАСЛІДКО́ВИЙ
ПРИЧИ́НОК
ПРИЧИНЯ́ТИ[1]
ПРИЧИНЯ́ТИ[2]
ПРИЧИНЯ́ТИ[3]
ПРИЧИНЯ́ТИСЯ[1]
ПРИЧИНЯ́ТИСЯ[2]
ПРИЧИТА́ННЯ
ПРИЧИТА́ТИ
ПРИЧИ́ТУВАННЯ
ПРИЧИ́ТУВАТИ *див.* причита́ти
ПРИ́ЧІВОК
ПРИЧІ́ЛКОВИЙ
ПРИЧІ́ЛОК
ПРИЧІ́ЛЬНИЙ
ПРИЧІ́М[1] *див.* причо́му[1]
ПРИЧІ́М[2] *див.* причо́му[2]
ПРИ́ЧІП
ПРИ́ЧІПКА
ПРИЧІ́ПЛЕНИЙ *див.* приче́плений
ПРИЧІ́ПЛИВИЙ *див.* приче́пливий
ПРИЧІ́ПЛИВІСТЬ
ПРИЧІ́ПЛИВО
ПРИЧІ́ПЛЮВАНИЙ
ПРИЧІ́ПЛЮВАННЯ
ПРИЧІ́ПЛЮВАТИ
ПРИЧІ́ПЛЮВАТИСЯ
ПРИЧІ́ПЛЮВАЧ
ПРИЧІ́ПЛЮВАЧКА
ПРИЧІПЛЯ́ННЯ
ПРИЧІПЛЯ́ТИ *див.* причі́плювати
ПРИЧІПЛЯ́ТИСЯ *див.* причі́плюватися
ПРИЧІПНИ́Й
ПРИ́ЧІПОК
ПРИЧІ́СУВАННЯ
ПРИЧІ́СУВАТИ
ПРИЧІ́СУВАТИСЯ
ПРИЧЛЕНО́ВАНИЙ
ПРИЧЛЕНО́ВУВАТИСЯ
ПРИЧЛЕНУВА́ННЯ
ПРИЧЛЕНУВА́ТИСЯ *див.* причлено́вуватися
ПРИЧМЕ́ЛЕНИЙ
ПРИЧМЕ́ЛЕНО
ПРИЧМЕЛИ́ТИ
ПРИЧМО́КУВАННЯ
ПРИЧМО́КУВАТИ
ПРИЧО́ВГАТИ
ПРИЧО́ВПАТИ
ПРИЧО́МУ[1]
ПРИЧО́МУ[2]
ПРИЧОРНИ́ТИ
ПРИЧОРНІ́ЛИЙ
ПРИЧОРНІ́ЛІСТЬ
ПРИЧОРНІ́ННЯ
ПРИЧОРНІ́ТИ
ПРИЧОРНОМО́РСЬКИЙ
ПРИЧТ *див.* при́чет
ПРИ́ЧТА
ПРИ́ЧТОВИЙ[1]
ПРИ́ЧТОВИЙ[2]
ПРИЧУВА́ТИ
ПРИЧУВА́ТИСЯ
ПРИЧУ́ДА
ПРИЧУ́МЛЕНИЙ
ПРИЧУ́МЛЕНІСТЬ
ПРИЧУ́МЛЕНО
ПРИЧУ́ТИСЯ *див.* причува́тися
ПРИШАБРО́ВАНИЙ
ПРИШАБРО́ВУВАННЯ
ПРИШАБРО́ВУВАТИ
ПРИШАБРУВА́ННЯ
ПРИШАБРУВА́ТИ *див.* пришабро́вувати
ПРИШАНО́ВУВАТИ
ПРИШАНУВА́ТИ *див.* пришано́вувати
ПРИ́ШВА *див.* при́шви
ПРИШВАРТО́ВАНИЙ
ПРИШВАРТО́ВУВАННЯ
ПРИШВАРТО́ВУВАТИ
ПРИШВАРТО́ВУВАТИСЯ
ПРИШВАРТУВА́ТИ *див.* пришварто́вувати
ПРИШВАРТУВА́ТИСЯ *див.* пришварто́вуватися
ПРИ́ШВИ
ПРИШВИ́ДШЕНИЙ
ПРИШВИ́ДШЕННЯ
ПРИШВИ́ДШЕНО
ПРИШВИ́ДШИТИ *див.* пришви́дшувати
ПРИШВИ́ДШИТИСЯ *див.* пришви́дшуватися
ПРИШВИ́ДШУВАЛЬНИЙ
ПРИШВИ́ДШУВАНИЙ
ПРИШВИ́ДШУВАННЯ
ПРИШВИ́ДШУВАТИ
ПРИШВИ́ДШУВАТИСЯ
ПРИШВИ́ДШУВАЧ
ПРИШЕЛЕ́ПАТИСЯ
ПРИШЕЛЕ́ПКУВАТИЙ
ПРИШЕЛЕ́ПКУВАТІСТЬ
ПРИШЕЛЕ́ПКУВАТО
ПРИШЕЛЕ́ПОК
ПРИШЕЛЕ́ПУВАТИЙ
ПРИШЕЛЕ́ПУВАТІСТЬ
ПРИШЕЛЕ́ПУВАТО
ПРИШЕ́ЛЕЦЬ
ПРИШЕ́ЛИЦЯ
ПРИШЕРХА́ТИ
ПРИШЕ́РХЛИЙ
ПРИШЕ́РХНУТИ *див.* пришерха́ти
ПРИШЕ́СТЯ
ПРИ́ШИБ
ПРИШИБА́ТИ
ПРИШИ́БЛЕНИЙ
ПРИШИБНУ́ТИ *див.* пришиба́ти
ПРИШИ́БТИ *див.* пришиба́ти
ПРИШИВА́ННЯ
ПРИШИВА́ТИ
ПРИШИВА́ТИСЯ
ПРИШИВНИ́Й
ПРИШИ́ЙКОВИЙ
ПРИШИКО́ВУВАТИ
ПРИШИКО́ВУВАТИСЯ
ПРИШИКУВА́ТИ *див.* пришико́вувати

ПРИШИКУВА́ТИСЯ *див.* пришико́вуватися
ПРИШИ́ТИ *див.* пришива́ти
ПРИШИ́ТИЙ
ПРИШИ́ТИСЯ *див.* пришива́тися
ПРИШИТТЯ́
ПРИШІ́ПТУВАННЯ
ПРИШІ́ПТУВАТИ
ПРИШКАНДИБА́ТИ
ПРИШКАНДИ́БУВАТИ
ПРИШКВА́РЕНИЙ
ПРИШКВА́РИТИ *див.* пришква́рювати
ПРИШКВА́РИТИСЯ *див.* пришква́рюватися
ПРИШКВА́РЮВАТИ
ПРИШКВА́РЮВАТИСЯ
ПРИШКІЛЬНИ́Й
ПРИШКУТИЛЬГА́ТИ
ПРИ́ШЛИЙ *див.* при́йшлий
ПРИ́ШЛІСТЬ *див.* при́йшлість
ПРИШЛІФО́ВАНИЙ
ПРИШЛІФО́ВУВАННЯ
ПРИШЛІФО́ВУВАТИ
ПРИШЛІФУВА́ННЯ
ПРИШЛІФУВА́ТИ *див.* пришліфо́вувати
ПРИШЛЯХОВИ́Й
ПРИШНУРО́ВАНИЙ
ПРИШНУРО́ВУВАТИ
ПРИШНУРУВА́ТИ *див.* пришнуро́вувати
ПРИШОСЕ́ЙНИЙ
ПРИШПИ́ЛЕНИЙ
ПРИШПИ́ЛЕННЯ
ПРИШПИЛИ́ТИ *див.* пришпи́лювати
ПРИШПИЛИ́ТИСЯ *див.* пришпи́люватися
ПРИ́ШПИЛЬКА
ПРИШПИ́ЛЮВАННЯ
ПРИШПИ́ЛЮВАТИ
ПРИШПИ́ЛЮВАТИСЯ
ПРИШПО́РЕНИЙ
ПРИШПО́РИТИ *див.* пришпо́рювати
ПРИШПО́РЮВАННЯ
ПРИШПО́РЮВАТИ
ПРИШТРИКНУ́ТИ *див.* приштри́кувати
ПРИШТРИ́КНУТИЙ
ПРИШТРИ́КУВАТИ
ПРИШТУКО́ВАНИЙ
ПРИШТУКО́ВУВАТИ
ПРИШТУКУВА́ТИ *див.* приштуко́вувати
ПРИШУ́КАНИЙ
ПРИШУКА́ННЯ
ПРИШУКА́ТИ *див.* пришу́кувати
ПРИШУ́КУВАННЯ
ПРИШУ́КУВАТИ
ПРИЩ
ПРИЩА́ВИЙ
ПРИЩА́ВІСТЬ
ПРИЩА́ВІТИ
ПРИЩЕМИ́ТИ *див.* прищемля́ти
ПРИЩЕ́МЛЕНИЙ
ПРИЩЕ́МЛЕННЯ
ПРИЩЕ́МЛЮВАННЯ
ПРИЩЕ́МЛЮВАТИ *див.* прищемля́ти
ПРИЩЕМЛЯ́ТИ
ПРИЩЕ́ПА
ПРИЩЕПИ́ТИ[1] *див.* прище́плювати[1]
ПРИЩЕПИ́ТИ[2] *див.* прище́плювати[2]
ПРИЩЕПИ́ТИСЯ *див.* прище́плюватися
ПРИЩЕ́ПКА *див.* при́щіпка
ПРИЩЕ́ПЛЕНИЙ[1]
ПРИЩЕ́ПЛЕНИЙ[2]
ПРИЩЕ́ПЛЕННЯ
ПРИЩЕ́ПЛЮВАЛЬНИЙ
ПРИЩЕ́ПЛЮВАНИЙ
ПРИЩЕ́ПЛЮВАНІСТЬ
ПРИЩЕ́ПЛЮВАННЯ
ПРИЩЕ́ПЛЮВАТИ[1]
ПРИЩЕ́ПЛЮВАТИ[2]
ПРИЩЕ́ПЛЮВАТИСЯ
ПРИЩЕПЛЯ́ТИ *див.* прище́плювати[1]
ПРИЩЕПНИ́Й
ПРИ́ЩИК
ПРИЩИКНУ́ТИ *див.* прищи́кувати
ПРИЩИ́КНУТИЙ
ПРИЩИ́КУВАТИ
ПРИЩИПНУ́ТИ *див.* прищи́пувати
ПРИЩИ́ПНУТИЙ
ПРИЩИ́ПУВАННЯ
ПРИЩИ́ПУВАТИ
ПРИ́ЩИТИ
ПРИ́ЩИТИСЯ
ПРИЩИТОПОДІ́БНИЙ
ПРИ́ЩІПКА
ПРИЩУВА́ТИЙ
ПРИЩУВА́ТІСТЬ
ПРИЩУ́ЛЕНИЙ
ПРИЩУ́ЛЕННЯ
ПРИЩУ́ЛЕНО
ПРИЩУ́ЛИТИ *див.* прищу́лювати
ПРИЩУ́ЛИТИСЯ *див.* прищу́люватися
ПРИЩУ́ЛЮВАННЯ
ПРИЩУ́ЛЮВАТИ
ПРИЩУ́ЛЮВАТИСЯ
ПРИ́ЩУР
ПРИЩУ́РЕНИЙ
ПРИЩУ́РЕННЯ
ПРИЩУ́РЕНО
ПРИЩУ́РИТИ *див.* прищу́рювати
ПРИЩУ́РИТИСЯ *див.* прищу́рюватися
ПРИЩУ́РЮВАННЯ
ПРИЩУ́РЮВАТИ
ПРИЩУ́РЮВАТИСЯ
ПРИЩУХА́ТИ
ПРИЩУ́ХЛИЙ
ПРИЩУ́ХЛІСТЬ
ПРИЩУ́ХЛО
ПРИЩУ́ХНУТИ *див.* прищуха́ти
ПРИЮ́Т
ПРИЮТИ́ТИ
ПРИЮ́ТСЬКИЙ
ПРИ́ЯЗНЕ *див.* при́язно
ПРИЯЗНЕ́НЬКИЙ
ПРИЯЗНЕ́НЬКО
ПРИ́ЯЗНИЙ
ПРИЯЗНИ́ТИСЯ
ПРИ́ЯЗНІСТЬ
ПРИ́ЯЗНО
ПРИ́ЯЗНЬ
ПРИ́ЯМОК
ПРИЯРО́ВИЙ
ПРИ́ЯРОК
ПРИЯРУ́ЖНИЙ
ПРИЯ́Р'Я
ПРИ́ЯТЕЛІВ
ПРИЯТЕЛІ́ЗМ
ПРИ́ЯТЕЛЬ
ПРИ́ЯТЕЛЬКА
ПРИ́ЯТЕЛЬСТВО
ПРИ́ЯТЕЛЬСЬКИЙ
ПРИЯТЕЛЮВА́ННЯ
ПРИЯТЕЛЮВА́ТИ
ПРИЯ́ТИ[1]
ПРИЯ́ТИ[2]
ПРІАПІ́ЧНИЙ
ПРІ́ЗВИСЬКО
ПРІ́ЗВИЩЕ
ПРІ́ЗВИЩЕВИЙ
ПРІ́ЛИЙ
ПРІ́ЛИНА
ПРІ́ЛІСТЬ
ПРІЛОО́КИЙ
ПРІЛУВА́ТИЙ
ПРІЛЬ
ПРІ́ННЯ
ПРІО́Н *див.* пріо́ни
ПРІО́НИ
ПРІО́ННИЙ
ПРІО́НОВИЙ
ПРІО́Р
ПРІОРИТЕ́Т
ПРІОРИТЕ́ТНИЙ
ПРІОРИТЕ́ТНІСТЬ
ПРІ́РВА
ПРІ́СИСЬКО
ПРІ́СИЩЕ
ПРІ́СНИЙ
ПРІ́СНИЩЕ
ПРІ́СНІСТЬ
ПРІ́СНО

ПРІСНОВО́ДИЙ
ПРІСНОВО́ДНИЙ
ПРІСНУВА́ТИЙ
ПРІСНУВА́ТІСТЬ
ПРІСНЯ́К
ПРІСНЯ́НИК
ПРІСНЯ́ТИНА
ПРІСЦЕ́ *див.* просце́
ПРІ́ТИ
ПРІЧ[1]
ПРІЧ[2]
ПРО
ПРО...
ПРОАВАНСО́ВАНИЙ
ПРОАВАНСУВА́ТИ
ПРОАКТИ́ВНИЙ
ПРОАКТИ́ВНІСТЬ
ПРОАМЕРИКА́НСЬКИЙ
ПРОАНАЛІЗО́ВАНИЙ
ПРОАНАЛІЗУВА́ТИ
ПРОАНОНСО́ВАНИЙ
ПРОАНОНСУВА́ТИ
ПРОАРТИКУЛЬО́ВАНИЙ
ПРОАРТИКУЛЮВА́ТИ
ПРОАТЕСТО́ВАНИЙ
ПРОАТЕСТУВА́ТИ
ПРОА́ХАТИ
ПРОА́ХКАТИ
ПРО́БА
ПРОБА́ВИТИ *див.* пробавля́ти
ПРОБА́ВИТИСЯ *див.* пробавля́тися
ПРОБАВЛЯ́ТИ
ПРОБАВЛЯ́ТИСЯ
ПРОБАЗІ́КАТИ
ПРОБАЗІ́КАТИСЯ
ПРОБАЙДИКУВА́ТИ
ПРОБАЛА́КАНИЙ
ПРОБАЛА́КАТИ *див.* пробала́кувати
ПРОБАЛА́КАТИСЯ *див.* пробала́куватися
ПРОБАЛА́КУВАТИ
ПРОБАЛА́КУВАТИСЯ
ПРОБАЛА́МКАТИ
ПРОБАЛЯНДРА́СИТИ
ПРОБА́НД
ПРОБА́НТ
ПРОБА́НТКА
ПРОБАРАБА́НИТИ
ПРОБАСИ́ТИ
ПРОБАЦІ́ЙНИЙ
ПРОБА́ЦІЯ
ПРОБАЧА́ННЯ
ПРОБАЧА́ТИ[1]
ПРОБАЧА́ТИ[2]
ПРОБАЧА́ТИСЯ
ПРОБА́ЧЕНИЙ
ПРОБА́ЧЕННЯ
ПРОБА́ЧИТИ *див.* пробача́ти[1]
ПРОБА́ЧИТИСЯ *див.* пробача́тися
ПРОБА́ЧЛИВИЙ
ПРОБА́ЧЛИВІСТЬ
ПРОБА́ЧЛИВО
ПРОБА́ЧНИЙ
ПРОБА́ЧНІСТЬ
ПРОБА́ЧНО
ПРОБЕ́ВКАТИ
ПРОБЕ́КАТИ
ПРОБЕЛЬКОТА́ТИ
ПРОБЕЛЬКОТІ́ТИ *див.* пробелькота́ти
ПРОБЕ́МКАТИ
ПРОБЕРЕГТИ́
ПРОБЕСІ́ДУВАТИ
ПРОБИВА́ЛЬНИЙ
ПРОБИ́ВАНИЙ
ПРОБИВА́ННЯ
ПРОБИВА́ТИ
ПРОБИВА́ТИСЯ
ПРОБИВА́Ч
ПРОБИВНИ́Й
ПРОБИ́ВНІСТЬ
ПРОБИ́ЙГОЛОВА
ПРОБИРА́ННЯ
ПРОБИРА́ТИ
ПРОБИРА́ТИСЯ
ПРОБИ́ТИ *див.* пробива́ти
ПРОБИ́ТИЙ
ПРОБИ́ТИСЯ *див.* пробива́тися
ПРОБИТТЯ́
ПРОБИША́КА
ПРОБИША́ЦЬКИЙ
ПРО́БІ
ПРОБІ́Г
ПРОБІ́ГАТИ
ПРОБІГА́ТИ
ПРОБІ́ГАТИСЯ
ПРОБІ́ГТИ *див.* пробіга́ти
ПРОБІ́ГТИСЯ
ПРОБІДУВА́ТИ
ПРОБІ́ЖКА
ПРОБІ́Й
ПРОБІ́ЙНИЙ
ПРОБІ́ЙНИК
ПРОБІ́ЙНІСТЬ
ПРОБІ́Л
ПРОБІ́ЛЕНИЙ
ПРОБІЛИ́ТИ *див.* пробі́лювати
ПРОБІЛИ́ТИСЯ *див.* пробі́люватися
ПРО́БІЛУВАТИЙ
ПРОБІ́ЛЬНИЙ[1]
ПРОБІ́ЛЬНИЙ[2]
ПРОБІ́ЛЬНИК
ПРОБІ́ЛЬНИЦЯ
ПРОБІ́ЛЮВАННЯ
ПРОБІ́ЛЮВАТИ
ПРОБІ́ЛЮВАТИСЯ
ПРОБІО́ТИК *див.* пробіо́тики
ПРОБІО́ТИКИ
ПРОБІОТИ́ЧНИЙ
ПРОБІ́Р
ПРОБІ́РЕР
ПРОБІ́РКА
ПРОБІ́РКОВИЙ
ПРОБІРКОТРИМА́Ч
ПРОБІ́РНИЙ
ПРОБІ́РНИК
ПРОБІ́РНИЦЯ
ПРОБІ́РУВАНИЙ
ПРОБІ́РУВАННЯ
ПРОБІ́РУВАТИ
ПРОБІ́РУВАТИСЯ
ПРО́БКА
ПРО́БКОВИЙ
ПРОБКОВІ́ННЯ
ПРОБКОВІ́ТИ
ПРОБЛАЖЕ́НСТВУВАТИ
ПРОБЛЕ́МА
ПРОБЛЕМА́ТИКА
ПРОБЛЕМАТИ́ЧНИЙ
ПРОБЛЕМАТИ́ЧНІСТЬ
ПРОБЛЕМАТИ́ЧНО
ПРОБЛЕМІ́СТ
ПРОБЛЕМІ́СТКА
ПРОБЛЕ́МКА
ПРОБЛЕ́МНИЙ
ПРОБЛЕ́МНІСТЬ
ПРОБЛЕ́МНО
ПРОБЛЕ́МНО-ОРІЄНТО́ВАНИЙ
ПРОБЛЕ́МНО-ТЕМАТИ́ЧНИЙ
ПРО́БЛИСК
ПРОБЛИ́СКАТИ
ПРО́БЛИСКО́ВИЙ
ПРОБЛИСКОТА́ТИ *див.* проблискоті́ти
ПРОБЛИСКОТІ́ТИ
ПРОБЛИ́СКУВАТИ
ПРОБЛИ́СНУТИ
ПРОБЛИЩА́ТИ
ПРОБЛИЩА́ТИСЯ
ПРОБЛУКА́ТИ
ПРОБЛЮВА́ТИ
ПРОБЛЮВА́ТИСЯ
ПРО́БНИЙ
ПРО́БНИК[1]
ПРО́БНИК[2]
ПРО́БНИЧОК
ПРОБОВІДБІ́Р
ПРОБОВІДБІРНИ́Й
ПРОБОВІДБІРНИ́К
ПРОБО́ВКАТИ
ПРОБО́ВКАТИСЯ
ПРОБО́ВКНУТИ *див.* пробо́вкати
ПРОБО́ВКНУТИСЯ *див.* пробо́вкатися
ПРОБО́ВТАТИСЯ
ПРОБО́ЄЦЬ
ПРОБО́ЇНА

ПРОБОЛІ́ТИ[1]
ПРОБОЛІ́ТИ[2]
ПРОБОРОЗНИ́ТИ
ПРОБОРОНО́ВАНИЙ
ПРОБОРОНУВА́ТИ
ПРО́БОЧНИК
ПРО́БОЩ
ПРОБРА́ТИ *див.* пробира́ти
ПРОБРА́ТИСЯ *див.* пробира́тися
ПРОБРЕ́НЬКАНИЙ
ПРОБРЕ́НЬКАТИ
ПРОБРЕСТИ́
ПРОБРЕХА́ТИ
ПРОБРЕХА́ТИСЯ *див.* пробрі́хуватися
ПРОБРИВА́ТИ
ПРОБРИНІ́ТИ
ПРОБРИ́НЬКАТИ
ПРОБРИНЬЧА́ТИ
ПРОБРИ́ТИ *див.* пробрива́ти
ПРОБРИ́ТИЙ
ПРОБРІ́ХУВАТИСЯ
ПРОБРОДИ́ТИ[1]
ПРОБРОДИ́ТИ[2]
ПРОБРЯЖЧА́ТИ
ПРОБРЯ́ЗКАТИ
ПРОБСТ
ПРОБУБНИ́ТИ
ПРОБУБНІ́ТИ
ПРОБУБОНІ́ТИ
ПРОБУВА́ЛИЙ
ПРО́БУВАНИЙ
ПРО́БУВАННЯ
ПРОБУВА́ННЯ
ПРО́БУВАТИ
ПРОБУВА́ТИ
ПРО́БУВАТИСЯ
ПРОБУВА́ТИСЯ
ПРОБУДЖА́ТИ *див.* пробу́джувати
ПРОБУ́ДЖЕНИЙ
ПРОБУ́ДЖЕННЯ
ПРОБУ́ДЖЕНО
ПРОБУ́ДЖУВАТИ
ПРОБУ́ДЖУВАТИСЯ
ПРОБУДИ́ТИ *див.* пробу́джувати
ПРОБУДИ́ТИСЯ *див.* пробу́джуватися
ПРОБУКЕТО́ВАНИЙ
ПРОБУКЕТУВА́ТИ
ПРОБУКСИРУВА́ТИ
ПРОБУКСО́ВУВАННЯ
ПРОБУКСО́ВУВАТИ
ПРОБУКСУВА́ННЯ
ПРОБУКСУВА́ТИ *див.* пробуксо́вувати
ПРОБУЛЬКОТА́ТИ
ПРОБУЛЬКОТІ́ТИ *див.* пробулькота́ти
ПРОБУНТУВА́ТИ
ПРОБУРА́ВИТИ *див.* пробура́влювати
ПРОБУРА́ВИТИСЯ *див.* пробура́влюватися
ПРОБУРА́ВЛЕНИЙ
ПРОБУРА́ВЛЮВАННЯ
ПРОБУРА́ВЛЮВАТИ
ПРОБУРА́ВЛЮВАТИСЯ
ПРОБУ́РЕНИЙ
ПРОБУРИ́ТИ *див.* пробу́рювати
ПРОБУРИ́ТИСЯ *див.* пробу́рюватися
ПРОБУ́РКАТИ[1]
ПРОБУ́РКАТИ[2] *див.* пробу́ркувати
ПРОБУ́РКАТИСЯ *див.* пробу́ркуватися
ПРОБУРКОТА́ТИ
ПРОБУРКОТІ́ТИ *див.* пробуркота́ти
ПРОБУ́РКУВАТИ
ПРОБУ́РКУВАТИСЯ
ПРОБУРЛАКУВА́ТИ
ПРОБУРМОТА́ТИ
ПРОБУРМОТІ́ТИ *див.* пробурмота́ти
ПРОБУРТИ́ТИ
ПРОБУРЧА́ТИ
ПРОБУ́РЮВАТИ
ПРОБУ́РЮВАТИСЯ
ПРОБУ́ТИ *див.* пробува́ти
ПРОБУ́ТИЙ
ПРОБУ́ТОК
ПРОБУ́ХАТИ
ПРОБУХА́ТИ
ПРОБУХИ́КАТИ
ПРОБУ́ХКАТИ
ПРОБУШУВА́ТИ
ПРОВ
ПРО́ВА
ПРОВАГА́ТИСЯ
ПРОВА́ДЖЕНИЙ
ПРОВА́ДЖЕННЯ
ПРОВА́ДЖУВАНИЙ
ПРОВА́ДЖУВАТИ *див.* прово́дити
ПРОВА́ДИТИ *див.* прово́дити
ПРОВА́ДИТИСЯ *див.* прово́дитися
ПРОВА́ЙДЕР
ПРОВА́ЙДЕРСЬКИЙ
ПРОВАКУВА́ТИ
ПРОВА́Л
ПРОВАЛА́НДАТИ
ПРОВАЛА́НДАТИСЯ
ПРОВАЛАСА́ТИСЯ
ПРОВА́ЛЕНИЙ
ПРОВА́ЛИНА
ПРОВАЛИ́ТИ[1] *див.* прова́лювати[1]
ПРОВАЛИ́ТИ[2] *див.* прова́лювати[2]
ПРОВАЛИ́ТИСЯ *див.* прова́люватися
ПРОВА́ЛЛЯ
ПРОВАЛУВА́ТИ
ПРОВА́ЛЬНИЙ
ПРОВА́ЛЬНІСТЬ
ПРОВАЛЬСУВА́ТИ
ПРОВАЛЬЦЬО́ВАНИЙ
ПРОВАЛЬЦЬО́ВУВАННЯ
ПРОВАЛЬЦЬО́ВУВАТИ
ПРОВАЛЬЦЮВА́ТИ *див.* провальцьо́вувати
ПРОВА́ЛЮВАТИ[1]
ПРОВА́ЛЮВАТИ[2]
ПРОВА́ЛЮВАТИСЯ
ПРОВА́ЛЯНИЙ
ПРОВАЛЯ́ТИ
ПРОВАЛЯ́ТИСЯ
ПРОВАНСА́ЛЕЦЬ *див.* провансА́льці
ПРОВАНСА́ЛКА *див.* прованса́льці
ПРОВАНСА́ЛЬ
ПРОВАНСА́ЛЬСЬКИЙ
ПРОВАНСА́ЛЬЦІ
ПРОВА́НСЬКИЙ
ПРОВАПНО́ВАНИЙ
ПРОВАПНУВА́ТИ
ПРОВА́Р
ПРОВА́РЕНИЙ
ПРОВА́РЕНІСТЬ
ПРОВАРИ́ТИ *див.* прова́рювати
ПРОВАРИ́ТИСЯ *див.* прова́рюватися
ПРОВАРТУВА́ТИ
ПРОВА́РЮВАННЯ
ПРОВА́РЮВАТИ
ПРОВА́РЮВАТИСЯ
ПРОВЕ́ДЕНИЙ
ПРОВЕ́ДЕННЯ
ПРОВЕ́ЗЕНИЙ
ПРОВЕ́ЗЕННЯ
ПРОВЕЗТИ́ *див.* прово́зити
ПРОВЕНА́НС
ПРОВЕНА́НСНИЙ
ПРОВЕНТИЛЬО́ВАНИЙ
ПРОВЕНТИЛЮВА́ТИ
ПРОВЕРБІА́ЛЬНИЙ
ПРОВЕРБІА́ЛЬНІСТЬ
ПРОВЕРБІА́ЛЬНО
ПРОВЕРЕЩА́ТИ
ПРОВЕ́РНЕНИЙ
ПРОВЕРНУ́ТИ *див.* проверта́ти
ПРОВЕ́РНУТИЙ *див.* прове́рнений
ПРОВЕРНУ́ТИСЯ *див.* проверта́тися
ПРОВЕ́РСТАНИЙ
ПРОВЕРСТА́ТИ
ПРО́ВЕРСТОК
ПРОВЕРТА́ННЯ
ПРОВЕРТА́ТИ
ПРОВЕРТА́ТИСЯ
ПРОВЕРТІ́ТИ *див.* провірчувати
ПРОВЕ́РЧЕНИЙ *див.* провірчений
ПРОВЕ́РЧУВАТИ *див.* провірчувати
ПРО́ВЕСЕНЬ
ПРОВЕСІ́ННІЙ
ПРОВЕСІ́ННЯ
ПРО́ВЕСІНЬ
ПРОВЕСЛУВА́ТИ
ПРО́ВЕСНА
ПРОВЕСНЯ́НИЙ

ПРОВЕСТИ́ *див.* прово́дити
ПРОВЕЧЕ́РЯТИ
ПРОВЕ́ШТАТИСЯ
ПРОВЗАЄМОДІ́ЯТИ
ПРОВИ́ДЕЦЬ
ПРОВИ́ДИЦЯ
ПРОВИ́ДІННЯ
ПРОВИДІ́ННЯ
ПРОВИ́ДІТИ
ПРОВИ́ДНИЦЬКИЙ
ПРОВИ́ДСТВО
ПРОВИ́НА
ПРОВИ́НЕН *див.* прови́нний
ПРОВИНИ́ТИ
ПРОВИНИ́ТИСЯ *див.* провинува́титися
ПРОВИ́НКА
ПРОВИ́ННИЙ
ПРОВИ́ННИК
ПРОВИ́ННИЦЯ
ПРОВИ́ННІСТЬ
ПРОВИ́ННО
ПРОВИ́НОНЬКА
ПРОВИНУВА́ТИТИСЯ
ПРОВИ́С
ПРОВИСА́ННЯ
ПРОВИСА́ТИ
ПРОВИ́СЛИЙ
ПРОВИ́СЛІСТЬ
ПРОВИ́СНУТИ *див.* провиса́ти
ПРОВИ́ТИ
ПРОВИ́ХРИ́ТИ
ПРОВИЩА́ТИ
ПРОВІА́НТ
ПРОВІАНТМЕ́ЙСТЕР
ПРОВІА́НТСЬКИЙ
ПРОВІВА́ТИ *див.* провíювати
ПРО́ВІД
ПРОВІ́Д
ПРОВІ́ДАТИ *див.* провíдувати
ПРОВІ́ДАТИСЯ
ПРОВІДЕНЦІАЛІ́ЗМ
ПРОВІДЕНЦІА́ЛЬНИЙ
ПРОВІДЕНЦІА́ЛЬНІСТЬ
ПРОВІДЕНЦІА́ЛЬНО
ПРОВІДЕНЦІ́ЙНИЙ
ПРОВІДЕНЦІ́ЙНІСТЬ
ПРОВІДЕНЦІ́ЙНО
ПРОВІ́ДЕЦЬ
ПРОВІ́ДИНИ
ПРОВІДМІ́НЮВАТИ
ПРОВІДМІНЯ́ТИ *див.* провідмíнювати
ПРО́ВІДНИЙ
ПРОВІДНИ́Й[1]
ПРОВІДНИ́Й[2]
ПРОВІДНИ́К
ПРОВІДНИКО́ВИЙ
ПРОВІДНИ́ЦЬКИЙ
ПРОВІДНИ́ЦЯ
ПРОВІДНИ́ЧКА
ПРОВІДНИЧО́К
ПРОВІ́ДНІСТЬ
ПРОВІ́ДУВАННЯ
ПРОВІ́ДУВАТИ
ПРОВІ́ДЦЯ
ПРОВІ́З
ПРОВІЗІ́ЙНИЙ
ПРОВІ́ЗІЯ
ПРОВІЗНИ́Й
ПРОВІ́ЗОР
ПРОВІЗОРИ́ЧНИЙ
ПРОВІ́ЗОРКА
ПРОВІЗО́РНИЙ
ПРОВІ́ЗОРСЬКИЙ
ПРОВІЙНУ́ТИ
ПРОВІКУВА́ТИ
ПРОВІНЦІА́Л
ПРОВІНЦІАЛІЗА́ЦІЯ
ПРОВІНЦІАЛІ́ЗМ
ПРОВІНЦІА́ЛКА
ПРОВІНЦІА́ЛОЧКА
ПРОВІНЦІА́ЛЬНИЙ
ПРОВІНЦІА́ЛЬНІСТЬ
ПРОВІНЦІА́ЛЬЩИНА
ПРОВІНЦІ́ЙНИЙ
ПРОВІНЦІ́ЙНІСТЬ
ПРОВІ́НЦІЯ
ПРОВІ́РЕНИЙ
ПРОВІ́РИТИ *див.* провіря́ти
ПРОВІ́РУС
ПРОВІ́РЧЕНИЙ
ПРОВІ́РЧУВАТИ
ПРОВІРЯ́ТИ
ПРОВІРЯ́ТИСЯ
ПРОВІ́СИТИ *див.* провíшувати[1]
ПРОВІ́СНИЙ
ПРОВІ́СНИК
ПРОВІ́СНИЦТВО
ПРОВІ́СНИЦЬКИЙ
ПРОВІ́СНИЦЯ
ПРОВІСТИ́ТИ *див.* провіща́ти
ПРОВІСТИ́ТИСЯ *див.* провіща́тися
ПРО́ВІСТЬ
ПРОВІТАМІ́Н
ПРОВІ́ТРЕНИЙ
ПРОВІ́ТРИТИ *див.* провíтрювати
ПРОВІ́ТРИТИСЯ *див.* провíтрюватися
ПРОВІ́ТРЮВАНИЙ
ПРОВІ́ТРЮВАНІСТЬ
ПРОВІ́ТРЮВАННЯ
ПРОВІ́ТРЮВАТИ
ПРОВІ́ТРЮВАТИСЯ
ПРОВІ́ШЕНИЙ[1]
ПРОВІ́ШЕНИЙ[2]
ПРОВІШИ́ТИ *див.* провíшувати[2]
ПРОВІ́ШУВАТИ[1]
ПРОВІ́ШУВАТИ[2]
ПРОВІ́ШУВАТИСЯ[1]
ПРОВІ́ШУВАТИСЯ[2]
ПРОВІЩА́ННЯ
ПРОВІЩА́ТИ
ПРОВІЩА́ТИСЯ
ПРОВІ́ЩЕНИЙ
ПРОВІ́ЩЕННЯ
ПРОВІ́ЩИЙ
ПРОВІ́ЩО
ПРОВІ́ЩУВАННЯ
ПРОВІ́ЩУВАТИ *див.* провіща́ти
ПРОВІ́ЮВАННЯ
ПРОВІ́ЮВАТИ
ПРОВІ́ЮВАТИСЯ
ПРОВІ́ЯНИЙ
ПРОВІ́ЯТИ *див.* провíювати
ПРОВІ́ЯТИСЯ *див.* провíюватися
ПРОВЛА́ДНИЙ
ПРОВЛА́ДНО
ПРОВОВТУ́ЗИТИСЯ
ПРОВО́ДА́Р *див.* проводи́р
ПРОВО́ДА́РКА
ПРОВОДЖА́ННЯ
ПРОВОДЖА́ТА
ПРОВОДЖА́ТИ *див.* прово́дити
ПРОВОДЖА́ТИЙ
ПРОВОДЖА́ЮЧИЙ
ПРОВО́ДЖЕНИЙ
ПРОВО́ДЖЕННЯ
ПРОВО́ДЖУВАНИЙ
ПРОВО́ДЖУВАТИ *див.* прово́дити
ПРО́ВОДИ
ПРОВОДИ́Р
ПРОВОДИ́РКА
ПРОВО́ДИТИ
ПРОВОДИ́ТИ *див.* прово́дити
ПРОВО́ДИТИСЯ
ПРОВО́ДКА
ПРОВОДО́ВИЙ
ПРОВОДО́К
ПРОВО́ЗИТИ
ПРОВОЗИ́ТИ
ПРОВО́ЗИТИСЯ
ПРОВОЗИ́ТИСЯ
ПРОВОКАТИ́ВНИЙ
ПРОВОКАТИ́ВНО
ПРОВОКА́ТОР
ПРОВОКА́ТОРКА
ПРОВОКА́ТОРСТВО
ПРОВОКА́ТОРСЬКИЙ
ПРОВОКАЦІ́ЙНИЙ
ПРОВОКАЦІ́ЙНО
ПРОВОКА́ЦІЯ
ПРОВОКО́ВАНИЙ
ПРОВОКУВА́ЛЬНИЙ
ПРОВОКУВА́ННЯ
ПРОВОКУВА́ТИ

ПРОВОКУВА́ТИСЯ
ПРОВОКУ́ЮЧИЙ
ПРОВОЛІКА́ННЯ
ПРОВОЛІКА́ТИ
ПРОВОЛІКА́ТИСЯ
ПРОВОЛОВО́ДИТИ
ПРОВОЛОВО́ДИТИСЯ
ПРОВОЛОДІ́ТИ
ПРОВОЛО́К
ПРОВОЛО́КА
ПРОВОЛОКИ́ТА
ПРОВОЛОКТИ́ *див.* проволіка́ти
ПРОВОЛОКТИ́СЯ *див.* проволіка́тися
ПРОВОЛО́ЧЕНИЙ
ПРОВОЛОЧИ́ТИ[1] *див.* проволіка́ти
ПРОВОЛОЧИ́ТИ[2]
ПРОВОЛОЧИ́ТИСЯ *див.* проволіка́тися
ПРОВО́НЮВАТИ
ПРОВО́НЮВАТИСЯ
ПРОВОНЯ́ТИ *див.* прово́нювати
ПРОВОНЯ́ТИСЯ *див.* прово́нюватися
ПРОВОРКОТА́ТИ
ПРОВОРКОТІ́ТИ *див.* проворкота́ти
ПРОВОРКУВА́ТИ
ПРОВОРКУВА́ТИЙ
ПРОВОРНЕ́НЬКИЙ
ПРОВОРНЕ́НЬКО
ПРОВО́РНИЙ
ПРОВО́РНІСТЬ
ПРОВО́РНО
ПРОВОРО́ЖИЙ
ПРОВОРОЖИ́ТИ
ПРОВОРО́НЕНИЙ
ПРОВОРО́НИТИ
ПРОВО́РСТВО
ПРОВОСКО́ВАНИЙ
ПРОВОСКО́ВУВАННЯ
ПРОВОСКО́ВУВАТИ
ПРОВОСКО́ВУВАТИСЯ
ПРОВОСКУВА́ТИ *див.* провоско́вувати
ПРОВОСКУВА́ТИСЯ *див.* провоско́вуватися
ПРОВО́ЩЕНИЙ
ПРОВОЩИ́ТИ *див.* прово́щувати
ПРОВОЩИ́ТИСЯ *див.* прово́щуватися
ПРОВО́ЩУВАННЯ
ПРОВО́ЩУВАТИ
ПРОВО́ЩУВАТИСЯ
ПРОВОЮВА́ТИ
ПРОВУ́ЛКОВИЙ
ПРОВУ́ЛОК
ПРОВУ́ЛОЧОК
ПРОВЧА́ТИ *див.* проу́чувати
ПРО́ВЧЕНИЙ
ПРОВЧИТЕЛЮВА́ТИ
ПРОВЧИ́ТИ *див.* проу́чувати
ПРОВЧИ́ТИСЯ
ПРОВ'Я́ЗАНИЙ
ПРОВ'ЯЗА́ТИ *див.* пров'я́зувати
ПРОВ'Я́ЗУВАННЯ
ПРОВ'Я́ЗУВАТИ
ПРОВ'Я́ЛЕНИЙ
ПРОВ'ЯЛИ́ТИ *див.* пров'я́лювати
ПРОВ'ЯЛИ́ТИСЯ *див.* пров'я́люватися
ПРОВ'Я́ЛЮВАННЯ
ПРОВ'Я́ЛЮВАТИ
ПРОВ'Я́ЛЮВАТИСЯ
ПРОГА́ВКАТИ
ПРОГАДА́ТИ[1] *див.* прога́дувати
ПРОГАДА́ТИ[2]
ПРОГА́ДУВАТИ
ПРОГАЗУВА́ТИ
ПРОГАЙНО́ВАНИЙ
ПРОГАЙНО́ВУВАТИ
ПРОГАЙНУВА́ТИ *див.* прогайно́вувати
ПРОГАЛА́КАТИ
ПРОГА́ЛИНА
ПРОГА́ЛИНКА
ПРОГАЛОПУВА́ТИ
ПРОГАЛЯ́ВИНА
ПРОГАНОЗА́ВР *див.* проганоза́ври
ПРОГАНОЗА́ВРИ
ПРОГАНЯ́ННЯ
ПРОГАНЯ́ТИ
ПРОГАНЯ́ТИСЯ
ПРОГАПТУВА́ТИ
ПРОГА́Р
ПРОГАРТО́ВАНИЙ
ПРОГАРТО́ВАНІСТЬ
ПРОГАРТО́ВУВАНІСТЬ
ПРОГАРТО́ВУВАННЯ
ПРОГАРТО́ВУВАТИ
ПРОГАРТО́ВУВАТИСЯ
ПРОГАРТУВА́ТИ *див.* прогарто́вувати
ПРОГАРТУВА́ТИСЯ *див.* прогарто́вуватися
ПРОГАРЦЮВА́ТИ
ПРОГАРЧА́ТИ
ПРОГА́ЮВАТИ
ПРОГА́ЮВАТИСЯ
ПРОГА́ЯНИЙ
ПРОГА́ЯННЯ
ПРОГА́ЯТИ *див.* прога́ювати
ПРОГА́ЯТИСЯ *див.* прога́юватися
ПРОГВИНТИ́ТИ *див.* прогви́нчувати
ПРОГВИНТИ́ТИСЯ *див.* прогви́нчуватися
ПРОГВИ́НЧЕНИЙ
ПРОГВИ́НЧУВАННЯ
ПРОГВИ́НЧУВАТИ
ПРОГВИ́НЧУВАТИСЯ
ПРОГЕСТЕРО́Н
ПРОГИ́Н
ПРОГИНА́ННЯ
ПРОГИНА́ТИ
ПРОГИНА́ТИСЯ
ПРОГИ́ННИЙ
ПРОГИНОМІ́Р
ПРОГІБИТИ́В
ПРОГІМНА́ЗІЯ
ПРОГІ́Н
ПРОГІ́ННИЙ
ПРОГІ́РКЛИЙ
ПРОГІ́РКЛІСТЬ
ПРОГІ́РКЛО
ПРОГІ́РКНУТИ
ПРОГЛАГО́ЛАТИ *див.* проглаго́лити
ПРОГЛАГО́ЛИТИ
ПРОГЛА́ДЖЕНИЙ
ПРОГЛА́ДЖУВАННЯ
ПРОГЛА́ДЖУВАТИ
ПРОГЛА́ДЖУВАТИСЯ
ПРОГЛА́ДИТИ *див.* прогла́джувати
ПРОГЛА́ДИТИСЯ *див.* прогла́джуватися
ПРОГЛЕ́ДІТИ
ПРОГЛЕ́ДІТИСЯ
ПРОГЛИНА́ТИ
ПРОГЛИ́НЕНИЙ
ПРОГЛИНУ́ТИ *див.* проглина́ти
ПРОГЛИ́НУТИЙ *див.* прогли́нений
ПРОГЛЯДА́ТИ
ПРОГЛЯДА́ТИСЯ
ПРОГЛЯ́ДІТИ *див.* прогле́діти
ПРОГЛЯ́ДІТИСЯ *див.* прогле́дітися
ПРОГЛЯ́НУТИ *див.* проглядáти
ПРО́ГНАНИЙ
ПРОГНА́ННЯ
ПРОГНА́ТИ *див.* проганя́ти
ПРОГНАТИ́ЗМ
ПРОГНА́ТИСЯ
ПРОГНАТИ́ЧНИЙ
ПРОГНИВА́ТИ
ПРОГНИ́ЛИЙ
ПРОГНИ́ЛІСТЬ
ПРОГНИ́ТИ *див.* прогнива́ти
ПРОГНІ́ВАНИЙ
ПРОГНІ́ВАТИ *див.* прогнівля́ти
ПРОГНІ́ВАТИСЯ *див.* прогнівля́тися
ПРОГНІВИ́ТИ *див.* прогнівля́ти
ПРОГНІВИ́ТИСЯ *див.* прогнівля́тися
ПРОГНІВЛЯ́ТИ
ПРОГНІВЛЯ́ТИСЯ
ПРОГНІ́Й
ПРОГНО́З
ПРОГНОЗИ́СТ
ПРОГНОЗИ́СТКА
ПРОГНО́ЗНИЙ
ПРОГНОЗО́ВАНИЙ
ПРОГНОЗО́ВАНІСТЬ
ПРОГНОЗО́ВАНО

ПРОГНОЗО́ВИЙ
ПРОГНОЗУВА́ЛЬНИЙ
ПРОГНОЗУВА́ННЯ
ПРОГНОЗУВА́ТИ
ПРОГНОЗУВА́ТИСЯ
ПРОГНО́ЇНА
ПРОГНОЇ́ТИ
ПРОГНО́СТИК
ПРОГНО́СТИКА
ПРОГНОСТИ́ЧНИЙ
ПРОГНОСТИ́ЧНІСТЬ
ПРОГНОСТИ́ЧНО
ПРОГНУ́ТИ *див.* прогина́ти
ПРОГНУ́ТИЙ
ПРОГНУ́ТИСЯ *див.* прогина́тися
ПРОГОВІ́ТИ
ПРОГОВО́РЕНИЙ
ПРОГОВОРИ́ТИ *див.* проговорювати
ПРОГОВОРИ́ТИСЯ *див.* проговорюватися
ПРОГОВО́РЮВАННЯ
ПРОГОВО́РЮВАТИ
ПРОГОВО́РЮВАТИСЯ
ПРОГОГОТА́ТИ
ПРОГОГОТІ́ТИ *див.* прогогота́ти
ПРОГОДО́ВУВАННЯ
ПРОГОДО́ВУВАТИ
ПРОГОДО́ВУВАТИСЯ
ПРОГОДУВА́ННЯ
ПРОГОДУВА́ТИ *див.* прогодо́вувати
ПРОГОДУВА́ТИСЯ *див.* прогодо́вуватися
ПРОГОЙДА́ТИ
ПРОГОЙДА́ТИСЯ
ПРОГО́ЛЕНИЙ
ПРОГОЛИ́ТИ *див.* прого́лювати
ПРОГОЛИ́ТИСЯ *див.* прого́люватися
ПРОГОЛОВУВА́ТИ
ПРОГОЛОДА́ТИСЯ
ПРОГОЛОДНІ́ТИ
ПРОГОЛОДНІ́ТИСЯ
ПРОГОЛОДУВА́ТИ
ПРОГОЛОСИ́ТИ[1]
ПРОГОЛОСИ́ТИ[2] *див.* проголо́шувати
ПРОГОЛОСО́ВАНИЙ
ПРОГОЛОСУВА́ТИ
ПРОГОЛОСУВА́ТИСЯ
ПРОГОЛО́ШЕНИЙ
ПРОГОЛО́ШЕННЯ
ПРОГОЛО́ШУВАНИЙ
ПРОГОЛО́ШУВАННЯ
ПРОГОЛО́ШУВАТИ
ПРОГОЛО́ШУВАТИСЯ
ПРОГО́ЛЮВАТИ
ПРОГО́ЛЮВАТИСЯ
ПРОГОМОНІ́ТИ
ПРОГО́НИСТИЙ
ПРОГО́НИСТІСТЬ
ПРОГО́НИСТО
ПРОГО́НИТИ *див.* прогання́ти
ПРОГО́НИЧ
ПРОГО́НКА
ПРОГО́ННИЙ
ПРОГО́НОВИЙ
ПРОГОНЧАРЮВА́ТИ
ПРОГОРА́ННЯ *див.* прогоря́ння
ПРОГОРА́ТИ *див.* прогоря́ти
ПРОГОРІ́ЛИЙ
ПРОГОРІ́ТИ *див.* прогоря́ти
ПРОГОРЛА́НИТИ
ПРОГОРЛА́ТИ
ПРОГОРНУ́ТИ *див.* прогорта́ти
ПРОГОРТА́ТИ
ПРОГОРЮВА́ТИ
ПРОГОРЯ́ННЯ
ПРОГОРЯ́ТИ
ПРОГОСПОДАРЮВА́ТИ
ПРОГОСТЮВА́ТИ
ПРО́ГРА
ПРОГРАВА́ННЯ
ПРОГРАВА́ТИ
ПРОГРАВА́ТИСЯ
ПРОГРАВА́Ч
ПРОГРАВІЙО́ВАНИЙ
ПРОГРАВІРО́ВАНИЙ
ПРОГРАВІРУВА́ТИ
ПРОГРАВІЮВА́ТИ
ПРОГРАДУЙО́ВАНИЙ
ПРОГРАДУЮВА́ТИ
ПРОГРА́МА
ПРОГРАМА́ТОР
ПРОГРАМА́ТОРНИЙ
ПРОГРАМІ́СТ
ПРОГРАМІ́СТКА
ПРОГРАМІ́СТСЬКИЙ
ПРОГРА́МКА
...ПРОГРА́МНИЙ
ПРОГРА́МНИЙ
ПРОГРА́МНІСТЬ
ПРОГРА́МНО
ПРОГРАМО́ВАНИЙ
ПРОГРАМО́ВИЙ
ПРОГРАМО́ВІСТЬ
ПРОГРАМОКЕРО́ВАНИЙ
ПРОГРАМУВА́ЛЬНИЙ
ПРОГРАМУВА́ННЯ
ПРОГРАМУВА́ТИ
ПРОГРАМУВА́ТИСЯ
ПРО́ГРАНИЙ
ПРОГРА́ТИ *див.* програва́ти
ПРОГРА́ТИСЯ *див.* програва́тися
ПРОГРАФИ́ТИ *див.* прографля́ти
ПРОГРА́ФЛЕНИЙ
ПРОГРА́ФЛЕННЯ
ПРОГРАФЛЯ́ТИ
ПРОГРАФЛЯ́ТИСЯ
ПРО́ГРАШ[1]
ПРО́ГРАШ[2]
ПРО́ГРАШНИЙ
ПРО́ГРАШНО
ПРОГРЕБТИ́ *див.* прогріба́ти
ПРОГРЕДІЄ́НТНИЙ
ПРОГРЕДІЄ́НТНІСТЬ
ПРОГРЕДІЄ́НТНО
ПРОГРЕ́С
ПРОГРЕСИВІ́ЗМ
ПРОГРЕСИ́ВКА
ПРОГРЕСИ́ВНИЙ
ПРОГРЕСИ́ВНІСТЬ
ПРОГРЕСИ́ВНО
ПРОГРЕСИ́ЗМ
ПРОГРЕСИ́СТ
ПРОГРЕСИ́СТКА
ПРОГРЕСИ́СТСЬКИ
ПРОГРЕСИ́СТСЬКИЙ
ПРОГРЕ́СІЯ
ПРОГРЕСУВА́ЛЬНИЙ
ПРОГРЕСУВА́ННЯ
ПРОГРЕСУВА́ТИ
ПРОГРЕСУ́ЮЧИЙ
ПРОГРИЗА́ННЯ
ПРОГРИЗА́ТИ
ПРОГРИЗА́ТИСЯ
ПРОГРИ́ЗЕНИЙ
ПРОГРИ́ЗТИ *див.* прогриза́ти
ПРОГРИ́ЗТИСЯ *див.* прогриза́тися
ПРОГРИ́МАТИ
ПРОГРИМІ́ТИ
ПРОГРИМКОТІ́ТИ
ПРОГРИМОТА́ТИ
ПРОГРИМОТІ́ТИ *див.* прогримота́ти
ПРОГРІБА́ННЯ
ПРОГРІБА́ТИ
ПРОГРІБА́ТИСЯ
ПРОГРІ́В
ПРОГРІ́ВАНИЙ
ПРОГРІ́ВАНІСТЬ
ПРОГРІВА́ННЯ
ПРОГРІВА́ТИ
ПРОГРІВА́ТИСЯ
ПРОГРІ́ТИ *див.* прогріва́ти
ПРОГРІ́ТИЙ
ПРОГРІ́ТИСЯ *див.* прогріва́тися
ПРО́ГРІХ
ПРОГРІША́ТИ
ПРОГРІША́ТИСЯ
ПРОГРІ́ШЕННЯ
ПРОГРІШИ́ТИ *див.* прогріша́ти
ПРОГРІШИ́ТИСЯ *див.* прогріша́тися
ПРОГРУЗА́ТИ
ПРОГРУ́ЗНУТИ *див.* прогруза́ти
ПРОГРУ́ЗТИ *див.* прогруза́ти
ПРОГРЮ́КАТИ
ПРОГРЮКОТА́ТИ

ПРОГРЮКОТІ́ТИ *див.* прогрюкота́ти
ПРОГУГНИ́ТИ
ПРОГУГНІ́ТИ *див.* прогугни́ти
ПРОГУГНЯ́ВИТИ
ПРОГУГОТІ́ТИ
ПРОГУДІ́ТИ
ПРОГУ́КАТИ
ПРОГУКА́ТИ
ПРОГУ́Л
ПРОГУ́ЛКА
ПРОГУ́ЛЬКА
ПРОГУ́ЛЬКНУТИ
ПРО́ГУЛЬКОМ
ПРОГУ́ЛЬНИЙ
ПРОГУ́ЛЬНИК
ПРОГУ́ЛЬНИЦЯ
ПРОГУ́ЛЬНЯ
ПРОГУ́ЛЮВАННЯ
ПРОГУ́ЛЮВАТИ
ПРОГУ́ЛЮВАТИСЯ
ПРОГУ́ЛЯНИЙ
ПРОГУ́ЛЯНКА
ПРОГУ́ЛЯНКОВИЙ
ПРОГУЛЯ́ННЯ
ПРОГУЛЯ́ННЯЧКО
ПРОГУ́ЛЯНОЧКА
ПРОГУЛЯ́ТИ *див.* прогу́лювати
ПРОГУЛЯ́ТИСЯ *див.* прогу́люватися
ПРОГУМО́ВАНИЙ
ПРОГУМО́ВУВАННЯ
ПРОГУМО́ВУВАТИ
ПРОГУМО́ВУВАТИСЯ
ПРОГУМУВА́ННЯ
ПРОГУМУВА́ТИ *див.* прогумо́вувати
ПРОГУНЯ́ВИТИ
ПРОГУ́ПАТИ
ПРОГУПОТІ́ТИ
ПРОГУ́РКАТИ
ПРОГУРКОТА́ТИ
ПРОГУРКОТІ́ТИ *див.* прогуркота́ти
ПРОГУСТИ́ *див.* прогуді́ти
ПРОГУ́ТО́РИТИ
ПРОГУЧА́ТИ
ПРОҐА́ВИТИ *див.* проґа́влювати
ПРОҐА́ВИТИСЯ
ПРОҐА́ВЛЕНИЙ
ПРОҐА́ВЛЮВАТИ
ПРОҐРУНТО́ВАНИЙ
ПРОҐРУНТУВА́ТИ
ПРОД...
ПРОДА́ВАНИЙ
ПРОДАВА́ННЯ
ПРОДАВА́ТИ
ПРОДАВА́ТИСЯ
ПРОДАВЕ́ЦЬ
ПРОДАВИ́ТИ *див.* прода́влювати
ПРОДАВИ́ТИСЯ *див.* прода́влюватися
ПРОДА́ВЛЕНИЙ
ПРОДА́ВЛЕННЯ
ПРОДА́ВЛЮВАННЯ
ПРОДА́ВЛЮВАТИ
ПРОДА́ВЛЮВАТИСЯ
ПРОДАВЧИ́НЯ
ПРОДАВЩИ́ЦЯ
ПРО́ДАЖ
ПРОДА́ЖА
ПРОДА́ЖНИЙ
ПРОДА́ЖНИЦТВО
ПРОДА́ЖНІСТЬ
ПРО́ДАНИЙ
ПРОДА́ТИ *див.* продава́ти
ПРОДА́ТИСЯ *див.* продава́тися
ПРОДА́УС
ПРОДВИГТІ́ТИ
ПРОДЕБАТО́ВАНИЙ
ПРОДЕБАТУВА́ТИ
ПРОДЕЗІНФІКО́ВАНИЙ
ПРОДЕЗІНФІКУВА́ТИ
ПРОДЕКА́Н
ПРОДЕКЛАМО́ВАНИЙ
ПРОДЕКЛАМУВА́ТИ
ПРОДЕКЛАРО́ВАНИЙ
ПРОДЕКЛАРУВА́ТИ
ПРОДЕЛЬФІ́Н
ПРОДЕМОНСТРО́ВАНИЙ
ПРОДЕМОНСТРУВА́ТИ
ПРОДЕРЕНЧА́ТИ
ПРОДЕРЕНЬКОТА́ТИ
ПРОДЕРЕНЬКОТІ́ТИ *див.* продеренькота́ти
ПРОДЕ́РЖАНИЙ
ПРОДЕ́РЖАТИ
ПРОДЕ́РЖАТИСЯ
ПРОДЕ́РТИ *див.* продира́ти
ПРОДЕ́РТИЙ
ПРОДЕ́РТИСЯ *див.* продира́тися
ПРОДЕРЧА́ТИ
ПРОДЕФІЛЮВА́ТИ
ПРОДЕФОРМУВА́ТИ
ПРОДЕШЕВИ́ТИ
ПРОДЕШЕВИ́ТИСЯ
ПРОДЗАГІ́Н
ПРОДЗВЕНІ́ТИ
ПРОДЗВОНИ́ТИ *див.* продзво́нювати
ПРОДЗВО́НЮВАННЯ
ПРОДЗВО́НЮВАТИ
ПРОДЗЕЛЕНЧА́ТИ
ПРОДЗЕЛЕ́НЬКАТИ
ПРОДЗЕ́НЬКАТИ
ПРОДЗИЖЧА́ТИ
ПРОДЗЬО́БА́ТИ *див.* продзьо́бувати
ПРОДЗЬО́БУВАТИ
ПРОДЗЬО́БУВАТИСЯ
ПРОДЗЮРЧА́ТИ
ПРОДЗЯ́ВКАТИ
ПРОДИ́БАТИ
ПРОДИВИ́ТИ *див.* продивля́ти
ПРОДИВИ́ТИСЯ *див.* продивля́тися
ПРОДИВЛЯ́ТИ
ПРОДИВЛЯ́ТИСЯ
ПРОДИ́ВО
ПРОДИКТО́ВАНИЙ
ПРОДИКТУВА́ТИ
ПРОДИМА́ТИ *див.* продува́ти
ПРОДИМИ́ТИ *див.* проди́млювати
ПРОДИМИ́ТИСЯ *див.* проди́млюватися
ПРОДИМІ́ТИ
ПРОДИМІ́ТИСЯ *див.* проди́млюватися
ПРОДИ́МЛЕНИЙ
ПРОДИ́МЛЮВАТИ
ПРОДИ́МЛЮВАТИСЯ
ПРОДИМЛЯ́ТИ *див.* проди́млювати
ПРОДИМЛЯ́ТИСЯ *див.* проди́млюватися
ПРОДИРА́ННЯ
ПРОДИРА́ТИ
ПРОДИРА́ТИСЯ
ПРОДИСКО́ВАНИЙ
ПРОДИСКУВА́ТИ
ПРОДИСКУТО́ВАНИЙ
ПРОДИСКУТУВА́ТИ
ПРОДИФЕРЕНЦІЙО́ВАНИЙ
ПРОДИФЕРЕНЦІЮВА́ТИ
ПРО́ДИХ[1]
ПРО́ДИХ[2]
ПРОДИ́ХАТИ[1]
ПРОДИ́ХАТИ[2] *див.* продиха́ти
ПРОДИХА́ТИ
ПРОДИ́ХАТИСЯ
ПРОДИХНУ́ТИ
ПРОДИХО́ВИЙ
ПРОДІАГНОСТО́ВАНИЙ
ПРОДІАГНОСТУВА́ТИ
ПРОДІВУВА́ТИ
ПРОДІЄВІДМІ́НЮВАНИЙ
ПРОДІЄВІДМІ́НЮВАТИ
ПРО́ДІЛ[1]
ПРО́ДІЛ[2]
ПРОДІЛИ́ТИ *див.* проділя́ти
ПРО́ДІЛКА
ПРО́ДІЛЬ
ПРОДІЛЯ́ТИ
ПРОДІЛЯ́ТИСЯ
ПРОДІРЯ́ВИТИ *див.* продіря́влювати
ПРОДІРЯ́ВИТИСЯ *див.* продіря́влюватися
ПРОДІРЯ́ВІТИ
ПРОДІРЯ́ВЛЕНИЙ
ПРОДІРЯ́ВЛЮВАТИ
ПРОДІРЯ́ВЛЮВАТИСЯ
ПРОДЛУ́БАТИ
ПРОДЛУ́БАТИСЯ
ПРОДЛЯ́ТИ

ПРОДМА́Г
ПРОДМУ́ХАТИ *див.* продму́хувати
ПРОДМУХНУ́ТИ
ПРОДМУ́ХУВАТИ
ПРОДО́ВБАНИЙ
ПРОДОВБА́ТИ *див.* продо́вбувати
ПРОДО́ВБИНА
ПРОДОВБТИ́ *див.* продо́вбувати
ПРОДО́ВБУВАННЯ
ПРОДО́ВБУВАТИ
ПРОДО́ВБУВАТИСЯ
ПРОДОВГА́СТИЙ
ПРОДОВГУВА́ТИЙ
ПРОДО́ВЖЕНИЙ
ПРОДО́ВЖЕННЯ
ПРОДО́ВЖИТИ *див.* продо́вжувати
ПРОДО́ВЖИТИСЯ *див.* продо́вжуватися
ПРОДО́ВЖНИЙ
ПРОДО́ВЖНІСТЬ
ПРОДО́ВЖУВАНИЙ
ПРОДО́ВЖУВАННЯ
ПРОДО́ВЖУВАТИ
ПРОДО́ВЖУВАТИСЯ
ПРОДО́ВЖУВАЧ
ПРОДО́ВЖУВАЧКА
ПРОДОВО́ЛЬСТВО
ПРОДОВО́ЛЬЧИЙ
ПРОДОЇ́ТИ *див.* продо́ювати
ПРОДОЛУБА́ТИ
ПРОДО́ЮВАТИ
ПРОДО́ЮВАТИСЯ
ПРОДПОДА́ТКОВИЙ
ПРОДПОДА́ТОК
ПРОДРАЖНИ́ТИ
ПРОДРАЇ́ТИ *див.* продра́ювати
ПРО́ДРАНИЙ
ПРОДРА́ТИ *див.* продира́ти
ПРОДРА́ТИСЯ *див.* продира́тися
ПРОДРА́ЮВАТИ
ПРОДРА́ЮВАТИСЯ
ПРОДРЕЙФУВА́ТИ
ПРОДРИҐОТІ́ТИ
ПРОДРИЖА́ТИ
ПРОДРІБОТА́ТИ *див.* продріботі́ти
ПРОДРІБОТІ́ТИ
ПРОДРІЖДЖО́ВАНИЙ
ПРОДРІЖДЖУВА́ТИ
ПРОДРІМА́ТИ
ПРОДРІМА́ТИСЯ
ПРОДРОЗКЛА́ДКА
ПРОДРО́М
ПРОДРОМА́ЛЬНИЙ
ПРОДРЯ́ПАНИЙ
ПРОДРЯ́ПАТИ *див.* продря́пувати
ПРОДРЯ́ПАТИСЯ *див.* продря́пуватися
ПРОДРЯ́ПУВАННЯ
ПРОДРЯ́ПУВАТИ
ПРОДРЯ́ПУВАТИСЯ
ПРОДТОВА́РИ
ПРОДТОВА́РНИЙ
ПРОДУБИ́ТИ *див.* проду́блювати
ПРОДУБИ́ТИСЯ *див.* проду́блюватися
ПРОДУ́БЛЕНИЙ
ПРОДУ́БЛЕНІСТЬ
ПРОДУБЛЬО́ВАНИЙ
ПРОДУ́БЛЮВАННЯ
ПРОДУ́БЛЮВАТИ
ПРОДУБЛЮВА́ТИ
ПРОДУ́БЛЮВАТИСЯ
ПРОДУБЛЮВА́ТИСЯ
ПРО́ДУВ
ПРОДУВА́ЛЬНИЙ
ПРОДУВА́ННЯ
ПРОДУВА́ТИ
ПРОДУВА́ТИСЯ
ПРОДУВНИ́Й
ПРОДУ́ВНІСТЬ
ПРОДУДНІ́ТИ
ПРОДУДОНІ́ТИ
ПРОДУКО́ВАНИЙ
ПРОДУ́КТ
ПРОДУКТИ́ВНИЙ
ПРОДУКТИ́ВНІСТЬ
ПРОДУКТИ́ВНО
ПРОДУКТО́ВИЙ
ПРОДУКТООБМІН
ПРОДУКТОПРОВІ́Д
ПРОДУКУВА́ННЯ
ПРОДУКУВА́ТИ
ПРОДУКУВА́ТИСЯ
ПРОДУКЦІ́ЙНИЙ
ПРОДУКЦІ́ЙНІСТЬ
ПРОДУ́КЦІЯ
ПРОДУ́МАНИЙ
ПРОДУ́МАНІСТЬ
ПРОДУ́МАНО
ПРОДУ́МАТИ *див.* проду́мувати
ПРОДУ́МАТИСЯ *див.* проду́муватися
ПРОДУ́МУВАННЯ
ПРОДУ́МУВАТИ
ПРОДУ́МУВАТИСЯ
ПРОДУ́ТИ *див.* продува́ти
ПРОДУ́ТИЙ
ПРОДУ́ТИСЯ *див.* продува́тися
ПРО́ДУХ
ПРОДУ́ХА
ПРОДУ́ХВИНА
ПРОДУ́ХОВИНА *див.* проду́хвина
ПРОДУЦЕ́НТ
ПРОДЮ́СЕР
ПРОДЮ́СЕРКА
ПРОДЮ́СЕРСТВО
ПРОДЮ́СЕРСЬКИЙ
ПРОДЮСУВА́ННЯ
ПРОДЮСУВА́ТИ
ПРОДЮСУВА́ТИСЯ
ПРОЕКЗАМЕНО́ВАНИЙ
ПРОЕКЗАМЕНУВА́ТИ
ПРОЕКЗАМЕНУВА́ТИСЯ
ПРОЕКСПЕРИМЕНТУВА́ТИ
ПРОЄВРОПЕ́ЙСЬКИЙ
ПРОЄ́КТ
ПРОЄКТА́НТ
ПРОЄКТА́НТКА
ПРОЄКТИ́ВНИЙ
ПРОЄКТИ́ВНІСТЬ
ПРОЄ́КТНИЙ
ПРОЄКТО́ВАНИЙ[1]
ПРОЄКТО́ВАНИЙ[2]
ПРОЄ́КТОР
ПРОЄКТУВА́ЛЬНИЙ
ПРОЄКТУВА́ЛЬНИК
ПРОЄКТУВА́ЛЬНИЦЯ
ПРОЄКТУВА́ННЯ[1]
ПРОЄКТУВА́ННЯ[2]
ПРОЄКТУВА́ТИ[1]
ПРОЄКТУВА́ТИ[2]
ПРОЄКТУВА́ТИСЯ[1]
ПРОЄКТУВА́ТИСЯ[2]
ПРОЄКЦІ́ЙНИЙ
ПРОЄКЦІЙО́ВАНИЙ
ПРОЄКЦІЮВА́ЛЬНИЙ
ПРОЄКЦІЮВА́ННЯ
ПРОЄКЦІЮВА́ТИ
ПРОЄКЦІЮВА́ТИСЯ
ПРОЄ́КЦІЯ[1]
ПРОЄ́КЦІЯ[2]
ПРОЄХИ́ДНА
ПРОЖА́РЕНИЙ
ПРОЖА́РЕНІСТЬ
ПРОЖА́РИТИ *див.* прожа́рювати
ПРОЖА́РИТИСЯ *див.* прожа́рюватися
ПРОЖА́РКА
ПРОЖАРТУВА́ТИ
ПРОЖА́РЮВАНИЙ
ПРОЖА́РЮВАНІСТЬ
ПРОЖА́РЮВАННЯ
ПРОЖА́РЮВАТИ
ПРОЖА́РЮВАТИСЯ
ПРОЖА́РЮВАЧ
ПРОЖА́РЮВАЧКА
ПРОЖА́ТИ *див.* прожина́ти
ПРОЖА́ТИЙ
ПРОЖДА́ТИ
ПРОЖЕБОНІ́ТИ
ПРОЖЕ́КТ
ПРОЖЕКТЕ́Р
ПРОЖЕКТЕ́РСТВО
ПРОЖЕКТЕ́РСТВУВАТИ
ПРОЖЕКТЕ́РСЬКИЙ
ПРОЖЕ́КТОР
ПРОЖЕКТОРИ́СТ
ПРОЖЕКТОРИ́СТКА

ПРОЖЕ́КТОРНИЙ
ПРОЖЕНИХА́ТИСЯ
ПРОЖЕ́РА
ПРОЖЕ́РЛИВИЙ
ПРОЖЕ́РЛИВІСТЬ
ПРОЖЕ́РЛИВО
ПРОЖЕ́РНИЙ
ПРОЖЕ́РТИ *див.* прожира́ти
ПРОЖИВА́ННЯ
ПРОЖИВА́ТИ
ПРОЖИВА́ТИСЯ
ПРОЖИВОТІ́ТИ
ПРОЖИ́ЛКА
ПРО́ЖИЛЛЯ
ПРО́ЖИЛОК
ПРОЖИНА́ТИ
ПРО́ЖИР
ПРОЖИРА́ТИ
ПРОЖИ́РЕНИЙ
ПРОЖИ́РИТИ *див.* прожи́рювати
ПРОЖИ́РИТИСЯ *див.* прожи́рюватися
ПРОЖИРУВА́ТИ
ПРОЖИ́РЮВАННЯ
ПРОЖИ́РЮВАТИ
ПРОЖИ́РЮВАТИСЯ
ПРОЖИ́ТИ *див.* прожива́ти
ПРОЖИ́ТИЙ
ПРОЖИ́ТИСЯ *див.* прожива́тися
ПРОЖИТКО́ВИЙ
ПРОЖИ́ТОК
ПРОЖИТТЯ́
ПРОЖО́ВАНИЙ
ПРОЖО́ВКЛИЙ
ПРОЖО́ВКНУТИ
ПРО́ЖОВТЬ
ПРОЖО́ВУВАННЯ
ПРОЖО́ВУВАТИ
ПРОЖО́ВУВАТИСЯ
ПРОЖО́ГА
ПРОЖО́ГОМ
ПРО́ЖРА
ПРОЖУВА́ТИ *див.* прожо́вувати
ПРОЖУВА́ТИСЯ *див.* прожо́вуватися
ПРОЖУРИ́ТИСЯ
ПРОЗ
ПРО́ЗА
ПРОЗАЇЗА́ЦІЯ
ПРОЗАЇ́ЗМ
ПРОЗАЇЗО́ВАНИЙ
ПРОЗАЇЗУВА́ННЯ
ПРОЗАЇЗУВА́ТИ
ПРОЗАЇ́К
ПРОЗАЇ́ЧНИЙ
ПРОЗАЇ́ЧНІСТЬ
ПРОЗАЇ́ЧНО
ПРОЗА́ХІДНИЙ
ПРО́ЗВАНИЙ
ПРОЗВА́ННЯ
ПРОЗВА́ТИ *див.* прозива́ти
ПРОЗВА́ТИСЯ *див.* прозива́тися
ПРО́ЗВИСЬКО
ПРО́ЗВИЩЕ
ПРОЗВУЧА́ТИ
ПРОЗГУЧА́ТИ
ПРОЗДРІ́ТИ
ПРО́ЗЕЛЕНЬ
ПРОЗЕЛІ́Т
ПРОЗЕЛІТИ́ЗМ
ПРОЗЕЛІ́ТКА
ПРОЗЕЛІ́ТСЬКИЙ
ПРОЗЕНХІ́МА
ПРОЗИ́ВАНИЙ
ПРОЗИВА́ТИ
ПРОЗИВА́ТИСЯ
ПРОЗИВНИ́Й
ПРОЗИМУВА́ТИ
ПРОЗИРА́ННЯ
ПРОЗИРА́ТИ
ПРОЗИРА́ТИСЯ
ПРОЗИРНИ́Й *див.* прозірни́й
ПРОЗИРНУ́ТИ *див.* прозира́ти
ПРОЗІВА́ТИ
ПРОЗІ́Р
ПРОЗІРЛИ́ВИЙ *див.* прозорли́вий
ПРОЗІРЛИ́ВІСТЬ *див.* прозорли́вість
ПРОЗІРЛИ́ВО *див.* прозорли́во
ПРОЗІ́РНИЙ
ПРОЗІРНИ́Й
ПРОЗІ́РНІСТЬ[1]
ПРОЗІ́РНІСТЬ[2]
ПРОЗІ́РНО
ПРОЗІ́РЧАСТИЙ
ПРОЗІ́РЧАСТІСТЬ
ПРОЗІ́РЧАСТО
ПРОЗІ́РЧАТИЙ *див.* прозі́рчастий
ПРОЗІТХА́ТИ
ПРОЗНАВА́ТИ
ПРОЗНА́ТИ *див.* прознава́ти
ПРОЗНАЧА́ТИСЯ
ПРОЗНА́ЧИ́ТИСЯ *див.* прознача́тися
ПРОЗО́ВИЙ
ПРОЗО́ВІСТЬ
ПРОЗО́ВО
ПРОЗО́ЛЕНИЙ
ПРОЗО́ЛЕНІСТЬ
ПРОЗО́ЛЕННЯ
ПРОЗОЛИ́ТИ *див.* прозо́лювати
ПРО́ЗОЛОТЬ
ПРОЗО́ЛЮВАННЯ
ПРОЗО́ЛЮВАТИ
ПРОЗОНДО́ВАНИЙ
ПРОЗОНДУВА́ТИ
ПРОЗОПАГНО́ЗІЯ
ПРОЗОПЕ́Я *див.* прозопопе́я
ПРОЗОПОПЕ́Я
ПРОЗО́Р
ПРОЗО́РИЙ
ПРОЗО́РИСТИЙ
ПРОЗО́РИСТІСТЬ
ПРОЗО́РИСТО
ПРОЗО́РИТИСЯ
ПРОЗО́РІНЬ
ПРОЗО́РІСТЬ
ПРОЗО́РІ́ТИ
ПРОЗО́РІШАТИ
ПРОЗОРЛИ́ВЕЦЬ
ПРОЗОРЛИ́ВИЙ
ПРОЗОРЛИ́ВИЦЯ
ПРОЗОРЛИ́ВІСТЬ
ПРОЗОРЛИ́ВО
ПРОЗО́РО
ПРОЗО́РО-...
ПРОЗО́РО-БІ́ЛИЙ
ПРОЗО́РО-БЛАКИ́ТНИЙ
ПРОЗО́РО-БЛІДИ́Й
ПРОЗО́РО-ЖО́ВТИЙ
ПРОЗОРОКРИ́ЛИЙ
ПРОЗО́РО-ХОЛО́ДНИЙ
ПРОЗО́РЧАСТИЙ *див.* прозі́рчастий
ПРОЗО́РЧАСТІСТЬ *див.* прозі́рчастість
ПРОЗО́РЧАСТО *див.* прозі́рчасто
ПРОЗО́РЧАТИЙ *див.* прозі́рчастий
ПРОЗО́Р'Я
ПРОЗРІВА́ННЯ
ПРОЗРІВА́ТИ
ПРОЗРІ́ЛИЙ
ПРОЗРІ́ННЯ
ПРОЗРІ́ТИ *див.* прозріва́ти
ПРОЗУМКОТІ́ТИ
ПРОЗУ́РКА
ПРОЗЯБА́ННЯ[1]
ПРОЗЯБА́ННЯ[2]
ПРОЗЯБА́ТИ[1]
ПРОЗЯБА́ТИ[2]
ПРОЗЯ́БНУТИ[1] *див.* прозяба́ти[1]
ПРОЗЯ́БНУТИ[2] *див.* прозяба́ти[2]
ПРОІГНОРО́ВАНИЙ
ПРОІГНОРУВА́ТИ
ПРОІГУ́МЕН
ПРОІЛЮСТРО́ВАНИЙ
ПРОІЛЮСТРУВА́ТИ
ПРОІМПЕ́РСЬКИ
ПРОІМПЕ́РСЬКИЙ
ПРОІНВЕНТАРИЗО́ВАНИЙ
ПРОІНВЕНТАРИЗУВА́ТИ
ПРОІНВЕСТО́ВАНИЙ
ПРОІНВЕСТУВА́ТИ
ПРОІНДЕКСО́ВАНИЙ
ПРОІНДЕКСУВА́ТИ
ПРОІНКУБО́ВАНИЙ
ПРОІНКУБУВА́ТИ
ПРОІНСПЕКТО́ВАНИЙ
ПРОІНСПЕКТУВА́ТИ
ПРОІНСТАЛЬО́ВАНИЙ

ПРОІНСТАЛЮВА́ТИ
ПРОІНСТРУКТО́ВАНИЙ
ПРОІНСТРУКТУВА́ТИ
ПРОІНСТРУКТУВА́ТИСЯ
ПРОІНТЕГРО́ВАНИЙ
ПРОІНТЕГРУВА́ТИ
ПРОІНТЕРВ'ЮВА́ТИ
ПРОІНТЕРВ'ЮВО́ВАНИЙ
ПРОІНТЕРПРЕТО́ВАНИЙ
ПРОІНТЕРПРЕТУВА́ТИ
ПРОІНФОРМО́ВАНИЙ
ПРОІНФОРМУВА́ТИ
ПРОІРЖА́ВИТИ
ПРОІРЖА́ВІЛИЙ
ПРОІРЖА́ВІТИ
ПРОІРЖА́ВЛЕНИЙ
ПРОІРЖА́ТИ
ПРОІСЛА́МСЬКИ
ПРОІСЛА́МСЬКИЙ
ПРОІСНУВА́ТИ
ПРОІСПИТО́ВАНИЙ
ПРОІСПИТУВА́ТИ
ПРОІСПИТУВА́ТИСЯ
ПРОІШАЧИТИ
ПРОЇДА́ННЯ
ПРОЇДА́ТИ
ПРОЇДА́ТИСЯ
ПРОЇ́ДЕНИЙ
ПРОЇЖДЖА́ТИ[1]
ПРОЇЖДЖА́ТИ[2]
ПРОЇЖДЖА́ТИСЯ[1]
ПРОЇЖДЖА́ТИСЯ[2]
ПРОЇЖДЖА́ЧИЙ
ПРОЇЖДЖА́ЮЧИЙ
ПРОЇ́ЖДЖЕНИЙ
ПРОЇ́ЖДЖИЙ
ПРОЇ́ЖДЖУВАННЯ
ПРОЇ́ЖДЖУВАТИ *див.* проїжджа́ти[2]
ПРОЇ́ЖДЖУВАТИСЯ *див.* проїжджа́тися[2]
ПРОЇ́ЗД
ПРОЇ́ЗДИТИ *див.* проїжджа́ти[2]
ПРОЇЗДИ́ТИ *див.* проїжджа́ти[1]
ПРОЇ́ЗДИТИСЯ *див.* проїжджа́тися[2]
ПРОЇЗДИ́ТИСЯ *див.* проїжджа́тися[1]
ПРОЇ́ЗДКА[1]
ПРОЇ́ЗДКА[2]
ПРОЇ́ЗДОМ
ПРОЇЗНИ́Й
ПРОЇСНИ́Й
ПРОЇ́СТИ *див.* проїда́ти
ПРОЇ́СТИСЯ *див.* проїда́тися
ПРО́ЇСТЬ
ПРОЇ́ХАНИЙ
ПРОЇ́ХАТИ *див.* проїжджа́ти[1]
ПРОЇ́ХАТИСЯ *див.* проїжджа́тися[1]
ПРО́ЙДА
ПРО́ЙДЕНИЙ
ПРОЙДЕ́ШНІЙ
ПРОЙДИ́СВІТ
ПРОЙДИ́СВІТКА
ПРОЙДИ́СВІТСЬКИЙ
ПРОЙДО́ХА
ПРОЙДО́ШНИЙ
ПРО́ЙМА
ПРОЙМА́ННЯ
ПРОЙМА́ТИ
ПРОЙМА́ТИСЯ
ПРОЙМА́ЮЧЕ
ПРОЙМА́ЮЧИЙ
ПРОЙМИ́ТИ *див.* пройма́ти
ПРО́ЙМОВИЙ
ПРОЙНЯ́ТИ *див.* пройма́ти
ПРО́ЙНЯТИЙ
ПРОЙНЯ́ТИСЯ *див.* пройма́тися
ПРО́ЙНЯТІСТЬ
ПРОЙТИ́ *див.* прохо́дити
ПРОЙТИ́СЯ *див.* прохо́джуватися
ПРОКАДИ́ТИ
ПРОКАЖЕ́НИЙ
ПРОКА́ЗА
ПРОКА́ЗАНИЙ
ПРОКАЗА́ТИ *див.* прока́зувати
ПРОКА́ЗНИЙ
ПРОКА́ЗУВАНИЙ
ПРОКА́ЗУВАННЯ
ПРОКА́ЗУВАТИ
ПРОКА́ЗУВАТИСЯ
ПРОКАЛАТА́ТИ
ПРОКАЛАТА́ТИСЯ
ПРОКАЛІБРО́ВАНИЙ
ПРОКАЛІБРУВА́ТИ
ПРОКА́МБІЙ
ПРОКАОЛІ́Н
ПРОКА́ПАТИ
ПРОКАРАУ́ЛИТИ
ПРОКАРБО́ВАНИЙ
ПРОКАРБО́ВУВАННЯ
ПРОКАРБО́ВУВАТИ
ПРОКАРБО́ВУВАТИСЯ
ПРОКАРБУВА́ТИ *див.* прокарбо́вувати
ПРОКАРІО́Т *див.* прокаріо́ти
ПРОКАРІО́ТИ
ПРОКАРІОТИ́ЧНИЙ
ПРОКА́РКАТИ
ПРОКА́Т[1]
ПРОКА́Т[2]
ПРОКА́ТАНИЙ
ПРОКАТА́ТИ[1] *див.* прока́тувати[1]
ПРОКАТА́ТИ[2] *див.* прока́тувати[2]
ПРОКАТА́ТИСЯ *див.* прока́туватися[1]
ПРОКА́ТКА
ПРОКА́ТНИЙ[1]
ПРОКА́ТНИЙ[2]
ПРОКА́ТНИК[1]
ПРОКА́ТНИК[2]
ПРОКА́ТНИЦЯ
ПРОКА́ТУВАНИЙ[1]
ПРОКА́ТУВАНИЙ[2]
ПРОКА́ТУВАННЯ[1]
ПРОКА́ТУВАННЯ[2]
ПРОКА́ТУВАННЯ[3]
ПРОКА́ТУВАТИ[1]
ПРОКА́ТУВАТИ[2]
ПРОКА́ТУВАТИ[3]
ПРОКА́ТУВАТИСЯ[1]
ПРОКА́ТУВАТИСЯ[2]
ПРОКА́ТУВАТИСЯ[3]
ПРОКАХИ́КАТИ
ПРОКА́ЧАНИЙ[1]
ПРОКА́ЧАНИЙ[2]
ПРОКАЧА́ТИ[1] *див.* прока́чувати[1]
ПРОКАЧА́ТИ[2] *див.* прока́чувати[2]
ПРОКАЧА́ТИСЯ[1] *див.* прока́чуватися[1]
ПРОКАЧА́ТИСЯ[2]
ПРОКАЧА́ТИСЯ[3]
ПРОКА́ЧКА
ПРОКА́ЧУВАНИЙ[1]
ПРОКА́ЧУВАНИЙ[2]
ПРОКА́ЧУВАННЯ[1]
ПРОКА́ЧУВАННЯ[2]
ПРОКА́ЧУВАТИ[1]
ПРОКА́ЧУВАТИ[2]
ПРОКА́ЧУВАТИСЯ[1]
ПРОКА́ЧУВАТИСЯ[2]
ПРОКА́ШЛЮВАТИ
ПРОКА́ШЛЮВАТИСЯ
ПРОКА́ШЛЯТИ *див.* прока́шлювати
ПРОКА́ШЛЯТИСЯ *див.* прока́шлюватися
ПРОКВА́КАТИ
ПРОКВА́СИТИ *див.* проква́шувати
ПРОКВА́СИТИСЯ *див.* проква́шуватися
ПРОКВАСНІ́ТИ
ПРОКВАСНІ́ТИСЯ
ПРОКВА́ШЕНИЙ
ПРОКВА́ШУВАННЯ
ПРОКВА́ШУВАТИ
ПРОКВА́ШУВАТИСЯ
ПРОКВИЛИ́ТИ *див.* проквиля́ти
ПРОКВИЛЯ́ТИ
ПРОКВІТА́ТИ
ПРОКВІ́ТЛИЙ
ПРОКВІ́ТНУТИ *див.* проквіта́ти
ПРОКВОКТА́ТИ
ПРОКВО́ЛИСТЕ *див.* прокво́листо
ПРОКВО́ЛИСТИЙ
ПРОКВО́ЛИСТО
ПРОКВО́ЛОМ
ПРОКИГИ́КАТИ
ПРО́КИД
ПРОКИ́ДАНИЙ
ПРОКИДА́ННЯ[1]

ПРОКИДА́ННЯ[2]
ПРОКИ́ДАТИ
ПРОКИДА́ТИ[1]
ПРОКИДА́ТИ[2]
ПРОКИ́ДАТИСЯ
ПРОКИДА́ТИСЯ
ПРОКИ́НЕНИЙ[1] *див.* проки́нутий[1]
ПРОКИ́НЕНИЙ[2] *див.* проки́нутий[2]
ПРОКИ́НЕННЯ
ПРОКИ́НУТИ[1] *див.* прокида́ти[1]
ПРОКИ́НУТИ[2] *див.* прокида́ти[2]
ПРОКИ́НУТИЙ[1]
ПРОКИ́НУТИЙ[2]
ПРОКИ́НУТИСЯ *див.* прокида́тися
ПРОКИПА́ТИ
ПРОКИПІ́ЛИЙ
ПРОКИПІ́ТИ *див.* прокипа́ти
ПРОКИП'ЯТИ́ТИ
ПРОКИП'ЯЧЕ́НИЙ
ПРОКИСА́ННЯ
ПРОКИСА́ТИ
ПРОКИ́СЛИЙ
ПРОКИ́СЛІСТЬ
ПРОКИ́СНУТИ *див.* прокиса́ти
ПРОКІПТЯВІ́ЛИЙ
ПРОКІ́С
ПРОКЛАДА́ЛЬНИК
ПРОКЛАДА́ННЯ
ПРОКЛАДА́ТИ
ПРОКЛАДА́ТИСЯ
ПРОКЛАДА́Ч
ПРОКЛА́ДЕНИЙ
ПРОКЛА́ДЕННЯ
ПРОКЛА́ДКА
ПРОКЛА́ДКОВИЙ
ПРОКЛАДНИ́Й
ПРОКЛАМАЦІ́ЙНИЙ
ПРОКЛАМА́ЦІЯ
ПРОКЛАМО́ВАНИЙ
ПРОКЛАМУВА́ННЯ
ПРОКЛАМУВА́ТИ
ПРОКЛАМУВА́ТИСЯ
ПРОКЛА́СТИ *див.* прокладати
ПРОКЛА́СТИСЯ *див.* прокладатися
ПРОКЛА́ЦАТИ *див.* прокла́цувати
ПРОКЛА́ЦУВАТИ
ПРОКЛЕ́ЄНИЙ
ПРОКЛЕ́ЇТИ *див.* прокле́ювати
ПРОКЛЕЙМУВА́ТИ
ПРОКЛЕ́ПАНИЙ
ПРОКЛЕПА́ТИ *див.* прокле́пувати
ПРОКЛЕ́ПУВАТИ
ПРОКЛЕ́ЮВАННЯ
ПРОКЛЕ́ЮВАТИ
ПРОКЛЕ́ЮВАЧ
ПРОКЛЕ́ЮВАЧКА
ПРОКЛИНА́ННЯ
ПРОКЛИНА́ТИ
ПРОКЛИНА́ТИСЯ
ПРОКЛІ́Н
ПРОКЛІ́ННИЦЯ
ПРОКЛІ́ПАТИ
ПРОКЛІ́ТИКА
ПРОКЛЬО́ВАНИЙ
ПРОКЛЬО́ВУВАТИ
ПРОКЛЬО́ВУВАТИСЯ
ПРОКЛЬО́Н *див.* проклі́н
ПРОКЛЮВА́ТИ *див.* проклько́вувати
ПРОКЛЮ́НУТИ
ПРОКЛЮ́НУТИСЯ
ПРОКЛЯ́СТИ́ *див.* проклина́ти
ПРОКЛЯ́СТИ́СЯ *див.* проклина́тися
ПРО́КЛЯТ *див.* про́клятий
ПРО́КЛЯТИЙ
ПРОКЛЯ́ТИЙ
ПРОКЛЯ́ТТЯ
ПРОКЛЯТУ́ЩИЙ
ПРОКО́ВАНИЙ
ПРОКО́ВЗАНИЙ
ПРОКО́ВЗАТИ[1] *див.* проко́взувати
ПРОКО́ВЗАТИ[2]
ПРОКО́ВЗАТИСЯ *див.* проко́взуватися
ПРОКОВЗНУ́ТИ
ПРОКО́ВЗУВАННЯ
ПРОКО́ВЗУВАТИ
ПРОКО́ВЗУВАТИСЯ
ПРОКОВТНУ́ТИ
ПРОКО́ВТНУТИЙ
ПРОКО́ВТУВАНИЙ
ПРОКО́ВТУВАННЯ
ПРОКО́ВТУВАТИ
ПРОКО́ВТУВАТИСЯ
ПРОКО́ВУВАННЯ
ПРОКО́ВУВАТИ
ПРОКО́ВУВАТИСЯ
ПРОКО́Л
ПРОКО́ЛЕНИЙ
ПРОКОЛИВА́ТИ
ПРОКО́ЛИНА
ПРОКОЛИХА́ТИ
ПРОКО́ЛКА
ПРОКОЛОСТІЙКИ́Й
ПРОКОЛО́ТИ *див.* проко́лювати
ПРОКО́ЛОТИЙ *див.* проко́лений
ПРОКОЛО́ТИСЯ *див.* проко́люватися
ПРОКОЛОФО́Н *див.* проколофо́ни
ПРОКОЛОФО́НИ
ПРОКОЛУ́ПАНИЙ
ПРОКОЛУПА́ТИ *див.* проколу́пувати
ПРОКОЛУПА́ТИСЯ
ПРОКОЛУПНУ́ТИ
ПРОКОЛУ́ПУВАТИ
ПРОКО́ЛЮВАЛЬНИЙ
ПРОКО́ЛЮВАННЯ
ПРОКО́ЛЮВАТИ
ПРОКО́ЛЮВАТИСЯ
ПРОКО́ЛЮВАЧ
ПРОКОЛЯДУВА́ТИ
ПРОКОМЕНТО́ВАНИЙ
ПРОКОМЕНТУВА́ТИ
ПРОКОМПОСТО́ВАНИЙ[1]
ПРОКОМПОСТО́ВАНИЙ[2]
ПРОКОМПОСТУВА́ТИ[1]
ПРОКОМПОСТУВА́ТИ[2]
ПРОКОМУНІСТИ́ЧНИЙ
ПРОКОНОПА́ТИТИ *див.* проконопа́чувати
ПРОКОНОПА́ТИТИСЯ *див.* проконопа́чуватися
ПРОКОНОПА́ЧЕНИЙ
ПРОКОНОПА́ЧЕННЯ
ПРОКОНОПА́ЧУВАННЯ
ПРОКОНОПА́ЧУВАТИ
ПРОКОНОПА́ЧУВАТИСЯ
ПРОКОНСПЕКТО́ВАНИЙ
ПРОКОНСПЕКТУВА́ТИ
ПРОКО́НСУЛ
ПРОКО́НСУЛЬСТВО
ПРОКО́НСУЛЬСЬКИЙ
ПРОКОНСУЛЬТУВА́ТИ
ПРОКОНСУЛЬТУВА́ТИСЯ
ПРОКОНТРОЛЬО́ВАНИЙ
ПРОКОНТРОЛЮВА́ТИ
ПРОКО́П
ПРОКО́ПАНИЙ
ПРОКОПА́ТИ *див.* проко́пувати
ПРОКОПА́ТИСЯ *див.* проко́пуватися
ПРОКОПИРСА́ТИ
ПРОКОПИРСА́ТИСЯ
ПРОКОПТИ́ТИ *див.* проко́пчувати
ПРОКОПТИ́ТИСЯ *див.* проко́пчуватися
ПРОКОПТІ́ЛИЙ
ПРОКОПТІ́ТИ
ПРОКО́ПУВАННЯ
ПРОКО́ПУВАТИ
ПРОКО́ПУВАТИСЯ
ПРОКО́ПЧЕНИЙ
ПРОКО́ПЧУВАННЯ
ПРОКО́ПЧУВАТИ
ПРОКО́ПЧУВАТИСЯ
ПРОКОРЕГО́ВАНИЙ *див.* прокориго́ваний
ПРОКОРЕГУВА́ТИ *див.* прокоригува́ти
ПРОКОРЕКТО́ВАНИЙ
ПРОКОРЕКТУВА́ТИ
ПРОКОРИГО́ВАНИЙ
ПРОКОРИГУВА́ТИ
ПРОКО́РМ
ПРОКОРМИ́ТИ *див.* проко́рмлювати
ПРОКОРМИ́ТИСЯ *див.* проко́рмлюватися
ПРОКО́РМЛЕННЯ

ПРОКО́РМЛЮВАТИ
ПРОКО́РМЛЮВАТИСЯ
ПРОКОРОТА́ТИ
ПРОКОСИ́ТИ *див.* проко́шувати
ПРОКОТИ́ТИ *див.* проко́чувати
ПРОКОТИ́ТИСЯ *див.* проко́чуватися
ПРОКО́ЧУВАТИ
ПРОКОЧУВА́ТИ
ПРОКО́ЧУВАТИСЯ
ПРОКО́ШЕНИЙ
ПРОКО́ШУВАННЯ
ПРОКО́ШУВАТИ
ПРОКРАДА́ТИСЯ[1]
ПРОКРАДА́ТИСЯ[2]
ПРОКРА́СТИСЯ[1] *див.* прокрада́тися[1]
ПРОКРА́СТИСЯ[2] *див.* прокрада́тися[2]
ПРОКРЕДИТО́ВАНИЙ
ПРОКРЕДИТУВА́ТИ
ПРОКРЕКТА́ТИ
ПРОКРЕМЛІ́ВСЬКИЙ
ПРОКРЕ́СЛЕНИЙ
ПРОКРЕ́СЛИТИ *див.* прокре́слювати
ПРОКРЕ́СЛИТИСЯ *див.* прокре́слюватися
ПРОКРЕ́СЛЮВАННЯ
ПРОКРЕ́СЛЮВАТИ
ПРОКРЕ́СЛЮВАТИСЯ
ПРОКРЕХТА́ТИ *див.* прокректа́ти
ПРОКРИТИКО́ВАНИЙ
ПРОКРИТИКУВА́ТИ
ПРОКРИЧА́ТИ
ПРОКРОКУВА́ТИ
ПРОКРОХМА́ЛЕНИЙ
ПРОКРОХМА́ЛИТИ *див.* прокрохма́лювати
ПРОКРОХМА́ЛИТИСЯ *див.* прокрохма́люватися
ПРОКРОХМА́ЛЮВАТИ
ПРОКРОХМА́ЛЮВАТИСЯ
ПРОКРУЖА́ТИ
ПРОКРУЖЛЯ́ТИ
ПРОКРУ́СТІВ
ПРОКРУТИ́ТИ *див.* прокру́чувати
ПРОКРУТИ́ТИСЯ *див.* прокру́чуватися
ПРОКРУ́ТКА
ПРОКРУ́ЧЕНИЙ
ПРОКРУ́ЧУВАННЯ
ПРОКРУ́ЧУВАТИ
ПРОКРУ́ЧУВАТИСЯ
ПРОКРЯ́КАТИ
ПРОКСЕ́МІКА
ПРОКСЕМІ́ЧНИЙ
ПРОКСИМА́ЛЬНИЙ
ПРОКТИ́Т
ПРОКТО́ЛОГ
ПРОКТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПРОКТОЛО́ГІЯ
ПРОКУВА́ТИ[1] *див.* проко́вувати
ПРОКУВА́ТИ[2]
ПРОКУВА́ТИСЯ *див.* проко́вуватися
ПРОКУ́КАТИ
ПРОКУКУ́КАТИ
ПРОКУКУРІ́КАТИ
ПРОКУЛИКА́ТИ
ПРОКУЛЬГА́ТИ
ПРОКУЛЬТИВО́ВАНИЙ
ПРОКУЛЬТИВУВА́ТИ
ПРОКУНЯ́ТИ
ПРОКУПА́ТИСЯ[1]
ПРОКУПА́ТИСЯ[2]
ПРОКУПИ́ТИСЯ *див.* прокупа́тися[2]
ПРОКУРА́ТОР
ПРОКУРАТУ́РА
ПРОКУ́РЕНИЙ[1]
ПРОКУ́РЕНИЙ[2]
ПРОКУРИ́СТ
ПРОКУРИ́ТИ *див.* проку́рювати
ПРОКУРИ́ТИСЯ *див.* проку́рюватися
ПРОКУРІ́ТИ
ПРОКУРЛИ́КАТИ
ПРОКУРНИ́КАТИ
ПРОКУРО́Р
ПРОКУРО́РІВ
ПРОКУРО́РКА
ПРОКУРО́РСТВО
ПРОКУРО́РСЬКИЙ
ПРОКУРО́РША
ПРОКУ́РЮВАННЯ
ПРОКУ́РЮВАТИ
ПРОКУ́РЮВАТИСЯ
ПРОКУ́С
ПРОКУ́СИНА
ПРОКУСИ́ТИ *див.* проку́шувати
ПРОКУ́ШЕНИЙ
ПРОКУ́ШУВАННЯ
ПРОКУ́ШУВАТИ
ПРОЛАВІ́РУВАТИ
ПРОЛА́З
ПРОЛА́ЗА
ПРОЛА́ЗИТИ
ПРОЛА́ЗКА
ПРОЛА́ЗЛИВИЙ
ПРОЛА́ЗЛИВІСТЬ
ПРОЛА́ЗЛИВО
ПРОЛА́ЗНИЦТВО
ПРОЛАКТИ́Н
ПРОЛА́М
ПРОЛА́МАНИЙ
ПРОЛАМА́ТИ *див.* прола́мувати
ПРОЛАМА́ТИСЯ *див.* прола́муватися
ПРОЛАМІ́Н *див.* проламі́ни
ПРОЛАМІ́НИ
ПРОЛА́МУВАННЯ
ПРОЛА́МУВАТИ
ПРОЛА́МУВАТИСЯ
ПРОЛА́СУВА́ТИ
ПРОЛЕБЕДІ́ТИ
ПРОЛЕГО́МЕН *див.* пролего́мени
ПРОЛЕГО́МЕНИ
ПРОЛЕ́ЖАНИЙ
ПРОЛЕ́ЖАТИ *див.* проле́жувати
ПРО́ЛЕЖЕНЬ
ПРО́ЛЕЖНЕВИЙ
ПРОЛЕ́ЖУВАННЯ
ПРОЛЕ́ЖУВАТИ
ПРОЛЕПЕТА́ТИ
ПРОЛЕПЕТІ́ТИ *див.* пролепета́ти
ПРОЛЕПОТІ́ТИ
ПРОЛЕТА́Р
ПРОЛЕТАРИЗА́ЦІЯ
ПРОЛЕТАРИЗО́ВАНИЙ
ПРОЛЕТАРИЗУВА́ТИ
ПРОЛЕТАРИЗУВА́ТИСЯ
ПРОЛЕТАРІА́Т
ПРОЛЕТА́РІЙ
ПРОЛЕТА́РІЯ
ПРОЛЕТА́РКА
ПРОЛЕТА́РСЬКИЙ
ПРОЛЕТІ́ТИ *див.* проліта́ти
ПРОЛЕТКУ́ЛЬТ
ПРОЛЕТКУ́ЛЬТІВЕЦЬ
ПРОЛЕТКУ́ЛЬТІВСЬКИЙ
ПРОЛИ́В
ПРОЛИВА́ННЯ
ПРОЛИВА́ТИ
ПРОЛИВА́ТИСЯ
ПРО́ЛИВЕНЬ
ПРОЛИВНИ́Й
ПРОЛИГА́ТИ
ПРОЛИГНУ́ТИ
ПРО́ЛИЗ
ПРОЛИЗА́ТИ *див.* проли́зувати
ПРО́ЛИЗЕНЬ
ПРОЛИ́ЗУВАТИ
ПРОЛИ́ЗУВАТИСЯ
ПРОЛИ́НУТИ
ПРОЛИ́СИНА
ПРОЛИ́СКУВАТИСЯ
ПРОЛИ́ТИ *див.* пролива́ти
ПРОЛИ́ТИЙ
ПРОЛИ́ТИСЯ *див.* пролива́тися
ПРОЛИТТЯ́
ПРОЛІЗА́ТИ *див.* прола́зити
ПРОЛІ́ЗТИ *див.* прола́зити
ПРОЛІКО́ВАНИЙ
ПРОЛІКО́ВУВАТИ
ПРОЛІКО́ВУВАТИСЯ
ПРОЛІКУВА́ТИ *див.* проліко́вувати
ПРОЛІКУВА́ТИСЯ *див.* проліко́вуватися
ПРОЛІ́Н
ПРОЛІНІЙО́ВАНИЙ
ПРОЛІНІ́ЮВАТИ
ПРОЛІНІЮВА́ТИ *див.* проліні́ювати

ПРО́ЛІС[1]
ПРО́ЛІС[2]
ПРО́ЛІСКА
ПРО́ЛІСКОВИЙ
ПРО́ЛІСОК[1]
ПРО́ЛІСОК[2]
ПРО́ЛІСОЧОК
ПРОЛІ́Т[1]
ПРОЛІ́Т[2]
ПРОЛІТА́ТИ
ПРОЛІ́ТНИЙ[1]
ПРОЛІ́ТНИЙ[2]
ПРОЛІ́ТУВА́ТИ
ПРОЛІФЕРАТИ́ВНИЙ
ПРОЛІФЕРА́ЦІЯ
ПРОЛІФЕРУВА́ТИ
ПРОЛІФІКА́ЦІЯ
ПРОЛІЦЕНЗО́ВАНИЙ
ПРОЛІЦЕНЗУВА́ТИ
ПРОЛЛЯ́ТИ *див.* пролива́ти
ПРОЛЛЯ́ТИЙ *див.* проли́тий
ПРОЛЛЯ́ТИСЯ *див.* пролива́тися
ПРОЛОБІЙО́ВАНИЙ
ПРОЛОБІЮВА́ТИ
ПРО́ЛОГ
ПРОЛО́Г
ПРОЛО́ЖЕНИЙ
ПРОЛОЖИ́ТИ
ПРОЛО́М
ПРОЛО́МИНА
ПРОЛОМИ́ТИ *див.* проло́млювати
ПРОЛОМИ́ТИСЯ *див.* проло́млюватися
ПРОЛО́МЛЕНИЙ
ПРОЛО́МЛЮВАННЯ
ПРОЛО́МЛЮВАТИ
ПРОЛО́МЛЮВАТИСЯ
ПРОЛО́МНИЙ
ПРОЛОНГА́ЦІЯ
ПРОЛОНГО́ВАНИЙ
ПРОЛОНГО́ВАНІСТЬ
ПРОЛОНГУВА́ННЯ
ПРОЛОНГУВА́ТИ
ПРОЛОНГУВА́ТИСЯ
ПРОЛОПОТА́ТИ
ПРОЛОПОТІ́ТИ *див.* пролопота́ти
ПРО́ЛУБ
ПРОЛУНА́ТИ
ПРОЛУПА́ТИ
ПРОЛУ́ПАТИСЯ *див.* пролу́пуватися
ПРОЛУПИ́ТИ *див.* пролу́плювати
ПРОЛУ́ПЛЮВАТИ
ПРОЛУ́ПУВАТИ
ПРОЛУ́ПУВАТИСЯ
ПРОЛЬО́ТКА
ПРОЛЬО́ТНИЙ *див.* проліо́тний[1]
ПРОЛЮВІА́ЛЬНИЙ
ПРОЛЮ́ВІЙ
ПРОЛЮТУВА́ТИ[1]
ПРОЛЮТУВА́ТИ[2]
ПРОЛЯГА́ННЯ
ПРОЛЯГА́ТИ
ПРОЛЯГТИ́ *див.* проляга́ти
ПРОЛЯЩА́ТИ
ПРОМ...
ПРОМА́ЗАНИЙ
ПРОМА́ЗАТИ *див.* прома́зувати
ПРОМА́ЗАТИСЯ *див.* прома́зуватися
ПРОМА́ЗКА
ПРОМА́ЗУВАЛЬНИЙ
ПРОМА́ЗУВАННЯ
ПРОМА́ЗУВАТИ
ПРОМА́ЗУВАТИСЯ
ПРОМАЙНУВА́ТИ
ПРОМАЙНУ́ТИ
ПРОМАЙСТРУВА́ТИ
ПРОМАЛЬО́ВУВАННЯ
ПРОМАЛЬО́ВУВАТИ
ПРОМАЛЬО́ВУВАТИСЯ
ПРОМАЛЮВА́ННЯ
ПРОМАЛЮВА́ТИ *див.* промальо́вувати
ПРОМАЛЮВА́ТИСЯ *див.* промальо́вуватися
ПРОМАНДРУВА́ТИ
ПРОМАНЕ́ЖИТИ
ПРОМАНІ́ЖИТИ
ПРОМАНІ́ЖИТИСЯ
ПРОМАНТА́ЧИТИ
ПРОМАНТА́ЧИТИСЯ
ПРОМАРИНО́ВАНИЙ
ПРОМАРИНО́ВУВАТИ
ПРОМАРИНО́ВУВАТИСЯ
ПРОМАРИНУВА́ТИ *див.* промарино́вувати
ПРОМАРИНУВА́ТИСЯ *див.* промарино́вуватися
ПРОМА́РИТИ
ПРОМАРКО́ВАНИЙ
ПРОМАРКУВА́ТИ
ПРОМАРНО́ВАНИЙ
ПРОМАРНОТРА́ТИТИ
ПРОМАРНОТРА́ЧЕНИЙ
ПРОМАРНУВА́ТИ
ПРОМАРУ́ДЖЕНИЙ
ПРОМАРУ́ДИТИ
ПРОМАРУ́ДИТИСЯ
ПРОМАРШИРО́ВАНИЙ
ПРОМАРШИРУВА́ТИ
ПРОМАРШУВА́ТИ *див.* промаршируВа́ти
ПРОМАСАЖО́ВАНИЙ
ПРОМАСАЖУВА́ТИ
ПРОМАСАЖУВА́ТИСЯ
ПРОМА́СЛЕНИЙ
ПРОМА́СЛЕНІСТЬ
ПРОМА́СЛЕННЯ
ПРОМА́СЛИТИ *див.* прома́слювати
ПРОМА́СЛИТИСЯ *див.* прома́слюватися
ПРОМА́СЛЮВАННЯ
ПРОМА́СЛЮВАТИ
ПРОМА́СЛЮВАТИСЯ
ПРОМАСО́ВАНИЙ
ПРОМАСТИ́ТИ *див.* прома́щувати
ПРОМАСТИ́ТИСЯ *див.* прома́щуватися
ПРОМАСУВА́ТИ
ПРОМАСУВА́ТИСЯ
ПРО́МАХ
ПРОМАХА́ТИ
ПРОМАХНУ́ТИСЯ
ПРОМА́ХУВАТИСЯ
ПРОМА́ЦАНИЙ
ПРОМА́ЦАТИ *див.* прома́цувати
ПРОМА́ЦУВАНИЙ
ПРОМА́ЦУВАНІСТЬ
ПРОМА́ЦУВАННЯ
ПРОМА́ЦУВАТИ
ПРОМА́ЦУВАТИСЯ
ПРОМА́ШКА
ПРОМА́ЩЕНИЙ
ПРОМА́ЩЕННЯ
ПРОМА́ЩУВАЛЬНИЙ
ПРОМА́ЩУВАННЯ
ПРОМА́ЩУВАТИ
ПРОМА́ЩУВАТИСЯ
ПРОМА́ЮВАТИ
ПРОМА́ЯТИ *див.* прома́ювати
ПРОМА́ЯТИСЯ
ПРОМВИРОБНИ́ЦТВО
ПРОМЕДО́Л
ПРО́МЕЖ *див.* про́між
ПРОМЕ́ЖИНА
ПРОМЕ́ЖИННИЙ
ПРОМЕ́КАТИ
ПРОМЕКЕ́КАТИ
ПРОМЕ́ЛЕНИЙ
ПРОМЕЛЬКНУ́ТИ
ПРОМЕ́ЛЬКУВАТИ
ПРОМЕ́ЛЮВАННЯ
ПРОМЕ́ЛЮВАТИ
ПРОМЕНА́Д
ПРОМЕНА́ДА *див.* промена́д
ПРОМЕНА́ДНИЙ
ПРОМЕНЕ́ВИЙ
ПРОМЕНЕ́ВО
ПРОМЕНЕЗАЛО́МЛЕННЯ
ПРОМЕНЕЗАЛО́МЛЮВАНІСТЬ
ПРОМЕНЕЗАЛО́МЛЮВАННЯ
ПРОМЕНЕЗАП'Я́СТКОВИЙ
ПРОМЕНЕНІ́ЖКА *див.* промененіжки
ПРОМЕНЕНІ́ЖКИ
ПРОМЕНЕПЕ́РИЙ
ПРОМЕНЕПОДІ́БНИЙ

ПРОМЕНЕПОДІ́БНО
ПРОМЕНЖУВА́ТИ
ПРОМЕНИ́СТИЙ
ПРОМЕНИ́СТІСТЬ
ПРОМЕНИ́СТО
ПРОМЕНИ́ТИСЯ
ПРОМЕНІ́ТИ
ПРОМЕНІ́ТИСЯ *див.* промени́тися
ПРОМЕНЮВА́ЛЬНИЙ
ПРОМЕНЮВА́ННЯ
ПРОМЕНЯ́К *див.* променяки́
ПРОМЕНЯКИ́
ПРОМЕНЯ́СТИЙ
ПРОМЕНЯ́СТІСТЬ
ПРОМЕНЯ́СТО
ПРОМЕРЕ́ЖАНИЙ
ПРОМЕРЕ́ЖАТИ
ПРОМЕРЕ́ЖЕНИЙ *див.* промере́жаний
ПРОМЕРЕ́ЖИТИ *див.* промере́жати
ПРОМЕРЕХТІ́ТИ
ПРОМЕРЗА́ННЯ
ПРОМЕРЗА́ТИ
ПРОМЕ́РЗЛИЙ
ПРОМЕ́РЗЛІСТЬ
ПРОМЕ́РЗЛО
ПРОМЕ́РЗНУТИ *див.* промерза́ти
ПРОМЕ́РЗТИ *див.* промерза́ти
ПРОМЕСТИ́ *див.* промітати
ПРОМЕ́ТАНИЙ
ПРОМЕТА́ТИ
ПРОМЕТЕ́ЇВ
ПРОМЕТЕ́ЇВСЬКИЙ
ПРОМЕТЕЇ́ЗМ
ПРОМЕ́ТЕНИЙ
ПРОМЕ́ТІЄВИЙ
ПРОМЕ́ТІЙ
ПРОМЕТНИ́Й
ПРОМЕТНУ́ТИСЯ
ПРОМЕТУШИ́ТИСЯ
ПРОМЕ́ШКАННЯ
ПРОМЕ́ШКАТИ
ПРОМЖИ́ЧИТИ
ПРОМЗО́НА
ПРОМИВА́ЛЬНИЙ
ПРОМИВА́ЛЬНИК
ПРОМИВА́ЛЬНИЦЯ
ПРОМИВА́ННЯ
ПРОМИВА́ТИ
ПРОМИВА́ТИСЯ
ПРОМИ́ВИНА
ПРОМИВНИ́Й
ПРОМИ́ВНІСТЬ
ПРОМИГНУ́ТИ
ПРОМИГОТІ́ТИ
ПРОМИГТІ́ТИ
ПРОМИ́КАТИ
ПРОМИ́КАТИСЯ
ПРОМИКА́ТИСЯ
ПРОМИ́КУВАТИСЯ *див.* промика́тися
ПРОМИ́МРИТИ
ПРОМИНА́ЛЬНИЙ
ПРОМИНА́ЛЬНІСТЬ
ПРОМИНА́ННЯ[1]
ПРОМИНА́ННЯ[2]
ПРОМИНА́ТИ[1]
ПРОМИНА́ТИ[2]
ПРОМИНА́ТИСЯ[1]
ПРОМИНА́ТИСЯ[2]
ПРОМИНУ́ЛИЙ
ПРОМИНУ́ТИ *див.* промина́ти[1]
ПРОМИНУ́ТИСЯ *див.* промина́тися[1]
ПРОМИНУ́ЩИЙ
ПРО́МИСЕЛ
ПРОМИ́СЛИТИ *див.* промишля́ти
ПРОМИСЛО́ВЕЦЬ
ПРОМИСЛО́ВИЙ
ПРОМИСЛОВИ́К
ПРОМИСЛО́ВИЦЯ
ПРОМИСЛО́ВІСТЬ
ПРОМИСЛО́ВО
ПРОМИСЛО́ВО-...
ПРОМИСЛО́ВО-ВИРОБНИ́ЧИЙ
ПРОМИСЛО́ВО-ЕКОНОМІ́ЧНИЙ
ПРОМИСЛО́ВО-ЕКСПЕРИМЕНТА́ЛЬНИЙ
ПРОМИСЛО́ВО-ТРА́НСПОРТНИЙ
ПРОМИСЛО́ВО-ФІНА́НСОВИЙ
ПРОМИ́ТИ *див.* промива́ти
ПРОМИ́ТИЙ
ПРОМИ́ТИСЯ *див.* промива́тися
ПРОМИ́ТІСТЬ
ПРОМИШЛЯ́ТИ
ПРО́МІЖ
ПРОМІ́ЖНИ́Й
ПРО́МІ́ЖОК
ПРОМІ́ЛЕ
ПРОМІНЕ́ЦЬ
ПРОМІНИ́СТИЙ *див.* промени́стий
ПРОМІНИ́СТО
ПРОМІНИ́ТИСЯ *див.* промени́тися
ПРОМІ́ННИЙ
ПРОМІ́ННО
ПРОМІ́ННЯ
ПРОМІ́ННЯЧКО
ПРОМІ́НЧИК
ПРО́МІНЬ
ПРОМІНЮВА́ННЯ
ПРОМІ́НЮВАТИ
ПРОМІНЮВА́ТИ
ПРОМІНЯ́СТИЙ *див.* променя́стий
ПРОМІНЯ́ТИ *див.* промі́нювати
ПРОМІНЯ́ТИСЯ
ПРОМІ́Р
ПРОМІ́РИТИ *див.* промі́рювати
ПРОМІРКУВА́ТИ
ПРОМІ́РНИЙ
ПРОМІ́РЮВАЛЬНИЙ
ПРОМІ́РЮВАННЯ
ПРОМІ́РЮВАТИ
ПРОМІ́РЮВАТИСЯ
ПРОМІ́РЯНИЙ
ПРОМІ́РЯТИ *див.* промі́рювати
ПРОМІРЯ́ТИ *див.* промі́рювати
ПРОМІРЯ́ТИСЯ *див.* промі́рюватися
ПРОМІ́С
ПРОМІСИ́ТИ *див.* промі́шувати[1]
ПРОМІСИ́ТИСЯ *див.* промі́шуватися[1]
ПРОМІСКУЇТЕ́Т
ПРОМІСКУЇТЕ́ТНИЙ
ПРОМІСКУЇТЕ́ТНО
ПРО́МІТ
ПРОМІТА́ТИ
ПРОМІТНИ́Й
ПРОМІ́ТНІСТЬ
ПРОМІ́ШАНИЙ
ПРОМІША́ТИ *див.* промі́шувати[2]
ПРОМІША́ТИСЯ *див.* промі́шуватися[2]
ПРОМІ́ШУВАННЯ[1]
ПРОМІ́ШУВАННЯ[2]
ПРОМІ́ШУВАТИ[1]
ПРОМІ́ШУВАТИ[2]
ПРОМІ́ШУВАТИСЯ[1]
ПРОМІ́ШУВАТИСЯ[2]
ПРОМКНУ́ТИ
ПРОМКНУ́ТИЙ
ПРОМКНУ́ТИСЯ
ПРОМКОМБІНА́Т
ПРОММАЙДА́НЧИК
ПРО́МО
ПРОМО...
ПРОМОАКЦІ́ЙНИЙ
ПРОМОА́КЦІЯ
ПРОМО́ВА
ПРОМО́ВЕЦЬ
ПРОМО́ВИСТИЙ
ПРОМО́ВИСТІСТЬ
ПРОМО́ВИСТО
ПРОМО́ВИТИ *див.* промовля́ти
ПРОМО́ВИТИСЯ *див.* промовля́тися
ПРОМО́ВИЦЯ
ПРОМО́ВКА
ПРОМО́ВЛЕНИЙ
ПРОМОВЛЯ́ННЯ
ПРОМОВЛЯ́ТИ
ПРОМОВЛЯ́ТИСЯ
ПРОМО́ВНИЙ
ПРОМОВНИ́Й
ПРОМО́ВНИЦТВО
ПРОМО́ВНИЦЬКИЙ
ПРОМО́ВЧАНИЙ
ПРОМО́ВЧА́ННЯ
ПРОМО́ВЧАТИ *див.* промо́вчувати
ПРОМО́ВЧУВАННЯ
ПРОМО́ВЧУВАТИ

ПРОМО́ВЧУВАТИСЯ
ПРОМОГОРИ́ЧИТИ
ПРОМОГТИ́
ПРОМОДЕЛЬО́ВАНИЙ
ПРОМОДЕЛЮВА́ТИ
ПРОМОДУЛЬО́ВАНИЙ
ПРОМОДУЛЬО́ВАНІСТЬ
ПРОМОДУЛЮВА́ТИ
ПРОМО́ЇНА
ПРОМОКА́ЛЬНИЙ
ПРОМОКА́ННЯ[1]
ПРОМОКА́ННЯ[2]
ПРОМОКА́ТИ[1]
ПРОМОКА́ТИ[2]
ПРОМОКА́ШКА
ПРОМО́КЛИЙ
ПРОМО́КНУТИ *див.* промока́ти[1]
ПРОМОКНУ́ТИ *див.* промока́ти[2]
ПРОМОКО́Д
ПРОМОКРІ́ТИ
ПРОМО́КТИ *див.* промока́ти[1]
ПРОМОЛИ́ТИ
ПРОМОЛИ́ТИСЯ
ПРОМОЛОДИКУВА́ТИ
ПРОМОЛО́ТИ *див.* проме́лювати
ПРОМО́ЛОТИЙ *див.* проме́лений
ПРОМОЛОТИ́ТИ *див.* промоло́чувати
ПРОМОЛОТИ́ТИСЯ *див.* промоло́чуватися
ПРОМОЛО́ЧЕНИЙ
ПРОМОЛО́ЧУВАТИ
ПРОМОЛО́ЧУВАТИСЯ
ПРОМОНАРХІ́ЧНИЙ
ПРОМОНОПОЛІСТИ́ЧНИЙ
ПРОМОНОПО́ЛЬНИЙ
ПРОМОРГА́ТИ *див.* промо́ргувати
ПРОМО́РГУВАТИ
ПРОМОРДУВА́ТИ
ПРОМОРДУВА́ТИСЯ
ПРОМО́РЕНИЙ[1]
ПРОМО́РЕНИЙ[2]
ПРОМОРИ́ТИ[1]
ПРОМОРИ́ТИ[2]
ПРОМОРО́ЖЕНИЙ
ПРОМОРО́ЖУВАННЯ
ПРОМОРО́ЖУВАТИ
ПРОМОРО́ЖУВАТИСЯ
ПРОМОРО́ЗИТИ *див.* проморо́жувати
ПРОМОРО́ЗИТИСЯ *див.* проморо́жуватися
ПРОМОРО́ЧИТИ
ПРОМОРО́ЧИТИСЯ
ПРОМОСКО́ВСЬКИЙ
ПРОМОСТИ́ТИ *див.* промо́щувати
ПРОМО́ТАНИЙ
ПРОМОТА́ТИ *див.* промо́тувати
ПРОМОТА́ТИСЯ *див.* промо́туватися
ПРОМО́ТОР
ПРОМО́ТОРНИЙ
ПРОМО́ТУВАННЯ
ПРОМОТУВА́ННЯ
ПРОМОТУВА́ТИ
ПРОМО́ТУВАТИ
ПРОМО́ТУВАТИСЯ
ПРОМОТУВА́ТИСЯ
ПРОМОТУ́Р
ПРОМО́УТЕР
ПРОМО́УТЕРКА
ПРОМО́УТЕРСЬКИЙ
ПРОМОЦІ́ЙНИЙ
ПРОМОЦІЮВА́ННЯ
ПРОМОЦІЮВА́ТИ
ПРОМО́ЦІЯ
ПРОМО́ЧЕНИЙ
ПРОМОЧИ́ТИ *див.* промо́чувати
ПРОМОЧИ́ТИСЯ *див.* промо́чуватися
ПРОМО́ЧУВАННЯ
ПРОМО́ЧУВАТИ
ПРОМО́ЧУВАТИСЯ
ПРОМО́ЩЕНИЙ
ПРОМО́ЩЕННЯ
ПРОМО́ЩУВАТИ
ПРОМПА́РК
ПРОМРІ́ЯТИ
ПРОМРЯЧИ́ТИ
ПРОМТОВА́РИ
ПРОМТОВА́РНИЙ
ПРОМУГИ́КАТИ
ПРОМУ́КАТИ
ПРОМУЛЬГА́ЦІЯ
ПРОМУРКОТА́ТИ
ПРОМУРКОТІ́ТИ *див.* промуркота́ти
ПРОМУРМОТА́ТИ
ПРОМУРМОТІ́ТИ *див.* промурмота́ти
ПРОМУРЧА́ТИ
ПРОМУ́ЧИТИ
ПРОМУ́ЧИТИСЯ
ПРОМУШТРУВА́ТИ
ПРОМФІНПЛА́Н
ПРОМЧА́ТИ
ПРОМЧА́ТИСЯ
ПРОМ'Я́ТИ *див.* промина́ти[2]
ПРОМ'Я́ТИЙ
ПРОМ'Я́ТИСЯ *див.* промина́тися[2]
ПРОНАЙМИТУВА́ТИ
ПРОНА́ТОВСЬКИЙ
ПРОНА́ТОР
ПРОНАЦИ́СТСЬКИЙ
ПРОНАЦІ́ЙНИЙ
ПРОНА́ЦІЯ
ПРОНЕДУ́ЖАТИ
ПРОНЕ́СЕНИЙ
ПРОНЕ́СЕННЯ
ПРОНЕСТИ́ *див.* проно́сити
ПРОНЕСТИ́СЯ *див.* проно́ситися
ПРОНЕФРИ́ЧНИЙ
ПРОНЕ́ФРОС
ПРОНИ́ДІТИ
ПРОНИ́ЗАНИЙ
ПРОНИЗА́ТИ *див.* прони́зувати
ПРОНИЗА́ТИСЯ *див.* прони́зуватися
ПРОНИ́ЗКА
ПРОНИ́ЗЛИВИЙ
ПРОНИ́ЗЛИВІСТЬ
ПРОНИ́ЗЛИВО
ПРОНИ́ЗУВАННЯ
ПРОНИ́ЗУВАТИ
ПРОНИ́ЗУВАТИЙ
ПРОНИ́ЗУВАТИСЯ
ПРОНИ́ЗУВАТО
ПРОНИ́ЗУЮЧИЙ
ПРОНИКА́ЛЬНИЙ
ПРОНИКА́ННЯ
ПРОНИКА́ТИ
ПРОНИКА́ЮЧИЙ
ПРОНИ́КЛИВЕ *див.* прони́кливо
ПРОНИ́КЛИВИЙ
ПРОНИ́КЛИВІСТЬ
ПРОНИ́КЛИВО
ПРОНИ́КНЕННЯ
ПРОНИКНИ́Й
ПРОНИ́КНІСТЬ
ПРОНИ́КНУТИ *див.* проника́ти
ПРОНИ́КТИ *див.* проника́ти
ПРОНИ́РА
ПРОНИ́РЛИВИЙ
ПРОНИ́РЛИВІСТЬ
ПРОНИ́РЛИВО
ПРОНИРНУ́ТИ *див.* прони́рювати
ПРОНИ́РЮВАТИ
ПРОНИ́ШПОРИТИ
ПРОНО́ЗА
ПРОНО́ЗЛИВИЙ
ПРОНО́ЗЛИВІСТЬ
ПРОНО́ЗЛИВО
ПРОНО́ЗУВАТИЙ
ПРОНО́ЗУВАТІСТЬ
ПРОНО́ЗУВАТО
ПРОНОМІНАЛІЗА́ЦІЯ
ПРОНОМІНАЛІЗО́ВАНИЙ
ПРОНОМІНАЛІЗУВА́ТИСЯ
ПРОНО́НС
ПРОНО́С
ПРОНО́СИТИ
ПРОНОСИ́ТИ *див.* проно́шувати
ПРОНО́СИТИСЯ
ПРОНОСИ́ТИСЯ *див.* проно́шуватися
ПРОНОСНИ́Й
ПРОНО́ШЕНИЙ
ПРОНО́ШУВАТИ
ПРОНО́ШУВАТИСЯ
ПРОНУ́ДИТИ
ПРОНУ́ДИТИСЯ
ПРОНУДЬГУВА́ТИ

ПРОНУМЕРА́Т *див.* пренумера́нт
ПРОНУМЕРО́ВАНИЙ
ПРОНУМЕРО́ВУВАТИ
ПРОНУМЕРУВА́ТИ *див.* пронумеро́вувати
ПРОНЮ́ХАНИЙ
ПРОНЮ́ХАТИ *див.* пронюхувати
ПРОНЮ́ХУВАННЯ
ПРОНЮ́ХУВАТИ
ПРОНЯ́ВКАТИ
ПРОНЯВЧА́ТИ
ПРОНЯ́НЬЧИТИ
ПРОНЯ́НЬЧИТИСЯ
ПРООБІ́ДАТИ
ПРОО́БРАЗ
ПРОО́ЙКАТИ
ПРООЛІ́ЄНИЙ
ПРООЛІ́ЇТИ *див.* прооліювати
ПРООЛІ́ЇТИСЯ *див.* прооліюватися
ПРООЛІ́ФЕНИЙ *див.* прооліфлений
ПРООЛІ́ФИТИ *див.* прооліфлювати
ПРООЛІ́ФЛЕНИЙ
ПРООЛІ́ФЛЕННЯ
ПРООЛІ́ФЛЮВАННЯ
ПРООЛІ́ФЛЮВАТИ
ПРООЛІ́ЮВАТИ
ПРООЛІ́ЮВАТИСЯ
ПРООПЕРО́ВАНИЙ
ПРООПЕРУВА́ТИ
ПРОО́РАНИЙ
ПРООРА́ТИ *див.* проо́рювати
ПРОО́РЮВАННЯ
ПРОО́РЮВАТИ
ПРООТАМАНУВА́ТИ
ПРОО́ХАТИ
ПРОО́ХКАТИ
ПРОПАГА́НДА
ПРОПАГАНДИ́СТ
ПРОПАГАНДИ́СТКА
ПРОПАГАНДИ́СТСЬКИ
ПРОПАГАНДИ́СТСЬКИЙ
ПРОПАГО́ВАНИЙ
ПРОПАГУВА́ННЯ
ПРОПАГУВА́ТИ
ПРОПАГУВА́ТИСЯ
ПРО́ПАД
ПРОПАДА́ННЯ
ПРОПАДА́ТИ
ПРО́ПАДОМ
ПРОПА́ЖА
ПРОПАЗО́ВАНИЙ
ПРОПАЗО́ВУВАТИ
ПРОПАЗУВА́ТИ *див.* пропазо́вувати
ПРОПА́ЛЕНИЙ
ПРОПА́ЛИЙ
ПРОПА́ЛИНА
ПРОПАЛИ́ТИ *див.* пропа́лювати
ПРОПАЛИ́ТИСЯ *див.* пропа́люватися
ПРОПА́ЛЮВАННЯ
ПРОПА́ЛЮВАТИ
ПРОПА́ЛЮВАТИСЯ
ПРОПА́М'ЯТНИЙ
ПРОПА́Н
ПРОПА́Н-БУТА́Н
ПРОПА́Н-БУТА́НОВИЙ
ПРОПА́НОВИЙ
ПРОПАНО́Л
ПРОПАНО́ЛОВИЙ
ПРОПА́НТ
ПРОПА́НТОВИЙ
ПРОПАНУВА́ТИ
ПРОПА́НЬКАТИСЯ
ПРОПАРАДУВА́ТИ
ПРОПАРАФІНО́ВАНИЙ
ПРОПАРАФІНУВА́ТИ
ПРОПА́РЕНИЙ
ПРОПА́РИТИ *див.* пропа́рювати
ПРОПА́РИТИСЯ *див.* пропа́рюватися
ПРОПА́РКА
ПРОПА́РНИК
ПРОПАРУБКУВА́ТИ
ПРОПА́РЮВАЛЬНИЙ
ПРОПА́РЮВАННЯ
ПРОПА́РЮВАТИ
ПРОПА́РЮВАТИСЯ
ПРОПА́РЮВАЧ
ПРОПАСИНКУВА́ТИ
ПРОПАСІ́ЧНИКУВА́ТИ
ПРОПАСНА́
ПРОПА́СНИЙ
ПРОПАСНИ́Й
ПРОПА́СНИЦЯ
ПРОПА́СТИ *див.* пропада́ти
ПРО́ПАСТЬ
ПРОПА́ХАНИЙ
ПРОПАХА́ТИ
ПРОПАХА́ТИСЯ
ПРОПА́ХКАТИ
ПРОПА́ХЛИЙ
ПРОПА́ХНУТИ *див.* пропаха́ти
ПРОПА́ХНУТИСЯ *див.* пропаха́тися
ПРОПА́ХТИ *див.* пропаха́ти
ПРОПА́ХТИСЯ *див.* пропаха́тися
ПРОПАХТИ́ТИ *див.* пропа́хчувати
ПРОПАХТИ́ТИСЯ *див.* пропа́хчуватися
ПРОПАХТІ́ТИ
ПРОПАХТІ́ТИСЯ
ПРОПА́ХЧЕНИЙ
ПРОПА́ХЧУВАТИ
ПРОПА́ХЧУВАТИСЯ
ПРОПА́ЩИЙ
ПРОПА́ЮВАННЯ
ПРОПА́ЮВАТИ
ПРОПА́ЮВАТИСЯ
ПРОПА́ЯНИЙ
ПРОПАЯ́ТИ *див.* пропа́ювати
ПРОПАЯ́ТИСЯ *див.* пропа́юватися
ПРОПЕДЕ́ВТИКА
ПРОПЕДЕВТИ́ЧНИЙ
ПРОПЕДЕВТИ́ЧНІСТЬ
ПРОПЕДЕВТИ́ЧНО
ПРОПЕКТИ́ *див.* пропіка́ти
ПРОПЕКТИ́СЯ *див.* пропіка́тися
ПРОПЕЛЕ́НТ *див.* пропеле́нти
ПРОПЕЛЕ́НТИ
ПРОПЕЛЕ́НТНИЙ
ПРОПЕ́ЛЕР
ПРОПЕ́ЛЕРНИЙ
ПРОПЕМЗО́ВАНИЙ
ПРОПЕМЗО́ВУВАННЯ
ПРОПЕМЗО́ВУВАТИ
ПРОПЕМЗО́ВУВАТИСЯ
ПРОПЕМЗУВА́ННЯ
ПРОПЕМЗУВА́ТИ *див.* пропемзо́вувати
ПРОПЕМЗУВА́ТИСЯ *див.* пропемзо́вуватися
ПРОПЕ́Н
ПРОПЕ́НОВИЙ
ПРОПЕ́РТИ
ПРОПЕ́РТИСЯ
ПРОПЕ́РЧЕНИЙ
ПРОПЕРЧИ́ТИ *див.* пропе́рчувати
ПРОПЕРЧИ́ТИСЯ *див.* пропе́рчуватися
ПРОПЕ́РЧУВАТИ
ПРОПЕ́РЧУВАТИСЯ
ПРОПЕЧА́ТАНИЙ
ПРОПЕЧА́ТАТИ *див.* пропеча́тувати
ПРОПЕЧА́ТАТИСЯ *див.* пропеча́туватися
ПРОПЕЧА́ТУВАННЯ
ПРОПЕЧА́ТУВАТИ
ПРОПЕЧА́ТУВАТИСЯ
ПРОПЕ́ЧЕНИЙ
ПРОПЕ́ЧЕНІСТЬ
ПРОПИВА́ННЯ
ПРОПИВА́ТИ
ПРОПИВА́ТИСЯ
ПРОПИ́Л
ПРОПИ́ЛЕНИЙ
ПРОПИЛИ́ТИ *див.* пропи́лювати[1]
ПРОПИЛИ́ТИСЯ *див.* пропи́люватися[1]
ПРОПИЛОСО́СИТИ
ПРОПИ́ЛЮВАЛЬНИЙ
ПРОПИ́ЛЮВАННЯ[1]
ПРОПИ́ЛЮВАННЯ[2]
ПРОПИ́ЛЮВАТИ[1]
ПРОПИ́ЛЮВАТИ[2]
ПРОПИ́ЛЮВАТИСЯ[1]
ПРОПИ́ЛЮВАТИСЯ[2]
ПРОПИ́ЛЯНИЙ
ПРОПИЛЯ́ТИ *див.* пропи́лювати[2]
ПРО́ПИС

ПРОПИ́САНИЙ
ПРОПИСА́ННЯ
ПРОПИСА́ТИ *див.* прописувати
ПРОПИСА́ТИСЯ *див.* прописуватися
ПРОПИ́СКА
ПРОПИСНИ́Й
ПРОПИ́СУВАННЯ
ПРОПИ́СУВАТИ
ПРОПИ́СУВАТИСЯ
ПРОПИ́ТИ *див.* пропива́ти
ПРОПИ́ТИЙ
ПРОПИ́ТИСЯ *див.* пропива́тися
ПРОПИ́ТОК
ПРОПИХА́ТИ
ПРОПИХА́ТИСЯ
ПРОПИ́ХКАТИ
ПРОПИХТІ́ТИ
ПРОПИЩА́ТИ
ПРОПИЯ́КА
ПРОПИЯ́ЧИТИ
ПРОПІА́РИТИ
ПРОПІА́РИТИСЯ
ПРОПІ́Й
ПРОПІ́ЙКА
ПРОПІ́ЙНИЙ
ПРОПІ́ЙЦЯ
ПРОПІКА́ННЯ
ПРОПІКА́ТИ
ПРОПІКА́ТИСЯ
ПРОПІ́Л
ПРОПІЛАМІ́Н *див.* пропіламі́ни
ПРОПІЛАМІ́НИ
ПРОПІЛАМІ́НОВИЙ
ПРОПІЛЕ́Ї
ПРОПІЛЕ́Н
ПРОПІЛЕНГЛІКО́ЛЕВИЙ
ПРОПІЛЕНГЛІКО́ЛЬ
ПРОПІЛЕ́НОВИЙ
ПРОПІЛІ́Т
ПРОПІЛІТИЗА́ЦІЯ
ПРОПІЛІ́ТОВИЙ
ПРОПІ́ЛОВИЙ
ПРОПІ́Н
ПРОПІНАЦІ́ЙНИЙ
ПРОПІНА́ЦІЯ
ПРОПІ́НОВИЙ
ПРОПІОФЕНО́Н
ПРОПІТНІ́ЛИЙ
ПРОПІТНІ́ТИ
ПРОПІЯ́КА *див.* пропия́ка
ПРОПЛА́В
ПРОПЛА́ВАТИ
ПРОПЛА́ВИТИ *див.* пропла́влювати
ПРОПЛА́ВИТИСЯ *див.* пропла́влюватися
ПРОПЛА́ВКА
ПРОПЛА́ВЛЕНИЙ
ПРОПЛА́ВЛЕННЯ
ПРОПЛА́ВЛЮВАННЯ
ПРОПЛА́ВЛЮВАТИ
ПРОПЛА́ВЛЮВАТИСЯ
ПРОПЛАВЛЯ́ННЯ
ПРОПЛАВЛЯ́ТИ *див.* пропла́влювати
ПРОПЛАВЛЯ́ТИСЯ *див.* пропла́влюватися
ПРОПЛАЗУВА́ТИ
ПРОПЛА́КАТИ *див.* пропла́кувати
ПРОПЛА́КУВАТИ
ПРОПЛА́ТА
ПРОПЛАТИ́ТИ *див.* пропла́чувати
ПРОПЛА́ЧЕНИЙ
ПРОПЛА́ЧУВАННЯ
ПРОПЛА́ЧУВАТИ
ПРОПЛА́ЧУВАТИСЯ
ПРОПЛЕ́НТАТИСЯ
ПРОПЛЕСТИ́ *див.* пропліта́ти
ПРОПЛЕ́ТЕНИЙ
ПРОПЛИ́В
ПРОПЛИВА́ННЯ
ПРОПЛИВА́ТИ
ПРОПЛИВА́ЮЧИЙ
ПРОПЛИВТИ́ *див.* проплива́ти
ПРОПЛИГА́ТИ
ПРОПЛИ́НУТИ
ПРОПЛИСТИ́ *див.* проплива́ти
ПРОПЛІОПІТЕ́К
ПРОПЛІ́СНЯ́ВІЛИЙ
ПРОПЛІ́СНЯ́ВІТИ
ПРОПЛІТА́ННЯ
ПРОПЛІТА́ТИ
ПРОПЛЬО́ВАНИЙ
ПРОПЛЮВА́ТИ
ПРОПО́ВЗАТИ
ПРОПОВЗА́ТИ
ПРОПОВЗТИ́ *див.* проповза́ти
ПРОПО́ВЗУВАТИ *див.* проповза́ти
ПРОПОВІДА́ННЯ
ПРОПОВІДА́ТИ *див.* пропові́дувати
ПРОПОВІ́ДНИЙ
ПРОПОВІ́ДНИК
ПРОПОВІ́ДНИЦТВО
ПРОПОВІ́ДНИЦЬКИЙ
ПРОПОВІ́ДНИЦЯ[1]
ПРОПОВІ́ДНИЦЯ[2]
ПРОПОВІ́ДУВАНИЙ
ПРОПОВІ́ДУВАННЯ
ПРОПОВІ́ДУВАТИ
ПРОПОВІ́ДУВАТИСЯ
ПРО́ПОВІДЬ
ПРОПО́ЄЦЬ
ПРОПОЗИВА́ТИ
ПРОПОЗИЦІ́ЙНИЙ
ПРОПОЗИ́ЦІЯ
ПРОПО́ЛЕНИЙ
ПРО́ПО́ЛІС
ПРОПОЛІ́СКУВАННЯ
ПРОПОЛІ́СКУВАТИ
ПРОПОЛІ́СКУВАТИСЯ
ПРО́ПО́ЛІСНИЙ
ПРО́ПО́ЛІСОВИЙ
ПРОПО́ЛКА
ПРОПОЛО́СКАНИЙ
ПРОПОЛОСКА́ТИ *див.* пропολі́скувати
ПРОПОЛОСКА́ТИСЯ *див.* прополі́скуватися
ПРОПОЛО́ТИ *див.* пропо́лювати
ПРОПО́ЛОТИЙ *див.* пропо́лений
ПРОПО́ЛЬСЬКИ
ПРОПО́ЛЬСЬКИЙ
ПРОПО́ЛЬСЬКІСТЬ
ПРОПО́ЛЮВАЛЬНИЙ
ПРОПО́ЛЮВАННЯ
ПРОПО́ЛЮВАТИ
ПРОПОЛЮВА́ТИ
ПРОПО́ЛЮВАТИСЯ
ПРОПОНЕДІ́ЛКУВАТИ
ПРОПОНО́ВАНИЙ
ПРОПОНУВА́ННЯ
ПРОПОНУВА́ТИ
ПРОПОНУВА́ТИСЯ
ПРОПО́РАТИСЯ
ПРОПО́РЕНИЙ
ПРОПОРОЖНЮВА́ТИ
ПРОПОРО́ТИ[1] *див.* пропо́рювати[1]
ПРОПОРО́ТИ[2] *див.* пропо́рювати[2]
ПРОПО́РОТИЙ *див.* пропо́рений
ПРОПОРО́ТИСЯ *див.* пропо́рюватися
ПРОПОРЦІ́ЙНИЙ
ПРОПОРЦІ́ЙНІСТЬ
ПРОПОРЦІ́ЙНО
ПРОПОРЦІОНА́ЛЬНИЙ
ПРОПОРЦІОНА́ЛЬНІСТЬ
ПРОПОРЦІОНА́ЛЬНО
ПРОПО́РЦІЯ
ПРОПО́РЮВАННЯ
ПРОПО́РЮВАТИ[1]
ПРОПО́РЮВАТИ[2]
ПРОПО́РЮВАТИСЯ
ПРОПО́СТИ́ТИ
ПРОПОТІВА́ННЯ
ПРОПОТІВА́ТИ
ПРОПОТІ́ЛИЙ
ПРОПОТІ́ТИ *див.* пропотіва́ти
ПРОПОФО́Л
ПРОПРАСО́ВАНИЙ
ПРОПРАСО́ВУВАТИ
ПРОПРАСО́ВУВАТИСЯ
ПРОПРАСУВА́ТИ *див.* пропрасо́вувати
ПРОПРАСУВА́ТИСЯ *див.* пропрасо́вуватися
ПРОПРА́ТИ
ПРОПРАЦЮВА́ТИ
ПРОПРЕЗИДЕ́НТСЬКИЙ
ПРОПРЕ́ТОР

ПРОПРЕ́ТОРСЬКИЙ
ПРОПРІА́ЛЬНИЙ
ПРОПРІВА́ТИ
ПРОПРІЄТА́РНИЙ
ПРОПРІЄТА́РНІСТЬ
ПРО́ПРІЙ
ПРОПРІ́ЛИЙ
ПРОПРІОРЕЦЕ́ПТОР
ПРОПРІОРЕЦЕ́ПТОРНИЙ
ПРОПРІОРЕЦЕ́ПЦІЯ
ПРОПРІОЦЕ́ПТОР
ПРОПРІОЦЕ́ПТОРНИЙ
ПРОПРІОЦЕ́ПЦІЯ
ПРОПРІ́ТИ *див.* пропріва́ти
ПРОПРЯ́СТИ
ПРОПТО́З
ПРОПУ́ДИТИ
ПРОПУЛЬСИ́ВНИЙ
ПРОПУЛЬСИ́ВНІСТЬ
ПРОПУ́ЛЬСІЯ
ПРОПУРХНУ́ТИ
ПРО́ПУСК
ПРОПУСКА́ННЯ
ПРОПУСКА́ТИ
ПРОПУСКА́ТИСЯ
ПРОПУСКНИ́Й
ПРОПУСКНИ́К
ПРОПУСТИ́ТИ *див.* пропуска́ти
ПРОПУ́ЩЕНИЙ
ПРОПХА́ТИ *див.* пропиха́ти
ПРОПХА́ТИСЯ *див.* пропиха́тися
ПРОПХНУ́ТИ *див.* пропиха́ти
ПРОПХНУ́ТИСЯ *див.* пропиха́тися
ПРОП'Я́НСТВУВАТИ
ПРОРАДЯ́НСЬКИ
ПРОРАДЯ́НСЬКИЙ
ПРОРА́ЗЛИВИЙ
ПРОРА́ЗЛИВО
ПРОРА́ЛЕНИЙ
ПРОРА́ЛИТИ *див.* прора́лювати
ПРОРА́ЛЮВАТИ
ПРОРА́Н
ПРОРАСИ́СТСЬКИЙ
ПРОРАХО́ВАНИЙ
ПРОРАХО́ВУВАННЯ
ПРОРАХО́ВУВАТИ
ПРОРАХО́ВУВАТИСЯ
ПРОРАХУВА́ННЯ
ПРОРАХУВА́ТИ *див.* прорахо́вувати
ПРОРАХУВА́ТИСЯ *див.* прорахо́вуватися
ПРОРАХУ́НОК
ПРОРАЧКУВА́ТИ
ПРОРАЮВА́ТИ
ПРО́РВАНИЙ
ПРОРВА́ТИ *див.* прорива́ти[1]
ПРОРВА́ТИСЯ *див.* прорива́тися[1]
ПРОРЕАГО́ВАНИЙ
ПРОРЕАГУВА́ТИ
ПРОРЕВІЗО́ВАНИЙ
ПРОРЕВІЗУВА́ТИ
ПРОРЕВІ́ТИ
ПРОРЕВТИ́ *див.* проревіти
ПРОРЕГОТА́ТИ
ПРОРЕДАГО́ВАНИЙ
ПРОРЕДАГУВА́ТИ
ПРОРЕКЛАМО́ВАНИЙ
ПРОРЕКЛАМУВА́ТИ
ПРОРЕКТИ́ *див.* проріка́ти
ПРОРЕ́КТОР
ПРОРЕ́КТОРКА
ПРОРЕ́КТОРСТВО
ПРОРЕ́КТОРСЬКИЙ
ПРОРЕПЕТИ́РУВАНИЙ
ПРОРЕПЕТИ́РУВАТИ
ПРОРЕПЕТУВА́ТИ
ПРОРЕФЕРО́ВАНИЙ
ПРОРЕФЕРУВА́ТИ
ПРОРЕЦЕНЗО́ВАНИЙ
ПРОРЕЦЕНЗУВА́ТИ
ПРОРЕ́ЧЕНИЙ
ПРОРЕ́ЧИСТИЙ
ПРОРЕ́ЧИСТО
ПРОРЕШЕТИ́ТИ
ПРОРЖАВИ́ТИ *див.* проіржа́вити
ПРОРЖАВІ́ЛИЙ *див.* проіржа́вілий
ПРОРЖАВІ́ТИ *див.* проіржа́віти
ПРОРЖА́ВЛЕНИЙ *див.* проіржа́влений
ПРОРЖА́ТИ *див.* проіржа́ти
ПРОРИБА́ЛИТИ
ПРОРИ́В
ПРОРИВА́ННЯ[1]
ПРОРИВА́ННЯ[2]
ПРОРИВА́ТИ[1]
ПРОРИВА́ТИ[2]
ПРОРИВА́ТИСЯ[1]
ПРОРИВА́ТИСЯ[2]
ПРОРИ́ВКА
ПРОРИВНИ́Й
ПРОРИДА́ТИ
ПРОРИНА́ТИ
ПРОРИ́НКО́ВИЙ
ПРОРИ́НУТИ *див.* прорина́ти
ПРОРИПІ́ТИ
ПРО́РИС
ПРОРИСО́ВАНИЙ
ПРОРИСО́ВУВАННЯ
ПРОРИСО́ВУВАТИ
ПРОРИСО́ВУВАТИСЯ
ПРОРИСУВА́ТИ *див.* прорисо́вувати
ПРОРИСУВА́ТИСЯ *див.* прорисо́вуватися
ПРОРИ́ТИ *див.* прорива́ти[2]
ПРОРИ́ТИЙ
ПРОРИ́ТИСЯ *див.* прорива́тися[2]
ПРОРИТТЯ́
ПРОРИЧА́ТИ
ПРОРІ́ДЖЕНИЙ
ПРОРІ́ДЖЕНІСТЬ
ПРОРІ́ДЖЕННЯ
ПРОРІ́ДЖУВАННЯ
ПРОРІ́ДЖУВАТИ
ПРОРІ́ДЖУВАТИСЯ
ПРОРІ́ДЖУВАЧ
ПРОРІДИ́ТИ *див.* проріджувати
ПРОРІДИ́ТИСЯ *див.* проріджуватися
ПРОРІДІ́ЛИЙ
ПРОРІДІ́ТИ
ПРО́РІДЬ
ПРО́РІЗ
ПРОРІ́ЗАНИЙ
ПРОРІЗА́ННЯ
ПРОРІ́ЗАТИ *див.* прорі́зувати
ПРОРІЗА́ТИ *див.* прорі́зувати
ПРОРІ́ЗАТИСЯ *див.* прорі́зуватися
ПРОРІЗА́ТИСЯ *див.* прорі́зуватися
ПРОРІ́ЗКА
ПРОРІЗНИ́Й
ПРОРІ́ЗУВАНИЙ
ПРОРІ́ЗУВАННЯ
ПРОРІ́ЗУВАТИ
ПРОРІ́ЗУВАТИСЯ
ПРО́РІЗЬ
ПРОРІ́К
ПРОРІКА́ННЯ
ПРОРІКА́ТИ
ПРО́РІСТ
ПРО́РІСТЬ
ПРОРІ́ХА
ПРОРІ́ШКА[1]
ПРОРІ́ШКА[2]
ПРОРОБИ́ТИ *див.* пророблЯ́ти
ПРОРО́БКА
ПРОРО́БЛЕНИЙ
ПРОРО́БЛЕННЯ
ПРОРО́БЛЮВАННЯ
ПРОРО́БЛЮВАТИ *див.* пророблЯ́ти
ПРОРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* пророблЯ́тися
ПРОРОБЛЯ́ННЯ
ПРОРОБЛЯ́ТИ
ПРОРОБЛЯ́ТИСЯ
ПРОРОГАЦІ́ЙНИЙ
ПРОРОГА́ЦІЯ
ПРОРОЗКОШУВА́ТИ
ПРОРО́К
ПРОРОКО́ВАНИЙ
ПРОРОКОТА́ТИ
ПРОРОКОТІ́ТИ *див.* пророкота́ти
ПРОРОКУВА́ННЯ
ПРОРОКУВА́ТИ
ПРОРО́НЕНИЙ
ПРОРОНИ́ТИ
ПРОРОСІ́ЙСЬКИ

ПРОРОСІ́ЙСЬКИЙ
ПРОРОСІ́ЙСЬКІСТЬ
ПРОРО́СЛИЙ
ПРОРОСТА́ННЯ
ПРОРОСТА́ТИ
ПРОРОСТИ́ *див.* пророста́ти
ПРОРОСТИ́ТИ *див.* проро́щувати
ПРОРОСТКО́ВИЙ
ПРОРО́СТОК
ПРОРО́ЦТВО
ПРОРО́ЦЬКИЙ
ПРОРО́ЧЕ
ПРОРО́ЧЕННЯ
ПРОРО́ЧИЙ
ПРОРО́ЧИТИ *див.* пророкува́ти
ПРОРО́ЧИЦЯ
ПРОРО́ЧО *див.* проро́че
ПРОРО́ЩЕНИЙ
ПРОРО́ЩЕННЯ
ПРОРО́ЩУВАНИЙ
ПРОРО́ЩУВАННЯ
ПРОРО́ЩУВАТИ
ПРОРО́ЩУВАТИСЯ
ПРО́РУБ
ПРОРУ́БАНИЙ
ПРОРУБА́ННЯ
ПРОРУБА́ТИ *див.* пророру́бувати
ПРОРУБА́ТИСЯ *див.* прору́буватися
ПРОРУБНИ́Й
ПРОРУ́БНИК
ПРОРУ́БУВАНИЙ
ПРОРУ́БУВАННЯ
ПРОРУ́БУВАТИ
ПРОРУ́БУВАТИСЯ
ПРОРУ́БУВАЧ
ПРОРУ́ХАТИСЯ
ПРОСА́Д
ПРОСАДЖА́ТИ
ПРОСА́ДЖЕНИЙ
ПРОСА́ДЖУВАННЯ
ПРОСА́ДЖУВАТИ
ПРОСА́ДЖУВАТИСЯ
ПРОСАДИ́ТИ *див.* проса́джувати
ПРОСАДИ́ТИСЯ *див.* проса́джуватися
ПРОСА́ЛЕНИЙ
ПРОСА́ЛИТИ *див.* проса́лювати
ПРОСА́ЛИТИСЯ *див.* проса́люватися
ПРОСА́ЛЮВАННЯ
ПРОСА́ЛЮВАТИ
ПРОСА́ЛЮВАТИСЯ
ПРОСАЛЮТУВА́ТИ
ПРОСА́ПАНИЙ
ПРОСА́ПАТИ
ПРОСАПА́ТИ *див.* проса́пувати
ПРОСА́ПКА
ПРОСАПНИ́Й
ПРОСАПНИ́К
ПРОСА́ПУВАННЯ
ПРОСА́ПУВАТИ
ПРОСВАРИ́ТИСЯ
ПРОСВА́ТАНИЙ
ПРОСВА́ТАТИ
ПРОСВЕ́РДЛЕНИЙ
ПРОСВЕРДЛИ́ТИ *див.* просве́рдлювати
ПРОСВЕРДЛИ́ТИСЯ *див.* просве́рдлюватися
ПРОСВЕ́РДЛЮВАННЯ
ПРОСВЕ́РДЛЮВАТИ
ПРОСВЕ́РДЛЮВАТИСЯ
ПРОСВИ́СТАНИЙ
ПРОСВИСТА́ТИ *див.* просви́стувати
ПРОСВИСТІ́ТИ *див.* просви́стувати
ПРОСВИ́СТУВАТИ
ПРОСВІЖА́ТИ
ПРОСВІЖА́ТИСЯ
ПРОСВІЖИ́ТИ *див.* просвіжа́ти
ПРОСВІЖИ́ТИСЯ *див.* просвіжа́тися
ПРОСВІЖІ́ЛИЙ
ПРОСВІЖІ́ТИ
ПРО́СВІТ
ПРОСВІ́ТА
ПРОСВІТИ́ТЕЛЬ
ПРОСВІТИ́ТЕЛЬКА
ПРОСВІТИ́ТЕЛЬСТВО
ПРОСВІТИ́ТЕЛЬСЬКИЙ
ПРОСВІТИ́ТИ[1] *див.* просві́чувати[1]
ПРОСВІТИ́ТИ[2] *див.* просвіща́ти[2]
ПРОСВІТИ́ТИСЯ[1] *див.* просві́чуватися
ПРОСВІТИ́ТИСЯ[2] *див.* просвіща́тися[2]
ПРОСВІ́ТЛЕНИЙ[1]
ПРОСВІ́ТЛЕНИЙ[2]
ПРОСВІ́ТЛЕНІСТЬ[1]
ПРОСВІ́ТЛЕНІСТЬ[2]
ПРОСВІ́ТЛЕННЯ[1]
ПРОСВІ́ТЛЕННЯ[2]
ПРОСВІ́ТЛЕНО
ПРОСВІ́ТЛИЙ
ПРОСВІТЛИ́ТИ[1] *див.* просві́тлювати[1]
ПРОСВІТЛИ́ТИ[2] *див.* просві́тлювати[2]
ПРОСВІТЛИ́ТИСЯ *див.* просві́тлюватися
ПРОСВІТЛІ́ЛИЙ
ПРОСВІТЛІ́ННЯ
ПРОСВІТЛІ́ТИ
ПРОСВІ́ТЛЮВАЛЬНИЙ
ПРОСВІ́ТЛЮВАНИЙ
ПРОСВІ́ТЛЮВАНІСТЬ
ПРОСВІ́ТЛЮВАННЯ
ПРОСВІ́ТЛЮВАТИ[1]
ПРОСВІ́ТЛЮВАТИ[2]
ПРОСВІ́ТЛЮВАТИСЯ
ПРОСВІ́ТЛЮВАЧ
ПРОСВІТЛЯ́ТИ *див.* просві́тлювати[1]
ПРОСВІТЛЯ́ТИСЯ *див.* просві́тлюватися
ПРОСВІ́ТНИК
ПРОСВІ́ТНИЦТВО
ПРОСВІ́ТНИЦЬКИЙ
ПРОСВІ́ТНИЦЯ
ПРОСВІ́ТНІЙ
ПРО́СВІ́ТОК
ПРОСВІ́ТЧАСТИЙ
ПРОСВІТЯ́НИН
ПРОСВІТЯ́НКА
ПРОСВІТЯ́НСТВО
ПРОСВІТЯ́НСЬКИЙ
ПРОСВІ́ЧЕНИЙ[1]
ПРОСВІ́ЧЕНИЙ[2]
ПРОСВІ́ЧУВАНИЙ
ПРОСВІ́ЧУВАНІСТЬ
ПРОСВІ́ЧУВАННЯ[1]
ПРОСВІ́ЧУВАННЯ[2]
ПРОСВІ́ЧУВАТИ[1]
ПРОСВІ́ЧУВАТИ[2] *див.* просвіща́ти[2]
ПРОСВІ́ЧУВАТИСЯ
ПРОСВІЩА́ТИ[1] *див.* просві́чувати[1]
ПРОСВІЩА́ТИ[2]
ПРОСВІЩА́ТИСЯ[1] *див.* просві́чуватися
ПРОСВІЩА́ТИСЯ[2]
ПРОСВІЩЕ́ННИЙ
ПРОСВІЩЕ́ННІСТЬ
ПРОСЕМІНА́Р
ПРОСЕМІНА́РСЬКИЙ
ПРОСЕПАРО́ВАНИЙ
ПРОСЕПАРУВА́ТИ
ПРО́СЕРЕН
ПРО́СЕРЕНЬ *див.* про́серен
ПРО́СИВЕНЬКИЙ
ПРО́СИВИЙ
ПРОСИВИНА́
ПРО́СИВІНЬ
ПРОСИГНА́ЛИТИ
ПРОСИГНАЛІЗУВА́ТИ
ПРОСИ́ДЖЕНИЙ
ПРОСИ́ДЖЕНІСТЬ
ПРОСИ́ДЖУВАННЯ
ПРОСИ́ДЖУВАТИ
ПРОСИ́ДЖУВАТИСЯ
ПРОСИ́ДІТИ *див.* проси́джувати
ПРОСИЛАБІЗО́ВАНИЙ
ПРОСИЛАБІЗУВА́ТИ
ПРОСИ́ЛЕНИЙ
ПРОСИ́ЛИ́ТИ *див.* проси́лювати
ПРОСИ́ЛИ́ТИСЯ *див.* проси́люватися
ПРОСИЛОГІ́ЗМ
ПРОСИ́ЛЮВАННЯ
ПРОСИ́ЛЮВАТИ
ПРОСИ́ЛЮВАТИСЯ
ПРОСИ́ЛЮВАЧ
ПРОСИЛЯ́ННЯ

ПРОСИЛЯ́ТИ *див.* проси́лювати
ПРОСИЛЯ́ТИСЯ *див.* проси́люватися
ПРОСИ́НА
ПРОСИНА́ННЯ
ПРОСИНА́ТИСЯ *див.* просипа́тися[1]
ПРОСИ́НЕНИЙ
ПРОСИ́НЕННЯ
ПРО́СИНЕЦЬ[1]
ПРО́СИНЕЦЬ[2]
ПРОСИНИ́ТИ *див.* проси́нювати
ПРОСИНИ́ТИСЯ *див.* проси́нюватися
ПРОСИ́НКА
ПРОСИ́НОЧКА
ПРО́СИНЬ
ПРОСИ́НЮВАНИЙ
ПРОСИ́НЮВАТИ
ПРОСИ́НЮВАТИСЯ
ПРО́СИП[1]
ПРО́СИ́П[2]
ПРОСИ́ПАНИЙ
ПРОСИПА́ННЯ[1]
ПРОСИПА́ННЯ[2]
ПРОСИ́ПАТИ *див.* просипа́ти[2]
ПРОСИПА́ТИ[1]
ПРОСИПА́ТИ[2]
ПРОСИ́ПАТИСЯ *див.* просипа́тися[3]
ПРОСИПА́ТИСЯ[1]
ПРОСИПА́ТИСЯ[2]
ПРОСИПА́ТИСЯ[3]
ПРОСИПІ́ТИ
ПРОСИПЛЯ́ТИСЯ *див.* просипа́тися[2]
ПРОСИСА́ННЯ
ПРОСИСА́ТИ
ПРОСИСА́ТИСЯ
ПРОСИ́ТИ
ПРОСИ́ТИСЯ
ПРОСИХА́ННЯ
ПРОСИХА́ТИ
ПРОСИЧА́ТИ
ПРОСИ́ЩЕ
ПРОСІ́В
ПРОСІВА́ННЯ
ПРОСІВА́ТИ
ПРОСІВА́ТИСЯ
ПРОСІДА́ННЯ
ПРОСІДА́ТИ
ПРОСІДНИ́Й
ПРОСІ́ДНІСТЬ
ПРО́СІДЬ
ПРО́СІК
ПРОСІ́КА
ПРОСІКА́ННЯ
ПРОСІКА́ТИ
ПРОСІКА́ТИСЯ
ПРОСІКА́Ч
ПРОСІ́КТИ *див.* просіка́ти
ПРОСІ́КТИСЯ *див.* просіка́тися
ПРОСІ́Л
ПРОСІ́ЛНЕ
ПРОСІ́СТИ *див.* просіда́ти
ПРОСІ́ЧЕНИЙ
ПРОСІ́ЧЕННЯ
ПРОСІ́ЧКА
ПРОСІ́ЮВАЛЬНИЙ
ПРОСІ́ЮВАНИЙ
ПРОСІ́ЮВАННЯ
ПРОСІ́ЮВАТИ *див.* просіва́ти
ПРОСІ́ЮВАТИСЯ *див.* просіва́тися
ПРОСІ́ЮВАЧ
ПРОСІ́ЯНИЙ
ПРОСІ́ЯННЯ
ПРОСІЯ́ННЯ
ПРОСІ́ЯТИ *див.* просіва́ти
ПРОСІЯ́ТИ
ПРОСІ́ЯТИСЯ *див.* просіва́тися
ПРОСКАВУЧА́ТИ
ПРОСКАВЧА́ТИ *див.* проскавуча́ти
ПРОСКАКА́ТИ *див.* проска́кувати[1]
ПРОСКА́КУВАННЯ[1]
ПРОСКА́КУВАННЯ[2]
ПРОСКА́КУВАТИ[1]
ПРОСКА́КУВАТИ[2]
ПРОСКАНДУВА́ТИ
ПРОСКАНО́ВАНИЙ
ПРОСКАНО́ВУВАТИ
ПРОСКАНУВА́ТИ *див.* проскано́вувати
ПРОСКА́ЧКА
ПРОСКИ́ГЛИТИ
ПРОСКІ́К[1]
ПРОСКІ́К[2]
ПРОСКІ́МЛИТИ
ПРОСКОМІ́ДІЙНИЙ
ПРОСКОМІ́ДІЙНИК
ПРОСКОМІ́ДІЯ
ПРОСКОРО́ДИТИ
ПРОСКО́ЧИТИ *див.* проска́кувати[2]
ПРОСКРЕБТИ́ *див.* проскріба́ти
ПРОСКРЕБТИ́СЯ *див.* проскріба́тися
ПРОСКРЕГОТА́ТИ
ПРОСКРЕГОТІ́ТИ *див.* проскреготати
ПРОСКРЕКОТА́ТИ
ПРОСКРЕКОТІ́ТИ *див.* проскрекота́ти
ПРОСКРИБЕ́НТ
ПРОСКРИБО́ВАНИЙ
ПРОСКРИБУВА́ТИ
ПРОСКРИПІ́ТИ
ПРОСКРИПЦІ́ЙНИЙ
ПРОСКРИ́ПЦІЯ
ПРОСКРІБА́ТИ
ПРОСКРІБА́ТИСЯ
ПРО́СКУРА
ПРОСКУРИ́ЦЯ
ПРО́СКУРКА
ПРОСКУ́РНИК
ПРОСКУ́РНИЦЬКИЙ
ПРОСКУ́РНИЦЯ[1]
ПРОСКУ́РНИЦЯ[2]
ПРО́СКУРНЯ
ПРОСКУРНЯ́К
ПРОСКУЧА́ТИ
ПРОСЛАБУВА́ТИ
ПРОСЛА́ВА
ПРОСЛА́ВИТИ *див.* прославля́ти
ПРОСЛА́ВИТИСЯ *див.* прославля́тися
ПРОСЛА́ВЛЕНИЙ
ПРОСЛА́ВЛЕННЯ
ПРОСЛА́ВЛЮВАНИЙ
ПРОСЛА́ВЛЮВАННЯ
ПРОСЛА́ВЛЮВАТИ *див.* прославля́ти
ПРОСЛА́ВЛЮВАТИСЯ *див.* прославля́тися
ПРОСЛАВЛЯ́ННЯ
ПРОСЛАВЛЯ́ТИ
ПРОСЛАВЛЯ́ТИСЯ
ПРО́СЛАНИЙ
ПРОСЛА́ТИ *див.* простила́ти
ПРОСЛА́ТИСЯ *див.* простила́тися
ПРОСЛИЗА́ННЯ
ПРОСЛИЗА́ТИ
ПРОСЛИЗНУ́ТИ *див.* прослиза́ти
ПРО́СЛІД
ПРОСЛІ́ДЖЕНИЙ
ПРОСЛІ́ДЖУВАНИЙ
ПРОСЛІ́ДЖУВАТИ
ПРОСЛІ́ДЖУВАТИСЯ
ПРОСЛІДИ́ТИ[1] *див.* прослі́джувати
ПРОСЛІДИ́ТИ[2]
ПРОСЛІДКО́ВАНИЙ
ПРОСЛІДКУВА́ТИ
ПРОСЛІ́ДОК
ПРОСЛОВ'Я́НСЬКИЙ
ПРОСЛУЖИ́ТИ
ПРО́СЛУХ
ПРОСЛУ́ХАНИЙ
ПРОСЛУ́ХАННЯ
ПРОСЛУ́ХАТИ *див.* прослухо́вувати
ПРОСЛУХА́ТИ
ПРОСЛУХО́ВУВАНИЙ
ПРОСЛУХО́ВУВАННЯ
ПРОСЛУХО́ВУВАТИ
ПРОСЛУХО́ВУВАТИСЯ
ПРОСЛУ́ХУВАННЯ
ПРОСЛУ́ХУВАТИ *див.* прослухо́вувати
ПРОСЛУ́ХУВАТИСЯ *див.* прослухо́вуватися
ПРОСЛЬОЗИ́ТИСЯ
ПРОСМА́ЖЕНИЙ
ПРОСМА́ЖЕННЯ
ПРОСМА́ЖИТИ *див.* просма́жувати
ПРОСМА́ЖИТИСЯ *див.* просма́жуватися
ПРОСМА́ЖУВАНИЙ

ПРОСМА́ЖУВАННЯ
ПРОСМА́ЖУВАТИ
ПРОСМА́ЖУВАТИСЯ
ПРОСМА́ЛЕНИЙ
ПРОСМАЛИ́ТИ *див.* просма́лювати
ПРОСМА́ЛЮВАТИ
ПРОСМЕ́РДЖЕНИЙ
ПРОСМЕРДІ́ЛИЙ
ПРОСМЕРДІ́ТИ
ПРОСМЕРДІ́ТИСЯ
ПРОСМИКНУ́ТИ *див.* просми́кувати
ПРОСМИКНУ́ТИСЯ *див.* просми́куватися
ПРОСМИ́КУВАННЯ
ПРОСМИ́КУВАТИ
ПРОСМИ́КУВАТИСЯ
ПРО́СМІХ
ПРОСМІХА́ТИСЯ
ПРОСМІХНУ́ТИСЯ *див.* просміха́тися
ПРОСМІ́ШКА
ПРОСМІ́ШНИК
ПРОСМІ́ШНИЦЯ
ПРОСМІЯ́ТИ
ПРОСМІЯ́ТИСЯ
ПРОСМО́КТАНИЙ
ПРОСМОКТА́ТИ *див.* просмо́ктувати
ПРОСМОКТА́ТИСЯ *див.* просмо́ктуватися
ПРОСМО́КТУВАННЯ
ПРОСМО́КТУВАТИ
ПРОСМО́КТУВАТИСЯ
ПРОСМО́ЛЕНИЙ
ПРОСМО́ЛЕННЯ
ПРОСМОЛИ́ТИ *див.* просмо́лювати
ПРОСМОЛИ́ТИСЯ *див.* просмо́люватися
ПРОСМО́ЛЮВАНИЙ
ПРОСМО́ЛЮВАННЯ
ПРОСМО́ЛЮВАТИ
ПРОСМО́ЛЮВАТИСЯ
ПРОСНІ́ДАТИ
ПРОСНУ́ТИСЯ *див.* просипа́тися[1]
ПРО́СО
ПРОСО́ВАТИ
ПРОСО́ВУВАННЯ
ПРОСО́ВУВАТИ
ПРОСО́ВУВАТИСЯ
ПРОСОДЕ́МА
ПРОСОДЕ́МНИЙ
ПРОСО́ДИКА
ПРОСОДИ́ЧНИЙ
ПРОСОДІ́ЙНИЙ
ПРОСО́ДІЯ
ПРОСОКОТА́ТИ
ПРОСОКОТІ́ТИ *див.* просокота́ти
ПРОСО́ЛЕНИЙ
ПРОСО́ЛЕННЯ
ПРОСОЛИ́ТИ *див.* просо́лювати
ПРОСОЛИ́ТИСЯ *див.* просо́люватися
ПРОСОЛІ́ТИ
ПРОСО́ЛЮВАННЯ
ПРОСО́ЛЮВАТИ
ПРОСО́ЛЮВАТИСЯ
ПРОСО́ННЯ
ПРОСОПО́ГРАФ
ПРОСОПОГРАФІ́ЧНИЙ
ПРОСОПОГРАФІ́ЧНО
ПРОСОПОГРА́ФІЯ
ПРОСОПОДІ́БНИЙ
ПРОСОПОПЕ́Я *див.* прозопопе́я
ПРОСОРУ́ШКА
ПРОСОТА́ТИСЯ *див.* просо́туватися
ПРОСОТИ́ТИСЯ *див.* просо́туватися
ПРОСО́ТУВАТИСЯ
ПРОСО́ХЛИЙ
ПРОСО́ХНУТИ *див.* просиха́ти
ПРОСО́ХТИ *див.* просиха́ти
ПРОСО́ЧЕНИЙ
ПРОСО́ЧЕННЯ[1]
ПРОСО́ЧЕННЯ[2]
ПРОСОЧИ́ТИ *див.* просо́чувати
ПРОСОЧИ́ТИСЯ[1] *див.* просо́чуватися[1]
ПРОСОЧИ́ТИСЯ[2] *див.* просо́чуватися[2]
ПРОСО́ЧУВАЛЬНИЙ
ПРОСО́ЧУВАНИЙ
ПРОСО́ЧУВАННЯ[1]
ПРОСО́ЧУВАННЯ[2]
ПРОСО́ЧУВАТИ
ПРОСО́ЧУВАТИСЯ[1]
ПРОСО́ЧУВАТИСЯ[2]
ПРО́СПАНИЙ
ПРОСПА́ТИ *див.* просипа́ти[1]
ПРОСПА́ТИСЯ *див.* просипа́тися[2]
ПРОСПЕ́КТ[1]
ПРОСПЕ́КТ[2]
ПРОСПЕКТИ́ВНИЙ
ПРОСПЕ́КТНИЙ
ПРОСПЕ́КЦІЯ
ПРОСПЕРЕЧА́ТИСЯ
ПРОСПЕ́РИТІ
ПРОСПИРТО́ВАНИЙ
ПРОСПИРТО́ВУВАТИ
ПРОСПИРТО́ВУВАТИСЯ
ПРОСПИРТУВА́ТИ *див.* проспирто́вувати
ПРОСПИРТУВА́ТИСЯ *див.* проспирто́вуватися
ПРОСПІ́ВАНИЙ
ПРОСПІВА́ТИ
ПРОСПІВА́ТИСЯ
ПРОСПІ́ВУВАНИЙ
ПРОСПІ́ВУВАННЯ
ПРОСПІ́ВУВАТИ
ПРОСПОНСОРО́ВАНИЙ
ПРОСПОНСОРУВА́ТИ
ПРОССА́ТИ *див.* просиса́ти
ПРОССА́ТИСЯ *див.* просиса́тися
ПРОСТА́ВИТИ *див.* проставля́ти
ПРОСТА́ВЛЕНИЙ
ПРОСТА́ВЛЕННЯ
ПРОСТАВЛЯ́ННЯ
ПРОСТАВЛЯ́ТИ
ПРОСТАВЛЯ́ТИСЯ
ПРОСТАГЛАНДИ́Н *див.* простагланди́ни
ПРОСТАГЛАНДИ́НИ
ПРОСТА́К
ПРОСТАКУВА́ТИЙ
ПРОСТАКУВА́ТІСТЬ
ПРОСТАКУВА́ТО
ПРОСТА́ТА
ПРОСТА́ТИ
ПРОСТАТИ́Т
ПРОСТАТИ́ЧНИЙ
ПРОСТА́ЦТВО
ПРОСТА́ЦЬКИ *див.* проста́цько
ПРОСТА́ЦЬКИЙ
ПРОСТА́ЦЬКО
ПРОСТАЧИ́СЬКО
ПРОСТА́ЧКА
ПРОСТАЧО́К
ПРОСТЕ́ЖЕНИЙ
ПРОСТЕ́ЖЕННЯ
ПРОСТЕ́ЖИТИ *див.* просте́жувати
ПРОСТЕ́ЖУВАНИЙ
ПРОСТЕ́ЖУВАНІСТЬ
ПРОСТЕ́ЖУВАННЯ
ПРОСТЕ́ЖУВАНО
ПРОСТЕ́ЖУВАТИ
ПРОСТЕ́ЖУВАТИСЯ
ПРОСТЕ́ЛЕНИЙ
ПРОСТЕЛИ́ТИ *див.* простила́ти
ПРОСТЕЛИ́ТИСЯ *див.* простила́тися
ПРОСТЕЛЯ́ННЯ
ПРОСТЕЛЯ́ТИ *див.* простила́ти
ПРОСТЕЛЯ́ТИСЯ *див.* простила́тися
ПРОСТЕ́НЬКИЙ
ПРОСТЕ́НЬКО
ПРОСТЕРЕГТИ́
ПРОСТЕРИЛІЗО́ВАНИЙ
ПРОСТЕРИЛІЗУВА́ТИ
ПРОСТЕРИЛІЗУВА́ТИСЯ
ПРОСТЕ́РТИ *див.* простира́ти
ПРОСТЕ́РТИЙ
ПРОСТЕ́РТИСЯ *див.* простира́тися
ПРОСТЕ́СЕНЬКИЙ
ПРОСТЕ́СЕНЬКО
ПРОСТЕ́ЦЬ[1]
ПРОСТЕ́ЦЬ[2]
ПРОСТЕ́ЦЬКИЙ
ПРОСТИ́БІ *див.* прости́біг
ПРОСТИ́БІГ
ПРОСТИГА́ТИ
ПРОСТИ́ГЛИЙ

ПРОСТИ́ГНУТИ *див.* простига́ти
ПРОСТИ́ГТИ *див.* простига́ти
ПРО́СТИЙ
ПРО́СТИЙ-ПРОСТІ́СІНЬКИЙ
ПРОСТИЛА́ННЯ
ПРОСТИЛА́ТИ
ПРОСТИЛА́ТИСЯ
ПРОСТИ́ЛЬ
ПРОСТИ́МИЙ
ПРОСТИ́МІСТЬ
ПРОСТИ́МО
ПРОСТИМУЛЬО́ВАНИЙ
ПРОСТИМУЛЮВА́ТИ
ПРО́СТИНЯ́
ПРОСТИРА́ДЛО
ПРОСТИРА́ДЛОВИЙ
ПРОСТИРА́ЛО *див.* простира́дло
ПРОСТИРА́ЛОВИЙ *див.* простира́дловий
ПРОСТИРА́ЛЬЦЕ
ПРОСТИРА́ТИ
ПРОСТИРА́ТИСЯ
ПРОСТИРЧА́ТИ
ПРОСТИ́ТИ *див.* проща́ти
ПРОСТИ́ТИСЯ *див.* проща́тися
ПРОСТИТУЙО́ВАНИЙ
ПРОСТИТУ́ТКА
ПРОСТИТУ́ЦІЯ
ПРОСТИТУЮВА́ННЯ
ПРОСТИТУЮВА́ТИ
ПРОСТИТУЮВА́ТИСЯ
ПРОСТІ́Й
ПРОСТІ́ЙНИЙ
ПРОСТІ́НКОВИЙ
ПРОСТІ́НОК
ПРО́СТІР
ПРОСТІ́СІНЬКИЙ
ПРОСТІ́СІНЬКО
ПРОСТІ́ШАТИ
ПРО́СТО
ПРОСТОВБИ́ЧИТИ
ПРОСТОВИ́СНИЙ
ПРОСТОВИ́СНО
ПРОСТОВОЛО́СИЙ
ПРОСТОГНА́ТИ
ПРОСТОДУ́ШНИЙ
ПРОСТОДУ́ШНІСТЬ
ПРОСТОДУ́ШНО
ПРОСТОЛІНІ́ЙНИЙ
ПРОСТОЛІНІ́ЙНІСТЬ
ПРОСТОЛІНІ́ЙНО
ПРОСТО́ЛЮД
ПРОСТОЛЮ́ДДЯ
ПРОСТО́ЛЮ́ДЕЦЬ
ПРОСТО́ЛЮ́ДИН
ПРОСТО́ЛЮ́ДИНКА
ПРОСТО́ЛЮ́ДКА
ПРОСТОЛЮ́ДНИЙ
ПРОСТОНАРО́ДДЯ
ПРОСТОНАРО́ДНИЙ
ПРОСТОНАРО́ДНІСТЬ
ПРОСТОНАРО́ДНО
ПРОСТОПА́ДНИЙ
ПРОСТОПА́ДНО
ПРОСТО́РА
ПРОСТОРЕ́НЬКИЙ
ПРОСТОРЕ́НЬКО
ПРОСТО́РИЙ
ПРОСТО́РИЩЕ
ПРОСТОРІ́КА
ПРОСТОРІ́КАННЯ
ПРОСТОРІ́КАТИ *див.* просторі́кувати
ПРОСТОРІ́КУВАННЯ
ПРОСТОРІ́КУВАТИ
ПРОСТОРІ́КУВАТИЙ
ПРОСТОРІ́КУВАТІСТЬ
ПРОСТОРІ́КУВАТО
ПРО́СТОРІНЬ
ПРОСТО́РІСТЬ
ПРОСТОРІ́ЧНИЙ
ПРОСТОРІ́ЧЧЯ
ПРОСТОРІ́ШАТИ
ПРО́СТО́РО
ПРОСТОРО́ВИЙ
ПРОСТОРО́ВІСТЬ
ПРОСТОРО́ВО
ПРОСТОРО́ВО-ЧАСОВИ́Й
ПРОСТОСЕРДЕ́ЧНИЙ
ПРОСТОСЕРДЕ́ЧНІСТЬ
ПРОСТОСЕРДЕ́ЧНО
ПРОСТОСЕ́РДИЙ
ПРОСТОСЕ́РДІСТЬ
ПРОСТОСЕ́РДНИЙ
ПРОСТОСЕ́РДНІСТЬ
ПРОСТОСЕ́РДНО
ПРОСТОСЕ́РДО
ПРОСТОСЕ́РДЯ
ПРОСТО́ТА
ПРОСТОТА́
ПРОСТО́ЮВАННЯ
ПРОСТО́ЮВАТИ
ПРОСТО́ЯТИ *див.* просто́ювати
ПРОСТРАЦІ́ЙНИЙ
ПРОСТРА́ЦІЯ
ПРОСТРЕ́ЛЕНИЙ
ПРОСТРЕ́ЛИТИ *див.* простріл́ювати
ПРОСТРИБА́ТИ
ПРОСТРИГА́ТИ
ПРОСТРИ́ГТИ *див.* простригА́ти
ПРОСТРИ́ЖЕНИЙ
ПРО́СТРІЛ
ПРОСТРІ́ЛЕНИЙ
ПРОСТРІ́ЛЕННЯ
ПРОСТРІ́ЛИТИ *див.* простріл́ювати
ПРОСТРІ́ЛЮВАНИЙ
ПРОСТРІ́ЛЮВАННЯ
ПРОСТРІ́ЛЮВАТИ
ПРОСТРІ́ЛЮВАТИСЯ
ПРОСТРІ́ЛЯНИЙ
ПРОСТРІЛЯ́ТИ
ПРОСТРОМИ́ТИ *див.* простро́млювати
ПРОСТРОМИ́ТИСЯ *див.* простро́млюватися
ПРОСТРО́МЛЕНИЙ
ПРОСТРО́МЛЕННЯ
ПРОСТРО́МЛЮВАННЯ
ПРОСТРО́МЛЮВАТИ
ПРОСТРО́МЛЮВАТИСЯ
ПРОСТРО́ЧЕНИЙ[1]
ПРОСТРО́ЧЕНИЙ[2]
ПРОСТРО́ЧЕННЯ[1]
ПРОСТРО́ЧЕННЯ[2]
ПРОСТРО́ЧИТИ *див.* простро́чувати[2]
ПРОСТРОЧИ́ТИ *див.* простро́чувати[1]
ПРОСТРО́ЧУВАННЯ[1]
ПРОСТРО́ЧУВАННЯ[2]
ПРОСТРО́ЧУВАТИ[1]
ПРОСТРО́ЧУВАТИ[2]
ПРОСТРУ́ГАНИЙ
ПРОСТРУГА́ТИ *див.* простру́гувати
ПРОСТРУ́ГУВАННЯ
ПРОСТРУ́ГУВАТИ
ПРОСТУВА́ТИ
ПРОСТУВА́ТИЙ
ПРОСТУВА́ТИСЯ
ПРОСТУВА́ТІСТЬ
ПРОСТУВА́ТО
ПРОСТУГОНІ́ТИ
ПРОСТУ́ДА
ПРОСТУ́ДЖЕНИЙ
ПРОСТУ́ДЖЕНО
ПРОСТУ́ДЖУВАННЯ
ПРОСТУ́ДЖУВАТИ
ПРОСТУ́ДЖУВАТИСЯ
ПРОСТУДИ́ТИ *див.* просту́джувати
ПРОСТУДИ́ТИСЯ *див.* просту́джуватися
ПРОСТУДІЙО́ВАНИЙ
ПРОСТУДІЮВА́ННЯ
ПРОСТУДІЮВА́ТИ
ПРОСТУ́ДЛИВИЙ
ПРОСТУ́ДНИЙ
ПРОСТУ́КАТИ *див.* просту́кувати
ПРОСТУКОТА́ТИ
ПРОСТУКОТІ́ТИ *див.* простукота́ти
ПРОСТУ́КУВАННЯ
ПРОСТУ́КУВАТИ
ПРОСТУПА́ННЯ
ПРОСТУПА́ТИ
ПРОСТУПИ́ТИ[1] *див.* простуПа́ти
ПРОСТУПИ́ТИ[2]
ПРОСТУПИ́ТИСЯ[1]
ПРОСТУПИ́ТИСЯ[2]
ПРОСТУПИ́ТИСЯ[3]

ПРОСТУ́ПОК
ПРОСТУ́ПСТВО
ПРОСТУ́ШКА
ПРОСТЬО́БАНИЙ
ПРОСТЬОБА́ННЯ
ПРОСТЬОБА́ТИ *див.* простьо́бувати
ПРОСТЬО́БУВАННЯ
ПРОСТЬО́БУВАТИ
ПРОСТЬО́БУВАТИСЯ
ПРОСТЯГА́ННЯ
ПРОСТЯГА́ТИ
ПРОСТЯГА́ТИСЯ
ПРОСТЯ́ГНЕНИЙ
ПРОСТЯГНУ́ТИ *див.* простяга́ти
ПРОСТЯ́ГНУТИЙ *див.* простя́гнений
ПРОСТЯГНУ́ТИСЯ *див.* простяга́тися
ПРОСТЯГТИ́ *див.* простяга́ти
ПРОСТЯГТИ́СЯ *див.* простяга́тися
ПРОСТЯ́К
ПРОСТЯКО́М
ПРОСУВА́ННЯ
ПРОСУВА́ТИ *див.* просо́вувати
ПРОСУВА́ТИСЯ *див.* просо́вуватися
ПРОСУ́ДЖУВАТИ
ПРОСУ́ДЖУВАТИСЯ
ПРОСУДИ́ТИ *див.* просу́джувати
ПРОСУДИ́ТИСЯ *див.* просу́джуватися
ПРОСУМУВА́ТИ[1]
ПРОСУМУВА́ТИ[2]
ПРОСУ́НЕНИЙ *див.* просу́нутий
ПРОСУ́НЕННЯ
ПРОСУ́НУТИ *див.* просо́вувати
ПРОСУ́НУТИЙ
ПРОСУ́НУТИСЯ *див.* просо́вуватися
ПРОСУРМИ́ТИ
ПРОСУ́РМЛЕНИЙ
ПРОСУ́ШЕНИЙ
ПРОСУ́ШЕННЯ
ПРОСУШИ́ТИ *див.* просу́шувати
ПРОСУШИ́ТИСЯ *див.* просу́шуватися
ПРОСУ́ШКА
ПРОСУ́ШУВАННЯ
ПРОСУ́ШУВАТИ
ПРОСУ́ШУВАТИСЯ
ПРОСЦЕ́
ПРОСЦЕ́НІУМ
ПРО́СЬБА
ПРОСЮРКОТА́ТИ
ПРОСЮРКОТІ́ТИ *див.* просюркота́ти
ПРОСЮРЧА́ТИ
ПРОСЯКА́ННЯ
ПРОСЯКА́ТИ
ПРОСЯКА́ТИСЯ
ПРОСЯ́КЛИЙ
ПРОСЯ́КНЕНИЙ *див.* прося́кнутий
ПРОСЯ́КНЕНІСТЬ
ПРОСЯ́КНЕННЯ
ПРОСЯ́КНУТИ *див.* просяка́ти
ПРОСЯ́КНУТИЙ
ПРОСЯ́КНУТИСЯ *див.* просяка́тися
ПРОСЯ́КНУТІСТЬ
ПРОСЯ́КТИ *див.* просяка́ти
ПРОСЯ́КТИСЯ *див.* просяка́тися
ПРОСЯ́НИЙ
ПРОСЯНИ́ЦЯ
ПРОСЯ́НКА
ПРОСЯ́ЯНИЙ
ПРОСЯ́ЯННЯ
ПРОСЯ́ЯТИ
ПРОТАВА́ТИ
ПРОТА́ВКА
ПРОТАГОНІ́СТ
ПРОТАГОНІ́СТКА
ПРОТАЗА́Н
ПРОТАКТИ́НІЄВИЙ
ПРОТАКТИ́НІЙ
ПРОТА́ЛИЙ
ПРОТА́ЛИНА
ПРОТА́ЛИНКА
ПРОТАМІ́Н
ПРОТА́НДРІЯ
ПРОТА́НУТИ *див.* протава́ти
ПРОТАНЦЬО́ВАНИЙ
ПРОТАНЦЬО́ВУВАННЯ
ПРОТАНЦЬО́ВУВАТИ
ПРОТАНЦЮВА́ТИ *див.* протанцьо́вувати
ПРОТАРАБА́НИТИ
ПРОТАРА́НЕНИЙ
ПРОТАРА́НЕННЯ
ПРОТАРА́НИТИ *див.* протара́нювати
ПРОТАРА́НЮВАННЯ
ПРОТАРА́НЮВАТИ
ПРОТАСКА́ТИ *див.* прота́скувати
ПРОТАСКА́ТИСЯ
ПРОТА́СКУВАННЯ
ПРОТА́СКУВАТИ
ПРОТАТА́КАТИ
ПРОТВЕРЕ́ЖЕНИЙ
ПРОТВЕРЕ́ЖЕННЯ
ПРОТВЕРЕ́ЖУВАННЯ
ПРОТВЕРЕ́ЖУВАТИ
ПРОТВЕРЕ́ЖУВАТИСЯ
ПРОТВЕРЕЗИ́ТИ *див.* протвере́жувати
ПРОТВЕРЕЗИ́ТИСЯ *див.* протвере́жуватися
ПРОТВЕРЕЗІ́ЛИЙ
ПРОТВЕРЕЗІ́ННЯ
ПРОТВЕРЕЗІ́ТИ
ПРОТВЕРЕЗНИ́Й
ПРОТЕ́
ПРОТЕА́ЗА *див.* протеа́зи
ПРОТЕА́ЗИ
ПРОТЕА́ЗНИЙ
ПРОТЕА́ЗОВИЙ
ПРОТЕГО́ВАНИЙ
ПРОТЕГУВА́ННЯ
ПРОТЕГУВА́ТИ
ПРОТЕ́ЄВІ
ПРОТЕЖЕ́
ПРОТЕ́З
ПРОТЕ́ЗА[1] *див.* проте́з
ПРОТЕ́ЗА[2]
ПРОТЕ́ЗИС
ПРОТЕЗИ́СТ
ПРОТЕЗИ́СТКА
ПРОТЕ́ЗНИЙ
ПРОТЕЗО́ВАНИЙ
ПРОТЕЗУВА́ННЯ
ПРОТЕЗУВА́ТИ
ПРОТЕЇ́Д *див.* протеї́ди
ПРОТЕЇ́ДИ
ПРОТЕЇ́Н *див.* протеї́ни
ПРОТЕЇ́НИ
ПРОТЕЇ́НОВИЙ
ПРОТЕЇНО́ЇД *див.* протеїно́їди
ПРОТЕЇНО́ЇДИ
ПРОТЕЇНОТЕРАПІ́Я
ПРОТЕЇНУРІ́Я
ПРОТЕ́Й
ПРОТЕ́ЙНИЙ
ПРОТЕЙХІ́ЗМА
ПРОТЕКТИ́ *див.* протіка́ти
ПРОТЕ́КТОР[1]
ПРОТЕ́КТОР[2]
ПРОТЕКТОРА́Т
ПРОТЕ́КТОРНИЙ
ПРОТЕ́КТОРСЬКИЙ
ПРОТЕКЦІ́ЙНИЙ
ПРОТЕКЦІ́ЙНО
ПРОТЕКЦІОНІ́ЗМ
ПРОТЕКЦІОНІ́СТ
ПРОТЕКЦІОНІ́СТСЬКИЙ
ПРОТЕ́КЦІЯ
ПРОТЕЛЕГРАФУВА́ТИ
ПРОТЕЛЕ́НЬКАТИ
ПРОТЕЛЕФОНУВА́ТИ
ПРОТЕО́ЛІЗ
ПРОТЕОЛІТИ́ЧНИЙ
ПРОТЕО́М
ПРОТЕО́МІКА
ПРОТЕОМІ́ЧНИЙ
ПРОТЕ́ПОМ
ПРОТЕРА́НДРІЯ
ПРО́ТЕРЕБ
ПРОТЕРЕБИ́ТИ *див.* протере́блювати
ПРОТЕРЕ́БЛЮВАТИ
ПРОТЕРЛИ́КАТИ
ПРОТЕРМІНО́ВАНИЙ
ПРОТЕРМІНО́ВУВАТИ
ПРОТЕРМІНУВА́ННЯ
ПРОТЕРМІНУВА́ТИ *див.* протермíно́вувати
ПРОТЕРОГІ́НІЯ

ПРОТЕРОЗО́Й
ПРОТЕРОЗО́ЙСЬКИЙ
ПРОТЕ́РПІТИ
ПРОТЕ́РТИ *див.* протира́ти
ПРОТЕ́РТИЙ
ПРОТЕ́РТИСЯ *див.* протира́тися
ПРО́ТЕСА
ПРОТЕ́САНИЙ
ПРОТЕСА́ННЯ
ПРОТЕСА́ТИ *див.* проті́сувати
ПРОТЕ́СТ
ПРОТЕСТА́НТ
ПРОТЕСТАНТИ́ЗМ
ПРОТЕСТА́НТКА
ПРОТЕСТА́НТСТВО
ПРОТЕСТА́НТСЬКИЙ
ПРОТЕСТА́ЦІЯ
ПРОТЕ́СТНИЙ
ПРОТЕСТО́ВАНИЙ
ПРОТЕСТУВА́ЛЬНИК
ПРОТЕСТУВА́ЛЬНИЦЯ
ПРОТЕСТУВА́ННЯ
ПРОТЕСТУВА́ТИ[1]
ПРОТЕСТУВА́ТИ[2]
ПРОТЕСТУ́ЮЧИЙ
ПРОТЕТИ́ЧНИЙ
ПРОТЕХИ́ЗМА *див.* протейхи́зма
ПРО́ТИ[1]
ПРО́ТИ[2]
ПРОТИ...
ПРОТИАВАРІ́ЙНИЙ
ПРОТИАЛЕРГІ́ЙНИЙ
ПРОТИАЛКОГО́ЛЬНИЙ
ПРОТИАНЕМІ́ЧНИЙ
ПРОТИАРИТМІ́ЧНИЙ
ПРОТИА́ТОМНИЙ
ПРОТИБАКТЕРІА́ЛЬНИЙ
ПРОТИБЛЮВО́ТНИЙ
ПРОТИБОЛЬОВИ́Й
ПРОТИБО́РСТВО
ПРОТИБО́РСТВУВАТИ
ПРОТИБРОДИ́ЛЬНИЙ
ПРО́ТИВ
ПРОТИВА́ГА
ПРОТИВЕ́НСТВО
ПРОТИВИБУХО́ВИЙ
ПРОТИ́ВИТИСЯ
ПРОТИВІБРАЦІ́ЙНИЙ
ПРОТИВІДКОТНИ́Й
ПРОТИВІ́РУСНИЙ
ПРОТИВІ́СПОВИЙ
ПРОТИВІСПЯ́НИЙ *див.* противі́сповий
ПРОТИВІ́ТРЯНИЙ
ПРОТИВЛА́ДНИЙ
ПРОТИ́ВЛЕННЯ
ПРОТИ́ВНИЙ[1]
ПРОТИ́ВНИЙ[2]
ПРОТИ́ВНИК
ПРОТИ́ВНИЦЯ
ПРОТИ́ВНІСТЬ
ПРОТИ́ВНО[1]
ПРОТИ́ВНО[2]
ПРОТИ́ВНО[3]
ПРОТИГА́З
ПРОТИГА́ЗНИЙ
ПРОТИГА́ЗОВИЙ
ПРОТИГАНГРЕНО́ЗНИЙ
ПРОТИГАРЯЧКО́ВИЙ
ПРОТИГЕЛЬМІ́НТНИЙ
ПРОТИГІСТАМІ́ННИЙ
ПРОТИГЛИ́СНИЙ
ПРОТИГНИ́ЛЬНИЙ
ПРОТИГРАДОВИ́Й
ПРОТИГРИБКО́ВИЙ
ПРОТИГРИПО́ЗНИЙ
ПРОТИГРОМА́ДСЬКИЙ
ПРОТИДЕРЖА́ВНИЙ
ПРОТИДЕСА́НТНИЙ
ПРОТИДИ́МНИЙ
ПРОТИДИМОВИ́Й
ПРОТИДИФТЕРІ́ЙНИЙ
ПРОТИДІАРЕ́ЙНИЙ
ПРОТИДІ́ЙНИЙ
ПРОТИДІ́ЮЧИЙ
ПРОТИДІ́Я
ПРОТИДІ́ЯННЯ
ПРОТИДІ́ЯТИ
ПРОТИЕНЦЕФАЛІ́ТНИЙ
ПРОТИЕПІДЕМІ́ЧНИЙ
ПРОТИЕРОЗІ́ЙНИЙ
ПРОТИЗАГА́РБНИЦЬКИЙ
ПРОТИЗАЙМИ́СТИЙ
ПРОТИЗАКО́ННИЙ
ПРОТИЗАКО́ННІСТЬ
ПРОТИЗАКО́ННО
ПРОТИЗАПАЛЬНИ́Й
ПРОТИЗАПА́ЛЬНО
ПРОТИЗАПЛІ́ДНИЙ
ПРОТИЗАРА́ЗНИЙ
ПРОТИЗАСТУ́ДНИЙ
ПРОТИЗЕНІ́ТНИЙ
ПРОТИЗЛА́МНИЙ
ПРОТИЗНО́ШУВАЛЬНИЙ
ПРОТИЗСУВНИ́Й
ПРОТИІНФЕКЦІ́ЙНИЙ
ПРОТИІПРИ́ТНИЙ
ПРОТИКА́ННЯ
ПРОТИКА́ТИ
ПРОТИКА́ТИСЯ
ПРОТИКА́ШЛЕВИЙ *див.* протикашльови́й
ПРОТИКАШЛЬОВИ́Й
ПРОТИКИСЛО́ТНИЙ
ПРОТИКО́ВЗАННЯ
ПРОТИКОВЗНИ́Й
ПРОТИКОНВУЛЬСИ́ВНИЙ
ПРОТИКОНСТИТУЦІ́ЙНИЙ
ПРОТИКОРОЗІ́ЙНИЙ
ПРОТИКОРО́СТЯНИЙ
ПРОТИКОРЧОВИ́Й
ПРОТИЛАВИ́ННИЙ
ПРОТИЛЕ́ЖНИЙ
ПРОТИЛЕ́ЖНІСТЬ
ПРОТИЛЕ́ЖНО
ПРОТИЛІТАКО́ВИЙ
ПРОТИМАЛЯРІ́ЙНИЙ
ПРОТИМЕТЕОРИ́ТНИЙ
ПРОТИМІКРО́БНИЙ
ПРОТИМІ́ННИЙ
ПРОТИМОРО́ЗНИЙ
ПРОТИМОСКІ́ТНИЙ
ПРОТИНАБРЯКО́ВИЙ
ПРОТИНАКИПНИ́Й
ПРОТИНАРКОТИ́ЧНИЙ
ПРОТИНАРО́ДНИЙ
ПРОТИНАРО́ДНО
ПРОТИНА́ТИ
ПРОТИНЬКО́ВАНИЙ
ПРОТИНЬКУВА́ТИ
ПРОТИНЯ́ТИСЯ
ПРОТИОБВА́ЛЬНИЙ
ПРОТИОБЛІ́ДНЮВАЛЬНИЙ
ПРОТИОБЛІ́ДНЮВАЧ
ПРОТИОРЕО́ЛЬНИЙ
ПРОТИОТРУ́ЙНИЙ
ПРОТИОТРУ́ТА
ПРОТИОТРУ́ТНИЙ
ПРОТИПА́ВОДКОВИЙ
ПРОТИПА́НСЬКИЙ
ПРОТИПАРАЗИ́ТНИЙ
ПРОТИПИЛОВИ́Й
ПРОТИПІХО́ТНИЙ
ПРОТИПОВІ́ТРЯ́НИЙ
ПРОТИПОЖЕ́ЖНИЙ
ПРОТИПО́КАЗ
ПРОТИПОКА́ЗАНИЙ
ПРОТИПОКАЗА́ННЯ
ПРОТИПОСТА́ВИТИ *див.* протиставля́ти
ПРОТИПОСТА́ВИТИСЯ *див.* протиставля́тися
ПРОТИПРА́ВНИЙ
ПРОТИПРА́ВНІСТЬ
ПРОТИПРА́ВНО
ПРОТИПРАВЦЕ́ВИЙ
ПРОТИПРИГА́РНИЙ
ПРОТИПРИРО́ДНЕ *див.* протиприро́дно
ПРОТИПРИРО́ДНИЙ
ПРОТИПРИРО́ДНІСТЬ
ПРОТИПРИРО́ДНО
ПРОТИПРО́ЛЕЖНЕВИЙ
ПРОТИПРОМЕНЕ́ВИЙ
ПРОТИПРОНОСНИ́Й

ПРОТИПУХЛИ́ННИЙ
ПРОТИРАДІАЦІ́ЙНИЙ
ПРОТИРАКЕ́ТА
ПРОТИРАКЕ́ТНИЙ
ПРОТИРА́КОВИЙ
ПРОТИРА́ЛЬНИЙ
ПРОТИРА́ЛЬНИК
ПРОТИРА́ЛЬНИЦЯ
ПРОТИРА́ННЯ
ПРОТИРА́ТИ
ПРОТИРА́ТИСЯ
ПРОТИРЕВМАТИ́ЧНИЙ
ПРОТИРЕВОЛЮЦІ́ЙНИЙ
ПРОТИРІ́ЧНИЙ
ПРОТИРІ́ЧНІСТЬ
ПРОТИРІ́ЧЧЯ
ПРО́ТИРКА
ПРОТИРЛИ́КАТИ *див.* протерли́кати
ПРОТИ́РОН
ПРОТИ́РУМ
ПРОТИСВЕРБІ́ЖНИЙ
ПРОТИСВЯЩЕ́ННИЦЬКИЙ
ПРОТИСЕ́ЛЕВИЙ
ПРОТИСІЯ́ННЯ
ПРОТИ́СКАТИ *див.* проти́скувати
ПРОТИСКА́ТИ *див.* проти́скувати
ПРОТИ́СКАТИСЯ *див.* проти́скуватися
ПРОТИСКА́ТИСЯ *див.* проти́скуватися
ПРОТИСКЛЕРОТИ́ЧНИЙ
ПРОТИ́СКУВАТИ
ПРОТИ́СКУВАТИСЯ
ПРОТИСНАРЯ́ДНИЙ
ПРОТИ́СНЕНИЙ *див.* проти́снутий
ПРОТИ́СНУТИ *див.* проти́скувати
ПРОТИ́СНУТИЙ
ПРОТИ́СНУТИСЯ *див.* проти́скуватися
ПРОТИСО́НЯЧНИЙ
ПРОТИСПАЗМАТИ́ЧНИЙ
ПРОТИСПА́ЗМОВИЙ
ПРОТИ́СТ *див.* проти́сти
ПРОТИСТА́ВИТИ *див.* протиставля́ти
ПРОТИСТА́ВИТИСЯ *див.* протистав-ля́тися
ПРОТИСТА́ВЛЕНИЙ
ПРОТИСТА́ВЛЕННЯ
ПРОТИСТАВЛЯ́ННЯ
ПРОТИСТАВЛЯ́ТИ
ПРОТИСТАВЛЯ́ТИСЯ
ПРОТИСТА́ВНИЙ
ПРОТИСТА́ВНІСТЬ
ПРОТИСТАРИ́ТЕЛЬ
ПРОТИ́СТИ
ПРОТИСТОЛО́ГІЯ
ПРОТИСТОЯ́ННЯ
ПРОТИСТОЯ́ТИ
ПРОТИСУДО́МНИЙ
ПРОТИСУПУ́ТНИКОВИЙ
ПРОТИСУСПІ́ЛЬНИЙ
ПРОТИСЯ́ЙВО
ПРОТИСЯ́ЯННЯ
ПРОТИТА́НКОВИЙ
ПРОТИТЕПЛОВИ́Й
ПРОТИТЕЧІ́ЙНИЙ
ПРОТИТЕЧІЯ́
ПРОТИТИ́СК
ПРОТИТИ́СНЕННЯ
ПРОТИТИФО́ЗНИЙ
ПРОТИТІЛА́
ПРОТИТІ́ЛО *див.* протитіла́
ПРОТИТОРПЕ́ДНИЙ
ПРОТИТУБЕРКУЛЬО́ЗНИЙ
ПРОТИТУМА́ННИЙ
ПРОТИУДА́РНИЙ
ПРОТИУРЯДО́ВИЙ
ПРОТИФІЛЬТРАЦІ́ЙНИЙ
ПРОТИХІМІ́ЧНИЙ
ПРОТИХОЛЕ́РНИЙ
ПРОТИЦИНГО́ТНИЙ
ПРО́ТИЧКА
ПРОТИЧОВНО́ВИЙ
ПРОТИЧУ́МНИЙ
ПРОТИШО́КОВИЙ
ПРОТИШУМОВИ́Й
ПРО́ТІЙ
ПРОТІ́К
ПРОТІКА́ННЯ
ПРОТІКА́ТИ
ПРО́ТІР
ПРОТІ́С
ПРОТІ́СУВАННЯ
ПРОТІ́СУВАТИ
ПРОТІ́ЧНИЙ *див.* прото́чний
ПРОТІ́ЧНІСТЬ *див.* прото́чність
ПРОТІ́ЧОК
ПРО́ТКАНИЙ
ПРОТКА́ТИ
ПРОТКНУ́ТИ *див.* протика́ти
ПРОТКНУ́ТИЙ
ПРОТКНУ́ТИСЯ *див.* протика́тися
ПРОТЛІ́ЛИЙ
ПРОТЛІ́ТИ
ПРОТНУ́ТИ *див.* протина́ти
ПРОТО...
ПРОТОАТМОСФЕ́РА
ПРОТОВКТИ́
ПРО́ТОВП
ПРОТО́ВПИТИСЯ *див.* прото́вплюва-тися
ПРОТО́ВПЛЮВАТИСЯ
ПРО́ТОВПОМ
ПРОТО́ВЧЕНИЙ
ПРОТОГАЛА́КТИКА
ПРОТОГЕ́Н
ПРОТОГІ́НІЯ
ПРОТОГІ́ПУС
ПРОТО́ГРАФ
ПРОТОДЕРЖА́ВА
ПРОТОДЕРЖА́ВНИЙ
ПРОТОДИЯ́КОН
ПРОТОДИЯ́КОНСЬКИЙ
ПРОТОЄРЕ́Й *див.* протоієре́й
ПРОТОЄРЕ́ЙСЬКИЙ *див.* протоієре́й-ський
ПРОТОЗІ́РКА
ПРОТОЗІРКО́ВИЙ
ПРОТОЗО́А
ПРОТОЗО́ЙНИЙ
ПРОТОЗООЛО́ГІЯ
ПРОТОЗОРЯ́
ПРОТОЗО́РЯНИЙ
ПРОТОІГУ́МЕН
ПРОТОІГУ́МЕНСЬКИЙ
ПРОТОІГУ́МЕНЯ
ПРОТОІЄРЕ́Й
ПРОТОІЄРЕ́ЙСЬКИЙ
ПРОТОІСТОРИ́ЧНИЙ
ПРОТОІСТО́РІЯ
ПРОТО́КА
ПРОТОКО́Л
ПРОТОКОЛІ́ЗМ
ПРОТОКОЛІ́СТ
ПРОТОКОЛІ́СТКА
ПРОТОКО́ЛЬНИЙ
ПРОТОКО́ЛЬНІСТЬ
ПРОТОКО́ЛЬНО
ПРОТОКОЛЬО́ВАНИЙ
ПРОТОКОЛЮВА́ННЯ
ПРОТОКОЛЮВА́ТИ
ПРОТОКОЛЯ́НТ
ПРОТОКОЛЯ́НТКА
ПРОТО́МА
ПРОТОМИ́ТИ
ПРОТОМИ́ТИСЯ
ПРОТОМІ́СТО
ПРОТОМО́ВА
ПРОТО́Н
ПРОТОНАУ́КА
ПРОТОНАУКО́ВИЙ
ПРОТОНЕ́МА
ПРОТОНЕОЛІ́Т
ПРОТОНЕОЛІТИ́ЧНИЙ
ПРОТО́ННИЙ
ПРОТО́НОВИЙ
ПРОТО́ПАТИ
ПРОТОПЕКТИ́Н *див.* протопекти́ни
ПРОТОПЕКТИ́НИ
ПРОТОПИСЬМО́
ПРОТОПИ́ТИ *див.* прото́плювати
ПРОТОПІ́П
ПРОТО́ПКИ
ПРОТОПЛА́ЗМА
ПРОТОПЛАЗМАТИ́ЧНИЙ
ПРОТОПЛА́ЗМОВИЙ
ПРОТОПЛАНЕ́ТА

ПРОТОПЛАНЕ́ТНИЙ
ПРОТОПЛА́СТ
ПРОТО́ПЛЕНИЙ
ПРОТО́ПЛЮВАНИЙ
ПРОТО́ПЛЮВАННЯ
ПРОТО́ПЛЮВАТИ
ПРОТОПОРФІРИ́Н
ПРОТОПРЕСВІ́ТЕР
ПРОТО́ПТ
ПРОТО́ПТАНИЙ
ПРОТОПТА́ТИ *див.* прото́птувати
ПРОТОПТА́ТИСЯ *див.* прото́птуватися
ПРОТО́ПТЕ́Р
ПРОТОПТЕ́РУС
ПРОТО́ПТУВАНИЙ
ПРОТО́ПТУВАННЯ
ПРОТО́ПТУВАТИ
ПРОТО́ПТУВАТИСЯ
ПРОТОРГО́ВУВАТИ
ПРОТОРГО́ВУВАТИСЯ
ПРОТОРГУВА́ТИ *див.* проторго́вувати
ПРОТОРГУВА́ТИСЯ *див.* проторго́вуватися
ПРОТОРЕНЕСА́НС
ПРОТОРЕНЕСА́НСНИЙ
ПРОТОРО́ВАНИЙ
ПРОТОРОХКОТІ́ТИ
ПРОТОРОХТІ́ТИ
ПРОТОРУВА́ТИ
ПРОТОСКІ́ФИ
ПРОТОСКІ́ФСЬКИЙ
ПРОТОСЛОВ'Я́НИ
ПРОТОСЛОВ'Я́НСЬКИЙ
ПРОТОСО́НЦЕ
ПРОТОСО́НЯЧНИЙ
ПРОТОСУСПІ́ЛЬСТВО
ПРОТОТИ́П
ПРОТОТИ́ПНИЙ
ПРОТОТИ́ПОВИЙ
ПРОТОТРО́Ф *див.* прототро́фи
ПРОТОТРО́ФИ
ПРОТОТРО́ФНИЙ
ПРОТОУКРАЇ́НЕЦЬ *див.* протоукраї́нці
ПРОТОУКРАЇ́НКА *див.* протоукраї́нці
ПРОТОУКРАЇ́НСЬКИЙ
ПРОТОУКРАЇ́НЦІ
ПРОТОФІБРИ́ЛА *див.* протофібри́ли
ПРОТОФІБРИ́ЛИ
ПРОТОХЛОРОФІ́Л
ПРОТОЦИВІЛІЗАЦІ́ЙНИЙ
ПРОТОЦИВІЛІЗА́ЦІЯ
ПРОТО́ЧЕНИЙ
ПРОТО́ЧИНА
ПРОТОЧИ́ТИ[1] *див.* прото́чувати
ПРОТОЧИ́ТИ[2]
ПРОТОЧИ́ТИ[3]
ПРОТОЧИ́ТИСЯ *див.* прото́чуватися
ПРОТО́ЧКА
ПРОТО́ЧНИЙ
ПРОТО́ЧНІСТЬ
ПРОТО́ЧУВАННЯ
ПРОТО́ЧУВАТИ
ПРОТО́ЧУВАТИСЯ
ПРОТРА́ВА
ПРОТРАВИ́ТИ *див.* протравля́ти
ПРОТРА́ВЛЕНИЙ
ПРОТРА́ВЛЕНІСТЬ
ПРОТРА́ВЛЕННЯ
ПРОТРА́ВЛЮВАЛЬНИЙ
ПРОТРА́ВЛЮВАНИЙ
ПРОТРА́ВЛЮВАНІСТЬ
ПРОТРА́ВЛЮВАННЯ
ПРОТРА́ВЛЮВАТИ *див.* протравля́ти
ПРОТРА́ВЛЮВАЧ
ПРОТРА́ВЛЮВАЧКА
ПРОТРАВЛЯ́ННЯ
ПРОТРАВЛЯ́ТИ
ПРОТРАВНИ́Й
ПРОТРА́КТОР
ПРОТРА́КЦІЯ
ПРОТРА́ЛЕНИЙ
ПРОТРА́ЛИТИ *див.* протра́лювати
ПРОТРА́ЛЮВАТИ
ПРОТРА́ЛЮВАТИСЯ
ПРОТРАНСКРИБО́ВАНИЙ
ПРОТРАНСКРИБУВА́ТИ
ПРОТРА́ТИТИ *див.* протра́чувати
ПРОТРА́ТИТИСЯ *див.* протра́чуватися
ПРОТРА́ЧЕНИЙ
ПРОТРА́ЧУВАТИ
ПРОТРА́ЧУВАТИСЯ
ПРОТРЕМТІ́ТИ
ПРОТРИВА́ТИ
ПРОТРИ́МА́ТИ
ПРОТРИ́МА́ТИСЯ
ПРОТРИ́НЬКАТИ *див.* протри́нькувати
ПРОТРИ́НЬКУВАТИ
ПРОТРІЄРО́ВАНИЙ
ПРОТРІЄРУВА́ТИ
ПРОТРІСКОТА́ТИ
ПРОТРІСКОТІ́ТИ *див.* протріскота́ти
ПРОТРІЩА́ТИ
ПРОТРОМБІ́Н
ПРОТРОМБІ́НОВИЙ
ПРОТРУБИ́ТИ
ПРОТРУ́ЄНИЙ
ПРОТРУ́ЄННЯ
ПРОТРУЗІ́ЙНИЙ
ПРОТРУ́ЗІЯ
ПРОТРУЇ́ТИ *див.* протру́ювати
ПРОТРУ́ЙНИЙ
ПРОТРУ́ЙНИК
ПРОТРУСИ́ТИ *див.* протру́шувати
ПРОТРУСИ́ТИСЯ
ПРОТРУ́ХЛИЙ
ПРОТРУХЛЯ́ВІТИ
ПРОТРУ́ХНУТИ
ПРОТРУ́ШУВАТИ
ПРОТРУ́ЮВАЛЬНИЙ
ПРОТРУ́ЮВАННЯ
ПРОТРУ́ЮВАТИ
ПРОТРУ́ЮВАТИСЯ
ПРОТРУ́ЮВАЧ
ПРОТРЮ́ХАТИ
ПРОТРЮХИ́КАТИ
ПРОТРЯСТИ́
ПРОТРЯСТИ́СЯ
ПРОТРЯХА́ННЯ
ПРОТРЯХА́ТИ
ПРОТРЯ́ХЛИЙ
ПРОТРЯ́ХНУТИ *див.* протряха́ти
ПРОТУБЕРА́НЕЦЬ *див.* протубера́нці
ПРОТУБЕРА́НЦІ
ПРОТУЖИ́ТИ
ПРОТУ́ПАТИ
ПРОТУПОТА́ТИ *див.* протупоті́ти
ПРОТУПОТІ́ТИ
ПРОТУ́РА *див.* проту́ри
ПРОТУ́РИ
ПРОТУ́РИ́ТИ
ПРОТУ́РКАТИ
ПРОТУРКОТА́ТИ
ПРОТУРКОТІ́ТИ *див.* протуркота́ти
ПРОТУРЧА́ТИ *див.* проту́ркати
ПРОТУХА́ТИ
ПРОТУ́ХЛИЙ
ПРОТУ́ХЛІСТЬ
ПРОТУ́ХНУТИ *див.* протуха́ти
ПРОТУШКО́ВАНИЙ
ПРОТУШКУВА́ТИ
ПРОТУШКУВА́ТИСЯ
ПРОТЮ́ПАТИ
ПРО́ТЯГ[1]
ПРО́ТЯГ[2]
ПРОТЯГА́ННЯ
ПРОТЯГА́ТИ[1]
ПРОТЯГА́ТИ[2]
ПРОТЯГА́ТИСЯ[1]
ПРОТЯГА́ТИСЯ[2]
ПРОТЯ́ГЛИЙ
ПРОТЯ́ГЛІСТЬ
ПРОТЯ́ГЛО
ПРОТЯ́ГНЕНИЙ *див.* протя́гнутий
ПРОТЯ́ГНЕНІСТЬ
ПРОТЯГНУ́ТИ *див.* протяга́ти[1]
ПРОТЯ́ГНУТИЙ
ПРОТЯГНУ́ТИСЯ *див.* протяга́тися[1]
ПРОТЯ́ГНУТІСТЬ
ПРО́ТЯГОМ
ПРОТЯГТИ́ *див.* протяга́ти[1]
ПРОТЯГТИ́СЯ *див.* протяга́тися[1]
ПРОТЯ́ГУВАННЯ
ПРОТЯ́ГУВАТИ *див.* протяга́ти[1]

ПРОТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* протяга́тися[1]
ПРОТЯ́ЖКА
ПРОТЯ́ЖЛИВИЙ
ПРОТЯ́ЖЛИВІСТЬ
ПРОТЯ́ЖЛИВО
ПРОТЯ́ЖНЕ *див.* протя́жно
ПРОТЯ́ЖНИЙ
ПРОТЯЖНИ́Й
ПРОТЯ́ЖНІСТЬ
ПРОТЯ́ЖНО
ПРОТЯ́ТИ *див.* протина́ти
ПРОТЯ́ТИЙ
ПРОУКРАЇ́НСЬКИ
ПРОУКРАЇ́НСЬКИЙ
ПРОУКРАЇ́НСЬКІСТЬ
ПРОУРЯДО́ВИЙ
ПРОУЧА́ТИ *див.* проу́чувати
ПРОУЧИ́ТИ *див.* проу́чувати
ПРОУЧИ́ТИСЯ *див.* провчи́тися
ПРОУ́ЧУВАТИ
ПРОФ...
ПРОФА́ЗА
ПРОФА́ЗНИЙ
ПРОФА́ЙЛ
ПРОФА́ЙЛЕР
ПРОФАКТИ́В
ПРОФАКТИВІ́СТ
ПРОФАКТИВІ́СТКА
ПРОФАЛЬЦЬО́ВУВАТИ
ПРОФАЛЬЦЮВА́ТИ *див.* профаль-цьо́вувати
ПРОФА́Н
ПРОФАНА́ТОР
ПРОФАНА́ТОРСЬКИЙ
ПРОФАНА́ЦІЯ
ПРОФА́ННИЙ
ПРОФАНО́ВАНИЙ
ПРОФА́НСЬКИЙ
ПРОФАНУВА́ННЯ
ПРОФАНУВА́ТИ
ПРОФАНУВА́ТИСЯ
ПРОФАРБО́ВУВАННЯ
ПРОФАРБО́ВУВАТИ
ПРОФАРБО́ВУВАТИСЯ
ПРОФАРБУВА́ННЯ
ПРОФАРБУВА́ТИ *див.* профарбо́ву-вати
ПРОФАРБУВА́ТИСЯ *див.* профар-бо́вуватися
ПРОФАШИ́СТ
ПРОФАШИ́СТСЬКИЙ
ПРОФБЮРО́
ПРОФВІДБІ́Р
ПРОФВІДПУ́СТКА
ПРОФГІГІЄ́НА
ПРОФГІГІЄНІ́ЧНИЙ
ПРОФГРУ́ПА
ПРОФГРУПО́РГ
ПРОФДЕЛЕГА́Т
ПРОФДЕЛЕГА́ТСЬКИЙ
ПРОФЕРМЕ́НТ *див.* профермéнти
ПРОФЕРМЕ́НТИ
ПРОФЕРМЕ́НТНИЙ
ПРОФЕСІ́ЙНИЙ
ПРОФЕСІ́ЙНІСТЬ
ПРОФЕСІ́ЙНО
ПРОФЕСІ́ЙНО-ТЕХНІ́ЧНИЙ
ПРОФЕСІОГРА́МА
ПРОФЕСІОГРАФІ́ЧНИЙ
ПРОФЕСІОГРА́ФІЯ
ПРОФЕСІОГРАФУВА́ННЯ
ПРОФЕСІОНА́Л
ПРОФЕСІОНАЛІЗА́ЦІЯ
ПРОФЕСІОНАЛІ́ЗМ
ПРОФЕСІОНАЛІЗУВА́ТИСЯ
ПРОФЕСІОНАЛІ́СТ
ПРОФЕСІОНА́ЛКА
ПРОФЕСІОНА́ЛЬНИЙ
ПРОФЕСІОНА́ЛЬНІСТЬ
ПРОФЕСІОНА́ЛЬНО
ПРОФЕ́СІЯ
ПРОФЕ́СОР
ПРОФЕ́СОРІВ
ПРОФЕ́СОРКА
ПРОФЕ́СОРСТВО
ПРОФЕ́СОРСЬКИЙ
ПРОФЕ́СОРСЬКО-ВИКЛАДА́ЦЬКИЙ
ПРОФЕСОРУВА́ТИ
ПРОФЕ́СОРША
ПРОФЕСУ́РА
ПРОФЗАХВО́РЮВАННЯ
ПРОФЗБО́РИ
ПРО́ФІ
ПРОФІЛА́КТИКА
ПРОФІЛАКТИ́ЧНИЙ
ПРОФІЛАКТИ́ЧНО
ПРОФІЛАКТО́РІЙ
ПРОФІЛАКТО́РНИЙ
ПРОФІЛІЗАЦІ́ЙНИЙ
ПРОФІЛІЗА́ЦІЯ
ПРОФІЛІЗО́ВАНИЙ
ПРОФІЛІЗО́ВАНІСТЬ
ПРОФІЛІЗУВА́ТИ
ПРОФІЛІЗУВА́ТИСЯ
ПРОФІЛОГРА́МА
ПРОФІЛО́ГРАФ
ПРОФІЛОГРАФІ́ЧНИЙ
ПРОФІЛОГРА́ФІЯ
ПРОФІЛО́МЕТР
ПРОФІЛОМЕТРИ́ЧНИЙ
ПРОФІЛОМЕ́ТРІЯ
ПРО́ФІЛЬ
ПРО́ФІЛЬНИЙ
ПРО́ФІЛЬНІСТЬ
ПРОФІЛЬО́ВАНИЙ
ПРОФІЛЬТРО́ВАНИЙ
ПРОФІЛЬТРО́ВУВАТИ
ПРОФІЛЬТРО́ВУВАТИСЯ
ПРОФІЛЬТРУВА́ТИ *див.* профільтро́-вувати
ПРОФІЛЬТРУВА́ТИСЯ *див.* про-фільтро́вуватися
ПРОФІЛЮВА́ЛЬНИЙ
ПРОФІЛЮВА́ЛЬНИК
ПРОФІЛЮВА́ЛЬНИЦЯ
ПРОФІЛЮВА́ННЯ
ПРОФІЛЮВА́ТИ
ПРОФІЛЮВА́ТИСЯ
ПРОФІЛЮ́ЮЧИЙ
ПРОФІНАНСО́ВАНИЙ
ПРОФІНАНСУВА́ТИ
ПРО́ФІТ
ПРО́ФІТНИЙ
ПРОФІТРО́ЛЬ
ПРОФІТРО́ЛЬНИЙ
ПРОФІЦИ́Т
ПРОФІЦИ́ТНИЙ
ПРОФІЦИ́ТНІСТЬ
ПРОФІЦИ́ТНО
ПРОФКВИТО́К
ПРОФКО́М
ПРОФКО́МІВСЬКИЙ
ПРОФЛИ́СТ
ПРОФЛИСТОВИ́Й
ПРОФНА́СТИЛ
ПРОФНА́СТИЛЬНИЙ
ПРОФНЕПРИДА́ТНИЙ
ПРОФНЕПРИДА́ТНІСТЬ
ПРОФОБ'ЄДНА́ННЯ
ПРОФО́ГЛЯД
ПРОФОГЛЯДО́ВИЙ
ПРОФО́РГ
ПРОФО́РГАН
ПРОФОРГАНІЗА́ТОР
ПРОФОРГАНІЗАЦІ́ЙНИЙ
ПРОФОРГАНІЗА́ЦІЯ
ПРОФОРІЄНТАЦІ́ЙНИЙ
ПРОФОРІЄНТА́ЦІЯ
ПРОФО́РМА
ПРОФО́С
ПРОФОСВІ́ТА
ПРОФПІДГОТО́ВКА
ПРОФПРАЦІВНИ́К
ПРОФПРАЦІВНИ́ЦЯ
ПРОФПРИДА́ТНИЙ
ПРОФПРИДА́ТНІСТЬ
ПРОФРА́ДА
ПРОФРОБО́ТА
ПРОФРУ́Х
ПРОФСПІ́ЛКА
ПРОФСПІЛКО́ВИЙ
ПРОФСПІЛЧА́НИН
ПРОФСПІЛЧА́НКА
ПРОФСПІЛЧА́НСЬКИЙ

ПРОФТЕХНІ́ЧНИЙ
ПРОФТЕХОСВІ́ТА
ПРОФТЕХУЧИ́ЛИЩЕ
ПРОФТЕХШКО́ЛА
ПРОФУНДА́ЛЬ
ПРОФУНДА́ЛЬНИЙ
ПРОФУРКОТІ́ТИ
ПРОФХВОРО́БА
ПРОФШКІДЛИ́ВІСТЬ
ПРОФШКО́ЛА
ПРОХА́ЖКА
ПРОХА́ЗКА *див.* проха́жка
ПРОХА́ЛЬНИЙ
ПРОХА́ЛЬНІСТЬ
ПРОХА́ЛЬНО
ПРОХАМА́РКАТИ
ПРО́ХАНИЙ
ПРОХА́ННЯ
ПРОХА́ННЯЧКО
ПРОХАРАМА́РКАТИ
ПРОХАРЧА́ТИ
ПРОХАРЧИ́ТИ *див.* прохарчо́вувати
ПРОХАРЧИ́ТИСЯ *див.* прохарчо́вуватися
ПРОХАРЧО́ВУВАТИ
ПРОХАРЧО́ВУВАТИСЯ
ПРОХАРЧУВА́ННЯ
ПРОХАРЧУВА́ТИ *див.* прохарчо́вувати
ПРОХАРЧУВА́ТИСЯ *див.* прохарчо́вуватися
ПРОХАТА́Р
ПРОХА́ТИ
ПРОХА́ТИСЯ
ПРОХА́ЦЬКИЙ
ПРОХА́Ч
ПРОХА́ЧКА
ПРОХВИ́СЬКАТИ
ПРОХВОРІ́ТИ
ПРОХВОРОСТИ́ТИ
ПРОХВО́СТИЦЯ
ПРОХИЛИ́ТИ *див.* прохиля́ти
ПРОХИЛЯ́ТИ
ПРОХІ́Д
ПРОХІ́ДКА
ПРОХІДНИ́Й
ПРОХІДНИ́К
ПРОХІДНИ́ЦЬКИЙ
ПРОХІДНИ́ЦЯ
ПРОХІ́ДНІСТЬ
ПРОХІ́РА
ПРОХІ́РНИЙ
ПРОХІ́РНО
ПРОХІРО́Н
ПРОХІ́РСТВО
ПРОХЛИ́ПАТИ
ПРОХЛОРИ́Т
ПРОХЛОРО́ВАНИЙ
ПРОХЛОРУВА́ТИ
ПРОХЛЮ́ПАТИСЯ
ПРОХМЕЛИ́ТИСЯ *див.* прохмеля́тися
ПРОХМЕЛЯ́ТИСЯ
ПРОХОДЖА́ЛИЙ
ПРОХОДЖА́ТИ
ПРОХОДЖА́ТИСЯ *див.* прохо́джуватися
ПРОХО́ДЖЕННЯ
ПРОХО́ДЖУВАТИ
ПРОХО́ДЖУВАТИСЯ
ПРОХО́ДИТИ
ПРОХОДИ́ТИ *див.* прохо́джувати
ПРОХО́ДИТИСЯ[1]
ПРОХО́ДИТИСЯ[2] *див.* прохо́джуватися
ПРОХОДИ́ТИСЯ *див.* прохо́джуватися
ПРОХО́ДКА
ПРОХО́ДОМ
ПРОХОЖА́ЛИЙ *див.* проходжа́лий
ПРОХОЖА́ТИ
ПРОХО́ЖИЙ
ПРОХОЛО́ДА
ПРОХОЛОДЖА́ТИ *див.* прохоло́джувати
ПРОХОЛОДЖА́ТИСЯ *див.* прохоло́джуватися
ПРОХОЛО́ДЖЕНИЙ
ПРОХОЛО́ДЖЕННЯ
ПРОХОЛО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ПРОХОЛО́ДЖУВАНИЙ
ПРОХОЛО́ДЖУВАННЯ
ПРОХОЛО́ДЖУВАТИ
ПРОХОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ПРОХОЛОДИ́ТИ *див.* прохоло́джувати
ПРОХОЛОДИ́ТИСЯ *див.* прохоло́джуватися
ПРОХОЛО́ДНИЙ
ПРОХОЛОДНИ́Й
ПРОХОЛО́ДНІСТЬ
ПРОХОЛО́ДНО
ПРО́ХОЛОДЬ
ПРОХОЛО́ЛИЙ
ПРОХОЛО́НУТИ
ПРОХОЛО́ТИ *див.* прохоло́нути
ПРОХОПИ́ТИ *див.* прохо́плювати
ПРОХОПИ́ТИСЯ *див.* прохо́плюватися
ПРОХО́ПЛЮВАТИ
ПРОХО́ПЛЮВАТИСЯ
ПРОХОРІ́ТИ
ПРОХОРУВА́ТИ *див.* прохорі́ти
ПРОХРИПІ́ТИ
ПРОХРИ́ПЛИЙ
ПРОХРИ́ПЛО
ПРОХРОМИ́ТИ *див.* прохро́млювати
ПРОХРО́МЛЕНИЙ
ПРОХРО́МЛЮВАТИ
ПРОХРОНОМЕТРО́ВАНИЙ
ПРОХРОНОМЕТРУВА́ТИ
ПРОХРОПІ́ТИ
ПРОХРОПТИ́ *див.* прохропі́ти
ПРОХРУСТІ́ТИ
ПРОХРУЩА́ТИ
ПРОХУ́КАНИЙ
ПРОХУ́КАТИ *див.* прохукувати
ПРОХУ́КУВАТИ
ПРОХУРКОТА́ТИ
ПРОХУРКОТІ́ТИ *див.* прохуркота́ти
ПРОХУРЧА́ТИ
ПРОЦВИ́НДРИТИ *див.* процви́ндрювати
ПРОЦВИ́НДРЮВАТИ
ПРОЦВІ́ЛИЙ[1]
ПРОЦВІ́ЛИЙ[2]
ПРОЦВІСТИ́[1] *див.* процвіта́ти[1]
ПРОЦВІСТИ́[2] *див.* процвіта́ти[2]
ПРО́ЦВІТ
ПРОЦВІ́ТАНИЙ
ПРОЦВІТА́ННЯ
ПРОЦВІТА́ТИ[1]
ПРОЦВІТА́ТИ[2]
ПРОЦВІТА́ЮЧИЙ
ПРОЦЕДУ́РА
ПРОЦЕДУ́РНИЙ
ПРОЦЕДУ́РНО
ПРОЦЕ́НТ
ПРОЦЕ́НТНИЙ
ПРОЦЕНТУВА́ННЯ
ПРОЦЕНТУВА́ТИ
ПРОЦЕ́С
ПРОЦЕ́СИНГ
ПРОЦЕ́СИНГОВИЙ
ПРОЦЕ́СІЯ
ПРОЦЕ́СОР
ПРОЦЕ́СОРНИЙ
ПРОЦЕСУАЛІ́СТ
ПРОЦЕСУАЛІ́СТКА
ПРОЦЕСУА́ЛЬНИЙ
ПРОЦЕСУА́ЛЬНІСТЬ
ПРОЦЕСУВА́ННЯ[1]
ПРОЦЕСУВА́ННЯ[2]
ПРОЦЕСУВА́ТИ[1]
ПРОЦЕСУВА́ТИ[2]
ПРОЦЕСУВА́ТИСЯ
ПРОЦИГИ́КАТИ
ПРОЦИ́НДРЕНИЙ
ПРОЦИ́НДРЕННЯ
ПРОЦИ́НДРИТИ *див.* проци́ндрювати
ПРОЦИ́НДРЮВАННЯ
ПРОЦИ́НДРЮВАТИ
ПРОЦИТО́ВАНИЙ
ПРОЦИТУВА́ТИ
ПРОЦІ́ДЖЕНИЙ
ПРОЦІ́ДЖЕННЯ
ПРОЦІ́ДЖУВАННЯ
ПРОЦІ́ДЖУВАТИ
ПРОЦІ́ДЖУВАТИСЯ
ПРОЦІДИ́ТИ *див.* проці́джувати

ПРОЦІДИ́ТИСЯ *див.* проці́джуватися
ПРОЦІЛО́ВАНИЙ
ПРОЦІЛО́ВУВАТИ
ПРОЦІЛУВА́ТИ *див.* проціло́вувати
ПРОЦО́КАТИ
ПРОЦОКОТА́ТИ
ПРОЦОКОТІ́ТИ *див.* процокота́ти
ПРОЧА́НИН
ПРОЧА́НКА
ПРОЧА́НСТВО
ПРОЧА́НСЬКИЙ
ПРОЧАХА́ТИ[1]
ПРОЧАХА́ТИ[2]
ПРОЧА́ХЛИЙ[1]
ПРОЧА́ХЛИЙ[2]
ПРОЧА́ХНУТИ[1] *див.* прочаха́ти[1]
ПРОЧА́ХНУТИ[2] *див.* прочаха́ти[2]
ПРОЧА́ХТИ[1] *див.* прочаха́ти[1]
ПРОЧА́ХТИ[2] *див.* прочаха́ти[2]
ПРОЧВАЛА́ТИ[1]
ПРОЧВАЛА́ТИ[2]
ПРОЧВА́РА
ПРОЧЕКА́ТИ
ПРОЧЕРГУВА́ТИ
ПРО́ЧЕРК
ПРОЧЕРКА́ТИ *див.* проче́ркувати
ПРОЧЕРКНУ́ТИ *див.* проче́ркувати
ПРОЧЕ́РКУВАННЯ
ПРОЧЕ́РКУВАТИ
ПРОЧЕ́САНИЙ
ПРОЧЕСА́ТИ *див.* прочі́сувати
ПРОЧЕСА́ТИСЯ *див.* прочі́суватися
ПРОЧИНА́ТИ
ПРОЧИНА́ТИСЯ
ПРОЧИ́НЕНИЙ
ПРОЧИ́НЕННЯ
ПРОЧИНИ́ТИ *див.* прочиня́ти
ПРОЧИНИ́ТИСЯ *див.* прочиня́тися
ПРОЧИНЯ́ТИ
ПРОЧИНЯ́ТИСЯ
ПРОЧИ́СТИТИ *див.* прочища́ти
ПРОЧИ́СТИТИСЯ *див.* прочища́тися
ПРОЧИ́СТКА
ПРОЧИ́ТАНИЙ
ПРОЧИТА́ННЯ
ПРОЧИТА́ТИ *див.* прочи́тувати
ПРОЧИТА́ТИСЯ *див.* прочи́туватися
ПРОЧИ́ТУВАНИЙ
ПРОЧИ́ТУВАННЯ
ПРОЧИ́ТУВАТИ
ПРОЧИ́ТУВАТИСЯ
ПРОЧИЩА́ННЯ
ПРОЧИЩА́ТИ
ПРОЧИЩА́ТИСЯ
ПРОЧИ́ЩЕНИЙ
ПРОЧИ́ЩЕННЯ
ПРОЧІ́С
ПРОЧІ́СУВАЛЬНИЙ
ПРОЧІ́СУВАННЯ
ПРОЧІ́СУВАТИ
ПРОЧІ́СУВАТИСЯ
ПРОЧІ́СУВАЧ
ПРОЧНУ́ТИ *див.* прочина́ти
ПРОЧНУ́ТИСЯ *див.* прочина́тися
ПРОЧО́ВГАНИЙ
ПРОЧО́ВГАТИ
ПРОЧУВА́ННЯ
ПРОЧУВА́ТИ
ПРОЧУВА́ТИСЯ
ПРОЧУ́МАТИ
ПРОЧУ́МАТИСЯ *див.* прочу́муватися
ПРОЧУ́МУВАТИСЯ
ПРОЧУ́НЮВАТИ
ПРОЧУ́НЮВАТИСЯ
ПРОЧУ́НЯТИ *див.* прочу́нювати
ПРОЧУ́НЯТИСЯ *див.* прочу́нюватися
ПРОЧУ́ТИ *див.* прочува́ти
ПРОЧУ́ТИЙ
ПРОЧУ́ТИСЯ *див.* прочува́тися
ПРОЧУТИ́ТИСЯ
ПРОЧУТТЯ́
ПРОЧУХА́Н
ПРОЧУХА́НКА
ПРОЧУ́ХАТИ
ПРОЧУ́ХАТИСЯ
ПРОЧХА́ТИ
ПРОЧХА́ТИСЯ
ПРОША́ВКАТИ
ПРОШАВКОТІ́ТИ
ПРОША́К
ПРОША́МКАТИ
ПРОШАМКОТА́ТИ
ПРОШАМКОТІ́ТИ *див.* прошамкота́ти
ПРОШАМОТІ́ТИ
ПРОШАРО́ВАНИЙ[1]
ПРОШАРО́ВАНИЙ[2]
ПРОШАРО́ВУВАННЯ[1]
ПРОШАРО́ВУВАННЯ[2]
ПРОШАРО́ВУВАТИ[1]
ПРОШАРО́ВУВАТИ[2]
ПРОШАРО́ВУВАТИСЯ[1]
ПРОШАРО́ВУВАТИСЯ[2]
ПРО́ШАРОК
ПРОШАРУВА́ННЯ[1]
ПРОШАРУВА́ННЯ[2]
ПРОШАРУВА́ТИ[1] *див.* прошаро́вувати[1]
ПРОШАРУВА́ТИ[2] *див.* прошаро́вувати[2]
ПРОШАРУДІ́ТИ
ПРОША́СТАТИ
ПРОША́ЧКА
ПРО́ШВА
ПРОШВЕ́НДЯТИ
ПРО́ШВОВИЙ
ПРОШЕЛЕСТІ́ТИ
ПРОШЕ́МРАТИ
ПРО́ШЕНИЙ
ПРОШЕ́ННЯ
ПРОШЕПЕЛЯ́ВИТИ
ПРОШЕПОТА́ТИ
ПРОШЕПОТІ́ТИ *див.* прошепота́ти
ПРОШЕПТА́ТИ
ПРОШЕРЕТУВА́ТИ
ПРОШЕРЕХТІ́ТИ
ПРОШИБА́ТИ
ПРОШИБИ́ТИ *див.* прошиба́ти
ПРОШИ́БЛЕНИЙ
ПРОШИВА́ЛЬНИЙ
ПРОШИВА́ЛЬНИК
ПРОШИВА́ЛЬНИЦЯ
ПРОШИВА́ННЯ
ПРОШИВА́ТИ
ПРОШИВА́ТИСЯ
ПРО́ШИВЕНЬ
ПРО́ШИВКА
ПРОШИ́ВКА
ПРОШИВНИ́Й
ПРОШИВНИ́К
ПРОШИ́ЛИТИ *див.* проши́лювати
ПРОШИ́ЛЮВАТИ
ПРОШИПІ́ТИ
ПРОШИ́ТИ *див.* прошива́ти
ПРОШИ́ТИЙ
ПРОШИ́ТИСЯ *див.* прошива́тися
ПРОШИТТЯ́
ПРОШКАНДИБА́ТИ
ПРОШКО́ДИТИСЯ
ПРОШКРЕБТИ́ *див.* проскріба́ти
ПРОШКРЕБТИ́СЯ *див.* проскріба́тися
ПРОШКРІБА́ТИ *див.* проскріба́ти
ПРОШКРІБА́ТИСЯ *див.* проскріба́тися
ПРОШКРЯ́БАНИЙ
ПРОШКРЯ́БАТИ *див.* прошкря́бувати
ПРОШКРЯ́БАТИСЯ *див.* прошкря́буватися
ПРОШКРЯ́БУВАННЯ
ПРОШКРЯ́БУВАТИ
ПРОШКРЯ́БУВАТИСЯ
ПРОШКУВА́ННЯ
ПРОШКУВА́ТИ
ПРОШКУТИЛЬГА́ТИ
ПРОШЛІФО́ВАНИЙ
ПРОШЛІФО́ВУВАННЯ
ПРОШЛІФО́ВУВАТИ
ПРОШЛІФУВА́ННЯ
ПРОШЛІФУВА́ТИ *див.* прошліфо́вувати
ПРОШЛЯ́ПИТИ
ПРОШМИГНУ́ТИ
ПРОШМИ́ГУВАТИ
ПРОШМОРГНУ́ТИ *див.* прошмо́ргувати
ПРОШМО́РГУВАТИ

ПРОШНУРО́ВАНИЙ
ПРОШНУРО́ВУВАННЯ
ПРОШНУРО́ВУВАТИ
ПРОШНУРО́ВУВАТИСЯ
ПРОШНУРУВА́ННЯ
ПРОШНУРУВА́ТИ *див.* прошнуро́вувати
ПРОШПАКЛЬО́ВАНИЙ
ПРОШПАКЛЬО́ВУВАННЯ
ПРОШПАКЛЬО́ВУВАТИ
ПРОШПАКЛЬО́ВУВАТИСЯ
ПРОШПАКЛЮВА́ННЯ
ПРОШПАКЛЮВА́ТИ *див.* прошпакльо́вувати
ПРОШПА́РЕНИЙ
ПРОШПА́РИТИ *див.* прошпа́рювати
ПРОШПА́РИТИСЯ *див.* прошпа́рюватися
ПРОШПА́РЮВАННЯ
ПРОШПА́РЮВАТИ
ПРОШПА́РЮВАТИСЯ
ПРОШПЕ́ТИТИСЯ
ПРОШПИГНУ́ТИ *див.* прошпи́гувати
ПРОШПИГО́ВАНИЙ
ПРОШПИГО́ВУВАТИ
ПРОШПИ́ГУВАТИ
ПРОШПИГУВА́ТИ[1] *див.* прошпиго́вувати
ПРОШПИГУВА́ТИ[2]
ПРОШТАМПО́ВАНИЙ
ПРОШТАМПО́ВУВАТИ
ПРОШТАМПУВА́ТИ *див.* проштампо́вувати
ПРОШТЕМПЕЛЬО́ВАНИЙ
ПРОШТЕМПЕЛЬО́ВУВАТИ
ПРОШТЕМПЕЛЮВА́ТИ *див.* проштемпельо́вувати
ПРОШТО́ВХАНИЙ
ПРОШТОВХА́ТИ *див.* прошто́вхувати
ПРОШТОВХА́ТИСЯ *див.* прошто́вхуватися
ПРОШТОВХНУ́ТИ *див.* прошто́вхувати
ПРОШТО́ВХНУТИЙ
ПРОШТОВХНУ́ТИСЯ *див.* прошто́вхуватися
ПРОШТО́ВХУВАЛЬНИЙ
ПРОШТО́ВХУВАНИЙ
ПРОШТО́ВХУВАННЯ
ПРОШТО́ВХУВАТИ
ПРОШТО́ВХУВАТИСЯ
ПРОШТО́ВХУВАЧ
ПРОШТО́ВХУВАЧКА
ПРОШТО́ПАНИЙ
ПРОШТО́ПАТИ *див.* прошто́пувати
ПРОШТО́ПУВАТИ
ПРОШТРА́ФИТИСЯ
ПРОШТРИКНУ́ТИ *див.* проштри́кувати
ПРОШТРИ́КНУТИЙ
ПРОШТРИ́КУВАННЯ
ПРОШТРИ́КУВАТИ
ПРОШТУКАТУ́РЕНИЙ
ПРОШТУКАТУ́РИТИ
ПРОШУКА́ТИ
ПРОШУМІ́ЛИЙ
ПРОШУМІ́ТИ
ПРОШУ́ТО
ПРО́ЩА
ПРО́ЩАВА
ПРОЩАВА́ТИ
ПРОЩА́ЛЬНИЙ
ПРОЩА́ЛЬНИК
ПРОЩА́ЛЬНО
ПРОЩА́ННЯ
ПРОЩА́ННЯЧКО
ПРОЩА́ТИ
ПРОЩА́ТИСЯ
ПРОЩЕБЕТА́ТИ
ПРОЩЕДРУВА́ТИ
ПРО́ЩЕНИЙ
ПРОЩЕ́НИК
ПРОЩЕ́ННИЙ
ПРОЩЕ́ННІСТЬ
ПРОЩЕ́ННО
ПРОЩЕ́ННЯ
ПРОЩІ́ЛИНА
ПРОЩУ́ПАНИЙ
ПРОЩУ́ПАТИ *див.* прощу́пувати
ПРОЩУ́ПУВАНИЙ
ПРОЩУ́ПУВАННЯ
ПРОЩУ́ПУВАТИ
ПРОЩУ́ПУВАТИСЯ
ПРО́ЯВ
ПРОЯ́ВА
ПРОЯВИ́ТИ *див.* проявля́ти
ПРОЯВИ́ТИСЯ *див.* проявля́тися
ПРОЯ́ВЛЕНИЙ
ПРОЯ́ВЛЕННЯ
ПРОЯВЛЯ́ННЯ
ПРОЯВЛЯ́ТИ
ПРОЯВЛЯ́ТИСЯ
ПРОЯВНИ́Й
ПРОЯ́ВНИК
ПРОЯЗИ́ЧИТИ
ПРОЯЗИ́ЧИТИСЯ
ПРОЯРОВИЗО́ВАНИЙ
ПРОЯРОВИЗО́ВУВАТИ
ПРОЯРОВИЗУВА́ТИ *див.* прояровизо́вувати
ПРОЯ́СНЕНИЙ
ПРОЯ́СНЕНІСТЬ
ПРОЯ́СНЕННЯ
ПРОЯСНИ́ТИ *див.* проя́снювати
ПРОЯСНИ́ТИСЯ *див.* проя́снюватися
ПРОЯСНІ́ЛИЙ
ПРОЯСНІ́ННЯ
ПРОЯСНІ́ТИ
ПРОЯСНІ́ШАТИ
ПРОЯ́СНЮВАННЯ
ПРОЯ́СНЮВАТИ
ПРОЯ́СНЮВАТИСЯ
ПРОЯСНЯ́ТИ *див.* проя́снювати
ПРОЯСНЯ́ТИСЯ *див.* проя́снюватися
ПРОЯЧА́ТИ
ПРУГ
ПРУ́ГИ
ПРУГКИ́Й
ПРУ́ГКІСТЬ
ПРУ́ГКО
ПРУД
ПРУДИ́ВУС
ПРУДИВУ́С *див.* пруди́вус
ПРУ́ДИТИ
ПРУДИ́УС *див.* пруди́вус
ПРУДИУ́С *див.* пруди́вус
ПРУДКЕ́НЬКИЙ
ПРУДКЕ́НЬКО
ПРУДКИ́Й
ПРУ́ДКІСТЬ
ПРУ́ДКО
ПРУДКОБІ́ЖНИЙ
ПРУДКОБІ́ЖНО
ПРУДКОВО́ДИЙ
ПРУДКОКРИ́ЛИЙ
ПРУДКОКРИ́ЛІСТЬ
ПРУДКОНО́ГИЙ
ПРУДКОНО́ГІСТЬ
ПРУДКОО́КИЙ
ПРУДКОО́КО
ПРУДНУ́ТИСЯ
ПРУДОНІ́ЗМ
ПРУДОНІ́СТ
ПРУДОНІ́СТСЬКИЙ
ПРУЖЕ́ЧОК
ПРУЖИ́НА
ПРУЖИ́НЕННЯ
ПРУЖИ́НИСТИЙ
ПРУЖИ́НИСТІСТЬ
ПРУЖИ́НИСТО
ПРУЖИ́НИТИ
ПРУЖИ́НИТИСЯ
ПРУЖИ́НКА
ПРУЖИ́ННИЙ
ПРУЖИ́ННИК
ПРУЖИ́ННИЦЯ
ПРУЖИ́НЯСТИЙ
ПРУЖИ́НЯСТО
ПРУЖИ́СТИЙ
ПРУЖИ́СТІСТЬ
ПРУЖИ́СТО
ПРУ́ЖИТИ
ПРУ́ЖИТИСЯ

ПРУЖКИ́Й
ПРУ́ЖКІСТЬ
ПРУ́ЖКО
ПРУЖНА́СТИЙ
ПРУ́ЖНИ́Й
ПРУ́ЖНІСТЬ
ПРУЖНІ́ТИ
ПРУ́ЖНО
ПРУЖНЯ́СТИЙ *див.* пружна́стий
ПРУЖО́К
ПРУНЕ́ЛЕВИЙ *див.* прюне́левий
ПРУС[1]
ПРУС[2]
ПРУСА́К
ПРУ́СИК
ПРУСС *див.* пру́сси
ПРУССА́К *див.* пруссаки́
ПРУССАКИ́
ПРУССА́ЦТВО
ПРУССА́ЦЬКИЙ
ПРУССА́ЧКА *див.* пруссаки́
ПРУССА́ЧЧИНА
ПРУ́ССИ
ПРУ́ССЬКИЙ
ПРУСТИ́Т
ПРУТ
ПРУ́ТИК
ПРУТИ́НА
ПРУТИ́НКА
ПРУТКО́ВИЙ
ПРУТНУ́ТИ
ПРУТО́К
ПРУ́ТТЯ
ПРУ́ТЯНИ́Й
ПРУФ
ПРУЧА́ННЯ
ПРУЧА́ТИСЯ
ПРУЧНУ́ТИСЯ
ПРЮНЕ́ЛЕВИЙ
ПРЮНЕ́ЛЬ
ПРЯ
ПРЯГТИ́[1] *див.* пря́жити
ПРЯГТИ́[2]
ПРЯГТИ́[3]
ПРЯГТИ́СЯ *див.* пря́житися
ПРЯ́ДЕНИЙ
ПРЯ́ДЕННЯ *див.* прядіння
ПРЯДИ́ВНИЙ
ПРЯ́ДИВО
ПРЯДИВ'Я́НИЙ
ПРЯДИ́ЛЬНИЙ
ПРЯДИ́ЛЬНИК
ПРЯДИ́ЛЬНИЦЯ
ПРЯДИ́ЛЬНІСТЬ
ПРЯДИ́ЛЬНЯ
ПРЯДІ́ННЯ
ПРЯ́ДКА
ПРЯ́ДОЧКА
ПРЯ́ЖА
ПРЯ́ЖАНКА
ПРЯ́ЖЕНИЙ
ПРЯ́ЖЕННЯ
ПРЯЖЕ́НЯ
ПРЯ́ЖЕЧКА
ПРЯ́ЖИТИ
ПРЯ́ЖИТИСЯ
ПРЯ́ЖКА
ПРЯ́ЖКОВИЙ
ПРЯ́ЛЯ
ПРЯМЕ́НЬКИЙ
ПРЯМЕ́НЬКО
ПРЯМЕ́СЕНЬКИЙ
ПРЯМЕ́СЕНЬКО
ПРЯМИЗНА́
ПРЯМИ́Й
ПРЯМИ́ЛО
ПРЯМІ́СІНЬКИЙ
ПРЯМІ́СІНЬКО
ПРЯМІ́СЬКО
ПРЯ́МО
ПРЯ́МО...
ПРЯМОВИ́СНИЙ
ПРЯМОВИ́СНІСТЬ
ПРЯМОВИ́СНО
ПРЯМОДУ́ШНИЙ
ПРЯМОДУ́ШНІСТЬ
ПРЯМОДУ́ШНО
ПРЯМОЗУ́БИЙ
ПРЯМОЗУБЧА́СТИЙ
ПРЯМОЇ́ЖДЖИЙ
ПРЯМОКРИ́ЛИЙ
ПРЯМОКУ́ТНИЙ
ПРЯМОКУ́ТНИК
ПРЯМОКУ́ТНІСТЬ
ПРЯМОКУ́ТНО
ПРЯМОЛІНІ́ЙНИЙ
ПРЯМОЛІНІ́ЙНІСТЬ
ПРЯМОЛІНІ́ЙНО
ПРЯМОРО́СЛИЙ
ПРЯМОРО́СЛІСТЬ
ПРЯМОСПИ́ННИЙ
ПРЯМОСТО́ВБУРНИЙ
ПРЯМОСТОЯ́ЧИЙ
ПРЯМОТА́
ПРЯМОТЕЧІ́ЙНИЙ
ПРЯМОТЕЧІ́ЙНІСТЬ
ПРЯМОТЕЧІЯ́
ПРЯМОТО́ЧНИЙ
ПРЯМОХОДІ́ННЯ
ПРЯМОШАРОВИ́Й
ПРЯМОШАРУВА́ТИЙ
ПРЯМУВА́ННЯ
ПРЯМУВА́ТИ
ПРЯМУВА́ТИСЯ
ПРЯМЦЕ́М
ПРЯМЦЮВА́ТИ
ПРЯ́НИЙ
ПРЯ́НИК
ПРЯ́НИКОВИЙ
ПРЯ́НИСТИЙ
ПРЯ́НИЧНИЙ
ПРЯ́НИЧНИК
ПРЯ́НИЧНИЦЯ
ПРЯ́НИЧОК
ПРЯ́НІСТЬ
ПРЯ́НО
ПРЯ́НОЩІ
ПРЯ́СЕЛЬЦЕ
ПРЯ́СЛИЦЕ *див.* пря́сельце
ПРЯ́СЛО[1]
ПРЯ́СЛО[2]
ПРЯ́СТИ[1]
ПРЯ́СТИ[2]
ПРЯ́СТИСЯ
ПРЯ́ТАННЯ
ПРЯ́ТАТИ
ПРЯ́ХА
ПРЯ́ХИ
ПСА́ЛІЇ
ПСА́ЛІЙ *див.* пса́лії
ПСА́ЛІЯ *див.* пса́лії
ПСАЛМО́ВИЙ
ПСАЛМО́ДІЙНИЙ
ПСАЛМО́ДІЯ
ПСАЛМОСПІ́В
ПСАЛМОСПІ́ВЕЦЬ
ПСАЛО́М
ПСАЛО́МНИЙ
ПСАЛО́МНИК
ПСАЛО́МЩИК
ПСАЛТИ́Р
ПСАЛТИ́РЧИК
ПСА́ЛЬМА
ПСАМІ́Т *див.* псамі́ти
ПСАМІ́ТИ
ПСАМІ́ТОВИЙ
ПСАМОФІ́Л *див.* псамофі́ли
ПСАМОФІ́ЛИ
ПСАМОФІ́ЛЬНИЙ
ПСАМОФІ́Т *див.* псамофі́ти
ПСАМОФІ́ТИ
ПСАМОФІ́ТНИЙ
ПСАР
ПСА́РНИЙ
ПСА́РНЯ
ПСЕ́ВДО
ПСЕВДО...
ПСЕВДОАРТРО́З
ПСЕВДОБАЗИ́ЛІ́КА
ПСЕВДОБОРОТЬБА́
ПСЕВДОВЕ́КТОР
ПСЕВДОВЕ́КТОРНИЙ
ПСЕВДОВІДКРИТТЯ́
ПСЕВДОВІТРА́Ж

ПСЕВДОВІТРА́ЖНИЙ
ПСЕВДОВЧЕ́НИЙ
ПСЕВДОВЧЕ́НІСТЬ
ПСЕВДОВЧЕ́ННЯ
ПСЕВДОГАЛЮЦИНА́ЦІЯ
ПСЕВДОГА́МІЯ
ПСЕВДОГА́МНИЙ
ПСЕВДОГЕРО́ЇКА
ПСЕВДОГЕРОЇ́НЯ
ПСЕВДОГЕРОЇ́ЧНИЙ
ПСЕВДОГЕРОЇ́ЧНІСТЬ
ПСЕВДОГЕРО́Й
ПСЕВДОГЕРО́ЙСТВО
ПСЕВДОГО́ЛОС
ПСЕВДОГОЛОСОВИ́Й
ПСЕВДОГО́ТИКА
ПСЕВДОГОТИ́ЧНИЙ
ПСЕВДОГРА́ФІКА
ПСЕВДОГРАФІ́ЧНИЙ
ПСЕВДОГРОМА́ДСЬКИЙ
ПСЕВДОГРОМАДЯ́НСЬКИЙ
ПСЕВДОДЕМОКРА́Т
ПСЕВДОДЕМОКРАТИ́ЧНИЙ
ПСЕВДОДЕМОКРА́ТІЯ
ПСЕВДОДЕМОКРА́ТКА
ПСЕВДОДЕРЖА́ВА
ПСЕВДОДЕРЖА́ВНИЙ
ПСЕВДОДЕРЖА́ВНІСТЬ
ПСЕВДОЕЛІ́ТА
ПСЕВДОЕЛІ́ТНИЙ
ПСЕВДОЕОЗИНОФІ́Л *див.* псевдоеозинофіли
ПСЕВДОЕОЗИНОФІ́ЛИ
ПСЕВДОЕОЗИНОФІ́ЛЬНИЙ
ПСЕВДОЕСТЕ́ТИКА
ПСЕВДОЕСТЕТИ́ЧНИЙ
ПСЕВДОЗНАННЯ́
ПСЕВДОЗУ́ХІЇ
ПСЕВДОЗУ́ХІЯ *див.* псевдозу́хії
ПСЕВДОІДЕО́ЛОГ
ПСЕВДОІДЕОЛОГІ́ЧНИЙ
ПСЕВДОІДЕОЛО́ГІЯ
ПСЕВДОІНТЕЛІГЕ́НТ
ПСЕВДОІНТЕЛІГЕ́НТКА
ПСЕВДОІНТЕЛІГЕ́НТНИЙ
ПСЕВДОІНТЕЛІГЕ́НТНІСТЬ
ПСЕВДОІСТОРИ́ЗМ
ПСЕВДОІСТОРИ́ЧНИЙ
ПСЕВДОІСТО́РІЯ
ПСЕВДОКЛА́СИК
ПСЕВДОКЛАСИЦИ́ЗМ
ПСЕВДОКЛАСИ́ЧНИЙ
ПСЕВДОКО́Д
ПСЕВДОКО́ДОВИЙ
ПСЕВДОКСЕРОФІ́Т *див.* псевдоксерофіти
ПСЕВДОКСЕРОФІ́ТИ
ПСЕВДОКУЛЬТУ́РА
ПСЕВДОКУЛЬТУ́РНИЙ
ПСЕВДОКУЛЬТУ́РНІСТЬ
ПСЕВДОЛІТЕРАТУ́РА
ПСЕВДОЛІТЕРАТУ́РНИЙ
ПСЕВДОЛО́ГІЯ
ПСЕВДОМАЛАХІ́Т
ПСЕВДОМИСТЕ́ЦТВО
ПСЕВДОМИСТЕ́ЦЬКИЙ
ПСЕВДОМІ́КСИС
ПСЕВДОМОНА́ДА *див.* псевдомона́ди
ПСЕВДОМОНА́ДИ
ПСЕВДОМОРА́ЛЬ
ПСЕВДОМОРА́ЛЬНИЙ
ПСЕВДОМОРФІ́ЗМ
ПСЕВДОМОРФО́ЗА
ПСЕВДОНАРО́ДНИЙ
ПСЕВДОНАРО́ДНІСТЬ
ПСЕВДОНАУ́КА
ПСЕВДОНАУКО́ВЕЦЬ
ПСЕВДОНАУКО́ВИЙ
ПСЕВДОНАУКО́ВИЦЯ
ПСЕВДОНАУКО́ВІСТЬ
ПСЕВДОНАУКО́ВО
ПСЕВДОНІ́ЖКА *див.* псевдоніжки
ПСЕВДОНІ́ЖКИ
ПСЕВДОНІ́М
ПСЕВДОНІ́МІКА
ПСЕВДОНІМІКО́Н
ПСЕВДОНІМІ́ЧНИЙ
ПСЕВДОНІМІ́Я
ПСЕВДОНІ́МНИЙ
ПСЕВДОНІ́МНІСТЬ
ПСЕВДОНІ́МНО
ПСЕВДОПАТРІО́Т
ПСЕВДОПАТРІОТИ́ЗМ
ПСЕВДОПАТРІОТИ́ЧНИЙ
ПСЕВДОПАТРІОТИ́ЧНІСТЬ
ПСЕВДОПАТРІО́ТКА
ПСЕВДОПО́ДІЇ
ПСЕВДОПО́ДІЯ *див.* псевдопо́дії
ПСЕВДОПРИСЯ́ГА
ПСЕВДОРЕВОЛЮЦІ́ЙНИЙ
ПСЕВДОРЕВОЛЮЦІ́ЙНІСТЬ
ПСЕВДОРЕВОЛЮ́ЦІЯ
ПСЕВДОРЕЛІГІ́ЙНИЙ
ПСЕВДОРЕЛІГІ́ЙНІСТЬ
ПСЕВДОРЕЛІ́ГІЯ
ПСЕВДОРЕМІНІСЦЕ́НЦІЯ
ПСЕВДОРЕФО́РМА
ПСЕВДОРОМАНТИ́ЗМ
ПСЕВДОРОМА́НТИК
ПСЕВДОРОМА́НТИКА
ПСЕВДОРОМАНТИ́ЧНИЙ
ПСЕВДОРОСІ́ЙСЬКИЙ
ПСЕВДОСВІ́ДОК
ПСЕВДОСВІ́ДЧЕННЯ
ПСЕВДОСВІ́ДЧИТИ
ПСЕВДОСКАЛЯ́Р
ПСЕВДОСКАЛЯ́РНИЙ
ПСЕВДОСКОРПІО́Н
ПСЕВДОСО́Н
ПСЕВДОСОЦІАЛІ́ЗМ
ПСЕВДОСОЦІАЛІ́СТ
ПСЕВДОСОЦІАЛІСТИ́ЧНИЙ
ПСЕВДОСОЦІАЛІ́СТКА
ПСЕВДОСФЕ́РА
ПСЕВДОСФЕРИ́ЧНИЙ
ПСЕВДОТЕОРЕ́ТИК
ПСЕВДОТЕОРЕТИ́ЧНИЙ
ПСЕВДОТЕО́РІЯ
ПСЕВДОТРАДИЦІ́ЙНИЙ
ПСЕВДОТРАДИ́ЦІЯ
ПСЕВДОТСУ́ГА
ПСЕВДОТУБЕРКУЛЬО́З
ПСЕВДОТУБЕРКУЛЬО́ЗНИЙ
ПСЕВДОУКРАЇ́НЕЦЬ
ПСЕВДОУКРАЇ́НКА
ПСЕВДОУКРАЇ́НСЬКИЙ
ПСЕВДОФОЛЬКЛО́Р
ПСЕВДОФОЛЬКЛО́РНИЙ
ПСЕФО́ЛОГ
ПСЕФОЛО́ГІЯ
ПСИЛОМЕЛА́Н
ПСИЛО́Т
ПСИЛО́ТОВІ
ПСИЛОТОПОДІ́БНИЙ
ПСИЛОТОФІ́ТИ
ПСИЛОФІ́Т *див.* псилофіти
ПСИЛОФІ́ТИ
ПСИЛОФІ́ТОВИЙ
ПСИЛОЦИБІ́Н
ПСИЛОЦИБІ́НОВИЙ
ПСИЛОЦИ́Н
ПСИ́НА
ПСИ́НИЙ
ПСИ́СЬКО
ПСИТАКО́З
ПСИТАКОЗА́ВР
ПСИТАКО́ЗНИЙ
ПСИХ
ПСИХАСТЕ́НІК
ПСИХАСТЕНІ́ЧКА
ПСИХАСТЕНІ́ЧНИЙ
ПСИХАСТЕНІ́Я
ПСИХІА́ТР
ПСИХІАТРИ́ЧКА
ПСИХІАТРИ́ЧНИЙ
ПСИХІАТРІ́Я
ПСИ́ХІКА
ПСИХІ́ЧКА
ПСИХІ́ЧНИЙ
ПСИХІ́ЧНО
ПСИХІЧНОХВО́РИЙ
ПСИХЛІКА́РНЯ
ПСИХО...
ПСИХОАКТИ́ВНИЙ

ПСИХОАНА́ЛІЗ
ПСИХОАНАЛІ́ТИК
ПСИХОАНАЛІТИ́ЧНИЙ
ПСИХОГЕНЕ́З
ПСИХОГЕНЕ́ЗА
ПСИХОГЕ́НЕ́ЗИС
ПСИХОГЕНЕ́ТИК
ПСИХОГЕНЕ́ТИКА
ПСИХОГЕНЕТИ́ЧНИЙ
ПСИХОГЕНІ́Я
ПСИХОГЕ́ННИЙ
ПСИХОГІГІЄ́НА
ПСИХОГІГІЄНІ́СТ
ПСИХОГІГІЄНІ́ЧНИЙ
ПСИХОГРА́МА
ПСИХОГРА́ФІКА
ПСИХОГРАФІ́ЧНИЙ
ПСИХОГРА́ФІЯ
ПСИХОДЕ́ЛІК *див.* психоде́ліки
ПСИХОДЕ́ЛІКА
ПСИХОДЕ́ЛІКИ
ПСИХОДЕЛІ́ЧНИЙ
ПСИХОДЕЛІ́Я
ПСИХОДИНА́МІКА
ПСИХОДИНАМІ́ЧНИЙ
ПСИХОДИСЛЕ́ПТИК *див.* психодисле́птики
ПСИХОДИСЛЕ́ПТИКИ
ПСИХОДИСЛЕПТИ́ЧНИЙ
ПСИХОДІАГНО́СТИКА
ПСИХОДІАГНОСТИ́ЧНИЙ
ПСИХОДРА́МА
ПСИХОДРАМАТИ́ЧНИЙ
ПСИХОЕМОЦІ́ЙНИЙ
ПСИХОЕНЕРГЕ́ТИКА
ПСИХОЕНЕРГЕТИ́ЧНИЙ
ПСИХОЕНЕ́РГІЯ
ПСИХО́З
ПСИХО́ЗНИЙ
ПСИХОКІНЕ́З
ПСИХОКІНЕ́ТИКА
ПСИХОКІНЕТИ́ЧНИЙ
ПСИХОКОРЕКЦІ́ЙНИЙ
ПСИХОКОРЕ́КЦІЯ
ПСИХОКУ́ЛЬТ
ПСИХОКУЛЬТУ́РА
ПСИХОКУЛЬТУ́РНИЙ
ПСИХОЛАМАРКІ́ЗМ
ПСИХОЛАМАРКІ́СТ
ПСИХОЛІНГВІ́СТ
ПСИХОЛІНГВІ́СТИКА
ПСИХОЛІНГВІСТИ́ЧНИЙ
ПСИХОЛІНГВІ́СТКА
ПСИХО́ЛОГ
ПСИХОЛОГІЗА́ЦІЯ
ПСИХОЛОГІ́ЗМ
ПСИХОЛОГІЗО́ВАНИЙ
ПСИХОЛОГІЗО́ВАНО
ПСИХОЛОГІЗУВА́ННЯ
ПСИХОЛОГІЗУВА́ТИ
ПСИХОЛОГІ́СТ
ПСИХОЛОГІСТИ́ЧНИЙ
ПСИХОЛОГІ́СТСЬКИЙ
ПСИХОЛОГІ́ЧНИЙ
ПСИХОЛОГІ́ЧНІСТЬ
ПСИХОЛОГІ́ЧНО
ПСИХОЛО́ГІЯ
ПСИХОМЕ́ТРИКА
ПСИХОМЕТРИ́ЧНИЙ
ПСИХОМЕ́ТРІЯ
ПСИХОМОТО́РИКА
ПСИХОМОТО́РНИЙ
ПСИХОНЕВРО́З
ПСИХОНЕВРО́ЛОГ
ПСИХОНЕВРОЛОГІ́ЧНИЙ
ПСИХОНЕВРОЛО́ГІЯ
ПСИХОНЕВРОПАТО́ЛОГ
ПСИХОНЕВРОПАТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПСИХОНЕВРОПАТОЛО́ГІЯ
ПСИХОНЕВРО́ТИК
ПСИХОНЕВРОТИ́ЧНИЙ
ПСИХОНУ́ТИ
ПСИХОПА́Т
ПСИХОПАТИ́ЧНИЙ
ПСИХОПА́ТІЯ
ПСИХОПА́ТКА
ПСИХОПАТО́ЛОГ
ПСИХОПАТОЛОГІ́ЧНИЙ
ПСИХОПАТОЛО́ГІЯ
ПСИХОПРОФІЛА́КТИКА
ПСИХОПРОФІЛАКТИ́ЧНИЙ
ПСИХОСЕКСУА́ЛЬНИЙ
ПСИХОСОМА́ТИК
ПСИХОСОМА́ТИКА
ПСИХОСОМАТИ́ЧНИЙ
ПСИХОСОЦІА́ЛЬНИЙ
ПСИХОСОЦІО́ЛОГ
ПСИХОСОЦІОЛОГІ́ЧНИЙ
ПСИХОСОЦІОЛО́ГІЯ
ПСИХОСТИМУЛЮВА́ЛЬНИЙ
ПСИХОСТИМУЛЮВА́ННЯ
ПСИХОСТИМУЛЯ́ТОР *див.* психостимуля́тори
ПСИХОСТИМУЛЯ́ТОРИ
ПСИХОСТИМУЛЯ́ЦІЯ
ПСИХОТЕРАПЕ́ВТ
ПСИХОТЕРАПЕВТИ́ЧНИЙ
ПСИХОТЕРАПЕ́ВТКА
ПСИХОТЕРАПІ́Я
ПСИХОТЕ́ХНІК
ПСИХОТЕ́ХНІКА
ПСИХОТЕХНІ́ЧНИЙ
ПСИХОТИ́П
ПСИХОТИ́ПНИЙ
ПСИХОТИ́ЧНИЙ
ПСИХОТРЕ́НІНГ
ПСИХОТРЕ́НІНГОВИЙ
ПСИХОТРО́П *див.* психотро́пи
ПСИХОТРО́ПИ
ПСИХОТРО́ПНИЙ
ПСИХОФАРМАКО́ЛОГ
ПСИХОФАРМАКОЛОГІ́ЧНИЙ
ПСИХОФАРМАКОЛО́ГІЯ
ПСИХОФІ́ЗИК
ПСИХОФІ́ЗИКА
ПСИХОФІЗИ́ЧНИЙ
ПСИХОФІЗІО́ЛОГ
ПСИХОФІЗІОЛОГІ́ЧНИЙ
ПСИХОФІЗІОЛО́ГІЯ
ПСИХОХІРУРГІ́ЧНИЙ
ПСИХОХІРУРГІ́Я
ПСИХРО́МЕТР
ПСИХРОМЕТРИ́ЧНИЙ
ПСИХРОМЕТРІ́Я
ПСИХРОФІ́Л *див.* психрофі́ли
ПСИХРОФІ́ЛИ
ПСИХРОФІ́ЛЬНИЙ
ПСИХРОФІ́Т *див.* психрофі́ти
ПСИХРОФІ́ТИ
ПСИХРОФІ́ТНИЙ
ПСИХУВА́ННЯ
ПСИХУВА́ТИ
ПСИХУ́ШКА
ПСИ́ЦЯ
ПСИШЕ́
ПСИ́ЩЕ
ПСО́ВИЙ
ПСОРІА́З
ПСОРІА́ЗНИЙ
ПСОРІАТИ́ЧНИЙ
ПСОРОПТО́З
ПСТРУГ
ПСУВА́ННЯ
ПСУВА́ТИ
ПСУВА́ТИСЯ
ПСЮ́ГА
ПСЮ́КА
ПСЮ́РА
ПСЯВІ́РА
ПСЯ́КА
ПСЯКУВА́ННЯ
ПСЯКУВА́ТИ
ПСЯ́РА
ПСЯ́ТИНА
ПСЯ́ЧИЙ
ПСЯ́ЧИТИ
ПСЯЮ́ХА
ПТА́СТВО
ПТАХ
ПТА́ХА
ПТАХА́Р
ПТАХА́РКА
ПТАХА́РНЯ
ПТАХА́РСТВО

ПТАХА́РСЬКИЙ
ПТАХІВНИ́К
ПТАХІВНИ́ЦТВО
ПТАХІВНИ́ЦЬКИЙ
ПТАХІВНИ́ЦЯ
ПТАХІВНИ́ЧИЙ
ПТАХ-ЛІ́РА
ПТАХО...
ПТАХОКОМБІНА́Т
ПТАХОЛО́В
ПТАХОЛО́ВСТВО
ПТАХОПЕРЕРО́БНИЙ
ПТАХОПОДІ́БНИЙ
ПТАХОПРОДУ́КТ *див.* птахопроду́кти
ПТАХОПРОДУ́КТИ
ПТАХОРАДГО́СП
ПТАХОТА́ЗОВІ
ПТАХОФА́БРИКА
ПТАХОФЕ́РМА
ПТАША́
ПТАША́РНЯ
ПТАША́ТКО
ПТАША́ЧИЙ
ПТАШЕНЯ́
ПТАШЕНЯ́ТКО
ПТА́ШЕЧКА
ПТА́ШИЙ
ПТАШИ́НА
ПТАШИ́НИЙ
ПТАШИ́НКА
ПТАШИ́НОЧКА
ПТА́ШКА
ПТА́ШНИК[1]
ПТА́ШНИ́К[2]
ПТА́ШНИЦЯ[1]
ПТА́ШНИЦЯ[2]
ПТАШНЯ́
ПТАШО́К
ПТЕРАНОДО́Н *див.* птеранодо́ни
ПТЕРАНОДО́НИ
ПТЕРОДА́КТИЛІ
ПТЕРОДА́КТИЛЬ *див.* птерода́ктилі
ПТЕРОЗА́ВР *див.* птероза́ври
ПТЕРОЗА́ВРИ
ПТЕРО́МА
ПТЕРО́Н
ПТИФУ́Р
ПТИ́ЦЯ
ПТИ́ЧИЙ
ПТИ́ЧКА
ПТИ́ЧНИК
ПТИ́ЧНИЦЯ
ПТОМАЇ́Н *див.* птомаї́ни
ПТОМАЇ́НИ
ПТУ
ПУАНСО́Н
ПУАНСО́ННИЙ
ПУАНСОНОТРИМА́Ч
ПУАНСУВА́ННЯ
ПУА́НТ *див.* пуа́нти
ПУА́НТИ
ПУАНТИЛІ́ЗМ
ПУАНТИЛІ́СТ
ПУАНТИЛІСТИ́ЧНИЙ
ПУАНТИЛІСТИ́ЧНІСТЬ
ПУАНТИЛІСТИ́ЧНО
ПУАНТИЛІ́СТСЬКИЙ
ПУБЕРТА́Т
ПУБЕРТА́ТНИЙ
ПУ́БЛІКА
ПУБЛІ́КА
ПУБЛІКА́ТОР
ПУБЛІКА́ТОРСЬКИЙ
ПУБЛІКАЦІ́ЙНИЙ
ПУБЛІКА́ЦІЯ
ПУБЛІКО́ВАНИЙ
ПУБЛІКУВА́ННЯ
ПУБЛІКУВА́ТИ
ПУБЛІКУВА́ТИСЯ
ПУБЛІЦИ́СТ
ПУБЛІЦИ́СТИКА
ПУБЛІЦИСТИ́ЧНИЙ
ПУБЛІЦИСТИ́ЧНІСТЬ
ПУБЛІЦИСТИ́ЧНО
ПУБЛІЦИ́СТКА
ПУБЛІЦИ́СТСЬКИЙ
ПУБЛІ́ЧНИЙ
ПУБЛІ́ЧНІСТЬ
ПУБЛІ́ЧНО
ПУ́ГА
ПУГА́
ПУ́ГАЛО
ПУГА́Р
ПУГА́РИЧОК
ПУГА́РЧИК
ПУ́ГАТИ
ПУ́ГАЧ
ПУГА́Ч
ПУГАЧЕ́НЬКО
ПУГАЧЕНЯ́
ПУГА́ЧИК
ПУГИ́КАННЯ
ПУГИ́КАТИ
ПУГНУ́ТИ
ПУ́ГОЛОВОК
ПУ́ГУ́
ПУГУ́КАННЯ
ПУГУ́КАТИ
ПУГУ́КНУТИ
ПУ́ГУ́-ПУ́ГУ́ *див.* пу́гу́
ПУГУ́ТЬКАЛО
ПУД[1]
ПУД[2]
ПУДЕ́ЛКО
ПУ́ДЕЛЬ
ПУ́ДИК
ПУ́ДИНГ
ПУ́ДИНГОВИЙ
ПУ́ДИТИ[1]
ПУ́ДИТИ[2]
ПУДЛІНГО́ВАНИЙ
ПУ́ДЛІНГОВИЙ
ПУДЛІНГУВА́ЛЬНИК
ПУДЛІНГУВА́ННЯ
ПУДЛІНГУВА́ТИ
ПУДЛІНГУВА́ТИСЯ
ПУ́ДЛО
ПУ́ДНИЙ
ПУ́ДНО
ПУДО́ВИЙ
ПУДОВИ́К
ПУ́ДРА
ПУ́ДРЕНИЙ
ПУ́ДРЕНИЦЯ
ПУ́ДРЕННЯ
ПУДРЕ́Т
ПУ́ДРИТИ
ПУ́ДРИТИСЯ
ПУ́ДРОВИЙ
ПУЕРА́РІЯ
ПУЕРПЕРА́ЛЬНИЙ
ПУЕРТОРИКА́НЕЦЬ *див.* пуерторика́нці
ПУЕРТОРИКА́НКА *див.* пуерторика́нці
ПУЕ́РТО-РИКА́НСЬКИЙ
ПУЕРТОРИКА́НЦІ
ПУЖА́К
ПУЖА́ЛКО
ПУ́ЖАЛНО
ПУЖА́Р
ПУЖА́ТИ
ПУ́ЖКА
ПУЖЛИ́ВИЙ
ПУ́ЖНИК
ПУЖНУ́ТИ
ПУЗА́Н *див.* пуза́нь
ПУЗАНЕ́ЦЬ
ПУЗАНО́К
ПУЗА́НЧИК
ПУЗА́НЬ
ПУЗА́ТЕНЬКИЙ
ПУЗА́ТИЙ
ПУЗА́ТІСТЬ
ПУЗДЕ́РКО
ПУЗИ́Р
ПУЗИ́РИСТИЙ
ПУЗИ́РИТИСЯ
ПУЗИ́РЧА́СТИЙ
ПУЗИ́РЧА́СТІСТЬ
ПУЗИ́РЧИК
ПУ́ЗО
ПУЗЦЕ́
ПУК[1]

ПУК[2]
ПУ́КАВКА
ПУ́КАЛКА *див.* пу́кавка
ПУ́КАННЯ
ПУКА́СТИЙ *див.* пука́тий
ПУ́КАТИ
ПУКА́ТИЙ
ПУ́КНУТИ *див.* пу́кати
ПУК-ПУ́К *див.* пук[2]
ПУ́КТИ *див.* пу́кати
ПУЛ
ПУ́ЛЕЧКА
ПУЛО́ВЕР
ПУЛОРО́З
ПУЛЬВЕРИЗА́ТОР
ПУЛЬВЕРИЗА́ТОРНИЙ
ПУЛЬВЕРИЗА́ТОРНИК
ПУЛЬВЕРИЗА́ТОРНИЦЯ
ПУЛЬВЕРИЗАЦІ́ЙНИЙ
ПУЛЬВЕРИЗА́ЦІЯ
ПУЛЬВЕРИЗО́ВАНИЙ
ПУЛЬВЕРИЗУВА́ТИ
ПУ́ЛЬКА
ПУЛЬКА́ТИЙ
ПУ́ЛЬКЕ
ПУ́ЛЬМАН
ПУ́ЛЬМАНІВСЬКИЙ
ПУЛЬМОНО́ЛОГ
ПУЛЬМОНОЛОГІ́ЧНИЙ
ПУЛЬМОНОЛО́ГІЯ
ПУ́ЛЬПА
ПУЛЬПЕКТОМІ́Я
ПУЛЬПІ́Т
ПУ́ЛЬПОВИЙ
ПУЛЬПОВІ́Д
ПУЛЬПОПРОВІ́Д
ПУЛЬС
ПУЛЬСА́Р
ПУЛЬСА́ТОР
ПУЛЬСАЦІ́ЙНИЙ
ПУЛЬСА́ЦІЯ
ПУЛЬСІВНИ́Й
ПУЛЬСОВИ́Й
ПУЛЬСОКСИ́МЕТР
ПУЛЬСОКСИМЕ́ТРІЯ
ПУЛЬСУВА́ННЯ
ПУЛЬСУВА́ТИ
ПУЛЬСУ́ЮЧИЙ
ПУЛЬТ
ПУЛЬТОВИ́Й
ПУЛЯ́РДА
ПУЛЯ́РДКА
ПУЛЯ́РЕС
ПУЛЯ́РКА
ПУЛЯ́РЧИК
ПУЛЯ́ТИ
ПУ́МА
ПУНАЛУА́
ПУНАЛУА́ЛЬНИЙ
ПУ́НДИК
ПУ́НДИКОВИЙ
ПУНІ́ЄЦЬ *див.* пуні́йці
ПУНІ́ЙСЬКИЙ
ПУНІ́ЙЦІ
ПУНІКАЛАГІ́Н
ПУНІ́ЧНИЙ
ПУНКТ
ПУНКТБО́Л
ПУ́НКТИК
ПУНКТИ́Р
ПУНКТИ́РНИЙ
ПУНКТИ́РНІСТЬ
ПУНКТИ́РНО
ПУНКТИРО́ВАНИЙ
ПУНКТИРУВА́ЛЬНИЙ
ПУНКТИРУВА́ННЯ
ПУНКТИРУВА́ТИ
ПУНКТОГРА́МА
ПУНКТУАЛІ́ЗМ
ПУНКТУАЛІ́СТ
ПУНКТУАЛІСТИ́ЧНИЙ
ПУНКТУАЛІ́СТСЬКИЙ
ПУНКТУА́ЛЬНИЙ
ПУНКТУА́ЛЬНІСТЬ
ПУНКТУА́ЛЬНО
ПУНКТУАЦІ́ЙНИЙ
ПУНКТУА́ЦІЯ
ПУНКТУ́РА
ПУНКТУ́РНИЙ
ПУНКТУ́РНО
ПУНКЦІ́ЙНИЙ
ПУНКЦІ́ЙНО
ПУ́НКЦІЯ
ПУ́НОЧКА
ПУНСО́Н
ПУНТОНЕ́
ПУНШ
ПУ́НШЕВИЙ
ПУП
ПУПЕ́ЦЬ
ПУПІНІЗА́ЦІЯ
ПУПІНІЗО́ВАНИЙ
ПУПІНІЗУВА́ННЯ
ПУПІНІЗУВА́ТИ
ПУ́ПІНОК
ПУПКО́ВИЙ
ПУПКУВА́ННЯ
ПУПКУВА́ТИСЯ
ПУПОВИ́НА
ПУПОВИ́ННИЙ
ПУПОВИ́ННЯ
ПУПО́К
ПУПОПОДІ́БНИЙ
ПУПОРІ́ЗКА
ПУПС
ПУ́ПСИК
ПУ́ПЧИК
ПУ́П'ЯНОК
ПУ́П'ЯНОЧОК
ПУРА́НА
ПУРГА́
ПУРГЕ́Н
ПУРИ́ЗМ
ПУРИ́Н *див.* пури́ни
ПУРИ́НИ
ПУРИ́НОВИЙ
ПУРИ́СТ
ПУРИСТИ́ЧНИЙ
ПУРИСТИ́ЧНІСТЬ
ПУРИ́СТКА
ПУРИ́СТСЬКИЙ
ПУРИТА́НИН
ПУРИТАНІ́ЗМ
ПУРИТА́НКА
ПУРИТА́НСТВО
ПУРИТА́НСЬКИЙ
ПУРИФІКА́ТОР
ПУРИФІКАЦІ́ЙНИЙ
ПУРИФІКА́ЦІЯ
ПУ́РКА
ПУРНА́ТИ
ПУРНУ́ТИ
ПУ́РПУР
ПУ́РПУРА
ПУРПУРИ́Н
ПУРПУРИ́НОВИЙ
ПУРПУ́РНИЙ
ПУРПУ́РНО
ПУРПУРО́ВИЙ
ПУРПУРО́ВО
ПУРХ
ПУ́РХАВКА *див.* по́рхавка
ПУ́РХАННЯ
ПУ́РХАТИ
ПУ́РХНУТИ
ПУСК
ПУСКА́ННЯ
ПУСКА́ТИ
ПУСКА́ТИСЯ
ПУСКА́Ч
ПУСКОВИ́Й
ПУСКОНАЛА́ГОДЖУВАЛЬНИЙ
ПУ́СТА *див.* пу́шта
ПУСТЕ́ЛЬНИЙ
ПУСТЕ́ЛЬНИК
ПУСТЕ́ЛЬНИЦТВО
ПУСТЕ́ЛЬНИЦЬКИЙ
ПУСТЕ́ЛЬНИЦЯ
ПУСТЕ́ЛЬНІСТЬ
ПУСТЕ́ЛЬНО
ПУСТЕ́ЛЯ
ПУСТЕ́НЬКИЙ
ПУСТИ́ЗНА
ПУСТИ́Й

ПУСТИ́Й-ПУСТІ́СІНЬКИЙ
ПУСТИ́ННИЙ
ПУСТИ́ННИК
ПУСТИ́ННИЦТВО
ПУСТИ́ННИЦЬКИЙ
ПУСТИ́ННИЦЯ
ПУСТИ́ННО
ПУСТИ́ННЯ
ПУ́СТИНЬ
ПУСТИ́НЯ
ПУСТИ́Р
ПУСТИРИ́ЩЕ
ПУСТИ́РНИК
ПУСТИ́ТИ *див.* пуска́ти
ПУСТИ́ТИСЯ *див.* пуска́тися
ПУ́СТИЩЕ
ПУСТІ́Й
ПУСТІ́ЙКА
ПУСТІ́СІНЬКИЙ
ПУСТІ́СІНЬКО
ПУСТІ́ТИ
ПУСТІ́ШАТИ
ПУ́СТКА
ПУ́СТО
ПУСТО...
ПУСТОБРЕ́Х
ПУСТОВЛИ́ВИЙ
ПУСТОВЩИ́НА
ПУСТОГОЛО́ВИЙ
ПУСТОГОЛО́ВІСТЬ
ПУСТОДЗВІ́Н
ПУСТОДЗВО́НИТИ
ПУСТОДЗВО́ННИЙ
ПУСТОДЗВО́ННІСТЬ
ПУСТОДО́МОК
ПУСТОЗЕ́РНИЙ
ПУСТОЗЕ́РНІСТЬ
ПУСТОКО́ЛОС
ПУСТОКОЛО́СИЙ
ПУСТОКОЛО́СІСТЬ
ПУСТОМЕ́ЛЬСТВО
ПУСТОМЕ́ЛЯ
ПУСТОМО́ЛКА
ПУСТОМОЛО́Т
ПУСТОМОЛО́ТСТВО
ПУСТО́ПАШ[1]
ПУСТО́ПАШ[2]
ПУСТОПЛЯ́С
ПУСТОПОРО́ЖНІЙ
ПУСТОПОРО́ЖНІСТЬ
ПУ́СТО-ПУСТІ́СІНЬКО
ПУСТОСЛІ́ВНИЙ
ПУСТОСЛІ́В'Я
ПУСТОСЛО́В
ПУСТОСЛО́ВИТИ
ПУСТО́ТА
ПУСТОТА́
ПУСТОТІ́ЛИЙ
ПУСТОТІ́ЛІСТЬ
ПУСТОТЛИ́ВИЙ
ПУСТОТЛИ́ВІСТЬ
ПУСТОТЛИ́ВО
ПУСТО́ТНИЙ
ПУСТОЦВІ́Т
ПУ́СТОШ
ПУСТО́ШЕННЯ
ПУСТОШИРО́КИЙ
ПУСТО́ШИТИ
ПУСТО́ШИТИСЯ
ПУ́СТОЩІ
ПУСТУВА́ННЯ
ПУСТУВА́ТИ[1]
ПУСТУВА́ТИ[2]
ПУ́СТУЛА
ПУСТУЛЬО́ЗНИЙ
ПУСТУ́Н
ПУСТУНЕ́ЦЬ
ПУСТУ́НКА
ПУСТУ́НЧИК
ПУСТУ́ХА
ПУСТЮ́ГА
ПУСТЯ́ГА
ПУТА́НА
ПУТА́СУ́
ПУ́ТАТИ
ПУ́ТАТИСЯ
ПУ́ТЕРА
ПУТЕ́РЯ
ПУТИ́ВКА
ПУТИ́ВОЧКА
ПУТИ́НА[1]
ПУТИ́НА[2]
ПУТИ́ННИЙ
ПУТІ́ВЕЦЬ
ПУТІ́ВКА
ПУТІВНИ́К
ПУ́ТНІЙ
ПУ́ТНЬО
ПУ́ТНЯ
ПУ́ТО
ПУТОВИ́Й
ПУ́ТРЯ
ПУ́ТТІ
ПУТТЯ́
ПУТЧ
ПУТЧИ́ЗМ
ПУТЧИ́СТ
ПУТЧИ́СТКА
ПУТЧИ́СТСЬКИЙ
ПУТЬ
ПУТЯ́ЩЕ
ПУТЯ́ЩИЙ
ПУФ
ПУ́ФИК
ПУХ
ПУХА́
ПУХИ́Р
ПУХИРЕ́ЦЬ
ПУХИ́РИК
ПУХИРИ́СТИЙ
ПУХИ́РИТИСЯ
ПУХИ́РНИК
ПУХИРНИКО́ВІ
ПУХИРОНО́ГІ
ПУХИРОПЛІ́ДНИК
ПУХИРОПОДІ́БНИЙ
ПУХИРЦЕ́ВИЙ
ПУХИРЦЕПОДІ́БНИЙ
ПУХИ́РЧАСТИЙ
ПУХИ́РЧАТИЙ
ПУХИРЧА́ТКА
ПУХИ́РЧИК
ПУХІ́ВКА
ПУ́ХКАННЯ
ПУ́ХКАТИ
ПУХКЕ́НИК
ПУХКЕ́НЬКИЙ
ПУХКЕ́НЬКО
ПУХКИ́Й
ПУ́ХКІСТЬ
ПУХКІ́ШАТИ
ПУ́ХКО
ПУХЛЕНИ́НА
ПУХЛЕ́НЬКИЙ
ПУ́ХЛИЙ
ПУХЛИ́НА
ПУХЛИ́НКА
ПУХЛИ́ННИЙ
ПУХЛИНОПОДІ́БНИЙ
ПУ́ХЛІСТЬ
ПУХЛЯ́ВИЙ
ПУХЛЯ́ВІСТЬ
ПУХЛЯ́ТИНА
ПУХНА́ВИЙ
ПУХНА́ВІСТЬ
ПУХНА́СТЕНЬКИЙ
ПУХНА́СТИЙ
ПУХНА́СТИК
ПУХНА́СТІСТЬ
ПУХНА́СТО
ПУХНА́ТЕНЬКИЙ
ПУХНА́ТИЙ
ПУХНА́ТІСТЬ
ПУ́ХНУТИ
ПУХО́ВИЙ
ПУХОВИ́К
ПУХОВИ́ЦЯ
ПУХОВИЧО́К
ПУХОВІДОКРЕ́МЛЮВАЧ
ПУХОЇ́Д *див.* пухоїди
ПУХОЇ́ДИ
ПУХООЧИСНИ́Й
ПУХОЦВІ́Т
ПУ́ХТИ *див.* пу́хнути

ПУХТІ́Й
ПУЦОЛА́Н
ПУЦОЛА́НОВИЙ
ПУЦУВА́ННЯ
ПУЦУВА́ТИ
ПУЦЬ
ПУ́ЦЬВІРІНОК
ПУ́ЦЬВІРОК
ПУ́ЦЬНУТИ
ПУ́ЧЕЧКА
ПУЧЕ́ЧОК
ПУЧИ́НА
ПУЧИ́ННИЙ
ПУ́ЧКА
ПУЧКОВИ́Й
ПУЧКОЗЯ́БРОВІ
ПУЧКУВА́ТИЙ
ПУ́ЧНІСТЬ
ПУЧНЯ́ВІТИ
ПУЧО́К
ПУШБО́Л
ПУШБО́ЛЬНИЙ
ПУ́ШЕННЯ
ПУШЕ́ЧОК
ПУШИ́НА
ПУШИ́НКА
ПУШИ́СТИЙ
ПУШИ́СТІСТЬ
ПУШИ́ТИ
ПУШИ́ТИСЯ
ПУШІ́ННЯ
ПУ́ШКА
ПУШКА́Р
ПУШКА́РНЯ
ПУШКА́РСЬКИЙ
ПУШНЯ́К
ПУШО́К
ПУ́ШТА
ПУШТУ́
ПУШТУ́Н *див.* пушту́ни
ПУШТУ́НИ
ПУШТУ́НКА *див.* пушту́ни
ПУШТУ́НСЬКИЙ
ПУ́ЩА
ПУ́ЩАННЯ
ПУ́ЩЕНИЙ
ПУЩЕ́НИК
ПУ́ЩЕННЯ
ПУ́ЩИК
ПФА́ЛЬЦ
ПФАЛЬЦГРА́Ф
ПФЕ́НІГ
ПХА́ННЯ́
ПХА́ТИ
ПХА́ТИСЯ
ПХЕ
ПХЕ́КАТИ
ПХЕ́КНУТИ
ПХИ́КАННЯ
ПХИ́КАТИ
ПХИ́КНУТИ
ПХИ́НЬКАТИ
ПХИ́НЬКНУТИ
ПХНУ́ТИ
ПХНУ́ТИСЯ
ПХУ
ПХУ́КАННЯ
ПХУ́КАТИ
ПХУ́КНУТИ
ПЧИХ
ПЧИ́ХАННЯ
ПЧИ́ХАТИ
ПЧИ́ХНУТИ
ПЧІ́ЛКА
ПЧОЛА́
ПЧОЛЯ́ЧИЙ
ПШЕНИ́ЦЯ
ПШЕНИ́ЧЕНЬКА
ПШЕНИЧИ́НА
ПШЕНИ́ЧИЩЕ
ПШЕНИ́ЧКА
ПШЕНИ́ЧНИЙ
ПШЕНИ́ЧНИК
ПШЕНИ́ЧНИЦЯ
ПШИК
ПШИ́КАННЯ
ПШИ́КАТИ
ПШІ́НКА
ПШІНЦЕ́
ПШОНИ́НА
ПШОНИ́НКА
ПШОНО́
ПШОНЦЕ́ *див.* пшінце́
ПШОНЯ́НИЙ
ПШОНЯ́НИК
ПЮПІ́ТР
ПЮРЕ́
ПЮРЕПОДІ́БНИЙ
ПЮРИ́РУВАНИЙ
ПЮРИ́РУВАННЯ
ПЮРИ́РУВАТИ
П’Я
П’Я́ВИЦЯ[1]
П’Я́ВИЦЯ[2]
П’Я́ВКА
П’Я́ВКОВИЙ
П’Я́ВОЧКА
П’ЯВУ́ШНИК
П’ЯДА́К
П’Я́ДИЧ
П’Я́ДИЧЕВИЙ
П’ЯДУ́Н
П’ЯДЬ
П’Я́ЛО
П’Я́ЛЬЦІ
П’Я́ЛЬЦЯ *див.* п’я́льці
П’ЯНЕ́НЬКИЙ
П’Я́НИЙ
П’ЯНИ́ТИ
П’ЯНИ́ЦТВО
П’ЯНИ́ЦЬКИЙ
П’ЯНИ́ЦЯ
П’ЯНИ́ЧЕНЬКА
П’ЯНИ́ЧКА
П’ЯНІ́ТИ
П’ЯНІ́ШАТИ
П’Я́НКА
П’ЯНКИ́Й
П’Я́НКІСТЬ
П’Я́НКО
П’ЯНКУВА́ТИЙ
П’ЯНКУВА́ТІСТЬ
П’ЯНКУВА́ТО
П’ЯНЛИ́ВИЙ
П’ЯНЛИ́ВІСТЬ
П’ЯНЛИ́ВО
П’Я́НО
П’Я́НСТВО
П’Я́НСТВУВАТИ
П’ЯНУВА́ТИЙ
П’ЯНУВА́ТО
П’ЯНЧУ́ГА
П’ЯНЬ
П’ЯНЮ́ГА
П’ЯНЮ́ЧЕ *див.* п’яню́чо
П’ЯНЮ́ЧИЙ
П’ЯНЮ́ЧО
П’Я́СНИЙ
П’Я́СТИ́
П’Я́СТИ́СЯ
П’Я́СТКО́ВИЙ
П’Я́СТОК
П’ЯСТУ́К
П’ЯСТЬ
П’ЯТА́
П’ЯТА́К
П’ЯТАКО́ВИЙ
П’ЯТАЧКО́ВИЙ
П’ЯТАЧО́К
П’ЯТДЕСЯ́Т
П’ЯТДЕСЯ́ТИЙ
П’ЯТДЕСЯТИЛІ́ТНІЙ
П’ЯТДЕСЯТИЛІ́ТТЯ
П’ЯТДЕСЯТИРІ́ЧНИЙ
П’ЯТДЕСЯТИРІ́ЧЧЯ
П’ЯТДЕСЯ́ТКА
П’ЯТДЕСЯ́ТНИК
П’ЯТДЕСЯ́ТНИЦТВО
П’ЯТДЕСЯ́ТНИЦЬКИЙ
П’ЯТДЕСЯ́ТНИЦЯ
П’ЯТЕРИ́К
П’ЯТЕРИКО́ВИЙ
П’ЯТЕРИ́ЦЯ
П’ЯТЕРНЯ́ *див.* п’ятірня́

П’Я́ТЕРО
П’ЯТИ...
П’ЯТИАЛТИ́ННИЙ
П’ЯТИА́ТОМНИЙ
П’ЯТИБА́ЛЬНИЙ
П’ЯТИБА́НЕВИЙ
П’ЯТИБА́ННИЙ
П’ЯТИБА́РВНИЙ
П’ЯТИБІ́ЧНИЙ
П’ЯТИБО́РЕЦЬ
П’ЯТИБО́РКА
П’ЯТИБО́РСТВО
П’ЯТИВАЛЕ́НТНИЙ
П’ЯТИВЕ́РСТКА
П’ЯТИВЕ́РСТНИЙ
П’ЯТИВЕРСТО́ВИЙ
П’ЯТИВЕ́РХИЙ
П’ЯТИВИ́МІРНИЙ
П’ЯТИВИ́МІРНІСТЬ
П’ЯТИВІДСО́ТКО́ВИЙ
П’ЯТИВІ́РШ
П’ЯТИВІРШОВИ́Й
П’ЯТИГОДИ́ННИЙ
П’ЯТИГОЛО́ВИЙ
П’ЯТИГРА́ННИЙ
П’ЯТИГРА́ННИК
П’ЯТИГРИ́ВНЕВИЙ
П’ЯТИДЕ́НКА
П’ЯТИДЕ́ННИЙ
П’ЯТИДЕСЯ́ТНИК
П’ЯТИДЕСЯ́ТНИЦТВО
П’ЯТИДЕСЯ́ТНИЦЬКИЙ
П’ЯТИДЕСЯ́ТНИЦЯ
П’ЯТИЖИ́ЛЬНИЙ
П’ЯТИЗІРКО́ВИЙ
П’ЯТИЗІРКО́ВІСТЬ
П’ЯТИЗЛО́ТНИК
П’ЯТИЗНА́ЧНИЙ
П’Я́ТИЙ
П’ЯТИКІЛОГРАМО́ВИЙ
П’ЯТИКІЛОМЕТРІ́ВКА
П’ЯТИКІЛОМЕТРО́ВИЙ
П’ЯТИКІМНА́ТНИЙ
П’ЯТИКІНЦЕ́ВИЙ
П’ЯТИКЛА́СНИЙ
П’ЯТИКЛА́СНИК
П’ЯТИКЛА́СНИЦЯ
П’ЯТИКНИ́ЖЖЯ
П’ЯТИКО́ЛІРНИЙ
П’ЯТИКОЛІ́СНИЙ
П’ЯТИКОЛЬОРО́ВИЙ
П’ЯТИКОМПОНЕ́НТНИЙ
П’ЯТИКОПІЙЧА́НИЙ
П’ЯТИКО́РПУСНИЙ
П’ЯТИКРА́ТНЕ *див.* п’ятикра́тно
П’ЯТИКРА́ТНИЙ
П’ЯТИКРА́ТНО
П’ЯТИКУ́ПОЛЬНИЙ
П’ЯТИКУ́ТНИЙ
П’ЯТИКУ́ТНИК
П’ЯТИЛЕМІ́ШНИЙ
П’ЯТИЛИ́СНИК
П’ЯТИЛИ́СТИЙ
П’ЯТИЛИСТКО́ВИЙ
П’ЯТИЛІ́ТКА
П’ЯТИЛІ́ТНІЙ
П’ЯТИЛІ́ТОК
П’ЯТИЛІ́ТТЯ
П’ЯТИЛОПАТЕ́ВИЙ
П’ЯТИМЕТРО́ВИЙ
П’ЯТИМІ́СНИЙ
П’ЯТИМІ́СЯЧНИЙ
П’ЯТИМО́ВНИЙ
П’ЯТИ́НА
П’ЯТИНЕ́ФНИЙ
П’ЯТИНЕ́ФНІСТЬ
П’ЯТИПА́ЛИЙ
П’ЯТИПІ́ЛЛЯ
П’ЯТИПІ́ЛЬНИЙ
П’ЯТИПОВЕРХО́ВИЙ
П’ЯТИПРОЦЕ́НТНИЙ
П’ЯТИПУДО́ВИЙ
П’ЯТИРАЗО́ВИЙ
П’ЯТИРАЗО́ВО
П’ЯТИРІ́ЧКА
П’ЯТИРІ́ЧНИЙ
П’ЯТИРІ́ЧЧЯ
П’ЯТИРУБЛЕ́ВИЙ
П’ЯТИРЯДКО́ВИЙ
П’ЯТИСО́ТЕННИЙ
П’ЯТИСО́ТИЙ
П’ЯТИСО́ТКА
П’ЯТИСОТЛІ́ТНІЙ
П’ЯТИСОТЛІ́ТТЯ
П’ЯТИСОТРІ́ЧНИЙ
П’ЯТИСОТРІ́ЧЧЯ
П’ЯТИСТО́ПНИЙ
П’ЯТИСТРУ́ННИЙ
П’ЯТИТИ́СЯЧНИЙ
П’ЯТИТО́МНИЙ
П’ЯТИТО́МНИК
П’ЯТИТО́НКА
П’ЯТИТО́ННИЙ
П’ЯТИХВИЛИ́НКА
П’ЯТИХВИЛИ́ННИЙ
П’ЯТИЦИФРОВИ́Й
П’ЯТИЧЛЕ́ННИЙ
П’ЯТИШАРО́ВИЙ
П’ЯТИЯ́РУСНИЙ
П’Я́ТІНКА
П’ЯТІ́РКА
П’ЯТІ́РКО
П’ЯТІРНИ́Й
П’ЯТІРНЯ́
П’Я́ТКА[1]
П’Я́ТКА[2]
П’ЯТКОВИ́Й
П’ЯТНА́ДЦЯТЕРО
П’ЯТНА́ДЦЯТИ...
П’ЯТНА́ДЦЯТИЙ
П’ЯТНАДЦЯТИЛІ́ТНІЙ
П’ЯТНАДЦЯТИЛІ́ТТЯ
П’ЯТНАДЦЯТИРІ́ЧНИЙ
П’ЯТНАДЦЯТИРІ́ЧЧЯ
П’ЯТНА́ДЦЯТЬ
П’ЯТНИ́К
П’Я́ТНИЦЯ
П’Я́ТНИЧНИЙ
П’ЯТНУВА́ТИ
П’ЯТО́К
П’ЯТСО́Т
П’ЯТЬ

Наукове видання

СЛОВНИКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

Том п'ятнадцятий

ПРЕФІКС — П'ЯТЬ

УКЛАДАЧІ

ШЕВЧЕНКО Ігор Вікторович
БІЛОНОЖЕНКО Віра Максимівна
БРІТІКОВА Катерина В'ячеславівна
ВИННИК Василь Олексійович
ЗАГНІТКО Анатолій Панасович
ЗАЇКА Наталія Михайлівна
КАРНАУХ Анна Володимирівна
КОНДРАЧУК Ірина Михайлівна
ОЛІФІРЕНКО Леся Вадимівна
СИВОКОЗОВА Вікторія Василівна
СТАРИШКО Юлія Володимирівна
ТОМІЛЕНКО Людмила Миколаївна
ЧУМАК Володимир Васильович
ШЕВЧЕНКО Лариса Леонідівна
ЯРУН Галина Михайлівна

Оформлення художника *І. Р. Сільман*
Художній редактор *Р. І. Калиш*
Видавниче редагування і коректура *К. В. Брітікової, Л. М. Кудрявкіної, Н. В. Щербакової*
Комп'ютерна верстка *І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригіна, І. В. Остапової*

Підп. до друку 14.11.2024.
Формат 84×108/16. Обл.-вид. арк. 175,3.
Наклад 820 прим. Зам. № 567

Український мовно-інформаційний фонд НАН України
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4652 від 07.11.2013 р.
03039, м. Київ-39, Голосіївський проспект, 3

Віддруковано в ТОВ «Бук-Друк»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 5610 від 21.09.2017 р.
10014, м. Житомир, вул. Мала Бердичівська, 17а
Тел.: (073) 101-22-33
e-mail: bookovych@gmail.com